HORTVS
PASTORVM
SACRÆ DOCTRINÆ
FLORIBVS POLYMITVS.

AVTHORE R.D. IACOBO MARCHANTIO,

OPPIDI COVVINIENSIS, PASTORE, ET DECANO;
Sacræ Theologiæ quondam Professore.

Vnà cum Candelabro, Tubâ Sacerdotali, Virgâ Aaronis, Aliisque Opusculis eiusdem Authoris.

Nunc recens à mendis expurgatus, nouoque ordine dispositus, & in faciliorem methodum redactus.

STVDIO ET OPERA MICHAELIS ALIX, PAROCHI ECCLESIÆ, sancti Audoëni de Eleemosyna, Diœcesis Parisiensis.

Opus singulis animarum curam habentibus, Concionatoribus, seu Missionarijs perutile ac necessarium. Sequenti folio numerus, & materia singulorum librorum indicabitur.

EDITIO VLTIMA, ET PLANE RECOGNITA.

Cum tabula noua, rerum, Verborum & Concionum in E[illegible]ngelia, nunquam antehac edita.

LVGDVNI,

Sumptibus LAVRENTII ANISSON.

M. DC. LXII.

CVM SVPERIORVM PERMISSV.

VENERANDIS ANIMARVM PASTORIBVS.

VTRAMQVE SALVTEM APPRECATVR.

EXHIBEO tandem Vobis (VENERANDI CONFRATRES) Hortum Pastorum, floridum & suaue-olentem, multorum votis diu expetitum. Opto vt non solùm oculorum, sed & mentis sagaci acie illum perlustretis, antequam de illo iudicium feratis. Et rogo ne nimis facili & morosâ censurâ, ei præiudicium inuehatis. Distinxi illum in Lectiones Morales, tanquam in diuersas Areolas, fœcunda varietate doctrinæ, quasi polymiris floribus adornatas. Inuenietis ibi ex amœno & fertili sacræ Scripturæ agro, floridas sententias, modò breui stylo digestas, modò prolixiori discursu, iuxta peritissimorum Interpretum mentem, explicatas. Inuenietis etiam ex Agiographorum diuite vena, ex sanctorum Patrum scriptis, mellifluas authoritates, suaui varietate animum oblectantes. Denique inuenietis in hoc Horto, exempla selectissima maximè ex gestis Sanctorum, suis locis adaptata: quæ auditorum animos efficaciter alliciunt, & piorum corda commouere solent, munerisque sui commonere. Ex his omnibus, doctrinæ sacræ fasciculos colligere poteritis, & in ordinem redigere, pro Catechismis aut Concionibus, aliisque functionibus Pastoralibus, ritè, & cum fructu plebis vobis commissæ, obeundis. Hîc vobis suggeritur seges copiosa, vt amplos manipulos, & messem fœcundam areæ Domini inferatis. Hîc laboris mei scopus fuit, fructus vester, & animarum: quem vt assequerer, sequutus sum quoad potui, stylum methodumque facilem, materiamque fructuosam. Documentorum enim moralium delectum feci, quæ tantò efficaciùs in animos influunt, quantò familiariùs populo proponuntur. Itaque non tam mihi curæ fuit, tractare, & proponere subtilia, quàm vtilia, nec tam diserta, quàm fortia, & ad pietatem efficacia, & quæ non tam pruritum auribus, quàm animis Dei timorem imprimere forent apta. Interserui tamen etiam suis locis quædam sublimia, quia doctis & indoctis debitor sum, sicque volui etiam ex Parte satisfacere illis, qui apud illos differunt, qui perfectè callent, *Elementa exordij sermonum Dei, quibus opus est, non lacte, sed solidiori cibo;* ad quos dicebat Apostolus, *Sapientiam loquimur inter perfectos.* His ergo hæc sublimia seruient, sic omnibus conatus sum prodesse, nulli deesse. An tamen profecerim, & scopum meum assequutus fuerim, alij iudicabunt. Solent progenitores etiam deformes liberos amare, ita & nos libros: Ideoque malo vt liber hic, aliorum de se iudicium sciscitetur. Interim pro labore meo preces rependire, & sacrificiorum vestrorum me participem efficite, vt onus Pastorale imbecillibus humeris meis incumbens, non sit onus illud, de quo Propheta: *Onus Babylonis*, siue onus Confusionis, quod mihi aliquando coram Domino confusionem parere possit. Sed enixiùs rogate, vt cùm venerit, *Princeps Pastorum immarcessibilem* vobiscum dignus sim *Coronam* percipere in beata illa Æternitate, Fauete, Valete.

INDEX
ET MATERIA SINGVLORVM LIBRORVM.

HORTVS *Pastorum & Concionatorum, sacræ doctrinæ floribus polymitus, in lectionum areolas partitur.*

Diuiditur in tres Libros.

In primo agitur de Fide, & Symbolo Apostolorum.

In secundo de Spe, & Oratione Dominica, & Angelica Salutatione.

In tertio de Charitate, & decem Præceptis Decalogi.

Candelabrum Mysticum, septem lucernis adornatum, sacramentorum Ecclesiæ doctrinam Pastoribus, Concionatoribus, Sacerdotibus pernecessariam illustrans.

Item, Coronæ de Lampade accendenda in Ecclesia.

Tuba Sacerdotalis demoliens muros septem Iericho, siue vox Concionatoris destruens vitia septem capitalia, virtutésque his vitiis oppositas instruens.

Virga Aaronis florens, hoc est directio vitæ Sacerdotalis ex sanctorum Patrum, præsertim Caroli Borromæi documentis, omnibus Sacerdotibus, tam in sæculo, quàm in religione agentibus perfectionis stimulus.

Collationes aliquot de munere Pastorali, seu Pontificio.

Summarium resolutionum casuum conscientiæ, singulis Pastoribus & Confessariis pernecessarium, ex præceptis Decalogi, Sacramentis Ecclesiæ, & vitiis capitalibus expressum.

Praxis Catechistica, quæ est breuis repetitio supradictorum, per interrogationes & responsiones digesta in gratiam Catechistarum.

APPROBATIO.

HOrtus Pastorum, cum Tuba Sacerdotali, siue Tractatu de septem vitiis capitalibus, & virtutibus oppositis, necnon Candelabro, Virgâ Aaronis, aliisque opusculis, Authore R. D. I. Marchantio, Oppidi Couuiniensis Pastore & Decano, dignus est qui à Pastoribus & omnibus pietatis ac virtutis studiosis frequenter perlustretur, vt ex eo flores suaueolentes, ac fructus honoris & honestatis decerpant, per quos ipsi, Christi bonus odor fiant Deo, & aliis odor vitæ in vitam æternam. Datum Montibus Hannoniæ 26. Iulij 1632.

PERMISSV SVPERIORVM.

REuerendi Domini Iacobi Marchantij, Oppidi Couuiniensis Pastoris & Decani, Doctoris Theologi, ***Hortum Pastorum, Tubam Sacerdotalem, Virgam Aaronis, Candelabrum, aliaque Opuscula in vnum corpus redacta***, typis hac in vrbe mandari, Apud Ioannem Paulhe, Typographum Lugdunensem; Ego regius in Præfectura Lugd. Consiliarius & Procurator, non impedio. Datum Lugduni die 2. Aprilis 1661.

VIDAVD.

Viso Procuratoris Regij consensu fiat vt petitur. Datum Lugduni die 2. Aprilis 1661.

SEVE.

INDEX

INDEX TRACTATVVM,

LECTIONVM ET PROPOSITIONVM HORTI PASTORVM, Ex Lib. I. Tomi I.

TRACTATVS PRIMVS.

De Fide Christiana, & illis quæ ad illam spectant.

Lect. 1. De nomine Christiani. 1.

Prop. 1. DOCET diuersa fuisse nomina Fidelium. 1
Prop. 2. Diuersa nomina Religiosorum non derogare nomini Christiano. 2
Prop. 3. Quomodo nomen, hoc Christianus, multos animarit in tormentis. 3

Lectio 2. De obligatione Christiani. 3.

Prop. 1. Docet quomodo nomen Christianum nos obliget ad gratitudinem erga Deum. 3
Prop. 2. Quod sicut hæredes sumus nominis Christi, ita & eum imitari debemus. 3
Prop. 3. Multos tantùm esse nomine Christianos, paucos merito vitæ. 4

Lect. 3. De signo Christianorum. 4.

Prop. 1. Signum Christiani, esse signum Crucis. 4
Prop. 2. Varias proponit vtilitates ex hoc signo redundantes. 5
Prop. 3. Quomodo sit efficax contra dæmonis virtutem. 5

Lectio 4. De Fide Christiana. 6.

Prop. 1. Docet quid sit Fides. 6
Prop. 2. Ad Fidem requiri quoddam lumen speciale. 6
Prop. 3. Huic lumini ex parte intellectus adiungi pium affectum ex parte voluntatis. 7
Prop. 4. Iungi solere vocationem externam. 7

Lect. 5. De firmitate & integritate Fidei. 8.

Prop. 1. Docet quomodo Fides debeat esse firma. 8
Prop. 2. Quomodo debeat esse integra. 9
Prop. 3. Quomodo etiam se debeat ad traditionem extendere. 10
Traditionum amplior confirmatio. 11

Lectio 6. De hæresi vitio Fidei opposito. 12.

Prop. 1. Quàm graue malum sit hæresis. 12
Prop. 2. Quomodo ducat sæpè ad Atheismum. 13
Prop. 3. Quomodo pestilens sit malum. 13

Lect. 7. De origine hæreseon. 14.

Prop. 1. Hæreses originem duxisse à Cain. 14
Prop. 2. Hæresim nunquam esse primum peccatum in homine. 15
Prop. 3. Deum iustè hæreses permittere. 16

Lect. 8. De Apostolis Fidei fundatoribus. 17.

Prop. 1. Fidei primos fundatores fuisse Apostolos. 17
Prop. 2. Quare illiteratos & ignobiles elegerit Christus. 18
Prop. 3. Illos fundasse fidem non solùm prædicatione, sed & sanguine. 19
Pro. 4. Ecclesiam quoque nouam in nouo orbe sanguine fidelium fundari. 20

Lect. 9. De Symbolo Apostolorum. 21.

Prop. 1. Docet Apostolos hoc Symbolum composuisse. 21
Prop. 2. Articulos Symboli ab hæresibus ordine quodam impugnatos. 21
Prop. 3. Vtilem esse Christiano frequentem Symboli recitationem. 22

TRACTATVS II.

Explicatio primæ partis Symboli.

Lectio prima 24.

Prop. 1. Docet naturaliter cognosci Deum esse. 24
Prop. 2. Non posse cognosci à nobis quid sit. 24
Item, explicat attributa diuina æternitatem, immensitatem scientiam, omnipotentiam, prouidentiam, prædestinantem & reprobantem misericordiam, iustitiam. 25. 26. 27. 28. 29 & seq.

Articulus 1. Credo in Deum.

Lectio 2. 33.

Prop. 1. Docet Deum vnum esse in natura. 33
Prop. 2. Trinum esse in personis. 33
Prop. 3. Trinitatis mysterium credendum esse, non scrutandum. 34

Lect. 3. Continet explicationem particularem verborum primi Articuli. 35.

Credo in Deum, Patrem omnipotentem. 35.

Prop. 1. Quid significet Credo. 35
Prop. 2. Quid sit credere in Deum. 35
Prop. 3. Continet explicationem vocis, Patrem. 36
Prop. 4. Continet explicationem vocis, Omnipotentem. 36

Lect. 4. De creatione cæli & terræ. 37.

Prop. 1. Docet creationem esse primum effectum potentiæ Dei. 37
Prop. 2. Deum sola bonitate sua inductum ad creandum. 38
Prop. 3. Beneficium creationis mirè nos Deo obligare. 38

Lect. 5. De creatione Angelorum. 39.

Prop. 1. Docet Angelos creatos primo die in gratia. 39
Prop. 2. Numerum Angelorū superare numerum hominum. 39
Prop. 3. Deum per Angelos hæc inferiora regere. 40

Lectio 6. De custodia Angelorum. 40.

Prop. 1. Docet varia esse beneficia corporalia Angelorum erga nos. 40
Prop. 2. Declarat beneficia eorum spiritualia. 41
Prop. 3. Beneficia specialia erga castitatis sectatores. 42

Lect. 7. Quando incipiat & finiatur Angelica custodia. 42.

Prop. 1. Docet inchoare à natiuitate nostra. 42
Prop. 2. In morte hanc nobis maximè opportunam esse. 43
Prop. 3. Etiam post mortem durare. 43

Lectio 8. De creatione hominis. 43.

Prop. 1. Docet hominem creatum ad imaginem Dei. 43
Prop. 2. Creatum fuisse in gratia & iustitia. 44
Prop. 3. Creatum cum perfecta scientia & dominio. 45
Prop. 4. Hominem si non peccasset, fore immortalem. 45

TRACTATVS III.

Explicatio articulorum spectantium ad secundam Trinitatis personam.

Lectio 1. Hæc lectio est introductoria. 46.

Primò docet magnum esse mysterium Incarnationis. 46
Secundò, fructuosam esse eius frequentem considerationem. 47

Lectio 2. De necessitate Incarnationis. 47.

Prop. 1. Docet legem naturæ fuisse insufficientem ad salutē. 47
Prop. 2. Legem Moysis etiam fuisse insufficientem. 48
Prop. 3. Gratiam Christi fuisse necessariam. 48

Lect. 3. De causa Incarnationis. 49.

Prop. 1. Docet non fore Incarnationem nisi fuisset peccatum. 49
Prop. 2. Conuenienter secundam personam incarnari. 50
Prop. 3. Dilectionem Dei causam fuisse incarnationis. 50

Lectio 4. De perfecta satisfactione Christi. 51.

Prop. 1. Docet cur potiùs hominem liberauit quàm Angelum. 51
Prop. 2. Nullum præter Christum potuisse satisfacere pro peccato. 52
Prop. 3. Christum perfectè satisfecisse. 52

Lectio 5. De dignitate hominis ob Incarnationem. 53.

Prop. 1. Docet humanam naturam non potuisse altius sublevari. 53
Prop. 2. Hominis beatitudinem perfectionem accepisse per incarnationem. 53
Prop. 3. Totum vniuersum quandam dignitatem ex Incarnatione sortiri. 55

Index Tract. Lib. II.

Lectio 6. De desideriis SS. Patrum. 54.

Prop. 1. Docet Incarnationem ardenter ab eis petitam. 54

Prop. 2. Conuenienter tamen dilatam. 55

Prop. 3. Conuenientissimo tempore illam factam. 56

Lect. 7. Articulus 2. Et in Iesum Christum.

De nomine Iesu. 56

Prop. 1. Docet (Iesu) esse nomen proprium. 56

Prop. 2. Illud impositum à Patre. 57

Lect. 8. De dignitate nominis Iesu. 57.

Prop. 1. Docet reliqua nomina Christi in illo comprehendi. 57

Prop. 2. Esse titulum gloriosum Christo. 59

In festo Nominis Iesu, Thema.

Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te nimis 60

In eodem festo. *In sole posuit tabernaculum suum.* 60

Lect. 9. De hoc nomine, Christus. Et in Iesum Christum. 62

Prop. 1. Docet Christum nominari, quia vnctus vt sacerdos. 62

Prop. 2. Quia Vnctus vt Rex. 62

Prop. 3. Quia vnctus vt Propheta. 63

Lectio 10. De dominio Christi. Filium eius vnicum Dominum nostrum.

Prop. 1. Docet Christum esse Filium Dei, naturalem vnigenitum. 63

Prop. 2. Multis titulis esse Dominum nostrum. 64

Lectio 11. De conceptione Christi. 65

Articulus 3. Qui conceptus est de Spiritu sancto. 65

Prop. 1. Docet quare Conceptionem Christi præcesserit Annuntiatio Angeli. 65

Prop. 2. Illam factam fuisse statim post consensum Virginis. 66

Prop. 3. Multa miracola concurrere in illa Conceptione. 66

Prop. 4. Conceptionem factam virtute Spiritus sancti. 67

Lectio 12. De Christi Natiuitate. Qui natus est de Maria Virgine.

Prop. 1. Quare natus est in Bethleem. [illegible]

Prop. 2. Quare reclinatus in Præsepio. 69

Prop. 3. Cur elegerit tale tempus Natiuitatis suæ. 70

Lectio 13. de fructu Natiuitatis Christi. 70

Prop. 1. Docet quomodo per eam fides nostra perficiatur. 70

Prop. 2. Quomodo spes nostra perfectionem accipiat. 71

Prop. 3. Quomodo charitas & amor per illam in nobis augeatur. 72

Pro die Natiuitatis Domini: *Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te, & iam nemo me despiciat.* Cant. 8. 72

Thema. *Apparuit gratia Saluatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos, vt abnegantes impietatem, &c.* 73

Lectio 14. Natus ex Maria Virgine.

De Virginitate Mariæ. 74

Prop. 1. Docet Mariam esse Virginem ante partum. 74

Prop. 2. Mansisse in partu. 74

Prop. 3. Mansisse Virginem post partum. 75

Lectio 15. De modo Natiuitatis ex Virgine. 76

Prop. 1. Docet quomodo Natiuitas Christi fuerit sine Matris dolore. 76

Prop. 2. Quomodo summo cum illius gaudio. 76

Prop. 3. Quomodo summa cum puritate puerperæ. 77

Lectio 16. Articulus 4. Passus sub Pontio Pilato. 77

De 5. Mysteriis dolorosis. De 1. Mysterio. 77

Prop. 1. Docet cur Christus in horto Passionem inchoarit. 78

Prop. 2. Quomodo ibi angustiams sudarit. 78

Prop. 3. An ille sudor fuerit miraculosus. 79

Lectio 17. De Flagellatione 2. Mysterio doloroso. 80

Prop. 1. Quomodo flagellatio Christi multa fuerit & ignominiosa. 80

Prop. 2. Quomodo fuerit crudelissima. 81

Prop. 3. Quomodo facta fuerit ad columnam. 81

Lect. 18. De 3. Mysterio doloroso.

Prop. 1. Docet cur Christus voluerit corona spinea coronari. 82

Prop. 2. Quàm acerbos illi intulerit dolores. 82

Prop. 3. Quare coronæ arundo & purpura adiuncta fuerint. 83

Lectio. 19. De 4. Mysterio doloroso. 84

Prop. 1. Docet quomodo crucis baiulatio grauis fuerit Christo. 84

Prop. 2. Explicat Prophetias & Figuras de illa. 85

Prop. 3. Ostendit cuilibet Christiano baiulandam crucem. 86

Lectio 20. De 5. Mysterio doloroso. 88

Prop. 1. Docet Mysteria contenta in cruce Christi. 88

Prop. 2. Quàm acerbos tulerit dolores in crucifixione. 89

Prop. 3. Quomodo eleuatio hæc in crucem figurata fuerit. 90

Lect. 21. De morte Christi. 91

Prop. 1. Quomodo Christus quando voluit mortuus sit. 91

Prop. 2. Quare inclinato capite sit mortuus. 91

Prop. 3. Quomodo mortuo latus apertum sit. 92

Surge, propera amica mea speciosa mea, & veni, columba mea, in foraminibus petræ, in cauerna materiæ. 92

De vulneribus Manuum. 92

De vulneribus Pedum. 93

De vulnere Lateris. 93

Lect. 22. Et sepultus est. De sepultura Christi. 94

Prop. 1. Docet esse iuris naturæ mortua corpora honorificè sepelire. 94

Prop. 2. Quomodo Christi sepultura fuerit honorificata. 95

Prop. 3. Gloriam Sepulchri oriri ex ipso corpore Christi. 96

Lectio 23. Articulus 5. Descendit ad inferos. De descensu Christi ad Lymbum. 97

Prop. 1. Docet animam Christi realiter descendisse ad inferos. 97

Prop. 2. Docet Christum descendisse ad Locum purgatorij. 97

Prop. 3. Docet Christum ad inferos damnatorum non descendisse. 97

Lectio 24. Tertia die Resurrexit à mortuis, De Christi Resurrectione. 98

Prop. 1. Docet Resurrectionem Christi esse vnum ex primis articulis Fidei. 98

Prop. 2. Quomodo tertia die resurrexit & quâ hora. 99

Prop. 3. Docet Christum resurrexisse cum corporis integritate. 99

De cicatricibus Christi resurgentis. 100

Lectio 25. De fructu Resurrectionis. 102

Prop. 1. Docet quomodo cœlum & terram lætificarit. 102

Prop. 2. Docet quomodo fidem & spem nostram confirmarit. 102

Prop. 3. Quomodo propter iustificationem nostram resurrexerit. 102

Lectio 26. De apparitionibus Christi resurgentis. 103

De prima apparitione. 103

De secunda apparitione. 104

De tertia apparitione. 104

De quarta apparitione. 104

De quinta apparitione. 105

De sexta apparitione. 106

De aliis apparitionibus. 107

Articulus 6. Ascendit ad cælos ad dextram Dei Patris.

Lectio 27. De Ascensione Christi. 108

Prop. 1. Docet Christum cum triumpho ascendisse. 108

Prop. 2. Docet locum, tempus & modum Ascensionis eius. 110

Prop. 3. Docet quem fructum ex eius Ascensione habeamus. 111

Descriptio triumphi Christi in Ascensione ex Isaia per modum Dialogi inter Christum & Angelos. 109

Descriptio similis ex Psalmista. 109

Articulus 7. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

Lectio 28. De Christo Iudice.

Prop. 1. Docet esse aliquod particulare iudicium in morte. 112

Prop. 2. Vltra illud conuenienter fieri illud vniuersale. 113

Prop. 3. Docet quo loco & tempore illud fiet. 114

Lectio 29. De signis antecedentibus iudicium, ac primò de Antichristo. 115

Declaratur hac lectione Natiuitatis Antichristi, pag. 115

Malitia Antichristi, doctrina Antichristi. 115

Imperium Antichristi. Mors Antichristi. 116

De Enoch & Elia Præcursoribus iudicij. 117

Lectio 30. De signis terribilibus iudicium precedentibus. Agit hac lectio primò de signis in Sole Luna & Stellis. 117

Secundo de apparitione crucis. 118

Lectio 31. De illis qui comparebunt in iudicio. 119

Prop. 1. Docet omnes homines comparituros. 119

Prop. 2. Malos à bonis separandos. 119

Prop. 3. Inter bonos ordinem etiam quendam fore 119

Lectio 32. De examine futuri iudicij. 120

Hæc lectio docet examinanda merita & demerita, peccata occulta & aliena, dona & beneficia. 120 & seq.

Lectio 33. De sententia Iudicis. 121

Explicatio sententiæ pro electis: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod paratum est vobis à constitutione mundi.* 122

Lectio 34. Explicatio sententiæ pro reprobis: Ite maledicti in ignem æternum. 123

De æternitate ignis. 124

TRACTA

Horti Pastorum.

TRACTATVS IV.

Explicatio Articulorum spectantium ad tertiam Trinitatis personam.

Articulus 8. Credo in Spiritum Sanctum.

Lectio 1. De persona Spiritus sancti. 125

Prop.1. Docet Spiritum Sanctum æqualem esse Patri & Filio. 125
Prop.2. A Patre Filioque procedere. 126
Prop.3. Hunc esse Spiritum viuificantem. 126
Concio moralis de Spiritu Sancto pro die Pentecost. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Psal.142. 127

Lectio 2. De apparitione Spiritus Sancti. 129

Prop.1 Docet apparuisse in forma Columbæ. 129
Prop.2. Apparuisse in specie nubis. 130
Prop.3. Apparuisse in specie ignis. 131
Gratia Spiritus Sancti significata per aquam. 130
Gratia Spiritu Sancti significata per rorem. 130
Gratia Spiritus Sancti significata per pluuiam. 130
De linguis igneis. 132

Articulus 9. Credo sanctam Ecclesiam Catholicam.

Lectio 3. De diuersa acceptione Ecclesiæ. 132

Prop 1. Docet Ecclesiam aliquando accipi vt complectitur omnes Fideles ab initio seculi. 132
Prop. 2. Sæpius accipi pro Ecclesia noui Testamenti: agitque de eius differentia à veteri. 133
Prop. 3. Docet illam semper manifestam fuisse & visibilem. 133

Lect.4. De variis nominibus quæ scriptura tribuit Ecclesiæ. 134

Lectio 5. De vnitate Ecclesiæ

Prop. 1. Docet esse vnam Ecclesiam, etiam ab initio mundi. 135
Prop.2. Quomodo sit vna Ecclesia noui Testamenti. 136
Prop.3. Quomodo Ecclesia Lutheri aut Caluini non sit vna. 136

Lect.6. De De sanctitate Ecclesiæ. 137

Prop.1. Docet cur Ecclesia dicatur sancta. 137
Prop.2 Docet in Ecclesia etiam impios contineri. 138

Lect.7. De Ecclesiæ vniuersitate, à qua dicitur Catholica 139

Declarat hæc Lectio multas rationes ob quas Catholica dicitur. 139

Lect.8. Declarat hæc Lectio quare Ecclesia dicatur Apostolica. 140

Lect.9. Declarat hæc lectio quare Ecclesia dicatur Romana. 141

Litteræ Rodulphi Maximiliani ad Summum Pontificem.

Lectio 10. Credo Sanctorum Communionem. 143

Prop.1. Docet quid sit hæc Sanctorum Communio. 143
Prop.2 Docet malos etiam de hac participare. 144
Prop.3. Docet animas Purgatorij hac iuuari. 144
Oratio habita coram Illustrissimo Cameracensi. 144
Thema. Ecce motus factus est magnus in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus Matth.8. 145

Declarat hæc Oratio, quomodo Ecclesiæ nauis sit semper passa fluctus, sed illos semper superauit. 145

Artic.10. Credo remissionem peccatorum. Lect.11.

Prop.1. Docet omne peccatum remitti. 147
Prop 2. Docet sæpius iterata remitti. 147
Prop.3. Docet non remitti vnum sine alio. 148

Lectio 12. De incertitudine remissi peccati. 148

Prop 1. Docet neminem scire se in gratia esse, sibique remissa peccata, nisi in speciali reuelatione. 149
Prop.2. Docet hominem posse habere probabilem quandam certitudinem de sua gratia. 149
Prop.3. Docet neminem, licet sciat se iustificatum, certo posse scire se perseueraturum in iustitia. 150

Articulus 11 Credo carnis Resurrectionem.

Lectio 13. De Resurrectione mortuorum. 149

Prop.1. Docet ex Scripturis veritatem resurrectionis. 150
Prop.2. Quam facilis sit Deo hæc resurrectio. 151
Prop 3. Per illam animatos fuisse Sanctos. 151

Lectio 14. Quomodo idem corpus resurgat. 152

Prop.1. Docet idem numero corpus resurgere. 152
Prop.2. Illud corpus resurgens mutari in qualitatibus. 152
Prop.3. Corpora hic vitiosa ibi fore perfectissima. 152

Lectio 15. De circunstantiis Resurrectionis. 153

Prop.1. Docet quomodo hanc resurrectionem præcedet Tuba. 153
Prop.2. Quis locus resurrectionis futurus sit. 154
Prop.3. Quo tempore futura sit resurrectio. 154

Artic. 12. Credo vitam æternam. 154

Lect.16. De vita beata. 154

Prop 1. Docet omnes nos creatos esse ad æternam vitam. 154
Prop.2. Deum ad eius desiderium dupliciter nos impellere. 155
Prop.3. Docet Deum dare nobis auxilia sufficientia ad illam. 155

Lectio 17 & vltima.
In quo consistat vita æterna? 156

Prop.1. Docet consistere in visione Dei. 156
Prop.2. In amore & fruitione Dei. 157
Prop.3. In perpetua quadam laude Dei. 158

INDEX TRACTATVVM, LECTIONVM,

Propositionum Horti Pastoralis, ex Libro II.

TRACTATVS PRIMVS.

DE SPE.

LECTIO PRIMA.

De variis titulis & nominibus Spei. 161

Lectio 2. De effectibus spei. 162

Prop.1. Docet spem dare vires ad currendam viam Dei. 162
Prop.2. Docet spem consolari animam in afflictionibus. 163
Prop.3 Docet spem in morte tollere omnem anxietatem. 164

Lectio 3. De spe vana mundi, & eius defectibus. 165

Prop.1 Docet fallaciam spei mundanæ. 165
Prop.2. Docet spem illam hominem in fine deserere. 167

Lect.4. Explicat hæc lectio singulas partes definitionis spei. 168

Lect.5. De meritis quibus spes firmatur. 169

Prop.1. Docet bona opera mereri vitam æternam. 169
Prop.2. Licitum esse operari ob mercedem æternam. 170
Prop.3. Posse boni fiduciam in meritis. 171

Lectio 6. De perseuerantia spem firmante. 172

Prop. 1. Docet firmari spem per perseuerantiam finalem. 172
Prop 2. Docet illam non à nobis, sed à Deo pendere. 173
Prop.3. Cum dono perseuerantiæ hominem finaliter non excedere. 174
Prop.4. Dari aliqua signa probabilia electionis & perseuerantiæ. 175
Applausus facer animæ Religiosæ. 176

Lect.7. De timore iuncto spei. 177

Prop.1. Docet multipliciter timorem diuidi. 177
Prop 2. Docet timorem seruilem non esse vitiosum. 177
Prop 3. Docet timorem non repugnare spei. 179

Lect.8. De desperatione opposita spei. 180

Prop.1.

Index Tract. Lib. III.

Prop. 1. Docet desperationem inter grauissima peccata censeri. 180
Prop. 2. Docet periculosissimum omnium peccatorum. 181
Prop. 3. Exhortatio ex D. Chrysostomo ad desperantes. 181
Lectio 9. De præsumptione opposita Spei. 182
Prop. 1. Docet quid sit præsumptio, & quam graue peccatum. 182

TRACTATVS II.

De Oratione.

Lect. 1. Explicat definitionem orationis. 184
Lect. 2. De loco orationis. 186

Prop. 1. Docet omnem locum orationi aptum esse. 186
Prop. 2. Docet in templis consecratis acceptiorem esse Deo. 187
Lect. 3. De tempore orationis. 188
Prop. 1. Docet omne tempus orationi aptum esse. 188
Prop. 2. Docet congruum esse maxime tempus matutinum. 189
Prop. 3. Docet tempus vespertinum siue nocturnum. 190
Lect. 4. De oratione publica in calamitate generali facienda. 191
Prop. 1. Docet recurrendum ad orationem in afflictionibus. 191
Prop. 2. Docet etia Dei flagella oratione auertenda. 192
Lect. 5. De oratione pro peste. 183
Prop. 1. Docet Deum ob peccata pestilentiam immittere. 183
Prop. 2. Docet precibus publicis illam auertendam. 194
Lect. 6. De oratione pro bello. 195
Prop. 1. Docet bellum flagellum esse grauissimum. 195
Prop. 2. Docet flagellum illud oratione depellendum. 196
Prop. 3. Ostendit efficaciam orationis contra hostes. 197

Lectio 7. De oratione pro fame & sterilitate. 188

Prop. 1. Docet quomodo fame peccata Deus puniat. 198
Prop. 2. Docet quomodo oratio efficax sit contra hoc flagellum. 200
Prop. 3. Quomodo Sanctorum inuocatio opportuna ad id sit. 200
Lectio 8. De conditionibus bonæ orationis. 201. *& seq.*

Explicat aliquot conditiones ad efficaciam orationis requisitas. 201
De multiplici attentione. 203

TRACTATVS III.

De oratione Dominica.

Lectio 1. De excellentia orationis Dominicæ. 206
Prop. 1. Docet hanc orationem omnium excellentissimam esse. 206
Prop. 2. Declarat eius fœcundam breuitatem & fructum. 208
Lect. 2. Explicat verba illa præambula, Pater noster qui es in cœlis. 208
Quid vox Pater? 208
Fructus illius vocis, Pater. 209
Quid vox noster? 210
Quid vox qui es? 210
Qui es in Cœlis? 210
Lect. 3. Explicat primam petitionem: Sanctificetur nomen tuum.
Docet variis modis sanctificari nomen Dei. 212
Lectio 4. Explicat secundam petitionem: Adueniat Regnum tuum. 213
Prop. 1. Docet peti hic Regnum gratiæ. 213
Prop. 2. Docet peti Regnum gloriæ. 214
Prop. 3. Docet peti vt adueniat Regnum perfectissimum Christi. 214
Lect. 5. Explicat tertiam petitionem: Fiat voluntas tua. 216
Prop. 1. Docet peti hic vt fiat voluntas signi. 216
Prop. 2. Docet peti vt fiat ad imitationem Angelorum. 217
Prop. 3. Explicat quomodo etiam petatur fieri voluntas beneplaciti. 217
Lectio 6. Explicat quartam petitionem: Panem nostrum quotidianum, &c. 218
Lect. 7. De pane spirituali. 220
Prop. 1. Docet nomine Panis omnem cibum animæ intelligi. 220
Prop. 2. Docet quis sit panis & cibus animæ. 222
Prop. 3. Docet peti etiam hic panem Eucharistiæ. 222
Lect. 8. Explicat petitionem quintam: Et dimitte nobis debita nostra. 223
Prop. 1. Docet peti hic remissionem venialium. 223
Prop. 2. Docet peti etiam remissionem mortalium. 223
Prop. 3. Aliis docet dimittendum, vt nobis dimittatur. 224

Lect. 9. Explicat petitionem sextam: Et ne nos inducas in tentationem. 226

Prop. 1. Docet nos non posse liberari ab omni tentatione. 226
Prop. 2. Docet nos petere vt non superemur à tentatione. 227
Lectio 10. Tractat de remediis contra tentationes. 228. *& seq.*

Lect. 11. Explicat vltimam petitionem: Et libera nos malo 233
Prop. 1. Docet quomodo hic petamus liberari à maligno. 233
Prop. 2. Docet omnes tam bonos quàm malos petere id debere. 234. & seq.
Prop. 3. Docet petitionem hanc rectè intelligi de malo pœnæ. 237

TRACTATVS IV.

De Salutatione Angeli.

Lectio 1. De Virginis Mariæ patrocinio. 238

Prop. 1. Docet spem nostram in Virgine rectè locari. 238
Prop. 2. Docet deuotionem erga Virginem esse prædestinationis signum. 240
Prop. 3. Docet hanc deuotionem debere imitationi esse iunctam. 242
Lectio 2. De Salutatione Angelica. 242
Explicat excellentiam illius Salutationis. 242
Lect. 3. De prima parte Salutationis Angelicæ.
Aue Maria. 244
Gratia plena. 246
Dominus tecum. 247
Lect. 4. De secunda parte Salutationis Angelicæ. 249
Benedicta tu in mulieribus. 249
Lect. 5. Explicat hæc verba: & Benedictus fructus ventris tui. 252
Lect. 6. De tertia parte Salutationis Angelicæ. 254
Sancta Maria ora pro nobis peccatoribus, &c. 254
Lect. 7. Et in hora mortis nostræ. 255

INDEX TRACTATVVM, LECTIONVM, Propositionum ex Libro III. Horti Pastorum.

TRACTATVS PRIMVS.

DE CHARITATE.

Lectio 1. De excellentia Charitatis.

Prop. 1. Docet Charitatem inter dona Dei primatum tenere. 258
Prop. 2. ... Theologicas virtutes excellere. 259
Prop. 3. Esse formam virtutum, & fontem meritorum. 260
Lectio 2. De duplici præcepto Charitatis. 261
Prop. 1. Docet duplici præcepto totam legem comprehendi. 261
Prop. 2. Explicat mandatum Charitatis de diligendo Deo. 262
Prop. 3. Quomodo diligendus sit ex toto corde. 263
Prop. 4. Quomodo dignosci possit in nobis amor Dei. 264
Lect. 3. De 2. Charitatis præcepto. 266

Prop. 1. Docet Charitatis præcepto dilectionem proximi contineri. 266
Prop. 2. Etiam dilectionem inimici comprehendi. 268

TRAC

Horti Pastorum.

TRACTATVS II.

De decem præceptis Decalogi.

Lectio 1. De obligatione legis Decalogi.

Prop.1. Docet conueniens fuisse Deum dare hanc legem. 269

Prop.2. Illam obligare etiam populum Christianum. 271

Prop.3. Illius præcepta non esse impossibilia. 272

Lectio 2. De fructibus legis Decalogi.

Prop.1. Docet esse frænum à malo coercens. 273

Prop.2. Benedictionem spiritualem & temporalem afferre. 273

Prop.3. Afferre benedictionem æternam. 275

TRACTATVS III.

Lectio 1. De 1. Decalogi præcepto: Non habebis deos alienos coram me.

Prop.1. Explicat quod hoc præcepto contineatur. 277

Prop.2. Quid hoc mandato vetetur. 278

Lect. 2. De Superstitione

Prop.1. Explicat varia peccata quæ committuntur per superstitionem. 280

Prop.2. Docet religiosum esse Agnum ceteum deferre. 281

Prop.3. Diuinationem hic esse prohibitam. 282

Prop.4. Maleficium & veneficium reprobat. 284

Lect. 3. De altera parte præcepti. 286

Prop.1. Docet hic Idola prohiberi. 286

Prop.2. Non prohiberi sacras imagines. 286

Prop.3. Ostendit fructum imaginum. 287

Lect. 4. De Reliquiis Sanctorum 289

Prop.1. Docet earum cultum hic non prohiberi. 289. & seq.

Prop.2. Respondet ad aliquas obiectiones 292

Lect. 5. De secundo præcepto.

Non assumes nomen Domini tui in vanum. 293

Prop.1. Docet quandoque licitum esse iuramentum. 293

Lect. 6. De conditionibus iuramenti.

Prop.1. Conditio iuramenti est, vt fiat cum veritate. 294

Prop.2. Conditio 2. iuramenti est, vt fiat cum iustitia. 296

Prop.3. Conditio tertia iuramenti est, vt fiat cum iudicio. 296

Lect. 7. De variis contra hoc præceptum peccatis. 297

Lect. 8. De tertio præcepto.

Memento vt diem Sabbati sanctifices. 299

Prop.1. Docet Sabbati obseruationem esse ab initio mundi. 300

Prop.2. Renouatum fuisse tempore Moysis. 300

Prop.3. Sabbatum recte mutatum esse in Dominicam. 301

Lect. 9. De variis modis sanctificandi Sabbatum nostrum, siue Dominicum diem 302

Lect. 10. De variis hominum generibus hoc præceptum transgredientibus. 305

TRACTATVS IV.

De præceptis secundæ Tabulæ.

Lectio 1. De quarto præcepto. Honora patrem & matrem, &c. 307

Prop.1. Docet in quo consistat honor. 307

Prop.2. Hunc honorem perdurare etiam post mortem. 309

Prop.3. Explicat benedictionem obedientiæ promissam. 310

Lectio 2. De honore debito Sacerdotibus siue Patribus spiritualibus. 311

Lect. 3. De honore debito senioribus & dominis. 314

Lectio 4. De honore debito Principibus & Magistratibus. 317

Lectio 5. De quinto præcepto. Non occides. 318

Prop.1. Docet solum prohiberi iniustam occisionem. 318

Prop.2. Homicidium esse grauissimum inter peccata in proximum. 319

Prop.3. Homicidium eò grauius esse quò persona est coniunctior. 322

Lectio 6. De variis peccatis contra hoc præceptum. 325

Lectio 7. De duellorum vsu. 325

Bulla Clementis VIII. contra duellantes. 326

Lect. 8. De sexto præcepto: Non mœchaberis.

Prop.1. Docet fornicationem esse peccatum mortale. 328

Prop.2. Fugiendam esse ob turpitudinem. 328

Prop.3. Ob infamiam & vermem. 330

Prop.4. Respondet ad aliquas obiectiones. 331

Lectio 9. De Adulterio. 331

Prop.1. Docet quàm graue peccatum sit. 332

Prop.2. Tractat de Pœnis adulteriorum. 333

De Incestu. *Lectio 10.* 335

De Stupro. 336

De Sacrilegio. 336

Lectio 11. De peccato contra naturam. 336

Lectio 12. De septimo Præcepto: Non furtum facies. 338

Prop.1. Docet furtum esse peccatum mortale ex genere suo. 338

Prop.2. Inducere obligationem restitutionis. 339

Prop.3. Prohiberi hic omnes species furti. 341

De negationibus. 341

Lectio 13. De variis hominum generibus contra hoc præceptum peccantibus. 343

Lectio 14. De octauo præcepto: Non falsum testimonium dices. 346

Prop.1. Docet falsum testimonium esse peccatum detestandum. 346

Prop.2. Docet prohiberi hic quoque omne falsum iudicium. 348

Prop.3. Prohiberi omnem falsitatem Aduocatorum & Procuratorum. 349

Lectio 15. De temerario iudicio. 350

Prop.1. Docet quomodo hic prohibeatur. 350

Prop.2. Quomodo sit peccatum mortale. 351

Prop.3. Agit de remediis temerarij iudicij. 352

Lectio 16. De aliis peccatis contra hoc præceptum, præsertim de mendacio. 353

De susurratione. 354

De Adulatione. 355

Lectio 17. De detractione. 356

Prop.1. Docet pestilens esse malum. 356

Prop.2. Obligare ad restitutionem. 358

Prop.3. Audientes detractorem etiam peccare. 359

Lectio 18. De nono & decimo præcepto. Non concupisces vxorem proximi tui. 360

Non concupisces rem, neque agrum, neque bouem, &c. 360

Prop.1. Docet cur speciali præcepto vetetur concupiscentia. 360

Prop.2. Docet solùm vetari consensum in concupiscentiam 361

Prop.3. Prohiberi delectationem morosam. 362

INDEX GENERALIS TRACTATVVM,

LECTIONVM, ET PROPOSITIONVM, Candelabri Myſtici, Tom. I I.

TRACTATVS I.

DE ſeptem Sacramentis in genere. 364

Lect. 1. De Auctore Sacramentorum. 364

Prop. 1. Docet Chriſtum eſſe Auctorem. 364

Prop. 2. Aſſignat cauſam inſtitutionis eorum. 365

Prop. 3. Docet eſſe ſeptem numero. 366

Explicatio Pſalm. 22. 367

Lectio 2. De materia & forma Sacramentorum. 369

Prop. 1. Docet in qua materia & forma conſiſtat. 369

Prop. 2. Docet à Chriſto determinata eſſe. 370

Lect. 3. De gratia, affectu Sacramentorum. 371

Prop. 1 Docet nos iuſtificari per gratiæ donum. 372

Prop. 2. Deum eſſe cauſam principalem iuſtificationis. 371

Prop. 3. Sacramenta eſſe cauſam inſtrumentalem. 372

Lect. 4. De Sacramentali gratia. 373

Quomodo ſingula Sacramenta propriam gratiam conferant. 373

Lect. 5. De Sacramentis antiquis. 374

Prop. 1. Docet, an in ſtatu innocentiæ forent Sacramenta. 374

Prop. 2. in lege naturæ fuiſſe aliqua. 374

Prop. 3. In lege Moyſis non defuiſſe. 375

Lect. 6. De charactere Sacramentali. 376

Prop. 1. Allegat loca Scripturæ ad probationem Characteris. 376

Prop. 2. Explicat officium characteris. 377

Prop. 3. Docet characterem eſſe indelebilem. 378

Lect. 7. De miniſtro & ſuſcipiente. 379

Prop. 1. Docet miniſterium ad Sacerdotes pertinere. 379

Prop. 2. In Miniſtro requiri debitam intentionem. 381

Prop. 3. Conſenſum in ſuſcipiente adulto. 381

Lect. 8 De malis Miniſtris. 381

Prop. 1. Docet malos Miniſtros conficere Sacramentum. 382

Prop. 2. Nouum peccatum incurrere indignè miniſtrando. 383

TRACTATVS II.

De Sacramento Baptiſmi Proœmium.

Lect. 1. De Materia Baptiſmi. 385

Prop. 1. Docet materiam eſſe aquam. 385

Prop. 2. Congruè aquam eſſe deſignatam in materiam. 386

Prop. 3. Agit de aqua benedicta, & eius vtilitate. 386

Lect. 2. De fontibus baptiſmalibus. 387

Explicatio ſententiæ Prophetæ vaticinantis de Baptiſmo. 387

Miraculum fontium. 389

Lect. 3. De forma Baptiſmi. 390

Prop. 1 Docet quibus verbis Baptiſmus conſtet. 390

Prop. 2. Quando fuerit ea forma inſtituta. 370

Prop. 3. Quomodo etiam laicos conueniat ſcire formam. 392

Lect. 4. De ſuſcipientibus Baptiſmum. 393

Prop. 1. Docet etiam paruulos eſſe Baptiſmi capaces. 363

Prop. 2. Non poſſe infantes ſaluari niſi per Baptiſmum. 394

Prop. 3. Baptiſmum ſanguinis ſupplere Baptiſmum aquæ. 395

Lect. 5 De effectibus Baptiſmi 396

Prop. 1. Docet remittere peccatum originale actuale. 396

Prop. 2. Remittere omnem pœnam peccati. 397

Prop. 3. Non tollere concupiſcentiam, nec pœnalitates. 398

Lect. 6. De ſuſceptoribus in Baptiſmo. 399

Prop. 1. Docet ex ordinatione Eccleſiæ adhiberi patrinos. 399

Item, eos ſuſcipere baptizatum in curam ſuam. ibid.

Prop. 2. ipſorum eſt nomen imponere. 400

Lect. 7. De cæremoniis Baptiſmi. 402

Prop. 1. Explicat ad quem finem cæremoniæ fiant. 402

Prop. 2. Particulariter de ſingulis agit. 402

De cæremoniis Baptiſmum præcedentibus. 402

De cæremoniis Baptiſmum comitantibus. 403

De cæremoniis Baptiſmum ſubſequentibus. 404

Recapitulatio & exhortatio. 405

TRACTATVS III.

De Sacramento Confirmationis. Proœmium.

Lectio 1. De inſtitutione Confirmationis. 406

Explicatur à quo & quando hoc Sacramentum fuerit inſtitutum. 406

Lect. 2. De materia Confirmationis. 407

Lect. 3. De forma Confirmationis. 408

Lect. 4 De effectibus huius Sacramenti. 409

Prop. 1. Docet differentiam gratiæ Baptiſmi & Confirmationis. 409

Prop. 2. Agit de charactere Confirmationis. 410

Lectio 5 De miniſtro & ſuſcipiente. 410

Prop. 1. Docet ſolos Epiſcopos eſſe miniſtros. 410

Prop. 2. Omnem baptizatum capacem eſſe Confirmationis. 410

Lect. 6. De cæremoniis Confirmationis. 411

Explicat hæc lectio ſigillatim cæremonias. 411

Recapitulatio & exhortatio ad confirmandos. 412

TRACTATVS IV.

De Sacramento Eucharistiæ.

Lectio 1. De Euchariſtia myſterio abſcondito. 413

Prop. Verè tu es Deus abſconditus. Deus Iſraël Saluator. Iſa. 45. cap. 140 413

Lect. 2. De cauſa inſtitutionis huius ſacramenti. 415

Prop. 1. Vt foret memoriale perfectum admirabilium Dei. 415

Prop. 2. Myſteriorum veteris Teſtamenti. 416

Prop. 3. Myſteriorum omnium noui Teſtamenti. 417

Lect. 3. De præſentia reali Chriſti in hoc ſacramento.

Prop. *Ecce poſitus eſt hic in ruinam & reſurrectionem multorum Iſraël, & in ſignum cui contradicetur* Luc. 2. 419

Argumenta Eccleſiæ Catholicæ veritatem hanc ſtabilientia. 421

Lect. 4. De mirabilibus contentis in hoc ſacramento. 423

Prop. *Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe.* Pſalm. 12. 423

Mirabile primum. 423

Mirabile 2. 423

Mirabile 3. 424

Mirabile 4. 424

Mirabile 5. 424

Mirabile 6. 425

Mirabile 7. 425

Mirabile 8. 425

De quatuor dimenſionibus Chriſti. 426

Lectio 5 De materia & forma Euchariſtiæ. 427

Prop. 1. Docet materiam eſſe panem & vinum. 427

Prop. 2. Vino aliquid aquæ admiſcendum eſſe. 428

Prop. 3. Explicat formam huius ſacramenti. 429

Lectio 6 De adoratione Euchariſtiæ. 430

Prop. 1. Docet Euchariſtiam cultu latriæ adorandam. 430

Prop. 2. Rectè eam peculiari feſto coli. 432

Rationes morales feſti Sacramenti. 433

Miracula Euchariſtica. 435

Lect. 7. De ſumptione & præcepto Euchariſtiæ. 436

Prop. 1. Docet Chriſtum ſuſcepiſſe corpus ſuum & ſanguinem. 436

Prop. 2. Dediſſe præceptum illud ſumendi fidelibus. 437

Lect. 8. Exhortatio adoleſcentum & adoleſcentularum ad frequentem Euchariſtiæ ſumptionem. 438

Prop. Quod bonum eius, & quod pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & vinum germinans Virgines, Zachar. 9. 438

Lectio 9 De diſpoſitione ad Euchariſtiam 440

Prop. 1. Docet communicantem debere eſſe in ſtatu gratiæ. 440

Prop. 2. Si communicans ſit in peccato notario debere repelli. *Lectio 10.* 442

Prop. Ecce panis Angelorum. 443

Factus cibus viatorum.

Verè panis filiorum.

Non mittendus canibus.

Lectio 11. De impedimento peccati venialis. 447

Prop. 1. Docet veniale non impedire acceſſum ad Euchariſtiam. 447

Prop. 2. Impedire aliquem effectum Euchariſtiæ. 448

Prop. 3. Agit de deuotione poſt Euchariſtiam. 449

Lectio 12. De ſumptione vnius ſpeciei. 449

Prop. 1. Docet quandoque fuiſſe conceſſum vſum Calicis laicis. 449

Prop. 2.

Horti Paſtorum.

Prop.2. Iuſtis de cauſis ſubtraxiſſe illum Eccleſiam. 450

Lect. 13. De Euchariſtia, vt eſt ſacrificium. 451

Prop.1. Docet ex antiquis Scripturis probari noſtrum ſacrificium. 451

Prop.2. Etiam probari ex Scripturis noui Teſtamenti. 453

Lectio 14. De ratione inſtituti ſacrificij 455

Prop.1. Docet maximum Dei cultum exhiberi per hoc ſacrificium. 455

Prop 2. Docet beatis tam hominibus, quàm Angelis eſſe honorificum. 457

Lectio 15. De eminentia ſacrificij Miſſæ. 458

Prop.1. Docet noſtrum ſacrificium eſſe propitiatorium. 458

Prop.2. Eſſe Impetratorium & Euchariſticum. 459

Prop.3. In illo contineri hoſtiam pacificam. 460

Prop.4. Eſſe etiam verum holocauſtum. 460

Recollectio & exhortatio ad ſacrificium Miſſæ. 461

Appendix de deuotione erga venerabile Sacramentum, ſub titulo Arboris vitæ, & duodecim fructuum eius. Duodecim capitibus diſtincta. 463. vſque ad 470

TRACTATVS V.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Procemium.

Lect. 1. De inſtitutione ſacramenti Pœnitentiæ.

Prop.1. Docet à Chriſto eſſe inſtitutum. 471

Prop 2. Eſſe neceſſariam lapſis poſt Baptiſmum. 472

Prop.3. Etiam meritis lapſis reſtituere. 473

Lectio 2. De gratia excitante ad pœnitentiam. 474

Prop.1. Docet non poſſe hominem pœnitere ſine gratia. 474

Prop.2. Nulli ad id gratiam ſufficientem denegari. 476

Prop.3. Gratiam non diminuere arbitrij libertatem. 478

Lectio 3. De partibus Pœnitentiæ. 479

Prop.1. Docet eſſe tres partes materiales. 479

Prop 2. Explicat quid ſit contritio in genere. 480

Lectio 4. De conditionibus perfectæ contritionis. 481

Lectio 5. De tempore eliciendæ contritionis. 485

Lectio 6. De Confeſſione. 487

Prop.1. Docet Confeſſionem eſſe de iure diuino. 487

Prop.2. Multa commoda afferre Eccleſiæ. 488

Prop.3. Multis caſibus præceptum obligare. 488

Lectio 7. De conditionibus præcipuis Confeſſionis. 489

Prima conditio; vt ſit præmeditata. 489

2. Vt ſit humilis, & cum erubeſcentia coniuncta. 491

3. Vt ſit pura & ſincera. 492

4. Vt ſit integra. 493

Lectio 8. De impedimentis integræ Confeſſionis. 494

De 1. Impedimento, qui eſt pudor. 494

De 2. impedimento, qui eſt timor. 495

De 3. impedimento, quæ eſt ſpes. 496

De 4. impedimento, quædam deſperatio melioris vitæ. 497

Lectio 9. De Satisfactione. 498

Prop 1. Docet ſatisfactionem dici pœnitentiam à Confeſſario impoſitam. 498

Prop.2. Docet eam relictam Confeſſarij arbitrio. 499

Prop.3. Cum multa prudentia docet eſſe iniungendam. 500

Lectio 10. De forma ſacramenti Pœnitentiæ. 502

Explicat verba formæ, illiuſque effectus ex Pſalm.28. 502

Lect. 11. De munere pœnitentis percepta abſolutione. 504

Lectio 12. Appendix de Iubilæo & Indulgentiis. 506. *vſque ad* 511.

Lectio 13. De theſauro Indulgentiarum. 511

Prop. 512

Lectio 14. De cauſa Indulgentiæ. 514

Prop. 1. Docet Pontificem habere plenitudinem poteſtatis. 514

Prop.2. De valore Indulgentiarum. 515

Lectio 15. De diſpoſitione requiſita. 516

Prop.1. Docet requiri ſtatum gratiæ. 516

Prop.2. De lucratione Indulgentiarum. 517

Lectio 16. De Indulgentiis pro defunctis. 518

Prop.2. Indulgentiæ proſunt defunctis. 518

TRACTATVS VI.

De ſacramento Extremæ Vnctionis.

Procemium.

Lectio 1. De inſtitutione Extremæ Vnctionis.

Prop.1. Explicat cur Extrema-Vnctio vocetur. 520

Prop.2. Docet quando à Chriſto ſit inſtituta. 521

Lect. 2. Explicat verba S. Iacobi Apoſtoli. 521

Infirmatur quis ex vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, vt orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus & ſi in peccatis ſit dimittentur ei. 521

De perſona capaci Extremæ-Vnctionis. 522

Lect. 3. De miniſtro Extremæ Vnctionis. 522

De Extrema-Vnctione, & aliis ſacramentis tempore peſtis miniſtrandis. 524

Lect. 4. De materia Extremæ-Vnctionis. 525

Lectio 5. De forma Extremæ-Vnctionis. 525

Lectio 6. De effectibus Extremæ-Vnctionis. 525

Explicat tres effectus ex Apoſtolo. 527

TRACTATVS VII.

De Sacramento Ordinis.

Procemium.

Lectio 1. De diuerſitate Ordinum. 529

Prop.1. Docet rectè in Eccleſia diuerſos Ordines inſtitutos. 529

Prop.2. Ordinationem eſſe verè & propriè ſacramentum. 530

Lect. 2. De numero Ordinum. 532

Lect 3. De prima Tonſura. 532

Lect. 4. De minoribus Ordinibus. 533

De Oſtiario. 533

De Lectore. 533

De Exorciſta. 533

De Acolyto. 534

Lect. 5. De Subdiacono & Diacono. 534

Lect 6. De Sacerdotio. 536

Lect. 7. De aliis in Eccleſia Ordinibus. 537

Explicat verba Apoſtoli, *Obſecro vos, vt dignè ambuletis, vocatione qua vocati eſtis* Ad Epheſ 4. 538

TRACTATVS VIII.

De Sacramento Matrimonij.

Procemium. 541

Lect 1. De Matrimonio, vt ſacramento. 542

Prop 1. Docet Matrimonium à Deo inſtitutum. 542

Prop.2. Eſſe ſacramentum gratiam conferens. 543

Prop.3. Perfici conſenſu partium 544

Lect 2. De Matrimonij perfectione. 545

Prop.1. Docet continentiam præferendam Matrimonio. 545

Prop.2. Multos ſaluari per Matrimonium. 546

Prop.3. Pleroſque ſe ingerere Matrimonio non vocatos. 547

Lect. 3. De Matrimoniis infauſtis. 547

Prop.1. Docet multiplicem originem infauſti Matrimonij. 547

Prop.2. Agit de remediis infauſti Matrimonij. 549

Lect. 4. De diſpoſitione ad Matrimonium. 549

Prop.1. Docet accedentem oportere eſſe in gratiæ ſtatu. 549

Prop.2. Oportet rectam eſſe eius intentionem. 550

Prop 3. Operibus pietatis ſeſe debere diſponere. 550

Lect. 5. De cæremoniis Matrimonij. 551

Primò agit de præuiis Matrimonio interrogationibus. 551

2. Agit de cæremoniis adhibitis in ſacramento iſto. ibid.

3. De benedictione Matrimoniali. 553

4. De conuiuiis nuptialibus. 555

Lect. 6. De Matrimonio ſpirituali. 556

Prop.1. Docet quale ſit Matrimonium animæ cum Chriſto. 556

Prop.2. Illud Matrimonium perfici per votum caſtitatis. 556

Lect. 7. De amore coniugali 558

Prop.1. Docet qualis eſſe debeat amor coniugum. 558

Prop.2. Quibus affectibus poſſit probari. 559

Lect 8. De inordinato amore coniugum. 560

Prop.1. Docet in amore poſſe peccari per exceſſum. 560

Prop.2. Amorem eſſe culpabilem ſi in zelotypiam deſinat. 560

Prop.3. Si ob illum violetur Dei lex. 562

Lect 9. De caſtitate coniugali. 562

Prop.1. Docet illum excludere omnem de alio concupiſcentiam. 562

Prop.2. Moderari tempora actus coniugalis. 563

Lect. 10. De prole, primo matrimonij bono. 564

Prop.1. Docet parentes poſſe deſiderare prolem. 564

Prop.2. Agit de cura prolis in vtero. 565

Prop 3. Agit de cura prolis iam ab vtero. 565

Lect. 11. De inſtitutione prolis. 566

Primò tract. de obligatione parentum ad inſtruendum. 566

2. Affert exempla prauæ inſtitutionis. 668

Lect. 12. De correctione prolium.

Prop.1. Docet parentes obligari ad correctionem. 569

Prop.2. Correctionem debere eſſe diſcretam. 570

Prop.3 Oportet illi adiungere bonum exemplum. 571

Lect. 13. Breuis repetitio de officio parentum. 572

De ordinato Amore parentum. 574

Inſtructio S. Ludouici ad filium. 575

Lect. 14. De indiſſolubilitate Matrimonij.

Prop.1. Docet olim ſolutum per libellum repudij. 575

Prop.2. Solui matrimonium non conſummatum per Religionis profeſſionem. 576

Prop.3. Multas affert cauſas diſſolutionis quoad thorum. 577

Lect. 15. De impedimentis Matrimonij. 578

Lect. 16. De viduis. 580

Prop.1. Docet morte alterius diſſolui Matrimonium. 580

Prop.2. Manere libertatem ad vlteriores nuptias. 581

Index Tract. Lib. IV.

Prop. 5. Statum viduitatis amore continentiæ susceptum esse maximè meritorium. 582

CORONIS CANDELABRI
Mystici ad filios lucis.

De Lampade accendenda coram tabernaculo Domini, &c.
Cap. 1. Prima significatio Lampadis. 584
Cap. 2. Secunda significatio Lampadis. 585
Cap. 3. Tertia significatio Lampadis. 585
Cap. 4. Quarta significatio Lampadis. 585
Cap. 5. Quinta Lampadis significatio. 586
Cap. 6. Sexta Lampadis significatio. 586
Cap. 7. Declaratur sacris Historiis Lampades accendi debere. 587

TVBA SACERDOTALIS
demoliens muros Hierico.

Lectio 1. 589
Lectio 2. De primo fundatore muri superbiæ. 590
Lectio 3. De dimensionibus muri superbiæ. 591
Lectio 4. De profunditate superbiæ. 592
Lectio 5. De latitudine superbiæ. 593
De vana gloria & iactantia. 593
De ambitione Aulicorum. 595
De Hypocrisi. 596
Lectio 6. De arrogantia, de tumore, de contemptu. 598
Lectio 7. De pertinacia, discordia, inobedientia, ingratitudine. 599
Lectio 8. De longitudine muri superbiæ. 601
Lectio 9. De septem Tubis contra superbiam. 606
Lectio 10. De septem Arietibus contra superbiam. 607
Lectio 11. De maledictione superborum. 608
Lectio 12. De muro humilitatis contra superbiam. 610

TRACTATVS DE VITIO
Auaritiæ.

Quid sit & quotuplex Auaritia. 612
Lectio 2. De dimensionibus muri Auaritiæ. 612
Lectio 3. De profunditate Auaritiæ. 613
Lectio 4. De latitudine muri Auaritiæ. 614
Lectio 5. De obduratione Auaritiæ. 614
Lectio 6. De secunda serie Auaritiæ. 616
De Vsura fraudulentia, mendacio, periurio.
Lectio 7. De oppressione proximi ob Auaritiam. 618
Lectio 8. De decimatione fraudulenta ob Auaritiam. 619
Lectio 9. De longitudine muri Auaritiæ. 620
Lectio 10. De septem tubis contra Auaritiam. 621
Lectio 11. De septemplici ariete contra Auaritiam. 624
Lectio 12. De maledictione Auarorum. 625
Lectio 13. De liberalitate opposita Auaritiæ. 626

TRACTATVS TERTIVS
de vitio Luxuriæ.

Lectio 1. 628
Lectio 2. De altitudine muri Luxuriæ. 628
Lectio 3. De profunditate Luxuriæ. 629
Lectio 4. De latitudine muri Luxuriæ. 630
Lectio 5. De secunda serie huius structuræ. 631
Lectio 6. De turpiloquio. 632
Lectio 7. De osculis & contactibus. 633
Lectio 8. De longitudine muri Luxuriæ. 633
Lectio 9. De septemplici tuba contra murum Luxuriæ. 635
Lectio 10. De septemplici ariete contra murum Luxuriæ. 636
Lectio 11. De maledictione Luxuriosorum. 638
Lectio 12. De continentia & castitate, virtute opposita Luxuriæ. 639

TRACTATVS QVARTVS
de vitio Inuidiæ.

Lectio 1. 640
Lectio 2. De altitudine muri Inuidiæ. 641
Lectio 3. De profunditate muri Inuidiæ. 642
Lectio 4. De latitudine muri Inuidiæ. 643
De contumelia, convitio & improperio. 644
Lect. 5. De longitudine muri Inuidiæ. 645
Lect. 6. De septem tubis contra Inuidiæ murum. 646
Lect. 7. De septemplici ariete concutiente murum Inuidiæ. 647
Lect. 8. De maledictione Inuidorum. 648
Lect. 9. De muro charitatis contra Inuidiæ murum. 649

TRACTATVS QVINTVS
de vitio Gulæ.

Lect. 1. 650
Lect. 2. De altitudine muri Gulæ. 652
Lect. 3. De profunditate muri Gulæ. 653
Lect. 4. De latitudine muri Gulæ. 654
Lect. 5. De Ebrietate. 655
Lect. 6. De inani excusatione ebriorum. 657
Lect. 7. De longitudine muri Gulæ. 658
Lect. 8. De septem tubis contra murum Gulæ. 660
Lect. 9. De septem tubis contra murum Gulæ. 661
Lect. 10. De maledictis ob Gulam. 663
Lect. 11. De muro sobrietatis & temperantiæ contra murum Gulæ. 664

TRACTATVS SEXTVS
de vitio Iræ.

Lect. 1. Quid sit ira, & quando licita, vel illicita. 665
Lect. 2. De altitudine huius viti. 666
Lect. 3. De profunditate muri Iracundiæ. 667
Lectio 4. De latitudine Iræ, & muri Iræ. 668
Lect. 5. De longitudine muri Iræ. 669
Lect. 6. De septemplici tuba contra murum Iracundiæ. 670
Lect. 7. De septemplici Ariete, demoliens murum Iracundiæ. 671
Lect. 8. De maledictis ob Iracundiam. 672
Lect. 9. De muro Patientiæ. 673

TRACTATVS VII.

Lect. 1. De vitio Accidiæ. 675
Lect. 2. De altitudine muri accidiæ. 676
Lect. 3. De profunditate muri accidiæ. 676
Lect. 4. De latitudine muri accidiæ. 676
Lect. 5. De longitudine muri accidiæ. 679
Lect. 6. De 7. tubis contra murum accidiæ. 680
Lectio 7. De septemplici ariete murum accidiæ euertendo. 681
Lect. 8. De maledictis ob vitium accidiæ. 682
Lect. 9. De feruore & diligentia spirituali, opposita accidiæ. 683

VIRGA AARONIS FLORENS.

TRACTATVS I.

Lectio 1. De nomine & significatione mysticæ Virgæ. 687
Lect. 2. Explicatio Virgæ Aaronicæ. 688
Lect. 3. De obligatione sacerdotum ad virtutem. 689
Lect. 4. Declaratio obligationis sacerdotalis ex SS. Patribus. 690
Lect. 5. Declaratur idem rationibus & exemplis. 691
Lectio 6. Sacerdotes posse in sæculo perfectionem assequi. 692
Lect. 7. Documenta ad perfectionem assequendam. 694

TRACTATVS II.

Lect. 1. De multitudine prauorum sacerdotum. 695
Lect. 2. Explicat alteram rationem. 696
Lect. 3. Explicat tertiam rationem. 697
Lect. 4. De peccantibus sacerdotibus. 698
Lect. 5. Declaratio eiusdem rei ex SS. Patribus. 700
Lect. 6. Declaratio per exempla. 700
Lectio 7. De malis oriundis ex vita improba sacerdotum. 701
Lect. 8. Hæreses ortæ ex improba sacerdotum vita. 701
Lect. 9. De bonis oriundis ex pia sacerdotum vita. 702

TRACTATVS III.

Lect. 1. De 1. Flore, qui est pietas erga Iesum Christum Sacerdotem primum. 704
Lect. 2. De 2. Flore erga B. Virginem. 705
Lect. 3. De 3 Flore erga Sanctos. 707
Lect. 4. De 4. Flore, qui est ardor Domini ad diuina. 709
Lect. 5. De 5. Flore, qui est puritas intentionis. 711
Lectio 6. De 6. Flore, qui est studium solidarum virtutum. 713
Lect. 7. De 7. Flore, qui est humilitas. 715
Lect. 8. De 8 Flore, qui est mansuetudo. 717
Lect. 9. De 9. Flore, qui est studium pietatis & puritatis conscientiæ. 719
Lect. 10. De Flore 10. qui est deuotio sacrificij quotidie offerendi. 722
Lectio 11. De Flore 11. qui est studium orationis mentalis. 724
Lectio 12. De Flore 12. qui est lectio librorum pietatis. 728
Lect. 13. De Flore 13. qui est recollectio animæ. 729
Lectio 14. De Flore 14. qui est officij diuini, recitatio. 731
Lectio 15. De Flore 15. qui est eleuatio mentis ad passionem Christi. 733

Lect. 16.

Lect.16. De Flore 16. qui est obseruatio pia loci, &c. ad officium persoluendum. 734
Lect.17. De Flore 17. de intelligentia officij diuini. 736
Lect.18. De Flore 18. qui est de cæremoniarum piarum obseruatione. 739
Lect.19. De Flore 19. qui est studium munditiæ circa Altaria, & alia diuina. 741

TRACTATVS IV.

De Floribus Virgæ Aaronis.

Lect.1. De Flore 1. qui est zelus salutis animarum. 742
Lect.2. Quæ est de instructione puerorum. 744
Lect.3. Quæ est instructio pauperum. 745
Lect.4. Quæ est prædicatio pia Verbi Dei. 746
Lect.5. Quæ est benignitas erga proximum. 747
Lect.6 Quæ est ardens zelus ad reducendos eos qui in peccatis agunt. 748
Lect.7. Quæ est oratio zelosa pro peccatoribus. 749
Lect.8. Quæ est castitatis odoriferum exemplum. 749
Lect.9. Quæ est contemptus opum, & fuga auaritiæ. 752
Lect.10. Quæ est frugalitas, & pia bonorum Ecclesiasticorum dispensatio. 755
Lect.11. Quæ est sobrietas & temperantia. 757
Lect.12. Quæ est discretio & prudentia. 759
Lect.13. Quæ est modestia in veste. 762

TRACTATVS V.

De mediis quibus florescere potest Virga Aaronis, seu vita Sacerdotalis.

Lect.1. De congregationibus piis per Sacerdotes ineundis 763
Lect.2. De Congregatione stabilita à S. Philippo Nerio. 763
Lect.3. De Congregatione Oratorij Domini Iesu. 764
Lect 4. De Congregatione Oblatorum Mediolani. 765
Lect.5. De Congregatione S. Caroli Borromæi. 766
Lect.6. De Indulgentiis Congregationis dictæ. 768
Lect.7. De progressu eiusdem Congregationis. 769

INDEX CAPITVM SVMMARII RESOLVTIONVM, & Responsionum, ad Quæstiones Pastorales frequentius recurrentes circa præcepta Decalogi, Ecclesiæ sacramenta, & Capitalia vitia.

RESOLVTIONES circa Præcepta.

Cap.1. Resolutiones Quæstionum Pastoralium, circa primum Decalogi præceptum. 774
Cap.2. Resolutiones concernentes præceptum 2. Decalogi. 776
De Votis. 778
Cap. 3. Resolutiones concernentes 3. Decalogi præceptum. 779
Cap.4. Resolutiones quæstionum occurrentium circa 4. Decalogi præceptum. 781
Cap.5. Resolutiones circa 5. Decalogi præceptum. 784
Cap.6. Resolutiones circa 6. Decalogi præceptum. 787
Cap.7. Resolutiones circa 7. Decalogi præceptum. 791
Cap.8. Resolutiones circa 8. Decalogi præceptum. 793
De præcepto 9. 798
De præcepto 10. 798

RESOLVTIONES circa Sacramenta.

Cap.1. De materia Sacramentorum. 799
Cap.2. De forma Sacramentorum. 799
Cap 3. De ministro Sacramentorum. 800
Cap.4. De dispositione ministri. 801
Cap.5. De intentione ministri. 802
Cap.6. De suscipiente Sacramentum. 803

RESOLVTIONES circa Baptismum.

Cap.1. De materia Baptismi. 803
Cap.2. De forma Baptismi. 804
Cap.3 De cæremoniis Baptismi. 805
Cap.4. De patrinis. 805
De patrino Confirmationis. 806

RESOLVTIONES circa Eucharistiam.

Cap.1. De materia & forma Eucharistiæ. fol.807
Cap.2. De suscipientibus Eucharistiam. 807
Cap.3. De præcepto Communionis. 808
Cap 4. De celebratione Missæ. 810
Cap.5. De requisitis ad celebrandum, & de stipendio celebrantis. 811
Cap.6. De causis à Missa audienda excusantibus. 812
Cap.7. De Missa parochiali audienda. 814
Cap.8. Exempla de Missa audienda. 815
De contemptoribus Missæ punitis. 816

RESOLVTIONES circa Pœnitentiam.

Cap.1. De Approbatione Confessariorum. 816
Quæstiones quotidianæ Pastores & Sacellanos concernentes. 817
Cap.2. De officio Confessarij. 818
Cap.3. De integritate Confessionis. 820
Cap.4. De complice & sigillo Confess. 822
Cap 5. De peccatis reseruatis. 822
Cap.6. De casibus Episcopo reseruatis. 825
Appendix de vsurpantibus bona Ecclesiastica. 828
De incendiariis. 828
De habente casum reseruatum, &c. 829

RESOLVTIONES circa moribundos & mortuos.

Cap.1. De Extremam-Vnctionem suscipientibus & ministrantibus. 829
Cap.2. De modo adiuuandi moribundum. 829
Cap.3. De sepultura mortuorum. 830

RESOLVTIONES circa Ordinem.

Cap.1. De impedimentis Ordinum. 831
Cap.2. De lect. Horarum ratione Ordinis. 832

RESOLVTIONES circa Matrimonium.

Cap.1. De nunciationibus. 835
Cap.2. De præsentia Parochi & testium. fol.835
Cap.3. De tempore & loco Matrimonij contrahendi. 836
Cap.4. De consensu necessario ad Matrimonium. 837
Cap.5. De debito coniugali. 838
Cap.6. De cohabitatione coniugum, & administratione bonorum temporalium. 839

RESOLVTIONES circa peccata Capitalia.

Cap.1. De Superbia. 840
Cap.2. De Auaritia. 841
Cap.3. De Ira & Inuidia. 842
Cap.4. De Gula & Accedia. 843

INDEX

TRACTATVVM PRAXIS CATECHISTICÆ ex Paſtorali Horto Tomi I. per interrogationes & Reſponſiones digeſta.

EX Tract.1. De fide Chriſtiana. 844
Ex Tract.2. Explicatio 1. partis Symbol. 845
Ex Tract. 3. Explicatio Articulorum ſpectantium ad 2. Trinitatis perſonam. 846
Ex Tract.4 Explicatio Articulorum ſpectantium ad 3. Trinitatis perſonam. 848

CATECHISTICÆ INTERROGAT. & Reſponſiones Tom.2. Horti Paſtorum.

Ex Tract.1. De Spe, ſecunda virtute Theologica. 849
Ex Tract.2. De oratione. 850
Ex Tract.3. De oratione Dominica. 850

CATECHISTICÆ INTERROGAT. & Reſponſiones ex Tomo 3.

Ex Tract.1. De Charitate, tertia Theologica virtute. 852
Ex Tract.2. De decem præceptis Decalogi. 853
Ex Tract 3. De præceptis primæ Tabulæ. 854
Ex Tract.4. De præceptis ſecundæ Tabulæ. 855

CATECHISTICÆ INTERROGAT. & Reſponſiones ex Candelabro Myſtico,

De ſeptem Sacramentis.

Ex Tract.1. De Sacramentis in genere. 857
Ex Tract.2. De Bapriſmo. 858
Ex Tract.3. De Confirmatione. 559
Ex Tract.4. De Euchariſtia. 860
Ex Tract.5. De Pœnitentia. 861
Appendix de Iubilæo & Indulgentiis. 862
Ex Tract.6. De Extrema-Vnctione. 863
Ex Tract.7. De Ordine. 864
Ex Tract.8. De Matrimonio. 864
De ſalutatione Angelica. 866

De ſeptem vitiis capitalibus.

Ex Tract.1. De Superbia. 867
Ex Tract.2. De Auaritia. 868
Ex Tract.3. De Luxuria. 868
Ex Tract.4. De Inuidia. 869
Ex Tract.5. De Gula. 870
Ex Tract.6. De Ira. 870
Ex Tract.7. De Acedia. 871

COLLATIONES SACRÆ, DE OFFICIO Paſtorali, habitæ Cimaci in Synodo Paſtorum in diuerſis Diœceſibus, 872. vſque ad 878.

TIARA SACRA, MONILIBVS quinque adornata vſque ad 882. 879

INDEX

CONCIONVM EX OPERIBVS PASTORALIBVS, PRO DOMINICIS & Festis principalioribus anni.

Indicatur hic materia quæ seruire potest Euangeliis occurrentibus in Dominicis, vel pro solemnibus Sanctorum.

ADVENTVS DOMINICA PRIMA.

DOMINICA prima Aduentus: *Erunt signa in Sole, Luna & Stellis & in Terris pressura gentium, &c.*

De signis extremum iudicium præcedentibus fusè agitur, Horti Pastor. Tract. 3. Lect 30

ADVENTVS TEMPORE.

Poterunt formari Conciones pro singulis Feriis de aduentu Christi in carnem incipiendo à lectione prima Tract. 3. Horti Past. quia singulæ ibi lectiones suppeditare poterunt materiam ad singulas conciones.

Vel, si tempore aduentus de secundo Christi aduentu velit concionator agere poterunt ad id ipsum deseruire singulæ lectiones in articulum septimum symboli; *inde venturus est iudicare viuos & mortuos.*

DOMINICA SECVNDA.

Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi, &c. Ioannes in vinculis erat ob constantiam qua resistebat adulterio Herodis, sic & alij Sancti vsque ad sanguinem reprehenderunt adulteria, Stanislaus, Lambertus, vide Candel. Myst. tr. 8. lect. 9

Cæci vident, leprosi mundantur, pauperes euangelizantur, &c. Quomodo Christus primò rudes & pauperes instruxerit, sic & alij Sancti, eorum exemplo id debent Pastores facere. Vide Virgam Aaronis, tract. 4. lect. 2. & 3. Item, *Cæci vident*, dum increduli illuminantur. Quomodo fides sit lumen supernaturale. Vide Hort. Pastorum tract. 1. lect 4. proposit. 2. & 3. *Hominem mollibus vestitum.* De excessu vestium. Vide in Tuba Sacerdotali.

Arundinem vento agitatam. Tract. de firmitate fidei & quomodo hæretici sunt arundines vento agitatæ, v. Hort. Past. tract. 1. lect. 5.

DOMINICA TERTIA.

Tu quis es, de vera notitia sui; ita vt quisque debeat interrogare: *Tu quis es?* v. Virgam Aaronis tract. 3. lect. 7. in praxi de primo gradu humilitatis.

Quid baptizas, si tu non es Christus? De Baptismo Christi, & eius effectu, materia, forma, excellentia super Baptismo Ioannis, v. Candel. Mystic. tract. 3. per varias lectiones, vbi seligere potes quæ tractant de Baptismo.

Cuius non sum dignus corrigiam soluere. De humilitate, v. Virgam Aaronis tract. 3. lect. 7. v. etiam Tubam Sacerd. tract. 1. sect. vlt.

DOMINICA QVARTA.

Prædicans Baptismum pœnitentiæ. De pœnitentia necessaria post peccatum, v. Cand. Mystici tract. 5. lect 1.

Parate viam Domini. Viæ Domini, Contritio, Confessio, Satisfactio, de quibus fusè ibidem. Poterit ibidem hic Concionator paucis explicare has tres vias quibus ad Dominum imus.

Omnis vallis implebitur, & omnis mons humiliabitur. Contra superbiam quomodo eius murum deiecerit Dominus, v. Tubam Sacerdotal. tract 1. per varias lectiones.

DOMINICA INFRA OCTAVAM. Natiuitatis.

Ecce positus est hic in ruinam & resurrectionem multorum, & in signum cui contradicetur. Vide Candelabri Myst. tract. 4. lect. 3

Et hæc vidua erat vsque ad annos octoginta quatuor. De viduis & eorum pietate, v. Cand. Mystic. tr. 8. lect. 16. Trop. 3.

Et non discebat de templo. De loco opportuno orationis in templis. Hortus Pastorum tom. 2. tract 2. lect. 3.

DOMINICA PRIMA POST Epiphaniam.

Ascendentibus illis Hierosolymam secundum consuetudinem diei festi. De pietate diebus Dominicis & festis obseruanda fusè super præcepto 3. Decalogi in Horto Pastorum.

Remansit puer in Hierusalem, & non cognouerunt parentes eius. De parentum cura & officio ergo liberos. v. Cand. tract. 8. lect. 10. & seq.

Descendit cum illis, & erat subditus illis. De obedientia parentibus, & superioribus præstanda. Hort. Past. super præc. 4. Decal.

DOMINICA SECVNDA POST Epiphaniam.

Nuptiæ factæ sunt in Cana Galileæ, & vocatus est ibi Iesus. Vide in Candel. Myst. lect. 4. de matrimonio, prop. 3. Item, de benedictione matrimonij lect.

Vinum non habent. De infaustis matrimoniis & eorum origine, ac remediis lect. 3. Item, de conuiuiis nuptialibus, & eorum excessibus, lect. 5. prop.

DOMINICA TERTIA POST Epiphaniam.

Domine, si vis potes me mundare. De fiducia magna quam habere docet, vt oratio sit efficax, & quomodo illa cum humilitate debeat esse coniuncta, ideo *Leprosus adorabat* supplexque hæc dicebat, ipse designat peccatorem pro peccatorum remissione supplicantem, v. Hort. Past t. 2. tract. 2. lect. 8. *Vide nemini dixeris.* De fugienda vana ostentatione & *humana gloria fugienda*, v. Tubam Sacerdotalem. Item, Virgam Aaronis tract. 3. lect. de secundo gradu humilitatis. *Vade, ostende te Sacerdoti.* De honore Sacerdotibus exhibendo, v. Hort. Past. super præcepto 4. Decal. *Domine non sum dignus.* De dispositione ad Christum in communione recipiendum, v. Candelabrum tract. 4. lect 9.

Filij regni eiicientur in tenebras. De reprobis inter Christianos. Hortus Past. Tract. 2. Lect. 1. Titulo *Prædestinatio & Reprobatio.*

DOMIMICA QVARTA POST Epiphaniam.

Ecce motus factus magnus in mari. De persecutionibus Ecclesiæ. Hortus Pastor. Tract. 4. in fine articuli non Symboli Apostoli.

Domine salua nos, perimus. Inuocandus Deus cùm perseuerantia, Hort. Pastor. t. 2. tract 2. lect. 8.

Imperauit ventis & mari. Mare hoc sæculum, venti, tentationes & pericula. Hort. Pastor. tom. 2. tract. 4. lect. 3.

Et facta est tranquillitas. Oratio remedium contra tentationes, Hort. t. 2. tract. 3. lect. 10.

DOMINICA QVINTA POST Epiphaniam.

Cum dormirent homines, inimicus seminauit zizania.

1. Quod etiam det occasionem dæmoni varia peccata in animis seminandi. v. Tubam Sacerdotalem de Acedia.
2. Quod in omni statu aliquæ sint tentationes à dæmone ingestæ, tanquam semen malum in medio tritici. Vide Hortum t. 2. tr 3. lect. 11. propositione 2. *Inimicus homo hoc fecit.* Ibid. Prop. 1. *Vis imus & colligamus zizania?* De zelo seruorum Dei sed quandoque indiscreto v. Virgam Aaronis, tr. 4. lect. 12. in fine.

Colligite zizania in fasciculos ad comburendum. De separatione malorum à bonis in iudicio, Hortus, tract 3. lect 31. de condemnatione eorum ad ignem lect. 34.

Quomodò in Ecclesia mixti sint boni malis in finem vsque sæculi Hortus tract 4. lect. 6. Prop. 2.

DOMINICA SEPTVAGESIMÆ.

Exiit primò mane conducere operarios, in vineam suam. Deus semper prouidet suâ benignitate de ministris qui procurent salutem animarum, quem zelum debeant habere v. Virgam Aaronis Tract 4. Lect. 1. Excolere vineam, est rudes instruere, ibidem Lect. 2 & 3.

Quid hic statis totâ die otiosi. Contra otiosos & ignauos in

causa salutis. v. Tubam Sacerdotalem Accdia.

Operari mane & vesperi in vinea. Per examen conscientiæ & orationem matutinam & vespertinam, Hort. tom.2. tract.2. lect 3.

Voca operarios, redde mercedem. De meritis bonorum operum. Hort.t.2.tract.1.lect.5. fusè.

Multi vocati pauci verò electi. Hort.2.1.tract.2. vbi de prædestinatione & reprobatione.

DOMINICA SEXAGESIMÆ.

Semen cecidit supra petram & aruit Cecidit in terram bonam, &c. De verbo Dei diligenter audiendo & custodiendo, ac eius efficacia, Hort.1.tract.3.lect.7.prop.2.

Cecidit super spinas & suffocatum est. Corda auarorum terra spinosa De inquietudine totom neglectudinis verbi. v. Tubam Sacerd.

Qui habet aures audiendi audiat. Baptizandis aperiuntur aures vt fint intentæ ad excipiendum verbum Dei. v. quæ de cæremoniis Baptismi dixi in Cand. Myst.

DOMINICA QVINQVAGESIMÆ.

Ecce ascendimus Hierosolymam & consummabuntur qua scripta sunt de filio hominis. Tradetur enim, illudetur flagellabitur, &c. De memoria passionis Domini, & de amore eius erga nos. Consideranda hæc contra Bacchanalia quibus eius vulnera renouantur v.Hort. Pastor. tract.3. lect.10. in fine. Vide etiam in Cand. Myst.exemp S. Cathar. Senensis tract.8. lect.6. in fine.

Et ipsi bonum nihil intellexerunt. Vide huius rei rationem, in Hort Past.tract.3 lect.29. Apparitione 5. vbi illud explicui. *O tardi corde ad credendum.*

Increpabant vt taceret, ipse verò multa magis clamabat, fili Dauid miserere mei. Non esse cedendum tentationi aut difficultatibus obiectis circa bonum opus. Hort. t.2. tr.3. lect.11. prop.11. circa medium.

DOMINICA PRIMA.
Quadragesimæ.

Accedens tentator, &c. Nemo exemptus à tentationibus. Nec illæ semper peccatum inuoluunt. Vide quæ Horti tom.2. tractaui super illud: *Et ne nos inducas in tentationem.* Item super illud: *Sed libera nos à malo* Ista enim ibi vberiim tractata redigi possunt in conciones varias pro initio Quadragesimæ, ad hoc Euangelium fusius explicandum.

Non in solo pane viuit homo. De vario pane animæ dixi super illud: *Panem nostrum da nobis hodie.* Vide ibi, *Hac omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me, &c.* Contra auaritiam & ambitionem. v. tubam Sacerdotalem. *Dominum Deum tuum adorabis: & illi soli seruies.* Vide quæ dixi super præcepto primo Decalogi Horti Past. 1.3.

TEMPORE QVADRAGESIMÆ.

Poterit Concionator illud tractare à Ioanne & à Christo repetitum: *Pœnitentiam agite, appropinquabit regnum cælorum: Nisi pœnitentiam egeritis omnes simul peribitis.* Et hûc referri possunt quæ copiosè tractaui in Cand. Myst. de Pœnitentia & eius partibus per varias lectiones; singulæ enim in concionem facile formari possunt.

DOMINICA SECVNDA
Quadragesimæ.

Assumpsit Petrum, & Iacobum, & Ioannem, in montem. Specialiter aliquos eligit Deus ad suam gloriam. v. dicta de prædestinatione Horti,tract.2. lect 1.titulo, *Prædestinatio. Et resplenduit facies eius sicut Sol.* Vide dicta, Horti tract.1.lect.14. Cur Christus Soli soleat comparari *Apparuerunt Moyses & Elias* Christus vbique in medio & quare. Vide dicta tract.3. Hort. lect.12.prop.2.

Ecce nubes lucida. Spiritus sanctus designatus in nube. Horti tract.4.lect 2.prop.2.

Bonum est nos hîc esse. De gloria cœlesti & eius gaudio & exundantia in affectu Horti,tr.4. lect. vlt tom. *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite.* Vide Hort. Past. tract.4. lect.10. Quomodo Christus sit Filius Dei naturalis eiusdem cum Patre essentiæ. Vide ibi præcept. 2. Quomodo ipsum debemus audire & ei seruire, in cuius signum aperiuntur nobis aures in Baptismo.

DOMINICA TERTIA
Quadragesimæ.

Erat Iesus eijciens dæmonium mutum. Dæmonium mutum habent qui peccata sua non confitentur. Vide Cand. tract.5. lect 8. vbi fusè ostendi quomodo à dæmone varia homini impedimenta obiiciuntur, vt mutus reddatur in peccati confessione.

In Belzebub eijcit dæmonia De temerario & peruerso hominum iudicio. Vide Hort. Pastoral. tom. 1. super præcepto 8. Decalogi lectione 15. Item cum illud ex inuidia dixerint. Vide tubam Sacerdotalem fusè de inuidia detestanda, quæ semper iniquis oculis aliorum benefacta respicit & pessima diiudicat.

Et fiunt nouissima peiora prioribus. De recidiuantibus in peccata. v. Candel.tractat.5.lect.5. paulò post medium.

Beati qui audiunt verbum Dei. Signum prædestinationis libenter audire verbum Dei. Hort. Past.tom.2. tract.1.lect.6. prop.4.

DOMINICA QVARTA
Quadragesimæ.

Vnde ememus panes, vt manducent hi. Deus non deest suis maximè in necessitate. Hort. tom.2. tract.3. lect.6. super illud. *Panem quotidianum.*

Cùm gratias egisset, distribuit discumbentibus. De oratione & benedictione præmittenda ante cibi sumptionem exemplo Christi, super illud; *Da nobis.*

Cum cognouisset venturos vt facerent eum Regem fugit. De fuga ambitionis & gloriæ humanæ v. Tubam Sacerdotalem tract. de superbia.

DOMINICA PASSIONIS.

Quis ex vobis arguet me de peccato. Solus Christus id potest dicere. Nobis autem omnibus conuenit agnoscere peccata & illorum remissionem petere v. Hort. tom. 2. tract.2. lect.8.

Qui ex Deo est, verba Dei audit. De legendo & audiendo verbo Dei ibid. lect. 7. Item eodem tom. tract. 1. lect.6. prop.4.

Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es, & dæmonium habes. Ego dæmonium non habeo. De contumeliis patienter ferendis. v. in Tuba Sacerdotali tract. de ira. Hic iterum tractari potest de temerario iudicio. De quo super præcepto 8. lect.15.

Ego gloriam meam non quæro, est qui quærat & iudicet. De debito honore Christo & ministris eius & quomodo Deus in contumeliosos vindex est, v.tom.3 Horti Past.super præcept.4 lect.2.

Tulerunt lapides vt iacerent in eum. Contra iram hic tracta ex Tuba Sacerdotali.

DOMINICA PALMARVM.

Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus. De Christi dominio & regno in humilitate & mansuetudine fundato. Hort. tract.3. lect 9 prop.2.

Qui præibant & qui sequebantur clamabant, Benedictus qui venit in nomine Domini. Hort.t.2.tract.4.lect.5.circa medium, de variis benedictionibus Christi.

PRO HEBDOMADA VLT.
Quadragesimæ.

De Passione Christi & quinque mysteriis dolorosis. Item de morte & vulneribus quinque Iesu Christi Domini nostri Hæc fusè tractata reperiet Concionator. Hort. Past tract.4. à lect.16. vsque ad vigesimam secundam.

SABBATO SANCTO.

De Sepulchro Sepultura Domini. Ibidem lect.22.

DOMINICA RESVRRECTIONIS.

Vide copiosè dicta lect.24. Hort. tract. 3. Vbi seligere poteris quæ diei illi congruunt.

PRO FESTIS RESVRRECTIONIS.

Vide ibidem lectionem vigesimam sextam per totum, apparitiones Domini declarantes.

PRO OCTAVA PASCHÆ.

Vide iterum ibidem apparitionem sextam. Item, cur Christus retinuerit vulnerum cicatrices lect.24. in fine.

DOMINICA SECVNDA
post Pascha.

Ego sum Pastor bonus. Quomodo Christus sit Pastor noster. v. Candelabrum Myst. tract post lectionem primam vbi fusè explicatur Psalm. 22. qui incipit, *Dominus regit me*, siue vt alia lectio habet, *Dominus est Pastor meus.*

Bonus Pastor animam dat pro ouibus suis. De officio boni Pastoris. v. Virgam Aaronis tract.4.lect.3.4.5.6.

Iterum de officio boni Pastoris. Hort.Pastor. tom.2.in initio Vbi exhortatio specialis super illud ad Pastores dirigitur, *Pascite qui in vobis est gregem Dei.*

DOMINICA TERTIA
post Pascha.

Amen dico vobis plorabitis flebitis. Quod Christiani debent per tribulationes ad regnum peruenire. Cand Myst. tract.1. post lect 1.in explicatione Psalm.22. super illud *Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.*

Item de lachrymarum fœlici effectu Cand. Myst. tract.5. lect 4 ante medium.

Mundus gaudebit. De vano gaudio & vana spe mundi & mundanorum. Hor.tom.2 tract.1.lect.3. Quomodo finis illius sit dolor & angor. ibid.

Tristitia vestra vertetur in gaudium. Quomodo spes Christianorum in mediis afflictionibus consolatur, & quale gaudium parit in fine vitæ. Ibidem lect.2.

Gaudium vestrum nemo tollet à vobis. De gaudio beatorum æterno. Hort. tom.lect.vlt.prop.2.

DOMI-

Index Concionum.

DOMINICA QVARTA
post Pascha.

Quia locutus sum vobis tristitia impleuit cor vestrum. De tædio & tristitia à corde excutienda. v. Tubam. Sacerdotalem tract. vlt.de Acedia.

Expedit vobis vt ego vadam. Si non abiero Paraclitus non veniet. Quam necessarius fuerit aduentus Spiritus S. & eius missio,vt Ecclesiam viuificaret & illuminaret, Hort. tract.4. lect.1. prop.3.

Ille vos docebit omnem veritatem. Ibidem.

Ille me clarificabit quia de meo accipiet. Quomodo Spiritus Sanctus non solum à Patre, sed & à Filio procedit. Ibidem prop.2.

DOMINICA QVINTA
post Pascha.

Si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis. Fundamentum fiduciæ quam habemus impetrandi quæ petimus in oratione, est nomen & meritum Christi Hort. Past. tom 2. tract.1.lect.8.in explicatione secundæ conditionis ad orationem requisitæ.

Petite & accipietis vt gaudium vestrum sit plenum. De variis Conditionibus orationis, ibidem.

IN DIEBVS ROGATIONVM.

Vide multa quæ de oratione ibidem tractaui: tum de conditionibus requisitis; tum oratione publica ad auertendam sterilitatem, vel alia flagella tom.tract.2.lect.6.7.8.

IN FESTO ASCENSIONIS.

Vide Hort.Past.tract.3. lect.27. vbi copiosè de Ascensione tractatum est.

DOMINICA SEXTA.
post Pascha.

Cùm venerit Paraclitus, ille testimonium perhibebit de me. Et vos testimonium perhibebitis. Hort. Past. tract. 4. lect.1. prop 4.

Item tract.3. lect.26. in fine. Vbi explicatur illud. *Eritis mihi testes vsque ad vltimum terræ.*

Venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo: Ecclesia debuit fundari in sanguine Apostolorum & Martyrum, & hoc in finem vsque fiet. Hort. tract.1.lect 8. prop.3. & 4

DOMINICA PENTECOSTES

Vide quæ festum illud concernunt copiosè tom. Hort.Past. tract 4.lect.1. & 2

IN FESTIS PENTECOSTES.

Sic Deus dilexit mundum vt Filium suum vnigenitum daret. Vide in Hort.Past. tract.3.lect.3.

IN DOMINICA TRINITATIS.

Docete omnes gentes baptizantes in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Vide Cand. Myst. de forma Bapt. tract.2. lect.3.

Item, de Trinitatis mysterio. Vide Hort. Pastor. tract.1. lect.2.

Item,vide tractat.4 lect.1. vbi illud amplificauimus: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.*

IN FESTO CORPORIS CHRISTI
& per totam octauam.

Vide materiam copiosam in Cand. Myst. tract. 4. per varias lectiones, quarum quælibet in concionem formari potest.

DOMINICA PRIMA POST
Pentecosten.

Estote misericordes sicut & Pater vester misericors est. De misericordia Dei Hort. Past. tract.2. lect. 1. vbi diuina attributa explicuimus.

Nolite iudicare, & non iudicabimini. De temerario iudicio dixi super præc.8 Dec.

Dimittite & dimittetur vobis. Vide dicta super petitione 5. Orationis Domini cæ in illa verba: *Sicut & nos dimittimus, &c*

Hypocrita eijce trabem de oculo tuo. De Hypocrisi specialiter egi in Tuba Sacerd. tract. de superbia: vbi inter lapides muri superbiæ Hypocrisim posuimus.

DOMINICA SECVNDA POST
Pentecosten.

Homo quidam fecit cœnam magnam & vocauit multos. Quomodo omnes vocemur ad cœnam vitæ æternæ, Hortus Past t.3.tract 4. lect 16. *Villam emi* Contra ambitiosos Tuba Sacerdot.tract.1. *Iuga boum emi quinque.* Contra auaros,tractat.2 *Vxorem duxi, non possum venire.* Contra luxuriam tract. 3. Item quomodo in coniugio aliqui saluentur, alij damnentur: quia sese ingerunt ad illum statum non vocati. Vide Cand. myst. tract.8. lect.2.

DOMINICA TERTIA POST
Pentecosten.

Erant appropinquantes ad Iesum peccatores Benignitas & charitas Pastorum debet attrahere peccatores, exemplo Christi Domini. Vide Virgam Aaronis, tract.4. lect. 4. & 5.

Hic peccatores recipit Nullum esse adeo grauem peccatorem quem Christus non recipiat, peccata ei remittens quamlibet grauissima, Hort. Past.tract 4.lect.11.

Gaudium erit in cœlo super peccatore pœnitentiam agente. De pœnitentia semper Deo acceptissima. Cand. myst.tract.5. lect.4.

DOMINICA QVARTA POST
Pentecosten.

Cùm turba irruerent in Iesum vt audirent verbum Dei. De verbo Dei audiendo Hort. Past. t.1. super petit.4. Orationis Dominicæ. *Panem nostrum quotidianum*, &c.

Per totam noctem laborantes nihil cepimus. De infructuoso impiorum in hac vita labore. Hortus Pastorum. tom.3. tract.2. lect.2. circa finem.

Laxate retia in capturam. Item. *Concluserunt piscium multitudinem.* De variis gentibus ad fidem conuersis per Apostolos & Apostolicos viros tanquam piscantes iussu Domini in mari huius sæculi. Hortus Pastorum tom.1. tractat.4. lect.9.

Exi à me, quia homo peccator ego sum. De humilitatione nostri in conspectu Dei. Virga Aaronis tract.3.lect.7. de primo gradu humilitatis.

DOMINICA QVINTA POST
Pentecosten.

Misereor super turbam De prouidentia Dei circa necessaria Hortus Pastorum tract.2. lect.1. vbi inter attributa diuina de prouidentia Dei agitur.

Ecce triduo sustinent me De perseuerantia in bono. Hort. Pastorum tom 2. tract 1. lect.6.

Pisciculos & panes benedixit. De oratione præmittenda comestioni. Hort.tract.3.lect.6. super illa verba *Panem nostrum da nobis.*

DOMINICA SEPTIMA POST
Pentecosten.

Attendite à falsis Prophetis. De cauendis hæreticis Hort. tract.1.lect 6.prop 3. Item lect 5.paulò ante finem.

Omnis arbor bona bonos fructus facit. De meritis bonorum operum Hort tom.2. tract.1. lect.6.

Omnis arbor quæ non facit fructum exscindetur, & in ignem mittetur. De igne inferni & eius æternitate, & de publica pœna damnatorum Hort.t.1. tract.3. lect 14.

Non omnis qui dicit Domine, & sed qui facit voluntatem meam,&c. De voluntate Dei ad implenda. Hort. t.2. tract.3. lect.5.

DOMINICA OCTAVA POST
Pentecosten.

Redde rationem villicationis tuæ. Vide Hortum tract.3. lect.31.

Filij huius sæculi prudentiores filijs lucis. vide Tubam Sacerdotalem de Acedia lect 7.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. De eleemosynis faciendis v. Tubam Sacerdotalem tract.2. lect.5. contra auaros. Vide etiam exemplum Troili Episcopi, Horti tom.2. tract 1. lect.5.

DOMINICA NONA POST
Pentecosten.

Videns ciuitatem fleuit super illam Fletu dignum est peccatum & peccator Cand. mysticum tract. 3. lect.3. propos.2. Item Charitas solet aliena etiam deflere peccata v. Hortum tom. 3. De Charitate tract. 1. lect. 2. proposito, quarta post medium.

Venient dies & circumdabunt te inimici, & coangustabunt. De tentationibus grauissimis in agone mortis. Cand. myst. tract.6 Item vide Hort. tom.1.lect.vlt.

Non cognouisti tempus visitationis tuæ. Contra differentes tempus pœnitentiæ, v Cand. mystic. tract.5. lect.8. Item in Tuba Sacerdot. de Acedia lect 7.

Domus mea domus orationis vocabitur. Hort. tom.2.lect.2. prop.2.

DOMI

Index Concionum.

DOMINICA DECIMA POST Pentecosten.

Dixi ad quosdam qui confidebant in se tanquam iusti, & aspernabantur cæteros. De vana complacentia, item de superbia ea qua oritur contemptus aliorum. Vide Tubam Sacerd. tract. de superbia lect. 6. Vide exemplum ibidem lectio 8 in fine.

Ieiuno bis in Sabbato, & decimas do omnium Ibid. De iactantia, de decimis reperies in tract. de auaritia lect. 8

Publicanus nolebat oculos ad cælum leuare. De erubescentia peccati, Cand. Myst. tract. 3. lect. 7. de 2. conditione Confessionis.

Percutiebat pectus dicens, Deus propitius esto mihi peccatori. De contritione. Vide Cand. tr. ct. 5. lect. 4 & seq. Quibuslibet verbis exprimi potest contritio. Ibi lect. 5. in fine.

DOMINICA VNDECIMA POST Pentecosten.

Adducunt surdum & mutum deprecantes vt illi imponat manum. De varia impositione manuum Cand. tractatus 3. lect. 6.

Item adducendi sunt surdi & muti ad Christum, hoc est, peccatores vt audiant verbum Christi, & eius laudes decantent. De zelo animarum Virgæ Aaronis tract. 3.

Misit digitos in aures eius. v. Cand myst. de hac cæremonia. tract. 2. lect. 7.

Apprehendens eum de turba seorsum. Monendi peccatores fugiant occasiones peccati. Hort. tom. 2. tract. 3. lect. 10. circa finem.

Præcipit eis dicerent. De fuga gloriæ in actionibus sacris. Vide virgam Aaronis tract. 3. lect. 5.

DOMINICA DVODECIMA POST Pentecosten.

Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo. Vide Hort. Past. tom 3. tract 2. lect. 2. prop. 3.

Diliges Dominum ex toto corde De amore Dei super omnia ibid. tract. 1. lect. 2.

Et proximum sicut teipsum. Ibid. lectione 3. *Samaritanus infundit oleum & vinum* Sacramenta sunt medicinæ Samaritani nostri. Cand. myst. tract. 1. lect. 1. prop. 1.

DOMINICA DECIMA-TERTIA post Pentecosten.

Occurrerunt ei decem viri leprosi. Lepra hæresim designat, vitandi illi vt leprosi. Hortus Pastorum tractatus 1. lectio 6. prop 3.

Iesu præceptor miserere nostri. Ad peccati deletionem primò necessaria peccati contritio quæ quibuslibet verbis exprimi potest Cand tract. 5. lect. 5. in fine.

Ite, ostendite vos Sacerdotibus Necessaria etiam confessio vel eius votum ad peccati remissionem ibid. lect. 1 & lect. 6.

Item de honore exhibendo Sacerdotibus quem voluit Christus exhiberi, mittens ad Sacerdotes eos quos sanabat Vide super præcept. 4. Decal. Hortum Pastorum tom 3. *Nonne decem mundati sunt, nouem vbi sunt?* De dono perseuerantiæ ad salutem necessario, Hortus tom. 2. tractat. 1. lectione 6.

Et hic erat Samaritanus. De inani status & vocationis titulo, vbi res nomini non respondet. Hortus 1. lect. 2. Item de gratitudine quam erga Deum habere debemus instar illius Samaritani regressi vt laudem daret Deo. Ibid.

DOMINICA DECIMA-QVARTA post Pentecosten.

Nemo potest duobus dominis seruire Vide lect. 1. super præc. Decal. vbi explicatum, quomodo soli Deo seruiendum.

Non potestis Deo seruire & mammonæ. Quomodo auaritia sit idolorum seruitus Tuba Sacerdot. tractatu de auaritia lect. 1.

Ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis. De fugienda inquietudine ob auaritiam. lect. 5. Ibid.

Quærite primum regnum Dei, & cætera adÿcientur vobis. De prouidentia Dei erga suos Hort. 1. 2. tract 3. lect. 6 super illud: *Panem nostrum quotidianum* Item t. 1. tract. 1. titulo de prouidentia Dei.

DOMINICA DECIMA QVINTA post Pentecosten.

Ecce defunctus efferebatur filius vnicus. Memoria mortis nobis proficua, cuius hora est incerta, quam timuerunt etiam Viri sancti Mort tract. 5. lect. 18. Item t 2. tract. 3 lect. 10. De 5. remedio contra tentationes, vbi de morte. *Et hæc vidua erat.* De viduis & earum pietate, Cand. myst. tract. 8. lect. 16.

Et turba multa ciuitatis cum illa. De religiosa piorum sepultura, & eius cæremonia, Hort. t. 1. tract. 5. lect. 22.

Misericordia motus, viduis afflictis compatiendum exemplo Christi, & Christus eorum consolator. v. Candelabrum tract. 8. lectione 16 proposit. 3.

Tetigit loculum, & dixit, Adolescens, tibi dico surge. Typus hic resurrectionis quæ fiet voce & tuba Dei. Hort. tract. 4. lect 15.

Item Non possumus resurgere à peccato, nisi voce & gratia Dei nos excitante & vocante, & quomodo illa nos vocet. Cand. mystic. tract. 5. lect 2.

DOMINICA DECIMA-SEXTA post Pentecosten.

Intrauit in domum Pharisæi Sabbato manducare panem. Iuuat cum mansuetudine & beneuolentia pios quandoque cum impiis conuersari ad eorum conuersionem. v. Virgam Aaronis tract. 4 lect 5. & 6.

Et ipsi obseruabant eum. De inuidia & maleuolentia aliorum facta obseruante vt carpat. Tuba Sacerdotalis, tract 4. lectione 1 & seq *Respondens dixit ad Legisperitos.* Omnes nostræ cogitationes Deo conspicuæ, Hort tract. 1. lect. 1. titulo *Scientia Dei Scilicet Sabbato curare.* De pia Festorum obseruantia, dicta super 3. præcepto Decal.

Cùm inuitatus fueris, non discumbas in primo loco, contra ambitionem & prælaturæ desiderium. Tuba Sac. tractatus 1. lect. 5.

Recumbe in nouissimo loco, lect. 12. ibidem de humilitate. lect. 12.

DOMINICA DECIMA-SEPTIMA post Pentecosten.

Cùm hoc Euangelium agat de præcepto dilectionis Dei & proximi, de quo eodem agitur in Euangelio Dominicæ duodecimæ post Pentecosten. Vide supra quæ super illa Dominica notauimus.

Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis Vide Psalm illum explicatum de Christo in Horto Pastor tract. 3. lect. 18. prop 2.

In his duobus mandatis, lex pendet & Prophetæ. Vide specialiter id explicatum Horti. tom. 3. tr. 1 lect. 2. in initio.

DOMINICA DECIMA-OCTAVA post Pentecosten.

Confide fili. Fiducia nostra potissimum consistit in meritis Saluatoris & misericordia Dei, Hort. t. 2. tract. 2. lect 8 tit. De *secunda conditione orationis.*

Remittuntur tibi peccata tua. De remissione peccatorum. Hortus tom. 1. super articulo 10. Symboli. Item esse in Ecclesia potestatem remittendi peccata. Candelabrum mysticum tract. 5. lect. 1.

Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris. Deus videt corda & cogitationes nostras. Hortus tract 2. lect. 1. tit. *Scientia Dei.*

Glorificauerunt Deum, qui talem dedit potestatem hominibus. De honorando Sacerdotio ob potestatem illis datam à Deo. v. super præc. 4. Dec.

DOMINICA DECIMA-NONA post Pentecosten.

Simile est regnum cælorum homini regi qui fecit nuptias filio suo. Quomodo Christus sit sponsus Ecclesiæ vero sponsa & anima. Vide Cand. Mystic. tract 8. lect. 6.

Et misit seruos suos vocare inuitatos. Quomodo Deus omnes vocet ad gratiam & salutem. Hort tract 4. lect. 16.

Alius abiit ad villam, alius ad negotiationem Ambitio & auaritia à diuinis mentem abstrahunt. Vide Tubam Sacerd. de vtroque hoc vitio.

Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem. Charitas est vestis nuptialis; sine charitate nemo potest ingredi in regnum æternum, nec æternæ mensæ accumbere. Hortus t. 3. lect. 1.

Multi vocati pauci electi. De multitudine reproborum Hort. tract. 2. lect. 11. tit. de reprobatione.

DOMINICA VIGESIMA POST Pentecosten.

Rogabat vt descenderet, & sanaret filium eius. In calamitatibus & flagellis, in morbis & afflictionibus ad Deum & Sanctos per orationem recurrendum. Hortus tom. 2. tract. 1. lect. 4. & 5.

Rogabat vt sanaret filium. De cura parentum erga liberos in morbis spiritualibus Cand. myst tract 7. lect 11. & 12.

Credidit ipse, & domus eius tota Bonum exemplum parentum filiis & domesticis quantum prosit. Ibid. lect. 11. prop 3.

Index Concionum.

DOMINICA VIGESIMA-PRIMA.
Post Pentecosten.

Simile est regnum cælorum homini Regi, Quomodo Deus sit Rex Hort.tr.4.lect.1.prop.2. *Debebat ei decem millia talenta*: Peccata nostra sunt debita per petitionem 5. orationis Dominicæ *Dimitte nobis debita nostra*. Hortus t.2. tra.3. lect.8. prop.2.

Misertus Dominus, omne debitum dimisit ei. Quomodo perfecta pœnitentia non solum peccatum remittat, sed etiam restituat priora Cand. tract 5 lect.1.prop.3.

Tenens suffocabat eum dicens, redde quod debes. Debet oppressione proximi quæ ex inhumanitate & auaritia solet ortum ducere, Tuba Sacerdotal. tract.2 lect.7.

Sic pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis vnicuique de cordibus vestris De sincera cum proximo charitate & remissione iniuriæ. Hortus t.2.tract.3. lectio 8 prop.3.

DOMINICA VIGESIMA-SECVNDA
post Pentecosten.

Consilium inierunt vt caperent Iesum in sermone: Hæc conspiratio ex inuidia ortum habuit, de qua fusè Tuba Sacerd. tract.4.

Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces. De hypocrisi Tuba Sacerd.tract.1.lect.5. Item de adulatione super præcepto Decalogi.

Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari. De honore & obedientia Principibus reddenda. Vide Hortus tom. 3. super præcept.4. Dec.

Reddite quæ sunt Dei Deo. De his quæ Deo debemus. v. Hort. tract.3. lect.1.

Cuius est hæc imago & superscriptio, In homine est imago Dei sæpius à nobis consideranda: & in quo illa consistat Hort. tract.2. lect.8.

DOMINICA VIGESIMA-TERTIA
post Pentecosten.

Princeps vnus accessit ad Iesum, & adorabat eum Quomodo Deum & Christum tenemur adorare latriæ cultu. Hort. tom 3. tract.3 lect.1. in initio.

Veni, impone manum tuam super eum De varia impositione manuum, Cand. myst. tract.3. lect.6.

Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius. De verecundia & timore quo oportet peccatores ad Deum accedere, vt sanentur. Vide Cand tract 5.lect.7. De conditione 2. bonæ Confessionis.

Dicebat, si tetigero tantùm fimbriam vestimenti. De fiducia qua accedendum est ad Deum Hort.tom.2.tract.2. de conditione orationis.

DOMINICA VICESIMA-QVARTA
post Pentecosten.

Cùm videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto. De tempore Iudicij vniuersalis Hort. tract.3. lect.18. in fine.

Signum appropinquantis iudicij erit Antichristus, & eius idolum abominabile in templo. Vide ibid. lect. 19. per totum.

Propter electos breuiabuntur dies illi. Idem vide titulum *Imperium Antichristi*.

Sol obscurabitur, Luna non dabit lumen suum. De signis antecedentibus iudicium. Vide lect 30.

Tunc signum parebit filij hominis. Ibidem.

Mittet Angelos cum tuba, & congregabunt electos à quatuor ventis. Vide Hortus tract.4. lectio 15. de circumstantiis Resurrectionis.

INDEX PRO MATERIA REPERIENDA
AD CONCIONES PRÆCIPVIS
Totius Anni Festiuitatibus.

PRO FESTO NATIVITATIS.

VIDE in Hort.Past. lect. 12.tract.3. & sequentes ibidem lectiones, vbi fusè de mysterio Natiuitatis tractatum est.

PRO FESTO S. STEPHANI.

Vide in tract.1. lect.8. vbi ostensum est quomodo Sanguine Martyrum Ecclesia sit fundata. Nempe Stephanus primus Martyrum sanguine suo Ecclesiam post Christum rigauit.

De patrocinio S. Stephani vide exemplum in Candelabr. myst. tract.8 lect 6. circa finem.

PRO FESTO S. IOANNIS.

Vide Hortum Pastoralem in lect. 19. tract. 3. Vbi circa finem illius lectionis ostendimus, an Ioannes sit mortuus, an etiam futurus præcursor aduentus secundi.

Vide etiam exemplum lect. 3. tract.2. prop. 3. Vbi habes quomodo S Ioannes tanquam Ecclesiæ Doctor speciale symbolum tradidit S. Gregorio Thaumaturgo.

PRO FESTO SS. INNOCENTIVM.

Vide Candelabrum mysticum tractam secundo lect. sexta in fine, declaratum est quod vim Baptismi habeat effusio sanguinis pro Christo in paruulis.

PRO FESTO CIRCVMCISIONIS
& Nominis Iesu.

Vide Hortum tract.3. lect. 7. & 8. vbi multa de nomine Iesu.

PRO FESTO REGVM.

Vide lectionem vndecimam eiusdem tract,3. in propositione secunda.

PRO FESTO CONVERSIONIS
S. Pauli.

Vide lect.6. tract.1. in Horto Pastorali, Vbi ostensum est quomodo Deus per se ipsum dignetur apparere, & aliquos ad fidem conuertere. Patet in Paulo, Huberto, Eustachio.

Vide etiam Candelabrum mysticum tract. 5. lect. 2. Vbi ostendi quam varios Deus habeat modos conuertendi peccatores, etiam nihil minus cogitantes, patet in Paulo, Matthæo, Samaritana Maria Ægyptiaca.

PRO FESTO PVRIFICATIONIS.

Quomodo Beata Virgo non eguerit Purificatione, semper Virgo purissima. Vide Hort. tract.3.lect.14.

PRO CATEDRA.
Petri.

Vida lectionem octauam & nonam tract. 4. in Horto Pastorali: vbi declaratum est, cur Ecclesia dicatur Apostolica & Romana.

PRO FESTO S. MATTHIÆ.

Vide de Apostolis fidei Fundatoribus, & Euangelium Christi toto orbe serentibus lect.8. tract.1. in Horto Pastor.

PRO FESTO S. IOSEPH

Vide Candelabrum myst tract 8.lect 1.in fine vbi declaramus fuisse verum Matrimonium inter Mariam & Ioseph. Vide etiam lect. 5. ibidem, vbi egimus de annulo à Ioseph Mariæ tradito, Titulo de cæremoniis Matrimonij.

PRO FESTO ANNVNCIATIONIS.

Vide Hortum Pastorum in tract. 3. lect.11. vbi specialiter ea de re. Vide etiam explicationem Salutationis Angelicæ tom.2.

PRO FESTO RESVRRECTIONIS
Ascensionis, Pentecostes, Trinitatis Sacramenti.

Vide supra notata inter Dominicas.

PRO FESTO INVENTIONIS
S. Crucis.

Vide Hortum tract.3. lect.29. & 30. vbi multa de Cruce Domini.

PRO FESTO SS. PHILIPPI
& Iacobi.

PRO FESTO SS. PETRI
& Pauli.

PRO FESTO S. IACOBI
Maioris.

Vide lectionem 26. tractatus primi in Horto Past. Item, vide lect. octauam tractatus quarti.

PRO

Index Concionum.

PRO FESTO S. MAGDALENÆ.

Vide lectionem 26 tract. 2 in Horto-Pastor. in Apparitione a quæ facta fuit Magdalenæ, vbi de variis lachrymis Magdalenæ. Vbi illud de ea explicuimus. *Deus posuisti lachrymas meas in conspectu tuo.*

PRO FESTO TRANSFIGVRATIONIS.

Vide in Horto Pastorali lect. 2. tract. 4. prop 2.

PRO FESTO S. AVGVSTINI.

Vide in tractatu 1. Horti Pastoral. lectionem 4. prop. 3. & 4.

Vide etiam in Candelabro mystico tract. 5. lect. quarta ante medium de lachrymis S. Augustini.

PRO FESTO S. MICHAELIS.

Vide in Hort. Past. tract. 2. lect. 5. & sequent. Vide vbi de Angelis tractatum est.

PRO FESTO ANGELI CVSTODIS.

Vide ibidem lectionem sextam & septimam de custodia Angelorum.

PRO FESTO SANCTORVM.
omnium.

Vide in Horto Past. tract. 4. lect. 16. & lect. 17. Vbi declaravimus quomodo omnes creati sumus ad vitam æternam & in quo illa consistat.

PRO FESTIS S. HVBERTI.

Vide dicta in Hort. Pastor. tract. 1. lect. 4. propositione 4. Vbi declaratum est quomodo Christus D. suos non solum interius, sed & exterius quandoque vocet exemplo S. Huberti & Eustachij.

PRO FESTO S. ANDREÆ.

Quam amabilis sit Crux exemplo S. Andreæ & aliorum, declaratur in Horto Pastorum tractatu 3. lectione. 19. circa finem.

PRO FESTO S. THOMÆ APOSTOLI.

Vide quæ dixi in Hort. Past. tract. 3. lect. 26. in sexta apparitione Christi facta Thomæ

Item de S. Thoma habes exemplum Horti Past. tract. 1. lect. 8. in fine tertiæ propositionis.

PRO FESTIS BEATISSIMÆ.
Virginis mariæ.

Tractare potest Concionator de deuotione erga B. Virginem. De qua fusè legimus tom. 2. Hortus Pastorum lect. 1. Vbi ostendimus deuotionem erga Matrem Dei esse signum prædestinationis, sit illa sit imitationi eius coniuncta.

Ibidem in sequentibus Lectionibus fusè explicuimus Laudes Mariæ in Salutatione Angelica compendio contentas

Item in fine declaratum est quomodo ipsa oret pro nobis nunc & in hora mortis nostræ. Ex quibus omnibus variæ possunt formari conciones.

PRO FESTIS MARTYRVM.

Videri potest lectio 8. tractatus primi in Hortu Pastorum vbi declaratum est quomodo sanguine Martyrum Ecclesia fundata est.

De S. Sebastiano in speciali, aliqua reperies Hortus Pastorum lect. 1. in fine, Item Hortus tom. 2. tract 4. lect. 3. paulò ante finem. Item in Candelabro myst. tractatu. 2. lect. 6. Vbi ostendimus quàm multorum Christianorum fuerit Primus, in Baptismo.

De quadraginta Martyribus in speciali vide Hortus tom. 2. lect 6. in fine propositionis primæ.

Item in Candelabro myst. tractatu 3 in fine in exhortatione ad confirmatos. Item tractatu 8. lect. 11. de Melithone minore natu inter dictos Martyres.

PRO FESTIS VIRGINVM.

Vide in Candelabro mystico tractatum 8. lect. 6. quomodo Virgines specialiter desponsentur à Christo.

Item, quomodo Angeli sint speciales Virginum tutores & amatores. Hortus Pastorum tractatu 4. lectione 6.

De S. Agnete in speciali aliqua reperies in Candelabro tract. 1 lect. 6. prop. 1. paulo ante finem.

De S. Cæcilia in speciali quadam reperies Hort. Pastor. tractatu 2. lect. 2. Item lect. 6. prop. 3. Item Candel. myst. tract. 8. lect. 4.

De S. Catharina Senensi in speciali quædam reperies de eius desponsatione, Candel. myst. tractatu 8. lect. 6. in fine.

Item Hort Past. tract. 3 lect 18. prop. 1.

Item lect. 24. in fine. Item to. 2. tract. 2. lect. 2. in fine primæ propositionis.

De S. Catharina Martyre quædam reperies in Cand. tr. lect. 4. paulo ante finem, vbi docuit Philosophos à se conuersos in sanguine suo baptizandos. Item lect. 5. traditur quomodo eam Christus desponsarit, in fine propositionis primæ.

PRO FESTO CVIVSLIBET.
Sancti.

Videri potest lect. 6. tract. 4. in Hort. Past. vbi explicatum est quomodo Ecclesia dicatur Sancta, & quomodo omni tempore sanctos generet.

PRO FESTIS DEDICATIONIS.
Ecclesiæ.

Vide Hort. Past. t. 1. tract. 2. lect. 2. prop. 2. vbi multa de templis ad orandum consecratis.

PRO TEMPORE PESTIS.
belli, vel sterilitatis.

Vide specialiter dicta tom. 2. Hort. tract. 2. lect. 4. 5. 6. 7. Ex dictis enim ibi fusè, variæ ad eam rem formari possunt conciones.

TRACTA

TRACTATVS PRIMVS.

DE

FIDE CHRISTIANA.

LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

HORTVS ille & *Paradisus voluptatis*, de quo in sacris litteris, multis erat priuilegiis adornatus, multa varietate & amœnitate fœcundus. Si enim opificem spectes, ab ipsomet Deo erat consitus. Si locum, dicitur ad Orientem situs. Si amœnitatem, deliciis omnibus erat circumfluus, sed & in eo, *Fons ascendebat, & irrigabat faciem vniuersæ terræ, & diuidebatur in quatuor capita*, grato & sinuoso flexu fluitantia, quæ varias orbis plagas alluebant. [Genes. 2.]

Certè hortus ille (omnium Orthodoxorum consensu) verus erat hortus, sed tamen erat & mysticus, multa futura portendens, multis mysteriis fœcundus. Typus enim erat Ecclesiæ Catholicæ, & mysteriorum eius, quam multifariam, multisque modis adumbrabat.

Primò: Quia & ipsa tanquam *Hortus sponsi*, ab ipsamet summi opificis manu stabilita est & ordinata, iuxta idæam diuinæ menti ab æterno propositam. Et nemo potuit eam erigere, nisi solus Deus, eius *sapientia æterna, quæ cum eo erat cuncta componens, & in orbe terrarum ludens*, in hoc horto delicias suas postea habitura, cum filiis hominũ in carne existẽs.

Secundò: ipsa est hortus ad orientem situs, qui semper illũ respicit *cui nomen est Oriens*, à quo & originem desumit, & lucem. Ipsa est *regio lucis*, depugnans contra *Regionem vmbræ mortis*, donec tandem pertingat *ad partem sortis sanctorũ in lumine*, quando in lumine æternitatis videbit lumen deitatis. [Col. 1.]

Tertiò: habet omnis generis plantas, flores rubicundos Martyrum, violas fragrantes Confessorum, lilia candida & illibata Virginum. Habet & omnes delicias cum fœcunditate, *adipem frumenti, vbertatem vini & olei*, quia omnibus gratiæ donis & charismatibus est abundans.

Quartò: in ea est fons ascendens, quem meritò dixero congruè proposito meo, esse doctrinam Christianam. Quia seruit ad irrigandas tenellas & candidas animas, quæ sunt velut, *Nouellæ plantationes in iuuentute sua*: ad erudiendos paruulos qui sunt velut, *nouellæ oliuarum in circuitu mensæ Domini* in ea doctrina ista quasi *Panis vitæ & intellectus proponitur, & & aqua sapientiæ salutaris propinatur*. [Ps. 143.] [Ps. 127.] [Eccl. 15.]

Denique: diuiditur fons iste in quatuor capita, quasi in quatuor flumina fæcunda & peramœna.

Primum caput disserit de Fide, & mysteriis fidei in Symbolo contentis. Secundum de spe, & Dominica oratione, aliisque ad spem pertinentibus. Tertium de Charitate, & præceptis diuinis hanc charitatem ordinantibus. Quartum de iustitia christiana, virtutibusque, ac vitiis, & de Sacramentis, quæ sunt media iustitiæ adipiscendæ vel augendæ.

Hæc ergo sunt quatuor flumina, aut quatuor riui vberes Doctrinæ Sacræ, quasi *aquæ salientis in vitam æternam*, dicit sponsa in canticis de sponso suo: *Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluenta plenissima*. Debent animæ candidæ, quæ sunt velut columbæ postquam in Baptismatis flumine, sanguine Christi quasi rore lacteo sũt lotæ, residere iuxta hos riuulos doctrinę Christ. iuxta hæc fluenta plenissima, lacte & melle fluentia, & escam optimam producentia, vt ibi possint pasci, irrigari, potari. [Cant. 5.]

De his ergo doctrinæ Sacræ riuulis disserere institui, & omnes vt bibant abundè, conuocare. *Omnes ergo sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate: emite, & comedite. Venite, emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum & lac*. Ego enim in hoc toto opere sternere vobis mensam conabor, in qua & aquas sapientię salutaris de fonte vitæ, & vinum doctrinæ cælestis de sponsi cellariis, & lac pro paruulis, de sponsę vberibus, poteritis propinare. [Isai. 55.]

Hic verò primò disserere aggredior *de nomine Christiano, & Fide Christiana*, vt sciat vnusquisque quod nomen gerat, quod genus aut stemma præferat, quam fidem habere debeat: & videat, an nomini suo, generi, nobilitati fidei, & vocationi, correspondenter se gerat.

LECTIO I.

De nomine Christiani.

1. *Docet diuersa fuisse nomina fidelium.*
2. *Diuersa nomina Religiosorum non derogare nomini Christiano.*
3. *Quomodo nomen hoc (Christianus,) multos animauerit in tormentis.*

PROPOSITIO I.

QVi Christum sequuti sunt, diuerso sortiti sunt nomina.

Primò vocati sunt *Discipuli & fratres*, discipuli quidem, quia profitebantur se sectatores doctrinę Christi, magistri è cælo missi, & Doctores iustitię, de quo Isaias prædixerat loquens Ecclesiæ nouæ: *Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & audient vocem post tergum monentis te. Hæc est via, ambulate in ea*. Loquitur de Christo visibiliter docente, ad cuius pedes eruditi sunt primi fideles, qui meritò sunt vocati Discipuli, de illis enim prædictum erat: *Erunt omnes docibiles Dei*, quia in schola Filij Dei, eiusq; spiritu instructi. [Isai. 30.] [Actor.]

Fratres etiam vocati sunt ob eximiam dilectionem. Hæc enim erat nota qua dignoscebantur: ita vt ex vno patre & matre viderentur nati, qui lingua & natione erant diuisi, quia erat *Credentium cor vnum, & anima vna*. Hic gentes mirabantur (teste Tertulliano) dicentes: *Videte quomodo se diligant, & alter pro altero mori parati sint*. [Tertul. Apol. 39.]

Sic refert D. Ambrosius præclarum amoris certamen apud Antiochiam, inter Theodoram virginem, & militem quendam Christianum. Illa ob Christi confessionem in prostibulum erat detrusa: Miles ergo hic primus illam adiens, suadet vt mutatis vestibus, veste virili euadat intacta. Ipse verò veste muliebri induit se, & in hac deprehensus, loco virginis illius trahitur ad supplicium. Noluit illa ei causa mortis esse, qui eius tutatus erat pudicitiam. Adiit iudicem & palam se proclamat ream mortis, non ipsum. Ille verò contra, se Iudicis sententia damnatum, non ipsam. Diu certauit vterque, alterum sua morte redimere cupientes. At [Ambr. l. 2. de Virg.]

quia Christum confitentibus, mori viuere erat, Deo disponente, ambo simul Martyrium gloriosum subeunt capitis truncatione, ne eos gladius tyranni separaret, quos iunxerat amor Christi.

Osee 11. Nec verò solùm ad Christianos hæc dilectio se extendebat in illis primis fidelibus, sed eorum amor & beneficentia se porrigebat ad omnes, adeò vt signis dilectionis etiam extraneos ad fidem attraherent, quasi *in funiculis Adam, & vinculis charitatis.*

Exemplum habemus de B. Pacomio: cùm adhuc gentilis foret, & sub Constantino magno militaret, factum est vt deficiente victu, fame plures interirent. Ipse verò peruenit ad quandam ciuitatem, vbi erant Christiani, qui statim magna cura ipsi & suis victum suppeditarunt, ita vt satis mirari non posset. Interrogans autem quænam gens illa foret adeò ad benefaciendum propensa; dictum est vocari Christianos. Cum vero interrogaret, quidnam esset appellatio christianorum, dicebatur: *Sunt homines pij, Deum colentes, & credentes in Iesum Filium Dei, & sperantes ab eo mercedem, omnibus benefaciunt.* His dictis, ille huius Religionis amore inflammatus paululum secessit, & manibus in cælum leuatis, se Christo in perpetuum vouit. Sic nimirum primi fideles, *Christi bonus odor erant in omni loco.* Sic dilectione mutua, & beneficentia ad exteros, quasi odoris suauitate, multos trahebant ad sequelam Christi.

Sur. 14. Maij. Exempl.

1. Cor. 2.

Secundò vocati sunt *Nazareni*, à Iesu de Nazareth, quod nomen bene eis conuenit, quia Deo sunt consecrati. Nazarenus enim idem est quod floridus, vel coronatus, aut consecratus, quia Nazareth florem aut coronam significat. Christiani ergo rectè Nazareni vel Nazaræi vocantur. Quibus applicari potest illud Thren. 4. *Candidiores facti sunt Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo saphyro pulchriores.* Veri enim Christiani, quia Deo sunt consecrati, puritate vitæ niuem referunt, more lac imitantur, charitate & feruore ebur, cælesti conuersatione saphyro similes sunt. Et sicut Nazaræi capillos suos Deo consecrabant, ita & illi debent Christo cogitationes omnes (per capillos significatas) consecrare.

Tertiò, vocati sunt *Galilæi*. Quod nomen etiam ipsis rectè congruit, idem significans quod *Transmigrantes*: quo significatur, non viatores esse, & peregrinos tendentes ad Patriam. Hinc illud: *Viri Galilæi quid statis aspicientes in cælum?* ad omnes Christianos diligens pius & eruditus quidam sic ait. *O Galilæi! ô viatores! ô Peregrini! Quid statis? Quid hæretis? Si Galilæi estis, cur futuram in vobis gloriam non inquiritis? Tanta vobis gloria manet, tantum regnum promissum est, & hæretis? Quid dicam vobis. O desides! ô pigri! ô inertes! labor modicus sempiterna lætitia. Pugna leuis, corona perpetua: Vita hæc breuis, altera immortalis. Ex hoc vita momento pendet Æternitas, & hæretis? Quid aspicitis in cælum? Aspicitis & negligitis? Non solis oculis acquiritur, sed & manibus, pedibusque ad illud contendendum est.*

Thomas Villanona Arch. Valent. ferm. de Asceo.

Quartò vocati sunt *Christiani*, in vrbe Antiochem. Hoc nomen à Christo deriuatum est, significans nos vnctionis Christi participes. Sicut enim oleum quo vnctus fuit Aaron non solùm à capite in faciem eius defluebat, *sed & in horam vestimenti*: Ita gratia spiritualis, qua Christus veluti Aaron & caput nostrum à Patre vnctus fuit, etiam vsque ad minimum quemque fidelem defluit, tanquam oram vestimenti; vt merito à Christo fidelis quilibet vocetur *Christianus*, siue vnctus. Propterea qualiber anima Christiana potest Christo dicere: *oleum effusum nomen tuum, ô sponse; siue Iesus, siue Christus, vtrumque nomen effusum est in homines, qui compluntrerant vt iumenta in stercore suo, participes enim sumus saluti, participes vnctionis.*

Ps. 131.

Uer. in paruis serm.

Hoc nomen summo odio prosequuti sunt idololatræ, & inter cæteros acerbissimè Iulianus Apostata. Hic in bello contra Persas, sagitta è cœlo missa vulneratus, cum è vulnere caua manu sanguinem hausisset, in cælum proiiciebat vociferans, *Vicisti Galilæe, vicisti*: & iterum quasi Christum conspiciens, exclamabat: *Saturare Nazarene, saturare.* Sic ostendebat quomodo nomen Nazarenorum & Galilæorum tam in capite Christo quàm in membris eius, ad extremum spiritum insectaretur. Ipse post viginti annos à Baptismo factus apostata, à Christiani nominis & cultus abdicatione fuit imperium auspicatus.

Exemp. historia trip. l. 9. Niceph. & alii.

Et ita hoc nomen est odio prosequutus, vt indicto publico sacrificio, victimarum impuro sangu ne lauari voluerit & baptizati, putans sic delese signaculum, quod ei in Baptismo impressum fuerat, & sacra Christiana his nefariis & diabolicis sacris penitus à se abolere. Imo & in sanguine illo manus suas abluit, vt ab incruenti sacrificij sumptione in Eucharistia, quam olim Fideles manibus sumebant, hac prophanatione eas expurgaret. Nempe sic ritu solemni Christianum nomen & cultum, à se abdicauit. Statuerat & ipse post partam victoriam de Persis Christianam Religionem funditus perdere. Vnde (Orosio teste) Hierosolymis Theatrum ædificari iusserat ad eorum cædem, vt ibi esset carnificina, vbi illa Religio orta erat. Merito ergo è cælo percussus fuit, vt impietatis iam conceptæ, æternum pœnas lueret, cuiusque executio, cælo ipso pro Christianis pugnante, impediretur. Sic in illo verificatum fuit illud. *Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum, sicut viuentes, sic in ira absorbet eos.* vel vt legit D. Hieronymus: *Priusquam spinæ vestræ crescerent in rhamnum, & peruenirent ad duritiem & acumen spinarum grauiter lædentium, abscissi estis.* Sensus est: antequam implete posset malitiam & crudelitatem iam conceptam contra iustos, in mediis sceleribus absorbuit vos ita Deus sicut Chore, Dathan & Abiron, qui viui absorpti sunt. sic Iulianum, sic alios nominis Christiani persequutores, succidit Deus, & inferno deuouit.

Naz. or. ad Iulian.

Oros. l. 7.

Ps. 57.

PROPOSITIO II.

Nomini Christiano non derogat, quòd aliqui vocentur Benedictini, Bernardini, Franciscani, &c. Hoc peruerse calumniantur hæretici: nec enim ob id diuisus est Christus, vt ipsi volunt, quia Benedictus, Bernardus, Franciscus & similes; tantùm sunt diuersi duces sub eodem Imperatore Christo, à quibus in suas cohortes, siue familias nomen deriuatum est, eo quod ipsi Duces extiterint in via perfectionis ad Christum. non ergo sunt diuisi in fide, doctrina, aut charitate christiana: nec diuersitas eorum siue in veste, siue in nomine deformitatem parit, sed potiùs pulchritudinem in Ecclesia Dei. Diuersi enim ordines variis symbolis in sacris literis designari censentur.

1. Sunt fimbriæ variegatæ Sponsæ & Reginæ.
2. Sunt colores diuersi, vestis polymitæ veri Ioseph Christi.
3. Sunt varij flores horti, sponsi & sponsæ.
4. Sunt varij famulantium in greges, in domo salamonis.
5. Sunt varia membra eiusdem corporis, mystici.
6. Denique per illos fit, vt Hierusalem noua, hoc est Ecclesia militans, sit instar cælestis ex Angelis composita. sicut enim Angelorum aliqui assistunt, alij illuminant, alij purgant, alij in ministerium mittuntur. Ita ex ordinibus Religiosis, aliqui vacant meditationi, aliqui diuinis laudibus cantandis, aliqui prædicationi verbi alij sacramentorum administrationi, &c.

Ps. 44.

Fundatores ergo ordinum Patres sunt qui filios genuerunt non sibi, sed Christo: adimplentes quod decretum erat in lege, vt fratri defuncto sine filiis, alter frater semen suscitaret, & filios generaret vxori eius. Christus discesserat sine filiis, quia paucis fidelibus ad se conuersis, finiuit vitam: sed viri illi Apostolici quasi fratres eius erant, semen ei suscitarunt, & sobolem copiosam Ecclesiæ dederunt, *generationem timentium Deum.* Ipsi vero filij eorum, nomen fratris defuncti, qui genitores erant susceperunt, quia à Christo vocati sunt Christiani: & superaddiderunt nomen Patriarcharum suorum, *à benedicto vocati benedicti, à Francisco Franciscani, &c.*

Deut. 25.

Non ergo illis debet attribui similis diuisio, illi de qua agit Apostolus, dum aliter dicebat: *Ego sum Pauli*: alter, *ego Cephæ*: tertius, *ego Apollinis*: quia hi putabant meliorem esse Baptismum à meliori baptizante, & ideo gloriantur quidam se à Paulo, alij se à Petro baptizatos. Quod reprehendit Apostolus, quia Christus est qui principaliter baptizat, qui non est diuisus sive differens in sua virtute & effectu, secundum differentiam ministrorum.

1. Cor. 1.

Ad vos potiùs spectat hæc diuisio, ô hæretici! dum vnus dicit: *ego sum Caluini*: alter, *ego sum Lutheri*: alter *ego sum Zuinglij*, & omnes in fide estis diuersi; sicque Christum diuiditis, & in Christum contra Christum diuiditis, corpus eiusque d est Ecclesiam dilaniatis. Vestem eius inconsutilem scinditis. Sic enim conquestus est Christus de Ario B. Petro Alexandrino Episcopo apparens, veste conscissa *Arius, inquit, vestem meam conscidit.* sic de vobis quoque queritur ob sectas vestras in varias dissectas, quæ serpunt modo, & Ecclesiæ vnitatem discerpunt.

Quæri hic posset, cur non omnes Fideles nominantur Iesuitæ à Iesu, sicut à Christo Christiani? Respondeo, quia Iesus est nomen proprium, quod noluit sic impertiri discipulis. Deinde Iesus est nomen eius qui saluatur, sed illius qui saluat. Christus autem non est iam nomen vngentis, quam vncti, cuius vnctionis sunt participes fideles vnde à Christo

à Christo Christiani dicuntur, id est, vncti oleo gratiæ. Ac non omnes Saluatoris officium participant, ideoque non dicuntur à Iesu Iesuitæ. Particularis verò Sacerdotum congregatio, primò vocata est Societas Iesu, quia specialiter cooperatur saluti aliorum, quasi militia sub Iesu duce, deinde nationes variæ eos vocarunt Iesuitas: non ergo illi sibi nomen illud adscripserunt. Refert verò Epiphanius hæresi 29. in Ægypto primos Christianos vocatos a Iesu, Iessæos, qui à Iesu procederent, & eum omnibus sequendum proponerent.

PROPOSITIO III.

Euseb. l.5.

HOc *nomen Christianus multos animauit ad martyria, & fortes fecit in tormentis*. Habemus præclarum exemplum ex Eusebio. Quidam, inquit, cui nomen Diaconus, mira pœnarũ genera pertulit, quæ longè humanam conditionem excedebant. Inter enim crudelitas torquentium deridens, nunquam dignatus est aperire quis esset, quod genus suũ, quæ patria, imò nec nomen fateri: sed de his singulis interrogatus, nihil aliud in omnibus tormentis respondebat, nisi, *Christianus sum* Hoc mihi nomen, hoc genus, hæc patria, aliud omninò nihil sum nisi *Christianus*. Vnde incredibili agitabantur insania, quod proprium nomen extorquere non possent. Tandẽ candentes laminas æris & ferri, erga inguinis loca adhibent, ita vt carnes eius adustæ defluerent: sed immobilis manebat, de cœlesti fonte humanas sapiens flammas, membris omnibus Martyr erat, & toto corpore vnum vulnus horrebat. Perierat in eo humana forma, adeò vt agnosci non posset, quis esset. Christus tamen in eo salus agnoscebatur, in hac voce sæpè ab eo repetita, *Christianus sum*.

Exemp.

Eodem tempore S. Blandina tanta à Christo constantia firmata fuit, vt a prima luce ad vesperam, tormenta semper innouantes carnifices, victos se faterentur, stupentes quomodo spiritus in ea remaneret, cùm nihil de corpore eius per supplicia restaret. At illa (vt testata est) quoties *Christiana sum*, proclamauit, toties nouæ vires corpori reddebantur: vnde vox hæc sæpius ab ea iterata, sensum doloris extinguebat.

Habemus & de beato Sebastiano pectori velut pretiosam gemmam affixisse hanc inscriptionem: *Qui Christianus sum*, vt sic suæ vocationis meminisset, & ad quælibet ardua pro fide Christi perferenda se animaret: quia fortia agere & pati Christianum est, & Christiano gloriosum. Omnes hi ergo in tormentis poterant illud vsurpare. *Tu autem in nobis es Domine, & nomen sanctum tuum inuocatum est super nos, ne derelinquas nos Domine Deus noster.*

Hier. 14.

LECTIO II.

De obligatione Christiani.

1. *Docet nomen Christianum nos obligare ad gratitudinẽ.*
2. *Quod sicut sumus hæredes nominis Christi, ita & eum imitari debemus.*
3. *Multos esse nomine Christianos, paucos meritò vita.*

PROPOSITIO I.

OBligat *hoc nomen Christianum ad eximiam gratitudinem.* Est magnæ dignationis diuinæ, quod nomine suo nos voluerit insignire. Et hoc nomen multos titulos continet, dignitatem nostram indicantes, quos insinuat D. Petrus: *vos genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis.*

Petr. 2

1. *Genus electum*, quia elegit nos pater ab æterno, conformes fieri imaginis filij sui.

2. *Regale sacerdotium*. Qui Reges vncti sumus in Baptismo, vt imperemus nostris affectibus inordinatis, Sacerdotes etiam sumus offerentes ei bona opera, & preces tanquam sacrificium laudis, & hostiam pacificam: Cor contritum, tanquam hostiam pro peccato: Cor amore incensum, tanquam holocaustum.

3. *Gens sancta*, quia vocata ad sanctimoniam, & per gratiam sanctificata: *hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra.*

4. *Populus acquisitionis*, quia empti pretio magno Agni immaculati. Vnde debet nobis esse gloriosum nomen: *Emptus & redemptus.*

Hæc ergo omnia cum contineant nomen Christiani exaltat est ad gratitudinem Christo rependendam. Magnum vtique beneficium est, quod cum tot millia pereant in infidelitate, nos voluerit Deus eligere ad Christi fidem. Quapropter dicebat Apostolus: *Gratias agentes Deo, qui nos fecit dignos in partem sortis sanctorum in lumine.*

Coloss.

Vbi statum Christianum sortem vocat, quia in sortibus nulla habetur ratio illorum inter quos agitur, non enim sors huic aut illi cadit, quia sapiens, aut diues, aut nobilis; æquè enim cadit in idiotam, ignobilem, aut pauperem. Sic sorte vocati sumus, quia quod ille inter Turcas, alter inter Hæreticos, tu inter Christianos, nulla ratio, nullum meritum tuum; sed sola interuenit Dei bonitas, qui sub vrna prouidentiæ suæ habens sortes nostras, illas suo temperat & regit arbitrio.

Eodem die quo natus es, multa millia animarum, ex sua omnipotentia deprompsit Deus, & inter Infideles & Hæreticos, hæ & illæ collocatæ sunt. Quare potiùs tu inter fideles? Quæ merita in te? Immensas ergo age gratias, & dic cum Augustino in illud Psal. *In manibus tuis sortes meæ: Non video vllum meritum, quod de vniuersa impietate generis humani, me potissimum elegisti ad salutem; ad tuntam Domine sorte perueni.* Sæpius ergo memor sis (quisquis verè Christianus es, & excita animum tuum ad gratiarum actionem) Memor, inquam, te non Ethnicum esse, sed ad pedes Iesu, in Euangelio salutis enutritum. Te sanguine Christi redemptum, & in medio eorum positum, qui vocantur *gens sancta, populus acquisitionis*. Te habere Deum Patrem, Christum Saluatorem, Verbum Dei pro alimonia, vitæ Sacramenta, pro medela animæ, gremium Ecclesiæ tanquam sinum Matris quæ te perpetuè fouet, lactat, quo tibi semper securus est recursus. Horum omnium tu memor eris, si ponderes hoc nomen, *Christianus*.

Psal. 30.

PROPOSITIO II.

CHristiani *sicut hæredes sunt nominis Christi, ita debent esse imitatores sanctitatis.*

Hæc propositio est D. Bernardini, & illi consonat illud Apostoli: *Obsecro vos ego vinctus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione vestra sancta, &c.* Interrogabat se frequenter Bernardus (quod olim etiam practicabant sancti Patres.) *Bernarde, ad quid venisti de mundo? Ad quid ascendisti de fluminibus Babilonis, ad statum Religionis?* Hoc age.

Bernard in suis scrip. ad Eph. 4.

Ita se potest interrogare Christianus. *Ad quid venisti? Ad quid vocatus es? Cuius nomen geris?* Nomen & vocatio tua, monent te sobrietatis, humilitatis, patientiæ, sanctitatis Christi imitandæ. Vt quid ergo superbiam, immunditiam, ebrietatem sectaris: Vocatus es non ad tenebras & errores sæculi, & vias peccatorum sectandas, sed ad imitanda vestigia Christi. Ambula ergo dignè in vocatione & nomine tuo: *non in comessatione & ebrietate, non in cubilibus & impudicitiis, sed induere Dominum Iesum Christum.* Tu à Christo Christianus dictus, erutus de potestate tenebrarum, debes vt filius ambulare.

Refert Cornelius Tacitus de sapiente illo Seneca, quod cum carcere detentus foret, & rebus omnibus priuatus, morti vicinus, nihilominus aduocat amicos suos, & dicit eis: Ecce amici mei, hinc discedens vale dicere vobis volui, sed quia rebus omnibus orbatus testari prohibeor, nolo tamen vos deserere sine aliquo legato. Vobis ergo tanquam præclarum legatum consigno *Imaginem vitæ*. Præclarum sanè legatum, imago vitæ illius, qui exemplar fuerat totius virtutis moralis & sapientiæ. Sic Christus nobis hæredibus suis, noluit aliud testamento relinquere quàm *Imaginem vitæ suæ*, ad cuius normam vult nos omnes actiones nostras componere, & vitam nostram formare.

Imò Pater æternus hanc nobis imaginem proposuit, cui conformemur, inquit Apostolus. Hanc debemus ponere *super cor tanquam signaculum* excitans ad amorem, & *super brachium*, vt excitemur ad illi conformiter operandum.

Rom. 8. Cant. 8.

Solebant antiquitus filij parentis imaginem, Medallia aliqua insculptam portare ad collum, & in modum cordis illam formabant, eratque illis monile, quo monebantur parentum heroicas virtutes imitari. Vnde Senatus sustulit Scipioni ignobili (sic dictus fuit, quia à paternis virtutibus degener fuit) Medalliam, in qua erat impressa patris imago. Indignus enim fuit iudicatus imagine illius, cuius virtutem non imitabatur.

Valer. Maxim. l. 3. c. 5.

Christianus ergo debet parentis sui nomen & imaginem, non solùm ad collum suspendere, & exteriùs gestare, sed interiùs cordi & animo fortiter imprimere, tanquam sigillum aureum, vt eius lineamenta & colores, hoc est, virtutes & perfectiones, velut in cera molli possit exprimere, vt respondeat dignitati nominis sui. Propterea monebat D. Leo:

Serm. de Nat.

Agnosce, O Christiane, dignitatem tuam, & diuinæ consors naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conuersatione redire. Memento cuius capitis sis membrum, quodque erutus de potestate tenebrarum, translatus es in Dei lumen & regnum. Noli te iterum Diaboli subijcere seruituti, quia pretium tuum sanguis Christi est.

PROPOSITIO III.

Apoc.

Multi nomine tenus sunt Christiani, pauci merito vitæ. De multis itaque verum est illud Apoc: *Non habes quod viuas, & mortuus es.* nomen Christiani, & vitam Pagani, opera nomini aduersantur.

c. 3. August. tract. de symb.

Hinc Augustinus dicit: *Detegeris & deprehenderis, o Christiane! quando aliud agis, aliud profiteris: Fidelis in nomine, aliud demonstrans in opere. Renunciasti diabolo & operibus eius, non hominibus, sed Deo & Angelis conscribentibus: tenetur in Cælo chyrographum tuum. Renunciatio, non solùm vocibus, sed etiam moribus, non tantam sono linguæ, sed actus & vitæ.*

Aliqui ergo sunt medij tantum Christiani qui cœlum simul & terram putant se posse respicere, & ipsi vnum genu flectunt coram arca Dei, alterum coram idolo Dagon. Hi sunt qui partim Deo seruiunt, partim peccato. Hi etiam sunt qui Christianam vitam & diciplinam leuiter attingere sunt contenti, & partem præceptorum eius obseruare. Sunt sicut illi qui aquam benedictam volunt accipere, sed gutta vna & altera sunt contenti, imò molestè ferunt & retrahunt se, si multa aqua illos asperseris. Sic hi contenti sunt vna aut altera particula Christianæ vitæ, v.g. aliquando interesse Sacro: audire vnam concionem, orationes aliquot leuiter recitare aliquando vnam eleemosinam facere.

simili-tudo Granatensis.

Sed si de ieiunijs eis loquaris, de iniurijs condonandis, de inimicis diligendis, de lingua refrænanda, de carne & concupiscentijs domandis, hæc putant ad se non spectare, sed eos qui mundum reliquerunt. Hæc vix volunt attingere, nihil volũt pro Christo tolerare. Cum ipso cupiunt esse in monte Thabor, sed non in monte Caluariæ, in gloria, sed non in pœna. Volunt portare coronam eius auream, sed nolunt de spinea participare:

T. Kempis.

Volunt enim sequi vsque ad fractionem panis, sed non vsque ad bibendum calicem passionis.

Rom. 9.

Dicebat Apostolus: *Non omnes qui ex Israël sunt, hi sunt Israëlitæ, nec qui semen Abrahæ sunt, omnes filij*, qui aliqui erant ex sanctis Patriarchis secundum carnem, sed non secundum pietatẽ. Alij erant veri Israëlitæ, qui fidem & opera SS. Patrum imitabantur. Ita Christianorum duplex genus est, alterum quasi secundum carnem, quia filij Christianorum sunt, & baptizati, sed opera habent indigna Christianis. Alij secundum spiritum qui pro viribus contendunt Christum imitari, de quibus Apostolus,

2. Tim 2.

Cognouit Dominus qui sunt eius: discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini.

Ad Pop Antioc.

Primi generis Christianos notans Chrysost. *Dic mihi, inquit, vnde potero deprehendere te Christianum? an à loco, an à veste, à sermone, à cibo, negotio.* Non à loco, quia locus Christiani est templum Dei, tua autem frequentatio in ludo, platea, taberna. Non à veste, quia indumenta profana & cum luxu vana geris. Non à sermone, quia perpetuo gaudes iuramentis, detractione, adulatione. Non à cibo, quia in mensa ob intemperiem & ingluuiem, magis Epicuri quam Christi videtis esse discipulus. An ergo à negotijs minimè, quia quæ tractas, plena sunt dolis & iniurijs quibus proximum circumuenire soles.

Sed vis scire quibus similes sint, qui Christianum nomen gerunt nec vocationi respondent.

Simili-tudo.

1. Similes sunt ficulneæ aridæ in qua Dominus requisiuit fructum, & non inuenit, & ideo maledicto fuit obnoxia. Sic illi aridi sunt, & sine fructu, folia tantum habent, hoc est, exteriora quædam indicia Christiani.

2. Similes sunt multis qui in Academiis gradum licentiæ aut Doctoratus habent, sed nullam doctrinam gradui respondentem: solis bullis suis & titulis inanibus gloriantes, quibus potius titulus confusioni cedit & ludibrio. Sic multis titulus & nomen Christiani in confusionem cedit. Sicut qui militiæ adscribuntur, & Sacramento se militati obligant non debent solum militis gerere nomen, sed & iuramenti sui memores & fidelitatis, ad fortia quælibet animari.

serm. de Mat. tom. 5.

Sis tu Christiane, inquit Chrysost. *Exere vires, fortiter dimica, considera pactum, conditionem attende, militiam nosce, pactum quod spopondisti, conditionem, qua accessisti, militiam cui nomen dedisti. Verè tu delicatus es miles, si putas te posse sine pugna vincere, sine certamine triumphare.*

1. Tim. 6.

Sic mouebat & Apostolus: *Labora sicut bonus miles Christi, certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus.* In Baptismo milites conscripti sumus; attendamus pactum, iuramentum, professionem, quam ibi fecimus, vt fortiter contra vitia, concupiscentias, sathanam, infernum, mundum, carnem, omnesque hostes, militemus, lauream & coronam in cœlo habituri.

Ephes. 6

Vide quomodo hunc militem a capite vsque ad calcem, armis & panopliæ sua ornet Apostolus

Interim exhibebo tibi præclarum militem Christianum, ducem vsque ad mortem sequentem, vt dignus foret nomine Christiani.

Surius 7. Aprilis

Exemplum.

Is est sanctus Calliopius, de quo sic apud Surium: Calliopius pius adolescens, ad conuiuium in deorum celebritatem paratum inuitatus, respondit *Christianus sum, & Christum honoris colo, & quæ sunt idolis immolata, non licet in os eorum qui Christum colunt, ingredi.* Quod cùm audisset Præses, iussit eum immaniter cædi, & tandem dixit post multa verbera & increpationes: Nunc saltem ab insania discede, & Imperatorum decretis obtemperans diis sacrifica, vt viuas, alioquin vt Magister tuus in crucem suffigeris: *At miror*, inquit Calliopius, *impudentiam tuam, qui cum sæpe ex me audieris Christianum esse moriturum, & in Christo victurum tam impudenter pergis, veritatem oppugnare. Paratus sum eandem quam Magister meus pertulit mortem oppetere.* Hæc cum ille dixisset, præfectus aduertens eum à proposito deduci non posse, sententiam tulit, vt quinta sabbatorum Paschæ in crucem ageretur. Quod mater intelligens, quinque nummos Ministris dedit, vt eum contraria ratione, quam Christus affigerent cruci. Quinto igitur sabbatorum pronus in caput crucifixus est, & die parasceues eodem die quo Christus animam egit, & vox de cœlo audita est: *Vicinius Christi, & cohæres sanctorum Angelorum.* Ecce ergo verus Christianus, qui pro hoc nomine fortiter pugnauit, ne illo se præberet indignum, & vsque ad extremum spiritum Christum est imitatus, & Christianum nomen proprio sanguine obsignauit. Sit ipse nobis speculum, sit exemplum.

LECTIO III.

De signo Christianorum.

1. *Docet, signum Christiani, esse signum crucis.*
2. *Varias proponit vtilitates ex hoc signo redundantes*
3. *Quomodo sit efficax contra dæmonis virtutem.*

PROPOSITIO I.

Signum Christiani, est signum crucis, quod in fronte aut pectore à veris Christianis formari solet. Est enim illud primum signum Fidei & militiæ Christianæ, sub Rege crucifixo. Vnde puero accedenti ad Baptismum post sufflationem trinam ad expellendum sathanam, vt det locum & honorem sanctæ Trinitati (qua etiam significabatur spiraculum illud vitæ, quod inspirauit Deus in faciem primi hominis) statim signum hoc imprimitur fronti pueri: vt crucem non erubescat, signum militiæ nostræ; & in pectore, vt illud amet, locans in pectore cordis sede.

Crucis ergo signo ante Christum nihil abiectius, quia crux maledicta erat obnoxia, sed postquam Christus eam erexit tanquam vexillum & trophæum suum, tanquam currum triumphalem, tanquam sceptrum Regni, aut insigne Imperij sui, ab omnibus venerationem habet, *& à locis suppliciorum, fecit transitum ad frontes Imperatorum* vt inquit August. Vnde factum est, vt esset primum signum fidei, quia continet tacitam professionem mysterij Trinitatis, Incarnationis, Passionis. Hinc cùm alicubi Euangelium de nouo prædicatur, primum signum expulsæ Idololatriæ, & fidei introductæ est erectio crucis.

Vide Cathechismũ Bellarm. & aliorum.

Exemp.

Nota est historia, quomodo Constantinus vbi fidem accepit, signum crucis ei Deus in cœlo repræsentauit, totum lumine circumdatum, cum hac inscriptione: *Constantine, in hoc signo vinces.* Et sic eum reddidit securum, de victoria contra Maxentium. Vnde statim illud in fronte sua & diademate posuit: & relictis Aquilis, alijsque Imperij Romani signis labarum siue vexillum Romanorum, in Christianorum vexillum crucis effigiem gestans, mutauit, totique exercitui, quasi insigne Imperiale præfixit. Sic cùm ab initio in Indiam, tam Orientalem, quam Occidentalem, prædicatio Euangelij appulit, statim in portis & muris vrbium, imò in verticibus montium, signum crucis vidisses, tanquam fidei signum erectum.

Ambr. ser.

Quia sicut nauis non est sine arbore ita nec Ecclesia sine cruce, inquit Ambrosius. Hoc videtur prænidisse

Isaias.

36. Isa. 19.

Isaias, dum dicit. *In illa die, erit altare Domini in medio Ægypti, & titulus Domini iuxta terminum eius, & erit in signum & testimonium Domino exercituum.* Sensus est.

Temporibus Messiæ erigentur altaria in Ægypto, & in terra Gentium (terra tenebrosa Ægypti nomine significata) & cruces constituentur in viis & finibus eorum, vt signum sit, Deum verum & Regem crucifixum ibi coli.

Constantinus quoque vt crucis venerationem toti mundo proponeret, & animis omnium imprimeret, curauerat super omnem monetam se depingi cum globo aureo in manu dextra, signato cruce: ad significandum totum mundum cruce redemptum & acquisitum sub crucis protectione esse.

Gen. 48

Ezech. 9.

Ex his patet, crucis signum in Ecclesia antiquum esse. Imò est cæremonia ab Apostolis tradita, figurata etiam in veteri lege. 1. In cancellatis manibus Iacob, dum filios benedicit. 2. In eleuatione manuum Moysis, qua victoriam reportat contra Amalech. 3. In signo Tau, quod est frontibus gementium siue pœnitentium, apud Ezechielem singitur. Denique, vt facilius etiam Gentes crederent in crucifixum & vitam per crucem dari voluit Deus longè ante Christum, vt Ægyptij in literis suis hieroglificis significarent per crucem, sanitatem, & vitam futuram.

Socr. l. 5. hist. 7

Vnde refert Socrates, quod Christiani demolientes templum Serapidis, inuenerint signum crucis sculptum in primis lapidibus, & hoc videntes multi Gentiles, ad Christianismum inducti sunt.

De corona milit. c. 9.

De antiquitate huius signi sic loquitur Tertullianus: *Ad omnem progressum & exitum, ad vestitum, ad mensas, ad cubilia, ad sedilia, quæcunque nos conuersatio exercet, frontem crucis signaculo terimus. Si legem de hoc expostules scripturarum, nullam reperies: traditio tibi prætenditur auctrix, consuetudo confirmatrix, fides obseruatrix.* Hæc verba ponderet contentiosus Hæreticus.

Fredericus Nausc. 6. catech.

Sed & multi putant, dum Christus ascendens, eleuatis manibus dicitur benedixisse; signum crucis in aëre depinxisse, & ex hac benedictione morem manasse in Ecclesia, crucis signum formandi. Vnde & hæc benedictio repræsentatur per vltimam benedictionem, quæ populo datur in fine Missæ.

Ludolph. vitæ Christi p. 2. Exemplum. Ribad. 16. Septemb.

Quam verò grata sit Deo frequens huius signi formatio, patet exemplo S. Editæ, filiæ Regis Angliæ, quæ regnum mundi, omnemque ornatum sæculi contemnens, in Monasterio se Deo vouerat. Consuetudinem verò habebat, formandi sibi crucis signum, magna fide in fronte, ad quamlibet actionem. Hanc consuetudinem aduertens S. Dunstanus, eius semel accipiens manum, dixit: *Nun permittit Deus vt pollex ille sacer vnquam putrescat.* Quod actum est. Nam mortua est vigesimo tertio anno ætatis, & ab ipso S. Dunstano sepulta est, cui annis tredecim post mortem apparuit & monuit, vt loco honoratiori corpus eius poneret, indicans ei, quod membra quibus indiscretè fuerat vsa, sua in pueritia, putrefacta reperiret, oculos, pedes, manus: reliquis membris integris sine corruptione, & maximè pollice manus dextræ, ob signi crucis formationem. Quod ita repertum est.

l. 2. Apum. c. 25. Ancroul. tius in Florio.

Sic refert Cantipatrus, se vidisse in osse pectoris Volnandi Ordinis Prædicatorum, crucem miro artificio formatam: quam post mortem eius viderunt Fratres, dum diu post illam ossa eius requirerent & abluerent, quam Deus ibi impresserat tanquam scutum cordis, quia semper ferè ille siue gradiens, siue sedens pollice signum crucis in pectore depingebat, & stigmata Iesu Christi in mente semper gerebat.

PROPOSITIO II.

AB hoc signo crucis, multa vtilitas in Christianum redundat.

1. Quia per illud profitemur fidem Trinitatis & Incarnationis.

2. Per illud excitatur memoria Passionis, & spes per illam obtinendæ remissionis. Ad hunc etiam effectum, in turribus Ecclesiarum locatur Crux gestans Gallum: vt peccatores memores peccati Petri, & veniæ per crucem obtinendæ excitentur ad pœnitentiam & spem. Similiter morituris exhibetur crucis signum, vt de suis meritis diffisi spem omnem reponant in Crucifixo, repetentes cum Apostolo: *Christo confixus sum cruci, qui dilexit me, & tradidit seipsum pro me*

Galat. 2 Exempl.

3. Plurimum valet contra pericula peccati, tentationes & motus prauos cordis & carnis, Habes de sancto Thoma exemplum. Hunc Fratres in castro quodam recluserant, vt à proposito dimouerent suscipiendæ Religionis. Cumque verbis & minis nil proficerent; puellam introduxerunt, quæ eius constantiam verbis, blanditiis, voluptatis sensu, labefactaret. At iuuenis arrepto titione, fugat hunc inferni titionem, & thesauri pretiosi castitatis prædatricem. Cumque varijs cogitationum tumultuantium fluctibus, & carnis stimulis agitatum se deprehenderet, crucis signum titione format in pariete, & coram illo aduoluitur, vt motus hos sedare posset in memoria & vulneribus Crucifixi. Ibi obdormiens, sensit sibi a duobus Angelis lumbos præcingi, quasi perpetuo cingulo castitatis. Ex his duobus Angelis, puto vnum fuisse custodem ipsius, alterum fœminæ fugatæ, in hac victoria coadiutorem. Cingulum eius Vercellis seruatur apud Dominicanos, vt pignus pretiosum. Ex eo verò tempore nullam vnquam carnis sensit rebellionem, aut libidinis sensum. Ergo hic verum est illud Sedulij Carmen.

Crux pellit omne crimen: Fugiunt crucem tenebræ:
Tali dicata signo: Mens fluctuare nescit.

Exemp. Gretserus l. de cruce. c. 43. Ex Mæneo Græc.

Illud verò planè mirabile est quod refert Gretserus de puero Iudæo. qui postea baptizatus, Constantinus est vocatus, Cum matrem suam nescio quo euntem sequeretur, vidit hominem Christianum, qui dum in terræ scrobem laberetur, signum crucis ori imprimebat. Puer illius sequutus exemplum, deinceps se cruce sæpè signabat, sacraque Christiana tandem amplexus est, & ardenti fide prosequutus. Cum puella Hebræa pudoris extorquendi causa eum euaderet, illam signo crucis repentè exanimatis, rursumque eodem signo in vitam postea reuocauit. Hic cum Præfecto Monasterij statum vitæ suæ exponeret, iubet ille proferri crucem, & ab eo salutari: cuius cùm pedem oscularetur, tota fronte & brachiis crux se in sancti pueri verticem submittens, characterem crucis capiti indelebilem impressit, quem per omnem postea vitam seruauit. Dignus ergo Baptismi gratia iudicatus est & Constantinus dictus. Redeant ergo & subsannent Hæretici crucis signum dicentes aptum illud esse ad muscas abigendas. Nos eis dicimus ad hunc finem etiam à nobis formari, scilicet ad fugandas muscas morientes, quæ perdunt suauitatem vnguenti, vt loquitur Sapiens, Hoc est, ad repellendas prauas cogitationes, quæ velut muscæ circumuolitant nos & infestant, paratæ aculeum infigere, & mortem animæ, si eis per consensum locum dederimus, & nisi hoc signo, velut flabello, eas fugauerimus. Hæ sunt muscæ quæ perdunt suauitatem vnguenti deuotionis & diuinæ gratiæ: & proueniunt à Principe Dæmoniorum, qui Beelzebuth dicitur, quod sonat *Deus muscarum.*

Eccl. 10

PROPOSITIO III.

SIgnum crucis maximam habet efficaciam contra dæmones. Est enim quædam eius coniuratio, per virtutem Trinitatis & Passionis. Hinc toties repetitur in Exorcismis, & sæpissimè sic fugatus fuit à Sanctis.

Surius 26. Septemb. Exemp.

Habes præclarum exemplum in vita SS. Cypriani & Iustinæ. Hic enim Magiæ deditus, conatus est per incantationes & Veneficia, ad illicitos amores virginem allicere, quæ omnes eius conatus, virtute signi crucis, cum plena fide facilè superauit. Cumque ad dictum finem plures sæpius dæmones immisisset, fateri coacti sunt, nihil post multas præstigias in eam potuisse: sed virtute signi Tau, quod apud virginem erat, omnem suam virtutem elisam fuisse. Vnde factum est, vt relectis magicis artibus, totum se ad Christi fidem conuerteret, & simul cum Iustina postea præclaro martyrio est coronatus.

Rupert. l. in Leuit. c. 31. Hō. 8. in Iosue.

Quod ergo non omnes signaculo crucis vtentes, vim eius sentiant, inquit Rupertus, ast, quia *licet crucis signum in fronte gerant, non tamen in corde crucifixum habent: non enim crucem simpliciter digito in corpore, sed magna fide oportet formare in corde*

Hoc signum terrorem incutit dæmonibus, sicut virga iustitiæ malefactoribus, quia crucis memoriam eis refricat, quæ est velut virga conterens caput serpentis, & velut ensis truncans caput Goliath, ac patibulum cui est affixus. Vnde Origenes dicit duos in cruce fuisse affixos, *Christum visibiliter & sponte sua, & solùm ad tempus: diabolum inuisibiliter, & inuitum, & in sempiternum eius opprobrium,* Ita vt crux sit currus triumphalis, in cuius summa parte sedet Christus triumphator, & in ima parte trahitur diabolus, & ostentatur velut in pompa.

Quæst. de strigibus.

Est ergo crux protectio firma, & scutum contra diaboli incursus, quo sæpè muniendi sunt infantes à parentibus & nutricibus. Quare moneri debent vt eos in cunis sæpè signent, quia his diabolus insidiatur. Refert Bartolomæus Spineus, de quadam Saga, quæ confessa fuit, quod noctu plus

quinquagesies adiisset domum vicini cuiusdam & parentis, vt puerum in cunis suffocaret, nec quicquam potuisse, eo quod inuenerit eum semper munitum signo crucis.

Iacobus Sprengerus in Malleo Mallef. p. 2. p. 11. Exemp.

In ciuitate Spira anno 1484. quædam deuota mulier verba habuerat cum suspecta malefica, rixosa more mulierum. Nocte cùm puerum lactentem cunis imponeret, cœpit cogitare de hac rixa: timens puero, aqua benedicta eum aspersit, & sal exorcisatum ori apposuit, signoque crucis muniuit, & cunis diligenter alligauit: Ecce circa medium noctis, audit puerum vagientem, & cum illum vellet amplexari, non inuenit: tremens ergo paupercula, & de pueri amissione dolens, lumine accenso, vagientem sub lecto in angulo sine læsione reperit.

Aug. 21 de Ciu. c. 18.

Verum ergo est illud Augustini. *Id quod scriptum est graue iugum super filios Adam à die exitus de ventre, vsque in diem sepulturæ, adeo impleri est necesse, vt ipsi paruuli per lauacrum regenerationis ab originali peccato sanati multa patientes, nonnulli etiam incursus malignorum spirituum patiantur.*

LECTIO IV.

De Fide Christiana.

1. *Docet quid sit Fides.*
2. *Ad fidem requiri lumen quoddam speciale.*
3. *Requiri etiam affectum pium ex parte voluntatis.*
4. *Solere vocationem externam adiungi.*

PROPOSITIO I.

Psal. 4.

F*ides est donum Dei quo firmiter assentimur iis quæ reuelata sunt, siue scripta sint, siue non sint.* De illa potest illud intelligi: *Multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?* q.d. Quis reddit ex altera vita, nos reddens certos de bonis illis quæ ibi dicuntur esse? Respondet Propheta: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine,* quod nos de illis certos reddit. Ipsa scilicet Fides, quæ est participatio quædam luminis diuini, & *donum descendens à patre luminum*, docens, nobis esse præparata æterna illa bona, simul etiam media ostendens, quibus illa assequamur.

Deus ergo tria dona nobis infundit, tanquam media necessaria ad salutem, Fidem, spem, Charitatem. Fides ostendit nobis Deum, summum nostrum bonum. Spes confidere facit & excitat vt ad illud curramus. charitas quantum in se est apprehendit illud, donec perfectius in patria comprehendat dicens: *Teneo, nec dimittam.*

Hę tres virtutes sub varia symbolis significantur.

Cant. 3.

1. In columna ignis, quę filios Israël illuminabat, protegebat, deducebat. sic nos in nostra peregrinatione, Fides illuminat, Spes protegit, Charitas ad terram vsque promissionis producit.

2. Trium dierum iter, eos perducit vsque ad montem Dei. sic exeuntes de Ægypto siue de tenebris, viam triduanam ambulamus, per has tres virtutes; *Donec videatur Deus Deorum in Sion.*

Ap. 21.

3. Tres sunt portę Ierusalem ab omni parte. sic ex quacunque plaga mundi qui vult ad cœlestem Hierusalem peruenire, debet per Fidem, spem, Charitatem intrare.

4. Tria sunt munera, quibus Christum adorant Magi. sic debet Fidelis offerre ad pedes saluatoris Thus odoriferum Fidei, Myrrhā pręseruatiuam spei, Aurū rutilans Charitatis.

5. Hæ tres virtutes sunt tres arrhę quę dantur animę, donec introducant in thalamum ęternum cum dotibus glorię.

6. Anima est imago Trinitatis, & perficitur in tribus suis potentiis, hac virtutum trinitate, & donec exemplari suo assimiletur in ęternitate, *hoc triplici funiculo, qui difficile corrumpitur,* ei colligatur.

7. Hę tres virtutes sunt tria illa ornamenta, quę dat pater prodigo. *Stola,* est Charitas tergens multitudinem peccatorum: *Annulus in manu.* est Fides in operibus: spes, quę munit pedes & affectus nostros, & iuuat nos ad ambulandum ad cęlestia, significatur per *Calceamenta.*

8. sicut sunt tria vulnera mentis, ignorantia, Infirmitas, Malitia: ita est triplex medela, Fides contra Ignorantiam, spes fortificans Infirmitatem, Charitas expellens Malitiam.

9. Tres hę virtutes sunt pręcipua arma militis Christiani, Galea Spes salutis, Lorica Charitatis, Fides scutum, quod omnia tela nequissimi hostis eluduntur. *Hæc est victoria quæ vincit mundum, Fides nostra.*

Postremò. Habent se tanquam partes tres ædificij spiritualis, Fundamentum, Fides: Parietes, Spes: Tectum, Charitas. quia iuxta D. August. *Domus Dei credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur.*

He. 11.

Est ergo Fides humanæ salutis initium & fundamentum, sine qua nemo ad Filiorum Dei numerum potest pertingere, & sine hac omnis labor hominis vacuus est. Vnde Apostolus: *Sancti per fidem vicerunt regna operati iustitiam, adepti sunt repromissiones.* Vbi pluribus ostendit, quomodo per illam mira operati sunt antiqui Patres.

Quare dicit & August. *Nullæ sunt maiores diuitiæ, nulli thesauri quam fides, quæ peccatores saluat cæcos illuminat, ægros curat, fideles iustificat, pœnitentes reparat, iustos augmentat, Martyres coronat, virgines Conseruat, Sacerdotes consecrat, in hæreditate æterna nos cum Angelis collocat.* Fides ergo radix est omnium bonorum. Sicut in radice non apparet pulchritudo, & tamen quicquid est in arbore pulchritudinis, ex illa procedit: sic ex fidei humilitate, quicquid meriti, quicquid pulchritudinis & beatitudinis est anima susceptura procedit.

PROPOSITIO II.

A*D Fidem necessarium est lumen, quo intellectus illuminetur ad mysteria supernaturalia percipienda & credenda.*

Ratio est, quia ad hoc non sufficit lumen naturale intellectus: sed speciale lumen interiùs necessarium est, sine quo homo manet in tenebris ignorantiæ & infidelitatis, & cæca nocte errorum impingens & deuians.

2. Cor. 4.

De hac fidei luce loquens Apostolus, dicit: *Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, q. d.* Ille Omnipotens qui dixit, *fiat lux,* & sic fugauit tenebras mundi, ipse idem excellentiorem produxit lucem, qua mentem nostram illuminaret, ad diuina mysteria, & notitiam Christi Iesu percipiendam.

Isa. 9.

De hoc etiam lumine potest intelligi illud Isaiæ. *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.* Illi qui erant in tenebris ignorantiæ & infidelitatis, & periculo æternæ mortis, habentes obscuratum cor & intellectum, nescientes videre vias vitæ semitas iustitiæ, portas fœlicitatis æternæ? per aduentum Christi cuius est nomen Oriens, & per lumen fidei in prædicatione Christi & Apostolorum, illuminati sunt, & lætitiam senserunt. Verè enim in tenebris est infidelis nihil videns, & omnia ignorans; quia sine lumine fidei nescit homo Deum, à quo factus, nescit viam à qua ad eum itur, nescit fœlicitatem æternam, cuius gratia factus est. Imò ignorat quod simus filij iræ, venundati sub peccato æternæ morti obnoxij Nescit, vulnera naturæ, propriam insufficientiam ad bonum, nescit gratiæ & regenerationis necessitatem. Deoque ignorat Christum mediatorem, & Sanguinem eius quo redimimur à damnatione & morte, & restituimur in vitam gratię & gloriæ æternæ. Ergo in tenebris est, in caligine, in confusione.

Exemp.

Propterea D. Augustinus de infidelitate per Christi illuminationem translatus ad fidem gratias agens Deo dicebat. Vocasti me nomine tuo, intonasti desuper voce grandi in interiorem aurem cordis mei, fiat lux & facta est lux, & discessit nubes magna: & liquefacta est nubes tenebrosa, quæ operuerat oculos meos, & vidi lucem tuam, & cognoui vocem tuam, & dixi: *verè Domine tu es Deus meus, qui eduxisti me de tenebris & vmbra mortis, & vocasti me in admirabile lumen tuum, & ecce video. Gratias tibi illuminator meus.* Et conuersus sum, & vidi tenebras in quibus fueram, & abyssum tenebrosam in qua iacueram, expaui, & dixi: *væ, væ, tenebris meis in quibus iacui: Væ, væ cæcitati illi in qua videre non poteram lumen cœli. Væ, væ, præteritæ ignorantiæ meæ, quando non cognoscebam te Domine. Serò te cognoui lumen meum & verum, serò te cognoui, sed gratias ego tibi, quoniam illuminasti me, & cognoui te & me.* Vide totum cap. 33 in Soliloq.

Aug. soliloq. c. 33.

similit.

Nemo potest videre solem sine lumine solis. Ita nemo potest Deum & diuina attingere, sine eius speciali lumine per fidem infuso. Imò sicut lux oculorum corporis necessaria est ad videndum, & ideò cęcus non videt; ita lux interior necessaria est ad credendum, & ideò sine illa homo cęcus manet.

Albinus Flaccus in vita S. Vedasti.

Ad id significandum, inquit Albinus Flaccus, sanctus Vedastus coram Clodonæo Rege, cæcum illuminauit, vt fidem & lucem quam prædicabat, in corde Regis confirmaret: & intelligeret tam esse sibi necessarium cordis lumen, quàm cęco oculorum illustrationem; & quod diuina operata fuerat gratia in oculis cęcis, per preces famuli sui; hoc eius-

dem

dem sermones, eadem operante potentia, per spiritualis intelligentiam lucis in eius corde perficerent.

PROPOSITIO III.

Rom. 10. Luc. 24.

H*Vic lumini ex parte intellectus: debet etiam adiungi pius affectus ex parte voluntatis.* Ratio est, quia ad voluntatem spectat intellectum captiuare in obsequium Christi, & obsequium Fidei, eique imperare ne ab assensu ob inevidentiam recedat. Propter hoc dicit Scriptura, *Corde creditur ad Iustitiam*, hoc est pio voluntatis affectu creditur, & fides elicitur. Vnde & Discipulos reprehendit Christus, quod essent *tardi corde ad credendum*. Deus ergo radium & lucem infundit intellectui, vt credat: sed voluntas debet cooperari, vt homo voluntariè credat, non coactè. Et non obstante illuminatione, quia facit Deus in interiori hominis, vt attrahat ad fidem, potest resistere voluntas, & claudere oculos cordis & fenestras mentis huic lumini. Propterea verum est de aliquibus in infidelitate manentibus, quod dicit Iob: *Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias eius, nec reuersi sunt per semitas eius*: Tenebrarum enim amatores & cæcitatis suæ repudiant lucem & inspirationem interiorum, ad fidem eos attrahentem.

Iob. 24.

Exemplum. Propterea de se dicebat Augustinus: *Erat nubes magna & tenebrosa ante oculos vanitatis meæ, ita vt videre non possem Solem Iustitiæ, & lumen veritatis. Inuoluebar in tenebris, filius tenebrarum, tenebras meas amabam, quia lumen non cognoscebam. Cæcus eram & cæcitatem amabam, & ad tenebras ambulabam.* Hic dicit de tempore ante conuersionem suam, in qua sentiebat interiorem quandam luminis a Deo participationem, sed resistebat, amans statum infidelitatis tenebrosum, in quo erat. De illo ergo pro illo tempore, & illi similibus, verum est quod subdit Iob: *Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis sic in tenebris quasi in luce ambulant.*

Iob. 24.

De populis Athlanticis, & de Aethiopiæ aliquibus habitatoribus narrant Historici, quod inimici sint Solis, & quod tempore ortus & occasus, mille maledictionibus ipsum petant. Inimici ergo hi sunt auroræ & lucis. Quid tamen luce iucundius, quæ etiam bonorum mundi omnium est origo? Quid aurora pulchrius, quæ manè rutilans tenebras fugat, Cælumq; pulchris decorat coloribus, velut flores, spargens? Sed nigris istis populis, nigra placet nox. Sic infidelibus multis nox ignorantiæ & peccatorum grata est: fugiunt lucem veritatis, vmbram mortis arbitrantur, si veritatis aurora apparuerit. Sic Iudæi habuerunt lumen & gratiam vocantem, & miracula Christi, sed hunc pium affectum qui mouet voluntatem ad assentiendum fidei & eius luci, non habuerunt, fuerunt rebelles, clauserunt fenestras cordis, & oculos mentis. *Lux venit in hunc mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem.* Et ideo dicit Apost. *Velamen est super cordibus eorum vsque in hodiernum diem*: sed illud possent subtrahere, per pium quem requirimus voluntatis affectum, vt ad lumen fidei respicerent & respirarent.

Ioan. 3. 2. Cor. 3.

Similit. Ex his ergo collige, duo ad fidem requiri, Lumen ex parte intellectus: bonam affectionem ex parte voluntatis: sicque his quasi duabus alis anima instructa, eleuat volatum suum instar Aquilæ spiritualis, vsq; ad deitatis Solem, & vsque ad Trinitatis solium, ibi percipiens ineffabilia circa personas & circa essentiam diuinam, innascibilitatem Patris, Generationem Filii, Processionem Spiritus sancti. Sicut ergo Aquila quondam Romanæ superstitionis symbolum fuit, in vexillo eorum depicta: ita & Romanæ fidei potest symbolum esse, & in vexillo Ecclesiæ depingi altiori sensu. Hinc Diuo Ioanni, quia altissima de Diuinitate dixit, Aquila attribuitur.

His etiam duabus alis, descendens anima ad Incarnationē Christi considerandam, ibi quoque multa percipit mysteria; Ibi agnoscit virginem cum maternitate; matrem cum virginitate, fœcundā sine corruptione, grauidā sine grauedine, puerperam sine dolore. Quapropter Linx potest poni etiam symbolum fidei. Sicut enim dicitur aciem, vimq; visus vltra parietem traiicere: sic fides videt vltra parietē humanæ infirmitatis & mortalitatis, in Christo gloriam maiestatis. Agnoscit Regem in præsepio, vitam in morte, summum spiritū in expiratione, orbe clausum modico agnoscit Orbis Dominum, sub albicanti panis specie in mystica consecratione.

Bernard in Cant. Vides quomodo se extendat fidei lumen, & vis eius penetret? *Quid non inuenit fides? Attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit nouissima, ipsam denique æternitatem sinu suo quodammodo circumcludit.*

Fides ergo est velut quoddam æternitatis exemplar, ad omnia tempora se extendens, præsens, præteritum, futurum, ita vt nihil eam prætereat, nihil præeat, pereat nihil, Ascendit ipsa vsque ad Cœlum, multa nos docens de Deo, de Angelis, de animabus beatis, de beata vita. Descendit quoque vsque ad abyssum multa nos docens de Purgatorio, de Lymbo, de Inferno, de pœnis damnatorum & æterna infœlicitate eorum.

PROPOSITIO IV.

L*Vmini interiori quo Deus vocat ad fidem, etiam adiungere solet exteriorem vocationem.* Hanc Deus multis modis solet efficere: Per seipsum; Per Angelos, per beatos, per homines.

Primò illam sæpius efficere dignatus est per seipsum, non solum cum hic in terris egit, vocans omnes ad salutem & beatam fidem, sed etiam postquam Cælos ascendit. Sic vocauit B. Paulum, circundans eum lumine, terrens voce, percutiens quadam cæcitate, & mittens ad Ananiam. Et hæc vocatio Christi adeò efficax fuit, vt excussu spiritu minarum & cædis subito fieret de Saulo crudeli Paulus fidelis, de Lupo Agnus, de Persecutore Prædicator & Apostolus. Illo triduo quo non manducauit, neque bibit putatur eius raptus fuisse in tertium Cælum, in quo ab ipso Christo, de omnibus mysteriis suis plenissimè eruditus.

Exemplum D. Huberti. Sic & D. Hubertus à Christo ad fidem est vocatus. Hic enim Bertrandi Ducis Aquitaniæ filius, cum Ebroni Franciæ Vice-Regis tyrannidem fugiens, in Austrasiam ad Pipinum adhuc Paganum se transtulisset, mirabili benignitate & prouidentia, è profunda errorum caligine, ad Iesu Christi lumē est euocatus. Cùm enim in Tongrensi parochia venaretur, die quadam, vt dicunt, Passioni diuinæ sacra, apparuit ei ingens ceruus, Crucifixi effigiem inter cornua gestans, ibique eum timore correptum, Crucifixus alloquutus est, iussit adire Lambertum Antistitem, à quo viam salutis esset percepturus. Paruit ille, & a Lamberto benigne susceptus, catechesi est imbutus, & fonte Baptismatis lustratus. Totus verò cœlestis vitæ desiderio incensus, in solitudinem se recepit, vt asperos pœnitentiæ labores sustinens, soli iam Crucifixo viueret carnem suam & ipse crucifigens. Vnde lorica ferrea ad catenam religata, continuò corpus suum domabat. Tandem Deus lucernam hanc sub solitudinis modio nolens latêre, sed super Ecclesiæ candelabrum lucere volens, ad inuisenda Sanctorum Apostolorum limina animum inspirauit. Illa vero eadem nocte appulit Romam, quā Lambertus martyrio affectus fuit, Angelus autem in somnis Sergio Papæ apparens iudicio baculi Pastoralis (quod etiam in Monasterio sancti Huberti asseruatur) in manus Pontificis delati, martyrium Lamberti Indicat, & simul Hubertum Apostolorum sepulchrum orantem, in eius locum consecrandum designat, vnde licet renitens, ibi consecratur. Sed cùm inter Pontificalia ornamenta quibus inaugurari debebat, speciali Dei dispositione stola non reperiretur; omnibus stupentibus, Angelicis contexta manibus stola cœlitus emittitur, quæ nunc adhuc seruatur instrumentum tot miraculorum. Hæc est enim quæ dat salutem ægris, rabiem auertit à læsis, dæmones propellit, ad quam cateruatim ruunt populi, & si morsu animalis rabidi infecti fuerint, statim ab omni veneno liberantur. Hæc iam à tot annis præcisa, tot millium hominum frontibus particulariter apposita, non deficit; sed in hodiernum diem integra miraculosè perdurat.

Surius 3. octob.

Similem vocationem legimus de Eustachio, qui tunc Placidus vocabatur, Præfectus militum sub Trajano. Cùm enim ceruum ingentem insectaretur, calcaribus equo additis: in præruptum montem peruenit: Et ecce illi super caput cerui in supercilio montis, dum ipse mente oculisque prædæ inhiat, Crucifixus apparet, & ex illo vox: *Placide, Placide, cur me persequeris?* Attonitus ille hac noua forma & voce, ex equo dilabitur: vbi verò se collegit, *Domine*, inquit *quis es?* Cui Dominus. *Ego Christus Iesus, qui causa salutis humanæ in carnem veni, & mortem in crucis ligno pro ea pertuli, vt ad æternam fœlicitatem te transferrem.* His ille mutatus, domum abiens cuncta narrat vxori, quæ simili visione in nocte monita fuerat eiusque consilio ad Christianum sacerdotem pergunt, à quo plenius instruuntur, & baptisantur.

Exemplum. Surius 20. septēb.

Actor. 10. Secundò: Vocat Deus ad fidem per Angelos; sic vocauit Cornelium Centurionem, cui apparens Angelus mittit eum ad Petrum, & Deus Petro, tunc visionem ostendit lintei quatuor initiis è Cælo demissi, in quo erant serpentes & reptilia, & omnis generis animalia immunda, quæ iubebatur occidere & manducare: quo significabatur intra vnum linteum fidei, quatuor initiis Euangeliorum alligatum, contineri etiam gentes. Vel vt dicit Augustinus Linteum figurabat Ecclesiam, animalia gentes, quatuor extremitates lintei quatuor partes mundi, vbi Euangelium debebat prædi-

Aug. l. 50. hom. 48.

cari: occisio illorum animalium erat mors spiritualis, qua mori debebant peccato, & viuere gratiæ & fidei Christi.

Sic etiam vocatus videtur Augustinus, qui dum disceptantes secum multas haberet cogitationes, fluctuans in hæresi sua: licet iam aliquid luminis interius sentiret, tamen ille ex parte obluctabatur. Tandem proiecit se sub arborem in horto, & audita est vox cœlestis, *Tolle lege, tolle lege*, qua monebatur aperire librum continentem Epistolas Pauli, in quibus veritatem & stabilitatem debebat reperire. Vnde aperiens librum subitò incidit in illud: *Non in cubilibus & impudicitiis, non in comessationibus, & ebrietatibus non in contentione & æmulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum.* Sic perfectè illuminatus, omni lite interiori, quam patiebatur, dirempta, translatus est de hæresi ad fidem, de impudicitia ad castitatem, & exarsit in pacem Christi.

Conuersio Aug.

Rom. 13.

Tertiò. Per sanctos aliquos Deus ad fidem vocauit, qui ad hunc finem in hoc mundo apparuerunt. Sic habes de Constantino Imperatore, cui cum Græci Medici, vt lepra curaretur, suaderent, vt lauacrum ex sanguine infantium & lactentium sibi pararet, apparuerunt noctu Petrus & Paulus, hortantes eum ad fidem, & præcipientes, vt si à lepra liberari vellet, omissa impij balnei immanitate, Syluestrum in Soracte monte latitantem accerseret, à quo salutari lauacro recreatus in omni ditione Romani Imperij, templa Christiano more ædificari imperaret, sublatisque inanium deorum simulacris, vero Deo cultum adhiberet. Constantinus igitur cœlestibus monitis obtemperans, Syluestrum aduocat: à quo Apostolorum imagines recognoscens, post septem dierum ieiunium & orationem, aquam baptismatis ingressus, totus sanus, & quasi carne recente indutus est egressus, quibusdam quasi piscium squamis in vnda relictis: & exinde ad propagandam Christi religionem est inflammatus.

Exemp. V. breu. in festo Syluest.

Quartò: Per homines ad fidem vocat, qui ab eo prius fide illuminati adducunt fratres suos ad Dominum, quasi *cæcos ad viam* iuxta Prophetam: hoc est, ad eum qui est *veritas, via, vita.* Specialiter verò & extraordinariè, vt aliquos ad se conuerteret, misit eis fidei Doctores. Sic specialiter missus est Barlaam ad Iosaphat filium Regis Indiæ, vt illo ad fidem adducto, regnum etiam fidei Christi tandem subijceretur. Misit S. Xauerium ad noui orbis conuersionem, & alios Apostolicos viros.

Isa. 42. V. eius vitam 27 Nou. ex Damas.

Imò, Deus hominem non deserit facientem quod in se est, quin eum illuminet per aliquam viam. Erat Dionysius Atheniensis, & Damaris: (quam Chrysost. & Ambr. dicunt eius vxorem) viuebant iuxta præscripta naturæ, & misit eis Deus Paulum qui eos instrueret.

Actor. 17.

Eunuchus Candacis Reginæ legebat Isaiam in curru, & Angelus iussu Domini statim rapit Philippum, & per aera transuehit illum, vt Eunuchum instruat & baptiset.

Act. 8.

Scribit de se Clemens, quod cùm Gentilis adhuc esset, non aliud quæsierit quam veritatem & vitam bonam, venitque ad eum S. Barnabas, qui docuit eum veritatem, & Antiochiam duxit ad Petrum.

D. Cl. l. 1. recog.

Habes in vita S. Xauerij quendam apud Indos, qui viuebat iuxta rationis lumen, sed quietem non habebat sentiens religionem suam veram non esse. Adijt Turcas vt legem Mahometi sequeretur, sed nec ibi quieuit. Iuit ad Iudæos, nec ibi quies. Tandem exclamat: *Da mihi Deus, vt sciam quæ sit, & tibi secundum tuum placitum seruiam, alioquin noli mihi imputare.* Contigit S. Xauerium ad eam vrbem accedere, & ibi cum quibusdam in foro de christiana fide disserere. Videns ille turbam, audiuit etiam sibi loquentem interius vocem: *Accede illuc, & ibi Deum tuum inuenies.* Accedit: & audiuit S. Xauerium, sentiensque magnam in se motionem, cum suauitate, petijt baptizari, contestatus se nunquam nisi tunc quieuisse, ideoque veram illam esse doctrinam quam audierat quæ ad salutem duceret.

LECTIO V.

De firmitate & integritate Fidei

1. *Docet quomodo fides debet esse firma.*
2. *Quomodo debet esse integra.*
3. *Quomodo etiam se debeat ad Traditiones extendere, vt sit integra.*

PROPOSITIO III.

F*Idem oportet esse firmam & inuiolabilem.* Hinc definitur esse donū Dei, quo firmiter assentimur. Ratio vero est, quia fides nostra nititur Dei reuelatione, qui prima veritas est, & immutabilis, nec falli, nec fallere potens. Imò Deus non potest reuelare contrarium, quia sic mutaretur. Adeo ergo firma esse debet, vt quidquid sensus, quicquid ratio, aut demōstratio, aut quælibet authoritas suggerat, potiùs negandum sit, quàm quod fides docet. Vnde quantumlibet iudicet visus, gustus, tactus, panem esse, aut vinum in Eucharistia; quantumlibet secundùm sua principia Philosophica dicat: *Ex nihilo nihil fit*, contra creationem: *à priuatione ad habitum non est regressus*, contra resurrectionem: *Accidens non potest esse sine subiecto*, contra consecrationem. In his omnibus dicit fides: *Nonne Deus stultam fecit sapientiam huius mundi?* Et sic captiuat intellectum in obsequium fidei. Hinc dicebat Amb. *Aufer argumenta vbi fides quæritur: Iam Dialectica taceat, non Dialecticis creditur, sed piscatoribus.*

1. Cor. Ambr. l. 1. de Trinit.

Narrat Eusebius Constantini temporibus, Philosophum quendam cum Catholicis Episcopis, multis diebus de fide disseruisse, sed sine fructu. Quoties enim argumentis premi videbatur, vt Philosophiæ suæ & eloquentiæ, statim argumenta eludebat & euadebat. Tunc verò, vt ostenderet Deus non tam in sermone & rationibus, quam in humili ad diuinam authoritatem submissione, fidem consistere, & fidei virtuté. Vnus simplicissimæ naturæ ex adstantibus senioribus, *Qui nihil aliud sciebat, nisi Iesum Christum, & eum crucifixum*, cum videret Philosophum insultantem, velut alter Dauid in Goliath, non hasta aut clypeo, sed fide munitus, poposcit ab omnibus locum velle se paucis cum Philosopho sermocinari. Tum nostri qui simplicitatem nossent erubuere coacti tamen locum dedere, timentes interim ne risus efficeretur simplicitas. Tunc ille cum Philosopho sic orsus est: *In nomine Iesu Christi, Philosophe audi quæ vera sunt, Deus vnus est, qui fecit cælum & terram, quique hominem quem de limo terræ formauit, spiritum dedit, qui creauit omnia verbi virtute, & Spiritu sanctificationis firmauit. Hoc verbum & sapientia, quam nos filium dicimus, nostros miseratus errores ex Virgine natus est, & per passionem mortis peccata lauauit, & per resurrectionem vitam nobis donauit, hic cælo exceptus est, quem credimus esse venturum iudicem. Credis hoc Philosophe? hoc te oportet credere, non disputare.*

Histor. Eccl. l. 10. c. 3.

Exemp.

Obstupuit ille, & mirè mutatus est hoc verbū suscipiens, & Christianus factus est. Cumque illi qui ex parte eius antea stabant, interrogarent, cur his non responderet. *Quandiu,* inquit, *rationibus actum est euadere potui & respondere, sed nunc virtute huius sermonis, victum me fateor, fidei me submitto.*

Simile quid refert Florimundus, in conuersione Palatini cuiusdam de Podalia in regno Poloniæ, qui simplicis Sacerdotis sermone ad fidem est conuersus. Vocauerat ipse ad prandium hunc antiquæ pietatis & simplicitatis Sacerdotem, subornarat interim prædicantem suum qui simplicitatem viri disputando illuderet. Hic ergo statim cœpit sua eloquētia illum agitare; proponens varia de Doctrina, Catholica, de Tyrannide Papæ, de dissolutione Ecclesiasticorū.

Florim. de ortu hæres. l. 4. c. 11. Exemp.

Sacerdos ne verbo quidem respondet, cibum interim sumens Risu res excipitur, & vrgetur à Palatino vt respondeat. At ille vocatus sum, inquit, vt cibum sumam, non vt disputem, peracto tamen prandio, si potuero, respondebo. Cibis sublatis facto silentio, sic orditur sacerdos: *Ego hodie ingrediens ad altare Dixi, Domine: discerne causam meam de gente non sancta, spero per eius misericordiam & potentiam, me exaudiendum* Tunc formans signum Crucis, ait: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & authoritate Dei Omnipotentis, cuius ego sum indignus Sacerdos & seruus, præcipio tibi immunde spiritus, vt mutus sis in ore huius hominis, nec amplius loquaris.* Vix verba finierat & Minister vocem perdidit. Tunc sacerdos: *Loquere nunc vt homo, & respondebo tibi. Nolui enim antea contendere contra spiritum malignum, qui per os tuum loquebatur, vomens iniurias contra Ecclesiam sponsam Christi.* Sed miser balbutiens, nec verbum edere potuit, vnde præ maxima confusione se à societate subducere coactus est omnibus miraculo hoc stupefactis. Et Palatinus ipse in corde percussus, abiurauit hæresim, in qua enutritus fuerat, & se ecclesiæ Catholicæ cum suis aggregauit, in illaque perseuerauit.

Tanta porrò est fidei firmitas, vt nullam hæsitationem, vel fluctuationem pati velit in his quæ proponit. At qui verè credit, rationes omnes naturales quæ fidei aduersari possent, statim reijcit. Hinc laudatur fides Abrahæ, cui cum Dominus filios promitteret: *Sic erit semen tuum sicut stellæ cæli, non considerauit corpus suum emortuum, & vuluæ suæ, cum ferè esset centum annorum.* Nulla ergo Physica ratione, vel consideratione sensus, sed quod hoc foret contra cursum naturæ, à fide est retardatus: sed *credidit in spem, contra spem, & cursum naturæ*, assertioni Dei posthabuit vniuersa, licet ignoraret modum quo impleri posset. Vnde dicit Apostolus quod per hoc dedit gloriam Deo: quia contra sensum proprium, & commune

Rom. c. 4.

mune iudicium ac insitam vim naturæ, illi credens, agnoscebat eum esse primam veritatem, nec falli, nec fallere potentem.

E contra in scriptura reprehenduntur qui hæsitarunt, in his quæ à Deo per se, vel per suos dicta erant. Sic reprehenditur Sara, quæ occultè risit, cùm Angeli hospites promitterent ei filium. Sic & Moyses reprehenditur, quod hæsitauerit, percutiens petram vt haberet aquam, cùm tamen dixisset Deus: *tolle virgam, & loquimini ad petram, & illa vobis dabit aquas.*

Nu. 20.

Sic primò Naaman hæsitat, dum dicit Elisæus: *Vade & lauare septies in Iordane, & à lepra mundaberis*, considerans enim humanas rationes, dicebat: *Nunquid non sunt meliores fluuij Damasci Amana & Pharphar omnibus aquis Israel, vt lauer in eis & munder?* Sed tamen postea acquieuit, & credidit Prophetæ, & mundatus est.

4. Re. 5.

Non solum si se rationes opponant, sed & si quælibet authoritas hominum vel Angelorum proponeretur contra fidem, illa debet esse firma & immutabilis. *Licèt nos, aut Angelus de cœlo euangelizet præterquam euangelizauimus, anathema sit.* Sensus est, etiam si Petrus, etiamsi Ioannes, etiamsi Andreas, etiam si omnis Chorus Apostolorum aliud doceant, etiam si Angelus de cœlo, quicunque sit, qui traditam semel fidem mutauerit, sit anathema, sit detestabilis, & execrandus. Hoc latiùs explicans Vincentius Lirinensis, in aureo suo libello aduersus prophanas nouitates, sic ait: *Cum nouantes aliqui circumeuntes Prouincias & Ciuitates, errores venalitios circumferendo ad Galatas deuenissent, cumque his auditis galatæ nausea quadam veritatis affecti, Apostolicæ & Catholicæ doctrinæ manna reuomentes, hæreticæ nouitatis sordibus oblectarentur. Ita sese Apostolicæ potestatis exeruit authoritas, vt summa cum seueritate decerneret: Licet nos, aut Angelus de cœlo aliud euangelizet, &c. Vbi ob asserendam fidei firmitatem, nec sibi, nec Apostolis, nec Angelis parcit.* Ita ille.

Gal. 1.

Lirinens.

Ad idem spectat quod scribit Hieronymus. *Quisquis assertor es bonorum dogmatum, obsecro vt parcas humanis auribus, parcas fidei quæ Apostolico ore laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris, quod ante nesciuimus? vsque in hodiernum diem sine vestra ista doctrina mundus Christianus fuit.* Ita Hieronymus. Idem dicere possumus: cur post mille quingentos annos docere nos volunt Lutherus, Caluinus & similes quod ante nesciuimus. Ergone sine vera fide, religione, sacramentis, salute, mundus & Ecclesia ante eos fuit? Ergone tanto tempore aduersus Ecclesiam portæ inferni præualuerunt? Ergone Christus Ecclesiam sponsam suam deseruit in errore.

Epist. ad Pammachium & Oceanum.

Hoc attendant qui *circumferuntur omni vento doctrinæ in nequitia* (vel vt Græca habent) *in alea hominum*, vt ait Apostolus. Significat inconstantiam & leuitatem aliquorum, qui velut de fide aleam iaciunt, & quasi ad iactum aleæ doctrinam mutant, iuxta cerebrum & somnia sua. Quàm sæpè mutarunt hæretici confessiones suas fidei? Fredericus Dux Saxoniæ, interrogatus quid Lutherani sui crederent, respondit. *Quid nunc credant scio, quid anno sequenti nescio.* Nam sicut de Catone dicitur, quod diceret: *Cras omnia, hodie nihil credo.* Ita de illis idem dici potest, vel potius quod & simul omnia & nihil credant, quia nesciunt quid credant.

Periculosum est, inquit Hilarius, *& miserabile, tot nunc fides existere, quot voluntates, tot doctrinas, quot mores, dum fides vt volumus scribitur, vt volumus intelligitur. Et sic plurimæ cœperunt esse fides ne vlla sit, imò annuæ & menstruæ de Deo fides decernuntur, nouis subuertuntur vetera.*

Hilarius l. ad Côstantium.

Sunt hoc tempore multi, similes illis qui se aliquo spatio in gyrum commouerunt, quibus nihil firmum & constans, sed omnia irrequieta & rotabilia videntur, propter vertiginem capitis. Sic accidit his qui se nouis doctrinis circumferri sinunt: nam postquam erroribus imbuti sunt, nullum deinceps eis dogma firmum videtur, sed omnia infirma, tam in fide, quam in moribus, qui habent spiritum vertiginis & erroris. Hinc iuuenis fuere aliqui, qui à fide nostra desciscentes ad Lutheranam transierant; ibi nihil firmum inuenientes ad Caluinianam se transtulerunt, nec ibi steterunt, sed & Anabaptistarum fidem experiri voluerunt. Interim omnia videntes apud hos incerta, conscientiæ remorsibus agitati, ad primam fidem reuersi, sunt coacti: De his potest illud dici, *Migrauit Iudas propter afflictionem, & multitudinem seruitutis, habitauit inter gentes, nec inuenit requiem, apprehenderunt eum persecutores eius ibi inter angustias.*

Similit.

Thre. 1.

Fugiunt ab Ecclesia ad hæreticos, propter arctam seruitutem mandatorum Ecclesiæ, (vt aiunt) sed ibi incidunt in maiores angustias & perturbationes animæ & conscientiæ: *Seruietis diis alienis, qui non dabunt vobis requiem*, inquit propheta. Quot errores sequuntur, tot idola sunt, tot alieni dij quot propriæ opiniones, quas velut adorant, relicta fide veri Dei: sed mirè post in conscientia ab illis torquentur, & nisi resipiscant in æternum, torquebuntur, quia *vermis eorum non morietur.*

Hier. 16

Isa. 6.

Vt verò, quanta in nobis fidei firmitatis esse debeat, patescat, Athanasij exemplum liber hic appendere. Fides eius fuit velut rupes firma in mediis fluctibus. Totus mundus coniurauerat in eius exterminium, Princeps, Episcopi, Populi, exercitus, imò totus infernus, nequicquam firmitati fidei eius nocuerunt. Constantius, Valens, Iulianus, Imperatores eum persequuti sunt, ita vt quater è sede sua in exilium fuerit actus. Quatuor Concilia Episcoporum fauentium Ario congregata sunt contra eum, Tiri, Hierusalem Antiochiæ, Mediolani, vbi treceuti Episcopi fuerunt, & suis sedibus priuati sunt, qui noluerunt contra eum subsignare. Ipse cedens furori ad tempus, sex annis in sicca cisterna deliuit, nec solem, nec homines videns, vno eius clerico victum suppeditante: quærebatur enim a Constantio viuus vel defunctus, missis vndique per Prouincias, Vrbes, & Pagos exploratoribus. In quadam alia persequutione, quatuor mensibus in paterno sepulchro delituit incognitus, quasi iam viuus sepultus. Miræ calumniæ contra eum fabricatæ sunt, quod Hospitam violasset, quod Arsenio Lectori suo ad magicas actiones brachium amputasset: quæ omnia in Authorum ignominiam retorsit. Sic firma mansit columna toto mundo & inferno in eum insurgente, lubens omnia passus ob fidem & quadraginta sex annis Ecclesiam suam in media vastitate, indicibili labore gubernans. Ecce triumphator orbis totius & inferni, in quo ostendit Dominus, quanta oporteat pro nomine suo pati, & pro fide tolerare.

Exemp. D. Athã.

PROPOSITIO II.

Fides non solum firma, sed integra esse debet, itavt assentiri debeat omnibus quæ Deus reuelauit. Hinc est quod si vnicus sit error, tota fides euertitur, & errans in vno articulo cum pertinacia, alios non credit fide diuina. Destruitur enim in illo donum fidei demeritoriè vt loquuntur Theologi. Sicut charitas tota demeritoriè aufertur per vnum actum peccati, quando offenditur Deus in vno solùm præcepto; ita & fides, quando offenditur cum pertinacia, non credendo alicui articulo, per Ecclesiam præcepto. Nam de illis qui aliqua credunt alia reiiciunt, dici potest quod dicebat Augustinus aliquibus: *Qui in Euangelio quod vultis, quod non vultis non creditis, vobis potius quàm Euangelio creditis: quia cum suus cuiusque animus author est, quid in quoque Scriptura probet, vel improbet, non iam se authoritati Scripturarum ad fidem, sed sibi Scripturas subiicit ipse ad voluntatem.*

D. Th. 22. q. 5. art. 3.

Aug. 16. contra Faustũ c. 3.

Caluinista ergo, qui credit Deum trinum & vnum, non id credit fide diuina, quia Deus dixit. Nam etiam dixit Deus, Corpus Christi esse in Eucharistia, sed fides eius resoluitur in persuasionem quandam humanam, & priuatum iudicium, quo sibi persuadet Deum hoc potius reuelasse quàm illud, vnde hæreticus vocatur ab electione, hæresis enim idem est quod electio.

Sicut ergo fissura minima campanæ vocem sonorum planè euertit, & eam inutilem reddit: sicut vnica rima nauem submergit: Denique, sicut modicum fermenti totam massam corrumpit, & acore suo inficit: Ita vnicus error pertinax inficit, submergit, inutilem reddit totam fidem.

Similit.

Item, si in Musica vnica vox dissonet, tota perit harmonia, licet reliquæ voces consonent, sic musica quædam spiritualis est in concordia fidei, & diuersitate articulorum, sed si vna vox dissonet, si in vno articulo erratur, musica tota fidei concidit & cacophonia est. Hinc est quòd si minimus articulus fidei in dubium reuocatur, statim tota Ecclesia consurgit & velut communi classico omnes conuocat ad resistendum. Hinc tot Concilia & conuocationes, propter vnum verbum *Homusios*, id est *Consubstantialis*, cui obsistebat Arius: tot etiam conuocationes, propter alterum verbum *Theotocos*, id est *Deipara*, quod negabat Nestorius. O quanto sanguine steterunt hæ duæ voces?

Quapropter D. Basilius respondit Valenti Imperatori, omne potius genus mortis tolerandum, quam patiendum vnam de diuinis dogmatibus syllabam corrumpi: vno scilicet vel minimo puncto fidei in dubium vocato, tota fides reuocatur. Quod de Basilio dicimus, sic narrat Theodoretus. Cum Præfectus Valentis Imp. Cæsaream venisset, ad se accersitum

Lib. 4. Histor. Eccl.

cessum Basilium honorificè tractauit & placidè est allocutus: hortabatur vt tempori cederet, neque tot Ecclesias vellet in discrimen adducere tenui exquisitione dogmatis, promittebat ab Imperatore amicitiam & multa beneficia. Ar ille adolescentulis tales sermones congruere respondit, hos & his similes inhiare huiusmodi rebus. At verò qui in diuinis nutriti essent literis, eos nullam illarum syllabam in discrimen venire pati posse, solereque si res poscat nullum genus mortis pro illis recusare, Imperatoris quidem amicitiam magni se pendere cum pietate, quâ remota perniciosam esse dicebat. Præfectus hos ægrè ferebat, & denunciato exilio, iubet eum cogitare quid agat, & postero die sententiam suam explicare, hisque sermonibus crebræ minæ intermiscebantur. Respondit Basilius, se postridie eundem futurum, videret ipse ne animum mutaret, & minas exequi nollet. Post illud colloquium occurrit Imperatori Præfectus, exponitque quid dixerit Basilius, & qua animi virtute, sicque Imperatorem quiescere est coactus.

Excmp.

Discant hic Ecclesiæ prælati, se pro domo Israël murum fortem opponere, & vsque ad sanguinem pro his quæ fidei sunt decertare. Non sint instar *parietis inclinati, & maceriæ depulsæ*, non valentes, nec volentes, cupiditati Magnatum, & erroribus eorum resistere: ipsorum statim improbitati cedunt, & permittunt eos Ecclesiæ prærogatiuas tollere, & Ecclesiasticam disciplinam sursum deorsum vertere. Incipiant ergo Basilij constantiam vt exemplar, nec permittant illud sibi ad opprobrium verificari: *olim Ecclesiæ Prælati erant aurei, & pedum gestabant ligneum, nunc verò sunt lignei, & pedum gestant aureum*. Suadeo eis *emere aurum ignitum*, ab eo qui est in medio Candelabrorum aureorum, hoc est, comparare sibi à Christo, ardentem & ignitum zelum pro fide. Ipsorum est sponsam Christi, sanctam, tectam custodire & ab omni errorum fuligine expurgare. Ipsorum est, qui custodes sunt vineæ Domini: *Vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas exterminare*; hæreses scilicet nascentes, & nonos hæreticos integritatem fidei conspurcantes & conscindentes.

Ap. 3.

PROPOSITIO III.

Fides vt sit integra, non solùm credere debet quæ Scriptura continentur, sed etiam quæ traditionibus, Ratio prima est, quia non omnia fidei mysteria continet Scriptura: quædam credenda, scriptis mandata non fuerunt, aut chartis volatilibus, sed digito & atramento Dei viui in cordibus Fidelium primitùs exarata fuêre & exinde de ore ad os, de animis in animos, per singulas ætatum successiones transmissa sunt, per incorruptam veritatis traditionem. Vnde de Ecclesia, verum est illud Domini apud Isaiam: *Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, nec de ore seminis tui, amodò & vsque in sempiternum.* hoc in traditionibus verificatur.

Isai. 59.

De his quoque traditionibus loquitur Apostolus. *ô Timothee, depositum custodi, deuitans profanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ.* Traditiones per viuam vocem doctrinæ Ecclesiasticæ, depositum vocat, inquit Tertul. Theophilactus, & alij. Sed quia singula hæc verba pondus habent, eorum singula cum Vincentio Lirinensi ponderabimus, & explicabimus. *ô Timothee*, Exclamatio ista & præscientiæ est & charitatis, prævidebat enim futuros quos etiam prædolebat errores. In Timotheo verò alloquitur omnes Ecclesiæ Pastores, quibus incumbit aliis scientiam infundere. q. d. O Sacerdos, ô Pastor, ô Ecclesiæ Doctor!

1. Tim. 1.

Lirinensis lib. contra profanas nouitates.

Depositum custodi. Doctrinam à me, cæterisque domini discipulis fidei tuæ commissam & traditam, inuiolatam, illibatamque conserua. Quid ergò est *depositum* id est quod tibi creditum est, non quod a te inuentum, quod accepisti, non quod excogitasti rem non ingenij, sed doctrinæ, traditionis publicæ, non vsurpationis priuatæ: rem ad te perductam, non a te prolatam in qua non author debes esse, seu custos, non institutor, sed sectator, non ducens, sed sequens. Depositum ergo apud te fidei talentum custodi.

Quid est *custodi*? hoc est, dogmata fidei benè serua contra fures, contra inimicos, vnde ne te dormiente superseminent zizania. In agro tibi commisso, ô Pastor, o Prælate! fidei bonum semen suffocari ne sinas, item, custodi fidei dogmata, sicut tibi commissa sunt, nihil imminuas, nihil detruncari ex iis patiaris, nihil mutari, nihil ad illa apponi. Nefas enim est vt commutentur, nefas vt detruncentur, vt mutilentur. Eadem quæ à nobis fidei Patribus accepisti, filiis consigna, non tua tradens posteris, sed à maioribus accepta conseruans.

Deuitans profanas nouitates. deuita quasi viperam, quasi scorpionem, quasi basiliscum ne te non solùm tactu, sed & visu afflatuque inficiant. Deuita, sic vt nec cum illis qui eas afferunt, cibum sumas aut communices. *Si quis hanc doctrinam non affert*, inquit Ioannes, *nec Aue ei dixeritis*, Quam doctrinam, nisi antiquam, vniuersalem, à Patribus fidei acceptam, & ideò incorrupta veritatis traditione ad posteros dimanantem, & in sæcula hinc fine mensuram. Hanc non afferens, anathema sit.

Nouitates dicit, non vetustates, non antiquitates. Ergò tenenda est antiquitas, explodenda nouitas, sacrata est vetustas, profana nouitas,

Profanas dicit, quæ nihil habent sacri, nihil religiosi, sed à templo dei, ab Ecclesia sunt extraneę, à sacris traditionibus alienę: Profanas dicit, quia & Ecclesia nouas aliquando voces, sed sacras, sed veritatem antiquam firmantes, & magis explicantes admittit. Sic contra Arianos, nomen *homusios*, condidit; contra hæreticos nostro nomen *transubstantiationis* admittit & vsurpat, sed antiqua non noua doctrina his vocibus continetur.

Vocum nouitates, inquit, hoc est dogmatum, rerum, sententiarum nouitates, quę antiquitati sunt contrarię, quæ si recipiantur, necesse est vt BB Patrum fides intereat, necesse est vt omnes omnium ætatum fideles, omnes Sancti, omnes casti, continentes, virgines, omnes Leuitæ & Sacerdotes, tanta populorum multitudo & celebritas, tot insulæ, Prouinciæ, Reges, Gentes, Nationes, totus postremo iam penè terrarum orbis, per Catholicam Fidem Christo in corporatus, tanto sæculorum tractu errasse, blasphemasse, nescisse quid crederet, pronuncietur.

Et oppositiones falsi nominis scientiæ, Falsum nomen vsurpant hæreticorum doctrinæ, ignorantiam suam, scientiam vocant, & tenebras lumen appellant, sicque decipiunt, nihil tam amant quàm scientiam promittere nouam, & fidem veteram velut imperitam, deridere. Vndè subdit Apostolus. *Quam promittentes circa fidem exciderunt*, promittentes scilicet nescio quam nouam ignoratamque doctrinam. Audias enim quosdam ipsorum dicere: *Venite insipientes & miseri, qui vulgo Catholici vocitamini, & discite veram fidem, quam præter nos nullus intelligit, quæ multis ante sæculis latuit, nuper verò reuelata est: sed discite furtim & secretò, nam delectabit, & cum didiceritis, latenter docete, ne mundus audiat & Ecclesia sciat, paucis enim datum est tanti mysterij capere secretum.* Ipsi ergo designati sunt in illa meretrice, quæ transeuntes ad se vocat apud Salomonem diuertentes à bono itinere. Plena interim illecebris, & nihil sciens in opes exhortatur: *Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauiat. Venite & gustate de pane meo in occulto, & bibite de aqua meo furtiuè*: hoc est, participate de doctrina mea in occulto, & inuenietis suauitatem. Interim qui eam sequuntur, ad inferos descendunt & pereunt, vt vbi dicit sapiens. Sic hi promittentes scientiam, circa fidem exciderunt, & alios decipientes, simile eos naufragio immergunt.

Prou. 9.

Est & alia ex Apostolo Paulo manifesta authoritas pro traditionibus stabiliendis: *State*, inquit, *& tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per Epistolam*. Ea quo loco collige fidem nostram fundari velut in duplici fundamento, partim scilicet in diuinæ scripturæ authoritate, partim in Ecclesiæ incorrupta traditione.

2. Th. 2.

1. Hæ sunt duæ columnæ, in ingressu templi à Salomone positæ ad stabilitatem eius. — 3. Reg. 7
2. Hi sunt duo termini antiqui, quos posuerunt Patres nostri, quos prohibemur transgredi. — Ecc. 10.
3. Hæc est duplex sepes vineæ Christi, quam *qui dissipat, eum mordebit coluber.* — Prou. 21
4. Hæ sunt duæ antiquæ viæ per quas Ieremias populum incedere vult, dum dicit: *State super vias antiquas, & videte & interrogate de semitis antiquis* (hoc est de iis quæ antiquitùs aut scripta aut tradita sunt.) *Quæ sit via bona & ambulate in eo, & inuenietis requiem animabus vestris.* — Ierem. 9

Quia per has duas vias antiquas incedere nolunt hæretici, *ideo in circuitu ambulant*, in semitis deuiis & solitudine (soli volentes sapere) errant, per varios errorum anfractus & diuerticula, de quibus verum est illud Prouerbiorum, *Deseruit viam vineæ, & in semitis agelli sui errauit.* Deseruerunt viam vniuersalis Ecclesiæ; & per varias opiniones erroneas proprij iudicij, quasi agri sui particularis, penitus exerrant, nec viam bonam, nec requiem animabus inueniunt, sed cum æstu & anxietate conscientiæ semper sunt.

Hoc

Lirinensis l. cōtra profanas nouitates.

Hoc describens Lirinensis sic ait: Heu miseranda conditio! quantis illi interius turbinibus agitantur, nunc enim qua ventus impulerit, citato errore rapiuntur, nunc in semetipsos reuersi, tanquàm contrarij fluctus reliduntur, nunc temeraria præsumptione, & ea quæ incerta videntur approbant, nunc irrationali metu etiam quæ certa sunt expauescunt, incerti qua eant, qua redeant quid appetant, quid fugiant, quid teneant, quid dimittant. Quæ quidem dubij & malè penduli cordis afflictio, diuinæ erga se miserationis est medicina, si sapiant. Idcircò enim extra tutissimum Catholicæ fidei portum diuersis cogitationum quatiuntur procellis, vt excussa in altum elatæ mentis vela deponant, quæ malè nouitatum ventis expanderant, seséque intra fidissimam stationem placidæ & bonæ matris reducant, & teneant, & amaros illos & turbulentos fluctus primitùs euomant, vt possint deinceps vitæ & salientis aquæ fluenta potare. Ita ille.

Florimundus de ortu heresis l.c.9.

Porrò semper fluctuare, qui antiquas Ecclesiæ vias deserunt suo exemplo satis declarauit Philosophus Melancton, qui fuit inter primos Lutheri sectatores. Hic cum iam morti vicinus foret anno 1500. mater eius senio confecta etiam sepulchro vicina, sic eum allocuta est: *Fili, vides me ætate grandæuam, breui ex hoc mundo migrare debere, vt magno illi Iudici reddam rationem: tu scis quo me Catholicam induxeris, vt fidem maiorum cum hac noua religione commutarem. Itaque adiuro te per Dei veritatem, vt nunc mihi clarè dicas, quænam melior sit, & totam mentem tuam sincerè aperias.* At ille aperta voce dixisse dicitur. *Hæc plausibilior, illa securior.* Sic in morte quoque dubius mansit, qui tota vita fluctuarat, tam sæpè mutans doctrinam suam.

Exemplum. Costerus & alij.

Sic Bernardus Ochinus famosus Prædicator Italiæ Capucinus, cùm ad caluinianam religionem fugisset, indignatus se frustratum Episcopatu Florentino, & Cardinalatu, non viuebat, nec moriebatur in ea securus. Cùm enim monebatur ab aliquibus Catholicis, qui misericordia mouebantur super perditione animæ: Respondit. *Quid me vultis facere? habeo vxorem nunc & liberos, non possum eos abiicere, hi erunt causa meæ damnationis.*

Exemp.

Hi sunt fluctus & anxietates Ecclesiæ & fidei desertorum, & maximè in morte, vt lepidè quidam dixerit: *Bonum esse cum Luthero viuere, sed non cum Luthero mori.*

TRADITIONVM AMPLIOR confirmatio.

Contendunt hæretici, omnia credenda in Scripturis esse contenta, ideòque superfluè traditiones extra scripturam asseri, Quos interrogo.

Primò, vbi legant Apostolos composuisse Simbolum, dum diuisi sunt in vniuersam terram? in quo loco noui Testamenti scriptum est hoc Simbolum, quod & ipsi etiam recitant?

Secundò, in quo loco legunt, hoc Euangelium esse Matthei, illud Ioannis, istud Lucæ, vt & ipsi credunt? hoc non habetur ex Scripturis, sed ex traditione.

Tertiò, Caluiniste & Lutherani credunt contra Anabaptistas Baptismum paruulorum; hoc tamen non habetur ex sola sriptura, nisi per scripturam interpretetur traditio. Item, ostendant nobis ex Sriptura, quod fœminæ communicauerint, aut aliquis infans sit baptizatus.

Quartò, vbi habetur quod diem dominicum debeamus loco sabbati celebrare, cum Scriptura non nisi sabbati sanctificationem proponat. Recorrendum ergo ad traditionem.

Gen. 9. Leu. 17.

Quintò, vbi reperient quod possimus sanguinem animalium comedere & suffocata animalia, cum lege naturæ fuerit prohibitum, & veteri, & noua.

Act. 15.

Denique omnes formæ, & materiæ Sacramentorum, & modus ea ministrandi, per traditionem ad nos deuenerunt: quia Christus & Apostoli censuerunt magis congruum, multa de manu in manum, de animo in animum, mysteria transfundere citra scriptum.

Primò, propter Iudæos & gentes, inter quos adhuc Christiani tunc habitabant, ne ab eis vilipenderentur, & velut conculcarentur hæc sancta, hæ margaritæ, ab his canibus & porcis

Secundo, vt ab ipsismet Christianis, maiore veneratione haberentur, quæ occulto silentio tradebantur, non popularibus auribus, sed inter eos qui duces erant fidei, nam apud plebem facilè vilescunt quæ communia sunt. Has rationes afferunt Dionysius, Basilius, & alij Patres,

Hoc etiam aduertere debent hæretici, Ecclesiam multis annis sine Scriptura stetisse, per solam traditionem doctrinam habentem. Nam ante Moysen non fuit Scriptura, erat tamen vera Dei Religio; & fidei doctrina de familia in familiam, ore ad os tradebatur. Sic & Ecclesia noua fuit plus 15. annis stans, non habens adhuc Euangelium scriptum, aut à Matthæo, aut ab alio Apostolo. Neque Christus legitur præcepisse Apostolis, vt scriberent, sed tantùm dixit: *Euntes, prædicate Euangelium.* Viuo ergo verbo, non scripto, fides tunc prouehebatur, & scribebatur in cordibus fidelium.

Ex dictis satis patet, ideo traditiones esse in Ecclesia necessarias; quia non omnia credenda scripturis continentur, & hæc est prima ratio.

Altera ratio est, quia multa sunt in scripturis obscura, & multi eam suo modo interpretantes ad sua trahunt falsa dogmata. Ideo traditio Ecclesiæ debet eam interpretari; debet esse iudex discernens veram interpretationem à falsa; debet esse lydius lapis, discernens verum aurum ab adulterino, doctrinam veram à supposita. Aliter eam interpretatur Sabellius, aliter Nouatus, aliter Donatus; aliter exponit Arius, Eunomius, Macedonius, aliter Iouinianus, Pelagius, Celestius, Nestorius; aliter Caluinus, aliter Lutherus & omnes ferè hæreses ex praua scripturarum intelligentia oriuntur. Propterea dicebat D. Petrus *in Epist. Pauli esse quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant.* Idcirco ergo necessarium est, ob tot errorum anfractus, *vt Apostolicæ interpretationis lineam, Ecclesiæ columnæ firmamentum, custos veritatis, teneat, & litem omnem dirimat, iuxta traditam ab illis qui duces fidei fuerunt, sibi normam infallibilem.* Non potest scriptura sola fidei iudex esse, quæ inuita volat per ora etiam hęreticorum illam in diuersa prout eis libet trahentium. Siue enim apud suos, siue apud alienos siue priuatim, siue publicè, siue in sermonibus, siue in libris, siue in conuiuiis, nihil vnquam penè de suo proferunt, quod non etiam scripturę verbis adumbrare conentur, qui tanto magis cauendi & timendi, quanto occultiùs sub diuinę leges vmbraculis latitant, & sub fuco & colore scripturę, prauam doctrinam abscondunt. Sciunt ipsi fœtores suos nulli ferè cito esse placituros, si nudi & simplices exhalentur, & ideo eos cœlestia eloquij velut quodam aromate aspergunt, vt ille qui humanum facilè errorem despiceret, diuina, non facile contemnat oracula. Itaque faciunt, quod hi solent qui paruulis austera quędam temperaturi pocula, prius ora melle circumliniunt vt incauta ętas cum dulcedinem pręsenserit, amaritudinem non reformidet. Quod etiam illis curę est, qui mala gramina & noxios succos medicaminum vocabulis pręcolorant, vt nemo fere, vbi scriptum supra legerit remedium, suspicetur venenum.

S. Pet. 3.

Similit.

Math. 7.

Monebat Dominus: *attendite à Pseudo Prophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ouium, intus sunt lupi rapaces.* Hic designantur hęretici, qui caulas Ecclesię semper infestant, & gregem Christi, quaqua possunt dilacerant, sed vt facilius incautis quibus obrepant, sese diuinis eloquiis & scripturis, velut quibusdam velleribus obuoluunt, vt cum lanarum mollitiem oues senserint aculeos dentium non pertimescant. Imitantur hi authorem suum satanam, qui ad fallendum Filium Dei, scripturę authoritatem fraudulenter proferebat: *Si Filius Dei es, mitte te deorsum.* Hoc est: *si vis filius esse Dei, & hæreditatem regni cœlestis accipere, mitte te deorsum ex ista te sublimi Ecclesia, quam templum Dei nominant; doctrina & traditione te demitte.* Quod si ab eis quęras, cur velint te antiquam Ecclesię fidem dimittere, statim illi dicent, *Scriptum est enim*, & multa sibi testimonia de lege, de Psalmis, de Prophetis, de Apostolis, de Euangelio producent; quibus nouo & malo more interpretatis, ex arce Catholica in hęreseos barathrum infœlix anima pręcipitetur. Sed quandoquidem hi Pseudo apostoli & subdoli operarij, transfigurant se in Apostolos Christi, & filios lucis, proferentes legis diuinę authoritas, ex Prophetis, ex Apostolis, ex Euangelio sicut & veri Fideles. Quid facient Catholici filij Dei, & matris Ecclesię veri filij? Quoniam modo in scripturis sanctis veritatem a falsitate discernent, nisi per antiquas vniuersalis Ecclesię traditiones, quę scripturę sunt interpretes irrefragabiles, à sensu SS. Patrum nunquam recedentes.

Luc. 4.

Apoc. Greg. 33. Mor. c. 36.

Vtuntur ergo hęretici vtriusque Testamenti scripturis. Vnde vidit Ioannes *bestiam habentem duo cornua quasi agni, sed blasphemiam loquebatur*, quia hęresis, vt interpretabatur D. Gregor. duobus Testamentis vtitur, quę sunt velut cornua agni, sed ea sua interpretatione deprauant, ex proprio iudicio orta. At Catholici, sic quid in eis dubium aut obscurum videatur, iuxta antiquę & vniuersalis Ecclesię traditionem, ac sanctorum Patrum consensum, interpretationem quęrunt, & dubium deponunt, dubiumque resoluunt.

L. de scrip.

Quàm pulchra harmonia, dum S. Hilarius in Aquitania, S. Cypr. & S. August. in Africa, S. Cyrillus in Hierusalem, S. Hieron. in Palestina, S. Ambr. in Italia, S. Chrysost. Constantinopoli,

tinopoli, eadem Religionis puncta summo consensu ex Ecclesiæ traditione confirmat.

Ad has traditiones, semper recursum habuerunt SS. Patres etiam Apostolis vicini. Vnde D. Hier loqueos de S. Iren. *Romæ*, inquit, *cum ageret vir ille insignis, Ecclesiæ Lugdunensis tunc Presbyter, non molis ædificiorum contemplatus est, nec otiosus domi resedit: sed Apostolicæ Ecclesiæ fidem, ritus, mores, ac disciplinam, quam illi tradidissent Petrus & Paulus Apostolorum Principes, diligentissimè est perscrutatus. Nactusque ibidem traditiones Apostolicas integras & illibatas, vt Apostolis traditæ sunt, vigilantissimè custoditas, ad eas omnes, quas scriptis exagitat, exinde hæreticos prouocauit: quos sciret eo solo tam patenti testimonio, si quæ in eis esset reliqua ratio veritatis, conuinci posse.* Ita Hieronymus & Tertullianus.

Exemp.

Sic his traditionibus semper vsa est Ecclesia vt dogmata sua stabiliret, & profanas nouitates reprimeret. Habes exemplum tempore Stephani Pont. Tunc Agrippinus Carthaginensis Episc. primus omnium contra vniuersalis Ecclesiæ regulam & sensum omnium Consacerdotum, contra morem & instituta maiorum, rebaptisandum censuit: quæ præsumptio tantum mali inuexit, vt non solùm hæreticis omnibus formam sacrilegij, sed etiam quibusdam Catholicis occasionem præbuerit erroris. Cùm ergo ad nouitatem rei cuncti reclamarent, & omnes sacerdotes pro suo quisque studio renitterentur: tunc beatæ memoriæ Papa Stephanus, cum cæteris quidem Collegis, sed tamen præ cæteris restitit dignum existimans, si reliquos omnes tantùm fidei deuotione vinceret, quantum loci authoritate superabat. Vnde & in Epist. ad Africam missa his verbis sanxit: *Nihil nouandum quod traditum est.* Intelligebat vir sanctus & prudens; nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi vt omnia quæ fide à Patribus suscepta forent, eadem fide filiis consignarentur: *Nosque Religionem non quà vellemus ducere, sed potius quà illa duceret, sequi, oportere, idque esse proprium Christianæ modestiæ & grauitatis, non sua posteris tradere, sed à maioribus accepta seruare.* Quis ergo tunc vniuersi negotij exitus? quis vtique nisi vsitatus & solitus? Retenta est scilicet antiquitas, explosa nouitas, licet ipsi nouitiæ adinuentioni patrocinia non deessent, magna eloquentiæ flumina, magnus assertorum numerus, multa diuinæ legis afferebantur oracula sed, planè nouo & malo more intellecta. Itaque de his omnibus inuiolata traditio triumphauit. Ipse D. Cyprian. opinioni huic tunc reprobatæ fauebat; sed hanc maculam, inquit Augustinus, si quæ adhæsit passionis falx resecare potuit, & sanguis Martyrij penitùs abluere.

Vincent Lirinés.

LECTIO VI.

De hæresi vitio fidei opposito.

1. *Docet quàm graue malum sit hæresis.*
2. *Quomodo ducat sæpe ad Atheismum.*
3. *Quomodo pestilens sit malum.*

PROPOSITIO I.

HÆresis enorme est peccatum, & grauissimum in anima parit damnum.

Est autem hæresis. *Error cum pertinacia in his quæ sunt fidei.* Numeratur ergo inter grauissima peccata, quia destruit fidem, quæ est primum inter dona Dei, & fundamentum cæterorum, radixque, qua succisa charitas & cætera dona intereunt: ita vt totum salutis & virtutum ædificium, etiam vsque ad fundamentum diruatur, dum homo in hæresim labitur. Vnde dæmones, hanc integram in anima ruinam respirantes, dum animam in errorem fidei pertrahunt, hac voce videntur excitare: *Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea*, quasi imperet Satan suis malignis Angelis, & dicat: *Dissipate in hac anima, & disperdite, omnia eius bona opera, omnia eius merita, omnes virtutes, omnia dona, ipsam etiam fidem tamquam fundamentum diruite, vt nihil in ea supersit spei, nihil salutis.*

Ps. 136.

Aduerte ergo quod iuxta Augustinum. *Domus Dei credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur.* Quando igitur in huius ædificij ruina non in tecto aut parietibus sistitur, sed vltimum fundamentum perfoditur, tanta est ruina vt totum funditus vnico velut impetu concidat. Labatur Catholicus in alia peccata, fornicationis, adulterij, periurij, furti, si tamen fides manet, erit adhuc illa radix, nouella germina spiritualia potens producere: Habet talis adhuc lumen, vt ad veram salutis viam redeat, habet adhuc præsidia ad salutem, habet maternum Ecclesiæ sinum, & ex fide potest clamare ad medicum, & ad spiritualia pharmaca recurrere. Denique habet adhuc fundamentum, super quod potest ædificare. Nihil horum habet hæreticus, quia extincta fide, extinguitur in eo omnis vitæ spiritualis sensus, extinguitur lumen in corde. In tenebris est, nescit quo vadat, à tenebris vadit in tenebras densiores, in varios cadens errores & peccata. Denique à tenebris interioribus animi, mittitur ad exteriores inferni, ligatis manibus & pedibus.

Dicebat Dominus apud Prophetam: *Aufer cidarim, tolle coronam, iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem, ponam eam.* Si dicere possumus: Tolle ab anima cidarim & coronam fidei, quid manet in ea nisi iniquitas & iniquitas? De peccato in peccatum corruet, de errore in errorem: donec tandem luat iniquitatis multiplicatæ grauissimas pœnas, cum perfidis Angelis.

Ezech. 21.

Refert de Agathone Euagrius, quòd tantæ fuerit humilitatis, vt multi ad eum sola fama exciti venerint, visuri num verè ita esset, & eius humilitatem tentatione exploraturi. Hos ille cum humilitate suscepit, cumque narrarent de illo multa pessima spargi, quod esset plenus superbiæ, hipocrisis, odij, iræ, impudicitiæ, gulæ: Fatebatur ille omnia, addens se mortalium esse pessimum. Cum verò subderent, intelleximus etiam quod hæreticus sis, statim silentio rupto, absit inquit à me, vt vnquam hæreticus sim. Quærentibus autem cur hæresim potius quam alia crimina, quæ sciebant eum non patrasse negaret: *Crimina*, inquit, *alia infirmitatis sunt, & hominem adhuc Deo per fidem vnitum relinquunt, hæresis vero est pertinaciæ, & notæ malitiæ, quæ omni modo nos à Deo diuellit, tollens fidem, Deo nos primo quasi vinculo vnientem, & ligantem.*

Exemp

Maledictus coram Domino dicitur, *qui reædificari ciuitatem Iericho, in primogenito suo fundamenta illius iaciat, & in nouissimo liberorum ponat portas eius.* Sensus est, sit ei ad confusionem & ruinam, etiam suorum, ita vt fundamenta ponat super morte primogeniti, & portas super morte & ruina aliorum filiorum. Vnde Hiel incipiens Iericho restaurare statim perdidit filium suum primogenitum Abirum, & finiens, perdidit Segub vltimum filiorum. Sed quinam sunt qui ædificant iterum Iericho, nisi illi qui hæreses & errores sepultos suscitando, & velut ex orco reuocando iterum ciuitatem diaboli ædificant, aduersus ciuitatem Dei? Sed faciunt id in sui & suorum confusionem, & maledicti sunt à Deo, maledictione pessima, ab hominibus quoque execrandi & vitandi.

Hos breuiter perstringit & describit Iudas Apostolus in sua Epist. *Hi sunt nubes sine aqua quæ à ventis circumferuntur: arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ: fluctus feri maris, despumantes confusiones suas: sydera errantia, quibus procella tenebrarum seruata in æternum.* Hi sunt tituli honorifici hæreticorum.

1. vocat *Nubes sine aqua*, hoc est, Doctores sine vera sapientia. Comparant se prædicatoribus pluentibus iustitiam, & coruscantibus per miracula: & ipsi sunt nubes solem obscurantes, in cœlum os suum ponentes, peruersè & superbè docentes *Et à ventis circumferuntur*, quia ad suggestionem spirituum immundorum, in diuersos errores rapiuntur.

2. Vocat eos *Arbores autumnales & infructuosas*, quia sicut arbores, quæ prius in autumno flores producunt, aut fructus acerbos & immaturos: sic habent ipsi aliquas scripturas, sed ex illis pessimos & fructus & adulterinos producunt. Infructuosæ ergo arbores sunt, nullum vel sibi, vel aliis fructum ferentes. *Bis mortuæ arbores sunt*, hoc est, perfectè mortuæ, quibus nulla est spes vitæ: *Bis mortuæ*, per obdurationem à peccato, & per peccata aliorum quorum dant causam: *Bis mortuæ*, quia æterna morte morientur, quæ dicitur mors secunda, vel quia mortem animæ & corporis sunt subituri. *Eradicata*, à Deo scilicet, & eius gratia, eradicatæ quoque ex agro Ecclesiæ, quia nec meritorum, nec suffragiorum eius sunt participes.

3. Vocat *Fluctus feri maris*, hoc est, crudeliter & amarè alios inquietantes, semper enim inquieti, tumidi, tenebrosi, amari Ecclesiæ stabilitatem sunt impugnantes. *Despumantes confusiones suas.* Sicut enim mare primo motu velut fluctuat, postea fortius agitatum fremit & vlulat, finaliter verò spumat, ita hæresis primum fluctuare facit hominem fide, postea fremere, & blasphemias edere: denique per furorem & rabiem, velut spumare contra Ecclesiam.

4. Vocat *Sydera errantia*. 1. Quia non sunt sicut sydera fixa, licet lucem aliquam veritatis ostentare videantur, sed sunt errantes à fundamento fidei & veritatis. Sicut ergo Nautæ non dirigunt naues secundum stellas erraticas, sed fixas,

stras, ita isti non sont sequendi, quia seducunt. a. Sicut stellæ illæ non sunt in cœlo, sed sunt quædam flammæ ex vaporum terrestrium alteratione in regione aeris eleuatæ. Ita illi non sunt in Ecclesia vera, sed ex corruptione & alteratione morum, eleuati sunt per hæresim & superbiam vt sint de illis stellis, quas Draco secum traxisse dicitur. 3. Sicut stellæ erraticæ non diu durant, ita hæreses post breue tempus in fumum abeunt, vt videmus iam à mille & quingentis annis, sed ipsis hæreticis, *Procella tenebrarum conseruata est in æternum.* Breuiter hęc omnia recolligens dicit D.D. Tho. *Comparantur nubibus propter fidei instabilitatem, arboribus propter operum sterilitatem, fluctibus propter sorum turbationem, syderibus propter doctrinæ falsitatem.*

D.Th. in illum locum:

PROPOSITIO II.

HÆresis post multa peccata solet deducere ad atheismum, qui est quasi centrum peccatorum. Sicut est quędam scala Iacob, scala spiritualis per varios, virtutum gradus hominem perducens ad salutem. Ita possumus dicere esse quandam scalam Esau, scalam reproborum, per varios peccatorum gradus hominem descendere facientem vsque ad abyssum & perditionem. Per hanc descendunt omnes hęretici, gradus autem varij per quos descendunt, solent hi esse.

1. Curiositas legendi omnis generis libros.
2. Pręsumptio iudicandi de omnibus.
3. Pertinacia rebellis in sustinendo Propriam opinionē.
4. Contemptus omnium qui eis contradicunt.
5. Cęcitas cum superbia coniuncta.
6. Dei derelictio, & quasi abnegatio per quendam atheismum.
7. Abyssus peccati, dum de peccato in peccatum ruit hęreticus.
8. Desperatio iuncta conscientię tortura.
9. Mors miserabilis, denique ęterna damnatio.

Per hanc scalā descendit ille Religiosus, de quo apud Cassian. Cœpit ipse comparare viros Sanctos & cum pertinacia bos illis proponere, proprio iudicio. Arguitur de hac indiscreta deuotione, sed procedit vlterius per contemptum dicens: Viuentes esse ęquè sanctos ad probos quam illi sint qui sunt canonizati. Arguitur huius erroris, sed dicit non posse ei ex scriptura demonstrari. Citatur scriptura, dicit eos non intelligere. Citātur Patrū interpretationes, ridet & dicit esse homines qui possint errare. Deducitur ad infallibilem Spiritus S. assistentiam, Ecclesiam regentem: idipsum ridet, & in abyssum vltimam ruens Deum ipsum negat. Sic ex Monacho Atheus efficitur, & tam pertinaciter, vt nullus eum vnquam ad veram veritatis viam potuerit reducere, sed velut furore rabido correptus, tanquam bellua mortuus est. Ecce scala Esau, in infernum pręcipitans, per quam hæretici descendunt.

Cassianus in collat. Exemp.

Atheismus ad quem deducit hæresis, est velut tumulus malorum, est velut profundum & centrum quoddam peccati, quia continet contemptum omnis religionis & pietatis. De illo potest intelligi illud: *Impius cum in profundum venerit contemnit.* Vbi vox Græca significat centrum: q.d. *Impius cùm in centrum, peccatorum venerit, contemnit omnia, diuinam omnem probitatem, omnem iustitiam.* Quia ergo omnia peccata vndique velut grauitate sua confluunt ad atheismum, rectè vocari potest centrum. Et sicut corpora grauia in centro non grauitant, ita cùm ad atheismum peccata venerint, grauitate desinunt, hoc est, grauitas eorum non sentitur. Quapropter tunc oritur in homine despectus tùm ipsius peccati, tum pietatis & omnis boni, despectua etiam Dei & Saluatoris Iesu Christi.

Prou. 18.

Habes exemplum in quodam Symone de Tornaco, Parisiis celebri Theologię Doctore. Hic disputatione habita de humilitate doctrinę Christi, in censum reprobum datus dixit: *Tres esse qui mundum sectis suis subiugassent Moysen, Christum, Mahametum: Moysen infatuasse Iudæos, Christum Christianos, Mahometum Gentiles:* Sed statim euersis oculis pro humana voce, mugitum emisit, & epilepsia elisus in terram, die tertio vindictam accepit, mutusque mansit, non nominans nisi Alcidem suam concubinam. Ecce in hoc homine ex superbia error, post errorē atheismus, ex atheismo blasphemia horribilis, & despectus omnium; Christi scilicet & Prophetarū.

Cātip. l. 2 apum. c.48.

Exemp.

Valdè verò difficile est, cum homo in hoc centrum venerit vt possit iterum ascendere, & ad veritatem redire. Valdè difficile est, eum qui fidei lumen voluntarie deseruit, ad veram veritatis & salutis viam reducere. Hoc velle videtur Apost. dum dicit: *Impossibile est eos qui semel illuminati sunt, gustauerunt etiam donum cæleste, participes facti Spiritus sancti, & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam.* Sensus esse potest, Qui semel lumine fidei illuminati sunt, speciali hoc dono cœlesti à Deo ornati, & postea hoc lumen, hos radios spiritus sancti, & donum cœleste deserentes errorum se tenebris immerserunt, velut speciale miraculum est, si iterum ad veram viam reuertantur, & ad puram veritatem respirent; nec minus est talem conuertere, quàm cęcum illuminare.

Hebr. 6.

Attende hoc in exemplo impij Machiauelli, hominis non tàm heretici quàm athei qui nullam respuebat religionem, nullam habens. De illo narratur, quod cum Florentię iam ferè in extremis esset, scrupulis agitabatur conscientię, ob metum damnationis iam imminentis. Cum verò in mentem ei recurreret, quod viri illi magni aut sapientes orbis, Aristoteles, Plato Alexander, & similes damnati forent: & quod viri sancti, vt plurimum fuissent homines miseri, & in mundo despecti, alij quidem piscatores vt Apostoli, alij variis angustiis & afflictionibus pressi, insana voce dixit: *Malo in infernum & damnationem descendere, cum magnis illis & illustribus viris, quàm cum infimis istis, & vilis conditionis hominibus in Cælo degere.* O insensate athee! ó iudicium horribile Dei! sub colore stultę sapientiæ mauis æternum socius esse dęmonum, quàm Dei faciem videre: o si possemus nunc percipere horribilem vocem, qua vitam tuam detestaris nunc clamans cum tuis: *Nos insensati vitam sanctorum æstimabamus insaniam, sed ecce computati sunt inter filios Dei. Ergo errauimus, & lumen veritatis non luxit nobis, solem iustitiæ & lumen fidei deseruimus, & nunc de tenebris errorum, in tenebras æternas deuoluti sumus. Væ tenebris, væ cæcitati, væ stultæ sapientia nostræ.*

Steph. Bioet. in libello An in qualibet religione possis saluari?

Sap. 5.

PROPOSITIO III.

HÆresis est pestilens & perniciosum in Republica malum. Dico pestilens, quia sicut pestis statim venenum suum diffundit de domo in domum, de ciuitate in ciuitatem; ita & hęresis. Ideo comparatur cancro, siue gangrenæ, ab Apostolo quæ paulatim serpens depascitur vicina membra. Videmus similiter fieri in hæresi; non enim error Lutheri in Saxonia vbi ortus fuerit, se continuit, sed statim venenum suum in Daniam Sueuiam, Galliam, Belgium diffudit. Anno 1517. ortus est in Saxonia, sequenti anno erat in Antuerpia: sic & error Caluini statim varios populos infecit.

Describitur in Apoc. *Meretrix sedens super aquas, ornatu regio, plena nominibus blasphemiæ, super bestiam coccineam, habens poculum in manu, sed plenum veneno abominatione, immunditia inuitans potentes, & populos ad bibendum.* His coloribus depingi potest hæresis. Dicitur *Meretrix*, quia Deum & verum sponsum Christum deserit, *Plena nominibus blasphemiæ*, qua non nouit nisi vomere blasphemias contra Deum, Sanctos, sacra mysteria. *Ebria sanguine Sanctorum*, quia necem sitit Catholicorum. Vidimus enim præcedenti sæculo, quomodo gladius hæreticus Catholico sanguine fuerit inebriatus, Monachorum, Sacerdotum, Episcoporum sanguine perfusus in Gallia, Anglia Belgio. Habet poculum aureum exteriùs, intùs plenum venenatis dogmatibus pestiferæ doctrinæ, venenum velut auro obducit, dum colore fulgido scripturæ, eloquentia & pietatis prætextu tegit. Sic omnes inuitat ad bibendum de hoc venenato calice, populos & magnates decipiens specie recti, illos inebrians & infatuans, & in hac deceptione, eorum miracula consistunt. Sic etenim volebat Lutherus pro miraculo haberi, quod breui adeò tempore, tot sectatores suæ doctrinæ allexerit. Rectè respondit ei Tho. Morus: *Ad propositam vitæ licentiam populum ruere, tantam habet miraculi speciem, quantum saxa deorsum ruere.* Epicurus plures habuit discipulos quam alij Philosophi, quia ad populare nomen voluptatis inuitabat omnes, inquit Lactantius: *Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas.* Sic de Luthero solebat dicere Lanspergius Carthusianos, quod non aliud fecerit, quàm tibiam seu vtrem inflare, homines enim ad salutem parati erant sed cantor deerat, carnales homines ad carnalia iam parati erant deguere, si proponeretur. Ideo cum Lutherus eis proposuisset, non esse ieiunandum, virginitatem non esse colendam, nec pœnitentiam agendam, venenum hoc scripturarum fulgore aureo colorans, statim multos ad bibendum attrahit.

Apoc. 17.

Morus Epist. ad Pomeranum. Consterus Dom. 4. Post pent.

Denique sicut non est mirum pestem serpere, sic nec hæresim, vnde sicut Magistratus solliciè aduigilant, vt impediatur à ciuitate pestis: ita deberent vigilare in extirpatione hæresis, quæ est nocentissima pestis. Olim qui maculatus erat lepra, *eiiciebatur extra castra, habens vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum, sordidum ac contaminatum se esse clamabat*, ne alij appropinquantes inficerentur. Hęretici, iuxta

Leuit. 13.

hanc figuram, incedunt capite disco operto, qui tegmen fidei perdiderunt. Vestes eorum scissæ sunt, quia ab Ecclesia se absciderunt, & in varias sectas scissi sunt, maculati sunt, leprosi sunt: os ergo eis obturandum est, & non permittantur loqui, ne solo halitu inficiant: expellendi extra ciuitates, aut si non expellantur, digito eos oportet ostentare vt agnoscantur ab omnibus tanquam sordidi, & fugiantur.

Prat. spir. c. 40. Exemp.

Ita aborrenda est conuersatio hæreticorum, vt lagamus de viro sancto Abbate Cosma, quod cùm sepultus fuisset iuxta sepulchrum cuiusdam Episcopi, qui hæreticus fuerat, pluribus noctibus auditus sit clamare: *Noli me tangere hæretice, noli mihi appropinquare inimice Ecclesiæ sanctæ Dei.* Et hæc vox per multa tempora durauit, vt significaret viuentibus, quantum abhorrere deberent conuersationem hæreticorum eùm & ipse videretur iam post mortem horrere vicinitatem corporis sui mortui, ad sepulchrum hæretici.

Dictum etiam est, hæresim esse perniciosissimum in Repub. malum, quia scilicet est seminarium omnis discordiæ & rebellionis, in ciuitatibus, prouinciis, regnis Patet experientia Nunquam orta est hæresis & religionis nouitas, sine seditionibus, bellis, sanguine. Religio enim, & status Reipub. vel regni, ita sunt conglutinati, vt quantumlibet sit exigua diuisio in religione & fide, in perniciem status Reipub. redundet: ita vt fidei diuersitas, regna florentissima velut ad tumultum trahat. Sicut camelus non solet bibere, nisi turbet aquam, ita nec hæresis ingredi, nisi turbet Rempublicam.

Similit.

Religio sancta, est velut fundamentum super quod regni stabilitur felicitas, hoc fundamento motoper Nouatores, totus status mouetur. Religio dicitur à religando: quia ligat & religat corda & anima, vnit voluntates, societatem publicam alit, leges seruat in vigore, vnde si mutatur, ipse etiam status accepit mutationem, tenebras, confusionem: est enim anima, cor, & nobilissima pars status Reipub. Hinc ab eo tempore quo Religionis mutatio & hæresis accessit, hospitio excepta, in Europa, apud Germones, Gallos, Anglos, Belgas, nihil vidimus nisi calamitates, tenebras, confusiones.

Rectè hæresi pro symbolo, Biblia, ex vna parte tribuas, gladium ex altera. Armat enim subditos, & excitat ad rebellandum contra Superiores; Principes, Reges. Theodorus Beza (teste Prateolo) dicebat se tria cupere extincta, scilicet Nobilitatem, Romanam Ecclesiam, & Iurisprudentiam. Vnde & primus fructus Lutheranę & Caluinianæ doctrinę fuerunt diuisiones, seditiones, vastationes prouinciarum, & sanguinis effusio.

Flori-muo-dus, de ortu hæreseos l. 3.

Nam docendo esse contra libertatem Euangelicam, Magistratus & superioritates Principum, statim Populus arma sumpsit contra Nobiles, ita vt diruerint Plusquam trecenta castella Nobilium & magnus numerus Comitum, Baronum, ac Nobilium, neci fuerit datus. Postea vero ipsi Nobiles armati contra rusticos plusquam ducenta millia igne & gladio absumpserunt O quanto stetit sanguine hæc vox turbulentorum hominum! *Viuat Euangelium.* Interim Lutherus ridebat, dicens esse naturam Euangelij bella & seditiones mouere, teste Erasmo. Vnde & Zuinglius dicebat Heluetiis suis, ignem oportere sanguine extinguere. Et rex primus Anabaptistarum dicebat gladium suum aspersum sanguine eorum qui se doctrinæ suæ opponerent, esse gladium Gedeonis sibi à Deo commissum. Hæresis ergo seminarium est rebellionis, & qui eam sequuntur, sunt de contradictione Chore, rebellantis contra Moysen & Aaron Principes suos, ideo eadem pœna merentur inuolui. Ipsis Pontificibus Thiaram, Imperatori coronam & globum mundi (nisi esset cruce signatus) Regibus Sceptra, principibus sua Diademata conantur eripere. Patet hoc tempore, quomodo Bohemicum Sceptrum Ferdinando II. eripere voluerint. Quot prouincias & vrbes Hispaniarum Regi subtraxerint. Denique quot bella in Gallia suscitarint, & modò suscitent. Ecce ergo doctrina noua ex fructu suo agnoscitur, quæ ab eo tempore quo nata fuit, tot fructus amaritudinis, tot pira angustiæ, infœlix arbor produxit: tot crimina, tot rebelliones, tot bella, ita vt in regno non sit malum potentius & perniciosius hæresi & hæretico Et certè nostri hæretici & Deo, & omnibus ferè creaturis bellum videntur indicere.

1. Bellum Deo inferunt, blasphemantes contra eius bonitatem, facientes eum authorem peccati.
2. Sanctis & Ecclesiæ triumphanti, denegantes eis debitum honorem.
3. Animabus Purgatorij, priuentes eas suffragiis & auxilio viuorum.
4. Ecclesiæ militanti, & membris eius, quia ei auferunt Caput visibile, Pontificem Christi Vicarium item Ordines Ecclesiasticos, omnia in confusionem redigentes.
5. Homini bellum videntur inferre velle, dum ei negant liberum arbitrium, & bona opera.
6. Sacramentis quæ subuertere nituntur, tanquam columnas, vt ruat Ecclesia.
7. Ipsi Christo in Eucharistiæ sacramento quod positum est in signum cui contradicitur.

Denique vt diximus: Inimici sunt Regibus, dominationem spernunt, Maiestatem blasphemant. Ipsi sunt sicut vulpes Sampsonis, simul ligati caudis; in cauda gerentes facem, & ignem ambitionis, & pessimæ doctrinæ, inuadunt Ecclesiæ messem, & omnia in combustionem & confusioně redigunt.

Apoc. 9

Ipsi sunt locustæ illæ Apoc quæ egrediuntur de puteo abyssi: *Similes equis paratis in prælium, habentes facies hominum, capillos mulierum, dentes leonum, caudas scorpionum, & coronas similes auro in capitibus eorum.* Hæretici sunt velut locustæ rodentès quicquid in horto Ecclesiæ est integrum. Habent facies hominum, quia exterius benigno vultu se ostendunt homines, sed molles & luxuriosi sunt vt mulieres: mordent vt leones, feriunt vt scorpiones, primatus ambiunt & coronas *Habent supra se Regem Angelum abyssi, cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè Apollyon, Latinè Exterminans.* Exterminare enim conantur omnia à Christo sancita, Pontificatum, Ecclesiam, Purgatorium, Ieiunia, Pœnitentiam, Sacramenta, Vota, Festa &c.

Vincen. Lirinēs.

Neque tantum nostro sæculo, sed & antiquis hæc hæresis miras clades excitauit. Nam cum prophana ipsa Arianorum nouitas; velut quædam Bellona aut Furia, capto prius omnium Imperatore, cuncta deinde Palatij culmina legibus nouis subiugasset; nequaquàm deinceps destitit vniuersa miscere & vexare priuata & publiqua, sacra profanaq; omnia nullum boni, & veri gerere discrimen, sed quoscunque libuisset tanquam de loco superiore percutere. Tunc temeratæ coniuges, depopulatæ viduæ, profanatæ virgines, dilacerata monasteria, disturbati Clerici, verberati Leuitæ, acti in exilium Sacerdotes, oppleta sanctis ergastula, carceres, metalla. Horum pars maxima, interdictis vrbibus, protrusi atq; extorres inter deserta, speluncas, feras, saxa, nuditate, fame, siti, afflicti, contriti & tabefacti sunt. Atqui hæc omnia, nunquid vllam aliam ob causam, nisi vtique dum pro cœlesti dogmate, humanæ superstitiones introducuntur, dum benè fundata antiquitas, scelesta nouitate subruitur, dum Superiorum instituta violantur, dum rescinduntur scita Patrum, dum conuelluntur definita maiorum, dum sese intra sacratæ & incorruptæ vetustatis castissimos limites, profanæ ac nouellæ curiositatis libido non continet? cuius quidem temporis periculo satis constat, quantum inuehatur calamitatis nouelli dogmatis inductione. Tunc siquidem vrbes, populi, prouinciæ, nationes, vniuersum denique Romanum imperium funditus concussum & emotum est. Ergo tunc de hæresi verum erat quod canit Poeta:

Ouid.

Quàqua ruit, furibunda ruit, totumque per orbem
Fulminat, & cæcis cæca triumphat equis.

Sed ad tempus id permittit Deus, ad fidelium probationem, vt sicut purgat fornax aurum, flagellum granum lima ferrum: ita persequutio virum fidelem & iustum. Quæ ergo latuisse videbatur ad tempus vera fides, postea triumphans inclamat. *In petra exaltauit me, & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos*: nam, petra super quam solidata est, fortis est, sublimis est, inuicibilis est, stans contra omnes hostium impetus.

Psal. 26.

LECTIO VII.
De origine Hæreseon.

1. *Docet hæreses originem duxisse à Cain.*
2. *Hæresim nunquam esse primum peccatum in homine.*
3. *Deum iustè hæreses permittere.*

PROPOSITIO I.

O*Mnis hæresis videtur originem & initium habere à maligno Cain.* Hic à multis asseritur primus hæreticus fuisse, & primum regni satanæ membrum, ob infidelitatem & pertinacem in fide errorem. Ipse est, qui primus negauit diuinam prouidentiam, & iustitiam, sæculumque futurum. Quia vt habet Chaldæa translatio, quam Hebræi recipiunt super illud Gen. 4. *Dixit Cain ad Abel, egrediamur in agrum.* Cum soli essent, dixit Cain Abeli, *Non est iudicium, neque iudex, neque aliud sæculum, nec merx bona pro iustis, pœna pro impiis, nec Dei misericordia regitur mundus.* Hoc asserendi occasionem accepit, quia non est suscepta eius oblatio sicut fratris, cum tamen ipse foret primogenitus. Sciuit autem non esse acceptam, ex eo quod ignis de cœlo veniens descen-

derit

derit super oblationem Abel,in signum quod placeret Deo, non autem descendit super oblationem Cain. Vnde vbi nos legimus: *Respexit Dominus ad Abel*,alia lectio habet:*Inflammauit Dominus super Abel.* q.d. flamma cœlesti ostendit sibi placere eius munus. Abel ergo audiens has impias assertiones fratris sui contra diuinam prouidentiam statim illi ad singula contradixit,& dixit ei, *Erras frater,est iudicium, est iudex, est aliud sæculum, est merces pro iustis, ibi pœna pro impijs* Ita vt Cain inde sumpserit occasionem cædis,& consummationis conceptæ iam inuidiæ: Itaque Abel, ob egregiam fidem, dicitur cœpisse ædificare cælestem ciuitatem & Ecclesiam Dei;Ita vt caput iustorum rectè nominetur, caputque fidelium: quia & pro fide passus est persecutionem à Cain, & sanguinem fudit,& eius fidem collaudat Apostolus, dicens: *Fide Abel plurimam obtulit hostiam Deo*, Sicque sacrificium eius fuit quædam solemnis fidei professio.Sic Cain dicitur caput hæreticorum & malignantium, quia cœpit ædificare ciuitatem diaboli, cœpit & persequi fratrem suum iustum & fidelem, & eius sanguinem fundere, & diuinam prouidentiam negare. Ipse ergo posuit initium & fundamentum satanæ, quia ex hac assertione Cain negantis prouidentiam, & alterum sæculum,ac remunerationem malorum & bonorum, prouenerunt opiniones Epicuri, & aliorum idem asserentium.Imò & errores nostrorum hæreticorum, negantium præmium bonorum operum.Denique omnium hæreseon, Ecclesiam vexantium à tempore Cain.

Iudas in Epist. Catholica.

Propterà Iudas Apostolus prophetizans de fine mundi & vltimis hæreticis,maledicit eis qui secuti sunt viam Cain. Similes enim errores renouant in fine mundi quales pater mendacij initio protulit, per primogenitum suum Cain. Hunc locum interpretans Glossa dicit:*Dominatio esse illis qui in via Cain abierunt, illi autem in viam Cain aberant. qui propter inuidiam meliorum Christianorum, nomen Doctorum sibi assumunt, vt honorificentur, & fratres suos præ inuidia spiritualiter, & etiam corporaliter aliquando occidunt.* Vel generaliter, vt interpretatur D. Thomas. *In viam Cain abeunt, qui gladio peruersæ doctrinæ fratres suos interficiunt.* Ecce ergo primogenitus satanæ Cain: ad quam etiam primogenituram omnes hæretici spectant, & primogeniti diaboli meritò vocantur.

Glossa & Th. sup. Ep. Iud.

Vnde B. Polycarp Martyr obuians Romæ Marcioni hæretico recessit aliquantum à via ostendens fugiendos esse hæreticos,eorumque vel solum alloquium. Videns Marcion eum à se recedere, accessit ad eum, & ait:*An nosti me?* Respondet Polycarpus *Noui te.* Quem ergo, inquit, me existimas? Respondet ille: *Primogenitum diaboli.* Nempe licet omnes mali filij sint satanæ per imitationem, sicut & iusti filij sunt Dei,tamen hæretici sunt velut primogeniti. Ipsi habent ius primogenituræ, participantes de gradu malitiæ,in summo; seruientes ei ad subuersionem animarum, specialiter eum imitantes,à primogenito eius Caio descendentes.

Exemplum.

PROPOSITIO II.

H*Æresis in homine nunquam est primum peccatum, sed ex aliis vitiis solet originem suam habere.*

Peccata habent quandam inter se subordinationem, sicut gradus in scala: vnum ergo peccatum diu hærens in anima, mox suo pondere ad aliud trahit, & animam profundius descendere facit; sicque fit tandem, vt post quam in varia peccata homo dilapsus est profundissimè in hæresim vsque ruat, tanquam gradum abysso proximum. Mala ergo vita multos in hæresim præcipitat,vt liberiùs, & sine conscientiæ flagello indulgeant concupiscentiis suis. Malè viuentes (inquit Chrysost) ne futurorum metu crucientur, persuadere sibi omni studio curant,falsa esse quæ nostra religio docet de peccatis, de pœnitentia,& confessione, de iudicio & similibus.

Hinc videmus, eos qui de Ecclesia transeunt ad hæreticos,esse sacerdotes,vel Religiosos impudicos, aut superbos & elatos, aut alia aliqua macula contaminatos. Et sæpè Deus malam vitam aliquorum punit per subtractionem luminis veritatis & fidei, dimittens eos abire post desideria cordis sui,in pœnam peccatorum.

Sunt autem tria vitia ordinariè origo hæresis,præsumptio proprij ingenij & iudicij, libido seu voluptas, ambitio. 1. Ergo præsumptio proprij ingenij & iudicij solet generare hæresim: quia multi dum volunt mysteria sublimia suo intellectu metiri, & rationes diuinorum mysteriorum scire, in errores & opiniones pessimas incidunt, sapientia sua tumidi: & nimis fidentes proprio ingenio & iudicio, nolunt intellectum suum submittere Ecclesiæ, sed cum pertinacia suo iudicio inhærent. De his verum est illud Psal. *Defecerunt*

Psal.63.

scrutantes scrutinio, accedet homo ad cor altum. diuina corde elato, scrutari volens, sed *exaltabitur Deus* quia illa diuina non poterit comprehendere. Sicut qui in solis radios fulgurientes diu figit oculos, potiùs excæcatur & læsionem accepit oculorum, quàm illuminetur, sic humana præsumptio diuina volens intueri mysteria, læditur & caligantibus recedit oculis: nisi humilis fidei accedat summissio qua intellectum captiuet in obsequium Christi. Attende figuram.

Similit.

Ezechiel ductus per aquas à templo egredientes primò pertingebant tantùm vsque ad talos: progressus est vlteriùs & pertingebant vsque ad genua, denique vsque ad renes, postremò cùm vellet vlteriùs pergere, factus est torrens qui non poterat transuadari. Significari hic possunt illi, qui mysteriorum diuinorum profunditatem volunt scrutari & quo amplius progrediuntur eò maiori sunt obnoxij periculo,& si pertransire voluerint, merguntur.

Ezech.47.

Hoc hæreticis contingit propter arrogantiam & superbiam, de qua dicebat Aug. *Alia secta in Africa, alia est hæresis in Oriente, alia in Ægypto, alia in Mesopotamia. Diuersis locis diuersæ, sed vna mater superbia omnes genuit, nec mirum si superbia generat dissensionem,hæc enim est germana eius soboles.*

Aug. de Pastoribus in c. 3. 4. Ezech. c. 10.

Attendant hæc illi, qui temerario ausu volunt scire rationes præceptorum omnium & mysteriorum, & velut filij satanæ & serpentis,semper nos aggrediuntur per *Cur & Quomodo.* Cur tot præcepta, inquiunt, Cur oportet ieiunare? Cur tot abstinentiæ, Cur tot cæremoniæ? Item, Quomodo Virgo potest parere; Quomodo Christus clausis ianuis intrare; Quomodo idem corpus in pluribus locis esse; & sic omnia volunt comprehendere. Quibus melius foret cum Psalte. dicere: *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulaui in magnis & mirabilibus super me, q.d.* Non sensi arroganter de sapientia mea,sed similiter de me sentiebam, nec alas intellectus mei vltra limites extendebam. Chaldaica interpretatio habet: *Si non posui manum ad os, & tacere feci animam meam*, vanis scilicet cogitationibus silentium indixi, ne euanescerem in cogitationibus vanæ sapientiæ.

Psal 130.

2. Libido & voluptas fons est hæresis. Verè enim Religio noua, est ciuitas super voluptate fundata. Vnde Lutherus & Caluinus, vt hæresim suam stabilirent hanc carnalem fœlicitatem & voluptatem proposuerunt suis, qua inescarent plurimos,& claustris euocarent,tam Religiosos, quam Religiosas, sub titulo licitæ eis voluptatis non obstantibus votis. Primi nostri lapides angulares & fundamentales Ecclesiæ eorum fuerunt illi,qui primam fidem Deo datam & vota irrita fecerunt: & relicta austeritate, paupertate, disciplinis,ciliciis, statim autem præbuerunt Religioni huic nouæ voluptatem & libertatem prædicanti.

Hi sunt primæ columbæ Synagogæ veræ: O nouatores, hi sunt Apostoli vestræ doctrinæ, Tubæ vestri Euangelij, Duces vestræ reformationis qui inter brachia impuræ mulieris,inter Venerem & Bacchum,discebant illa quæ docere vos debebant, macerantes ibi carnem suam. Ibi illuminati sunt noui Pastores,hæc est via noua eundi in cœlum, quam ipsi noui Euangelici primi calcarint, & omnibus peruia ab illis facta est,iam multorum vestigiis trita.

Antiquæ quoque hæreses occasione mulierum fuerunt natæ,inquit Hier. *Symon Magus Hæresim condidit, Helenæ meretricis adiutus auxilio. Nicolaus Antiochenus omnium immunditiarum repertor, choros duxit fœmineos. Marcum Romam præmisit mulierem, quæ decipiendas animos præpararet. Montanus immundi spiritus prædicator, multas Ecclesias per Priscam & Maximillam primum auro corrupit, deinde hæresi polluit. Arius vt orbem deciperet sororem principis ante decipit. Donatus per Africam, vt infœlices quosque fœtentibus pollueret aquis, Lucillæ opibus est adiutus. In Hispania Agape Elpidium, mulier cæcum cæca duxit in foueam, successoremque sui Priscillianum habuit. Nunc quoque mysterium operatur iniquitatis, duplex sexus vtrumque supplantat.* Hæc Hier.

Hier ad Ctesiphontem.

Notum est quomodo libido origo fuerit totius Schismatis Anglicani. Cum enim Rex deperiret Annam quandam Bolenam, voluit repudiare Catharinam legitimam coniugem Sed cum ad hoc consensum Pontificis non posset impetrare, mutauit Religionem,& se caput Ecclesiæ Anglicanæ effecit, & Annam sibi copulauit, quæ eius ex adulterio filia fuisse putatur. Sic ergo Religio Anglicana & Primatus nouus,originem & causam habuit prodigiosam libidinem, incestasque nuptias,fundatus fuit non supra petram,quod nimis durum fuisset,sed supra puluinum & lectum Ecclesia ista stabilitur,per nuptias & complexum illius,quæ simul coniux erat & filia,vt Sanderus & alii tradunt.

Sanderus lib. Schismatis Angliæ. Florimūdus, & alii.

3. Ambitio & gloriæ cupiditas,fons radixque est hæresis.

Multi enim varias doctrinas nouas, sed perniciosas excogitantes, illas plebi curiosæ proposuerunt, vt inter eos nomen & venerationem obtinerent ac admirationem.

Similes sunt hi viro qui templum Dianæ Ephes. mirabili opificio extructum, succendere aggressus est, vt qui priùs erat obscurus, hoc facto clarum se efficeret: ita illi cum gloriam cuius cupidi sunt, via regia, & factis præclaris, assequi non possint, Ecclesiam quæ est templum Dei, prauæ doctrinæ, turbidis & tenebrosis flammis succendere nituntur, vt nomen suum reddant famosum. sed sicut iustè decretum fuit, illius nomen qui templum Dianæ succenderat, nemo scriptor proderet, aut eius memoriam faceret in pœnam facinoris: ita iustè Ecclesia decernit omnes horum hæreticorum libros comburi, vt eorum memoria in cineres redacta depereat.

exēplū. Hanc verò gloriæ cupiditatem antiquarum hæreseon fontem fuisse, satis patebit historias earum percurrenti. Sic Simon ille parens omnium hæreticorum, se virtutem Dei nominabat, & à malignis spiritibus efferri in cœlum curabat, vt adoraretur. Saturnus se saluatorem à Patre missum: Noetus quidam se Moysen & fratrem suum Aaron vocabat: Montanus se Paracletum dicebat. Menander in suo nomine baptismum instituit: Gnostici sibi omnium rerum cognitionem attribuebant: Cathari sibi vitæ absolutam integritatem arrogarunt. Adamitæ primam innocentiam.

Nostro sæculo alij Apostolicos se dicunt, & à diuinis secretis. Dicunt se Spiritus sancti organum, per quod loquitur; Ecclesiæ esse Reformatores, Prophetas viuentes: gloriam suam quærunt, & satanam patrem suum imitantur, Patres Ecclesiæ contemnunt, & sibi plus spiritus attribuunt.

Denique, ambitio honorum multos excussit ab Ecclesia. Tertullianus ideò Montanista effectus est, quia mortuo Agripino ambiens episcopatum Carthaginensem, illo exciderat Actius Episcopatu frustratus, cœpit asserere Sacerdotes esse pares Episcopis. Sic Lutherus, Ochinus, & alij, primas cathedras, aut pallium vel purpuram ambientes, repulsi apostatarunt, & primatum alibi quæsierunt.

PROPOSITIO III.

Deum iustis de causis hæreses permittit æterna sua prouidentia.

1. Id facit in pœnam & punitionem peccatorum nostrorum. Sicut maledicta est terra propter peccatum Adæ, vt spinas germinaret & tribulos: ita propter peccata nostra, has spinas hæreseon & errorum in Ecclesiæ agro permittit, tanquam maledictionem quandam. Vnde dicit Apostolus: *Eo quod charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, ideo mittit illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio.* Quia ambigit tot iam prouincias erroribus immersas, *In cæcitate ambulare, quia Domino peccauerunt*, vt loquitur Propheta; Cùm enim Lutherana doctrina ingressa est, regnabat in populis iniquitas, in Religiosis libertas, in Rectoribus Ecclesiæ ambitio, & grauis socordia circa gregem sibi commissum, in Ministris grauis ignorantia cum mala vita in toto Clero Ecclesiastica collabescebat disciplina: itavt tabida quædam lues serperet per diuersa Ecclesiæ membra, & maximè carnis & ventris voluptas in germaniæ populis, vbi hæc perniciosa doctrina ortum & progressum habuit. Primi ergo cæcitate in pœnam peccatorum sunt percussi, instar Sodomitarum, vt iam veram viam & ostium salutis non possint reperire; in tenebris errorum palpantes & impingentes, cor & intellectum obscuratum habentes, & ex eo tempore, tot calamitatibus & pressuris afflicti sunt, vt vix respirent.

2. Thess. 2.
Soph. 1.

2. Permittit Deus hæreses, vt eos qui Ecclesiæ curam gerunt, à graui socordia & inerti somno excitet, ad sacræ scripturæ studium & veritatis illustrationem. Hoc docet August. lib. super Gen. contra Manich. *Ideo diuina Prouidentia multos diuersi erroris hæreticos permisit, vt cum insultant nobis & interrogant quæ nescimus, vel sic excutiamus pigritiam, & diuinas nosse Scripturas cupiamus. Ab aduersario enim mota quæstione, discendi existit occasio, multa quippe ad fidem Catholicam pertinentia dum hæreticorum callida inquietudine exagitantur, vt aduersus eos defendi possint, & considerantur diligentiùs, & intelliguntur clariùs, & prædicantur instantiùs.* Vnde cum in Scholis, ante nostras hæreses ortas, fere tractarentur quæstiones curiosæ, & pugnæ sæpiùs verborum, a tempore hæreseon ad scripturas eludendas scholarum & scriptorum studium est conuersum, vt veritas defendatur, & illustretur.

similit. Vtitur ergo Deus hæreticis tanquam follibus, vt luce doctrinæ succendat, & veritatis elucens flamma omnibus innotescat. Et sicut cum ignis ardet, folles subtrahuntur, ita cum veritatis flamma apparuit, solet hæreses submouere, & ad tempus subtrahere earum infestationes saltem violentas. Dico saltem violentas, quia semper aliquam Ecclesia & Fides patiuntur oppugnationem, & aliquos hæreticos semper habet intra se. Sicut namque Iebusæus olim, semper mansit inter filios Israel, in ipsa etiam Ierosolyma, nec vnquam deleri potuit: Deo ita disponente, ad ignauiam Iudæorum repellendam, vt scilicet scirent inter eos habitare, quos timere & propter quos vigilare oporteret. Ita etiam nunc, quantumlibet expurgetur Ecclesia ab hæreticis semper ad nostrum exercitium Iebusæus erit in medio. 3. Ad hoc permittit Deus hæreses, vt vnusquisque quam tenax & fidelis & fixus sit Catholicæ fidei amator appareat. Oportet hæreses esse, vt probati manifesti fiant. Et reuera cum aliqua nouitas ebullit, statim cernitur frumentorum grauitas & leuitas palearum. Tunc sine magno molimine excutitur ab area, quod nullo pondere intra aream tenebatur. Hæresis ergo Ecclesiam mundat, eos qui peioris vel inconstantioris sunt vitæ ad se alliciens: frumentum solidum relinquens in area, paleas ad se faciens aduolare. Sic claustra purgauit & monasteria, illos educens qui cùm sæculo valedixissent, & mundum velut Ægyptum reliquissent, vt ad terram viuentium, ad terram promissionis pertingerent, tædebat tamen iam eos itineris & laboris, allia & cepas respirabant & corde reuertebantur in Ægyptum; ideoque occasionem hanc doctrinæ nouæ arripuerunt, ad excutiendum obedientiæ & castitatis iugum. Tanquam paleæ auolarunt ab area, ab Ecclesia, tanquam vento excussi.

1. Cor. 11.

Neque tamen propter hoc culpandus est aut accusandus Religionis status, quia multi ex eo prodierunt, qui hæreses vel secrati sunt, vel etiam primi docuerunt. sicut non est accusandum Collegium Apost, quod ex illo prodierit impius Iudas, nefandi facinoris author: vel congregatio prima Diaconorum, quod ex illa prodierit quidam Nicolaus, fœdissimæ hæresis inuentor: aut cœlum ipsum, quod ex ipso prodierint Angeli desertores ad omnem malitiam homines instigantes. Non est ergo culpa Religionis quæ potest dicere: *Prodierunt ex nobis, sed non erant ex nobis*, sed est culpa huius vel illius personæ particularis. Non est culpa regulæ, sed transgressoris, sicut non est culpa fidei, quod multi reperiantur impij inter fideles.

1. Ioan. 2.

Deus autem iusto suo iudicio, ex sanctissima etiam Religione permittit aliquos in errores nefandos ruere, quia nouit de malis etiam bona elicere, vtiturque hæresi sicut Medicus incisione, vt impios illos tanquam prauos humores educat de Religionis & Ecclesiæ corpore, ne corpus corrumpant. Hinc cum Ochinus sanctum Capucinorum institutum deseruisset, ad Caluinianam transiens hæresim, quidam Religiosus de Calabriæ Conuentu, vir vitæ singularis quodam die raptus in oratione sua, meditabatur super abominabili peccato & apostasia Ochini mirè ob eam intimùs afflictus. Tunc apparuit ei Christus in aere cum hac voce: *Vade, dic tuo generali, vt sit bono animo, sciatque me nunquam desertorum eius congregationem, quamdiu illa ambulabit iuxta suam Regulam. Ego autem permisi casum & egressum Senensis illius, ne reliquum gregem inficeret.* Bis diuersis in locis hæc apparitio facta est huic viro sancto, qui nominabatur P. Giouan. Vnde ille amore incensus Iesu Christi crucifixi, qui cum hac visione dignatus fuerat, petijt, & obtinuit licentiam ad Indiam transeundi, ad fidem Christi prædicandam, vbi ad eius exemplum crucifixus est pro fide.

Exēplū.

Similem visionem habuit S. Franciscus, initio sui Ordinis. Hic cum aliquos videret Ordinem deserentes, vel scandalum in eo concitantes, ita commouebatur, vt dolore & lachrymis penè conficeretur. Ad quem semel Dominus: *Quid turbaris Francisce, aut quid angeris, cum eorum quispiam vel Ordinem deserit, vel scandalum concitat? An forte existimas te ita gregis tui Rectorem: vt non me intelligas superiorem eius esse Rectorem? Quis plantauit nisi ego? Aut quis præter me homines ad pœnitentiam vocat, & vocatis perseuerandi vires suppeditat? Ego eos perduxi, ego retinebo & seruabo, ego illis cadentibus alios erigam. Quamobrem hoc tibi præcipio, ne te in posterum adeò discrucies, sed scias hanc à me familiam diligi: & si vnus ad vomitum redeat, me in eius locum alterum excitaturum, qui illius coronam accipiat: & si is nondum natus fuerit, efficiam vt nascatur, Quod si tres tantum in ea permanserint, eos nunquam deseram, sed erit semper hæc mea familia.* Oportet ergo scandala, oportet hæreses in Ecclesia Dei esse. Sed væ illis per quos veniunt. Interim nouit Deus illas in bonum ordinare, qui Ecclesiam nunquam deseret, sed aliis cadentibus, alios eriget: Multis in hæresim deficientibus, nouum mundum ad fidem vocat, quem in locum cadentium substituit, vt infrà dicemus.

Hieron. Platus è Bonau.

LECTIO

LECTIO VIII.

De Apostolis fidei Fundatoribus.

1. *Docet Fidei primos Fundatores fuisse Apostolos.*
2. *Quare illiteratos & ignobiles elegerit Christus.*
3. *Illos fundasse Fidem non solum prædicatione, sed & sanguine.*
4. *Ecclesiam quoque nouam in nouo orbe sanguine Fidelium fundari.*

PROPOSITIO I.

A*Postoli fuere à Christo in vniuersum orbem destinati, tanquam primi Fidei Fundatores.* De hac missione Apostolorum plures præclaræ prophetiæ præcesserant.

Isai. 52.

1. De illis sermo est apud Isaiam: *Quàm speciosi sunt pedes Euangelizantium pacem, Euangelizantium bona*, Sensus est quam pulcher, quam suauis, quam gratus aduentus Apost. annunciantium Euangelij læta & bona nuncia, pacem cum Deo & proximo, bona spiritualia gratiam & iustitiam, bona æterna, gloriam & salutem! Pedes ergo Euangelizantium, idem significant quod ipsi Apostoli euangelizantes. Qui fuere tunc velut pedes spirituales corporis Christi mystici, per quos Christus orbem vniuersum peragrabat. Hi pedes laudari possunt ob varia. 1. à velocitate, quia breui tempore orbem percurrerunt, quod fuit instar miraculi. 2. à fortitune, quia nunquam lassi fuerunt nullis fractis aduersis, nullis retardati impedimentis. Velocitatem hanc & indefessum laborem mirans in D. Paulo, Chrysost. dicit, *Quasi volucris, imò volucre pernicius cucurrit, quasi igneas alas haberet, quibus mundum, morte, insidias, ærumnas, dolores, illecebras, & omnia Euangelij impedimenta peruolaret.* Addit idem: *Quantam sol terram percurrit proprios emittens radios, tantam & hic habuit sollicitudinem Ecclesiarum per totum orbem.* 3. à munditia, quia in lutosa via huius mundi semper agentes in hominum conuersatione contagiosa, nunquàm peccati mortalis contraxerunt immunditiam: per Spiritus enim plenitudinem in gratia fuere confirmati. In cuius rei symbolum Christus lauit pedes Discipulorum, vt impleretur ex tunc, inquit Origenes, hoc vaticinium! *Quam speciosi sunt pedes Euangelizantium!* Si quid pulueris, si quid peccati venialis, eorum pedibus siue affectibus adhæsit statim excutiebant, & expurgabant remedijs à Christo institutis. 4. à speciositate, quæ quidem significat splendorem sapientiæ, & doctrinæ virtutis & pietatis, quæ relucebat in Apostolis, & prædicatione eorum, qua attrahebant suauiter & efficaciter mentes hominum, a vitiorũ fœditate eos transferentes ad virtutis pulchritudinẽ.

Chrysost. supr. c. 4. 2. ad Tim.

Hinc B. Catharina Senensis, sæpè vestigia eorum, qui verbi diuini prædicationi incumbebant humi impressa osculabatur, causamque interrogata dicebat. *Dominum ostendisse sibi aliquando animarum in gratia existentium pulchritudinem. Cuius amore sic se captam Asserebat, vt continere se non posset, quin terram oscularetur, quam eorum pedes calcant, qui verbo Dei Animas à peccatis, ad pulchritudinem diuinæ gratiæ reducunt.* Considerabat ergo illa, quam speciosi sint pedes Euangelizantium pacem cum Deo annunciantium bona illa æterna.

Isai. 60

2. Sermo est iterum de Apost. apud Isaiam *Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras volant?* Apostoli velociter per orbem discurrentes ad conuersionem populorum, comparantur nubibus volantibus: quia imbrem doctrinæ & gratiæ quaqua versum circumferebant, ad irrigandam terram sterilem, corda hominum dura & arida. Hæc erat pluuia voluntaria quam segregauerat Deus hæreditati suæ. Hi ergo vt nubes fœcundæ, pluunt verbis, coruscant miraculis, ad cœlum volant per eleuationes mentis: volant modo in vnam, modo in alteram terram, prout Spiritus instinctus dictat, & voluntas gubernatus. Sicut enim nubes eleuatæ in vna regione, & ibi condensati vapores feruntur subito in alteram, & illam irrigant: ita & Apostoli de loco in locum se transferentes, rorem & imbrem gratiæ & doctrinæ vndique spargunt. Columbis etiam in eadem scriptura comparantur, quæ citissimè volant dum nidum reperiunt, & columbarij fenestras, cum pullis suis. Cùm ergo dicitur: *Qui sunt isti, qui volant quasi columbæ ad fenestras suas?* Vox esse potest Ecclesiæ de Israelitico populo primùm congregatæ, admirantis volare ad se gentium turbã ex toto orbe terrarum, & assũptis alis Spiritus ad se festinare. Et quidem, vt legit Cyrillus, columbas cum pullis, hoc est, Apostolos cum Discipulis, & filijs suis spiritualibus, quos adducunt ad fenestras columbarij, ad ingressum Ecclesiæ per fidem. Columbæ quoque nomẽ rectè Apostolis conuenit, ob puritatem, simplicitatẽ, mansuetudinẽ, fœcunditatẽ.

Ps. 67.

D. Cyr. in hunc Isaiæ locum.

3. Est sermo de Apostolis, Psal. 18. *In omnem terram exiuit sonus eorum.* Licèt de cœlis materialibus id primò intelligatur, qui per orbem vniuersum sua pulchritudine, motu, stellarum varietate, splendore, magnitudine, influentijs enarrant & enarrabunt semper gloriam Dei: tamen etiam intendit Spiritus sanctus loqui de Apost. saltem in sensu allegorico, vt D. Paulus ipse interpretatur. Apostoli ergò & Apostolici viri dicuntur cœli, qui eleuati à terra per contemplationem, ampli per charitatem, splendidi per sapientiam, semper sereni per animi tranquillitatem, celerrimè moti ab intelligentia per obedientiam, pluentes per instructionem, tonantes per obiurgationes, fulgurantes per miracula, multa bona terris largientes, & nihil ab eis quærentes per veram liberalitatem, purissimi ab omni sorde per vitæ sanctitatem, Deique habitaculum per iustitiam perfectam.

Rom. 10

Quod verò dicitur in omnem terram Prædicatio eorum exiuisse, præteritum more Prophetico pro futuro ponitur, ob certitudinem. Ante mũdi ergò consummationem, doctrina Apostolica vniuersum peruadet orbem. Per seipsos autẽ peragrarunt omnem terram Romanis subiectam, omnem terram tunc cognitam; nam & Matthæus prædicauit in Æthiopia, Thomas in India, alij in remotissimis etiam partibus, ita vt saltem fama Euangelij & doctrinæ Apostolorum remotissimas penetrarit orbis partes, iuxta D. Thomam.

Bellar. in illum locum.

Quartò, sermo etiam est de Christo & Apostolis apud Isaiam *Parum est vt mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, fæces Israel conuertendas, dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ.* Electi sunt Apostoli, vt lucem Euangelij vsque ad orbis extremitates inueherent; vt Christi gloria omnibus gentibus innotesceret, & salus per eum allata. Nõ solus populus Israeliticus electus fuit, sed & Gentilis. Imò populo Israel magna ex parte ad hanc lucem oculos claudente, gentium multitudo illam recepit. Vndè dicitur apud Isaiam: *Angeli pacis amarè flebant*, hoc est Apostoli, qui erant pacis Legati & Nuncij, præ compassione flebant super cæcitate populi sui Iudaici pacem hanc reijcientis, & instar noctuarum lucem hanc refugientis. Attendite ô Iudæi! quod nobilis de genere vestro Propheta in Scriptura citata, *vos fæces vocat Israel* Fæces vocat, quia in peccatis vestris putidis, quasi in luto fæcis infixi hæretis. Fæces vocat, quia tanquam sordes & fæces fœtidæ dispersi estis super terram, ab omnibus vilipensi & conculcati. Fæces denique vocat, quia de omnibus prærogatiuis vobis à Deo olim concessis, nihil vobis residuum est, nisi fæces & reliquiæ quædam fœtidæ: *Protecti* inquit Dominus, *à me stercus solemnitatum vestrarum*, Quid vobis de lege nunc restat? Vbi sacrificium, vbi sacerdotium de tribu Leui; Vbi templum; Vbi sceptrum & regnum? Si quid vos existimatis adhuc de his habere, reliquiæ immundæ sunt, fæces sunt, euacuatum est vinum; euacuata lex vestra, per Christi aduentum consummata sunt omnia. Quid ergò cæci in fæcibus hæretis & immũditijs? Attendite ad lucẽ Euangelij, & ad seruos à Domino missos *ad suscitandas tribus Iacob, & conuertendas fæces Israel*: A fæcibus vestris cõuertimini ad puritatẽ fidei.

D. Th. cap. 10. apist. ad Rom.

Isai. 49.

Isa. 3.

Mal. 22.

Nota, sine filijs decessit Christus, quia paucis fidelibus ad se conuersis vitam finiuit; sed Apostoli eius fratres semen ei suscitarunt, quia Ecclesiæ eius sponsæ filios spirituales magno numero generarunt: & ita verum est de Ecclesia. *Sterilis peperit multos, & quæ multos habebat filios confirmata est*, verificatur id de Synagoga.

In Cát.

2. Reg. 2.

Ann. 2.

Quinto, sermo est de Apostolis, apud Psalmistam: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos super omnem terram.* Sermo est Prophetæ ad Ecclesiam Christi sponsam, vt sit sensus hic accommodatus: O Christi sponsa, quàm fœlix connubium tuum cum cœlesti sponso! orientur enim ex illis nuptijs pro antiquis illis Patriarchis, noui filij Apostoli eminentiores illis futuri, quia Principatum sortientur super vniuersum orbem: & destinabis illos, vt toti orbi leges ferant, scribentes illas in tabulis cordis, per quas totum orbem sibi subijcient, erunt enim hi filij, principes. Et sicut electi sunt olim duodecim Duces populi, qui illum in terram promissionis deducerent: ita hi sunt duces populi noui, perducentes eum ad terram promissam; terram viuentium. Hic ergò principatus spiritualis est, per quem etiam ipsis Regibus Apostoli imperabant, illos cum Regnis & sceptris suis obedientiæ fidei subijcientes.

Psal. 44

Vndè dicit alibi Psaltes: *Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham, quoniam dij fortes terræ vehementer eleuate sunt.* Sensus est. Ipsi principes cum populis suis ad fidem venerunt, & dimissis dijs Patrum, suorum, cum Deo

Psal. 46

Abraham qui solus Deus verus est', congregati sunt: & hoc per prædicationem Apostolorum. *Dy enim fortes terræ eleuati sunt*, id est, Apostoli, quasi dij super terram à Deo constituti, adeò vehemeoter eleuati sunt donis sapientiæ & fortitudinis & miraculorum, vt Principes populorum eis resistere non potuerint, vt expooit D. Chrys. Principatus ergò eorum nimia confortatus est, qua & super populos, & super Reges, & super dæmones potestatem & imperium habuesunt. Illi verò Priocipes, *Memores erunt nominis tui Domine*; quia nomen tuum portabunt coram Regibus & Monarchis, & omnibus gentibus, Propterea memorabile facruot nomen tuum apud omoes posteros, *& populi confitebuntur tibi Domine*, & cum illis celebrabunt nomen tuum, & potentiam tuam, vsque in sæculum sæculi.

D. Chr. 6.

PROPOSITIO II.

D*Eus ad fidei plantationem & orbis conuersionem, elegit Apostolos piscatores & ignabiles.*

Primò, vt fuodamenta Ecclesiæ responderent fundamentis orbis terræ. De terra dicitur apud Iob: *Appendit terram super nihilum.* Vbi dicit Liraous, quòd aqua habet pro fundamento terram, aer aquam, ignis aerem, & sic per cælos ascendendo vsque ad supremam sphæram, ita vt tota machina, terræ innitatur. Sed terra est super nihilum, super seipsam, verbum Dei: *Qui fundasti terram super stabilitatem suam.* Sic Deus Ecclesiam tanta stabilitate fundauit, vt vires inferni superare eam non valeant, & tameo supes nihilum fundauit eã. Aliæ Respublicæ, Monarchiæ, aut Vrbes, habent fundamentum suum, aut in sapientia (aut in armis, aut in diuitiis, aut in sanguine & stemmate. Sed ciuitas Domini & regnum eius super nihilum est, super duodecim viros ignobiles, fine diuitiis, litteris, armis. Hoc mysterium videtur indicasse Anna in suo Cantico, dum dic t: *Domini sunt cardines terræ, posuit super eas orbem.* Ipsi Apostoli velut cardines & fundamenta sunt super quos posuit Dominus totum orbem, non quia fortes erant, aut potentes ad tale pondus, sed quia Domini erant, quia poterat eis fortitudinem sufficientem impertiri. Hanc ergo scripturam de Apostolis rectè intelligi confirmant Hæbræa quæ habent *Domini sunt afflicti terræ*

Iob. 26.

Psal. 103.

1. Reg. 2.

Secuodò, rationem adfert D. Paulus: *Insima*, inquit, *elegit Deus, vt confundat fortia, vt non glorietur omnis caro* Elegit vt fidem plantaret, ignorantiam, simplicitatem, debilitatem, vt confunderet fortitudinem arrogantem, sapientiam subtilem, nobilitatem mundi superbam, *vt non glorietur omnis caro.* Hic D. Prosper applicat virtutem Sampsonis, eũ asini maodibula (quod est animal simplex & ignarum) triumphantis de tot Philistæis, qui velut gigantes erant, & dentes mandibulæ sanguine hominum tincti mansere. Dicit ibi significari victoriam Christi de mundo, per simplicitatem & ignorantiam Apostolorum, Sampson poterat gladium aut alia arma reperire, vsus est tamen instrumento adeò inepto ad bellum, vt victoria non tam instrumento attribueretur, quàm fortitudini personæ. Sic Christus variis modis poterat sibi mondum subiicere, sed hunc mundum elegit vt tota gloria sua esset, nec haberet instrumentum vnde gloriaretur. Hanc rationem adfert Diuus Augustinus. *Magna*, inquit *artificis misericordia sciebat enim quod si eligeret Senatorem, diceret Senator, dignitas mea electa est, si diuitem eligeret, diceret, opulentia mea electa est, si Regem, potestas mea: si Oratorem, eloquentia mea: si Philosophum, sapientia mea electa est: Dicit ergo Dominus: Relinquantur superbi tibi multum tument: Veni tu pauper, nihil habes, nihil nosti, sequere me, tam longa fonti vas inane admouendũ est: Dimisit retia Piscator, accepit gratiam & factus est diuinus Orator, leguntur modo verba Piscatorum, & subduntur colla Oratorum.* Hæc Augustinus.

1. Cor. 1.

Ser. 59. de verbis Domini.

Rationem hanc etiam significabat Ambrosius: *Elegit duodecim, quos ad propagandum auxilium salutis humanæ, per terrarum Orbem satores fidei, destinaret. Simul aduerte cœleste consilium Non sapientes aliquot, aut diuites, aut nobiles elegit, ne traduxisse prudentia, ne redemisse diuitiis, ne potentia nobilitatisque authoritate traxisse aliquos ad suam gratiam videretur.* Hæc Ambrosius. Io predicatione ergo Apostolorum mirè eluxit virtus Christi.

Ambs. l. 5. 10 Lucam.

5 In eo quod pauci Piscatores illiterati, obscuri, *tanquam purgamenta mundi habiti*, orbem tamen fidei & cruci Christi subiecerint Et id quidem adeo breui tempore, non armis, aut potentia, aut eloquentiæ vi, sed simplici prædicatione.

2. Quod tot hostes visibiles & inuisibiles eiiecerint. Inuisibiles quidem, dæmones & idola, peccatum, mortem & infernum totum, Visibiles vero, Reges & Principes, Oratores, & Philosophos, Græcos & Barbaros, denique Leges & Iudicia, Religionesque antiquissimas & disciplina, quæ tot habebant sectatores illustres.

3. Quòd persuaserint doctrinam de Deo crucifixo adorando, & saluatore credendo, quodque persuaserint legem eius, adeò carni repugnantem. Denique quod non solùm vrbes aliquot, sed & totum ferè orbem huic fidei, & regno Crucifixi subiecerint. Vnde Tertullianus lib. contra Iudæos, Christi regnum, omnium Regnum & populorum regnis ita confert. *Salomon regnauit, sed in finibus Iudææ tantum, à Dan vsque Bersabee, Babylonius & Parthus regnauit Darius, non vltrà Aegyptius Pharao, sed illis tantum. Nabuchodonosor ab India vsque ad Aethiopiam. Alexander Macedo nunquàm Asiam vniuersam, & cæteras Regiones postquàm deuicerat, tenuit. Sic Germani, Britanni, Mauri, Romani, Imperij sui habent terminos, Christi autem nomen & regnum vbique porrigitur, vbique creditur, ab omnibus gentibus colitur, vbique regnat & adoratur, vbique omnibus æqualis, omnibus Rex, omnibus iudex, omnibus Deus & Dominus*

Porro licet Apostoli secundùm mundum illiterati fuerint, impotentes, ignobiles, virtute tamen ex alto induti fuere & sapienti, vt legationem suam ad effectum deducerent. Et tanta gratia à Spiritu sancto repleti fuere, vt non solùm in gratia præcesserint antiquos Sanctos veteris testamenti; sed & omnes Sanctos noui testamenti, quacumque prærogatiua fulgeant, siue virginitatis, siue doctrinæ, siue martyrij, abundantius illis spiritum sanctum participantes, vt asserit D. Thomas *Licet tamen* inquit, *quidam alij Sancti maiora sustinuerint tormenta, & maiores austeritates tamen sciendum quod magnitudo meriti principaliter & respectu essentialis præmij attenditur secundum charitatem. Apostoli ergo opera quæ fecerunt, ex maiori charitate fecerunt: ex qua habebant cor ad multò maiora facienda, si opportunum fuisset.* Charitas autem hæc vnicuique datur secundum mensuram donationis Christi, ille autem dat, iuxta id ad quod elegit. Sicut ergo excellentissima gratia data est Christo, quia caput omnium iustorum, & post eum B. Virgini, quia electa est, vt foret Mater Dei: ita eum ad summam dignitatem electi fine Apostoli (vt Ecclesia in illis fundaretur, & immediate à Christo ad orbis conuersionem & salutem mitterentur) ideo eis abundantiorem gratiam præ cæteris tribuit. Abundantius participarunt defluentis gratiæ, quò proximiores fuerunt fonti. Plenius participarunt de luce & ardore charitatis, quo viciniores fuerunt Soli. Et quo erant membra digniora corporis mystici, & viciniora capiti: eo plenius participarunt de eius influxu vitali. Christus est fons sol, caput nostrum, cui ipsi præ cæteris coniuncti fuêre.

D. Th in c. 8. Epist. ad Rom

In huius rei confirmationem facit, quod dicit Apostolus: *Nos ipsi primitias Spiritus habentes*, quod verum est, non solum quia tempore priùs spiritum sanctum habuerunt, sed etiam quia pleniùs & perfectius: sicut in fructibus quod prius ad maturitatem peruenit, est pinguius & magis acceptum. Ideo primitias petebat Dominus. Vnde ad Hebræos dicitur, *Accessistis ad Ecclesiam primitiuarum, qui conscripti sunt in cœlestibus.* Quod si quis concedat Ioannem Baptistam Apostolis præferendum in gratia, quia dicit Dominus. *Inter natos mulierum non surrexit maior*: sciatis, hanc Scripturam non conuincere, quia non comparat eum Christus cum sanctis noui testamenti, sed cum antiquis Prophetis vt etiam expressit Lucas. Vnde inde non colligitur maior, vel par esse Apostolis, nec hoc certo asseri potest, nec hæc contentiosius agendum.

Ad Rom. 8

Ad Hebr. c. 12. V. Th. in locũ eit Rom. 8.

Referunt aliqui, inter duos viros doctos quondam disceptationem fuisse, quia vnus summa in veneratione Ioannem Baptistam, alter specialiter colebat Euangelistam, quolibet multum commendante Patronum suum. Condixerunt ergo sibi diem ad publicam disputationem de hac re, ad probandum quis maior foret. Sed nocte præcedente, diem assignatum, Baptista apparuit Doctori sibi deuoto, Euangelista quoque alteri sibi deuoto, monentes vt talem disputationem dimitterent, sed sicut in cœlo ipsi concordes erant in gloria, ita hortabantur vt in terris concordes forent in pace & charitate, & quod demum in cœlis hanc veritatem forent visuri. Ita quidem.

Guil. Pepin. sup. Confirm. Exemplum.

Ergo honorandi sunt Sancti, nec contentiosius disceptandum de eorum præeminentia, sicut multi de fundatoribus suis Francisco, aut Dominico, &c. Inutiliter ac imperitè faciunt, Fundatores suos ad sedem Luciferi exaltantes, vltrà Apostolos extollentes, aut alios Martyres & Confessores in Ecclesia Dei celeberrimos. Scire ergo debent hi, quod sicut *honor Regis iudicium diligit*, ita & sanctorum eius, quibus non est gratus falsus honor, aut indiscreta deuotio.

V. Th. kemp. L. 5. de Imit. cap. 58. Psal. 98.

PROPO

PROPOSITIO III.

Apostoli Ecclesiam fundarunt & fidem, non solùm Verbi prædicatione, sed & sanguinis effusione.

Sic canit Ecclesia: *Isti sunt qui viuentes in carne plantauerunt Ecclesiam sanguine suo, &c.* Vide ergo Ecclesiæ structuram. Primum fundamentum est Christus, quasi rupes firma & fundamentum fundamentorum. Super illud duodecim sunt lapides fundamentales Apostoli: Vidit enim Ioannes, *in fundamentis ciuitatis nonæ scripta nomina duodecim Apostolorum Agni, ornata omni lapide pretioso.* Accedunt deinde ad hanc structuram omnes animæ fideles, *tanquàm lapides viui superædificentur*, inquit, Petrus, & hi lapides per varias afflictiones & persecutiones, quasi per malleum & scenium aptantur huic ædificio *Tunsionibus; pressuris, expoliti lapides, suis coaptantur locis, per manus artificis, disponuntur permansuri sacris ædificiis.*

[Ap. 21.] [1. Pet. 2.]

Cæmentum verò huius ædificij est Sanguis Christi, Apostolorum & Martyrum; quia per illum sanguinem, coagmentationem, & firmitatem accepit aduersus omnes ventos & vndas aduersus *mirabiles elationes maris* huius procellosi, hoc est, contrà conspirationes omnium Principum, & Tyrannorum, Iudæorum & Gentilium. Aduersus hos, hi orbis triumphatores vsque ad sanguinem, pro veritate fidei decertarunt: Vnde August. *Incomparabiliter pulchrior est veritas Christianorum, quàm Helena Græcorum. Pro illa enim fortiùs nostri Martyres aduersùs hanc Sodomam, quàm pro illa illi Heroes aduersùs Troiam dimicauerunt.* Simile itaque fuit Apostolorum & Martyrum bellum pro Fide, bello Gedeonis; quia vt ait Rupertus: *Armati venerunt cum Duce suo ad prælium Martyres Domini, sed tubis, sed lampadibus, sed lagenis. Insonuerunt tubis dum prædicant. Confregere lagenas, dum soluenda corpora sua hostibus gladiis in passione supponunt. Resplenduerunt lampades, dum post solutionem corporum miraculis coruscarunt.* Ita ille. Sic scilicet contra infernum, mundum, idolatriam, non armis aut sagittis, sed corporum quasi lagenarum confractione pugnarunt. Et tunc amor Dei, lumen, gratia, sanctitas eorum & vis fidei eluxit. Verum est ergò illud, quod in cantico Deboræ canitur: *Noua bella elegit sibi Dominus.* Ipse virga potentiam Pharaonis dissipat, asini mandibula Philistæos, baculo & funda Goliath, tubarum clangore, mœnia Iericho, lagenarum confractione hostes Gedeonis. Quæ omnia significabant, quod per ignominiosum Crucis instrumentum, & per martyrium, & Apostolorum vocem & sanguinem mundum & sathanam erat subiugaturus. Per sanguinis ergò effusionem, Ecclesia & fides initium suum habet & incrementum. Vnde & Ecclesiæ Christi sponsæ rectè potest applicari illud apud Ezech. *Transiens per te, vidi te conculcari in sanguine tuo, & dixi Viue, viue inquam, in sanguine tuo.* Vt sit sensus: Cum adhuc in adolescentia esses, ô sponsa! transiui te, & vidi quod iaceres in sanguine tuo, in sanguine filiorum tuorum, in sanguine Martyrum & dixi: Viues in illo sanguine, quia mors filiorum tuorum, tibi vita erit, & ille sanguis erit quasi semen, quo propagaberis & cresces: quia *Sanguis Martyrum semen est Christianorum. Semper Dominicus ager segete ditiori vestitur, dum grana quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur.* Voluit Deus confirmationem legis nouæ similem esse confirmationi legis antiquæ. Moyses vt dicit Apostolus, *Aspersit sanguine victimarum librum legis*, ad eius confirmationem aspersit & populum ipsum. Sic populus Christianus & lex noua aspergitur Sanguine Christi; & confirmatur sanguine victimarum, hoc est, Martyrum, pro illius legis defensione in sacrificium sese Deo offerentium.

[Aug. ep. 9.] [Iudicû 7. Rup. l. 1. c. 15. in l. Iud.] [Ez. 16.] [Heb 9.]

Voluit secundò, consecrationem noui templi sui, nouæque Ecclesiæ, similem esse consecrationi Templi Salomonis, vt figura impleretur veniente veritate. In illius Templi consecratione, centum millia ouium, & viginti millia boum, sacrificata sunt. Vt quid putas tanta sanguinis effusio? Vt quid tot victimæ? Significabatur in Ecclesiæ nouæ erectione & consecratione, multum sanguinis effundi debere: multas victimas offerendas esse. Agni & oues sunt simplices Fideles qui se ad mortem in primitiua Ecclesia pro fide liberè obtulerunt, in sacrificium Deo; quorum numerus adeo ingens est vt vix numerari possit. Quia in generalium persecutionû procellis, nulla erat Regio, aut insula, nullus terræ angulus, qui non sanguine Martyrum redundaret. Dies vnicus post grauissimam lanienam, plura millia ad coronas emittebat. Omnis ordo, omnis sexus ad necem quærebatur? *Ætas*, inquit Ambrosius, *adhuc mori nescia, victum quum vix hauserat, iam quasi perfuncta donabat, nondum idonea pœna & iam matura victoria, Diuinitatis erat testis, quæ nondum sui existebat arbitra.* Alta vtique fidei vis, quæ ab illa etiam testimonium repetebat ætate Matres cum pueris, liberè se neci tradebant.

[Figuræ.] [2. Paralip. c. 7.] [Ambr. de virg. l. 1.]

Habes hac de re illustre exemplum apud Prudentium, quomodo puer nondum septennis coram Asclepiade Præfecto, Dei vnius essentiam & Christi virtutem (explodens deorum multitudinem) constanter asseruerit. Tyrannus ergo matrem accersiri iubet & coram illa virgis immaniter cædi. Cunctis flentibus ad crudele spectaculum sola mater stat, imperterrito vultu, & serena fronte amore Christi. Paruulus interim se sitire clamat; at mater eum increpans, dicit Christianum cedere morti non debere. *Si sitis*, inquit *ô fili! habes aquam vitæ, quam sugere modo potes de Christo, habes fontem illum perennem, tibi proximum: Calix infantium Bethlehemiticorum exhauriendus est. Memineris, ô fili! obedientiæ Isaac paruuli sese liberè sacrificantis. Memineris constantiæ puerorum septem Machabæorum, ad mortem intrepidè sese afferentium.* His similibusque puerum mater animans, facit vt virili animo omnes dolores & vulnera virgarum rideat, tortoribusque insultet victor. In rabiem verò actus Asclepiades, capite eum mulctari iubet. Ex alto ergo dimittitur puer quem in sublimi suspenderunt, ad virgarum ictus suscipiendos. Mater dimissum ex alto, gerebat amplexu & sinu, osculo solùm ei impresso, valedicit, & carnifici tradit. Sed dum amputat ceruicem carnifex mater psallere docta ex Dauide canebat: *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius; Tuus ille seruus filius ancillæ tuæ.* Talia canens, explicabat pallium & sinum, subiectu & sanguine, vt hanc pretiosam cruoris vndam gremio suo exciperet, & carnem applicaret pectori.

[Pruděr. l. de coronis.] [Exemplum.]

Vides ergò quommodo agni & oues, pueri & matres tanquàm victimæ pretiosæ oblatæ fuerint Deo, iam ab initio Ecclesiæ, quasi in consecrationem eius. Et quidem plura millia victimarum oblata sunt: & sanguis copiosior effusus, quàm in consecratione Templi Salomonis. Si enim centum millia ouium ibi oblata: multo plures Martyres etiam in Ecclesiæ initiis fuere. Dicebat enim Diuus Hieronimus de suo tempore: *si Ecclesia omnibus voluisset festos dies decernere, plusquam quinque millia vnicuique dies posset assignare.*

Sicut verò diximus, per oues designari simplices Fideles, ita per viginti millia boum, dicimus significari Apostolos, & Apostolicos viros, fidei Prædicatores, qui tanquam boues in agro Domini laborant, qui etiam sanguine suo Ecclesiam consecrarunt, & fidem confirmarunt. Mors eorum non aliud fuit, quàm Deo acceptabile sacrificium. Hinc S. Episcopus Polycarpus cùm in medio ignis ligatus foret, ipse se velut viuum & odoriferum sacrificium Deo offerens, hunc in modum precabatur: *Accipe Pater æterne, in sacrificium acceptabile, quam mihi donasti vitam. Tu dominus es Vniuersi, & Pater Saluatoris Domini mei Iesu Christi, per quem te cognouimus, & qui se pro nobis obtulit in Cruce Per eundem meipsum offero nunc, in confessione fidei sancta, ad gloriam tuam eiusque æternam. Gratias tibi infinitas ago, quod me dignatus es adscribere numero Beatorum Martyrum tuorum, & me facere participem Calicis & Passionis Domini mei Iesu Christi.* Habuit vero hæc oratio tanquam vim, vt ignis accensus, viri sancti corpus non vreret, sed tantùm velut cooregeret & protegeret, quod mirabilius est, ipsæ flammæ spirarent & diffunderent suauissimum odorem, quasi incensi Thymiamatis aut thuris, vnguentique odoriferi. Id videntes impij ministri gladio eum transuerberarunt, & copia sanguinis defluentis statim extinctus est ignis, & anima ad Deum euolauit. Vide Ribadeneyram.

[Exemp.]

Propterea etiam mortem & martyrium suum vicinum sciens Apostolus, de illo quasi sacrificio loquens. Dicebat, *Ego enim iam delibor*, hoc est sanguinem meum quasi libamen Deo profundo & sacrifico. Memineris ex Leuit. sacrificia duas partes habuisse, victimam scilicet, bouem aut ouem, & libamen puta vinum aut oleum. Erant ergo sacrificia quasi conuiuium Dei, in quo velut cibus Dei erant victimæ, potus vero libamen. Victimas ergo vocat Paulus gentes à se conuersas, Christoque oblatas quasi in sacrificium: sanguinem autem suum, quo hanc victimam & oblationem confirmauit & sanxit, libamen vocat. Ita etiam loquitur ad Rom. 15. & ad Philipp. 2. v. 17.

[In vita Polyc. 26. Ian.]

Sic & D. Laurentius de Xysti Pontificis martyrio, quasi de sacrificio loquitur, cùm eum ad martyrium euntem sic alloquitur: *Quo properas Sacerdos sancte, sine ministro ad sacrificium? Tu nunquam sine ministro illud offerre consueueras: Experire ergo, vtrum dignum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici Sanguinis dispensationem.* Cupiebat & ipse consors esse in hoc Sacrificio mortis eius.

Omnes ergo hi boues erant strenuè in agro Domini laborantes,

bolantes, qui sanguine suo Ecclesiam consecrarunt: fidemque confirmarunt. Et hi quoque magno numero fuerunt. quia persecusionis furor, Religionis nostræ Præcones ac Antistites, eosque qui Sacerdotalis erant Ordinis præcipuè impetebat; vt illi qui cæteris eminebant tanquàm *montes transferrentur in cor maris*. Et vt illis qui in nauiculo Petri gubernacula sortiti erant, disiectis, iam tota nauis periculo subjaceret. Vndè triginta primi Pontifices martyrio sunt affecti, & multi eorum ministri cum eis.

Hoc verò hic aduertendum, Apostolos qui fidei fundatores fuere in vita sua: non minùs Ecclesiæ profuisse post mortem, fauore suo, meritis & intercessione, quam antè. Hinc de B. Petro loquens D. Leo cui dictum fuit. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cælorum.* Manet inquit, *dispositio veritatis, & B. Petrus in accepta fortitudine petræ perseuerans suscepta Ecclesiæ gubernacula non reliquit; qui nunc plenius ea quæ sibi sunt commissa, peragit, & omnes partes officiorum & curarum in ipso, per quem est glorificatus, exequitur. Si quid itaque à nobis rectè agitur, aut obtinetur, illius est operum atque meritorum, cuius in sede sua viuit potestas, excellit authoritas.* Ita D. Leo.

D. Leo in anniuersario assump. suę V. sup. lect. 4.

Certè D. Petrus & D. Paulus fidei propagationi summè profuerunt, dum Constantino apparentes ad fidem capessendam induxerunt, per quem toto imperio fides est propagata.

D. Iacobus in Hispania paucos conuersit, sed tamen eius meritis & patrocinio post mortem conuersa est Vnde quod de Sampsone dicitur: *Plures occidit moriens quàm viuens*; ita ille plures mortuus occidit peccato, vt viuerent iustitiæ, quam fecerat viuus. Hoc etiam ipsi prædixerat B. Virgo, quæ ei dùm in Hispania ageret, apparuit; & cum tristaretur se sam parùm fructus illic se fecisse, significauit ei B. Virgo, post mortem plures conuertendos. vnde dicitur in loco, vbi apparuit Oratorium Virgini Mariæ dedicasse.

Excmp. Ribad. in vita S. Iacobi.

De Apostolo Thoma si loquamur, certum est Indiam eius tutelæ commissam, maximos fauores ipsius patrocinio assequi quotidie, Euangelij luce, eius meritis incrementum accipiente. S. Xauerius qui inter primos Indiam Orientalem fide illuminauit, quoties aliquid magnum in istis Prouinciis, pro salute illarum, & Dei gloria attentare volebat, priùs ad corpus B. Apostoli Thomæ peregrinationem instituebat. Vbi plures noctes, diesque in oratione consumens, per merita Apostoli instanter supplicabat, sibi à Deo donari partem spiritus eius ac zeli: ad renouandam fidem in istis Prouinciis, in quibus eam plantarat Apostolus, & vt posset hanc vineam eius tutelæ commissam nomine quoque ipsius & fauore, tanquam minister excolere, Vnde magna aggressus est, & ad affectum deduxit ipsius Apostoli ope, vt sæpè fassus est.

Excmp. Ribad. in vita S. Th.

Est & aliud mirabilius quòd plures scriptores referunt tempore Calixti secundi anno 1130. Patriarcham Indiarum Ioannem nomine, deuotionis gratiâ Romam venisse, & in pleno Consistorio coram Pontifice, & Cardinalibus aliisque Prælatis asseruisse, Apostolum Thomam visibiliter annis singulis apparere, & manu propria populum communicare, præseruando dignos, indignos verò prætereundo.

Ribad. in vita S. Th. Excmp.

PROPOSITIO IV.

Sicut prima fidei plantatio facta est per sanguinem, ita in nouo orbe, fidei propagatio fit per Christianorum nouorum sanguinem. Verum esse illud cuiusdam Poetæ carmen nemo ambigat.

Sanguine fundata est Ecclesia, sanguine creuit,
Sanguine nutritur, sanguine finis erit.

Fides enim accepit firmitatem per sanguinem Apostolorum & Martyrum, nutritur quotidie & propagatur persecutionibus, & per sanguinem quem effundet Antichristus, finietur completo numero electorum.

Corn. à Lapid. in Epist. ad Heb.

Quomodò autem fidei propagatio in nouo orbe per sanguinem fiat, docent nos quæ ex Iaponia referuntur. Anno 1617 grauis in Christianos exarsit in Iaponia Regia ac Principum ira & persecutio, multi è prisca nobilitate bonis omnibus priuati, in exilium acti sunt: ipsi verò exultantes bonis cedebant, & multi ex Christianis gubernatori nomina sua deferebant vltro, vt sic se profiterentur Christianos. Sed vt magis se contra iram Regis obarmarent, sodalitatem Martyrum instituerunt, ad quam mox tria capitum millia sese aggregarunt. Huius sodalitatis prima lex est: *Si pro fide Christi bona adimantur, spolium hoc forti & libenti animo toleranto*, Secunda lex: *Pari constantia, & animo exilium & mortem pro Christianissimo excipito.* Plures ergo quod verbis professi erant, re præstiterunt. Arimæ Regulus cædi Christianorum tribunal erexerat, diem dixerat. Mox viginti Christianorum millia vltrò se præsentarunt, vt christianos se profiterentur. Territus tyrannus cessit, & paucorum nece suum furorem satiauit. Ex illis octo viuos cremari iussit. Inter eos erat Pater & Mater, cum filio duodeni, & filia viginti annorum, quæ in mediis flammis exultans, prunas ardentes quasi rosas aut carbunculos gemmasque pretiosas, capiti suo imponebat, illis velut se coronans Frater vero paruulus, solutis igne vinculis, ignem cum gaudio calcans, ad matrem pariter ardentem gratulabundus accurrit: terque Iesu & Mariæ sanctissima nomina forti voce inclamans, matris suæ gaudia cumulauit, & ad latus eius extinctus concidit. Ecce quomodo in illis reuixit feruor ille, & spiritus primitiuæ Ecclesiæ: *quos nec gladius nec persecutio, nec ignis, nec mors qualibet separare potest à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu.* Simile quid accidisse legimus in feruidis illis Christianis, tempore Valentis Imperatoris. In Edessa Mesopotamiæ ciuitate, inquit Socrates, oratorium est quod dicitur Martyrium S. Thomæ Apostoli, in quo frequentes conueniunt ob loci sanctitatem. Valens Imperator videns hanc multitudinem, quia sciebat hæresim suam detestari, fertur Præfectum manu percussisse, quod non curasset eos indè expelli. Præfectus autem, cùm, contumelia hac accepta, paratus esset vel inuitus Imperatoris iræ morem gerere, occultè significat (non enim tot virorum cædem perpetrare volebat) ne quisquam in martyrio deprehenderetur. Verùm nemo acquiescebat illius consilio, vel minis, omnes enim sequenti die ad oratorium confugiunt, & conueniunt. Cum autem, Præfectus multorum militum manu stipatus, illuc properaret, vt Imperatoris iram exequeretur; Mulier paupercula, filium suum manu trahens, ad martyrium currebat, & ordinem satellitum præuertebat. Indignatus Præfectus eam vocat: dicens, *Quò tam inconditè curris ò infelix mulier?* Cui illa: *illuc curro quo alij currunt.* Ille vero: *Non audisti Præfectum omnes interempturum quos ibi repererit?* Audiui, inquit, *& ideò festino, vt ibi inueniar* Hoc audito, Præfectus admiratur conuenientium dementiam Accedit ad Imperatorem, & instruit cunctos pro fide sua paratos mori, nec tamen conuenire, vt tantus hominum numerus breui tempore occidatur, atque ita Imperatori vt iram poneret, persuasit. Ita Socrates.

Excmp.

Excmp.

Socrates l. 4. Hist. c. 18.

Primus ergo charitatis zelus renouatur in Christianis noui orbis dum sese vltro pro nomine Iesu morti offerunt: vt sint & ipsi victimæ pretiosæ, quarum sanguine nouiter ibi surgens Ecclesia & fides, aspergatur & confirmetur. Vbi etiam elucescit, si plenius inspiciamus diuina sapientia: quæ eodem tempore quo fides cœpit exulare per hæreses introductas in variis Europæ partibus, ad nouum orbem illam transtulit: voluitque eam cum gaudio ab incolis illis barbaris hospitio excipi. Adimpletur ergo illud Euangelij: *Auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum.* Auferentur dona spiritualia, fides & vera Dei cognitio, per quæ regnat. Et quia qui fuerunt, *ad nuptias vocati, non fuerunt digni, mittuntur serui ad exitus viarum, vt cæcos quoque & claudos compellant intrare.* sic solet Dei prouidentia, dum aliquos permittit cadere, alios pro illis erigere. *Conteret multos,* inquit Iob. *& stare faciet alios pro eis, nouit enim opera eorum, & ideo induxit noctem, & conterentur.* Hinc loco Angelorum cadentium homines substituuntur: & Gentes eliguntur loco Iudæorum. sic auferens ab Heli sacerdotium, prouidet sibi de Samuele, Regnum auferens à Saule, prouidet de Dauide, Apostolatum auferens à Iuda, prouidet de Matthia, Denique coronam quadragesimi militis deficientis præ frigore, impertitur Ianitori. Quando ergo Deus vasa iræ dissipat, vasa sibi præparat alia, in quæ misericordiam suam effundat. Hæc itaque multorum defectio & nouorum Christianorum erectio & feruor, nobis confusionem parere debet & timorem, ne forte & nos indignos exhibeamus, & à nobis corona fidei auferatur. Hinc sollicitè monet Dominus: *Ecce venio citò, tene coronam tuam, vt nemo accipiat eam:* quibus verbis monet Angelum, siue Episcopum Philadelphiæ, & plebem illius, sed in illo monet etiam nos omnes.

Mat. 21.

Iob. 34. Gr. 25. mos. c. 10. & 15. 1. Reg. 2. V. breuiarium 9. Martij.

Apoc. 3.

LECTIO

LECTIO IX.

De Symbolo Apostolorum:

1 *Docet Apostolos, hoc Symbolum composuisse.*
2 *Articulos Symboli ab hæresibus ordine quodam impugnatos.*
3. *Vtilem esse recitationem frequentem Symboli.*

PROPOSITIO I.

Aug. ser. 115. de tempore.

PRimum *Fidei nostræ symbolum composuerunt Apostoli.* Est verò Symbolum, Regula Fidei nostræ, simplex, breuiter comprehendens primaria capita nostræ Religionis, quæ omnibus credenda expressè proponuntur. Quatuor autem celeberrimæ sunt. Primum Apostolorum nominatur, de quo agimus. Secundum est Concilij Nicæni, in quo ob Arij hæresim, explicantur pleniùs pertinentia ad Filij diuinitatem. Tertium est Constantinopolitanum, in quo propter hæresim Macedonij, adduntur quædam de Spiritus sancti diuinitate. Quartum est Athanasij omnium explicatissimum, quod iam olim à tota Ecclesia receptum est, vnde est eiusdem authoritatis cum aliis.

Quantum ad symbolum Apostolicum: Cum illi post Spiritus sancti missionem accepissent mandatum eundi in vniuersum mundum, composuerunt formulam quandam Christianæ fidei, vt idem omnes sentirent, & proponerent illis, quos ad vnitatem fidei erant vocaturi.

Hanc formulam *Symbolum* vocarunt duplici ratione. Primò, quia ex variis sententiis quas in commune contulerunt, conflata est. Secundò, quia est velut nota & tessera, qua falsi fratres à veris Christianis dignoscuntur. Sicut enim inter milites datur nota & tessera, vt se mutuò agnoscant; ita & inter milites Christi. Sic & ab initio Lutheranæ fictionis, vt ipsi Protestantes dignoscerentur tanquàm noui Euangelici, pro nota & symbolo distinctiuo, famulorum manicas & vestes, his litteris acu pictis, notari voluerunt. V.D.M.I.Æ. hoc est. *Verbum Domini manet in æternum.* Sic & hæretici habent speciales suæ fidei confessiones, & Turcæ habent Alcoranū suum, hoc est, fidei Mahometanæ confessionem. Ipsi ergo Apostoli tanquam Patres fidei Fundatores Religionis Christianæ, Magistri doctrinæ Euangelicæ, Legati Christi, Coadiutores eius in opere Redemptionis, hanc formulam omnibus Ecclesiis tradiderunt. Vnde licet non sit scriptura sacra, habet tamen eandem authoritatem, etsi enim non scripto, tamen viuæ vocis ministerio tradiderunt. An verò singuli particularem articulum composuerint, an communi consensu omnes articulos, non est certum.

Flori- mundus de ortu hæresis.

Interim, quia duodecim Apostoli à Domino non sine mysterio electi fuere, ita & duodecim articulos mystico numero composuerunt, duodenarius enim numerus mysterium habet in Apostolis, in quo quaternarius numerus ter inuenitur, & numerus ternarius quater. Per hoc significatur, quod annunciaturi essent in quatuor partibus mundi gloriam & fidem Trinitatis, mysterium ante sæcula absconditum.

Ex. 15.

Vnde huius mystici duodenarij plures figuræ præcessere.

Primò, duodecim fontes reperti in deserto, significabant aquam doctrinæ euangelicæ, per vniuersum huius mundi desertum fundandam a duodecim Apostolis.

2. Paral. 4.

Secundò, duodecim Boues, Vas illud magnum templi Salomonis, quod Mare æneum dicebatur, portantes significabant eosdem Sacramentum baptismi (per vas illud aquæ designatum) ad gentes, transferentes.

Tertiò, duodecim Patriarchæ filij Iacob, à quibus omnis Populus Dei descendebat: præfigurabant hos duodecim Fidei Patres, ex quibus omnium est origo fidelium.

Quartò, duodecim exploratores, quos Moyses ad terram promissionis destinauit, cuius breui possessionem debebant capere, figura fuere eorum quos Christus destinabat in vniuersum orbem, cuius per fidem capturus erat possessionem, iuxta illam propositionem. *Dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.*

Apoc. 12.

Quintò duodecim stellæ dispositæ in modum coronæ super caput illius mulieris, quæ apparuit in Apoc. amicta Sole & Luna, figura erant Apostolorum. Nam illa mulier Ecclesiam repræsentabat, quæ in initiis suis mirum splendorem accepit ex sanctitate, doctrina & miraculis Apostolorum; ita vt eam decorarent velut stellæ duodecim splendidissimæ.

3. Rog. 7.

Sextò, duodecim Leones, ab vtraque parte sustentantes thronum Salomonis. Apostoli enim tanquam Leones rugitum dederunt per vniuersum orbem, & ad prædam animarum missi sunt, Ecclesiamque tanquàm thronum Salomonis sustentarunt, & aduersùs fidei hostes tutati sunt.

Sicut verò duodenarius numerus est mysticus in Apostolis: ita & in fidei articulis.

1. Sunt velut duodecim Panes propositionis, qui proponuntur cuilibet accedenti ad tabernaculum Domini, hoc est, ad Ecclesiam Dei.

Apoc. 21.

2. Sunt velut duodecim fundamenta spiritualis in anima nostra ædificij, & ciuitatis Dei, hoc est, Religionis Christi.

3. Sicut ex duodecim lapidibus altare constructum fuit Deo, ita ex illis duodecim articulis altare fidei Deo in corde nostro construimus, vt illi sacrificemus.

4. Sunt duodecim lapides pretiosi, qui erant olim in Rationali Pontificis, ordine dispositi ad pectus eius, in quibus erat scriptum: *Doctrina & Veritas.* Quia in veste Christi quæ est Ecclesia, hi duodecim articuli ordini dispositi elucent & in illis, compendio continetur omnis doctrina & veritas scitu ad salutem necessaria. Est enim hoc symbolum: fidei breue verbum, continens quicquid figuratum est in Patriarchis, quicquid in Prophetis prædictum, quicquid denunciatum est in Scripturis, vel de Deo ingenito, vel de Verbo, vel de Spiritu sancto, vel de mysteriis Redemptionis. Imo dixit S. Leo, hoc ipso symboli gladio, vniuersas hæreticorum opiniones posse detruncari.

Epist. 13

Isai. c. 66.

5. De hoc symbolo intelligi potest illud Isaiæ. Vbi Dominus loquens de Apostolis in varias orbis partes diuidendis, ait: *Ponam in eis signum, & mittam ex eis ad gentes in mare, in Africam & Lybiam, in Italiam & Græciam, ad insulas longè, & ad eos qui non audierunt de me, & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus.* Quod illud signum intelligi potest. 1. vexillum crucis. 2. signa spiritus sancti, quia spiritu sancto signati sunt tanquam Legati Dei 3. hoc symbolum, signum vnitatis fidei 4. ipsa charitas, quæ est nota & character discipulorum Christi. Hæc omnia intelligi possunt nomine signi, de quo ibi Propheta, Vnde attende distinctionem inter filios Noe discessuros ab inuicem; & Filios Iesu Christi Illi confessionis suæ secum fuerunt iudicium; hi vnanimitatis & fidei istud constituunt symbolum. Illi turrem ex latere & bitumine frustrà in cœlum vsque volunt erigere: hi turrem fidei ex lapidibus viuis erigunt contra omnem ventorum impetum constantem. Illi meritò linguarum confusione damnati sunt, turrem superbiæ ædificantes: hi turrem fidei construentes, omnium linguarum scientia sunt donati. Sic reprobantur illi, probantur hi, per spiritus sancti signa, per symbolum vnitatis, per tesseram charitatis.

PROPOSITIO II.

ARticulos Symboli ferè eo quo sunt ordine, hæreses oppugnarunt.

Declaratur, *Primò*, quia ducentis primis annis primum articulum labefactare conati sunt diuersi hæretici. Quid enim volebant Simoniani, Menandrini, Basiliani, Valentinistæ, Marcionistæ, Manichæi, & schola Gnosticorū, quàm non esse *vnum Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ?*

Secundò, post annum ducentesimum diabolus suscitauit hæreses contra articulum secundum, quo Christi diuinitas explicatur. Inde enim Praxeas, Noetus, Sabellius, item Paulus Samosatenus.

Tertiò, post annum trecentesimum extiterunt Fotinus, Arius, & Eunomius, diuinam Christi personā à patris persona non distinguentes, vel diuinam eius naturam à patris natura diuersam facientes, & ideò filium creatum disputantes.

Quartò, cùm in his dæmon nihil proficeret aduersus Ecclesiam, suscitauit nouas hæreses contra articulum tertium, & septimum, quia inter se connexionem quandam habent. Vnde post annum quadringentesimum excitauit Nestorium, & paulò post Euthychem & Dioscorum, & innumerabilem Eutychetis, in minutissimas sectas variè concisam posteritatē: qui omnes diuersimodè vnū & idē diuinæ Incarnationis mysterium, nec non Passionis, Resurrectionis & Aduentus ad Iudiciū, hoc est, quinque sequentes Symboli Apostolici articulos, euertere studuerūt. Aliqui enim eorū duas in Christo personas constituentes; vnam diuinam, alteram humanam & Christum Deum ab homine separantes, solū hominem non etiam Deum esse volebant illum, qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine, passus, mortuus, sepultus quinque deinde rediuiuus in cœlū ascendisse, & ad iudicādum reuersurus ab Ecclesia prædicatur. Alij naturas illas diuinam & humanam in Christo permiscentes, & vnam conflantes ex duabus mysteria illa salutis nostræ, Incarnationem,

tionem, Passionem, Resurrectionem, Ascensionem, Aduentum ad iudicium, ficta & simulata esse dicebant.

Quintò, non proficiens dæmon per has suas hæreticorum acies nouum exercitum instruxit contra articulum de Spiritu sancto. Nam circa annum Domini octingentesimum sexagesimum, tempore Nicolai primi Pontificis, iuxta Bellarminum (quamuis alij, inquit, aliter sentiant) ortum schisma Græcorum ab Apostolica sede & Ecclesiis Occidentis cuius schismatis fundamentum est error quo Spiritum sanctum à filio non procedere pertinaciter contendunt. Licèt enim multò ante Macedonius spiritum sanctum Deum esse, & Theodoretus illum à filio procedere negarit: tamen illo tempore, adeò in oppugnanda Christi diuinitate & humanitate, satan occupabatur, vt articulum fidei qui ad spiritum sanctum pertinet, & potissimum illam partem quæ est de processione à Patre & Filio: non nisi leuiter tentasse videatur, inquit Bellarminus.

Bellar. præfat. in controuersias.

Sextò, in his articulis destruendis, cùm non profecissent hæreses, totam vim suam conuertit satan, ad destruendos illos qui concernunt Ecclesiam & sacramenta: & ita hos duos articulos, *Credo Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem, Remissionem peccatorum*, sæpè renouatis hæresibus, per Berengarios Petrobusianos, Vvaldenses, Albigenses, Vvicleficas, Hussitas Lutheranos, Anabaptistas, Caluinianos, totius inferni viribus euertere est conatus, & vsque hodiè conatur.

sed quia omnes hi articuli sunt lapides fundamentales in lapide primario qui est Christus Iesus fundati, nihil aduersùs eos omnes vires inferni præualuerunt, nec præualebunt. sed sicut rupes, fluctus & spumas maris tumultuantis immota dissipat dum ad se alliduntur: ita structura fidei, hos impetuosos fluctus hæreseon. Ita vt triumphans de omnibus hostibus suis fides, possit meritò Deo gratias agens, canere: *In petra exaltauit me, & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos.*

Psal. 26.

PROPOSITIO III.

Vtilis est Christiano frequens Symboli huius recitatio.

Primò, quia est speculum fidei nostræ, & ideò debet sæpè obijci aspectui. Vnde dicit Augustinus, quotidie recitandum quando surgis, vel ad somnum te collocas *vt commemores*, inquit, *fidem tuam, sit tibi tanquam speculum Symbolum tuum, ibi te vide, si credis omnia quæ te credere confiteris, & gaude quotidiè in fide tua, sint diuitiæ, sint quotidiana ista mentis vestimenta.* Vide Augustinum

August. lib. 1. de sym. e. 1. Chrys. serm. 29.

Secundo, B. Chrysologus dicit quotidie recitandum vt nemo initi cum Deo pacti obliuiscatur, nec promissionum diuinarum & bonorum cœlestium, ad quæ fides symbolo contenta nos transmittit.

Tertiò, valet contra impugnationes mundi & diaboli, tanquam scutum. Vnde D. Ambr. hortatur sororem suam, vt recitet illud mane & vesperi, & quandocumque horror aliquis animum eius concutit. Imò dicit esse clauem, qua diaboli tenebræ reserantur, vt lux Christi adueniat.

Amb. l. 3. de vir

Quartò, valet ad omne bonum spirituale. Vnde Chrysost. omnes simul vtilitates colligens dicit: *Regularis ista doctrina, credentes confirmat, proficientes adiuuat, consolatur viatores, confortat perseuerantes, coronat peruenientes.* Iuuat ergo hoc symbolum, non solùm ad fidem nostræ, sed & ad spei ac gratiæ omnis spiritualis incrementum.

Ambr. l. serm. 38. Chr. hom. 5. in symb

Vnde de illo videtur loqui Apostolus dum hortatur Hebræos his verbis: *Teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem.* Hoc sic aliqui interpretantur. Illam fidei professionem quam facimus Symbolum recitantes, dum Baptismum recepimus, quâ professi sumus nos in Christum credere, & per illum vitam æternam sperare: Illam in quam confessionem teneamus firmam & inconcussam; non obstantibus omnibus persecutionibus. Hæc sit anchora nostra, in medijs vndis & fluctibus in nos insurgentibus.

Heb. 10

Hanc fidei confessionem & hoc symbolum tanquam anchoram firmam sibi proposuit à pueritia vsque ad vltimum vitæ suæ momentum D. Petrus Martyr; tanquam scutum sibi elegit, quo protegeretur & pugnaret contra omnes hæreses. Ille enim licet natus parentibus Manichæis, tamen ab infantia fidei defensor fuit. Cum enim septennis scholas frequentaret, symbolum fidei adeò memoriæ & cordi impressit; vt tota vita ei profuerit. Cùm semel à scholis rediens Patruo hæretico occurreret, & ille interrogaret, quid didicisset: statim hoc symbolum recitauit, nec vllis eius minis aut blanditijs, ab eius professione potuit dimoueri. Iam tunc in pueritia elucescebat speciale donum fidei & gratiæ, qua hæreticis reuincendis præualere debebat: quod postea clarè patuit in concionibus & colloquiis, quibus multi permoti hæresim abiurarunt. Hæc fidei propositio, adeo firmè insederat animo eius, vt assiduè Deum precaretur, pro hac martyrium subire quod ei post à Domino est donatum. Nam cùm Inquisitoris fidei munere fungeretur, hæretici in eius necem conspirarunt, quam ipse concionãdo paulò antè prædixerat: ita vt pretio inductus quidam Sicarius in via Mediolanensi, cum gladio in capite semel & iterum vulnerarit. Iamque penè exanimis, *symbolum fidei*, toto spiritu pronunciabat, & digitum sanguine suo tingens, conabatur hæc verba, scribere: *Credo in Deum Patrem.* Iterum ergo latere transuerberato, ad martyrij palmam euolauit. Symbolum ergo nostrum vltima eius ratio fuit qua fidem profiteretur, quam adeo fortiter iam ab ineunte ætate cordi impresserat: quâ etiam fidei virtute, ab omni peccato mortali se tota vita immunem seruarat. Vnde & per illam adeptus est repromissionem & vitam illam æternam, quam vltimo articulo est professus.

Exemp.

Surius

Discant hoc exemplo Parentes, & Magistri & Pastores, & quilibet puerorum curam habentes, sedulo pueros in hac fidei professione & symboli recitatione instruere cum aliqua saltem confusa intelligentia articulorum eius: mirè enim hæc instructio pueris prodest, etiam ad amorem & timorem Dei cordibus eorum imprimendum. Neque se excusent super puerorum tenera adhuc ætate & incapacitate: nam etiam pueri infirma ætate instructi ad respondendum tyrannis, & ad martyrium pro fidei confessione, capaces sunt reperti.

Illud admirandum est quod hac de re scribit Metaphrastes, tempore Iustini Imp. regnasse in Arabia Iudæum Dunam, Christianorum persecutorem, fuisseque apud eum captiuam mulierem Christianam, quæ se & filium quinquennem sanguine Martyrum asperserat. separatur a matre puer, illaque iamiam comburenda stipiti alligatur, puer autem vndequaque circumspiciens, cùm matrem non videret, ad Regem accedit in sublimi solio residẽs eique cum lachrymis aduolutus, matrem requirit. Quem rex in genua sua subiectũ rogat: *An non mallet sibi adesse, quàm matri;* ille respondet, *adesse matri volo, roga dimitte eam, vt me secum ad martyrium ducat, quò me sæpius incitauit.* Quærit Rex *quid sit martyrium?* Ait puer: *Mori pro Christo, & viuere in futuro.* Rex miratus quærit, *Quis Christus?* Tum puer: *Veni ad templum eumque tibi monstrabo.* Imagines significans, quæ iam olim in Catholicorum templis conseruabantur. Videns deinde ex sublimi, matrem stipiti alligatam, exclamat: *Dimitte me, dimitte me matri adesse volo.* Quærit rex, *cur ergo sine matre accessisti ad me? Mane hic, & dabimus tibi quicquid voles, pira, poma, cerasa.* Respondet puer: *Nolo. Accessi ad te, Christianum te putans, pro matre deprecaturus, sed quia Iudæum video, nolo tua munera, ad matrem me dimitte.* Erant, qui persuaderent vt puer Reginæ sisteretur, quod matri similior foret, vt pote fœmina Puer vero videns iam accendi ignem circa matrem, regium femur momordit: ita vt Rex puerum à se eiectum, Senatori commendaret ritu Iudaico educandum. Ille vero cum abduceretur, ductorem subterfugiens, ad matrem per flammas accurrit, eamque amplexus simul comburitur cum ea: suo exemplo parentes monens, quam vtilis sit pueris fidelis instructio, & exemplum.

Surius tom. 5. 14. Oct. in Arethea.

Vt ergo concludam. Practicè vnicuique consulendum est, vt symbolum fideliter in die repetat: nam & Iudæi dicuntur ter in die professionem fidei recitare, quæ incipit: *Audi Israël, Dominus Deus tuus, Deus vnus est.* Sed & id debent facere Christiani ter, ob gloriam Trinitatis, & fidem quam nostra professio continet. vnde notat D. Thomas ter in Ecclesia recitari in Matutinis, Prima & Completorio, *quasi contra tenebras errorum, præsentium, præteritorum, & futurorum.* Occultè vero recitari, quia fide nondum publicata persecutionis tempore editum fuit: In missa verò palmam cantari Patrum symbolum quia fide iam manifesta, Ecclesiaque pacem habente, sub Imperatoribus fidelibus conditum fuit.

2. 2. q. 3. art. 9.

Quærunt Theologi, an necessarium sit quemlibet scire articulos contentos in symbolo? Nota aliqua esse necessaria *necessitate medij*, aliqua *necessitate præcepti.* Illud dicitur necessarium, *necessitate medij*, sine quo nullo modo potest quis saluari, licèt sine culpa illud abesset. sic necessaria est fides. vnde infidelis, licet nunquam instructus fuisset, non potest tamen sine fide saluari. Illud dicitur necessarium *necessitate præcepti*, quod solùm necessarium est, quia præceptum est. vnde si sine tua culpa absit, poteris sine illo saluari. sic necessaria est Eucharistia.

Respondeo

Respondeo ergo necessarium esse necessitate præcepti, vt fide quilibet sciat & credat explicitè articulos in symbolo contentos, maximè qui ad humanitatem & diuinitatem pertinent. Et communis sententia docet, ignorare illos, esse peccatum mortale. Debent autem scire non perfectè, sed rudi aliqua intelligentia pro suo captu: potest enim dici explicitè scire licet non adeò distincta notitia, sed confusa. Neque etiam puro mortale, si ea verbo tenus & memoriter non teneant suo ordine, sed sufficit quod rem ipsam & substantiam articulorum aliquo modo sciant. Quidnam autem sit de substantia in singulis articulis: vide Catechistam Leodiensem, siue librum de modo tradendi doctrinam: Christianam.

Ema. Sà Verbo Parochus.

Non sufficit verò latinè scire hos articulos, sed vernaculè cum aliqua intelligentia & apprehensione Mysteriorum pro captu cuiusque, vnde, *Magnus est*, inquit Emanuel sà, *abusus Pastorum, qui contenti docuisse symbolum latinè, non explicant rudibus mysteria fidei. Væ Pastoribus, væ Episcopis, væ Prælatis*, inquit ipse. *Vtique non sufficit panem præbere paruulis, sed frangendus est, comminuendus, masticandus, & in fauces inferendus*: hoe est, simplices sunt instruendi verbis facilibus in fidei rudimentis, *Docendo eos, vt loquitur Apostolus, elementa exordij sermonem Dei.* Si enim, inquit Augustinus, *Æternus Pater, vt verbum suum æternum captui nostro coaptaret, & vsibus hominum adduceret, dimisit adeò, vt carne & corpore degeneri se vestiret; cur pigeat Doctorem & Magistrum verba & conceptus mentis suæ deprimere, & vulgaribus abiectisque vocibus subijcere, vt radium auditorum captum non superent;* Ignorantes ergò sunt multi, Pastorum negligentiâ, qui dedignantur hanc humilem instructionem, quam Paulus & Apostoli, & insignes Ecclesiæ viri non refugerunt.

Aug. l. d. Catech. rud.

Ioanes Gerson Cancellarius hoc munus obibat erga pueros, cùmque aliqui indignum id Cancellario murmurarent. Condemnat, inquit, illos exemplum Christi: *Sinite paruulos ad me venire. O bone Iesu! quis vltra verecundabitur esse humilis ad paruulos, quando tu vsque ad castissimos puerorum amplexus te inclinas? Absit ergo vt indignum sit paruulorum animas plantare & rigare. Venite ergò paruuli ad me, ego doctrinam vobis, vos orationem impendatis, sic Angelos nostros lætificabimus* Ita ille.

Gerson l. de trahendis ad Christ. pueris Exepl.

Facilis illa instructio longè fructuosior est altioribus inuolutis sermonibus, ac concionibus quod indicatum videtur in Canticis: *Meliora sunt vbera tua vino.* Vbera Christi, continent lac doctrinæ illius facilis & salutaris, illamque exprimunt: Vinum verò sunt altiora illa mysteria, ad quæ quilibet non est capax, sicut nec ad vini vsum; ob cerebri debilitatem, Fructuosius ergo erit, ex vberibus Christi & Ecclesiæ lac pro paruulis deducere. Illa vbera optima sunt *& fragantia, vt vnguentum odoriferum.*

D. Th. & sequaces Scotus, & alij.

Respondeo 2. Communior sententia est, necessitate medij necessarium esse scire explicitè mysterium Trinitatis, & Incarnationis. Hoc tamen in praxi habet difficultatem, quia magna pars Rusticorum etiam post instructionem, dum ad Confessarios accedunt illa ignorant, saltem explicita scientia, & vix pertinenter de illis respondent. Tam facile enim respondebunt tres esse Deos, & vnam personam, quàm contra nec valent naturam aut personam, distinguere, aut concipere Personas, Patrem, Filiū & Spiritum sanctum, tanquam tre homines concipiunt, & tria corpora. De Patre, si interroges eos, tibi respondebunt esse hominem. Vnde post multam inculcationem, adhuc in his vel ignorant, vel errant vt propterea mihi iudicetur valdeprobabilis sententia, quæ dicit implicitam solùm fidem & scientiam de his mysteriis esse necessariam necessitate medij. Nam & eam tenent Theologi. Apta verò est distinctio Sanchez de hac re, quæ distinguit scire explicitè, & explicitè credere. Explicitè scit, qui interrogatus rationem scit reddere. Explicitè credit, qui rei auditæ assentitur. Ad explicitè sciendum, necessitate præcepti tenentur etiam rudes: at ab hac scientia ingenij tarditas (si scientiam huiusmodi ferè impossibilem efficiat) eos excusabit ad explicite credendo ea quæ necessitate medij credenda sunt. Sufficit autem, si Confessario, aut alio narrante & explicante eos articulos, quos necessitate medij credere opus est, illorum fidem credendo concipiant. Explicitè enim credere, inquit Sanchez, est rei quam quis audiuit, assentiri, Et sic mysterium Trinitatis & Incarnationis audientes à Confessario, vel alio docente, credunt rudes quilibet licèt non ita assequantur.

Scotus in 4l dist. 5. Vega in Trid- Med. de fide c... Sanches in opere mor. l. 2. c. 2. n. 8. 9. & 10.

TRACTATVS

TRACTATVS SECVNDVS.

EXPLICATIO PRIMÆ PARTIS SYMBOLI.

LECTIO I.

De Deo.

1. *Docet naturaliter cognosci, Deum esse.*
2. *Non posse cognosci à nobis quid sit.*
3. *Explicat aliqua attributa diuina.*

PROPOSITIO I.

DEVM *esse, naturali lumine potest homo cognoscere.* Ratio est, quia ex creaturis potest vsque ad Dei Creatoris notitiam peruenire. Quid enim aliud est visibilis creatura, nisi scala quędam per quam vsque ad Dei cognitionem ascendimus? & quot creaturę, tot sunt gradus huius scalę.

Solilo. c. 31. Ascendebat per illam Augustinus, dum dicit: *Circuibam omnia Domine, quærens te: Interrogaui terram si esset Deus meus & dixit quòd non, & omnia quæ in ea sunt idem confessa sunt. Interrogaui mare & abyssos, & responderunt, quære supra nos eum. Interrogaui aerem, & inquit cum omnibus incolis suis, fallitur Anaximenes, non sum ego Deus tuus. Interrogaui Cœlum, Solem, Stellas, neque nos sumus Deus tuus inquiunt. Et dixi omnibus his: dixistis mihi, quod vos non estis Deus meus, at dicite aliquid mihi de illo. Et clamauerunt omnes voce grandi: Ipse fecit nos.* Interrogatio creaturarum, est profunda consideratio ipsarum: responsio, est attestatio earum de Deo, quia omnia clamant: Deus nos fecit. Ita Augustinus.

Est ergo mundi moles velut liber expensus, propositus omnium oculis, in quo Dei excellentiam, potentiam, sapientiam, potest legere doctus, & indoctus, Græcus & Barbarus, Indus & Ægyptius; Cœlorum enim lingua Deum omnibus annuntiat, & nullum est idioma quod non exprimatur vocibus cœlorum, quia omnes vident excellentiam cœli, & possunt venire in notitiam Dei. Et hæc prędicatio, & enarratio gloriæ Dei, fit sine intermissione de die & de nocte. De die per solis pulchritudinem, de nocte per stellarum lucem; nox & dies quasi chori duo, alternatim prædicant Dei gloriam. Hoc asserit Psaltes dum dicit: *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam.* q. d. Vnus dies peracto cursu & prædicatione, tradit diei sequenti verbum prædicationis & laudis diuinæ: & nox peracto cursu, & quasi hymno cantato, tradit nocti sequenti munus canendi, & scientiam laudandi. Sicque iugiter dies & noctes, quasi choreas ducunt, & laudes Dei canunt Creatoris. Psal. 44.

Lege ergo sedulo in hoc libro expanso, & attentè considera tot stellas, tot faces, & luminaria tanti luminis, tantæ pulchritudinis, celsitudinis, magnitudinis, quæ spatio iam quinque millium annorum, nec extincta sunt, nec diminuta, indicibili sese velocitate voluentia, & semper cursu vniformi, vt non cessent vel momento, à suo cursu ordinario. Nunquid omnia hæc, characteres Dei sunt in illo grandi libro suo exarati, notitiam & excellentiam eius omnibus legere & aduertere volentibus significantes; In hoc ergo mundi libro legentes non debemus esse instar puerorum, qui litteras pictas vel aureas in codice videntes, ibi immorantur, nos enim debemus ad ea quæ significantur per litteras & characteres huius libri, siue per Creaturas, animum intendere.

Sicut enim qui speculo aut perspiciliis vtuntur, non ideò vtuntur, vt ibi immorentur; sed vt vlteriùs videre possint alia obiecta. Ita creaturarum contemplatione vti debemus, non vt ibi immoremur, sed vt per eas, ad Potentiæ, Bonitatis, Sapientiæ diuinę contemplationem, & amorem gradiamur & oculos mentis erigamus. Nempe hæc est differentia huius & alterius vitæ. Ibi videbimus creaturas in Creatore; nunc autem videre debemus Creatorem in creaturis suis. Ibi Deus & essentia diuina erit nobis speculum voluntarium, vt loquuntur Theologi, nobis præsentans creaturas; nunc creatura est speculum naturale, repræsentans Creatorem.

1. Ad hoc speculum, ad hunc librum nos mittit Apostolus dum dicit: *Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.* Rom. 1.

2. Mittit & illuc Sapiens omnes insipientes, dum dicit *A magnitudine speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit Creator horum videri.* Sap. 13.

3. Ad illum etiam librum & speculum mittebat mater Machabæorum filium suum adolescentiorem, vt illum in fide Dei firmaret, pro qua mors ei iam imminebat: *Peto Nate, vt aspicias cælum & terram, & ad omnia quæ in eis sunt, & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus: ita fiet vt non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus, suscipe mortem, vt cum illis suscipiam.*

4. Denique hic est liber quem sæpè voluebat & reuoluebat D. Antonius, qui interrogatus quomodò sine libris in deserto viueret, respondit: *Naturam rerum creatarum sibi librum esse, in quo Dei excellentiam posset legere, quia ibi seipsum Deus ad viuum depinxerat & expresserat.* Hæc concludendo, adijcio. Quandoquidem quot in orbe sunt creaturæ, tot veluti sunt radij solis illius diuini, cæcus est, qui in tot radiis Solem illum æternum non agnoscit. Quandoquidem quot creaturæ, tot sint & voces inclamantes; surdus est, qui earum clamore non excitatur ad eum cognoscendum, & mutus est, qui vocem non aperit ad eum laudandũ. Denique cùm singulæ creaturæ sint effectus, indicia & testimonia, bonitatem, nobilitatem, gloriam diuinam, manifestè demonstrantia, insensibilis est, qui eum non amat nec cognoscit. Sed scire nos oportet, quod sicut nunc creaturæ calcar sunt & stimuli diuini amoris, ita tandem erunt indices ingratitudinis nostræ, & vltores: *armabit enim Deus creaturam contra insensatos.*

PROPOSITIO II.

QVid sit Deus, *à nobis neque potest perfectè intelligi, nec satis declarari*, Hinc est, quod faciliùs dicamus quid non sit, quàm quid sit, inquit Augustinus, quia ineffabilis est. *Terram cogitas, inquit, non est hoc Deus, mare cogitas, non est hoc Deus, omnia quæ sunt in terra, in mari, aut quæ volant per aerem homines & animales, non est hoc Deus. Quicquid lucet in cælo, stellæ, sol, luna, ipsum cælum non est hoc Deus, Angelos cogita, Virtutes, Potestates, Archangelos, Thronos, non est hoc Deus.* Et quid ergo est; solùm potui dicere quid non sit. Quæris quid sit; *Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Quid quæris, vt ascendat in linguam quod in cor hominis non ascendit?* Hæc Augustinus.

August. Psal. 85. Ipse quoque in soliloquiis ostendit Deum non esse corporeum, vt multi eum concipiunt homines rudes. *Misi*, inquit, *nuncios meos, omnes sensus exteriores, vt te quærerem, & non inueni, quia malè quærebam, non enim speciem corporis, non candorem lucis, non colorem, non cantum melodiarum, non odorem, aut saporem, nec omnia alia his sensibus subiecta quæro, dum Deum meum quæro. Non ergo ista sunt in te Deus meus.* Vt tamen homo altiora & sublimiora de Deo cogitet, & vt ostendat, quomodo Deus omnia quæ cogitare possumus transcendat, subdit Augustinus: *Et tamen cùm Deum meum quæro, quæro quandam lucem super omnem lucem. quam non capit oculus: quandam vocem super omnem vocem, quam non capit auris:*

quendam odorem super omnem odorem quem non capit naris, quendam dulcorem super omnem dulcorem, quem non capit tactus: Ista lux fulget, vbi locus non capit. Ista vox sonat, vbi spiritus non rapit. Odor iste redolet, vbi flatus non spargit. Sapor iste sapit, vbi non est edacitas. Dulcor & amplexus iste tangitur, vbi non diuellitur: Hic est Deus meus, & non æstimabitur alius ad illum. Hoc quæro, cum Deum meum quæro, hoc amo, cum Deum meum amo. Ita Augustinus.

Licèt ergò non possit à nobis satis intellegi, quid sit Deus, tamen ducendus populus rudis, vt non concipiat Deum tanquàm quid materiale, aut personam corpoream, vt solet, sed tanquàm naturam & essentiam spiritualem, infinitam, incomprehensibilem, immensam, infinitæ perfectionis, potentiæ, bonitatis, sapientiæ, quæ semper fuit, est, & erit, quæ omnia regit. *Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia:* Hic est Deus. Prophatæ tamen ipsi, sub symbolis rarum corporalium, aliqua nobis delinearunt de Deo, vt rudis noster intellectus per similitudines corporalium, ad spiritualia & diuina posset assurgere. sic loquuntur de brachiis, pedibus, oculis Dei, non quod hæc in Deo sint, sed quod in Deo aliqua significent. Si ergo velis considerara quæ in Deo sunt, sub symbolo partium aut membrorum quæ sunt in homine, sic dicere poteris. 1. Caput eius aureum, est diuinitas. 2. Facies eius, æterna Claritas. 3. duos oculi sunt intellectus & prouidentia. 4. Os eius, est æterna sapientia. 5. Capilli, sunt Angeli 6. duo labia duo tastamenta. 7. duo brachia, fortitudo & potentia. 8. duo vbera, bonitas & clementia. 9. Cor eius, ardens charitas. 10. duæ tibiæ ac pedes, misericordia & iustitia. 11. Magnitudo eius, est immensitas. 12. Vita, est immortalitas. 13. Ætas eius, est Æternitas. Ecce sub similitudine membrorum corporalium repræsentantur tibi attributa Dei.

Cum vero Daus sæpe in scripturis sub titulo Regis describatur, vt hoc spiritualiter possis intelligare, illum tibi exhibeo sub Regis specie, donec plenius intelligas, *cum videbunt oculi tui Regem illum in decore suo.* Habet ergo aius regia Maiestas pro decore & pulchritudina, æternam suam claritatam, omni oculo inaccessibilem. Habet pro purpura & regio pallio, immortalitatam: Pro throno, immutabilitatem: Pro diademata, gloriam: Pro scaptro, potentiam: Pro Regni terminis, immensitatem: Pro Regni stabilitate, Æternitatem: Pro opibus, ipsam felicitatem: pro ministris, angalicam creaturam: omnes animas beatas, pro subditis: Pro scabello pedum, cælum & terram.

O dies fœlix, & omnibus huius mundi tormentis emi dignus, cum videbunt oculi nostri Regem in decore suo. Neque enim rudis noster penicillus, vel minimam partem pulchritudinis & splendoris aius, potest delineare, quia pulchritudo omnium creaturarum, siue quæ in cœlo relucet, stellis, sole, luna: siue quæ in hominibus simul sumptis, siue quæ in omnibus Angelorum choris, non ast nisi scintilla vnica diuinæ pulchritudinis. Ad illam pulchritudinem aspirare nos docebat Augustinus, dicens: *Da Domine intus Plasmator meus, cordi meo te desiderare, desiderando te quærere, quærendo inuenire, inueniendo amare, amando mala mea redimere, redempta non iterare.* Et sæpiùs ipsa exclamat: *Serò te amaui, pulchritudo tam antiqua & tam noua, sero te amaui: Væ tempori, quando non amaui te, mecum eras, & tecum non eram, tu intus eras, & ego foris, & ibi te quærebam, & in ista formosa quæ fecisti, ego deformis irruebam.*

Vt varò de Dao possimus aliquid concipere iuxta nostri intellectus capacitatem, aliquas eius perfectiones & attributa hic specialiter conabimur explicare.

ÆTERNITAS DEI

D*Eus est æternus, quia semper fuit, semper erit, semper est.* Imò necessario & essentialiter est sina principio aut fina sui esse: nec propriè habet præteritum aut futurum, sed habet vnum continuum præsens & idem esse. Hinc cùm Moysas interrogaret nomen Dei, dicit: *Ego sum qui sum*, dicesque filiis Israel: *Qui est, misit me ad vos.* Non argo senescit, non crescit, non diminuitur, non mutatur in ætate. Sed sicut arat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum idem ipse est. *ego Deus*, inquit, *& non mutor.* Imò adeò ab omni mutatione alienus est, vt nec vmbra quidem mutationis aum possit attingere: Vnde dicitur quod in eo *nec vicissitudinis obumbratio est.*

Iacob 1.

solus habet essa hoc permanens & immutabila, quia totus mondus mutabitur, saltem quoad exteriorem figuram. At Deus quia æternus est, nec tempori est subiectus, nec alterationis vllius capax. Vndè da cœlis dicit Psaltes, *Ipsi peribunt & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* soli ipsi conuenit hoc nomen, *Qui est.* quia soli illi impossibile est non esse, & solus habet essa à se, esse independens, esse necessarium; à quo omnia alia sic dependent, vt sina illo in nihilum redeant. Ideò dicit Apostolus da Deo: *Qui solus habet immortalitatem*, quia solus habet naturaliter & assentialiter non possa mori, aut deficare.

Psal. 10 2.

1. Tim. 6.

Hanc tamen immortalitatam ex benignitate sua voluit Beatis communicare. Vnda Magister & Theologi, loquantes de homine secundum diuersos status, hanc distinctionem subtilem proponunt. Dicunt enim *homo in statu innocentiæ, habebat posse mori, & posse non mori: at postea à Paradiso eiectus, habebat posse mori, & non posse non mori: Beati autem habent posse non mori, & non posse mori: at reprobi habent non posse mori, & non posse non mori.*

Ma. in 2. d. 9.

Ex his colliga soli Deo propriè conuenire Æternum denominari, omnia enim quæ sunt, in triplici sunt differentia: Aliqua habent principium & finem. sic sunt plurimæ res creatæ morti, & interitui subiectæ. Alia habent principium, sed sine fine. Sic sunt Angeli, & animæ, & corpora nostra post resurrectionem, & hæc dicuntur Æuiterna. Alia nec habent principium nec finem, & de hoc ordine est solus Deus.

Considera ergo millia millium annorum, antequàm mundus foret, Daus iam arat. Concipe tot millia quot potes adhuc infinita restant, quibus erat, quibus erit, vel potius quibus est, nam eius duratio est vnum continuum præsens, non transit in præteritum aut futurum. Et cùm conceperis tot millia quot possibile sit er concipi, nondum eius est finis; necdum medium, necdum principium. Illi ergo aa affectu cantemus illud Canticum quatuor animalium, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Deus omnipotens, qui est, & qui erat, & venturus est.* Hoc idem Canticum cantantes seraphim apud Isaiam, duabus alis velabant faciem eius, & duabus pedes eius, vt indicarent ipsum non habere principium aut finem; sed essa principium sine principio, finem sina fine, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, ad quem omnia. Liber ergo concludere cum Augustino. *O æterna Veritas, & vera Charitas, & chara æternitas! tu es Deus meus, ad te suspiro nocte & die tibi subio, tibi intendo, ad te peruenire desidero, qui nouit te, nouit veritatem, nouit Æternitatem.*

Apoc. 4.

Isa. 6.

IMMENSITAS DEI.

D*Eus est immensus, quia vbique est per essentiam, præsentiam, potentiam.*

Medic. c. 33.

Primò, Dicitur vbique asse par essentiam, quia verè & realiter omnibus adast rebus eius essentia, tanquàm causa essendi; ita vt intimius in omnibus rebus sit, quam anima in corpore, *quia in ipso viuimus, mouemur, & sumus.* Hinc & aliqui eum animam mundi vocauerunt, propter similes effectus, quos in mundo producit, conseruans, mouens, viuificans, rebus omnibus dans esse. Et sicut anima est tota in toto corpora, & tota in qualibet parte: ita Deus totus per essentiam suam in toto mundo, & totus in qualibet re mundi; quamuis alligatus non sit illis, vt anima formæ corporis.

Secundò, per præsentiam dicitur vbiqua esse, quia omnia sunt in conspectu eius præsentia: *omnia nuda & aperta oculis eius.* Est ergo omnibus rebus presens, tanquàm attentè illa considerans, non dormiens, non soporatus, non distractus, vt accidit hominibus.

Tertiò, Vbiqua dicitur essa per potentiam, quia omnia potestati eius sunt subiacta, & in omnibus effectus potentiæ eius relucent. Sic aliquando dicitur Rex essa in toto regno, scilicet per suam potentiam, licet non sit vbiqua presens.

Immensus argo est Deus, qui cœlum & terram implet, & omnia quæ in eis sunt, in cœlis ostendens gloriam, in terris potentiam in infernis iustitiam, possidens, regens, implens omnia quæ creauit; non tamen sic vt ipsa contineant eum, sed contineantur ab eo Sic enim implet totum mundum, vt infinitos adhuc mundos à se creabiles implere possit. Et quod de facto implat, non est nisi punctum respectu eius quod implere potest: non enim aliquo ambitu concludi potest, Sed super cœlos, per immensa illa spatia in immensum se porrigit eius immensitas.

Lib. 1. de Cōsid. ad Eug.

Hinc Beatus Iob dicebat: *Excelsior cælo est, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognosces? Longior terra mensura eius & latior mari*, quasi dicat. Vix homo aliquid cogitat excelsius cœlo, longius terra, profundius inferno: & hæc tamen omnia punctum sunt respectus Dei & immensitatis eius. Ad quam scripturam alludens Bernardus dicebat: *Essentia diuina cùm res vna sit, est tamen longitudo propter Æternitatem, latitudo propter Omnipotentiam & Charitatem, sublimitas propter Maiestatem, profundum propter Sapientiam.* Hæc sunt quatuor dimensiones eius, hæc quadriga & currus Dei est. Sic diuini interpretes super illud Apostoli vt *possitis comprehendere cum omnibus sanctis: quæ sit longitudo, &c.* *Eph.3.*

August. 2. & 3.

De hac immensitate loquens Augustinus dicit: *Deus manet intra omnia, extra omnia, & infra omnia, & supra omnia. Superior est per potentiam, inferior est per sustentationem, exterior est per magnitudinem, interior est per subtilitatem, sursum regens, deorsum continens, extra circundans, interius penetrans. Sic & lib. 2. Confessionum.*

Ps. 138.

De hac quoque immensitate in persona peccatoris dicit Psaltes: *Quò ibo à facie tua, quò fugiam; si ascendero in cœlum, tu illic es, si descendero in infernum, ades: si sumpsero pennas, & habitauero in extremis maris, illuc deducet & tenebit me dextera tua.* Si ergo offendero te, non euadam, *neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus, quoniam Iudex es*, vbique præsens, & punire potens, Elongans se vtique homo a Deo per peccatum, quanto longiùs recedit grauius peccando, tanto magis appropinquat ad eum; recedens enim ab eo vt Patre, accedit ad eum vt Iudicem. Nonne qui se elongat ab Oriente, appropinquat ad Occidentem? Et qui ab Austro recedit, nonne accedit, ad Aquilonem? Oriens & occidens in Deo sunt misericordia & iustitia: Auster & Aquilo, sunt gratia & potentia. Elongans ergo se à misericordia, accedit ad iustitiam: elongans se a Dei gratia, appropinquat ad potentiam. Paruit in Iona, qui fugiens Deum præcipientem, inuenit Deum punientem. Qui vult ergo redire ad Deum, debet redire à Deo ad Deum, à Deo irato ad ipsum placatum, ab ipso puniente ad ipsum miserentem: à Deo vt iudice, ad eum vt Patrem.

Psal. 74

Si homo hominem offenderit, vel subditus Regem, habet quo fugiat, sed si Deum, non est locus vbi se à furore eius abscondat imò, statim à peccato, eius ceruici vltor diuinus incumbit mucro, nisi supplex ad eum redeat: statimque Deus eum conscientia interius rodente, flagellat, quam ipse, quocumque se vertat, semper necesse est circumferat. Fugiebat Ionas à facie Domini, & statim cœlum, mare, venti, iram suam in eum effundunt. Mox vero ipse intelligit; Deo interius per conscientiam eum arguente, id fieri ob peccatum suum. Fugit Agar à domo Abrahæ, & statim sequitur eam Deus vt Iudex interrogans: *Vnde venis, aut quo vadis? Reuertere & humiliare sub manu Dominæ tuæ*: & locum illum vbi per Angelum Deus illam est allocutus, vocauit: *Puteum viuentis & videntis me*, & nomen Domini qui alloquebatur eam, vocauit: *Tu Deus qui vidisti me* Figura erat animæ à domo Dei, & gratia eius fugientis, quæ statim illum increpantem reperit, quia vbique est, in ipso est itinere per quod fugit. Dicit anima adultera apud Oseam, *Deseram virum meum, vadam post amatores alios* & dicit ei Deus, eius vir & sponsus, sequar aut præcedam te quocumque, & *sepiam viam tuam spinis, ita vt cogaris ad me reuerti* Hæ spinæ sunt, afflictiones animam vulnerantes, statim ac deserit Deum: hæ spinæ sunt remorsus conscientiam pungentes, vt animam Deum iudicem vbique Præsentem cognoscat, & ad eum vt sponsum redeat: hæ spinæ sunt de quibus Propheta: *Conuersus sum in ærumna mea dum configitur spina.*

Ion. 1

Gen. 16

Oseæ 2.

Hæc omnia confirmant præsentiam & potentiam Dei in omni loco, ac eius immensitatem. Sed licet vbique sit, specialiter tamen dicitur esse, & habitare in aliquibus locis, ob speciales effectus suæ ibi præsentiæ.

Primò, dicitur habitare in cœlis, quia specialissimè ibi gloriam suam manifestat, ibi populus eius electus, in quo regnat. Vnde cœlestis Ierusalem vocatur tabernaculum, aut Dominus Dei.

Secundò, dicitur specialiter esse in aliquibus terræ locis, quia specialia signa suæ præsentiæ ibi est operatus. Sic Iacob videns in loco vbi dormierat, scalam illam admirabilem, cui Dominus erat innixus, quam & Angeli ascendebant, dixit: *Verè Deus est in loco isto, hic domus Dei est.* Sic eum dicimus specialiter esse in Templis & oratoriis consecratis, & ad orationem destinatis, aut miraculis illustratis.

Tertiò, specialiter dicitur esse in iustis per gratiam, operans in illis opera supernaturalia digna æternæ vitæ: *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo.* Hinc, etiam de anima iusti dicitur *Templum Dei sanctum est*: ibi per præsentiam suam producit lumen, pacem, gaudium, fiduciam, specialiaque alia dona, quæ sunt pignus æternæ felicitatis.

Sic ergo, Deus in omnibus rebus est, sed diuersis modis. Deus est in seipso sicut Alpha & omega: in mundo sicut Rector, & Author: in Angelis sicut sapor & decor: in Ecclesia sicut Paterfamilias in domo: in anima sicut Sponsus in thalamo: in iustis sicut Adiutor & Protector: in reprobis sicut pauor & horror.

FRVCTVS PRÆSENTIÆ DEI.

Cogitatio frequens præsentiæ Dei, triplicem in nobis fructum parit & effectum.

Primo, est frænum retrahens à peccato.

Secundo, est lux tentationis tenebras dissipans.

Tertio, est calcar ad omnem perfectionem stimulans.

Quoad primum: Frænum est, quia qui Deum habet in mente, considerans illum sibi præsentem, non facilè peccat, sicut nec is qui Iudicis videt præsentiam, facilè flagitium patrat. Vndè Boetius: *Magna nobis indicta est necessitas benè agendi, qui cuncta agimus coram oculis Iudicis omnia cernentis* Quapropter magnum salutis periculum incurrunt; qui Deum præsentem non considerant, sicut ille, de quo sapiens, contemnens animam suam & dicens: *Quis me videt? Tenebræ circundant me, & parietes cooperiunt me. Quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur Altissimus.* Ideo etiam de impiis dicit Psaltes. *Inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.* Quid ita? *Quia non est Deus in conspectu eius.* Senior ergo Tobias dans filio suo monita salutis, dicit ei: *Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum, & sic fiet, vt nunquam consentias peccato.*

Eccl. 23

Hoc fræno a peccatis reuocauit Abbas Paphnutius famosam illam meretricem Thais, ad quam cum accessisset, quasi desiderium carnale completurus (reuera tamen non nisi occasionem captans reuocandi eam ad viam salutis) significauit se annuere operi carnali, si modo in locum tutum & omninò secretum duceretur. Duxit ergo illa Paphnutium in cubiculum quoddam. At ille dicit locum non esse tutum, sed facilè ipsos ab aliquo audiri aut videri posse. Deducit ergo eum in cubiculum remotius; at excusat se iterum, dicens se quoque ibi timere aliquem. Tandem illa eum in alium locum secretissimum introduxisset, dixit neminem, ibi eos videre posse, nisi Deum, aut dæmonem. Arripuit ipse ex his verbis occasionem arguendi & exprobrandi ei cæcitatem, quod credens Deum ibi eam videre, audeat in præsentia Dei, quod in præsentia hominis non auderet. Et id fecit tanta verborum efficacià, vt Deo interiùs verbis eius cooperante; & quiquid ante meretricia lucrata fuerat, in medio Alexandriæ mox igne consumpserit Postea in secretum pœnitentiæ locum transiens, post triennalem rigorosissimam pœnitentiam, ad Dominum beata migrauit. Ecce quam mutationem in ipsa effecit memoria præsentiæ Dei.

Exemp.

Quantùm ad secundum, Tentationes dissipat cogitatio præsentiæ Dei, & munit cor contra pericula obuenientia à dæmone, mundo, carne. Solis præsentia dissipat tenebras, sic & præsentia Dei in corde, omnem peccati vmbram & caliginem? *Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo, quoniam tu mecum es.* Ideo & alibi dicit Psaltes: *Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos.* Eripiet de tentatione & periculo peccati affectus tuos Dominus, si in omnibus viis tuis cogitaueris eum; & diriget te, nec permittet vacillare. Dic ergo: *Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear,*

Psal. 15.

D. Antonius & alij Patres spirituales dixerunt, nullum remedium fortius contra insidias diaboli memoria Dei cum gaudio spirituali. Miles qui in præsentia Ducis præliatur, non facile animum despondet. In militia spirituali, contra mundum & dæmonem feliciter dimicabis, si Ducem tuum tibi præsentem consideres, & in eius auxilio confidas Cogitatione præsentiæ Dei animata Susanna, omnem carnis tentationem superauit. Dicebant impij senes: *Ecce ostia clausa sunt, nemo nos videt*, ingemuit Susanna & ait: *Melius est mihi incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.*

Dan. 13.

Quantùm ad tertium: Stimulus est ad perfectionem

memoria

memoria Dei præsentis. Vnde dicit Dominus ad Abraham: Gen. 17. *Ambula coram me & esto perfectus.* q. d. si mei memoriam habueris tota vita tua, quæ est quasi deambulatio quædam ad Patriam, tunc perfectus eris. Hinc perfectionem suam sortiti videntur Elias & Enoch, & transferri meruerunt, quia semper coram Deo, & cum Deo ambularunt. 3. Reg. 17. *Viuit Dominus in cuius conspectu sto*, dicebat Elias: de Enoch vero dicit Scriptura. *Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Dominus.* Deum habere semper sibi præsentem, est verè ambulare cum illo & coram illo. Sic monebat quoque Propheta, docens viam ad perfectionem. Mich. 6. *Indicabo tibi ô homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: vtique facere iudicium & iustitiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo*, hoc est, omnia tua agere quasi in præsentia illius. Vbi acutè Hugo Cardinalis: *Ambulant post Dominum, humiles, & pœnitentes: Ambulant cum Domino, Prælati & Rectores. Ambulant ante Dominum, pij Concionatores: Ambulant à Domino, propriam voluntatem sequentes: Ambulant contra Dominum, obstinati & rebelles.* Felix ergo anima ambulans sollicitè cum Deo, illum intra se & extra se respiciens, cogitationes & affectus in eum erigens: hæc est via, hic stimulus ad omnem virtutem & perfectionem. hoc est medium, inter spiritualis vitæ media, perfectissimum.

Exemplum. Refert Dorotheus Abbas, se cuidam discipulo suo nouiter, vitam monasticam amplectenti, hoc præceptum dedisse, aureis litteris scribendum: *Nunquam cordi tuo Deus excidat, semper cogita præsentem, & te coram illo stare.* Fecit hoc sedulo, vt nec in morbis grauissimis & extremis cogitationem adeo salutarem dimiserit; & hoc exercitio quinquennij spatio, ex milite nobili, adolescente dissoluto, vitiis & luxu sæculi perdito, perfectus euasit, & sanctus, ita vt post obitum, ab aliquibus religiosis in numero Beatorum visus fuerit.

SCIENTIA DEI.

Deus omnium rerum scientiam habet perfectissimam & infallibilem, quæ transcendit omnem Angelicam & humanam.

Primò. Ratione obiecti, quia sua scientia cognoscit omnia præterita, præsentia & futura, & omnia quoque possibilia, ac seipsum tanquam originem & causam rerum omnium.

Secundò, Ratione modi & perfectionis in cognoscendo: cognoscit enim omnia perfectissimè, omni modo quo sunt cognoscibilia, ideoque omnia eius scientia comprehendit.

Tertiò, Ratione medij, non enim cognoscit per species aut per effectus, sed per suam essentiam quasi clarissimum speculum.

Quartò, cognoscit omnia in instanti, vno mentis intuitu, omnia simul simplicissimo actu intelligendo, nam ab æternitate in æternitatem, à sæculo in sæculum, eius oculus peruidet.

Quintò, Hæc cognitio inuariabilis est, nunquam incrementum habuit, ab æterno est & semper eadem; nec est accidentaria vt hominibus aut Angelis, sed est substãtialis Deo, imo ipse Deus. Denique, hæc scientia, quasi lux maxima, seipsam diffundit ad Angelos & homines, faciens ipsos cognoscere & cognosci.

Quantum ergo ad homines, scientia Dei adeò est perfecta, vt non solum sciat numerum eorum ab Adam vsque ad vltimum: sed & numerum capillorum eorum, & annorum, dierum, ac momentorum omnium quibus viuent. Numerum quoque scit electorum & reproborum in particulari, & gradum gloriæ aut damnationis eorum, & hoc ab æterno, & quibus medijs ac vijs vnusquisque ad gloriam vel damnationem sit peruenturus, scit enim omnes cogitationes & inclinationes, gressus omnes dinumerat, omnes animæ effectus penetrat, homini, imò Angelo supremo inscrutabiles.

Ps. 138. De hac Dei profundissima & exactissima scientia differit Dauid: *Cognouisti sessionem meam & resurrectionem meam.* q. d. tu cognouisti ab æternitate, quando & quomodo, & qua de causa surgere vel sedere deberem: & moraliter id intelligendo, hoc est quando cur, & quomodo, humiliandus, vel exaltandus essem. Quod si nouit id de hominibus, maxime de Christo, qui est caput hominum, ideo illi accommodatur illud, de resurrectione. Accedit: *Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam; & funiculum meum inuestigasti.* hoc est, multò ante quam cogitare inciperem, iam intelligebas quid cogitaturus forem, intellexisti etiam inter meum progressum, consilia & *funiculum meum inuestigasti*, hoc est, finem & metam ad quam perucnturus essem, quam hæreditatem ac quietem assecuturus essem. In summa, intellexisse ab æternitate, principia, media, & finem mearum actionum.

Serm. 1. de temp. D. August. explicans, quomodo Deus omnes nostras cogitationes nouerit, dicit: *Oculos Dei simul vniuersa cernentis, non abdita locorum, non parietum septa secludunt, nec solum ei acta & cogitata, verum & agenda & cogitanda sunt cognita. Ista vera scientia est summi Iudicis, ista est tremendus aspectus, cui peruium est omne solidum, & apertum omne secretum, cui obscura clarent, muta respondeant, silentium confitetur, sine voce mens loquitur.* Vnde planè stulte dicebat ille apud Sapientem, cogitans adulterium: *Tenebræ circundant me quis me videt? Parietes cooperiunt.* Rectè ei respondetur ibi. *Et non intelligit, quoniam omnia videt oculus, illius, & quod oculi Domini multa plus lucidiores sunt super solem circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & corda intuentes, &c.*

Hinc Ægyptij vt Dei significarent omnem scientiam, pingebant sceptrum cum oculo: per sceptrum significantes dominium & potestatem regiam: per oculum, rerum omnium scientiam. Hinc Ieremias vidit, *Virgam Vigilantem*, Ier. c. 1. quod aliqui vertunt, *Virgam oculatam*, quæ significabat Deum ipsum, & eius vindictam, ad peccata vigilare, vt statim illa plectat. Ita Balthazar sacrilegus & temulentus, vidit mox, *manum scribentem in pariete*, & sensit eam. Ita vigil clamabat: *Succidite arborem*, ad puniendam superbiam Nabuchodonozoris. Deus ergo totus oculus est, vigilans super vias nostras, & respiciens cogitationes hominum.

Ita verò proprium est Deo cogitationes cognoscere, vt nec conueniat vel dæmonibus, vel etiam ipsis Angelis: nesciunt enim cogitationes mutuas, vt docent Theologi, nisi sibi mutuo manifestent, vel eas per reuelationem, aut in Verbo videant. Sic Angeli & Beati cognoscunt in Verbo, vel per reuelationem, cogitationes nostras ad se directas, vt pro nobis intercedant. Videt enim quilibet Beatus in verbo diuino, quicquid spectat ad eum & statum suum. Cùm ergo spectet ad eum scire quis inuocet eum, & ad quem tinem: hoc ei fit manifestum, per ipsam beatam visionem in diuina essentia, tanquam speculo voluntario, quod repræsentat quicquid ad Beatum spectat.

In hac tamen vita etiam aliquibus sanctis Deus id priuilegij communicauit, vt aliorum cogitationes, tentationes, abscondita cordis cognoscerent.

Surius in vita eius. Beata Catharina Senensis cùm quis ad eius alloquium accederet, statim agnoscebat an anima eius in statu peccati mortalis foret, fœtorem quendam spiritualem spiritu suo persentiens.

Sic sanctus Franciscus ambulabat cum quodam socio suo, qui mundum relinquens de familia nobili extiterat. Cùm ergo Franciscus asino veheretur, & ipse pedes eum cum labore sequeretur, & cœpit cogitare quomodo de familia illustriori foret quam Franciscus, cuius iam ipse deberet esse pedissequus. Franciscus ergo statim descendens, & eius cogitationes noscens, dixit ei: *Frater ascende in meum locum, tu enim nobilior es & melior me, tibi debetur locus hic, meum autem est te sequi.* Ille ergo confusus videns innotuisse cogitationes suas, procidit ad pedes eius, culpam fassus & humiliatus. Exemplum.

OMNIPOTENTIA DEI.

Deo soli conuenit Omnipotentia, quæ est vnum ex præcipuis eius attributis.

Hæc se manifestat, dum mundum creat ex nihilo, hominem ex luto, mulierem è costa: dum aquam vertit in sanguinem, virgam in serpentem, mulierem in statuam, salis, aquam in vinum, panem in corpus suum. Digitus enim Dei in omnibus his est, & mutatio dexteræ Excelsi. Et per hanc omnipotentiã plus potest Deus facere, quàm homo dicere aut intelligere. omnia quæcũque voluit fecit, sine labore, sine difficultate, sine resistentia. Per hanc quoque omnia conseruat, & ab illo omnia pendent, & in nihilũ redirent, sine eius manu sustentante. omnia egent eius potentia cooperante, quia sine illa, nec Sol lucere, nec ignis calefacere, nec homo se posset mouere. Et cùm homo, Cælum, Sol Angeli, ex nihilo sint & ad nihilum tendant; nec actionem, nec motum, nec stabilitatem, sine illo habent.

Hæc omnipotentia in pluribus Scripturis significatur.

Isa. 40. *Prima*, eam indicat Isaias, dum dicit Deum tribus digitis appendere molẽ terræ mensum esse pugillo aquas; cœlos palmo librare in pondere montes. Qui sunt tres digiti Dei, nisi Potentia, Sapientia, Bonitas, per sapientiam designat

Abraham qui solus Deus verus est', congregati sunt: & hoc per prædicationem Apostolorum. *Dij enim fortes terræ eleuati sunt*, id est, Apostoli, quasi dij super terram à Deo constituti, adeò vehementer eleuati sunt donis sapientiæ & fortitudinis & miraculorum, vt Principes populorum eis resistere non potuerint, vt exponit D. Chrys. Principatus ergò eorum nimis confortatus est, qua & super populos, & super Reges, & super dæmones potestatem & imperium habuerunt. Illi verò Principes, *Memores erunt nominis tui Domine*; quia nomen tuum portabunt coram Regibus & Monarchis, & omnibus gentibus, Propterea memorabile faciunt nomen tuum apud omnes posteros, *& populi confitebuntur tibi Domine*, & cum illis celebrabunt nomen tuum, & potentiam tuam, vsque in sæculum sæculi.

D. Chr. 6.

PROPOSITIO II.

D*Eus ad fidei plantationem & orbis conuersionem, elegit Apostolos piscatores & ignobiles.*

Primò, vt fundamenta Ecclesiæ responderent fundamentis orbis terræ. De terra dicitur apud Iob: *Appendit terram super nihilum.* Vbi dicit Liranus, quòd aqua habet pro fundamento terram, aër aquam, ignis aerem, & sic per cælos ascendendo vsque ad supremam sphæram, itavt tota machina, terræ innitatur. Sed terra est super nihilum, super seipsam, verbum Dei: *Qui fundasti terram super stabilitatem suam.* Sic Deus Ecclesiam tanta stabilitate fundauit, vt vires inferni superare eam non valeant, & tamen super nihilum fundauit eá. Aliæ Respublicæ, Monarchiæ, aut Vrbes, habent fundamentum suum, aut in sapientia (aut in armis, aut in diuitiis, aut in sanguine & stemmate. Sed ciuitas Domini & regnum eius super nihilum est, super duodecim viros ignobiles, sine diuitiis, litteris, armis. Hoc mysterium videtur indicasse Anna in suo Cantico, dum dicit: *Domini sunt cardines terræ, posuit super eos orbem.* Ipsi Apostoli velut cardines & fundamenta sunt super quos posuit Dominus totum orbem, non quia fortes erant, aut potentes ad tale pondus, sed quia Domini erant, quia poterat eis fortitudinem sufficientem impertiri. Hanc ergo scripturam de Apostolis rectè intelligi confirmant Hebræa quæ habent *Domini sunt afflicti terræ*

Iob. 26.
Psal. 103.
1. Reg. 2.

Secundò, rationem adfert D. Paulus: *Infirma, inquit, elegit Deus, vt confundat fortia, vt non glorietur omnis caro* Elegit vt fidem plantaret, ignorantiam, simplicitatem, debilitatem, vt confunderet fortitudinem arrogantem, sapientiam subtilem, nobilitatem mundi superbam, *vt non glorietur omnis caro.* Hic D. Prosper applicat virtutem Sampsonis, cũ asini mandibula (quod est animal simplex & ignarum) triumphantis de tot Philistæis, qui velut gigantes erant, & dentes mandibulæ sanguine hominum tincti mansere. Dicit ibi significari victoriam Christi de mundo, per simplicitatem & ignorantiam Apostolorum, sampson poterat gladium aut alia arma reperire, vsus est tamen instrumento adeò inepto ad bellum, vt victoria non tam instrumento attribueretur, quàm fortitudini personæ. Sic Christus variis modis poterat sibi mundum subiicere, sed hunc mundum elegit vt tota gloria sua esset, nec haberet instumentum vnde gloriaretur. Hanc rationem adfert Diuus Augustinus. *Magna, inquit artificis misericordia sciebat enim quod si eligeret Senatorem, diceret Senator, dignitas mea electa est, si diuitem eligeret, diceret, opulentia mea electa est, si Regem, potestas mea: si Oratorem, eloquentia mea: si Philosophum, sapientia mea electa est: Dicit ergo Dominus: Relinquantur superbi illi, multum tument: Veni tu pauper, nihil habes, nihil nosti, sequere me, tam longe fonti vas inane admouendũ est: Dimisit retia Piscator, accepit gratiam & factus est diuinus Orator, leguntur modo verba Piscatorum, & subduntur colla Oratorum.* Hæc Augustinus.

1. Cor. 1.
Ser. 59. de verbis Domini.

Rationem hanc etiam significabat Ambrosius: *Elegit duodecim, quos ad propagandum auxilium salutis humanæ, per terrarum Orbem satores fidei, destinaret. Simul aduerte cœleste consilium Non sapientes aliquot, aut diuites, aut nobiles elegit, ne traduxisse prudentia, ne redemisse diuitiis, ne potentia nobilitatisque authoritate traxisse aliquos ad suam gratiam videretur.* Hæc Ambrosius. In predicatione ergo Apostolorum mirè eluxit virtus Christi.

Ambr. L. 5. in Lucam.

3 In eo quod pauci Piscatores illiterati, obscuri, *tanquam purgamenta mundi habiti*, orbem tamen fidei & cruci Christi subiecerint Et id quidem adeo breui tempore, non armis, aut potentia, aut eloquentiæ vi, sed simplici prædicatione.

2. Quod tot hostes visibiles & inuisibiles eiecerint. Inuisibiles quidem, dæmones & idola, peccatum, mortem & infernum totum, Visibiles vero, Reges & Principes, Oratores, & Philosophos, Græcos & Barbaros, denique Leges & Iudicia, Religionesque antiquissimas & disciplina, quæ tot habebant sectatores illustres.

3. Quòd persuaserint doctrinam de Deo crucifixo adorando, & saluatore credendo, quodque persuaserint legem eius, adeò carni repugnantem. Denique quod non solùm vrbes aliquot, sed & totum ferè orbem huic fidei, & regno Crucifixi subiecerint. Vnde Tertullianus lib. contra Iudæos, Christi regnum, omnium Regnum & populorum regnis ita confert. *Salomon regnauit, sed in finibus Iudææ tantum, à Dan vsque Bersabee, Babylonis & Parthis regnauit Darius, non vltrà Aegyptiis Pharao, sed illis tantum. Nabuchodonosor ab India vsque ad Aethiopiam. Alexander Macedo nunquàm Asiam vniuersam, & cæteras Regiones postquàm deuicerat, tenuit. Sic Germani, Britanni, Mauri, Romani, Imperij sui habent terminos, Christi autem nomen & regnum vbique porrigitur, vbique creditur, ab omnibus gentibus colitur, vbique regnat & adoratur, vbique omnibus æqualis, omnibus Rex, omnibus iudex, omnibus Deus & Dominus*

Porro licet Apostuli secundùm mundum illiterati fuerint, impotentes, ignobiles, virtute tamen ex alto induti fuere & sapienti, vt legationem suam ad effectum deducerent. Et tanta gratia à Spiritu sancto repleti fuere, vt non solùm in gratia præcesserint antiquos Sanctos veteris testamenti; sed & omnes Sanctos noui testamenti, quacumque prærogatiua fulgeant, siue virginitatis, siue doctrinæ, siue martyrij, abundantius illis spiritum sanctum participantes, vt asserit. D. Thomas *Licet enim inquit, quidam alij Sancti maiora sustinuerint tormenta, & maiores austeritates tamen sciendum quod magnitudo meriti principaliter & respectu essentialis præmij attenditur secundum charitatem. Apostoli ergo opera quæ fecerunt, ex maiori charitate fecerunt: ex qua habebant cor ad multò maiora facienda, si opportunum fuisset.* Charitas autem hæc vnicuique datur secundum mensuram donationis Christi, ille autem dat, iuxtà id ad quod elegit. Sicut ergo excellentissima gratia data est Christo, quia caput omnium iustorum, & post eum B. Virgini, quia electa est, vt foret Mater Dei: ita cùm ad summam dignitatem electi fint Apostoli (vt Ecclesia in illis fundaretur, & immediate à Christo ad orbis conuersionem & salutem mitterentur) ideo eis abundantiorem gratiam præ cæteris tribuit. Abundantius participarunt destuentis gratiæ, quò proximiores fuerunt fonti. Plenius participarunt de luce & ardore charitatis, quo vicimiores fuerunt Soli. Et quo erant membra digniora corporis mystici, & viciniora capiti: eo plenius participarunt de eius influxu vitali. Christus est fons sol, caput nostrum, cui ipsi præ cæteris coniuncti fuêre.

D. Th in c. 8. Epist. ad Rom

In huius rei confirmationem facit, quod dicit Apostolus: *Nos ipsi primitias Spiritus habentes*, quod verum est, non solum quia tempore priùs spiritum sanctum habuerunt, sed etiam quia pleniùs & perfectius: sicut in fructibus quod prius ad maturitatem peruenit, est pinguius & magis acceptum. Ideo primitias petebat Dominus. Vnde ad Hebræos dicitur, *Accessistis ad Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlestibus.* Quod si quis contendat Ioannem Baptistam Apostolis præferendum in gratia, quia dicit Dominus. *Inter natos mulierum non surrexit maior*: sciatis, hanc Scripturam non conuincere, quia non comparat eum Christus cum sanctis noui testamenti, sed cum antiquis Prophetis vt etiam expressit Lucas. Vnde inde non colligitur maior, vel par esse Apostolis, nec hoc certo asseri potest, nec hic contentiosius agendum.

Ad Rom. 8
Ad Hebr. c. 12.
V. Th. in loco cit Rom. 8.

Referunt aliqui, inter duos viros doctos quondam disceptationem fuisse, quia vnus summa in veneratione Ioannem Baptistam, alter specialiter colebat Euangelistam, quolibet multum commendante Patronum suum. Condixerunt ergo sibi diem ad plublicam disputationem de hac re, ad probandum quis maior foret. Sed nocte præcedente, diem assignatum, Baptista apparuit Doctori sibi deuoto, Euangelista quoque alteri sibi deuoto, monentes vt talem disputationem dimitterent, sed sicut in cœlo ipsi concordes erant in gloria, ita hortabantur vt in terris concordes forent in pace & charitate, & quod demum in cœlis hanc veritatem forent visuri. Ita quidem.

Goif. Pepin. sup. Confirm. Exemplum.

Ergo honorandi sunt Sancti, nec contentiosius disceptandum de eorum præeminentia, sicut multi de fundatoribus suis Francisco, aut Dominico, &c. Inutiliter ac imperitè faciunt, Fundatores suos ad sedem Luciferi exaltantes, vltrà Apostolos extollentes, aut alios Martyres & Confessores in Ecclesia Dei celeberrimos. Scire ergo debent hi, quod sicut *honor Regis iudicium diligit*, ita & sanctorum eius, quibus non est gratus falsus honor, aut indiscreta deuotio.

V. Th. kemp l. 3. de Imit. cap. 58. Psal. 98.

PROPO

PROPOSITIO III.

Apostoli Ecclesiam fundarunt & fidem, non solùm Verbi prædicatione, sed & sanguinis effusione.

Sic canit Ecclesia: *Isti sunt qui viuentes in carne plantauerunt Ecclesiam sanguine suo, &c.* Vide ergo Ecclesiæ structuram. Primum fundamentum est Christus, quasi rupes firma & fundamentum fundamentorum. Super illud duodecim sunt lapides fundamentales Apostoli: Vidit enim Ioannes, *in fundamentis ciuitatis nouæ scripta nomina duodecim Apostolorum Agni, ornata omni lapide pretioso.* Accedunt deinde ad hanc structuram omnes animæ fideles, *tanquàm lapides viui vt coædificentur*, inquit, Petrus, & hi lapides per varias afflictiones & persecutiones, quasi per malleum & securim aptantur huic ædificio *Tunsionibus, pressuris, expoliti lapides, suis coaptantur locis, per manus artificis, disponuntur permansuri sacris ædificiis.*

Ap. 21.
2. Pet. 2.

Cæmentum verò huius ædificij est Sanguis Christi, Apostolorum & Martyrum; quia per illum sanguinem, coagmentationem, & firmitatem accepit aduersus omnes ventos & vndas aduersus *mirabiles elationes maris* huius procellosi, hoc est, contrà conspirationes omnium Principum, & Tyrannorum, Iudæorum & Gentilium. Aduersus hos, hi orbis triumphatores vsque ad sanguinem, pro veritate fidei decertarunt: Vnde August. *Incomparabiliter pulchrior est veritas Christianorum, quàm Helena Græcorum. Pro illa enim fortiùs nostri Martyres aduersùs hanc Sodomam, quàm pro illa illi Heroes aduersus Troiam dimicauerunt.* Simile itaque fuit Apostolorum & Martyrum bellum pro Fide, bello Gedeonis; quia vt ait Rupertus: *Armati venerunt cum Duce suo ad prælium Martyres Domini, sed tubis, sed lampadibus, sed lagenis. Insonuerunt tubis dum prædicant. Confregere lagenas, dum soluenda corpora sua hostibus gladiis in passione supponunt. Resplenduerunt lampades, dum post solutionem corporum miraculis coruscarunt.* Ita ille, Sic scilicet contra infernum, mundum, idolatriam, non armis aut sagittis, sed corporum quasi lagenarum confractione pugnarunt. Et tunc amor Dei, lumen, gratia, sanctitas eorum & vis fidei eluxit. Verum est ergò illud, quod in Cantico Deboræ canitur: *Noua bella elegit sibi Dominus.* Ipse virga potentiam Pharaonis dissipat, asini mandibula Philistæos, baculo & funda Goliath, tubarum clangore mœnia Iericho, lagenarum confractione hostes Gedeonis. Quæ omnia significabant, quod per ignominiosam Crucis instrumentum, & per martyrium, & Apostolorum vocem & sanguinem mundum & sathanam erat subiugaturus. Per sanguinis ergò effusionem, Ecclesia & fides initium suum habuit & incrementum. Vnde & Ecclesiæ Christi sponsæ rectè potest applicari illud apud Ezech. *Transiens per te, vidi te conculcari in sanguine tuo, & dixi viue, viue inquam, in sanguine tuo.* Vt sit sensus: Cum adhuc in adolescentia esses, ô Sponsa! transiui te, & vidi quod iaceres in sanguine tuo, in sanguine filiorum tuorum, in sanguine Martyrium Et dixi: Viues in illo sanguine, quia mors filiorum tuorum, tibi vita erit, & ille sanguis erit quasi semen, quo propagaberis & cresces: quia *Sanguis Martyrum semen est Christianorum. Semper Dominicus ager segete ditiori vestietur, dum grana quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur.* Voluit Deus confirmationem legis nouæ similem esse confirmationi legis antiquæ. Moyses vt dicit Apostolus. *Aspersit sanguine victimarum librum legis*, ad eius confirmationem aspersit & populum ipsum. Sic populus Christianus & lex noua aspergitur Sanguine Christi; & confirmatur sanguine victimarum, hoc est, Martyrum, pro illius legis defensione in sacrificium sese Deo offerentium.

Aug. ep. 9.
Iudicū 7. Rup. l. 1. c. 11. in l. Iud.
Ez. 16.
Heb 9.

Voluit secundò, consecrationem noui templi sui, nouæq; Ecclesiæ, similem esse consecrationi Templi Salomonis, vt figura impleretur veniente veritate. In illius Templi consecratione, centum millia ouium, & viginti millia bouū, sacrificata sunt. Vt quid putas tanta sanguinis effusio? Vt quid tot victimæ? Significabatur in Ecclesiæ nouæ erectione & consecratione, multum sanguinis effundi debere: multas victimas offerendas esse. Agni & oues sunt simplices Fideles qui se ad mortem in primitiua Ecclesia pro fide liberè obtulerunt, in sacrificium Deo; quorum numerus adeo ingens est vt vix numerari possit. Quia in generalium persecutionū procellis, nulla erat Regio, aut insula, nullus terræ angulus, qui non sanguine Martyrum redundaret. Dies vnicus post grauissimam lanienam, plura millia ad coronas emittebat. Omnis ordò, omnis sexus ad necem quærebatur: *Ætas*, loquit Ambrosius, *adhuc mori nescia, vitam quam vix hauserat, iam quasi perfuncta donabat, nondum idonea pœnæ & iam matura victoriæ, Diuinitatis erat testis, quæ nondum sui existebat arbitra.* Ita vtrique fidei vis, quæ ab illa etiam testimonium repetebat ætate Matres cum pueris, liberè se neci tradebant.

Figuræ.
2. Paralip. c. 7.
Ambr. de virg. l. 1.

Habes hac de re illustre exemplum apud Prudantium, quomodo puer nondum septennis coram Asclepiade Præfecto, Dei vnius essentiam & Christi virtutem (explodens deorum multitudinem) constanter asseruerit. Tyrannus ergo matrem accersiri iubet & coram illa virgis immaniter cædi. Cunctis flentibus ad crudele spectaculum sola mater stat, imperterrito vultu, & serena fronte amore Christi. Paruulus interim se sitire clamat; at mater eum increpans, dicit Christianum cedere morti non debere. *Si sitis*, inquit *ô fili! habes aquam vitæ, quam sugere modo potes de Christo, habes fontem illum perennem, tibi proximum; Calix infantium Beethlemiticarum exhauriendus est. Memineris, ô fili! obedientiæ Isaac paruuli sese liberè sacrificantis. Memineris constantiæ puerorum septem Machabæorum, ad mortem intrepidè sese offerentium.* His similibusque puerum mater animans, facit vt virili animo omnes dolores & vulnera virgarum rideat, tortoribusque insultet victor. In rabiem verò actus Asclepiades, capite eum mulctari iubet. Ex alto ergo dimittitur puer quem in sublimi suspenderunt, ad virgarum ictus suscipiendos. Mater dimissum ex alto, gerebat amplexu & sinu, osculo solùm ei impresso, valedicit, & carnifici tradit. sed dum amputat ceruicem carnifex mater psallere docta ex Dauide canebat: *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius, Tuus ille seruus filius ancillæ tuæ.* Talia canens, explicabat pallium & sinum, subiectu & sanguine, vt hanc pretiosam cruoris vndam gremio suo exciperet, & carnem applicaret pectori.

Prudēt. l. de coronis.
Exemplum.

Vides ergò quommodo agni & oues, pueri & matres tanquàm victimæ prætiosæ oblatæ fuerint Deo, iam ab initio Ecclesiæ, quasi in consecrationem eius. Et quidem plura millia victimarum oblata sunt: & sanguis copiosior effusus, quàm in consecratione Templi Salomonis. si enim centum millia ouium ibi oblata: multo plures Martyres etiam in Ecclesię initiis fuere. Dicebat enim Diuus Hieronimus de suo tempore: *si Ecclesia omnibus voluisset festos dies decernere, plusquam quinque millia vnicuique diei posset assignare.*

Sicut verò diximus, per oues designari simplices Fideles, ita per viginti millia boum, dicimus significari Apostolos, & Apostolicos viros, fidei Prædicatores, qui tanquam boues in agro Domini laborant, qui etiam sanguine suo ecclesiam consecrarunt, & fidem confirmarunt. Mors eorum non aliud fuit, quàm Deo acceptabile sacrificium. Hinc S. Episcopus Polycarpus cùm in medio ignis ligatus foret, ipse se velut viuum & odoriferum sacrificium Deo offerens, hunc in modum precabatur: *Accipe Pater æterne, in sacrificium acceptabile, quam mihi donasti vitam. Tu dominus es Vniuersi, & Pater Saluatoris Domini mei Iesu Christi, per quem te cognouimus, & qui se pro nobis obtulit in Cruce Per eundem meipsum offero nunc, in confessione fidei sanctæ, ad gloriam tuam eiusque æternam. Gratias tibi infinitas ago, quod me dignatus es adscribere numero Beatorum Martyrum tuorum, & me facere participem Calicis & Passionis Domini mei Iesu Christi.* Habuit vero hæc oratio tanquam vim, vt ignis accensus, viri sancti corpus non vreret, sed tantùm velut contegeret & protegeret, quod mirabilius est, ipsę flammæ spirarent & diffunderent suauissimum odorem, quasi incensi Thymiamatis aut thuris, vnguentique odoriferi. Id videntes impij ministri gladio eum transuerberaruut, & copia sanguinis defluentis statim extinctus est ignis, & anima ad Deum euolauit. Vide Ribadeneyram.

Exemp.

Propterea etiam mortem & martyrium suum vicinum sciens Apostolus, de illo quasi sacrificio loquens. Dicebat, *Ego enim iam delibor*, hoc est sanguinem meum quasi libamen Deo profundo & sacrifico. Memineris ex Leuit. sacrificia duas partes habuisse, victimam scilicet, bouem aut ouem, & libamen puta vinum aut oleum. Erant ergo sacrificia quasi conuiuium Dei, in quo velut cibus Dei erant victimę, potus vero libamen. Victimas ergo vocat Paulus gentes à se conuersas, Christoque oblatas quasi in sacrificium: sanguinem autem suum, quo hanc victimam & oblationem confirmauit & sanxit, libamen vocat. Ita etiam loquitur ad Rom. 15. & ad Philipp. 2. v. 17.

In vita Polyc. 26. Iann

Sic & D. Laurentius de Xysti Pontificis martyrio, quasi de sacrificio loquitur, cùm eum ad martyrium euntem sic alloquitur: *Quo properas Sacerdos sancte, sine ministro ad sacrificium? Tu nunquam sine ministro illud offerre consueueras: Experire ergo, vtrum dignum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici Sanguinis dispensationem.* Cupiebat & ipse consors esse in hoc Sacrificio mortis eius.

Omnes ergo hi boues erant strenuè in agro Domini laborantes,

botantes, qui sanguine suo Ecclesiam consecrarunt: fidemque confirmarunt. Et hi quoque magno numero fuerunt. quia persecutionis furor, Religionis nostræ Præcones ac Antistites, eosque qui Sacerdotalis erant Ordinis præcipuè impetebat; vt illi qui cæteris eminebant tanquam *montes transferrentur in cor maris*. Et vt illis qui in nauiculo Petri gubernacula sortiti erant, disiectis, iam tota nauis periculo subjaceret. Vndè triginta primi Pontifices martyrio sunt affecti, & multi eorum ministri cum eis.

Hoc verò hic aduertendum, Apostolos qui fidei fundatores fuere in vita sua: non minùs Ecclesiæ profuisse post mortem, fauore suo, meritis & intercessione, quam antè. Hinc de B. Petro loquens D. Leo cui dictum fuit. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cælorum.* Manet inquit, *dispositio veritatis, & B. Petrus in accepta fortitudine petræ perseuerans suscepta Ecclesiæ gubernacula non reliquit; qui nunc plenius ea quæ sibi sunt commissa, peragit, & omnes partes officiorum & curarum in ipso, per quem est glorificatus, exequitur. Si quid itaque à nobis rectè agitur, aut abtinetur, illius est operum atque meritorum, cuius in sede sua viuit potestas, excellit authoritas.* Ita D. Leo.

D. Leo in anniuersario assump. suę V. sup. lect. 4.

Certè D. Petrus & D. Paulus fidei propagationi summè profuerunt; dum Constantino apparentes ad fidem capessendam induxerunt, per quem toto imperio fides est propagata.

D. Iacobus in Hispania paucos conuertit, sed tamen eius meritis & patrocinio post mortem conuersa est Vnde quod de Sampsone dicitur: *Plures occidit moriens quàm viuens*; ita ille plures mortuus occidit peccato, vt viuerent iustitiæ, quam fecerat viuus. Hoc etiam ipsi prædixerat B. Virgo, quæ ei dum in Hispania ageret, apparuit; & cum tristaretur se tam parùm fructus illic se fecisse, significauit ei B. Virgo, post mortem plures conuertendos. Vnde dicitur in loco, vbi apparuit Oratorium Virgini Mariæ dedicasse.

Exemp. Ribad. in vita S. Iacobi.

De Apostolo Thoma si loquamur, certum est Indiam eius tutelæ commissam, maximos fauores ipsius patrocinio assequi quotidie, Euangelij luce, eius meritis incrementum accipiente. S. Xauerius qui inter primos Indiam Orientalem fide illuminauit, quoties aliquid magnum in istis Prouinciis, pro salute illarum, & Dei gloria attentare volebat, prius ad corpus B. Apostoli Thomæ peregrinationem instituebat. Vbi plures noctes, diesque in oratione consumens, per merita Apostoli instanter supplicabat, sibi à Deo donari partem spiritus eius ac zeli: ad renouandam fidem in istis Prouinciis, in quibus eam plantaret Apostolus, & vt posset hanc vineam eius tutelæ commissam nomine quoque ipsius & fauore, tanquam minister excolere, Vnde magna aggressus est, & ad affectum deduxit ipsius Apostoli ope, vt sępè fassus est.

Exemp. Ribad. in vita S. Th.

Est & aliud mirabilius quòd plures scriptores referunt tempore Calixti secundi anno 1120. Patriarcham Indiarum Ioannem nomine, deuotionis gratiâ Romam venisse, & in pleno Consistorio coram Pontifice, & Cardinalibus aliisque Prælatis asseruisse, Apostolum Thomam visibiliter annis singulis apparere, & manu propria populum communicare, præseruando dignis, indignos verò prætereundo.

Ribad. in vita S. Th. Exemp.

PROPOSITIO IV.

Sicut prima fidei plantatio facta est per sanguinem, ita in nouo orbe, fidei propagatio fit per Christianorum nouorum sanguinem. Verum esse illud cuiusdam Poetæ carmen nemo ambigat.

Sanguine fundata est Ecclesia, sanguine creuit,
Sanguine nutritur, sanguine finis erit.

Fides enim accepit firmitatem per sanguinem Apostolorum & Martyrum, nutritur quotidie & propagatur persecutionibus, & per sanguinem quem effundet Antichristus, finietur completo numero electorum.

Corn. à Lapid. in Epist. ad Heb.

Quomodò autem fidei propagatio in nouo orbe per sanguinem fiat, docent nos quæ ex Iaponia referuntur. Anno 1617 grauis in Christianos exarsit in Iaponia Regis ac Principum ira & persecutio, multi è prisca nobilitate bonis omnibus priuati, in exilium acti sunt: ipsi verò exultantes bonis cedebant, & multi ex Christianis gubernatori nomina sua deferebant vltro, vt sic se profiterentur Christianos. Sed vt magis se contra iram Regis obarmarent, sodalitatem Martyrum instituerunt, ad quam mox tria capitum millia sese aggregarunt. Huius sodalitatis prima lex est: *si pro fide Christi bona adimantur, spolium hoc forti & libenti animo tolerata*, Secunda lex: *Pars constantia, & animo auxilium & mortem pro Christianissimo excipito.* Plures ergo quod verbis professi erant, re præstiterunt. Arimæ Regulus cædi Christianorum tribunal erexerat, diem dixerat, Mox viginti Christianorum millia vltrò se præsentarunt, vt Christianos se profiterentur. Territus tyrannus cessit, & paucorum nece suum furorem satiauit. Ex illis octo viuos cremari iussit. Inter eos erat Pater & Mater, cum filio duodeni, & filia viginti annorum, quæ in mediis flammis exultans, prunas ardentes quasi rosas aut carbunculos gemmasque pretiosas, capiti suo imponebat, illis velut se coronans Frater verò paruulus, solutis igne vinculis, ignem cum gaudio calcans, ad matrem pariter ardentem gratulabundus accurrit: terque Iesu & Mariæ sanctissima nomina forti voce inclamans, matria suæ gaudia cumulauit, & ad latus eius extinctus concidit. Ecce quomodo in illis reuixit feruor ille, & spiritus primitiuæ Ecclesiæ: *quos nec gladius nec persecutio, nec ignis, nec mors qualibet separare potest à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu.* Simile quid accidisse legimus in feruidis illis Christianis, tempore Valentis Imperatoris. In Edessa Mesopotamiæ ciuitate, inquit Socrates, oratorium est quod dicitur Martyrium S. Thomæ Apostoli, in quo frequentes conueniunt ob loci sanctitatem. Valens Imperator videns hanc multitudinem, quam sciebat hæresim suam detestari, fertur Præfectum manu percussisse, quod non curasset eos indè expelli. Præfectus autem, cùm, contumelia hac accepta, paratus esset vel inuitus Imperatoris iræ morem gerere, occultè significat (non enim tot virorum cædem perpetrare volebat) ne quisquam in martyrio deprehenderetur. Verùm nemo acquiescebat illius consilio, vel minis, omnes enim sequenti die ad oratorium confugiunt, & conueniunt. Cum autem, Præfectus multorum militum manu stipatus, illuc properaret, vt Imperatoris iram exequeretur: Mulier paupercula, filium suum manu trahens, ad martyrium currebat, & ordinem satellitum præuertebat Indignatus Præfectus eam vocat dicens, *Quò tam incanditè curris ò infelix mulier?* Cui illa: *illuc curro quo alij currunt.*: Ille verò: *Non audisti Præfectum omnes interempturum quos ibi repererit?* Audiui, inquit, *& ideò festino, vt ibi inueniar* Hoc audito, Præfectus admiratur conuenientium dementiam. Accedit ad Imperatorem, & instruit cunctos pro fide sua paratos mori, nec tamen conuenire, vt tantus hominum numerus breui tempore occidatur, atque ita imperatori vt iram poneret, persuasit. Ita Socrates.

Exemp.

Socrates l. 4. Hist. c. 18.

Primus ergo charitatis zelus renouatur in Christianis noui orbis dum sese vltro pro nomine Iesu morti offerunt: vt sint & ipsi victimæ pretiosæ, quarum sanguine nouiter ibi surgens Ecclesia & fides, aspergatur & confirmetur. Vbi etiam elucescit, si plenius inspiciamus diuina sapientia: quæ eodem tempore quo fides cœpit exulare per hęreses introductas in variis Europæ partibus, ad nouum orbem illam transtulit: voluitque eam cum gaudio ab incolis illis barbaris hospitio excipi. Adimpletur ergo illud Euangelij: *Auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum.* Auferentur dona spiritualia, fides & vera Dei cognitio, per quæ regnat. Et quia qui fuerunt, *ad nuptias vocati, non fuerunt digni, mittuntur serui ad exitus viarum, vt cæcos quoque & claudos compellant intrare.* Sic solet Dei prouidentia, dum aliquos permittit cadere, alios pro illis erigere. *Conteret multos,* inquit Iob. *& stare faciet alios pro eis, nouit enim opera eorum, & ideo induxit noctem, & conterentur,* Hinc loco Angelorum cadentium homines substituuntur: & Gentes eliguntur loco Iudæorum. Sic auferens ab Heli sacerdotium, prouidet sibi de Samuele, Regnum auferens à Saule, prouidet de Dauide, Apostolatum auferens à Iuda, prouidet de Matthia, Denique coronam quadragesimi militis deficientis præ frigore, impertitur Ianitori. Quando ergo Deus vasa irę dissipat, vasa sibi prępatat alia, in quę misericordiam suam effundat. Hęc itaque multorum defectio & nouorum Christianorum erectio & feruor, nobis confusionem parere debet & timorem, ne forte & nos indignos exhibeamus, & à nobis corona fidei auferatur. Hinc sollicitè monet Dominus: *Ecce venio citò, tene coronam tuam, vt nemo accipiat eam:* quibus verbis monet Angelum, siue Episcopum Philadelphię, & plebem illius, sed in illo monet etiam nos omnes.

Mat. 21.

Iob. 34. Gr. 25. mor. c. 10. & 11. 1. Reg. 2. V. breuiarium 9. Matthij.

Apoc. 3.

LECTIO

LECTIO IX.

De Symbolo Apostolorum:

1. *Docet Apostolos, hoc Symbolum composuisse.*
2. *Articulos Symboli ab hæresibus ordine quodam impugnatos.*
3. *Vtilem esse recitationem frequentem Symboli.*

PROPOSITIO I.

Aug. ser. 115. de tempore.

PRimum *Fidei nostræ symbolum composuerunt Apostoli.* Est verò Symbolum, Regula Fidei nostræ, simplex, breuiter comprehendens primaria capita nostræ Religionis, quæ omnibus credenda expreisè proponuntur. Quatuor autem celeberrimæ sunt. Primum Apostolorum nominatur, de quo agimus. Secundum est Concilij Nicæni, in quo ob Arij hæresim, explicantur pleniùs pertinentia ad Filij diuinitatem. Tertium est Constantinopolitanum, in quo propter hæresim Macedonij, adduntur quædam de Spiritus sancti diuinitate. Quartum est Athanasij omnium explicatissimum, quod iam olim à tota Eccesia receptum est, vndè est eiusdem authoritatis cum aliis.

Quantum ad symbolum Apostolicum: Cum illi post Spiritus sancti missionem accepissent mandatum eundi in vniuersum mundum, composuerunt formulam quandam Christianæ fidei, vt idem omnes sentirent, & proponerent illis, quos ad vnitatem fidei erant vocaturi.

Hanc formulam, *Symbolum* vocarunt duplici ratione. Primò, quia ex variis sententiis quas in commune contulerunt, conflata est. Secundò, quia est velut nota & tessera, qua falsi fratres à veris Christianis dignoscuntur. Sicut enim inter milites datur nota & tessera, vt se mutuò agnoscant; ita & inter milites Christi. sic & ab initio Lutheranæ fictionis, vt ipsi Protestantes dignoscerentur tanquàm noui Euangelici, pro nota & symbolo distinctiuo, famulorum manicas & vestes, his litteris seu pictis, notari voluerunt. V.D.M.I.Æ. hoc est. *Verbum Domini manet in æternum.* Sic & hæretici habent speciales suæ fidei confessiones, & Turcæ habent Alcoranũ suum, hoc est, fidei Mahometanæ confessionem. Ipsi ergo Apostoli tanquam Patres fidei Fundatores Religionis Christianæ, Magistri doctrinæ Euangelicæ, Legati Christi, Coadjutores eius in opere Redemptionis, hanc formulam omnibus Ecclesiis tradiderunt. Vnde licet non sit scriptura sacra, habet tamen eandem authoritatem, etsi enim non scripto, tamen viuæ vocis ministerio tradiderunt. An verò singoli particularem articulum composuerint, an communi consensu omnes articulos, non est certum.

Florimundus de orto hæresis.

Interim, quia duodecim Apostoli à Domino non sine mysterio electi fuere, ita & duodecim articulos mystico numero composuerunt, duodenarius enim numerus mysterium habet in Apostolis, in quo quaternarius numerus ter inuenitur, & numerus ternarius quater. Per hoc significatur, quod annuntiaturi essent in quatuor partibus mundi gloriam & fidem Trinitatis, mysterium ante sæcula absconditum.

Ex. 15.

Vnde huius mystici duodenarij plures figuræ præcessere.

Primò, duodecim fontes reperti in deserto, significabant aquam doctrinæ Euangelicæ, per vniuersum huius mundi desertum fundendam à duodecim Apostolis.

2. Paral. 4.

Secundò, duodecim Boues, Vas illud magnum templi Salomonis, quod Mare æneum dicebatur, portantes significabant eosdem Sacramentum baptismi (per vas illud aquæ designatum) ad gentes, transferentes.

Tertiò, duodecim Patriarchæ filij Iacob, à quibus omnis Populus Dei descendebat: præfigurabant hos duodecim Fidei Patres, ex quibus omnium est origo fidelium.

Quartò, duodecim exploratores, quos Moyses ad terram promissionis destinauit, cuius breui possessionem debebant capere, figura fuere eorum quos Christus destinabat in vniuersum orbem, cuius per fidem capturus erat possessionem, iuxta illam propositionem. *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.*

Apoc. 12.

Quintò duodecim stellæ dispositæ in modum coronæ super caput illius mulieris, quæ apparuit in Apoc. amicta Sole & Luna, figura erant Apostolorum. Nam illa mulier Ecclesiam repræsentabat, quæ in initiis suis mirum splendorem accepit ex sanctitate, doctrina & miraculis Apostolorum, ita vt eam decorarent velut stellæ duodecim splendidissimæ.

3. Rog. 7.

Sextò, duodecim Leones, ab vtraque parte sustentantes thronum Salomonis. Apostoli enim tanquam Leones rugientes dederunt per vniuersum orbem, & ad prædam animarum missi sunt, Ecclesiamque tanquàm thronum Salomonis sustentarunt, & aduersùs fidei hostes tutati sunt.

Sicut verò duodenarius numerus est mysticus in Apostolis: ita & in fidei articulis.

1. Sunt velut duodecim Panes propositionis, qui proponuntur cuilibet accedenti ad tabernaculum Domini, hoc est, ad Ecclesiam Dei.

Apoc. 21.

2. Sunt velut duodecim fundamenta spiritualis in anima nostra ædificij, & ciuitatis Dei, hoc est, Religionis Christi.

3. Sicut ex duodecim lapidibus altare constructum fuit Deo, ita ex illis duodecim articulis altare fidei Deo in corde nostro construimus, vt illi sacrificemus.

4. Sunt duodecim lapides pretiosi, qui erant olim in Rationali Pontificis, ordine dispositi ad pectus eius, in quibus erat scriptum: *Doctrina & Veritas.* Quia in veste Christi quæ est Ecclesia, hi duodecim articuli ordini dispositi elucent & in illis, compendio continetur omnis doctrina & veritas scitu ad salutem necessaria. Est enim hoc symbolum: fidei breue verbum, continens quicquid figuratum est in Patriarchis, quicquid in Prophetis prædictum, quicquid denunciatum est in Scripturis, vel de Deo ingenito, vel de Verbo, vel de Spiritu sancto, vel de mysteriis Redemptionis. Imo dixit S. Leo, hoc ipso symboli gladio, vniuersas hæreticorum opiniones posse destruncari.

Epist. 13

Isai. c. 66.

5. De hoc symbolo intelligi potest illud Isaiæ. Vbi Dominus loquens de Apostolis in variis orbis partes diuidendis, ait: *Ponam in eis signum, & mittam ex eis ad gentes in mare, in Africam & Lybiam, in Italiam & Græciam, ad insulas longè, & ad eos qui non audierunt de me, & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus.* Quod illud signum intelligi potest. 1. vexillum crucis. 2. signa spiritus sancti, quia spiritu sancto signati sunt tanquam Legati Dei 3. hoc symbolum, signum vnitatis fidei 4. ipsa charitas, quæ est nota & character discipulorum Christi. Hæc omnia intelligi possunt nomine signi, de quo ibi Propheta, Vnde attende distinctionem inter filios Noe discessuros ab inuicem; & Filios Iesu Christi. Illi confessionis suæ secum fuerunt iudicium; hi vnanimitatis & fidei istud constituunt symbolum. Illi turrem ex latere & bitumine frustrà in cœlum vsque volunt erigere: hi turrem fidei ex lapidibus viuis erigunt contra omnem ventorum impetum constantem. Illi meritò linguarum confusione damnati sunt, turrem superbiæ ædificantes: hi turrem fidei construentes, omnium linguarum scientia sunt donati. sic reprobantur illi, probantur hi, per spiritus sancti signa, per symbolum vnitatis, per tesseram charitatis.

PROPOSITIO II.

ARticulos Symboli ferè eo quo sunt ordine, hæreses oppugnarunt.

Declaratur, *Primò*, quia docentis primis annis primum articulum labefactare conati sunt diuersi hæretici. Quid enim volebant Simoniani, Menandrini, Basiliani, Valentinistæ, Marcionistæ, Manichæi, & schola Genosticorũ, quàm non esse *vnum Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem cæli & terræ?*

Secundò, post annum ducentesimum diabolus suscitauit hæreses contra articulum secundum, quo Christi diuinitas explicatur Inde enim Praxeas, Noetus, Sabellius, item Paulus Samosatenus.

Tertiò, post annum trecentesimum extiterunt Fotinus, Arius, & Eunomius, diuinam Christi personã à patris persona non distinguentes, vel diuinam eius naturam à patris natura diuersam facientes, & ideò filium creatum disputantes.

Quartò, cùm in his dæmon nihil proficeret aduersus Ecclesiam, suscitauit nouas hæreses contra articulum tertium, & septimum, quia inter se connexionem quandam habent. Vnde post annum quadringentesimum excitauit Nestorium, & paulò post Euthychem & Dioscorum, & innumerabilem Eutychetis, in minutissimas sectas variè concisam posteritatẽ: qui omnes diuersimodè vnũ & idẽ diuinæ Incarnationis mysterium, nec non Passionis, Resurrectionis & Aduentus ad Iudiciũ, hoc est, quinque sequentes Symboli Apostolici articulos, euertere studuerũt. Aliqui enim eorũ duas in Christo personas constituentes; vnam diuinam, alteram humanam & Christum Deum ab homine separantes, solũ hominem non etiam Deum esse volebant illum, qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine, passus, mortuus, sepultus quinque deinde rediuiuus in cœlũ ascendisse, & ad iudicãdum reuersurus ab Ecclesia prædicatur. Alij naturas illas diuinam & humanam in Christo permiscentes, & vnam conflantes ex duabus mysteria illa salutis nostræ, incarnationem,

tionem, Passionem, Resurrectionem, Ascensionem, Aduentum ad iudicium, ficta & simulata esse dicebant.

Quintò, non proficiens dæmon per has suas hæreticorum acies nouum exercitum instruxit contra articulum de Spiritu sancto. Nam circa annum Domini octingentesimum sexagesimum, tempore Nicolai primi Pontificis, iuxta Bellarminum (quamuis alij, inquit, aliter sentiant) ortum schisma Græcorum ab Apostolica sede & Ecclesiis Occidentis cuius schismatis fundamentum est error quo Spiritum sanctum à filio non procedere pertinaciter contendunt. Licèt enim multò ante Macedonius spiritum sanctum Deum esse, & Theodoretus illum à filio procedere negarit: tamen illo tempore, adeò in oppugnanda Christi diuinitate & humanitate, satan occupabatur, vt articulum fidei qui ad spiritum sanctum pertinet, & potissimum illam partem quæ est de processione à Patre & Filio: non nisi leuiter tentasse videatur, inquit Bellarminus.

Bellar. præfat. io controuersias.

Sextò, in his articulis destruendis, cùm non profecissent hæreses, totam vim suam conuertit satan, ad destruendos illos qui concernunt Ecclesiam & sacramenta: & ita hos duos articulos, *Credo Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem, Remissionem peccatorum*, sæpè renouatis hæresibus, per Berengarios Petrobusianos, Vvaldenses, Albigenses, Vviclefitas, Hussitas Lutheranos, Anabaptistas, Caluinianos, totius inferni viribus euertere est conatus, & vsque hodiè conatur.

Sed quia omnes hi articuli sunt lapides fundamentales in lapide primario qui est Christus Iesus fundati, nihil aduersùs eos omnes vires inferni præualuerunt, nec præualebunt. Sed sicut rupes, fluctus & spumas maris tumultuantis immota dissipat dum ad se alliduntur, ita structura fidei, hos impetuosos fluctus hæreseon. Ita vt triumphans de omnibus hostibus suis fides, possit meritò Deo gratias agens, canere: *In petra exaltauit me, & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos.*

Psal. 26.

PROPOSITIO III.

VTilis est Christiano frequens Symboli huius recitatio.

Primò, quia est speculum fidei nostræ, & ideò debet sæpè obijci aspectui. Vnde dicit Augustinus, quotidie recitandum quando surgis, vel ad somnum te collocas *vt commemores*, inquit, *fidem tuam, sit tibi tanquam speculum Symbolum tuum, ibi te vide, si credis omnia quæ te credere confiteris, & gaude quotidie in fide tua, sint diuitiæ, sint quotidiano illo mentis vestimenta.* Vide Augustinum

August. lib. 1. de sym c. 1 Chrys. serm. 29.

Secundo, B. Chrysologus dicit quotidie recitandum vt nemo initi cum Deo pacti obliuiscatur, nec promissionum diuinarum & bonorum cœlestium, ad quæ fides symbolo contenta nos transmittit.

Tertiò, valet contra impugnationes mundi & diaboli, tanquam scutum. Vnde D. Ambr. hortatur sororem suam, vt recitet illud mane & vesperi, & quandocumque horror aliquis animum eius concutit. Imò dicit esse clauem, qua diaboli tenebræ reserantur, vt lux Christi adueniat.

Amb. l. 3. de vit

Ambr. l. serm. 38. Chr. hom. 1. in symb

Quartò, valet ad omne bonum spirituale. Vnde Chrysost. omnes simul vtilitates colligens dicit: *Regularis ista doctrina, credentes confirmat, proficientes adiuuat, consolatur viatores, confortat perseuerantes, coronat peruenientes.* Iuuat ergo hoc symbolum, non solùm ad fidei nostræ, sed & ad spei ac gratiæ omnis spiritualis incrementum.

Vnde de illo videtur loqui Apostolus dum hortatur Hebræos his verbis: *Teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem.* Hoc sic aliqui interpretantur. Illam fidei professionem quam facimus Symbolum recitantes, dum Baptismum recepimus, quâ professi sumus nos in Christum credere, & per illum vitam æternam sperare: Illam in quam confessionem teneamus firmam & inconcussam; non obstantibus omnibus persecutionibus. Hæc sit anchora nostra, in medijs vndis & fluctibus in nos insurgentibus.

Heb. 10

Exemp.

Hanc fidei confessionem & hoc symbolum tanquam anchoram firmam sibi proposuit à pueritia vsque ad vltimum vitæ suæ momentum D. Petrus Martyr; tanquam scutum sibi elegit, quo protegeretur & pugnaret contra omnes hæreses. Ille enim licet natus parentibus Manichæis, tamen ab infantia fidei defensor fuit. Cum enim septennis scholas frequentaret, symbolum fidei adeò memoriæ & cordi impressit; vt tota vita ei profuerit. Cùm semel à scholis rediens Patruo hæretico occurreret, & ille interrogaret, quid didicisset: statim hoc symbolum recitauit, nec vllis eius minis aut blanditijs, ab eius professione potuit dimoueri. Iam tunc in pueritia elucescebat speciale donum fidei & gratiæ, qua hæreticis reuincendis præualere debebat: quod postea clarè patuit in concionibus & colloquijs, quibus multi permoti hæresim abiurarunt. Hæc fidei propositio, adeo firmè insederat animo eius, vt assiduè Deum præcaretur, pro hac martyrium subire quod ei post à Domino est donatum. Nam cùm inquisitoris fidei munere fungeretur, hæretici in eius necem conspirarunt, quam ipse concionãdo paulò antè prædixerat: ita vt pretio inductus quidam Sicarius in via Mediolanensi, cum gladio in capite semel & iterum vulnerarit. Iamque penè exanimis, *symbolum fidei*, toto spiritu pronunciabat, & digitum sanguine suo tingens, conabatur hæc verba, scribere: *Credo in Deum Patrem.* Iterum ergo latere transuerberato, ad martyrij palmam euolauit. Symbolum ergo nostrum vltima eius ratio fuit qua fidem profiteretur, quam adeo fortiter iam ab ineunte ætate cordi impresserat: quâ etiam fidei virtute, ab omni peccato mortali se tota vita immunem seruarat. Vnde & per illam adeptus est repromissionem & vitam illam æternam, quam vltimo articulo est professus.

Surius

Discant hoc exemplo Parentes, & Magistri & Pastores, & quilibet puerorum curam habentes, sedulo pueros in hac fidei professione & symboli recitatione instruere cum aliqua saltem confusa intelligentia articulorum eius: mirè enim hæc instructio pueris prodest, etiam ad amorem & timorem Dei cordibus eorum imprimendum. Neque se excusent super puerorum tenera adhuc ætate & incapacitate: nam etiam pueri infirma ætate instructi ad respondendum tyrannis, & ad martyrium pro fidei confessione, capaces sunt reperti.

Illud admirandum est quod hac de re scribit Metaphrastes, tempore Iustini Imp. regnasse in Arabia Iudæum Dunam, Christianorum persecutorem, fuisseque apud eum captiuam mulierem Christianam, quæ se & filium quinquennem sanguine Martyrum asperserat. Separatur à matre puer, illaque iamiam comburenda stipiti alligatur, puer autem vndequaque circumspiciens, cùm matrem non videret, ad Regem accedit in sublimi solio residẽs eique cum lachrymis aduolutus, matrem requirit. Quem rex in genua sua subiectũ rogat; *An non mallet sibi adesse, quàm matri;* Ille respondet, *adesse matri volo, rogo dimitte eam, vt me secum ad martyrium ducat, quò me sæpius incitauit.* Quærit Rex *quid sit martyrium?* Ait puer: *Mori pro Christo, & viuere in futuro.* Rex miratus quærit, *Quis Christus?* Tum puer: *Veni ad templum eumque tibi monstrabo.* Imagines significans, quæ iam olim in Catholicorum templis conseruabantur. Videns deinde ex sublimi, matrem stipiti alligatam, exclamat: *Dimitte me, dimitte me matri adesse volo.* Quærit rex, *cur ergo sine matre accessisti ad me? Mane hic, & dabimus tibi quicquid voles, pira, poma, cerasa.* Respondet puer: *Nolo. Accessi ad te, Christianum te putans, pro matre deprecaturus, sed quia Iudæum video, nolo tua munera, ad matrem me dimitte.* Erant, qui persuaderent vt puer Reginæ sisteretur, quod matri similior foret, vt pote fœmina. Puer vero videns iam accendi ignem circa matrem, regium femur momordit; ita vt Rex puerum à se eiectum, Senatori commendaret ritu Iudaico educandum. Ille vero cum abduceretur, ductorem subterfugiens, ad matrem per flammas accurrit, eamque amplexus simul comburitur cum ea: suo exemplo parentes monens, quam vtilis sit pueris fidelis instructio, & exemplum.

Surius tom. 5. 14. Oct. in Arecha.

Vt ergo concludam. Practicè vnicuique consulendum est, vt symbolum fideliter in die repetat: nam & Iudæi dicuntur ter in die professionem fidei recitare, quæ incipit: *Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est.* Sed & id debent facere Christiani ter, ob gloriam Trinitatis, & fidem quam nostra professio continet. Vnde notat D. Thomas ter in Ecclesia recitari in Matutinis, Prima & Completorio, *quasi contra tenebras errorum, præsentium, præteritorum, & futurorum.* Occultè vero recitari, quia fide nondum publicata persecutionis tempore editum fuit: In missa verò palmam cantari Patrum symbolum quia fide iam manifesta, Ecclesiaque pacem habente, sub Imperatoribus fidelibus conditum fuit.

2. 2. q. 3. art. 9.

Quærunt Theologi, an necessarium sit quemlibet scire articulos contentos in symbolo? Nota aliqua esse necessaria *necessitate medij*, aliqua *necessitate præcepti.* Illud dicitur necessarium, *necessitate medij*, sine quo nullo modo potest quis saluari, licèt sine culpa illud abesset. Sic necessaria est fides. Vnde infidelis, licet nunquam instructus fuisset, non potest tamen sine fide saluari. Illud dicitur necessarium *necessitate præcepti*, quod solùm necessarium est, quia præceptum est. Vnde si sine tua culpa absit, poteris sine illo saluari. Sic necessaria est Eucharistia.

Respondeo

Respondeo ergo oecessarium esse oecessitate præcepti, vt fide quilibet sciat & credat explicitè articulos in symbolo cootentos, maximè qoi ad humanitatem & diuioitatem pertinent. Et commuois senteotia docet, ignorare illos, esse peccatum mortale. Debent autem scire noo perfectè, sed rudi aliqua intelligentia pro suo captu: potest eoim dici explicitè scire licet non adeò distincta notitia, sed confusa. Neque etiam puto mortale, si ea verbo tenus & memoriter non teneant suo ordine, sed sufficit quod rem ipsam & substantiam articulorum aliqoo modo sciant. Quidnam autem sit de substantia io siogulis articulis: vide Catechistam Leodiensem, siue librum de modo tradendi doctrinam: Christianam.

Noo sufficit verò latinè scire hos articolos, sed vernaculè cum aliqua iotelligentia & apprehensione Mysteriorum pro captu cuiusque, vode, *Magnus est*, inquit Emanuel sà, *abusus Pastorum, qui contenti docuisse symbolum latinè, non explicant rudibus mysteria fidei. Væ Pastoribus, væ Episcopis, væ Prælatis*, inquit ipse. *Vtique non sufficit panem præbere paruulis, sed frangendus est, comminuendus, masticandus, & in fauces inferendus*: hoc est, simplices sunt instruendi verbis facilibus in fidei rudimentis, *Docendo eos, vt loquitur Apostolus, elementa exordij sermonem Dei.* Si eoim, inquit Augustinus, *Æternus Pater, vt verbum suum æternum captu nostro caperet, & vsibus hominum adduceret, dimisit adeò, vt carne & corpore degeneri se vestiret; cur pigeat Doctorem & Magistrum verba & conceptus mentis suæ deprimere, & vulgaribus abiectisque vocibus subiicere, vt rudium auditorum captum non superent;* Ignorantes ergò sunt multi, Pastorum oegligentiâ, qui dedignantur hanc humilem instructionem, quam Paulus & Apostoli, & insignes Ecclesię viri ooo refugerunt.

Emma. Sà Verbo Parochus.

Aug. l. d. Catech. rud.

Ioanes Gerson Cancellarios hoc muous obibat erga pueros, cûmque aliqui indignum id Cancellario murmurarent. Condemoat, inquit, illos exemplum Christi: *Sinite paruulos ad me venire. O bone Iesu! quis vltra verecundabitur esse humilis ad paruulos, quando tu vsque ad castissimos puerorum amplexus te inclinas? Absit ergo vt indignum sit paruulorum animas plantare & rigare. Venite ergò paruuli ad me, ego doctrinam vobis, vos orationem impendetis, sic Angelos nostros lætificabimus* Ita ille.

Gersoo l. de trahendis ad Christ. pueris Exepl.

Facilis illa instructio longè fructuosior est alijs ordinibus inuolutis sermonibus, ac concionibus qood iodicatum videtur in Canticis: *Meliora sunt vbera tua vino.* Vbera Christi, continent lac doctrinæ illius facilis & salutaris, illamque exprimunt: Vinum verò sunt altiora illa mysteria, ad quæ quilibet oon est capax, sicut oec ad vini vsum; ob cerebri debilitatem, Fructuosius ergo erit, ex vberibus Christi & Ecclesiæ lac pro paruulis deducere. Illa vbera optima suoe *& fragantia, vt vnguentum odoriferum.*

D. Th. & fe quaces Scotus, & alij.

Respondeo 2. Communior seotentia est, necessitate medij oecessarium esse scire explicitè mysterium Trinitatis, & Incaroationis. Hoc tameo in praxi habet difficoltatem, quia magna pars Rusticorum etiam post instructionem, dum ad Confessarios accedunt illa ignorant, saltem explicita scientia, & vix pertinenter de illis respondent. Tam facile enim respondebunt tres esse Deos, & vnam personam, quàm contra nec valeot naturam aot personam, distinguere, aut concipere Persooas, Patrem, Filiû & Spiritum sanctum, tanquam tre homines concipiunt, & tria corpora. De Patre, si interroges eos, tibi respoodebunt esse hominem. Vnde post multam iocolcationem, adhuc io his vel igoorant, vel errant vt propterea mihi iudicetur valde probabilis sententia, quæ dicit implicitam solùm fidem & scientiam de his mysteriis esse necessariam necessitate medij. Nam & eam tenent Theologi. Apta verò est distinctio Saochez de hac re, quæ distinguit scire explicitè, & explicitè credere. Explicitè scit, qui ioterrogatus rationem scit reddere. Explicitè cedit, qui rei auditæ assentitur. Ad explicitè sciendum, necessitate præcepti tenentur etiam rudes: at ab hac scientia ingenij tarditas (si scientiam huiusmodi ferè impossibilem efficiat) eos excusabit ad explicitè credeodo ea quæ necessitate medij credenda sunt. Sufficit autem, si Confessario, aut alio narrante & explicante eos articulos, quos necessitate medij credere opus est, illorum fidem credendo concipiant. Explicitè enim credere, inquit Sanchez, est rei qoam quis audiuit, assentiri, Et sic mysterium Trinitatis & Incarnationis audientes à Confessario, vel alio docente, credunt rudes quilibet licèt non ita assequantur.

Scotus in 4l dist. 5. Vega in Trid- Med. de fide c... Saochez io ope re mot. l. 2. c. 2. o. 8. 9. & 10.

TRACTATVS

TRACTATVS SECVNDVS.
EXPLICATIO PRIMÆ PARTIS SYMBOLI.

LECTIO I.
De Deo.

1. *Docet naturaliter cognosci, Deum esse.*
2. *Non posse cognosci à nobis quid sit.*
3. *Explicat aliqua attributa diuina.*

PROPOSITIO II.

DEVM *esse, naturali lumine potest homo cognoscere.* Ratio est, quia ex creaturis potest vsque ad Dei Creatoris notitiam peruenire. Quid enim aliud est visibilis creatura, nisi scala quędam per quam vsque ad Dei cognitionem ascendimus? & quot creaturę, tot sunt gradus huius scalę.

Ascendebat per illam Augustinus, dum dicit: *Circuibam omnia Domine, quærens te: Interrogaui terram si esset Deus meus & dixit quòd non, & omnia quæ in ea sunt idem confessa sunt. Interrogaui mare & abyssos, & responderunt, quære super nos eum. Interrogaui aerem, & inquit cum omnibus incolis suis, fallitur Anaximenes, non sum ego Deus tuus. Interrogaui Cælum, Solem, stellas, neque nos sumus Deus tuus inquiunt. Et dixi omnibus his: dixistis mihi, quod vos non estis Deus meus, at dicite aliquid mihi de illo. Et clamauerunt omnes voce grandi: Ipse fecit nos.* Interrogatio creaturarum, est profunda consideratio ipsarum: responsio, est attestatio earum de Deo, quia omnia clamant: Deus nos fecit. Ita Augustinus.

Solilo. c.31.

Est ergo mundi moles velut liber expansus, propositus omnium oculis, in quo Dei excellentiam, potentiam, sapientiam, potest legere doctus, & indoctus, Græcus & Barbarus, Indus & Ægyptius; Cœlorum enim lingua Deum omnibus annuntiat, & nullum est idioma quod non exprimatur vocibus cœlorum, quia omnes vident excellentiam cœli, & possunt venire in notitiam Dei. Et hæc prędicatio, & enarratio gloriæ Dei, fit sine intermissione de die & de nocte. De die per solis pulchritudinem, de nocte per stellarum lucem; nox & dies quasi chori duo, alternatim prædicant Dei gloriam. Hoc asserit Psaltes dum dicit: *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam.* q. d. Vnus dies peracto cursu & prædicatione, tradit diei sequenti verbum prædicationis & laudis diuinæ: & nox peracto cursu, & quasi hymno cantato, tradit nocti sequenti munus cauendi, & scientiam laudandi. Sicque iugiter dies & noctes, quasi choreas ducunt, & laudes Dei canunt Creatoris.

Psal. 44.

Lege ergo sedulo in hoc libro expanso, & attentè considera tot stellas, tot faces, & luminaria tanti luminis, tantæ pulchritudinis, celsitudinis, magnitudinis, quæ spatio iam quinque millium annorum, nec extincta sunt, nec diminuta, indicibili sese velocitate voluentia, & semper cursu vniformi, vt non errent vel momento, à suo cursu ordinario. Nunquid omnia hæc, characteres Dei sunt in illo grandi libro suo exarati, notitiam & excellentiam eius omnibus legere & aduertere volentibus significantes; In hoc ergo mundi libro legentes non debemus esse instar puerorum, qui litteras pictas vel aureas in codice videntes, ibi immorantur, nos enim debemus ad ea quæ significantur per litteras & characteres huius libri, siue per creaturas, animum intendere.

Sicut enim qui speculo aut perspicillis vtuntur, non ideò vtuntur, vt ibi immorentur; sed vt vlterius videre possint alia obiecta. Ita creaturarum contemplatione vti debemus, non vt ibi immoremur, sed vt per eas, ad Potentiæ, Bonitatis, Sapientiæ diuinę contemplationem, & amorem gradiamur & oculos mentis erigamus. Nempe hæc est differentia huius & alterius vitæ. Ibi videbimus creaturas in Creatore; nunc autem videre debemus Creatorem in creaturis suis. ibi Deus & essentia diuina erit nobis speculum voluntarium, vt loquuntur Theologi, nobis præsentans creaturas; nunc creatura est speculum naturale, repræsentans Creatorem.

1. Ad hoc speculum, ad hunc librum nos mittit Apostolus dum dicit: *Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.*

Rom. 1.

2. Mittit & illuc Sapiens omnes insipientes, dum dicit *A magnitudine speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit Creator horum videri.*

Sap. 13.

3. Ad illum etiam librum & speculum mittebat mater Machabæorum filium suum adolescentiorem, vt illum in fide Dei firmaret, pro qua mors ei iam imminebat: *Peto Nate, vt aspicias cælum & terram, & ad omnia quæ in eis sunt, & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus: ita fiet vt non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus, suscipe mortem, vt cum illis suscipiam.*

4. Denique hic est liber quem sæpè voluebat & reuoluebat D. Antonius, qui interrogatus quomodò sine libris in deserto viueret, respondit: *Naturam rerum creatarum sibi librum esse, in quo Dei excellentiam posset legere, quia ibi seipsum Deus ad viuum depinxerat & expresserat.* Hæc concludendo, adiicio. Quandoquidem quot in orbe sunt creaturæ, tot veluti sunt radij solis illius diuini, cæcus est, qui in tot radiis Solem illum æternum non agnoscit. Quandoquidem quot creaturæ, tot sint & voces inclamantes; surdus est, qui earum clamore non excitatur ad eum cognoscendum, & mutus est, qui vocem non aperit ad eum laudandũ. Denique cùm singulæ creaturæ sint effectus, indicia & testimonia, bonitatem, nobilitatem, gloriam diuinam, manifestè demonstrantia, insensibilis est, qui eum non amat nec cognoscit. Sed scire nos oportet, quod sicut nunc creaturæ calcar sunt & stimuli diuini amoris, ita tandem erunt indices ingratitudinis nostræ, & vltores: *armabit enim Deus creaturam contra insensatos.*

PROPOSITIO II.

Q*Vid sit Deus, à nobis neque potest perfectè intelligi, nec satis declarari*, Hinc est, quod faciliùs dicamus quid non sit, quàm quid sit, inquit Augustinus, quia ineffabilis est. *Terram cogitas*, inquit, *non est hoc Deus, mare cogitas, non est hoc Deus, omnia quæ sunt in terra, in mari, aut quæ volant per aerem homines & animales, non est hoc Deus. Quicquid lucet in cælo, stella, sol, luna, ipsum cælum non est hoc Deus, Angelos cogita, Virtutes, Potestates, Archangelos, Thronos, non est hoc Deus.* Et quid ergo est; solùm potui dicere quid non sit. Quæris quid sit; *Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Quid quæris, vt ascendat in linguam quod in cor hominis non ascendit?* Hæc Augustinus.

August. Psal. 85.

Ipse quoque in soliloquiis ostendit Deum non esse corporeum, vt multi eum concipiunt homines rudes. *Misi*, inquit, *nuntios meos, omnes sensus exteriores, vt te quærerem, & non inueni, quia malè quærebam, non enim speciem corporis, non candorem lucis, non colorem, non cantum melodiarum, non odorem, aut saporem, nec omnia alia his sensibus subiecta quæro, dum Deum meum quæro. Non ergo ista sunt in te Deus meus.* Vt tamen homo altiora & sublimiora de Deo cogitet, & vt ostendat, quomodo Deus omnia quæ cogitare possumus transcendat, subdit Augustinus: *Et tamen cùm Deum meum quæro, quæro quandam lucem super omnem lucem, quam non capit oculus: quandam vocem super omnem vocem, quam non capit auris:*

quandam

quendam odorem super omnem odorem quem non capit naris, quendam dulcorem super omnem dulcorem, quem non capit tactus: Ista lux fulget, vbi locus non capit. Ista vox sonat, vbi spiritus non rapit. Odor iste redolet, vbi flatus non spargit. Sapor iste sapit, vbi non est edacitas. Dulcor & amplexus iste tangitur, vbi non divellitur: Hic est Deus meus, & non aestimabitur alius ad illum. Hoc quaero, cum Deum meum quaero, hoc amo, cum Deum meum amo. Ita Augustinus.

Licèt ergò non possit à nobis satis intelligi, quid sit Deus, tamen docendus populus rudis, vt non concipiat Deum tanquàm quid materiale, aut personam corpoream, vt solet, sed tanquàm naturam & essentiam spiritualem, infinitam, incomprehensibilem, immensam, infinitæ perfectionis, potentiæ, bonitatis, sapientiæ, quæ semper fuit, est, & erit, quæ omnia regit. *Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia:* Hic est Deus. Prophetæ tamen ipsi, sub symbolis rerum corporalium, aliqua nobis delineatunt de Deo, vt rudis noster intellectus per similitudines corporalium, ad spiritualia & diuina posset assurgere. sic loquuntur de brachiis, pedibus, oculis Dei, non quod hæc in Deo sint, sed quod in Deo aliqua significent. Si ergo velis considerare quæ in Deo sunt, sub symbolo partium aut membrorum quæ sunt in homine, sic dicere poteris. 1. Caput eius aureum, est diuinitas. 2. Facies eius, æterna Claritas. 3. duos oculi sunt intellectus & prouidentia. 4. Os eius, est æterna sapientia. 5. Capilli, sunt Angeli 6. duo labia duo testamenta. 7. duo brachia, fortitudo & potentia. 8. duo vbera, bonitas & clementia. 9. Cor eius, ardens charitas. 10. duæ tibiæ ac pedes, misericordia & iustitia. 11. Magnitudo eius, est immensitas. 12. Vita, est immortalitas. 13. Ætas eius, est Æternitas. Ecce sub similitudine membrorum corporalium repræsentantur tibi attributa Dei.

Cum vero Deus sæpe in scripturis sub titulo Regis describatur, vt hoc spiritualiter possis intelligere, illum tibi exhibeo sub Regis specie, donec plenius intelligas, *cum videbunt oculi tui Regem illum in decore suo.* Habet ergo eius regia Maiestas pro decore & pulchritudine, æternam suam claritatem, omni oculo inaccessibilem. Habet pro purpura & regio pallio, immortalitatem: Pro throno, immutabilitatem: Pro diademate, gloriam: Pro sceptro, potentiam: Pro Regni terminis, immensitatem: Pro Regni stabilitate, Æternitatem: Pro opibus, ipsam felicitatem: pro ministris, angelicam creaturam: omnes animas beatas, pro subditis: Pro scabello pedum, cælum & terram.

O dies fœlix, & omnibus huius mundi tormentis emi dignus, cum videbunt oculi nostri Regem in decore suo. Neque enim rudis noster penicillus, vel minimam partem pulchritudinis & splendoris eius, potest delineare, quia pulchritudo omnium creaturarum, sine quæ in cœlo relucet, stellis, sole, luna: siue quæ in hominibus simul sumptis, siue quæ in omnibus Angelorum choris, non est nisi scintilla vnica diuinæ pulchritudinis. Ad illam pulchritudinem aspirare nos docebat Augustinus, dicens: *Da Domine meus Plasmator meus, cordi meo te desiderare, desiderando te quaerere, quaerendo inuenire, inueniendo amare, amando mala mea redimere, redempta non iterare.* Et sæpius ipse exclamat: *Serò te amaui, pulchritudo tam antiqua & tam noua, sero te amaui: Væ tempori, quando non amaui te, mecum eras, & tecum non eram, tu intus eras, & ego foris, & ibi te quaerebam, & in ista formosa quae fecisti, ego deformis ruebam.*

Vt verò de Deo possimus aliquid concipere iuxta nostri intellectus capacitatem, aliquas eius perfectiones & attributa hic specialiter conabimur explicare.

ÆTERNITAS DEI

D*Eus est aeternus, quia semper fuit, semper eris, semper est.* Imò necessario & essentialiter est sine principio aut fine sui esse: nec propriè habet præteritum aut futurum, sed habet vnum continuum præsens & idem esse. Hinc cùm Moyses interrogaret nomen Dei, dicit: *Ego sum qui sum*, dicesque filiis Israel: *Qui est, misit me ad vos.* Non ergo senescit, non crescit, non diminuitur, nuo mutatur in ætate. Sed sicut erat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum idem ipse est. *ego Deus*, inquit, *& non mutor.* Imò adeò ab omni motatione alienus est, vt nec vmbra quidem mutationis eum possit attingere: Vnde dicitur quod in eo *nec vicissitudinis obumbratio est.*

solus habet esse hoc permanens & immutabile, quia totus mundus mutabilis, saltem quoad exteriorem figuram. At Deus quia æternus est, nec tempori est subiectus, nec alterationis vllius capax. Vnde de cœlis dicit Psaltes, *Ipsi peribunt & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* soli ipsi conuenit hoc nomen, *Qui est*, quia soli illi impossibile est non esse, & solus habet esse à se, esse independens, esse necessarium; à quo omnia alia sic dependent, vt sine illo in nihilum redeant. Ideò dicit Apostolus de Deo: *Qui solus habet immortalitatem*, quia solus habet naturaliter & essentialiter non posse mori, aut deficere.

Iacob 1.
Psal. 10 5.
1. Tim. 6.

Hanc tamen immortalitatem ex benignitate sua voluit Beatis communicare. Vnde Magister & Theologi, loquentes de homine secundum diuersos status, hanc distinctionem subtilem proponunt. Dicunt enim *homo in statu innocentiae, habebat posse mori, & posse non mori: at postea à Paradiso eiectus, habebat posse mori, & non posse non mori: Beati autem habent posse non mori, & non posse mori: at reprobi habent non posse mori, & non posse non mori.*

Ma. in 2. d. 9.

Ex his collige soli Deo propriè conuenire Æternum denominari, omnia enim quæ sunt, in triplici sunt differentia: Aliqua habent principium & finem. sic sunt plurimæ res creatæ morti, & interitui subiectæ. Alia habent principium, sed sine fine. Sic sunt Angeli, & animæ, & corpora nostra post resurrectionem, & hæc dicuntur Æuiterna. Alia nec habent principium nec finem, & de hoc ordine est solus Deus.

Considera ergo millia millium annorum, antequàm mundus foret, Deus iam erat. Concipe tot millia quot potes adhuc infinita restant, quibus erat, quibus erit, vel potius quibus est, nam eius duratio est vnum continuum præsens, non transiens in præteritum aut futurum. Et cùm conceperis tot millia quot possibile foret concipi, nondum eius est finis, necdum medium, necdum principium. Illi ergo ex effectu cantemus illud Canticum quatuor animalium, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Deus omnipotens, qui est, & qui erat, & venturus est.* Hoc idem canticum cantantes seraphim apud Isaiam, duabus alis velabant faciem eius, & duabus pedes eius, vt indicarent ipsum non habere principium aut finem; sed esse principium sine principio, finem sine fine, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, ad quem omnia. Libet ergo concludere cum Augustino. *O aeterna Veritas, & vera Charitas, & chara aeternitas! tu es Deus meus, ad te suspiro nocte & die tibi subio, tibi Intendo, ad te peruenire desidero, qui norit te, nouit veritatem, nouit Æternitatem.*

Apoc. 1.
Isa. 6.

IMMENSITAS DEI.

D*Eus est immensus, quia vbique est per essentiam, praesentiam, potentiam.*

Medie. c. 33.

Primò, Dicitur vbique esse per essentiam, quia verè & realiter omnibus adest rebus eius essentia, sanquàm causa essendi; ita vt intimius in omnibus rebus sit, quam anima in corpore, *quia in ipso viuimus, mouemur, & sumus.* Hinc & aliqui eum animam mundi vocauerunt, propter similes effectus, quos in mundo producit, conseruans, mouens, viuificans, rebus omnibus dans esse. Et sicut anima est tota in toto corpore, & tota in qualibet parte: ita Deus totus per essentiam suam in toto mundo, & totus in qualibet re mundi; quamuis alligatus non sit illis, vt anima formæ corporis.

Secundò, per præsentiam dicitur vbique esse, quia omnia sunt in conspectu eius præsentia: *omnia nuda & aperta sunt eius.* Est ergo omnibus rebus præsens, tanquàm attentè illa considerans, non dormiens, non soporatus, non distractus, vt accidit hominibus.

Tertiò, Vbique dicitur esse per potentiam, quia omnia potestati eius sunt subiecta, & in omnibus effectus potentiæ eius relucent. Sic aliquando dicitur Rex esse in toto regno, scilicet per suam potentiam, licet non sit vbique præsens.

Immensus ergo est Deus, qui cœlum & terram implet, & omnia quæ in eis sunt, in cœlis ostendens gloriam, in terris potentiam in infernis iustitiam, possidens, regens, implens omnia quæ creauit, non tamen sic vt ipsa contineant eum, sed contineantur ab eo Sic enim implet totum mondum, vt infinitos adhuc mundos à se creabiles implere possit. Et quod de facto implet, non est nisi punctum respectu eius quod implere potest: non enim aliquo ambitu concludi potest, Sed super cœlos, per immensa illa spatia in immensum se porrigit eius immensitas.

Lib. 5. de Cõsid. ad Eug.

Hinc Beatus Iob dicebat: *Excelsior cælo est, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognosces? Longior terra mensura eius & latior mari*, quasi dicat. Vix homo aliquid cogitat excelsius cœlo, longius terra, profundius inferno: & hæc tamen omnia punctum sunt respectus Dei & immensitatis eius. Ad quam scripturam alludens Bernardus dicebat: *Essentia diuina cùm res vna sit, est tamen longitudo propter Æternitatem, latitudo propter Omnipotentiam & Charitatem, sublimitas propter Maiestatem, profundum propter Sapientiam.* Hæc sunt quatuor dimensiones eius, hæc quadriga & currus Dei est. Sic diuoi interpretea super illud Apostoli vt *possitis comprehendere cum omnibus sanctis: quæ sit longitudo, &c* *Eph.3.*

August. 2. & 3.

De hac immensitate loquens Augustinus dicit: *Deus manet intra omnia, extra omnia, & infra omnia, & supra omnia. Superior est per potentiam, inferior est per sustentationem, exterior est per magnitudinem, interior est per subtilitatem, sursum regens, deorsum continens, extra circundans, interius penetrans. Sic & lib 1. Confessionum.*

Ps. 138.

De hac quoque immensitate in persona peccatoris dicit Psaltes: *Quò ibo à facie tua, quò fugiam? si ascendero in cœlum, tu illic es, si descendero in infernum, ades: si sumpsero pennas, & habitauero in extremis maris, illuc deducet & tenebit me dextera tua.* Si ergo offendero te, non euadam, *neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus, quoniam Iudex es*, vbique præsens, & punire potens. Elongans se vtique homo à Deo per peccatum, quanto longiùs recedit grauius peccando, tanto magis appropinquat ad eum; recedens enim ab eo vt Patre, accedit ad eum vt Iudicem. Nonne qui se elongat ab Oriente, appropinquat ad Occidentem? Et qui ab Austro recedit, nonne accedit, ad Aquilonem? Oriens & occidens in Deo sunt misericordia & iustitia: Auster & Aquilo, sunt gratia & potentia. Elongans ergo se à misericordia, accedit ad iustitiam: elongans se à Dei gratia, appropinquat ad potentiam. Paruit in Iona, qui fugiens Deum præcipientem, inuenit Deum punientem. Qui vult ergo redire ad Deum, debet redire à Deo ad Deum, ab eo irato ad ipsum placatum, ab ipso puniente ad ipsum miserentem: à Deo vt iudice, ad eum vt Patrem.

Psal. 74

Si homo hominem offenderit, vel subditus Regem, habet quo fugiat, sed si Deum, non est locus vbi se à furore eius abscondat, imò, statim à peccato, eius ceruici vltor diuinus incumbit mucro, nisi supplex ad eum redeat: statimque Deus eum conscientia interius rodente, flagellat, quam ipse, quocumque se vertat, semper necesse est circumferat. Fugiebat Ionas à facie Domini, & statim cœlum, mare, venti, iram suam in eum effundunt. Mox vero ipse intelligit; Deo interius per conscientiam eum arguente, id fieri ob peccatum suum. Fugit Agar à domo Abrahæ, & statim sequitur eam Deus vt Iudex interrogans: *Vnde venis, aut quo vadis? Reuertere & humiliare sub manu Dominæ tuæ*: & locum illum vbi per Angelum Deus illam est allocutus, vocauit: *Puteum viuentis & videntis me*, & nomen Domini qui alloquebatur eam, vocauit: *Tu Deus qui vidisti me*. Figura erat animæ à domo Dei, & gratia eius fugientis, quæ statim illum increpantem reperit, quia vbique est, in ipso est itinere per quod fugit. Dicit anima adultera apud Oseam, *Deseram virum meum, vadam post amatores alios*: & dicit ei Deus, eius vir & sponsus, sequar aut præcedam te quocumque, *& sepiam viam tuam spinis, ita vt cogaris ad me reuerti*. Hæ spinæ sunt afflictiones animam vulnerantes, statim ac deserit Deum: hæ spinæ sunt remorsus conscientiam pungentes, vt animam Deum Iudicem vbique Præsentem cognoscat, & ad eum vt sponsum redeat: hæ spinæ sunt de quibus Propheta: *Conuersus sum in ærumna mea dum configitur spina.*

Ion. 2

Gen. 16

Oseæ 1.

Hæc omnia confirmant præsentiam & potentiam Dei in omni loco, ac eius immensitatem. Sed licèt vbique sit, specialiter tamen dicitur esse, & habitare in aliquibus locis, ob speciales effectus suæ ibi præsentiæ.

Primò, dicitur habitare in cœlis, quia specialissimè ibi gloriam suam manifestat, ibi populus eius electus, in quo regnat. Vnde cœlestis Ierusalem vocatur tabernaculum, aut dominus Dei.

Secundò, dicitur specialiter esse in aliquibus terræ locis, quia specialia signa suæ præsentiæ ibi est operatus. Sic Iacob videns in loco vbi dormierat, scalam illam admirabilem, cui Dominus erat innixus, quam & Angeli ascendebant, dixit: *Verè Deus est in loco isto, hic domus Dei est.* Sic eum dicimus specialiter esse in Templis & oratoriis consecratis, & ad orationem destinatis, aut miraculis illustratis.

Tertiò, specialiter dicitur esse in iustis per gratiam, operans in illis opera supernaturalia digna æternæ vitæ: *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo.* Hinc, etiam de anima iusti dicitur, *Templum Dei sanctum est*: ibi per præsentiam suam producit lumen, pacem, gaudium, fiduciam, specialiaque alia dona, quæ sunt pignus æternæ felicitatis.

Sic ergo, Deus in omnibus rebus est, sed diuersis modis. Deus est in seipso sicut Alpha & omega: in mundo sicut Rector, & Author: in Angelis sicut sapor & decor: in Ecclesia sicut Paterfamilias in domo: in anima sicut Sponsus in thalamo: in iustis sicut Adiutor & Protector: in reprobis sicut pauor & horror.

FRVCTVS PRÆSENTIÆ DEI.

Cogitatio frequens præsentia Dei, triplicem in nobis fructum parit & effectum.

Primo, est frænum retrahens à peccato.

Secundo, est lux tentationum tenebras dissipans.

Tertio, est calcar ad omnem perfectionem stimulans.

Quoad primum: Frænum est, quia qui Deum habet in mente, considerans illum sibi præsentem, non facilè peccat, sicut nec is qui Iudicis videt præsentiam, facilè flagitium patrat. Vndè Boetius: *Magna nobis indicta est necessitas benè agendi, qui cuncta agimus coram summo Iudice omnia cernente.* Quapropter magnum salutis periculum incurrunt, qui Deum præsentem non considerant, sicut ille, de quo sapiens, contemnens animam suam & dicens: *Quis me videt? Tenebræ circundant me, & parietes cooperiunt me. Quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur Altissimus.* Ideo etiam de impiis dicit Psaltes. *Inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.* Quid ita? *Quia non est Deus in conspectu eius.* Sentiens ergo Tobias dans filio suo monita salutis, dicit ei: *Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum, & sic fiet, vt nunquàm consentias peccato.*

Eccl. 23

Hoc fræno a peccatis reuocauit Abbas Paphnutius famosam illam meretricem Thais, ad quam cum accessisset, quasi desiderium carnale completurus (reuera tamen non nisi occasionem captans reuocandi eam ad viam salutis) significauit se annuere operi carnali, si modo in locum tutum & omninò secretum duceretur. Duxit ergo illa Paphnutium in cubiculum quoddam. At ille dicit locum non esse tutum, sed facilè ipsos ab aliquo audiri aut videri posse. Deducit ergo eum in cubiculum remotius; at excusat se iterum, dicens se quoque ibi timere aliquem. Tandem illa cum in alium locum secretissimum introduxisset, dixit neminem, ibi eos videre posse, nisi Deum, aut dæmonem. Arripuit ipse ex his verbis occasionem arguendi & exprobrandi ei cæcitatem, quod credens Deum ibi eam videre, audeat in præsentia Dei, quod in præsentia hominis non auderet. Et id fecit tanta verborum efficacia, vt Deo interiùs verbis eius cooperante; & quiquid arte meretricia lucrata fuerat, in medio Alexandriæ mox igne consumpserit. Postea in secretum pœnitentiæ locum transiens, post triennalem rigorosissimam pœnitentiam, ad Dominum beata migrauit. Ecce quam mutationem in ipsa effecit memoria præsentiæ Dei.

Exemp.

Quantùm ad secundum, Tentationes dissipat cogitatio præsentiæ Dei, & munit cor contra pericula obuenientia à dæmone, mundo, carne. Solis præsentia dissipat tenebras, sic & præsentia Dei in corde, omnem peccati vmbram & caliginem? *Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo, quoniam tu mecum es.* Ideo & alibi dicit Psaltes: *Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos.* Eripiet de tentatione & periculo peccati affectus tuos Dominus, si in omnibus viis tuis cogitaueris eum; & diriget te, nec permittet vacillare. Dic ergo: *Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear,*

Psal. 15.

D. Antonius & alij Patres spirituales dixerunt, nullum remedium fortius contra insidias diaboli memoria Dei cum gaudio spirituali. Miles qui in præsentia Ducis præliatur, non facilè animum despondet. In militia spirituali, contra mundum & dæmonem feliciter dimicabis, si Ducem tuum tibi præsentem consideres, & in eius auxilio confidas. Cogitatione præsentiæ Dei animata Susanna, omnem carnis tentationem superauit. Dicebant impij senes: *Ecce ostia clausa sunt, nemo nos videt*, ingemuit Susanna & ait: *Melius est mihi incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.*

Dan. 13.

Quantùm ad tertium: Stimulus est ad perfectionem memoria

memoria Dei præsentis. Vnde dicit Dominus ad Abraham: *Ambula coram me & esto perfectus.* q. d. si mei memoriam habueris tota vita tua, quæ est quasi deambulatio quædam ad Patriam, tunc perfectus eris. Hinc perfectionem suam sortiri videntur Elias & Enoch, & transferri meruerunt, quia semper coram Deo, & cum Deo ambularunt. *Viuit Dominus in cuius conspectu sto*, dicebat Elias; de Enoch vero dicit Scriptura. *Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Dominus.* Deum habere semper sibi præsentem, est verè ambulare cum illo & coram illo. Sic monebat quoque Propheta, docens viam ad perfectionem. *Indicabo tibi ô homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: vtique facere iudicium & iustitiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo*, hoc est, omnia coagere quasi in præsentia illius. Vbi acutè Hugo Cardinalis: *Ambulant post Dominum, humiles, & pœnitentes: Ambulant cum Domino, Prælati & Rectores. Ambulant ante Dominum, pij Concionatores: Ambulant à Domino, propriam voluntatem sequentes: Ambulant contra Dominum, obstinati & rebelles.* Felix ergo anima ambulans sollicitè cum Deo, illum intra se & extra se respiciens, cogitationes & affectus in eum erigens: hæc est via, hic stimulus ad omnem virtutem & perfectionem: hoc est medium, inter spiritualis vitæ media, perfectissimum.

(Gen. 17. — 3. Reg. 17. — Mich. 6.)

Refert Dorotheus Abbas, se cuidam discipulo suo nouiter, vitam monasticam amplectenti, hoc præceptum dedisse, aureis litteris scribendum: *Nunquam cordi tuo Deus excidat, semper cogita præsentem, & te coram illo stare.* Fecit hoc sedulò, vt nec in morbis grauissimis & extremis cogitationem adeo salutarem dimiserit; & hoc exercitio quinquennij spatio, ex milite nobili, adolescente dissoluto, vitiis & luxu sæculi perdito, perfectus euasit, & sanctus, ita vt post obitum, ab aliquibus religiosis in numero Beatorum visus fuerit.

(Exemplum.)

SCIENTIA DEI.

Deus omnium rerum scientiam habet perfectissimam & infallibilem, quæ transcendit omnem Angelicam & humanam.

Primò, Ratione obiecti, quia sua scientia cognoscit omnia præterita, præsentia & futura, & omnia quoque possibilia, ac seipsum tanquam originem & causam rerum omnium.

Secundò, Ratione modi & perfectionis in cognoscendo: cognoscit enim omnia perfectissimè, omni modo quo sunt cognoscibilia, ideoque omnia eius scientia comprehendit.

Tertiò, Ratione medij, non enim cognoscit per species aut per effectus, sed per suam essentiam quasi clarissimum speculum.

Quartò, cognoscit omnia in instanti, vno mentis intuitu, omnia simul simplicissimo actu intelligendo; nam ab æternitate in æternitatem, à sæculo in sæculum, eius oculus peruidet.

Quintò, Hæc cognitio inuariabilis est, nunquam incrementum habuit, ab æterno est & semper eadem; nec est accidentaria vt hominibus aut Angelis, sed est substantialis Deo, imò ipse Deus. Denique, hæc scientia, quasi lux maxima, seipsam diffundit ad Angelos & homines, faciens ipsos cognoscere & cognosci.

Quantum ergo ad homines, scientia Dei adeò est perfecta, vt non solum sciat numerum eorum ab Adam vsque ad vltimum: sed & numerum capillorum eorum, & annorum, dierum, ac momentorum omnium quibus viuent. Numerum quoque scit electorum & reproborum in particulari, & gradum gloriæ aut damnationis eorum, & hoc ab æterno, & quibus mediis ac viis vnusquisque ad gloriam vel damnationem sit peruenturus, scit enim omnes cogitationes & inclinationes, gressus omnes dinumerat, omnes animæ effectus penetrat, homini, imò Angelo supremo inscrutabiles.

De hac Dei profundissima & exactissima scientia differit Dauid: *Cognouisti sessionem meam & resurrectionem meam.* q. d. tu cognouisti ab æternitate, quando & quomodo, & qua de causa surgere vel sedere deberem: & moraliter id intelligendo, hoc est quando cur, & quomodo, humiliandus, vel exaltandus essem. Quod si nouit id de hominibus, maximè de Christo, qui est caput hominum, ideo illi accommodatur illud, de resurrectione. Accedit: *Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam; & funiculum meum inuestigasti.* hoc est, multò ante quam cogitare inciperem, iam intelligebas quid cogitaturus essem, intellexisti etiam iter meum progressum, consilia: *Et funiculum meum inuestigasti*, hoc est, finem & metam ad quam peruenturus essem, quam hæreditatem ac quietem assecuturus essem. In summa, intellexisse ab æternitate, principia, media, & finem meorum actionum.

(Ps. 138.)

D. August. explicans, quomodo Deus omnes nostras cogitationes nouerit, dicit: *Oculos Dei simul vniuersa cernentis, non abdita locorum, non parietum septa secludunt, nec solum ei acta & cogitata, verum & agenda & cogitanda sunt cognita. Illa vera scientia est summi Iudicis, illa est tremendus aspectus, cui peruium est omne solidum, & apertum omne secretum, cui obscura clarent, muta respondent; silentium confitetur, sine voce mens loquitur.* Vnde planè stultè dicebat ille apud Sapientem, cogitans adulterium: *Tenebræ circundant me quis me videt? Parietes cooperiunt.* Rectè ei respondetur ibi. *Et non intelligit, quoniam omnia videt oculus, illius, & quod oculi Domini multo plus lucidiores sint super solem circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & corda intuentes, &c.*

(Serm. 2. de temp.)

Hinc Ægyptij vt Dei significarent omnem scientiam, pingebant sceptrum cum oculo: per sceptrum significantes dominium & potestatem regiam: per oculum, rerum omnium scientiam. Hinc Ieremias vidit, *Virgam Vigilantem*, quod aliqui vertunt, *Virgam oculatam*, quæ significabat Deum ipsum, & eius vindictam, ad peccata vigilare, vt statim illa plectat. Ita Balthasar sacrilegus & temulentus, vidit mox, *manum scribentem in pariete*, & sensit eam. Ita vigil clamabat: *Succidite arborem*, ad puniendam superbiam Nabuchodonosoris. Deus ergo totus oculus est, vigilans super vias nostras, & respiciens cogitationes hominum.

(Ier. c. 1.)

Ita verò proprium est Deo cogitationes cognoscere, vt nec conueniat vel dæmonibus, vel etiam ipsis Angelis: nesciunt enim cogitationes mutuas, vt docent Theologi, nisi sibi mutuo manifestent, vel eas per reuelationem, aut in Verbo videant. Sic Angeli & Beati cognoscunt in Verbo, vel per reuelationem, cogitationes nostras ad se directas, vt pro nobis intercedant. Videt enim quilibet Beatus in verbo diuino, quicquid spectat ad eum & statum suum. Cùm ergo spectet ad eum scire quis moueet eum, & ad quem finem: hoc ei fit manifestum, per ipsam beatam visionem in diuina essentia, tanquam speculo voluntario, quod repræsentat quicquid ad Beatum spectat.

In hac tamen vita etiam aliquibus sanctis Deus id priuilegij communicauit, vt aliorum cogitationes, tentationes, abscondita cordis cognoscerent.

Beata Catharina Senensis cùm quis ad eius alloquium accederet, statim agnoscebat an anima eius in statu peccati mortalis foret, fœtorem quendam spiritualem spiritu suo persentiens.

(Surius in vita eius.)

Sic sanctus Franciscus ambulabat cum quodam socio suo, qui mundum relinquens de familia nobili extiterat. Cùm ergo Franciscus asino veheretur, & ipse pedes eum cum labore sequeretur, & cœpit cogitare quomodo de familia illustriori foret quam Franciscus, cuius iam ipse deberet esse pedissequus. Franciscus ergo statim descendens, & eius cogitationes noscens, dixit ei: *Frater ascende in meum locum, tu enim nobilior es & melior me, tibi debetur locus hic, meum autem est te sequi.* Ille ergo confusus videns innotuisse cogitationes suas, procidit ad pedes eius, culpam fassus & humiliatus.

(Exemplum.)

OMNIPOTENTIA DEI.

De solicauamus Omnipotentia, quæ est vnum ex præcipuis eius attributis.

Hæc se manifestat, dum mundum creat ex nihilo, hominem ex luto, mulierem è costa: dum aquam vertit in sanguinem, virgam in serpentem, mulierem in statuam salis, aquam in vinum, panem in corpus suum. Digitus enim Dei in omnibus his est, & mutatio dexteræ Excelsi. At per hanc omnipotentiã plus potest Deus facere, quàm homo dicere aut intelligere. omnia quæcũque voluit fecit, sine labore, sine difficultate, sine resistentia. Per hanc quoque omnia conseruat, & ab illo omnia pendent, & in nihilũ redirent, sine eius manu sustentante. Omnia egent eius potentia cooperante, quia sine illa, nec Sol lucere, nec ignis calefacere, nec homo se posset mouere. Et cùm homo, Cælum, Sol Angeli, ex nihilo sint & ad nihilum tendant; nec actionem, nec motum, nec stabilitatem, sine illo habent.

Hæc omnipotentia in pluribus Scripturis significatur.

Primo, eam indicat Isaias, dum dicit Deum tribus digitis appendere molẽ terræ mensum esse pugillo aquas; cœlos palmo librare in pondere montes. Qui sunt tres digiti Dei, nisi Potentia, Sapientia, Bonitas, per sapientiam designat

(Isa. 40.)

quid faciendum, per Bonitatem vult, per Omnipotentiam exequitur: & sic per illa tria sustinet, gubernat, dirigit omnia in finem. Fides nostra respicit eius sapientiam, Spes omnipotentiam, Charitas bonitatem.

Sap. 11.

Secundò, eam significat. Sapiens dum dicit: *Sicut momentum stateræ, & sicut gutta roris antelucani, quæ descendit in terram, sic est ante te orbis terrarum.* Momentum, est propensio bilancis & inchoatio, sicut ergo hæc minimo motu eius qui bilancem manu fert, in aliam partem verti potest & inclinari. Ita totus mundus est quasi bilanx in manu Dei vt quo vult, eam vertat & inuertat. Et sicut gutta roris, orta luce statim exsiccatur, & sorbetur; sic mundus quouis instanti inuerti & absorberi potest à Deo: & hoc vult dicere Sapiens.

Tertiò, hæc omnipotentia significatur apud Apostolum, dum dicit: *Omnia portat Verbo virtutis suæ*: quia scilicet nutu & potentia sustentat totum pondus creaturarum, quasi Athlas mundi: simul mouens, moderans & gubernans omnia. Sicut ergo de Elia dicebat Elizæus: *Pater mi Currus Israel & auriga eius.* q. d. O Elia, tu eras quasi currus portans Israelem, sustinens onera populi, & simul eras moderator eius, regens & impellens eum ad omne bonum. Ita Deus, est quasi currus portans totum mundum, & sustentans omnes creaturas, quæ alioqui in nihilum redirent. Ipse quoque simul est Auriga currus præsidens, mouens & gubernans, tum per se, tum per Angelos, quia eorum ministerio rotas huius currus mouet & regit, per eos girans cœlos, tempora, resque omnes fortiter & suauiter disponens, mundumque gubernans.

Huius omnipotentiæ Sanctos suos quasi consortes facit Deus etiam in hoc mundo, dum eis communicat potestatem miracula operandi superantia totam vim naturæ, & vim imperandi creaturis etiam insensibilibus, mari, cœlo, ventis, quæ per potentiam quandam obedientialem, quam habent erga Creatorem, sentiunt eius imperium communicatum viris Sanctis, & illis obediunt. Nam & ipsi dæmones eis coguntur obedire, nec possunt resistere. Hanc verò potentiam miracula vera patrandi, quam Sanctis communicat, nunquam communicat Hæreticis: nunquam miracula edere potuerunt in testimonium fidei suæ, nisi quod aliquando (vt eis etiam exprobrat Tertullianus) ex sanis fecerunt ægros, & ex viuis potuerunt facere mortuos.

Hanc omnipotentiam quadam ratione communicauit Moysi, dicens: *Ego te constitui Deum Pharaonis.* q. d. Noli eum timere, noli vereri eius superbiam & sæuitiem, te illius Deum facio, non quem adoret, sed quem timeat punientem, & obsecret medentem. Dedi tibi potestatem meam vt imperes aquis & ranas erces: vt imperes terræ, & sciniphes in Rege & populo eius eruptes, & vesicas: vt imperes aeri; & pestem generes: vt imperes igni, & cum grandine mixtus feratur super peccatores: imperando elementis. Deus eris Pharaonis. *Sed & Aaron erit Propheta tuus*: quia non est dignus Pharao tecum qui Deus eius es constitutus loqui; ideo plagas quas tu facies pronunciabit: sicut ego non per me loquor, sed per Prophetas denuncio, quorum factus sum.

PROVIDENTIA DEI.

IN Deo rerum omnium est prouidentia etiam vsque ad capillum capitis, aut folium arboris.

Circa hanc multi fuere errores Veterum. Primus error fuit eorum qui Deos negabant, & eorum prouidentiam.

Secundus error fuit eorum qui Deos asserebant, sed dicebant terrena & humana non curare, quorum est illa vox apud Iob: *Cardines cœli perambulat, nostra non considerat.* Vndè & Plinius *Irridendum*, inquit, *est, agere curam rerum humanarum illud quicquid est summum.* Cui respondens Clemens, *Deum ad summa quiete agere, & sine distractione, quia totus est mens, totus est lux, totus oculus, omnia videns, omnia audiens, omnia sciens.*

Iob 22. Pl. lib. 2. c. 7. Clem. l. 7. stromat.

Tertius eorum qui dicebant Deum singulos homines curare, sed tamen parua negligere.

Sed tamen manifesta est nostra assertio, tum ex Scripturis, tum ex ratione. *Primo*, quidem ex ratione, quia sicut Deus rerum omnium est conditor, ita & administrator, nec illa possunt diuidi. Et sicut per omnipotentiam suam illa condidit, ita per eandem potentiam & prouidentiam conseruat & regit: nec est in hoc vlla difficultas, quia sine anxietate omnes homines & singulos curat sicut vnum solum: ita vt non minorem prouidentiam habeat innumerabilis multitudinis hominum viuentium in mundo, quam illorum octo qui in arca Noe degebant in medijs vndis: vel quam vnius Adam, cùm foret in paradiso. Viderunt quidem Gentiles necessitatem huius prouidentiæ, ad conseruationem creaturarum, sed quia difficulter concipiebant, totum hunc mundum in tanta creaturarum diuersitate ab vno regi, & omnibus rebus prouideri, ideo Dijs totum ferè mundum repleuerant, qui hanc curam inter se diuiderent. Sic Marti adscribebant curam exercitus omnis, in quo quasi caput præesset. Neptuno curam maris dabant, committentes gubernaculum proræ & pupis, Æolum dicebant adesse debere velis, vt sub eius gubernaculo dirigerentur à vento. Ioui curam cæli, Iunoni curam aeris. Deæ Vestæ curam ignis, Plutoni curam inferorum, Cereri curam terræ, imo cuilibet ciuitati, cuilibet domui, Deum suum attribuebant. Sic & milites Regis Syriæ dicebant de filijs Israel: *Dij montium sunt Dij eorum, ideo superauerunt nos, sed melius est, vt pugnemus contra eos in campestribus, & obtinebimus.* Cæcitas ergo in eis erat, scire enim debuissent, vni primæ causæ, primo principio omnium, tum creationem, tum conseruationem & prouidentiam adscribendam esse. Vnde rectè dicit August. *Voluntas Dei est prima & summa causa omnium corporalium, spiritualiumque motionum: nihil enim fit visibiliter & sensibiliter, quod non ex inuisibili & intelligibili summi Imperatoris aula, aut iubeatur, aut permittatur, secundum ineffabilem iustitiam præmiorum atque pœnarum, gratiarum & retributionum in ista totius creaturæ amplissima quadam vniuersaque Republica.*

3. Reg. 20.

sap. 13.

Secundò hæc prouidentia sæpiùs asseritur in Scripturis. Clarissima est illa: *Tu autem Pater omnia tua prouidentia gubernas.* Primò, ibi aduerte, quod varia nomina adscribat Deo Scriptura. Vocatur enim Pater, Dominus, Creator, Redemptor, Iudex, Rex, Deus. Hoc nomen, *Deus*, est nomen essentiæ. *Dominus*, titulus potestatis *Creator* nomen omnipotentiæ. *Redemptor*, nomen charitatis, *Iudex*, nomen authoritatis, *Rex* titulus Maiestatis, *Pater* verò est nomen notans & prouidentiam & affectum. Tanquam Deus, seipso fruitur, æterna sui comprehensione & fruitione. Tanquam Dominus imperat ad arbitrium & ei obeditur. Tanquam Creator, omnia produxit ad nostram vtilitatem. Tanquam Redemptor, emit nos sanguine suo. Tanquam Rex, Regni nobis impertitur consortium. Tanquam Pater, ex affectu omnibus prouidet, vnde ait: *Tua Pater, Prouidentia cuncta gubernas* Ab eo ergo vt Deo, expecto fœlicitatem, vt Rege gloriæ, regni consortium: vt Creatore, agnosco me habere esse naturæ, vt Redemptore, esse gratiæ, ab eo vt Iudice, expecto fauorabilem sententiam, vt Patre, directionem & gubernationem: *Tua enim Pater prouidentia cuncta gubernas.*

Imo ipsa prouidentia Dei, mater nobis est, quæ continuo nos fouit esse, & nos velut vtero suo & in visceribus portat. Nutrix etiam est, quia nos lactat, nutrit, sustentat, & inter brachia velut infantes nos portat. Pedagogus est, continuo nobiscum incedens, & omnibus vijs nostris nos dirigens, Consiliarius nobis est, quia docet nos quæ ignoramus, & in rebus dubijs quid faciendum ostendit, consulit & deducit. Ipsa denique instar Protectoris se nobiscum gerit, in periculis & necessitatibus nos protegens, in afflictionibus consolans, omne denique officium nobis vtile erga nos exercens.

Item aduerte quod dicit, *Cuncta gubernat tua Prouidentia, ô Pater!* Non solum cælestia, sed & terrestria, non solùm sublimia, sed & infima, non solum Angelos, sed & homines & animalia, imo & cuncta insensibilia: à primo Seraphin ad vltimum vermiculum, nutrit omnia hæc prouidentia, à fine vsque ad finem attingit disponens omnia suauiter. Triplicem ergo familiam gubernat hic Pater, creaturam scilicet pure spiritualem, creaturam quoque pure corporalem, & creaturam, partim spiritualem partim corporalem.

Quantum ad creaturam spiritualem, ipse est qui spiritus illos nobilissimos conseruat, & sui visione velut pane cœlesti nutrit. Vestit quoque non purpura, auro aut gemmis? sed immortalitate & gloria & incorruptione: gubernat quoque illum ordinem Hierarchicum, quo mirabiliter constituit, vt vnus alteri præsit, alter subsit, vnus alterum illuminat & perficiat: vt omnes ei tanquam Patri prompta obedientia, & summo consensu seruiant sine labore, sine tædio, sine vlla æmulatione, aut inuidia An non ordinatissima hæc familia, tam admirabili summi huius Patris prouidentia gubernatur?

Quantum ad corporalem. Quis globo illi aureo, soli scilicet, qui est velut *imago Dei: oculus mundi, lampas diurni*,

Ambr. In Hexam.

ministra

mensura temporum, vigor nascentium, decor stellarum) vt eum describit Ambrosius) lumem ministrat, & facit eum oriri sicut sponsum è thalamo, ad currendam viam? Quis ei intellectum dedit aut sensum, vt infallibili lege & mensura cursum suum seruet, vt nec momento erret, quasi cognoscat occasum suum? *Tua hoc illi dedit Pater prouidentia, cuncta gubernans.* Illa est, quæ ei dat vires penetrandi non solum aerem, sed & viscera terræ, vt ibi plantas flores, aurum, & mineralia producat. Sic elementis, sic volucribus cœli, piscibus maris, animalibus terræ, ipsa prouidet: sic legem dat aquis, vt non transeant fines suos. *Quis enim conclusit ostia maris & inuoluit illud nubibus, quasi pannis infantiæ?* Quis vestit terram floribus, flores coloribus, colores pulchritudine? quis lilia agri vestit & pascit, quæ neque nent, neque metunt? *Tua pater prouidentia est, cuncta gubernans.*

Quantùm ad creaturam partim corporalem & spiritualem, hominem scilicet: quam manifesta est Patris huius prouidentia, siue quantum ad beneficia corporalia cibum, vestitum, pluuiam, rorem, siue quantum ad spiritualia; quantùm enim ad corporalia, etiam electis suis specialiter solet prouidere de necessitatibus, ita vt illis dicatur: *Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet:* Est verò in his Scripturæ verbis quædam metaphora sumpta à parentibus, qui curam habent filiorum & nutritionis eorum, sui enim obliuiscitur puer, & parens sæpe vigilat, dum dormit filius, & sollicitus quomodo alat eum. Prouidentia hæc manifesta fuit populo Israel, quem vocat puerum & filium suum: quomodò enim duxit eum, & custodiuit in via Ægypti? Mare eis diuidit, vt sicco pede transeat, & reducit aquas maris super hostes eorum. Annis quadraginta vixerunt nec arando, nec seminando, nec laborum messis, aut areæ pertulerunt. Vsus molæ & furni non fuit; non tesendi necessitas, quia nec indumenta aut calceamenta attrita fuere, non mercatus fuit aut marcellum necessarium pro carne, quia Deus mensam eis sternebat omni saporis. Medicis autem, aut medicinis non eguerunt, *quia non fuit in tribubus eorum infirmus.* De nocte lampas per modum columnæ, de die vmbra nubis eis adfuit contra æstum. Denique per mille prodigia tam in Ægypto quàm in deserto, Deus ostendit quam exactam habeat suorum prouidentiam.

Psal. 54.

Exemplum.

Sic Eliæ prouidet per coruum, per viduam Sareptanam, per Angelum in deserto. Sic Danieli per Abacuc in lacu. Sic nouo testamento B. Ægidio per lac ceruæ ad eum quotidie venientis, Paulo & Anthonio etiam per coruum, & similia multa inuenies in vitis sanctorum. Rectè ergo cuilibet dicimus Fideli: *Iacta cogitatum tuum in Domino, noli tuam spem ponere in Principibus, quorum voluntas & fauor mutabilis est, quia ipsorum breui exibit spiritus, &c. Noli fidere fortunæ; quæ in rota est, quæ inconstans est. Noli amicis & cognatis, qui vbi eleuati fuerint, te despiciunt & relinquunt. Noli in filiis, quia & ipsi aliquando tuam mortem optant, vt hæreditate fruantur. Noli in sapientia, quæ te sæpiùs vanè inflat. Noli in honoribus, qui fumus & ventus sunt. Noli in qualibet re mundi, quia te sæpè decipiet, & omnia vanitas. Iacta ergò cogitatum in Domino, tanquam solido fundamento, in eius prouidentia spera, illi totum te committe.*

Aduerte quoque in illam prouidentiam vltimatè omnes effectus esse referendos. Vnde respectu Dei nullus est effectus fortuitus, quia ab eo vt causa vniuersali per suam prouidentiam est intentus, licet respectu causæ particularis fortuitus dicatur, quia non intentus ab illa. Hinc sæpè fatigantur homines causas particulares effectuum requirentes, & non recurrentes ad illam rationem primam diuinæ Prouidentiæ. Sic varios euentus belli videmus, dum alius infœliciter cedit, non obstantibus viribus & apparatu ampliori, & requirimus varias causas, & tanquam primariam non attendimus diuinam prouidentiam, ob certas rationes ita disponentem.

Si contagio Prouintiam aliquam aut vrbem inuadit, vnus id refert ad varias causas, corruptiones aeris, alter inculpat milites ex diuersis Prouinciis redeuntes, alius aliam dat causam: nec primariò consideramus, id sæpe speciali Dei prouidentia fieri punientis peccata populi.

Sic aliquos videmus in bonis temporalibus proficere, alios verò qui maiori industria pollent, & labores subeunt nihil fere proficere, imo opes sibi, potius facere alas, quibus ab eis auolent. Et in his omnibus diuersas causas coniectamus, cum tamen sæpiùs specialiter adscribi debeat prouidentiæ diuinæ, quæ potest subitò honestare pauperem minus laborantem, minusque industrium & cassum reddere laborem, maioremque alterius industriam: ita vt in omnibus rectè iterum dicamus: *Tua Pater prouidentia cuncta gubernat.*

PRÆDESTINATIO.

Prædestinatio est pars prouidentiæ: est enim voluntas Dei efficax transmittendi nos in finem supernaturalem. Ex illa tanquam radice proueniunt omnia beneficia spiritualia prouidentiæ diuinæ erga nos, Vocatio, Iustificatio, Glorificatio. Iuxta illud: *Quos prædestinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iustificauit, & quos iustificauit, hos & glorificauit.* Deus ergo in medio mundi per suam prouidentiam, ædificauit domum suam, Ecclesiam sanctam, in qua prouidit media necessaria ad salutem: & vnica est domus eius, extra quam nulla media salutis, ineffabiliter pereunt qui extra eam sunt. Sicut vnica erat arca, qui extra eam fuerunt, diluuio eos obrui fuit necesse, & sicut arca Noe vnum solum ostium habebat, ita in domo Dei viuentis vnica porta Iesus Christus, & fides eius in Baptismo professa. *Ego sum* inquit, *ostium, si quis per me introierit saluabitur, qui non crediderit, iam condemnatus est.* Pereunt vtique diluuio infidelitatis, qui per hoc ostium in arcam non intrant. Sed sicut in arca, Noe Columba continebatur, & Coruus, animalia munda & immunda, filius benedictus & maledictus, Sem & Cham; ita in Ecclesia, boni sunt & mali, probi & reprobi, prædestinati & reiecti. Horum figuram gerebant Iacob & Esau in domo Isaac, imò ipse Iacob, qui benedictus fuit ab Angelo, cum quo luctabatur, sed simul claudus effectus: benedictus propter eos qui in Christum ex eius populo crediderunt, claudus in infidelibus, qui ex eodem populo prodierunt. Nam, vt dicit Augustinus: *Femoris latitudo, generis est multitudo; plures quippe in ea stirpe sunt de quibus dicitur, Claudicauerunt à semitis suis.* Ipse ergo figuram gerit reproborum in claudicatione, & electorum in altero firmo pede.

De ci. uit. l. 16. c. 39.

Figura quoque fuit in domo Abrahæ in Isaac & Ismael Isaac filius promissionis, Ismael filius carnis. *Non autem qui filij carnis, hi filij Dei, sed qui filij promissionis.* Duas autem fecit & promissiones Abrahæ, inquit Hilarius in Psalm. 229. vnam. *Multiplicabo semen tuum sicut puluerem in terra:* & hæc concernebat Ismaelis generationem; alteram, nato Isaac. *Multiplicabo semen tuum vt stellas cœli.* Significat in Ecclesia tanquam familia Abrahæ, duplices fore filios, terrenos & cælestes, reprobos & electos. Filij Ismael terreni multiplicantur vt puluis, gemuntque hi sub aquis, & vt arena maris conculcantur. Filij Isaac cælestes & boni, stellis comparantur, eleuandi in cælum, vt luceant sicut stellæ, Solet enim scriptura electos stellis comparare: *Stella à stella differt in claritate. Sicut stellæ à sole splendorem mutuant, & cursum suum peragunt nihil retrogredientes, ita electi à Deo splendorem mutuant, & in continuo motu sunt ad perfectionem, mandata Dei sequentes.* Boni etiam stellis comparantur, & mali pulueri terræ, quia maior longè multitudo pulueris quàm stellarum, quarum tantum mille & viginti duas conspici a nobis docent Astrologi. Imo ipsi Gentiles persuadebant sibi, quod viri inclyti ex hoc mundo transeuntes, inter stellas collocarentur, quodque hæc eorum foret felicitas, post heroicos actus verti in Planetas, & sic aliquid diuinitatis accipere. Sic deificatus fuit ab eis Iupiter Mars, Saturnus, Venus, Castor, & Pollux: hac saltem fabulosa narratione adumbrare volebant, nihil dignius stellis reperiri, cui possint comparari viri heroici.

Rom. 9.

Gen. 13.

Gen. 22.

1 Cor. 15.

V. Aug in Psal. 144. v. 4.

Ex his ergo prædestinatis ædificatur Ierusalem cælestis, & per prouidentiam diuinam præscinduntur quotidie de montibus lapides, & conquadrantur vt intrent in structuram sempiternam, hoc fit per manus artificum, hoc est, eorum qui missi sunt, vt prædicent verbum Dei aptantes sic animas ad structuram templi æterni, vt dixit Augustinus. *Quotidie ergo adhuc ædificatur Ierusalem, & ædificabitur vsque ad finem mundi; ædificari cæpit ab æterno per prædestinationem, complebitur in fine per glorificationem:* ab æterno enim fuit penes Deum Ecclesia electorum quæ ante tempora est electa, & dilecta, iuxta Bernardum. *Præuidit Deus ab æterno ruinam cælestis suæ ciuitatis, ex Angelis compositæ; ex tunc ergo restaurationem præparauit, & media ad illam. Sicut homo prudens, videns aliquod suum ædificium ruinæ proximum, parietes inclinare, fundamenta concuti, muros casum minari, longo tempore etiam antequam ruat, lapides colligit, calcem, arenam, ligna, vt restauret cùm ceciderit.*

In Psal. 12. 1.

Ser. 79. In Cat.

Athan. orat. 3. contra Arrianos.

Sic artifex supernus, videns per peccatum demoliendam Ciuitatem suam; iam ab æternitate in monte sancto

C 3 Syon,

Syon, lapides præscindebat & apparabat, posita fundamento Christo ad renouationem, inquit Athanasius.

Amos 7. Zach. 2. Hinc Amos dicit: *Ecce Dominus stans super murum litum & in manu eius trulla*; Septuaginta legunt, *super murum adamantinum, & in manu eius adamas*. Hebræa: *In manu eius linea*. Ad idem spectat quod vidit Zacharias hominem funiculos, & alia instrumenta habentem, vt notaret locum ædificandæ Ierusalem, eiusque dimensiones designaret. Sed dictum est ei per Angelum vt desisteret, quia *absque muro habitabitur Ierusalem præ multitudine*. q. d. Non potes satis assequi eius dimensionem, innumera enim turba debet eam incolere. Ipse Deus erit gloria eius in medio, erit & murus eius ignis, ardens scilicet amor Creatoris. Itaque electi & boni, lapides sunt qui eleuantur ad hoc ædificium per timorem prius percussi, per amorem politi, per constantiam quadrati.

Porro quinam sint de lapidibus illis electis, qui de prædestinatis sint, incertum est in hac vita, vt propterea electio illa, sors vocetur, de qua videtur mentio fieri in Prouerbiis: Cap. 16. *Sortes mittuntur in venum, sed à Domino temperantur*. Quem locum secundum sensum spiritualem Beda, Hugo, & Carthusianus sic explicant. Sicut sortes, quamdiu in sinu vel in vrna sunt, incertæ sunt & ancipites quoad eatrahantur, tunc enim electionem perficiunt: ita cuiuslibet hominis sors & electio ad fœlicitatem æternam, obscura est, ambigua & anceps in hac vita, donec mors sortes educit, & prædestinatorum electiones aperit. Quasi dicat Salomon. Sortes nostræ quamdiu viuimus, in vrna sunt, & incertæ sunt, sed tamen quòd alij præ aliis eligantur, non est fortunæ, sed consilij diuini, qui prouidentia sua æterna, & gratiæ distributione, sic omnia temperat, vt quibusdam sors felicitatis contingat, alij verò ab illa excidant, mors interim sortes illas educit. Hoc tamen discriminatis est, quod prædestinatio non est ex operibus, nisi quoad vltimum effectum, qui est gloria, sed est ex mero beneplacito Dei. Reprobatio verò ex operibus est, ex præuiso peccato & demeritis. Declaratur vtrumque, quia quod quis prædestinetur, nullum eius præcessit meritum; sed voluntas Dei beneuolentissima destinat hominem hunc, ex solo suo beneplacito, ad beatitudinem tanquam finem, & ideò prouidet illi merita tanquam efficacia media ad hunc finem, sicque electio est ex mera gratia Dei, quamuis gloriæ collatio ob merita fiat, quæ homini dedit Deus gratiosè.

Videntur Ethnici hoc adumbrare voluisse, dum finxerunt ab vnoquoque Deorum electam arborem; cuius singularem gerunt curam, eique eis dedicata. Iupiter, Quercum elegit, Apollo Laurum, Neptunus Pinum, Venus Myrtum, Iuno Iuniperum, Minerua hanc electionem demirata interrogat Iouem, cur infructiferas arbores Dij sibi elegissent. Responderur ei, vt ipsæ arbores intelligant, non ob earum merita, sed ex mera Deorum gratia se electas fuisse tanquam insignia ipsorum Deorum. Sic homines electi sunt infrugiferi ex se, imò ex massa damnationis: non ergo ex meritis suis, sed ex mero beneplacito Dei, qui ex vasis iræ fecit vasa misericordiæ, dedit que eis fructum bonorum operum, ex quibus postea fructum gloriæ colligerent: *Non est volentis: neque currentis* inquit Apostolus, *sed est Dei miserentis* qui secundum consilium voluntatis suæ, & beneplacitum gratiæ, prædestinauit nos ad gloriæ suæ consortium.

REPROBATIO

Quantùm attinet ad Reprobationem, non est facta illa à Deo, nisi præuisa iam finali inpœnitentia, & peccatis eorum qui reprobantur. Vnde illis rectè dicimus. *Perditio tua ex te*. Sic etiam declarat Augustinus exemplo Nabuchodonosor & Pharaonis, vt postea latius infra. Neque verò hæc prædestinatio aut reprobatio, libertatem in aliquo lædunt, vt possint propterea reprobi de Deo conqueri, ipse enim illos relinquit in manu consilij sui, apponit eis ignem & aquam, vt ad quodcumque voluerint, extendant manum suam, apponit eis benedictionem & maledictionem, vitam & mortem, vt eligant. Vnde dicit Sapiens: *Nemo dicat per Deum abest, ille me implanauit, non enim sunt ei necessarij homines impij, & quæ odit ne fecerit*. q. d. non desiderat, nec facit homines peccatores, cum peccata odio prosequatur. Noli ergo in eum peccata tua, & perditionem tuam retorquere.

Osee 13. v. 9. trans. Eccl. 15.

Quod verò dicunt aliqui, si sum prædestinatus, necessariò saluabor quidquid peccem, si sum reprobatus nihil mihi proderunt opera mea, sed necessariò damnabor, & ita occasionem accipiunt negligendi merita, & committendi peccata. Planè vanum id est, & imperitum. Quasi si quis diceret, Deus præuidit & determinauit quod triticum messurus sim, vel non sim, ergo non est opus arare: si enim scit quod messurus sim, hoc certò eueniet, si scit quod messurus non sim, frustra arabo, Similiter si dicat. Si Deus determinauit me nunc moriturum, non egeo cura Medici, vel medicinæ: si scit me non moriturum ex hac ægritudine, superflua erit cura, quia sanabor etiam sine illa, ne fallatur Deus.

Respondetur ergo, quod sicut scit Deus te sanandum, ita scit quod per hæc media sanaris, per hane Medici curam, & medicamenta sis sanandus: & ideo illa tibi adhibenda sunt. Sic si scit te collecturum triticum, etiam scit te seminaturum priùs & araturum, sicque collecturum: ideòque arare debes & seminare. Similiter ergo si Deus scit te saluandum, scit quod per bona opera sis saluandus, & ideo illa debes conquirere: si scit te reprobandum, scit quod propter peccata & mala opera, ideo debes illa fugere. Libertas ergo tua, rebelliique animus, & vita praua, sunt reprobationis tuæ causa, ideoque hæc debes declinare. Sunt vero sæpius illas duas sortes diuersas gloriæ, vel pœnæ æternæ, considerate: Sortem quidem gloriæ, vt accendaris & stimuleris ad quærenda media ad illam, quæ media pendent a te: Sortem vero pœnæ æternæ, vt terrearis, & cautior sias ad vitanda illa quæ ad ducunt, quod est in tua potestate.

Psal. 67. Hinc ait David: *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, &c.* Quod sic exponi potest: *si dormitis inter medias sortes* (Clericus enim significat sortem (*similes eritis Columbæ argenteis aureisque pennis ornatæ*, q. d. si *sortes illas inæquales gloriæ & pœnæ sæpius attendatis, eritis sicut Columbæ gementes in amaritudine huius vitæ & alæ affectuum vestrorum paræ erunt vt argentum, & extremitas vitæ vestræ per aurum charitatis fulgebit*. Has duas sortes considerat D. Paulus, dum dicit: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar*. Et ideo ipse tanquam Columba, fine felle, gemebunda inter amaritudines huius vitæ, alas effectuum suorum argenteas per puritatis candorem, aureas, per aeli & charitatis fulgorem, pallidas per carnis mortificationem, expandebat; & euolare cupiebat de hac mundi vestutate maceria, & domo lutea ad domum non manufactam, æternam in cœlis, ad quam continuo suspirabat, & nos tanquàm pullos à se educatos, illuc volare, illuc suspirare docebat.

1. Cor. 9. Philip. 1.

Quærunt Theologi, vtrùm maior sit numerus reproborum, an electorum: Ratio dubitandi est, quia Scripturæ videntur significare, numerum electorum esse velut infinitum. Vnde D. Ioannes postquam numerasset centum quadraginta quatuor millia signatos de tribubus Israel, addit: *Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat &c.* Aliquæ quoque figuræ videntur quandam proportionem indicare inter numerum electorum & reproborum. Sic numerantur *quinque Virgines prudentes, & quinque fatuæ*, Vbi figuratur vterque numerus. Item alibi dicitur: *Tunc duo erunt in agro, vnus assumetur & alter relinquetur: Duo in lecto, vnus assumetur & alter relinquetur: Duæ molentes in mola, vna assumetur & altera relinquetur*.

Matth. 25. Marc. 24. 1. Pet.

Hæc tamen non obstantibus rectè dicitur, etiam inter fideles, reprobati. De quo D. Thoma, super illud *Ossa animæ salsæ factæ sunt*. Vbi dicit paucitatem saluandorum in omni statu fuisse præfiguratam. *Primo*, tempore legis naturæ, quando omnes exceptis octo, diluuio perierunt. *Secundo*, tempore legis Mosaicæ, dum de sexcentis ferè millibus egressis ex Ægypto, terram promissionis non sunt ingressi nisi duo, Caleb & Iosue. *Tertio*, tempore prophetarum, quando filij Israel ducti sunt in captiuitatem, paucis relictis in terra promissionis. *Quartò*, tempore gratiæ, expressè id per Christum est prædicatum. Interrogant quidam: *si pauci sunt qui saluantur*; Respondet. *Contendite intrare per angustam portam*; Et Matth. 7. dicebat: *Pauci inueniunt eam*. Et iterum: *Multi vocati, pauci verò electi*. Colligitur idem ex Isaia qui comparat paucitatem electorum paucis viuis post vindemiam relictis. Et per Michæam Dominus ait: *Væ mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ, non est botrus ad comedendum*. Nempe Sathan priùs vindemiauit. Chrysostomus dicit ex tota ciuitate Antiochia vix centum saluari.

Isa. c. 24. Mich. 7. Chrysost. hom. 4. ad pop.

Aliqui tamen probabiliter existimant ex fidelibus qui Sacramentis muniti discedunt, maiorem partem saluari.

Quantum verò ad scripturam allegatam, quæ dicit, *quod è duobus in agro vnus assumetur, &c.* Primo significat ex omni statu aliquos assumi, aliquos relinqui; ex diuitibus & pauperibus, ex liberis & seruis vt nemo sibi displiceat ob conditionem vilem: aliquos quoque de iis qui in labore sunt, & aliquos

aliquos de iis qui in otio videntur viuere, item ex quolibet etiam sexu. Rectè autem Remigius tres Ecclesiæ ordines ibi dicit demonstrari: Per duos in agro, ordinem Ecclesiasticorum quibus commissus est ager Ecclesię, per duos in mola, ordinem Coniugatorum qui dum per diuersas curas nunc ad hæc, nunc ad illa flectuntur, quasi molas in circuitum trahunt: Per duos in lecto, ordinem Continentium & Contemplatiuorum, quorum requies nomine lecti designatur. In his autem Ordinibus sunt boni & mali, iusti & iniusti, & ideo ex eis quidam assumuntur, quidam relinquuntur. Sic quoque explicat fuse & pulchrè August.

[Aug. in Psal. 99.]

Interim nemo debet anxiari aut fluctuare, quod nesciat de quo numero sit: sed inter manus Domini Iesu Christi se ex toto corde, & salutem suam collocare debet, & dicere quod olim Ægyptij ad Ioseph: *salus nostra in manu tua est, tantum respice nos & læti seruiemus Regi.* Optimè negotium salutis nostræ constituitur in manibus illis, quæ pro nobis fixæ sunt, vt vincula nostra soluerent, denique in manibus illis, *quæ misericordia affluunt, nec desunt foramina per quæ effluunt*, vt dixit Bernardus: *melius in illis est quàm in nostris, non ergo turbemur.* Vbi enim tutiùs collocaremus? *In manibus tuis sortes meæ Domine, & tempora mea.* Ibi tuto collocabat Paulus animam meam, salutem suam, omniumque meritorum suorum pretiosum thesaurum, dum dicit: *scio cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem iustus Index.*

[Gen. 48.] [Psal. 30.]

Refert Thomas a kempis hoc exemplum. Religiosus quidam fluctuans, & anxius inter spem & metum, quadam vice mœrore affectus Ecclesiam ingrediens ante altare prostratus, hæc in se dicebat: *O si scirem quod adhuc perseueraturus essem!* Statimque audiuit diuinum responsum: *Quid facere velles si id scires? fac nunc quod facere velles, & securus eris.* Mox ergo, consolatus diuinæ se commisit voluntati, & cessauit anxia fluctuatio, voluitque inuestigare quæ sibi essent futura, sed magis studuit inquirere quæ esset Dei voluntas beneplacens & perfecta, ad omne opus bonum inchoandum & perficiendum. Ita ille.

[A kempis de imit. Ch. 1. 1] [Exemplum.]

MISERICORDIA DEI.

Misericordia Dei velut primatum tenet inter eius perfectiones & attributa. Sicut Principes in suis stemmatibus solent ponere omnes titulos & insignia Nobilitatis suæ: sed primo loco ponunt id à quo maiorem Nobilitatem familia sortitur aut certè in medio, vt cætera circumstent: Ita dicimus, diuina velut insignia & stemmata, esse Dei perfectiones varias, sapientiam, potentiam, iustitiam, &c. Sed primum locum Misericordiæ attribuimus, quæ nobis etiam miseris suauiùs sapit cæteris. Vndè cùm Moyses in foramine petræ, transeuntis Dei gloriam, iuxta quod promiserat ei Deus, inspiceret, statim in ipsam Misericordiam oculos & mentem figit, quasi elucentem inter omnia, & exclamat: *Miserator Dominus Deus misericors & clemens, patiens, & multæ miserationis in millia bis qui diligunt, &c.*

[Exod. 34]

Per hanc misericordiam desponsat sibi animas, iuxta illud: *sponsabo te mihi in sempiternum, sponsabo te in iustitia & iudicio, & misericordia, & miserationibus.* Sponsabo te in *iustitia*, id est, iustificando te, non enim potes à me diligi nisi iusta sis & in *iudicio*, quia iudicabo inter te & eum qui te antè captiuam tenebat, feram sententiam pro te, repellens iniustum possessorem à te. *In Misericordia & miserationibus*: hoc est, faciendo tecum maximas misericordias, liberando te à miseria magnis in quibus eras, idque non tuis meritis, sed misericordia mea, & donis meis te ornando, sicut sponsi solent dare arrhas, sponsam ornare. Sponso huic duo vbera solent attribui quasi Symbola duplicis misericordiæ erga peccatores. Hæc duo vbera sunt, *longanimitas in expectando, & facilitas in condonando*, ad quæ si quilibet peccator recursum habeat, sugens de illis lac suaue misericordiæ & pietatis, Deo gratum erit. Sicut enim non grauat matrem distenta lacte vbera gestantem, infans qui ea sugit, sed potius alleuiat & delectat: sic diuinæ bonitati exuberantissimæ, molestus non est, sed acceptus, qui miserendi præbet ei materiam, & ad eum recurrit.

[Osee 2.]

Porro hæc misericordia admirabilem habet longitudinem, latitudinem, sublimitatem, profunditatem, dignam sæpius à nobis considerari.

Primò, Longitudo eius consistit in hoc quod sit æterna: *Ab æterno vsque in æternùm misericordia eius*, quia à tempore quo Deus est, misericordia eius est erga nos, & durabit in æternum, ita vt sit sine principio, sine fine. Decreuit enim ab æterno nos de omni miseria liberare, & de summa illa miseria quæ est damnatio, præparans nobis fœlicitatem æternam: *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, miserans tui.* q. d. ab eo tempore quo Deus sum, & quo me ipsum dilexi, te quoque dilexi, & misertus sum tui. Vnde non mirū si ego amorem tuum posco, vt ab eo tempo e quo homo es, & quo amare potes, hinc amori meo amorem tuum rependas. Quapropter quilibet fidelis debet cum Dauide sępè illud Canticum repetere: *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius: Confitemini Deo Deorum, quoniam in æternum misericordia eius &c.* Ad singulos versus repetit, *quoniam in æternum misericordia eius.* Nos quoque laudemus, quia bonus, quia Deus, quia Dominus noster, quia mira propter nos fecit, quia misericordia eius non habet finem, aut principium, & sępius resonemus, *Misericordias Domini in æternum cantabo:* Quod frequentissimè summo animi feruore B. Theresia repetebat.

[Heb. 1]

Secundò, Latitudo huius Misericordiæ in hoc consistit, quod se extendat erga omnes homines cuiuslibet conditionis aut status, paratus omnes ad se recipere. Vnde Sapiens: *Misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata propter pœnitentiam.* Omnium, inquit, siue parui sint, siue magni siue nobiles, siue plebei, siue liberi, siue serui. Cuius rationem adfert duplicem, tum quia sunt opus Dei omnes, tum quia amat animas, & ex amore nascitur compassio erga earum miserias. Hæc quoque latitudo in hoc consistit, quod misericordia ad omnia peccata se extendat, quia nullum est adeo enorme, quod eius misericordia non deleatur, nec numerus tantus esse potest, quin infinitè superetur multitudine miserationum. Vnde non semel miseretur nec solum septuagies septies, sed sine limite. *Confiteantur ergo Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filiis hominum.* Nec solum erga homines, sed & erga omnes creaturas misericordia hæc se porrigit: *Misericordia Domini plena est terra*, quia omnes quæ sub Cœlo sunt creaturæ subiectæ sunt alicui miseriæ, vel ob aliquem defectum naturalem, vel ob voluntatis peruersitatem & malitiam, & Deus solus est, qui potest subuenire & mederi.

[Psal. 1 a]

Tertiò: Sublimitas misericordiæ consistit in sublimibus donis & beneficijs, quæ ab illa procedunt. In illis quam sublimis sit misericordia Dei, manifestum euadit. Per illam enim misericordiam sublimem eleuat nos ad excellentem illam dignitatem filiorum Dei, & ad hæreditatem æterni sui regni, & vasis & contumeliæ faciens nos vasa misericordiæ, honoris & gloriæ. Et infinita sunt dona, fauores ac beneficia, quæ ex sublimi eius misericordia prodeunt, vt propterea dicatur nos *coronare in misericordia & miserationibus.* vbi aduerte phrasim Scripturæ quę dum iungit misericordiam & miserationes significat maximā & copiosissimā misericordię effusionem, & omnia genera misericordię & beneficentię, vt notat Ribera Hinc Ierem. 6. *Abstuli*, inquit Dominus, *pacem à populo isto, misericordiam & miserationes*, id est, nullo genere vtar misericordię. Vnde cùm dicitur miserator & misericors, non aliud significatur, quàm summe misericors; qui omnia misericordię genera erga nos exercet. Sic dicit Dauid, *Et tu Domine Deus, miserator & misericors patiens & multæ misericordiæ & verax.* Illa ergo Dei misericordia multiplex est erga nos: quę ab eo tempore quo cœpit in homine, illum præuenit, comitatur, subsequitur vsque ad mortem, vsque in senectam & senium. Illa est quę prędestinat, postea inspirat & vocat, deinde iustificat, deinde in iustitia conseruat variis modis & auxiliis, tandem glorificat & coronat. Ideo dicit Dauid: *Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius: Qui propitiatur, sanat, redimit, coronat in misericordia & miserationibus, omnibusque replet bonis.*

Quartò: Profunditas huius misericordię elucet, in profunda ipsius Dei humiliatione, qua se ita demisit ad nos, vt misereretur nostri, suscipiens naturam nostram; ita descendens, vt profundius non posset, ita nos eleuans vt altiùs non posset. Elucet quoque in multis profundis mysteriis, quæ ipse nobis exhibuit vera suę misericordiæ symbola; & maxime in sacramento Eucharistię, in quo voluit nobiscum manere vsque in finem sęculi, vt ibi continuo fingeremus fontes misericordiæ eius & pietatis. Denique misericordiæ eius profunditas elucet in abysso incomprehensibili sapientiæ suę, per quam omnia vertit in bonum nostrum, afflictiones, tentationes, miserias imo & ipsa peccata: ita vt in his omnibus splendeat eius profunda misericordia. Exempla misericordię diuinę passim occurrunt. Vide de S. Maria Ægyptiaca, de S. Pelagia, aliisque per miram Dei misericordiam è peccatis & damnationis abysso ereptis.

IVSTITIA DEI.

Iustitia quoque est perfectio conueniens Deo, quæ maximè elucet in punitione, quam exercet Deus erga improbos, siue in hoc sæculo, siue in futuro. Sicut enim Deus nullum bonum immuneratum relinquit ex benignitate sua, ita nullum malum impunitum relinquit ex iustitia sua: *Impunitas enim iniuriæ est soboles, insolentiæ mater, radix impudentiæ, transgressionum nutrix*, vt dicit Bernardus. Quapropter quod de solio & regno hominum dicit Sapiens: *Iustitia firmatur solium*, hoc etiam de regno Dei verum est, Reges vtique puniendo scelera impios terrent & coercent, & sic regno suo firmitatem addunt. Ideo Salomon in throno suo Leones aureos toti structuræ subiecit: Et cum Leones seueritatis & vindictæ sint symbolum, significare voluit Iustitiæ thronum inniti. Vnde & per hos gradus, per iustam scilicet reorum punitionem, regnum auspicatus est, quia & de sceleribus in parentem admissis vindictam sumpsit Regni initio, & quos rebelles inuenit, vltus est. E contra, quanta flagitia & quanta mala ex impunitis sceleribus oriantur, patet ex c.19. Iudicum, vbi propter vim illatam vxori Leuitæ, propè centum millia in bello inde orto trucidata sunt. Vbi sceleris huius origo refertur in impunitatem scelerum quæ tunc erant, vt enim dicit sacer Textus: *Non erat Rex in Israel, vnusquisque faciebat quod bonum sibi videbatur.* Nihil tale fuisset, si legitimus Magistratus flagitia tunc puniuisset. Rectè ergo Leuita in duodecim partes dissecat cadauer vxoris, & singulas singulis tribubus mittit, eo consilio, vt cum nemo non grauitate facinoris commoueretur, spectaculi huius horrore & abominatione, ad iustam punitionem incitaretur

Iud. c. 19.

Appositè quoque ad nostrum propositum dixit Augusti. apud Senecam in ludo: *Pietas & Iustitia Principes dij sunt.* Quia non solum Misericordia, sed & Iustitia fulcrum sunt regni & diuini & humani. Hinc in Apoc. vbi introducitur filius hominis in medio candelabrorum aureorum, describitur cum gladio acuto ex ore procedente, sed & in manu stellas gestans. Stellæ symbolum sunt præmij, quod Deus electis præparat ex misericordia; gladius ex vtraque parte acutus symbolum vindictæ, quam reprobis præparat ex iustitia.

Mundum ergo à se creatum Deus (tanquam Rex Rempublicam suam) per iustitiam administrans, illam fecit apparere iam ab initio creaturæ.

1. In Angelis à cœlo expulsis, ob rebellionem & superbiam.
2. In Adam & Eua à Paradiso eiectis ob inobedientiam.
3. In Cain profugo, in vindictam Fratricidij.
4. In diluuio, ob corruptionem carnis tunc regnantem.
5. In Sodoma, igne de cœlo descendente.
6. In Ægyptiis oppressoribus filiorum Israel, in mari sepultis.
7. In tot calamitatibus, bellis, pressuris, quas passus est populus Israel, ob rebellionem contra Deum, in tot captiuitatibus quæ ob peccata eorum obuenerunt.
8. In Senacherib, in Dauide, in Nabuchodonosore, Anthiocho, Balthasare, & alijs vindictæ ac Iustitiæ diuinæ exemplis, quibus plena est scriptura,

Nota tamen primò, Deum nunquam per iustitiam sic punire, quin misericordia misceatur Ideo docent Theologi, quod citra condignum etiam in inferno puniat damnatos, sicque ibi sit aliquid misericordiæ. Vnde verum est illud Abacub. *Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis*, Notat D. Ambrosius hanc misericordiam in Oliua remanente, dum immissum est diluuium. Quærit enim an ramus Oliuæ per Columbam pacis nunciam allatus, fuerit nouiter productus à terra; an verò adhuc manserit de veteri, non obstante diluuio? Prius dici non potest, quia Sol nec dum radios suos explicarat, vt produceretur. Posterius etiam habet difficultatem. quia dicitur quicquid habebat spiraculum vitæ consumptum fuisse, & omnes arbores auulsæ videntur, aquarum impetu inundante. Respondet, quod diluuium non exterminauit omnem oliuam, quia illa est arbor misericordiæ, cui diluuium non potest, nec potuit præualere. Quantumlibet ergo inundet iustitiæ furor, semper tamen manet aliquis ramus misericodiæ diuinæ, cui non præualet impetus vndans iustitiæ Et hoc significari dicit in oliua remanente,

Abacuc. 3. Ambr. de Noë cap. 16.

Nota secundò, licet ad diuinum reginem spectet scelera punire, non ita tamen proprium illi est atque misereri. vnde canit Ecclesia: *Deus cui proprium est misereri semper & parcere.* Et ad huius rei confirmationem facit quod Isaias dicit: *Dominus irascetur vt faciat opus suum, alienum opus eius: vt operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo.* Vbi contradictio quædam videtur, dum opus eius dicitur *irasci*, & tamen opus alienum, opus suum, & opus peregrinum. Ænigma certe est, quod explicat D. Hieron. Quia officium quidem Dei est punire, & tamen alienum aliquo modo ab eo cui proprium est misereri. sicut diceremus, quod proprium apis est mellificare, habet etiam tamen pungere cùm molestatur, quod est opus alienum ab ea, velut extortum quadam iniuria. Vndè dicit Bernardus: *Si quæris quomodò proprium illi est misereri, cuius iudicia abyssus multa? verum id quidem est, sed quod miseretur proprium est illi, nam ex se sumit materiam & velut quoddam seminarium miserendi, quod autem nos iudicat & condemnat, cum quodammodò cogimus, vt longè aliter de corde ipsius miseratio, quam animaduersio procedere videatur: Nunquid voluntatis meæ inquit, mors impij est, & non magis vt conuertatur & viuat.*

Isa. c. 28.

Hinc dicitur Deus velox ad misericordiam, tardus ad iram & vindictam; pedes laneos dicitur habere, dum procedit ad vindictam. Vis id videre? Audi Chrysost. *Nos homines multo tempore ædificamus, vno die destruimus. Deus contrà cùm struit, velociter struit, cùm destruit, tarde destruit. Illud potentiæ; bonitatis istud, potentiæ excellentia velox, multa de bonitate tardus. Sex diebus cœlum & terram, & quæ in eis sunt, creauit, vt vnam Vrbem Iericho destrueret, septem diebus Circuiuit. Dauid peccantem multis diebus tolerauit, pœnitentem vno verbo restaurauit.* Audi & alia,

Chrys. hom. de pœn.

Primò, Quam lentè processit ad punitionem Adæ? Dicitur enim *ambulasse ad auram post meridiem*, dum venit ad eum eiiciendum è Paradiso; quasi attrahens auram Misericordiæ, vt feruorem Iustitiæ temperaret. Ambulabat enim post meridiem, non in feruore diei, & lentè ambulabat.

Secundo, Quam lentè processit, dum debuit propter peccata immittere diluuium? Centum iam annis ante admonuit Noe de arca, vt & ipse tanquam Præco iustitiæ cæteros moneret, vt sibi cauerent ab hac vindicta. Vnde & tactus dolore cordis intrinsecùs, dixit Dominus: *Delebo hominem quem formaui*, significans id se coactè facere.

Tertiò, Quam lentè processit, cum ignem misit super Sodomam? Dicebat ad Abraham, se venisse vt videret, an opere compleuerint peccata illa, quorum clamor ascendebat in Cœlum? & ad vesperam veniebant Angeli executores. Dixitque Dominus ad Abraham, se paratum parcere Ciuitati, non solùm, si quinquaginta, aut viginti forent iusti, sed si tantùm decem.

Quartò, Generaliter quasi condolet, dum venire debet ad punitionem. Vndè per Isaiam dicit: *Heu vindicabor de inimicis meis*; Vbi, *heu*; est interiectio dolentis Dei, dum agitur de vindicta.

Isa. 1.

Ita per Isaiam dicit: *An gradiar super eam? Succendam eam? An potiùs tenebit fortitudinem meam? Faciet pacem mihi, pacem faciet mihi*? Vbi agit instar Patris, qui filium peccantem debet percutere, sed coactus? vnde cupit parcere, si ille humiliet se ad pacem habendam. Sic dicit de Ephraim. *Quomodo dabo te Ephraim? Quomodo dabo te sicut Adama & Seboim?* Sensus est. *Quid de te faciam; Quomodo te tractabo, cum quotidiè mei obliti idola adores? Certè mereris vt me geram erga te sicut erga Adama & Seboim, quas igne absumpsi cum Sedoma & Gomorrha*, Addit Dominus: *Conuersum est cor meum, conturbata est pœnitudo mea.* q. d. *more humano loquens, Dolor quidam in me insurgit, dum cogito quod ita te velim punire, & sic me pœnitet: Non ergò te ita acerbè puniam quia Deus ego & non homo?* hoc est, *bonus ego sum*, inquit Cyrillus, *non concedam iræ, vt vincar, quod humanum* est [*Austeritatem Iudicis mitigat pietas Patris*, Hieron. ibi.

Isa. 27. Osee. 11.

Quartò, Dat Deus significationem, vt fugiamus à facie arcus iustitiæ suæ, sed cum videt nos obstinatos in peccatis, tarditatem supplicij grauitate compensat, & pœnarum æternitate. Vnde per Ierem. dicit: *Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli, propter multitudinem iniquitatis. Quid clamas? Insanabilis est dolor tuus, propter dura peccata tua feci hæc tibi.* Plaga inimici hic percutit Deus, vt corrigat, & mitis est in inferno: percutit vt puniat, & crudelis est. Quid clamas, ô homo in tormentis? Non habet remedium dolor tuus, æternus erit cruciatus, durissima peccata tua, me tibi fecere durissimum, & inflexibile cor tuum, me tibi inflexibilem. verè ergo dicit Psalmista: *Iustus Dominus in omnibus viis suis*, & item *Iustus es Domine & rectum iudicium tuum.* Quem locum explicans Hugo sic dicit: *Iustus, ergo te timeant iniusti, Domine, ergo te timeant superbi: & rectum, ergo te timeant distorti: Iudicium, tuum, ergo te timeant iudicando.*

Hoc rectè intellexit Mauritius Imperator, in cuius præsentia occisi sunt eius filij octo, & vxor, at cum singuli capite truncarentur, inclamabat istud: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Rem sic narrant Historici. Mauritius Imperator crudelis fuit & auarus, vsus crudelitate magna erga ciues & captiuos ab hostibus: quos cum leui pretio redimere posset, vno aut altero aureo, noluit. Vndè omnes occisi fuere. Posteà agnoscens grauem suam culpam, instanter petiit à Domino, vt peccata sua in hac vita puniret, imò per omnes Ecclesias idipsum fieri petiit. In nocturno enim visu, viderat Imperator omnem hanc occisorum turbam, in aula quadam magna ante Christum Iudicem insurgere, & de tanta inhumanitate eum accusare. Quod ergò petiit à Domino, id factum est, & reuelatum ei fuit, punitionem hanc exercendam per Nobilem quendam suum, cui nomen Phocas. Iste inuasit imperium, & cum spoliasset imperio Imperatorem, tandem iussit eum capite plecti cum vxore & octo pueris in præsentia sua. Vir verò hic humiliatus in terram prostratus, ad ictum quemlibet, quo singulum puerorum impetebatur, cum feruore spiritus illud pronunciabat: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Tantamque habuit in fine notitiam iudiciorum Dei, vt cùm Nutrix vellet abscondere vnum ex pueris (supponens suum, vestitum ornatu imperiali) noluerit id permittere, sed ipsemet rem propalarit, dicens id debere fieri propter peccata sua, quia *Iustus est Dominus.*

Exemplum.

Credo-nus zonas Eu-ropius.

ARTICVLVS PRIMVS.

Credo in Deum.

LECTIO II.

1. *Docet Deum vnum esse in Natura.*
2. *Trinum in Personis.*
3. *Trinitatis mysterium credendum esse, non scrutandū.*

PROPOSITIO I.

Sicut ratio naturalis agnoscit Deum esse, ita etiam ipsum vnum esse in essentia.

Ratio est, quia si id quod dicitur Deus, debet habere omnem perfectionem possibilem, rectè sequitur habere vnicam essentiam infinitam & infinitè perfectam. Et proindè sequitur vnicam esse Diuinitatem, vnum primum ens, primum principium, primum Agens: Si enim plures Dij essent, deberent aliqua perfectione distingui, quæ in vno esset & non in altero, & sic non haberent omnem perfectionem.

Rectè Bernardus: *Ille dignè pro sua possibilitate diuinam æstimat magnificentiam, qui nihil in ea cogitat dispar vbi est totum summum, nihil distans vbi totum est vnum, nihil hians vbi totum est integrum, nihil denique imperfectum vbi totum est totum.*

Epist. 14 ad Inno.

Audi ergo Israel *Dominus Deus tuus vnus est:* Audi Christiane: *Vnus Deus, vna Fides, vnum Baptisma.*

Hæc verba Angelus exhibuit aureis litteris scripta Valeriano sponso S. Ceciliæ, cùm ab idolorum cultu ad fidem veram est conuersus. Miserat eum Cecilia ad Vrbanum Pontificem latentem in locis subterraneis ob persecutiones. Veniens narrat quæ prima nuptiarum nocte egisset sponsa, nolens attingi, dicens se in custodia Angeli esse, qui non permitteret id sine vltione, seque desiderio videndi Angelum illum, Baptismum petere fidemque Christianam amplecti. Procedit Pontifex sanctus in terram, & ad Deum manus leuans sic orauit. *Domine Deus Seminator casti consilij, suscipe seminum fructus, quos in Cecilia seminasti: ecce enim sponsus eius tanquam Agnus venit ad me, vt legem tuam amplectatur, illuminat cor eius, & clarè te et manifesta, vt te Deum verum fateatur & colat.* Cumque sic oraret: Ecce vir facie fulgidus totus candidus apparuit, habens libellum aureis litteris conscriptum: cuius conspectu territus Valerianus in terram cecidit, sed eum erexit Vrbanus, & legere iussit. Erat ergò scriptum ibi: *Vnus verus Deus, vna vera Fides, vnum Baptisma,* Statimque respondit se credere; & Angelo disparente, ab Vrbano est baptizatus.

Exéplū.

Surius in vit a S. Ceciliæ.

Diuus Cyprianus probans hanc vnitatem in Deo sic ait: *Vnus Deus, & Dominus, neque enim illa sublimitas potest habere consortem, cum sola omnium teneat potestatem. Ad diuinum imperium, de terris mutuemus exemplum. Quandò vnquàm Regni societas, aut cum fide cœpit, aut sine cruore desijt? Romanos geminos vnum non capit regnum, quos vnum vteri cepit hospitium, Pompeius & Cæsar affines fuere, nec tamen necessitudinis fœdus in æmula potestate tenuerunt. Ne hoc de homine mireris; cùm omnis in hoc natura consentiat: Rex vnus in apibus, Dux vnus in gregibus, in armentis Rector vnus multò magis mundi est Creator, qui vniuersa quæcumque sunt, verbo iubet, ratione dispensat, virtute consummat.* Ita ille.

Alexander interrogabatur, cur tanto desiderio ambiret totius orbis Monarcha fieri? Respondit: *Vt orbem totum bellis liberem.* Omnia enim, inquit, bella, ex triplici oriuntur causa, ob pluralitatem Deorum, vel legum, vel Regum. Volo ergo Orbis Monarchiam solus tenere, vt sic possim decernere, vt omnes vnum adorent Deum, Regi seruiant vni, vnam obseruent legem. Idem fertur Dario partem sibi Asiæ offerenti; respondisse: *Cœlum non patitur duos Soles, Rex vnicus esto.*

Et dictis patet cæcitas Gentilium, tot sibi Deos fingentium, Ex solis enim terræ Dijs, triginta millia colebantur, inquit Hesiodorus & Eusebius. In ingressu domus post ianuam habebant Deos suos, idola siue Lares qui custodirent domum, vt fœlix esset exitus & introitus. & ita de suis Dijs humiliter sentiebant (vt refert Augustinus) vt tres Deos, custodiendis ostiis apposuerint, Forculum foribus, Cardiam cardinibus, Limentinum limini. Vndè & coram eis iuxta ostium instruebant conuiuia, & inter illa Dijs his libabant, quod taxat Isaias, c. 66. v. 17.

Aug. l. 4. de ciuit. c. 8.

Patet 3. cæcitas eorum, dum inter eos potestatem & imperium mundi diuidunt, dum Ioui dant potestatem super Cælos, Neptuno super mare, Æolo super ventos, Cereri & Baccho super fructus terræ, Plutoni & Proserpinæ in inferis: dum dicunt Mineruam & Apollinem, Deos esse scientiarum, Martem & Palladem armorum, Vulcanum ignis Deum, Cupidinem amoris.

Isaiæ 66. v. 17.

Christus verus Deus hos omnes exclusit, ostendens se Deum esse omnium, & super omnia habere imperium. In natiuitate nouam stellam & lucem creat, vt se ostendat Deum Cæli, & sic excludit Iouem. Ambulat super mare, tanquam Deus maris, & sic excludit Neptunum. Imperat ventis, & sic excludit Æolum. Venit auferens bella vsque ad finem terræ, tanquam Deus pacis & amorum, sic excludit Martem. Aquam mutat in vinum, & panes multiplicat, ergò ipse Deus fructuum terræ, excludens Cererem & Bacchum. Ipse est sapientia æterna; è mente Patris procedens, procul ergò Minerua, procul Apollo. Ipse descendit ad inferos, vectes ferreos confringens, vt se manifestaret Deum inferni; & excluderet Plutonem. Ipse est Vulcanus, qui ignem venit mittere in terram. Ipse est Ianus duplici facie, duplicem habens naturam. Ipse Æsculapius medicinæ Deus, sanans ægros, suscitans mortuos. Ipse est Deus amoris, in Passione velatus & nudatus in Cruce habens arcum, & inde iaculans sagittas in corda filiorum hominum. Sic ergò exclusa sunt omnia illa figmenta, fugerunt tanquam vespertiliones ad ingressum lucis, & verum est: *Omnes Dij Gentium dæmonia.*

PROPOSITIO II.

Sola ratio naturalis non agnoscit Deum Trinum sine fide. Hinc in lege veteri Trinitatis mysterium multis ignotum fuit, credebant enim illud multi solùm implicitè, nec tenebantur ad fidem illius explicitam. Illi tamen qui erant perfectiores etiam illud nouerant, & credebant explicitè & perfecta fide. Hinc per prophetas sæpè mysterium Trinitatis insinuatum.

1. Insinuat illud Dauid, dum dicit: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus,* vbi repetit ter Deus vt significet Trinitatem, & addit, *Metuant eum omnes fines terræ,* non dicit metuant eos, vt significet vnitatem essentiæ.

2. Abraham stans in ostio, tres vidit venientes ad se, & tamen loquitur ad eos in singulari, *Domine, &c.* Tres vidit, inquit ibi Glossa, & vnum adorauit.

Gen. 18.

3. Idem insinuabat illa Scriptura, in quam Christus incidit, dum in Synagoga Librum aperiret, *Spiritus Domini super me, euangelizare pauperibus misit me.* In voce *spiritus*, designatur tertia persona, in voce, *Domini* signatur prima in eo quod additur, *super me*, designatur persona Filij.

Isa. 61.

4. Et hic eadem significatio; *Verbo Domini Cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.*

Psal. 32.

5. Idem implicitè significatur in illis; *Audi Israël Dominus Deus tuus, Deus vnus est,* vbi nominatur semel Dominus, & significatur Pater, & bis Deus & significatur Filius cum Spiritu S. Vnitas autem manifestè ponitur, dum dicitur, *Deus vnus est.*

In nouo Testamento apertæ sunt scripturæ tres personas

exprimentes

exprimentes; & notissima est illa: *Tres sunt qui testimonium, dant in cælo, Pater, & Verbum, & Spiritus S. & hi tres vnum sunt.* Licèt verò ratio naturalis hoc mysterium plenè non attingat, adiuta tamen lumine fidei, ex creaturis aliquid de illo colligit. *Primò*, quia in homine residet imago ipsa Trinitatis, in vna anima, & tribus animæ potentiis, Intellectu, Voluntate, Memoria. Hæc est Trinitas creata, quæ non habet quietem, donec iungatur Trinitati increatæ, in beatitudine. Non quiesces hæc imago, donec exemplari suo tunc perfectè vniatur, quando tres illæ animæ potentiæ satiabuntur, intellectus visione Dei, Voluntas fruitione, memoria æternitatis continuatione. Sed antequam ad id perueniat, tria et vulnera sananda sunt, quæ contraxit per peccatū, recedens à Trinitate. Recedens enim à Patre, cuius est omnipotentia, contraxit infirmitatem; recedens à Filio, cuius est sapientia, contraxit ignorantiam; recedens à spiritu S. qui est Bonitas, hostibus succumbit, carni per infirmitatē, mundo per ignorantiam, dæmoni per malitiam. Sed aduersùs tria hæc, aliam ei Deus exhibuit Trinitatem auxiliatricem, tria scilicet dona, Fidem, Spem, Charitatem. Fidem vt illuminetur contra ignorantiam & vincat mundum, Spem, vt roboretur contra infirmitatem & debellet carnem, Charitatem, quâ omnis malitia expellatur & superet diabolum. De hoc sic inquitur Bernardus; *Est Trinitas à qua homo cecidit, Pater, Filius, & Spiritus S. Est Trinitas quæ cecidit, intellectus, memoria, voluntas. Et est Trinitas in quam ista cecidit, impotentia, ignorantia, & concupiscentia. Et est Trinitas per quam Trinitas cadens, resurgat ad Trinitatem de qua cecidit, scilicet, Fides, Spes, Charitas.*

Trinitas multipl.

Ita Diuus Bern. ser. de Trin.

Secundò, in aliis creaturis est etiam vestigium aliquod Trinitatis, quia multa in triplici numero sunt disposita. Nā in Angelis tres sunt Hierarchiæ, in vnaquaque tres ordines, in vnoquoque Angelo tria distincta, essentia, virtus, & operatio. item Deus triplicem ordinem creaturarum instituit, spirituales corporales, & partim spirituales corporales, & partim spirituales & corporales, vt sunt homines. Hinc numerus trinus frequens est & mysticus in Scripturis.

1. Tres sunt Filij Noé, ex quibus omnis natio deriuatur.
2. Trium Deus specialiter, dicitur, Abrahę Isaac & Iacob.
3. Trium dierum viam ambulant exeuntes ex Ægypto.
4. Tres in montem ascendunt; Moyses, Aaron, & Hur.
5. Tria erant in arca, Virga Moysis, Tabulæ legis, & Manna: Virga signat Patris potentiam, Tabulæ Filij sapientiam, Manna S. Spiritus Bonitatem,
6. Tres erant Vrbes refugij vltrà citraque:
7. Ter in anno templum visitabant Iudæi.
8. Ter se Eliseus mensurat cum puero.
9. Ter Daniel orat, & ter genua in die flectit.
10. Tribus diebus Ionas est in ventre ceti.
11. Tribus diebus ieiunat Esther.
12. In nouo Testamentò tres Reges tria dona ferunt,
13. Ter eundem sermonem orat Christus.
14. Tribus diebus in morte Christus:
15. Tribus diebus non bibens, non manducans Paulus.
16. Tres linguas sanctificat Christus, sub quibus omnes aliæ.
17. Tres Apostoli in Transfiguratione, vt prædicent mysterium Trinitatis.
18. Tres status & imperia Christi, cœlestium, terrestrium, & infernorum.
19. Tres ab omni parte portæ in Ciuitate Dei.

Hæc ex multis pauca, plura poterit colligere qui ad scripturas velit aduertere.

PROPOSITIO II.

HOc *mysterium Trinitatis simplici fide credendum est, non scrutandum.* Ratio est quia torrens est qui non potest transuadari, nisi per fidei ducatum. Vnde hic facilius agnus simplex pertransibit, quàm Camelus sublimis, simplex Christianus, quàm subtilis philosophus.

Fertur D. Aug. reprehensus in hac re, ab Angelo ei in forma pueri apparente. Cum enim ad littus maris ambularet meditans multa de Trinitatis mysterio, eo tempore quo libros de Trinitate componebat, apparet ei puerulus, qui facta fossula, cocleari, aquam è mari hauriebat, & in illam fossam fundebat: inquirit Augustinus quid rerum ibi ageret? Respondit; *Vellem totum mare hanc in fossam fundere.* At ille subridens. *Quomodò, inquit, ô bone puer id poteris? Ingens est mare, paruum coclear quo hauris, parua fossa in quam fundis.* At ipse. *Facilius mihi id; quàm hoc quod cogitas, voluis enim & æstimas breui volumine mysterium ineffabile concludere, & antequàm id possis, ista fossula potiùs infudero totam mare.* Sic disparuit, & Augustinus Deum glorificans, quàm verùm dixisset, aduertit.

Exēplū.

Non intelligemus ergò istud mysterium plenè, quoadvsque videbimus illud sicuti est, *quando videbitur Deus Deorum in Sion.* Tunc sicut audiuimus nunc per fidem & Ecclesiæ doctrinam, sic videbimus in Ciuitate Domini virtutum per speciem. Nunc per speculum fidei adhuc obscurum tunc facie ad faciem. Auferetur enim velum quod cessante sancta sanctorum, deregetur arca, & videbitur virga Patris Potentiam significans, tabulæ filij sapientiam signantes, & Manna spiritus S. Bonitatem repræsentans.

Cātip. 2. apū c. 48. p. 3.

Qui ergo plenè nunc volunt illud intelligere & apprehendere, similes sunt pueris qui imaginem alicuius rei in speculo videntes, manum extendunt vt rem apprehendant: sic illi ad speculum fidei mysteria aspicientes, frustrà rudi intellectus sui manu rem apprehendere volunt.

Similit.

Interim fides fidelium pro hoc mysterio iuuari potest per similitudines: & quidem similitudo ducta ab anima optima est. Sicut enim, vt iam diximus, habet tres potentias distinctas, & tamen vnica anima est, & vnica natura, ita in Deo vnica essentia, tres personæ.

Sancti Patres frequenter etiam vtuntur exemplo Solis, ad significandam diuinitatem & Trinitatem.

Primò, in sole manifestatur Dei immensitas, quia replet omnia lumine, circuit, visitat, eius effectum omnia inferiora sentiunt.

Sol. Trinitatis Symbolum.

Secundò, ostenditur quodammodò Æternitas visa eius duratione, qui potest tot annorum millia absque alteratione idem manet.

Tertiò, ostenditur Trinitas & processio personarum, quia sicut sol generat radium non liberè, sed naturaliter purissimè & sine mutatione vlla. Ita pater filium non liberè, sed naturaliter producit, & cum summa puritate. Et sicut à sole & radio producitur calor, ita à Patre & Filio procedit spiritus S. Ecce ergò symbolum Trinitatis *sol, radius, calor,* vnde & filius in scriptura vocatur, *Candor lucis æternæ:* & in symbolo dicitur, *lumen de lumine.*

Heb. 1.

Quartò, sicut sol producendo radium, non est prior radio, ita Pater producendo filium, non est prior filio, radius soli est coæuus, ita Filius patri coæternus.

Et sicut sol semper generat radium, & semper radius est genitus à sole, ita Pater semper generat filium, & semper filius est genitus à Patre. Et sicut sol nunquam à radio separatur, nec radius à sole, ita nunquam Pater à filio, nec filius à Patre separatur. Vides itaque multis, solis aptam similitudinem.

Concludendo ergò, hic exclamare libet: O sol æternæ, o lux de luce, o calor viuifice! Illumina, purifica, accende cor nostrum tenebrosum, sordidum, tepidum, torpidumque. O Trinitas admirabilis, ad te suspirat Trinitas nostra miserabilis, suspirat in nobis imago tua, ad te exemplar, donec perfectè te videat, & se in te. Homo abyssus caliginis, ad te clamat abyssum luminis abyssus vanitatis, ad abyssum veritatis, abyssus miseriæ, abyssum inuocat misericordiæ. Fac ergò tandem videamus te Patrem totius bonitatis, solem qui ante omnem lucem lucebas in montibus æternitatis. Videamus & filium splendorem æternæ glorię. Verbum bonum, quod cor tuum ab æterno eructauit; videamus & spiritum illum viuificantem, qui amor est suauiter ardens, secretè lucens, desideranter adurens. In te enim Trino & Vno, tota nostra consistit beatitudo.

Aliqua etiam huius mysterij testimonia personis sanctis exhibita fuere. Sic de B. Clara de Monte Faleo legimus, quod mira deuotione in mysterium Passionis & Trinitatis ferebatur, sæpiúsque illa in corde ruminabat cum gratiarum actione suauissima. Hoc vero obsequium quàm gratum sibi foret, voluit Deus speciali miraculo ostendere. Post mortem enim eius, in corde inuenta est Crucifixi imago impressa mirifico artificio, cum instrumentis Dominicæ Passionis, Clauis, Lancea, Columna, Spongia, Funiculis hinc inde in vtraque parte cordis dispositis, erantque velut nerui fortes. Vlterius, in felle repertæ sunt tres pellliculæ rotundæ, magnitudinem habentes trium nucum, erantque eiusdē magnitudinis, ponderis, colori, & vna tantùm ponderabat, quantum altera, & vna tantum, quantum aliæ duæ: & hoc erat in testimonium veritatis huius mysterij, cui erat specialiter deuota. Vnde hæc B. Clara pingitur aliquando cum bilance in manu vna ponderans hos globulos, & in altera manu cum Crucifixo in vno corde & instrumentis Passionis Christi.

Exēplū.

Surius. Ribadeneira, & alij.

PROPO

LECTIO III.

Continet explicationem particularem verborum primi articuli: Credo in Deum Patrem Omnipotentem.

PROPOSITIO I.

Quid significet, Credo.

CRedo idem significat quod firmissimè teneo, sine vacillatione vlla aut hæsitatione. Credere enim est alicui rei assentiri, propter authoritatem dicentis. Cùm ergò infallibilis sit Dei authoritas, hinc est quod firmissimè articulis fidei quæ Apostolis reuelauit, assentimur. Imò *Credo* hic significat, maiori certitudine assentior, quàm illis quæ scio euidenter, vel oculis video, aut manu tango. Scientia enim, aut sensus falli possunt, Deus prima Veritas nec falli, nec fallere potest. Hinc de S. Ludouico legimus, quòd cùm sibi ægro sacrum viaticum deferretur, & more Ecclesiæ interrogaretur, an crederet ibi vere esse Corpus Christi? Respondit, se id firmiùs credere, quam si oculis propriis Christum in propria specie conuersantem in terris videret, vt Apostoli eum viderunt. De eodem refertur quod cùm eidem Sacerdoti celebranti in Sacro Sacello Parisiis, vbi tot sunt pretiosa pignora apparuisset infans pulcherrimus loco hostiæ sacræ, & hoc nunciatum fuisset Regi, vt ad id spectabilis miraculi, toto confluente populo, compareret? fertur, inquam, responsum hoc dedisse. *Qui non credit accedat vt videat, ego quotidiè cum oculis fieri video.* Significabat Rex, non opus esse se illuc venire, eo quod fides tantam certitudinem in corde eius pareret, vt nec visu miraculi necessaria foret, nec certiorem reddere posset.

Ribadeneira, in vita eius.

Acto. 15.

Hæc verò vox, *Credo*, primò ponitur in simbolo, quia *ad Deum accedentem oportet primò credere, quia est*, inquit Apostolus, & hoc est fundamentũ nostræ salutis, quod primo etiam interrogatus fuit Eunuchus à Philippo. Cum enim diceret: *Ecce aqua, quis me prohibet baptizari?* Respondit Philippus: *Si credis ex toto corde, licet.* Hæc vox etiam exigitur ab iis qui baptismo initiantur, eamque vel ipsi, vel Patrini pro ipsis ter, respondent. Vox quoque hæc, *Credo*, non solum significat corde teneo, sed etiam ore confiteor, paratus hanc confessionem proprio sanguine obsignare & quidlibet pro illa pati. Hinc B. Petrus Martyr. (vt suprà diximus) digitum intingens in sanguine proprio, iam lethali vulnere pro fide transfixus, conabatur digito scribere: *Credo in Deum Patrem.* Sic initio Ecclesiæ, grassante persecutione Fideles asserebant hanc fidem non tam disputatione quàm passione; non loquendo, sed moriendo, sanguinem fundebant multum, non multa verba.

Hebr. 11.

Acto 8.

Tract. 1. Lect. 9. Prop. 3.

Non ergo sufficit fidem interiùs tenere, sed & exteriùs tempore & loco necesse est profiteri, non obstante vel exilio, vel bonorum iactura, vel etiam vitæ. Hinc D. Chrysostomus, cum in exilium ab Eudoxia pelleretur, dicit de se: *Ego cùm e ciuitate fugarer, nihil eorum curabam, sed dicebam intra me: Siquidem me vult Regina exulem, agat, Domini est terra, & plenitudo eius: Si vult secare secet, idem passus est Isaias: Si vult in pelagus mittere, Ionæ recordabor: si me lapidare, Stephanum habeo Primum Martyrem socium: Si caput tollere, tollat, socium habeo Ioannem Baptistam: Si substantiam auferre, auferat, nudus exiui de vtero matris, nudus reuertor illuc.* Hæc ille.

Chrysost. ad Cyria. cum Epist. 3.

Hinc & Apostolus fortiter dicit Hebræis, qui ob fidem, rapinam bonorum suorum sustinuerant, & varias calamitates *Necdum vsque ad sanguinem restitistis.* Ergò etiam cum vitæ periculo fides confitenda, O patrimonij vel vitæ amor cæcus, quam multos ab hac fidei confessione præpedis, & æterno præcipitio collidis: ideò forti zelo Simphorianum adolescentem in tormentis monebat Mater: *Nate, nate, memento æternæ vitæ, Cælum suspice, & ibi regnantem intuere, tibi enim vita non eripitur, sed mutatur in melius.* Ideò etiam monet Apostolus: *Teneamus fidei nostræ indeclinabilem confessionem*, vt nec exilia, nec bonorum rapina, nec qualibet pœnæ nos faciant vacillare.

Heb 5.

Heb. 4.

Præclarum est exemplum Gordij Martyris apud Basilium. Hic cum ob fidei confessionem damnatus foret ad ignem, multique ipsi condolentes flerent: *Nolite* inquit, *flere super me, sed super inimicos Dei, qui ignem nobis parant, sed sibimet gehennæ incendia thesaurisant: ego ignem non timeo qui corpus occidit & finitur in momento, sed illum perpetuum qui semper durat, & nutritur morte eorum qui in illo viuunt. Ego pro nomine Domini & fidei confessione, paratus sum mille mortes, si opus fuerit adire.* Cum verò aliqui instarent, vt Christum ore saltem negaret, & corde retineret, vt sic supplicia euaderet: *Linguo*, inquit, *quam Christi beneficio retineo, adduci non potest, vt authorem suum neget: Corde enim creditur ad iustitiam, ore fit confessio ad salutem*, & ita alacri vultu, in supplicium ignis se immisit pro fidei confessione.

Serm. de S. Gordio

Aduerte hic veteres habuisse aliqua signa ex quibus colligebant fidem negari, & ideò non erant Licitæ. *Primò*, Thus idolo adhibere vel adorare. Similes sunt qui nunc hæreses aliquas ampl[e]ctuntur vel laudant.

Secundò [n]omen libello dare, hi vocabantur Libellatici. Pecuniam dabant iudici & Scribæ, vt abscriberentur libro eorum qui legi parant, ne vltrà vrgerentur: sic peccant, qui metu damni aut spe temporalis lucri se hæreticis accommodant.

Tertiò, comedere oblata idolis. Similes sunt qui cœnas vel conciones hæreticorum adeunt, carnes edunt vetitis diebus. Cum Iulianus quadragesimæ tempore panem & aquam quæ passim in officinis vendebantur, idolis immolari curasset, vt sic oblata dæmonibus edere cogerentur, nemo repertus est qui emerit, aut se contaminauerit. Apparuit autem Theodorus Martyr Episcopo Constantinopolitano, reuelans quo cibi genere succurreret Christianis, elixo scilicet vel decocto frumento: & sic qui ditiores erant, pauperibus dantes frumentum, omnibus subuenerunt. Vide quæ dixi de S. Calliopio.

Cypr. serm. de lapsis.

Coste-rus De-c. 4.

Quartò, coronam in Natalitiis Principum gestare aut More sacrificantium hedera caput cingere. De qua re Cyprianus, & Tertullianus libro de corona militis, Huic librũ hac occasione scripsit. Exercitus Imperatorum Aurelij & Seueri insignem assecutus fuerat victoriam, cum autem merces danda erat, omnes milites pro cedebant coronis laureis. Vnus autem non in capite, sed in manu gerebat. Requisitus rationem, quia, inquit, *Christianus sum, quem non decet in hac vita coronari.* Carceri ergo additus fuit, tunc inter Christianos orta est quæstio, an deceret eos talibus coronis coronari. Hinc Tertullianus hac de re scripsit, & probat militem Christi in manu debere gestare coronam, hoc est, debere operari, vt æternam coronam promereatur quæ capiti apponetur à Christo in altera vita: nunc ergo militando promerenda, tunc gerenda, *quia tunc reddet illam iustus Index.*

Tract. 1. Lect. 2. Cypr. serm. de lapsis.

PROPOSITIO II.

Quid sit credere in Deum.

CRedere in Deum, non est solum per intellectum, ei assentiri, sed etiam est credendo & sperando pia quadam affectione, in eum tendere. Vocula illa (*in*) significat hanc tendentiam quasi ad summum bonum. Hinc distinguit Augustinus, & cum eo Theologi, *Credere Deo, Credere Deum, & Credere in Deum.* Credere Deo, est credere vera esse quæ loquitur: Credere Deum, est credere quia est, quod etiam dæmonibus conuenit: Credere in Deum, est in eum pio quodam affectu ferri & tendere, quod dæmonibus nulla ratione conuenit, qui credunt sola euidentia conuicti.

Conuenit tamen etiam id peccatoribus, quia pia quadam affectione mouentur, cum fiducia obtinendę misericordiæ, Imperfectè ergo eis conuenit, perfectè autem iustis, qui actu fidei per dilectionem operantis in Deum feruntur, cum perfecta in eum confidentia.

De hac perfecta fide, quomodo per illam iusti omnia fidei aduersa facilè elidant, habes exemplum apud Lucium Marinęum. Apud Legionem, inquit, Hispanię vrbem, tres pueri martyrium constantissimè pertulerunt, tres Babylonię adolescentes imitantes, Quos cum Romanus Pręses ad se vocasset, dixit eis, *Quid est quod cum multa millia Romanorum legi obediunt, vos summa audacia vultis obsistere?* Responderunt hi adolescentes, *Habemus in lege nostra, vt videntes non videant, & audientes non intelligant, & ideo tot millia Romanorum vidisti, sed horum omnium mirabiliorem multitudinem videre non potuisti, à quibus te modò superatum videbis. Dic quid nobis hodiè, aut quid tibi per nos putas esse præstandum?* Pręses dixit. *Præstandum, mihi à vobis nihil quæro, sed solum scire volo, quid credere vos & consentire dicitis, aut quam habetis fiduciam?* Responderunt, *Nobis in quo sit confidentia, si vis scire, possumus te instruere. Habemus confidentiam in Patrem & Filium, & Spiritum Sanctum, qui in Trinitate vnum sunt, & in hac confidentes, Imperatores vestros & vos, in*

Mariueus. l. 5. de rebus Hisp.

egone

agone constituti vincimus, dixerunt quoque: *Cum ex parte diabolo sis, fac quicquid tibi persuades Pater tuus.* Iussit ergo Præfectus eos interfici: at ipsi laudantes tradiderunt spiritum, & qui pro trinitate mori cupierunt. Tres in vno tumulo sepulti sunt in ciuitate Legionensi, vbi & eorum corpora magno in honore sunt habita.

PROPOSITIO III.

Explicatio vocis, Patrem.

NOmine Patris intelligitur hic prima Persona Trinitatis. Hæc dicitur Pater. Primò respectu omnium creaturarum, eo quod sit principium sine principio omnis creaturæ. Secundò respectu nostri, quia in filios adoptiuos nos elegit. Tertiò, & maximè respectu filij, quem ab æterno producit: de hac generatione docendus populus nihil impurum, terrenum, corporale cogitare, sed ineffabilem & purissimam esse, quod supra exemplo solis emittentis radios explicuimus.

Tract. 2. Lect. 2. Prop. 3. — Summariè ad eam rem dici potest, quod Pater intuendo seipsum, & essentiam suam perfectè intelligendo & comprehendendo, producit viuum sui conceptum, & perfectissimam imaginem, eiusdem secum essentiæ, sapientiæ, potentiæ, & hæc est Filius. Et vocatur etiam *Verbum Dei*: sicut mens nostra seipsam intelligens, sua in mente format imaginem, quam *Verbum mentis* vocamus.

simil. — Ad hanc rem accommoda est similitudo speculi. Quando quis se in speculo contemplatur, producit imaginem perfectam sui, vt vix differentiam agnoscas. Est enim simillima, non solùm quoad lineamenta & colores, sed etiam quoad motum & actionem, si enim homo moueatur, mouetur & speculi imago: hæc quoque imago non est cum labore, aut tempore, aut instrumento producta, sed in instanti, vnico aspectu. Sic ergo considera deum contemplari seipsum oculo sui intellectus in speculo diuinitatis suæ, & ibi producere imaginem simillimam sui, cui totam suam substantiam & essentiam & perfectionem communicat. Et ideo hæc imago verè Filius est: nos autem speculum intuendo, huic imagini non communicamus substantiam nostram, ob impotentiam nostram, & ideo non dicitur filius.

Quia verò Deus ab æterno hanc sui contemplationem continuat, ideo hæc generatio non transit aut præterit, sed semper eadem in Deo permanet. Sicut sol semper producit & spargit lumen, & semper lumen in aere perfectum est, & tamen à sole semper quasi gignitur. Idem dic de spiratione Spiritus S. & ideo idem est in diuinis gignere & genuisse, idem est spirare & spirasse, quia hæc omnia perficiuntur in instanti æternitatis, vbi idem est præsens, præteritum & futurum.

Quando ergo dicit Pater in Psalm *Ego hodie genui te*, illud *hodie*, idem est quod, *in & ab æternitate*, in qua est vnum hodie, vnus dies æternitatis, vnum nunc, vnum instans, vnum stabile præsens. Et illud, *genui te*, idem est quod ego gigno, ego genui, ego gignam te semper, tanquam Verbum, tanquam filium meum. Et cùm alibi dicit: *ex vtero ante luciferum genui te*, idem est quod ex substantia mea fœcunda & intima, quasi ex vtero produxi te mihi consubstantialem, antequam ego crearem Luciferum, vel alium aliquem Angelum, vel antequam crearem stellas, aut solem, aut aliam aliquam creaturam ante omnia sæcula ego genui te, ante ortum omnia creaturæ ortus es ex me. Hinc quoque specialiter dicitur *oriens nomen eius.* Quid ita? quia licet omnes creaturæ ortæ sint, & orientem suum habeant, siue natiuitatem, tamen illa breui finitur, nec ab æterno est, at Verbum oritur de mente patris semper Oriens, & nunquam occidit natiuitas eius, nunquam oriri desinet, oriens ab æterno.

Psal. 2. — Zach. 6.

Exeat ergo infidelis aliquis Arianus, & dicat: *Erat quando non erat*, hoc est erat tempus, quo filius nondum erat. Hunc reuincit Ioannes dicens: *In principio erat Verbum*, id est in Patre qui est principium totius diuinitatis, *Et verbum erat apud Deum*, ibi est distinctio personæ. *Et Deus erat verbum*, ibi vnitas essentiæ. *Hoc erat in principio*, quia *egressio eius ab initio, à diebus æternitatis.* Ibi Euangelista quater repetit vocem, *erat*, vt æternitas Filii aduersùs hæreses clarius stabiliretur. Quapropter acutè dixit D. Ambrosius, *Verbum ab æterno, erat, erat, erat, hæretice igitur qui ab æterno non esse blasphemas, erras, erras, erras.* Ita ille.

Mich. 5. — Ambr. Tract. de Symbol.

D. Gregorius Taumathurgus noctem quandam peruigilem agebat, multa de Trinitate secum considerans; quia aliqui tunc sinceram huius mysterij doctrinam adulterabant. Apparuit ei, augusto ornatu, vir quidam quem postea cognouit esse Ioannem Euangelistam, apparuit & alia persona muliebri habitu, quam post cognouit esse Deiparam Mariam, & differebat inter se de hoc mysterio, totumque cubiculum lumine erat perfusum. Post longum ergo hac de re sermonem, rogat Deipara Ioannem, vt pietatis veræ mysterium aperiret Gregorio ibi præsenti, exposuit ergo ille breui & concinno sermone, sicque disparuit, Gregorius statim litteris mandat quod audiuerat, & postea iuxta illud, in Ecclesia sermonem instituit: & posteris tanquam patrimonium & legatum, doctrinam illam diuinitùs reuelatam reliquit, per quam plebs eius ab omni hæresi intacta permansit.

Exemp.

Porrò Doctrinæ illius verba hæc sunt. Vnus est Deus Pater verbi viuentis, sapientia subsistentis, perfectus perfecti genitor, Pater Filij vnigeniti: vnus Dominus solus ex solo: Deus de Deo figura & imago Deitatis. Verbum efficax, sapientia rerum vniuersarum comprehensiua, & potentia totius creaturæ effectrix. Filius verus veri Patris, visum effugiens visum effugientis & corruptioni non obnoxius, non obnoxij corruptioni & morti non obnoxius morti non obnoxij, & æternus æterni. Vnus spiritus sanctus ex Deo ortum & existentiam habens, qui per filium apparuit hominibus, Imago Filij perfecti perfecta. Vita viuentium causa, Fons sanctus, sanctitas sanctificationis suppeditatrix, per quem manifestatur Deus Pater, qui est super omnia & in omnibus, & Deus filius, qui per omnia permanet, Trinitas perfecta, quæ gloria & æternitate non diuiditur.

Greg. Nis. or. de S. Gr. Taum.

Hoc symbolum accepit Diuus Gregorius ab ipsa Deipara per Diuum Ioannem Euangelistam Catechistam suum. Vide Nissenum.

PROPOSITIO IV.

Explicatio vocis, Omnipotentem.

LIcèt omnes perfectiones sint communes tribus Personis, rectè tamen Patri appropriatur omnipotentia.

Ratio est, quia pater est fons omnis originis, & principium sine principio, à nullo habens suam essentiam. Sic licèt omnia quæ fiunt ad extra circa creaturas, sint communia tribus Personis, creatio tamen tanquàm opus omnipotentiæ attribuitur Patri.

Similiter Filio appropriatur sapientia, quia est æternum verbum Patris, attribuuntur & ei opera sapientiæ, quale est reparatio mundi, tanquam etiam operatæ sunt aliæ personæ, licèt solus Filius carnem assumpserit.

Spiritui S. attribuitur Bonitas, quia Patris & Filij amor est, operaque Bonitatis ei appropriantur, quale est sanctificatio & iustificatio. Punitio aut vindicta non solet in scriptura illi attribui.

Habes exemplum in Genesi. Ibi legimus tres Angelos apparuisse Abrahæ, sed postea duo tantum sodomam vadunt: Tres hi, figura erant Trinitatis, vt suprà diximus. sed quare duo tantum eunt sodomam? Ratio est, quia cum antea tres apparebant Abrahæ, agebatur de remedio pro sodoma, quomodo Deus illis parcere posset, intercedebat enim Abraham pro illis, quando vero abeunt ad puniendum, tertius abest, quia is qui aderat dum agebatur de misericordia, iam abest cum agitur de vindicta. At ille designat spiritus S. personam, quia licèt sine ipso punitio illa non fiat, non tamen solet ei attribui, nec ibi nominatur: quia Paracletus & Consolator est, cui benignitas tribuitur, qui *postulare dicitur pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, & amor est, non solum Dei ad seipsum: sed & Dei ad nos. Ipsi ergo bonitatis dantur opera. Patri potentia, Filio iudicium, ideò in hac punitione significantur specialiter fuisse Pater & Filius: cum dicitur ibi *Pluit ignem Dominus à Domino*, quod aliqui interpretantur, *Filius à Patre.*

Gen. 18.

Porro omnipotentiæ statim fit mentio initio Symboli, quia in illa etiam cætera Dei attributa includuntur, infinita scilicet sapientia, Prouidentia, Iustitia.

Emman. Sa in illum locum.

Deinde, vt nobis nihil sit difficile ad credendum in omnibus articulis proponendis, quandoquidem nihil sit difficile illi, *qui omnia quæcumque voluit fecit.* Vndè quamlibet tibi difficultatem moueat, vel tua cogitatio, vel hæreticus quispiam, multa in his quæ credis quasi impossibilia tibi proponens (exempli gratia, virginé parere, corpus in cinerem redactum idem resurgere, idem corpus in pluribus locis esse, corpus sex pedum in tam exiguo loco specierum consistere) Respondeas vt simplex Fidelis ad hæc omnia: *Credo in Deum Patrem omnipotentem.* Hoc modo solidè solues omnia *Dominum*

aperuit

Isa. 50. aperuit mihi aurem, inquit Propheta: *Ego autem non contradico.*

Hinc D. Thomas quærit, cur de Sacramento Eucharistiæ in symbolo non fiat mentio, cum sit vnus difficilis articulus Fidei? respondet, vel considerari vt Sacramentum nos sanctificans, & sic contineri sub illo articulo, quo credimus remissionem peccatorum, quia per hoc etiam credimus Sacramenta ad illam remissionem instituta: vel considerari vt mysterium admirabile, mysterium in quo elucet Dei potentia, & continetur sub hoc articulo, *Credo in Deum Patrem omnipotentem.*

Denique, hac Omnipotentiæ propositione docemur, nos & omnia nostra in eius potestate esse posita, *vt humiliemus nos sub omnipotenti manu Dei, in qua sunt sortes nostræ*, salus & perditio, in qua sunt *claues vitæ & mortis*; potens est saluare si vult, potest etiam vbi corpus occiderit, animam mittere in gehennam. *Nonne ergo Deo subiecta erit anima mea?* Vtique perfecta subiectione & obedientia illi eam subiiciam, qui Pater est, qui & Omnipotens est à quo mihi vel gloria, vel pœna, quia non tantùm omnipotens est ad remunerandum, sed etiam ad puniendum. Denique, quid mihi nocere potest, qui Patrem habeo & quidem omnipotentem, qui est protector vitæ meæ? Nec mundus, nec aer, nec cœlum, nec terra, nec omnes simul creaturæ nocere possunt illi, quia habitat in adiutorio Altissimi & Omnipotentis Dei. Hoc enim est scutum impenetrabile Sanctorum, quo omnia iacula eliduntur, tam hominum, quàm dæmonum, salutem nostram impedire volentium.

LECTIO IV.

De Creatione & Cœli & Terræ.

1. *Docet creationem esse primum effectum potentia Dei.*
2. *Deum sola bonitate sua inductum ad creandum.*
3. *Beneficium creationis mirè nos Deo obligare.*

PROPOSITIO I.

Creatio est primus effectus manifestans omnipotentiam Dei.

Ad creandum sola sufficit potentia infinita, quia creare est rem ex nihilo producere, quod nulli præterquam Deo competit, quia omnis potentia & Angelica & humana etiam simul iuncta, non potest formicam, aut flosculum, folium, vel capillum, aut rem minimam ex nihilo producere. Ideò dicebat Augustinus: *Omnipotens manus tua Domine semper, vna & eadem creauit in cœlo Angelos, & in terra vermiculos: non superior in illis, non inferior in istis. sicut enim nulla alia manus Angelum, ita nulla creare potest vermiculum, sicut nulla cœlum, ita nulla posset creare minimum arboris folium: nec ei possibilius est creare vermiculum quàm Angelum, nec impossibilius extendere cœlum quàm folium.* Solil. c. 5.

Hæc autem Dei creantis Omnipotentia in multis elucet, *Primò*, quod tam admirabilem machinam & fabricam, tali pulchritudine, magnitudine, dispositione, artificio, tanta ornatam diuersitate construxerit. Globus ille aureus Solis: nunquid eius omnipotentiam satis manifestat? *Vas est admirabile, opus Excelsi*, ait Ecclesiasticus: est enim velut quædam imago Dei, aut domus eius, in qua specialiter videtur habitare, & se ostentare tempore peregrinationis nostræ. Vnde dicitur: *In sole posuit tabernaculum suum*. Denique vt ait D. Ambrosius: *Et oculus mundi, lampas vniuersi, iucunditas diei, pulchritudo cœli, mensura temporum, vigor omnium nascentium, dominus Planetarum, decor & perfectio omnium stellarum*, In illo tanquam opere principali inter corporalia, elucet Dei potentia & gloria. Ambr. in Hexame.

Secundò, in hoc quod non eguerit aliqua præiacente materia ad tanti operis fabricam, quam necessario prærequirunt, siue homines, siue Angeli dum opus aliquod erigunt. Ipse ergo de nihilo præcipuas mundi partes fecit, *vocans ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt*, in quo Apostolus. De nihilo Angelos & animas eduxit, vt sui nihili memores à solo Deo se esse agnoscant, & illi soli ex toto seruiant. Licèt verò omnia ex nihilo posset creare, voluit tamen etiam aliqua ex aliis producere, pisces ex aqua: aues ex aqua & aere, plantas & animalia ex terra: vt in hoc plenum dominium & potentiam se habere ostenderet in creaturis suis, adeò potens vt valuerit vnam in alteram commutare.

Tertiò, in hoc quod non eguerit alicuius auxilio, aut consilio & inuentione, non præuio exemplari, non enim secutus est formam extra se positam, sed iuxta exemplar & ideam, quam in seipso intuebatur, operatus est. *Pulchrum Pulcherrimus ipse*, vt ait Boetius, *mundum mente gerens, similique ab imagine formans.* Nullis ergo instrumentis vsus est, nullis operariis, nullis coadiutoribus. Vnde dicit per Isaiam: *Ego sum Dominus faciens omnia, extendens Cœlum solus, & stabiliens terram, & nullus mecum.* Poterat quidem postquam Angelos crearat, illis vti ministris ad rerum aliquarum formationem, sed solus voluit operi suo manum apponere, vt homo cuius gratia omnia fiebant, illum solùm adoraret, seruiret, glorificaret, sicut glorificant eum seniores in Apoc. *Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem & virtutem, quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant & creata sunt.* Isa. c. 44. Apoc. 5.

Quartò, in hoc elucet potentia, quod sine difficultate aut resistentia, sed sola voluntate sua, solo verbo omnia creauit, nec temporis decursu, aut vllo labore opus fuit. Cum verò potuisset omnia in momento consummare, voluit tamen id sex diebus operari, vt eius potentia & sapientia distinctiùs agnoscerentur in singulis operibus, & doceret nos illam considerare singulariter, in singulis, iuxta illud, *In factis manuum tuarum meditabar, in operibus tuis exercebar.*

Vide prouidentiam & Sapientiam summi Artificis. Voluit enim antequam hominem crearet, domum quam homo erat inhabitaturus construere, sicque eius fundamenta iecit muros ac tectum, dum cœlum, terram, elementa creauit. Cœlum enim habet se instar tecti, elementa quasi muri, terra instar solidi fundamenti. Postea tribus primis diebus habuit se instar artificis domum partientis in varia habitacula & mansiones, vt à pluribus habitaretur. Deinde hortos & varias arbores plantauit, tum ad cibum, tum ad oblectamentum, & in secretis terræ locis, quasi in arca abscondita posuit thesauros auri, & argenti & mineralia, hominum opes. Dedit etiam faces ad illuminandam hanc domum, dans lumen non solùm pro die, sed & pro nocte. Vlterius mare, aërem, terram repleuit habitantibus deditque eis fœcunditatem, vt se multiplicent, & in finem mundi duret species animalium: siue in mari, siue in aëre & terra. Denique hominem creauit dominum illius domus, cui dominium dedit super omnia, à se tamen dependens, quia de eorum vsu vel abusu, tenetur rationem reddere Creatori. Quis Paterfamilias poterat talem erigere domum? Quis Princeps tale Palatium adeo perfectum, adeò rebus omnibus vtilibus & varietate delectantibus, instructum? Dicebat olim Dominus, ad Iob: *Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? Quis posuit mensuras eius dic si nosti, aut quis tetendit super eam lineam, super quo bases eius fundatæ sunt? Quis conclusit ostiis mare cum ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiæ, inuoluerem. Circumdedi illud terminis & dixi, huc vsque venies, hic confringes tumentes fluctus.* q. d. Poterat ne alius quispiam facere id præter omnipotentem manum meam? Erasne tunc ad videndum quomodò fabricatus sit mundus, & quomodò omnia disposita sunt in numero, pondere, & mensura? Poteras tu in his dare consilium? Intelligisne hæc omnia opera omnipotentiæ meæ? Agnosce ergo quod ego sum Dominus, extendens cœlum solus, stabiliens terram, dominans mari.

Refert Polidorus Virgilius, quod cùm Canutus Daniæ Rex & Angliæ, ab Aulicis suis Dominus terræ & maris frequenter intitularetur, agnouerit id magis adulationi quam veritati tribuendum. Fertur ergò quodam die cum suis ad mare accessisse, & sedili in littore posito dixisse: *Mare Regni mei pars es, itaque mihi obtemperes, nec terminum hunc quem tibi statuo, transgrediaris.* sed mare mox impetum faciens, totum eum vndis perfudit. Surgens ergo, ait ad suos: *Ecce quomodo vana est omnium Regum potestas, & quomodo vane, me maris Dominum appellatis, quandoquidem mihi non obtemperat?* Abiens ergo, Ecclesiam quandam ingressus est, & imaginem ibi conspiciens Crucifixi, tulit coronam de capite suo & Crucifixi, eam apponens dixit: *Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas.* Apoc. 5. Polidor. Virgil. Ex Chro. Germ.

Porrò sicut omnia Deus creauit, ita potest & annihilare, & nullus præter ipsum potest vllam rem ad nihilum redigere. Ipse tamen, vt dicit D. Thom. nullam rem à se creatam hactenus permisit totaliter interire, aut ad nihil redire. sed vna pereunte, altera in eius locum succedit, ex vnius corruptione, altera generatur. Et licet tempore Noe ad talem gradum peruenisset hominum malitia, vt diceret: *Pœnitet me fecisse hominem*, tamen noluit eum ad nihilum redigere, sed potius pro sua bonitate eum ad pœnitentiam vocare. Rebelles etiam Angelos noluit destruere, sed dona

gratiæ sublatis, & è loco fœlici deturbatis ad Iustitiæ ostensionem, *maluit sub caligine æternis vinculis reseruare.*

Quod verò in articulo dicitur, *Creatorem cœli & terræ*; his verbis etiam comprehende omnes creaturas, quæ in cœlo sunt & terra, aut inter cœlum & terram, omnes res siue visibiles, siue inuisibiles. Et per hoc etiam intelligitur creator esse Angeli & hominis. Nam cœlum est pars principalis mundi superior, in qua sunt Angeli. Terra principalis pars inferior, in qua homines. Et hæ sunt duæ nobilissimæ creaturæ, ob quas sunt reliquæ.

PROPOSITIO II.

Non *fuit Deus ad creandum impulsus ex aliqua indigentia, aut commoditate creaturæ, sed sola sua bonitate adductus.* Ratio est, quia ipse in se, & ex se, ab æterno beatus est, proinde non egebat auxilio alicuius creaturæ, qui sibi omnia est. Vnde dicit Psaltes, *Deus meus es tu quoniam bonorum meorum non eges.* Et in Euangelio dicitur. *Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus.* Vtique sumus inutiles Domino, quia nihil ei commodi etiam ex operibus nostris bonis afferimus. Rectè ergo dixit B. Cyrillus: *Hoc erat Deus antequam creati essemus, quod etiam nunc est, nihil ei attulimus à nihilo ad esse producti, & si ad nihilum redigeremur, nihil ei detraheremus.*

Luc. 14.

Ps. 138.

Idem quoque explicans D. August. super illud Psalmi. *Omnia quæcumque voluit fecit,* sic ait, *Non omnia quæ fecit coactus est facere, sed quæcumque voluit fecit. Causa omnium quæ fecit, voluntas eius est. Facis tu domum, quam si nolles facere sine habitatione remaneres, necessitas cogit te facere domum, non libera voluntas. Facis vestem, quia si non faceres nudus ambulares, ad faciendum vestem necessitate duceris, non voluntate. Conseris montem vitibus, spargis semen, quia nisi feceris alimenta non habebis, omnia hæc necessitate facis: Deus bonitate fecit, & nullo quod fecit eguit, ideo, omnia quæ voluit fecit.*

Deus ergo ideò quæcumque voluit fecit, vt rebus quæ ab ipso effectæ sunt bonitatem impertiretur, vnicuique rei iuxta gradum suum. Vnde videns beatitudinem & fœlicitatem suam sine diminutione posse communicari, & sine detrimento suo duas creaturas principales fecit, illius capaces, Angelum scilicet, & hominem. Ideò homo maiorem ob hoc gratiam debet Deo, quod nullis meritis præcedentibus, tantis eum Deus benedictionibus præuenerit, vt præ cæteris creaturis ratione donarit cum Angelis, & fœlicitatis æternæ capacem effecerit, dederitque potestatem vt filius Dei fieret per adoptionem.

Sed sicut est magnus Dei fauor & bonitas, quod ad illam fœlicitatem est creatus, ita continuatio est eiusdem bonitatis quod per eandem Dei manum quæ fecit eum, continuò dirigatur vt eam assequatur. Vndè August. sic alloquebatur Deum: *Ego creatura tua sperabo in bonitate qua creasti me: non enim mea merita, non mea gratia, coegerunt te vt crearet me, sed benignissima bonitas tua. Illa Domine Deus meus quæ te ad creandum coegit, ipsa quæso modo cogat te ad regendum. Non pereat in malitia mea, quod operata est bonitas tua. Non pereat in miseria mea, quod operata est misericordia tua. Quæ enim Vtilitas in creatione, si descendero in corruptionem? Ipsa te vincat charitas ad saluandum: quæ te vicit ad creandum, quia nec nunc minor est, tu es enim ipse, qui semper idem es.*

Solilog. c. 21.

Quia verò omnes creaturæ sont bonitatis diuinæ participes ideò à SS. solent ad Dei laudem quandam aduocari. Quod fecerunt tres pueri Babylonici in mediis flammis, in suo cantico inchoantes *Benedicite omnia opera Domini Domino*: Et Propheta Regius in Psalmo suo: *Laudate Dominum de cælis.* Sed quia non sufficit homo, nec Angelus, nec omnia opera tua Domine, laodare te secundum multitudinem magnitudinis tuæ: *Laus tua tu es, laudet te incomprehensibilis Potentia tua,* inquit Augustinus, *incircumscriptibilis sapientia tua, & ineffabilis Bonitas tua; laudet te supereminens Clementia tua, superabundans Misericordia tua, & summa Benignitas tua, per quam creasti nos Domine Deus, vita animæ meæ.*

Solilog. c. 10.

D. Antonius de Padua cùm semel Arini prædicaret, multi obdurati & hæretici verbum eius contemnebant. Hinc ipse vt irrationabilium exemplo, eorum duritiem argueret, accessit quodam die ad os fluminis iuxta mare, & forti voce aduocauit Pisces ad audiendas laudes Dei, & verbum eius, quod obdurati homines contemnebant. Visa est statim magna multitudo, quasi gestientium locum ad audiendum præripere, & extra aquam, capite erecto, stabant. Cœpit ergo solemniter eos hortari ad gratiarum actionem pro beneficio creationis. *Fratres mei Pisces,* inquit, *multum debetis Creatori, qui tam limpidum elementum vobis dedit ad habitandum, & quia escas vobis præparat necessarias, & quia in creatione benedictionem accepistis multiplicationis, & in diluuio cæteris animalibus pereuntibus, seruati estis? Et quia vobis datum est seruare Ionam, & post tertium diem incolumem eum reddere: Et quia censum quem Dominus solueret obtulistis, & in cibum eius ante ascensionem singulariter benedicti estis. Propter hæc igitur, multum obligati estis benedicere Dominum.* post hæc omnes capita inclinabant, & quibus poterant signis benedicebant. Ad hanc reuerentiam spiritus exhilaratus Antonius, clamabat: *Benedictus Deus, quia magis honorant Deum pisces, quam homines.* Ad hoc miraculum confluens populus, & aliqui etiam hæretici compuncti. sederunt ad pedes Antonij, & tanta virtute concionatus est, vt hæreticos conuertere & fideles roboraret. pisces quoque licentiam ab eo accipientes, In varias Prouincias velut gaudentes cum mito lusu abierunt. Ita Cronica Minorum.

Chronica Gallica. l. 5. c. 18.

PROPOSITIO III.

Beneficium *Creationis obligat hominem Deo non solum propter se Creatum, sed & quia omnia alia propter ipsum.*

Hoc patet, quia homo velut finis est & Dominus & Rex mondi, siue creaturarum visibilium, illæ enim in eius sunt factæ obsequium. si terra flores, fructus, herbas salutares producit, est propter hominem. Si aer aues, aqua pisces, terra animalia habet, est propter hominem. Si stellæ, luna sol, lucem dant, propter ipsum est. Imo & Angeli in eius sunt obsequium destinati, *propter eos qui hæreditatem capiunt salutis,*

Heb. 1.

Respice ergo ô homo, cœlum, & terram & vniuersum mundum, & considera, an sit aliquid de quo non recipias emolumentum, Aliqua, inquit, D. Bonau. creata sunt ad vsum suum & vtilitatem vt granum, vinum, arbores, plantæ; aliqua ad recreationem, vt aues cum cantu, accipitres, canes ad venandum; alia ad adiotorium, vt equi, elephantes, cameli, boues; alia denique ad exercitium, vt io timore homo contineatur, vt leones, dracones, serpentes, lupi.

Bonauen. 2.

Dicit verò Hugo de S. Victore omnes creaturas nos tribus his verbis alloqui *accipe, redde, fuge*: Accipe beneficium: Redde obsequium: Fuge supplicium, quasi moneant te; Si non vis seruire Deo tuo post tot beneficia & fauores, time supplicium, & vltionem, si amore non duceris, timore traharis ad eius obsequium, quia illis ipsis creaturis vtetur ad te torquendum *armabit enim illas contra insensatos*; ignis calore, aqua frigore, impios torquebit.

Elegantèr dixit Magister sent. sicut homo factus est propter Deum, vt ei seruiret: ita mundus propter hominem, vt ei seruiret. Positus est ergo homo in medio, vt seruiret, & ei seruiretur, & totum reflueret ad bonum hominis, siue obsequium quod accepit à creaturis, siue obsequium quod Deo reddit. voluit enim Deus, ita sibi seruiri ab homine, vt ea seruitute non Deus, sed homo seruiens iuuaretur, & vt mundus seruiret homini, & inde etiam iuuaretur homo. Totum ergo bonum hominis erat, & quod factum est propter ipsum, & propter quod ipse factus est Propterea dicit Apost. *Omnia vestra sunt siue Paulus, siue Caphas, siue Apollo, siue mundus, siue vita: siue mors, siue præsentia, siue futura.* Omnia nostra sunt; superiora, æqualia, inferiora. Superiora: ad perfruendum, Deus & Trinitas: Æqualia ad conueniendum, scilicet Angeli, qui etsi modò superiores, io futuro erunt æquales, & modo nostri sunt quia ad vsum nostrum. Ita ille Omnia vtique nostra, quia in auxilium salutis data.

Magist. in 2. d. 1

1. Cor. 3

1. Noster mundus, siue omnes creaturæ, quia corporis & animæ seruiunt. 2. Nostra est vita, vt in ea merita colligamus. 3. Nostra mors, quia per illam imus ad vitam æternam. 4. Nostra præsentia siue aduersa, siue prospera, quia illis vtimur in bonum. 5. Nostra futura bona, nunc quidem spe, postea re. 6. Nostra sunt & mala, infernus & damnati vt illis dominemur. 7. Nos autem Christi, tanquam membra & possessio eius sanguine acquisita. 8. Christus vero Dei, tum quia filius quoad diuinitatem, tum quia eius creatura quoad humanitatem. Electi itaque, sunt finis ob quem omnia creauit Deus, & horum omnium finis est ipse Christus vt homo, quia omnia ad eius gloriam ordinantur, Christus autem propter Deum & Dei gloriam est, quia omnium finis Deus.

Ex dictis collige beneficiũ creationis sæpius à nobis cõsiderandum esse, vt excitemur ad Dei laudem & amorem. Ad illam se & nos excitat Psaltes, dum inclamet: *Domine Dominus noster quam admirabile est nomen tuum, &c.* Sensus

est

est: Quàm digna est admiratione & diligenti consideratione gloria nominis tui, potentia, sapientia diffusa per totũ orbem, & in omnibus resplendens creaturis! *Quoniam videbo cælos tuos, lunam & stellas quæ tu fundasti.* Sensus est, quia considerabo attentè stellas innumerabiles & cœlum, opera illa digitorum tuorum, inde laudabo te tanti operis Creatorem. Et considerans beneficentiam tuam, clamare cogor: *Quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis quia reputas eum?* Sensus est: Quid est homo fragilis, ærumnosus, obliuiosus, qui & Dei sui, & donorum eius ac salutis obliuisci solet? *Tu gloria & honore coronasti eum, &c.* Tam nobilis naturæ eum condidisti, vt non sit Angelis inferior nisi modicum, ornasti eum gloriâ præ omnibus creaturis inferioribus, quia est ad imaginem tuam intellectu præditus, beatitudinis capax, dedistique ei potestatem in omnia opera tua, subiiciens quicquid in mari est, in aere, in terra. An non igitur iure iterum repeto & exclamo: *Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum*, in omnibus operibus admirans te, laudans potentiam tuam, sapientiam, bonitatem, & amare te discens? *Quia omnia mihi clamant, vt amem te, cùm propter me feceris omnia.*

LECTIO V.

1. *Docet Angelos creatos primo die in gratia.*
2. *Numerum Angelorum superare numerum hominum.*
3. *Deum per Angelos hæc inferiora regere.*

PROPOSITIO I.

Deus inter prima opera sua Angelum creauit spiritualis substantiæ. Quando dicitur creasse cœlum, intelligitur cum Angelis, quia illud non creauit vacuum sicut terram, sed repletum spiritibus illis cœlestibus, triplici illa cœlesti Hierarchia Angelorum. Erat enim cœlum thronus & aula Dei, mansio Beatorum ac seruorum suorum, ideo posuit in eo iam ab initio innumerabiles Spiritus ipsum ex tunc laudantes, de quibus dicit ad Iob: *Vbi eras, cùm me laudarent astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei?* Fuerunt ergò primitiæ operum Dei, in puncto diei, in aurora mundi creati, ad glorificandum Deum.

Iob. 38.

Primo itaque die creatos, probabilior est sententia, quam tenet Augustinus & Hugo. Interpretans enim allegoricè illud: *Fiat lux: Et diuisit lucem à tenebris*, dicit tunc etiam Angelos creatos fuisse, & bonos in bono confirmatos, à malis fuisse discretos & segregatos; & ita quod agebatur in mundo sensibili circa lucem & tenebras, imago erat illorum quę agebantur in mundo intelligibili, circa Angelos lucis & tenebrarum. Imò passim vult Augustinus, hunc de Angelis esse sensum litteralem.

Hi ergo Angeli creati fuere in gratia, & vt loquitur Augustinus, *cum amore casto, quo Deo adhærerent, simul enim in eis erat condens naturam, & largiens gratiam.* Sed gratiam quam acceperunt, aliqui perseuerando in obedientia auxerunt, & statim gloriam meruerunt, alij per superbiam illam perdiderunt, & mox æternis flammis addicti sunt.

Opinio aliquorum fuit peccasse Angelos secundo die, & tunc à bonis separatos fuisse, quia hi supra firmamentum relicti fuere, impij autem Angeli in abyssum proiecti, *gementes vt gigantes sub aquis.* Hoc ergò putant significari in eo quod dicitur. *Diuidat firmamentum aquas ab aquis.* Ideò quoque putant quod Deus non appellauit diem illum bonum, aut ea quæ in eo facta sunt, quia respexerit ad peccatum Angelorum illo die commissum. Huius sententiæ est Albertus, Carthusianus & alij. Sed quod diximus probabilius est, scilicet primo die creatos fuisse, primo die peccasse, primo die in infernum detrusos. Et verò alia ratio cur opus secundæ diei non dixerit bonum, quia hoc solùm dicit de operibus perfectis & completis, diuisio autem aquarum quæ illo die inchoata fuit prius, fuit completa sequenti die.

Prou. 7.

in 2. de 3.

Porrò Angelos non esse corporeos, definitum est contra Origenem. De quo monendi sunt rudes, ne fortè existiment eos iuuenes esse alatos, vt pinguntur. Talis vero picturæ hæc est ratio.

Primò, pinguntur cum alis, vt significetur prompta obedientia, qua velut volare videntur ad iussa Dei.

Pictura Angelorum.

Secundò, pinguntur iuuenes, vt significetur senium in illis locum non habere, sed vigorem continuum per participationem æternitatis.

Tertiò, pinguntur nudi & discalceati, ad designandum eos non egere ornamento exteriori, quia amicti sunt lumine gloriæ, significatur etiam immortalitas eorum, quia calcei ex pellibus animalium mortuorum conficiuntur, & mortalitatis signum sunt. Dici quoque potest eos cum alis pingi, vt significetur quod per intellectum & voluntatẽ quasi per duplicem alam, continuo volent in Deum, visione & amore.

Purè ergo spirituales sunt Angeli, & verum est illud Gregorij: *Tres vitales spiritus creauit omnipotens Deus. Vnum qui carne non tegitur. Alium qui carne tegitur, sed non cum carne moritur. Tertium qui carne tegitur & cum carne moritur. Primus est Angelorum: Secundus est hominum: Tertius est Spiritus brutorum.* Sæpè tamen Angeli in assumptis corporibus ex aere, vel alia materia iussu Dei apparent. Patet ex scripturis.

PROPOSITIO II.

Numerus Angelorum est nobis incognitus, tamen sine comparatione superat numerum hominum, estque velut innumerabilis.

De illis rectè intelliges illud Iob: *Nunquid est numerus militum eius?* Daniel etiam dicit. *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* Hic numerus determinatus est, nam millia millium significat aliquos milliones, mille enim millia est millio: decies millies centena millia efficiunt mille milliones. Millio enim sunt decies centena millia: Sed ponitur numerus certus pro incerto, & significatur tantus, quantus humanitus posset exprimi, hoc est, quodammodo infinitus.

Iob. 25.

In reuelationibus S. Brigittæ dicitur fauore Virginis ei reuelatum numerum Angelorum decuplo maiorem numero hominum. Si computarentur, inquit, omnes homines ab Adam vsque ad vltimum, plusquam decem Angeli inuenirentur pro vnoquoque homine. Conformiter asserunt alij cuilibet Angelo respondere decem Archangelos, & sic semper ascendo. Addit S. Bernardinus Senensis, Angelos superare numero stellas cœli, arenam maris, puluerem terræ, & numerum rerum omnium corporalium. Quod etiam asserere videtur D. Thomas ex D. Dionysio. Vide eius art. 3. 4. 5. Hinc referri potest, quod Hilarius & alij Patres intelligant *per nonaginta nouem oues*, Angelos, *& per vnam quæ perierat*, hominem, ibique significare videntur, ita Angelos numero superare homines, sicut nonaginta nouem superant vnum.

Lib. 4. c. 51.

1. p. q. 50
Luc. 15.

Quæres an numerus Angelorum qui ceciderunt magnus sit vel certus sit? respondeo magnum esse, sed non determinatum: quia licèt in Apoc. dicatur: *Draco sua cauda traxisse tertiam partem stellarum* (quod aliqui intelligunt de Lucifero cadente & secum trahente partem Angelorum, qui peccati & rebellionis consortes fuerant) tamen ibi ponitur numerus certus pro incerto, determinatus pro indeterminato. Videtur enim numerus bonorum Angelorum excedere plus duplo malos, quia Scriptura significat bonorum Angelorum numerum quasi infinitum. Ad orationem Elisæi, famulus eius oculos aperiens, vidit montes plenos equis igneis, ad vnius prophetæ protectionem.

Probabile vero est, ex omni ordine aliquos cecidisse. Ex primo enim, eorum caput Lucifer cecidit, & ex illis aliqui adhuc vocantur, *Potestates & Virtutes.* Vnde iuxta D. Hieron. eundem ordinem retinent quem habebant, vt alij præsint, alij subsint, sicque per hanc subordinationem valentiores sint ad nocendum. Sicut rebelles milites creant Ducem, quem vocant electum, & alios Capitaneos sub eo, vt suam rebellionem stabiliant: sic inter malos Angelos superiores inferioribus præsunt, quia naturali eis scientia & nequitia præualent, & bellum nocentiùs inferunt, quia bellum, si desit ordo, imbelle est. Cessante vero Ecclesia militante, cessabit hic ordo, sine sublato, vt significat Apost.

Eph. 6.

Ex illis vero multi in hunc aerem caliginosum detrusi sunt, & ideo dicuntur *aëreæ potestates, & rectores tenebrarum harum*, hoc est, tenebrosi huius mundi siue aeris caliginosi, in quo multam potestatem habent. Dicit enim D. Hieronymus communem esse sententiam, aerem hunc esse plenum dæmonibus, vsque ad diem iudicij, qui homines exerceant, vt boni probentur, mali indurentur, & cum illis in die iudicij ad communem damnationem detrudantur. Vnde sæpè in aere procellas, fulmina, turbines, tonitrua concitant, vt frugibus, bestijs hominibus noceant, & æstus, sterilitates, morbos, pestes, inundationes, bella, aliasque clades procurant. Denique homines ad gulam, iram, libidinem, & alia vitia impellunt.

1 Cor. 15
v Acho. a
p. q. 109.
Hiero. in
Ep. ad
Eph.

Aliqui putant tot homines saluandos, quot Angeli ceciderunt, quia loco Angeli cadentis, homo erigitur. Sed hoc satis dubium est, nam sic Angeli possent scire appropinquare diem iudicij. Et est incertum, an totus numerus lapsorum sit restaurandus, quamuis hoc probabile sit. Sicut etiam probabile est, quod sicut ex omnibus Ordinibus, aliqui ceciderunt, ita & ex hominibus assumi ad omnes ordines, & id probari videtur ex diuersis gradibus gratiæ, quam in hominibus videmus. Quod verò instaurari dicitur ruina Angelica per homines, intellige secundariò, nam tam principaliter creatus est homo vt Deo fruatur, quàm Angelus. Et licèt Angelus non peccasset, fuisset homo creatus & reparatus post lapsum vt docet Magister: secundariò tamen ad hoc dicitur creatus, quia ex creatione & reparatione hominis, hoc bonum consecutum est, Deo sic ordinante.

V. Tha z. p.q.63.

In 2. d. 9.

Soli ergo Deo notus est numerus electorum, licet rectè dicamus cum Aug. illam ciuitatem nulla numerositate ciuium fraudandam, sed aliquos addendos supra numerum.

PROPOSITIO III.

D*Eus per Angelos Mundum gubernat.*

Communis sententia est, ipsos præesse elementis, Prouinciis, templis, altaribus, ciuitatibus, exercitibus, familiis, & generaliter loquendo dicit Augustinus & D. Thomas, res omnes corporales per eos gubernari.

Apoc. c. 14 c. 16. c. 17.

Primò, ergo Angelos præsidere quatuor elementis colligitur ex Apoc. Vbi dicitur: *Angelus exiuit qui habebat potestatem super ignem.* Et iterum dicitur. *Audiui Angelum aquarum.* Et postea vidit Ioannes *Angelos coercentes ventos.*

Dan. 10. Gen. 32.

Secundò, de Prouinciis clarum est deputari illis Angelos quasi Principes. Hinc apud Dan. dicitur *Princeps regni Persarum restitit mihi* Hoc est, Angelus Persiæ. Et ibi etiam fit mentio de Angelo Græcorum. Item Angelos qui venerunt ad defensionem Iacob, dum ait: *Castra Dei sunt hæc*, dicunt Hebræi fuisse Angelos custodes Regionis Syriæ & Chanaan protegentes Iacob, ne periculum aliquod in terra cui Præsidebant incurreret, vt ibi referunt Lyra, & Tostatus.

Tertiò, de templis colligitur ex eo quod refert Iosephus & alij, auditas fuisse voces Angelorum (priusquam Ierosolyma subuerteretur) qui ad custodiam templi adhibiti erant, & clamabant: *Migremus hinc.*

Prat. sp. Act. 4.

Quartò, de Altaribus singula à singulis Angelis custodiri, est exemplum in Prato spirit. Vbi dicitur Eremitam quemdam ingredientem speluncam Abbatis Barnabæ, vidisse supra altare quod Abbas consecrauerat, cœlestem Angelum, qui rogatus ab eo quid ibi vellet, dixit locum illum ex eo tempore, quo consecratus erat, custodiæ suæ fuisse deputatum. Idem vidit in alto aliquo altari Abbas Leontius, vt ibi quoque refertur: Hinc est quod in sacrificio dicimus: *Iube illud Domine perferri per manus S. Angeli tui, &c.* In quibus verbis in Monasterio Sabinensi, tempore Serionis Abbatis vidit Religiosus celebrans, circa altare plures Angelos quorum vnus cæteris altior sacram hostiam Deo visibiliter offerebat, & super altare illa reposita disparuit. Collige ergo ex his quanta reuerentia debeatur locis sacris.

Exemplũ.

Isa. 62.

Quintò, Ciuitates habere speciales Angelos verum est. Vnde Tostatus illud Isaiæ, *Super muros tuos Ierusalem constitui custodes, tota die ac nocte non tacebunt laudare nomen* Domini, interpretatur de Angelis deputatis ad custodiam vrbis Ierusalem.

Sextò, id etiam de exercitibus verum esse, docet quod habetur 2. Machab. 11. vbi Machabæus intelligens quod Lysias bellum populo Dei moliretur, multis lachrymis cœpit orare Deum, vt Angelum bonum auxiliatorem mitteret: Et sic obuiam procedens hostibus, statim apparuit eques in veste candida, cum armis aureis, & tunc omnes confirmatis animis cœperunt Dei laudare potestatem, & victoriam retulerunt. Hinc etiam Emanuel Portugalliæ Rex primariæ naui, quæ ad Indias nouum subactura orbem destinabatur, nomen dedit *Gabrielis Archangeli*, vt exercitus qui illa vehebatur desiderio seminandi Euangelium, sub protectione illius Archangeli foret, qui primus Euangelicæ renuntiationis nuntium inuerecato mundo, inuexerat. Hinc discant Reges recurrere ad Angelum hora prælij, & gratias agere pro victoria sicut agebat Iudith dicens: *Viuit Dominus quia custodiuit me Angelus eius, & hinc euntem, & ibi morantem, & inde huc reuertentem.*

Gen 16.

Denique cuilibet Monasterio Angelus aliquis attribuitur à D. Thoma quem sequitur Molina. Imo Tostatus singulis attribuit familiis, maximè si caput sit persona iusta, & addit Angelum illum qui reduxit Agar in domum Abrahæ fuisse custodem illius domus.

Heb. 12.

Ex dictis patet rectè dixisse Apostolum. *Omnes administratorij spiritus sunt, missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.* Nec tamen dicendi sunt ministri aut serui hominum, sed nuncij, & ministri Dei ad homines ob eorum salutem. Sunt enim quasi Officiarij Dei, res humanas pro illo administrantes, licèt nunquam à Dei visione recedant, *semper enim vident faciem Patris.* Quod verò dicitur eos mitti propter eos qui saluandi sunt, non sequitur non mitti ad omnes homines, sed significatur quod fructus ministerij in illis maximè appareat qui saluantur, & quod in reprobis inefficax sit hoc ministerium. Item significatur finis ministerii esse, vt homines perducant ad salutem, vltimum enim eorum officium est animas ducere in cœlum.

Quærunt Theologi, an de omnibus Ordinibus mittantur? Probabile est quod sic. Primo quia dicit hic Apostolus (*omnes*) 2. quia ad Isaiam Seraphim missus est. 3. Cherubin mittitur ad custodiendum Paradisum. 4. Ad Danielem missus est Michael, quem multi docent esse primum Angelorum, qui custos est Ecclesiæ, sicut olim Synagogæ. Et hunc fuisse etiam aliqui putant illum per quem lex data est, vnde & in officio Ecclesiæ vocatur, *Primus Cælestis exercitus.* D. tamen Dionysius, Greg. & D. Thomas distingunt inter assistentes & ministrantes, & dicunt quatuor supremos Ordines assistentes esse, nec vnquam mitti, videtúrque hæc distinctio deduci ex Daniele: *Millia millium ministrabant, & decies millies assistebant.* Sed respondeo, non est necessarium distinguere, eosdem enim esse qui nunc assistentes, nunc ministrantes dicuntur. Vnde omnes Angeli stare siue assistere dicuntur coram Deo: Et Ecclesia orat: *Da vt à quibus tibi ministrantibus in cœlo semper assistitur, ab his in terra vita nostra muniatur.* Et licet Daniel distingueret, non sequitur assistentes numquam mitti, sed dicuntur assistentes, quia rarò mittuntur semper verò assistunt. Hinc Raphael dicit se esse vnum *ex septem qui adstant ante Dominum.* Confirmantur hæc omnia, quia omnes Angeli dicuntur venturi cum Filio hominis ad iudicium, ministerij scilicet causa. Et valdè probabile est, Christo ascendenti, omnes occurrisse. D. ergo Dionysius tantùm vt probabilem suam sententiam proponit, sicut & D. Gregorius, qui dicit nihil certi hic asseri posse. Addo si Filius est missus à Patre legatus per seipsum, quid vetat etiam mitti ipsos Seraphim?

Apoc. 7. 3. Reg vlt. Tob. 12. Math. 25

Chrys. in c. 1. ep ad Heb.

Hinc D. Chrysostomus deducit, & docet zelum animarum, & studium conuertendi eas, esse opus non humanum, sed Angelicum, est enim inquit, opus Angelicæ functionis, ad salutem hominum ministerium Deo persoluere, est opus Angelicum omnia facere pro salute proximorum, imo potiùs est opus Christi.

LECTIO VI.

De Custodia Angelorum.

1. *Docet varia esse beneficia corporalia Angelorũ erga nos*
2. *Declarat beneficia eorum spiritualia.*
3. *Beneficia spiritualia erga castitatis Sectatores.*

PROPOSITIO I.

B*Eneficia Angelicæ custodiæ, partim corporalia sunt, partim spiritualia, quia non solùs animæ, sed & corporis tutores sunt*

Primò, Angelus à multis periculis corpus & vitam nostrã eripit. Cum enim vita nostra variis sit obnoxia casibus & periculis (illi nocumenta varia, tum ab elementis, igne, aqua, aere, tum ab animalibus, tum a dæmonibus, ipsis quoque hominibus sæpiùs infliguntur) Angelus ab his hominem protegit iuxta illud: *Immittet Angelus* Domini *in circuitu timentium eum, & eripiet eos.* Hæc protectio manifestè apparuit circa Tobiam, quem Angelus eripuit à deuoratione piscis, & à Dæmonio, à quo ei mors imminebat. Apparuit & in filiis Israel, quos per varia pericula deduxit Angelus, protegens eos igne per noctem, nube per diem. Hinc etiam Iudith gratias agens de hac protectione dicebat: *Viuit Dominus, quia custodiuit Angelus eius, & hic euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem.* Quapropter Iacob filiis Ioseph benedictionẽ apprecans, hanc eis Angelicam protectionem optat, *Angelus*, inquit, *qui me eripuit de cunctis malis, benedicat pueris istis.* Quoties ergo vel iter, vel opus aliquod periculosum aggredimur, Angelo tanquam protectori nos committamus: Illi parentes committant proles suas, sicut Iacob suos nepotes filios Ioseph, vt per eius benedictionem eripiantur à cunctis malis.

Gen. 48.

Secundò

Secunda, in necessitatibus Deus prouidere solet suis per Angelicum ministerium. Sic Angelorum manibus fiebat illud manna, quod Deus prouidebat Israelitico populo. Sic prouidet Angelus Danieli in lacu Leonum per Abacue: Sic prouidet Agar & Ismaeli in solitudine sitienti. Sic denique Eliæ Iesabelem fugienti, & sub Iunipero iacenti. Angelus vas aquæ, & panem subcineritium attulit, vt in fortitudine cibi illius ad montem Oreb ambularet. Et nunquid in fornace pueris Babylonijs, Angelus de rore & vento prouidit, vt læti in mediis ambularent flammis.

Tertio, in infirmitatibus nostris solet Deus per Angelos custodes, solatium & auxilium exhibere, idque sæpius fecit visibiliter, vt sciamus Angelicum nobis auxilium non deesse, licet exterius non semper illud percipiamus.

Lib. doct. Sanctorum Patrum Exemp.

Sic legimus in libro doctrinæ Sanctorum Patrum, Angelum custodem cuidam ministrasse per plures Hebdomadas, donec alij Monachi venirent ad visitandum eum. Cum enim illi ad ostium pulsassent, discessit Angelus, ipse vero infirmus clamabat: *Rogo Fratres discedite, quia vobis venientibus, reliquit me Angelus meus, à quo visibiliter obsequium & solatium percipiebam*, & vix his prolatis, expirauit, assumptaque est anima per illum Angelum, qui eius custos extiterat.

Ibidem habetur, quod senior quidam à duodecim milliaribus aquam ferre cogeretur, ob distantiam cellæ suæ ab aqua, cumque tæderet eum itineris, respiciens retro, vidit Angelum, qui omnes passus eius numerabat, & exinde consolatus, ad illum continuandum animatus est.

Præclarum est quod de Lyduuina, hac de re habemus. Hæc tota vita cum acerbissimis morbis conflictata fuit omnibus ægris patientiæ symbolum & speculum. Interim in mediis afflictionibus hoc solatij à Deo habuit, quod visibiliter cum angelo aliquando loquebatur, & fruebatur suaui eius societate & obsequiis piis. Nominabat illa distinctè plures spiritus Angelicos, & sciebat quibus deputati forent personis: priuabatur vero aliquando visione sui Angeli & consortio, ob frequentiam visitantium eam. Vnde si aliquando ea colloquio mundanorum hominum aliquam labeculam contraxisset, statim satagebat confessione eluere, ne Angeli visitatione & familiaritate destitueretur. In diebus Cinerum solebat de manu Sacerdotis cineres sacros accipere: si nimium tardabatur, supplebat Angelus. Vnde cum semel eius Confessarius accederet, vt signaret eam: Respondit illa iam id præstitum ab Angelo: quod cum miraretur, tangens frontem eius, sensit cineres, quibus & ipse frontem signauit. Docuerat autem Angelus eam magna cum reuerentia sacros illos cineres suscipere, & ad idem faciendum alios adhortari.

Exemp.

Surius 2.o. vitæ eius c. 15. Apr 14.

PROPOSITIO II.

B*Eneficia spiritualia Angeli erga hominem innumera sunt* Ex illis tria proponemus hic.

Primò, preces nostras & bona opera Deo offerre. Vnde Angelus ad Tobiam ait: *Quando orabas cum lacrymis & mortuos sepeliebas relinquens prandium, ego orationem tuam obtuli Domino.* Hinc etiam est vt descendant Angeli, & ascendant in scala Iacob; ascendunt vt vota nostra offerant descendunt vt dona Dei ad nos deferant, Neque vero exiguum debet æstimari hoc beneficium, nam orationes nostræ in manibus nostris multis imperfectionibus inquinatæ, difficilius acceptantur, quam si per innocentes manus Angelorum offerantur. Sicut cibi in sordida patina oblati nauseam generant, in nitido vero disco placent. Hinc in sacrificio oramus: *Iube hæc perferri per manus sancti Angeli tui, &c.* Et in libro Iudicum legimus, quod offerente Sacrificium Manue Patre Sampsonis, *ascendente flamma, ascendebat pariter & Angelus.* De hac precum nostrarum oblatione per angelos, vide August. & Barnardum. O, inquit, *quam felix esses si spiritualibus oculis semel intueri posses, quomodo proceres principes coniuncti psallentibus in medio iuuencularum tympanistriarum Videres procul dubio, qua cura intersint cantantibus, assistant orantibus, adsunt meditantibus; quomodo solliciti discurrant inter nos & Deum medij, nostros gemitus fidelissime ad eum portantes, ipsiusque gratiam ad nos deuotissime reportantes.*

Iud. 13. Aug. Sol. c. 27. Bern. Me c 6. Simili.

Secundo, conseruat nos & iuuat ne in peccatum cadamus. Sicut enim paruuli fratribus suis grandioribus committuntur, vt eos in vlnis gestent, ne in via difficili cadant vel impingant: Ita Deus tanquam Pater sollicitus, angelis tanquam fratribus maioribus natu nos commisit; vt eorum auxilio ambulemus sine offensione, inter varia pericula & occasiones in hac via difficili. Iuxta illud: *Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te, &c.* Nempe diligunt nos tanquam fratres & eiusdem hæreditatis cohæredes. *Ipsi desiderant aduentum nostrum, quoniam de nobis expectant ciuitatis suæ ruinas instaurari, idcirco eos qui hæreditatem capiunt salutis, instruunt, protegunt, confortant, intrant & exeunt nobiscum, attente considerantes, quàm pie, quàm honeste, in media natione praua conuersemur, quantoque studio quæramus regnum Dei, & iustitiam eius, & quanto timore seruiamus illi, adiuuant laborantes, protegunt quiescentes, hortantur pugnantes, coronant vincentes.* O quoties grauissimis tentationibus fuisses obnoxius & in æternam perditionem deuolutus, nisi Angeli auxilio fuisses præseruatus!

Aug. Sol. 27.

Albert Libello de Angel custodia.

Refert Franciscus Albertinus, quendam Societatis Sacerdotem apparuisse Consentiam, præcipuam Calabriæ ciuitatem, statimque importunè rogatum fuisse à viro quodam, vt exciperet eius confessionem totius vitæ. Interrogat Sacerdos, quid eum premat, cur illo die tam festinanter, tanto desiderio id flagitet? Narrat ipse. Nudius tertius consulebam amicum, quomodo iniuriam à quodam mihi illatam vlciscerer: persuasit vt ambo bombardis armati illa nocte illum prosequeremur, itaque domum repeto, arripio bombardam, rotas & silicea præparo, & ecce speciosus iuuenis ad me accedit. Quid, inquit, meditaris? Quid mortis instrumenta paras? Ego consilium dissimulo. At ille forti zelo, putas me latere quid attentes, immemor salutis tuæ & proximi quem persequeris? Memor esse deberes quanta Deus à te patitur: & tu nec minimam vis pati iniustitiam? Multoties, te iam in æternam perditionem deuoluere potuisset, qui peccata peccatis accumulas, sed per patientiam te tot annis expectat. His similibusque multis exaggerans mihi amorem & beneficia Christi, & peccatorum memoriam resticans, transuerberabat cor meum etiam vsque ad lacrymas. Tandem sermonem finiens, monet vt peccatorum facerem confessionem, dum Pater aliquis Societatis huc accessisset, Interim socius è vico me euocat, vt stem promissis, cum vero nollem respondere, impulit iuuenis ad respondendum, accessi ergo & indicaui ei me mutasse consilium, nec posse istud, sine aperto salutis dispendio. Hoc dicto, regressus sum, iuuenem monitorem non reperi. Dolui quidem, non potui tamen aliud cogitare, quam esse meum Angelum ob consolationem ex eius alloquio relictam. Vnde ab illo die auidiùs expectaui aduentum Reu. V. vt Angelo parerem. Hæc ille.

Exem-

Exem-

Tertio, Angeli custodia, dum in peccato sumus, excitat ad pœnitentiam, & impedit Dei vindictam. Dicitur in parabola, quod quidam habens ficum in horto vidensque eam non ferre fructum tribus annis, dixit hortulano: *Succide illam, vt quid terram occupat?* Hortulanus supplicat vt ad annum adhuc expectet, interim colendo purgando, stercorando, promittit se omni diligentia curaturum, vt ferat fructum. Doctores aliqui sancti explicant id de angelo custode, qui videns Deum, arborem infructuosam velle succidere, intercedit vt ad tempus adhuc differat, interim omnem curam promittit circa hominem, monendo, inspirando, iudicium ei & mortem proponendo, vt tandem ad pœnitentiæ fructũ adducat.

Luc 13.

Munus ergo Angeli est hominem ad pœnitentiam excitare. Cuius figuram habes in S. Petro catenato & dormiente, quem excitat Angelus, eius disrũpens vincula. Sicut olim Angelus apprehendit manum Loth ad exeundum de Sodomis, ita apprehendit manum nostram ad exeundum de peccatis, sed sicut ibi dicitur de maritis filiarum Loth. *Visus est Angelus eis ludens loqui.* Ita multi non obtemperant Angelo è peccatis & occasionibus peccatorum educere volenti, & dum eis iudicium mortemque repræsentat, illi vt oportet id non apprehendunt; ideoque manent esca igni æterni; de quo ipsi Angeli quodammodo contristantur, quia & ipsi quodam exultant gaudio de conuersione peccatoris,

Gen. 18

Vnde ait Bernard. *Væ tibi quicumque es, qui desideras redire ad vomitum, reuerti ad lutum, Putasne placatos eos habebis in iudicio, quos tanto & tam sperato vis priuare gaudio? Exultauerunt quando venimus ad Religionem tanquam super his quos ab ipsa inferni porta cernerent reuocari: Quid ergo erit si ab ipsa ianua Paradisi viderint retrorsum abire qui iam alterum pedem habebant in cœlo!* Ita ille. Habet ergo tunc locum illud Isa. *Angeli pacis amarè flebant*, non quod Angeli de facto tristitiam habeant, qui semper fruuntur æterno gaudio, sed quia peccator peccando, quantum in se est, eos censetur contristare, sicut & S. vt dicit Apostolus.

Isa 33.

Da igitur, da Pater, inquit August. semper gaudere eos de nobis, vt tu semper per eos lauderis in nobis, & nos cum eis in vnum ouile tuum adducamur, & simul confiteamur nomini sancto tuo. Creator hominum & Angelorum, Laudo te interim Domine quoniam dedisti Angelos tuos

V Aug. in Solil c 29 Med. c 6.

ſpiritus in miniſterium noſtrum? dederas enim quicquid cœli ambitu continetur, & quaſi parua reputas hæc quę ſub cœlo ſunt, niſi etiam dares quæ ſunt ſuper cœlos. Laudent te Domine de hoc omnes Angeli tui, confiteantur tibi de hoc omnia opera tua, & ipſi ſancti tui benedicant tibi. Hæc Auguſt.

Hoc vero notant Sancti Patres quanto maius beneficium eſt tales habere cœleſtes inſtructores, tanto grauiorem pœnam manere eos, qui eorum conſilia reſpuunt. Vnde dicit Origines. *Si homo non acquieſcit monitis Angeli, qui ſibi deputatus eſt ad ſalutem, auferetur mater eius, & erit in conculcationem. Si contemnunt de bono & loquitur in corde: ſed ego contemptis eius monitis, & ſpreto conſilio eius retinaculo, praecepe in peccata corrui, deplicabitur mihi pœna, vel pro contemptu monitorum, vel pro facinore commiſſo.* Ita ille.

Origen. Hom. 20 in c. 25. Nu.

Imo ad tempus aliquando homo relinquitur ſaltem ex parte ab Angelo ſuo, quia rebellis fit monitis eius. De quo aliqui intelligunt illud Ieremiæ: *Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata, relinquamus eam*, & illud: *Auferam ſepem & erit vinea in conculcationem*: ſenſus eſt, auferam cuſtodiam Angelicam in viſionem peccati.

Ier. 51.

Huc applicat naſſius illud Pſal. *Amici mei de longè ſteterunt*, quaſi conquereretur in perſona peccatoris Pſaltes, ab Angelis ad tempus, vel ex parte ſe relictum ob peccata.

Iſa. 5.

PROPOSITIO III.

Beneficia ſpecialia exhibent Angeli illis qui amatores & ſectatores ſunt Caſtitatis.

Eſt enim quodammodò Angelis cognata, vel affinis caſtitas, quia imitatio quædam eſt vitæ & puritatis Angelicæ. Vnde dicit D. Hieron. *Virgines, eſſe quaſi familiam veram Angelorum: quam Chriſtus in terra inſtituit, vt haberet Angelos in terris, qui ab Angelis adorabuntur in cœlis.*

Epiſt. ad Euſtochium.

Angeli ergo ſpecialiter ſunt Tutores Virginum, & eorum qui caſtitatem profitentur. B. Cæcilia ipſo nuptiarum die cilicium ſub aurato ornatu geſtabat & cantantibus organis, ac aliis inſtrumentis muſicis ipſa ſuam puritatem Domino commendabat, cantans in corde: *Fiat Domine cor, & corpus meum immaculatum vt non confundar.* Cum vero ſponſus eam attingere vellet, dixit ſe in Angeli tutela eſſe, qui nimio zelo cuſtodiens corpus eius non eſſet permiſſurus ſine vindicta, vllam in ea contaminationem. Vnde Valerianus ſponſus non eſt auſus eam attingere, ſed incenſus deſiderio videndi illum Angelum, Baptiſmum & fidem eſt amplexus, ac caſtitatem.

Exemplum.

Imo ipſi Angeli plurimos vacillantes ad ſtatum caſtitatis eligendum induxerunt, tum per ſeipſos, tum per aliorum conſilia. Sancta Victoria deſponſata erat Eugenio, & ſoror eius Anatolia Tito Aurelio. Venit Victoria ad ſororem, vt perſuaderet ei ſponſum ſuum accipere. *Audi*, inquit, *ô ſoror! Chriſtiana ſum ſicut & tu, & ſcio quod Deus non ſpernat nuptias, quia Prophetæ & Patriarchæ coniugati fuerunt; & Deus benedixit poſteritati eorum. Accipe ergo ſponſum tuum, quem etiam poteris ad fidem Chriſti adducere.* Reſpondet Anatolia. *Soror mea Victoria, oſtende nominis tui efficaciam, vincens diabolum, quando terra erat vacua, dixit Deus: Creſcite & multiplicamini, & replete terram: Nunc autem repleta eſt terra poſtquam Filius Dei venit è cælo: Creſcite in fide, clamat quotidie, multiplicate in claritate, replete cælum, appropinquat enim Regnum Dei.* Deinde dicebat ipſa ſorori. Illo die quo ornamenta & veſtem in cibum pauperum dedi, vidi adoleſcentem ſpecioſiſſimum, corona radiante redimitum, purpura & gemmis ornatum, & me læta reſpiciens facie, dicebat: *O virginitas non reperiris in operibus tenebrarum, ſed ſemper es in luce!* Ad hanc vocem excitata, & in terram ſui proſtrata, fleui, & oraui Dominum, vt quis locutus fuerat iterum inchoaret. Et me tacente cœpit proſequi. *O virginitas, veſtis et purpurea & regia, qui te induet ultimus ſedebit cæteris! virginitas eſt gemma pretioſa, virginitas eſt theſaurus Regis, fures tamen eam vitupero, & eam inſidias moliuntur, ſed tu vigila & vigilanter eam conſerua, ſicque incerta te eam poſſidere.* His inflammata ſoror, mutat propoſitum, vendit veſtes, pretium pauperibus diſtribuit: nec adduci potuit, vt matrimonium cum ſponſo contraheret, ſed potius, illo vigente, mortem pro Chriſto ſubiit. Hæc ex Adone Epiſcopo Treuirenſi in Martyrologio.

Exemplum.

Angelus ergo erat qui Anatoliæ ſic locutus fuerat, qui per eam nunc ſororem inſtruebat, & ad virginitatis coronam excitabat. Nil enim Angelis magis placet quam puritas, per quam anima melius diſpoſita eſt ad intendendum diuinis obſequiis & famulatui. Vnde illi ſemper virginibus communicationem familiaritatem, directionem protectionem exhibuerunt.

Exemplum.

Illud notatu dignum eſt, quod cum plurimę virgines ab impiiſſimis tyrannis, promiſſis, metu, vi, ad ſtuprum ſollicitatæ fuerint, & ad lupanaria damnatæ: nullæ tamen violatæ fuerunt, ſed Deo & Angelis tutoribus, virginitatem conſeruarunt, & Martyrij purpureo colore eam exornarunt. vide de B. Lucia, Agnete, & aliis.

Illuſtre hac de re exemplum eſt in vita S. Theophilæ quæ ſub Imp. Maximiniano ad proſtibulum damnata, cùm illuc duceretur, ſic orabat: *O mi Ieſu! meus amator, mea lux, meus ſpiritus, Caſtitatem meam cuſtodi & vita, vide eam quæ tibi deſponſata eſt, feſtina ne lupi ouem tuam lanient, ferua ſponſe ſponſam, ſeruus meam caſtitatem, ſons caſtitatis.* Ingreſſa ergo proſtibulum: librum Euangeliorum è ſinu protulit & legit. Adfuit mox Angelus, qui primum iuuenem ingredientem morte, ſecundum cæcitate, alios aliis pœnis mulctauit, vt nemo amplius auderet ingredi. Multi ergo libidinem in reuerentiam commutantes, animo pio locum intrarunt, & viderunt Theophilam ſedentem, & legentem, & prope eam adoleſcentem radiantem, & ex oculis inſtar fulguris tela emittentem. Qui tandem Theophilam deducens ad Eccleſiam, eamque in veſtibulo ſtatuens, cum dixiſſet. *Pax tibi*, receſſit attonitis Gentilibus & clamantibus. *Quæ eſt ſicut Deus Chriſtianorum?* videri etiam poteſt vita B. Franciſcæ Romanæ, quæ mire in omnibus actionibus directa fuit ab Angelo ſuo.

Surius in vita S.Th.

LECTIO VI.

Quando inchoet & finiatur Angelica cuſtodia.

1. *Docet inchoare à Natiuitate noſtra.*
2. *In morte hanc nobis maximè opportunam eſſe.*
3. *Etiam poſt mortem durare.*

PROPOSITIO I.

Cuſtodia Angeli incipit ſtatim at homo ex vtero ad hanc lucem *ingreditur.* Antea puer in vtero exiſtens, pars eſt matris, & ab Angelo ipſo matris cuſtoditur. Sicut qui cuſtodit arborem, cuſtodit & fructum. Statim vero ex vtero, vnuſquiſque Angelum proprium habet, cuius quidem cuſtodia ex tunc neceſſaria eſt.

Primo, Quidem ad Baptiſmi gratiam infantem perducit. Pluribus enim modis Satan per ſe, vel per ſortilegas, nititur ſuffocare pueros ante Baptiſmum, ſed impedit Angelus.

Secundo, In infantia & pueritia cuſtodit per varia pericula, quibus exponitur hæc vitalita vt pauci ad ætatem perfectam pertingerent ſine protectione Angelica. Vnde vulgo dicitur: Pueros Deus & ebrios protegit; quod vt plurimum fit per Angelos, ſæpè enim ad aquam vel ignem incaute accedentes, vel per plateas vagantes, equorum vel aliorum animalium tranſitu periculum & nocumentum incurrerent, niſi Angelus cuſtodiret.

Tertio, Vſu rationis inchoante ad bonum inſtigat, illuminat, reuocat à malo, peccati occaſiones remouet, excitat voluntatem ad timorem Dei, ad conſiderationem ſalutis æternæ & bonitatis diuinæ. Ergo ab eo tempore debet homo ſe illi committere, & ſpecialiter colere & venerari.

Quam fructuoſum id ſit, patet exemplo B. Ioannæ Vrbicuetanæ tertij Ordinis D. Dominici. hæc trimula orbata fuerat matre & quinquennis patre, ipſaque innocentiam baptiſmalem conſeruauit, non fœdatam peccato mortali, beneficio Angeli ſui. Interrogata enim ab vna ex ſodalibus ſuis, num ſciret ſe carere matre: quid, inquit, dicis? Veni & oſtendam tibi eam. Ducens ergo illam ad Eccleſiam, & demonſtrans imaginem Angeli in muro pictam: *Scito*, aitbone *Angelum mihi eſſe in matrem, à quo adhuc paruula percipi omnis fidei & pietatis documenta.*

Quarto, In maiori ætate, vbi ob maiora pericula tam animæ quàm corporis, diligentem ſe cuſtodem exhibet. In ſtatu ergo eligendo, ad illum recurre, diligenter te & docebit voluntatem Dei. Si forte tibi ſtatum proponis coniugij, ne aggrediaris cæco greſſu, illi te committe, poterit prouidere de tali coniuge quæ iſtæ conditioni & affectioni reſpondeat.

Hoc docet exemplum Abrahæ, qui mittens famulum ad vxorem quærendam filio, ait: *Non eſt quod ang tris, Deus qui me eripuit de cunctis malis, ipſe mittet Angelum ſuum, & accipiet vxorem filio meo, &c.*: Sed & poſtea in domeſtica gubernatione

Gen. 24.

tione Angelus dirimit concordiam, impedit zelotypiam, omniaque remouet vitia, quæ à satana inter coniuges seruntur, denique ad coniugalem instigat castitatem. Hoc docet exemplum Tobiæ. Acceperat Saram instinctu Angeli, cuius septem viros Asmodæus ipsa nocte nuptiarum occiderat. Id quoque timebant parentes de Tobia, sed Angelus profectò dæmonium compescuit, & relegauit in desertum, & ita benedictionem omnigenam in coniugio percepit. Docuit eum Angelum mortem illam maritorum ex eo prouenisse, quod libidinis gratia illam acceperant. Itaque consuluit, vt per tres dies continens foret, & oraret, & posteritatis gratia eam acciperet, sic fugandum esse dæmonium, vide ibi orationem Tobiæ.

PROPOSITIO II.

Maximè eget homo hac custodia in morte. Ratio est, quia homo tunc est circumdatus multa anxietate, dum corpore se ad fœtorem & putredinem resoluente, anima nescit quam ineura sit viam: sola pergit, omni destituta hominum auxilio, deserens omnia sibi chara, opes, honores amicos, hospitatura fortasse illa nocte apud inferos. Sed & eam tunc remordet conscientia peccatorum præteritorum, præsens mortis memoria, angit eam æternitas subsequens, nunquam finienda. Tunc quoque acerbissimè sæuit diabolus, *habens magnam iram, sciens quia modicum tempus habet*, & plures immittit spiritus suos nequam ad supplantandum tunc hominem, ita vt possit anima dicere: *Circumdederunt me sicut apes.* Circumdant animam, vt peccati aculeum infigant, vel per infidelitatem, vel per impatientiam, vel per desperationem, vel per præsumptionem de Dei misericordia.

Quid tibi videtur, ô homo! de illa hora, in qua tenebris circumdatus, tenens candelam accensam, contra tenebras mortis trepidabis, breui rationem redditurus? An non inter tot angustias est tibi necessarium auxilium Angeli tui, vt pugnet pro te? Huic ergo confide tanquam comiti fido, qui curam tui ab initio habuit, illi te totum committe. Sine dubio adest in hac via periculosa, in qua spiritus superbi laqueos absconderunt. Tunc inuigilat, tunc lucem præbet cōtra vmbras mortis Angelus lucis, contra vires satanæ Angelus pacis. Si tunc contingat animam seduci, quodammodò contristantur Angeli, & quantùm in se est, ad peccati odiū, ad conuersionem, animam instigant. Hoc videtur insinuare sapiens, dum dicit: *Ibit homo in domum æternitatis suæ, & circuibunt in platea plangentes.* Quem locum aliqui interpretantur de Angelis, quia lectio Chaldaica habet: *Circumdabunt Angeli circuitores induti tui lamentantes.* Sicut enim gaudent de anima ad pœnitentiam conuersa, ita (vt suprà dixi) quodammodò tristantur de anima pereunte: & funus nostrorum peccatorum quodammodo lachrymas eis excutit. Hac enim Metaphora scriptura explicat displicentiam quam habent de peccatis dum ait: *Angeli pacis amare flebant.*

Eccle. vl. Isaias. in illum locum.

PROPOSITIO III.

Exod. 23.

Hæc custodia adhuc datur post mortem. Officium enim Angelorum, est animas post mortem in cælum deducere, quia verum est illud: *Mittam Angelum meum qui præcedat te, & custodiat in via, donec introducat in locum quem præparaui.* Ita S. Antonius vidit animam Pauli Eremitæ ab Angelis efferri, & S. Seuerinus animam S. Martini: Nicolaus Tolent. sex mensibus ante mortem audiebat cum suauitate concentum Angelicum. B. Magdalena septies quotidiè eleuabatur ab Angelis ad eorum cœlestem harmoniam, nec dubium quin ab illis in cœlum elata sit. Sic B. Catharinæ corpus ab Angelis in monte Sina collocatum est, anima in cœlum translata. Sic. B. Agathæ non tantùm animam & corpus curarunt, sed & Epitaphium hoc ad eius sepulchrum apposuerunt: *Mentem sanctam & spontaneam, dei honorem & Patriæ liberationem.*

Porrò si anima adhuc pœnas debeat, deferunt eam Angeli ad purgatorium, & crebrò eam consolantur. Postremò in die Resurrectionis colligent plures nostros, *& exibunt & separabunt impios de medio Iustorum.* Hic erit finis ministerij eorum.

Ex his omnibus patet, quot titulis Angelis simus obligati, & quomodo illis debeamus esse grati, illosque in omni loco revereri. Quidam vir pius quoties alicui obuiabat, salutationem cum magna humiliatione & reuerentia impendebat; quam quidem reuerentiam ipse non tam ad personam, quam ad eius Angelum interiùs referebat. In omni ergo loco ita Angelum tuum reuerere, vt coram illo non audeas, quod coram homine non auderes. Cùm exis domo, aut aliquid aggrederis, illi te committo, vesperi & manè gratias illi age. Singulis quoque annis cùm recurrit dies natiuitatis tuæ, peculiari eum deuotione cole, quod tunc inchoarit tui curam, & ab eo tempore non deseruerit lateri assistens nocte & die. Imò dignum foret per confessionem & Eucharistiæ, panis scilicet Angelorum sumptionem, illi perpetuum obsequium promittere, tantæ nobilitatis spiritui, qui de summo cœlo ad vilis hominis custodiam venire dignatus est.

Salet. in introd. ad vitam piam.

LECTIO VIII.

De creatione Hominis.

1. *Docet hominem creatum ad imaginem Dei.*
2. *Creatum fuisse in gratia & iustitia.*
3. *Creatum cum perfecta scientia & dominio.*
4. *Hominem si non peccasset fore immortalem.*

PROPOSITIO I.

Homo creatus est sexto die ad imaginem Dei & similitudinem. Ex modo productionis eius colligitur dignitas hominis.

Primò, quia absoluto omni opere suo, dixit Deus, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, Vbi nota, quod non dicit, sicut de Firmamento, & aliis, *Fiat*, sed quasi cum quadam deliberatione, *Faciamus*, opus scilicet nouum, speciale, eximium, cum quadam deliberatione aggreditur, & artis infinitæ opus, quia nondum totam artem in creatione Angelorum & animalium ostenderat, sed illam ostendit in creatione hominis, vt notat D. Chrysostomus. Vnde & Basilius ait: *Vis, ô homo! nosse nostram tuam dignitatem, vel hinc auspicium sumito: de nullo aliorum quo orta condiderat vox ista, Faciamus, transmissa est, sed simplici verbo omnia creata sunt. Vide quanti sis æstimandus, neque enim generationem tuam velut pretij vulgaris, communi mandato creaturarum censuit ut texendam.*

Chrys. Hom 2. in Gen. Basil. hom 12. in Gen.

Secundò, notant aliqui hominem formatum fuisse ex quatuor pugillis terræ, desumptis ex eius quatuor partibus, Oriente, Occidente, Meridie, septentrione, vt significaretur ei dari dominium super vniuersum, super orbis quatuor partes. Vide authorem Tractatus de sina & syon inter opera Cypriani. Voluit etiam Deus totum Vniuersum construere, & suis partibus ornare, antequam hominem crearet, vt illum tanquam Orbis Regem, in suum dominium suumque velut Palatium statim à creatione introduceret. De quo supra latiùs differui.

Tertiò, in eius solius formatione, primum Fidei mysterium, scilicet Trinitatis, declaratum est. In verbo enim, *Faciamus*, declaratur Trinitas: non enim loquitur Angelis, quia nec dum de illis mētio fuerat, nec cælo, aut terræ, quia non sunt capacia intelligentiæ, sed loquitur personis æqualis potentiæ ad creandum hominem, In verbo, *dixit Deus*, vnitas essentiæ signatur, sicut in verbo, *Nostram*. quod etiam notat Hilarius. Ergo hoc mysterium implicitè in generatione & creatione hominis reseratum est, quod postea in regeneratione per Baptismum, explicitè erat profitendum.

Quartò, in hoc notatur dignitas, quod dicitur *ad imaginem Dei* formatus, Non poterat Deus perfectius exemplar quàm seipsum reperire, & inter res corporeas & visibiles sola homo est Dei imago, reliqua sunt solum vestigium.

Quærunt verò Theologi in quo hæc imago consistat? Respondeo. Primo, in hoc quod homo habeat animam incorpoream & immortalem æternitatis participem. Secundo, & præcipuè in hoc, quod homo habeat intellectum, voluntatem, memoriam, tres potentias & vnam essentiam: Per memoriam Patri similes sumus, per intelligentiam Filio, per voluntatem Spiritui S. inquit Bernardus. Tertio in hoc quod homo habeat liberum arbitrium, quod soli Deo compeit, & Angelis eius. Quartò, in hoc quod sit capax sapientiæ, virtutis, gratiæ, beatitudinis, visionis Dei. Quintò, in hoc quod præsit tanquam Rex in hoc inferiori mundo, quasi agens vices Dei, & eius personam repræsentans. In his ergo omnibus simul sumptis consistit hæc imago, siue in hominis mente, quod homo sit naturæ intelligentis quæ est supremus gradus entis Deo competens & Angelis, ex quo consequuntur omnes illæ proprietates dictæ.

Sancti Patres modò in vno ex dictis, modò in altero constituunt rationem imaginis huius, sed hoc intelligi debet partialiter & incompletè, in omnibus autem simul sumptis adæquatè. Quod autem dicitur, *ad imaginem & similitudinem*, aliqui dicunt imaginem consistere in naturalibus, similitudinem in gratuitis. Alij verò dicunt idem esse, vt sit sensus: *Faciamus hominem ad imaginem similitudinis nostræ*, vt habetur Sap. 2, id est, ad imaginem valdè similem. Hinc Scriptura modò vnum, modò alterum, modò vtrumque vsurpat, modo dicens hominem creatum ad imaginem, modo ad similitudinem.

Eccl. c. 17. Col. 3.

Porro hæc imago Dei & eius sigillum ita est naturale homini, & sic ei impressum, vt à nullis creatura possit destrui, nisi ipso homine destructo. Sicut Phidias sculptor: in scuto in quo formarat Mineruam, tanto artificio interius sculpserat imaginem suam, vt non posset vllo modo destrui, nisi destrueretur totum scutum cum ipsa Minerua. Sic Deus tam artificiosè in homine impressit sui effigiem, vt non possit deleri nisi delero homine.

Est ergo homo vltimum & præcipuum opus Dei, finis aliorum operum, in quo volebat summatim recolligere omnia opera sua. Vnde creando illum posuit in eo omnes qualitate elementorum, vitam plantarum, sentire animalium, intelligere Angelorum: & sic paruus mundus est homo, simulachrum & compendium totius creaturæ, cælestis & terrestris creatura de carne & spiritu.

Solent Cosmographi Prouincias integras, Regna, Nationes totum vniuersum, in breui tabella & pagina velut compendio exprimere, & cum tanto artificio, vt id quod adeo diffusum est, vt obtutum oculorum fugeret, in angusta pagina oculis obiiciant. Ita compendiosè Deus vniuersum & omne opus suum exprimit in homine, seipsum & Trinitatis ac Deitatis simulachrum.

Aduerte vlterius, quod non soleat artifex in quolibet opere suam effigiem ponere, sed in aliquo excellenti. Et nos in re pretiosa ad nos spectante sigillum nostrum imprimimus. Ita Deus complacens sibi in homine opere suo principali, illud specialiter signat, in illo volens agnosci. Licet enim in qualibet creatura maiestas eius eluceat, in cœlo, terra, elementis, tamen specialiter in homine. Et specialiter dicitur Dominus hominis, vt obliget illum sibi soli seruire. Vndè notat Tert. Scripturam in Genesi non vocare Deum *Dominum*, donec crearit hominem. Creauerat cœlos, animalia in aëre, mari, terra, non tamen vsurparit titulum Domini, donec specialiter diceretur. *Formauit Dominus hominem de limo terræ.*

Ex his ergo collige, ô homo! quanti te faciat Deus, & quantæ sit dignitatis anima tua, quamque sollicitè eam debeas custodire: habet enim quandam cum Deo cognationem, & cum eius Filio, qui est eius imago, ita enim ad eius es imaginem & similitudinem, & ideo cum eo habes cognationem. Oportet vero quod ad imaginem est cum imagine conuenire, & non in vacuum nomen imaginis participare. Vnde omnimodè cauendum, ne per peccatum indutum inducas in hac Dei imagine *Characterem bestiæ, imaginem Satanæ.*

contra Hermogenem.

Collige secundo, quandoquidem fecit te Deus intelligentis naturæ, totum bonum tuum, etiam duratione hoc exilio, in diuinitatis contemplatione versari, iuxta quod ait ipse, *Vacate & videte quoniam ego sum Deus*, Frequenter ergo intellectum erige, vt quantum potes intuearis, quid sit Deus in seipso, quid in Angelis, quid in Sanctis, quid in hominibus, quid in creaturis. In seipso est incomprehensibilis, quia principium & finis, principium sine principio, finis sine fine. Ex te potes intelligere, quam incomprehensibilis sit, qui ceipsum nequis intelligere, quem ipse fecit. In Angelis est desiderabilis, quia in eum desiderant prospicere. In Sanctis delectabilis, quia in eo fœlices lætantur. In hominibus est amabilis, quia eorum Deus est, & ipsi populus eius, & in eis habitat. Beata anima quæ dicere potest: *Qui creauit me, & requieuit in tabernaculo meo.* Requiem cæli ei non poterit negare, in cuius tabernaculo voluit requiescere ipse. Denique in omnibus creaturis est admirabilis, quia omnia potenter creat, sapienter gubernat, benigne dispensat.

In omnibus itaque Creatoris tui memor esse debes, in omnibus illum intueri & cognoscere, in omnibus illum colere & diligere. Homines cum sensibilibus rebus adhæreat, neglecto Deo, similes sunt infantibus, qui cùm molliter à nutricibus educantur, sæpè magis eas amant, quam parentes: & illorum obliuiscuntur à quibus geniti sunt, quorum beneficio à nutricibus aluntur. Sensibilia bona instar nutricis nos aluntur, cum illis familiaritatem gerimus, Deo autem parenti nostro illa præferimus: cuius obliuiscimur, cum tamen in eius prouidentiâ omnia illa bona nobis deseruiant, & per illa illum debeamus cognoscere & amare.

PROPOSITIO II.

Homo creatus fuit in gratia, innocentia, & originali iustitia, per quam erat similis Deo

Est ergo in homine præter Dei imaginem naturalem, quædam supernaturalis sita in hominis iustificatione, sanctitate & gratia, quâ diuinæ fit consors naturæ, & hæc in gloria perficientur: *Similes ei erimus, videbimus eum sicuti est.* In hac etiam Adam conditus fuit, ita vt de illo etiam illud intelligatur: *Faciamus hominem ad imaginem nostram.* Vnde dicit Apostolus: *Renouamini in hominem, qui secundum Deum creatus est* (hoc est ad eius exemplar) *in iustitia & sanctitate.* Item: *Induentes nouum hominem, qui renouatur secundum imaginem eius, qui creauit illum*: per gratiam scilicet, fidem, spem, charitatem, & puritatem vult nos quotidiè innouari.

Eph. 4. Col. 3.

Hæc vero originalis iustitia habebat quatuor effectus. Primus: Rectitudo partis superioris, qua totus erat subiectus obedientiæ diuinæ, & conformis eius voluntati.

Secundus: Rectitudo partis inferioris, qua caro & sensus ad iudicium rationis conformabantur, & sic pax erat summa, carne nihil contra spiritum agente. Cum enim essent nudi & pulcherrimi, nullam rebellionem patiebantur.

Tertius: nullam habere propensionem ad malum, nullam difficultatem ad bonum, vnde non egebat caro fræno, aut calcaribus: sed sicut Deus præsidebat spiritui, ita spiritus carni tanquam sessor equo ad omnia veloci, optimè dispositio & obedienti. Nunc autem fræno eget, vt furentem & præcipitem à malo cohibeat: calcaribus quoque, vt pigrum & torpentem ad benefaciendum excitet.

Quartus: Perpetua quædam animi lætitia, summa mentis in Deo tranquillitas, conscientiæ pax & securitas.

Hi sunt quatuor riuij, de hac originali iustitia, tanquam de fonte, irrigantes interiorem animæ paradisum. Hæ quatuor rotæ iustitiæ tanquam currus voluentis animam in Deum.

Hanc originalem iustitiam & imaginem illam supernaturalem quam in eo posuerat diuina manus, potuit homo deserere: in eius arbitrio erat eam vel illibatam conseruare, vel deturbare. Ad quam alludens Diuus Ambrosius dicit: *Adam vbi es? vbi est imago mea formosissima? Vbi Paradisi pretiosus ornatus? Vbi manuum mearum artificium? Vbi imago regis mei nuper depicta?* Hinc etiam notant aliqui, Deum de sole, luna, & alijs creaturis dixisse: quod esset bona: de homine autem creato, non dixit quod bonus foret, aut malus. Quid ita? Quia cæteris creaturis bonitas naturalis inerat, quæ sufficit, vt denominentur bonæ: homini autem licèt creato in bonitate, libertas dabatur amplectendi bonum vel malum, bonitatem deserendi vel conseruandi, & secundum quod elegit, bonus est vel malus, quæ electio alijs creatoris non competebat. Non ergo bonus debuit dici, qui bonitatem & iustitiam illam non demque Dei similitudinem, statim peccando deseruit: Adam enim iuxta D. Irenæum, sexto die creatos, die Veneris manè, circa sex horas durauit in iustitia, & hora sexta cecidit eodem die & hora quo secundus Adam in cruce extensus fuit, inquit ipse. *Homo ergo cùm in honore esset non intellexit.* Vis scire, inquit Bernardus, in quo honore? Habitabat in Paradiso, in loco voluptatis, nihil molestiæ, nec indigentiæ sentiebat, odoriferis stipatus malis, fulsitus floribus, gloria & honore coronatus, constitutus super opera manuum Plasmatoris; magis autem ob insigne diuinæ similitudinis præcellebat, & erat illis sors & societas cum Angelis, & omni militia cælestis exercitus, sed mutauit istam gloriam in similitudinem vituli comedentis fœnum. *Comparatus est iumentis insipientibus.* Heu tristis & lacrymosa mutatio, vt homo paradisi incola, terræ Dominus, Cœli ciuis, domesticus Domini Sabaoth, supernorum spirituum cohæres repentina se conuersione inuenerit, & propter infirmitatem iacentem in stabulo & propter pecorinam similitudinem indigentem fœno, & propter indomitam feritatem alligatum præsepio, sicut scriptum est: *In camo & fræno maxillas constringe.* Ideo ergo & panis Angelorum, factum est fœnum, positum in præsepio, nouis iumentis appositum. Verbum quippe caro factum est, & iuxta Prophetam: *Omnis caro fœnum.* Hæc Bernardus.

Ambr. initio orat.

Irenæus contra hæreses

Bern. ser. 35. in Cant.

Verè sic homo post peccatum comparatus est iumentis insipientibus, vt potius dicere possis bruta. *Ecce Adam similis factus est nobis*, quod irrisoriè dixit Dominus ad Adam. Et hoc

quoque

quoque de ciua postetis verum est, nam Leones & Pauones dicere possunt de superbo: *Ecce quasi Vnus ex nobis.* Lupi rapabea de Auaro, Eqnus & Mulus de Luxurioso, Canes de detractore frartem mordente, idem dicere possunt.

Hom. ad pop. Antioch.

Hinc dicit Chrysostomus: *Vnde te potero fidelem agnoscere? neque enim es homo, si manifestè possum videre. Cum namque tanqaam Asinas recalcitres, lasciuias vt Taurus, malum memoriæ teneas vt Camelus, tanqaàm Equus post mulieres hinnias, ventri vt Vrsus indulgeas, rapias vt Lupus, vt Serpens irascaris, ferias vt Scorpius, sis subdolus vt Vulpes, nequitia vt Aspis & vipera venenum serues, & sicut malignus dæmon fratres impugnes, quomodo te cum hominibus connumerare valeam, talia in te naturæ signa cum non intuear?* Ita ille.

Tanta ergo post peccatum illud primi hominia, facta est in homine inordinatio & confusio; vt ipse sibimet aduersetur, & exterior homo contra interiorem rebellet, concupiscentia conera rationem, caro contra spiritum, captiuans eum & velut incutuans, vt diligat vanitatem, & operetur iniquitatem: ita vt ipsa videatur fecisse pactum cum morte, fœdus cum inferno, & cum Satana conspirasse contra animæ salutem: vt propterea cogatur clamare Apost.

Rom. 8.

Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ captiuantem me in lege peccati.

Circumfert homo semper secum peccati sui testimonium in carne sua, quæ illicita suggerit, lutosas cogitationes immittit, ipsa de luto. Videtur cum anima ludere, sed illusio est & persecutio, Ismael ipsa est ludens cum Isaac, sed eum persequens & conculcans, volensque dominari, & in seruitutem redigere. Propterea cum non possit anima hunc fugere hostem, vel à se fugare, quia alligatum sibi illum circumferat, necesse est, debet semper colluctari, non verò colludere, non illi consentire. Hinc eleganter, monebat D. Bernardus.

Bernard. in Medit.

O anima Dei insignita imagine, decorata similitudine, desponsata fide, dotata spiritu, redempta sanguine, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, hæres bonitatis; quid tibi cum carne vnde tanta pateris? quæ nihil aliud est quam spuma toro facta, fragili vestita decore? Attende singulas eius miserias, quàm sit onerata peccatis, irretita vitiis, capta illecebris, pluriens concupiscentiis; occupata passionibus, polluta illusionibus, prona semper in malum, & in omne vitium procliuis, plena omni confusione & ignominia. Hanc ergo obserua, huic resiste, huic aduigila, leuauit calcaneum suum contra te, & cupit te supplantare.

PROPOSITIO III.

Homo creatus fuit cum perfecta scientia, & cum perfecto dominio supra animalia cætera.

Quantùm ad scientiam naturalium, habuit scientiam omnium naturaliter scibilium. Vnde nouerat naturam plantarum, lapidum, animalium, quibus etiam debita nomina imposuit; quia enim primus homo erat institus ad aliorum instructionem & gubernationem, creatus fuit cum hac scientia, quam quidem tantam habuit, quantam nemo mortalium, excepto Christo.

Quantum ad scientiam supernaturalium, tantam habuit, quanta erat necessaria ad vitæ humanæ gubernationem, secundùm illum statum.

Primò, nouerat finem & præmium supernaturale à Deo seruis suis constitutum, & media ad illum finem, inter quæ Fides, Spes, Charitas, quæ sciebat etiam à Deo, non à nobis, aut viribus nostris proficisci.

Secundo, non latuit eum casus Angelorum, & sedes vacuæ: quia id scire proderat, vt in humilitate & obedientia & timore Iustitiæ contineretur, gaudiumque erat scire, sedes illas per posteros suos reparandas. Hoc videtur indicari, dum dicitur: *Iudicia sua ostendit eis.* Quæ iudicia? Quia Deus eis reuelauit peccatum Angelorum, & quomodo eos iudicauerat, & damnarat, inquit Catharinus, & alij.

Eccl. c. 7.

Tertio, nouerat distinctè mysterium Trinitatis, non enim est verisimile in tam fœlici statu ignorasse primum mysterium fidei, in cuius visione consistit tota merces; præsertim cum in eius formatione misterium illud fuerit significatum.

Quarto, sciuit Incarnationem Christi ex sua stirpe, non quidem quod sciret eum per mortem liberatum hominem (quia sic præscius foret sui casus) sed nouerat eum vt caput & glorificatorem hominum, vt ait D. Thomas, sicut Ioseph, inquit Bonauentura, præuidit in sõmo suam exaltationẽ, licet non præuideret suam venditionem, aut carcerem. De posteris Adæ illud sciendum, quod etiam creati fuissent in iustitia, sed non in perfecta sciẽntia, verum, illam progressu temporis facile acquisiuissent: geniti quoque fuissent per maris & fœminæ coniunctionem, sed sine libidinis morbo: sine ardore & illecebroso stimulo, cum tranquillitate animæ & corporis: non fuissent etiam confirmati in iustitia, sicut nec parentes eorum, sed peccare potuissent per liberum arbitrium, vt expresè tradit D. Thomas. Vbi plura de his vide apud interpretes, & apud Pererium in Genesim.

Tho. 3. art. 3. Bon. in 2. d. 23.

1. q. p. 100. art. 2.

Quantum ad perfectum dominium, quod asseruimus datum homini super animalia, patet ex Scriptura sacra. De quo Diuus Ambrosius dicit: *Videbatur Elephantis nihil habere natura procerius & robustius, nihil terribilius leone, nihil ferinius tigride. Verùm hæc seruiunt homini, & naturam suam institutione humana deponunt, obliuiscuntur quod nata sunt, induuntur quod iubentur. Quid multa? Edocentur vt paruuli seruiunt vt famuli, adiuuantur vt infirmi, verberantur & corripiuntur, vt subditi, & in mores transeunt nostros, quoniam motus proprios perdiderant.* Si ergo homo non peccasset, promptiùs obediissent, quàm nunc serui Dominis, aut filij parentibus. Quod verò modo noceat, pœna est inobedientiæ, vt humana superbia dometur per vilia animalia, pediculos, pulices, muscas, ranas, erucas, quibus Deus Reges, regnaque domuit, Pharaonem, Anthiocum, Herodem, & alios.

Amb. in Exam.

Sicut vero vindicta Dei est, quod animalia noceant, ita & viris quibusdam sanctis ad innocentiæ testimoniũ, quoddam velut dominium super animalia est restitutum.

Sic Paulo non nocuere serpentes, Danieli leones, aliaque ferocissima animalia, aliis Martyribus aut Sanctis. Vide de B. Francisco, de B. Margareta, de B. Antonio. Vitam vide B. Pauli Eremitæ, vbi leones ad eius sepulchrum fodiendum venerunt.

Præclarum est quod hac de re scribit Ioannes Moscus, qui loquens de B. Gerasimo, dicit circa Iordanem accessisse leonem ad eum, qui pedem spina vulneratum exhibebat. Gerasimus spinam eduxit, pus abluit, & pedem linteo ligauit. Sentiens Leo hanc misericordiam, sequitur Virum sanctum, & famulatum omnem ei exhibet. Duxit eum Gesimus in Cœnobium, imponitque ei vt asinum Cœnobij quotidie ad pascua deducat, & eum custodiat, idque fideliter præstitit. At semel cùm diuertisset Leo, Arabes illac iter facientes in Ierusalem, asinum solum vident, & secum ducunt, asino non inuento, redit Leo tristis domum: Gerasimus putans quod eum deuorasset, imponit ei onera asini, suscepit Leo, aquam, ligna, & onera portans: Tandem semel è Cœnobio egressus, mercatores videt redeuntes cum asino, quem ille capistro, vt ante solebat apprehensum dicit ad Cœnobium, mercatoribus metu fugatis, Hoc videns Gerasimus ampliùs eum amabat. Et dum post aliquot annos mortuus foret Gerasimus, noluit Leo à sepulchro discedere, sed ab omni cibo abstinens, ibi inedia se confecit.

Ioannes Moscus Prat. spi. c. 107.

Exemp.

Mulus cui insederat Thomas Aquinas veniens ad *Cœnobium fossæ nouæ*, vbi mortuus est, sentiens sancti viri sessoris sui corpus ad tumulum efferri, disrupit in stabulo omnia quibus ligatus erat, & accurrens ad sanctum corpus, vbi velut adgeniculans & adorans, mortuus est. Ita testatur S. Antonius & alij.

PROPOSITIO IV.

Homo creatus fuit immortalis vnde si non peccasset, non erat moriturus, nec eius posteritas morti foret obnoxia. Pro quo aduerte, diuinam Prouidentiam homini prouidisse habitationis locum optimum, in quem introduxit eum statim à creatione, quem etiam vocauit Paradisum, quia locus amœnissimus, & deliciis omnibus ac opibus abundans, cui nullus consitus à Monarchis mundi hortus potest comparari.

Primo ergo in hoc excellebat, quod situs foret in optima orbis parte, quantum ad temperiem Cœli, aëris, terræ, non obnoxius nimio aut calori, aut frigori, ventis, aut tempestati, eratque locus valde spatiosus; licet enim vocetur hortus, tamen amplitudinem Regni alicuius poterat adæquare.

Secundo, habebat omnis generis plantas, & arbores optimo ordine dispositas, visu & gustu delectabiles, & tam suauis saporis, vt homo illis maluisset vesci, quam omnibus carnibus aut piscibus datis ei postea ad vescendum.

Tertio, erat ibi fons aquæ suauissimæ ac saluberrimæ, qui homini ad potum seruiret, simul etiam ad irrigandum Paradisum.

Quarto

Quartò, in medio Paradiſi erat lignum vitæ, cuius fructus præſeruaret à morbis, à corruptione, à ſenio, prolongans vitam, quanto tempore Deo placuiſſet, donec ad beatam vitam tranſiret. Vndè dixit beatus Gregorius: *Ad hoc homo poſitus erat in Paradiſo, vt ſi ad conditoris ſui obedientiam vinculis charitatis ſe aſtringeret, ad cœleſtem Angelorum patriam, quandoque ſine carnis morte transiret.* Immortalitatem ergo habuiſſet homo, non ex diſpoſitione corporis, quod ex contrariis componitur, ſed ex ſpeciali dono Dei dato animæ, quo poſſet corpus ab omni corruptione præſeruare, & ex beneficio ligni vitæ quod ei præſtabat vim contra lenium, vt ſæpè dixit Auguſtinus. Vnde etiam notat D. Thomas, hominem extrà Paradiſum factum fuiſſe, & poſtea in illum translatum, vt agnoſceret hanc incorruptionem ſibi prouenire non ex parte naturæ, ſed ex dono gratiæ.

Greg. 4. Moral.

1. p. q. 102. art. 4.

Homo ergo peccans ſicut aliis ſe priuauit donis, ita & hoc dono immortalitatis. Vnde rectè homo in illo fœlici ſtatu comparari poteſt ſtatuæ illi ſublimi, quam vidit Nabuchodonoſor: *Caput erat aureum, brachia argentea, venter æreus, pedum pars quædam ex ferro, pars ex luto*: Veniens verò lapis, tangenſque partem fictilem pedum, contriuit totam ſtatuam. Attende ſingula in illo ſtatu innocentiæ accommodata. 1. Caput aureum eſt iuſtitia originalis quæ hominem perfectum reddebat. 2. Brachia pectuſque argenteum, ſignificare poteſt dominium quod homo habebat ſuper creaturas. 3. Venter æreus ſignificare poteſt dona naturalia & ſcientiam qua pollebat. Denique tibiæ partim ferreæ, partim fictiles, ſignificant animam & corpus: firmitas ferri immortalitatem, fragilitas luti corporis corruptibilitatem, quam habebat ex natura ſua. Sed venit peccatum tanquam lapis & funditus omnia diſiecit, omnem fœlicitatem illius ſtatus contriuit. Cecidit enim aurum, quia gratia & iuſtitia originalis interiit. Cecidit argentum, quia perdidit poteſtatem & dominium illud ſuper animalia. Cecidit æs, quia eius ſcientia, & dona naturalia læſa fuere. Denique ferrum contritum eſt, non quod anima immortalis non manſerit, ſed quia variis obnoxia defectibus, paſſionibus, peruerſis inclinationibus, & miſeriis reddita eſt, ſed & lutum contritum eſt, quia corpus aliàs immortale, morti ſubditum eſt. Quàm ergo erat ſublimis & admirabilis ſtatua homo, in illo ſtatu, ſed heu per peccatum, quantum ſibi damnum attulit; Qualem ruinam? Quomodo humiliatus eſt; Liceat hic lamentari cum Ieremia: *Quomodo obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus? Qui nutriebantur in croceis amplexati ſunt ſtercora. Et filij inclyti amicti auro primo quomodo reputati ſunt in vaſa teſtea opus manuum figuli.* Illi qui omnibus donis quaſi auro fulgidiſſimo à Deo ornati fuerant, in deliciis Paradiſi enutriti, omni gloria circumamicti, in quantam caliginem & confuſionem per peccatum deuenerunt? Quàm viles facti ſunt, quàm fragiles & infirmi, & miſeriis omnibus expoſiti?

Thren. 4.

Hinc eſt quod ab eo tempore rectè deſcribitur homo à Philoſopho: *Imbecillitatis exemplum, fortunæ luſus, inconſtantiæ imago, calamitatis trutina, temporis ſpolium.*

Primò, *Imbecillitatis exemplum eſt.* Quid enim homine fragilius, cuius vitam auferre poteſt febris, vermis, æſtus minimus, frigidus aër, hauſtus aquæ, &c.

Secundò, *Fortunæ luſus* quia hodiè fœlix, cras miſer, hodie honoratus, eras contemptus, hodie diues eras pauper, hodie ſanus, cras infirmus; rota fortunæ varia eſt, ludit & illudit, atteodat quilibet eius mutabilitatem nec illi fidat. Seſoſtris Rex Ægypti, vicerat quatuor Reges, quos voluit alligare, & trahere poſt currum ſuum triumphalē, vnus illorū, rotarum huius currus cōſiderans volubilitatem, cœpit altum riſum emittere. Interrogat Rex, quænam riſus occaſio in tanta infœlicitate? At ille. *Riſum mihi excitat rotarum in curru tuo reuolutio, in illis enim deorſum ſe voluentibus, conſidero quomodò à dignitate mea huc decidi, in ipſis autem ſurſum ſe eleuantibus conſidero ſublimitatem tuam, ſed breui reuolutandam ad eandem meam miſeriam & ſeruitutem mutabilitate fortunæ.*

Tertiò, *Inconſtantiæ Imago*, quia non eſt propoſiti ſui tenax, iam amat, poſteà odit, mox probat, ſtatim reprobat, modò deſiderat, modò non vult quod deſiderabat, iam ſperat: poſteà deſperat: ſicut index ventorum, qui ponitur ſupra turres, in varias partes voluitur, hominis animus.

Quintò *Calamitatis trutina*, quia æqua lance calamitas hominis & vita eius procedunt: ſi in bilance diei hominis ponas & calamitates, plures ſunt calamitates, quàm dies: *Breui viuens tempore multis repletur miſeriis.*

Quarto *Temporis ſpolium*, quia tempus quaſi latro paulatim eum ſenſibus priuat, auditu, viſu, guſtu, ſanitate, tandem vita, ſine intermiſſione homo ſpoliatur à tempore. Primo infantia, deinde adoleſcentia, poſtea iuuentute & virilitate, deindè ſenectute, & ſic vita. Ecce triumphus temporis de hommine.

Poſtremo homo eſt *Mortis mancipium* & ſocius vermium ita vt ſæpiùs memiſſe debeat illius: *Spiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur, & ſolum mihi ſupereſt ſepulchrum* Item illius: *Putredini dixi, Pater meus es, Mater mea, & ſoror mea vermibus.*

Huius noſtræ mortalitatis conſideratio, ſtimulus eſt ad vitæ conuerſionem. Referunt hiſtoriæ Dominicanorum, quendam Religioſum acceſſiſſe ad adoleſcentem ſtudioſum, mollem, omnibus deliciis vitam agentem, & qui de conuerſione nullum ſibi verbum fieri volebat. Diſſimulans illa dixit: Volo de rebus Patriæ tecū loqui, niſi quod vnicum verbum ſalutis diſcedens tibi cupio ſignificare. Poſt longum ergo colloquium, in digreſſu dixit: Verbum quod tibi iodicare volo eſt illud: *Subter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Diſceſſit ille, ſed hic verſus hunc ita pupugit, vt nihil aliud animo voluere poſſet, quam vermes illos, imo cùm hanc moleſtam recordationem ludis variis, & fociorum ſolatiis à ſe pellere conaretur, nihil proficiebat, ſed magis infigebatur. Vnde illa cogitatione permotus, ſeſe in Religione D. Dominici Deo vouit.

Pſalme 1.2.3.c. 38.

Exemp. Iſa. 14.

TRACTATVS TERTIVS.

EXPLICATIO ARTICVLORVM

SPECTANTIVM AD SECVNDAM TRINITATIS PERSONAM.

LECTIO I.

Hæc lectio eſt introductoria, & docet.

1. *Magnum eſſe Myſterium Incarnationis.*
2. *Fructuoſum eſſe eius frequentem conſiderationem.*

SECVNDA pars Symboli tractat de Incarnatione Filij Dei: & eius Oeconomia in carne, de qua Apoſtolus: *Magnum eſt pietatis Sacramentum quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum in Spiritu, apparuit Angelis, prædicatum eſt gentibus, creditum eſt in mundo, aſſumptum eſt in gloria.* Sex ibi Myſteria tangit in articulis ſequentibus comprehenſa.

Primò, Magnum Myſterium eſt bonitatis diuinæ, quod Deus inuiſibilis, factus eſt viſibilis, dum Verbum quod latebat in mente & corde Patris, in carne apparuit, vt nobis exprimeret, qualc eſſet erga nos cor & amor Patris, hoc enim nobis expreſſit, qui de Patris corde proceſſit.

1. Apparuit in carne

Secundò, Magnum eſt Myſterium, quod ipſe Chriſtus virtute Spiritus ſancti conceptus eſt, & omnibus gratiæ & iuſtitiæ donis adimpletus, deſcendente in eum quaſi fonte Spiritu Sancto, vt non ſolum ipſe iuſtus foret, ſed & caput iuſtorum, omneſque iuſtificans à peccatis. Vnde & per ſpiritum ſanctum in ſpecie Columbæ deſcendentem in eum declaratus eſt eſſe ſummè iuſtus, omnium iuſtificator, ac ipſa iuſtitia, vt propterea dixerit Propheta: *Vocabunt eum, Dominus*

2. Iuſtificatum eſt in ſpiritu.

Ierem. 23 3. ibi,
Psal. 84. Isa. 11.
Psal. 84 Zach. 9 Ioan. 5.

Dominus iustus noster. Vtique multipliciter iustus. 1. Iustua in germine & conceptione, quia peccatum non cootraxit: *Suscitabo Dauid germen iustum*, ait Propheta. 2. Iustus in sermone, quia iostitiam & veritatem docuit. 3. Iustus in omnibus gressibus suis. *Iustitia ante eum ambulabit*, 4. Iustus in omni affectu & opere: *Iustus cingulum lumborum eius.* 5. Iustus in tota vita, quia per tot miracula & charismata spiritus Saoctus eum iustum declaraoit toti mundo. 6. Iustus in nostra redemptiooe, quia ibi *Iustitia & pax osculatæ sunt*: *Ecce Rex tuus veniet tibi, iustus & saluator.* 7. Iustua denique in finali retributiooe: *Quia Pater omne iudicium dedit Filio.*

3. Apparuit Angel. Ioan. 1.

Tertiò, Magnum est Mysterium in hoc, quod apparuit Angelis: Angeli enim qui eum beata visione viderant vnigenitum Patris in Cœlis, adorarunt vnigenitum Matris in oostra carne in terris, dum *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* 1. Viderunt eum in Natiuitate, & adoratus est ab eis in præsepio, Deus infans, & laudibus honoratus 2. Viderunt eum cum diabolo pugnantem pro oobis in deserto. Vndè postquam victoriam reportasset, *accesserunt & ministrabant ei.* 3. Viderunt & adfuerunt sæpiùs oranti, prædicanti, fatigato pro oobis. Vnde dicitur: *Videbitis Angelos ascendentes & descendentes super filium hominis.* 4. Viderunt patientem pro nobis: vnde in horto apparuit Angelus, & de tempore Passioois intelligi potest illud: *Angeli pacis amarè flebant.* 5. Viderunt eum resurgentem, dum vnus ad caput, alter ad pedes describitur apud Ioannem. Viderunt quoque Angeli ascendentem & deduxerunt eum triumphantem. Vide ergò quomodo diuersimode apparuit Angelis? Vndè & ipsi oobis per Christum reconciliati, maiorem salutis nostræ curam gerere cœperunt.

4. Prædicatũ Gentib.

Quartò: Magnum bonitatis Dei Mysterium est, quod oon solis Iudæis quibus promissis erat Messias, sed & quibuslicet Gentibus & Barbaris in idololatria sua pereuntibus, in cæcitate ambulantibus, Veritas, Lux & salus, ipse Christus annunciatus est. Hoc vult Apostolus dum ait: *Prædicatum est Gentibus*, salutis scilicet Mysterium, quia ad omnes oationes sese diffudit lux fidei, & fides Iocarnationis Filij Dei, per Apostolos missos in omnem terram. Hinc apud Prophetam dicitur illis: *Ite Angeli veloces ad gentem conuulsam & dilaceratam, ad gentem expectantem & conculcantem*, q.d. Ita Angeli, hoc est, Legati & Apostoli, ad gentes à dæmone infidelitate & peccatis conuulsas, eisque auxilium ferte, liberate eas ab hac oppressiooe & iugo, ad fidem veram & lucem Euangelij easvocando. Ita interpretatur Iustinus.

Isa. 18.

5 Creditum in mundo.

Quintò, Magno etiam Mysterio abscribendum, totum mundum credere in hominem Cruci affixum, & eum qui deputatus est inter sceleratos adorari, & ab eo gratiam & salutem sperari. Quomodo hoc potuit persuaderi cordi humano, cordi superbo, nisi pietas diuioa cooperaretur, & efficeret vt tam obscurum & admirabile mysterium crederetur io mundo; Quomodò lex Christi, carni & naturæ corruptæ ingrata & repugnans acceptaretur, oisi eadem gratia & bonitate cooperante?

6. assũptum in gloria.

Sextò, Magnum este Mysterium, Assumptio Christi ad gloriam, illum qui sic humiliatus est vsque ad mortem ignominiosissimam Crucis, post tot opprobia, dedecora, vulnera ad altissimum gloriæ apicem assumi, nonne mirum est, De morte, sathana, mundo, peccato, in ferno, triumphantem videre illum, & nos (tanqnam caput membra sua) ad thronum gloriæ eleuantem secum, vt conregnemus & conglorificemur, quis non miretur; Vides ergò merito admirari Apostolum, magnum io his omnibus Dei secretum? Vtique in singulis his sex punctis, magnum latet Mysterium magna Dei pietas elucet, magnitudo & potentia Dei agnoscitur. In secuoda vero hac symboli parte, insequentibus articulis, hæc qoæ miratur Apostolus, mysteria traduntur & propooontur Fidelibus.

FRVCTVS CONSIDERATIONIS huius mysterij

SEcundus Articulus agit de Secunda Persona, cui attribuit nostram redemptionem, quæ inchoata fuit in eius aduentu in carne. Cuius quidem aduentus, frequens nobis deberet esse consideratio, quia in illa nobis foret funiculus quidam aureus, *Funiculus Adam*, qoo Deo colligaremur: Fax foret qua illuminaretur & accenderetur mens nostra: Stimulus esset qno vrgeretur animus & cor ad amorem, Fomes deoique foret, in cuius exsufflatione & meditatione: in nobis ignis charitatis exardescerce.

Neque verò hoc Iocarnationis Mysterium leuiter aut per transitum considerandum est; sed ibi mel sugendum, ibi ruminandum, ibi iohærendum: quia tam multa io se tanquam radice continet mysteria, vt intellectui & affectui abundatem cibum suppeditet, quo libenter debet vesci. Ecclesia cupiens esse quotidianum animæ cibum, illius oobis memoriam sono campanæ quotidiè renouat. Et in officio quotidiano, per tria Cantica, *Benedictus*, *Magnificat*, *Nunc dimittis.* Et quoties audimus: *Et incarnatus est*, *Verbum caro factum est*, vult nos cum reuerentia & gratiarum actione genu flectere.

Lugardi virgioi Maria Virgo reuelauit, gratissimum esse filio suo obsequium, inclinationem profundam in memoriam huius beneficij, dum illud recitatur: *Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti Virginis vterum.* Cur iterum Ecclesia particulare tempus assignat Adoentus, oisi vt vberius anima reficiatur in huius mysterij consideratione spatio plurium hebdamadarum, sicut & pro Passionea mysterio, Quadragesimæ tempus assignauit?

Surius in vita eius:

Hinc viri Sancti frequentes fuerunt in eius consideratione: & magnum iodefructum collegerunt, de quo monet Bernadus: *Sæpius debemus cogitare aduentum, in quo venit quærere & saluum facere quod perierat, & illum quo veniet & assumet nos ad seipsum, ruminantes in cordibus nostris, quantum in priore præstiterit, quantum promiserit in secundo.* Vtinam dormiatis inter medios Cleros, id est, inter medias has sortes, inter hos terminos; Sicut de Isachar dicitur: *Accubans inter terminos* Hæc sunt duo brachia sponsi, inter quæ sponsa debet dormire, de quibus dicitur, *Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Læua, est aduentus eius in carnem; dextera, aduentus eius ad gloriam; ibi anima potest quiescere, & solatium reperire.

D Bern. in serm. de aduentu.

Gen. 49.

Suauis est consideratio Incarnationis Domini, suauis quoque consideratio Passionis Christi: ad id significandum solet aptissimè B. Augustinus depingi inter Crucifixum ex voa parte, de latere sanguinem fuodentem: & Virginem Mariam ex altera parte; puerum Iesum in vlnis gestantem, & lac stillantem, additurque subscriptio hæc: *Hinc pascor à vulnere: Hinc lactor ab vbere: positus in medio quò me vertam nescio.* Per hoc significant B. Augustinum, modò considerando Passionis Christi mysteriũ, modo ruminando Incarnationis Domini beneficium (per quam ex Virgine carnem sumpsit, & lac suxit) tanta refici vbertate, vt penè ignoret ad cuius mysterij considerationem plus affectus capiat, vel se conuertere debeat. De hoc ergo Incarnationis mysterio sequentes Lectiones proponemus, excitantes intellectum & affectum, quæ etiam suppeditabunt materiam copiosam circa tempus Aduentus & Natiuitatis Christi tractari aptam.

LECTIO II.

De Necessitate Incarnationis.

1. *Docet legem naturæ fuisse insufficientem ad salutem.*
3. *Legem Moysis fuisse etiam insufficientem.*
3. *Gratiam Christi fuisse necessariam.*

PROPOSITIO I.

L*Ex naturæ inscripta in cordibus, non fuit sufficiens ad sanandam naturam corruptam, nec ad liberandum eam à peccato.*

Pro explicatione. Nota Deum nunquam reliquisse hominem sine luce & Duce, quo posset summum bonum attingere. Habuit homo post peccatum legem naturæ scriptam in cordibus, cum auxilio sufficienti, cuius ductum si sequeretur, finem suum attingeret. sed adeò corrupta fuit natura per peccatum, vt concupiscentia, malitia, ignorantia inualescente, homines hanc legem obscurauerint, & io varia peccata corruerint.

Primò, lapsi sunt in idololatriam, & quidem tanta obscurati insipientia, vt ligna & lapides colerent, imò volucres, quadropedes, serpentes, feles, crocodilos, allia, porros, pestem, febrem, pro Diis coluerunt, vt docet Augustinus.

Aug. in l. de ci. uit

Secundò, lapsi sunt in carnalia vitia, gulam, crapulam, asotiam, & exinde in impudicitiam & carnis corruptionem. Vndè de tempore Noe dicit Scriptura, quod bibebant & comedebant, ventri & genio indulgebant, & carnis voluptates

ptates sectabantur, *omnisque caro corruperat viam suam*, adeo contagium hoc generali diluuio ablui necesse fuerit, in quo tantum octo salui facti sunt.

V Blo-zium. l. de leg. ... c. 678.

In hæc vitia adhuc tempore Apostoli propensissimè erant gentes, & maximè Corinthij, apud quos colebatur, *Cothys*, dæmon Præses effæminatorum & impudicorum, vt ait Suidas & alij. Et Corinthi erat fanum Veneris, in quo erant plusquam mille filiæ Veneri dedicatæ & meretricio operi vacantes, tanquam sacris Deæ suæ, hoc opere eam colentes quasi obsequio sacro. sic Ægypti, Cyprij, & alii populi empla sua habuere Veneri dicata, vbi filias suas prostituebant, & tanquam Deæ huius sacrificas per hæc abominabilia sacra reputabant.

Tertiò, lapsi sunt in passiones ignominiæ, vt loquitur Paulus, in libidines præposteras, pathicas, & pudendas, masculi inmasculos, fœminæ in fœminis turpitudinem operantes, quibus illi quoque, qui sapientes inter homines habiti sunt, fuêre obnoxij, nam & Socrates & Plato huius vitij notantur à Laertio, & alij plures. Hoc vitium ita inualuerat tempore Abrahæ, vt aiterũ velut diluuium ignis miserit Dominus super quinque ciuitates, *quæ fornicantes abierant post carnem alteram*, vbi non fuerint decem inuenti iusti.

Quartò, tanta fuit cæcitas obscurans legem naturæ, tantæ tenebræ euertentes rectum eius iudicium, vt in omne genus peccati corruerint contra illam. Patet, quia Persæ, matres, & filias, & sorores, sibi matrimonio iungebant. Scythæ humanis carnibus vescebantur, & filius suos immolabant Massagetæ cognatos senes comedebant. Hircani proiiciebant senes suos auibus, Caspij canibus deuorandos: Lacedæmonij furtum laudabant quasi rem ingeniosam. Alij dabant coniuges hospitibus polluendas, in symbolum hospitij. Quanta scelera Chananæorum; Quales leges Platonis de non subueniendo valetudinariis, de licitè mentiendo, de occidendis infantibus, de communione vxorum, Licurgus iubet legibus, hospites finibus pelli, pueros prostitui, fœminas licenter exponi. Hæc & plura Eusebius, Theodoretus & alij.

Leuit. 18. Deut. 20. & 18.

Videns ergo Deus legem naturæ scriptam in cordibus, non esse sufficientem contra virus & corruptionem peccati, misit ad electum sibi populum Moysen Ducem, cui dedit legem: cuius si ductum sequeretur, salutem consequeretur: misit & postea varios Prophetas, qui eum reducerent ad veram veritatis & salutis viam instructionibus: increpationibus, monitis, minis.

PROPOSITIO II.

NEc *lex Moysis corruptionem illam potuit sanare, aut hominem à peccato liberare.*

Hinc non obstante lege, non obstante Moyse, Deoque tot beneficiis & prodigiis populum suum ex Ægypto educente, rebellis populus ad idololatriam sæpiùs digexit. Adorauerunt vitulum conflatilem quasi Deum, qui eos educeret de Ægypto, *Immolauerunt filios & filias suas Dæmoniis*, inquit Script. Consecrauerunt idolo Moloch pueros suos. Erat idolum illud æreum & concauum habens velut brachia, quibus pueros idolo impositos complectebatur, interim ignis intus succendebatur, & puer ibi comburebatur. Sed ne parentes eius eiulatu commouerentur, tympana circumsonabant. Vnde locus ille dictus est, *Tophet* à Tympano.

Psal. 105.

Ecce qualis cæcitas, qualis abominatio, etiam post legem! Sed & alia vitia in populo Israel inualuerunt, & maximè fornicatio cum alienigenis. Quanta millia perierunt fornicantium cum filiabus Moab? Quàm abominabile quoque scelus Beniamitarum circa vxorem Leuitæ, vt tota nocte ea miris modis abuterentur, ita vt manè ad limen hospitij ceciderit mortua, & maritus eius cadauer in duodecim partes secans, miserit ad omnes tribus Israel partem inclamans vindictam. Quid plura? Dicit Psal. de populo Dei: *Infecta est terra in sanguinibus eorum, & contaminata est in operibus eorum, &c.* Et Moyses moriens inuocat contra eos cœlum & terram. Neque vero Prophetæ specialiter missi ad correctionem populi, eos ab erroris tramite ad veram veritatis viam potuerunt traducere, & naturæ per peccatum deprauatæ corruptionem sanare. Vnde conqueritur Isaias: *A planta pedis vsque ad verticem capitis non esse sanitatem*, hoc est, à primoribus vsque ad vilissimum de plebe, omnes esse peccato corruptos. *Væ inquit genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis, dereliquerunt Dominum, blasphemauerunt sanctum Israel.*

Elias quoque conqueritur, quasi relictus solus, omnibus sequentibus Deum Baal. Et Ierem. *Maior est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum.* Vnde & ausi sunt clamare Prophetæ ad populum Israel: *Audite principes Sodomorum populus Gomorrhæ.* Denique Oseas clamabat suo tempore crimina inundasse: *Non est, ait, veritas, non est scientia Dei in terra, maledictum, mendacium, homicidium, furtum inundauerunt & sanguis sanguinem tetigit.* Similia apud alios Prophetas reperies. Denique si tempora Christo proxima respiciamus, non solùm idololatriis, crapula, pæderastia, & libido præpostera, sed & sacrilegium regnabat, adeo vt venale esset summum Sacerdotium.

Oseæ 4.

PROPOSITIO III.

NEcessarium *ergo fuit Christum venire sine cuius gratia & redemptione non poterat homo à peccato liberari.*

Nisi ille fuisset missus, nemo nostrum fuisset ab iniquitate dimissus. Vnde sæpe Apost. inculcat, non debere Iudæos in lege gloriari, quia illa non fuit sufficiens eos iustificare aut viuificare.

Vis figuram horum omnium? Attende illam in facto Elisæi. Rogatus vt puerum mortuum ad vitam reuocaret, misit prius famulum cum baculo, vt illum poneret super infantem mortuum: sed nec famulus profuit, nec baculus. Accedere debuit ipse, vide quid fecerit. *Incubuit super puerum, posuit os super os, oculos super oculos, manus super manus*, (contrahens se in formam pueri) *& calefacta est caro & oscitauit septies, & reuixit puer.* Ecce figura, attende nunc veritatem. Misit Deus Moysen & alios Prophetas cum baculo, id est cum lege sed nec ipsi, nec lex hominem potuerunt a morte peccati liberare. Necesse ergo fuit, vt accederet ipse, & incuruaret se per assumptionem nostræ naturæ & cõtraheret se per modum pueri in Incarnatione non solùm incumbẽs super puerum mortuum, sed eius etiam naturam, manus, brachia, os, animam assumens, & sic nobis redderet spiritum vitæ, & septem dona spiritus Sancti quæ significãtur in oscitatione septemplici pueri. Vbi etiam non est otiosa illa circumstantia, quod incumbens super puerum ostium clauserit, vt a nemine videretur. Sicut enim nemo vidit, quomodo tam aptè Elisæus, vir magnus, ad formam pueri contrahere se potuerit. Ita nemo potest satis intelligere, quomodo Filius Dei adeo sublimis & celsus, naturæ nostræ potuerit sic vniri, sic coaptari, sic humiliari: quomodo mortalis fieri qui erat immortalis, passibilis quid erat impassibilis, infans qui erat Deus. In his omnibus mysterium grande est, clausum est ostium, non est necesse nos videre, sed credere.

4. Reg.

Habemus etiam aliam figuram in illo signo quod datur Ezechiæ. Huic cum morti vicinus foret, signum sanitatis recuperandæ datur Sol retrogrediens, *Et recessit Sol* inquit Scriptura, *in horologio Achas per decem gradus* Similiter ergo, vt homo à grauissima peccati infirmitate resurgeret, necesse fuit, vt Sol Iustitiæ per nouem Angelorum choros, quasi per gradus nouem; vsque ad decimum, hoc est, vsque ad humanam naturam retrocederet, circumuelans se carne, velut nube contemperata de virgineo vapore, Spiritus sancti opera. Non ergo sine mysterio fuit, quod cum Ezechiæ Regi proponeretur: *Visne vt Sol ascendat, aut descendat?* Ipse elegit vt descenderet sol, tanquam sibi sanitatis signum.

4. Reg. 20.

In lege veteri tot oblata sacrificia, tot victimæ, tot sanguinis fluenta, tot leges, tot expiationes legales, peccatum eluere non potuerunt. Vndè necesse fuit Christum venire, qui seipsum in sacrificium Patri offerret & sanguinem suum in pretium. Propterea introducitur loquens ad Patrem: *Sacrificium & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi*: sensus est: Obedientem me tibi fecisti, & aures tibi præbentem in signum obedientiæ, & hoc quidem in assumpta humanitate. Vnde Apostolus legit: *Corpus autem aptasti mihi, Tunc dixi: Ecce venio*, metipsum tibi in holocaustum offerens, corpus, animam sanguinem vitam tibi sacrificans.

Ps. 39. Iuxta 70.

Dicit Dominus ad Iosue: *Moyses seruus meus mortuus est: Surge & transi Iordanem istum tu & omnis populus tecum, & vade in terram quam dabo filiis Israel, omnem locum quem calcauerit vestigium pedis vestri, vobis tradam, nullus poterit resistere.* Iosue interpretatur saluator, & significat Christum. sicut ille introduxit populum in terram promissionis debellato Amalech, & diuisit eis terram in funiculo distributionis, sic & Christus venit vt diabolum debellaret, & populum Christianum quotidie per Baptismum introducit intra Ecclesiam, & tandem introducet in gloriam. Non potuit ergo Moyses introducere, ideo pater ait ad Filium

Iosue 1.

ad Filium: *Moyses seruus meus mortuus est.* Euacuatæ sunt caremoniæ Legis, surge ergo de sinu Patris, mundo per carnem appare, ad expugnandos dæmones: *Et transi Iordanem istum*, hoc est, bibe de torrente Passionis tuæ *& omnis populus tecum*, quia quâ viâ præcessit caput, debent & membra secum, quia quâ viâ præcessit caput, debent & membra sequi: debent milites sequi Ducem. *Et vado in terram quam promisi.* Hæc est terra viuentium, cuius latitudo & spatiositas quæ ibi describitur, significat gloriæ cœlestis immensitatem, ad quam ascendit Christus & nos per mortem sequemur; ad quam, nec lex, nec Prophetæ, nec Moyses potuit deducere, sed solus Filius Dei.

LECTIO III.

De Causa Incarnationis.

1. *Docet non fore Incarnationem, nisi fuisset peccatum.*
2. *Conuenienter secundam Personam incarnatam.*
3. *Dilectionem Dei causam fuisse Incarnationis.*

PROPOSITIO I.

N*isi peccatum fuisset, Filius Dei carnem non assumpsisset.*

Hæc est celebris quæstio inter Theologos. Aliqui enim destinguunt de carne passibili, & impassibili, & dicunt, etiamsi homo non peccasset, venturum Filium Dei, non quidem in carne mortali, & passibili, sed immortali & impassibili; quia tunc non veniret ad patiendum pro nobis, aut satisfaciendum, sed tanquam Caput omnium electorum, & tanquam gloriæ consummator. Dicuntque, hoc mysterium præordinatum fuisse ab æterno ante præuisionem peccati, quoad substantiam scilicet, & cùm spectaret ad perfectionem tum hominis tum totius vniuersi, vnio naturæ humanæ cum diuina facta illa fuisset etiam homine non peccante.

Verum, nostra Propositio conformior est Scripturis & Patribus, quam tradit Diuus Thomas, & plures Theologi. Scriptura enim cùm loquitur de Incarnatione eius, velut vnicam causam assignat, nostram à peccato liberationem: *Venit saluum facere quod perierat, Non venit vocare iustos, sed peccatores*, inquit Christus. [Luc. 19.] Attende Parabolam Ouium & Pastoris centesimam aberrantem quærentis. Illa Parabola significat filium Dei, Pastorem illum animatum, non descensurum ad nos nisi aberrassemus tanquam oues: Sicut Pastor nunquam relinqueret oues nonaginta nouem in deserto, nisi vna periisset. Vnde & in symbolo dicimus: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis.*

Attende in Ioseph paruulo huius rei figuram. Quænam causa fuit, vt Iacob mitteret filium suum dilectum Ioseph, cum tunicâ polymita in agrum, nisi vt fratres quæreret & erraticos Patris sui greges? Quæ alia causa fuit, vt Pater [Gen. 37.] mitteret Filium suum dilectum, vestitum humana naturâ, virtutibus aliisque donis ornata, tanquam coloribus diuersis, nisi vt fratres quærat & greges Patris eosque ad Patrem reducat? Si enim interroges eum quid agat: tot itinera diuersa peragens in hoc mundo? Respondebit. *Quæro fratres meos, & Patris mei greges.* Quærebat fratres suos Iudæos, sed recesserant de loco in quo se debebant continere de obseruantiâ mandatorum & legis. Quærebat sacerdotes, Pastores & Ministros in templo: sed indè recesserant, nec inueniebantur veri Doctores zelantes legem & animarum salutem. Circuibat castella, quærebat fratres qui in eum credituri erant. Inuenit tanquam greges Patris sui in *Dothaim*, (idem significat quod *Angustia*) in monte Caluariæ: sed ibi ab eis denudatur, venditur, in sanguinem eius conspiratur, & tunica eius non in sanguine hædi, sed in sanguine Agni, in sanguine proprio immergitur, vt Patri æterno pro nobis præsentetur. *Visne hæc tunica filij tui, ô Pater!* Vtique est, agnosce eam, non alieno, sed ipsius sanguine tinctam: & commoueat viscera sua super nos, pro quibus tibi offertur, pro quibus etiam sanguis ille effunditur.

Veterum quoque Patrum auctoritas confirmat propositionem hanc. Vndè dicit Athanasius: *Vt fieret Deus homo nunquàm destinatum fuisset, nisi necessitas hominum huius rei causam præbuisset.* Et disertè dicit Augustinus: *Si homo non peccasset, Filius hominis non venisset.* Sic D. Leo: *Si homo ad imaginem Dei factus in sua natura homine mansisset, Creator creatura non fieret.* Ita Nazian. *Quæ humanitatis à Deo suscipienda causa? profectò vt salus nobis pararetur. Quid enim aliud causæ afferre potest.* Sancti ergo Patres non solùm videntur

[Aug. ser. de verbis Apost. Leo ser. 3. de Pent. Nazian. orat. 4. Theol.]

agnoscere hanc causam, sed etiam aliam excludere.

Iterum huius rei habes significationem in figurâ, Exodi tertiò, vbi dicit Dominus ad Moysen, [Exod. 3] *vide afflictionem populi mei qui est in Ægypto, & clamorem eius, sed veni mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum.* Ista temporalis liberatio filiorum Israel per manum Moysis, figura erat futuræ liberationis omnium hominum per manum Filij Dei. Dicit ergo Pater: consideraui oculo misericordiæ & pietatis, afflictionem spiritualem electorum in Ægypto, siue mundo tenebroso, & in seruitute dæmonis, & audiui clamorem eius, quo petit auxilium & liberationem. Veni ergo ait ad filium, & mittam te vt debelles Pharaonem, siue dæmonem, & educas populum meum in terram lacte & melle manantem. In verbis dictis indicantur plures causæ Dominicæ Incarnationis.

Prima, Summa Patris charitas ad nos, dum dicitur: *Vidi*, oculo nimirum pietatis.

Secunda: Hominum necessitas, dum dicit: *afflictionem populi mei.* Ante aduentum enim Filij Dei, omnes eramus in damnatione & seruitute, à qua nos liberauit: ita vt possimus illi dicere: *Saluasti de necessitatibus animam meam.*

Tertia, Sanctorum Patrum deprecatio assidua, in his verbis, *& clamorem eius*, quasi dicat, cuiuslibet clamantis ad me de illa seruitute, signaui clamorem, ne inanis foret. Aliqui clamabant: *Nunquid obliuiscetur misereri Deus?* Alij *Nunquid in æternum irasceris nobis?* Clamauerunt ergò ad Dominum, *& de necessitatibus eorum liberauit eos, & eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorum disrupit*, quibus dæmon eos alligarat.

Quarta dæmonum crudelitas in his verbis: *Propter duritiem eorum qui præsunt operibus.* Propter duritiem scilicet dæmonum mundo præsidentium, & crudeliter ipsum tractantium, dum faciunt homines in luto & latere, & stipulis colligendis laborare, hoc est, in sordidis operibus & peccatis, colligendo quoquè paleam quâ comburantur in igne æterno. Vndè de quolibet maligno spiritu verum est: *Crudelis est, & non miserebitur.* [Ier. 6.]

Quinta, Patris æterna ordinatio in his Verbis: *Veni mittam te.* Nam ab æterno præuidens humani generis ruinam futuram, simul præuidit remedium & ordinauit Incarnationem Filij Dei, sed post præuisionem ruinæ peccati. Hinc soluuntur quæstiones illæ curiosæ.

1. Cur præcepit Deus Adamo de ligno non edere, sciens ipsum transgredi debere?

2. Cur posuit eum in Paradiso, pro tam breui tempore?

3. Cur permisit eum tentari, sciens tantam ruinam ex eius casu & tentatione?

Ratio licet occulta, non potest tamen esse iniusta. Deus enim mala non permitteret, nisi sciret de malis bona elicere, quasi de veneno beneficium, *mel de petrâ, oleumque de saxo durissimo.* Et sicut apis argumentosa de floribus venenatis, nouit Deus succum suauitatis exsugere. Sic non permisisset venditionem iusti Ioseph, eiusque dirum carcerem nisi quia per illa ordinauerat promouere eius in Ægypto exaltationem. Vide ergò quantum bonum de peccato Adæ voluit Deus elicere: Nempe Filij sui Incarnationem, mysteriorum mysterium, in quo elucent primariæ perfectiones Dei Bonitas, Potentia, Sapientia, Iustitia. Bonitas, quia non despexit proprij plasmatis infirmationem. Potentia, quia nihil est maius quam Deum fieri hominem. Sapientia, quia difficillimi pretij sapientissimam inuenit solutionem. Iustitia, quia non eripuit vi ex morte hominem, sed per eandem naturam quæ victa erat, & per eandem viam quâ dæmon vicerat, ipse vicit eum.

Ergò ex peccato Adæ & dæmonis tentatione hoc quoquè magnum bonum elicuit, ipsius scilicet dæmonis victi confusionem, vt non mirum sit quod eam tentationem permiserit Deus. Vndè de dæmone verificatur, quod ad Sennacherib dicitur: *Ponam circulum in naribus tuis, & reducam te per eandem viam quo venisti*, Si enim Adam primum supplantasti, secundum Adam erigo te supplantantem. [4. Reg. 19.] Si per Euam fœminam inobedientem vicisti, illam efficiens mortis nunciam, filiorum peremptricem, ego alteram Euam propono, vitæ nunciam, omnium viuentium matrem. Si per arborem & cibum vicisti, ego arborum alteram vitæ erigo, & cibum vitalem contra te instituo. Si diuinam similitudinem homini proposuisti, vt eum è dignitate sua deiiceres, dicens: *Eritis sicut Dij*, ego illam verè exhibebo similitudinem, vt hominem mihi similem reddam, eius induens naturam factus homo. Ita nimirum acuisti gladium in iugulum tuum, ô Sathan! in tuo patibulo pendebis

ô Aman! Tuo gladio confodieris, ô Holophernes! Tua romphæa detruncaberis ô Goliath.

Bern. ser. 7 in Cant. Basil. ser. de inuidia.

Existimant Bernardus, Basilius, Gregorius & alij, quod Lucifero & Angelis Christus fuerit propositus adorandus tanquam Rex & Dominus, & quod ob superbiam noluerint, quasi indignum foret Angelum homini se subdere: dicuntque inuidiam concepisse contra hominem; quod ad dignitatem eleuaretur, neglecta Angelica naturâ, & hoc putant fuisse illorum peccatum. Quam sententiam existimant habere fundamentum in verbis Apostoli: *Et cum iterum introducit eum in orbem terrarum: dicit: Adorent eum omnes Angeli eius.* Ex quo loco colligunt quod adhuc semel fuerit propositus Angelis adorandus Christus. Ex hoc dicunt fuisse in cœlo, quandò antequàm incarnatio executioni mandaretur (decreta tamen in ordinatione diuina) Angelis proponebatur. Vt ergò vidit se deiectum Lucifer, omni ratione tentauit hominem ad peccatum inducere, & humanam naturam peccato inficere, vt eam dedignaretur Filius Dei assumere. Sed ipsum eius consilium in perniciem ipsius vertit Deus: Nam peccatum præcipua causa fuit, cur naturam humanam assumeret Deus, vt deleret illud, ipsumque peccatum vt miseria maxima consideratum, occasio fuit maximæ misericordiæ Filij Dei per incarnationem.

Ergo consilium eius pessimum in eius caput redundauit, & per fraudem suam sibi mortem dæmon creauit, quia ea ipsius veneno saluiferum est ortum remedium: *Ars vt artem falleret, & medelam ferret inde hostis vnde læserat.*

PROPOSITIO II.

Licèt non fuerit magis necessarium vnam, quam alteram personam incarnari, conuenientissimum tamen fuit per filium secundam in Trinitate personam redemptionem fieri. Explico.

Poterat Pater æque ac Filius carnem sumere & mundum redimere, poterat & Spiritus sanctus sed conuenienter tamen missus est ad id Filius. Quod in figura significatum videtur in persona Isaiæ, vbi dicitur: *Quem mittam? Et quis ibit nobis:* Et respondetur: *Ecce ego, mitte me.* Hoc de Christo intelligi potest, vt sit sensus: Audiui vocem Domini dicentis: *Quem mittam? Et quis ibit nobis*, ad genus humanum redimendum; Respondet filius: *Ecce ego, mitte me*, paratus sum ad obediendum, quandoquidem aliter saluari non potest genus humanum: paratus sum carnem suscipere, & crucem, & mortem. *In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam: Ecce venio.*

Isa. c. 6.

In hoc autem quod dicit, *Quem mittam?* & non quem mittemus? significatur diuinæ substantiæ vnitas. Et cum subdit: *Et quis ibit nobis?* pluralitas personarum, vt notat Glossa, dicens significari filij a Patre missionem. Cum autem dicit: *Quem mittam?* non quærit ex ignorantia, sed more nostro consultationem proponit, ad conuenientius concludendum Incarnationis mysterium. Sic interrogat: *Adam vbi es?* Vt ex eius responsione eum conuenientiùs argueret de transgressione. Dicit ergò Pater: *Vnde & dices populo huic Indocto obstinate: Audite & nolite intelligere*, hoc est: Audietis Christum prædicantem, & nolentes intelligere; videbitis visionem, hoc est, Christum corporaliter, & nolentes agnoscere eum verum Deum. Prædixit ergo obstinationem populi Propheta. Vndè sequitur: *Excæca cor populi huius*, hoc est prædica excæcandum. Hanc Scripturam allegat Paulus tanquam impletam tempore Christi.

Actuu 28 Rom. 11.

Si quæras rationes, cur conuenientius fuerit, filium incarnari, & nos redimere, quam alias personas, variæ sunt.

Prima, quia finis Incarnationis est impletio prædestinationis, eorum scilicet qui præordinati sunt ad hæreditatem cælestem, quæ non debetur nisi filijs. Congruum ergo fuit, vt per eum qui est filius naturalis, participarent similitudinem huius filiationis per adoptionem, conformes facti imaginis filij, & vt per eum ad hæreditatem filij adoptiui reduceremur. Hæc est D. Thomæ.

D. Th. 3. p. q. 3. a. 8.

Secunda, quia homo per Verbum est factus (est enim Verbum exemplar & sapientia per quam facta sunt omnia) decuit ergo vt per eandem sapientiam incarnatam omnia instaurarentur, & ad excellentiorem dignitatem promouerentur, iuxta illud ad Ephes. *Proposuit Pater in ipso instaurare omnia, siue quæ in cælis, siue quæ in terris.* Nam solet & artifex per primum conceptum suum & exemplar in mente, restaurare opus suum. Hæc est D. Damasceni.

Ephes. 1.

D. Tho. ... Damasc. ...

Tertia, sumitur ex parte primi parentis & peccati eius, cui per Incarnationem remedium adhibendum erat. Peccarat enim primus homo, appetendo scientiam boni & mali, quam promiserat serpens. Vnde conueniens fuit, vt per verbum veræ sapientiæ per illum in quo thesauri scientiæ sunt reconditi, homo reduceretur in Deum, qui per inordinatum appetitum scientiæ, recesserat a Deo. occasionem ergo ruinæ dederat appetitus scientiæ & similitudinis Dei, quæ spectat ad Filium; ideo Filius venit, vt illam ruinam repararet, quasi dicens cum Iona: *Si propter me orta est tempestas, mittite me in mare.* Hæc est D. Bernard.

Bernar. in ser. de Aduent.

Quarta, homo ad imaginem Dei conditus erat, hanc imaginem ipse deformarat, imaginem peccati superinducens. Verbum ergo quod imago est Patris, Caro factum est, vt imagini imago succurreret, primitiuumque decorem velut sigillo iterum impressu renouaret. Hæc est, D. Ambrosij. *Verbum Dei ad eum qui est ad imaginem, id est, ad hominem venit, & quærit imago eum qui est ad imaginem sui, vt iterum signet, iterum conformet.*

Amb. in Psal. 118

Quinta, est Augustini. Assumpsit carnem, inquit, vt qui erat in diuinitate Dei Filius, fieret in humanitate filius hominis, ne filij nomen ad alterum transiret, qui non esset æterna natiuitate filius; non enim decebat alium esse Mariæ Filium in terris, alium æterni Patris in cœlis.

August. l. de eccl. dog. tom. 3.

PROPOSITIO III.

Magna fuit erga nos dilectio Patris mittentis Filium. Hinc dicit D. Anselmus. *Quid misericordius valet intelligi, quàm quod peccatori æternis tormentis deputato & vnde se redimeret non habenti, dixit Pater: Accipe Vnigenitum meum, & da pro te: Et filius dixit: tolle me & redime te.* Hanc etiam dilectionem inculcat sæpius Scriptura, & specialiter Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum vt Vnigenitum Filium suum daret, &c.* Vbi singula verba habent emphasim & pondus.

12. cur Deus homo ex August.

Primò, illa vox *Sic* quasi dicat, tam fideliter, tam sine modo & termino, tam infinite dilexit. Ponderandum enim ibi, quis diligit, quem diligit, quomodò diligat, & finis ob quem diligat; ex his enim omnibus consideratis amor crescit. Vndique enim amor iste finitus est, Dei vtique amor est, ergo in se infinitus; donum quoque quod dat per amorem infinitum est & finis ob quem diligit infinitus est, gloria scilicet æterna, quæ significatur in illis verbis, *vt saluetur mundus.*

Secundo, ergo emphasim habet vox illa, *Deus*, non enim parum est quod ille diligat, quis Deus est, qui infinitus est, qui infinitè beatus est, qui in nullo eget suis creaturis, qui non propter se amat sed propter te vt amando te ad se adducat, qui ab æterno amat, & æternum amat: *In charitate perpetua, inquit, dilexi te, ideo attraxi te, miseratus tui.*

Tertio, habet emphasim vox illa, *Mundum*, non Angelos, non iustos, non creaturas sibi seruientes dicit se dilexisse, sed mundum sibi rebellem. Cùm enim inimici essemus dilexit nos & reconciliauit nos in Vnigenito Filio suo, in quo commendat suam charitatem, inquit Apostolus. Dilexit ergò mundum, vt ex immundo faceret mundum; dilexit fœdum, vt faceret pulchrum; dilexit impium, vt faceret pium, dilexit sceleratum, vt faceret beatum: dilexit captiuum, vt liberaret, dilexit perditum, vt reficeret, dilexit ægrum, vt sanaret: dilexit mortuum, vt vitam sempiternam ei donaret.

Ier. 31.

Sic dilexit mundum, sicut si Regis seruus febribus æstuans non posset sanari nisi balneo & sanguine filij hæredis vnici & Rex filium traderet, vt sanguis eius exhauriretur, filio vnâ priuato. Hæc nimirum est mira dilectio, vt seruum redimeres, filium tradidisti. Et tamen hoc tantum beneficium, non mollit adhuc cor hominis durum, nec tanto Dei amore, nec tali amoris artificio, nec sanguine agni mollitur cor adamante durius, de quo aliquando sic lusimus.

Cor silicem superans, quis dum cedere nescit:
Cor sine corde amens, non animas, nec amas.
O Adamas Adamas! Tali prauentus amore,
Quin adamantem adamas? fomes amoris amor

Quarto, habet emphasim illud *vnigenitum suum daret*, non enim sat fuit ei dedisse cælum, mundum, Angelos, imaginem suam, omnesque creaturas homini in obsequium: vnicum habebat sibi coæqualem; ex substantia sua genitum, & illum dedit. Dedit non vendidit, quia nullum erat pretium, quod pro illo daret homo, dedit pure, quia non ob meritum alicuius creaturæ, sed ex pura sua voluntate. Quomodo dedit? Totum dedit, vt illo frueremur ad omnes necessitates. Vidit ignorantiam nostram, dedit eum Doctorem. Vidit vitam nostram quasi militiam esse, dedit eum Ducem. Vidit captiuitatem nostram, ipsum dedit & pretium & Redemptorem. Vidit infirmitatem, & ipsum dedit

dedit Medicum, medelam, salutem. Dedit eum quoque, vt cibum ad nostrum refrigerium, nec amor finem habebit donec dabit eum vt præmium. Vides ergò quomodò pondus habet vox illa *dedit*, vox *filium*, vox *vnigenitum*.

Hoc verò tibi magis patescet in exemplo Abrahæ, cui dicitur: *Tolle filium tuum vnigenitum quem diligis Isaac, & offer in holocaustum.* Figuram gerebat Isaac filij Dei qui debebat dari & offerri, & amor Abrahæ filium sacrificantis, figuram amoris æterni Patris. Mira fuit probatio amoris Abrahæ erga Deum, dum iuberur filium sacrificare; sed maior probatio amoris erga hominem, in Patre filium suum nobis donante. Videamus particulariùs singula. Ad Abraham dicitur: *Tolle filium tuum.* Mira hîc amoris probatio, quia res maximè difficilis, amor enim patris in filios adeò strictus est, vt patres mori cupiant ante filios: Imò pro ipsis, sicut Dauid pro Absalon: & tamen dicitur ei, *Tolle filium*, non mancipium aliquod, sed prolem propriam de tua substantia. 2. Additur, *Vnigenitum*: Si plures fuerint, non ita res foret difficilis, sed in vnico magna est probatio si offerre oporteat. 3. Additur, *Quem diligis*, non enim solum erat filius vnicus, sed etiam summè amatus, quia in senectute genitus, quia tanto tempore desideratus, quia virtutes eius amorem merebantur, quia in ipso promissa erat posteritas. 4. dicitur, *Tolle Isaac*, quod significat risum, & sic dum iubetur sacrificari, et rememorat ar nomen illud, vt significetur omnem sibi occasionem gaudij succidere, omnem spem & oblationem, & omnia extingui cum filio. 5. Dicitur. *offeres.* vbi dolorem auget senis, quod propria manu iubeatur sacrificare: nec in illa regione moris erat sacrificare infantes, ipse ergo debebat primus auctor esse noui & extraordinarij exempli. 6. Additur, *in holocaustum*, in quo totum corpus comburere oportebat post mortem vsque ad cineres, nec ergo vel os minimum in memoriam poterat reseruari & hoc erat noui doloris. An non ergo hæc omnia mirè pungunt cor paternum? Interim statim obedit, vadit cum filio, gladio & igne, argumentum admirabile amoris erga Deum exhibens.

Sed longè maius testimonium habemus amoris Dei erga nos, donantis & immolantis filium vnigenitum, si rem æqua lance ponderemus. *Primò*, id non facit Abraham nisi mandato Dei: Deus proprio motu, ex solo amoris motiuo. *Secundò*, si compares vnigenitum Abrahæ cum vnigenito Dei, quanta est differentia? Sicut & differentia est inter donantes, Abraham & Deum. Donum ergo maius est, & quia à maiori persona donatur & quia hoc donum in se etiam infinitè superat alterum. *Tertiò*, Filius est eadem substantia numero cum Patre, Pater ergo dans Filium, dat suam substantiam & essentiam eandem secum numero, quod non reperitur in filio Abrahæ. *Quartò*, si Isaac amatur à Patre, quantò magis Christo de quo dicitur: *Hic est filius meus dilectus, &c. vltimò*, realiter Christus & in effectu offertur, Isaac sola voluntate.

LECTIO IV.

De perfecta satisfactione Christi.

1. *Docet cur potius hominem liberarit quam Angelum.*
2. *Nullum præter Christum potuisse satisfacere pro peccato.*
3. *Christum perfectè satisfecisse.*

PROPOSITIO I.

Poterat Deus naturam humanam relinquere in massa damnationis sicut Angelicam, poterat & Angelicam liberare sicut & humanam. Explico. Duas habebat nobiles creaturas Deus capaces beatitudinis, Angelum & hominem, vterque donis gratiæ in creatione & variis beneficiis ornatus fuerat. Peccauit Angelus in cœlo, peccauit homo in Paradiso, post tot dona. Vtrobique grauis ingratitudo, vterque seruus fugitiuus, interim Deus vnum quærit, & sibi nouo fœdere iungit & reducit, alterum æterno præcipitio collidit, æternis flammis addicit. Cur potiùs hunc quàm illum reparat, & statui gratiæ restituit? Nunquid poterat naturam Angelicam assumere, & illam statim à peccato reducere? Cur non facit? Poterat & hominem relinquere: cur non relinquit? Hæc spectant ad inuestigabilia iudicia Dei, de quibus Apostolus. *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius!* (Rom. 11.) Possumus quoque hîc illud vsurpare. *An non habet potestatem figulus luti, vt possit vas vnum in honorem, vas aliud in contumeliam formare ex luto?* Ex auro lutum factum fuerat, vtraque natura peccans, potuit ergo pro sua voluntate de illa Deus disponere. Angelum itaque peccantem præcipitat. O abyssus iudiciorum! Hominem peccantem reducit & sibi vnit. O altitudo misericordiæ! *Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.* Misericordiam erga hominem, iudicium erga Angelum, *Nunquam enim Angelos apprehendit, semen Abrahæ apprehendit.*

Sunt tamen aliquæ rationes congruentiæ, cur potiùs hominem repararit Deus, quàm Angelos. (August. Enchir. c. 29. Magist. in 2. dist. 20.)

Prima est Augustini. Quia minor pars Angelorum cecidit & periit; at verò tota humana natura erat in damnationis massa, quia Adam in se tanquam radice totam infecerat progeniem, & cum desertoribus Angelis æterno supplicio reddiderat obnoxiam. Sic ergo periret ex toto, nobilis illa creatura gloriæ capax, & ad illam ordinata, cuius gratia cuncta creata erant.

Secunda est D. Bernardi? Quia Angeli omnes propria voluntate peccauerunt, homines verò vnius voluntate quasi aliena. Decuit ergo vt etiam vnius beneficio liberarentur, & ei quem aliena supplantauerat malitia, charitas etiam prodesset aliena. Et homo minori malitia peccarat quia infirmior. Vndè humana natura imbecillior Angelica, eo magis diuinam prouocat misericordiam, & Deus illius miserando, eo magis benignitatem suam manifestat. Vndè dicit Bernardus: *Domine obsecro complaceat tibi vt eruas me, quoniam infirmus sum, quoniam de terra mea furtim sublatus sum, & hic innocens in locum missus sum, non penitus quidem innocens, sed quantum ad eum qui me seduxit, aliquatenus innocens:* (Ber. ser. 1. de Adu.)

Tertia est D. Leonis. Docuit enim Deum redimere hominem, ne gloriaretur dæmon quodammodò se vicisse contra Deum, & expleuisse desiderium inuidiæ suæ, dum homo non assequitur gloriam quam perdiderat dæmon, & quam ipse ei summè inuidebat. Sicut enim Iacob tulit primogenita Esaü, & in benedictionem eius successit, vndè semper inuidebat ei: Ita homo primogenita dæmonis hæreditauit, hoc est, gratiam & virtutes ac dona: cum quibus primogenitus fuit & creatus à Deo; illa verò peccante ablata sunt & data homini: & eius benedictionem hæreditauit, cælestium scilicet donorum promissionem & gloriam, quam dæmon habiturus erat, si perseuerasset. Hanc ergo gloriam non debuit perdere fraude & inuidia diaboli. Hinc D. Leo. *Quia gloriabatur diabolus sua fraude deceptum hominem diuinis caruisse muneribus, & immortalitatis dote nudatum: mortis sententiam subiisse, & se in malis quoddam de præuaricatoris consortio inuenisse solatium; opus fuit secretiori consilio, vt homo diabolica iniquitatis versutia actus in culpam, contra Dei propositum non periret.* Sed & suprà diximus, quomodo fraus dæmonis in eius caput redundarit. (Serm. 2. de Nat. — Tract. 3. Lect. 3. prop. 2.)

Quarta est Theologorum: quia homo est flexibilis voluntatis & arbitrij, & longum tempus viæ habet, in quo possit pœnitere, Angeli verò voluntas quodammodò inflexibilis est, & natura sua requirit viam breuissimam, vt ad terminum perueniat. Hanc etiam rationem insinuat D. Bernardus, dum ait. *Nunquid Deus nullam Angelis patere viam redeundi, quia superbus est Moab, superbus est valdè, & superbia eius pœnitentiæ remedium non admittit, ac per hoc nec veniam.* Vbi sub nomine Moab dæmones superbos intelligit. Hinc de illis verum est illud Iob: *Cor eius indurabitur quasi lapis, & constringetur quasi malleatoris incus.* Sicut incus quantò magis à fabro percutitur, eo magis intra se compacta roboratur & induratur: ita voluntas diaboli obfirmatur magis in peccato, quo magis à Deo punitur, nec flammis, nec pœnis percussa mollitur. Vndè etiam diaboli dicuntur obstinati in peccato: *Nam perseuerare in peccato diabolicum est*, ait Bernardus, *& digni sunt perire cum illo, qui ad similitudinem eius permanent in peccato.* De dæmonibus ergò verum est: *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper*, tanquam fumus puter in quem ceciderunt. Ergo iam ab initio inflexibiles sunt, & nunquam volent Deo subiici. Immò ob hanc superbiam, non possunt serie illum versum ex Cant. Moysis: *Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Dei Creatoris tui*, Hoc sæpe experientia docuit, de quo sic narrat Thomas Cantiprat. (Suarez 3. p. q. 4. Theol. 2. p. q. 63. & 64. — Ber. ser. 1. de Adu. — Iob. 40. — Canticum Moysis Deut. 32.)

Vidi in Brabantia mulierem possessam, inquit, quam rogante quodam Præsbytero visitans, inueni eam à dæmonio quiescentem: tunc occultè, nemine aduertente, dixi versum illum Moysis, quem à Viro quodam sancto audi-

ueram dæmoni esse infestissimum. Et statim mulier pallere cœpit, & venæ eius duæ in collo ad grossitiem in pollicia intumescere. Tum ergo. Quare infœlicissimè præsumpsisti vexare hanc fœminam? *Mortuo*, inquit, *viro compassa in subsidium animæ eius omnia bona vitæ suæ contulit, & sic vas vacuum, nullus intrauit.* At ego: mentiris miserrimè, indè enim potiùs augmentum boni pro charitate habuit. Mendax loquit sum, non mirum. Moa ego, *Est-ne illo tam pulchra Patria, vt dicitur, quam perdidisti?* Pulchrior, respondet illa, quàm dicitur. *Velles ad eam redire?* Vellem, ait, si possem, etiamsi ad diem iudicij omnia excogitabilia tormenta pati deberem. Tunc ego: *promitto tibi illam in periculum salutis animæ meæ, si tantùm dixeris: Domine Deus meus? peccaui, ignosce mihi.* Moa ille contorto collo exclamauit horrificè: *Domine, Domine.* Cumque hoc sæpiùs personaret, nec progredi posset (sciebam enim non posse eum fateri Deum Dominum suum, nec petere sibi ignosci:) Tandem cùm vrgerem adiunxit: *Domine Deus Margarita* (ita vocabatur mulier) nec voquàm voluit agnoscere Deum tanquam Dominum suum. Tunc ego: o *infœlicissima creatura, superbia elisit te ex illo Paradisi loco, & inexpiabilis superbia tua redire illùc non permittit.* Nec mora, confusus obmutuit. Ita Cantiprat. 2. lib. apum cap. 17.

Exemp.

PROPOSITIO II.

NVlla creatura, nec Angelus potuit hominem liberare à peccato, aut satisfacere pro illo perfectè, sed necessarium fuit id fieri per Deum incarnatum. Explico. Poterat quidem Deus tanquam supremus omnium Dominus & Iudex, culpam omnem & pœnam remittere gratis, & hominem restituere in primum statum. Poterat secundò, qualibet satisfactione quam posset homo dare contentus esse, & sic peccatum remittere. Poterat tertiò, constituere aliquem hominem, quasi alterum Adam, in quo poneret omnea omnium voluntates, qui etiam tanquam caput pro omnibus aliis satisfaceret, & ita sicut, Adamo peccante, omnes peccauerunt, ita altero homine constituto instar Adami, illo satisfaciente, omnes satisfacerent. Hæc tamen satisfactio non esset æqualis peccato; vndè sic non satisfaceret perfectè iustitiæ diuinæ, quamuis illa talis esset, qualis posset acceptari à Deo, *Verax ergo misericordia Deò*, inquit Leo, *tùm ad reparandum genus humanam ineffabiliter ei multa suppeterent, hanc potissimum elegit viam, quo ad destruendam diaboli opus, non virtute vteretur potentiæ suæ, sed ratione iustitiæ.*

Leo. ser. 1. de Natiu. [Isa. 45.]

Ad satisfaciendum itaque & redimendum hominum ex perfecta iustitia, asserimus necessarium fuisse naturam diuinam vniri humanæ, ita vt ille solus posset satisfacere, qui esset Deus homo; huc spectare potest, quod apud Isaiam dicitur: *Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me.* Et iterum: *Ego sum, ego sum Dominus, & absque me non est Saluator.* Quod de Christo potest intelligi, quasi dicat & asserat, quod solus ipse redimere potuerit hominem, & perfecta satisfactione peccatum eius delere. Habet enim emphasim illa repetitio: *Ego sum, ego sum ipse*, q. d. Non Angelus aliquis, non Seraphim, non Moyses, non Propheta aliquis, non omnes homines iusti etiam simul sumptui potuerunt te à peccato liberare, aut pro te, ô homo! satisfacere. Sic Noë, Daniel & Iacob, qui officium subierunt intercessoris, Noë in diluuio, Daniel in captiuitate, Iob intercedendo pro amicis: hi inquam si tres omnem suam iustitiam conferrent, omnia opera satisfactoria quæ possent, non tamen vel pro vnico peccato perfectè satisfacere possent. Ampliùs dico, si omnium Sanctorum omnia merita ex vna parte, omnia bona opera, tot millium Martyrum charitatem in fundendo sanguinem, tot millium Monachorum ieiunia & austeritates, tot millium Virginum castitatem & orationes, tot millium Angelorum actus perfectissimos, tum amoris Dei, tum aliarum virtutum; ipsius denique Deiparæ omnia merita; si inquam illa omnia velut in vna bilance ponas, & ex altera parte ponas peccatum quoduis mortale, maius est & magis ponderat eius grauitas, malitia, & offensa, quàm bonitas omnium horum bonorum operum simul collectorum. Tota illa multiplex bonitas non adæquat peccati mortalitas malitiam.

Hæc est sententia præcipuorum Theologorum. Ratio est, quia peccatum iniuria quædam infinita est, eo quod sit offensa personæ diuinæ infinitæ, contemptus infinitæ Maiestatis: nulla autem creatura sufficiens est exhibere satisfactionem aut meritum infinitum, nec Angelus; nec homo.

Theologi in 3. p. q. 1. art. 2.

Vnde omnia illa opera enumerata, etiam simul sumpta, finitam habent bonitatem, & sunt pretium finitum.

Si autem vis intelligere, quare dicamus peccatum mortale iniuriam infinitam esse in genere mortis (vt loquuntur Theologi) aduerte quòd iniuria semper crescat iuxta maiorem dignitatem personæ, quæ iniuriatur aut offenditur. Vndè si quis iniuriam inferat plebeio, vix æstimatur; si eandem viro primario, enormis censetur; si Principi, inexpiabilis iudicatur; si Regi, iam læsæ maiestatis est reus. Et iuxta dignitatem personæ offensa pensatur, quia tota honor, quantùm est ex parte actus iniuriantis, contemni & conteri censetur. Hinc in Deum offensa per peccatum facta, moraliter est infinita, ob infinitam eius dignitatem contemptui habitam. Vndè peccatum ipsum pœna quodammodò infinita à Deo punitur. Nam pœna sensus siue ignis, extensiuè infinita est, cum duret in infinitum sitque æterna. Pœna verò damni infinita est, quia priuatio est gloriæ etiam infinitæ (si dabilis foret) & priuatio visionis Dei infiniti.

PROPOSITIO III.

CHristus veniens satisfactionem exhibuit perfectam, & ex rigore iustitiæ ad æquatam offensæ.

Hæc est communis sententia Patrum, quæ etiam insinuata videtur ab Apostolo, dum dicit: *Quem proposuit Deus propitiatorem in sanguine sua ad ostensionem Iustitiæ.* Pretium ergo quod soluit Christus, condignum fuit & abundans, immò superabundans, *pro peccatis non solum nostris, sed & totius mundi*, inquit Ioan. Vndè D. Ambrosius: *Bonum aurum Sanguinis Christi, diues ad pretium, profluus ad lauandum omne peccatum.*

Amb. præf. in Psal. 35.

Hinc Clemens VI. definit, modicam sanguinis Christi guttam, propter vnionem ad Verbum, pro redemptione generis humani suffecisse. Et addit, quo Christus infinitum thesaurum sanguine suo militanti Ecclesiæ acquisierit. Vndè dicitur etiam, *copiosa fuisse apud eum redemptio*, hoc est superabundans.

In Extrauag. Vnigenitus.

Figura huius rei præcessisse videtur in Leuitico, vbi Deus iubet per Moysem populum conspergi sanguine sacrificij, vt saltem vna gutta attingeret eos, reliquum verò sanguinis fundebatur super altare. Hoc ad nostrum propositum applicando, dicimus, quod quælibet gutta Sanguinis Christi, ad expianda peccata etiam infinita erat sufficiens: Christus tamen vt copiosam daret redemptionem, reliquum sanguinis fudit super altare Crucis, plus soluens per liberalitatem suam quàm opus erat.

Leuit. 8.

Ad hanc quoquè satisfactionis Christi perfectionem probandam, accommodari potest illud Iob, *Vtinam appenderentur peccata mea, & calamitas quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret.* Vbi iuxta Gregorium intelligi potest loqui in persona Christi, vt sit sensus. Si ponerentur in bilance pœnæ quas patior, & peccata hominum pro quibus satisfacio, quælibet pœna omnibus culpis præponderaret. Vbi cum de Bernardo considerare potes, Crucem Christi instar stateræ esse, sicut canit Ecclesia: *Statera facta corporis.* Quando ergo stateræ æquum & iustum est examen, tunc non magis in vnam partem; quàm in aliam pendet; quod si pendeat, maius est pondus vnius lancis, quàm alterius. Christus ergo in Crucis statera culpas & pœnas collocauit, pœnas ad dexteram, culpas ad sinistram, sed ipsum stateræ examen quod erat Christi Caput in dexteram inclinat, dum *inclinato capite tradidit spiritum*; significans pœnas culpis præponderare, longéque eas excederet hæc est pia consideratio.

Iob. 6.

Greg. 7. Mor. c. 2. V. hom. Bernard de euntibus in Emaus.

Addunt Theologi: Licèt per vnicum actum sufficientissimè posset Christus satisfacere v. g. per vnicam orationem, ieiunium, aut effusionem vnius lachrymæ, offerendo ea Patri tanquàm pretium pro nostra redemptione: non tamen obtulit singulos actus virtutum, quos per totam vitam elicuit, tanquam integrum nostræ redemptionis pretium, sed omnes simul, per modum vnius integri meriti & pretij in Passione consummati. Quo sensu etiam non redemptio in scriptura passim tribuitur Passioni Christi. Non solùm ergò Passio, sed & quilibet actus Christi, & bonum opus eius, erat infinitè meritorium & satisfactorium pro infinita offensa. Ratio Theologica est, quia persona operans Filij Dei infinitæ dignitatis erat; & se satisfaciendo quodammodò submittens, infinitam quandam excellentiam suis operibus tribuebat: honor enim & satisfactio tantò magis crescit, quantò maior est persona honorata, & satisfaciens pro offensa, quia ipsa quodammodò in reddendo honore & satisfactione totam

se

se submittit io alterius obsequium. vnde mortaliter eius dignitas infuit in exhibitione honoris. Christi ergò persona infinita, quodammodo sese humiliabat & submittebat ad honorem Patri reddendum,& illi satisfaciendum: Vndè honor ille exhibitus Patri, infinitus censebatur iuxta dignitatem personæ Christi. Quapropter dicit scriptura, *Humiliauit & tradidit semetipsum.*

Ex omnibus iam dictis documentum morale collige, de grauitate peccati. si enim ad satisfaciendum pro illo, Filius Dei debuit venire, ita vt nullus alius potuerit remedium afferre: quàm graue ergo malum est, quod tam parui faciunt homines; De aliquibus dicit Iob, quod, *bibant tanquam aquam iniquitatem*: hoc est, quod summa auiditate & desiderio peccato se immergunt, sicut sitieos summa auiditate aquam expetit & exhaurit. Nihil ipsi plus æstimant peccare, quàm aquæ haustum bibere, & hoc inter omnia mala maximè est deplorandum Graue ergo malum est, cui non potuit occurri nisi aduentu Filij Dei. Grauis morbus, cui non potuit subuenire nisi talis Medicus, & quidem tali remedio sanguinis sui: *Magnus de Cœlo venit Medicus* inquit Augustinus, *quia magnus in terra iacebat ægrotus.* Graue debitum, cui nec in cœlo, nec in terra, nec sub terra, par fuit creatura quæ posset satisfacere, sed oportuit cœlum & terram coniungere Deum & hominem, & pretium infinitum pendere, vitam & sanguinem Filij Dei. Grauia vulnera, pro quibus necesse fuit ipsum vulnerari. si non essent hæc ad mortem, & mortem sempiternam, nunquàm pro eorum remedio, Filius Dei moreretur. Denique detestabile malum: quod ab initio Deus summo odio fuit prosecutus, expellens illud è Cœlo, cùm inuentum fuit io Angelo: expellens è Paradiso, cùm inuentum fuit in primo homine, puniens diluuio, igne, sulphore, vbique illud persequens: & cum se tandem in humeros Filij Dei recepisset, *proprio filio non pepercit, propter peccata populi percussit illum*, decernens, vt non solum lachrymis ipse filius, sed sanguineis lachrymis, & omnibus membris illud deploraret.

LECTIO V.

De Dignitate Hominis ob Incarnationem.

1. *Docet humanam naturam non potuisse altiùs subleuari.*
2. *Hominis beatitudinem, perfectionem accepisse per Incarnationem.*
3. *Totum Vniuersum dignitatem quandam ex Inarcartione sortiri.*

PROPOSITIO I.

Natura humana adeò sublimata est per vnionem ad Verbum, vt quo altiùs attollatur, non habeat.

Ratio est, quia non habet quo altiùs eleuari possit, quàm ad esse personale Dei, nec latet in thesauris sapientiæ diuinæ altior modus communicandi se creaturæ, quàm communicando illi suam propriam personalitatem. Pro qua re notant Theologi, quod Deus tribus modis possit se communicare creaturæ.

Primò, naturaliter, quod fit dum communicat illi per creationem esse naturale. Esse enim cuiuslibet creaturæ est quædam participatio Dei tanquàm primi entis.

Secundo, supernaturaliter, quod fit communicando se illi per dona supernaturalia, siue id fiat per donum gratiæ, quæ est quædam participatio specialis, qua diuinæ reddimus consortes naturæ, siue fiat per lumen gloriæ, & beatam visionem quę est participatio specialissima æternitatis & fœlicitatis Dei, & luminis æterni quo seipsum comprehendit.

Tertiò, personaliter potest se communicare, hoc est, propriam personalitatem vniendo naturæ creatæ. Hic modus est altissimus & supremus excogitabilis, superans etiam illam communicationem, quæ fit à Deo, homini vel Angelo communicando beatitudinem, quia illa est accidentalis & extrinseca, per modum enim obiecti ibi se communicat Deus, idque finito modo, hæc autem est substantialis, personalis, intrinseca, in qua se communicat omnino quantus est, rem infinitam, infinito quodam modo. Tantam ergo dignitatem humana natura sortita est, vt dixerit de illa Augustinus. *Quandoquidem homo sic coniungi Deo potuit, vt fieret vna persona, superbi illi spiritus non ideo audeant se homini præponere, quia non habent carnem.*

August. l. 13. de Trin.

Quapropter notat etiam D. Gregorius, quòd Angeli antequam Filius Dei assumpsisset humanam naturam, ab hominibus honorem & adorationem quandam susceperint. Sic Abraham & Loth adorarunt Angelos venientes Sodomam, Iosue, Manue, & alij idem fecerunt. Sed tempore noui testamenti hanc adorationem videntur recusasse, ob dignitatem quam natura humana sortita est ex Incarnatione Filij Dei. Idemque dicit D. Thomas, & huc adducit S. Gregorius exemplum Ioannis in Apoc. vbi, viso Angelo, cecidit vt adoraret eum, at ille dixit: *Vide ne feceris.* Hanc respiciens dignitatem, inquit Gregorius & Thomas. Homo ergo, qui, *paulominùs ab Angelis minoratus est*, secundùm naturam per creationem, longè altiùs eleuatus est in dignitate, per Incarnationem secundùm hinc vnionis gratiam. Dicere ergo possumus cum Bernardo: *Agnosce, ô homo! quia limus es, & non sis superbus, & quia Deo iunctus es, & non sis ingratus. Nihil Deo sublimius, nihil limo vilius, & tamen tanta dignatione descendit Deus in limum, tantaque dignitate limus ascendit in Deum, vt quicquid fecit Deus, limus fecisse credatur, quicquid limus pertulit, Deus pertulisse dicatur.*

Greg. ho. 8. in Eu.

Ap. 19. 2 2. q. 84. art. 2.

Ber. ser. 3. de Nat.

Agnosce, inquit Leo, *O Christiane; dignitatem tuam & diuinæ consors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conuersatione redire* q. d. Noli ita nobilitatam naturam, per sordidas carnis cupiditates fœdare & velut despicere illam naturam, quam Pater, Filius, Spiritus sanctus, tanto honore dignatus est, quam & ipsi Angeli ideò honorant. Sicut ergo maiori honore coronatus es, ita maiori supplicio eris dignus, si hanc dignitatem peccatis fœdaueris. Quod insinuans Isaias dicit *Vestimentum mixtum sanguine, erit in combustionem & cibus ignis.* Rationem subdit, quia *Paruulus datus est nobis, & filius natus est nobis.* q. d. post tantam dignationem qua Deus paruulus factus est pro nobis, & post tantam naturæ nostræ exaltationem, si quis illam naturam & vestem gratiæ, quam in sacro Baptismatis fonte suscepit, peccatis & sanguinolentis operibus cruentarit, acerbiùs erit puniendus in combustione ignis.

Leo ser. 1. de Nat.

PROPOSITIO II.

Homo quoque per Incarnationem perfectionem accepit, quantùm ad beatitudinis plenitudinem. Quia per Christum plane beatus erit in anima videndo diuinitatem, & in corpore videndo Christi humanitatem. Ideò dicit Augustinus. *Deus propter hominem factus est homo, vt vterque sensus hominis in ipso beatificaretur, & reficeretur oculus cordis in diuinitate, & oculus corporis in eius humanitate, vt siue egrediens, siue ingrediens, pascua inueniret humana natura ab ipso condita.* Habet ergo homo ex illa parte aliquid speciale supra Angelum, in æterna illa beatitudinis refectione.

Aug. in Manuali.

Cuius figura præcessisse videtur in Ioseph, qui in conuiuio quod fratribus exhibuit, duplicem portionem dedit Beniamin fratri minori, quia erat frater ex parte vtriusque Parentis, Patris ac Matris. Alij erant tanquàm fratres ex parte Patris. Sic dicimus de Angelis, quia Filij Dei sunt per creationem, & adoptionem ad gloriæ æternitatem, fratres Christi ex ea parte sunt, quasi ex parte Patris: nos autem non solùm ex parte Patris æterni, sed etiam ex parte Matris nostræ Mariæ, fratres eius sumus. Mater enim Christi est & nostra, quæ in Christo quodammodò nos spiritualiter peperit tanquam membra eius, & sub cruce specialiter adoptauit, cum ei dati sumus in persona Ioannis à Christo dicente: *Ecce Mater tua.* Ideò non vocat Angelos fratres, sicut de nobis dicit: *Narrabo nomen tuum fratribus meis.* Sic ergo in illo æterno conuiuio, dabit nobis, instar Beniamin, duplicem portionem: dum scilicet in corpore & spiritu ipse pascet hominem. Dicemus etiam postea quomodo per Incarnationem, & Natiuitatem Filij Dei, nostra fides, spes, & charitas perficiantur.

PROPOSITIO III.

Non solùm ad naturam humanam, sed & ad omnes creaturas, ex hoc mysterio specialis dignitas redundauit. Declaratur.

Primò, quia hoc mysterium spectat ad quandam perfectionem & complementum vniuersi. Conueniens enim fuit ad eius complementum, vt constaret omnium rerum ordinibus & gradibus. Sicut ergo ad eius perfectionem spectat, quod in illo reperiantur præter gradus & ordinem naturæ, etiam ordo & gradus gratiæ, & gloriæ; ita etiam eius perfectioni conuenit gradus hic supremus vnionis hypostati-

cæ : sic enim ex omni parte perficitur ipsum vniuersum, habens creaturas spirituales, habens & corporales, habens & partim corporales, & partim spirituales, habens denique creaturam quæ potest dici diuina propter vnionem ad Deum, de qua re loquens Bernardus dicit : *verbum, Anima, Caro, Trinitas mirabilis, hæc tria vnum, hoc vnum trio.* Tria quidem propter triplicem substantiam, Animæ, Corpris, & Verbi, vnum tamen vnitate personæ, dum æternum antiquum & nouum, in eadem persona conueniunt ; Æternum ipsa Diuinitas ; Nouum, Anima de nouo creata ; Antiquum caro ab Adam traducta, per Abraham & Patriarchas.

Bern. serm. de Nat.

Vndè nota, quod cùm in omnibus substantiis, vna natura integra sit in vna persona, in diuina verò substantia vna natura sit in pluribus personis, restabat & conueniebat, plures naturas esse in vna persona, vt sic omnes differentiæ rerum inuenirentur.

Sic colligunt SS. Doctores, quod quia erat aliquis homo productus ex viro nec ex muliere, scilicet Eua : & erat aliquis nec ex viro nec ex muliere, scilicet Adam : & aliquis ex viro & muliere, qualiter nos omnes sumus : decebat & aliquem esse ex muliere sine viro, sicut est Christus, vt sic omnes modi producendi hominem in vniuerso reperirentur.

Declaratur, *Secundò*, Propositio, qui assumendo naturam humanam, omnes quodammodo creaturas Deus sibi specialiter copulauit & deificauit, eo quod in natura hominis omnes res creatæ continentur. Hæc asseruit D. Damascenus dicens : *Benigna Patris voluntas in vnigenito Filio vniuersi orbis salutem operata est, & rerum omnium connexionem effecit, nam cùm paruus mundus sit homo, qui essentiæ omnis nodum ac vinculum in seipso sitat, benigna omnium rerum Creatoris voluntas hoc tulit, vt in filio suo diuinitatis ac humanitatis, & per eam conditarum omnium rerum connexio fieret, vt sit Deus omnia in omnibus.* Hùc facit, quod in Scriptura nomine, *vniuersa creaturæ*, intelligatur homo, quia in illos omnes gradus creati quodammodo sunt collecti: posuit enim Deus in illo qualitates omnium elementorum, vitam vegetatiuam vt in plantis, sensitiuam vt in animalibus, intellectum dedit ei communem Angelis. Ad hunc etiam sensum interpretatus est D. Irenæus illud Pauli : *Proposuit Deus in Christo restaurare vniuersa*, vbi Græca lectio habet, *recapitulare vniuersa*, diuersos verò sensus habet hæc Scriptura.

Primò, dicitur recapitulare vniuersa, quia homines & Angelos inter se disiunctos, Deus voluit in Christo ad vnum caput reuocare, vt sit vna societas, vna Ecclesia, vna domus, vterque paries iunctus in hoc angulari lapide. *Instaurentur quæ in Cælis sunt quod in Angelis lapsum est, ex hominibus redditur, & quæ in terris, dum homines à vetustate corruptionis renouantur, & restaurantur ad vitam æternam.*

August. Enchir. c. 62.

Secundò, intelligi id potest, quia sit quædam summa, & recapitulatio in Christo, omnium operum Dei visibilium & inuisibilium, quia omnia Christi aduentum præsignarunt, & ad eum directa sunt. Item omnes gratiæ dotes, omnes perfectiones in Christo conuenerunt, & recapitulatæ sunt. Denique quicquid olim gestum est in cœlo & in terra: quicquid in Regibus, Patriarchis, Prophetis excellit : quicquid in lege memorabile, in templo Salomonis pretiosum, in Sacrificiis Deo gratum : Imò quicquid inter spiritus cœlestes illustre & gloriosum, id multò excellentiùs breui compendio est in Christo. Hanc interpretationem sequitur Hiero. Chrysost. Theodoret. & alij.

Tertiò, Irenæus id intelligit, quia in homine tanquàm paruo mundo omnes species, & gradus entium sunt, & ideò in Christo omnia recapitulantur, quia omnes res ad primum authorem & primam originem, ad Verbum quo creata sunt, in Christo Deus reuocauit, omnia summatim in illo congesta velut deificauit.

Vides ergo quomodò rebus omnibus excellentiam tribuat hæc vnio diuinæ naturæ ad humanam ? Hinc etiam forte est quod Psalmista aduentum Christi considerans, totus incensus ad diuinas laudes, cùm videret se non sufficere ad laudandum conuocat omnes creaturas ad Canticum nouum, & speciale cælum, terram, montes, syluas, Angelos, filias Sion & Iudæ, inculcat eis : *Cantate, psallite, benedicite, afferte gloriam & honorem, & hoc :*

Psal. 97. & 98.

Quia venit, & notum fecit
salutare suum.

* *
*

LECTIO VI.

De desideriis Sanctorum Patrum.

1. *Docet Incarnationem ardenter ab iis petitam.*
2. *Conuenienter tamen dilatam.*
3. *Conuenientissimo tempore illam.*

PROPOSITIO I.

CHristi Incarnatio ardentibus SS. Patrum desideriis expetita fuit. Bernardum audi. *Ardorem desiderij Patrum, suspirantium in carne Christi præsentiam frequenter cogitans, confundor & compungor in meipso : & nunc vix contineo lachrymas, ita me pudet teporis & torporis temporum horum miserabilium. Cui namque nostrum, tantum ingerit gaudium gratiæ eius exhibitio, quantum accenderat desiderium veteribus sola promissio.*

Ser. 2. in Cant.

Hæ voces & vota repræsentantur per illas septem Antiphonas : *O Sapientia, ò Adonai, ò Radix Iesse, ò Clauis Dauid, ò Oriens, ò Rex gentium, ò Emmanuel!* Vbi sub variis nominibus, figuris, titulis, aduocatur Filius Dei, vt carne velatus : tanquam Sapientia, nos doceat ignorantes : tanquam veritas & via deducat errantes : tanquàm Redemptor fortis, liberet à carcere captiuos : tanquàm sol Iustitiæ, illuminet in vmbra mortis sedentes : tanquam Creator & saluator saluet hominem quem formauit. Vt ergo pleniùs hæc intelligantur, seligemus & proponemus hic aliquot Scripturas horum Patrum desideria continentes.

Prima est illa Cant. *Osculetur me osculo oris sui.* Quam dicit Bernardus vocem esse humanæ naturæ, & Patrum suspirantium Christi in carne præsentiam, & clamantium ad Deum Patrem apud quem filium mittendi principaliter est authoritas. Hanc ergo scripturam sic intelligendo, Pater dicitur osculans, Filius os eius, humana natura osculum recipiens : illud vero osculum est vnio Filij Dei ad humanam naturam in vna persona. Vide latiùs D. Bernardum.

Ber. ser. 2. in Cant. Isa. 62.

Secunda Scriptura est apud Isa. *Propter Sion non tacebo, & propter Ierusalem non quiescam, donec egrediatur vt splendor Iustus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur.* Vbi summis votis se flagitare, & ardenter se clamaturum significat ad Deum, vt filius egrediatur de sinu Patris & Mariæ visceribus ; quasi splendor ad illuminandum veniens, & vitrum per quod transit non lædens, sed pulchriùs & splendidiùs reddens, hoc est, virginitatem Mariæ illustriorem efficiens. Nec sine emphasi dicit ; *Accendatur vt lampas;* in lampade tria sunt, vas vitreum, oleum, & lux. Sic in Christo Corpus fragile, oleum misericordiæ, lux diuinitatis. Ipse ergo velut lampas exponitur in medio Ecclesiæ, vt omnem dissipet caliginem, ideo dicit propter Sion se clamaturum, hoc est, propter gloriam Ecclesiæ per Christum illuminandæ.

Tertia Scriptura est : *Emitte Domine Agnum, Dominatorem terræ de petra deserti ad montem filiæ Sion.* Prophetæ & Euangelistæ vocarunt Christum Agnum, tum ob innocentiam & puritatem, tum ob eximiam mansuetudinem, tum quia immolandus venerat, & vt Agnus debebat portari ad victimam : vocat Propheta hunc Agnum hic : *Dominatorem vniuersæ terræ.*

Isa. 16.

Pro quo nota, Regum insignia solere esse Leones, Aquilas, Leopardos, Tygrides, Dracones, & animalia ferocia, vt potentiam & fortitudinem suam ostendant, & terrorem incutiant. Huius vero Regis & Dominatoris insigne est Agnus, vt nos ad amorem alliciat : & quia humilitate & mansuetudine sua totum orbem sibi subiecit. Est ergo sensus. Emitte, ô Pater ; Agnum illum tamdiu desideratum, quia dominari debet vniuersæ terræ, & videamus eum venientem de petri deserta, hoc est, de Moab quæ est in Arabia petrosa, quia de Ruth Moabitide oriundus est. Secundo, emitte illum, vt venientem videamus & orientem de stabulo Bethleemitico, in petra & rupe exciso : venientem etiam postea de deserto post quadraginta dierum ieiunium inter rupes & syluas, vt tandem ascendat ad montem filiæ Sion, ad montem Caluariæ, vbi immolandus est pro orbis salute. Per petram quoque deserti rectè intelligitur Virgo, de qua, *sine manibus lapis Christus abscissus est.* Petra fuit, in integritatis proposito firma, affectu

solida,

solida, & aduersus illecebras peccati insensibilis & lapidea. Petra deserti, quia vt desertum inculta fuit & intemerata. *Emitte ergò Agnum de petra*, hoc est, sanctum & inuiolabilem, sancta & immaculata virginitas proferat. Et rectè Christi occasus ortui, sepultura conceptioni respondet, dum emittitur Agnus de petrâ deserti, condendus in petra monumenti: & cuius corpori monumentum erat excidendum in petra, ipse sibi initio excidit corpus de petra, non violans integritatem petræ dum de ea emitteretur, sicut nec signatam sepulturæ petram, dum de ea egrederetur. Ita Guerricus Abbas, Discipulus S. Bernardi.

Guerric. ser. 1. de Annūc. Isa. 45.

Quarta est apud eundem *Isa. Rorate cæli de super, & nubes pluant iustum &c.* Vbi orat vt è cœlis Spiritus S. veniens, fœcundet vterum Virginis & terra virginea det fructum suum, materiam dans corpori, vt generetur Iustus ille, qui omnes debet iustificare. Videtur etiam in hac scriptura in persona SS. Patrum velle Propheta aduocare omnes creaturas, cœlum, nubes, terram, & velut eas inuitare ad cooperandum, & mysterium, hoc perficiendum, ex quo noua dignitas debet omni creaturæ, prouenire, dum in homine assumpto ad diuinam naturam & personam, velut renouationem quandam accipit totus orbis, vt supra explicui.

Psal. 101.

Quinta est apud Psalmistam: *Tu exurgens Domine misereberis Sion, quia tempus miserendi eius, quia venit tempus.* Inclamat hic humana natura: cupiens à peccati miseriis liberari, & quasi dormientem excitat Deum, repræsentatque terminum promissionis aduenire, repræsentat vt recordetur pacti initi cum Abraham & Patribus. Vndè legit D. Hieronymus, *Venit pactum* Dicit ergo Quandiu differs remedium instar dormientis: Quandiu obliuioni traditi sumus, tanquàm mortui à corde? Quandiu sceptrum Exactoris & iugum oneris eius, & virga humeri eius populum tuum sine restigatione opprimet? Quandiu non considerас angustias supplicantis? Tempus nunc salutis & misericordiæ tuæ; tempus implendi promissionem & pactum tuum? Tandem benignitas Dei mota & victa precibus supplicantium, & miseriâ eorum, videtur respondere in altero loco Psalmi: *Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam.* Et quibus verbis Theologi colligunt, SS. Patres Dei amicos, orationibus suis piè & perseueranter factis, meritos esse executionem Incarnationis Filij Dei, & accelerationem eius, vt propterea dicatur: *Nunc exurgam.* Congruum enim erat eos à Deo exaudiri, dum faciunt quod in se est, dum piè & perseueranter ab eo petunt, quod ad salutem erat necessarium: talis enim oratio amicorum Dei, de congruo merebatur exaudiri. Vnde Danieli dicitur: *Septuaginta hebdomada abbreuiata sunt*, & idem videtur præmitti ratio, dum dicitur: *Quia vir desideriorum es.*

Sotus & alij.

Abac. 1.

Sexta est apud Abacuc: *Vsquequo Domine clamabo & non exaudies? vociferabor quasi vim patiens & non saluabis? Quare ostendisti mihi videre iniquitatem & laborem? Laceratа est lex, praualet impius aduersùs iustum.* Quasi dicat Propheta, regnat vbique profunda iniquitas, Dei obliuio, iniustitia, & peruersitas. Et ego ad te clamo & vocifero, vt mittas eum qui debet saluare, & oppressos eripere, & finem iniquitati dare. Subiungit verò capite sequenti responsum: *Et respondit mihi Dominus, scribe visum & explana eum super tabulas, vt percurrat qui legerit.* Sensus est: Scribe visionem quam tibi ostendo, & tam apertis litteris scribe, vt non immoretur, qui legerit, sed omnes statim facilè legant & intelligant. Sed quid iubetur scribere? hoc quod sequitur. *Si moram fecerit, expecta eum, quia veniet, veniet & non tardabit.* Non tardabit: quia tempore veniet à se determinato, & vltra suum tempus non differetur, ille enim non dicitur tardare, qui suo tempore venit. Deinde Prophetis eleuatis ad considerationem æternitatis, modicum tempus dicitur, etiamsi mille anni fiat. Hæc verò intelligenda esse de Christo, patet ex sequentibus, dum ait: *Domine audiui auditum tuum & timui: opus tuum in medio annorum viuificabis, misericordiæ recordaberis.* q. d. Considerans pleniùs promissionem mihi factam, raptus sum in admirationem. Considerauі enim quod tandem misericordiæ recordaberis. *Considerans te de monte Pharan venientem*, hoc est, de monte vmbroso & condenso, de altissimi Patris sinu. Considerauі denique *ab Austro venientem*, quia orieris de Bethleem, quæ est ad Austrum, & diabolus fugiet, & mors ante pedes tuos. Vndè gratias agens de tanto beneficio: *Gaudebo in Domino, & exultabo in Deo Iesu meo.* Hæc sparsim ibi ad Christum spectant.

Cap. 2.

Cap. 3.

Septima Scriptura quæ hùc referri potest, est illa apud Isaiam, *Ad me clamat de Seir, Custos quid de nocte, Custos quid de nocte?* Quod sic mysticè quidam interpretantur. O Deus qui custos es hominum, & speculator super salutem eorum, de æternitatis specula *Ad te clamat Seir*, populus gentilis & peccator (Seir erat nomen Esau, à quo multæ gentes descendunt, & significabat pilosum) Clamat ergo: *Quid de nocte?* Quid de tanta tribulatione fiet? Quota hora noctis est? Num diu adhuc duratura est? Quandiu in hac peccatorum & ignorantiæ nocte versabimur? Nunquid appropinquat dies? Quando aderit aurora gratiæ, & mane illud, quo Sol iustitiæ Christus oriatur, vt omnem è mundo pellat caliginem? Quando poterimus dicere, nox præcessit, dies appropinquauit? Respondet custos: *Venit mane & nox, si quæritis quærite, conuertimini & venite.* Obscura responsio: cuius ad nostrum propositum hic potest esse sensus. Nox quidem adhuc est, sed instat mane: si quæritis Christum, & eius gratiam ac lucem, quærite diligenter: perseuerate in quærendo & tandem inuenietis. Sic Simeon Iustus velut alter Iacob, tota nocte luctabatur cum Deo, desideriis, votis, lachrymis: nec voluit eum dimittere aut dimitti: nisi voti compos fieret & benedictionem impetraret. Vnde responsum accepit, *non visurum se mortem, nisi videret Christum Domini*: Perseuerauit quærendo; & inuenit, ac eum complexus est. Vidit ergo eum venientem tanquam *Lumen ad reuelationem gentium & gloriam plebis suæ Israel.* Vnde in illo verificatum illud fuit: *Propter Sion non tacebo, propter Ierusalem non quiescam, donec egrediatur vt fulgor iustus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur.* Omnia desideria SS. Patrum, in corde Simeonis, velut scintillæ in fornace amoris, videntur coaduοata fuisse & efferbuisse: ideòque meruit responsum, & desideriorum omnium præcedentem in animabus iustis effectum: dum amplexatus est sacris amoris vlnis illum, qui erat, *Desiderium collium æternorum.*

PROPOSITIO II.

Licèt Incarnatio tot votis expetita fuerit, longo tamen tempore distulit eam Deus.

Conueniens verò id fuit, cùm enim ordinatum fuerit ab ipsa Sapientia, quæ disponit omnia suauiter; quis dubitabit id congruum fuisse? Rationes congruentiæ variæ sunt.

Prima, non fuit conueniens statim fieri à peccato, ne homo mali quo laborat perniciem, & beneficij quod accepturus erat magnitudinem, ignoraret. Dilata ergo fuit, vt intereà morbi magnitudo innotesceret, & gratiæ Mediatoris necessitas appareret. Homo superbiendo peccarat, debuit se humiliando agnoscere, indigere Liberatore, & diu ad eum clamare. Reliquit enim Deus priùs hominem in libertate arbitrij in lege naturæ, vt sic vires naturæ suæ agnosceret, vbi cum deficeret, legem accepit, qua data, inualuit morbus, non legis sed naturæ vitio: vt ita natura, cognita infirmitate, clamaret ad Medicum, & gratiæ quæreret auxilium. Et sæpè Medicus expectat, vt malum ad summum increuerit, vt artem ostendat. Ita cum nec naturæ lex, nec Moysis sufficere potuit, illustrior apparuit ars Christi & effectus gratiæ eius. Simulque tarditas hæc cessit in punitionem peccati, quia ostendere voluit homini, quàm graue fuerit peccatum primi hominis, & quàm sibi displicuerit, dum per tot annorum millia illud puniuit. Iacebat ergo homo quatuor millibus annorum æger, planè desperatus in putredine & corruptione. Visitare eum venerant tot Prophetæ, consolationis aliquid & spei dari potuerant, sanitatem non poterant. Necessarium fuit clamare ad Medicum, qui, vnguento confecto, ex suis visceribus, solus poterat mederi, & omnem languorem tollere.

Secunda ratio sumitur ex parte dignitatis Verbi; vt quanto is qui expectabatur maior erat, tanto eum præconum longior series præcederet, qui variis signis, figuris, oraculis, mentibus hominum eum repræsentarent: vndè prædicendus fuit per multam seriem temporum & annorum.

Tertia ratio est, quia debebat priùs disponi ad tantum mysterium suspiciendum, & instrui mundus ad fidem illius mysterij, vt faciliùs crederetur. Quod factum est primo, per legem naturalem, & generalem promissionem, spemque Mediatoris. Secundo per legem scriptam, & expressiores Prophetias. Tertio per tot cæremonias & sacrificia, quæ Christum præfigurabant & promittebant: instruebatur enim genus humanum, initiabatur ad futurum in ara Crucis Sacrificium. Hinc dicit D. Leo, *Hæc salutiferi operis mora, nos capaciores suæ vocationis effecit, vt quod multis signis,*

vocibus & mysteriis, fuerat praenunciatum in his diebus Euangelij non esset ambiguum.

Quaerunt interim Gentiles cum Euangelium illis praedicatur (quod olim Porphyrius quidam obiecit Augustino:) Si Deus propter salutem hominum homo factus est, cur non ab initio, vt plures saluarentur; Multi enim ignorantes Deum, in peccato suo perierunt in diuersis saeculis.

Respondeo 1. Deum illo tempore venisse, quod ad salutem electorum congruentissimum fuit, & licet venit et omnes saluare quoad sufficientiam, non tamen omnes quoad efficaciam, sed solum electos. Cur autem hi, & cur in tanto numero electi, quis cognouit sensum Domini? Voluit in his qui liberantur ostendere misericordiam, in his qui ob peccata puniuntur, iustitiam.

Resp. 2. Non plures saluandos, licet venisset initio, si consideremus conditionē hominum, quia tunc pauci erant homines ad eius doctrinam suscipiendam, & pauci qui eius gratia & praesentia fruerentur, aut quibus Euangelium, vel ab ipso, vel a Discipulis posset praedicari. Deinde paulatim fides & charitas languescerent, quia haec est hominum conditio. Nam videmus in Ecclesia primitiua, homines paulatim à feruore declinasse. Videmus & initio mundi, Dei cognitionem & morum honestarem statim coepisse languere & deficere. Videmus & in Religionibus, quomodò paulatim deficiunt a primo feruore. Sic ergo breui tempore, & in paucis hominibus feruor fidei durasset, & genere humano propagato, fides illius mysterij obscurata iam foret.

PROPOSITIO III.

Conuenientissimo tempore Christus venit. Venit enim velut in medio saeculorum, tanquam communis Saluator iuxta illud: *Opus tuum in medio annorum viuifica illud.* In medio annorum captiuitatis & peregrinationis nostrae, notum fecit Dominus salutare suum: quod non est intelligendum praecisè (nam sic scirent diem iudicij saltem Angeli) sed morali quadam ratione, Et propriè loquendo in Scriptura illud dicitur in medio, quod est inter extrema, licet non sint aequalia. Non ergo plane in medio venit, nec omninò in fine, sed velut, in medio, vt plutibus omnes saluentur. Primo aliqui per fidem venturi. Secundo, aliqui per fidem praesentis. Tertio, alij per fidem praeteriti. Pro quod etiam nota, quod triplex est perfectio iuxta D. Thomam, perfectio naturae, gratiae & gloriae, Perfectio naturae fuit in principio saeculorum: perfectio gloriae erit in fine. Perfectio gratiae media est inter vtramque, ideò Christus per quem gratia facta est, circa medium saeculorum venit, vt communis saluator. Nec decuit differri in finem omnino saeculi, quia iam mores omnino corrupti forent, fides amissa, animi desperatione fracti: quod facile credet, qui corruptionem morum in lege naturae & scripta, cum ad fines suos deuenerunt, considerauerit. Tempus tamen noui Testamenti, aliquando dicitur finis saeculorum, iuxta illud: *Nos sumus in quos fines saeculorum deuenerunt.* Item, *In nouissimis diebus erit praeparatus mons domus Domini, Filioli nouissima hora est,* inquit Ioan. Quae omnia dicuntur, quia hoc tempore data est lex vltima, & completae Prophetiae, estque vltima aetas mundi, Habet enim mundus sex aetates iuxta Augustinum.

(Abac 3. — 1. Cor. 10. — Isa. 2. — Ioan. 2. 2.)

Prima aetas, ab Adam vsque ad diluuium:
Secunda, à diluuio vsque ad Abraham:
Tertia, ab Abraham vsque ad Dauid
Quarta, à Dauid ad captiuitatem Babylonis:
Quinta ab illa captiuitate vsque ad Christum:
Sexta, à Christo vsque ad finem mundi. Haec licet diuturnior sit, censetur vna, quia durat semper eadem Ecclesia, eadem forma regiminis, eadem gratiae communicatio, eadex lex, idem sacerdotium.

Dicitur & hoc tempus nouissima hora, comparatione ad aeternitatem, ad quam *Mille anni tanquam dies hesterna quae praeterijt.* Vnde refert Hugo Cardinalis, quod quidam coniurans daemonem, cum interrogabat in persona obsessa, quando cecidisset de Celo? Respondit: Heu. Cui ille Mentiris, Pater mendacij. At daemon; *Cur me arguis mendacij? si scires aeternitatem, totum tempus à constitutione mundi vnam horam reputares* Ita Hugo.

(Hugo in Psal. 89.)

Porro opportunissimo tempore Christum venisse, docet D. Bernadus his verbis. *Sapienter dispositus Sapientia, vt cum magis esset necessarium, tunc primò offerret auxilium: nam lux diuinae notitiae parua erat, abundante iniquitate, refrigerat charitas, iam non apparebat Angelus, non loquebatur Propheta cessabant velut desperatione victi, prae nimia hominum obstinatione. At ego, ait Filius, tunc dixi, ecce venio. Sic, dum medium silentium tenerent omnia, omnipotens sermo tuus Domine, à regalibus sedibus venit, &c.* Ita Bernardus.

(Bern ser. 1. de Adu.)

Hinc est quod tempus quo Christus venit, dicitur *Plenitudo temporis* 1. quia erat tempus illud opportunum: quo debebant impleri diuinae promissiones. Secundò, quia tunc debebant impleri propheticae visiones. Tertiò, quia debebant impleri omnes figurae & caeremoniae legales. Quartò, quia illo tempore debebat dari plenitudo gratiae & donorum spiritualium. Deniquè, quia & illo tempore debebant impleri ruinae Angelorum, & restaurari vniuersa, siue quae in Coelis, siue, quae in terris, vt suprà explicui.

LECTIO I.
ARTICVLVS SECVNDVS.
Et in Iesum Christum.
DE NOMINE IESV.

1. *Docet, IESVM esse nomen proprium.*
2. *Impositum esse à Patre.*

PROPOSITIO I.

Hoc nomen, est Christi nomen proprium. Sicut nomen meum est Iacobus, & alterius Petrus aut Paulus, ita huius hominis qui est Filius Dei nomen proprium est IESVS. Et hinc est, quod ad eius pronuntiationem, reuerentiam facimus, & non ad alia eius nomina. Alia nomina sunt communia seu appellatiua, vel ei accommodata. Sic dicitur Christus à dignitate, quod nomen Regibus etiam conuenit & Sacerdotibus, licet illi per excellentiam tribuatur. Sic aliquando dicitur Pastor ouium, Via, Agnus, Leo, Petra, vitis: sed haec sunt nomina metaphorica, ad significandam aliquam in ipso proprietatem. Verùm, hoc nomen IESVS, proprium est ad hanc personam diuinam in hac natura humana significandam impositum.

Sed quaeritur, an ita sit proprium, vt nunquam alteri fuerit impositum? Affirmat Galatinus, Pagninus, Iansenius. Licèt enim aliqui sint similiter vocati, vt Iesus Naue, Iesus Sydrach, Iesus Iosedech, dicunt tamen easdem non fuisse omnino litteras, nec significationem. Nomen enim eorum erat, *Iosua*, hoc est, Deus saluabit, nomen Christi erat, *Iesus*, hoc est, Saluator vndè dicitur: *Vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit.* Haec scriptura si benè attendatur, de Ecclesia intelligitur. Loquitur enim ibi Propheta de sion, quae Ecclesiam significat, de qua dicit quod non vocabitur ampliùs antiquo nomine, *Ecclesia Israelis*, sed Christi Redemptoris, vt ibi notat D. Hieronymus. Vel vt alij explicant: Nomen nouum Ecclesiae, siue sion, est illud quod versu quarto exprimitur, dum dicitur, *Vocaberis voluntas mea in ea.* Sed tamen illa scriptura etiam verificatur de Christo quoad hoc, nomen IESVS. sicut enim noua est vnio duarum naturarum, noua conceptio ex muliere fine viro, noua virginitas ex Virgine Matre, noua vita & doctrina, noua mors qua author vitae moritur, noua resurrectio qua resurgit propria virtute, ita nouum est nomen IESVS.

(Isa. 62.)

Primò, quia antiquum nomen erat illud, *Verbum Dei, Filius Dei, Sapientia Patris*, nunc autem nouo nomine dicit Angelus, *Vocabis nomen* IESVM.

Secundò, licet admitteremus materiale hoc nomen, idem in sono litterarum suprà nominatis personis impositum fuisse, tamen vis & efficacia & ratio huius nominis noua est singularis in Christo. soli enim illi competit ratio nominis allata ab Angelo: *Ipse saluum faciet populum à peccatis eorum.* Itaque soli illi hoc nomen iuxta significationem suam perfectam competit, quia ipse solus author est salutis spiritualis aeternae, & vniuersalis, quae est perfecta salus hoc nomine significata. Alij particularem solùm aliquam salutem attulerunt, temporalem & transitoriam.

Tertiò, ab aliquibus hoc nomen fuit impositum, fuit in ordine ad Christum, quia illius figuram gerebant. Sic Ioseph a Pharaone vocatus lingua Aegypti, *Saluator mundi*, typus erat Christi. sicut enim ille à fratribus venditus Aegyptum fame liberauit: ita Christus venditus à fratribus, mundum terebinthum pane vitae à spirituali fame liberum effecit, & sicut ille Dominator Aegypti, & ita hic factus est Iudex mundi.

Item,

Item, Iosuë, Iesus vocatus, figura Christi fuit introducens populum ad terram lacte & melle manantem, quod non potuit Moyses. Significabatur enim quod lex Moysis saluare nos non potuit, sed hoc reseruabatur Iesu nostro, Filio Dei. sicut enim Iosue aperto Iordanis flumine ad terram promissam populum introduxit, ita Christus patefacto Baptismate (quod in eodem fluuio exordium habuit) nos ad terram æternis deliciis affluentem introduxit.

Denique sicut Iosedech (qui etiam Iesus dictus est) Sacerdos magnus, post captiuitatem Babylonicam populum reduxit in Ierusalem, & templum reædificauit: ita Christus summus Sacerdos, post diabolicam captiuitatem, populum reduxit in cœlestem Ierusalem, ergò & ipse figura fuit IESV nostri.

PROPOSITIO II.

Impositum fuit hoc nomen à Patre æterno, & ministeris Angelis Virgini reuelatum

Ratio est prima, quia nomen imponere, est manus eius qui habet authoritatem in eum cui imponitur, nullus autem proprium ius & authoritatem habet in Christum, nisi Deus. Sic asserit Cyrillus, dicens: *Quando unigenitus Filius Patri coæternus ex muliere natus est, & filius declaratus, & Primogenitus appellatus, ac inter multos fratres numeratus, nunc ille quoque qui secundùm naturam Pater est, Patris leges secutus, nomen hoc præfiniuit.*

Lib. de fide ad Theodos.

Secunda ratio, quia perfecta nominis impositio ex perfecta rei cognitione procedit, nullus autem Christi dignitatem perfectè cognoscebat, nisi solus Pater, nemo perfectè nouerat officium aut finem ad quem mittebatur, nec effectus particulares huius nominis, nisi Pater. Non est inuenta creatura in cœlo aut in terrâ, Angelica aut humana, nec Ioseph, nec Maria, sufficiens ad imponendum ei nomen, nec satis cognoscens excellentiam huius infantis. vnde huc respicere videtur Salomon, has altissimas quæstiones proponens.

Prou. 30.

Quis ascendit in cœlum & descendit?
Quis continuit spiritum in manibus suis?
Quis colligauit aquas quasi in vestimento?
Quis suscitauit omnes terminos terræ?
Quod nomen est eius, & quod nomen filii eius si nosti?

Tertia ratio est quia nominis impositio quando fit à Deo, est specialis beneuolentiæ & priuilegi signum, singularemque indicat dignitatem Vide in Abraham, Isaac, Israel, Sampsone, Ioanne, Petro. Ergo hoc priuilegium paucis concessum non debuit Christo denegari. Porrò illud nomen à Patre decretum, impositum illi fuit in circumcisione, moris enim erat paruulis tunc dare nomen.

Primò, quia quando data fuit Abrahæ circumcisio, nomen mutatum ei fuit, anteà vocabatur *Abram*, tunc *Abraham*, addita ei littera H. siue He, quæ desumpta est ex ineffabili nomine Dei: & significat idem quod, *Vita*, vt significaretur mysterium Incarnationis, quod scilicet caro Saluatoris illius qui vitam afferre debebat, ex eo processura erat.

Secundò, Tunc imponebatur nomen, quia paruuli cum solemnitate tunc offerebantur Deo, & velut cælesti hæreditati inscribebantur, ac de populo Dei censebantur, per Sacramentum Circumcisionis; quæ quidem fiebat die octauo, vt significaretur, quod post vitæ huius septimam octaua consequetur; in qua consecrabimur Domino, & nomina nostra scribentur in cœlis, & apponemur ad populum Dei. Adde, semper moris fuisse etiam apud Gentiles, nomina imponere cum aliqua sacra solemnitate. Vndè Athenienses die decimo conuocatis vicinis & amicis, oblatisque sacrificiis, nomina pueris imponebant. Romani verò octauo die puellis; masculis autem nono die imponebant nomina, eos prius lustrando Diis, & dies illi lustrici vocabantur. Sic quod nos nunc in Baptismo, Iudæi id in circumcisione obseruabant, hoc Christus etiam voluit obseruare.

Ità refert. Suidas.

Tertiò, Ratio specialis fuit in Christo, noluit enim hoc nomine Saluatoris insigniri, nisi cum sanguinem pro hominibus cœpit fundere, vt sic nomen illud ex tunc mereretur inchoans officium Redemptoris, incipiens operari salutem nostram per sanguinem: *Non enim fit redemptio sine sanguine.* Et quidem hæc effusio erat sufficiens pro vniuerso mundo, sed voluit totum in fine effundere, vt copiosam daret redemptionem, & nomen Iesus siue Saluatoris, quod cruore suo exararat in carne sua, & signarat per culterum circumcisionis, vltimis doloribus consummaret in cruce per sanguinem lateris. Tunc ergo erat sacrificium matutinum, in quo ad demonstrandam charitatem, incipit aperiri fons salutis, vena sanguinis; sed statim clauditur, quia in cruce vespertinum sacrificium reseruabatur, de quo illud intelligi potest: *Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Reseruabatur, inquam sacrificium illud consummatiuum totius charitatis, quando aperietur vena cordis & amoris, ad effundendum totum pretium quod hauriri poterit de quinque fontibus Saluatoris. Vides ergo, ô anima Christiana! quàm carum ei hoc nomen fuerit, quod tanto pretio emere voluerit, toto scilicet sanguine suo pretioso? Consideras ne quam carè ei constes, quandoquidem hoc nomen non tam pro se, quàm pro te emere voluit, & pretium tale dare? Si hoc expendis, pone ergo nomen illud, vt *signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum*: quia dilectionis morte fortioris fuit indicium. Fide in voluntate, vt illius nunquam obliuiscaris, qui nunquàm obliuiscitur tui. Sit frequens in lingua tua, vt illud benedicas. Sit velut impressum in manibus & omnibus membris tuis, vt semper operetis ad laudem & gloriam nominis eius. Sic fiet vt semper, *benedicat anima tua Domino, & omnia interiora & exteriora tua nomini sancto eius.*

Exemp.

Quodam die Circumcisionis sacro B. Gertrudis virgo ordinis D. Benedicti offerebat Domino salutationes pias dulcissimi nominis Iesu continentes perfectiones eius. *Aue Iesu benignissime, Aue Iesu amantissime, &c.* Has cum delectatione cordis pronuncians, cupiebat reperire omnia adiectiua perfectionem aliquam significantia, quibus diuinum cor medullitus efficeret. Cumque in horum scrutinio affectuosius laboraret, eius affectu victus Dominus, in impetu amoris blande se ad eam inclinans, infixit ori eius mellitum osculum, *Ecce impressi ori tuo nomen meum dulcissimum & dignissimum quod palam portabis coram omnibus, & quoties ad illud proferendum labia mouebis, melos suauissimum mihi resonabis*, His dictis, comperit in superiori labio animæ suæ, aureis & viuis litteris scriptum, *Iesus*, in inferiori labio scriptum, *Iustus*, Vnde per inscriptionem, *Iesus*, intellexit quod omnibus à se audire cupientibus, salutem & misericordiam diuinæ pietatis pronunciare deberet. Per inscriptionem *Iustus*, cognouit quod his qui durioris essent mentis, & blandis monitis non consentirent, diuinæ iustitiæ vltionem deberet proponere, vel sic minis terrendo corrigeret, quos suauibus monitis ad Deum trahere non valeret.

Lib. Insinuationum diuinæ pietatis S. Gertrudis

LECTIO VIII.

De dignitate nominis Iesu.

1. *Docet reliqua nomina Christi in illo comprehendi.*
2. *Esse titulum gloriosum Christi.*

PROPOSITIO I.

Hoc nomen continet reliqua omnia nomina quæ Christo tribuuntur, illaque transcendit.

Varia nomina illi tribuuntur in Scripturis.

De illo enim loquens Isaias, dicit: *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius, & vocabitur nomen eius Admirabilis, Consiliarius, Deus Fortis, pater futuri sæculi, Princeps pacis.* Hanc Scripturam latiùs explicabimus hic.

Dicit ergo, *Paruulum nobis natum & datum esse*, non enim merito nostro sed sola gratiâ *non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum magnam misericordiam suam*, ad nos venit *Datus est*, non venditus, quia nemo potuit pro eo pretium dare, nemo tantum bonum mereri. Dicit etiam *nobis natum esse & datum*; quia hominibus, non angelis natus est: *Nusquam enim Angelos apprehendit*, inquit Paulus: nec eos à peccato liberauit. Datus est verò nobis multipliciter tanquam Magister nostræ instructionis, tanquam Dux nostræ peregrinationis, tanquàm Redemptor nostræ captiuitatis. Datus vt Frater & Socius, vt pastor & Cibus, vt Fideiussor & Pretium, vt Sanctificator & Sponsus, vt Glorificator & Merces.

Principatus super humerum eius. Crux scilicet, in qua debebat exaltari, signum Imperij sui, sceptrum Regni: hanc iam

iam à natiuitate gerebat in corde, hanc amplectebatur & in spiritu, se in illa Patri offerebat, quam posteà gestaturus erat in humeris, tanquam trophæum victoriæ suæ. Vnde visus est à Sybillâ; & imperatoris Augusto ostensus Puer crucem gestans, in Sole residens. Iam ergò ab initio Christum grauabat sceptrum hoc,& Principatus.

Hunc verò paruulum multis nominibus dicit vocandum. *Primò vocabitur Admirabilis.* Vtique quia Deus & homo, quod anteà fuit inauditum, Humilis & Sublimis, Paruulus Immensus, Mortalis &immortalis, Omnipotens & Egenus, Verbum, Infans,&c. Admirabilis certè in omnibus.

1. Admirabilis eius Conceptio, spiritu obumbrante, facta.

2. Admirabilis Natiuitas, quia sine Matris dolore.

3. Admirabilis vita, quia fuit sine peccato.

4. Admirabilis Prædicatio *Nunquàm sic homo locutus est*

5. Admirabilis in miraculis *Nemo potest signa facere quæ facit.*

6. Admirabilis in Transfiguratione: *Facies eius sol.*

7. Admirabilis in passione: *Sol obscuratur, petræ finduntur.*

8. Admirabilis in Resurrectione, in motu terræ,&c.

9. Admirabilis in descensu ad inferos, totum terrens Sathanæ regnum.

10. Admirabilis in Ascensione *gradiens in multitudine virtutis suæ.*

11. Admirabilis in Corporis sui distributione, in Sacramento Eucharistiæ.

12. Admirabilis in die Iudicij, bonos coronans, malos damnans.

13 Admirabilis tota æternitate in magnificentia gloriæ.

Apoc. 3. *Secundò*, vocabitur *Consiliarius*, quia magni consilij Angelus est, ipse est qui inspirat bona consilia. Vnde cuidam hoc dat consilium: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia.* Alteri dicit. *Pœnitentiam age, alioqui veniens mouebo candelabrum tuum.* Dicit, & cuidam, *suadeo tibi emere à me aurum ignitum.* Denique tota Scriptura plena est consiliis ab eo venientibus. Ad hunc ergo Consiliarium recurrendum est cum de statu deliberas, aut cum res grauis tibi incumbit, aut cum de salute cogitas. Et iuxta consilium Tobiæ, *Pete ab eo vt vias tuas dirigat, & omni tempore consilia tua in ipso permaneant.* Cum enim homo per varia diuerticula possit errare, non debet esse contentus suis, aut hominum consiliis: sed debet confugere ad hunc Consiliarium, qui nec falli potest, nec fallere. Vnde monet Bernadus eos qui de statu deliberant, attendere ad eius vocationem, relictis mundanorum hominum consiliis. *Vocat, inquit, magni consilij Angelus? Quid adhuc aliena consilio præstolaris? Vocat Oriens, & tu attendis ad Occidentem.* Item bene Consiliarius dicitur, qui secundum diuinam naturam est Sapientia æterna: & ideo in ipso sunt consilia sanctissimæ Trinitatis; eius consilio & factus est, & regitur mundus. Et secundum naturam humanam, ipse ab initio conceptionis per scientiam beatam perfectè conspiciebat omnia Dei consilia: circa futurum & præsens sæculum, circa Angelos, circa electos & reprobos: & vt homo, peregit fidelissimè sublimia illa consilia de Redemptione hominum.

Tob. 4.

Ser. Ecce reliquimus omnia.

Tertiò vocabitur Deus, quia Creator omnium est: Deus ergo est, non participatiue, vt homines, de quibus dicitur: *Ego dixi Dij estis.* Non abusiue, vt Idola, quæ Dij vocantur cum sint opera manuum hominum. Non vsurpatiue, vt aliqui homines superbi in terris, qui sibi nomen Dei vsurparunt, nullum præter se agnoscentes, vt Nabuchodonosor, Herodes, Pharao, Sennacherib & similes. Sic Alexander se filium Iouis existimauit, ita vt Olympias mater eius de illo conquereretur, quod adulteram eam faceret, dicens se filium Iouis. Christus ergo Deus vocatur, sed verè, sed essentialiter. Vnde vt ostenderet se verum Deum, exclusit omnes Deos gentium, veniens in hunc mundum, vt latè diximus. Deus ipse est siue tonans in cœlo, siue vagiens in præsepio, siue latens in Ægypto, siue pendens in patibulo, siue iacens in sepulchro, vbique diuinitatis suæ signa dedit.

Tract. 3. Lect. 1. Prop. 6.

Quartò vocabitur Fortis: Quia vbique potens, in cœlo, in mundo, in cruce, in sepulchro, in inferno. In mundo deuicit mundum. In cruce deuicit peccatum. In sepulchro deuicit mortem. In inferno deuicit dæmonem. In aëre eum sanctificando; aëreas potestates, imo vbique dæmones deuicit, qui *fortis vocatur in prælio.* Vbique contra eum luctatus in cœlo enim iuxta multos, propositus fuit Lucifero adorandus per fidem, inuidit ille hominem Deum esse, & factum est prælium Luciferi cum Angelis: *& vicerunt eum in sanguine Agni*, ita vt virtute Christi, in æternum cruciandi proiecti sint in terram miseriæ & tenebrarum, vt

Apoc. 12.

multi interpretantur. Si ergo vicit eum in cœlo.

2. Luctatus est adhuc in vtero dum ad Ioannem pergens etiam in vtero existentem, ab eo originale peccatum, & dæmonis expulit potestatem.

3. Luctatus est in Natiuitate & pueritia, dum ipso nascente, idola conticuerunt, & ipso Ægyptum ingrediente, diuersis in locis corruerunt, de quo erat prædictum: *Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & commouebuntur simulachra eius.* Sensus est: Ipse vectus vlnis matris, tanquam nube leui, portabitur in Ægyptum, & eorum idola concident ad eius præsentiam.

Isay 19.

4. Præliatus est in deserto per quadraginta dies, & velut alterum Goliath supplantauit *electis de torrente lapidibus*, hoc est, de Scripturæ sacræ flumine authoritatibus.

5. Luctatus est in mundo dæmones eiiciens de corporibus obsessis, ita vt dicerent: *Quare ante tempus venisti torquere nos.*

6. Luctatus est in Cruce, & cum affixit ibi, de quo dixerat: *Nunc princeps huius mundi eiicietur foras.* Denique præliatus est in inferno, dum vectes ferreos confregit, & prædam eripuit, ita vt de eo ascendente cum triumpho dicatur: *Dominus fortis & potens in prælio, ipse est Rex gloriæ.*

Quintò, vocabitur Pater futuri sæculi. Ipse enim in natiuitate attulit nobis nouum sæculum, nouam ætatem auream, per abundantiam gratiæ & donorum: In passione genuit nos, variis angustiis & doloribus, vt qui eramus filij diaboli, essemus filij Dei, & qui eramus filij huius sæculi, essemus filij sæculi futuri. Ibi ergò regenerati sumus, & regenerationis nostræ locus, fuit lateris ipsius vulnus. Item in resurrectione, inquit Petrus, *regenerauit nos in spem viuam, in hæreditatem incontaminatam, immarcessibilem conseruatam in Cœlis.* Denique post Ascensionem, *misit Spiritum adoptionis suæ in corda nostra, in quo clamamus Abba Pater*, respirantes ad futurum sæculum, & ad hæreditatem Patris nobis conseruatam. Immò verò vsque ad futurum sæculum nos velut vtero suo gestat parturiens: quia dicit per Isaiam: *Audite me domus Iacob, qui portamini à meo vtero, vsque ad senectutem. Domus Iacob & residuum domus Israel, vocat sibi fideles & electos suos: ego ipse, & vsque ad canos ego portabo, ego feci & ego feram, ego portabo & saluabo.* Rectè vero Vatabulus vertit, *Pater æternitatis.* Vtique Adam genuit nos tempori, Christus æternitati; Adam morti, Christus resurrectioni: Adam terræ, Christus cœlo: Adam huic sæculo, Christus futuro: *ille enim apparebat in carne qui electos adscribebat in æternitate.*

Isa 40.

Sextò, vocabitur Princeps Pacis, tum quia medium parietem soluens, fecit vtraque Vnum, ipse pax nostra, tum quia fuit, *pacificans per sanguinem, siue quæ in cœlis, siue quæ in terris*, tum quia posuit fines nostros pacem sempiternam. Denique, ipse est Author omnis pacis, siue cum Deo, siue cum proximo, siue cum conscientia nostra: quoties turbata est pax interior, ad hunc Principem pacificum nobis recurrendum est.

Audi alia adhuc omnia apud Isaiam, apud quem vocatur nomen eius: *Accelera, spolia, detrahe, festina prædari. Accessi*, inquit, *ad Prophetissam, & concepit filium, & dixit mihi Dominus, sume tibi librum grandem & scribe velociter: spolia, detrahe, cito prædare. Sed vocauitur puer, quia antequàm sciat vocare Patrem & Matrem, diripiet spolia Samariæ.* Sensus est, Ostensa est mihi in visione Prophetissa illa Virgo Maria, ad quam accedens vidi illam concipere & parere puerum, de quo dictum est. Voca nomen eius: *Velociter spolia, detrahe*, Non quod tali nomine literaliter appellandus foret, sed quod iure sic vocari possit, eo quod res significata hoc nomine, ei aptè conueniat, quia diabolum & infernum spoliaturus est. Immò, quia antequam sciat naturali modo dicere, *Pater mi, Mater mea*, incipiet prædari: tot enim millia infantium diabolo eripuit, & tres Reges ex infidelitate eduxit adhuc puer, & idola per eum confracta sunt.

Isa.c.8.

Iterum dicitur vocandus, *Emanuel, quod interpretatur, Nobiscum Deus*, quod quidem nomen ei conuenit, quia tunc singulariter, *Nobiscum*, esse cœpit Deus, quando Verbum Caro factum est. *Nobiscum*, per carnem & conuersationem *Nobiscum*, per opem specialem, gratiam ac illuminationem. *Nobiscum*, in Eucharistia, vsque ad sæculi consummationem, de qua rectè intelligi potest illud: *Ecce Tabernaculum Dei cum hominibus* (hoc est corpus eius) *& ipse Deus cum eis erit eorum Deus.* Denique. *Emanuel*, siue *Nobiscum Deus*, in tota æternitate, quia assumet nos ad se, & gloriabimur in diuinitatis & humanitatis eius limpida visione.

Isa c.7.

Alibi quoque vocatur nomen eius. *Oriens.* Item vocabunt eum, inquit Propheta, *Dominus iustus noster.* Hæc verò omnia nomina comprehenduntur in nomine *Iesu.* Quid est enim

Iesus

Iesus ? nisi paruulus qui natus est nobis, & filius qui datus est nobis, magnus & laudabilis in ciuitate cælesti, paruulus & amabilis in ciuitate terrestri.

Secundo, quid est *Iesus*, nisi is qui est, *Admirabilis* in Natiuitate, *Consiliarius* in prædicatione, *deus* in operatione, *fortis* in passione, *Pater futuri sæculi* in Resurrectione, *Princeps pacis in beatitudine*, inquit Bernardus.

Tertiò, quid est *Iesus* nisi, Emmanuel *nobiscum Deus* in carne, in Sacramento, in hoc sæculo, in futuro. Ab hoc nomine, *Emmanuel* decurtatum est illud nostrum, *Noel*, id est, nobis Deus, vel noster Deus, quod in Hymnis Natalitiis iubilando ingeminamus, atque inde Gallis hoc festum vocetur, *Noel*, siue parui Emmanuelis festum.

Quartò, Quid est *Iesus*, nisi filius ille, cuius nomen est: *Accelera, spolia, detrahe*. Ipse enim est velox spoliator, festinus prædator qui breui tempore spoliauit infernum, orbem totum ad se conuertens.

Quintò, Quid est *Iesus*, nisi is cuius est, *Oriens nomen eius*, duplicem habens Orientem, vnum à Patre in æternitate, quia splendor gloriæ eius: alterum à matre in tempore, à qua egreditur vt splendor gloriæ nostræ.

Sextò: Quid est *Iesus*, nisi *Dominus iustus noster*, vel vt alij legunt, *Dominus iustitia nostra*? Ipse enim factus est nobis, *Iustitia, Sapientia, Redemptio, Sanctificatio*, inquit Apostolus, ita vt Iesus nihil aliud sit, nisi is qui est *nostra Redemptio, amor & desiderium, Deus Creator omnium, homo in fine temporum.*

Denique vt breuiter omnia complectar, Iesus nihil aliud est quàm, *Verbum caro factum, quod habitauit in nobis*, à quo salus, gratia, gloria, siue in hac, siue in beata vita per totam æternitatem nobis veniunt. Propterea comprehendit nomen Iesus omnia nomina siue pietatis, siue maiestatis Christo competentia, inquit Bernardus. Sicut enim dico, *Rex Hispaniarum*, comprehendo omnes titulos qui Philippo adscribuntur. *Rex Castellæ, Portugalliæ, Arragoniæ Nauarræ*, &c. Ita in hoc nomine, *Iesus*, comprehendo quod sit *Sapiens, Omnipotens, Misericors, Iustus* & alias infinitas perfectiones ei competentes siue vt Deo, siue vt homini. Et propterea dicitur hoc nomen, super omne nomen, tum quia excellit omne nomen, siue Angelorum, siue hominum, tum quia complectitur in se omnia alia Christi nomina, & illa transcendit.

PROPOSITIO III.

Hoc *nomen inter cætera specialiter cedit Christo, in titulum gloriæ æternum.* Ratio est, quia illud acquisiuit merito Passionis suæ. Aduerte, nomina quæ à parentibus, aut ex origine, aut a casu dantur, non ita æstimari, sed quæ heroico aliquo actu parta sunt in titulum gloriæ cedunt. Sic gloriosum fuit Iacob, nomen *Israel*, quia obtinuit illud ob luctam quam habuit cum Angelo. Sic Simoni, *Petrus*, quia datum fuit ob firmitatem fidei, & confessionem diuinitatis. Sic gloriosa fuere nomina data ob victorias. Scipio dictus Africanus, & alter Asiaticus, ab Africa vel Asia subiugata. Itaque Christus habet plura nomina iure diuinitatis, quasi à natura & origine, sed hoc, acquisiuit Sanguine suo, & victoria contra hostem humani generis. Licet enim datum sit à natiuitate, id tamen fuit ex præuiso Passionis merito, & ideo specialiter in illo gloriatur. Hinc voluit illud vertici Crucis figi, tanquam triumphi sui insigne: tunc enim victoriam referebat de peccato & inferno: & crux Columna Triumphalis erat, in qua figi voluit hunc titulum gloriosum, *Iesus Nazarenus*. Quapropter licèt Iudæi odio moti, apud Pilatum vrserint ad delendum hunc titulum, id tamen speciali prouidentiâ Dei non potuerunt, vt semper maneret hic titulus gloriæ ab omnibus nationibus agnoscendus. Crucis trophæo fixus. De quo Prophetia præcesserat in titulo *Psal.* 57. vbi habetur: *in tituli inscriptione ne disperdas*, quod de titulo Crucis intelligit Augustinus, quasi præuiderit Dauid, Iudæos conaturos titulum illum honorificum eradere, sed responsionem accepturos: *Quod scripsi, scripsi.* Et ideò specialiter ordinatum fuisse à Deo, ne tituli inscriptionem disperderent, aut corrumperent; propterea Dauid Psalmo suo hunc titulum præfixit.

Iubebatur summus sacerdos offerens sacrificium Pontificalibus indutus, caput Tiara tegere, ex qua penderet nomen Dei ineffabile, aureæ laminæ incisum, quod ligabatur vitta hyacinthina, vt fronti immineret. Hoc in figura. Nunc autem in veritate, Christus offerens sacrificium, purpureo sanguinis sui colore fulgidus, voluit pro Tiara coronam spineam gerere, & supra apponi illud nomen gloriæ. *Iesus Nazarenus*, vt impleretur illud prædictum per Spiritum sanctum: *Magnificentia illius in Diademate capitis eius.*

Hoc verò nomen dixi æternum esse, quia illud retinet, non solum vsque ad mortem, in qua impleuit officium Redemptoris, sed & per totam æternitatem, ita vt aliqui existiment, quod sicut Christus in pedibus, latere, & manibus habet cicatrices in cœlo: ita & in fronte retineat hoc nomen scriptum, *Iesus Nazarenus*, tanquàm victoriæ suæ signum. Vnde legimus illum apparuisse B. Edmundo, puerum puero, cum hac aurea Scriptura in fronte, & dixisse: *Hoc nomen est deus, & memoriale suum in æternum.* Illud ergo nomen non peribit in æternum, nec eius memoria, sicut nomen quod sibi homines comparare student, alij per scientiam, alij per artem bellicam, alij aliis artibus; quorum memoria cum nomine statim pertransit velut sonitus aut fauilla quam ventus dissipat, licèt illi aut Pyramidibus, aut palatiis illa inscripserint.

Hinc memorabile est, quod scribit Plinius, authores Pyramidum Ægypti (quarum aliquæ Partes Romæ extant, admirationem omnibus excitantes) ignotos mansisse iusto iudicio Dei, ita vt ignoretur quinam fuerint, cum tamen illi his fabricis, nominis æternitatem apud posteros quæsierint. Sic quàm multi doctrina excellentes, post se totum mundum traxerunt, & nunc periit nomen eorum; Quam multi Reges & Principes triumphis celebres, nomen suum æternitati consecrare existimarunt, *& periit memoria eorum cum sonitu*, ipsi autem in flammis permanent æternum cruciandi: De his potest dici illud Iob: *Transierunt sicut naues poma portantes*, quæ aliquid odoris relinquunt in transitu, sed statim iste odor flatu venti dissipatur & moritur, sic & nomen eorum. De nomine verò *Iesus*, dicimus, quod nec tempora, nec obliuio, nec Iudæorum aut hæreticorum blasphemantium rabies, illud delere poterit, sed per omnia ætatum, & sæculorum tempora, perennabit gloriosum cœlo & terra. Reges sceptra, Imperatores Diademata, Pontifices Tiaras submittent illi: Angeli & Seraphin illud adorabunt, & tartarei spiritus ad illud tremet.

Aduertunt hic aliqui, quod sicut nomen Antichristi continet numerum 666. ita nomen Iesus iuxta literas Græcas numerum 888. Vnde Beda dicit. *Sancti nominis Iesu non tantùm Etymologia, sed & literæ iuxta numerum suum perpetuæ salutis mysterium redolent. Numerus enim octauus est symbolum salutis. Octo animæ saluæ factæ sunt, & symbolum gloriæ & requiei ac æternitatis. Et figura noui testamenti, sicut septenarius veteris, quia nobis festus est octauus, illis septimus dies. Vt ergo Deus significaret omnia hæc mysteria, scilicet Christum esse salutis nostræ authorem, Dominum æternitatis, noui testamenti principem, voluit nomen Iesus habere triplicatum numerum octauum.* Idem dicit Beda, *triplicatum illum numerum 888. significare triplicem resurrectionem, quàm Christus operatur. Est enim causa resurrectionis animæ ad gratiam, resurrectionis corporis ad vitam, & resurrectionis nostræ ad vitam, immortalem.* Hinc Tertullianus discutiens illud: *Ego sum Alpha & omega*, dicit alphabetum Græcorum, quia sapientia excelluerunt, diuisum esse in triplicem numerum octauum, sunt enim in eo monades octo decades octo, & hecatondæ siue centenæ octo, ita vt ex his fiat numerus. 888. quem continet nomen Iesus.

Concludendo hic adiicio, nomen hoc æternum, nobis ad æternitatem esse Ducem. Vnde summè fructuosum est in egressu ex hac mortalitate, in extremo spiritu illud inuocare: nempè nomen est vitæ contra tenebras mortis: nomen terribile contra incursus malignorum spirituum, omnes tunc vires ad hominem supplantandum intentantium. In figura huius rei, Iacob moriens dicitur adorasse fastigium virgæ, quam Ioseph habebat. Illa iuxta Ephrem figura erat Crucis, & fastigium significat Tabellam, in qua hoc nomen, *Iesus Nazarenus*, exaratum erat. *Moriens ergo in Fide Redemptoris, itidem osculaturus, & veneraturus Sanctum nomen eius, tunc aspectu frui non poterat, vt sicut nunc Christiani morientes, ore vel corde inuocant illud, ita ipsa exosculans & corde colens desideret.* Vnde & Genes. 48 dicitur adorasse Dominum non Ioseph, quasi in figura Christum adorauit, & nomen eius. Vnde etiam dicit: *Expectabo salutare tuum Domine.*

Quicunque verò in vita zelati sunt pro honore nominis eius, illud habuerunt fauorabile in morte, tanquam solatium, & præsidium. Sic Beatus Bernardinus extremum spiritum reddidit, dum à fratribus in choro cantaretur illa

Antiphona

Plin lib. 36. c. 12

Iob. 9.26

Sixtus Senensis in Bibliotheca Sancta. Sybilla Cumana. Aug. sup. Psal. 6 Hieros

Hebr. 11.

Antiphona: *Pater manifestaui nomen tuum coram hominibus:* ipse enim hoc Deo poterat dicere, qui nomen eius tulerat coram Regibus & populis. Sic Beatus Franciscus pronuncians versum illum: *Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo*, spiritum inter manus Redemptoris consignauit. Sic Beatus Ludouicus in extremo spiritu pronunciabat: *In conspectu Angelorum psallam tibi, & confitebor nomini tuo.* Sic Beatus Petrus Cœlestinus tanquam Cygnus cœpit decantare Psalmum: *Laudate Dominum de cælis*, vbi inuocantur omnes creaturæ ad laudandum nomen Domini; & pronuncians illud: *Omnis spiritus laudet Dominum*, animam quasi sacratam Columbam emisit ad sinum Dei sui. Sic D. Paulus capite plexus ter pronunciat, *Iesus*, & tres fontes erumpunt.

IN FESTO NOMINIS IESV.

Oleum effusum nomen tuum.

Ideò Adolescentulæ dilexerunt te nimis.

Singula huius sententiæ verba ponderabimus. *Primò*, nomen Iesu vocat *Oleum*, quia sicut oleum superfertur cæteris liquoribus, inquit Bernardus, ita hoc nomen supereminet omnia alia nomina, siue Angelorum, siue electorum omnium. In libro vitæ in quo descripti sunt omnes electi, ante omnia scriptum est benedictum nomen Saluatoris, quia in ipso nos omnes electi sumus. *In capite libri scriptum est de me.*

Item hoc nomen superat omnia alia nomina ipsius Christi. Tradunt Doctores sanctius ac venerabilius esse, quàm nomen Dei Tetragrammaton & ineffabile, quod vulgò dicitur Iehoua. Quod non licebat proferre, nisi sacerdoti summo, & hoc tantum in sanctuario tempore ieiunij, & in benedictione Sacerdotali, inquit Harphius. Et dicitur ineffabile, quia eius significatio ab humano corde comprehendi non potest. Loco vero eius ponitur Adonai, quando in Biblia reperitur. Ratio verò, cur nomen Iesu excellat, est, quia Iehoua significat. *Eum qui est*, & idem est re cum illo, *Ego sum qui sum*, Iesus autem significat eum qui est, qui Creator est, ac simul perditos saluat, viuificat, beatificat. Declarant id sequentes antitheses. 1. Iehoua Fons est & principium Entis. Iesus Fons & principium gratiæ, gloriæ & salutis. 2. Iehoua fuit Iudæorum & veteris testamenti Legislator. Iesus Christianorum, & noui testamenti Legiser & Doctor. 3. Virtute nominis Iehoua contritus fuit Pharao & Ægyptus. Virtute nominis Iesu, diabolus & infernus. 4. Virtute nominis Iehoua, Hebræi mare transierunt. Virtute nominis Iesu Christiani per eius Sanguinem transierunt. 5. Virtute nominis Iesu Christiani ad Cœlum veniunt. De litteris verò nominis Iesu & Iehoua an sint eædem, vide Cornelium à Lapide. Num. 13. v. 17.

Vide latius Harph. in Th. myst.

Cornel. in c. 2. ad Phil.

Oleum, quoque, dicitur hoc nomen, *quia pascit, lucet, vngit. Lux, cibus, medicina*, vt latè tradit Bernardus. Et sicut oleum vulnus lenit: ita vulnus in circumcisione inflictum, hoc sacro nomine est mitigatum.

Secundò dicit *effusum Oleum*: hoc cœpit impleri in eius impositione, tunc namque cœpit aperiri vnguentum illud odoriferum, & effundi: Ioseph, Maria, & alij tunc eius odorem suauissimum senserunt. Sed magis adhuc effusum est in eius prædicatione, quia tunc per totum Orbem ad barbaras vsque Nationes eius peruenit odor: *A solis ortu vsque ad occasum, laudabile nomen Domini.* Sicut Maria fundente vnguentum, tota domus repleta est odore: ita huius nominis prædicatione totus mundus, nec solùm mundus, sed & cœlum. Angeli enim odorem senserunt, & recreati sunt, imo & inferi, nam & sancti Patres, & animæ purgatorij, ex hoc oleo lætitiæ prodeuntis. Antequam ergo Angelus hoc nomen reuelaret Ioseph, vnguentum hoc velut clausum erat odor, virtus, & suauitas eius ignota, tamen per rimulas quasdam aliquid huius odoris Patriarchæ & Prophetæ præsenserant. 1. Isaac subolcuerat illud, dum benedicens Iacob dicit: *Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Senserat odorem Christi (cuius personam gerebat Iacob) qui debebat esse ager plenus gratiis, & donis odoriferis. 2. Iacob quoque eius aliquam notitiam videtur habuisse, dum moriens dicit. 1. *Expectabo salutare tuum Domine.* Septuaginta legunt. *Expectabo Iesum.* Et Paraphrasis Chaldæa habet: *Non expectabo salutare Gedeon filij Ioas, quæ est salus temporalis, neque salutare Sampson filij Manue, quæ est salus transitoria sed resurrectionem filij Dauid.* 3. Isaias etiam præsenserat nominis huius odorem, cum respirans ad illum inclamat. *Vtinam disrumperes cælos, & notum fieret nomen tuum.* 4. Pleniùs Abacuc eius odore recreatus inclamat. *Ego autem gaudebo in Domino, & exultabo in Deo Iesu meo.* 5. Apertè tamen cognitum non fuit illud mundo, donec electi sunt qui illud effunderent, *portantes Gentibus & Regibus*, vt Paulus & alij.

Tertio, dicit, *Nomen tuum*, quia respicit ad hoc nomen *Iesus*, quod est proprium ipsius sponsi, nomen enim Iesus est proprium, reliqua alia nomina, vt diximus, communia sunt vel appellatiua, vel metaphorica. Item dicit, *Nomen tuum* nam specialissimè Iesus est nomen eius, quia eius meritis Passione, sanguine acquisitum; nomen in quo gloriatur, tanquam speciali titulo victoriæ, quam tulit de peccato, morte, inferno, vt latè deduximus.

Quartò, Ideo addit *Adolescentulæ dilexerunt te nimis.* Nempè hic fuit fructus vnguenti huius effusi, quod animæ piæ ad odorem eius accurerint, & nomen illud suauissimum amarint nimis, hoc est, amarint, vehementer & ardenter. Adolescentulæ ergo sunt animæ castæ. Alij pedissequæ etiam sponsæ sunt. Vel si mauis, Adulescentulæ sunt incipientes. Pedissequæ sunt proficientes, sponsæ sunt animæ perfectæ. Omnes illæ hoc odore recreatæ sunt, & dilexerunt hoc nomen odoriferum, quia pro illo tormenta, cruces, mortem tolerarunt, & sanguinem fuderunt, Agnes Cæcilia, Lucia, & tot centenæ Virgines Et quare non amarent nomen amoris, nomen sponsi sui, quod cordi suo cupiebant impressum, tanquam signaculum amoris perpetui? Ad eius solam pronunciationem ardebant, & cor eorum liquefiebat. Quid putas in tormentis fortis illas effecit, nisi hoc nomen, pro cuius gloria pugnabant, quod in mediis flammis innocabant?

Habes nouissimè in Iaponia, quando Regulus Arimæ cædi Christianorum tribunal erexerat, mox ad viginti Christianorum millia sese vltro præsentarunt. Tertius Tyrannus paucorum nece furorem suum satiauit, ex illis octo viuos cremari iussit inter quos erat Pater & mater cum filio duodenni, & filia viginti annorum, quæ in mediis flammis exultans, carbones ardentes capiti suo imponebat, quasi purpureis rosis se coronans. Frater eius solutis igne vinculis, prunas cum gaudio calcans, ad matrem pariter ardentem gratulabundus accurit, terque sanctissima, *Iesu & Mariæ*, nomina alta voce inclamans, & Sanctæ Matris suæ gaudia cumulans, ad eius latus extinctus concidit anno 1617.

Ex litteris Iapon.

Exemplum.

Vide etiam quomodo orauerit B. Theophila, cum ad lupanar duceretur violanda: *Mi Iesu*, inquit, *mea lux, meus spiritus, meus amor, serua ô Sponse sponsam, serua Fons castitatis castitatem meam, &c.* Historiam suprà late retulimus.

Lect. de creatione Angelorum.

D. B. quoque Methilde legimus, quod cùm luctaretur cum grauissimo morbo in extremis, nihil aliud resonabat ad singula, quam, *O bone Iesu, ô bone Iesu.* Vnde & vox Sponsi sui ad eam venit: *Veni Benedicta Patris mei, possidè regnum, quod tibi paratum est à constitutione mundi*, de quo infra latiùs.

Neque verò solùm animæ piȩ, sed & in peccatis fœtentes, & velut mortuȩ, ad eius odorem attractȩ sunt. Ad nomen hoc, tanquam ad nomen vitȩ respirarunt, dicentes Domino, *Propter nomen tuum Domine, propitiaberis peccato meo, multum est enim*, ita vt luce huius nominis è tenebris peccatorum, & vmbra mortis emerserint. Quidni enim eas attraheret nomen hoc pietatis: misericordiȩ, mansuetudinis, salutis, quod suo odore habet vim dispergendi fœtorem omnem infernalem, fumum peccati, suggestiones fœtidas maligni?

Lect. de lent. Iudicia.

Trahe ergo Domine omnes animas pias, trahe omnes torpentes, omnes mortuas in peccatis, odore nominis tui ad te: habet enim nomen hoc funiculos amoris, quibus omnes sibi ligatos trahat. Trahe rebelles, vt currant in odorem vnguentorum tuorum, post exempla virtutum odoriferarum. Trahe iustos, per cruces, spinas, tormenta, sanguinem, mortem, vt omnes zelentur, & certent pro gloria nominis tui.

IN EODEM FESTO.

In sole posuit tabernaculum suum.

Consuetudo pingendi nomen Iesu ad modum Solis radiantis, ortum maximè videtur habuisse à tempore D. Bernardini. De illo refertur, quod cum de diuinis rebus vehementi zelo concionaretur, inter cætera contra tabulas lusorias, & tesseras ita zelosè egit, vt multi permoti, illas flammis absumerent. Qua de re indignatus quidam, qui ex iis lucrum captabat, B. Virum accessit, conquestus

questus se ad inopiam redactum. Rogat Bernardinus an aliud artificium calleat? Negat ille. Bernardinus ergò circino circulum expressit, in eoque Solem depinxit, & in medio sanctum nomen Iesus, cuius summus erat cultor. Immò de illo adeo sublimiter concionatus Romæ fuit, vt quidam eius verba non capientes, hæresim ei impingere voluerint: ac postero die, illo concionante, vt miraculo concionis eius veritas indicaretur, nomen Iesus in tali forma qualem pinxerat, miro splendore supra illud apparuit. Hanc ergo effigiem iussit virum illum arte sua imitari, ex qua non opes paucas congessit. Et hæc est causa, cur Bernardus Solem in manu gestans depingi soleat cum nomine Iesu.

Sur in vita Bernardini.

Apte vero in sole ponitur, & repræsentatur hoc nomen, tanquam in symbolo suo. Quid enim est sol, nisi *Lampas Vniuersi, oculus mundi, pulchritudo Cœli, iucunditas diei mensura temporum, vigor nascentium, Dominus Plantarum, decor stellarum*, inquit Ambrosius? Quid est nomen Iesus, nisi Lampas totum Orbem illuminans, & splendore illustrans? De quo dicebat Propheta: *Propter Syon non tacebo, donec egrediatur, vt splendor Iustus eius, & Saluator eius, vt lampas accendatur.* Nempe nomen hoc, pulchritudo est Ecclesiæ, & in die gratiæ tota iucunditas animarum sanctarum. Vigor quoque est plantarum, hoc est fidelium, qui sunt plantæ in horto Ecclesiæ, vigorem & incrementum omne ab hoc nomine mutuantes & sugentes. Denique hoc nomen decor est stellarum, hoc est Electorum: quia ab illo omnem splendorem suum participant, in illo gloriantur, omnis salus, omnis vita, omnis gratia, omnis gloria, virtute huius nominis iustis & electis prouenit: sicut omnis lux, quæ superiora vel inferiora illuminant, vel illuminantur, a Sole procedit: Sicut ergo Sol illuminat montes vallea, & terræ penetralia, ita hic mysticus Sol illuminat Cœlum, Mundum, Purgatorium: illuminat etiam incipientes proficientes, perfectos, radio recto, obliquo, reflexo. Item sicut Sol luce sua vespertiliones & talpas in antra fugat: ita virtus huius nominis idola fugauit, infidelitatisque noctem & potestatem tenebrarum. Hinc Solem tulerunt Apostoli per quatuor orbis plagas, vt implerentur Scripturæ. *A solis ortu vsque ad occasum, laudabile nomen Domini: Domine Dominus noster quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra.*

Ambr. in Hexameron.

Vt verò virtus huius nominis exprimatur aptissimè ei attribuuntur radij sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum.

Primò, per radios sursum tendentes significatur virtus huius nominis ad cœlos vsque pertingere, & ibi illuminare Beatos, & lætificare Angelos. Adorant enim ipsi hoc nomen summa cum reuerentia, eius laudes canunt, & omnem gloriam suam eius virtuti attribuunt. Sic seniores in Apoc. mittebant coronas suas ante thronum Agni, hoc est, ante nomen Agni, cui omnes electorum coronæ adscribi meritò debent. Nec verò mirum, quod hoc nomen lætificat ciuitatem Dei, non solùm beatas animas, sed & Angelos; cùm hoc nomen sit nomen illius caput est hominum & Angelorum, qui multa dona gratiæ & charismata in eos influit.

Secundò, radij deorsum, significant animas Purgatorij ab hoc nomine refrigerium participare, quando pro illis hoc nomen inuocatur. Item significant luce eius terreri infernum & Sathanæ regnum. Vnde dicit Christus: *In nomine meo dæmonia ejicient.* Quæcumque mira Apostoli circa obsessos fecerunt, in virtute huius nominis fecerunt. Magna prodigia patrata sunt per virgam Moysis, dicuntque Hebræi virgam habuisse hanc virtutem ex nomine Dei ineffabili: Vnde Abulensis explicans illa verba: *Moyses portans virgam Dei in manu sua*: dicit ideo dici virgam Dei, quia litteras nominis Dei haberet circum scriptas. Hinc aliqui dicunt fuisse Virgam quadratam, ita vt nomen Dei quadrilitatem, vnam ex singulis suis litteris in vnaquaque parte virgæ habuerit. Quicquid sit longè plura operati sunt Apostoli prodigia; & maiora in virtute nominis Iesu. Similiter & Apostolici Viri ad sathanæ eiectionem virtute huius nominis vsi sunt.

Exod. 3.

Tertiò, radij à dextris significant iustos omne lumen ab illo accipere: quicquid enim lucis, quicquid gratiæ, quicquid donorum Dei habent, virtute huius nominis habent, Apostoli charitatem eminentem, Martyres constantiam, Confessores pietatem, sacerdotes zelum, Anachoretæ austeritatem, virgines castitatem ac puritatem. Ideò eis hoc nomen totum cordis gaudium est, totus amor, spes, cibus, gloria, *Ipsis mel in ore, melos in aure, iubilum in corde*, ideo cantant ei Canticum nouum & iucundum, *exaltatum est nomen eius solius.*

Item P.

Beatus Franciscus tanta cordis & oris suauitate nomen illud repetebat, vt cum illud pronunciasset, labia sua propter suauitatem lamberet: & præcipiebat fratribus, vt vbicumque reperirent illud in chartis fortè dispersis, loco honorifico reponerent.

B. Antonius in tentationibus suis ad illud recurrebat. vnde cùm semel grauissime conflictatus, immo obrutus, & in terram prostratus fuisset, luce quadam cellulam intrante, recreatus, sentiens Domini aduentum, inclamabat: *vbi eras bone Iesu? vbi eras bone Iesu?*

Diuus Augustinus fatetur sibi in deliciis fuisse à puero, dum ait: *Hoc nomen Saluatoris mei filij tui in ipso adhuc lacte Matris, tenerum cor meum pie biberat, & alte retinebat, & quicquid sine hoc nomine fuisset, quamuis litteratum, expolitum, & veridicum, non me totum rapiebat.*

Aug l. 1. Confess.

D. quoque Bernardus: *Aridus est omnis animæ cibus sine hoc oleo, insipidus si non hoc sale conditur. Si scribas, non sapit mihi, nisi legero ibi Iesum, si disputes, aut conferas, non sapit mihi, nisi sonuerit ibi Iesus.*

Alphonsus a Spina ordinis diui Francisci, famosus & zelosus prædicator, ita huic nomini afficiebatur, vt viginti quatuor continuas Conciones de illo ad populum habuerit. Cum verò mire salutem animarum sitiret, & totus incumberet, vt Christo eas lucrifaceret, semel melancholica quadam imaginatione subrepente, tristior agebat apud puteum Vallesoletani Conuentus, cogitans anxius, an frequentibus concionibus fructum faceret. Et vocem è sublimi audiuit, iubentem vt situlam in puteum demittat, & aquam hauriat: Cum obtemperasset, viginti quatuor subalbos lapillos Iesu nomine insignitos, in fundo situlæ reperit, iuxta 24. Conciones, quas paulo ante de nomine Iesu habuerat vnde confirmatus, totis neruis postea prædicationis officio incubuit.

Exemplum.

Gonzaga de origine Relig. Francisc.

Quid de sancto Ignatio dicam? Hic martyrio vicinus frequentissime illud corde & ore reuoluebat, *Iesus amor meus*: Quid etiam sæpius reperit in epistola quam scripsit ad Romanos. Hinc aliqui dixerunt per Carnifices extractum ei cor fuisse, in quo inuentum fuerit nomen Iesu scriptum aureis litteris: quamuis id neget Baronius, probans authoritate aliquorum Patrum Ignatium viuum Leonibus obiectum fuisse, & vt optauerat totum eius corpus, & ipsa quoque ossa dentibus eorum comminuta & commolita fuisse, vt verum foret, *Frumentum Christi sum, dentibus bestiarum molar.*

D. Paulus hoc in nomine ita oblectatur, vt singulis fere periodis illud repetat in epist. suis. Vnde quantum potui annotare, reperit illud ducenties decies nouies: & vsque ad mortem ei in deliciis fuit, ita vt capite plexus, cùm illud separatum foret à corpore, tres dans saltus, tertiò nomen Iesu pronunciarit: & tres fontes eruperunt, qui adhuc Romæ ostenduntur.

Quartò, Radij à sinistris, significant per illud peccatores (qui per eos qui à sinistris sunt, intelliguntur) ad lucem reuocari. Respirant enim hi ad nomen hoc salutis, ad nomen vitæ, spemque concipiunt, lachrymantur, & corde fiuduntur concipientes nouum salutis desiderium & ardorem. Vnde dicebat Propheta: *Vtinam descenderes, & notum fieret nomen tuum, tunc enim montes fluerent à facie tua, & aquæ arderent igni.* sensus est: superba hominum corda, tunc vi nominis & vi gratiæ tuæ emollires & inflecteres, & faceres, vt torpida & frigida eorum corda, tanquam aquæ igne amoris tui accenderentur. vocat enim ibi superbos *Montes*, quia duritie, & altitudine rupibus similes sunt. Vocat frigida corda *aquas*, quia in illis scintillæ diuini amoris extinguuntur: sed nullum est cor adeò superbum & durum, adeò frigidum, & rigidum, quin se dimittat & exardescat, in consideratione amoris, quo Filius Dei erga nos afficitur, qui amor hoc nomine Iesu significatur. Et ideo optat Prophera, vt notum fiat Nomen eius.

Solebant Antiqui, vt efficaciam Dei benignè non respicientis indicarent, Solem pingere cum triplici radio. Horum vnus aceruum niuis tangens eum liquefaciebat. Alter dirigens se contra rupes, petras ibi findebat & comminuebat. Tertius directe ferebatur super hominem mortuum, & illum suscitabat. Quis non videat hos omnes effectus in sole hoc nostro. Liquefacit enim radiis suis niuem, hoc est, frigida hominum corda, ita vt in lachrimis defluant. Hinc illud de D. Magdelena.

Sidon Apollin.

Nix ego, sol Christus, radiorum ardore liquesco.

An mirum ex oculis fluit vnda meis.

Secundò findit *Petram*, hoc est, dura & obstinata corda conterit ad pœnitentiam virtus huius Nominis.

Tertiò, mortuum suscitat, quia animas in peccatis mortuas

tuas, potens est ad vitam reducere. Ideò ergo peccatores ad illud accurrunt, & Domino dicunt: *Propter nomen tuum Domine, propitiaberis peccato meo.* Et Dauid in persona eorum dicebat: *Benedicat anima mea Domino, & omnia interiora Nomini sancto eius, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, &c.*

Ergo quicunque iaces in tenebris & vmbra mortis, ne auertas oculos à fulgore huius sydeiis. Quicunque fluctuas inter procellas & scopulos tentationum, ne auertas oculos à fulgore huius syderis, & senties auxilium salutis. Quicumque criminum immanitate turbatus, & conscientiæ fœditate confusus, iudiciique horrore perterritus, desperationes abysso es proximus, Iesum cogita, Iesum inuoca, ne auertas oculos à fulgore huius syderis. Sic verè experieris, quàm merito *vocatum sit nomen eius Iesus, quia saluat populum à peccatis eorum.*

LECTIO IX.

De Nomine, Christus.

1. *Docet Christum nominari, quia vnctus vt Sacerdos*
2. *Quia vnctus vt Rex.*
3. *Quia vnctus vt Propheta.*

PROPOSITIO I.

Christus est nomen dignitatis & officij, significatque in ea triplicem dignitatem Supremi Sacerdotis, Regis, & Prophetæ.

Hoc Deus per vnctionem consecrari præceperat, quia maiestatem Dei in terris referunt, & Christi vocabantur. *Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* Vbi posterius est explicatio prioris. Significabantur ergo per hanc vnctionem gratiâ & virtute quadam imbui, quam in plebem diffundere deberent: hoc enim significat oleum quod supernatat, imbuit, & se diffundit. Inde per excellentiam, noster Messias Hebraicè, Græcè Christus, Latinè vnctus dicitur, non oleo materiali, sed omnium donorum plenitudine, quæ copiosius effusa sunt in Christum, quàm in vllam creaturam: *Non enim ad mensuram dedit Pater Spiritum Filio.* Gratia ergo in illo est quasi infinita, quia debebat ipse cæteris mensuram aliquam gratiæ, ac spiritus sui immensi communicare.

Sicut sol habet plenitudinem lucis, quia continet lucem, quâ lucidus est, & quâ illuminat cætera, & quâ illuminantia sunt; quia omnis illuminatio syderum ab eo fit: Sic Christus plenitudinem habet gratiæ sanctificantis, quia Sanctus est in summo gradu, & quia alios sanctificat, & quia aliis virtutem sanctificandi donat, & quia omnis sanctitas ab eo est, *De plenitudine enim eius omnes accepimus.* De hac vnctione dicitur in Dan. *Vngetur sanctus sanctorum*, tali scilicet vnctione, quæ non solùm Sanctum eum efficiat, sed etiam Sanctum Sanctorum, hoc est, alios sanctificantem.

Dan c. 9.

De hac etiam vnctione rectè intelligitur illud: *Dilexisti iustitiam, propterea vnxit te Deus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* sensus est, Ipse pater donis Spiritus Sancti, & gratiis quæ animam mirè lætificant, vnxit te, & consecrauit abundantiùs, quàm omnes sanctos, qui eas à te participare debent: ad hunc verò finem vnxit te, vt diligeres iustitiam, & odires iniquitatem, & ita haberes virgam, regnum, & thronum æquitatis tibi perpetuum.

Credimus ergò hic, Christum vnctum tamquam Sacerdotem supremum, cuius omnes alij sunt ministri, quia per eos offert, consecrat, baptizat, absoluit, & omnia sacramenta conficit. Vnde etiam malitiâ ministerium non inficitur, quia principalis Sacerdos est innocens & immaculatus, à quo omnis vis Sacramenti & ministerij. Hoc oleum & gratia siue victus quâ Christus vt Sacerdos vnctus est significatur, per *vnguentum quod à capite Aaron in barbam & oram superiorem vestimenti eius descendebat*, quia scilicet vnctio hæc a Christo capite & Pontifice nostro, defluit in Apostulos & Prælatos Ecclesiæ: qui per barbam intelliguntur, quia proximè Christo adhærent & virile eius robur ostendunt: deinde per illos in oram superiorem vestis, hoc est, in ministros minores Ecclesiæ.

PROPOSITIO II.

Redemptor noster, Christus etiam dicitur: quia vnctus tanquàm Rex. Hinc portat in fœmora siue in humanitate scriptum, *Rex Regum, Dominus Dominantium.* Docent Theologi quod Christus etiam quatenus homo, habuerit dono Patris, dominium super omnia regna, non solùm indirectè, quatenus expediens esset ad finem supernaturalem, sed etiam absolute, potens de illis suo arbitrio disponere, Reges deponere absque cuiusquam iniuria. Quod tamen dominium non est planè supremum, & independens sicut in Deo, nec planè humanum & temporale, sed medium quoddam inter diuinum, & merè humanum. Vndè non impediebat aliorum verum dominium, quia est superioris ordinis, sicut nec diuinum illa impedit.

Porrò tale dominium Christo conueniebat, ob dignitatem personæ quia naturalis est hæres Dei, qui est Dominus omnium, & propterea dicit: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Et Apostolus asserit omnia ei subiecta præter Deum. Conueniebat iterum hoc, vt perfectiùs impleretur figura Melchisedech, qui verè habuit potestatem Regiam & Sacerdotalem tanquam diuersas: Et figura Iesus Iosedech, qui apud Zachariam ornatur duplici coronâ, vt vnâ significet Sacerdotalem, altera Regiam, quâ Christus ornari debebat. Quotquot ergò Reges, quotquot Iudices in orbe, iura, leges, iudiciaque administrantes, quâcumque dignitate fulgeant, ministri huius Regis sunt, & coram illo vt Rege & Iudice supremo comparaturi sunt; vbi inquit Hieronymus, nudo latere palpitabunt & virgam ferream experientur, si virgam directionis non rectè erga subditos gestarint.

Secundò, vnctus est tanquàm Rex, ob regnum spirituale super Ecclesiam: *Constitutus sum Rex super Syon montem Sanctum eius*, officium Regis mitâ prouidentia præstat Ecclesiæ, illam regens, protegens, leges præscribens, largiens vires & perseuerantiam. Regnum ergò hoc in terris inchoatur, in cœlis perficietur, quandò in die iudicij perfectè omnia ei subiicientur. Licèt verò ad hoc Regnum tam boni quàm mali pertineant, tamen specialiter dicitur regnare in bonis & electis, qui se eius legibus conforment. Vnde, dicitur *regnaturus in domo Iacob*, non temporali, sed spirituali, in Ecclesia & populo fideli, & maximè in electis suis.

Notandum enim quod potiùs dicatur in domo Iacob regnaturus, quàm Noe, Abrahæ, vel Isaac. Primò, quia Iacob primus Deo domum consecrauit, dum *erexit lapidem fundens oleum*, erat enim ibi figura Ecclesiæ & domus Dei. Secundò, quia in domo Noë reprobatus est Cham, & Chananæi infideles ex illo orti. In domo Abrahæ, Ismaël & Ismaelitæ. In domo Isaac Esaü, ex quo Idumæi idololatræ. In domo autem Iacob, tota familia recepta est in populum Dei, & ideò hæc domus est figura fidelium & electorum. Regnum verò hoc Christi spirituale, æternum est, de quo dicitur; *Sedes tua Deus in sæculum sæculi, Regnum tuum, Regnum omnium sæculorum.* Vnde hoc est discrimen inter regnum Christi & aliorum Regum, quod illud sit firmum & æternum hoc labile & caducum. Et hoc oritur ex diuersitate fundamenti, ex quo pendet firmitas ædificij. Illa enim cœperunt fundari in infirmo fundamento, aliqua quidem in tyrannide, alia in opibus & auri insatiabili cupiditate, alia in ambitione & inani gloria: his infirmis fundamentis nixa facile euanescunt, & in ventum resoluuntur. Testis est Daniel & Zacharias, quibus quatuor Monarchiæ ostensæ sunt sub figura quatuor equorum, & dictum est: *Hi sunt quatuor venti*, quibus verbis manifestè exprimitur eorum caducitas. At regnum Christi non in tyrannide fundatur, cupiditate, ambitione, *sed in virga directionis*, hoc est in iustitia, sanctitate, mansuetudine, in vitæ integritate, quæ omnia fundamenta incorruptibilia sunt.

Dan 2.

Hoc quoque quod asserimus, demonstratum fuit in Daniele sub figura statuæ quatuor diuersorum metallorum, auri, argenti, æris, ferri, quæ significabant quatuor imperia, scilicet Assyriorum, Græcorum, Persarum, & Romanorum, sed fragili innitebantur fundamento, quia pars pedum statuæ, erat ex luto. Vndè venit lapis de monte, hoc est Christus de Virgine (quæ dicitur mons ob virtutum excellentiam) & comminuit statuam: quando scilicet omnia regna mundi pro maiori saltem parte Christo fuerunt subiecta per fidem: perfectè autem in die iudicij, quia omnis potestas temporalis auferetur, & omnes Reges, & omnis creatura Christo, velit nolit, subiicietur. Vndè potestas eius dicitur; *Potestas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.* Quam verò volubilia sint mundi regna, patet in summo Imperio, quod ad tot gentes tam diuersas, & toties translatum est, & tot mutationes passum est.

Quid ergò superbient Reges, quorum adeò caduca est potentia? Hi si comparentur ad Christum Regem & eius Regnum, Vmbratici potiùs & Comici vocari merentur: quia

adeò

adeò caduca sunt eorum Regna, vt non nisi vmbræ & scenæ videantur, imò somniantium Principatus. Augustus Cæsar agnouit quam vana foret regnantium gloria, qui cum per annos amplius quinquaginta imperasset, & iam lecto æger decumberet, circumdatus familiaribus suis dixit: *Quid vobis videtur amici mei? An non Personam meam in hac mundi fabula commodè egisse video, per tot annorum spatia; Valete ergo & plaudite.* Interim magna erit Regibus his anxietas, dum Christo Regi & Iudici, de sua administratione reddere debebunt rationem. Hoc nostro tempore sat manifestauit Philippus Tertius Hispaniarum Rex.

Hic videns morbum suum lethalem esse, per peccatorum confessionem se præparat. Illâ perfectâ, multas anxietates in animo sensit, interrogans sæpius Confessarium, rectè ne omnia peracta forent. Et aperiens ei cordis anxietatem: dixit se valdè concuti timore iudiciorum Dei, cui iam de tot annis, & tot Regni negotiis, deberet reddere rationem. Mitigat anxietatem quantum potest Confessarius, repræsentans ei tum misericordiam ipsius Dei, tum opera multa Deo grata, in defensione fidei Catholicæ ab eo facta. His non satis sedatus, altero die Concionatorem suum ordinarium Patrem Florentia aduocat, & ait ei: *Meministi ne Pater mi, te ipso Cinerum die dixisse, aliquem auditorum tuorum ante Quadragesimæ finem moriturum? id ab eo tempore quasi mihi dictum assumpsi, & vt vides, breui Deus terminaturus est dies meos, sed non sine timore meo, Vtinam viginti duobus annis quibus Regno præfui saeculum relinquens, in solitudine mihi & Deo meo vixissem;* Respondet Florentia. Quod tunc effectu & re ipsa præstitisses, nunc effectu & animo fac, & solatium inde reperies. Depone ad pedes Regis Crucifixi, regnum, vitam, salutem, id velles tunc præstitisse. Exhibuit ergo ei imaginem Crucifixi: & ait Rex Christi Iesu pedes osculans. *Vere ex animo hic & vitam, & Principatum depono, & quæcumque Deus mihi dedit.* Vocato postea filio: *Ecce ingredior, inquit, viam patrum meorum tu quoque fili memento mortis & sic viue, vt non pœniteat te regnasse, sicut nunc me pœnitet. Esto pater pauperum, iustitiæ zelator, & gloriæ Dei, nihil tibi placeat quod Deo displicere potest. Hunc quoque Crucifixum accipe, quem Carolus Proauus tuus, Patri meo, ipse mihi, ego autem tibi testamento lego, vt memor sis in omnibus gloriam eius tueri.* Tandem Concionatori Valedicens dixisse dicitur: *Vade Pater, & publicè notum potes facere, Regem Hispaniæ, post tot Regni annos inuenisse, quod regnare amabile sit, & dulce in hac vita, amarum in decere.*

Exemplum.

Fa. L. c. Pa Sue.

Hoc quoque speciale est in Christo, quod Rex fuerit vnctus iam ab ortu suo & princeps Regum terræ constitutus. Rex ergo erat in præsepio, Rex in pannis, Rex in persecutione Herodis. Vnde inquirunt alij Reges: *Vbi est qui natus est Rex Iudæorum?* Neque desinit per mortem Rex esse, sicut alij Reges: quia Rex est in Cruce. Rex inter latrones, Rex in morte, cui hic titulus gloriosus adscribitur, *Iesus Nazarenus Rex Iudæorum*: qui tribus præcipuis Orbis linguis descriptus est, vt intelligatur, inquit Cyrillus, non vnius nationis, sed totius Vniuersi Rex esse.

PROPOSITIO III.

Christus etiam vnctus est Propheta.

Hic est supremus Magister, & Interpres diuinæ voluntatis arcanorumque mysteriorum, à quo totus Orbis Patris notitiam accipit, de quo dicitur, *Prophetam de gentetua suscitabit tibi Dominus, ipsum audies*: Quem locum de Christo intelligit D. Petrus.

Deut. c. 18.

In Euang. quoque dicitur, *Propheta Magnus surrexit in nobis.* Magnus quidem potentiâ, quia *dato est ei omnis potestas*: Magnus authoritate, quia de eo dicitur: *Docebat quasi authoritatem habens, non sicut pharisæi*: magnus sapientiâ, quia *in eo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ.* Dei magnus virtute, quia *non ad Mensuram accipit spiritum sanctum.* Magnus etiam gratia, de quo dicitur: *diffusa est gratia in labiis tuis.*

D. Petr. Act. 3.

Nota verò contra Tostatum, Christum non solùm appellatione aut æstimatione vulgi prophetam fuisse, sed etiam prophetam: neque enim ad naturam prophetiæ aut propheticæ cognitionis requiritur, vt sit obscura: vt dicit Tostatus: nam etiam prophetæ, dicuntur illa videre, quæ prædicunt. Vndè, *videntes* vocantur. Sufficit ergò, vt sit cognitio eorum quæ procul sunt à sensibus hominum, & ab ordinaria cognitione viatorum iuxta Thomam.

D. Th. p. q. 7.

Donum itaque prophetiæ, dicit cognitionem supernaturalem eorum quæ distant secundùm statum cognoscentis & ita à Christo secundùm conditionem viatoris distabant illa, quæ diuinitus cognoscebat: vndè vt viator illa cognoscens & annuncians, prophetabat. De hac vnctione quâ vnctus est vt Propheta, intellige illud Isaiæ *Spiritus Domini super me eo quod vnxerit me Dominus, ad annunciandum mansuetis misit me, vt prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem.*

Isa. 61.

In Symbolum huius nominis, *Christus*, narratur mirum portentum Romæ de fonte olei, de quo sic Paulus Orosius: *In diebus Augusti Cæsaris, fons olei largissimus de taberna meritoria per totum diem fluxit: quo signo quid euidentius, quàm in diebus Cæsaris toto orbe regnantis, futuro Christi Natiuitas declarata est: Christus enim lingua gentis, in qua, & ex qua natus est vnctus interpretatur.*

Lib. 6. c. 17.

LECTIO X.

De Dominio christi.

FILIVM EIVS VNICVM.
Dominum nostrum

1. *Docet Christum esse Filium Dei naturalem vnigenitum*
2. *Multis titulis esse Dominum nostrum.*

PROPOSITIO I.

Christus filius est Dei naturalis eiusdem cum patre essentiæ, coæternus & per omnia æqualis. In hac natiuitate æterna, vnicus est non habens fratres: nos enim per adoptionem solùm filij sumus, & nos pater adoptat in filios per filium. Nam sicut in adoptione naturali, necessarium est, vt procedat per consensum filij naturalis. Ita in adoptione supernaturali, Pater voluit nos adoptare, & ius ad hæreditatem dare per Filium. Ipse enim est qui nobis illam filiationem & ius acquisiuit, non inuidens nobis hæreditatem, vt inter homines solet fieri: Nolunt enim habere fratres participes hæreditatis, sed indè ordinariè nascuntur odia. Ideò in Esau & Iacob ex vtero contentio erat, dum sese collidunt pro primogenitura & iure hæreditatis. Ideo in Remo & Romulo dissensio pro primatu. *Fraterno primum aduerterunt sanguine muri.*

Gal. 4.

Tr. de adop.

Sic, & contentio fuit pro Regno, inter Adoniam & Salomonem. Nimirum limitatum est omne regnum & hæreditas, ideò ex diuisione minus singulis contingit. At æternum Regnum & hæreditas illimitata est. Vnde Christus Filius vnicus, fratres optat & cohæredes. Sic D. Ambrosius explicans illud: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, ait, Magna est beneuolentia, vnicus natus est, non vult manere vnus; cupit cohæredes; quia eius hereditas non fit angusta si eam multi possideant.* Quomodò vero Filius genitus sit à Patre coæternus, suprà declaraui exemplo Solis.

Tract. 2. Lect. 2. Prop. 3.

Cæterum propter, hæreses Conc. Constantinop. explicatiùs addit: *Ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum de Deo genitum non factum, consubstantialem patri.* Explodit ibi hæresim Arianam, quæ maximè se opposuit, *Consubstantialitati*, ita vt tunc veri Fideles, *homousiani* vocarentur, multis obnoxij persecutionibus, eo quod maxima pars Episcoporum, ob Imperatorum placita, ad partes Arianas deflexisset. Vndè hæc vox, *Consubstantialis*, multo fletu sanguine, quia pro ea multa millia necem sustinuerunt. Et ad eam stabiliendam multa Concilia & miracula edita sunt.

Præclarum est illud apud Baronium cùm patres S. Synodi Nicenæ trecenti decem & octo, Sanctos Canones suos & fidem sui symboli, in quo Filius patri consubstantialis definitur, suo Chyrographo munituri essent: Duo Sancti Episcopi Chrysantus & Musonius, cùm nondum decisioni suas adiecissent decisiones, diuinâ prouidentiâ ab humanis excesserunt. Diuini ergò patres, cùm venissent ad locum in quo dormiebant, inclamauerunt. *O patres & Fratres præclarum certamen nobiscum certastis, cursum perfecistis; fidem seruastis, si ergo quod factum est, Deo gratum iudicatis (nunc enim purius cernitis) vos quoque decisioni subsignate.* Hæc dixerunt, & signatâ decisione Sanctorum patrum loculo imposita, totam noctem insomnem peregerunt in oratione. Die sequenti cùm venissent ad loculum solutis signaculis, quæ erant imposita, inuenerunt Sanctorum Patrum adiectas subscriptiones: adeò vt citra dubium fassi sint, quia etiam extrinsecus erant, sanctum illum chorum sanctorum patrum, constare præsentiâ & ope sanctissimæ Trinitatis. Eorum subscriptionem refert Nicephorus in hæc verba. *Chrysantus & Musonius, qui patribus omnibus in sancta*

Baro. t. 3. anno 325

Ex Gregorio Pres. Cæsarien. Orat. de illa Synodo.

Nicephorus in historia

prima Synodo Oecumenica (quæ definiuit Patri filium consubstantialem) consensimus, quamuis translati, manu tamen propria nos quoque libello subscripsimus.

Apparuit etiam Christus B. Petro Alexandrino Episcopo, cuius Ecclesiæ Diaconus erat Arius. Historia sic habet. Cùm in carcere detineretur iussu Maximini, venit populus & clerus, vt intercederet pro Ario, quem excommunicarat. sollicitarat id Arius, sperans ad Episcopatum euehi post eius mortem. Ipse vero supplicantibus cum magno suspirio respondit, se nosse Arium iam Deo mortuum, à facie Dei proiectum esse, ob blasphemum dogma contra æqualitatem Filij cum Patre. vnde Alexandrum, & Achillam Presbyteros pro Ario deprecantes, è turba aduocans: *Ego*, inquit, *licet peccator, scio me ad hunc agonem martyrij vocatum. Interim vos post martyrium sedem meam consecuturi estis: tu primus Achilla, post te Alexander.* Et fatebor vobis mysterium mihi reuelatum: *in hora noctis cum orationum mearum sacrificium consummassem, apparuit mihi Christus in splendore & maiestate, quem vix poteram intueri. habebat autem vestem candidam à summo vsque deorsum conscissam, quam vtràque manu coniungebat circa pectus, quasi cooperiens nuditatem suam.* Ad quem ego: quid est Domine, quod video tunicam tuam ita scissam? Respondit. *quotidie illam tractas & nescis quomodo scissa est? Arius id fecit, separauit à me populum hæreditatis meæ, sanguine meo comparatum, præcipit ergo ne eum recipias in communionem, & presbyteris ad te venientibus, id ipsum manifesta.* Exhortans ergo eos ad fidei veritatem & Domino commendans, dimisit in pace.

Exemplum.

PROPOSITIO II.

C*Hristus dicitur Dominus noster, etiam secundùm humanitatem.* Quantum ad diuinam naturam, certum est iisdem rationibus esse Dominum, quibus Pater; tum quia de nihilo omnia formauit, tum quia moderatur, & nutrit triplicem familiam. Cœlestium, Terrestrium, & Infernorum. Sed specialiter dicitur Dominus noster iuxta illud: *Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum:* Et iterum: *Benedicat nos Deus Deus noster, &c.* Et hoc quidem quia pretium ipse soluit pro nobis, sanguinem quo empti sumus, quapropter speciali etiam titulo conuenit nos in seruos perpetuos illi addicere. Et sicut in signum seruitutis perpetuæ in lege, seruo qui tempore quo liber esse poterat, tamen Domino suo addictus, ab eius domo egredi nolebat, auris perforabatur applicata, ad ostium domus, & hoc erat signum perpetuæ subiectionis domino. Ita nos decet huic tam bono Domino, in signum seruitutis perpetuæ, aurem perforatam: hoc est, obedientiam perfectam, ex propria nostra voluntate in sempiternum offerre; & profiteri nos ab eius domo & mandatis nolle in æternum recedere. Hoc ex parte professi sumus in baptismo dum ante fores Ecclesiæ, aures nobis aperiuntur ad eius percipienda mandata: & dum ibi Iesu Christo tanquam Domino nos totos vouemus, Satanæ, & omnibus Christi hostibus renunciantes.

Ratione ergò huius dominij, debemus ei timorem & amorem corpus & animam; debemus & omnia nostra in eius gloriam referre, quia nostri non sumus, sed ipsius à quo empti sumus pretio magno. Vndè cum fecerimus omnia quæ potuimus? dicere adhuc debemus: *Serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus.* Et vos quoque Reges intelligite, & ad dominium eius super vos attendite, scientes quod illos qui ei subijci repudiant, ità potest perdere, & ad nihilum redigere, sicut virga ferrea vas terrenum figuli potest confringere quapropter & vos: *Seruite ei in timore, & apprehendite disciplinam*, inquit Dauid, hoc est, doctrinam & leges eius, nequando incipiat rebellionem vestram vlcisci. Nota Hebræa legere: *Osculamini filium*, loco horum verborum: *Apprehendite disciplinam* Et sensus est, accedite osculaturi manum illius, cui dictum est, *Filius meus es tu*, Et id facite in signum subiectionis. Osculum enim manuum solet esse signum sese subicientis. Et sic osculari filium idem est quod adorare eum, & doctrinam eius ac leges recipere seque illi subiicere cum reuerentia & timore.

Luc. 16.

Psal. 2.

Cùm beatus Polycarpus coram Iudice sisteretur, vrgebatur, vt iuraret Per fortunam Cæsaris, & blasphemaret Iesum Christum. At ille forti voce, & authoritate respondit. *Quid est quod à me poscitis? Iam ab annis octoginta sex Christo meo seruio, & de manu eius benignissimâ, nihil nisi beneficia, & fauores continuos, ac vitam quam hactenus peregi, accepi, quomodò ergò adduci potero, vt illum negem, & ingratus sim tam benigno Domino; hoc ergo tibi liberè pronuncio, ô Præses! Christianus sum, & pro Christo Domino meo, qualibet quæ paras tormenta subire paratus sum.* Ligatus ergò, igni est traditus, & ipse se velut viuum, & odoriferum sacrificium ibi Deo offerebat. Vide supra.

Exemp.

In testimonium huiusce Dominij vniuersalis, veniens Christus in hunc mundum, voluit agnosci vt Dominus, ab omni conditione hominum, ab omni ætate & sexu.

Tract. Lect. 8. prop 3.

Primò, ex parte Regum & Sapientum venerunt illi tres ab Oriente ad præsepium: sceptra diademata, principatus, cum adoratione ad pedes eius substernentes. Et hi quoque erant primitiæ gentium, ita vt gentes censerentur in illis agnoscere Christum, tanquam Regem & Dominum suum.

Secundò, ex parte plebis ignobilis, venerunt Pastores, homagium ei facientes. Et hi quoque erant primitiæ Iudæorum, ita vt in illis Iudæi censerentur agnoscere Christum, tanquam Regem & Dominum.

Tertiò, ex parte opificum, adorauit eum Ioseph offerens ei omne seruitutis obsequium, & si ita loqui licet, artis suæ instrumenta ad pedes eius deponens, docensque omnes artifices omne artis suæ obsequium ad Christi gloriam referre.

Quartò, ex parte seniorum adorauit eum Simeon, docens omnes senes ei ætatem suam vltimam, & canos offerre capillos.

Quintò, ex parte viduarum, Anna confitebatur Domino, complectens eum cum lachrymis, tanquam solatium viduitatis & senectutis, in quo exemplum se præbebat viduis cæteris Domino huic specialiter seruiendi.

Sextò, ex parte Virginum, adorauit eum Maria, docens eas huic Domino ætatis florem & castitatem dedicare.

Septimò, ex parte infantium adorauit eum Ioannes in vtero: adorauerunt & eum pueri sternentes vestimenta sua, ne qua ætas vel sexus vel conditio deesset. Sicut Rex cùm in possessionem venit Regni sui, ab omnibus statibus, ab omnibus subditis solet recipi: Ita & Christus veniens in hunc mundum, possessionem Regni sui capiens, ab omnibus voluit agnosci, qui veniebat ad omnium salutem & redemptionem.

Huiusce quoque Dominij portenta aliqua extiterunt in Natiuitate Domini Iesu Christi. Nam Augustus Imperator fertur edicto cauisse, ne quis amplius eum *Dominum* appellaret, agnoscens verum Dominum nasci, ex oraculis Sibillarum. Rem ferè sic narrant Historici. Sybilla, tempore quo Christus nascebatur, apud Imperatorem morabatur quem ratione pacis totiùs Imperij, destinabant Romani, vt Deum colere, adscribentes eam pacem eius prudentiæ in Imperio gerendo. vidit ergò tunc ferè temporis Sybilla circa solem circulum aureum, in cuius medio erat virgo infantem gerens. ind cat illa Imperatori per spiritum propheticum, puerum illum futurum Orbis Dominum, cui omnes Reges pariturі forent. Et audita est vox de cœlo, *Hæc est ara cœli, Hæc est ara primogeniti Dei.* Exinde ergò Imperator decretum fecit, vt nemo eum vocaret Dominum, agnoscens legitimum omnium Dominum iam nasci. Hoc vero ita esse testatur ecclesia constructa ex Imperatoris aulâ sub titulo *Ara cœli*, quæ à Franciscanis incolitur.

Iannes. Eutrop. Orot. & alij.

Addicimus hic, dæmonem præsensisse dominum suum deprimi, ad aduentum huius veri *Domini*, dum coactus est in oraculis suis conticere. Cùm enim Augustus de successore consultans, ad templum Apollinis accessisset, conticuit oraculum: causamque sciscitante Augusto, coactus fuit Dæmon hanc reddere rationem.

Me puer Hebræus Diuos Deus ipse gubernans,
Cedere sede iubet, tristemque redire sub Orcum.
Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris,

Niceph c. 17.

Imò dicimus, agnitum Christum vt Dominum ab elementis insensibilibus, dum in hoc mundo nobiscum conuersatus est. Aër in eius natiuitate speciali lumine decoratus, videtur Dominum sensisse: Mare quoque & venti dum obediunt ei. Dicitque Bonauentura & alij ignem de Cœlo descendisse in Natiuitatis nocte, & peccato sodomitico obnoxios extinxisse, Multaque alia prodigia referuntur, ita vt tunc adimpletum fuerit illud Aggæi: *Adhuc modicum & mouebo cœlum & terram mare & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus gentibus*, id est, saluator Christus, qui ab omnibus est desiderabilis. Commouit Deus in aduentu Domini, cœlum, elementa, gentes, dum & Angeli canunt & stella noua oritur, & Reges gentiles accurrunt, & tota Ierosolyma turbatur: denique dum totus orbis describitur, & multa alia prodigia omnes in admirationem rapiunt.

LECTIO

LECTIO XI.

De Conceptione Christi.

QVI CONCEPTVS EST DE. Spiritu Sancto.

1. *Docet, quare Conceptionem Christi praecesserit annunciatio Angeli.*
2. *Illam factam fuisse statim post consensum Virginis.*
3. *Multa miracula concurrere in illa Conceptione.*
4. *Conceptionem factam virtute Spiritus Sancti.*

PROPOSITIO I.

Conceptionem Christi conuenienter praecessit annunciatio Angeli.

Primò, vt prius Virginis mens de filio Dei instrueretur, quam eum carne conciperet Metito enim turbari posset, si prius concepisset, quam intelligeret quid illud foret, & à quo, & cuius rei gratiâ. Hinc D. Leo: *Virgo regia Dauidica stirpis eligitur, quae sacro grauidanda fatu, diuinam humanamque prolem prius conciperet mente, quam corpore.* Dices, virgo habebat fidem mysterij incarnationis: ergo non erat necesse eam instrui. Respondeo, habuisse quidem fidem illius mysterij, sed tamen non cognouisse, in ipsa, per ipsam, & cum ipsa, perficiendum, vt docet Ambrosius.

D.Leo ser. 1 pe Nat.

Secundò, vt posset esse certior testis, & magistra huius mysterij, super illo instructa fuit, & per illam instructionem factum est, vt etiam nos praecipuum testimonium virginitatis eius, & modi Conceptionis haberemus, & crederemus.

Tertiò, vt voluntatia obsequij sui munera ad illud mysterium perficiendum offerret, ad quod se promptam obtulit, dicens: *Ecce Ancilla Domini, &c.* Congruum itaque fuit, vt per proprios actus virgo praepararetur, & mereretur, quodammodò tantum dignitatem: quod fecit dum in hac annunciatione exercuit fidem & eximiam obedientiam, humilitatem, prudentiam, amorem & pietatem, qui actus mirabiliter elucent in colloquio hoc virginis cum Angelo, vnde & Bernardinus senensis ait, virginem illo actu, quo consensit Angelo, plus meruisse quam omnes Angelos & homines omnibus suis actibus. Quod videtur intelligendum, quia illo actu meruit maternitatem Dei: & illud maritum Mariae maximè fuit positum in illo actu, tanquàm vltima dispositione ad illam maternitatem.

Amb. l. 2. in Luc.

Bern. Senensis, ser. 51.

Quartò, vt ostenderetur esse quoddam spirituale matrimonium, inter Filium Dei & humanam naturam. Per annunciationem ergo expectabatur consensus virginis, loco totius humanae naturae, quem consensum exhibuit per illa verba: *Ecce Ancilla Domini.*

Figura huius rei videtur praecessisse in Eliezer primario famulo Abrahae: qui missus fuit ad Rebeccam, eius consensum petiturus, & eam desponsaturus Isaac filio vnigenito Abrahae, cui statim tradidit quasi sacratas arrhas, inaures aureas & armillas.

Hic dicit Chrysologus: *Ad virginem Aligerum Deus pertitorem mittit, nam dat arrham, & datem suscipit, dum fert gratiam, & fidem refert, tradit munera virtutis, & mox virginis consensu refoluit sponsionem.*

P.Chr. ser. 140.

Dicitur verò optimè haec Incarnatio Matrimonium sacrum, quia admirabili vnio in illa facta est, & admirabilis communicatio idiomatum natura humana communicat Filio Dei corpus & animam, & filius Dei dat ei esse suum personale. vnde etiam secuta est communicatio mutua perfectionem & attributorum quam vocamus. *Communicationem Idiomatum.* Communicat enim & quasi dotat filius Dei humanam suam naturam, omnibus titulis honorificis, & perfectionibus suis eam nobilitat: sicut coniux statim nobilitatur à marito titulis mariti honorificis, eius nomen ac titulos familiae in ornatum assumens à die coniugij; sic & natura humana gaudet ex vi desponsationis huius, attributis & perfectionibus Dei ita vt homo dicatur, Creator, immensus, aeternus, omnipotens. Et natura humana ei communicat quidquid peccati deformitatem non inuoluit, ita vt Filius Dei dicatur corporeus, passibilis, mortalis, Filius Adae, &c.

Haec verò Annunciatio congruè fit per Angelum ad virginem,

Primò, vt seruaretur diuina ordinatio, iuxta quam, mediantibus Angelis, diuina mysteria ad homines perueniunt. Patet ex antiquo testamento. Vndè D. Dionysius dicit, *Diuinum Iesu benignitatis mysterium, Angeli primo edocti sunt, postea per ipsos ad nos cognitionis gratia transijt. Sic ergo Gabriel Zachariam docet de Ioanne ex ipso nasciturο: Mariam autem quomodo in ipsa fieret thearchicum ineffabilis Dei formationis mysterium.*

Secundò, vt idem Orbi reparando daretur initium, quod fuerat euertendo. A colloquio enim quod cum virgine Eua Angelus malus habuit euersio orbis est inchoata, à colloquio quod cùm virgine Maria Angelus coelestis habet, reparatio est incepta. *Sic eadem via qua elapsus fuit homo ad mortem, redit ad vitam: dum agit cum Maria Angelus de salute quia cùm Eua Angelus egerat de ruina*, vt ait Chrysologus.

Chrys. serm. 2.

Hanc eandem rationem affert Irenaeus, dicens: *sicut Eua per Angelicum sermonem est seducta, vt effugeret Deum, praeuaricata verbum eius: ita Maria per Euangelicum sermonem euangelizata est, vt portaret Deum, obediens verbo eius, vt sicut adstricium est morti genus humanum per virginem Euam, soluatur & per virginem Mariam, virginalis inobedientia per virginalem obedientiam.* ita ille.

Irenae. c. 1.

Hanc etiam rationem tangit Bernardus acutè applicans illud Psalmi. *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam*, vt sit accommodatus sensus hic & lepidus. Dies diei, Virgo Virgini, eructat verbum, annuncians ei se verbum parituram, & nox nocti, id est, Angelus noctis & tenebrarum, mulieri quae nos dicitur ob ignorantiam, indicat scientiam, demonstrans ei lignum scientia boni & mali. verba Bernardi sunt: *Dies diei Angelus virgini, dies Angelus propter beatitudinem, Virgo diei propter integritatem Virtutem: serpens nox propter malitiam, mulier nox propter ignorantiam.*

Ber. ser. 3. inter paruos.

Tertiò, quia hoc congruebat virginitati Matris Dei: Vndè Hieronymus: *Bene Angelus ad virginem mittitur, quia semper est Angelis cognata virginitas. In carne enim praeter carnem viuere, non terrena vita est coelestis.*

Hier. c. serm. d. Ass. vel Sophron.

Quaeritur vero, quis sit Gabriel missus ad virginem: Multi eum constituunt primum in secundo Archangelorum Ordine, ad quos spectat summa annunciare. D. Thomas, a Gregorius, b Bernardus. Alij censent eum inter Saraphinos, c Magister, d Alcotus, e Durandus, f Molina, & alij. Probari potest.

In 3. part. a Hom. 34 in Euang. b. Lib 5. de Con. sid. c In 2. dist. 9. e Ibid f. 1. p. q. 113.

Primo, quia probabile est primum diabolum, puta Luciferum, decepisse Euam, fuisseque causam ruinae hominum: sic videtur fuisse conueniens, vt reparationis nuncius foret Angelus inter primos.

Secundò, maxima gratia erat Incarnatio: vndè gratissimi Deo nuncij ministerio conueniens fuit vt eam mundus assequeretur.

Tertiò, Gabriel idem significat quod *fortitudo Dei*, vel vt alij dicunt, idem quod *Deus homo.* videtur ergò inter Angelos primos, fortissimos, potentissimos numerandus. Videlatiùs de hac re Corn. in *Dan.* Neque verum est Seraphinos nunquam mitti, vt latè suprà docuimus.

Valent. i. p Salmer. to 3. c. 3. Cornel. à Lap in Dan. Orara. de Mar. virg.

Aduerte verò B. Petrum Damianum dicere, quod Gabriel fuerit Angelus custos Virginis. Costatus verò putat Virginem duos habuisse Angelos custodes, vnum Angelici ordinis nobilissimum qui per totam vitam, alterum ipsum Gabrielem qui à Conceptione Christi custos extiterit.

Emanuel Portugalliae Rex, considerans quod Gabriel Angelus mundo inueterato, & gementi, sub infidelitate, nuncium renouationis & laetitiae attulerit, hunc elegit Patronum, sub quo militeret eius exercitus, qui vehebatur in nouum Indiae orbem, desiderio annunciandi Euangelium, siue laetum salutis nuncium, populis illis gementibus sub diaboli captiuitate. Vndè primariae Naui fuae nomen dedit Gabrielis Archangeli, ideóque foeliciter ingressum habuit ad illos populos.

B. Ioanna Regina Galliae, Filia Ludouici XI. tanto affectu ferebatur erga hanc Annunciationis mysterium, vt fundauerit Ordinem sanctissimum sub nomine B. Mariae Annunciationis, qui confirmatus fuit ab Alexandro VI. Iulio II. Leone X. & in Gallia ac pluribus locis floret in Belgio, Louanij, Bruxellis, Antuerpiae, Niuellis, & nouissimè Namurcum è Niuellis, accersitae sunt, ibique floridae vitae suauem odorem dant nouellae plantae. Regulam vero huiusce Ordinis & instituti fundauit super virtutibus praecipuis Virginis Deiparae, qui eminuerunt in hac Anunciatione, & colloquio Angelico, scilicet eminens fides, spes, charitas, Angelica puritas, profunda humilitas, prompta obedientia, ardens deuotio & pietas, eximiaque prudentia. Hae omnes virtutes fatis elucent ex responsis virginis ad Angelum, ita vt ibi sese exhibuerit Virgo exemplar & speculum perfectissimum omnium virginum & Religiosarum. Haec vero Beata Ioanna huic Incarnationis Filij Dei mysterio

Exemplum.

sio affecta, diuersas iam à puero reuelationes habuit à Filio Dei & Matre eius, quibus postea totam se vouit. Vndè & pingitur cum puero Iesu in gremio Matris, qui porrigit ei annulum, quo se Deo per Religionis vota constringat. Miraculis verò clara, migrauit ad cœlestem sponsum, anno 1504. annum esse dum quadragesimum ingressa.

Florentiæ colitur imago B. Mariæ virginis Annunciatæ, quæ multis est miraculis illustris, crediturque esse ab Angelo delineata & expressa. Nam cum pictor corpus Virginis suo expressisset penicillo, ac multum hæreret cogitabundus quam faciem tanta Virgine dignam depingeret, imo pietatis affectu & reuerentiâ erga Mariam impulsus, rem Deo commendaret, diuinitùs nocte quadam facies adpicta fuit, Angelico, vt creditur, ministerio. Hoc habet ibi communis traditio, & id miracula confirmant.

PROPOSITIO II.

Conceptio Christi facta fuit statim post consensum Virginis.

Declaratur: Virgo consensum suum expressit his verbis: *Ecce Ancilla Domini, &c.* Et tunc statim formatus fuit in vtero virginis Christus, & vnio illa miraculosa facta fuit naturæ humanæ ad diuinam personam. Sicut ergo post illa verba *Hoc est corpus meum*, ponitur Christus statim sub speciebus sacramentalibus, ita post illa verba, *Ecce Ancilla Domini, &c.* positus fuit Christus & formatus in vtero.

Hinc Sancti patres verba illa vocant, *Responsum lætitiæ*, de quo Bernardus eleganter: *Audisti virgo factum, audisti & modum, vtrumque mirum, vtrumque iucundum. Expectat Angelus responsum tuum: expectamus & nos verbum miserationis, quos premit sententia damnationis. Hoc supplicat à te flebilis Adam, cum misera sobole exul de Paradiso, hoc Abraham, hoc Dauid, pu eres tui in regione vmbræ mortis hoc totus mundus tuis genibus prouolutus expectat. Ex ore tuo pendet solamen miserorum, redemptio captiuorum, salus vniuersorum: ipse quoque qui concupiuit decorem tuum, expectat responsum tuum. Responde ergo verbum, quod terra, quod inferi, quod expectant & Superi. Responde verbum, & suscipe verbum: profer tuum, concipe diuinum, emitte transitorium, amplectere sempiternum.*

Consentiente ergo Virgine, per illa verba factum est sublime illud matrimonium inter humanam naturam & Deum ita vt tunc dicere quis potuerit: *Egredimini filiæ Syon, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis, & in die lætitiæ cordis eius.* Fuit enim dies ille lætitiæ, fuit dies desponsationis & matrimonij fieri, per vnionem personalem. Fuit dies quo Christus à matre sua est vestitus veste carnis nostræ, & circumdatus, veluti que coronatus diademate mortalitatis nostræ, tanquam *Rex pacificus, cuius vultum desiderabat vniuersa terra*, Egredimini ergo filiæ Syon, animæ piæ contemplationi deditæ, & considerate cum affectus suauitate, hoc desponsationis mysterium, in quo omnes animas iam Christus censetur sibi desponsare. Considerate vestem illam coronam mortalitatis, quâ dignatus est filius Dei propter vos se coronare, postea quoque iterum coronandus propter vos: sed à Nouerca, non à matre, corona crudelitatis in cruce: vt ibi per eam consummet hanc sacram animarum desponsationem.

Egredimini quoque virtutes Angelicæ incolæ ciuitatis cœlestis: ecce Rex vester, sed in corona nostra, in diademate, quo coronauit eum Mater sua. Ecce in quem desideratis prospicere, in corona paupertatis nostræ, in exilio nostro, quem postea videbitis in corona gloriæ, qua coronabit eum Pater suus in regno vestro, post partam victoriam, cùm vobis inclamabitur, *Dominus fortis & potens ipse est Rex gloriæ*.

Hæc verò Incarnatio & Conceptio Filij Dei facta est octauo Kalendas Aprilis, Feria 6. vt tradit Ecclesia. Vndè Rupertus, *Eadem, inquit, die qua veterem Adam formauit de limo terræ, nouum sibi hominem reformare cœpit de Virginis carne, similiter & feria sexta redempturus mortis Passione.* De hora verò nihil certi habetur.

Rupert. de diuinis Off. 19.

Aliqui ex recentioribus volunt Angelum venisse ad Virginem in principio noctis, sumentes id ex consuetudine Ecclesiæ, quæ illa hora signum præbet ad salutandam virginem. Et in vita S. Bonau. refertur, eum hac ratione motum, à Pontifice obtinuisse, vt tunc signum pulsaretur. Albertus Magnus putat summo mane venisse, & hoc significare signum quod datur mane ad virginem salutandam. Alij putant Annunciationem factam hora qua Christus natus fuit, vt sic nouem integris mensibus in vtero matris habitauerit, hoc enim ad perfectionem Conceptionis spectare videtur. vnde & de Incarnatione intelligi potest illud: *Dum nox in sua cursu medium iter perageret, omnipotens sermo tuus de cælo à regalibus sedibus venit.* Hoc enim magis propriè dicitur de Incarnatione, quàm de Natiuitate.

Sap. 18.

De loco verò certum est fuisse in Nazareth: vbi domicilium seu cubiculum virginis post Christi Ascensionem ab Apostolis & Christianis in summa religione habitum fuit, & in templum consecratum, ob multa eximia mysteria in eo facta. Eadem illa domus ministerio Angelorum primò in Illyricum postea in Italiam translata est, & Lauretana Ecclesia appellatur: & vsque modo summa Religione visitatur, estque à Regibus & Principibus eximijs donis affecta fuit, que in illa plurima miracula, de quibus libri speciales extant. Putatur vero eandem domus domicilium fuisse Beatæ Annæ, & in ea Beata virgo nata fuisse.

Suarez in 3. parte.

PROPOSITIO III.

Concurrunt multa miracula in hac Conceptione Filij Dei.

Primo, Miraculum in hoc fuit, quod virgo concepit: habet enim communis conceptionis modus, causam efficientem patrem & matrem: hic autem causa efficiens non fuit nisi Deus, sine viri opera formans corpus Christi in vtero virginis, quia potest omnem supplere causâ. Quod quidem vt intelligatur, iuuabit proponere similitudinem ex iis quæ facta scimus in creatione mundi. Cum enim terra ordinariè non producat granum, nisi priùs aratro excolatur, proscindatur & seminetur, pluuia quoque cum Solis calore fœcundetur: Tamen quandò terra primò produxit granum, id fecit in instanti, solo Dei mandato & virtute, sine cultura, aut seminatione, aut irroratione, aut Solis calore, ita vt terra tunc esset quodammodò virginea. simili modo vterus virginis sine commercio humano, sola Dei virtute & mandato produxit hoc pretiosum granum corporis animati Filij Dei. Hoc miraculum Conceptionis virginis præuidet Isaias. *Audite domus Dauid, propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum Ecce Virgo concipiet, &c.* q. d. adeste Proceres, adeste Iudæi, audite omnes gentes, videte & stupete, Ecce enim rem miram omni æuo inauditam. Ecce ostentum sæculorum, ecce nouum quod creabit Dominus super terram *Virgo concipiet.*

Secundò, Miraculum fuit in hoc: Quod corpus infantis in instanti formatum fuit, & anima illi infusa. Natura enim requirit ad formationem corporis ordinariè spatium 40. circiter dierum, & ante illud tempus, corpus embrionis sine anima est. In Christo nullum tempus requisitum fuit, sed statim in puncto temporis, in vtero virginis formatum fuit corpus, & anima infusa; quamuis voluerit, vt ordinarij infantes, nouem mensium spatio concludi. Sed interrogare libet te, ô puer dulcissime! Quidnam tunc agebas tot mensibus in vtero Matris? Quomodò ibi te habebas? Nunquid poteras facere, quod terra virginea statim produceret fructum suum? An ibi tanto tempore otiosus degebas? At ille respondere sic videtur. Optimè me habebam, licet ibi clausus, quia post sinum Patris nullus mihi gratior vtero & sinu matris. Nec ibi otiosus eram, sed texebam regium & purpureum indumentum humanitatis meæ, vt habitu progrederer vestitus vt homo. Ibi me iam ad certamen contra hostem parabam, ibi me in sacrificium pro te offerabam. Volui verò tanto tempore claudi, vt clausis & carceratis consolationem darem, & vt cæteris pueris pro te conformarer. Volui nouem mensibus ibi manere, vt nouem Angelorum choris te adscriberem.

Tertiò, Miraculum fuit in hoc, quod omni gratia & virtute anima eius statim ornata fuerit. Conceptus, enim fuit plenus gratia & veritate; nos vero concipimur in peccato, quod trahimus ex Adam mediante patre carnali, sed quia Christus patrem non habuit, ideo sine vlla peccati macula conceptus fuit Hinc dicunt Patres & Doctores Sancti, *Christum fuisse in Adam, aut Patriarchis secundum corpulentam substantiam, sed non secundum seminalem rationem*, ideòque ex vi conceptionis non fuisse subditum peccato originali. Volunt dicere hoc modo loquendi, Christum fuisse in illis secundùm substantiam corpoream, siue secundum materiam ex qua Christi corpus constat, sed non fuisse secundum seminalem rationem, id est, secundum vim actiuam, quæ solet esse in semine patris ad fœtus formationem, quia de Spiritu S. fuit, & ab eo omni gratia statim repletus: De hoc prædixerat Isa. *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet, super eum spiritus Domini.* Iesse fuit Pater Dauid, virga de illo oriens fuit nostra Virgo,

Isa. 11.

Virga hæc produxit florem Christum, super quem plenitudo spiritus & gratiæ descendit, flos fuit in Conceptione, fructus in Natiuitate. Ab illa ergo conceptione iam plenitudinem illam gratiæ habuit.

Quartò, Miraculum etiam in hoc fuit, quod infans hic ratione & sapientia pollet adhuc in vtero. vndè admiratur id Isaias, dum dicit. *Nouum creauit Dominus super terram, fœmina circumdabit virum.* Quæ nam hæc fœmina, potens vtero suo claudere virum? Aut quomodo vir potest vtero circumdari? Non enim dicit paruulum aut infantem, sed virum. Ergo res noua & inaudita proponitur. Nempè Christus vir ille, qui licet ætate & statura infans, tamen a primo conceptionis instanti Vir est, sapientia, ratione, gratia perfectus, Vir nouus, Homo Deus, ex noua matre, quia Virgine; nouo modo sine viro; noua generatione procreatus. Hic est vir nouus, qui in nouo orbe nouam legem, nouum fœdus, Sacramenta omnia noua dabit, & postea terram & cœlos nouos. De hac re loquens Bern. ait; *Vir erat necdum natus, sapientia non ætate, animi vigore, non viribus corporis, maturitate sensuum, non corpulentiæ membrorum. Nec minus habuit sapientiæ, imò non minus fuit sapientia conceptus quàm natus, paruus quàm magnus, siue latens in vtero, siue vagiens in præsepio, siue interrogans in templo, siue docens in populo, æquè fuit plenus Spiritu sancto.* Neque refert quod dicitur. *Puer proficiebat ætate, gratia & sapientia apud Deum & homines*: hoc enim tantum significat Christum crescente ætate profecisse, quantùm ad vsum & exercitium: quia semper maiora & perfectiora opera sapientiæ & gratiæ exercebat, non tantùm in opinione hominum, sed & re ipsa coram Deo, eminentiora edens vir quàm puer.

Lucæ 2.

Quintò Miraculum in hoc fuit, quod hæc anima infantis à primo instanti, beatifica visione donata fuerit, videns essentiam diuinam, & in illa omnia præsentia, præterita, futura, omnem ordinationem Dei circa sæculum præsens, & circa æternitatem futuram, circa electos & reprobos, circa homines & Angelos, ita vt ex tunc notus ei fuerit numerus electorum & reproborum numerusque iudicandorum & ipsa dies iudicij, quia hoc nosse, ad ipsum spectabat qui Iudex erat constitutus viuorum & mortuorum.

Sextò, Miraculum in hoc fuit, & fons cæterorum miraculorum, quod corpus & anima eodem instanti temporis cum Verbi persona copulantur vnione planè ineffabili, ita vt hæc tria fiant vnum, *Verbum, anima, caro*, vnitate personæ. Hoc est enim miraculum miraculorum, quod nec suspicari quidem potuit mens vel Angelica, vel humana, ex quo sequuntur innumera miracula, hominibus & Angelis incomprehensibilia. Vndè dicit Bernardus: *Generationem istam quis enarrabit? Angelus nunciat, virtus obumbrat, superuenit Spiritus, Virgo credit, Virgo parturit, Virgo permanet. Quis non miratur; Nascitur Verbum infans: & agnoscitur longitudo breuis; latitudo angusta, altitudo subdita, profunditas plana. Ibi Agnoscitur lux non lucens, Verbum infans, aqua sitiens, panis esuriens.*

In hac ergo Incarnatione tanta prodigia sunt vt maiora non viderit Orbis. 1. Vidit tempore Iosue Solem stantem, tempore Ezechiæ retrogredientem: Nunc videt Deum Solem æternum, non solùm retrogredientem, sed se mirabiliter exinanientem. 2. Vidit in Rubo conseruatum virorem in igne: Nunc videt seruatam Matris virginitatem in Conceptione. 3. Vidit virgam florentem sine cultura: videt nunc virgam Iesse fructum parientem sine humana opera. 4. Vidit manna è cœlo pluens: Vidit nunc Verbum Patris è cœlo in gremium virginis descendens. 5. Vidit Eliam in cœlum ascendere. Videt nunc humanam naturam ad Deitatem ascendere. Vndè Scriptura dicit, quod *Verbum abbreuiatum fecerit Dominus in medio vniuersæ terræ*, quia scilicet omnia mysteria legis, omnia prodigia orbis, in hac Incarnatione consummationem acceperunt & perfectionem. Et homo qui erat *mundus abbreuiatus*, perfectionem & consummationem summam accepit, dum perfectior est Angelis effectus & deificatus. Verbum ergò carnem assumens, nunquid abbreuiationem fecit, dum semetipsum exinaniuit, dum infinitam maiestatem in angusto corpore velut abbreuiauit? Dum corpus ac diuinitatem in angusto præsepio collocauit? Dum postea ipsum suum corpus & deitatem, iterum sub minima panis specie collocauit? Quomodò potuisset se magis abbreuiare, aut homini maiorem perfectionem & consummationem dare quàm illum ita euehendo supra omnem Angelicam etiam creaturam?

Quærit D. Thomas: An possit Deus meliora facere quàm fecit? Affirmat, exceptis tribus, Incarnatione Christi, Maternitate Deiparæ, Beatitudine hominis. *Quia non potest facere meliorem hominem, quàm sit Deus homo, nec meliorem Matrem, quàm sit Mater Dei, nec beatitudinem meliorem, quàm sit visio & possessio Dei.*

D. Th. 1 p. q. 25 art. 26.

PROPOSITIO IV.

Efficacia huius Conceptionis specialiter tribuitur Spiritui S. licèt communis sit tribus Personis.

Ratio est, quia opera bonitatis illi solent tribui, sicut opera omnipotentiæ Patri, & opera sapientiæ Filio. Cùm ergò opus hoc sit summi amoris, bonitatis & pietatis, appropriatur Spiritui S. qui amor est. *Spiritus S. superueniet in te*, inquit Angelus, *& virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Sensus est.

Primo, Virtus Altissimi, siue potentia eiusdem Spiritus defendet te, & virginitatem tuam, quam tantopere diligis, & ita proteget, vt sine læsione illius concipias. Obumbrare enim in scriptura significat defendere: *Obumbrasti super caput meum in die belli*, hoc est, defendisti caput meum. *Scapulis suis obumbrabit tibi*, id est, defendet te.

Psalm. 139. Psal. 90.

Secundò, Gregorius, & aliqui Patres sic explicant: *Virtus altissimi*, hoc est Filius Dei, qui est lux increata & splendor Patris, obumbrabit tibi, dum ex te corpus assumet: nam sicut lux corpori opaco iuncta obumbrat, ita æterna illa lux corpori suo iuncta, erit obumbrans, & mirum tibi refrigerium vmbra sua præstans, contra omnem voluptatis ardorem & sensum.

Tertiò, Potest significari per illa verba, mira amoris copia, qua mens Virginis tunc ardere debebat, vt sit sensus. Superueniet in te Spiritus Sanctus qui ignis est consumens, accendetque in te mirum ignem amoris diuini, quem viribus naturæ sustinere non posses, sed consumereris in mediis his flammis, vitamque tuam velut dissolui oporteret; verùm ipse vmbram præstabit, & refrigerium, & virtutem dabit, vt tantam vim amoris ferre possis, sicque velut innocuum miraculum Rubi in medio ignis non consumpti.

Licèt verò spiritus S. & Pater cooperati sint ad sacri corporis formationem, & ad creationem animæ, ad vnionem quoque corporis & animæ cum persona diuina; tamen non tres personæ dicuntur incarnatæ, sed Filius, quia ad solam personalitatem Filij terminata est vnio naturæ humanæ, & in sola persona Filij subsistit. Vnde solus Filius dicitur assumpsisse humanam naturam. vbi assumptio non sumitur actiuè, quia omnis actio ibi inuenta communis est tribus personis, eo quod sit actio ad extra: sed assumere idem est quod terminare & sustentare naturam humanam, quod proprium est Filio. Solet pro simplicibus afferri similitudo, de vna aliqua persona se vestiente, concurrentibus aliis duabus; tunc enim sunt tres qui vestiunt, & tamen vnica manet vestita. Sic Pater, Filius, spiritus S. concurrerunt ad vestiendam personam Filij, veste carnis & mortalitatis nostræ, tamen vnica illa manet vestita & incarnata.

Cùm verò dicitur, *Conceptus de Spiritu S.* non sequitur spiritum S. dici posse Patrem Christi, quia non omne principium agens aut producens rem aliquam, statim nomen Patris obtinet, sed requiritur quod de sua substantia producat, & quidem in similitudinem naturæ. Hinc nec pictor, nec operarius dicitur pater picturæ, aut operis sui, quia non de sua substantia, sed de aliena materia producit illud, de auro, argento, aut terra, & dat illi aliud esse quam suum proprium. Sic spiritus S. non formauit Corpus Christi de substantia diuina, sed de purissimo sanguine virginis, reddiditque illud simile naturæ virgini, non sibi.

Ipsa tamen virgò rectè dicitur Mater Dei, qui est mater illius, qui à primo instanti Conceptionis suæ fuit Deus. Et sic vt propriè dicatur Mater Dei, sufficit quod eodem instanti, quo anima vnita est corpori per concursum maternum virginis, eodem etiam instanti anima & corpus vnita sint verbo diuino. Vndè Elizabeth vocat eam *Matrem Domini.* vbi indicatur diuina persona. Et ad Galat. dicitur: *Filium Dei factum ex muliere.* Per communicationem ergò idiomatum rectè dicitur, Conceptus, Natus, Mortuus, & consequenter Filius virginis.

Ad Gal. c. 4.

Quapropter in Concilio Ephesino definitum est, virginem esse, *Theotocon*, hoc est, Dei Genitricem: & ibi condemnatus est Nestorius id negans, qui postea à Deo punitus fuit & blasphemiæ pœnas luit, de quo sic refert Nicephorus. Nestorius ex Presbytero Antiocheno, à Theodosio iuniore ad Sedem Constantinopolitanam euectus fuit, Homo fuit contentiosus, arrogans, ob eloquentiam turgidus, & popularis gloriæ auidus. Hic publicè docuit Mariam, Dei Genitricem non esse vocandam & hunc errorem sua authoritate firmauit. Ob hoc Synodus Ephesi coacta fuit, in qua ducenti Episcopi fuere, nunquàm tamen potuit dimoueri à

ſententia, licèt rogatus à Cœleſtino Papa, Cyrillo Alexandrino, aliiſque Epiſcopis. Quaſi ergò hoſtile bellum aduerſus Deiparam inſtituiſſet, nullum ſanis conſiliis locum reliquit. Vndè à Synodo reiectus & anathemati traditus, Epiſcoplique dignitate eſt priuatus, & à Theodoſio in exilium eiectus, Sed nec Patrum cenſura, nec Cæſaris ſeueritas, meliorem eum effecit. vndè in exilio vitam profugam & plenam miſeriis agere eſt coactus, ibique eſt mortuus. Deus verò vindicans Matris iniuriam, immiſit in eius blaphemam linguam vermes, qui tanquàm carnifices eam corroſêre: & ſi corpus nefandum nouæ impietatis organum, à terra dehiſcente non eſt abſorptum, certè anima ad inferos detruſa, blaphemiæ meritas pœnas luit.

Canl. 5. c. 18. de Virg. ex Niceph.

Illud verò notatu dignum eſt, Scripturam quidem pauca de Virgine nobis tradidiſſe, qui tota Euangeliſtarum intentio ad Chriſtum referebatur: illo cognito, eiuſque fide ſatis fundata, Matris eius excellentia ſatis quoque cognoſci poterat. Tamen omnes laudes & totam dignitatem Virginis hoc breui eloquio comprehendit ſufficienter, dum *Matrem Dei* appellat per Elizabeth: & dum per Matthæum dicit Mariam illam eſſe, *de qua natus eſt Ieſus*. Non enim poteſt altiùs eius dignitas commendari, quia nihil excellentius, nihilque diuinius dici poteſt de pura creatura, exceditque omnem altitudinem, quæ poſt Deum cogitari poteſt. Matris Dei dignitas, vt dicit Anſelmus. Rationem addit D. Thomas, quia dignitas hæc quodammodò infinita eſt continens affinitatem cum Deo, & coniunctionem, conſanguinitatemque cum perſona infinita. Et cum Matrem Dei nominas, dignitatem illam nominas, quæ eſt fons & origo ex qua omnia dona, omnes gratiæ, omnis excellentia Virginis emanauit: dedit enim illi muneri materno proportionatam Deus gratiam: ita vt plus dicas, cùm Matrem Dei dicis, quàm ſi Apoſtolum, Prophetam, Martyrem, Angelum, Seraphum, nominares.

Quia tamen pauca Euangelium de Virgine dixerat, voluit per generalia totius Eccleſiæ Concilia, laudes eius plenius promulgari. vbi valdè notabile eſt, ex quatuor primis Conciliis (quæ Gregorius vt quatuor Euangelia veneratur.) Primum Concilium vniuerſale Nicænum coactum fuiſſe pro Patris & Filii honore, ad defendendam æqualitatem & conſubſtantialitatem contra Arium: Secundum, ad defendendam Spiritus S. diuinitatem contra Macedonium: Conſtantinopolitanum ſcilicet Concilium: Tertium Epheſinum ad tuendam Matris Dei dignitatem, contra Neſtorium, vbi plurima de laudibus Virginis dicta ſunt, ita vt eam tunc beatam proclamarint totius Orbis Nationes. Et hæc poſteà ſo quarto Concilio Calcedonenſi, & in quinta & Sexta Synodo, denique & in cæteris vſque ad Tridentinum, confirmata ſunt & ampliùs explicata, vt adimpleretur virginis Prophetia, *Beatam me dicent omnes Generationes*. Quæ quotidie adhuc impletur, dum ab oriente vſque ad Occidentem, à Meredie, vſque ad Septemtrionem, eius nomen & laudes reſonant, vſque ad Indos, Iapones, Synas & remotiſſimas Orbis partes. Idem dum vbique eius honorem, Altaria pene ſine numero, Baſilicæ, Templa, Congregationes, Sodalitates eriguntur, dum peregrinationes celeberrimæ ad eius imagines nouis quotidiè miraculis illuſtres, ſummo concurſu populorum inſtituuntur. Quæ quidem omnia hæreticis, Virginis hoſtibus, confuſionem & pudorem pariunt. Sed & ipſius hoſtes ſpecialem ſæpe punitionem accipiunt, exemplo ergò Neſtorii, ſubiicio exemplum Conſtantini Copronymi.

Premp.

Conſtantinus Copronymus huius virginis hoſtis, illam quam Chriſtus ſibi in domicilium elegit glorioſam ſuam matrem, patrocinium omnium hominum, multis modis proſecutus eſt. Ipſius Venerandum Nomen ſtuduit ab Eccleſia expellere, interceſſiones eius, per quas mundus conſiſtit, ne quidem voluit nominare, cùm diceret nemini eam poſſe opitulari. Conabatur autem quod dicebat, hoc exemplo confirmare. Cùm aliquandò marſupium aureis nummis plenum in manus ſumpſiſſet, & iis qui cum ipſo verſabantur, oſtendiſſet; quærebat ab eis: Quanti Marſupium hoc valet? Multùm, inquiunt illi. Cùm verò aurum eieciſſet, rurſum quærebat: Quanti iſtud marſupium? Cumque illi reſponderent, nihil valere, Ita inquit, ille & Maria, quam Deiparam vocant, quo tempore in ſe habebat Chriſtum, valdè honoranda erat: ex quo autem illum peperit, nihil differt à reliquis. ſed Deus eius blaſphemiam & ſuperbiam infœliciſſimo exitu puniuit: Morbus enim Carbunculi pedes eius inuaſit & febris ardentiſſima, ſicque animæ & corporis mortem obiit, vociferans viuum ſe inextinguibili igni traditum eſſe, propter Mariam Deiparam, iubenſque eam exinde honorari & celebrari, vt Deiparam. Ita Cedrenus, Glicas, & alii. Et aurius 3. Aprilis. Eius ergò infœlicem hunc exitum attendant noſtri temporis Nouatores, qui ſe Diſcipulos impietatis eius & dictis, & factis profitentur.

LECTIO XII.

De Chriſti Natiuitate.

QVI NATVS EST DE MARIA Virgine.

EXPLICANTVR CIRCVMSTANTIÆ Natiuitatis Chriſti.

1. *Quare natus in Bethleem?*
2. *Quare reclinatus in Præſepio?*
3. *Cur elegerit tale tempus Natiuitatis ſuæ?*

PROPOSITIO I.

Non ſine myſterio electus fuit locus Natiuitatis Chriſti Bethleem.

Primò, Quia Chriſtus voluit naſci ex *Dauid* iuxta promiſſum Scripturæ. Ideò elegit ipſum locum Natiuitatis Dauid, vt iam promiſſio ei facta oſtenderetur impleta. Quod inſinuat Euangeliſta dicens, *Eo quod eſſet de domo, & familia Dauid.*

Secundò, quia Bethleem erat exigua & humilis ciuitas. Eam ergò elegit, vt gloriam hominum repudiaret, qui ex hoc gloriantur, quod nobili loco nati ſunt. Elegit infirma mundi, vt confundat fortia? propter quam eandem rationem, elegit & pauperem matrem, & humilem naſcendi modum: ipſam paupertatem quaſi ſponſam ab omnibus repudiatam deſponſare veniens.

De hac ciuitate Michæas diait: *Tu Bethleem minima es in millibus Iuda*, Matthæus verò legit, *Nequaquam minima es*. Michæas vocat paruulam, murorum ambitu, numero ciuium, loci ſplendore: Matthæus vocat nequaquam minimam, nobilitate & dignitate, quam debebat habere ob Meſſiam ibi naſciturum. Et ſenſus eſt: *Tu* Bethleem paruula quidem es, ſed tamen dignitate magna, quia ex te orietur Dominator Iſrael, ſicque eris totius terræ Metropolis, tanquàm Chriſti Parens & Nutrix. Hinc Eccleſia canit: O ſola magnarum vrbium maior Bethleem, cui contigit Ducem ſalutis cœlitus incorporatum gignere. Licèt enim Ieruſalem templi maieſtate gloriari poſſit, Babylon murorum fortitudine, Athenæ ſapientia, Tyrus & Sydon opibus & mercium pretioſitate, Roma triumphis, Niniue magnitudine & ædificiorum altitudine, Bethleem tamen ſolo Chriſti Natali omnibus antecellit.

Bern. ser. 1 in Nat.

Hinc Ber. *O Bethleem parua, ſed iam magnificata à Domino, qui factus eſt in te paruus ex magno. Lætare Bethleem, & per omnes vicos tuos feſtiuum Alleluya hodie cantetur. Quæ ciuitas tibi non inuideat pretioſiſſimum illud Stabulum, & Præſepij gloriam? In vniuerſa ſiquidem terra, tam celebre eſt nomen tuum, vbique glorioſa dicuntur de te Ciuitas Dei; vbique pſalletur, quia homo natus eſt in ea, & ipſe fundauit eam Altiſſimus. Vbique, inquam, prædicatur, quod Ieſus Chriſtus Filius Dei naſcitur in Bethleem Iudæ.*

Pſal. 83.

Tertiò, rectè elegit Bethleem quæ interpretatur *Domus Panis*; ipſe enim eſt Panis ille vitæ, qui deſcendit de cœlo. Alio quoque nomine vocabatur *Ephrata*, hoc eſt, fructifera, quia non ſolùm ſicut aliæ ciuitates, aut regiones, vinum, oleum, frumentum profert, ſed & germinauit frumentum electorum, Panem Angelorum, vitæ fructum. In hac ergò Bethleem, hodie orietur ciſterna illa quæ continet aquam viuam, ad quam quilibet Fidelis debet accedere & haurire. Clamabat olim *Dauid* ſitibundus: *O ſi quis daret mihi de ciſterna, quæ eſt in Bethleem!* Tunc irruentes tres milites per aciem cum periculo vitæ attulerunt ei aquam de Bethleem, ſed noluit bibere. Hoc interpretans myſticè Sophronius dicit non fuiſſe aquam illam cuius ſiti ardebat Dauid; ſed aquam viuam, quam qui biberit, non ſitiet iterum, quæ non ſolum ſuam, ſed etiam totius humani generis ſitim explere poterat: dicitque hanc ciſternam Virginem deſignaſſe; quæ Deum erat paritura *Figura*, inquit, *erat & Prophetia de Chriſto qui eſt aqua vita omnibus vitam infundens, atque myſtica, & ſpiritualis ciſterna, quæ aquam*

2. Reg. 23.

viuam

illam nunquàm deficientem, vtero comprehensam, in lucem edidit. Vtinam ergò simili siti ardeamus, & Bethleem cum feruenti desiderio veniamus, ibi inueniemus aquam vitæ de Virgine scaturientem, quæ animas nostras irrigare poterit, & fœcundare, sitim ac febrim variam quà æstuamus, sedare.

Ita D. Hieronymus secessit in Bethleem, vt sibi viuaciter imprimeret Christum, ibique ad præsepe Christi commoratus est, vt eum nascentem, vagientem, lactantem, assiduè contemplans, vitam cum illo iucundè & sanctè ageret hauriretque ibidem abundanter de Cisterna hac Bethleemitica aquam viuam, aquam salientem in vitam æternam. Ideo etiam Paula, & virginum Chorus Hieronymum in Bethleem secutus est. Vnde Paula & Eustochium inuitantes illuc Marcellam Romam, sic loquuntur apud Hieron. *Cum cum tonse Christo per Silo & Bethel & cætera loca, in quibus Ecclesia quasi quædam victoriarum Domini erecta sunt vexilla, ad nostram speluncam (Christi nascentis in Bethleem) redierimus, canemus iugiter, crebrò flebimus, indeficienter orabimus, & vulneratæ iaculo Saluatoris in commune dicemus: Inueni quem quæsiuit anima mea, tenebo eum, & non dimittam*

Epist. 17.

PROPOSITIO II.

C*Hristus ibi natus est in stabulo, & reclinatus in præsepio.* Quid fuerit istud stabulum explicans Hieronymus, dicit fuisse speluncam in rupe excisam a parte orientali, locum pastoribus notum, commune quasi receptaculum, ad quod sæpe diuerterent, imò illuc pauperes & peregrini confugere solebant. Ibi ergò fuit præsepe non luteum vt dicit Chrysostomus, sed ligneum, quod adhuc Romæ est in templo S. Mariæ Maioris.

Refert Hieronymus, loco illius speluncæ insignem Ecclesiam esse extructam, & præsepe loco altaris collocatum: cuius Ecclesiæ etiam meminit Beda. Tempore verò quo hæc loca in potestate fuerunt Gentilium, vt Christi pueri abolerent memoriam, simulachrum Adonidis posuerunt in loco Natiuitatis: & ibi Veneris Amasius plangebatur, vbi facer ille infans sacri amoris Deus Christus vagiit. Sic & in loco sepulchri Christi idolum Iouis, & in monte Caluariæ, idolum Veneris posuerant, quæ omnia sustulit Helena Mater Constantini.

Sed cur voluit Christus in præsepio reclinari? Respondetur, vt adimplerentur Scripturæ. Primò illa Isaiæ: *Cognouit bos possessorem suum; & asinus præsepe Domini sui.* Secundò illa Abacuc. *In medio duorum animalium cognosceris.* Sic legunt Septuaginta, nostra lectio habet: *In medio annorum, notum facies.* Et hanc lectionem approbat Ecclesia in officio canens, *Domine audiui auditum tuum & timui, consideraui opera tua & expaui in medio duorum animalium iacebat in præsepio, & fulgebat in cælo.* Vnde vere ibi fuisse Bouem & Asinum docent Sancti patres, ex illo Isaiæ. Et hæc quidem animalia mysterium significabant: Bos enim Iudaicum populum iugo legis pressum significat, Asinus autem populum gentilem qui contra Deum recalcitrabat. Nouus hic puer in medio, vtrumque populum iungere debebat, ab illo graue legis iugum auferens, ab isto Idololatriæ cultum & rebellionem. Hinc aduerte, non sine mysterio Christum ferè semper describi in medio.

Isa 1.

Abac. 3.

Primò, in Natiuitate inter Bouem & asinum, qui vt diximus, populum Gentilem & Iudæum significat, cuius vtriusque Saluator nascitur.

Secundò, in medio Ioseph & Mariæ, quia virginitatis & coniugij author, à virginibus & coniugatis debet adorari.

Tertiò, in medio Simeonis & Annæ, quia ab vtroque sexu coli debebat & benedici.

Quarto, in medio Marthæ & Magdalenæ, id est, vitæ actiuæ & contemplatiuæ, quam duæ hæ sorores significant, quia tam actiuam quam contemplatiuam vitam volebat approbare, & ab vtriusque vitæ sectatoribus debebat gloriam accipere.

Quinto, Inter Moysem & Eliam, tum quia author est mortis & vitæ, & ideo ab Elia viuo, à Moyse mortuo debebat testimonium habere Saluator viuorum & mortuorum: Tum quia eius doctrina à Moyse, id est, à lege, & ab Elia, id est Prophetis approbationem debebat accipere.

Sexto, in medio Latronum in cruce, quia Iudex bonorum & malorum, quos constituet ad dexteram & sinistram, quorum figuram hi duo gerunt.

Septimo, in medio duorum Angelorum in resurrectione. Vnus ad caput alter ad pedes describitur apud Ioannem & significantur illa duo animalia quæ erant in Natiuitate, hoc est, populum Gentilem & Iudæum, iam per Christi Resurrectionem transire in consortium Angelorum.

Octauo, in medio duorum discipulorum post Resurrectionem euntium in Emmaus, vt significetur in medio esse nostri, tempore peregrinationis nostræ.

Nono, in ascensione, in medio duarum turmarum, vna ex Angelis erat composita præcedens & deducens Christum triumphantem, altera ex hominibus, quos eripuit de Limbo, *captiuam duxit captiuitatem.*

Decimo, Vsque ad diem Iudicij in medio Misericordiæ & Iustitiæ, *misericordiam & Iudicium cantabo tibi Domine.* Misericordiam habet à dextris: Iustitiam à sinistris, tanquam duo fulcra Regni sui.

Vndecimo, in medio Dei & hominum, quia mediator est pro nobis interpellans.

Duodecimo, in die iudicij in medio Electorum & reproborum sententiam proferens.

Decimotertio, Per totam æternitatem in medio Angelorum & hominum, tanquam lapis angularis, faciens vtraque vnum, vnum ædificium, vnam ciuitatem, vnam Ecclesiam, vnum Regnum.

Denique, non solùm à Natiuitatis, aut incarnationis tempore medium amauit, existens tunc in medio duarum naturarum, diuinæ & humanæ: sed etiam fuit ab omni æternitate, est, erit in sæcula sæculorum, in medio, tanquam secunda Trinitatis persona inter Patrem & Spiritum sanctum.

Aduerte verò, licèt præsepè dicatur locus Natiuitatis, non tamen fuit primus locus, quem Christus sacro corpore tetigit, sed terra illius speluncæ vel brachia Virginis, iuxta Caietanum. Ipsa vero postquam adorauit, & pannis inuoluit in præsepio reclinauit:

Ratio moralis multiplex afferri potest.

Primò, quia sciebat Christum hoc Præsepè eligere tanquàm primum thalamum, in quo sibi paupertatem desponsabat Altissimi filiam ab omnibus repudiatam, quia homo eius speciem ignorabat & pretium.

Secundò, tanquam Aram primam Sacrificij sui matutini, in quo se patri obtulit, dicens: *Holocaustum pro peccato non postulasti: Ecce venio.* Obtulit enim tunc pro redemptione nostra, totam vitam, miserias dolores omnes, quos passurus erat. Obtulit lachrymas infantiles pro peccatis nostris, & si introspicere posses cor eius, inuenires scriptum: *Nunc lacrymas fundo paratus post sanguinem fundere.*

Tertiò, Tanquam Thronum Regium, in quo primum exaltari voluit Salomon noster in diademate mortalitatis nostræ, quo coronauit eum mater, in quo & à Pastoribus, & ab Angelis est adoratus. Verè Thronus sublimior Thronis Regum.

Quarto, tanquam primam Cathedram, ex qua nos doceret omnem virtutem. Nam licet puer infans sit & mutus, sit, tamen ibi omne genus virtutis docet, & ipse sapientia tacendo ibi loquitur, & docet exemplo, quod postea prædicabit verbo. Præsepè & Crux duplex ei Cathedra.

Accede ergo anima fidelis ad hanc Cathedram, & fortiter corde imprime hanc lectionem perfectionis. Ibi disce amorem Dei, contemptum mundi, odium peccati & pœnitentiam. Hanc clamat præsepe, stabulum, fœnum, panni, lachrymæ, quæ omnia sunt pro peccatis nostris

Accede secundò ad hunc Thronum gratiæ & misericordiæ. Ibi contemplare Regem in corona paupertatis nostræ à Matre coronatum, postea acerbiori spinea à Nouerca Synagoga coronandum, & hoc vt tibi æternæ gloriæ coronam comparet.

Attende stabulum, tanquam Regis huius Palatium: pro reclinatorio habet fœnum, pro purpura panniculos, pro comitatu regio bouem & asinum, pro tapetibus, animalium sordes & aranearum texturam.

Accede tertiò illuc ad primum amoris lectulum, in quo te desponsauit, & cum compassione rependе Vicem. Offer ei animam puritate ornatam; pro domicilio cor castum; pro lectulo circuorna eum sanctis affectibus, quæ sint Pastorum loco. Aduoca intellectum & voluntatem pro boue & asino, sintque panniculi infantis, amoris funiculi, quibus ei indissolubiliter cor liges.

Accede denique sæpius ad hanc Sacrificij matutini aram, & totum te cum ipso affer in holocaustum, corpus cum omnibus membris, animam cum omnibus viribus, voluntatem cum omnibus affectibus, intellectum cum omnibus cogitationibus, vitam cum omnibus momentis.

Olim Ionathas excusans apud Saul Dauidem *Rogauit me*, inquit, *vt iret in Bethlem, & dixit, dimitte me quia sacrificium*

ficium solemne est in ciuitate mea. Vere, ò Christiane, sacrificium solemne est & primum Filij Dei, propter quod omnia meritò debes dimittere, & illuc sæpè in spiritu pergere, vt te ibi sacrifices.

Exemp.

Beata Margarita, cui nomen à Castello Italiæ Vrbe, vbi nata & sepulta, sæpè in contemplatione deliciabatur coram præsepio pueri Iesu, Hinc eum post mortem intestina extraherentur, vt corpus incorruptum seruaretur, aromatibus conditum ob deuotionem fidelium: vbi cor eius abstractum fuit, repertus est Vnio (lapis pretiosus) insigni magnitudine & pulchritudine, in quo sculpta erat imago Natiuitatis, eademque virgo genu flexo ibi ante Domini præsepe. Qui Vnio seruatur adhuc in sacrario beati Dominici, cuius illa tertium Ordinem professa erat. Hoc miraculo voluit testari Deus, quàm gratũ foret sibi obsequium hoc & illa consideratio huius mysterij. Imprimamus & nos frequenti consideratione hanc imaginem in tabulis cordis nostri, vt ad speciosi huius infantis amorem accendamur.

Ludou. 3. Granatensis ser. de Nat.

PROPOSITIO III.

N*on sine mysterio elegit Christus tempus Natiuitatis suæ.*

Alij nascuntur subditi necessitati temporis: at Conditor omnium temporum elegit sibi tempus, quo nasceretur, sicut & locum, & Matrem. Et cùm sit Sapientia disponens omnia suauiter, tempus istud optimè ordinauit.

Primo, ergò natus est tempore quo describebatur vniuersus orbis. Quod intellige de vniuerso orbe Romanis subiectio. Nam teste Suetonio, Augustus non imperabat Gotthis, Armenia, & Indis. Et aliquando totus orbis dicitur, maior eius pars. Fiebat autem hæc descriptio, vt constaret numerus hominum Romanis subiectorum. Sic Dauid iussit per Iacob populum suum numerari, & quia ex superbia id faciebat glorians in numero subiectorum sibi, punitus fuit à Deo. Fiebat etiam ad colligendum censum, singuli enim soluebant aliquid. Vnde videntur Iudæi soluisse dimidium ciclum, siue decem stuferos, sicut solebant ex lege.

Exod. 30.

Ob hanc descriptionem quilibet debebat ire in suam Ciuitatem, hoc est, in illam quæ erat caput familiæ. Et quia Bethleem erat caput familiæ Dauid, illuc ascendit Ioseph cum Maria Hoc ergo tempus specialiter ordinatum fuit à Deo; *vt significaretur illum venire in carne? qui electos adscriberet in Æternitate.* Vnde non solùm voluit tunc describi, & numerari populum Israel (quod sæpius iussum est à Deo, vt ostenderet se illorum curam suscepisse) sed & alias nationes: quibus tamen id antea non præcipiebat, quia ad ipsum vix videbantur pertinere, iuxta illud, *Vos tantum cognoui ex omnibus nationibus terræ.* Veniens ergò vt omnium misereretur, & ex omnibus gentibus, nationibus, linguis significans electos suos se congregare, voluit vt describeretur vniuersus orbis. Vnde non sine mysterio dicitur ab Euangelista, descriptio hæc prima facta, vniuersalis scilicet. Impletum ergò est tunc illud, *Memor ero Rahab & Babylonis: Ecce Alienigenæ Tyrus & populus Æthiopum, hi fuerunt illic.*

Num. 1. & 26.

Amos 3.

Psal. 86.

Secundò, natus est tempore pacis vniuersalis. Fuit enim Iani templum tunc clausum, quod erat signum pacis, sicut & apertum bellum significabat. Non claudebatur nisi in summa rerum tranquillitate. Vnde ante Augustum bis tantum clausum narrat Suetonius. Semel tempore Numæ per 43. annos continuos, semel Marco & Tito Manilio Consulibus, & postea ab Augusto terra marique pace partà. Hoc ergo tempus elegit Christus, quia de ipso dictũ erat, *Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis?* Et vocatus est *princeps pacis.* Vnde in eius ingressu ab Angelis pax nunciatur. In progressu pacem commendat. *Beati pacifici, &c.* Apostolis mandat quocumque intrarint dicere *Pax huic domui.* In egressu pacem testamento relinquit. In morte illam Sanguine signat, in resurrectione anima eius ad corpus rediens, vt Columba ad arcam, ramum pacis Apostolis affert, dum dixit, *Pax vobis.*

Suet. in August. c. 22.

Pacis ergò tempore natus, est, pacem afferens; & externam, & internam, & æternam. Antea peccatum discordiam multipliciter attulerat: Primò in cœlo inter Angelos bonos & malos, inter quos factum est prælium. Inter Deum quoque & Angelos reprobos, qui ab eo eiecti sunt,

Secundò, in paradiso inter Deum & hominem, imò & inter Angelum & hominem, quia homo ab Angelo eiectus fuit flammeo gladio.

Tertiò, in mundo inter hominem & hominem, fratrem & fratrem Cain & Abel, Isaac & Ismael, Iacob & Esau, imò inter filium & patrem, Absalon & Dauid.

Quartò, in ipso homine inter partem superiorem & inferiorem, spiritum & carnem. Veniens ergò Christus vt mediator, Deum & hominem, cœlum & terram, Angelos & homines, hominem, & hominem, venit pacificare, *pacificans per sanguinem suum quæ in cælis, & quæ in terris sunt.*

De hoc tempore dixerat Propheta: *Vitulus & Leo, Agnus & Lupus, Vrsus & Ouis, simul pascentur, & puer paruulus minabit eos, &c.* id est homines superbi, rapaces, agrestes, feri, mutatis moribus, dimisso fastu & feritate cum pauperibus & humilibus pacifice conuersabuntur, eiusdem spiritualis escæ participes sub eodem Duce. Pacis autem interioris & æternæ quam afferebat Christus, symbolum fuit illa pax temporalis, quam prædixerat Isaias: *Conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces, &c.*

Isa. 11.

Isa. 2.

Congrua vero fuit pax hæc temporalis Euangelicæ prædicationis, vt facilius per vniuersum orbem iret doctrina Christi & Apostolorum, nullo bello inter nationes impediente.

Tertiò elegit Christus mensem & tempus, quo dies crescere incipiunt, iuxta illud: *Illum oportet crescere, me autem minui.* Quod dixit Ioannes, quia gloria quam habebat apud Iudæos, qui eum vt Messiam recipere volebant, paulatim defectura erat: Christi verò gloria tunc obscura, magis semper clarescere debebat per miracula & alia opera.

Ioan. 3.

Hoc vero moraliter interpretatur Augustinus, quod à Ioannis natiuitate dies incipiant minui à Christi natiuitate crescere. Per quod Christus significauit, se incrementum lucis diuinæ hominibus afferre.

Aug. in illum locum.

Nec sine causa diem Dominicum elegit, conceptum enim fuisse die Veneris diximus, eodem die quo Adam creatus est: hinc sis post nouem menses natum, die Dominico natum esse. Hic fuit primus dies sæculi, in quo lux corporalis principium creaturarum producta fuit, ita & ille qui est lux vera, *Primogenitus omnis creaturæ*, corporaliter natus est: & illo die mundus cœpit renouari, quo creatus est.

Quantum ad horam, elegit mediam noctem, vt mediis tenebris lux noua veniens eas disperderet, de quo canimus: *Dum nox in suo cursu medium iter perageret omnipotens sermo tuus de regalibus sedibus venit.* Vnde Telesphorus ordinauit celebrari primam missam circa mediam noctem, & solent ideo tunc multæ Religiones Matutinas Horas persoluere.

Sap. 18.

Exempl.

B. Franciscus in huius temporis memoriam media nocte surgens sæpe in meditatione huius mysterij totus erat. De quo illud memorabile est, quod tertio anno ante mortem voluit eius memoriam qua potuit solemnitate celebrare, & ne nouitati res adscriberetur, à Pontifice petit licentiam. Elegit ergo locum in sylua prope Castrum Græcii, vbi curauit præparari stabulum, præsepium, fœnum, & adduci bouem & asinum: aduocat fratres, concurrunt populi, media nocte sylua luminibus resplendet, laudibus resonat. Stabat vir Dei coram præsepio gaudio & lachrymis perfusus. Celebrantur Missarum solemnia super præsepio ipso cantante Euangelium. Prædicat deinde populo de Natiuitate pauperis Regis, quem præ amoris teneritudine, *Puerum de Bethleem* nominabat. Miles quidem ob Christi amorem, militia deserta, viro Dei familiariter iunctus fuit, Ioannes de Græcio dictus, hic se asserit vidisse puerulum speciosum in præsepio dormientem, quem Franciscus excitare videbatur à somno, & mira amoris suauitate complecti. Hanc visionem & sanctitas viri facit credibilem, & miracula confirmant. Nam fœnum reseruatum à populo mirabiliter sanatiuum fuit brutorum languentium & expulsiuum diuersarum pestium, Deo sic glorificante seruum suum. Ita Bonauentura.

Bonau. c. 10 vitæ Francisci.

LECTIO XIII.

De fructu Natiuitatis Christi.

1. *Docet quomodo per eam fides nostra perficiatur.*
2. *Quomodo spes nostra perfectionem accipiat.*
3. *Quomodo charitas & amor per illã in nobis augeatur.*

PROPOSITIO I.

P*Er filij Dei Natiuitatem fides nostra perficitur.* Propterea dixit Augustinus: *Vt homo fidentiùs ambularet ad veritatem, ipsa veritas Dei Filius venit, & fidem fundauit.* Magnum vtique fuit & fructuosum homini, doceri ab ipso Filio Vnigenito Dei, qui è sinu Patris didicit quæ docuit.

Aug. 11. de ciuit. c. 2.

Magnum

Magnum fuit ab illo illuminari luce cognitionis & gratiæ, qui est lux vera in lucerna corporis sui nobiscum ambulans. Magnum fuit ab illo deduci, & vitæ promissionem accipere, qui est *Via, Veritas, & Vita*, nec falli potens, nec fallere. Denique quid amplius poterat optare homo, quam ab ipsa Sapientia incarnata in terris conuersante veram sapientiam discere?

Baruch. 3.

Antea ignota erat sapientia, inquit Propheta Baruch, *Israël dereliquit eam, non est audita in terra Chanaan, Filij Agar qui exquirunt prudentiam quæ de terra est, viam eius nescierunt: Principes & negotiatores terræ ignorauerunt semitas eius.* At vnigenitus postquam in terris visus est cum hominibus conuersatus, inuenit viam eius, & tradidit Iacob puero suo, & Israel dilecto suo: quia de sinu Patris veniens, docuit veros filios Israel, veros fideles, viam veritatis, salutis, perfectionis iuxta illud: *Dabo filios tuos vniuersos doctos à Domino*, ita vt rectè vocentur *Theodidacti*, siue docibiles Dei.

Isa 54.

Quapropter aduerte, quod ante Christum via poterant homines Deum verum agnoscere, sed excæcati & aberrantes, alij Solem, alij Lunam, alij Iouem, Martem, Venerem colebant. Ignorantiæ huius & erroris ratio videtur fuisse, quia Deus spiritus est corporis expers, homo autem corporeus, ideoque non potest aliquid apprehēdere nisi corporeum, omnis enim cognitio ducit originem à sensibus. In cognoscendo ergo Deo, magnam difficultatem patiebatur. Sed vide bonitatem Dei. Cum Dei cognitio foret necessaria ad salutem, coaptauit se diuina Maiestas sensuum imbecillitati, se reddens hominem, & sensibilem faciens; vt dum visibiliter Deum cognoscimus, per hunc in inuisibilium amorem rapiamur. Sic ergò fides nostra excitatur & perfectior redditur.

Aduerte 2. licet multi Deum agnouerint in lege veteri, & Veritatis viam, tamen longè obscurius & imperfectius quam nos, illi enim tanquam pueri adhuc erant in elementis & rudimentis edocti, in vmbra, figuris & oraculis obscuris; Nos autem veniens Filius Dei apertius & lucidius veritatem edocuit, & mysteria abscondita à sæculis. Vnde per Isaiam dicit: *Sciet nomen meum populus meus in die illa, quia ego qui loquebar, ecce adsum.* Idem significans Apost. dicit: *Multifariam multisque modis, olim Deus loquens Patribus in Prophetis, nouissimè locutus est nobis in filio.*

Isa. 9.
Heb. 1.

Insinuat ibi Apostolus differentiam doctrinæ fidei tempore Christi, & Prophetarum.

Primò quia olim multifariam, & multipartitè, hoc est per multas partes & vices, quia non omnia vni, sed pars veritatis Isaiæ, pars Hieremiæ, pars Ezechieli reuelata est: Christus autem totum simul in sinu Patris vidit, & nos docuit.

Secundo, multis modis, quia per multas visiones, figuras, modos, formas, docuit populum rudem. Ezechieli apparet in curru Cherubin, Isaiæ in Throno excelso, Hieremiæ in virga vigilante, Oseæ & Zachariæ in multis alijs formis, nunc vero per personam propriam filij sui nobis apparet.

Tertio, Prophetæ docentes per varia præcepta, ritus, oracula, locuti sunt solùm priscis Patribus, hoc est, Iudæis solis, & quidem obscurè. At Christus nouissimè omnibus succedens, loquitur nobis, & hominibus totius mundi perfectam afferēs doctrinam, cui nihil sit amplius adijciendum, docens apicem veritatis, salutis, sapientiæ, perfectionis.

Hinc est quod illi qui frequenti consideratione mysteriorum infantiæ Christi, quasi cum puero Iesu conuersati sunt, magnam sapientiæ lucem & perfectionis gratiam ab eo hauserint. Sic Legimus de B. Edmundo, quod puer cum puero Iesu familiariter versabatur, & inde in virum tantæ perfectionis euasit.

Exemp.

Cum die quodam ambularet cum coæqualibus suis adhuc scholaris, cœperunt ipsi de multis vanis & scurrilibus agere, sed ipse puritatis suæ maculas timens, discessit ab illis. Statim ergo occurrit ei Christus in forma pueri candidi & Rubicundi, vt describitur in Canticis, eumque his amicis verbis salutauit: *Salue dilecte, mi.* Ille miratus est vocem adeo suauem, non agnoscens cuius foret. At ille: *Non nosti me*, inquit, *qui quotidie à latere tuo sum, tecum conuersaui? Lege scripturam frontis meæ & noscet.* Erat verò Scriptum, *Iesus Nazarenus*. Hoc est, ait, nomen meum: quo si & tu munieris frontem tuam, à periculis tutus eris, hoc erit decus & memoriale tuum.

Sic & B. Antonius de padua mire deliciabatur in infantia Saluatoris, vnde & à puero Iesu miras illustrationes mentis, & visitationes cordis percipiebat. Cum quadam die in cubiculo solus ageret, is qui eum hospitio receperat, transiens ante cubiculum, miram vidit intus claritatem, & considerans quid ageretur, vidit infantem quemdam diuinum super librum eius, quem postea inter brachia suauissimè amplectabatur, & fixis oculis diu eum contemplans non poterat ab eo auelli. Sciuit Vir Sanctus, hospitem suum hanc cum puero Iesu familiaritatem vidisse, ideòque supplex rogauit, ne eam dum viueret, aperiret, ipse ergo hausit à puero Iesu illam quâ excelluit sapientiam & gratiam conuertendi etiam rebelles peccatores, quorum plurima millia ad Deum reduxit. Hinc est quod & ipse pingitur cum puero Iesu super librum stante.

Exemp.

Vnde putas B. Iosephum tantam hausisse gratiæ abundantiam, nisi ex continua conuersatione cum puero Iesu, cuius erat nutritius?

PROPOSITIO II.

Per Natiuitatem Christi perficitur spes nostra.

Nihil, inquit D. Augustinus, adeo fuit necessarium ad erigendam spem nostram, quam vt monstraretur quantum nos Deus diligeret. *Quid vero isto indicio manifestius quàm quod nostræ naturæ iure dignatus est consortium?* Ita ille. Nempe non se naturæ Angelicæ vniuit, vnde nulla eis spes peccantibus: sed nostram assumpsit, semen Abrahæ apprehendit: fugitiuum seruum, hominem peccantem, & Deum deserentem apprehendit, vt sibi firmo fœdere copularet, & ad se reduceret. Frater ergo noster est & caro nostra, non poterit nos repellere aut despicere. Hinc dicit Anselmus: *Exulta, ò homo, quia quidquid iudicabitur de te, pendet ex sententia fratris & matris tuæ.*

Aug. 13 de ciuit. c. 10.

Dicebat Abraham Saræ dum ingrederetur Ægyptum: *Dic obsecro quod soror mea sis, vt bene sit mihi, & viuat anima mea in gratiam tui:* Idem possumus dicere Mariæ, idem dicere possumus Christo: *Dic quod frater meus sis, &c.* Neque mendaciter hoc dicet, ipse enim est frater noster, sugens vbera Matris nostræ, & sæpe nos vocat fratres: *Narrabo*, inquit *nomen tuum fratribus meis*: & supra ostendimus quomodo sit frater, ex vtroque Parente.

Gen. 12.
Psal. 21.

Olim si quis vendidisset hæreditatem suam, frater eius vel propinquus poterat redimere. Nec poterat vendi in perpetuum, quia in anno Iubilæi ad primum possessorem redibat, vel eius propinquum. Vendiderat Adam suam hæreditatem, pro pomo, eam oppignorabat diabolo. Sed Filius Dei factus frater noster per natiuitatem, iusto titulo eam ad se retraxit, & reddidit nobis. Natiuitas eius est annus Iubilæi, in quo toti generi humano data est remissio omnium debitorum, & nobis restituta Cœli hæreditas.

Leuit. 25.

Quia igitur Natiuitate Filij Dei sic erigitur spes nostra, iam possumus illud Canticum Isaiæ concinere, *Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi, sed conuersus, consolatus es me. Ecce enim Deus meus, fiducialiter agam, & non timebo.* Merito exprobrasti homini, ô Trinitas Sancta. *Ecce Adam quasi vnus ex nobis.* Sed numquid adhuc? Certè si ironicè dixisti, id nos de cætero dicemus tam fidenter quàm veraciter: *Ecce Deus factus est quasi vnus ex nobis.* Anteà ignotus Deus meus, inuisibilis, & Deus vltionum, in diluuio, in Sodoma, in monte Synai fumante, in deserto. *Quis poterit stare in conspectu Domini sancti huius?* dicebant Bethsamitæ, cùm percussisset quinquaginta millia plebis, quia viderant Arcam. Nunc vero postquam in terris visus est & cum hominibus conuersatus, qui magnus erat & terribilis nimis: paruulus factus est & amabilis nimis, ita vt possimus dicere, *Ecce Deus meus, fiducialiter agam, factus est mihi in salutem*: sic ergo spes nostra ex ea parte animatur: sed & maximè ex eo, quod *haurire poterimus aquas cum gaudio de fontibus Saluatoris*, copiosam nempe gratiam de fonte sanguinis, de riuulis gratiæ, de sacramentis, de meritis eius in quibus tota spes nostra consistit. Ego inquit Bernardus, *Quidquid mihi deest, vsurpo ex visceribus Domini Iesu Christi, quæ misericordia affluunt, nec desunt foramina per quæ effluant.*

Isa 12.
1. Reg. 6.
Isaiæ 12.
Serm in can.

Quisquis ergò scis te offendisse Deum, accede ad hūc paruulum in præsepio, facilè placabitur, nescit irasci; non attulit aculeum Iustitiæ, sed misericordiæ, *Mel & lac sub lingua eius*, suauitas pietatis & clementiæ. Attulit oleum suaue, is qui *Christus* nominatur, vt vngat & sanet vulnera tua, & *computrescere faciat iugum peccati à facie olei*, vt dicit Propheta. Accede ergò ad eum qui venit ad saluandum, qui *Iesus* dicitur, accede dum tempus est, nam in futuro tempore resumet aculeum, cùm veniet ad iudicandum: non melle, sed felle te cibabit, non oleo suauitatis, sed vino æternæ compunctionis.

Cant. 4.
Isa. 10.

Petrus de Natal. legenda de Nat. Exemp.

Refert Petrus de Natalibus, Mulierem quandam immunditiis carnis addictam, tandem rediisse ad cor, & culparum suarum enormitatem considerasse: sed adeò anxiè, vt ferè de venia desperaret, nullam quocumque se vertebat inueniens consolationem. Nam cogitans de Iudicio, inueniebat se ream, cogitans de inferno timebat se ibi cruciandam; cogitans de Paradiso inueniebat se immundam: cogitans de Domini passione, videbat se ingratam. Tandem cogitatione suam vertens ad saluatoris infantiam, respirare cœpit, cogitans pueros facilè placari, nihilque amaritudinis erga personam offendentem retinere. Vnde summa vi contritionis Iesum adorans per suam infantiam pro remissione: meruit audire vocem, quia certa reddebatur de venia peccatorum suorum.

PROPOSITIO III.

Per Natiuitatem filij Dei maximè in nobis perficitur & excitatur charitas.

de catechizandis rudibus, c. 4.

Dicit B. Augustinus: Quæ maior causa aduentus Domini quam vt ostenderet dilectionem in nobis? si ergò amare pigebat, redamare non pigeat. Idem alibi dicit: *Ama amorem illius qui amore amoris tui descendit in vterum Virginis, & amorem suum amori tuo copulauit, humiliando se, sublimando te, coniungendo tamen æternitatis suæ, limo mortalitatis tuæ:*

Ostensio amoris est illex & causa efficacissima mouens alterum ad amandum. *Magnes amoris amor.* Est philtrum, inquit Seneca, sine veneficæ carmine, cogens etiam hostes ad amandum: *Si vis amari, ama.* Vnde sponsa ad amorem dilecti sui eius amore considerato, tota se effundit vt vicem rependat. *Dilectus* inquit *meus mihi.* q. d. Mihi nascitur, viuit, moritur, mihi resurgit & ascendit mihi totus intendit, quasi mei vnius curam gerit. Mihi cibus est, medela, sanitas, vita, mihi omnia est amore mei faciens quæcumque fecit. *Et ego illi:* Quasi dicat. Igitur & ego illi ex toto volo seruire, viuere, mori. *Et ego illi:* volo perfectè inhærere & intendere, totam me illi consecrare, totum affectum, cordis amorem vouere, nil nisi illum cogitare, & omnia mea ad eius gloriam referre vt possim purum amorem puro amori refundere. Totum se in vita & in morte pro me expendit & exhausit, totam me ad eius gloriam conabor effundere.

Cant. 5.

1 Cor. 16.

Qui non amat Iesum Christum, inquit Apostolus, *sit Anathema*, id est à Deo separatus. Rationem reddit, *Maranatha* id est. *Dominus venit*, q. d. Talis nullatenus potest excusari, quia iam Dominus venit summum amorem ostendens, & suo amore nostrum attrahens: & docens nos, vt sicut portauimus imaginem terreni, ita & portemus imaginem cœlestis, vt possimus dicere: *Viuo ego, iam non ego, Viuit vero in me Christus.* Similitudo etiam est causa amoris, & ideò Filius Dei, vt ab homine familiarius amaretur in similitudinem hominum est factus: ideoque hominibus maximè amabilis. Et per incarnationem veniens amorem suum in nos declarans, velut ignem mittit in terram, per amorem suum terrena corda nostra velut accendens ad redamandum vide supra, vbi declarauimus considerationem incarnationis Christi fortem stimulum esse amoris Dei.

Tract. 5. Lect. 1.

Exemp.

D. Bernardus mirè rapiebatur in amorem Iesu Christi, considerans eius Natiuitatem. Ipse rectè pueri Iesu Collactaneus vocari potest, qui ab eius matre, lacte quodam spirituali ex vberibus pietatis eius deducto, potatus est, dum coram eius imagine puerum Iesum in vlnis gestante supplex, summo suauitatis affectu effundens cor suum, illis verbis oraret: *Monstra te esse Matrem.*

Ipse ergò considerans admirabilem Dei pietatem in natiuitate temporali, sic exclamat. *Non me capio præ lætitia quod summa Maiestas naturam suam naturæ carnis meæ & Sanguinis subuehat & me miserum in diuitias gloriæ suæ, non ad horam sed in sempiternum includit, & sit frater meus dominus meus. Hæc exinanitio tam dignatiua rapit affectum meum & istorum memoria concalescit cor meum, quia viuus est huiusmodi sermo & efficax, penetrabilior omni gladio ancipiti, medullas cordis mei valenter pertransiens.*

Fratres quoque suos exhortans eadem consideratione ad amorem, sic ait: *prosit nobis fratres tanta Charitas, quam nobis Deus maiestatis exhibuit, tanta humilitas quam suscepit, tanta benignitas quæ nobis per humilitatem Christi apparuit: & agamus gratias Redemptori, per quem nobis innotuit tam bona ergà nos voluntas Dei patris, Tale enim est cor Dei patris, erga nos quale nobis expressit, qui de patris corde processit.*

Ideò etiam sponsa hoc mysterium considerans, inclamabat: *Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ? &c.* Quæ scriptura quia apta est vt tractetur in Natali Domini, ideo hic sufineem eius explicationem piam subiicio.

PRO DIE NATIVITATIS DOMINI.

Quis Mihi det te Fratrem meum sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te, & iam nemo me despiciat? Cant. 8.

Primò, dicit, *Quis det te Fratrem meum.* Ille qui erat Deus noster, Dominus Creator, Rex, in medio Angelorum, sublimis in gloria & maiestate dignatur amore nostri fieri Frater noster, os & caro nostra, filius Adæ, de terra terrenus, mortalis, corruptibilis, eandem nobiscum sumens naturam, vt consanguinitate & parentela nobiscum iungeretur. Hoc ergò considerare nos monet sponsa. q. d. Complaceo mihi in te, ô Frater mi paruule? qui mecum ea eadem es carne & sanguine. Quia dum ego Patris mei terreni tibi miserias communico, & labores, paupertatemque, tanquam hæreditatem parentis mei Adami: Tu mihi Patris æterni donas hæreditatem in compensam, in bonorum omnium communitatem me adoptas, immensa bona largiens, & diuinitatis tuæ participem faciens, quia humanitatis meæ particeps effectus es.

Secundò, dicit *Sugentem vbera matris meæ.* Vlterius dignum est consideratione, quod non solùm frater noster fieri voluit, sed etiam se ita humiliare & exinanire, vt qui erat sapientia æterna & potentia, iam sit infans & puerulus: vagiens est, qui verbum Patris est: imbellis est, qui virtus est Dei: vocem non habet, verbum & Sapientia: Sugens vbera, qui omnem creaturam, qui Angelos nutrit: *Paruoque lacte pastus est per quem nec ales esurit.*

O Bethleem ciuitas Dei, in te, & suburbiis tuis visa sunt mirabilia! Deus pendet ad vbera, ponitur in præsepio, ligatur in cunis, inuoluitur pannis, & laxatis fasciis fœlices manus & sancta bracchiola per cunarum paruitatem expandit. Alludit Virgini Matri, & arridet, blandientes oculos ad Mariam intorquet. Stat perterrita tantis miraculis Regina Cœlorum, & miratur quod ille qui potuit ad nos venire, sic voluit subuenire.

Considerans ergo id Sponsa, dicere videtur: Cupio te fratrem meum complecti tenero amore: Cupio te videre sugentem vbera matris meæ: Cupio te audire non tonantem ab æterno solio: sed iacentem in fœno, vagientem in præsepio, aut certè arridentem Matri, dum te lactat *Vbere de cœlo pleno.*

Tertiò, dicit, *Vt inueniam te foris*, Intus inuenire difficile erat, dum latebat in corde patris Verbum. vtique secundum diuinitatem in Patre habitat internum & æternum. Verbum, iuxta id quod dixit Ioan. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum.* Quis verò illuc posset accedere? Lucem habitat inaccessibilem, intellectui humano imperuiam. Foris autem cognosci potest, hoc est, in assumpta humanitate: secundum quam, *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Ideò contactu fœlici eum tangere possumus, & dicere cum S. Thoma, *Dominus meus, deus meus.* Oculi nostri eum videre possunt, digiti nostri eum designare & dicere, *Ecce Deus Meus, Saluator meus.* Aures nostræ eum audire possunt, & plorantem, & docentem: hinc quod dicit Ioannes verum est. *Quod audiuimus, quod vidimus, quod contrectauimus de verbo vitæ annuntiamus vobis* Hoc ergò est inuenire eum foris, in humilitate eum agnoscere. Optabat Sponsa eum videre, & eum sic reperire, & quia antea inuisibilis erat in sua natura, visibilis fieret in nostra, reddens se sensibilem in stabulo & præsepio imitabilem, cognoscibilem, amabilem. Vt iam ampliùs homines (qui nihil nisi crassum & palpabile norant) non adorarent Deos visibiles, fictitios Deos, factitiosque, Idola scilicet aut Solem, Lunam, lapides: aut homines impios, Iouem, Martem, Bacchum: sed verum Deum, qui se iis visibilem reddidit, vt meliùs eum cognoscerent, & in inuisibilium amorem raperentur.

Aliter quoque intelligi potest, *Vt inueniam te foris:* non in domo, & patria tua æterna: se in exilio & peregrinatione nostra, vbi nostri causâ peregrinus descendisti, dicente propheta. *Quare futurus es vt colonus in terra, & quasi viator declinans ad manendum?* Semper enim peregrinum se foris exhibuit, exiens à Patre, in Nazareth venit: statim à Nazareth ad montana Iudeæ pergit, vt opus suum inchoet. Deinde in Bethleem venit: postea in Ægyptum: exinde iterum in Nazareth, &

paulo

paulò post ad Hierosolymæ templum, vbi puer inuentus est. Tandem vadit ad desertum, de deserto veniens per triennium peregrinatur per vicos & castella, quærens ouem centesimam. Denique ascendit in Ierusalem ad passionem. Nec desistit hic viator nisi ascendat in Crucem, vt de Cruce descendens ad Limbum, tandem redeat ad Cœlum. In omnibus ergo his locis nunquid foris erat? Nunquid peregrinabatur foras? In his viis & itineribus optat eum Sponsa reperire, & comitem se iungere.

Denique alio adhuc modo intelligi potest illud, *Vt inueniam te foris.* Hoc est extra tumultum cogitationum & rerum mundanarum: vt in mentis tranquillitate velut in solitudine, foris extra homines, in silentio, vt nemine impediente, complecti eum possit Sponsa brachiis charitatis, & ibi illi soli aperire totum cor suum: vt & ipse *loquatur ad cor eius*: & dulcedinis lactis sui faciat eam participem, iuxta id quod promisit per Prophetam *Ducam eam in solitudinem, ibi lactabo eam, & loquar ad cor eius.* Non vult enim hic paruulus admittere complexum nisi inueniatur foris, extra strepitum & tumultum cogitationum sese interturbantium & curarum mentis quietem interpellantium.

Quinto, dicit, *Et deosculer te*, q. d. Sponsa: Cupio te facie ad faciem videre, ore ad os loqui, os meum ori tuo coniungere, nec enim iam verebor faciem aut vocem tuam sicut Adam, *vocem* inquit, *tuam audiui, & abscondi me.* Nec tu negabis mihi faciem tuam sicut Moysi, cui dicebas: *Posteriora mea videbis, faciem autem videre non poteris.* Tu enim dixisti: *Ego qui loquebar, ecce adsum*, ecce me præsentem videndumque exhibeo. Videbo ergò te non in nube non in caligine, non in curru Cherubin, non in flamma ignis, non in ænigmate vt Prophetæ: sed in mea humanitate, faciem faciei, labia labiis potens coniungere.

Exo. 33

Sic opto te videre, & te deosculari, osculo pacis & reconciliationis, osculo amoris, reuerentiæ & deuotionis. Hinc dicit D. Paulinus: *Illum amemus quem amare debitum est, illum osculemur, quem osculari castitas est. Illi subiiciamur, sub quo iacere, supra mundum est stare. Propter illum deiiciamur cui cadere resurrectio est. Illi commoriamur in quo est vita.*

S. Paulin. Epist. 6.

Quadruplex vero osculum est. 1. Aliquando est signum amoris puri. Sic mater osculatur filium. 2. signum reuerentiæ. Sic Præsulum manus osculamur. 3. signum deuotionis. Sic Imagines osculamur. 4. signum reconciliationis. Primum Christus recepit à Matre, secundum & tertium à Simeone, quartum à Magdalena. Hæc omnia oscula cupiebat Sponsa figere fratri suo paruulo: *Deosculer te*, inquit, vt labia labiis iungens, oris tui halitu vena mihi spiritus salutis & vitæ detur. Sciebat spiritu olim qui ab ore Dei processit, spiraculum vitæ homini infusum fuisse. Sciebat afflatu oris sui, spiritum S. Discipulis dandum. Huius ergò diuini spiraculi particeps fieri cupit, dum osculari cupit.

Est & aliud osculum proditorium, quod Christus recepit à Iuda. Illud ei præbent qui Natiuitatem celebrantes indignè ad communionem accedunt. Vtinam & non inueniantur aliqui sacramentorum ministri, qui etiam tale osculum præbeant, de nocte osculantes filium Veneris, de die filium Virginis. Pessimum istud osculum proditorium, animę est fugiendum.

Quarto, addit *Iam nemo me despiciat*, quia summam ex hoc adispicor dignitatem, quod Frater meus sis, eleuans sic naturam meam vltra Angelicam. q. d. Nemo posthæc despiciet, nec Pater improperare poterit cum amaritudine. *Ecce Adam factus est similis nobis*: quia verè homo similis factus est Deo, ad diuinæ naturæ consortium eleuatus. Non ergo Pater despiciet, qui nobis dedit filium, Non filius, qui frater noster fieri dignatus est. Non Spiritus S. qui huius mysterij actor est. Nec ipsi Angeli, naturam nostram sic eleuatam admirantes & honorantes.

Quod sponsa optabat, multis animabus sanctis concessum est, scilicet cum suauitate osculari, fratremque paruulum complecti. Sic corporaliter Simeon & Anna. Sic spiritualiter, & tamen per mundum visionis corporeæ B. Francisco contigit & Beatæ Margaretæ à Castello, vt supra dixi, aliisque quibus aliquando ipsa Virgo velut à gremio, puerum Iesum ad tempus visa est mutuare, vt cum illo possent dissuauiari, qui est deliciæ filiorum hominum, & animarum castarum. Sic Beata Agnes illum non solum vt fratrem, sed & vt Sponsum amplexabatur, à quo dicebat se annulo desponsatam, & monilibus ornatam, ipsumque posuisse signum in faciem, vt nullum præter eum amatorem admitteret. Hunc castè amplexabatur, de quo ipsa sic dicit. *Quem cum tetigero munda sum, cum amplexata fuero casta sum, cum accepero, virgo sum. Corpus eius corpori meo sociatum est & sanguis eius ornauit genas meas.* Sociatio hæc corporis fiebat per communionem sacram. Vnde quælibet anima ibi potest amplecti fratrem suum, & sponsum suum, & frui hoc desiderio sponsæ.

Quià verò fuit & alius fructus Natiuitatis Christi, vt peccatum abnegaremus, quem tangit Apostolus per hæc verba, *Apparuit gratia saluatoris omnibus hominibus, &c.* Ideò ampliorem explicationem huius sententiæ subiiciam, aptam tractari Dominica infrà Natiuitatem.

THEMA.

APPARVIT GRATIA SALVATORIS nostri omnibus hominibus erudiens, vt abnegantes impietatem, &c. Ad Titum.

Nihil ita gratitudinem nostram excitare potens est, quàm Deum voluisse pro nobis hominem fieri, cùm posset nos in damnationis massa relinquere. Ideò Apostolus Tito præcepit (omnes pastores in ipso instruens) & dicit: *Hæc loquere & exhortare*, vt scilicet ingratitudinem ab hominibus possis propulsare. Quid est quod loqui & exhortari iubet? Id quod præcessit scilicet. *Apparuit gratia Saluatoris nostri Dei, &c.*

Singula verò verba habent pondus suum.

Primò, ergò dicit. *Apparuit gratia*, quod interpretari possumus, apparuit gratuitum illud donum super omnia eminens, de quo dixit: *Magnum est pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum in Spiritu, apparuit Angelis, Prædicatum est Gentibus, creditum in mundo, assumptum in gloria.*

Exemplum. 1 Tim. 3 V. lat. su. tract. 2. Lect. I.

Apparuit ergò ille qui latebat in corde Patris verbum, & venit prosiliens ex Virginis thalamo, cum omni multitudine miserationum, & omnibus diuitiis gratiæ suæ: quia quidquid in thesauro diuinæ pietatis est inuentum, totum in vtero virginis est congestum. Et fons ille gratiæ, qui clausus erat & signatus, nunc patens est omnibus, vt nemo excludatur, quin haurire possit: Itaque idem est ac si dicat Apostolus Gratuitum illud donum & mysterium antea absconditum ante tempora sæcularia destinatum, toties Patribus promissum, tot figuris, tot oraculis prædictum, tot desideriis expetitum, tandem apparuit & manifestatum est.

1. Iam Cœli rorem suum dederunt: *Rorate cœli desuper, &c.*
2. Iam Sol ortus est ex alto, duplicem habens Orientem, æternum à patre, temporalem à matre.
3. Iam terra virginea germinauit, iuxta votum Isaiæ.
4. Iam emissus est Agnus de petra deserti.
5. Iam ascendit Dominus super nubem leuem, quæ de virgineo vapore per spiritum sanctum concreta est, vt ingrediatur nostram Ægyptum, pluuiam ferens salutarem gratiæ & doctrinæ cælestis.
6. Iam habes tuum desiderium, ò sponsa, & optatus dies aduenit, quo osculari potes, *Fratrem tuum sugentem vbera matris tuæ*

Denique Iam antiqua oracula & omnia desideria impleta sunt veniente saluatore, qui dictus est *Desiderium Collium Æternorum*

Item dicit, *Apparuit gratia*, id est bonitas & Misericordia, non dicit potentia aut Iustitia, quæ antea apparuit toties ab initio sæculi. Manifestata enim fuit in cœlo, in Angelis è Cœlo exterminatis, irreuocabili decreto. In paradiso, in Adam expulso, ob Pomi vetiti gustum. In diluuio in Sodomis, tot millibus prostratis in decreto? ita vt tunc Diceretur *Deus vltionum* apparet. Nunc autem tempus est misericordiæ & gratiæ, in quo, *Misericordia Domini plena est terra*, in quo in omnibus respondet Dei gratia. Hinc stabulum clamat, præsepe, fœnum, lachrimæ, panni, & quidquid est circa puerum natum, illud videtur resonare, *Apparuit gratia Saluatoris nostri.*

Secundo, dicit apparuisse *omnibus hominibus*: omnibus enim datus & natus est qui omnes homines vult saluos fieri; in Christo enim Iesu est masculus & fœmina, seruus & liber, Gentilis & Iudæus, nobilis & ignobilis, diues aut pauper, Sapiens aut ignorans, quia omnes æquè vocantur ad salutem. Sicut sol omnibus lumen communicat, & Cœlum pluuiam omnibus dat: ita Christus sol omnibus est ortus, vt eos illuminet, omnibus gratiæ suæ imbrem & rorem communicat.

Tract. 3. Lect. de Domi. Nat. Christi.

Hinc vt agnosceremus hoc gratiæ mysterium in omnium salutem esse ordinatum, voluit natus ab omnibus agnosci & adorari, à Regibus, à Magis, à Iudæis, à Pauperibus Pastoribus, à Senioribus, Simeone & Anna, à Coniugatis, à Viduis, à Virginibus, à Pueris de quo latè suprà.

Tertiò, dicit, *Erudiens nos.* Nec enim frustra ipsa sapientia venit. Nimirum venit vt ignorantiæ tenebras luce sua discuteret, doctor ac doctor noster, de quo apud Isaiam, *Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & audies vocem post tergum monentis te, hæc est via, ambulate in ea. Ipse via veritas & vita*, venit vt notas nobis faceret vias vitæ. Propterea ante diximus, quod è præsepio, velut è prima sua Cathedra doceat omnis virtutis lectionem. Tu ergò illis potes dicere. *Audiam quid loquatur in me Dominus, loquetur enim pacem super eos qui conuertuntur ad cor.* Quidquid circa illum est, locus, tempus, modus nascendi, omnia ista docent nos, si attendere voluerimus.

Isa. 5.

Item dici potest, *erudiens nos*, tanquàm liber digito Dei scriptus in Incarnatione, in lucem editus in Natiuitate, rubricatus per sanguinem in Circumcisione, sæpè approbatus à Patre, sed reprobatus vt falsus à Iudæis, extensus vt legatur in cruce, scissus ac ruptus in morte, animæ à corpore diuisione.

Verè ipse est liber vitæ, liber sapientiæ, liber super omnem librum, sæpiùs inspiciendus ab eo qui in scientia salutis vult proficere. Et vt benè dicit Salmeron: *Ipse est nostrum Manuale precum, Introductio ad Sapientiam, Soliloquium, Liber contemptus mundi, stimulus amoris diuini, Itinerarium mentis in Deum, Summa totius scripturæ, & vt dicitur: vade mecum & dormi securè.* Quia scilicet abbreuiatum verbum est continens legem abbreuiatam Charitatis, normam omnis virtutis

Quartò, dicit, *vt, abnegantes impietatem, &c.* Ad hunc enim effectum venit. Et de facto, sacro Natiuitatis suæ tempore plurimos interiùs erudit per sacram Communionem & spiritualem in ipsis natiuitatem, mouens & inspirans vt abnegent omnem affectum peccati.

Abnegantes dicit, non ad tempus relinquentes, sed velut in sacra Dei præsentia constituti abiurantes & destinantes, & abominantes ex intimo cordis omne peccatum, & omnem affectum ad illud. Vt simus iterum velut renouantes sacram illam professionem fidelitatis factam in Baptismo, quâ renunciamus diabolo carni & peccato totos nos Deo immolantes, parati sanguine proprio abnegationem etiam hanc subsignare. Hæc est vera cordis conuersio, verus dolor, & finis ad quem venit Christus. Multi verò sunt non ex animo abnegantes, sed ad tempus tantùm relinquentes; vincula occasionum; quæ peccatum illos pertrahunt, non disrumpentes ignem prauæ concupiscentiæ, non penitùs extinguentes, sed solùm velut cineribus cooperientes.

Multis similes candelæ recens extinctæ, quæ adhuc fumigans est, aliquid ignis retinet, in quam si suffles, reaccenditur. Hi sunt qui peccati ignem totaliter non extinguunt, sed manent adhuc in occasione & affectu. Vnde si caro aut dæmon suggestionis flatum immittat, reaccenditur peccatum.

Similit.

Multi similes serpenti, de quo dicitur quod ad fontem accedens vt bibat, venenum prius eiicit, sed postquàm bibit, venenum resumit. Hi sunt qui ad Eucharistiam accessuri, venenum peccati euomunt per Confessionem, sed vbi biberint in hoc fonte, venenum resumunt: *Canes ad vomitum sues ad volutabrum.* Apparuit tamen gratia vt totaliter impietatem abnegemus, & sobriè iustè, ac piè viuamus: *sobriè*, quoad nos, *iustè*, quoad proximum, *piè*, viuamus quoad Deum.

Sobriè: Ibi arguuntur ebriosi, gulosi & ventri dediti.

Iustè: Ibi taxantur qui damnum proximo inferunt, furtis, litibus, aut alio quolibet modo.

Piè: ibi taxantur salutis negligentes, sibi potiùs ac mundo, quam Deo seruientes.

Vltimò addit: *Expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei.* Si enim in hoc mundo tantùm sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus, inquit Apostolus. Hæc spes, est thesaurus, & patrimonium Filiorum Dei, solatium in medio tribulationem, cordis eleuatio, & fortitudo in salutis via: Christus vero venit, vt hanc spem firmaret & augeret, vt supra dixi. Per hanc verò spem expectamus aduentum gloriæ magni Dei, quia qui venit paruulus & abiectus, pannis inuolutus, in præsepio iacens, inter Bouem & Asinum, vagiens & miserabilis in stabuli sordibus; veniet tonans in Throno, *Deus noster manifestè veniet*, in maiestate veniet, gloriâ & Angelis coronatus, & bonis coronam daturus, tunc erit aduentus gloriæ magni Dei.

Obsecro ergò vos fratres, & iuxta Apostoli præceptum, exhortor in Christo Iesu, vt dignè consideretis gratiam hanc & benignitatem saluatoris, quæ in eius Natiuitate apparuit. Ne patiamini vt tanta frustrà sit exhibita gratia & amor, ne sitis ingrati, sed ex animo abiiciatis omnem affectum peccati, vt diuinæ naturæ consortes facti, sobriè, iustè & piè viuatis, memores cuius capitis membra sitis.

Obsecro te, benignissime puer, per tuam infantiam, renoua in nobis innocentiam. Obsecro te per panniculos & lachrymas tuas, tui amoris indicia, verum pœnitentiæ spiritum nobis dona, & interius sic inspira, illumina, erudi nos, vt piè viuentes, per beatam spem aduentum gloriæ tuæ securè expectemus.

LECTIO XVI.

NATVS EX MARIA VIRGINE.

De Virginitate Mariæ.

1. *Docet Mariam esse Virginem ante Partum.*
2. *Mansisse Virginem in Partu.*
3. *Mansisse Virginem post Partum.*

PROPOSITIO I.

IN *Conceptione Filij Dei Maria mansit Virgo.* Ratio est quia illa facta est non viri opera, sed virtute Spiritus Sancti.

Primò, voluit Christus, noster *Melchisedech*, esse sine Patre, sine Matre: sine Patre in terris, sine Matre in Cœlis, secundum æternam generationem. Et sicut ipse secundùm illam generationem æternam sine Patris corruptione concipitur & generatur à Patre: ita & voluit secundum generationem temporalem, sine corruptionem Matris concipi & generari à Matre

Secundò, sicut primus Adam de terra virgine formatus est, quæ nec dum proscissa fuerat, aut opera hominis culta; ita Christus voluit de terra virginea tanquam secundus Adam formari: hoc est, de virgine Matre, cuius Maternum solum & secretum nunquàm hominis operâ temeratum, aut concupiscentia, violatum. Et sicut primus Adam Dei manibus plasmatur è limo, ita secundus Adam Dei Spiritu formatur in vtero.

Tertiò, voluit sicut mulier ex solo viro facta est, ita & ipse vir ille nouus orbi promissus ex sola muliere procrearı. Sic quatuor modi producendi hominem ad effectum deducuntur. Est enim aliquis homo, ex muliere & viro, vt nos omnes. Est aliquis sine muliere & viro, vt Adam. Est aliquis ex viro sine muliere, vt Eua. Restabat vt aliquis foret ex muliere sine viro, vt Christus. Ideo Christus in Genesi spiritualiter dicitur. *Semen mulieris*, non viri, vt ponderat Irænæus. Et ad Dauid dicitur: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*, Vbi notat Augustinus, Christum dici fructum ventris descendentis ex Dauide, non autem fœmoris aut lumborum viri. Item apud Danielem dicitur: *Lapis de monte abscissus, sine manibus*, hoc est, de virgine sine viri opera, vt Patres explicant. Ideo etiam de seipso dicit: *Ego sum flos campi.* Flos est candidus & rubicundus, electus ex millibus, flos in quem prospicere desiderant Angeli, flos ad cuius odorem reuiuiscunt mortui; flos vero campi, non horti, campus enim sine humano floret adminiculo non seminatus ab aliquo, non fossus sureulo, non impinguatus fimo. Sic Virginis aluus floruit, sic integra & casta Mariæ viscera æterni viroris pascua florem protulêre, cuius pulchritudo non videat corruptionem, cuius gloria in perpetuum non marcescat.

Gen. 3.

Dan. 5.

Alias figuras habes huius rei in Rubo, in Virga Aaron, in vellere Gedeonis, de quibus Bernardus.

Bern. sup. Missus.

PROPOSITIO II.

MAria in Partu mansit Virgo. Hoc satis expressit Isaias: *Ecce virgo concipiet, & pariet Filium.* Verè manens virgo pariet, vt omnes Patres explicant. Nam ibi datur signum & prodigium quod omnes miraturi forent. At quale signum foret puellam virginem, sed rupto virginitatis

dicatis claustro concipere aut parere; Proposuerat Propheta Regi Achaz: *pete tibi signum à Domino vel in excelsum supra, vel in profundum inferni*, q. d. vis vt in confirmationem veritatis, quã tibi promittis liberationem Deus ab hostibus & obsidione, scindatur terra, & grandi hiatu inferos pateat; an verò vt ipsi Cœli aperiantur? Respondet se non petiturum, ne tentaret Dominum, sed ex hypocrisi & impietate respondet. Fidedat enim dæmoniis & idolis, quæ, volebat consulere, & timebat aliquo signo cogi ad veri Dei fidem, iuxta Cyril. & Hieron. ibi. Dicit ergò ei Propheta: *Ecce Dominus dabit tibi signum*, tam è Cœlo, quàm è terra, quia Virgo concipiet Filium qui erit vobiscum Deus: ergò signum erit è Cœlo, ex quo diuinitas erit: & è terra, quia terra dabit fructum suum. *Rorabunt Cœli desuper, & aperiatur terra germinant Saluatorem.*

Virgo ergo concipiet, *Virgo* pariet. vnde in Hebræo habetur Vox *Alma* cum articulo, siue *Haalma* & significat virginem Virgo incognitam & velut absconditam. virgo ergo *Haalma*, id est, *illa Virgo*, nempe virgo carne, mente, voto, & professione, *Illa Virgo*, oraculis, signis, figuris præsignata. *Illa virgo*, Angelis & seraphinis suspicienda. *Illa virgo*, quæ simul est mater, Filia, Sponsa Dei. *Illa virgo*, quæ Deum homini, Cœlum terræ, Maternitatem virginitati, peccatores sociauit & copulauit sanctitati. Audite ergò domus Dauid, audite Principes & populi, audite omnes gentes. Ecce portentum & prodigium, quod à sæculo non est auditum. Ecce signum stupendum, *Virgo concipiet & pariet Filium.*

Prou. 30. Lyra in illum locum Esa. sen 16.

Hoc signum & prodigium mirabatur sapiens, dum dicit: *Tria sunt mihi difficilia, Via Aquilæ in Cœlo. via colubri super terram, Via nauis in medio mari. Et quartum penitus ignoro, viam viri in adolescentula.* Ita legunt Hebræa, quæ & ibi habent vocem Alma, & sic legendum putant Lyra, Iansenius, Galatinus & alij, pro eo quod nostra Lectio habet: *viam viri in adolescentia.* sensus ergo erit. sicut Aquila in aëre, Coluber in saxo. Nauis in pelago, tenuissimum quidem vestigium relinquunt postquam transeuntes, ita vir ille Christus cùm in Virginis vterum ingredietur, & cùm egredietur, nullum viæ suæ signum in corpore integro relinquet.

Hoc quoque prodigium mirabatur Moyses dum dicit. *vadam & videbo visionem hanc magnam, quare Rubus non comburatur*, sed in medio ignis virorem retineat. Hinc enim Rubus, figura erat Virginis ignem Christum concipientis & patientis, nec virginitatem amittentis.

Et hoc quidem prodigium etiam ante aduentum Christi, multi explicitè crediderunt. Nam tempore Constantini & Irenæ matris eius, quidam in Thraciæ muris fodiens, inuenit arcam lapideam, & in ea vituri iaceotem, cui inscriptum erat: *Christus nascetur ex virgine, & ego credo in eum. O sol sub Constantino & Irenæ matre temporibus iterum me videbit.* Inerebuit fermo, esse vatis alicuius (qui ante Christum fuerat) sepulchrum eiusdemque fuisse hoc oraculum à Deo reuelatum. Huius rei facit mentionem D. Thomas.

Exemp. D. Th. 2. 2 q. .. art. 7.

Sed vis videre quam congruum fuerit Christum de Virgine nasci. Præter rationes de Conceptione allatas, has accipe,

Primò, oportebat, inquit Augustinus, caput nostrum insignil miraculo nasci de virgine, quo significaret membra sua de Virgine Ecclesia secundùm spiritum nascitura.

Secundò, quia decebat omnium conditorem vti partu non consueto, sed mirando. vnde dicit Bernardus: *Deum talis decebat Natiuitas, quã non nisi de Virgine nasceretur, talis congruebat, & Virgini partus, vt non pareret nisi Deum.*

Bernar. ho. missus.

Tertiò, voluit Matrem suam esse virginem, vt virginitatem commendaret, & omnibus eius exemplum in matre proponeret, castitatis quandam militiam cœlestem colligens, in qua virgo Maria prima vexillum erigeret. *Diligamus*, inquit Augustinus, *præ omnibus castitatem, quia vt hanc sibi placere Christus ostenderet, virori Virginalis pudicitiam elegit.* D. Ambrosius: *Postquam Dominus in corpus hoc veniens contubernium diuinitatis & corporis, sine vlla concretæ confusionis labe sociauit, tunc toto, orbe diffusus, corporibus humanis vita cælestis vsus inoleuit*

Aug. ser. 21. de temp. Amb. l. 1. de virginibus Aug. ser. 4 de Nat. D. Leo. ser. 2. de Nat.

Quartò, Fas non erat, inquit Augustinus, vt per eius aduentum corrumperetur integritas Matris, qui venerat sanare corruptionem nostram, ne matris honorem diminueret, quam poterat seruare, perficere & consecrare. Vnde D. Leo: *Optauit vt primam Genitricis integritatem nascens incorruptio custodiret, & complacitam sibi claustrum pudoris sanctitatisque hospitium, diuini Spiritus virtus infusa seruaret, quæ statuerat deiecta erigere, confracta solidare.*

PROPOSITIO III.

I. contra Heluidium Epiph. hæresi. 77.

Post partum Maria mansit Virgo. Hoc Ecclesia definiuit contra Heluidium, qui blasphemabat virginem ex Ioseph alios filios suscepisse. Contra hunc disputat latè Hieronymus & Epiphanius.

Multis certè rationibus voluit Christus Matrem suam semper Virginem esse.

Primo, quia non decebat sacrarium spiritus S. vterom illum in quo spiritus S. Christi Deificam carnem formarat tanta puritate, humano posteà semine fœdari.

Secundo, id derogaret sanctitati & dignitati Matris Dei, foretque incontinentis & ingrati animi, thalamum Christi; ex quo tanquam sponsus processit, polluere, & tanto filio contentam non esse, virginitatemque diuinitus in Conceptione conseruatam, perdere velle.

Imò, magnæ præsumptionis fuisset Iosepho illam attingere, quam Angelo reuelante didicerat de Spiritu sancto concepisse. vnde Bernardus dicit eius castitatem præfiguratam in Patriarcha Iosepho, qui vt Domino fidelis foret, dominam suam noluit attingere.

Tertio, Sicut Christus est vnigenitus Patris, ita voluit esse & Matris, tanquam perfectissimum germen eius. Quod ergo Scriptura vocat eum *Primogenitum*, non ideò sequitur alios fratres habuisse, quia is qui primò nascitur, dicitur rectè Primogenitus, licet alij filij non sequantur. Dici quoque potest Primogenitus respectu nostri, qui etiam Virginis tanquam filij sumus adoptati. Quod verò scriptura mentionem facit de fratribus Domini, moris est etiam in Scriptura fratres vocare eos, qui sunt cognatione coniuncti. Sic Iacob & Laban, fratres dicuntur: sic Abraham & Loth, cum tamen Loth nepos fuerit Abrahæ. Incertum verò est quo gradu fuerint consanguinei, imò an verè consanguinei fuerint, ao tantum putatitij, nam & qui affectu coniunguntur aliquando fratres vocantur. Sic Christus Apostolos vocat fratres affectu & amore.

Gen. 29. Gen. 13.

Ex Scriptura verò si petis testimonium virginitatis perpetuæ in Maria, habes præclaram figuram in Porta Orientali apud Ezech. vbi dicitur: *Porta hæc clausa erit, & non aperietur, vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus ingressus est per eam; eritque clausa Principi.* Porta hæc Beata virgo est, in qua sedit Princeps Christus, cum in sacro eius thalamo, & vtero habitauit. Dominus Deus ingressus est per eam, Pater sibi eam desponsans, spiritus Sanctus fœcundans, Filius carnem sumens ex ea, vt sit eadem & Mater & Filia, & Sponsa Dei. sic explicant SS. Patres: *Porta clausa*, inquit Ambrosius, *Virginitas est, hortus clausus, virginitas est, fons signatus, virginitas est.*

Ezech 44

Quid est Porta in domo Domini clausa, inquit Augustinus, *Nisi quia Maria semper erit intacta? Quid est, vir non transibit per eam, nisi quod Ioseph non cognoscet eam? Quid est, Dominus solus intrat, & egreditur per eam, nisi quod Spiritus S. impraegnauit eam, & Angelorum Dominus nascetur per eam? Quid est, clausa erit in æternum, nisi quod Maria Virgo est ante partum, in partu, post partum?* Ita ille.

Dicitur verò clausa Principi hoc est, in vsum Principis, & in amorem ipsius Principis, semper clausa. q. d. Etiam cùm Princeps transibit per eam, erit & manebit clausa, ideoque vocabitur *Porta Principis*, qui per eam clausam transibit. Et si aduertas textum, reperies quod ter dicatur *clausa*: vt significetur virgo ante partum, in partu, & post partum.

Exemp.

In vita B. Ægydij socij S. Francisci narratur, quod cùm quidam doctor Theolo. ordinis Prædicatorum in consideratione virginitatis perpetuæ Mariæ hæreret cum molis scrupulis, audiens de fama B. Ægydii, statuit eum adire, vt tentationes has morbi scrupulosi, eius & consilio & precibus posset depellere. Cùm ergo ad hunc finem accederet, B. Ægidius spiritus instinctu sciens eius aduentum & causam obuiat illi, & baculo terram ter percutiens, præuenit eum, & hæc alloeutus est: *Frater Prædicator, Maria Virgo est ante partum*, & pulcherrimum prodiit Lilium. Secundo reperie & percutit, dicens: *Frater Prædicator, Maria Virgo est in partu:* & simile ortum est Lilium. Tertiò addit, *Frater, Maria Virgo & post partum*, & tertium Lilium ortum est. Et sic sine alio alloquio discedit, velut aufugiens. At ille statim agnouit esse B. Ægydium quem ante, facie non nouerat, nec dubitauit tria illa Lilia fuisse beneficia Virginis, fidem de eius virginitate, quasi triplici nodo in animo suo religantis.

Tract. 5. Lect. de Domino. Christi.

Hinc vt egnoſceremus hoc gratiæ myſterium in omnium ſalotem eſſe ordinatum,voluit ſnatus ab omnibus agnoſci & adorari, è Regibus , à Magis, à Iudæis, à Pauperibus Paſtoribus,à Senioribos,simenne & Anna , à Coniugatis , à Viduis,à Virginibus,à Pueris de quo latè ſuprà.

Tertiò , dicit , *Erudiens nos.* Nec enim fruſtra ipſa ſapientia venit. Nimirum venit vt ignorantiæ tenebras luce ſua diſcuteret , doctor ac doctor noſter , de quo apud Iſaiam, *Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum , & audies vocem poſt tergum monentis te , hæc eſt via , ambulate in ea. Ipſe via veritas & vita* , venit vt notas nobis faceret vias vitæ. Propterea ante diximus,quod è præſepio , velut è prima ſua Cathedra doceat omnis virtutis lectionem.Tu ergò illis potes dicere. *Audiam quid loquatur in me Dominus , loquetur enim pacem ſuper eos qui conuertuntur ad cor.* Quidquid circa illum eſt , locus, tempus,modus naſcendi , omnia iſta docent nos , ſi attendere voluerimus.

Isa. 5.

Item dici poteſt , *erudiens nos* , tanquàm liber digito Dei ſcriptus in Incarnatione, in lucem editus in Natiuitate , rubricatus per ſanguinem in Circumciſione , ſæpè approbatus à Patre , ſed reprobatus vt falſus à Iudæis , extenſus vt legetur in cruce, ſciſſus ac ruptus in morte,animæ è corpore diuiſione.

verè ipſe eſt liber vitæ , liber ſapientiæ , liber ſuper omnem librum , ſæpiùs inſpiciendus ab eo qui in ſcientia ſalutis vult proficere. Et vt benè dicit Salmeron : *Ipſe eſt noſtrum Manuale precum , Introductio ad ſapientiam , Soliloquium, Liber contemptus mundi , ſtimulus amoris diuini , Itinerarium mentis in Deum , Summa totius ſcripturæ , & vt dicitur : vade mecum & dormi ſecurè.* Quia ſcilicet abbreuiatum verbum eſt continens legem abbreuiatam Charitatis,normam omnis virtutis

Quartò,dicit,*vt, abnegantes impietatem , &c.* Ad hunc enim effectum venit. Et de facto , ſacro Natiuitatis ſuæ tempore plurimos interiùs erudit per ſacram Communionem & ſpiritualem in ipſis natiuitatem,mòuens & inſpirans vt abnegent omnem effectum peccati.

Abnegantes dicit , non ad tempus relinquentes , ſed velut in ſacra Dei præſentia conſtituti abiurantes & deſtinantes, & abominantes ex intimo cordis omne peccatum , & omnem affectum ad illud. vt ſimus iterum velut renouantes ſacram illam profeſſionem fidelitatis factam in Baptiſmo, quà renunciamus diabolo carni &peccato totos nos Deo immolantes , parati ſanguine proprio abnegationem etiam hanc ſubſignare. Hæc eſt vera cordis conuerſio , verus dolor , & finis ad quem venit Chriſtus. Multi verò ſunt non ex animo abnegantes , ſed ad tempus tantùm relinquentes; vincula occaſionum ; quæ peccatum illos pertrahunt , non diſrumpentes ignem prauæ concupiſcentiæ , non penitùs extinguentes,ſed solùm velut cineribus cooperientes.

Multis ſimiles candelæ recens extinctæ , quæ adhuc fumigans eſt , aliquid ignis retinet , in quam ſi ſuffles , reaccenditur. Hi ſunt qui peccati ignem totaliter non extinguunt,ſed manent adhuc in occaſione & affectu. Vnde ſi caro aut dæmon ſuggeſtionis flatum immittat , reaccenditur peccatum.

Similis.

Multi ſimiles ſerpenti , de quo dicitur quod ad fontem accedens vt bibat,venenum prius eiicit,ſed poſtquàm bibit, venenum reſumit. Hi ſunt qui ad Euchariſtiam acceſſuri, venenum peccati euomunt per Confeſſionem, ſed vbi biberint in hoc fonte , venenum reſumunt : *Canes ad vomitum ſues ad volutabrum.* Apparuit tamen gratia vt totaliter impietatem abnegemus,& ſobriè iuſtè , ac piè viuamus : *ſobriè*, quoad nos , *iuſtè* , quoad proximum , *piè* , viuamus quoad Deum.

Sobriè:Ibi arguuntur ebrioſi,guloſi & ventri dediti.

Iuſtè : Ibi taxantur qui damnum proximo inferunt,furtis, litibus,aut alio quolibet modo.

Piè : ibi taxantur ſalutis negligentes , ſibi potiùs ac mundo,quam Deo ſeruientes.

Vltimò addit : *Expectantes beatam ſpem , & aduentum gloriæ magni Dei.* Si enim in hoc mundo tantùm ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus , inquit Apoſtolus. Hæc ſpes , eſt theſaurus , & patrimonium Filiorum Dei,ſolatium in medio tribulationem , cordis eleuatio , & fortitudo in ſalutis via : Chriſtus vero venit , vt hanc ſpem firmaret & augeret , vt ſupra dixi. Per hanc verò ſpem expectamus aduentum gloriæ magni Dei , quia qui venit paruulus & abiectus,pannis inuolutus, in præſepio iacens , inter Bouem & Aſinum, vagiens & miſerabilis in ſtabuli ſordibus ; veniet tonans in Throno , *Deus noſter manifeſtè veniet* , in maieſtate veniet , gloriâ & Angelis coronatus , & bonis coronam daturus , tunc erit aduentus gloriæ magni Dei.

Obſecro ergò vos fratres , & iuxta Apoſtoli præceptum, exhortor in Chriſto Ieſu, vt dignè conſiderentis gratiam hanc & benignitatem ſaluatoris , quæ in eius Natiuitate apparuit. Ne patiamini vt tanta fruſtrà ſit exhibita gratia & amor,ne ſitis ingrati , ſed ex animo abiiciatis omnem effectum peccati,vt diuinæ naturæ conſortes facti, ſobriè, iuſtè & piè viuatis,memores cuius capitis membra ſitis.

Obſecro te, benigniſſime puer , per tuam infantiam , renoua in nobis innocentiam. Obſecro te per panniculos & lachrymas tuas, tui amoris indicia , verum pœnitentiæ ſpiritum nobis dona,& interius ſic inſpira,illumina,erudi nos, vt piè viuentes, per beatam ſpem aduentum gloriæ tuæ ſecurè expectemus.

LECTIO XVI.

NATVS EX MARIA VIRGINE.

De Virginitate Mariæ.

1. *Docet Mariam eſſe Virginem ante Partum.*
2. *Manſiſſe Virginem in Partu.*
3. *Manſiſſe Virginem poſt Partum.*

PROPOSITIO I.

IN *Conceptione Filij Dei Maria manſit Virgo.* Ratio eſt quia illa facta eſt non viri opera , ſed virtute Spiritus Sancti.

Primò , voluit Chriſtus , noſter *Melchiſedech* , eſſe ſine Patre,ſine Matre : ſine Patre in terris , ſine Matre in Cœlis, ſecundum æternam generationem. Et ſicut ipſe ſecundùm illam generationem æternam ſine Patris corruptione concipitur & generatur à Patre : ita & voluit ſecundum generationem temporalem, ſine corruptionem Matris concipi & generari è Matre

Secundò , ſicut primus Adam de terra virgine formatus eſt,quæ nec dum proſciſſa fuerat , aut opera hominis culta; ita Chriſtus voluit de terra virginea tanquam ſecundus Adam formari : hoc eſt,de virgine Matre, cuius Maternum ſolum & ſecretum nunquàm hominis operâ temeratum, aut concupiſcentia , violatum. Et ſicut primus Adam Dei manibus plaſmatur è limo , ſic ſecundus Adam Dei Spiritu formatur in vtero.

Tertiò , voluit ſicut mulier ex ſolo viro facta eſt , ita & ipſe vir ille nouus orbi promiſſus ex ſola muliere procreari. Sic quatuor modi producendi hominem ad effectum deducuntur. Eſt enim aliquis homo , ex muliere & viro, vt nos omnes. Eſt aliquis ſine muliere & viro,vt Adam. Eſt aliquis ex viro ſine muliere , vt Eua. Reſtabat vt aliquis foret ex muliere ſine viro , vt Chriſtus. Ideo Chriſtus in Geneſi ſpiritualiter dicitur. *Semen mulieris* , non viri,vt ponderat Iræneus. Et ad Dauid dicitur : *De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam* , Vbi notat Auguſtinus , Chriſtum dici fructum ventris deſcenditis ex Dauide , non autem fœmoris aut lumborum viri.Item apud Danielem dicitur : *Lapis de monte abſciſſus , ſine manibus* , hoc eſt , de virgine ſine viri opera , vt Patres explicant. Ideo etiam de ſeipſo dicit : *Ego ſum flos campi.* Flos eſt candidus & rubicundus , electus ex millibus, flos in quem proſpicere deſiderant Angeli , flos ad cuius odorem reuiuiſcunt mortui ; flos vero campi , non horti , campus enim ſine humano floret adminiculo non ſeminatus ab aliquo , non foſſus ſurculo , non impinguatus fimo.Sic Virginis aluus floruit , ſic integra & caſta Mariæ viſcera æterni viroris paſcua florem protulêre , cuius pulchritudo non videat corruptionem. cuius gloria in perpetuum non marceſcat.

Gen 3.

Dan.5.

Alias figuras habes huius rei in Rubo , in Virga Aaron,in vellere Gedeonis,de quibus Bernardus.

Bern. ſup. Miſſus.

PROPOSITIO II.

MAria in partu manſit Virgo. Hoc ſatis expreſſit Iſaias : *Ecce virgo concipiet , & pariet Filium.* Verè manens virgo pariet , vt omnes Patres explicant. Nam ibi datur ſignum & prodigium quod omnes miraturi forent. At quale ſignum foret puellam virginem , ſed rupto virginitatis

ni.catis claustro concipere aot parere;Proposuerat Propheta Regi Achaz: *pete tibi signum à Domino vel in excelsum supra, vel in profundum inferni*, q. d. vis vt in confirmationem veritatis, quã tibi promittit liberationem Deus ab hostibus & obsidione, scindatur terra, & grandi hiatu inferous pateat ? an verò vt ipsi Cœli aperiantur ? Respondet se non petiturum, ne tentaret Dominum, sed ex hypocrisi & impietate respondet. Fidebat enim dæmonis & idolis, quæ, volebat consulere,& timebat aliquo signo cogi ad veri Dei fidem, iuxta Cyril.& Hieron. ibi. Dicit ergò ei Propheta: *Ecce Dominus dabit tibi signum*, tam è Cœlo, quàm è terra, quia Virgo concipiet Filium qui erit vobiscum Deus: ergò signum erit è Cœlo, ex quo diuinitas erit:& è terra, quia terra dabit fructum suum. *Rorabunt Cœli desuper, & aperiatur terra germinant Saluatorem.*

Virgo ergo concipiet, *Virgo* pariet. vnde in Hebræo habetur Vox *Alma* cum articulo, siue *Haalma* & significat virginem Virgo incognitam & velut absconditam. virgo ergo *Haalma*, id est, *illa Virgo*, nempe virgo carne, mente,voto, & professione, *Illa Virgo*, oraculis, signis, figuris præsignata.*Illa virgo*, Angelis & seraphinis suspicienda. *Illa virgo*, quæ simul est mater,Filia, Sponsa Dei. *Illa virgo*, quæ Deum homini,Cœlum terræ, Maternitatem virginitati,peccatores sociauit & copulauit sanctitati. Audite ergò domus Dauid, audite Principes & populi,audite omnes gentes. Ecce portentum & prodigium,quod à sæculo non est auditum. Ecce signum stupendum,*Virgo concipiet & pariet Filium*.

Prou. 30. Lyra in illum locum Jansen 16.

Hoc signum & prodigium mirabatur sapiens, dum dicit: *Tria sunt mihi difficilia, Via Aquila in Cœlo. via colubri super terram, Via nauis in medio mari.* Et quartum penitùs ignoro, *viam viri in adolescentula.* Ita legunt Hebræa, quæ ibi habent vocem Alma,& sic legendum putant Lyra, Iansenius, Galatinus & alij, pro eo quod nostra Lectio habet: *viam viri in adolescentula.* sensus ergo erit. sicut Aquila in aere, Coluber in saxo. Nauis in pelago,tenuissimum quidem vestigium relinquunt postquam transierunt,ita vir ille Christus cùm in Virginis vterum ingreditur, & cùm egreditur, nullum viæ suæ signum in corpore integro relinquet.

Hoc quoque prodigium mirabatur Moyses dum dicit.*videam & videbo visionem hanc magnam, quare Rubus non comburatur*,sed in medio ignis virorem retineat.Hinc enim Rubus, figura erat Virginis ignem christum concipientis & parientis,nec virginitatem amittentis.

Et hoc quidem prodigium etiam ante aduentum Christi, multi explicitè crediderunt. Nam tempore Constantini & Irenæ matris eius,quidam in Thraciæ muris fodiens, inuenit arcam lapideam,& in ea virum iacentem, cui inscriptum erat: *Christus nascetur ex virgine, & ego credo in eum.O sol sub Constantini & Irene matris temporibus iterum me videbis.* Increbuit sermo, esse vatis alicuius(qui ante Christum fuerat)sepulchrum eiusdemque fuisse hoc miraculum à Deo reuelatum. Huius rei facit mentionem D.Thomas.

Exemp. D.Th. 2. 2 q. art. 7.

Sed vis videre quam congruum fuerit Christum de Virgine nasci.Præter rationes de Conceptio ne allatas,has accipe,

Primò, oportebat, inquit Augustinus,caput nostrum insigni miraculo nasci de virgine, quo significaret membra sua de Virgine ecclesia secundùm spiritum nascitura.

Secundò, quia decebat omnium conditorem vt partu non confuso, sed mirando. vnde dicit Bernardus: *Deum talis decebat Natiuitas, quâ non nisi de Virgine nasceretur; talis congruebat, & Virgini partus,vt non pareret nisi Deum.*

Bernar. in missus.

Tertiò, voluit Matrem suam esse virginem, vt virginitatem commendaret, & omnibus eius exemplum in matre proponeret, castitatis quandam militiam cœlestem colligens, in qua virgo Maria prima vexillum erigeret. *Diligamus*, inquit Augustinus, *præ omnibus castitatem, quia vt banc sibi placere christus ostenderet, vterì Virginalis pudicitiam elegit*, D. Ambrosius: *Postquam Dominus in corpus hoc veniens contubernium diuinitatis & corporis, sine vlla concretæ confusionis labe sociauit, tunc toto, orbe diffusus, corporibus humanis vita cælestis vsus inoleuit.*

Aug. ser. 11. de temp. Amb.l.r. de virginibus

Quartò, Fas non erat, inquit Augustinus, vt per eius aduentum corrumperetur integritas Matris, qui venerat sanare corruptionem nostram, ne matris honorem diminueret, quam poterat seruare, perficere & consecrare. Vnde D. Leo: *Oportuit vt primam Genitricis integritatem nascens incorruptiam custodiret, & complacitum sibi claustrum pudoris sanctitatisque hospitium, diuini Spiritus virtus infusa seruaret, quæ flaturat deuota erigere,confracta solidare.*

Aug. ser. 6.de Nat. D.Leo. ser. 2. de Nat.

PROPOSITIO III.

Post partum Maria mansit Virgo. Hoc Ecclesia definiuit contra Heluidium, qui blasphemabat virginem ex Ioseph alios filios suscepisse. Contra hunc disputat latè Hieronymus & Epiphanius.

L. contra Heluidium Epiph. hæresi. 77.

Multis certè rationibus voluit Christus Matrem suam semper Virginem esse.

Primo, quia non decebat sacrarium spiritus S.vterum illum in quo spiritus S. Christi Deificam carnem formarat tanta puritate,humano postea semine fœdari.

Secundo, id derogaret sanctitati & dignitati Matris Dei, foretque incontinentis & ingrati animi, thalamum Christi, ex quo tanquam sponsus processit, polluere, & tanto filio contentam non esse, virginitatemque diuinitus in Conceptione conseruatam,perdere velle.

Imò, magnæ præsumptionis fuisset Iosepho illam attingere, quam Angelo reuelante didicerat de Spiritu sancto concepisse. vnde Bernardus dicit eius castitatem præfiguratam in Patriarcha Ioseph,qui vt Domino fidelis foret,dominam suam noluit attingere.

Tertiò,Sicut Christus est vnigenitus Patris, ita voluit esse & Matris,tanquam perfectissimum germen eius.Quod ergo Scriptura vocat eum *Primogenitum*, non ideò sequitur alios fratres habuisse, quia is qui primò nascitur, dicitur rectè Primogenitus, licet alij filij non sequantur. Dici quoque potest Primogenitus respectu nostri, qui etiam virgini tanquam filij sumus adoptati. Quod verò scriptura mentionem facit de fratribus domini, motis est etiam in Scriptura fratres vocare eos,qui sunt cognitione coniuncti. Sic Iacob & Laban,fratres dicuntur:sic Abraham & Loth, cum tamen Loth nepos fuerit Abrahæ. Incertum verò est quo gradu fuerint consanguinei, imò an verè consanguinei fuerint, an tantum putatiuj, nam & qui affectu coniunguntur aliquando fratres vocantur, Sic Christus Apostolos vocat fratres affectu & amore.

Gen. 29. Gen. 13.

Ex Scriptura verò si petis testimonium virginitatis perpetuæ in Maria, habes præclaram figuram in Porta Orientali apud Ezech.vbi dicitur: *Porta hæc clausa erit, & non aperietur, vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus ingressus est per eam,eritque clausa Principi.* Porta hæc Beata virgo est,in qua sedit Princeps Christus, cum in sacro eius thalamo, & vtero habitauit. Dominus Deus ingressus est per eam, Pater sibi eam desponsans, spiritus Sanctus fœcundans, Filius carnem sumens ex ea, vt sit eadem & Mater & Filia, & Sponsa Dei. sic explicant SS. Patres: *Porta clausa*, inquit Ambrosius, *Virginitas est, hortus clausus, virginitas est, fons signatus,virginitas est.*

Ezech 44

Quid est Porta in domo domini clausa, inquit Augustinus, *Nisi quia Maria semper erit intacta ? Quid est, vir non transibit per eam, nisi quod Ioseph non cognoscet eam ? Quid est, Dominus solus intrat, & egreditur per eam, nisi quod Spiritus S. impregnauit eam, & Angelorum Dominus nascetur per eam ? Quid est, clausa erit in æternum, nisi quod Maria Virgo est ante partum, in partu, post partum ?* Ita ille.

Dicitur verò clausa Principi hoc est, in vsum Principis, & in amorem ipsius Principis, semper clausa. *q. d.* Etiam cùm Princeps transibit per eam,erit & manebit clausa, idcoque vocabitur *Porta Principis*,qui per eam clausam transibit. Et si aduertas textum, reperies quod ter dicatur *clausa*: vt significetur virgo ante partum,in partu,& post partum.

In vita B. Ægydij socij S.Francisci narratur, quod cùm quidam doctor Theolo. ordinis Prædicatorum in confideratione virginitatis perpetuæ Mariæ hæreret cum multis scrupulis, audiens de fama B.Ægydii, statuit eum adire, vt tentationes has morbi scrupulosi, eius & consilio & precibus posset depellere.Cùm ergo ad hunc finem accederet,B. Ægidius spiritus instinctu sciens eius aduentum & causam obuiat illi,& baculo terram ter percutiens, præuenit eum, & hæc allocutus est: *Frater Prædicator, Maria Virgo est ante partum*, & pulcherrimum prodiit Lilium. Secundo repetit & percutit,dicens: *Frater Prædicator, Maria Virgo est in partu,* & simile ortum est Lilium. Tertiò addit,*Frater, Maria Virgo & post partum*, & tertium Lilium ortum est. Et sic sine alio alloquio discedit,velut aufugiens. At ille statim agnouit esse B. Ægydium quem ante,facie non nouerat, nec dubitauit tria illa Lilia fuisse beneficia Virginis, fidem de eius virginitate, quasi triplici nodo in animo suo religantis.

Exemp.

Oportet ergo potius quam inquirere, admirari, & adorare, & exclamare. O felix Puerperium, delectabile Angelis, spectabile Sanctis, necessarium perditis, congruum profligatis. Accede Eua ad Mariam, curre Mater ad filium, quæ tibi adfert consolationem, tuam reparans culpam; pro fructu mortis quem viro & toti posteritati in ipso, obtulisti, profert hæc tibi & omnibus fructum vitæ. Currite Matres, currite filiæ, currite omnes, quæ post Euam & ex Eua parturimini cum tristitia & parturitis, adite & admiramini virginalem thalamum ex quo procedit Christus floridus & fulgidus animarum Sponsus. Veneramini hic coniuges in carne corruptibili carnis integritatem. Miramini etiam vos sacræ Virgines in virgine fœcunditatem. Amiramini omnes homines Dei Matris humilitatem & puritatem. Honorate Angeli vestri Regis Matrem, qui nostræ adoratis Virginis prolem: ipsum vtique pariter nostrum ac vestrum Regem, nostri generis Reparatorem, vestræ ciuitatis Restauratorem.

PROPOSITIO II.

Partus virginis summa fuit cum puritate, & sine sordibus Puerperij

Hæc est communis sententia SS. Patrum Imò aliqui existimant absque vllis secundinis fuisse virginis partum. Quod asserere videtur Canon 79. editus à Patribus congregatis in Trullo, vbi dicitur: *Absque vllis secundinis ex Virgine partum esse confitentes, vt qui sine semine constitutus sit, idque toti gregi annunciantes, eos qui propter ignorantiam aliquid faciunt, quod non decet, correctioni subijcimus.*

Suarez in 3. p. de In carn. To. 2.

Notat tamen Suarez aliquos loco illorum verborum, *Absque secundinis*, legere, *absque dolore*, & sic definitio non est certa: sufficit quod dicatur cum omni puritate Virgo peperisse, licet modus perfectè non intelligatur, vt iam dixi.

Falsum verò est, quod in libro de Ortu Saluatoris narratur: quod cum tempus partus instaret, Ioseph licet de Virgine Christum nasciturum sciret, tamen morem patriæ sequens, obstetrices vocarit, quarum vna vocabatur Zebel, altera Salome. Zebel igitur considerans, & inquirens, & ipsam virginem reperiens, exclamauit Virginem peperisse, Salome autem dum non crederet, sed similiter probare vellet, continuò aruit manus eius. Iussu tamen Angeli apparentis Puerum tetigit, & continuo sanitatem accepit. Iste Liber apocryphus est hæc fabulosa sunt. Nam Luc. 2. dicitur quod continuo cùm Virgo pepert, ipsum puerum pannis inuoluit, & posuit in Præsepio, vbi significatur nullam actionem aut cooperationem personæ alicuius intercessisse.

Cypr. serm. de Nat.

Et D. Cyprianus dicit: *Maria genetrix & obstetrix, nullus dolor, nulla naturæ contumelia in puerperio.* Similiter loquitur Hieronymus contra Heluidium & alij patres:

Nulla vtique obstetrix necessaria, vbi nulla partus difficultas, nulla necessaria mundatio, vbi summa & facilitas & puritas. Hinc est quod germinasse dicitur sicut Lilium, aut sicut sol suum radium. Christus enim inde vocatur Oriens: *Ecce vir Oriens nomen eius* Ita vt sicut ob generationem æternam ex Patre, quæ fuit purissima, vocatur *Candor lucis æternæ*: Sic ob similem puritatem in generatione ex Matre, vocatur Splendor Oriens. *Donec egrediatur vt splendor Iustus eius*, inquit Propheta. Ipsa Virgo aptissimè comparatur syderi, inquit Bernardus,

Bernar. super. Missus.

Quia sicut sine sui corruptione sidus emittit radium, ita sine sui læsione Virgo parturit filium: nec syderi radius suam minuit claritatem, nec Virgini filius suam integritatem. Immo hic si benè consideremus, reperiemus quod stella aut radius producat Solem de quo ipse Bernardus canit

Angelus Consilij natus est de Virgine; sol de stella.

Antiqui vt significarent mulierem prægnantem, solebant pingere solem, & in medio eius stellam, indicantes quod sicut stella lucem quâ splendet, accipit à sole, sic infans à maternis visceribus vitam; hoc iam inuertere debemus, si Virgini parienti conuenire velimus. Hic enim non tam stella in sinu solis, quàm sol in sinu stellæ reperitur. Maria stella, sol Christus, in gremio est Virginis.

Apoc. 12.

Sed quæret aliquis, quomodo sine corruptione Virgo, & sine dolore peperisse dicitur, quandoquidem, *Mulier illa amicta sole & stellis coronata*, dicitur clamare & cruciari vt pariat; Et tamen Bern. & alij Patres interpretantur mulierem illam esse B. Virginem, quæ amicta fuit sole iustitiæ in Conceptione & natiuitate. Resp. primò, id rectè intelligi de Ecclesia, quæ electos suos (qui nomine filij masculi capiendi ad thronum Dei intelliguntur) cum multis doloribus, inter persecutiones & angustias, cœlo & æternitati parit. De qua explicatione late Viegas & alij.

Respondeo secundo, applicando huic virginis, etiam reperire possumus, quomodo crucietur pariendo; non vt pariat Christum corporaliter, sed vt ipsum spiritualiter parturiat, hoc est, membra eius mystica.

Aduerte ergo quod Virgo in vtero gerebat non solùm Christum, sed & Ecclesiam Christo in eius vtero tanquam thalamo desponsatam, & sic consequenter nouum sæculum iuxta illud Prudentij.

O quanto rerum gaudia aluus pudica continet,
Ex qua nouellum sæculum, procedit & lux aurea.

Vnde Sancti Patres docent Mariam cùm sit mater Christi, esse etiam matrem nostram quia mater est & membrorum eius, sic & carne & spiritu dicitur mater Christi: non quidem respectu capitis nostri, à quo magis ipsa spiritualiter nata est, sed membrorum eius quia cooperata est charitate sua vt fideles in Ecclesia nascerentur. Hæc ergo charitas qua spiritualiter nos parturiebat, erat coniuncta cum solicitudine & anxietate animi, cum compassione affligente vt membra Christi pareret, nouamque Ecclesiam in vtero suo desponsatam Christo; ab eo purgandam & sanctificandam. *Clamat quoque parturiens*, vt draconem generationi huic nouæ insidiantem, & paratum eam absorbere: clamore valido cordis ad Deum, fugaret à se & generatione sua filiorum electorum.

Hæc afflictio, compassio, sollicitudo, anxietas, solet reperiri in illis qui spirituales filios Deo pariunt. Et ideò specialem prærogatiuam meruit Virgo imperandi particularem fauorem & assistentiam illis, qui filios Christo parturiunt. Et de facto ostendit eam & exhibet illis. Nam videre est spicialem assistentiam eius ostensam B. Bernado. B. Dominico. B. Francisco, B. Ignatio, & omnibus qui in zelo animarum feruentes, non aliud respirabant quam filios spirituales Christo generare, *& suscitare generationem nouam filiorum Deum timentium.* Habuerunt ergo illi spicialem recursum ad Mariam, vt eos iuuaret ipsa, & suis velut enteretur precibus, quod priùs in conceptione Filij Dei in vtero conceperat, & vt memor sit huius suæ parturitionis filiorum & membrorum Christi.

Ex dictis collige, rectè etiam inuocari virginis auxilium super puerperas difficultatem patientes. Optima verò praxis est lumen accendere coram venerabili Sacramento, vt à filio eius, qui est lumen de lumine, & qui ex matre processit sine dolore, impetretur, vt fœtus sine periculo pertingere possit ad lumen vitæ huius per partum, & ad lucem gratiæ per Baptismum Audi exemplum.

Mulier quædam de partibus Aretinis iam dies septem grauissimè cruciata desperabatur à Medicis, B. Franciscum qui tunc obierat, fidenter inuocauit cum voto ei facto. Obdormiuit mulier, & ecce apparet ei Franciscus & interrogat: Agnoscis me nossime etiam Canticum *Salue Regina*, ad implorandum Deiparæ auxilium. Cumque illa respondisset, agnoscere se Franciscum, & nosse illud Canticum: ait ei Franciscus, exordire igitur & incolumis partes. Ad hanc vocem expergefacta mulier, pronunciat, *Salue Regina &c.* Et in illis verbis, *Et Iesum benedictum fructum ventris tui.* Filium pulchellum edit omni liberata dolore, gratias agens Reginæ misericordiæ, quæ interueniente B. Francisco, tantam erga se ostenderat pietatem.

Bonau. in vita Franci.

LECTIO XVI.

PASSVS SVB PONTIO Pilato, &c.

DE QVINQVE MYSTERIIS dolorosis.

AGemus hic de quinque Mysteriis dolorosis, in quibus satis explicabitur hic articulus: quomodo scilicet Christus pro nobis sit passus, & tandem crucifixus ac mortuus. Ex istis quinque mysteriis tanquam quinque myrrhæ ramis, fasciculum conficiemus, quem ponat anima fidelis inter vbera sua, intellectum scilicet & voluntatem, vt sponsi sui dilecti amarissimos dolores intellectu consideret, & eius amori rependat voluntatis amorem, quem tantis sponsus emit tormentis. Singulos vero huius fasciculi ramos particulatim considerabimus, particularem cuique Mysterio Lectionem adscribentes.

DE PRIMO MYSTERIO DOLOROSO

1. *Docet cur Christus in horto Passionem inchoarit?*
2. *Quomodo ibi angustiatus sudarit?*
3. *An ille sudor fuerit Miraculosus?*

PROPOSITIO II.

N*On sine mysterio Christus inchoat Passionis Mysterium in Horto Oliuarum.*

Primo, voluit implere figuram quæ præcesserat in Dauid, qui transiens Torrentem Cedron afflictus ab Absalone tristis veniebat ad montem Oliuarum, flens nudos pedibus, & operto capite. Præclara figura Christi eundem Torrentem transeuntis; & ad eundem montem oliuarum procedentis cum graui afflictione: *Tristis est anima mea vsque ad mortem*, inquit. Regem suum Dauidem secuti sunt sexcenti armati, pugnatores validi, ita & Christum Martyres fortitudine præstantes maximo numero secuti sunt ad angustias, agones, cruces, mortem. Imò sicut omnis plebs sequebatur Dauidem plorans, ita omnes veri fideles sequi debent Christum Regem suum cum cordis compassione per asperam passionis viam. Quod fideliter præstiterunt tot Confessores, tot animæ piæ quæ inter qualibet aduersa nunquam eum deseruerunt:

Eia Fratres, pergamus & nos sequentes Iesum, & dicamus illi quod Elizæus Eliæ. *Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te.* Ecce Rex noster, ingreditor ante nos conflictum grauissimum initurus pro nobis, contra hostes nostros, mortem, peccatum, Sathanam, infernum, Sequamur fortiter, certemus vsque ad mortem viriliter cum ipso, erit adiutor noster, qui est Dux noster

4 Reg. 2.

Secundò, veneras Christus, tanquam secundus Adam, vt satisfaceret pro peccato primi hominis. In horto autẽ commissum fuerat, ibi totam progeniem perdiderat per inobedientiam, ideo secundus Adam veniens per obedientiam, in horto præcipuum opus Redemptionis inchoat. En antithesis.

1. In horto morbus, in horto medela incipit.
2. In horto mors orta, in horto ortum habet & vita.
3. In horto primus Adam victus est à diabolo:
4. In horto diabolus victus est ab Adam secundo.
5. In horto contractum peccati debitum.
6. Ibi inchoatur solutio & pretium.
7. In horto ruina generalis.
8. Ibi & reparatio sumit exordium.

Abscondebat se olim Adam post peccatum audiens vocem Domini deambulantis in paradisi horto. Accede Adam, omnesque filij tui, ecce iterum adest Dominus Deus tuus: non vt olim tibi terribilis, sed suauis: non puniendum requirens, sed sanandum: non minas mortis afferens sed vitam proponens: non vt eiciat te à facie sua, & è paradiso suo, sed vt reuocet te, posteritatemque tuam, ad se, & ad Paradisum suum, remotâ romphea illa versatili & flammante. Iam enim parat eius & aciem & flammam, in corpore suo, sudore ac sanguine quem emittet, extinguere, vt libera sit ad vitæ lignum via. Accede ergo, nec dicas, *Vocem tuam timui & abscondi me*: sine voce est, quasi agnus mitis & mutus, qui portatur ad victimam: aut si quæ vox ei est, suspirantis vox est, non minantis, sed pro te ad Patrem supplicantis

Tertio, hortus oliuarum, misericordiæ & pacis est symbolum, hanc enim Oliua solet designare. Sic Oliua quam attulit columba ad Noë, symbolum erat pacis & misericordiæ diuinæ, quæ aquas cessare fecerat: ita vt dixerit Ambrosius, exterminatis alijs arboribus, per diluuium specialiter reseruatam à Deo Oliuam, tanquam arborem misericordiæ, vt significaret non ita præualere diluuium inundans furoris & iustitiæ suæ, quin aliquis maneat ramus, aliquid residuum misericordiæ suæ.

Ambr. Lib. de Noë.

An putas sine mysterio fuisse quod ingrediens Summus Sacerdos in Sanctuarium, per portas Oliuæ ingrediebatur; Figura erat. Ecce veritas, Christus Pontifex ingreditur ad sancta sanctorum: *Vt offerat semetipsum per proprium sanguinem, non hircorum, aut vitulorum*; ait Apostolus. Sed per quam portam ingreditur? Per portam vtique oliuarum, dum hortum hunc ingreditur, qui fuit ianua & introitus Sacrificij eius cruenti

Hic hortus ad radicem montis Oliuarum situs, optimè *hortus Oliuarum*, dicitur, & sicut mons ille, si consideremus eum respectu nostri, quia ibi fructum suauem misericordiæ collegimus. Sed si respectu Christi eum consideremus verè dicitur, *hortus & mons mirrha*, An non ibi putas, collegerat sponsa *Fasciculum suum myrræ*, quam continuò gestaturam se dicit inter vbera? An non de illo rectè intelligitur loqui Sponsus dum dicit: *Vadam ad montem myrrhæ & collem thuris?* venit vtique ad hunc montem, ad hortum sponsus, inuitatus sponsæ, voce Ecclesiæ. Mysterium hoc nostræ Redemptionis suspirantis & clamantis: *Veniat dilectus meus in hortum suum.* sed ibi messuit abundantem myrrham, amaritudines, afflictiones, angustias, ideò dicit: *Vadam ad montem myrrhæ, ad collem thuris.*

Cant. 4.

Cant. 5.

Fuit quoque *Collis thuris* vbi orationem (quæ sicut *incensum thuris dirigitur in conspectu Dei*) obtulit Patri in odorem suauitatis: dum totum sese offert eius voluntati. Rectè ergò de hoc monte dicit. *vadam ad montem myrrhæ.*

Ingredere, ô anima Christiana, sæpius in hunc hortum, nullus ibi Cherub qui gladio flammeo ingressum impediat: imò illuc te inuitat sponsus: *veni in hortum meum soror mea sponsa, ibi messui myrrham cum aromatibus meis.* Tu post messores collige fasciculos, quos inter vbera tua ponas, ibi considera, quia in horto, *corrupta est mater tua, & violata genitrix tua Eua.* Ibi quoque mater tua Ecclesia in integritatem cœpit restitui, & lauari in sudore Filij tui, vt iam inciperet esse sine macula, sine ruga. Considera quoque quam hic mons plenus sit mysteriis, in illum enim ascendet Christus, in illo deijcietur Antichristus: volens enim inde ascendere ad patrem, virtute diuinâ cadens, confringetur. Denique & ibi iudicium fiet, quia proximus est valli Iosaphat, quæ media est inter montem oliueti & Caluariæ: & supra sedebit in maiestate Iudex, vt vbi cœpit ignominia appareat & gloria, & persecutorum vindicta.

Cant. 5

Cant. 8.

Denique quisquis desideras esse particeps diuinæ misericordiæ, ingredere hortum Oliuarum. Hanc tibi exhibere desiderat Christus, dum tanquam summus Pontifex, oneratus totius mundi peccatis, hic coram throno paternæ gloriæ prosternitur, cum lachrymis & valido cordis clamore totum se offerens Patri, vt ibi imploret misericordiam. offert enim preces, lachrymas, sanguinem, vitam: non solum pro toto mundo in vniuersali, sed & pro me in particulari, & pro te quicunque hæc vel legis, vel audis. Sacerdos olim gestabat super humeros & pectus, nomina filiorum Israel (erant scilicet lapides pretiosi, & in quibus sculpta erant nomina capitum Israel) hic vero Christus in corde te sculptum gerit: nouit te & nomine & cognomine, qualis es, & meminit tui in particulari, cogitans de te, cogitationes pacis, offerens pro te, vt impetret & mereatur omnes gratias, inspirationes, media, quibus in vitam æternam perducaris. Certe ita particulariter cogitat de te, & pro te se se offert, quasi non haberet aliam animam saluandam, pro te paratus mori: quod significat Apostolus, dicens: *Qui dilexit me, & seipsum tradidit pro me.*

PROPOSITIO II.

C*Hristus ita ibi angustiatus fuit, vt sanguineæ guttæ sudoris in terram decurrerent.* Causæ autem fuerunt variæ, extraordinarij huius sudoris.

Prima causa fuit terribilis quidam conflictus interior: dum ex vna parte horror tormentorum & mortis: ex altera zelus honoris Dei, & fructus Redemptionis hominum, quendam velut conflictum ineunt.

Repræsentabat enim sibi viuaciter omnia tormenta in particulari, quæ toto passionis tempore pati debebat: & quod diuersis horis passurus erat iam viuâ imaginatione coniunctum patiebatur, & hoc satis erat ad sudorem sanguineum per caput, faciem, humeros, & omnes partes corporis eliciendum.

Quàm bene comparatur hic *Sponsus sanguinum*, arbori myrrhæ! Hæc solet velut sudorem quendam, liquorem amarum & medicinalem etiam per corticem emittere, & hic liquor dicitur *Myrrha prima* siue electa, postea verò cortex discinditur vt fluat abundantius. sic Christus noluit expectare, donec tortores sanguinem eius elicerent, flagellis, spinis, clauis: sed antequam transfodiatur & decorticetur, emittit sudorem hunc pretiosum viua apprehensione, tanquam myrrham primam myrram rubicundam, quam non solum manus eius distillauerunt, sed & facies, & omnia eius membra.

Si verò tanta fuit Christi angustia ex mortis apprehensione, quanta erit angustia peccatoris in agonia ex apprehensione mortis æternæ; *Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido*

quid

quid fiet? Quas angustias patiebatur ille apud Gregorium qui inclamabat: *Inducias vel vsque mane, inducias vel vsque mane!* Quas angustias patiebatur Antiochus ingemiscens & dicens: *ueu in quot fluctus tristitiæ deueni!* Sicut Esau videns se frustratum Patris benedictione, irrugit, inquit scriptura: ita & impius frustrandus tunc æterna benedictione & hæreditate. Tunc enim premet memoria delictorum ex vna parte, & vermis rodens conscientiæ: ex altera mortis horror, & iam imminens æternitas tormentorum, sicque mirabili asperrimoque conflictu anima angustabitur.

(2. Mach. 9)

Obsecramus verò te Domine Iesu, & per sudorem hunc tuum, & per angustias quas passa est in horto benedicta anima tua, vt quando mortis angustia cor nostrum inuaserit, consolationem & fiduciam in misericordia tua & corde tuo reperire dones: & sicut Angelus tunc tibi affuit, ita & nobis tunc adsit, Dux & Protector contra tenebras infernales, vt dirigantur pedes nostri in viam æternæ pacis.

Secunda causa fuit apprehensio omnium peccatorum, præteritorum, præsentium, & futurorum, quorum ponderabat multitudinem, enormitatem, damnum æternum, Dei iniuriam infinitam. Peccata ergò singula iam ab initio mundi commissa à peccato Adæ & Cain, & vsque ad finem mundi committenda, omnia homicidia, iuramenta, blasphemias, sodomias, hæreses, &c. viuaciter apprehendebat: & inæstimabilem ei dolorem ingigebant, quia tantùm dolebat de iniuriâ Dei, quantum Deum diligebat: cum autem sine mensura diligeret, sine mensura erat & afflictio.

Magnus amor Domini, sudore hoc sanguineo peccata tua, quæ totâ vitâ tua fient: à prima rationis luce vsque ad extremum diem expiantis. Erant enim in corde eius & in memoria, multiplici vulnere eum transfigebant, & sudorem hunc eliciebant. Non eius satis erat charitati pro illis lachrymas fundere, & oculis benedictis ea deflere: sed per singula membra, sanguineas emittit lachrymas, vt totum te & omnia Ecclesiæ membra, totum corpus suum mysticum ablueret, inquit Bernardus.

Quàm appositè Sponsa dilectum suum comparat botro vineæ! Ecce caro eius innocentissima, instar vuæ pressa onere peccatorum nostrorum, quasi in torculari, reddit liquorem hunc salutarem & pretiosum: *Lauans in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum*, vt dicit Iacob. Stola eius humana natura est quam induit: Pallium eius Ecclesia est, quâ se velut ornamento dicit circumamictum. Vtraque ergo hanc vestem lauat hoc sudore tanquam vuæ mystico sanguine.

(Gen. 48.)

Initium verò Redemptionis nostræ facit, sudando aquam & sanguinem: quia sic erit & complenum, in aqua & sanguine.

Mortiferos peccati humores ex noxiali illo pomo Adami, suximus omnes filij Adæ. Cum vero mystica quoque Christi membra simus ecce caput nostrum pro nobis sudat, vt à nobis noxios illos & mortiferos depellat humores. Non poterant membra sanari, nisi caput amaram sumeret potionem. Vnde paratum se offert ad bibendum amarum Passionis calicem: & iam eius degustans amaritudinem, ecce in qualem incidit sudorem & apprehensionem.

Tertia causa fuit consideratio exigui fructus Passionis suæ erga multos. Considerabat enim cæcitatem, rebellionem, duritiem, ingratitudinem multorum, qui vsuri non erant mediis, quæ tanti ei constiterant, repudiantes & conculcantes sanguinem Filij Dei pro se fusum, Sacramenta, Sacrificia, totque labores pro salute eorum assumptos: considerabat eis inanes fore, immò ad maiorem damnationem. Vnde apud Ezechielem conqueri videtur de anima hoc sudore non abluta, nec mollita tanto amoris igne, dum ait: *Nimio labore sudatum est & non exiuit nimia rubigo neque per ignem. Immunditia tua execrabilis est, quia mundare te volui, & non es mundata à sordibus.*

(Ezech. 24.)

Et Isaiæ 49. conqueritur apud Patrem: *In vacuum laboraui sine causa, & vane consumpsi fortitudinem meam: Ergo iudicium meum cum Domino & opus meum cum Deo meo q. d.* frustrà omnes vires meas in salutem hominum impendi, sed tu, ô Pater scis, quod nihil intentatum reliquerim, iudica cuius culpa factum sit, vt tam pauci saluentur.

Adde hic specialiter considerasse perditionem populi sui de quo ait, *Popule meus quid feci tibi, &c.* Item scandalum discipulorum, perditionem Iudæ, quem diabolus tanquam viuum membrum à Christo auellebat:

Quarta causa fuit consideratio omnium dolorum, tormentorum, afflictionum, quas omnes electi passuri erant amore sui, Martyres, Confessores, Virgines, Pœnitentes. Angustias enim omnes ipsorum nouerat distinctissime, & per compassionem dolorosiùs eius cordi fixæ erant, quàm in Martyribus qui illas sustinebant, nec solùm in generali, sed singulariter singulas in corde passus est, distinctè & perfectè. Hinc B. Laurentius Iustinianus dicit, quod tibi interiùs lapidatur cum Stephano, crucifigitur cum Petro, dissecatur cum Andreâ, excarnificatur cum Bartholomæo, assatur cum Laurentio, &c.

PROPOSITIO III.

Christus sudauit sanguinem proprium & naturalem, idque factum fuisse absque speciali miraculo probabilius videtur.

Denuo hic asserimus. Primò Christum verum Sanguinem sudasse, estque communis sensus Ecclesiæ, & textus Euangelij id satis significat. Vnde reiicienda est Theophylacti & Euthimij opinio, qui id scriptum putant per hyperbolem, quasi solùm fuerit sudor crassus & concretus, similis guttis sanguinis, non tamen verus sanguis. Argumentum sumit Euthymius, ex eo quod dicat Scriptura sudasse sanguinem non simpliciter & absolute, sed sudorem fuisse sicut sanguinis guttas. Verùm hoc nihil conuincit, nam particula illa (*sicut*) non excludit verum fuisse sanguinem, sed solùm significat fuisse in formâ & figurâ guttarum: & forte etiam sic loquitur Euangelista, quia hæ guttæ non erant ex puro omninò sanguine, sed aliquid sudoris admixtum habebant. Ita Suarez, & alij.

Præcipiebat olim Dominus, vt sacerdos cùm ingrederetur portas atrij interioris ad ministerium, non accingeretur in sudore, hoc est, ita strictè & violenter, vt sudaret. Sed ecce Pontifex noster Iesus quia per proprium, non per alienum sanguinem debebat introire in sancta, in atrio suæ orationis, & ad portas futuræ passionis ita fortiter se accingit, vt non solùm sudore quocunque, sed & sanguineo, copiose toto corpore perfundatur. Et hic sudor ostendit quàm arduum sit, quantæ molis & laboris sit opus & ministerium, quod aggreditur, & Nostræ Redemptionis Sacrificium quod toto sanguine Filij Dei debebat consummari.

(Ezech. 44.)

Tantæ molis erat Romanam condere Gentem!

Illud verò notatu dignum est, quod dicit Egesippus hortum illum, postquàm sudore hoc sanguineo immaduit, flores produxisse, in quorum folijs scriptum erat:

O Mors, quàm amara est memoria tua!

Quicquid sit de hoc certè in terreno cordis nostri horto, pro quo rigando & molliendo sudor ille effusus est, tales flores hic sanguineus sudor proferre deberet: hoc est memoriam mortis Redemptoris nostri, memoriam mortis nostræ, memoriam mortis æternæ, quam si cogitatione præuenerimus, effugiemus: si enim per considerationem nostram descendamus in infernum viuentes, non descendemus morientes. Obuersetur ergò sæpiùs oculis mentis triplex dicta mors, quæ animo Saluatoris nostri profunde in horto illo figebatur, & non sine fructu videbimus quàm verum sit.

O Mors quàm amara est memoria tua!

(Eccl. 14.)

Secundò asserimus sine speciali miraculo, Christum hunc sanguinem sudasse, ex vi interioris afflictionis & agoniæ. Ita sensit Caietanus & Iansenius. Ratio est, quia si ille sanguis miraculose fuisset emissus, non foret certum signum maximi angoris: poterat enim miraculose cum minima afflictione, imo sine vlla emitti. Secundo, vt dicit Caiet. sicut magnitudo passionis pellit violentum sudorem, ita si vehemens sit passio & deficiat sudoris materia, fieri potest vt sanguinem expellat, potest enim afflictio ita corpus commouere, sanguinem attenuare, poros aperire, vt emissio sanguinis ad exteriores partes fiat.

Itaque Christus hortum ingrediens, totum se afflictioni voluntate rationali obtulit: ita vt ex eo tempore vsque ad vltimum spiritum, nullam ab vlla creatura consolationem receperit: licèt enim dicatur Angelus ad consolandum venisse (repræsentans forte ei decretum Patris, Passionis necessitatem, fructus magnitudinem) non tamen recepit illam consolationem. Nam & scriptura dicit, quod tunc in agoniâ prolixiùs orauit. Vnde Beda: *Confortatus est, inquit, sed tali confortatione, quæ dolorem non minuit, sed magis auxit, Confortatus est ex fructus magnitudine, non subtracta doloris amaritudine.* Ardens itaque ignis & amoris & doloris, ex hac Rosa mystica, liquorem hunc pretiosum elicit & distillare facit: quem Patri offerat in odorem suauitatis, nobis autem tanquam medelam vulneribus nostris.

Notat verò Euangelista, quod in hac agonia procidit

in faciem. Vbi piè considerare eum aliqui velut terram exosculantem, quæ futura erat ara, calix, & patena sanguinem eius profusum exceptura. Immò quia Christus ardebat mortis desiderio pro nobis, considerari potest quasi gratias agat terræ, quod procrearit funes, quibus ligabitur, spinas quibus compungetur, arundinem pro sceptro, ferrum clauorum, & lanceæ, quibus transfodietur.

Hier. 22. Ego verò cum considero, tanquam inclamantem: *Terra, terra, terra, audi verbum Domini.* Quid illud? *Terra ne operias sanguinem meum, nec habeat in te locum latendi, clamor meus.*

Iob 16. Vult vt sanguis de terra emittat vocem, non similem vocis sanguinis Abel qui clamabat vindictam, sed vocem resonantem per vniuersum orbem, quod pro terreno hominum corde purificando & emolliendo, effusus sit. Rogat quoque vt terra siue terrena illa corda, vocem & clamorem huius sanguinis audiant, nec ingratitudinem illum operiant, & obliuione sepeliant.

Ecce quanta mysteria in hoc horto continentur, in quo nobis summè fructuosum foret cum Saluatore afflicto sæpiùs conuersari, ibi eius faciem contemplari, sudorem eius quantum in nobis est extergere, & compassionis lachrymis abluere. In hoc horto sponsi angustiati multiplices & polymitos flores licet nobis colligere, rosam purpuream charitatis, candidum lilium innocentiæ & puritatis, cœlestem violam humilitatis, helio tropium resignationis perfectæ, ex quibus sertum odoriferum iuuabit contexere, & ad cor nostrum appendere inter vbera animæ nostræ.

Hoc practicabat B. Theresa, quæ de se dicit: Conabar mihi sæpiùs repræsentare Iesum, & optimè me habebam in meditatione mysteriorum vbi solus erat: videbaturque mihi quod sic afflictus non posset me reiicere accedentem, vt compassione mea solatio ei forem. Specialiter eius consortium quærebam in oratione in horto, ibi frequenter considerabam eius & afflictionem & sudorem, cupiebamque si possibile foret, eius faciem & molestum sudorem abstergere: sed memini me nunquam, id ausam, vt pote peccatorum meorum multitudine deterritam, interim stabam diu cum eo, multis afflicta cogitationibus. Iam à pluribus annis maximâ parte noctium postquam decubuissem, solebam de hoc mysterio cogitare, etiam antequam statum Religiosum assumerem, & existimo plurimum inde profectus spiritualis me consecutam. Ita illa.

LECTIO XVII.

De Flagellatione, Mysterio secundo doloroso.

1. *Docet quomodo Fagellatio Christi iniusta fuerit & ignominiosa.*
2. *Quomodo fuerit crudelissima.*
3. *Quomodo facta fuerit ad Columnam.*

Saluatori nostro in agonia constituto, & in terram prostrato, possumus dicere illud Isaiæ: *Consurge, consurge, induere fortitudine brachium Domini: nunquid non percussisti superbum & vulnerasti draconem? quis tu vt timeas ab homine mortali?* Isa. 51.

Possumus etiam dicere quod Angelus Eliæ, sub Iunipero iacenti & fatigato: *Surge, grandis tibi restat via.* Hinc enim sudor initium tantùm dolorum est, nondum finis instar roris erit: sed sequetur abundans pluuia, tandemque flumina sanguinis exundabunt de quinque corporis partibus.

Christus ergò postquam hoc sudore velut rore sanguineo perfusus fuit miris cum angustiis: voluit pluuiam dare sanguineam, ad irrorandum corpus suum mysticum in flagellatione, vbi iterum eum considerare volumus tanquam virum dolorum.

PROPOSITIO I.

Christus per sententiam Pilati traditus fuit vt flagellaretur, sed sententia hac iniusta fuit & ignominiosa.

Iniusta sententia, quia debita tantùm latronibus & mancipiis. Vnde Ciuem Romanum flagellare non licebat, vt colligitur ex Actorum c. 22. *Non inuenio*, inquit ipse Pilatus, *in eo causam.* Fatetur ergò iniustitiam.

Certè nec mortis, nec flagellationis in eo causa, quia nullum crimen in ipsa innocentia, nulla causa mortis in ipsa vita. Et cum sciret Iudex quod per inuidiam tradidissent eum, & accusarent non ob crimen aliquod probatum, tradidit eum ad flagella: sed in hoc voluit eis sauere, putans sic liuidum Iudæorum animum & furorem satiatum iri: Iniusta ergò sententia peruersumque iudicium.

Iusta tamen fuit, si spectemus eam, vt à Patre æterno procedit, quia ex parte nostra multa & grauia crimina erant, & flagellis & morte digna, ipse autem in se expianda illa susceperat, & ideò dicit Pater: *Propter scelus populi mei percussi fum.* In te ergo, ô homo! in te require horum flagellorum causam, quia in ipso nulla alia causa reperitur, nisi charitas, quâ in te transtulit peccata tua. Quod ergò dicebat Nisus, dum Euryalus amicus suus mori paratus erat pro se, multò magis dicere possumus in hac causa de Christo.

Me me adsum qui feci, in me conuertite ferrum,
Culpa mea est, mea fraus omnis, nihil iste nec ausus,
Nec potuit: Cælum hoc & conscia sidera testor. Æneid 9.

vide Augustinum in se sequentem causam vulnerum eius, ad commonendum ad pietatem animum, *Medit. c.7.*

Ignominiosa quoque fuit: summæ enim ignominiæ fuit nudari coram illa multitudine impiorum & impudicorum hominum. Summæ ignominiæ fuit tractari vt mancipium infame, & virgineam illam carnem sic denudari. Quanta ignominia illi fuerit, intelliges, si consideraueris, quod ipse Adam nudus coram vxore etiam nuda, ita verecundatus fuerit, vt ad folia ficus fugerit. Quid non ergò pudoris illi qui castitas est, qui castorum & virginum Dux & sponsus est, coram tota cohorte, sexcentis forsitan hominibus sic turpiter denudari, casta Sponsa, quomodò tactatur ignominiosè hic Dilectus tuus de quo dicebas! *Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus, Caput eius aurum optimum.* Verè modò rubicundus est, pudore genas eius suffundente, ob tantam ignominiam *Operuit*, inquit, *confusio faciem meam, & extraneus factus sum fratribus meis*, ab iis sic irrisus, sic despectus.

Sed quomodò ô sponsa, hunc electum dicis ex millibus, qui est abiectus super omnes mundi homines? Quomodò electus ex millibus, qui ab omni statu, Iudæis & Gentilibus, Principibus & Plebeis, Sacerdotibus & Laicis, maribus & fœminis, incognitis & notis, suis & alienis, contumeliis est affectus? *Opprobrium hominum & obiectio plebis.* Quomodò hunc in sponsum eligis & dilectum; Quomodò amorem totum illi conseceras, in quo nihil amabile, cùm non sit ei neque species, neque decor? Immò tanquam abominabilis & leprosus est reputatus.

Sed propter hæc omnia, magis eum amat Sponsa: amat eum propter vilitatem ignominiam quam suscepit. Nec ei improperat quod olim Michol Sonso suo Dauid: *Quam gloriosus fuit hodie Rex Israel discooperiens se, & nudatus est quasi vnus de scurris?* sciebat enim ei responsum esse: *Viuit Dominus qui elegit me, vilior fiam plusquam factus sum, & ero humilis in oculis meis:* Ecce ludit noster Rex Israel, sed ludo quo eo illuditur, vilis, factus & nudatus quasi vnus de scurris. Sed propter hoc non despicit eum Sponsa, immò magis diligit dicens cum Bernardo: *Quanto pro me vilior, tanto mihi charior. Quanto se minorem exhibet in humilitate, tanto & maiorem in bonitate. Verè Domine Iesu, ob multa amabilis es, sed super omnia te amabilem reddit calix amarus quem bibisti, & opus nostra redemptionis in quo sic humiliatus est, hoc enim amorem nostrum blandiùs allicit, iustiùs exigit, arctiùs stringit, vehementiùs afficit.* Ita Bernardus. 2. Reg. 6. Bern. serm. in cant.

Amat Sponsa in Sponso hanc quam assumit nuditatem & deformitatem. Vestis eius & corpus eius vndique habens incisuras fulgidior est, & interiorem pulchritudinem manifestat & amorem. Guttæ sanguinæ, sputa, phlegmata, colores speciosissimi sunt, quibus decoratur: imò lapides pretiosi, quibus vestis huius Sponsi ornatur, qui *Sponsus Sanguinum* rectè dicitur.

Inter hæc ergò omnia opprobria; adhuc verè dicit Sponsa: *Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus caput eius aurum optimum*, Sciebat enim quod lapis quem reprobauerunt ædificantes, eligeretur vt caput esset anguli, & quod is qui summè humiliatus erat, summè foret exaltandus. Cant. 5.

1. *Electus ergò ex millibus*, quia ob Passionis & fusi Sanguinis meritum, exaltatus est super omnes creaturas, & super omnem gloriam Electorum.

2. *Electus ex millibus*, tanquam Dux populi Israel, quem per columnam, Virgam & Mare rubrum, hoc est, per columnam hanc, ad quam flagra sustinuit, per Crucem suam, & per sanguinem suum in terram promissionis debebat introducere.

3. *Electus ex millibus*, tanquam summus sacerdos, qui per proprium sanguinem ingrederetur in sancta.

4. *Lectus*

4. *Electus ex millibus*, tanquam qui per vulnera sua foret Mediator Dei & hominum, illa Patri continuo repræsentans.

5. *Electus ex millibus*, tanquam Pastor vtriusque ouilis, Iudæorum scilicet & Gentium, per crucis suæ pastoralem, baculum reducens vtrumque gregem, vt fiat vnum ouile, & vnus Pastor.

6. *Electus ex millibus*, tanquam Caput Ecclesiæ Militantis & triumphantis

7. *Electus ex millibus*, tanquam Caput & Rex Angelorum, & hominum, de vtrisque faciens vnam societatem, vnum regnum.

8. *Electus denique ex millibus*, tanquam Iudex viuorum & mortuorum.

Hanc dignitatem meruit, quia iniustè & ignominiosè tum flagellis, tùm cruci adiudicatus est, iuxta illud Iob, *Causa tua tanquam impij iudicata est causam iudiciumque recipies.* Vnde & Angeli rectè asseruntur columnam eius & crucem cum ad iudicium procedet, ante eum delaturi, tanquam instrumenta per quæ hanc potestatem est adeptus. [Iob. 36.]

Hic verò nota, Christum Virginum Sponsum, cum multæ Virgines, tyrannorum decretis damnarentur, vt ludibrio per nuditatem exponerentur, zelatorem se castitatis earum ostendisse, nec permisisse vt earum corpora in opprobrium nudata forent: sed miraculo speciali eas texisse vel cœlesti lumine circundando vel alio aliquo modo prouidendo earum nuditati. sic de Sancta Barbara, Theophila, Agnete, & aliis legimus.

Ipse tamen noluit huic suæ nuditati, vel lumine cœlesti, vel aliter, prouidere, quia tanquam secundus Adam satisfacturus veocrat pro nuditate primi & per hanc nuditatem voluit nos liberare à nuditate & confessione æterna. Ipse venit pro te, ô homo, quisquis es qui impudicitiis addictus es, & fœdâ nuditate Deum tuum modis variis offendere non vereris. Pro te ergo satisfaciens, voluit ab impudicis hominibus derideri: pro te hanc nuditatis confusionem sustinere, ne tu æternam sustineres. Et quoties renouas fœda contra pudicitiam peccata, toties illam ignominiam, illam renouas nuditatem Redemptoris.

PROPOSITIO II.

CRudelissima quoque fuit flagellatio Christi. [Salmeron tom. 10.]

Primò, ex parte instrumentorum, quæ aliqui dicunt fuisse triplicis generis, ita vt prius virgis cæsus sit deinde funiculis, tertio locis ex neruis boum: & multi putant aculeos ferreos fuisse, aliqui etiam catenulas adiiciunt, quæ ad ossa penetrarent. [Isa. 53. Isa. Hom. 23. in Matth. Isa. c. 1.]

Eusebius Cæsariensis expendens illud, *Disciplina pacis nostræ super eum*, dicit hanc disciplinam fuisse duram, quia virgis: duriorem quia funibus: durissimam quia ferreis catenis. Idem testatur Chrysostomus,

His instrumentis totum corpus lacerarunt, quia totum corpus mysticum vlcerosum erat: *A planta pedis vsque ad verticem non est sanitas*, inquit Propheta. Hoc in omni statu vitia & peccata regnant, à Principibus & Optimatibus (qui per caput & cor intelliguntur, dum dicitur, *omne caput languidum & omne cor mœrens*) vsque ad vltimos plebis (qui per plantam pedis significantur) contagio vitiorum cuncta membra depascens, omnes infecit: secundum ergo delicta sic & plagæ. Delicta nostra pro quibus ipse satisfaciebat, velut infinita erant, vnde plagæ eis correspondere debebat.

Secundò, crudelitas considerari potest ex parte Corporis Christi. Erat enim tenerrimæ & sensibilissimæ complexionis, & iam totus attenuatus ex sudore sanguineo, & noctis præcedentis multis tormentis. Hæc talia & tanto numero fuerunt, vt aliqui dicant Christum eâ nocte, tot ac tanta aduersa passum, vt in solum diem iudicij reseruata sit eorum integra notitia, iuxta Diui Hieronymi sententiam. Ita ergo attrito & exhausto, incredibilem dolorem causabant flagra illa, Quapropter videtur in Psalmo conqueri de hoc, dum dicit, *Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam*, vbi alia lectio habet: *Supra dorsum meum arauerunt aratores, prolongauerunt sulcum suum*: quia sicut aratri ferrum penetrat terram, & sulcos inducit, sic flagra in hac terra virginea ad ossa penetrant, & velut sulcos quosdam inducunt. [Psal. 128.]

Tertiò, crudelitas patet ex multitudine ictuum, de quibus aliqui reuelatum dicunt excessisse quinque millia. Et licèt res non sit certa, tamen non est incredibilis.

1. Ob crudelitatem militum, quia cùm hi Gentiles forent, non obseruabant numerum. 50. ictuum, vltra quem Iudæis præceptum erat non procedere. Vnde & Paulus de hac re loquens: *A Iudæis*, inquit, *quinquies quadragenas vna minus accepi*. [Deut. 25. Cor. 11.]

2. Iusserat quoque Pilatus crudeliter flagellari, vt verisimile est: hac ratione putans mollire cor populi, dum videret hominem sic crudeliter tractatum, sicque putans eum liberandum. Ipsa quoque insolentia militum satis patet, quia sine iussus coronarunt cum spinis: & cum viderent eius patientiam & immobilitatem ad ictus, tanto amplius furebant, & illos geminabant, vrgente sathanâ, nolentes ab eo vinci.

3. Lex fostuaria per quam liber fustibus, seruus autem virgis cædebatur, decernebat vt criminis conuictus ab omnibus militibus cæderetur, vnde & tota cohors congregata dicitur. Cohors autem erat decima pars Legionis, hoc est, sexcenti sexaginta sex milites. Hic ergo Christus datus est in prædam, verisimiliter à tota Cohorte flagellatus. [Matth. 25 Marc. 27.]

Vnde sicut olim cum quis erat blasphemiæ conuictus educebatur, & ponebant manum super eum qui audierant eum, & postea lapidabatur à singulis de populo: ita videtur quod Romani, coram quibus hic tanquam blasphemus sistebatur, quasi commutantes lapidationem in flagellationem, verberibus cum omni ex parte confecerint: prius quidam dorsum totum lacerantes deinde anteriorem partem reuersantes, ita vt nihil illæsum reliquerint. De hac re videtur conqueri Christus per prophetam, dum dicit: *Congregata sunt super me flagella & ignoraui.* Vbi magnum numerum flagellorum indicat, & dicit *ignoraui*, q. d. innocens fui & causam illorum in me nesciui: sed tamen quia aliorum culpas in me expiandas suscepi, ideò, *Ego in flagella paratus sum, & corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus.* [Psal. 34. Psal. 37.]

4. Grauitas quoque huius flagellationis ex eo patet, quod valde solliciti fuerint Pontifices ad accelerandam crucem, & prouiderint de aliquo qui eam ferret; ita enim acerbe erat plagis conspersus vt videretur defecturus ante crucifixionem, quam tamen ipse summè respirabant.

PROPOSITIO III.

VT Christum flagellarent, ligarunt ad Columnam,

Hæc est certa Ecclesiæ traditio, hanc aliqui dicunt duorum esse palmorum cum annulo ferreo in vertice, ex quo funis pendebat Christum ligans, & dicitur esse Romæ in templo Sanctæ Praxedis.

Attamen Hieronymus dicit quod ostendebatur columna Ecclesiæ porticum sustinens, infecta cruore Domini, ad quam dicitur alligatus. Idem dicit Beda, Prudentius, & alij. Forte illa Romæ tantum est pars eius, nam Adricomius in theatro terræ sanctæ, dicit monstrari alteram partem in monte Caluariæ. [In Epitaphio Paulæ.]

De hac Columna loquens D. Gregorius Turonensis dicit: *Multi pleni fide accedentes corrigias textiles faciunt, easque circumdant, quas rursus pro benedictionibus recipiunt, diuersis infirmitatibus profuturas.* [L. de gloria Mart.]

Ad hanc columnam ille ligatus est, qui columna est totum sustinens orbem: sed vincula eius sunt nobis alligatura salutis, vt soluant colligationes impietatis, & vt laxent misericordiæ manum, quam peccata nostra constrinxerant: & vt alligent manum iustitiæ diuinæ contra nos extentam, ne super peccantes miseros in eorum perniciem pondere suo dilabatur.

Ligatus est, sed non tam his vinculis, quæ illi iniecerunt, quam vinculis amoris & Charitatis suæ: per quę amoris vincula, nos etiam sibi cupit alligare & peccata nostra (quæ tanquam vinculum plaustri in perditionis barathrum nos pertrahunt) penitus dissoluere.

Ecce ergò, *Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est, & ligatus in peccatis nostris, sed in vmbra eius viuemus inter gentes*, vt dicit Ieremias, in Threnis. Heu ipse Christus qui est noster spiritus, noster anhelitus, nostra anima, nostra vita. Ipse Christus per quem spiramus, & speramus, in quo respiramus, & quem aliis inspirare debemus, qui nobis intimior est, & debet esse pretiosior vitali spiritu nostro: ipse Christus qui est anima animæ nostrę, spiritus nostri, & cordis nostri captus est, ligatus est, afflictus ad columnam est, propter nos & peccata nostra.

Sed in vmbra eius viuemus nos Gentiles, quia ipse elegit hanc columnam, per quam educeret nos ex Ægypto, & peccatorum nostrorum tenebris. Vnde nobis est *columna ignis*

& colum

& columna nubis. Columna in nobis accendens ignem lucidum amoris, qui deducat nos de nocte: Columna vmbram nobis præbens, sub qua viuamus, contra vitiorum æstus de die instar nubis, obumbrans & refrigerans. Sub hac vmbra quiescere, & de viuifico rore, sanguineo imbre, qui de columna saluatoris defluit, refrigerari est suaue. sæpe ergo nos quiescamus sub vmbra huius columnæ, ibi saluatori afflicto solatium & consortium præbeamus,

Ibi consideremus patientiam illius in hoc mysterio doloroso: qui cum non haberet partem integram, sed doloribus acerrimus vndique confixus foret, non conqueritur, non lamentatur, non gemitum edit, aut voce, aut alio signo, paratus amore nostri ampliora adhuc sustinere, permittens congregari super se flagella, & velut aratro proscindi terram illam virgineam, donec ipsa rabies flagellantium per se sopiatur, singula Patri offerens in satisfactionem, & sacrificium pro peccatis nostris.

Quisquis ergò verus Christi amator es, aliquid doloris, aliquid compassionis, aliquid lachrimarum, affer, quibus vulnera laues Redemptoris, & virum hunc dolorum vnge oleo deuotionis. Proiice te ad pedes huius Columnæ, & amplectere eam toto desiderio animæ, considera sanguine Filij Dei sic ornatam & purpuratam. Fige illi cor tuum, fige deuotionis osculum, terram quoque ipsam in spiritu osculare, cruore eius aspersam: & apud hanc columnam obsecra, vt instar Columnæ immobilis semper perseueres in eius obsequio & gratia.

Exemplum. ex vita. Theresiæ

Sic practicabat B. Theresia, quæ de seipsa sic dicit. Quodam die ingrediens Oratorium, erat ibi nouiter allata imago repræsentans Iesum totum vulnerarum & plagis opertum. statim ac eam vidi, tota in me turbata fui, videns Dominum meum tali modo afflictum: mihi enim viua apprehensione repræsentabatur quicquid pro me passus fuerat. Et sensi tantum dolorem ex plagis eius, vt cor meum videretur in duas findi partes. Tunc proieci me ad pedes eius, cum magna lachrimarum copia: supplicans eius pietati, vt placeret illi ex tunc tanta me fortitudine corroborare, vt amplius eum non offenderem: sed & petij gratiam, quâ possem omnes paruas meas inclinationes & habitus vitiosos superare & exuere. Videor quoque mihi tunc dixisse, me à pedibus eius non surrecturam, nisi daret quod obsecrabam: & hoc mihi valdè profuit, quia exinde cœpi me emendare, & in gratia, & obsequio Dei solidior esse.

LECTIO XVIII.

De Tertio Mysterio Doloroso:

1. Docet cur Christus voluerit coronâ spinea coronari.
2. Quam acerbos illi intulerit dolores.
3. Quare Corona Arundo & Purpura adiuncta fuerint.

Tertium mysterium dolorosum est coronatio Christi, in qua considerandum est, quod cum eum quibusdam tormentis ignominiosis affixissent, quibusdam dolorosis, nunc inuentione quâdam sathanica, crudelitate subtili, subtilitate crudeli, addunt vnum noui generis tormentum, & crudelitatis extremæ, & ignominiæ inauditæ, dum coronam spineam eius infigunt capiti in derisum Regni eius. Tu verò hic aduertes, quomodo semper charitas Christi crescat, cui non satis fuit in columna sanguinem fundere, summo nostri amore, sed instar Imperatoris infracti, & inter dolores inuicti huic columnæ videtur velle affigere dictum illud Imperatorum, (*Plus vltrà*) Nec enim eius charitas quiescet vsque ad Crucem, quando eriget in illa sublimi Crucis columna, & Regum Thronum, & charitatis trophæum. Iam ergò inaugurationem suam inchoans, regia hæc corona vult coronari, spinea nimirum, quam specialiter hic explicabimus.

PROPOSITIO I.

Non sine mysterio voluit Christus coronari spinea Corona.

Primò, sic voluit coronari, quia ipse tanquam sacerdos ascensurus erat ad altare Crucis, Sacrificium oblaturus. solet autem Summus Sacerdos Tiara & Cidari caput ornare, hæc est ergo Tiara Summi Pontificis nostri ad sacrificium procedentis pro peccatis nostris. Vnde ex spinis composita est, quæ mysticè peccata nostra designant: has enim spinas ei peperit infœlix terra cordis nostri, quæ sæpius à Deo rore Cœlum rigata & benedicta, tribulos & spinas tantum profert: *Expectaui*, inquit *vt faceret vuas, fecit autem spinas*, hæ spinæ ambiunt caput nostrum Christum, hanc coronam manus nostræ scelestæ fabricarunt & infixerunt. Ibi inter spinas agnosce superbiam tuam, luxuriam tuam, inuidiam, cæteraque peccata spinosa & tibi & Christo, quia conscientiam tuam transfigentia, cor vero & caput Christi acerbissime vulnerantia. Si ergo indignaris contra eos qui tam crudeliter eum affixerunt. verte iram illam contra te quia manus tuæ impiæ hoc fecerunt: & quoties peccata reiteras, toties caput eius spinis cruentas. Sic coronatur à nobis, qui in misericordia & miserationibus, qui gloria & honore vult nos coronare.

Isa 5.

Secundò, significat hæc corona victoriam & triumphum solebant enim triumphantes coronari. Ipse ergo hodie agens triumphum, de diabolo, peccato, & inferno, coronam accipit non laueam aut auream, sed spineam, antequàm currum triumphalem crucis ascendat, & per illam spineam coronam significat se nobis gloriæ coronam comparare. Coronæ enim Martyrum, Confessorum, virginum, fructus sunt huius coronæ. vnde & in Apoc. illi qui circumstabant thronum. *Mittebant coronas suas ad pedes Agni*, tanquam ab eo donatas, & per spineam acquisitas.

Apoc. 5.

Tertiò, significat regiam Christi potestatem, quam acquisiuit per spinas & afflictiones, simulque significatur per spinas acquiri illam gloriæ coronam à nobis, nec nos posse coronæ æternæ participes esse, nisi prius hîc coronam spineam portauerimus. *Non potest*, inquit Hieronymus, *in vtroque sæculo esse coronatus*, *Non decet*, inquit Bernardus, *sub spinato capite membra esse mollia & delicata.* Nec tamen spinas illas adeo timere debemus, siue afflictiones cum Christo & pro Christo susceptas, quia ipse aculeum & acrimoniam abstulit suauitatem conferens, & pœnitentiæ viam optabilem reddens: ita vt verum etiam sit hic illud Ezechielis. 18. *Non erit deinceps vltra spina dolores inferens.*

Hinc tot delicatissimæ Virgines inter acerrima tormenta, diuinas laudes canunt, inter spinas, flores reperiunt. Apparuit quondam sponsæ suæ Catharinæ Senensi animatum Sponsus Christus, duplicem in manibus gestans coronam, vtranque illi offerens, auream vnam, spineam alteram, sed hac conditione, vt si auream in hoc mundo eligeret, videret ne illa carere deberet in altera vita; spineam vero si sibi assumeret, auream in altera vita consecutura foret. Illa velut violentia quadam, spineam è manibus sponsi eripit, & capiti suo ita firmiter infixit, vt exinde longo adhuc post tempore dolores persentisceret. Eligant ergò hic spineam, qui in altera vita expectant auream illam gloriæ. Construant sibi animæ iustæ ex his Domini spinis, velut nidum in quo quiescant, & in quo se protegant. Qui ibi refugium habuerint, non accedet ad eos malum: *Ibi passer inuenit sibi domum & Turtur nidum*, hoc est, anima gemens & pœnitens instar Turturis, ibi quietem reperit, & tutum habitaculum ab accipitre volante, a dæmone & peccatis.

Godefridus Bullonius maximum habuit honorem huic coronæ Regis nostri Crucifixi: vndè cùm communi sensu declaratus foret Rex Primus Ierusalem, non tamen voluit vnquam vsurpare titulum Regis, nec permisit vt imponeretur Regium Diadema Capiti suo; quia existimabat indignum, vt verus Dei seruus coronaretur auro, in loco vbi summi Regis caput spinis fuerat coronatum.

Thomas Sailleg.

Quarto, hæc corona significat Christum Sponsum esse: Inchoarat enim desponsationem cùm Ecclesia in Incarnatione, completurus in Cruce tanquam in thalamo nuptiali. Hæc ergo erat dies desponsationis, hæc corona nuptialis, & hæc dies vocatur dies lætitiæ cordis eius. Licet enim ex altera parte dies foret blasphemiæ & doloris, in quo summis doloribus afficiebatur, tum propter pœnas suas, tum propter execrationem & mortem Synagogæ, Matris suæ, ex qua secundum carnem natus erat, illum tamen dolorem, Sponsæ nouæ coniugio & amore leniuit, dum desponsabat sibi Ecclesiam læto corde. Hoc præfiguratum & insinuatum fuit a Spiritu S. in coniugio Isaac, qui Rebeccam Sponsam è Mesopotamia adductam, dicitur introduxisse in tabernaculum Matris suæ, & in tantum illam dilexisse, vt dolorem qui ex morte Matris acciderat, temperaret.

Gen 24.

PROPOSITIO II.

Acerbissimos dolores Christus passus est in hac Coronatione.

Hinc est quod specialis mentio eius fiat apud Euangelistas; hæ enim spinæ quæ communius dicuntur fuisse ex iunco marino, acutæ erant & crudeliter pungebant, penetrantes carnem & ossa, ita vt sanguineæ extremitates

Coronæ

Coronæ ab inferiori parte egrederentur, riuulis sanguineis & oculos & faciem eius diuinam obscurantes. Vnde propheta dixit: *non erat ei species neque decor.* Et de hac corona cooqueri videtur apud psal. dum dicit: *Operuit confusio faciem meam.* Imò aliqui de illa interpretantur illum clamorem Ionæ in ventre Ceti in figura Christi clamantis: *Operuit pelagus caput meum.* Vbi Lectio Hebræa habet: *Operuit iuncus caput meum.* Quod interpretatur de Iona clamaote in persona Christi, qui in passione sua, quasi in mediis afflictionum aquis, iuncum marinum in capite gerit; In figura cuius rei etiam dicunt capiti piscis Ionam gestantis iuncum adhæsisse. Satis communis est sententia, fuisse ex his iuncis coronam Christi, erant enim frequentes in Syria & vicina Ægipto. Habeotque acutas cuspides, iuxta illud Virgilij: *Et acuta cuspide iunci.* Dicuntque qui eam viderunt, id notari.

Psal. 5.

Ion. 2. Aug. li. 18. de Ciuit.

Habetur illa in thesauro Regis Francorum, nam vt dicit Genebrardus, S. Ludouicus eam à Grecis redemit, & Lutetiam asportari præcepit, cui ipse obuiam comitantibus Episcopis & Regni proceribus venit multis cum lachrymis & suspiriis, nudis pedibus, vndique affluente, & in genua populo procumbente. Ita ille.

Genebr. lib. 4. Chr.

Putat tamen D. Hieronymus, quem alij sequuntur, fuisse ex Rhamoo, cui rei applicant multi parabolam illam, vbi Regia dignitas Rhamno defertur: *Dixerunt enim omnia ligna, veni & impera super nos, respondit, si me Regem constituitis, venite, & sub vmbra mea requiescite*, Sic dicere potest Christus, adeste & sub capite vestro, quem Rhamno coronatum cernitis, quærite requiem animabus vestris, *si non vultis*, ioquit Rhamous, *egrediatur ignis de Rhamno, & deuoret Cedros Libani.* multi sunt qui quia sub Corona Domini requiescere noluerunt, penitus consumpti sunt. Vndè Clemens: *hæc Corona flos est eorum qui crediderùnt in eum, cruentat autem & castigat eos qui non crediderunt.* Tunc verò acerbior erit hæc castigatio cum de Rhamno egredietur ignis ille de quo Christus: *Ite in ignem æternum.* Nam & B. Hyppolitus dicit Christum in iudicio appariturum hac Corona redimitum.

Iud. 9.

Clem. l. 2 ped. c. 8.

Denique etiam multorum sententia est fuisse ex spinis ita vt dicat Baronius: *Nullatenus audiendos puto, qui ex iunco marino contextam dixere, quia Ioannes & Lucas asserunt ex spinis esse compactam.*

orat. de cõsum. sæculi Baron. tom. 1.

Quicquid sit, Christi sic coronati figura pulchra fuit aries ille quem loco filij sui Isaac Abraham immolauit, de quo dicit scriptura, quod eius caput & cornua hærebant vepribus Siuè verò fuerit ex Rhamno, siue ex spinis non potuit non summum dolorem inter omnia tormenta Christo infigere.

Voluit ergo post tot plagas corpori à planta pedis vsque ad verticem inflictas, vt spinæ è capite sanguinem elicerent, quem flagra non potuerant. Voluit dare omnibus instrumentis aptis ad eliciendum sanguinem, potestatem super corpus suum petræ in circumcisione, apprehensioni in horto, virgis & funibus in flagellatiòne, spinis in coronatione, ligno & ferro in crucifixione, Calybi & lanceæ in lateris apertione.

Sic ergò coronatus Christus inclamare potest ad animam illud Canticorum: *Aperi mihi soror mea Sponsa, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei pleni guttis noctium.* q. d. Aperi mihi cor tuum per compassionem, vt ibi requiescam, velut in puluillo mihi apto & desiderato, quia caput meum & crinea mei toti madent sanguinolento rore quem causaruot guttæ nocturnæ peccatorum tuorum. Nos verò ei sic inclamanti respondere debemus illi verbis Laban: *Ingredere benedicte Domine, cur foris stas? Præparaui domum & locum tibi.* Vbi vero eum introduxerimus in interiorem domum animæ nostræ, & considerauerimus plenissimè afflictionem eius ob peccata nostra, inclamare debemus ex compassione: o sacratæ Spinæ, parcitè sacro illi & innocuo Capiti, venite potius & vertite aculeum contra me: pungite cor meum puncturis pœnitentiæ & compunctionis, vt si non sanguinem saltem vel lachrimam possitis è corde duro elicere; quia enim Sanguine Saluatoris estis aspersæ, vim sanctificandi habetis: & vulnerando me, potestis sanare vulnera mentis meæ. Pungite ergò me & configite, vt possim dicere: *Conuersus sum in ærumna mea dum configitur spina.*

Cant. 5.

Gen. 25.

PROPOSITIO III.

Huic coronationi apposita sunt duæ ignominiosæ circunstantiæ dum dederunt arundinem pro sceptro, purpuram pro Imperiali pallio.

Voluerunt hoc modo ambitionem eius arguere, quasi Regnum affectasset. Sed hæc mysterium magnum continent. Dicit Athanasius arundinem serpentibus lethalem esse. Dedit ergò ignoranter dæmon gladium contra se. Ipsi quoque Iudæi arundine Regnum eius, quasi vanum irridere voluerunt; sed verè significat Regna mundi & sceptra quæ fiunt ex auro in signum excellentiæ & stabilitatis, in veritate tantùm esse instar arundinis mutabilis & fragilis, cui nemo securè inniti valeat. Vndè dicitur: *Ecce confidis super Ægiptum, cui si nixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eam. Nolite confidere in Principibus, &c.* Purpura quoque hæc mysterium magnum continet.

Isa. 36.

Primò enim significat imperium, quod suo sanguine Christus comparabat. Vnde in apoc. visus est veste conspersa sanguine, in qua scriptum erat: *Rex Regum & Dominus Dominantium:*

Secundò, significat cruentam vestem peccatorum nostrorum quam Christus assumpsit eluendam, erat enim vilis, attrita & sordida vestis ista, per quam ei illuditur.

Tertiò, figurata fuit hæc vestis Num. 4. vbi cum ex vno loco altare ad aliũ portabatur, sacerdos præcipiebatur purpura indui, Christus ipse Sacerdos, Sacrificium & Altare, de domo Caiphæ ad domum Pilati transfertur, tanquam Altare portatile, ideoque purpura indui voluit, vt figuram compleret. Figura etiam potest esse in filo coccineo, quo domus Raab præseruata fuit à morte, quia & nos per hanc vestem, siue coccineam, siue purpuream (est enim purpura cocco satis similis, vnde vtroque nomine eam vocant Euangelistæ) quam assumpsit pro peccatis nostris, præseruamur à morte.

Quartò, significat eius ardentem charitatem sicut & alba vestis eius innocentiam.

Cant. 5.

Interrogabatur olim sponsa: *Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o pulcherrima mulierum?* q. d. cuius coloris est, quibusnam signis dignosci potest dilectus tuus? Respondet illa: *Dilectus meus candidus & rubicundus.* Hunc nempè verumque colorem ab initio sibi elegit Sponsus noster.

1. *Candidus* ob puritatem & innocentiam.
   Rubicundus ob ardentem Charitatem, per quam fudit sanguinem.
2. *Candidus* est in Natiuitate, virginea carne circumdatus.
   Rubicundus in Circumcisione, cruore suo aspersus,
3. *Candidus* in Transfiguratione, in niuea veste.
   Rubicundus in Oliuarum monte, sudore suo cruentus.
4. *Candidus* est in Herodis domo, ornatur veste alba.
   Rubicundus in Pilati Prætorio, in veste purpurea.
5. *Candidus* in cruce ob aquam fluentem è latere.
   Rubicundus totus in suo sanguine.
6. *Candidus* in Sacramento ob panis speciem.
   Rubicundus in vini specie.
7. *Candidus* ob misericordiam,
   Rubicundus propter Iustitiam.
8. *Candidus* in Corpore suo mystico ob Virgines.
   Rubicundus ob Martyres purpuratos.

Ecce ergò Mysterium descripsimus coronæ, mysterium quoque purpuræ suæ, in quorum consideratione anima sæpè versari debet, quæ sponsi ac Regis sui amore flagrat, vt & eius amore ægret, vt & eius amorem consideret. Cùm enim duo sint præcipua membra hominis, Caput, & Cor, Caput Sapientiæ sedes, Cor amoris; vtrumque voluit aperire Christus, vt manifesta fieret nobis eius Sapientia, & Amor, & diuinæ cogitationes. Vndè tu sæpè cor apertum & caput perforatum, visita, vt amorem ibi & sapientiam agnoscas & sugas. Ad quemlibet animam fidelem dirigitur illud quo inuitantur Sponsæ ad bene considerandã hanc coronam. *Egredimini filiæ Syon, & videte Regem vestrum in diademate quo coronauit eum mater sua, in die desponsationis suæ.*

Cant. 3.

Attendite ornatum & purpuram eius Regiam, attendite sceptrum & Coronam. Sic coronatur, vt coronam gloriæ vobis compararet. Sic coronauit eum mater sua ingrata synagoga. Videte sponsum vestrum in die desponsationis suæ, in veste nuptiali procedentem. Videte diadema ex spinis, & guttis sanguineis quasi margaritis pretiosis adornatur, Manus eius & brachia funes gerunt, quibus Columnæ ligatus fuit, sed armillæ sunt & dextraliola. Sed & in collo funem gerit, maleficij sui & mortis signum: sed seruit ei loco velleris aurei. Picturæ vestis huius Regis & sponsi plagæ sunt ex flagris relictæ. Sputa & phlegmata, colores varij sunt quibus diuina eius facies decoratur. Et omnia hæc amoris eius sunt insignia, quæ quidem conueniens est animam recolligere, & in sinu suo in perennem dilecti memoriam collocare.

Hinc

Hinc est quod Christi sponsæ, vt eundem eum sponso colorem gestarent, non solùm optarunt esse candidæ per castitatem, sed & rubicundæ per proprij sanguinis aspersionem. Vnde in medijs vulneribus & martyrijs iucundabantur.

Exemplum. Sic habetur de B. Eulalia, quæ tanto martyrij amore succensa, fuit, vt cum esset duodecim tantum annorum, liberè se præsentarit tyranno, eius arguens in christianos crudelitatem, & Deorum vanitatem. Cum ergò tota dilacerata & velut excoriata ferreis pectinibus foret, mirè anima eius exultabat, & lætitiam ipsa quoque faciè præ se ferebat. vnde ad cœlum oculos leuans sponsi sui implorabas fauorem, sed reflectens sed ad sua vulnera dicebat: *Nunc, ô mi Sponse & Redemptor quam bene resplendet in me per vulnera ista, viua tui imago: & characteres isti in corpore meo per sanguinem meum exarati, quam ad viuum mihi exprimunt & repræsentant ipsam Passionem tuam!* Igni tandem fuit tradita, ipsa vero in flammis exultans, illas ore velut attrahebat: visaque est anima eius instar columbæ candidissimæ in cœlum euolare, ab ipso carnifice, qui etiam conuersus pœnitentiam egit.

Surius 12. Dec.

Sciebant hæ sponsæ per coronam spineam & consortium Passionis Christi, æternam illam coronam comparandam.

Exemplum. Sic Legimus de B. Lyduina virgine in Hollandia, sanctitate insigni, apparuisse ei Angelum in mentis excessu, coronam pretiosissimam ostendentem, needum tamen in orbem planè absolutam. Rediens ad se petijt pat pro Christo, vt coronam absolueret. Mox in Ducis Philippi apud Hollandos inauguratione, milites impij eam adierunt, misereque vexarunt; immo & virgineum eius corpus totum morbidum indignis modis sine pudore tractarunt, vulnera vulneribus addentes & multis eam conuitijs afficientes, bestiam patibulum, voracem vocantes. Angelus deinde ad eam venit instar Solis splendidus, atque ad eam. *Salue charissima soror, ecce nunc absoluta est corona, quam nuper imperfectam vidisti. Propter inuerecundos tactus virorum illorum nouerit te positam fuisse in vestigijs Saluatoris. Ludibria & vulnera corpori tuo imposita, fuerunt gemmæ quas iussis corona & adesse vidisti & desijsti.* Ita habet eius vita apud surium.

Surius 18. Aug. Habemus & de s. Agapito Martyre, qui puer quindecim annorum furori Aureliani quasi ad amantem se obiecit, anno 275. atque virgis, neruis, igne, fumo, aqua bulliente, alijsque grauissimis tormentis excruciatus & dilaceratus, eum in capite eius carbones congererentur, & quasi prunis ardentibus coronaretur, gratias agebat Deo dicens: *Parua res est, si caput coronandum in cælo prunis coronetur & comburatur in terra, O quàm decorabit corona gloriæ plagas & vulnera excepta pro Christo!* Ita eius vita.

I de corona mil. c. 7. Dij gentium coronis ornati sunt, alij auro, alij lauro, alij floribus, alij frondibus, & arborum ramis, vt describit Tertullianus. saturnus, inquit, ante omnes coronatus: Iupiter post deuictos titanas: Priapo sertum ex auro, & Indicis gemmis adscribitur: Iuno vite coronata: Hercules populum capite præfert, oleastrum, aut apium: Apollo interfecto Delphico Dracone lauream induit: Liber nunc hederatus scribitur: nunc Princeps coronæ aureæ, in qua ex Indis triumphauit: Isis repertas spicas capite circumtulit ita Tertullianus.

Rex verò & Deus noster Christus non laream, non auream, non ex floribus, aut arborem fronde contextam elegit coronam, sed spineam quam omnibus suis offert in hac vita: offerens & crucem, vt post crucem & spinas, post tempus luctus, offerat in tempore gaudij coronam gloriæ & diadema speciei. Tunc dabit eis iuxta vaticinium Isaiæ, Isaiæ 61. *Coronam pro cinere, gaudium pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris.*

LECTIO XIX.

DE CRVCIS BAIVLATIONE,

Quarto Mysterio doloroso.

1. *Docet quomodo crucis baiulatio grauis fuerit Christo.*
2. *Explicat Prophetas & figuras de illa.*
3. *Ostendit cuilibet Christiano Baiulandam crucem.*

QVartum Mysterium dolorosum dicitur *crucis baiulatio.* Vt enim Christum tanquàm malefactorem educerent, imposuerunt ei crucem, quia mos erat malefactorum, crucem ad locum supplicij ferre. De hoc loquens Euangelista dicit, *Baiulans sibi crucem exiuit in eum qui dicitur Caluariæ locum.* Ille verò locus Caluariæ dictus est, non solùm quia ibi multæ Caluariæ malefactorum iacebant, sed maximè ob Caluariam primi hominis, quem ibi sepultum tradit Augustinus, & plurimi ex sanctis patribus, *(conuenienter creditur, ibi plantatus medicus, vbi iacebat ægrotus.* Hac de causa pictores sub Cruce Christi, Caluariam pingunt, quæ repræsentat Caluariam Adæ, vt ex Alberto Magno notat Molan, Quare tunc perfectè adimpletum dicunt aliqui illud Apost. *Surge qui dormis, exurge à mortuis, illuminabit te Christus.* Vbi legunt: *Continget te Christus,* ita enim legit August. in psam. 3. & Ambr. quasi sermo hic sit ad Adam (& consequenter ad nos Adæ filios, qui in ipso continebamur & ipso peccante mortui fuimus) in monte Caluariæ sepultum, quem Christus ibidem crucifixus, sanguine suo è cruce stillante tangens redemeris, & ad lumen vitamque diuinam reduxerit. sic typus etiam ille impletus fuerit, quo Elizæus mortuus mortuum suscitauit.

Aug. ser. 71. de tēp. Molan. 4. 14 de imag. Ephes. 5.

PROPOSITIO I.

GRauissimum dolorem & ignominiam intulit Christo hæc crucis baiulatio.

Luc. 9. Hinc aliqui putant de illa locutum fuisse Christum in monte Transfigurationis, secreto illo colloquio cum Moyse & Elia: *Quo loquebantur de excessu quem completurus erat in Ierusalem:* Interpretantur enim per hunc excessum exitum illum ignominiosum ex Hierusalem, in quo onoratus ligno supplicij egreditur in tanta populi frequentia: qui ex omni Iudæa & alijs quoque Regionibus, conuenerat in Hierusalem ad diem festum, iuxta præceptum Domini,

Primo, ergò acerbus fuit hic dolor, quia milites eum veste purpurea exuerunt, vt populo notior redderetur, & iterum suis vestibus eum induerunt, renouantes & refricantes eius plagas, vulnera ac dolores. Coronam vero spineam non detraxeruot, vt asserit Origenes, & alij patres, voluerunt enim eam tanquam Regni affectati iudicium relinquere. vnde & Euangelista chlamidis detractæ mentionem facit, non coronæ, quia nec hoc modo leuare eius dolorem voluerunt. Hoc etiam satis indicat facies sudario impressa, iuxta traditionem Ecclesiæ. Meditantur tamen aliqui hic debuisse auferri coronam, quando veste inconsutili eandem indutus fuit & iterum quando ante crucifixionem detracta ab eo fuit vestis illa, sed dicunt iterum impositam ei fuisse, & noua vulnera fecisse. Quod etiam indicatur in libro primo sanctæ Brigittæ, cap. 11.

Origenes. Tract. 35. in Mat.

Secundò grauissimum onus Christo fuit hæc Crux, tum ob eius pondus (dicunt aliqui eam fuisse quindecim palmorum in longitudine) tum ob corporis debilitatem, quod iam dolotibus, sudore sanguineo, & tot plagis attenuatum erat maxima parte sanguinis effusa. Ipsa ergo Crux quasi nouum torcular est, in quo botrus hic electus, caro Christi ionocentissima iterum pressa & calcata, nouum cruorem exprimit, quo & ipsæ plateæ aspergebantur, eius vestigijs sanguinolentis. Vnde & grauitas huius crucis ex eo patet, quod ipso deficiente, simonem quendam angariarint vt Crucem ferret: quod non fuit pietatis, sed crudelitatis, timebant enim ne crucifixio non sequeretur, quam tamen rantopere respirabant.

Tertiò, eiucis pondus ex mystica ratione considerare possumus, quia positus in illa iniquitates omnium nostrum, ibi omnia peccata præterita, præsentia, futura; ibi omnes blasphemiæ, homicidia, sodomiæ, latrocinia, quæ initio mundi fuerunt, vel erunt; hæc eruci superposita mouebant Creatorem Cœli, Peccatum adeò graue pondus est, vt vnicum animam deprimat vsque in infernum: adeò graue pondus est, vt Cælum licet solidissimum, vnicum Angeli peccatum sustinere non potuerit, sed Angelus plusquam molari lapide grauatus subito descenderit in profundum. De hoc onere peccatorum conqueri videtur Christus: *supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem, suam* q.d. Peccata commissa ab initio mundi in meos redundant humeros. Adam imponit humeris meis inobedientiam suam: Eua concupiscentiam & infidelitatem: Noe ebrietatem suam: Moyses diffidentiam: Aaron idololatriam Dauid superbiam, adulterium & homicidium. Et cæteri quilibet peccata sua. Sed & impij hactenus prolongant iniquitatem suam eum peccata peccatis addentes, & quasi supra dorsum meum fabricantes. Deinque peruersi fratres mei iudei expugnarūt, & persecuti sunt me, à prima ætate vsque ad vltimam, & calumnias fabricati sunt super me, & iniquitatem

Psal. 128.

suam

suam prolongauerunt, donec & dorsum meum tot vulneribus onerarunt, & prosciderunt, & tandem cruce oneratum persequentur nec cessabit iniquitas, sed prolongabunt illam donec exhauserint vltimam sanguinis mei guttam.

Onus ergò Domini Iesu Christi iam ad mortem euntis, non tam crucis onus est, quam peccatorum nostrorum, quæ proiecit post tergum suum, vt expiet illa sanguine suo, & tandem velut proiiciat in profundum maris, demergens ea in abissum misericordiæ suæ.

Christo ergo è Ierusalem egredienti iam conuenientissimè dicere posset Ioannes, dicere possumus & nos omnes: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Quæ singula verba habent emphasim: (Ioan. 1.)

Primò enim in græco habetur: *Ecce Agnus ille.* Agnus scilicet ille quem Prophetę prænunciatunt: *Quasi Agnus coram tondente se obmutuit*: Agnus ille quem Patres tot votis flagitabant. *Emitte Agnum Dominatorem terræ de petra deserti, ad montem filiæ Syon.* Agnus ille quem lex præsignauit mane & vesperi offerendum, quia Agnus hic in infantia & in fine vitę sanguinem debebat fundere. Agnus ille qui in egressu Israël est immolatus, quia hic Agnus Paschalis est, cuius sanguine liberamur: *Agnus ille occisus ab origine mundi* tum figuris, tùm quia eius sanguis profuit omnibus qui salui facti sunt ab initio mundi. (Psal. 53. Isa. 16. Num. 29.)

1. Agnus dicitur ob mansuetudinem eximam.
2. Agnus dicitur ob perfectam innocentiam.
3. Agnus dicitur ob candorem & puritatem.
4. Agnus dicitur quia à Natiuitate destinatus ad sacrificium.
5. Agni nomine delectatur. Vnde sic eum vocat Ioannes in Apocalypsi, & quasi in hoc titulo exteris Christus gloriatur, illum ibi vigesies septies vocat *Agnum*.

Secundo, *Agnus Dei* dicitur, quia a Deo Patre traditus in oblationem pro peccatis nostris, vel *Dei Agnus* dicitur quia ipsemet per voluntariam suam oblationem Deo est oblatus. Vel Dei dicitur, quia Agnus diuinus est, propter diuinitatem inhabitantem, & quia non Agnus profanus est, sed sacer, ad Deum spectans, Deo specialiter dicatur. (1. Pet. 3.)

Tertio, *Qui tollit peccata mundi*, quia in se recipit omnia peccata, iuxta illud: *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo*: Tollere enim dicimur onera, quæ nobis ipsis imponimus: vel tollere, id est, auferre, quia illa super se tollendo, aufert ea à nobis, abolet in sanguine suo. Tollit vero via meriti & satisfactionis, tollit per modum sacrificij, siue cruenti in Cruce, siue incruenti in Eucharistia. Et dicitur *tollit*, in præsenti, non vero in præterito *abstulit*, vel in futuro *tollet* vt significetur perpetuitas quædam, quia non solùm in cruce, sed quotidie tollit, & semper omni tempore & loco tollere aptus est, & ab omni homine, si homo non desit. sicut dicimus, *Herba hæc medetur huic morbo* significantes illi perpetuam & natiuam inesse vim medendi huic morbo si applicetur.

Quarto, *peccata mundi* dicitur tollere, non vero certum genus peccati aut vnius gentis, sed omnis sæculi, ætatis, nationis, totius denique mundi à primo peccato Adæ & Caim vsque ad vltimum potens est expiare.

Tollit peccata mundi, quæ vniuersa Agnorum veterum aut illorum animalium sacrificia tollere non potuerunt. Impossibile fuit, inquit Apostolus: *Taurorum aut hircorum sanguine auferri peccata, ideo ingrediens mundum, dixit. Ecce venio vt faciam voluntatem tuam, in qua Volontate sacrificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel.* Ita Apostolus. (Heb. 10.)

Græca quidem legunt, & aliqui Patres: *Peccatum mundi* & tunc intelligitur vel vniuersum corpus peccati, hoc est, omnium vitiorum mundi colluuies: vel peccatum Originale toti mundo commune, concludens omnia vitia in se tanquam in fonte, ad cuius abolitionem simul cum omnibus ab eo defluxis Christus passus est, vt interpretatur Iansenius. (Ita Iansenius; Hier. 1.)

De hoc eodem Agno prædixerat Hierem. *Ego quasi Agnus mansuetus qui portatur ad victimam.* vbi aliqui legunt: *Ego quasi Agnus Dux vel Doctor gregis*, vt significetur Christus, qui omnes Martyres anteiuit exemplo, & animauit ad mortem fortiter ferendam. Ipse ergo est Agnus Dux, tanquàm Agnus Dei primogenitus, & ideo amat innocentes, amat virgines, & amat martyres, amat mites, amat agnellos, & Agnetes, & per mansuetudinem facit eos omnibus hostibus & tormentis superiores. Vnde & veniens hic Agnus in mundum, voluit sibi infantes agniculos immolari, balantibus matribus, inquit August. *Et hi sunt qui empti sunt de terra primitiæ Deo & Agno.* (Aug. ser. de Innoc. Apoc. 14.)

In memoriam huius Agni ducti vt victimam, B. Franciscus quoties Agnum videbat, vel nominari audiebat, tenero affectu commouebatur, soluebatur in lachrymas, & quoties poterat, Agnos qui ad occisionem ducebantur, redimebat: Intuebatur enim in eis Agnum Dei, a quo ipse suam agninam simplicitatem innocentiam & lenitatem hausisse fatebatur. Fuit ei & ouicula, sæpius templum ingrediens cumque in Missa attolleretur Eucharistia adoranda, adorabat & ipsa genu flectens, caput inclinans, omnibus admirationi, omnes ad reuerentiam inflammans. (Bonau. in vita eius.)

PROPOSITIO III.

Multæ Prophetiæ & figuræ de hac crucis baiulatione præcesserunt.

Primò, de illa prædictum fuit: *Dabo clauem domus Dauid super humerum eius.* Quæ est domus Dauid, nisi domus Dauid, nisi domus illa æterna, siue templum Dei æternum; Crux ergo clauis est regia, domus illius Regiæ. Hanc Christus defert super humeros, tanquàm signum potestatis, quam habet ad aperiendum cœlum, vt illuc nos introducat; & ad aperiendum infernum, vt inde animas educat. Per hanc ergò clauem crucis aperuit Limbum, Dauidem cum cæteris Patribus eductus, aperuit & Cœlum, quando tanquam Rex gloriæ iubet portas eius reserari. (Isa. 22.)

Secundo, de illa predictum fuit: *Factus principatus super humerum eius.* Quam scripturam hic impletam docet Augustinus. Quia hoc lignum, signum erat Principatus eius, iuxta illud; *Regnauit à ligno Deus*, Grande, inquit, spectaculum, sed si spectet impietas grande ludibrium, si pietas grande mysterium: si spectet impietas, grande ignominiæ documentum; si pietas, grande fidei munimentum. Si spectet inpietas, videt regem pro virga Regni lignum sui portare supplicij, si pietas videt Regem baiulantem lignum ad semetipsum in eo figendum, quod fixurus fuerat etiam in frontibus Regum. In eo spernendus oculis impiorum, in quo erant gloriatura corda sanctorum: *Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* Ita Augustinus. (Isa. 9. Aug ser. 71 de temp. In Ioan. Tract. 19.)

Christus ergo egreditur è Ierusalem cum sceptro suo & signo Principatus sui, tota spectante & confluente Ierosolyma, imo spectaculum ipse, non solum hominibus, sed & Deo & Angelis eius.

Olim Ioseph ingrediebatur primariam Ægypti vrbem cum virga potestatis suæ, per quam inauguratus erat à Rege. Et ecce tantus factus est concursus vt filias vrbis concurrentes, plateæ non caperent super muros & domos & portas & officinas conscendebant, vt eius possent speciosam faciem & maiestatem contemplari, currebant eius pulchritudine attractæ; quod significare videtur Scriptura dum dicit: *Filius accrescens Ioseph, Filius accrescens & decorus aspectu, filiæ discurrerunt super murum.* Venite filiæ Ierusalem & spectare egressum ex vrbe vestra illius, qui est *speciosus inter filios hominum*, illo egrediente omnis decor, omnis splendor egreditur. Ipse est Ioseph *filius accrescens*, de quo dixit Ioannes: *Illum oportet crescere, me autem minui: Ioannes minoratus est in capite, ille autem creuit in cruce*, inquit Ambrosius. Spectate ergo eum portantem in humeris virgam maiestatis suæ, per quam eius nomen toto debet orbe crescere. (Gen. 49.)

Sed forsitan non agnosceris in hoc egressu eius speciem & pulchritudinem, in qua prospere procedit & regnat, quia illa tot plagis & vulneribus est consporcata, quia ipse potius tanquam leprosus toto corpore commaculatus & contaminatus eiicitur, extra castra, & tanquam infamis malefactor vehit secum ignominiosum lignum, sub quo fessus languet, suspirat, fatiscit, concidit.

Flete ergo filiæ Ierusalem super illum, sed non tanquàm super vulgarem hominem, & coactum pati vt imbecillem, has enim lachrymas ipse repudiat. Flete affectu non tantùm humano, sed altiori, tanquam super eum qui languores vestros languidus ipse portat, & pro vobis patitur.

Flete super vos ipsas, quia venient dies in quibus dicetis: *Beatæ steriles quæ non pepererunt:* hoc fiet in vrbis destructione, in qua tot millia peribunt, alij fame, alij peste alij vt mancipia vendentur pro denariis triginta, in pœnam qua à Iuda triginta eum argenteis emerunt.

Flete super hoc filiæ Ierusalem, riui sanguinis erunt in ciuitate vestra. Aperientur viscera maritorum, ad scrutandum, an in illis non lateat aurum. Matres cogentur comedere filios præ fame Auellentur à vobis paruuli & alliden-

tur ad murum. Et hæc quidem omnia, quia hunc si eiicitis, & non agnoscitis Regem vestrum.

Egreditur ergò Christus ex ciuitate, sed nescio an tanquàm triumphator, an tanquàm is de quo triumphus agitur. Solebant Reges bello domiti, ante triumphantis currum vincti trahi, trahebantur & per terram signa bello capta, ipsique vndique pompâ & multitudine circumfusi ducebantur cum ignominia. An non ergo diceres de Christo triumphum agi ignominiosum, dum vinculis ligatum, spinis coronatum, mille ludibriis affectum, per mediam trahunt Ierusalem ad montem fœtidum, ad crucis patibulum?

Sed si triumphus est, certè charitatis triumphus est, de quo Bern. *O amoris vim! Itane summus omnium, vilissimus factus est omnium? Quis hoc fecit? Amor dignitatis nescius, dignatione diues, affectu potens, suasu efficax. Quid violentius? Triumphat de Deo amor. Quid tamen tam non violentum? Amor est. Quæ est ista vis quæso tam violenta ad victoriam, tam victa ad violentiam?* Ita ille.

Traxit ergò illum amor è cœlo in vterum virginis quasi vinctum, & de vtero in præsepe, de præsepi tot annis in hoc mundo vinctum circumduxit; denique per tot dolores ad crucis patibulum ignominiosè eum trahit. Hic est triumphus amoris.

Cant. 2. Hinc vbi nos in Canticis habemus, *Ordinauit in me charitatem.* Alia Lectio habet: *Posuit supra me vexillum amoris;* estque metaphora deducta à militibus, qui cum arcem aliquam obsidione cœperunt, super eam vexillum figunt in signum victoriæ. Sic dum anima Christi vexillum supra se positum fatetur (vexillum amoris lignum Crucis) significat se ardenti charitate victam & superatam.

Si tamen perfectiùs hunc egressum consideremus, reperiemus Christum non tam in triumphum duci, quam ipsum esse Triumphatorem, cuius triumphi signum diximus esse hanc coronam. Et ipsa Crux currus triumphalis est, per quem de diabolo triumphat, ibi illum figens in æternum. Hoc significat Apostolus dicens, *Chirographum decreti contrarium nobis tulit de medio affigens illud cruci, expolians principatus palam, triumphans de eis in semetipso.* Origines legit, *Triumphans de eis in ligno.* Vnde dicit duos fuisse cruci affixos, Christum visibiliter & sponte sua & ad tempus, diabolum inuisibiliter & inuitum, & in sempiternum eius opprobium. Et hoc probat Origen. ex hoc loco Pauli, qui vtitur metaphorâ triumphi, indicans crucem esse currum triumphalem, in cuius summa parte sedet Christus triumphator, in ima parte trahitur diabolus & ostentatur quasi in pompa. (Orig. ho. in Iosue.)

Abac. 3. Idem significare videtur Abacuc, dum de crucis cornibus loquens dicit de Christo: *Cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius, ante faciem eius ibit mors, & diabolus ante pedes eius:* tanquam scilicet in triumphum ignominiosè ante eum tractus. Ecce ergò Christus, non tam hic victus quàm triumphans in baiulatione suæ crucis.

Implentur hîc quoque multæ Figuræ.

1. Ecce enim Isaac ligna portans ad sacrificium, & montem ascendens, quem Pater sequitur cum igne & gladio, quia Pater æternus comitari hic videtur Filium cum gladio iustitiæ, per quem immolari debet in holocaustum; & cum amoris igne, quia propter amorem nostrum ibi immolaturus est illum, ita vt hic dicere possimus illud, *Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo,* montem Caluariæ ascendente. (Abac. 3.)

2. Ecce Abel qui educitur à Fratre, vt eius sanguinem fundat. Christus enim educitur à Iudæis Fratribus suis, & terra suscipiet sanguinem eius. Et sicut Cain in pœnam sanguinis effusi, profugus factus est, ita & Iudæi in pœnam sanguinis Christi, toto sunt orbe profugi.

3. Ecce Dauid procedit contra Goliath cum baculo suo, & statim quinque vulneribus, quasi quinque selectis lapidibus, victum sibi sternet.

4. Ecce Salomon, humeris suis gestans Regium Thronum.

5. Ecce sponsus virginum, suum deferens nuptialem Thalamum.

6. Ecce Iudex suum trahens Tribunal, in quo iudicabit iustum & impium.

7. Ecce Doctor iustitiæ suam erigens Cathedram in qua tradat perfectionis doctrinam.

8. Ecce denique Dux, signum & Vexillum erigens, omnes ad sua Castra conuocans, Reges, & Regna, omnesque nationes, hoc vexillo sibi subiiciens, de quo prædixerat Isaias: *Et leuabit signum in nationes, & congregabit profugos Israël, & dispersos Iuda colliget à quatuor plagis terræ,* de quo etiam Isa. 15. loquitur cap. 49.

PROPOSITIO III.

Debet Christianus quilibet post Christum crucem baiulare.

Hoc significatum fuit in Simone Cyrenæo, cui Crux imposita fuit. Latebat enim ibi mysterium à Deo intentum, quia voluit hoc facto gloriam crucis à Iudæis ad gentes transferre: & in persona Simonis Gentilis nobis omnibus portandam dare, vt fructuum eius participes essemus.

Simon ergò qui interpretatur obediens, quilibet fidelis est, qui ex obedientia cruci se subiiciens Christum sequatur.

Christus itaque baiulans crucem Dux noster, videtur omnibus clamare, quod olim Abimelech princeps terræ suis militibus: Præscidit ipse ramum arboris, & posuit in humeros suos, & inclamauit: *Quæ me videritis facere, facite.* Ita & Christus nobis militibus suis, quod olim verbo, nunc facto clamat: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me.* (Iud. 9. Luc. c. 9. Marc. c. 8.)

Sequamur ergò imperatorem nostrum extra castra, inquit Apostolus, improperium eius portantes: sequamur viam quam initiauit nobis, sequamur membra, caput. Si caput nostrum spinis coronatum, cruce oneratum incedit, non decet nos sub tali capite, membra esse mollia & delicata: Si ipse vsque ad sanguinem, vsque ad extremum spiritum contra peccatum pro nobis pugnat, & nos quoque vsque ad sanguinis effusionem pugnare oportet, & peccato resistere. (Heb. 12.) Quapropter iterum monet Apostolus: *Deponentes omne pondus & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in authorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta. Recogitate,* inquit, *eum, vt non fitis animis deficientes, nondum enim vsque ad sanguinem restitistis contra peccatum.* Vides quid sit sequi Christum, & cum ipso baiulare Crucem?

Cùm Dauid è Ierusalem egrederetur, ob persecutionem filij sui Absalon, dicit illi fidus ille senex Ethai. *Viuit Dominus, quia in quocunque loco fueris Domine mi Rex, siue in morte, siue in vita, ibi erit seruus tuus.* (2 Reg. 15.) Ecce quanta fidelitas! O si fidem hanc erga Regem nostrum Christum seruaremus; & ex corde idem ei dicere possemus! sed multi eum sequuntur vsque ad fractionem panis pauci vsque ad bibendum calicem passionis. Multi desiderant esse socij mensæ eius & consolationis, pauci socij esse patientiæ & tribulationis. Multi cum ipso cupiunt esse in monte Thabor in gloria, pauci in monte Caluariæ in ignominia: amatores sunt regni eius, sed non sunt amatores Crucis eius. Et tamen non est alia via ad cœlum, nisi via Regia S. Crucis. *Hæredes quidem sumus Dei, cohæredes autem Christi, si tamen compatimur, vt & conglorificemur,* inquit Apostolus.

Cant. 3. Cùm sponsa dixisset Thronum Salomonis esse auro & argento exornatum, dicit ad eum neminem peruenire: nisi per *Ascensum purpureum,* significans animam quæ cœlesti suo sponso in throno gloriæ cupit sociari, debere per sanguinem & persecutionem & afflictiones illud ascendere, & non esse iter ad gloriam, nisi per crucem & labores pro Christo passos & cum Christo.

Ideò ergo omnibus inclamat: *Qui vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* (Luc. c. 9. Marc. c. 8.) Nec hoc solum dicit perfectis aut Religiosis, expresè enim dicit Lucas *Dicebat ad omnes:* & Marcus dicit Dominum peculiariter, & seorsum discipulos suos alloquentem, cum hanc sententiam vellet proferre, conuocasse turbam, sed huius sententiæ breuiter ponderemus verba singula.

Primo dicit: *Si quis vult* q.d. Inter tot estne aliquis? Indicat ergò paucitatem sequentium, quia multi sequuntur vocem mundi & carnis ad mollia & suauia illectantis & ad latum iter perditionis conuocantis: pauci vocem Christi ad dura & austera, ad Crucem vocantis, tanquàm ad securum iter salutis. Toto corde vniuersus Israel sequitur Absalonem, Patri Deoque rebellem: pauci Dauidem verum Regem afflictum, ascendentem cliuum Oliuarum.

Indicat quoque in nostra esse potestate & voluntate sequi Christum, dum dicit: *Si quis vult,* & salutem nostram à nostra pendere voluntate, quæ auxilio Dei nobis parato potest vti & cooperari, vel illud potest negligere vel reiicere. Opes & honores temporales licet velimus sæpè assequi non possumus, faciunt sibi alas, & à nobis auolare videntur,

dum

dum putamus eas apprehendere: at opes cœlestes si volumus & conamur, & assequimur.

Indicat denique illis verbis: *Si quis vult*, non se inuitos trahere & cogere, cùm tamen posset fortis & omnipotens. Sed vt sit homini meritorium, voluit ad suam sequelam volentes venire, nolens hominis libertatem infringere, suaui sua prouidentia, nostræ se attemperat naturæ, attingens fortiter, disponens suauiter, fortiter pro se, suauiter pro me, inquit August. Fortiter quantum ad efficaciam gratiæ: suauiter, quia sine liberi arbitrij læsione. sic veritatem habet ænigma Sampsonis in efficacia gratiæ & vocationis diuinæ: *De forti egressa est dulcedo*. Dicebat Iehu ad quendam: *Estne cor tuum rectum cum corde meo? si est, da mihi manum, & ascende mecum in currum*. sic Christus: Est ne cor tuum rectum cum corde meo, id est: Idemne quod ego, cogitas & cupis? ego tuam salutem cupio, si & tu, da mihi manum & leuabo te, vt in currum Crucis mecum ascendas, & sic salutem assequeris.

4. Reg. 10.

Secundò dicit: *Venite post me*. Vbi notant aliqui differentiam locutionis in veteri & nouo Testamento. Antequam enim nostram naturam sumeret, dicebat Patribus antiquis: *Ambula coram me*, hoc enim dixit Abrahæ, & scriptura dicit: *Ambulauit Noë coram Deo*. Et Ezechias, *Memento Domine quomodo ambulauerim coram te*. Sed homo factus dicit: *Venite post me*. Illi agebant & patiebantur non habentes exemplum præuium patientiæ & laboris: Christus autem passus est, nobis relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius. Vis huius rei figuram præclaram: es duobus illis qui racemum vuæ portabant, is qui præcedebat, vuam videre non poterat, aut edere qui sequebatur, visu poterat frui & esu: sic populus Iudæus Christum cœlestem racemum non vidit, nec edit, id est, nec eius diuinis exemplis fruebatur aut doctrina, nec eum in sacramento manducauit. sed populus Christianus qui eum subsequitur, ante oculos defert, eius fruitur doctrina, exemplis, sacramentis. verum qualis confusio, dum in antiquo populo: tot miræ sanctitatis viri extiterunt, cum tale exemplar, nec tale auxilium gratiæ haberent, quale nos, & tamen sumus adeò tepidi & torpidi.

Num. 13.

Tertiò dicit: *Abneget semetipsum*. Abnegare semetipsum, est abijcere veterem hominem cum cupiditatibus & concupiscentijs suis, siue seipsum & suas cupiditates prauasque propensiones coërcere, abscindere, à se reijcere. Abneget ergo homo semetipsum, interius scilicet exteriorem, negando ei voluptates & cupiditates. vnde Eusebius amissensus abnegare inquit se, est non esse eundem qui prius, si antea detractor, inuidus, auarus, impudicus, cum illis sceleribus renunciauit, negauit seipsum. Abnegare semetipsum iterum est propriam voluntatem relinquere, & in holocaustum Deo mactare.

Quartò dicit, *Tollat Crucem suam*. Quid est tollere Crucem suam, nisi ea quæ nobis molesta sunt & aduersa lubenter pro Christi nomine tolerare? Tollere crucem suam, inquit Basilius, est ad mortem pro Christo se præparare, mortificare membra nostra super terram, ad omne periculum pro Christi nomine suscipiendum, sedato animo accedere, & erga præsentem vitam affectum non esse. Dicit verò *Crucem suam*: quia cuilibet propria quædam Crux commissa est, & à Christo imposita: quia quilibet status habet aliqua aduersa & dura sibi adiuncta, vel ea natura ipsius status vel aliunde aduenientia, ita vt rectè dixerit Boëtius: *Nemo est adeò compositæ mentis, quin cum suo quandoque statu rixetur*.

1. Grauis crux Regibus & principibus: sunt eorum sceptra, quæ adeò hominibus videntur amabilia, dum illis onus adiungitur & cura totius Regni, dum super se velut orbem portant, dum omnes audire, omnibus iustitiam administrare, omnium iura tueri tenentur, & præter exteriora multa aduersa, quæ in eos incurrunt, etiam procaces & maledicas ciuium audire voces coguntur.

V. exem. Tract. 3. Lect. 9. Prop. 5.

2. Grauis crux Prælatorum & pastorum Ecclesiæ. Pedum, & Tiara quâ ornantur, annexam habent grauem obligationem gregem docendi, visitandi, curandi, & pro illo respondendi. vnde & Vrbanus 7. cùm Pontificali habitu indueretur, dixisse fertur: *Quis crederet tam subtili indumento tantum ponderis inesse?* Propterea etiam dicebat Rex quidam dum corona Regia decorandus foret: *Quam speciosa videris gemmis ornata, sed si quis plenè dignosceret spinas & curas quæ sub gemmis tuis latent nec de terra velles tollere*.

Seleu-cu.

3. Grauis crux Religiosorum, ieiunium, orationes, vigiliæ, obedientia, martificatio continua.

4. Grauis crux Sacerdotum etiam solùm breuiarium, siue obligatio horas soluendi, castè viuendi, studiis incumbendi, confessiones audiendi.

5. Grauis crux Coniugatorum, mulieri moestæ iunctum esse, familiam alere, filiis & familiabus prouidere.

6. Grauis Crux Rustico, ligone, aut securi, aut trulla, aliisque artis instrumentis vitam suam in sudore sustentare.

Hanc verò crucem omnes si propter Christum tollant, non verò murmurantes trahant, habent quod præmium expectent, omnisque qui laborem aut persecutionem piè tolerat, est in consortio Christi crucem ferentis.

Vide totum caput 12. Thomæ Akempis in libr. 2. de Imit.

Thom. Kemp. 1.2. de imit.c. 12.

Deniqueaddit: *Et sequatur me*. Quia multi crucibus onerati incedunt, sed non in sequelâ Christi. Aflicti quam auarus sudat pro pecunia, ambitiosus propter honorem, libidinosus vt carni inguigeat, graues sunt cruces: sed hi non Christum, sed dæmonem sequuntur. Et ideò de cruce in crucem, & tandem in æternam cadunt crucem, & Satanæ veri Martyres sunt.

Cùm etiam dicit: *sequatur me*, significat oportere perseueranter crucem tollere: Christum imitando. Multi enim statim deficiunt, ieiunium, mortificationem, pietatis exercitia statim relinquunt. Hi Christum non imitantur, qui vsque ad extremum spiritum non defecit: quem si adeò perfectè sequi non possumus in mortificatione, ieiunio, patientiâ: humiliate tamen posse debemus.

Dicamus ergo ei quod Iacob ad fratrem: *Præcedat Dominus meus, sequar prout paruulos meos videre posse, donec veniam ad Dominum meum*. sic nos fratri nostro Christo: sequar te Domine iuxta imbecillitatem meam, quia tecum pariter currere non possum, nec enim vt te ieiunare, vigilare, orare, totis noctibus possum, ob virium debilitatem, sequar tamen quomodò potero & non deficiam. Suscepi de manu tua crucem, non deseram eam, tecum in illa congixus sum, non descendam vsque ad mortem.

Gen. 33.

Præclarum talis resolutionis exemplum exhibuit quondam Albertus comitis Falaemberg filius, qui cùm Lutetiam missus esset, vt cum filiis Regiis educaretur, ille ad cœlestem militiam, ad Ordinem Prædicatorum transiuit. Rem sciens Pater statim aduolat, & omnes conatus ad filij voluntatem expugnandam intendit, sed frustra, quia illa in Christo immobiliter fixa erat. Accedit ad eum Theodoricus consobrinus, qui lachrymas, preces, argumenta denique omnia adfert, asserens Matrem eius moribundam decumbere hoc nuncio consternatam. sedebat ille è regione imaginis cuiusdam repræsentantis Christum inter Matrem & Ioannem in cruce pendentem, igitur oculos & digitum in eam imaginem intendens: *Ecce, inquit, Dei Filius, cum Matrem & cognatum tam tharam dolore gladio confossum cerneret, tamen è cruce (quod poterat) non descendit, sed in ea cum sua & illorum cruciatu vsque ad mortem mansit. Ita nec ego, hanc Religiosæ vitæ crucem deseram vnquam, licèt & Matrem & te cognatum ad pedes meos exanimes iacere viderem. Potiùs ergo tu mundi pericula dereliqnue, & in hanc eandem crucem conscende*. Tantùm valuit hic sermo, vt ille eundem Ordinem sit ingressus, tota stupente ciuitate, quia vanitatibus mirè obligatus agnoscebatur.

Exem. plum ex Hier. plato de statu Rel.

Sed dicunt multi: *Durus est hic sermo*, abnegare seipsum & tollere crucem. sed ipsi duri sunt, non sermo nec cogitanc hæc verba ab illo venire, qui verba æternæ vitæ habet, & verba eius spiritus & vita sunt. Scire etiam debent quod omnis qui in Christi societate crucem tollit, per eius gratiam suauiter potest eam tolerare. Omnes enim labores & asperitates, eius gratia dulcorantur: Sicut farina Prophetæ dulcem effecit cibum qui mortifer videbatur. Et lignum Moysis aquas amaras dulces fecit.

Fugiunt hi crucem sicut Moyses virgam, putans colubrum, sed apprehendens iussu Dei, inuenit virgam quæ ei solatio fuit, quâ hostes superauit, & omnia viæ impedimenta. Ita crucem isti apprehendunt & horrent, quasi serpentem omnemque pœnitentiam, & asperum laborem horrent, sed si animo resoluto accederent, crux eis pœnitentiæ solatio foret, & per illam omnes hostes superarent, & omnia æternitatis impedimenta dissoluerent.

Suauis ergo est crux, licet exterius non appareat, quia intus habet vnctionem. vnde dixit Bernadus: *Certe & crux speciosa est, & crux amari potest, & crux habet exaltationem. Ita est fratres mei si fuerit qui colligat, semper signum crucis vitam germinat, fructificat iucunditatem, oleum lætitiæ stillat, balsamum sudat spiritualium charismatum. Non est sylue-*

Bern. serm de S. Andrea.

 stris

vide breuiarium.

stris urbor, lignum vita est apprehendentibus eam, urbor fructiro, orbor salutifero est, alioqui quomodo Dominicam occuparet terram.

Hinc est quod Sancti tantoperè crucem amarunt.

1. Habes quomodo Sanctus Andreas, eam summo amore salutarit, in qua & ipse Domino consecrauit.
2. Amauit Petrus, in qua capite deorsum suspensus est.
3. Amauit Bartholomæus, qui viuo corpore detracta pelle, cruci est suffixus, & postea abscisso capite est extinctus.
4. Amauit S. Siutut, qui post carcerê etiam cruci affiuut fuit.
5. Amauit D. Dionysius, qui post plurima tormenta in crucem sublatus fuit, sed ex illa depositus, capite cæsus, illud ad duo millia passuum gestauit.
6. Alij qui martyrium crucis non sunt passi, Christo cruci confixi & vniti fuêrût per mortificationem, per amorem & iugem crucis tolerantiam. Sic paulus, sic Franciscus qui in illa sola professi sunt se gloriari.

Præclarum est quod de B. Clara de monte Falco legimus. Illa in Iesu crucifixo siue vigilans siue dormiens hærebat, figens cordi per compassionem graues ipsius dolores. Cum semel in hoc foret exercitio grauiter confixa, apparuit ei

Exemplum.

iuuenis humeris ferens crucem, & dixit: *Filia mea Clara, quæsiui locum solidum in quo hanc crucem plantarem, & inueni cor tuum, ibi eam figere Volo, oportet ergo vt moriaris in hac cruce, si filia mea & hæres vis esse.* Adeo cordia impressum exinde habuit Passionis mysterium, vt aliquot annis quicquid comedebat vel bibebat amarum ei foret in memoria Passionis, nec de illa sine lachrimis loqueretur, & quicquid videbat, intelligebat, dicebat, videbatur resperfum felle crucis Christi: Et ex visione creditur, quod signa Crucifixi impressa fuerint castæ virginis cordi, ex eo enim tempore sensit graues dolores stomachi. Vnde post eius mortem, in corde inuentus fuit Crucifixus, cum tribus clauis & lancea, spongia, arundine ex vna parte cordis, ex altera verò erant flagella quinque chordis constantia. & columna cum corona spinea, eratque hæc omnia signa quasi nerui quidam fortes, miro artificio concinnata.

Exemplum. Surius in eius vita.

LECTIO XX.

De Crucifixione quinto mysterio: doloroso.

1. *Decet mysteria contenta in cruce Christi.*
2. *Quam acerbos dolores tulerit in crucifixione.*
3. *Quomodo eleuatio hac in crucem figurata fuerit.*

QVintum mysterium dolorosum dicitur Christi in cruem eleuatio in qua fuit dolorum excessus & consummatio. In hac Cruce eleuatus, videtur etiam vocem lamentabilem inter acerbissimos hos cruciatus eleuare, & ad cordis nostri ostium pulsare, & intonare illud Thren. *O vos omnes qui transitis per viam, attendite si est dolor sicut dolor meus!* Omnes nos sumus viatores transeuntes & tendentes ad Ierusalem: ad nos omnes ergo dirigitur: O qui transitis gressum sistite O vos mortales attendite, & figite cordis vestri oculos in me qui pro vobis tanta patior! Est-ne à sæculo visum vel auditum quod talia quis passus fuerit? An aliquid aliud amplius à me desiderari potest, quod pati possim? Ipsa ergo vulnera, dolores, cruciatus ad vos clamant, vt attendatis quis patitur: qualia, & quo amore patitur, vt non sitis ingrati sed per compassionem condoleatis, nec permittatis tantos dolores frustra exantlatos, dum ad perditionem curritis.

Thren. 1.

PROPOSITIO I.

CRux hæc Christi multa continêt mysteria.

Primò, Iuxtam Augustinum figura crucis totam significat perfectionem Christianam. Nam profundum significat fidem, sublimitas spem, latitudo charitatem, longitudo perseuerantiam, & in his nostra perfectio consistit: & quatuor cornua Crucis sunt velut scutum, quo protegamur à tentationibus contra has virtutes.

Vide D. Thom. 3. p q 46. art 4.

Secundo, figura Crucis significat Passionis Christi effectum: nam lignum supremum significat cœlum Passione Christi apertum, inferior pars infernum euacuatum: transuersum lignum respiciens ortum & occasum, significat totum mundum per Crucem redemptum, & ideò crucifixum adorant cœlestia, terrestria, & inferna. Ita Gregorius Nyssenus.

Tertio, figura Crucis iuxta D. Hieronymum, significat formam quadratam mundi: Orientem significat pars superior: Occidentem inferior: Septentrionem pars dextera, Austrum pars sinistra. Sic enim dicit D. Hieronymus: *Species Crucis quid nisi pars quadrata mundi, Oriens de vertice fulget: Arctum dextera tenet: Auster in læua consistit: Occidens sub plantis firmatur*: Vnde quod dicit Apostolus: *Flecto genua mea ad Patrem Domini Iesu Christi, vt charitate radicati & fundati, possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo & longitudo, sublimitas & profundum*, indicat quatuor dimensiones, quæ iuxta supradicta Cruci applicari possunt.

Marc. 13.

Ephes. 3.

Quarto, alio sensu, longitudo crucis siue mysterij crucis & redemptionis, est æterna eius prædestinatio: latitudo est vis quâ se extendit ad omnes gentes & homines, qui fuerunt ante legem, in lege, & post legem: profundum est vis crucis ad infernum descendens, cum animas è Lymbo & Purgatorio liberauit: sublimitas est via qua eas & alias complures in Cœlum subueat.

Quinto, has dimensiones, sic Cruci applicare possumus, dicendo quod Crucifixus illi communicauerit longitudinem, id est æternitatem, vt virtus crucis æterna sit, & quasi trophæum in cœlis perduret in æternum, communicarit etiam suam latitudinem, id est, potentiam, quia per infirmitatem crucis & mortis potentissimos hostes vicit & contriuit, communicarit etiam suam sublimitatem, id est, maiestatem vt crux ab omnibus adoretur, communicarit denique suum profundum, id est, sapientiam suam, quæ mirè elucet in cruce Domini, dum non tam potentia, quàm sapientia sua per crucem satisfacit & redimit hominem, vt qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur.

Alij alia mysteria in hoc meditantur, quod putent crucem fuisse ex diuersi generis lignis, quæ & ipsi diuersimodè nominant. Aliqui enim ex cedro, Pino, Cypresso, alij ex Oliua, Palma, Buxo, crucem confectam fuisse dicunt. Denique aliqui putant lignum ex quo facta est crux inuentum fuisse in probatica piscina, quasi illa habuerit ex illo ligno virtutem sanatiuam. sed quia hæc nulla satis solida authoritate nituntur, lubens prætereo.

Vnde verisimilius dicitur ex quercu fuisse, tum quia arbor magis obuia est, tum quia particulæ diuersis locis seruatæ videntur soliditate, forma, colore quercum referre. Estque quercus multis in Scripturæ mysteriis nobilis.

Subter eam enim pepigit Deus fœdus cum Abraham, ibi promissio fuit de sobole Isaac, ibi peregrini habitu visus est. Item Iosue fœdus inter Deum & populum innouans, quo promittebant seruire Deo, eiectis Deis alienis, tulit lapidem grandem & posuit subter quercum, quæ erat in sanctuario Domini, Item Iacob defodit idola sub quercu, vt idololatriam aboleret, nam quod Latinus interpres dixit *subter Therebinthum*, Hebrea habent *subter quercum*, & significatur nos omnia idola nostra, voluptates, cupiditates peccata, passiones debere defodere ad pedes crucis & Crucifixi, & ibi cum illo fœdus feriunt pacisci.

Iosue 4.

Notant verò Patres, voluisse Deum figuram Crucis ab initio in oculis hominum continuò versari, eo quod crux erat electa instrumentum Redemptionis. *Considerate*, inquit Iustinus, *omnia quæ in mundo sunt, an sine hoc crucis signo gubernentur. Mare non scinditur, nisi istud trophæum quod Malus dicitur, saluum in naui maneat: Terra non aratur sine eo: Fossores & alij operarij in suis instrumentis formam eius referunt* *Statera habet crucis effigiem. Aues volantes extensis alis imitantur Crucem.* Homo natans formam crucis assumit, sicut & pisces, vt notat Hieronymus. *Verum quo agnus assabatur, Crucis speciem præ se ferebat*, inquit Iustinus. *Moysis virgo in similitudinem Crucis percussit mare, saluens Israelem, submergens Pharaonem*, inquit Damascenus. *Item bis petram percussit in modum crucis, & nullum ferè signum fecit sine Crucis sacramento*, iuxta August.

Præcesserat etiam figura Crucis in arcu cœlesti, qui signum fuit fœderis inter Deum & Noe, vt postea dicemus.

In manibus Moysis expansis contra Amalech, per quod signum dabatur victoriæ populo Dei.

In signo Tau, quod frontibus gementium, hoc est pœnitentium, impressum fuit.

Hæc verò omnia præcesserunt vt iam ab initio (vt dixi) signum illud Redemptoris in memoria hominum & oculis eorum versaretur. In nouo verò testamento ob eandem causam vbique vexillum Crucis erigitur, in locis & viis publicis

in

in iogressu templorum statim occurrit, in omnibus actionibus & negotiis nostris præuiè formatur à veris fidelibus, quia vita veri Christiani in crucifixi memoria frequenter debet versari.

Præclarum huius rei exemplum præbuit B. Didacus, ordinis Minorum Laicus, cuius totum solatium & meditationis obiectum erat in cruce & Passione Domini: Hanc meditabatur brachiis in modum Crucis compositis tam tenero & ardenti affectu, vt postea memor eorum, quæ senserat, mira efficacia proferret de tormentis Christi in Cruce. Ideo inter manus semper gerebat Crucem ligneam, vt semper in memoria & oculis haberet Crucifixum, omni hora in se & in iis qui cum ipso conuersabatur, excitans considerationem passionis Christi, ita vt posset dicere illud Apostoli: *Iudicaui me nihil scire inter vos, nisi Iesum & hunc Crucifixum.* Consideratione Crucis eius summo ardore ferebatur ad Martyrium, vt posset dicere: *Christo confixus sum cruci.* Vnde etiam procurauit sibi licentiam eundi ad infideles in Canariam magnam sed ibi martyrio non animus defuit sed animo martyrium. Tantum Deus graui apostemate eum morbo afflixit, cumque mortis vicinus foret, crucem amplexus & osculatus (quæ luata caput eius semper pendebat) & in vitale lignum oculis defixis verba illa, magno pietatis spiritu pronuntians: *Dulce lignum, dulces claues, dulcia ferens pondera, quæ sola fuisti digna portare Regem Cælorum*, sanctam Deo animam reddidit.

1\. Cor. 2.

Exemplum.

PROPOSITIO II.

IN *hac crucifixione nouos & atrocissimos dolores tulit Christus.* Ratio est, quia noua crudelitas fuit in manuum ac pedum transfixione, grauis violentia & dolor: dum claui figuntur in his locis neruosis. De hoc videtur conqueri Christus: *Dinumerauerunt omnia ossa mea, foderunt manus & pedes meos.* quod aliqui interpretantur sic fuisse diuulsa christi ossa, dum violenter trahuntur eius brachia, figendis clauis aptanda vt totius corporis facta fuerit extensio, ita vt etiam ossa eius dinumerari possent.

Certum est vehementissimos ibi fuisse cruciatos, vt rectè dicat propheta de Christo: *Ascendit sicut Virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti, non est ei species, neque decor, et vidimus eum despectum, & nouissimum virorum virum dolorum.*

Isa. c. 53.

Describit hic Propheta viuam imaginem Christi in Virgulto Crucis Crucifixi & deformati. Et rectè dicitur, *vir dolorum*, qui in omnibus membris & sensibus indicibiles tolerauit dolores, qui in capite tulit coronam illam crudelem, in oculis velamen, in auribus conuitia, in ore fel & acetum: in facie sputa & alapas, in genis vellicationem, in humeris crucem, in corde mœrorem, in visceribus concussionem in corpore flagella, in membris extensionem, in manibus & pedibus confessionem, deinque à capite ad pedes dolores & vulnera sine numero.

Secundo rectè dicitur, *Vir dolorum*, & quidem sic solus nominatur: alij enim Sancti dolorosi etiam afflicti fuerunt, sed non sicut ipse. Fuit Abel afflictus à Cain, Isaac ab Ismaële, Iacob ab Esau, Ioseph à propriis fratribus, Dauid à Saüle & Absalone, Elias à Iesabele. Sed ipse Christus omne genus doloris sensit. Illi suos dolores ferebant, christus & suos & omnium hominum propter amorem eorum: vt & hominum sibi vendicaret amorem. Sed amor eius longè maior fuit quam dolor eius, quia amoris mare absorbuit omnes dolorum riuos, maximo ergo dolore nos parturiebat in Cruce, sed maiori amore. Amore ergo à nobis rebetit. Vnde dicebat ei S. Ignatius: *Amor meus Crucifixus est.* Et Franc. *Da Domine Iesu vt absorbeat mentem meam ignita & mellislua vis amoris tui vt amore, amoris tui moriar, qui amore amoris mei dignatus es mori.* Et Virgo quædam Crucifixum fixè intuens, amore æstuans exclamabat. O Deus, ô amor, ô excessus amoris, da mihi tantam vocem quæ audiatur ab Oriente vsque ad Occidentem, à Cœlo vsque ad infernum, vt te amorem omnibus inclamem, vel ab omnibus agnoscaris, & ameris.

Deplorare quoque videtur Propheta dolores christi & ignominiam, tum coronæ, tum crucis eiusdem dicit: *Væ coronæ superbiæ: Ebriis Ephraim & flori decidenti, & gloriæ exultationis eius qui erat in vertice valli pinguissima, errantes à vino.* Diuus enim Hieronymus, Cyrillus, Procopius, & alij intelligunt hæc de Christi passione & eius corona spinea secundum Septuaginta, qui vertunt: *Heu corona ignominia!* Et dicit, Væ illis scribis & Pharisæis, qui ebrij furore contra christum Dominum, Nazarenum illum, & florem ac decus gloriæ Israel, morti addixerunt, coronâ ignominiosâ coronatum. vnde Leo Castrius, secundum septuaginta, loco *Væ*, legens *Heu*, sic vertit Paraphrasticè. *Heu corona ignominiosa Domino imposita, Heu meritedt conducenti Iudam, Heu flos manens magnificentia & decus patris, Heu plebs Israël gloria Iudæorum manibus moriens, Heu valla Gethsemani, Heu malleatos sacros pedes, malleatas sacras manus!* Ita ille.

Vide Cornel. à Lapide in il. lum locum.

Quæritur vero hic? an Christo in terra extenso, fixi fuerint claui, an vero cruce iam erectâ, in ipsa erectus fuerit? Dicunt aliqui demonstrari locum aliquantum distantem à loco crucifixionis, vbi pedes & manus perforatæ fuerunt. Attamen Bonauentura, & B. Brigitta dicunt crucem prius erectam, & postea Christum eleuatum, quibus fauere videtur modus loquendi Scripturæ & Sanctorum Patrum, qui loquuntur de Christo quasi ascendente ad Crucem. Hinc de Iuda in persona Christi dicitur: *Catulus Leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti.* vbi significatur in crucem ascendisse vt virtute crucis & sanguinis ibi fusi Prædaretur infernum, animas ibi detentas educendo.

Gen. 48.

Sic in Cant. Dicit Sponsus: *Dixi? ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius*, siue disposui ex intima charitate & spontanea mea voluntate, ascendere in palmam, hoc est, in crucem victoriæ meæ trophæum, arborem à me electam, arborem fœcundissimam, ideo vero ascendam, vt fructus ibi suauissimos colligam.

Cant 7.

Qui sunt illi fructus?

Primo, fructus huius palmæ fuot hominum Redemptio, Iustificatio, Glorificatio.

Secundo, huius Palmæ fructus sunt, corporis eius glorificatio Resurrectionis eius acceleratio, Nominis manifestatio, & exaltatio, Iudiciariæ potestatis adeptio.

Tertio, fructus huius Palmæ est Perfecta de hostibus victoria, quam virtute crucis suæ reportauit de peccato, de morte, de inferno, de dæmone.

Quarto, fructus huius palmæ fuit totius orbis conuersio virtute prædicationis Apostolorum facta, qui crucem Christi, & Iesum crucifixum toto orbe prædicaruot, & crucis virtute totum sibi subiegerunt.

Quinto, fructus huius Palmæ sunt Trophæa tot millium Martyrum tot Confessorum, tot denique Virginum, quæ victoriam tulerunt contra carnem, sathanam, & mundum.

Sexto deinque, fructus huius Palmæ est conuersatio sanctæ multarum animarum, quæ sub cruce christi viuere, quiescere & mori eligunt, vt Possint dicere: *Sub vmbra illius quem desideraueram, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.*

Præclara hac de re cæremonia est apud virgines Anountiatas, quam aliquando præsens non sine animæ interiori motu consideraui, dum in earum faciam congregationem & oratorium vestita nouiter virgo introducitur occurrit ei Priorissa, quæ Mater Ancilla apud eas nominatur, cum filiabus suis ad ostium oratorij, & ibi virgini Nouitiæ genuflexa offert crucem graodem floribus adornatam, brachiis eius ampleandam & offerendo canit suauiter: *Veni soror nostra, ascendamus in Palmam christi, & apprehendamus fructus eius.* Sicque eam introduxit profitentem sub cruce se viuere & mori desiderare. Itaque de ligno crucis verum est illud: *Plantabo super montem excelsum in monte sublimi Israel, plantabo illud, & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in Cedrum magnam, & habitabunt omnes volucres sub ea, & vniuersum volatile sub Vmbra frondium eius nidificabit.* Vbi septuaginta habent *In monte sublimi suspendam illum*, & designari Potest crux in monte Caluariæ plantata, quæ admirabilem fructum tulit per vniuersum orbem: ad cuius vmbram omnes volucres, hoc est omnes animæ piæ accurrerunt.

Cant. 2.

Ezech. 17.

O ergo mons benedictus, in quo hæc arbor pretiosa plantata fuit! *Nulla sylua talem profert, fronde, flore, germine. Dulce lignum, dulces claues, dulce pondus sustinet.*

O mons benedicte, mons fœcundus, & Pinguis, *in quo beneplacitum est Deo habitare*, & pendere in eo

O mons roseo illo sanguine Filij Dei irrigatus & fœcundatus, & lachrymis benedictæ Matris eius aspersus!

Olim dicebat Dauid: *Montes Gelboe, nec ros, nec Pluuia veniant super vos, nec sint agri primitiarum, quia ibi cecidit Rex Israel, quasi non esset vnctus oleo.* An fortè idem nobis dicendum de monte Caluariæ: quia ibi cecidit verus Rex Israel? absit id: nee enim ibi tam cecidit quam hostes cadere fecit. Ibi dum Satham & mors in eum irruit: ruit, dum occidit, occidit, & iure omnium perdidit seruitutem dum nihil sibi debentis persequitur libertatem, inquit Leo, ibi ergo locus pugnæ locus victoriæ ibi exaltatus Rex Israel, in solio suo & Regio throno: Vnde ibi titulum gerit magnificum, *Iesus Nazarenus Rex Iudæorum.*

2\. Reg. 1

D. Leo serm. de passione.

Benedictus ergo ille mons, in quo ros ille purpureus & pluuia

pluuia adeò, abundans cælum & terram fœcundat, ex quo core infiniti rubicundi flores Martyrum, & lilia Virginum germinabunt.

Ager ergò Primitiarum est mons iste, in quo primitias sui sanguinis, primum fructum sui roris, animam Latronis Deo offert, & conuersionem Centurionis, contritionemque eorum qui reuertentes percutiebant pectora sua.

In illo monte Maria Ægiptiaca incepit conuersionem suã, & inde progressa est in Eremum; vbi per quadraginta septem annos, in oratione, abstinentia, & lachrymis, vitam egit sanctissimam.

V. vitam eius apud Surium & alios.

In illo monte multa millia animarum spiritum gratiæ hauserunt & sanctitatis, dum per multa sæcula fideles illuc confluxerunt, *Vbi adorarent in loco, vbi steterunt pedes eius:* in loco cruore Filij Dei purpurato.

Porro non tantum in crucifixione hac, dolores Christi renouati sunt, sed ignominia summa & confusio dum ibi turpiter iterum denudatus est.

Interp. in c. 20. Isaiæ.

Putant aliqui ipsum totum nudum Cruci fuisse suffixum. Vnde Ambrosius: *Nudum, inquit, video talem, qualem nos natura formauit: Talis in paradiso homo primus habitauit talis, ad Paradisum homo secundus intrauit.* Similiter loquitur D. Athanasius, eiusque sententiæ est D. Bonauentura. Sic de Isaia tradunt Interpretes Per totam Ierosolymam tribus diebus totum nudum concionando ambulasse, quia præceptum fuerat ei: *Vade & solue saccum de lumbis tuis: & calceamenta tua tolle de pedibus tuis*, additque scriptura: *& fecit sic vadens nudus & discalceatus.*

Isa. 20.

Figura ergo fuit Christi tribus horis in nuditate concionantis in Cruce, & expandentis manus suas ad Populum non credentem & contradicentem. Nec incredibile est, quod de tali nuditate dicitur, quia iuxta omnium sententiam, Columnæ alligatus est cum hac nuditate, vt supra diximus. Nec recusauit hoc decore affici, nostram sic volens tegere nuditatem, & expiare confusionem.

Figura quoque fuit in Noë iacente in Tabernaculo suo & denudato. 1 Noë vino ebrius dormit, Christus velut amore ibi soporatus est, ille in tabernaculo: iste in Cruce, vterque nudus. 2. Noë irridetur ob nuditatem à filio Cham, Christus à Iudæis 3. Sem & Iaphet nuditatem Patris tegunt Christiani veri filij nuditatem & opprobria Christi honorant. 4 Noë somno experrectus benedixit Sem, maledixit Cham, Christus in fine velut expergefactus benedicet electis filiis, qui in Sem repræsentantur, maledicet reprobis, qui per Cham designantur.

Aliqui tamen putant Christum non omninò nudum fuisse, sed statim ei linteum ad velandum pudorem allatum fuisse, vel à Virgine, vel ab aliquo alio. Et sic etiam rectè figura Noë consonabit quia ipse nudatus statim pallio coopertus est à filiis, ita Christus a militibus nudatus, à piis personis velo contectus fuit. Immò aliqui asserunt Aquisgrani linteum illud seruari, & septimo quoque anno ostendi. Et qui sacram syndonem viderunt, vbi impressa est figura Christi, dicunt videri adhuc aliqua signa huius linteuli.

PROPOSITIO III.

Ioan. 3.

E*Leuatio hæc Christi in Crucem multis figuris fuit adumbrata.* Primo, interpretatur de hac ipsamet eleuationem serpentis in deserto: *Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis.*

Christus in Cruce formam habuit serpentis, hoc est hominis venenati & malefici: sed sicut serpens, Moysis pugnauit & deuorauit serpentes Magorum, ita Christus qui eleuatus fuerat, vt destrueret regnum peccati, deuorauit septem capita draconis, ita vt illud Psalmi illi conueniat *Contriuisti capita draconis in aquis*, in pluuia illa sanguinea è corpore tuo manante. Septem capita draconis sunt septem peccata mortalia, siue capitalia, quæ contriuit in hac sua exaltatione, & submersit in suo sanguine.

Psal. 73.

1. Superbiam enim destruxit per ignominiam & humilitatem.
2. Auaritiam per extremam paupertatem, & nuditatem.
3. Gulam gustando in cruce fel & acetum.
4. Luxuriam per totius Corporis dolores acerbissimos.
5. Iram per excellentem illam mansuetudinem & patientiam.
6. Inuidiam per excellentissimos actus charitas.
7. Acediam per illum feruorem in opere redemptionis.

Ecce ergo serpens exaltatus, quem aspicientes Israelitæ sanabantur. Ecce Christus in crucem eleuatus, in quem qui oculum fidei & compassionis intendit: à serpentino veneno & morsu sanus & liber euadit.

Secundo, figura fuit in celebri illa scala Iacob, per quam in Cœlum ascensus erat, & qui Dominus innixus apparebat. Quam figuram de hac re interpretatur Augustinus. *Ante crucem scala tenebat cælum, nec Abraham, nec Iacob, nec Dauid ascendere valebant, nec vllus hominum: apposita est scala, erecta est crux, in cælum ascensus patet, Scalam vidit è terra ad cælum vsque pertingentem, dum crucem intuetur. Scala cælos attingens, crucis figuram habet. Dominus innixus scalæ, Christus Crucifixus ostenditur*, inquit Augustinus: Christus ergo in hac scala eleuatus, omnia ad se trahit, sicut prædixerat: *Ego si à terra exaltatus fuero, omnia traham ad meipsum.*

August. serm. 79 de temp.

Vis videre quomodo omnia trahat exaltatus in crucem: Certè trahit cœlum & terram, Deum & homines, Angelos, & infernum ipsum:

1. Traxit enim patrem suum æternum ad se, dum illum in cruce placatum nobis reddidit.
2. Traxit spiritum sanctum dum virtute & meritis crucis illum è cælis in terram ad nos misit, vel vt mitteretur, meruit.
3. Traxit Angelos ad se, quia ipse eorum caput, potentia suæ crucis ruinas Angelicas restaurauit.
4. Traxit cor maternum, quod cum ipso in cruce erat transfixum.
5. Traxit peccatores, dum ad se eos conuertit.
6. Traxit tot millia Martyrum & virginum, quæ spinas, cruces, mortem pro ipso non horruerunt.
7. Traxit solem, & lunam, & saxa dum in eius passione signa edunt tristitiæ.
8. Traxit mortuos ex sepulchris, quia multa corpora sanctorum surrexerunt.
9. Traxit infernum quando animas è limbo eduxit, & dæmones velut triumphator traduxit.

Verum Domine, nunquid multa adhuc sunt corda dura quæ non traxisti ad te, multæ animæ in peccatis hærentes & fœtentes, quæ ingratæ sanguini tuo & cruci non trahuntur? Imo potius ipsum peccatum quasi plaustrum trahentes deuoluuntur in infernum.

Trahe nunc illa per pœnitentiam & funiculos charitatis tuæ, adhuc vim retines velut mysticus magnes ferrea corda attrahendi ad te.

Trahe ergo fortiter, disrumpe vincula quibus tenentur, quibus pertrahit eos mundus Caro, dæmon in perditionem. Fac vt assequantur te, & iungantur tibi vinculo indissolubili, crucique tuæ, ab eo enim tempore, quo eleuatus es in crucem, vim habes vt dura quantumlibet corda, suauitati attractus & vocationis tuæ obediant.

Tertio, figura fuit in summo Sacerdote ascendente ad Sancta Sanctorum, vt interpretatur Apostolus. Ecce enim Christus summus Pontifex ascendit, vt offerat Sacrificium cruentum, inter omnia excellentissimum & omnium sacrificiorum consummantium in altari Crucis. Signa Sacerdotij eius plena quidem sunt doloris & ignominiæ, sed & plena mysterij. Vis videre quæ sint illa?

1. Pro Tiara & Mitra Coronam spineam gerit, quæ fixa capiti sacerdotij eius perpetuitatem significat.
2. Pro Pedo & baculo Pastorali crucem gestat.
3. Pro annulis clauos gerit in manibus.
4. Vestis Sacerdotalis diuersi color, caro eius est variis depicta liuoribus.
5. Hæc est vestis podêris in qua totum gerit orbem terrarum. In hoc ornatu ingreditur semel in sancta: vt offerat seipsum in holocaustum, igne doloris & amoris totum consummatum, totumque sanguinem in remissionem peccatorum. Nempè tali opus fuit sacrificio, vt pacificare patrem, & pro peccato nostro talis necessaria fuit oblatio. Offerens vero hoc sacrificium in altari isto non solum offert in genere pro toto mundo, sed & in particulari pro vnoquoque, quia quemlibet nostrum velut insculptum gerit in corde, sicut enim summus sacerdos sacrificaturus, nomina filiorum Israël ad pectus & in humeris gestabat, quia in duodecim lapidibus pretiosis nomina duodecim tribuum Israel continebantur, pro quibus Sacrificabat. Ita perfectius verum est de Christo, quod nomina omnium hominum in corde gerat, in cruce eos sanctificans, ita vt in particulari meminerit, tui impetrans omnes gratias, quas tota vita tibi dare decreuit, à baptismali vsque ad finalem & adhuc effectum sese offerens, vt supra diximus. De quolibet ergo hominem verum est quod Apostolus de se dicit: *Qui seipsum obtulit, & tradidit pro me*

Hinc S. Gertrudis aliquando diuinitus edocta fuit, quod homo quilibet attendens ad imaginem Crucifixi, in corde suo æstimare debeat: Christum blande sibi dicere! *En vides*

Lect. 12.

Quomodo

quomodo amoris tui causa in cruce pendeo nudus, despectus, toto corpore vulneratus, per singula membra distentus. Sed adhuc tanta charitate erga te cor meum afficitur, vt si tuæ saluti expediret, aliterque æternam fœlicitatem consequi non posses, vellem pro te solo tolerare omnia quæ toleraui pro toto mundo.

Blosius c. 2. monil.

Sic S. Brigitta Christum audiuit spiritu sibi dicentem. *Ego sum charitas summa, nam omnia quæ ab æterno feci, & quæcunque facio, & in futurum facturus sum, similiter ex mea charitate procedunt & procedent. Dilectio mea erga hominem, modo æquè grandis & incomprehensibilis est sicut erat tempore Passionis, quando per mortem meam ex nimia charitate liberaui omnes electos. Et si fieri posset, vt toties morerer, quot sunt animæ in inferno, ego voluntate promptissima & perfectissima charitate corpus meum traderem eandemque passionem & mortem pro qualibet anima sustinerem quam sustinui pro omnibus.* Hæc Christus. Vides quam tenè, quàm ardenter diligit Deus animam rationalem? Vides quàm vehementer desiderat quemlibet peruenire ad cælestem beatitudinem; pro qua sacrificium illud Crucis obtulit? illud quidem sacrificium optat non inane esse, tibi dicens: *Quæ vtilitas in sanguine meo, dum tu descendis in corruptionem & perditionem æternam.*

Blosius ibidem.

LECTIO XXI.

De Morte Christi.

1. *Docet quomodo Christus quando voluit, mortuus sit.*
2. *Quare inclinato capite sit mortuus.*
3. *Quomodo mortuo latus apertum sit.*

PROPOSITIO I.

Mortuus est Christus voluntariè & quando voluit quia mortis suæ tempus præsciebat elegerat,

Primò, Hoc significat Psaltes, quando dicit: *Sol cognouit occasum suum. Quis hic Sol*, inquit Augustinus, *nisi Sol iustitiæ? Occasus eius, mors eius, quam agnouit, approbauit, placuit ei; aliàquin non occideret, Nemo tollit, inquit, animam meam à me, sed ergo pono eam à me.*

Psal. 103.

Secundò, Hoc indicant circumstantiæ mortis eius: nam mortem iam vicinam præsciet, testamentum quod in cœna inchoarat, in lecto Crucis consummat legans & poscens peccatoribus indulgentiam, latroni paradisum, Virgini dilectum discipulum, discipulo Matrem suam: Patri denique spiritum. Quasi cygnus moribundus in cruce suauissimum edidit concentum. quasi cythara omnibus membris & neruis in ligno illo instar chordarum extensis suauisonam edit harmoniam. Ex septem illis verbis, quasi septem sacris sigillis, librum vitæ suæ sigillat Agnus: Et sicut fuerunt septem crines Sampsonis, quibus erasis, vires eius deperditæ sunt, ita septem his verbis effluxis, nostri Sampsonis spiritus defecit.

Tertiò, Ex eo patet, quia noluit prius mori, quàm omnia quæ de ipso prædicta erant, vsque ad apicem complerentur. Vnde videns omnia completa, in vltimo spiritu clamauit, *Consummatum est*, q. d. Ecce omnes figuræ, omnes Prophetiæ, omnia Sacrificia, omnes vmbræ, Messiæ mortem significantes, completæ sunt. Ecce omnia illa antiqua iam cessarunt, sicut cessat horologij præludium, dum incipit sonare hora.

Item consummatum est opus redemptionis mihi commissum, omnia mandata Patris, omnes dolores Passionis. Ecce solutio pretij pro debito peccati. Ecce ruptio chyrographi, quod aduersum homines erat, quia affixum est illud cruci. Ecce finem accepit regnum mortis & diaboli.

Denique, *Consummatum est*, quia quicquid æterna Sapientia constituerat, quicquid iustitia rigida exigebat, quicquid charitas poterat poscere, quiquid desideria Patrum & Angelorum experere, quicquid conueniens erat redemptioni, completum est, charitas vltra non potuit progredi. Ecce ergo vltima obsignatio testamenti, quod iuxta Apostolum morte oportuit consummari, & confirmari.

Quartò, vt ostenderet se habere potestatem ponendi animam, & iterum sumendi eam, moriens clamat voce magna, ostendens sic se vitæ & mortis Dominum, ita vt dixerit Nazianzenus, hoc clamore vocasse mortem, quasi non audentem ad se accedere.

Propter etiam dixit Augustinus: *Quis ita dormit quando voluerit sicut Iesus mortuus est quando voluit? quis ita vestem deponit, quando voluerit sicut se carne exuit quando voluit: quis ita tùm voluerit, obit, quomodo cum voluit obijt, quantum timenda potestas Iudicantis si tanta apparuit morientis?* Clamat quoque moriens vt terreret infernum, vt ia captiuos suos redderet, sicque Patres in Lymbo lætificaret. Sicut olim Gedeon testam suam frangens, forti voce inclamat, & omnes ad clamorem inuitat, sicque superat hostem suum Madiam: Ita Christus clamore, & corporis sui quasi vasis fragilis confractione, de hostibus suis triumphat. Ipse ergo tanquam egregius de morte & inferno triumphator est per mortem suam, sicut Sampson Philistæos morte sua obruit.

Clamat ergo moriens quasi illud intonans: *Ero mors tua ô mors, ero morsus tuus ô inferne.* Ad infernum vsque clamat vt reddat vinctos, sicut olim voce sua territus reddidit Lazarum.

Osee.

Denique clamat, vt hæc vox per totum Orbem resonaret: *Deus pro homine mortuus est*, & excitaret omnes dormientes, omnes in peccatis sepultos, ad huius rei considerationem, omnesque creaturas ad admirationem.

Vnde ad hunc clamorem etiam ipsæ petræ scissæ sunt, ipse mons Caluariæ contremuit, & scissuram quandam est passus, à summitate vsque ad inferiorem partem. Quam scissuram notant qui loca sacra visitarunt, factam esse inter crucem Christi, & latroni reprobis, vt etiam illa significaret quod ille impœnitens & obstinatus, nullam habuerit participationem & vnionem cum merito crucis & sanguinis Christi.

Nec etiam mysterio vacat, quod moriens respicit Occidentem & Occidentalem plagam. Ipsi quidem Iudæi ita crucem collocarant, vt Christus dorsum verteret ad orientem & Ierosolymam, faciem autem ad occidentem, eo consilio quod eum indignum æstimarent Sanctæ Vrbis aspectu, sed alio consilio id fecit, Christus vt facie scilicet à Iudæis auersâ nos gentes illustraret, quorum habitatio est in Occidente, & respiceret Ecclesiam suam Sponsam, quæ Romæ sedem figere debebat, & repudiaret ac retrorsum poneret Synagogam rebellem. Vnde multi putant tunc impletum illud Hieremiæ oraculum: *Dorsum & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum*: Tunc quoque impletum dici potest illud, Psal. *Oculi eius super gentes respiciunt.*

Hier. 18
Psal. 65.

PROPOSITIO II.

Christus inclinato capite emisit spiritum.

An putas id fuisse sine aliqua mystica sanctificatione Cæteri Sancti cupiunt mori, oculis in Cœlum eleuatis spectantes illam ad quam tendunt patriam. Vnde D. Stephanus dum crepitantium saxorum turbine quateretur: in Cœlum suspexit, & inter æthereos aulæ Cœlestis sinus diuina ei claritas fulsit.

Sic B. Petrus optauit capite deorsum crucifigi, vt in Cœlum posset intentos oculos dirigere.

Sic B. Martinus cum discipuli eius corpus in latus verterent, vt aliquantulum quiesceret. *Sinite*, inquit, *me Cœlum aspicere, vt suo iam itinere, iturus ad Deum spiritus dirigatur.*

Respicit vero terram Saluator quia pro terra moritur.

Respicit ad Caluariam Adæ, quam suo sanguine aspergit.

Respicit matrem, inquit Lansperg. cui vltimo vale dicebat.

Respicit Limbum, ad quem triumphaturus descendebat.

Sed cur inclinat caput.

Primò, In signum obedientiæ, significans per illam venisse, & per mortem se acceptare.

Secundò, in signum paupertatis, quia non habet vbi caput reclinet.

Tertiò, Vt grauitatem peccatorum nostrorum ostendat, cuius onere ita deprimitur.

Quartò, Vt significet se ouem errantem super collum reportaret, quam inuenit in cruce.

Quintò, vt offerat osculum pacis omnibus filiis, & omnibus pœnitentibus in gratiam redire volentibus.

Sæpius ergo oculis nostris obuersetur species Christi morientis. Accedamus frequenter tanquam veri filij, ad lectum moribundi Patris nostri, Assistamus fratres, & circumcingemus hunc durum crucis lectum, vt à Patre vltimam benedictionem impetremus, nec dimittamus eum nisi benedixerit nobis. Dicamus cum lachrymis vltimum vale morienti: vale ergo ô mi Redemptor: vale ô frater amabilis nimis, Vale ô sponse animarum nostrarum: Vale ô lux mundi! sed prius ante discessum. Da Pater benedictionem.

Da Frater amplexum. Da Sponse dilecte amoris signum Da Redemptor misericors peccatoribus pacis osculum. Da compunctionem & remissionem pœnitentibus. Da piis perseuerantiam.

Lugete interim & lamentamini omnes creaturæ currite, & abundanter currite, ô lachrimæ quia ecce filius Dei in extremis est. Ecce mundi salus & lumen extinguitur. Ecce vita moritur. Ecce Creator omnium vltimum edit suspirium & animam agit.

Sed ecce: *Consummatum est, emisit spiritum*, nimirum vt nos vitæ spiritum reciperemus, ipse summus spiritus expirauit.

Emisit Spiritum, & nodus operâ spiritus sancti factus (vnio illa inter corpus & animam) tanta tandem tormentorum vi est dissolutus; vt mortem nostram moriendo dissolueret.

Emisit spiritum, ad illum, qui fecit illum.

Emisit Spiritum, & exiuit ex arca innocens & purissima columba, anima eius, vt intra tres dies ramum oliuæ reportet, signum triumphi & victoriæ.

Verum moriente Filio Dei, est-ne cor quod non sentiat aculeum doloris, quoque luctus signum non edat, quandoquidem omnes creaturæ lamentationis signa edunt in eius morte.

Cœlum, Sol & Luna obscurantur, petræ finduntur, terra tremit, velum scinditur, monumenta aperiuntur. Solum cor hominis propter quem moritur Deus, durius petra; inter hæc omnia nihil sentit compunctionis, nihil compassionis; toto effuso sanguine Filij Dei, non mollitur, vt vel lachrymam effundat. Et hæc ingratitudo ampliorem Christo infligit dolorem, quam claui, spinæ, vulnera.

Fratres inquit Apostolus, *hoc sentite in vobis quod & in Christo Iesu*, hoc sentire cordis & doloris viua sensibilitate, hoc in corde figite, nec sitis insensibiliores inanimatis. Nolite itaque tantum aspicere, contemplari, cogitare, sed sic sentire quæ Christus passus est: vt animam attingant, vt viuaciter viscera vestra, dolores, labores angustias Christi persentiant. Omnia membra, capite languente, dolent, & nos si membra Christi sumus, ipso dolente, non possumus non dolere. Ipso patiente, non possumus non compati, quando pro nostra omnium salute patitur. Si non compatimur, signum est quod membra eius non sumus, nec de spiritu eius vegetamur. Iterum ergo te, in hoc acerbo crucis & amoris lectulo oculis compassionis respiciam Dominum meum pro me crucifixum, & vberrim fluentibus lachrymis inclamabo. O sacrum & innocentissimum corpus quomodo video te vndique laceratum, cruentatum, & pro me tam atrociter vulneratum! O caput aureum, quomodo video te amore mei languidum, depressum & fatigatum! O sacræ manus ô sacri pedes! Quomodò peccata mea vos crucifixerunt? in fissuris istis desiderat anima mea habitare.

O mi Redemptor, dum te penitus inspicio, in omnibus membris tuis scriptum lego: *Domine Deus misericors, miserator, patiens, multæ misericordiæ, & verax.* Singula enim hæc tua vulnera mihi inclamant, singuli liuores tot sunt misericordiæ tuæ voces.

Accedo ergo & toto corde exclamo, O pedes, ô claui, ô vulnera, ô beate sanguis! Ad vos dolens & gemens venio, vt cum immundus sim, mundus per vos fiam, & per peccata mea reus, remissionem inueniam in vobis. Ne repudiate ergo lachrymas meas, oscula mea, amplexus meos. Accedite mecum omnes animæ peccatrices, quia quotidie adhuc stat in cruce affixus expectans nos, dicente Augustino: *Inspice vulnera pendentis, sanguinem morientis Pretium redimentis, Caput habet inclinatum ad osculandum, cor apertum ad diligendum, brachia ad amplexandum, totum corpus ad redimendum extensum. Hæc quanta sint cogitate, hæc in statera cordis vestri appendite, totus vobis figatur in corde, qui pro vobis totus fixus fuit in cruce.*

(Exemplum.) Felix anima, quæ ad hoc sacrum altare crucis sæpius offert lachrymarum vota, & ad pedes crucifixi prostrata, profitetur se illi soli velle seruire, ibi velle viuere, ibi velle mori & inter brachia Saluatoris animam suam reddere: non enim potest tali nisi mors fœlix contingere.

Sic B. Franciscus de Paula, quia crucifixo semper vixerat, inter eius etiam brachia mortuus est. De illo refertur, quod cum ageret nonagesimum primum annum, præsentiens vicinam esse horam exitus sui & coronæ post longos labores, venit ad Ecclesiam ipso Iouis sancto die. Ibi in præsentia suorum Religiosorum qui illuc aduenerant ex diuersis locis, recepit cum lachrymis viaticum sacri corporis Christi & ipso die Veneris sacro cum amplexatus fuisset filios suos in osculo pacis, exhortabatur eos ad fraternam charitatem, humilitatem, & omnem virtutem. Et cum eis impertitus esset paternam benedictionem, inter brachia crucifixum sumens, toto pronunciauit spiritu: *In manus tuas Domine commendo spiritum meum*, sicque leuans oculos & manus ad cœlum animam suam reddit Deo non solum eodem die, sed eadem etiam hora. (vt notatum est) qua ipse Christus Patri suo suam reddiderat pro redemptione nostra.

PROPOSITIO III.

Christo mortuo, non sine mysterio latus lancea apertum fuit.

Sed antequam ad latentis hic mysterij explicationem progrediamur: Quæritur, an latus sinistrum, an verò dextrum vulneratum fuerit? Pro vtroque rationes probabiles afferuntur, vnde res incerta est, quia Ioannes non aliud dicit, quam quod vnus militum, lanceâ latus eius aperuit. Id vero specialiter præ cæteris commemorat Ioannes, tum quia ad illum qui supra pectus Domini recubuit, spectabat pectoris illius arcana, quæ per illam apertionem nobis patuerunt, commemorare, & toti mundo declarare: tum quia ipse solus inter Euangelistas testis ocularius fuit, qui filius cordis etiam erat speciali dilectione à Christo dilectus, ideò vulnus cordis aperuit & declarauit.

Qui in latere sinistro vulneratum dicunt, rationem afferunt, quia sedes est cordis: cum ergò in corde recumbat amor, & illud vulnus fuerit amoris argumentum, rectè dicitur circa cor vulneratus.

Secundo, Eua fuit formata ex latere sinistro Adæ, quia ex costa cordi proxima quo significaretur amor inter virum & vxorem. Dicunt vero Patres sicut ex latere Adæ Eua, ita ex latere Christi formata fuit ecclesia, ergo etiam sinistro.

At D. Bern. dextrum latus percussum dixit: *Dextrum latus sibi fodi permisit, vt à sinistra inquit, ad dexteram transeamus.* Et in figuras, Ezechiel vidit aquas fluentes de latere dextro templi. (Ezech. 47.) Cumque latus dicatur simpliciter de dextro videtur intelligi.

In reuelationibus quoque S. Brigittæ habetur dextrum latus vulneratum fuisse. Sed dicamus ad conciliationem vtriusque sententiæ, vulnus à latere dextro inchoasse, & ad sinistrum vergere.

Ratione vero huius vulneris in quo videtur Christus parasse animæ veluti quoddam spirituale refugium & domicilium, hic piam considerationem subnectam de tribus tabernaculis in quibus bonum est nos esse, & sæpius habitare in monte Caluariæ.

In manibus primam mansionem faciemus: Secundam in pedibus; Tertiam in latere. Huc inuitare videtur sponsus, dicens.

Surge propera amica mea speciosa mea, & veni, columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ.

Christus animam fidelem modò vocat filiam; modo sororem, modò sponsam & amicam, modò columbam & immaculatam

1. *Filia* est, quia adoptata ad æternam hæreditatem, & spiritu ab illo genita,

2. *Soror*, ob Incarnationem & eiusdem naturæ participationem.

3. *Sponsa*, ob amorem & spirituale coniugium.

4. *Immaculata*, in sanguine eius & decore ornata.

5. *Columba*, ob gemitum quem quotidie edit ob absentiam sponsi.

Hanc inuitat ad se, & ad vulnera sua consideranda: inuitat vt in illis cogitationem & affectum ponat, inuitat vt ibi nidificet velut in foraminibus petræ, ibi quiescat, ibi gemitum edat & amaritudinis & amoris.

Foramina ergo petræ, non aliud sunt nisi vulnera eius, quia ipse est petra mystica. Anima ergo quæ vere est columba gemens & pœnitens, aut quæ sponsa est, faciat in hac petra mystica tres mansiones, quia, *Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum, vbi ponat pullos suos.*

DE VVLNERIBVS MANVVM.

Illi animæ quæ verè columba esse cupit, dicitur: *surge & veni*, Hoc est, excute omnem torporem, excita alas tuas, euola ad fissuras petræ, ad fissuras manuum Saluatoris, tui. Ibi enim multa recondita, sunt mysteria, quæ potest cum fructu fidelis anima considerare. Nec enim sine altissimo consilio voluit saluator manus in hac arbore durissima

cissima tantâ sibi crudelitate extendi. Vis videre illa mysteria quæ debes ibi considerare.

(Psalm. 140.) *Primo*, voluit adimplere illud: *Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.*

Fuerat Saluator in prima ætate, in ortu suo oblatus in templo inter brachia matris lachrymis Symeonis rigatus in templo gloriæ Dei, inter cantantium & laudantium voces: hoc erat sacrificium matutinum. Nunc in vltima ætate, in occasu suo, inter brachia crucis proprio sanguine rigatus, inter blasphemantium voces in loco ignominioso extendit manus suas, & sacrificium offert vespertinum. Vides mysterium.

Secundo, extendit manus, quia sicut Moyses olim contra hostes populi Dei, in monte extendebat manus vt eis victoriam impetraret: ita Christus, vt contra hostes nobis victoriam reportet, eleuat manus in monte hoc sacro, quæ non sustinentur à duobus hominibus, sicut manus Moysis, sed à duobus durissimis clauis.

Tertio, eleuat manus velut orbem dimetiens, inquit Damascenus, vt iam ostenderet ab ortu solis magnum populum ex omnibus linguis congregandum sub vexillo crucis. Addit Athanasius, vna manu veterem populum, altera gentilem attrahit, vt ambos in se coniungat, *Stetit & mensus est terram Cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius.*

(Abac 3.) *Quartò*, extendit manus in formam arcus se constituens, varijsque est respersus liuoribus & vulneribus, quæ singula ad Patrem clamant, vt sicut olim Deus videns arcum variegatum in nubibus, placatus est tanquam signo fœderis, ita nunc iterum respiciat signum fœderis noui, & leniatur. Hic arcus plenus est sagittis amoris: quibus & cor (Eccl. 43) Patris, & peccatorum corda penetrat. *Vide arcum & benedic illum qui fecit eum, quia valde speciosus est in decore suo*, inquit Ecclesiasticus.

Quinto, extendit manus quasi pennas suas, vt sub velamento illarum speremus & protegamur, & velut in vmbra refrigerium reperiamus, *donec transeat iniquitas: Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis eius sperabis.*

Sexto, suprà diximus quomodo tanquam sponsus inuitet ad amplexum, extendens manus, dimittens caput vt præbeant osculum capiti inclinato. Surge sponsa, & ad hos amplexus accurre. Hic mirrham rubicundam collige, quam distillant in cruce manus Redemptoris tui.

Denique voluit adimplere illud: *In manibus meis descripsi te.* Si enim rectè consideres, diuinus ille scriptor ibi te descripsit. Claui pro calamis seruiunt, sanguis atramentum est, crux mensa super quam scribitur, vtraque palma pro charta seruit, characteres illi sunt characteres amoris, quos in æternum seruabit. Ipse ergò est ibi velut liber scriptus intus & foris, Foris quidem tot liuoribus qui facilè patent: intus vero charactere amoris qui occultus est, quem tamen potest legere quisquis amat.

Vides quanta hic sint mysteria? surge columba & gemens ibi hæc considera, ibi nidifica, illuc euola: ideò enim apertæ sunt vt ingrediaris & consideres, quomodò torquentur illæ benedictæ manus, quæ ægros sanarunt, cæcos illuminarunt, & omni semper benedictione plenæ fuerunt.

Sed benedictio amplior fuit dum nunc apertæ sunt clauis, quia ex illis fluit nostræ pretium redemptionis. Nunc numerant manus illæ benedictæ pretium quo soluitur debitum Adæ. *Quæ non rapui* inquit, *tunc exoluebam* In illis ergò habitans, pete sollicitè à Deo tuo, vt quicquid manus tuæ contra illum offenderunt, ibi remittatur per illud pretium abundanter ex illis fluens. Pete iterum vt per sanguinem illum lauare possis inter innocentes manus tuas, siue vt lauentur omnes maculæ operum tuorum & cordis tui, vt sic possis ascendere in montem Domini & stare in loco sancto eius: *Innocens manibus & mundo corde.*

DE VVLNERIBVS PEDVM.

In vulneribus Leonis quem Sampson interfecerat inuentæ sunt apes mellificantes, & fauos conficientes: Ita in vulneribus Leonis de tribu Iuda interfecti super montem Caluariæ debent Apes mysticæ, hoc est, animæ piæ, aluearium suum constituere, ibi enim poterunt mel suauissimum, fauosque dulcissimos conficere, dulcedinem pietatis, sacrumque affectum ibi poterunt sugere.

Postquam ergo anima tanquam columba volarit ad fissuras manuum, debet descendere ad foramina pedum, vbi poterit etiam cum gemitu sacro meditari varia mysteria.

Dicit Psaltes: *Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.* Illic poterit adorare scabellum pedum eius: licet enim loquatur Propheta de arca testamenti, quæ erat sub Propitiatorio, id est, sub throno Dei quasi scabellum, intelligi etiam potest de scabello pedum Christi. Sed quid illud: crux ipsa in qua pedes eius quiescunt, vel si mauis lignum infixum cruci, quia docent Irenæus & Iustinus in illo longo ligno, infixum fuisse & aliud in quo possent pedes figi. Vnde & quatuor clauos fuisse multi asserunt.}

Vide ergo quale scabellum Redemptor tuus habet Numquid ideo datur scabellum vt pedes quiescant? Sed Heu, quam acerbè torquet istud pedes tuos, ô Saluator! Elegisti crucem tanquam cathedram secundam (prima enim fuit Præsepe) ex qua nobis omnem lectionem virtutis edoceres: Cathedra est Sapientiæ voce forti clamantis per vniuersum orbem, & tota die expandentis manus suas, vt doceat populum contradicentem & rebellum: Cathedra est, ex qua vi sapientiæ suæ omnium corda ad se vult trahere, & suæ doctrinæ subijcere, omnes etiam mundi Sapientes, Philosophos, Oratores.

Sed Heu, quale scabellum huius Cathedræ! Huic te figere voluerunt, ne descenderes, ne eam desereres, & nesciebant quod à natiuitate illam amares, immò ab æterno vsque in æternum in illa doceres.

Aduola ergo, ô columba, ad hæc foramina, & considera quanta cum violentia vulnus ibi inflictum fuerit, dum rudes illi claui in locis neruosis penetrant & dilacerant beatos pedes, dum vulnera semper augentur propter pondus totius corporis.

{Dic ergo potius: O duri claui parcite, parcite sacris illis pedibus, qui numquam in via peccatorum ambularunt. Venite & pungite cor meum, pungite puncturis pœnitentiæ dura corda, vt saltem contritionis vel lachrymam possitis elicere, quia ex eo tempore quo aspersi estis saluatoris sanguine, potestis vulnera mentis sanare. Sed noluit Saluator hos clauos sibi parcere, vt satisfaceret pro offensis commissis per pedes nostros ambulantes in via peccatorum, dum aberrabamus sicut ouis quæ perijt, vt hoc pretio & his doloribus mereretur, vt pedes nostri nunc dirigantur in viam pacis. Nec satis fuit ei tot labores, tot sudores, tot lassitudines passum fuisse, dum quæreret ouem errantem: sed voluit tandem pedes sic sibi perforari, non solum spinis, sed & clauis.

Iterum in his pedibus potest anima considerare quomodo refugium sunt, vbi semper inuenitur misericordia. Vnde debet conari vngere eos lacrymis compunctionis & vnguento deuotionis. Docuit nos Magdalena quantum importet ad hos sacros pedes accedere, quos postquam semel lachrymis perfudisset, noluit etiam in cruce deserere, & post Resurrectionem iterum ad eos accedit, immò totam vitam ad beatos illos pedes transegit, tanquam columba ibi gemens & nidificans. Iuuabit ergò eam inuocare, vt & donum lachrymarum nobis impetret, & deuotionis vnguentum, vt sacros hos pedes vngere possimus, & lachrymis rigare, quos ipse rigat sanguine suo.

Ad hos beatos pedes non solum illa, sed animæ pœnitentes post peccata misericordiam implorarunt & vitam transegerunt.

Sic B. Hieron. de se dicit: *Cùm grauissimis carnis tentationibus vrgerer, sedebam ad pedes Iesu, & pectus percutiens, sæpe ibi multos dies & noctes transegi, donec animæ rediret tranquillitas.* Ibi quoque sapientes animæ sederunt vt sapientiam haurirent.

Quapropter D. Bonauentura cum interrogaretur à S. Thoma, vt ei ostenderet libros ex quibus sublimem illam & seraphicam sapientiam hauriebat, tandem ostendit ei Crucifixi imaginem lachrymis & osculis detritam, ad cuius pedes dixit se haurire omnem scientiam.

DE VVLNERE LATERIS.

Non debet columba sistere in scissuris Petræ, sed oportet etiam sæpius euolare ad *Cauernam materiæ*: Hæc est vulnus lateris. Christus enim fuit murus & antemurale Syon siue Ecclesiæ: sed *Simeon & Leui suffoderunt murum & occiderunt virum in furore suo*, inquit Iacob, *Ideo maledicti sit, quia furor eorum pertinax, & indignatio dura.* (Gen 49.) Hoc aliqui intelligunt de Christo à Iudæis interfecto & perfosso quando manus & pedes illius perfoderunt qui ecclesiæ murus erat. Et specialiter meminit Symeonis, & Leui, quia coniuratores Christi ab eis originem trahebat. Leuitæ enim sacerdotium tenebant, de tribu Symeon erat magna pars Pharisæorum. Ecce ergo murus fossus est, ecce cauerna maceriæ, latum illud lateris vulnus. Ibi nidifica & ingedere; ô

Columba

Columba! quia ibi multa latent mysteria: cur enim voluit latus aperiri?

Primò, vt ingredereris arcam cum ramo Oliuæ pacis symbolo. Ecce arca Christus est, lateris vulnus fenestra arcæ per quam ingrediaris: quia sicut columba non inuenit vbi pedem figeret, sic tu frustrà cum coruo vagaris, aut circa cadauera mortua mundi immoraris, quia non poteris requiem reperire, nisi in corde saluatoris. Ibi enim tibi voluit domicilium constituere, ibi Paradisus floridus, cor eius amore ardens in quo potes deliciari & clamare, *bonum est nos hic esse. Quam bonum*, inquit Bern. *habitare in hoc corde, in hoc agro fossor bonus thesaurus cor tuum Domine, pro quo dabo omnes cogitationes & mentis affectus. Comparabo illum mihi iactam cogitatum in cor tuum, ad hanc arcam testamenti adorabo & laudabo nomen Domini.*

Exemplum. Elzearius in eius vita.

Ibi habitabat B. Elzearius Comes ad quem diutiùs absentem cum vxor famulum mitteret, vt sciret quid ageret, respondit per litteras. *Sanus corpore sum & sospes: quod si verò videre me cupis, Quære in vulnere lateris Christi, ibi habito ibi poteris me inuenire, frustrà alibi quæsitura.*

Sic B. Mechtildis ibi omne bonum suum inueniebat. hæc cum audiuisset in missa legi: *Venite benedicti Patris mei*: O si essem, inquit, vna ex illis benedictis, qui hanc suauem vocem sunt audituri! Tunc Dominus ad eam: *Certo scias te ex illis esse, & vt non dubites, ecce tibi do cor meum in signum & pignus amoris & domum refugij, vt semper ibi, & maximè in morte consolationem inuenias.* Et tunc cœpit mirà deuotione ferri erga cor Christi. Vnde sæpè in simplicitate dicebat: *si scribi deberent omnia bona quæ è corde Iesu accepi, nullo, vel magno volumine possent comprehendi.*

Si ergo cordis quandoque sentis vel inopiam, vel teporem, vel asperitatem, conuertere ad ocum cordis tui, conuertere ad cor Dei tui, apertum tibi, iter est in hoc amoris lectulo. Ibi per illud latum ostium lateris, per ianuam illam pietatis, patet tibi aditus vsque ad locum cordis. Illic iunge cor cordis vt participes lucem, vitam, flammam, denique: *Pacem quam loquitur ad eos qui conuertuntur ad cor.*

Psal. 89.

Secundo, voluit latus aperiri, quia non satis fuit Redemptori totum corpus cruentum fuisse virgis, manus & pedes clauis: Sed voluit vt sanguis qui circa cor manserat, quem nec spinæ, nec virgæ extraxerant, lancea effunderetur in signum extremi amoris. Vndè non tam lancea, quam amore vulneratus est, vel si mauis lancea & amore, Vndè bis dicit, *vulnerasti cor meum sponsa, vulnerasti cor meum.* Tu quoque responde: *vulnera cor meum Sponse, vulnera cor meum.* Vulnera compassione, vulnera amore, has duas lanceas ex arcu tuo eiaculare in cor meum. Percussit Moyses bis petram, tu bis percute cor petreum, vt si non sanguinem det, saltem lachrymam.

Cant. 4.

Tertio, voluit ibi ostendere locum regenerationis nostræ. Hinc sanguis & aqua fluxerunt, signum Baptismi & Eucharistiæ, quæ nos Deo regenerant. Et sic verum est illud: *Filij tui de latere surgent* O Christe! quia velut nos portabas in visceribus & tot doloribus pariebas in cruce, sed & aqua & sanguine tuo nos regenerabas, ex latere fluente.

Isa. 60.

Quarto, considera, quod licet lancea nullum dolorem intulit saluatori: tamen durissima fuit, quia cor Matris acerbissimè vulnerauit. Cor eius cordi Filij iunctum erat. Nunquid de hoc conqueri videtur per prophetam dum dicit: *supra dolorem vulnerum meorum addiderunt.* Vt ergo finiam, repeto: surge Columba, ingredere amica, quia hæc est porta, qua intrabis ad nuptias cum sponso tuo, quia hæc est fenestra amoris, qui te etiam cupit inflammare; quia hæc est fornax exundantis misericordiæ. Ibi recolligens omnes prauos affectus, peccata, negligentias, proijce in hanc fornacem amoris, vt ibi annihilentur. Ibi inclama cum Thoma: *Dominus meus, & Deus meus*, & cum Psalte: *Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo quoniam elegi eam.* Ibi enim oportet viuere, ibi mori.

Psal. 68.

Ribad. in eius vita.

B. Edmundus qui semper crucifixo deuotus extiterat, extrema vnctione munitus, crucifixi imaginem amplectens, lacrimis eam rigabat, & velut sugens ex vulnere lateris magno spiritus feruore pronunciabat.

Amodo haurietis aquas cum gaudio de fontibus Saluatoris. Ibi ergo mortuus est, vbi vixerat.

LECTIO XXI.

ET SEPVLTVS EST.

De Sepultura Christi,

1. *Docet esse iuris naturæ mortua corpora honorificè sepelire.*
2. *Quomodo Christi sepultura fuerit honorifica.*
3. *Gloriam sepulchri oriri ex ipso corpore Christi.*

PROPOSITIO I.

S*Emper moris fuit apud veteres, mortuis corporibus honorem deferre, ea decenter sepeliendo.* Hinc tanquam iniurij naturæ æstimati sunt, qui hunc honorem neglexerunt. Inter quos recensentur Lotophagi, qui corpora amicorum in mare iactabant: & Sabæi, qui Regum etiam cadauera inter sterquilinia proiiciebant: & Scythæ, qui honoris & beneuolentiæ gratià, cadauera eorum quos diligebant, inter epulas deuorabant. Et Hircani vel Messagetæ, qui canibus aut feris ea obiiciebant. Hi certè omnes execrabiles sunt, inhumani & belluini; nihil enim magis naturæ consonum est, quam sepulturæ rationem habere, & mortuis corporibus honorem exhibere.

Si antiquum Testamentum consulamus, inueniemus veteres maximam habuisse rationem sepulturæ. Vnde legimus Abraham emisse agrum quadraginta siclis, in quo erat spelunca ad sepeliendam saram. Habemus quoque de sepulchro Iosuè, qui post tot triumphos & victorias sepultus fuit in Tamnathare siue Crunate solis (id enim significat verbum Hebræum) quam ciuitatem sic dictam putant à celebri solis imagine in sepulchro eius sculpta, significante ibi iacere illum qui solem stare fecit. Vnde loco Epitaphij, monumento eius hæc verba adscripta referunt: *Sol contra Gabaon ne mouearis*

Gen. 25.

Iosuè 10.

Habemus & de sepultura Moysis, de quo dicit scriptura, quod Dominus eum sepelierit in valle Moab, quoq; Lyranus, Caietanus, & alij, factum putant ministerio Angelorum funus eum solemnitate efferentium.

Illud quoque notabile est quod Iacob adiuret Ioseph vt in terra Ægypti non sepeliatur. sic etiam Ioseph adiurauit fratres suos, & hoc Apostolus tribuit fidei: *Fide Ioseph mandauit de ossibus suis.* Voluerunt enim sepeliri in terra Israël, ob fidem quam habebant de Christo, qui terram illam promissionis sanctificare debebat perambulans eam, & labore, sudore, ac sanguine suo consecrans. Voluerunt etiam inter fideles sepeliri, gloriosam Resurrectionem cum illis sperantes.

Heb. 11.

Sicut in veteri, sic & in nouo Testamento, magnam habet Ecclesia rationem sepulturæ fidelium. Illi quidem veteres poterant sibi locum eligere ad sepulturam, nunc vero Christi fideles communem habent & sacratum, *Cœmeterium*, dictum à dormiendo, quasi tenens dormientes: hoc autem fit propter fidei & sacramentorum reuerentiam, & Charitatis commendationem.

Primo, vt sicut viuentes vnanimès habitarunt in domo, in Ecclesia, in fide vna, ita & morientes ab inuicem non separentur.

Secundo, vt in vno cubent lecto secundum corpora dormientes, qui secundum animam vni accumbunt mensæ perpetuo viuentes.

Tertio, vt in vno lecto, dormiant qui sunt vna voce excitandi, *Surgite mortui.*

Constituuntur vero hæc Cæmeteria iuxta Ecclesias, vt transeuntes frequenter meminerimus mortis & mortuorum; & illos Deo & Sanctis in quorum honorem Ecclesia est consecrata, commendemus. Vnde & monumenta dicuntur, quasi mentem monentia, tum mortis pro viuis, tum orationis pro mortuis. De illis qui transeuntes pro eis non orant, conqueri posse videtur illis verbis. Psal. *Et non dixerunt qui præteribant, Benedictio Domini super vos.* Quid cum est benedictio nisi pro ipsis bona precatio?

Psal. 27.

Ritus vero quos seruamus in sepultura fidelium, partim ex Scriptura, partim ex traditione Apostolica accepimus & mysteriis pleni sunt.

Primo, aspergitur funus aquâ benedicta, vt defunctus significetur fuisse Christianus, baptisatus: & Apostolorum tempore, oleo consecrato vngebatur, teste Dionysio, vt significaretur defunctus Dei misericordiâ vnctus: aqua quoque Lustralis diabolum fugat à funere.

Secundo

Secundo, Purificationem adhibemus, vt pro defuncto pias Deo preces, & ignitas charitate, Deoque odoriferas offerre nos significemus.

Tertio, campanas pulsamus, ad significandum Angelicæ tubæ sonum, quæ mortuos vocabit ad Iudicium; sicut campanæ sono corpus vocatur ad sepulchrum est vero hic sonus quasi lugubris, vt excitemur ad orandum pro anima, & ad mortis meditationem. Propter eandem causam lugubrem cantum adhibemus, vt defuncto peccatorum veniam impetremus, & ad compassionem excitemur. Et hæc fuit antiqua Ecclesiæ consuetudo, dicit D. Dion. & alij Patres.

Dion. c. 7. cœlest. hierar.

Quarto, lumine vtimur, significantes quod defunctus lumen fidei in Baptismo acceptum in finem vsque conseruarit, & cum lumine gratiæ decesserit, quodque lumen gloriæ exoptemus.

Quinto, crucem præferimus, quia cum viueret, sub crucis vexillo militauit: vnde oramus vt meritorum crucis, iam particeps fiat. Crucem etiam panno loculi superstérnimus, quia in Baptismo cruce signatus fuit, & characterem indelebilem accepit.

Denique, magnus hominum numerus comitatur, tum vt pro anima oreut, tum vt significemus iustorum animas, ab Angelorum choris deduci, sicut deductus fuit Lazarus. Nigris vero indui sequuntur, luctum testantes de amici obitu, cuius anima ad regionem migrauit ignotam: de quo needum certi sumus in gloriam introisse, sed timemus ne debeat per Purgatorij pœnas transire.

Malè ergò Caluinistæ hos ritus irrident, & hunc honorem funeris ac sepulturæ, qui ab ipsis Apostolis, originem habet. Imò ipse Dominus multis exemplis ostendit se velle illustrem esse sepulturam sanctorum suorum.

1. B. Catharina, cum martyrium subitura sic orasset. *Domine Iesu vt corpus meum, quod pro te fuit concissum, non possit ab ijs aspici qui quærunt illud.* Misit Deus Angelos, qui corpus eius composuerunt, & visi sunt illud in montem Syna cum celebritate deducere.

2. S. Sebastianus cum telis confixus fuisset, corpus eius in cloacam proiectum, noctu apparuit B. Lucinæ, iubens vt corpus inde tolleret, & ferret in Catacumbas, ibique sepeliret iuxta vestigia Apostolorum.

3. Sic quoque de stanislao legimus, cùm corpus eius feris proiectum foret, nocturni de Cœlo splendoris indicio, sparsa membra à Cracouiensibus Canonicis collecta fuisse: suis locis aptè disposita, totet se copulata fuisse, vt nulla vulnerum vestigia extarent.

4. Cum Maria quoque Ægyptiaca mortua foret, inuenit B. Iozimas corpus eius mortuum, cum hac in terra inscriptione: *sepeli Abba Iozima miseræ Mariæ corpusculum, redde terræ quod suum est, puluerem puluèri adijce & ora Dominum pro me.* Vcnitque Leo de Eremo, qui pedibus terram eruens, foueam effecit in qua sepulta est.

5. Sic duo Leones ad D. Antonium accurrerunt, quasi lachrymas & ploratum edentes super funere B. Pauli Eremitæ: & certatim terram effoderunt, in qua tumulatus est manibus Antonij, cum hymnis & canticis.

Quid plura? Etiam ipsi Reges gauisi sunt proprijs humeris Sanctorum corpora ad tumulum deferre. Sic Theodoricus Rex, Filius clodouei, corpus S. Theodorici Abbatis, & discipuli S. Remigij ad tumulum vexit.

Sic S. Gerardi Martyris corpus translatum fuit humeris Ladislai Regis Hungariæ & Principum eius, vt habet eius vita 24. septembris.

Sic S. Romualdi corpus detulit Henricus Germanorum Rex, postea Imperator.

Illud etiam notum est de Constantino, qui octauo die post susceptum baptismum, venit ad locum Principis Apostolorum sepulcbro consecratum: vbi deposito diademate, & humi iacens, vim lachrymarum profudit, sumptoque ligone terram eruit: & inde duodecim terræ cophinis in honorem duodecim Apostolorum ablatis, locum Ecclesiæ designauit & ædificauit.

Ecce quomodo Principes ad Piscatorum sepulchra prosternuntur, puluerem osculantur, vota nuncupant: quia ibi corpora eorum beatam resurrectionem expectant, quâ animæ iam fruuntur. Hæc est gloria omnibus Sanctis Dei, quâ in hoc mundo etiam vult eorum sepulchra honorari. Refert Chrysostomus *quod Constantinum vita functum, constantinus eius filius, intra Basilicam Apostolorum tumulare non fuerit ausus, sed in eius atrio, Existimauit, inquit, ingenti honori filius se affecturum Patrem, si eum in Piscatoris vestibulo poneret. Et quod Imperatoribus sunt in aulis ianitores, hoc in sepulchro Piscatoribus sunt Imperatores. Illi velut Domini, interiores locis obtinent Hi velut acolæ ac vicini præclarè agi putarunt secum si vestibuli ianua eis assignetur.* Ergo Apostolorum ostiatij fuere Reges.

PROPOSITIO II.

Licet mors Christi summe ignominiosa fuerit: sepultura tamen valde fuit honorifica.

Primò, quia viri primarij eum sepelierunt: Nicodemus Gamalielis nepos, magnus iurisperitus, qui in tenebris ad Iesum veniens, recesserat illuminatus: & Ioseph vir primarius ciuitatis, dictus ab Arimathia, quod Hieronymus interpretatur, *deponens.* Si Ioseph nutricius Christi celebris est, quia et thalamus commissus vbi corpus Christi viuum delituit: certè nec hic ignobilis erit, cui thalamus commissus est, in quo corpus Christi mortuum iacuit. Magna vtriusque viri constantia & charitas, dum ipsi qui primarij erant cadauer in ligno pendens deponunt & sepeliunt, cui operi etiam plures fœminæ nobiles & religiosæ cooperatę sunt.

Secundò, patet honor sepulturæ ex circumstantiis, tum quia abundantia aromatum corpus conditum fuit, emit enim libras centum vnguenti, quibus verisimiliter, non solùm perfudit corpus, sed & sepulchrum, & ideò fortè tantam copiam emit, tum quia syndone pretiosa inuoluit. Est verò syndon ex lino, & non sine mysterio adhibitum fuit ad christi sepulturam: linum enim ex terra oritur, & summo labore ad candorem perducitur, ideòque rectè significat corpus Christi, quod ex terra Virginea ortum est, & per laborem Passionis peruenit ad candorem & gloriam Resurrectionis.

In memoriam huius syndonis corporalia in sacrificio adhibemus, quæ debent esse non de serico, aut panno tincto, sed de lino.

Hodie adhuc in Ecclesia seruatur syndon ista, longitudinis (vt dicit Archiepiscopus Paleottus) duodecim palmorum, & latitudinis trium: in qua figura naturalis filij Dei, & velut viuæ notæ ac imago vulnerum corporis eius impressa cernitur summa cum pietate. Vnde D. Carolus Borromæus anno 1578. celebri peregrinatione ad illud sacrum visendum pedes venit Taurinum, quæ ciuitas est Ducalis Sabaudiæ, ad quem locum Dux è ciuitate sua Camberinensi deportari curarat in gratiam ipsius Cardinalis Borromæi: & ibi toti populo publicè syndon illa exhibita fuit in Theatro specialiter ad hoc erecto, in quo eam deferebant duo Cardinales & duo Archiepiscopi, sexque alij Episcopi. Vide Petrum Guissano in vita Bartomæi, l. 5. c. 5. Dicit verò speciali miraculo syndonem illam venisse ad manus domus Sabaudicæ, anno 1457. postquam diu fuisset in potestate Regum Christianorum de Hierusalem. Miraculum autem sic se habet.

Venerat sacrum illud pignus ad manus cuiusdam Margareta Cama, quæ coniux erat Hectoris de Lusignano, Ioanni Regi Cypri consanguinitate coniuncti: hæc cum marito mortuus foret, fugiens tyrannidem Turcæ, qui vi armorum tunc imperium orientis sibi subijciebat; venit Galliam, cùmque transiret per Vrbem Camberium, nunquam eam potuit egredi Mulus, qui hoc sacrum pignus deferebat, nullisque modis cogi potuit, vt Vrbis portas petransiret. Omnibus ergo tentatis, non potuit res referri nisi ad miraculum. Vnde iudicatum fuit, velle Deum pretiosum hunc thesaurum manere in potestate horum Ducum Christianorum. Quare ipsa consignauit syndonem illam inter manus Ludouici Ducis Sabaudiæ, & Annæ de Lusignano Ducissæ, quæ ei affinitate iuncta erat, Deo sic disponente, vt pignus adeo pretiosum semper foret in protectione Principum Catholicorum, nec veniret in potestatem inimicorum fidei.

Patet, *tertio*, honor sepulturæ Christi, quia sepultus fuit in sepulchro nouo, quod excisum erat in horto.

Voluit primò sepeliri in horto, vt corpus eius ibi velut seminaretur, & fructum ferret resurrectionis corporum electorum, instar grani integram & pulchram spicam producentis. Voluit secundo in sepulchro nouo sepeliri nouus homo. Tum ne si alius vnquam ibi sepultus fuisset, alius resurrexisse diceretur, vt norant Patres. Tum quia sicut Natiuitas fuit ex intacto & purissimo virginis Thalamo, ita sepultura eius insignem puritatem debebat habere, & à nullo corpore mortuo contingi. Sicut in Mariæ vtero nemo ante illum, nemo post conceptus est: ita in hoc monumento, nemo ante, nemo post sepultus est. Voluit Tertio, in sepulchro alieno sepeliri, vt sicut in alieno domicilio natus est, nec in vita habuit vbi caput reclinaret:

ita

August. ser. 135. de tēp.

ita in alieno mortuus iaceret: & quia pro aliorum morte sui salute, noluit propriam sepulturam habere, qui propriam mortem non habeat, inquit Aug. Vnde & Ambr. *Habeant tumulum proprium qui sub lege sunt matris, Victor mortis suum tumulum non habebat, non enim sepulchrum mortis desiderabat, qui de morte trophæa referebat.* Multum ergò gloriosa sepultura, tum ex loci circomstantiis, tum ea personis cooperantibus & comitantibus. Vnde & multis locis annuâ repræsentatione pompâ, sabbato sancto hæc sepultura repræsentatur.

Solemnis Louanij ad hoc instituitur Processio, in qua repræsentatur virgo funus comitans filij cum dolore, & Magdalena cum aliis piis mulieribus, quarum vna deferet clauos, altera coronam spineam, Nicodemus & Ioseph, Crucem, & aromata: aliaque instrumenta Passionis ab aliis personis deferontur, & hæc omnia in memoriam sepulturæ eius. sequamur ergò & nos animi contemplatione virginem & Magdalenam, hasque pias personas, & Redemptori nostro pareotemus, deplorantes eius mortem cum lachrymis. Nemo cuiuslibet conditionis debet esse expers huius doloris. veniant Reges & ploreut, quia Rex ille Regum defunctus est. Veniant Sacerdotes & ploreot, quia summus sacerdos tumulo deponitur. Plorent Duces & populi Doctores, quia ille sepelitur qui datus est Dux & præceptor gentibus, Plorent pauperes & se huic funeri iungant, quia Pater pauperum in summa paupertate moritur. Plorent denique omnes, quia lumen, vita, & salus omnium ad sepulchrum ducitur.

V ville Thirius in hist. sacri belli. Gretserus lib. 2. de Cruce.

B. Helena Regina, vt summo huic Regi præsentaret, sepulchrum eius magnifico templo exornauit, in quo postea Godefridus Bullonius recuperator terræ sanctæ, & primus Rex Ierusalem, & omnes deinceps alij Reges Ierosolymæ sunt sepulti, teste Vuilelmo Thirio. Hæc Ecclesia multis miraculis solemnis fuit, nam singulis annis in die S. Sabbathi, lampades omnes diuinitùs accendebãtur post Baptisma consecratam, igne sacro cœlitus decedente, & toto populo Christiano illum ignem summis votis expectante & inclamante, *Agios, Kyrie eleison, eleison*, decantando Litanias. Aliquando id Deus denegabat ob peccata populi & tunc Christiani totam noctem in luctu transigentes, illum Cœlestem ignem suis precibus impetrabant.

Adhuc modo Patriarchæ sex Nationum schismaticarum Orientis, scilicet Græci, Georgiani, Armeni, Nestoriani, Abyssini, Cophitæ, ad locum sepulchri conueniunt: vt sibi sanctitatis opinionem concilient, ac populus in errore confirment, sic omnia peragunt, quasi ignis de cœlo inuisibilis descenderet, & luminaria accenderet. Rem sic refert P. Ioannes Bouchet Franciscanus, qui ante annos viginti Conuentum Ordinis sui in Ierusalem inhabitauit.

c. 51. In fasciculo suæ peregr. lib. 3. c. 25.

Conueniunt, inquit ad sepulchrum cum populis, & aduocant Gubernatorem vrbis Ierusalem, magna pecuniæ summa ei data. Ipse in omnium præsentia extinguit sexaginta & vnam lampades, quæ ibi solent lucere: tunc illas Patriarcha includit, sibi reseruans claues, & sedens in loco adoratio ad portam templi. Ferè per horam ibi agunt Patriarchæ, velut orationi instantes, & tunc vnus ex eis ad fenestram inclamat, vt omnes se prosternant & orent, vt citius ignis cœlitus descendat: Mox ibi multa millia hominum solent inclamare suo idiomate: *O Deus magne exaudi nos.* Ipsi verò inter illos clamores silice ignem excutientes, lampades accendunt: & Patriacha Nestorianus facem ardentem per fenestram populo ostentat, inclamans gloriam Deo: Tunc omnes illâ face, suas accendunt candelas, & omnia luce, fumo & clamoribus repleotur, persuasi ignem de cœlo descendisse.

PROPOSITIO III.

S*Epulchri huius gloria maximè oritur ex corpore quod condidit.* Ratio est, quia totam gloriam & Verbi maiestatem continet, licet enim anima fuerit separata à corpore, tamen verbi maiestas semper fuit cum corpore in sepulchro, & cum anima in limbo. Huic ergo sepulchro rectè præfigit.

Isa. 11.

Isaias quasi Epitaphium hoc: *Erit sepulchrum eius gloriosum*,

Psal. 48.

Aliorum Regum non dicuntur proprie gloriosa sepulchra, quia *cum interierit homo non descendet cum eo gloria eius* Sed cum Christus moritur, eius gloria cum illo descendit Maiestas

Cant. 3

eius & Potentia. Vnde eius sepulchrum tanquam *Salomonis lectulum ambiunt viri fortes*, hoc est ipsi Spiritus Angelici illud circumdant laudibus, tanquam domicilium Regium sui Creatoris agnoscentes. Hæc est ergo prima differentia sepulchri Christi, & Regum quia quantumlibet illis in funere decernantur triumphi, cum solemnitate & magnificâ pompâ, hæc tamen cum illis gloria non descendit, sed comitatur vsque ad sepulchrum, postea perit cum sonitu.

Sic vidimus nostro tempore tantum triumphum in funere Alberti Ducis Brabantiæ piæ & gloriosæ memoriæ, dum ei cum tanta magnificentia erectus est currus triumphalis, & delata vexilla omnium Prouintiarum: dum funus eius subsequuntur omnes Duces & Principes, quorum vnus deferebat Archiducalem Coronam ex pretiosissimis Orbis gemmis contextam, alter sceptrum, alter Vellus aureum, alter Pileum Cardinalitium. Diuersi denique Principes diuersa gloriæ eius insignia deferebant. Sed hæc sequuta sunt eum vsque ad sepulchrum, neque descendit cum eo gloria eius, non secum detulit aut diademata illa, aut sceptra: *Quia homo cùm interierit, non sumet omnia.*

Psal 48.

Hoc rectè significauit Rex ille Asiæ Saladinus: qui cum morbo lethali morti vicinum se videret, Vexilliferum suum ad se aduocauit, & dixit ei. Ecce tu in triumphis meis solitus es vexillum gloriæ meæ, ante me ferre: volo tunc vt & signa mortis meæ præferas. Accipe ergo hoc tritum linteum in quo corpus meum inuolui volo, & in sublimitate lanceæ eleuans, circui plateas Damasci, & exercitum meum inclamans: *Ecce moritur Rex Orientis, & de omnibus trophæis, opibus ac spolijs suis nil secum defert nisi tritum illud linteum*,

Sic Cyrus Persarum Rex cum Assyriorum regno potitus foret, & Regnum ab Assyriis ad Persas transtulisset, tandem moriens iussit hoc Epithaphium tumulo inscribi.

O Vir quicunque es & vndecunque aduenis:
Neque enim te aduenturum ignoraui:
Ego sum Cyrus qui Persis imperium constitui,
Pusillum hoc terræ, quo meum tegitur corpus,
Ne mihi inuideas.

Secunda differentia, quod corpora Regum statim obnoxia sint corruptioni: *Putredini dixi, Pater meus es, &c.*

Iob. 17. Isa c. 40.

vnde iussus est clamare Isa. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri, &c.*

Accede ad sepulchrum Absolonis floridi Iuuenis. Vbi eius pulchritudo? Vbi decor? inuenies cranium nudum sine cute, exesa ossa iam tibi timorem incutient. Sic & de aliis Regibus. At vero Christi corpus nulli fuit obnoxium corruptioni. *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem*,

Psal. 15.

quia semper fuit vnitum verbo incorruptionis principio: non ergo putredinem vel vermes pati potuit. Hæc est itaque differentia, quod alia monumenta licet exterius splendeant intus tamen plena sunt horridis ossibus mortuorum, & bestiis corrodentibus, quia verum etiam est de Principibus: *Cum morietur homo, hæreditabit serpentes & vermes.*

Eccl. 10

Christi autem corpus arca est illa tota aurea ex imputribili materia confecta.

Hic ergo exclamare potius libet: O sacrum Domini sepulchrum, sed non sepulchrum, sepulchrum enim continet in se mortuum, tu vero contines in te authorem vitæ.

Sepulchrum locus est corruptionis & putredinis, tu vero in te contines incorruptionis principium, illud qui etiam omnem mundi corruptionem extinguit.

Sepulchrum locus est tenebrarum & horroris, tu verò in te contines omnis gratiæ Solem.

Sepulchrum, domicilium est tristitiæ & fletus, tu vero lætitiæ nostræ fontem contines & originem.

Sepulchrum, *Tabernaculum est mortis, tu vero Paradisus es vitæ & amoris. Paradisum te voco vitæ & amoris, quia ille Paradisus dicitur, vbi diuinitatis est visio & fruitio: tu vero contines eius corpus, qui omnes sua reficit Visione, & diuinitatis suæ facit consortes: tu ipsum Diuinitatem in te possides, quæ non potest abesse à corpore, quod condit.*

Hoc etiam hic notandum, Sepulchrum Christi gloriosum dici, quia ibi multa facta sunt, & fiunt miracula, peccatores conuertuntur, dæmones fugantur, morbi curantur, terra ipsa quandam diuinam ex corpore Domini virtutem hausit, *vt meritò*, inquit Gregorius Toron, *fideles soleant ex ea accipere, tum ad morbos tuandos, tum ad dæmones fugandos.* Sic refert August. de Hesperito viro Tribunitio, *quod cum in cubiculo suo de terra illa suspendisset, domus eius ab omni infestatione purgata sit.*

De glor. mart. c. 7. Lib. 22. d Ciuit. c. 8.

Gloriosum quoque dicitur, *quia à multis sæculis vsque nunc celeberrima est peregrinatio ex toto orbe. Et ad peregrinos recipiendos, Fratres Franciscani semper habent ibi residentiam suam & Patriarcham suum.*

Sicut ergo olim testamentum faciens Iacob in signum amoris specialis Ioseph filio dixit: *Do tibi vnam partem extra*

fratres

fratres tuos, quam tuli in gladio & arcu meo de manu Amorrhei: Ita Christus Francisco dilecto filio suo, & filiis eius hanc terram sanctam & sacram hæreditatem, quam acquisiuit in gladio & arcu, hoc est, cruce & passione sua specialiter committit: vt sit Custos sacri sepulchri eius Ordo, nomine totius Ecclesiæ Romanæ ibi die & nocte laudes decantans Crucifixi. Et iam ab annis plusquam ducentis septuaginta, hanc sacram hæreditatem possidet: vt notat Francisc. Gonsaga.

Gōsag. de Orig. Francisc. ei famil.

Sepulchrum vero istud Christi, Turca licet hostis infestissimus, nunquam euertere ausus est, licet Pontifici id minatus sit, nisi cogeret Emanuelem Regem Lusitaniæ Indicam expeditionem dimittere. sed partim ob vectigal, partim ex metu, ne Deus hoc sacrilegium puniat, hactenus minas non est ausus exequi, vt Ozorius, & alij narrant.

Hoc ergò sepulchrum locus est summæ deuotionis omnium gentium. Vnde Bernardus ait: *Sepulchrum Christi inter loca deuotionis quodammodo tenet Principatum, & deuotionis nescio quid plus sentitur, vbi mortuus requieuit, quam vbi viuens conuersatus est, & amplius mouet ad pietatem, mortis, quam vitæ recordatio.*

C. 11. ad milites. Tēpli.

Sic D. Hieron. loquens de Paula dicit: *Ingressa sepulchrum Domini, osculabatur lapidem: & ipsum corporis locum in quo Christus iacuerat, quasi sitiens desideratas aquas, fidei ore lambebat*:

Epist. 27.

Traxit hoc Sepulchrum odore suo innumeros homines, ex diuersis mundi partibus, & impletur illud Isaiæ: *Gentes quæ te non nouerunt, venient ad te.*

LECTIO XXIII.

DESCENDIT AD INFEROS.

De descensu Christi ad Limbum:

1. *Docet animam Christi realiter descendisse ad inferos.*
2. *Christum descendisse ad locum Purgatorij.*
3. *Christum ad inferos damnatorum non descendisse.*

PROPOSITIO I.

CHristi *anima vere & realiter ad inferos descendit.* Nota quatuor loca in inferioribus terræ, posse distingui. Primus est in centro terræ, & vocatur infernus damnatorum, vbi animæ cum peccato mortali decedentes æternum detinentur.

Secundus altero superior, in quo animæ quæ nondum plenè satisfecerunt ad tempus puniuntur.

Tertius est puerorum sine Baptismo morientium.

Quartus est in quo animæ iustorum veteris testamenti detinebantur, antequam Christus pretium soluens redemptionis, portas Cœli aperuisset.

Hæc omnia loca inferous vocantur, quia in inferiori loco terræ. Ad hunc vltimum locum certum est Christum descendisse ex scripturis & SS. Patribus, & est id definitum in Concilio Lateranensi,

e firmiter A 2. 2.

Deducitur id ex Act. vbi illud: *Non derelinquet animam meam in inferno* D. Petrus interpretatur de Christo, probans eius resurrectionem. Hæretici non admittentes hæc loca inferiora limbum aut purgatorium, dicunt nomine inferni in scriptura significari sepulchrum, ita vt descendere ad inferos, nihil aliud sit dicere, quam mori. sed conuincuntur ex hoc loco, vbi non potest intelligi sepulchrum, quia est sermo de anima, anima autem non fuit in sepulchro.

Christus ergo illuc descendit, vt animas SS. Patrum liberaret, quia iam pretium redemptionis solutum erat. Vnde per eius præsentiam beatificati sunt visione essentiæ diuinæ, sicque limbum in paradisum conuertit.

Secundo illuc descendit, vt possessionem caperet in inferioribus partibus terræ, vbi triumphauit de tenebrarum Principe, expolians Principatus & potestates, & triumphans de illis in semetipso, inquit Apostolus. Quibus verbis significat confusionem Principi tenebrarum & carceris ad quem descendit adduxisse. Vnde describit eius descensum more triumphali in quo victor victum hostem ad currum triumphalem alligatum trahebat & circumducebat coram populo. Sic Christus videtur traduxisse palam in triumphum Principatus & potestates coram animabus illis sanctis in limbo, in confusionem eius & omnium damnatorum. Vnde D. Augustinus describens triumphalem descensum Christi, sic ait: *Confestim Christo descendente*

Serm. in Sabb. s.

siluit stridor lugentium, dirupta ceciderunt vincula damnatorum: attonitæ mentes obstupescunt tortorum infernalium, omnisque simul impia officina contremuit. Quisnam est, inquiunt, iste terribilis & splendore coruscus? Nunquam talem excepit noster tartarus: nunquam in nostram cauernam talem euomuit mundus. Inuasor est iste, non debitor, effractor non peccator iudicem videmus, non supplicem, pugnare venit non succumbere, eripere non manere. Perit potestas cruciatu semper formidata populis, nullus sub sede nostra captiuus palpitat sed insultat, omni gementium mugitus obmutuit. Ita ille.

Christus ergo meritis Crucis suæ, hunc triumphum meruerat, & iam vera est de illo Prophetia Iacob: *Catulus Leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti.* q. d. virtute ascensus tui ad Crucem, meruisti hanc de inferno prædam Animas sanctas educens iam perfectè adimplet nomen suum: *Velociter spolia detrahere, festina prædari.*

Genes. 49. Isa. 8.

Sic quoque impletur Prophetia Zachariæ: *Tu autem in sanguine testamenti eduxisti vinctos de lacu in quo non erat aqua.*

Zach. 9.

Ibi ergò Christus victor inter omnes mortuos liber inclamat: *Ero mors tua, O mors!* quia per resurrectionem meam efficiam, vt omnes iusti tandem resurgant nunquam morituri: & sic omne tuum dominium extinguetur, cumque mortale hoc induerit immortalitatem, tunc perfectè, ô mors! obsorpta eris in victoria.

Morsus quoque tuus ero, O inferne; Morsus quem voluisti deglutire, sed non poteris digerere, imò tantam anxietatem tibi inferam, vt non solùm cogaris euomere, sed & simul quicquid tibi electi deglutisti; animas omnes iustorum quas ventre tuo continebas. Ita Anselmus, Rupertus & alij.

Vel sensus est *Morsus ero tuus*, actiue mordens te & magnam partem morsu auferens, à te electos educens, reprobos relinquens iuxta Hieroni.

Ecce ergo descensus triumphatoris. vbi est mors victoria tua? Vbi robur & dominium tuum? vbi portæ tuæ, ô infernorum regnum; Vbi vincula tua, ô sathan? vbi captiui tui, ô inferne? Euome, euome escam electam, quam à quatuor annorum millibus deuorare præsumpsisti: Ecce adest ille qui iuxta Prophetam diuinitatis hamo, interiora tua confodit, & *maxillam tuam perforauit*, cogens te cibum reddere cum confusione. Ecce disruptis seris tui egreditur fortis noster Sampson, & portas tuas secum auferens liber in montem ascendet, egrediens à te per resurrectionem.

PROPOSITIO II.

PRobabile *est Christum etiam descendisse ad locum Purgatorij.* Hoc significat illud Ecclesiastici, vbi Sapientia incarnata ipse Christus dicit: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.* Vnde verisimile est Christum aliquos ex speciali liberalitate tunc liberasse ex Purgatorio, vt dicit D. Thomas. Sicut enim, inquit, ex speciali gratia aliquos secum suscitauit, ita rectè dicitur aliquos inde liberasse.

Eccl. c. 24.

Imò probabilis est sententia Bonauenturæ, Gabrielis, & aliorum, omnes tunc liberasse: tum quia dicitur: *illuminabo omnes sperantes in Domino*: tùm quia decebat illa clementia triumphalem Christi descensum, cùm soleant Principes in suis triumphis pœnas reis condonare, & carceres aperire,

Hinc de Christo dicit Isaias: *Dedit te in fœdus populi, vt suscitares terram, & possideres hæreditates dissipatas, vt diceres his qui vincti sunt: Exite & his qui in tenebris: Reuelamini.*

Isa. 49.

D. Anselmus refert hæc verba Isaiæ ad animas in Limbo & Purgatorio existentes, quas omnes putant Christum inde liberasse, vt sit sensus: Misi te, vt his qui in vinculis sunt & potestate diaboli diceres: *Exite*, ergo vos in libertatem assero: & his qui in tenebris: *Reuelamini*, siue illustramini luce mea.

Ansel. in in Elucidario.

PROPOSITIO III.

CHristus *ad infernum damnatorum non descendit*: Hæc communis sententia. Vnde Patres indicant solum descendisse ad eam inferni partem in qua iusti detinebantur, & rationem afferunt, vt inde educeret vinctos.

Sed dices: Scriptura dicit: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ*, ergo & infernum. Respondeo hoc verum esse, quia non solum Christus ad superficiem descendit, sed etiam vsque ad infimum terræ locum penetrauit, licet non quoad omnes eius sinus illuc pertigerit, Sed tamen effe-

ctum descensus eius etiam damnati & dæmones in suo loco senserunt, sicque virtute quadam ad locum damnatorum descendisse verum est.

Sed est-ne error dicere, illum realiter ad locum damnatorum descendisse? Respondeo non esse. Nam & hoc asserit Bellarminus. Sed tunc explicari debet Christum illuc descendisse, vt præsentialiter hanc confusionem quam descripsimus, Principi tenebrarum coram damnatis induceret: nam aliqui etiam Patres hoc significare videntur, dum dicunt ad Christi descensum exterritam fuisse totam gehennam, quasi ad singularis hospitis inusitatum aduentum. Certum interim est Christum ex inferno nullum liberasse. Vnde est hæresis, iuxta Augustinum, tunc aliquos credidisse incredulos, & inde liberatos. Hoc tamen dixerunt aliqui antiqui decepti illo loco: *Christus semel mortuus est vt nos offerret Deo; mortificatus quidem carne, viuificatus autem spiritu, in quo his qui in carcere erant spiritibus veniens prædicauit: qui increduli fuerant aliquando, quando expectabat Dei patientia in diebus Noe.*

Aug. l. de hæresibus hæres. 79. & oct. 3

Hic locus obscurus est. Sed hæc esse potest explicatio plenior, vt per spiritus qui in carcere erant, & qui increduli fuerunt in diebus Noe, intelligamus eorum animas, qui oppressi, diluuij aquis egerunt pœnitentiam in fine vitæ, licet aliquando fuissent increduli: & ita erant in limbo cum aliis iustis, & intellexerunt beneficium sibi præstitum, per Passionem Christi, ipsomet nunciante, cum mortuus quidem secundum carnem, viuens autem spiritu siue anima illuc descendit.

Hæc explicatio est D. Athanasij & Cyrilli, cui fauet quod Petrus postea dicit: *Ideo mortuis prædicatum est Euangelium, vt iudicentur quidem secundum hominem in carne, viuant autem secundum Deum in spiritu.* Sensus est, vt annunciante Christo, intelligerent se quamuis carne fuissent iustè puniti aquis diluuij, tamen beneficio Christi spirituali vita & beatâ postea victuros.

Sed quæres, quare Petrus specialiter facit mentionem illorum qui tempore Noe fuerunt increduli, cùm omnibus iustis in limbo Christus idem beneficium annunciarit? Respondeo, quia singulari commemoratione dignum erat, illud beneficium etiam præstitum esse iis, qui primo sub finem vitæ conuertebantur.

Nec tunc ergo, nec vnquam putamus aliquem ex inferno liberatum, quia pœnæ ibi æternæ, & nulla redemptio. Vnde quod aliqui de Traiano id asserunt suscitato per D. Gregorium, id desumptum est ex Damasceno, oratione de defunctis, & de Falconilla. Sed liber iste non est probatæ fidei, nec putatur esse Damasceni: & non est verisimile D. Gregorium orasse pro infideli, cum doceat non esse orandum pro damnatis. Et Ioannes Diaconus in eius vita docet illam historiam nunquam fuisse ab Ecclesia receptam.

Greg. in 34 Moral. c. 13.

LECTIO XXIV.

TERTIA DIE RESVRREXIT, a mortuis.

De Christi Resurrectione.

1. *Docet Resurrectionem Christi esse vnum ex primis Articulis fidei.*
2. *Docet quomodo tertia die resurrexit, & qua horâ.*
3. *Docet Christum resurrexisse cum Corporis integritate.*

PROPOSITIO I.

Resurrectio Christi est vnus ex primis fundamentalibus articulis fidei.

1. Cor. 15.

Hic dicit Apostolus: *Si Christus non resurrexit, inanis est fides nostra & prædicatio nostra.* Christus vt hoc fundamentum radicaret in corde fidelium, quadraginta diebus, eam omnibus modis testari voluit, & discipulos suos euntes in Emaus, docuit eam ex Prophetis Moyse, & Psalmis.

Multis ergò miraculis antiquitùs denunciata fuit.

Primo afferre possumus illam Prophetiam: *Catulus Leonis Iuda requiescens accubuisti vt Leo & quasi Leæna: Quis suscitabit eum?* Dicunt Catulum Leonis quasi mortuum nasci, sed tertia die rugitu Patris concutiente cubile, excitari. Quod si verum est, rectè Christo competit, qui in sepulchro velut in cubili iacens vt mortuus, tertia die voce & virtute Patris excitatus est. Dicitur etiam de Leone quod dormiat apertis oculis & quod valdè parum dormiat, vnde solet esse vigilantiæ symbolum. Inde etiam est quod ad portas Templorum, & Palatiorũ Leones appinguntur, quasi fidi & sine somno custodes. Christus ergo accubuit vt Leo, & dormiuit oculis diuinitatis apertis, & parum dormiuit: vnde somnum excutiens rugitu siue voce sua terram tremere facit: sigillum sepulchri disrumpit, & custodibus pauorem inducit.

Gen. 49.

Psalm. 2.

Secundo, interpretatur D. Paulus de Resurrectione illud Psal. *Ego hodie genui te.* vt sit sensus, nouo quodam modo genui te, cum ad vitam reuocaui te. Resurrectionis enim tempus à Christo regeneratio dicitur: *In generatione cum sederit Filius hominis, &c.*

Matth. 19.

Ecclesia etiam de illo intelligit illud, *Ego dormiui & exurrexi, & soporatus sum quoniam Dominus suscepit me.*

Psal. 3. Mich. c. 7

Tertio, de illo intelligi potest illud: *Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi consurgam, cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est, iram Domini portabo, donec causam meam iudicet, educet me in lucem, videbo iustitiam eius.* Loquitur Christi humanitas ad mortem, vel ad Synagogam. q. d. Ne læteris super me postquam fuero in tenebris sepulchri, Dominus me in lucem Resurrectionis educet. *Portabo iram Domini*, quia humano generi iratus est, cuius ego Caput & Redemptor sum: sed & Dominus faciet iudicium meum, vt mortis, inferni, & peccati victor agnoscar. *Educet me in lucem*, clarificabit me per vniuersum orbem, ostendet iustitiam suam, exaltando me ita humiliatum. *Et aspiciet inimica mea, oculi mei videbunt eam, nunc erit in conculcationem.* Sensus est. Inimica Synagoga quæ insultat mihi in Cruce, erit in prædam & conculcationem, ab inimicis subacta & calcata, quasi lutum platearum, & oculi mei videbunt ruinam eius, sanguinem filiorum eius pœnam peccati, quia adimpletur illud: *Venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo.*

Postea loquitur ad Ecclesiam de eius propagatione dicens: *Dies est, vt ædificentur maceriæ tuæ, illa die longè fiet lex*, hoc est, tempus est, ô Ecclesia, reædificationis tuæ, si per infidelitatem Iudæorum partes aliquæ tuæ ceciderunt reparaberis intrante multitudine gentium, & lex illa antiqua, imò & lex gentium de idolis colendis & vna religione, abiicietur, & de omnibus nationibus à mari vsque ad mare, ab Oriente vsque ad occidentem venient ad te, &c.

Quarto, huc referri potest illud: *Oritur sol & occidit & renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem. Oritur Sol*, Ibi significatur ortus Christi *Et occidit*, ibi significatur mors. *Et iterum renascens*, ibi indicatur Resurrectio. *Gyrat per meridiem*, ibi indicatur eius Ascensio & beatificatio, quam adfert electis in illa æterna meridie. *Deinde flectatur ad Aquilonem*, ibi indicatur dies iudicij, quando rigorem suum erga reprobos, qui significantur per Aquilonem, declarabit, & impetu turbinis in infernum deuoluet eos.

Christus rectè comparatur soli ob varias causas.

Primo, quia sol nullum facit passum inutilem ab Oriente vsque ad Occidentem, sed omnia luce illustrat, radiis viuificat, calore fœcundat, ita Christus ab ortu suo vsque ad mortem, nullum passum fecit inutilem, sed modò cæcos illuminat, ægros sanat, modo lucem gratiæ diuersis personis infundit.

Secundo, Sol primo mane purpureo colore suffunditur, paulò post nitidior est, in meridie verò fulgidissimus, & vespere pallidus: ideo quatuor equis quadrigam Solis vehi finxerunt Poëtæ, quorum primus Purpureus esset, secundus Candidus, tertius Accensus, quartus Pallidus terras aspiciens. Sic Christus in primo ortu infantiæ apparet Purpureus in Circumcisione. Postea clarior & nitidior in annis pueritiæ, proficiens gratiâ & sapientia, & in templo disserens cum claritate. Sed & in meridie fulget in Tabor. Vespere vero in occasu, siue morte, pallido est colore.

Tertio, sol cùm occidit, tantum ad tempus nos deserit, alterum interim hemisphærium suo splendore illuminans: paulò post oritur, orbem nostrum implens splendore. Sic Christus disparuit ad tempus in sepulchro, sed visitauit inferiorum hemisphærium, id est, sanctorum Lymbum, renascentem videmus, & immortali gloriæ radiis effulgentem in Resurrectione, & luce tunc suâ dissipat tenebras vacillationis in Apostolis & mulieribus, tenebras quoque errorum & ignorantiæ in toto orbe.

Quarto, in sole repræsentantur quatuor dotes corporis Christi gloriosi. In eius splendore claritas, in eius velocitate agilitas: in eo quod sine alteratione permanet, impassibilitas, in eo quod loca omnia peruadit, & vitrum ipsum penetrat, subtilitas.

PROPOSITIO

PROPOSITIO III.

Osee 6.

C*Hristus tertia die resurrexit.*

Impleta fuit tunc illa Prophetia: *Post duos dies viuificabit nos & in die tertia suscitabit nos*, quia scilicet in ipso resurgente, qui caput nostrum est, vita & resurrectio nostra incoata est.

Impleta quoque fuit figura Ionæ: *Sicut Ionas fuit in ventre Ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita Filius hominis erit in corde terræ.* Quod aliqui intelligunt, quia corpus eius fuit in sepulchro, sed meliùs intelligitur de lymbo, in quo fuit anima. *Cor enim terræ propriè centrum dicitur, in quo est infernus. Sicut cor maris non dicitur eius superficies, sed profunditas. Et cor in medio animalis.* Vnde & Dominus opponit cor terræ ventri piscis, venter autem intimus est in animali. Et Ionas clamat ad Deum, & orat de ventre piscis, corpus autem non orat de sepulchro, sed anima de Lymbo: *Non derelinques animam meam in inferno: Erue à framea Deus animam meam.*

Tres autem dies & noctes intelliguntur per synecdochen, sed tamen est difficultas adhuc de noctibus, quia Christus solâ nocte sabbati & Dominicæ videtur fuisse in sepulchro, ergò non tribus noctibus, ne quidem per partes.

Sed nota hos dies & noctes computari à media nocte in aliam, vti & nos in festis dies computamus: & sic Christus parte diei & noctis Veneris fuit in sepulchro, item nocte & die sabbati, denique parte noctis Dominicæ, & parte diei siue diluculi quando resurrexit: & ita etiam computabant Romani Iudæis imperantes dies & noctes, teste Macrobio.

Sed quæres, cur tertio die & non ante surrexit, aut non longè post? Respondet Diuus Thomas non statim post mortem, sed tertio die resurrexisse, vt vere eum mortuum crederemus: nam hoc temporis spatium ad veram mortem probandam satis esse videbatur, quia inter mortem eius & resurrectionem fere 40 horæ intercesserunt.

Noluit vero vsque ad finem sæculi differre resurrectionem, tùm quia ipse status immortalitatis debebatur ob dignitatem suam, tùm quia sic diuinitatem voluit declarare, & veritatem Resurrectionis confirmare, quia posset obijci corpus non idem, sed aliud resurrexisse, si tamdiu distulisset.

Rationem quoque ternarij affert D. Thomas, quia est numerus perfectus habens principium, medium & finem: & per resurrectionem tertia die factam, significabatur tertium tempus incohari Nam primum fuit ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Et significatur inchoari in Christi resurrectione tertius status sanctorum: nam primus fuit sub figuris legis: secundus sub veritate fidei, tertius erit in æternitate gloriæ, quam Christus inchoat resurgendo.

Fuit verò hæc resurrectio facta in die Dominica. Hinc est quod Matthæus vocat eam primam sabbathi. Vbi per sabbathum intelligi potest tota hebdomada, ita vt prima sabbathi idem sit, quod dies prima hebdomadæ, quæ est Dominica: nam sabbathum erat septimus dies. Potest etiam significare proprium diem sabbathi, & tunc prima sabbathi, id est, prima dies post sabbathum. Hebræi enim à sabbatho tanquam solemniori cæteros dies appellabant, prima sabbathi, secunda sabbathi, tertia sabbathi.

Patet etiam id ex traditione Ecclesiæ, ideò enim hæc dies appellata est Dominica à tempore Apostolorum.

Tract. super 3. precept.

Sic verò appellatur, vt in eo diuinis tantum cultibus seruiamus dantes diei hunc honorem propter spem resurrectionis quam habemus in illo. Et infra dicemus hunc diem solemnem esse, quia in ipso creati sunt Angeli & elementa mundi. In ipso creata prima lux, in ipso manna descendit, in ipso Spiritus S. venit. Vnde & D. Leo: *In hac die mundus sumpsit exordium, in hac per Resurrectionem Christi, & mors interitum, & vita accepit initium.*

Sed quæritur, quâ horâ surrexit? Communior sententia dicit circa auroram Colligitur ex Marco: *Surgens Iesus mane prima Sabbathi apparuit primo Magdalenæ.* Sed non conuincit quia aliqui illud *mane*, iungunt cum verbo *apparuit*, non verò cum voce *surgens*.

Psal 50.

Probari etiam potest ex illo Psal. *Exurge psalterium & cythara, exurgam diluculo.* Vbi Augustinus. *Excitat Christus psalterium suum & cytharam suam, & exurrexit diluculo.* Idem docet Diuus Thomas: *Surrexit*, inquit, *illucescente iam die, significans quod per resurrectionem ad lucem gloriæ inducebat.*

Idem docet Eusebius Emissenus, luctam Iacob in aurora Christo resurgenti accommodans. Et videtur Ecclesia fauere dum canit: *Aurora lucis rutilat, &c.*

Serm. de Resurre.

Multi tamen Sancti Patres dixerunt surrexisse post mediam noctem circa primum galli cantum, vt dicit Euthymius. Et asserunt figuram Sampsonis, qui media nocte non solum exiit, sed etiam portas tulit, vt typus Christi, qui media nocte liber de inferno egressus est, & claustra inferni destruxit. Vnde Athanasius dicit: *Media nocte excitaberis, & hymnis celebrabis Dominum, ea enim hora surrexit à mortuis.* Adde ex Ruperto, quod Christus media nocte natus sit, Resurrectio autem sit secunda Natiuitas, de qua dicitur: *Ego hodie genui te.*

V. Suar. in 3. p.

Media quoque nocte, inquit Rupertus, dicitur venturus ad iudicium, media nocte resurgemus, & clamabit Tuba.

Visum autem mihi est has duas opiniones posse conciliari, si sequamur tertiam illam opinionem, quæ dicit, solem ipso die Resurrectionis præuenisse solitam oriendi legem tribus horis, eo quod tribus horis obscuratus sit in passione. Ita sentit incognitus explicans illud: *Nox sicut dies illuminabitur: Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.*

Psal. 138.

Præuidens, inquit Psaltes, *tempus passionis & resurrectionis, quod scilicet lux diei per tres horas obscuraretur, dicit quod Christus volens satisfacere lumini diei amissa in sua Passione, per tres horas illuminauit noctem sua Resurrectione, ita quod Sol ante tempus secundum cursum naturæ debitum per tres horas resurrexerit.* Ita ille.

Serm. de Paschate.

Hæc est sententia B. Chrysologi: *Sol per tres horas vt Domino compateretur, abscesserat, clarente cum resurgeret Dominus ante tempus occurrit, & qui vt suo commoreretur authori, meridianam mortificauerat claritatem, vt consurgeret authori suo euictis tenebris antelucanus erupit, & qui ante fugerat, nunc ipsum noctem præuenit festinus, vt reddat nox lucis horas, quas transitu Dominica Passionis inuaserat.* Ita ille.

Rabanus in c. 15. Marci.

Idem docet Gregorius Hom. de paschate, & Rabanus.

Si ergo secuti fuerimus, iam conciliantur ex parte duæ illæ opiniones: nam si Sol tribus horis ortus fuerit prius solito, statim aurora fuerit, & inchoarit lucis crepusculum post primum galli cantum, & post mediam noctem, hoc est illa hora qua media siue profunda nox alias adhuc esse solet, Christus dicetur resurrexisse.

Dixit vero D. Hieronymus omnem rescindens disputationem: *Surrexit qua hora voluit, quæ nulli mortalium cognita est.* Ita etiam sensit Dion. Alexand. & Theoph. Marci vltimo.

PROPOSITIO IV.

C*Hristus resurrexit cum omni integritate & perfectione corporis sui.*

Explico, Christus resurgens non solum resumpsit partes corporis Principalis, sed & omnes quæ ad ornatum conferunt, sicut sunt barba, capilli, & similia. Licet enim tortorum crudelitate hinc inde diuulsa hæc fuerint, in Christo tamen resurgente fuerunt: nam si hæc in resurgentibus corporibus sint, multo magis in Christo. Et si verum est de illis. *Capillus de capite eorum non peribit*, multo magis de illo qui est exemplar omnium resurgentium.

Quærunt aliqui, an Christus præputium Circumcisionis resumpserit? Ratio dubitandi est, quia traditio dicit illud reseruari in Basilica Lateranensi, in loco qui dicitur Sancta Sanctorum. Respondeo aliquos cum Gabriele existimare simul manere in terra & in corpore Christi, cum hac tamen distinctione, quod in corpore Christi informetur anima rationali & viuat, in terra verò inanimatum maneat ad deuotionem Fidelium.

Aliam responsionem videre potes apud Suarem.

Quantum ad Sanguinem, cùm ille effusus fuerit in passione diuersis locis, dicendum tamen omnem illum reassumptum, qui necessarius est aut conueniens, ad corporis humani optimam dispositionem Hæc est communis Theologorum.

Quia constitutio corporis non consistit sine sanguine, saltem illo quem vitalem aut arterialem vocant, quem etiam vnitum fuisse diuinitati docent certò Theologi, vnde & vocatur sanguis pretiosus, & pretium magnum.

Syluester in rosa aurea.

Quæritur tamen, an totum sanguinem resumpserit, vt nihil illius maneat in terris? Ratio dubij est, quia Mantuæ, Brugis & alibi traditio est de Christi sanguine ibi aliquid haberi. Et Pius II. in quadam extrauaganti data anno 1461. docuit id non repugnare veritati fidei, vt refert Syluester: qui etiam dicit se vidisse in antro B. Magdalenæ vi-

trum plenum terra rubei & nigri coloris, quod Magdalena iuxta Crucem impleuerat terra quam Christus suo sanguine rigauerat, vt erat traditio. Imò asserebant, inquit, in die Parasceues lecta Passione illum sanguinem ebullire.

Refert quoque Platina Leonem III. Mantuam perrexisse, vt sanguinem Domini videret, miraculis tunc illustrem, eumque approbasse.

Ex his fit probabile, manere paruam quantitatem sanguinis Christi in terra, saltem quoad materiam, quasi sub forma cadaueris sanguinis, qui tamen iam non est vnitus Verbo, quia non est pars humanitatis Christi, nec ampliùs coniungendus corpori eius. sanguis vero effusus in Passione mansit vnitus Verbo, tanquam habens adhuc ordinem ad humanitatem Christi, cui erat reiungendus.

Sed dices, quod semel assumpsit, nunquam dimisit, iuxta axioma Theol. ex Damasceno.

Item ille sanguis adoratur, ergo est vnitus Verbo. Respondeo ad prius, axioma illud intelligi de partibus principalibus, aut ad veritatem corporis & integritatem pertinentibus. Ad posterius: si ille sanguis adoretur, id fit propter præcedentem ad Verbum.

Interim multi putant non mansisse quicquam veri sanguinis in terris, & illum qui seruatur diuersis locis, solum manasse ex imagine saluatoris à Iudæis icta. Quæ sententia est D. Thomæ ex Athanasio.

Lib. de Passione ima. D. 17

Iuxta hanc opinionem, ille sanguis qui alicubi ostenditur adhæsisse spinis, clauis, lancea, sudario, non est sanguis quoad substantiam, sed solum color de sanguine relictus. Idem dic de rubea terra Magdalenæ.

Hæc sententia inde etiam probabilitatem habet, quod non videatur conueniens sanguinem vnitum Diuinitati, dimitti: & quod totus sanguis quem habuit ab horto vsque ad vulnus lanceæ, videatur conueniens temperamento Corpus Christi; & cum fuerit pretium redemptionis, decuit perpetuo in corpore Christi seruari.

Deniq; in Cœna Christus consecrauit totum illum sanguinem, quem tunc habuit in corpore, ergo eundem nos consecramus. Et sic idem etiam seruatur in corpore eius glorioso.

Notandum porrò hîc, licet corpus integrum resumpsesserit, mansisse tamen foramina vulnerum in pedibus, manibus, ac latere, ita vt Thomas in ea miserit digitos, & manum in latus. Non ergo Christus ea impleuit carne gloriosa speciem clauorum habente, qualia fuerunt stigmata Sancti Francisci, sed plane aperta seruauit vnde speciale miraculum fuit, quod hæc foramina non impedirent, quominus nerui & arteriæ optimè essent dispositæ ad omnes actiones & motus vitales.

Suar. in art. 4. 3. p. q. 44.

Hæc itaque vulnera in Christi corpore non deformitatem, sed decorem pariebant, velut quinque gemmæ rutilantes in veste humanitatis Christi, quæ etiam lætificant Angelos, & Beatos in Cœlesti Paradiso: suntque velut fontes irrigantes Paradisum Dei, hoc est Ecclesiam, siue Militantem siue Triumphantem.

Apoc 5.

Propter hæc vulnera, quæ sunt signa mortis eius, vidisse dicit Ioannes, *Agnum in medio Seniorum stantem tanquam occisum*, nimirum quia licet Christus sit viuens in sæcula sæculorum, stat tamen etiam in cœlo tanquam occisus ob cicatrices & mortis signa quæ adhuc nunc retinet, ita vt dicere, se vidisse agnum tanquam occisum, non aliud sit quam vidisse Christum mortis suæ signa retinentem.

DE CICATRICIBVS CHRISTI resurgentis.

QVæritur vero, cur Christus illa vulnera seruarit?

Primo, vt essent signa veritatis corporis, & Resurrectionis: non enim ea impotentia, quasi non potuerit perfectissimè corpus sanare, qui potuit suscitare, quique tulit costam de Adam, & carnem posuit pro ea supplere: *Sed ad dubitantium corda sananda, vulnerum sunt seruata vestigia.*

Secundò, in signum victoriæ, ideò enim in cælo seruat, vt perpetuam victoriæ suæ triumphum circumferat. Hinc etiam per illa signa, victoria aliquando Principibus Christianis contra fidei hostes cessit.

Anno 1112. Thom. Bozius de signis Eccl. l. 17. c. 7.

Alphonsus Portugalliæ Rex, commissurus prælium aduersus quinque Saracenorum Reges, cùm trepido esset animo, confirmatus est a Christo in somnis, iussusque in aciem descendere, & vexillũ erigere, in quo quinque ipsius vulnere depicta forent: fecit Alphonsus, & nobilem victoriam portauit. Exinde Regibus Portugalliæ insignia fuerunt quinque plagis Christi ornatum vexillum.

Quotidie quoque spiritualis victoria nobis per illa contra hostes animæ datur. sunt enim quinque lapides electi, quibus hostem prosternimus, ita vt in omni tentatione quisquis ad hæc victoriæ signa recursum habuerit, tutus sit.

Aug. 22. de ciuit.

Similiter dicit August. *manent in Martyribus cicatrices, quibus agnoscatur quod martyrq passi sint, & quomodo victores extiterint*

D. Th. 3. p.

Nec erit deformitas, siue in illis, siue in Christo, sed dignitas fulgorque cicatricum: sicut vestis serica incisuris distincta magis fulget, sic Christi vulnera in humanitatis veste decorem ei addont, & interiorem pulchritudinem manifestant.

Tertio, seruauit ad maiorem nostri fiduciam, vt sciamus quod pro nobis ea Patri exhibeat, vt appareant vultui Patris pro nobis. Hinc Cyprianus dicit: *Seruatæ in corpore plagæ semper salutis humanæ exigunt pretium, & obedientiæ donatiuum. Vtque efficaciter interpellant, quasi tot ora aperta veniam & misericordiam inclamantia: vnde & amorem nostrum excitant, dum inclamant illud. In manibus meis descripsi te.*

V. Bern in Cant. ser. 61.

Quarto, vt ibi animæ pœnitentes refugium habeant, & misericordiæ mel & dilectionis dulcedinem sugant. *Ego enim, inquit Bern. quicquid mihi deest, vsurpo mihi ex Vulneribus Domini mei Iesu Christi. Foderunt, inquit, manus & latus eius, & per has rimas licet mihi mel sugere de petrâ, nempe tot canales sunt, vnde gratia fluit, ita vt liceat ibi sugere, & haurire aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.*

Legimus de B. Lutgarde, quod cum corpore & ætate tenerrima foret, nocte quadam circa Matutinas sudor eam vehemens inuasit, & cum obesse putaret vt fortior postea ab obsequia diuina redderetur. Ecce vox ad eam. *Quid taces? surge, oportet vt pœnitentiam nunc agas pro peccatoribus qui in sordibus iacent.* Illa exterrita, inchoato iam officio festinat ad Ecclesiam, & in ipso ostio reperit obuium Christum Cruci affixum & cruentatum, qui brachium è Cruce deponens & eam amplexans, os eius vulneri lateris applicuit, vnde tantam hausit suauitatem, vt ex tunc in Dei obsequio fortior & alacrior foret. Retulerunt qui id sciuerunt, ea reuelante, ex eo tempore saliuam eius mellis dulcedinem superasse. Nec mirum; cum cor illius & diuinitatis Christi mel, & humanitatis lac intus exsuxerat. Sic quando aliqua afflictione premebatur cordis aut corporis, stabat coram Crucifixo in contemplatione, ad eumque rapiebatur in spiritu, & lateri os ad mouens tantam sugebat suauitatem, vt nulla re posset affligi. Ideo & martyres ibi habitabant, & vires ad tolerandum aduersa quælibet desumebant

V. Bern. ser. 61. in Cant. Fusè hac de re.

Quantum vero ad peccatricem animam ibi habet refugium. Si pungitur conscientiæ spinis vt Herinacius, fugit ad hanc petram apertam. Si tentationibus premitur, ibi habet quinque loca refugij, illuc euolat vt columba gemens. Ibi ergo debet reponere cor apud cor Christi, si priùs superbum fuerit, fiet humile, si terrenum, amabit cœlestia, si sordidum, fiet castum, si vindicatiuum fiet mite, si tepidum & languidum, participabit de flamma, si obstinatum & durum, fiet molle: inde enim omnes pios affectus poterit elicere, & peruersas inclinationes igne amoris inde egrediente, velut paleas poterit absumere.

Exemp.

Mirabile est quod de B. Catharina Senensi legimus. Quodam die vehementi amore Sponsi saucia instanter petiit, vt à se cor suum & propriam voluntatem radicitus euelleret, quod in omnibus rebus, sine te giuersatione ei obsequeretur. visus est sic oranti venire Christus, & latus sinistrum virginis aperire, & ablato corde recedere. Eius Confessarius id parui faciebat, parumque sanæ mentis esse credebat. At illi quadam die ex Oratorio exire volenti, cum multa luce Christus apparuit, in manu ferens cor quoddam rubicundum, & accedens in sinistrum latus Virginis imposuit, dicens: *En Filia, habes pro tuo cor meum*, clausoque latere recessit. Et ne putaretur phantasma, mansit cicatrix, quam sæpe Religiosæ eius sodales viderunt. Quid autem ex hac stupenda cordis mutatione consecutum fuerit, facilè est conijcere. Nec enim Sponsus tam diu voluit cor eius retinere, nisi vt ardenti amore, & gratiarum affluentia repleret. Testis est ardor, quem in corde sentiebat, ita vt diceret tantam in anima puritatis & humilitatis renouationem se sentire, ad ætatem quatuor vel quinque annorum se redisse putaret.

Postremo, seruauit vulnera Christus, vt per ea impietatem Iudæorum & Christianorum, qui tantam gratiam neglexerant, in die Iudicij, arguat, & reprobos confundat; quasi dicens: *Ecce hominem, quem crucifixistis, videtis Vulnera quæ infixistis? Agnoscitis latus quod pupugistis? Per vos*

&

& propter vos apertum est, nec intrare voluistis. Ita Augustinus.

Aug. l. 2. de fig. V. intra de Iudic. c. 10.

Hoc significare videtur etiam Zacharias, dum dicit Christum tunc interrogandum: *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum?* Et respondebit, *his plagatus sum in domo eorum qui diligebant me.* Et tunc adimplebitur in quod dicit idem: *videbunt in quem transfixerunt, & plangent terra familiæ, & familiæ seorsum: Familiæ domus Dauid seorsum, & mulieres eorum seorsum: Familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: Familiæ domus Leui seorsum, &c.* Cum enim non acciderit hoc in Passione Domini, videtur Propheta describere planctum, qui fiet in die iudicij, quando videbunt eum quem confixerunt cum confusione: in quo non tantum etiam ipsi Christiani cuiuslibet conditionis: Per domum Dauid Principes & Reges: Per domum Nathan Nobiles: Per domum Leui Sacerdotes: Per domum Semei Legis Doctores; quia ea illa familia erant multi scribæ & Pharisæi: vide Riberam.

LECTIO XXV.

De fructu Resurrectionis.

1. *Docet quomodo cœlum & terram lætificauit.*
2. *Quomodo fidem & spem nostram confirmauit.*
3. *Quomodo propter iustificationem nostram resurrexit.*

PROPOSITIO I.

Christus resurgens cælum & terram & omnes creaturas lætitia afficit.

In morte Christi communis fuit dolor, ita, vt cœlum lugubri veste amictum videretur, Sole & Luna lucem subtrahentibus, petris se findentibus: adeò vt deficiente Domino, omnia deficere viderentur, & diem suum finire cuperent, inquit Leo, sed illo surgente, communia fuit cœlo & terræ lætitia. *In Resurrectione tua Christe, Cæli & terra lætentur*, canit Ecclesia.

Primò, ergo lætitia fuit Angelis: qui in candidis vestibus apparent Resurrectionis primi præcones, gaudent iam adimpletam Resurrectionem, sicque ruinas suas instaurandas.

Secundò, lætitia fuit Patribus, qui illuminantur in vmbra mortis, diuinæ essentiæ visione, & educuntur de lacu & carcere.

Tertiò, lætitia Apostolis, qui summè tristes erant ob mortem Magistri & Saluatoris, ob quem omnia reliquerant, & in quem omnem spem iactarant.

Quartò, lætitia summa Virgini, quia sicut nemo dolorem quem habuit ob filium suum explicare potest, ita nec gaudium quod nunc recepit, Christus fuerat ei *Benoni* in cruce, hoc est, *filius doloris*, nunc ei est *Beniamin* in Resurrectione, hoc est, *filius dextræ & lætitiæ*.

D. Maximus serm. de Pasch.

Quintò, lætitia fuit ipsis elementis, ita vt diceret B. Maximus: *In Resurrectione Christi omnia elementa gloriantur, nam & solem ipsum arbitror, in hac clariorem solitum fuisse.* De illo dixi supra, iuxta aliquos præuenisse horam solitam ortus sui. Hinc & iam Ecclesia in illo Paschali præconio *salue festa dies*, dicit totum mundum in hac Resurrectione Christo velut applaudere & gratulari.

De hac die ergo verum est: *Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea*, Omnes dies fecit, sed hanc specialiter, quia excellentissimum opus in ea perfecit, ideò dies Domini dicitur, & per singula dominicas recolitur. Alij dies solemnes sunt & læti, sed semper aliquid triste mixtum habent.

1. Lætus dies Natiuitatis, sed tamen ibi vagit infans, &c.
2. Lætus dies Circumcisionis ob nomen Iesu, sed ibi sanguis funditur.
3. Lætus dies Epiphaniæ, sed myrrha mortem significans offertur.
4. Læta Transfiguratio, sed tamen sermo ibi de excessu, hoc est, de morte.
5. Hic dies totus lætus est, dies salutis, redemptionis, reparationis, glorificationis nostræ, quæ in capite initium sumpsit. vnde Ecclesia lætitiâ tum perfusa inclamat.

Exultemus & lætemur in ea.

Exultemus non in flore vanitatis, sed in spe æternitatis.
Exultemus non prophanè, sed sanctis gaudiis.
Exultemus non terrena, sed Angelica lætitia.

Multi in hac die gaudent vanitate vestium: gaudent quia ieiunia transierunt, luctus: gaudent quia nunc licitæ erunt recreationes, lusus, tripudia, comessationes.

An putas hoc esse gaudium ad quod inuitat Ecclesia? Absit. De similibus enim gaudet & ipse Sathan, quod his diebus festiuis maiores occasiones habeat animas capiendi, iterumque prioribus peccatis ea religandi. Gaudium ergo nostrum, debet esse in Spiritu sancto *Gratias agentes Deo qui nos regenerauit in spem viuam, per Resurrectionem Iesu Christi in hæreditatem incorruptibilem, &c.* Gaudium nostrum debet esse cum Psalte, *Benedic anima mea Domino, qui coronat te in misericordia & miserationibus*: iam quidem in spe, postea in re. Hinc erit festum celebrare, *non in fermento veteri, sed in azimis sinceritatis*. Hoc est, in conscientiæ puritate.

D. Petr. ep. 1. c. 1.

Gaudium à nobis exposcit Ecclesia toto tempore Paschali repetens, *Alleluya*, vocem illam triumphantem, ex Dauide desumptam, qui pluribus Psalmis hunc titulum inscribit. Vnde in Psalmo 17. qui de resurrectione loquitur titulus est *Alleluya, Alleluya*. Et toto tempore Paschali repræsentat Ecclesia tempus Æternitatis, in quo perennis erit laus, perenne resonabit *Alleluya*. Est ergo cæleste beatorum canticum & iubilus quem audiuit Ioannes è Cœlo omnes sanctos resonantem, iden ergò iubilando toties ab Ecclesia repetitur.

Exemplum.

Refert Franciscus Aluarez in Toretana Ditione Cœnobium esse Religiosorum, nuncupatum *Alleluya*, ab hoc euentu Asceta siue Cœnobita vixerat in vicinia, vigiliis, ieiuniis & orationibus assiduis vacans, & is à beatis audierat sæpè ingeminari, *Alleluya*, suauissimo cantu, eaque voce relata ad Præfectum Monasterij extitit illi author Monasterij tunc inchoati hoc nomine appellandi. Olim quoque Hieronymo Virgines & Monachi hac voce *Alleluya*, noctu ad preces & laudes Dei vocabantur in templum. Hæc vox etiam cœlitus aspirata, animauit olim Christi Athletas ad martyria & tormenta cum gaudio sustinenda.

In vita Mariæ Ogniac.

Habemus de B. Maria Ogniaca, cum appropinquasset dies mortis eius, fuisserque quinquaginta duobus diebus sine cibo, nocte præcedente mortem suauissima voce cœpisse cantare *Alleluya*, totamque illam noctem in quondam iubilo & exultatione peregisse. Sequenti die apparuit ei Sathan intentans multas insidias, & ita vexans eam vt ipsa videretur aliquantùm trepidare, vnde præsentium auxilium implorabat. Sed tamen firmam spem in Christum conuertens, muniensque se signo Crucis, omnes has tenebras, & diaboli conatus dispulit, & iterum repetens vocem hanc victoriæ, *Alleluya*, omnia deinceps spiritumque suauiter in manus Dei tradidit, Ita Iacobus de Vitriaco.

Exemplum.

Habemus, & de S. Germano Altissiodorensi, quod cum Angliam ab hæresi Pelagiana purgasset, etiam à tumultibus bellorum contra Saxones protegere voluisse. Vnde cum Anglorum & Saxonum exercitus iam parati essent sese aggredi, ad Anglos accurrens, & de victoria eos assecurans, iubet omnes milites simul forti & lætabunda voce inclamare, *Alleluya, Alleluya*. Hæcque vna exultationis & salutis in tabernaculis Iustorum, tantam terroris Saxonibus incussit, vt cum mira totius exercitus confusione terga verterint, relictis curribus & tota supellectili, sicut ad vocem Gedeonis & sociorum eius Madianitæ fugati fuerant.

Vox ergo ista, triumphalis vox est, vox victoriæ quam in hac militia vitæ nostræ hostibus cincti, resonare sæpius iuuat non tam oris voce quam cordis, ad Triumphantem illam cœlestem ecclesiam, ad quam vocamur respirando, & calcar nobis adiiciendo.

PROPOSITIO II.

Christi Resurrectione fides & spes nostra confirmata est.

Primò, quidem fides: ideo dicit Iob; *Credo quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, &c.* vbi fidem suam de resurrectione nostra deduxit ex Resurrectione Christi. Vt autem ostendat, quam multum importet fides hæc resurrectionis, longo vtitur prologo, dicēs *Quis mihi tribuat vt scribantur sermones mei? Quis mihi det, vt exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina, vel certe sculpantur in silice?* q. d. Quia quæ dicturus sum, magna sunt & rara, & notatu digna, & quæ ad posterorum instructionem vsque in finem sæculi merito seruari debent: ideo ergo optarem, vt per scripturam manentem conseruarentur, quia vox per se labilis est & perit, Imò optarem, vt non solum in foliis aut chartis, quæ facilè pereunt, scriberentur: sed in benè compacto libro exararentur stylo ferreo & perfecta impressione, vel certe lamina aliqua, aut silice bene sculpe[n]tur, vt scriptura durabilis fieret, nec vetustate, nec igne corrumpi posset.

Vultis ergo scire, quid sit illud adeò graue, adeo dignum memoria? *Scio quod Redemptor meus viuit.* Christi ergo Resurrectio nostram confirmat resurrectionem & exemplo monstrauit Dominus, quod promisit in præmio, vt sicut ipse surrexit, ita sciant omnes fideles se resurrecturos, virtute enim Resurrectionis eius fit nostra resurrectio.

Ioan. 10.

Hinc nota, quod ipse Christus resurrexit virtute propria, nos vero aliena, propterea dicit: *Pono animam meam à me, & iterum habeo potestatem sumendi eam. Soluite templum hoc, & in triduo excitabo illud.* Propterea etiam dicitur surrexisse quasi soporatus à somno, habens potestatem seipsum suscitandi ab insita sibi virtute sicut is qui dormit. Non ergo vt Lazarus, aut adolescens in Naim suscitatus est ? ipsi enim aliena virtute Christus propria: aderat enim diuinitas Corpori in sepulchro, & animæ in limbo, per quam poterat vtrumque reunire: habebat Christus in se radicalem virtutem vitæ, etiam in corpore mortuo, & ideo dicitur quasi flos pullulasse: *& refloruit*, inquit: *caro mea.* Caro eius in Natiuitate floruit, in passione elanguit, in morte decidit, in Resurrectione refloruit. Vere *Nazaræus*, vere floridus, flos pretiosus in horto vbi fuerat sepultus.

Psa. 27.

Sicut ergo plantæ in hyeme venustatem amittunt, floribus & foliis destitutæ quasi mortuæ, sed postea reflorescũt & germinant cum foliis & floribus venustis & odoriferis, quia vitalis adhuc virtus & vitæ principium inerat. Ita Christus tẽpore Passionis velut asperæ hyemis, venustatem deposuit flos elanguens & emortuus, sed ipsum Verbum, radix vitæ manebat: ideo in Resurrectione tanquam nouo vere, fructum immortalitatis & gloriæ protulit. Hanc radicem vitalem non potuerunt Iudæi, abscindere, & ideo non potuerunt hunc florem resurgentem impedire, ita vt manserit verè *Iesus*, verè *Nazarenus*, vere floridus, multos postea flores producturus, lilia virginum, rosas Martyrum, violas Sanctorum. *Flos odorem suum succisus reseruat, & contritus accumulat, nec auulsus amittit. Ita Dominus Iesus in illo patibulo crucis, nec auulsus euanuit, nec contritus emarcuit, sed illa lanceæ punctione succisus speciosior fusi cruoris colore vernauit, mori ipse nescius, & mortuis æterna vitæ munus exhalans*, ita Ambrosius.

Ambr. lib. 2 de Spir. S. c. 5.

Sicut vero proprium Christo est virtute sua resurgere, tanquam ei qui causa fit resurrectionis nostræ, ita proprium ei est primum omnium ad immortalitatem resurrexisse, tanquam qui causa fit immortalitatis nostræ. Hinc in Scriptura vocatur, *Primogenitus ex mortuis, & primitiæ dormientium*, Quod intelligendum est, quia primus resurrexit perfecta resurrectione, quæ fit ad vitam immortalem: nam ante illum Lazarus & alij resurrexerunt, sed cum necessitate iterum moriendi, ipse vero ita resurrexit, vt morte oppressa mori amplius non posset, *Mors illi vltra non dominabitur.*

Sed dices: Multa corpora Sanctorum surrexerunt in Passione ante Christum? Resp. Licet hoc narretur inter signa in Passione facta, hoc tamen fit per anticipationem, quia scilicet virtute morientis Christi factum id est. Vnde non est intelligendum, quod illi ante Christum resurrexerint, quia additur, quod post resurrectionem, *Exierunt de monumento, & venerunt in sanctam Ciuitatem.* Cum ergo illi non resurrexerint nisi vt testes Resurrectionis Christi, & Redemptionis per ipsum factæ, ac liberationis animarum à dæmonis & mortis potestate, non oportuit eos ante Christum resurgere. An vero illi ad immortalem gloriam resurrexerint, an iterum morituri, latè disputant Doctores.

Communior opinio est affirmatiua, quia non videretur sufficienter probari Christi resurrectio ad immortalitatem, si illi iterum in cinerem mortis redigerentur. Christus ergo resurgens videtur eos immortalitate etiam corporis vestitos secum vexisse ad triũphum, traditurus illos Deo Patri velut primitias Regni quod suo sanguine conquisierat.

Ber. ser. 58. in Cant.

Hinc Bernardus, *Flores apparuerunt in terra nostra: Quæris quando? Quando putas, nisi cum refloruit caro Christi in Resurrectione hic primus & maximus flos qui apparuit, nam Primitiæ dormientium Christus, flos campi, lilium conuallium à Nazareth, quod interpretatur flos. Is ergo flos apparuit primus, sed non solus, nam & multa corpora Sanctorum surrexerunt; quæ velut quidam lucidissimi flores simul apparuerunt in terra nostra, venerunt enim in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis.* Ita ille.

Resurgent etiam & repullulabunt corpora aliorum sanctorum, sed in die à Christo decreto, eruntque tanquam flores lucidi iterum germinantes ad rorem illum gratiæ & vitæ, quo tunc viuificabit eos Christus. Ideo dicitur eis apud Isaiam *Expergiscimini & laudate qui habitatis in puluere, quia ros lucis, ros tuus.* q. d. Sicut ros antelucanus &

Psal. 26.

lucis prænuncius fœcundat plantas & flores: eisque lucem & vitam adfert: ita ros tuus diuinus, ô Christe, & gratia tua viuifica, & halitus vitalis quem per iussionem & verbum tuum inspirabis electorum corporibus, lucem & vitam eis afferet, eamque priori illustriorem, quia gloriosam

Secundo, per resurrectionem Christi spes nostra erigitur quia caput nostrum resurrexit, data est spes membris ad eandem immortalitatem, & gloriam resurgendi, imò in ipso Christo iam initium resurrectionis fuit.

Sicut enim, moriente Adam, facti sumus & nos mortui: ita surgente saluatore, consurgere oportuit ipsum Adam & omnes ex Adamo oriundos vt verificetur illud Pauli, *sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur*, Propterea dixit Oseas, *Viuificabit nos post duos dies, in tertio die suscitabit nos*, quia die tertio resurgens omne hominum secum suscitat genus, inquit Hieron. *Et propterea etiam Paulus non dicit nos suscitandos, sed iam resuscitatos cum Christo, Conresuscitauit, inquit, & consedere fecit nos in cælestibus cum Christo.* Quia tam certa est spes resurrectionis nostræ, ipso resurgente, vt possimus dicere nos iam cum ipso resuscitatos, & quia sumus membra corporis eius, ipso resurgente, quodammodo resurgimus.

1. Cor 15.

Ephes 2.

Licet vero realis corporum nostrorum resuscitatio non sit futura nisi in fine mundi, tamen post modicum & post momentum fieri significatur. Vnde dicit Dominus ad martyres suos & pro nomine suo interfectos, & simul ad omnes electos: *Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia super te, abscõde te modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.* q. d. Ite ad modicum ô Sancti ad sepulchra vestra, ibi quiescite breui suscitandi, mors enim sanctis instar suauis somni vnius noctis est respectu resurrectionis & æternitatis: Cubile est sepulchrum vnde vocamus illa Cæmeteria, siue dormitoria. Sic animæ Martyrum iubentur ad tempus sub altari quiescere. In his ergo sepulchris quasi in cubilibus quiescunt, dum animæ in gloria sunt, iuxta illud: *Exultabunt sancti in gloria: lætabuntur in cubilibus suis.* Quem versum cum sanctus Euergistus Episcopus Coloniensis Thebæorum Martyrum Ecclesiam oraturus ingrediens inchoasset, dicens illam priorem partem: *Exultabunt sancti in gloria* Martyres responderunt: *Lætabuntur in cubilibus suis.* Et de puluere eorum caput spargens à grauissimo capitis dolore est ibi liberatus. Sepulchra ergo cubilia sunt, & cubilia de quibus Isaias dicitur: *Intra in cubicula tua, & claude ostia tua super te*, hoc est oculos & sensus claude, quasi ad tempus quiescens; *Donec*, inquit Propheta, *transeat indignatio.* Tum illa qua Adæ peccatum & singula nostra communi morte & putrefactione punire vult. Tum quæ impios puniet sub finem mundi per tot plagas resurrectioni præuias. Tandem concludens subdit; *Ecce Dominus egredietur visitans iniquitatem habitatoris terræ, & reuelabit terra sanguinem suum, & non operiet vltra interfectos suos.* q. d. Ecce Dominus egrediens ad iudicandum cum Angelis, & tunc terra reddet omnes Martyres, & omnes mortuos quos gremio suo includit, & reddet sanguinem iustorum quem sorbuit, tunc enim reuelabuntur omnia homicidia, martyria, & peccata, ipsique Tyranni & peccatores punientur à Deo; sancti vero surgent ad beatam immortalitatem.

Isa. 26.

Apoc. 6.

Apoc. 6.

Exemplum.

Vtique hæc est spes reposita in sinu nostro & omnium iustorum. Si *enim in hoc mundo tantum sperantes essemus, miserabiliores essemus omnibus hominibus*, inquit Apost. Christus ergo resurgens, *regenerauit nos in spem viuam hanc*, vt dicit Petrus.

1. Cor. 15.

1. Petr. 1.

PROPOSITIO III.

Christus resurrexit propter iustificationem nostram.

Indicat ergo illa nos debere à vitiis ad virtutem, à morte peccati ad vitam gratiæ, à sepulchro vitiorum & concupiscentiæ animam suscitare. Sicut enim mors Christi efficit & significat, vt moriamur vitæ veteri, ita Resurrectio efficit & significat vt nouitate vitæ ambulemus. Imitanda ergo nobis est Christi Resurrectio tanquam exemplar nostræ resurrectionis spiritualis.

Primo, in hoc imitanda, vt vitiorum sepulchrum deserentes ad vitam gratiæ resurgamus. Propterea tempore Resurrectionis & Paschatis præcipit Ecclesia, vt ad Pænitentiæ & Eucharistiæ sacramentum accedamus, tanquam ad viuificam Christi carnem, quæ in nobis vitam hanc & producere & conseruare potest. Vnde vnicuique tunc nostrum inclamatur illud: *Surge qui dormis & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus*, luce scilicet gratiæ. Vbi alia

Ephes 5.

lectio

Ephes. 5.

lectio habet, *continget Christus*, tactu scilicet illo viuifico corporis & sanguinis sui Deifici. Verum multi vitiis tunc irretiti tenentur, nempe iniustitiâ, odio, libidine, & tamen viuificum illud corpus, in fœtido pectoris sui sepulchro sepelire non verentur, imo velut in conscientiæ suæ horridum infernum dimittere: & sic tantum abest, vt vitam gratiæ recipiant, quin potius mortem morte cumulant, peccatum peccato addentes, ita vt per buccellam sacram Sathanas in eos introeat. Meliusque foret vt ignis infernalis, carbones ardentes deglutirent, quam viuificum illud corpus in tali statu quia *Iudicium sibi manducant & bibunt*. Certe magna pars tepidorum Christianorum in hoc incurrit *Iudicium*, dum Paschale Sacramentum recipit magis ex quadam coactione ob præceptum Ecclesiæ, quam ex reuerentia & præparatione. Hinc est quod sacrosanctum illud mysterium eiusque fructum ab integris populis in pœnam peccati aliquando subtraxerit Deus. Quod spiritu quodam Prophetico de populo Germaniæ prædixisse videtur Virgo sanctissima Hildegardis. Præuidens enim fidei iacturam deplorandam in illis populis sic dicit: *In tantam homines fluctuationem atque errorem præcipites ibunt, vt quinam seu Catholicæ veritatis assertori credere tuto possint atque confidere prorsus sint ignoraturi. Et hoc quidem idcirco diuina permittet Iustitia, quod nos ex multo iam tempore ita negligenter & vitiose viuendo, ipsam fidem moribus & vita impugnamus: ac dignissimum Dei corpus, vna cum aliis Ecclesiæ Sacramentis, tam irreuerenter indigne, impure, infructuose tractare ac suscipere ausi sumus.* Addit illa: *Quæ nunc pace multa gaudere videntur, in maxima tunc vexatione erunt, & Dei verba peruertentur cultusque diuinus pene in obliuionem ibit, & vnus huc alius illuc properabit, nec facile sciri poterit quorsum hæc tandem euasura sint. Interim tamen fidelissimus Deus nidulum aliquem habebit, vbi suos conseruet & protegat.* Hæc illa virgo sanctissima.

Prophetia S. Hildegardis ex Taulero.

Vbi nota mortuam esse anno Domini 1180. sed hæc tempora infœlicissima præuidebat, Variasque Germaniæ sectas in tot dissectas, dicitque nidulum aliquem Deum sibi reseruaturum, quia adhuc aliquot loca, sicut Bauaria & alia, fidem Dei seruant, quæ loca propterea, *Nidus Papisticus*, vocantur. Causam autem huius infœlicitatis adiungit inter præcipuas, Corporis Christi in Eucharistico Sacramento indignam tractationem. An non putas eadem causa est cur fructum huius diuini sacramenti Deus subtraxerit, fidemque illius, in Angliæ, Galliæ & Belgij populis? videamus & nos, ne indignos nos reddamus, & auferatur à nobis tam pretiosum pignus, *simulque regnum Dei & detur genti facienti fructum.* Videant qui vix in anno semel communicant, & adhuc indignè.

Secundo, ergo in hoc est imitanda Christi Resurrectio vt verè à sepulchro vitiorum resurgamus, sicut de Christo dicitur, *Surrexit Dominus vere.* Inter res naturales & artificiales, aliæ sunt veræ, aliæ sunt adulterinæ, aut fictæ: est enim verum aurum & adulterinum vera & falsa moneta, veræ & falsæ gemmæ. Ita est vera & ficta conuersio, vera & simulata, siue speciem tantum habens humilitas & Pietas Exigitur ergo à nobis vera animæ resurrectio, vera cordis conuersio, ad imitandum veram Christi è sepulchro resurrectionem, quia in multis Christianis est conuersio quæ foris tantum pœnitentiæ imaginem gerit. Et multi quotannis in Paschate diuina Sacramenta sine perfecta peccati detestatione percipiunt & ad multam ætatem pertingunt delusi falsa imagine Pœnitentiæ. Hi sunt qui tantum superficialiter aut perfunctoriè quæ perfecta sunt perficiunt, nec ex toto corde resurgunt. Et sicuti ille illusor, qui Ioui dimidium ex omni re à se inuenta promiserat, cum nuces inuenisset, obtulit testas: sic illi exteriora quædam offerunt cor vero & nucleum sine spiritum deuotionis Deo non offerunt, Hi etiam tantum apparentem habent resurrectionem, qui non dissoluunt perfectè fascias & vincula mortis siue peccati, non omnes occasiones disrumpunt & pericula peccatorum v. g. consortium prauum, ludum aleæ, potationes & comessationes, mulierum periculosas conuersationes, Concubinæ cohabitationem, negotiationem cui multum periculum fraudis & iuramentorum. Hoc est partim tantum aut apparenter resurgere, quia est partem affectus peccato relinquere: imo vero est in sepulchro manere, nec Christi Resurrectionem imitari.

Tertio, imitanda est Resurrectio Domini in hoc quod dicit Apostolus: *Christus resurgens iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur.* Qui itaque ad vitam gratiæ resurrexit verè cum Domino debet & in illa vita gratiæ perseuerare: & non statim ad eadem peccata, per quæ iterum anima moritur, redire. Qui post sacramenti gratiam statim in eadem recidunt: non perfecte Christi imitantur Resurrectionem, dum mors statim illis dominatur. Amant adhuc sepulchrum & fœtorem eius, & sibi non præcauentes, amant adhuc mortem, pericula peccati & illecebras non fugientes, per quæ mors iterum ad animam ingreditur, aquam vitæ quam hauserunt de fontibus saluatoris, post paucos dies euomunt, peccata iterantes, quam si retinuissent, fuisset illa in eis facta *Fons aquæ salientis in vitam æternam.*

Certe multi in die Resurrectionis resurgunt, sed non cum Domino, sed cum Lazaro, aut adolescente in Naim. Quid ita? Quia illi resurrexerunt iterum morituri, sic isti. At qui in gratia perseuerant, hi cum Domino resurgunt. *Qui consurrexerunt cum Christo, cælestia sapiunt, quæ sursum sunt, quærunt*, stolam gratiæ & puritatis, quam in Resurrectione induti sunt, student illibatam conseruare. Si prioris peccati ad ostium pulset tentatio, respondent cum sponsa: *Exui me tunica mea* (tunica veteris Adam) *Quomodo iterum induar illa? Laui pedes meos, quomodo iterum inquinabo illos?* Quam deplorandi ergo, qui statim vt sus, redeunt ad volutabrum & lutum, vt canes ad vomitum, qui cum tam benigne suscepti fuerint à Domino, stola prima & annulo ornati, ac admissi ad sacrum diuinitatis epulum, nihilominus ornatum hunc Patris reiiciunt, fœdam & porcariam peccati vestem iterum induunt, siliquas, & porcos repetunt? Heu qualis ingratitudo, qualis iniuria tanti Patris!

Exhortatio moralis Pro die Pas.

Attendite hoc animæ vagæ, inconstantes instabiles, quæ ad primum tentationis occursum ad primum lenocinantis voluptatis sensum captiuum statim iterum traditis consensum, ad vitiorum seruitutem, quam deserere proposueratis lubrico vestigio statim recidistis: Deo vestro ingrati, dum gratis in susceptam euomitis, & Deum hospitem euertis.

Plangit vos Bernardus, & iniuriam, quam solemnitati Resurrectionis Christi infertis. Pro dolor! inquit *Resurrectio Saluatoris facta est peccandi tempus, terminus recidendi. Ex hoc nempe comessationes, & ebrietates redeunt, cubilia & impudicitiæ repetuntur, & laxantur concupiscentiæ frena, quasi ad hoc surrexerit Christus, & non magis ob iustificationem nostram. Sic honoratis miseri Christum quem suscepistis, Venienti parastis hospitium, consistuti cum gemitu, & ecce susceptum proditis inimici. Imo extre compellitis priores nequitias admittendo: quasi minus deberetis præsenti quam venturo, & minus reuerentiæ exigeret Resurrectionis tempus, quam passionis: ex sola ergo consuetudine temporis, & simulatione quadam humilitatis vestra processit. Propter hoc, vt ait Apostolus: multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Propter hoc multa in diuersis Regionibus hominum mortalitas, specialiter his diebus.* Ita Bernardus.

Ber. ser. de Resu.

Obsecro & ego vos per ipsam Dei misericordiam, per sacrum Corpus quod suscepistis, & sanguinem eius participes estis, & per ipsam Resurrectionem Domini, cuius consortes esse cupitis, in nouitate vitæ ambulate, puritatem quam in sacramento adepti estis, conseruate, nec maculate vestem quam in sanguine Agni lauistis.

State ergo, & nolite iterum subdi iugo peccati, iugo seruitutis diabolicæ, quod excussistis.

Thesaurum gratiæ, quem tempore Quadragesimæ vltimis istis diebus collegistis, & thesaurum bonorũ operum, nolite per peccatorum iterationem disperdere.

Idolum Dagon, idolum peccati, quod coram arca cecidit in tempore interiori animæ vestræ, iterum erigite.

Puluerea sodomæ à vento gratiæ dispersos ne recolligite.

Denique, nolite contra Præceptum Domini muros Iericho reædificare, hoc est Ciuitatem diaboli, peccata peccatis addendo, ne iterum in vobis erigite: scientes quia maledictus qui reædificat muros Iericho. Sed operum lapides pretiosos fundamento pretioso, quod est in vobis Christus Iesus superædificate, vt crescat ædificium vsque in diem Christi Iesu in quo Resurrectionis eius participes eritis & gloriæ.

LECTIO XXVI.

De Apparitionibus Christi resurgentis.

DE PRIMA APPARITIONE.

Prima apparitio fuit facta Virgini Matri.

Prima, quia hoc poscebat dignitas, & merita tantæ matris

secunda conueniens erat, vt prima esset consors consolationis, quæ consors fuerat & dolorum crucis.

Nine Christus appatens Virgini, dicere poterat illud: *Vadam ad montem myrrhæ, ad collem thuris.* virgo mons myrrhæ, quia amaritudine repleta erat; ipsa quoque collis thuris, quia in oratione cor suum effundebat. Forte illis verbis vtebantur: *Exurge gloria mea, exurge psalterium & cythara* vt meditantur aliqui Sancti Patres. Cum Sampson in ore Leonis inuenisset fauum mellis primo matri partem dedit. Christus in ore Leonis infernalis, quem in cruce extensis manibus interemerat, fauum mellis abstraxit, plebem illam suam e faucibus diaboli eripuit, illa enim facta est ei suauis vt mel. Huius ergo lætitiæ Matrem primo fecit conscíam, *apparens ei non ad confirmationem dubij, sed ad consolationem gaudij*, inquit Bernardus: illa quæ plus omnibus meruit, quia in fide non defecit, de qua dicitur in persona mulieris fortis: *Non extinguetur in nocte lucerna eius*; quia immobile fuit in ipsa fidei lumen, cuius nunc primum præmium est, visio Christi resurgentis. Viderat enim *Filium dolorum*, nunc contemplatur à Patre vocatum *Filium dexteræ & gaudij*. Quis potest eius gaudium explicare, quæ tanto ferucbat amore & desiderio videndi Filium, & cum ipso totum mundum resuscitatum.

Si tantopere admiratur Iacob, cum audit Ioseph viuere & dominari Ægypto, vt quasi euigilans de somno diceret *sufficit mihi videbo filium meum & letus moriar*: quantum gaudium concepit cor virginis, cum videt Filium viuere, & toti orbi dominari, & in tanto splendore resurgere? Cor eius vnitum cordi filij per specialissimum amorem plurimum doloris circa crucem sustinuerat: Dicit enim Bonauentura, quod dolores omnes per corpus christi diffusi in corde Virginis quodammodo fuêre vniti, adeò vt cor eius posset dici crucifixum, spinis coronatum, clauis perfossum lanceâ transfixum. Nunc ergo nunciante filio suam Resurrectionem, & in splendore ei apparente, quàm lætum fuit cor eius? quanto iubilationis sensu exultauit in hac die quam fecit Dominus? Vere poterat dicere cum Sponsa: *Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est.* In significationem huius primæ apparitionis, in Romana Ecclesia Pontifex in die Paschæ ad S. Mariam Maiorem primam facit stationem. Et tota Ecclesia in significationem gaudij eius ei hoc tempore decantat, *Regina Cæli lætare, Alleluya.* quem Hymnum ab Angelis vsurpatum doctus fuit D. Gregorius. Cum in grauissima peste Romæ, B. Virginis imaginem (quæ asseritur à Luca depicta) solemni cum processione per vrbem circumferret, Angeli auditi sunt è cælo canete, *Regina cæli lætare, &c.* Cui cum Clero adiunxit Gregorius: *Ora pro nobis Deum Alleluya*, luesque sedata est, & aeris serenitas refulsit. Vnde & visus est Angelus super Castrum (quod ex tunc vocatur S. Angeli) gladium euaginatum & cruentum recondere.

Sed dices: Marcus dicit primo apparuisse Magdalenæ, Respondeo illum loqui de illis, de quibus poterat dubitari, & de illis, qui de resurrectione dubitabant, & propterea ad monumentum iuerat, Secundo respondet Rupertus christum primo elegisse Magdalenam, vt testem Resurrectionis, Mater autem secundum leges non numeratur inter testes.

DE SECVNDA APPARITIONE.

Secunda Apparitio facta est Magdalenæ, illam quæ maximo deflagrabat amore, dignatus est Dominus suâ ostensione. de qua sic dicit D. Gregorius: *Pensandum huius mulieris mentem quanta vis amoris accenderat, quæ discipulis recedentibus non recedebat, Flebat inquirendo, & amoris igne accensa eius quem amabat ardebat desiderio: vnde contigit vt eum sola videret quæ remansit ad quærendum, quia nimirum virtus boni operis perseuerantia est.* (illegible portion) Ita ille. Si ergo interroges quid ploras Magdalena? Respondere tibi poterit: *Idcirco ego plorans & oculus meus deducens aquas, quia longè factus est à me Consolator conuertens animam meam.* Meruerunt ergo lachrymæ eius hanc prætiosum in Christi Resurrectione, vnde nota quatuor genera lachrymarum Magdalenam fudisse, & semper aliquid speciale meruisse.

Primo, fudit lachrymas compunctionis ad pedes Domini, & meruit peccatorum remissionem.

Secundo, fudit lachrymas compassionis super Lazarum fratrem, & meruit eius resurrectionem, vt enim vidit Mariam plorantem dixit, *Vbi posuistis eum?*

Tertio, fudit lachrymas doloris sequens christum ad crucem, & meruit amplam participationem meritorum Crucis & sanguinis eius.

Quarto, fudit lachrymas amoris ad Christi sepulchrum, & meruit prima Christi resurgentis visionem.

Tu quoque si vis impetrare peccatorum remissionem, funde lachrymas compunctionis: si conuersionem animarum, funde lachrymas compassionis, si visitationes & consolationes diuinas, funde lachrymas deuotionis: si hæres esse cupis Crucifixi, funde cum ipso lachrymas doloris.

Nota quoque quod cum vidisset Maria Dominum voluit apprehendere pedes eius ad deosculandum: sed Responsum est ei: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem.* Huius Scripturæ hic sensus est, noli in contactu meo morari, aut in osculis pedum meorum, poteris enim id postea: quia adhuc conuersabor io terris, & necdum ascendi, siue ascendo, aut descendo. Propera ergo ad alias mulieres & Apostolos, & dic illis me resurrexisse, breui ascensurum; sed tamen antea me ab eis videndum.

Secundo moraliter Epiphanius dicit Christum ob exemplum purissimæ castitatis non permisisse à Maria sola se tangi, paulo post in præsentia mulierum id permisit.

Tertio Rupertus dicit, hic Mariam gessisse personam Ecclesiæ ex Gentibus congregandæ, quæ non contactu corporali vti Iudæi, sed spirituali potest ascensum Christi ad Christum erat peruentura, hoc est per ipsam fidem.

Illud interim hic non est præterëundum, quod Maria libenter ad pedes Domini, & in eius osculis immoratur, quia scilicet omne solatium ibi inuenerat, & quidquid optari poterat.

1. Inuenit ad pedes Domini gratiam & remissionem, in domo Pharisæi.

2. Inuenit ad pedes Domini omnem cœlestem dulcedinem Marthâ ministrante,

3. Ad pedes Domini stetit iuxta Crucem, vt posset gloriari se dolorum eius esse consortem.

4. Totam vitam suam Postea peregit ad pedes Domini in, antro suo,

5. Nunc ad pedes resurgentis cupit immorari & osculis & lachrymis iterum rigare, sed noluit Dominus ob dictas rationes, & ideo manu frontem eius sic tetigit, vt vestigia digitorum eius remanserint. Vnde refert Syluester, anno millesimo quadragesimo nonagesimo septimo, deuotionis gratia antrum in quo pœnituit Magdalena, & sacras Reliquias apud S. Maximinum visitaui, & ostensum est mihi pluries sacrum eius caput grande valde, & totum vndique vsque ad os denudatum, excepta ea parte frontis, quam Saluator tetigit: ibi enim pellis: ad instar Æthyopissæ seu cadaueris antiqui clarè apparet, & in pelle duæ fossæ duarum extremitatum digitorum, quarum altera est multo euidentior & profundior altera, & sub pelle caro ad albedinem declinans, Ita ille.

DE TERTIA APPARITIONE

Apparitio tertia facta est mulieribus cum Magdalena.

Affecuta est illa alias mulieres dubiar & fluctuanter, & ibi iterum cum illis Christum videt, tangit, adorat, hoc ergo meruerunt illæ mulieres amore & diligentia sua, defideroque obsequendi Christo, dum aromata præparant, dum summo diluculo surgunt ad quærendum Dominum.

Tu quoque consurge diluculo, in principio vigiliarum effunde cor tuum, & inuenies Dominum: *Qui mane*, inquit *vigilant ad me, inuenient me, & qui me inuenerint, inuenient vitam, & haurient salutem.* Mane quoque vigilant, qui in initio Adolescentiæ, in ætatis flore, vigilantes viam sapientiæ & salutis quærunt, & à passionibus ætatis illius lubricæ liberantur, merito ipsis Domini eis per auxilium gratiæ apparentis, & deducentis eos in viam rectam.

Porro de his mulieribus ad vngendum venientibus, dicit Bernardus, cum vnctione spirituali eas reuersas esse: *Reuersa vnctæ remeant, quæ vnctura venerant. Quidni vnctæ tam læta nuncio noua & adoissera Resurrectionis? Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona Missæ ab Angelo, apud faciunt Euangelistæ, factæque Apostola Apostolorum, dum festinant ad annunciandum manè misericordiam Domini, dicunt, in odorem vnguentorum tuorum currimus.* Ita Bernardus.

Aduertendum hic Mariam ter voluisse vngere Dominum, semel pedes, semel caput, nunc veniebat ad vngendum corpus.

Primo, qui cupit eam imitari, præparet vnguentum compunctionis.

Marginalia: Cant. 4. Ita docent SS. Patres. — Figura. — Syneon 1. e. de regno Ital. Cani li. 4 mar. — Ioan. 20. Marc. vlt. — Ioannes 1. p. 4. art. 10. dub. 5. Suarez & alij — Epiph. hæres. 26 — Rupert. 1. 4 in Ioan. vide & Gryff. lect. 75. — Syluester in rosa aurea. — Bern. ser. de Pasch.

punctionis, ad vngendum pedes eius, quod componitur ex recordatione peccatorum.

Secundò, præparet vnguentum pietatis, ad vngendum caput eius, quod est diuinitas, & hoc componitur ex recordatione beneficiorum eius.

Tertiò, præparet & vnguentum compassionis, ad vngendum eius corpus & membra, quæ sunt ipsi fideles, & hoc componitur misericordiæ operibus, qui id fecerit, merebitur quoque vnctionem interiorem ab ipso Christo, qui trahatur in odorem vnguentorum eius.

Cyrill lib 12 in Io. c. 52.

Notant quoque hic Sancti Patres Christum mulieribus apparuisse, vt fœmina quæ primo nuncium mortis ad hominem detulerat, primo etiam vitam resurgentis Christi ad gloriam nunciaret. Hinc Cyrillus: *Fæmina quæ quondam fuit mortis ministra: resurrectionis mysterium primum percepit & nunciat: adeptum est igitur fœmineum genus, & ignominiæ absolutionem, & maledictionis repudium.* Ita ille.

DE QVARTA APPARITIONE.

Apparitio quarta fuit facta Petro.

Ipse primus inter viros resurgentem vidit, quamuis quo loco, & quando id fuerit, Euangelistæ non significent. Ostenditur tamen spelunca propè Ierusalem, in qua peccatum fleuit, & ibi ei Christus apparuisse putatur. Dicit vero Nazianzenus, Virginem iuxta Crucem pro Petro orasse, vnde introducit Christum ei respondentem.

Iubeo nihil te hic anxiam à Virgo Parens
Condono Petro, quicquid est lapsus, tua.
Vel vnius causa.

Fuit verò specialis ratio apparendi Petro, sicut & specialiter Angeli dixerunt mulieribus: *Ite nunciate discipulis & Petro.* Rationem dat Gregorius, quia indignum se iudicauit Apostolato, cùm ter negauit Magistrum, & si Angelos nominatim non exprimeret, venire inter Discipulos non auderet: vocatur ergo ex nomine, ne desperaret ex negatione.

Greg. in hom. pas.

Secundo ratio specialis fuit quia primus confessus fuerat Christum, & ipse erat Ecclesiæ caput à Christo constitutus, ideoque hoc primum mysterium fidei specialiter ei manifestari decuit, vt eius notitia ab eo tanquam capite in cætera membra diffunderetur. Confessio ergo Petri, dignitas Pontificalis, lachrymæ contritionis, humilitas satisfscientia, hanc meruit apparitionem consolatoriam, per quam etiam certior factus est à Christo de peccati sui remissione. Aduerte, licet de hac certus esset, non tamen omisit tota vita illud deflere. Refert Beatus Clemens, *Quotidie ad cantum galli excitatum, lachrymis rigasse genas, adeo vt in facie decurrentium lachrymarum vestigia remanserint: austeramque duxisse totam vitam in ieiunio, non nisi panem & oliuas comedendo, & pro deliciis aliquando herbas & legumina.*

V. Rip. in vita S. Petri.

Attende hæc, ô homo, qui post centena, eaque grauissima peccata, post aridum dolorem & frigidam Confessionem, statim de illis quasi securus agis, nesciens quod scriptura dicit, *De propitiato peccato noli esse sine metu.* Docet te Petrus non statim post Confessionem peccatum velut remissum obliuioni tradere cum securitate: sed sæpiùs illud in amaritudine animæ recogitare & pro illo satisfacere.

DE QVINTA APPARITIONE.

Quinta Apparitio facta est duobus euntibus in Emaus.

His Christus apparet in forma Peregrini vt talem se iis exhiberet exteriùs in specie, qualis erat in eorum mente, & talem foris in oculis corporis, qualis apud eos erat in oculis cordis: In cordibus etiam eorum peregrinus erat à fide.

Sed & verè Peregrinus semper Dominus in hoc mundo Peregrinus in Hierusalem, ipse enim de supernis venit tanquam peregrinus pro nobis triginta tribus annis. Primo venit in Nazareth, postea in Bethleem, deinde septem annis in Ægypto peregrinatus, rediuit in Ierusalem Quadraginta diebus in deserto quoque peregrinatus fuit, & tribus annis per vicos & castella, non habens domum, nec vbi caput reclinaret. vt tandem finiret peregrinationem, ascendit in montem Caluariæ, de illo monte descendit ad tumulum, de tumulo ad lymbum, de lymbo iterum venit in hunc mundum, vbi duobus his discipulis se exhibet peregrinum: vt verum iam sit de illo. *Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ.*

Vtinam non multi sint qui in die Resurrectionis eum adhuc tanquam peregrinum & hospitem apud se suscipiant, & statim post hospitium vnius aut alterius diei, quem in corde susceperant, cum omnibus gratiæ donis, quæ attulerat, per peccatum expellant.

Similes hi Iudæis qui postquam eum cum gaudio & palmis susceperunt, clamantes: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, post quinque dies cum ignominia expulerunt & crucifixerunt. Potiùs ergo suppliciter eum rogare oportet cum his discipulis, *Mane nobiscum Domine*, imò & cogere oportet per supplices preces, vt maneat vsque ad illum diem, quo sol debet nobis tenebrescere, & lux hæc finiri, donec illucescat Iudicus ille æternitatis dies.

Ezech. 34

Porrò aberrabant hi discipuli dubij in fide, dispersi sicut *Oues in die nubis & caliginis, eo quod non esset Pastor*, vt dixit propheta: sed ecce nunc requirit eas, vt ad ouile reducat, vt fidem in eis confirmet, iuxta id quod apud eundem Prophetam promiserat: *Visitabo oues meas, liberabo eas, sicut visitat Pastor gregem in die quando fuerit in medio ouium suarum dissipatarum.* Vt ergo reducat eos ad fidem: primò appropinquans eis iacit in corda eorum internum quemdam radium lucis suæ, quo ardens erat cor eorum dum de illo loquuntur. Deinde increpans eos & arguens tardi cordis, illuminat explicatione scripturarum.

O, inquit *stulti & tardi corde ad credendum!* Verè ipsi tardi corde erant, quibus tam sæpe & iam explicatè proposuerat hoc mysterium, dicens se debere mori, & tertia die resurgere, & afferens exemplum Ionæ item alibi dixerat, *Ecce ascendimus Ierosolymam: & filius hominis tradetur, flagellabitur, occidetur, & tertia die resurget*: Subdit verò scriptura: *Ipsi vero nihil horum intellexerunt.* Quomodo non intellexerunt? An non intelligunt quid sit flagellari, crucifigi, occidi? quid sit resurgere & quidem tertia die? Quid clarius? Sed singula hæc quidem per se satis intelligere poterant. Verùm omnia simul parabolice videntur eis dicta, quia non satis assequuntur, quomodò is, qui vere Filius Dei, & qui tanta opera exhibebat, imo qui ipsa vita erat, crucifigeretur, & moreretur. Et ideo dum mortuum vident, quasi de homine puro & infirmo vacillant, non satis firmè apprehendentes quod qui mortuus fuit ex infirmitate, viuat ex virtute. Ergo ipsi quidem speculatiuè, vt solemus dicere, hæc omnia à Christo dicta aliquantum considerabant: sed practicè hærent & vacillant, nec satis ea intelligunt dum quæ infirmitatis sunt, cum potestate diuinitatis coniungunt. Similes pueris, qui dum legere discunt, characteres fere singulos agnoscunt, sed cùm coniungendi sunt, hærent. Exempli gratia: Nouerunt quid sit D, quid E, quid V, quid S, & tamen nesciunt inde constitui vocem, Deus, ideoque hærent, dum recolligere debent hos characteres. Sic discipuli hærebant nescientes coniungere sublimia diuinitatis facta in Christo, cum humilitate mortis.

Sic & nos tardi sumus corde in multis, quæ nostram concernunt salutem, credimus quidem ea speculatiue loquendo, practice verò quasi non credentes nos exhibemus. Si enim agatur de peccati grauitate, de iudicij seueritate, de morte aut inferno, sumus quasi horum nihil intelligentes, licet credere nos dicamus.

His verò duobus discipulis, postquam amoris flammas in eorum cordibus excitauit, & per Scripturarum oracula mentes eorum illuminauit, apertius se manifestat in fractione panis, dum eum ex charitate velut cogunt suo vti hospitio. Nempe ad demonstrandum hospitalitatis meritum, voluit vt per hanc iam agnoscerent eum, quem loquentem plene non agnouerant, vt docent Sancti Patres. Sicut & per hanc meruerunt aliqui Angelos latentes recipere hospitio, vt dicit Paulus, qui & ideo Deo placuerunt. Sic Abraham, sic Loth, sic & diuus Gregorius meruit ipsum Dominum Angelorum inter pauperes recipere. Vnde in primitiua Ecclesia maxime viguit hospitalitas, ita vt Tertullianus hæc tria numeret Catholicæ fidei & Communicationis symbola, scilicet: *Communicationem pacis, appellationem fraternitatis, Contesserationem hospitalitatis.* vbi intelligit certum aliquod signum quam tesseram Christianissimi, quod qui afferebat, vbilibet è Christianis quasi amicus & frater hospitio excipiebatur, imò & in via deducebatur. Hoc signum cum adulterassent hæretici à Catholicis sæpè mutatum est, ac tandem commissum literis, quas Patres in Concilio Nicæno sanxerunt, & nominarunt formatas.

Ad He. c. 13.

Cognouerunt vero illi Dominum in fractione panis, inquit Lucas. *Hinc fractionem panis dixerunt aliqui fuisse communicationem ipsius Sacramenti Eucharistiæ & corporis Christi, sicut sub specie panis in vltima cœna illud porrexerat*, eo quod idem Christus dicatur fecisse, quod in vltima

cœna

cœna. Verum alij probabilius putant non hic fuiſſe Euchariſtiæ Sacramentum: ſed tamen actionem hanc Chriſti myſticam fuiſſe, & illam ſacri corporis diſpenſationem ſub ſpecie panis tantum ſignificaſſe, talique actione Chriſtum eam commendaſſe ſicut ſimili actione eam commendauerat in multiplicatione panum: ideoque in hoc præuio myſterio voluit etiam Dominus ſignificare vim Euchariſtiæ ſuſceptæ: nempe quod per eam oculi hominum illuminantur ad cognitionem Ieſu ſicut hic illuminati ſunt diſcipuli hac vera, ſed & myſtica fractione panis. Ita Theophilactus & alij. Imo aliqui hinc colligunt inſinuatum hic fuiſſe vſum Euchariſtiæ ſub ſola panis ſpecie, cum calicis non fiat mentio: & ſtatim fracto pane dicitur euanuiſſe ex oculis eorum. Aperti vero dicuntur oculi eorum, tum interiores, quia agnouerunt quod prius ignorabant, tum exteriores quoad viſionem veræ figuræ Chriſti, ex qua eum agnoſcere potuerunt: remoto impedimento, quo oculi eorum tenebantur.

DE SEXTA APPARITIONE.

Apparitio ſexta facta fuit Apoſt. vndecim. Facta autem fuit in illo cœnaculo, vbi lauerat pedes eorum, vbi eorporis & ſanguinis ſui participes eos effecerat. Ibi & ſpiritum S. poſtea acceperunt, & ex illo loco tanquam monte Domini ab eo ſpecialiter electo, exiuit lex noua, & verbum prædicationis in vniuerſum orbem.

De quo poſſumus interpretari illud Iſaiæ: *Venite, aſcendamus ad montem Domini & ad domum Dei Iacob, quia de Syon exibit lex & verbum Domini de Ieruſalem*: Aſcendamus ergo & nos ad hunc montem, quem Dominus tot miraculis honorauit, quem elegit, quem dilexit. De quo etiam dici poteſt, *videbitur Deus Deorum in Syon*, quia ibi ſe videndum præbuit ſæpius Apoſtolis poſt Reſurrectionem, in corpore gloria veſtito, & ibi cœpit Eccleſia noua Chriſti agnoſci ſpiritu ſancto illuc deſcendente.

Ibi ergo erant diſcipuli in terrore, in errore omnes enim perdiderant fidem, vacillantes de Domini Reſurrectione. Omnes excepta virgine lumen fidei amiſiſſe ſignificat Eccleſia, in officio hebdomadæ ſanctæ, vbi quindecim candelæ extinguuntur excepta vna quæ finaliter accenſa permanet. Indicat hoc vndecim Apoſtolos, cum tribus mulieribus, lucem fidei perdidiſſe, & in ſola Virgine permanſiſſe, de qua verum fuit: *Non extinguetur in nocte lucerna eius.* His ergo congregatis aſſuit Chriſtus in medio, licet fores eſſent clauſæ: quia ſicut per Virginem incorruptam exiuit de vtero, & per lapidem immotum de ſepulchro, ita potuit intrare ad diſcipulos ſine impedimento, quia nihil poteſt glorioſum corpus impedire ad tranſeundum: *ſtetit vero in medio*, idque multis de cauſis:

Prou. vlt.

1. Tanquam paſtor in medio ouium, eas congregans.
2. Tanquam Dux in medio militum, eos animans.
3. Tanquam Sol in medio ſtellarum, eas illuminans.
4. Tanquam Cor in medio membrorum, illa viuificans
5. Tanquam arbor vitæ in medio Paradiſi inter electas arbores.
6. Tanquam Candelabrum in medio domus fulgens, & omnem pellens caliginem.
7. Tanquam Columna in medio ædificij ſui noui, illud ſuſtentans, hoc eſt, in medio Eccleſiæ, quæ ex Apoſtolis conſtabat, in fide illam roborans.

Habet vero emphaſim quod ſtetiſſe dicitur, nam illa vox, Stetit, recte deſignat reſurrectionem, Ante reſurrectionem, cum onus peccatorum noſtrorum aſſumpſiſſet, modo in præſepio iacens deſcribitur, modo ſedens laſſus ad puteum, modo proſtratus facie in terram in montibus orans, modo curuatus clamans ad Patrem vt in horto, modo depreſſus ſub onere Crucis aſcendens Caluarium, & in ipſa cruce capite demiſſo deſcribitur ſpiritum emittens. Omnis hic ſitus corporis deſignat onus peccatorum noſtrorum quo premitur. Nunc autem, excuſſo onere, per reſurrectionem (quia demerſit ea in profundum ſanguinis ſui) recte dicitur ſteriſſe in medio. Hinc Eccleſia in memoriam reſurrectionis Chriſti, & ob ſpem noſtræ reſurrectionis, toto tempore Paſchali orans non flectit genua ſicut alio tempore, ſed ſtans orat. Quod etiam aduertit Beda dicens, id fieri exemplo mulierum & Apoſtolorum. *Sanctæ*, inquit, *mulieres: adſtantibus ſibi Angelis, non in terram cecidiſſe, ſed vultum dicuntur in terram declinaſſe. Nec quempiam Sanctorum legimus tempore Dominicæ Reſur. vel ipſo Dominico vel Angelis viſis terra proſtratum adoraſſe, Idea ergo fit, vt non flexis genibus tunc, ſed declinatis in terram vultibus oremus.* Ita ille.

Apparens verò Chriſtus dixit diſcipulis, *Pax vobis.* Vtique eius anima velut Columba rediens ad arcam, ad corpus ſuum, ramum fert oliuæ, pacis ſymbolum, poſt tam aſperum bellum, poſt tot fluctus inundantes, qui Noe cum filiis ſuis, Petrum cum diſcipulis agitarant. Nempe pacis amator Chriſtus, in Natiuitate pacem nuntiat, in progreſſu vitæ confirmat, in morte teſtamento pacem legat, in Cruce illam ſanguine ſuo ſignat, & in Reſurrectione nouiter ad ſuos ingrediens, eam adhuc annunciat, tanquam ſignum quo dignoſcatur. Vnde & hæc ſalutatio ſolemnis erat Chriſtianis, ſolebant enim ante ſacram ſynaxim amico amplexu ſe ſalutare, dicendo, *Pax tecum*, eratque communicaturis reconciliationis & remiſſionis omnis iniuriæ, puræque charitatis ſymbolum. Huic poſtea ſucceſſit oſculum tabellæ pacis in ſacrificio.

Citatur D. Thomas in Catena.

Familiaris etiam fuit Chriſtianis ſalutatio per hanc vocem, *Deo gratias*, vt docet Auguſtinus. *Nam quid melius*, inquit, *& animo feramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quàm Deo gratias? hoc nec dici breuiùs, nec audiri lætius, nec intelligi grandius, nec agi fructuoſius poteſt.*

Vide Bar. ann. Chriſti 45 Vnguſt Epiſt. 77.

Præmiſſa itaque hac ſalutatione, oſtendit eis manus & latus. Iam ſupra diximus cur in latere & manibus cicatrices reſeruarit. Hic ergò ſolum annotabimus, quomodo Chriſtus; quia Reſurrectio eius erat primum fidei fundamentum, illam omnibus modis voluit certam reddere, & quoad omnes ſenſus, & quoad omnis generis, & conditionis teſtes,

Quantum ergo ad teſtes, ex omni ſexu & conditione elegit.

Primò, è Cœlo Angelos qui eam teſtati ſunt mulieribus.

Secundo, ex inferno Sanctos Patres, qui reſumptis corporibus, apparuerunt multis.

Tertiò, à terra elegit mulieres, ne quis ſexus deeſſet.

Quarto, elegit Apoſtolos, quos per vniuerſum orbem deſtinat Reſurrectionis huius teſtes irrefragabiles.

Quinto, elegit & ipſos ſuos hoſtes. Reſurrectionem enim Chriſti teſtati ſunt ipſi milites apud phariſæos, & Pontifices: *ſed auaritia quæ captiuauit diſcipulum comitem Chriſti, captiuauit, & militem cuſtodem ſepulchri.* Inter hos dicit Metaphraſtes, Longinum fuiſſe cui etiam cuſtodia ſepulchri commiſſa fuerat, nec recuſauit, licet non eſſet eiuſdem cum Pilato ſententiæ. Sed & ipſe teſtis Reſurrectionis, linguâ & liberâ mente, Chriſtum verum Deum eſſe, & è mortuis ſuſcitatum affirmauit: ita vt Iudæorum Principes in eum furorem, & inuidiam conceperint. Quapropter magis volens abiici cum Chriſto quam habitare in tabernaculis Iudæorum, cum veſte & cingulo dignitatis, ipſam quoque exuit militiam & acceptis duobus militibus, qui habebant eundem zelum pro Chriſto & veritate, poſt Chriſti aſcenſionem venit in Cappadociam, præco ſimul, & Apoſtolus Chriſti, vbi poſt multa tormenta cum ſociis ſuis, capite plexus eſt. *Ita Metaphraſtes.*

Sexto, ipſa terra teſtis fuit ſufficiens, concuſſione, & tremore ſuo.

Vltimo, Moyſem, & prophetas in teſtimonium adduxit Chriſtus, interpretans diſcipulis verba eorum, non ſolùm viuos, ſed & mortuos teſtes habere volens.

Quantum ad ſenſus corporis, per omnes etiam, Reſurrectio confirmata eſt.

Primo, Reſurrectionis fidem confirmauit per auditum, cùm dixit, *Pax vobis, ego ſum.*

Secundo, per viſum oſtendens eis manus & latus.

Tertio, per guſtum, manducans cum eis piſcem aſſum, & fauum mellis.

Quarto, per olfactum, cùm in diſcipulos inſufflauit, quem flatum valde odoriferum fuiſſe, ab illo pectore omnibus chariſmatibus referto, poſſumus exiſtimare.

Inſufflauit verò Chriſtus in Apoſtolos, dans eis Spiritum S. vt ſignificaret naturam Spiritus S. qui procedit vt flatus diuinus ex ſpiratione Patris & filij, ſic ergò ſignificauit illum etiam à ſe procedere, inquit Auguſtinus. *Item vt ſignificaret ſe illum eſſe, qui primo homini inſpirauit ſpiraculum vitæ*, inquit Cyrillus. *Denique ſe illum eſſe, qui per ſpiritum ſanctum aſſtat peccatum, & aſſlet gratiam ſuam*, inquit Baſilius. *Porro in hac apparitione non aderat Thomas, vnde octaua die iterum apparuit diſcipulis, & Thome, cui exhibuit manus & latus ad eius ſanandam infidelitatem.* Vnde aduerte, quantum Deus faciat pro vna anima, vt ei ſuccurrat quandoquidem qui ſe exhibuerat aliis Apoſtolis, idem & nunc faciat ad ſanandum vulnus, & infidelitatem vnius: Quia ſicut non ſolùm pro omnibus, ſed & pro ſingulis mortuus eſt: ita & reſurrexit, vt ex hoc non detre-

Cyrillus in Ioan.

ctet

ret quilibet animarum curam habens, vel pro vnica anima totum se impendere, nec enim in vanum laborauit si vni animæ succurrerit. Hoc interim habet fructus Thomæ infidelitas; quod magis profuerit Ecclesiæ ad fidem, quam fides credentium, quia dum ille palpando reducitur, nostra mens omni dubitatione postposita in fide solidatur, inquit D. Gregorius.

Sed quæres? si Thomas aberat in altera illa apparitione quomodo accepit spiritum sanctum, aut potestatem remittendi peccata, quæ tunc data fuit? Nec enim de ea mentio fit cùm Thomæ apparuit, nec alibi. Respondeo etiam Thomæ absenti, iuxta Cyrillum, à Christo inspiratum fuisse spiritum S. & hanc potestatem. Sic olim cum Deus spiritum Moysis diuisit in septuaginta seniores de Israel, licet duo (quorum vnus vocabatur Eldald, alter Medal) remansferint in castris, nec conuenirent ad ostium tabernaculi fœderis cum aliis, tamen super eos absentes requieuit spiritus Moysis, adeo vt in castris prophetarent: quia & ipsi descripti fuerant, inquit Scriptura. Idem ergò dicemus de Thoma, qui etiam absens hunc spiritum accepit, & Apostolus, siue Vicarius Christi, Orbis Doctor, cum aliis his fuit institutus. Illis enim verbis. *Sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos*, docent Sancti Patres Apostolos accepisse Christi officium & authoritatem: omnem scilicet potestatem Ecclesiasticam, & consequenter eos hisce verbis creatos esse Episcopos. Vnde huius scripturæ varius est sensus.

Primo: sicut Deus Pater misit me, ita & ego qui sum illi æqualis Deus vos mitto. at sic significatur similitudo ex parte principij & potestatis mittentis, vt insinuetur diuinitas & auctoritas Christi, dum se Patri æquat mittendo.

Secundo, Significari potest similitudo ex parte finis, vt sit sensus; *Ego mitto vos*, vt vestra prædicatione & vita, gloriam patris & hominum salutem promoueatis: sicut & Pater misit me, ad eundem finem, propter suam scilicet gloriam & hominum salutem, quam indefessè quæsiui.

Tertio. significari potest similitudo ex parte mediorum, vt sit sensus: *sicut misit me Pater*, vt omnibus doctrinam traderem, & illam miraculis confirmarem: ita & ego mitto vos cum eadem potestate miraculorum & doctrinæ. Et sicut Pater misit me inter pericula & inter cruces, vt doctrinam meam per sanguinem meum confirmarem: ita & ego inter persecutiones vos mitto vt sanguine vestro doctrinam & fidem & amorem erga me testatum relinquatis: quo ergò amore misit me Pater eodem & mitto vos.

Quarto, vt significetur similitudo in officio, vt sit sensus: Quandoquidem ego perfunctus mea legatione, Patrem repeto, à quo missus sum: ita & ego hanc vobis committo legationem, similemque potestatem, & authoritatem ad regendam Ecclesiam, vt sitis eius Doctores & Pastores, meique Vicarij habentes potestatem peccata remittendi, Vnde ad hunc effectum vobis meum spiritum tribuo.

Per hæc ergo verba, Christi in Apostolis Sacerdotalem perfecit ordinem & potestatem: nam licet fuerint creati sacerdotes in illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, tamen tunc acceperunt tantum potestatem consecrandi. Hic vero accipiunt potestatem simul remittendi peccata, sunt enim hæ potestates disparatæ, & diuidi possunt: sicut in ordinatione Sacerdotum, alia & alia forma, istæ potestates seorsim etiam nunc dantur.

DE ALIIS APPARITIONIBVS.

Septima apparitio fuit, quando Thomæ apparuit.

Octaua, quando Discipulis piscantibus in mari Galilææ

Nona, quando in monte Galilææ plusquam quingentis fratribus.

Decima, quando apparuit Iacobo, vt dicit Apostolus Paulus.

Vndecima, quando apparuit Apostolis omnibus in die Ascensionis.

Ibi misit omnes prædicare Euangelium omni creaturæ, vt essent testes in omni loco, non solum mortis, sed & Resurrectionis eius, prædicantes non solum Iudæis, sed & Gentibus, non solum plebis, sed & Regibus, Tyrannis, & Magistratibus, omnisque conditionis, status, nationis, hominibus, Euangelium Christi, hoc enim voluit dicere, cum dicit: *Omni creaturæ*. Sic & Petrus accepit quando dicit: *Subditi estote omni creaturæ, siue Regi quasi præcellenti, siue Ducibus quasi ab eo missis.* Dixerat ergo Christus *Eritis mihi testes vsque ad vltimum terræ*, quasi dicat, filij mei estis quos adoptaui. Scholæ meæ estis discipuli, quos instruxi. Estis oues gregis mei quem elegi. Destino ergo vos in vniuersum orbem, vt testimonium perhibeatis de me, qui totius vitæ meæ testes fuistis, doctrinam quam annunciaui, percepistis, exempla quæ dedi, vidistis, opera & miracula quæ feci, agnouistis: immo contradictiones quas tuli, tormenta, contumelias, mortem quam passus sum pro salute totius mundi, non ignoratis. Sed & vidistis Resurrectionem meam, apud vos toties testatam, & nunc ascensionem videbitis, spiritumque sanctum qui in æternum vobiscum manebit, accipietis. Ite ergo, benedictionem meam Patrisque vobis impertior, simulque potestatem increpandi omnes, monendi, docendi, arguendi, cuiusque status sunt, in quacumque sublimitate positi, prædicate illis Euangelium, annunciare toti mundo hoc bonum nuncium. Quod nuncium?

Primo quod Filius naturalis Dei factus sit homo, vt homo Deus fieret, & filius Dei.

Secundo, quod ille mortuus sit pro omnium salute vt omnium mortem tolleret.

Tertio, quod resurrexit vt vitam eis repararet, & secum omnes credentes resuscitaret.

Quarto, quod in cœlum iam ascendit, vt locum gloriæ eis præpararet.

Quinto, quod iudex ipse iterum venturus sit à patre constitutus, vt ab omnibus vitæ rationem exposcat.

Sexto, quod altera supersit vita, & quidem æterna in pœnis pro malis, in gloria pro bonis: prædicate ergo hæc, & docete vniuersum mundum, monete ne in his errent, sed ad Deum conuertantur: peccata eis remittere, meritorum meorum participes eos efficere, arguite eos, vt vanitatem non ament, perituris bonis non se implicent, sed ad cœlestia aspirent, Dei iudicium meminerint, alteramque vitam suscipiant: hæc omnia continentur in his verbis, *prædicate Euangelium omni creaturæ.*

Vltimo, vero aduertendum, sæpius forte Christum apparuisse discipulis quam specificet Euangelium, nam in Actis dicitur, per dies 40. apparens eis, & loquens de regno Dei: Elegerat 40 circiter horas, vt mortem suam certam faceret, sed 40 dies, vt resurrectionem suam: quia creditu erat difficilior. Non tamen 40. diebus voluit continuè cum illis conuersari, ne occasio esset existimandi eum ad idem genus mortalis vitæ redijsse, inquit D. Thom. Voluit enim paulatim dissuefacere discipulos, ab aspectu corporis quos breui erat relicturus, inquit Iustin. Adde fuisse id conueniens ad fidei probationem, ad spei & Charitatis augmentum. et hic modus accommodatus est statui huius vitæ in quo non possunt homines continuò frui, rebus diuinis.

Sed quid est, quod dicitur per illos dies locutus de Regno Dei? *Primo*, id verum est, quia licet omnis doctrina Redemptionis, durante vita ad hoc tenderet, vt doceret illos & nos de Regno Dei, & ad illud vocaret, & vitam ostenderet; tamen à resurrectione sua clarius verisimiliter de illo locutus fuerat, de illius magnitudine & excellentia, de visione Patris & Filij, & spiritus S. de fruitione diuinitatis, de Angelorum consortio, de æternitate illius mansionis. Tum quia tunc discipulos relinquebat, & illuc ascendebat: tùm quia illi capaciores tum erant sublimis doctrinæ. *Secundo, loquebatur de Regno Dei*, hoc est, de Ecclesia, quæ sic vocatur in Scripturis. Ipse enim Rex eius est, illam regit per Vicarios exterius, per dona & gratias interius, iustificando, sanctificando, deducendo ad regnum illud æternum. Loquendo ergo de hoc regno, instruebat eos de Hierarchia & Ordinibus Ecclesiæ, de summo primatu. Secundo, instruebat eos numerum, formam, materiam Sacramentorum, modum ea administrandi, & Missæ sacrificium offerendi. *Tertio*, docebat eos præcepta Ecclesiæ seruare, ieiunia, festa Sanctorum, intercessionem, Reliquiarum ac imaginum venerationem, & multa similia. Quia cum Ecclesia ab initio hæc omnia seruarit, magna religione & constantiâ, recte opinamur illa accepisse à Christo tanquam Ecclesiæ Fundatore.

Quarto, his 40. diebus discimus docuisse eos omnem directionem & gubernationem conuenientem in Ecclesia, & multa quæ per traditionem habemus.

Vnde colligimus contra hæreticos, non omnia quæ Christus Ecclesiæ proposuit, scripta esse, Quandoquidem his 40. diebus multa eis proposuerit: quæ non extant

ARTICLVS SEXTVS.

Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris.

LECTIO XXVII.

De Ascensione Christi.

1. *Docet Christum cum Triumpho ascendisse.*
2. *Docet locum, tempus & modum Ascensionis.*
3. *Docet quem fructum ex eius Ascensione habeamus.*

Descriptus fuit in prioribus articulis Christus iuxta tres facies cherubin apud Ezechielem: nam incarnatio describitur in tertio articulo, iuxta quam habet faciem hominis: Passio & mors, in quarto vbi tanquam vitulus fuit immolatus: Resurrectio in quinto, per quam, est Leo de tribu Iuda, qui rugiens vicit mortem, seipsum suscitans. Nunc describitur iuxta faciem Aquilæ in sublime volantis in Ascensione. sicut enim Aquila prouocans pullos suos, & super eos volitans: sic Christus nos ad volandum in sublime, per ascensionem suam inuitat & docet. Vnde proprietates Aquilæ Christo ascendenti, rectè conuenire docet D. Max.

Maximus ... de ... [margin]

Quapropter de his Christi mysteriis rectè intelligitur illud Sapientis: *Tria sunt mihi difficilia, & quartum penitus ignoro: Viam Aquilæ in cœlo: viam colubri super terram, viam nauis in medio maris: viam viri in adolescentula.* Sic legendum multi putant: sensus ergo erit: Difficile esse cognoscere mysterium illud Ascensionis, quo Christus tanquam Aquila in cœlum ascendit super omnem creaturam. Difficile quoque esse nosse, quomodò ipse qui eleuatus sit in crucem tanquam coluber & serpens venenosus postea in Resurrectione, sine vestigio è terra & sepulchro eruperit. Difficile quoque quomodo eius humanitas inter Passionis fluctus emerserit tanquam nauis in medio mari. Denique quomodo tanquam vir in Adolescentula, siue Virgine viam sibi fecerit sine Virginitatis diminutione.

Prou. 30. [margin]

His etiam mysteriis consonant quæstiones illæ Sapientis: *Quis ascendit in cœlum atque descendit? Quis continuit spiritum in manibus? Quis colligauit aquas quasi in vestimento? Quis suscitauit omnes terminos terræ?* Ad hæc respondetur ex Apostolo: *Qui descendit ipse est, & qui ascendit*, Christus ipse etiam continuit spiritum in manibus potestatem habens ponendi animam suam, & iterum sumendi eam, quasi spiritum aut animam in manibus haberet. Ipse quoque colligauit aquas, quasi in vestimento, in veste enim humanitatis suæ, omnes passionum aquas sustinuit, & omnia peccata nostra. Denique ipse suscitauit omnes terminos terræ, à somno peccati & erroris, seipsum suscitans, & Apostolos per vniuersum orbem in Ascensione mittens.

Prou. 30. [margin]

PROPOSITIO I.

Christus consummato Redemptionis mysterio ascendit ad patrem cum triumpho

Triumphus iste in hoc consistit, quod ascenderit, Angelis cum iubilo occurrentibus, & animabus sanctis subsequentibus.

Olim cùm decernebatur triumphus Victori, Curru triumphali vrbem ingrediebatur, & senatoribus occurrentibus in Capitolium deducebatur, vbi erat arcus triumphalis & triumphantis heroica facta depicta: Laurum quoque manu gestabat signum victoriæ, sed illam in sinu Iouis ibi deponebat, quasi victoriam omnem ei attribuens. Hæc omnia reperies in Christi ascensu. Primò ingreditur, curru vectus triumphali, glorioso scilicet corpore, cuius quatuor rotæ sunt quatuor dotes, impassibilitas, agilitas, claritas subtilitas, quibus velocissimè vehitur in S. ciuitatem.

Secundò occurrunt ei Senatores cœlestes Angeli, & deducunt ad thronum Patris, vbi ipse laurum siue totam victoriam deponit, ei tribuens, & gratias agens de auxilio humanitati suæ exhibito, ad hanc victoriam peragendam.

Tertiò sequitur eum captiuorum turba quam de inferni faucibus eripuit, eamque Patri offert tanquam primitias, siue primos fructus sanguinis sui. Dicere ergò potest sicut Iacob ad patrem regrediens: *In baculo meo transiui Iordanem istum, & nunc regredior cum duabus turmis.* Ipse in crucis baculo solus Iordanem, & Passionis fluctus transiuit, nunc regreditur cum duabus turmis, vna ex Angelis est, altera ex hominibus. vel iuxta Aug. cum duobus populis ex quibus regnum eius constituitur, Gentibus, & Iudæis, In die ergò Ascensionis cœpit tradere regnum, quod suo sanguine acquisierat Deo Patri: afferens secum primitias ex omni genere, & conditione nationis humanæ.

Primò, offert primitias ex Patriarchis, postum Noë Abraham Patrem fidei, quos consequuntur Alij sancti Patres.

Secundò, ex Prophetis Moysem summum prophetarum, Samuelem à puero electum.

Tertio, ex sacerdotibus, Aaronem cum aliis Leuitici generis.

Quarto, offert primitias ex Ducibus populi Iosue qui populum in terram promissionis introduxit quem alij subsequuntur.

Quinto, ex Regibus Dauidem sanctissimum, Ezechiam piorum Regum speculum.

Sexto, ex Martyribus, offert Hieremiam lapidatum, Isaiam serra linea sectum,

Septimo, primitias ex virginibus offert, Abelem, Danielem, Ioannem Baptistam, qui cum mulieribus non sunt coinquinati.

Octauo, offert primitias ex pueris, eos qui occisi sunt in Natiuitate eius. *Hi enim sunt primitiæ Deo & agno.*

Apoc. 14. [margin]

Nono, ex adolescentibus & Iuuenibus Babylonis illos pueros, & fortes Machabæos, iuuentutis decus.

Decimo, Primitias etiam offert ex senibus, Simeonem iustum & timoratum, qui senectutis piæ exemplar est & speculum cuiusque senum.

Vndecimo, Primitias offert ex Gentibus, Melchisedech, Iob & similes, qui vitam inculpatam duxerunt.

Denique, primitias ex sexu muliebri offert, Saram, Ester Annam, quæ fœmineum chorum ducunt.

Primitias ex viduis Iudith, viduarum gloriam.

Vides ergo quomodo tunc cœpit tradere regnum Deo Patri sanguine suo acquisitum? Sed & indesinenter tradit donec integrum in consummationem sæculi offerat, iuxta id quod dicit Apostolus. *Deinde finis cum tradiderit Regnum Deo, & Patri cum euacuauerit omnem Principatum, & Potestatem & virtutem.* cum scilicet præsentauerit omnes electos Deo suo, finis mundi erit, & finis hominis ad quam creatus est, & tunc cessabit omne Dominium, & humanum & Angelicum, cessabitque omnia dispensatio quæ fit per Angelicos principatus. Non erimus amplius sub Angelis tanquam Tutoribus, qui nobis nunc præsunt, & dirigunt in statu huius vitæ tanquam pueritiæ, sed immediatè tunc Deo erimus subiecti, & totum corpus Christi mysticum erit planè Deo subiectum, & per omnia obtemperans Capiti suo Christo filio Dei, vt sit Deus omnia in omnibus. Ita Apost. qui eodem loco dicit: *Qui descendit, ipse est, & qui ascendit vt adimpleret omnia*

1. Cor. 15. [margin]

Quomodò ascendit, vt adimpleret omnia;

Primo, quidem, vt adimpleret omnia de se scripta & prophetata, quorum vltima sunt descensus ad inferos, & ascensus in cœlos, vt & sic perfectè concluderet peregrinationem suam, & opus Redemptionis nostræ, cujus finis & terminus est ascensio Christi, & nostra in cœlos, hæc est enim fœlix clausula totius itinerarij Filij Dei, vt ait D. Bernardus. Nunc vero adimpleuit omnia inquit idem, quia natus est inter homines, & cum hominibus conuersatus, ab hominibus, & pro hominibus passus & mortuus, resurrexit, ascendit, sedet ad dexteram Dei *Agnosco tunicam desuper contextam per totum, quam superna illa mansio clausit, vbi adimpletus est, & adimpleuit omnia Dominus Iesus Christus.* Ita ille

Bernard Sermon. de Ascens. [margin]

Secundo, vt adimpleret omnia cœlestia, terrestria, inferna, sua potentiâ, maiestate, gloriâ, victoriâ recolens, & in imo, in medio, in summo mundi spatio possessionem capiens, ac virtutem suam declarans. vnde iterum Bernardus: *Restat Domine Iesu, vt qui te terræ, maris & inferorum Dominum probasti, vt ascendas per medium aeris super omnes cœlos: ex tunc probabitur, quia Dominus vniuersorum tu es, quia omnia in omnibus adimpleuisti, & iam tibi profectò debebitur, vt in nomine tuo omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia tu es in gloria & dextera Dei Patris.*

Tertio, ascendit, vt adimpleret omnia, totum scilicet orbem, & omnia regna implens sua fide, cultu, religione totam Ecclesiam omnibus gratiarum donis & charismatibus, per missionem Spiritus S. dum *ipse dedit quosdam*

Apostolos

Apostolos, quosdam Prophetas, Euangelistas, Pastores, Doctores, ad consummationem Sanctorum, in ædificationem Corporis Christi, inquit ibidem Paulus.

Denique ascendit, vt adimpleret omnia, vt omnes electorum Angelorum & hominum sedes ac numerum compleret, quod iam inchoat ex omni genere hominum secum ad illas sedes vehens: Patri, vt diximus, hos primos sanguinis sui fructus offerens, hanc inferorum prædam. Ecce ascensus triumphantis.

DESCRIPTIO TRIVMPHI CHRISTI in Ascensione.

EX ISAIA PER MODVM DIALOGI inter Christum,& Angelos.

Isa 63. QVis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra, formosus in stola sua, gradiens in multitudine virtutis suæ? Sancti Patres per *Edom & Bosra*, intelligunt mundum,& Iudæam incredulam è qua Christus victor ascendit. Bosra, ciuitas est in Edom siue Iudæa,& significat *Vindemiam*,Edom significat rufum. Est ergo allusio ad nomina. Introducit itaque interrogantes Angelos cum admiratione. Quis est ille, qui quasi miles victoriosus, cruentatus sanguine non tam suo quam hostium cum fortitudine ascendit.

Tinctis vestibus de Bosra, inquit, q.d. Venit de vindemia, & torculari, quia habet vestes suas rubro musto tinctas.

Formosus in stola sua, siue decorus in veste sua, plaudamento quodam regio amictus, & fulgidus.

Gradiens in multitudine virtutis suæ, hoc est, incedens Imperatorio gradu, potenti, & magnifico, ipso solo gressu præ se ferens vires validas, animum heroicum. *Ascendebat*, inquit Augustinus, *cruoris robore perfusus, à trophæis victricibus laureatus, viderunt Cœlitus cuncti speciosum vulneribus Christum, & spolia Castris tyrannicis reportata, & admirantes fulgentia diuinæ virtutis vexilla, talibus concrepant hymnis: Quis est iste Rex gloriæ?* Respondet Christus: *Ego qui loquor iustitiam & propugnator sum ad saluandum*, quasi dicat. Vos interrogatis quis sit iste reuertens de prælio e terra hostili, tantam præ se ferens maiestatem? Ego sum iustus hostium meorum vindex & fortis populi mei propugnator & Saluator. Ego sum qui iustam sententiam profero in tyrannum diabolum, opprimentem populum meum & eam iustè & fideliter exequor, deturbando eum sua tyrannide, & populum meum potenter liberando. Vnde & in Apoc. Christus dicitur *fidelis & verax, qui cum iustitia iudicat & pugnat*. Iterum interrogant: *Quare ergo rubrum est vestimentum tuum sicut calcantium in torculari?* q.d. si tu es ille iustus & Saluator, quare rubricatas habes vestes & sanguine tinctas? Saluatorem enim magis decet candida vestis, vt pote innocentiæ & misericordiæ, ac gloriæ index, quam rubra & sanguinea. Hinc Hieronymus. *Vnde carnem tuam niueam & virgineam, ô Christe, ô Agne immaculate, cruentasti? Vnde sanguine rubricasti? Magis enim tibi clementia conuenit, quam crudelitas, magis candor quam cruor.* Respondet Christus: *Torcular calcaui solus*. q.d. Rectè dicitis me ex torculari venire, ego enim pressi non vuas, sed hostes meos, & aspersus est sanguis eorum tanquam humor rubeus expressus per torcular, super vestes meas, & quidem cruentam illam victoria msolus mihi peperi, nemo in pugna adiuuit me, dum hostes meos conculcarem.

Augu. ser. 172. de tempor.

Apoc. 19.

Torcular in scriptura significat vehementer oppressionem & stragem, qui enim eam subeunt sunt quasi vuæ, quæ premuntur, *Torcular calcauit Dominus Virgini filiæ syon*, hoc est, grauissimo supplicio, cessit Hyerosolymam.

A liuere ergo, quod Christus hic directè non loquitur de sanguine suo, sed de sanguine hostium, diaboli scilicet, peccati & mortis: non quod hostes hi sanguinem habeant, sed per sanguinis effusionem non aliud significat, quam plenam de hostibus victoriam, inquit Hieron. quia multos sanguis solet in victoria fundi.

Per torcular tamen etiam intelligi potest Crux & Passio Christi cum Tertull. Cypriano, Cyrillo, Ruperto & alijs quia per Passionem vestis eius cruentata fuit caro eius aspersa sanguine vuæ de qua dicitur *Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum*. Hic sensus indirectus est, & si debet aptari: quod scilicet Passio fuit, torcular Christo, quo eius sanguis expressus fuit & simul torcular quo Dæmones pressi & calcati sunt, fuit enim Crux instrumentum victoriæ Christi, quo censetur sanguinem eorum fudisse, siue victoriam contra eos obtinuisse: nam vulnera cælo intulit, tanquam victoriæ trophæa, & æternum seruabit.

Vnde Ioannes vidit eum post Resurrectionem & vestitus erat veste aspersa sanguine, quia caro eius adhuc nunc rubicunda est cicatricibus. Ad hunc ergo sensum dicit Greg. *Torcular calcaui solus, quia solus torculari in quo calcatus est calcauit, cum sua potentia eam quam pertulit passionem vicit, & ex morte cum gloria surrexit.*

Gregorii hom. 13. in Ezech.

vultis scire ô Angeli, quis sit ille triumphator, qui venit de Edom, de terra nostra sterili, de fæce hominum miserorum & peccatorum.

1. Ille est primogenitus mortuorum, *& Princeps Regum terræ, qui dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.*

2. Ille est qui dicit: *Ego sum primus & nouissimus, & fui mortuus, & ecce sum viuens in sæcula sæculorum, & habeo claues mortis & inferni.*

3. Ille est triumphator qui vocatur *fidelis & verax, & cum iustitia iudicat, & pugnat, & in capite eius diademata, & nomen habet quod nemo nouit nisi ipse.*

Sed vultis scire cur rubeus ascendat? quia venit de vindemia & torculari.

4. Ipse qui lauit in *vino stolam suam & in sanguine vuæ pallium suum*. Ipse est Agnus in cuius sanguine omnes sancti *lauerunt stolas suas.*

5. Ipse est Agnus qui occisus est, & propterea *dignus accipere honorem & gloriam & benedictionem ab omni creatura quæ sub cælo est, & super terram, & sub terra*, in sæcula sæculorum.

6. Ipse est qui non habuit speciem neque decorem: sed hunc *formosus est in stola sua*: fœdus in morte, pulcher in Resurrectione, infirmus, & vilis in Passione, nunc fortis, & potens in spoliis in ascensione. Ipse ergo adhuc rubeus est, quia signa mortis retinet rubicunda vulnera victoriæ suæ trophæa: *Candidus est Rubicundus*. Candidus ex Virgine, rubicundus à cruce: Candidus ob gloriam diuinitatis: Rubicundus ob vestem humanitatis: Candidus ob innocentiam, Rubicundus ob Charitatem: Candidus ob misericordiam, Rubicundus ob Iustitiam.

V. Lect. sup. myst. doloros.

DESCRIPTIO SIMILIS. ex Psalmista.

ECclesia quoque ex Psalmo 23. hunc triumphum indicat in sua cæremonia, quando in die Palmarum solemnem Processionem instituit cum Palmis victoriæ signo. Tunc Sacerdos personam Christi gerens, Ecclesiæ fores pulsans baculo crucis, tertio inclamat: *Attollite portas Principes vestras, &c.* Et intus tres chorià se inuicem dissiti, vnus iuxta ianuam, alter in medio Ecclesiæ, tertius iuxta altare, interrogant altiori semper voce: *Quis est iste Rex gloriæ* vbi significantur tres Angelorum Hierarchiæ admirantes virtutem huius Regis super omnes Angelos ascendentis, & choris Angelicis imperantis. Licet enim non ignorarent Christum, etiam vt hominem, Regem esse ciuitatis suæ, tamen indicatur non fieri sine totius naturæ magna admiratione, quod ita terrenum corpus supra omnes cœlestes Spiritus cum imperio conscendat, & sic exaltetur admirabili modo terra supra cœlum, homo supra Angelum, puluis vsque ad Deitatis solium.

Hinc ergo Christo ascendenti quatuor tituli eximii tribuuntur, ob potestatem, quâ satanam, mortem & infernum profligauit. Primo dicitur, *fortis* quia ingentes labores fortiter tolerauit toto vitæ tempore & ingentes cruciatus exanthlauit toto tempore Passionis, infracto animo, omnia sustinens, nemine adiuuante, qui nec vllam consolationem, aut à Patre, aut à Matre, aut ab Angelis, aut à Discipulis, aut ab vlla creatura admisit, ab eo tempore quo hortum est ingressus, vsque ad Spiritus emissionem. Hinc dicit, *Torcular calcaui solus.*

Secundo, dicitur, *Potens in prælio*, quia in sua Passione fortem alligauit, & viribus spoliauit: sæpius cum satana præliatus cum semper deuicit, vt late supra dixi,

Lect. de nomine Iesu.

Tertio, dicitur, *Dominus Virtutum*, Hebræa habent, *Dominus sabaoth, siue exercituum*, quod nomen sæpissime in Prophetis tribuitur Deo, nec est commone Diis per participationem, vt notat Bellarminus, sed proprium soli Deo summo; tùm quia continet nomen quatuor litterarum soli Deo vero proprium, tum quia verè solus Dominus exercituum est, propter exercitus innumeros & potentissimos Angelorum,

Angelorum, & quia omnes creaturæ ei militant, siue in cælis, siue in terra, siue sub terra, Cœli, stellæ elementa, animalia, homines ei tanquam summo Imperatori obediunt. sunt exercitus eius & vires, ignis, grando, nix, glacies, quæ faciunt verbum eius, & pugnant ad imperium eius. Armat enim suas creaturas contra sibi rebelles, per vilia etiam animalia, ranas, muscas, domat Regna & Reges, vt patet ex Pharaone.

Quarto, dicitur *Rex gloriæ*, quia sine eius merito & gratia nulli obtingit gloria, & quia ipse eam largitur quibus vult: & quia in eius visione gloria consistit? & quia Rex est cœlestis Ierusalem, regionis illius lucidæ & gloriosæ.

Ex his collige, Christum ascendisse propria virtute, tum ipsius diuinitatis, tum ipsius humanitatis: quia corpus Christi gloriosum à dotibus suis virtutem habebat sibi insitam, qua ascendit etiam sine aliquo ministerio. Non ergo sicut Elias Angelico vectus est ministerio, aut sicut Enoch raptus, aut sicut Abacuc translatus, sed gradiens in virtute sua. Comitati quidem sunt Angeli, sed tamen ope eorum non fuit adiutus, verum honoris gratia ab eis deductus est

Ester. 6.

Sic *honorabitur, quem Rex voluerit honorari.* Quomodo ergo deductus? Quo honore?

Apo. 6.

1. Tanquam bellator triumphans ad coronam victoriæ. *Data est ei corona, & exiuit vincens vt vinceret.*

Abac. 3.

2. Tanquam Dauid, qui cum iubilo deducitur reuertens à cæde Goliath. *Percussisti Christe caput de domo Impij, maledixisti sceptro eius.*

Gen. 49.

3. Tanquam Ioseph, qui clamante præcone secundus à Rege declaratur: *vere filius accrescens Ioseph noster, filius accrescens & decorus.*

Apoc. 3.

4. Tanquam Rex qui inauguratur, & ad thronum deducitur: *Ego vici, & sedi cum Patre meo in throno eius.*

Heb. 4.

5. Tanquam Pontifex summus, qui magnificè intrat ad Sancta Sanctorum: *habemus Pontificem Iesum qui penetrauit cælos.*

Ps. 131.

6. Tanquam arca fœderis cum iubilo ad templum ducta Salomonis: *Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.*

Ps. 109.

7. Tanquam Iudex supremus, ad sedem iudiciariæ potestatis: *Iudicabit in nationibus, implebit ruinas.*

Apo. 21.

8. Tanquam Sponsus, procedens ad thalamum æternæ festiuitatis: *Veni, ostendam tibi sponsam vxorem Agni.*

Vtinam possimus huius Triumphatoris, huius Regis, huius sponsi transeuntis gloriam contemplari cum Moyse in foramine petræ, in quale & nos iubilum erumperemus; Sed forte luctus potius nos decet filios Sponsi, à quibus, & Pater, & Sponsus aufertur, ita vt luctus clamare nos faciat cum *Elizæa, Pater mi, Pater mi currus Israel, & auriga eius!* Verum pro solatio: *Pallium suum* nobis reliquit, sacrum pignus corporis sui, per quod possumus Iordanis fluctus transmittere, huius mundi vndas calcare, & in Hierusalem cœlestem pertingere. Reliquit & Spiritum duplicem, Spiritum sanctum omnis gratiæ, & consolationis authorem, & mirabilium omnium operatorem. Exultemus ergo in eius Ascensione, & dicamus ei: *Exaltare Domine in virtute tua, cantabimus, & psallemus virtutes tuas.* Iam satis descendisti humiliando te in terra vsque ad mortem, imo vsque ad infernum descendisti per Patris obedientiam. Alius debetur locus corpori tuo glorioso, terra locus nimis vilis est. Incipe igitur nunc exaltari. Cape imperium, non tantum in terra, mari & inferis, sed & in aere, & in cœlo. Exaltare, inquam, *virtute tua*, non enim egens

4. Re. 2.

Psal. 20.

aliena, vt Enoch, & Abacuc, vt Elias, sed propria id potes, quam possides non solum vt Deus, sed etiam vt homo, dono agilitatis, quo corpus mouere potes quocunque volueris. Interim *cantabimus & psallemus virtutes tuas*, potentiam, & fortitudinem, quam ostendisti vincendo diabolum, destruendo mortem, spoliando infernum, triumphando de omnibus hostibus, ascendendo in Cœlum, mittendo Spiritum a. implendo doctrina, donis, & miraculis totum mundum.

DE LOCO, TEMPORE ET MODO ascensus Christi.

PROPOSITIO II.

Circumstantiæ omnes Ascensus Christi non sunt sine mysterio tempus, modus, locus.

Primò, Quantum ad tempus, ascendit circa meridiem. Hoc indicat Lucas in Actis dum dicitur, quod Christus antequam ascenderet, cum Discipulis comedit. Et Marcus dicit apparuisse vndecim recumbentibus. Non est autem verisimile recubuisse multo ante meridiem. Vnde teste Suare aliquibus in locis est consuetudo hora diei duodecima vsque ad primam, publicæ solemnique orationi vacare in memoriam Ascensionis Dominicæ.

Psal. 54.

Hoc idem docet Augustinus tractans illud Psalm. *vespere & mane & meridie narrabo & annunciabo, & exaudies vocem meam: Vespere*, inquit, *Dominus in cruce, mane in Resurrectione, meridie in ascensione Enarrabo vespere patientiam morientis: mane annuntiabo vitam Resurrectionis, orabo vt exaudias meridie sedens ad dexteram Patris.* sicut ergo Sol meridiano tempore Cœli culmen conscendit; ita Sol gratiæ Christus meridiano tempore in supremam ascendit Cœlorum altitudinem: vt nemo se abscondat à calore eius, sed lucis & gratiæ suæ radios quaquouersum diffundat; Item sicut post meridiem olim eiectus est Adam è Paradiso: ita statim a meridie ingressus est secundus Adam Paradisum Cœlestem, viam filiis Adæ aperuit.

Act. 1.

Secunda, quantum ad locum ex quo ascendit, mons fuit Oliueti iuxta Ierusalem, *sabbathi habens iter*, inquit Lucas, hoc est tantum distans, quantum itineris Iudæis licebat facere in die Sabbathi: illud autem erat spatium mille pedum, iuxta Hieronymum, siue mille passuum, iuxta Bedam,

Beda in Act. q. 1.

Elegit vero Christus hunc montem, quia ibi voluit triumphum gloriæ ascendendo inchoare, vbi exorsus fuerat passionis suæ humiliationem. Hinc & ibidem, iuxta aliquos Anti-Christus eleuabitur tanquam Deus, dicens se filium Altissimi, sed cum confusione deiicietur, & confringetur imperio Christi, & ministerio Angelico, vt infra dicemus.

Zac. 14.
Ps. 131.
De locis sanctis c. 7.

Ex hac Ascensione secuta sunt ibi multa miracula. Nam vltima Christi vestigia humo ita impressa fuerunt, vt licet terra à fidelibus deuotionis gratia raderetur, semper tamen pristinam recuperabant formam, de quibus olim videtur Zacharias prophetice loquutus: *Stabunt pedes eius supra montem Oliueti, qui est contra Ierusalem ad Orientem*, De illo quoque loco verum est illud Psalm. *Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius.*

Hæc vestigia post septingentos annos eodem statu perseuerasse testatur Beda: Addens festiuitatem Ascensionis singulis annis diuinis prodigiis ibidem fuisse decoratam. Missa enim peracta, validi flaminis procella desuper conuenire consueuerat, & omnes qui in Ecclesia erant: in terram prosternere: tota ea nocte ibi lucernæ ardebant, vt non illustrari tantùm, sed & ardere mons & supposita loca viderentur.

Sed & hoc prodigiosum ibidem erat, quòd cùm Ecclesia in cuius medio sunt vestigia, pulcherrimo opere conderetur, summum tamen cacumen, propter Dominici corporis meatum, nullo modo contegi & concamerari potuit, sed transitus eius à terra ad cœlum vsque patebat apertus, inquit Hieronymus.

Tertio, quantum ad modum: Ascendit Christus eleuatis manibus benedicens Apostolis.

Vide Lorin. in c. 1.

Hanc benedictionem Tertul. putat Christum fecisse cancellatis manibus, sicut Iacob benedicens Ephraim & Manasse filios Ioseph.

Nazarenus vero putat extendisse manus, sicut fecit Moyses in monte. Aliqui recentiores dicunt Christum signum Crucis in aere formasse & exinde manasse morem in Ecclesia benedicendi per Crucis formationem & signum. Ita vnde hanc repræsentat benedictionem, illa quæ populo datur à Sacerdote in fine Missæ. Sicut & vox illa: *Ite Missa est*, repræsentat verba Angelorum ad Apostolos, quibus dimissi sunt ex hoc loco, dum dicunt eis Angeli. *Viri Galilæi Quid statis &c.* Quibus auditis reuersi sunt cum gaudio in Ierusalem, sicut & populus relata gratiarum actione reuertitur. Hanc autem benedictionem specialiter Lucas exprimit præ cæteris, quia susceperat describendum sacerdotem Christi, sacerdotis autem est benedicere, siue bona precari populo, iuxta id quod dicitur, Leui. 9. *Aaron extendens manum benedixit.* Sic & Ozias benedixit Iudith. Exinde etiam probat Paulus sacerdotium Melchisedech: & eminentiam supra Abraham, quia minor a maiore benedicitur

Sed petes, quem effectum habuit hæc benedictio.

Primo, fuit signum veri amoris, & paternæ protectionis

Secundò

secundo, fuit signum efficacis auxilij, virtute crucis in vniuersum orbem descendentis: hæc enim manuum eleuatione vniuersum orbem censetur benedictione quadam locupletasse: & diaboli manum toto orbe extensam, inefficacem & irritam redisse.

Tertiò benedictionem dedit Appostolis, quos io vniuersum orbem, prædicaturus mittebat. Sic enim ei, qui predicationibus assumit officium, solet benedictio dari. Ascendit vero, in nube, quia illa solet esse ministra in rebus diuinis, diuinam indicans maiestatem, *Thronus meus in columna nubis* inquit Sapientia Gloria Domini sæpe apparuit in nube.

In nube deduxit Hebræos: Legem dedit in nube: Moysis tabernaculum & Salomonis templum cùm absolutum fuit, nube impleuit Dominus: In nube populo pugnauit.

3. Reg. 18. Hæc nube, designari potuit in illa visione Eliæ, per quam vidit post longam sterilitatem, quando cœlum iam tribus annis clausum fuerat. *Nubeculam ascendentem, habentem vestigium quasi hominis.* Et hæc nubecula ascendebat de mari, eratque signum abundantis pluuiæ venturæ. An non putas ibi Ascensionis Dominicæ fuisse symbolum? Ascendit ipse de mari huius sæculi in nube, promittens abundantem gratiæ pluuiam in vniuersam terram descensuram per Spiritus S. dona, per illum enim Spiritus S. imbrem, orbem totum irrigauit, de quo iterum infrà latiùs.

Tract. 4. Lect. 2. Medina in 3. p. Hanc quidem nubem putat Medina solùm fuisse splendorem quendam, quem corpus Christi iam Cœlo propinquius generabat, cuius similitudinem, perspicimus, inquit, in Cœlo, *in ea quæ vocatur via lactea*, quod etiam dixit Caietanus. *Sed nihil vetat dicere fuisse veram nubem, cùm sit etiam loquatur scriptura, & vt diximus, illa symbolum sit magnificentia Dei, sæpè adhibita in eius mysteriis, vnde & in Transfiguratione nubes adfuit.*

DE FRVCTV ASCENSIONIS Christi.

PROPOSITIO III.

Profuit Christi Ascensio ad fidei, spei & charitatis augmentum.

Primo, quantum ad fidem, subtracta Christi præsentia, illa creuit in Discipulis, quandio enim cum Christo fuerunt, modicæ fidei extiterunt, illo autem ascendente, ita fuit firmata, vt nulla vis tyrannorum eam potuerit infringere.

Dicebat Abacuc: *Eleuatus est Sol, & Luna stetit in ordine suo*, quod diuus Gregorius sic explicat. *Quis, solis nomine, nisi Dominus, & quæ Lunæ nomine, nisi Ecclesia designatur? Quo vsque enim Dominus ascendit, sancta Ecclesia aduersa omnino formidauit: at eius ascensione roborata, aperto prædicauit quod occulte credidit.* Ita ille. Eleuatio itaque sole iustitiæ, Luna sine Ecclesia stetit in splendore suo, in fidei lumine & firmitate, sicut enim Sol quo magis à Luna distat, clarius in ipsam lumen suum diffundit, & directiua eam illuminat (quando enim Luna decrescit, tunc in coniunctione Solis esse dicitur & quando pleniluoium est, tunc longius abest:) sic quando sol Christus cum Luna Ecclesia coniunctus fuit de fidei lumine non ita plenè participauit, sed illo longius recedente, velut fidei pleniluniom fuit, abundante luce, in Christi Ecclesia. Et iterum: Sicut sol quo sublimius eleuatus est, eo ardentioribus radiis totam terram illuminat: ita Christus in hac eleuatione, totum orbem gratiæ suæ radiis illustrat.

Item dixit D. Leo, *Fidem, inquit, ascensione Domini auctam & spiritus S. munere roboratam, non vincula, non cruces, non carceres, non exilia, non ignis, non laniatus ferarum, nec exquisita supplicia terruerunt. Pro hac fide per vniuersum mundum, non solum viri, sed etiam tenere virgines, vsque ad effusionem sanguinis decertarunt.*

Item descripsit Dauid toto Psalmo 92. *Dominus, inquit, regnauit, decorem indutus est, indutus est fortitudinem, & præcinxit se.* Christus in resurrectione & Ascensione indutus est decorem gloriosi corporis ornatus fortitudine sine potestate illi data in cœlo & in terra, & præcinxit se ad propagandom regnum suum per Apostolos vsque ad fines terræ.

Etenim firmauit orbem terræ: quia variis motibus, à dæmonibus agitatum mundum, dum homines variis Diis seruiebant, firmauit ac stabiliuit in vna ac vera religione & fide.

Ex tunc: *Eleuauerunt flumina vocem suam & fluctus suos* vbi significatur magnitudo persecutionis Iudæorum & Paganorum aduersus Christi Regnum: cœperunt enim eleuate Iudæi voces suas aduersus Euangelium, & vbique ei contradicere, imò fuerunt tunc *mirabiles elationes maris* contra Christi Regnum. Per quas elationes intelligere possumus persecutiones Neronis, Domitiani, & aliorum imperatorum.

Sed mirabilis fuit Dominus in altis habitans, qoi de omnibus persecutoribus victoriam reportauit, & inuitis omnibus regnum suum per omnem terram propagauit. Vnde subditur.

Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: quia testimonia Christi per Apostolos in orbem delata, facta sunt credibilia, ob signa & prodigia Apostolorum, & ob multa alia, quæ Christianam fidem faciunt omnino credibilem: vt nemo possit eam nisi temerè reiicere, postquam eam audierit à Christi præconibus. Tandem addit: *Domum tuam decet Domine sanctitudo in longitudinem dierum*, hoc est, Ecclesiam tuam in qua talia testimonia continentur, oportet sanctam esse & inuiolabilem conseruari vsque ad mundi consummationem, vt portæ inferi, nunquam præualeant aduersus eam Debent & eam vt sanctam omnes venerari: & qui in ea sunt, sanctitati doctrinæ tuæ & testimoniorum tuorom sanctis moribus respondere.

Hæc ergo omnia declarant, quomodo fides in Ecclesia firmata fuerit & aucta, Christi in cœlos Ascensione. De qua re etiam agit totus Psal. 46. *Omnes gentes plaudite manibus* Lege & expende illum.

Secundo, quantum ad spei nostræ incrementum, profuit Ascensio: Dum enim humanam nostram naturam in cœlo Christus collocat, dat nobis spem illuc perueniendi. Vnde Michæas dicit: *Ascendet pandens iter ante eos Rex eorum, quasi dicat Christus Rex ascendet in cælum, & secum suos vehet: viamque aperiet quo nulla anima ante peruenerat, quia in sanguine suo, omne impedimentum ad cælum submouit.* Nemo enim antea poterat ingredi, propter generale decretum quo à peccato Adami, cœlum clausum erat, donec eis veniret qui omne debitum Adæ persolueret. Quod quidem decretum adumbratum fuit in gammeo gladio Paradisum custodiente vt nemo ingrederetur, ore Adam, nec posteri eius. Mich. 2.

Sic ergo omnes morientes ante Christum non in Paradisum Dei ascendebant, sed in inferioribus terræ locis detinebantur: ita vt Abel, imò & ipse Baptista ibi ageret. Christus ergo ascendens abstulit gladium gammeum custodientem Paradisum cuius gammam & aciem in corpore & sanguine suo extinxerat: hoc est, abstulit impedimentum totius naturæ, quia ipse debitum pro peccato persoluerat. Ipse est qui habet clauem Dauid, qua & cœlum aperiat. Ipse est Iosue, cui mandatum est, vt populum præcedat & in terram promissionis introducat. Itaque spes nobis est illuc quoque intrandi, quia quo præcessit gloria capitis, eo spes vocatur & corporis: & Christi Ascensio, nostra est prouectio, inquit Leo, *Imo vero in ipso ascendimus, & iam Paradisi possessiones capimus*, iuxta id quod dicit Apostolus: *Consedere nos fecit cum Christo in cælestibus.* Nam quos virulentus inimicus primi habitaculi fœlicitate deiecit, eos sibi corporatos Dei filius ad dexteram Patris collocauit.

Iam ergo Paradisi possessores firmati sumus; iam cœlorum in Christo superna penetrauimus, ampliora adepti per Christi gratiam, quam per diaboli amiseramus inuidiam. Similiter Augustinus. *Vbi portio, inquit, mea regnat, ibi me regnare credo, vbi caro mea glorificatur, ibi gloriosum me agnosco. Vbi sanguis meus dominatur, ibi dominare me sentio. Et licet peccator sim, de hac communi gratia non diffido.* Itaque sicut quando soli capiti corona imponitur, totus homo coronatur: sic nos in Christo coronamur & glorificamur: nam propter vnitatem qua caput nostrum est, & nos corpus eius cùm ascendit in cœlum, nos ab illo non separamur, non nobis inuidet cœlum, sed quodammodo clamat, mea membra estote, si vultis etiam ascendere. August.

Hæc quidem spes ex eo firmatur, quòd ascenderit, vt causam nostram agat, & assistat vultui Dei pro nobis, ostendere vulnerum placans Patrem, & manum nobis porrigens, vt post se trahit, & ad ascendendum auxilietur nobis. Quid ergo times, ò homo! *Ascensor cæli auxiliator tuus est: Beatus vir cuius est auxilium ab eo, disponet ascensiones in corde suo, benedictionem dabit ei, vt ascendat de virtute in virtutem, donec videatur Deus Deorum in Syon. Si ergo volueris hamo manum ei porrigere, auxilium eius sentiet, & postea feliciter tanet. Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Deut. 33.

Aduocatum ergo ibi habemus, inquit Bernardus, *qui fideliter salutis nostræ negotia pertractabit, vnde securum habemus accessum, vbi mater stat pro nobis ante filium, Filius ante Patrem, Mater pro te ostendit Filio pectus & Vbera, Filius Patri latus & vulnera. An poterit esse repulsa, vbi tot sunt charitatis indicia?*

Tertiò, profuit Ascensio quantum ad charitatis perfectionem. Ipse enim Christus in Cœlo existens, illuc desideria & corda trahit. Nunquid vbi thesaurus noster est, ibi & cor nostrum? Et vbinam est thesaurus noster, nisi absconditus in Christo? Ibi ergo debet esse & cor nostrum. Trahit illud ad se Christus in vinculis Adam, in funiculis charitatis, ita vt animæ multæ optauerint cum Apostolo dissolui, & esse cum Christo. Vnde Beatus Gregorius vocat corda *Sanctorum thalamos sponsi: Thalami*, inquit, *in Ecclesia sunt illorum corda, in quibus anima per amorem Sponso inuisibili coniunguntur, vt eius desiderio mens ardeat, & nulla iam quæ in mundo sunt, concupiscat: præsentis vitæ longitudinem pœnam reputat, extre festinat, & per amoris amplexum in Sponsi visione quiescere. Mens itaque talis nullam sæculi consolationem recipit; sed ad illam quam diligit medullitus suspirat, feruet, anhelat, anxiatur, vilis ei fit ipsa salus sui corporis, quia est transfixa vulnere amoris.* Ita Gregorius.

Greg. hom. 15. Ezech.

Hoc etiam Apostolus postquam Christus ascendit, dicit nos debere quærere quæ sursum sunt, vbi Christus est in dextera Dei Patris: nos debere sapere cœlestia per verum affectum, gustum, & desiderium, & illa quærere omni studio, cura & sollicitudine, & tota cordis intentione. Non autem bona terrena quæ deorsum sunt, & potius à nobis calcanda, quia cor nostrum debet esse apud Christum. Quem si non possumus sequi corpore sequamur, vel saltem corde, donec dies promissus aduenerit: & ita ex peccatis nostris debemus scalam quandam conficere, ea calcando, vt dicit Augustinus; quia sola hæc sunt vincula, quæ possunt impedire cor nostrum ad ascendendum.

Sequamur ergo, inquit Bernardus, *Fratres sequamur Agnum quocunque ierit, sequamur patientem, sequamur & resurgentem, sequamur multo libentius & ascendentem, leuantes corda ad illam in qua regnat, gloriam Dei Patris.*

Serm. de Ascens.

Vis videre miram charitatem ascendere cupientis cum Christo ad illam gloriam? Hanc tibi exhibebit in nobili quodam Bernardinus Senensis. Nobilis ille multo interiori feruore à Deo impulsus fuit ad visitandum loca sacra vbi Christus operatus est salutem nostram, & vt digne hoc iter aggrederetur per Confessionis & communionis sacramenta ad illud se disposuit. Illuc ergo pertingens, singula loca, prout potuit, ordine quodam visitauit. Primo accessit Nazareth, vbi mysterium illud Incarnationis peractum fuit, Angelo nunciante, & ibi feruenter est contemplatus Dei bonitatem in hoc mysterio relucentem. Deinde venit Bethelecm, mira teneritudine affectus, in illo loco vbi iacuerat infans Christus. Exinde ad Iordanem processit, recolens illud mysterium, quo Filius Dei ibi fuerat baptizatus. Vlterius procedens in desertum considerat Christum contra satanam certantem, & pro peccatis nostris ieiunantem. Cætera quoque loca, in quibus aliquod mysterium agnouit, summa deuotione visitauit. Tandem Caluarium conscendit, Christum ibi extensum sibi repræsentans, & velut columba in vulneribus eius gemens, visitato quoque sepulchro, & aliis locis, finaliter in montem redit Oliueti, ex quo Christus ascenderat, ibi vestigia Saluatoris, osculis & lachrymis suis rigat, & suspirans, ad Christum inclamat: *O suauissime Redemptor, cum iam non habeam amplius, vbi quæram te in terra: cor meum in cælum te sequi desiderat: trahe ergo illud ad te, imo, trahe hanc animam de carcere hoc & corpore mortali, vt in monte gloriæ te sequi possit, & tibi æternum iungi.* Multis ibi lachrimis, & amoris suspiriis, sic diuinæ misericordiæ viscera commouit, vt tandem, desiderium cordis eius tribuerit ei Dominus, & voluntate labiorum eius non fraudauerit eum: egressa est enim anima, & ex eodem loco ad Deum suum euolauit.

Serm. fer. 2. de asc. Franc. Sales. l. de amore Dei.

Exemp.

Vides ergo quomodo ille secutus sit Agnum in hoc mundo, secutus est nascentem, ieiunantem, patientem, resurgentem, ascendentem; & nunc in æternis illis montibus, sequitur illum quocunque ierit.

Audi & aliud exemplum ex Granatensi de symbolo l. 2. anno 1582. mense Maio in nostra hac Olysippi ciuitate, fuit quædam nobilis puella, sed admodum tenuis, solitaria, humilis, & suis parentibus obediens. In morbum hæc incidit, qui ad nouem perdurauit menses, eumque pertulit maxima patientia. Ex cum sola esset, audiebatur coram Crucifixo, quem apud se habebat, hæc verba repetere: *Domine quando me de hoc carcere erues? quando apparebo coram te? quando tua fruar pulchritudine?* Quapropter Christus innocentis puellulæ amator, ei apparens, promisit fore eam voti compotem ipso die gloriosæ Ascensionis suæ. Huius diei vesper aduenerat, cum quædam ei valde familiaris ridens, dixit: En quomodo decepisti nos, dicens te migraturam ipso Ascensionis die. Ad id ægra nihil respondit, licet certè sciret fore quod dictum erat. Die autem postero nescio quid suo Confessario misit, ei valefaciens antequam ad suum sponsum proficisceretur. Statim etiam matrem vocauit, & nonnullas reliquias quas habebat, ei, tradidit. Nutrici quoque iussit quæ eam educauerat, vt nouum indusium sibi ferret, & duos nummos aureos solui voluit. Quibus dictis vbi meridiei hora aduenit, crucifixum vna manu cœpit, altera cereum: quibus armis instructa moriendi iter est ingressa, & deuota Crucifixo verba pronuncians, vix animam efflauerat, cum horologium horam post meridiem significauit, quâ Saluator noster Cœlum ascendit.

Vide & aliud exemplum in Candelabro nostro mystico de pueris in die Ascensionis à puero Iesu in Cœlum euocatis. Habetur fol. 1058. Lect. 13. de matrimonio.

LECTIO XXVII.

ARTICVLVS SEXTVS.

Inde ventururus est iudicare viuos & mortuos,

1. *Docet esse aliquod particulare iudicium in morte.*
2. *Vltra illud conuenienter fieri aliud vniuersale.*
3. *Docet quo loco & tempore illud fiet.*

PROPOSITIO I.

CErtum est esse aliquod particulare iudicium singulorum in morte. Hoc asserit Ecclesiasticus, dicens: *Facile est coram Deo in die obitus retribuere vnicuique iuxta vias suas; & in fine hominis denudatio operum illius.* Vnde anima, quæ nihil habet tunc purgandum, statim assequitur beatitudinem iuxta illud: *si terrestris domus nostra dissoluatur, habemus non manufactam æternam in cælis*: si verò in peccato mortali discedat, detruditur in gehennam. Patet de Epulone.

Eccl. 11.

Hoc iudicium etiam à Christo exercetur vt homine, quod non est intelligendum quasi veniat ad singulos morientes, vt de illis iudicium ferat, loquendo de reali descensu in diuersis etiam locis, dum multi simul moriuntur. Non etiam intelligendum est hoc quasi animæ statim ferantur in cœlum ad tribunal Iudicis, vt Christo præsententur. Nam id de animibus damnandis non est verisimile. Vt quid enim ascenderent in cælum, statim descensuræ infernum? *Nihil coinquinatum ingreditur in illam ciuitatem*

Cor. 5.

Dicendum ergo animam in ipso instanti mortis intellectualiter eleuari ad audiendam sententiam Iudicis, quæ fit per intellectualem locutionem, vel illuminationem, per quam etiam in illo instanti cognoscit se iudicari & saluari, vel damnari imperio Christi. Hoc ergo volunt Patres, dum dicunt animas præsentari ad tribunal Iudicis. Et sic intelligendi sunt aliqui, dicentes Christum venire in morte vniuscuiusque. Non enim intelligendum secundum præsentiam localem, sed secundum efficaciam, per quam fit vt statum suum agnoscat anima & imperium Iudicis, & ex vi illius statim tendat in locum meritis suis debitum. Sic ergo intelligendum est quod dicit Innocentius, omnem animam priusquam egrediatur à corpore videre Christum crucifixum, qui adducit illud: *Videbunt in quem transfixerunt*, Et illud Apostoli: *Serua mandatum sine macula vsque in aduentum Domini nostri Iesu Christi*, siue vsque ad diem mortis. Sic etiam dicitur: *Vigilate, quia nescitis, qua hora filius hominis veniet.*

1 Tim. 6. Ioh. 19.

In illo ergo puncto mortis intelligit imperium Iudicis, & in eodem puncto rapitur in cælum, vel descendit in infernum. Non iudicabitur ante illud punctum & instans mortis quia nondum finitum est meritum, nec expectatur instans post mortem, quia in instanti mortis si pura est anima-

capax

capax est visionis Dei. Hinc ergo intellige quomodo à momento & puncto pendet æternitas, vel beata, vel misera. Intellige quoque quomodo formidabile sit illud momentum, ad quod anima suspensa tremit in agone existens, nesciens quam momento isto initura sit viam: conscientia eam pungit, & corpus ad corruptionem sese disponit, & ipsa borret, breui momento, vel inferorum, vel cœli hospes constituanda. Vnde & viri Sanctissimi tunc trepidauerunt.

Arsenius tanto timore correptus fuit, vt Discipuli restaa sanctitatis eius dicerent: *Etiam Pater trepidas?* At ille: *Non est nouus hic timor, ò filij, quamdiu vixi, hunc diem timui.*

B. Agathon cum tunc etiam trepidaret, & rogaret Discipuli causam, cum scirent eum sanctè vixisse, *quia*, inquit, *ò filij, alia sunt Dei, alia hominum iudicia.* Attende ergo, ó homo sæpius, quid hora illa, qua candelam accensam in manu gestabis trepidus, velles fecisse. O hora! ò momentum! Quam sæpe versari deberes in mentibus hominum? Quam longam trahis catenam, & cumulum miseriarum, vel quam amplam fœlicitatem paris & cumulum gaudiorum.

Lignum, inquit Sapiens, *si ceciderit, siue ad Austrum, siue ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.* Lignum non potest in perpetuo virore esse, sed aliquando debet cadere, vel antiquitate, vel putredine, vel violentia eradicatum, aut præcisum. Et Vbi semel cadit, ibi manet, non valens se transferre ad aliam partem. Sic homo non potest perpetuo viam seruare, necesse est, vt aliquando cadat, siue senio, siue morbi violentia, aut alio aliquo modo. Cum autem cadit, ad alteram partem cadit, vel ad Aquilonem, vel ad Austrum. Aquilo significat partem reproborum, Auster partem electorum. Cadunt ergo electi & reprobi, & quidem in momento, sed non in eandem partem, quamuis vtrique ad æternitatem: quod significatur, dum dicitur: *vbi ceciderit, ibi erit.* Multum ergo interest quo cadat anima, quandoquidem immutabiliter ibi sit futura. Quo vero casura sit, arbitror, si scire volueris, ramos eius attende. Ad illam partem vbi maior copia fuerit ramorum, casuram non dubitas. Rami nostri, desideria nostra sunt, quibus ad Austrum tendimus si spiritualia fuerint; si carnalia Ad Aquilonem: Quæ vero præponderant, medium corpus indicant ea namque præponderant quæ secum traxerint corpus. Ita Bernardus.

In par. uis ser-

Christus vero hoc iudicium particulare aliquando exercet, more quodam visibili & forma iudicij hominibus accommodata ad terrorem. Sic habes quomodo iudicium exercuerit contra Vdonem Archiepiscopum Magdeburgensem. Hic cum Virginis intercessione, ingenium fœlix doctrinamque eximiam impetrasset, ob quam ad Archiepiscopatum promotus fuit, initio quidem ipse piè vixit, sed postea vitiis carnis se addixit, pessimè conuersatus, cum quadam Abbatissa Monasterij Vallis lilij, tunc Oosterhnli. Dena eius vitæ scandalosæ finem volens imponere, tribus continuo noctibus eum monuit: *Fac finem ludo, quia satis lusisti vdo.* At cum nec sic resipisceret, voluit Deus iudicium suum toti orbi innotescere. Orabat in ecclesia Magdeburgensi Venerabilis Canonicus Fredericus, vt Deus huic scandalo occurreret, & ecce ipso orante, media nocte ventus vehemens omnia luminaria extinxit, ingressique sunt mediis tenebris duo Adolescentes cum facibus ardentibus, qui ad Vtrumque latus altaris substiterunt, secuti sunt & alij duo, cum tapete pretioso & duobus sedilibus, quæ tapeti superposuerunt. Post hæc alius veniens cum gladio euaginato inclamauit: *Omnes sancti Dei quorum hic sunt Reliquiæ, surgite ad iudicium.* Et statim impletum est Templum. Tum Christus venit cum Apostolis, & B. Maria cum Virginibus, sederuntque in duobus illis Thronis. Accessit quoque B. Mauritius Ecclesiæ Patronus cum sociis martyribus, & conquestus est apud Iudicem de Vdone. Vnde statim iussus est adduci: auulsus enim à latere concubinæ, Iudici est præsentatus cumque accusationibus respondere nihil posset, coram altari capite plexus est, ita vt sanguine eius pauimentum respersum fuerit. Et antiquitus quoties aliquis ad Archiepiscopatum illum promouebatur, dum in eius inauguratione, hymnus, *Te Deum* cantabatur, solebat locus ille discooperiri qui tapetibus tegebatur, vt ibi nouus episcopus antecessoris sui Iudicium conspiceret, & sibi præcaueret vide latius speculum exemplorum.

Ecce sicut in morte huius, ità & in morte cuiuslibet reprobi verum est illud? *Mane, Thechel, Phares*: Numerauit Deus regnum tuum: Appensus es in statera: inuentus es minus habens: *&* ideo diuisum est regnum tuum.

Diuidit Deus regnum tuum dum animam dæmonibus tradit & corpus vermibus, iusto iudicio finiens vitam impiorum in mediis peccatis.

PROPOSITIO II.

V*ltra hoc iudicium particulare, conueniens fuit & alterum vniuersale.*

Primo, ex parte hominis, quia licet homo ex parte iustitiæ diuinæ in iudicio particulari secundum animam sententiam damnationis aut salutis acceperit; non tamen secundum corpus præmium aut pœnam adhuc recepit, sed illud reuertitur in terram. Item tunc corpora Martyrum, quæ dissecta fuerunt, aut exusta, aut feris proiecta recipient plenam gloriam, & particulare signum gloriæ iuxta martyrij pœnam. Integer ergo homo tunc iudicabitur, & corpus quod socium fuit pœnitentiæ, erit & gloriæ. Quod vero socium fuit peccati, erit & pœnæ. Tum enim anima maledicet corpore suo, & summo odio illud prosequetur, tanquam vas peccati, cuius causa perit, cui vt indulgeret, ipsa quæ cœlestis est naturæ, & diuinam habet originem, à Deo suo & Cœlum æternum separatur. Certe erit animæ tunc ipsum corpus velut horribilis carcer, dum iterum illud cogetur inhabitare. Anima vero sancta congratulabitur corpori suo, & per eius resumptionem gloria quædam accidentaliter ei addetur.

serm. 6. de Adu-

Hinc Bernardus, *Noli ò corpus, præripere tempora, patere, vt tunc anima pro se laboret, si compateris, conregnabis, Nobilem hospitem habes, ò caro, nobilem valde, & tota solum tua pendet de eius salute. vt quid ergo pro temporali delectatione contristas hospitem talem? Potius te expone ad omnia, si bene illi seruieris, erit bonum, tuum: nam loquetur pro te bonum, dum restituta fuerit in locum suum, & Dominus descendet, & formabit te, configurans corpori charitatis suæ.* Hæc & plura Bernardus.

Secundo, ex parte Prouidentiæ & Iustitiæ diuinæ, de qua male quidam sentire videntur, eo quod permittat opprimi innocentes affligi, bonos & malos honorari, & impios prosperari; ita vt viri Sancti velut dubitantes visi sint querelam quandam formare contra Deum. Vnde dicit David: *Mei autem pene moti sunt pedes: Ecce ipsi peccatores obtinuerunt diuitias, & dixi: ergo sine causa iustificaui cor meum, &c.* sic conqueritur Hieremias & Abacuc, & Iob.

Constituit ergo diem, in quo nobis manifesta erit hæc ratio Prouidentiæ, ad hoc ordinata, vt glorificetur Deus, & omnes intelligant ad maiorem gloriam iustorum cedere & ad confusionem impiorum, modum illum, quo erga illos se gessit Deus. Videbunt tunc quomodo: *vniuersa via Domini, iudicium & veritas.* Hinc Salomon ait: *Verti me ad alia, & vidi calumnias: & innocentium lachrymas, & in loco iustitiæ impietatem: & dixi: Deus iudicabit iustum & impium, & tunc tempus omnis rei.*

Tertia ratio est ex parte Christi, quia in primo aduentu est ab hominibus reprobatus in illa Ciuitate Orbis celeberrima, ab omnibus Statibus, Regibus, sacerdotibus, populo, militibus, Iudæis, Gentibus, & nunc quoque non agnoscitur ab infidelibus, non recipitur Messias à suis, blasphematur à Christianis, repudiatur eius diuinitas ab hæreticis. Tunc autem coram Cœlo, mundo, inferno, agnoscetur ab omnibus; ab his qui Cœlum incolunt, qui Infernum, qui Purgatorium, qui Limbum, qui mundum. Tum flectetur omne genu, & Pater implebit promissionem suam, de qua apud Iacob: *Causa tua quasi impij tam iudicata est, causam iudiciumque recipies.* De qua re etiam agit totus Psalmus 109.

Iob 36.

Dictum ei erat in Ascensione: *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*, Hoc est: Consortium cape regni mei super omnes creaturas eleuatus, donec inimici tui tandem plene subiiciantur tibi, & regnum prædestinatorum impleatur, & victoria tua ad perfectionem deducatur. Significatur vero ibi, impleto regno prædestinatorum, & deuictis inimicis, ac propagato imperio, quod erit in consummatione sæculi, iterum rediturus in mundum, vt omnia ei esse subiecta, manifestè appareat toti mundo. Vnde subdit Psalmista: *virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum*, quasi dicat Sceptrum potentiæ tuæ regalis, sceptrum fortitudinis, ex ciuitate & monte Syon incipies extendere & propagare vsque ad vltimum terræ, per legatos tuos Apostolos, vt domineris in medio inimicorum tuorum, Iudæorum, Paganorum, Hæreticorum, falsorum fratrum: sed in fine sæculi perfecte exaltabitur regnum tuum super omnes inimicos quando sceptrum virtutis, siue vexillum crucis tuæ,

ex cœlesti sion emittes, vt perfecte subiiciantur hostes pedibus tuis. Vnde iterum subdit: *Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum.* Sensus est: in die illo nouissimo tecum erit principium, siue (vt legunt septuaginta) *Tecum erit principatus*, quia tunc apparebat omnibus tuum esse regnum, & apud te solum verum esse principatum, In die scilicet virtutis tuæ, quando potentia tua Cœlum mouebit, Solem obscurabit, terram concutiet, mortuos excitabit, & omnes ad Tribunal conuocabit, *In splendoribus sanctorum*, quando circundatus eris Sanctis tuis, qui fulgebunt vt Sol. Ideo vero tecum erit tantum Principatus, quia *ex vtero ante Luciferum genui te*, inquit Pater: quasi dicat, Quia ergo te genui, non ex nihilo, sicut alias res creatas, sed ex fœcunda substantia mea, tanquam Filium naturalem, & mihi consubstantialem: & quidem ante Angelum, ante omnes stellas, ante omnem creaturam ante omnia sæcula.

Tandem concludens Psalmum, dicit Dauid ad Patrem de filio & potestate iudicandi illi data: *Dominus à dextris tuis confregit in die iræ suæ Reges*, quasi dicat. Christus Dominus noster sedens à dextris tuis, confringet omnem potentiam Regum, Ecclesiam suam persequentium. Tunc Nerones, Maximiani, Decij, conterentur pedibus eius, & in gehennam detrusi pœnas dabunt.

Iudicabit in nationibus, implebit ruinas. Sensus est: Ipse tunc iudicium exercebit super omnes nationes, & condemnatis impiis, perficiet & consummabit vltimum exterminium, Legit Diuus Hieronymus: *Implebit foueas* quia tunc implebuntur foueæ inferorum impiis hominibus, & dæmonibus illuc detrusis & conclusis, & hoc modo, *conquassabit capita multorum*, conterens superbos & confusionem eis adducens coram toto mundo.

Sic autem vis scire, cur tanta sit potentia eius, vt nationes possit iudicare, Reges & superbos conculcare: *De torrente in via bibet propterea exaltabit caput.* Quia scilicet in hac via & vita mortali, quæ sicut torrens transit, bibit aquam turbidam, ærumnas tulit nostræ mortalitatis, & per Passionem ad imum descendit torrentis, ob tantam humiliationem propter gloriam Patris, exaltauit illum, faciens Iudicem omnium. Hæc Psaltes.

Sic ergo in primo aduentu clamatur: *Benedictus qui venit in nomine Domini, osanna in excelsis*, quando magis in secundo illo triumphali acclamabitur id ab Angelis, ab electis, à Regibus, à Sacerdotibus, plebe & pueris, ab omnibus creaturis: *Exultabunt cœli & terra & ligna syluarum, quoniam venit iudicare terram.*

Nos quoque tempus illud triumphi considerantes, Regi & Saluatori nostro acclamemus, faustâ illa acclamatione *Dominare in medio inimicorum tuorum.*

Dominare fili Dauid, super omnes Reges eleuans thronum.

Dominare Rex pacifice, totum satanæ suppeditans regnum,

Dominare Fili Mariæ, in medio hæreticorum te blasphemantium.

Dominare Galilæi, in medio infidelium olim rebellium.

Dominare Nazarene, in medio Iulianorum & Persecutorum.

Dominare Agne innocens, in medio luporum furentium.

Dominare Agne occise, in medio Angelorum, & omnium electorum.

Audiui vocem Angelorum, inquit Ioannes, & animalium, & seniorum in circuitu throni clamantium: *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem & diuinitatem, & gloriam & honorem:* Et omnem creaturam quæ in Cœlo est, & sub terra, & super terram: sedenti in Throno & Agno. *Benedictio & honor & potestas in sæcula sæculorum.*

Apo. 5.

PROPOSITIO III.

HOc iudicium exercebitur in inferiori mundo, non in cœlo. Ita asserit articulus: *Inde venturus est iudicare*, è cælo scilicet. Nam cum & dæmones & damnati iudicentur, non conuenit eos in cœlum ascendere: *Nihil in illam Ciuitatem intrabit coinquinatum, sed tantum qui scripti sunt in libro vitæ.* Deinde merita & demerita sunt peracta in inferiori mundo, ibi ergo iudicabuntur, ibi locus pugnæ, ibi initium erit & coronæ. Denique ibi ipse mysteria peregit ibi iudicatus est: ibi ergo iudicabit, & incipiet exaltare caput, vbi de torrente bibit.

Apo. 21.

Hinc multi putant iudicium fore in valle Iosaphat, media inter Ierusalem, & Oliueti montem iuxta illud: *Congregabo omnes gentes in valle Iosaphat, ibi disceptabo cum eis.* Non ergo sine mysterio vocatur, *vallis Iosaphat*, Id est, iudicii Domini. Et congrue hic locus eligitur, quia ex monte Oliueti ascendit, & Hierosolymæ passus est: electa ergo est vallis media complectens vtrumque montem Oliueti & Caluariæ. Ibi sancti gloriam Ascensionis Christi participabunt, & fructum sanguinis eius. Ibi gloriæ maiestatem ostendet, vbi summam tulit ignominiam. Passionem inchoauit in valle Iosaphat, per quem fluit Torrens Cedron, iuxta Bedam, ibi comprehensus est,

Ioel 3.

Sed quæritur: Quomodo capiet tantam multitudinem? Explicandum id hoc modo: Iudicem scilicet non descensurum vsque ad vallem, sed ad locum aëris supra Vallem, Vt sit eminentiori loco ob maiestatem, quod etiam congruit agilitati corporis gloriosi. Sic Beati & Angeli erunt a terra eleuati, Vt indicat Apostolus. Soli reprobi in terra non solum illum locum, sed & Oliueti Montem, & Syon, & alia loca: quantum erit necesse occupabunt, non enim penetratiue se habebunt. Dicuntur tamen congregari in valle Iosaphat, quia ibi Iudex collocabit sedem suam.

1. Thes. 4.

An non apte hic sedes Iudicis? Poterit enim eis ex eo loco ob oculos ponere loca præcipua, vbi operatus est Redemptionem, ad eorum confusionem. Saltem mentaliter improperabit eis opera illa Redemptionis quasi dicens. O reprobi & infælices! Nonne vos ipsi hanc infœlicitatis æternæ telam orditi estis? Quid enim potui, & non feci? Ecce coram vobis omnia contra vos testimonium dant. Ecce Mons ille Oliueti, in quo pro vobis ad Patrem clamaui sanguinem sudans, sed hoc sudore & sanguine non estis abluti, Ecce torrens quem pro vobis nocte Passionis cum tot angustiis pertransiui, ibi ligatus fui, vt dissoluerem vincula vestra, sed peccatis vestris vos æternis pœnis obligastis.

Ecce Mons Syon, vbi amorem ostendi, dans corporis & sanguinis mei pignus, & vos illa contempsistis, ibi spiritum S. dedi, quem contristastis.

Ecce Caluariæ Mons, sanguine meo rigatus, & quinque fontibus è corpore meo effluentibus.

Ecce petræ adhuc ibi scissæ, contra cor vestrum petra durius dant testimonium. Ite ergo maledicti in ignem æternum, qui hæc omnia quæ tanti mihi constiterunt, contempsistis.

De hoc loco refert Holcot, viros duos peregrinationis gratia ad loca sancta perrexisse: cum vero ad vallem Iosaphat peruenissent, eorum alter lapidem quendam tollens, dixit socio animi gratia: Cum hic futurum sit iudicium, æquum est vt mihi modo locum assignem. Sedit ergo super lapidem illum dicens, sic tunc sedebo & ex nunc possessionem capio. Eleuauit autem oculos in Cœlum quid viderit aut audierit, nescitur, tanto tamen terrore affectus fuit, vt in terram semimortuus ceciderit. Tandem ad se reuersus discessit & dicebat: Nunquam ex eo tempore sibi in mentem venire diem iudicij, sine ingenti pauore.

Labore ex Hol cot V. Iudicium

DE TEMPORE IVDICII.

CErtum est futurum in consummatione sæculi. sed diuerse opinantur antiqui, quo tempore sit hæc consummatio futura. Aliqui ergo dixerunt tantundem duraturum mundum post Christum, quam ante: quia non minor sit numerus electorum post, quam ante,

Alia opinio habet duraturum sex millibus annorum quia mundus sex diebus creatus fuit: postea requies & Sabbatum: Cum ergo apud Deum mille anni sint vt dies vna, videtur mundus duraturus sex annorum milibus, postea sequetur requies diei Sabbati, hoc est, dies æternitatis

Hic addunt antiqui Hæbræi authoritatem ex Elia & Sybilla. Item dicunt duo milla fuisse ante regem, duo millia post Christum.

Licet hæc conuinci non possint falsitatis, quia iuxta Hebraicam veritatem Christus venit circa annum quater millesimum à creatione, nunc ergo quadringentis annis restantibus, omnia possunt impleri. Est tamen incerta ista sententia, quia nec probatur authoritate, nec solida ratione. Nam oraculum Eliæ ex Thalmud, Rabbini fictio est. Et coniectura de sex diebus insolida est, quod enim mille anni dies vnus dicuntur, immobilitas diuinæ æternitatis significatur, non vero quod dies creationis significent sæculum durationis mundi. Deinde dici potest: illos sex dies significare sex mundi ætates, quæ non sunt æqualis durationis. Tempus ergo iudicij incertum est, non solum hominibus, sed & Angelis. *De die illa nemo scit*, Marci 13. Vbi significauit non solum diem incertum esse, sed etiam

tempus

tempus & annum, quia teste Augustino, dies & hora talibus Scriptura locis pro temporis duratione ponitur. Item *Non est vestrum nosse tempora & momenta.* Hæc responsio omnium calculantium digitos resoluit, & quiescere iubet, inquit Augustinus. Nec ergo Angeli aut animæ beatæ tempus illud sciunt. Vnde animæ clamant: *Vsquequo Domine sanctus & verus non iudicas & vindicas sanguinem nostrum?* Et dictum est illis vt quiescerent adhuc modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum. Et licet diceremus Angelos nosse numerum prædestinatorum, & quot homines assumuntur ad ruinas Angelicas reparandas, vt videtur docere Augustinus, nesciunt tamen quanto tempore sit implendus. Fortè tamen ex speciali priuilegio, Virgini id reuelatum est.

Aug. 18. de ciuit. c. 53. Apoc 6.

August. Enchir. c. 61.

Quod vero aliquandò SS. Patres loquuntur de iudicio quasi appropinquante, pie id interpretandum est. videntes enim grauia mala, quibus Orbis feriebatur, illa velut iudicij prænuncia existimarunt, & ideò peccatoribus timorem incutere cupiebant, poterantque vere dicere, semper iudicium magis & magis appropinquare. Loquebantur etiam more scripturæ considerantes hoc vitæ tempus, quasi breuem moram, Æternitati comparatam, sic diximus hominem breui moriturum, dum decrepitus est. Ita mundus senescit, prope interitum est, in vltima sua ætate est, minatur occasum, tot habens annorum millia, Hinc & scriptura dicit: *Nos scimus, in quo fines sæculorum deuenerunt: filioli nouissima hora est.*

1 Cor. 10.

Et maximè, quia videmus aliqua signa ex parte impleri, prædicari Euangelium in vniuerso Orbe, gentem surgere contra gentem, pestilentias, venire in nomine Christi tot Pseudo Prophetas, impleri illud, *Spiritus manifestè dicit, quod in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinæ dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam conscientiam habentium* Testis est Germania, Gallia, Angelia, Belgium. Videmus denique abundare iniquitatem, nam vere nunc maledictum, mendacium, falsum testimonium, periurium, opressio, dissensiones, processus, inimicitiæ, & sanguis innundauerunt. Non est veritas in terra, sed dolus, deceptio, hypochrisis, simulatio, obliuio Dei profundissima. Ita vt numerus bonorum videatur quasi pauci racemi post vindemiam, aut paucæ oleæ.

1 ad Tim. 4.

Isa. 16.

In omni statu, conditione, ætate, malitia abundat, ita vt ob hæc videri possit alicui, aliud vix restare nisi aduentum Antichristi. Ob quæ omnia possunt moneri acriter peccatores & terror eis incuti.

Nihilominus quia & hæc præcedentibus sæculis ex parte fuerunt, ideò de hac re loquendum cum discretione & grano salis, hortantes quemlibet, vt huic se iudicio præparet, clamantes cum Apostolo: *Fratres videte quomodo caute ambuletis, tempus redimentes, quia dies mali sunt*, sed non cum certa assertione de re nobis ignota, nec cum curiosa inuestigatione rei nobis occultæ, sed soli Deo cognitæ, & illis solis quibus voluerit reuelare.

Ephes. 5.

Fuerunt vero inter Lutheri discipulos aliqui tam stolidè populum dementantes, vt illis diem iudicij adesse persuaderent, & diem ac horam designarent.

Quidam Michael Stiphelius populo suo annunciarat fore illud quodam loco prope Vuittembergam, idque 3. Octobris anni 1533. quo die sessurus foret Christus, & electos suo assumpturus, hoc se certâ reuelatione scire. Hoc rumore sparso per Saxoniam, multi agros suos reliquerunt incultos, & negotiationes suas. Die ac nocte alij orationi vacabant, alij omnia sua expendebant, genio indulgentes. Veniente ergo die, conuocat Propheta suos, concurrunt populi vndique ad montes: designat ipse horam decimam, sed eâ elapsâ adhuc spes crescebat, quia circa illam horam turbida tempestas cælum eis obscurum reddidit, & velut eos inuoluit. sed aliquanto post cælo serenato, viderunt suam & Prophetæ stoliditatem: eumque hinc inde arreptum Vuittembergam ad carceres, cum mille maledictionibus rapiunt: de quo tamen carcere Lutheri patrocinio postea liberatus est.

Histor.

* *

LECTIO XXIX.

De Signis Antecedentibus iudicium.

AC PRIMO.

DE ANTICHRISTO.

DECLARATVR HAC LECTIONE EIVS *Ortus, Militia, Doctrina, Imperium & Mors.*

Signum appropinquantis iudicij erit aduentus Antichristi, de quo sæpe scriptura. Nota tamen hoc nomen, *Antichristus*, solum reperiri apud Ioannem, & significat generaliter hominem Christo contrarium, & in hoc sensu aliquando sumitur. sic Ioannes dicit: *Antichristi facti sunt multi, Omnis spiritus qui soluit Iesum, hic est Antichristus.* Hinc aliqui existimarunt, non fore determinatam personam sed quemlibet Christi hostem, Iulianum, Mahometem, Arrium, Lotherum, & similes.

1. Ioan. 2. & 4.

Alij dixerunt futurum non hominem, sed dæmonum Principem, in forma humana, non vera, sed phantastica. Ita Hyppolitus. Alij denique dixerunt futurum verum hominem, & simul dæmonem incarnatum.

Orat. de consum. sæculi.

Sed certum est futuram certam personam, quæ specialiter dicetur Antichristus, eritque verus homo, non dæmon incarnatus, Declaro: sicut Christus certus & singularis homo est, licet secundum participationem gratiæ & vnctionis sacræ aliqui Christi dicti sint, Ita est quidem specialis Christi hostis, Antichristus dictus, licet ob eius imitationem aliqui dicantur Antichristi. Vnde Diuus Ioannes vtramque significationem coniunxit, cum dixit: *Audistis quia Antichristus venit & Antichristi facti sunt multi*, quia in voce prima, *Antichristus*, habetur articulus, quo designatur singularis persona. Illam vero personam non fore dæmonem expressè docet Damascenus: *Neque enim*, inquit, *sicut Christus humanitatem assumpsit, ita etiam diabolus homo efficietur, sed omnem satanæ afflatum suscipiet, & diabolum in eo domicilium sibi constituere finet.* Imò probabile est dæmonem non posse fieri hominem per Incarnationem. Et saltem certum est, non posse fieri virtute dæmonis: non autem apparens ratio, cur Deus efficeret tantum miraculum, ad nullum bonum finem dignum Deo Denique apertè nominatur: *Homo peccati & filius perditionis*, & dicitur interficiendus, ergo non erit homo phantasticus, sed verus vere viuens vita hominis. Ex his patet malè aliquos dixisse (teste Hieron. & August.) Antichristum iam venisse, & fuisse Neronem. Malè quoque alij dixerunt esse Mahometem. Hi enim licet sint Christi hostes, & Antichristi imitatores (vt loquitur Cyprianus) præcursoresque illius, non tamen sunt illa persona particularis.

Damasc. l. 4. de fide. c. 27.

Hier. 11. Danielis. Aug 20. de ciuit.

NATIVITAS ANTICHRISTI.

Probabiliter dicitur nasciturus ex Tribu Dan. Vnde dixerunt aliqui in Babilone nasciturum, ex muliere illius Tribus, ex impuro concubitu, erit enim Iudæus origine & professione, vt recipiatur tanquam Messias Vnde aliqui illud Genesis, *Fiat Dan Coluber in via, Cerastes in semita*, dictum putant prophetice, à Iacob præuidente Antichristum ex tribu Dan oriundum. Vide interpretes.

Gen. 49.

Ob eandem causam in Apoc. *omittitur tribus Dan. quasi non sit digna nominari, ob Antichristum ex illa oriundum licet fuerint ex omni tribu hac aliqui signati sicut ex alijs quia ex omni tribu*, inquit, *duodecim millia signati, quo numero vniuersitas designatur.*

Apoc. 7.

Dicit tamen Cyrillus Hierosolymit. Antichristum persuasurum se esse de progenie Dauid, debereque se templum olim à Salomone extructum reædificare.

Cyrillus. Catech. 15.

MALITIA ANTICHRISTI.

Ab infantia dæmon volut capiens in ipso possessionem, replebit eum omni malitia, præcipitabitque ad omne peccatum. Dicitur autem possideri, vel obsideri à dæmone non sicut arreptitij aut dementati, sic enim non peccaret, sed quia in omnibus dirigetur ab illo, & instruetur omnibus artibus magicis, versutia, diabolica, maleficiis &

crudelitate. Vnde dicitur homo peccati, & caput iniquorum, & vt ait Damascenus, omnem satanæ afflatum suscipiens.

Hic aliqui dicunt, postquam venerit ad vsum rationis, ab Angelo Custode deserendum, ob pronitatem ad malum; & quia nullum effectum custodiæ poterit circa illum exercere, inquit D. Antonius. Numquam enim daturus est locum bonæ inspirationi, ob perpetuam cum satana coniunctionem. Qua propter putant aliqui nunquàm benè moraliter operaturum.

Irenæus l. 5. cap. 19. Apoc. 13.

De illo ergo dixit Irenæus: *In bestia fit recapitulatio vniuersæ iniquitatis & omnis doli*. Ideo etiam in Apoc. describitur tanquam *bestia similis Pardo, habens pedes sicut Vrsi, & sicut Leonis, super capita eius nomina blasphemiæ*, & Draco dicitur dedisse ei afflatu suo omnem potestatem & virtutem, quo significatur spiritum diabolicum participasse à Dæmone.

In Pardo autem significatur varietas, tùm ingenij, quia nouerit se in omnem formam vertere; tùm vitiorum in quibus obstinatus erit. In vrso callidiras insidiosa, & pedes eius erunt sicut Vrsi, vt ascendat, & eleuet se super omnem altitudinem Ecclesiæ; sicut vrsus non obstante mole corporis, eleuat se supra quamcunque arborem. In Leone crudelitas significatur, sicque per versutiam, fallaciam, crudelitatem, omnia subiciet.

DOCTRINA ANTICHRISTI.

STatim incipiet destruere doctrinam Christi, & docere non fuisse Messiam, & initio instaurabit legem Moysis, vt possit recipi à Iudæis; postea vero seipsum Deum faciet. Vnde in templo constituet imaginem suam, quam omnes adorare coget, & faciet eam loqui. De qua illud: *Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto, &c.* Curabit vero sibi & suæ imagini sacrificium offerri, auferens omnem doctrinam de aliis Sacrificiis & Sacramentis.

Doctrinam vero suam & superstitionem suadebit, inquit Anselmus magna eloquentia & sapientia, omnes enim artes callebit, & totam scripturam.

Secundo, suadebit largitione diuitiarum, & verisimile est, diabolum ei ostensurum mineralia, & thesauros absconditos.

Tertio, eam suadebit terroribus & minis.

Quarto, signis & prodigiis mendacibus. Sicut enim Christus fecit in signum veritatis, ita ipse in confirmationem falsitatis, & verisimiliter similia illis quæ Christus fecit. Nam sicut Magi pugnabant contra Moysen, similia facientes, ita ipse contra Christum.

Athan. q. 3 ad Antioc.

Non erunt tamen vera miracula, sed apparentia, v. g. si suscitet mortuum non erit vere mortuus, vel non vere viuet, vt notat D. Athanasius. Aliquando fient per applicationem aliquam occultam, virtute Dæmonis.

Erit tamen hæc magna tentatio. Primo in vindictam incredulitatis Iudæorum. secundo, vt crescat fides, & constantia sanctorum eluceat, non erit supra humanas vires, gratia Dei adiutas, quia ideo hæc prædicta sunt, vt verus Christus à falso, vera miracula à mendacibus discernantur, vt notant sancti Patres.

Apoc. 13.

Habebit etiam ad doctrinam suam stabiliendam quemdam Pontificem Sacrorum, qui erit de numero Christianorum Pseudo-Propheta, de quo aliqui interpretantur illud: *vidi alteram bestiam ascendentem de terra*, id est hominem bestialiter viuentem in omni spurcitia vitiorum ascendentem de Ecclesia. Nam altera bestia, Antichristus erat *ascendens de mari*, id est, de collectione malorum, quasi de quodam pelago, habens capita septem, quia erit bellua multorum capitum siue princeps multorum hæresiarcharum, Hæc vero bestia de terra ascendere dicitur, quasi de florido Ecclesiæ horto, & habebit *cornua duo similia Agni*, quasi mitratus Mitra Episcopali, & potestatem habebat primæ bestiæ, & faciebat adorare eam omnes habitantes in terra, cuius ipse velut Mysta & Pontifex erat. Vide cætera quæ de illa dicuntur in Apocal. c. 13.

IMPERIVM ANTICHRISTI.

NOn erit hæreditario iure Rex, quia ex vilissima origine, incipiet tamen per fraudem regnare in Babylone, per magiam, opes, eloquentiam. In Apoc. dicitur habere decem cornua: & super cornua, decem diademata, ex eo quod multitudo regnorum subiicietur eius tyrannidi. Vnde incipiet superare tres Reges, Ægipti, Æthiopiæ, Lybiæ, & postea alios septem. Hi erunt decem cornua.

Apoc. 20.

In diebus illis, inquit Ioannes, *erit solutus sathan, & exibit, & seducet gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog & Magog* (quibus nominibus aliqui in Prophetia Ezech. putant figurari Antichristum & Pontificem eius) *& congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris, & ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra Sanctorum & ciuitatem dilectam*, hoc est, Ecclesiam Christi.

Ex quibus sequitur, eum crudelius persecuturum Ecclesiam, quam omnes tyranni fecerint; ideo dicitur soluendus satanas, vt significetur tanto grauiorem fore persecutionem quanto magis nocere potest solutus, quam ligatus; & vt in errorem inducantur si fieri potest etiam electi.

Cogentur enim omnes negare Christum, & omnem cultum ac sacrificium, & adorare Antichristum, vel eius imaginem in templo Christianorum positam quam faciet loqui. Imo vt omnes hujus cultus & idololatriæ professionem faciant, debebunt ferre characterem bestiæ in manu dextera, aut fronte, ita vt non possit quis emere aut vendere, nisi habeat characterem bestiæ, aut nomen eius, aut numerum nominis eius. Grauiora ergo tormenta inferentur, quam vnquàm. Vnde Cyrillus & Hyppolitus dicunt, illustriores fore Martires tunc, quam priores; quia illi pugnarunt contra ministros diaboli; hi vero contra ipsum satanã, solutum. Erit & vniuersalissima persecutio, vnde dicuntur ascendere super latitudinem terræ & circuire castra Sanctorum.

Hippol orat. de consum. sæcul.

Apoc 13.

Porro, licet maior pars defectura sit, quia dicitur datum illi bellum facere cum sanctis, & vincere eos: non tamen extinguenda est Ecclesia quia Deus non ita deseret, vt portæ inferi contra eam præualeant. Hinc propter electos breuiabuntur dies illi. Erunt ergo eximij martyres tunc erunt & aliqui in speluncis, & ibi vsus Sacramentorum & Sacrificij, semper ergo in aliquibus visibilis ad Abel mansit fides, manebit & tunc in aliquibus, quos seruabit sibi Deus. viam Ecclesiæ tanquam nauis inter varios fluctus difficile est cognoscere: *Fluctuat, at nunquam mergitur illa ratis*. sed vt Arca Noe altius fluctibus suis eleuatur. Itaque in fine mundi obscurabitur, sed non extinguetur. De illa interpretatur Augustinus illud: *sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, Stellæ de cælo cadent*. Per solem & lunam intelligit fidem Christi, & Ecclesiam quæ aperto puteo abyssi, & fumo errorum, & persecutionum erumpente, non ita fulgida apparebit; & multi qui vt stella fulgere videbantur, persecutoribus cedent. Tamen Deus omni tempore aliquos excitauit, publicè certantes pro fide, primo Apostolos, secundo Martyres, tertio Doctores. Erunt & tunc quasi Apostoli, Martyres, Doctores, Enoch, Elias & alij; & tunc adhuc verum erit de Ecclesia: *super Aspidem & Basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem*. Super *Aspidem*, id est, super Iudæos surdos. Et *Basiliscum*, id est, hæreticos venenatos. *Et conculcabis Leonem*, hoc est, tyrannos crudeles. Et *Draconem*, hoc est, Antichristum.

Psal. 90.

Apoc. 11.

Hinc dicitur, quod post mortem Eliæ & Enoc, septem millibus occisis, cæteri dederunt gloriam Deo confessione, nempe fidei & veritatis. Vnde dicit Tertul. *Enoch & Eliam reseruari, vt Antichristum sanguine suo extinguant*, de fructu enim quem fecerunt, nihil dicitur nisi ipsis iam mortuis: vt & hic habeant partem cum Christo qui instar Sampsonis plures occidit moriens quam viuus: occidit scilicet peccato, vt viuerent iustitiæ. Vnde & tunc verum erit illud: *sanguis Martyrum semen est Christianorum*. Hinc probabile fit, Iudæos post mortem Antichristi demum conuertendos: sicque etiam in mentibus Iudæorum occisuros Antichristum sanguine suo. Discipuli enim Eliæ & Enoch viginti vel triginta diebus post, prædicabunt fidem & recentia gesta suorum Magistrorum, & tunc Christus, qui est *lapis angularis quem reprobauerunt*, coniunget in vnam Ecclesiam Iudæos & Gentes.

Tertul. c. 50. de anima.

Regnum vero Antichristi durabit per tempus & tempora & dimidium temporis: id est, per tres annos cum dimidio.

MORS ANTICHRISTI.

2. ad Thess. 2.

OCcidetur *illustratione aduentus Domini*, inquit scriptura, *& spiritu oris eius*. Hoc est, aliquo signo quod erit quasi splendor appropinquantis aduentus eius: & spiritu oris, hoc est mandato eius, vt exponit D. Thomas quid addit Michaelem iussu Christi in monte oliueti illum interfecturum. Nec enim verisimile est Christum adhuc descensurum in propria persona, vt voluit Lactantius, quia aduentus Christi erit tantum diebus quadraginta quinque post mortem Antichristi.

D. Th. in eum locum

ignis etiam de cœlo descẽdens, deuorabit alios persecutores. Apoc. 20. imitabitur itaque Antichristus tanquam simia, actiones Christi, vt credatur verus Messias. vndè finget se mortuum, & postea resuscitatum, & mors eiusque resurrectio publicabuntur, simulque dies quo ad cœlum ascensurus sit. Illo ergo die veniet in montem Oliueti, & eleuatus à Dæmonibus ascendet, quasi in cœlum exaltandus, sed tunc verum erit illud Isaiæ: *Dixisti in corde tuo ascendam in cœlum super astra exaltabo solium meum, similis ero Altissimo: sed ad infernum detraheris in profundum laci.* Quod de Antichristo interpretatur Cyprianus. *Deiicietur ergo cum confusione, splendore quodam, quasi fulgore è Cælo, & imperio Christi, & forte etiam Michaelis ministerio, qui contra Principem tenebrarum tutatus est causam ipsius Dei.* Defendet ergo etiam in fine sæculi causam ipsius Christi contra iuratum hostem. Sic verum erit: *Vidi impium superexaltatum & eleuatum, & transiui, & ecce non erat.* Hæc summatim De Antichristo.

(Isaiæ. 14.) (Cyprià. l. 1. Epist. 3.)

DE ENOCH ET ELIA.
Præcursoribus iudicij.

(Heb. 11. Eccl. 44. Eccl. 48)

Certum est nondum esse mortuos, licet incertum sit quo loco sint. De Enoch dicit Apost. *Translatus est ne videret mortem. Translatus est*, ait sapiens in *Paradisum*, *det gentibus pœnitentiam.* Elias vero dicitur *Raptus in turbine ignis, lenire iracundiam, & conciliare cor Patris ad filium & restituere tribus Iacob.* Licet verò dicatur Enoch in paradisum translatus, & aliqui Patres interpretentur de loco in quo Adam fuit. Sæpe tamen Paradisus pro loco amœno & fœlici sumitur, & multi opinantur primum Paradisum aquis obrutum. Dicamus ergo, eos esse in regione amœna Deo cognita, vel in Paradiso si adhuc sit. Ibi Deus eos sine immutatione conseruat, & sine corporis alteratione: ita vt cibo non egeant, habentes similem satietatem, quam Elias quadraginta diebus solo frustro panis: aut forte de *ligno vitæ edunt*, sicut dixit Augustinus. *Non fruuntur tamen gloria, sed per quandam contemplationem abstractiuam illustrationibus & consolationibus diuinis fruuntur. Interim certum est hos fore præcursores Iudicij.* Hinc dicuntur duo testes amicti saccis, viri eximiæ sanctitatis, venturi, de quibus dicitur *Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra coram Domino*, facientque signa & occidentur. Licet Inaones non nominet, Ecclesiæ consensus est de illis loqui, quia Elias dicitur venturus, antequam veniat dies Domini magnus, & additur cognomen, *Thesbites*, vt persona designetur. Sic sapiens dicit eum venturum, vt restituat tribus Iacob. Neque Christus hunc sensum excludit. Cùm enim dicit: *Elias venturus est, vt restituet omnia*, non loquitur de Bapt. qui iam venerat, nec restituet omnia: Cùm addit, *Elias iam venit*, loquitur metaphoricè de Baptista, ob spiritus & ministerij similitudinem. Ita Patres, de Enoch, Translatus dicitur, *vt det gentibus pœnitentiam.* Sicut ergo Christus habuit primi aduentus Præcursorem, ita & secundi. Differentia verò est, quod Præcursor primi, tunc fuerit natus & educatus, illi de prioribus sæculis assumuntur, & adhuc viui conseruantur. Differentia item est, quod vnus Præcursor sit primi, duo secundi. Ratio est, quia Christus immediatè tantum missus est ad Iudæos: *Non sum missus nisi ad oues domus Israel*, sed tunc veniet ad Iudæos & Gentes. Ideò mittitur vnus ex Circumcisione, restituere tribus Iacob. Elias scilicet, qui zelo diuini cultus & spiritu Prophetiæ maximè excelluit. Alius ex præputio, vt det gentibus pœnitentiam, Enoch scilicet, qui inter primos in Dei Religione eminuit.

(Aug. l. de pec. mer.) (Apoc. 11) (Matt. 11)

Prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta. Hoc est, prædicabunt spiritu quodam diuino, postquam Antichristus pleno regno potitus fuerit. verisimile est diuersas regiones peragraturos, & missuros discipulos in vniuersum orbem. Postea conuenient nutu Dei Hierosolymis, vbi occidentur. & corpora tribus diebus cum dimidio iacebunt in plateis. Postea spiritus vitæ ingredietur in eos, *& audietur vox cælestis, Ascendite huc, & ascendent in nube in conspectu omnium.* Tandem dicitur factus terræ motus, & decimam partem ciuitatis cecidisse, occisa esse nomina hominum, septem millia, reliquos timore correptos, dedisse gloriam Deo.

(Apoc. 11.)

Cùm autem duo tantum testes significentur, non recipimus opinionem D. Hylarij, & aliorum dicentium Moysem venturum: eo quod in primo aduentu, inquiunt, *Moyses, & Elias, testes fuere gloriæ, sic & in secundo.* Hoc soliditate caret, quia variæ rationes afferri possunt, cur in primo apparuerit, quæ non conueniunt pro secundo.

Idem negamus de Ioanne Euangelista, quem aliqui dicunt venturum, supponunt non esse mortuum, ob verba Christi: *Sic eum volo manere, donec veniam.* De quo etiam dicitur, quod Calicem Domini sit bibiturus. Item illi dicitur: *Oportet te iterum Prophetare Gentibus, & Regibus multis.* Propter hæc omnia, asserunt illi eum venturum, vt sicut aderunt testes leges naturæ & veteris, ita & hic adsit testis legis nouæ oculatus, & diu cum Christo conuersatus, qui etiam latè, quæ ad Antichristum spectant, prædixit.

(Apoc. 10.)

Sed probabilius est eum mortuum & Ephesi sepultum, vbi etiam eius Reliquias fuisse honoratas patet ex Concilio Ephesino: & id asserit Cælestinus Papa, & habetur in septima Synodo: ex quibus collige eum non esse corpore glorificatum.

(Tom. 3. c. 6. & tom. 2. c. 4. 7. Sgrast. 5.)

Ecclesia quoque celebrans eius festum, supponit esse beatum, per consequens mortuum. Non videtur itaque, quod anima beata iterum vnienda sit corpori mortali.

Quod vero dicitur iterum prophetaturus, intelligitur vel ob Euangelium postea scriptum, vel quia ex Pathmos rediens iterum in Asia prædicauit. Quod allegatur debere venire aliquis testis legis gratiæ, non erit necessarium omnino Ioannis testimonium, cùm multi tunc futuri sint testes, multi sancti & Prædicatores Euangelij. Nec necessarius erit oculatus testis, qualis tamen erit Elias si necessarium sit. Neque vero Christus dicit eum non moriturum, donec veniat, verior enim lectio habet: *Si sic eum Volo manere*, O Petre, *quid ad te!* Quod vero calicem dicitur bibiturus, id interpretatur Hieronymus, propter tormenta, quæ passus est ad Portam Latinam.

(V. Bren.)

LECTIO XXX.

De Signis Terribilibus iudicium præcedentibus.

AGIT HÆC LECTIO.

1. *De Signis in Sole & Luna & stellis.*
2. *De Apparitione Crucis.*

Vnum ex Signis erit illud, de quo Matthæus, *Erunt Signa in sole, Luna & stella* Solet diuina Prouidentia insignes calamitates prodigiosis signis prænuntiare. Sic antequam Antiochus illam cladem intulisset, qua octingenta millia trucidauit Hierosolymis, & templum profanauit, quadraginta diebus exercitus in aere dimicantes visi sunt.

(Matt. 24. Marc. 13.)

Sic ante destructionem Ierusalem, multa signa præcesserunt, de quibus sic Granatensis: Diuina bonitas se erga ingratos etiam Iudæos ostendere voluit, vt conuerterentur, nam per quadraginta annos eos expectauit, quibus omnes Apostoli, & præsertim Iacobus Episcopus Hierosolymitanus eos monebat ad præueniendam iram Iudicis. Deinde vt eorum duritiem emolliret, prodigia minantia eis ostendit. Supra Ciuitatem sydus simile gladio, & per annum perseuerauit Cometes. Festo die Pentecostes, sacerdotes in Templo vocem subitam audierunt clamantem. *Migremus hinc.* Quod autem his horribilius fuit Iesus quidam filius Anani Plebeius, priusquam bellum gererent quadriennio, cùm ad festum diem venisset, repente clamare cœpit: *Vox ab Oriente: Vox ab Occidente: Vox a quatuor ventis: Vox in Hierosolymam & templum: & Vox in Maritos nouos, nouasque Nuptas: Vox in omnem Populum.* Et hoc nocte dieque clamitans, circuibat vicos ciuitatis. Nonnulli nomen indignè ferentes, hominem multis verberibus afficiunt. Ipse vero nihil ad eos locutus vociferans perseuerabat. Ductus ad Præfectum Romanorum, ibi plagis vsque ad ossa laceratus fuit, neque supplex cuiquam fuit, neque lachrymatus, sed ad singulos ictus respondebat: *Væ Væ Hierosolymis.* Perseuerauit ergo donec cincta vrbe, in muro clamans: *Væ Hierosolymis, væ Templo, væ Populo, væ mihi*, telo hostili interiit. Plura vide apud Ioseph. Sic quoque ante persecutionem illam per Vvandolos factam, plura signa refert Victor Vticensis. Illud vero mirabile fuit, quod tempore Benedicti Octaui in Aquitania prodigium accidit tribus enim diebus pluit sanguis, qui cadens super carnem hominis aut super lapidem non poterat lauari. Si vero super lignũ caderet lauabatur. Hinc Robertus Rex Francorum consuluit Fulbertũ Episcopum Carnotensẽ, inter Gallicanos

(Granat. 4. p. Catec. in symbo.) (Iosepg l. 7. de bello c. 12.) (Alij dicunt septem. c.) (Victor Vticensis l. 2. circa annum 1020.)

dinum patronos cum suis gregibus: vt vnusquisque nectatur sub aliquo capite. Simili enim modo dicit D. Gregorius vnumquemque compariturum cum illis, quos à peccato ad iustitiam traduxerit. Romanus, inquit, ante oculos districtionis diem, quo Iudex rationem cum seruis suis, quibus talenta credidit, ponet, Ecce in maiestate coram Angelis videbitur, ibi Petrus cum Iudæa conuersa, quam post se trahet, apparebit. Ibi Paulus conuersum, vt ita dixerim, mundum ducens. Ibi Andræas, Achaiam, Ioannes Asiam Thomas Indiam, in conspectu iudicis conuersam ducet. Ibi omnes Dominici gregis arietes cum grege & animarum lucris. Quid igitur miseri nos dicturi sumus, qui ad Dominum post negotium vacui redimus? Qui Pastorum nomen habuimus, & oues quas ex nutrimento nostro ostendere debemus, non habeamus illic. Vtique populus tunc circumdabit Pastorem, tanquam corona gloriæ.

Ho 17. in Euãg.

Sic legimus de S. Amando moriente, & ad Cœlum ascendente. Apparuit ipse B. Aldegundi absenti & oranti augusta specie, cinctus corona candidorum, cumque interrogaret illa, quis ille esset, audiuit ab Angelo. Hic est amabilis Deo Amandus qui migrat ad Cœlum, stipatus sanctis animabus quas virtute, & exemplo, ad virtutem instituit, & proinde ab illis quasi Pater colitur, & cum illis ad gaudia Domini transit.

Ordinem quoque inter eos qui à sinistris sunt possumus designare, vt vnusquisque sub capite suo compareat, ad cuius imitationem peccauit. Sic dicere possumus Cain compariturum cum homicidis, Lamech cum adulteris, Iesabel cum meretricibus, Iudam cum perfidis, Herodem cum Principibus iniquis, Pilatum cum iudicibus iniustis, Neronem cum Ecclesiæ Persecutoribus, Simonem cum Simoniacis, Hæreticos cum suis hæresiarchis, Machiauellum cum suis politicis.

Mat. 13.

Huc referri potest quod Scriptura dicit, impios congregandos quasi in fasciculos ad combustionem. Fasciculum facient iudices cum suis Aduocatis, Procuratoribus, Notariis; Caupones cum suis potatoribus: Filiæ impudicæ cum suis amasiis & lenonibus, saltatoribus & lusoribus, & sic de cæteris.

Zac. 12.

Vnde & ordinem aliquem designare videtur Zacharias dicens, *Plangent familiæ seorsum, familiæ domus David seorsum & mulieres eorum seorsum, familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum, &c.* Alludit ad planctum qui fuit in morte Iosiæ in campo Mageddon, & dicit similem fore planctum in die iudicij per omnes tribus terræ, & per tribus & familias Iudæorum, quæ specialem lamentum edentes, separatæ erunt. Specialiter autem nominat familias, quæ in morte Domini habuerunt authoritatem, *Familia ergo domus David*, hoc est, primores Ierusalem de domo Regia: *Familia Nathan*, qui fuit filius David, hæc erat familia proxima Regiæ nobilitati: *Familia Leui*, de hac erant Pontifices & sacerdotes: *Familia Semei*, de qua bus, inquit Hieronimus, Doctorum ac Magistrorum agmina pullularunt.

Addit denique, *omnes familiæ reliquæ seorsum*, hoc est, omnes illæ familiæ, quæ à Pharisæis suborsatæ clamarunt, *Crucifige*.

Origenes putat significari differentiam eorum qui ad fidem vocati sunt, sed Deo non placuerunt.

1. *Domus David*, significat reges & Principes, qui in honos iniqui fuerunt.

2. *Domus Nathan*, Potentes illos, qui apud Principes potestatem habentes, pios persecuti sunt.

3. *Domus Leui*, malos sacerdotes.

4. *Domus Semei*, Doctores populi, ac superbos Concionatores, qui opinione sanctitatis & doctrinæ contra sanctos intumescunt, & eos persequuntur.

5. Denique, in cæteris promiscuum vulgus intelligitur illorum quos eadem manet damnatio.

LECTIO XXXII.

De Examine Futuri iudicij.

1. *Hac Lectio docet examinanda merita & demerita.*
2. *Peccata occulta & aliena.*
3. *Dona & beneficia.*

In illo Iudicio examen futurum omnium meritorum & demeritorum. Dicit Scriptura id sæpius. Sicut ergo dicitur quod *in manu Chanaan statera dolosa sit*: Idem dicero possumus de mundo, per Chanaam significato, qui *Mendaces filij hominum in stateris*. Mundi enim statera, est sui & suorum amor cæcus, ita ve grauia peccata leuia æstimet, imo vitia tanquam virtutes ita sæpè hypocrisis humilitatis nomen sibi vindicat, auaritia prudentiæ, spiritus vindictæ generositatis, verba impudica hilaritatis & sub hoc colore & pallio quali specie pietatis habentia, appendit ea in statera sua mundus. Ideo aduenire necesse est stateram iustitiæ diuinæ, cum *Pondere sanctuarij*, in qua quæ leuissima videbantur, grauissima apparebunt, & patebit vita fuisse, quæ pietatis spem habebant, ibique quodlibet iuxta pondus & valorem suum æstimabitur. Tunc implebitur illud: *Reuelabo pudenda tua in faciem tuam, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.*

Ose 12. Pro. 25.

Reuelabo, hoc est omne velum auferam, omne pallium, omnes prætextus quibus celas deformitatem: omnia perizomata, & folia hereditaria Adam, hoc est, omnes excusationes, & ibi confundam te coram omnibus habitatoribus Cœli, inferni, mundi.

Nahu 3.

Sicut quondam admirabili prodigio Regi Babylonis apparuerunt articuli manus, quasi hominis scribentis in pariete, *Mane, Techel, phares*, quod interpretatus est Daniel.

Mane, id est numerauit Deus Regnum tuum.

Techel, id est, appensus es in statera, & inuentus es minus habens.

Phares, id est, diuisum est Regnum tuum.

Sic quod ipse visibiliter vidit, nos oculis mentis attendere deberemus, vnicuique enim nostrum minatur manus scribens, *Mane, Thechel*. Numerauit Deus annos tuos, menses, dies, horas, momenta. Appensus es in statera, & inuentus es minus habens ponderis, pretij, valoris, minus iustitiæ, quam à te exigebatur. Hoc quidem patebit in illo examine & bilance. Sed explicandum est particularius, & de quibus examen fiet.

Primò, ergò examinabuntur omnia peccata tàm mortalia quam venialia opera, verba, cogitationes, & patebunt non confusè, sed distinctissimè cum suis circumstantiis. Adulterium verbi gratia, quod quis commiserit, non solùm patebit in se, sed etiam quomodò alienam sollicitàrit, quibus modis thorum alterius violarit. Ita vt tunc etiam homini nullus futurus sit excusandi locus, quia verum erit illud Iob. 9. *Non iustificabitur homo compositus Deo, nec poterit respondere vnum pro mille.* Apparebunt vero peccata omnia, quæ leuia vel nulla existimamus, in grauitate sua, peccata omnia adolescentiæ & ignorantiæ nostræ, quæ vel ignoramus, vel obliuioni tradimus, tunc hominem angustiabunt.

Propter quod de hoc examine agens Psalmista, vt omnibus terrorem incutiat, & omnes doceat, de tremendo illo die, sic exorditur Psalmo 48. *Audite hæc omnes gentes, auribus percipite omnes qui habitatis orbem, quique Terrigenæ & filij hominum simul in vnum diues & pauper.* Peregrinum certè exordium, quo omnes omnis generis & status conuocat. Sed quam ob causam? *Os, inquit, meum loquetur sapientiam, & meditatio cordis mei prudentiam*, hoc est: Dicam quæ sapientes audire decet, & docebo quæ diu corde concepi, vt faciam homines sapientes & prudentes, siue futura prouidentes, illaque non à me, sed à Spiritu sancto dicam. Vide quot pro œmiis vtitur. Loquere ergo Propheta, quæ est tua propositio? Hæc est: *Cur timebo in die mala*; hoc est, in die mortis vel iudicij. Quasi dicat: Propono vobis omnibus qui habitatis orbem, quæstionem hanc soluendam. Quid est, quod me terrere poterit in die illa, quæ erit dies angustiæ & caliginis, dies turbinis, tubæ & clangoris! Quid est, quod me io illo die, à quo depeodet totum bonum, vel malum meum, securum poterit reddere? Magna vtique propositio, quæ omnes concernit soluit Propheta suum ænigma cum dicit: *Iniquitas calcanei mei circundabit me.* Sensus esse potest, Id quod me timere tunc faciet, non erit paupertas, quia Iudex non respicit personas: aut dona: Non erit malitia testium, quia omnia nouit Iudex: Non erit potentia aduersariorum, quia neminem timet: Non ergo aliud erit, nisi iniquitas mea, maximè *iniquitas calcanei mei*, iniquitas extrema vitæ meæ iniquitas perseuerans vsque ad finem, quam pœnitentia non laui, illa tunc angustiabit me quia non erit amplius locus indulgentiæ. Sic è contra poterat dicere, id quod me impauidum tunc faciet, non erit nobilitas: aut diuitiæ, aut aduocato um diligentia, aut amicorum potentia, sed iustitia calcanei mei siue extremæ vitæ meæ.

Secundo, proprius ad propositum: *Iniquitas calcanei*, est illa quam pedibus terimus, quam nihili facimus, siue peccata quæ leuia existimamus, vel quæ voluntariè obliuioni tradimus

Bellar in illum locum.

tradimus. Sic enim solemus loqui ad tergum & calcaneum nos proiicere quæ nihil facimus, vel quæ obliuisci volumus. Sic dicimus pone omnes istas iniurias sub pedibus tuis, id est: obliuiscere, nihil fac. Peccata ergo ad tergum & calcaneum reiecta, oblita & leuia à nobis existimata, tunc iuxta pondus suum iudicabuntur, & angustiabunt nos, quia aliter iudicat Deus, quam nos. Quis iudicaret tantum peccatum Adæ pomum edentis vt placeret vxori? Aut peccatum hominis duo ligna colligentis in sabbatho? Aut peccatum diffidentiæ in Moyse? Aut peccatum Dauidis ea leuitate populum numerantis? Aut Ananiæ & Sapphiræ mendacium? Sed Deus illorum ostendit grauitatem per pœnam inflictam eis. Sic multa in pondere sanctuarij grauia apparebunt, à nobis neglecta, dum *scrutabitur Dominus Ierusalem in lucernis*: dum lucernam diuinæ sapientiæ accendes, pulueres in angulis abstrusos, & sordes ibi neglectas in lucem proferet.

Num. 15. Sophon. Eccl. 11.

Vnde fortiter inculcandum est iuuenibus dissolutis, quod eis dicit Ecclesiastes: *Lætare iuuenis in adolescentia tua, & ambula in vijs cordis tui & in intuitu oculorum tuorum.* Nihil æstimans peccatum, putans tibi licere quidquid licet, bibens quasi aquam iniquitatem: nihil oscula, tactus, ebrietates, pugnas, vindictas ponderans, *Sed scito quod pro his omnibus, adducet te Deus in iudicium. Considerat omnes gressus tuos ad minimam vsque cogitationem: Iniquitas calcanei tui, peccata quæ nihil æstimas, in pondere suo apparebunt & angustiabunt te, consumet te Deus peccatis adolescentiæ tuæ, scribet contra amaritudines tuas, omnes dissolutiones & quæ tibi nunc adeo suaues videntur, tunc vehementer amarescent. Statue ergo tibi speculum*, iuxta consilium Hier. *Pone amaritudines, dirige cor tuum in viam rectam: Ascendens in mentis tuæ speculum, considera quæ ventura sunt, quam amara erunt, mors, iudicium, infernum, vermis conscientiæ: & horum consideratione emenda vitam tuam, dirige pedes tuos in vitam rectam, in viam salutis, vt postea te pæniteat: Memento Creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ antequam veniant dies, de quibus dices, placent.*

Ierem. 31. Eccl. 12.

Refert B. Ioannes Climacus, solitarium quendam in Choreb habitasse, hic cum diutius negligentissime vixisset, non habens animæ curam, morbo tandem ad extrema deductus est: cumque corpore iam migrasset, post horam ad se rediit, rogans vt inde abscederemus, Cellæ vero aditum obstruens mansit intus annis duodecim, nihil præter panem & aquam gustans? & sedens attonitus voluebat semper quæ viderat, & ita fixo cogitatu vt nec vultum immutaret, vim solum lachrymarum profundens, Cum iam morti foret vicinus, rupto aditu, ingressi sumus, cumque ab illo, doctrinæ verbum supplices requireremus, hoc tantum audiuimus: *Ignoscite mihi, nemo qui mortis & iudicij memoriam vere agnouerit, peccare vnquam poterit.* Nos vero mirati sumus talem in eo, qui adeo negligens fuerat, beatissimam transformationem. Ita ille.

In scala Paradisi grad. 6. Exemp.

Secundò, examinabuntur peccata aliena, quibus communicauimus. Vnde Dauid: *Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo.*

Duo ante genera alienorum timenda sunt.

Primo, eorum quæ alij committunt, ob malum exemplum nostrum. hæc vero tunc patebunt.

Secundo, eorum quæ alij committunt, qui sub cura nostra sunt. Reddet enim Pater rationem de peccatis filiorum, ob nimiam indulgentiam, Domini famulorum, Pastores subditorum: *Ipsi enim peruigilant rationem reddituri pro animabus vestris*, inquit Apostolus. Confessarii peccatorum, à quibus malè absoluerunt, vel nimia facilitate pœnitentem in peccatis nutrierunt quibus minatur Dominus per Prophetam. *Væ qui consuunt puluillos sub capite omnis atoli. Væ qui liniftis parietem absque paleis*, dimittentes pœnitentem sine reprehensione in peccatis: sic molliter agendo, quasi linientes estis breui casurum parietem. Ibi interrogabuntur habentes animarum curam: *vbi est grex tuus, pecus inclytum tuum? quid dices in die quando visitaberis? Nunquid dolores quasi parturientis apprehendent te?* Tunc quoque verum erit. *Sanguinem de manu tua requiram*, ô Speculator, ô Pastor quia tuba non insonueris, & peccante impio, illum non monueris. Certe vita Ecclesiasticorum & eorum qui in dignitate sunt constituti, seuere examinabitur.

Ezec. 13. Hier. 13. Ezec. 34.

Habes exemplum de Doctore Parisiense, quod passim reperies.

Exemp.

Hic cum piæ vitæ existimaretur, tamen dum eius celebrarentur exequiæ solemni officio inclamauit: *Iusto Dei Iudicio accusatus sum.* Et iterum: *Iusto Dei Iudicio iudicatus sum* Et tertio: *Iusto Dei Iudicio condemnatus sum.*

Tertio, examinabuntur ipsa opera bona: Multi enim bonis operibus existimant se Deo placere, qui sine merito inuenientur: quia non fecerunt tali intentione, quâ debuerunt, sed potius suum commodum quærentes, vel vanam gloriam & complacentiam, & ita receperunt mercedem suam. Item non omnia bona opera suis vestita sunt circumstantiis, sed mixta multis imperfectionibus: *si lotus fuero* inquit Iob, *tanquam mundissimæ manus meæ tamen sordibus intinges me: si opera mea existimauero munda & fulgida, in illis tu sordes & aliquid imperfecti poteris ostendere.* Vnde & alibi ait: si *quid iustum habuero, tamen Iudicem meum deprecabor.*

Iob 9.

Sicut enim paruos næuos ab artifice perito facile deprehenduntur: & paruus error à pictore etiam in imagine quæ pulchra apparet. Et lignum quod rectum putatur, si funiculum mensor adhibeat, curuum statim apparet. Ita erunt opera nostra respectu supremi Artificis, Pictoris, Mensoris. *Sæpe sordet in districtione Iudicis, quod fulget in æstimatione operantis*, inquit Gregorius.

Si bona opera ponderabuntur, quanto magis neglectus illorum? Multi ergo propter bona omissa reiicientur. Sic reprobatæ sunt Virgines, quæ lampades ardentes non habuerunt: Et qui veste nuptiali caruit: Et qui pecuniam Domini in sudario ligauit.

Exemp.

Refertur, illa hora qua Bernardi anima migrauit, triginta millia decessisse, de quorum numero Decanus Lingonensis, qui honores fugiens in Eremo annis 25. egerat. Hic apparuit Episcopo Lingonensi dicens: *Age pœnitentiam, corrige vitam dimitte superbiam & auaritiam, non enim est tam facile saluari, vt credunt: nam dum iudicio tremendo præsentarer, fuerunt triginta simul millia de quorum numero Bernardus, & ego saluati sumus, tres in purgatorium, alij omnes in infernum descenderunt.*

Speculum Exemp. V. Damnatus ex à Vincent.

Quarto examinabuntur beneficia & dona: sumus enim dispensatores bonorum Dei, siue spiritualium siue temporalium. Vnde sicut Dominos à famulis, & ipse à nobis exigit rationem de donis acceptis an ad eius gloriam vsi fuerimus, Redde ergo rationem de donis, siue corporis, siue fortunæ, de donis animæ, de spiritualibus beneficiis. Redde rationem fidei, Baptismi, Sacramentorum, concionum, admonitionum, inspirationum, quibus toties pulsaui. Sed si hæc parua sunt: redde rationem sanguinis, in crucis, mortis meæ.

Hæc itaque sæpe consideranda sunt. Quod si dona & beneficia, bonaque opera, si otiosa verba in examen venient, quanto magis tot lasciua verba & malitiosa (quæ tam parui faciunt homines) calumniæ conuitia detractiones ponderabuntur, & in enormitate sua apparebunt? Recte ergo monet nos scriptura, cum timore & tremore incolatus nostri tempore conuersari, tanquam quadrantem nouissimum reddituros Vnde & Iob dicebat, *Verba omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* Optimum ergo consilium quod proponit Abacuc: *super custodiam meam stabo, figam gradum super munitionem meam, & considerabo quid dicatur mihi, & quid respondebo ad arguentem me.* Quid arguet Dominus?

Abac. c. 2.

Arguet superbiam, arguet vanitatem, arguet cor impurum, arguet inuidiam, odia, charitatis defectum. Ergo sta super custodiam tuam, vt hæc à te reiiciens & in teipso tempore hoc opportuno arguens, non inueniat postea quid possit arguere. Timere vero te oportet, & diligenter te custodire, quia hæc omnia seuerè arguet.

Refert Granatensis defunctum quendam post mortem apparuisse amico, maximis opressum doloribus, magna & lamentabili voce exclamantem: *Nemo credit, nemo credit, nemo credit.* Amicus expauescens rogat, quid sibi velit talis exclamatio. Cui ille: *Nemo credit quam strictè iudicat Deus, & quam seuere castiget.*

Granat. Ducis peccatorum c. 7.

LECTIO XXVII.

De sententia Iudicis.

EXPLICATIO SENTENTIÆ pro electis.

VEnite benedicti Patris mei, percipite Regnum, &c.

Verba hæc melliflua sunt, affectione & exultatione plena, habentque singula pondus suum.

L Primò

Primo, ergo dicit *Venite*. Illis dicitur *Venite* qui *euntes ibant & flebant mittentes semina sua*. Nunc inuitantur, vt *venientes veniant: cum exultatione portantes manipulos suos*: vt operum suorum fructum afferant, & illorum mercedem recipiant. *Venite*, illis dicitur *angustiati, egentes, afflicti circuibant*. Peregrini & exules nunc ad locum quietes inuitantur, & ad Patriam dulcissimam, *Venite* illis dicitur qui fessi sedebant ad ripas Babilonis, flumina præterfluentia contemplantes, fluxa scilicet bona huius mundi & recordari ciuitatis Ierusalem, recordati Patriæ, æternæ, flebant & gemebant. Illi ergo nunc ad locum gaudij deducentur, de loco mœroris & afflictionis, ad locum quietis, de loco exilij de Babylone & captiuitate, ad Ciuitatem pacis & contemplationis.

Heb. 2. Psal. 136. 1. Cor 4. Esai. 61.

Secundo, *Benedicti Patris mei*, q.d. Vos ab hominibus maledictiones passi estis, opprobria, irrisiones, quia multi vitam vestram putabant insaniam, & tanquam excrementa & purgamenta reiecti fuistis: *Omnium per ipsema vsque adhuc* Sed à Patre electi & computati estis inter filios:

Benedicti vos à Domino, qui fecit cœlum & terram.

Omnes qui viderint vos cognoscent, inquit Isaias.

Quia isti sunt semen, cui Benedixit Dominus.

Benedicti vos, in persona Sem & Iaphet, quibus benedixit Pater, maledicens Cham, qui reproborum personam agebat.

Benedicti, in persona Isaac, qui à Patre hæres constitutus fuit Ismaele ab hæreditate excluso.

Benedicti vos in persona Iacob, qui à Patre cum Benedictione Primogenituram accepit, loco Esaü reprobi. In his omnibus figura erat electorum & reproborum.

Tertio, dicit: *Possidete Regnum*. Vtque Regnum illud multis titulis vestrum est.

1. Titulo donationis, quam fecit Pater vobis.

2. Titulo hæreditatis, quia hæredes Dei, cohæredes Christi.

3. Titulo emptionis, per pretium Sanguinis mei.

4. Titulo mercedis, ob vestræ meritum actionis.

In illius ergo possessionem realem, liberam, securam; vos immitto ad quam ius multiplex habuistis.

Regnum vero est quod vobis præparaui, non qualibet hæreditas, *Regnum decoris & diadema speciei accipietis de manu Domini*. Diadema, quod nemo [illegible] Regnum quod nemo turbare poterit, [illegible] nec inimicus insidians est, nulla premens anxietas, nullus error, nullus horror, nulla ambitio: sed pax imperturbabilis.

Regnum Patris est, Regnum gloriæ, Regnum omnis fœlicitatis, Regnum cuius non est finis, Regnum omnium sæculorum.

O felix Regnum, quomodo totos nos rapere deberes in tui considerationem! Quomodo totum desiderium & voluntatem rapere deberes in tui amorem!

O Patris benedictio, quam desiderabilis es!

O secura possessio! trahe ex imo cordis nostri ad te suspirantes lachrymas! *Quando veniam*, inquit Propheta, & *apparebo ante faciem Dei mei*, ante vultum Patris æterni benedictionem impertientis, & in possessionem æterni Regni inducentis? *Etenim benedictionem dabit Legislator, videbitur Deus Deorum in Syon.*

Possidete ergo Regnum, quod sub vexillo crucis militantes acquisiuistis.

Possidete coronam, quæ vobis debetur, quia bonum certamen certastis, & cursum consummastis.

Apoc. 23. *Possidete*, quia vicistis & triumphastis de peccato, de diabolo, de mundo.

Possidete quia superastis proprias passiones, tentationes, concupiscentias; ideo enim reposita fuit vobis corona hæc iustitiæ, quam nunc reddo in die solemni & publico coram toto mundo iuxta promissum meum: *Qui vicerit, dabo ei sedere in throno meo*, in regni mei consortio, *sicut & ego sedi in throno Patris mei*.

Quarto, dicit: *Quod paratum vobis fuit à constitutione mundi*: Quia scilicet hoc regnum filiis adoptiuis ab æterno Pater præparauit. *Stat fixa sententia æternorum*, inquit Bernardus, *& misericordia eius ab æterno vsque in æternum super timentes eum*: Ab æterno per prædestinationem, vsque in æternum per glorificationem.

Quos prædestinauit hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iustificauit, quos autem iustificauit, illos glorificauit. Nonquid ergo misericordia eius ab æterno vsque in æternum porrigitur.

In illa ergo die cum fœlix hæc sententia pronunciata fuerit, habebit locum suaue illud canticum, de quo Isaias, in persona electorum.

In illa die cantabitur canticum istud in terra Iuda, hoc est in Ecclesia cœlesti, vbi perpetua laus & confessio. Cantabunt electi cum videbunt tantam damnatorum se pœnam euasisse. Quid ergo cantabunt?

Isa. 26. Hier. in Isaiam. D. Vh. & Hug. in Isa.

Vrbs fortitudinis nostræ Syon, Saluator ponetur in ea murus & antemurale. Sensus est, vrbs beatitudinis nostræ illa Syon cœlestis munitissima erit & fortissima, ita vt nullus ei nocere possit, quia Saluator erit eius protector & salus, & tanquam murus fortissimus vndique eam cinget, vt nullus possit ad eam accedere inimicus malus, nulla turbatio.

Aperite portas, & ingredietur gens iusta custodiens veritatem. Verba sunt Beatorum, qui audientes à Iudice vocem illam lætitiæ. *Venite Benedicti Patris mei*. Exultantes ad Angelos dicunt. Aperite ô Angeli portas Cæli ad quod iam ascendimus cum triumpho, vt ingrediatur gens, quæ iustitiam coluit, & veritatem seruauit. Vel iuxta D. Hieronymum: Est hic mutatio personæ quasi in dialogo, suntque verba Christi ad Angelos dicentis. O Angeli reserate Cœlum, vt sancti mei intrent ad æternam illam pacis visionem, quam per fidem & gratiam meam hic sperarunt.

Sanch. & Cornel à Lapide.

Vetus error abiit, seruabis pacem, quia in te sperauimus. Et iterum vox Electorum, quasi sibi congratulantium & dicentium: Nunc patet vetus error voluptariorum & damnatorum qui nos stultos iudicabant, sequentes via asperam Patet enim nos sapienter egisse, illos stulte; ecce enim adepti sumus pacem illam & omnium bonorum abundantiam, quam nobis Domine contulisti, & seruabis in æternum, quia illam à te sperauimus, & propter illam dura omnia tulimus per cruces, spinas, & duras semitas te sequentes.

Sperastis in Domino in sæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.

Sunt verba Prophetæ, vel Angelorum Beatis congratulantium sperastis, ô Viri Sapientes, & diuini in Domino; sperastis consequi ab illo sæcula æterna beatam illam æternitatem. Nunc capite spei vestræ fructum, ipsam beatam vitam possidete in sæcula æterna.

Hoc ergo Canticum, quasi dialogus est Beatorum. Christique & Angelorum congratulantium de hac Beata æternitate, & de hac fœlici sententia: *Venite benedicti percipite Regnum.*

Hæc ergo vltima vox Christi electos inuitantis digna est quæ imprimatur cordibus nostris, & trahat ac excitet affectum nostrum, vt dignam se anima exhibeat, ad vocem illam in illo die percipiendam.

Exempl.

B. Mechtildis Virgo, Filia comitis cuiusdam Germaniæ. Sponsa Christi ab ineunte ætate, tanto in his verbis deliciabatur affectu, vt cum feria quarta post diem Paschæ inchoaretur introitus Missæ, per illa ipsa verba: *Venite benedicti Patris mei*. Ipsa insolita lætitiæ (nouerat enim linguam Latinam) exultarit & Domino dixerit: *O si essem vna ex illis benedictis, qui hanc dulcissimam vocem sunt audituri!* Tunc Dominus ad eam: *scias certo, te ex illis esse, & vt nihil dubites ecce tibi do cor meum in pignus amoris, & in domum refugij vt semper & maxime in hora mortis, ibi consolationem, & requiem inuenias.* Ex eo ergo tempore, facta est mira cordis Christi & illius coniunctio siue spiritus creati cum increato vnio. Cum vero iam in mortis agone esset constituta, nihil aliud dicebat quam hæc verba: *Iesu bone, Iesu bone.* Hæc assiduè replicabat, aperte demonstrans illum cordi suo impressum cuius nomen inter acerbos mortis dolores tam suauiter ruminabat, tam crebro pronunciabat. Instante autem hora, qua migratura erat, Dominus eam lumine suæ diuinitatis totam illustrans, suaui voce inuitauit: *Veni benedicta Patris mei posside regnum tibi paratum à constitutione mundi*: Commonefaciens eam doni illius, quo in pignus amoris, cor suum Christus illi dederat, dum illa verba in Missa cantarentur, Igitur illa beata anima in ipsum cor Iesu suauissime admissa sempiternis eius gaudijs fœliciter fuit sociata.

Blosius in mon. nihil spirituali.

Similem vocem audiuit B. Quintinus, cum fortiter pro Christi nomine varia tormenta pertulisse, & tunc anima eius in forma candidæ Columbæ in Cœlum visa est conscendere, vt regni foret particeps.

Sic Beatus Petrus Alcantara Ordinis diui Francisci, qui Confessarius quandoque fuit Beatæ Theresiæ, absoluto vitæ cursu, in extremis ruminans Dei promissionem de regno, totus in Spiritu exhilaratus spiritum reddidit, hæc verba pronuncians: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.*

Nos ergo die illam vocem Christi audiuimus non sinamus eam præterfluere, nec obduremus corda nostra, sed

eatemur

excitemur ad viriliter certandum contra peccata & salutis impedimenta ad perseuerandum in fide, spe gratiæ, tolerantia, ac bonis operibus? ad requirendum illam benedictionem Patris simus solliciti, *festinemus ad illam requiem*, ad illud Regnum? & videamus, *ne quis ex nobis desit*, inquit Apostolus, sed omnes digni fiamus hac fœlici voce consortio Patris Christi hæreditate.

Heb. 4. Vnde ad id multum iuuabit, si vltimam D. Francisci ad Fratres admonitionem, quæ etiam omnes nos concernit, attendamus. O (inquit) dilectissimi Fratres, & in æternum benedicti filij, audite me, audite vocem Patris vestri.

Magna promisimus: maiora promissa sunt nobis.
Seruemus hæc suspiremus ad illa.
Voluptas breuis: pœna perpetua.
Modica passio: Gloria infinita.
Multorum vocatio: Paucorum electio.
Omnium retributio.

LECTIO XXXIV.

Explicatio sententiæ quæ feretur contra reprobos.

D*iscedite maledicti in ignem æternum.*

Forma illa & species in qua Christus apparuit in Apocalypsi Ioannis applicari potest ipsi vt Iudici. Dicit enim ibi apparuisse similem Filio hominis, in medio septem Candelabrorum aureorum vestitum podere, & præcinctum ad mamillas zona aurea, capillis candidis, tanquam lana & nix, oculis vt flamma ignis, cum pedibus calcanibus fornacem ardentem, vox illius tanquam vox aquarum multarum, in dextera septem stellæ, in oris vtraque parte gladius acutus, facies sicut sol lucens, dicebatque se habere claues mortis & inferni.

Hæc omnia hic applicari possunt. Primo, *vestis talaris* vestis iustitiæ est, qua Christus fulget.

2. *Cingulum ad mamillas*, significat tunc misericordiæ restrictionem.

3. *Caput Candidum*, Sapientiæ maturitatem.

4. *Oculi ignei*, Iudicis zelum & furorem.

5. *Pedes sicut in camino ardenti*, reproborum in fornace conculcationem.

6. *Vox aquarum multarum*, reproborum velut per torrentem iræ mundantem, terrorem.

7. *Facies sicut sol*, indicat Maiestatem.

8. *In dextera septem stellæ*, gloriæ pro electis donationem.

9. *Gladius vtraque parte acutus*, vltimæ sententiæ pronunciationem, quæ corpus animamque plaga æterna afficiet.

Hic ergo erit gladius biceps: *Discedite maledicti*, &c. vbi singula verba vim & emphasim suam habent, *Discedite*: Pœna damni iudicatur, scilicet separatio à Deo & priuatio gloriæ, Quæ pœna grauissima est & lamentabilis. si enim dum quis in exilium extra patriam mittitur, à domo paterna & parentum consortio, tantus est luctus? quantæ hic erunt lamentationes, dum ab illa patria, quæ his iure Baptismi debetur, & sanguine Christi empta est, separabuntur à Deo Patre, à Virgine Matre, ab amicis Angelis, a fratribus Christianis, & hoc non ad tempus, sed in æternum;

Hæc autem pœna separationis, dicitur à Theologis grauior, quam ipse ignis & tota gehenna? quia cum visio sit tota merces, priuatio visionis erit velut tota pœna, saltem principalis. Hinc Chrysostomus: *Multi timent solam igni acerbitatem, sed hæc pœna longe grauior erit & acerbior: Ignis est intolerabilis, sed si mille mihi ignes proponeret, non tanti æstimo ac priuari illa beatitudine, gloria, præsentia Christi.* Similiter loquuntur & alij Patres.

Maledicti, grauis pœna ab illo maledici, à quo omnis benedictio profluit.

Benedictionem Patris amittere quam dignum luctu sit, attende in Esau. Hic cum vendidisset primogenituram, & hoc

Gen. 27. parui penderet, post aliquod tempus, dum Iacob iure Primogeniti benedictionem postulasset, & impetrasset, Esau vero se illa priuatum videret, rediens ex agro rugit, inquit Scriptura, clamore valido ob perditam Patris benedictionem. Tunc prius aduertit dignitatem primogenituræ, quam antea ob leue ferculum vendiderat. Si ita rugit pro temporali benedictione quanto magis rugitum edent reprobi, priuati æterna benedictione Patris, & eiecti cum omni imprecatione ac maledictione, exhæredati ab omni consolatione & spe? Tunc ergo illi sero vlulabunt. Sero sicut Esau, aduertent dignitatem primogenituræ, id est, gratiæ diuinæ, quam pro esca & re nihili, pro momento voluptatis, pro punctu honoris vendiderunt, cum hæreditate æterna, in æternum ad eam non redituri.

Maledictionem hanc innumeræ aliæ consequentur inter ipsos reprobos: *vnusquisque vorabit carnem brachy sui, Manasses Ephraim Manassem.* Isai. 9.

Sua corpora maledicent; quod vt illis suos appetitus indulgerent, priuentur tanta gloria. Pater filium, quod vt illi diuitias acquireret, Mater filias, quod vt eas in Matrimonio nobiliter collocaret, sui ipsius & salutis oblita sit.

Filius Patrem quod ipsum non instruxerit in via Dei, quod non correxerit, quod iniuste acquisitis eum ditarit & perdiderit. Vnusquisque alterum qui peccati ei socius fuit maledicet. Imo vero & diem Natiuitatis suæ, miris clamoribus, & vterum quo portati sunt, & vbera quæ suxerunt, diris deuouebunt. Hæc enim erit eorum musica, hi cantus, hæ matutinæ eorum, quæ describuntur in Iob; *Pereat dies in qua natus sum, &c.*

Iacob. 3. *In Ignem.* Pœna sensus hic designatur, pœna ignis in quo viui comburentur, nec consumentur; desiderabunt mortem & fugiet ab eis, desiderabunt in nihilum redigi & corpus cum anima extingui, & non dabitur. Hæ sunt eorum lamentationes. Væ misero, væ cur natus sum? Cur lucem Vidi; Cur non fœlicitas saltem bestiarum datur mihi, quarum animæ cum corpore pereunt; Iam perire cupio & non conceditur, mors fugit, & tamen sine morte mortẽ morior sempiternam.

Hinc Gregorius dicit: *Horrenda modo fit miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu: quia & mors semper viuit, & finis semper incipit, & defectus deficere nescit, mors perimit, & non extinguit.* Gre. l. 9. mor. c. 39.

Eodem modo dicit Augustinus: *O mors quam dulcis fores illis quibus antea adeo eras amara: tam te summopere desiderant, qui super omnia oderant: laborabit ergo in æternum angustiatus in pœnis, viuet adhuc in finem.*

Hunc nimirum ignẽ ipsi peccatis suis accenderunt, ideo merito in illum deiiciuntur. Vnde eos cum sarcasmo & irrisione alloquens Propheta dicit: *Ecce vos omnes accendentes ignem, accincti flammis ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis; de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.* q. d. Volutamini nunc in incendio ignis inextinguibilis, quod vobis adornastis: in vinculis igneis quæ vos reseruant sub caligine, vt loquitur Iudas quæ vobis per peccata vestra fabricastis, Ambulate nunc & iudite, sicut in igne concupiscentiæ & vinculis cupiditatis vobis complacebatis. verum, *de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.* Cythara vestra in luctum versa est, & organum in vocem flentium, lætitia in mœrorem. Decumbetis inter ignes, dolores & cruciatus, hi erunt lecti vestri hæc ceruicalia, ergo iustus Iudex ad hunc ignem, ad hos dolores vos damno, manu mea inflicta & æterna, quæ proinde hunc ignem vobis in æternum alet & conseruabit. Isai 50.

Iterum alibi eos alloquens Dominus per Prophetam ait; *Quis ex vobis poterit habitare cum igne deuorante, & cum ardoribus sempiternis?* Quis ex vobis poterit volutari in illo flammarum pelago, & cum æternis ignibus colluctari si huius vitæ dolores, qui sunt tantum vmbra ferre non possumus, imo nec dentis vnius dolorem, aut vermis pulicisve infectationem quis poterit ardorem illum sempiternum; Est ne aliquod lumen rationis in hominibus, aut mica cerebri? Aut certe hæc non credunt, aut forte ad alios tantum spectare existimant; Dum nonobstantibus omnibus his, quæ in scripturis manifesta sunt & fidei dogmata, peccatis grauissimis inuoluuntur, & magnam partem ætatis in illis conterunt, quasi hæc commenta sint vetularum aut fabulæ,

Hæc iterum si quis mente ruminarit, potentissima sunt ad animam commouendam & curam illi salutis imprimendam. Verum homines, quadam stupiditate & cæcitate insensibiles ad hæc redduntur, vel ea non considerant, vel nimis de diuina misericordia præsumunt; ex illa peccandi ansam arripientes, misericordiam semper ante oculos, iustitiam retro proiicientes, vt non considerent eam, vel certe valde leuiter id faciunt, ideoque illa consideratio nihil in eis efficit ad mutationem vitæ, neque cor tangit, quia ad illud cogitationem hanc plene descendere non permittunt. Sicut si ignem quantumuis efficax sit, leuiter & celeriter attingas non adurit. Sic si iudicia, & ignem æternum in transitu tantum percurras, vim & efficaciam non senties.

Esaias Abbas in lament. Orat. 26. ibi multa.

Propterea Esaias Abbas, qui profunde & crebro hunc ignem meditabatur, hominum deplorabat miserias multis cum lachrymis. Vnde in lamentationibus suis sic dicit: Væ nobis qui tenebrosum illud & materiæ expers incendium, æternumque & amarum fletum, & stridorem dentium non consideramus. Ablato enim flammæ splendore, Deus in illo igne relinquit vrendi vim & obscuritatem, quo magis impij excruciantur.

Væ nobis qui hic sine timore nos peccatis obstringimus, quoniam nos illic ignis æternus excipiet, & tenebræ exteriores, & vermis qui non dormit, & luctus, & stridor dentium & coram Angelis ac creaturis omnibus dedecus sempiternum. væ nobis, qui cum assiduos conscientiæ reprehendentis stimulos sentiamus, non erubescimus, nec rationem actionum nostrarum reddituri, Dei iudicium formidamus. Væ nobis, qui in hoc exiguo vitæ spatio, vt iniquæ & breui carnis cupiditati satisfaceremus, nos iucundissimo diuinæ gloriæ spectaculo indignos constituimus. Ita ille.

Et iterum alibi exclamat: Me miserum, me miserum, quia nondum à gehennæ igne sum liber. Qui ad illam homines detrahunt, adhuc in me operantur, adhuc in corde meo agunt, & pessimos fructus suos proferre cupiunt. Nondum mihi constat, quoniam hinc sim profecturus, nondum mihi parata est recta via, Nondum video quæ mihi apud iudicem possit esse fiducia. Nondum ex reorum numero exemptus sum. Reus qui in carcere vinctus est, non lætatur: qui ferreis obstrictus est vinculis voluntatem suam non facit, non quiescit. Non edit cum voluptate, cuius collo iniectus est laqueus. Neque amplius cogitat, quomodo alia scelera committat, sed in luctu est ob illa propter quæ obstrictus est. Qui considerat extrema illa supplicia, quibus afficiendus est ob peccata, is animum in cæteris non habet occupatum, cor eius stimulat dolor tormentorum. Ita ille.

Esaias Abbas Orat. 4.

Excemp.

Refert Theodosius se vidisse Thalelæum, qui cum maximo esset corpore, inclusit se rotæ, quæ alta erat cubitos duos lata vnum; ita vt collum non posset erigere, sed semper incuruus, faciem habebat annexam genibus, & ita sederat decem annos continuos. Rogauit eum Theodoretus cur sese ita affligeret, Respondit: *Ego multis peccatis sum obnoxius, & metuo pœnas quæ in futuro parantur. Elego ergo potius corpus hic castigare pœna mediocri, quam expectare pœnas longe grauiores.*

Theod. in Philotheo cap. 28.

DE ÆTERNITATE IGNIS

IN *ignem æternum.* Hæc erit desperatio reproborum, separari à Deo, & in ignem detrudi, non ad tempus, non per aliquot sæcula, non per annorum myriades, sed per totam æternitatem. Ita vt si quis consideret tot annorum millia, quot sunt momenta in tempore à creatione mundi, quot guttæ in mari, quot denique arenæ in vniuersa terra, nihil numerando proficit, plus restat quam numerarit, & æternitatis necdum habet principium. Sed durabunt illa tormenta, quandiu Cœlum erit Cœlum, terra erit terra, Angelus erit Angelus, Deus erit Deus, quia *fumus tormentorum eorum ascendit in sæcula sæculorum.* Desperationem adducet damnatis hæc consideratio æternitatis, in qua nulla vnquam consolatio, nec à Deo, nec ab Angelis, nec à beatis, nec ab vlla creatura. Et licet manserint in pœnis per omne imaginabile tempus, nihil diminuetur de illis.

Interroga Cain, qui iam quinque annorum millibus ibi fuit, an aliquid de pœnis eius tanto tempore diminutum sit, Respondebit, quod nihil prorsus, quia manet infinita pœna, & semper incipit soluenda.

Psal. 82.

Propterea de illis dictum est: *Pone eos vt rotam ante faciem venti.* Rota quæ circularis est, non habet finem. Ita nec illi in tormentis Rota agitata à vento semper vertitur, quandiu ventus durat: Ita & illi à furore iustitiæ æternum durante, voluentur de pœna in pœnam, de tormento in tormentum.

Psal. 76.

Huc etiam referri potest illud psalmi: *Sagittæ tuæ transeunt, vox tonitrui tui in rota.* vt sit sensus: Afflictiones huius mundi, bella, fames, pestilentiæ tandem finem accipiunt suntque velut flagellum, aut sagitta transiens. Sed vox tonitrui tui vox illa, *Discedite in ignem æternum*, quæ velut tonitru insonabit, qua personante, terra subito absorbebit reprobos. *Dominus enim*, inquit propheta, *sicut fortis egredietur, vociferabitur, dissipabit, & absorbebit simul*: Hæc inquam, vox tonitrui tantæ virtutis erit, vt effectus eius non sit transiens, sed efficaciæ æternæ voluens reprobos de pœnis in pœnas, instar rotæ semper à vento furente agitatæ, & hoc in sæcula sæculorum.

Isai. 42.

Ventus iste diuinæ iræ, merito à nobis est considerandus. Memineris ergo trium quæstionum, quas Angelus proposuit Esdræ, *Pondera mihi pondus ignis: Mensura flatum venti: Reuoca diem quæ præteriit*, Respondet Esdras: quis natorum poterit facere, vt me interroges de his? quasi dicat: Quis modus ignem in bilance ponendi, vt possit eius pondus à nobis sciri? Quis ventum ab Oriente ab Occidentem se extendentem, iuste mensurare posset? Quis diem præteritum reuocare, cum ad præteritum non sit potentia? Verum moraliter, ille ponderat pondus ignis, qui in cogitationis suæ bilance sæpius illū expendit. Ille mensurat flatū venti qui vitæ suæ breuitatem considerat, dicens Deo: *Memento quia ventus est vita mea.* vel ille qui diuinæ iræ, quasi turbinis impios in æternas miserias voluentis, vim considerat, in conspectu cuius impij sunt quasi puluis, quem proijcit Ventus à facie terræ. Ille reuocat diem qui præteriit, qui implet illud: *Recogitabo tibi annos meos in amaritudine animæ meæ.*

Esd. 4.

Iob 7.

Illud ergo *æternum*, illa vox tonitrui, effectus erit iustitiæ tunc dominantis, quam cum stupore considerat Dauid dicens: *Numquid in æternum proijciet Deus? Aut non apponet, vt complacitior sit adhuc? Aut in finem misericordiam suam abscindet? Aut obliuiscetur misereri Deus? & continebit in ira misericordias suas?*

Psal. 76.

Attende ibi, quoties replicat idem diuersis verbis, admirans diem illum vltionis, diem iustitiæ deputatum; in quo cum stupore admiratur quomodo amator hominum Deus quod ad imaginem suam condidit, & sanguine redemit, in æternum à se proiiciet, nullis precibus aut supplicijs placandus. Et ideo inclamat; Nunquid bonitatis ille fons tunc gratiæ & misericordiæ fluenta, & id quidem in sæculæ, abscindet ab impijs, nec fluere solito more sinet? Nunquid qui malos puniens; misericordiam semper immiscuit, cui proprium est misereri, qui gloriari solet in operibus misericordiæ, qui misericors & miserator semper vocatus est tunc obliuiscetur misereri, & ita iram suam inundare permittet, vt ea misericordiam sibi quasi captiuam subiciat: *Hæc*, inquit, *meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.* Cum scilicet omnia nocturno tempore silerent, nec tumultuantis familiæ strepitus mentis aciem perturbaret. Tunc omnia terrena & temporalia infra me relinquens, in æternitatem illam mentis oculos attollebam.

Et hac *Æternitatis* consideratione dixi, *Nunc cœpi.* Hoc est vitam meam sic decreui instituere, vt *quadam mutatione dexteræ Excelsi*, nunc rectius viuere incipiam, & meipsum iudicare, antequam iudicer, ideo cogito annos æternos, & scrutor omnia latibula conscientiæ meæ.

Ergo hæc sententia: *Discedite maledicti*, debet homini mutationem vitæ inducere, cuius singula verba, vt ex dictis patet pondus & emphasim habent.

Quapropter hic exclamare libet. O discessio! O maledictio! O ignis; O Æternitas formidanda! Quid primum mirer, quid primum lugeam! Quid magis amplificem? An separationem a Deo? An eius maledictionem? An ignem crudelissimū? An malorum omnium numquam finiendam Æternitatem? hæc omnia terrore & luctu plena sunt, illa dies calamitatis & miseriæ magna & amara valde.

Discedite, inquit, *in ignem æternum.*

Ad hanc vocem tonitrui: *Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta est habitatio dæmoniorum & spirituum immundorum*, vt describit Ioannes. Quæ quidem Babylon, non aliud significat quam congregationem omnium impiorum, quæ horum verborum fulmine icta, terra absorbente, ruet in confusionis irreuocabilem abyssum.

Cuius impetum describere volens Angelus, lapidem molarem magnum sustulit in altum & misit in mare clamans: *Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & vltra non inuenietur. Exultate super eam Cœli & sancti Apostoli & Prophetæ, quia iudicauit Deus iudicium vestrum de illa. Væ, væ Ciuitas illa magna Babylon, quoniam vna hora venit iudicium tuum.* Vbi semper per Babylonem possumus intelligere totam collectionem reproborum, quæ ruet ad dictam vocem nimis horribilem: *Discedite maledicti in ignem æternum.*

Apoc. 18.

Hanc ergo vocem audi terra & treme, audi cœlum & obstupesce, audite elementa & plorate: audite omnes creaturæ, & lamentum edite super miseria æterna peccatoris.

Vtinam vox mea tantæ sit efficaciæ, vt hanc sententiam intonare & resonare faciat per aulas Regum, per Palatia Principum & Magnatum, per Tribunalia Iudicum, per domos Mercatorum, per officinas Artificum: & omnium possit cordibus tremorem salubrem incutere, vt in illa die

die possint *liberari à verbo aspero.*

Audite ergo Principes, & nunc vos Reges intelligite? erudimini ad hanc vocem qui iudicatis terram. Audite qui ciuitates incolitis, qui pagos & rura filij hominum simul in vnum diues & pauper, quique in dignitate, aut statu Ec- clesiastico, aut religioso estis constituti? Audite, inquam hanc vocem, & per illam discite seruire Domino iorimose. Et vos intelligite, quicunque obliuiscimini Deum? animam, salutem, & anteuertite hanc sententiam, nequando rapiat, & non sit qui eripiat.

TRACTATVS QVARTVS.

EXPLICATIO ARTICVLORVM SPECTANTIVM AD TERTIAM TRINITATIS PERSONAM.

ARTICVLVS OCTAVVS.

CREDO IN SPIRITVM SANCTVM.

LECTIO I.

DE PERSONA SPIRITVS SANCTI.

1. *Docet Spiritum sanctum aequalem esse Patri & Filio.*
2. *A Patre Filioque procedere.*
3. *Hunc Spiritum viuificantem.*

PROPOSITIO I.

TERTIA *in Trinitate persona est Spiritus sanctus aequalis Patri & Filio.*

Hanc personam spiritum Sanctum nominamus per appropriationem. Vnde cum spiritum sanctum dicimus, non intelligimus, aut animas beatas, aut Angelos, qui spiritua sunt, & sanctitatem habent, neque intelligimus personam Patris aut Filij licet vtraque spiritus sit, & quidem sanctitatis author. Sed intelligimus hanc tertiam personam, per quandam tam Scripturæ quam Ecclesiæ appropriationem: Non enim proprium nomen habemus, quo illam personam nuncupemus, aut quo exprimere possimus illam communicationem Patris & Filij per modum amoris: sed spiratio solet appellari, & persona per illam spirationem producta, Spiritus sanctus dicitur.

Serm. de Pentec.

Dicit vero Cyprianus, *Spiritus sanctus nomen accepit à vento, quem trahimus & afflamus, vt respiratio, aspiratio, suspiratio, inspiratio; expiratio à spiritu sancto, & causam habeat & materiam, & prouentum.*

Hanc vero personam æqualem esse cum aliis, in essentia & omni perfectione, supra declaratum est. Vnde trium personarum æqualitatem significantes Seraphim clamant: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth, plena est omnis terra gloria eius.* Vbi ter sanctus repetitur, ad significandam Trinitatem personarum, & gloria eius dicitur plena terra, ad significandam vnitatem & æqualitatem essentiæ & maiestatis in tribus.

Ecclesia idem significat in suo Trisagio, *sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis*; quem hymnum edocta est ab Angelis, vt Deum trinum & vnum cum illis celebret æquali gloria, cuius Trisagij originem habes apud Nicephorum. Cum enim terræ motus Constantinopoli miras clades infligerent, vrbes vicosque dehiscentes, & fere ad sex menses continuos perdurarent, recursus plebis & Pastoris ad Litanias fuit & supplicationes. Cumque vnanimi consensu cum lachrymis diuinam implorarent misericordiam, miraculum subito exortum est: Puer namque è medio spectantibus omnibus diuina quadam vi in aëre sublatus est, & cælestem vocem Angelorum in Choro sonantem audiuit. Hac voce percepta, rursum priore per aërem via reuersus descendit, & Proclo Episcopo ac Theodosio Imperatori, totique multitudini, renunciauit se hæc verba audisse: *sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis.* Statim ergo ad illum modum populus iussus est psallere per Episcopum, & subito motus ille quieuit. Vnde Imperator Theodosius decreuit vt toto orbe Hymnus ille decantaretur, & ex eo tempore Ecclesia illum frequentat. Puer vero ille verborum illorum ministerium executus, statim vita functus est, & in magna Ecclesia quæ pacis nomen obtinet, conditus est. Locus autem in quo sublime elatus est, *Diuina exaltatio* vocatus est.

Niceph. l. 1. c. 46 Synodus 5. Constant.

Habemus etiam quomodo in Vrbe Vasatensi trium personarum æqualitas demonstrata fuerit. Erat ea vrbs ab Hunnis obsessa. Cum vero Sacerdos Missam celebraret pro liberatione, vidit ex alto cadentes tres guttas æquales magnitudine & claritate, & candore chrystallum vincentes, quæ dum per altare vago cursu rotantur, desinentes in ipsam patenam, statim in se coniunctæ, vnam gemmam pulcherrimam effecerunt. Sic patuit euidenti signo contra hæresim Arianam, tunc suppullulantem, tres personas in Trinitate æquales, in vnam naturam conuenire. Gemmam hanc cruci ex auro incluserunt, per quam multa Deus fecit miracula, & statim fugatis Hunnis ciuitas liberata.

Gregor Turon. l. 1. de mirac. c. 13. Sigibertus ad an. 451. Baron. tom. 2. an. 325. ex Basilio.

Eandem æqualitatem satis docet ille Ecclesiæ versus: *Gloria Patri & Filio, & Spiritui* S. Hic ex Apostolorum instituto & vsu ortum habet, inquit Baronius. Cui Concilium Nicænum addidit: *Sicut erat in principio & nunc, &c.* vt retunderet Arianos dicentes: *Erat Quando non erat*, hoc est, érat tempus, quando non erat Filius.

Hoc ergo versu monet Ecclesia, vt post singulos psalmos mentem recolligamus, & non nisi Trinitatis gloriam in tota psalmodia intendamus, tribuentes æqualem gloriam tribus personis. Sæpe ergo repetamus cum suauitate spirituali: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.*

1. Gloria Patri Creatori: Filio Redemptori, Spiritui sancto sanctificatori.
2. Gloria Patri qui est Potentia, Filio qui est Sapientia, Spiritui sancto qui est Bonitas.
3. Gloria Patri qui est à se, Filio qui est à Patre, spiritui sancto qui ab vtroque.
4. Gloria Patri qui tanquam Sol æternus est, Filio qui est æternus huius solis radius, Spiritui, sancto, qui arbor est solis & huius radij.
5. Gloria Patri qui misit Filium, Filio qui spiritum, S. Spiritui S. qui amor est ab vtroque missus.
6. Gloria Patri per Seraphim, Cherubin, & Thronos.
Gloria Filio per virtutes, Potestates, Dominationes.
Gloria spiritui S. per Principatus, Archangelos, Angelos.
7. Gloria Patri per Patriarchas & Prophetas, Filio per Apostolos & Martyres, spiritui S. per Confessores & virgines.
8. Gloria Patri per Filium, Filio per vulnera, spiritui sancto per dona sua.
9. Gloria Patri & Filio & spiritui sancto per Fidem, spem, Charitatem.
10. Gloria Trinitati in vnitate, gloria æqualis æqualibus in æternitate. Hunc versum summo odio prosequitur dæmon.

Primo, quia professionem fidei continet, vnde olim Catholici ab Arrianis per *Gloria Patri* distinguebantur, vt refert Nicephorus. Quidam enim Ariani dicebant *Gloria Patri in Filio*, vt sicut hac propositione obscurius secundas partes Filio tribuerent. Alij: *Gloria Patri per Filium in Spiritu S.* Quidam etiam: *Gloria Patri & Filio in spiritu S.* Sed qui vere professionem faciebant consubstantialitatis, concinebant: *Gloria Patri & Filio & spiritui sancto.*

Niceph. l. 9. c. 24.

Secundo, quia dæmon summe inuidet hanc gloriam Tri-

nitati. Vnde refert Sophronius, ſenem quendam Anachoretam fuiſſe, quam diabolus in ſpecie etiam Anachuretæ viſitabat, quaſi Conſilij gratia. Quem cum ſenex hortaretur, vt ante colloquium more ſolito precibus inſiſteret, hæc ſecum demurmurabat: *Et nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum.* Monuit enim ſenex, vt & præcedentia recitaret: *Gloria Patri & Filio & Spiritui* S. At ille ſtatim diſparuit diuinæ gloriæ & adorationis Sanctiſſimæ Trinitatis nomen non valens ſuſtinere. Euanuit ergo, quaſi vim paſſus ab igne, his ſolis verbis: *Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto.*

Habuit & hic verſus miram vim contra ſimoniacos, Cum enim Simonia in orbe graſſaretur, Victor 2. miſit Hildebrandum Archidiaconum, vt ad eam extirpandum Concilium Lugduni celebraret, in quo Archieſpiſcopus fuit accuſatus. Cum vero negaret, dixit ei Archidiaconus, dic: *Gloria Patri & Filio & Spiritui* S. At ille expedite dixit: *Gloria Patri & Filio.* ſed Spiritum ſanctum proferre non potuit. Quod cum ſæpius tentaret, videns ſe diuino iudicio confuſum, procidit ad pedes Archidiaconi, & confeſſus eſt ſe ſimoniacum! Poſtquam vero ab officio Pontificali eſt depoſitus, recte verſum illum decantauit. Hoc adeo terruit ſimoniacos, vt Prælati quadraginta quinque ſimoniacos ſe confeſſi ſint, & ſuis honoribus abſque vlla accuſatione renunciarint.

Petri ſpi Baron. an. 1055. ex Sigonio & aliis

PROPOSITIO II.

Spiritus ſanctus procedit à Patre & Filio, per volutatem, per modum ſcilicet amoris.

Sicut ergo diximus, quod Pater intelligens ſeipſum, & ſuam eſſentiam comprehendens, producit viuum conceptum & perfectum imaginem ſui, quaſi in ſpeculo ſuæ eſſentiæ ſe contemplans: & hæc imago filius eſt, eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ, diciturque *Verbum Dei*: Ita Pater producendo filium, neceſſario amat eum amore infinito, quo bonitas infinita eadem, & infinitæ perfectiones in ipſo ſunt. Similiter amat & filius Patrem ſuum infinitæ bonitatis, amore infinito & æterno, & ſic procedit ſpiritus ſanctus eamque vnio & amor inter Patrem & filium. Procedit, inquam ab vtroque, tanquam ab vno principio, quia ab eadem ſpiratiua potentia, eadem ſpiratione. Propter hunc producendi modum appropriatur Spiritui ſancto nomen, *amoris.*

Sed notant Theologi vocem, *amoris*, tribus modis accipi in diuinis. Primo, pro amore eſſentiali & abſoluto communi tribus perſonis. Secundo, pro amore notionali producente, quo Pater & Filius producunt Spiritum ſanctum. Tertio, pro amore notionali producto. ſic eſt proprium nomen ſpiritus ſancti.

Apoc. 22.

Hanc proceſſionem ſpiritus ſancti ab vtroque, indicare videtur Ioannes dum dicit oſtenſum ſibi *fluuium aquæ viuæ procedentem de ſede Dei & Agni.* Vbi Ambroſius intelligit per fluuium Spiritum ſanctum, quia ille irrigat & viuificat animas.

Dicitur *fluuius* & non fons, quia fons eſt id à quo fluuius procedit. Vnde Pater fonti comparatur, Filius etiam quatenus ab eo Spiritus ſanctus procedit? ipſe ſpiritus autem S. non dicitur fons niſi ad extra in ordine ad creaturas.

Dicitur vero procedere de. *ſede Dei & Agni,* hoc eſt à Patre & Filio, & cum dicatur de ſede & non ſedibus, ſignificatur ab illis procedere tanquam ab vno principio.

Innocentius l. 2 de Miſſa c. 44.

Græcorum ergo eſt error? negantium ſpiritum ſanctum à Filio procedere. Vnde Innocentius dicit. Græcos ex quo à Romana Eccleſia receſſerunt, ſignum Crucis à dextra ad ſiniſtram ducere, vt confirment errorem, quod Spiritus S. ad Patris ſiniſtram velut iunior aſſiſtat. ſed nos contra, tribus digitis formamus ob myſterium Trinitatis, deinde in capite patrem, in pectore Filium deſcendentem, denique à ſiniſtra ad dexteram, Spiritum ab vtroque procedentem & conſubſtantialem deſignamus: & finimus in dextera, quia perfectionem in Scriptura ſignificat, ad quam nobis ſemper tendendum.

Expreſſe ergo contra Græcorum errorem definit Concilium Conſtantinopolitanum in ſymbolo: *Quia à Patre filioque procedit.*

Ideo Michaël Patriarcha Conſtantinopolitanus inſurrexit in Eccleſiam Romanam & excommunicauit, vel excommunicatos declarauit Romanos Pontifices? quod contra decreta Concilij Epheſini adiecissent in ſymbolo hanc particulam, *Filioque procedit.* Voluit hoc modo ſe vniuerſalem Epiſcopum declarare; & inſtituere, quaſi illo titulo Romanus Pontifex excidiſſet, tanquam excomunicatus. Vnde & Græci ſtatim Eccleſias & templa, quæ in Græcia erant, clauſerunt Latinis, fauore Imperatoris Conſtantini Monomachij, qui multa etiam promittebat ſcribentibus contra authoritatem Eccleſiæ Romanæ. ſed quia Græci ſpiritui S. iam ab initio bellum intulerunt, dum negat eius proceſſionem à Filio, ideo etiam ſpiritus S. eis bellum intulit, quia imperialis Vrbs eorum Conſtantinopolis à Turcis capta fuit ipſo die Pentecoſtes, cum feſtum colitur ſpiritus ſancti. Et nunc ſub Turcarum ſunt tyrannide, adeo vt dum Epiſcopi illorum eligunt Patriarchas, debeant à Turca confirmari, & annuè ſoluunt grauiſſimum tributum.

De hac Ciuitate à Turcis capta, ita quidem ſcribunt.

Conſtantinopolis eſt à Conſtantino primo Imperatore Chriſtiano extructa. Huius mater fuit Helena: Primus Epiſcopus vel Patriarcha fuit Gregorius. Amiſſa eſt eadem Ciuitas ſub Conſtantino paleologo vltimo imperatore. cuius mater fuit Helena, exiſtente patriarcha eiuſdem Ciuitatis Gregorius. Cœpit eam Mahomet 2. anno 1453. 29 Maij.

Excidium hoc græcorum, & infœlicitatem vaticinatus fuerat Nicolaus V. pontifex, qui ad græcos Romanæ ſedis authoritati ſe opponentes, & decretum de concordia & coniunctione cum Eccleſia Romana non recipientes, ſcripſit litteras plenas timoris & horroris. Vnde ſic dicit: *Toleramus adhuc dilationem veſtram, reſpicientes in Ieſum ſempiternum ſacerdotem & Dominum, qui ſteriſem illam ficum, vſque ad tertium annum iuſſit aſſeruari, agricola iam ad excidendam arborem ſe accingente, quia nullum fructum ferebat. Tres annos expectabimus, ſi vos forte à ſchiſmate & ſeparatione conuerteritis ſecundum ſaluatoris de ſic præceptum, ſin minus excidemini, ne terram otioſam & inutilem reddatis.* Anno 1451. hanc ſcripſit epiſtolam & 1454. capta eſt Conſtantinopolis, & magna facta eſt calamitatis ruina. Ita refert ipſe Gennadius patriarcha Conſtantinopolitanus, deplorans excidium gentis ſuæ, quod græcorum gens illa magna & formidabilis ſapiens, clara, fortis, terrarum Domina, ob diuinam vltionem, ita in Barbarorum ſeruitutem adducta ſit.

Adrianus Romanus.

Vid. Bloſium de ſig. Ecc. l. 6.

Ioan 15.

ſed dicunt græci in ſcriptura tantum ſignificari ſpiritum S. à patre procedere, non à Filio. vnde dicit Chriſtus: *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis, ſpiritum veritatis qui à patre procedit*: Ibi non dicit à ſe procedere.

ſed reſpondetur, in iſta ſcriptura potius contrarium ſignificari. In diuinis enim perſona non mittitur ab aliquo, niſi illa quæ procedit ab eo: Ergo cum ſpiritum ſanctum dicat ſe miſſurum Chriſtus ſignificat quod à ſe etiam procedat. Mitti autem dicitur aliqua perſona diuina, dum alicubi incipit eſſe nouo modo, quo ibi prius non erat ſic Filius miſſus eſt in mundum, dum nouo modo per humanitatem cœpit eſſe in mundo, ſic & ſpiritus ſanctus dicitur, mitti, cum alioqui ſit vbique, quia cum Apoſtolis cœpit eſſe per nouam gratiam & efficacem, & in aliis fidelibus.

ſed vrgebis: Cur Chriſtus non dicit, quem mittam à me? Item, non dicit: Qui à patre & Filio procedit?

Reſpondeo, quia Filius à patre habet eſſentiam diuinam, & conſequenter à patre habet vim ſpirandi & mittendi, ideo dicit: *Quem mittam à patre* ſicut in geneſi dicitur: *pluit Dominus à Domino*, hoc eſt filius a patre. Et Chriſtus loquens vt homo, reuerentiæ cauſa ſæpe omnia ſua refert ad patrem: ſatis vero ſignificat Chriſtus a ſe procedente, dum dicit de ſpiritu ſancto, *Ille me clarificabit, quia de meo accepiet & annunciabit vobis.* Hoc eſt: ſicut a me per productionem habet eſſentiam, ita & ſcientiam omnem. Vide Ianſenium in c. 15. Ioannis.

Gen. 19. Ioan. 15

CREDO IN SPIRITVM SANctum viuificantem.

PROPOSITIO III.

Spiritus ſanctus eſt, qui viuificabit regit, ac illuminat Eccleſiam

Hoc ſignificans ſymbolum Conſtantinopolitanus dicit: *Credo in ſpiritum S. viuificantem,* quia ſcilicet ſpiritualem vitam infundit, & ſine numinis eius afflatu, nihil æterna vita dignum efficere poſſumus. Ipſe ergo ſpiritus ſanctus Eccleſiæ tribuit omnem ornatum? perfectionem, ſanctificationem, fortitudinem. Ita vt fabrica Eccleſiæ correſpondentiam quandam habeat cum fabrica ipſius mundi.

Dicitur in creatione mundi? *Terra erat inanis & vacua,*

vel

Vel vt alij legunt, inutilis & incomposita, & tenebræ erant super faciem terræ, sed postea adiicitur: *Spiritus Domini ferebatur super aquas.* Ideo vero Spiritus aderat in initio mundi, vt quæ tantum inchoata erant, ab illo perficerentur Nam super aquas ferebatur, illa fouens, fœcundans, imo totum mundum perficiens. Hinc dicit Psalmista. *Verbo Domini Cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.*

Vbi indicatur Trinitatis concurrisse ad creationem, sed spiritui sancto virtus Cœlorum, hoc est, perfectio illorum attribuitur. Vnde postea subditur: *Igitur perfecti sunt Cœli & terra, & omnis ornatus eorum*

Sic dicimus initio fundamenta Ecclesiæ à Christo iacta fuisse, sed à Spiritu sancto perfectionem accepisse: missum enim spiritum sanctum, dicit Augustinus, *vt quæ saluator inchoarat, spiritus S. virtus consummet, & quod iste acquisiuit, ille custodiat, & quod iste redemit, ille sanctificet.* Redemptionis ergo & iustificationis consummationem spiritui sancto assignat, vt Spiritus sanctus qui est Trinitatis complementum, idem etiam sit, per quem omnia inchoata perficiuntur. Dicamus ergo de Ecclesia, quod eam fundauit Altissimus: sed antequam veniret Spiritus sanctus, erat inania & incomposita, ipse vero ornatum adiecit. Et sicut olim ferebatur super aquas, ita & ferebatur super fontes aquarum, super ipsos Apostolos, fontes doctrinæ & gratiæ, qui debebant vniuersam terram irrigare. Sic ergo correspondet primo Orbi, nouus Ecclesiæ Orbis.

S Aug. Tract. 1. in Ioan.

Sed & rectissime Spiritus sanctus viuificare Ecclesiam dicitur, quia iuxta August. Spiritus sanctus in Ecclesia idem efficit quod anima in corpore, ita vt sit anima corporis Christi mystici. Quid ergo agit anima in corpore? *Omnia membra vegetat, per oculos videt, per aures audit, per linguam loquitur, per manus operatur, & per pedes ambulat, omnibus simul adest membris vt viuant, vitam dat omnibus, officium singulis.* Ita Augustinus. Hoc etiam facit Spiritus sanctus in Ecclesia, quæ est corpus vnum & fideles membra. Licet ergo Ecclesia haberet membra ante Spiritus sancti aduentum, videbantur tamen mortua & sine operatione. Sicut enim corpus mortuum oculos habet, sed non videt, manus, sed non operatur pedes, & non ambulat, quia non habet spiritum animantem membra & mouentem ea. Ita & Apostoli non reddebant lumen, licet essent oculi, nec prædicabant, licet essent linguæ: nec miracula faciebant licet essent manus: nec circuibant orbem, licet essent pedes: Sed vbi spiritus sanctus venit, tunc videre est quanto feruore hæc omnia operati sint, vbique prædicantes: *Vbi erat impetus Spiritus illuc gradiebantur,* ægrotos, surdos, cæcos sanantes.

August. ser. 86.

Tunc ergo incepit ornatum suum habere Ecclesia.

Tunc incepit pulchritudinem habere sponsa.

Tunc habuit *oculos vt Columbæ.*

Linguam, ex qua fluebat *lac & mel.*

Labia distillantia myrrham primam, pœnitentiæ amaritudinem.

Manus cum monilibus, hoc est, plenas bonis operibus

Crura quasi columnas marmoreas, hoc est, Martyres fortissimos.

Pedes quasi vasa aurea, hoc est, Apostolos vbique pacem euangelizantes.

Omnem denique ornatum habuit à spiritu S. vt pingitur in Canticis.

Ex his ergo patet, quam rectè vocetur spiritus viuificans, illuminans, dirigens, perficiens Ecclesiam, & omnia eius membra.

Hinc etiam rectè spiritus sanctus dicitur *Cor* corporis Christi mystici. Nam illius corporis *Caput* est Christus, *Collum* virgo.

Oculi, Episcopi & Pastores, qui ex alta specula prospiciunt, vt hostium dolos detegant, & videant, an grex alienam viam sequatur.

Linguæ, sunt Doctores, Ecclesiam instruentes.

Dentes, sunt prædicatores, qui panem frangunt & masticant paruulis.

Aures, sunt Confessarij, qui peccata excipiunt.

Pedes & manus, sunt ij qui sunt in egenos misericordes.

Sed hæc omnia quid facerent sine corde? Paulatim arescerent, nisi eius calore fouerentur.

Cor ergo est spiritus sanctus, ob plures rationes.

Primo, quia sicut cor est fons vitæ, à quo in singulas corporis partes vigor deriuatur, & est origo omnium actionum vitalium: Ita spiritus sanctus est principium gratiæ, tanquam vitæ spiritualis, cuius virtute omnia opera nostra viuificantur, & sunt meritoria. Rectè ergo dicimus: *Credo in spiritum sanctum viuificantem.*

Secundo, sicut cor est sedes amoris, à quo amantium affectus prodeunt: ita spiritus sanctus amor est Patris & Filij, & amoris nostri origo.

Tertio, cor habet sollicitudinem pro omnibus partibus corporis: dum per somnum cessant sensus & animæ facultates, nec auris audit, nec oculus videt, nec memoria recordatur, nec voluntas vult, nec mens intelligit: Cor tamen tunc vigilat, quasi sollicitum pro corpore, nunquam quiescit à motu, quem si intermitteret, tota corporis compago dissolueretur. Ita spiritus sanctus Cor Ecclesiæ, eandem gerit sollicitudinem & vigilantiam, tum erga iustos, tum erga peccatores: quia dum nec remedia cogitant salutis nec bonorum cœlestium meminerunt, dum voluntas in eis quodam somno lethali correpta est, non amans Deum, ipse spiritus sanctus salutis eorum amantissimus, inspirat eis amorem & desiderium mutandi vitam, quærendi viam salutis, ita vt possit dicere Ecclesia, *Ego dormio, & cor meum vigilat,* pro me sollicitum.

CONCIO MORALIS DE SPIRITV sancto pro die Pentecostes.

SPIRITVS TVVS BONVS DEDVCET me in terram rectam.

Elias curru ascendens igneo, Elisæo Discipulo reliquit *Pallium & Spiritum duplicem,* quibus potuit libere & sine offendiculo aquas Iordanis pertransire. Ita Christus duplex nobis medium reliquit, quo fœliciter possimus fluctus huius mundi sicco pede, & sine offensione pertransire. Pallium scilicet suum, ipsum corpus quo eius diuinitas velata fuit, quod nobis datur in Eucharistico sacramento: & spiritum duplicem siue abundantem & eximium, quem misit in Apostolos & in omnes fideles, vt virtute illius diuidamus aquas huius mundi, hoc est, superemos omnia impedimenta salutis, & tandem deducat nos in terram rectam, cœlestem Ierusalem.

Psal. 142.

Hunc ergo spiritum ad se vocare, & magis votis optare decet quemque Fidelem, & dicere Domino: *spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Singula hæc verba pondus habent, & ideo singula expendemus.

Primo dicit, *spiritus tuus,* siue ad Patrem hoc dirigitur, siue ad Filium, qua ad vtrumque dirigi potest. Spiritus enim sanctus vtriusque spiritus est, ab vtroque spiratus & procedens. Vnde vidit eum Ioannes tanquam *fluuium procedentem de sede Dei & Agni,* vt supra explicuimus. Spiritum ergo Patris optamus, spiritum quoque Filij, qui nobis ab ipso Patre per Filium communicatus, *in quo clamamus Abba Pater.*

Secundo dicit, *spiritus tuus bonus,* quia huic tertiæ personæ appropriatur bonitas, sicut & Patri patientia, & Filio sapientia. Author est ipse totius bonitatis, fons amoris, à quo omnia nobis bona procedunt: ab illo omnia dona, quæ in Ecclesia fulgent in Prophetis, in Apostolis, in Martyribus, in omnibus denique eius membris profluxerunt. Hic est spiritus sapientiæ in Salomone: spiritus scientiæ in Beseleel: spiritus consilij in Moyse, & septuaginta Iudicibus: spiritus fortitudinis in Iosue, Gedeone, Sampsone: spiritus Pietas in Tobia: spiritus timoris in Simeone iusto & timorato. Ergo omnia gratiarum dona ab ipso veniunt. Omnis bonitas quæ in nobis est, quæ in cœlo, quæ in Terra, quæ in sacramentis, ab illo est. Per illum enim sanctificamur: ab illo est virtus Baptismi, ab illo virtus Pœnitentiæ & omnium sacramentorum ab illo est remissio peccatorum, ab illo omnis emundatio, quia & *sanguis Christi per spiritum sanctum emundat nos ab operibus mortuis.* Et quia omnis sanctitas ab ipso est, ideo spiritus sanctus dicitur, & spiritus bonus, & spiritus rectus, & spiritus dulcis, & spiritus principalis.

Rom. 8.

Tertiò dicit, *Deducet me.* Ad hunc enim effectum missus est vt nos in viam æternitatis & ad hæreditatem deducat, quia spiritus adoptionis est, spiritus filiorum Dei. Eius verò ductus necessarius nobis est in hac via longa & confragosa. Nam spiritus noster humanus nisi adiuuetur à diuino, non est sufficiens nos deducere. Est enim vanus, inconstans, vagus, infirmus, & sæpè nescimus cuius spiritus simus. Modo trahit ab vna parte spiritus vanitatis, modo spiritus impatientiæ, modo spiritus superbiæ, & per varia præcipitia nos deducit, nec agnoscimus. Quis ergo

nitati. Vnde refert Sophronius, senem quendam Anachoretam fuisse, quam diabolus in specie etiam Anachoretæ visitabat, quasi consilij gratia. Quem cum senex hortaretur, vt ante colloquium more solito precibus insisterent, hæc secum demurmurabat: *Et nunc & semper & in sæcula sæculorum.* Monuit eum senex, vt & præcedentia recitaret: *Gloria Patri & Filio & Spiritui S.* At ille statim disparuit diuinæ gloriæ & adorationis Sanctissimæ Trinitatis nomen non valens sustinere. Euanuit ergo, quasi vim passus ab igne, his solis verbis: *Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto.*

Habuit & hic versus mitam vim contra simoniacos, Cum enim Simonia in orbe grassaretur, Victor 2. misit Hildebrandum Archidiaconum, vt ad eam extirpandum Concilium Lugduni celebraret, in quo Archiepiscopus fuit accusatus. Cum vero negaret, dixit Archidiaconus, dic: *Gloria Patri & Filio & Spiritui S.* At ille expedite dixit: *Gloria Patri & Filio.* sed Spiritum sanctum proferre non potuit. Quod cum sæpius tentaret, videns se diuino iudicio confusum, procidit ad pedes Archidiaconi, & confessus est se simoniacum. Postquam vero ab officio Pontificali est depositus, recte versum illum decantauit. Hoc adeo terruit simoniacos, vt Prælati quadraginta quinque simoniacos se confessi sint, & suis honoribus absque vlla accusatione renunciarint.

Petri Spi Baron. an. 1055. ex Sigon. & aliis

PROPOSITIO II.

Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio, per voluntatem, per modum scilicet amoris.

Sicut ergo diximus, quod Pater intelligens seipsum, & suam essentiam comprehendens, producit viuum conceptum & perfectum imaginem sui, quasi in speculo suæ essentiæ se contemplans: & hæc imago filius est, eiusdem cum Patre substantiæ, diciturque *Verbum Dei*: ita Pater producendo filium, necessario amat eum amore infinito, quo bonitas infinita eadem, & infinitæ perfectiones in ipso sunt. similiter amat & filius Patrem suum infinitæ bonitatis, amore infinito & æterno, & sic procedit spiritus sanctus eamque vnio & amor inter Patrem & filium. Procedit, inquam ab vtroque, tanquam ab vno principio, quia ab eadem spiratiua potentia, eadem spiratione. Propter hunc producendi modum appropriatur Spiritui sancto nomen, *amoris.*

Sed notant Theologi vocem, *amoris*, tribus modis accipi in diuinis. Primo, pro amore essentiali & absolutio communi tribus personis. Secundo, pro amore notionali producente, quo Pater & Filius producunt Spiritum sanctum. Tertio, pro amore notionali producto. sic est proprium nomen spiritus sancti.

Apoc. 22.

Hanc processionem spiritus sancti ab vtroque, indicare videtur Ioannes dum dicit ostensum sibi *fluuium aquæ vitæ procedentem de sede Dei & Agni.* Vbi Ambrosius intelligit per fluuium Spiritum sanctum, quia ille irrigat & viuificat animas.

Dicitur *flumen* & non fons, quia fons est id à quo fluuius procedit. Vnde Pater fronti comparatur, Filius etiam quatenus ab eo Spiritus sanctus procedit? ipse spiritus autem S. non dicitur fons nisi ad extra in ordine ad creaturas.

Dicitur vero procedere de *sede Dei & Agni*, hoc est à Patre & Filio, & cum dicatur de sede & non sedibus, significatur ab illis procedere tanquam ab vno principio.

Innocentius l. 2. de Missa c. 44.

Græcorum ergo est error? negantium spiritum sanctum à Filio procedere. Vnde Innocentis dicit. Græcos ex quo à Romana Ecclesia recesserunt, signum Crucis à dextra ad sinistram ducere, vt confirment errorem, quod Spiritus S. à Patris sinistram velut iunior assistat. sed nos contra, tribus digitis formamus ob mysterium Trinitatis, deinde in capite patrem: in pectore Filium descendentem, denique à sinistra ad dexteram, Spiritum ab vtroque procedentem & consubstantialem designamus: & finimus in dextera, quia perfectionem in Scriptura significat, ad quam nobis semper tendendum.

Exprese ergo contra Græcorum errorem definit Concilium Constantinopolitanum in symbolo: *Qui à Patre filioque procedit.*

Ideo Michaël Patriarcha Constantinopolitanus insurrexit in Ecclesiam Romanam & excommunicanit, vel excommunicatos declarauit Romanos Pontifices? quod contra decreta Concilij Ephesini adiecissent in symbolo hanc particulam, *filioque procedit.* Voluit hoc modo se vniuersalem Episcopum declarare; & instituere, quasi illo titulo Romanus Pontifex excidisset, tanquam excomunicatus. Vnde & Græci statim Ecclesias & templa, quæ in Græcia erant, clauserunt Latinis, fauore Imperatoris Constantini Monomachij, qui multa etiam promittebat scribentibus contra authoritatem Ecclesiæ Romanæ. sed quia Græci spiritusa. iam ab initio bellum sotulerunt, dum negat eius processionem à Filio, ideo etiam spiritus s. eis bellum intulit, quia imperialis vrbs eorum Constantinopolis à Turcis capta fuit ipso die Pentecostes, cum festum colitur spiritus sancti. Et nunc sub Turcarum fuot tyrannide, adeo vt dum episcopi illorum eligunt Patriarchas, debeant à Turca confirmari, & annuè soluunt grauissimum tributum.

De hac Ciuitate à Turcis capta, ita quidem scribunt.

Constantinopolis est à Constantino primo Imperatore christiano extructa. Huius mater fuit Helena: Primus episcopus vel patriarcha fuit Gregorius. Amissa est eadem Ciuitas sub Constantino paleologo vltimo Imperatore. cuius mater fuit Helena, existente patriarcha eiusdem Ciuitatis Gregorius. Cœpit eam Mahomet 2. anno 1453. 29 Maij.

Excidiom hoc græcorum, & infælicitatem vaticinatus fuerat Nicolaus V. pontifex, qui ad græcos Romanæ sedis authoritati se opponentes, & decretum de concordia & coniunctione cum ecclesia Romana non recipientes, scripsit litteras plenas timoris & horroris. Vnde sic dicit: *Tolleramus adhuc dilationem vestram, respicientes in Iesum sempiternum sacerdotem & Dominum, qui iterum illam ficum, vsque ad tertium annum iussit asseruari, agricola iam ad excidendum arborem se accingente, quia nullum fructum ferebat. Tres annos expectabimus, si vos forte à schismate & separatione canueteritis secundum saluatoris de ficu præceptum, sin minus excidemini, ne terram otiosam & inutilem reddatis.* Anno 1451. hanc scripsit epistolam & 1454. capta est Constantinopolis, & magna facta est calamitatis ruina. Ita refert ipse genoadius patriarcha constantinopolitanus, deplorans excidium gentis suæ, quod græcorum gens illa magna & formidabilis sapiens, clara, fortis, terrarum Domina, ob diuinam vltionem, ita in Barbarorum seruitutem adducta sit.

Adrianus Romanus. Vid. Bosium de sig. Ecc. l. 6.

sed dicunt græci in scriptura tantum significari spiritum s. à patre procedere, non à Filio. vnde dicit Christus: *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis, spiritum veritatis qui à patre procedit*: ibi non dicit à se procedere.

Ioan 25.

sed respondetur, in ista scriptura potius contrarium significari. In diuinis enim persona non mittitur ab aliquo, nisi illa quæ procedit ab eo: Ergo cum spiritum sanctum dicat se missurum Christus significat quod à se etiam procedat. Mitti autem dicitur aliqua persona diuina, dum alicubi incipit esse nouo modo, quo ibi prius non erat sic Filius missus est in mundum, dum nouo modo per humanitatem cœpit esse in mundo; sic & spiritus sanctus dicitur missus, cum alioqui sit vbique, quia cum Apostolis cœpit esse per nouam gratiam & efficacem, & in altis fidelibus.

sed vrgebis: cur christus non dicit, quem mittam à me? Item, non dicit: Qui à patre & Filio procedit?

Respondeo, quia Filius à patre habet essentiam diuinam, & consequenter à patre habet vim spirandi & mittendi, ideo dicit: *Quem mittam à patre* sicut in genesi dicitur: *pluit Dominus à Domino*, hoc est filius à patre. Et Christus loquens vt homo, reuerentiæ causa sæpe omnia sua refert ad patrem: satis vero significat christus à se procedente, dum dicit de spiritu sancto, *Ille me clarificabit, quia de meo accepiet & annunciabit vobis.* Hoc est: sicut à me per productionem habet essentiam, ita & scientiam omnem. vide Iansenium in c. 15. Ioannis.

Gen. 19. Ioan. 15

CREDO IN SPIRITVM SANctum viuificantem.

PROPOSITIO III.

Spiritus sanctus est, qui viuificabit regit, ac illuminat Ecclesiam

Hoc significans symbolum Constantinopolitanus dicit: *Credo in spiritum s. viuificantem*, quia scilicet spiritualem vitam infundit, & sine numinis eius afflata, nihil æterna vita dignum efficere possumus. Ipse ergo spiritus sanctus Ecclesiæ tribuit omnem ornatum? perfectionem, sanctificationem, fortitudinem. Ita vt fabrica Ecclesiæ correspondentiam quandam habeat cum fabrica ipsius mundi.

Dicitur in creatione mundi: *Terra erat inanis & vacua,* vel

Vel vt alij leguot, inutilis & incompofita, & tenebræ erant super faciem terræ, sed postea adiicitur: *spiritus Domini ferebatur super aquas.* adeo vero spiritus aderat in initio mundi, vt quæ tantum inchoata erant, ab illo perficerentur Nam super aquas ferebatur, illa fouens, fœcundans, imo totum mundum perficiens. Hinc dicit Psalmista. *Verbo Domini Cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.*

Vbi indicatur Trinitatis concurrisse ad creationem, sed spiritui sancto virtus Cœlorum, hoc est, perfectio illorum atribuitur. Vnde postea subditur: *Igitur perfecti sunt Cœli & terra, & omnis ornatus eorum*

Sic dicimus initio fundamenta Ecclesiæ à Christo iacta fuisse, sed à Spiritu sancto perfectionem accepisse: missum enim spiritum sanctum, dicit Augustinus, *vt quæ saluator inchoarat, Spiritus S. virtus consummet, & quod iste acquisiuit, ille custodiat, & quod iste redemit, ille sanctificet.* Redemptionis ergo & iustificationis consummationem spiritui sancto assignat, vt Spiritus sanctus qui est Trinitatis complementum, idem etiam sit, per quem omnia inchoata perficiantur. Dicamus ergo de Ecclesia, quod eam fundauit Altissimus: sed antequam veniret Spiritus sanctus, erat inanis & incompofita, ipse vero ornatum adiecit. Et sicut olim ferebatur super aquas, ita & ferebatur super fontes aquarum, super ipsos Apostolos, fontes doctrinæ & gratiæ, qui debebant vniuersam terram irrigare. Sic ergo correspondet primo Orbi, nouus Ecclesiæ Orbis.

3 Aug. Tract. 9 in Ioan.

Sed & rectissime Spiritus sanctus viuificare Ecclesiam dicitur, quia iuxta August. Spiritus sanctus in Ecclesia idem efficit quod anima in corpore, ita vt sit anima corporis Christi mystici. Quid ergo agit anima in corpore? *Omnia membra vegetat, per oculos videt, per aures audit, per linguam loquitur, per manus operatur, & per pedes ambulat, omnibus simul adest membris vt viuant, vitam dat omnibus, officium singulis.* Ita Augustinus. Hoc etiam facit Spiritus sanctus in Ecclesia, quæ est corpus vnum & fideles membra. Licet ergo Ecclesia haberet membra ante Spiritus sancti aduentum, videbantur tamen mortua & sine operatione. sicut enim corpus mortuum oculos habet, sed non videt, manus, sed non operatur pedes, & non ambulat, quia non habet spiritum animantem membra & mouentem ea. Ita & Apostoli non reddebant lumen, licet essent oculi, nec prædicabant, licet essent linguæ: nec miracula faciebant licet essent manus: nec circuibant orbem, licet essent pedes: Sed vbi spiritus sanctus venit, tunc videre est quanto feruore hæc omnia operati sint, vbique prædicantes: *Vbi erat impetus Spiritus illuc gradiebantur,* ægrotos, surdos, cæcos sanantes.

August. ser. 186.

Tunc ergo incepit ornatum suum habere Ecclesia.

Tunc incepit pulchritudinem habere sponsa.

Tunc habuit *oculos vt Columba.*

Linguam, ex qua fluebat *lac & mel.*

Labia distillantia myrrham primam, Pœnitentiæ amaritudinem.

Manus cum monilibus, hoc est, plenas bonis operibus

Crura quasi columnas marmoreas, hoc est, Martyres fortissimos.

Pedes quasi vasa aurea, hoc est, Apostolos vbique pacem euangelizantes.

Omnem denique ornatum habuit à spiritu S. vt pingitur in Canticis.

Ex his ergo patet, quam recte vocetur spiritus viuificans, illuminans, dirigens, perficiens Ecclesiam, & omnia eius membra.

Hinc etiam recte spiritus sanctus dicitur *Cor* Corporis Christi mystici. Nam illius corporis *Caput* est Christus, *Collum* virgo.

Oculi, Episcopi & Pastores, qui ex alta specula prospiciunt, vt hostium dolos detegant, & videant, an grex alienam viam sequatur.

Linguæ, sunt Doctores Ecclesiam instruentes.

Dentes, sunt prædicatores, qui panem frangunt & masticant paruulis.

Aures, sunt Confessarij, qui peccata excipiunt.

Pedes & manus, sunt ij qui sunt in egenos misericordes.

Sed hæc omnia quid facerent sine corde? Paulatim arescerent, nisi eius calore fouerentur.

Cor ergo est spiritus sanctus, ob plures rationes.

Primo, quia sicut cor est fons vitæ, à quo in singulas corporis partes vigor deriuatur, & est origo omnium actionum vitalium: ita spiritus sanctus est principium gratiæ, tanquam vitæ spiritualis, cuius virtute omnia opera nostra viuificantur, & sunt meritoria. Recte ergo dicimus: *Credo in Spiritum sanctum viuificantem.*

Secundo, sicut cor est sedes amoris, à quo amantium affectus prodeunt: ita spiritus sanctus amor est Patris & Filij, & amoris nostri origo.

Tertio, cor habet sollicitudinem pro omnibus partibus corporis: dum per somnum cessant sensus & animæ facultates, nec auris audit, nec oculus videt, nec memoria recordatur, nec voluntas vult, nec mens intelligit: Cor tamen tunc vigilat, quasi sollicitum pro corpore, nunquam quiescit à motu, quem si intermitteret, tota corporis compago dissolueretur. Ita spiritus sanctus Cor Ecclesiæ, eandem gerit sollicitudinem & vigilantiam, tum erga iustos, tum erga peccatores: quia dum nec remedia cogitant salutis nec bonorum cœlestium meminerunt, dum voluntas in eis quodam somno lethali correpta est, non amans Deum, ipse spiritus sanctus salutis eorum amantissimus, inspirat eis amorem & desiderium mutandi vitam, quærendi viam salutis, ita vt possit dicere Ecclesia, *Ego dormio, & cor meum vigilat,* pro me sollicitum.

CONCIO MORALIS DE SPIRITV sancto pro die Pentecostes.

SPIRITVS TVVS BONVS DEDVCET me in terram rectam.

Elias curru ascendens igneo, Elisæo Discipulo reliquit *Pallium & Spiritum duplicem,* quibus potuit libere & sine offendiculo aquas Iordanis pertransire. Ita Christus duplex nobis medium reliquit, quo fœliciter possimus fluctus huius mundi sicco pede, & sine offensione pertransire. Pallium scilicet suum, ipsum corpus quo eius diuinitas velata fuit, quod nobis datur in Eucharistico sacramento: & spiritum duplicem siue abundantem & eximium, quem misit in Apostolos & in omnes fideles, vt virtute illius diuidamus aquas huius mundi, hoc est, superemus omnia impedimenta salutis, & tandem deducat nos in terram rectam, cœlestem Ierusalem.

Psal. 148.

Hunc ergo spiritum ad se vocare, & magis votis optare decet quemque Fidelem, & dicere Domino: *spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Singula hæc verba pondus habent, & ideo singula expendemus.

Primo dicit, *spiritus tuus,* siue ad Patrem hoc dirigitur, siue ad Filium, qua ad vtrumque dirigi potest. Spiritus enim sanctus vtriusque spiritus est, ab vtroque spiratus & procedens. Vnde vidit eum Ioannes tanquam *fluuium procedentem de sede Dei & Agni,* vt supra explicuimus. Spiritum ergo Patris optamus, spiritum quoque Filij, qui nobis ab ipso Patre per Filium communicatur, *in quo clamamus Abba Pater.*

Secundo dicit, *spiritus tuus bonus,* quia huic tertiæ personæ appropriatur bonitas, sicut & Patri patientia, & Filio sapientia. Author est ipse totius bonitatis, fons amoris, à quo omnia nobis bona procedunt: ab illo omnia dona, quæ in Ecclesia fulgent in Prophetis, in Apostolis, in Martyribus, in omnibus denique eius membris profluxerunt. Hic est spiritus sapientiæ in Salomone: spiritus scientiæ in Beseleel: spiritus consilij in Moyse, & septuaginta Iudicibus: spiritus fortitudinis in Iosue, Gedeone, Sampsone: spiritus Pietas in Tobia: spiritus timoris in Simeone iusto & timorato. Ergo omnia gratiarum dona ab ipso veniunt. Omnis bonitas quæ in nobis est, quæ in cœlo, quæ in Terra, quæ in sacramentis, ab illo est. Per illum enim sanctificamur: ab illo est virtus Baptismi, ab illo virtus Pœnitentiæ & omnium sacramentorum ab illo est remissio peccatorum, ab illo omnis emundatio, quia & *sanguis Christi per spiritum sanctum emundat nos ab operibus mortuis.* Et quia omnis sanctitas ab ipso est, ideo spiritus sanctus dicitur, & spiritus bonus, & spiritus rectus, & spiritus dulcis, & spiritus principalis.

Rom. 8.

Tertiò dicit, *Deducet me.* Ad hunc enim effectum missus est vt nos in viam æternitatis & ad hæreditatem deducat, quia spiritus adoptionis est, spiritus filiorum Dei. Eius verò ductus necessarius nobis est in hac via longa & confragosa. Nam spiritus noster humanus nisi adiuuetur à diuino, non est sufficiens nos deducere. Est enim vanus, inconstans, vagus, infirmus, & sæpè nescimus cuius spiritus simus. Modo trahit ab vna parte spiritus vanitatis, modo spiritus impatientiæ, modo spiritus superbiæ, & per varia præcipitia nos deducit, nec agnoscimus. Quæ ergo

in hac via qua ambulamus multa ponit impedimenta spiritus malignus, sæpè sub specie boni etiam nos decipiens: & quia nos imbelles sumus & infirmi, necessarium est vt spiritus ille bonus deducat nos, & adiuuet nos iuxta id quod dicit Apostolus, *spiritus adiuuat infirmitatem nostram.* Hoc autem agit variis modis variisque auxiliis

Rom. 5.

Primo, adiuuat infirmitatem nostram, dum facit vt ærumnas quaslibet corporis vel animæ, de manu Dei accipiamus & in illis Deum laudemus

Ber. ser. de Pent.

Secundo, adiuuat nos depellendo ignorantiam ab intellectu, docens nos quid agere, quid ve fugere debeamus, vt plane & plenè videamus viam per quam ambulamus, cautelam qua ambulare debemus, & ad quam ambulemus mansionem, inquit Bernardus.

Tertio, voluntatem roborat ad amandum bona solida, & æterna, & contemnenda præsentia quæ sensum alliciunt, & decipiunt.

Quarto, adiuuat memoriam vt recordemur beneficiorum Dei cum gratitudine, & iudiciorum quibus malos punit, bonos præmiat: præceptorum quoque & peccatorum ne transgrediamur, vel, si transgressi fuerimus, vt compungamur.

Quinto, adiuuat spiritum nostrum contra concupiscentiam, dat robur ad aggrediendum opera heroica: denique adiuuat nos ad perseuerandum in Dei obsequio, feruore & gratia.

Vides ergo quomodo necessarium sit, vt adiuuet nos in omni statu, siue peccati, siue gratiæ: Existentes enim in peccato, adiuuat vt exurgant, & non pereant, iuxta id quod dicit Psaltes: *Nisi quia Dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea.* Adiuuat cadentes, velut supponens manum ne collidamur. Adiuuat in statu gratiæ, ne cadamus: & confirmat nouiter de peccato exeuntes, ne facile relabantur: & deducit vt progrediantur in bono, *& de virtute in virtutem, donec videatur Deus deorum in Syon.*

Psal. 93.

Ad hunc ergò effectum missus est in Apostolos & fideles vt eos in hac via lubrica & difficili duceret, tanquam in dubiis Consolator, tanquam Lux in tenebris, tanquam Protector in aduersis, tanquàm Consiliarius in anxiis, tanquàm Fortitudo eorum in periculis

Christus ergo descedens à filiis instar pij Patris, amanter omnia disposuit. Nam vale, dicens pignus eis amoris dat, corpus & sanguinem suum, & simul tutorem eis mittit, qui eos instruat, gubernet, protegat, dirigat. Hoc fecit spiritus sanctus in Apostolis.

1. Idiotæ erant, cum tamen in vniuersum orbem proficisci deberent: sed eis scientiam infundit quâ omnem eloquentiam & mundi sapientiam possent destruere, & omnes ad se trahere: *Dabo vniuersos filios tuos doctos à Domino.*

Isai 54.

2. Timidi erant, sed eos virtute ex alto contra omnia pericula induit & corroborat; *Ego confirmaui columnas eius*

Ps. 74.

3. Viles erant & ignobiles, sed potestate miraculorum eos mundo admirabiles reddidit: *Ecce pueri mei, quos dedit Dominus in signum, & in portentum Israel.*

Isa. 8.

4. Tepidi erant, sed Spiritu sancto in eos influente, zelum induunt: *De Cælo misit ignem in ossibus meis & erudiuit me.*

Thre. 1.

5. Verba eorum velut ignea, lapidea etiam corda penetrare poterant. Hinc Petrus ipso die Pentecostes vnica concione tria millia animarum conuertit, & sequenti die quinque addita sunt millia Illi ergo qui adeo debiles antea erant, tam solidi facti sunt, vt nec tyranni, nec tormenta, nec quælibet vis inferni, eis animos potuerit infringere: sed potius ipsi totum mundum sub iugum fidei miserunt. Idola destruxerunt, Principes & totum orbem Crucifixo subiecerunt. Ecce ergo vis Spiritus deducentis eos, & infirmitatem eorum adiuuantis.

6. Hoc eodem spiritu animati sunt Martyres ad quælibet tormenta, Pueri & Virgines tanto numero: quibus dum latera incendebantur, vbera auellebantur, rotæ & ignes parabantur exultatio erat & iubilum, ipsosque tyrannos sapientia sua conuincebant, & irridebant.

Sic S. Lucia tanta animi fortitudine respondebat tyranno, vt diceret illi tyrannus. *Cessabunt verba, cum ventum fuerit ad verbera*: At illa, *Serui Dei verba deesse non possunt, quibus Dominus dixit; Cum steteritis ante Reges & Præsides, nolite cogitare quid aut quomodo loquamini, non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus sanctus qui loquitur in vobis.* Cumque interrogasset: *Est ne in te spiritus sanctus?* Respondit: *Caste & pie viuentes, templum sunt Spiritus sancti.* At ille *Iubebo te ad lupanar deduci, vt spiritus sanctus te deserat.* Cui Virgo, *Si inuitam me iusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.*

Quarto dicit: *in terram rectam*, hoc est, ad terram illam ad quam tendimus, vbi nil nisi rectitudo, nullum peccatum, nihil distortum, nulla tentatio, nullum periculum, nullum in via impedimentum. sed terra rectorum est: terra nulla habens diuerticula errorum.

Sicut ergo filios Israel deducebat columna ignis de nocte, & columna nubis de die ad terram promissionis: ita Spiritus hic luce sua nos deducit, & refrigerio suo nos protegit in die prosperitatis, in nocte aduersitatis, & toto tempore vitæ nostræ nos deserit, donec in terram illam rectam & terram promissionis introducat, Gratia enim Spiritus S. ignis lucens est, & instar roscidæ nubis. Per suam gratiam præuenientem inspirat, & in viam bonam inducit: Per concomitantem deducit: Per subsequentem perducit Per donum perseuerantiæ introducit: & per consummatam gratiam introductum coronat. Nemo ergo ad illam peruenit terram rectam, sine spiritus sancti deducentis auxilio & afflatu. Sicut enim nauis quantumlibet in mari omnia habeat adaptata à nautis, vela suspensa, malum nauis erectum, funes dispositos, anchoram & contos: tamen nisi ventus fauens aduenerit, procedere fœliciter est impossibile? sic nobis nauigantibus ad Æternitatem, in mari huius sæculi necessarius est ventus fauorabilis spiritus sancti. Et quantum libet liberum nostrum arbitrium conetur, & quicquid fecerimus ex nobis cooperantes, non sumus sufficientes nauiculam nostram dirigere aut nauigare. Ergo spiritum hunc necessarium est inuocare, qui vela nostra fœliciter afflatu suo impleat, & deducat in *terram rectam*, hoc est, ad littus de fluctibus maris, & ad portum salutis.

Certè quicquid agit spiritus S. erga nos ad hoc tendit, vt iter rectum assequamur ad terram viuentium, illuc semper nos impellit. Vis id practicè videre.

Nunquid aliquando grauibus peccatis fuisti obnoxius, & sensisti interius conscientiæ remorsus: cor conturbatum timore Dei & iudicij eius spiritus S. erat quem capuleras, & pulsabat ad cor tuum, per donum timoris, vt posses dicere *A timore tuo Domine, parturiuimus spiritum salutis.* Et nunquid spiritus ille perduxit te ad Pœnitentiam & Confessionem? Hoc erat deducere te in terram viuentium de terra mortuorum, in terram rectam de itinere distorto. Nunquid excusso onere peccatorum sensisti lætitiam & pacem interiorem? Id efficiebat ille spiritus, iterum te inhabitans, pro quo clamabat Dauid: *spiritum rectum Domine innoua in visceribus meis: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.* Quid plura? si quandoque sentis animum tuum in amorem Dei exardescere, spiritus est pietatis, qui te stimulat, illuminat, accendit: huic cor totum aperi, hunc ne extingue in corpore tuo. Sunt etiam pleræque animæ, quæ vitam illam æternam considerantes, & ex alia parte exilium hoc miserum, suspirant velut de medio Babylonis amare flent, recordatæ Syon ciuitatis suæ. Ibi quoque agit spiritus ille de quo dicit Apostolus, quod *postulet pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, hoc est, postulare facit, & gemitus ac suspiria vitæ æternæ in nobis producit, facitque clamare in mediis fluctibus, *spiritus tuus bonus deducet nos in terram rectam.*

Isai. 26.

Rom. 8.

Vltimo addit: *Viuificabis me in æquitate tua*, quia vt diximus, spiritus viuificans est, anima animæ, nostræ, sine qua est mortua: quia sine motione spiritus sancti nihil posset operari, nihil meriti nihil dignum vita producere. sicut enim, inquit, D. Thomas, sine concursu primæ causæ, nec anima videret per oculos, nec operaretur per manus, nec audiret per aures: ita Spiritus S. omnes actiones viuificat & supernaturales in nobis efficit, illuminat intellectum, inflammat voluntatem, excitat memoriam; & per dona sua omnia in nobis operatur, illuminat per fidem, firmat per spem, accendit per charitatem.

D.Th. 1.

Sine hoc spiritu viuificante, orbis terrarum mortuus erat, Prædesignatus per campum illum Ezechielis plenum ossibus mortuorum, de quibus dicit ad Prophetam, *Fili hominis putasne viuent ossa ista? Et dixi: Domine Deus tu nosti: & dixit ad me, vaticinare de ossibus istis, & dices eis, Ossa arida audite verbum Domini, ecce ego intromittam in vos, spiritum, & vos viuetis. Et dixit ad me: Vaticinare ad Spiritum & dices. Hæc dicit Dominus: A quatuor ventis, & veni Spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reuiuiscant, &c.* Antequam ergo veniret spiritus ille missus in mundũ à Domino

Eze. 37.

vt

vt repleret orbem terrarum à quatuor ventis, numquid omnes quasi ossa arida erant? sed illo veniente, ecce vbique spiritus vitæ. Nunc adhuc multa sunt ossa arida, quæ egent hoc spiritu viuificante, ita vt debeamus vaticinari, & clamare ad spiritum: *Veni spiritus à quatuor ventis.* Veni ab Oriente, ab Occidente, veni à Meridie, & septentrione.

Per has autem quatuor orbis partes hominis diuersas ætates possumus intelligere, & dicere: veni spiritus ab Oriente, & insuffla super pueros. veni à Meridie, & insuffla super viros, qui in media ætate sunt tanquam in Meridie. Veni à septentrione, super eos qui iam senescere incipiunt, & in frigida ætate quasi septentrionis plaga sunt. veni ab Occidente, & insuffla super decrepitos illos, qui Occidenti suo morti sunt vicini. Viuifica eos, illumina, accende, dirige ad iter rectum, vt possit vnusquisque eorũ dicere, *Spiritus tuus bonus Domine, Deducet me in terram rectam, viuificabis me in æquitate tua.*

LECTIO II.

De Apparitione Spiritus sancti.

1. *Docet apparuisse in forma Columbæ.*
2. *Apparuisse in specie nubis.*
3. *Apparuisse in specie ignis.*

PROPOSITIO I.

Apparuit Spiritus sanctus in specie Columbæ in Baptismo Christi.

sed cur hanc speciem elegit? *Primo*, quia columba est puritatis symbolum, quam Spiritus sanctus operatur in nobis: significabatque puritatem, quam Christus attulit, animas purificans, & vim quam aquis impertiit ad animas sanctificandas. Puritas ergo spiritui sancto dignũ præparat habitaculum, iuxta illud: *Cor mundum crea in me Deus, & Spiritum rectum innoua in visceribus meis*, Et illa significatur in candore columbæ, & in naturali eius munditia. Quam munditiam colligunt aliqui ex eo quod non inueniens vbi quiesceret reuersa sit in arcam.

Existimant enim multi non inuenisse vbi quiesceret locum scilicet mundum, quia terra erat luto, cadaueribus, fæcibusque conspurcata: per hoc significari potest, quod spiritus S. nolit requiescere in cõscientia cadauerosa, feculenta peccatis, & conspurcata vitiis. Mittit æternus Pater tanquã alter Noe hanc Columbam è cælesti sua arca, sed vix inuenit in hac terra nostra vbi quiescat, aut habitationem figat; quia vbique regnat peccati spurcitia, in omni conditione, sexu, ætate, statu, vbique cadauera fœtida inuenit Spiritus sanctus. In Palatiis inter Nobiles, & Magnates fœda repertt peccata. In Vrbibus inter mercatores. In Tribunalibus inter Iudices, & causidicos. In Ecclesia in ipsos sacerdotes & uel Ministros. Ponunt ergo hi impedimentum Spiritui sancto, eumque fœtore suo a se repellunt. Non inuenit in eis vbi quiescat Columba hæc purissima.

Secundo, quia symbolum est simplicitatis & mansuetudinis, quapropter dicitur esse sine felle: Vnde licet Possessor Columbarij sæpius pullos surripiat, non idem fugit, aut mutat domiciliũ columba, sed potius oblita molestiæ, nouos Domino parit pullos, docens nos obliuisci iniurias, & vincere in bono malum. Significatur ergo spiritum sanctũ mansuetudinem & columbinam simplicitatem in nobis producere.

Tertio, symbolum est Pœnitentiæ, quia timore & pauore facilè concutitur. vnde ad foramina petræ refugium habet, nec alium cantũ habet quam gemitum: quæ anima repræsentat animam timore concussam ad vulnera Saluatoris confugientem, & pro peccatis gementem. Hunc autem timorẽ, & hunc gemitum operatur spiritus sanctus, de quo dicit Apostolus: *Quod postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Columba quoque ad singula grana eleuans oculos, & velut Deo authori gratias agens, nos gratitudinem docet erga Deum.

Quarto, multi notant, sæpius Antiquos fuisse vsos Columba tanquam internuncia, filo enim alligabant epistolam sub alis in obsidionibus, vt referunt Historici. Vnde & Noë inter tot animalia visus est illa internuncia, nunciauitque pacem, dum oliuam retulit. Columba ergo super Christum significat eum esse Pacis legatum. *Spiritus, inquit Domini super me euangelizare pauperibus misit me, vt prædicarem captiuis indulgentiam, clausis apertionem, & annum placabilem Domino.* Hoc animal semper fuit spiritus s. instrumentum. Hinc dicit Hugo: *Fortassis si permissus fuisset diabolus ad Euam, in specie Columbæ venire voluisset, sed hoc vas Spiritus sanctus sibi reseruauit, quia profectò dignum non erat vt spiritus malignus illam formam hominibus odiosam faceret, in qua postea Spiritus S. apparere debebat.*

Isa. 61.

Baron. tom. 4.

Sic legimus quod sæpius in specie Colũbæ s. Gregorio adstiterit ad altare, sicut Ioanni Diacono declaratum fuit. Sic & B. Remigio vas sacri Chrismatis attulit Columba.

Apparuit & quondam Columba super quẽdam hæreticum Seuerianum, sed fuliginosa, indicans fidem eius fuligine & fœtore plenam, historia sic se habet.

Exempl.

Refert Theodorus Abbas, aduenisse tanquam hospitem Monachum Syrum genere ad xenodochium propè Pharũ, nihil habentem præter cilicium, & pallium & panes paucos. stabat autem in vno angulo semper nocte dieque psallens, & nemini loquens. veniente autem Dominica, adij illum, inquit Abbas Theodorus, dicens, veni frater vt communices sanctis venerandisque mysteriis. Qui ait, non venio, quia Seuerianus sum, & non communico Ecclesiæ. Audiens, inquit Theodorus Abbas, quod non communicaret sanctæ Ecclesiæ Apostolicæ, & videns optimam eius conuersationem, abij lugens in cellam, & prostraui me in faciem coram Domino per tres dies orans cum multis lachrymis, & dicens: *Dominator Christe Deus noster, qui ob immensam clementiam descendisti, & propter salutem nostram incarnatus es ex sancta Virgine Maria, reuela mihi qui sint qui bene & rectè credunt, nosne qui sanctæ Ecclesiæ iungimur: an qui Seuero consentiunt.* Die vero tertia venit mihi vox inuisibiliter dicens. *Vade Theodore, inspice fidem eius.* In crastinum ergo profectus, cum mansissem sedens iuxta eum, intuens in ipsum stantem & voce syra psallentem, vidi, teste Deo, Columbam super caput eius fuliginosam: quasi ex coquina venientem, squalidam ac fœtidam agnouique hanc ipsius esse fidem. Hæc inquit Sophronius, narrauit nobis cum lachrymis & singultibus multis ipse Theodorus.

Sophro. in prato spirituali c. 104.

Itaque nomen Columbæ multa in scriptura significat.

Hie. 25.

Primo, apud Hieremiam solet indicare exercitum Babyloniorum, quia hi in vexillis suis Columbam gerebant, sicut & Romani Aquilam, columnamque, tanquam Deum colebant, & illi sacrificabant. Vnde Hieremias: *Fugite, inquit, à facie gladij columbæ.* Item: *Fugite à facie iræ Columbæ.*

Hie. 50.

Secundo, accipitur pro anima pœnitente, aut anima pia, ob illa quæ iam dicta sunt, *Quis dabit mihi*, inquit Propheta, *pennas sicut Columbæ & volabo & requiescam?* Item, *Sicut Columbæ lacte lotæ quæ resident iuxta fluenta plenissima.* Solent iuxta aquas limpidas versari, & in illis etiam accipitres volantes considerare, vt possint effugere, ideoque in hoc significant animam Deum timentem.

Psa. 50.

Cant. 4.

Tertio Columba significat animam impudentem apud Oseam: *Factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor*: Habet enim hoc columba, vt sicut volatu velocissima est, sic & corde tardissima: nec magnopere aucupem retia tendentem aut videre, aut vitare curet, sed quodammodo sponte sua incidere in retia videatur: Deinde cæteræ aues pullos defendunt & pugnãt, sola Columba ablatos pullos nec dolet, nec requirit. Cum ergo multa habeat laude digna, quod volet celerrimè, quod felle & amaritudine careat, quod limpidas aquas amet, quod cadauerum pastũ refugiat, hoc solum in ea peccator imitatur, quod facile seducitur; quod non habet cor, quod fallacis boni specie capitur, breui & caduca voluptate illectus, vltro se in manus & in laqueos insectantium conijcit, spoliatur, laceratur, nec irascitur spoliantibus, aut lacerantibus, sed ad easdem ædes reuertitur, in quibus mala hæc pertulit. Non habet profectò cor: *Vtinam saperet & intelligeret, ac nouissima prouideret*, vitaret certè laqueos, & intelligeret se sæpe cecidisse, nec rediret ad eadem retia, ad eadem loca & occasiones per quas cecidit.

Osea 7.

Ribera in illum loc.

Quarto, significat Ecclesiam: *Vna est columba mea, &c.* Sic etiam significare videtur in illo loco: *Si dormiatis inter medios Cleros, pennæ Columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.* Quod aliqui sic explicant: si vos qui euangelizatis verbum Dei quiescatis in medio duorum testamentorum: acquiescentes veritati diuinitus inspiratæ Prophetis & Apostolis, tunc pennæ Columbæ (id est Ecclesiæ fides & mores) erunt deargentatæ puritate sapientiæ, & deauratæ feruore charitatis, Nec male per Cleros intelliges

Bellar. in illum locum.

liges duo testamenta, quia clerus sortem, possessionem, & hæreditatem significat: sunt autem scripturæ vtriusque testamenti possessio, hæreditas Ecclesiæ.

Sunt & duo termini, vt vertit Hieron. extra quos egredi non licet, nisi veritatis semitam perdere velimus.

V. Aug. in illum locum.

Aliter iuxta Aug. sensus esse potest: Si vox, ô Pastores Ecclesiæ, maneatis inter duas sortes siue hæreditates, cælestem & terrenam, partim per contemplationem bonorum cælestium ascendentes ad Deum: partim per charitatis obsequium descendentes ad proximũ, hoc est, in medio contemplatiuæ & actiuæ vitæ agentes, erit Ecclesia quasi Columba formosissima, habens alas deargentatas, & dorsum deauratum.

Quinto, Columba, vt explicatum est, significat Spiritũ sanctum, qui per gratiam suã nos candidos facit, & bonorum operum fœcunditatem in nobis producit, mansuetudinemque nos docet: dat denique alas quibus volemus ad locum securitatis, ad domum æternitatis.

Denique significat animas beatas, de quibus etiam illud intelligi potest. *Vidi speciosam sicut columbam ascendentem desuper riuos aquarum, &c.* Sæpissimè enim animæ de his fluuiis Babylonis, de his aquis turbidis, de hoc mundo è corpore in Cælum ascendentes visæ sunt instar Columbæ candidæ. Sic visa est anima B. Quintini è corpore in Cœlos euolare instar Columbæ speciosæ. sic & B. Iuliæ ancillę Christianæ pro ipsius fide crucifixæ, anima visa est exire instar columbæ, dum spiritum efflaret, de quo Baronius.

Tom. 6. an. 440.

B. Osuualdus Episcopus Vigorniẽsis mortuus fuit lauãs more solito pauperum pedes, & in illo ministerio persolutis de more quindecim Psalmis, pronuncians, *Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto* spiritum ante pauperum pedes reddidit. Cumque eius corpus ad Ecclesiam ferretur, niuea Columba è Cœlo descendens, visa est eius corpus protegere alis expansis. Sic in cryptis & locis subterraneis, Romæ visuntur adhuc multa sepulchra Sanctorum: Ad designandos beatos Martyres, insculpta est sepulchris eorum Palma: ad designandas beatas Virgines, insculpta est Columba.

Sur. 15. Octobr. Cornel. à Lapide in c. 11. ad Heb.

PROPOSITIO II.

Spiritus Sanctus apparuit in specie nubis in Transfiguratione.

Nubes in Scriptura symbol est diuinæ Maiestatis, & adeò solet esse familiaris apparitionibus diuinis, vt scriptura dicat: *Thronum eius esse in columna nubis.* Rectè vero spiritui sancto conuenit designari in nube. Vnde cum in Trãsfiguratione mysterium Trinitatis designatum fuit, apparuit Filius in veste gloriæ, Pater in Voce, Spiritus sanctus in lucida nube.

Sic Spiritus sanctus fuit Nubes illa obumbrans, per quam obumbrata virgo Maria Christum concepit. Hæc Nubes etiam nos obumbrare solet, carnalium desideriorum in nobis æstum extinguens, & a terrenis ad cœlestia animum nostrum eleuans. Hæc est etiam Nubes, quæ nos veros Israëlitas deducit in terram promissionis. Hæc quoque est Nubes illa leuis, super quam Dominus dicitur ascendisse, vt ingrederetur Ægyptum. Significabat Nubes ista abundantem gratiam Spiritus sancti, & doctrinæ cœlestis quam Christus in Ægyptum intulit, vbi fides eius propagata, tot Monachorũ germina protulit, & in ea dæmonia & idola exterminauit. Sed libet hic explicare varia symbola sub quibus spiritus sancti gratia in Scriptura solet indicari.

Isa. 19.

GRATIA SPIRITVS SANCTI per aquam significata.

Ratio cur Spiritus sanctus Nubes dicatur, est quia Nubes aquam, pluuiam, imbrem, rorem perducit. Solet autem in scriptura Spiritus S. gratia significari per omnia illa,

Primò, per aquam: *Effundam aquas super sitientem & fluenta super aridam, effundam spiritum meum super semen tuum benedictionem meam super stirpem tuam.*

Ad hanc aquã respirare nos docet Propheta, dum dicit, *Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua tibi*, q.d. Anima mea ita sitit gratiam tuam, sicut terra arida aquam. Nam sicut terra sine aqua nec consistentiam habet nec vestitur herbis, nec ornatur floribus, nec producit fructus, sed est inanis & vacua: sic anima sine gratia Spiritus sancti, nec tentationibus resistit, sed sicut puluis iactatur à facie venti, nec vestem habet iustitiæ, nec ornatum sapientiæ, nec fructum bonorum operum.

Et sicut aqua emundat, sitim extinguit, refrigerat: sic & gratia spiritus S. purificat animam, extinguit ignem concupiscentiæ, refrigerat ardorem febricitantis animæ, extinguit sitim cupiditatis nostræ. Ideo vocatur aqua viua, & de ea dicit Christus: *Qui biberit ex hac aqua non sitiet in æternum*, nisi scilicet per hanc aquam peccatum euomat. Vult enim significare aquam communem semel gustatam, tantùm ad tempus sedare sitim, quia non manet, sed concoquitur & euanescit, hæc vero aqua Spiritus S. quantum est ex parte sua, semel gustata, semper sufficit, manens semper eadem, afferens humorem & vigorem ipsi animæ, imo & perseuerantiam & salutem, nisi sponte quis eam euomat, denuo peccando. Sic ergo per spiritum sanctũ inhabitantem fit in nobis: *Fons aquæ salientis in vitam æternam.*

Ioan. 4.

GRATIA SPIRITVS SANCTI significata per rorem.

Secundo per Rorem significatur gratia Spiritus sancti. Hic est *Ros Hermon descendens in montem Syon*, Hermon significat lumen eleuatum, & Syon speculam: Est ergo gratia Spiritus sancti Ros luminis, Ros descendens à Patre luminum in ipsam Ecclesiam, & ipso die Pentecostes descendit hic Ros in montę Syon. Vbi erant Apostoli congregati, qui mons dici potuit *mons Hermon*, ob lumen ex alto descendens, quo illustratus tunc fuit.

Bel. in illum locum.

Potest & de hoc Rore intelligi illud Prophetæ: *Ros lucis, ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruina, Ros lucis* dicitur, quia fœcundat affectum, & illuminat intellectum, & sicut Ros matutinus vitam affert plantis, ita Ros spiritus vitam & lucem affert animabus. Et hunc rorem lucidum Apostoli in orbem deferentes, terram Gigantum detraxerunt in ruinam. Per Gigantes enim intelliguntur Tyranni, qui contra Deum insurrexerunt. Hos vero Apostoli vi spiritus, cũ omni eorum potentia deiecerunt.

Isa. 26.

Hæc gratia Spiritus sancti & doctrina cælestis Apostolorum, designata olim fuit in rore vellus Gedeonis irrigante. Ros quidem ille primo vellus madefecerat, tota area arida permanente, & postea vellere exsiccato, tota area rore immaduit. Similiter cœlestis gratia primo populum Israel irrorauit significatum per vellus, & postea illo exsiccato & repudiante gratiam, in totam aream, in totum gentium Orbem pertransiuit: & non iam amplius sicut ros leni & placido fluxu: sed vt ait Bernardus, *sicut stillicidia stillantia super terram, cum sonitu verborum, cum strepitu miraculorum.* Exsiccatum ergo est vellus, quia populus Israel repudiatus est, & area tota immaduit, quia gentilitas est electa, & spiritus sancti gratia in illam effusa est.

Iud. 6.

De hoc Rore iterum intelligi potest illud: *Det tibi Deus de Rore Cæli benedictionem.* Vere enim Ros Cœli est, cœlestis illa gratia, & descendit ad fœcundandum corda nostra. Descendit vero ad valles hoc est, ad corda humilia, & inanes relinquit superbos. De his rectè dicitur: *Montes Gelboe, nec ros nec pluuia veniant super vos*, quia inter medium montium pertransibunt aquæ, & emittit Dominus eas in conuallibus.

Gen. 27.

GRATIA SPIRITVS SANCTI significata per vinum.

Tertio significatur hæc gratia per vinum. sic Ioël dicit: *Filij Syon exultate in Deo vestro, quia dedit vobis Doctorem iustitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum & serotinum, & implebuntur areæ frumento, & redundabunt torcularia vino.* Ipso die Pentecostes Apostolorum pectora exondarunt hoc vino, vt ab ipsis tanquam refertissimis torcularibus in vniuersa electionis vasa transfunderetur. Propterea de illis dicitur: *Ecce hi ebrij sunt:* Nec hoc negat Petrus, sed *non vt putatis*, inquit, *ebrij sunt.* Ebrij ergo, sed non tumultuoso vino spiritum vertiginis germinante, & mentem à sua specula deturbante; sed vino cælesti quod ipsa Sapientia miscuit, & amicis suis propinauit, *Venite amici, bibite & inebriamini charissimi.* Vinum ergo illud, vinum est generans Prophetas, consecrans Nazaræos, germinans Virgines, mentis & veneris recalcitrantem sopiens pruriginem. Hoc vino impleti Apostoli,

Ioel. 2.

sunt

sunt in quodam *mentis excessu*, sicut de Benjamin adolescentulo dici, Propheta. Hoc etiam vino repleti Martyres, inter candentes prunas, inter crepitantes flammas inter excarnificantes aquuleos, inter effodientes vngulas, quasi sensu destituti exultabant.

GRATIA SPIRITVS SANCTI significata per pluuiam

Psal. 67.

QVarto Spiritus s. gratia designatur apud Psalmistam nomine pluuiæ voluntariæ: *Pluuiam*, inquit, *voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ.* Sensus est, Ecclesiam suam quasi propriam hæreditatem elegisti; immittes ergo in eam pluuiam voluntatem, sine pluuism spontaneam, quæ ea se descendit. Hæc autem, est Spiritus sancti gratia, quæ non descendit ex meritis operum, quasi vaporibus terræ sursum eleuatis, sed sponte sua Spiritus sanctus fudit eam in corda Fidelium. Et dicitur *segregata hæreditati Dei*, quia bona temporalia sunt communia fidelibus & infidelibus: sed spiritus gratia segregata est vt solum detur fidelibus in ecclesia, extra quam non est salus.

Et infirmata est, inquit, *tu vero perfecisti eam*, quia scilicet hæreditas Dei siue Ecclesia eius, ob inualescentes concupiscentias & ignorantiam iamdudum delibata erat, idolia roborauit & confirmauit.

Ipso ergo die Pentecostes, *distillauerunt cæli* hanc pluuiam selectam, *à facie Dei Israël*, Christo Domino qui cœlos ascenderat, illam emittente, vt fœcundaret Ecclesiam, hortum & hæreditatem suam, & germina eius multiplicaret. Vnde post Spiritus sancti aduentum, tot Martyrum rosas purpureas, tot virginum & illibatæ pudicitiæ candida lilia, tot Confessorum, vernantes flores, tot Religiosorum millia, quasi cælestes violas, tantum denique numerum Fidelium subito produxit, vt admirans diceret Isaias: *Quis audiuit tale? Quis vidit huic simile? Nunquid parturiet terra in die vna? Aut parietur gens simul? Quia parturiuit & peperit Syon filios suos.* Respiciebat Propheta ad tempua aduentus Spiritu, cum Ecclesia tot fideles peperit: nam ad Petri prædicationem, primo die tria millia, sequenti die quinque millia fidem Christi susceperunt. Tunc cœpit impleri illud Isaiæ: *Lætabuntur deserta, & exultabit solitudo, germinans germinabit, & quæ erat arida & sitiens, erit in fontes aquarum*

Isa. 66.

Isai. 35.

Hoc quoque præfigurabat illa visio Eliæ, quando Cælo iam tribus annis clauso, ascendit in montem, & ponens caput inter genua, misit puerum suum, vt respiceret contra mare, an non foret aliquod pluuiæ signum. Cúmque septies respicere iussus esset, vidit in septima vice, *Nubeculam ascendentem, habentem vestigium quasi hominis*, & hæc abundantis pluuiæ præsagium fuit. Quid erat hæc nubecula, nisi Symbolum Ascensionis Christi? ipsius meritis debebat mitti abundans gratia Spiritus sancti post Ascensionem eius, de mari huius sæculi. Et quidem, cœlo iam aperto, quod tribus sunt annis clausum fuerat. In quo designantur tres status veteris Testamenti: vnus ante legem, alter sub lege, tertius sub Prophetis, quo tempore abundans illa cœlestis gratia non fuit effusa: sed post nubeculæ ascensionem, in omnes nationes, in omnem terram septiformis illa gratia Spiritus sancti effusa est, & ideo non sine mysterio puer Eliæ septies iubetur respicere

3 Reg. 18.

PROPOSITIO I.

SPiritus *sanctus apparuit etiam in igne in die Pentecostes primum*, conuenienter in specie ignis apparuit, quia ignis solet esse symbolum diuinitatis, & sæpe per illum Deus gloriam suam manifestauit. Vnde Exodi 24. *Erat species gloriæ Domini, quasi ignis ardens in vertice montis.* Hinc etiam Moyses dicit: *Ignis consumens Dominus Deus tuus.* Vidit quoque eum Daniel, & ait: *Thronus eius flamma ignis.*

Deut. 4.

Hinc plurimæ natione ignem coluerunt instar Numinis & dixerunt illum è cœlo lapsum, ideoque perpetuo eum conseruabant. Sic Chaldæi ignem colebant. Nam quod Scriptura dicit, *Abraham de Vr Chaldæorum eductum*, interpretantur quidam de igne Chaldæorum eductum, tum quia Vr Hebraicè ignem significat, tum quia tradunt Hebræi, & D. Hieronymus Abraham eo quod ignem colere noluerit, in illum iniectum fuisse, & miraculosè eductum. Vnde & 2. Esdræ 9. dicitur: *Deus qui eduxisti Abraham de igne.* Sed quidquid sit de hoc, ignem coli solium satis indicat impius ritus traducendi filios per ignem, quasi ab eo tanquam Numine consecrarentur. Vnde reprehenditur *Achaz, quod consecrauerit filios suos per ignem transferens*, iuxta ritum gentium. Sic Ægyptios ignem coluisse refert Diodorus, idem de Persis affirmat Procopius: De Romanis res est satis nota, ideò enim Vestales Virgines erant constitutæ, vt ignem perpetuò conseruarent, tanquam Numen quoddam colebant enim ignem sub nomine Vestæ: Hinc Ouidius.

4. Reg. 16.

Nec tu aliud Vestam quàm viuam intellige flammam,
Nataque de flamma corpora nulla vides
Iure igitur virgo est, quæ semina nulla remittit,
Nec capit, & comites virginitatis amat.

Secundo, ignis specialiter spiritum sanctum rectè designat. Cùm enim spiritui s. attribuatur bonitas & amor: rectè bonitas diuina, & amor diuinus per ignem significantur, ignis enim inter cætera elementa, maximè nititur se omnibus rebus communicare, suamque vim illis imprimere, & sibi assimilare. Vnde si oleum, si ligna, si ferrum, imò si aquam admoues, in suam naturam illa transmutare nititur, suamque formam & splendorem eis communicare. Talis est diuinæ bonitatis & diuini amoris natura, in omnia enim se diffundit & se communicat, conaturque hominem sibi similem omninò facere, suæ claritatis & gloriæ participem: & reliqua pro naturæ suæ captu sibi assimilare, in omnibus enim rebus quoddam vestigium & participatio diuinitatis inest.

Cùm ergo spiritus sanctus procedat vt amor, & ad nos egrediatur, vt omnia in sui naturam transformet, quod ignis proprium est, rectè ignis nomine designatur. Vnde etiam significari videtur per fluuium illum igneum qui vt ait Daniel, *à facie Domini egrediebatur*; procedit enim à patre, non vt genitus, sed vt impulsus, vt loquuntur Theologi, & sic quodammodo vt fluuius.

Tertiò, apposite ignis significat in nobis gratiam & affectum spiritus s. & ardorem charitatis. Hinc iubebat Dominus in antiquo illo altari semper ignem conseruari, & sine igne sacrificium non offerebatur: per illum enim & victima comburebatur, & agnus assabatur, & fruges torrebantur; ita vt in sacrificio etiam Melchisedech, panis partem igne totam multi existiment.

Illud quoque notatu dignum est, quoties gratum Deus sibi sacrificium indicare voluit, igne cælitus emisso fecisse.

1. super sacrificium Abelis multi tradunt ignem cœlitus descendisse, ex eo probari potest quod vbi lectio nostra habet: *Respexit Dominus ad Abel.* Altera lectio legit: *Inflammauit Dominus super Abel.* ab illo igne cælitùs descendente super sacrificium fratris, & non super sacrificium suum, Cain cognouit acceptum Domino Abelis sacrificium & non suum. Quomodò enim aliter id sciuit?

2. In sacrificio Abrahæ apparuit *clibanus fumans, & lampas ignis transiens.* Genesis 15.

3. Azymos Gedeonis panes absumpsit ignis quasi de terra ebulliens, vt testatur liber Iudicium c. 6.

4. sacrificium Manue Aaronis, Eliæ, cælestis flamma corripuit. Non hæc fuere sine mysterio

Quid vero his omnibus significabatur, nisi gratum nullum Deo sacrificium sine charitatis igne & diuini amoris flamma, quo instar thymiamatis spiritus noster velut Deo adoleatur? Vult ergo Deus hunc ignem semper ardere in altari cordis nostri: hic est enim ille ignis, de quo dicit. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat*

Hunc ignem in die Pentecostes misit in terram. Vnde scintillans apparet in vertice Apostolorum: ita vt potuerit ecclesia tunc vsurpare illud Ieremiæ: *Misit de excelso in ossibus meis, & erudiuit me.*

Luce. 12.

Per ossa Ecclesiæ, rectè primi fideles intelliguntur, quia sicut robur corporis per ossa consistit, ita & per illos totius Ecclesiæ corpus robur accepit, & tunc eam erudiuit Dominus mira sapientia in Apostolos infusa.

Figuram huius rei habes apud Ezechielem, vbi ait se vidisse virum lineis indutum, cui cælitus dicebatur: *Ingredere in medio rotarum, quæ sunt subtus Cherubim, & imple manum tuam prunis ignis, & effunde super ciuitatem.* Mysticè possumus id interpretari de Christo, ipse enim est vir ille per antonomasiam, de quo dicitur, *Fœmina circumdabit virum.* Indumentum eius lineum est sacra eius, humanitas, quæ plurima subit tormenta, sicut & linum vt ad telam candidam perducantur multis modis atteritur. Pro his ergo laboribus & doloribus, dicit ei Pater: *Ingredere in medio rotarum*: Ascende à terra in cælum, & sedem pone in medio orbium cælestium, & quia scio te ignem velle mittere

mittere in regionem vnde venis *Imple manum prunis, & effunde super ciuitatem.* Impletum id fuit in Pentecoste.

Quarto, ignis per proprietates suas aptè designat septem dona Spiritus sancti.

Primo quidem, ignis natiua sibi vis petras conterit, montes subuertit; quæ proprietas significat timoris spiritum è dura & superba mente, spiritum timoris, superbiæ excutientem, & saxea corda conterere potentem,

Secundo, ignis habet proprietatem liquefaciendi glaciem & alia coagulata aut dura; quæ proprietas significat Spiritum pietatis, quem frigida corda & coagulata ac dura etiam vsque ad lachrymas liquefacere potest iuxta illud: *Flabit spiritus eius & fluent aquæ*

Tertiò, habet proprietatem excoquendo & consolidandi vasa limosa & mollia ac viscosa: quæ proprietas designat *Spiritum fortitudinis*, qui hominem mollem fortificat, & vasa electionem consolidat.

Quarto, habet ignis lucem, calorem, & ardorem, habet & vim in penetralia penetrandi, sursum semper tendendi, quæ omnes proprietates designant *spiritum sapientiæ, & scientiæ, spiritum consilij & intellectus*, qui ab homine omnem caliginem dissipat, torporem fugat, superiora penetrantem reddit, & ad cælestia capacem

Vides ergo septem dona spiritus sancti in igne significari, ideoque Spiritum sanctum in ignis specie apparuisse, vt exterius exhiberet in imagine, quod interius operabatur in mente? Et hæc quidem dona, velut septem mobilia sunt, quæ Sponsæ dantur pro dote aut pignore amoris. Et designata fuerunt, per *septem lucernas*, quas Dominus voluit semper in suo tabernaculo splendescere: *per septem spicas*, quas vidit Pharao quæ pullulabant in culmo vno plenæ & pulcherrimæ: *Per septem crines Samsonis*, quibus abrasis defecit ab eo spiritus Domini: *Per septem oculos*, qui apud Zachariam erant in lapide vno: *Per septem corona Agni*, in Apoc.

Num. 8. Gen. 41. Iud. 16. Zach. 3. Apoc. 1. & 5.

DE LINGVIS IGNEIS.

VLtimo, aduertendum ignem illum super Apostolos instar linguarum fuisse.

Primò, ad significandum Apostolorum linguas hoc igne sic imbuendas, vt ignito eloquio potentes fierent, ad frigida corda inflammanda, imò & ad saxea conterenda ita vt illis conueniret illud, *Nunquid verba mea inquit Dominus, quasi ignis ardens, & quasi malleus conterens petram.* Hoc ipso igne inflammata erat Eliæ lingua, de quo dicitur: *Surrexit Elias & verbum ipsius, quasi facula ardens.* Sic surrexit Petrus in die Pentecostes, & verba eius omnes præsentes inflammabat,

Hier. 23. Eccl. 48.

Surrexerunt alij apostoli, & per totum orbem hunc sacrum ignem deferentes, per *ignitum eloquium suum*, velut depromunt sagittas ardentes, & vt loquitur Psalmista: *Sagittas potentis acutas, & carbones desolatorijs.* Hoc est, vt interpretatur Augustinus depromunt verba ardentia in corda inimicorum Christi, cum exemplis charitate succensis, illa inflammant, odium eorum conuertentes in amorem ipsius Christi.

Hoc igne etiam inflammati fuêre Apostoli quidam viri, qui in fidelium orbem transeuntes, mirè in eis amorem Dei accenderunt, verbo & prædicatione.

Exemp.

Sic B. Vincentius qui obijt anno 1418 Ordinis Prædicatorum, ignem hunc sacrum per varias orbis partes circumferens, ad Hispanias per Gallias in Belgium vsque virtute illius, octo Sarracenorum, & viginti quinque millia Iudæorum conuertit; publicorum vero & infamium peccatorum, siue homicidarum, prædonum, vsurariorum, meretricum, quadraginta millia ad publicam pœnitentiam induxit: aliorum verò peccatorum plusquam centum millia, ad Confessionis Sacramentum perduxit. Quocunque ibat, sequebatur eum copiosa multitudo, etiam sæpius ad decem millia. Donum ei linguarum Deus concesserat, ita vt cum loqueretur Valentina ac materna lingua, tamen qui aderant ita singula verba percipiebant, ac si in patria singulorum natus, & eorum idiomate fuisset locutus, Græci, Theutonici, Sardi, Hungari, Galli etiam eum loquentem materno idiomate, singuli tamen, quasi propria lingua locutus fuisset, intelligebant, & plurimum fructus ex eius doctrina percipiebant.

Surius in vita eius.

Sic B. Antonius Padua plurima millia conuertit, cui velut lingua ignea etiam data erat. Cùm verò annis triginta duobus post mortem transferretur eius corpus, præsente Beato Bonauentura Ministro Generali, inuenta est eius lingua integra, & perfecti coloris, quasi hominis viuentis quam in manus sumens Bonauentura cum cordis deuotione plorans, dicebat: O *Benedicta lingua quæ semper Deum laudauit, & causa fuit alij laudarent! iam manifesta sunt merita tua coram illo qui te formauit, vt nobili adeo officio prædicationis verbi sui fungereris.* Sic ipse hanc linguam lachrymis rigans & osculis, reposuit in sacrario Conuentus.

Exemp.

Secundo, in linguis igneis apparet spiritus sanctus, quia venit sanare membrum, quod præ cæteris gehennali flamma nouerat inflammatum. *Et lingua*, Inquit Iacobus, *ignis est vniuersitas iniquitatis, quæ inflammat rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gehenna.* Mittitur ergo ignis de altari diuino, mittitur ignitus calculus Isaiæ, qui prurientis illius membri contagium, ac virus omne decoquat & expurget.

Iacob. 3.

Ad hunc porrò spiritus sancti ignem quem Dominus misit in terram, sæpius respirare nos oportet, vt illo mens nostra accendatur, & sic tanquam Moysis Rubus, qui igne circumdatus, igne non comburitur; quia non ignis consumens est, sed hominem perficiens & consummans, non destruens, sed instruens, non in cineres, sed in Deum transformans. De hoc igne frequens in scriptura est mentio

1. Ignis est *purgans filios Leui*, vasa electionis constans, gloriæ apta. Ignis est, omnem vitiorum scoriam & rubiginem eradens.

Malach 3.

2. Ignis est, quo igniti sunt lapides, de quibus dicitur ad Luciferum, *In medio lapidum ignitorum ambulabas.* Ezechielis 28 Agitur ibi de Angelis, inter quos eminebat Lucifer. Hi lapides sunt seraphici illi spiritus, qui ad hoc igne ardentes dicuntur.

Ezech. 28.

3. Ignis est, quo ignitum est aurum, de quo Dominus: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum*, id est, ardentem tibi comparare à me charitatem,

Apoc. 3.

Clamamus ergo ad illum, O *Ignis sancte: quam suauiter ardes, quam secretè luces, quam desideranter aduris: Væ iis qui ex te non ardent, qui per te non lucent: tempore enim suo nauseam & vomitum Deo prouocant, & caligine circumdati, ad ignem tenebrosum pergunt.* Tu ergo spiritu diuine, potentis flammæ tuæ feruore, spinosi & tenebrosi cordis nostri vniuersa latibula peruade, medullas & intima quæque depasce. Expunge quicquid ibi tabidum est, quicquid lubricum quicquid corruptelæ seminarium. Omne infœlix germen, omnem sterilem surculum penitus succide, radicitus; vt nihil funesto dente suo rodendum inueniat placularis, & vindex flamma ollæ illius quam vidit Hieremias ab Aquilone succensam, quæ iram Dei vindicem & pœnas asperas præparatas peccatoribus designâbat.

Hier. 1.

ARTICVLVS NONVS.

CREDO SANCTAM. Ecclesiam Catholicam.

LECTIO III.

De diuersa Acceptione Ecclesiæ.

1. *Docet Ecclesiam aliquando accipi vt complectitur omnes Fideles ad initio sæculi.*
2. *Sæpius accipi pro Ecclesia noui testamenti, agitque de eius differentia à veteri*
3. *Docet illam semper manifestam fuisse & visibilem.*

PRIMA ACCEPTIO ECCLESIÆ.

ECclesia significat *Conuocationem siue Congregationem Fidelium* Dupliciter ergo accipi potest.

Primo, vt significet Congregationem Fidelium iam ab initio mundi, tunc prima membra Ecclesiæ fuerunt Adam & Eua. Ipsis enim fuerunt primi Fides, & educti ac euocati sunt ex delicto suo per fidem Christi, estque verisimile hos fuisse primo, qui fidem exteriori cultu protestati sunt, & Doctorum opinio est, Adamum docuisse filios suos offerre Deo primitias & decimas, cultumque Dei.

Nota tamē rectè ab aliquibus Patribus dici cœpisse Ecclesiam ab Abel, & ipsam dici primum Ecclesiæ membrum.

Primo, quia tunc diuisa fuit Ecclesia Dei ab Ecclesia malignandum, Ciuitas Dei à ciuitate diaboli. Cœlestem enim Ciuitatem secundùm Augustinum ædificabat Abel, terrenam Cain, quem supra dixi fuisse caput & originem hæresis, & hæreticorum.

Tract. 7. Lect. 47.

Secundò

Secundò, quia primò legitur Abel ritè sacrificium Deo obtulisse, sacrificium autem est professio solemnis fidei, Adam autem sacrificasse non dicit Scriptura.

Tertio, quia Abel primus hominum, sanctitatem non interruptam seruauit: vt ergo sanctitas commendetur, simulque integritas & pulchritudo, dicitur ab illo incœpisse, qui actuali peccato non legitur à sanctitate excidisse.

Quarto, quia Abel tanquam iustus primus à Christo est commendatus, *à sanguine*, inquit, *Abel iusti.* Et quia Abel primus est persecutionem passus; persecutio autem est quædam putatio vineæ Ecclesiasticæ, ita vt vinea ista tunc velut cœpisse dicatur, quando cœpta est coli.

Quinto, quia in Abel relucet primus fructus Ecclesiæ, primus est confirmatus in gratia, primus decessit in iustitia. Porro à tempore Abel, semper perseuerauit Ecclesia visibilis in multis membris fidelibus, quia nullum tempus fuit, in quo non fuerint aliqui veri Fideles, qui Ecclesiam visibilem constituerent. Post Adam enim vixit Enoch, & post Enoch Noe, post Noe Abraham, post Abraham Isaac: denique semper sibi vicissim Patriarchæ successerunt, & post Patriarchas Prophetæ, in quibus verè perseuerauit fides & Ecclesia. Et sic omni tẽpore agniti fuerunt veri Fideles, & viri aliqui eminentes, veram fidem custodientes, & Ecclesiam constituentes. Sed dicet aliquis Ecclesiam totam defecisse tempore Aaronis, cum omnes Israëlitæ vitulum aureum adorarunt, & ipse Aaron, qui Dux erat & Caput Ecclesiæ. Respondeo populũ Israeliticum neque fuisse Ecclesiam totam (quia aliqui inter Gentes potuerunt esse Fideles) neque totam defecisse. Vnde Moyses de monte descendens dicit. *Si quis est Domini iungatur mecum.* Neque Aaron tunc erat caput Ecclesiæ, sed Moyses & Aaron, necdum tunc erat vnctus Sacerdos, licet foret designatus.

Exod. 32

SECVNDA ACCEPTIO Ecclesiæ.

Secundò, Ecclesia accipitur pro conuocatione Fidelium iuxta statum noui testamenti, & tunc est congregatio omniũ Christi fidem & doctrinam profitentium, quæ sub vno & summo post Christum Capite & pastore, in terris gubernatur. Hæc autem Ecclesia rectè dicitur in Syon & Ierusalem cœpisse Apostolorum tempore, & exinde per vniuersum orbem sese diffudisse. Vnde de illa prophetatum erat *Erit in nouissimis diebus mons in vertice montium, & confluent ad eum omnes gentes. &c quia de Syon exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem.*

Isaiæ. 2.

Per montem illum domus Dñini Ecclesia intelligitur, quæ monti comparatur, quia verè excelsa est & illustris & omnibus vbique notissima, inquit Cyrillus. Mons quoque dicitur ob stabilitatem & firmitatem, & inexpugnabilem dogmatum traditionem. Quemadmodum enim licet quis montem vallo circundet & militibus obsideat, quorũ aliqui arcus intorqueant, alij hastas vibrent, aut iaculentur, alij bellica illa instrumenta adhibeant, nihil tamen noxæ aut detrimenti inuehit, soliditati montis, sed illinc cogitur sedere inaniter consumpta fortitudine. Sanè idipsum contingit omnibus qui oppugnarunt Ecclesiam. Hæc quidem inconcussa perstitit, illi, propria perdita virtute, dum eam feriunt, euanescunt, dum iaculantur in eam, imbecilles redduntur, dum cedunt flagris ab his vincuntur qui malè affecti sunt. Vnde & dicitur Ecclesia mons præparatus, firmatus & stabilitus, quia non concidet Ecclesia vt Synagoga, nec portæ inferni præualebunt aduersus eam.

Chrysost. in illum Locum.

Secundo dicitur. *Mons in vertice montium*, mons eleuatur super omnes colles, quia admodum illustris est, quasi Ciuitas quæ abscõdi non potest super excelsos montes posita & eleuata. In vertice ergo montium est, quia eius doctrina tam quæ ad fidem, quã quæ ad mores spectat altior est omni humana sapientia, & altitudine sua longè superat quicquid altum apud homines videtur, vt explicat Cyrillus in Isaiæ cap. 2. *Nunc contemplemur*, inquit Origenes, *quomodo ædificata sit in summis montibus, in propheticis sermonibus, qui eius fundamenta sunt.*

Orig l.5. contra Celsum.

Tertio, dicit: *Fluent ad eum populi & gentes multæ.* Quia ad Ecclesiam fluent ex omnibus nationibus, seseque mutuo hortabũtur. Venire intremus per fidem in Ecclesiã quæ est domus Dei Iacob, domus Dei veri, quem coluerunt Iacob & omnes Patres veteris testamenti ipse nos docebit vias suas, quibus ad æternam vitam veniamus, docebit nos quid agere & quomodo viuere debeamus.

Quarto dicit, *De Syon exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem.* Sunt verba Prophetæ rationem reddentis cur tanta festinatione & cõcursu gentes properaturæ sunt ad Euangelium, quia, inquit, noua lex dabitur in Ierusalem, & non se continebit intra illius populi angustias, sicut lex data à Moyse in monte Sinai, sed ad omnes gentes exibit. Quod euidenter inchoatum est in die Pentecostes, dum concurrunt aliqui, *ex omni natione quæ sub cœlo est*, & multa millia conuertuntur & exinde Apostolis per totum orbem prædicantibus, corda hominum diuino splendore illustrata, errores gentilitatis delebant, & ad Ecclesiam confluebant. Sed & quotidie impletur, dum in remotis Insulis & Regionibus noua fidelium proles exoritur.

Cæterum de differentia Ecclesiæ veteris & nouæ Paulus dicit. *Non accessistis ad tractabilem montem, & accessibilem ignem & turbinem, & caliginem, & procellam, & tubæ sonum, & vocem verborum, quam qui audierunt, excusauerunt se, ne eis fieret verbum: Non enim portabant quod dicebatur. Et si bestia tetigerit montem, lapidatur. Sed accessistis ad montem Syon & Ciuitatem Dei viuentis, Ierusalem cœlestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlis, & Iudicem Deum, & spiritus iustorum perfectorum, & noui testamenti mediatorem Iesum.*

Heb. 12.

Vocat autem Ecclesiam cœlestem Ierusalem, quia vt loquitur Chrisost. in terris sita est Ecclesia, sed in cœlo versatur, & transcendit cœlos, eius radix in cœlo, & cœlo honoratior. Hinc etiam Apostolus dicit: *Illa autem quæ sursum est Ierusalem, libera est, mater nostra.* Ita vocat Ecclesiam noui testamenti, quam significat Sara, id est, Princeps vel Domina; & opponitur Synagogæ Iudæorum, quam significat Agar serua. Habet ergo Ecclesia quatuor notas. Quod sit de sursum: quod sit Ierusalem: Quod sit libera: Quod sit mater fœcunda.

Gal. 4.

Primo, *Quod sit de sursum*, quia Christus eius caput è cœlo est, & nunc in cœlo est, & inde eam regit. Item quia perfectio Ecclesiæ in rebus superis & cœlestibus consistit, in fide, spe, charitate. Denique, quia *Conuersatio eius in cælis est*: ibi habet cor & thesaurum, ibi habet cœnam, ad quam tendit & anhelat.

Secundo dicitur *Ierusalem*, siue visio pacis, quia pacem ei legauit Sponsus, & vult eam cœlesti pace frui Ierusalem etiam dicitur & Sion in scriptura, quia cœpit in Sion & Ierusalem.

Tertiò, dicitur *Libera*, per libertatem quandam spiritualem, quæ ex perfecta charitate oritur, & foras expellit timorem seruilem, generatque filialem amorem, quo seruitur Deo. Libera quoque est à seruitute cupiditatum & vitiorum & sperat tandem liberari ab omni seruitute ærumnarum, tam corporis, quam animi, & hanc libertatem spe quadammodo degustat, post resurrectionem adeptura.

Quartò, dicitur *Mater fæcunda*, quia ex sterili gentilitate quæ dæmonibus seruiebat collecta, multos filios spirituales parit, non ex solis Iudæis vt sinagoga, sed ex omnibus gentibus. Vnde ait ille propheta: *Lætare sterilis quæ non paris, quia multi filij desertæ magis quam eius quæ habet virum.* De hac fœcunditate sic Ambrosius. Sancta Ecclesia immaculata coitu, fœcunda partu, virgo est castitate, mater est prole; parturit nos itaque virgo, non viro plena, sed spiritu, parit nos virgo non cum dolore membrorum, sed cum gaudio Angelorum: nutrit nos virgo non corporis lacte, sed Angelorum: Virgo est Sacramentis & virtutibus. Mater est populis.

Amb. l. 1. de virginibus

ECCLESIA SEMPER VISIBILIS.

Illa autem Ecclesia noua, quæ in loco illo celebri Syon & Hierusalem manifestè & visibiliter cœpit (Spiritus S. in linguis igneis visibiliter apparente, & eius initia consecrante) visibiliter etiam creuit, & multiplicata est multitudine magna per visibilem baptismum ad eam accedente. Sed perpetuò visibilis mansit & permanebit, ita vt possint agnosci manifestè, quinam sint de vera Ecclesia Christi, quænam sit Congregatio vera Christi fidem & doctrinam profitentium. Hoc est, contra hæreticos, quos interrogamus, vbi ante Caluinum & Lutherum fuerit Ecclesia eorum? Quis cœtus aut Congregatio fidelium eandem tenuit fidem, eandem professa sit doctrinam, cum omnes tunc in eandem fidem catholicam conspirarint? Dicunt Ecclesiam suam fuisse inuisibilem, & aliquos eandem fidem tenuisse, sed latuisse, & occultos fuisse. At è contra docent Scripturæ & Patres, semper

Ecclesiam visibilem & manifestam esse debere, quæ ab omnibus agnosci possit. Isaiæ 61. dicit Dominus de Ecclesia sua noua, & Apostolis primis suis filiis, *Fœdus perpetuum feriam eum eis, & scietur in gentibus semen eorum & germen eorum in medio populorum, omnes viderint eos, cognoscent eos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus.* Idem Isaias dicit, quod aperientur Ecclesiæ portę iugiter; *Die ac nocte non claudentur, vt offeratur ad eam fortitudo gentium.* Pronunciat quoque quod gentes ambulant in lumine Ecclesiæ, & quod gloria Domini in Ecclesia videbitur. Non ergo erit occulta progenies vera Christi & Apostolorum. Non erit occulta Sponsa Christi. Non erit abscondita eius gloria nisi his qui infidelitatis suæ caligine obscurantur, & qui malitia sua excæcantur nolentes videre.

Aug. in Psa. 18.

In sole posuit tabernaculum suum. Hunc locum interpretans Aug. ait: *In manifestatione Ecclesiam suam posuit, non in occulto, non quæ lateat, non velut operta, ne forte fiat sicut operta super greges hæreticorum. Quid tu hæretice fugis in tenebras? Quid erras frater? Quid per angulos fugis? Quid latitare conaris? In sole posuit tabernaculum suum.* Ita ille. Vnde & Chrysost. in Isaiam: *Facilius est solem extingui, quam Ecclesiam obscurari.* Item & Amb. *Illa* inquit, *Ierusalem quæ in cælo est, in qua militat fides nostra, in illo altissimo omnium collocata monte, hoc est Ecclesia locata in Christo, non potest tenebris & ruinis huius mundi abscondi, sed fulgens candore solis æterni, luce nos gratiæ spiritualis illuminat.* Verum hæreticis splendor ille displicet. Noctuæ sunt, quæ non libenter vident solem, claudūt oculos ne videant. Immò vt dicit Aug. ad Donatistas: De Ecclesia dictum est, *Non potest ciuitas abscondi super montem posita: sed Donatistis operta est, qui audiunt tam lucida & manifesta testimonia, quæ illam toto orbe demonstrant, & malunt clausis oculis offendere montem, quam in illum ascendere.*

Tract. 2. in ep. Ioan. *Quid amplius dicturus sum, quam cæcos qui tam magnum montem non vident? Qui contra lucernam in candelabro positam oculos claudunt.*

Concludo igitur Caluinistas & alios dum Ecclesiam suam olim inuisibilem & occultam fuisse asserunt, eo ipso illam veram Ecclesiam Christi sponsam non fuisse sat insinuare. Hæc enim nunquam latuit, sed contra hæreses & infidelitatem pro veritate palam, & pro Sponsi sui honore, pro fidei sinceritate & gloria decertauit. Cumque singulis sæculi aliqui speciales fidei hostes insurrexerint, ipsa tanquam *acies ordinata*, vexillis suis explicatis obuiam illis prodiit, & victoriam reportauit. Ipsa singulis sæculis populos aliquos antea infideles ad veram fidem & cultum Sponsi sui traduxit.

Vere inuisibilis erat tunc Ecclesia Lutheri & Caluini, & vtinam semper inuisibilis mansisset cum authoribus suis, à tot cladibus & mali exempla fuissent Regna, Prouinciæ, Ciuitates, quæ ab eo tēpore quo visibilis facta est, prodierunt. Vere inuisibilis erat & occulta, quia in tenebris stigiis latebat sepulta; ab inferno ergo reuocarūt antiquas & sepultas hæreses, & ex diuersis erroribus iam ab Ecclesia olim condemnatis sectas suas contexuerunt. Ipsis data est clauis putei abissi, vt pugnarent contra clauem Petri, & aperuerunt abyssum, & exiuit fumus quo obscuratus est Sol, & Luna, vt loquitur Ioannes in Apoc. fumus scilicet doctrinæ pessimæ quo obscurantur Christus & Ecclesia, vt postea dicemus.

LECTIO IV.

DE VARIIS NOMINIBVS QVÆ Scriptura tribuit Ecclesiæ.

Ecclesia varia sortitur nomina in scripturis, per tropum ei accommodata.

Primo enim solet vocari *Corpus*, eo quod vno eodemque spiritu vniuersa eius membra nectuntur in vinculo vnius Fidei, Spei, & Charitatis. Cum ergo assimilatur corpori, habet tunc caput suum, suos oculos, sua labia suos dentes, aures, manus. Quæ omnia significant diuersa eiusdem Ecclesiæ membra, secundum diuersa gratiarum dona, & secundum diuersa officia.

1. *Caput* eius est Christus influens in omnia membra.
2. *Oculi*, sunt Prælati vigilantes pro custodia corporis.
3. *Labia*, sunt Prædicatores, distillātes lac & mel doctrinę.
4. *Dentes*, sunt Pastores, per quos fideles Christo incorporantur.
5. *Aures*, sunt Confessarij, peccata fidelium excipientes.

Sic de cæteris membris loquendo, potes accommodare variis personis, secundum diuersa in Ecclesia officia. Quodlibet vero membrorum alteri membro obsequitur, ob cōnexionem sub vno capite; & omnia operantur in bonum totius corporis sicut infra dicemus, agentes de communione sanctorum.

Secundo, vocatur *Nauis*, & tunc habet Puppim suam, Proram, Malum, Anchoram, velum, Munitiones & Prouisiones diuersosque in hac naui Officiarios. Si cōsideremus Ecclesiam, iuxta durationem suam ab initio mundi, tunc dicemus tres eius partes esse, componentes Ecclesiam tanquam Nauem, scilicet, Legem naturæ, Legem veterem, & Euangelium, suntque velut Prora, Medium, & Puppis.

Item tres in ea sunt contignationes, sicut in arca Noë tresque mansiones: Cælibatus, Viduitas, Matrimonium. Malus huius Nauis est Crux, Fides est anchora, spes velum, bitumen quo partes Nauis compaginantur est charitas. Prouisiones aquæ, panis, armorum, sunt diuersa sacramenta, Est enim baptismus instar aquæ dulcis, Eucharistia instar Panis: Orationes, benedictiones, exorcismi sunt arma, quibus impugnatur inimicus: abūdantia mercīū, & prouisio monetæ & diuitiarū, sunt merita & satisfactiones Christi & sanctorum, quibus emimus gratiam & gloriam, & debita nostra soluimus.

Diuersi Præpositi huius nauis sunt in ea Prælati, Archinauarchus est Pōtifex, qui in puppi sedet in sede Apostolica. Gubernaculum eius est baculum pastorale, in quo eius Potestas & Iurisdictio designatur, qua iurisdictione Nauem regit. Alij sub ipso ad gubernacula vocātur ad diuersa officia, Archiepiscopi, Episcopi, Pastores, Confessarij, qui velut sentinam expurgant & aquas corruptas eiciunt, nauemq; exonerant. Habet quoque Prophetas & Prædicatores: qui ad Piratas, pericula, rupes, scopulosque prospiciunt: & incursus malignorum spirituum, morum corruptelas, tanquam fluctus inundantes præuident, & prouident; & tempestates annunciant, hoc est, minas & iudicia Dei, tribulationesque plebium quasi agitationes huius maris, ideoque clamant vt anchora aliaque instrumenta expediantur, quibus tempestati possint resistere.

Ezec. c. 16.

Tertio vocatur *sponsa*, & tunc habet vestes suas nuptiales, suam coronam, sua fimbrias, suas inaures armillas, monilia, calceamenta sua, de quibus late apud Ezechielem: *Vestiui te discoloribus, calciaui te hyacintho, cinxi te bysso, dedi armillas in manibus tuis, torquem circa collum tuum, & coronam decoris in capite tuo & decora facta es nimis, & profecisti in regnum.*

1. *Vestis polymita*, est variarum virtutum connexio.
2. *Torques aurea*, significat obedientiam perfectam.
3. *Vbera*, sunt duo testamēta quibus lactat & pascit filios.
4. *Cingulum*, est integritas fidei & fidelis castitas.
5. *Monilia*, diuersa gratiarum & Spiritus sancti dona.
6. *Armillæ in manibus*, significant opera iusta.
7. *Inaures*, significant fidei donum, quo aures Deo dicantur.
8. *Colera hyacinthini coloris*, significat conuersationem cœlestem.
9. *Corona in capite*, designare potest charitatem eminentem.

Psal. 44.

Ex his omnibus ornata est Ecclesia, velut Regina, sicut describit eam Psaltes, quæ assistens est a dextris eius est, proxima Throno sponsi sui.

Quarto vocatur *Hortus*, Et tunc habet varios flores, areolas arbores, fontes, fructus. Lilia sunt Virgines, Rosæ sunt Martyres, violæ sunt animæ humiles, & quæ diuersis donis ornantur, diuersi coloris nominantur.

Est quoque Ecclesia *Hortus myrrhæ & thuris*, quia in ipsa est mortificationis amaritudo, & orationis deuotio. Habet & *spinas inter Lilia*, quia habet reprobos inter electos, & impios inter bonos. Habet & *sepem*, custodiam scilicet Angelorum. Habet & fructus bonorum operum, & fontes aquarum siue gratiarum. Habet & *Vulpes*, *quæ demoliuntur vineas*, homines fallaces & seductores, qui animabus insidiantur, in cauernosis anfractibus hærentes, odore etiam tetro putentes.

Quinto vocatur *Regnum*, & tunc habet leges suas, diuersosque Gradus & Ordines, Duces & Principes cōsiliarios, milites comitia, & Status, Exercitus, Propugnacula, Turres Armamentarium, &c,

Christus est Rex: Duces & Principes eius sunt Apostoli præsignati in duodecim Ducibus populi, & in illis duodecim quos constituit Salomō Vicarios suos senatores & Consiliarij

Consiliarij sunt Ecclesiæ doctores, & ij qui sapientia in Ecclesia lucent Milites sunt Martyres pro fide pugnantes Comitia sunt Concilia generalia. Turres & propugnacula sunt qui Ecclesiam tuentur contra hæreses. Armamentariũ vniuersale est sacra scriptura. *Mille clypei pendent ex ea omnis armatura fortium; sagittæ quæ depromuntur in corda inimicorum Regis*, Leges sunt Præcepta Dei & statuta Ecclesiæ, quibus polita in hoc regno statuitur.

Diuersi Gradus & Ordines sunt diuersi Prælati, diuersaque ministeria. Vigiles quoque in hoc regno sunt custodes Angeli.

Castra & Exercitus sunt diuersæ Religiones. *Quid videbis in sunamite nisi choros castrorum?* Ipsi excubant & parati sunt ad prælium contra animarum hostes contra vitia, contra hæreses ipsi sunt Præsidiarij Milites, sub imperatore Christo, & eius vicario Pontifice, vt currus & exercitus Pharaonis siue diaboli subuertant, & regnet vbique Christus Hinc est quod omni tempore, nouos Ordines Deus suscitat quasi nouas acies, sub ducibus diuersis, quia ipse sathã nouas hæreses suscitat, nouos dolos & bella, Cũ pestis Arriana peruasit Orientem, Deus in Ægypto protulit Anthoniũ illum cum innumeris Monachis pro Dei cultu pugnaturis, & Basilium in Capadocia Authorem Ordinis Religiosi; & Patrem multorum. Sed cum se etiam effudit in Occidentem, Vvandalis Africam, Ostrogothis Italiam vastantibus; dedit Deus Africæ Augustinum, Italiæ benedictum, qui etiam fuere Patres tot virorum sanctitate excellentium. Orti postea Bernardus, & Norbertus cum suis, contra Abaelardum, Tanchelinum, & alios hæreticos, & hæreses tunc surgentes. Cum Albigenses omnia in Occidente conturbarent, Dominicus & Franciscus suos Ordines dederunt; Albertus quoque & Angelus, Carmelitas. Cum Hussitæ ex inferis erupissent, Sanctus Bernardinus & sanctus Vincentius, hic Dominici, ille Francisci instituta in antiquam formam restituerunt.

Nunc ergo veteranis illis bellatoribus, qui portauerunt pondus diei & æstus, velut nouos subsidiarios misit milites, dum nostro sæculo post Augustinianos, Hieronymianos, Dominicanos, Franciscanos & alios veteranos, qui semper de Ecclesia bene meriti sunt adduxit contra Lutherum, Caluinum & alios Hæresiarchas, hostes vtique nouos, Franciscum de Paula cum suis, Ignatium & Xauerium cum societate sua, Carmelitas reformatos, & similes, quasi acies nouas contra sathanam, & sathanicam potestatem, sub vexillo crucis militantes. Vtinam ergo hi dimittant multas curiosas quæstiones nouitatem sapientes, dimittant verborum pugnas, quæ sæpe lites generant & charitatem imminuunt, dum è Cathedris templorum & scholarum in sese mutuo inuehuntur, diffidentesque opiniones proponunt de prædeterminationibus, de diuinis auxiliis, de scientia conditionata, aliaque similia multa. Vtinam, inquam, dimissis contentionibus inter se (quæ ad hoc videtur tendere vt agnoscatur à populis, & sciatur, videaturque quis eorum sit maior) toti in hoc incumbant, vt contra vitia pugnent, contra aduersarias Potestates, contra hæreses, & vt dissoluant opera diaboli, hæc enim eorum est vocatio & professio.

Præclarum est hac de re votum, quod pius ac eruditus quidam, optans summo ardore in diuersis Religionibus vnanimem consensum in eiusdem Regis militia, his verbis proponit.

Francis. Ribera in minores Proph.

Da nobis Pater luminũ, à quo omne donum perfectum, vt charitate fraternitatis inuicem diligentes, honore inuicem præuenientes, sollicitudine non pigri, spiritu feruentes vno tibi spiritu seruiamus. Da nobis labium electum, vt te laudemus, fratres nostros ædificemus, mutuo nos exhortemur ad charitatem, nec diligamus verbo, sed opere & veritate. Habet multos ministros malitiæ suæ, multos cooperatores & discipulos diabolus, in hoc sæculo nequam; habeamus nos dilectionem ad inuicem, vt cognoscant homines te discipulos habere & imitatores. Tolle radices amaritudinis, vt in charitate radicati, alij de aliorum gloria & profectu, de aliorum victoria, vti fratres germanos decet, exultemus, & te communem Patrem adoremus, nostrumque putemus esse, quicquid faciunt fratres & commilitones nostri. Eiusdem corporis membra sumus, à communi Christianorum vita ad perfectionem pariter vocati sumus, simul nos victuros speramus in indissolubili charitate in regno Christi. Cur in huius vitæ breui curriculo animis diuidamur? Nouas acies quotidie educit satanas, de Prouinciis Christi triumphans, ardent bellis omnia, cadunt à latere nostro millia de nostris, & nos Milites Christi ciuilia inter nos bella concitabimus? Quæremus nostra, & quæ Iesu Christi sunt, perdi dissiparique patiemur? Quid hostibus nostris gratius aut iucundius? Hæc duo rogaui te, ne denegentes mihi antequam moriar, Pater misericordiarũ, pro me & pro omnibus seruis tuis, quos nõ alienos arbitror, quâcumque veste induantur, sed meos Patres, fratres meos nouis in dies gratiis diuitiarum tuarum augeri cupio, quos ego dum viuam semper votis & precibus iuuabo, & quorum precibus ac sacrificiis adiuuari plurimum opto Maneant Domine his litteris consignata, pignus charitatis meæ, & obseruantia erga illos, & oratio mea qua clamaui ad te; vt quicumque hæc legerit, leuet mecum vocem, & clamet & quod ego peccatis non mereor, ipse à te impetret per Iesum Christum Dominum nostrum Hæc ille.

LECTIO V.

De vnitate Ecclesiæ.

1. *Docet vnam esse Ecclesiam etiam ab initio Mundi.*
2. *Quomodo vna sit Ecclesia noui Testamenti.*
3. *Quomodo Ecclesia Lutheri aut Caluini non sit vna*

PROPOSITIO I.

P*Rima Proprietas Ecclesiæ est quod sit vna.*

Hinc in simbolo credimus Ecclesiam, non verò Ecclesias. Dicitur verò Ecclesia vna, etiam loquendo de ea ab initio mundi vsque ad consũmationem sæculi: eadem enim manet & manebit in æternum & vniuersitas credentium quæ fuit ante legem, sub lege, & sub Euangelio eadem est, & vna est.

Neque refert quod alia sit forma nunc colendi Deum alia sacramenta, alia ratio fidei, quàm in lege, alius Legislator & caput vltra Moysen.

Hæc enim non tollunt vnitatem Ecclesiæ, sed solùm indicant diuersas ætates & diuersos status, manente eadem Ecclesia. Declaratur exemplo.

Idem homo qui infans fuit, deinde puer, postea vir, aliter est dispositus in infantia, aliter in pueritia, aliter in virilitate: Nam infans lacte & fasciis opus habet; Puer regitur à Pædagogo. Vir libertate donatur, & sub hac diuersitate ætatum & incrementorum idem homo est. Ita à tempore Adæ, vna est & fuit Ecclesia huc vsque, sed secundum successionem diuersas ætates habuit, & incrementa, & diuersum statum.

1. Ante legem infans erat, diuinisque inspirationibus, velut lacte alebatur.

2. Sub lege velut paruula paulatim crescens est, sub Pædagogia legis & Prophetarum.

3. Sub Euangelio tanquam adulta donata est libertate Christiana habens nunc vbera vtriusque testamenti, quibus lactet quos Deo regenerat, iuxta illud: *Soror nostra paruula vbera nondum habet* ante Euangelium, scilicet quæ habuit crescente Euangelio quibus lacte cœlestis doctrinæ plenius cœpit fœcunda esse, adeo vt mundum impleuerit prole, impletora & cœlum.

Sicut ergo tu non es aliusà te, ob diuersas ætatum tuarum qualitates, aut incrementa membrorum & virium: ita nec Ecclesia diuersas habens ætates & incrementa, iuxta quæ postulabat diuersas leges & formam viuendi, diuersa symbola, & fidei sacramenta. Sic nec dicitur diuersa arbor aut vitis, quod noui prodeant rami, succisis veteribus.

Ecclesia ergo quæ fuit sub lege, continuantur in eam quę militat sub Euangelio, adaucta & coadunata ex Iudæis & Gentibus, at licet rami veteres sint resecti, non tamen totaliter, quia non est planè abiecta tota Synagoga, sed solùm pars carnalis populi contradicens verbo Dei. Conseruata sunt interim multa millia cum Apostolis, qui tanquam semen spiritualis Synagogę, insertis sibi gentibus creuerunt in Ecclesiam Christianam, ita vt populus gentilis velut excisus de Oleastro insertus fuerit plebi ex Iudæis credenti, tanquam bonæ oliuæ, vt participaret de pinguedine & radice iuxta Apostolorum.

Non ergo aliam oliuam, cùm alia radice aut alio vitę spiritu, sed ipsammet quę priùs erat, auxit & perfecit Non aliã vineam plantauit, sed illam olim plantatam abstulit à malis agricolis, Scribis & Pontificibus perditis, & locauit eã aliis agricolis, Episcopis & viris Apostolicis; ita vt non defierit illa Ecclesia aut extincta fit, sed transit per semen iustorum in meliorem statum Christo illam augente de populo gentiũ

Vis ergo nosse, quomodo manet vna Ecclesia omni tempore; & vnde vnitas illa consideranda sit? Aduerte & inde considera, quod semper fuit vnum & idem fundamentum Ecclesiæ, vnum caput, idem lapis angularis. Vnde etiam dicimur superædificati suprà fundamentum Prophetarum & super eundem lapidem angularem Christum, iungentem vtrumque populum.

Secundò, semper fuit vna fides, licet doctrina fidei pro diuerso statu, tunc simplicior, nunc explicatior fuerit.

Tertiò, idem Spiritus dirigens Ecclesiam, & eam illuminans, variè tamen pro status qualitate.

Quartò, idem finis fidei, salus animorum, *de qua*, inquit Petrus, *Scrutati sunt Prophetæ*.

Quintò, eiusdem Agni sanguine omnes iustificari, nunc in meritis præuisis, nunc in exhibitis, eadem vita spiritualis eadem Deo & Christo illam operante, in omni tempore per eàdem fidem de mediatore: licet tunc crederetur venturus, nunc venisse: in hoc enim solùm est variatio temporis, & variatio circa accidentia, non circa substantiam rei.

PROPOSITIO II.

V*Nitas hæc maximè competit Ecclesiæ, vt à Christo incepit, iuxta statum noui testamenti.* Vnde de hac dicit: *Vna est columba mea, perfecta mea*, vnum Ouile, vnus hortus conclusus, vnus Puteus aquæ viuæ, vna Domus Raab, vna Hierusalem, Templum vnum, Corpus vnum. Et propterea dixit Christus: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Vbi in singulari dicit Ecclesiam.

Licet ergo quandoque nominet Scriptura plures Ecclesias, sicut in Apoc. *Ioannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia.* Et Apostolus salutat Ecclesiam quæ est Corinthi: Non tamen propter hoc plures sunt Ecclesiæ, licet plures sint fidelium Congregationes, quia omnes ad vnam vniuersalem Congregationem referuntur, suntque tantùm diuersa membra eiusdem corporis, diuersi rami eiusdem radicis, plures filij eiusdem matris fœcundæ, plures riui eiusdem fluuij aut fontis, plures radij eiusdem Solis per vniuersum orbem lumen suum spargentis.

Cypria. lib. de vnitate Ecclesiæ. Aug in Psa. 74. Irenæus l. c. 3. De vnit. fidei. multa supra.

Vnitas ergo hæc oritur ex diuersis.

Primò, ratione eiusdem Fidei, Spei & Charitatis: Fidei quidem & doctrinæ, quia vna est doctrina ipsius ecclesię in his quæ concernunt fidem, vna vox, vna lingua, iuxta id quod dicit Aug. *Qui volunt vnam linguam, veniant ad ecclesiam, quia & in diuersitate linguarum carnis, vna est lingua in fide cordis.* Et Irenæus: *Licet loquelæ dissimiles sint in mundo, sed tamen vnitas traditionis. Neque quæ in Germania sunt fundatæ Ecclesiæ aliter credunt aut aliter tradunt, neque quæ in Iberis sunt, neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriente, neque hæ quæ in Ægypto, neque hæ quæ in Lidia, neque hæ quæ in medio mundi sunt constitutæ. sed sicut sol creatura Dei in vniuerso mundo vnus & idem est, sic & lumen & prædicatio veritatis vbique lucet.* Ita Irenæus: Si hanc vis videre perfectiùs vnitatem, consule generalia Ecclesiæ Consilia, vbi ex omnibus nationibus aliqui conuenerunt, & inuenies consensum firmum in fidei dogmatibus.

Ephes. 4.

Ratione quoque eiusdem Spei iuxta id quod dicit Apoc. *Obsecro vos, vt digne ambuletis in vna spe vocationis vestræ.* Eandem enim salutem, gloriam & æternitatem speramus, per eadem merita eiusdem Saluatoris Iesu Christi, & per opera nostra meritoria ab eadem fide procedentia.

Ratione etiam eiusdem Charitatis; per quam Ecclesia vna est vnitate voluntatis iuxta quod petebat à Patre Christus, *Pater sancte, conserua eos in nomine tuo quos dedisti mihi, vt sint vnum sicut & nos.* Et hæc vnitas maximè eluxit in Ecclesiæ incunabulis, quando *multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna.* Hæc est vnitas spiritus, quam sollicitè nos seruare monet Apostolus, quæ non solum consistit in vnitate fidei, sed in vnitate voluntatis, & vnione Charitatis.

Ad Eph. 4

Ad Corinth. 12.

Secundò, vnitas est in Ecclesia propter vnitatem sacramentorum quæ ad hoc instituta sunt, vt colligamur in vnam fidem, ob quam dixit Apost. *Nos omnes baptizati sumus in vno spiritu, vt simus vnum corpus, siue Iudei, siue Gentiles, siue serui, siue liberi: & omnes in vno spiritu potati sumus.* Sic etiam dixit de Eucharistia, quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane participamus. Sic de reliquis Sacramentis dicere possumus, quia omnia ad hoc instituta sunt, vt vniant membra Ecclesiæ in vnam fidem, & in vnam veram religionem & societatem.

Rectè ergo vnitatem hanc significans Apostolus, dixit: *Vnus Deus, vna fides, vnum Baptisma vnus Pater omnium.* Vbi sub baptismate reliqua comprehendit Sacramenta, quæ in vnum spiritum & corpus nos colligant. Hinc est quod dum ad vnam hanc ecclesiam Christi, Valerianum sponsum Cæciliæ adducere voluit Vrbanus Pontifex, hæc verba ei litteris aureis scripta diuinitùs sunt exhibita: *Vnus Deus, vna fides, vnum Baptisma.* Historiam retulimus suprà.

Tract. Lect. 12.

Tertio, vnitas hæc sumitur ex vnitate capitis non solùm inuisibilis, sed & visibilis, caput inuisibile est Christus, de quo dicit Apostolus, *Qui est constitutus caput super omnem Ecclesiam*, tam scilicet Angelorum quàm hominum, tam triumphantem quàm militantem, à quo omnis gratiæ influxus, in nos tanquam membra deriuatur.

Caput visibile est eius in terris Vicarius Petri Successor. Sicut ergo Regnum dicitur vnum ab vno Rege, Ciuitas ab vno Gubernatore, Familia ab vno Patre, Grex ab vno Pastore, Exercitus ab vno Duce, Corpus à colligatione membrorum sub vno capite sic Ecclesia vna dicitur, quę in scripturis vocatur, Regnum ciuitas. Familia, Grex, Exercitus, Corpus. De hac vnitate dicit Dominus per Ezechielem: *Faciam eos in gentem vnam, & Rex vnus erit omnibus imperans Pastor erit vnus omnium eorum.* Vna ergo ecclesia est quæ dum subest multis Pastoribus, vni primo Pastori vices Christi gerenti subiectis, ipsi primo Vicario Christi subiecta est, ac proinde ipsi Christo. Et sic ex vnitate obedientię ad vnum Caput, vnitas Ecclesiæ consurgit. *Neque enim aliunde*, inquit Cyprianus, *hæreses obortæ sunt, aut nata schismata, quam quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur.*

Hanc ergo vnitatem discindunt Schismatici & hæretici, ipsi enim sunt, qui scindunt tunicam Christi, quæ vnica est & inconsutilis, prout ipsemet Christus conquestus est de Ario apparens D. Petro Alexandrino, conscissa veste, vt supra retulimus.

Concludamus ergo repetendo cum Hieronymo vnicam esse Arcam, in qua quisquis non fuerit peribit regnante diluuio: vnicam esse domum Iacob, in qua Agnus comeditur vnde multùm errant, qui vnumquemque in sua fide & religione saluari posse putant, & indifferenter conuersantur modò cum hæreticis, modò cum Catholicis, modò agnum verum sumentes in Eucharistia cum his, modò cœnam ridiculam cum illis, accommodantes se omnibus. Qui quidem condemnantur exemplo illo quod refert Ioannes Moscus.

Tract. 3. Lect. 10.

Exemp.

Narrauit, inquit, nobis Abbas Gregorius presbyter Cœnobij scholarium, quod ibi senex magnus, magnéque abstinentiæ moratus sit, erat autem simplex circa fidem & vbicunque eum esse contigisset, indiscretè communicabat. Quâdam ergo die apparuit ei Angelus, dicens: *Dic senex, si mortuus fueris, quomodo vis sepeliamus te? vt Ægyptij Monachi faciunt, an vt Hierosolymitæ*: senex autem respondit ei, nescio; Tunc ei Angelus: *cogita & delibera. Post tres autem hebdomadas veniam, & dices mihi.* Pergens ergo senex ad alium, narrauit ei quæ dixerat Angelus. Quod cum audisset senex stupefactus & diutius intendens in eum & diuinitùs inspiratus dixit ei: *Vbi sumis sancta mysteria?* respondens ille ait, vbicunque me inuenio: Tunc ait illi senex: *Non tibi vltra contingat, vt extra Sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam communices, vbi nominantur Sanctæ quatuor synodi, Nicæna trecentorum & octo Patrum, Constantinopolitana centum quinquaginta, Ephesina prima ducentarum, Chalcedonensis sexcentorum triginta.* Cùm autem venerit Angelus dic ei: *Sicut Hierosolymitæ sepeliri volo.* Post tres ergo hebdomadas venit Angelus, & dixit seni: *Quid est senex cogitasti?* Dixit autem illi senex: *Sicut Hierosolymitæ volo.* Dicit ei Angelus: *Bene bene*, & continuò reddidit spiritum. Hoc autem totum factum est, ne labores suos perderet, & cum hæreticis condemnaretur. Ita in Prato spirituali.

Prati spir. c. 11.

PROPOSITIO III.

E*cclesia Lutherana aut Caluinistica non est vna, aut vera Ecclesia.*

Primo, non est vna & eadem cum matrice ecclesia, sub Christo collecta, aut sub Apostolis nata. Ergo adulterina est, & inter Ecclesias malignantium numeranda.

Declaratur, quia non conuenit in sacramentis, aut in doctrina fidei cum illa Ecclesia prima, non enim recipit confessionem peccatorum, quam Christus tradit Ioan. 20. quã Ecclesia vsurpauit sub Apostolis, Iacobi vltimo, & succedentes Ecclesię immobiliter retinuerunt vsque ad tempora

pora nostra, & à Baptista Præcursore Domini inchoationem accepit.

Secundo, non recipit Sacrificium Missæ à Domino institutum, ab Apostolis oblatum, ab Ecclesia semper custoditum.

Tertio, non recipit Sacramentum Extremæ Vnctionis, quod tam discretis verbis Iacobus designauit: *Infirmatur quis in vobis, &c.* & sic de multis aliis.

Quarto, non est vna & indiuisa in se. In his enim quæ sunt fidei dissentiunt, nam à tempore ipsiusmet Lutheri plusquam centum diuersæ sectæ ortæ fuerunt, dum vnusquisque sibi sectam & nouam hæresim format: hinc aliqui dicti sunt Zuingliani: Menonistæ, Georgiani, Adamitæ, de quorum dissensionibus videre potes Florimundum. De Caluinistis idem dicendum, quorum alii rigidi Caluinistæ dicuntur, alij molles, alij Puritani, alij Anglo-Caluinistæ, alij Caluino-Papistæ, alij Sommatistæ, alij Arminianistæ, qui in multis quæ sunt fidei inter se dissentiunt. Ita hæresis iam nostro tempore est velut hydra plurium capitum, chymera plurium naturarum, monstrum diuersorum sexuum, & velut inferni Ianitrix, non tantum sicut Cerberus, tria habens capita, sed innumerabilia, vlulatum edentia centum linguis, centum vocibus. Non ergo vnum corpus, aut vnus spiritus in tanta varietate sectarum, & in tanta dissidiis opinionum, sed schismata, quia inter eos tot hæresiarchæ sunt, quot ingenia præclara; dum vnusquisque ex proprio Spiritu Scripturam interpretatur: Tot sectæ quot oppida imo in vna sæpe domo & familia doctrinæ diuersitas reperitur, ita vt non nisi Babel ædificent, diuisi inter se linguis, vt confusionem pariant. Quod autem inter eos etiam in fidei articulis, non sit Vnitas & concordia, patet ex libris multis, quibus se inuicem lacerant, & ex confessionibus suis sæpius variatis; & ex Scripturis deprauatis & peruersè interpretatis. Nam & catholici aliqui numerant trecentas explicationes super illa sola verba, *Hoc est Corpus meum.* Sed hæ dissentiones, Deo prouidente, apud eos multiplicabuntur: vt tandem confusi linguis, desistant ciuitatem diaboli, & turrim Babel ædificare aduersus ciuitatem Dei & Ecclesiam Christi. Et post bellum hæreticorum inter se, pax tandem erit Ecclesiæ, iuxta vaticinium Isaiæ: *Concurrere faciam Ægyptios aduersus Ægyptios, & pugnabit vir contra fratrem suum, & ciuitas aduersus ciuitatem, regnum aduersus regnum, & dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus eius, & consilium eius præcipitabo.*

Florimundus Remundus, l. 2. de ortu hæreseon.

Ipsi enim sunt Ægyptii, qui in tenebris errorum & fidei, contra veram lucem pugnant: *Ipsi sunt rebelles lumini,* vt loquitur Iob, *spiritu satanico & tenebroso acti, sed tandem inter se dissentientes dispergentur, & lux fidei has omnes tenebras dissipabit, spiritumque tenebrarum & errorum orco remerget. Rogemus interim Deum, vt protegat nos in tabernaculo suo à contradictione linguarum. Quid est,* inquit August. *tabernaculum nisi Ecclesia huius temporis? Illa tabernaculum adhuc dicitur, quia in hac terra adhuc peregrinatur: Tabernaculum enim est habitaculum militum in expeditione positorum. Ergo in hoc tabernaculo proteges eos à contradictione linguarum. Contradicunt linguæ multæ, diuersæ hæreses, diuersa schismata, diuersæ doctrinæ. Tu curre ad tabernaculum Dei Ecclesiam Catholicam tene, à regula veritatis noli discedere, & protegeris in tabernaculo à contradictione linguarum.* Ita Augustinus. *Hoc interim aduerte cum sanctis Patribus, hæreticos omnes qui inter se dissentientes sunt, in hoc vno puncto concordes esse & consentire, in oppugnatione scilicet veritatis, & conspiratione contra veram Ecclesiam, sicut Pilatus & Herodes (alioqui inter se discordes) in Christi persecutione, & Passione concordes fuere.*

Psal. 30. August. in Psal. 30.

Ideo hæretici rectè comparantur vulpibus Sampsonis quæ caudis colligatæ sese mutuò mordebant, & in se inuicem insurgebant: sed tamen faces in caudis colligatis gerentes, messem illam amplam pariter incendebant. Illi ergo dentibus se inuicem lacerant, sed tamen caudis ligati, Ecclesiæ messem quantùm in se est, inuadunt, pari consensu & concordi conspiratione demoliri conantur Christi vineam.

Vt ergo concludam hanc de vnitate Ecclesiæ propositionem, attendant qui oculos habent, quàm in varias sectas & opiniones fluctuantes fides dissecta sit, ab eo tempore quo Lutherus ab Ecclesia Catholica se separauit, & quàm firma in suis dogmatibus maneat semper Ecclesia catholica. Quare ab eo deceptos compellare libet his verbis: *O Fratres mei errantes, vnica est via regia doctrinæ, vos diuersas semitas, quæ à sinistris sunt, sequimini, quæ ad interitum ducunt. Erratis in solitudine soli sapere volentes, & plus sapere cæteris, qui à tot annorum centuriis veram viam nos docuerunt.* Hi adhuc clamant post tergum monentes vos: *Hæc est via, ambulate in ea.* Nam illa quam sequimini, illa est, de qua Sapiens: *Est via quæ videtur homini recta, & nouissima eius ducunt ad mortem. O Fratres mei vnica & amica & sponsa, quæ etiam est Mater vestra, quam deseruistis. Redite ergo ad gremium Matris vestræ plorantis vos, & aperientis brachia sua, vt redeuntes amplectatur: Vnicum est Corpus Christi mysticum, vos ab eo separati estis, tanquam ossa arida, aut membra putrida; sed sanari potestis, & spiritum recipere succumque vitæ, si ad vnitatem corporis redire vultis per iuncturam veræ fidei, & subiectionem respectu eiusdem Capitis. O Fratres mei vnica est arca, extra quàm agentes peribitis, sed redire potestis cum columba, & gemitum eius suscipere.* Sed & hoc ipsum ad redeundum vos compellat, quod extra eam nullibi tutò potestis quiescere, ipsa conscientia quietem vobis non dante, nisi fortè cum Coruo in cadaueribus delectatio vestra est, in operibus mortuis, in peccatis fœtidis. Videnda sunt, quæ diximus de Fide eiusque vnitate & firmitate, ac de hæresi opposita.

Isa. 30. Pro. 14. & 16.

Tract. 1. Lect. 5. & 7.

LECTIO VI.

De sanctitate Ecclesiæ.

1. *Docet cur Ecclesia dicatur Sancta.*
2. *In Ecclesia etiam impios contineri.*

PROPOSITIO I.

A*Ltera proprietas Ecclesiæ est, quod sit sancta,* Dicitur verò *sancta.*

Primò, quia continet sanctitatem doctrinæ, legesque sanctas, ita vt in doctrina eius, quantum ad fidem, aut mores, nullus error, nulla impuritas aut impietas contineatur. Ex eo ergo capite tota pura est, tota sancta, tota perfecta: ex eo capite de ea potest dici: *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* Tota vtique pulchra in doctrina fidei, tota pulchra in documentis morum. Hoc vero non potest dici de Ecclesia Lutheri aut Caluini, quæ in sua doctrina impietatem continet, & filios iniquitatis producit: dum facit Deum authorem peccati: dum homini aufert liberum arbitrium, & merita bonorum operum: dum tollit virtutem Sacramentorum: dum carni habenas laxat: dum Ecclesiæ præcepta contemnit: dum vota & ieiunia tollit, cultumque sanctorum, &c. Pulchritudo vero doctrinæ in Ecclesia, & infallibilitas veritatis in ea ac sanctitas, à Spiritu S. prouenit, qui semper cum ipsa est, iuxta promissiones sponsi eius, & semper in eam influit, inspirat, illuminat, possidet, & in omnem deducit veritatem.

Secundò, dicitur *sancta*, quia tota Deo dicata, Deo seruiens in pietate & iustitia, ad hoc tandem perueniet, vt sit planè sine macula. Item quia eius sanguine sanctificata, professionem continens sanctitatis, & omnes filios suos ad sanctitatem vocans & instruens. Propterea Apostolus scribens ad Fideles, vocat eos sanctos. Propterea vidit Ioannes *Ciuitatem sanctam nouam descendentem de cælo*, hoc est, Ecclesiam per Christum sanctificatam.

Tertiò dicitur *sancta*, quia in ea sunt media & instrumenta Sanctitatis, Baptismus, aliaque sacramenta, per quæ sanctificamur. Vnde Apostolus dicit: *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt sit sancta & immaculata.* Vnde etiam dicit Augustinus super illud Psalmi: *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum,* Vnumquemque Fidelem posse dicere illud: *Quoniam sanctus sum,* quia accepit gratiam sanctitatis, gratiam Baptismi, & remissionis peccatorum. *Dicat ergo vnusquisque Fidelium,* inquit, *Sanctus sum: Non est ista superbia elati, sed confessio non ingrati. Dic Deo tuo sanctus sum, quia sanctificasti me.*

Ephe. 5. Psal. 85.

Quartò dicitur *sancta*, quia caput eius sanctus Sanctorum est, sicut enim pulchra dicitur persona, quæ pulchram faciem habet, ita & Ecclesia ob pulchritudinem Capitis sui sed & membra aliqua pulchra semper habet & sancta, quia semper sunt aliqui sancti in Ecclesia, qui tanquam potior pars ad eam pertinent, & eam illustrant. Sic arborē viuam nominamus, licet multos ramos habeat corruptos, si aliqui principaliores rami vernantes sint & fructificantes.

Sic Ecclesia habet radicem suam viuam, habet & principales ramos sanctitatis vitâ illustres, & semper in ea sunt, & erunt & fuerunt aliqui Sancti, etiam ab initio sæculi, ab Abel iusto, in lege naturæ, in lege Moysis, in lege noua. Semper ergo Sanctos parit & peperit hæc Mater fœcunda vt meritò ob sanctas proles, & fructus sanctitatis, dicatur sancta.

Quintò, dicitur *sancta*, quia extra eam non potest vera sanctitas inueniri. Possunt quidem extra Ecclesiam aliqua inueniri dona & munera, sed non hoc donum sanctitatis, nec solida spes æternæ hæreditatis. Sicut Abraham filiis concubinarum (per quos hæretici & schismatici designantur) largitus est munuscula quædam, at soli filio Saræ (quæ Matrem nostram Ecclesiam præsignabat) largitus est hæreditatem, sic etiam in Ecclesia sola Catholica inueniuntur miracula, quæ sunt testimonia sanctitatis, nec vlla vnquam ætate Ecclesia his caruit, sicut nec Sanctis; *Domum tuam Domine decet sanctitudo in longitudinem dierum*: quamdiu durabunt dies, sanctitas ornabit Ecclesiam. Nempè sicut olim ascendens curru igneo Elias pallium, & spiritum duplicem reliquit Elisæo, per quæ miracula operaretur. Sic in Ecclesia numquam deerit verus aliquis Elisæus, qui hæres sit spiritus duplicis & pallij Christi, hoc est, sanctitatis & virtutis, per quam miracula possit operari, & potestatem Magistri ostendere.

Hinc si percurras omnia sæcula, inuenies viros sanctitate & vita admirabili illustres, donisque Dei, quibus toti orbi prodigium fuerunt. Nouissimè nostro sæculo vidimus inter SS. adscribi Carolum Borromæum per Paulum V. Philippum Nerium, Isidorum, Ignatium, Xauerium, & Theresiam, de quorum miraculis speciales sunt libri. Et iucundabatur maximè ecclesia in his nouissimis sanctis, celebres eis triumphos decernens tanquam mater quæ gaudet in prole, quam in senectute sua generat. Sic enim dicitur de Iacob, quod maximè adamaret Ioseph, tonica cum polymita in signum beneuolentiæ adornans, eo quod in senectute genuisset eum.

Ecclesia ergo licet videatur iam in senectute sua esse, tamen non desinit esse fœcunda. Parit eximios sanctitate viros, parit Martyres sanctitate illustres, qui pro ea pugnant, qui eam tutantur, variis hostium cuneis circuncinctam. Imo si aliquid ei detrahatur, quantum ad amplitudinem & multitudinem filiorum, dum multæ prouinciæ fidem deserant, & peruertuntur filij eius ab hæreticis, ex alia parte diuitijs adijcitur, & filios parit innumeros. Sic nunc in Indiis videmus, quam fœcunda sit per sanctas proles, & credentium animas, quæ ibi conuertuntur.

Denique cùm tempora illa fuere iniquissima, tunc maximè sanctis viris cœlesti munere est amplificata. Omnes hi quos numerauimus exorti sunt tanquam stellæ, dum Lutheri & Caluini pestilens hæresis spargi cœpit, vt contra errorem tenebras, doctrinæ & sanctitatis luce depugnarent, id eum præstiterunt Ignatius, Philippus, Carolus per se & suos.

Id præstiterunt martyres inclyti in Anglia, in Gallia, in Germania. Et in Belgio inter cæteros excellentes illi Gorcomienses, qui & vocis, & sanguinis sui testimonio, fidei Catholicæ subscripserunt præcedenti sæculo, & hæresim condemnarunt. Tentauerunt hæretici tyranni firmitatem illorum minis, tormentis, promissis; sed fides eorum inexpugnabilis mansit. Vita eis promittebatur & honores, si vellent negare Christi præsentiam in Eucharistia, & Sedis Apostolicæ authoritati renunciare, sed mori fortiter maluerunt, quàm a Petri Sede recedere, quæ caput est omnium Ecclesiarum, cui totam doctrinam cum suo sanguine Apostoli profuderunt. In hac ergo confessione firmi; breuis huius & incertæ vitæ gaudium despicientes, per sanguinem & necem crudelissimam ad æternam sibi fœlicitatem viam parauerunt.

Ac vt martyrum eorum sibi acceptissimum ostenderet Deus, quasi sacrificium holocausti, ad eorum sacras reliquias multa miracula patrata sunt, tùm in ipsa Hollandia, cùm in Pannonia, Brabantia, Athi, Cameraci, Valencenis, Bruxellis, Antuerpiæ. Illud verò memoriâ dignum, quod super eorum sepulchrum germinarint flosculi albicantes, antehac nusquam visi, de quibus illud admirandum scribitur: *surculus in loco martyrij BB. Martyrum Gorcomensium prope Brilam in Hollandia decerptus, pixidique inclusus habens tres vel quatuor flosculos, biennio post, anno 1617. inuentus est non sine miraculo in totidem excreuisse flosculos, quot Martyres fuere, nouemdecim.*

Eandem Pontificis Romani authoritatem in Anglia multi & voce & calamo & sanguine asseruere. Inter cæteros scriptis eam defendebat contra Henricum octauum Ioannes Trauersius Theologiæ Doctor in Hybernia, qui raptus ad Tribunal non negauit, sed extensis digitis: *Hi ait, ea scripsi, nec me eius facti vel pœnituit, vel pœnitebit.* Igitur dictata in eum mortis sententiâ accidit ibi res mira, quàm retulerunt, qui eam viderunt præsentes. Cùm carnifex manum eius amputasset, & spectante populo, in ignem iniecisset, reliqua parte exusta, pollicem cum duobus digitis, quibus solemus scribere, numquam potuit ignis absumere, quo miraculo, Deus ostendit Martyrem suam bonam causam tutatum esse surum ad annum 1535.

PROPOSITIO II.

Ecclesia non dicitur sancta, eo quod solos iustos & prædestinatos contineat, vt volunt hæretici.

Hoc manifestè repugnat scripturis, quæ Ecclesiam comparant diuersis rebus aliud significantibus.

1. Est Arca Noë, in qua animalia erant munda & immunda
2. Area, in qua triticum & paleæ.
3. Est sagena, ex omni genere piscium congregans,
4. Est vinea, in qua Palmites aliqui abscindendi.
5. Est Conuiuium nuptiale, in quo inuenitur non habens vestem nuptialem.
6. Est congregatio Virginum, in qua sunt quædam fatuæ.
7. Est Ouile, in quo sunt oues & hœdi.
8. Est Domus in qua sunt vasa in honorem & vasa in contumeliam.

Ecclesia dicitur Conuocatio, ideò in illa multi sunt vocati, non omnes electi, sicut probat Augustinus ex illo Psalmo: *Annunciaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Est numerus*, inquit, *super numerum, est & numerus certus pertinens ad cœlestem illam Hierusalem, nouit enim Dominus qui sunt eius, Christianos scilicet timentes Deum Christianos in Dei via ambulantes, Dei præcepta seruantes, à peccatis abstinentes. Ipsi ad numerum pertinent, sed nunquid soli sunt & aliqui super numerum. Quanti Fideles agglomerantur? Quantæ turbæ concurrunt? Multi vere conuersi, & multi falsè conuersi, annunciante Christo, & mittente annunciatores suos in vniuersum orbem. Ideo dicit: Annunciaui & locutus sum, & multiplicati sunt super numerum.* Vide latius Augustinum ibi.

Psal. 39.

Aug. in Psal. 39.

Et quidem in comparatione multitudinis malorum pauci sunt, qui ad numerum pertinent, & propterea dicitur: *Multiplicasti gentem, sed non magnificasti lætitiam*: Cùm pauci erant Fideles, erat illis cor vnum & anima vna, communia erant omnia, possessiones vendebant, & afferebant ad pedes Apostolorum, auctus est numerus, imminuta est pietas, & primus ille feruor paulatim in numero magno diminutus est. Sic in omni statu etiam sanctitatis professionem faciente; videre est ex parte obesse multitudinem. In hominum enim multitudine non ita viget mortificatio, humilitas, pax & concordia morum: non ita diu illa conseruantur, quia facile subrepunt ambitiones, auaritiæ, æmulationes, contentiones, voluptates. Vix auctus fuit numerus Apostolorum ad duodenarium, & vnus fur & proditor reperitur. Numerus discipulorum ad septuaginta duos pertigit, & inter eos vnus repertus est author hæresis quidam Nicolaus. Item quando Clericorum numerus non ita fuit amplus, sanctiores longè fuerunt, & perfectionis sectatores: nunc autem cùm vnusquisque ad gradum clericatus, & statum Ecclesiasticum admittitur, multi irrepunt superbi, auari, ceruicosi, æmuli, lubrici, pauci illuc ascendunt purè propter Deum, multi propter lucrum, & patrimonium Crucifixi, quò famulorum greges alant, superbiamque suam & gulam, aliaque vitia inde orientia foueant. Itaque cùm plurimi vbique sint Sacerdotes, etiam verum est: *Multiplicasti gentem, &c.*

Isa. 9.

Hoc deplorat Gregorius: *Ecce*, inquit, *mundus sacerdotibus plenus est, sed tamen in messe Dei rarus reperitur operator, quia officium sacerdotale suscepimus, sed opus officij non implemus* Ita ille.

Ho. 17. in Euang.

Sed non solùm reperiuntur rari operatores, sed & multi operis interturbatores. Vnde ij quibus negotium admittendi commissum est, probatos tantùm, & à Deo vocatos deberent admittere: Quia licet in Ecclesia bonos & malos oporteat esse, quia sagena est ex omni genere piscium congregans: in iis tamen qui lumen Ecclesiæ & exemplar sanctitatis debent esse, & quasi stellæ lucentes in cœlo, non deberent esse nisi perfecti, aut perfectionis sinceri sectatores.

Idem

Idem dicendum de Religiosis statu, cum fuere pauci, plures perfecti fuere: dum aucti sunt, vitia & vitiosi inter illos reperti sunt, sicque etiam de illis verum est: *Multiplicasti gentem, sed non magnificasti lætitiam.*

Vnde aliqui sacri Doctores monent Religionum Præfectos, vt paucos, & nonnisi bene probatos admittant: nam & annuit probationis ad hoc seruit, vt mali foras mittantur, & experientia longa docuit, multitudinem, pestem quandam Religionis esse. Non ergo omni spiritui & vocationi credendum, sed probandi spiritus, ao ex Deo sint, quia sæpe non esse, experientia & exitus indicauit. Non erga ita sint solliciti de sua Religione augenda & propaganda, & nouis domibus extruendis, quam de perfectionis studio & feruore, qui in pusillo grege facilius reperitur, conseruando & augendo.

Ex his itaque patet, quod ad Ecclesiam soli boni non pertinent, cum & Christus reproborum vnum habere voluerit inter Apostolos, vt doceret Ecclesiam malos tolerare vsque ad messem. Vult enim sapientia perpetuo bonos esse inter malos, tanquam viua quædam specula melioris vitæ, vult & malos inter bonos in exercitum, velut limam repurgandæ virtutis.

Sicut Aurifaber in officina, non solum habet aurum & argentum, sed & malleos, incudes, carbones, forcipes limas, flagellum, quæ sunt instrumenta ad vasa argentea formanda: Ita in Ecclesia Deus aurum habet & argentum hoc est, bonos & electos, habet etiam malos & reprobos in exercitium electorum, tanquam malleos & limas, quibus conflet & purget hæc vasa aurea. Boni ergo soli nusquam sunt nisi in cœlo, mali soli nusquam nisi in inferno, Ecclesia quæ media est inter Cœlum & infernum, vtriusque partis ciues recipit, vt mali mutentur per exempla bonorum & boni purgentur per tormenta malorum, inquit Gregorius. (Hom. 38 in Euang.)

Erunt ergo boni, & mali mixtim vsque ad messem, vsque ad sæculi consummationem. Tunc colligent Angeli de regno eius omnia scandala, & mittent eos in caminum ignis.

Tunc omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excindetur.

Tunc omnis plantatio quam non fecit Pater, eradicabitur. (Apoc. 22.)

Tunc erit Sponsa Christi sine macula, sine ruga, cum eradet Regnum Deo & Patri.

Tunc erit Ciuitas Hierusalem cum sponso suo, *& eijcientur foras canes, & venefici, impudici, & idolis seruientes, &c.*

Tunc perfectè erit Ecclesia *Hortus conclusus*, quia nihil coinquinatum intrabit in eam, quia non ingredientur & egredientur amplius, nullumque venenum poterit serpens in eam inijcere.

Sed quæres, quinam ergo excludantur ab Ecclesia, si etiam in ea sint mali & reprobi, Respondeo tripliciter generis excludi. Paganos & infideles (sub quibus comprehendimus & Iudæos) hæreticos & Schismaticos. Deinde & excommunicatos. Alij quantumlibet peccatores, in Ecclesia sunt vsque ad finem sæculi.

Pro quo intelligendo nota tria requiri, vt sit quis de Ecclesia, siue in numero populi Dei.

Primo, vt sit baptizatus, quia hæc est ianua per quam ingredimur.

Secundo, vt faciat professionem fidei eiusdem Ecclesiæ.

Tertio, vt sit quasi membrum vnitum Capiti eius, Romano Pontifici,

Sic ergo, Pagani extra Ecclesiam sunt, quia nunquam ingressi sunt, hæretici quoque egressi sunt, deficientes à fide, & eius professione. Schismatici etiam extra sunt, quia sese resciderunt, tanquam membra, quæ non volunt manere in vnione capitis & corporis mystici. Excommunicati quoque extra sunt, quia separati tanquam oues infectæ & scabiosæ.

Hi ergo omnes fugiendi, ab his separare se debent fideles, veri Ecclesiæ filij, ne contaminentur. Intellexit hoc rectè Ecclesia Samosatensis, dum hæresis Arriana serpebat, nam vt est apud Theodoretum: cum esset in ea ciuitate populus catholicus, & Episcopus Hæreticus: Concionabatur Episcopus in Ecclesia, sed scamnis & parietibus, omnea eum vt pestem laborantem fugiebant. Ibat Episcopus ad balnea, & alios qui forte aderant, vt secum, lauarent committer inuitabat: ac nemo vnquam, ipso præsente, locum introiuit: nemo etiam post ea, nisi prius aqua omni eiecta, & noua rursum adducta, lauit. Ludebant aliquando pueri in foro, contigit vero vt luforia pila pedem contingeret iumenti, quo Episcopus vehebatur, continuo exclamabant omnes, & magno in ipso foro accenso igne, in eum pilam iniecerunt. Ita ille. (Theodor. l. 4. c. 14.)

LECTIO VII.

De Ecclesiæ vniuersalitate, à qua dicitur Catholica.

DECLARAT HÆC LECTIO MVLTAS rationes, ob quas Catholica dicitur

Alia proprietas ecclesiæ est, à qua dicitur *catholica*, siue Vniuersalis. Hinc rectè aliqui Ecclesiam depingentes dederunt ei in vna manu globum mundi pro symbolo, cum hoc scripto, *catholica*, vt significarent eius vniuersalitatem: In altera manu erat Phœnix, vt significarent eius singularitatem & vnitatem cum hoc scripto: *vnica semper.*

Dicitur vero *vniuersalis*, eo quod extendat palmites suos in omnia tempora, in omnia loca, in omnem nationem.

Primo, ergo extendit se ad omnia tempora, quia non, fuit tempus in quo non fuerit hæc Ecclesia & doctrina, Pastores & Episcopi eius: ita vt ab Apostolis possint designari, quinam, quolibet tempore, aut sæculo præfuerint & doctrinam nostræ Ecclesiæ tenuerint.

Per hanc proprietatem, distinguitur ab ecclesiis hæreticorum, quia hæreses quæ in vno sæculo sunt natæ, statim post aliquod tempus defecerunt & succisæ sunt, velut ad infernum remissæ. Ideo eas comparat Augustinus torrentibus hyemali tempore cum strepitu currentibus: sed paulo post nil nisi arenam & sordes relinquentibus: *Ad nihilum deuenient, tanquam aqua decurrens*, Explicans hunc versum sic dicit Augustinus. *Non vos terreant fratres quidam fluuij, qui dicuntur torrentes, hyemalibus aquis implentur, aqua ad tempus perstrepit, mox cessant, diu stare non possunt. Multæ hæreses iam mortuæ sunt: cucurrerunt in riuis suis quantum potuerunt: siccati sunt riui, vix eorum memoria repetitur. Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens.* (Psal. 57. Aug. in Psal. 8.)

At Ecclesia Romana est velut fluuius magnus habens viuam scaturiginem, & semper decurrit, successione non interrupta. Nulla ætas ab Apostolorum æuo, nullum sæculum designari potest, quo non fuerit in omnibus sæculis celebrata Missa pro viuis & defunctis, festa & ieiunia seruata, & inuocati sancti, honoratæ Reliquiæ, vota Religionis frequentata, & alia Religioni illi propria, vt constat ex omnium ætatum scriptoribus.

Secunda, Catholica, quia recipit omnia conditionis & status homines. Nam non est familiæ vlli alligata, sicut olim in familia Iacob stabat ecclesia veteris testamenti. Non est iam distinctio Iudæi & Græci, Indi & Ægypti, Potest enim membrum effici Ecclesiæ per Spiritum Christi, quicumque accedere voluerit, & ingredi per ianuam baptismi: Vbi non est distinctio, nobilis sis an ignobilis diues an pauper: *Quicunque enim crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit.* Et iubetur Euangelium prædicari omni creaturæ Vnde & in Ecclesia Triumphante (ad quam nemo transfertur, nisi primo fuerit sub vexillo Christi in Militante). vidit Ioannes turbam ex omnibus gentibus, populis & linguis

Tertio, Catholica dicitur, quia per totum orbem diffusa, extendens se ad omnes gentes, & omnia regna, nullum enim regnum est, nulla gens nobis cognita quæ hanc Religionem vel non habeat adhuc, vel aliquando non habuerit, vel modo non incipiat habere. Imo hoc tempore fere apud omnes gentes est publica Religionis nostræ professio. nimirum apud Iapones, Sinas, Indos, Persas, Tartaros, Turcas, Brasilios, Mexicanos, &c. Omnibus his locis reperiuntur templa, altaria, imagines Christi, & Sanctorum. Celebratur Missa, administrantur Sacramenta.

Aduerte ergo, per prædicationem Apostolorum & aliorum sanctorum, Romanam religionem actu se extendisse in omnem fere angulum mundi, aut certe ante consummationem sæculi se extendet iuxta illud: *In omnem terram exiuit sonus eorum*, quomodo quidem suo tempore dixit compleri Apostolus, quia tunc vere impleri cœpit. Perfectè autem implebitur in fine mundi, ita vt locutio illa (*exiuit*) posita sit more Prophetico, præteritum pro futuro. quia videat quasi præsens quod futurum est Prophetæ.

M 4 Tunc

Sic Ecclesia habet radicem suam viuam, habet & principales ramos sanctitatis vitâ illustres, & semper in ea sunt, & erunt & fuerunt aliqui Sancti, etiam ab initio sæculi, ab Abel iusto, in lege naturæ, in lege Moysis, in lege noua. Semper ergo Sanctos parit & peperit hæc Mater fœcunda vt meritò ob sanctas proles, & fructus sanctitatis, dicatur sancta.

Quintò, dicitur *sancta*, quia extra eam non potest vera sanctitas inueniri. Possunt quidem extra Ecclesiam aliqua inueniri dona & munera, sed non hoc donum sanctitatis, nec solida spes æternæ hæreditatis. Sicut Abraham filiis concubinarum (per quos hæretici & schismatici designantur) largitus est munuscula quædam, at soli filio Saræ (quæ Matrem nostram Ecclesiam præsignabat) largitus est hæreditatem. Sic etiam in Ecclesia sola Catholica inueniuntur miracula, quæ sunt testimonia sanctitatis, nec vlla vnquam ætate Ecclesia his caruit, sicut nec Sanctis; *Domum tuam Domine decet sanctitudo in longitudinem dierum*: quamdiu durabunt dies, sanctitas ornabit Ecclesiam. Nempè sicut olim ascendens curru igneo Elias pallium, & spiritum duplicem reliquit Elisæo, per quæ miracula operaretur. Sic in Ecclesia numquam deest verus aliquis Elisæus, qui hæres sit spiritus duplicis & pallij Christi, hoc est, sanctitatis & virtutis, per quam miracula possit operari, & potestatem Magistri ostendere.

Hinc si percurras omnia sæcula, inuenies viros sanctitate & vita admirabili illustres, donisque Dei, quibus toti orbi prodigium fuerunt. Nouissimè nostro sæculo vidimus inter SS. ascribi Carolum Borromæum per Paulum V. Philippum Nerium, Isidorum, Ignatium, Xauerium, & Theresiam, de quorum miraculis speciales sunt libri. Et iucundabatur maximè Ecclesia in his nouissimis sanctis, celebres eis triumphos decernens tanquam mater quæ gaudet in prole, quam in senectute sua generat. Sic enim dicitur de Iacob, quod maximè adamaret Ioseph, tunica eum polymita in signum beneuolentiæ adornans, eo quod in senectute genuisset eum.

Ecclesia ergo licet videatur iam in senectute sua esse, tamen non desinit esse fœcunda. Parit eximios sanctitate viros, parit Martyres sanctitate illustres, qui pro ea pugnant, qui eam tutantur, variis hostium cuneis circumcinctam. Imo si aliquid ei detrahatur, quantum ad amplitudinem & multitudinem filiorum, dum multæ prouinciæ fidem deserunt, & peruertuntur filij eius ab hæreticis, ex alia parte diuinitus adducitur, & filios parit innumeros. Sic nunc in Indiis videmus, quam fœcunda sit per sanctas proles, & credentium animas, quæ ibi conuertuntur.

Denique cùm tempora illa fuere iniquissima, tunc maximè sanctis viris cœlesti munere est amplificata. Omnes hi quos numerauimus exorti sunt tanquam stellæ, dum Lutheri & Caluini pestilens hæresis spargi cœpit, vt contra errorum tenebras, doctrinæ & sanctitatis luce depugnarent, id enim præstiterunt Ignatius, Philippus, Carolus per se & suos.

Id præstiterunt Martyres inclyti in Anglia, in Gallia, in Germania. Et in Belgio inter cæteros excellentes illi Gorcomienses, qui & vocis, & sanguinis sui testimonio, fidei Catholicæ subscripserunt præcedenti sæculo, & hæresim condemnarunt. Tentauerunt hæretici tyranni firmitatem illorum minis, tormentis, promissis; sed fides eorum inexpugnabilis mansit. Vita eis promittebatur & honores, si vellent negare Christi præsentiam in Eucharistia, & Sedis Apostolicæ authoritati renunciare, sed mori fortiter maluerunt, quàm a Petri Sede recedere, quæ caput est omnium Ecclesiarum, cui totam doctrinam cum suo sanguine Apostoli profuderunt. In hac ergo confessione firmi, breuis huius & incertæ vitæ gaudium despicientes, per sanguinem & necem crudelissimam ad æternam sibi fœlicitatem viam parauerunt.

Ac vt martyrum eorum sibi acceptissimum ostenderet Deus, quasi sacrificium holocausti, ad eorum sacras reliquias multa miracula patrata sunt, tùm in ipsa Hollandia, tùm in Pannonia, Brabantia, Athi, Cameraci, Valencenis, Bruxellis, Antuerpiæ. Illud verò memoriâ dignum, quod super eorum sepulchrum germinarint flosculi albicantes, antehac nusquam visi, de quibus illud admirandum scribitur: *surculus in loco martyrij BB. Martyrum Gorcomensium prope Brillam in Hollandia decerptus, pixidique inclusus habens tres vel quatuor flosculos, biennio post, anno 1617. inuentus est non sine miraculo in totidem excreuisse flosculos, quot Martyres fuere, nouemdecim.*

Eandem Pontificis Romani authoritatem in Anglia multi & voce & calamo & sãguine asseruere. Inter cæteros scriptis eam defenderat contra Henricum octauum Ioannes Trauersius Theologiæ Doctor in Hybernia, qui raptus ad Tribunal non negauit, sed extensis digitis: *Hi ait, eo scripsi, nec me eius facti vel pœnituit, vel pœnitebit.* Igitur dictata in eũ mortis sententiâ accidit ibi res mira, quàm retulerunt, qui eam viderunt præsentes cùm carnifex manum eius amputasset, & spectante populo, in ignem iniecisset, reliqua parte exusta, pollicem eum duobus digitis, quibus solemus scribere, numquam potuit ignis absumere, quo miraculo Deus ostendit Martyrem suam bonam causam tutatum esse Surius ad annum 1535.

PROPOSITIO II.

Ecclesia non dicitur sancta, eo quod solos iustos & prædestinatos contineat, vt volunt hæretici.

Hoc manifestè repugnat scripturis, quæ Ecclesiam comparant diuersis rebus aliud significantibus.

1. Est Arca Noë, in qua animalia erant munda & immunda
2. Area, in qua triticum & paleę.
3. Est sagena, ex omni genere piscium congregans,
4. Est vinea, in qua Palmites aliqui abscindendi.
5. Est Conuiuium nuptiale, in quo inuenitur non habens vestem nuptialem.
6. Est congregatio Virginum, in qua sunt quędam fatuę.
7. Est Ouile, in quo sunt oues & hœdi.
8. Est Domus in qua sunt vasa in honorem & vasa in contumeliam.

Ecclesia dicitur Conuocatio, ideò in illa multi sunt vocati, non omnes electi, sicut probat Augustinus ex illo Psalmo: *Annunciaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Est numerus*, inquit, *super numerum, est & numerus certus pertinens ad cœlestem illam Hierusalem, nouit enim Dominus qui sunt eius, Christianos scilicet timentes Deum Christianos in Dei via ambulantes, Dei præcepta seruantes, à peccatis abstinentes. Ipsi ad numerum pertinent, sed nunquid soli sunt & aliqui super numerum Quanti Fideles agglomerantur? Quantæ turbæ concurrunt? Multi vere conuersi, & multi falsè conuersi, annunciante Christo, & mittente annunciatores suos in vniuersum orbem. Ideo dicit: Annunciaui & locutus sum, & multiplicati sunt super numerum.* Vide latius Augustinum ibi.

Psal. 19.

Aug in Psal. 39.

Et quidem in comparatione multitudinis malorum pauci sunt, qui ad numerum pertinent, & propterea dicitur: *Multiplicasti gentem, sed non magnificasti lætitiam*: Cùm pauci erant Fideles, erat illis cor vnum & anima vna, communia erant omnia, possessiones vendebant, & afferebant ad pedes Apostolorum, auctus est numerus, imminuta est pietas, & primus ille feruor paulatim in numero magno diminutus est. Sic in omni statu etiam sanctitatis professionem faciente; videre est ex parte obesse multitudinem. In hominum enim multitudine non ita viget mortificatio, humilitas, pax & concordia morum: non ita diu illa conseruantur, quia facilè subrepunt ambitiones, auaritię, ęmulationes, contentiones, voluptates. Via anctus fuit numerus Apostolorum ad duodenarium, & vnus fur & proditor reperitur. Numerus discipulorum ad septuaginta duos pertigit, & inter eos vnus repertus est author hæresis quidam Nicolaus. Item quando Clericorum numerus non ita fuit amplus, sanctiores longè fuerunt, & perfectionis sectatores: nunc autem cùm vnusquisque ad gradum Clericatus, & statum Ecclesiasticum admittitur, multi irrepunt superbi, auari, ceruicosi, æmuli, lubrici. pauci illuc ascendunt purè propter Deum, multi propter lucrum, & patrimonium Crucifixi, quò famulorum gentes alant, superbiamque suam & gulam, aliaque vitia inde orientia foueant. Itaque cùm plurimi vbique sint Sacerdotes, etiam verum est: *Multiplicasti gentem, &c.*

Isa 9.

Hoc deplorat Gregorius: *Ecce*, inquit, *mundus sacerdotibus plenus est, sed tamen in messe Dei rarus reperitur operator, quia officium sacerdotale suscepimus, sed opus officij non implemus* ita ille.

Ho. 17. in Euang

Sed non solùm reperiuntur rari operatores, sed & multi operis interturbatores. Vnde ij quibus negotium admittendi commissum est, probatos tantùm, & à Deo vocatos deberent admittere: Quia licet in Ecclesia bonos & malos oporteat esse, quia sagena est ex omni genere piscium congregans: in iis tamen qui lumen Ecclesię & exemplar sanctitatis debent esse, & quasi stellæ lucentes in cœlo, non deberent esse nisi perfecti, aut perfectionis sinceri sectatores.

Idem

Idem dicendum de Religioso statu, cum fuere pauci, plures perfecti fuere: dum aucti sunt, vitia & vitiosi inter illos reperti sunt, sicque etiam de illis verum est: *Multiplicasti gentem, sed non magnificasti lætitiam.*

Vnde aliqui sacri Doctores monent Religionum Præfectos, vt Paucos, & nonnisi bene probatos admittant: nam & annus probationis ad hoc seruit, vt mali foras mittantur, & experientia longa docuit multitudinem, pestem quandam Religiosis esse. Non ergo omni spiritui & vocationi credendum, sed probandi spiritus, an ex Deo sint, quia sæpe non esse, experientia & exitus indicauit. Non ergo ita sint solliciti de sua Religione augenda & propaganda, & nouis domibus extruendis, quam de perfectionis studio & feruore, qui in pusillo grege facilius reperitur, conseruando & augendo.

Ex his itaque patet, quod ad Ecclesiam soli boni non pertinent, cum & Christus reproborum vnum habere voluerit inter Apostolos, vt doceret Ecclesiam malos tolerare vsque ad messem. Vult enim sapientia perpetuo bonos esse inter malos, tanquam viua quædam specula melioris vitæ, vult & malos inter bonos in exercitum, velut limam repurgandæ virtutis.

Sicut Aurifaber in officina, non solum habet aurum & argentum, sed & malleos, incudes, carbones, forcipes limas, flagellum, quæ sunt instrumenta ad vasa argentea formanda: Ita in Ecclesia Deus aurum habet & argentum hoc est, bonos & electos, habet etiam malos & reprobos in exercitium electorum, tanquam malleos & limas, quibus conflet & purget hæc vasa aurea. Boni ergo soli nusquam sunt nisi in cælo, mali soli nusquam nisi in inferno, Ecclesia quæ media est inter Cœlum & infernum, vtriusque partis ciues recipit, vt mali mutentur per exempla bonorum & boni purgentur per tormenta malorum, inquit Gregorius. (Hom. 38 in Euang.)

Erunt ergo boni, & mali mixtim vsque ad messem, vsque ad sæculi consummationem. Tunc colligent Angeli de regno Dei omnia scandala, & mittent eos in caminum ignis.

Tunc omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excindetur.

Tunc omnis plantatio quam non fecit Pater, eradicabitur. (Apoc. 22.)

Tunc erit Sponsa Christi sine macula, sine ruga, cum tradet Regnum Deo & Patri.

Tunc erit Ciuitas Hierusalem cum sponso suo, *& eiciantur foras canes, & venefici, impudici, & idolis seruientes, &c.*

Tunc perfectè erit Ecclesia *Hortus conclusus*, quia nihil coinquinatum intrabit in eam, quia non ingredientur & egredientur amplius, nullumque venenum poterit serpens in eam inijcere.

Sed quæres, quinam ergo excludantur ab Ecclesia, si etiam in ea sint mali & reprobi, Respondeo triplicis generis excludi. Paganos & infideles (sub quibus comprehendimus & Iudæos) hæreticos & Schismaticos. Deinde & excommunicatos. Alij quantumlibet peccatores, in Ecclesia sunt vsque ad finem sæculi.

Pro quo intelligendo nota tria requiri, vt sit quis de Ecclesia, siue in numero populi Dei.

Primo, vt sit baptizatus, quia hæc est ianua per quam ingredimur.

Secundo, vt faciat professionem fidei eiusdem Ecclesiæ.

Tertio, vt sit quasi membrum vnitum Capiti eius Romano Pontifici.

Sic ergo, Pagani extra Ecclesiam sunt, quia nunquam ingressi sunt, hæretici quoque egressi sunt, deficientes à fide, & eius professione. Schismatici etiam extra sunt, quia sese resciderunt, tanquam membra, quæ non volunt manere in vnione capitis & corporis mystici. Excommunicati quoque extra sunt, quia separati tanquam oues infectæ & scabiosæ.

Hi ergo omnes fugiendi, ab his separare se debent fideles, veri Ecclesiæ filij, ne contaminentur. Intellexit hoc rectè Ecclesia samosatensis, dum hæresis Arriana serpebat, nam vt est apud Theodoretum: cum esset in ea ciuitate populus catholicus, & Episcopus Hæreticus: Concionabatur Episcopus in Ecclesia, sed scamnis & parietibus, omnes eum vt peste laborantem fugiebant. Ibat Episcopus ad balnea, & alios qui forte aderant, vt secum, lauarent comiter inuitabat; ac nemo vnquam, ipso præsente, locum introiuit: nemo etiam postea, nisi prius aqua omni eiecta, & noua rursum adducta, lauit. Ludebant aliquando pueri in foro, contigit vero vt lusoria pila pedem contingeret iumenti, quo Episcopus vehebatur, continuo exclamabant omnes, & magno in ipso foro accenso igne, in eum pilam iniecerunt. ita ille. (Theodor. l. 4. c. 24.)

LECTIO VII.

De Ecclesiæ vniuersalitate, à qua dicitur Catholica.

DECLARAT HÆC LECTIO MVLTAS rationes, ob quas Catholica dicitur

Alia proprietas Ecclesiæ est, à qua dicitur *Catholica*, siue Vniuersalis. Hinc rectè aliqui Ecclesiam depingentes dederunt ei in vna manu globum mundi pro symbolo, cum hoc scripto, *Catholica*, vt significarent eius vniuersalitatem: In altera manu erat Phœnix, vt significarent eius singularitatem & vnitatem cum hoc scripto: *vnica semper.*

Dicitur vero *vniuersalis*, eo quod extendat palmites suos in omnia tempora, in omnia loca, in omnem nationem.

Primo, ergo extendit se ad omnia tempora, quia non fuit tempus in quo non fuerit hæc Ecclesia & doctrina, Pastores & Episcopi eius: ita vt ab Apostolis possint designari, quinam, quolibet tempore, aut sæculo præfuerint & doctrinam nostræ Ecclesiæ tenuerint.

Per hanc proprietatem, distinguitur ab Ecclesiis hæreticorum, quia hæreses quæ in vno sæculo sunt natæ, statim post aliquod tempus desierunt & succisæ sunt, velut ad infernum remissæ. Ideo eas comparat Augustinus torrentibus hyemali tempore cum strepitu currentibus: sed paulo post nil nisi arenam & sordes relinquentibus: *Ad nihilum deuenient, tanquam aqua decurrens*, Explicans hunc versum sic dicit Augustinus. *Non vos terreant fratres quidam fluuij, qui dicuntur torrentes, hyemalibus aquis implentur, aqua ad tempus perstrepit, mox cessant, diu stare non possunt. Multæ hæreses iam mortuæ sunt: cucurrerunt in riuis suis quantum potuerunt: siccati sunt riui, vix eorum memoria reperitur. Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens.* (Psal. 57. Aug. in Psal. 58.)

At Ecclesia Romana est velut fluuius magnus habens viuam scaturiginem, & semper decurrit, successione non interrupta. Nulla ætas ab Apostolorum æuo, nullum sæculum designari potest, quo non fuerit in omnibus sæculis celebrata Missa pro viuis & defunctis, festa & ieiunia seruata, inuocati sancti, honoratæ Reliquiæ, vota Religionis frequentata, & alia Religioni illi propria, vt constat ex omnium ætatum scriptoribus.

Secundo, Catholica, quia recipit omnis conditionis & status homines. Nam non est familiæ vlli alligata, sicut olim in familia Iacob stabat Ecclesia veteris testamenti. Nun est iam distinctio Iudæi & Græci, Indi & Ægypti, Potest enim membrum effici Ecclesiæ per Spiritum Christi, quicumque accedere voluerit, & ingredi per ianuam baptismi: Vbi non est distinctio, nobilis sis an ignobilis diues an pauper: *Quicunque enim crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit.* Et iubetur Euangelium prædicari omni creaturæ Vnde & in Ecclesia Triumphante (ad quam nemo transfertur, nisi primo fuerit sub vexillo Christi in Militante). vidit Ioannes turbā ex omnibus gentibus, populis & linguis

Tertio, Catholica dicitur, quia per totum orbem diffusa, extendens se ad omnes gentes, & omnia regna, nullum enim regnum est, nulla gens nobis cognita quæ hanc Religionem vel non habeat adhuc, vel aliquando non habuerit, vel modo non incipiat habere. Imo hoc tempore fere apud omnes gentes est publica Religionis nostræ professio. nimirum apud Iapones, Sinas, Indos, Persas, Tartaros, Turcas, Brasilios, Mexicanos, &c. Omnibus his locis reperiuntur templa, altaria, imagines Christi, & Sanctorum. Celebratur Missa, administrantur Sacramenta.

Aduerte ergo, per prædicationem Apostolorum & aliorum Sanctorum, Romanam religionem actu se extendisse in omnem fere angulum mundi, aut certe ante consummationem sæculi se extendet iuxta illud: *In omnem terram exiuit sonus eorum.* Quomodo quidem suo tempore dixit compleri Apostolus, quia tunc vere impleri cœpit. Perfectè autem implebitur in fine mundi, ita vt vocula illa (*exiuit*) posita sit more Prophetico, præteritum pro futuro. quia videt quasi præsens quod futurum est Prophetæ.

Tunc ergo non erit mundi angulus, in quo Euangelium non fuerit prædicatum, Vnde & nunc in cognitis regionibus magno fructu incipiet prædicari.

Quod etiam prædixisse videtur Isaias de regno illo magno Sinarum, de quo multi interpretantur illud. *Ecce illi de longe venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra Australi.* Hebræa habent de Terra Sinim. Osorius, Arias Montanus, Cornelius, & alij putant esse Propheram de regno Sinarum. Vnde vertunt: *Et isti de terra sinarum.* sicut enim Hebraicè Gelilim vocantur Galilæi Gehudim Iudæi, Assurim Assyrij, Casdim Chaldæi, ita non potuit Isaias Sinas aliter nominare, quam dicendo Sinim, id est Sinæ, qui sunt populi de longè venientes, quia longissimè dissiti, in extremo Oriente. Et illorum specialiter meminit Isaias, quia magnificum est regnum, & populosissima regio, ita vt numerentur vrbes vulgares supra 1350. & maiores 147. Item quia inaccessi sunt, & sub periculo capitis seruitutis, & carceris, exteris aditum negant. Vnde & muro qui quadringentas quinque leucas longus est, à Tartaris se diremerunt, significat ergo inaccessos illos populos tandem Europæ Apostolos & fidem admissuros & Ecclesiæ Catholicæ sese aggregaturos. Vnde vt significet fore insignem illam conuersionem, & Ecclesiam illustrem Sinarum, cantans in iubilo subdit: *Laudate cæli & exultet terra, quia consolatus est, Dominus populum suum.* Vbi & zelo salutis animarum Propheta optat cœlis & elementis linguas, quibus gratulentur hominibus istis, è captiuitate peccati redeuntibus, & vt celebrent tantum Dei beneficium, quo gentes illas ad salutem vocat, misertus populi illius, sub captiuitate dæmonum agentis,

Isai. 40. V. Cor. à Lapide in illum locum

Sub Sinis verò intelligit etiam Iapones vicinos, & Orientales populos. ita fere Cornelius à Lapide. Rectè ergo Ecclesia Catholica dicitur siue vniuersalis, ad Orbis quatuor partes se extendens. Vnde & Ierusalem vndique habet tres portas ab Oriente, Occidente, Meridie, aquilone, quia ab omni parte mundi vocati sunt electi de Ecclesia hac militante. Hæreses vero & sectæ, tantum aliquot loca vel Regna sibi per vim vindicarunt, Lutherana vix egreditur Germaniam, Caluinistica habet aliquot Europæ angulos, & potius deficit, quam proficit.

Vniuersalitatem hanc Ecclesiæ per quatuor partes mundi, dicit August. significatam in veste Domini. *Quadripartita vestis Christi, inquit, quadripartitam figurauit eius Ecclesiam, quatuor scilicet partibus in orbe diffusam, & in eisdem æqualiter siue concorditer distributam. Tunica vero illa sortita omnium partium significat vnitatem, quæ charitatis vinculo continetur. Et vestis merito perhibetur contexta per totum, quia nemo eius expers, qui pertinere videatur ad totam, à qua tota Catholica vocatur Ecclesia.* Ita Augustinus.

Hoc nomen (*Catholica*) ita proprium est Ecclesiæ, vt dixerit August. *Multa sunt quæ in gremio Ecclesiæ Catholicæ me tenent. Tenet me consensus populorum. Tenet authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata. Tenet ab ipso Petro Sacerdotum successio. Tenet postremo ipsum Catholicæ nomen, quod ita inter tot hæreses Ecclesia sola obtinuit, vt cum omnes hæretici Catholici se dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur nullus hæreticorum Basilicam suam audeat ostendere*, ita ille.

August. in Ioan. c. 9. August. contra Epist.

Lutherani ergo vel Caluinistæ volentes persuadere apud se veram Catholicam Ecclesiam à Christo fundatam reperiri, similes videntur illis qui vellent persuadere Carolopolim, aut Philippolim nouiter extructam esse antiquam illam Romam, vbi ante mille annos Cæsares, imperabant. Sicut ergo illi ridiculi forent, ita nostri hæretici, cum sint eorum nota initia, et quia dicis eos esse Ecclesiam reformatam, non minus errat aut blasphemat, quam si Deum satanam, & damnatos Sanctos dicat.

Vt ergo sit quis Catholicus, debet tenere quod vbique, quod semper, quod ab omnibus creditum est in hoc eum dignosces ab hæretico, si sequatur vniuersalitatem, antiquitatem, consensionem. Sequetur autem vniuersalitatem, si fidem illam veram sequatur, quam tota per orbem confitetur Ecclesia. Sequetur antiquitatem, si non recedat ab illis, quæ Sancti Patres ac maiores nostri docuerunt. Sequetur consensionem, si in ipsa vetustate omnium, vel certè pene omnium Sacerdotum pariter & magistrorum definitiones sententiasque sectetur. Ita Lirinensis.

Vincent. Lirinensis.

LECTIO VIII.

DECLARAT HÆC LECTIO quare Ecclesia dicatur Apostolica.

ALtere quoque Ecclesiæ proprietas est, à qua dicitur *Apostolica*, quia ab Apostolis fundata est, tùm prædicatione, tùm sanguine, ipsi ergo sunt qui primitias Spiritus habentes, diuinum illum Spiritum Ecclesiæ communicarunt. Ipsi sunt montes illi, de quibus Propheta: *suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam*, quia vniuerso populo pacem annunciandam susceperunt, & iustitiam edocendam. Denique ipsi sunt secundaria fundamenta, in quibus extruitur Ciuitas Dei viuentis vt vidit Ioannes, de quibus supra.

Psal. 71.

Tract. 1 Lect. 8.

Duplici ergo de causa Ecclesia ab illis, *Apostolica* nominatur. *Primo*, ratione doctrinæ ab Apostolis acceptæ, quam semper retinuit & retinebit, vt verificetur illud Isaiæ, quod Ecclesiam nouam concernit: *Spiritus meus qui est in te, & verba quæ posui in ore tuo non recedent de ore tuo, nec de ore seminis tui, amodò & vsque in sempiternum.* Et quia illam doctrinam ad se deriuatam semper conseruat integram & incorruptam, ab Apostolo dicitur *Columna, firmamentum, veritatis.* Vbi dicunt aliqui Apostolum alludere ad duas columnas, quas Salomon in ingressu templi erexerat, stabilitatem, & perseuerantiam templo suo optans. Harum dexteram vocauit *Iachin*, hoc est, *directio*, sinistram *Booz* hoc est, *fortitudo*, & vtraque columna erat coronata. Ecclesia est columna erecta & directa, quia in ea est rectitudo veritatis: quam significat *Iachin*: in ea est etiam fortitudo & constantia veritatis, quia nulla vi potest diuelli à veritatis professione, & hoc significat *Booz*.

Isai. 59.

1. Tim. 3.

3. Reg. 7.

In ea ergo duæ columnæ inconcussæ, vox dirigens sponsi & virtus solidans spiritus sancti. In hac duplici veritate contra falsitatem pugnans, & contra aduersa omnia stans, tandem coronabitur. Sicut vero ab Apostolis Ecclesia doctrinam veritatis accepit, ita & exempla virtutis, propterea eis decernit festos dies, vt non simus ingrati iis qui nos lacte doctrinæ sanctæ aluerunt, & viam salutis annunciauerunt. Et proponit eos tanquam specula viua totius perfectionis, vt ad eorum imitationem excitemur Et hos quidem speciali modo imitantur in Ecclesia Catholica viri illi Religiosi, qui ad vocem Domini omnia relinquentes, eorum paupertatem, humilitatem, castitatem, patientiam, zelum, in sequela Christi sectantur, & prædicationis officio, ac animarum saluti toti incumbunt.

Dicant ergo nostri hæretici, quomodò Ecclesia sua Apostolica dici possit, quorum cum Apostolis nullatenus consonat vel vita, vel doctrina? An vestri Ministri Apostolorum sectatores? Hi postquam Christum secuti sunt, continentiam & castitatem sunt amplexi, & terrena contempserunt: Ipsi vero castitatem impossibilem dicentes, omnibus vxores ducendas prædicant, toti rei vxoriæ & libidini immersi sunt: & vota perfectionis irrita, nec seruanda, imò impia esse clamant.

An eorum doctrina Apostolica? 1. Petrus dicit *vt per bona opera certam vestram vocationem faciamus*: Ipsi repudiant bona opera. 2. Paulus dicit: *Tenete traditiones, quas didicistis à me.* Ipsi reprobant traditiones etiam ab Apostolis ortas. 3. D. Ioannes dicit: *Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ.* Ipsi nescio quas ei tenebras affingunt, dum omnium peccatorum eum authorem blasphemant. 4. D. Iacobus dicit: *Vocandos Presbyteros Ecclesiæ, vt vngant infirmos, &c.* Ipsi verò Vnctionis sacramentum irrident. 5. D. Andræas dicit: *Ego quotidie immolo immaculatum Agnum in Altari.* Ipsi vero sacrificium incruentum Agni reiiciunt.

Non ergo talis doctrina ab Apostolis orta, aut viris Apostolicis, sed à viris infamis, ab Ecclesia Catholica apostatis, Luthero & Caluino: quorum prior professione Religiosus & Sacerdos, duplici sacrilegio se contaminans, Monialem professam fœdo sibi matrimonio copulauit, & cum dæmone plusquam modium salis se comedisse fassus est. Posterior Nouioduni de Sodomitico crimine, & aliis conuictus, ferri candentis vstulatione in tergo insignitus fuit. Hi sunt Apostoli, hi fundatores doctrinæ quam tenent Ecclesiæ, quæ se dicunt reformatæ.

Quod si altius originem suam velint referre, non ab Apostolis ortam reperient talem doctrinam, sed ad Hæresiarchis quibusdam

quibusdam iam olim diuersis sæculis ab Ecclesia condemnatis Doctrina & Religio eorum, non est nisi colluuies quædam antiquarum hæreseon.

Cum Simone Magno & Manichæis liberum arbitrium tollunt, Deumque scelerum omnium authorem & impulsorem decernunt.

Cum Eunomio & Marcione, fidem satis esse ad beatitudinem volunt.

Cum Nouatianis, Chrisma tollunt, & potestatem remittendi peccata.

Cum Donatistis contendunt ecclesiam constare ex solis bonis electis.

Cum Vviclef. & Hussitis preces pro defunctis, & intercessiones Sanctorum tollunt.

Cum Berengario bellum mouent contra Eucharistiam, qui tamen ter suam sententiam adiurauit, & tandem in fide Catholica cum magna pœnitentia mortuus est.

Hi ergo sunt eorum Apostoli, hi doctrina eorum fundatores. Errores vtique sepultos ab inferno reuocant, doctrinam Apostolicam impugnant.

Secundo, *Apostolica* dicitur, ratione successionis continuæ, quam habet ab Apostolis, non solum in doctrina, sed etiam in authoritate & iurisdictione. Ministri omnes Catholicæ ecclesiæ ab Apostolis descendunt, suntque Apostolorum successores, vel ab eorum successoribus ordinationem & authoritatem acceperunt. Quia Presbyteri ab Episcopis Ordinem acceperunt, Episcopi alii aliis Episcopis, & hi rursus ab aliis, & sic deinceps sursum versus vsque ad Apostolos, qui hanc potestatem proxime à Christo habuerunt.

Sic ergo homines longo hominum tractu descendunt ab Adam: ita secundum potentiam supernaturalem, omnes Ecclesiæ ministri longa ordinationum serie descendunt à Christo, qui est secundus Adam.

Recte itaque Apostolica Ecclesia dicitur, quæ eandem authoritatem habet, Iurisdictionem, & functionem, quam Christus tradit Collegio Apostolorum, & quam habuit Ecclesia sub Apostolis constituta. Habet & eundem modum & ordinem quem tunc habuit. In ipsa sunt Apostoli, Prophetæ, Euangelistæ, Doctores, Pastores, & hoc quandiu durauit, quia illa posuit, inquit D. Paulus, *ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem Corporis Christi*: hoc est, vt per illa sanctorum numerus compleatur & vt ministerium, siue dispensatio misteriorum Dei indesinenter fiat, & vt perpetuo ædificetur Corpus Christi, quod est Ecclesia. Cum ergo sanctorum necdum consummatus sit numerus, necdum cesset ministerium, necdum ædificatio Corporis Christi sit completa, non expirauit functio Apostolica cum Apostolis, potestas scilicet euangelizandi, docendi, pascendi: sed tunc tantum quando occurremus omnes ad agnitionem perfectam veritatis in gloria: Manet, ergo ab Apostolis in nos trasfusa illa potestas Episcopalis, sacerdotalis, Pastoralis. Manet continua successio originem habens ab Apostolis, ideo nos de Apostolica Ecclesia sumus. *Accedant hæretici, & ostendant origines Ecclesiarum suarum*, inquit Tertullianus, *euoluant ordinem Episcoporum suorum, ita per successionem ab initio decurrentem, vt primus ille Episcopus aliquem ex Apostolicis viris, habuerit authorem & antecessorem.* Ita ille lib. de Præscript. contra hæreticos.

Ephe. 4.

Sic ergo nos dicimus: Quis ante Lutherum Lutheranæ Religionis fuit Antistes? Quis ante Caluinum, Caluinianæ? Ostendant si possint Episcopos suos vsque ad Apostolos, vt possint ostendere suam Ecclesiam esse Apostolicam. Hoc facit & ostendit manifeste Romana Ecclesia quæ iam ducentos triginta nouem Episcopos ostendet, vsque ad Petrum. Hoc argumentum successionis, maximi faciunt antiqui Patres ad hæreses conuincendas: quia per illud ostenditur continuatio Religionis nostræ per singula sæcula, vsque ad tempora Apostolorum. Et propterea dicit Augustinus, *Tenet me in Ecclesia, ab ipsa Sede Petri Apostoli cui pascendas oues suas Dominus commendauit, Vsque ad præsentem Episcopatum successio sacerdotum.*

Aug. supra cit.

LECTIO X.

DECLARAT HÆC LECTIO QVARE *Ecclesia dicatur Romana.*

Iren. l. 3. c. 3.

Romana dicitur, quia ad Romanam Ecclesiam, inquit Irenæus, propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem ecclesiam conuenire: id est qui sunt vndique fideles, in qua semper est conseruata ea, quæ ab Apostolis est traditio. Ita ille.

Romana vtique Ecclesia mater est omnium Ecclesiarum cui Christus primatum dedit, Petri sedem ibi constituens, ex qua infallibilis doctrina profueret in cæteras omnes ecclesias, & fides indefectibilis, de qua dixit Apost. scribens Ad Romanos. *Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo.* Vnde dixit Cyprianus. *Ad Romanam fidem perfidia, non habet accessum.* Et Bernad. Scribens ad Innoc. *Oportet*, inquit, *ad vestrum Apostolatum referri pericula quæque, & scandula in Regno Dei, ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror, ibi potissimum resarciri damna fidei, vbi fides, non possit sentire defectum. Cui enim alteri dictum est: Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua?* Ita ille.

Bern. in l. ad Eug. [illegible]

Fides ergo huius Apostolicæ Sedis supra firmam Petram est, & numquam præualere potuerunt aduersus eam inferorum portæ. Et vt dicit August. Cum aliæ omnes ecclesiæ quibus Apostoli præfuerunt, à fide defecerint, sola hæc Sancta & Apostolica mater omnium Ecclesiarum Christi per omnipotentis Dei gratiam, à tramite Apostolicæ prædicationis numquam errasse, nec hæreticis prauitatibus vnquam deprauanda decubuisse probatur, sed quam ab exordio fidei Christianæ normam ab ipsis Apostolis accepit, in ea semper illibata permansit, Ita ille.

Epist. 162 ceter. d. 2. 4.

In quatuor Patriarchalibus Ecclesiis Orientis sederunt hæretici.

1. In Ecclesia Constantinopolitana, Macedonius, Nestorius, Anthimus, Sergius, & alij plures, quos Anconomachi Imperatores constituerunt.

2. In Antiochena, hæresiarcha sedit Paulus Samosatenus Eulalius, Petrus Gnaphæus, & alij.

3. In Alexandrina, Georgius Cappadox, Lucius Dioscorus, & alij.

4. In Hierosolymitana Ioannes Origenista, Salustius Arsenius, Heraclius, & alij.

In Romana, vero nullus vnquam sedit hæreticus, aliæ, defecerunt, illa numquam. Ita hic verificari potest illud Isaiæ 19. *In die illo erunt quinque ciuitates iurantes per Dominum Deum exercituum: verumtamen Ciuitas solis vna vocabitur.* Illæ Patriarchales Ciuitates, quæ olim in Christi cultu florentissimæ fuerunt, paulatim defecerunt ad hæreses, & impios cultus. vnica autem illa Romana, stabilis stetit tanquam Mater & Magistra totius Christianæ Religionis, tanquam Ciuitas solis, à qua lux fidei & spiritualis lucis radij toto orbe diffundantur: ita vt sicut Solem perimi est impossibile, ita & Ecclesiam Romanam extingui. Hinc speciali diuini Numinis protectione factum est, vt cum prisci illi Imperatores Christianæ Religionis inimicissimi occiderint viginti quatuor Pontifices intra annos 250. non tamen potuerunt Romam excindere Pontificiam sedem. Nec id potuere Gotthi, Arriani, qui Italiam, Romamque summo imperio per annos 59. tenuerunt, imo cum quadraginta diuersis ex causis, Roma exacti fuerint Pontifices summi, semper tamen ad eam reuocati sunt. Adde quod Galliæ Reges Auenionem transtulere hanc dignitatem, Pontificibus id volentibus, & tamen diuinæ voluntati parendum fuit, vt Romam referretur: de qua Dei voluntate admonuerunt Pontifices duæ sanctissimæ fœminæ Catharina, & Brigita.

Non ergo sine speciali Dei cura Romam Petrus destinatus est, vbi sedem figeret & Ecclesiam Romanam stabiliret totius Religionis caput. Vnde D. Maximus loquens de Petro & Paulo ait. *Hi Ecclesiarum omnium principes, dispensatione Cœlesti Romam petentes, sacratissima sua corpora in illius vrbis arce condiderunt, quæ totius orbis obtinuerat Principatum, quatenus potentiam virtutis suæ Christus ostenderet, vbi mundus habebat caput imperij, ibi Regni sui Principes collocaret.*

D. Maxim. in Catal. [illegible]

Huc spectare potest Dauidis oraculum, quo ad Christum dicitur: *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Syon, dominare in medio inimicorum tuorum.* In monte Syon Spiritus S. descendit ibi Petrus habuit illam concionem, quæ tot millia conuertit, inde dissem inata est fides in vniuersum orbem, & doctrina quæ est *virga virtutis* Christi. Sed tamen quod specialiter dicitur *Dominare in medio inimicorum*, specialiter conuenit vrbi Romanæ, & Romanis imperatoribus, qui summo odio Persecuti sunt Christi doctrinam tot persecutionibus: Immo & à præside Romano Pilato, morti adiudicatus est Christus. Dicit ergo ei nunc, vt Regnũ Romæ accipiat, Romæ dominetur, ibi vtique dominabitur in medio inimicorum suorum. Hoc & aliqui putant tunc impletam

mittere in regionem vnde venis *Imple manum prunis, & effunde super ciuitatem*. Impletum id fuit in Pentecoste.

Quarto, ignis per proprietates suas aptè designat septem dona Spiritus sancti.

Primo quidem, ignis natiua sibi vis petras conterit, montes subuertit; quæ proprietas significat timoris spiritum è dura & superba mente, spiritum timoris, superbiæ excutientem, & saxea corda conterere potentem,

Secundo, ignis habet proprietatem liquefaciendi glaciem & alia coagulata aut dura; quæ proprietas significat Scriptum pietatis, quem frigida corda & coagulata ac dura etiam vsque ad lachrymas liquefacere potest iuxta illud: *Flabit spiritus eius & fluent aqua*

Tertiò, habet proprietatem excoquendo & consolidandi vasa limosa & mollia ac viscosa: quæ proprietas designat *spiritum fortitudinis*, qui hominem mollem fortificat, & vasa electionem consolidat.

Quarto, habet ignis lucem, calorem, & ardorem, habet & vim superiora penetrandi, sursum semper tendendi, quæ omnes proprietates designant *spiritum sapientiæ, & scientiæ, spiritum consilij & intellectus*, qui ab homine omnem caliginem dissipat, torporem fugat, superiora penetrantem reddit, & ad cælestia capacem

Vides ergo septem dona spiritus sancti in igne significari, ideoque Spiritum sanctum in ignis specie apparuisse, vt exterius exhiberet in imagine, quod interius operabatur in mente: et hæc quidem dona, velut septem monilia sunt, quæ Sponsæ dantur pro dote aut pignore amoris. Et designata fuerunt, per *septem lucernas*, quas Dominus voluit semper in suo tabernaculo splendescere: *per septem spicas*, quas vidit Pharao quæ pullulabant in culmo vno plenæ & pulcherrimæ: *per septem crines Samsonis*, quibus abrasis delfiiit ab eo spiritus Domini: *per septem oculos*, qui apud Zachariam erant in lapide vno: *per septem cornua Agni*, in Apoc.

Num. 8. Gen. 41. Iud. 16. Zach. 3. Apoc. 5. & 5.

DE LINGVIS IGNEIS.

Vltimo, aduertendum ignem illum super Apostolos instar linguarum fuisse.

Primò, ad significandum Apostolorum linguas hoc igne sic imbuendas, vt ignito eloquio potentes fierent, ad frigida corda inflammanda, imò & ad saxea conterenda ita vt illis conueniret illud, *Nunquid verba mea sunt quasi ignis ardens, & quasi malleus conterens petram.* Hoc ipso igne inflammata erat Eliæ lingua, de quo dicitur: *Surrexit Elias & verbum ipsius, quasi facula ardens.* sic surrexit Petrus in die Pentecostes, & verba eius omnes præsentes inflammant,

Hier. 23. Eccl. 48.

Surrexerunt alij apostoli, & per totum orbem hunc secum ignem deferentes, per *ignitum eloquium suum*, velut depromunt sagittas ardentes, & vt loquitur Psalmista: *Sagittas potentis acutas, & carbones desolatorios.* Hoc est, vt interpretatur Augustinus depromunt verba ardentia in corda inimicorum Christi, cum exemplis charitate succensis, illa inflammant, odium eorum conuertentes in amorem ipsius Christi.

Hoc igne etiam inflammati fuêro Apostoli quidam viri, qui in fidelium orbem transeuntes, mire in eis amorem Dei accenderunt, verbo & prædicatione.

Exemp.

Sic B. Vincentius qui obiit anno 1418 Ordinis Prædicatorum, ignem hunc sacrum per varias orbis partes circumferens, ad Hispanias per Gallias in Belgium vsque virtute illius, octo sarracenorum, & viginti quinque millia Iudæorum conuertit, publicorum vero & infamium peccatorum, siue homicidarum, prædonum, vsurariorum, meretricum, quadraginta millia ad publicam pœnitentiam induxit: aliorum verò peccatorum plusquam centum millia, ad Confessionis Sacramentum perduxit. Quocunque ibat, sequebatur cum copiosa multitudo, etiam sæpius ad decem millia. Donum ei linguarum Deus concesserat, ita vt cum loqueretur Valentina ac materna lingua, tamen qui aderant ita singula verba percipiebant, ac si in patria singulorum natus, & eorum idiomate fuisset locutus, Græci, Theutonici, Sardi, Hungari, Galli etiam cum loquentem materno idiomate, singuli tamen, quasi propria lingua locutur fuisset, intelligebant, & plurimum fructus ex eius doctrina percipiebant.

Surius. in vita eius.

Sic B. Antonius Padua plurima millia conuertit, cui velut lingua ignea etiam data erat. Cùm verò annis triginta duobus post mortem transferretur eius corpus, præsente Beato Bonauentura Ministro Generali, inuenta est eius lingua integra, & perfecti coloris, quasi hominis viuentis quam in manus sumens Bonauentura cum cordis deuotione plorans, dicebat: O *Benedicta lingua que semper Deum laudauit, & causa fuit alijs laudatent! iam manifesta sunt merita tua coram illo qui te formauit, vt nobili adeo officio prædicationis verbi sui fungereris.* Sic ipse hanc linguam lachrymis rigans & osculis, reposuit in sacrario Conuentus.

Exemp.

Secundo, in linguis igneis apparet spiritus sanctus, quia veniebat sanare membrum, quod præ cæteris gehennali firmamento uerat inflammatum. *Et lingua*, Inquit Iacobus, *signis est Vniuersitas iniquitatis, qua inflammat rotam natiuitatis nostra, inflammata à gehenna.* Mittitur ergo ignis de altari diuino, mittitur ignitus calculus Isaiæ, qui prurientis illius membri contagionem, ac virus omne decoquat & expurget.

Iacob. 3.

Ad hunc porrò Spiritus sancti ignem quem Dominus misit in terram, sæpius respirare nos oportet, vt illo mens nostra accendatur, & sic tanquam Moysis Rubus, qui igne circumdatus, igne non comburitur; quia non ignis consumeos est, sed instruens, hominem perficiens & consummans, non destruens, sed instruens, non in cineres, sed in deum transformans. De hoc igne frequens in scriptura est mentio

1. Ignis est *purgans filios Leui*, vasa electionis conflans, gloriæ apta. Ignis est, omnem vitiorum scoriam & rubiginem eradens.

Malach 3.

2. Ignis est, quo igniti sunt lapides, de quibus dicitur ad Luciferum, *In medio lapidum ignitorum ambulabas.* Ezechiel 28 Agitur ibi de Angelis, inter quos eminebat Lucifer. Hi lapides sunt seraphici illi spiritus, qui ad hoc igne ardentes dicuntur.

Ezech. 28.

3. Ignis est, quo ignitum est aurum, de quo Dominus: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum*, id est, ardentem tibi comparare à me charitatem,

Apoc. 3.

Clamamus ergo ad illum, O *Ignis sancte: quam suauiter ardes, quam secretè luces, quam desideranter aduris: Væ iis qui ex te non ardent, qui per te non lucent: tempore enim suo nauseam & vomitum Deo prouocant, & caligine circundati, ad ignem tenebrosum pergunt.* Tuus ergo spiritu diuine, potentis flammæ tuæ feruore, spinosi & tenebrosi cordis nostri vniuersa latibula petuade, medullas & intima quæque depasce. Expunge quicquid ibi tabidum est, quicquid lubricum quicquid corruptelæ seminarium. Omne infœlix germen, omnem sterilem surculum penitus succide, radicitus, vt nihil funesto dente suo rodendum inueniat piacularis, & vindex flamma ollæ illius quam vidit Hieremias ab Aquilone succensam, quæ item Dei vindicem & pœnas asperas præparatas peccatoribus designabat.

Hiere. 1.

ARTICVLVS NONVS.

CREDO SANCTAM Ecclesiam Catholicam.

LECTIO III.

De diuersa Acceptione Ecclesiæ.

1. *Docet Ecclesiam aliquando accipi vt complectitur omnes Fideles ad initio saculi.*
2. *Sæpius accipi pro Ecclesia noui testamenti, agitque de eius differentia à veteri*
3. *Docet illam semper manifestam fuisse & visibilem.*

PRIMA ACCEPTIO ECCLESIÆ.

Ecclesia *significat Conuocationem siue Congregationem Fidelium.* Dupliciter ergo accipi potest.

Primo, vt significet Congregationem Fidelium iam ab initio mundi, tunc prima membra Ecclesiæ fuerunt Adam & Eua. Ipsis enim fuerunt primi Fideles, & educti ac euocati sunt ex delicto suo per fidem Christi, estque verisimile hos fuisse primo, qui fidem exteriori cultu protestati sunt, & Doctorum opinio est, Adamum docuisse filios suos offerre Deo primitias & decimas, cultumque Dei.

Nota tamè rectè ab aliquibus Patribus dici cœpisse Ecclesiam ab Abel, & ipsam dici primum Ecclesiæ membrum.

Primo, quia tunc diuisa fuit Ecclesia Dei ab Ecclesia malignandum, Ciuitas Dei à ciuitate diaboli. Cœlestem enim Ciuitatem secundùm Augustinum ædificabat Abel, terrenam Cain, quem supra dixi fuisse caput & originem hæresis, & hæreticorum.

Tract. 9. Lect. 47.

Secundò

Secundò, quia primò legitur Abel ritè sacrificium Deo obtulisse, sacrificium autem est professio solemnis fidei, Adam autem sacrificasse non dicit Scriptura.

Tertio, quia Abel primus hominum, sanctitatem non interruptam seruauit: vt ergo sanctitas commenderur, simulque integritas & pulchritudo, dicitur ab illo incœpisse, qui actuali peccato non legitur à sanctitate excidisse.

Quarto, quia Abel tanquam iustus primus à Christo est commendatus, *à sanguine*, inquit, *Abel iusti*. Et quia Abel primus est persecutionem passus, Persecutio autem est quędam putatio vineæ Ecclesiasticæ, ita vt vinea ista tunc velut cœpisse dicatur, quando cœpta est coli.

Quinto, quia in Abel relucet primus fructus Ecclesiæ, primus est confirmatus in gratia, primus decessit in iustitia. Porro à tempore Abel, semper perseuerauit Ecclesia visibilis in multis membris fidelibus, quia nullum tempus fuit, in quo non fuerint aliqui veri Fideles, qui Ecclesiam visibilem constituerent. Post Adam enim vixit Enoch, & post Enoch Noe, post Noe Abraham, post Abraham Isaac: deinque semper sibi vicissim Patriarchæ successerunt, & post Patriarchas Prophetę, in quibus verè perseuerauit fides & Ecclesia. Et sic omni tẽpore agniti fuerunt veri Fideles, & viri aliqui eminentes, veram fidem custodientes, & Ecclesiam constituentes. Sed dicet aliquis Ecclesiam totam defecisse tempore Aaronis, cum omnes Israëlitæ vitulum aureum adorarunt, & ipse Aaron, qui Dux erat & Caput Ecclesiæ. Respondeo populũ Israeliticum neque fuisse Ecclesiam totam (quia aliqui inter Gentes potuerunt esse Fideles) neque totam defecisse. Vnde Moyses de monte descendens dicit: *Si quis est Domini iungatur mecum*. Neque Aaron tunc erat caput Ecclesiæ, sed Moyses & Aaron, necdum tunc erat vnctus Sacerdos, licet foret designatus. [Exod. 32]

SECVNDA ACCEPTIO Ecclesiæ.

Secundò, Ecclesia accipitur pro conuocatione Fidelium iuxta statum noui testamenti, & tunc est congregatio omniũ Christi fidem & doctrinam profitentium, quæ sub vno & summo post Christum Capite & pastore, in terris gubernatur. Hæc autem Ecclesia rectè dicitur in Syon & Ierusalem cœpisse Apostolorum tempore, & exinde per vniuersum orbem sese diffudisse. Vnde de illa prophetatum erat *Erit in nouissimis diebus mons in vertice montium, & confluent ad eum omnes gentes, &c quia de Syon exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem.* [Isaiæ 2.]

Per montem illum domus Dñini Ecclesia intelligitur, quæ monti comparatur, quia verè excelsa est & illustris & omnibus vbique notissima, inquit Cyrillus. Mons quoque dicitur ob stabilitatem & firmitatem, & inexpugnabilem dogmatum traditionem. Quemadmodum enim licet quis montem vallo circundet & militibus obsideat, quorũ aliqui arcus intorqueant, alij hastas vibrent, aut iaculentur, alij bellica illa instrumenta adhibeant, nihil tamen noxæ aut detrimenti inuehit, soliditati montis, sed illinc cogitur sedere inaniter consumpta fortitudine. Sanè idipsum contingit omnibus qui oppugnarunt Ecclesiam. Hæc quidem inconcussa perstitit, illi, propria perdita virtute, dum eam feriunt, euanescunt, dum iaculantur in eam, imbecilles redduntur, dum cedunt flagris ab his vincuntur qui malè affecti sunt. Vnde & dicitur Ecclesia mons præparatus, firmatus & stabilitus, quia non concidet Ecclesia vt Synagoga, nec portæ inferni præualebunt aduersus eam. [Chrysost. in illum Locum.]

Secundo dicitur. *Mons in vertice montium*, mons eleuatus super omnes colles, quia admodum illustris est, quasi Ciuitas quæ abscõdi non potest super excelsos montes posita & eleuata. In vertice ergo montium est, quia eius doctrina tam quæ ad fidem, quã quæ ad mores spectat altior est omni humana sapientia, & altitudine sua longè superat quicquid altum apud homines videtur, vt explicat Cyrillus in Isaiæ cap. 2. *Hanc contemplemur*, inquit Origenes, *quomodo ædificata sit in summis montibus, in propheticis sermonibus, qui eius fundamenta sunt.* [Orig l. 5. contra Celsum.]

Tertio, dicit: *Fluent ad eum populi & gentes multæ.* Quia ad Ecclesiam fluent ex omnibus nationibus, seseque mutuo hortabũtur. Venite intremus per fidem in Ecclesiã quæ est domus Dei Iacob, domus Dei veri, quem coluerunt Iacob & omnes Patres veteris testamenti ipse nos docebit vias suas, quibus ad æternam vitam veniamus, docebit nos quid agere & quomodo viuere debeamus.

Quarto dicit: *De Syon exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem.* Sunt verba Prophetæ rationem reddentis cur tanta festinatione & cõcursu gentes properaturæ sunt ad Euangelium, quia, inquit, noua lex dabitur in Ierusalem, & non se continebit intra illius populi angustias, sicut lex data à Moyse in monte Sinai, sed ad omnes gentes exibit. Quod euidenter inchoatum est in die Pentecostes, dum concurrunt aliqui, *ex omni natione quæ sub cœlo est*, & multa millia conuertuntur; & exinde Apostolis per totum orbem prædicantibus, corda hominum diuino splendore illustrata, errores gentilitatis deserebant, & ad Ecclesiam confluebant. Sed & quotidie impletur, dum in remotis Insulis & Regionibus noua fidelium proles exoritur.

Cæterum de differentia Ecclesiæ veteris & nouæ Paulus dicit. *Non accessistis ad tractabilem montem, & accessibilem ignem & turbinem, & caliginem, & procellam, & tubæ sonum, & vocem verborum, quam qui audierunt, excusauerunt se, ne eis fieret verbum: Non enim portabant quod dicebatur. Et si bestia tetigerit montem, lapidatur. Sed accessistis ad montem Syon & Ciuitatem Dei viuentis, Ierusalem cœlestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlis, & Iudicem Deum, & Spiritus iustorum perfectorum, & noui testamenti mediatorem Iesum.* [Heb. 12.]

Vocat autem Ecclesiam cœlestem Ierusalem, quia vt loquitur Chrisost. in terris sita est Ecclesia, sed in cœlo versatur, & transcendit cœlos, eius radix in cœlo, & cœlo honoratior. Hinc etiam Apostolus dicit: *Illa autem quæ sursum est Ierusalem, libera est, mater nostra.* Ita vocat Ecclesiam noui testamenti, quam significat Sara, id est, Princeps vel Domina; & opponitur Synagogæ Iudæorum, quam significat Agar serua. Habet ergo Ecclesia quatuor notas. Quod sit de sursum: quod sit Ierusalem: Quod sit libera: Quod sit mater fœcunda. [Gal. 4.]

Primo, *Quod sit de sursum*, quia Christus eius caput è cœlo est, & nunc in cœlo est, & inde eam regit. Item quia perfectio Ecclesiæ in rebus superis & cœlestibus consistit, in fide, spe, charitate. Denique, quia *Conuersatio eius in cœlis est*: ibi habet cor & thesaurum, ibi habet coronam, ad quam tendit & anhelat.

Secundo dicitur *Ierusalem*, siue visio pacis, quia pacem ei legauit Sponsus, & vult eam cœlesti pace frui Ierusalem etiam dicitur & Sion in scriptura, quia cœpit in Sion & Ierusalem.

Tertiò, dicitur *Libera*, per libertatem quandam spiritualem, quę ex perfecta charitate oritur, & foras expellit timorem seruilem, generatque filialem amorem, quo seruitur Deo. Libera quoque est à seruitute cupiditatum & vitiorum & sperat tandem liberari ab omni seruitute ærumnarum, tam corporis, quam animi, & hanc libertatem spe quadammodo degustat, post resurrectionem adeptura.

Quartò, dicitur *Mater fœcunda*, quia ex sterili gentilitate quæ dæmonibus seruiebat collecta, multos filios spirituales parit, non ex solis Iudæis vt sinagoga, sed ex omnibus gentibus. Vnde ait illi propheta: *Lætare sterilis quæ non paris, quia multi filij desertæ magis quam eius quæ habet virum.* De hac fœcunditate sic Ambrosius. Sancta Ecclesia immaculata coitu, fœcunda partu, virgo est castitate, mater est prole; parturit nos itaque virgo, non viro plena, sed spiritu, parit nos virgo non cum dolore membrorum, sed cum gaudio Angelorum: nutrit nos virgo non corporis lacte, sed Angelorum: Virgo est Sacramentis & virtutibus. Mater est populis. [Amb. l. 1. de virginibus]

ECCLESIA SEMPER VISIBILIS.

Illa autem Ecclesia noua, quæ in loco illo celebri Syon & Hierusalem manifestè & visibiliter cœpit (Spiritus S. in linguis igneis visibiliter apparente, & eius initia conferante) visibiliter etiam creuit, & multiplicata est multitudine magna per visibilem baptismum ad eam accedente. Sed perpetuò visibilis mansit & permanebit, ita vt possint agnosci manifestè, quinam sint de vera Ecclesiæ Christi, quænam sit Congregatio vera Christi fidem & doctrinam profitentium. Hoc est, contra hæreticos, quos interrogamus, vbi ante Caluinum & Lutherum fuerit Ecclesia eorum? Quis cœtus aut Congregatio fidelium eandem tenuit fidem, eandem professa sit doctrinam, cum omnes tunc in eandem fidem Catholicam conspirarint? Dicunt Ecclesiam suam fuisse inuisibilem, & aliquos eandem fidem tenuisse, sed latuisse, & occultos fuisse. At è contra docent Scripturæ & Patres, semper

Ecclesiam visibilem & manifestam esse debere, quæ ab omnibus agnosci possit. Isaiæ 61. dicit Dominus de Ecclesia sua noua, & Apostolis primis suis filiis, *Fœdus perpetuum feriam eum eis, & scietur in gentibus semen eorum & germen eorum in medio populorum, omnes viderint eos, cognoscent eos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus.* Idem Isaias dicit, quod aperientur Ecclesiæ portę iugiter; *Die ac nocte non claudentur, vt afferatur ad eam fortitudo gentium.* Pronunciat quoque quod gentes ambulant in lumine Ecclesiæ, & quod gloria Domini in Ecclesia videbitur. Non ergo erit occulta progenies vera Christi & Apostolorum. Non erit occulta Sponsa Christi. Non erit abscondita eius gloria nisi his qui infidelitatis suæ caligine obscurantur, & qui malitia sua excæcantur nolentes videre.

Aug. in Psal. 18.

In sole posuit tabernaculum suum. Hunc locum interpretans Aug. ait: *In manifestatione Ecclesiam suam posuit, non in occulto, non quæ lateat, non velut operto, ne forte fiat sicut operta super greges hæreticorum. Quid tu hæretice fugis in tenebras? Quid erras frater? Quid per angulos fugis? Quid latitare conaris? In sole posuit tabernaculum suum.* Ita ille. Vnde & Chrysost. in Isaiam: *Facilius est solem extingui, quam Ecclesiam obscurari.* Item & Amb. *Illa inquit, Ierusalem quæ in cælo est, in qua militat fides nostra, in illo altissimo omnium collocata monte, hoc est Ecclesia locata in Christo, non potest tenebris & ruinis huius mundi abscondi, sed fulgens candore solis æterni, luce nos gratiæ spiritualis illuminat.* Verum hæreticis splendor ille displicet. Noctuæ sunt, quæ non libenter vident solem, claudūt oculos ne videant. Immò vt dicit Aug. ad Donatistas: De Ecclesia dictum est, *Non potest ciuitas abscondi super montem posita: sed Donatistis operta est, qui audiunt tam lucida & manifesta testimonia, quæ illam toto orbe demonstrant. & malunt clausis oculis offendere montem, quam in illum ascendere.*

Tract. 2. in ep. Ioan. *Quid amplius dicturus sum, quam cæcos qui tam magnum montem non vident? Qui contra lucernam in candelabro positam oculos claudunt.*

Concludo igitur Caluinistas & alios dum Ecclesiam suam olim inuisibilem & occultam fuisse asserunt, eo ipso illam veram Ecclesiam Christi sponsam non fuisse sat insinuare. Hæc enim nunquam latuit, sed contra hæreses & infidelitatem pro veritate palam, & pro Sponsi sui honore, pro fidei sinceritate & gloria decertauit. Cumque singulis sæculi aliqui speciales fidei hostes insurrexerint, ipsa tanquam *acies ordinata*, vexillis suis explicatis obuiam illis prodiit, & victoriam reportauit. Ipsa singulis sæculis populos aliquos antea infideles ad veram fidem & cultum Sponsi sui traduxit.

Vere inuisibilis erat tunc Ecclesia Lutheri & Caluini, & vtinam semper inuisibilis mansisset cum authoribus suis, à tot cladibus & mali exempla fuissent Regna, Prouinciæ, Ciuitates, quæ ab eo tẽpore quo visibilis facta est, prodierunt. Vere inuisibilis erat & occulta, quia in tenebris stigiis latebat sepulta; ab inferno ergo reuocarũt antiquas & sepultas hæreses, & ex diuersis erroribus iam ab Ecclesia olim condemnatis sectas suas contexuerunt. Ipsis data est clauis putei abissi, vt pugnarent contra clauem Petri, & aperuerunt abyssum, & exiuit fumus quo obscuratus est Sol, & Luna, vt loquitur Ioannes in Apoc. fumus scilicet doctrinæ pessimæ quo obscurantur Christus & Ecclesia, vt postea dicemus.

LECTIO IV.

DE VARIIS NOMINIBVS QVÆ Scriptura tribuit Ecclesiæ.

Ecclesia varia sortitur nomina in scripturis, per tropum ei accommodata.

Primo enim solet vocari *Corpus*, eo quod vno eodemque spiritu vniuersa eius membra nectuntur in vinculo vnius Fidei, Spei, & Charitatis. Cum ergo assimilatur Corpori, habet tunc caput suum, suos oculos, sua labia suos dentes, aures, manus. Quæ omnia significant diuersa eiusdem Ecclesiæ membra, secundum diuersa gratiarum dona, & secundum diuersa officia.

1. *Caput* eius est Christus influens in omnia membra.
2. *Oculi*, sunt Prælati vigilantes pro custodia corporis.
3. *Labia*, sunt Prædicatores, distillãtes lac & mel doctrinę.
4. *Dentes*, sunt Pastores, per quos fideles Christo incorporantur.
5. *Aures*, sunt Confessarij, peccata fidelium excipientes.

Sic de cæteris membris loquendo, potes accommodare variis personis, secundum diuersa in Ecclesia officia. Quodlibet vero membrorum alteri membro obsequitur, ob cõnexionem sub vno capite; & omnia operantur in bonum totius corporis sicut infra dicemus, agentes de communione sanctorum.

Secundo, vocatur *Nauis*, & tunc habet Puppim suam, Proram, Malum, Anchoram, velum, Munitiones & Prouisiones diuersosque in hac naui Officiarios. Si cõsideremus Ecclesiam, iuxta durationem suam ab initio mundi, tunc dicemus tres eius partes esse, componentes Ecclesiam tanquam Nauem; scilicet, Legem naturæ, Legem veterem, & Euangelium, suntque velut Prora, Medium, & Puppis.

Item tres in ea sunt contignationes, sicut in arca Noë tresque mansiones: Cælibatus, Viduitas, Matrimonium. Malus huius Nauis est Crux, Fides est anchora, spes velum, bitumen quo partes Nauis compaginantur est charitas. Prouisiones aquæ, panis, armorum, sunt diuersa sacramenta, Est enim baptismus instar aquæ dulcis, Eucharistia instar Panis: Orationes, benedictiones, exorcismi sunt arma, quibus impugnatur inimicus: abũdantia merciũ, & prouisio monetæ & diuitiarũ, sunt merita & satisfactiones Christi & sanctorum, quibus emimus gratiam & gloriam, & debita nostra soluimus.

Diuersi Præpositi huius nauis sunt in ea Prælati, Archinauarchus est Põtifex, qui in puppi sedet in sede Apostolica: Gubernaculum eius est baculum pastorale, in quo eius potestas & Iurisdictio designatur, qua iurisdictione Nauem regit. Alij sub ipso ad gubernacula vocãtur ad diuersa officia, Archiepiscopi, Episcopi, Pastores, Confessarij, qui velut sentinam expurgant & aquas corruptas eiiciunt, nauemq; exonerant. Habet quoque Prophetas & Prædicatores: qui ad Piratas, pericula, rupes, scopulosque prospiciunt: & incursus malignorum spirituum, morum corruptelas, tanquam fluctus inundantes præuident, & prouident: & tempestates annunciant, hoc est, minas & iudicia Dei, tribulationesque plebium quasi agitationes huius maris; ideoque clamant vt anchora aliaque instrumenta expediantur, quibus tempestati possint resistere.

Tertio vocatur *sponsa*, & tunc habet vestes suas nuptiales, suam coronam, sua fimbrias, suas inaures armillas, monilia, calceamenta sua, de quibus late apud Ezechielem: *Vestiui te discoloribus, calciaui te hyacintho, cinxi te bysso, dedi armillas in manibus tuis, torquem circa collum tuum, & coronam decoris in capite tuo. & decora facta es nimis, & profecisti in regnum.* — Ezec. c. 16.

1. *Vestis polymita*, est variarum virtutum contextio.
2. *Torques aurea*, significat obedientiam perfectam.
3. *Vbera*, sunt duo testamẽta quibus lactat & pascit filios.
4. *Cingulum*, est integritas fidei & fidelis castitas.
5. *Monilia*, diuersa gratiarum & Spiritus sancti dona.
6. *Armillæ in manibus*, significant opera iusta.
7. *Inaures*, significant fidei donum, quo aures Deo dicantur.
8. *Calceus hyacinthini coloris*, significat conuersationem cœlestem.
9. *Corona in capite*, designare potest charitatem eminentem.

Psal. 44.

Ea his omnibus ornata est Ecclesia, velut Regina, sicut describit eam Psaltes, quæ assistens est a dextris: id est, proxima Throno sponsi sui.

Quarto vocatur *Hortus*, & tunc habet varios flores, areolas arbores, fontes, fructus. Lilia sunt Virgines, Rosæ sunt Martyres, violæ sunt animæ humiles, & quæ diuersis donis ornantur, diuersi coloris nominantur.

Est quoque Ecclesia *Hortus myrrhæ & thuris*, quia in ipsa est mortificationis amaritudo, & orationis deuotio. Habet & *spinas inter Lilia*, quia habet reprobos inter electos, & impios inter bonos. Habet & *sepem*, custodiam scilicet Angelorum. Habet & fructus bonorum operum, & fontes aquarum siue gratiarum. Habet & *Vulpes, quæ demoliuntur vineas*, homines fallaces & seductores, qui animabus insidiantur, in cauernosis anfractibus hærentes, odore etiam tetro putentes.

Quinto vocatur *Regnum*, & tunc habet leges suas, diuersosque Gradus & Ordines, Duces & Principes cõsiliarios, milites comitia, & Status, Exercitus, Propugnacula, Turres Armamentarium, &c.

Christus est Rex: Duces & Principes eius sunt Apostoli præsignati in duodecim Ducibus populi, & in illis duodecim quos constituit Salomõ Vicarios suos senatores & Consiliarij

Consiliarij sont acclesiæ doctores, & ij qui sapientia io Ecclesia lucent Milires sunt Martyres pro fide pugnantes Comitia sont Concilia gencialia. Turres & propugnacula sunt qui Ecclesiam tuentur contra hæreses. Armamentariū vniuersale est sacra scriptura. *Mille clypei pendent ex ea omnis armatura fortium; sagittæ quæ depromuntur in corda inimicorum Regis*, Leges suut Præcepta Dei & statuta acclesiæ, quibus polita in hoc regno statuirur.

Diuersi Gradus & Ordines sunt diuersi Prælati, diuersaque ministeria. Vigiles quoque in hoc regno sunt custodes Angeli.

Castra & Exercitus sunt diuersæ Religioues. *Quid videbis in sunamite nisi chôros castrorum?* Ipsi excubant & parati sunt ad prælium contra animarum hostes contra vitia, contra hæreses ipsi sunt Præsidiarij Milites, sub Imperatore Christo, & eius vicario Pontifice, vt currus & exercitus Pharaonis siue diaboli subuertaut, & regnet vbique Christus Hinc est quod omni tempore, nouos Ordines Deus suscitat quasi nouas acies, sub ducibus diuersis, quia ipse sathā nouas hæreses suscitat, nouos dolos & bella, Cū pestis Arriana peruasit Orientem, Deus in Ægypto protulit Authonisi illum cum innumeris Monachis pro Dei cultu pugnaturis, & Basilium in Capadocia Authorem Ordinis Religiosi, & Patrem multorum. Sed cum se etiam effudit in Occidentem, Vvandalis Africam, Ostrogothis Italiam vastantibus; dedit Deus Africæ Augustinum, Italiæ benedictum, qui etiam fuere Patres tot virorum sanctitate excellentium. Orti postea Bernardus, & Norbertus cum suis, contra Abarlardum, Tanchelinum, & alios hæreticos, & hæreses tunc surgentes. Cum Albigenses omnia in Occidente conturbarent, Dominicus & Franciscus suos Ordines dederunt, Albertus quoque & Augelus, Carmelitas. Cum Hussitæ ex inferis erupissent, Sanctus Bernardinus & sanctus Vincentius, hic Dominici, ille Francisci iostituta in antiquam formam restituerunt.

Nunc ergo veteranis illis bellatoribus, qui portauerunt pondus diei & æstus, velut nouos subsidiarios misit milites, dum nostro sæculo post Augustinianos, Hieronymianos, Dominicanos, Franciscanos & alios veteranos, qui semper de acclesia bene meriti sunt adduxit contra Lutherum, Caluinum & alios Hæresiarchas, hostes vtique nouos, Franciscum de Paula cum suis, Ignarium & Xauerium cum societate sua, Carmelitas reformatos, & similes, quasi acies nouas contra sathanam, & sathanicam potestatem, sub vexillo crucis militantes. Vtinam ergo hi dimittant multas curiosas quæstiones nouitatem sapientes, dimittant verborum pugnas, quæ sæpe lites generant & charitatem imminuunt, dum è Cathedris templorum & scholarum in sese mutuo inuehuntur, dissidentesque opiniones proponunt de prædeterminationibus, de diuinis auxiliis, de scientia conditionata, aliaque similia multa. Vtinam, inquam, dimissis contentionibus inter se (quæ ad hoc videtur tendere vt agnoscantur à populis, & sciatur, videaturque quis eorum sit maior) toti in hoc incombant, vt contra vitia pugnent, contra aduersarias Potestates, contra hæreses, & vt dissoluant opera diaboli, hæc enim eorum est vocatio & professio.

Præclarum est hac de re votum, quod pius ac eruditus quidam, optans summo ardore in diuersis Religionibus vnanimem consensum in eiusdem Regis militia, his verbis pro ponit.

Francis. Ribera in minores Proph.

Da nobis Pater luminū, à quo omne donum perfectum, vt charitate fraternitatis inuicem diligentes, honore inuicem præuenientes, sollicitudine non pigri, spiritu feruentes vno tibi spiritu seruiamus. Da nobis labium electum, vt te laudemus, fratres nostros ædificemus, mutuo nos exhortemur ad charitatem, nec diligamus verbo, sed opere & veritate. Habet multos ministros malitiæ suæ, multos cooperatores & discipulos diabolus, in hoc sæculo nequam; habeamus nos dilectionem ad inuicem, vt cognoscant homines te discipulos habere & imitatores. Tolle radices amaritudinis, vt in charitate radicati, alij de aliorum gloria & profectu, de aliorum victoria, vti fratres germanos decet, exultemus, & te communem Patrem adoremos, nostrumque putemus esse, quicquid faciunt fratres & commilitones nostri. Eiusdem corporis membra sumus, à communi Christianorum vita ad perfectionem pariter vocati sumus, simul nos victuros speramus in indissolubili charitate in regno Christi. Cur in huius vitæ breui curriculo animis diuidamur? Nouas acies quotidie educit satanas, de Prouinciis Christi triumphans, ardent bellis omnia, caduot à latere nostro millia de nostris, & nos Milites Christi ciuilia inter nos bella conciabimus; Quæremus nostra, & quæ Iesu Christi sunt, perdi dissiparique patiemur? Quid hostibus nostris gratius aut iucundius? Hæc dum rogaui te, ne deoegentes mihi antequam moriar, Pater misericordiarū, pro me & pro omnibus seruis tuis, quos nō alienos arbitror, quâcumque veste induantur, sed meos Patres, fratres meos nouis in dies gratiis diuitiarum tuarum augeri cupio, quos ego dum viuam semper votis & precibus iuuabo, & quorum precibus ac sacrificiis adiuuari plurimum opto Maneant Domine his litteris consignata, pignus charitatis meæ, & obseruantia erga illos, & oratio mea qua clamaui ad te; vt quicunque hæc legerit, leuet mecum vocem, & clamet & quod ego peccatis non mereor, ipse à te impetret per Iesum Christum Dominum nostrum Hæc ille.

LECTIO V.

De vnitate Ecclesiæ.

1. *Docet vnam esse Ecclesiam etiam ab initio Mundi.*
2. *Quomodo vna sit Ecclesia noui Testamenti.*
3. *Quomodo Ecclesia Lutheri aut Caluini non sit vna*

PROPOSITIO I.

P*Rima Proprietas Ecclesiæ est quod sit vna.*

Hinc in simbolo credimus acclesiam, non verò Ecclesias. Dicitur verò Ecclesia vna, etiam loquendo de ea ab initio mundi vsque ad consūmationem sæculi: eadem enim manet & manebit io æternum & vniuersitas credentium quæ fuit ante legem, sub lege, & sub Euangelio eadem est, & vna est.

Neque refert quod alia sit forma nunc colendi Deum alia sacramenta, alia ratio fidei, quàm in lege, alius Legislator & caput vltre Moysen.

Hæc enim non tollunt vnitatem Ecclesiæ, sed solùm indicant diuersas ætates & diuersos status, manente eadem Ecclesia. Declaratur exemplo.

Idem homo qui infans fuit, deinde puer, postea vir, aliter est dispositus in infantia, aliter in pueritia, aliter in virilitate: Nam infans lacte & fasciis opus habet: Puer regitur à Pædagogo. Vir libertate donatur, & sub hac diuersitate ætatum & incrementorum idem homo est. Ita à tempore Adæ, vna est & fuit Ecclesia hucvsque, sed secundum successionem diuersas ætates habuit, & incrementa, & diuersum statum.

1. Ante legem infans erat, diuinisque inspirationibus, velut lacte alebatur.
2. Sub lege velut paruula paulatim crescens est, sub Pædagogia legis & Prophetarum.
3. Sub Euangelio tanquam adulta donata est libertate Christiana habens nunc vbera vtriusque testamēti, quibus lactet quos Deo regenerat, iuxta illud: *Soror nostra paruula vbera nondum habet* ante Euangelium, scilicet quæ habuit crescente Euangelio quibus lacte cœlestis doctrinæ plenius cœpit fœcunda esse, adeo vt mundum inpleuerit prole, impletura & cœlum.

Sicut ergo tu non es alius à te, ob diuersas ætatum tuarum qualitates, aut incrementa membrorum & virium: ita nec Ecclesia diuersas habens ætates & incrementa, iuxta quæ postulabat diuersas leges & formam viuendi, diuersa symbola, & fidei sacramenta. Sic nec dicitur diuersa arbor aut vitis, quod noui prodeant rami, succisis veteribus.

Ecclesia ergo quæ fuit sub lege, continuantur in eam quę militat sub Euangelio, adaucta & coadunata ex Iudæis & Gentibus, et licet rami veteres sint resecti, non tamen totaliter, quia non est planè abiecta tota Synagoga, sed solùm pars carnalis populi contradicens verbo Dei. Conseruata suut interim multa millia cum Apostolis, qui tanquam semen spiritualis Synagogę, insertis sibi gentibus creuerunt in Ecclesiam Christianam, ita vt populus gentilis velut excisus de Oleastro insertus fuerit plebi ex Iudæis credenti, tanquam bonæ oliuæ, vt participaret de pinguedine & radice iuxta Apostolorum.

Non ergo aliam oliuam, cùm alia radice aut alio vitę spiritu, sed ipsammet quę priùs erat, auxit & perfecit Non aliā vineam plantauit, sed illam olim plantatam abstulit à malis agricolis, Scribis & Pontificibus perditis, & locauit eā aliis agricolis, Episcopis & viris Apostolicis, ita vt non desierit illa Ecclesia aut extincta sit, sed transit per semen iustorum in meliorem statum Christo illam augente de populo gentiū

Vis ergo nosse,quomodo manet vna Ecclesia omni tempore;& vnde vnitas illa considerata sit?Aduerte & inde considera, quod semper fuit vnum & idem fundamentum Ecclesiæ,vnum caput,idem lapis angularis.Vnde etiam dicimur superædificati suprà fundamentum Prophetarum & super eundem lapidem angularem Christum, iungentem vtrumque populum.

Secundò , semper fuit vna fides,licet doctrina fidei pro diuerso statu,tunc simplicior,nunc explicatior fuerit.

Tertiò,idem Spiritus dirigens Ecclesiam,& eam illuminans,variè tamen pro status qualitate.

Quartò,idem finis fidei,salus animorum, *de qua*, inquit Petrus,*Scrutati sunt Prophetæ.*

Quintò,eiusdem Agni sanguine omnes iustificari, nunc in meritis præuisis,nunc in exhibitis,eadem vita spiritualis eadem Deo & Christo illam operante , in omni tempore per eadem fidem de mediatore:licet tunc crederetur venturus,nunc venisse:in hoc enim solùm est variatio temporis,& variatio circa accidentia,non circa substantiam rei.

PROPOSITIO II.

V*Nitas hæc maximè competit Ecclesiæ , vt à Christo incepit, iuxta statum noui testamenti.* Vnde de hac dicit : *Vna est columba mea,perfecta mea*, vnum Ouile,vnus hortus conclusus,vnus Puteus aquæ viuæ,vna Domus Raab , vna Hierusalem,Templum vnum, Corpus vnum. Et propterea dixit Christus : *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Vbi in singulari dicit Ecclesiam.

Licet ergo quandoque nominet scriptura plures Ecclesias,sicut in Apoc.*Ioannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia.* Et Apostolos salutat Ecclesiam quæ est Corinthi : Non tamen propter hoc plures sunt Ecclesiæ,licet plures sint fidelium Congregationes , quia omnes ad vnam vniuersalem Congregationem referuntur,suntque tantùm diuersa membra eiusdem corporis,diuersi rami eiusdem radicis,plures filij eiusdem matris fœcundæ , plures riui eiusdem fluuij aut fontis,plures radij eiusdem Solis per vniuersum orbem lumen suum spargentis.

Vnitas ergo hæc oritur ex diuersis.

Primò, ratione eiusdem fidei, Spei & Charitatis : Fidei quidem & doctrinæ,quia vna est doctrina ipsius Ecclesiæ in his quæ concernunt fidem , vna vox , vna lingua,iuxta id quod dicit Aug. *Qui volunt vnam linguam , veniant ad Ecclesiam, quia & in diuersitate linguarum carnis , vna est lingua in fide cordis.* Et Irenæus : *Licet loquelæ dissimiles sint in mundo, sed tamen vnitas traditionis. Neque quæ in Germania sunt fundatæ Ecclesiæ aliter credunt aut aliter tradunt , neque quæ in Iberia sunt, neque hæ quæ in Celtis , neque hæ quæ in Oriente , neque hæ quæ in Ægypto, neque hæ quæ in Lidia , neque hæ quæ in medio mundi sunt constitutæ. sed sicut sol creatura Dei in vniuerso mundo vnus & idem est,sic & lumen & prædicatio veritatis vbique lucet.* Ita Irenæus: Si hanc vis videre perfectiùs vnitatem, consule generalia Ecclesiæ Consilia , vbi ex omnibus nationibus aliqui conuenerunt,& inueniesconsensum firmum in fidei dogmatibus.

(Cypria. lib. de vnitate Ecclesiæ. Aug in Psa.74. Irenæus l. c.3.De vnit. fidei. multa supra.)

Ratione quoque eiusdem Spei iuxta id quod dicit Apoc. *Obsecro vos , vt dignè ambuletis in vna spe vocationis vestræ.* Eandem enim salutem, gloriam & æternitatem speramus, per eadem merita eiusdem Saluatoris Iesu Christi , & per opera nostra meritoria ab eadem fide procedentia.

(Ephes. 4.)

Ratione etiam eiusdem Charitatis ; per quam Ecclesia vna est vnitate voluntatis iuxta quod petebat à Patre Christus,*Pater sancte,conserua eos in nomine tuo quos dedisti mihi,vt sint vnum sicut & nos.* Et hæc vnitas maximè eluxit in Ecclesiæ incunabulis , quando *multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna.* Hæc est vnitas spiritus , quam sollicitè nos seruare monet Apostolus , quæ non solum consistit in vnitate fidei , sed in vnitate voluntatis , & vnione Charitatis.

(Ad Eph 4)

Secundò , vnitas est in Ecclesia propter vnitatem sacramentorum quæ ad hoc instituta sunt , vt colligamur in vnam fidem,ob quam dixit Apost *Nos omnes baptizati sumus in vno spiritu, vt simus vnum corpus,siue Iudei,siue Gentiles, siue serui,siue liberi,& omnes in vno Spiritu potati sumus.* Sic etiam dixit de Eucharistia , quoniam vnus panis , vnum corpus multi sumus,omnes qui de vno pane participamus. Sic de reliquis Sacramentis dicere possumus, quia omnia ad hoc instituta sunt,vt vniant membra Ecclesiæ in vnam fidem, & in vnam veram religionem & societatem.

(Ad Corinth.15.)

Rectè ergo vnitatem hanc significans Apostolus , dixit: *vnus Deus, vna fides , vnum Baptisma vnus Pater omnium.* Vbi sub baptismate reliqua comprehendit Sacramenta , quæ in vnum spiritum & corpus nos colligant.Hinc est quod dum ad vnam hanc Ecclesiam Christi , Valerianum sponsum Cæciliæ adducere voluit Vrbanus Pontifex , hæc verba ei litteris aureis scripta ostendit sub exhibita : *Vnus Deus , vna fides , vnum Baptisma.* Historiam retulimus suprà.

(Tract. Lect.12.)

Tertiò, vnitas hæc sumitur ex vnitate capitis non solùm inuisibilis,sed & visibilis, Caput inuisibile est Christus , de quo dicit Apostolus, *Qui est constitutus caput super omnem Ecclesiam* , tam scilicet Angelorum quam hominum , tam triumphantem quam militantem , à quo omnis gratiæ influxus,in nos tanquam membra deriuatur.

Caput visibile est eius in terris Vicarius Petri Successor. Sicut ergo Regnum dicitur vnum ab vno Rege, Ciuitas ab vno Gubernatore,Familia ab vno Patre, Grex ab vno Pastore,Exercitus ab vno Duce, Corpus à colligatione membrorum sub vno capite sic Ecclesia vna dicitur,quę in scripturis vocatur,Regnum ciuitas,Familia , Grex, Exercitus, Corpus. De hac vnitate dixit Dominus per Ezechielem: *Faciam eas in gentem vnam , & Rex vnus erit omnibus imperans Pastor erit vnus omnium earum.* Vna ergo Ecclesia est quæ dum subest multis pastoribus , vni primo Pastori vices Christi gerenti subiecta , ipsi primo Vicario Christi subiecta est,ac proinde ipsi Christo.Et sic ex vnitate obedientię ad vnum Caput , vnitas Ecclesiæ consurgit. *Neque enim aliunde* , inquit Cyprianus , *hæreses abortæ sunt , aut natæ schismata , quam quod sacerdoti Dei non obtemperatur , nec vnus in Ecclesia ad tempus sacerdos , & ad tempus Index vice Christi cogitatur.*

Hanc ergo vnitatem discindunt Schismatici & hæretici, ipsi enim sunt,qui scindunt tunicam Christi, quæ vnica est & inconsutilis, prout ipsemet Christus conquestus est de Ario apparens D.Petro Alexandrino,conscissa veste, vt supra retulimus.

Concludamus ergo repetendo cum Hieronymo vnicam esse Arcam,in qua quisquis non fuerit peribit regnante diluuio:vnicam esse domum Iacob,in qua Agnus comeditur vnde multùm errant, qui vnumquemque in sua fide & religione saluari posse putant, & indifferenter conuersantur modò cum hæreticis,modò cum Catholicis,modò agnum verum sumentes in Eucharistia cum his, modò cœnam ridiculam cum illis, accommodantes se omnibus. Qui quidem condemnantur exemplo illo quod refert Ioannes Moscus.

(Tract 5. Lect.10.)

(Exemp.)

Narrauit,inquit,nobis Abbas Gregorius presbyter Cœnobij Scholarum,quod ibi senex magnus , magnæque abstinentiæ moratus fit , erat autem simplex circa fidem & vbicunque eum esse contigisset , indiscretè communicabat. Quâdam ergo die apparuit ei Angelus,dicens : *Dic senex,si mortuus fueris , quomodo vis sepeliamus te? vt Ægyti Monachi faciunt, aut vt Hierosolymitæ* : senex autem respondit ei,nescio ; Tunc ei Angelus : *cogito & delibero. Post tres autem hebdomadas veniam , & dices mihi.* Pergens ergo senex ad alium,narrauit ei quæ dixerat Angelus:Quod cum audisset senex stupefactus & diutius intuendens in eum & diuinitùs inspiratus dixit ei : *Vbi sumus sancta mysteria?* respondens ille ait, vbicunque me inuenio : Tunc ait illi senex : *Non tibi vna contingat , vt extra Sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam communices , vbi nominantur Sanctæ quatuor synodi, Nicæna trecentorum & octo Patrum , Constantinopolitana centum quinquaginta , Ephesina prima ducentorum , Chalcedonensis sexcentorum triginta.* Cùm autem venerit Angelus die ei : *Sicut Hierosolymitæ sepeliri volo.* Post tres ergo hebdomadas venit Angelus, & dixit seni: *Quid est senex cogitasti?* Dixit autem illi senex : *Sicut Hierosolymitæ volo.* Dicit ei Angelus : *Bene bene*,& continuò reddidit spiritum. Hoc autem totum factum est,ne labores suos perderet , & cum hæreticis condemnaretur.Ita in Prato spirituali.

(Prat.spir. c.8.)

PROPOSITIO III.

E*Cclesia Lutherana aut Caluinistica non est vna , aut vera Ecclesia.*

Primò,non est vna & eadem cum matrice Ecclesia, sub Christo collecta,aut sub Apostolis nata. Ergo adulterina est,& inter Ecclesias malignantium numeranda.

Declaratur , quia non conuenit in sacramentis , aut in doctrina fidei cum illa Ecclesia prima , non enim recipit confessionem peccatorum,quam Christus tradit Ioan. 20. quâ Ecclesia vsurpauit sub Apostolis,Iacobi vltimo,& succedentes Ecclesię immobiliter retinuerunt vsque ad tem-

pora

pora nostra, & à Baptista Præcursore Domini inchoationem accepit.

Secundo, non recipit Sacrificium Missæ à Domino institutum, ab Apostolis oblatum, ab Ecclesia semper custoditum.

Tertio, non recipit Sacramentum Extremæ Vnctionis, quod tam disertis verbis Iacobus designauit: *Infirmatur quis in vobis, &c.* & sic de multis aliis.

Quarto, non est vna & indiuisa in se. In his enim quæ sunt fidei dissentiunt, nam à tempore ipsiusmet Lutheri plusquam centum diuersæ sectæ ortæ fuerunt, dum vnusquisque sibi sectam & nouam hæresim format: hinc aliqui dicti sunt Zuingliani: Menonistæ, Georgiani, Adamitæ, de quorum dissensionibus videre potes Florimundum. De Caluinistis idem dicendum, quorum alii rigidi Caluinistæ dicuntur, alij molles, alij Puritani, alij Anglo-Caluinistæ, alij Caluino-Papistæ, alij Iommatistæ, alij Ariministæ, qui in multis quæ sunt fidei inter se dissentiunt. Ita hæresis iam nostro tempore est velut hydra plurium capitum, chymera plurium naturarum, monstrum diuersorum sexuum, & velut inferni Ianitrix, non tantum sicut Cerberus, tria habens capita, sed innumerabilia, vlulatum edentia centum linguis, centum vocibus. Non ergo vnum corpus, aut vnus spiritus in tanta Varietate ferarum, & in tantis dissidiis opinionum, sed schismata, quia inter eos tot hæresiarchæ sunt, quot ingenia præclara; dum vnusquisque ex proprio Spiritu Scripturam interpretatur: Tot sectæ quot oppida imo in vna sæpe domo & familia doctrinæ diuersitas reperitur, ita vt non nisi Babel ædificent, diuisi inter se linguis, vt confusionem pariant. Quod autem inter eos etiam in fidei articulis, non sit Vnitas & concordia, patet ex libris multis, quibus se inuicem lacerant, & ex confessionibus suis sæpius variatis; & ex Scripturis deprauatis & peruersè interpretatis. Nam & Catholici aliqui numerant trecentas explicationes super illa sola verba. *Hoc est Corpus meum.* Sed hæ dissentiones, Deo prouidente, apud eos multiplicabuntur: vt tandem confusi linguis, desistant ciuitatem diaboli, & turrim Babel ædificare aduersus ciuitatem Dei & Ecclesiam Christi. Et post bellum hæreticorum inter se, pax tandem erit Ecclesiæ, iuxta vaticinium Isaiæ: *Concurrere faciam Ægyptios aduersus Ægyptios, & pugnabit vir contra fratrem suum, & ciuitas aduersus ciuitatem, regnum aduersus regnum, & dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus eius, & consilium eius præcipitabo.*

Florimundus Remundus. l. 2. de ortu hæreseon.

Ipsi enim sunt Ægyptii, qui in tenebris errorum & fidei, contra veram lucem pugnant: *Ipsi sunt rebelles lumini*, vt loquitur Iob, *spiritu satanico & tenebroso acti, sed tandem inter se dissentientes dispergentur, & lux fidei has omnes tenebras dissipabit, spiritumque tenebrarum & errorum orco remerget. Rogemus interim Deum, vt protegat nos in tabernaculo suo à contradictione linguarum. Quid est*, inquit August. *tabernaculum nisi Ecclesia huius temporis? Illa tabernaculum adhuc dicitur, quia in hac terra adhuc peregrinatur: Tabernaculum enim est habitaculum militum in expeditione positorum. Ergo in hoc tabernaculo proteges eos à contradictione linguarum. Contradicunt linguæ multæ, diuersæ hæreses, diuersa schismata, diuersæ doctrinæ. Tu curre ad tabernaculum Dei Ecclesiam Catholicam tene, à regula veritatis noli discedere, & protegeris in tabernaculo à contradictione linguarum.* Ita Augustinus. *Hoc interim aduerte cum sanctis Patribus, hæreticos omnes qui inter se dissentientes sunt, in hoc vno puncto concordes esse & consentire, in oppugnatione scilicet veritatis, & conspiratione contra veram Ecclesiam, sicut Pilatus & Herodes (alioqui inter se discordes) in Christi persecutione, & Passione concordes fuere.*

Psal. 30. August. in Psal. 30.

Ideò hæretici rectè comparantur vulpibus Sampsonis quæ caudis colligatæ sese mutuò mordebant, & in se inuicem insurgebant: sed tamen faces in caudis colligatis gerentes, messem illam amplam pariter incendebant. Illi ergo dentibus se inuicem lacerant, sed tamen caudis ligati, Ecclesiæ messem quantùm in se est, inuadunt, pari consensu & concordi conspiratione demoliri conantur Christi vineam.

Vt ergo concludam hanc de vnitate Ecclesiæ Propositionem, attendant qui oculos habent, quàm in varias sectas & opiniones fluctuantes fides dissecta sit, ab eo tempore quo Lutherus ab Ecclesia Catholica se separauit, & quàm firma in suis dogmatibus maneat semper Ecclesia Catholica. Quare ab eo deceptos compellare libet his verbis: *O Fratres mei errantes, vnica est via regia doctrinæ, vos diuersas semitas, quæ à sinistris sunt, sequimini, quæ ad interitum ducunt. Erratis in solitudine soli sapere volentes, & plus sapere cæteris, qui à tot annorum centuriis veram viam vos docuerunt.* Hi adhuc clamant post tergum monentes vos: *Hæc est via, ambulate in ea.* Nam illa quam sequimini, illa est, de qua Sapiens: *Est via quæ videtur homini recta, & nouissima eius ducunt ad mortem. O Fratres mei vnica & amica & sponsa, quæ etiam est Mater vestra, quam deseruistis. Redite ergo ad gremium Matris vestræ plorantis vos, & aperientis brachia sua, vt redeuntes amplectatur: Vnicum est Corpus Christi mysticum, vos ab eo separati estis, tanquam ossa arida, aut membra putrida; sed sanari potestis, & spiritum recipere succumque vitæ, si ad vnitatem corporis redire vultis per manifesturam veræ fidei, & subiectionem respectu eiusdem Capitis. O Fratres mei vnica est arca, extra quàm vagantes peribitis, sed redire potestis cum columba, & gemitum eius suscipere.* Sed & hoc ipsum ad redeundum vos compellat, quod extra eam nullibi tutò potestis quiescere, ipsa conscientia quietem vobis non dante, nisi fortè cum Coruo in cadaueribus delectatio vestra est, in operibus mortuis, in peccatis fœtidis. Videnda sunt, quæ diximus de Fide eiusque vnitate & firmitate, ac de hæresi opposita.

Isa. 30. Pro. 14. & 16.

Tract. 2, Lect. 5. & 7.

LECTIO VI.

De sanctitate Ecclesiæ.

1. *Docet cur Ecclesia dicatur Sancta.*
2. *In Ecclesia etiam impios contineri.*

PROPOSITIO I.

ALtera proprietas Ecclesiæ est, quod sit sancta, Dicitur verò *sancta*,

Primò, quia continet sanctitatem doctrinæ, legesque sanctas, ita vt in doctrina eius, quantùm ad fidem, aut mores, nullus error, nulla impuritas aut impietas contineatur. Ex eo ergo capite tota pura est, tota sancta, tota perfecta: ex eo capite de ea potest dici: *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* Tota vtique pulchra in doctrina fidei, tota pulchra in documentis morum. Hoc vero non potest dici de Ecclesia Lutheri aut Caluini, quæ in sua doctrina impietatem continet, & filios iniquitatis producit: dum facit Deum authorem peccati: dum homini aufert liberum arbitrium, & merita bonorum operum: dum tollit virtutem Sacramentorum: dum carni habenas laxat: dum Ecclesiæ præcepta contemnit: dum vota & ieiunia tollit, cultumque sanctorum, &c. Pulchritudo vero doctrinæ in Ecclesia, & infallibilitas veritatis in ea ac sanctitas, à Spiritu S. prouenit, qui semper cum ipsa est, iuxta promissiones sponsi eius, & semper in eam influit, inspirat, illuminat, possidet, & in omnem deducit veritatem.

Secundò, dicitur *sancta*, quia tota Deo dicata, Deo seruiens in pietate & iustitia, ad hoc tandem peruentura vt sit planè sine macula. Item quia eius sanguine sanctificata, professionem continens sanctitatis, & omnes filios suos ad sanctitatem vocans & instruens. Propterea Apostolus scribens ad Fideles, vocat eos sanctos. Propterea vidit Ioannes *Ciuitatem sanctam nouam descendentem de cælo*, hoc est, Ecclesiam per Christum sanctificatam.

Tertiò dicitur *sancta*, quia in ea sunt media & instrumenta Sanctitatis, Baptismus, aliàque sacramenta, per quæ sanctificamur. Vnde Apostolus dicit: *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt sit sancta & immaculata.* Vnde etiam dicit Augustinus super illud Psalmi: *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum*, Vnumquemque Fidelem posse dicere illud: *Quoniam sanctus sum*, quia accepit gratiam sanctitatis, gratiam Baptismi, & remissionis peccatorum. *Dicat ergo vnusquisque Fidelium*, inquit, *Sanctus sum: Non est ista superbia elati, sed confessio non ingrati. Dic Deo tuo sanctus sum, quia sanctificasti me.*

Ephe. 5. Psal. 87.

Quartò dicitur *sancta*, quia caput eius sanctus Sanctorum est, sicut enim pulchra dicitur persona, quæ pulchram faciem habet, ita & Ecclesia ob pulchritudinem Capitis sui sed & membra aliqua pulchra semper habet & sancta, quia semper sunt aliqui sancti in Ecclesia, qui tanquam potior pars ad eam pertinent, & eam illustrant. Sic arborē viuam nominamus, licet multos ramos habeat corruptos, si aliqui principaliores rami vernantes sint & fructificantes.

Sic Ecclesia habet radicem suam viuam, habet & principales ramos sanctitatis vitâ illustres, & semper in ea sunt, & erunt & fuerunt aliqui Sancti, etiam ab initio sæculi, ab Abel iusto, in lege naturæ, in lege Moysis, in lege noua. Semper ergo Sanctos parit & peperit hæc Mater fœcunda vt meritò ob sanctas proles, & fructus sanctitatis, dicatur sancta.

Quintò, dicitur *sancta*, quia extra eam non potest vera sanctitas inueniri. Possunt quidem extra Ecclesiam aliqua inueniri dona & munera, sed non hoc donum sanctitatis, nec solida spes æternæ hæreditatis. Sicut Abraham filiis concubinarum (per quos hæretici & schismatici designantur) largitus est munuscula quædam, at soli filio Saræ (quæ Matrem nostram Ecclesiam præsignabat) largitus est hæreditatem. Sic etiam in Ecclesia sola Catholica inueniuntur miracula, quæ sunt testimonia sanctitatis, nec vlla vnquam ætate Ecclesia his caruit, sicut nec Sanctis: *Domum tuam Domine decet sanctitudo in longitudinem dierum*: quamdiu durabunt dies, sanctitas ornabit Ecclesiam. Nempè sicut olim ascendens curro igneo Elias pallium, & spiritum duplicem reliquit Elisæo, per quæ miracula operaretur. Sic in Ecclesia numquam deerit verus aliquis Elisæus, qui hæres sit spiritus duplicis & pallij Christi, hoc est, sanctitatis & virtutis, per quam miracula possit operari, & potestatem Magistri ostendere.

Hoc si percurras omnia sæcula, inuenies viros sanctitate & vita admirabili illustres, donisque Dei, quibus toti orbi prodigium fuerunt. Nouissimè nostro sæculo vidimus inter SS. ascribi Carolum Borromæum per Paulum V. Philippum Nerium, Isidorum, Ignatium, Xauerium, & Theresiam, de quorum miraculis speciales sunt libri. Et iucundabatur maximè ecclesia in his nouissimis sanctis, celebres eis triumphos decernens tanquam Mater quæ gaudet in prole, quam in senectute sua generat. Sic enim dicitur de Iacob, quod maximè adamaret Ioseph, tunica eum polymita in signum beneuolentiæ adornans, eo quod in senectute genuisset eum.

Ecclesia ergo licet videatur iam in senectute sua esse, tamen non desinit esse fœcunda. Parit eximios sanctitate viros, parit Martyres sanctitate illustres, qui pro ea pugnant, qui eam tuentur, variis hostium cuneis circumcinctam. Imo si aliquid ei detrahatur, quantum ad amplitudinem & multitudinem filiorum, dum multæ prouinciæ fidem deserunt, & peruertuntur filij eius ab hæreticis, ex alia parte diuinitus adijcitur, & filios parit innumeros. Sic nunc in Indiis videmus, quam fœcunda sit per sanctas proles, & credentium animas, quæ ibi conuertuntur.

Denique cùm tempora illi fuere iniquissima, tunc maximè sanctis viris cœlesti munere est amplificata. Omnes hi quos numerauimus exorti sunt tanquam stellæ, dum Lutheri & Caluini pestilens hæresis spargi cœpit, vt contra errorem tenebras, doctrinæ & sanctitatis luce depugnarent, id enim præstiterunt Ignatius, Philippus, Carolus per se & suos.

Id præstiterunt Martyres inclyti in Anglia, in Gallia, in Germania. Et in Belgio inter cæteros excellentes illi Gorcomienses, qui & vocis, & sanguinis sui testimonio, fidei Catholicæ subscripserunt præcedenti sæculo, & hæresim condemnarunt. Tentauerunt hæretici tyranni firmitatem illorum minis, tormentis, promissis; sed fides eorum inexpugnabilis mansit. Vita eis promittebatur & honores, si vellent negare Christi præsentiam in Eucharistia, & Sedis Apostolicæ authoritati renunciare, sed mori fortiter maluerunt, quàm a Petri Sede recedere, quæ caput est omnium Ecclesiarum, cui totam doctrinam cum suo sanguine Apostoli profuderunt. In hac ergo confessione firmi, breuis huius & incertæ vitæ gaudium despicientes, per sanguinem & necem crudelissimam, ad æternam sibi fœlicitatem viam parauerunt.

Ac vt martyrum eorum sibi acceptissimum ostenderet Deus, quasi sacrificium holocausti, ad eorum sacras Reliquias multa miracula patrata sunt, tùm in ipsa Hollandia, tùm in Pannonia, Brabantia, Athi, Cameraci, Valencenia, Bruxellis, Antuerpiæ. Illud verò memoriâ dignum, quod super eorum sepulchrum germinarint flosculi albicantes, antehac nusquam visi, de quibus illud admirandum scribitur: *Surculus in loco martyrij BB. Martyrum Gorcomensium prope Brillam in Hollandia decerptus, pixidique inclusus habens tres vel quatuor flosculos, biennio post, anno 1617. inuentus est non sine miraculo in totidem excreuisse flosculos, quot Martyres fuere, nouemdecim.*

Eandem Pontificis Romani authoritatem in Anglia multi & voce & calamo & sāguine asseruere. Inter cæteros scriptis eam defenderat contra Henricum octauum Ioannes Trauersius Theologiæ Doctor in Hybernia, qui raptus ad Tribunal non negauit, sed extensis digitis: *Hîs ait, ea scripsi, nec me eius facti vel pœnituit, vel pœnitebit.* Igitur dictata in eū mortis sententiâ accidit ibi res mira; quàm retulerunt, qui eam viderunt præsentes cùm carnifex manum eius amputasset, & spectante populo, in ignem iniecisset, reliqua parte exusta, pollicem cum duobus digitis, quibus solemus scribere, numquam potuit ignis absumere, quo miraculo, Deus ostendit Martyrem suam bonam causam tutatum esse Surius ad annum 1535.

PROPOSITIO II.

Ecclesia non dicitur sancta, eo quod solos iustos & prædestinatos contineat, vt volunt hæretici.

Hoc manifestè repugnat scripturis, quæ Ecclesiam comparant diuersis rebus aliud significantibus.

1. Est Arca Noë, in qua animalia erant munda & immunda
2. Area, in qua triticum & paleę.
3. Est sagena, ex omni genere piscium congregans,
4. Est vinea, in qua Palmites aliqui abscindendi.
5. Est Conuiuium nuptiale, in quo inuenitur non habens vestem nuptialem.
6. Est congregatio Virginum, in qua sunt quędam fatuę.
7. Est Ouile, in quo sunt oues & hœdi.
8. Est Domus in qua sunt vasa in honorem & vasa in contumeliam.

Ecclesia dicitur Conuocatio, ideò in illa multi sunt vocati, non omnes electi, sicut probat Augustinus ex illo Psalmo: *Annunciaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Est numerus,* inquit, *super numerum, est & numerus certus pertinens ad cœlestem illam Hierusalem, nouit enim Dominus qui sunt eius, Christianos scilicet timentes Deum Christianos in Dei via ambulantes, Dei præcepta seruantes, à peccatis abstinentes. Ipsi ad numerum pertinent, sed nunquid soli sunt & aliqui super numerum? Quanti Fideles agglomerantur? Quanta turba concurrunt? Multi verè conuersi, & multi falsè conuersi, annunciante Christo, & mittente annunciatores suos in vniuersum orbem. Ideo dicit: Annunciaui & locutus sum, & multiplicati sunt super numerum.* Vide latius Augustinum ibi.

Psal. 39.

Aug. in Psal. 39.

Et quidem in comparatione multitudinis malorum pauci sunt, qui ad numerum pertinent, & propterea dicitur: *Multiplicasti gentem, sed non magnificasti lætitiam*: Cùm pauci erant Fideles, erat illis cor vnum & anima vna, communia erant omnia, possessiones vendebant, & afferebant ad pedes Apostolorum, auctus est numerus, imminuta est pietas, & primus ille feruor paulatim in numero magno diminutus est. Sic in omni statu etiam sanctitatis professionem faciente; videre est ex parte obesse multitudinem. In hominum enim multitudine non ita viget mortificatio, humilitas, pax & concordia morum: non ita diu illa conseruantur, quia facilè subrepunt ambitiones, auaritię, ęmulationes, contentiones, voluptates. Vix auctus fuit numerus Apostolorum ad duodenarium, & vnus fur & proditor reperitur. Numerus discipulorum ad septuaginta duos pertigit, & inter eos vnus repertus est author hæresis quidam Nicolaus. Item quando Clericorum numerus non ita fuit amplus, sanctiores longè fuerunt, & perfectionis sectatores: nunc autem cùm vnusquisque ad gradum Clericatus, & statum ecclesiasticum admittitur, multi irrepunt superbi, auari, ceruicosi, æmuli, lubrici, pauci illuc ascendunt purè propter Deum, multi propter lucrum, & patrimonium Crucifixi, quò famulorum gentes alant, superbiamque suam & gulam, aliaque vitia inde orienta foueant. Itaque cùm plurimi vbique sint Sacerdotes, etiam verum est: *Multiplicasti gentem, &c.*

Isa. 9.

Hoc deplorat Gregorius: *Ecce*, inquit, *mundus sacerdotibus plenus est, sed tamen in messe Dei rarus reperitur operator, quia officium sacerdotale suscipimus, sed opus officij non implemus* ita ille.

Ho. 17. in Euang.

Sed non solùm reperiuntur rari operatores, sed & multi operis interturbantes. Vnde ij quibus negotium admittendi commissum est, probatos tantùm, & à Deo vocatos deberent admittere: Quia licet in Ecclesia bonos & malos oporteat esse, quia sagena est ex omni genere piscium congregans: in iis tamen qui lumen Ecclesię & exemplar sanctitatis debent esse, & quasi stellæ lucentes in cœlo, non deberent esse nisi perfecti, aut perfectionis sinceri sectatores.

Idem dicendum de Religioso statu, cum fuere pauci, plores perfecti fuere: dum aucti sunt, vitia & vitiosi inter illos reperti sunt, sicque etiam de illis verum est: *Multiplicasti gentem, sed non magnificasti lætitiam.*

Vnde aliqui sacri Doctores monent Religionum Præfectos, vt Paucos, & nonnisi bene probatos admittant: nam & annus probationis ad hoc seruit, vt mali foras mittantur, & experientia longa docuit multitudinem, pestem quandam Religionis esse. Non ergo omni spiritui & vocationi credendum, sed probandi spiritus, an ex Deo sint, quia sæpe non esse, experientia & exitus indicauit. Non ergo ita sint solliciti de sua Religione augenda & propaganda, & nouis domibus extruendis, quam de perfectionis studio & feruore, qui in pusillo grege facilius reperitur, conseruando & augendo.

Ex his itaque patet, quod ad Ecclesiam soli boni non pertinent, cum & Christus reproborum vnum habere voluerit inter Apostolos, vt doceret Ecclesiam malos tolerare vsque ad messem. Vult enim sapientia perpetuo bonos esse inter malos, tanquam viua quædam specula melioris vitæ, vult & malos inter bonos in exercitium, velut limam repurgandæ virtutis.

Sicut Aurifaber in officina, non solum habet aurum & argentum, sed & malleos, incudes, carbones, forcipes limas, flagellum, quæ sunt instrumenta ad vasa argentea formanda: Ita in ecclesia Deus aurum habet & argentum hoc est, bonos & electos, habet etiam malos & reprobos in exercitium electorum, tanquam malleos & limas, quibus conflet & purget hæc vasa aurea. Boni ergo soli nusquam sunt nisi in cœlo, mali soli nusquam nisi in inferno, Ecclesia quæ media est inter Cœlum & infernum, vtriusque partis ciues recipit, vt mali mutentur per exempla bonorum & boni purgentur per tormenta malorum, inquit Gregorius, *Hom. 38 in Euang.*

Erunt ergo boni, & mali mixtim vsque ad messem, vsque ad sæculi consummationem. Tunc colligent Angeli de regno Dei omnia scandala, & mittent eos in caminum ignis.

Tunc omnis arbor quæ non facit fructum bonum, exscindetur.

Apoc. 22. Tunc omnis plantatio quam non fecit Pater, eradicabitur.

Tunc erit Sponsa Christi sine macula, sine ruga, cum tradet Regnum Deo & Patri.

Tunc erit Ciuitas Hierusalem cum sponso suo, *& eijcientur foras canes, & venefici, impudici, & idolis seruientes, &c.*

Tunc perfectè erit Ecclesia *Hortus conclusus*, quia nihil coinquinatum intrabit in eam, quia non ingredientur & egredientur amplius, nullumque venenum poterit serpens in eam inijcere.

Sed quæres, quinam ergo excludantur ab Ecclesia, si etiam in ea sint mali & reprobi, Respondeo triplicis generis excludi. Paganos & infideles (sub quibus comprehendimus & Iudæos) hæreticos & Schismaticos. Deinde & excommunicatos. Alii quantumlibet peccatores, in ecclesia sunt vsque ad finem sæculi.

Pro quo intelligendo nota tria requiri, vt sit quis de ecclesia, siue in numero populi Dei.

Primo, vt sit baptizatus, quia hæc est ianua per quam ingredimur.

Secundo, vt faciat professionem fidei eiusdem ecclesiæ.

Tertio, vt sit quasi membrum vnitum Capiti eius, Romano Pontifici.

Sic ergo, Pagani extra Ecclesiam sunt, quia nunquam ingressi sunt, Hæretici quoque egressi sunt, deficientes à fide, & eius professione. Schismatici etiam extra sunt, quia sese resciderunt, tanquam membra, quæ non volunt manere in vnione capitis & corporis mystici. Excommunicati quoque extra sunt, quia separati tanquam oues infectæ & scabiosæ.

Hi ergo omnes fugiendi, ab his separare se debent Fideles, veri Ecclesiæ filii, ne contaminentur. Intellexit hoc rectè Ecclesia Samosatensis, dum hæresis Arriana serpebat, nam vt est apud Theodoretum: cum esset in ea ciuitate populus catholicus, & Episcopus Hæreticus: Concionabatur Episcopus in ecclesia, sed scamnis & parietibus, omnes eum vt peste laborantem fugiebant. Ibat Episcopus ad balnea, & alios qui forte aderant, vt secum, lauarent comiter inuitabat: ac nemo vnquam, ipso præsente, locum ingressus: nemo etiam post ea, nisi prius aqua omni eiecta, & noua rursum adducta, lauit. Ludebant aliquando *Theodor. l. 4. c. 24.* pueri in foro, contigit vero vt lusoria pila pedem contingeret iumenti, quo Episcopus vehebatur, continuo exclamabant omnes, & magno in ipso foro accenso igne, in eum pilam iniecerunt. Ita ille.

LECTIO VII.

De Ecclesiæ vniuersalitate, à qua dicitur Catholica.

DECLARAT HÆC LECTIO MVLTAS rationes, ob quas Catholica dicitur

Alia proprietas ecclesiæ est, à qua dicitur *Catholica*, siue Vniuersalis. Hinc rectè aliqui Ecclesiam depingentes dederunt ei in vna manu globum mundi pro symbolo, cum hoc scripto, *Catholica*, vt significarent eius vniuersalitatem: In altera manu erat Phœnix, vt significarent eius singularitatem & vnitatem cum hoc scripto: *vnica semper.*

Dicitur vero *vniuersalis*, eo quod extendat palmites suos in omnia tempora, in omnia loca, in omnem nationem.

Primo, ergo extendit se ad omnia tempora, quia non fuit tempus in quo non fuerit hæc Ecclesia & doctrina, Pastores & Episcopi eius: ita vt ab Apostolis possint designari, quinam, quolibet tempore, aut sæculo præfuerint & doctrinam nostræ ecclesiæ tenuerint.

Per hanc proprietatem, distinguitur ab ecclesiis hæreticorum, quia hæreses quæ in vno sæculo sunt natæ, statim post aliquod tempus desierunt & succisæ sunt, velut ad infernum remissæ. Ideo eas comparat Augustinus torrentibus hyemali tempore cum strepitu currentibus: sed paulo post nil nisi arenam & sordes relinquentibus: *Ad nihilum deuenient, tanquam aqua decurrens*, Explicans hunc versum sic dicit Augustinus. *Non vos terreant fratres quidam fluuij, qui dicuntur torrentes, hyemalibus aquis implentur, aqua ad tempus perstrepit, mox cessant, diu stare non possunt. Multæ hæreses iam mortuæ sunt: cucurrerunt in riuis suis quantum potuerunt: siccati sunt riui, vix eorum memoria reperitur. Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens.* *Psal. 57. Aug. in Psal. 58.*

At ecclesia Romana est velut fluuius magnus habens viuam scaturiginem, & semper decurrit, successione non interrupta. Nulla ætas ab Apostolorum æuo, nullum sæculum designari potest, quo non fuerit in omnibus sæculis celebrata Missa pro viuis & defunctis, festa & ieiunia seruata, inuocati sancti, honoratæ Reliquiæ, vota Religionis frequentata, & alia Religioni illi propria, vt constat ex omnium ætatum scriptoribus.

Secundo, Catholica, quia recipit omnis conditionis & status homines. Nam non est familiæ vlli alligata, sicut olim in familia Iacob stabat Ecclesia veteris testamenti. Non est iam distinctio Iudæi & Græci, Indi & Ægypti, Potest eorum membrum effici Ecclesiæ per Spiritum Christi, quicumque accedere voluerit, & ingredi per ianuam baptismi: Vbi non est distinctio, nobilis sit an ignobilis diues an pauper: *Quicunque enim crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit.* Et iubetur Euangelium prædicari omni creaturæ Vnde & in Ecclesia Triumphante (ad quam nemo transfertur, nisi primo fuerit sub vexillo Christi in Militante). vidit Ioannes turbā ex omnibus gentibus, populis & linguis.

Tertio, Catholica dicitur, quia per totum orbem diffusa, extendens se ad omnes gentes, & omnia regna, nullum enim regnum est, nulla gens nobis cognita quæ hanc Religionem vel non habeat adhuc, vel aliquando non habuerit, vel modo non incipiat habere. Imo hoc tempore fere apud omnes gentes est publica Religionis nostræ professio, nimirum apud Iapones, Sinas, Indos, Persas, Tartaros, Turcas, Brasilios, Mexicanos, &c. Omnibus his locis reperiuntur templa, altaria, imagines Christi, & Sanctorum. Celebratur Missa, administrantur Sacramenta.

Aduerte ergo, per prædicationem Apostolorum & aliorum Sanctorum, Romanam religionem actu se extendisse in omnem fere angulum mundi, aut certe ante consummationem sæculi se extendet iuxta illud: *In omnem terram exiuit sonus eorum.* Quomodo quidem suo tempore dixit completum Apostolus, quia tunc vere impleri cœpit. Perfectè autem implebitur in fine mundi, ita vt vocula illa (*exiuit*) posita sit more Prophetico, præteritum pro futuro, quia vident quasi præsens quod futurum est Prophetæ.

Tunc ergo non erit mundi angulus, in quo Euangelium non fuerit prædicatum, Vnde & nunc incognitis regionibus magno fructu incipiet prædicari.

Quod etiam prædixisse videtur Isaias de regno illo magno Sinarum, de quo multi interpretantur illud. *Ecce isti de longe venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra Australi.* Hebræa habent de Terra Sinim. Osorius, Arias Montanus, Cornelius, & alij putant esse Prophetam de regno Sinarum. Vnde vertunt: *Et isti de terra sinarum.* sicut enim Hebraicè Gelilim vocantur Galilæi Gehudim Iudæi, Assurim Assyrij, Casdim Chaldæi, ita non potuit Isaias Sinas aliter nominare, quam dicendo Sinim, id est Sinæ, qui sunt populi de longè venientes, quia longissimè dissiti, in extremo Oriente. Et illorum specialiter meminit Isaias, quia magnificum est regnum, & populosissima regio, ita vt numerentur vrbes vulgares supra 1150. & maiores 147. Item quia inaccessi sunt, & sub periculo capitis seruitutis, & carceris, exteris aditum negant. Vnde & muro qui quadringentas quinque leucas longus est, à Tartaris se diremerunt, significat ergo inaccessos illos populos tandem Europæ Apostolos & fidem admissuros & Ecclesiæ Catholicæ sese aggregaturos. Vnde vt significet fore insignem illam conuersionem, & Ecclesiam illustrem Sinarum, exultans in iubilo subdit: *Laudate cœli & exultet terra, quia consolatus est, Dominus populum suum.* Vbi & zelo salutis animarum Propheta optat cœlis & elementis linguas, quibus gratulentur hominibus istis, è captiuitate peccati redeuntibus, & vt celebrent tantum Dei beneficium, quo gentes illas ad salutem vocat, misertus populi illius, sub captiuitate dæmonum agentis.

Sub Sinis verò intelligit etiam Iapones vicinos, & Orientales populos. Ita fere Cornelius à Lapide. Rectè ergo Ecclesia Catholica dicitur siue vniuersalis, ad Orbis quatuor partes se extendens. Vnde & Ierusalem vndique habet tres portas ab Oriente, Occidente, Meridie, aquilone, quia ab omni parte mundi vocati sunt electi de Ecclesia hac militante. Hæreses vero & sectæ, tantum aliquot loca vel regna sibi per vim vindicarunt, Lutherana vix egreditur Germaniam, Caluinistica habet aliquot Europæ angulos, & potius deficit, quam proficit.

Vniuersalitatem hanc Ecclesiæ per quatuor partes mundi, dicit August. significatam in veste Domini. *Quadripartita vestis Christi,* loquit, *quadripartitam figurauit eius Ecclesiam, quatuor scilicet partibus in orbe diffusam, & in eisdem æqualiter, siue concorditer distributam. Tunica vero illa sortita omnium partium significat vnitatem, quæ charitatis vinculo continetur. Et vestis meritò probibetur contexta per totum, quia nemo eius expers, qui pertinere videatur ad totam, à qua tota Catholica vocatur Ecclesia.* Ita Augustinus.

Hoc nomen (*Catholica*) ita proprium est Ecclesiæ, vt dixerit August. *Multa sunt quæ in gremio Ecclesiæ Catholicæ me tenent. Tenet me consensus populorum. Tenet authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata. Tenet ab ipsa Petro Sacerdotum successio. Tenet postremo ipsum Catholicæ nomen, quod ita inter tot hæreses Ecclesia sola obtinuit, vt cum omnes hæretici Catholi i se dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur nullus hæreticorum Basilicam suam audeat ostendere,* ita ille.

Lutherani ergo vel Caluinistæ volentes persuadere apud se veram Catholicam Ecclesiam à Christo fundatam reperiri, similes videntur illis qui vellent persuadere Carolopolim, aut Philippolim nouiter extructam esse antiquam illam Romam, vbi ante mille annos Cæsares, imperabant. Sicut ergo illi ridiculi forent, ita nostri hæretici, cum sint eorum nota initia. Et quia dicit eos esse Ecclesiam reformatam, non minus errat aut blasphemat, quam si Deum satanam, & damnatos Sanctos dicat.

Vt ergo sit quis Catholicus, debet tenere quod vbique, quod semper, quod ab omnibus creditum est in hoc eum dignosces ab hæretico, si sequatur vniuersalitatem, antiquitatem, consensionem. Sequetur autem vniuersalitatem, si fidem illam veram sequatur, quam tota per orbem confitetur Ecclesia. Sequetur antiquitatem, si non recedat ab illis, quæ Sancti Patres ac maiores nostri docuerunt. Sequetur consensionem, si in ipsa vetustate omnium, vel certè pene omnium Sacerdotum pariter & magistrorum definitiones sententiasque sectetur. Ita Lirinensis.

Isai. 40. V. Cor. à Lapide in illum locum

August. in Ioan. c. 9. August. contra Epist.

Vincent. Lirinensis.

LECTIO VIII.

DECLARAT HÆC LECTIO
quare Ecclesia dicitur Apostolica.

ALtere quoque Ecclesiæ proprietas est, à qua dicitur *Apostolica,* quia ab Apostolis fundata est, tùm prædicatione, tùm sanguine, Ipsi ergo sunt qui primitias Spiritus habentes, diuinum illum Spiritum Ecclesiæ communicarunt. Ipsi sunt montes illi, de quibus Propheta: *suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam,* quia vniuerso populo pacem annunciandam susceperunt, & iustitiam edocendam. Denique Ipsi sunt secundaria fundamenta, in quibus extruitur Ciuitas Dei viuentis vt vidit Ioannes, de quibus supra.

Duplici ergo de causa Ecclesia ab illis, *Apostolica* nominatur *Primo,* ratione doctrinæ ab Apostolis acceptæ, quam semper retinuit & retinebit, vt verificetur illud Isaiæ, quod Ecclesiam nouam concernit; *Spiritus meus qui est in te, & verba quæ posui in ore tuo non recedent de ore tuo, nec de ore seminis tui, amodò & vsque in sempiternum.* Et quia illam doctrinam ad se deriuatam semper conseruat integram & incorruptam, ab Apostolo dicitur *Columna, firmamentum, veritas.* Vbi dicunt aliqui Apostolum alludere ad duas columnas, quas Salomon in ingressu templi erexerat, stabilitatem, & perseuerantiam templo suo optans. Harum dextram vocauit *Iachin,* hoc est, *directio,* sinistram *Booz* hoc est, *fortitudo,* & vtraque columna erat coronata. Ecclesia est columna erecta & directa, quia in ea est rectitudo veritatis: quam significat *Iachin*: in ea est etiam fortitudo & constantia veritatis, quia nulla vi potest diuelli à veritatis professione, & hoc significat *Booz.*

In ea ergo duæ columnæ inconcussæ, vos diligens sponsi & virtus solidans Spiritus sancti. In hac duplici veritate contra falsitatem pugnans, & contra aduersa omnia stans, tandem coronabitur. Sicut vero ab Apostolis Ecclesia doctrinam veritatis accepit, ita & exempla virtutis, propterea eis decernit festos dies, vt non simus ingrati iis qui nos lacte doctrinæ sanctæ aluerunt, & viam salutis annunciauerunt. Et proponit eos tanquam specula viua totius perfectionis, vt ad eorum imitationem excitemur. Et hos quidem speciali modo imitantur in Ecclesia Catholica viri illi Religiosi, qui ad vocem Domini omnia relinquentes, eorum paupertatem, humilitatem, castitatem, patientiam, zelum, in sequela Christi sectantur, & prædicationis officio, ac animarum saluti toti incumbunt.

Dicant ergo nostri hæretici, quomodò Ecclesia sua Apostolica dici possit, quorum cum Apostolis nullatenus consonat vel vita, vel doctrina? An vestri Ministri Apostolorum sectatores? Hi postquam Christum secuti sunt, continentiam & castitatem sunt amplexi, & terrena contempserunt: Ipsi vero castitatem impossibilem dicentes, omnibus vxores ducendas prædicant, toti rei vxoriæ & libidini immersi sunt: & vota perfectionis irrita, nec seruanda, imò impia esse clamant.

An eorum doctrina Apostolica? 1. Petrus dicit *vt per bona opera certam nostram vocationem faciamus*: Ipsi repudiant bona opera. 2. Paulus dicit: *Tenete traditiones, quas didicistis à me.* Ipsi reprobant traditiones etiam ab Apostolis ortas. 3. D. Ioannes dicit: *Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ.* Ipsi nescio quas ei tenebras affingunt, dum omnium peccatorum eum authorem blasphemant. 4. D. Iacobus dicit: *Vocandos Presbyteros Ecclesiæ, vt vngant infirmos, &c.* Ipsi verò Vnctionis sacramentum irrident. 5. D. Andræas dicit: *Ego quotidie immolo immaculatum Agnum in Altari.* Ipsi vero sacrificium incruentum Agni reiiciunt.

Non ergo talis doctrina ab Apostolis orta, aut viris Apostolicis, sed à viris infamis, ab Ecclesia Catholica apostatis, Luthero & Caluino; quorum prior professione Religiosus & Sacerdos, duplici sacrilegio se contaminans, Monialem professam fœdo sibi matrimonio copulauit, & cum dæmone plusquam modium salis se comedisse fassus est. Posterior Nouioduni de Sodomitico crimine, & aliis conuictus, ferri candentis vstulatione in tergo insignitus fuit. Hi sunt Apostoli, hi fundatores doctrinæ quam tenent Ecclesiæ, quæ se dicunt reformatæ.

Quod si altius originem suam velint referre, non ab Apostolis ortam reperient talem doctrinam, sed ad Hæresiarchis quibusdam

Psal. 71.

Tract. 1 Lect. 8.

Isai. 59.

1. Tim. 3.

3. Reg. 7.

quibusdam iam olim diuersis sæculis ab Ecclesia condemnatis Doctrina & Religio eorum, non est nisi colluuies quædam antiquatum hæreseon.

Cum Simone Magno & Manichæis liberum arbitrium tollunt, Deumque scelerum omnium authorem & impulsorem decernunt.

Cum Eunomio & Marcione, fidem satis esse ad beatitudinem volunt.

Cum Nouatianis, Chrisma tollunt, & potestatem remittendi peccata.

Cum Donatistis contendunt Ecclesiam constare ex solis bonis electis.

Cum VViclef. & Hussitis preces pro defunctis, & intercessiones Sanctorum tollunt.

Cum Berengario bellum mouent contra Eucharistiam, qui tamen ter suam sententiam adiurauit, & tandem in fide Catholica cum magna pœnitentia mortuus est.

Hi ergo sunt eorum Apostoli, hi doctrina eorum fundatores. Errores vtique sepultos ab inferno reuocant, doctrinam Apostolicam impugnant.

Secundo, *Apostolica* dicitur, ratione successionis continuæ, quam habet ab Apostolis, non solum in doctrina, sed etiam in authoritate & iurisdictione. Ministri omnes Catholicæ Ecclesiæ ab Apostolis descendunt, suntque Apostolorum successores, vel ab eorum successoribus ordinationem & authoritatem acceperunt. Quia Presbyteri ab Episcopis Ordinem acceperunt, Episcopi ab aliis Episcopis, & hi rursus ab aliis, & sic deinceps sursum versus vsque ad Apostolos, qui hanc potestatem proxime à Christo habuerunt.

Sic ergo homines longo hominum tractu descendunt ab Adam: ita secundum potentiam supernaturalem, omnes Ecclesiæ ministri longa ordinationum serie descendunt a Christo, qui est secundus Adam.

Recte itaque Apostolica Ecclesia dicitur, quæ eandem authoritatem habet, iurisdictionem, & functionem, quam Christus tradit Collegio Apostolorum, & quam habuit Ecclesia sub Apostolis constituta. Habet & eundem modum & ordinem quem tunc habuit. In ipsa sunt Apostoli, Prophetæ, Euangelistæ, Doctores, Pastores, & hoc quandiu durauit, quia illa posuit, inquit D. Paulus, *ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem Corporis Christi*: hoc est, vt per illa sanctorum numerus compleatur & vt ministerium, siue dispensatio misteriorum Dei indesinenter fiat, & vt perpetuo ædificetur Corpus Christi, quod est Ecclesia. Cum ergo sanctorum necdum consummatus sit numerus, necdum cesset ministerium, necdum ædificatio Corporis Christi sit completa, non expirauit functio Apostolica cum Apostolis, potestas, scilicet euangelizandi, docendi, pascendi: sed tunc tantum quando occurremus omnes ad agnitionem perfectam veritatis in gloria: Manet, ergo ab Apostolis in nos trasfusa illa potestas Episcopalis, sacerdotalis, Pastoralis. Manet continua successio originem habens ab Apostolis, ideo nos de Apostolica Ecclesia sumus. *Accedant hæretici, & ostendant origines Ecclesiarum suarum*, inquit Tertullianus, *euoluant ordinem Episcoporum suorum, ita per successionem ab initio decurrentem, vt primus ille Episcopus aliquem ex Apostolicis viris, habuerit authorem & antecessorem.* Ita ille lib. de Præscript. contra hæreticos.

Ephe. 4.

Sic ergo nos dicimus: Quis ante Lutherum Lutheranæ Religionis fuit Antistes? Quis ante Caluinum, Caluinianæ? Ostendant si possint Episcopos suos vsque ad Apostolos, vt possint ostendere suam Ecclesiam esse Apostolicam. Hoc facit & ostendit manifeste Romana Ecclesia quæ iam ducentos triginta nouem Episcopos ostendet, vsque ad Petrum. Hoc argumentum successionis, maximi faciunt antiqui Patres ad hæreses conuincendas: quia per illud ostenditur continuatio Religionis nostræ per singula sæcula, vsque ad tempora Apostolorum. Et propterea dicit Augustinus, *Tenet me in Ecclesia, ab ipsa Sede Petri Apostoli cui pascendas oues suas Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum successio sacerdotum.*

Aug. supra cit.

LECTIO X.

DECLARAT HÆC LECTIO QVARE Ecclesia dicatur Romana.

Romana dicitur, quia ad Romanam Ecclesiam, inquit Irenæus, propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem Ecclesiam conuenire: id est qui sunt vndique fideles, in qua semper est conseruata ea, quæ ab Apostolis est traditio, ita ille.

Iren. l. 3. c. 3.

Romana vtique Ecclesia mater est omnium Ecclesiarum cui Christus primatum dedit, Petri sedem ibi constituens, ea qua infallibilis doctrina proflueret in cæteras omnes Ecclesias, & fides indefectibilis, de qua dixit Apost. scribens Ad Romanos. *Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo.* Vnde dixit Cyprianus. *Ad Romanam fidem perfidia, non habet accessum.* Et Bernad. Scribens ad Innoc. *Oportet*, inquit, *ad vestrum Apostolatum referri pericula quæque, & scandala in Regno Dei, ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror, ibi potissimum resarciri damna fidei, vbi fides, non possit sentire defectum. Cui enim alteri dictum est: Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua?* Ita ille.

Bern. in l. ad Eug. mult.

Fides ergo huius Apostolicæ Sedis supra firmam Petram est, & numquam præualere potuerunt aduersus eam inferorum portæ. Et vt dicit August. Cum aliæ omnes Ecclesiæ quibus Apostoli præfuerunt, à fide defecerint, sola hæc Sancta & Apostolica mater omnium Ecclesiarum Christi per omnipotentis Dei gratiam, à tramite Apostolicæ prædicationis numquam errasse, nec hæreticis prauitatibus vnquam deprauanda decubuisse probatur, sed quam ab exordio fidei Christianæ normam ab ipsis Apostolis accepit, in ea semper illibata permansit, Ita ille.

Epist. 162 coeret. d. 2. 4.

In quatuor Patriarchalibus Ecclesiis Orientis sederunt hæretici.

1. In Ecclesia Constantinopolitana, Macedonius, Nestorius, Anthimus, Sergius, & alij plures, quos Iconomachi Imperatores constituerunt.
2. In Antiochena, hæresiarchi sedit Paulus Samosatenus Eulalius, Petrus Genaphæus, & alij.
3. In Alexandrina, Georgius Cappadox, Lucius Dioscorus, & alij.
4. In Hierosolymitana Ioannes Origenista, Salustius Arsenius, Hieraclius, & alij.

In Romana, vero nullus vnquam sedit hæreticus, aliæ, defecerunt, illa numquam. Ita hic verificari potest illud Isaiæ 19. *In die illa erunt quinque ciuitates iurantes per Dominum Deum exercituum: verumtamen Ciuitas solis vna vocabitur.* Illæ Patriarchales Ciuitates, quæ olim in Christi cultu florentissimæ fuerunt, paulatim defecerunt ad hæreses, & impios cultus. vnica autem illa Romana, stabilis stetit tanquam Mater & Magistra totius Christianæ Religionis, tanquam Ciuitas solis, à qua lux fidei & spiritualis lucis radij toto orbe diffunduntur: ita vt sicut Solem perimi est impossibile, ita & Ecclesiam Romanam extingui. Hinc speciali diuini Numinis protectione factum est, vt cum prisci illi Imperatores Christianæ Religionis inimicissimi occiderint viginti quatuor Pontifices intra annos 250. non tamen potuerunt Romam exscindere Pontificiam sedem. Nec id potuere Gothi, Arriani, qui Italiam, Romamque summo imperio per annos 59. tenuerunt, imo cum quadragies diuersis ex causis, Roma exacti fuerint Pontifices summi, semper tamen ad eam reuocati sunt. Adde quod Galliæ Reges Auenionem transtulere hanc dignitatem, Pontificibus id volentibus, & tamen diuinæ voluntati parendum fuit, vt Romam referretur: de qua Dei voluntate admonuerunt Pontifices duæ sanctissimæ fœminæ Catharina, & Brigita.

Non ergo sine speciali Dei cura Romam Petrus destinatus est, vbi sedem figeret & Ecclesiam Romanam stabiliret totius Religionis caput. Vnde D. Maximus loquens de Petro & Paulo ait. *Hi Ecclesiarum omnium principes, dispensatione Cœlesti Romam petentes, sacratissima sua corpora in illius vrbis arce condiderunt, quæ totius orbis obtinuerat Principatum, quatenus potentiam virtutis sua Christus ostenderet, vbi mundus habebat caput imperij, ibi Regni sui Principes collocaret.*

D. Maxim in Catal. eorum.

Huc spectare potest Dauidis oraculum, quo ad Christum dicitur: *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Syon, dominare in medio inimicorum tuorum.* In monte Syon Spiritus S. descendit ibi Petrus habuit illam concionem, quæ tot millia conuertit, inde disseminata est fides in vniuersum orbem, & doctrina quæ est *virga virtutis* Christi. Sed tamen quod specialiter dicitur *Dominare in medio inimicorum*, specialiter conuenit vrbi Romanæ, & Romanis imperatoribus, qui summo odio Persecuti sunt Christi doctrinam tot persecutionibus; Immo & à præside Romano Pilato, morti adiudicatus est Christus. Dicit ergo ei nunc, vt Regnum Romæ accipiat, Romæ dominetur, ibi vtique dominabitur in medio inimicorum suorum. Hinc & aliqui putant tunc im-

pletam

Ual. 50. pictam illam. Prophetiam *Ciuitatem sublimem* (Roma Hebraice idem est quod excelsa) *humiliabit: Humiliabit eam vsque ad terram, detrahet eam vsque ad puluerem, conculcabit eam pes, pedes pauperis, gressus egenorum* Illa vtique, *Terrarum* Horat. *Dea, gentiumque Roma: Cui par est nihil, nihil secundum, pauperi obtemperat, collum subdit, Piscatori, coronas suas eius pedibus substernit, Suscitat enim Dominus de puluere egenum, vt ibi solium gloria teneat,* & quia *Domini sunt cardines terræ* (vel vt alij legunt, afflicti terræ) *Posuit super eos orbem.* Impletur quoque illa Prophetia: *Venient ad te curui filij* Isa. 60. *eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum qui detrahebant tibi, & vocabunt te Ciuitatem Domini Syon sancti Israël.* Nam filii eorum qui maxime Ecclesiam vexarunt, curui veniunt Romam & osculantur eius pedes, eam caput Ecclesiæ agnoscentes. Sic Reges Visigotthorum Francorum, Anglorum Northmanorum, Longobardorum, Germanorum, Hungarorum, & aliarum gentium quæ ecclesiam sæpius vexarunt, Romam venerunt, & ibi adorauerunt vestigia Pedum illius, qui seruum seruorum se vocat, cumque caput sit, pedum sibi nomen assumit, dum se humillimorum seruum professus est.

Isa. 49. Idipsum alio loco aperte prædixerat Isaias loquens ad Ecclesiam: *Erunt Reges nutricy tui, & Reginæ nutrices tuæ, vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.*

Neque hoc vitio tribui potest Pontifici, quod filius suis pedum osculum permittat, quia illud non sibi attribuit, sed Christo cuius gerit Personam, Vnde curat pedibus Crucem affigi, vt hoc honor Cruci detur, & voluit Christus hunc honorē ei exhiberi, qui eum repræsentat in summo fastigio collocatus. Vnde & per oracula voluit illum honorem prædici. at vos ostendat se sibi hunc honorem non arrogare ipsemet annue feria 5. hebdomadæ sanctæ duodecim pauperes ad mensam vocat, dat eis noua vestimenta, eorum pedes ipsemet abluit, abstergit, osculatur; Ita vilissimis omnium ipse maximus reddit oscula.

Qui etiam vt tanto gradu indignum se agnoscat, cum statim ad electione ducitur ad S. Ioannem in Laterano. Vbi eo ventum est, sedet in lapidea ac stercoraria sede, ex antiquissimo instituto, & illi canitur versus: *suscitans de puluere egenum, & de stercore erigens pauperem.*

Sed hic occurrunt hæretici, & vt nos ab ecclesia Romana, & eius capite Pontifice summo rettahant, clamant Romam meretricem illam cui nomen Babylon, descriptam in Apoc. quæ sedet super aquas multas & nomina gerit blasphemiæ, estque ebria sanguine sanctorum. His respondemus etiam aliquos ex antiquis Patribus de Roma hæc intelligere, inter quos Hieron. & Tertul. sed pro tempore quo adhuc Gentilis erat, & quo omnium gentium imbuta erat erroribus, omnibus seruiens vitiis & superstitionibus blasphemans contra Deum, & sanguinem sanctorum effundens. Postquam vero nomen Christo dedit, non amplius meretrix Sponsa infidelis: sed Ciuitas plena Iudicij, vrbs fidelis, & vt dicit Hieronymus: *scriptam in fronte blasphemiam Christi confessione deleuit.*

Ex eo tempore facta est velut *Tabernaculum Domini,* à quo decreta fidei petuntur.

Fons purus à quo vniuersum orbem pura defluit doctrina, *Ciuitas solis* à qua lux veritatis diffunditur in omnem locum. *Tribunal Christi,* à quo omnis hæresis & erroris condemnatio procedit.

Oraculum Christianorum, à quo infallibiliter omnis de veritate dubitatio resoluitur.

Sedes sublimis Petri, in qua vt dixerit Chrysologus Petrus viuit adhuc, & præsidet vsque ad finem sæculi non derelinquens eam.

Denique *Terra sancta est,* Apostolorum sanguine Purpurata, & sacris eorum pignoribus decorata.

Terra sancta, in qua septuaginta duo numerantur Pontifices in Canonem SS. relati tot quot Christus habuit discipulos, & ex illis plusquam triginta propter Christi fidem Martyrio affecti fuêre, & sanguine illam testati sunt.

Terra sancta, in qua plusquam trecenta millia Martyrum propter Christi fidem obierunt, & eam sanguine suo rigarunt, & nunc etiam reliquiis suis sanctificant, vt merito dixerit B. Catharina Senensis, dum Romæ stationes obiret: *Ego calco sanguinem Martyrum.* Ideo & ipsa Romæ viuere desiderabat & ibidem mori voluit, sepultaque est in templo B. Virginis super Mineruam. imo plurimi olim Romam adiuerunt & ibi mori voluerunt & viuere, vt faciliorem ad Cœlum viam haberent.

Inter hos Cendualla Rex Britonum venit Romam, hoc ibi gloriæ singularis desiderans adipisci, vt ad limina Apostolorum Petri & Pauli, fonte Baptismatis ablueretur? sperans etiam quia mox baptizatus, carne solutus ad æterna gaudia mundi transiret. Quod vtrumque vt mente disposuerat, Deo iuuante, factum est, nam illuc perueniens baptizatus est Sabbato S. Paschæ anno 689. & in Albis adhuc positus languore correptus, carne solutus ad beatorum consortium transiuit, teste Beda.

V. Cor. in l. fa. fol. 597.

Beda l. 5. hist. c. 7.

Vt vero plenius intelligatur, quomodo à Romana Ecclesia & Pontificibus Romanis fides in multas regiones profluxerit, tanquam à fonte & capite: recurrendum est ad historias diuersarum regionum quæ de hoc fidem faciunt.

Ac primo ipse Petrus, tanquam Petra Ecclesiæ, à primaria Petra Iesu constitutus, electusque ab antiquis diebus, vt gentes per os eius fidem suspirent, orbis Ecclesias principales, à quibus aliæ minores fidem edocerentur, ipse fundauit, Ideo creauit Antiochiæ Episcopum Euodium ad Orientem, cui olim totius Orientis Episcopi parebant.

2. Ad Meridiem transmisit Marcum discipulum Alexandriam, cuius Ciuitatis Episcopus, Ægipto Arabiæ, Æthiopiæ, & parti Africæ præerat.

3. Ad Occidentem præcipuas Galliarum, Hispaniarum, Africæ, Italiæ, & adiacentium Insularum ecclesias constituit

4. Ad Septentrionem fundauit etiam Primarias Ecclesiar, in Ponto Capadocia, Bythinia, Græcia, Dalmatia, Germania, per se, vel per missos à se.

5. Sic legimus Treuirenses, Colonienses, Hasbanos, Leodienses Namurcenses, per Maternum, & socios à Petro missos fuisse conuersos.

6. Denique quoties regna aliqua ad fidem sunt adducta, Romani Pontificis authoritas intercessit.

In Angliam missus est quidam Augustinus Religiosus à Gregorio Pontifice, qui eam conuertit cum suo Rege Ethelberto, anno 599.

Sic Germaniæ Apostolus missus est S. Bonifacius à Gregorio 2. anno 716.

Sic ex magna parte conuersi Hungari per Episcopos illuc à Romano Pontifice destinatos, sæculo 11.

Sic Lanbertus Alexandriam, Vvillibrordus Frisiam, Hubertus Arduennam, à cultu idolorum ad fidem traduxerunt.

Denique nunc in India Orientali, in Iaponia, in Sinarum Regno, innumeri conuertuntur ab iis qui Romano Pontifici adhærent: vt merito præter hoc maneat hic titulus inuiolabis, *Ecclesia Romana Mater & Magistra Ecclesiarum.*

Ostendant hæretici, quas gentes infideles ad suam fidem traduxerint. Nulla enim vnquam facta est Regnorum Paganorum conuersio ad Lutheranam aut Caluinisticam sectam, sed solum norunt peruertere Christianos tepidos, qui libertatem carnis, & nouitatem sectantes, illis adhæserunt. Ita vt hæresis non sit aliud, quam Catholicæ doctrinæ corruptio, & Christianorum à vera Religione defectio, & ita ipsorum est non conuertere Ethnicos, sed peruertere Christianos. Vnde Tertullianus de iis loquens sic dicit: *De verbi administratione quid dicam? Cum hoc sit negotium illis non Ethnicos conuertendi, sed nostros euertendi, hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si iacentibus eleuationem operentur: quoniam & ipsum opus eorum non de suo proprio ædificio venit, sed de Veritatis destructione, nostra suffodiunt, vt sua ædificent: ita fit, vt ruinas facilius operentur stantium ædificiorum, quam extructiones iacentium ruinarum.* Ita Tertullianus: lib. de Præscriptionibus.

Tertull.

Vt ergo hic concludam: Attendant Angli, Germani, Belgæ, quomodo à viris Apostolicis, & ab ecclesia Romana missis, fidem acceperint, & non sint ingrati: *Mementote eorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem.* Monet nos his verbis Apostolus, ne memoria excidere patiantur obligationem erga primos fidei Doctores qui vitam suam impenderunt, vt à tenebris ad lucem Christianos euocarent.

Heb. 13.

Hoc ergo recogitate, ô Angeli! ô Germani! *Bene currebatis, quis vos impediuit? Quis vos fascinauit non obedire veritati?* quam illi primi fidei Patres, tot exantlatis laboribus, vobis tradiderunt, quamque non solum verbis, sed & plerique sanguine testati sunt? Heu quanta passi sunt, vt vos Christo filios parerent & in portum salutis deducerent! Interim vos sequimini, non parentes, sed peremptores, non Nauarchos, sed Piratas qui falsæ doctrinæ fallaci lumine, ad syrtes & naufragia vos deducunt.

Noui hæreseos Doctores, inquit Origenes, qui mentes imperitas fallunt, similes sunt Piratis, solent enim hi in mari in locis vadosis occultisque scopulis, per obscurum noctis accendere lumen, quo nauigantes sub spe confugiendi ad portum

Orig. in c. 14. ad Rom.

tum, ad naufragia perditionis inuehant: Ita quoddam lumen falsæ doctrinæ ab his illusoribus solet accendi, non per quod euadant, sed per quod pereant. homines. mundi huius fluctus & vitæ pelagus nauigantes. Propterea nauigantes huius vitæ Vadas, non omnes sapientiæ, neque omnibus omnium consiliis credere debemus.

Magnum interim beneficium Dei est, dum eos ad Veram salutis viam portumque reducit, qui errabundo vestigio, naufragio iam erant proximi. Habemus hac de re nobile exemplum Rudolphi Maximiliani Ducis Saxoniæ, qui nouissime ad viam Veritatis, de hæresis naufragio reuocatus, hoc beneficium agnoscens, sic scribit ad Summum Pontificem communem fidelium omnium Parentem.

LITTERÆ RVDOLPHI MAXIMILIANI. ad Summum Pontificem.

MVlta mihi & iustissima causa est (Sanctissime Pater) scribendi ad vos. Etsi enim summam Christi Maiestatem in Vicario meritissimo vereri deberem, vt auderem tamen fecit ipsa Christi clementia, & vox inuitantis: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis*, &c. Fecit & ipsa causa nouissimæ conuersionis meæ ad Ecclesiæ gremium; vt quantum prius à Primato vestro, seu verius Christi in vobis, abhorrui, tanto eidem & animo & corpore & præsentibus litteris, vtriusque subiectionis, fidelissimis testibus, submittam. Fui aliquando, heu me! pestilentissima Lutheranorũ hæresi infectus, eamque quasi cum matris lacte sugens, ad hanc vsque ætatem protraxi, meque à parentum meorum Ducum Saxoniæ gloria, degenerem futurum existimabam, si quam à principio nascentis hæresis opinionem conceperam, non ipse retinerem & fouerem. Attamen à decem fere annis quibus me sacræ Majestatis Imperatoris mei causæ tuendæ, per varios bellorum occursus adiunxi, placuit ei qui me segregauit ab vtero matris meæ, infinitos misericordiæ suæ thesauros paulatim elargiri. Ex ipso enim catholicorum Christi fidelium conuictu, viso etiam Sanctæ Ecclesiæ optime constituto ordine, cœpi nonnihil antea actæ vitæ fastidium concipere: Quousque tandem in hanc Serenissimæ Hispaniarum Infantis aulam, obsequia mea causæ publicæ præstiturus, adueniens; ita omnia pietatis & religionis plena conspexi, vt me terram pro Paradiso commutasse, existimarem: Inibi autem præter alia quæ me plurimum commouerunt & confirmarunt, frequens interfui publicis Concionibus quæ per quadragesimam in Ecclesia Patrum Minimorum a Reuerendo patre Matthæo Martin eiusdem Ordinis disertissimo, tota hac Curia concurrente, habebantur. Huius Patris ministerio erumpentibus sæpe lachrymis tanta vi rapiebar à Domino misericordiarum patre, Vt amplius differre non possem quin me ab hæresi ad sanam fidem conuerterem. Tandem Deo vero iuuante, dicti Patris studio & laboribus, ad dissoluendas disscleatum meatum nubes impensis: Factum est, Vt data die hæresim præ manibus Illustrissimi Sanctitatis Vestræ in his partibus Nuntij abiurarem, meque ille in Ecclesiæ gremium reciperet, & introduceret in æternum victurum; assistentibus eximiis D. D. D. marchione Spinola. D. Octauio visconti Comite de Gamalieres, & D. Petro de Medicis, Æquum igitur est P. S. Vt hac mihi de Cœlo collata gratia, Cœli Vicario, Apostolorum hæredi, gratias acturum, meque Sedi vestræ submissurum offeram, vt quanto prius mihi iure optimo infensus fuit, tanto eidem reconciliatus amantissimus euadam.

Adsum igitur & corpore & animo Sanctitatis vestræ pedibus prouolutus, & quod præsens præstare nequeo per has meas litteras exhibeo, veniam supplex imploro, & plorans dico: *Pater peccaui in Cœlum & coram te.* De cætero autem in Ecclesia victurus, cuius Caput est visibile, Sanctitatem vestram diuinorum oraculorum Interpretem, morum fideique infallibilem Magistrum Christi in terris vicarium totius Ecclesiæ Præsidem, Sacrorum Supremum Antistitem, Petri successorem, & (vt paucis omnia comprehendam) talem, tantumque, qualem & quantum Christi voce constitutum scio in persona Petri, cum diceret: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, Profiteor.

Ad hæc igitur oro, vt mihi dignetur Sanctitas Vestra Patris amantissimi benedictionem elargiri, Sacrumque Ordinem Minimorum, meque cum eo, pro solita humanitate amplecti, vt quod cœpi esse, permaneam.

Datum Bruxellis die 27. Maij, 1623.

Sanctitatis vestræ Humillimus & obsequentissimus in Christo filius RVDOLPHVS MAXIMILIANVS DVX SAXONIÆ, VNGARIÆ, ET VVESTPHALIÆ.

LECTIO X.

Credo Sanctorum communionem.

1. *Docet, quid sit hac Sanctorum Communio,*
2. *Multos etiam de hac participare,*
3. *Animas Purgatorij hac iuuari.*

PROPOSITIO I.

E*St in Ecclesia Dei sanctorum Communio.*

Hoc dupliciter potest intelligi: Primo est *communio sanctorum*; hoc est, Sancti & iusti habent inter se communionem, sicuti membra eiusdem corporis inter se vnionem habent, & communicationem specialem.

Secundo *communio sanctorum*, hoc est, rerum sanctarum, est in Ecclesia. Sicut olim in bonis temporalibus erat communicatio, vt dicitur in Actis Apostolorum: Simili modo in rebus spiritualibus, & pretiosis donis Dei communicatio est. Hic vterque sensus conueniens est & ad idem fere redit.

Quantum ergo ad posteriorem sensum, est communio rerum sanctarum, quia communicamus in Sanguine Iesu Christi, in Sanguine Redemptionis, in donis gratiæ, quibus sanctificamur, in Sacramentis fidei; in verbo Dei, in promissis Euangelij: & ista omnia bona cunctis sunt communia, quia omnes vocati sunt ad eandem fidem, in eadem spe vocationis ad eadem superna bona, ad eadem gratiæ charismata, ad eadem Sacramenta. Non aliud sperant, diuites, aliud pauperes, aliud Principes, aliud plebeij; vnũ baptisma omnium, vna Eucharistia, vna absolutio, idem verbum Dei pro omnibus. sicut qui eiusdem sunt ciuitatis, habent communicationem in iisdem priuilegiis, in syluis, pascuis, fluminibus, fontibus, foro, plateis, propter colligationem quandam in eadem societate politica: ita Ecclesia, Ciuitas Dei, omnes suos ciues facit participes spiritualium bonorum, quæ Christus in ea posuit, Ita enim est *Ierusalem, quæ ædificatur vt Ciuitas, cuius participatio eius in idipsum*, (Ps. 121.) Quantum ad priorem sensum, est specialis communicatio iustorum in meritis & bonis operibus, quia cum sint inuicem membra dum orant, non tantum sibi orant, sed omnibus orant: dum laborant in Via Virtutum, non tantũ sibi laborant, sed omnibus laborant: dum patiuntur, omnibus patiuntur.

Sicuti pedes dum ambulant pro toto corpore ambulant, manus dum operatur, auris cum audit, os dum comedit, oculi dum vident.

Hinc dicebat Apostolus: *Gaudeo in passionibus meis, pro Vobis adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius quod est in Ecclesia.* (Coloss. 1.) Quasi dicat licet pro peccatis vestris satisfecerit Christus, vult tamen vt & vos aliquid satisfaciatis & patiamini; hoc autem nomine vestro præsto, & participes vos mearum passionum reddo, tanquam mẽbrum satisfaciens pro toto corpore. Sic & de aliis loquens *vestra inquit abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, vt fiat æqualitas. sicut scriptum est, Qui multum non abundauit, & qui modicum non minorauit*: (2. Cor. 8.) sic quoque dicit: *Quod spiritus postulet pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* (Rom. 8.) Quod quidem dicit non quod huius vel illius gemitus sit inenarrabilis, qui sæpe vel nullus vel frigidus est, sed quia nullus est dies, vel momentum quo non supplicetur Deo à Sanctis, ab vno feruentius, ab illo tepidius, quia omnes vnam Columbam (cui Dominus Ecclesiam electam comparat) constituunt: hinc sunt gemitus inenarrabiles, qui ex omnibus gentibus conficiuntur, & omnibus in corpore Ecclesiæ constitutis prosunt.

Propterea etiam dicit Augustinus: *Varia sunt in Ecclesia dona spiritus Sancti, nec omnes omnia habere possumus. Si amas veritatem nihil non habes, nam etiam tibi habet quisquis in illo aliquid habet. Tolle inuidiam, & tuum est quod habeo: tollam inuidiam & meum est quod habes, liuor separat, charitas iungit*, (Tract. 32. in Ioan.) Ita Augustinus.

Sicut ergo in domo bene constituta omnia sunt communia, agri, pecunia, supellex, nobilitas: Frater vnus ad negotiationes discurrit, soror manibus operatur, altera familiam regit, interim commune est lucrum omnium propter coniunctionẽ specialẽ propinquitatis. Ita in familia Christi fratres sumus, quidquid agimus, in commune redundat lucrum spirituale. Exempli gratia, dum tu ieiunas, alter

orat;

orat, ego lego, alter eleemosynam largitur, alius denique infirmitates, & afflictiones patitur: Tu de mea lectione fructum, ego de tuo ieiunio, de alterius eleemosyna aut patientia, fructum percipio. Quidquid agis meum est, & quidquid ago tuum est, participatione: Particips ego sum thesauri quem comparat frater meus. Sic ergo fratrem aut ieiunantem, aut eleemosynam dantem non debes contemnere, iudicare, inuidere, si tu id facere nequis: sed amore complecti, tecum reputans, quia pro te orat vel operatur.

Cum Dauid persequeretur hostes suos, ducenti ex exercitu coacti sunt subsistere præ lassitudine, alij persecuti sunt, & reuersi cum præda. Nolebant autem participes reddere illos qui remanserant, quia æquum videbatur, vt qui periculi & laboris expertes fuerant, forent & lucri, & qui victoriam sanguinis, & vitæ periculo emerant, iuste præmium victoriæ sibi retinerent. Sed sapienter Dauid determinauit, æqualem debere esse partem euntis ad prælium, & ad sarcinas remanentis, & postea vim legis obtinuit in militari disciplina, propter illam, quæ est in vno exercitu societatem. Sic & nos in spirituali militia sumus sub eodem Imperatore, nemo ergo litiget, si suorum operũ participatio ad alios, deriuetur, sed suos labores in communis exponat, & vt ipse omnium aliorum laboribus fruatur, hoc enim ad fraternum lucrum.

Magnum vtique in Ecclesia præsidium, & solatium fidelium, hæc communicatio meritorum. Sic qui in infirmitate detinetur, & piis operibus aut oratione vacare non potest, cogitet quod millia sacrificiorum in Ecclesia offerantur, & dicat: *Particeps ego sum Domine omnium timentium te.* Nam charitatis nexu & intentione piæ se illis vniens particeps efficitur illorum, maxime si sit in charitatis statu. Sic qui debilis corpore, aut aliter impeditus austeritates ferre nequit, cogitet quod millia Religiosorum vtriusque sexus disciplinis, ciliciis, ieiuniis, Vigiliis, sese affligunt. An pro se tantum; Imo pro toto corpore Ecclesiæ, vt faciebat Paulus. Roget ergo & ipse particeps eorum fieri, Practicet id pius Fidelis, dum noctu excitatur, & religiosæ animæ vigilanter in pœnitentiis agunt, laudes Dei canunt.

PROPOSITIO II.

Etiam mali de hac Communione Sanctorum fructum participant.

Primo quidem, quia sæpe ex bonorum societate, spiritualem vitam recipiunt, ita vt cum sint membra mortua, viua fiant, quia boni spiritum vitæ illis impetrant. Quam sæpe in peccatis grauibus fuisti, & cum in damnationis statu te relinquere posset Deus erexit te, inspirauit, erigit cor tuum; vt ad pœnitentiam recurreres, et hinc sæpissime aliud etiam te cogitante, nec cor tuum disponente, idque propter merita, opera ac preces aliorum,

Quotidie enim orat Ecclesia, orat Sacerdos in sacrificio orant viri pij, & austeras ad hunc effectum pœnitentias adiungunt, vt qui in peccatis sunt, & peccatorum occasionibus, à Deo excitentur, vt disrumpant vincula.

Sic orabat Monica pro Augustino, & lachrymas fundebat, licet aliud apud se cogitaret.

Vnde ipse alibi dicit: *Matris meritis credo esse, quod viuo.* Sic orabat Stephanus pro persecutoribus, & Paulum in mediis sceleribus respiciebat Dominus.

Præf. ad B. vitam 20. V. vitam S. Andreæ. apud Ribadeneiram.

Sunt tamen aliqui, qui in aliorum meritis nimium fidentes sunt, & quod sui muneris est, non exequuntur, confisi in aliorum precibus. Refertur in vita sancti Andreæ, Nicolaum quendam ad eum accessisse & declarasse se sexaginta quatuor annos in omni genere impudicitiæ egisse: pauco autem tempore, inquit, lupanar ingrediens, portans Euangelium super me cum voluissem accedere ad meretricem, cœpit illa retrocedere & rogare, vt non accederem, nec locum illum ingrederer, eo quo conspiceret circa me res miras, mysteriis plenas. Rogat ergo ipse Andræam, vt remediũ suggerat, contra hunc inueteratum peccandi morem. Vir sanctus orationem & ieiunium quinque dierum impendit, vt Deus huic misero parceret, & donum ei castitatis daret. In oratione perseuerans vox ei cœlestis fit: *Conceditur tibi petitio pro Sene, sed sicut tu ieiunasti; ita & ipse debet pro se & carnis mortificationem debet portare.* Mandatum ergo hoc seni imponit Andræas: Communem etiã fieri à Christianis orationẽ pro illo curat. Domum itaque senex reuersus, sex menses ieiunio in pane & aquis impendit, pauperibusque eleemosynas distribuit. Post hanc pœnitentiam, ex hac luce a Deo euocatus est: & reuelata S. Andræ fuit salus eius. Sic ergo salutem consecutus est partim sua cooperatione, partim S. Apostoli ac Fidelium oratione particeps ipse Communionis Sanctorum.

Sic quoque Deus sæpius nobis non cogitantibus, non speciali fauore afficit, intuitu sanctorum suorum, Vt in varia peccata non incidamus. Sæpius enim lapsus fuisses in grauissima scelera, nec tentationes, nec occasiones satis vitasses, nisi aliorum preces & bona opera tibi gratiã, & fortitudinem impetrassent, vt stabilis fores, & in gratia perseuerares. Ad hoc enim diriguntur preces Sanctorũ, vt illi qui in gratia sunt, stabiliantur: sic sese inuicem iuuant mẽbra.

Secundo, fructum etiam participant mali ex hac sanctorum Communione, & societate: quia propter illorum societatem sæpe Dei afflictiones euadunt. Patet Genesis 18. Vbi Dominus ad Abraham dicit, si in Sodoma forent 50. iusti. 30. &c. parcere se velle Sodomitis, & locis vicinis.

Vides ergo quantum prodest sceleratis consortiũ debere cum bonis, sæpe Deus flagellis eos affligeret, nisi velut ligarent manus Deo, sic orante Moyse, & eleuante manus, Deus in populum non sæuit: & Aarone incensum, offerente, & inter mortuos ac Viuentes stante, cessat percutiens Dei plaga.

Sic cum Romam nauigaret Paulus, orta sæua tempestate, qui eum comitabantur, de salute desperabant. At ille: *suadeo vobis bono animo esse, amissio enim nullius animæ erit in nobis præterquam nauis. Astitit enim mihi hac nocte Angelus, cui deseruio dicens. Ne timeas Paule, Cæsari oportet te assistere, & ecce donauit tibi Deus omnes animas eorum, qui nauigant tecum.* Sic 276. animæ ob merita Pauli ereptæ sunt de naufragio.

Acto. 27.

Habes quoque de BB. Francisco & Dominico, quomodo eos præsentauerit B. Virgo filio suo iudici irato, & orbis ruinam minitanti, per quos iram eius orbi imminentem Placauit, sic etiam in Vita S. Lutgardis inuenies, quomodo diuersis vicibus septennium integrum ieiunauit, vt iam Dei peccatoribus imminentem auerteret,

V. Suri. in vita Lutgardis.

Sic de B. Catharina Senensi, legimus quomodo dirissimis cruciatibus addixerit, cum videret magnam Ecclesiæ impendere calamitatem, rogans Deum, vt scelerum pœnas in se transferret, & reis ignosceret. Vide late Surium,

Tertio, non solum malis tutela contingit à plagis, ex societate iustorum, sed etiam benedictio in temporalibus, sic benedixit domui Laban propter præsentiam Iacob. Sic benedixit domui Putipharis propter conuictum, & societatem Ioseph.

Ge. 32.

PROPOSITIO III.

Ex hac Communione etiam fructum participant animæ in Purgatorio.

Ratio est: qui sunt membra viua Christi, & eandem fidem, spem, charitatem, nobiscum habent, idemque Caput Christum. Fructum ergo participant ex operationibus aliorum membrorum. Et licet non sint in statu meriti, meruerunt tamen dum hic erant, vt ibi iuuarentur, fratres enim nostri sunt. Hinc est quod in sacrificio specialiter pro illis offert sacerdos dicens: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum, qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis.* Quasi dicat, Commendamus tibi Domine, non quidem operatores illos iniquitatis quos ligatis manibus & pedibus in æternum à te repulisti quorum dedignaris vel memoriam admittere, nec nominum eorum per labia nostra vis non recordari: sed pro his rogamus, qui in carne viuentes pie tibi seruierunt, & qui in signo sacrosanctæ fidei Christianæ ante nos decedentes licet corporibus, separati, spiritualibus tamen nexibus adhuc nobiscum colligantur: & Vno spiritu eiusdem mystici corporis, nobiscum tanquam membra agglutinantur, & charitatis vinculo connexi adhærent. Quos filius tuus (pro omnium salute hostiam seipsum in Cruce appendens) intra viscera sua portauit, eosque pretiosæ mortis, & effusi sanguinis sui merito, adiuuari ac subleuari Voluit. Cui per fidem insiti & membra eius effecti, resuscitationem & glorificationem corporum suorum spe certa expectantes, in somno pacis quiescunt

Semper quoque sancti Viri pro animabus illis, orationes afflictiones, pœnitentias, Deo obtulerunt.

B. Dominicus singulis fere noctibus tertio se ad sanguinem vsque cædebat, semel pro suis peccatis: secundo pro illis qui in peccato mortali agebant: tertio pro animabus in Purgatorio existentibus.

B. Christina illa mirabilis, speciales pœnitentias assumebat pro illis animabus, de qua narratur, adiisse acerbissimas pœnas, in quibus nonnisi diuino miraculo persistere posset. Coniiciebat enim se in ardentissimos clibanos igne

Vomentes,

vomentes, in illisque miris cruciatibus afflictata persistebat, per spinas acutissimas se conuolutabat, in niues glaciesque sese abdebat, & ibi longo tempore morabatur. In totas quæ aquis circumuoluerentur, se dabat contorquendam miserrimèque vexandam. Neque tamen pars vlla corpori decedebat, reseruata ad maiores pœnas. Huius Virginis Vitam scribit Thomas Cantipratō, octo annis post eius obitum, & innumeros adhuc viuentes aduocat testes tantarum rerum, qui eas vidissent.

Apud Surium. Iunij 23.

Habes quoque in libro, qui *vita prædicatorum* inscribitur, quod vir Dei F. Vlricus Romæ in die Animarum Teutonibus prædicabat; Superuenit meretrix, & se ad eius pedes locauit: tanta autem contritione præuenta est, vt vi illius animam efflarit. Accurrens Vir Dei, precibus suis ad vitam reditum ei impetrauit: Respirant ergo dixit, eadem hora animam sancti Volchmanni, Ord. Præd. à corpore egressam, eiusdem meritis triginta tres animas, è Purgatorio liberatas, & viginti tres peccatores publicos, ad gratiā vocatos, quorum vna inquit ego sum: sicque confessionem faciens F. Vlrico, vitam breui, post in Domino finiuit, Ita ibi.

Vides ergo ex his, quantus sit fructus huius communionis Sanctorum in Ecclesia Dei. Sed & cum Beatis communicamus, quia inquit Apostolus: Si patitur vnum membrū, compatiuntur & alia: si gloriatur vnum membrum, congaudent & alia. Nos ergo illis congratulamur, & congaudemus, ipsi nobis condolent & succurrunt: ita vt omnis fructus qui ad nos ab illis profluit fundetur in hac *communione sanctorum*, quia eiusdem spiritus sunt membra.

Vt vero concludam hunc de Ecclesia articulum & tractatum, appendere hic liber orationem à me pronunciatam coram Illustrissimo Francisco Bucherer, & Abbatibus Namurcensis Diœcesis in Florefiensi Monasterio congregatis, dum Mamureo discederet ad Archiepiscopatum Cameracensem, cui nimis velociter abreptus est.

Matt. 8.

ECCE MOTVS FACTVS EST MAGNVS IN Mari, ita vt Nauicula operiretur fluctibus.

DECLARAT HÆC ORATIO: *QVOMODO ECCLESIÆ NAVIS sit semper passa fluctus: sed illos semper superauerit.*

EXORDIVM.

IN hac celeberrima corona Virorum Illustrium de eo hodie differere volui, quod inter sibi difficilia Sapiens noster recensuit.

Tria, inquit, mihi sunt difficilia & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ in Cœlo: Viam colubri super terram: viam nauis in medio mari? Viam viri in adolescentia. vel iuxta Hebræam Lectionem *Viam viri in adolescentula*, hoc est viam Christi in virgine, de quo apud Hierem. *Nouum creauit Dominus super terram, fœmina circumdabit virum. Via aquilæ in cœlo*, via est eiusdem Christi instar Aquilæ pernicibus alis Cœlorum sublimia penetrantis. *Via Colubri super terram*, Via est hæreseos quasi humi repentis, & per varios anfractus & circuitus, fidei perniciem quærintantis. Denique: *Via nauis in medio mari*, via est Ecclesiæ inter casus asperos, inter scopulos allatrantes, inter minaces fluctus peregrinātis, & ad æternitatis portum suspirantis. Hanc autem vt ad dicendum materiam potissimum assumerem, duæ causæ impulerunt. Primum, ipsius adhuc Ecclesiæ, nostra hac ætate inter varios turbines lucta, etiam cum luctu coniuncta, Deinde quia apud eos dicturus sum, qui in hac naui ad gubernacula assumpti sunt, quorum opem, peritiam, sedulitatem, alta & confidenti voce implorat Ecclesia aduersus AntiChristi metatores, qui supere vbique nituntur, eamque discerpere. Diuini igitur numinis lumine (vt confidimus) præuio, vestrum fauorem Eximij Viri, pro Fauonio mihi adoptabo, ne oratio cunctans in latebris hæreat, sed illius secundiori aura propellente, libertorem cursum capessat.

Prou 30.

Ecclesia iam inde à primordiis & cunis suis, antiquum serpentem infensum sibi sensit & perduellem. Nostris etenim quomodo vix orti Christi nomen sit infestatus, dum Pharaonis spiritum in Herode suscitans, Hæbræorum masculos, internecioni deuouit, & velut primigenios Ecclesiæ flores, intempesta persecutionis procella decoxit. Hoc describens cælestis Aquila nostra in Apocalipsi. *signum* inquit *magnum apparuit in cœlo, mulier amicta sole.* (Verba eius ne prolixior sim, contraho) & *in capite eius corona stellarum duodecim, & erat in vtero habens. Et stetit Draco rufus ante mulierem, vt cum peperisset filium eius deuoraret. Et peperit masculum, qui recturus erat omnes gentes, & raptus est ad Deum & thronum eius.* Quænam est hæc mulier, tanto circumradians fulgore, tot syderibus coronata? Ecclesia est, Christum in spiritu parturiens: aut si Augusti. & Bernardo subscribimus, Virgo nostra est, fœcunda sine corruptione, grauida sine grauedine, puerpera sine dolore. Hæc peperit illum cui dicitur: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Et ipse raptus est ad thronum Dei, non quidem statim à partu mulieris, sed in ascensione sua, multam iam prædam serpentinis faucibus erutam Cælis inferens. *Et iratus est*, inquit Ioannes, *Draco in mulierem*, grani scilicet ignominia sibi ducens, nec valens concoquere, sicut olim Abimelech, quod per fœminam vinceretur. *Et misit ex ore suo aquam tanquam flumen, post mulierem, vt eam faceret trahi a flumine.* Et *adiuuit mulierem, & absorbuit flumen.* Ipse enomuit quoddam flumen, illuuiem spurcissimam blasphemiarum, conuitiorum, maledictorum, quibus per suos, eius & virginitatem appetiit, & maternitatem sugillauit. At videns se nihil proficere, *abiit*, inquit Ioannes, *facere prœlium cum reliquis qui sunt de semine eius, & stetit super arenam maris.* Vt quid vero stetit adhuc super arenam maris? Nisi vt nauiculam in qua mulieris semen ferebatur, multiplicatis fluctuum aggeribus obrueret; videamus ergo quantis, quam variis turbinibus disperdere eam conatus sit & demergere.

Apoc. 12.

Primos igitur in hanc nauiculam fluctus per Iudæorum Principes concitauit: hi enim in Crucis Præcones, cruentis quam primum edictis fæuire cœperunt, certatim ad tribunalia rapientes, vinculis, internecione mulctantes, Testis est ille de tribu Beniamin: *Lupus quondam rapax, spirans minarum & cædis in discipulos Domini.* Testes Epistolæ in manibus eius, legationis crudelissimæ authoritatis excreandæ, potestatis iniquæ. Sic nimirum existimarunt nouellā Christi plantationem à suo cespite diuellere. Sic surgentis fidei aurorā, his offusis nebulis in suo crepusculo ac ortu sepelire. sic persuasum fuit, fragilem hanc (vt apparebat) nauiculam, adeo turbida vastitate obruendam, verum frustra fremuerunt, meditati sunt inania, *sæpe* inquit, *expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi.* Piscatores enim inter hæc nihil trepidi aduersus fluminis ictum obnituntur: imo veri animi æquiores effecti, crucem pro malo erigunt, spei vela suspendunt, fidei anchoram sumunt etiam non contenti angustiis Iudææ limitibus, in gentium ditionem progrediuntur, in turbulentissimæ profunditatis Oceanum. Deus bone! quot ibi *Flumina eleuauerunt vocem suam, eleuauerunt fluctus suos?* Imo quot fulmina, quaotoque explosa sunt fragore, ad eam funditus profligandam; Immissi sunt ab Aquilone (à quo iuxta Prophetam, *repanditur omne malum*) Boreales illi venti, Nerones, Decij, Maximiani, Seueri, Diocletiani: qui omnem inferorum impetum & furorem effundentes, exacuerunt aduersus eam equuleos, craticula, sartagines, cruces, catapultas, vngulas, leones & sexcenta alia supplicia, quæ semper noua meditabatur ingeniosa crudelitas; adeo vt ab hominis corpus vnum, plura sæpius adessent supplicia, quam membra. Omnis ætas, omnis ordo, omnis sexus, nullo discrimine ad hanc dirissimam rapiebatur lanienam, adeo vt centena etiam millia dies vorax absorberet. Nec enim erat aliquis orbis angulus qui non Christiano sanguine immaderet. Hi sunt fluctus, hæ procellæ, quibus Apostolica cymbala ab initio: totis primis trecentis annis quaquauersum exagitata fuit. Et quidem Diocletiani tempore ita inualuerunt, vt Christianum nomen quasi abortiuum iam sepultum videretur. Certe vix nisi in antris & speluncis, quo se à facie debacchantis furoris abdiderat, viuere putabatur. Imo & de profligata penitus Christiana Religione, publica trophæa Diocletiano erecta fuere. Etiam nunc, teste Manutio, Cluniæ & Arenaci in Hispania, Columnæ visuntur cum hac inscriptione: *Diocletiano Cæsari Augusto, superstitione Christi vbique deleta, & cultu Deorum propagato.*

Hier. 1.

Hæc turbolentissima tempora obruta prophetico videtur designasse Dauid psalmo 106. *Qui descendunt in mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis. Ipsi viderunt opera Domini in profundo: Dixit: & stetit spiritus procellæ, & exaltati sunt fluctus eius. Descenderunt vsque ad abyssos, anima eorum in malis tabescebat, &c.* Qui sunt qui descendunt in mare

N

mare in nauibus, nisi Apostolici viri, qui Ecclesiarum gubernacula sunt? Et hi quidem nebulosis adeo procellis circumuallati, quasi excutientes palpitabant, & clauum & regendi peritiam amisisse videbantur, maxime cum ille fremitus ac furor, Antistites Religionis præcipue impeteret, dum certatim ad factitios fictitiosque Deos rapiuntur, vt illi qui eminebant, tanquam *Montes transferrentur in cor maris.* Sed nihil ne subsidij inter tot ingruentes malorum vndas? *Clamauerunt ad Dominum, & exaudiuit eos.* Clamauerunt cum discipulis: *salua nos, perimus.* Et excitatus est tanquam dormiens Dominus, & imperauit mari & ventis, & statuit procellam eius in auram. Vtique tandem satis multiplicatis arca nostra inundationibus fluctuarat.

Psal. 46.

Immisit ergo Spiritum suum Dominus, ad siccandas aquas & columba ad arcam adueniens, Oliuæ ramum tanquam pacis symbolum tulit. Hoc scilicet imperij fascibus Constantino delatis: qui cum ad lepram curandam de infantium sanguine balneum meditaretur, diuinis instructus monitis, Syluestrum in Soracte monte latitantem accersit, à quo infantis illius sanguine mundatus est, qui totius humani generis lepram mundaturus venerat. *Lauacro aquæ in verbo vitæ.* Hic ergo Religionem Christianam quasi è ruderibus suscitans, vel è latebris eruens, in solio reposuit, *In sole posuit tabernaculum eius* hoc est, loco omnibus conspicuo. Tuncque eius propagines toto se se orbe diffuderunt: Imperatoris & indulto & exemplo, Basilicis erectis, Altaribus constructis, & principatu Apostolico omnibus priuilegiis adornato: dum ei Romanum Constantinus cedens imperium, Constantinopoli sedem fixit. Vtique hæc est tranquillitas, ad quam respexisse videtur Isaiæ vaticinium: *paupercula tempestate conuulsa: Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Saphyris, & ponam Iaspidem propugnacula tua.* Quasi dicat constituam in te Hierarchicum quendam Ordinem? quasi lapidum pretiosorum, vt sis velut Hierusalem noua, descendens de cælo, quia eris ad exemplar cælestis Hierusalem & ornata & ordinata. Idipsum alibi delineasse videtur Propheta Ezechiel, dum in persona Sponsi, ait: *Transiens per te, vidi te conculcari in sanguine tuo, & dixi tibi: Viue, in sanguine tuo viue* Quod licet de Synagoga intelligatur, tamen & de Ecclesia hunc sensum habet: Cum adhuc in adolescentia iaceres in sanguine tuo, in Martyrum scilicet sanguine: Transiui per te, & dixi: *viue in sanguine tuo,* quia per sanguinem illum, quasi per semen quoddam (inquit Leo) fœcunda eris, & propagaberis: *Et emundaui, inquit, sanguinem tuum ex te, & vestiui te discoloribus, & calceaui te hyacintho, & dedi armillas in manibus tuis: & coronam decoris in capite tuo, & decora facta es nimis, & profecisti in regnum.* Hæc iam persecutione cessante, dum Christiana Religio quasi in Regium & sacerdotalem decorem per Constantinum erecta resoluit.

Isa. 54.

Verum Ecclesiæ calcaneo semper insidians antiquus ille serpens huic inuidit tranquillitati, & nouam tempestatem, nouos fluctus cœpit impingere, inundante scilicet hæreseon, & errorum colluuie, eam conatus est submergere Nam licet ab initio hæreses multæ irrepserint, Cherinti, Ebionis, Simeonis, Nicolai, Menandri: parum tamen roboris obtinuerunt, illis eas redarguentibus, qui quod audierant, quod viderant, quod contrectauerant de verbo vitæ, annunciabant.

Insurrexerunt ergo Arrij, Nestorij, Donati, Pelagij, Manichæi, & plura similia monstra, qui latratu suo nauiculæ insidiarentur, sub facie Scyllæ, Virginis comptæ, & ter gemini Gerionis, quas nauigantibus infestos esse fabulosa finxit antiquitas.

Sed omnium procacissime Arrius insultauit, qui & mamillam Regum, quâ lactabatur Ecclesia, præcidit, & virus suum totum pene per orbem diffudit. Primo quidem dolosa arte irrepens, deinde imperioso Marte irrumpens. Fallor, si non hæc pestilentia etiam primas Cathedras occuparit. Multum laboret necesse est, qui Liberium Romanæ sedis Antistitem Arrianæ factioni non subscripsisse, tueri voluerit. Certe de hac re agens Hieronymus: *Ingemuit,* inquit, *orbis, & se Arrianum miratus est.*

Verumtamen, sicut primam tyrannorum procellam, Martyrum patientia deuicit, ita & hanc præclarissimorum virorum sapientia propulsauit. Tunc enim exorti nobis sunt Athanasij, Basilij, Nazianzeni, Hilarij, Ambrosij, Augustini, qui sapientiæ suæ fulgore has tenebras dissiparent, & stygiis iste oris remergerent, discissamque Christi tunicam resarcirent. Tunc etiam coactum Nicænum illud Concilium, in quo Syluester sicut olim Abraham trecentis & octodecim vernaculis) aduersam Arrianorũ aciem trecentis & octodecim patribus congregatis profligauit. Vnde & paulatim postea siluit Arriana tempestas. Posterioribus sæculis hæreseos dominatu extincto, cum iam Nauicula liberiorem cursum capessere videretur, ipsius domesticorum corruptissimis moribus, quasi nouis fluctibus cœpit prægrauari: inundante fœculenta vitiorum illuuie, in populis iniquitate, in Religiosis libertate, in Rectoribus ambitione, in toto Clero Ecclesiastica disciplina collabente: adeo vt, teste Bernardo à planta pedis vsque ad verticem tabida lues serperet & à Iudicibus, inquit, populi iniquitas egrediebatur. Tunc vero excitati nobis Brunones, Romualdi, Bernardi, Norberti, & postea Francisci & Dominici quorum quidem tempore, quantum flagitiorum inualuerit, testatur illa Dominici visio, quâ Christum vidit solio considentẽ, cum terribili in Vultu seueritate, iamque tres lanceas vibrantem, quibus Vniuersum orbem configeret, nisi Beatissima Virgo hanc à nobis deprecans plagam occurrisset, proponens duos orbis Athletas, Franciscum & Dominicum, quorum zelo & sedulitate, aurea morum probitas pristino nitori restitueretur: Hi ergo, vt & alij supradicti, in hoc incubuerunt, vt & Monasticam, & Ecclesiasticam, & generaliter Christianam disciplinam, exemplo restaurarent, & verbo.

Sed ne singula sæcula percurrendo prolixior fiam, ad nostra venio tempora. Tempora proh dolor exulcerata! In quibus triplices hi fluctus, quasi agmine factò, in Nauiculam conspirarunt, Nostis etenim, Auditores, quomodo præcedenti sæculo Babylonis persecutorum gladius Catholicorum sanguine fuerit inebriatus, sacerdotum, Monachorum, Episcoporum ceruicibus incumbens. Nostis, quomodo in Dei & sanctorum imagines, templa, aras, direptione, demolitione, incendia, furor ille efferbuerit.

Sensit Anglia, in qua decem millia templorum, vnus sustulit annus Sensit Gallia, & Germania, & Belgici maxima pars orbis, & certe per illum Vnum sectarum omnium in varias iam dissectarum, Parentem Lutherum, tantæ tenebræ quoquouersum irruperunt, vt videatur illud Apocalypsis vaticinium adimpletum: *vidi stellam cecidisse de cælo in terram, & data est ei clauis putei abyssi & aperuit, & ascendit fumus putei & obscuratus est sol, & aër de fumo putei.* Nempe ille quasi stella fulgebat quasi in cælo in præclara Augustini Religione. Sed horribili casu cecidit, & dedit ei diabolus claues abyssi, quasi Antagonistæ Primatus Petri, cui commissæ erant claues cæli. Et aperuit, & erupit fumus errorum spurcissimorum, Solem & Lunam, Christum, & Ecclesiam obscurantium. Nam fumus ille non solum in Saxonia, vbi ortus fuerat, inualuit: sed etiam Daniam, Noruegiam, Sueuiam, Pannoniam, Galliam, Angliam, & varios Belgij populos inuoluit, Gratias Vero Deo Optimo Maximo, tutelaribus Diuis, tibique (vir Illustrissime) quod hanc tuam Namurcenam Prouinciam hæc feralis caligo non attingat. Hoc enim vigilantiæ tuæ lubenter etiam adscribimus, quæ quidem multis iam quibus præfuisti annis, & publice, & priuatim eluxit. Testes illius reliquisti Conuentus synodales, Varias & Cleri, & populi reformationes, quibus in hoc totus incubuisti, vt si quid bellorum æstus fuliginis affricuisset, repurgares. Et nunc quoque videmus, & gaudemus quatuor diuersas Religionis familias in hanc tuam Diœcesim per te introductas, vt & exemplo, verbo, incursantibus vitiorum fluctibus, occurrant. Itaque quia hanc Nauiculam adeo prospere te direxisse, exploratum est: tam iuberis in superiorem conscendere, eamque Belgici Orbis Primariam: iamque tibi dicitur, quod olim Piscatori Primario, *Duc in altum.* Hanc tu nauiculam conscendis, vt eam ab omnibus aduersantibus vndis liberam totamque conserues Et quidem habes in hac te antecessores tuos; quorum gloriam Dei æmulatione æmuleris. Habes inquam, Diogenios, Vedastos, Autbertos, Gaugericos, & multos similes qui hanc Cymbam in media vastitate Petri nauiculæ inuiolabili nodo alligatam prospere gubernarunt. Et ecce ampliori quam ipsi adornatus es potestate, qua Christi hostes expugnes. Habes enim duplicem gladium: In dextera quidem gladium spiritus, quem si effugere inueniantur, habes in sinistra alterum, Ducalem scilicet potestatem, alteri suppetias laturam: vt hac quasi Romphæa bis acuta, omnis altitudo extollens se contra Deum quantocyus demeratur. Dicam ergo, *Ecce duo gladij, hic sufficit.* ad te Valida & confidenti voce clamat afflicta Belgica nostra, quæ dum te in prora confidentem, clauumque tenentem intuetur gestit, & sibi congratulatur.

Apoc. 9.

Luc. 5.

Confidit

Isa. 54. Confidit vtique *Paupercula tempestate conuulsa*, tua & sedulitate & experta peritia, altissimos quantumlibet fluctus se supergressuram. Nos interim sub te Archinauarcho adlaborauimus, vt excitemus eum qui dormitatur potestati maris, vt æternitatis portū appellentes, valeamus concordi voce, gestientem in portu Nautarum, celeusma decantate. Dixi.

ARTICVLVS DECIMVS.

CREDO REMISSIONEM.

peccatorum.

LECTIO XI.

1. *Docet omne peccatum remitti.*
2. *Sæpius iterata remitti.*
3. *Non remitti vnum sine alio.*

Hic Articulus spem erigit hominis, qui ex se pronus in peccata est, & ideo cū facile desperatio illaquearet, nisi fides de remissione peccatorum, quæ in hoc articulo proponitur eum erigeret.

Vt autem hæc remissio peccatorum plenius intelligatur ponendæ hic sunt aliquot Propositiones.

PROPOSITIO I.

N*Vllum est peccatum quantumlibet enorme, ex qualibet malitia commissum, quod non remittatur.*

Ratio est: Quia repugnat infinitati bonitatis diuinæ vinci aliqua malitia hominis, sicut & hoc derogaret efficaciæ sanguinis Christi, qui propitiatio est non tantum pro peccatis aliquibus, sed pro totius mundi, inquit Ioannes. Vnde hanc bonitatem considerans Manasses, clamabat ad Deum, omnes peccatores ad idem exemplo suo prouocans *Tu Domine secundum multitudinem bonitatis tuæ promisisti remissionem iis qui peccarunt tibi, non posuisti pœnitentiam pro iustis, qui non peccarunt, sed propter me peccatorem. Peccaui super numerum arenæ maris. Et nunc incuruatus multo vinculo ferreo, non possum attollere caput, & non est mihi respiratio. tamen flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Remitte mihi Domine, remitte mihi, quia tu es Deus, Deus inquam pœnitentium & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum saluabis me.* Peccata autem Manassis videre potes c. 21. 4. Regnum.

Oratio Manassis.

Omni ergo tempore recurrentibus ad Deum remissio peccatorum oblata est, sed & maxime nunc facilis est in Ecclesia remissio, quantumlibet homo enormiter peccarit, qui iuxta Zachariæ Prophetiam. *In domo Dauid* (hoc est, in Ecclesia Christi) *Est fons patens in ablutionem peccatoris & menstruatæ*

Zac. 13.

Fons hic est Christus fons salutis, perennis fons, ex quo perpetuo salus fluit, fons, qui nullis hominum peccatis arescit: qui accedere volet *inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino.* Et quantumlibet sordidus sit, abluetur. Neque fons hic salutis clausus est, aut absconditus quem pauci possent inuenire: sed & patens & omnibus obuius, nemo prohibetur haurire. Quinimo multos riuulos habet de se scaturientes, quasi secundarios fontes, ipsa scilicet Sacramenta, de quibus Isaias, *Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris.* Fons quoque patens Christus, quia quinque aperturas habet. Patens est domui *Dauid*, hoc est, filiis Ecclesiæ, *& habitantibus Hierusalem*: hoc est, iis qui ad visionem & amorem pacis aspirant.

Isa. 12.

Nec mysterio vacat, quod patens dicitur, *In ablutionem peccatoris & menstruatæ*: qui scilicet abluere potest animas quantumlibet sanguine cruentas, quantūlibet fœdas, licet *vestimentum habeant mixtum sanguine, quod in combustionem esset, & cibus ignis.*

Isa. 9.

Non enim est macula, quam non eleuat licet inueterata & multiplicata sit. Vnde si quis peccata in se haberet omnium hominum, omnium damnatorum, a peccato fratricidæ Cain vsque ad vltimum peccatum Antichristi, omnia homicidia, adulteria, sodomias, blasphemias, hæreses, &c. imo omnia peccata omnium dæmonum, si ad hunc fontem accedat & hauriat per cordis humilitatem, & animæ contritionem, lauatur & mundatur.

Quapropter D. Gregorius ad hunc fontem inuitans, dicit: Curramus igitur, patet fons, curramus, & lauemur in hoc fonte pietatis.

Ibi lota est Magdalena, famosa peccatrix, ibi tersit maculas criminis. In hoc fonte misericordiæ omnibus aperto, lauit Petrus quod negarat, quia fleuit amare, In hoc fōte misericordiæ in fine lotus est latro, & à culpa ablutus est, confessione veritatis. Cur ergo torpentes & frigidi manemus qui in hoc fonte pietatis tam multos se lauisse cognouimus? Quærere fontem hunc debuimus, etiam si clausus esset: Ecce patet & negligimus!

Quæres Quomodo ergo aliqua peccata dicuntur non remitti, neque in hoc sæculo, neque in futuro? Sic dicitur de peccatis in spiritum Sanctum.

Respondeo: Non dici illa esse irremissibilia. Sed dicuntur non remitti: vt significetur, quod ordinariè magis contigit: & vt significetur difficultas remissionis, non ex parte ipsius Dei, sed ex parte peccātis, qui se malitia confirmata, ipsi gratiæ per quam fit remissio, velut opponit. Vnde & dicuntur tales peccare in spiritum sanctum, quia gratiæ spiritus sancti velut obsistunt. Et ideo moraliter loquēdo, vix remittuntur, quia talibus difficile est veram pœnitentiam concipere, ob cordis obdurationem, & mentis obcæcationem. Est & peccatum aliquod quod non remittitur, nimirum *Finalis impœnitentia*, non propter malitiam peccati, quasi superet misericordiam Dei, sed propter qualitatem adiunctam, videlicet perseuerantiam in peccato vsque ad mortem cum qua non consistit remissio.

Simpliciter ergo loquendo, omne peccatum remissibile est: quia obstinatio, obcæcatio, obduratio, simpliciter & absolute tolli potest, si homo gratiæ diuinæ cooperetur. Nec gratiam sufficientem denegat Deus ad illam tollendam, cum præcipiat illam tolli: ipse autem numquam instat præcepto, quin præcurrat auxilio, inquit D. Leo.

Ex parte ergo liberi arbitrij contra Deum pugnantis est defectus. Exemplum ponit D. August. in Pharaone & in Nabuchodonosor. *Post innumeras*, inquit, *impietates flagellatus pœnituit Rex ille pœnitentia fructuosa, & regnum rursus accepit Pharao ipsis flagellis durior effectus est & periit. Hinc mihi rationem reddas, qui diuinum consilium nimis alte sapienti corde diiudicat: Cur medicamentum vnius Medici manu confectum, alteri ad interitum, alteri ad salutem valuerit? Quantum ad naturam ambo homines erant, quantum ad dignitatem ambo Reges, quantum ad causam ambo Dei populum captiuum possidebant, quantum ad pœnam flagellis clementer admoniti. Quid ergo fidem eorum fecit esse diuersos? Nisi quod vnus manum Dei super se sentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: alter vero libero, contra Dei misericordissimam manum pugnauit arbitrio*, Hæc Augustinus.

Lib. de libero arbitrio & refertur 23. q. 4.

PROPOSITIO II.

Q*Vantumlibet quis reinciderit in idem peccatum, tamen ei semper parata est remissio.*

Vnde nullus numerus peccatorum est, nulla obstinatio in eodem peccato, quæ remissionem excludat, quia nullo numerus potest vinci bonitas Dei, aut efficacia sanguinis Christi. Homo pronus est ad iterationem sui mali. Sicut arundo à vento facile in aliam partem flectitur: Ita homo suggestione maligni, vel carnis illecebris, facile à proposito resilit & inuicē reincidit Non debuit ergo à Deo relinqui sine remedio infirmitatis suæ, vt licet quotidie peccet, quotidie possit resurgere & veniam reperire.

Hinc interroganti Petro: *Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vsque septies*, Respondit: *Non dico tibi septies, sed septuagies septies*, id est, toties quoties potest peccare. Ponitur enim finitus numerus pro infinito. Si ergo homo iubetur toties quoties offenditur remittere pœnitenti, an putas maior est propitiatio hominis propitiatione Dei? Non ergo hominem retardet à conuersione, aut multitudo, aut inueterata peccandi consuetudo, quia licet in eo sint, vt Magdalena, septem dæmonia, hoc est, iuxta Gregorium, vniuersa vitia, licet septuagies septies Deum offenderit, tamen si ingemuerit: *Iniquitatum eius non recordabor*, inquit Dominus. *Derelinquat ergo impius viam suam, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius, & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum.* In hoc multo nihil deest, in quo est omnipotens misericordia & misericors omnipotentia: Tanta autem est benignitas omnipotentiæ & omnipotentia benignitatis in Deo, vt nihil sit quod nolit, aut non possit relaxare conuerso. Si petitus est Medicus noster, omnes potest infirmitates sa-

Mat. 18.

Isai. 55.

Sic Ecclesia habet radicem suam viuam, habet & principales ramos sanctitatis vitæ illustres, & semper in ea sunt, & erunt & fuerunt aliqui Sancti, etiam ab initio sæculi, ab Abel iusto, in lege naturæ, in lege Moysis, in lege noua. Semper ergo Sanctos parit & peperit hæc Mater fœcunda vt meritò ob sanctas proles, & fructus sanctitatis, dicatur sancta.

Quintò, dicitur *sancta*, quia extra eam non potest vera sanctitas inueniri. Possunt quidem extra Ecclesiam aliquæ inueniri dona & munera, sed non hoc donum sanctitatis, nec solida spes æternæ hæreditatis. sicut Abraham filiis concubinarum (per quos hæretici & schismatici designantur) largitus est munuscula quædam, at soli filio Saræ (quæ Matrem nostram Ecclesiam præsignabat) largitus est hæreditatem. Sic etiam in Ecclesia sola Catholica inueniuntur miracula, quæ sunt testimonia sanctitatis, nec vlla vnquam ætate Ecclesia his caruit, sicut nec Sanctis: *Domum tuam Domine decet sanctitudo in longitudinem dierum*: quamdiu durabunt dies, sanctitas ornabit Ecclesiam. Nempè sicut olim ascendens curru igneo Elias pallium, & spiritum duplicem reliquit Elisæo, per quæ miracula operaretur. Sic in Ecclesia numquam deerit verus aliquis Elisæus, qui hæres sit spiritus duplicis & pallij Christi, hoc est, sanctitatis & virtutis, per quam miracula possit operari, & potestatem Magistri ostendere.

Hinc si percurras omnia sæcula, inuenies viros sanctitate & vita admirabili illustres, donisque Dei, quibus toti orbi prodigium fuerunt. Nouissimè nostro sæculo vidimus inter SS. ascribi Carolum Borromæum per Paulum V. Philippum Nerium, Isidorum, Ignatium, Xauerium, & Theresiam, de quorum miraculis speciales sunt libri. Et iucundabatur maximè Ecclesia in his nouissimis sanctis, celebres eis triumphos decernens tanquam Mater quæ gaudet in prole, quam in senectute sua generat. Sic enim dicitur de Iacob, quod maximè adamaret Ioseph, tunica eum polymita in signum beneuolentiæ adornans, eo quod in senectute genuisset eum.

Ecclesia ergo licet videatur iam in senectute sua esse, tamen non desiuit esse fœcunda. Parit eximios sanctitate viros, parit Martyres sanctitate illustres, qui pro ea pugnant, qui eam tuentur, variis hostium cuneis circuncinctam. Imo si aliquid ei detrahatur, quantum ad amplitudinem & multitudinem filiorum, dum multæ prouinciæ fidem deserunt, & peruertuntur filij eius ab hæreticis, ex alia parte diuinitus adiicitur, & filios parit innumeros. Sic nunc in Indiis videmus, quam fœcunda sit per sanctas proles, & credentium animas, quæ ibi conuertuntur.

Denique cùm tempora illi fuere iniquissima, tunc maximè sanctis viris cœlesti munere est amplificata. Omnes hi quos numerauimus exorti sunt tanquam stellæ, dum Lutheri & Caluini pestilens hæresis spargi cœpit, vt contra errorem tenebras, doctrinæ & sanctitatis luce depugnarent, id enim præstiterunt Ignatius, Philippus, Carolus per se & suos.

Id præstiterunt Martyres inclyti in Anglia, in Gallia, in Germania. Et in Belgio inter cæteros excellentes illi Gorcomienses, qui & vocis, & sanguinis sui testimonio, fidei Catholicæ subscripserunt præcedenti sæculo, & hæresim condemnarunt. Tentauerunt hæretici tyranni firmitatem illorum minis, tormentis, promissis: sed fides eorum inexpugnabilis mansit. Vita eis promittebatur & honores, si vellent negare Christi præsentiam in Eucharistia, & Sedis Apostolicæ authoritati renunciare, sed mori fortiter maluerunt, quàm a Petri Sede recedere, quæ caput est omnium Ecclesiarum, cui totam doctrinam cum suo sanguine Apostoli profuderunt. In hac ergo confessione firmi, breuis huius & incertæ vitæ gaudium despicientes, per sanguinem & necem crudelissimam, ad æternam sibi fœlicitatem viam parauerunt.

Ac vt martyrum eorum sibi acceptissimum ostenderet, Deus, quasi sacrificium holocausti, ad eorum sacras reliquias multa miracula patrata sunt, tùm in ipsa Hollandia, tùm in Pannonia, Brabantia, Athi, Cameraci, Valencenis, Bruxellis, Antuerpiæ. Illud verò memoratu dignum, quod super eorum sepulchrum germinarint flosculi albicantes, antehac nusquam visi, de quibus illud admirandum scribitur: *Surculus in loco martyrij BB. Martyrum Gorcomiensium prope Brillam in Hollandia decerptus, pixidique inclusus habens tres vel quatuor flosculos, biennio post, anno 1617. inuentus est sine miraculo in totidem excreuisse flosculos, quot Martyres fuere, nouemdecim.*

Eandem Pontificis Romani authoritatem in Anglia multi & voce & calamo & sanguine asseruere. Inter cæteros scriptis eam defenderat contra Henricum octauum Ioannes Trauersius Theologiæ Doctor in Hybernia, qui raptus ad Tribunal non negauit, sed extensis digitis: *Hi* ait, *ea scripsi, nec me eius facti vel pœnituit, vel pœnitebit.* Igitur dictata in eum mortis sententiâ accidit ibi res mira, quàm retulerunt, qui eam viderunt præsentes. Cùm carnifex manum eius amputasset, & spectante populo, in ignem iniecisset, reliqua parte exusta, pollicem cum duobus digitis, quibus solemus scribere, numquam potuit ignis absumere, quo miraculo, Deus ostendit Martyrem suam bonam causam tutatum esse Surius ad annum 1535.

PROPOSITIO II.

Ecclesia non dicitur sancta, eo quod solos iustos & prædestinatos contineat, vt volunt hæretici.

Hoc manifestè repugnat scripturis, quæ Ecclesiam comparant diuersis rebus aliud significantibus.

1. Est Arca Noë, in qua animalia erant munda & immunda
2. Area, in qua triticum & paleæ.
3. Est sagena, ex omni genere piscium congregans,
4. Est vinea, in qua Palmites aliqui abscindendi.
5. Est Conuiuium nuptiale, in quo inuenitur non habens vestem nuptialem.
6. Est congregatio Virginum, in qua sunt quædam fatuæ.
7. Est Ouile, in quo sunt oues & hœdi.
8. Est Domus in qua sunt vasa in honorem & vasa in contumeliam.

Ecclesia dicitur Conuocatio, ideò in illa multi sunt vocati, non omnes electi, sicut probat Augustinus ex illo Psalmo: *Annunciaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Est numerus*, inquit, *super numerum, est & numerus certus pertinens ad cœlestem illam Hierusalem, nouit enim Dominus qui sunt eius, Christianos scilicet timentes Deum Christianos in Dei via ambulantes, Dei præcepta seruantes, à peccatis abstinentes. Ipsi ad numerum pertinent, sed nunquid soli sunt & aliqui super numerum. Quanti Fideles agglomerantur? Quantæ turbæ concurrunt? Multi verè conuersi, & multi falsè conuersi, annunciante Christo, & mittente annunciatores suos in vniuersum orbem. Ideo dicit: Annunciaui & locutus sum, & multiplicati sunt super numerum.* Vide latius Augustinum ibi. Psal. 39. Aug. in Psal. 39.

Et quidem in comparatione multitudinis malorum pauci sunt, qui ad numerum pertinent, & propterea dicitur: *Multiplicasti gentem, sed non magnificasti lætitiam*: Cùm pauci erant Fideles, erat illis cor vnum & anima vna, communia erant omnia, possessiones vendebant, & afferebant ad pedes Apostolorum, auctus est numerus, imminuta est pietas, & primus ille feruor paulatim in numero magno diminutus est. Sic in omni statu etiam sanctitatis professionem faciente; videre est ex parte obesse multitudinem. In hominum enim multitudine non ita viget mortificatio, humilitas, pax & concordia morum: non ita diu illa conseruantur, quia facile subrepunt ambitiones, auaritiæ, æmulationes, contentiones, voluptates. Vix auctus fuit numerus Apostolorum ad duodenarium, & vnus fur & proditor reperitur. Numerus discipulorum ad septuaginta duos pertigit, & inter eos vnus repertus est author hæresis quidam Nicolaus. Item quando Clericorum numerus non ita fuit amplus, sanctiores longè fuerunt, & perfectionis sectatores: nunc autem cùm vnusquisque ad gradum Clericatus, & statum ecclesiasticum admittitur, multi irrepunt superbi, auari, ceruicosi, æmuli, lubrici, pauci illuc ascendunt purè propter Deum, multi propter lucrum, & patrimonium Crucifixi, quò famulorum gentes alant, superbiamque suam & gulam, aliaque vitia inde orienda foueant. Itaque cùm plurimi vbique sint Sacerdotes, etiam verum est: *Multiplicasti gentem, &c.* Isa. 9.

Hoc deplorat Gregorius: *Ecce*, inquit, *mundus sacerdotibus plenus est, sed tamen in messe Dei rarus reperitur operator, quia officium sacerdotale suscepimus, sed opus officij non implemus* ita ille. Ho. 17. in Euang.

Sed non solùm reperiuntur rari operatores, sed & multi operis interturbatores. Vide ij quibus negotium admittendi commissum est, probatos tantùm, & à Deo vocatos deberent admittere: quia licet in Ecclesia bonos & malos oporteat esse, quia sagena est ex omni genere piscium congregans: in iis tamen qui lumen Ecclesiæ & exemplar sanctitatis debent esse, & quasi stellæ lucentes in cœlo, non deberent esse nisi perfecti, aut perfectionis sinceri sectatores.

Idem

idem dicendum de Religioso statu, cum fuere pauci, plures perfecti fuere: dum aucti sunt, vitia & vitiosi inter illos reperti sunt, sicque etiam de illis verum est: *Multiplicasti gentem, sed non magnificasti lætitiam.*

Vnde aliqui sacri Doctores monens Religionum Præfectos, vt Paucos, & nonnisi bene probatos admittant: nam & annus probationis ad hoc seruit, vt mali foras mittantur, & experientia longa docuit multitudinem, pestem quandam Religionis esse. Non ergo omni spiritui & vocationi credendum, sed probandi spiritus, an ex Deo sint, quia sæpe non esse, experientia & exitus indicauit. Non ergo ita sint solliciti de sua Religione augenda & propaganda, & nonia domibus extruendis, quam de perfectionis studio & feruore, qui in pusillo grege facilius reperitur, conseruando & augendo.

Ex his itaque patet, quod ad Ecclesiam soli boni non pertinent, cum & Christus reproborum vnum habere voluerit inter Apostolos, vt doceret Ecclesiam malos tolerare vsque ad messem. Vult enim sapientia perpetuo bonos esse inter malos, tanquam viua quædam specula melioris vitæ, vult & malos inter bonos in exercitum, velut limam repurgandæ virtutis.

sicut Aurifaber in officina, non solum habet aurum & argentum, sed & malleos, incudes, carbones, forcipes limas, flagellum, quæ sunt instrumenta ad vasa argentea formanda: Ita in Ecclesia Deus aurum habet & argentum hoc est, bonos & electos, habet etiam malos & reprobos in exercitium electorum, tanquam malleos & limas, quibus conficit & perget hæc vasa aurea. Boni ergo soli nusquam sunt nisi in cœlo, mali soli nusquam nisi in inferno, Ecclesia quæ media est inter Cœlum & infernum, vtriusque partis ciues recipit, vt mali moreantur per exempla bonorum & boni purgentur per tormenta malorum, inquit Gregorius,

Hom. 38 in Euang.

Eunt ergo boni, & mali mixtim vsque ad messem, vsque ad sæculi consummationem. Tunc colligent Angeli de regno Dei omnia scandala, & mittent eos to caminum ignis.

Tunc omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excindetur.

Tunc omnis plantatio quam non fecit Pater, eradicabitur.

Apoc.22.

Tunc erit Sponsa Christi sine macula, sine ruga, cum tradet Regnum Deo & Patri.

Tunc erit Ciuitas Hierusalem cum sponso suo, *& ejicientur foras canes, & venefici, impudici, & idolis seruientes, &c.*

Tunc perfectè erit Ecclesia *Hortus conclusus*, quia nihil coloquinatum intrabit in eam, quia non ingredientur & egredientur amplius, nullumque venenum poterit serpens in eam inicere.

sed quæres, quinam ergo excludantur ab Ecclesia, si etiam in ea sint mali & reprobi, Respondeo triplicis generis excludi. Paganos & infideles (sub quibus comprehendimus & Iudæos) hæreticos & Schismaticos. Deinde & excommunicatos. Alii quantumlibet peccatores, in Ecclesia suas vsque ad finem sæculi.

Pro quo intelligendo nota tria requiri, vt sit quis de Ecclesia, siue in numero populi Dei.

Primo, vt sit baptizatus, quis hæc est ianua per quam ingredimur.

secundo, vt faciat professionem fidei eiusdem Ecclesiæ.

Tertio, vt sit quasi membrum vnitum Capiti eius, Romano Pontifici.

Sic ergo, Pagani extra Ecclesiam sunt, quia nunquam ingressi sunt, hæretici quoque egressi sunt, deficientes à fide, & eius professione. schismatici etiam extra sunt, quia sese resciderunt, tanquam membra, quæ non volunt manere in vnione capitis & corporis mystici. Excommunicati quoque extra sunt, quia separati tanquam oues infectæ & scabiosæ.

Hi ergo omnes fugiendi, ab his separare se debent Fideles, veri Ecclesiæ filii, ne contaminentur. Intellexit hoc rectè Ecclesia samosatensis, dum hæresis Arriana serpebat, tiam vt est apud Theodoretum: cum esset in ea ciuitate populus catholicus; & Episcopus Hæreticus: Concionabatur Episcopus in Ecclesia, sed scamnis & parietibus, omnes eum vt peste laborantem fugiebant. Ibat Episcopus ad balnea, & alios qui forte aderant, vt secum, lauarent comiter inuitabat; at nemo vnquam, ipso præsente, locum ingressus: nemo etiam post eum, nisi prius aqua omni eiecta, & noua rursum adducta, lauit. Ludebant aliquando

Theodor. l. 4. c. 14.

pueri in foro, contigit vero vt lusoria pila pedem contingeret iumenti, quo Episcopus vehebatur, continuo exclamabant omnes, & magno in ipso foro accenso igne, in eum pilam iniecerunt. ita ille.

LECTIO VII.

De Ecclesiæ vniuersalitate, à qua dicitur Catholica.

DECLARAT HÆC LECTIO MVLTAS rationes, ob quas Catholica dicitur

Alia proprietas Ecclesiæ est, à qua dicitur *catholica*, siue Vniuersalis. Hinc rectè aliqui Ecclesiam depingentes dederunt ei in vna manu globum mundi pro symbolo, cum hoc scripto, *Catholica*, vt significarent eius vniuersalitatem: In altera manu erat Phœnix, vt significarent eius singularitatem & vnitatem cum hoc scripto: *vnica semper.*

Dicitur vero *vniuersalis*, eo quod extendat palmites suos in omnia tempora, in omnia loca, in omnem nationem.

Primo, ergo extendit se ad omnia tempora, quia nonfuit tempus in quo non fuerit hæc Ecclesia & doctrina, Pastores & Episcopi eius, ita vt ab Apostolis possint designari, quinam, quolibet tempore, aut sæculo præfuerint & doctrinam nostræ Ecclesiæ tenuerint.

Per hanc proprietatem, distinguitur ab Ecclesiis hæreticorum, quia hæreses quæ in vno sæculo sunt natæ, statim post aliquod tempus defierunt & successæ sunt, velut ad infernum remissæ. Ideo eas comparat Augustinus torrentibus hyemali tempore cum strepitu currentibus: sed paulo post nil nisi arenam & sordes relinquentibus: *Ad arbitium decurrunt, tanquam aqua decurrens*, Explicans hunc versum sic dicit Augustinus. *Non vos terreant fratres quidam fluuij, qui dicuntur torrentes, hyemalibus aquis implentur, aqua ad tempus perstrepit, mox cessant, diu stare non possunt. Multa hæreses iam mortuæ sunt: cucurrerunt in riuis suo quantum potuerunt: siccati sunt riui, vix eorum memoria reperitur. Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens.*

Psal. 57. Aug. in Psa. 58.

At Ecclesia Romana est velut fluuius magnus habens viuum scaturiginem, & semper decurrit, successione non interrupta. Nulla ætas ab Apostolorum æuo, nullum sæculum designari potest, quo non fuerit in omnibus sæculis celebrata Missa pro viuis & defunctis, festa & ieiunia seruata, inuocati sancti, honoratæ Reliquiæ, vota Religionis frequentata, & alia Religioni illi propria, vt constat ex omnium ætatum scriptoribus.

Secundo, Catholica, quia recipit omnis conditionis & status homines. Nam non est familiæ vlli alligata, sicut olim in familia Iacob stabat Ecclesia veteris testamenti. Non est iam distinctio Iudæi & Græci, Indi & Ægypti, Potest enim membrum effici Ecclesiæ per Spiritum Christi, quicumque accedere voluerit, & ingredi per ianuam baptismi: Vbi non est distinctio, nobilis sit an ignobilis diues an pauper: *Quicunque enim crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit.* Et iubetur Euangelium prædicari omni creaturæ Vnde & in Ecclesia Triumphante (ad quam nemo transfertur, nisi primo fuerit sub vexillo Christi in Militante), vidit Ioannes turbam ex omnibus gentibus, populis, & linguis

Tertio, Catholica dicitur, quia per totum orbem diffusa est extendens se ad omnes gentes, & omnia regna, nullum enim regnum est, nulla gens nobis cognita quæ hanc Religionem vel non habeat adhuc, vel aliquando non habuerit, vel modo non incipiat habere. Imo hoc tempore fere apud omnes gentes est publica Religionis nostræ professio. nimirum apud Iapones, Sinas, Indos, Persas, Tartaros, Turcas, Brasilios, Mexicanos, &c. Omnibus his locis reperiuntur templa, altaria, imagines Christi, & Sanctorum. Celebratur Missa, administrantur Sacramenta.

Aduerte ergo, per prædicationem Apostolorum & aliorum Sanctorum, Romanam religionem acto se extendisse in omnem fere angulum mundi, et certe ante consummationem sæculi se extendet istud illud: *In omnem terram exiuit sonus eorum*, Quo modo quidem suo tempore dixit compleri Apostolus, quia tunc vere impleri cœpit. Perfectè autem implebitur in fine mundi, ita vt vocula, illa (*exiuit*) posita sit more Prophetico, præteritum pro futuro, quia videat quasi præsens quod futurum est Prophetæ.

Tunc ergo non erit mundi angulus, in quo Euangelium non fuerit prædicatum, Vnde & nunc incognitis regionibus magno fructu incipiet prædicari.

Quod etiam prædixisse videtur Isaias de regno illo magno Sinarum, de quo multi interpretantur illud *ecce illi de longe venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra Australi.* Hebræa habent de Terra Sinim. Osorius, Arias Montanus, Cornelius, & alij putant esse Prophetam de regno Sinarum. Vnde vertunt: *Et isti de terra sinarum.* Sicut enim Hebraicè Gelilim vocantur Galilæi Gehudim Iudæi, Assurim Assyrij, Casdim Chaldæi, ita non potuit Isaias Sinas aliter nominare, quam dicendo Sinim, id est Sinæ, qui sunt populi de longè venientes, quia longissimè dissiti, in extremo Oriente. Et illorum specialiter meminit Isaias, quia magnificum est regnum, & populosissima regio, ita vt numerentur vrbes vulgares supra 1150. & maiores 147. Item quia inaccessi sunt, & sub periculo capitis seruitutis, & carceris, cæteris aditum negant. Vnde & muro qui quadringentas quinque leucas longus est, à Tartaris se diremerunt, significat ergo inaccessos illos populos tandem Europæ Apostolos & fidem admissuros & Ecclesiæ Catholicæ sese aggregaturos. Vnde vt significet fore insignem illam conuersionem, & Ecclesiam illustrem Sinarum, exultans in iubilo subdit: *Laudate cœli & exultet terra, quia consolatus est, Dominus populum suum.* Vbi & zelo salutis animarum Propheta optat cœlis & elementis linguas, quibus gratulentur hominibus istis, è captiuitate peccati redeuntibus, & vt celebrent tantum Dei beneficium, quo gentes illas ad salutem vocat, misertus populi illius, sub captiuitate dæmonum agentis.

Isai. 49. V. Cor. à Lapide in illum locum

Sub Sinis verò intelligit etiam Iapones vicinos, & Orientales populos. Ita fere Cornelius à Lapide. Rectè ergo Ecclesia Catholica dicitur siue vniuersalis, ad Orbis quatuor partes se extendens. Vnde & Ierusalem vndique habet tres portas ab Oriente, Occidente, Meridie, aquilone, quia ab omni parte mundi vocati sunt electi de Ecclesia hac militante. Hæreses vero & sectæ, tantum aliquot loca vel Regna sibi per vim vindicarunt, Lutherana vix egreditur Germaniam. Caluinistica habet aliquot Europæ angulos, & potius deficit, quam proficit.

Vniuersalitatem hanc Ecclesiæ per quatuor partes mundi, dicit August. significatam in veste Domini. *Quadripartita vestis Christi,* inquit, *quadripartitam figurauit eius Ecclesiam, quatuor scilicet partibus in orbe diffusam, & in eisdem æqualiter siue concorditer distributam. Tunica vero illa sortita omnium partium significat vnitatem, quæ charitatis vinculo continetur. Et vestis merito perhibetur contexta per totum, quia nemo eius expers, qui pertinere videatur ad totum, à qua tota Catholica vocatur Ecclesia.* Ita Augustinus.

August. in Ioan. c. 5. August. contra Epist.

Hoc nomen (*Catholica*) ita proprium est Ecclesiæ, vt dixerit August. *Multa sunt quæ in gremio Ecclesiæ Catholicæ me tenent. Tenet me consensus populorum. Tenet authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata. Tenet ab ipso Petro Sacerdotum successio. Tenet postremo ipsum Catholicæ nomen, quod ita inter tot hæreses Ecclesia sola obtinuit, vt cum omnes hæretici Catholicos se dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conuenitur nullus hæreticorum Basilicam suam audeat ostendere,* Ita ille.

Lutherani ergo vel Caluinistæ volentes persuadere apud se veram Catholicam Ecclesiam à Christo fundatam reperiri, similes videntur illis qui vellent persuadere Carolopolim, aut Philippolim nouiter extructam esse antiquam illam Romam, vbi ante mille annos Cæsares, imperabant. Sicut ergo illi ridiculi forent, ita nostri hæretici, cum sint eorum nota initia. Si quis dicit eos esse Ecclesiam reformatam, non minus errat aut blasphemat, quam si Deum satanam, & damnatos Sanctos dicat.

Vt ergo sit quis Catholicus, debet tenere quod vbique, quod semper, quod ab omnibus creditum est in hoc eum dignosces ab hæretico, si sequatur vniuersalitatem, antiquitatem, consensionem. Sequetur autem vniuersalitatem, si fidem illam veram sequatur, quam tota per orbem confitetur Ecclesia. Sequetur antiquitatem, si non recedat ab illis, quæ Sancti Patres ac maiores nostri docuerunt. Sequetur consensionem, si in ipsa vetustate omnium, vel certè pene omnium Sacerdotum pariter & Magistrorum definitiones sententiasque sectetur. Ita Lirinensis.

Vincentius Lirinensis.

LECTIO VIII.

DECLARAT HÆC LECTIO

quare Ecclesia dicatur Apostolica.

ALtera quoque Ecclesiæ proprietas est, à qua dicitur *Apostolica*, quia ab Apostolis fundata est, tùm prædicatione, tùm sanguine, ipsi ergo sunt qui primitias Spiritus habentes, diuinum illum Spiritum Ecclesiæ communicarunt. Ipsi sunt montes illi, de quibus Propheta: *suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam,* quia vniuerso populo pacem annunciandam susceperunt, & iustitiam edocendam. Denique ipsi sunt secundaria fundamenta, in quibus extruitur Ciuitas Dei viuentis vt vidit Ioannes, de quibus supra.

Psal. 71.

Tract. 1 Lect. 8.

Duplici ergo de causa Ecclesia ab illis, *Apostolica* nominatur. *Primo*, ratione doctrinæ ab Apostolis acceptæ, quam semper retinuit & retinebit, vt verificetur illud Isaiæ, quod Ecclesiam nouam concernit; *Spiritus meus qui est in te, & verba quæ posui in ore tuo non recedent de ore tuo, nec de ore seminis tui, amodò & vsque in sempiternum.* At quia illam doctrinam ad se deriuatam semper conseruat integram & incorruptam, ab Apostolo dicitur *Columna, firmamentum, veritas.* Vbi dicunt aliqui Apostolum alludere ad duas columnas, quas Salomon in ingressu templi erexerat, stabilitatem, & perseuerantiam templo suo optans. Harum dexteram vocauit *Iachin*, hoc est, *directio*, sinistram *Booz* hoc est, *fortitudo*, & vtraque columna erat coronata. Ecclesia est columna erecta & directa, quia in ea est rectitudo veritatis: quam significat *Iachin*: in ea est etiam fortitudo & constantia veritatis, quia nulla vi potest diuelli à veritatis professione, & hoc significat *Booz*.

Isai. 59.

1. Tim. 3.

3. Reg. 7.

In ea ergo duæ columnæ inconcussæ, vox dirigens sponsi & virtus solidans spiritus sancti. In hac duplici veritate contra falsitatem pugnans, & contra aduersa omnia stans, tandem coronabitur. Sicut vero ab Apostolis Ecclesia doctrinam veritatis accepit, ita & exempla virtutis, propterea eis decernit festos dies, vt non simus ingrati iis qui nos lacte doctrinæ sanctæ aluerunt, & viam salutis annunciauerunt. Et proponit eos tanquam specula viua totius perfectionis, vt ad eorum imitationem excitemur Et hos quidem speciali modo imitantur in Ecclesia Catholica viri illi Religiosi, qui ad vocem Domini omnia relinquentes, eorum paupertatem, humilitatem, castitatem, patientiam, zelum, in sequela Christi sectantur, & prædicationis officio, ac animarum saluti toti incumbunt.

Dicant ergo nostri hæretici, quomodò Ecclesia sua Apostolica dici possit, quorum cum Apostolis nullatenus consonat vel vita, vel doctrina? An vestri Ministri Apostolorum sectatores? Hi postquam Christum secuti sunt, continentiam & castitatem sunt amplexi, & terrena contempserunt: Ipsi vero castitatem impossibilem dicentes, omnibus vxores ducendas prædicant, toti rei vxoriæ & libidini immersi sunt: & vota perfectionis irrita, nec seruanda, imò impia esse clamant.

An eorum doctrina Apostolica? 1. Petrus dicit *vt per bona opera certam nostram vocationem faciamus*: Ipsi repudiant bona opera. 2. Paulus dicit: *Tenete traditiones, quas didicistis à me.* Ipsi reprobant traditiones etiam ab Apostolis ortas. 3. D. Ioannes dicit: *Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ.* Ipsi nescio quas ei tenebras affingunt, dum omnium peccatorum eum authorem blasphemant. 4. D. Iacobus dicit: *Vocandos Presbyteros Ecclesiæ, vt vngant infirmos, &c.* Ipsi verò Vnctionis sacramentum irrident. 5. D. Andræas dicit: *Ego quotidie immolo immaculatum Agnum in Altari.* Ipsi vero sacrificium incruentum Agni reiiciunt.

Non ergo talis doctrina ab Apostolis orta, aut viris Apostolicis, sed à viris infamibus, ab Ecclesia Catholica apostatis, Luthero & Caluino; quorum prior professione Religiosus & Sacerdos, duplici sacrilegio se contaminans, Monialem professam fœdo sibi matrimonio copulauit, & cum dæmone plusquam modium salis se comedisse fassus est. Posterior Nouioduni de Sodomitico crimine, & aliis conuictus, ferri candentis vstulatione in tergo insignitus fuit. Hi sunt Apostoli, hi fundatores doctrinæ quam tenent Ecclesiæ, quæ se dicunt reformatæ.

Quod si altius originem suam velint referre, non ab Apostolis ortam reperient talem doctrinam, sed ad Hæresiarchis

quibusdam

quibusdam iam olim diuersis sæculis ab Ecclesia condemnatis Doctrina & Religio eorum, non est nisi colluuies quædam antiquarum hæreseon.

Cum Simone Magno & Manichæis liberum arbitrium tollunt, Deumque scelerum omnium authorem & impulsorem decernunt.

Cum Eunomio & Marcione, fidem satis esse ad beatitudinem volunt.

Cum Nouatianis, Chrisma tollunt, & potestatem remittendi peccata.

Cum Donatistis contendunt Ecclesiam constare ex solis bonis electis.

Cum VVicles. & Hussitis preces pro defunctis, & intercessiones Sanctorum tollunt.

Cum Berengario bellum mouent contra Eucharistiam, qui tamen ter suam sententiam adiurauit, & tandem in fide Catholica cum magna pœnitentia mortuus est.

Hi ergo sunt eorum Apostoli, hi doctrinæ eorum fundatores. Errores vtique sepultos ab inferno reuocant, doctrinam Apostolicam impugnant.

Secundo, *Apostolica* dicitur, ratione successionis continuæ, quam habet ab Apostolis, non solum in doctrina, sed etiam in authoritate & iurisdictione. Ministri omnes Catholicæ Ecclesiæ ab Apostolis descendunt, suntque Apostolorum successores, vel ab eorum successoribus ordinationem & authoritatem acceperunt. Quia Presbyteri ab Episcopis Ordinem acceperunt, Episcopi ab aliis Episcopis, & hi sursus ab aliis, & sic deinceps sursum versus vsque ad Apostolos, qui hanc potestatem proxime à Christo habuerunt.

Sic ergo homines longo hominum tractu descendunt ab Adam: ita secundum potentiam supernaturalem, omnes Ecclesiæ ministri longa ordinationum serie descendunt a Christo, qui est secundus Adam.

Recte itaque Apostolica Ecclesia dicitur, quæ eandem authoritatem habet, Iurisdictionem, & functionem, quam Christus tradit Collegio Apostolorum, & quam habuit Ecclesia sub Apostolis constituta. Habet & eundem modum & ordinem quem tunc habuit. In ipsa sunt Apostoli, Prophetæ, Euangelistæ, Doctores, Pastores, & hoc quamdiu durauit, quia illa posuit, inquit D. Paulus, *ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem Corporis Christi*: hoc est, vt per illa sanctorum numerus compleatur & vt ministerium, siue dispensatio misteriorum Dei indesinenter fiat, & vt perpetuo ædificetur Corpus Christi, quod est Ecclesia. Cum ergo sanctorum needum consummatus sit numerus, needum cesset ministerium, needum ædificatio Corporis Christi sit completa, non expirauit functio Apostolica cum Apostolis, potestas scilicet euangelizandi, docendi, pascendi: sed tunc tantum quando occurremus omnes ad agnitionem perfectam veritatis in gloria: Manet, ergo ab Apostolis in nos trasfusa illa potestas Episcopalis, sacerdotalis, Pastoralis. Manet continua successio originem habens ab Apostolis, ideo nos de Apostolica Ecclesia sumus. *Accedant hæretici, & ostendant origines Ecclesiarum suarum*, inquit Tertullianus, *euoluant ordinem Episcoporum suorum, ita per successionem ab initio decurrentem, vt primus ille Episcopus aliquem ex Apostolicis viris, habuerit authorem & antecessorem.* Ita ille lib. de Præscript. contra hæreticos.

Ephe. 4.

Sic ergo nos dicimus: Quis ante Lutherum Lutheranæ Religionis fuit Antistes? Quis ante Caluinum, Caluinianæ? Ostendant si possint Episcopos suos vsque ad Apostolos, vt possint ostendere suam Ecclesiam esse Apostolicam. Hoc facit & ostendit manifeste Romana Ecclesia quæ iam ducentos triginta nouem Episcopos ostendet, vsque ad Petrum. Hoc argumentum successionis, maximi faciunt antiqui Patres ad hæreses conuincendas: quia per illud ostenditur continuatio Religionis nostræ per singula sæcula, vsque ad tempora Apostolorum. Et propterea dicit Augustinus, *Tenet me in Ecclesia, ab ipsa Sede Petri Apostoli cui pascendas oues suas Dominus commendauit, Vsque ad præsentem Episcopatum successio sacerdotum.*

Aug. supra cit.

LECTIO X.

DECLARAT HÆC LECTIO QVARE Ecclesia dicatur Romana.

Iren. l. 3. c. 3.

Romana dicitur, quia ad Romanam Ecclesiam, inquit Irenæus, propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem Ecclesiam conuenire: id est qui sunt vndique fideles, in qua semper est conseruata ea, quæ ab Apostolis est traditio. Ita ille.

Romana vtique Ecclesia mater est omnium Ecclesiarum cui Christus primatum dedit, Petri sedem ibi constituens, ex qua infallibilis doctrina profiueret in cæteras omnes Ecclesias, & fides indefectibilis, de qua dixit Apost. scribens Ad Romanos. *Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo.* Vnde dixit Cyprianus. *Ad Romanam fidem perfidia, non habet accessum.* Et Bernad. Scribens ad Innoc. *Oportet*, inquit, *ad vestrum Apostolatum referri pericula quæque, & scandala in Regno Dei, ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror, ibi potissimum resarciri damna fidei, vbi fides, non possit sentire defectum. Cui enim alteri dictum est: Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua?* Ita ille.

Bern. in l. ad Eug.

Fides ergo huius Apostolicæ Sedis supra firmam Petram est, & numquam præualere potuerunt aduersus eam inferorum portæ. Et vt dicit August. Cum aliæ omnes Ecclesiæ quibus Apostoli præfuerunt, à fide defecerint, sola hæc Sancta & Apostolica mater omnium Ecclesiarum Christi per omnipotentis Dei gratiam, à tramite Apostolicæ prædicationis numquam errasse, nec hæreticis prauitatibus vnquam deprauanda decubuisse probatur, sed quam ab exordio fidei Christianæ normam ab ipsis Apostolis accepit, in ea semper illibata permansit, Ita ille.

Epist. 162 cæteret. d. 2. 4.

In quatuor Patriarchalibus Ecclesiis Orientis sederunt hæretici.

1. In Ecclesia Constantinopolitana, Macedonius, Nestorius, Anthimus, Sergius, & alij plures, quos Iconomachi Imperatores constituerunt.

2. In Antiochena, hæresiarcha sedit Paulus Samosatenus Eulalius, Petrus Gnaphæus, & alij.

3. In Alexandrina, Georgius Cappadox, Lucius Dioscorus, & alij.

4. In Hierosolymitana Ioannes Origenista, Salustius Arsenius, Hieracline, & alij.

In Romana, vero nullus vnquam sedit hæreticus, aliæ, defecerunt, illa numquam. Ita hic verificari potest illud Isaiæ 19. *In die illo erunt quinque ciuitates iurantes per Dominum Deum exercituum: verumtamen Ciuitas solis vna vocabitur.* Illæ Patriarchales Ciuitates, quæ olim in Christi cultu florentissimæ fuerunt, paulatim defecerunt ad hæreses, & impios cultus. Vnica autem illa Romana, stabilis sterit tanquam Mater & Magistra totius Christianæ Religionis, tanquam ciuitas solis, à qua lux fidei & spiritualis lucis radij toto orbe diffundantur: ita vt sicut Solem perimi est impossibile, ita & Ecclesiam Romanam extingui. Hinc speciali diuini Numinis protectione factum est, vt cum prisci illi Imperatores Christianæ Religionis inimicissimi occiderint viginti quatuor Pontifices intra annos 250. non tamen potuerunt Romam exscindere Pontificiam sedem. Nec id potuere Gotthi, Arriani, qui Italiam, Romamque summo imperio per annos 59. tenuerunt, imo cum quadragies diuersis ex causis, Roma exacti fuerint Pontifices summi, semper tamen ad eam reuocati sunt. Adde quod Galliæ Reges Auenionem transtulere hanc dignitatem, Pontificibus id volentibus, & tamen diuinæ voluntati parendum fuit, vt Romam referretur: de qua Dei voluntate admonuerunt Pontifices duæ sanctissimæ fœminæ Catharina, & Brigita.

Non ergo sine speciali Dei cura Romam Petrus destinatus est, vbi sedem figeret & Ecclesiam Romanam stabiliret totius Religionis caput. Vnde D. Maximus loquens de Petro & Paulo ait. *Hi Ecclesiarum omnium principes, dispensatione Celesti Romam petentes, sacratissima sua corpora In illius vrbis arce condiderunt, quæ totius orbis obtinueret Principatum, quatenus potentiam virtutis suæ Christus ostenderet, vbi mundus habebat caput imperij, ibi Regni sui Principes collocaret.*

D. Maxim. in Catal. eorum.

Huc spectare potest Dauidis oraculum, quo ad Christum dicitur: *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Syon, dominare in medio inimicorum tuorum.* In monte Syon Spiritus S. descendit ibi Petrus habuit illam concionem, qua tot millia conuertit, inde dissemінata est fides in vniuersum orbem, & doctrina quæ est *virga virtutis* Christi. Sed tamen quod specialiter dicitur *Dominare in medio inimicorum*, specialiter conuenit vrbi Romanæ, & Romanis imperatoribus, qui summo odio Persecuti sunt Christi doctrinam tot persecutionibus: Immo & à præside Romano Pilato, morti adiudicatus est Christus. Dicit ergo ei nunc, vt Regnū Romæ accipiat, Romæ dominetur, ibi vtique dominabitur in medio inimicorum suorum. Hinc & aliqui putant tunc impletam

Ioel. 36.

plorans illam. Prophetiam *Ciuitatem sublimem* (Roma Hebraice idem est quod excelsa) *humiliabit: Humiliabis eam vsque ad terram, detrahet eam vsque ad puluerem, conculcabit eam pes, pedes pauperis, gressus egenorum illa vtique, Terrarum Dea, gentiumque Roma: Cui par est nihil, nihil secundum, pauperi abtemperat, collum subdit, Piscatori, coronas suas eius pedibus substernit: Suscitat enim Dominus de puluere egenum, vt ibi solium gloriæ teneat*, & quia Domini sunt cardines terræ (vel vt alij leguot, afflicti terræ) *posuit super eos orbem.* Impletur quoque illa Prophetia: *Venient ad te curui filij eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum qui detrahebant tibi, & vocabunt te Ciuitatem Domini syon sancti Israël.* Nam filii eorum qui maxime Ecclesiam vexarunt, curui veniunt Romam & osculantur eius pedes, eam caput Ecclesiæ agnoscentes. Sic Reges Visigotthorum Francorum, Anglorum Northmanorum, Longobardorum, Germanorum, Hungarorum, & aliarum gentium quæ ecclesiam sæpius vexarunt, Romam venerunt, & ibi adorauerunt vestigia Pedum illius, qui seruum seruorum se vocat, cumque caput sit, pedum sibi nomeo assumit, dum se humillimorum seruum professus est.

Horat.

Isa. 60.

Isa. 49.

Idipsum alio loco aperte prædixerat Isaias loquens ad Ecclesiam: *Erunt Reges nutricij tui, & Reginæ nutrices tuæ, vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.*

Neque hoc vitio tribui potest Pontifici, quod filius suis pedum osculum permittat, quia illud non sibi attribuit, sed Christo cuius gerit Personam, Vnde curat pedibus Crucem affigi, vt hoc honor Cruci detur, & voluit Christus hunc honorē ei exhiberi, qui eum repræsentat in summo fastigio collocatus. Vnde & per oracula voluit illum honorem prædici. Et vos ostendat se sibi hunc honorem non arrogare ipsemet annue feria 5. hebdomadæ sanctæ duodecim pauperes ad mensam vocat, dat eis noua vestimenta, eorum pedes ipsemet abluit, abstergit, osculatur: Ita vilissimis omnium ipse maximus reddit oscula.

Qui etiam vt tanto gradu indignum se agnoscat, cum statim ad electione ducitur ad S. Ioanoem in Laterano. Vbi eo ventum est, sedet in lapidea ac stercoraria sede, ex antiquissimo iostituto, & illi canitur versus: *suscitant de puluere egenum, & de stercore erigens pauperem.*

Sed hic occurruot hæretici, & vt nos ab ecclesia Romana, & eius capite Pontifice summo rettahant, clamant Romam meretricem illam eni nomen Babylon, descriptam in Apoc. quæ sedet super aquas multas & nomina gerit blasphemiæ, estque ebria sanguine saoctorum. His respondemus etiam aliquos ex antiquis Patribus de Roma hæc intelligere, inter quos Hieron. & Tertul. sed pro tempore quo adhuc Gentilis erat, & quo omnium gentium imbuta erat erroribus, omnibus scelerum vitiis & superstitionibus blasphemans contra Deum, & sanguinem sanctorum effundens. Postquam vero nomen Christo dedit, non amplius meretrix Sponsa infidelis: sed ciuitas plena Iudicij, vrbs fidelis, & vt dicit Hieronymus: *scriptam in fronte blasphemiam Christi confessione deleuit.*

Ex eo tempore facta est velut *Tabernaculum Domini*, à duo decerta fidei petuntur.

Fons purus à quo vniuersum orbem pura defluit doctrina, *Ciuitas solis* à qua lux veritatis diffunditur in omnem locum. *Tribunal Christi*, à quo omnis hæresis & erroris condemnatio procedit.

Oraculum Christianorum, à quo infallibiliter omnis de veritate dubitatio resoluitur.

Sedes sublimis Petri, in qua vt differit Chrysologus Petrus viuit adhuc, & præsidet vsque ad finem sæculi non derelinquens eam.

Deoique *Terra sancta est*, Apostolorum sanguine Purpurata, & sacris eorum pignoribus decorata.

Terra sancta, in qua septuaginta duo numerantur Pontifices in Canonem SS. relati tot quot Christus habuit discipulos, & ex illis plusquam triginta propter Christi fidem Martyrio affecti fuêre, & sanguine illam testati sunt.

Terra sancta, in qua plusquam trecenta millia Martyrum propter Christi fidem obierunt, & eam sanguine suo rigarunt, & nunc etiam reliquiis suis sanctificant, vt merito dixerit B. Catharina senensis, dum Romæ stationes obiret: *Ego calco sanguinem Martyrum*. Ideo & ipsa Romæ viuere desiderabat & ibidem mori voluit, sepultaque est in templo B. Virginis super Mineruam. Imo plurimi olim Romam adiuerunt & ibi mori voluerunt & viuere, vt facilius ad Cœlum vias haberent.

Inter hos Cendualla Rex Britonum venit Romam, hoc ibi gloriæ singularis desiderans adipisci, vt ad limina Apostolorum Petri & Pauli, fonte Baptismatis ablueretur: sperans etiam quia mox baptizatus, carne solutus ad æterna gaudia mundo transiret. Quod vtrumque vt mente disposuerat, Deo iuuante, factum est, nam illuc perueniens baptizatus est sabbato S. Paschæ anno 689. & in Albis adhuc positus languore correptus, carne solutus ad beatorum consortium transiuit, teste Beda.

V. Cornel. in Isa. fol. 597.

Beda l. 3. hist. c. 7.

Vt vero plenius intelligatur, quomodo à Romana Ecclesia & Pontificibus Romanis fides in multas regiones profluxerit, tanquam à fonte & capite: recurrendum est ad historias diuersarum regionum quæ de hoc fidem faciunt.

Ac primo ipse Petrus, tanquam Petra Ecclesiæ, à primaria Petra Iesu constitutus, electusque ab antiquis diebus, vt gentes per os eius fidem susciperent, orbis Ecclesias principales, à quibus aliæ minores fidem edocerentur, ipse fundauit, Ideo creauit Antiochiæ Episcopum Euodium ad Orientem, cui olim totius Orientis Episcopi patebant.

2. Ad Meridiem transmisit Marcum discipulum Alexandriam, cuius Ciuitatis Episcopus, Ægypto Arabiæ, Æthiopiæ, & parti Africæ præerat.

3. Ad Occidentem præcipuas Galliarum, Hispaniarum, Africæ, Italiæ, & adiacentium Insularum Ecclesias constituit.

4. Ad Septentrionem fundauit etiam primarias Ecclesias, in Ponto Capadocia, Bythinia, Græcia, Dalmatia, Germania, per se, vel per missos à se.

5. Sic legimus Treuirenses, Colonienses, Batbanos, Leodienses Namurcenses, per Maternum, & socios à Petro missos fuisse conuersos.

6. Denique quoties regna aliqua ad fidem sunt adducta, Romani Pontificis authoritas intercessit.

In Angliam missus est quidam Augustinus Religiosus à Gregorio Pontifice, qui eam conuertit cum suo Rege Ethelberto, anno 599.

Sic Germaniæ Apostolus missus est S. Bonifacius à Gregorio 2. anno 716.

Sic ex magna parte conuersi Hungari per Episcopos illuc à Romano Pontifice destinatos, sæculo 5.

Sic Lanbertus Alexandriam, Wvillibrordus Frisiam, Hubertus Arduennam, à cultu idolorum ad fidem traduxerunt.

Denique nunc in India Orientali, in Iaponia, in sinarum Regno, innumeri conuertuntur ab iis qui Romano Pontifici adhærent: vt merito præter hoc mereat hic titulus inuiolabis, *Ecclesia Romana Mater & Magistra Ecclesiarum.*

Ostendant hæretici, quas gentes infideles ad suam fidem traduxerint. Nulla enim vnquam facta est Regnorum Paganorum conuersio ad Lutheranam aut Caluinisticam sectam, sed solum norunt peruertere Christianos tepidos, qui libertatem carnis, & nouitatem sectantes, illis adhærent. Ita vt hæresis non sit aliud, quam Chatholicæ doctrinæ corruptio, & Christianorum à vera religione defectio, & ita ipsorum est non conuertere ethnicos, sed peruertere Christianos. Vnde Tertullianus de iis loquens sic dicit: *De verbi administratione quid dicam? Cum hoc sit negotium illis non Ethnicos conuertendi, sed nostros euertendi, hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si iacentibus eleuationem operentur: quoniam & ipsum opus eorum non de suo proprio ædificio venit, sed de Veritatis destructione, nostra suffodiunt, vt sua ædificent: ita fit, vt ruinas facilius operentur stantium ædificiorum, quam extructiones iacentium ruinarum.* Ita Tertullianus: lib. de Præscriptionibus.

Tertull.

Vt ergo hic concludam: Attendant Angeli, Germani, Belgæ, quomodo à viris Apostolicis, & ab Ecclesia Romana missis, fidem acceperint, & non sint ingrati: *Mementote eorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem.* Monet nos his verbis Apostolus, ne memoria excidere patiantur obligationem erga primos fidei Doctores qui vitam suam impenderunt, vt à tenebris ad lucem Christianos euocarent.

Heb. 13.

Hoc ergo recogitate, ô Angeli! ô Germani! *Bene currebatis, quis vos impediuit? Quis vos fascinauit non obedire veritati?* quam illi primi fidei Patres, tot exantlatis laboribus, vobis tradiderunt, quamque non solum verbis, sed & plerique sanguine testati sunt! Heu quanta passi sunt, vt vos Christo filios parerent, & in portum salutis deducerent! Interim vos sequimini, non parentes, sed peremptores; non Nauarchos, sed piratas qui falsæ doctrinæ fallaci lumine, ad syrtes & naufragia vos deducunt.

Noui hæreseos Doctores, inquit Origenes, qui mentes imperitas fallunt, similes sunt Piratis, solent enim hi in mari in locis vadosis occultisque scopulis, per obscurum noctis accendere lumen, quo nauigantes sub spe confugiendi ad portum

Orig. in c. 14 ad Rom.

tum, ad naufragia perditinnis inuehant: Ita quoddam lumen falsæ doctrinæ ab his illusoribus solet accendi, non per quod euadant, sed per quod pereant. homines. mundi huius fluctus & vitæ pelague nauigantes. Propterea nauigantes huius vitæ Vndas, non omnes sapientiæ, neque omnibus omnium consilijs credere debemus.

Magnum interim beneficium Dei est, dum eos ad Veram salutis viam portumque reducit, qui errabundo vestigio, naufragio iam erant proximi. Habemus hac de re nobile exemplum Rudolphi Maximiliani Ducis Saxoniæ, qui nouissime ad viam Veritatis, de hæresis naufragio reuocatus, hoc beneficium agnoscens, sic scribit ad Summum Pontificem communem fidelium omnium Parentem.

LITTERÆ RUDOLPHI MAXIMILIANI. ad Summum Pontificem.

Multa mihi & iustissimá causa est (Sanctissime Pater) scribendi ad vos. Etsi enim summam Christi Maiestatem in Vicario meritissimo vereri deberem, vt auderem tamen fecit ipsa Christi clementia, & vox inuitantis: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis*, *&c.* Fecit & ipsa causa nouissimæ conuersionis meæ ad Ecclesiæ gremium; vt quantum prius à Primatu vestro, seu verius Christi in vobis, abhorrui, tanto eidem & animo & corpore & præsentibus litteris, vtriusque subiectionis, fidelissimis testibus, submittam. Fui aliquando, heu me! pestilentissima Lutheranorũ hæresi infectus, eamque quasi cum matris lacte sugens, ad hanc vsque ætatem protraxi, meque à parentum meorum Ducum Saxoniæ gloria, degenerem futurum existimabam, si quam à principio nascentis hæresis opinionem conceperam, non ipse retinerem & fouerem. Attamen à decem fere annis quibus me sacræ Maiestatis Imperatoris mei causæ tuendæ, per varios bellorum occursus adiunxi, placuit ei qui me segregauit ab vtero matris meæ, infinitos misericordiæ suæ thesauros paulatim elargiri. Ex ipso enim catholicorum Christi fidelium conuictu, viso etiam Sanctæ Ecclesiæ optime constituto ordine, cœpi nonnihil anteactæ vitæ fastidium concipere: Quousque tandem in hanc Serenissimæ Hispaniarum Infantis aulam, obsequia mea causæ publicæ præstiturus, adueniens; ita omnia pietatis & religionis plena conspexi, vt me terram pro Paradiso commutasse, existimarem: Ibi autem præter alia quæ me plurimum commouerunt & confirmarunt, frequens interfui publicis Concionibus quæ per quadragesimam in Ecclesia Patrum Minimorum a Reuerendo patre Matthæo Martin eiusdem Ordinis disertissimo, tota hac Curia concurrente, habebantur. Huius Patris ministerio erumpentibus sæpe lachrymis tanta vi rapiebar a Domino misericordiarum patre, Vt amplius differre non possem quin me ab hæresi ad sanam fidem conuerterem. Tandem Deo vero iuuante, dicti Patris studio & laboribus, ad dissoluendas difficultatum mearum nubes impensis: Factum est, Vt data die hæresim præ manibus Illustrissimi Sanctitatis Vestræ in his partibus Nuntij abiurarem, meque ille in Ecclesiæ gremium reciperet, & introduceret in æternum victurum; assistentibus eximiis D. D. D. Marchione Spinola. D. Octauio Visconti Comite de Gamalteres, & D. Petro de Medicia, Æquum igitur est P. S. Vt hac mihi de Cœlo collata gratia, Cœli Vicario, Apostolorum hæredi, gratias acturum, meque Sedi vestræ submissurum offeram, vt quanto prius mihi iure optimo infensus fui, tanto eidem reconciliatus amantissimus euadam.

Adsum igitur & corpore & animo Sanctitatis vestræ pedibus prouolutus, & quod præsens præstare nequeo per has meas litteras exhibeo. veniam supplex imploro, & plorans dico: *Pater peccaui in Cœlum & coram te.* De cætero autem in Ecclesia victurus, cuius Caput est visibile, Sanctitatem vestram diuinorum oraculorum Interpretem, morum fideique infallibilem Magistrum Christi in terris vicarium totius Ecclesiæ Præsidem, Sacrorum Supremum Antistitem, Petri successorem, & (vt paucis omnia comprehendam) talem, tantumque, qualem & quantum Christi voce constitutum scio in persona Petri, cum diceret: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, Profiteor.

Ad hæc igitur oro, vt mihi dignetur Sanctitas Vestra Patris amantissimi benedictionem elargiri, Sacrumque Ordinem Minimorum, meque cum eo, pro solita humanitate amplecti, vt quod cœpi esse, permaneam.

Datum Bruxellis die 27. Maij, 1623.

Sanctitatis vestræ Humillimus & obsequentissimus in Christo filius RVDOLPHVS MAXIMILIANVS DVX SAXONIÆ, VNGARIÆ, ET VVESTPHALIÆ.

LECTIO X.

Credo Sanctorum communionem.

1. *Docet, quid sit hæc Sanctorum Communio,*
2. *Multos etiam de hac participare,*
3. *Animas Purgatorij hac iuuari.*

PROPOSITIO I.

Est in *Ecclesia Dei Sanctorum Communio.*

Hoc dupliciter potest intelligi: Primo est *Communio Sanctorum*; hoc est, Sancti & iusti habent inter se communionem, sicuti membra eiusdem corporis inter se vnionem habent, & communicationem specialem.

Secundo *Communio sanctorum*, hoc est, rerum sanctarum, est in Ecclesia. Sicut olim in bonis temporalibus erat communicatio, vt dicitur in Actis Apostolorum: Simili modo in rebus spiritualibus, & pretiosis donis Dei communicatio est. Hic vterque sensus conueniens est & ad idem fere redit.

Quantum ergo ad posteriorem sensum, est communio rerum sanctarum, quia communicamus in Sanguine Iesu Christi, in Sanguine Redemptionis, in donis gratiæ, quibus sanctificamur, in Sacramentis fidei; in verbo Dei, in promissis Euangelij: & ista omnia bona cunctis sunt communia, quia omnes vocati sunt ad eandem fidem, in eadem spe vocationis ad eadem superna bona, ad eadem gratiæ charismata, ad eadem Sacramenta. Non aliud sperant, diuites, aliud pauperes, aliud Principes, aliud plebeij: vnũ baptisma omnium, vna Eucharistia, vna absolutio, idem verbum Dei pro omnibus. Sicut qui eiusdem sunt ciuitatis, habent communicationem in iisdem priuilegiis, in syluis, pascuis, fluminibus, fontibus, foro, plateis, propter colligationem quandam in eadem societate politica: ita Ecclesia, Ciuitas Dei, omnes suos ciues facit participes spiritualium bonorum, quæ Christus in ea posuit, Ita enim est *Ierusalem, quæ ædificatur vt Ciuitas, cuius participatio eius in idipsum*, Ps. 120.

Quantum ad priorem sensum, est specialis communicatio iustorum in meritis & bonis operibus, quia cum sint inuicem membra dum orant, non tantum sibi orant, sed omnibus orant: dum laborant in Via Virtutum, non tantũ sibi laborant, sed omnibus laborant: dum patiuntur, omnibus patiuntur.

Sicuti pedes dum ambulant pro toto corpore ambulant, manus dum operatur, auris cum audit, os dum comedit, oculi dum vident.

Hinc dicebat Apostolus: *Gaudeo in passionibus meis, pro Vobis adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius quod est in Ecclesia.* Coloss. 1. Quasi dicat licet pro peccatis vestris satisfecerit Christus, vult tamen vt & vos aliquid satisfaciatis & patiamini; hoc autem nomine vestro præsto, & participes vos mearum passionum reddo, tanquam mẽbrum satisfactores pro toto corpore. Sic & de aliis loquens *vestra inquit abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, vt fiat æqualitas. sicut scriptum est, Qui multum non abundauit, & qui modicum non minorauit*: 2. Cor. 8. sic quoque dicit: *Quod spiritus postulet pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Rom. 8. Quod quidem dicit non quod huius vel illius gemitus sit inenarrabilis, qui sæpe vel nullus vel frigidus est, sed quia nullus est dies, vel momentum quo non supplicetur Deo à Sanctis, ab vno feruentius, ab illo tepidius, quia omnes vnam Columbam (cui Dominus Ecclesiam electam comparat) constituunt: hinc sunt gemitus inenarrabiles, qui ex omnibus gentibus conficiuntur, & omnibus in corpore Ecclesiæ constitutis prosunt.

Propterea etiam dicit Augustinus: *Varia sunt in Ecclesia dona Spiritus Sancti, nec omnes omnia habere possumus. Si amas veritatem nihil non habes, nam etiam tibi habet quisquis in illa aliquid habet. Tolle inuidiam, & tuum est quod habeo: tollam inuidiam & meum est quod habes, liuor separat, charitas iungit*, Tract. 32. in Ioan. Ita Augustinus.

Sicut ergo in domo bene constituta omnia sunt communia, agri, peccunia, supellex, nobilitas: Frater vnus ad negotiationes discurrit, soror manibus operatur, altera familiam regit, interim commune est lucrum omnium propter coniunctioné speciale propinquitatis. Ita in familia Christi fratres sumus, quidquid agimus, in commune redundat lucrum spirituale. Exempli gratia, dum tu ieiunas, alter orat:

orat, ego lego, alter eleemosynam largitur, alius denique infirmitates, & afflictiones patitur: Tu de mea lectione fructum, ego de tuo ieiunio, de alterius eleemosyna aut patientia, lucrum percipio. Quidquid agis meum est, & quidquid ago tuum est, participatione: Particips ego sum thesauri quem comparat frater meus. Sic ergo fratrem aut ieiunantem, aut eleemosynam dantem non debes contemnere, iudicare, inuidere, si tu id facere nequis: sed amore cõplecti, tecum reputans, quia pro te orat vel operatur.

Cum Dauid persequeretur hostes suos, ducenti ex exercitu coacti sunt subsistere præ lassitudine, alij persecuti sunt, & reuersi cum præda. Nolebant autem participes reddere illos qui remanserant, quia æquum videbatur, vt qui periculi & laboris expertes fuerant, forent & lucri, & qui victoriam sanguinis, & vitæ periculo emerant, iuste præmium victoriæ sibi retinerent. Sed sapienter Dauid determinauit, æqualem debere esse partem euntis ad prælium, & ad sarcinas remanentis, & postea vim legis obtinuit in militari disciplina, propter illam, quæ est in vno exercitu societatem. Sic & nos in spirituali militia sumus sub eodem Imperatore, nemo ergo litiget, si suorum operũ participatio ad alios, deriuetur, sed suos labores in communi exponat, & vt ipse omnium aliorum laboribus fruatur, hoc enim ad fraternum lucrum.

Magnum vtique in Ecclesia præsidium, & solatium fidelium, hæc communicatio meritorum. Sic qui in infirmitate detinetur, & piis operibus aut oratione vacare non potest, cogitet quod millia sacrificiorum in Ecclesia offerantur, & dicat: *Particeps ego sum Domine omnium timentium te.* Nam charitatis nexu & intentione piæ se illis vniens particeps efficitur illorum, maxime si sit in charitatis statu. Sic qui debilis corpore, aut aliter impeditus austeritates ferre nequit, cogitet quod millia Religiosorum vtriusque sexus disciplinis, ciliciis, ieiuniis, Vigiliis, sese affligunt. An pro se tantum; Imo pro toto corpore Ecclesiæ, vt faciebat Paulus. Roget ergo & ipse particeps eorum fieri, Practicet id pius Fidelis, dum noctu excitatur, & religiosæ animæ vigilant in pœnitentiis agunt, laudes Dei canunt.

PROPOSITIO II.

E*Tiam mali de hac Communione Sanctorum fructum participant.*

Primo quidem, quia sæpe ex bonorum societate, spiritualem vitam recipiunt, ita vt cum sint membra mortua, viua fiant, quia boni spiritum vitæ illis impetrant. Quam sæpe in peccatis grauibus fuisti, & cum in damnationis statu te relinquere posset Deus erexit te, inspirauit, tetigit cor tuum, vt ad pœnitentiam recurreres, et hoc sæpissime aliud etiam te cogitante, nec cor tuum disponente, idque propter merita, opera ac preces aliorum,

Quotidie enim orat Ecclesia, orat Sacerdos in sacrificio orant viri pij, & austeras ad hunc effectum pœnitentias adiungunt, vt qui in peccatis sunt, & peccatorum occasionibus, à Deo excitentur, vt disrumpant vincula.

Sic orabat Monica pro Augustino, & lachrymas fundebat, licet aliud apud se cogitaret.

Vnde ipse alibi dicit: *Matris meritis credo esse, quod viuo.* Sic orabat Stephanus pro persecutoribus, & Paulum in mediis sceleribus respiciebat Dominus.

Praef. ad B. vitam ao. 1. V. vitam S. Andreæ. apud Ribadeneiram.

Sunt tamen aliqui, qui in aliorum meritis nimium fidentes sunt, & quod sui muneris est, non exequuntur, confisi in aliorum precibus. Refertur in vita sancti Andreæ, Nicolaum quendam ad eum accessisse & declarasse se sexaginta quatuor annos in omni genere impudicitiæ egisse: pauco autem tempore, inquit, lupanar ingrediens, portans Euangelium super me cum voluissem accedere ad meretricem, cœpit illa retrocedere & rogare, vt non accederem, nec locum illum ingrederer, eo quod conspiceret circa me res mitas, mysteriis plenas. Rogat ergo ipse Andræam, vt remediũ suggerat, contra hunc inueteratum peccandi morem. Vir sanctus orationem & ieiunium quinque dierum impendit, vt Deus huic misero parceret, & donum ei castitatis daret. In oratione perseuerans vox ei cœlestis fit: *Conceditur tibi petitio pro Sene, sed sicut tu ieiunasti: ita & ipse debet pro se: & carnis mortificationem debet portare.* Mandatum ergo hoc seni imponit Andræas: Communem etiã fieri à Christianis orationẽ pro illo curat. Domum itaque senex reuersus, sex menses ieiunio in pane & aqua impendit, pauperibusque eleemosynas distribuit. Post hanc pœnitentiam, ex hac luce a Deo euocatus est: & reuelata S. Andrææ fuit salus eius. Sic ergo salutem consecutus est partim sua cooperatione, partim S. Apostoli ac Fidelium oratione particeps ipse Communionis Sanctorum.

Sic quoque Deus sæpius nobis non cogitantibus, non speciali fauore afficit, intuitu sanctorum suorum, Vt in varia peccata non incidamus. Sæpius enim lapsus fuisses in grauissima scelera, nec tentationes, nec occasiones satis vitasses, nisi aliorum preces & bona opera tibi gratiã, & fortitudinem impetrassent, vt stabilis fores, & in gratia perseuerares. Ad hoc enim diriguntur preces Sanctorũ, vt illi qui in gratia sunt, stabiliantur: sic sese inuicem iuuant mẽbra.

Secundo, fructum etiam participant mali ex hac sanctorum Communione, & societate: quia propter illorum societatem sæpe Dei afflictiones euadunt. Patet Genesis 18. Vbi Dominus ad Abraham dicit, si in Sodoma forent 50. iusti. 30. 10. parcere se velle Sodomitis, & locis vicinis.

Vides ergo quantum prodest sceleratis consortiũ debere cum bonis, sæpe Deus flagellis eos affligeret, nisi velut ligarent manus Deo, sic orante Moyse, & eleuante manus, Deus in populum non sæuit: & Aarone incensum, offerente, & inter mortuos ac Viuentes stante, cessat percutiens Dei plaga.

Sic cum Romam nauigaret Paulus, orta sæua tempestate, qui que comitabantur, de salute desperabant. At ille: *suadeo vobis bono animo esse, amissio enim nullius animæ erit in vobis præterquam nauis. Astitit enim mihi hac nocte Angelus, cui deseruio dicens. Ne timeas Paule, Cæsari oportet te assistere, & ecce donauit tibi Deus omnes animas eorum, qui nauigant tecum.* Sic 276. animæ ob merita Pauliereptæ sunt de naufragio

Act. 27.

Habet quoque de BB. Francisco & Dominico, quomodo eos præsentauerit B. Virgo filio suo iudici irato, & orbis ruinam minitanti, per quos iram eius orbi imminentem Placauit, sic etiam in Vita S. Lutgardis inuenies, quomodo diuersis vicibus septennium integrum ieiunauit, vt iram Dei peccatoribus imminentem auerteret,

V. Suri. in vita Lutgardis.

Sic de B. Catharina Senensi, legimus quomodo dirissimis cruciatibus addixerit, cum videret magnam Ecclesiæ impendere calamitatem, rogans Deum, vt scelerum pœnas in se transferret, & reis ignosceret. Vide late Surium,

Tertio, non solum malis tutela contingit à plagis, ex societate iustorum, sed etiam benedictio in temporalibus, sic benedixit domui Laban propter præsentiam Iacob. Sic benedixit domui Putipharis propter conuictum, & societatem Ioseph.

Gen. 30.

PROPOSITIO III.

E*X hac Communione etiam fructum participant animæ in Purgatorio.*

Ratio est: qui sunt membra viua Christi, & eandem fidem, spem, charitatem, nobiscum habent, idemque Caput Christum. Fructum ergo participant ex operatione aliorum membrorum. Et licet non sint in statu meriti, meruerunt tamen dum hic erant, vt ibi iuuarentur, fratres enim nostri sunt. Hinc est quod in sacrificio specialiter pro illis offert sacerdos dicens: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum, qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis.* Quasi dicat, Commendamus tibi Domine, non quidem operatorios illos iniquitatis quos ligatis manibus & pedibus in æternum à te repulisti quorum dedignaris vel memoriam admittere, nec nominum eorum per labia nostra vis non recordari: sed pro his rogamus, qui in carne viuentes pie tibi seruierunt, & qui in signo sacrosanctæ fidei Christianæ ante nos decedentes licet corporibus, separati, spiritualibus tamen nexibus adhuc nobiscum colligantur: & Vno spiritu eiusdem mystici corporis, nobiscum tanquam membra agglutinantur, & charitatis vinculo connexi adhærent. Quos filius tuus (pro omnium salute hostiam seipsum in Cruce appendens) intra viscera sua portauit, eosque pretiosæ mortis, & effusi sanguinis sui merito, adiuuari ac subleuari Voluit. Cui per fidem insiti & membra eius effecti, resuscitationem & glorificationem corporum suorum spe certa expectantes, in somno pacis quiescunt

Semper quoque sancti viri pro animabus illis, orationes afflictiones, pœnitentias, Deo obtulerunt.

B. Dominicus singulis fere noctibus tertio se ad sanguinem vsque cædebat, semel pro suis peccatis: secundo pro illis qui in peccato mortali agebant: tertio pro animabus in Purgatorio existentibus.

B. Christina illa mirabilis, speciales pœnitentias assumebat pro illis animabus, de qua narratur, adiisse acerbissimas pœnas, in quibus nonnisi diuino miraculo persistere posset. Conijciebat enim se in ardentissimos clibanos ignẽ

Vomentes,

vomentes, in illisque miris cruciatibus afflictata persistebat, per spinas acutissimas se conuoluabat, in niues glaciesque sese abdebat, & ibi longo tempore morabatur. In rotas quæ aquis circumuoluerentur, se dabat contorquendam miserrimèque vexandam. Neque tamen para vlla corpori decedebat, reseruata ad maiores pœnas. Huius Virginis Vitam scribit Thomas Cantiprato, octo annis post eius obitum, & innumeros adhuc viuentes aduocat testes tantarum rerum, qui eas vidissent.

Apud Surium. Iunij 23.

Habes quoque in libro, qui *vita prædicatorum* inscribitur, quod vir Dei F. Vlricus Romæ in die Animarum Teutonibus prædicabat; Superuenit meretrix, & se ad eius pedes locauit; tanta autem contritione præuenta est, vt vi illina animam efflarit. Accurrens Vir Dei, precibus suis ad vitam reditum ei impetrauit: Respirans ergo dixit, eadem hora animam sancti Vuichmanni, Ord. Præd. à corpore egressam, eiusdem meritis triginta tres animas, è Purgatorio liberatas, & viginti tres peccatores publicos ad gratiā vocatos, quorum vna inquit ego sum: sicque confessionem faciens F. Vlrico, vitam breui, post in Domino finiuit, Ita ibi.

Vides ergo ex his, quantus sit fructus huius communionis Sanctorum in ecclesia Dei. Sed & cum Beatis communicamus, quia inquit Apostolus: Si patitur vnum membrū, compatiuntur & alia: si gloriatur vnum membrum, congaudent & alia. Nos ergo illis congratulamur, & congaudemus, ipsi nobis condolent & succurrunt: ita vt omnis fructus qui ad nos ab illis profluit fundetur in hac *communione sanctorum*, quia eiusdem capitis sunt membra.

Vt vero concludam hunc de Ecclesia articulum & tractatum, appendere hic liber orationem à me pronunciatam coram Illustrissimo Francisco Bucheret, & Abbatibus Namurcensis Diœcesis in Floreffiensi Monasterio congregatis, dum Mamureo discederet ad Archiepiscopatum Cameracensem, cui nimis velociter abreptus est.

Matt. 8.

ECCE MOTVS FACTVS EST MAGNVS IN Mari, ita vt Nauicula operiretur fluctibus.

DECLARAT HÆC ORATIO:

QVOMODO ECCLESIÆ NAVIS sit semper passa fluctus: sed illos semper superauerit.

EXORDIVM.

IN hac celeberrima corona Virorum Illustrium de eo hodie disserere volui, quod inter sibi difficilia Sapiens noster recensuit.

Tria, inquit, mihi sunt difficilia & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ in Cœlo: Viam colubri super terram: viam nauis in media mari? Viam viri in adolescentia, vel iuxta Hebræam Lectionem *Viam viri in adolescentula,* hoc est viam Christi in virgine, de quo apud Hierem. *Nouum creauit Dominus super terram, fœmina circumdabit virum. Via aquilæ in cœlo,* via est eiusdem Christi instar Aquilæ pernicibus alis Cœlorum sublimia penetrantis. *Via Colubri super terram,* Via est hæreseos quasi humi repentis, & per varios anfractus & circuitus, fidei perniciem quæritantis. Denique: *Via nauis in medio mari,* via est Ecclesiæ inter casus asperos, inter scopulos allatrantes, inter minaces fluctus peregrinantis, & ad æternitatis portum suspirantis. Hanc autem vt ad dicendum materiam potissimum assumerem, duæ causæ impulerunt. Primum, ipsius adhuc Ecclesiæ, nostra hac ætate inter varios turbines lucta, etiam cum luctu coniuncta, Deinde quia apud eos dicturus sum, qui in hac naui ad gubernacula assumpti sunt, quorum opem, peritiam, sedulitatem, alta & confidenti voce implorat Ecclesia aduersus AntiChristi metatores, qui supere vbique nituntur, eāque discerpere. Diuini igitur numinis lumine (vt confido) mihi alpræuio, vestrum fauorem Eximij Viri, pro Fauonio mihi adoptabo, ne oratio cunctans in salebris hæreat, sed illius secundiori aura propellente, liberiorem cursum capessat.

Prou. 30.

Ecclesia iam inde à primordiis & cunis suis, antiquum serpentem infensum sibi sensit & perduellem. Nostri aetenim quomodo vix orti Christi nomen sit insectatus, dum Pharaonis spiritum in Herode suscitans, Hebræorum masculos, internecioni deuouit, & velut primigenios Ecclesiæ gores, intempesta persecutionis procella decoxit. Hoc describens Cælestis Aquila nostra in Apocalipsi. *signum* inquit *magnum apparuit in cœlo, mulier amicta sole.* (Verba eius ne prolixior sim, contraho) *& in capite eius corona stellarum duodecim, & erat in vtero habens. Et stetit Draco rufus ante mulierem, vt cum peperisset filium eius deuoraret. Et peperit masculum, qui recturus erat omnes gentes, & raptus est ad Deum & thronum eius.* Quænam est hæc mulier, tanto circumtadians fulgore, tot syderibus coronata? Ecclesia est, Christum in spiritu parturiens: aut si August. & Bernardo subscribimus, Virgo nostra est, fœcunda sine corruptione, grauida sine grauedine, puerpera sine dolore. Hæc peperit illum cui dicitur: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Et ipse raptus est ad thronum Dei, non quidem statim à partu mulieris, sed in ascensione sua, multam iam prædam serpentinis faucibus erutam Cælis inferens. *Et iratus est,* inquit Ioannes, *Draco in mulierem,* graui scilicet ignominia sibi ducens, nec valens concoquere, sicut olim Abimelech, quod per fœminam vinceretur. *Et misit ex ore suo aquam tanquam flumen, sed terra aperiens os suum, adiuuit mulierem, & absorbuit flumen.* Ipse enomuit quoddam flumen, illuuiem spurcissimam blasphemiarum, conuitiorum, maledictorum, quibus per suos, eius & virginitatem appetiit, & maternitatem sugillauit. At videns se nihil proficere, *abiit,* inquit Ioannes, *facere prælium cum reliquis qui sunt de semine eius, & stetit super arenam maris.* Vt quid vero sterit adhuc super arenam maris? Nisi vt nauiculam in qua mulieris semen ferebatur, multiplicatis fluctuom aggeribus obrueret; videamus ergo quantis, quam variis turbinibus disperdere eam conatus sit & demergere.

Apoc. 12.

Primos igitur in hanc nauiculam fluctus per Iudæorum Principes concitauit? hi enim in Crucis Præcones, cruentis quam primum edictis sæuire cœperunt, certatim ad tribunalia rapientes, vinculis, internecione mulctantes, Testis est ille de tribu Beniamin: *Lupus quondam rapax, spirans minarum & cædis in discipulos Domini.* Testes Epistolæ in manibus eius, legationis crudelissimæ authoritatis execrandæ, potestatis iniquæ. Sic nimirum existimarunt nouellā Christi plantationem à suo cespite diuellere. Sic surgentis fidei aurorā, his offusis nebulis in suo crepusculo ac ortu sepelire. sic persuasum fuit, fragilem hanc (vt apparebat) nauiculam, adeo turbida vastitate obruendam. Verum frustra fremuerunt, meditati sunt inanis, *Sæpe* inquit, *expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi.* Piscatores enim inter hæc nihil trepidi aduersus fluminis ictum obnituntur: imo veri animi æquiores effecti, crucem pro malo erigunt, spei vela suspendunt, fidei anchoram sumunt etiam non contenti angustis Iudææ limitibus, in gentium ditionem progrediuntur, in turbulentissimæ profunditatis Occeanum. Deus bone! quot ibi *Flumina eleuauerunt vocem suam, eleuauerunt fluctus suos?* Imo quot fulmina, quantòque explosa sunt fragore, ad eam funditus profligandam, Immissi sunt ab Aquilone (à quo iuxta Prophetam, *repanditur omne malum*) Boreales illi venti, Nerones, Decij, Maximiani, Seueri, Diocletiani: qui omnem inferorum impetum & furorem effundentes, exacuerunt aduersus eam equuleos, craticula, fatigines, cruces, catapultas, vngulas, leones & sexcenta alia supplicia, quæ semper noua meditabatur ingeniosa crudelitas? adeo vt ab hominis corpus vnum, plura sæpius adessent supplicia, quam membra. Omnis ætas, omnis ordo, omnis sexus, nullo discrimine ad hanc dirissimam rapiebatur lanienam, adeo vt centena etiam millia dies vnica absorberet. Nec enim erat aliquis orbis angulus qui non Christiano sanguine immaderet. Hi sunt fluctus, hæ procellæ, quibus Apostolica cymbala ab initio: totis primis trecentis annis quaquauersum exagitata fuit. Et quidem Diocletiani tempore ita inualuerunt, vt Christianum nomen quasi abortiuum iam sepoltum videretur. Certe vix nisi in antris & speluncis, quo se à facie debacchantis furoris abdiderat, viuere putabatur. Imo & de profligata penitus Christiana Religione, publica trophæa Diocletiano erecta fuere. Etiam nunc, teste Manutio, Cluniæ & Areoaci in Hispania, Columnæ visuntur cum hac inscriptione: *Diocletiano Cæsari Augusto, superstitione Christi vbique deleta, & cultu Deorum propagato.*

Hier. 1.

Hæc turbulentissima tempora obrutu prophetico videtur designasse Dauid psalmo 106. *Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis. Ipsi viderunt opera Domini in profundo: Dixit? & stetit spiritus procellæ, & exaltati sunt fluctus eius. Descenderunt vsque ad abyssos, anima eorum in malis tabescebat,* &c. Qui sunt qui descendunt in

N mare

mare in nauibus, nisi Apostolici viri, qui Ecclesiarum gubernacula fuot? Et hi quidem nebulosa adeo procellis circumuallati, quasi cæcutientes palpitabant, & clauum & regendi petrinam amisisse videbantur, maxime cuoi ille fremitus ac furor, Antistites Religionis præcipue impeteret, dum certatim ad factitios fictitiosque Deos rapiuntur, vt illi qui eminebant, tanquam *Montes transferrentur in cor maris*. Sed nihil ne subsidij inter tot ingruentes malorum vndas; *Clamauerunt ad Dominum, & exaudiuit eos*. Clamauerunt cum discipulis: *salua nos, perimus*. Et excitatos est tanquam dormiens Dominus, & imperauit mari & ventis, & statuit procellam eius in auram. Vtique tandem satis multiplicatis arca nostra inundationibus fluctuarat.

Psal. 46.

Immisit ergo spiritum suum Dominus, ad siccandas aquas & columba ad arcam adueniens, Oliuæ ramum tanquam pacis symbolum tulit. Hoc scilicet imperij fascibus Constantino delatis: qui cum ad lepram curandam de infantium sanguine balneum meditaretur, diuinis instructus monitis, syluestrum in soracte monte latitantem accersit, à quo infantis illius sanguine mundatus est, qui totius humani generis lepram mundaturus venerat. *Lauacro aquæ in verbo vitæ*. Hic ergo Religionem Christianam quasi è rudetibus suscitant, vel è latebris eruens, in solio reposuit, *In sole posuit tabernaculum* hoc est, loeo omnibus conspicuo. Tuncque eius propagines toto se se orbe diffuderunt: Imperatoris & indulto & exemplo, Basilicis erectis, Altaribus constructis, & principatu Apostolico omnibus priuilegiis adornato: dum ei Romanum Constantinus cedens imperium, Constantinopoli sedem fixit. vtique hæc est tranquillitas, ad quam respexisse videtur Isaiæ vaticinium: *Paupercula tempestate conuulsa: Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Saphyris, & ponam Iaspidem propugnacula tua*. Quasi dicat constituam in te Hierarchicum quendam Ordinem? quasi lapidum pretiosorum, vt sis velut Hierusalem noua, descendens de cælo, quia eris ad exemplar cælestis Hierusalem & ornata & ordinata. Idipsum alibi delineasse videtur propheta Ezechiel, dum in persona Sponsi, ait: *Transiens per te, vidi te conculcari in sanguine tuo, & dixi tibi: Viue, in sanguine tuo viue*. Quod licet de Synagoga intelligatur, tamen & de Ecclesia hunc sensum habet: Cum adhuc in adolescentia iaceres in sanguine tuo, in Martyrum scilicet sanguine: transiui per te, & dixi: *viue in sanguine tuo*, quia per sanguinem illum, quasi per semen quoddam (inquit Leo) fœcunda eris, & propagaberis: *Et emundaui, inquit, sanguinem tuum ex te, & vestiui te discoloribus, & calceaui te hyacintho, & dedi armillas in manibus tuis: & coronam decoris in capite tuo, & decora facta es nimis, & profecisti in regnum*. Hæc iam persecutione cessante, dum Christiana Religio quasi in Regium & sacerdotalem decorem per Constantinum eucta resurgit.

Isa. 54.

Verum Ecclesiæ calcaneo semper insidians antiquus ille serpens huic inuidit tranquillitati, & nouam tempestatem, nouos fluctus cœpit impingere, inundante scilicet hæreseon, & errorum colluuie, eam conatus est submergere Nam licet ab initio hæreses multæ irrepserint, Cherinti, Ebionis, Simeonis, Nicolai, Menandri: patum tamen roboris obtinuerunt, illis eas redarguentibus, qui quod audierant, quod viderant, quod contrectauerant de verbo vitæ, annunciabant.

Insurrexerunt ergo Arrij, Nestorij, Donati, Pelagij, Manichæi, & plura similia monstra, qui latratu suo nauiculæ insidiarentur, sub facie syllæ, Virginis compar, & ter gemini Gerionis, quos nauigantibus infestos esse fabulosa finxit antiquitas,

sed omnium procacissime Arrius insultauit, qui & mamillam Regum, quâ lactabatur Ecclesia, præcidit, & virus suum totum pene per orbem diffudit. Primo quidem dolosa arte irrepens, deinde imperioso Marte irrumpens. Fallor, si non hæc pestilentia etiam primas Cathedras occuparit. Multum laborer necesse est, qui Liberium Romanæ sedis Antistitem Arrianæ factioni non subscripsisse, tueri voluerit. Certe de hac re agens Hieronymus: *Ingemuit, inquit, orbis, & se Arrianum miratus est*.

Verumtamen, sicut primam tyrannorum procellam, Martyrum patientia deuicit, ita & hanc præclarissimorum virorum sapientia propulsauit. Tunc enim exorti nobis sunt Athanasij, Basilij, Nazianzeni, Hilarij, Ambrosij, Augustini, qui sapientiæ suæ fulgore has tenebras dissiparent, & stygiis late oris remergerent, discissamque Christi tunicam resarcirent. Tunc etiam coactum Nicænum illud Concilium, in quo syncerer sicut olim Abraham trecentis & octodecim vernaculis) aduersam Arrianorũ aciem trecentis & octodecim patribus congregatis profligauit. Vnde & paulatim postea siluit Arriana tempestas. Posterioribus sæculis hæreseos dominatu extincto, cum iam nauicula liberiorem cursum capessere videretur, ipsius domesticorum corruptissimis moribus, quasi nouis fluctibus cœpit prægrauari: inundante fœculenta viriorum illuuie, in populis iniquitate, in religionibus libertate, in Rectoribus ambitione, in toto Clero Ecclesiastica disciplina collabente: adeo vt, teste Beroardo à planta pedis vsque ad verticem tabida lues serperet & à Iudicibus, inquit, populi iniquitas egrediebatur. Tunc vero excitati nobis Brunones, Romualdi, Bernardi, Norberti, & postea Francisci & Dominici quorum quidem tempore, quantum flagitiorum inualuerit, testatur illa Dominici visio, quâ Christum vidit solio considentẽ, cum terribili in Vultu seueritate, iamque tres lanceas vibrantem, quibus Vniuersum orbem configeret, nisi Beatissima Virgo hanc à nobis deprecans plagam occurrisset, proponens duos orbis Athletas, Franciscum & Dominicum, quorum zelo & sedulitate, aorta morum probitas pristino nitori restitueretur: Hi ergo, vt & alij supradicti, in hoc incubuerunt, vt & Monasticam, & Ecclesiasticam, & generaliter Christianam disciplinam, exemplo restaurarent, & verbo.

Sed ne singula sæcula percurrendo prolixior fiam, ad nostra Venio tempora. Tempora proh dolor exulcerata! *In quibus triplices hi fluctus, quasi agmine facto*, in Nauiculam conspirarunt, Nosti etenim, Auditores, quomodo præcedenti sæculo Babylonis persecutorum gladius Catholicorum sanguine fuerit inebriatus, sacerdotum, Monachorum, Episcoporum ceruicibus incumbens. Nostis, quomodo in Dei & sanctorum imagines, templa, aras, direptione, demolitione, incendis, furor ille efferbuerit.

Senfit Anglia, in qua decem millia templorum, vnus sustulit annus Sensit Gallia, & Germania, & Belgicæ maxima pars orbis, & certe per illum Vnum sectarum omnium io, varias iam discectarum, Parentem Lutherum, tantæ tenebræ quoquouersum irruperunt, vt videatur illud Apocalypsis vaticinium adimpletum: *vidi stellam cecidisse de cælo in terram, & datæ est ei clauis putei abyssi & aperuit, & ascendit fumus putei & obscuratus est sol, & aer de fumo putei*. Nempe ille quasi stella fulgebat quasi in cælo in præclara Augustini Religione. sed horribili casu cecidit, & dedit ei diabolus claues abyssi, quasi Antagonistæ Primatus petri, cui commissæ erant claues cæli. Et aperuit, & erupit fumos errorum spurcissimorum, Solem & Lunam, Christum & Ecclesiam obscurantium. Nam fumus ille non solum in Saxonia, vbi ortus fuerat, inualuit: sed citissime Daniam, Noruegiam, sueuiam, pannoniam, Galliam, Angliam, & varios Belgij populos inuoluit, Gratias Vero Deo Optimo Maximo, tutelaribus Diuis, tibique (vis Illustrissime) quod hanc tuam Namurcensem Prouinciam hæc feralis caligo non attigat. Hoc enim vigilantiæ tuæ iubenter etiam adscribimus, quæ quidem multis iam quibus præfuisti annis, & publice, & priuatim eluxit. Testes illius reliquisti conuentus synodales, Varias & Cleri, & populi reformationes, quibus in hoc totus incubuisti, vt si quid bellorum æstus fuligines affricuisset, repurgares. Et nunc quoque videmus, & gaudemus quatuor diuersas religionis familias in hanc tuam Diœcesim per te introductas, vt & exemplo, verbo, incursantibus vitiorum fluctibus, occurrant. Itaque quia hanc Nauiculam adeo prospere te direxisse, exploratum est: iam iuberis in superiorem conscendere, eamque Belgici Orbis Primariam: tamque tibi dicitur, quod olim Piscatori Primario, *Duc in altum*. Hanc tu nauiculam conscendis, vt eam ab omnibus adoersantibus vndis liberam tutamque conseruas Et quidem habes in hac te antecessores tuos, quorum gloriam Dei æmulatione æmuleris. Habes inquam, Diogenes, Vedastos, Aubertos, Gaugericos, & multos similes qui hanc Cymbam in media vastitate Petri nauiculæ inuiolabili nodo alligatam prospere gubernarunt. Et ecce ampliori quam ipsi adornarus es potestate, quæ Christi hostes expugnes. Habes enim duplicem gladium: In dextera quidem gladium spiritus, quem si effugere inueniantur, habes in sinistra alterum, Ducalem scilicet potestatem, alteri suppetias laturam: vt hac quasi Romphæa bis acute, omnis altitudo extollens se contra Deum quantocyus demeatur. Dicam ergo, *Ecce duo gladij, hic sufficit*. ad te valida & confidenti voce clamat afflicta Belgica nostra, quæ dum te in prora confidentem, clauumque tecum iam intuetur gestit, & sibi congratulatur.

Apoc. 9.

Luc. 5.

Confidit

Isa. 54.

Confidit vtique *Paupercula tempestate conuulsa*, tua & sedulitate & experta peritia, altissimos quantumlibet fluctus se supergressuram. Nos interim sub te Archinauarcho adlaborauimus, vt excitemus eum qui dominatur potestati maris, vt æternitatis portũ appellentes, valeamus concordi voce, gestientem in portu Nautarum, celeusma decantare. Dixi.

ARTICVLVS DECIMVS.

CREDO REMISSIONEM peccatorum.

LECTIO. XI.

1. *Docet omne peccatum remitti.*
2. *Sæpius iterata remitti.*
3. *Non remitti vnum sine alio.*

Hic Articulus spem erigit hominis, qui ex se pronus in peccata est, & ideo cũ facile desperatio illaquearet, nisi fides de remissione peccatorum, quæ in hoc articulo proponitur eum erigeret.

Vt autem hæc remissio peccatorum plenius intelligatur ponendæ hic sunt aliquot Propositiones.

PROPOSITIO I.

Nullum est peccatum quantumlibet enorme, ex qualibet malitia commissum, quod non remittatur.

Ratio est: quia repugnat infinitati bonitatis diuinæ vinci aliqua malitia hominis, sicut & hoc derogaret efficaciæ sanguinis Christi, qui propitiatio est non tantum pro peccatis aliquibus, sed pro totius mundi, inquit Ioannes. Vnde hanc bonitatem considerans Manasses, clamabat ad Deum; omnes peccatores ad idem exemplo suo prouocans *Tu Domine secundum multitudinem bonitatis tuæ promisisti remissionem iis qui peccarunt tibi, non posuisti pœnitentiam iustis, qui non peccarunt, sed propter me peccatorem. Peccaui super numerum arenæ maris. Et nunc incuruatus multo vinculo ferreo, non possum attollere caput, & non est mihi respiratio. Tamen flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Remitte mihi Domine, remitte mihi, quia tu es Deus, Deus inquam pœnitentium & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum saluabis me.* Peccata autem Manassis videre potes c. 21. 4. Regnum.

Oratio Manassis.

Omni ergo tempore recurrentibus ad Deum remissio peccatorum oblata est, sed & maxime nunc facilis est in Ecclesia remissio, quantumlibet homo enormiter peccarit, qui iuxta Zachariæ Prophetiam. *In domo Dauid* (hoc est, in Ecclesia Christi) *Est fons patens in ablutionem peccatoris & menstruatæ*

Zac. 13.

Fons hic est Christus fons salutis, perennis fons, ex quo perpetuo salus fluit, fons, qui nullis hominum peccatis arescit: qui accedere volet *inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino*. Et quantumlibet sordidus sit, abluetur. Neque fons hic salutis clausus est, aut absconditus quem pauci possent inuenire: sed & patens & omnibus obuius, nemo prohibetur haurire. Quinimo multos riuulos habet de se scaturientes, quasi secundarios fontes, ipsa scilicet Sacramenta, de quibus Isaias, *Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris*. Fons quoque patens Christus, quia quinque aperturas habet. Patens est domui *Dauid*, hoc est, filiis Ecclesiæ, *& habitantibus Hierusalem*: hoc est, iis qui ad visionem & amorem pacis aspirant.

Isa. 12.

Nec mysterio vacat, quod patens dicitur, *In ablutionem peccatoris & menstruatæ*; qui scilicet abluere potest animas quantumlibet sanguine cruentas, quantũlibet fœdas, licet *vestimentum habeant mixtum sanguine, quod in combustionem esset, & cibus ignis*.

Isa. 9.

Non enim est macula, quam non eleuat licet inueterata & multiplicata sit. Vnde si quis peccata in se haberet omnium hominum, omnium damnatorum, à peccato fratricidæ Cain vsque ad vltimum peccatum Antichristi, omnia homicidia, adulteria, sodomias, blasphemias, hæreses, &c. Imo omnia peccata omnium dæmonum, si ad hunc fontem accedat & hauriat per cordis humilitatem, & animæ contritionem, lauatur & mundatur.

Quapropter D. Gregorius ad hunc fontem inuitans, dicit: Curramus igitur, patet fons, curramus, & lauemur in hoc fonte pietatis.

Ibi lota est Magdalena, famosa peccatrix, ibi tersit maculas criminis. In hoc fonte misericordiæ omnibus aperto, lauit Petrus quod negarat, quia fleuit amare, In hoc fõte misericordiæ in fine lotus est latro, & à culpa ablutus est, confessione veritatis. Cur ergo torpentes & frigidi manemus qui in hoc fonte pietatis tam multos se lauisse cognouimus; Quærere fontem hunc debuimus, etiam si clausus esset: Ecce patet & negligimus.

Quæres: Quomodo ergo aliqua peccata dicuntur non remitti, neque in hoc sæculo, neque in futuro? Sic dicitur de peccatis in spiritum Sanctum.

Respondeo: Non dici illa esse irremissibilia. Sed dicuntur non remitti: vt significetur, quod ordinariè magis contigit: & vt significetur difficultas remissionis, non ex parte ipsius Dei, sed ex parte peccatis, qui se malitia confirmata, ipsi gratiæ per quam fit remissio, velut opponit. Vnde & dicuntur tales peccare in spiritum sanctum, quia gratiæ spiritus sancti velut obsistunt. Et ideo moraliter loquẽdo, vix remittuntur, quia talibus difficile est veram pœnitentiam concipere, ob cordis obdurationem, & mentis obcæcationem. Est & peccatum aliquod quod non remittitur, nimirum *Finalis impœnitentia*, non propter malitiam peccati, quasi superet misericordiam Dei, sed propter qualitatem adiunctam, videlicet perseuerantiam in peccato vsque ad mortem cum qua non consistit remissio.

Simpliciter ergo loquendo, omne peccatum remissibile est: quia obstinatio, obcæcatio, obduratio, simpliciter & absolute tolli potest, si homo gratiæ diuinę cooperetur. Nec gratiam sufficientem denegat Deus ad illam tollendam, cum præcipiat illam tolli: ipse autem nunquam instat præcepto, quin præcurrat auxilio, inquit S. Leo.

Ex parte ergo liberi arbitrij contra Deum pugnantis est defectus. Exemplum ponit D. August in Pharaone & in Nabuchodonosor. *Post innumeras*, inquit, *impietates flagellatus pœnituit Rex ille pœnitentia fructuosa, & regnum rursus accepit Pharao ipsis flagellis durior effectus est & periit. Hinc mihi rationem reddas, qui diuinum consilium nimis alte sapienti corde diiudicat: Cur medicamentum vnius Medici manu confectum, alteri ad interitum, alteri ad salutem valuerit? Quantum ad naturam ambo homines erant, quantum ad dignitatem ambo Reges, quantum ad causam ambo Dei populum captiuum possidebant, quantum ad pœnam flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit esse diuersos? Nisi quod vnus manum Dei super se sentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: alter vero libero, contra Dei misericordissimam manum pugnauit arbitrio?* Hæc Augustinus.

Lib. de libero arbitrio & refertur 23. q. 4.

PROPOSITIO II.

Quantumlibet quis reinciderit in idem peccatum, tamen ei semper parata est remissio.

Vnde nullus numerus peccatorum est, nulla obstinatio in eodem peccato, quæ remissionem excludat, quia nullo numero potest vinci bonitas Dei, aut efficacia sanguinis Christi. Homo pronus est ad iterationem sui mali. Sicut arundo à vento facile in aliam partem flectitur: Ita homo suggestione maligni, vel carnis illecebris, facile a proposito resilit & iuuicẽ reincidit. Non debuit ergo à Deo relinqui sine remedio infirmitatis suæ, vt licet quotidie peccet, quotidie possit resurgere & veniam reperire.

Hinc interroganti Petro: *Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? An septies*, Respondit: *Non dico tibi septies, sed septuagies septies*, id est, toties quoties potest peccare. Ponitur enim finitus numerus pro infinito. Si ergo homo iubetur toties quoties offenditur remittere pœnitenti, an putas maior est propitiatio hominis propitiatione Dei? Non ergo hominem retardet à conuersione, aut multitudo, aut inueterata peccandi consuetudo, quia licet in eo sint, vt Magdalena, septem dæmonia, hoc est, iuxta Gregorium, vniuersa vitia, licet septuagies septies Deum offenderit, tamen si ingemuerit: *Iniquitatum eius non recordabor*, inquit Dominus. *Derelinquat ergo impius viam suam, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius, & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum.* In hoc multo nihil deest, in quo est omnipotens misericordia & misericors omnipotentia: Tanta autem est benignitas omnipotentiæ & omnipotentia benignitatis in Deo, vt nihil sit quod nolit, aut non possit relaxare conuersio. Si peritus est Medicus noster, omnes potest infirmitates sa-

Mat. 18.

Isai. 55.

nare: Si misericors est Deus noster, omnia potest peccata dimittere. Non est perfecta bonitas, à qua nõ vincitur omnis malitia, nec perfecta medicina; cui morbus aliquis incurabilis reperitur? Sapientiam autem non vincit malitia. Ita Fulgentius.

Epist. ad Venantiũ

Imo vero vltra remissionem, sæpius abundantissimam gratiam post conuersionem donat Deus Vnde dicit Chrysologus: *Quid non potest pœnitentia? Quis in sæculo peccauit enormius Paulo? Quis in Religione enormius Petrus? illi tamen per pœnitentiam meruerunt assequi non solum ministerium, sed etiam Magisterium sanctitatis.*

Tract. 3. Lect. 5.

Sic Thais nobile scortum, cum à Paphnutio Abbate à meretricio quæstu ad pœnitentiam deducta foret, vt supra retulimus: cumque omnia quæ sibi sic comparauerat, publice combussisset, fœminarum Monasterium ingressa, cellæ se inclusit lugens peccatum suum, pane tantum & aquâ vitam sustentans, ipsumque Dei nomen proferre non ausa orabat dicens: *Qui plamasti me, miserere mei.* In tali labore triennio exacto Paulus Antonij Discipulus, in quiete vidit supra cœlum positum cubile auro gemmisque refulgens, arte ineffabili ac decore constructum. Et cum rogasset, an illud Antonio esset paratum. Responsum accepit: *Non Antonio, sed Thaydi meretrici.* Educta ergo de Cellæ carcere, quinto decimo die migrauit ad Dominum, & cælestẽ thalamum feliciter possedit, qua terrenum & impudicum aliquando possedisse dolenter tulit. Vide etiam de Pelagia pœnitente apud Ribad. Surium & alios.

Exemp.

Marulus. L. 2. c. 10.

Sed dices, Deus post impletam aliquam mensuram peccatorum, dicitur in Scriptura non remittere. Sic Amos 1. & 2. Sic Genesis 15. dicitur: *Nondum impleta sunt iniquitates Amorrhæorum.* Et Matthæi 23. *Implete mensuram Patrum vestrorum.* Respondeo, hoc non esse intelligendum quasi impleta illa mensura, si ipsi conuertuntur, peccata non dimittantur, sed solùm significat scriptura, Deum non nisi ad certam mensurã peccata impunè tolerare, ita vt tunc certò peccatorem temporali pœna puniat. Aliquandò etiam morte temporali, ex qua sequatur æterna, nisi finaliter conuertantur.

Sic sæpè in Scriptura Deus significat, se post completam malitiam sic decreuisse, populos punire, vt quælibet sanctorum intercessio non sit profutura. *Si fuerint in medio populi Noe, Daniel, & Iob, non liberabunt filios & filias.* Item: *Tu autem noli pro populo isto orare.* Item: *Super tribus sceleribus Damasci, & super quarto non conuertam eum*, id est, non parcam, sed puniãm eos.

Ezech. 14. Hier. 7. & 11. Amos. 1. & 2.

Sæpe ergo aliqui, multis annis in peccatis hærent, non obstante inspiratione Dei eos euocante, & cùm mererentur in æternam damnationem protrudi, expectat eos Deus ad pœnitentiam. Sed ipsi eius benignitatem velut contemnentes adiiciunt peccata peccatis, implent mensuram, qua impleta rapit eos ex hac vita, per infaustum aliquem casum, vt plurimum sine præparatione, sine contritione, sine confessione.

Attende in Iudæis, quomodo impleta mensura peccatorum, Deus eos contriuit irreparabiliter. Attende in illis quos diluuium in peccatis absorbuit.

Sic & Sodomitas diu expectauit, donec impleta est mensura.

Subiiciam hic funestum exemplum, quod oculis nostris conspicere potuimus. Iuuenis quidam Oppidi nostri in Hispanias profectus, ibi vxorem duxit. Aliquot post annos, nescio quam ob causam matrimonij sui pertæsus, vxorem deserit: Redit in patriam, ibi carnis vitiis se addicit. Puellas plures, quæ honestæ habebantur, ad castitatis naufragium pertrahit, & in peccati occasiones præcipitat, Multis iam annis vna, quam deflorarat, vtebatur vt concubina. Volebam ego tanquam Pastor eius cupiditati obsistere nec valebam, quia & militiæ, & malitiæ sese adscripserat. Frequentissime interim ad suam redibat pellicem. Dolebam verò vtriusque animæ perditionem, publicumque scandalum. Accessi ad eius Capitaneum D. Inigo de Arizuela, rogaui vt huic scandalo prouideret: quod statim promisit. Nam vocato illo, qui vices suas gerebat in Vrbe Philippopolitana (vbi partim, & partim Mariæ burgi præsidiarij erant milites eius) vices gerenti huic præcipit, vt militem hunc reuocet Mariæ-burgo (loco nimis vicino suæ concubinæ) Philippopolim: & aduigilet ne excurrat quoquam sine specialissimâ licentiâ, interdicatque ei ingressum Vrbis Conuiniensis. Reuocantur igitur, & præscinduntur ei occasiones peccati. Nihilominus, aliquoties adhuc subreptitie nocturno tempore ad suam accedit. Verum non multæ hebdomadæ postea excurrerant, dum chartarum lusui vacans cum Hispano quodam, oborta contentione, pugione confoditur: & ita subito vita ei eripitur, vt nullius auxilio iuuari poterit, nec sacramenti alicuius subsidio. In qua verò fuerit dispositione tunc, nouit Deus. Ego non potui aliud cogitare, quam mensura iam impleta, Deum finem eius peccatis voluisse imponere, acerbo hoc casu. Ita vt hic eius exemplo alios monere liceat, & dicere cum sapiente. *Lætare iuuenis in adolescentia tua, & ambula in viis cordis tui, sed scito quod pro his omnibus adducet te Deus in iudicium.* Intelligite ergo hæc qui obliuiscimini Deum, nequandò rapiat, & non sit qui eripiat.

Exemp. anno. 1621.

PROPOSITIO III.

Vnum peccatum non potest remitti sine alio.

Ratio est: Quia remissio peccatorum est quædam amicitiæ cum Deo redintegratio, est absolutio & sanctificatio cum adoptione in societatem vnigeniti Filij Dei: qua homo instituitur filius & hæres regni, quæ omnia non possunt consistere, vel cum vno peccato. Quia quandiu manet vel vnum solum mortale peccatum, manet inobedientia & auersio, & manet macula & seruitus peccati, morsque & inextricabilis obligatio ad damnationem. Vnde Iacobus dicit: *Qui totam legem seruauit, offendit autem in vno, factus est omnium reus. Qui enim dixit, non mœchaberis, dixit non occides: quod si occideris, factus es transgressor legis*, Sic ergo manente vno peccato, non potest esse amicitiæ redintegratio: & remissionem petere de vno & non altero, est velle ponere conuentionem inter gratiam & peccatum, inter vitam & mortem, inter cœlum & infernum. Item est velle seruire Deo & Mammonæ, velle flectere genu coram Arca & Dagon, velle cor diuidere, sicut meretrices Salomonis infantem.

Iacob. 2.

Pro particulariori intellectu huius rei aduerte, quod hæc remissio peccati, non est mera non imputatio Dei, vt volunt hæretici, aut condonatio exterior tantú, sed fit per dona interiora, quæ homini infunduntur. Patet tum ex Concilio Tridentino, quod hoc expresse definit, tum ex Scripturis, quæ dicunt nobis infundi Charitatem per Spiritum sanctum. Item imprimi nobis imaginẽ hominis cœlestis in iustificatione, & dari nobis per spiritum & gratiam qua adoptamur hæredes vitæ æternæ. Denique Deum dare nobis *pretiosa dona, per quæ diuinæ consortes reddimur naturæ.* Quæ omnia significant hominem habere iustitiam inhærentem in se. Sicut ergo sol non dispellit tenebras, nisi infundendo lucem; sic Sol iustitiæ, & Pater luminum, non remittit peccata, nec tenebras peccati pellit, nisi infundendo internam iustitiam, & gratiam, quæ est participatio lucis æternæ, per quam illuminat lucernam mentis nostræ, & illuminat tenebras nostras. Item, sicut macula tollitur, addendo nitorem & nigredo addendo candorem: Ita peccatum tollitur, veram superaddendo iustitiam, quæ puram & candidam efficit conscientiam. Et Sicut in corporalibus nõ intelligitur vita sine forma viuificante: Ita nec in anima sine dono gratiæ, animam informante, & operatione Dei intus animam agente.

Rectè itaque inter homines intelligitur condonatio offensæ exterius fieri: sed cùm Dei condonatio sit efficax, producit effectum sanctificationis in homine. Quæ quidem sanctificatio, nullam potest maculam peccati in anima relinquere: & ideò fit per illam integra peccatorum remissio, nec possumus nisi impie dimidiam à Deo peccatorum veniam sperare, aut petere.

LECTIO XII.

De incertitudine remissi peccati.

1. *Docet nos certo non scire iustificationem nostram.*
2. *Docet probabiliter id aliquos scire.*
3. *Docet hominem nescire suam perseuerantiam.*

Hæretici docent nemini remitti peccata, & neminem iustificari, nisi certo credat sibi illa esse remissa, & se iustificatum esse.

Verum hæc doctrina condemnatur à Consilio Tridentino, sess 6. c. 9. Vt vero plenius id intelligatur, ponemus hac de re aliquot Propositiones.

PROPO

PROPOSITIO I.

Nemo potest scire certitudine infallibili, se in gratia esse, sibique peccata remissa nisi ex speciali reuelatione.

Probatur primo ex Ecclesiaste, qui dicit: *Sunt iusti & sapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen nescit homo an amore vel odio sit dignus, sed omnia in futurum seruantur incerta.* His verbis docet, in hac vita, vnicuique incertam esse iustitiam suam, qua Dei amore sit dignus. Vnde & multi multa bona operantur, & illa sapienter reponunt in Manu Dei, & tamen nesciunt certo, an ea vero Dei amore procedāt. Ratio est: Quia multa similia operantur, non ex radice charitatis, sed ex impetu & feruore quodā naturalis amoris, qui facile discerni non potest ab affectione supernaturalis amoris, ob similitudinem operationis.

Eccl. 9.

Sic Cholericos feruore multo quē illis cholera suppeditat, videmus quasi zelo commoueri: Melancholicos graues, multis quibus vtuntur cæteri, mirabiliter abstinere.

Sanguineos multam compassionem habere. Flegmaticos multam longanimitatem & patientiam magnis in rebus exhibere. Et tamen hæc omnia ex quodam feruore spiritus naturalis proueniunt, non autem semper ex amore Dei. Multa ergo & à natura possunt procedere, imo & ab illusione. Multi sentiunt magnas cordis teneritudines, suauitates, deuotiones, & hoc sæpe à spiritu humano, nō à spiritu charitatis, imo dæmon aliquando similia immittit, vt sibi non displiceant, licet ipsi sint in peccatis.

Iob 9.

Secundo, Idem significatur Iob. 9. *Si venerit ad me non videbo eum, si abierit non intelligam, si iustificare me voluero, os meum condemnabit me, si innocentem ostendero, prauum me comprobabit, etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.* Quibus verbis fatetur Iob se nescire, an Deus per gratiam & gratiæ dona ad eum venerit? & nescire diuinæ gratiæ subtractionem, si forte propter occultum peccatum ab illo fiat, ignorareque statum iustitiæ suæ. Nam & alibi dicit: *Si velut mundissimæ fulserint manus meæ, tamen sordibus intinges me*, id est, sordidum me declarabis, si me mundum existimauero.

Tertio, Idem significat Apostolus: *Nihil mihi conscius sum sed non in hoc iustificatus sum.* Item psaltes. *Delicta quis intelligit?* Hinc serio monet nos Petrus, in timore incolatus nostri tempore conuersari.

Ratio est: Quia licet simus certi de Dei misericordia, & promissis & de efficacia meriti Christi applicari per Sacramenta: semper tamen possumus timere de nostra indispositione, an verâ pœnitentia peccata expiauerimus.

Secundo, nescimus & non videmus fundum cordis nostri, an vitium secretum lateat, quo Deo displiceamus, an opera nostra occulta intentione peruersā non vitientur.

Tertio, Quia alia hominum, alia Dei iudicia, & propter occultatam hominis superbiam, aut negligentiam seorsim Deus gratiam subtrahit, & hominem in peccatum ruere permittit, quod ipsemet homo non cognoscit; quia multa homine non aduertente opera intercurrunt, quibus vel per cupiditatem occultam, vel per infirmitatē, vel per imprudentiam animam inquinat, nesciens sæpe homo discernere de consensu suo vt sciat, an peccatum sit, an veniale sit, an mortale. Propter hæc etiam dixit Augustinus: *Væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam.*

Ratio vero cur Deus nolit nos habere omnimodam certitudinem de iustificatione nostra est, vt semper solliciti securitate non torpescamus.

Hinc B. Gregorius scribit ad Gregoriam cubiculariam Augustæ

Quod in Epistolis tuis subiungis, te importunam mihi fore, donec scribam mihi reuelatum, quod peccata tua remissa sint, rem difficilem & etiam inutilem postulasti. Difficilem quidem, quia ego indignus sum, cui reuelatio debeat fieri: inutilem vero, quia secura de peccatis tuis fieri non debes, nisi quando iam in vitæ tuæ die vltimo ea plangere non valebis: quæ dies quoad vsque veniat suspecta semper & trepida metuere culpas debes, & eas fletibus lauare. Certe Paulus iam ad tertium Cœlum ascenderat, & in Paradisum ductus fuerat, & tamen adhuc trepidus dicebat, *Castigo corpus meum, &c.* Adhuc timet, qui ad Cœlum ducitur, & timere non vult, qui adhuc in terra conseruatur; Perpēde ergo dulcissimā filia, quia mater negligentiæ solet esse securitas: habere ergo non debes in hac vita securitatem, per quam negligēs reddaris quia scriptum est: *Beatus homo qui semper est pauidus.* In pauco ergo huius vitæ tempore, mentem vestram necesse est vt timor teneat, quatenus per securitatis gaudium sine fine postmodum exultet. Ita sanctus Gregorius.

PROPOSITIO II.

Potest tamen homo habere coniecturalem & probabilem quandam certitudinem de sua gratia.

Quia probabiliter considerare potest, se fecisse ea, quæ Deus requirit ad iustificationem, & talem certitudinem requirit Apostolus, in eo qui communicat! *Probet inquit, seipsum homo.* Et hæc certitudo sufficit ad tollendam conscientiæ anxietatem, & stabiliendam in homine cordis pacem. Addo quod multi adeo possunt proficere, vt moralem quandam certitudinem habeant, etiam sine reuelatione speciali.

Talem videtur habuisse Ezechias: *Memento Domine, quomodo ambulauerim coram te in æquitate, & in cordis perfecto & quod placitum est coram te fecerim.* Sic Bernardus, dicit in Ecclesia esse spirituales viros, qui non tantùm fideliter, sed & fiducialiter agant cum Deo, quasi cum amico loquentes: Ita vt possint dicere: *Dilectus meus mihi & ego illi*, testimonium illis perhibente conscientia.

Ser. 69. in Can.

Sufficiant ergo homini ad pacem interiorem stabiliendam & anxietatem turbidam euellendam, probabilis testimonia.

In primis dum putat se moraliter fecisse quod in se est, ad remissionem peccati poscendam.

Secundò, si post conuersionem suam, sentiat se interiùs onere graui, quo premebatur & vrgebatur, iam alleuiatum.

Tertiò, si odium peccati, & zelum ad illud in se & in aliis extirpandum, agnoscat in anima sua, & timorem magnum offensæ Dei.

Quartò, si promptitudinem voluntatis agnoscat ad benè operandum, & quæ Dei sunt exequendum, & velut quandam gubernationem & directionem paternam Dei, quā à peccatis grauioribus se custodiat. Per hæc enim omnia, spiritus Dei testimonium quoddam probabile reddit spiritui nostro quod simus filij Dei: ita vt clamor ille de quo Apostolus: *In quo clamamus Abba Pater*, colligatur probabiliter prouenire ex filiali affectu, & eius authorem esse spiritum inhabitantem.

Rom. 8.

Aliquibus tamen specialiter hæc remissio reuelata est. Sic per verbum ipsius Christi reuelata fuit Magdalenæ, dum ei dixit, *Remittuntur tibi peccata tua.*

Exemp.

Reuelata etiam fuit D. Eligio sua iustitia per vocem cœlestem. De illo legimus, quod diuturno tempore pressus fuerit quadam spiritus anxietate. Opinionem sibi impresserat, se esse de numero reproborum; Satan enim ei persuadebat quicquid ageret, nihil ei profuturum, sed finaliter tandem casurum, nec peccati veniam obtenturum. Permittebat id Deus ad patientiam eius probandam. Durauit diu hæc anxietas, donec vice quadā dormienti super lectum, cuius linea cilicina erant, ad eum vox facta est cœlestis, eum assecurans de peccatorum remissione & statu gratiæ. Et ipse statim è strato exiliens, ad hanc vocem, miram in anima suauitatem sensit & libertatem, depulsa omni anxietate; vidit que ex Reliquiis sacris, quas suprà lectum, ad tabulatum appenderat, mirè suauem liquorem defluere, in signum vnctionis interioris, quam a Deo recipiebat.

Exemplum aliud in Thebaide Princeps Latrocinius. David in Thebaide Princeps latronum innumera perpetrarat homicidia. Die quodam compunctus venit ad Monasterium, & vrget Abbatem vt recipiatur de numero Religiosorum. Egressus ad illum Abbas, videns quia tam senex foret, dixit ei: *Non potes hic manere, quia multos labores tolerant fratres, & multam abstinentiam, cui tu assuetus non es, nec aptus.* Ille verò vrgebat, offerens se paratum ad omnia. Abbas verò nolens eum recipere, dicebat; non poteris ferre. Tùm ipse aperiens quis esset, dixit: Scias me Dauidem esse famosum illum latronum principem, & idcirco veni huc vt defleam peccata mea. at autem me non suscipis, sed iureiurando protestor, ad priorem statum redeo, & assumptis sociis vos omnes interficiam totúmque euertam Monasterium. Suscepit ergo Abbas, eique religiosum tradidit habitum. Cœpit ita in spirituali militia veteranus tyro pugnare, & abstinentia, obedientia, humilitate, cunctos antecellere. Erant autem 70. Monachi, & omnibus existebat forma virtutis, & sanctitatis exemplum. Die quadam sedebat in cella, & facta est vox Angeli ad eum: *David, David, remisit tibi Deus peccata tua, & eris ex nunc signa faciens.*

Exemp.

respondit ille. *Credo non possum: quod tanto peccata plura quam arena maris, iam breui tempore remiserit Deus.* Cui Angelus: *Si Sacerdoti Zachariæ non credenti cum filium promisi, linguam vinxi, sic faciam & tibi, eris ego amodo non loquens.* Ille vero humi prostratus dixit: *Cum essem in sæculo nefaria scelera faciens, & humanum sanguinem fundens loquebatur, modo cum seruire volo Deo, & laudes illi offerre, tu linguam meam ligas:* Respondit Angelus: *Cum psallendum tibi erit, loqueris, alias vero penitus tacebis.* Plurima ergo per illum Deus miracula ostendit, recitabat Psalmos, nec aliud verbum vllum proferre poterat. Sophron.

PROPOSITIO III.

L*icet homo sciret se iustificatum certo, non tamen sequeretur ipsum scire in iustitia se perseueraturum vsque in finem.* Ideo vnumquemque monet Apostolus: *Qui stat, videat ne cadat.* Quam multos vidimus, inquit Apostolus, ascendisse vsque ad Cœlos, & velut inter sydera collocasse nidum suum postmodum cecidisse vsque ad abyssos: Vidimus stellas de Cœlos cecidisse ab impetu ferientis caudæ Draconis. Vult significare, etiam perfectissimos viros, & qui fulgebant per cœlestem conuersationem, tentatione dæmonis subuersos; vt *non glorietur accinctus, æque ac discinctus*, id est, vt non glorietur homo, dum adhuc in pugna est, & nondum quasi triumphans sibi præsumat, qui adhuc in periculo est.

Nulla enim certitudo esse potest, nullus locus tuus, nullus status, nulla persona secura, Quia ceciderit Angelus è Cœlo: Adam è Paradiso: Iudas ex Apostolo Collegio: Paulus cadit electus à Deo: Dauid peccat inter Prophetas: Salomon inter Sapientes Petro inter Apostolos: Nicolaus inter primos diaconos. Omnia sunt instabilitati subdita, nulla certitudo. Iudas damnatur, Latro saluatur, Magdalena iustificatur, Pharisæus reprobatur, Publicanus exauditur.

Ad hanc rem confirmandam Vtitur D. Gregorius verbo Christi, Ioannes 3. *Spiritus vbi vult spirat, nescio vnde veniat, aut quo vadat*, spiritus, inquit, venit & vadit, quia reprobos deserit, electos assumit: & quia iudicium Dei inscrutabile est, vnde veniat, & quo vadat, homo nescit, quia sciri non potest, an quis in gratia quam recipit, perseuerare dabat. Ab illo igitur qui defecit, venire Spiritus dicitur, ire ad illum qui perseueraturus est: quia alios in tempore assumit, alios assumit, nec tamen deserit.

Greg. in illum locum.

Sic idem Gregorius interpretatur illud Iob: *Sternet sibi aurum quasi lutum*, quod de Behemoth dicitur, id est, de diabolo, ad ostendendam eius potentiam & astutiam. Per aurum sanctitas vitæ, per lutum immunditia peccati designatur Aurum quasi lutum sternere, est vitæ munditiam in quibus per illicita desideria conculcare: vt hi etiam foedidis eius vestigiis seruiant, qui contra illum prius virtutũ splendore rutilabant. Ita Gregorius.

Salus ergo pendet à finali perseuerantia, & hæc ipsa à momento vltimo, de quo securi esse non possumus.

Sicut transiens arctissimum pontem, licet magnam partẽ transierit, securus tamẽ non est, quia in vltimo si titubauerit æquæ periculosus casus est: sic & nos licet magnam partẽ vitæ recte transegerimus, securi esse non possumus, quod etiam in vltimo deficere valemus.

Sic timebat ipse Apostolus, dum dicit: *Castigo corpus meum, ne forte cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar.*

Quid faciet Agnus, vbi Dux gregis timet & tremit? O quot cœlestes viri, gratiam, & religionem, & fidem deseruerunt, qui in illa præclare fulserant, *qui nutriebantur in croceis*, id est, pane spirituali & cœlestibus deliciis, *amplexati sunt stercora*, luto peccati & carnis se immergentes.

Sicut ergo pertinet ad Dei misericordiã aliquos dormientes, & velut cæcatos in peccatis, radiis suæ lucis illuminare, vi vocis excitare, potenti manu misericordiæ suæ erigere & stabilire, vt patet in Magdalena, Paulo, & similibus. Ita & spectat ad eius iustitiam, eos qui velut stellæ, gratiæ luce radiabãt in sublimi perfectionis locati, permittere vt cadant, vel ob præsumptionem, vel ob nobis incognitam causam, quæ ad eius inscrutabilia iudicia spectat: Patet in Iuda & Saüle, & pluribus aliis: *Tene ergo coronam tuam, ne Vllus occipiat eam.* Noluit Deus reuelare nostram in bono perseuerantiam, vt semper solliciti simus de bonis operibus & semper sub illo humiliemur, sicut propter eandem causam, noluit à Paulo stimulum carnis auferre.

LECTIO XIII.

ARTICVLVS VNDECIMVS

Credo carnis Resurrectionem,

DE RESVRRECTIONE MORTVORVM.

1. *Docet ex Scripturis veritatem Resurrectionis.*
2. *Quam facilis sit Deo hac Resurrectio.*
3. *Per illam animatos fuisse Sanctos.*

PROPOSITIO I.

V*Niuersalis Resurrectio manifesta est ex antiquo & nouo testamento.*

Christus illam probat in Euangelio contra Saducæos, ex illo quod Deus dicatur, *Deus Abbraham Isaac, & Iacob*, vbi subsumit: *Non est Deus mortuorum sed viuentium*, ergo est resurrectio mortuorum. Vbi aduerte Saducæos, non admisisse resurrectionem mortuorum, ex eo non principio quo asserebant: *Non est Spiritus, aut Angelus, aut vita alia post istam vitam*

Luc. 2.

Christus ergo hoc principium falsum esse conuincit ex illa scriptura, quã Deus nominat se Deum Abraham, Isaac, & Iacob. Non est autem Deus mortuorum, sed viuentium Ergo illi viuunt; non secundùm corpus, ergo secundùm animam siue spiritum: Et sic alia vita est post hanc vitam. Falsum ergo est vestrum principium, ô Saducæi & malè infertis ex illo, non esse resurrectionem mortuorum.

Quod autem Christus vtatur illa scriptura, cùm sint aliæ clariores: Ratio est, inquit Hieronymus, quia Saducæi recipiebant quinque libros Moysis, alios non, & sic ex libro Moysis eos conuincit. Ipsi ergo negantes aliam vitam, consequenter negare debebant hanc resurrectionem. Et certè his non absimiles sunt multi Christiani, qui toti rebus huius mundi immersi, ita se gerunt, quasi non foret alia vita, & quasi verum foret illud, *Comedamus & bibamus, cras enim moriemur.* Imò eodem modo loquuntur aliqui, quo Saducæi, dicunt enim neminem rediuisse qui noua referat de altera vita, quod falsissimum est.

In primis rediuit Lazarus, qui à Domino suscitatus: multa secreta reuelauit de inferis antea abscondita, vt dicit Augustinus. *Et cum ei reuelata fuissent alterius vitæ mala, interetumque pœnæ nihil existimauit omnia huius mundi tormenta; sed libenter ea tolerauit ad euitanda illa futuræ vitæ.* Haud dubium quin mira retulerit de pœnis animarum: Vnde & propter eum eiusque relata, multi crediderunt in Christum. Certe vita eius admodùm mirabilis fuit, postquàm à Christo suscitatus fuit. De illo enim legitur, quod ex eo tempore nunquam ridere visus sit. Quodque solùm semel in die comederet; aqua & hordeaceo pane vescens, quem sumebat circa vesperam; exceptis tribus anni solemnitatibus, in quibus aliquid vini sumebat. Vtebatur autem continuo cilicio, & terrâ tanquam lecto, ac lapide pro puluinari. Maxima verò temporis parte, plorabat miseriam animarum, ad pœnas illas quas viderat descendentium, post Christi mortem, dispersis Apostolis, impositus fuit naui cum Martha & Magdalena sine remis & velis, quæ Dei directione Massiliam appulit, vbi multis annis Episcopus fuit, martyrio postea affectus. Fuit autem crudelissimum martyrium: primò, quia laceratus fuit toto corpore pectinibus ferreis, deinde veste quadam ferrea instar loricæ composita, tota ignea, vestitus fuit. Cumque hæc patienter ferret, craticulæ superpositus fuit, sed subitò ab Angelis auxilium & refrigerium ibi habuit, postea expositus fuit, vt sagittis configeretur sed nihil eum lædere potuerunt in aëra eleuatæ. Tandem denique caput ei amputatum est. Ita Melchior Flauinus.

In cap. 11. Ioannis.

Vides ergo quomodo nihil æstimauit pœnas huius vitæ postquam viderat pœnas alterius vitæ, itaque rediuit Lazarus nuncians nobis quid in altera vita fiat. Rediuerunt & alij, qui per Eliam & Elisæum suscitati fuerunt: omnesque illi, qui per Christum & Apostolos suscitati sunt.

Rediuit & ille Petrus, de quo in Vita S. Stanislai, qui testimonium perhibuit de agro à se vendito coram Rege cumque illi longiorem vitam impetrare vellet Stanislaus, dixit ille se in Purgatorio ad paucum adhuc tempus agere malle, quàm vitam tot periculis & angustiis plenam agere & ita eligere se securitatẽ præ periculo, quod in hac vita est

Rediuit

Rediuit & doctor ille famosus Parisiensis, inclamans: *Iusto Dei iudicio iudicatus, accusatus condemnatus sum.* Ita vt causa fuerit D. Brunoni, & socus eius, in solitudinem pergendi, muodumque calcandi.

Rediuit & ille Dicanus Liogonensis Episcopo dicens: *Age pœnitentiam emenda vitam, corrige superbium, non est enim tam facile saluari ac dicunt homines.* Vide suprà.

Sed etsi nullos rediuisset, rectè tamen dicitur diuiti illi, *Habent Moysen, & Prophetas, audiant illos.* Habemus & nos Moysen, & Prophetas quibus tenemur credere de inferno, de altera vita, de resurrectione. Habemus & Christum Doctorem, quem iubet Pater nos audire. Habemus & eius Apostolos, qui plurimis in locis asserunt hanc resurrectionem. Manifesta est Scriptura Ioannis quinto, 1. ad Cor. 15. Matth. 22. & aliæ plurimæ, quas breuitatis gratiâ pertranseo.

Luc. 16.

PROPOSITIO II.

Resurrectio hæc, quam ratio naturalis difficulter apprehendi Deo facillima est.

Philosophis quidem ignota fuit Resurrectio: Paulum enim irridebant in Areopago, multis cùm audissent Resurrectionem mortuorum Difficile illis erat intelligere, quomodò idem corpus post tot transmutationes resurgat, & eidem animæ uniatur, sed si diuinam omnipotentiam cosideremus, nihil est difficile illi qui ex nihilo corpus & animam potest creare. Vnde Augustinus sic ait: *Non poterit Deo non obedire terrena materies, de qua mortalium creatur caro, sed in quomlibet cinerem, pulueremve soluatur, in quoslibet halitus aurasve diffugiat, in quocunque aliorum corporum substantiam, vel in ipsa elementa vertatur, in quorumcumque animalium etiam hominum cibum cedat, carnemque mutetur, illa animæ humanæ puncto temporis redditur, quæ illam primitus animauit ille.*

August. Enchi. c. 32.

Vnde hæc facilitas describitur Ezechielis 37. vbi constituitur Propheta in campo pleno ossibus mortuorum, & vox (inquit) id me *Fili hominis putasne viuent ossa ista? Et dixi: Domine Deus tu nosti.* Et iussus est Propheta clamare: *Ossa arida audite verbum Domini: Ecce ego intromittam Spiritum in vos, & viuetis, &c.* Et statim ad eius vocem factus est sonitus, & accesserunt ossa, ad ossa, vnumquodque ad iuncturam suam, & nerui caro ac pellis desuper extensa, & illo iterum clamante: *A quatuor ventis veni Spiritus*, statim steterunt super pedes suos, *exercitus grandis valde.* Quæ quidem scriptura facilitatem Resurrectionis indicat, & supponit.

Ezech. c. 34.

Hinc etiam Daniel de hac resurrectione loquens, dicit: *De iis qui dormiunt in puluere, & alij euigilabunt in vitam æternam, alij in opprobrium.* In qua scriptura significatur, tam Deo esse facilem resurrectionem, quàm sit dormientis alicuius suscitatio.

Dan. 12.

Hinc Nicephorus, Metaphrastes, & alij putant miraculum illud de septem fratribus, qui à tempore Decij Imperatoris, vsque ad tempus Theodosij iunioris annis plus 177. in quadam cauerna latuerunt, sine corruptione, aut corporum, aut vestium, quasi somno aliquo obdormiantes à Deo permissam fuisse, ad certificandam veritatem huius articuli resurrectionis generalis corporum.

X. Suar. 17. Iulij.

Hinc etiam S. Germanus Altisiodorensis Episcopus, cùm per Italiam transiret, vocatus ab Imperatrice pro grauibus negotiis, adiit sepulchrum S. Cassiani Martyris, qui aliquando Episcopus fuerat in Germania, & quasi viuentem sic allucutus est: *Quomodo est tibi O frater? Quomodo tecum agitur?* Respondit que Martyr: *Quantum ad animam, æterna fœlicitate fruor: quantum vero ad corpus, quiescit hic vsque ad generalem Resurrectionem.* Tunc Germanus: *quiesce ergo frater ad id tempus & roga Dominum, vt resurgentes ad sonum tubæ rerum possimus æterna beatitudine frui.*

Serm. 14. de verbis Apost.

Ad hanc rem etiam facit quod typus resurrectionis, & imago quædam in rebus etiam naturalibus reperiatur; v. g. in semine moriente, & posteâ repullulante ac quasi resurgente. Vnde Augustinus: Tota huius mundi administratio testimonium est resurrectionis futuræ. Videmus hyemis tempore arbores spoliari pomis & foliis; sed & verno tempore speciem Resurrectionis exprimere, quæ quidem incipiunt primo surgere in gemmis, ornari floribus, vestiri folijs, post modum pomis grauari.

Interrogo te infidelis homo, qui de Resurrectione dubitas, vbi sunt ista, quæ tempore isto quo Deus disposuit, producuntur? Dic mihi vbi latitent antequam producantur? Quæ nusquam quidem videntur, sed tamen Deus qui omnipotens est, secreta sua virtute producit. Sic & herba quæ ante vixit & moritur, rursus reuiuiscit ex semine ita & nostrum corpus reuiuiscet ex puluere. Hæc Augustinus.

Inter Resurrectionis symbola etiam pulchrum est symbolum hydrargiri, siue argenti viui: si enim in minutissimas arenulas & quasi atomos manu deducas, ita vt in pulusculos euanescere videatur, mox vt eos rursum manu associas, & coniungis, in pristinam formam conglutinando redeunt, & quasi reuiuiscunt.

PROPOSITIO III.

Hæc Resurrectionis fides solamen fuit inter afflictiones, & tormenta Martyribus & Sanctis. Patet exemplo Iob, qui in mediis afflictionibus sic se consolabatur. *Credo quod Redemptor meus viuit, &c. Reposita est hæc spes mea in sinu meo*, q. d. hæc spes velut sarina Prophetæ, omnem amaritudinem mihi suauem facit inter dolores.

Sic Fratres Machabei ac mater, animum sumebant inter tormenta ex hac fide.

Primus, cum cutis capitis eius cum capillis vi abstraheretur, in vltimo iam spiritu Regi dicebat: *Tu quidem scelestissime in præsenti vitam non perdis, sed Rex mundi, defunctos pro legibus suis in æterna vitæ resurrectione suscitabit.*

Mac. 7.

Tertius, linguam postulatus protulit cito, & manus constanter extendit, cum fiducia ait: *Et cœlo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipsomet eu recepturum spero.*

Quartus, inter eadem tormenta dicebat: *Potius est ad homines morti datos spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos, tibi enim ad vitam resurrectio non erit.*

Mater quoque singulos hortabatur fortiter, eandem spem habens, & dicens, *Nescio quomodo in vtero meo apparuistis, nec enim spiritum & animam donaui vobis, & singulorum membra non ipsa compegi, sed mundi Creator qui vitam & spiritum dedit vobis iterum cum misericordia reddet & vitam.*

Ad hanc resurrectionem respiciebat S. Iacobus, dictus intercisus, oratione Persa, cum à Rege Persarum ob fidem Christianam comprehensus foret, iussit Rex vt omnia ei membra successiuè detruncarent. Ergo primo digiti manus dexteræ, deinde & sinistræ truncati sunt, ac ipse ad singula tormenta benedicebat Deum, gratias agens quod eum amputaret quasi vineam, vt posteâ repullularet ac refloreret, & fructum vberiorem ac suauiorem proferret. Postea pedum digitis, brachiis & tibiis, abscissis, in illis tormentis mirabiliter exultans, cum constantia clamabat: *Audi Domine Deus viuorum & mortuorum, cum non amplius manus quas ad te leuare possim habeant, nec genua quæ flectam, iube animam meam de hoc corpore ad te euolare.* Et post hanc orationem collum ei abscissum est, animaque ad Deum euolauit.

Surius in eius vita & alij.

Sic B. Nicasius Rhemorum Episcopus, occupata Vrbe à Vvandalis, in Templo orans repertus, ceruicem gladio subdere est coactus, cum aurim eum carnifex feriret, cœpit recitare versum illum: *Adæsit pauimento anima mea.* Caputque à reliquo corpore seperatum speciali miraculo versum perfecit addens: *Viuifica me secundum verbum tuum*, ad vitam æternam & resurrectionem respiciens.

Ps. 118.

Hinc & Apostolus ex eo probat resurrectionem mortuorum, quod qui volunt piè viuere in Christo, persecutionem patiantur addens: *Si in hoc mundo tantum sperantes essemus, miserabiliores essemus omnibus hominibus.* q. d. Si in altera vita spes resurrectionis huius miserabilis corporis non affulgeret, vt quid tantis illud afflictionibus exponeremus? Sed expectamus *saluatorem Dominum nostrum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ*, & in hac spe facilè quidlibet patimur. *Cunctis diebus quibus nunc milito*, inquit Iob, *expecto donec veniat immutatio mea* ad statum gloriæ & immortalitatis, *vocabis me, & ego respondebo tibi.* sicut Lazarus vocatus mox surrexit.

Cor. 15.

Phi. 3.

Sicut ergo agricola expectat fructum pretiosum terræ, inquit Diuus Iacobus, ex illis seminibus quæ videt putrefieri sub terra, patienter ferens donec accipiat fructum temporaneũ & serotinum; ita nos oportet vsque ad aduentum Domini patientes esse & non contristari sicut gentes, quæ spem non habent, sed quamlibet in corpore afflictionem, quasi semini putrefactionem sustinere. Dicebat enim Propheta Abacuc. *Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat: vt requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum*, id est, Veniant in me omnia mala, ita vt necesse fuerit, ossa mea putredine impleantur

Iacob. 5.

Abac. 3.

plcātur,& caro mea vermibus scateat, dūmodo hic à meis peccatis capiet, & in die illo seuerissimi iudicij securus sim, & ad eorum societatem adiungar qui cum Christo regnant,quos Deus accinxit & armauit, vt fœliciter contra omnes hostes, tentationes, persecutiones dimicarent.

LECTIO XIV.

Quomodo idem Corpus resurgat.

1. *Docet idem numero corpus resurgere.*
2. *Illud corpus resurgens mutari in qualitatibus.*
3. *Corpora hic vitiosa, ubi fore perfectissima.*

PROPOSITIO I.

IN *hac resurrectione erit idem numero corpus.*

Hoc significatur in eo, quod articulus dicit: *Carnis resurrectionem.*

Primo enim carnis dicit, vt significetur non esse animæ resurrectionem,eo quod sit immortalis.

Secundo dicit carnis, & non corporis resurrectionem; quia aliquid dixerunt fieri resurrectionem in quodam corpore aereo,non autem carneo. Significatur ergo illa pars hominis,quæ caro dicitur, quæ mox vbi homo expirauit, alget,stupet,mortua est,sine sensu, sine motu, sine operatione,& quæ transeunte sanguine & calore, tota vertitur in pus, atque putredinem, ita vt condi debeat sub terra, & sollicite concludi,ne fœtore inficiat: & postea in cinerem redigatur.

Illa inquam pars, quantumlibet putrefacta & incinerata,aut quasi in nihil redacta,iterum animabitur eadem animâ, vt sit idem homo tunc qui nunc, idem corpus,idem suppositum numero,eadem substantia in indiuiduo.

Quod apertissime dixit Iob: *Rursum circumdabor pelle mea & in carne mea videbo Deum ego ipse, & non alius* in eadem pelle,in eadem carne,& non alia,iisdem oculis.

Hoc est, quod confiteri coactus fuit Eutichius patriarcha Constantinop. qui contra veram corporum resurrectionem librum scripserat, quem Gregorius ad eum Legatus missus ita conuicit, vt eius librum Imperator Tyberius in ignem coniiceret,& quod docuerat ipsemet Eutichius, retractaret. vnde cùm paulo post in morbum incidisset, instante morte,pellem manus suæ tenebat, multis præsentibus dicens. *Confiteor,quia in hac carne omnes resurgemus*

Hinc etiam est,quod Sanctorum corpora post mortem, & ipsos pulueres tanti vult fieri Deus à nobis, imò & ab ipsis Angelis: tum quia fuerunt organum Spiritus S. tum quia sunt æternitatis semina in illa resurrectione animanda, & cum Christo in æternum regnatura. Quapropter ipsi Angeli Sanctorū corpus multum honorant. Sic habetur de S.Catharina, quod corpus eius ab Angelis in montem Synai delatum fuerit: quodque ipsi Angelis ibi eius exequias cum miro iubilos celebrarunt,& sepelierunt, ex quo loco dulcis liquor emanebat medela omniū infirmitatum.

Sic & de corpore S.Clementis legimus, ædiculam marmoream in Templi forma,& aream lapideam, vbi martyris corpus erat, Angelus concinnasse, cum iussu Traiani in mare deiectum fuisset, anchoræ illigatum. Et hoc iterum specialis miraculi accessit, quod mare ad tria milliaria recesserit, ita vt possent accedere Christiani ad hanc ædiculam. Non solùm hoc anno, sed singulis annis, septem diebus recedens mare,liberum transitum ad illam capellam dabat,ipso scilicet die Martyris, & aliis sequentibus diebus,quo peregrinantium innumera multitudo concurrebat: Sic Deus per Angelos,& per nos,vult honorari corpora,& cineres sanctorum, tanquam æternitatis semina,in Resurrectione animanda.

Celebrant Poloni S.Stanislaum, & in breuiario Sanctorum suorum habent, quod cum eum trucidasset Boleslaus Rex, mox ministros Regis ea rabie corpus dissecuisse in 75.partes,easque canibus & auibus deuorandas proiecisse.

Verum cœlitus aduolantes Aquilæ S.Corporis custodes & tutores fuerunt. Post biduum clerus animos resumens, Episcopi sui membra requisiuit & cōposuit. Res mira,Dei virtute factum est, vt illico ita simul concrescerent, ac si nunquam diuulsa fuissent. Digitus vnus deerat, sed, ne istum quidem diu latere passus est Deus. Lucerna cœlestis eum in vicinam piscinam coniectum, & à pisce deuoratum demonstrauit; quem exenterantes digitum exemerunt,suoque loco restituerunt. Quasi similis hæc visio visioni illi quam vidit Ezechiel, dum vidit ossa ossibus, carnem carni,membra membris sociari, argumento aperto resurrectionis futuræ. Sic Deus custodit ossa Sanctorum, vnum ex eis non conteretur.

PROPOSITIO II.

LIcet idem sit corpus in Resurrectione quod substantiam, erit tamen immutatum quod accidentia.

Ratio est,quia corpora gloriosa habebunt quatuor dotes,quæ nominaris solent, *Impassibilitas*, *Claritas*, *Agilitas*, *Subtilitas*,

1. *Impassibilitas*, præstat corpori,ne corrumpi possit,pati aut affligi.

2. *Claritas*, efficit vt fulgeat tanquam Sol, cuius splendoris species in Transfiguratione apparuit.

3. *Agilitas*, efficit vt corpus omni onere aggrauante liberatum,pro animæ nutu citissimè moueatur, & statim sine mora sit vbi anima voluerit.

4. *Subtilitas*, efficit vt corpus ad nutum animæ cuncta possit penetrare nullo ei corpore obstante, & hæc gloria corporis ab animæ gloria deriuabitur.

De hac conditionis corporū diuersitate Apostolus dicit: *Seminatur in corruptionis, surget in incorruptione, seminatur in ignobilitate, surget in gloria, seminatur in infirmitate, surget in virtute,seminatur corpus animale,surget corpus spirituale.*

1.ad Cor 15.

Sumit similitudinem à grano quod reconditur sub terram,& velut sepelitur vt resurgat cum fructu: Sic & corpora nostra conduntur & fodiuntur sub terram, vt fructificent, *Seminatur ergo in corruptione*, ita vt corrumpantur & putrescant,sicut alia semina, sed surgent de terra in incorruptione,id est,integra & incorruptibilia.

Secundo, *seminatur in ignobilitate*, ad eò vt quælibet,nobilia,generosa,aut illustria,tamen post mortem fiant prorsus ignobilia,vsque ad abominationem, & fœtorem intolerabilem: sed surgent in gloria, quia planè erunt illustria & gloriosa intus & foris in oculis omnium, in substantia, in qualitatibus.

Tertio, *seminatur in ignobilitate*, ita vt nullis prorsus actioni resistere valeant, sed cedunt omni contrario ad incinerationem vsque: sed surgent in virtute, quia tantæ erunt potentiæ vt à nulla re mundi lædi possint,aut debilitari,aut concludi,aut arctari,aut vinci.

Quarto, *seminatur animalia* id est qualificata vt corpora reliquorum animalium, sed surgent spiritualia, non ampliùs erit corpus animale, quia alimentis & officiis vegetantis animæ vltra non indigebit, nec vltra seruiet passionibus illis affectuum animalium. Ideo ergo spirituale,quia prorsus subditum spiritui, vt non amplius sit rebellio legis mentis,& legis quæ est in membris, & quocumque præcesserit spiritus affectu, illuc statim sequentur virium corporalium affectiones, nec in vllo retardabit moles corporis affectiones glorificati spiritus; quod erat in homine antea multæ miseriæ & imperfectionis. Item spirituale dicitur,quasi qualitates & dotes spirituum cælestium participans; quia sine pondere aggrauante erit vt spiritus, agile vt spiritus,quocunque voluerit pergens sine mora,vt spiritus,adeo vt nihil ei non peruium sit, quamliber durum aut solidum.

Hæc vero omnia erunt, quia tunc conformabit nos Christus corpori claritatis suæ, vt sicut portauimus imaginem terreni Adam in hoc mundo, ita & portemus imaginem cœlestis hominis Christi in altare sæculo. Portamus enim per natiuitatem carnis imaginē terreni Adam,similes illi mundo,vitæ & naturæ qualitate, quad affectiones & passiones,impulsus, officia,inclinationes, figuram, staturam; incrementa denique & decrementa ætatum; Portabimus autem tunc per resurrectionem,imaginem cœlestis, Christi scilicet resurgentis, habentes corpus configuram corpori claritatis suæ,spirituale,immortale,sine affectionibus, passionibus: officiis carnis & sanguinis, animalibus & inordinatis; si tamen etiam hîc portauimus in eadem carne imaginem Christi præeuntis secundum virtutem.

PROPOSITIO III.

COrpora hic deformia, ibi perfectissima erunt. Docent enim Scholastici,diuina potestate quicquid superfluum fuerit aut vitiosum reformandum in corpore. Vnde non erit ibi aliquis gibbosus, claudus, deformis, luscus: statura vero varia erit, cuique illa quam in flore ætatis habere debuisset. si tamen naturæ vitio nimia breuitas aut

proceritas

proceritas contigisset, reformabitur: vnde Gigâtes & pigmæi decentem staturam recipiet.

ad Eph 4. Docet quoque resurrectionem futuram in ætate quâ Christus resurrexit, ex Apostolo: *Donec occurremus in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi.*

Quod autem dicit *in virum perfectum*, non sequitur, non fore sexum fœmineũ, vt aliqui Voluerunt, sed nomen viri accipit Apostolus pro homine, vt habet Augustinus. Vnde Christus non negat ibi fore vxores, sed nuptias. Erit ergo distinctio sexus, vt in eodẽ corpore triumphent, in quo debellarunt carnem, dæmonem, mundũ, hoc enim cedet in magnam gloriam Virginum, quando in corpore tenero & imbecilli relucebit tanta Virtus & victoria Alias quomodo posset cognosci gloria Matris Dei, nisi in corpore fœmineo resurgat.

Lib 8. de Civ. c. 12. *Mat 22.*

Quod vero allegant aliqui, omnes ibi dici similes Angelis Dei, hoc secundum Hieronymum intelligendum est, quoad immortalitatem, & beatam Dei contemplationem.

Voluit Deus hanc corporum perfectionem post resurrectionem indicare velut in imagine, in quibusdam corporibus sanctorum, miro ea decore post mortem exornans, vltra quam in vita habuerant: & ea ab omni corruptione præseruans post multa annorum curricula.

Sic habemus de corpore S. Martini, quod post mortem repertum fuerit, habens faciem quasi Angeli.

Mirabile est, quod de Frãcisci corpore memoriæ proditũ est, stare illud nullis humanæ industriæ fulcris suborxũ sola diuini Spiritus vi sustentatum: facie tota, oculis & manibus iunctis, in Cœlum sẽper intentum supplicãtis in modum; nulla vetustatis vi debilitatum, nulla temporis iniuria parte aliqua incuruum. Id profectio tanti est; vt cum sit viuorum stare, mortuorum procumbere, nemo tamen viuens per annum perstare potest immobilis in precibus.

Blosius de signo ecel. lib. 16, 6 9.

Sic corpus S. Cæciliæ à Clemente Octano integrum repertum est nostris temporibus, post nongentos & amplius annos.

Sic & apparuit in corpore S. Huberti, cum decimo sexto anno post eius obitum translatum fuit. De quo sic refert eius discipulus, & familiaris. Introspicientes gloriosum eius corpus, nulla detrimenta passum, illæsum à dissolutione & putredine repererunt, & pro putredine aromatum mirifico odore feruere. Caput eius perlustrantes, vident vultum eius sudore perfusum, & velut nocti, opacæ roscidulis perfusum guttulis: coronam vero capillorum alienam prorsus ab omni læsione cæsariemque auctam & prolixitate & pulchritudine; neque enim candore senili albebat, sed colore & visione sui, iuuenis caput repromittebat. Atque opinio in eius Monasterio nunc quoque esse integrum illæsumque, ita vt solo corporis sopore detineri diceres. Ita apud Surium & Baronium.

Baron. to. 9. an 77?.

Sic de B. Edmundo Angelorũ Rege Martyre scribit Abbo Floriacensis abbas. Cum eius corpus putrefactum putaretur, ob diuturnum spatium, plane tamen sanum & incolume est repertum; & cum caput ei abscissum fuisset in martyrio, ipsum inuentum est redintegratum & compaginatum corpori, & in eo nihil omnino Vulneris, nihil cicatricis, sed integer, viuenti simillimus, expectans beatæ resurrectionis præmium repromissum. Tantum in eius collo, ob lignum martyrij rubet vna tenuissima ruga in modum fili coccinei, sicut testari erat solita quædam beata fœmina, quæ apud eius sacrosanctum tumulum ieiuniis & orationibus vacans multa transegit annorum curricula. Cui venerabili fœminæ, aut diuina reuelatione, aut nimia deuotione mos inoleuerat, vt patefacto B. Martyris sepulchro, quotannis in die Dominicæ Cœnæ, eius attendendo præscinderet capilloa & vngues quæ omnia diligeter colligens, & in capsella recondens, non neglexit quandiu vixit excolere mira affectione, posita super altare Ecclesiæ, vbi adhuc reseruantur debita veneratione. Huius Edmundi caput amputatum, cum ab impiis ministris in loco sentibus horrido occultatum fuisset, nec diu conquisitum inueniretur, ipsummet edidit vocem, inquirentibus quonã loco foret. Et Deus illi immanem lupum prouiderat custodem, qui excubias impendebat Martyri, ne ab aliqua bellua læderetur.

Surius in vita eius C 34 20. Nou.

Quantum ad corpora damnatorum, immortalia erunt, & iuxta plurimorum sententiam, etiam erunt quantum ad membra perfecta: etiamsi enim antea fuissent mutila aut deficientia in aliquo, tamen restituentur quoad integritatem, in illa scilicet integritate quam secundũ naturæ cursum habere potuissent. Non ergo erunt gibbosa, ægra aut manca. Neque tamen id vertetur eis ad aliquam consolationem, sed potius ad pœnæ argumentum, quia in illis punientur. Sicut & quod immortalia futura sint, ac tamen simul passibilia, hoc eis iusto Dei iudicio in pœnam vertetur, quia viuent in æternum vitam naturæ, & quærent mortem, & fugiet ab eis. Vitam ergo agent, sed miserabilem, ita vt in æternum relucere debeat in eorum pœnis ostensio iustitiæ diuinæ, sicut sempiterna Dei bonitas in præmiis iustorum, Ideo vero integra erunt, quia a Deo reproducentur, inquit D. Thomas, cuius opus solet perfectum esse, quantum ad integritatem, quæ eis debetur ex principiis naturæ. Interim manebunt hæc corpora ponderosa vt prius, obscura, passibilia, misera, grauia; quia hæc non excluduntur nisi per dotes gloriæ, & oriuntur ex principiis naturæ, & sunt defectus connaturales corpori humano.

LECTIO XV.

DE CIRCVMSTANTIIS Resurrectionis.

1. *Docet quomodo hanc Resurrectionem præcedet Tuba.*
2. *Quis locus Resurrectionis futurus sit.*
3. *Quo tempore futura sit Resurrectio.*

PROPOSITIO I.

HAnc *Resurrectionem præcedet Tuba.* Hinc illud: *In momento, in ictu oculi, in nouissima Tuba.* Et Vocatur vox Archangeli, & tuba Dei, non quod duæ voces sunt emittendæ sed idem est ac si dicatur. In voce Archangeli, quæ erit tuba Dei, diciturque Dei per Hebraismum, id est maxima, & maxime sonora per totum mundum audienda sicut dicuntur. *Montes & Cedri Dei*, id altissimi.

ad Cor. 15 1. ad The. 4.

Secundo, quia sic Deũ Iudicem præibit, sicut Tuba Regem vel Imperatorem. Tertio dicitur Dei vox, quia magnifica & terribilis instar tonitrui, talisque qualis decet Maiestatem diuinam. Vnde tubæ huius typus fuit tuba illa Angeli in Syna Decalogum proclamantis. Vocatur vero hæc tuba nouissima, quia post tubam septem Angelorum. plagas maximas Orbi inducentium, hæc sequetur vltima. Non vero existimanda est fore realis tuba, sed erit vox quasi tubæ, sensibilisque clangor per aeris collisionem, imperio Christi ab Angelo formatus, vnde & dicitur vox Filij Dei, quia licet ministerio Angelorum, iussis tamen eius formabitur. imo dicitur vox Archangeli quem putat D. Thomas fore Michaelem, qui iussu & vice Christi est Præses Ecclesiæ sicut & olim Synagogæ. Alij existimant fore Gabrielem, vt sicut primum aduentum nunciauit virgini, sic & secundum mundo. Hæc vero tuba, Archangeli virtutem & efficaciam habebit, etiam circa alios Angelos, qui huic operi erunt ministraturi. Sicut dicitur Matthæi 24. *Mittet Angelos suos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis.*

Exo. 20. Apoc. 8. & 9.

Matt. 24.

Hæc ergo erit nouissima tuba, quia hæc erit nouissima conuocatio omnium non solum electorum, sed & reproborum: Cecinit olim tuba, siue vox Dei per organum Moysis & Prophetarum ad conuocationem filiorum Israel: Cecinit & per Angelum magni consilij, id est, per Christum & Apostolos ad conuocationem omnium hominum ad salutem Euangelicam, & ad hæreditatem salutis. Canet denique adhuc semel & erit nouissima ac generalissima conuocatio omnium ad iudicium Dei, & erit signum in profectionem (sicuti tuba erat *Numerorum* 10.) Angeli de cœlo dæmonibus ex inferno, hominibus è mundo. Eritque ad terrorem sicut in bellis, quia ad illam *armabitur omnis creatura contra insensatos.* Si ergo quæras, ad quem finem canet tuba? Resp.

Primo, vt faciat Angelos paratos, vt statim colligant cineres eorũ qui resurrecturi sunt. An vero soli Angeli boni, vel etiam mali, huic operi sint ministraturi, incertum est: aliqui enim putant damnatorum cineres, à dæmonibus quî eos vicerunt colligendos. Iustorum vero à Ss. Angelis eorum custodibus. Verisimile tamen est, quod sicut omnium resurrectio à Christo fieri debet, ita & hæc præparatio, à propriis eius ministris.

Secundo, vt omnes excitet à mortuis, citetque ad iudicium. Vnde *audituri illam qui in monumentis sunt, & viuent* quia

quia dabit voci suæ vocem virtutis Christus, sicut cum exclamaret: *Lazare veni foras*, statim prodiit mortuus. Audiēs id est sentient vim vocis, vel obedient, quoniam Deus vocat ea quæ non sunt, tanqusm ea quæ sunt,

Nu.19. *Tertio*, vt electos vocem ad solemnitatem & lætitiam beatæ æternitatis instar tubæ quæ Hebræos vocabat ad festa.

Quarto, vt terreat reprobos, & voeet electos ad bellum, vt reprobos deturber in gehennam, erit enim quasi classicum militare. Ita Anselmus.

Hæc ergo tuba, tuba rerribilis erit, quando vnus assumetur, alter relinquetur, quæ sæpius relonare deberet in auribus nostris. sic B. Hyeronymus dicere solebar: *Siue comedo, siue bibo, siue quid aliud facio, semper insonare videtur auribus meis tuba illa terribilis. surgite mortui, venite ad iudiciū.* De qus etiam tuba ipse agit in epist. ad Heliodorum sub finem: *Veniet inquit Veniet illa dies, quando mortale hoc induet immortalitatem: Tunc ad Tubæ Vocem pauebit terra cum populis, & tu gaudebis. Iudicaturo Domino lugubris mundus immugiet, tribus ad tribum pectora ferient: potentissimi quondam Reges nuda latere (hoc est, suis aulicis & satellitibus destituti) palpitabunt. Ad vocem tubæ huius exhibebitur tunc cum prole sua Venus: Adducetur & igniteus Iupiter. Adducetur & cum suis stultus Plato discipulis. Aristotelis argumento non proderunt. Tunc tu rusticanus & pauper exultabit, & dices: Ecce crucifixus Deus meus. Ecce Iudex qui obuolutus pannis in præsepio vagiit: hic est Fabri filius, hic qui matris gestatus sinu fugit in Ægyptum, hic vestitus coccino: hic coronatus sentibus, hic magus dæmonium habens & Samaritis. Cerne manus Iudæe quas fixeras. Cerne latus Romane quod foderas: Videte corpus an idem sit quod dicebatis clam discipulos sustulisse. Dilectio me compulit frater, vt hæc tibi dicerem, vt his tunc interesse contingat, pro quibus nunc labor durus est.* Iaa Hieronymus.

PROPOSITIO II.

L*Olus huius resurrectionis est incertus, pendens ab admirabili Dei prouidentia.*

Aliqui putant, ram bonos quam malus omnes in eodē loco in valle Iosaphat resurrecturos, vbi iudicandi sunt sicque Angeli imperio Christi eineres vniuersamque materiam, ex qua eorpora hæc formands erunt, illue congregaturi essent: quod poterunt motu celerrimo, & breuissimo tempore. Hos cineres ibi in momento animabit Deus, sicque resurgent. Its loquitur Sotus.

Matth.13. Alij vero dicunt cineres, eoacervandos ad duo loca, in Vno eoaceruabuntur cineres iustorum vt resurgant, in altero damnatorum, iuxa illud Matthæi? *Exibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum*, Hæc enim separatio videtur fore ante resurrectionem, nā post resurrectionem non est necessaria separatio per Angelos quia ipsi Sancti virtute & agilitate sus rapientur in aere, & a reprobis seeernentur.

Alij dicunt singula corpora resurrectura in illo loco vbi fuerint: etsi in diuersas partes sint sparsa, vbi maior, vel præcipus Pars fuerit, ibi adducētur & reliqua. Ita Richard.

Ita resurrectio fiet vt Plurimum in sepulchro, quod videtur conformе scripturæ Iosnnis 5. *Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent, &c.*

Sic qui cum Christo surrexerunt, exierunt de sepulchis: & de Sanctis Petro & Paulo Chrysostomus ait? *Non ita cælum splendescit quando sol radias emittit, sicut Roma duas illas lampades vbique terrarum effundens. Hinc rapietur Paulus, illinc Petrus, quale spectaculum visura est Roma, Paulum repente ex theca illa cum Petro resurgentem in occursum Domini sursum ferri.* Sic ergo explicaodo, aduertendum est, reprobos à dæmonibus subito portandos sd locum iudicij, & quasi inuitos ac coactos trahendos. Iusti Vero virtute sua ferentur quo eos Custodes Angeli duxerint, & sic tam boni quam mali congregabuntur Angelorum ministerio.

PROPOSITIO III.

T*Empus quoque quo fiet hæc resurrectio incertum nobis manet.*

Aliqui putant fore hora matutina, qua Chistus etiam resurrexit, & hæc est communior opinio Theologorum. Quia cum Christus sit exemplsr nostræ resurrectionis, verisimile est illo tempore nos suseitandos quo ipse. Vnde Anselmus in Elucidario dicit, resurrectionem futursm in die Paschatis; & significauit Macharius dicens futuram tempore Aprilis, quando omnia florere incipiunt.

Confirmatur ex quo tempus lucis sit magis commodum tum ad iudicium, tum vt omnes homines possint naturali modo sine miraculis se mutuo videre: spectareque videtur sd bonorum gloriam, vt tempore lucis resurgant.

Alij dixerunt resurrectionem fore in intempesta nocte ex illis verbis: *Media nocte clamor factus est, &c.* Et ita sentit Hieronymus Matthæi 25. Et Augustinus Ambrosiusque circa illa verba: *Erunt in illa nocte duo in lecto, &c.*

In hom.9. & 12. Aug.l. 83.qu. 53. Am. l.8.in. Luc.c.17

Afferri etiam potest figura egressionis filiorum Israël de Ægypto, quando media nocte Angelus descendit, Ægyptios percutiens, & Israëlitas è seruitutis iugo liberans. Hæc tamen non conuincunt, quia dum Scriptura loquitur quasi de resurrectione aut iudicio futuro in nocte, vult solum, significare, mundi consummationem illo tempore futuram, quo erunt homines securiores, & quasi obliti talis diei: & sæpe loquitur, non tam de hora resurrectionis, quam de hora mortis, cum noctis facit mentionem.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

Credo Vitam æternam.

LECTIO XVI.

De Vita æterna.

1. *Docet omnes creatos esse ad æternam vitam.*
2. *Docet ad eius desiderium dupliciter nos impelli.*
3. *Docet Deum dare nobis auxilia sufficientia ad illam.*

HIc Articulus ponitur vltimus, quia fides vitæ æternæ scopus est totius Religionis Christianæ, & finis quem speramus, & cui suspiramus: ideoque in illum frequentes mentis nostræ oculos figere debemus, vt ab illo non excidamus. Qui vnum claudit oculum, melius scopum attingit: sic si terrenis oculum vnum claudamus, alterum cœlestibus aperientes, non aberrabimus.

Daniel cum in Bsbylone captiuus foret, ingressus domum suam, fenestris apertis in cœnaculo suo contra Ierusalem ter in die genua flectebat & adorabat. Nos in Babylone sumus, sed eoniicere debemus oculos non ad Babylonem, sed Ierusalem. Intremus ergò superiorem partem domus nostræ, ibi tres sunt fenestræ, tres animæ potentiæ, spectantes versus Ierusalem cœlestem? per illas prospiciamus, vt non in spe exultemus, & quæ Babylonis sunt, contemnamus. Vt vero plenius intelligatur, quomodo ad Ierusalem & vitam illam æternsm ereati simus, id plenius declarabunt sequentes propositiones.

PROPOSITIO I

O*Mnes creati sumus ad illam æternam vitam.* Ideo dixit Augustinus: *Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te.* Etenim finis noster ipse Deus, & centrum nostrum. Sicut ergo vnumquodque ad finem suum eentrumque tendit quodam pondere naturæ? Ita quodam pondere à Deo insito, tendit hominis cor ad Deū tanquam ad centrum. Propterea dixit Propheta in persona electorum? *Quid mihi est in coelo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Recte interrogatus quidam Philosophus, quid in hoc mundo summum foret? Respondit: *Cor hominis.* Vere enim mundus totus minor est corde nostro, quia omnia creata eius non explent capacitatem, sed solus Deus. Hoc satis significauit Salomon, qui fatetur se opes habuisse, & delitias, voluptatesque omnes, imo & sapientiam præ omnibus, Regibus, cumque cor omni voluptate frui permisisset, postea tamen inclamare cogitur: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Et fatetur, se in omnibus quæ sub Sole sunt, nihil reperisse nisi laborem, afflictionem & vanitatem: satis significans, nihil posse cor nostrum satiare, nisi bonum infinitum, & solum illum qui est *Deus cordis nostri.*

Idem fatebatur Augustinus, qui postquam per varias voluptates diuagatus fuisset, & à Deo recessisset, tandem ad se reuersus, inclamat: *versus & reuersus in tergum, & in latera, & in ventrem* (instar febricitantis quia ex diuersis corporis compositione solamen vbique quærit) *sed tu solus Domine requies.*

Aug. in Confess.

neque

Itaque Deus creauit hominem, vt summum bonum intelligeret, intelligendo diligeret, diligendo possideret, possidendo frueretur: Ergo in Deo solo locus quietis eius est & imago diuinitatis quæ est in homine, non quiescet donec primo suo exemplari coniungatur.

Intelliges hoc per similitudinem à mari deductam. Omnia flumina incessanter fluunt, & tandẽ per varios circuitus ad locum vnde exierunt refluunt: Et mare est locus vnde oriuntur, & locus in quo quiescunt, quia omnis eorum motus illuc tendit, vt suæ reddantur origini. Sic ergo homo respectu Dei, inquietus est, donec illi vniatur: donec ad eum refluat per glorificationem.

Habet homo hoc desiderium vitæ æternæ sibi ab initio insitũ, estque quasi ignis quidã sacer, qui sæpius scintillas quasdam emittit, nisi plane vitiorum pondere obruatur in multis iam à prima ætate scintillas ignis hic sacer excitat: affectus scilicet pios, desideria feruentia animæ, ad illã vitam, ad illam æternitatem suspirantis, & cor inflammantis.

De seipsa fatetur id sancta Mater Theresia cùm, inquit ætatis forem octo annorum, mirum in me affectum sentiebam ad legendas vitas Sanctorum, eratque mihi frater paruulus eiusdem mecum affectus. Intelligens autem ex illa lectione, quomodo Martyres pro amore Dei multa passi forent, nihilominus iudicabã eos leui pretio vitam illã æternam, & Dei fruitionem emisse. Vndè & ego sentiebam in me desideriũ moriendi pro Christo, vt his possem bonis frui, quæ legebam illis in cœlo reseruari. Itaque agebam cum fratre meo de mediis, quibus ad illa pertingeremus, & agebamus de itinere aggrediendo ad Mauros infideles, eleemosynam petendo, vt ipsi nos propter finem tandem necarent. Et certe videbatur nobis animus esse sufficiens in illa etiam ætate, nisi impedimentum haberemus à parentibus, quibus subditos nos agnoscebamus. Ideò quod maxime admirabamur, erat, quo sæpiùs legeremus vitã illã & gloriam, quæ manet sanctos, æternam esse: Hinc frequenter de hoc colloquentes cum suauitate & spirituali gustu illud repetebamus. *In æternum, in æternum, in æternum.* Et diuturno tempore id pronunciantes, flammam interiorem sentiebamus. Sicque placebat Deo vt iam in illa ætate, via veritatis imprimeretur cordibus nostris. Ita ille. [Theres. vitæ suæ c. 1.]

Sic quoque, multi adolescentiæ suæ initio persentiscunt lucis cuiusdam diuinæ radiunculos, & bonorum desideriorum scintillas, ad illam beatam æternitatem animam inflammantes. Sed adolescentia incauta, hanc lucem, & hunc Dei spiritum, cor ad Deum excitantem, facilè extinguit vanitatibus, vitiis, societate praua, aliisque impedimentis, quæ scintillas has velut aquarum copia inundans, extinguit & obruunt. Propterea sero aliquando illius rei memores coguntur vsurpare illud Iob. *Vtinam sim secundum dies pristinos, quando lucebat lucerna super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris, sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secreto Deus erat in tabernaculo meo.* Itaque, ò Adolescentes, *Spiritum nolite extinguere*, ait Paulus, hoc est, afflatum, impulsum, lucem Spiritus S. in terrena ætate exorientem, spiritu malitiæ, carnalibus desiderijs, otiosa vita; nolite extinguere, Dum vocat Oriens nolite attendere ad Occidentem, vt loquitur Bernardus. Et vos Parentes, nolite in prolibus spiritum extinguere, hoc est, desideria castitatis, aut vitæ perfectioris, per vitam licentiosam, quã cogitis eos ornatui studere, tripudiis, vanitatibus, conuiuiis, & similibus nolite perimere. [Iob. 29.] [1. Th. 5.]

PROPOSITIO II.

Deus impellit nos ad desiderium illius vitæ æternæ, & per mala huius mortalitatis, & per delibationem quandam illius suauitatis.

Primò, Per mala huius mortalitatis: quia illa quæ hic patimur, ad Deum ire compellunt, sicut & prodigum calamitates ad paternam domum suspirare compellebant. Sic & Peregrinus multa inopia coactus, lassitudine, aliisque malis, festinat ad patriam.

Sic Ceruus siti pressus desiderat ad fontes aquarum. [Osee. 15.]

Sic spinæ & vepres secus viam positæ, in viam faciunt redire viatorem, iuxta illud Oseæ. *Septam viam tuam spinis.* [Osee 10.]

Sunt tamen aliqui de quibus potest illud dici: *Ephraim vitula docta diligere trituram*; illi nimirum sunt, quia afflictiones huius mundi quasi ex cõsuetudine quadam libenter sufferunt, nec propterea ad alteram vitam quietam desiderandam mouentur. De his explicat Scripturam positam hoc mundo Gregorius: Amant peruersi homines pro huius mundi gloria etiam tribulationes, cunctisque pro ea sudoribus libenter seruiunt, & grauium laborum iugo deuotissimè colla submittũt. quod bene sub Ephraim specie Propheta describit dum dicit; *Ephraim vitula docta diligere trituram.* Vitulam enim trituræ laboribus assueta, relaxata plerumque ad eundem laboris vsum etiam non compulsa reuertitur. Ita prauorum temporalium fatigationibus assueta, etiamsi sibi libere vacare liceat, subesse tamen terrenis sudoribus festinat, & vsu miseræ conuersationis trituram laboris quærit, vt iugo mundanæ. Seruitutis cessare non libeat, etiamsi liceat. Ita Gregorius. [10 moral. cap. 16.]

Melius ergo illi agunt, qui considerant Deum per hæc mundi mala monere nos, vt suspiremus ad æterna bona. Vtique aspersit Deus amaritudine hanc vitam, vt aliam quæramus: ideòque noluit quandiu sumus in hoc mortali corpore, plenam nos habere lætitiam, quia quocumque te verteris, & in quocumque statu fueris, omnis fœlicitas habet aliquid mœroris, omnis lætitia aliquid amaritudinis quasi vinum mixtum, habens aliquid amaræ fæcis.

Has fœces velut post lõgam epotationem sentiebat Salomon, dum inclamabat: *Vanitas vanitatum, & omnia labor & afflictio.* Sicut enim illis, qui post ebrietatem profundam, & post somnum brutalem ex ea secutum, ad se redeunt, vini fœces totũ guttur mira amaritudine inficiunt, ita vt ad aspectum etiam vini nauseent, & non aliud quam fontis aquam exquirant, vt illas reliquiarum amaritudines abluant: sic videtur accidisse Salomoni, & aliis multis post longam voluptatem; illis enim non restant nisi fœces, cogentes eos fateri se non inuenire nisi laborem & afflictionem: Nempe Deus cum hominibus instar bonæ matris se gerit, quæ vbi videt puerum semper dulcedini lactis velle adhærere, vngit vbera aliqua amaritudine, vt eum ad solidum cibum traducat. Sic Deus videns homines deditos sugendo lacti voluptatis vanitatis, aspergit aliquid absynthij, aliquid amaritudinis, vt vetitis bonis cœlestibus discant inhiare, & quærant solidum bonum ipsum Deum, quasi illud eis inculcans: *Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & noxia quæritis.*

Itaque temporalia hæc mala erudire nos debent, vt tota intentione curramus ad bona æterna. Laboriosa hæc & amaritudine plena vita monet, vt ad illa aspiremus, vbi nulla erit miseria.

Amaritudo & alteratio quam patimur in via Ægipti, bibendo aquas torbidas, monet nos quærere aquam, & fontem vitæ. Huius aquæ viuæ exeuntis de Paradiso, & iterum salientis in vitam æternam, desiderium homini summum inesse deberet, etiam solum propter aquas putidas huius mundi, quæ sitim non possunt extinguere: imo potiùs illam accendunt, sicut qui sitim cuperet aqua salsa sopire, tanto magis illam accenderet. [Prou. 5.]

Huius aquæ summo desiderio afficiebatur S. Theresia, quæ de se ait: O quam sæpe in memoriam venit aqua illa viua, de qua Dominus Samaritanæ. Ita vt magna deuotione ferar ad Euangeliũ istud, & vere iam ab adolescentia, affectu quodam ad illud ferebar, licet adhuc plenam illius boni notitiam non haberem, prout nunc. Vnde sæpè Deum rogabam, vt mihi daret de hac aqua, & semper mecum ferebam imaginem & figuram Samaritanæ cum his verbis, quę fontem dixit: *Domine da mihi aquam.* [Theres. cap. 30. suæ.]

Secundo vero impellit hominem ad desiderium huius æternæ vitę, delibatio quędam suauitatis illius. Sicut enim aliquid vini degustandum aliquando datur, non quo sitis extinguatur, sed potius accendatur, & vt illuc properetur, vbi sedari potest: Sic Deus aliquando communicat de cœlesti illo vino glorię, vt accendat desiderium illuc properandi vbi abundè potest hauriri.

Et sicut Dux Militibus dona aliqua facit, vt animet ad victoriam, & post illam coronas, & ampla præmia promittens. Ita Deus nobis sub vexillo Crucis militantibus, donat aliqua in pignus vt animemur ad pugnam, & ad æternam illam coronam. Dat de supernis aliquam consolationem, vt excitemur ad fœlicitatem illam æternam quærendam, & animemur ad omnia aduersa fortiter superanda. Imo vero consideratione illius leniuntur, & mitigantur omnes afflictiones, & tormenta huius sæculi. [De hac re ṡ. Trac. de spei. effect. Dec. 30.]

PROPOSITIO III.

Sicut omnes creati sumus ad vitam æternam, ita & auxilia sufficientia habemus ad eam.

Deo,

Deus ergo nullo modo causa est, si illa excidamus: sed nos quia auxiliis datis vsi non sumus.

Sic protestatur per Moysem: *Testes inuoco cælum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem, elige ergo vitam, vt tu viuas, &c.*

Vbi supponit, in potestate populi esse eligere benedictionem & vitam, & consequenter auxilium ad id non deesse.

Isaiæ 5. Contestatur quoque per Isaiam dicens: *Quid potui facere vineæ meæ & non feci? Iudicate inter me & vineam meam.* q.d. Ex parte mea impleui cooperans saluti tuæ, quæ ad me spectabant. Vnde in causa tua ô anima teipsam iudicem constituo quod dicere non possis, *Per Deum abest, nec dicas, ille me implanauit.* Reliquit enim hominem in manu consilij sui: Apposuit aquam & ignem: Ergo homines libertatem accipientes, inquit Esdras, spreuerunt Altissimum, & vias eius dereliquerunt, & hæc causa perditionis eorum. Vnde rectè illis dicitur: *Perditio tua ex te, tantum modò in me auxilium tuum.* (Eccle. 15. Osee. 13.)

Sicut ergo Deus omnes vocat ad æternam illam vitam, ita & continuò media suppeditat.

In primis quia post peccatum dedit redemptionem pro omnibus sufficientem, si ea vti voluerint.

Ipse est tanquàm Sol iustitiæ, cupiens quantum in se est, & potens omnes illuminare & calefacere, nisi voluntariè, in tenebris delitescant.

Zac. 13. Secundò, fontes gratiæ abundantes omnibus aperuit iuxta illud: *Erit fons patens domus David in ablutionem peccatoris & menstruatæ.* Ita vt non sit defectus nisi ex parte eius qui non vult haurire.

Tertio, vocat, hortatur, monet, promittit, minatur, demulcet, terret; Defectus tantùm est ex parte hominis, qui tanquàm equus & mulus non habens intellectum, non obtemperat voci Dei, sed appetitui, & ideo damnum hoc super caput eius est.

Quarto, vltra redemptionem, sanguinem & sacramentorum fontes, continuos dat de Cœlo nobis fauores, auxiliaque gratiæ, inspirationes, consilia Confessorum, Prædicatorum monitiones, quibus mediis homo potest vti.

Hinc & Apostolus dicit, *Omnes homines Deus vult saluos fieri.* Quod primo intelligitur, quia ex omni genere & omni statu aliquos v. g. Reges plebeios, viros, fœminas, Iudæos, Gentiles, Hispanos, Gallos, Belgas. secundo vniuersim omnes vult saluos fieri, quantum ex se est, quia pro omnibus mortuus est, pro omnibus venit, omnes vocat neminem creauit, ad damnandum, sed omnes vt efficiat bonitatis suæ participes. Sicut Pater non genuit filium, vt eum exhæredet & à se eijciat, sed cupit ei sincerè hæreditatem: At ille se rebellem exhibens, causa est suæ exhæredationis. (Simil.)

Ex parte hominis cooperationem requirit, ita vt ipse velit hominem vti mediis præscriptis ad salutem, vt eam per bona opera consequatur: *Qui creauit te sine te, non saluabit te sine te.*

Prou. 13. Rectè ergo dicitur, Deum velle omnes saluos fieri, si & ipsi velint: & hæc est tertia expositio D. Ambrosij, cum dicit: Si is qui omnipotens dicitur, omnes vult saluos fieri, cur non impletur eius voluntas? Et respondet. In hac locutione conditio latet, vult enim omnes saluos fieri, sed si accedant ad eum, non enim vult vt nolentes saluentur, sed vult illos saluari, si & ipsi velint.

Sed dicet aliquis. Quis est qui non velit saluari? omnes enim salutem cupiunt & fœlicitatem; Respondet Sapiens, *Vult & non vult piger*, vbi Hieronymus pigri nomine dicit designari eum, qui vult regnare cũ Domino, nõ tamen pati cum eo. Sic rectè dicimus, vult peccator, & non vult, quia vult victoriam sine prælio, coronam sine certamine, præmium sine obsequio, gloriam sine merito. Vult ad vitam ingredi & non vult mandata seruare, vult saluari, & non vult à delictis cessare, vult finem & non media, & sic est, quasi volens, & non volens. Qui enim vult sincerè aliquid, de illo cogitat, illud desiderat de illo loquitur, media quærit, & auxilia quibus illud adipiscatur, nec difficultatem horret aut laborem, vt desiderium aut voluntatem suam ad effectũ perducat. Rectè ergo dicimus quod pauci sunt qui velint saluari, quia pauci sunt qui sincero corde cogitent, desiderant multi vitam æternam, pauci media requirunt ad æternam illam vitam. Pauci qui pro Deo tantùm faciant, quantum pro hominibus, pro bonis cælestibus, quantũ pro terrenis: pro vita æterna, quantùm pro temporali. Si itaque vere vis salutem, muta vitam, quære viam, sustine pro ea laborem, vince difficultatem, & cogita illud: *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.*

Ad horum omnium confirmationem facit quod de B. Thoma Aquinate legimus. Cum interrogaretur à Germana sua sorore: *Quomodo O frater potero æternam salutem consequi?* Respondet *Poteris id volendo.* Hoc breui responso indicabat in voluntate hominis rem esse positam. Sic dixit Beda: *Res ista (regnum cælorum) posita est in potestate facientis, res isto O homo, aliud non quæres pretium, quam te ipsum, Tantum valet, quantum et tu, te do & habebis illud.* Quando ergo ô homo, peris, perditio tua ex te est. (Serm. de Sanctis.)

Vis videre in exemplis? Attende quid dicat Augustinus in mediũ producens Nabuchodonosor & Pharaonem. *Post innumeras, inquit, impietates flagellatus pœnituit Rex ille pœnitentia fructuosa, & regnum rursus accepit: Pharao ipsis flagellis durior effectus est, & periit.* Quantum ad naturam, ambo homines erant: quantum ad dignitatem ambo Reges: quantum ad causam, ambo Dei populum captiuum possidebant: quantum ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti sunt. Quid ergo fines eorum fecit esse diuersos? Nisi quod vnus manum Dei super se sentiens in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit Alter vero libero contra Dei misericordissimam voluntatem pugnauit arbitrio. Hæc Augustinus. Perditio ergo tua ex te est, ô Pharao! Nec dicas Deo: *Ille me implanauit.* (Lib. de libero arbitrio & refertur causa 23. q. 4.)

Vis simile videre in nouo Testamento? Prodeat Iudas reprobus cum Petro electo. Quid habet conqueri. Iudas de Deo? quo medio vsus est erga Petrum, quo non erga Iudam? Homo erat vterque, hic Apostolus, ita & ille: Hic vocatus à Christo, ita & ille: Hic eùm prodidit, iste negauit. Quare hic desperans suspendit se, & hic pœnitens saluatur? Si Petrus habet Gallum monentem, Iudas habet & Christum: *Amice ad quid venisti?* Huic etiam prius lauerat pedes cum lachrymis, iuxta Augustinum, & monuerat. sed ob dispositionem prauam libertatis, vnus se damnat, alter se saluat.

Prodeant omnes damnati & saluati. An possunt dicere damnati, quod Deus eis defuerit? Ex eadem domo & familia, eosdem habentes parentes carnis, vno forte tempore, eodem vtero fusi, ad eundem baptismum accesserunt, eosdem instructores habuerunt, eosdem animarum pastores, eadem Sacramenta potuerunt suscipere: sed ex voluntate & libertate vnus se damnat, alter se saluat: *Perditio ergo tua ex te, O miser peccator, ex praua voluntate tua quiesce agere peruerse, disce benefacere, relinque vitia, ingredere bonam vitam, & si Deus non te saluat, argue eum & dic iniustum?*

LECTIO XVII. ET VLTIMA.

In quo consistat æterna vita.

Primò, docet consistere in visione Dei.
Secundò, in amore & fruitione Dei.
Tertiò, in perpetua quadam laude Dei.

PROPOSITIO I.

ÆTerna hæc vita consistit primò in visione Dei. Hæc visio fit per lumen gloriæ, quod intellectui datur, vt attingat diuinã essentiam visione clara, sine quo id nõ posset.

De hoc lumine intelligunt Theologi illud, *Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Sicut ergo sine dono gratiæ & charitatis, nõ potest homo perfecte Deum diligere in hac vita. Ita nec sine vllo dono luminis gloriæ potest perfecte videre Deum in altera. Est vero illud lumen participatio quædam specialis luminis illius æterni, quo Deus seipsum perfecte videt, intelligit & comprehendit. [illegible] per illud homo obiectum suum beatificum, ipsam [illegible] essentiam videt.

Primò ergo intellectus per hoc lumen eleuatus, videt omnia quæ sunt in Deo formaliter, hoc est, omnes perfectiones, eius sapientiam, bonitatem, potentiam, æternitatem, immensitatem, & reliqua attributa Vident enim Beati eum sicuti est. Non esset autem videre eum sicuti est, si aliquid eorũ quæ in ipso sunt, non viderẽt: & cum omnes perfectiones in ea sint vnica simplicissima perfectio, qui essentiam diuinam videt, clare omnes perfectiones videt.

Secundò, videt notitia distincta Beati in verbo, pulchritudinem

dinem & ordinem totius Vniuersi, & proinde omnes rerum naturalium species, vel genera, quæ sunt, fuerunt, vel erunt. Non enim erit beatifica illa visio inferior naturali scientia Angelorum: sed Angeli naturaliter omnia cognoscunt, ergo & Beati: Et hoc spectat ad perfectionem intellectus, quæ tunc non poterit deesse.

Tertio, videbunt omnia mysteria supernaturalia, quæ hic crediderunt: tunc enim reuelata facile illa videbimus transeuntes de obscuritate fidei ad claritatem visionis, de spe ad speciem, de ænigmate & fide ad faciem, de cortice Sacramenti ad adipem frumenti. Tunc Agnus aperiet librum mysticum, & soluet septem, hoc est, vniuersa signacula eius, vt apertè videamus quæ in illo continebantur mysteria à sæculis abscondita. Tunc comprehendimus cum omnibus Sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas & profundum, & mysticas illas dimensiones, de quibus loquitur Apostolus, ad Ephesios 3. Tunc perfectè intelligemus, quomodò sub albicantis panis specie post mysticam consecrationem Christus integer continebatur, & orbe sit clausus modico, totius orbis Dominus. Tunc verum illud erit: *sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini Virtutum, in ciuitate Dei nostri.* (Psal. 47.)

Tunc videbit sponsa Sponsum, non stantem post parietem, non per fenestras, aut per interiectos cancellos, non in assumpta aliqua forma, vt vidit Abraham & Iacob, non in ænigmatica & vmbratili aliqua cognitione, vt cæteris indultum est Prophetis: sed semota omni obscuritatis nube videbit eum sicuti est, & in diuini vultus gloriabitur splendore. Ibi patebunt ei viscera misericordiæ, cogitationes pacis, diuinæ salutis, arcana diuinæ voluntatis.

Tunc denique videbimus Mysterium illud sublime Trinitatis. Quomodò Pater Filium producat ab æterno, sibi consubstantialem: & in omni perfectione æqualem. Quomodò Pater & Filius sese amando, spirent Spiritum sanctum quomodò tres vnum sint, & Trinitas in vnitate.

Nunc ergò sufficiat nobis ad illam visionem aspirare, & dicere cum Propheta: *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei.* (Psal. 41.) q. d. quando dies ille tot votis optatus veniet, cùm intuebor Regem in decore suo? Quando videbo Patrem illum totius bonitatis. Solem illum qui ante omnem lucem lucet in montibus æternitatis? Quando videbo verbum bonum, quod Cor Patris ab æterno eructauit, verbum æternum quod erat in principio apud Deum, & ipsum erat Deus? Quando licebit sacros pedes pro me perforatos osculari, os aperto lateri admouere, ad pedes eius in æternum sedere? quando veniet illa dies, in qua tertius sanctitatis auctorem Spiritum S. contemplabor à Patre Filióque procedentem, & beatas animas, cùm amor ipse sit, ardore sacro amoris inflammantem?

Hæc omnia videbimus tunc perfectissimè, quia in visione Dei Trini & vnius, tota nostra consistit beatitudo: cui nunc suspiramus.

Quartò, Quantum ad res contingentes & particulares, licèt beati non cognoscant omnia quę sunt in Deo eminenter; (non enim cognoscunt diem iudicii) tamen cognoscent ex his quæcunque ad statum vniuscuiusque spectant, hoc enim conueniens est, vt satietur desiderium eorum. Sic Rex beatus totum regni sui statum videt, Episcopus gregis Pater familias statum filiorum suorum, & sic de cæteris. Sic Sancti cognoscunt preces & vota ad ipsos directa, hoc enim ad statum eorum spectat.

Vident autem hæc omnia beati in essentia diuina, quasi in speculo voluntario.

Sicut speculum nos ipsos repræsentat, & ipsummet speculum, & quicquid præsens est: sic per speculum diuinæ claritatis videbimus ipsum Deum, & nos ipsos & alias creaturas. Vnica visione, vnico intuitu hæc omnia videbimus in illo speculo, de quo scriptum est: *speculum sine macula, & candor lucis æternæ.*

PROPOSITIO II.

Vita hæc æterna consistit in amore & fruitione Dei, ex qua ineffabile gaudium oritur.

Amor ille Dei ibi erit consummatus, imò & necessarius, ita vt homo tunc non sit liber ad Deum amandum, quia non potest non amare summum bonum sibi per claram visionem propositum, sed voluntas necessario in illud fertur. Per hunc vero amorem ita perfectè Deo adhærebit, vt sit anima quasi vnus spiritus cū Deo, per perfectā amoris vnionem. Tunc perfectè adimplebitur illa petitio Christi *Sicut tu Pater in me, & ego in te, ita fac vt & ipsi in nobis vnum sint.*

Per hunc ergo amorem & fruitionem beatificam anima velut in Abyssum diuinitatis sese immerget, nullo iam depressa corporis pondere, nulla carnis illecebra retardante; Ibi poterit Domino inclamare: *Defecit caro & cor meum Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.*

Sicut enim stilla aquæ multo superfusa vino à seipsa deficiens, vini induit colorem & saporem: Et velut ferrum candens propria exutum forma, igni fit simillimum: velut denique solis luce perfusus aer, in eandem transformatur luminis claritatem: sic omnem tunc humanam affectionem ineffabili modo necesse erit, & à semetipsa liquescere, & in Deum effluere; & in diuinam penitùs transfundi voluntatem: ita vt omnis affectio ibi sit deificata, & totus homo deiformis.

Ex illo verò amore, & perfecta ad Deum vnione: exorietur supereffluens copia gaudii perfectissimi, pleno corde, plena mente mente, pleno toto homine. Et ipsum gaudium adeo abundans erit, vt non intret in gaudentes, sed gaudentes intrabunt in gaudium, vt loquitur Scriptura, volens significare superesfluentem esse copiam illius æterni gaudii, & in quandam gaudii abyssum inexhaustam beatos sese immergere. Hinc & ibi dicitur esse torrens lætitiæ, flumen gloriæ & fons vitæ, à cuius vbertate dicuntur beatæ mentes inebriari. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos, quia apud te est fons vitæ*, inquit Dauid. (Psal. 35.) Ad hunc fontem ipse respirabat inclamans: *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum sicut desiderat ceruus ad fontes aquarum.* Vtique Deus rectè fons vitæ nominatur, fons sapientiæ, fons essentiæ: quia à nullo habet quod viuat, quod sapiat, quod sit, cum ipse sit ipsa vita, ipsa sapientia, ipsum esse: & omnia quæ viuunt sapiunt & sunt, ab illo viuunt, ab illo sapiunt, ab illo sunt. Ibi ergo vita & sapientia à beatis in fonte suo bibetur, nec amplius ad riuulos aut stillicidia stillantia super terram os erit apponendum, sed ad ipsam plenitudinem fontis, vbi plena satietas est & satians plenitudo.

Si stilla de illo fonte aliquando defluens, tantam suauitatē effecit in animabus adhuc in hac mortali vita agentibus, vt rerum penè omnium obliuionem pareret. Quid erit quando homo hauriet de fontis illius plenitudine?

Beatus Ephrē tanta aliquando suauitate cœlestis reficiebatur, vt illam vix posset sustinere, quod cogeretur clamare *Recede à me paululum Domine remitte aliquantum vndas tuæ gratiæ, quia corpus meum, vbertatem illam iam ampliùs non potest sustinere.* (Surius. 2) Sic beatus Xauerius subinde in precibus dicebat: *Satis est Domine, satis est, noli obsecro in hac vita mortali, tantam mihi consolationem indulgere, quin potiùs ad aliam me voca vitam, & cælestem patriam, quia qui semel tuam expertus est dulcedinem, sine te hic etiam degit acerbam.* (Tursel. l. 6 vitæ eius.)

B. Ægidius rerum omnium oblitus ad hanc solam vocē *Paradisus frater*, totus extra se mira cum suauitate rapiebatur.

Si ergo in hac vita mortali tantum valuit sola consideratio illius fœlicitatis: quid putamus futurum, quando totus affectus animæ nulla mole corporea grauatus, in Deū perfectissimè feretur & effundetur? Ibi audietur: *Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum, vox exultationis & confessionis & sonus epulantis.*

Ibi ergo clamat Petrus, & in æternum clamabit: *Domine bonum est nos hic esse.*

Ibi Thomas feliciori quam olim conatu cum iubilo æterno dicit *Dominus meus & Deus meus.*

Ibi Paulus meritò potest dicere: *viuo ego iam non ego*: quia ibi vita nostra *abscondita est cum Christo in Deo.*

Ibi Moyses non in foramine petræ, sed in faciei diuinæ contemplatione, inclamat: *Dominator Domine Deus misericors, & clemens, patiens, & multæ miserationis, & verax, qui custodis misericordiam in millia?* Et ab hac voce in æternum non cessabit. (Exod. 33.)

Ibi Franciscus: *Deus meus & omnia*, Ibi Theresia: *Misericordias Domini in æternum cantabo.*

Ibi Dauid illud repetit *Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.*

Ibi Abacuc: *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo.*

Ibi Isaias ingeminat: *Secretum meum mihi, secretum meum mihi.* (Isa. 24.) Quia nimirum exprimere non potest absconditam illam gloriam, *quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quam præparauit Deus diligentibus se.* (Aug. 22. de Ciu.)

Propterea dicebat Augustinus: *Quod Deus præparauit diligentibus*

O

Aug. 22. de Ciui. *gentibus fo, fide non capitur, spe non attingitur, charitate non apprehenditur, desideria & vota transgrediuntur, acquiri potest æstimari non potest.*

Denique tamen est lætitia Sanctorum, vt de illis dixerit Isaias: *Redempti à Domino conuertentur, & venient in Syon cum laude & lætitia sempiterna super caput eorum, gaudium & exultationem, & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.*

Lætitia sempiterna, dicitur esse super capita eorum tanquam corona eos? decorans quia anima beata in Syon, siue in Ecclesiam illam triumphalem introducetur, quasi sponsa à sponso, cum nuptiali diademate, cum generali plausu, cum gaudio sempiterno. Tunc describens Esdras dicit (4. Esd. 2.): *Respice Syon numerum tuum, & conclude candidatos tuos, qui legem Domini compleuerunt. Filiorum tuorum quos optabas plenus est numerus.* Ego Esdras vidi in monte Syon turbam magnam quam dinumerare non potui, & omnes canticis collaudabant Dominum: & in medio eorum erat iuuenis statura celsus, eminentior omnibus, & singulis eorũ capitibus imponebat coronas & magis exaltabatur. Ergo autem miraculo tenebar. Tunc interrogaui Angelum. *Qui sunt hi Domine?* Qui respondens dixit: *Hi sunt, qui mortalem tunicam deposuerunt, & immortalem sumpserunt, & confessi sunt nomen Dei: modo coronantur & accipiunt palmas, & dixi* Ille Iouenis quis est qui coronat, & dat palmas? Et respondit mihi: *Ipse est Filius Dei, quem in sæculo confessi sunt*: Ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro Domino steterunt, Tunc dixit mihi Angelus: *Vade annuncia populo meo qualia & quanta mirabilia Domini Dei vidisti.* Ita Esdras.

Quia vero anima tanquam Sponsa introducitur in thalamum æternum; ideo Doctores triplicem illi dotem assignant, quam vocant. *visionem, tentionem, fruitionem.* Sicut ergo in creatione, animam Deus triplici potentia ornauit, tanquam imaginem Trinitatis suæ, intellectu scilicet, voluntate & memoria. Et sicut in desponsatione quæ fit per iustificationem, dat ei velut triplicem arrham fidei, spei, charitatis. Ita in illa matrimonij consummatione, & in thalamum introductione, dat ei dotem triplicem dictam,

Primo, ergo dotabit eam visione clara Dei, summi veri, quæ præmium erit fidei: & per hanc futurus est intellectus plenitudo lucis.

Secundo, dotabit eam perfectissimo amore Dei, tanquam summi boni, & per hanc futurus est voluntati multitudo pacis, eritque præmium charitatis.

Tertio, dotabit eam apprehensione Dei, tanquam summi ardui, & firma tentione, iuxta illud, *Tenui nec dimittam eum.* at hæc tentio erit præmium spei, & per hanc futurus est memoriæ continuatio æternitatis.

Ibi ergo ob æternam securitatem, nostrum esse non habebit mortem: ob miram serenitatem nostrum intelligere non habebit errorem: ob plenam suauitatem, nostrum amare habebit interpolationem.

PROPOSITIO III.

CONsistit hæc vita æterna in perpetua Dei laude, quæ oritur ex illa visione, fruitione. Hinc dicit Psaltes (Psal. 83.): *Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te*: Ipsi scilicet in sæcula sæculorum videbunt te, & in sæcula sæculorum amabunt te, & ex hoc amore laus æterna ab eis procedet, & ideo in sæcula sæculorum laudabunt te, in cœlesti illa ciuitate, de qua dicitur (Isa. 62.): *super muros tuos Ierusalem constitui custodes, tota die & nocte non tacebunt, laudare nomen Domini*, Et iterum per psalmistam. *Te decet hymnus Deus in cœlestis Syon, & tibi reddetur votum in Hierusalem.* Ideo & Ecclesia canit.

Omnis illa Deo sacra, & dilecta ciuitas,
Plena modulis in laude: & canoro iubilo,
Trinum Deum vnicumque cum feruore prædicat.

Hinc viginti quatuor seniores mittentes coronas suas coram throno Agni, & Angeli in circuitu throni continuo clamabant (Apoc. 5.) *sedenti in throno & Agno Benedictio, & gloria, & honor & potestas in sæcula sæculorum.* Et quatuor animalia requiem non habebant die ac nocte dicentia: *Sanctus Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens.* Ideo etiam ad æternam illam vitam suspirans Dauid, inclamabat: *vnam petij à Domine, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, & visitem Templum eius.* Vbi domum illam vocat Templum quia non est profana domus, sed domus sacratissima, vere Templum & Basilica æterni Dei, in qua animæ seipsas perfecte sacrificant Deo, in qua assidue offertur hostia laudis & iubilationis, in qua enarrantur magnalia Dei sine intermissione, in qua est sabbathum Domini sanctum, & delicatum (Isaiæ 66.). *Sabbathum ex sabbatho, Mensis ex Mense*, hoc est perpetua solemnitas, perpetua neomænia & iubilatio: quia *sicut lætantium omnium habitatio est in te.* Ciuitas Dei.

Hoc considerantes aliqui ex sanctis patribus, volentesque illam perpetuam laudem cœlestem pro posse imitari, instituerunt in Monasteriis perpetuum sine intermissione cantum, laudesque Dei.

Sic legimus in Luxouiensi Monasterio B. Columbani, instituti celebri & sanctissimo: tantam fuisse multitudinem Religiosorum, vt sibi inuicem succedentibus choris, nocte dieque continuarentur diuinæ laudes, adeo vt nullum temporis interstitium vacuum foret à canticis diuinis.

Porro illa laus in domo Dei, non solum erit sine interruptione: sed etiam sine impedimento, distractione aut imperfectione, tanquã sacrificium laudis Deo perfectissimum

In hoc sæculo, licet Apostolus dicat, vt sine intermissione oremus (quia scilicet sine intermissione benefacere non oportet, & sic factis nostris continuo Deum laudare) Non potest tamen homo vacare continuo laudibus diuinis: quia mille habet impedimenta, & distractiones à negotiis quotidianis à mundo, carne, dæmone, à curia & sollicitudinibus, cum debeat prouidere corpori, & necessitatibus eius. Sed in illa domo æterna omnia hæc cessabunt, laudis nullum erit impedimentum.

Ideo ad illam Beatorum congregationem, inclamabat Propheta: *Lauda Ierusalem Dominum, lauda Deum tuum Syon* Vbi Augustinus adiungit: Ecce hoc est negotium tuum, quia non arare debes, non seminare, non nouellare, non negotiari, non mortuum sepelire ægrum visitare, esurientem pascere. Non amplius sollicitus es, aut turbaris erga plurima Nec enim habes in vicis tuis esurientem, cui frangas panem, aut sitientem, cui præbeas calicem, aut peregrinum, cui exhibeas hospitalem. Quid ergo factura es? Lauda structorem tuum, pastorem tuum, sponsum tuum, qui te præuenire dignatus est in benedictionibus dulcedinis. *Quoniam confortauit seras portarum tuarum* hoc est, munitissimis vectibus & inconuulsis feris portas tuas confirmauit, vt nemo egrediatur, de quo doleas, nemo ingrediatur quem timeas. Nec enim amplius habitora es paleas cum tritico? zizania cum frumento, spinas cum liliis, hœdos aut Lupos cum Agnis (Thren. 4.) *Benedixit & ipse filiis tuis in te*, Filij enim tui, ô Syon, *inclyti sunt & amicti auro primo*, siue optimo, veste scilicet aurea gratiæ & gloriæ & iam non amplius reputandi sunt vt vasa testea, vilia & fragilia. *Posuit quoque fines tuos pacem*, In te enim pax est super pacem, paxque exuperat omnem sensum, pax in corde? pax in carne pax ab iniquis, pax cum proximis, pax cum Deo, & pacis non erit finis. Nullus ergo amplius timor in finibus tuis, nullus prædo depopulatur, nullus inimicus insidiatur, nullæ tentationes, nulla sese cogitationum turma confundit. Serpens ille antiquus, omneque eius venenum longè est à muris tuis, longe à filiis tuis. Ille enim ab initio pacem tuam turbare volens, tanto exturbatus est impetu, vt de eo veritas dicat (Luc. 10.): *videbam satanam tanquam fulgur de cælo cadentem* In te ergo ille qui idem a per est, omni in identitate consolidat & coniungit, ille inquam, *cuius participatio in id ipsum* Denique addit (Bern. ser. 33. in Cant.) *Lauda Dominum quia adipe frumenti satiat te* Quis non in Ierusalem inquit Bernardus, Vehementer cupiat pasci, & propter pacem & propter adipem, & propter satietatem? nihil ibi formidatur, nihil fastiditur, nihil deficit; Tuta habitatio paradisus, Dulce pabulum verbum; Opulentia multa Æternitas. Habemus & nos verbum, sed in carne, nobis opponitur veritas; sed in Sacramento, Beati ex adipe frumenti & nudo saginantur grano. Nos interim oportet contentos esse sacramenti cortice, carnis furfure, fidei velamine; Et quantalibet abundantia spiritus pinguescat non pari sapit iucunditate Sacramentum, & adeps frumenti, vultus & speculum, fides & species. Ita Bernardus.

Merito ergo ad laudem aduocatur Ierusalem illa cœlestis, quæ tot diuinis beneficiis præuenta est, vt eius sit hoc & otium, & negotium vnicum, laudare & benedicere Dominum, & hoc sine impedimento.

In Templo illo celebri Salomonis, tria notant specialia aliqui ex Antiquis.

Primo quod quotiescunque Sacrificium incensi oblatum fuit, aut oblatio thuris, fumus in altum ita sese eleuarit, vt numquam visus fuerit descendere post ascensum.

Secundo, quod cum ibi tot sacrificia animalium offer-

aentur

tenetur, nunquam fuerit visa aliqua musca carnibus Sacrificij insidere, vt habet Iosephus & Galatinus. Quod certè mirum plane erat, cùm sanguinem effusum, & carnes in Sacrificiis pro idolis immolatis tot muscæ circumuolitarent; vt ideò dæmonem in idolis adoratum Belzebut nominarent, id est; Deum muscarum.

Tertiò; dicitur, quod templum istud (licet vndique in Solemnitatibus tribus Iudæi concurrerent) nunquam tamen adeò impletum fuerit, quin locus superesset.

Nunquid hæc in figura contingebant eis? Rectè enim hæc tria admiranda, tria alia significare dicemus.

Primò: quod Sacrificium istud laudis quasi thuris, quod in tempo æternitatis Deo offerunt Beati, semper ascendat coram illo in odorem suauitatis.

Secundò: quod muscæ nunquam circumuolitent illud Sacrificium, id est, distractiones aut sollicitudines pungentes, quæ sunt velut muscæ, *quæ perdunt suauitatem vnguenti* orationis.

Tertiò: quod licet vndique ab Oriente & Occidente, & meridie & Septentrione, portæ tres sunt ad Templum illud, populis vndique concurrentibus, tamen manet adhuc ampla domus Dei, & ingens locus possessionis eius.

Porrò Viri Sancti multum optauerunt vinculis hisce corporeis exolui, vt in illo æterno Templo possent perfectiùs & sine impedimento perpetuo Deum laudare cum Beatis illis, quibus conuenit illud Psalmi *dirupisti Domine vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis.*

In horum etiam persona dicebat Dauid: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Illuc enim ascenderunt, tribus tribus Domini ad confitendum nomini Domini.*

Hinc D. Franciscus videns appropinquare diem exitus sui, curauit se deferri in Ecclesiam B. Mariæ Angelorum, vt vbi spiritum gratiæ hauserat, spiritum vitæ Deo suo redderet. In vltimo ergo spiritu constitutus, pronunciauit Psalmum 141. qui incipit: *Voce mea ad Dominum clamaui*: Cuius vltimus versus est: *Educ de custodia animam meam, ad confitendum nomini tuo.* Hunc versum cum feruore pronuncians, spiritum in manus Creatoris sui reddidit. Anhelabat educi de hoc carcere corporis, vt perfectiùs posset laudare Dominum Deum cum beatis illis mentibus.

Beatus Ludouicus idem respirans, in vltimo spiritu hunc versum pronunciabat: *In conspectu Angelorum psallam tibi, adorabo ad Templum sanctum tuum & confitebor nomini tuo.*

S. Vincentius Ordinis S. Dominici, singularis fuit doctrinæ, humilitatis, abnegationis sui, & amoris Dei, & mirè B. Virgini deuotus, ita vt nunquam concionaretur, quin aliquid in eius laudem diceret. Cùm in morbum grauem, & longam melancholiam incidisset, sub finem vitæ, visa Beata Virgine, cœpit in spiritu exultare & iubilare: cúmque socius eius Matutinum & Laudes recitaret, & peruenisset ad versum vltimi Psalmi: *Omnis Spiritus laudet Dominum.* Ipse æger & agonizans iussit socium sistere & multoties iterando & iubilando, *Omnis spiritus laudet Dominum*, ipse spiritum emisit in Cœlos perpetuò Dominum laudaturum

Ad hanc ergo laudem nos quoque respirare conuenit, & ad cœleste illud Templum, cuius lucerna est Agnus, ibi perpetua cantantium lætitia: quia non possumus perfectè cantare canticum Domini in terra aliena, inter filios Babylonis. Hoc solùm dabitur nobis dum habitare concedetur inter filios illos beatos cœlestis Syon.

Dicat ergo quilibet nostrum cum Beato Augustino: O domus luminosa & speciosa! Tibi quoque suspirat peregrinatio mea: & dico ei qui fecit te, vt possideat me in te, quia fecit & me. Stantes quondam erant pedes mei in atriis tuis, dum terrestrem Paradisum (qui porticus & vestibulum quoddam erat æternæ tuæ gloriæ) in primo parente incolerem. Sed heu viperinis nexibus in hoc detractus exilium, erraui sicut ouis quæ periit. Attamen in humeris Pastoris mei, Structoris tui, spero me quandoque reportandum tibi vt in montibus illis Æternitatis cum nonaginta nouem ouibus, vberrimis pascuis gloriæ tuæ possim refici, & deduci ad vitæ fontes aquarum: Et vt possim in Templo illo iubilationis perpetuæ in sæcula sæculorum te laudare & benedicere.

DE ÆTERNITATE
CONSIDERATIO.

Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui. Pſalmo 76.

LOquar ad cor tuum pauca, ſi vis, ô Homo incola terræ, Cœli ciuis. Statuam faciem tuam ante faciem tuam, Te ante te. Ecce enim SPECVLVM, *in quo conſideres vultum natiuitatis tuæ.* Rogo te ne ſceleriter tranſeas, *ſtatim oblitus qualis fueris.*

Iac. 2.

Quæ eſt origo tua?
Deſcende in domum Figuli, & ſcies.

Hie. 18.

Quod nomen tuum?
Homo de homo, Adam de Adam, lutum de luto.

Quæ Parentela.
Putredini dixi, Pater meus es, ſoròr mea vermibus.

Iob. 17.

Quis tuus Finis eſt?
Cinis eſt: Vide, ne ſit Ignis.
Quid ipſa vita?
Ad mortem currit, etiam inuita.

Sed cur dico ad mortem? Nauigat ad ÆTERNITATEM. Et quidem properè, plenis velis, ſi ita velis, Fides ſit Anchora, Spes Velum, Crux ſit erecta in malum, non eolliderìs, non impinges in malum. Sic enim inſtructa,

Fluctuat, at nunquam mergitur illa ratis.

Dirigit nauem Vector in fine ſedens, ſic tu vitam. Attende exitum, præcaue exitum, vt non impingas in ſcopulum. reſpice ſemper ſcopum. Quo tendis ad immortalitem! Quâ viâ? Per mortis tramitem. Si ſæpè reſpicis vmbram Occidentis tui, pertinges ad veram lucem Orientis æterni. Sed *Væ illis quibus factæ ſunt vmbræ longiores veſperi*, inquit Propheta. Illud Væ, tu caue. Quomodo cauebis.

Hier. 7.

Cogita dies antiquos, & annos æternos in mente habe.

In illis excita te ſcopens, ſodiens, ſarriens. *Scopebam*, inquit, *ſpiritum meum.* Legit D. Hieronymus, fodiebam, ſarriebam. Opto tibi talem ſarculum, quo omnem expurgas infœlicem ſurculum; Sic enim fiet, vt ab illa *Securi* ſis ſecurus quæ eſt *ad Radicem* infructuoſæ arboris. Exercitare ergo ſarriens, & fodiens. Quomodò fodiens? Audi ex ore Domini: *Fili hominis fode parietem, vt inuenias abominationem*; Sagaci cum ſcientia ſcrutare conſcientiam: Quære te in te, & quære à te illud Ionæ.

Pſal. 76.
Ezec. 8.

Quod opus tuum? quæ terra tua? aut quo vadis?

Ioan. 1.
Pſal. 76.
4. Eſd. 4.

Cogitabam ait nocte, *Numquid in æternum proyciet Deus?* Illud Æternum ſæpè meditare, & quidem cum corde, cum gemitu columbæ. Etenim ſi *Punctus ignis* deuorantis, ſi *flatum venti* impios inuoluentis, vitare cupis, illud *Pondera*, hunc *Menſura. Deſcende* in infernum viuens, ſi non vis deſcendere moriens. Et ſic cogitans ANNOS Æternos, *Reuoca diem, qui præterit.* O ſi viam Adoleſcentiæ, *viamque Nauiculæ tuæ* inter *mirabiles elationes maris* cognoſcere poſſis & dicere.

Pro. 30.

Recogitabo tibi annos in amaritudine animæ meæ.

Voluitur Annus, & reuoluitur: Voluimur & nos mirè, ſed inuoluimur in viis deuiis, in circuitu ambulamus. Quandiu in hoc Orbe agimus, in orbem agimur, inſtabiles velut in verſatili Rotâ, velut in cæci Sampſonis Molâ. Quid amplius? In labyrintho degimus quo magis progredimur, magis intricamur. Quid conſilij? Iuuenis ille olim facilem inuenit viam, ducente filo, quem Regia virgo illi tetenderat. Te ergo quicumque in hac lubrica & impleta via anxius ceſpitas, aduoco. Et ne reſpondeas, Virginem Virginem Ducem ſpondeo. Hæc fœlici filo præducet, & ad optatam Æternitatem perducet. Ad hanc profugus refugias, deplorans exilium, implorans auxilium, offerens ei hunc gemitum Columbæ Eccleſiæ Matris tuæ.

Ad te clamamus exules filij Euæ, ad te ſuſpiramus in hac lachrymarum valle. Illos tuos miſericordes oculos ad nos conuerte. Et IESVM *benedictum fructum ventris tui, nobis poſt hoc exilium oſtende, O clemens, O pia, O dulcis* Virgo Maria.

Regi ſæculorum immortali, & inuiſibili ſoli Deo
honor & gloria, Amen.

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBER SECVNDVS,

DE SPE, ET ORATIONE DOMINICA, ET SALVTATIONE ANGELICA.

TRACTATVS PRIMVS.

DE SPE, ET EIVS EFFECTIBVS.

Disseruimus in primo Libro de Mysteriis Fidei, explicantes singulas partes symboli Apostolici Et hæc erat prima para Horti nostri, aut primum Caput Doctrinæ Christianæ, quam tanquam *Fontem Paradisi*, in quatuor capita diuidi insinuaueramus. Nunc ergo prosequitur, vt secundam Horti partem in areolas diuidamus, & explanatione nostra adornemus. Hæc de Spe copiose differet, ac de illis quæ ad Spem pertinent, & conuertunt Caput secundum Doctrinæ Christianæ. Primo ergo agemus de Spei titulis, definitione, effectibus. Secondo de vitiis ei oppositis, Desperatione, Præsumptione, Timore inutili. Tertio de Oratione quæ spei actus est, agemusque specialiter de Oratione contra flagella Pestem, Famem, Bellum, qui Pastores frequenter contingit de his apud plebem dicere. Quarto agemus de Oratione Dominica cuius singulas petitiones Doctrinæ sacræ floribus exornare conabimur. Quinto agemus de Patrocinio Virginis Mariæ, & salutationis Angelicæ singulis partibus, Sexto adiiciemus de Indulgentiis, quia etiam in illis non exiguum Spei suæ præsidium constituunt Fideles.

LECTIO I.

De variis Titulis Et nominibus.

QVÆ SCRIPTVRA VIRTVTI Spei attribuit.

Cvm spei donum varios in nobis effectus parit, variis etiam rebus comparatur, & varia in Scripturis nomina sortitur ac Symbola,

Heb. 6. Primo, ab Apostolo vocatur *Anchora*. Est enim anima in hoc mundo, velut cymba in medio mari, inter asperos fluctus ac minaces scopulos, ad Æternitatis portum tendens, ideoque suis debet instructa esse rebus nauticis, vt fœliciter nauiget. *Crux* itaque Christi, siue fides in Christum Crucifixum, habet se tanquam Arbor erecta, & tanquam *Malus* huius nauis eam dirigens. *Charitas* subministrat funes, qui hanc nauem tenent colligatam & instructam: Triplex enim Charitas, erga Deum, erga proximum, erga seipsum, triplices sunt funes hanc nauem firmantes *velum* expansum, ast *Desiderium Æternarum*, quod auram spiritus Sancti fœliciter recipit, vt cymba hæc prospere in portum propellantur, *spes* vero tua *Anchora* est, quia sicut Anchora nauem fluctuantem immobilitat, (inquit D. Thomas) ita Spes animam vacillantem inter fluctus huius Maris magni, Cœlo affigit, & in Deo firmat *Differentia ergo in hoc est, quod anchora in imo figitur sed Spes in summo quia nihil in presentis vita est firmum vbi possit animas firmare & quiescere.* Ita ille. Thom. in c. 6 ad Heb.

Eph. 6. Secundo, vocatur *Galea* Militis Christiani. Cum enim Christianus quilibet debeat dimicare contra insidias diaboli, eget armatura lucis contra Principem tenebrarum, eget Panoplia Sacra, ne vllus pateat vulneri locus. Hanc describit Apostolus a capite vsque ad talos. *Galea*, inquit, *est spes salutis*: Thorax & *Lorica est iustitia*, siue opera iusta & ipsa Dei gratia: *Baltheus* est veritas, fidelitas, integritas, & castitas, *Calcei & Ocreæ*, præparatio & alacritas ad currendam viam Euangelij pacis, & mandatorum Dei, & illam propugnandam. *Gladius est verbum Dei*, quem dextera tenet quod dæmonis tētationes perimit: *Fides est scutum*, quod tenet sinistra, quo ignita eius iacula propellit. Sicque hac Panoplia, his armis lucis vndique instructus, fortiter dimicans, expectat lauream & coronam gloriæ. Sed quare Spes salutis vocatur *Galea*? Quia sicut Galea caput principalem corporis partem (à quo reliqua membra & totus homo pendet) tuetur & munit: Ita Spes salutis & gloriæ munit caput, hoc est, cogitationes, fines & intentiones quæ sunt caput, siue principium, ac gubernaculum actionum & agendorum: Sicut enim caput regit & mouet cætera membra: Ita finis & intentio omnia hominis desideria, verba, opera. Itaque Spes quasi Galea munit caput, hoc est, intentionem, quia facit vltimus noster finis & intentio sit Deus, Dei fruitio, salus & beatitudo, & illuc refert omnes alios fines & intentiones, omnesque cogitationes & opera. Efficit quoque vt homo cogitans & sperans bona æterna, repellat viriliter cogitationes à diabolo suggestas: & efficit vt hæc, Spes, ardua quæque intrepide aggrediatur. Hâc ergo Galea muniti sancti nullum timuerunt cum hoste conflictum, ad dura quælibet animo infracti ad Spem gloriæ.

Recte quoque dixeris *spem & timorem* esse duo *calcaria Equitis Christiani*. Timorē quidem calcar sinistrū, spem vero calcar dextrum: quo vtroque equum stimulat torpidum aut recalcitrantem, vt fortiter & alacriter currat etiam per ardua & aspera loca: vt festinet, ne forte lædatur à serpente venenoso: qui latet tanquā *Coluber in via aut Cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro*: Hoc est, ne lædatur à sathana qui tanquam Anguis latens in herba, dolos multos struit castitati ac perseuerantiæ insidians calcaneo, vt is qui fœliciter graditur retro cadat, & *cum spiritu cœperit, carne consummetur*. Gen. 49.

Tertio, *spes* est *Calceus* qui a Patre datur prodigo reuertenti. Sicut enim *Annulus* ei datus significat fidem, & *stolla prima* gratiam ac charitatem: Ita *Calces* quibus eius pedes ornantur significant donū Spei Calceus enim olim symbolum erat possessionis & dominij, sicut discalceatio symbolum erat cessionis iuris sibi debiti. Ideo in libro Ruth dicitur: *hic erat mos Israel inter propinquos, vt si quando alter alteri suo iure cedebat, soluebat homo calceamentum suum, & dabat proximo suo*. Prodigus ergo filius perdiderat ius ad hæreditatem æternam Patris, calceamentis spiritualibus spoliatus per peccatum, omni spe nudatus cœlestium bonorum. Nunc autem cum ad Patrem reuertitur, redduntur ei Calcei, redditur ei donum Spei, quo iterum nouam quandam incipit adire possessionem cœlestis hæreditatis! Vnde Spes calceus est ille *hyacinthinus* qui sponsæ, de quo dicitur Ezech. *vestiui te bysso, calceaui te hyacintho*. Est enim hyacinthus, gemma aut flos coloris cœlestis & ideo significat Spem rerum cœlestium, quia velut calceamento munitus iustus, prosperitatem deserti huius sine læsione Luc. 15. Ruth. 4.

ne poteſt incedere, & cœleſtis hæreditatis poſſeſſionem quandam adire. [Cant. 7.] Et hoc genus Calceamenti videtur etiam commendare ſponſus in ſponſa, dum dicit: *Quam pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis, à Filia Principis!*

Quarto: *ſpes* eſt *Tabernaculum*, quod promittit Dominus apud Iſaiam, vt ſit electis *in vmbraculum diei ab æſtu, & in abſconſionem à turbine & pluuia*, id eſt, ab omni aduerſitate [Iſaiæ 4.] & proſperitate mundi. Vnde iuſti quoties aut æſtu vitiorum affliguntur, aut aliqua tempeſtas eis ingruit, ad hoc Tabernaculum accedunt tanquam ad præſidium tutiſſimū, [Pſal. 56.] ſub quo proteguntur & reſpirant, *donec transeat iniquitas*, Non ad hederam Ionæ refugium habent, aut ad vmbram hederæ, quæ ſubito vento vrente, & vento rodente emarceſcit, & ſic vmbra eius ac protectio ſtatim deperit. Hoc eſt, non recurrent ad ſpem, quam in hominibus aut rebus humanis figere poſſet, quia illa caduca eſt decidua, & cito euaneſcit: ſed recurrunt ad ſpem viuam quæ ſolida eſt & ſtabilis, quia in Deo firmitatem habet, dicente Propheta ad [Iſa. 25.] electos: *Sperastis in Deo forti in perpetuum, in ſæculis æternis*

Quinto, Spes, *Baculus* eſt, quo hanc peregrinationem peragimus, cui laſſi innitimur & incumbimus, in quo ſolamen repetimus. De quo quidem ſpei baculo interpretari poſſumus cum D. Hier illud Pſal. *virga tua & Baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.* Hic baculus opponitur *Baculo arundineo confracto Ægypti, cui ſi innitatur homo, perforat manum* [Iſaiæ. 6] *ſuam*, loquitur Scriptura. Hæc iterum eſt Spes mundi & mundatorum, quam figunt in rebus peritutis, inſolidis, & ſpinoſis: ita vt eis non ſolamen, ſed potius aſperitatem & læſionem pariant. At Spes hæc cœleſtis, Baculus eſt Iacob paregrinantis, quo ſecure pertranſimus huius ſæculi aquas, quaſi Iordanis tumultuantis vndas: de quo poterimus in fine dicere cum Iacob redeuntes ad Patrem cœleſtem: *In baculo meo tranſiui Iordanem iſtum.* [Gen. 27. Exod. 33.] & nunc cum gaudio ad Paternam reuertor hæreditatem, Propterea etiam peregrinantes filij Iſraël ad terram promiſſionis, iubentur habere baculos in manibus.

Sexto, *ſpes* eſt *Læua Sponſi*, quā ſponſam amplectitur in [Cant. 2. Cant. 3.] præſenti Vita, ponens eam *ſub capite eius*, donec perfectiua eum ſtringat & amplectatur dextera ſua, in futuro æternitatis thalamo florido: donec apprehendat illum *& ducat in domum Matris ſuæ*, & *in cubiculum genitricis ſuæ*, quando inclamare poterit illud: *Tenui, nec dimittam eum.*

Per Spem enim nunc quantum in nobis eſt Deo vnimur: & eum licet abſentem ſpe quodammodo, apprehendimus, donec per viſionem perfectam illum præſentem perfecte comprehendemus, amplectemur & fruemur: quando de ſpe facta fuerit res, quando de fide tranſibimus ad faciem, & de ſpe ad ſpeciem, & tunc gloriari poterimus in ſplendore vultus eius.

Septimo, ſpes eſt *Lucerna fulgida*, ad cuius lucem operamur & ambulamus iuxta illud. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, in qua mihi ſpem dediſti.* Hinc Auguſtinus: *Lucerna animæ ſpes eius, ad illam operatur omnis homo quicquid boni ad ſpem facit, & in nocte ardet lucerna noſtra, qui enim quotidie loquitur nobis, verbum tanquam oleum infundit ne lucerna extinguatur.* [Aug. in Enchir.]

LECTIO II.

De effectibus ſpei.

1. *Docet Spem dare vires ad currendam viam Dei.*
2. *Spem conſolari animam in afflictionibus.*
3. *In morte tollere omnem anxietatem.*

PROPOSITIO I.

[Serm. in Pſal. 9.] S*pes animat & dat vires ad alacriter currendam ſalutis & perfectionis ſemitam.*

Eſt quædam cognatio germana (teſte D. Bernardo) inter fidem & ſpem, quod illa futurum credit, hæc ſibi incipit ſperare futurum. Fides dicit: *Parata ſunt magna & inæſtimabilia bona à Deo fidelibus.* Dicit Spes: *Mihi iſta ſeruantur.* Excitat quoque Charitatem quæ dicit *Curra vt amplectar illa.* Itaque Spes efficaciter animum pungit & ſtimulat ad currendum, eſtque vt diximus quaſi calcar quoddam equitis Chriſtiani, punctione ſua teporem ac torporem excutiens, ne in via aſpera animum deſpondeat. Exemplum deſumere licet, vt vis ſpei magis eluceſcat rebus ab humanis. Quid non poteſt ſpes. quas non vires ſubminiſtrat. Spes meſſis ſic alit agricolam, ſic eum excitat, vt omnes labores in arando, fodiendo, occando, ſeminando, ſuaues ei videantur. Spes lucri ſic animat negotiatorem, vt niues, frigora, æſtus, maria, pericula nulla pertimeſcat. Spes prædæ & triumphi militem ſic afficit, vt nec vulnera, nec ſanguis ei animos infringant. Nos quoque in agro Domini Laborantes ſumus, tempus ſementis, eſt præſens vita quam currimus: *Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſque ad veſperam huius vitæ.* Spes ergo [Pſ. 103.] meſſis, animat nos ad perſeuerantiam laboris dicente Apoſtolo. *Bonum facientes non deficiamus, tempore enim ſuo* [Gal. 6.] *metemus non deficientes* Mercatores ſumus, & ideo nullum laborem refugere debemus, ſed ſpes theſauri indeficientis in cœlis, quem nobis comparamus, etiam ſuaues reddere debet noſtros omnes ſudores. Denique ſub Chriſto Rege Crucifixo, nomen militiæ dedimus, nō decet ergo nos molles eſſe & delicatos, nec ipſam crucem horrere, quam non horruit ipſe Dux noſter, qui & ſpe illius quam acquiſiuit cæleſtis coronæ, non animat ad fortiter pugnandum, vires ipſe ſubminiſtrans ad prælium. De hac ſpe loquens D. Petrus, & fideles omnes animans ſic dicatur: *Benedictus Deus qui regenerauit nos in ſpem viuam, per Reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam & immarceſſibilem, conſeruatam in cælis, &c.* Conſideratione digna ſunt hæc Principis Apoſtolorum verba: *Sermo iſte fidelis & omni acceptione dignus*, ſpem noſtram excitans & gratitudinem erga Patrem & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſpei noſtræ authorem.

Primo ergo dicit? quod *regenerauit nos in ſpem*, Hoc Vere multipliciter, nam in cruce tot anguſtiis & doloribus parturiebat, & generabat nos adoptionis filios, & ex filiis iræ & gehennæ, ex filiis perditionis, efficiebat nos filios gratiæ, filios ſalutis, dans nobis ſpem hæreditatis æternæ, Deinde hanc ſpem confirmauit per Reſurrectionem ſuam à mortuis, in ſeipſo nos reſuſcitans, & regenerans ad vitam immortalem, tamquam membra ſua myſtica, quibus immortalitatis conſortium donabat. Denique regenerauit nos in Baptiſmo, qui non aliud eſt quam regeneratio ſpiritualis filiorum Dei, habetque myſticam repræſentationem mortis & reſurrectionis eius: quia ibi per immerſionem conſepulti ſumus cum illo, vt mortui peccatis iuſtitiæ viuamus, & ad nouam vitam emergamus. Ibi regeneramur in ſpem, quia ibi *tres ſunt qui teſtimonium dant in terra*, quod ſimus Filij Dei & hæredes Regni, *Spiritus, Aqua & Sanguis, ſpiritus* quidem diuinus quem recepimus ibi, in quo clamare poſſumus, *Abba Pater*, illo teſtificante. *Aqua* ex qua regeneramur, quæ quoddam ſemen ſpirituale eſt, per quod formatur Chriſtus in nobis. *Sanguis* quoque Chriſti, qui nobis ibi per aquam applicatur, & gratiam confert, quæ eſt generatio cæleſtis, quam ſi ſeruemus (quod in noſtro eſt arbitrio poſitum) iam ſpes noſtra aſſecuretur de hæreditate, quia *ſi Filij ſumus, & hæredes.* [1. Ioan.]

Secundo dicit D. Petrus hanc ſpem in quam geniti ſumus, eſſe *ſpem viuam*; quia eſt quædam ſpes apparens & mortua, ſicut & fides quædam mortua eſt, quæ non eſt charitate formata, nec producit opera vitæ. Talis ſpes reperitur in peccatoribus qui non ſunt filij Dei; ſed in illis non parit effectus vitæ. qui ſunt animare conſolari, lætificare animam, vireſque ei miniſtrare durante hac peregrinatione. At vero in iuſtis & veris filiis Dei omnia hæc operatur, quia viua eſt, vitam gratiæ & charitatis participans. Arbos quæ viuam habet radicem, lætas germinat frondes, flores odoriferos, fructus ſuaues. Sic ſpes in iuſtis germinat bonas cogitationes, cæleſtia deſideria. bonorum operum fructus quibus anima paſcitur & oblectatur. Ideo de ſe & de iuſtis dicit Pſaltes. *Ego quaſi oliua fructifera in domo Dei ſperaui in miſericordia Dei.* Oliua fœcundiſſima eſt & pinguedinem ſuauem producit ſemper vireſcit? nec folia eius defluunt imo eius lignum nec tempeſtas nec caries nec vetuſtas labefactat, ideo ſpei, imo & Æternitatis ſymbolum. Iuſtus ergo per ſpem quaſi oliua fœcundus eſt, fructu bonorum operum & ſpes illa parit pinguedinē gratiæ & deuotionis, eumque reddit ſemper virentē & viuidum Æternitatis quoque efficit eum [Pſal. 51.] candidatum, dans ei vires contra æſtum, pruinam, frigus, tempeſtatem vitiorum cariem, vt nihil eum ab expectatione ſua dimoueat, nihil animum eius infringat. Hoc diſerte etiam dixit Hieremias cap. 17. *Benedictus vir qui confidit In Domino & erit Dominus fiducia eius & erit quaſi lignum tranſplantatum ſuper aquas, & ad humorem mittet radices ſuas, & non timebit cum venerit æſtas: erit folium eius viride, & in tempore ſiccitatis non erit ſollicitum, nec aliquando deſinet facere*

cere

rere fructum. Quomodo posset clarius exprimere effectus, germina, ac fructus quos spes illa Viua in iustis parit?

Ve ergo concludamus, tantas vires animo superaddit hoc cœleste donũ spei, vt nihil difficile iustis videatur currentibus ad æterna: in vt quælibet ardua aggrediantur, viribus licet propriis diffisi, spe in Deum nixi. Quid replet Claustra & Religiones, etiam austeritatem maximam pœnitentiæ profitentes, tot adolescentibus delicatis, tot tenellis virginibus, tanto zelo ad perfectionem contendentibus, inter cinerem & cilicium, inter paupertatem & nuditatem inter æstus, & frigora, inter austeritates humanis quodammodo viribus impares? Nunquid spes æternitatis nouas eis vires suppeditat? Pauci certe subsisterent sub hoc onere, quibus naturalis complexio sat debilis & fragilis, qui natura torpidi & pusillanimes, qui deliciis assueti erant, *qui vescebantur voluptuose & nutriebantur in croceis*, nisi spem in Deum dirigerent, & detersam mentis aciem in æternitatis figerent mercedem. Qua quidem spe sic animantur corda eorum, vt & ipsi asperrimi labores, suaues videantur pro Christo suscepti. Alias dicere possent cum Apostolo: *si in hoc mundo tantum sperantes essemus, miserabiliores essemus omnibus hominibus.* De his ergo verum est illud Domini apud Isaiam, *In silentio & in spe erit fortitudo vestra.* Quia bonum est, *præstolari in silentio salutare Dei, & bonum est homini cùm portauerit iugum Domini ab adolescentia sua, sedebit solitarius & tacebit, quia leuauit se supra se*, Per considerationem scilicet rerum cœlestium, per spem bonorum illorum æternorum, per quam nouas vires accipit ad facile portandum Domini iugum, leuat se super se.

Thr. 4. — 1. Cor. 15. — Ca. 30. — Tren. 3.

Hinc iterum de his dicit Propheta *Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut Aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.* Vtique spes & fiducia dabit eis quasi *Leonis fortitudinem*, vt in via nihil eos terreat: Dabit & *alas quasi Aquilæ*, vt ad sublimia volare possint, & in Solis fulgurientis radios aciem mentis intendere cælestia contemplando: & renouatis alis per nouam viam pœnitentiæ, poterunt libere volatum altiùs erigere; Dabit & eis *pedes quasi ceruorum*, vt alacriter currant & non deficiant. Poterunt ergo dicere cum Propheta. *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo, Iesu meo, Qui ponet pedes meos quasi ceruorum, super excelsa statuens me?* Dans scilicet vires contra serpentes belligerandi, & ad ardua & difficilia sine labore currendi. *Et deduces me victor in Psalmis canentem* præ lætitiâ, profligatis iam hostibus & omnibus difficultatibus superatis.

Isa. 40. — Abac. 5.

Refert Hieron. Platus hanc Prophetæ sententiam, magnã vim habuisse in Andræa Spinola Viro Nobili Ecclesiastica dignitate constituto. Cùm ipse iam prouectiori ætate (& vt ipse humili quodam ioco de se dicere solebat tringita & octo annos habens in infirmitate) de sæculo relinquẽdo deliberaret, & in partem contrariam, tum valetudinis imbecillitas, tum deliciarum consuetudo, & familiæ nobilitas: denique disciplinæ difficultas ad terrorem ei sese offerret, repẽte Dei bonitas hunc Versum ei obiecit, *Ponet pedes meos quasi ceruorum.* Et per illum tanquam lumine quodam oborto, ita illustratus est, vt sicut ipse narrabat, omnes illæ timidæ & diffidentes cogitationes momento euanuerint, isque animo confirmato penitùs ac constanti aduersus omnia illa incommoda permanserit, vincula omnia disruperit.

Platus l. 3 c. 10. Exemp.

Itaque spes illa viua generat in Ecclesia viros perfectos & fortes, generat Virgines, Confessores & Martyres, generat nouos Christianos. sic olim ad Christianismum cõuertit S. Adrianum spes illa quam videbat in Christianis. Cum enim esset florenti ætate miles, & videret tanquam Christianorum in tormentis constantiam, interrogauit: *Quid pro istis tormentis expectatis? Quid illo vos superare contendistis?* Responderunt illi: *speramus bona, illa quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec cor hominis comprehendit, quæ præparauit Deus diligentibus se.* Hac voce commotus Adrianus, curauit se Catalogo Martyrum inscribi, & durissimum martyrium alacer subiit cooperante Natalia vxore? quæ tanta spe firmata fuit, vt cum audisset vetitum esse fœminis ne seruirent Martiribus, aut carceres adirent, totondit capillos, & veste virili induta, carcerem ingressa Martyribus ministrabat: quam post secutæ sunt aliæ Matronæ habitu similiter ementito. Sed tandem cum Maximianus tyrannus id comperisset, iussit incudem in carcerem inferri, & Martyrum pedibus subici, vectéque ferreo manus ac tibias illorum confringi. Fecerunt Lictores quod iussi fuerunt: quibus occurrit B. Natalia, rogauitque vt ab Adriano inciperent, quod fecerunt. Vnde & ipsa apprehendens eius pedem extendit super incudem, pedesque amputarunt, & crura ei multa vi confregerunt. Sed & Natalia ait ad Adrianum: *Precor te mi Domine, serue Christe, dum adhuc in te haret spiritus, extende etiam manum, vt amputent eam, vt Sanctis Martyribus similis efficiaris per omnia, maiora enim supplicia illi perpessi sunt, quam tu*, Extendit ergo manum, & porrexit eam Nataliæ, illa imposuit incudi, & carnifices similiter eam amputarunt, & amouentes incudem mox spiritum reddidit. Vides quanta fuerit spes vtriusque coniugis? Vides quantum potuerit spes aliorum Martyrum in corde Adriani, dum non solum Christianum nouum, sed & Martyrem effecit?

Exemp.

Simili quodam modo conuersus fuit Maximus Præfecti Cubicularius per Tyburtinum & Valerianum fratres, dum ad martyrium duceretur. Flebat ipse compassione motus, videns eos lætos ad mortem properare. Cui Tiburtius: *Nisi nos certissime sciremus alteram vitam perpetuam, & illam speraremus, haud ita hanc amittere gauderemus.* At Maximus: *Contemnerem*, inquit, *& ego vitam hanc, si certum esset quod loqueris.* Tum Valerianus: *Si promittis pænitere faciet te Dominus certum illa hora qua pro eius confessione tunicas istas corporeas deponemus.* Quod cum Maximus iureiurãdo promisisset ac paulo post Sancti Martyrium susciperent, vidit Maximus Angelos Dei fulgentes sicut solem, & animas eorum egredientes de corporibus, quasi virgines de thalamo ascendentes ad cælos. Huius igitur tantæ fœlicitatis spe erectus Maximus, Christi fidem constantissimè professus est, & crudelissimum maximéque diuturnum supplicium, inuicto animo pertulit. Nam à præfecto tandiu plumbatis cædi iussus est quovsque spiritum exhalaret. Sic nouum hunc Christo militem peperit spes quam in Martyribus inuictam viderat: quâ idem roboratus, sancto eorum consortio ascribi meruit. An non ergo meritò dixi, quod spes illa quam Ecclesiæ Sponsæ dedit Deus adeò eam fœcundam reddit, & eius sacra germina adauget, vt pariat in ea fortes Milites, perfectos Athletas, Confessores, Virgines, Martyres; nouosque Triumphatores & Debellatores mortis? Hinc pingebatur ab Antiquis SPES quasi Nympha sacra cœlum, fixis oculis, respiciens, cum arcu & sagittis, quæ sunt arma ipsius mortis) contritis & confractis in manu sua. Quia scilicet ad futuram gloriam figens oculos, nihil veretur mortem, nec vires eius, sed de illa triumphat.

Surius in vita eius. — Surius in vita Tyburtij.

PROPOSITIO II.

Spes hæc mirè animam consolatur in mediis afflictionibus.

Propterea cum D. Petrus dixisset, quod regenerarit nos Deus in spem viuam, ad hæreditatem incontaminatam & immarcessibilem, addit, per illam spem exultare nos debere in mediis tribulationibus, quas sustinere oportet, vt probetur fides nostra, & auro pretiosior inueniatur, in die Domini nostri Iesu Christi. Spes itaque in mediis afflictionibus gaudium menti infundit, quia ipsa est immortalitatis quædam arrha æternitatis pignus, inchoatio beatitudinis, est ipsa quoddam patrimonium & professio Filiorum Dei in qua gloriantur durante hac mortalitatis vita de qua dixit Apostolus: *Gloriamur in spe filiorum me Dei, non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus nostris quod tribulatio patientiam operatur, patientiam probationem, probatio autem spem: spes vero non confundit.*

Rom. 5. — Ad Heb.

Itaque spes solidum nobis dare potest gaudium: quia ad æternitatis diuitias ac hæreditatem cor erigit, & iam quandam illius quasi possessionem addit, vt propterea dicat Apostolus *fortissimum solatium habemus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus tutam ac firmam, incedentem vsque ad interiora velaminis.*

Spes penetrat & incendit vsque ad interiora velaminis, hoc est, vsque ad sancta Sanctorum, quæ per velum distinguebantur ab aliis Templi locis, & ibi erant arca, & manna. Vult ergo dicere quod spes non solùm præsentis Ecclesiæ statum (cui per sancta designatur) sed & sancta Sanctorum, hoc est futuræ gloriæ statum considerat, & ibi gustat manna absconditum prælibans suauitatem illam; de qua Psaltes: *Quam magna multitudo dulcedinis tua Domine, quam abscondisti timentibus te, & perfecisti eis qui sperant in te.*

Ad hanc ergo anchoram semper refugium habuere viri sancti, in omnibus suis ærumnis, vt non deficerent, aut nutarent.

Sic Tobias cæcitate percussus irridebatur ab amicis, aut propinquantibus, *Vbi est spes tua pro qua eleemosynas faciebas & sepulturas:* At ille: *Nolite ita loqui, quia filij Sanctorum sumus & vitam illam expectamus, quam daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo.*

sic B. Susanna iam accusata erat & damoata, iam ad necem ducebatur, nec tamen in media his fluctibus ancoram spei deserit; sed erat, inquit Scriptura: *Cor eius fiduciam habens in Domino.*

Iob toto corpore afflictus, liberis & rebus öoibus spoliatus, ab amicis derisus, in sterquiolio fœtidus iacens, & saniem radens, nullum aliud solatium reperit, nisi spem illam per quam dicit: *Credo quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & videbo Deum saluatorem meum: reposita est hæc spes in sinu meo.* q. d. Hæc spes est quæ cor meum fouet in tot ærumnis solatio suo, loca illa spes porens est mihi, vires ministrare. Deoique de antiquis illis sanctis, dicit Apostolus: *Alij ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, in occisione gladij mortui sunt circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, &c.*

Iob 19.

Heb. 11.

Quomodo putas omnia hęc potuissent sustineee; nisi animati fide, & spe, per quam aspiciebant in æternam retributiooem & repromissionem? Quę tamen adhue dilata fuit, dooec author & coosummator fidei ac spei oostrę Christus, *Ascendit ante eos pandeas iter*, inquit Michęas, *illos Patri offeret, tanquam tructu & sanguinis sui primitias.*

Quid de nostris dicam Martyribus? Quam fortes illos effecit in tormeotis viua spes appropinquantis coronæ? Tot pueri tenelli, tot delicitæ virgines, in mediis gladiis, equuleis, flammis, exultabant. Et hanc spei anchoram sibi propositam habentes, tanta constantia firmatæ sunt, vt oulla minarum acerbitas, nulla vis tormentorum terrere eos potuetit, aut animos infringere.

Exemp.

Sic B. Agatha: cum eam tyraonos minis tormentorum à fide deterrere conaretur, spe interius magis roboraradicebat tyraono: *Si lubet in me stringere ferrum, en Collum meum; si flagella, ecce dorsum: si ignem an tibi totam corpus; Vre, seca, stringe, distende, lacera; excrucia, quanto in me crudelius sæuies, tanto maius mihi beneficium conferes, tanto maiorem mihi Christus coronam adornabit.* sic spes eam intrepidam reddebat; & diuino fulta auxilio dicebat cum fiducia; *Si ignem mihi minaris, Angeli rorem viuificum de cælo mihi ministrabunt: si feras proponas audito solo nomine Christi mansuescent.* Sic ipsa lætissimè & glorianter ibat ad carcerem, quasi ad epulas inuitata. Cum vero iussu tyranni ei mammillæ auellerentur, nihil trepida respondit: *Impiè crudelis, & dire Tyranne, non es confusus amputare in fœmina quod ipse in matre suxisti? sed ego habeo mammillas integras in anima mea, quas ab infantia Domino consecraui, hæ illibatæ manebunt, has non poteris attingere.* Nempe hæ mammillæ animæ, quæ suot intellectus & voluntas cœlesti quodā lacte sanctæ spei plenæ erant in hac virgine; quo lacte suauiter intus reficiebatur, nulla exterius tormenta formidaos. Sed & per hanc spē in medio carceris, expansis manibus, finaliter orabat ad Dominum: *Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, qui me fecisti vincere tormenta carnificum, tu tulisti à me amorem sæculi, & corpus meum à pollutione seruasti, iube me ad tuam immarcessibilem gloriam feliciter peruenire.* Vides in mediis tormentis, quam firma sit hæc virguncula per spei anchoram?

vita eius apud Surium.

Rom 8.

Quisquis ergo in huius sæculi amaro mari, fluctibus amaris afflictionum agitaris, ne deseras hanc anchoram, sed per illam ingredere vsque ad interioea velaminis, vsque ad æterna illa bona, quæ iis qui patiuntur ærumnas, promittuntur. Considera, quod *Leue & momentaneum hoc tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis, & quod non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Itaque licet ieiunio & omnibus corporis afflictionibus se maceret homo, in cinere, sacco, & cilicio, dicere tamen potest: *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.* Licet instar Iob in sterquilinio iaceat, totus corrosus doloribus & plagis confectus; tamen, *non sunt condignæ passiones istæ ad futuram coronam.* Licet quis sese secari permittat, vt Isaias, aut in fornacem mitti, sicut pueri Babylonici, licet deberet lapidari cum Stephano, assari cum Laurentio, excoriari cum Bartholomæo; tamen omnes hi dolores & cruciatus *non sunt condigni ad futuram gloriam.* Denique etsi quis omnia tormenta mundi, omnes dolores, & cruciatus imaginabiles pateretur, ad consolationem suam dicat; *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Et ita præsentia respicere non oportet quæ videntur, sed futura quæ oon videntur. Sic S. Tyburtius Mart. conuersus per S. Cæciliam, cum ab Almachio Præfecto, infamię argueretur, respondit; *Vtinam Dominus dignetur nos referre in numerum seruorum suorum, qui respuerunt id quod videtur esse, & non est, & inuenerunt quod videtur non esse, & est.* Inquirit Almachius. *Quid est illud quod videtur esse, & non est?* At ille: *Omnia*, inquit, *illa quæ in mundo sunt, quæ & cultores suos ad æternum exitium per breuis temporis lætitiam ducunt.* Quod vero, inquit, est, quod non videtur esse? Respondit: *Vita iusti, & supplicium iniusti.* Ita habetur in vita Cæciliæ.

Exemp.

Apud Surium.

Simile quid respondit quidā Diaconus nomine Abibus Martyr in Edessa ciuitate. Hic cum omnes confirmaret ad pietatem & fidem, vngulis laceratus est, & membris ōnibus tortus. Interrogabat vero eum Præses, quamnam ei vtilitatem tormenta conferrent, quæ ita corpus eius nō sumerent? Respondet Christi Martyr: *Non ad præsens vsque tēpus, nec ad ea quæ tantum oculis cernuntur, adspicimus; sed si tu quoque aspicere volueris ad spem & promissam nobis remunerationem, dices cum Paulo: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.*

Vnde in ignem coniectus, ignis flammam hilariter recipiens, spiritum Deo reddidit. Ita habetur in actis eius. Anno Christi 316.

PROPOSITIO III.

Spes vera in fine vitæ tollit anxietatem, & dat securitatem.

In persona iustorum dicebat David: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.* Hæc est vox ab interiori spe elicita, quæ hoc interim dicens animæ, quandam ei serenitatem & securitatem infundit: quia *spes non confundit*, teste Apostolo. Ideò iterum alio loco in persona iustorum canit: *In pace, in idipsum dormiam & requiescam.* Quid ita? *Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.* Spes immortalitatis futuræ facit vt in pace obdormiant, expectantes animæ gloriam, imo & corporis renouationem per resurrectionem, ita vt etiam *Caro requiescat in spe.* Ideo apud Isaiam dicitur: *Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia super te, abscondere modicum ad momentum, donec transeat indignatio.* Estque vox ista vox Dei, ad eos qui in Domino moriuntur, quasi dicat, Ite ad modicum ad sepulchra vestra, ibi quiescite breui suscitandi. Quia mors quasi somnus est vnius noctis, respectu resurrectionis & æternitatis, Quiescite in sepulchris, inquit, quasi clausis ostiis dormientes in spe, donec pertranseat illa indignatio, qua peccatum Adæ, imo & singula peccata communi morte, & putrefactione, punire me oportet.

Psal 4.

Isa 4.

Iob. 14.

Lignum habet spem, inquit Propheta Iob, *si præcisum fuerit, rursum virescit, & rami eius pullulant, si senuerit in terra radix eius, & in puluere mortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam, quasi cum primum plantatum fuerit. Homo vero cum mortuus fuerit, vbi est?* Vult dicere Propheta, quod homo virtute naturali, sicut arbos præcisa, aut truncus mortuus, virorem non potest recipere, neque de sepulchri loco repullulare: tamen hoc potest virtute diuina, ad odorem siue attactum aquæ & roris diuini, roris scilicet illius de quo apud Isaiam dicitur: *Ros tuus à Domino eos lucis, viuificabit nos, & ossa nostra iterum germinabunt*, dum rore virtutis tuæ, ad virorem immortalitatis iterum redibunt. Qui ergo in hac spe obdormiunt, *non confundentur, cum loquentur, inimicis suis in porta*: hoc est, in exitu huius vitæ nihil timebunt aduersarias potestates, nec mortis vices, quia spes eis dicit: *Si terrestris Domus nostra dissoluatur, habemus non manufactam æternam in Cælis quam cupimus superuestiri.* Tunc merita, virtutes, bona opera, quæ homo Dei adiutus gratia, durante vita collegit, animæ occurrunt, eamque consolantur. Et sicut bonus sanguis ad cor anxiū recurrit, vt illud confortet: ita omnium virtutum opera solatium animæ conferunt, & quasi purior ipsius animæ sanguis, tristitiæ & anxietatis nubilum depellunt. Vnde potest tunc homo dicere: *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? spera in Deo quoniam adhuc confitebor illi salutare vultus mei & Deus meus. Transibo in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei.* Tantas vires tunc habet spes, tantam efficaciam, vt multi qui magna parte vitæ multum timidi fuerant, cum timore & tremore salutem operantes, tunc omni depulsa trepidatione, viua spe animati, exultarint.

Isa. 26.

2. ad Cor.

D. Hilarion cum pene cum extremo spiritu conflictaretur, dicebat: *Egredere quid times? egredere anima mea quid dubitas? septuaginta prope annis seruisti Christo & mortem times.* Quibus in verbis spiritum exhalauit, hoc quasi calcari trepidam animam vrgens ad exeundum ex hac lutea domo, ex hoc peregrinationis tabernaculo, fortissima spe concepta,

Breuiarium Rom.

cepta ex operibus bonis gratia Dei factis, quæ quidem commabantur eum, donec introducerent in domum æternitatis.

Vitria-co in vita

Sic B. Maria ogniaca in extrema illa quam in mortali corpore peregit nocte, multis à sathana validisque insidiis & tentationibus diu vexata cœpit timorem aliquem concipere: ita vt etiam astantium auxilium imploraret. verum paulo post ita per spem erecta fuit & firmata, vt omnes inferni vires contemnens, & serpentis, *calcanea* (hoc est, extremæ parti vitæ) *insidiantis*, velut caput conterens, illum etiam forti voce à se propelleret, quo abscedente, & cum ingenti fiducia devicto, cœpit suaui voce sæpius intonare vocem illam lætitiæ. *Alleluia*, reliquum temput in lætitia transigens, & exultans quasi ad epulum inuitata.

ad Cor.

Ipse quoque Apostolus Paulus, cum timore & tremore hanc degebat vitam, tot peccati periculis obnoxiam: *Castigo corpus meum & in seruitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar.* At appropinquante vltima vitæ eius periodo, quam suaui voce canit hac beata spe animatus ad Timotheum dilectum suum sic scribit: *Ego iam delibor, & tempus resolutionis meæ instat: Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi iustus Iudex.* quasi dicat. O charissime Timothee! iam prode est tempus, quo sanguinem meum quasi sacrum libamen, Deo profundere debeo & immolare; sed nihil timeo, quin potius animo exulto, quia pro fide Christi tot exantlatis laboribus optime decertaui, & pro gentis hostibus, tropheum iam erigo, scioque vertici meo mox appropinquare debitam certantibus & victoribus coronam: Hoc mihi dicit fiducia bonæ conscientiæ, hanc mihi dat securitatem spes certissima, prouenieus ex memoria præteritæ vitæ. Ecce quomodo tanquam cygnus in fine vitæ suauiter canit? quia puros sanguis bonorum operum & præcedentium meritorum iam animum eius circumcingit, lætitiam cum securitate infundens, Nempe opera quæ iuxta vocationem nostram fecerimus, ieiunia, eleemosynæ, orationes, mortificationes, humilitas, castitas, obedientia, mansuetudo iustitia, pietas, bonus sanguis sont: cor in angustiis non deserent, sed in spem viuam erigent & exhilarabunt.

S. Tim.

Serm. 56. in Cant.

Nimis prolixus forem, si Sanctorum vitas percurrens referre vellem, quam multi ex hac vita emigrarint, cum voce exultationis a viua spe elicita. Paucos hic breuiter attingam.

Narrat Bernardus de fratre suo Gerardo, media nocte moribundum in illam ex Psalmo vocem erupisse: *Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelsis*: Iam tibi, inquit, Frater mi, nocte adhuc media dies erat, nox sicut dies illuminabitur. Accinctus sum ergo ad id miraculi videre exultantem in morte hominem insultantem morti: *vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus?* Iam non est stimulus sed iubilum. Iam cantando moritur homo, & moriendo cantat.

Guilielm. Abbas in vita Bern.

Beata quoque Aletha Bernardi mater, cum in extremis ageret, sacerdotes aduocaret, qui Ecclesiæ preces recitarent. cum autem in Latinis dicerent: *per crucem & passionem tuam, libera eam Domine*, quo adhuc poterat spiritu idem pronuncians, & manum leuare significaole se, & spiritum emisit, ita vt manum non posset deponere quam leuarat. sic spe plena, tabulum crucis arripiens, ad portum salutis euecta est.

Rib. ad. in vita eius.

Beatus petrus Alcantara, spei anchoram in littore æternitatis figens, in his verbis moritur: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.*

B. Aligius in extremo spiritu hanc spei vocem edebat *Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace*: & in his verbis animam reddidit, quæ visa est instar stellæ in crucis modum compositæ, in cælum ferri, Deo disponente, vt sic in cælum conscenderet is, cuius vita perpetua quædam crux fuerat, sed & instar stellæ præluxerat.

B. Thomas Aquinas, in morbo explicuerat Cantica, & ad illa verba peruenerat. *Veni dilecte mi, egrediamur in agrum* Quæ verba repetens, & toto spiritus feruore pronuncians, in floridum Ecclesiæ triumphantis agrum & Paradisum, anima eius *innixa super dilectum, deliciis affluens, de deserto* huius mundi feliciter ascendit.

Breu. Rom.

S. Nicolaus instante morte suspiciens in cælum, cum Angelos ibi occurrentes intueretur, illo psal pronunciato: *In te Domine speraui, non confundar in æternum* in cœlestem Patriam migrauit.

S. Edmundus morti iam proximus, arripiens Crucifixi imaginem lectulo suo appositam, & ei lateri admouens, dicebat: *Amodo haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.*

Hæ sunt voces quas elicit spes, exultationem in corde pariens, dum hominem mors æternitati reddit, in qua speratam coronam apprehendat numquam dimissurus.

LECTIO III.

De Spe vana Mundi, & eius defectibus

1. *Docet fallaciam Spei mundanæ, siue in honoribus siue in opibus, siue in amicis.*
2. *Docet Spem illam hominem in fine deserere, & magis anxium reddere.*

PROPOSITIO I.

Spes hominum, in rebus huius mundi posita, vana est & fallax Ratio est, quia cum omnes res mundi huius caducæ sint & instabiles, non potest spes quæ illis innititur, solida esse. non potest super fragili fundamento stabile ædificium construi; sed, non parieti inclinato, aut maceriæ depulsæ inniti tur, cum labente labitur. Qui itaque rebus perituris inhæret, & in illis fiduciam ponit, cum illis perit.

Serm. 1. de Adu.

Similes sunt multi (inquit Bernard.) qui submersi periclitantur in aquis: *Mirarum videas eos tenentes tenere, nec vlla ratione deserere, quod primum occurrerit manibus: licet tale sit quod prodesse non possit, & sunt radices herbarum & similia. Sit pereunt in hoc mari magno & spatioso miseri: dum peritura sectantes, omittunt solide, quibus apprehensis emergere & saluare possent animas suas.*

Sap. 5.

De hac vana spe mundanorum Sapiens dicit: *spes impij tanquam lanugo est, quæ à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis quæ à procella dispergitur, & tanquam fumus qui à vento diffusus est: & tanquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis.* Ita sapiens.

Optime quoque spes ista comparatur hederæ Ionæ, vt supra tetigi & nunc paulo fusius explicandum est.

Dicit ergo Scriptura. *Egressus est Ionas de ciuitate, & sedit contra Orientem Ciuitatis, & fecit sibimet vmbraculum ibi: & præparauit Dominus hederam: Vt esset vmbra super caput eius: & lætatus est Ionas super hedera lætitia magna.* Quanta res est hedera aut vmbra eius, vt ita lætaretur Ionas? Res vtique infirma ac instabilis, modo virens, modo arescens, modo erecta est, & vmbram præbet, modo decidit & conculcatur. Vnde ascensu diluculi venit vermis, & percussit hederam, & exaruit. Res sæculi cum possidentur magnæ apparent, speciosæ & quasi perpetuæ videntur, lætitiamque homini pariunt: sed statim etiam apparet, dum subito intermoriuntur aut amittuntur, quam vanæ sint & fluxæ, nullamque in eis spem collocandam. Omnia in quibus homo potest spem ponere & lætari, habent vermem suum à Deo paratum, quo in ascensu diluculi percutiuntur & arescant. Videamus id particularius.

Primo aliqui spem ponunt in potentia sæculi, vt reges. Principes, Magnantes. Sed illa habet vermem suum, & cito concidit, eo etiam tempore quo magis florere videbatur. Transeunt sæpe regna de vno ad alterum, & transit & Regum potestas, ipsique Reges pereunt. Vnde Ozeas dicit: *Transire fecit Samaria Regem suum, quasi spumam super faciem aquæ.* Sensus est: Samaria suis sceleribus causa est, cur regnum Israel omnino dissipatit Deus: Et quidem instar spumæ cito dissipandum est, *sicut spuma quæ super aquam est, ita dissolutur, sic regnum decem tribuum velociter finitur*: inquit ibi Hieronymus. Optime Principes ac Reges spumæ seu potius bullis quæ super aquam excitantur, comparantur. sicut enim bullæ in aqua excitatæ, quo magis intumescunt, eo celerius euanescunt, maiorque earum tumor nihil aliud est quam celerior ad exitium progressus: ita maior Regum potentia & superbia, fere celerioris ruinæ est argumentum, vt in omnibus mundi imperiis cernere licet. sicut etiam bullæ in aqua, aliæ aliis succedunt, sed eundem omnes exitum habent: Sic Reges omnes alij aliis in regnorum successione & potentia consequuntur, sed tandem omnes sicut bullæ, breui temporis spatio euanescunt.

Ose. 18.

Præclare de his dixit philo: Ante Macedonum Imperium inclyta Hserat Persarum fœlicitas; sed vna dies tam ingenti regno finem attulit: fuit Ægyptiorum magnifica potentia, sed nubis instar eius fœlicitas præteriit quid Æthiopes

Æthiopes, quid Carthago, quid Africa, quid Europa, Aſiaq; & vt compendio dicam, quid totus Orbis habitabilis? Non-ne more nauis iactatæ marinis fluctibus, nunc aduerſis ventis, nunc ſecundis vtitur, nam verbũ diuinũ choreas in orbe ducit, & omnes gentes circumluſtrando nunc his, nunc illis, imperia diuidit, tribuit, aut adimit. Nihil igitur eſt in humanis rebus, præter vmbram, eamque leuiſſimam ſine mora præteruolantem: eruunt enim vltro citroque tanquam æſtuaria. ita Philo.

Huc etiã aliqui referũt illud quod in prouerbiis dicitur *Sapientia ludens in orbe terrarum.* Quod Lyranus & Alij explicant, quia ocua ludum quendam facit de orbe terrarum, tum quia orbis terrarum ſimilis eſt ludo pilę, quæ ab vno ad alium transfertur ſecundum quandam reuolutionem, regna enim & imperia transfert Deus de gente in gentem: tùm etiam quia inſtar ludi parum durabit, & inſtar ſcenæ in theatro exhibitæ, ſtatim pertranſibit. Vidit id Cæſar Auguſt. teſte Suetonio, qui cum per annos quadraginta & amplius imperaſſet, familiares ſuos conuocans, morti iam vicinus dixit illis: *An non perſonam Imperatoris mihi commiſſam in hac mundi fabula, tot annorum decurſu commode egiſſe videor? Valete ergo & plaudite.*

Sueton in Aug.

Sperent ergo qui voluerint, in honoribus, dignitatibus, & potentia mundi tumida, delectentur in eius vmbra: ſed attendant vermem breui aſcendentem, & corrodentem hanc hederam: & ſic hãc ſpem & lætitiã vanam eſſe conſpicient. Quis profuit Pompeio in potentia ſæculi ſperare? Hic poſtquam tumultu militari totum concuſſerat Romanum imperiũ, tandem Lictori crudeli ceruicem debet ſubijcere. Vbi eſt ſpes Iulij Cæſaris? Hic poſtquam imperij Romani habens, & orbis dominium inuicto milite ſibi ſubdiſſet, tandem in medio ſenatus, multiplici pugionũ vulnere confoſſus iacet.

Vbi eſt ſpes tua Abſalon? Tua quidem fretus potentia regium ſceptrum inuadis, totum Iſraël commouens regnũ, paterno etiam ſanguine parricidalem dexteram polluere paratus, vt regio diademate potiaris. Ecce verò funeſta arbor capitis tui aureos cincinnos circumplectens ſpẽ tuam corrũpit, & aptum extitit inſtrumentum, vbi penderet ingratus filius, medius inter cœlum & terram, tanquam vtroque loco indignus. Denique vbi ſpes Alexandri, qui cum totius orbis Monarchas ſuo ſubieciſſet imperio, tandem veneno interiiſſe fertur? Recte pinxit Appelles Alexandrum tenentem manu fulgur: quaſi qui celerrimè ſuo imperio penetrauit ab ortu ad occaſum, ſed rurſum celerrimè diſparuerit. Nempe vna die apparuit vermem diluculo aſcendentem, vt eius gloria tanquam vmbra hederæ Ionæ cito exareſceret & interiret.

Secundò non ſolum Reges aut principes falluntur, qui in potentia ſua ſpem figunt, ſed & alij qui in eorum fauore & gratia ſpem collocant, quam omnibus obſequiis demereri ſtudent.

Vtique hæc Magnatum amicitia & gratia habet vermẽ ſuum, quia inſtabilis eſt & mutabilis Principum voluntas ac opinio: ita vt qui eis hodie gratus eſt: cras odioſus ſit, cui hodie vultum exhibent benignum, cras ſeuerum.

Agnouerunt id illi (de quibus apud Auguſtinum) Imperatoris Theodoſij aulici, qui iuxta Treuiros deambulantes deuenerunt fortuitò in quandam caſam, vbi aliqui Dei ſerui habitabant, & inuenerunt codicem continentem vitam S. Antonij. Cœpit vnus mirari inter legendum, & accendi ad arripiendam talem vitam, vt relicta militia ſeruiret Deo. Tunc ſubito repletus amore ſancto, & ſobrio pudore, iratus ſibi conijcit oculos in amicum & ait illi: *Dic quaſo tu, omnibus iſtis laboribus quo ambimus peruenire? Quid quærimus? Cuius rei cauſa militamus? Maiorne eſſe poterit ſpes noſtra in Palatio, quam vt amici Imperatoris ſimus? Et ibi quid non fragile, plenumque periculis? Et per quot pericula peruenitur ad grandius periculum? Et quandiu iſtud erit? Amicus autem Dei ſi voluero eſſe, ecce nunc fio.* Dixit hoc, & turbidus parturitione nouæ vitæ, reddidit oculos paginis, & legebat, & mutabatur intus, & exuebatur mundo mens eius. Vnde amico dixit: *Ego iam abrupi me ab illa ſpe noſtra: & Deo ſeruire ſtatui: & hoc ex hac hora in hac loco aggredior; Te ſi piget imitari, noli aduerſari.* Reſpondit ille, adhærere ſe ſocio tantæ mercedis tantæque militiæ. Ita ergo firmiter decreuerunt meliora, vt aduenientes alij amici, qui et ibidem deambulantes, eum eos in Palatium declinante iam die reducere vellent, nihil vel in minimo voluntatem eorum flectere potuerint: ſed ipſi trahentes cor in terra, abierunt in Palatium, illi autem affigentes cor cœlo, manſerunt in Caſa. Et ambo habebant ſponſas, quæ his auditis dicauerunt etiam virginitatem Deo.

1. Conf. c. 6.

Sed & ipſi principes intereunt, & ſic omnia ſpes illorũ, qui in fauore ac gratia innitebantur Principum, cito perit. Vnde monet Rex ipſe David: *Nolite confidere in principibus: Exibit ſpiritus eius, & reuertetur in terram ſuam, & in illa die peribunt omnes cogitationes eorum*: confidentium ſcilicet in eo, vt exponit D. Hieronimus. Hoc præclare figuratum eſt in ſublimi illa arbore, quæ Danieli repreſentata fuit in ſomnio. *Huius arboris folia erant pulcherrima & fructus nimius, & in ramis eius volucres cæli, & ex eo veſcebatur omnis caro.* Arbor vtique eſt Monarcha, arbor ad cælum pertingens, quia nullus illo ſublimior poſt Deum agnoſcitur. Quid folia, niſi gloria eius florentiſſima. Quid fructus, niſi rerum omnium abundantia? Volucres verò ſignificant illos qui ad eum confugiunt, & adulationibus velut cantibus aures mulcẽt in vmbra & fructu huius arboris viuũt. Sed poſtea dicitur *Succidite arborem, excutite folia, diſpergite fructus, fugiant beſtiæ & volucres.* Hi ergo omnes ſucciſa arbore fugiunt, pereunt cogitationes & ſpes eorum decidunt.

Pſal. 145

Daniel. 4

Quotidie hoc accidit: ſublimatur aliquis, accurunt propinqui & familiares cum familiis ſuis, omnem ſpem in illo ponunt, omnes ſub vmbra eius viuere deſiderant. Paulo poſt venit mors, & ſtatim diffugere coguntur, vmbra hederæ exareſcit.

Tertiò, aliqui in opibus ſuis fiduciam ponunt, & lætantur in vmbra earum, ſed & illæ habent vermem ſuum, habent inſtabilitatem, & ſæpè dum quis minùs cogitat intereunt, alias ſibi facere videntur & auolare. Hinc monet Paulus ad Timoth. *Præcipe diuitibus non ſublime ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarum, ſed ſperare in Deo viuo.* Vbi inſtabilitatem diuitiarum inſinuat, tanquam vermem quo citò corroduntur: minimo enim vento belli naufragij, furti, & cuiuslibet mutationis rerum humanarum diſſlantur, & pereunt & ab vno alteri aſſlantur, hodie diues, cras pauper, hodie Crœſus, cras Irus. Hinc Diogenes opes vocabat *Vomitum fortunæ*, quia viles & fluxæ ſunt: Chryſoſtomus vocat *ſeruum fugacem.* Recte ergo monet: non in incertitudine opum tranſeuntium ſperare, ſed in Deo qui ſemper manet & ſtabilis eſt, & opes æternas nobis ſeruat.

1. Tim. 6.

Hoc optime agnouit inclytus ille Martyr Thomas Morus: ad quem cùm in carcere miſſa fuiſſet vxor, vt animum ipſius tentaret omnibus blanditiis, ſi forte tandem conſentiret Regi, eiulabat illa ſuam & mariti proliumque & totius familiæ miſeram ſortem; alia ex parte magnas opes & honores dicebat promitti à Rege. At Morus animo inuictus: *Quandiu, inquit, ò Aloiſia chara coniux, hiſce opibus fruemur?* Reſpondet illa: Facile ad viginti annos dilecte mi marite. Tandem ille *O ſtulta, inquit mercatrix, egone pro viginti annis modicæ fœlicitatis vendam annos æternos perpetuæ, quam expecto beatitudinis? Non ita deſipio, malo confiſcationem: ignominiam, & tota vita carcerem, malo mortem, quam ſic prodigere beatam illam æternitatem.*

Iob. 6.

Quartò: aliqui ſpem ponunt in parentibus, aut parentes in filiis, in propinquis & amicis, ſed & hæc amicitia mundi inſtabilis eſt & fallax: habet & illa vermem ſuum: ita vt non oporteat fidere vmbræ, quam hedera hæc præbere poteſt, quæ etiam ſtatim perire poteſt.

Hoc expertus eſt Iob, qui rebus omnibus circunfluus, filiis, propinquis & amicis potens; cum ſub vmbra eorum afflictus quieſcere, aut ſolatium reperire putaret, decepta eſt, hedera, deperierat & protectio eius. Vnde conqueritur: *Fratres mei præterierunt me, ſicut torrens qui rapim tranſit in conuallibus.* Alia lectio habet, *Fratres mei fidem feſellerunt.* Alludit ad viatorem, qui iter agens hyeme torrentem reperit, eum copia aquæ perſpicuæ & dulcis; æſtate autem iter iterum agens, ſiti fatigatus, aquæ copiam ſibi promittit, ſed poſtea alueum ſiccum reperiens: Feſellit me *inquit*, torrens ille, & tempore opportuno abeſt, qui adſueuerat tempore importuno.

Sic Iob de ſuis amicis dicit: Tempore quo eorum ope non egebam, copiam bonorum offerebant; at tempore neceſſitatis pertranſierunt me ſicut torrens, de quo bibere non potui.

Iob. 19.

Adducit ipſe ſpecialiua conquerendo: *Inquilini domus meæ & ancillæ meæ ſicut alienum habuerunt me* Seruum *vocaui, & non reſpondit mihi, ore proprio deprecabar illum*: *halitum meum exhorruit vxor mea, & orabam filios vteri mei*, hoc eſt, nepotes filios filiorum meorum.

Iterum à nullo ſibi auxilium porrectum dicit, ſed potius ſe omnibus deſpectum, ita vt verum ſit:

Si fueris fœlix, multos numerabis amicos,
Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.

Sicut

Sicut hirundines, vere accedunt, hyeme recedunt: sic in prosperis multi accedunt, vt apud te oidulentur: sed aspariori aduersoque tempore diffugiunt, nec amicos se exhibent, vt propterea rectè dicat Aristoteles apud Laertium. *O amici, nullus amicus.* Sola itaque cum Deo amicitia firma est, in illa sola spes figenda.

PROPOSITIO II.

Spes in rebus mundi posita: in fine hominem deserit, & magis anxium facit.

Ratio est, quia tunc aperient oculos, & manifeste videre cogentur, quàm vana fuerit & seductoria spes in rebus perituris collocata. Videamus particulatius.

Primò: Reges & principes qui in potentia & gloria sæculi spem defixerant, tunc aperient mentis oculos, & videbunt quid sceptra, diademata, purpura eis profuerint, Non enim poterunt eos comitari Regna Reginnes, Prouinciæ, potentia & gloria, exercitus & castra.

Exemp. Hoc optime agnouit saladinus potens ille Asiæ Imperator & Dominator, qui cum approximantem cerneret vitæ suæ terminum, lethali morbo afflictus vocari iussit Vexilliferum suum, & ait ei: Ecce tu semper muneris fuit, militiæ meæ, & victoriæ signa, in castris & triumphis præferre, nunc volo vt & mortis meæ Antesignanus existas. Accipe ergo tritum hoc linteum, & in sublime eleuans exercitum meum plateasque oamacet circumbis, & clamabis: *ecce moritur Rex Orientis, & de omnibus suis spoliis & trophæis, nihil effert secum nisi vile hoc linteum, qua vnit tumulus.*

Verum itaque est de illo & de omnibus aliis Principibus: *Non descendet cum eo gloria eius*: Decidet flos & rosa gloriæ: spinæ tantum & aculei remanebunt: qui acriter pungent, & miserum cor lancinabunt. *Heu mi quas fluctus tristitiæ deueni* (clamabat Rex ille Antiochus) *qui iucundus eram in mea potestate!*

Exemp. Rex Hispaniarum Philippus III. nouissime defunctus, morti vicinus cum multa anxietate conflictabatur ita vt Concionatori qui ad consolandum eum vocatus fuerat diceret: *Vtinam viginti annos quos in regia dignitate consumpsi, in solitudine mihi Deoque vacans, peregissem.* Filio quoque suo regnum deferens, & paternis monitis instruens, dicebat: *Fili mi sic age, vt in fine regnasse non pœniteat, quia regnare in vita suaue est, in morte amarum.*

Lect. de dominio Christi. Historiam mortis eius latius supra retulimus lib. 1.

Psal. 81. Iob. 6. Refeserit quoque quendam Galliæ Regem, cum moribundi lectus à Principibus & nobilibus circumcingeretur, dixisse, *Ergone nemo vestrum qui continua lateri meo assistitis, & fidelitatem tantam iurauistis, hanc meam pergere volet viam: sed solus & anxius nodo latere regio, eam inire cogor?*

De Monarchis ergo verum est illud: *Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes, vos autem sicut homines moriemini.* sicut minimum de plebe, mors illos eripit de hoc sæculo. Et illa veniente, cogentur dicere illud Iob: *Destruxit me vndique & pereo, & quasi euulsæ arbori abstulit spem meam: spoliauit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo.* vana ergo est illa spes & fallax, in potentia sæculi defixa, quæ sic debet perire, & hominem anxium reddere, dum *in illa oculi clauduntur omnia.* Tunc, *Beatus vir qui sperauit in Domino, & non respexit in vanitates & insanias falsas.*

Sap. 5. Secundò, qui in opibus suis spem posuerint, tunc quoque oculos aperient, quos terreno diuitiarum pulvere & luto clausos tenebant & anxij dicere cogentur illud. *Quid nobis profuit superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt illa tanquam vmbra, & tanquam nauis pertransiens fluctuantem aquam, cuius non est vestigium reperire, &c.*

Is. 29. *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis,* inquit, Psaltes: Sed sicut somniat esuriens in insatiabili, se comedere, & sitiens se fonti afsidere, dum vero expergiscitur, inanis est venter, & vacua anima eius: Ita illis continget, quia nec veras, nec vere possident diuitias, sed tantum quasi per somnium, quod in morte fugit.

Iob. 27. Diserte id quoque dicit Iob: *Diues cùm dormierit, nihil secum auferet, aperiet oculos, & nihil inueniet.* Mors ergo aperit oculos, quos velut excæcatos & clausos pulverulentis terræ bonis, diuites habent. Vis videre in diuite Epulone? Dicitur quod *Eleuans oculos vidit Lazarum:* Eleuans ergo oculos, quos antea tantùm habebat ad terrena depressos. Videt Lazarum à longè quem antea in ianua stantem non videbat. Videt se posse iuuari ab illo, quod antea non vidit. videt periculum suum, & fratrum suorum quos monere cupit. Antea cœcus, nunc clarè videns.

Eccl. 31. Beatus ergo diues, *qui non sperauit in pecunia & thesauris:* Stultus qui in illis confidit & maledictus, sic stultitiæ arguitur ille qui dicebat: *Anima mea habes reposita multa bona in annos plurimos, quiesce, comede, bibe, epulare: Stulte hac nocte repetent animam tuam à te, & quæ parasti cuius erunt?* Non proderunt tunc opes, imo magis angent, & animum possidentis angustiabunt: quia mortem amaram magis & difficilem reddent, ita vt sit mors quasi duplex. Vna quâ anima separatur à corpore, altera qua anima & affectus violentia quadam separantur ab opibus quib. tenacissimè adhærebant: Ita bis speratur, bis moritur, ideo forte dicitur illi diuiti, *Repetent animam tuam à te,* hoc est, bis petent, semel ab opibus quibus fixa erat, semel à corpore auellentes.

Luc 12.

Sicut ergo arbor quæ altè egit radices difficile euellitur, renitentibus radicibus: sic qui terrenis toti immersi sunt, ita in hoc sæculo radices figunt, vt violentus sit eorum interitus. Nec mirum, quia sentiunt se ad ignem euelli, traxit sola mortis eos enutriebat memoria. *O mors quam amara est memoria tua homini habenti pacem in substantia sua!*

Eccl. 41.

Refert Magister Robertus de Licio, in suo Quadragesimali. Vidi quendam in extremis laborantem qui ditissimus erat, & diuitias non fide peccato congregauerat; cùmque monerem eum, vt iam animæ saluti quæreret; eiusmodi monitionem meam non lubenter audiebat, Quinimò in lectulo in quo iacebat se voluens, suspirabat, gemebat, imò rugiebat dicens: O quantum laboraui vt thesaurizarem, & alij gaudebunt de thesauris meis, O diuitiæ meæ, O pecuniæ, & iocalia mea! Quis vos possidebit, & quibus vos relinquam? Et his figens cor & animum miserrimus expirauit.

Exemp.

Qui ergo spem in opibus ponunt, attendant duras esse, sicut & res omnes sub astro inconstantis lunæ positas, & cum vita subito transuolare. Attendant hoc epitaphium nobilis & opulenti adolescentis, subita sat morte subrepti omni spe huius sæculi abrupta.

Forma nitore, & genere, & opibus florui;
Flores sed istos messuit mortis manus;
Vbi inuentus? Abiit & spes occidit;
Dei ad tribunal pene adhuc viuus steti;
Nec profuere stirps, opes, aut vigor;
Vsque ad sepulchrum hæc omnia vlterius nihil
O Arundineo mortalis, & hæc quisquam legis;
Æternitatem prospice, & longum vale.

Tertio, qui in amicis spem posuerunt, fallentur tunc & confundentur, quia ab eis auxilium sperare inutile erit. Et sicut Israel dicitur: *Væ filij desertores, ordiri telam & non per spiritum meum, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in vmbra Ægypti; erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia vmbræ Ægypti in ignominiam.* Ita dicere possum: væ illis qui in Deo spem suam non collocarunt, sed in hominibus, filiis, parentibus, amicis propter illos Deum deserentes & offendentes; fiducia hæc quasi vmbra Ægypti euanescet, & in ignominiam cedet. Tunc enim nec frater redimet, nec quispiam alius homo poterit dare pretium, quo sententiam aut mortis, aut damnationis euadat? *Frater non redimit, redimet homo, non dabit Deo placationem suam,* &c.

Isa 30.

Psal. 48.

Præclara est parabola hanc ad rem beati Damasceni, quam Barlaam proponebat Regi Iosaphat. Quidam, inquit, tres habuit amicos, quorum duos vehementer amabat & colebat, tertio autem exiguam exhibebat beneuolentiam, imò ex parte aspernabatur. Vocatus ille ad regium tribunal, vt rationem redderet decem millium talentorum: in maximas coniectus angustias, quærebat aliquem qui in hac ratione reddenda ei opem ferret. Venit ergo ad primum amicum, exponit quomodo eius causa vitam sæpe in discrimen adduxerit, & quâ nunc vrgeatur necessitate imploratque eius opem. At ille, Amicus tuus non sum, ô homo, nec quis sis, noui: sunt & mihi alij cum quibus hodie me oblectari oportet, non possum tibi vacare. Tamen ecce præbeo tibi indusium hoc, quo in via qua pergis, vtaris, aliud non est quod possis, à me sperare. Ille spe sua frustratus & confusus adit secundum, exponit ei necessitatem suam, in memoriam reducit beneficia plurima ei collata, postulat ergo auxilium; At ille respondet sibi per negotia non vacare, se curis aliis vrgeri, tamen paratum se pergere cum illo & deducere aliquantum per viam, sed statim sibi redeundum, vt negotiis suis det operam. sic ergo ille omni ope destitutus, deplorabat vanam suam spem, quam in his amicis ingratis collocarat, & labores omnes quos eorum amore susceperat. Pergit verò confusus ad tertium, & cum verecundia fatetur, se nô illum animum & affectum erga eum exhibuisse

exhibuisse quem debuerat, tamen, inquit, quia grauiter oppressus, nullam in reliquis amicis salutis spem inueni, accedo ad te & obsecro, vt vel exiguam mihi opem præstes, & ingratitudinis meæ obliuiscaris. At ille hilari eum vultu excipiens, nihil, inquit, pertimescas, ante te proficiscar, & Regem pro te obsecrabo, causamque tuam agam. Iosaphat itaque hunc sermonem suscipiens cum admiratione, eius interpretationem requirebat. Dixit ergo Barlaam. Primus amicus, opum copia est & amor diuitiarum, ob quē homo in multa pericula incidit, & multa patitur: cum autem extremus dies venerit, nihil secum effert nisi quædam lintea quibus obuoluitur. Secundus amicus, vxor, filij, propinqui, amici, pro quorum amore animam sæpe negligimus, & in morte hoc solum præstat, quod ad sepulchrum cadauer comitantur, & iterum ad negotia sua reuertuntur: & sicut corpus sepulchro, ita sæpe defunctum obliuioni tradunt. Tertius amicus quem negligimus, bonorum operum chorus est, hoc est fides, spes, charitas, misericordia, hic amicus agit fideliter causam apud Deum, præcedens nos ad iudicium, quia Deus quodlibet exiguum nostrum opus memoria tenet, & cum fœnore rependit.

Thren. 1. Cor. Dei in locum cit.

Experientia tunc multi reperient verum esse illud Thren. *vocaui amicos meos, ipsi deceperunt me.* De quo exemplum hoc refert Cornelius à Lapide.

Audiuimus, inquit, in Belgio nuper insignem virum, in morte implorantem opem vxoris, Charissima coniux adiuua me in his angustiis. Cumque illa diceret flens: Quomodo possū te iuuare, ô chare Marite, in morbo incurabili? vocauit filium primogenitum, fili adiuua me, & eripe me de his angustiis. Ego pro te noctes diesque laboraui, & vitam sæpe periculo exposui. Dumque ille pariter gemens diceret, vtinam Pater mi, morti te eripere possem, sed hoc vires meas excedit: vocat secundum & tertium, ac deinde filios & filias, postea famulos & ancillas, quemque sigillatim compellans, & opem implorans. Cum singuli idem dolentes responderent, contra mortem non esse remedium exclamauit ille. *O vanas hominum curas! O quantum est in rebus inane!* Ecce ergo tibi, ô vxor, vobis ô filij, laboraui, sudaui, vires & vitam impendi, quin & animam forte oppignoraui, & ecce hæc est merces mea, vt hac hora vltima opem vestram inueniam. O quam satius fuisset, si Deo seruissem, si amicos in terra & in cœlis parassem, qui in hoc articulo mihi opitulari possent. O si viuere liceret, quam saperem!

LECTIO IV.

Explicat hæc Lectio singulas partes definitionis spei.

Spes definitur à Magistro, *Expectatio certa futuræ beatitudinis, proueniens ex gratia Dei, & meritis nostris.* Hæc definitio paulo latius a nobis explicanda est, vt ea quæ de spe diximus & dicemus, melius intelligantur. Ponderabimus ergo singula verba huius descriptionis.

Primo, dicitur *Expectatio*: Illud vero proprie expectare dicimur, quod per alienam virtutē & alterius auxilio nobis debet obuenire. Sic ergo cum spes tendat in bonum arduū possibile, quod per solam propriam virtutem adipisci nō possumus, sed auxilio diuino debet nobis obtingere: recte illa dicitur expectatio esse, siue donum per quod expectamus bona futura, iuxta illud Apostoli: *si autem quod non videmus speramus per patientiam expectamus.* De hac expectatione dicit Hieremias: *Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei, pars mea Dominus dixit anima mea, propterea expectabo eum.* Vbi dicit se cum silentio Deum præstolari & quærere eum: *Quia mens humana*, inquit Petrus Damianus, *dum intra silentij claustra circumcluditur, in superiora sublimis erigitur, & ad Deum per cæleste desiderium capitur, & in amore eius per ardorem spiritus inflammatur: & tamquam fons qui dum per verborum circulos fluere hinc inde non sinitur, vndis crescentibus in altiora cumulatur. Templum ergo tui pectoris, nunc per silentium crescat, & virtutum structura consurgat, vt supernus ille sponsus, quem totis visceribus diligis, velut in thalamo suo delectabiliter quiescat.* Ita ille.

Rom. 8.

Petrus Damianus ep. 123. ps. 118.

De hac quoque expectatione loquebatur Dauid, cum dicit: *Suscipe me Domine secundum eloquium tuum, & viuam, non confundas me ab expectatione mea.* Quem versum solent multis locis in Religione profitentes cum suauitate Deo canere, & tertio illud repetere cum genuflexione, & corporis totius ac animi submissione. Hanc sæpius cæremoniā in Floreffiensi Cœnobio Ordinis Præmonstratensis, non sine mentis sensu & reflectione consideraui, hunc eundem versum canunt sanctimoniales, dum velum suscipiunt, tradentes totū corpus, res omnes externas, totamque voluntatem per Castitatem, Paupertatem, Obedientiam, vt à Domino suscipiantur & iuxta promissum eius spe sua & expectatione gloriæ non fraudentur. Hinc quædam Soror Anna de Iesu Carmelitissarum Discalceatarum Alumna adhuc Nouitia celebris inter eas, sacra synaxi in morbo extremo munita, dicebat Domino: *Flagrabam Domine maximo desiderio seruiendi tibi in Religione hac sancta, sed fiat voluntas tua, si tibi gratum est, vt hic patiar quadraginta annis in hoc lectulo, fiat, imo vsque ad finem mundi, si tibi placet, id fiat. Interim suscipe me secundum eloquium tuum & viuam, & non confundas me ab expectatione mea.* Quem versum nocte sibi vltima cum suaui cantu repetens, paulo post vocem, vitamque perdidit, illam reddens Creatori suo.

Exemp. in vita B. Mariæ de Incarn.

Secundo, spes dicitur *Expectatio certa*, quia per spem iusti certitudine quadam futura bona præstolantur. Sed quærunt Theologi, vnde oriatur aut in quo fundetur hæc certitudo? Respondeo; electi illam certitudinem concipiunt, primo ex æterna Dei ordinatione, qua nos creando ordinauit ad beatitudinem: Secundo, ex omnipotentia diuina per quam Beatitudinem præparatam potens est nobis dare: *qui potens est ædificare & dare hæreditatem in sanctificatis omnibus*, inquit Apostolus, eiusque potentiæ nemo potest obsistere: *nec abbreuiata est eius manus*, quin possit quem voluerit saluare. *Scio cui credidi*, inquit Paulus, *& certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem.* Quem locum ad spem refert D. Thomas, & explicans dicit, sensū esse: *Scio quod ille qui promisit est verax, & potens ad reddendam vitam æternam, quam repromisit homini fideli existenti*, ideoque meipsum omnesque labores & passiones meas illi credidi siue commisi, tanquam depositum sacrum, omnia opera mea, omnem salutem meam, vsque ad diem illum remunerationis: *Ob quam causam etiam hæc patior*, inquit, *sed non confundor.* In hunc etiam sensum multas profert sententias Sapiens: *Crede Deo & recuperabit te; & dirige viam tuam, & spera in illum. Qui timetis Dominum, credite illi & non euacuabitur merces vestra, respicite filij nationes hominum, & scitote, quia nullus sperauit in Domino, & confusus est.*

Act. 20.

2 ad Timoth. 1.

Eccl. 2. ibid.

Tertio, certitudo hæc oritur ex diuina liberalitate & misericordia, per quam nobis promittit illam beatitudinē, & simul auxilium ad superanda omnia impedimenta, quæ difficultatem nobis possent inijcere ad illam consequendam: Ego, inquit Dominus, *apprehendens manum tuam & dicens, ne timeas.* Cui correspondet quod in persona electorum canit Dauid: *Tenuisti manum dexteram meam: & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me: Mihi ergo adhærere Deo bonum est, & ponere in Domino Deo spem meam: Vt annuntiem omnes prædicationes tuas in portis filiæ Syon.*

Psal. 72.

Hoc est, vt possim misericordias Domini coram eius populo, in locis publicis nunc, imo & in portis cœlestis Syon in æternum cantare. Sic & in alio loco dicit, *In Deo salutare meum, & gloria mea, Deus auxilij mei, & spes mea in Deo est, sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra, Deus adiutor noster in æternum.*

Psal. 61.

Quarto, licet incertitudo videatur ex parte liberi arbitrij, per quod potest homo ponere obicē peccati, & deficere à sperata beatitudine, tamen hoc habet liberum arbitriū, quod nulla creatura possit illud inducere aut cogere ad peccatum, nec auferre ei gratiā, & sic si velit, nemo potest ei beatitudinem eripere: ita vt supposito iā auxilio diuino, sit illa quodammodo in manibus eius. Ideo dicebat Apost. *Certus sum quod neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus* (hoc est, maligni Principes tenebrarum) *neque altitudo, neque profundum* (hoc est, nec ipse infernus totus) *neque vlla alia creatura potest nos separare à charitate Dei.* Illam ergo possumus charitatem deserere, ex praua nostra voluntate; nemo autem vi illam potest nobis eripere. Spei ergo certitudo in iustis etiam in hac certitudine fundatur.

Rom. 8. Chrys.

Quæ omnia vt perfectius intelligantur, aduerte ad actū spei requiri iudicium certum certitudine fidei virtute triplex. Primo, quod Deus omnipotens & misericors sit coronaturus legitime certantes. Secundo, quod vnicuique hominum salutem credentium sufficiens det auxilium, quo legitime certare possit, nisi praua voluntate ponat obstaculum. Tertio, quod legitime certantes non deserat nisi prius ab eis liberè deseratur. Ex huius ergo iudicij certitudine oritur in spe certitudo, nō quidē omnino absoluta, sed

sed conditionata; *Si legitime certaueris, coronaberis.* Quæ tamen conditio in nostra est potestate, suppositis quæ diximus. Licet ergo incertitudo videatur aliqua ex parte infirmitatis & voluntatis nostræ: spes tamen non debet dici incerta aut infirma, quia propriè respicit potentiam & misericordiam diuinam cui innititur; ad quam spectat quodammodo in se suscipere infirmitatem nostram, & illam firmare sicut promisit; ita vt propterea anima fidelis, per spem merito possit quadam certitudine carendi vltra opinionem propriarum virium, expectans à Dei misericordia infirmitatis suæ stabilitatem, & Deo ipsi innitens. Verum est ergo de anima fideli illud Canticorum: *Quæ est ista quæ ascendit per desertum innixa super dilectum?* Merito innititur anima Deo, quia adeo diligit eam, vt promiserit illam portare quasi mater puerum, quem vtero aut brachiis complectitur, specialem curam eius habens. Hæc est promissio quam fecit per Isaiam: *Audite me domus Iacob, & omne residuum domus Israel qui portamini à meo vtero, qui gestamini à mea vulua. Vsque ad senectam: ego ipse, & vsque ad canos ego feci & ego feram, ego portabo & saluabo.*

Cant. 8.

Isa. 46.

Quid amplius polliceri posset Deus; quomodo teneriorem amorem declarare? aut spem nostram magis firmare; Hanc autem firmitatem & certitudinem spei, specialiter aliquando in cordibus iustorum operatur, Spiritus Sanctus, dum certissima signa in eis operatur, tum gratiæ assecutę, tum glorię futurę, per quoddam pignus illius iuxta illud Apostoli: *Qui dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Quem locum explicans Gregorius dicit: *Ad hoc pignus accepimus, vt de promissione quæ nobis fit, certitudinem teneamus. Donum ergo spiritus sancti pignus dicitur, quia per hoc anima nostra ad interioris spei certitudinem roboratur.* Ita ille.

Tertio dicitur spes. *Expectatio futuræ beatitudinis*, Vbi significatur obiectum primarium spei esse beatitudinem: Obiectum vero secundarium sunt omnia illa quæ spectant ad beatitudinis consecutionem, vt gratia, auxilia diuina, cęteraque Dei dona.

Indicatur quoque per hanc particulam, in quo subiecto sit spes, siue quinam illius capaces sint.

In primis satis indicatur in Beatis non esse spem, eo quod beatitudo illis non sit futura, iam enim possident illam per fruitionem & visionem, & ita euacuatur spes, quę non est nisi de bono futuro, arduo, possibili.

Dices: Licet in illis non sit spes respectu beatitudinis animæ, saltem manet respectu beatitudinis corporis, quam nondum possident, sed expectant. Vnde ob illius desiderium in Apocalypsi clamat: *Vindica sanguinem nostrum Deus noster.* Respondetur eis, *Expectate modicum tempus, donec compleatur numerus fratrum vestrorum:* quia numero electorum impleto, resurrectio fiet, & hanc beatitudinem corporis possidebunt, vindicta accepta, de impiis, qui sanguinem martyrum & iustorum effuderunt.

Apoc. 6.

Respondet D. Thomas, obiectum principale spei esse gloriam animæ, non autem gloriam corporis, & ita cum obiectum principale non reperiatur in Beatis, neque etiam habitus spei reperitur. Gloria quoque corporis, inquit, etsi habeat rationem ardui, per comparationem ad naturam humanam, non habet tamen rationem ardui habenti gloriam animæ, tum quia gloria corporis est minimum quiddam in comparatione ad gloriam animæ; tum etiam quia habens gloriam animæ, habet iam sufficienter causam gloriæ corporis. Ita Thomas.

Secundo: Satis per hanc particulam colligitur spem non manere in damnatis, quia nunquam illis futura est beatitudo, qui in æternum à Deo separandi sunt. Et sicut, sciunt suam damnationem, ita sciunt eius perpetuitatem, & sic sciunt se nunquam liberandos, ideóque beatitudinem non possunt apprehendere vt sibi possibilem, & per consequens nec sperare.

Dices: Per potentiam absolutam potest Deus damnatos liberare; immò videtur id aliquando fecisse, quando per sanctos ad vitam reuocauit impios, qui in damnationis statu decesserant. Neque enim videtur verisimile inter tot suscitatos ab Apostolis, nullos fuisse in peccato aut infidelitate mortuos; ergo possunt damnati liberationem vt possibilem considerare & sperare.

Respondeo, quotquot suscitati sunt à mortuis in peccato mortali, suspensi fuerunt à diuina sententia futuræ damnationis, quæ ordinariè in malos profertur in morte, aut statim post. Alij ergo qui sententiam suam iam acceperunt paucorum illorum exemplo nihil sperare possunt. Sed potiùs verum est illud Iob de illis: *Non credit quod reuerti possit de tenebris ad lucem.* Et illud Ecclesiastici: *Si ceciderit lignum ad Aquilonem, ibi erit,* hoc est, si homo tanquam arbor infructuosa per mortem excisa, ad damnationem ceciderit, non poterit inde ad *Austrum*, siue ad partem electorum reuerti, nec id sperare. Immo ipsa desperatio propria est damnatorum, qui præ desperatione in æternum viulabunt & maledicent. Sicut & beati in æternum Deum laudabunt, iuxta illud Isaiæ, *Serui mei laudabunt præ exultatione cordis & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus viulabitis.* De qua re latiùs alibi disserui.

Iob. 16.

Isa. 56.

Tract. de Lectio.

Tertiò: Colligimus spei virtutem reperiri in omnibus iustis, qui Deum adhuc non clare vident. Tales erant Angeli, dum adhuc in via erant, quia tunc fidem etiam habebant. Tales & Patres in Limbo, de quibus dicitur: *Spes eorum immortalitate plena est.* Tales & animæ nunc in Purgatorio, quæ licet certæ sint de salute, quia tamen illam adhuc non possident, per patientiam expectant & sperant.

Quarto: Spes & expectatio hæc in definitione dicitur. *Proueniens ex gratia & meritis nostris*, Vera enim spes debet fundari in his duabus columnis, vt firma sit. Scala quâ cœlum conscendimus, debet habere duo sustentacula, Dei gratiam, & merita nostra. Hæc sunt duæ alæ necessariæ animæ ad volandum in cœlum: Vna est dextra, hæc est gratia Christi ac merita eius, quibus potissimum innititur anima ad Deum volans: Altera sinistra est, bona scilicet opera, quæ necessaria sunt, vt in cœlum pertingamus, sine quibus, anima in sublime non volat, nec salutem assequitur. *Qui creauit te sine te, non saluabit te sine te.* Ideo Apostolus modo allegat gratiam, modo opera. *Plus omnibus*, inquit, *laboraui, non ego, sed gratia Dei mecum.* Cùmque ipse coronam sibi appropinquârem dicit, non solum gratiam allegat sed & opera sua: *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: ideo reposita est mihi corona iustitiæ.* Hanc sibi terram facit ex operibus quæ per gratiam Dei fecit: bene enim certare bonum opus est, fidem seruare bonum opus est, cursum consummare boni operis, & perseuerantia, quam certo sequitur corona. Hinc etiam idem Apostolus ad Hebræos dicit: *Cupimus vnumquemque vestrum ostentare sollicitudinem, & ad expletionem spei vsque in finem.* Q. D. Optamus & obsecramus, vt per exercitium bonorum operum, procuretis, vt spes vestra certa sit & plena, donec vertatur in rem adipiscendo quod speratis.

Heb. 6.

Idem vult dicere Apostolus Petrus. *Satagite fratres, vt per bona opera certam vestram electionem faciatis, hæc enim facientes, non peccabitis aliquando: & abundanter vobis ministrabitur introitus in Regnum Domini nostri.* Vbi tria dicit sequi ex bonis operibus. Primo, Quod salutem certiorem faciant; sicut qui in causa plures adhibet testes, certiorem sententiam pro se expectat. Secundo, Quod bona opera contineant nos, ne in peccata labamur, iustitię semper studentes. Tertio, Quod abundantiorem gloriam nobis pręparent, quæ pro meritis datur, & ita quo maiora merita, eo abundantior gloria.

2. Pet. 1.

Quia vero in operibus & meritis nostris ea parte spes nostra fundatur: Lectionem hic subiicimus latius declarantem quomodo opera nostra meritoria sint gloriæ, & quomodo in illis spes & fiducia nostra possit collocari.

LECTIO V.

De meritis quibus Spes firmatur

1. *Docet bona opera mereri vitam æternam.*
2. *Licitum esse operari ob mercedem æternam.*
3. *Posse poni fiduciam in meritis*

PROPOSITIO I.

Homo iustus per bona opera meretur vitam æternam de condigno, Distinguunt [a] Theologi duplex meritum vnum vocant de condigno, alterum de congruo. Meritum de condigno, est, cui ex condignitate operantis, & Dei promissione debetur præmium. Meritum de congruo est opus quod ex quadam congruitate acceptatur à Deo ad præmium. Itaque ad meritum condignum requiruntur tria.

Primo, ex parte operis, vt sit liberum, & præmio proportionatum.

Secundo, ex parte merentis, vt ipse sit in statu gratiæ.

Tertio, ex parte Dei, vt promiserit præmium tali operi.

Opera ergo nostra esse de cōdigno meritoria vitæ æternæ deducitur ex scripturis. Primo ex illis quę gloriam vocant: *Coronam legitimi certaminis.* Sic dicit D. Iacobus: *Beatus qui suffert tentationem; quoniam cum probatus fuerit,*

accipiet coronam quam repromisit Deus diligentibus se. Sic etiam vocatur 1. Petri 5. Apoc. 2. & sæpius alibi. sic & Apostulus vocat eam *Coronam iustitiæ*, repositam sibi quia bene certauit vsque in finem: *Reposita est mihi*, inquit, *corona iustitiæ*, hoc est, quam iustè merui, & iusta iudicis sententia mihi adiudicanda est: quia ad mortem vsque fidelitatem Deo seruaui, currens per tentationes, plagas, pericula, ita vt nec Iudæi, nec Gentiles, nec Reges, nec mundi sapientes, nec ipsi dæmones, cursum meum potuerint impedire, & fidelitati quam Deo meo promiseram, maculam vllam aut teporem inicere. Hæc autem corona pro vario certamine variisque meritis, varia erit iuxta Augustinum, qui loquens de Ecclesia triumphante ait: *Floribus eius, nec rosæ, nec lilia desunt*: certant ergo singuli accipere coronas, vel de virginitate candidas, vel de passione purpureas, vel de doctrina laureas.

Secundò, deducitur idem ex Scripturis, qui dicunt vitam æternam esse *mercedem* boni operis, *Merces vestra copiosa est in Cælis*, inquit Dominus Matth. *Reddidit iustis Deus mercedem laborum suorum*, inquit sapiens 10.

Sap 10.

Hinc apud Matthæum conuentio fit cum operariis de denario reddendo sub vesperam: per quem denarium SS. Doctores, vitam æternam interpretantur, quæ redditur ex conuentione quadam, quæ est inter Deum & homines: ita vt supposita hac conuentione & promissione: teneatur Deus ex quam iustitia, vitam æternam bene operantibus dare, quadam diuersis meritis suam faciunt, & quodam quasi pretio oblata emunt. Aliqui quidem sanguine suo, & vita pro Christo profusa eam emunt, sicut Martyres: Petrus per crucem emit: Paulus per ensem: Stephanus per lapides: Laurentius per ignem Catharina per rotam. Sebastianus per sagittas. Alij eam emunt per opera pœnitentiæ, per cilicia, mortificationes, disciplinas, ieiunia, austeritates, vt Benedictus, Franciscus, Dominicus, & sexcenti alij, qui totam vitam in pœnitentiæ operibus consumpserunt, & Deo consecrarunt, tanquam condignum pretium æternæ vitæ.

Referunt B. Franciscum cùm Frater eius carnalis qui in sæculo manserat, adspexisset in summa hyeme seminudum horrentemque frigore, amaro ludibrio ab eo irrisum fuisse, ita vt mitteret quendam, qui eius irridens paupertatem & nuditatem amaro ioco diceret: *Rogat frater tuus, vt vnam ei sudoris tui guttam vendere velis.* At ille patientissimè & sapientissimè respondit: *Dic fratri meo, me iam & pridem totum meum sudorem Domino vendidisse, & quidem ingenti pretio.*

Exépl.

Alij denique eam emunt operibus pietatis, charitatis, & misericordiæ erga egenos. Et hæc quoque opera condignum pretium sunt, propter quod electis se dare Regnum protestatur Deus in vltima illa fœlici sententia: *venite benedicti Patris mei, percipite Regnum: Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, &c.* Immo præbenti solum calicem aquæ frigidæ propter nomen suum hanc mercedem Regni promisit. In istis operibus pietatis in gratia factis, tale pretium reperitur, vt per illa emptio fieri Regni cœlestis rectè dicatur.

Declaratum id quondam fuit S. Ioanni Alexandrino, qui eleemosynarius dictus est. Hic sæpe visebat ægros & pauperes, & quandoque Troilum Episcopum socium assumebat. Quadam ergo die dixit ei: *Frater Troile obsecro, amicos Christi mu[illegible].* Ille veritus sermonem Patriarchæ, immò ea hora ad pietatem incitatus, curat distribui triginta libras, quas tunc famulus eius rebus aliis emendis secum ferebat. Verum quia magis nummorum quam ægrosum erat amator, multa cœpit auaritiæ cogitatione turbari, & inde orta est quædam ei febris, ob quam super lectum iacebat. Audiens de eius ægritudine Patriarcha, & eius coniiciens causam, inuisit eum & tantum argenti retulit, quantum pauperibus largitus erat Troilus, & excusans se, dixit: Nuper cum te pro pauperibus stipem rogabam, iocabar, & non nisi mutuo eam quæ tibi aderat pecuniam volebam, quia non ita mihi erat ad manum quantitas, quam pauperibus distribuere volebam. Vnde eam refero, gratias agens. Ille statim ad hæc exhilaratus est, & cœpit melius habere. Vnde & eum inuitauit Patriarcha ad prandium, & numeratis nummis, petiit ab eo conscriptionem renunciationis mercedis earum. Quam fecit his verbis:

Exépl.

Leontius in eius vita.

Deus Domino meo Ioanni Patriarcha do mercedem 30. librarum quæ data sunt tibi, quia recepi eas. Post meridiem indicit in somnum, & ostendit ei Deus quâ mercede priuatus esset. Vidit enim domum cuius pulchritudinem nulla hominum ars posset imitari & in eius ianua aurea scriptum erat. *Mansio æterna, & requies Troili Episcopi.* Gaudebat summopere sciens sibi hanc domum præparatam: Sed ecce statim quidam Regius Cubicularius ait operariis: Deponite titulum istum, & hunc suffigite. *Mansio Ioannis Archiepiscopi empta libris 30. argenti.* Horruit ille, & excitatus venit ad Patriarcham, visa referens, & exinde ex auaro factus est eleemosynarius magnificus, vt mansionem æternam posset sibi emere, iuxta dictam visionem, operibus misericordiæ, tanquam condigno pretio.

Sed dicet aliquis. Non videtur condignitas in operibus nostris respectu vitæ æternæ, quandoquidem aperte dicat Apostolus. *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Quem locum amplificans Bernardus dicit. *Non sunt condigna ad futuram gloriam quæ promittitur, ad præsentis consolationis gratiam quæ immittitur, ad peccati pœnam quæ remittitur.* Quomodo ergo dicimus esse aliquod meritum de condigno.

Rom. 8.

Respondeo non esse condignitatem in operibus nostris respectu gloriæ, si illa considerentur secundum se, vt opera naturalia sunt, à nobis & à libero nostro arbitrio procedentia. Si tamen considerentur opera nostra quatenus sunt opera supernaturalia, prouenientia à motione spiritus S. & à gratia inhabitante? sic sunt opera hominis eleuati ad statum deificum filijque adoptiui, vt ait D. Thom. sic habent condignitatem & proportionem ad vitam æternam, & accedente promissione fiunt meritoria illius. Item si considerentur, quatenus sunt opera Christi, eius meritis innituntur, & eius virtute influente à membris eius fiunt, sic sunt passiones quædam membrorum ipsius Christi, & hoc modo habent proportionem & condignitatem ad gloriam.

D. Tho. q. 114.

Opera ergo nostra & passiones secundum se, siue secundum perfectionem naturalem, quam habent à libero arbitrio, pauci valoris sunt: sed à deifico statu operantis, à Spiritu S. inhabitante per gratiam, à meritis Christi valorem & dignitatem sortiuntur & nobilitantur; & quæ alias sordida forent vt pannus menstruatæ, Sanguine Christi abluuntur, & in pretio sunt.

Sicut aquæ Ierico quæ steriles erant, sordidæ, & fœtentes, Elizeo Propheta mittente in illas sal, dulces effectæ sunt: sic opera nostra à libero arbitrio multam sæpe habent amaritudinem, sed sale passionis & Crucis Christi aspersa, nil illis dulcius aut Deo gratius.

Sicut etiam Oleaster insertus oliuæ, socius fit radicis & pinguedinis, quia alias infructuosus erat, amarus, & silnestris: opera nostra ex se amara, siluestria, & infructuosa, dum per fidem & charitatem inseruntur arbori vitæ Christo, participant de gratia eius, & meritoria fiunt æternæ gloriæ.

Similitudinem.

Item, sicut semen rectè dicitur habere proportionem ad fructum licet exiguum sit? qui habet vim & efficaciam producendi frondes, flores, fructus. Ita gratia tanquam semen gloriæ est, & per opera ex ipsa manantia habet vim & efficaciam producendi dispositiuè moraliter gloriam cœlestem & beatam.

Hinc in Scriptura ipsa gratia vocatur aliquando. *Vita æterna* iuxta illud. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam.* Hæc scribo vobis vt sciatis quoniam vitam habetis æternam. Et alibi sæpius.

Est enim gratia vita quædam æterna inchoata, quia semen quoddam futuræ immortalitatis est, sed in cœlo erit in gradu consummato perfectionis suç, non potens vllo modo deficere, ita vt gloria non sit aliud quàm gratia consummata, & ipsa gratia definitur à Theologis, *Acceptatio ad gloriam.* & ipsa æterna est hoc sensu, quia potens est non deficere, nec habet à quo corrumpatur contrarie & physice, nisi ab ipso homine voluntarie deseratur, & velut per peccatum demeritorie expellatur.

Ioan 4.
Ioan. 5.

Hinc est quod de illa dicitur. *Qui biberit ex hac aqua non sitiet in æternum*, quia nisi homo hanc aquam euomat voluntarie ipsa sitim animæ sedat, & vsque in æternum perdurabit.

Ioan 9.

PROPOSITIO II.

L*Icitum est iusto bene operari intuitu mercedis æternæ.* Ita habet Concilium Tridentinum. Et satis colligitur ex diuinis scripturis. Dicit enim ipsemet propheta Dauid de se. *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem*, Et de Moyse dicit Apostolus ad Hebræos, quod grandior effectus, *negauit se filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei; aspiciebat enim in remunerationem.* Scriptura quoque sæpissimè nos excitat ad bene

bene operandum promissione mercedis.

A iuctre tamen primariò hominem non debere mercedem respicere, vt perfecte operetur, sed præcipue spectare debere gloriam Dei, & operari glorificetur Deus; quamdis secundario possit respicere hanc. *Coronam quam repromisit Deus diligentibus se.* Non licet tamen iusto habere hunc affectum, *Si non esset merces non bene operare*; Hinc enim affectus pure mercenarius est & vitiosus; sed debet dicere; Licet nulla foret merces posita, licet nullam expectarem remunerationem à Deo: tamen propter eius bonitatem omnem amorem & omne obsequium impenderem. Hæc enim est mens bene disposita, & vere amans Deum amore amicitiæ, quæ propter seipsum illum amat, & illi iungi optat tam in afflictione, quam in gloria, illique sociari desiderat solùm in monte Thabor sicut Petrus, hoc est, in deliciis cœlestibus, sed & in monte Caluariæ, in Cruce & doloribus.

Exemp.

Sic legimus B. Catharinam Senensem quadam die dixisse sponso suo Christo, cū quo sæpiùs magna familiaritate agebat: *Ecce dilecte mi tu nosti nihil præter te me in hac vita delectare posse, sed omnia mihi fastidio esse, nisi traneis ad aeternam illam in Cælesti regno tecum coniunctionem, & indiuiduam societatem. Cur ergo huic tam flagranti desiderio non faues? Cur tam longa dilatione afflictæ afflictionem adauges? Cur non euocas me ex hoc exilio ærumnoso, vt quantocius tibi iungor?* Respondet ille: Filia mea tu scis quod cùm agerem in hoc mundo, tantopere desiderauerim breui finire hanc peregrinationem, vt ad domum Patris mei cœlestis, opere mihi commisso expleto, regredi possem. Sed tamen dilatum fuit desiderium meum ex voluntate Patris, per triginta tres annos, quibus continuò laboraui & opus meum consummaui: & cum breuiori tempore id fieri potuisset, amabilis tamen mihi fuit & voluntas Patris, & gloriæ meæ dilatio, cui iterùm illa: *O dilecte quandoquidem per tuam voluntatem testus, necdum datur visione illo & societate æterno: fac vt durante hoc vita, ita spinarum ac crucis tuæ sentiam aculeos, vt possim tibi continuo sociari indiuisibiliter in spinis & pænis, donec tibi placuerit me ad gloriæ consortium euehere.*

Nicolaus Denise. Tract. de diuin. Prou.

Itaque viri perfecti non seruiunt Deo ob vitam æternam principaliter, sed seruiunt Deo propter Deum, puro amoris affectu, ita vt si nulla esset gloria proposita, vellent nihilominus integre Deo seruire, & totos se Deo consecrare.

Habes hac de re exemplum duorum Anachoretarum, quod refert Nicolaus Denise, & alij. Hi duo fratres erant, quorum vnus iunior alter senior: dæmon inuidens his duobus, seruis Christi apparuit seniori dicens: Ego sum Angelus Dei, & ex parte eius missus sum, vt tibi aliqua nuntiem. Noueris ergo fratrem tuum iuniorem filium esse damnationis, & de numero reproborum. Quapropter vane laborat & inaniter se in pœnitentiis consumit, qua finaliter casurus est, & in peccatis decedet flammis æternis addicendus. Ex eo tempore quoties iuniorem hunc videbat senior, flebat amare, nec poterat lachrymas continere. Tandem hoc aduertens iunior, interrogat causam tristitiæ, cur quoties eum alloquitur, lachrymis se conficiat? Vrgente illo, rem tandem totam illi aperuit senior, causamque lachrimarum suarum exposuit. Quam intelligens iunior dicit ei: Non est quod me propter reuelationem istam tuam contristes, aut propter me constristeris, faciat Deus secundùm beneplacitum suum, nam ego non seruio ei propter regnum cœlorum, sed propter bonitatem suam & amorem erga me, & ob mortem & Passionem quam propter me pertulit. Si placeat ei mihi dare regnum Cœlorum, faciat ex bonitate sua, potens est id facere: si verò eius voluntas fuerit me ad æternas pœnas demergere, quid potest eum impedire? Sequenti nocte apparuit Angelus Dei seniori, & aperuit ei quomodò alter Angelus sathan fuisset, transfigurans se in Angelum lucis. Et adiecit fratrem illum iuniorem plus meriti acquisiuisse per illam constantiam, quàm fecisset omnibus diebus vitæ suæ.

PROPOSITIO III.

Potest iustus aliquam ponere fiduciam in meritis suis.

Ratio est: quia cum opera nostra (vt iam diximus) sint æternæ vitæ meritoria, potest in illis confidere, & ex illis gloriam expectare, non tamen vt sunt à se, sed à diuina gratia. Hinc de nostris bonis operibus loquens B. Cyprianus ait: Præclara & diuina res est, fratres charissimi salutaris operatio solatium grande credentium, securitatis nostræ salubre præsidium, munimentum spei, tutela fidei, medela peccati. Operatio bona Dei munus est infirmis necessarium fortibus gloriosum, quo Christianus promeretur Christum Iudicem, Deum computat debitorem. Ad hanc operum salutarium palmam libenter & prompte certemus, omnes in agone iustitiæ, Deo & Christo spectante, curramus. Si in hoc operis agone currentes dies vltimus inuenerit, nusquam Dominus meritis nostris ad præmium deerit: in pace vincentibus coronam candidā pro operibus dabit, in persecutione purpuream pro passione geminabit. Ita ille.

Cyprian. Tract. de opere & eleemosynis. 4. Reg. 20.

Hinc etiam Sancti ex hac confidentia aliquando allegant merita. Ezechias dicebat Deo, *Memento Domine quomodo ambulauerim coram te in corde perfecto, & quæ tibi placita sunt, fecerim semper.*

Iob 31.

Sic & Iob toto Cap. 31. allegat iustitiam suam, & misericordiam erga pauperes & viduas & innocentiam. *Si declinauit gressus meus de via, & secutum est oculus meus cor meum & si manibus meis adhæsit macula; seram & alius comedat, & progenies mea eradicetur. Appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam.* Sic & Paulus cum fiducia passionis appropinquans merita sua allegat, cum dicit, *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, &c.*

In operibus verò & meritis confidere, non est in se confidere, sed in Domino, cuius tanta est bonitas, vt velit dona sua esse merita nostra, vt dixit Concilium Tridentinum. Perfectam tamen & consummatam spem nemo facile debet concipere de propriis meritis, quia vt monet ipsum Concilium, in multis offendimus omnes, neque seipsum aliquis debet iudicare, licet nihil sibi conscius sit: & opera nostra multis sæpiùs permixta sunt imperfectionibus, ita vt cùm putemus ea Deo placere, sæpe in conspectu illius fœda sint, *quasi pannus menstruatæ*; quia non omnibus vestita debitis circumstantiis, non puro fine aut intentione. Sæpe ignis ardet, sed sine fumo flamma non ascendit: sic & multorum opera, quæ ab igne charitatis procedere videntur fumo aliquo vanæ intentionis, aut proprij amoris, impura & fuliginosa sunt. Multi qui Deo putant se placere, & operibus bonis abundare, sine meritis se inuenient, & cum multis peccatis, quia dum in *Pondere Sanctuarij* appendens illa Deus, pondus & valorem debitum non reperiet. *Et, sæpe sordet in discretione Iudicis, quod fulget in æstimatione operantis,* vt dicit D. Gregorius. Dignum quod rectum æstimatur, si funiculum mensor adhibeat, curuum statim apparet? sic erunt multorum opera respectu Dei, dum illa metietur suæ funiculo rectitudinis.

Trid. sess. 6.

Exempl.

Hinc D. Bernardus cùm quodam die graui morbo vrgeretur, raptus in extasim, visus est sibi duci ad Dei tribunal, vbi inuenit hostem salutis nostræ paratum ad accusandum. Cumque varia contra eum postulasset, & merita eius eleuans concluderet eum gloria illa æterna indignum: non fuit ausus Bernardus in meritis suis confidere, hoc solum respondit: Confiteor me indignum æterna gloria: si opera mea & merita sola considerem. Sed Dominus meus eam possidet duplici titulo. Primò, quia filius æterni Patris est, quo quidem titulo etiam hæres est regni. Secundò, quia eam meritis suis & pretioso suo sanguine acquisiuit. Contentus ergo primo titulo, qui etiam ei sufficit, donauit mihi secundum, cuius virtute ius ad regnum illud habeo. Hoc responso confusus est sathan, & forma iudicij disparuit, Bernardo ad se reuerso.

Tutissimum igitur est, non tam in suis operibus & meritis confidere, quam in ipsa Dei misericordia, nihil interim remittendo de studio bonorum operum, sed continuò opera operibus cumulando, *Exibit enim homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperum.*

Psalm. 103.

Propterea monet sapiens: *Manè semina semen tuum, & vesperè ne cesset manus tua.* Opera nostra semen sunt, ex quo fructum expectamus, Vult ergo nos esse strenuos & infatigabiles, quia, *Qui parcè seminat, parcè & metet.* Arguitque illos desides, qui vbi modicum quid fecerint, quasi egregiè officio functi sint, statim otio se tradunt, cùm non sufficiat manè exisse ad opus, sed ad vesperam vsque perseuerantibus merces reddatur. Non sufficit in valida ætate (quæ per manè hic etiam intelligi potest) aliquid boni egisse, sed oportet & vespere, hoc est, in tempore senectutis, quando ad occasum homo declinat, strenuè laborare, non verò carni curandæ vacare, aut otio indulgere. Potest etiam significari nos operari debere mane & vespere, hoc est, tam in tempore prosperitatis, quàm aduersitatis. Addit verò ipse Sapiens causam cur tam seriò monet & vesperi & mane boni operis sementem iacere:

Eccl. 11.

Matt. 20

Quia nescis quid magis oriatur hoc an illud. Indicat nos de operibus nostris incertos, quæ placeant Deo, quæ non, & ideò nullam boni operis occasionem negligendam, quia si priora non placeant, posteriora placere potuerunt.

Eadem est monitio B. Pauli dum ad Philippenses sic scribit; *Quæ retrò sunt obliuiscens, ad priora extendo meipsum, ad destinatum prosequor, ad brauium supernæ vocationis.* Quibus verbis monet sui ipsius exemplo, nos non debere præterita bona nostra nimium respicere, & de illis nobis adblandiri, aut nimis confidere, sed potiùs illorum obliuisci, & velut retro ponere. Toto autem conatu ad noua virtutum heroica opera se exercere, & versus scopum tota intentione ferri vocat Apostolus, *Ad anteriora se extendere, & ad destinatum persequi.* Vnde & hunc locum explicans D. Chrysostomus cum D. Anselmo, vtuntur similitudine currentis in stadio, qui non cogitat quot spatia perfecerit, sed quot adhuc restent. Meminisse enim rectè factorum duo mala parit, quia facilè in arrogantiam hominem tollit, & negligentiores solet multos efficere.

Ephes. 4. Hinc sancti Patres & perfectionis Duces, hoc tanquam fundamentum & stimulum ad perfectionem constituebant *Cogitare quotidiè se inchoare, nihil fecisse.*

Pl. 76. Hæc est doctrina D. Gregor. dicentis: *Nescit mens per torporem veterascere, quæ studet per desiderium semper inchoare, Hinc per Apostolum dicitur: Renouamini spiritu mentis vestræ, & Psalmista qui ad perfectionis culmen venerat, quasi inchoans dicebat: Dixi, nunc cœpi: quia scilicet nisi lassescere ob inchoata volumus, valde necesse est vt inchoare nos quotidiè credamus.*

Hæc quoque fuit doctrina D. Antonij, quam moriturus suis tradebat fratribus. Hoc, inquit, sit primum cunctis mandatum nullum in arrepti propositi vigore lassescere, sed quasi incipientē augere semper debere quod cœperit. *Ego quidem filioli, secundum eloquia scripturarum, patrum, gradior viam, iam Dominus me inuitat, iam cupio videre cœlestia. Sed vos, O viscera mea admoneo, ne tanti temporis laborem repente perdatis. Hodie vos Religiosum studium arripuisse arbitremini, & cœptæ voluntatis fortitudo succrescet.* Ita ille apud Athanasium in vita eius.

Ita præceptum & doctrinam eandem tradebat Barlaam moriturus, B. Iosaphat antea Regi, pòst Anachoretæ & discipulo suo, quem allexerat, relictis sceptris, ad diuinum obsequium in solitudine, Nunc, inquit, quandoquidem mortis meæ tempus instat, & collectanea atque mihi æqualis ea cupiditas, quæ vt cum Christo essem, semper me tenuit, iam expletur. Tu quidem corpus meum terræ conde, & puluerí puluerem redde. Pòst autem tu ipse in hoc loco hære, susceptum vitæ genus prosequens, meæ quæ tenuitatis memoriam retinens: Tu verò fili ne religiosæ exercitationis laborem metuas, nec ad temporis longitudinem aut dæmonum insidias elanguescas, at potiùs eorum imbecillitatem Christi virtute munitus, ride. Ad laborum verò duritiam & diuturnitatem ita te compara, quasi quotidiè discessum expectans, eundem diem tibi vitæ monasticæ tum initium, tum finem existimans. Sic semper quæ à tergo obliuiscens, ad anteriora te extendens, ad destinatum persequere, ad brauium supernæ vocationis. Ita Damasc. in hist. Barlaam, c. 39.

Doctrina simili D. Franciscus fratres ad spiritus feruorem, sub finem vitæ excitabat, *incipiamus*, inquit, *fratres seruire Deo nostro, quia vsque nunc parum profecimus.* Flagrabat desiderio magno ad humilitatis redire primordia, vt leprosis sicut à principio ministraret, corpusque præ labore iam collapsum, reuocaret ad pristinam seruitutem. Proponebat Christo Duce se facturum ingentia, & fatiscentibus membris, spiritu fortis & feruidus, nouo sperabat certamine de hoste triumphum, nec enim languor vel desidia locum habet, vbi amoris stimulus semper ad maiora perurget. Ita Bonauentura capite 14. vitæ, eius.

LECTIO VI.

De perseuerantia Spem firmante.

1. *Docet firmari spem perseuerantiam finalem.*
2. *Illam non à nobis, sed à Deo pendere.*
3. *Cum dono perseuerantiæ hominem finaliter non excidere.*
4. *Dari aliqua signa probabilia electionis & perseuerãtiæ.*

PROPOSITIO I.

Spes nostra fundatur in perseuerantia finali in gratia ac bonis operibus.

Ratio est, quia vita æterna quam per spem expectamus, non datur nisi perseuerantibus. Promissio enim est conditionata. *Si quis perseuerauerit vsque in finem saluus erit.* Hanc conditionem sæpe repetit Scriptura, vt eam tanto profundiùs animis nostris imprimat, vt nobis aduigilemus ne deficiamus. Sic in Apocalypsi dicitur: *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ*: Corona non datur inchoantibus certamen aut cursum, sed currentibus vsque ad metam. *Sic currite vt comprehendatis.* (Apoc. 2. 1. Cor. 9.)

Ita quoque sub variis symbolis hæc vita æterna in Apocalypsi vincenti promittitur; dum post perfectam victoriam ei promittitur. *Esus ligni vitæ, stella matutina, sessio in throno.* Per vincentem enim ibi intelligitur is qui omnes debellarit hostes, & victoriam finalem obtinuerit, dicitur enim, *Qui vicerit & custodierit vsque in finem opera mea, dabo ei stellam matutinam.* Hæc est gloria animæ, quæ transacta nocte huius sæculi, lucem & vitam sanctis affert, quasi nouum mane in splendore visionis, nouumque diem æternitatis. Vt hanc ergo promereamur oportet custodire vsque in finem opera Dei.

Sic & ipse monet Apostolus: *Fratres dilecti, stabiles estote & immobiles, abundantes in omni opere bono, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.* (Colos. 1.)

Sic monet & Sapiens. *Non te ventiles in omnem ventum & non eas in omnem viam, esto firmus in via Domini: Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris*: Si diabolus tentationibus te agitat, & dominari vult, stabilis mane in bono proposito, & in statu gratiæ firmus: *Tene coronam tuam ne tibi eam eripiat.* (Eccl. 5.)

Denique non aliud vult sacra Scriptura, dum monet ne simus claudicantes, ne simus vt sydera errantia, ne simus mutabiles vt luna. Dum quoque monet ne manum ad aratrum mittentes respiciamus retrò, & vt non descendamus de tecto & culmine virtutum, ad tunicam nostram veterem repetendam. Exemplum quoque nobis proponit vxoris Loth, tam grauiter punitæ, quia retrò aspexit. Excusabilis videri posset infirma mulier, quæ dum aduertit cœlum & terram fumo, sulphure misceri, è cœlo fulmina & ignes erumpere, omnia à tergo conflagrare, ædificia ruere, vrbes magno fragore decidere, in tanto strepitu retrò adspicit, vt Patriæ suæ ruinam conspiciat, & se ereptam gaudeat, & gratias agat. Et tamen iam seuere punitur versa in statuam salis; quia voluit Dominus per hanc punitionem & statuam perseuerantiam commendare; vt qui à grauibus vitiis, quasi è Sodoma Dei gratia liberantur sub diuinæ iustitiæ metu trepident, nec desiderio aut voluntate retrò adspiciant, sed cum perseuerantia, Angelo ducente, ascendant, donec ad montem salutis pertingant. (Apoc. 2.)

Ad hanc quoque perseuerantiam præclare nos hortãtur sancti patres; In primis B. Cyprianus qui sic ait. Hortamur vos fratres per communem fidem, per veram circa vos charitatem nostram, vt gloriam vestram perseuerantē virtute teneatis. Adhuc in sæculo sumus, adhuc in acie constituti, de vita nostra quotidie dimicamus. Danda opera est, vt post hæc initia ad incrementa veniamus, & consummetur in vobis, quod iam rudimentis fœlicibus esse cœpistis. Parum est aliquid potuisse adipisci, plus est seruare. Sicut & fides ipsa & natiuitas salutaris, non accepta sed custodita viuificat, consummatio hominem Deo seruat. Salomon & Saul recesserunt à viis Domini? recessit ab illis & gratia, ita ille, l. 1. epist. 5.

Audiamus & Bernardum mellifluè hac de re disserentem. O fratres, inquit, non tædeat incipere magna, nec fastidiat tenere inchoata, scientes quod perseuerantia informat merita, coronat bonum propositum, remunerat currentem.

tem coronat pugnantem dicit ad brauium, conducit cunctos ad palmam. Hæc est tunica talaris Ioseph, vsque ad finem pertingens. Hæc est tunica sacerdotalis, ad pedes perueniens. Hæc est cauda hostiæ, quam tenemur Deo reddere & offerre. Hæc est calcaneum bonæ operationis, quod contra serpentis morsum debemus obseruare. Hæc est virtus quæ Deum ligat, quæ omnia bonum informat. Hæc est perseuerantia, quâ laureantur Martyres, qua Virgines coronatur, Sacerdotes sublimantur & Confessores. Ita ille. Vide eius ep. 229. ad Ianuenses: *Væ ergo illis qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerterunt in vias prauas. Quid facient cum inspicere cœperit Dominus*, in quit Sapiens? Væ illis qui sunt vt *vinea quæ laeditur in primo flore suo*, vt loquitur tob. Vinea fructuum abundantiam promittit per flores, sed nebula superueniente marcescit, & sine fructu est. sic multi flores multos, desideria & primordia conuersionis exhibent, sed deficiente perseuerantia ad fructuum maturitatem non pertingunt.

Væ illis qui sunt instar *statuæ Nabuchodonosor*, quæ cœpit in auro, desiit in luto. Illa rectè imaginem nobis exhibet in constantia multorum, in via Dei, in via virtutis & pietatis. *Caput aureum* designat purum amorem Dei: *Pectus argenteum* designat aliquam mox deficientiam ab illo puro amore & perfectione. Argentum illud efficitur *æs & ferrum*, cum homo deficians, paulatim durus fit ad emendationem, & salubria consilia. Tandem totum vertitur *in lutum*, cum voluptati se totum tradit, & qui spiritu cœpit, carne consummatur, quos luget Ieremias: *Filij Syon incliti, amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea?* Qui erant vasa aurea, & vasa in honorem, facta sunt vasa in contumeliam vasa immunditiæ seruientia, quæ apta erant seruire mensæ Domini.

Itaque non quæruntur *in Christianis initia, sed finis. Paulus male cœpit, sed bene finiuit. Iudæ laudantur exordia, sed finis proditione damnatur*, inquit D. Hieronymus. Quid prodest rudæ bene cœpisse in schola saluatoria, in fastigio Apostolicæ dignitatis cuius exitus adeo infœlix fuit & exitialis parricidali proditione & funesta arbore.

Quid prodest Sauli, quod humilis fuerit in oculis suis, & innocans quasi puer vnius anni, dum initiatur ad Regnum: qui regia post dignitate insolescens, & Deo inobediens, infaustè sibi mortem consciuit, regno temporali priuatus & æterno.

Quid profuit Salomoni tanta sapientia & gratia Regnum Israeliticum administrasse, qui postea non solum turpibus amoribus deditus fuit & depravatus, sed & idololatriam secutus, & vt multi putant in vitiis suis sine pœnitentia mortuus?

Quid profuit Udoni Magdeburgensi, diuinitus impetrante B. Virgine donum scientiæ ac pietatis accepisse, & ad Archiepiscopalem dignitatem euectum fuisse ob eminentiam virtutis, qui postea voluptatibus incestus immersus, tertio etiam voce de cœlo monitus, capitis subiit sententiam in ipso suo Templo, æternamque simul damnationem incurrit? Vide supra Tom. 1. Tract. de Iudicio.

Quid profuit multis aliis cœlestis quadam conuersatione ascendisse vsque ad cœlos, & velut inter sydera collocasse nidum suum: qui postea ab impetu ferientis caudæ Draconis, de sublimi virtutum gradu velut de cœlo ad enormia vitia detracti sunt, & descenderunt in profundum abyssi?

Denique vt verbis Basilij concludam profuit tanta in Martyrio pati, vnum ex quadraginta illis Martyribus? Quorum vnum omnium erat votum: *Quadraginta Domine in stadium ingressi sumus quadraginta item corona donemur, ne vna quidem huic numero desit: est in honore hic numerus, quem sa quadraginta dierum ieiunio decorasti, per quem diuina lex ingressa in orbem terrarum. Elias quadraginta dierum ieiunio Deum quærens eius visionem consecutus est.* Et hæc quidem illorum erat oratio, dum iam sæpius in horribilem carcerem detrusi fuissent, & ora ipsorum lapidibus contusa, dum hyemis tempore frigidissimo, nudi sub aperto aëre perdurare iussi sunt, vt frigore congelati necarentur. Vnus interim repertus est ea animi inconstantia, vt frigoris tolerantiam desperans ad hostes transierit. *Miserabile spectaculum*, inquit Basilius, *miles transfuga Christi, exit à lapu decepto, & miserabilius à vita perpetua excidens, sed nec præsenti vita diu gaudens, nam simul atque lauacrum insiliit tepefactum, corpore quod glacies torrebat dissoluto, statim interiit.* Multum vero profuit Ianitori casdè conuersionem suam inchoanti, sed perseueranti: qui cum illos orantes & luce circumfusos vidisset & quasi iam è cœlo descendantes Angelos, qui coronas tingenta nouem distribuerunt, mox ipse excitatus alijs custodibus christianum se professus, detractis vestibus, & martyribus se adiunxit & quadragesimam coronam obtinuit: ne frustraretur oratio sanctorum illorum Martyrum.

PROPOSITIO II.

Perseuerantia non à nobis pendet, sed ex munere Dei venit. De illa loquens Concilium Tridentinum: *Donum inquit, perseuerantia non potest aliunde haberi, nisi ab eo qui potens est eum qui stat, statuere vt perseueranter stet, & eum qui cadit restituere.* Additque Concilium, neminem certò scire se illud donum habere, tametsi in eo firmam spem omnes debent collocare, & in eius auxilio: Deus enim nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere.

Veruntamen, inquis, qui se existimant stare, videant ne cadant, & cum timore ac tremore salutem suam operentur, in laboribus, in vigiliis, in eleemosynis, in orationibus & oblationibus, in ieiuniis & castitate. Formidare enim debent (scientes quod in spem gloriæ & nondum in gloria renati sunt) de pugna quæ superest cum carne, cum mundo, cum diabolo, in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia, Apostolo obtemperent dicenti: *Debitores sumus non carni, vt secundum carnem viuamus, si enim secundùm carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Ita Tridentinum. De hac vero incertitudine perseuerantiæ Lib. 1. tractantes articulum fidei de remissione peccatorum. De hoc quoque dono perseuerãtiæ loquẽs B. Prosper conformiter Concilio sic dicit: Si in sanctitate viuitur, si in virtute proficitur, si in nobis studiis permanetur, manifestum munus est Dei, sine quo nullus boni operis fructus acquiritur, si autem ab his receditur, & ad vita transitur nihil tibi Deus malæ tentationis immittit, & recessurum non deserit, antequam deserat, & facit plerumque ne deserat, aut etiam si discessit vt redeat. Cur autem illum retineat illum, non, nec possibile est comprehendere, nec licitum vestigare, cum scire sufficiat & ab illo esse quod statur, & non ab illo esse quod ruitur. Sed quæres quid sit donum perseuerantiæ.

Respondetur esse specialem quandam protectionem & custodiam Dei, quâ fit vt iustus reipsa vsque in finem in gratia permaneat. Hæc vero custodia includit varia auxilia interna vel externa, quibus fortificatur interius contra tentationes, aut exterius illæ auertuntur ab eo, aliaque impedimenta salutis. Hoc itaque perseuerantiæ donum non omnes iusti habent. Licet enim omnes habeant aliquod auxilium, quo possint vitare omne peccatum mortale, tamen ob infirmitatem naturæ post lapsum de facto non vitabunt nisi illa specialis protectio accedat. Sicut homo qui non est perfectè restitutus sanitati, non tantum alimentis eget, sed & continuis medicamentis, vt in bona valetudina perseueret: sic homo vt in gratia perseueret, & thesaurum gratiæ conseruet, quem portat in vase fictili, eget illa speciali protectione contra ingruentes vndique tentationes. Quâ quidem non indigebat primus homo, qui cum communi auxilio iustorum poterat facile perseuerare: quia sana erat natura sine vllis difficultatibus. Unde cum simili auxilio perseuerarunt boni Angeli. Neque tamen homo deficiens per peccatum debet illud Deo referre, sed sibi & suæ prauæ voluntati, *Quotquot enim receperunt eum* par gratiam, *dedit eis potestatem filios Dei fieri & permanere. Hic vero non inanis est*, inquit Bernardus, *aut infirma tali potestas, quia nimirum certi sumus continuo & nos, quoniam neque mors, neque vita, neque virtutes, neque altitudo, neque Angeli neque profundum poterit nos separare à charitate Dei quæ est in Christo Iesu. Sed attende quanta enumerauit Apostolus (etiam enim verba sunt) Minime tamen adiciens, nec nos ipsi. Nimirum hæc est libertas, qua Christus nos liberauit, vt nulla penitus creatura auellere nos, nec vim facere possit. Soli id deserere possumus propria voluntate abstracti & illecti à propria concupiscentia: Præter hanc enim nihil est quod timeamus.* Denique donec voluntaria vsum & facultatem deliberandi renatus quisque recipiat à charitate Dei omnino separari non potest. Securus interim degis sub protectione & aduocatione Domini Dei sui, non est quod vereatur ex omnibus. At Vbi sanæ discretionis annos ingrediens, redditus sibi: cæterum vtique violentiam, nec tunc quidem formidare necesse est: sed ab ea quæ dormit in sino canesa, propria scilicet voluntate. Erit forte peccatum in foribus, sed appetitus eius sub eo est, tantum ipse aperita renuat consentire

Eccl. 2.

ob 15

Dan. 2.

Thren 4

Trid. sess. 6.

Rom. 8.

Prosperi ad 14. obiect. vinc.

Bernar. Ser. de duplic. Bapt.

coosentire recuset. Hæc Bernardus

De hoc dono perseuerantiæ intelligit Augustinus illud Dauidis *præstitisti decori meo virtutem*. Hoc est, inquit ipse, *Decori gratiæ superaddidisti virtutem perseuerantiæ*. Hanc quoque petebat dum psalmo septimo dicit: *Ne proijcias me in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.*

De gratia & libero arbitrio c.16. Ps.29.

Docet vero idem Augustinus libro de dono perseuerantiæ, per varia Capita tribus potissimùm modis Deum iustos protegere vt perseuerent. Primus est, dando eis vim ad tentationes superandas, de quo Ieremias: *Timorem meum dabo in corde eorum, vt non recedant à me.* De hoc sæpiùs etiam agit Psalmista: *A dextris est mihi Dominus, ne commouear.* Item: *Non dedit in commotionem pedes meos.* Item: *Nisi quia Dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea.* Secundus, est subtrahendo tentationes iustis quas ferre non possent. De quo Apostolus: *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis.* Tertius modus est, hominem subtrahendo tentationibus per mortem. De quo sapiens: *Placens Deo factus dilectus, & viuens inter peccatores translatus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Placita erat Deo anima illius, propter hoc properauit educere illam de medio iniquitatum.*

Sap. c.4.

PROPOSITIO III.

Qui habet donum hoc perseuerantiæ, finaliter non excidet. De illo ergo dicere possumus: *Non peccabit peccato ad mortem*, hoc est, Peccato finali, & *cùm ceciderit, non collidetur* ad damnationem *quia Dominus supponit manum suam*, vt iterum eleuet eum ad gratiam. Licet vero finaliter casurus non sit, non tamen impedit donum hoc perseuerantiæ hominis libertatem: sed agit cum illo Deus fortiter & suauiter vt finem attingat, *fortiter pro se, suauiter pro me*; inquit Augustinus, quia efficaciter deducit ad finem, & tamen sine violentia aut læsione libertatis. quasi tenens manum iustorum suauiter eos deducit secundum voluntatem suam, alliciens voluntatem eorum, vt cum gloria eos suscipiat, iuxta id quod dicit Dauid in persona illorum: *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum Gloria suscepisti me.*

Ioan.5. Psal.36.

Psal.76.

Considerari hic potest Deus agere cũ iustis quasi mater cum puero quæ docet eum progredi, & in via deducit illuc quo vult ille peruenire. Mater ergo fragilitati infirmitatique illius diffidens: illum manu apprehensum vsquequaque sustinet, & licet libere quo velit incedere permittat: tamen si manu mitteret illum, infans diu se ob pedum instabilitatem sustinere non posset, sed caderet. Sic homo post peccatum adeo infirmus est, vt sine Dei auxilio diu consistere non possit, Et sicut infans iste, retenta gradiendi libertate, matri tamem substat: ita & liberum arbitrium etsi liberum, deo subiectum est. Rursum sicut infans post casum, habet libertatem vel gradiendi, vel sedendi, tamen sine auxilio matris surgere non potest. Ita homo in peccatum lapsus, libertatem habet surgendi à peccato, vel in illo manendi, non potest tamen se erigere, nisi deo manum dante. Et sicut infans licet manum porrigat mater, potest nolle incedere: Ita homo dei manum porrigentem auxilium potest repellere. Vides ergo vtrobique libertatem, non obstante manuductione & auxilio; Tamẽ Deus sic cum homine suauiter agit, vt infallibiliter sit eum deducturus impensa illi protectione & custodia speciali, per quam sit infallibiliter perseueraturus. Quæ quidem protectio vt supra diximus, varia continet auxilia, vt mox matri, aut Nutritio se comparet Deus, non solùm deducenti, sed etiam inter brachia puerum portanti: *Ego quasi nutritius Ephraim, in brachiis portabam eos*: Et apud Isaiam: *Ego feci, ego feram, ego portabo & saluabo.* Sicut ergo mater benigne omnibus auxiliis agit cum puero, modo manum porrigens, modo inter brachia portans, modo humeris assumens: sic Deus in ardua virtutis via variis modis omne auxilium necessarium præbet, donec securè in gloriam introducat, vt salutis portum assecuti, celeuma decantemus:

Osee. 11.

Quia verò per varia auxilia, & per varios gradus ascensiones in corde nostro disponit Deus, donec pertingamus ad locum quem posuit; Mysticam quandam Scalam (instar Scalæ Iacob) in peccatoris conuersione vsque ad eius glorificationem variis gradibus distinctam, considerare possumus. Scala hæc egreditur è pectore Christi, & pertingit vsque ad sinum Patris æterni: fundatur enim & innititur redemptioni Christi tanquàm radici. Vis videre aliquot eius gradus per quos datur nobis ascendere?

Primus gradus per quem iuuatur peccator ad ascendendum, est vocatio seu inspiratio diuina. Hæc peccatori obdormienti in vitiis & tenebris vocem immittit quà excitetur, lucemque qua illustretur. Varios autem modos, variasque vias habet Deus, nobis non satis notas, quibus vocat & inspirat: *Spiritus vbi vult spirat & nescis vnde veniat aut quo vadat*, inquit Dominus, Ioannis 3. spirat vbi vult quando vult, quomodò vult, & infinita eius sapientia suauisque prouidentia infinitas habet vias, quibus inspiret & illuminet nos vt propterea dicat ad Iob: *Dic mihi, si habes intelligentiam, qua via spargitur lux, aut diuiditur æstus super terram?* Lux illa mentem illuminans, & æstus diuini amoris cor calefaciens variis personis à Deo communicatur, & non comprehendimus cur potiùs huic quam illi; nec varia media quibus lucem hanc in nos spargit: satis intelligimus.

Iob.38.

Secundus gradus est obedientia, per quàm vocanti consentit. vocem enim Dei potest repellere, & aures mentis occludere. Hinc aliqui dicuntur *instar aspidis surdæ, obturantis aures suas, vt non audiat vocem venefici incantantis sapienter.* Propterea etiam dicitur: *Hodiè si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Potest ergo homo Dei vocem, potest & lucem repellere, cordisque fenestras illi claudere. Vnde de aliquibus dicitur: *Ipsi sunt rebelles lumini, & nescierunt vias eius.* Quam Scripturam in sensu morali explicuimus supra de obcæcatis. Vide ibi dicta de variis vocationibus ad fidem & ad gratiam. Tract.1. Lect.4.

Psal.57.

Psal.94.

Tertius gradus est perfecta pœnitentia, quæ consentienti datur. Illa enim perfecta conuersio cordis, non solùm à nobis, sed maximè à Deo est, vnde cùm ipse monet: *conuertimini ad me*, Respondemus illi; *Conuerte nos Domine, & conuertemur.* Ipse est qui in nobis efficit cor molle & contritum, spiritum compunctionis infundens, quo & cor in lachrymas soluitur. *Flabit enim spiritus eius, & fluent aquæ*, Respicit Magdalenam, respicit Petrum, & *conuertit petram in stagna aquarum.*

Iob 34.

Quartus Scalæ nostræ gradus est gratia & charitas quæ pœnitenti infunduntur, quæ animæ conferunt non solùm pulchritudinem, per quam placeat Deo & sponso suo Christo, ornata hac veste texta à Spiritu S. sed etiam fortitudinem ad ascendendum de gradu in gradum, *de virtute in virtutem, donec videatur Deus Deorum Syon.*

Psalm. 113.

Quintum gradum facient opera à gratia & charitate procedentia: non enim gratia & amor otiosus esse potest in anima, sed magna operatur, quod si operari renuit, amor non est, inquit D. Gregorius.

Sextus gradus est augmentum gratiæ & charitatis, illa enim semper crescit, iuxta dictum sapientis: *Iustorum semita quasi lux splendens crescit vsque ad perfectum diem.* Quo etiam spectat illud monitum Domini in Apoc. *Qui sanctus est, sanctificetur adhuc: qui iustus est iustificetur adhuc*: Et multi Theologi existimant charitatem augeri non solùm actibus feruentioribus & intensis, sed & singulis actibus etiam remissis.

Prou.4. Apoc. vlt.

Septimus gradus est perseuerantia, per quam vsque in finem in gratia & charitate homo permanet, & pertingit vsque ad Deum, qui in summitate scalæ est, innixus scalæ, aut cui potiùs scala ipsa innititur, iuxta Lectionem septuaginta Interpretum. Ipse enim Dominus in vertice scalæ triplex agit officium. Primo, respicit & considerat per immensam suam sapientiam omnes electos, qui ab initio mũdi vsque ad finem ascensuri sunt, & considerat quidquid erga eos agitur, necessitates, pericula, tentationes, quibus aliquando cadunt & retrograduntur: mediaque quibus possunt resurgere & progredi. Secundò, non solùm hæc considerat, sed & ipsam scalam firmam facit, & manum porrigit vt iuuet ad ascendendum, & protegat contra aduersa, quæ eos è gradu eiicere conantur. Vndè in scalæ summitate quam vidit Iacob, dicebat illi & omnibus electis in persona Iacob. *Ego custos tuus quocumque perrexeris, nec dimittam nisi compleuero vniuersa quæ dixi*, quasi dicat; Siue in oriente adolescentiæ fueris, siue in occidente mortis aut senectutis, siue in aquilone tentationis & aduersitatis, siue in meridie prosperitatis, protegam te, & complebo omnia quæ dixi, efficiens vt hostes tui omnibus suis viribus & conatibus impedire te non possint, quominus pertingas quo statui. De ouibus enim suis dicit, se ita earum curam habere vt nemo eas possit rapere de manu sua, aut de manu Patris. Tertio, in vertice scalæ, exhibet se electis quasi exemplar & speculum quod intueantur, vt imitentur, vt ad illum quoque omnem suam dirigant intentionem, vt se illi conforment: Denique vt cum summitatem

cem attigerint, eos suauiter excipiat, & complectatur vnione æterna & fruitione beata.

Hi ergo sunt gradus huius scalæ, quæ in cælum, ducit! & hi gradus inhærent velut duobus fulcris, spei scilicet & fidei: hæ duæ virtutes habent se tanquam duo sustent..cula, quibus stabiliuntur omnia nostra opera & merita. Et per perseuerantiam summitas scalæ attingitur, quia vt iam dictum est, ipse virtutum finis est, & consummatio! sine qua nec qui pugnat victoriam, nec victor palmam consequitur: nec obsequium mercedem habet, nec fortitudo laudem. Denique ipsa est vigor virium, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium, sodoles constantiæ, soror patientiæ, amica pacis, propugnaculum sanctitatis, filia vnica æterni Regis. Sola est cui æternitas redditur, vel potius quæ hominem æternitati reddit inter brachia Dei & sponsi canens: *Tenui, nec dimittam eum.*

Quincunque vero hanc scalam debet scandere, non despondeat animo licet alta sit & arcta, licet ascensus eius difficilis sit & rectus: sed erigat oculos ad Dominum maiestatis stantem in vertice, qui & omnes adspicit ascendentes. Eius consideret exemplum, qui primus ascendit per crucem, & varios passionum virtutumque heroicarum gradus: Respiciat manum eius extensam ad opem & protectionem attendat eius promissionem: Ero custos tuus quocunque perrexeris; Licet ergo multi hostes sint aduersantes, tamen poterit dicere; *Impulsus euersus sum vt caderem, & Dominus suscepit me.*

Gen. 28.

Non omnes tamen eodem modo, eademque fortitudine eam ascendunt. Quidam enim ascendunt ita recti & erecti, vt numquam cadant, nunquam impingant, & non tam ascendere videntur quam volare. Ita multi viri sancti, qui nunquam peccato mortali à gratia exciderunt. Et maxime B. Virgo, quæ nunquam etiam per veniale impegit. Alij modo cadunt, modo eriguntur, ascendunt & descendunt, tandem tamen auxilio Dei ad finem vsque scalæ pertingunt, immo & auxilio ipsorum Angelorum: qui ideo ascendentes & descendentes in scala Iacob describuntur, vt cadentibus auxilientur, & ascendentibus comites sint. Denique sanctorum intercessionibus, ope & meritis, sæpe fit vt aliqui perseuerantiam obtineant, & scalæ summitatem pertingant maximeque Beatissimæ Virginis Mariæ. Quod exemplis aliquibus possumus comprobare.

Exēp.

In Franciscanis Annalibus legimus B. Leoni, qui vnus fuit ex Francisci intimis familiaribus huiusmodi aliquando visionem obiectam. Erat magna planities, & in ea species quædam iudicij mox futuri. magna aderat hominum multitudo Angelorum tubæ personabant. Denique binæ scalæ è cælo ad terram vsque demissæ, altera candido colore, altera purpureo. Huic purpureæ imminens visebatur ex alto Christus, & Franciscus paulo infra ipsum Fratres suos euocans, vt ascenderent fidenter, Dominum ita velle, eosque inuitare. Cum autem illi se per scalas audenter efferrent; alius de quinto, alius de decimo, alij de superioribus ac pene iam vltimis gradibus decidebant. Quâ suorum clade magnopere commotus Franciscus, eos voce magna admonuit vt ad scalam alteram cādidam accurrerent, illic nihil fore periculi. Itaque, cum ad eam accessissent, Mariam ei incumbentem vident, quæ eos blandissime intuens, studiose etiam iuuabat ad ascendendum, & excipiebat singulos: ita vt nullo negotio omnes in cœlum conscenderint. Qua quidem visione significatum est, Virginis opem & intercessionem ad ascendendam perfectionis scalam, & perseuerantiam ac coronam obtinendam, plurimū valere.

Platus. 1 c.35.

Idem significatum videtur in persona B. Dominici iuxta visionem exhibitam Priori Brixiensis Cœnobij. Nam quâ hora animam agebat Dominicus, prior, Vir sanctus cui nomen Guala dulci somno consopitus, cæli quēdam quasi hiatum aspexit, per quem candidissimæ scalæ submittebantur, quas hinc Christus, inde Christi Mater Sanctissima, summa earumdem apprehensa parte, manibus sulciebant. per has descendebant & ascendebant cælestes Angeli, sicut olim per scalas Iacob. Erat in imo sedes: & in eadem quidam Prædicatorum habitu; facie velata. scalæ sensim ac leniter, à Christo & eius Matre sursum trahebantur, eodem pariter nutu sedes illa pariter ferebatur in cœlum, illeque simul, qui in ea velatus & contectus requiescebat, comitantibus Angelis, & triumphum agentibus. scalasque tandem illas, & eum qui in solio collocatus erat, Christi, Deiparæque manus in cœlum intulerunt. Atque Cœlum claudi visum est. Dilapsa visione, Prior Bononiam properat, illaque eadem hora qua rem tantam viderat, S. Dominicum

Anton. 3. part. Chron. 23 c.4.

Patrem suum, comperit ex hac nostra mortalitate ad Cœlum migrasse.

PROPOSITIO IV.

Perseuerantiæ & electionis dantur aliqua probabilia signa in hac vita. Hine dixit D. Bernardus. Datur in terra testimonium, quo discernuntur ciues cæli à ciuibus Babylonis Quomodo enim sine testimonio electos deserat Deus? Aut quænam eis esse poterit consolatio, inter spem & metum sollicitudine anxia fluctuantibus, si nullum omnino electionis suæ habere testimonium merentur? Nouit Dominus qui sunt eius, & solus ipse. Quis enim scit hominum si est amore dignus an odio; sed si certitudo nobis negatur nunquid tanto delectabiliora erunt, si quæ forte electionis huius signa possimus reperire? Ita Bernardus. Varia autem signa à Patribus indicantur, quorum aliqua hic breuiter indicabimus.

Serm. 1. in oct. Pasc.

Primum ergo signum est, lubenter audire verbum Dei, siue delectari in rebus diuinis audiris aut lectis. Hoc signū insinuat Dominus: *Oues meæ vocem meam audiunt.* Nimirum homines delectantur audire quod amant. Miles de bellis lubens audit & loquitur: Religiosus de Deo & pietate: Venator de canibus, syluis, apris, ceruis: Mercator de mari & commercijs: Peregrinus quoque in alieno loco gaudet si aliquem audit loquentem lingua sua, & de Patria sua. Sic verus filius Dei lubenter & loquitur & audit loquentem de cœlo. Interroget ergo quilibet si verba Dei in aure cordis percipit, & intelliget vnde sit Hinc B. Ephrem dicebat: *Amo & exosculor Domine Euangelium tuum, quia me esurientem nutris per illud, & desidero sermones tuos: quia dum sitio, fontes instar mihi fiunt. Nam quoscunque volo, ad tua fercula conuoco, pluraque relinquimus quam inuenimus: cum multis comedo & solus inuenior, bibo cum multitudine, & soli mihi tuam propines gratiam. Quid igitur tibi retribuam nisi meipsum in confessionem & concordiam!* Ita ille. Nempe electis eloquia Dei dulciora super mel: *Comedi volumen,* inquit Propheta, *& factum est in ore quasi mel dulce.* Cibus est verbum Dei reficiens & oblectans animas.

Ioan. 10.

Ezech. 33

Secundum signum est, desiderium vehemens cælestis Patriæ, cum quo aliquando vbertas lachrymarum iungitur, ita vt sit desiderium anhelans salutis, de quo Dauid: *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei?* Addit ipse in persona electorum: *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus?* De hoc desiderio loquens Bernardus dicit Triforme est desiderium electorum. vnanimiter habitare in Domo: vnde est illud, *Vnam petij à Domino,* Victoriam obtinere de mundo, Vnde illud: *Quis me liberabit de corpore mortis huius?* Præsentialiter frui Deo. Vnde illud: *Cupio dissolui & esse cum Christo*: Addit id Bernardus: *Triformis est Sanctorum dolor: quia ceciderunt de paradiso: quia tenentur in exilio: quia differuntur à Regno.* Super flumina Babylonis flent filij Syon recordati illius, vt late describit Dauid.

Ps. 34.

Tertium signum, est timor filialis offensæ Dei: quo quis detestatur peccatum super omne detestabile, quatenus est offensa bonitatis illius tanquam Patris amantissimi, cum promptitudine voluntatis ad executionem mandatorum eius, siue in aduersis, siue in prosperis, Hic est timor ille quo homo præseruatur à peccato; & si ex infirmitate ceciderit, per illum excitatur vt cito surgat, nec in peccato permaneat. Surgere enim à peccato statim ac quis peccauerit, signum est electionis: *Qui enim ex Deo natus est, non peccat,* id est, non permanet in peccato, inquit Bernardus, *vt perire non possit ea quæ falli non potest generatio cælestis.* Amor ergo & gratia in anima electi extincta, statim reaccēditur minima scintilla inspirationis diuinæ accedēte. sicut candela nouiter extincta, quæ adhuc odorem & fumum quendam ignis retinet, minimo attactu alterius luminis, vel etiam solo flatu statim accenditur. vix respexerat Petrum radijs suis Christus, & statim amor in corde ipsius iterum inflammatur, & cor eius liquefacit. sic Thomas statim vbi tetigit vulnera Saluatoris, fides eius & amor inflammatur, & inclamat *Dominus meus & Deus meus.* Vix tetigerat Natham Dauidem, repræsentans ei peccatum, & inclamat forti voce contritionis: *Peccaui Domino* Immo vero signum electæ animæ est, si magis inflammetur in amorem post casum, & feruentius resurgat, Equus cū impegit, si generosus sit statim alacrius surgit. sic nunquam ita saluti animarum & fidei, affectus fuit Thomas, quam quando ab infidelitate surrexit. Omnes illæ nationes quas conuertit. Hyrcani, Bactri, Indi, testes

1. Ioan. 3.

P 4 sunt

sunt laboris, quem pro fide exanthlauit, sanguis eius testimonium dat de constantia & amore.

Quartum signum est pacem habere interiorē conscientiæ, ex qua delectabiliter quis cum Deo agit in laboribus, vigiliis, & mandatorum obseruantia. Hoc vero maxime verum est si pax ista delectans, iuncta sit cum humilitate: vt cum omnia bene feceris, te seruum inutilem putes: & quicquid boni in te inueneris, illi tribuas à quo omne bonum, & quo plus proficis eo magis conaris, quasi inchoans, & minus te profecisse reputans.

Quintum signum sunt bonorum operum fructus: ex fructu enim arbor iudicetur, qui autem fructus nostri sunt, nisi opera nostra? Attende ergo quæ opera habeas. si opera carnis habes, illa te condemnant. Manifesta sunt autem, inquit Apostolus, opera carnis, quæ ipse particulariter enumerat. Attende illa particulatim, & vide an in te inueniantur. Qui enim illa faciunt, numquam regnum Dei possidebunt. Considera enim fructus Spiritus, quos ipse enumerat. Si fructus illi in te inueniantur, inueniuntur & electionis signa. De hoc ergo signo dicebat petrus: *satagite vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.*

2. Petr. 1.

Sextum signum: contemptus mundi & rerum terrenarum. Hinc dicit Ambrosius: *Qui contempserit secularia, merebitur sempiterna. Nec potest quis regni cœlestis meritum adipisci, qui mundi cupiditate possessus, emergendi non habet facultatem:* Hinc dicunt omnes Ss. Patres quod electi vtuntur quidem bonis huius mundi, sed reprobi illis fruuntur. Frui, iuxta Theologos, est id quod in vsum venit, referre ad obtinendum illud quo es fruiturus. Frui, est amore alicui rei inhærere propter seipsam. Mali ergo fruuntur hoc mundo, & Deo vtuntur quia amant mundum propter se, Deum vero tantum propter commoditates: quas ab eo recipiunt. Hoc est proprium incolarum terrenæ ciuitatis huius. E contra boni ad hoc vtuntur hoc mundo, vt fruantur Deo, quia sunt ciues cœlestis ciuitatis.

Amb. l. 5. in Luc. c. 13.

Septimum signum addunt aliqui, Religiosi status spontaneam assumptionem, de quo latius Platus. De illo dixit Laurentius Iustinianus: *Secure sperer post hanc peregrinationem ad supernam intrare Hierusalem, quicumque in istorum congregationem fuerit vocatus. Magnum quippe electionis indicium est, huius fraternitatis habere consortium, & facile ab illa excluditur, qui ab hac fuerit segregatus.*

De præf. Mon. Conc. 17.

Ideo enim dicebat Bernardus ad fratres de monte: Bonum est nos hic esse, videlicet in Religione, quia ibi homo viuit purius, cadit rarius, surgit velocius, incedit cautius, quiescit securius, irroratur frequentius, purgatur citius, moritur confidentius, remuneratur copiosius, ita ille.

Quapropter gratulor ex animo omnibus, qui diuini nominis lumen & ductum sequentes, & vacationi Dei aurem cordis aperientes, in sacro Religionis statu totos se illi vouent, tanquam sacrum Holocaustum, quod Deo non potest non esse odoriferum & summe gratum. Hi non pauca in se sentiunt electionis suæ Testimonia à spiritu Dei, à quo inter filios Dei adducuntur, vt sint de numero eorum.

Plango interim illos filios Adam, qui sunt *rebelles lumini*, & dum à Deo è seculi huius caligine euocantur, vt in religionis statu sint *digni sortæ Sanctorum in lumine*, claudunt aures & oculos, respicientes in vanitates & insanias falsas. Suntque tanquam lignum aridum, quod gratiæ cœlitus stillantis humorem respuit. Et tandem eis tanquam arbori infructuosæ, *securis ad radicem*, ponitur, vt esca fiant gammis vindicibus Quod sæpius vidimus, & ideo plangimus.

Sed & hic merito gratias ago Deo meo, pro familia nostra, cui ita benedixit Dominus, vt cum ex viginti quinque prolibus decem superstites forent (reliquis post candidam Baptismi vestem in immaculata ætate, ad cœlestem gloriam euocatis) quinque ex superstitibus, pubertatis virginem florem Deo libantes, illi se in Religionis statu totos dicarunt, in quo adhuc optimum odorem spargunt pietatis & doctrinæ exemplis. Quos ego gemens sub onere & aquis, tanquam in portu quodam agentes mihi repræsento, & eorum ope ad littus prouehi spero.

Vt vero plenius intelligatur quomodo vocatio Religiosi electionis signum sit, & testimonium illis quod sint Filij Dei, subnecto hic gratulationem sacram ab aliquot annis à me conceptam in Professione Religiosa, vltimi ex fratribus meis in Conuentu s. Francisc. ad Sambram, quæ hoc plenius declarat ex Psalmo 28.

Anno 1615.

APPLAVSVS SACER ANIMÆ Religiosæ

Gratulor tibi, mi Francisce, dum intueor te Francisci sacræ Militiæ cingulo donatum, in Seraphica Religione, triplici funiculo trino Deo teligatum. Alloquar te paucis de *voce Domini loquentis ad cor*, & è turbido sæculi solo ad placitum Religionis solum euocantis. Accommodo Regij vatis Psalmum. Arripe aurem, erige mentem, videbis quam opportune: Ecce sic orditur *Afferte Domino filij Dei, afferte Domino filios arietum.*

Psal. 28.

Qui sunt Filij Dei, nisi qui spiritu eius aguntur? Afferunt hi Domino filios arietum, dum annosæ probatiouis hæce, educati tanquam *Agni anniculi* se sistunt Domino immolandos. Et pro victoria contra triplicem hostem, triplicem hostiam sacræ offerunt Triadi, *in atrio sancto eius.* At quod illud atrium? O sancta religio, vere tu es *atrium domus Domini*, vestibulum Templi æterni, Ostium cœlestis Tabernaculi. qui stant in te iam læti possunt canere: *In domum Domini ibimus: Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem.* Ad hoc atrium inuitans vox Domini, ait: *Introite afferte, afferte.* Et vox ista resonat *super aquas*, dum resonat super copiosos adolescentum greges, qui quasi *aquæ dilabuntur super terram*, & per vitiorum anfractus, ac per varios circuitus diffluunt ad abyssos. sed ipsi hac voce instar Iordanis conuersi retrorsum, ad Deum suum ad viuæ fontem regunt, per compendiosum Religionis tramitem. Vere ergo de hac voce dixeris; *vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia.*

Quam fortis est, mi Francisce, vox ista, sed quam suauis De illa verum est illud Ænigma sampsonis.

Iud. 14.

DE FORTI EGRESSA EST DVLCEDO.

Vis clarius edisseram?
Fortis est, dum trahit consensum.
Suauis, quia exuperat omnem sensum.
Fortis, pertingens ad diuisionem animæ.
Suauis, quia vox sponsi ad cor sponsæ.
Fortis, est cor durum liquefaciens.
Suauis, rore lachrymarum aspergens.
Fortis, cedros confringens.
Suauis, flammam ignis intercidens.

Nonne superbæ mentes, & quasi Cedri excelsæ, omni calcati fastu, humiliatæ sunt ad hanc vocem?

Incuruati sunt colles mundi ab itineribus Æternitatis eius.

Abac. 3.

Nonne multi ve petra aridi, ad hanc vocem molles quasi cera facti sunt, & lachrymis irrigui?

Loquere ad petram, & dabit tibi aquas, flabit Spiritus, & fluent aquæ.

Num. 20. Psal. 147.

Nonne flamma concupiscentiæ iuuenum animos vstulans hac voce intercisa sopitor? Succedente castitatis amore, flamma flammam, clauus clauum, amor depellit amorem:

August.

Vides ergo vocis domini virtutem? vides & suauitatem?

Attingit fortiter, disponit suauiter.

Fortiter pro se, Suaniter pro te.

Tandem eius Virtutem attende in verbis, quæ pro fœlici Omne Tibi appono, quia sacræ tuæ Professionis annum continent.

Chron. Anno 1616. Isa. 37.

VOX DOMINI PRÆPARANTIS CERVOS.

Quam multi similes Ceruis, difficile pariunt spiritum salutis: *Filij venerunt ad partum, & non habet virtus vires parturient*, inquit Propheta. His obstetricatur vox ista, & ad partum præparat, excitatque ad alacriter currendam confragosam Æternitatis semitam. *Vox Domini præparantis Ceruos*, vel vt Græca, *obstetricantis Ceruos*. sed finem iungens principio: gratulor tibi, *Mi Francisce*, quod hodie computatus sis inter filios Dei, & inter sanctos sors tua, Quodque tanquam *Agnum eniculum*, post annum tyrocinij ad hostiam Tabernaculi admirabilis, te sistas in holocaustum. Congaudeo, agnosceus vocem Domini super te, quæ mundanæ cupiditatis suauem luamque restringit, & altas sæculi cogitationes in te confringit. Ipsa est quæ salubriter cor tuum concutiens, obstetricata est vt pareres spiritum salutis, *Ponetque pedes tuos quasi Ceruorum super excelsa statuens, te.* Merito ergo Coronam tibi optans, pro coronide abijcio.

Abac. 3.

Fuge Dilecte mi, fuge, assimilare hinnulo Ceruorum super montes aromatum.

Cant. 8.

Fuge conuallis reiæ; fuge mundi deuia? ascende de virtute in virtutem, vsque ad perfectionis verticem, vsque ad Dei montem. Ille te deducat fortiter, qui præuenit suauiter

deducat auxilio, qui præuenit consilio : sic opto, sic voueo.

LECTIO VII.
De timore iuncto Spei.

1. *Docet multipliciter timorem diuidi.*
2. *Timorem seruilem non esse vitiosum.*
3. *Timorem non repugnare spei.*

PROPOSITIO I.

D*Istingui potest timor, & diuidi in varia membra.* Est enim timor quidam naturalis, & alius timor, qui mundanus dici potest ? est & tertius timor Dei bonus. Timor naturalis est quo homo naturaliter timet quodlibet nocumentum vel incommodum incurrere, aut etiam aliquod commodum amittere? & est pœna peccati originalis. Nam Adam si non peccasset, timorem non habuisset quo dixit ; *Vocem tuam audiui & timui, eo quod nudus essem* : quia timor pœnam habet, quæ non debetur alicui nisi propter culpam. Nunc autem vt dicit Sapiens : *Cogitationes mortalium timidæ sunt, & incerta prouidentiæ.* Isto tamen timore nec meremur, nec demeremur, quia non subiacet libero arbitrio, nisi quis se inordinate habeat circa timorem illum. Non enim est malum timere pericula, vel membrorum, aut famæ, aut rerum suarum amissionem, dummodo timor sit ordinatus non trahens ad illicita, & tunc propriè dicitur timor naturalis : quem Christus etiam in Passione sustinuit fundens sanguinem præ timore, vt in consolationem pusillorum, ostenderet infirmis membris suis, hunc timorem licitum esse : nec tamen in aliquo timor iste voluntatem & charitatem, quã ferebatur ad humanam salutem perficiendam retardauit, quo minus ad horrendam illam mortem festinare. Vnde licet naturale si quod contraria quis timeat, & pro posse refugiat : tamen est contra naturalem rationem, quod propter hæc à iustitia recedat.

Sap. 7.

Secundo, ergo est & alius timor, qui mundanus & fœdus dicitur, quo scilicet alicuius corporalis boni timetur, amissio, famæ, vitæ, membrorum, aut rerum temporalium propter quæ conseruanda quis peccatum incurrit, aut necessarium bonum deserit. Hoc timore Christum Petrus negauit. Hoc timore Aaron filius Israel non restitit in fabricatione & adoratione vituli aurei.

Serm. de lapsis.

Hoc timore Marcellinus thus idolo adhibuit, quem tamen postea pœnituit. Hoc timore Iudices Israël ad instantiam Iesabelis iniuste damnarunt Naboth.

Hoc timore Dauid mortem Vriæ procurauit, ne scilicet famæ pateretur detrimentum, detecto suo peccato,

Hoc timore multi naufragium faciunt à fide, timentes vel vitæ, vel rerum suarum iacturam. De quibus dicit Cyprianus : *Decipit multos patrimonij sui amor cæcus, nec ad recedendum parati aut expediti esse potuerunt, quos facultates suæ velut compedes ligauerunt. Illa fuerunt remeantibus vincula, illæ catenæ : quibus & virtus retardata est, & fides pressa & mens vincta, anima præclusa vt serpentis terram secundum dei sententiam deuorantis præda, & cibus fieret, qui terrestribus inhæret.*

Timor ergo iste malus est, propter quem homo deuiat è iustitia, quia ad peccandum nemo vllo timore debet cogi. Peius enim est peccare quam quaslibet pœnas sustinere. Ideo in Euangelio dicit Dominus : *Ostendam vobis quem timeatis, timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam, ita dico vobis hunc timere, nolite timere eos qui occidunt corpus.* Hoc consilium amplectentes Sancti Dei, Reges vicerunt & tyrannos, & vt timorem hunc velut pedibus se conculcasse & penitus vicisse ostenderent, etiam vltrosè iudicibus & variis tormentis tradiderunt : vt loquitur Apostolus : *Experti sunt vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, in occisione gladij mortui sunt*, nullius pœnæ aut mortis acerbitate territi.

Luc. 12.

Heb. 11.

Sic dicit D. Chrysostomus scribens ad Cyriacum : Ergo cum ab Eudoxia è ciuitate fugarer & in exilium pellerer, nihil eorum curabam, sed dicebam intra me : si quidem me vult Regina exulem, in exilium agar, Domini est terra & plenitudo eius : si vult secare, secet, idem passus est Isaias, subscribam illi ; si vult in pelagus mittere, Ionæ recordabor : si me lapidare, Stephanum habeo primum Martyrem socium, si caput tollere, tollat, socium habeo Ioannem Baptistam : si substantiam auferre, auferat, nudus exiui de vtero Matris, nudus reuertar illuc.

Chrys. ep. ad Cyriacum

Sic etiam Diuus Prosper in quodam Epigrammate Martyrem introducit intrepide sic loquentem.

Ignem adhibe, rimare manu mea viscera tortor:
Effugient pœnas, membra soluta tuas.
Carcere si cæco claudar, nectarque catenis.
Liber in excessu mentis, adibo Deum,
Si mucrone paret ceruicem abscindere lictor,
Impauidum inueniet mors cita, pœna breuis.
Non metuo exilium, mundus domus omnibus vna est:
Sperno famem, Domini fit mihi sermo cibus.

Theodorus Martyr inter minas carnificum intrepidus dicebat : *Pro fidei confessione qui voluerit, incidat : & qui verberat laceret, & qui cremat flammam adiiciat ? qui his verbis offenditur, linguam eximat.*

Sanctus Damianus cum in manus venisset latronum, interrogatus ab illis an non timeret, nisi se timere respondit. Optimum enim est, inquit pati pro Christo : *Quin potius rogo vos ne breui compendio mortem mihi acceleretis sed paulatim singula preciosa membra, oculis meis contemplanda abiiciatis, vt ea Deo consecrem, & cruciatus mihi duplicetur, præmiumque Regni cælestis, auctius mihi efficiatur.* Ita in vita eius cap. 3. Sed quæres : An fuerit mundanus ille timor & malus quo aliqui tormenta timentes fugerunt, & diuersa in loca abscondita transmigrarunt, ne quæsiti reperirentur.

Respondeo : hunc timorem naturalem fuisse, nullique peccato obnoxium, nam & Christus vt infirmis membris hunc timorem licitum esse ostenderet, dixerat, *Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate fugite in aliam.* Nec ipsemet cum quæreretur, indignum putauit se abscondere, qui nondum tempus eius aduenerat.

Matth. 10

Sic D. Athanasius hoc timore compulsus quinque annis in quadam cisterna delituit, cum vndique à Constantino quæreretur vel viuus, vel mortuus, exploratoribus quoquouersum missis per Vrbes & Prouincias : & in alia quadam persecutione quatuor mensibus in sepulchro paterno absconditus fuit. Vide Apologiam eius pro fuga sua.

V. Breu. Rom. in eius festo

Simili quoque timore correptus Paulus primus Eremita fugam iniit & desertum petiit : cum enim sub Decio & Valeriano Imperatoribus persecutio sæua Thebaidis Ecclesias depopularetur, & loca omnia Martyrum sanguine repleret, timuit ipse, maxime quia callidus hostis tarda supplicia conquirens, animas magis iugulare cupiebat, quam corpora.

Viderat ergo inter alios Martyres duos agone mirabili concertantes : Vnum toto corpore nudo, melle perunctum, in ardore Solis apibus expositum, vinctis post tergum manibus, vt qui antea ignitas superasset sartagines, apum & muscarum aculeis cederet : viderat & alterum sub arbore frondosa, inter flores & lilia, super lectum delicatum totum nudũ meretricis blandæ amplexibus & contrectationibus expositum, sericis nexibus vinctum, vt quem tormenta non poterant, libido superaret. Qui tandem cœlitus inspiratus, præcisam morsu linguã in faciem meretricis osculantis expuit, vt doloris magnitudo voluptatis sensum extingueret. Hæc ergo cernens Paulus nec propriæ fidens constantiæ fugit, & potius elegit Eremi squalorem & penuriam sustinere. Idipsum fecêre & alij multi : desertum eius exemplo adeuntes, de quibus verum est illud Apostoli : *Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati afflicti, solitudinibus & speluncis errantes, quibus dignus non erat mundus.*

V. Hier. in vita eius.

PROPOSITIO II.

T*Imor Dei etiam seruilis, vitiosus ex se non est.* Vt plenius intelligatur, aduertendum est Theologos distinguere triplicem timorem, vnum vocant seruilem, alterum filialem, tertium initialem.

Seruilis dicitur, cum Deum timemus ratione pœnæ, & ita ad eum conuertimur, ne in plagas incidamus quas seruis fugitiuis immittit,

Filialis dicitur quo timemus culpam & offensam Dei, sicut filij timent Patrem offendere.

Initialis dicitur, quo timemus pœnam simul & offensam. Ita D. Thomas.

Timor itaque seruilis imperfectus est, non tamen vitiosus, nisi affectum hunc contineat : *Nisi esset pœna proposita, peccatum non vitarem.* Talis enim affectus malus est, quia eo ipso peccat, quo peccare vellet si impune posset & talis non odit culpam, nec amat iustitiam, sed solum cauet pœnam, & ita non satis recedit à malo, sed quædam viuit adhuc in eo peccandi voluntas, quæ in opus exiret,

nisi

nisi timeretur vindictæ pœnalitas. Verumtamen seruilis timor non necessario continet talem vitiorum affectum: imo vero potest efficaciter omnem peccandi affectum & voluntatem extinguere, & totaliter hominem à peccato separare.

Hinc Concilium Tridentinum declarat gehennæ timorem non esse vitiosum, sed sæpe peccatoris veram conuersionem operari. Et SS. partes de timore illo loquentes, non tribuunt vitio; quin potius laudant, & eius efficaciam variis similitudinibus demonstrant.

Primo, dicunt esse velut pædagogum, qui datur adhuc paruulis & imperfectis, vt custodiat eos donec spiritum filialem perfectum adipiscantur, grandiores & perfectiores per charitatem effecti.

Secundo, dicunt esse instar setæ, quæ introducit filium cum aliquid suitur. Seta enim prius intrat & procedit linum, & lino succedente ipsa exit. Sic prius timor pœnæ occupat mentem, & locum præparat charitati, qua intrante, fugit timor pœnæ, & succedit amor iustitiæ.

Serm. 18. de verb. Apost.

Tu mihi dicis, inquit Augustinus: *Ardore timeo, in æternum, puniri timeo: Quid dicturus sum? Malè times? Vane times non audeo, quia & ipse Dominus dixit. Timete eum qui potest corpus & animam mittere in gehennam. Quare ergo dicturus sum, male times ista? Plane time, nihil est quod magis timere debeas, Sed interrogo te: Si non te videret Deus, nec quisquam conuinceret in iudicio illius, an peccatum faceres? Inspice te: si faceres, ergo pœnam times, castitatem nondum amas, charitatem nondum habes, seruiliter times, formido est mali, nondum delectatio boni. Sed time tamen, vt ista formido custodiat te, vt perducat ad dilectionem.* Ita Augustinus.

Tertiò, dicunt esse frænum quo tenemur ne in peccata labamur. Qui enim excussit timorem hunc, ruit in omne malum & in omne præcipitium, laxatus habenas ad omnes cupiditates. Sicut equus ferociens qui frænum excussit, in foueas & saxa se ad præcipitem, sessoremque periculo graui exponit: Ita qui frænum timoris perdidit, exitio proximus est.

Quartò, dicunt esse instar Ianitoris aut Vigilis armati, qui castrum custodit ne hostes introeant: quia timor ad ianuam animæ vigilat, ne vitia ingrediantur & prædentur: sic dicit Chrysostomus. *Gehennæ timor Regni nobis offert coronam. Vbi timor est, liuor non est: Vbi timor est pecuniarum, amor non vexat: ubi timor est, extinctus furor est, cupiditas improba correpta, omnis irrationabilis passio exterminata. Et sunt in domo stante milite semper armato, non latro, non fur, non alius quispiam hostis appares propius audebit. Sic & metu animas nostras detinente, nulla perturbationum facile nobis subrepit, sed omnes fugiunt & pelluntur, timoris imperio vndique exactæ.* Ita ille.

Quinto, dicere possumus timorem esse sepem aut maceriam qua anima tanquam vinea circumcingitur, ne belluarum incursus patiatur, quæ totaliter eam dissiparent, corroderent, conculcarent, iuxta illud: *Auferam sepem & erit in direptionem, diruam maceriam, & erit in conculcationem.* Dilato enim timore, statim in animam veniunt omnes animales passiones, desideria nociua, peccatorum omne genus: & tota conculcatur & depascitur. Vnde cum David dixisset, quod omnes declinauerunt in peccata, & in particulari narrans; Os inquit, *eorum repletum est maledictione, amaritudine, fraude in viis eorum omnis infœlicitas & effusio sanguinis:* Tandem reddens rationem omnium horum dicit: *Non est timor Dei ante oculos eorum*, quod idem est ac si diceremus. Tot belluæ syluestres hanc vineam ingressæ sunt, & totaliter conculcata iacet, quia sepes & maceria eius direpta fuit.

Isa. 5.

Psal. 13.

Scripturæ quoque ad timorem Dei & iudiciorum eius nos continuo adhortantur, ob eius Vtilitatem & efficaciam. Sic Ioannes in Apocalypsi dicit: *vidi alterum Angelum volantem per medium Cœlum, habentem Euangelium æternum, vt euangelizaret super omnem gentem, tribum & linguam & super omnem populum, dicens magna voce: Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius.* Quid est tota scriptura nisi quoddam æternum Euangelium veritatis æternæ bona annunciatio? Et quid aliud clamat à principio vsque ad finem quam &, *Timete Dominum, timete Deum?* vt excitet omnes populos, omnes gentes, omnes cuiuslibet conditionis homines, vt aurem arrigant, mentem erigant, & discant timere Dominum. Congrega ad me populum, inquit Dominus, ad Moysen, vt *audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore.*

Apoc. 14.

Huic quoque timori initium conuersionis sæpissime tribuit Scriptura. Quo sensu illud intelligi potest: *Initium sapientiæ Timor Domini*, quod de seruili intelligit Beda, quia

an

filialis *consummatio est sapientiæ*, charitati enim iunctus est. Alij legunt hic: *Primitiæ sapientiæ, Timor Domini*, quia primus fructus est, quem spiritus S. in anima producit, eius operans conuersionem: & licet timor ille qui initium est conuersionis, non sit adhuc à Spiritu S. inhabitante, est tamen ex eius motione & operatione; sicut aurora licet nondum sit cum sole, est tamen à Sole: & spiritus S. timor ille habitaculum præparat charitatique perfectæ. Seruus præcedit vt locum Dominæ suæ præparet. *Timor seruus est*, inquit Augustinus, *Charitas libera est, & vt sit dicimus, Timor seruus est charitatis. Ne possideat diabolus cor tuum, præcedat seruus in corde tuo, & seruet Dominæ venturæ locum. veniente Domina, seruus abscedet, quia consummata charitas foras mittit timorem.* Ita Augustinus. Itaque timor primus fructus est, quem anima debet producere, vt sit arbor bona: quæ iam fructum aliquem ferre incipit, cum timet ne excindatur, cum timet securim quæ ad radicem arboris posita est, vt ab illa securi sit secura, primordia inchoat conuersionis.

Serm. 13. de verbis Apostoli.

Hinc etiam apud Isaiam, Timor vocatur semen, quo concepto, parturimus spiritum salutis. *A timore tuo Domine concepimus & parturiuimus spiritum salutis.* Ob eandem quoque causam apud Psalmistam dicitur, quod vox Domini ceruos præparet ad currendum: *vox,* inquit, *Domini præparantis ceruos.* Quod intelligi potest, eo quod vox minax iudicij Dei timorem incutiens, & torporem excutiens, homines præparet, & velut calcar premat & excitet, ad currendam viam mandatorum Dei. Alia lectio habet; *Vox Domini obstetricantis ceruas.* Ceruæ angustam habent vuluam, ideoque maximam habent difficultatem ad pariendum, & ita dum vox tonitrui (quæ vox Domini in Scriptura dicitur) insonat, timore quodam concussæ pariunt. Hoc recte de peccatoribus intelligitur, qui emendationis bona proposita sæpe concipiunt, sed difficulter pariunt, aut ad effectum producunt: nisi vox tonitrui diuini, hoc est, timor iudicij & comminationis diuinæ eis opituletur: ad spiritum salutis pariendum. Hoc ergo timore salubriter concussi, emendationem inchoant. Alioqui sæpe verum est de multis: *Filij venerunt ad partum, & non habet vultra vires parturiens, semper parturientes nunquam parientes.* Et vtinam tandem non sint similes Hericio in partu crepanti. Solent veteres per hoc animal exprimere damnum quod solet afferre procrastinatio, & dilatio in meliori vita sectanda. Solet enim partus tempore prolium, aculeis & spinosa pelle vehementer pungi; & ideo quantum potest, partum differt, sed fœtu crescente dum iam parere cogitur, acrius dilaniatur, & sæpius in partu crepat. Ita dum differtur pœnitentia, augentur in dies peccatorum aculei, & tandem multi diuinis inspirationibus non acquiescentes, infœlici mortis genere intereunt, quasi præ peccatorum multitudine crepantes.

Isa. 26.

Ps. 28.

Isa. 37.

Porro sicut conuersionis nostræ initium timori seruili adscribitur, ita custodia & conseruatio gratiæ quæ iustificato datur, timori filiali adscribenda est. Incipit enim homo conuerti timore pœnæ, sed per iustificationem perducitur ad amorem iustitiæ & timorem filialem, per quem nihil ita metuit quam gratiam illam & beneuolentiam æterni Patris amittere: ideoque illam tanquam thesaurum conseruat timetque spiritu adoptionis & affectu filiali omnem offensam patris, per quam posset ab eius gratia & amore Decidere.

Hinc etiam ille timor vocatur *Timor castus*, quia sicut sponsa sponso displicere summe timet, & non aliud quærit quam ei placere purum spirans amorem; ita anima quæ se sponsam nouit, nihil ita timet quam à fide & dilectione, per quam Christo sponsata est excidere, & ita timet omnem sponsi offensam.

Vocatur quoque *Timor sanctus*, quia sanctimoniam animæ & confert, & conseruat, & adauget, puritatis & integritatis fidus custos, De hoc timore dicit Psaltes: *Timor Domini sanctus permanet in sæculum sæculi*, manet enim & in Beatis, qui filiali timore & reuerentia, diuinæ Maiestati subiiciuntur.

Ps. 18.

Nihil itaque sic nos à vitiis conseruat immunes, ac timor iste Domini *Si non in timore Domini tenueris te instanter, citò subuertetur domus tua*, inquit D. Bernardus, *didici nihil æque efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quam si omni tempore, coram Deo inueniaris non altum sapere, sed timere. Beatus qui semper pauidus.* Cui consonat illud Sapientis. *Timenti Deum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conseruabit, & liberabit à malis.*

Ecc. 27.

Serm. 54. in Cant. Rodrig. Tract. 5. de cast. c. 9.

Lepidum est quod hac de re fertur in Annalibus Societatis

tatis Iesu. In Hispania instar miraculi quibusdam erat, quod illi Patres adhuc satis iuuenes ætate, cum omni gente & sexu liberè sine macula castitatis versarentur. Rumor autem sparsus fuit, eos herbam circumferre habentem vim interimendæ libidinis, per quam tutò possent etiam inter fœminarum greges versari, & eis confitentibus, siue periculo aures præbere. Res ad Regem vsque delata est, qui interrogauit Patrem Araosium an ita esset: & quodnam genus herbæ tantæ esse potestatis? qui dixit rem ita esse, & herbam hanc non solùm contra libidinem, sed etiam contra omnia vitia vim habere. Sed quod illud herbæ genus? herba inquit, illa, *Timor Domini* nuncupatur. Hanc quotquot de Societate sunt, iubentur secum ferre, vt eius præsidio castitatem conseruent, & in mediis flammis innoxij sint. Hæc habet vim dæmonium repellendi & fugandi, sicut & piscis Tobiæ prunis impositus. Ita ille peracutè eludens iactam calumniam in suos.

PROPOSITIO III.

Timor non repugnat Spei, sed illi debet ordinariè coniungi.

Declaro: Licet enim spes dicat certitudinem quandam, qua ex parte diuini auxilij expectamus vitam æternam, per Dei omnipotentiam & misericordiam, quibus firmiter spes innititur: tamen dicit etiam infirmitatem ex parte hominis, à cuius perseuerantia in gratia, pendet expectatio huius beatitudinis. Et ideò cùm hæc perseuerantia ex parte nostra habeat incertitudinem, inuoluit simul timorem ne gratiam illam perdamus, qui timor conseruat ipsam gratiam & spem quoque.

Serm. in Ps. 90.

Vnde dicit Bernardus: Inuestigemus fratres iudicium Dei, & frequentemus in timore & tremore ipsius considerationem, quominus possimus comprehendere inuestigabilem abyssum iudiciorum eius, & irrefragabilem dispositionem. Cum hoc timore spes habet meritum, cum hoc metu fructuosè speratur. Est autem is ipse timor firmissima quædam & efficax materia spei, si quis prudenter aduertat. Si quidem quoddam maximum Dei donum est timor iste, & ex perceptione præsentium firma est expectatio futurorum. Postremò beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Hæc Bernardus.

Prou. 28.

Hoc etiam Sapiens dicit. *Beatus qui semper est pauidus*, Et Apostolus monet cum timore & tremore operari salutem nostram. Multæ vtique causæ timoris sunt.

Primò, Quia multa in homine fragilitas & inconstantia est, leui tentationis flatu deijcitur. Vna dies vel nox, omnia bona hominis proposita & desideria mutat ac disperdit: vt meritò homo dicatur esse *Inconstantiæ imago*, qui nullatenus sui propositi tenax est: Iam amat, postea odit quod amat: iam desiderat, postea fugit quod desiderat: iam probat, statim reprobat: iam sperat, postea desperat. Vix in tot partes reuoluitur ventorum index in vertice turris, ac homo in diuersa proposita commutatur.

Secundò, Quia tres hostes validos in nos conspirantes habemus, & ita timere debemus ne succumbamus, aut de gradu nostro deiiciamur, maximè cùm stemus in loco periculoso. Sicut artifex tegularius, inquit Chrisostomus, licet valde sit peritus, cum timore tamen stat ne ab ædificio decidat. Sic tu quidem credidisti & multa bona patrasti, in sublime ascendisti, cautè tamen te continebis, & cum timore stabis, oculum habebis vigilantem, ne inde decidas: sunt enim multæ nequitiæ spirituales, quæ te deiicere conantur.

Sic dicit Bernardus: Qui ardens est & lucens per gratiam & charitatem, nondum se in domo esse confidat, vt sine omni timore ventorum accensum lumen soleat deportari, sed meminerit se esse sub dio: & vtraque manu studeat operire quod portat, nec credat aeri, etiamsi videat esse tranquillum: repente enim & hora quæ non putauerit, mutabitur, & si vel ad modicum manus remiserit, lumen extinguetur. Et licet ardor manus portatoris adusserit, eligat potiùs pati quàm manum retrahere, quia in ictu oculi poterit exsufflari. Si essemus in domo illa non manufacta æterna in Cælis, vbi nullus inimicus intrat, nullus amicus exit, nihil esset timendum: Nunc verò tribus malignissimis & validissimis ventis expositi sumus, carni, diabolo, mundo, qui conscientiam illuminatam moliuntur extinguere, insufflantes desideria mala, motus illicitos, & ita te repentè turbantes vt vix noscere valeas vnde veniat, aut quò vadant. Ex quibus licet duo sæpiùs intermittant, à tertiò tamen nunquàm induciæ sunt. Ideò vtrisque manibus & cordis & corporis, anima est tegenda, ne lumen eius extinguatur, nec cedendum licet grauis tentationum feruor vtriusque hominis statum vehementer afflixerit, sed dicendum cum Sancto: *Anima mea in manibus meis semper.* Eligamus potiùs ardere quam cedere. Et sicut quod in manibus tenemus non facilè obliuiscimur: Sic nunquam obliuiscamur negotium animarum nostrarum, sed illa cura principaliter vigeat in cordibus nostris. Hæc Bernardus. Qui etiam videri potest de his inimicis mellifluè disserens Capite 14. & 15. Medit.

Tertiò, Timor inde prouenit, quod incerti sumus, an in gratiæ statu simus: an verâ pœnitentiâ peccata expiauerimus: an vitium secretum non lateat in nobis, per quod Deo displiceamus: an opera nostra peruersa intentione occultè viriata non sint, nec enim videmus fundum cordis nostri. Denique cùm in omni statu multi deficiunt, incerti sumus & nobis. Cecidit Angelus è cœlo cum tanta sapientia. Cecidit Adam è Paradiso tantâ ornatus gratiâ. Cecidit Saul electus à Domino, & Salomon tantis illustris sapientiæ donis, & multi etiam viri sanctissimi, qui tanquam stellæ in Ecclesia fulgebant. De qua re consule quæ latè diximus suprà Lib. 1. Art. 10.

Rectè ergo, inquit D. Leo: *Hæc sanctis est causa metuendi ne ipsis operibus pietatis elati, deserantur spe gratiæ & remaneant in infirmitate naturæ.*

Ne ergo id in te fiat, diligenter diuinis vtere auxiliis: si in casu porrigit manum, protinus tuam porrige? Si in naufragio tabulam, statim arripe: si ostium pulsat, citò aperi. Si vocat sine mora, cum Paulo responde: *Quid me vis facere?* Si te respicit, mox cum Petro egredere, flens amare: Si ad statum perfectiorem vocat, dic cum Isaia: *Ecce ego, mitte me.*

Itaque vt concludamus timor aptissimum est remedium ad perseuerantiam, & salutem nec anxios facit, sed certiores de salute: quia spes & timor vtrumque medium est à Deo ordinatum, vtrumque via salutis est. Hinc in scriptura spei sæpè iungitur timor: *Beneplacitum est*, inquit Dauid, *Domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius.* Et iterum: *Seruite Domino in timore & exultate ei cum timore* (*Exultate*) Ecce ibi spes, *cum tremore*, ecce ibi sanctus timor. Spes prouenit à Dei misericordia, timor ab eius iustitia. Hic est vterque pes Domini quem oportet cum Magdalena amplecti, quorum alterum sine altero osculari, vel temeraria securitas est, inquit Bernardus, vel desperatio fugienda. *Qui enim misericordiam Dei indesinenter attendit, statim præceptoria spe sibi blanditur, iudicium nescit, ignorat iustitiam, & puniendo æstimat non puniri. Fallitur ergo qui sic osculatur misericordiæ pedem, vt pedem iudicij non attendat. Nec est tamen iudicij & iustitiæ pedi etiam morosius inhærendum, ne pietatis intuitum seueritas iudicantis excludat.* Ita Bernardus Sermone de Magdelena, & alibi sæpe.

Ps. 156.

Ps. 146.

Dubium verò non est timorem hunc Domini donum Dei esse, quo animas sanctissimas ipse sæpe repleuit, ita vt tota fere eorum vita, quodam sancto timore repleta fuerit. Sic dicit de se Iob: *Quasi tumentes super me fluctus timui Dominum. Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* B. Arsenius ita in timore salutem suam operabatur, vt cum iam morti propinquaret, discipuli sanctitatis eius testes admirantes dicerent ei: *Et tu Pater trepidas?* Quibus ille, *Non est nouus hic timor O fili, semper enim quamdiu vixi, hunc drem imui.*

Iob. 31.

Exemp.

Sic & B. Agathon celebris inter antiquos Monachos, cùm indicia aliqua coram discipulis suis timoris sui exhibuisset, illi causam interrogarunt timoris, quandoquidem scirent sanctissimè eum vixisse; quibus ille: *Quia O filij alia sunt Dei, alia hominum iudicia.*

Denique de Luigarde virgine sanctissima legimus, ita spiritu timoris repletam fuisse, vt cùm B. Iob quasi tumentes super se fluctus Dominum timeret, & omnia opera sua quasi in dubio facta vereretur. Diu itaque eiulans quotidie Dominum precabatur, vt ipsam etiam in hac vita certam efficeret. Illo desiderio cùm multo tempore æstuasset, audiuit vocem hanc: *Secura iam esto charissima, placeat Deo vita tua.* Ad hæc exultauit, deinde sicut priùs formidare cœpit. Cui vox iterum, *Visne Dominam Mariam de Roma, securitatis tuæ testem dari?* Non inquit, quia quæ nosset reuelare differret. Iterum ergo vox diuina ei dixit: *Tranquillo animo esto redderis breui omnino secura.* Vix quatuor lapsi erant dies; vir quidam spectabilis & ignotus in locum vbi colloquebantur Sorores, ingreditur, salutatisque omnibus, Luigardem vocat, venientem salutat, & cunctis audientibus ait, *Hæc tibi mandat Omnipotens, secura esto*, quia Domi-

no

ne in te bene complacuit. His dictis, repente disparuit, Ita Contipratanus apud Surium in vita eius, decima sexta Iunij, cap. 5.

Nemo ergo potest esse securus nisi reuelatione quadam diuina: & quamuis anxiam fluctuationem spes debeat excludere, non tamen timorem, qui omnino vtilis est. Propterea rectè dicebat B. Macharius: sicut Mercatores inter nauigandum licet ventus & mare tranquillum sit, cum nondum ad portum peruenerint, metuunt ne contrario vento excitato, fluctibus exæstuet mare, & nauis periclitetur: sic Christiani licet habeant prosperum ventum Spiritus Sancti, tamen adhuc formidant ne ventus aduersariæ potestatis exurgat, qui tempestatem fluctusque moueat. Ita ille. Nautæ ergo etiam mari placido, instrumenta semper habent parata, quibus vtantur contra tempestatem, timentes mutationem. Ita qui timent Deum, timentes etiam aliquam erga se mutationem, semper parant se ad obluctandum contra dæmonum incursus. Et quasi transeuntes pontem arctum respiciunt ad pedes suos ne in preceps ferantur.

Machar. hom. 41.

B. Arsenium interrogabat quidam Religiosus: Cur continuo suspiriis & lachrymis se conficeret? Respondit ille; Quando memini Esau fuisse reprobum de ventre matris: Et Iudam è discipulatu & societate Christi sic excidisse & periisse: Et quod Saluator dicat adeò arctam esse Cœli viam: Denique quando considero me ignorare quid animæ meæ miseræ continget, qua Parte casura sit arbor, quis finis & exitus vitæ meæ, non possum à lachrymis temperare, aut in me locum gaudio dare.

LECTIO VIII.

Dè desperatione opposita spei.

1. *Docet, desperationem inter grauissima peccata censeri.*
2. *Esse periculosissimum omnium peccatorum.*
3. *Continet exhortationem ad desperantes.*

PROPOSITIO I.

D*Esperatio meritò inter grauissima peccata recensetur.*

Ratio est, quia illa repugnat bonitati, potentiæque diuinæ, & efficaciæ Sanguinis Christi. Ideo dicit D. Augustinus: *O homo qui peccatorum multitudinem attendis, cur & omnipotentiam cælestis Medici non attendis? Cum enim Deus velit misereri quia bonus est, & possit quia omnipotens est, ipse contra se diuinæ pietatis ianuam claudit, qui Deum sibi misereri aut non velle, aut non posse credit, eumque aut bonum, aut omnipotentem esse diffidit.*

Aug. Ser. 18. de temp.

Primò ergo repugnat omnipotentiæ diuinæ, quia credere debemus nullum adeò esse graue peccatum, quin possit Deus illud remittere, qui etiam *Potens est de lapidibus filios Abrahæ suscitare*, hoc est, de cordibus quantumlibet duris & lapideis, filios gratiæ & salutis efficere. Nullus itaque desperare debet, licet cor habeat ad pœnitentiam obduratum. Quod enim cor adeo durum est, vt Dei voce non possit emolliri? Clamauit Dominus, & infernus reddidit Lazarum etiam quatriduanum; Clamauit pisci & pelago, & reddidit Ionam, si velit dicere diabolo qui te captiuum tenet, soluet te & euomet in aridam. Vox Domini in Scriptura tantæ dicitur efficaciæ & virtutis, *vt concutiat desertum, confringat cedros, intercidat flammam ignis.* Quo quidem loquendi modo significatur, per vocem Domini interitus intonantem, quantumlibet arida, spinosa, dura corda, ad pœnitentiam commoueri, elatosque superbiâ animos, ab altitudine illa & fastu deiici & humiliari. Denique & cupiditatis ignem virulentem, mundanorum hominum corda vstulantem & inflammantem, virtute huius vocis extingui & penitus intermori.

Psal. 28.

Addo, quod sicut vox diuinæ potentiæ mortuos de sepulchro & puluere suscitabit, vitamque eis reddet: ita omnes per peccatum mortuos, vitæ potest reddere per infusionem gratiæ. Ad illos ergo rectè dirigere possumus illud Isaiæ: *Viuent mortui tui*, inquit Propheta loquens Deo, Respondet Deus: *Interfecti mei resurgent.* Subiicit Propheta: *Expergiscimini & laudate qui habitatis in puluere, quia ros lucis, ros tuus*, ô Domine. Sensus moralis hic esse potest. O infelices peccatores! qui in profundo vitiorum iacetis, nolite de salute vestra desperare, quia Deo tam facile est vos ad vitam reuocare, quam dormientem excitare. Expergiscimini ergo, & ad vitam nouam resurgite, vt laudetis Dei misericordiam, charitatem, patientiam. Licet vt arbor abscissa exarueritis, nec tamen adhuc desperate; quia *Lignum habet spem si præcisum fuerit, ad odorem aquæ germinabit.* Ros ergo diuinæ gratiæ iterum vos faciet germinare, virere & fructus benedictionis producere. Si in tenebris errorum agitis, ros ille Dei, *Ros lucis est*, qui animam illuminat, & omnes tenebras dissipat. Ergo expergiscimini & laudate eum, qui ad nouam vult suam lucem vos respirare.

Isa. 26.

Iob. 14

Isa. 26.

Secundo, repugnat bonitati & misericordiæ diuinæ. Clamat enim vbique scriptura, quod misericors sit & miserator, quodque nolit mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat, & quâcumque horâ conuersus, fuerit: omnes eius iniquitates dicit se obliuioni traditurum. Denique passim in Scripturis inuitat Deus peccatores, quantumlibet rebelles & obduratos, significans se illis non solù paratum peccata indulgere, sed & manum auxiliatricem ad conuersionem porrigere. *An ignoras quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* inquit Apostolus loquens obduratis. Et per Prophetam dicit Dominus ad domum Israël rebellem & exasperantem. *Reuertere auersatrix Israel, & non auertam faciem meam.* Itaque bonitas Dei nullis peccatis potest vinci, sed in infinitum superat omnia hominum peccata etiam possibilia.

Rom. 2.

Hier. 3.

Idipsum satis ostenderunt exempla eorum qui nefandis oppressi peccatis per Dei misericordiam & bonitatem, subito ad gratiam reuocati sunt, & salutis æternæ participes effecti, vnicum hic produco exemplum, quod ex Cardinali Vitrico referunt Iulius Mazarinus, & Antonius d'Auercoultius his ferè verbis.

Mazar. in Psal. 50. p. 2. d'Auercoult. in Floribus tom de spe.

Quædam iuuenilibus annis florens puella, improbo Parentis suasu, incestu se cum illo polluit. Agalma mater nefandi coitus non ignara, acerbis admodùm verbis filiam arguit de nefario hoc crimine, Illa peccatum suum propalatum acerbè ferens, venenato pharmacho vitam matri eripit. Pater qui tum aberat, domum reuersus, sinistrum hunc casum intelligens filiam acerrimè obiurgat. Infœlix puella id non ferens, desperationis ictu grauiter saucia, etiam patri ceruicem obtruncare animum induxit. Quod arrepta occasione remotis arbitris perfecit. Tot ergo tantisque designatis facinoribus, fuit ablata præcipua supellectilis parte & dæmoni præda facta est, peccata peccatis accumulans, sine fronte voluptatibus se prostituens. Contigit vero eam quodam die templum ingredi: cum verbi diuini Concionator diuinam misericordiam summè exaggeraret addens neminem ita peccatis immersum, cui spes salutis non affulgere debeat. Peracta concione, benefacto verbi Dei semine, accedit sine mora ad Concionatorē: interrogat. Num vera sint quæ de misericordia Dei prædicaret? Respondet ille verissima esse, pluribusque sententiis ea confirmat. At illa: Obsecro, Pater si ita est, excipe confessionem meam, vt apud tantam misericordiam pius intercessor mihi fias. Vbi eam audiuit, cœpit spatium cogitandi, quam ei pœnitentiam iniungeret. At illa: Quid hoc inquit, Pater iam misericordiam tantopere extollebas, & mihi nunc videris de salute mea desperare? Non ita ô filia sicut cogitas, sed in tuæ animæ bonum opto, vt cras concioni iterum te sistas, & id pro tua pœnitentia salutari tibi iniungo. Illa tunc tantis ob peccatorum memoriam dolorum ac suspiriorum cœpit afflictari aculeis, vt è templo egredi non potuerit, sed ibi charam Deo animam efflauit. Quod vt concionatori nunciatum est, eam Religiosis Viris Cœnobij commendauit. Sed his orantibus, audita vox è Cœlo est: Non est opus vt oretis pro ipsa, potius ipsa orabit pro vobis.

Hic ergo dicamus cum Augustino: cur ô homo desperans addis peccata peccatis? Cur de profundis non clamas ad eum qui potest audire vocem tuam? De tali profundo Niniuitæ clamauerunt, & propitiationem inuenerunt, faciliusque est euacuata comminatio Prophetæ, quàm humiliatio pœnitentiæ. Nec dicas: Baptizatus sum in Christo, à quo mihi omnia peccata remissa sunt, sed vilis factus sum nimis, iterans vias meas, & causa horribilis oculis Dei, conuersus ad vomitum suum: Quo ibo à spiritu eius, quo à facie eius fugiam? Quo fratet nisi ad eius misericordiam pœnitendo, cuius potestatem contempseras peccando? Nemo enim rectè fugit ab illo, nisi ad illum, ab eius seueritate, ad eius bonitatem. Qui enim locus te excipiet fugientem? si ascenderis in cœlum ibi est, si in infernum, adest. Recipe ergo pennas tuas in directum, & habita in spe in extremo huius sæculi, etenim illuc manus sua deducet te, & perducet te dextera sua. Quantumcumque peccaueris, adhuc in viues: si te sanare nollet, de illa te auferret. Cur ergo ignoras quia patientia Dei ad pœnitētiam te adducit?

Hom. to. c. t. 4 L. quinquaginta hom.

ducit; Qui enim clamando non tibi persuasit vt non recederes, parcendo clamat vt redeas. Ita ille.

Notatu dignum est, quod B. Catharinæ Senensi quondam dixit Deus. peccatores qui in mortis extremitate desperant de misericordia, multo grauius me offendunt & displiceat mihi hoc vno peccato, quam omnibus aliis quæ vnquam commiserunt. Qui enim desperat, contemnit aperte misericordiam meam, & peruerse existimat iniquitatem suam illâ maiorem esse. Vnde detentus tali peccato non dolet de offensa in me admissa, sed dolet de irremediabili damno. quod si in veritate doleret quod me offendisset & contempsisset, & in misericordia mea fideliter speraret, ipse eam certissime inueniret, quia in infinitum maior est misericordia mea, quam sint omnia peccata quæ committi possunt ab aliqua creatura, Ita Blosius. [Blosius c.1.]

Quid sunt peccata nostra ad Dei misericordiam, nisi nubes quæ ad Solis præsentiam, cito dissoluuntur? Aut cera quæ ad faciem ignis liquescit? Aut araneæ tela quæ vento efflatur? Quis ergo adeo stolidus est, vt putet malitiam suam, illam Dei superare bonitatem.

Tertio, desperatio repugnat efficaciæ Sanguinis Christi. Desperans enim sic agit, quasi sanguis non esset sufficiens ad emundandum quodlibet & quantumlibet enorme peccatum. Quod manifeste scripturis repugnare supra latius ostendimus; Christus enim per sanguinem suum *propitiatio est, non solum pro peccatis nostris, sed etiam pro totius mundi*, inquit Ioannes: Si si peccata nostra *fuerint vt coccinum, aut rubra quasi vermiculus*, per illum sanguinem *alba reddentur quasi lana*: habet enim miro quodam modo sanguis hic vim lauandi & dealbandi animam, & peccati colorem sanguineum quantumlibet in anima inueteratum & impressum, expurgandi, accedente pœnitentiâ. Imo licet homo sit vitiorum fœtida & abominabili leprâ vndiq; conspurcatus, si vel minima gutta huius sanguinis aspergatur aspergillo pœnitentiæ, iam fit sanus & mundus totus. Ad illum respiciebat Dauid dum in persona cuiuslibet peccatoris quasi leprosi dicit: *Asperges me Domine hyssopo & super niuem dealbabor*: Alludens ad expiationem veterem leprosi, quæ in sanguine passeris hyssopo fiebat Denique, licet anima videatur esse velut *vestimentum mixtum sanguine quod in combustione erit & cibus ignis*, vt loquitur Isaias, licet sit fœtida & abominabilis quasi pannus menstruatæ, accedat ad fontem Sanguinis Christi, qui patens est domui Dauid, in ablutionem peccatoris & menstruatæ, iuxta Zachariam & dubio procul munda & immaculata recedet. [V. dicta art.10. Symb.] [Isaiæ 9.]

Sanguis vero ille, qui sanguis est misericordiæ, *vocem habens meliùs loquentem quam Abel*, vt dicit Apostolus, contra desperantes iam sanguis est vindictæ, voce acri contra illos in cælum clamans, ob maiorem iniuriam sibi inflictam per desperationem, quam per alia etiam nefanda peccata. Hinc Iudas desperando grauius peccauit, quam ipsum sanguineum iustum fundendo, quia sanguis quem fundebat, poterat & ipsum quo fundebatur peccatum abolere Infœlicissime ergo abiens laqueo se suspendit, qui tanquam Absalon alter, in arbore funesta pendet tribus confixus lanceis, auaritia, parricidio, desperatione. Hi sunt tres lethales ictus, qui æterna eum morte confixerunt. sed desperatio præsertim laqueus, aut parricidalis mucro est, quo animam miseram præfocauit, & æternis flammis addixit, ita vt ad eum exclamare nobis liceat. O mortalium infœlicissimè! Quam exili pretio simul cum sanguine saluatoris, Apostolicam dignitatem, ius primogenituræ inter filios Dei vendidisti? Quam exiguo nummo, æternitatis pœnas mercatus es; Verum parum erat vendidisse te Sanguinem iusti, si non ad laqueum, ad funem, ad funestam arborem, desperans cucurrisses. Ad funes potius Domini tui crudeliter colligati, recurrere te oportebat, ad columnam eius cruore purpuratam, ad fœlicem illam Crucis arborem, sub qua poteras remissionis fructum carpere. Ibi patebat tibi porta gratiæ, ianua misericordiæ: Ibi ipso quem fuderas sanguine ablui Poteras: Ibi ad pedes Domini eum lachrymis prostratus audiuisses cum Magdalena: *Remittuntur tibi peccata tua* [Heb]

Refert Godschalcus Ordinis D. Augustini Concionator, virum quendam à Domino graui percussum fuisse infirmitate ob enormitatem scelerum. Amici ergo eius hortabantur eum ad pœnitentiam & confessionem. Ille vero Velut in furorem versus dicebat. Nescitis quod ego peccator pessimus sim, quid mihi prodest pœnitentia, damnatus sum. Venit postea ad ipsum Christus, & dicit ei: *Ego sum Iesus, pro te mortuus, & miserationes meæ excedunt omnia peccata tua, fac confessionem & miserabor tui.* Ille vero renuit. Tandem eleuans Dominus pallium quo tegebatur, ostendit vulnera sua dicens *Hæc omnia pro te sustinui. Te damnare nolo si vis pœnitentiam agere.* At ille nequaquam acquieuit. Tum pijssimus Dominus noster, sanguinem copiosum de latere suo manu dextera in faciem desperati proiecit, dicens. *Hoc signum erit omnibus hominibus in extremo iudicio portabis, in signum quod misericordiam meam contempseris.* Ita Godschalcus Holen. serm. 58 Partis hyemalis,

PROPOSITIO II.

Desperatio inter omnia peccata periculosissimum est.

Ratio est, quia reliqua peccata ita damnationis adducunt interitum, vt conuersionis possibile relinquant remedium: desperans vero, de se quasi damnationis anticipans sententiam remedium ipsum vt impossibile sibi proponit, ideoque facit vt de aliorum etiam peccatorum remedio non cogitet.

Secundo, exponit hominem omnibus peccatis: Desperantium enim vox hæc est: Si iam damnandus sum, cur peccata non addo peccatis? fruar in hoc sæculo voluptate & omni cupiditate. Iam perdita spe reparationis, vel hoc habeam quod video, si non possum habere quod credo: & sic statuentes se ad damnationis destinatos, quare, inquiũt, quod volumus non facimus? Quasi gladiatores ferro destinati se gerunt, inquit D. Augustin. Cui consonat illud Apostoli. *Hoc dico & testificor in Domino, vt iam non ambuletis sicut & gentes amoulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à via Dei per ignorantiam, quæ est in illis propter cæcitatem cordis ipsorum, qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in auaritiam, Vos autem non ita didicistis Christum.* [V. Aug. Tract. 11. in Ioan.] [Eph. 4.]

Hoc vitium desperationis *inferno* comparantur: sic dicit D. Gregorius. Potest *inferni* nomine desperatio peccatoris designari, dum in Psalmo dicit: *In inferno quis confitebitur tibi* vnde iterum scriptum est: *impius cum in profundum peccatorum venerit, contemnit.* Quisquis impietati succumbit, vitam iustitiæ moriendo relinquit; qui vero etiam post peccatum mole desperationis obruitur, quid aliud quam post mortem in inferni supplicio sepelitur: Quia dum desperatio nequitiæ sociatur, via iam reuersionis abscinditur. Ita Gregorius Mor. l. 8. c. 24.

Sed & de hoc inferno, aut peccatorum centro potest Deus hominem eripere, si de profundis voluerit clamare, hoc est, de hac profunda abysso vocem ad Deum erigere. Sic in persona aliquorum peccatorũ dicit propheta: *Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me, inundauerunt aquæ super caput meum, dixi perij. Inuocaui nomen tuum Domine, de lacu nouissimo, vocem meam audisti, ne auertas aurem tuam à singultu meo & clamoribus.* Hæc est vox eorum qui diutius in malis hæserunt, sepulti sub habitu vitiosæ quasi sub quodam obstinationis saxo, ita vt parum absit quin tradant se desperationi: sed tamen ad auxilium Dei & gratiam tandem respirantes, diuinam implorant opem, quæ nunquam quærentibus negatur. [Thre. 3.]

Qui ergo se desperationis procella pene obrutus vident Ionam imitentur, qui de ventre piscis clamabat, *De ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem meam.* Imo quantumlibet homo obrutus sit peccatis, ita tamen debet in illo spes manere, vt dicant Theologi, quod licet Deus vel Angelus damnationem suam aliqui prædicerent, vel reuelarent, nec ille tamen deberet desperare. Non quod Deus vel Angelus mentiri possit, sed quia cum hæc audires, iudicare deberes non esse præfinitam & certam sententiam, sed comminationem quæ ad terrorem & vtilitatem tuam tibi fieret. Sic Dauidi dicit Nathan. *Quia blasphemare fecisti inimicos Domini, filius qui natus est tibi morte morietur*, Non tamen propterea desperat Dauid, licet desperatus esset puer & Medici desperarent, & Propheta mortem prædiceret, sed ingressus seorsum iacuit super terram, ieiunans & orans pro paruulo. Quâ spe? *Si forte*, inquit, *donet eum mihi Dominus, & viuat infans* [Ionæ 2.]

Sic Ionas clamabat. *Adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur* Terrentur Niniuitæ, sed non desperant, indicunt ieiunium, dicentes: *Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus?* similiter in Libro Iudicum orant filij Israel oppressi ab hostibus, dicentes. *Peccauimus tibi, dereliquimus te, & seruiuimus Balaam.* Respondet Dominus. *Nunquid non Ægypty & Amorrhæi oppresserunt vos, & clamastis ad me, &* [Iud. 10.]

Q etad

erui vos, & tamen reliquistis me, & coluistis Deos alienos, idcirco non addam vltra vt vos liberem. Ite ad Deos quos elegistis, ipsi vos liberent. Quis non putaret hic desperandum? at tamen dixerunt filij Israel: *Peccauimus, redde tu nobis quidquid tibi placet, tantum nunc libera nos, & hæc dicentes proiecerunt idola de finibus suis, & seruierunt Deo, & doluit super miseriis eorum.*

Itaque docent Theologi cum D. Thoma non posse Deum de potentia ordinaria, reuelare absolute alicui viatori suam damnationem: Sed si fiat talis reuelatio, eam esse accipiendam per modum comminationis, non per modum prædictionis absolutæ.

Thom. q. 23. de veritate art. 9 ad 2.

Ex his quoque satis patet, nos non solum de nostra, sed etiam de nullius debere desperare salute, quantumuis reprobus videatur: Sicut enim ægri à Medicis desperati, sæpe Deo melius medente sanantur, ita multo sæpius qui omnino perituri videbantur, diuinâ bonitate in nouos homines mutantur, nullus morbus incurabilis est huic Medico eiusque medicinæ. Mulier sanguinis fluxum patiens erogauerat in medicos omnem substantiā, sed tetigit solam huius Medici fimbriam, & stetit fluxus sanguinis. Quæ est illa sanguinis fluxum patiens? anima est in qua maledictum & mendacium, furtum & adulteriū inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit, id est, peccatum peccato accessit: sed si per peccatorum confessionem Sacramentis participet, statim fluxus stabit sanguinis, & sanitatem recuperabit ab illo qui sanat omnes infirmitates nostras. Sic ergo neminem quandiu hic viuit, tanquam à Deo derelictum reiiciamus, sed potius ipsosmet desperantes, quantum in nobis est, iuuemus, & in spem erigamus cum spiritu lenitatis, & ad viam iustitiæ reducamus.

Sic Sanctus Abraham Eremita, cum neptem haberet, quæ ab ipso in via Dei instructa, postea ad sæculum redierat, & biennium in flagitiosa & luxuriosa vita consumpserat, vt eam reuocaret ementito habitu militis, eques, ad illam profectus est, & inuentam remotis arbitris allocutus est, & ad pœnitentiam hortatus est, dicens: *Super me sit peccatum tuum quo hactenus amatoribus fœdè prostituisti corpus tuum, ego pro te satisfaciam, ego in die iudicij filia mea pro te rationem reddam*, Cumque illi responderet Nimis magna est iniquitas mea, non potest mihi spes esse salutis. Respondit: *Super me sit iniquitas tua, filia mea, ex meis manibus Deus hoc peccatum requirat, tantum Veni mecum.* Ita venit, & pœnitentiam pro peccatis suis reliquo vitæ tempore tantam egit, vt etiam miraculis clara è vita excesserit.

EXHORTATIO EX DIVO Chrysostomo ad desperantes.

O Grandis misericordia Domini! Cum omnis mundus conclusus in peccatis esset, venit Creator Vniuersitatis, & principia peccantium euacuauit, vt nullus postmodum desperaret de sua salute. si impius es, cogita Publicanum: si immundus es, attende meretricem: si homicida es, respice latronem: si iniquus es, cogita blasphemū: considera Paulum Apostolū prius persecutorem, postea annunciatorem, prius peruasorem, postea dispensatorem: ante hoc zizania, post hoc frumentum: antea lupum, postea Pastorem antea plumbum, postmodum aurum: antea piratam, postea gubernatorem: antea dispersorem ouium, postea dispensatorem Ecclesiæ: primo euellentem vineam, postea plantantem: prius dissipantem, postea ædificantem. vidisti multimodam malitiam, sed perspice ineffabilem misericordiam vidisti superbiam serui, considera beneuolentiam Domini. Nolo mihi dicas, blasphemus sum, nolo dicas persecutor sum, immundus sum. Habes omnium ostensiones, in quem: volueris portum confugito. Vis in nouo: Vis in veteri? in veteri David, in nouo Paulus. Nolo excusationes mihi afferas, nolo ignauiam mihi tuam prætendas: Peccasti, pœnitere: Millies peccasti, millies pœnitere. Hæc assidue infundo medicamenta, & timorem intercipio. Noui enim multum conscientiæ cruciatum, scio quanta est desperatio. stat diabolus gladium acuens, & dicens in hæc verba: Omnem iuuentutem tuam confudisti, omnem vitam tuam perdidisti, ante eras in theatro cum amicis, in circo cum sodalibus, in lupanari cum meretricibus. Denique rapuisti, auaritiæ studuisti, periurasti, blasphemasti quæ iam tibi salutis spes est? Periisti, periisti, fruere ergo iam vel præsentis vitæ voluptatibus, ducito in lætitia cor tuum. Hæc diaboli verba sunt, ista inimici consilia, sed mea contraria sunt verba. Si lapsus es, poteris surgere, periisti, sed poteris saluari fornicatus es, poteris continere: mœchatus es, sed poteris liberari, ad spectacula proruebas, sed poteris reuocare pedem: cum malis hominibus versabaris, poteris recedere & cum bonis esse. In vtramuis partem liberum habes arbitrium, tantū vel parua incipiat esse conuersatio, paululum pœnitere, fundant oculi lachrymas, redi ad conscientiam tuam, considera temetipsum: propone ante oculos iudicij diem, & Paradisi delicias, quæ præparantur Sāctis. Occidisti, sed pœnitere: mœchatus es, sed confitere: occidisti, sed resurge: vulneratus es, sed adhibe tibi curam, dum viuis, dum spiras etiam in ipso lecto positus, etiam si dici potest, animam efflans, vt iam de hoc mundo exeas, de hac compede libereris, pœnitere. Non impeditur temporis angustia misericordia Dei. Quid est peccatum ad Domini misericordiam? Tela araneæ quæ vento flante nusquam comparet. Si Deus voluerit, nullus impediet. Hæc dico non vt negligentiores vos faciam charissimi. sed vt vos ad fidem salutaria expectationis adducam. Nunquam desperetis de vobis, sed de Dei misericordia confidite. Desperate potius de illo, qui de se desperauerit, qui reuocare pedem non vult, qui Dei præcepta contemnit & despicit & non se cogitat esse moriturum, Hæc Chrysostomus Hom. 2 in Psal. 50.

Chrys. hom. 2. in Psal. 50.

LECTIO IX.

DE PRÆSVMPTIONE opposita spei.

Docet hæc lectio, quid sit præsumptio, & quam graue peccatum?

PROPOSITIO VNICA.

SIcut spei per defectum repugnat desperatio, ita & per excessum præsumptio: estque peccatum grauissimum ac periculosissimum.

Hoc vt intelligatur aduerte tunc præsumptionem esse, cum homo de sola Dei misericordia confidens, ad peccandum audax fit, abiecto timore Dei, & iustitiæ eius consideratione. Hoc peccatum graue est, vnde recensetur inter illa quæ sunt contra Spiritum S. Ratio est, quia ponit obicem gratiæ spiritus S. negligens aut contemnens media ordinata, quibus solet gratiam impertiri, ita vt abiiciat illud quo Spiritus S. solet hominem à peccando reuocare. Periculosum quoque peccatum est: eo quod hominem audacem faciat ad cumulandum peccata peccatis. Dicunt enim: Bonus est Deus, misericors est, faciam quod mihi placet, laxem habenas cupiditatibus meis, impleam desideria animæ meæ, dimittit mihi omnia peccata mea: & sic sperat vt peccet, & peccata peccatis adiicit, inquit D. Augustinus. Manifestum ergo est, præsumptionem illam originem esse multorum peccatorum, dum frænum animo excutit timorem & iustitiam Dei: ita vt homo tunc sit quasi equus effrænis & exoculatus, ruens de fouea in foueam, de præcipitio in præcipitium.

Primo, per hanc præsumptionem peccant nostri hæretici, qui sola fide in Christum, sine operibus saluari se posse putant, non solum sibi, sed & aliis securitatem promittentes, licet pœnitentiæ fructus negligantur, modo fidem concipiant, & certo sibi persuadeant remitti sibi peccata per Christum. Hanc fiduciam specialem reprobat Concilium Tridentinum, docetque illam esse temerariam præsumptionem, & fallacem fiduciam. Et illam etiam reprobant scripturæ, quæ in nobis requirunt fidem non mortuam, sed viuam & efficacem, quæ per charitatem operatur, & manifeste docet Iacobus, *Fidem sine operibus mortuam esse.* D. quoque Baptista monet: *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Quod autem aliquando Scripturæ dicant nos per fidem iustificari aut saluari, non propterea volunt quod sola fides iustificet aut saluet nos sine operibus & sine pœnitentiæ actibus. Sed ideo dicit nos per fidem iustificari & saluari, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis iustificationis, sine qua est impossibile placere Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire. Et quando vnius rei plures sunt causæ, scripturæ more suo, modo huic, modo illi effectum attribuit, vt significet quid hæc causa ex sua parte valeat & efficiat nisi aliunde defectus sit, non vero quod hæc causa sola, totum effectum producat, sic etiam dicitur: *Omnis qui sperat non confundetur: Omnis qui petit, accipiet: Omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit.*

Trid. sess. 6. can. 12. & 13.

Ad Rom 3 ad Gal. 2. & 3.

Eccl. 2. Luc. 11. Rom. 10

Secundo, peccant etiam per præsumptionem multi Catholici, qui securi in vtramque aurem dormiunt, negligen-

tes

tes vitam perfectam, aut conatum ad perfectionem, iuxta vocationem viri Christiani. Dicuntque sibi sufficere grauia peccata vitare, non opus esse tot ieiuniis, cilicijs, aut corporis afflictione, longis orationibus, aut operibus laboriosis: Non esse ita difficilem aut asperam cœli vitam. Deum non condidisse Paradisum suum, vt falcibus impleret: nec creasse illum pro pecudibus aut capris, sed pro hominibus. Hæc & similia in symposiis & tabernis à vanis & mundanis Catholicis parum Catholicè & Christianè proferuntur: cum & sacræ Scripturæ, & Sanctorum exempla nos aliud doceant, & continuò moneant voce Apostolicæ, *Fratres satagite, vt per bona opera certam vestram electionem & vocationem faciatis; Cum timore & tremore incolatus vestri tempore conuersamini, nouissimum Domino quadrantem reddituri.* Spes ergo eorum fallax est, vera præsumptio est, qua vanè sibi blandiuntur & decipiuntur dum in otio vitam degunt & bonorum operum negligentia: qui etiam *vacuos & sine fructu se reperient, in die Domini:* in die asperitatis & hyemis; quia nihil collegerunt messis in die æstatis, in tempore opportuno huius vitæ. Ita vt rectè ad tales dirigamus illas Sapientis voces *Vsquequo piger dormies? Vsquequò consures manus? paululùm dormies, paululùm dormitabis, & veniet tibi tanquam vir armatus egestas*; & iterum: *vade ad formicam O piger!* Pigrum mittit ad formicam, quia illa doctrinam dat contra omnia vitia. Quia enim sollicita est, docet otium fugere: Quia prouida, monet in futurum tempus prospicere: Quia iuuat laborantes socias, instruit ad charitatis opera: Quia arcta incedit semita, & in silice viam sibi facit, ad mortificationem & pœnitentiam incitat. Hinc dicit Bonauentura: *Formica est animal paruum, laudatur humilitas: socias laborantes adiuuat, docetur charitas: sollicita cursitat, monstratur industria: prouida est de futuro, ostenditur prudentia: pondus portat maius se ipsa, monstratur zeli compassio. vias facit in silice, docet custodire vias duras.* Non Regina Austri, aut Niniuitæ, sed ipsa surget in iudicio, & condemnabit otiosos & steriles bonorum operum. Cùm enim non habeat Ducem, aut Præceptorum cuius exemplum sequatur, sicut nos Christum & sanctos, Ecclesiam quoque & eius Præpositos, congregat in messe vt comedant in hyeme. Nos vero in præsenti vita cùm habeamus tot boni operis occasiones, negligimus nobis prospicere, & decipimur nescio qua vana spe, aut potiùs præsumptione.

2. Pet. 1.

Prou 6.

Dieta salutis c. 18.

Attendant ergo hæc, illi qui desides sunt, putantque sibi dormientibus obuenturum Regnum Cælorum: quod tamen non datur nisi laborantibus aut certantibus, vel etiam violenter illud rapientibus. Frustrà ergo illud expectant, ni manus exerant. Frustra dicunt illud non pro pecudibus condidisse Deum, ideoque præsument se ad illum peruenturos. Nam etiam Deus non pro pecudibus infernum condidit, sed pro dæmonibus, & pro hominibus infructuosis qui tanquam paleæ illic debent ardere. Timeant de illis esse.

Tertio, grauiùs illi per præsumptionem peccant, qui vt iumenta computrescunt in peccatis suis, sub vana & peruersa spe misericordiæ Dei, de die in diem pœnitentiam differentes. Contra quos clamat scriptura: *Ne dicas? Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo citò proximant, & peccatores respicit ira illius.*

Eccl 5.

Præsumptio ergo qua putant se tandem misericordiam consecuturos, pœnitentiam agendo in senectute vel in fine vitæ, Deo iniuriosa est, stolida & periculosa, cùm propter illam in peccatis perseuerent. Primò iniuriosa Deo: quia eius misericordia abutuntur ad peccandum. Ex eo enim quod Deus bonus sit, quodammodò concludunt sibi licere peccare, cum potiùs è contra concludere deberent, ex eo quod bonus sit, dignum esse cui nunc seruiatur, dimissis omnibus peccatis quæ contra eius bonitatem sunt, quique ametur ex nunc & colatur ex toto corde, relicta omni peccati occasione. Quandò ergo magis amplificat quis Dei bonitatem, tantò magis exaggerat peccatum in illam commissum. Quapropter videtur Dominus de similibus per Prophetam conqueri, dum dicit: *supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam.* Quasi dicat. Sub spe misericordiæ meæ, adiecerunt peccata peccatis, quasi fabricantes super humeros meos, & dicentes magnam esse misericordiam meam, satisque fortem quæ ista peccata sustineat, & sic prolongant suam pessimam vitam: sed vide quid sequitur: *Dominus iustus concidet ceruices talium peccatorum*, in mediis peccatis vitam eis auferens, eos flammis æternis deuouebit, & præsumptionem hanc in iniuriam misericordiæ suæ vergentem, acri sua iustitia vindicabit.

P. 128.

Secundò, stultam dicimus præsumptionem illam, differentium pœnitentiam in vltimam senectā aut extremum diem. An non stolidus foret, qui iam pressus sub onere, nec valens illud subleuare, tamen pondus ponderi adijcit, sperans se postea facile illud leuare & portare posse? Arsenius Abbas in cella sua sedens audiuit vocem sibi dicentem: Veni & ostendam tibi opera hominum; Inter cæteros, vidit quendam incidentem ligna, vt fascem ex illis componeret, fasceque confecto conabatur illum subleuare in humeros, nec poterat præ pondere, cum verò aliquid de onere demere debuisset, noua nihilominus ligna cædebat, & fasci superaddebat. Cumque miraretur stultitiam hominis per plures vices idipsum facientis, is cuius vocem audierat, dixit ei: Hic homo designat eos qui variis sunt onerati peccatis, & cum de illis pœnitentiam agere deberent, & de hoc onere subtrahere, tamen peccata peccatis adijciunt, donec tandem cùm peccatorum pondere in infernum ruant.

In vita Arsenij.

Qui ergo nunc centum peccatis oneratam habes conscientiam, cur non exoneras te, huic oneri impar? Cur expectas, & stolidè præsumis, etiam mille adijciens, quasi in posterum totum hoc pondus facile leuare potens? si iam pro debito nescis centum soluere, quomodò poteris mille? Cur debitum debito superaddis?

An non etiam is stolidus foret, qui mane aquam non pertransit, dum paruus adhuc riuulus est, & vesperi vult pertransire, dum alueus fluminis instar exundat? sic agunt illi qui pœnitentiam differunt & conuersionem vsque in vitæ vesperam, cùm iam exundantibus peccatis submerguntur, & per torrentem hunc rapidum peccatorum, in amarum mare æternarum pœnarum deuoluuntur.

Tertiò, itaque dicimus, ideo præsumptionem illam summè periculosam esse: quia per illam homo velut aleam iactat totius æternitatis, sæpe enim tales ita præueniuntur repentino Dei furore, vt nec conuersionis tempus nec remissionis beneficium reperiant. De quibus possumus vsurpare illud Isaiæ: *Et erit velut interruptio cadens & requisita in muro excelso quia subitò dum non speratur, veniet contritio eius. Comminuetur sicut conteritur lagena figuli contritione perualida, & non inuenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fouea.* Perseuerans sub spe misericordiæ peccator, ita subitò aliquando opprimitur & conteritur iusto Dei iudicio per mortem improuisam: vt nec concedatur ei tempus, quo aliquam compunctionis scintillam, aut amoris diuini igniculum possit ostendere, nec de profundo, & abundanti puteo diuinæ gratiæ & misericordiæ possit vel guttulam haurire. Ideò monet scriptura: *Ne tardaueris conuerti ad Dominum: Ne differas de die in diem, subitò enim veniet vindicta eius, & disperdet te.*

Isa. 30.

Et iterum: *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra*, Cui consonat Apostolus dicens, *Videte Fratres ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedendi à Deo viuo, sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.* Obduratur vero, inquit D. Fulgentius, siue qui non conuertitur desperans de indulgentia, siue qui sic misericordiam sperat, vt vsque in finem vitæ in criminum immanitate permaneat.

Heb. 3.

Pulchra quoque hac de re est sententia D. Augustini: Dulcis & rectus est Dominus, Ama quod dulcis est, time quod rectus est. Tanquam mansuetus dicit; Tacui: Sed tanquàm iustus, nunquid semper tacebo? Misericors & miserator est Dominus, sed time quod in nouissimo est & verax. Quos modo sustinet peccantes, iudicaturus est contemnentes. Cur diuitias bonitatis eius contemnis, & thesaurisas tibi iram? semper expectas & de misericordia Dei tibi multum polliceris, quasi ille tibi promiserit indulgentiam, promiserit etiam prolixiorem vitam. Vnde scis quod pariat crastinus dies? Propter illos ergo qui desperatione periclitantur, proponit indulgentiæ portum: propter illos qui spe periclitantur, & dilationibus illuduntur, fecit diem mortis incertum. Ita ille. Videri etiam potest D. Bernadus serm. 18. inter paruos suos sermones.

De fide ad Petrum c. 3. Tract. 33 in Ioan.

Sed & hic aduertendum est, SS. patres docere pœnitentiam, quam multi in extrema infirmitate agunt, sæpè etiam esse infirmam & parum securam.

De qua relatè videri potest Granatensis in libro Ducis peccatorum.

Vnicum huius rei testimonium breuitati consulens, ex D. Augustino produco. Si quis inquit, positus in extrema necessitate ægritudinis; voluerit accipere pœnitentiam & accipit, & mox reconciliatus hinc vadit, fateor vobis

non illi negamus quod petit, sed non præsumimus, quia bene hinc eait. Pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum. Non dico quod damnabitur, sed nec dico quod saluabitur. Vis te à dubio liberare? age pœnitentiam dum sanus es. si autem tunc vis agere pœnitentiam, quandò peccare non potes, peccata dimiserunt te, non tu illa. Sed vnde scis, inquis, ne fortè Deus dimittat mihi. Verum dicis, nescio, nam ideò tibi do pœnitentiam, quam si scirem tibi non prodesse, non darem. Item si scirem tibi non prodesse, non te admonerem, non te terrerem. Quod horum tibi futurum sit, nescio. Ergo tene certum, dimitte incertum. Hæc Augustinus, & plura l. 50. hom. 50. 41.

Heb. 12. Multi itaque in fine, *non inuenerunt pœnitentiæ locum, quamuis cum lachrymis inquirerent eam*, vt de Esau loquitur Apostolus. Et si quam tunc videretur habere pœnitentiam, non vera erat, sed coacta, sed extorta, ideòque infructuosa. Habes exemplum de Antiocho Rege. Hunc cùm ob superbiam afflixisset Deus, ille ad Dominum conuersus dicebat: *Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria sentire Deo.* Ecce animi humiliatio. Sed & quatuor offert Deo. Primò Iudæos quos nec sepultura dignos iudicarat, æquales Atheniensibus se facturos pollicetur. 2. Mac. 9. Secundò, templum quod spoliarat, donis ornaturum & vasis, sumptusque ad sacrificium ea suis reditibus daturum. Tertiò, Iudæum se futurum. Quartò, omnem locum terræ se perambulaturum, & prædicaturum Dei potestatem. Et tamen addit Scriptura: *Orabat scelestus Dominum à quo non erat misericordiam consecuturus.* Nempe hæc pœnitentia sera erat, & vera non erat, sed coacta & extorta, ideòque inanis.

Habes & exemplum Chrysaurij ex D. Gregorio, qui vitam vitiis deditam, agens, tandem ad extrema deductus, cùm se dæmonibus prædam expectantibus cinctum vidisset, horrendâ voce inclamare cœpit: *Inducias vel vsque manè, inducias vel vsque manè.* Sed in his verbis expirans. *Manè* illud non inuenit, qui dum *Hodie* cognominatur, Dei voci surdus fuit.

In vita quoque B. Thomæ Mori legitur de quodam variis vitiis implicato, qui monitus solebat dicere, se tribus verbis in finem tandem salutem consecuturum, alludens ad hæc aut similia verba *Miserere mei Deus.* Contigit vero eum quadam die arctum satis pontem transire, & equo impingente decidens, cœpit clamare: *Rapiat omnia dæmon.* Hæc sunt tria verba, quibus salutem, imò verò æternam animæ perditionem est assecutus.

Nempe claudit eis oculos dæmon, & ideo cæco gressu in omne genus peccati ruunt: & vt liberè peccent, persuadet eis in fine sufficere vnum bonum *Peccaui*: pro quo miseri sæpe reperiunt vnum infœlicissimum *Desperaui.* Estque hæc desperatio quasi Scorpius venenosus, qui caudâ sua eos perimit, & in exitu vitæ eos illaqueat, ictumque æternæ mortis infigit.

TRACTATVS SECVNDVS
DE ORATIONE.

CVM Oratio spei sit actus, & illa spem nostram multum fulciat ac promoueat, de illa hîc copiose disseremus. Ac primò quidem eius definitionem explicabimus. Secundò, de loco ac tēpore orationi congruo tractabimus. Tertiò, de oratione publica pro flagellis Dei auertendis, peste, bello, Fame. De quibus flagellis speciatim agemus, quia in illa tempora incidimus, in quibus per hæc tria coniunctim flagella, aggrauata est manus Dei super populos varios. Ita vt Pastores sæpius agere debeant de Oratione, vt exhortentur plebem, ad iram Dei precibus diuertendam. Quartò, agemus de aliquot conditionibus efficacis orationis.

LECTIO I.

EXPLICAT DEFINITIONEM Orationis.

PROPOSITIO VNICA.

ORatio *est mentis in Deum eleuatio, per quam vel mala deprecamur, vel bona nobis aliisque petimus, vel Deo benedicimus.* Ita eam describit D. Ioannes Damascenus.

Primò ergo Oratio dicitur, *Animæ in Deum eleuatio, seu ascensus.* Eccl. 35. Quia in oratione, per mentis attentionem & voluntatis affectum, quasi per duplicem alam, anima leuat se super se, cœlum penetrat, & vsque ad Dei thronum volatu suo pertingit. ita vt possit dicere: *Ingrediar in locum Tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei.* Hinc etiam Sapiens dicit: *Oratio humiliantis se penetrat nubes, non discedet, donec Altissimus aspiciat.*

D. Quoque Augustinus de Oratione dicit, *Quid est Oratio, nisi ascensio animæ de terrestribus ad celestia, inquisitio supernorum, inuisibile desiderium.*

Propterea etiam rectè comparatur oratio scalæ Iacob. Quia sicut per illam à terra in cœlos vsque patebat ascensus, vsque ad nomen Maiestatis qui in summitate scalæ erat: Ita per orationem cuilibet Christiano, qui instar Iacob peregrinans est & luctator contra vitia, patet ascensus vsque ad solium diuinæ Maiestatis. Et sicut scalæ innitebatur Dominus tenens eam, aut potius scala innitebatur Domino, iuxta Lectionem 70 Interpretum: Ita oratio totam virtutem habet à diuino auxilio eam sublevante, & ad se trahente. Denique, sicut in scala Iacob erant Angeli ascendentes & descendentes: ita & in oratione nostra Angeli ascendunt, vt vota nostra & suspiria Deo repræsentent, & descendunt, vt Dei dona ad nos referant.

Itaque per Orationem se eleuans anima vsque ad Dei thronum ingreditur, nullo obice ei obiecto, nullo ianitore eam impediente. Habetque ipsa clauem auream, per quam omni tempore ei patet accessus ad cubiculum & thalamum Regis, vt eius liberè fruatur colloquio. Inter Deum enim & animam, per orationem quædam exoritur familiaritas & conuersatio, quæ in tantam aliquando fiduciam exurgit, vt homo ibi non tantum colloquatur cum Deo, supplicans illi vt Patri, aut illum deprecans vt Iudicem, sed etiam quasi amicus cum amico possit dicere fiducialiter: *Dilectus meus mihi & ego illi.* Ita vt ipsa summa Maiestas sibi complaceat, in mutuo quodam cum anima colloquio. Cant. 2. *Fac me, inquit, audire vocem tuam, vox enim tua dulcis.* Et iterū: *labia tua sicut vitta coccinea, & eloquium tuum dulce.* Cant. 4. *Iucūdum sit ei eloquium meum* (dicebat Regius Propheta) *Ego verò delectabor in Domino.*

Oratio pepererat tantam familiaritatem Moysi cum Deo, vt teste Scriptura *Facie ad faciem, ore ad os loqueretur, et quasi amicus cum amico.* Et ex consortio sermonis Dei facies eius splendida erat & cornuta, hoc est, radios emittens instar cornuum fulgurantium, ita vt nōn possent filij Israël in eum intendere.

Examp. D. Franciscus quoque, noctibus integris familiariter agebat cum Domino: & tanta erat vis orationis eius, vt non solùm mentem eleuare potens foret, sed & ipsum corpus. sæpè enim, Bonauentura teste, visus est orans manibus in crucis modum protensis, toto corpore à terra subleuatus, & nubecula fulgente circumdatus: vt illa corporis eleuatio & illustratio, testis foret mirabilis circa mentem eius illustrationis & eleuationis. Sæpè morabatur in monte Aluerno, solusque B. Leo ad eum poterat accedere, semel in die cum pane & aqua, semel in nocte ad persoluendas Matutinas. Et tunc dicebat: *Domine labia mea operies.* Si respondebat Sanctus. *Et os meum annunciabit laudem tuam*: Persoluebant matutinum, sed nihil respondebat, oportebat eum discedere, quia sæpe erat in extasi, ita vt per diem & noctem nihil loqueretur. Quadam vice accessit B. Leo dicens: *Domine labia mea aperies*, nihil ei respondit. Respiciens ergo per syluam, Luna lucente, vidit virum Sanctum extra cellam facie eleuata in cœlum, sæpè repetentem: *Quid es tu dulcissime Domine Deus meus? Quid ego vermiculus & pauper seruus tuus?* Nec aliud dicebat. Viditque splendidam flammam ad eum de cælo descendentem, &

ex

ex illa vox loquebatur illi, & ipse ter ad illam manum protendebat. Flamma recedente, voluit secreto B. Leo discedere: sed audiuit Franciscus sonitum pedum, & ait: Præcipio quisquis es, in virtute Iesu Christi vt stes fixus. Dixitque Leo: Ego sum Pater. At ille: Ad quid venis ad me explorandum? Præcipio tibi per obedientiam, vt dicas mihi si quid videris. Proiecit se Leo ad pedes eius, & aperuit ei cuncta quæ viderat, supplex rogans vt exponeret ei quid hæc vellent. Quia ergo Franciscus multum diligebat eum ob puritatem & mansuetudinem, dixit ei: In his quæ vidisti erant mihi aperta duo lumina, vnum de cognitione Creatoris, alterum de cognitione mei ipsius. Quando ergo dicebam: *Quis es tu Domine?* in quodam eram lumine, in quo videbam abyssum infinitæ bonitatis, & profundum meæ vilitatis. Ideo dicebam: *Quis es Domine, summe sapiens, bone, clemens vt visites me, qui sum vilis vermiculus, abominabilis & despectus.* In illa vero flamma loquebatur mihi Deus sicut olim Moysi, & inter alia petiit à me vt tertio ei aliquid offerrem. Cui respondi: *Domine sum totus tuus, non habeo nisi tunicam & cordam, & tua sunt, quid potero offerre? cælum & terra, ignis & aqua, & omnia tua sunt.* Tunc ait: Mitte manum in sinum: & quod inueneris offer. Et ionenit monetam auream fulgidissimam, cui similem nunquam videram & obtuli Deo. Dixitque, offer iterum & tertio, quod inueneris vt prius: Et Dixi *Domine non amo, nec volo, nec habere volo aliquid præter te, aurum & omnia despexi ob amorem tui, si ergo aliquid in sinu meo est, tu posuisti illud, & reddo Dominatori omnium*, Ter ergo feci oblationem, & benedixi Deum, & intellexi statim per tres aureos in sinu meo repertos significari obedientiam, castitatem, paupertatem: quas per gratiam suam dedit mihi Deus perfecte seruare: ipse ergo posuit in me, & dat mihi gratiam vt ei reddam & eum honorificem. Hæc audisti & vidisti. Itaque oratio in Francisco miram mentis, sed & corporis eleuationem & oblationem operabatur.

Ex Chr. Minorum & Bonon. c. 13.

Secundo, in definitione adiicitur: *per quam mala deprecamur.* His verbis indicatur orationis necessitas, cum enim hæc vita nostra innumeris sit referta malis vnicum remedium quo illa à nobis propellimus, vnicum refugium & portus inter tot inundantia mala fluctuantibus, est oratio ad Deum mentem eleuans, per quam habitamus in adiutorio Altissimi & protectione Dei cœli.

Duplicia nos circumstant mala, duplices illæque graues miseriæ ex parte scilicet animæ, ex parte quoque corporis. Ex parte quidem animæ in intellectu est cæcitas, error, ignorantia: In voluntate ad malum procliuitas, rebellio, malitia, obstinatio: Vitia quoque in nos vndique irruere tentant, & vitiorum occasiones nos circundant, à carnis concupiscentia, à mundo, à satana, immo ab ipsis creaturis, quæ factæ sunt velut *Muscipula pedibus insipientium*, Quid ageremus inter hæc omnia, nisi haberemus orationis antidotum contra hæc venena: nisi illa foret in medelam contra hæc vulnera: Illa nobis dat vim & robur, illa gratiam impetrat, vt inter tot pericula innocui pertranseamos. Fumus orationis vim habet ad omne dæmonium à nobis fugandum, omnemque concupiscentiæ fœtorem, huius thymiamatis & incensi cœlestis odor dispellit.

Sap. 14.

B. Apostolus inter concupiscentiæ fluctus anxius, fœtidis motibus agitatus inclamat: *Infelix ego homo: Quis me liberabit de corpore mortis huius.* Vbi non iam intelligit corpus naturale morti subditum, quam appetitum nostrum praue inclinatum & corruptum, quem & ipse alibi vocat *corpus peccati*. de quo quasi corpore procedunt tot carnis passionum & desideriorum inordinatorum, loquitur enim de tyrannide appetitus & carnis. Quis ergo liberabit? *Gratia*, inquit, *Domini nostri Iesu Christi.* At quomodo illa obtinetur? Per orationem, *Ter*, inquit, *Dominum rogaui, vt auferretur à me stimulus carnis meæ*, qui tanquam Angelus Sathanæ me inquietat & colaphizat: sed dictum est mihi: *sufficit tibi Paule gratia mea.* In omni ergo peccati periculo, orationis aptum esse remedium ostendit Apostolus exemplo suo, & ipsa Scriptura plurimis in locis id docet. Sed etsi quis iam in peccatis & vitiis profunde iacet, quasi submersus inundantium criminum fluctibus: Oratio tabula est, quam si arripiat, euadet. Clamat verbis Prophetæ: *Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam, infixus sum in limo profundi, tempestas demersit me, &c.* Sic clamans & orans dubio procul auxilium inueniet. Vide in Manasse.

Rom. 7.

Psal. 68.

Sed & ex parte corporis, vita hominis grauissimis est obnoxia malis, cum vnoquoque die quædam consurgunt miseriæ. Homo homini aduersatur, multaque animalia: ipsa elementa in eius nocumentum conspirare videntur, miserias multas patitur ab aere, aqua, igne, terra. Hinc morbi, sterilitates, pestilentiæ, conflagrationes, paupertas, sitis fames, bella, persecutiones & mille casus infœlices. Oratio remedium generale est contra hæc omnia: Portus est, quo confugimus, per illam omnia mala deprecamur. Vnde dixit D. Chrysostomus. *Vis orationis vim ignis extinxit, impetum leonum cohibuit, bella composuit, prælia remouit, tempestas sustulit, dæmonia expulit, cæli fores aperuit, vincula mortis disrupit, languores eiecit, offensas repressit, vrbes terræ motu nutantes firmauit plagas cælitus irruentes, insidias hominum, mala denique omnia deleuit oratio.* Ita ille.

Hom. 3. de incompreh. Dei natura.

Tertio, in descriptione adiicitur: *vel bona nobis aliisque petimus.* Quænam bona? Omnia bona dictis malis contraria. Ex parte animæ Veram fidem, firmam spem, charitatem perfectam. Veram quoque sapientiam in oratione postulamus & impetramus, iuxta illud Iacob: *si quis indiget sapientia postulet à Deo nihil hæsitans.* Hæc nobiscum est, & nobiscum laborat, vt sciamus *quid acceptum sit coram Deo omni tempore*, vt dicit Sapiens: qui ad hunc effectum illam à Deo postulabat, & nos suo exemplo eam obnixe petere docebat. Denique ad id oratio instituta est, vt impetremus dona omnia nobis necessaria, quæ desursum sunt, & descendunt à Patre luminum, oratio clauis est aperiens Dei thesauros, vt ex illis innumera nobis communicentur dona. Canalis per quem gratiæ auxilia & munera ad nos defluunt, quasi *stillicidia stillantia super terram*, vt arida cordis nostri humus irroretur, & omnigenæ Virtutis fructum possit producere: Ad illum ergo sæpe nostra ascendat oratio, *qui dat spiritum bonum petentibus se?* vt huius spiritus dona participemus, quibus prompti reddamur ad omnes eius obsequium: & vt gratiæ suæ auxiliis nos semper præueniat, comitetur, deducat, subsequatur, & tandem in gloriam introducat: *Gratiam enim & gloriam dabit Dominus.* Ipse solus est qui nobis infundit veram iustitiam, mansuetudinem, charitatem, castitatem, continentiam. *sciebam quod non possem esse continens nisi Deus daret*, inquit sapiens: Dicamus ergo illi cum Augustino *Da quod iubes, iube quod vis*: si humilitatem, continentiam, castitatem iubes: Da quod iubes, iube quod vis.

Iac. 1.

Ex parte quoque corporis bona à Deo in oratione petere possumus, sanitatem, robur, pacem, fœlicitatem, & alia temporalia, sed sub conditione: *si expediant saluti animæ nostræ*, nec enim absolute ea petere debemus, vt infra dicemus.

Hæc vero tam spiritualia quam temporalia bona, *nobis aliisque petimus*, vt dicit definitio, nec enim pro nobis tantum fieri oratio debet, sed & pro omnibus etiam inimicis, etiam infidelibus.

Sic orauit Stephanus pro Paulo persecutore, & ipsiusmet Pauli adeo accepta fuit oratio, vt eius conuersionem promeruerit. Hac de re sic loquitur D. Augustinus. *O Saule olim quidem debui te perdere, sed Stephanus meus orauit pro te. O Saule, quid me persequeris? Quia insanus contra nomen meum, ego te faciam seruum meum. O Saule, lupe rapax comedisti, expecta paulisper & digeres. Dicam plane: Electus est filius perditionis, & erectus est vas electionis. Nam si Stephanus sic non orasset, Ecclesia Paulum non haberet. Sed ideo erectus est Paulus, quia in terra inclinatus exauditus est Stephanus. Sic exauditus est Stephanus, vt eius oratione deleretur peccatum, quod commiserat Saulus.* Ita ille.

August. Ser. 1. de Sanct.

Sic monet & Apostolus fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus *pro Regibus & omnibus qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est*, inquit, *& acceptum coram Saluatore nostro Deo qui omnes homines vult saluos fieri & ad agnitionem veritatis venire.*

Tim. 4.

Hinc & Tertullianus dicit *In cælum suspicientes Christiani manibus expansis quia innocuis nudato capite quia non erubescimus precantes sumus pro omnibus Imperatoribus vitam illis prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum probum, orbem quietum, & quæcunque hominis & Cæsaris vota sunt.* Ita ille.

In Apologetica contra Gentes c. 3.

Idem autē recte etiam fieri à Christianis etiam pro Regibus infidelibus, satis colligitur ex Propheta Baruch. *Orate pro vita Nabuchodonosor Regis & pro vita Baltazar filij eius vt sint dies eorum sicut dies cæli super terram. & vt det Dominus virtutem nobis & illuminet oculos nostros, vt viuamus sub vmbra Nabuchodonosor Regis Babylonis, & sub vmbra Baltazar filij eius & seruiamus eis multis diebus, & inueniamus gratiam in conspectu eorum.* Ita Baruch, cum in Babylo-

Bar. c. 1.

ne populus captiuus teneretur.

Tursel. l. 6.

De Beato Xauerio legimus, quod in oratione ac sacrificio specialiter & eniae Ethnicorum conuersionem petere à Domino solebat. Ad hunc effectum hanc orationem composuerat: *Æterne rerum omnium effector Deus, memento à te animas infidelium procreatas, easque ad imaginem & similitudinem tuam conditas Ecce Domine in opprobrium tuum, his ipsis infernus impletur. Memento Iesum filium tuum pro eorum salute atrocissimam subiisse necem. Noli quæso vltra permittere, vt filius tuus ab infidelibus contemnatur, sed precibus sanctorum virorum, & Ecclesiæ sanctissimæ Filij tui Sponsæ placatus, recordare misericordiæ tuæ, oblitus idololatriæ & infidelitatis eorum, effice quoque vt ipsi agnoscant, quem misisti Iesum Christum, qui est salus, vita & resurrectio nostra, cui sit gloria per infinita sæculorum sæcula.*

Denique in definitione dicitur, *vel Deum benedicimus*, quia non omnis oratio illuc tendit vt bona precemur, vel mala a nobis deprecemur, sed & præcipue vt Deum laudemus, & gratias agamus, eum benedicamus, & quantum in nobis est glorificemus, sicut & Angeli & Beati in Cœlis. Et sæpe ad hoc nostra debet oratio tendere, vt excitemus nos ad considerationem diuinæ bonitatis, sapientiæ, potentiæ, charitatis, & infinitarum aliarum perfectionum eius.

Huc collimant plurimi Psalmi, in quibus Psaltes totus est in Dei potentia, magnificentia, sapientia extollenda. Vnde sæpe inuitat ad Dei gloriam prædicandam omnes creaturas, à cælis vsque ad abyssos.

Et hæc oratio summe placet Deo, qui propter hoc sæpe laudat labia sponsæ. Et hoc est Sacrificium de quo per Psaltem dicit: *sacrificium laudis honorificabit me.* Et iterum per Isaiam: *Populum istum formaui mihi, laudem meam narrabit.* Hic populus est noua Christi Ecclesia, quæ continuo laudibus diuinis cantandis debet vacare. Vnde & nomine totius Ecclesiæ, Clerus quotidie diuinis laudibus debet intendere, ad quem spectant præcipue verba illa Dauidis: *Ecce nunc benedicite Dominum omnes serui Domini: Qui statis in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri, in noctibus extollite manus vestras in Sancta, & benedicite Dominum.*

LECTIO II.

De loco Orationis.

1. *Docet omnem locum Orationi aptum esse,*
2. *In templis consecratis acceptiorem esse Deo.*

PROPOSITIO I.

Omnis locus orationi potest idoneus esse.

Ratio est, quia in omni loco potest fieri mentis, imo & vocis ad Deum eleuatio, ita vt dicat Apostolus, *volo viros in omni loco orare leuantes puras manus.* q.d. in gratis, syluis, officina, itinere, naui, mensa, lecto, licitum est orare, & hoc tanquam vtile suadeo. Non impedit locus, quominus ad Deum pergat oratio, grataque sit & exauditur. Daniel orat in lacu leonum & accepta est eius oratio: Manasses in carcere vinculis constrictus & curatus orabat, sed eius oratio erecta & libera diuino se sistit conspectui, & exauditur: Ezechias in lecto orat, Ionas in ventre Ceti: Iob in fœtido sterquilinio, & exaudiuntur. Sic & Martyres nostri in mediis flammis sicut & pueri Babylonici orabant, & benedicebant Dominũ. B. Agnes in medio flãmarum cum illæ iam diuisæ eam non attingerent sed potius circumstãtes adurerent, expandens manus ad Dominum sic orabat.

Tim. 2.

Omnipotens, adorande, colende, tremende Pater Domini nostri Iesu Christi, benedico te, qui per Filium tuum quasi manus impiorum, & spurcitias diaboli impolluto colle transiui. Et ecce nunc rore calesti perfusus per spiritum S. focus iuxta me moritur, flamma diuiditur, & ad eos à quibus in me ministratur, effunditur, Benedico te Pater, qui etiam inter flammas intrepidam me de te peruenire permittis. Ecce iam quod credidi video, quod speraui teneo, quod concupiui complector. Te confiteor labiis & corde, te totis visceribus concupisco. Ecce ad te venio viuum & verum Deum, qui cum Iesu Christo Filio tuo & Spiritu Sancto viuis & regnas in cuncta sæcula sæculorum.

Imo, Virgines sanctæ ad loca infamia, ad lupanaria perductæ, in illis locis oculos & manus ad eum leuabant. Sic S. Theophila dicebat: *O mi Iesu meus amor, mea lux, meus spiritus, meus custos castitatis! vide eam quæ tibi desponsata est festina ne lupi istam pecudem lanient, serua Sponse Sponsam, meam serua castitatem sons castitatis.* Exaudita est eius oratio, Angelo eam protegente, vt alibi dixi.

Licet vero locus omnis aptus esse possit orationi, longe tamen aptior est is qui à tumultu & turbia remotior est. Hinc de anima fideli dicit Deus: *ducam eam in solitudinem ibi lactabo eam, ibi loquar ad cor eius.* dum enim homo & corde & corpore ad hominum se segregat conuersatione & externarum rerum occupatione, aptior fit rebus diuinis, cælestibusque consolationibus percipiendis. Hoc significat ille campus, in quem egressus est Isaac ad meditandum. Vbi Chaldaicus Paraphrastes legit. *Egressus est ad orandum in agro.* Ager enim locus liber est & remotus ab hominum commercio, contemplationi aptus. Ideo etiam omnes fere insigniores visiones in montibus factas legimus. Moyses vidit illam magnam visionem rubi, cum progressus esset ad interiora deserti: Iacob vidit suam scalam in campo solitarius. Sic Eliæ in monte ad ostium speluncæ apparuit Dominus, in *sibila auræ tenuis.* Sic & ipse Christus orare volens, solitaria loca quærebat, & à turbis secedebat.

Osee. 2.

Gen. 24.

Hæc considerantes antiqui Patres, deserta loca petierunt vt sibi soli Deo vacarent, & totam vitam in diuinis contemplationibus & orationibus Domino liberius consecrarent. Eremus ergo illis erat Paradisus deliciarum. Hortus erat in quo crescebant rosæ charitatis igneo rubore flammescentes, lilia castitatis niueo candore albentia, humilitatis violæ, quæ dum imis contentæ sunt, nullis flatibus impelluntur: Ibi sanctarum mentium delectatio, & intimi gustus inexhausta dulcedo.

Ideo D. Hieronymus inuitans Heliodorum ad solitariam vitam: *O desertum*, inquit, *Christi floribus vernum! O solitudo in qua illi nascuntur lapides, de quibus Ciuitas magni Regis extruitur! O Eremus familiarius Deo gaudens!* Ipse quoque fatetur, se ibi in orationibus ineffabilem sæpe hausisse dulcedinem. Vnde in libro de Virginitate, ad virgines, sic scribit.

Post multas lachrymas, post Cœlo inhærentes oculos nunquam videbar mihi interesse agminibus Angelorum, & lætus canebam: *Post te in odorem vnguentorum tuorum currimus* Experto seni deuote consulenti credite filiæ, *si semel gustatis quam suauis est Dominus, ad quem accedentes lapidem viuum à Deo electum*, poteritis, illud audire: *venite & ostendam vobis omne bonum.* Tunc ostendet vobis talia, qualia non nisi mentes assuetæ norunt. Scio quid loquar, Charissimæ. Nam vt meam insipientiam loquar, ego homunculus, sic abiectus, sic vilis in domo domini sæpe Angelorum choris interfui, per hebdomadas de corporeis nutrimentis nihil sentiens, diuinæ visionis intuitu. Post multorum forte dierum spatia præscius futurorum, redditus corpori flebam. Quid vero ibi fælicitatis: quid delectationis habebam, testis est ipsa Trinitas quam cernebam, nescio quo intuitu. Testes beati spiritus qui aderant. Testis conscientia mea. Tantis bonis fruebar, quod & qualia nescit proferre mollicies corporis mei. Non potest vero ad tantæ contemplationis dulcedinem cor sæcularibus plenum negotiis aspirare. Sed oportet sæculo vt moriatur, vt soli Deo per tantas meditationes & desideriis supernis inhæreat. *vnde granum frumenti cadens in terram nisi mortuum fuerit, semper sic manet vt cecidit: Si vero moritur plurimum fructum affert.* Hæc ille.

Cant. 1.

Ioan. 3.

Porro cum non omnibus concessa sit solitudo corporis: quantum in se est, procurent saltem solitudinem cordis, sine qua corporis solitudo in oratione parum prodest, non enim in solitudine agit, qui licet remotus corpore ab illis, tumultum tamen terrenarum cogitationum sese interturbantium intus alit, & sine quiete mentis est.

B. Iudith Vidua in Superioribus domus suæ fecerat sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, habens super lumbos cilicium, ieiunans omnibus diebus, præter sabbatha & neomenias & festa domus Israël verum cum omnibus secretum orationis cubiculum habere non licet? formet sibi quilibet conclaue secretum in interiori animæ domo, *vbi clauso ostio oret Patrem in abscondito*, hoc est, in intimis cordis sui, claudens ostium terrenis cogitationibus, quæ per sensus nostros, quasi per quædam ostia conantur vel irrumpere vel irrepere De tali cubiculo loquitur dominus Matthæi 6. de tali cubiculo cordis intelligi potest Psaltes dum ait: *Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.*

Sic de Beata Chatharina Senensi legimus, cum à parentibus impediretur particularem aliquem locum habere ad orationem designatum, ipsam diuinâ inspiratione cellulam

nisi

sibi in interiori mentis suæ aula & cordis cubiculo fabricasse: in qua cum Deo deliciabatur, & illo fruebatur magna cum cordis lætitia & pace: & quamuis per domum & culinam ob matris præceptum, inter domesticas curas & occupationes, inter ollas & lebetes, aliaque vilia mysteria, semper agere cogeretur. Licet ergò variis præpedita foret poterat tamen dicere sponso. *ducam te in domum matris meæ in cubiculum genitricis meæ, ibi dabo tibi poculum conditum ex musto mala granatorum meorum.*

Formare quoque sibi quilibet potest orationis cellulam & solitudinem; in vulneribus Domini nostri. Ad hanc inuitat animam piam, dum eam tanquàm columbam gementem inuitat *ad foramina petræ, ad cauernam maceriæ*, vt ibi tuto & quietè habitationem, figat, & gemitus suos edat, vocemque suauem exprimat. Ibi animæ deuotæ optimum mel conficiunt, suauissimosque fauos deuotionis sicut & apes Samsonis, in vulneribus Leonis necisi aluearc suum constituentes, suauiter mellificabant.

Cant. 2.

Ibi alueare deuotionis, ibi cellam orationi sibi ædificasat B. Elzearius Comes. Ad quem cùm diutius absentem, vxor famulum mitteret, vt sciret quid ageret, cùm ad tempus in locum solitarium secessisset Deo vacans: respondit ille per litteras. *Sanus corpore sum & sospes. Quod si vero videre me cupis, quære in vulnere lateris Christi, illic enim habito, ibi me poteris inuenire, frustrà alibi quæsitura.*

PROPOSITIO II.

IN *templis & locis consecratis Deo cæteris paribus acceptior est oratio* Ratio est, quia ad hoc consecrantur vt fiant domus orationis, & promittit dominus se ibi exauditurum orantes. Hinc per Isaiam dicit, respiciens tempus nouæ legis, & Ecclesiæ suæ nouæ ex gentibus congregandæ: *Adducam eos in montem Sanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ, holocausta eorum & victimæ placebunt mihi super altare meo.*

Isa. 56.

In figuram huius rei, cùm Salomon compleuisset solemnem illam templi sui consecrationem, ignis de cœlo descendit & deuorauit holocausta & victimas, & maiestas Domini impleuit domum. Videbantque omnes filij Israel descendentem ignem, & gloria Domini super domum. Cùm Deus olim significare volebat sacrificium sibi gratum esse, solebat ignem de cœlo mittere, qui victimam consumeret. Hoc enim signo agnouit Cain, Deo gratum fuisse sacrificium Abel, suum vero non ita, quia ignis de cœlo in fratris sacrificium descendit, non in suum. Vnde vbi nos legimus: *Respexit dominus ad Abel & munera eius*, legit Theodotion: *Inflammauit dominus super Abel, & super munera eius.* Idem videre potes in sacrificiis Eliæ, Aaronis, Manue, & aliorum. Itaque per ignem & gloriam Domini descendentem post templi consecrationem, figurabatur etiam in tempore noui testamenti, Deum specialiter futurum in locis diuino cultui consecratis, ibique sacrificium laudis & orationis fore ei gratissimum. Nam & de quo antiquo templo, multò magis de nostris verum est illud: *Elige mihi locum istum in domum sacrificij: Si clausero cælum & pluuia non fluxerit & præcepero locustæ vt deuoret terram, & misero pestilentiam, conuersusque populus meus deprecatus me fuerit, exaudiam eum in loco isto.* Illuc ergo tendunt omnes cæremoniæ ab Ecclesia institutæ pro Ecclesiis consecrandis; vt specialiter Deus se propitium exhibeat orantibus in istis locis ritu sacro electis, & ei sanctificatis.

2. Para. 7.

Ex his collige, impiè, hæreticos templorum consecrationem, eorumque ornatum, ritusque sacros, quibus in domũ Dei & domũ orationis eriguntur irridere, locaque sacra polluere. Nempè Nabuchodonosor Rex Babylonis, dæmonis figuram gerens, inuasit templum Domini, diripiens vasa eius pretiosa, ipsumque fœdauit & conspurcauit, destruens columnas, bases, capitella. Impius quoque Antiochus substulit altare aureum, candelabrum, mensam propositionis, libatoria, coronas, phialas, mortariola aurea: sed & prohibuit holocausta, & sacrificia & placationes fieri in templo Dei. Ita hostis antiquus omni quâ potest via ministros suos submittit, qui vasa & templi ornamenta, hoc est, sacramenta & sacramentalia ritusque sacros demoliri conantur, & ab Ecclesia exterminare, qui & ipsa Templa, Basilicas, oratoria, euertant & fœdent, prohibeântque sacrificia & orationes in illis fieri Deum Diuosque in illis coli. Quàm multas templorum ruinas non sine lachrymis videre coacta est Ecclesia, præcedenti sæculo in Gallia, Germania, Anglia? De qua quidam sic scripsit,

4 Reg. 25

Millia dena vnus templorum substulit annus.
Quam timeo in pœnas, vix satis vnus erit.

Vanè verò allegant illud Pauli: *Deus in manufactis templis non habitat, neque humanis manibus colitur*: Et cùm cœli & terræ sit Dominus, vbique coli & adorari potest. Scimus enim Deum non habitare in templis manufactis, quasi illis alligatus sit, vel contentus, quem cœli cœlorum non capiunt; aut quasi egens templis, manu, & opera hominum fabricatis, vt ibidem subiicit Apostolus, *Non indigens aliquo.* Scimus etiam eum vbique præsentem, per essentiam, præsentiam, potentiam, vbique coli & adorari posse. Sed & nouimus eum modo quodam speciali in aliquibus locis esse: ibi vult coli, ibique specialiùs operari quàm in aliis locis.

Act. 17.

Non in omni loco videt Iacob scalam illam cœlestem per quam Angeli descendunt & ascendunt, cui etiam innixus erat Dominus promittens ei specialem protectionem.

Exod. 3.

Non in omni monte iubetur Abraham filium suum immolare, sed in monte à Domino electo, qui & *Mons visionis*, appellatur.

Non in omni loco videt Moyses *Rubum ardentem, incombustum*, in quo loquitur ei Dominus: & dicit ei: *Terra in qua stas, terra sancta est: Solue calceamenta de pedibus tuis antequam appropies huc.*

Denique responsa & oracula non dabantur à Domino omni loco: sed Propitiatorium & Arcam elegerat sibi Dominus, in qua specialiter habitabat & exaudiebat.

Omnia hæc loca à Deo electa & sanctificata, typum gerebant templorum nostrorum, in quibus speciali modo Deus habitat, & mysteria sua reuelat, ac propitium se exhibet, & ideò *Domus Dei* vocantur.

Primò quidem, typus manifestus est locus ille, in quo Iacob scalam illam vidit, de quo experrectus dicit, *Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Non est hic aliud nisi domus Dei & porta cæli.* Vnde & erexit lapidem in titulum, fundens oleum desuper, & appellauit nomen loci, Bethel, hoc est, domus Dei: An non in Templis consecratis hæc manifestè complerentur? An non ibi Angeli ascendunt, vt vota nostra Deo præsentent, & descendunt vt Dei ad nos dona referant? An non illa sacro oleo delibuta sunt, & speciali ritu Domino consecrantur, vt domus Dei fiant, & Bethel nominentur quæ antea profana loca erant.

Secundò: *Mons visionis*, in quo Abraham vult immolare filium, typus Ecclesiarum nostrarum est, in quibus Dominus specialiter nos respicit, & ideò de illis rectè dicimus: *In monte Dominus videbit.* Et nos ibi Dominum specialiter videmus præsentem, sub velamento specierum sacramentalium. Ibi quotidie immolatur verus Isaac incruento sacrificio, ibi Deus sua reuelat Mysteria.

Tertiò, locus in quo Moyses videt rubum flammantem sine combustione, eiusdem rei typus est. Nam in Ecclesiis nostris, est in diuino illo sacramento, Christi humanitas diuinitatis flamma circumdata, & sine læsione illi iuncta, de quo dicitur: *Ignis consumens Dominus Deus tuus.* Quid verò aliud est hoc, quàm *Rubus ardens incombustus.*

Quartò, locus ille qui dicebatur sancta Sanctorum, in quo erat Arca & Propitiatorium, figuram gerebat Templi nostri manifestam. In Arca enim erat, *Virga Moysis Tabulæ legis & Manna.* Virga illa Moysis, per quam tot operatus est miracula in Ægypto, per quam diuisit mare, vt populum suum in promissionis terram deduceret, significabat Christi crucem, *Miraculorum Virgam*, per quam mare rubrum transimus, & ad terram promissam deducimur.

Deut. 4.
Heb. 3.

Hæc crux statim Ecclesiam intranti in medio eius occurrit vexillum fidei nostræ, Virga potentiæ Ducis nostri. Tabulæ quoque legis in Ecclesia seruantur, tanquam in Tabernaculo Domini, quia ibi lex docetur & præcepta Domini populo proponuntur. Denique sicut in Arca manna seruabatur, tanquam memoriale beneficiorum Dei: Ita & in Templo cœleste manna, corpus ipsum Domini, Panis Angelicus, continuò asseruatur in memoriam mirabilium Dei. Rectè ergo propter hoc etiam Mysterium vocem illam de throno audiuit Ioannes. *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus* (Corpus Christi Tabernaculum est in quo Deus habitat.) *Et ipse Deus cum eis erit eorum Deus.* Nempe vsque ad consummationem sæculi, præsens adest in hoc Tabernaculo, in hoc Propitiatorio, vt orationes nostras exaudiat.

Apoc. 21.

Itaque olim vt exaudirentur, accedebant ad Tabernaculum Domini, vbi requiescebat Arca fœderis. Hinc Dauid cum vidisset Angelum Domini peste percutientem populum, voluit pergere ad Tabernaculum Domini, quod erat in excelso Gabaon vt pro populo deprecaretur; sed

non præualuit nimio timore perterrita, ideò extruxit altare in loco vbi viderat Angelum Daniel quoque, quia non poterat ingredi Templum, in Babylone captiuus, aperta fenestra, orabat conuersus ad eam partem in qua erat Templum Domini. Ezechias quoque flens conuertit se ad parietem, non solùm vt secretiùs oraret, & liberiùs ploraret ne ab aliis conspiceretur: sed etiam quia ad eam partem Templum situm erat, ad quod in periculis confugere solebat, nunc quia pedibus non potest, oculis facit.

Sic ergo & nos vt efficacius oremus, frequenter & lubenter loca Deo consecrata accedamus: vbi Angelorum frequentia est, vbi Arca fœderis & Tabernaculum Domini requiescit, ipse scilicet Christus, ipsum verum corpus eius Diuinitati coniunctum. *Accedamus illi cũ fiducia ad thronum gratiæ eius, vt inueniamus misericordiam in tempore opportuno*, vt loquitur Apostolus. Quod si quis carcere, ægritudine, aut alio impedimento detentus, illuc pergere non potest, coniiciat cum Daniele & cum Ezechia plorante, illuc oculos mentis & gemitus cordis, vt possit particeps fieri omnium sacrificiorum, orationum, gemituum qui ibi á fidelibus Deo offeruntur: coniungat cum Sacerdotibus & fidelibus ibi orantibus intentionem suam, & particeps erit fructus, quem referunt ibi adorantes Dominum in loco sancto eius. Neque dubitandum est plus proficere orationem quæ cum Fratribus fit, quàm quãdo solus quis orat: Est enim, inquit D. Chrysostomus, plus aliquid ibi verbi gratia: *Concordia, conspiratio, copula amoris & charitatis; Sacerdotum clamores; Præsunt enim ob eam rem sacerdotes, vt populi orationes quæ per se sunt infirmiores, validiores illas complexæ, simul in cœlum euehantur.* Orationes ergo nostræ in Ecclesiis communi amoris fraterni copula factæ, eleuantur per spiritum Ecclesiæ, per gemitum Columbæ, per merita Sponsæ, per totius corporis Christi mystici coniunctas vires. Et si quid deest, supplet gemitu suo grata Deo columba, hoc est, Ecclesia, supplent eius & Christi Sponsi sui merita: Sanctorum quoque supplent patrocinia, quorum Reliquiæ in locis illis & altaribus sacris requiescunt: Hi enim nostras preces & desideria, Domino cui semper adstant, repræsentant. *Ægri*, inquit Ambrosius, *nisi ad eos aliorum precibus Medicus fuerit inuitatus, pro se rogare non possunt. Infirma est caro, mens ægra & peccatorum vinculis impedita, ad Medici illius sedem debile non potest explicare vestigium. Obsecrandi sunt Angeli, nobis ad præsidium dati: Obsecrandi Martyres, quorum videmus quodam corporis pignore patrocinium vindicare. Possunt pro peccatis rogare nostris qui propria sanguine etiamsi quæ habuerunt peccata, lauerunt.* Ita ille.

[Margin: Heb. 4.] [Margin: Ambr. l. de vid. c. 8.]

Ex his ergo colligere potes, quot habeant adiumenta preces nostræ in locis consecratis, ex animi affectu oblatæ & cordis feruore; ab Angelis & Sanctis quibus loca sunt consecrata, ab ipso Christo mediatore in illis præsente, à spiritu Ecclesiæ ibi specialiter operante, iuuantur, & euehuntur. Itaque concludendo adiicimus, non vane tot ritibus sacris Ecclesias illas consecrari à Dei Ministro, sacrorum hierarcha, nec vanè magnifico opere extrui, varióque ornatu decorari. Id enim fit, tum vt mens nostra excitetur ad deuotionem maiorem, quæ etiam exterioribus moneri solet: Tum vt honoremus orationis & Dei domum Reliquiasque Sanctorum, quæ Sanctitatis organa & miraculorum fuere instrumenta. Denique vt decentem locum quantum in nobis est, paremus pretioso Corpori Domini quod ibi solet reponi.

Timeant nostri hæretici, ne in iudicio surgant etiam bestiolæ paruulæ, & condemnent generationem incredulam Sacra omnia subsannantem: quandoquidem illæ aliquando suum agnoscentes Creatorem, ei miraculosã industriâ pararunt ædiculam sacram, in qua suo modo ei laudes decantarent.

[Margin: Exempl.] [Margin: Cæsar. l. 9. ca. 8.]

Narrat Cæsarius, mulierem quandam apes multas alere solitam. Cum verò illæ non proficerent, sed passim morerentur; quærebat vndequaque remedium. Dictumque est ei à quadam superstitiosa fœmina, quod lues illa cessaret, si Corpus Domini inter illas locaret. Adiens ergo Ecclesiam, & se communicare velle simulans, retulit secum Corpus Domini, & in vno ex alueolis illud locauit. Mira Dei potentia! Vermiculi Creatorem agnoscentes de Fauis suis capellam miræ structuræ erexerunt, in qua altare eiusdem materiæ erigentes, Sacratissimum Corpus super illud locauerunt. Et benedixit Dominus operibus earum. Processu temporis cùm fœmina idem vasculum aperuisset, considerans illud Oratorium, expauit, cursensque ad sacerdotem, omnia ei confessa est. Veniens ergo ille cum suis subditis, apes circumuolantes & velut Creatoris sui laudes circumsonantes abigens. Oratorij parietes, fenestras, tectum, campanile, ostium, & altare admiratus, cum solemnitate & laude diuina Corpus Domini in Ecclesiam retulit. Sic docent, sic condemnant hæ apiculæ generationem incredulam. Sic Deus in rebus etiam minimis mirabilem se exhibet.

LECTIO III
De tempore Orationis.

1. *Docet omne tempus Orationi aptum esse.*
2. *Congruum esse maximè tempus matutinum.*
3. *Tempus vespertinum siue nocturnum.*

PROPOSITIO I.

T*Empus omne Orationi potest idoneum esse.*

Hoc voluit significare Christus dum dicit Lucæ 18. *Oportet semper orare, & nunquam deficere.* Et Apostolus: *sine intermissione orate, in omnibus gratias agite.* Commendat enim his loquendi formulis Scriptura Orationis frequentiam, cui omne tempus aptum est, quasi dicat. Orate & gratias agite omni tempore, tam in morbo, quam in sanitate, tam in egestate, quàm in copia, tam in desolatione, quam in consolatione, tam in tentatione, quàm in pace, tam in humiliatione, quàm in exaltatione, tam in aduersis, quàm in prosperis: est enim sæpè maius donum Dei, morbus, inopia, desolatio, aduersitas, quàm sanitas, copia, pax, prosperitas. Hæc est Sanctorum vita, per ærumnas huius vitæ & læto & resignato animo, in cœlum iter capere, Deum orando & laudando in omnibus etiam aduersis. Hinc beatus Theodorus miles in carcerem missus vngulis excarnificatus, costis nudatis lætus canebat: *Benedicam Dominum in omni tempore.* Quare in ardentem rogum coniectus, oratione & diuinis laudibus animam Christo reddidit.

[Margin: 1. Thess. 5.]

Sic Martyres in mediis vulneribus Dei laudes canebant. Primus è Præsulibus sacris in Anglia ob fidem & veritatem cæsus, multorum Martyrum Dux Ioannes Fischerus Cardinalis & Episcopus Roffensis, cùm ad locum Martirij ductus foret priusquam ceruicem securi subiiceret, sublatis in Cœlum oculis Hymnum, *Te Deum Laudamus*, totum decantauit.

B. Martinus cum grauissima & extrema licet febri conflictans inuictum ab oratione spiritum non relaxabat, oculis ac manibus in cœlum semper intentus. Cùmque in illa vehementi febre supinum orantem viderent discipuli, rogabant supplices vt conuerso tantisper corpore pronus conquiesceret, dum se vis morbi remitteret. Respondet ille: *Sinite me potiùs Cœlum, quàm terram adspicere, vt suo iam itinere iturus ad Dominum Spiritus dirigatur.* Sic ille benedicebat Dominum in omni tempore, in sanitate, in ægritudine, in vita, in morte.

Itaque, quando Scriptura monet semper, aut sine intermissione orare, inuitat nos & monet semper in Deum mentem eleuare, quantum per negotia huius vitæ licet. In sola enim cœlesti Ierusalem, continua Dei laus & rerum diuinarum meditatio licebit, vbi nulla occupatio, nulla distractio, nullum impedimentum poterit occurrere, vbi Angeli continuo inclamant: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Omnipotens.* nec vllo tempore à laude diuina cessant, ideòque dicuntur non habere requiem die ac nocte. Sed & nos possumus semper orare, hoc sensu qui possumus piâ intentione omnia opera in Deum referre; & hoc est quodammodo orare; quia oratio nihil est quam mentis in Deum eleuatio, pia autem intentio opera in Deum referens, mentem eleuat in Deum, & nos illi coniungit.

Abbas Lucius in vitis Patrum, cum quidam fratres ad eum venissent, interrogabat eos, quid soletis manibus operari? Responderunt illi; Nos nihil manibus operamur, sed iuxta Apostolum *sine intermissione oramus.* Ac ille: Non ergo manducatis? Respondent quod sic. Quis ergo tunc orat pro nobis? At illi conticuerunt. Nunquid dormitis? Dicunt etiam. Quis ergo tunc orat pro vobis? Nec illi tunc respondere potuerunt. Tunc ait eis, Indulgete mihi, non facitis vt dicitis. Ego dicam vobis quomodo manibus operans sine cessatione oro. sedeo de mane vsque ad horam constitutam, & pauca folia palmarum infundo, & facio inde funiculos, & interim oro dicens *Miserere mei Deus, &c.* Et cùm compleuero opera manuum mearum, & fecero pauca vasa aut funiculos & emero ex eis nummos decem, duos do pauperibus, reliquos comedo. Quando autem comedo

aut

fui dormio, tunc pro peccatis meis, illi sine cessatione impleant orationem meam. Ita ille in vitis Patrum l.3.

PROPOSITIO II.

DE ORATIONE MATVTINA.

Licet omne tempus idoneum sit orationi, maximè tamen congruum est tempus matutinum & vespertinum.

Aperit nimirum oratio matutina, detersis tenebris, fenestras animæ diuino lumini: Vespertina vero oratio claudit cordis fenestras, & illas munit contra stygias tenebras: Et mentem protegit *à negotio perambulante in tenebris*, sicut & matutina, *à sagitta volante in die, ab incursu & dæmonio meridiano.*

Horologium vt recte dirigatur & dirigat, solent eius pondera ad terram semper vergentia, matutino & vespertino tempore erigi; & ab hoc pendet totius horologij motus & progressus. Sic vt animæ horologium recte incedat; cum carnis pondus continuo ad terram vergat, & animam secum deprimat, opportuna est vespertina matutinaque oratio per quam pondere isto depressâ animâ ad terrena, sursum eleuetur ad cœlestia, & congrua secundum Deum reuolutione moueri possit & incedere.

Primo ergo de oratione matutina sæpe mentio fit in Scriptura. Sic psalmes dicit: *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua,*

Psal 118. Tunc nimirum melius mens est disposita ad consideranda & percipienda diuina, post aliquam quietem corporis; minus obnoxia distractionibus, cum necdum se impleuit diuersis curis, & liberius in Deum volat, cum necdum pennæ eius occupationum diurnarum puluere repersæ sunt & depressæ. Hinc monet Sapiens: *Hora surgendi non tricetur, præcurre autem prior in domum tuam, & illic auocare: illic lude & age conceptiones tuas*, quasi dicat. Ingredere in domum interiorem, in aulam mentis tuæ, illic vaca, illic ambula, statim vbi experrectus fueris illic lude, & delectare, cum sponso animæ tuæ sacris vacans amplexibus. *Illic age conceptiones tuas, & benedic Dominum qui fecit te, & inebriantem*

Eccl 32. *te ab omnibus bonis suis.* Hoc postremum addit Sapiens satis significans, opportunum tunc esse vacare rerum diuinarum considerationi & meditationi, hoc enim est agere conceptiones suas: Opportunum quoque esse gratias Deo agere quod nos ad imaginem suam crearit, & ad Beatitudinis suæ participationem ordinarit, & vt eam assequamur tot nos quotidie cumulet & velut inebriet donis, bonisque cœlestibus, tot repleat benedictionibus.

Sap. 15. *Oportet præuenire solem ad benedictionem tuam, & ad Orientem lucis te adorare*, inquit sapiens alibi. Loquitur ibi de Manna, quod ex speciali Dei benedictione pro filiis Israel descendebat quotidie, sed qui volebat colligere, debebat id agere ante solis exortos radios, quia per illos Manna calefactum tabescebat & liquefiebat. Figura hic erat, & significatur eũ qui voluerit participare de cœlestis orationis dulcedine & benedictione (est enim oratio refectio filiorum Dei, sicut & Manna filiorum Israel) oportere eum matutino tempore paratum esse ad colligendum: quia nunc defluit ros cælitus, ros lucis, ad animam vigilem irrorandam & impinguandam.

In eundem sensum interpretari possumus illud Canticorum: *Mane surgamus ad vineas, videamus si floruerit vinea, si flores fructus parturiunt.* Cum euigilamus, hoc sit primum negotium nostrum, hæc prima cura, colendæ Vineæ nostræ, cura animæ scilicet nostræ, vt possit producere flores bonorum desideriorum, & fructus bonorum operum. Primo ergo mane illa considerationi nostræ occurrant, vt sarmenta inutilia abscindamus, & eam circumfodiamus per cõscientiæ examen, & per contritionis sarculum expurgemus. Æternarum rerum consideratio optimè colit hanc vineam, non patitur eam syluescere aut spinosam esse, eius opera mane veamur, illa flores, illa fructus vineæ huius promouebit, illa eam Domino suo reddet acceptam. Vocemus & Sanctos operarios, qui nos ad eam colendam adiuuent, inuocemus matutino tempore Angeli nostri Custodis, Beatissimæ Virginis, & Diui nostri tutelaris auxilium.

Cant 7. Tempus ergo matutinum, tempus illud esse solet quo animæ piæ, tanquam *Vineæ florentes dare solent odorem suum.* Deo gratissimum, & tanquam Turtures expromere vocem amo-

Thren 7. ris: *vox Turturis audita est in terra nostra*, & tanquam Columbæ gemere in foraminibus petræ, *surge, propera amica mea, columba mea, sonet vox tua in auribus meis.* Cum ergo tunc tot pietatis sectatores Deo sistant vocem suam, & cor suum vt illorum sis particeps, tu quoque, *Consurge & lauda, & in principio vigiliarum, effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini, leua ad eum manus tuas*, inquit Ieremias Propheta. Primum quod Deus petit est cor, hoc est, primas tuas cogitationes & affectiones, delectatur enim ipse primogenitis, hæ sunt primogenita mentis & cordis nostri, illi ex integro consecranda. Statim ergo euigilans, offer ei cor tuum, & dic: *Totum tibi Domine cor meum offero, vt illud purifices, ornes, sanctifices, vt illud emollias quasi ceram & in eo amorem tuum sculpas, in eo ponas te quasi signaculum, vt nullus affectus tibi displicens ad illud ingredi posset, nulla cogitatio indecens. Benedic Domine omnibus cogitationibus, verbis, actionibus meis, & vnire digneris cum omnibus cogitationibus verbis, actionibus, quas tibi benedictus filius tuus obtulit, vt sint in odorem suauitatis.*

Opportunum quoque erit tunc, miseriæ nostræ intuitu nos coram Deo humiliare, & agnoscere ingratitudinem nostram: quia cum quotidie noua in nos beneficia & fauorea conferat, & cum lucis nouæ vsura spiritualem etiam lucem gratiæ mentibus nostris offerat: nos tamen tam parum beneficiis eius respondemus, quin potius *rebelles lumini* vix proficimus, sed in deterius imus, & quotidie eum offendimus indigni luce quâ fruimur, multo magis luce illa æterna ad quam nos vocat Deus. Hæc humiliatio in nobis calcar & stimulus erit, imo & initialis quidam ad perfectionem gradus.

Hoc practicabat ille Coriarius Alexandriæ, ad quem mittebatur D. Antonius. Cum enim D. Antonius in cella oraret venit ad eum vox: *Antoni necdum ad perfectionem Coriarii qui in Alexandria est, peruenisti.* Hoc audito consurgit ille mane arrepto baculo & festinus venit Alexandriam. Cumq. ad designatum hominem peruenisset, ille viso tanto viro obstupuit: Cui senex dixit: *Refer mihi opera tua, quia propterea de deserto Veni* Qui respondit: *Nescio me vnquam aliquid boni perpetrasse: Vnde ex Cubili proprio mane consurgens, antequam in opere resideam, dico quod hæc ciuitas à minore vsque ad maiorem, ingrediatur Regnum Dei propter iustitias suas, ego autem solus propter peccata mea pœnam ingrediar sempiternam: quod verbum antequam quiescam sero, ex corde meo responsio veritate.* Hoc audiens B. Antonius dixit ei: *In veritate fili, sicut bonus artifex, sedens in domo tua cum requie Regnum Dei adeptus es; ego autem sine discretione omne tempus meum in solitudine conuersatus, necdum verbi tui assumpsi mensuram.* Ex Lib. sent Patrum Paragraph. 121.

Neque vero propter occurrentes occupationes, debet facile hæc prætermitti matutina oratio, à qua fere pendet operum totius diei directio, felixque progressus. Debetque obsequium seruitutis nostræ Deo debitum, quoad fieri potest ante omnia persolui.

Te lingua primum concinat,
Te mentis ardor ambiat,
Vt actuum sequentium,
Tu sancte sis exordium.

Sic nos exemplo suo docuere viri sancti, qui omni quantumlibet graui negotio postposito, Deo primum vacandum esse iudicarunt. De S. Ludgero Episcopo Monasteriensi sic legimus, Carolus Imperator, Ludgerum ad se pro quadam Reipublicæ vtilitate euocari iussit. Qui cum veniens iuxta Palatium mansionem accepisset, primo statim mane misso ad eum Rex cubiculario, ipsum ad se venire præcepit. Ea ipsa hora persoluendis horariis precibus insistebat, Respondit nuncio, his expletis se venturum. secundo ergo & tertio à Rege ad eum missum est, sed diuinum obsequium cunctis aliis anteponendum non ignorans, distulit venire donec preces consummaret. Tandem cum venisset, interrogauit Imperator cur ad imperium suum venire contempsisset. At ille vultu menteque constanti? Ego

Surius 26. Martij. inquit Imperator, tuum præceptum ita in omnibus semper exequendum putaui, vt tamen Deum tibi vbique semper præferendum non dubitarem. Hoc & ipse mihi præcepisti, quando Pastoralis curæ sollicitudinem mihi commendabas, vt Deo primum seruiendum scirem, post hæc tuis consequenter imperiis esse obtemperandum. Ideo non in Regiæ potestatis inhonorationem & contemptum ve maleuoli criminantur, sed potius propter tuam salutem, quæ Deo debebam exoluere curaui, & ita ad tuum expeditior seruitium veni. Hoc responsum Rex optimus amplexus, Gratias, inquit, habeo Episcope, quia qualem te esse credidi semper, talem, te nunc expertus sum. Tu vt hactenus semper Dei exorare voluntatem, & simul nobis deuotus & fidelis pro nostri imperij statu orare memento. Ita Surius in vita Ludgeri.

Nec

Nec istud hic prætermittendum quod de Carolo Quinto legimus, illum scilicet quotidie mane duas fere horas precibus impendere solitũ, grauissimis licet imperij bellique negotiis impeditũ, non enim suis fidebat viribus potentissimus Princeps, sed totus à summi Numinis ope & auxilio pendebat, quod sibi precibus tam longis quotidie conciliare studebat. Et hinc tanta illi in rebus gerendis fœlicitas, tam insignes victoriæ, adeo vt ob multa fortasse Galli eum Herculi, Germani Carolo magno, Itali Dauid, Turcæ Iulio Cæsari, Afri Hannibali compararint. Multi cum aduerterent eum & domi & militiæ æque continuum & prolixum esse in precibus suis, dicere solebant, Carolus sæpius & diutius cum Deo, quam cum hominibus loquitur.

Aurius in Chroni. ad ann. 1559.

DE VESPERTINA ORATIONE.

De oratione quoque vespertina siue nocturna, sæpe fit mentio in Scriptura, De illa in Psalmis dicitur: *In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum.* Tunc benedicendus Deus pro beneficiis quæ per singulos dies, imo per singula momenta, de manu eius accipimus. Eius nutu vitæ nostræ momenta decurrunt: *In manibus tuis sortes meæ*, siue (vt alia Lectio habet) *tempora mea.* Posset sæpe vitæ nostræ tempus abrũpere, dum in mortiferi peccati luto infixi hæremus, & tunc infœlix æternæ damnationis sors certo nos maneret: sed ex benignitate sua sic tempora nostra disponit, diesque nostros prolongat, vt è peccati abysso tenebrosa tandem respiremus ad lucem gratiæ, *ad partem sortis Sanctorum in lumine.* Aliquos tamen etiam in mediis sceleribus abripit seuera iustitiæ suæ vltione, vt sciat omnis Peccans, quod statim à peccato, diuinæ vindictæ ei incumbit mucro: & propter hunc nec vnam quidem vel noctem securus peragit in peccato: *Intelligite hæc qui obliuiscimini Deum, ne quando rapiat, & non sit qui eripiat.* Ad hoc ergo vespertina seruiat oratio, vt quæ per diem fragilitate commisimus, nocturno tempore recenseamus, & cordis contritione eleuamus: Lauando per singulas noctes lectulum conscientiæ nostræ, pœnitentiæ aspersione: *Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.* quasi dicat. Quæ per diem vel sola cogitatione praua cordis in Deum vel proximum peccando commisistis, statim noctu cum soli estis, in silentio & quiete recogitate, rationem & pœnas à conscientia exigite per veram cordis compunctionem: vt sic coram Deo vos continuo ad mortem iudiciumque præpareris, quasi ea nocte à Domino euocandi. Multi enim etiam sani cubile suum petentes, subitanea præuenti morte fuere, & peccato mortali obnoxij, ad inferos nocte illa descenderunt, de quibus verum est illud Iob: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.*

Psal. 30. *Psal. 4.* *Iob. 21.*

Propterea etiam scriptum est: *Sol non occidat super iracundiam vestram: Nolite locum dare diabolo* Quod quidem D. Ambrosius etiã vniuersaliter intelligit, de omnibus scilicet peccatis. Sol non occidat super iram, super auaritiam, super calumniam vestram, &c.

Ephes. 4.

Sic D. Antonius (teste Athanasio) suadebat iugi meditatione illud retinendum, *& interpretabatur non solum super iracundiam Solem occidere non debere, sed & super omnia delicta, ne peccatorum vnquam nostrorum, aut in nocte luna, aut in die Sol testes abscederent.* Id vero specialiter de ira dicitur, quia illa maxime dat locum & aditum diabolo: ille enim iracundis cogitationibus se insinuat, iniuriam factam aggrauando hominem inflammat, & suggestione vindictæ quasi folle succendit, totumque iudicium perturbat & furiis agit: Vnde iram vocat Nazianzenus, dæmonem intus conditum. Item, quia ita turbidis vindictæ cogitationibus, totam hominis quietem nocturnam, & orationem quæ apte fit nocturno tempore, penitus impedit.

Athan. in vita S. Antonij

Hoc monitum Apostoli diligenter practicarunt antiqui Patres. Ita S. Ioannes Eleemosynarius, cum quadam die contra Nicetam Patricium ira licet iuste commotus fuisset sub vesperam misit Presbyterum suum ad Nicetam qui ei diceret: *Sol iam est in Occasu, Vir maxime Venerande.* Quo stimulo ille commotus, venit ad virum Dei, & vterque ante occasum ruit in mutuos amplexus.

Exemp.

Sic quoque S. Epiphanius Episcopus Cypri dixit S. Hilarioni: *Ego ex quo accepi habitum istum non dimisi aliquem dormire, qui haberet aliquid aduersum me: neq; ego dormiui aliquid habens aduersum aliquem.* Cui Hilarion: Ignosce mihi, quia tua conuersio maior mea est. Hinc & in aliquibus Religionibus pia hæc lex statuta est, vt si quis alium per diem offenderit, non liceat illi nocturnæ quieti se dare nisi prius veniam ab eo quem offendit petierit.

Lib. 4. doct. Patrum.

Nocturnum itaque tempus dum silent omnia, dum perstrepentis familiæ, aut negotiorum tumultus quiescunt, aptum est conscientiæ examini, piæque de Deo cogitationi & meditationi.

Sic de viro bono & sapiente Ethnicus Poëta dicit.

Non prius in dulcem declinent lumina somnum.
Omnia quam longi reputauerit acta diei.
Qua prætergressus? Quid gestu tempore? Quid non?
Cur isti facto decus absit, aut ratio illi? &c.

Sic practicabat ipse Rex in mediis regni negotiis: *Meditabar, inquit, nocte cum corde meo, exercitabar & scopebam spiritum meum.* Per scopas stricti examinis & perfectæ contritionis, euerrebat ex animæ suæ cubiculo, quidquid immunditiæ, quidquid sordium, de die contraxerat. Alij legunt cum D. Hieronymo: *Fodiebam & sarriebam spiritum meum.* quia scilicet compunctionis sarculo, omnem expungere nitebantur infœlicem peccati surculum, vt foret securus ab illa securi, quæ minatur excisionem infructuosæ arbori. Sed & quieto illo tempore, alteram mentis speculam conscendens, ad æternitatis annos aciem suam figebat ruminans illud Æternum cum corde, cum gemitu columbæ. Timens quoque ipse ne forte in Æternum à Deo proiiceretur, statuebat mutare & emendare vitam suam, & de die in diem proficere, imo quasi de nouo incipere: Dixi, inquit. *Nunc cœpi.*

Psal. 76. *Matth. 3.*

Imitetur eius exemplum, quilibet pietatis & veræ vitæ Christianæ sectator: Attendat illud Ieremiæ: *Statue tibi speculam, pone amaritudines, dirige cor tuum in viam rectam.* quasi dicat. Ascende mentis verticem, & ibi speculare, tum præterita cum præsentia, tum futura. Considera peccata tua, & illa pone ante oculos tuos: vt iam tibi amarescant & recogita illa in amaritudine animæ tuæ. Propone quoque tibi mortis, iudicij, pœnarum futurarum amaritudines. Quas vt euites, dirige cor tuum in viam rectam: desere vias priores, vias obliquas, prauos omnes gressus cordis tui omnes peccati affectus derelinque: & sequere viam iustitiæ, pietatis, puritatis, temperantiæ, castitatis Hoc ergo sit nocturnum exercitium viri Christiani, ex illo poterit non mediocrem fructum reportare.

Ierem. 3. 31.

Narrat Baldesanus Doctor Theologus, in potenti Italiæ ciuitate, fuisse nobilem quendam Adolescentem, qui cum immersus esset voluptatibus, monitus à confessario de pœnitentia agenda, multisque modis ei propositis, negabat se vllum ex his pati posse aut perferre. Tandem ille omnia tentans vt eius saluti consuleret, monet vt quartam saltem horæ partem, in hac cogitatione poneret: *Iacere se in lectu mortuum, brachiis in crucis formam compositis, ad caput apposito ardente cereo, ad pectus crucifixi imagine: Iamque sibi super se iudicium expectandum.* Paruit adolescens. & hæc nocturno tempore secum reuoluens, sic exterritus est & illustratus à diuina gratia, vt conspecta peccati fœditate, totus solueretur in lachrymas: & postridie bene mane, ad eundem Patrem accedens, miro cum dolore peccata sua defleret, & de vitæ emendatione serio cogitans, pro satisfactione & pœnas impositas sibi acciperet, & vltro maiores assumeret, sicque initium fecit sanctius viuendi in posterum. Ita Baldesanus.

Baldesan. in stim. virtutum. *Exemp.*

Poterat ergo & ipse dicere cum propheta: *Meditabar nocte cum corde meo: Nunquid in æternum proiiciet Deus? Et dixi: Nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ excelsi.* Quam fructuosum ergo ei hoc breue nocturni temporis exercitium? An non tale est inter homines mundi, qui tamen Christianos se confitentur, noctis exercitium? quin potius de multis verum est: *Iniquitatem meditatus est in cubili suo, astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odiuit* His minatur Propheta, *væ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris: In luce matutina faciunt illud. Concupierunt agros & violenter tulerunt, & calumniabantur, virum & domum eius virum & hæreditatem eius.* Sensus est. Væ vobis, qui omnes cogitationes vestras confertis, non in res salutis, sed in res nullius mometi, imo potius in coacervationẽ per fas & nefas, id quidem vesperi & mane quæritis media contra proximum, vt eius bonis frui possitis. Noctu cum quiescendum est, aut de rebus diuinis cogitandum, aut cum de peccatis commissis pœnitentiâ purgandis, solliciti esse deberetis, & cum in cubilibus vestris compungi oporteret, noua scelera cogitatis. Et lux matutina optari debuerat ad compensanda peccata nouis virtutum actibus, & illam exoptatis, vt malitiam conceptam exequi festinetis.

Psal. 35. *Mich. 2.*

Cæterum quoniam non omnibus datum est diu orationi vacare,

vacare, tum ob animum negotiorum mole pressum, tum etiam in multis sudore suo panem quærentibus, ob corporalem lassitudinem: caueant tamen ea toto negligere piam ad Deum reflectionem, & porcorum more quieti membra dare. Sed iuuabit eos tunc serio cogitare de tot seruis & ancillis Dei, qui in Religionibus & extra tunc vigilant & perseuerant in conspectu Dei vberrimas lachrymas fundentes, imò fortasse etiam sanguinem pro amore illius elicientes. Hâc cogitatione vel incendantur ad deuotionem, vel saltem si legitimè impediantur, cum illis intentionem coniúgant & spiritum & supplicent Patri spirituum vt eos participes afficiat tot orationum & bonorum operum, vt possint dicere: *Particeps ego sum omnium timentium te Domine.* Iuuabit quoque cubitum ituro, aliquam de Christo piam cogitationem animo figere, quæ claudat firmiter cordis ostium prauis alienisuè cogitationibus. Sic poterit imaginari lectum suum esse Crucem illius, & ceruical Coronam eius spineam, in qua cum ipso oportet quiescere. Si cum exuet vestimenta, cogitet quanta Christus cum ignominia, nunc vestibus indutus fuerit, nunc exutus. Meminerit vestis innocentiæ, qua tam infœliciter exuti sumus, & respiret ad illam. Meminerit denique tot ciliciorum, in quibus obdormiunt tot viri pii, in frigore & nuditate; cum ipse molliter & vestiri & decumbere cupiat. Cùm noctu excitatur, mentem in Deum statim eleuet, & versum *Gloria Patri, &c.* aut similem recitet. Si horologij sonum audit, meminerit Deo omnium horarum reddendam rationem. Recordetur mortis suæ similiter & illius qui Deus pro nobis mori dignatus est, & legat verba quæ quidam sanctissimus Pater docet: *Benedicta sit hora in qua Dominus meus Iesus Christus, pro me natus & mortuus est.* Omnes hæ piæ cogitationes & iaculatoriæ preces, quasi pium semen sunt, quod vespere & nocte serere in corde iuuat: quia & manè eius sementis in corde tuo fructum potes reperire, & multum muniunt contra stygias tenebras, & phantasmata impudica quæ maximè tunc dæmon in corde serere conatur: Ita vt D. Hier. dixerit, eo Sanctum Dauidis lectulum, quem lachrymis per noctes singulas rigare solet, diabolum cum omni voluptatum suarum pompa accessum non habuisse. Huic ergo sanctis his cogitationibus obuiandum: Et sicut is qui vesperi carbones cineribus tegit, tantò facilius manè cum surgit, potest focum struere & rogum accendere. Ita qui cum pia consideratione vesperi cubitum vadit, manè ignem faciliùs repertiet & feruorem in se accendet: *Reliquiæ cogitationis nocturnæ diem festum agent Domino.*

Psal 75.

Ex Hist. Patrum Domin.

Nobilis quidam Rolandus, postquam totum diem epulis, lusibus, choreisque traduxerit, vespertino tempore ad cubile suum, & simul ad cubile cordis ingressus, cogitare cœpit: *Vbi nunc festum quod egimus? vbi dies lætitiæ? vbi cætera? Nimirùm vt hic dies, sic reliqua omnis vita transuolat, nihil post relictura, nisi æternum pœnitere.* Fixit hoc profundè cordi, & illa nocte cogitationem ad annos æternos voluebat: Sequenti ergò die ita commotus est, vt Ordinem S. Dominici ingressus sit, sanctiorem vitam adorsurus.

Alius quidam adolescens Bononiæ vitam agebat deliciis omnibus diffluentem, nec sibi patiebatur verbum fieri de vita alia ineunda. Adit eum quidam Religiosus Ordinis S. Dominici, & multa familiariter locutus aliis de rebus, tandem egrediens, hoc vnicum verbum monuit: *Cogita sub noctem, lectum ingressus illud Prophetæ; subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Fecit ille, & hoc ita animo eius insedit, vt rebus omnibus abdicatis, arctæ Religionis viæ sese manciparit. Vides ergo in his & similibus exemplis, quomodo reliquiæ cogitationis nocturnæ diem festum agunt Domino.

Humber. Tract. 7. de timor. Isa. 14.

LECTIO IV.

De oratione publica in calamitate generali facienda.

1. *Docet recurrẽdũ ad Orationẽ in afflictionib. publicis.*
2. *Tria Dei flagella Oratione auertenda.*

PROPOSITIO I.

T*Empus calamitatis publicæ, tempus orationis.*

Ratio est, quia illæ calamitates à Deo solent infligi ob peccata nostra, ideoque conuenit tunc ad eum recurrere per orationem & cordis conuersionem. Cùm Pater iratus filio intentat minas & verbera, opportunum remedium est inter eius brachia supplici corde recurrere, hoc enim affectum & viscera paterna commouet ad indulgentiam, virgam castigantem suspendit remouetque. Sic cum Deus nos percutit, affectum paternum non deserit, quin potiùs optat vlnis nos bonitatis suæ complecti, si ad eum recurramus corde humili, coactus enim quodammodò peccatis nostris irascitur, & pœnas infligit. Vnde protestatur per Prophetam se non ex odio facere: *Indignatio non est mihi;* Deinde cunctatur (sicut Pater qui filium peccantem debet percutere, sed cupit parcere) & dicit; *Ingredietur super vineam meam? succendam pariter? An potiùs tenebit fortitudinem meam faciet pacem, pacem faciet mihi.* Cogitur ergò, ciuitates, populos, prouincias, regna ob scelera punire. Imò tanquam vineæ infructuosæ loco bonorum fructuum vepres, & spinas producentes, merentur excidi, radicitus. Sed optat Deus mediatores aliquos intercedere, qui eius manum vindicem impediant, & instar Moysis velut ligent, aut instar Iacob cum illo precibus suis colluctentur, & fortitudinem eius teneant, pacemque concilient, hoc vtique scriptura illa indicat.

Isa. 5.

Sic Dominus apud Ezechielem, multa comminatur domui Israel ob scelera; *Fili hominis, inquit, versa est mihi domus Israel in scoriam; omnes isti, æs, & stannum, & ferrum & plumbum in medio fornacis, scoria argenti facti sunt. Propterea hæc dicit Dominus Deus; Eo quod versi estis omnes in scoriam, congregabo vos in medio Ierusalem, congregatione argenti, & æris, & stanni, & ferri & plumbi in medio fornacis, vt succendam in ea ignem, congregabo & succendam vos igne furoris mei; Vt conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio eius: & scietis quia ego Dominus, Cum effuderim indignationem meam super vos.* Hæc vtique grauis comminatio est, quia grauia scelera regnabant in populo suo in omni statu, quæ diuinam poscebant vindictam. Vnde inter cætera allegat. *Patrem & matrem contumeliis affecerunt in te: Aduenam calumniati sunt in medio tui, pupillam & viduam contristauerunt apud te, Sanctuaria mea spreuisti, & sabbata mea polluisti, Viri detractores fuerunt in te. Et Vnusquisque in vxorem proximi sui operatus est abominationem: Vsuram & superabundantiam accepisti; & auarè proximos calumniabaris, & mei oblita es, dicit Dominus.* Hæc ergo scelera & plura quæ ibidem enarrat, causa fuere tantæ indignationis Dei: Et tamen cupiens Deus vt aliqui sese huic furoris lachrymis precibusque opponeret, velut inuitus puniens, subdit: *Et quæsiui de eis virum qui se interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam, & non inueni:* Et effudi super eos indignationem meam, in igne iræ consumpsi eos.

Nos itaque non miremur Deum nunc varias prouincias plagis multis affligere, sterilitate, morbis, bellorum ærumnis, aliisque calamitatibus atterere: quandoquidem eadem scelera, propter quæ indignationem suam in domum Israel effundere se minatur, impunè grassantur etiam in populis Christianis, ita vt possimus cum Ozea dicere: *Audite filij Israel verbum Domini, quia iudicium Domino cum habitatoribus terræ: non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra. Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit: Propter hoc lugebit terra, & qui habitant in ea.*

D. Cyprianus volens amicum quendam ad contemptum mundi inducere, considerat se in montem excelsum cum eo conscendere, ex quo possit ei ostendere, sicut Sathan Domino, omnia Regna mundi. Ex illo ergò loco tanquam ex sublimi specula, hos igne, illos fluctibus, alios cruento gladio interire considerat. Alios flentes circumspicit, alios ærumnarum insensibiles in mediis sceleribus ridentes, & quosdam in bonis ducentes dies suos, in puncto ad inferna descendere.

O Vtinam in talem speculam possemus conscendere, ex qua peccata in variis mundi Regionibus inundantia possemus conspicere; sed cùm reipsa, id fieri à nobis nequeat, mente & spiritus contemplatione id fieri quid impedit? Ascendite ergo mecũ, & perspicaces oculos meos vndique conijcite. Primò Regum aulas inspice & Principum palatia. Quanta ibi vanitas & superbia, ambitio & inuidia, hypocrisis & adulatio! Peruersa ibi consilia, conspirationes, aliaque aulicorum vitia dominantur, ita vt ab aliquibus aula rectè vocetur. *Vniuersitas iniquitatis.* Quæ iniquitas ibi non solùm sedet, sed & docet.

Secundò inspice iudicum tribunalia. Quanta ibi iuris legumque peruersio? Oppressio pauperum, calumniæ, fal-

la

sa testimonia, periuria ibi regnant, ibi iustitia excæcatur donis, & quæ deberet esse integra tanquam virgo, ab ipsismet corrumpitur quibus tradita est custodienda: ita vt de his temporibus verum sit illud Sapientis; *Vidi sub sole in loco iudicij impietatem, & in loco iustitiæ iniquitatem.*

Tertiò, introspice Mercatorum officinas, & videbis quanta ibi regnet auaritia & falsitas, vsuræ, fraudes in ponderibus & mensuris, mendacia cum iuramentis ibi nimis frequentia sunt, & parui æstimantur.

Quartò, inspice vel publica vrbium loca, vel particulares domos, & numera si potes, maledicta, blasphemias, iuramenta, ebrietates, fornicationes, adulteria, dissolutiones iuuentutis, & nefandas impudicitias, de quibus passim etiam homines gloriantur, qui *peccatum suum quasi Sodoma audent prædicare*, & lætati cùm malefecerint; *Bibunt quasi aquam iniquitatem.*

Postremò, Dei Ecclesiam ingredere, & vide quot in statu Ecclesiastico, in statu Sacerdotali, imò etiam religioso crimina dominentur. Quanta dissolutio & libertas in Clero & in plerisque Monasterijs? ingluuies, auaritiæque sordes, fœtor luxuriæ, pestis inuidiæ, in illis dominantur, qui sanctitatis statum adepti sunt. Quam frequenter tractatur Filius Dei conscientia maculata, manibusque sacrilegis, à Sacerdotibus in altari? Si posses cum Propheta *fodere parietem*, quam multam reperires abominationem, sub priuatis multorum tectis?

Iterùm ergò repeto, non tam mirari nos debere calamitates quibus inuoluimur, quam peccata nostra quæ longè ampliora flagella merentur, ideòque lachrymis & precibus faciem Domini præuenire tunc opportunum est, & mediatores ac intercessores ad iram Domini placandam adhibere. Quia nisi Sanctorum, tum viuentium, tum cum Christo regnantium, orationes interuenissent, multos sæpiùs populos ira Dei absorbuisset.

Patet id per illam visionem factam D. Dominico, cui apparuit Christus, tres vibrans lanceas, quibus orbi perniciem minabatur, nisi occurrisset B. Virgo præsentans Dominicum & Franciscum, quorum opera meritis, & intercessione, peccatores ad Deum conuerterentur.

Imminente quoque peste sæuissima Albigensium hæreticorum, apparuit S. Lutgardi virgo Deipara, vultu lugubri & obscuro. Inquirit verò Lutgardis compassione mota, vnde talis pallor & squalor in illa quæ plena gratiæ nominatur? Respondit ei; *Ecce ab hæreticis & falsis Christianis iterum conspuitur & crucifigitur filius meus; Quid ergo miraris lugubrem vultum meum? veruntamen tu assume ieiunium, & continuus septem annis ieiuna, vt sopiatur ira filij mei, toto imminens orbi.* Peregit ergò ipsa ieiunium toto septennio, in solo pane & cereuisia. Cum vero aliquando superiorum voluntate coacta, tentaret aliquid pulmenti ore haurire, nunquàm potuit (quasi quodam miraculo) quicquam vel minimum deglutire. Electa erat specialiter, vt pro peccatoribus oraret. Quare expleto septennio; iterum aliud ieiunium suscipere mandatum est ei per reuelationem. Vnde & alios septem annos solo pane & olere transegit. Rapta autem vidit Iesum quasi recentibus vulneribus adstare, & pro peccatoribus deprecari. Deinde vertebat se ad ipsam & dicebat; *Certe vt me totum offero patri pro peccatoribus; ita volo vt totam te offeras pro illis, & iram accensam auertas.* Lamentis ergò diuturnis propter illos adeò se afflixit, vt facie quotidie rigata velut fontem lachrymarum deduceret. Apparuit verò ei Christus annis quinque ante mortem, gratulans quod miserorum causam tam diu fideliter egisset, & illa manu quam pro peccatoribus in cruce extenderat, lachrymas à facie eius tersit, dicens; *Volo te ob his lamentis iam absolui, nec deinceps luctu confici; sed placido cordis feruore in oratione persistas.*

V. Vitam eius 16. Iunij apud Sur.

In Sodoma quoque, quantum valuissent paucorum iustorum merita & preces, pro auertenda illa funesta clade, ipse Dominus ostendit in colloquio illo cum Abrahamo. Vbi ad singulas petitiones, Abraham rogantem pro impijs exaudit, dum dicit; *Parcam ciuitatibus illis, si inuenero quinquaginta iustos; Non delebo si inuenero quadraginta quinque. Non percutiam propter quadraginta; Remittam si inuenero triginta. Non interficiam propter viginti; Non delebo propter decem.* Fortis erat Abraham vera fortitudine, qui fortissimum Dominum tenebat, inquit Rupertus in illum locum. Non fuit vero ausus vltra decem descendere Abraham, quia dixerat se non amplius locuturum, & iusto Dei iudicio conformare se voluit Vir iustus.

Mysticè verò Eucherius id interpretans; ait; *Vsque ad decem non perire Sodomam Dominus dicit, & innuit quod si in quolibet per præceptorum custodiam Christi nomen inhabitatur, ille non perit: denarij enim numeri figura Crucem Christi significat, quia litera X. quo denarius exprimitur, in figura Crucis formatur.* Ita ille.

Sed quærit vlterius D. Augustinus. Vtrum quod dicit Dominus de Sodomis, non velle eam perdere propter decem: specialiter dictum sit, an etiam de quocunque loco in quo fuerint decem iusti? Respondet; id non esse necessarium, sed de Sodomis id potuisse dici, tum quia sciebat non esse ibi decem, tum quia volebat Abrahæ ostendere quàm effusa foret in omnes iniquitas illa Sodomorum, quamque iustè eam puniret.

Aug. in Gen.

Sed & propter vnum aliquando parcit Deus: *Circuite in quie: Ierusalem, & videte, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iuditium & quærentem fidem, & propitius ero ei.* Imò & alijs propter illum propitium se fore significat: quærit enim virum, qui se interponat, & sit mediator pro alijs. Sed quando non inuenit inter viuentes, adhuc parcit & miseretur ob defunctorum virtutem, *Protegam* inquit, *Ciuitatem hanc propter me & propter Dauid puerum meum.* Quasi dicat: Licet ipsi indigni sint, quia tamen solitus sum misericorditer agere, faciam id propter me, & propter merita Dauid serui mei.

Hebr. 5.

4. Reg. 18.

3. Reg. 18.

Veruntamen eius aliquando iustitia non parcit propter multos bonos. Sicut Samariæ non pepercit, licet superessent septem millia virorum, qui non curuauerant genua ante Baal. Aliquando multis nō parcit propter vnum. Propter peccatum Dauid tot millia peste intereunt. Propter peccatum Saul fames tribus annis affligit populum. Dominus bonus est, iustus est, sapiens & clemens, nostrum non est, scrutari consilium Maiestatis, sed in ipsum sperare, credere, bene operari, illumque benedicere.

Scimus vero impleta aliquando mensura Peccatorum, Deum sic decernere peccatorum punitionem, vt etiam Sanctorum orationes Dei vindices plagas non possint auertere, Hinc dicit ad Ieremiam: *Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas, pro eis laudem & orationem, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te:* Et ad Ezechielem: *Si quatuor iudicia mea pessima, gladium & famem, & bestias malas, & pestilentiam immisero in Ierusalem. Et si fuerint tres Viri iusti in medio eius, Noe Daniel. & Iob, non liberabunt filios neque filias.* Horum specialiter fit mentio: quia hi in medio nationis prauæ quasi luminaria fuere vitæ irreprehensibilis: Iob in terra Hus gentilis: Noe tempore diluuij hominum malitia inundante, Daniel in terra Babylonis inter Idololatras. Item, quia hi viri maximi meriti, olim pro alijs intercesserunt: Noe post diluuium, vnde cum illo Dominus fecit pactum, de non immittendo vltra diluuio, posuitque arcum suum in nubibus, in signum fœderis: Daniel pro liberate captiuorum in Babylone affligebat se, vnde & Angelus ei apparuit, & finem indicauit: Iob vero pro amicis suis intercessit, ad quem à Domino missi sunt, vt oraret pro illis.

1. Reg. 13.

Ierem. 7.

Ezech. 14.

De hac porro peccatorum mensura sæpe mentio fit in Scriptura: *Nondum completæ sunt iniquitates Amorrhæorum: Implete mensuram patrum vestrorum.* Hinc propheta Zacharias vidit *mulierem sedentem in medio amphoræ siue in medio mensuræ*, legunt 70. & dictum est ei: *Hæc impietas.*

Gen. 15.

Zach. 5.

Illa ergo mensura significat peccata populi Israël in vnum coaceruata, quibus merebantur abijci. Vide Riberam & interpretes in illum locum.

De hac re sic loquitur Origenes, *sicut omnia, in mensura fecit omnia, & pondere, & numero; Ita etiam patientiæ eius certa mensura est, quam mensuram credendum est impletam esse ab his qui diluuio perierunt, qui in Sodomis cœlesti igne vastati sunt. Patienter ergo nunc fert Deus, expectans ad pœnitentiam; sed ne hoc non dissoluat & tardos ad conuersionem faciat, quia rursus patientia eius certa mensura est.* Ita ille in c. 2. ad Romanos.

PROPOSITIO II.

Tria flagella Dei oratione auertenda sunt, quæ ob peccata solet in populos immittere, pestilentia, fames, bellum.

Tria Dei flagella satis demonstrata sunt Dauidi per Gad Prophetam 2. Reg. 24. Vide textum. De illis quoque fit sæpe in Scriptura mentio. Specialiter verò miro prodigio Ezechiel propheta, iubetur à Domino illa populo Israelitico indicare: dum iubetur radere pilos omnes capitis & barbæ, & in tres partes diuidere, illosque in statera ponderare. Tertiam, inquit, partem combures in medio ciuitatis. Tertiam partem concides gladio: Tertiam disperges in ventum. Quo quidem portento significabat partem plebis peste, partem gladio, partem fame & captiuitate affligendam &

gendam & vastandam id vero fieri ob peccata eorum manifestè declarat dicens : *Ista est Ierusalem, in medio gentium posui eam: Et contempsit iudicia mea, vt plus esset impia quam gentes, & præcepta mea vltra quàm terræ quæ in circuitu eius sunt.* Nempe sicut fulmina & tonitrua quæ terram deuastant, ex ipsa oriuntur terra: oriuntur enim ex vaporibus & exhalationibus quæ de terra ascendunt, & in locis superioribus coarctantur, tandemque erumpunt, & inferiora deuastant: Ita peccata nostra sunt tetri vapores ascendentes ex prauo corde nostro, quasi ex fuliginosa terra, ex illisque tandem ira, furor, & supplicia ac fulmina diuina prodeunt in caput nostrum erumpentia.

Ezech. 5.

Patet id in tot plagis iam ab initio sæculi in peccatorum vindictam immissis, in diluuio, in Sodomis, in tot Ægypti percussionibus. Ita vt rectè dixerit Ecclesiasticus : *Mors, sanguis, contentio & romphea, oppressiones, fames & contritio & flagello, super iniquos creata sunt hæc omnia, & propter illos factus est Cataclysmus.* Sed & hæc omnia flagella specialiter comminatur Deus populo suo, Deuteron. 28. dum dicit. Si nolueris audire vocem Dei tui vt custodias mandata eius erunt super te omnes maledictiones istæ : *Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro, maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum & greges ouium tuarum. Adiungat tibi Dominus pestilentiam, donec consumat te. Percutiat te egestate, febri & frigore, ardore & æstu, & aere corrupto ac rubigine. Sit Cælum, quod supra te est, æneum, & terra quam calcas, ferrea. Tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos, per vnam viam egrediaris contra eos, & per septem fugias, & dispergaris per omnia regna.* vide ibi, & considera cætera in textu.

Eccl. 40

Sed dices, si propter peccata & contemptum mandatorum Dei hæc infliguntur, cur boni etiam sæpe inuoluuntur? Cur & mali ab illis sæpius exempti cernuntur?

Hanc certè querelam frequenter etiam Viri sancti & Prophetæ mouerunt, vnde Iob dicit: *Quare impij viuunt, sublevati sunt & confortati diuitiis? Semen eorum permanet coram eis propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum, domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos.* Similiter & Ieremias: *Iustus es Domine si disputem tecum, verumtamen iusta loquar ad te; Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus qui præuaricantur; Plantasti eos & radicem miserunt, proficiunt & faciunt fructum; Prope es tu ori eorum, & longè à renibus eorum.* Abacuc capite primo, & Dauid Psalmo 72. idem conqueruntur multis propositionibus & sententiis.

Iob 21.

Ierem. 12.

Sed respondendum, ideò Deum aliquando impios & peccatores plagis temporalibus non affligere, quia destinati sunt ob scelera sua ad pœnas æternas, vbi grauius plectendi sunt, vbi iuxta mensuram delicti erit & plagarum modus, vbi eos iam corripiet, non tanquàm Pater, sed tanquàm Iudex in furore suo. Tunc verum erit illud : *Plaga inimici percussi te castigatione crudeli. Quid clamas super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus, propter dura peccata tua feci hæc tibi.* Peccator in tormentis illis frustra clamabit, quia cruciatus erit æternus, dolorque non habebit remedium. Durissima peccata tua, ô homo impœnitens, & inflexibile cor tuum Deum fecere tibi durissimum & inflexibilem. Tanquam hostis iuratus, implacabilis tunc erit, & crudelis plaga in æternum te affliget. In hoc vero tempore tanquam amicos plagis corrigit, tanquam filios virgis arguit: Qui ergò licet peccantes eius percutientem virgam aliquando non percipiunt, signum est quod filij non sint, sed potius tanquàm adulterini negliguntur à Deo, & reiiciuntur, inquit Apostolus : Magna ira quando peccatoribus non irascitur Deus. *Zelus*, inquit, *meus recessit à te vltra non irascar tibi.*

Ier. 30.

V cap. 12. ad Heb.

Respondendum secundo, non omnia impiorum opera esse mala, sed eos aliquando opera moraliter bona exercere. Deus verò nullum bonum irremuneratum relinquit, & ideò aliquibus eos temporalibus, benedictionibus, aut tempo ali fœlicitate gaudere permittit in hoc sæculo, qui ob peccata sua carituri sunt æterna fœlicitate in altero.

In figura huius rei Abraham filiis concubinarum, & Ismaëli filio eiectitio dedit munera aliqua, aurum, argentum, aut bona aliqua mobilia; sed Isaac filio dedit hæreditatem & immobilia bona. Sic dicit Augustinus de Romanis quia opera moralium virtutum exercebant licet infideles & impij : non reliquisse Deum opera irremunerata, sed quibus non erat daturus, inquit, vitam æternam cum sanctis Angelis, terrenam eis gloriam excellentissimi Imperij concessit.

Respondetur tertiò quantum ad bonos eos etiam inuolui plagis à Deo immissis : quia ferè semper etiam in eis aliquid purgandum reperitur leuioris delicti, aut præteritorum peccatorum, quæ omnia purgantur per afflictiones temporales, eorumque patientia & virtus ac constantia, per flagella probatur, & vtiliter eis irascitur Deus, in præsenti, ne irasci cogatur in futuro, aut eos tunc punire. *Cùm iratus fueris, misericordiæ recordaberis.* Quia iratus in præsenti Deus, misericordiæ recordabitur in futuro : *Non enim in perpetuum irascetur, neque in æternum comminabitur.* Inquit Psalmista.

Abac. 3.

Qui ergò iram futuram cauere voluerit, lubens amplectatur castigationem Domini in præsenti. In huius symbolum interpretari possumus visionem illam Ieremiæ, de qua capite primo: *Et factum est verbum Domini ad me dicens. Quid tu vides Ieremia? Et dixi : virgam vigilantem ego video.* Et factum est verbum Domini secundò ad me. *Quid tu vides? Et dixi, ollam succensam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis, virga vigilans*, huc minans & parata percutere, iamque sese liberans, significat vltionem Dei, vigilantem ad peccatorum nostrorum correptionem & correctionem hæcque à meridie & sinu diuinæ misericordiæ prouenit, & ab eius paterno affectu.

Ierem. 1.

Olla succensa significat vltionem Dei per pœnas æternas sæculi: vnde & venire dicitur ab Aquilone: Aquilo autem, mortis symbolum est diræque vindictæ, & partem reproborum significat, vnde Lucifer dicebat: *sedebo in Aquilone.*

Sic etiam Antiqui dixerunt Deum habere duo tribunalia; vnum clementiæ & fœlicitatis in meridie, alterum seueritatis & vindictæ in Aquilone, & inde deiectus est Lucifer, qui dixerat, sedebo in lateribus Aquilonis. significatur ergo per hanc visionem, Deum pœnitentibus hic exhibere virgam correctionis, reprobis autem illam renuentibus reseruare ollam gehennæ & furoris.

LECTIO V.

De Oratione pro peste.

1. *Docet Deum ob peccata pestilentiam immittere.*
2. *Docet precibus illam auertendam.*

PROPOSITIO I.

Primum flagellum quod solet Deus ob peccata immittere est pestilentia.

Per hanc pestem solitus est vitia pessima & pestilentissima, quæ in populis in animarum perniciem grassantur, punire. Luxuriam enim, hæresim, & ambitionem, & superbiam, intemperantiam, similesque contagiosos mores vndique in plebe serpentes, solet Deus corporum aërisque infectione vlcisci.

Sic cùm Deus Sodomorum fœtidissimam luxuriem igne sulphureo & fœtidissimo puniuisset, in huius rei memoriam & criminis illius detestationem Regionem illam quæ fœcunda erat & irrigua quasi Paradisus Dei, tanta aeris maris que corruptione infecit, vt nec ab hominibus, nec ab animalibus habitabilis sit. Ibi nec mare pisces, aut alia vitam habentia producit, ideò mortuũ nominatur: Nec terra fructus, nisi quædam poma, quæ vbi manu attinguntur, in cinerem resoluuntur. Ideò de illa regione D. Hieronymus interpretatur illud Iob : *Semitam ignorauit auis, nec intuitus est eam oculus vulturis, non calcauerunt filij institorum.* Tantus enim fœtor ibi remansit, vt aues & mercatores eam fugerent. Et ita voluit fieri Deus, in signum fœtoris sceleris eorum, de quo dicitur : *Fœtor eorum venit contra me.* Sic enim aliqui legunt, loco illius quod nostra Lectio habet, *Clamor Sodomorum venit coram me.*

Iob. 28.

Gen. 18.

Superbiam quoque hac plaga vlcisci Deum, Patet in Dauide, qui iubens populum suum numerari, & in multitudine exercitus & plebis sibi subiectæ glorians, causam dedit pestiferæ luis, quæ paucis horis septuaginta millia virorum internecioni dedit, vt sic superbiam Rex, populi sui diminutione puniretur, & culpam suam agnosceret.

Superbiam quoque Sennacherib in fortitudine exercitus sui gloriantis, & Deum Israel blasphemantis ; retundere voluit Deus, percussis per Angelum Domini vna nocte centum octoginta millibus. Quos quidem peste interiisse existimant aliqui Interpretes. Non enim significat Scriptura, quo genere mortis perierint, sed tantum dicit ; *Venit Angelus Domini illa nocte, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta millia.* Quo ferè modo dicit extendisse Angelum Domini manum super Ierusalem, & percussisse populum

Isa 16.

4 Reg. 19.

tempore Dauidis. Potuit ergo vna nocte aër ita infici, vt tot millia perirent, ita vt de illis verum fuerit; *Vidi eos qui seminant dolores, & metunt eos, flante Deo periisse, & spiritu oris eius consumptos*, quasi dicat. Non eget Deus exercitu, non gladio, non hasta, vt peccatores interimat, sed solo flatu interficit; quasi si homo iratus solum respirans per os vel nares, hostem suum prosterneret. *Quiescite ergo*, inquit Isaias, *ab homine cuius spiritus in naribus eius, quia excelsus reputatus est ipse.* Cauete iram Dei & Christi hominia in vos concitare, qui potens est sola respiratione vos in æternas pœnas deuoluere.

Iob. 4.

Isa. 2.

Ob hæreseon etiam, & rerum sacrarum iniuriam, ac indignam tractationem, solet Deus rabidam luem Prouinciis ac Vrbibus in vindictam immittere. Sic Philistæos percussit morbo fœtido & contagioso, ob Arcam Domini indignè tractatam. De quo Scriptura dicit: *Fiebat pauor mortis in singulis vrbibus & percutiebantur in secretiori parte natium, & prominentia exta eorum computrescebant & ascendebant vlulatus vniuscuiusque in Cœlum.* Hæc contagio species quædam erat dysenteriæ, & intestinorum, partiumque secretiorum exulceratio, cum fluxu sanguinis instar Hæmorroidum. Similem ferè luem anno præterito per prouinciam Leodiensem & vicinas vidimus grassari, ita vt in pluribus locis fuerit confusio mortis magnæ, tam in ciuitatibus, quam locis ruralibus, pestilente quadam dysenteriâ vbique serpente & populos discerpente.

Vide c. 5. 1. Reg.

De hæresi vero specialiter peste punita, exemplum habemus tempore impij Constantini Copronymi. Hic cum aduersus sanctas Ecclesias & sacras imagines multa insania insurrexisset, earum cultum abolere conatus: vidit regiam suam vrbem Constantinopolim, miro pestilentiæ flagello à Deo percussam, licet ipse vt pharao quondam incorrectus permanserit. Cœperunt ergo fieri subito tam in hominum indumentis, quam in sacris Ecclesiarum ornamentis, & in velis, cruciculæ plurimæ veluti ex oleo designatæ. Facta est verò inde tristitia & defectio animi multa propter dubium eiusmodi signum: multi etiam quasi in extasi, conspiciebant circa se viros quosdam velut peregrinos cum truci facie, qui domos ingressi, alios quidem ex domo deferebant alios autem vulnerabant. Et hæc quidem multorum phantasiis occurrebant: sed, & re ipsa quæ viderant fieri inueniebantur, ita Vt non essent domus, quæ non haberent mortuos sepeliendos. Et ita repleta sunt vniuersa tum vrbana, quàm suburbana monumenta, & cisternæ & lacus & plurimæ vineæ, & horti ad sepulturam effossi, & vix capere poterant sepeliendos, omni domo calamitate repleta, propter depositionem quæ impiè facta erat sacrarum imaginum ab Imperatoribus.

Baron. tom. 16. ex Theoph. & alijs.

PROPOSITIO II.

Hoc flagellum sacrificiis precibusque auertendum est.

Hoc etiam Ethnici agnouerunt. Ita Oecumenius interpretans Aram illam ignoto Deo consecratam, quam Athenis Apostolus repererat, refert Athenienses grauissima pestilentia afflictos, Sacrificiis solemnibus omnibus Diis suis oblatis, voluisse eos placare. At cùm hæc nihilominus mortalitas non cessaret, consuluisse oracula, & responsum accepisse, plagam hanc ab ignoto Deo cui diuinos deferre honores hactenus neglexissent, immissam esse. Itaque statim nouam erexerunt aram cum his aureis literis, *Ignoto Deo*, cessauitque pestiferos tabes. Et hac vero occasione inscriptionis, Christum Apostolus euangelizauit. Ita aliqui interpretes cum Oecumenio.

Sed & ipsi Philistæis exitiali illo morbo, de quo diximus percussi, tandem agnouerunt à Deo Israel hanc vltionem procedere, eumque placandum esse: ideòque remiserunt arcam cum honore, pro delicto reddentes vasa & dona aurea, iuxta numerum prouinciarum, Philistinorum, sic dantes Deo Israël gloriam, vt releuaret manum a Diis suis & terra sua, vt loquitur scriptura. Vide cap. 6. 1. Reg.

Oecumenius in 17. c. Act.

Constat quoque ex antiquis Scriptoribus, Gentiles solitos fuisse tempore publicæ talis calamitatis, immolare homines quasi piaculares victimas, ad communem luem sedandam & numen placandum. Sic Petrus refert, quod cum Massilienses peste laborarent, vnus è pauperibus se offerebat alendum anno integro publicis & purioribus cibis postea verbenis vestibusque sacris ornatus, conducebatur per vrbem cum imprecationibus vt in eum inciderent omnia mala ciuitatis, sicque mactabatur, vel aliquis immergebatur, & Neptuno sacrificabatur, quasi hostia pro salute. Et inclamabant omnes: *Esto piaculum victima, esto*

Endæus ex Suida.

victima nostra, peccata nostra in te sint.

Nos vero exitialium morborum ærumnis concussi humiliemur sub potenti manu Dei nos percutientis. Non ignotus ille nobis est sub nostræ mortalitatis veste apparere nobis voluit, & nobiscum conuersari, vt mortis nostræ vincula disrumperet, & quoties mortis pauore concutimur, ad eius pias manus confugiamus. Illi in templo interioti mentis, nostras aras erigamus, in quibus ipsi cor contritum & humiliatum immolemus: hancque victimam ei gratam, lachrymis conspersam, offeramus: hoc est, sacrificium quod pro peccato ei debemus: hæc est hostia placationis quam à se reiicere non potest: hæc vindicem eius manum à nobis remouere potens est: *Cor contritum & humiliatum non despicies: Posuisti lachrymas meo in conspectu tuo.*

Sacrificium quoque pretiosum Corporis & Sanguinis Christi Dominus tunc oblatum. Patris iram vtcunque auertit. Ibi ipse Christus & sacrificium & Sacerdos est; Aaron verus ipse est, *stans inter mortuos & viuentes*, vt plagam desæuientem, incensi odore compescat. Imo si Gentiles tunc habebant piaculares victimas, & nos quoque. Ipse enim Christus piacularis nostra victima est, quam Patri æterno nos percutienti, quotidiè vouemus pro delictis nostris, pro salute nostra. In illum ergo transferamus per cordis conuersionem & compunctionem omnia peccata nostra, & illi inclamemus, dum affligimur: *Esto piaculum nostrum, esto victima salutis, in te sint peccata nostra, & sanguis tuus illa eluat ac iratum nobis placet Deum.* Sic Rex Dauid, vbi vidit afflictionem populi, Angelo percutiente, recurrit ad Sacrificium, erigens altare Domino; & offerens in loco vbi viderat Angelum, holocaustum vespertinum, & cessauit plaga, & propitiatus est Dominus terræ: Multo maioris valoris est holocaustum, quod Patri obtulit Christus in Cruce, vt propitius foret omni terræ. Hoc ergo idem holocaustum offerimus illi, ad placandam eius iram dum flagellis suis nos cædit.

Num. 16.

Sed & Sanctos quærere mediatores opportunum est, & Deo in honorem eorum aras erigere, dum calamitates istæ grassantur; Hoc sibi acceptum multoties indicauit Deus.

Anno 680 pestis ingens vastauit Romam & Italiam, vt visibiliter tunc multis apparuerit bonus & malus Angelus, noctu ciuitatem pergens, & ex iussu boni Angeli malus Angelus quoties instrumento quod manu ferre videbatur, ostium cuiuscunque domus percussisset, tot de eadem domo die sequenti homines interirent. Tunc cuidam reuelatum fuit, pestem illam non priùs cessaturam, quam in Basilica quæ B. Petri ad vincula dicitur. S. Sebastiani Martyris altare erigeretur. Factumque est, vt delatis ad Romam Vrbem Martyris Reliquiis, & altari erecto, pestis statim quieuerit.

Paulus Diacon. apud Baron. tom. 10. a.

Illis vero Sanctis specialem dedit Deus virtutem intercedendi pro populo, hac pestilentia grassante, qui eam in seipsis patienter experti sunt & tolerarunt. Hinc S. Rochum inuocamus, quia ipse illam in corpore suo pertulit, quam in aliis signo Crucis frequenter sanarat; & cum ille percussus foret, ab hominibus desertus, per canem cibum ei quotidie afferentem, & per Angelum fuit consolatus. Traditurque, in carcere morienti Angelum tabulam attulisse, in qua scriptum erat: *Ad Rochi patrocinium confugientes truculentam pestem euasuros significo.* Quæ Tabella post mortem ad latus eius est reperta. Vnde & in Concilio Constantiensi cùm pestis validè grassaretur eius imago solemniter in Processione delata est, approbantibus Concilij Patribus. Ex mox auxilium sensit Ciuitas Constantiensis Vide Surium & Ribadeneiram latiùs in vita eius.

V. Molanum de Sanctis Belgij.

Solemus etiam contra pestilentiam inuocare S. Macarium quondam Antiochenum Patriarcham. Hic resignata sua sede cùm quatuor discipulis, terram sanctam peragrauit, & postea per Germaniam superiorem in Belgium venit, & Gandaui in Monasterium S. Bauonis receptus multis miraculis floruit, Nam, Ieiuis eius attractos, ad depellendos morbos erat efficax, imo & sola eius benedictio. postquam autem annum vnum plus minus, eo loci egisset, grauis Gandensem in populum pestilentia sæuiebat Contra quam indictum est triduanum ieiunium hominibus & pecoribus, cùmque pius Macarius multùm ardenterque pro populo oraret, commune periculum cum aliis incurrit, fore prædicens, vt post suum interitum nemo hoc pestifero incendio moreretur. Quod factum est. Nam à morte eius liberata est Ciuitas, vt ipse videatur fuisse quasi piacularia quædam victima, suscipiens in se peccata populi & se offerens morti, vt illa expiaret iramque diuinam auerteret

LBC

LECTIO VI.

De oratione pro bello.

1. *Docet bellum flagellum esse grauissimum.*
2. *Flagellum istud oratione depellendum.*
3. *Ostendit efficaciam Orationis contra hostes.*

PROPOSITIO I.

S*Ecundum Flagellum quo vtitur Deus ad scelerum vindictam, est bellum, Flagellum grauissimum, & maximè formidandum.*

Primò, quia innumeras parit ærumnas, fabricat & connectit catenam longam miseriarum, quâ populos crudeliter inuoluit. Et ordinariè cætera secum trahit flagella, quia morbi varij, fœtidi & contagiosi, per exercitus in Prouincias inuehuntur vt experientiâ notum est: & diuturnum bellum, paupertas, egestas, fames quasi pedissequæ, consequuntur. Sed & anxia tunc est & ærumnosa populorum vita, periculis obnoxia sine vlla tranquillitate, cui etiam mors sæpius foret præferenda. Etenim nihil pace gratius aut iucundius, quando *vnusquisque sedens sub ficu & sub vite sua*: panem suum in tanquillitate comedit, & cum securitate *manducat labores manuum suarum*: Habens filios suos, *sicut nouellas oliuarum in circuitu mensa sua*, & vxorem quietam & fœcundam *in lateribus domus sua*, *operantem lanam & linum consilio manuum suarum.* Ita nihil calamitosius belli tumultibus, qui pauore & angustia prouincias ita affligunt vt etiam tædeat viuere. Vnde & tale tempus calamitosum respicit Ecclesia, dum verbis D. Ambrosij orat. *Digneris Domine propitius intueri tribulationes plebium, pericula populorum, captiuorum gemitus, miserias orphanorum, desperationes languentium, defectus senum, suspiria iuuenum, vota virginum, lamenta viduarum.* Quis enim recenseat afflictiones, pressuras, clades, gemitus, lachrymosa suspiria & lamenta quæ bellicæ concussiones & insolentiæ militares, cordibus senum, iuuenum, virginum, orphanorum, viduarum infigunt? Aut quando magis verum esse potest illud: *Lachryma viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentes eas: à maxilla enim ascendunt vsque ad Cœlum.* Et illud Baruch. *Adduxit super illos gentem de longinquo, gentem improbam & alterius linguæ qui non sunt reueriti senem, neque puerorum miserti sunt, & abduxerunt dilectos viduæ, à filiis vnicam desolauerunt.*

3.Reg.4.
Ps.127.
Eccl.35.
Baruch. 4.

Has easdem scelerum & peccatorum nostrorum vindices pœnas minabatur Dominus per Hieremiam: *Ecce adducam super vos gentem cuius ignorabis linguam, & comedet segetes tuas, & panem tuum & deuorabit filios tuos & filias tuas, comedet gregem tuum & armenta tua, comedet vineam tuam & ficum tuam.*

Ierem.5.

Hæc satis norunt Prouinciæ Belgicæ à tempore hæreseon, tot tumultibus Belgicis concussæ & confusæ.

Secundò, flagellum hoc maximè formidandum est, non solùm ob temporales miserias & discrimina, sed ob fœda scelera & crimina quæ producit. Tempus enim belli multam adducit confusionem, sacra profanaque omnia miscet, & contemptum parit legum, tum humanarum, tum diuinarum: *Inter arma silent leges.* Hinc bellum rectè appellatur fons scelerum, radix criminum, origo flagitiorum. Tempore enim tumultuoso impunè licet quicquid lubet; *Est vero impunitas (teste Bernardo) incuria soboles, insolentia mater, radix impudentia, transgressionum nutrix.* Hinc blasphemiæ, iuramenta, periuria, furta, raptus, sacrilegia, liberè tunc grassantur; Imò verò homicidia, concussiones, sacerdotum percussiones, altarium, & Ecclesiarum prædationes & profanationes nihil æstimantur. Adde fornicationes, stupra, adulteria, corruptiones violentas, tum virginum, tum coniugatarum. Hi sunt fructus amari, hæ pira angustiæ quæ ab infœlici hac radice generantur; dum exsibilatur pietas, exulat iustitia, castitas, temperantia, & ipse timor Dei cæterarum virtutum custos, conculcentur & expellitur, non per militarem, sed Sathanicam libertatem. Tunc videtur aperiri puteus abyssi, & ex illo turmatim diceres erumpere dæmones, flagitiorum omnium incentores, vt in illa impellant homines naturâ quidem lubricos, occasione tamen impunitatis iam præcipites.

Notant quidam Scripturam quæ habetur 2. Reg. 13. vbi lectio nostra habet; *Egressi sunt ad præliandum tres cunei Philisthinorum.* Altera verò lectio dicitur habere; *Egressi sunt ad prædandum.* in texto autem Græco, & Hebræa Paraphrasi: *Egressi sunt ad corrumpendum.* Hoc de multis etiam Christianis verum est, qui militiæ adscripti, statim ad prædationes, concussiones, rapinas, toti anhelant: & in fœditates luxuriosas, stupra, adulteria immerguntur, sine vllo timoris diuini fræno. Sed alios nefanda crimina docent, multa enim scelera ab extraneis militibus in has prouincias sunt inuecta, & iuuentus in malum procliuis est edocta; cum antea forent insolita. Vnaquæque enim natio habet vitia quædam sibi agnata, quæ tanquam pestilens virus, in alios facilè serpunt. Sic dum omnis generis nationes militari consortio colligantur, sibi mutuò & prouinciis ad quas veniunt, vitia sua & fœdos mores affricant, vt experientiâ notum est.

1.Reg. 13.

Itaque bellorum funesto tempore maximè verum est illud Oseæ: *Maledictum & mendacium, & homicidium, & furtum & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Quæ quidem scelera per sanguineam pluuiam quondam videntur significata in regione Aquitaniæ, vbi legimus tribus diebus sanguinem pluisse valdè prodigiosum, nam si cadebat super carnem aut lapidem, non poterat lauari, si super lignum cadebat, lauabatur. Terruit hoc prodigium totam Galliam adeò vt Robertus Rex Francorum, scriptis consuluerit Fulbertum Episcopum Carnotensem, inter Episcopos doctrina præcellentem, cuius extat Epistola in qua sic respondet. Quod nuper cruorem in regno vestro pluisse audistis, qui si supra petram vel carnem hominis ceciderat, ablui non poterat, super lignum autem facilè abluetur: Tria genera hominum significata videntur. Per lapidem impij, Per carnem fornicarij, Per lignum quod nec durum est vt lapis, nec molle vt caro, illi qui neque impij sunt, nec fornicarij. Cum ergo venerit super illam gentem, cui portenditur gladius, siue pestilentia, si antea duri & molles, non fuerint mutati in melius, morientur perpetualiter in sanguine suo. Medij verò per angustias mortis, aut aliter potuerunt liberari, pro arbitrio tetterrimi Iudicis. Ita habetur apud Baronium, tom. 11. an. 1017. tempore Benedicti. 8.

Osea. 4.

Tertiò, bellum graue omninò flagellum est, quia non solùm affert interitum corporum, sed & multorum millium animarum, quæ cum neglectu conscientiæ, cruento læpsis prælio se sistentes, ad æternam damnationem æterno se præcipitio collidunt. Hoc satis agnosces, si iam dicta consideraueris. Magna enim militantium pars, turba est hominum vitiosorum: alij ob debita sunt transfugæ, alij ob flagitia. Sic ad Dauidem conuenerunt; *Omnes qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo, & factus est eorum Princeps.* Alij parentibus inobedientes, vel infausto coniuncti matrimonio, vt excutiant iugum paternum, vel vxorium, desperantes militiæ sese adscribunt: & tunc licentia militari facilè se variis inuoluunt sceleribus, rapinis, concussionibus, luxuriis, vt dictum est. Interim vix de conscientia cogitant, vix in anno illam confessione expurgant. Multos scio qui se triennales: imò quinquennales fassi sunt, Catholicos tamen se profitentes: & hi tamen ad sonitum tubæ vel tympani, ad conflictum prodeunt centenis & millenis mortalibus peccatis onerati, nullam conscientiæ curam gerentes, & sic se inferno & Plutoni velut victimas vouent. Quos putas ex tot millibus qui in prælio moriuntur, in gratia mori? Vix enim vnquam ad gratiam se præparant, nec sciunt quid sit Contritio, nec illam norunt elicere in peccatis inueterati. Putant per vnum dicere *peccaui*, per vnam pectoris tunsionem se saluari: sed fallax est spes ista, præsumptio est deploranda, & ipsi lachrymis digni.

1.Reg. 22.

Flebat amare Dauid Filium Absalonem, & irremediabilibus lachrymis multoties repetebat ambulans: *Fili mi Absalon: Absalon fili mi; quis mihi det vt moriar pro te?* Cur sic defiet Dauid rebellem filium, Patris sceptro & sanguini insidiantem? Respondet D. Bernardus: *Mortem planxit super parricida filio, cui perpetuo fore obstinatum aestum de ventre mortis, mole criminum.*

Serm. 16. in Cant.

Deplorat ergò, non tam mortem corporalem, quam æternam, rebellis filij in peccato suo morientis, & hanc propria morte redimere paratus erat. Quantò magis planctu digna tanta hominum multitudo: qui ad sanguinem animati (quasi elephanti Machabæorum, qui visu Mori & vuæ sanguine ad prælium acuebantur) sine consideratione, contritione, confessione, in media scelerib us abripiuntur, & ad flammas æternas subitò deuoluuntur: nam tunc maximè verum est. *Dilatauit infernus animam suam & aperuit os suum absque vllo termino & descendent fortes eius, & popu-*

Isa. 5.

lus eius, *& sublimis gloriosique eius ad eundem.* O cœcitas lachrymis etiam digna sanguineis.

PROPOSITIO II.

HOc flagellum oratione præuertendum est, vel auertendum. Id solitè monet Apostolus ad Timotheum scribens *Obsecro primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes pro Regibus & omnibus qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & castitate.* Vbi tria ab Apoc. significari videntur.

Tim. 5.

Primum, pietatem & castitatem cum tranquilla & quieta vita, tantam habere connexionem & cognationem, vt vix cum turbidis armorum & bellorum emotionibus possit consistere. Et sic confirmat quæ supra docuimus: Ad quem etiam sensum dixit Poeta.

Nulla fides pietasque viris qui castra sequuntur.

Licet ergo bella quandoque licita sint, tamen vt plurimùm, à Satana dissensionis authore & incentore, ortum habent, qui illa suscitat, vt multa alia mala inuehat, & animas illaqueet. sagenam suam mittit tunc in mare turbidum, vt ex omni genere piscium congreget, hoc est, varios hominum status, modò hæreseon errore, modò armorum terrore perturbat, vt liberiùs piscari possit. Sed nec mirum quod bella ab illo sæpiùs procedere dicimus, de quo dicit Scriptura: *ille homicida est ab initio.* Ipse primum in cœlo adorsus est prælium contra Deum & Angelos eius sed subitò exturbatus est, & quidem tantu impetu, vt de ipso Christus asserat: *Videbam sathanam tanquam fulgur de cœlo cadentem.*

Ioan. 8.

Luc. 10.

Deinde in Paradiso inuidens paci primi hominis, illam, fallaci persuasione perturbauit author, ipse dissupit fœderis quod Deus cum homine pepigerat, & discordiæ illius interioris, quæ modò adhuc in nobis quotidianam rebellionem parit, concupiscentiæ contra rationem.

Denique etiam pacem exteriorem hominis cum homine profligauit: dum Cain concitat contra Abelem fratrem, pessimum inuidiæ & discordiæ semen ex eo tempore in mundo seminans, quod ad finem vsque sæculi non extirpabitur: sed germinabit amarum fructū homicidiorum, duellorum, præliorum, tumultuum, non solùm inter exteros, sed etiam inter fratres, & fratres, inter Patrem & filium inter affines & agnatos Vt patuit inter Esau & Iacob, inter Saulem & Dauidem, inter Absalon & Ammon, inter ipsum Absalonem & Dauidem patrem. Et hoc est semen virulentum, tot & tam turbulenta dissidia modò germinans inter Reges & Prouincias, inter ipsos Principes Christianos, qui in sanguine Iesu Christi, fœdus habere deberent, & communionem sanctæ pacis. Attendite hoc ò Reges & Principes & semen hoc pessimum suffocare dum recens est bellorum radicem amarum succidere: *Ne exarescat in virgas, & ignis de virga ramorum eius egressus fructum regnorum vestrorum comedat*, & sceptrum vestrum deuoret. Hoc ne vobis contingat. *Deus pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter.*

Ezech. 19.

Rom. vlt.

Secundum quod Apostolus verbis citatis indicat, est, tranquillam vitam cum pietate coniunctam, à Regibus & his qui in sublimitate sunt, dependere. Quod satis manifestum est: omnem enim regnorum turbidam vastitatem, à Regnum vel procerum ambitione, cupiditate, libidine coasci, antiqua & hodierna docent exempla.

Absalon regnandi libidine, totum Patris commouet regnum, paterno etiam cruore manus fœdare paratus.

Iud. 8 & 9.

Abimelech septuaginta fratres occidit super lapide vno, dominandi impulsus ambitione.

Cæsar & Pompeius totum concutiunt Imperium Romanum, & bellis ciuilibus cruentant imperandi cupiditate.

Alexander totum conturbat orbem, vt solus imperio potiatur. Huic rectè respondit quidam Pirata ab eo captus. Interrogabat Alexander: *Cur mare sic infestas?* Respondit ille. *Cur totum infestas orbem? Quia paruo nauigio per mare curro, vocor latro, tu quia magna classe, diceris Imperator.* Ita ille audaci libertate, sed non dissone à veritate.

Nostro quoque æuo sæpiùs experta est Gallia, experitur Germania, & Bohemia, & aliæ Europe regiones, quàm turbulentas vehere possit clades, vnius Principis cæca ambitio & cupiditas.

Sicut ventus etiam exiguus, terræ visceribus inclusus non erumpit sine graui concussione, & graues sæpiùs terræ motus ciere visus est: aut sicut exhalationes & vapores cœli nubibus conclusi, fulgura, tonitrua, & tempestates concitant: Ita ambitionis ventus & ambitiosæ cupiditatis turbidus vapor, Principis insolentis cerebro inclusus, in plebis perniciem erumpit, bellorum ciens tempestates & vastitates.

Sed & maximè ex Regum Consiliariis pendet regnorum tranquillitas, & salus popolorum ac Regum. Patet in Roboam, qui deserens consilium senum secutus est consilium iuuenum & populo petenti & dicenti: *Pater tuus aggrauauit iugum nostrum, tu releua super nos*: Respondit superbo inductus consilio: *Minimus digitus meus grossior est dorso Patris mei: & nunc Pater meus posuit super vos iugum graue, ego autem addam super iugum vestrum: Pater meus cæcidit vos flagellis, ego autem vos cædam scorpionibus.* Indignatæ & exacerbatæ hoc consilio decem Tribus, ab eo desciuerunt, & regnum eius diuisum fuit.

3. Reg. 12.

Sic valde frequenter Regum consiliarij, illos & regna eorū florentissima in varia discrimina coniiciunt illos præcipiti suo consilio, bellorum ancipiti & periculosæ aleæ exponentes, & non ponderantes in pondere sanctuarij tot cædes tantam sanguinis effusionem, tantam hominum, imò & animarum necem, ac innumera in populos mala è bellis erumpentia. Propter hæc omnia, nec de vlla re alia magis deliberandum est, nec religiosiùs consultandum, nec maturiùs aliquid statuendum: Adeò vt principes vel Magistratus nunquam nisi ineuitabili necessitate pressi, aleam belli mouere vel minimùm debeant. Nimis periculosus est his Principiī ludus cum tanta populorum clade & strage coniunctus, tot scelerū portentis coniunctus. Itaque hic attendendum est illud Augustini: *Pacem habere voluntate est, bellum autem debet esse necessitatis, vt liberet Deus à necessitate & conseruet in pace, non enim pax quæritur vt bellum exerceatur, sed bellum geritur vt pax acquiratur. Esto ergo bellando pacificus, vt eos quos expugnat ad pacis vnitatem vincenda perducas.*

Epist. 1. ad Bonif.

Nostro vero sæculo infœlici & tumultuoso, sufficiens belli ratio censetur, imperij proprij amplificatio, alienæ potentiæ æmulatio, vicinæ Coronæ nimius splendor: vt propterea liceat Regibus, Principibus, Rebuspublicis Christianis, fœdera inire cum Regum rebellibus, cum hæreticis, cum infidelibus, suppetias illis ferre, bellatores viros bellandique vires suppeditare, & in rebellione eos fouere, mouere & accendere. Hæc videmus & dolemus, quia nō ponderantur hæc in statera iustitiæ, in Sanctuarij pondere, sed in statera Chanaan, in statera mundi, de quo verum est: *Chanaan in manu eius statera dolosa.* Prætexuntur varij tituli speciosi, sed vtinam non sint folia Adam, perizomata Euæ, ad cooperiendam nuditatem & fœditatem. Ille qui tenet corda Regum in manu sua, & scrutatur illa nouit cogitationes eorum, astutia & profunda consilia: & tandem ea reuelat, & retorquet in caput & confusionem eorum, omni detracto velo: *Reuelabo*, inquit, *pudenda tua in facie tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.* Et iterum: *Væ qui profundi estis corde, vt à Domino abscondatis consilium quorum sunt in tenebris opera.* Ille qui est *ponderator spirituum*, in regis aulis & parietibus illud exaratum cupit, quod Baltazaris Regis oculis obiecit: *Appensus es in statera.* Appendet ipse, & quotidie appendit Regum corda & consilia, ipsosque Reges & Consiliarios: & de illis iudicat in trutina iustitiæ suæ, ab illis repetit tot corporum & animarum necem, tanquam sanguinis effusionem, tot clades & inundantia mala, quæ ob eorum machinationes, praua consilia, confœderationes iniquas, in populos irrumpunt.

Osee 12.

Nahum. 3.

Isaiæ 29.

Audiant ergo, qui cum rebellibus, cum hæreticis, cum perfidis & infidelibus fœdera iungunt, & iniustis eorum bellis, consilio auxilioque cooperantur, illud Prophetæ ad Regem Iosaphat: *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia iungeris, & idcirco iram Domini merebaris.* Attendat ipse Dei *virgam vigilantem & oculatam*, quam vidit Ieremias, hoc est sceptrum Domini Regis Regum quod oculum habet excubantem super regna & Reges quo prauas eorum machinationes, & videt & vindicat. Sed ad Apostoli verba redeamus.

2. Par. 19.

Tertium & principale quod in verbis Apostoli exprimitur, est sollicitè & feruenter orandum esse pro Regibus & Principibus, quandoquidem ab iis pia & tranquilla subditorum vita ita dependeat, quemadmodum & salus nauigantium, à nauis Rectoribus. Hinc Ecclesia monito huic Apostolico obtemperans, frequentissimè omnis generis preces, obsecrationes, postulationes, supplicationes Deo offert, pro illis qui in sublimitate sunt. Præstat id quotidie in Canone Missæ, in Collectis, in Litanijs: *Vt Regibus & Principibus Christianis pacem & concordiam donare digneris, te rogamus*

gamus modi nos. sed & speciales ad hunc effectum indicit processiones, & continuatas preces, modo decem, modo viginti, modo quadraginta horarum, coram sacramento corporis & sanguinis Christi, vt respiciat Reges & populos afflictos, illos sanguine redemptos, & audiat *vocem huius sanguinis melius loquentem quam Abel*, & flectatur ad misericordiam, recordeturque fœderis quod cum populo Christiano pepigit in sanguine isto, & veram det pacem Regibus & regnis, vt parcatur sanguini Christiano, nec tam facile bellorum efferuescente crudelitate effundatur.

Certe si vnquam, hoc maxime tempore, preces istæ sunt necessariæ, quia Hæresis, Meretrix illa in Apocalypsi descripta, sedens super aquas, ornatu regio plena nominibus blasphemiæ, super bestiam coccineam, inuitat modo potentes ad bibendum de poculo suo aureo, sed pleno veneno, abominatione, crudelitate. Et illos inebriare cupit sanguine Catholico; accendere eos ad bella, quibus ille profundatur: Magnates decipiens specie recti, vt & ecclesia vera sponsa Christi opprimatur, & hæc adultera fines suos possit propagare. Videant Principes & Respublicæ Catholicæ, quæ ad bibendum de hoc crudelitatis poculo, sed sub speciosis titulis inuitantur, dum inuitantur ad fœdus cum hæreticis pacifcendum, quasi per talia fœdera propria regna & potentia tutior sit futura, quod reuera per tales confœderationes, non aliud intendit Hæresis, quam se propagare & veram Religionem suffocare, & paulatim exterminare, Confœderationem modo ineunt, & ligant se hæretici, quasi vulpes Samsonis, vt ignem diuisionis spargentes, totam Ecclesiæ messem, totam Christianitatem inuadere possint, & flammis suis succendere. Verendum est, ne hic diuisionis ignis, quem in terram veniunt mittere, & inter Principes & Prouincias seminare, aliter extingui non possit, quam copioso, sanguine fuso. Ergo feruenter & continuatis precibus, tum priuatis, tum publicis, interpellandus Deus, vt minantia flagella auertat & dissipet, & reprobet consilium Principum iniquitati fauentium.

PROPOSITIO III.

Efficacia orationis contra hostes fidelium, manifesta est exemplis tum antiquis, tum nouis.

Moyses in vertice collis pugnante Iosue contra Amalec, stabat tenens virgam Dei in manu. Cumque leuaret Moyses manus, vincebat Israel, sin autem paululum remisisset, superabant Amalecitæ. sedit ergo Moyses super lapidem, & Aaron & Hur sustentabant manus eius, quia graues erant. et sic sustentatæ non fuerunt lassatæ, vsque ad occasum solis, fugauitque Iosue Amalec & populum eius in ore gladij. Dixit autem Dominus ad Moysem: *Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Iosuè, delebo enim memoriam Amalec sub cælo.* (Exod. 17.)

Similiter tempore Iudith, Eliachim, sacerdos magnus circuiuit omnem Israël, dicens: *Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si permanseritis in ieiuniis & orationibus in conspectu Domini. Memores estote Moysi serui Dei, qui Amalec confidentem in virtute sua, in exercitu suo, in clypeo suo, in curribus & equis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit. Sic erunt vniuersi hostes Israel, si perseueraueritis in hoc opere quod cœpistis*, quomodo autem perseuerauerint, & oratio efficax fuerit. Vide lib. Iudith. (Iudith 4.)

Tempore quoque Assueri, videns Esther dirum mucronē populo suo incumbentem, minacemque plagam ab Aman hoste Iudæorum parari, iubet Mardochæo, vt congreget omnes Iudæos, & orationi insistent tribus diebus & noctibus, simulque ieiunio placare conentur iram Dei. Et res fœlicem sortita est exitum, & Aman superbus exitium.

Ezechias quoque lectis literis minacibus Sennacherib de disperdenda Hierusalem, scidit vestes, opertus est sacco, ingressusque domum Domini, expendit literas coram Domino, & orauit in conspectu eius. *Nunc tu Domine Deus Israel, tu es solus Dominus Regum omnium terræ, tu fecisti cælum & terram, inclina aurem ad verba Sennacherib exprobrantis nobis Deum viuentem, saluos nos fac de manu eius, vt sciant omnia Regna terræ, quia tu es Dominus Deus solus.* Notissima autem est victoria, postea Angelo pugnante consecuta. (4. Reg. 19.)

Notabilis quoque est hæc de historia 1. Reg. 7. Vbi congregauit Samuël vniuersum populum Israël in Masphat, ad orandum Dominum *vbi effuderant aquam in conspectu Domini, & dixerunt: Peccauimus Domino*, & postea percusserunt Philistæos vsque ad certum locum, in quo Samuël lapidem posuit, & vocauit nomen loci, *Lapis adiutorij*, dixitque *hu-* (Reg. 10)

vsque auxiliatus est nobis Dominus.

Itaque semper solitus est populus Dei ad thronum diuinæ misericordiæ, per supplices preces refugium habere contra hostes suos, & expertus Dei opem. Idipsum peragit ecclesia noua contra Christiani nominis hostes, nec ope destituitur.

Sic contra Iulianum Apostatam, congregauit Basilius totum Clerum suum & populum, ad montem quendam in Ecclesiam dedicatam B. Virgini: vt Deus dissiparet consilium eius impium. Cum enim in bellum contra Persas pergeret, minatus erat se totum populum Cesareæ agentem, internecioni daturum: immo, vt supra diximus, totam Religionem Christianam funditus se euersurum. Indixit ergo Basilius trium dierum orationem & ieiunium & cum in oratione perseueraret, in quadam visione ostensus est ei sanctus Mercurius Martyr qui Cæsareæ colebatur. procedens cum armis suis ad necem Iuliani, visaque fuit post eius necem lancea, ad sepulchrum S. Martyris appensa, tota madens sanguine. (In vita Basilij apud Surium.)

Sic Reges & regna quæ se per multorum preces Deo commendarunt, eius contra hostes auxilium experta fuere.

Alphonsus primus Lusitanorum Rex sanctissimus, cum in castris esset aduersus innumeram multitudinem Sarracenorum, audiuit à viro religioso & sexaginta sex annorum, probatæ solitudinis, Dominum nostrum Iesum Christum certâ quâdam horâ postridie sese in eius conspectum daturum, ab eoque se accepturum de victoria ac potestate sua, gratissima nuncia, præsto tantum esset cum vocaretur. Paruit Rex, & quæ secuta sunt ipse postea sic manu scripsit: Egressus extra castra, vidi à parte dextra versus Orientem micantem radium, & paulatim splendor crescebat & dum oculos ad illam partem efficaciter pono, ecce in ipso radio clariore sole, signum Crucis aspicio, & Iesum Christum in eo crucifixum ex vna, & ex altera parte multitudinem iuuenum candidissimorum, quos sanctos Angelos esse credo. Quam visionem dum video, deposito ense & scuto, & depositis vestibus, & calceamentis, pronus in terram me proiicio, lachrymisque abundè missis, cœpi rogare pro confortatione meorum vassallorum, dixitque nihil turbatus. *Quid tu ad me Domine? Credenti Domine fidem vis augere! Melius est vt te videant infideles, & credant, quam ego, qui à fonte baptismatis te Deum verum, Filium Virginis & patris æterni agnoui & agnosco.* Erat autem crux miræ magnitudinis, & eleuata à terra quasi decem cubitos. Et Dominus suaui vocis sono quem indignè aures meæ susceperunt, dixit mihi. *Non vt fidem tuam augerem hoc modo apparui tibi, sed vt roborarem in hoc conflictu cor tuum, & initia regni tui supra firmam petram stabilirem: Confide Alphonse, non solum hoc certamen vinces, sed & omnia in quibus contra inimicos crucis pugnaueris.* Quæ fœlicissimo exitu confirmata sunt omnia. Habentur hæc scripta in Monasterio Cisterciensi à Beato Bernardo, fundato, quod Alcoba nominatur.

Sed vt ad nostra tempora veniamus, in bellis contra hæreticos, sæpius Dei auxilium affuit. Carolus V. pius Imp. de cœlo sensit auxilium, suis ac fidelium precibus aduocatum, in cruento illo prælio, contra Saxones & protestantes. Cum enim copiosum Ducis Saxoniæ exercitum cum suis copiis insequeretur, conspicatus est in itinere crucifixi imaginem, ictu bombardæ ab hæretico aliquo impetitam & collisam. Equo ergo delapsus, terræ supplex prosternitur, & coram imagine oculis in cœlum leuatis, sic orat. *Domine Deus scio equidem omnem tibi potentiam suppetere ad vindicandas tot & tam enormes iniurias ab impiis nomini tuo inflictas: sed & ego seruus tuus spem manumque tuam imploro, vt possim hodie de impiis & sacrilegis dignam vindictam, nomine tuo sumere. Exurge ergo Domine & iudica causam tuam.* Sic animatus, & fiduciam figens in Deo suo, prosequitur iter, hosti appropinquat, aciem suam instruit, numero viribus, locoque longe inferiorem. At Deus se pium Cæsaris zelum votumque respexisse, statim variis indicat prodigiis. Cum enim iam ad conflictum acies parata staret, & manus conferendæ, apparet Aquila Imperialem aciem circumuolans, & velut de appropinquante victoria Christiano Imperatori, volatu suo congratulans. Ex altera parte Lupus è nemore erumpens inter Pedites ingreditur, quasi se eorum manui & potestati subiiciens, Verum quod mirabilius est, cælum igneo vestitur colore, Sol vero sanguinolento: quod non solum in Saxonia ab vtraque acie, sed & in remotis Prouinciis Angliæ, & Galliæ fuit adnotatum. Illud quoque celebris miraculi qui

præsentes huic prælio fuere, asserunt accidisse, quo tempore Iosue, Solem scilicet solitum suum cursum retardasse, & stetisse; vt Dux verorum Israelitarum, hoc est, Catholici exercitus pleniori victoria potiretur. vnde & quidam verbi Dei Præco, tunc exercitui præsens, milites his verbis animasse fertur. *O Filij dilecti, nemo animum despondeat, certate viriliter. An non cernitis quomodo Sol ipse Dei oculus vobis fauet, & monet vt fortiter & strenue, contra Dei hostes dimicetis.*

Sicut vero Iulius Cæsar cum in Asiam Venisset, & ibi bello finem dedisset victoria potius, hoc sibi Symbolum assumpsit, *veni, vidi, vici.* Ita hic pius Imperator, cœlestem hanc reportans victoriam; adhuc in campo certaminis, hoc sibi Symbolum assumpsit: *veni, vidi, Deus vicit.* Noluit enim sibi victoriam adscribere, sed illam Deo acceptam grato animo retulit. Hæc est Florimundo, Remundo, qui citat alios historicos eiusdem temporis libro de ortu hæreseon. c. 16.

Silentio quoque non est hic obuoluenda recens adhuc memoria inclytæ illius victoriæ, qua Ciuitas Pragensis & totum Bohemiæ Regnum vno velut ictu cœlesti, Ferdinando secundo Imperatori pio, est subactum; Frederico Palatino inuasore hæreticorum Duce in antesignano exacto. In qua quidem victoria exercitus hæreticus viginti que & amplius armatorum millibus constans, partim cæsus, partim captus, partim in fugam est actus, *ad stellam*, Palatium Ciuitatis Propinquum. Hanc victoriam non nisi auxilio cœlitus misso obtentam omnes agnoscunt, etiam ipsi Duces prout patet ex litteris quas *Dux* Bauariæ & Comes Buquoius ad summum Pontificem dederunt, vbi nominant eam *victoriam Dei admirandam*, quam videtur stella illa, siue Cometa anno vno antea trahens longas virgas & velut longum crinem rubicundum, portendisse. *A Domino ergo factum est illud, & est mirabile in oculis nostris.* Cum enim hostis & numerosior foret & vallo potentissimo munitus: & in colle sublimi constitutus, tormentis bellicis potentissimè detonans & fulminans; nihilominus vna fere horâ profligatus est: septem millibus cæsis, cæteris vel in fugam actis, vel captiuis, cum vexillis circiter centum, in quo & Regium erat, continens Sphæram cum hac inscriptione. *Diuersi nescio.* Sed diuina manu, regia dignitas à Frederico Rege hyemis vnius, ante annum reuolutum euanuit, in eodem loco vbi primum Rex fuerat salutatus, & ipse subuersus, auersus, diuersusque fuit illo pugnante de quo dicitur: *sedes ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.* [Eccl. 10.]

Sic turrim Babylonicam, quam hæresis in primaria Imperij Ciuitate erigere gestiebat, subitò confudit & euertit Deus. Nec ambigi potest cœlitum auxilium adfuisse, nam & vexillum quod in hoc prælio delatum primo loco fuit paucis ante diebus ignea quadam luce effulsisse in cuspide à pluribus visum est & boni hominis portentum iudicatum est. Erat autem vexillum lectionis. Wallonum qui in prima acie constituti fortiter admodum se gesserunt. Adde quod cum noster nutaret exercitus, & dubitarent Duces loco tam patenti, tam potentem hostem aggredi, quod contra leges militaris prudentiæ videbatur, P. Dominicus natione Aragonius, ex Ordine Carmelitarum Discalceatorum, sanctitate celebris (quem Bauarus secum ad castra adduxerat) dubitantibus animos addidit, & certam à Deo victoriam pollicitus, Ioannis Capistrani, & aliorum Sanctorum exemplo Christi Crucifixi effigiem in hostes intulit. Bauarus quoque pro fœlici omine tesseram militarem dedit nomen *Maria*, & inito statim conflictu iussit recitari Antiphonam *salue regina* à Sacerdote societatis Iesu: Bauaro & Buquoio, vtroque Belli imperatore respondente. Sed & dies quo victoria obtenta fuit, auxilium cœlitum satis designat, erat enim. *Octaua omnium Sanctorum*, in qua Diui voluerunt vindictam sumere, & iudicare causam suam contra hos hæreticos qui in Praga ante annum eorum imagines sacras colliserant, & aras ac templa prophanarant, ne eos iam in cœlo sedere surdos, vt solent, existimarent. Eadem quoque dies incidebat in *Dominicam vigesimam secundam post Pentecosten*, quo die Romana Ecclesia Euangelium illud recitat in quo habetur *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei* Deo. Vnde & illo die in potestatem Cæsaris, vsurpatum Regnum reddi conueniebat. Sed & sequens dies *Dedicatio est Basilicæ Saluatoris*, in quo belli Duces Bauarus & Buquoius Capucinorum Pragæ Templum (quod vnicum Catholicis ea in vrbe restabat) ingressi sunt, rem diuinam audituri, & cæteros viros religiosos & ecclesiasticos, ad suas Basilicas Saluatoris denuo dedicandas, reuocaturi, quod statim factum est reuocatis paucis post Diebus Dominicanis Franciscanis, Fratribus societatis & aliis, magno cum bonorum gaudio.

Ad hæc vero tempora à multis refertur celebre illud vaticinium à Ioanne Liechtembergio apud Germanos celebri astronomo anno 1484. scriptum. Et Coloniæ anno 1526. secundo excusum, vbi dicit: Nouus Princeps exurget in breui tempore. O alma Mater Ecclesia plange. O Virgo Rheni clama, vlulate Pastores & Doctores. Factus est mihi quasi leo insidians: ideo versum est in luctum gaudium meum. O plebs misera, quia Regulus nouus surrexit in ce: non Gubernator, sed desolator fidelium, non consolator, sed deprædator spiritualium, non protector, sed depressor orphanorum & viduarum in tota alta Germania Nouus Rex sine ruga Germaniæ Principib. videbitur accedere. Hic Patrimonij Iesu dilapidator, hic erit Draco perniciosissimus persequens sponsam Christi in multis Diœcesibus, qui perturbabit terram, ponet orbem desertum non dormiet, sed continuò machinabitur malum: cuius consilium est cum impiis, & stabit cum consilio iniquorum. Nullus veterum Tyrannorum fecit tot & tanta Perniciosa, quanta hic in populo Alemannico facit. Non timebit Deum, non parcet sanctis, non formidabit capita fidei, non verebitur exterminare loca sacra, non pudebit eum committere sacrilegium. Heu! Quanta perficiet contra Catholicam ordinationem, vix lingua sufficiet enarrare. Punieris à Deo, ô radix peccati: vere punieris a Deo. Nam hoc tibi signum erit. Aurum sapientiæ tuæ obscurabitur quia phreneticabis, rumor famæ tuæ infatuabitur, mutabitur color tuus optimus, & diceris per totum mundum hæreticus. Obmutesce ergo abominatio, ne cogites quouis modo seminare zizania syluestris Leonis inter Germaniæ Principes ad Imperium. Heu Beelphegor Hæresiarcha Bohemorum: Regulus venenosus, qui se pro Rege Bohemiæ gerit, Romanæ Ecclesiæ ac orthodoxæ fidei hostis acerrimus: Spōsę Christi turbationes plurimas afferet, egregiosq; viros interficiet. O iuuenis ad bella deductus per tuos quomodo audes viuere in statu, in quo mori non audes. Nescis quod sepelieris sepultura asinina? Progenitores tui viri Catholici, viri famosi Quid tu gloriaris de doctoribus tuis excommunicatis? Tu pelles mortuas, vis consulere, id est, hæreticos, qui nesciunt quid dicunt sequere Paulum. Cum in ętate tenera fuisti, sicut à parentibus ducebaris sic fecisti, iam vbi ratio senlui cœpit dominari, excute quæ sunt paruuli; corrige, emenda vitam tuam, & idolum tuum excommunicatum, vt viperam fuge. Post veniet qui Ecclesiam Pragensem adducet ad Matrem fidelium & erit noua Reformatio in Bohemia. Hactenus ex Liechtembergio. [Iom. Liechtembergij prouost. Ex cap.]

LECTIO VII.

De Oratione pro Fame & sterilitate.

1. *Docet quomodo fame peccata Deus puniat.*
2. *Quomodo Oratio efficax sit contra hoc flagellum.*
3. *Quomodo Sanctorum inuocatio opportuna ad id sit.*

PROPOSITIO I

TErtium flagellum est fames & sterilitas, per illam enim Deus solet peccata nostra punire.

Patet tam in lege naturę & veteri, quam in lege gratię Primo, declaratur in lege naturę. Cum enim Deus posuisset hominem in Paradiso vt operaretur & excoleret illum (quod ei suaue exercitium erat, sine angustijs, aut sudoribus) statim peccantem, Protoplastum eiecit in terram. quæ in pœnam peccati nouinisi spinas & tribulos produceret, non obstante sedula cultura. Sed & postea innundante diluuio deterior facta est, & sterilior, pro vt significare videntur illa verba: *Disperdam eos cum terra?* quod aliqui interpretantur, quasi idem sit, ac disperdam eos cum fertilitate terrę. Fuit enim terra tunc cooperta aquis diluuij, quæ magna ex parte (inquit Liranus) erant de mari Oceano salso. Hinc Postea vsus carnium concessus est, cum antea tantum terræ fructibus vescerentur. Si ergo verum tunc fuit, *Posuit terram fructiferam in salsuginem à malitia habitantium in ea.* Et ita cum tempestates, innundationes, inclementiam aëris, grandinem omnes fructus deuastantes immitti videmus, timeamus à vindice Dei manu [Ps. 106.] [Genes. 6.]

id fieri

id fieri ob malitiam nostram. Sic enim Ægyptios afflixit ob rebellionem contra Dominum & seruum eius Moysen: *Occidit in grandine vineas eorum & moros eorum in pruina: Misit quoque cniphes in finibus eorum.*

Deut. 2. Secundo in lege veteri sæpissimè Deus comminatus fuit sterilitatem & famem ob peccata populi: *Si nolueris audire vocem Dei tui, maledictus eris in ciuitate, & maledictus in agro, maledictus fructus terræ tuæ, & greges ouium tuarum: percutiat te egestate & aere corrupto ac rubigine; sit cœlum supra te æneum, & terra quam calcas ferrea,* &c.

2. Reg. 21. Sic in diebus Dauid tribus annis facta est fames, & consuluit oraculum Domini. Dixitque Dominus id factum: *Propter Saul & domum eius sanguinem, quia occidit Gabaonitas.* Vide peccatum. Graue fuit peccatum perfidiæ Saulis, quia iuraeuerant ei filij Israel & recepti erant à populo Dei, ad seruiendum sacerdotibus & Leuitis, ad excindenda ligna, ad comportandas aquas, ad expurganda tabernaculi vasa: & voluit eos Saul percutere zelo, quasi pro filiis Israel, & forsan populus consensit in necem, & ideo punitus est. Multas alias diræ famis plagas Scriptura narrat. Adeo vehemens fuit in Samaria tempore Elisæi, vt venúdaretur caput Asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum quinque argenteis. Cúmque Rex Israel transiret per murum, mulier quædam exclamauit; *Salua me Domine mi Rex.* Dixitque ad eam Rex: *Quid tibi vis?* Quæ Respondit: *Mulier ista dixit mihi, Da filium tuum vt comedamus eum hodie & filium meum comedamus cras. Coximus ergo filium meum & comedimus. Dixique ei die altera. Da filium tuum vt comedamus eum. Quæ abscondit filium suum.*

Josue 9.

Reg 4.

Tertio, in lege noua frequenter Deus hac plaga varias Prouincias percutit. sic Actor. 11. Propheta Agabus significabat per spiritum, famem magnam futuram in vniuerso orbe quæ facta est sub Claudio Cæsare.

Exemplis non immoror, quia plenæ sunt historiæ.

Beda. l. 4. hist. Illud notabile est, quod in Norphartia prouincia Britanniæ accidisse refertur: Nimirum appropinquante tempore messis valde copiosæ, venisse quoddam genus muscarum in maxima multitudine, & ita totum triticum & messem totam consumpsisse, vt via intra quinque milliaria vna mensura grani reperiretur. Homines vero eius Prouinciæ admirati cùm quasdam ex illis muscis cœpissent, & diligéter inspexissent, inuenerunt in vna ex alis scripta, *Ira*, in altera, *Dei*, vt manifestum esset missas in vindictam.

Non ergo miremur & nunc sterilitatem, egestatem, famem, in populos immitti: quandoquidem varia grassentur scelera, talibus plagis digna, ita vt verum sit illud Oseæ: *Area & torcular non pascet eos, quia Domino peccauerant.* Et illud Aggæi: *Ponite corda vestra super vias vestras: Seminastis multum, & intulistis parum, comedistis & non estis satiati,* &c. *Quia domus mea deserta est, & vos festinastis vnusquisque in domum suam. Propter hoc super vos prohibiti sunt cæli: ne darent rorem suam, & terra prohibita est, ne daret germen suum, & vocaui siccitatem super terram.* Arguit Iudæos qui è captiuitate redeuntes, negligebant templum Domini ædificare, cùm sibi iam domos ornatas instaurassent, Docetque omnem sterilitatem, hac de causa ei contingere. Monet itaque, vt corda ponant super vias suas, hoc est, diligenter cogitent opera sua, & agnoscant suis demeritis hanc calamitatem deberi. similiter monere possumus Christianos: *Ponite corda vestra super vias vestras:* & attendite hanc esse causam, cur Dei benedictio in agros vestros, & penora, & in merces ac negotia, non descendat sed infœliciter multa vobis contingant; quia scilicet *domus mea deserta, & vos festinastis vnusquisque in domum suam*

Oseæ. 9. Aggæi. 1.

Quæ oci sunt negligitis, toti vestris immersi negotiis, & commodis, festorum dierum paruam agitis curam, quæ vestra sunt illis etiam diebus toti curatis: decimas oblationes, primitias, & iura quæ Deo debentur, fraudatis, Templorum & eorum quæ diuinum cultum concernunt, vt decenter & dignè Deo fiant, nullam curam habetis, cum tamen Deus suis vos temporalibus bonis ad id locupletarit. Aureis & argenteis vasis domos & mensas vestras exornatis, & Domus Dei, mensa pretiosa Domini deserta est: cupreis & stanneis vasis debet esse contenta; Mappis & lineis caret, cum arcæ vestræ plenæ sint. Vestes sacræ, casulæ, albæ & aliæ sacrificiis necessariæ, detritæ sunt, sordidæ, dilaceræ, & nemo vult obstringi, nemo manum commodare. Altaria iacent squalida & parietes quasi maceriæ depulsæ ad eorum instaurationem nemo vult intendere, cum tamen domus vestræ ornatæ sint, pauimento vario stratæ, laqueatæ & splendidæ.

An non ergo meritò exprobrat vobis Dominus: *Domus mea deserta, & vnusquisque festinat ad exornandam domum suam?* Hoc quotidie videmus (& dolemus) in variis parochiis: vbi etiam nobiles & abundantes in sæculo commorantur, qui via regalem vnum impendere volunt pro decore domus Dei, cùm tamen in vanitates & conuiuia aliaque superflua sunt profusissimi. Plebs quoque communia dum de ornatu domus Dei necessario agitur, statim inopiam allegat, & obmurmurat, cùm tamen multo grauiorem pecuniæ summam in nescio quæ parata sit, vel cogatur erogare, sic nostro tempore, cùm renouatum fuit præceptum de lampade coram Venerabili Sacramento nocte dieque accendenda, vidimus multas parochias impossibilitatem quādam ob plebis inopiam obiecisse non paruisse: & statim postea, etiam plura millia in extraneos milites oportuit profundere, & ad manum mox adsuere.

Itaque licet varia nostra peccata agglomerata diuina super se aduehant flagella, morbos & sterilitates, ac fructuum vastitates, inter primarias tamen huiusce rei causas meritò numeratur neglectus & contemptus rerum sacrarum & diuinarum. sed & inter primarias rectè censebimus ingratitudinem nostram, quâ abutimur Dei donis etiam temporalibus. Conqueritur de hoc per Prophetam: *Ego dedi ei frumentum, vinum & oleum, argentum & aurum, quæ fecerunt Baal*, hoc est, illa obtulerunt idolo Baal. Sic multi inter Christianos bona quæ acceperunt à Deo, sacrificant idolo Bacchi, aut Veneris, dum illis abutuntur ad luxurias, voluptates, comessationes, ebrietates, & alia scelera. Nempe nos Deo è diametro contrarij sumus: ipse è malis bona solet elicere, quasi mel de felle, aut de veneno medelā, de vipera theriacham. Nam de malis pœna quibus nos affligit, elicit correctionem & conuersionem nostram: è malis culpæ vniuersalem elicuit redemptionem, & ex multorum sceleribus, abundantioris gratiæ sumit occasionem, quasi apis argumentosa de visceribus Leonis mortui, mellis abundantiam. Nos verò è contra de bonis mala solemus educere, non sicut apes mel, sed sicut bufones de floribus venenum, aut de melle fel amarum, de bonis enim Dei sumimus peccati occasionem. Sic videmus multos de sanitate & viribus corporis sumere audacem præsumptionem de pulchritudine, voluptatis occasionem: de potentia & authoritate, tyrannidem, de misericordia Dei, in peccatis perseuerantiam: de opibus arrogantiam, de fœcunditate terræ & abundantia, Dei obliuionem & innumera alia peccata: *Prodeunt quasi ex adipe iniquitas eorum, & transierunt in affectum cordis.*

Osea. 2.

Psal. 72.

Perpende in Sodoma; Quænam enim in illa fuisset tot scelerum origo! *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis & abundantia otium ipsius & filiarum eius, & manum egeno non porrigebant.* Eadem cernitur radix scelerum in populis Christianis, qui vbi abundant, recalcitrant contra Deum, quasi equi effrænes impinguati: *incrassatus est dilectus & recalcitrauit incrassatus, impinguatus, dilatatus: Dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.*

Ezec. 16

Deut. 32.

Videre licet quomodò plebeij homines, vbi paululum abundant, statim otio se dedunt: luxuriantur, popinas frequentant in comessationes & ebrietates omnia profundunt: ex ebrietate contentiones & riæ, ex rixis homicidia & alia flagitia conflantur: sic panis abundantia omnis eis peccati & infœlicitatis mater est. At vbi egestate vident se confixi, sedulò operantur, humiliantur, non popinas, sed Ecclesias frequentiùs adeunt, Dei & salutis memores sunt, ingemiscunt sub egestatis flagello, & agnoscunt Dei vindicem manum peccatorum vltricem.

Sterilitas, egestas, fames, vastitas sunt velut iustitiæ diuinæ satellites, inobedientiæ, & disrupti cum Deo fœderis vltores, quos in varias mittit prouincias sibi rebelles. *Vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit.* Vocauit famem quasi executorem iustitiæ suæ, qui peccatores comprehendat in angustiis suis, & reducat ad Iudicem. Sic fames compulit prodigum redire ad Patrem, & cum sensisset vt Iudicem, tunc agnouit & Patrem. Omnes ergo creaturæ Deo obediunt: ad hominis obsequium vel vindictam. Sol est seruus, cui præcipit orbem perambulare, & illum quasi face flammigera illustrare. Luna est ancilla, cui præcipit circuire & noctē tenebris horridam, vultus sui specie & splendore illuminare: *Fecit Solem in potestatem diei: Lunam in potestatem noctis.* Sic & stellæ fulgore suo ad idem ancillantur. Mare seruus est inquietus & tumultuosus, cui tamen terminos præfigit, quasi dicens: *Noli vltra progrediaris: Hic confringes tumentes fluctus tuos*, limitat quoque ei horas fluxus & refluxus. Terra est ancilla, quæ ad eius

Psal. 104.

Psal. 135.

Iob. 38.

præsentes huic prælio fuere, asseruot accidisse, quo tempore Iosue, Solem scilicet solitum suum cursum retardasse, & stetisse; vt Dux verorum Israelitarum, hoc est, Catholici exercitus pleniori victoria potiretur. vnde & quidam verbi Dei Præco, tunc exercitui præsens, milites his verbis animasse fertur. *O Filij dilecti, nemo animum despondeat, certate viriliter. An non cernitis quomodo Sol ipse Dei oculus vobis fauet, & monet vt fortiter & strenue, contra Dei hostes dimicetis.*

Sicut vero Iulius Cæsar cum in Asiam Venisset, & ibi bello finem dedisset victoria potius, hoc sibi Symbolum assumpsit, *veni, vidi, vici.* Ita hic pius Imperator, cœlestem hanc reportans victoriam, adhuc in campo certaminis, hoc sibi Symbolum assumpsit; *veni, vidi, Deus vicit.* Noluit enim sibi victoriam abscribere, sed illam Deo acceptam grato animo retulit. Hæc est Florimundo, Remundo, qui citat alios historicos eiusdem temporis libro de ortu hæreseon. c. 16.

Silentio quoque non est hic obuoluenda recens adhuc memoria inclytæ illius victoriæ, quâ Ciuitas Pragensis & totum Bohemiæ Regnum vno velut ictu cœlesti, Ferdinando secundo Imperatori pio, est subactum, Frederico Palatino inuasore hæreticorum Duce in antesignano exacto. In qua quidem victoria exercitus hæreticus vigintique & amplius armatorum millibus constans, partim cæsus, partim captus, partim in fugam est actus, *ad stellam*, Palatium Ciuitatis Propinquum. Hanc victoriam non nisi auxilio cœlitus misso obtentam omnes agnoscunt, etiam ipsi Duces prout patet ex litteris quas Dux Bauariæ & Comes Buquoius ad summum Pontificem dederunt, vbi nominant eam *victoriam Dei admirandam*, quam videtur stella illa, siue Cometa anno vno antea trahens longas virgas & velut longum crinem rubicundum, portendisse. *A Domino ergo factum est illud, & est mirabile in oculis nostris.* Cum enim hostis & numerosior foret & vallo potentissimo munitos: & in colle sublimi constitutus, tormentis bellicis potentissimè detonans & fulminans; nihilominus vnâ ferè horâ profligatus est: septem millibus cæsis, ceteris vel in fugam actis, vel captiuis, cum vexillis circiter centum, in quo & Regium erat, continens Sphæram cum hac inscriptione. *Diuersi nescio.* Sed diuina manu, regia dignitas à Frederico Rege hyemis vnius, ante annum reuolutum euanuit, in eodem loco vbi primum Rex fuerat salutatus, & ipse subuersus, auersus, diuersusque fuit illo pugnante de quo dicitur: *Sedes ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.*

Eccl. 10.

Sic turrim Babylonicam, quam hæresis in primaria imperij Ciuitate erigere gestiebat, subitò confudit & euertit Deus. Nec ambigi potest cœlitum auxilium adfuisse, nam & vexillum quod in hoc prælio delatum primo loco fuit paucis ante diebus ignea quadam luce effulsisse in cuspide à pluribus visum est & boni hominis portentum iudicatum est. Erat autem vexillum lectionis Vuallonum qui in prima acie constituti fortiter admodum se gesserunt. Adde quod cum noster nutaret exercitus, & dubitarent Duces loco tam patenti, tam potentem hostem aggredi, quod contra leges militaris prudentiæ videbatur, P. Dominicus natione Aragonius, ex Ordine Carmelitarum Discalceatorum, sanctitate celebris (quem Bauarus secum ad castra adduxerat) dubitantibus animos addidit, & certam à Deo victoriam pollicitus, Ioannis Capistrani, & aliorum Sanctorum exemplo Christi Crucifixi effigiem in hostes intulit. Bauarus quoque pro fœlici omine tesseram militarem dedit nomen *Mariæ*, & inito statim conflictu iussit recitari Antiphonam *salue regina* à Sacerdote societatis Iesu: Bauaro & Buquoio, vtroque Belli imperatore respondente. Sed & dies quo victoria obtenta fuit, auxilium cœlitum satis designat, erat enim. *Octaua omnium Sanctorum*, in qua Diui voluerunt vindictam sumere, & iudicare causam suam contra hos hæreticos qui in Praga ante annum eorum imagines sacras colliserant, & aras ac templa prophanarant, ne eos iam in cœlo sedere surdos, vt solent, existimarent. Eadem quoque dies incidebat *in Dominicam vigesimam secundam post Pentecostem*, quo die Romana Ecclesia Euangelium illud recitat in quo habetur *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* vnde & illo die in potestatem Cæsaris, vsurpatum Regnum reddi conueniebat. Sed & sequens dies *Dedicatio est Basilicæ Saluatoris*, in quo belli Duces Bauarus & Buquoius Capucinorum Pragæ Templum (quod vnicum Catholicis ea in vrbe restabat) ingressi sunt, rem diuinam audituri, & cæteros viros religiosos & ecclesiasticos, ad suas Basilicas Saluatoris denuo dedicandas, reuocaturi, quod statim factum est reuocatis paucis post Diebus Dominicanis Franciscanis, Fratribus societatis & aliis, magno cum bonorum gaudio.

Ad hæc vero tempora à multis refertur celebre illud vaticinium à Ioanne Liechtembergio apud Germanos celebri astronomo anno 1484. scriptum. Et Coloniæ anno 1526. secundo excusum, vbi dicit: Nouus Princeps exurget in breui tempore. O alma Mater Ecclesiâ plange. O Virgo Rheni clama, vlulate Pastores & Doctores. Factus est mihi quasi leo insidians: ideo versum est in luctum gaudium meum. O plebs misera, quia Regulus nouus surrexit in te: non Gubernator, sed desolator fidelium, non consolator, sed deprædator spiritualium, non protector, sed depressor orphanorum & viduarum in tota alta Germania Nouus Rex sine ruga Germaniæ Principib. videbitur accedere. Hic Patrimonij Iesu dilapidator, hic erit Draco perniciosissimus persequens sponsam Christi in multis Diœcesibus, qui perturbabit terram, ponet orbem desertum non dormiet, sed continuò machinabitur malum: cuius consilium est cum impiis, & stabit cum consilio iniquorum. Nullus veterum Tyrannorum fecit tot & tanta Perniciosa, quanta hic in populo Alemannico facit. Non timebit Deum, non parcet sanctis, non formidabit capita fidei, non verebitur exterminare loca sacra, non pudebit eum committere sacrilegium. Heu! Quanta perficiet contra Catholicam ordinationem, vix lingua sufficiet enarrare. punieris à Deo, ô radix peccati: vere punieris à Deo. Num hoc tibi signum erit. Aurum sapientiæ tuæ obscurabitur quia phreneticabis, rumor famæ tuæ infatuabitur, murabitur color tuus optimus, & diceris per totum mundum hæreticus. Obmutesce ergo abominatio, ne cogites quomodo seminare zizania syluestris Leonis inter Germaniæ Principes ad Imperium. Heu Beelphegor Hæresiarcha Bohemorum: Regulus venenosus, qui se pro Rege Bohemiæ gerit, Romanæ Ecclesiæ ac orthodoxæ fidei hostis acerrimus: Sponsæ Christi turbationes plurimas afferet, egregiosq; viros interficiet. O iuuenis ad bella deductus per tuos quomodo audes viuere in statu, in quo mori non audes. Nescis quod sepelieris sepultura asinina? Progenitores tui viri Catholici, viri famosi quid tu gloriaris de doctoribus tuis excommunicatis? Tu pelles mortuas, vis consulere, id est, hæreticos, qui nesciunt quid dicunt sequere Paulum. Cum in ætate tenera fuisti, sicut à parentibus ducebaris sic fecisti, iam vbi ratio sensui cœpit dominari, exeute quæ sunt paruuli, corrige, emenda vitam tuam, & idolum tuum excommunicatum, vt viperam fuge. Post veniet qui Ecclesiam Pragensem adducet ad Matrem fidelium & erit noua Reformatio in Bohemia. Hactenus ex Liechtembergio.

Iom. Liechtembergii pronost. EE cap.

LECTIO VII.

De Oratione pro Fame & sterilitate.

1. *Docet quomodo fame peccata Deus puniat.*
2. *Quomodo Oratio efficax sit contra hoc flagellum.*
3. *Quomodo Sanctorum inuocatio opportuna ad id sit.*

PROPOSITIO I

Tertium flagellum est fames & sterilitas, per illam enim Deus solet peccata nostra punire.

Patet tam in lege naturæ & veteri, quam in lege gratiæ. Primo, declaratur in lege naturæ. Cum enim Deus posuisset hominem in Paradiso vt operaretur & excoleret illum (quod ei suaue exercitium erat, sine angustia, aut sudoribus) statim peccantem, Protoplastum eiecit in terram, quæ in pœnam peccati nonnisi spinas & tribulos produceret, non obstante sedula cultura. Sed & postea inundante diluuio deterior facta est, & sterilior, pro vt significare videntur illa verba: *Disperdam eos cum terra*? quod aliqui interpretantur, quasi idem sit, ac disperdam eos cum sterilitate terræ. Fuit enim terra tunc cooperta aquis diluuij, quæ magna ex parte (inquit Liranus) erant de mari Oceano salso. Hinc Postea vsus carnium concessus est, cum antea tantum terræ fructibus vescerentur. Si ergo verum tunc fuit, *Posuit terram fructiferam in salsuginem à malitia habitantium in ea.* Et ita cum tempestates, inundationes, inclementiam aëris, grandines omnes fructus deuastantes immitti videmus, timeamus à vindice Dei manu id fieri

Ps. 106.

Genes. 6.

id fieri ob malitiam nostram. Sic enim Ægyptios afflixit ob rebellionem contra Dominum & seruum eius Moysen: *Occidit in grandine vineas eorum & moros eorum in pruina: Misit quoque cinyphes in finibus eorum.*

Deut. 28.

Secundo in lege veteri sæpissimè Deus comminatus fuit sterilitatem & famem ob peccata populi; *Si nolueris audire vocem Dei tui, maledictus eris in ciuitate, & maledictus in agro, maledictus fructus terræ tuæ, & greges ouium tuarum: percutiat te egestate & aere corrupto ac rubigine; sit cælum supra te æneum, & terra quam calcas ferrea,* &c.

2. Reg. 21.

Sic in diebus Dauid tribus annis facta est fames, & consuluit oraculum Domini. Dixitque Dominus id factum: *Propter Saul & domum eius sanguinem, quia occidit Gabaonitas.* Vide tantum. Graue fuit peccatum perfidiæ Saulis, quia iurauerant ei filij Israel & recepti erant à populo Dei, ad seruiendum sacerdotibus & Leuitis, ad excindenda ligna, ad comportandas aquas, ad expurganda tabernaculi vasa: & voluit eos Saul percutere zelo, quasi pro filiis Israel, & forsan populus consensit in necem, & ideo punitus est. Multas alias diræ famis plagas Scriptura narrat. Adeo vehemens fuit in Samaria tempore Elisæi, vt venundaretur caput Asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum quinque argenteis. Cúmque Rex Israel transiret per murum, mulier quædam exclamauit; *Salua me Domine mi Rex.* Dixitque ad eam Rex: *Quid tibi vis?* Quæ Respondit: *Mulier ista dixit mihi. Da filium tuum vt comedamus eum hodie & filium meum comedemus cras. Coximus ergo filium meum & comedimus. Dixitque ei die altera Da filium tuum vt comedamus eum. Quæ abscondit filium suum.*

Josuë. 9.

4. Reg. 6.

Tertio, in lege noua frequenter Deus hac plaga varias Prouincias percutit. Sic Actor. 11. Propheta Agabus significabat per spiritum, famem magnam futuram in vniuerso orbe quæ facta est sub Claudio Cæsare.

Exemplis non immoror, quia plenæ sunt historiæ.

Beda l. 4. hist.

Illud notabile est, quod in Norphorria prouincia Britanniæ accidisse refertur: Nimirum appropinquante tempore messis valde copiosæ, venisse quoddam genus muscarum in maxima multitudine, & ita totum triticum & messem totam consumpsisse, vt vix intra quinque milliaria vna mensura grani reperiretur. Homines vero eius Prouinciæ admirati cùm quasdam ex illis muscis cœpissent, & diligenter inspexissent, inuenerunt in vna ex alis scripta, *Ira*, in altera, *Dei*, vt manifestum esset missas in vindictam.

Non ergo miremur & nunc sterilitatem, egestatem, famem, in populos immitti: quandoquidem varia grassentur scelera, talibus plagis digna, ita vt verum sit illud Oseæ: *Area & torcular non pascet eos, quia Domino peccauerunt.* Et illud Aggæi: *Ponite corda vestra super vias vestras: Seminastis multum, & intulistis parum, comedistis & non estis saturati,* &c. *Quia domus mea deserta est, & vos festinastis vnusquisque in domum suam. Propter hoc super vos prohibiti sunt cæli: ne darent rorem suum, & terra prohibita est, ne daret germen suum, & vocaui siccitatem super terram.* Arguit Iudæos qui è captiuitate redeuntes, negligebant templum Domini ædificare, cùm sibi iam domos ornatas instaurassent, Docetque omnem sterilitatem, hac de causa ei contingere. Monet itaque, vt corda ponant super vias suas, hoc est, diligenter cogitent opera sua, & agnoscant suis demeritis hanc calamitatem deberi. Similiter monere possumus Christianos: *Ponite corda vestra super vias vestras:* & attendite hanc esse causam, cur Dei benedictio in agros vestros, & pecora, & in merces ac negotia, non descendat sed infœliciter multa vobis contingant; quia scilicet *domus mea deserta, & vos festinastis vnusquisque in domum suam.*

Osea. 9.
Aggæi. 1.

Quæ Dei sunt negligitis, toti vestris immersi negotiis, & commodis, festorum dierum paruam agitis curam, quæ vestra sunt illis etiam diebus toti curatis: decimas oblationes, primitias, & iura quæ Deo debentur, fraudatis, Templorum & eorum quæ diuinum cultum concernunt, vt decenter & dignè Deo fiant, nullam curam habetis, cum tamen Deus suis vos temporalibus bonis ad id locupletarit. Aureis & argenteis vasis domos & mensas vestras exornatis, & Domus Dei, mensa preciosa Domini deserta est: cupreis & stanneis vasis debet esse contenta: Mappis & lineis caret, cum arcæ vestræ plenæ sint. Vestes sacræ, casulæ, albæ & aliæ sacrificiis necessariæ, detritæ sunt, sordidæ, dilaceratæ, & nemo vult obstringi, nemo manum commodare. Altaria iacent squalida & parietes quasi maceriæ depulsæ ad eorum instaurationem nemo vult intendere, cum tamen domus vestræ ornatæ sint, pauimento vario stratæ, laqueatæ & splendidæ.

An non ergo merito exprobrat vobis Dominus: *Domus mea deserta, & vnusquisque festinat ad exornandam domum suam?* Hoc quotidie videmus (& dolemus) in variis parochiis: vbi etiam nobiles & abundantes in sæculo commorantur, qui vix regalem vnum impendere volunt pro decore domus Dei, cùm tamen in vanitates & conuiuia aliaque superflua sunt profusissimi. Plebs quoque communis dum de ornatu domus Dei necessario agitur, statim inopiam allegat, & obmurmurat, cùm tamen multo grauiorem pecuniæ summam in nescio quæ parata sit, vel cogatur erogare, sic nostro tempore, cùm renouatum fuit præceptum de lampade coram Venerabili Sacramento nocte dieque accendenda, vidimus multas parochias impossibilitatem quandam ob plebis inopiam obiecisse non paruisse: & statim postea, etiam plura millia in extraneos milites oportuit profundere, & ad manum mox adfuere.

Itaque licet varia nostra peccata agglomerata diuina super se aduehant flagella, morbos & sterilitates, ac fructuum vastitates, inter primarias tamen huiusce rei causas meritò numeratur neglectus & contemptus rerum sacrarum & diuinarum. Sed & inter primarias rectè censebimus ingratitudinem nostram, quâ abutimur Dei donis etiam temporalibus. Conqueritur de hoc per Prophetam: *Ego dedi ei frumentum, vinum & oleum, argentum & aurum, quæ fecerunt Baal*, hoc est, illa obtulerunt idolo Baal. Sic multi inter Christianos bona quæ acceperunt à Deo, sacrificant idolo Bacchi, aut Veneris, dum illis abutuntur ad luxurias, voluptates, comessationes, ebrietates, & alia scelera. Nempe nos Deo è diametro contrarij sumus: ipse è malis bona solet elicere, quasi mel de felle, aut de veneno medelã, de vipera theriacham. Nam de malis pœna quibus nos affligit, elicit correctionem & conuersionem nostram: è malis culpæ vniuersalem elicuit redemptionem, & ex multorum sceleribus, abundantioris gratiæ sumit occasionem, quasi apis argumentosa de visceribus Leonis mortui, mellis abundantiam. Nos verò è contra de bonis mala solemus educere, non sicut apes mel, sed sicut bufones de floribus venenum, aut de melle fel amarum, de bonis enim Dei sumimus peccati occasionem. Sic videmus multos de sanitate & viribus corporis sumere audacem præsumptionem de pulchritudine, voluptatis occasionem: de potentia & authoritate, tyrannidem, de misericordia Dei, in peccatis perseuerantiam: de opibus arrogantiam, de fœcunditate terræ & abundantia, Dei obliuionem & innumera alia peccata: *Prodiunt quasi ex adipe iniquitas eorum, & transierunt in affectum cordis.*

Osee. 2.

Psal. 72.

Perpende in Sodoma; Quænam enim in illa fuisset tot scelerum origo! *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis & abundantia otium ipsius & filiarum eius, & manum egeno non porrigebant.* Eadem etiamnunc radix scelerum in populis Christianis, qui vbi abundant, recalcitrant contra Deum, quasi equi effrænes impinguati: *incrassatus est dilectus & recalcitrauit incrassatus, impinguatus, dilatatus: Dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.*

Ezec. 16.

Deut. 32.

Videre licet quomodò plebeij homines, vbi paululum abundant, statim otio se dedunt: luxuriantur, popinas frequentant in comessationes & ebrietates omnia profundunt: ex ebrietate contentiones & rixæ, ex rixis homicidia & alia flagitia conflantur: sic panis abundantia omnis eis peccati & infœlicitatis mater est. At vbi egestate vident se confixi, sedulò operantur, humiliantur, non popinas, sed Ecclesias frequentius adeunt, Dei & salutis memores sunt, ingemiscunt sub egestatis flagello, & agnoscunt Dei vindicem manum peccatorum vltricem.

Sterilitas, egestas, fames, vastitas sunt velut iustitiæ diuinæ satellites, inobedientiæ, & disrupti cum Deo fœderis vltores, quos in varias mittit prouincias sibi rebelles. *Vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit.* Vocauit famem quasi executorem iustitiæ suæ, qui peccatores comprehendat in angustiis suis, & reducat ad iudicem. Sic fames compulit prodigum redire ad Patrem, & cum sensisset vt Iudicem, tunc agnouit & Patrem. Omnes ergo creaturæ Deo obediunt: ad hominis obsequium vel vindictam. Sol est seruus, cui præcipit orbem perambulare, & illum quasi face flammigera illustrare. Luna est ancilla, cui præcipit circuire & noctẽ tenebris horridam, vultus sui specie & splendore illuminare: *Fecit Solem in potestatem diei: Lunam in potestatem noctis.* Sic & stellæ fulgore suo ad idem ancillantur. Mare seruus est inquietus & tumultuosus, cui tamen terminos præfigit, quasi dicens: *Nolo vltra progrediaris: Hic confringes tumentes fluctus tuos*, limitat quoque ei horas fluxus & refluxus. Terra est ancilla, quæ ad

Psal. 104.

Psal. 135.

Iob. 38.

eius nutum producit herbas, fructices, arborea, & omnia hæc ad obsequium hominis. Quando ergo homo ipsi rebellis est, cum cæteræ obediant creaturæ, tunc omnibus his vtitur ad vindictam: *Armat creaturas suas, & pugnat contra insensatos.* Sol ardore suo vstulans ei nocet: Luna cœlumque malignis influentiis morbos ei creant, aer, mare, & alia elementa, pluuiis, tempestate, inundatione, in eum conspirant: *ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, faciunt verbum eius*, hoc est, adimplebit imperium Dei vindicis nocendo, terræ frugibus. Ipsa tellus licet vario labore subacta, exculta, impinguata, denegat fructum suum illi qui Creatori suo denegat obedientiam.

Sap. 5.

PROPOSITIO II.

Efficax præsidium ad auertendum hoc flagellum est humilis & pia plebis Oratio.

Ecclesia ad hunc finem, publicas quotannis instituit preces & supplicationes per agros, delatis etiam Sanctorum Reliquiis, vt loca sanctificentur, & benedictione repleantur, & fructus terræ conseruentur à fulgure, tempestate, aut alia vastatione. Has supplicationes, cruces, ac rogationes vocamus, quia in illis vexillo crucis præcedente, sequitur clerus & populus, quasi exercitus Christianus militans sub hoc labaro Regi suo crucifixo supplicans meritis crucis suæ, ab omnibus aduersis protegi: vt liberiori mente possit seruire huic Regi & Domino, & eius gloriæ militare, si etiam temporalibus non destituatur auxiliis, aut inuoluatur calamitatibus. Vnde vero initium sumpserint hæ annuæ Cruces & Rogationes, passim reperies: ideò hic repetere superuacaneum iudico.

Neque verò mirum Christianos supplicationes indicere pro auertenda sterilitate, & fructuum terræ vastitate, dum vel nimiæ pluuiæ, vel nimiæ siccitatis ardor minatur: nam & Gentiles tunc ad idola sua soliti erant recurrere. Maximè verò ad idolum Solis supplices accedebant, cui fœcunditatem & sterilitatem adscribebant. Hos imitari videntur Iudæi tempore Iosiæ, qui inter cæteras superstitiones & abominationes, *Abstulit quoque equos quos dederant Reges Iuda soli, in introitu Templi Domini; currus autem Solis combussit igni.* Aliqui Interpretes in hunc locum dicunt, Gentiles solitos alere certos equos publico sumptu (& ipsorum imitatione Iudæos) quibus cum quadrigâ veherentur illi, qui quotidie designabantur, vt ad montem certum procederent, Solem orientem adoraturi & salutaturi. Alij dicunt hos equos seruire solitos ad statuam Solis quam adorabant, per vicos solemniter circumducendam, maximè imbrium inundantium tempore, vt ab illo serenitatem impetrarent. Quod conforme est Macrobio sic scribenti: *Heliopolitani solebant Apollinis, siue Solis simulachrum, totum aureum, specie imberbis, dextera leuata cum flagello auriga, læua tenens fulmen & spicas, & vehebatur in hoc vehiculo in pompa ludorum Circensium (sicut & Deorum imagines duci solebant) & subibant plerique Prouinciæ Proceres, raso capite, longi temporis castimonia puri.* Aliqui tamen existimant non fuisse veros equos, sed tantùm equos sculptos, quos posuerant Reges Iudæ ante statuam solis, quæ solet in quadriga collocari & describi.

4. Reg. 24.

l. 1. Saturn.

Nos interim non ad Solem materialem recurrere oportet: aut illi adscribere, vel in solas causas naturales referre calamitates, quas patimur sed in manum Dei vindicem, ex qua flagellum multis modis excutere possimus.

Primo itaque per Processiones sacras: *verum solem iustitiæ Christum sub nube specierum*, cum solemni adoratione circumducamus, qui cælum potest claudere vel aperire, & nobis dare de rore cœli & pinguedine terræ abundantiam, quatenus congruit nobis iuxta eius promissum Leuit. 26. *Si mandata mea custodieritis, dabo vobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur.* Vide cætera eodem textu. Ipse est qui aquas ligat nubibus, vt non erumpant pariter deorsum, inquit Iob, vult illas ad nutum suum guttatim defluere ad irrigandam terram: & in peccatorum pœnam eas quandoque detinet, quandoque nimia copia & impetu defluere permittit, vt terram cum fructibus disperdant. Ipse est panis de cœlo verus, qui omnem nobis non solum spiritualé, sed & materialem panem suppeditat. Illi terræ fœcunditas adscribenda, non Cereri Deæ fictitiæ. Ipse solus terræ Dominus, segetes creans & multiplicans, ab ipso vbertas frumenti vini, & olei: non è Baccho, aut Libero Patre, vt finxere Poëtæ. Ipse solus aëris Dominus tempestates & ventos concitat aut compescit, non Iuno, non Æolus. Ipse dominatur mari, vt ad eius nutum exundet, & calamitates inuehat, non Neptunus falsus Deus. Ipse in sole posuit tabernaculum suum, lumen ei ministrans, & vim penetrandi aërem & viscera terræ feruore suo, quandoque in luminis commodum, quandoque ardore nimio in vindictam & nocumentũ: Procul ergo figmenta idololatrarum cum suo Phœbo aut Apolline. Ipse est qui fulgur fulmenque manu sua tenet, qui Cœlum moderatur, illudque in peccati pœnam quandoque æneum reddit, vel quasi ferreum, vt loquitur Scriptura: Cùm scilicet nihil roris aut pluuiæ ab illo defluit, nihil hic potestatis habet Iupiter, frustra ab infidelibus tunc inuocatur.

Habemus exemplum in vita S. Porphyrij. Apud Gentiles Gazenses anno 398. grauis siccitas accidit. Ciues verò omnes id adscribebant ingressui B. Porphirij Episcopi, dicentes: Nobis responsum dedit Marna, Porphirium fore authorem malorum ciuitatis (Erat verò Marna idolum eorum, & dicunt esse Iouem.) Cùm ergo per plures menses non plueret, congregati idolatræ in Marnæo, multa sacrificia & preces ea de causa faciebant. Dicebant enim Marnam siue Iouem suum, esse Dominum imbrium. Cum autem dies septem perseuerassent, hymnos suos canentes, & orationem facientes, animum despondentes reuersi sunt ad opera sua.

Surius 16. Feb. ex Metap.

His sic factis, congregati sunt Christiani cum viris, fœminis, & pueris ducentis & octoginta: rogaruntque S. Porphirium, vt cum eis egrederetur ad locum orationis pro pluuia, eo quod esset fames: & eo magis quod eius ingressui adscriberent siccitatem. Indixit ergo ieiunium, & omnes in Ecclesia congregati sunt, Vigilias peracturi. Manè facto, accepto signo Crucis, egrediuntur ad Ecclesiam extra ciuitatem in qua Martyrum erant Reliquiæ, & ibi preces fundunt. Cùm autem redirent, inuenerunt ciuitatem clausam, idololatræ enim id fecerant, volentes dissipare populum, ne perficeret supplicationes. Cùm autem horis duabus ad portam stetissent, & nemo aperiret, respiciens Deus populi patientiam, vota ac lachrymas, sicut tempore Eliæ mouit ventum Austrum, nubibus cœpit tegi Cœlum, & fulgura fieri, & tonitrua, & imber pluribus diebus defluebat, perseuerauitque tota nocte & altera die. Quidam verò Gentiles aspicientes miraculum, portam aperuerunt, & commixti Christianis clamabant: Christus solus Deus ipse solus vicit. Et conuenerunt in Ecclesiam cum Christianis, centum viginti septem & fœminæ 35. & pueri 14. quos omnes Christi signatos signaculo, Vir Beatus dimisit in pace & gaudio.

Secundò recurrendum ad B. Virginis patrocinium: Hæc est enim Sole speciosior, Luna pulchrior, Aurora rutilátior, stellis præclarior, quæ in omni tribulatione & angustia miseris succurrere est parata, vt canit Ecclesia. Huius intercessione ad nos defluunt etiam temporalia dona, ita vt fons sit aquæductus, per quem ad nos defluit non solùm aqua spiritualis, sed materialis vbi necessaria est, & in afflictos per illam deriuatur omnis consolatio.

Hinc speciales ad eam ab Ecclesia diriguntur Litaniæ, Antiphonæ, Orationes, quæ sæpius fauorabilem successum impetrarunt, & à malis liberationem.

Notum est quomodo tempore D. Gregorij dum circumferretur imago B. Virginis, audita sit vox Angelorum canentium, *Regina cœli lætare Alleluja.* Et corruptissimus aer omnes inficiens lue pessimâ, statim dissipatus est. Quam historiam retulimus alibi pleniùs.

Legimus quoque in historia belli Christianorum Principum contra Turcas, B. Virginis precibus Christianos fame pressos & hostibus, liberatos fuisse: cùm tamen de vita diffiderent. Capellano enim cuidam Podiensi apparere dignatus est Christus, & cum eo B. Virgo & D. Petrus Ecclesiæ Pastor & Protector. Cum enim in quadam Ecclesia B. virginis, nocte somnum caperet, ostendens se ei Christus ait *Agnoscis me?* Cui ille *Quis es Domine?* Tunc in capite Saluatoris Crux cœpit apparere et iterum interrogat: *An modò agnoscis?* Respondit ille: *Non aliter agnosco, quàm quia in capite tuo crucem video, sicut in imaginibus Domini nostri soleo.* Intelligens ergo Christum Dominum esse, statim prosternit se ad pedes eius, & obsecrat vt Christianis fame oppressis subueniat. Cui Dominus: *Non satis tibi videtur quod hactenus eos in omnibus bellis iuuerim, superiores eos efficiens; quodque Nicæam ciuitatem eis tradiderim? Sciat verò, tribulationes quas modo patiuntur, eis obuenire ob multa nefanda quæ operati sunt cum mulieribus Christianis ac paganis.* Tunc B. Virgo & Petrus prociderunt ad pedes Christi Domini intercedentes vt populi sui misereretur, quorum precibus

placati

bus placatus Christus, ait Episcopo. *Vade & dic populo meo ut reuertatur ad me, & ego reuertar ad eum, & infra quinque dies mittam eis auxilium, interim quotidie cantent istud Responsorium: Congregati sunt inimici nostri, & gloriantur in virtute sua, contere Domine fortitudinem illorum.*

Ille ergo visione completa, à somno excitatus, gratias Deo agens procedit ad Principes obsidentes Antiochiam, & illis læto animo inclamat: *O belligeratores Regis æterni, ex parte Saluatoris omne vobis nuntio gaudium, ipse per me benedictionem vobis transmittit.* Exponitque eis totam visionem, & super crucem ac Euangelium solemniter visionem hanc coram cunctis iuramento asserit addens: si mendax inueniar, hoc ipsum corpus meum omni tormento expone. Tuncque iussit afferri Crucem & Euangelium, vt coram cunctis iuraret ita esse. Ita Robertus Monachus de bello Christianorum Principum contra Turcas l. 7.

Tertio refugium habere debemus ad Sanctos, quos Deus miraculis clarescere voluit, & honorari tanquam patronos, his in necessitatibus & flagellis. Solebant Hebræi iuxta diuersas afflictiones diuersorum SS. quærere intercessiones: contra ignis incendium, Danielem: contra pluuiæ inundantiam Noe, pro captiuitate auertenda Iudith: pro siccitate & sterilitate Elisæum solebant inuocare, & Eliam: quia hic tribus annis Cœlum clausum aperuit, vt plueret: ille terram Iericho & aquas eius steriles, immisso sale fœcunditate donauit. Samsonem quoque ac Moysen in siccitate inuocabant, quia Moyses è petra, Samson è maxilla asini aquas eduxit. Sic possumus & nos inter noui testamenti Sanctos dum simul clade premimur, aliquos specialiter inuocare. Inuocari potest D. Clemens qui precibus suis quasi alter Moyses conuertit petram in stagna aquarum. Dum enim Christiani a Trajano trans mare Ponticum in solitudinem relegati & condemnati ad marmora eruenda & secanda, penuria & siti extrema laborarent, Clemens facta oratione in vicinum collem ascendit, in cuius summitate vidit Agnum, dextro pede terra attingentem, & fontem aquæ dulcis educentem, quâ omnes sitim expleuerunt, eoque miraculo multi infideles ad fidem conuersi, Clementis sanctitatem venerari cœperunt. Et postea Ecclesia in illo insulæ loco vnde diuinitus fons emanarat, Clementis nomine dedicata est.

Similiter inuocari potest D. Hilarion, de quo refert Antonius, Inter cætera prodigia eum oculos manusque cum fiducia in cœlum eleuando, pluuiam de cælo impetrasse, cum post mortem B. Antonij iam quatuordecim mensibus siccitas omnia deuastaret: ita vt populus existimaret astra, cœlumque in hominum quandam obliuionem venisse, & mortem D. Antonij lugere, qui eo anno è viuis excesserat.

Solet & inuocari S. Folllianus, cuius corpus in oppido Fossensi requiescit: & cum siccitas vastitatem minatur frugibus terræ, solet celebri populorum concursu corporis eius sacrum pignus, per agros solemni processione deferri, quia eius beneficio sterilitatem depulsam, pluuiamque terris datam sæpius experti sunt populi Belgici.

Ecclesia quoque Atrebatensis habet inter Reliquias sacras lanam quandam (quæ vulgo Manna dicitur) & è cœlo fluxisse asseritur, ac fertilitate terram illam donasse. Vnde & illa demonstratur statuto tempore: nempe in maxima aeris terræque siccitate, ad eliciendam implorandamque è superis pluuiam. Sed & annue Dominica secunda post Pascha, eius memoria recolitur in qua missæ introitus est: *Misericordia Domini plena est terra.* Et annua fit gratiarum actio de adepta agrorum fertilitate, vocatque vulgus festum Mannæ: Clerus vero vocat festum Reliquiarum. Recolitur ergoenne beneficium illud quo Atrebatensis ditio, cum plane foret arida, veluti maledicta, anno quadringentesimo tertio summam accepit fertilitatem, quam hactenus conseruat. Hanc autem fertilitatem accepit a Deo (vt scribit Paulus Orozius) vera lana de nubibus pluuiæ mixta defluente. Est etiam Atrebati memoratissimus Cereus, illuminatus anno millesimo nonagesimo quinto, qui quotidie vespertinis Laudibus incenditur, & nunquam deficit, multisque miraculis est illustris.

Psal. 32.

Orozius l. 7. Molanus in S. Belg.

* * *

LECTIO VIII.

DE CONDITIONIBVS bonæ Orationis.

Hac Lectio explicat aliquas Conditiones ad efficatiam Orationis requisitas.

ORATIONI PRIMA CONDITIO.

Prima Orationis bonæ & efficacis conditio est, vt fiat ex mentis attentione & pia voluntatis affectu.

Declaratur id ex ipsa Orationis definitione quæ definiri solet, *Eleuatio mentis in Deum.* Attentio itaque & affectus sunt velut duæ rotæ, quibus anima ad Deum voluitur & eleuatur: Sunt velut duæ alæ, quibus mens ad cælestia, & ad Dei Thronum fertur: & sine his Oratio non ascendit, sed super terram repit, & sine fructu perit. Vnde Apostolus: *Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente,* q.d. Non solum spiritu oris, sed & spiritu cordis & mentis meæ orabo, vt oratio mea non sit sine fructu, qualis foret si solis fiat labiis sonantibus, corde & mente aliud volentibus aut agentibus. Idem innuit Christus, dum dicit: *Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito.* Tria enim ibi indicantur. Primo diligenter cauendum omne vanæ gloriæ studium, quia bonis operibus insidiatur, & facillime irrepit in ipsam etiam orationem tanquam tinea aut vermis eam corrodens, & totum eius fructum perdens: monet ergo, vt quantum possumus, occulte oremus, alieni ab omni laudis humanæ desiderio: quod si publicæ etiam orationi incumbamus, sic tamen Deum solum spectemus, *vt opus sit in publico, intentio maneat in occulto.* Secundo, iuxta Augustinum monet Christus orantem, interius cordis sui cubiculum ingredi, vt ibi purius feruentius, familiarius & liberius Deum possit alloqui, & audire loquentem: *Loquetur enim pacem super eos qui conuertuntur ad cor,* inquit Psaltes: et animæ à tumultu cogitationum secedenti ad interiora mentis & solitudinem cordis, arcana sua pandit, suis eam lactat cælestibus beneficiis, & loquitur ad cor eius, vt dicit Ozeas. Intrare ergo orantem in cubiculum non aliud est, quam in cor ipsum descendere, & reuocare se ad se, affectus fugitiuos & variis locis velut captiuos, cogitationes vndequaque dispersas congregare, & seipsum recolligere in oratione. Sic & Psalmista videtur corda appellare cubilia, dicens: *Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.* Tertio monet claudere ostium, quia parum esset intrare in cubile cordis nostri, nisi ianuam claudamus hostibus & importunis perturbatoribus. Portæ cordis nostri, sensus nostri sunt, per quos illa quæ foris sunt, improbe se ingerunt, & nos interturbant. Vult ergo vt omni custodia cor nostrum custodiamus, & aduigilemus ne per sensum carnalem, importunæ cogitationes & sollicitudines tumultuosæ illabantur menti, dum oramus: Verum, quantumlibet cæterius pulsent & importunæ sint, si seram obseratam teneamus, & per consensum non aperiamus, ad cordis conclaue non penetrant, nec nocent, aut orationis fructum imminuunt.

Si vero ostium aperiamus, aut operculum cordis profanis illis cogitationibus detegamus, tunc illæ tanquam fœtidæ muscæ conspurgant & inficiunt suaue & odoriferum vnguentum orationis, iuxta id quod dicit Sapiens: *Muscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti:* q. d. Sicut muscæ illæ sordidæ quæ stercoribus insidere solent, immergentes se in vnguenta pretiosa, mori solent, & corruptionem fœtoremque inducere, & suauem vnguento odorem auferre: ita cogitationes & affectiones prauæ (quæ nos circumuolitant sicut muscæ, & pungere ac aculeum infigere solent) nisi continuo abigantur, perdent fructum & suauitatem orationis, quæ tanquam vnguentum pretiosum coram Deo & Angelis fragrantem odorem spargit, & tanquam *virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij,* ad Thronum vsque Dei ascendit. Abigendæ ergo sunt magna diligentia muscæ istæ: et sicut Abraham cum ad occasum Solis sacrificium offerret, diligenter & muscas & aues abegit, ne oblatum sacrificium vel macularent vel raperent: *sic nos cum in ara cordis holocaustum Deo offerimus studiose ab immundis volucribus custodiamus, ne maligni spiritus & peruersæ cogitationes rapiant quod mens nostra offerre se Domino viriliter sperat,* ait D. Gregorius.

1. Cor. 14.

Greg. ho. 11. Ez.

Psal. 84.

Psal. 4.

Eccl. 10.

Greg. l. 16. mor. c. 20.

Certè

Certe si vnquam, maxime in oratione cor reuocandum est, & studiosè custodiendum, ac Deo efferendum. verum, plurimi ita illud habent dispersum, alibi captiuum, rebus suis totum immersum, vt conqueri cogatur Dominus, *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Vbi ergo est? in agris, in officinis, in mercaturis, in vsuris, conuiuiis, ludis, tripudiis, in sæculi negotiis, in arte sua & artis instrumentis. Hos describens Ecclesiasticus ait. Qui tenet aratrum & stimulo boues agitat, cor suum dabit ad versandos sulcos, & vigilia eius in sagina vaccarum. Si omnis faber & Architectus qui sculpit signaculo sculptilia, & assiduitas eius variat picturam: cor suum dabit in similitudinem picturæ. Sic faber ferrarius sedens iuxta incudem, & considerans opus ferri, cor suum dabit in consummationem operum. Sic figulus sedens ad opus suum, cor suum dabit vt consummet liniționem, & vigilia sua mundabit fornacem. Omnes hi quia in manibus suis sperauerunt, ita operibus suis & lucro cor affigunt, vt illud etiam ad breue tempus Deo dare vel commodare possint.

Isa. 29.

Verum non solum illis, sed & maximæ parti hominum contingit cum orationi vacandum est, maximam pati difficultatem, vt cogitationes suas volubiles, diu in Deo fixas tenere possint. Vnde coguntur conqueri cum Propheta: *cor meum dereliquit me.* Quo enim conari magis videntur, vt illud reuocent, & ad cœlestia eleuent, eo magis, diuagans, & in varia distractum longissimè fugere videtur. Quærent verò conscientiæ timoratæ an id semper hominis culpâ accidat, an ideo oratio deserenda sit?

Psal. 56.

Respondendum eis, id est triplici radice procedere. Primò ex vulnere primæuo & corruptione naturæ, quæ per peccatum primum adeò est deprauata, vt anima perdiderit imperium, quod habebat super potentias suas, ita vt imaginatio tanquam seruus fugitiuus, clam repat etiam sine eius sensu & assensu. Vnde non est semper vitium hominis, sed labes naturæ corruptæ quæ etiam in viris perfectis reperitur. Aliquibus tamen in signum sanctitatis & beneuolentiæ specialis, videtur Deus quoddam dominium in cogitationes reddidisse, vt cum illi vacare vellent, statim id sine obstaculo possent, corde eorum ad diuina cum summa quiete, & ad Deum cordis effluente. Sic de B. Francisco legimus, cùm oraturus Ecclesiam ingrederetur solitum dicere: *Manete hic cogitationes meæ, donec egrediar; & vbi opus Dei compleuero, si indigere me vobis contingat, iterum vos assumam.* Sic & B. Lutgardis tanta quiete & familiaritate diuina vtebatur, vt cum Christo aliquando suauiter in oratione iungeretur, si ob aliquod negotium euocaretur, ei dicebat cum magna simplicitate & puritate: *Expecta me Domine Iesu, celeriter expediam, & ad te reuertar expedita.* Nempe sicut Abraham dum in montem sacrificaturus ascendit, ad pedem montis asinum reliquit, & famulos cunctaque ad sacrificium importuna aut non necessaria: ita viri sancti ad montem sacrificij, *ad montem myrrhæ & collem thuris*, hoc est, ad orationis locum ascendentes, asinum cum famulis & oneribus, hoc est, corpus torpidum cum cogitationibus & impedimentis corporalibus, ad ianuam relinquebant: solo velut animo expedite ascendentes, dicentes cum Abraham, negotiis aut occupationibus suis: *Cum adorauimus reuertemur ad vos.* Hoc quantum in nobis est, imitari debemus: nam & ideo ad ingressum templi, vas aquæ benedictæ apponi solet, vt cum ad orandum ingredimur, ibi cogitationes interturbantes immergamus & sepeliamus in aquis, quasi Ægyptios qui nos à sacrificio impedire volunt, & ad lutum & paleas reuocare conantur dum diuino operi vacare volumus.

Gen. 22.

Altera radix distractionem est praua nostra consuetudo, quâ longo vsu & nimia licentia permittimus imaginationem per omnia euagari: adeo vt cum eam vni obiecto sacro figere decernimus, libertate assueta volet ad alias ineptias, & cor secum velut captiuum per varias trahat & circumducat. Vnde merito conqueri possumus verbis D. Bernardi: *Nihil est in me corde meo fugacius, quod quoties me deserit, & per cogitationes prauas defluit, toties Deum offendit. Cor meum, cor vanum, vagum, & instabile, dum suo ducitur arbitrio & diuino caret consilio: in seipso non potest consistere, sed omni mobili mobilius, per innumera huc illuc discurrit.* Sortitur verò cor humanum cogitationes, iuxta illa quibus frequenter inuoluitur. Si enim terrena frequenter tractes, terrenas parturit cogitationes, si cœlestibus assuescas, cœlestes. Vnde rectè comparatur molendino, quod continuo voluitur, & farinam parit iuxta appositum sibi granum: si enim triticum aut speltam apposueris, optimam reddit farinam: si paleam, arenam, aut sordes, reddit & immunditiam. Hæc comparatio D. Bernardi dicentis; Sicut molendinum velociter voluitur, & nihil respuit, sed quicquid imponitur molit, si autem nihil apponitur, seipsum consumit, sic cor meum semper est in motu, & nunquam quiescit, sed siue dormiam, siue vigilem, somniat & cogitat quicquid occurrit. Et sicut molendinum arena si imponatur exterminat, pix inquinat, palea occupat, sic cor meum cogitatio amara turbat, immunda maculat, vana inquietat & fatigat. Ita Bernardus hac de re ibidem pluribus differens.

Med. 9.

Oportet vero paulatim frænum iniicere imaginationi, & cor per varia vagari assuetum paulatim à terrenis ad cælestia, ab exterioribus ad interiora reuocare. Cum orationi vacandum est, oportet præuia aliqua consideratione à fluctibus tumultuantium cogitationum ad quietem aliquam illud componere, vt in Deum erigi possit. Velle enim à turbidis occupationibus, ad orationem subito irruere sine aliqua animi recollectione, potius est Deum tentare & irritare, quam orare. Hinc monet Ecclesiasticus: *Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum.* Tentare Deum, est velle Deum aliquid facere sine mediis ordinariis quæ requirit: & sic optare vt Deus animæ infundat deuotionem, & nullo modo ad eam se componere, est Deum quodammodo tentare & irritare. Sicut enim non potest instrumentum musicum aliud edere, quam strepitum confusum, nisi chordæ & fides præuiæ disponantur: Ita nec animus coram Deo in oratione, nisi præuia consideratione componatur. Optimum ergo est Diuinitatis præsentiam mente apprehendere & considerare: *Quis sis, de qua re, & quem alloquaris.* Tu vilis creatura & ingratus peccator, abyssus vanitatis, coram Throno diuinæ Maiestatis, Angelicis cincto Legionibus contremiscentibus quodam timore reuerentiali, tractas de negotio omnium maximo: de peccati remissione, de iustificatione, de animæ salute, de gloria æterna. Si coram terreno Rege, de terreno negotio loquereris, quanta id reuerentia ageres? Quid igitur cum Deo tuo.

Eccle. 18

Simili.

Interim facta diligentia si animus ad assueta & inutilia reuoluatur, non ideo turbari debet orans, vel ab oratione cessare, & sed agnoscat miseriam suam corde humiliato, & instet cum Chananæa, vt saltem micas tanquam catellus de mensa Domini possit participare. Non abiiciat animum, sed luctetur & dicat: *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.* Frequenter negat Deus in oratione spiritum deuotioni, ne sibi homo complaceat in illo, existimans venire à se, & vt agnoscat esse rarum Dei donum, & speciale opus Spiritus diuini intus agentis. Hanc vero gratiam si non percipiat homo, sed variis licet fluctuet cogitationibus, non peccat si inuoluntariæ sint. Obsistat ergo & obluctetur, nec fructum, nec meritum orationis perdet. Sic qui aduerso flumine nauigant, licet quandoque repellantur & retrocedant non desperant, sed vires ingeminant, & cum conatu remigant. Sic & Abraham non intermisit sacrificium, sed diligenter volucres sæpe tadeuntes fugauit. Quemadmodum cæcus ille Euangelicus non desinebat inclamare licet turba increparet; Ita licet turba & tumultus cogitationum nos increpet vt taceamus, debemus multò magis clamare: *Iesu Fili Dauid miserere mei.* Ipse enim supplere solet omnem miseriam nostram in oratione contingentem.

Gen. 32.

Simili.

Beata Gertrudis diuinum Officium cum aliis virginibus peragens, singula verba attente pronunciare studebat. Sed cum infirmitate humana sæpe distraheretur, mœsta dixit intra se: Et quis fructus prouenire potest ex hoc studio, cui tanta instabilitas est coniuncta? At Dominus volens eam consolari, præsentauit ei dignissimum illud totius boni gazophylacium cor suum, & dixit: Ecce cor meum oculis mentis tuæ prætendo, qui omnia quæ per te minus perficere potes, fiducialiter pro te perficienda commodabis, & ita coram oculis meis apparebunt perfecta. Certe ipsum cor meum diuinum humanam fragilitatem, instabilitatemque cognoscens, semper cum desiderio expectat, vt tu si non verbis, saltem cogitatione committas ei pro te supplendum, emendandum ac perficiendum, quicquid minus per te vales: igitur quilibet post horas expletas potest hoc modo orare: *Bone Iesu propitius esto mihi peccatori; ego tepidum & distractum seruitium commendo mellifluo cordi tuo emendandum ac perficiendum, tibique te ipsum offero ad salutem omnium, in vnione illius perfectissimæ attentionis, qua tu Patrem orasti, & laudasti in terris. Responde quæso, satisfac & supple pro me plenissimè.* Hæc ex Blosio.

In mon. c. 3. § 11.

Tertia radix distractionum est militia dæmonum, qui ex inueterata inuidia in hominem molestias ei maximas pariunt,

Surius in vita S. Ægid.

pariunt, cum orationi vacare destinat. Vnde B. Ægidius interrogatus, cur dæmones plus aduersarentur oranti, quam aliud opus pium exercenti? Respondit: *Si quis litem alicui intentat coram Iudice, is cui vis infertur, omni studio laborat, ne contra ipsum sententia feratur: ita & dæmon facit, nam quando pius homo Deum orat pro sua aliorumque salute, litem intentat dæmoni tanquam animarum prædoni.* Nouit scilicet dæmon inæstimabilem orationis fructum, & ideo negotium facessit tunc homini, vt fructum omnem exinanire possit, sæpe & turpissimas & abominabiles cogitationes ingerendo, imo & blasphemias in Deum ac sanctos.

Plurima huius rei suppetunt exempla in Vita S. Catharinæ Senensis, S. Antonij, S. Francisci, S. Hilarionis. De Hilarione sic loquitur Hieronymus. *Quoties illi nudæ mulieres cubanti, quoties esurienti largissimæ dapes apparuere? Interdum orantem lupus vlulans, & vulpecula gannieus transiliuit, psallentique gladiatorum pugna spectaculum præbuit, & vnus quasi interfectus, & ante pedes eius corruens, sepulturam rogauit.*

Cæterum parum æstimandum est quidquid ingerat dæmon, si inuitus illa patetis. vnde Clymachus ait: noli tristari, si dum oras subtilissime inimicus irrepit, animique intentionem clam, vt fur auertit: sed bono animo esto dum semper lubricam reuocas mentem, Angelis enim datum est, huiusmodi furibus non parere.

Blosius in monili c. 3.

Sic cum S. Brigitta orans tentationibus fatigaretur, dixit ei Virgo Deipara: Diabolus explorator inuidus quærit impedire bonos dum orant, tu vero filia quacumque tentatione pulseris persiste in desiderio, vel bona voluntate & conatu sancto prout potes, quia desiderium & conatus plus reputabitur pro effectu orationis. Etiam si prauas & sordidas cogitationes eijcere non potueris, tamen pro illo conatu coronam in cœlo recipies, ita tibi proderit illa molestia, modo non consentias tentationi, sed tibi displiceat.

Blosius ibidem

Idem dixit Christus Gertrudi; Vellem electis meis persuasum esse, quod eorum bona exercitia & opera mihi omnino placeant, quando seruiunt expensis suis: illi autem sic seruiunt, qui licet saporem deuotionis minime sentiant, fideliter tamen vt possunt orationes & alia pia peragunt, fidentes pietati meæ, quod libenter ea suscipiam. Plerisque si sapor & consolatio daretur, non prodesset eis ad salutem, & meritum valde minueretur.

DE MVLTIPLICI ATTENTIONE.

Vt vero intelligatur quænam attentio sit necessaria in oratione, aduertendum est, multiplicem distingui posse attentionem. Prima est quantum ad verba, vt scilicet perfecte pronuncies, distincte, ac reuerenter, & hæc attentio bona est, & requisita in illis qui ex obligatione ad preces aliquas obligantur; debent enim attendere ne vnū pro altero dicant, aut Verba Ecclesiæ confundant, cum illa sint ordinata per directionem Spiritus S. Hæc vero attentio communis doctis, & indoctis, maribus & mulieribus, & licet aliquando error aliquis materialis ignorantibus contingat? parum refert, si modo attendat quis ne erret animo, dum vacat Deo, & officio suo satisfacit.

Secunda attentio est ad sensum verborum, vt percipiat mente & applicet affectum ad id quod verbis significat. Et hæc non est plane necessaria, licet sit melior quam prima, non enim communis omnibus, sed solum doctis, qui sensum precum Ecclesiæ percipiunt & penetrant. Patet ex vsu Ecclesiæ, quæ etiam preces latino idiomate proponit indoctis, imo & communi populo: quæ tamen propterea non sunt sine fructu, quia verba sunt Spiritus S. & in illis etiam à non intelligente pronuntiatis, orat Spiritus Ecclesiæ, spiritus columbæ, postulans pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Licet ergo orans latine, & non intelligens, non pascatur intelligentia & sensu precum, habet tamen fructum deuotionis erga Deum, & reuerentiæ erga preces sacras. Imo tales plus sæpe merentur & impetrant quam hi qui intelligunt, si maiori humilitate, pietate & deuotione orent.

Ostendit id Deus in sancta virgine Lutgarde. Huic talem gratiam contulerat, vt contactu saliuæ vel manus morbos statim curaret. Cum vero hominum frequentia in oratione sæpius impediretur, Dicebat *Quorsum Domine hæc gratia toties impediens ne tibi vacare possim; aufer eam à me, sed meliori dono commuta.* Respondit Dominus. *Quid vero petis?* At illa. *Cupio intelligere Psalterium pro maiore deuotione.* Præstitit ei Deus, sed vidit illa ex hac gratia se non adeo proficere vt sperarat: reuerentia enim velati mysterij mater est deuotionis. & res celata auidius quæritur, & maiori veneratione concupiscitur. Iterum ergo dixit Domino: *Quid attinet ad me simplicem & idiotam Monialem, Scripturæ arcana nosse? Potius ergo Domine, cor tuum mihi tribue, & cordis tui amorem cordi meo sic attempera; vt in te cor meum possideam omni tempore, tua protectione securum.* Dedit ergo Dominus ei quod petierat, & ex eo tempore facta est quædam commutatio cordiū. vel potius vnio spiritus creati & increati per gratiæ excellentiam. Deinceps enim Christus ita cordi Virginis inhæsit eam protegens, vt nec tentatio carnis nec turpis cogitatio eam infestarit vel momento.

In vita eius apud Surium 16. Iun.

Patet ergo huius Virginis exemplo, non minus sæpe valere preces, licet sensus ignoretur, nec minus Deo placere. Vnde & S. Iordanes rogatus, an preces monialium non intelligentium placerent Deo, Respondit: *Sicut gemma in manu rustici ignorantis pretium, tantum valet ac in manu aurificis qui pretium nouit. sic & preces tantum valent in ore indocti, quantum in ore docti, qui intelligit.* sic & libellus supplex qui ab idiota Principi porrigitur, tantum impetrat, quantum si à viro litterato. Propterea etiam Abbas Pastor in vitis Patrum, cum quidam ei conquereretur: *Ecce oro & non est compunctio in corde meo, quia nescio virtutem, siue significationem verbi.* Respondit. *Tu tamen orare perge, quia sicut incantator licet virtutem verborum quæ dicit, nesciat; serpens tamen audit & intelligit, & subijcitur incantanti. Sic & nos quamuis ignoremus virtutem eorum quæ loquimur. Dæmones tamen audientes intelligunt, terrentur, & discedunt.*

Tertio attentio est ad id quod petimus, siue ad gratiam quam optamus, puta remissionem peccatorum, castitatem, humilitatem, fidem, spem, amorem Dei, cœlestem patriam, & similia, quæ communiter petuntur per Ecclesiæ preces. Hæc attentio etiam sufficiens est & valde bona. Cum enim omnes orationes ordinari debeant ad gratiam & gloriam æternam, valde fructuosum est ad gloriam illam æternam electorum attendere & respirare. vel ad id quod medium est ad illam, scilicet ad gratiæ & virtutum dona, quæ sunt velut gloria adoptionis filiorum Dei in via, & cœlestis conuersationis inchoatio.

Quarta attentio est ad ipsum Deum, in cuius conspectu stamus & quem orantes deprecamur, vel ad Christum, vitæ vel passionis eius mysterium aliquod inter orandum considerando. Hæc quoque optima attentio est, quandoquidem & Ecclesia in memoriā passionis Christi preces suas ordinet. sic optime attendit ad sacrificiū & orationes ibi oblatas, qui sibi Christum crucifixum repræsentat, aut Redemptionis aliquod mysterium cogitatione voluit, quum tota illa actio Redemptionis & crucis sit rememoratio & quædam renouatio: *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis* similiter & horarum lectio septempliciter distincta varias Christi patientis horas repræsentat, iuxta illud:

Matutina *ligat Christum, qui crimina soluit.*
Prima *replet sputis, causam dat* Tertia *mortis.*
Sexta *Cruci nectit pectus, sed* Nona *bipartit.*
Vespera *deponit tumulo,* Completa *reponit.*

Optimum ergo erit has persoluendo (cum debita tamen verborum pronunciatione) aspicere in Iesū, & hunc crucifixum, sicut & in omnibus aliis precibus. Quapropter non solum ad diem iudicij, sed etiam ad totum tempus Ecclesiæ referri potest illud: *Effundam super domum dauid, & super habitatores Iesum spiritum gratiæ & precum, & aspicient ad me quem confixerunt, & plangent planctu quasi super vnigenitum.* Viri Christiani sunt filij Dauid, sunt quoque habitatores Ierusalem, quia de facto habitant intra muros Ecclesiæ Militantis; animo quoque conuersamur intra mœnia Ecclesiæ Triumphantis, quæ vtraque nomine *Ierusalem* inscriptum designatur. His ergo Dominus communicat *spiritum gratiæ & precum,* quia viri Catholici ter orare solent, vespere, mane, meridie; qui vero de Clero sunt, etiam septies in die. His vero Spiritus monet & mouet eos ad memorandam & plangendā Christi mortem. Nam propterea semper auspicantur orationem à signo Crucifixi, omne auxilium implorantes per merita Crucis & Passionis eius: *Aspicientes in Authorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem.* Et quia pro ipsis illam sustinuit, Crucifixi se obsequio totos offerunt. Et quoties ad templa orationis, vel sacrificij gratia concurrunt, toties ad deplorandam Christi necem accedunt. Nam & in templis statim ideo Crucifixi imago occurrit, & in Missa eius crucifixio repræsentatur. Et dum eleuatio fit hostiæ (quasi Christi Crucifixi noua erectio) tunsiones pectorum, & piorū gemitus audiuntur, peccata sua quæ Christo

Zach. 12

Heb. 12.

necem

necem attulerunt deplorantium. An non igitur verum est de Christianis filiis David, & non solum de Iudæis? *aspiciant in me quem confixerunt?*

Imo vero ille *spiritus, gratiæ & precum*, tantum feruorem in aliquibus Christianis operatus est, vt continuo planctu se Christo configurantes, & cum illo ardenti & vehementi amore cruci se figentes eius stigmata corpori suo impressa meruerint respicere, adeo vt possent dicere; *viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Christus.* Notissimum est de stigmatibus *D.* Francisci, quæ ipse Pontifex Alexander se vidisse asseruit.

Simile quid de Sancta Catharina Senensi refertur, de sancta Coleta, de Sancta Lyduina & aliis; quamuis forte non ita exterius apparuerunt vt in Francisco, graues tamen dolores in pedibus manibus, latere, persenserunt: illo imprimente, qui sibi eas sponsas dilectissimas volebat conformare.

De B. Maria Ogniaca quoque legimus, cum die quodam maxima cordis compunctione passionem Domini considerasset, Vbertate tanta lachrymarum fuisse perfusam, vt in totum corpus defluerent? & ex eo tempore nec Christi Crucifixi imaginem adspicere poterat, nec de eius passione loqui vel audire, quin præ cordis defectu extasim pateretur.

Simile quid retulimus de S. Theresia cum tractauimus de Christi Passione, nimis etiam notū est de S. Clara a Monte Falco, quomodo eius cordi etiam nunc visantur insignia Passionis Christi impressa. vides itaque, quam verum sit de his hominibus: *Effundam Spiritum gratiæ & precum: & aspicient in me quem confixerunt, & dolebunt sicut doleri solet in morte primogeniti.*

Sed neque sine mysterio est: quod ibidem additur de diuersis familiis eorantibus: *Familiæ & virorum seorsum, & mulieres eorum seorsum, familia domus David seorsum & mulieres eorum seorsum, &c.* Significantur enim diuersi generis, ordinis, conditionis, status congregationes, in memoriam Christi Crucifixi preces offerre debere & pios gemitus. Et cum dicitur quod seorsum viri plangent, seorsum mulieres; id maxime verificatur in tot Monasteriis virorum & mulierum, quæ toto orbe nocte dieque mentem eleuant ad vulnera Crucifixi cum gemitu & suspiriis.

Kempis I. de dis- ciplina Claust.

Patet ergo ex his omnibus, non solum sufficientem esse hanc attentionem dum oramus; sed & omnibus commendandam & inculcandam, doctis & indoctis, vt pote quæ & litteratis & idiotis communis esse possit, & maxime fructuosa, nec impertinens est quælibet fundatur oratio: quia quidquid petimus, petere debemus meritis Crucifixi, & omne nostrum obsequium debet offerre Christo Crucifixo opportune quoque hoc modo distractiones propelluntur, dū cor nostrum cordi Christi patientis, firmiter iungimus vt aliorsum non defluat. Ad illius autem cor nobis accessus patet per latum illum ostium lateris, per sacram illam ianuam pietatis apertam omnibus.

Possunt & alia mysteria ad eundē finem considerari. vnde Thomas à Kempis loquens iis qui in Choro preces persoluunt, sic dicebat: Chorus est Dei & Sanctorum Angelorum locus sacratus, sicut Angeli in cœlo, sic ministri ordinati sunt in cœlo. Opus Angelorum est, Deum semper laudare, opus Religiosorum est, intenta mente psallere & orare: sic ita in Choro & cantu, quasi in medio Angelorum stares. Recordare dilecti Domini tui in præsepio iacentis, aut in cruce pendentis, aut in cœlo ad dexteram patris sedentis, tanquam coram assisteres & cantares. Ipse sit in corde tuo & in labiis tuis, ad pronunciandum aperte & distincte verba Spiritus S. à quo diuinum officium est ordinatum. statue Iesum ad dexteram tuam, & Mariam ad sinistram, & omnes Sanctos in circuitu eorum. Omnes fratres tui sint tibi tanquam Angeli Dei, & cum quibus nunc psallis in terris, spera etiam te cantaturum in cœlis. Hæc ille.

ORATIONIS SECVNDA CONDITIO.

ALtera Orationis conditio, *est humilis sui diffidentia, & firma in Deum fiducia.*

Hi sunt duo pedes, quibus oratio secure accedit ad regium Dei thronum. Hæ sunt duæ famulæ quibus instar Esther, ad Regis solium, & ad virgam auream clementiæ ingreditur: vna colligit vestimenta per terram repentia: altera innititur & eius humeris incumbit.

Hæ sunt duo brachia, quibus Dei pedes amplectimur. His brachiis luctabatur Iacob cum Angelo Domini perso- (Eccl. 44.) nam gerente: *Fleuit enim & inualuit ad Angelum*, inquit Scriptura. Fleuit, ecce sui diffidentia, & preualuit dicens: *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi* ecce fiducia.

Primo ergo quod attinet ad diffidentiam sui, quæ cum humiliatione magna coniuncta est, illam benignis oculis respicit Deus. Vnde dicitur per Prophetam. *Respexit in orationem humilium, & non spreuit preces eorum, scribantur hæc in generatione altera.* (Ps. 101.) Et per Sapientiam *Oratio humiliantis se, nubes penetrabit, & donec propinquet non consolabitur, & non discedet donec Altissimus aspiciat.* (Sap. 35.) Ad hanc facile adducitur, qui cognoscit extremam nuditatem suam & paupertatem, ac profundum miseriarum abyssum in qua iacet post peccatum. Tanta est enim miseria hominis, vt nec vnum solum desiderium bonum, aut propositum, vel cogitationem Deo gratam possit habere a se, imo nec orare nisi specialiter à Deo iuuetur. Hinc Ecclesia id agnoscens, orationes suas semper inchoat: *Deus in adiutorium meum intende: Domine ad adiuuandum me festina.* Grauis quoque miseria hominis est quod adeo ad peccatum lubricus sit, & cum cecidit, non potest resurgere, nisi Deus manum supponat: *Spiritus est vadens & non rediens.* a Dei gratia in peccati barathrum facile decidens, sed ab illo non rediens, nisi speciali auxilio, Et cum in gratiam restituitur, non potest diu in illa perdurare, nisi Deo manum tenente, & nouis semper auxiliis opitulante. Et velut antiqua domus, quæ plane corruit nisi omni fulcrorum genere sustentetur. Prætereo hic miserias quas habet ex parte cæcitatis intellectus, voluntatis peruersæ, rebellionis carnis, lubricitatis memoriæ, quæ omnia faciunt, vt ad bonum vel ineptus sit, vel tardus. Prætereo etiam innumeras miserias & afflictiones humanas quibus est circumcinctus, & volens nolens illa patitur, ita vt clamare cogatur, *saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam; Infixus sum in limo profundi, & non est substantia.* (Psal. 68.) Hæc profundæ miseriæ suæ perfecta notitia parit in homine diffidentiā illam, qua totaliter suis diffidens viribus, soli Deo niti se posse agnoscit, vt possit vel bonum inchoare, vel a lapsu se conseruare. Vnde in spiritu humilitatis seipsum corā illo exinaniens deprecatur, & miserias suas repræsentat instar medici, qui à mane vsque ad vesperem clamat, nec mendicare cessat suam sentiens & repræsentans necessitatem. Hoc docere nos volens David in plurimis Psalmis suis, sine intermissione gemit & suspirat noctu diuque non quiescit: & modo induit spiritum & cor mendici clamantis, & ostentantis scabiem afflicta membra, vlcera & vulnera, vt ad compassionem moueat Deum, cuius opem flagitat. Modo se gerit instar infantis, qui nullas habet vires quibus innitatur, nisi paterna manu iuuetur & ducatur; nullum cibum capere potest nisi ab vberibus, vel ore matris, à qua in omnibus pendet & lachrymis eis continuo importunus est, eius opem flagitans & fletu implorans. *Sicut ablactatus*, inquit *est super matre sua, ita retributio in anima mea*, q. d. sicut infans a natura destitutus auxilio, non potest se induere, aut cibum sumere, aut etiam petere, sed ipse totus est pendens a benignitate matris, & illa mammillas & vbera admouet, induit, protegit, vt dormiat circumagit, plorantis lachrymas abstergit. Ita adeo à benignitate diuina totus pendeo, illi totum me committo, ab eo omnia expecto, illum lachrymis fatigo, gemitibus interpello, in omni necessitate mea illius prouidentiæ totus innitor, mihi plane diffidens cum sim pupillus & orphanus, inter eius brachia me proiicio dicens: *Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor.* (Ps. 128.) (Psa. 9.)

Hanc diffidentiam & humiliationem agnosces in omnibus orationibus antiquorum Patrum, quarum meminit Scriptura, Vnde Iacob orans, dicebat. *Deus Patris mei Abraham, Deus Patris mei Isaac, minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua quam expleuisti seruo tuo, erue me de manu fratris mei Esau.* (Gen. 32.) Sic Manasses: *Peccaui super numerum arenæ maris, sed flecto genu cordis mei precans à te bonitatem, quia tu es Deus Deus inquam, pœnitentium, & in me ostendes omnem bonitatem si indignum saluas me.* Vide cætera. Sic & Daniel; *Ostende faciem tuam super sanctuarium tuum propter temetipsum, non enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis, attende & fac ne moreris propter teipsum Deus meus.* Vide cætera. (Dan. c. 9.)

Quantum ad fiduciam, illa firma debet esse in Deo. Vnde dicit D. Iacobus *Postulet in fide nihil hæsitans, qui enim hæsitat, similis est fluctui maris qui à vento circumfertur. Non ergo æstimet homo ille quod aliquid à Deo accipiat.* (Iac. 1.) Hinc offendit Deum Moyses, quod a Deo aquā petens ad subueniendum

populo

populo, hæsitauerit & cum diffidentia petram percusserit, sic & reprehenduntur Israelitæ, qui dicebant: *Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto?* Quomodò Moyses & Aaron dixerunt: *Num de petra hac poterimus vobis aquam elicere?*

Hinc inter antiquos Patres S. Hermas Pauli discipulus, in libro qui dicitur Pastor, dicit sibi datum in mandatis postulandum à Deo assiduè & sine hæsitatione, licet peccatorum se quis agnoscat, nec dubitare aliquem debere etiamsi non accipiat, quia id prosit vel ad tentationem, vel vt insinuet latens aliquot peccatum. Dubitationem verò illam perniciosam & filiam diaboli, quæ valde nequiter agit cum seruis Dei, vocat quoque terrenum spiritum & à diabolo: è contra fidem firmam dicit esse potentem, omnia repromittentem & consummantem, & desursum esse à Deo.

Lib. 2. man. 9.

Cassianus quoque collatione nona, capite trigesimo secundo, scribit signum certum impetrationis esse, cum quis in oratione magnam fiduciam sentit: Deus enim cum non exaudit, fiduciam non infundit, cum vero exaudire decernit, fiduciam & lætitiam ingentem in corde orantis infundit. Hinc etiam Redemptor miraculorum impetrationem & peccatorum salutem, solet fidei, hoc est fiduciæ tribuere, *Accedamus ergo cum fiducia* (inquit Apostolus) *ad thronum gratiæ eius.* Et dicamus ei cum Dauide: *Miserere mei Domine, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea.* Nam & hanc fiduciam iubet nos habere, dum initio orationis iubet dicere: *Pater noster, &c.* Habet enim filius fiduciam impetrandi, quod à Patre sibi congruum, aut necessarium postulat.

Psal. 56.

Sed dices. Vnde hanc potero fiduciam tantam concipere, qui mihi conscius sum exiguum me, vel nullum Deo præstitisse obsequium, quo eius fauorem potuerim demereri? Respondet primo Apostolus Ioannes: *Charissimi si cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quia mandata eius custodimus.* Si sumus eius filij per gratiam animæ inhærentem, iam *spiritus adoptionis in quo clamamus Abba Pater*, hanc nobis tribuit fiduciam.

in ep. c. 3.

Respondeo secundo. Si in peccato sumus, & ius filiationis perdidimus, adhuc tamen fiduciam hanc concipere debemus, quia illius fiduciæ fundamentum non sunt humana merita, sed bonitas & misericordia Dei ex vna parte, merita verò Saluatoris ex altera. Primum indicat Diuus Iacobus dicens: *Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat.* Infinitas enim habet diuitias, infinitè liberalis est, infinitè misericors est. Nec potest ægre ferre, cum importunè rogatur, quia dando, nihil ei deficit. Vnde Augustinus: *Non tu accipiendo proficis, & Deus deficit in dando, quamuis capaces fauces afferas, fons vincit sitientem.* Sic neque debes existimare te posse importunum esse, cum peccatorum remissionem vel misericordiam efflagitas: quum ei afferas maioris gloriæ segetem, & occasionem agendi quod sibi illustre est & propium. Sicut enim Soli proprium est illuminare, igni ardere, ita diuinæ bonitati proprium est misereri & benefacere. Et sicut non grauat puerperam plena vbera gestantem infans sugens, sed alleuat potiùs & delectat: ita diuinæ bonitati non est molestus, sed gratissimus, qui eam fidenti oratione frequenter sugit, quia exuberans est.

Iacob. 1.

Addit Augustinus: *Erubescere debet humana pigritia: quia plus paratus est Deus dare, quàm nos accipere.* Et Ambrosius: *Vberior est gratia quàm precatio, semper enim Dominus plus tribuit quam rogetur.* Id vero multis potest exemplis ex sacris litteris declarari.

1. Abraham petit filium, & accepit promissionem de semine multiplicando instar stellarum cæli & arenæ maris, Christumque de semine suo processurum.

2. Iacob postulat panem & vestimentum, & accipit custodes comitesque Angelos, multas visiones diuinas ac promissiones opesque affluentes.

3. Salomon petit sapientiam, & accipit eximiam illam regni gloriam & pacem.

4. Ezechias petit sanitatem vertens se cum lachrymis ad parietem, & non solùm à lecto ægritudinis erigitur, sed & quindecim anni vitæ superadduntur, & victoriæ ei datur promissio contra hostes.

5. In nouo testamento petit Samaritana aquam materialem, & accepit aquam viuam.

6. Petit Centurio puero sanitatem, & accepit de prædestinatione sua significationem: *Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israel: Multi venient ab Oriente & occidente, & recumbent cum Abraham, &c.*

7. Multi à Christo poscebant sanitatem corporis, se & acceperunt animæ sanitatem, & peccatorum remissionem.

Postremò, Latro in cruce postulat haberi sui memoriam & Christus ei promisit Paradisum.

Secundum fundamentum fiduciæ diximus esse merita Christi, qui Redemptor est, Saluator, Mediator, Sacerdos, Sacrificium pro nobis. Ipsius ergo merita supplent quicquid ex parte nostra deficit. Vnde Bernadus: *Ego quicquid mihi deest, vsurpo ex visceribus Domini nostri Iesu Christi, quia misericordia affluunt, nec desunt foramina per quæ effluant.*

Hinc etiam iubemur quæ petimus in eius nomine petere, & promissio datur de impetratione: *Nec est aliud nomen sub cælo in quo oporteat nos saluos fieri.* Hæc considerans, Ecclesia solet suas orationes concludere. *Per Iesum Christum Dominum nostrum, &c.*

Sicut ergo non est nisi vnus sol habens in se lumen, & illud communicans omnibus stellis: Ita vnicus est Iustitiæ Sol, quo mediante omne lumen, omnis sanctificatio, omnis gratia, omnia dona ad nos deriuantur, & eius meritis dantur. Accedere ergo nos oportet, nec vereri repulsam, siquidem & nos inuitat Propheta dicens: *exquisiui Dominum & exaudiuit me. Accedite ad eum illuminamini, & facies vestræ non confundentur.*

Psa. 33.

Multi ad aulas Regum cum fiducia accedunt, & multa petunt, nec tamen vllum obsequium Regi se exhibuisse commemorare possunt. Quid ergo allegant? Merita Patris vel Fratris sui defuncti, quæ nunquam dignè regia munificentia remunerationem acceperint. Repræsentant res fortiter per eum gestas, pericula quæ adiit pro Regni salute, vulnera quæ passus fuerit pro Regis obsequio. Simili modo accedamus & nos ad regium Dei thronum, & cum fiducia postulemus quæ nobis necessaria sunt, repræsentemus merita Patris ac Fratris nostri defuncti Christi Iesu, nec vereamur repulsam quia illa eximia sunt, nec vnquàm remunerationem condignam & æqualem acceperunt, sed in nobis hæredibus suis quotidie remunerationem aliquam accipiunt, & vsque in finem sæculi accipient: per dona eius meritis donare nobis decreuit Pater æternus. Dicamus ergo in miseriis nostris eius postulantes fiducialiter misericordiam: *protector noster aspice Deus, & respice in faciem Christi tui*: in merita Domini nostri Iesu Christi, *Redemptoris, Mediatoris sacerdotis nostri.*

Quærunt vero Theologi. An solùm merita Christi repræsententur Patri obiectiuè, ita vt illorum intuitu nobis donet quæcunque donat, an non etiam Christus expressam orationem pro nobis Patri offerat, petendo nobis salutaria? Respondeo aliquos Theologos priorem loquendi modum sequi; dicendo Christum iam non orare nisi interpretatiua quâdam & tacitâ oratione, siue oblatione humanitatis suæ vulnerum & cicatricum, vt in illa Deus intuens nobis benefaciat. Verum probabilius & magis piè dicimus cum D. Thoma, ipsum etiam nunc orare pro nobis propriè dictâ & expressa oratione. Hoc enim significat Scriptura dum de illo dicit: *Qui est ad dexteram Dei qui etiam interpellat pro nobis.* Et iterum, *semper viuens ad interpellandum pro nobis.* Hæc testimonia Diuus Augustinus interpretans de propriè dicta oratione dicit: *Nunquid interpellat Christus, & non etiam postulat, imo verò quia postulat, pro eo positum est interpellat; euidenter quippe de eo dicitur: Aduocatum habemus apud Patrem, & ipse est exoratio pro peccatis nostris.* Idem alibi dicit. *Oratur in forma Dei, orat in forma serui, orat pro nobis, orat in nobis, & oratur à nobis. Vt sacerdos noster, orat pro nobis, orat in nobis vt caput nostrum, oratur à nobis vt Deus. Oramus ad illum per illum, in illo, & dicimus cum illo, & dicit nobiscum.* Ita Augustinus.

Vasqu. Rupert.

D. Tom. in lection. 7. in c. 2. ad rom. 8. Heb. 7. August. ep. 59. August. præfat. in Psal. 85.

D. Bernardus ad eundem sensum sic loquitur. *In omnibus Deus & per omnia prouidens miseris, trepidationem nostram solatur, fidem excitat, spem roborat, diffidentiam abigit, erigit pusillanimitatem. Ad patrem verebaris accedere, solo auditu territus ad folia fugiebas, Iesum dedit tibi Mediatorem. Quid non apud talem Patrem filius talis obtineat? exaudietur vtique pro reuerentia sua. An vero trepidas & ad ipsum? Frater tuus est & caro, tua tentatus per omnia absque peccato vt misericors fieret*

Serm. de Nat. Mariæ.

ORATIONIS TERTIA CONDITIO

Tertia conditio orationis est perseuerantia.

Hanc docet Christus, dum ter Patrem in horto orat

Magdalena quoque dum perseueranter Dominum quærit, nec a sepulchro recedit. Sed & Chananæa illius egregium exhibet documentum, quæ licet à Domino repulsam pati videretur etiam asperioribus verbis, nihilominus tãta insistit perseuerantia, vt voto potiri mereatur, & eius fides à Domino commendari, vt merito Chananea, id est, negotiatrix vocetur, inquit Hieronymus; quia negotium suum optimè apud Dominum gessit, cum responso suo & perseuerantia velut conuincens, & in suam trahens sententiam.

(Exod. 32.) Si ex veteri testamento exempla cupis, attende luctam Iacob dicentis: *Non dimittam te nisi benedixeris mihi in eodem loco.* Considera & Moysen velut Deo manus ligantem, & dicenti Domino, *Dimitte me vt irascatur furor meus* Respondentem *Dimitte noxam populo huic, aut dele me de libro vitæ.* Sed & attendenda est actio Eliæ & famuli eius, qui capite in genua curuato diu orat, & oratione perdurante, septies ire & redire monet puerum suum: In septima autem vidit nubeculam ascendentem de mari, quæ pluuiam, quam poscebat oratione, portendebat. Hæc omnia docent continuatam & perseuerantem orationem impetrare quod postulat.

Cæterum sæpius Deus differt gratiam quam petimus, & huius rei varias afferre possumus rationes.

Primò, id facit, vt probet fidem nostram, & spei firmitatem. Multi quærunt à Deo auxilium, & vbi statim non inuenerint, remedium quærunt viis illicitis, vel animum (4. Reg. 1.) despondent: similes sunt hi Ochosiæ, qui cum cecidisset per cancellos cœnaculi sui, grauiter languens infirmitate dicebat suis: *Ite, consulite Deum Accaron Beelzebuth, vtrum viuere queam de infirmitate mea hac.* Sed respondendum est quod Elias: *Nunquid non est Deus in Israel vt eatis ad consulendum Beelzebuth Deum Accaron?* Quamobrem hæc dicit Dominus: *De lectulo super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris.*

(Iudith 8.) Sic & Iudith reprehendit sacerdotes & ciues Bethuliæ, dicens: *Quod est hoc verbum in quo consensit Ozias, vt tradat ciuitatem Assyriis, si intra quinque dies non venerit nobis adiutorium? Et qui estis vos qui tentatis Dominum?*

Quam multi Dominum tentant, impatientiâ suâ volentes ei velut terminum præfigere, dum opem implorant? Deficiente hæderâ humanæ prosperitatis, afflicti æstu aduersitatis, irascuntur, super hederam, & præ impatientia mortem sibi optant. Et si interroges? (Ioan. 4.) *Putasne bene irasceris tu?* Respondent cum Ioan. *Bene irascor vsque ad mortem.* Melius responderent cum Iob: *Etiamsi occideris me, in ipso sperabo.* (Iob. 13.) Quam multi etiam ægritudine pressi, vbi vident tarditatem auxilij diuini, ad superstitiones fugiunt, adhibentes pro febre vel alia ægritudine remedia cum verbis aliquibus aut cartulis scriptis, quæ non nisi à dæmone efficaciam possunt habere.

Secundo differt Deus auxilium, vt eo magis agnoscamus miseriam nostram, & eius opis indigentiam, & sic humiliter eum gemitu frequenter imploremus. Ideò sæpius Deus etiam vsque ad extremum distulit auxilium, & quando iam omnis humani auxilij spes elanguit, pius ipse affuit: Patet in Susanna, in Dauide obsesso à Saule in Bethulia obsessa ab Holoferne. Non ergo animum abijcere nos vult, sed humiliari, etiamsi videatur orationem repellere. Sic nos docet Dauid dicens: *Domine Deus salutis meæ in die clamaui & nocte coram te, quia repleta est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquauit.* Cùm verò ipse se velut à Deo abiectum vereretur, nihilominus magis se humilians, & miseriam suam agnoscens & exponens addit: *Vt quid Domine repellis orationem meam, auertis faciem tuam à me? Pauper sum ego, &c.* Vide sequentia in eodem Psalmo, imo totum illum Psalmum bene perpende.

Tertiò, differt Deus orationi nostræ satisfacere, vt dona quæ à Deo petimus, maximi esse pretij, imò inæstimabilia consideremus: & ideo vult vt sæpè & diu & ardenter petantur & desiderentur, vt & postea homo illa pluris æstimet, & debitas gratias agat, nec sit ingratus tantis donis. Sic & in humanis, Pater non statim Filio donat rem magni momenti, quam postulat filius: Sed tardat, vt eius desideria crescant, & cum tandem illa re potitur, tanto pluris æstimet, quanto longiori desiderio & frequentiori prece impetrauit à Patre.

Quartò, sæpè Deus non statim donat quod rogamus, quia sæpè expedit differre propter aliquas occultas causas, quas eius nouit Sapientia, nobis verò occultæ sunt. Hoc solùm scimus, Deum id agere suaui sua prouidentia in bonum nostrum. Dicebat Propheta Abacuc: *Vsquequo Domine clamabo, & non exaudies? Vociferabor ad te vim patiens & non saluabis?* (Abacuc. 1.) Quem locum interpretans Hieronymus dicit: Quomodò si æger & æstuans febribus aquam poscens dicat ad Medicum, vim patior, crucior, vror, exanimor, vsquequo clamabo, Medice, & non exaudis? Et respondeat ei sapiens & clemens Medicus, scio quo tempore debeam dare quod postulas, non misereor modo, quia misericordia illa crudelitas est, & voluntas tua contra te petit. (D. Hier. in illum locum.) Ita Dominus noster sciens clementiæ suæ pondera & mensuras, interdum non exaudit clamantem, vt probet eum, & magis prouocet ad rogandum. Sic ergo bonitas Dei omnia dirigit, & disponit ad salutem electorum. Vnde vota nostra cum fiducia & perseuerantia illi sunt committenda. Sæpè ergo nobis attendenda est Scriptura illa, quam per Abacuc iubet Dominus in tabulis scribi, talibus litteris quas omnes possint legere: omnibus proponi hæc verba iubet: *Si moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit.* Licet enim Dominus non statim atque vocatur veniat, tamen tardare non dicitur, quia suo tempore venit, & opportunum auxilium impertitur tempore a se determinato.

TRACTATVS TERTIVS
DE ORATIONE
DOMINICA.

LECTIO I.
De excellentia orationis Dominicæ.

1. *Docet hãc orationem omnium excellentissimam esse.*
2. *Declarat eius fæcundam breuitatem & fructum.*

PROPOSITIO I.

ORATIO *Dominica inter omnes primatum tenet & excellentiam,*

Primò ob auctoritatem dictantis eam. Eius enim auctor est ipse Filius Dei, os & sapientia patris,

Antiqui Patriarchæ & prophetæ filios suos orare docuerunt, & modum eis orandi tradiderunt. Adam instruxit filios suos orationẽ & cultum Dei, quia statim sacrificiis eũ coluere Abel & Cain. Seth quoque idẽ docuit filios suos, Vnde scriptura vocat filios Seth filios Dei, quia Deũ colebant eius seruituti addicti. De Enoch quoque specialiter dicitur: *Hic cœpit inuocare nomen Domini*, (Gen. 4.) quia speciali publico cultu Dei fidẽ professus est & exẽplo suo plebis animos excitauit. Iob etiã filios suos Deũ colere & orare edocuit, ad quos quotidiè mittebat sanctificãs eos, & pro illis sacrificia offerẽs. Denique Tobias docebat filiũ pietatem & timorem Domini ac per hoc orationẽ. Sic & Prophetæ filios instruebant Dei laudes canere, nã & magnus numerus erat illorũ qui filij Prophetarũ dicebãtur, & specialiter diuinis laudibus vacabant: Quapropter in scriptura vox, *Prophetare*, idem sæpè significat quod laudes Dei canere: *Nunquid Saul inter Prophetas?* Vt vero de nouo loquamur testamento, Ioannes discipulos suos orare docuit, vt colligitur ex Lucæ 10.

Nos itaque non à Patriarchis aut Prophetis, non à Moyse aut Dauide, non ab Elia & Ioanne sed ab vnigenito Dei

Dei Filio, orationem quam è sinu Patris didicit, edocti sumus & ita diuina institutione formati audemus dicere. *Pater noster qui es in cælis.*

Ipsemet autem nos specialiter voluit instruere, quia *quid oremus, & quomodo oportet nescimus*, vt dicit Apost. Sæpe enim propria cupiditate impulsi, noxia postulamus; *Sicut infirmus non ea quæ conducunt*, inquit Origines, *sed quæ præsens desiderium suggerit à Medico petit: Ita & nos in huius sæculi infirmitate languentes, interdum à Deo petimus quod non expedit.*

Rom. 8. Orig. l. 7. cap. in ep. ad Rom.

Cœlestium obliti, frequenter temporalia poscimus, instar Saulis qui importunus est Samueli, vt precetur ne Regno excidat, & hoc tanta vrget instantiâ, vt pallium eius sciderit; non meminit autem remissionis peccatorum.

Sic & Rachel instanter orabat vt prole donaretur, adeò vt viro suo Iacob diceret, *Da mihi liberos, alioquin moriar.* Deus quod postulacat ei dedit, & secundam prolem enixa intermortua.

Secundò, aliqua petimus frequenter ex zelo indiscreto. Sic filij Zebedæi orare volebant, vt ignis descenderet, & Samaritanos consumeret, quos reprehendit Dominus; *Nescitis cuius spiritus sitis.*

Tertiò, à malis quibusdam liberari precamur, quæ nobis tamen proficua sunt, vel ad humiliationem, vel ad virtutis exercitium & incrementum. Sic D. Paulus cupiebat eximi à stimulo carnis, & respondetur ei: *Sufficit tibi gratia mea Virtus in infirmitate perficitur.*

Gen. 30.

Quartò, à Deo aliquando postulamus statum aliquem certum, cùm nesciamus an conducat nobis, Alius Religionis statum à Deo precatur, alius Sacerdotij, alius Matrimonij, & nouit Dominus quod petimus nobis ad salutem non expedire, & tamen instanter id poscimus.

Christus ergo Dominus, ipse Veritas & Sapientia suo nos instruit magisterio, quid petere debeamus: & talem concinnat orationem, quæ omnibus personis, omni conditioni, omni ætati, omni tempori, omni negotio, omni necessitati congruit. Estque breuissima, ordinatissima, absolutissima, diuinissima, efficacissima, vtilissima, quam semper irreprehensibiliter Patri æterno possumus præsentare.

Excellit hæc oratio, ob breuitatem admirandam, in hoc quod tam paucis verbis omnia petenda complectatur. Sacra Scriptura testatur, quod *Verbum abbreuiatum fecerit Dominus super terram.* Hoc multipliciter verum est, sed & hic locum habet.

Rom. 9.

Primò ergo, *Verbum abbreuiatum fecit*, quia ipsum æternum Patris Verbum quodammodo se abbreuiat, in assumpta carne per Incarnationis Mysterium.

Secundò, quia ipsum Verbum, & eius Caro vltrà se adhuc abbreuiare videtur; dum carnem & diuinitatem concludit in Eucharistia sub specie.

Tertiò, quia omnia legis sacrificia abbreuiat in vnico Missæ sacrificio: & in illo victimas omnes consummat, & ita verum est quod ait Isaias: *Consummationem & abbreuiationem Dominus faciet in medio omnis terræ.*

Quartò, omnes leges & præcepta abbreuiat in duplici charitatis præcepto, quandoquidem in illo & ab illo. *Lex pendet & Prophetæ.*

Postremò, dicamus Verbum abbreuiatum fecisse Dominum super terram, quando nobis sermonem hunc & verbum breue tradidit, in quo, omnia nobis petenda & nobis necessaria, sapientiâ suâ complexus est.

Sed petes, cur adcò voluit breuem esse hanc orationem? Respondeo. Primò, vt faciliùs capi possit & intelligi, & ab omnibus memoriâ teneri; vt nemo cuiuslibet sexus, ætatis, conditionis, diues aut pauper, doctus aut indoctus, possit se excusare ab addiscendo tam breui sermone, quem ipse Deus suo nos instruxit magisterio. Secundò, voluit breuem esse, vt frequentiùs recitaretur, nec fastidium generaret. Nec enim repetere eundem sermonem cum omni affectu, aut inutile est aut superfluum, aut superstitiosum cùm & ipse Christus eandem orationem ter ad Patrem transmiserit dicens: *Pater si possibile est, transeat Calix iste.* Ipsa enim repetitio, affectus renouatio & desiderij feruentioris signum est.

Psal. 135.

Sic Dauid Psalmo 135. vigesies & septies repetit: *Quoniam in æternum misericordia eius.* Et in Psalmo, qui tantùm constat quinque versibus, vndecies repetit: *Laudate.*

Sic & Viri sancti integras ferè noctes consumebant, orantes paucis verbis benè ruminatis & sæpè repetitis. D. Augustinus his frequenter verbis multas horas consumebat: *Nouerim te Domine nouerim me.* D. Franciscus in similibus his: *Quis es O Domine, Quis ego?* Item in illis. *Deus meus & omnia.* Et Theresia his hærebat: *misericordias Domini in æternum cantabo*, hæc ruminabat, hæc repetebat, his summo cum affectu immorabatur. Nempe hæc est imitatio orationis quam faciunt cælestes spiritus, qui in contemplatione diuinæ Maiestatis, continuo repetunt die nocteque: *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum.*

Impiè ergo nostri hæretici superstitionem impingunt illis, qui frequenter & certo quodam mystico numero, orationem Dominicam repetunt. Imo (vt dixi) voluit breuem illam esse Christus, vt frequentius recitaretur: & sæpe repetita & viua attentione considerata miré affectum excitat supra omnes etiam orationes alias.

Surius Oct. 12.

Refert Surius de B. Iacobo Alemanno Ordinis S. Dominici illum multum orationi contemplationique diuinæ deditum fuisse. Varias ipse orationes ad Deum, ad B. Virginem, ad Sanctos omnes fundebat. Sed nullam orationem suauiorem sibi ac iucundiorem promebat, quàm Dominicam. Tunc enim putabat sibi os melle & quodam diuino nectare compleri. Ita ille.

Surius April. 1.

Refert quoque Hugoni Episcopo Gratianopolitano, hanc orationem adcò frequentem fuisse, vt vna nocte licet infirmus & imbecillitate affectus, Dominicas Orationes trecentas expleuerit, cumque ab inseruientibus sibi corriperetur, quod hæc agendo non solùm corporis fatigationem, sed & infirmitati augmentum præberet. Respondebat ipse, non solum non hinc suis incrementa miseriis, sed insuper magna prouenire remedia. Rectè ergò Christiani decies & quinquies eam repetunt in recitatione Rosarij, in honorem quindecim mysteriorum principalium Redemptionis nostræ quod sibi gratum Deus multis miraculis & exemplis declarauit.

Rectè quoque alij piè trigesies ter eam repetunt, in honorem tot annorum Christi, & hæc dicitur *Corona saluatoris*: Tot enim orationes, tot sunt flores ex quibus corolla connexitur, & velut eius sacro vertici imponitur. Benedicti ergo sint à Domino qui piè hanc ei coronam offerunt & *benedicat Dominus coronæ annorum benignitatis suæ.*

Psal. 64.

Quæritur vero hic, an Christus adeo breuem orationem condens, prolixas preces condemnet, maximè cum dicat: *Orantes nolite multum loqui sicut Ethnici faciunt.* Respondeo, non præcipere ibi Christum absolute, vt orantes non multum loquamur, sed vt non multum loquamur sicut Ethnici faciunt, qui multiloquio suo putant causam suam Deo notiorem fieri, aut sicut hominem Iudicem, verbis multis in suam sententiam adduci & flecti. Vnde addit: *Putant quod in suo multiloquio exaudiantur.* Nos ergo non ob id longiores adhibemus orationes; sed vt excitetur animus ad eleuandum se in Deum, & iam eleuati animi deuotio augeatur, & contineatur.

Matth. 6.

Sic & ipse Christus legitur in oratione pernoctasse. Quem & imitati sunt alij Viri sancti. Vnde & de B. Antonio scribit Cassianus: solitum noctes integras orationi impendere, & tantâ diuini luminis in noctis caligine iucunditate fruebatur, vt oriente Sole conquereretur: *Quid me impedis O sol? Quid me impedis? quid ad hoc iam oriris vt me ab huius veri luminis abstrahas claritate?*

Hic tamen aduerte, similes Ethnicis videri aliquos Christianos, qui non solùm in multiloquio, sed etiam verbis sine mente prolatis, Deum exaudire putant, idque cum tanta linguæ volubilitate, vt nec ipsi sese intelligere possint, & cum tanta distractione & corporis irreuerentia, vt se ostendant nullâ pietate & Dei timore moueri, quia nec sic Ethnici suos Deos orare ausi forent, nec homo hominem æqualem: magisque videntur Deum contemnere quam orare.

Sed & alij Christiani etiam perfectionis studiosi multa verborum in oratione effusione, Verbum ipsum interiùs venire cupiens impediunt, plus frugis facturi si cū tranquillitate & attentione coram Deo starent & cordis aures aperirent dicentes cum Propheta: *Audiam quid loquatur in me Dominus, loquetur pacem super eos qui conuertuntur ad cor*: Hoc monet Psaltes, cùm dicit: *Audi filia & vide.* Et iterum: *Vacate & videte quoniam ego sum Deus.*

Interrogauit quondam B. Catharina Senensis Christum, Quare ô Domine seruis tuis tot mysteria non reuelas, sicut in præcedentibus sæculis? Respondet: Quia animæ non accedunt nunc, vt me audiant tanquam Magistrum interiùs in silentio docentem, sed potiùs vt loquantur, & adcò loquuntur, vt mihi non concedant vt eas alloquar. Ita Granatensis.

Itaque multùm iuuat ad pedes Domini sæpiùs animam cum Magdalena sedere, non tam vt loquatur, quàm vt audiat in silentio & tranquillitate, sibilū auræ lenis & diuini

susurri quod nomious solet loqui ad cor, & auditui interiori gaudium & lætitiam dare.

Tren.6. Sic dicit Ieremias, *Bonum est in silentio præstolari salutare Dei: Sedebit solitarius & tacebit, quia leuauit se super se.*

Aug. ep. ad Probam. Cæterùm rectè monet Augustinus, nonnunquam preces prolixas vtiles esse, nonnunquam breuissimas. Dicontur enim fratres in Ægypto crebras quidem habere orationes sed eas tamen breuissima & raptim quodammodo iaculatas, ne vigilantes erecta intentio, per productiores moras liberetur, ac per hoc ipsi satis ostendunt, hanc intentionem sicut non est obtundenda, si perdurare non potest, ita si perdurauerit, citò non esse rumpendam. Ita Augustinus.

Illę vero orationes iaculatorię; vel solo cordis desiderio aut gemitu emissę, ad cor vsque Dei pertingunt. De quibus rectè intelliges illud Canticorum: Cant.4. *Vulnerasti cor meum Soror mea sponsa, in vno crine colli tui, in vno oculorum tuorum.* Crines in Scriptura symbolum sunt cogitationum; & ita significari hic potest, vel vnicam cogitationem in cor Dei iaculatam, siue desiderium aut gemitum cordis nostri, ita illi gratum esse, vt amorem eius validè possit attrahere, & cor diuinum commouere.

Sic legimus; quod formosa illa meretrix Thais cum per Paphoutium conuersa foret, & in cella reclusa, ipsum Dei Exemp. nomen proferre non ausa, hoc solùm proferebat: *Qui Plasmasti me miserere mei.* Quâ quidem oratione in cor Dei iaculata, viscera eius ad misericordiam commouit, & mirum ipsius amorem sensit; Triennio enim exacto, illam ad cœlestem thalamum introduxit. Poterat ergo de illa Christus dicere; *Vulnerasti cor meum Soror mea, in vno crine tuo, in vno oculorum tuorum.* Vnica scilicet & breui hac oratione, mentis oculum in me figens, amorem meum attraxisti.

PROPOSITIO II.

B*Reuis est hac oratio, sed fæcunda & maximè fructuosa.*

Itaque si verba sola spectemus, humilis videtur & facilis Oratio Dominica, sed si introspiciamus, sublimia continet; in cortice simplex est, sed intus mysteriis plena; continet enim medullam omnis orationis quæ ad Deum fundi potest. Et sicut arbos illa fertilis dicitur, quę sub quolibet folio fructum gerit, ita & in hac oratione nullum folium, nullum verbum est superfluum, quodlibet habet pondus suum & fructum suum.

Nec sine mysterio petitiones in septenario sunt numero qui mysticus solet esse in Scripturis & perfectus, vniuersitatem sępè designans, vt patebit consideranti; Petitiones ergo septem sunt, quia continent vniuersa necessaria tam corpori quàm animæ, tam præsenti quam futuræ vitæ.

Omnia quæ sunt, aut desideranda, aut fugienda sunt. Primum inter omnia desideranda, est honor Dei, quem poscit prima Petitio. Secundum est salus æterna & gloriæ bona, hæc postulat secunda Petitio: Tertium desiderandum, est gratia & media ad gloriam hæc petimus tertia Petitione. Quartò loco ad vitam necessaria desideranda sunt, & hæc postulantur in Petitione quarta. Quinto illa quæ fugienda sunt aut vitandà, sunt mala præterita. hinc quinto loco dicimus, Dimitte nobis debita nostra: Aut sunt futura, hinc sexto loco petimus ab illis præseruari; aut sunt præsentia, & hæc etiam remoueri cupimus dicentes: Sed libera nos à malo. Cùm ergo omnia necessaria hîc contineantur: rectè dixit Augustinus: Aug. ep. ad Prob. *Liberum est aliis atque aliis verbis, eadem tamen quæ hac oratio continet in orando dicere, sed non est, nec debet esse liberum alia dicere.* Nulla interim conuenientior est, nec aliam frequentiùs in ore habere nos conuenit, quia nulla Deo magis placet.

Dicamus ergo primò has septem Petitiones, esse velut Iud.16. *septem crines Sampsonis nostri*: & sponsi nostri Christi, quos Sponsæ in sui memoriam reliquit, vt quoties se cum illis Sponsa repræsentarit, eius cor ad amorem moueat, & quod petit, impetret, nec ab illo reiici possit.

Dicamus secundò, esse *septem spicas speciosas & fæcundas de culmo vno*, de Christi corde pullulantes, de quibus gra- Gen.41. num electum sufficientes colligere possunt animæ, ad famem omnem depellendam: Hæc enim oratio mirè mentem reficit.

Apoc.5. Dicamus tertiò, esse *septem cornua agni*, in quibus nostra consistit fortitudo, quibus ventilare possumus & expugnare omnes hostes, omnemque eorum fortitudinem conterere. Dat enim hæc oratio virtutem contra omnes tentationes mundi carnis, dæmonis & inferni.

Zach 4. Dicamus quartò, esse *septem oculos* cordis nostri, quibus eleuat intuitum suum ad æterni Patris domum; & quibus simul prospicit sibi contra pericula circumstantia, & occasiones peccatorum, vt eas caueat.

Apoc. 5. Dicamus postremò, esse tanquam *libellum Agni*, septem Petitionibus, quasi *septem clausulis & sigillis* comprehensum, quem nobis Agnus ipse tradidit & aperuit, vultque illo nos cibare, vult illum nos ruminare.

Si enim attentè ea quæ continet consideremus, reficietur mens nostra, & quasi mel comedet, suauitatem, consolationemque cælestem inde eliciens. Sed & aliquando sentiet amaritudinem salubrem, in compunctione peccatorum, quam excitat hæc Domini pia oratio.

Itaque vt concludam, si orationis huius fructus cupis percipere, sit tibi frequens in corde, frequens in ore: Quia sicut nulla est hora, quâ Dei non egeas bonitate, ita nulla debet hora præterire, quin ad Deum hac oratione debeas Prou.6. recurrere. Quapropter vt Sapientis verbis vtar: *Liga eam in corde tuo, & circunda gutturi tuo: Cùm ambulaueris, gradiatur tecum, cùm dormieris, custodiat te, euigilans, loquere cum illa.*

Primo, sit tibi tanquàm *speculum matutinum*, per quod maculas animæ inspicere possis & expurgare.

Secundò, sit tibi *quotidianus cibus*, quo libenter vescatur anima tua, alioqui arida erit, si hunc panem comedere obliuiscaris.

Tertiò, sit tibi tanquam *Stimulus & calcar*, quo mentem excitare possis & eleuare ad cœlestia bona desideranda, & à Patre exposcenda.

Quartò seruiat tibi tanquam *Fax præfulgida*, qua possis pedes tuos dirigere & custodire in omnibus viis tuis, ne cadas aut impingas.

Postremo, seruiat tibi tanquàm *Armatura fortis*, qua possis omnes hostium conatus eludere & omnes tentationes elidere, omnemque sathanæ potestatem.

Quid plura? Pro coronide addo, nihil te posse gratius Patri in donum offerre, quàm proprij Filij ore diuino prolata verba. Cùm ipse Christus oret in nobis tanquam in membris suis: orare cupit propriis suis verbis, ergo qui inhabitat intus in pectore, ipse sit & in voce. Et cùm ipsum habeamus apud Patrem aduocatum pro peccatis nostris quando peccatores pro delictis nostris petimus, aduocati nostri verba promamus, quæ non possunt non esse efficacia apud Patrem. Nam cùm dicat: *Quodcunque petieritis apud Patrem in nomine meo, dabit vobis*: Quanto efficaciùs impetramus quod petimus in Christi nomine, si petamus ipsius oratione? Ita Cyprianus.

LECTIO II.

Hæc lectio explicans verba illa præambula *PATER NOSTER QVI ES IN COELIS.*

QVID VOX PATER.

HÆc vox, *Pater*, excitat fiduciam filialem in nobis Non enim repellit filios ad brachia recurrentes qui affectu Pater est, sed supplici eorum petitioni acquiescit, licet iratus, quando nomen patris cum humilitate inuocatur. Luc.15. Vnde prodigus sibi nomen paternum repræsentans in fiduciam erigitur, & dicit: *surgam & ibo ad Patrem meum, & dicam illi: Pater peccaui* Quâ spe ibis? illâ quâ Pater est: Ego perdidi quod erat Filij, ipse quod Patris est non amisit: Intus est in Patris pectore, qui exorat affectus, iterum me gignens per veniam. Viscera ergo illa paterna appello, illa inuoco, vt pro me exorent, misericordiam volo Patris, non seueritatem iudicis.

Multis autem modis, *Pater noster* vocatur Deus: Primò propter creationem per quam communicat nobis esse naturale, quo gignimur in hanc mortalem vitam. Hinc Moy- Deut. 32. ses dicit: *Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Creatoris tui* Hinc etiam dicit Apostolus: Act.17. *Ipsius enim & genus sumus*, ab illo enim nascimur, & anima nostra diuinæ quædam portio mentis est, quia imaginem & similitudinem diuinitatis capessit in nobis. Si ergo parentibus carnis nostræ, tantum nos honoris & amoris debere existimamus, vt pro illis vitam exponere parati simus, cum tamen ab illis tantùm trahamus corpus miserum hoc, commune cum belluis; quantum illi debemus, à quo animam habemus adeò nobilem, Dei capacem & diuinitatis eius sigillo insignitam.

Secundò, dicitur *Pater* ratione Redemptionis & adoptionis

nis per illam factæ, de qua dicit Apostolus: *Accepimus nos spiritum adoptionis in quo clamamus, Abba Pater.* Hunc accepimus in iustificatione, & in Baptismo, qui generatio spiritualis est filiorum Dei. *Pater* ergo dicitur, quia esse supernaturale gratiæ nobis communicat per semen spirituale gratiæ, per quod renascimur, & similiores Deo efficimur quam in creatione; quia reddimur *conformes imagini Filij Dei, & diuinæ consortes naturæ.* Et iam ab æterno cognouit nos, & elegit filios suos adoptiuos, per filium suum naturalem Iesum Christum. Vndè apud Isaiam veri Dei filij dicuntur: *Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit nos, tu Domine Pater noster Redemptor noster, à sæculo nomen tuum.* Vbi non sine mysterio dicitur, Abraham & Iacob non cognouisse eos, quia nullus pater secundum carnem, sciuit vnquàm aut cognouit quos filios generaret, cuius conditionis forent, cuius humoris, cuiusue moris, nec finem eorum an scilicet fœlicem exitum, an verò æternum sortituri forent exitium. Hoc soli Deo reseruatur, qui verè Pater est, habens ab æterno perfectam prouidentiam, amoremque filiorum. Vndè dicitur *A sæculo nomen tuum*, ab æternitate habent nomen patris, non solùm respectu Filij vnici ac naturalis, sed & respectu filiorum adoptiuorum, quorum ea tunc nouerat nomina, humores, mores, & suo eos fauore benedicere ea tunc destinauit, & amore paterno prosequi, donec nouo quodam modo pariat Æternitatis & gloriæ filios in nouissima regeneratione, vt regnent cum Filio vnico, & naturalis hæreditatis paternæ participes.

Isa. 62.

Licet verò tres personas *Patrem* vocemus, quia adoptionis spiritum in nobis pariunt, tamen etiam specialiter hic titulus Filio conuenit: quia in cruce nos inter doloribus peperit, vt essemus filij lucis, filij gratiæ, filij salutis, filij adoptionis qui antea eramus filij iræ & perditionis, filij tenebrarum & æterni ignis. Adde quod ipse nos tanquàm filios propriâ pascit substantiâ de visceribus paternis depromptâ proprio nutrit sanguine. Si ergo tantum matri naturali debet filius, tùm quia nouem mensibus ab illa portatur, tum quia tanto cum dolore gignitur, tum denique quia proprio cum lacte nutrit: quanto magis Christo nos debemus, qui tanquam pius Pelicanus nos pullos sibi charos, sed morti genitos, suo regenerat, viuificat, alit Sanguine? Rectè ergò Bernardus: *Si in te essent omnes vitæ filiorum Adam, omnes dies sæculi, omnes labores omnium hominum qui sunt, fuerunt & erunt, nihil esset ad comparationem eius, quod pro te Filius Dei tolerauit. Cum ergo donaueris quidquid agis, quidquid potes: non erit sicut stella ad solem, sicut stilla ad fluuium, sicut pulius ad montem.* Ita ille.

Bern. sec. de debito quadrupl.

Totam vitā debes illi, qui te tanto cruciatu genuit, sanguinem & vitam ponens, qui & quotidiè carnis alimento pascit: & singulis momentis te velut vterinis brachiis portat. Ideò non solum se *Patrem*, sed & *Matrem* nominat, apud Isaiam dicens: *Audite me domus Iacob & omne residuum domus Israel, qui portamini ab vtero meo, qui gestamini à vulua mea, vsque ad senectam, & vsque ad canos, ego portabo, ego feci, ego feram, ego portabo & saluabo.* Quomodo posset præclariùs & suauiùs dicere? Quomodò teneriùs amorem nostrum attrahere? Quomodò paternum & maternum amorem expressiùs erga electos suos declararet? Fidelis hic sermo & omni acceptione dignus, viuus & efficax in nobis esse deberet, & penetrare vsque ad medullas & interiora cordis nostri, vt filialem amorem possimus rependere.

Isa. 46.

Tertiò, *Pater* dicitur propter glorificationem; quia per illam communicat esse gloriæ, esse æternum & immortale Vnde & illa, *Regeneratio* vocatur, iuxta illud: *In regeneratione cùm sederit Filius hominis in sede Maiestatis suæ, &c.* Tunc verò perfectissimè *filij Dei erimus, dum videbimus eum sicuti est*, Deiformes effecti & transformati in eandem claritatem Tunc illius hæreditate omnibusq; bonis perfectè fruemur, & perfectè verum erit illud, quod Pater dicebat ad Primogenitum suum, qui figuram tenebat electorum: *Fili tu semper mecum es, omnia mea tua sunt.* In hoc ergo verbo, *Pater*, debet affectus noster erigi, & fiducia mirum in modum excitari & confirmari, vt se totum bonitati paternæ homo committat.

Matth. 19

Luc. 15.

FRVCTVS HVIVS VOCIS PATER

HÆc vox *Pater* vox suauitate plena est, & multipliciter nos monet. Primò excitat affectum & obedientiā nostram cum reuerentia filiali coniunctam. Hinc dicit B. Gregorius; *Cùm vult timeri, se Dominum nominat, cùm vult honorari Patrem, cùm vult amari sponsum; cùm se Dominum nominat, indicat, quod creati sumus; cùm Patrem nominat, indicat quod adoptati sumus; cum Sponsum quod coniuncti sumus. Et quanto dignior & nobilior est amor & honor, quàm timor, tanto plus gaudet Pater vocari, quàm Dominus.* Ita ille.

Excitat quoque fiduciam filialem per quam nos totos bonitati paternæ committere debemus.

Hinc Beatæ Mechtildi quærenti quondam à Domino, quidnam potissimū credere deberet de ineffabili eius bonitate. Respondit Dominus; *Certo fide crede O filia, quod te post mortem suscipiam sicut Pater filium suum charissimum, quodque nullus vnquam Pater tam fideliter cum vnica suo nata hæreditatem diuisit, sicut ego bona mea & meipsum tibi communicabo. Quicumque de bonitate mea id firmiter, & cum humili charitate crediderit, beatus erit.* Et iterum ei dixit Dominus; Mihi valdè gratum est, quod homines in bonitate mea confidant & de me præsumant, nam quisquis in me humiliter confisus fuerit, ac mihi bene crediderit, ego & in hac vita illi adero, & post mortem supra omne meritum ei benefaciam. Ita Blosius cap. 11. Monilis.

Secundò, vox ista nos monet de excellentia nostra. *Videte*, inquit Ioan. *qualem charitatem dedit nobis, vt filij Dei nominemur & simus. dedit enim nobis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Gloriabantur Iudæi se Patrem habere Abraham, quanto magis nos gloriandi rationem habemus, Qui patrem cœpimus habere Deum. Illi serui non filij *Non enim accepistis*, inquit Apostolus, *spiritum seruitutis, sed spiritum adoptionis in quo clamamus Abba Pater.* Vnde aduerte in antiquo Testamento non fuisse solitos Iudæos Deum inuocare sub nomine Patris, sed reseruabatur id vsque ad tempus quo data est lex amoris, in quo ipse Filius Dei, qui dignatus est nos vocare fratres, doceret quoque nos Patrem suum & nostrum sic orare: *Pater noster qui es in cælis*

Neque sine mysterio dixit Apostolus nos clamare per spiritum adoptionis, *Abba Pater*, vbi vox *Abba* est Hebræa & idem significat quod *Pater*, vt significetur nobis eum tempore gratiæ Patrem vocare, hoc est more scripturæ loquendo, iterum & valde Patrem nobis esse: hoc enim significare solet reduplicatio in sacris litteris.

Notat quoque subtiliter D. Thomas, quod ibi Apostolus non dixerit, *Pater, Pater*, sed *Abba* Hebraicè & postea *Pater*, quod est Græcum & Latinum: hæ tres sunt linguæ mundi principales, ita vt significetur: Hebræos, Græcos & Latinos (hoc est, omnes gentes) eum Patrem vocaturos: quia iam non vni populo, sed omnibus nationibus Patrem per spiritum adoptionis se vult exhibere. Sed & aliqui notant, in promulgatione veteris legis in monte Sinai, nouem vicibus *Dominum* nominari, & quinque vicibus *Deum* nunquam vero *Patrem*: in promulgatione vero nouæ legis sexdecim vicibus *Patrem* se nominauit, vt constaret nos accepisse spiritum in quo clamamus *Abba Pater*, & quo in eum fidentes dicere possemus: *Pater noster qui es in cælis.*

Tertiò vox ista nos monet, vt non degeneremus, filij tanti Patris, debemus enim esse imago Patris, & illi similes non tam repræsentatione faciei, quam expressione virtutis & imitatione morum. Elegit enim ideò nos, vt simus cōformes imagini Filij sui. Qua propter sicut ad Israelitas dictum: *Attendite ad Abraham Patrem vestrum, si filij estis Abrahæ, opera facite Patris vestri Abrahæ.* Illius scilicet fidem, obedientiam, virtutem sectando: Ita & nobis dicitur: si filij Dei estis, exhibete opera Patris vestri, nolite degeneres esse. Misit enim Deus filium imaginem sui perfectam vt eius colores & lineamenta virtutum dignosceremus, & in nobis exprimeremus. Alioqui si opera facimus diaboli, filii eius sumus: si superbiam ac inuidiam sequimur, filii fumus Leuiathan: si immunditiam & luxuriam, filii Sodomæ & Gomorrhæ: si malefici sumus & impii, filii erimus serpētis venenū iacentis: & ita rectè cum Pharisæis vocabit nos Ioannes, *Genimina viperarum.* Sic de aliquibus conqueritur Dominus: *Nunquid Filij Æthiopum estis vos omnes mihi Filij Israel?* Quasi dicat, Non videmini vos filii Abraham filii Isaac, filii Iacob; filii Dei: tanta sunt peccata vestra, vt filios Æthiopum vos potiùs dicendos arbitrer, quia estis sordidati & denigrati vitiis: frustra ergò fiditis in meritis Iacob & Israel: frustrà dicitis, *Pater noster qui es in cælis* quia ipsa hæc verba testimonium contra vos dant, vosque condemnant: *Si enim ego Pater vester, vbi est honor meus?* Sic & nos frustrà gloriamur nos esse Filios Dei, aut filios Apostolorum & Sanctorum, frustrà aliqui Patrum suorum & Patriarcharum Religionis suæ iactant merita, si eorum virtutes non imitentur. Frustra Sanctorum se filios clamant, si tanquam Filii Æthiopum nigredinem gestent

Ioan. 8.

Amos. 9 Malac.

in anima. Ad Religionem enim vocatis non proderit Patrum splendor, si vestium & nominis tantum, & non etiam virtutum spiritus hæredes fuerint, corde sæculo adhuc dediti. Diui Francisci Apophthegma dignum consideratione est, dicentis, quosdam virtutibus magnos & nobiles extitisse, alios nihil faciendo, sed horum res gestas tantum narrando, claros fieri velle. Attendant hoc qui se Benedicti, Bernardi, Francisci, Dominici filios gloriantur: & eorum virtutes, non nomina sola sectantur. Attendant hoc & omnes Christiani, qui & Dei, & Sanctorum sunt filij, ne ipsi sancti quos patronos inuocant, eorum sint iudices.

[An. 1370. Exemp.] Sic refert Anton. Senensis in Chronico Ordinis Prædicatorum anno 1370 Bononiæ in Sacello D. Dominici cantantibus Fratribus: *Ora pro nobis Pater Dominice*, vocem cœlestem insonuisse: *Nec ego, Pater, nec vos filij.* Quod quidem inquit ille, existimandum est: non tantum propter illum Conuentum accidisse, sed propter vniuersos qui in patrum virtutibus gloriantur, & nihil virtutis illorum imitantur. Sicut, inquit, in politico regimine, locis solemnioribus proclamationes fiunt, vt ad omnium notitiam deueniant: imò singularis beneuolentiæ protectio ostenditur his, quibus similia contingunt.

QVID VOX, NOSTER?

PEr hanc particulam, monemur charitatis, vt proximi consideremus nos fratres esse, eundem Patrem habere, cuiuslibet simus conditionis, ideoque neminem contemnendum, quàmlibet vilis & inferioris gradus; quia in Christo Iesu non est seruus & Dominus, pauper & diues, nobilis aut ignobilis, sed omnes eiusdem hæreditatis sumus capaces, æqualiter ad eam vocati, etsi quidem ipse inæqualiter distribuit dona naturæ, aut fortunæ æquale tamen dat ius ad dona gloriæ ac gratiæ.

Secundò, monemur etiam his verbis, *Pater noster*, quod generalem pro omnibus orationem facere nos oporteat, non enim tantùm pro nobis oramus, sed pro omnibus, sicut & omnes pro nobis. Vnde non dicimus, *Pater mi*, sed *Pater noster*. Et gratissima est Deo non solum pro se, sed & pro aliis oratio, quia omnes à se creatos & redemptos diligit, gaudetque orari pro illis. Vnde Chrysostomus dicit: *Pro se orare necessitas cogit, pro aliis charitas fraternitatis hortatur, dulcior autem est ante Deum oratio, non quam necessitas transmittit, sed quam charitas fraternitatis commendat.*

Sicut ergo in familia benè ordinata, quicquid acquirunt fratres, non solum sibi acquirunt, sed & omnibus fratribus: & qui societatem ineunt in commune lucrum reportant. Ita in Ecclesia propter fraternitatis & charitatis coniunctionem, cum quis orat, in commune orat, & lucrum suum fratribus communicatur.

Sicut etiam in corpore oculus videt pro toto corpore, manus operatur pro omnibus membris, pes pro vniuersis ambulat. Ita pro inuicem oramus, pro inuicem benè operamur, iuuamus nos inuicem & orationibus, & operibus sanctis, tanquam membra eiusdem corporis, tanquam fratres eiusdem familiæ, tanquam colligati in eadem societate, quæ sanguine Christi coaluit. Hæc est communio sanctorum indicata in verbis istis. *Pater noster.* De qua latius suo loco.

QVID VOX, QVI ES?

SI verba illa, *Qui es*, profundiùs considerare velimus, inueniremus illa continere proprium nomen Dei, de quo dicit Moyses: *Qui est, misit me ad vos.* Nam Dominus ei dixerat: *Ego sum qui sum, hoc est nomen meum.* Et virtute huius nominis Moyses tanta patrauit in Ægypto; itavt dicant aliqui in virga Moysis hæc verba nominis Dei circum exarata fuisse. Et propterea dicitur Exod. 4. *Moyses tenebat virgam Dei* vt explicat Abulensis. Deus ergo habet hoc nomen solus sibi proprium, *Qui est*, quia solus habet esse à se, & independens, infinitum, immutabile, illimitatum, æternũ, sine principio, sine fine, non antiquatur, non variatur, non senescit, semper fuit, semper est, semper erit, imò potius in illo non est præteritum aut futurum, sed sẽper præsens esse. [Ps. 101.] *Cæli peribunt & mutabuntur sicut vestimentum*, inquit Psalmista: *Tu autem idem ipse es.* Nec Angelus ergo nec homo vocari potest [Psal. 38.] *Qui est*, quia ex nihilo est, & ad nihilum tendit sine Deo sustentante: & ipsa vita hominis fumus est, ventus, vapor somnium, imago, imò vmbra est, & nihil est. *Parce mihi Domine*, inquit Iob, *Nihil enim sunt dies mei: Substantia mea tanquam nihilum ante te*, inquit Dauid. Alij legunt *Substantia mea, & duratio mea tanquàm nihilum est*, punctum tantum est, momentum, & nunc. Hinc Dominus loquens ad B. Catharinam Senensem initio reuelationum suarum dixit: *Ego sum qui sum, tu es quæ non es: Hoc si attendas, omnes laqueos inimici franges.* Imò quilibet debet ita sentire. Qui enim existimat se aliquid esse cùm nihil sit, ipse se seducit.

QVI ES IN COELIS.

NVnquid ipse est vbique? Vtique, quia rectè dicit Propheta: *Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? &c.* Vbique ergo per essentiam, præsentiam, potentiam. Sed in cælis specialiter per gloriæ suæ manifestationem. Ibi regia aula eius est, in qua adoratur ab Angelis, & glorificatur à Beatis; inde omnia circumspicit & contemplatur; inde nobis auxilium omne, & omne bonum, omnis benedictio, rosque cælestis, & manna diuinum [Psal. 120. Psal. 75.] *Leuaui oculos meos in montes*, inquit Propheta: *vnde veniet auxilium mihi. Ad te leuaui oculos meos*, qui habitas in cœlis, *illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.*

Docet ergo nos Christus his verbis ad cælestia animum erigere, & illum auellere à terrenis, illuc oculos cordis nostri intendere, vbi Pater noster est, Patria & parentes, fratres & hæreditas nostra quam expectamus: cui inspirare debemus toto corde, quia illic ille de quo dicimus: *Deus cordis mei & pars mea Deus in æternum.*

[Philip. 3.] Propterea dicebat Apostolus de veris filiis Dei, *Nostra autem conuersatio in cælis est*: quasi dicat. Terreni & mundani terrena sapiunt, amant & curant: nos Christiani sapimus amamus, curamus cœlestia. Illi quasi talpæ in terra versantur, terram fodicant, terræ inhiant, terræ opibus delectantur; nos Christiani filij Patris æterni, cœlestibus pascimur ad illa tendimus, ibi cor nostrum & omnia bona nostra: & ita non iam in terra sumus conuersantes quam in cœlis. Hinc Ecclesiæ (quæ est sanctorum & fidelium congregatio) data est [Ezech. 15.] *Calceus Hyacinthinus*, id est violacei & cœlestis coloris, vt hoc symbolo significaret Deus, Sanctorum in Ecclesia conuersationem esse in cœlis. Legit Tertullianus. *Municipatus noster in cælis est*, quasi dicat Respublica nostra & Ciuitas nostra est in cælis, cœlesti quodam regimine regimur, quia cœlestibus legibus regimur, & tanquam peregrinos nos existimamus ad Ciuitatem nostram continuò respirantes.

[Exemp.] Hoc præclarè intellexerunt illi de quibus in vita sancti Pamphili Martyris, qui de gentilismo conuersi, abdicatis prioribus nominibus gentilitijs, Prophetarum nomina sumpserunt, vocati Isaias, Ieremias, Samuel, Elias, Daniel, & simul etiam eorum vitam imitati sunt. [Surius à 16. Feb.] Quare capti Cæsareæ professique se esse Christianos, interrogati sunt: *Quæ eorum esset patria?* Respondit primus pro omnibus. *Hierusalem patria nostra est*: intelligens scilicet illam de qua Paulus: *Quæ sursum est, libera est, Hyerosalem mater nostra:* [Gal. 4. Heb. 12.] at iterum: *Accessistis ad ciuitatem Dei viuentis Hierusalem cælestem.* Instante præside Firmiliano, quænam esset illa Ciuitas? Respondit ille *Christianorum est patria, nulli alij præter ipsos sunt participes.* Interrogatur quo loco sita esset? *Respondet, sita est ad Orientem, & ad ipsum lucem & solem.* Cum præses aliam vocem non posset extorquere, etiam acerrimis tormentis (quia corde in cœlis fixo, caro tormenta vix sentiebat:) Tandem cum sociis securi percussus, ad cœlestem illam ciuitatem, Laurea martyrij coronatus, transmeauit. Accidit id sub Diocletiano. & triumphus eorum celebratur decimasexta Februarij.

Docent denique hæc verba *Pater noster qui es in cælis*, etiam debere nos terreno Patri & Matri renuntiare, postquam per regenerationem, Patrem cœpimus habere in cœlis; quoniam in Euangelio Dominus præcepit ne vocemus nobis Patrem in terris. Et Leuitæ laudantur quod dicerent Patri & Matri: *Nescio vos.* Sic & multi heroico animo Patrem & Matrem, parentes carnis relinquunt, vt possint seruire patri Spirituum.

Sic præclarè Franciscus, qui à patre ductus est ad Episcopum Assisinatem, vt cederet bonis paternis, quia de eo conquerebatur Pater quod omnia prodigeret, quia nimirũ in pauperes cuncta quæ poterat distribuebat. At ille amore Christi lubenter omnibus cedens tanquam perfectionis Euangelicæ percupidus reiectis etiam vestibus patri omnia concessit & dixit: *Iam in posterum mihi maior sit ultas erit dicendi & inclamandi, Pater noster qui es in cælis.*

[Epist. 12.] Quapropter parentibus, qui à Religione proles impedire conantur, rectè respondet Elias Monachus apud Bernardum: Quid à vobis habeo nisi peccatũ & miseriã? hoc quod

gero

gero corruptibile corpus, de vestro me habere fateor. Non sufficit vobis quod in me hanc sæculi miseriam miseri miserum induxistis quod in peccato & peccatosum peccatores genuistis? quod in peccato natum, de peccato nutristis? nisi etiam inuidendo mihi misericordiam, quam consecutus sum ab eo qui non volt mortem peccatoris, filium etiam gehennæ faciatis?

Epist. 32. Si me vt boni parentes diligitis, quid me Patri omnium Deo placere satagentem inquietatis? Cur ab eius seruitio cui seruire regnare est, abstrahere tentatis? Vere tunc cognosco, quia inimici hominis domestici eius. In hoc obedire non debeo, nec vos cognosco parentes, sed hostes.

Simili modo Augustinus amicum ad sæculi contemptum vrgens docet, quod parentes repugnantes curare non debebat. *Quid dicit*, inquit, *aut quid allegat mater? Forte menses quibus viscera eius onerasti, & dolores parturitionis, & labores educationis, sed mater Ecclesia, mater est etiam matris tuæ. Hæc nos de Christo concepit, hæc Martyrum sanguine parturiuit, hæc in sempiternam lucem peperit: hæc fidei lacte nutriuit, & nutrit: hæc te vocat, vt pro illa aduersus abortiuos eius filios, qui aduersus eam insistis armis belligare non dubitant, auxilium feras. Huius necessitates destituis ad carnalia vbera conuertaris? Non ne hæc christiana viscera & cælestia vbera ostentat.* Hoc Augustinus.

Aron. 5. p. 2. 4. Exemp. Mirabile est quod narrat Antonius de quodam nouitio insigni, qui se Franciscanæ familiæ addixerat. Mater quæ inopia haud mediocri premebatur, & manuum laboribus ipsum in studiis aluerat, accessit lachrymis conquerens tum apud Filium, tum apud Patres Ordinis, eos inhumanos & iniustos accusans. Quibus cum commotus iam in proposito mutaret, & ante Crucifixi imaginem oraret, quasi veniam ab eo petens discedendi ad matrem subleuandam, vidit è Christi latere manantem cruorem, simulque hanc vocem audiuit. *Ego te carius nutriui quam mater tua, quare non me deserere debes propter matrem.* Quo ille & stupefactus & ita roboratus est, vt deinceps maternas omnes vel blanditias, vel querelas facile contempserit.

LECTIO II.

Explicat primam petitionem hanc.

SANCTIFICETVR NOMEN TVVM.

Docet variis modis sanctificari nomen Dei.

VNICA PROPOSITIO.

P*Rimum quod petere debent veri Filij Dei, est ipsius Patris sui æterni honor & gloria.*

Itaque dum petimus vt sanctificetur nomē Dei, nō aliud petimus quàm vt maiestas, potentia, sapientia, bonitas, cæteræque perfectiones eius vbique notificentur & celebrentur, vt sic ab omnibus & in omnibus locis adoretur, timeatur, ametur. Hoc debent non solùm petere, sed & omni conatu procurare filij Dei adoptiui, quibus sese exemplum in hoc præbuit ipse naturalis filius Dei qui ad hoc venit in mundum, vt Patris sui gloriam promoueret, de quo loquitur ad Patrem, *Pater manifestaui nomen tuum hominibus.*

Ioan. 17. Itaque licet sanctificari non possit amplius nomen Dei in se, quia eius sanctitas augeri non potest, nec gloria, ex eo tamen sanctificari dicitur, quia tanquam sanctum omnibus inclarescit, & ab omnibus cognoscitur, tanquam reuerendum, colendum, glorificandum, quo nihil est vel sanctius, vel augustius, vel integrius, iuxta id quod dicitur

Ezech. 39. per Ezechielem: *Et nomen meum sanctum notum faciam in medio populi mei Israel, & scient gentes quia ego sum Dominus sanctus Israël.* Aduerte itaque quod *Nomen Dei* in scripturis sæpè accipitur, vt non sit aliud quàm ipse Deus. Ita vt dicatur nomen Dei admirabile, gloriosum, iustum, sanctum quia Deus est admirabilis, gloriosus, iustus sanctus. Sicut è contra alicuius nomen dicitur odiosum & ingratum, quia illa persona est odiosa & ingrata.

Cum autem variis modis possit dici sanctificari nomen Dei, hinc est quod multa includuntur in hac petitione.

Primo ergo sanctificari censetur nomen Dei, dum eius laudes celebrantur ab eius creaturis, maxime intellectualibus Angelis & hominibus: Et ita hic petimus, vt nomen Maiestatis eius celebretur & sanctificetur, à Spiritibus illis Angelicis: & in sæcula sæculorum impleatur laus illa quam describit Ioannes in Apoc. Vbi postquam Angeli & seniores, millia millium dedissent laudem, Deo, omnes etiam creaturæ dicuntur clamasse: *Benedictio & honor & gloria & potestas in sæcula sæculorum sedenti super thronum & Agno.* Quod ipsum Isaias describit, dum dicit se vidisse Seraphim alternis Choris clamantia: *sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth.* Sicut verò ea laus necessariò ab Angelis semper sit continuanda, nos tamen id petimus fieri, tanquàm filij per hanc petitionem desiderantes & congaudentes in hac glorificatione Patris nostri, cum quibus & nostras voces admitti postulamus, etiam ipsi vna voce dicentes, *sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth,*

Apoc. 5.

Hanc continuam sanctificationem & celebrationem nominis Dei in Hymnis & Canticis, toto studio procurantes sancti Patres in suis Cœnobiis, statuebant tantum numerum Fratrum, vt per singulas horas decantarentur laudes Dei sine vlla intermissione, vt alibi diximus.

Secundò, sanctificatur nomen Dei, dum nos mutuò excitamus ad hanc laudem, imò, & creaturas ipsas irrationales ad laudem sui Creatoris inuitamus: Sicut faciebant pueri Babylonici in fornace per illum suum Canticum, *Benedicite omnia opera Domini Domino:* sic & ipse Dauid glorificare cupiens nomen Domini, videnique suam insufficientiam, inuocat Cœlum Empyreum, omnes Angelos & cœlestes Spiritus: inuocat etiam cœlum stelliferum, Firmamentum, solem, Lunam, Stellas: præterea descendit ad elementa, inuocans, ignem, aerem, niuem, grandinem, ventum & volucres. Deinde adhuc infra descendens, inuocat montes, colles, arbores, cum omnibus fructibus & foliis ac terram cum omnibus suis animalibus, etiam vsque ad dracones & serpentes: denique & abyssos cum suis aquis, vt laudet nomen Domini.

Tunc rediens & dirigens vocem suam ad animas rationales, conuocat omnis generis, conditionis & status, ætatis & sexus: *Reges & omnes Iudices terræ, iuuenes & virgines, senes cum iunioribus, laudent nomen Domini, quia exaltatum est nomen eius solius.* Deinde videns se vlterius progredi non posse, eleuans vocem clamat & concludit: *Omnis Spiritus laudet Dominum*, q. d. Quidquid animam habet omnem vitam suam, spiritum & omnem vocem, in hoc vnicum impendat, vt glorificetur nomen Domini.

Hac ipsa voce & desiderio vitam suam conclusit Sanctus Petrus Cœlestinus, qui in agone constitutus, hunc Psalmū toto spiritu pronuncians, eum inuitaret omnes creaturas ad laudem Dei: tanquam Cygnus præclare & suauiter in fine cantans, in hac voce vitam & spiritum Deo reddidit, *Omnis spiritus laudet Dominum.*

Sic B. Franciscus qui totam suam vitam impenderat ad procurandam Patris æterni gloriam, relicto Patre terreno, videns se non posse plenè magnificare nomen Domini in hac vita, respirabat ad laudem illam æternam in cælis. Ideóque fini proximus recitans Psalm. 141. qui incipit: *voce mea ad Dominum clamaui*, in his verbis vitam finiuit: *Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo.*

Sic B. Ludouicus (qui pro gloria nominis Dei, totâ vitâ suâ zelatus fuerat, cupiens etiam illud sanctificari & coli, ab ipsis infidelibus) in bello contra infideles morte præuentus in his verbis spiritum reddidit *In conspectu Angelorum psallam tibi, Adorabo ad Templum sanctum tuum: & confitebor nomini tuo.*

PCr. 137.

Tertiò, sanctificetur nomen Dei, meditando eius excellentiam, sanctitatem, bonitatem, cum reuerentia ad eius nomen, de quo apud Prophetam: *Domine nomen tuum & memoriale in desiderio animæ.* Sic plures sancti viri summa cum suauitate ruminabant nomen Dei. B. Franciscus Psalmos toto mentis affectu recitans, cum nomen Domini in eis occurrebat, præ suauitatis dulcedine, labia sua lingere videbatur. Ipsum quoque nomen Domini non solùm cogitatum, verum etiam scriptum & prolatum, reuerentiâ præcipuâ volens honorare. Fratribus præcipiebat, vt schedulas vbi illud scriptum esset repertas, in loco reponerent, ne fortè sacrum illud nomen contingeret conculcari.

Bonau. in vita Francisci. Nomen autem Iesu cùm exprimeret vel audiret iubilo quodam repletus interiùs, totus videbatur exteriùs alterari ac si mellifluus sapor, gustum, vel harmoniæ sonus ipsius immutasset auditum. Sic etiam nomen Dei & memoriam eius summo desiderio recolebat, & summa suauitate ruminabat anima sancti Iuliani. vt vbicumque illud in libris scriptum reperiret, lachrymis ablueret eaque copia lituras multas libris induceret: vt testatur oculatus testis sanctus Ephrem in eius vita. Quadam, inquit, die dixi ad ipsum: Quis hosce libros lituris corrupit? Beatus verò

ste vir ad me. Nihil, inquit, à te penitus abscondam. *Fornicatrix mulier ad Saluatorem accedens, lachrymis pedes ipsius rigauit & capillis tersit, & ego vbicumque Dei nomen scriptum reperio, lachrymis meis rigo, vt & ego, ab eo remissionem peccatorum accipiam.* Dixit quoque: non irrigatur cor meum nisi plorem coram Domino Deo meo.

Quarto, sanctificatur nomen Dei, dum populis infidelibus annunciatur, & ab illis agnoscitur. Hac ergo petitione rogamus vt tot barbarę nationes, quæ Dei nullam notitiam, habent, adorantes solem & Lunam, ligna & lapides, opera manuum hominum; adducantur per media à Deo ordinata ad veram fidem & nominis eius confessionem, vt relictis Idolis, veri Dei nomen & exaltent & adorent.

Ephrem. in vita S. Iuliani.

Hæc ergo petitio ex parte impletur, dum Deus per aelsores honoris sui, nomen suum & fidem veram, in terras & populos ignotos transfert: dum Crucis vexillum in Regionibus infidelibus erigitur, in summis montium, in portis & muris vrbium erectum adoratur, & tot populi qui peribant sine veri Dei fide, tanta auiditate, zelo, feruore, eius nomen suscipiunt vt nobis ignominiam pariant, dum formam quędam pietatis primitiuæ Ecclesiæ apud Iapones, Brasilios, Synas infinitos quosdam populos reflorescit, & sanguis Christi, quasi adhuc efferuescit in cordibus eorum, sicut de primis Christianis loquitur Hieronymus: dum conuertuntur Templa idolorum in veri Dei cultum, & sacrificia sathanæ in veri Dei adorationem & sacrificium.

Mal. 1.

Sic ergò impletur illud: *A solis ortu vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & offertur ac sacrificatur nomini meo oblatio munda.* Oblatio scilicet Eucharistica: quæ in vastissimis illis prouinciis Orientis antea ignotis, Domino sacrificatur, etiam notum fit & exaltatur nomen eius, non tantum in Iudæa, non tantum in Israël, non tantum in aliquot Prouinciis, sed etiàm in ipsis finibus terræ.

Ergo pergite infracto animo viri Religiosi zelo zelantes pro Domino Deo exercituum, vt nomen eius in terris infidelium sanctificetur.

Pergite viri Apostolici, nulli parcite labori, imo nec vitæ vestræ, per immensa Oceani spatia ad populos illos ignotos, ad Synas & Iapones, pro salutis ipsorum desiderio & gloriæ nominis Dei, contendentes. *Labor vester non erit inanis in Domino*; Famem, sitim, persecutiones, carceres, mortes, generosè superate, hoc erit sacrificium gratum nomini eius quo noua Ecclesia ibi Domino dedicatur, sicut & primitiua sanguine non solum Christi; sed & Apostolorum fuit fundata & consecrata.

Gratissimum hoc esse Deo patet exemplo Fratris Alphonsi de Rosa, Ordinis Sancti Francisci, de quo sic refertur. Cum diu seruus ille Dei, pro nominis Dei gloria laborasset ad conuersionem Indorum; voluit secedere ad tempus, vt maiori otio sibi vacaret, & securius se ad mortem disponeret: in Hispanias ergo rediit, vbi soli sibi cœpit vacare, fructum illum in proximis deserens. Verum toties quoties orationi volebat intendere; statim videbatur sibi videre Christum crucifixum, oculis suis se præsentantem & reprehensione quâdam amicâ ac querulâ dicentem: Quare tu me reliquisti in hac cruce, & tu interim solatium tuum & quietem quæris; Quæ visio adeo efficax fuit, & tam valide cor eius permouit, vt statim regressus fuerit ad messem copiosam animarum in partibus infidelium, quibus se pluribus postea adhuc annis totum impendit, vt in illis infidelium animabus per veram fidem sanctificaretur nomen Dei.

Rodriquez ex Annal Franciscanis.

Quinto sanctificatur nomen Domini per conuersionem hæreticorum, dum vera fides & vera nominis Dei confessio, tanquam radius solaris elucescit in illis regionibus, quæ in hæreseon, errorum, schismatum tenebris iacent & vmbra mortis.

Rogamus ergo Deum per hanc petitionem, vt claudatur modo ille *Puteus abyssi*, de quo tot errorum & sectarum tenebræ eruperunt, vt in eadem prouincia, vrbe, familia, se mutuo non agnoscant. Et quia per has tenebras obscuratur doctrina veritatis & gloria nominis eius, rogamus hic vt illuminare digneris populos illos, per veram fidem, & dissipare has tenebras per sacri nominis sui lucem, vt ab illis *glorificetur, & exaltetur nomen eius solum.*

Et hæc petitio partim impletur, dum generosos Athletas sibi seruat Deus, quos destinat certaturos pro gloria nominis sui contra *Angelum abyssi cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè Apollion, Latinè Exterminator.* Hic est Angelus abyssi, præses hæreticorum qui rectè Exterminator dicitur, quia totam Ecclesiam nititur exterminare, & quicquid in illa sacrum est, Sacramenta ceremonias, vota, purgatorium, festa, ieiunia sacerdotium, Templi aras, crucem, reliquias, & omnia

Apoc. 9.

pietatis monumenta vt alibi dixi latius.

Contra hunc ergo Angelum & eius sectatores, qui cum illo parati sunt ad prælium, blasphemantes nomen Domini (quos describit Ioannes, tanquam equos hinnientes, cum corona superbiæ, tanquam Leones rugientes ad deuorandum, tanquam scorpiones veneno percutientes) mittit fortes bellatores, qui defẽdant gloriam nominis sui, & in prouincias illas infectas inuehant, iterum veram fidẽ, & blasphemis illos obstruant os, inuicta doctrina & sapientia. Ad hoc laborant ex diuersis Ordinibus spectatæ doctrinæ & pietatis viri, qui tot in hoc incumbunt, *Vt sanctificetur, & glorificetur nomen Domini*, imo & pro illo sanguine parati sunt fundere.

Inter hos excelluit Edmundus Campianus Angliæ Apostolus & Martyr, verus athleta Christi. Hic cum capite damnatus foret, quasi perduellis & Patriæ proditor, gratias egit Deo, & velut Cygnus in fine cum suauitate Hymnum illum in quo nomen Dei sanctificatur, *Te Deum laudamus* recitauit. Et productus in theatrum quo tota Vrbs Londinensis, imo tota fere Anglia concurrerat, dicebat: *spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.* Ergo hic spector suspendendus, & in quatuor partes secandus, quasi hostis Patriæ: *Spectaculum sum mundo.* Sed tu Domine scis innocentiam meam, scis me non aliud spectasse quam gloriam tuam quam fidem & Angliæ salutem. Quod si aliud spectassem in Anglia, amplos honores & opes acceptassem, oblatos ab iis qui me morti addicunt. Veniet, veniet Elizabetha dies, qui reuelabit secreta tenebrarum, & occulta cordium, & ostendet; An ego & socij te sinceré amauerimus, qui pro te & salute tua tot periculis, laboribus & morti nos exposuimus: An tui Ministri, qui à te non aliud quærũt quam opes & dignitates, qui tibi adulantur in hæresi & ad cædem Sãctorum Virorum, qui tuam salutem sitiunt, te adhortantur. *Deum oraui & oro, vt hac mors mea quam lubens patior, sit poculum peccatorum tuorum, tibi veniam, fidem, felicitatem æternam impetret, quam vtinam hac morte mea à te illata possim tibi emere.*

1. Cor. 4.

Exemp.

Sexto, sanctificatur nomen Domini vitæ innocentia, & insistendo sanctis operibus, eaque referendo ad Dei gloriam. Sanctitas ergo vitæ, quatenus omnia peccata tam mortalia quam venialia quãtum in se est, fugit, glorificat & sanctificat nomen Dei: quia excludit illa quæ in iniuriam Dei redundant. Sed & cum per illam exemplarem vitam, multi conuertũtur, & à peccatis alij auertuntur, censetur glorificari nomen Dei, quia per malam vitam nomen eius blasphematur inter Christianos. Rogamus ergo vt sanctificetur non tantum in infidelium conuersione, aut hæreticorum reductione, sed etiam in fidelibus, pia inuocatione: & vt tot periuria, calumniæ, iuramenta, quibus nomen Dei vilipenditur, extirpentur ab ore Christiano, vt illud sanctum semper habeatur: & vt tot animæ languentes in peccatis, putrescentes in vitiis, & quasi mortuæ in iniquitatibus, illius inuocatione nominis respirẽt, illius vocẽ & lucem agnoscãt, & in sanctitate ac iustitia Domino seruiãt.

Ex Corn. à Lapide in Isaiam.

Vltimo sanctificatur nomen eius, maxime dum pro illo persecutiones patiuntur Christiani, & ærumnas ac mortẽ & dum pro gloria Dei sanguinem fortiter fundunt. Nulla enim maior est laus Dei, quã Martyrium pro eius nomine subire, hoc est sacrificium illi gratissimum quo nomen eius inuocatur. De illo interpretãtur Augustinus, & alij illud Psalmi: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam & nomen Domini inuocabo.* Intelligit enim de calice Passionis & mortis de quo Dominus dixit. *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* Quem dicit Augustinus accipere Martyres, & illum bibere, & sic nomen Dei inuocare & sanctificare, dum capitis sui imitãtur passionem pro eo tolerando mortem. Vnde & subditur *Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius*, Pretiosa vtique oblatio pretiosum sacrificium.

Psal. 15.

Hoc rectè intellexit mulier illa in Nagran ciuitate Arabiæ, de qua ex Procopio Baronius. Hæc tempore Iustini Imperatoris anno 522. cum duabus filiabus passa est. Ea se ante faciem eius hæ filiæ perfossæ sunt. Cumque sanguis effueret copiosè, colligens partem Carnifex, Matri propinauit: quem accipiens Mater gustauit. & in Cœlum suspiciens: *Tibi, inquit, ô Christe hoc meum offero sacrificium, & tibi Martyre exhibeo virgines castas, quæ egressæ sunt ex vtero meo, cum quibus quoque me connumeratam introducere digneris in thalamum, & vt dixit diuinus Dauid: Ostende Matrem propter filios lætantem.* Quapropter & ipsa martyrio laureata est, quæ hoc heroico suo facto rectè poterat dicere: *Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo: Pretiosa*

Baron. ex Procopio.

in

in conspectu Domini mors sanctorum eius. Item illud: *voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est.* Voluntarium enim tum sui, tum sanguinis filiorum sacrificium obtulit, ad confitendum nomini Domini.

Ps 75.

LECTIO IV.

EXPLICAT SECVNDAM petitionem.

ADVENIAT REGNVM TVVM

1. *Docet peti hic regnum gratiæ.*
2. *Peti regnum gloriæ.*
3. *Peti vt adueniat regnum perfectissimum Christi.*

Recte diuiditur Ecclesia in *Militantem & Triumphantem*, & vtraque Regnum Dei dicitur in Scripturis.

Militans est, quæ continuo adhuc in procinctu est in hoc mundo, ad bellandum contra aduersarias potestates: vndique hostibus cincta, vbi standi, cadendique vicissitudo est, & incerta victoria.

Triumphans est, pars illa quæ præcessit, & nunc triumphat in cælis, sine hoste, sine periculo, cum æternitatis securitate.

Hæ vero non sunt diuersæ Ecclesiæ, sed est diuersus status sanctorum in cœlo, ab illo quem hic habebant in hoc mundo. Ecclesia præsens adhuc versatur in fide: illa autem altera in specie & vultus diuini contemplatione. Vna est in tempore peregrinationis: Altera in æternitate mansionis: Vna in labore, Altera in requie. Vna in via, altera in patria. Sicut autem duplex est status, ita duplex est modus regnandi Dei. Nam super *Militantem Ecclesiam* regnat per gratiam & interiora dona; *in Triumphantem Ecclesiam*, per gloriam & perfectam pacem. Et ita duplex est regnum eius: regnum scilicet spirituale & internum, & regnum cœleste & æternum. Quomodo autem vtrumque regnum petamus, declarabunt sequentes Propositiones.

PROPOSITIO I.

PEtimus hic primo regnum spirituale gratiæ, quo Deus regnat in animabus iustis.

De illo recte potest intelligi: *Regnum Dei intra vos est.* Et iterum illud: *Non est regnum Dei esca & potus, sed iustitia & pax in spiritu sancto.*

Rom 14.

Petimus itaque vt in animas nostras veniat Deus tanquam Rex: eiiciens à nobis omnem potestatem Principis tenebrarum, & is in pace ac cordis tranquillitate regat nos cœlestes in terris leges condens, prauas passiones, affectiones, inclinationes comprimens. Itaq; per pacem cordis & animi tranquillitatem, & conscientiæ serenitatem ac securitatem, inchoatur in nobis regnum quoddam spirituale, gratiâ dominante in nobis, & affectus nostros ordinante, & hoc regnum initium est quoddam illius æterni quod expectamus.

De hoc regno intelligit Bernardus illud. *Dabit ei Dominus sedem Dauid, & regnabit in domo Iacob:* quasi significetur regnaturus in Ecclesia & animabus iustis spirituali quodam regno, cuius imaginem gerebat solium Dauid; Non enim temporalis illic thronus Dauidis potest intelligi, quia in illo nunquam sedit Christus, imo fugit, cum Regem eum vellent constituere.

Recte vero *domus Iacob* dicitur Ecclesia & congregatio iustorum & perfectorum in fide Iacob.

Primo, Quia Iacob luctator interpretatur, & sic Ecclesia militans recte domus Iacob dicitur, quæ continuo luctatur contra aduersarias potestates, oportetque eam esse prius domum Iacob, vt postea fiat domus Israël, hoc est, domus videns Deum: quod erit quando ex militante fiet triumphans. *Secundo*, Ecclesia dicitur domus Iacob, quia Iacob primus ædificauit domum & altare Deo, & primus fuit domum Dei consecrans, de qua dixit: *Hæc domus Dei est & porta cœli.* Et id fecit in loco peregrinationis suæ Vbi figura erat Ecclesiæ adhuc peregrinantis & cœlum contendentis.

Tertiò, per domum Iacob intelligitur recte Congregatio populi Dei, quia tota familia Iacob recepta fuit in populum Dei, & nullus ex illa familia populus infidelis ortus est, sicut ex familia aliorum Patriarcharum, Isaac, Abraham, Noë, ex quibus orti sunt Ismaël & Ismaelitæ, Esau, & Idumæi, Cain & Cananæi. De quo latius diximus alibi.

Itaque Regnum Cœlorum non semper significat Ecclesiam triumphantem, sed sæpe etiam militantem, & maxime illam quam Christus veniens in terras tanquam Rex sub vexillum suum congregauit, de quo dicitur: *Regnum Dei appropinquauit in vos*, quod Ioannes incepit prædicare, ab illo auspicans prædicationem suam sicut & Christus: *Pœnitentiam agite, appropinquauit Regnum cœlorum.* Ita de Ioanne dicit Rupertus, fuisse primum huius regni post Christum Ducem: *Qualis*, inquit, *Magister militum, qualis Signifer Regis, qualis primæ legionis primicerius, pilis vestitus, zona pellicea cinctus: inclamans: Arma arripite, pœnitentiam agite.*

Matth. 3.

Ad hoc regnum colligendum & conuocandum misit Dominus electos Apostolos, discipulosque per vniuersum orbem qui omni hominum generi, statui, & conditioni annunciarent bona illa cælestia gratiæ & gloriæ, per quæ regnat Deus in nobis, & omnibus acclamarent appropinquasse regnum illud spirituale, regnum internum quod viam nobis sternit ad æternum.

Sicut vero Christus habet regnum suum fundatum in amore Dei & contemptu sui, fundatum in humilitate, charitate, aliisque virtutibus. Sic & habet Princeps tenebrarum regnum suum in hoc mundo longe lateque diffusum, per quod in animas tyrannidem exercet per peccatum & concupiscentiam, prauasque passiones.

Ad hoc regnum spectat quisquis concupiscentiæ, quisquis peccato seruit, quia hoc modo Principi huic mancipium se facit, ac eius obsequitur voluntati. Planè diffusum est hoc regnum sathanæ, quia vbique diffusum est peccatum Hoc scilicet est regnum tenebrosum, regnum Ægypti, regnum Babylonis & confusionis, vbi continuum bellum & tumultus, timor & conscientiæ remorsus, nulla pax, sed continua tyrannis & initium quoddam regni infernalis.

Habet vero sathã in hoc regno Principes varios & exercitus fortes, quibus totum mundum penè opprimit, vt dilatet regnum suum. Nam Christo aduersans, per totum orbem innumeros mittit dæmones ad nocendum, tanquam ministros regni huius, qui nullis ciuitatibus & locis, nullis personarum generibus parcunt, sed omnibus insidiantur, vt regno huic tenebroso eos subiiciant.

Sunt vero aliquot tyranni præcipui cum exercitu grandi. *cum curribus Pharaonis, & fortitudine Ægypti ac viribus Babylonis.* De quibus Ioannes: *Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ.* Vbi tres designat velut Duces exercitus sathanæ, ad imperium eius totum per orbem proferendum, nimirum, *Superbiam, Luxuriam, Auaritiam*, cum dæmonibus qui his vitiis præsidere dicuntur.

Superbia ergo magnum exercitum habet in quo cohortes ducunt ambitio, vana gloria, præsumptio, iactantia, obstinatio, inobedientia, inuidia, impatientia, contentio, hæresis.

Luxuria quoque magnum & fortem ducit exercitum, & sub se milites varios habet & Capitaneos: *fornicationem adulterium, stuprum, incestum, ebrietatem, gulam, immoditiam, ingluuiem, impudicitiam, &c.*

Auaritia, denique in suo exercitu tribunos habet, furtum, rapinam sacrilegium, fraudem, mendacium, oppressionem, vsuram, simoniam, &c.

Hi omnes pessimi milites & militum Præfecti totum se per orbem dispergunt, & regnum sathanæ terra marique proferunt, & adaugent, & opprimere ac conculcare regnum Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi omni viâ conantur.

Verum, non etiam desunt ad regnum Christi tuendum & dilatandum Milites Ducesque strenui. Hinc Zacharias dicit; *vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum & post eum equi rufi varij & albi. Et dixi quid sunt isti Domine mi? Et responsum est mihi; Isti sunt quos misit Dominus vt perambulent terram.* Ascensor ille equi rufi Michaël Archangelus est, qui olim Synagogæ, nunc Ecclesiæ Christi custos est & defensor, duxque præcipuus, qui sicut in cœlo bellauit contra Luciferum, etiam nunc in terra ei obsistit donec perfectum Dei & Christi regnum in ejus vltimo aduentu compleatur. *Equo insidere dicitur*, vt celeritas eius ad omnia iussa Dei peragenda indicetur & quia equus animal est ad bellum aptissimum. *Et rufum dicitur*, quasi sanguineo colore persusus, vt significetur vltionem sumpturus de Dei hostibus. Post eum vero equi rufi varij & albi, sunt Angeli custodes variorum, regnorum, qui dicuntur perambulare terram, quia prouincias sibi commissas perlustrant, & illarum curam habent.

Zach. 1.

Possunt etiam per equos varios, rufos, nigros, albos, varij ordines

ordines in Ecclesia intelligi, qui pro imperio Christi contra regnum satanæ & peccata depugnant, & in omnes mundi partes dispersi in hoc incumbunt, vt opera diaboli dissoluant, & contra hæreses & errores dimicent pro Regis Christi gloria, tanquam validi bellatores. Et licet diuersis vestibus & coloribus induantur, eodem tamen animo, iisdem votis, iisdem armis sub vno Rege & imperatore militant, & regni eius pomaria dilatant, vsque ad ignotas etiam Regiones. Vt ergo breuiter repetam; In hac petitione petimus, venire in nos regnum Dei, excluso omni dominatu diaboli, quod fit quando venit in animas nostras Deus, sua nos gratia & sapientia regens & confirmans, *vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati seruiamus illi in sanctitate & iustitia, &c.* De hoc latius agens Bernardus dicit: *Veni Domine Iesu, aufer scandala de regno tuo, quod est anima mea, vt regnes tu qui debes in ea.* Venit enim auaritia & vendicat sibi sedem, iactantia cupit dominari, superbia vult esse rex, luxuria dicit, ego regnabo; ambitio, iracundia, inuidia certant in meipso de meipso, cuius potissimum esse videar. Ego autem quantum possum resisto & reclamo Dominum meum, & dico me non habere alium Regnum nisi Dominum meum Iesum, ipsum mihi in Deum, ipsum Dominum teneo. Veni ergo Domine & disperge in virtute tua, & regnabis in me: quia tu es ipse Rex meus & Deus meus, Hæc Bernardus.

Bern. sup. Missus.

PROPOSITIO II.

P*Etimus hic secunda Regnum gloriæ æternum.*

Verus Dei Filius sciens Patris promissum de consortio illius regni, ad illud respirat. Et quia eius hæreditas est, illam adire optat, illam possidere quantocius desiderat. Non enim hic fit sicut in humana hæreditate, vbi filius non potest regni hæreditatem adire, nisi post mortem Patris, aut cum præiudicio alterius fratris: Vt propterea sæpius contentationes grauissimæ inter fratres oriantur, & sanguinis effusio, sine qua ad Regnum accedi vix potest. Hinc de initus Romanæ vrbis dicimus.

Fraterno primum maduerunt sanguine muri.

Sic in scriptura Iacob & Esau, iam ab vtero contendunt pro iure primogenituræ.

Sic Abimelech septuaginta fratres occidit super lapide vno vt regnaret.

Sic Athalia omne semen regium extinguit regnandi libidine.

Denique & Absalon in paternam necem & sanguinem conspirat, vt sceptrum obtineat. Nempe regnum temporale non diuiditur in plures sine præiudicio: At regnum illud æternum plures possunt possidere sine diminutione. Vnde dicit de illo Gregorius: *O præclara & ampla hæreditas, non decessu Patrum & successu filiorum obtinenda, non inter fratres & sorores diuidenda! quia eam tota eadem numerus non angustat, & omnibus vno, singulis toto, tanta longius extenditur; quanto ad hanc multitudo percipientium dilatatur.*

Hanc ergo hæreditatem merito quotidie petimus & desideramus: & de illo regno sæpius agere loqui, cogitare debemus, & ad illud omnia nostra opera referre. Est enim scopus noster & finis, portus & patria, merces & corona, quam Deus dat iis qui ex animo illam optarunt, & feruenter petierunt, & pro illa laborarunt.

Hinc in persona electorum dicebat Dauid ad illud regnum suspirans, *vnam petij à Domino hanc requiram, &c.* & iterum Et: *Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei mei? Fuerunt mihi lachrymæ, &c.*

Signum ergo electionis, est desiderium huiusce regni in peregrinatione huius sæculi. Vnde dicebat Dauid: *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est!* Veri filij Sion in Babylone gemunt recordati Hierusalem, præstolantes reditum. Hoc introducit Psaltes dicens: *super flumina Babylonis illic fleuimus, &c.*

Sic veri filij Dei & cœlestis Sion sæpius suspirant, donec adueniat regnũ illud ad quod ius habent interim peregrinationem suam grauiter ferentes & regni illius dilationem.

Sed & aliqui sunt *Filij hominum graui corde* ad terrena depressi, qui sunt instar filiorum Gad. Hi cum ad terram promissionis ambularent, in monte Galaad figere voluerunt domicilium, contenti eius fertilitate, *pro nihilo habentes terram desiderabilem*, nihil prætendentes ad promissionis terram. Sic aliqui cuperent in hoc mundo inter eius voluptates degere, & omni iuri quod ad æternam habent hæreditatem cedere parati, si modo certitudinem haberent de terrenæ huius voluptatis fruitione.

Ps.105.

Hi videntur in effectu dicere, vt Deus seruet sibi suum Paradisum se autem contentos sorte suâ in terra: *Cœlum cœli Domino seruetur, terram autem det filiis hominum.* Epicurei homines sola voluptate fæculenta contenti: Talpæ solam terram comedentes & terrena sapientes. De his rectè vsurpamus illud Genesis 49. *Issachar asinus fortis accubans inter terminos, vidit requiem quod esset bona, & terram quod optima, & supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis seruiens.* Hoc peccatoribus & mundanis hominibus rectè accommodatur. Fortes sunt ad onera sæculi, & grauissimos mentis & corporis perferendos labores: ad ieiunia autem & satisfactiones, & iugum Christi imbecilles. *Accubant inter terminos*, quia si eorum opera consideres, nec prorsus Christiani sunt, quia toti in rebus sæculi, nec tamen à Christianismo abhorrent, Deum colunt & sacris intersunt. Quia ergo nec toti sunt intra terminos Dei, nec intra terminos sæculi, accubare dicuntur inter terminos, *Accubant*, quia præsentia complectuntur, futura non quærunt. Placet illis desideria, & laboriosa ac difficilis visa est via Sanctorum. *Terram* iudicant optimam, quia in Cœlis conuersatio eorum non est. Et sponte *supponunt humeros ad portandum*, & tributa molestissimis diaboli, mundi, & carnis, non annuis, sed quotidianis deseruiunt.

Ps.113.

Hi nesciunt quàm præclara sit hæreditas illa regni cœlestis in splendore diuinæ visionis, in dulcedine diuini amoris, in consortio diuinitatis, in solatio societatis, *in magnitudine exultationis*: quia nouerat Iacob pulchritudinem Rachelis, ideo tam desideranter illam à Patre requirebat sibi in sponsam assumere, & quia differebatur, æstus magnos interius persentiscebat, interim libenter seruitutem etiam annis quatuordecim passus fuit: noctu diuque perferens frigoris & æstus vicissitudinem, vt tandem illa potiretur, *& videbantur ei pauci dies præ amoris magnitudine.*

Gen.29.

Figura hic Electorum, qui instar Iacob luctantur, adhuc in hoc mundo contra vitia, & seruiunt libenterque omnia huius mundi aduersa perferunt, *pro Rachel* quæ interpretatur *visio Dei*; & nihil æstimant omnia hæc mundi aduersa tolerare præ affectus & amoris magnitudinem, omnia opera eorum parua eis videntur, respectu illius inæstimabilis gloriæ. Norunt ergo ipsi pulchritudinem Rachel, pro qua seruiunt tota vita præsenti, per septem annos designata. Norunt pulchritudinem & abundantiam illius regni in omnibus bonis affluentis. De quo verificari potest illud Isaiæ: *Tunc videbis & afflues, & mirabitur dilatabitur cor tuum. Tunc videbis* diuinum illum vultum: *& affluens* omnibus bonis: *& mirabitur cor tuum*, abyssum gloriæ & diuinitatis, ac bona illa æterna; *& dilatabitur* cor tuum per lætitiam & exultationem.

Isa.

Propter hæc ergo omnia tantopere optabant Sancti videre illud regnum æternum, & finiri hanc seruitutem & peregrinationem, quæ eis intolerabilis ex parte erat non tam ob afflictionem, quam ob peccatum & concupiscentiam & pericula peccandi: vnde cupiebant dissolui, & esse cum Christo, & quælibet tormenta optabant, si modo vita illa æterna frui possent.

Hinc S. Ignatius ad Romanos scribebat: vtinam fruar bestiis quæ mihi sunt præparatæ, quas & volo mihi veloces esse ad interitum, & ad supplicia, & allici ad comedendum me, ne sicut & aliorum Martyrum non audeant corpus attingere; quod si venire noluerint ego vim faciam, ego vrgebo. Ignoscite mihi filioli, quid mihi prosit ego scio. Nunc incipio Christi esse discipulus, nihil de his quæ videntur desiderans, vt Iesum Christum inueniam. Ignis, crux, bestiæ, confractio ossium, membrorum diuisio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli in me veniant, tantum Christo fruar.

Scribit Gregorius Turonensis libro 8. Historiæ Francorum, S. Saluium Abbatem, post peractam in magna austeritate vitam, ad aliam emigrasse, non sine magno Monachorum eius genitricisque suæ desiderio. Mane itaque facto & funeris officio præparato, corpus moueri cœpit in feretro, & ecce *malis rubescentibus*, vir quasi de graui somno suscitatus, excutitur, apertisque oculis, manibus eleuatis ait: *O Domine misericors quid fecisti mihi, vt me in hunc tenebrosum mundanæ habitationis locum redire permitteres cum mihi melior esset in cœlo tua misericordia, quam sæculi huius vita nequissima*; stupentibus autem suis, surgit de feretro & triduo absque cibi & poculi perstitit alimento, die autem tertio conuocatis Monachis & matre, ait: *Audite, ô dilectissimi & intelligite, quia nihil est quod cernitis in hoc mundo, sed sunt iuxta id quod Salomon Propheta cecinit: Omnia vanitas. Felix enim qui agere potest in sæculo,*

vt

vt gloriam Dei cernere mereatur in cælo.

Cum hæc dixisset, tunc à fratribus interrogatus, vt quod vidisset exponeret, ait. Cum me ante hos quatuor dies contremiscente cellula exanimem vidistis, apprehensus à duobus Angelis in Cœlorum excelsa sublatus sum, ita vt non solum hoc squalidum sæculum, verum etiam sole & Lunam, nubes & sydera sub pedibus habere putarem. Deinde per portam luce ista clariorem, introductus sum in illud habitaculum, in quo omne pauimentum erat quasi aurum argentumque fulgidissimum, lux ineffabilis, amplitudo inenarrabilis, quam ita multitudo promiscui sexus obtexerat, vt longitudo ac latitudo cateruæ prorsus præuideri non posset. Ecce tibi etiam me peccatorem salutabant humiliter viri in veste sacerdotali ac sæculari, quos mihi duo Angeli qui præcedebant, enarrauerunt esse Martyres ac Confessores quos ibi summo excolebant famulatu. Stans igitur in loco in quo iussus sum, operuit me odor nimiæ suauitatis, ita vt hac suauitate refectus, nullum adhuc cibum potumque desiderem, & audiui vocem dicentem: *Reuertatur hic in sæculum, quoniam necessarius est Ecclesiis nostris.* Vox enim audiebatur, nam qui loquebatur, penitus cerni non poterat. Ego prostratus super pauimentum cum fletu dicebam: *Heu heu Domine Domine cur mihi hæc ostendisti, si hu[illegible] etiam? Ecce hodie eiicit me à facie tua, vt reuertar ad sæculum fragile & huc vltra redire non valeam: Ne quæso Domine auferas misericordiam tuam à me, sed deprecor vt permittas me hic habitare, ne illuc decidens peream,* & ait vox quæ loquebatur mihi: *Vade in pace, ego enim sum custos tuus, donec reducam te in hunc locum.* Tunc relictus à comitibus meis, discedens cum fletu per portam qua ingressus fueram, huc sum ingressus. Hæc Gregorius.

Ber. ser. inter paruos.

Sicut autem his verbis: *Adueniat regnum tuum*, optare nos significamus regnum illud, ita & illis mouemur ad semper agendum ea, quibus illud acquiritur. Variis autem modis illud acquiri dicit Bernardus. Alij, inquit, violenter rapiunt, alij mercantur, alij furantur: alij ad illud compelluntur. Illi rapiunt qui reliquerunt omnia & secuti sunt Christum per paupertatem, & pœnitentiam, & austeritatem de quibus verum est: *Regnum cælorum vim patitur.* Alij mercantur, qui in præsenti pauperibus temporalia largiuntur, vt in futuro recipiant illis interuenientibus æterna. Alij furantur, qui bona in occulto faciunt, quibus illud regnum merentur. Furari vero illud dicuntur, quia laudem humanam vitantes, occulte rapiunt regnum Cœlorum. Alij compelluntur, v. g. pauperes necessarij, quos scilicet nunc ignis paupertatis, Deo dispensatore, purgat, ne in futuro ignis iudicij puniat. De quibus scriptum est: *Compelle intrare, vt impleatur domus mea.* Compelluntur multi variis necessitatibus & oppressionibus afflicti, qui mira Dei prouidentia, dum temporalem pœnam, si non libenter tamen patienter sustinent, vitam consequuntur æternam.

PROPOSITIO III

P*Etimus tertiò Regnum perfectissimum Christi venire.*

Hoc est, Regnum quod quadam nouâ ratione, regnare incipiet in secundo aduentu, quando sublata morte & omni principatu siue hominum, siue malignorum spirituum in terris, destructo quoque penitùs regno peccati & diaboli, subiectisque omnibus inimicis sub pedibus suis, iam perfectè cum suis Beatis, perfectissimo regnabit regno, nullis existentibus in regno eius scandalis, nullo existente cui regno desit, aut cui quicquam in fœlicissimo illo regno desit. Hoc est ergo perfectissimum regnum in quo manifestabitur potentia tum Patris, tum ipsius Christi, supplantatis inimicis, & ita tanquam filij illud regnum ei optamus aduenire, non tam amore nostri, quàm zelo gloriæ eius, quæ tunc perfectissimè relucebit, dum ipse erit omnia in omnibus destructo diabolo, morte, peccato. De hoc regno ait Apost. ad Corinth. 15. dum dicit: *Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & Patri, cum euacuauerit omnem principatum, omnem potestatem, & omnem virtutem.* q. d. Tunc finis erit cum perduxerit regnum suum, hoc est, fideles suos, quos proprio sanguine acquisiuit, ante conspectum Dei & Patris sui, & cum cessauerit omne dominium tam humanum quàm angelicum, quia tunc immediatè erimus sub Deo, & verum erit illud: *Exaltabitur Dominus solus in die illa.* at tunc inimici eius erunt sub pedibus eius, sub humanitate eius, & ipsimet cum confusione regnum ipsius agnoscent, quia omnia erunt ei subiecta, vt sit Deus omnia in omnibus.

Isa. 2.

De hoc Christi regno vltimo & consummato, frequenter etiam mentio fit in antiquis oraculis Prophetarum, qui de Christo & Messia loquentes asserunt eum regnaturum in Hierusalem, regnaturum super Israel in pace opulenta. Frustrà ergò Iudæi Messiam suum regnaturum temporali quodam regno expectant, frustrà expectant venturum cum triumpho, pompa, aut magnificentia, quâ totum orbem & nationes omnes suo debeat subiicere imperio, armis suis victricibus. sic interpretantur malè oracula antiqua, qui dicunt illum regnaturum à mari vsque ad mare & sessurum illum suprà sedem Dauid: hoc enim totum intelligendum est, partim de regno spirituali per fidem in Ecclesia noua, partim de regno illo perfecto post Resurrectionem. In fine ergo sæculi *restituet tribus & regnum Israel; tunc ædificans Hierusalem Dominus, dispersiones Israelis congregabit*. Hactenus enim in omnes ferè gentes Iudæi dispersi sunt & vagi ac profugi super terram, simili pœna mulctati, qua Cain, quia Christum innocentissimum Abelem fratrem suum peremerunt. Et sicut in Cain Dominus signum posuit vt non interficeretur, ita Dominus reliquit eis adhuc varia signa, scilicet circumcisionem, Sabbati obseruantiam, Agni immolationem, azymorum & aliarum similium cæremoniarum obseruantias, quibus ab aliis discernuntur populis: Et per Dei prouidentiam non occiduntur, sed contemptibiles facti irridentur; ipsi vero in cæcitate sua permanent palpantes in meridie, & ambulantes quasi cæci in tenebris, iuxta id quod Deuter. 28 dicitur. *Percutiet te Dominus amentia & cæcitate & furore mentis, vt palpes in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris, vt non dirigas vias tuas.* Et ibid. versu 37 dicit: *Eris in prouerbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te Dominus introduxerit.* Hanc dispersionem videtur Prophetare Dauid, dum ait: *Deus ostendit mihi super inimicos meos ne occidam eos, nequando obliuiscantur populi mei: Disperge eos in virtute tua: & depone eos Protector meus Domine.*

Act. Ps. 157.

Psal. 29.

Hunc locum de Iudæis fusè & pulchrè interpretatur Augustinus in illum Psalmũ, & rationem addit cur dispersionem illam Deus voluerit, his verbis. *Iam factum est per omnes gentes dispersi sunt Iudæi, vt testes forent iniquitatis suæ & veritatis nostræ. Ipsi habent Codices, de quibus prophetatus est Christus, & nos tenemus Christum, & si aliquando aliquis paganus dubitauerit, dum ei allegamus prophetias de Christo obstupescit putans à nobis conscriptas, de codicibus ipsorum Iudæorum probamus.* Ita Augustinus.

Itaque Iudæi non sunt occisi: sed dispersi secũ sacros libros deferunt, quibus velint nolint fidem nostram confirmant apud gentes, dum vident Gentiles non esse figmenta Christianorum, quæ illi de Christo docent, sed longè antè prophetata fuisse, & nunc impleta. Sicut ergo serui post Dominos Codices ferunt, quorum pondere ipsi deficiunt, sed Domini legendo proficiunt: Ita Iudæi sacros libros portant, quibus onerantur, sed Christiani illis erudiuntur, & Gentiles conuertuntur.

Tandem ergo Christus regnum suum consũmaturus ex vtroque populo, profugos Israel ad fidem reuocabit, & conuertet per Enoch & Eliam; & tunc eis manifestabitur Arca, quam abscondit Ieremias, & dixit *ignotum fore locum donec congreget Deus congregationem populi sui, & propitius fiet*, vt dicitur 2. Machabæorum, cap. 2.

Quod de fine mundi intelligunt S. Epiphanius & S. Dorotheus Martyr Episcopus Cypri, & alij. Manifestabitur autem tunc, vt certiùs Iudæi conuersi cognoscant, se in Christum, credendo veteres Patriarchas & Prophetas imitari, & veros esse Abrahæ filios Moysis discipulos, cùm viderint Ieremiæ Prophetiam suo tempore impletam & se Arcam habere, qua maiores sui caruerant. Ita Ribera.

Hoc vltimũ Christi regnum etiam optant animæ sub altari, dum inclamant: *Vindica sanguinem nostrum Domine Deus noster.* Intelliguntur enim ibi animæ Martyrum, quæ sub altari dicuntur esse, quia in locis vbi Martyres sunt sepulti, sæpius erecta sunt altaria, sub quibus altaribus animæ Martyrum clamare dicuntur, quia ex iis locis eorum sanguis ad Cœlum clamat. Clamor verò hic non est aliud quam magnum desiderium, tum Resurrectionis, tum iudicij, tum huius regni Dei. Nam quod vindictam sui sanguinis postulare videntur, nihil aliud per vos quàm confusionem tyrannorum ac Regum, qui Ecclesiam Dei persequuntur, vt sic agnoscant diuinitatem Christi & potentiam, & impleatur regnum eius perfectissimum. Et ipsi Martyres non tam ipsorum hominum per se, quàm peccati euersionem postulant. Itaque non in homines, sed in eorũ peccata inuchuntur, iuxta Augustinum. *Quis* inquis, *audeat affirmare*

Apoc. 6.

mare tum illi Sancti vindictam petierunt contra ipsos homines, aut contra regnum peccati petiisse? Nam ipsa est sincera & plena iustitia vindicta Martyrum, vt euertatur regnum peccati; qua regnante, tanta perpessi sunt. Animabus vero illis responsum est: *Expectate modicum temporis, donec impleatur numerus fratrum vestrorum.* Itaque dum petimus aduenire regnum illud Dei: virtualiter petimus impleri illum numerum prædestinatorum, quo impleto, regnum illud adueniet. Sed dices: Quid opus est à Deo petere, vt numerus prædestinatorum impleatur, & vt regnum eius adueniat, quandoquidem regnum illud perfectissimum definito tempore venturum sit, siue velimus, siue nolimus? Respondetur voluisse Dominum nos precari regni illius aduentum, vt desiderium nostrum ad illud regnum excitaremus, (inquit Augustinus ad Probã) vt etiã nobis veniat, & in eo regnante cum Christo mereamur. Deinde Dominus suos admonere voluit hac prece, debere ipsos talis esse conuersationis, conscientiæ & fiduciæ, vt non formident regni Dei aduentum, sed confisi testimonio conscientiæ suæ & bonitati paternæ, securè illud expectent, non dubitantes se illius fore consortes. Itaque nemo dicere rectè potest: *Adueniat regnum tuum*, nisi is qui, contemptis rebus omnibus terrenis ex animo desiderat tanquam bonus filius, Patri in regno coniungi, & fiduciam habet se illud consequuturum. Sic se & filios Dei Apostolus testatur quotidie regni illius aduentum precari, [Rom. 8.] dum dicit, *Nos ipsi primitias Spiritus habentes, intra nos gemimus; adoptionem filiorum expectantes, redemptionem corporis nostri.*

LECTIO V.

EXPLICAT TERTIAM.
petitionem
FIAT VOLVNTAS TVA.

1. *Docet peti hic vt fiat voluntas signi.*
2. *Docet peti vt fiat ad imitationem Angelorum.*
3. *Explicat quomodo etiam petatur fieri voluntas beneplaciti.*

[Mat. 7.] POstquam docuit petere regnum, docet, & petere medium, per quod illud regnum acquiritur; vnicum enim medium est facere voluntatem Dei, *Non enim omnis qui dicit Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; sed qui facit voluntatem Patris mei, intrabit in regnum cælorum*, inquit Filius Dei Christus. Multi ergo petunt & desiderant regnum sed non videntur efficaciter desiderare, quia negligunt media per quæ acquiritur. Volunt ciuitatem ingredi, sed non sequuntur iter rectum, & cum in monte sita sit, nolunt ingredi Cœli ianuam, sed cum humilis sit & Angusta, nolunt caput submittere, aut onus relinquere. Volunt aquam vitæ bibere, & nolunt hauriendi laborem subire, aut se incuruare vt bibant de fonte. Quando ergo petimus, *Fiat voluntas tua* eo ipso petimus id quod conducit & nos ducit ad regnum illud Patris nostri.

Sed voluntas Dei à Theologis diuersimodè accipitur. Est enim aliqua voluntas, quam vocant beneplaciti, & hæc est voluntas Dei efficax, quã Deus absolute & simpliciter aliqua disposuit, cui nemo potest resistere, quia omnia quæ voluit fecit. *Consilium*: inquit, *meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.*

[Isa. 46.] Est & alia voluntas quam vocant *signi*, & sic voluntas Dei dicitur, quidquid eius declarat voluntatem, vt præcepta, leges, consilia, monita, per quæ Deus significat quid à nobis requirat. Et huius voluntatis impletio consistit in libertate hominum, quos noluit Deus cogere, aut necessitate, quid iubeat, quid consulat, quid ei gratum sit, & ideo *voluntas signi* dicitur. Itaque vt intelligatur quænam voluntas hic denotetur, ponemus aliquot Propositiones.

PROPOSITIO I

P*Etimus hic voluntatem illam quæ signi dicitur.*

Sensus ergo: Fiat voluntas tua ab omnibus, & mandata tua constantissime obseruentur, consilia quoque & inspirationes, nihilque homines antiquius habeant quam exquirere & facere nutum tuum. Dum vero petimus Dei à nobis fieri voluntatem, petimus consequenter gratiam obtemperandi eius præceptis, eamque constantiam ad perficiendam voluntatem Dei, vt per mortem qualemcunque eius voluntati postponamus. Et certe in diuinorum mandatorum obseruatione & eius voluntatis adimpletione magna non foret molestia, sponteque homines ad illa traherentur, sicut cæteræ creaturæ quæ naturæ instinctu cursum suum tenent & Dei instituta perficiunt: *Ignis enim grando, nix, glacies, spiritus procellarum faciunt Verbum eius.* At post peccatum, natura corrupta in vetitum nititur, ita vt homo sine particulari auxilio cuiusuis potius sequatur voluntatem quam Dei. Captiuus enim tenetur ad voluntatem Dæmonis, in desideriis & voluntate carnis, quæritque perficere voluntatem suam contra voluntatem Dei. Et hæc est propria voluntas, quæ origo est omnis peccati, quam dicit Bernardus solam ardere in inferno: *Tolle* enim, inquit, *propriam voluntatem, in quid ille ignis desæuiet?* Sic quia primus homo relinquens voluntatem Dei, suam secutus est, totius ruinæ causa fuit. De hac etiam dicit Diuus Anselmus *Sicut nihil ditius aut melius offertur Deo bona voluntate; ita nihil execrabilius possidetur propria voluntate; nec est lepra detestabilior, quam lepra propriæ voluntatis.* Propria itaque voluntas, ex amore proprio procedens, fundamenta iacit ciuitatis diaboli sicut obiectio propriæ voluntatis, ex amore Dei fundamenta iacit ciuitatis *Dei.*

[Psal. 39.] Filius ergo Dei, hac tertia petitione vult nos sibi conformes reddere, qui exemplar est & imago ad quam debent formari omnes electi, ipse autem dicit se venisse non vt faceret voluntatem suam, sed voluntatem Patris sui, dicitque hunc esse cibum quo libenter vescitur. Sic per Prophetam dicit: *In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam.* Et iterum: *sacrificium & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi* (vel vt alia Lectio habẽt) *aures perfodisti mihi*, vt obediens forem ad nutum tuum: Estque allusio, vt diximus, ad seruum antiquæ legis cui aures perfodiebantur subula, in signum obedientiæ & seruitutis perpetuæ, q. d. Tu me tibi, ô Pater, addixisti seruum perpetuum & obedientissimum.

Vult itaque nos sibi conformari, vt non quæramus nostram impleri voluntatem, sed suam, & Patris sui, illi nostram ex animo offerentes, dum dicimus, *Fiat voluntas tua.*

Quapropter per Isaiam dicit, se ecclesiam suam vocaturum nomine nouo, & explicans postea quod sit illud nomen, dicit esse illud: *voluntas mea in ea* q. d. Inter illos qui Christiani non sunt, vnusquisque propriæ obsequitur voluntati, & carnis voluntatem sequitur, sed inter viros Filios Dei, vnusquisque propriam abnegabit voluntatem, & non erit nisi vna voluntas dominans, & vniuersaliter illos animans ac dirigens, ita vt nomen hoc honoris portet fidelium congregatio, imo & quælibet anima fidelis: *voluntas mea in ea.*

Quod perfectè completum fuit, & verificatum in primitiua Ecclesia, dum *multitudinis credentium non erat nisi cor vnum & anima vna*, vnus spiritus, vna voluntas in obsequiis diuinis. Rectè ergo tibi Domine dicimus, *Fiat Voluntas tua* quia sicut non venisti in mundum, vt tuam faceres voluntatem, sed voluntatem Patris, quam in medio cordis tui velut insculptam gerebas, & ad ea quæ eius concernabant honorem & obsequium, continuo te impellebat: Ita nos in mundo hoc non sumus, vt voluntatem nostram adimpleamus, sed voluntatem bonitatis tuæ, quam impressisti cordibus nostris, nouo hoc nomine honorifico nos insignire cupiẽs, *voluntas mea in ea.* Da ergo vt à nobis fiat nõ quod diabolus suggerit, non quod caro concupiscit, non quod mundus ingerit, sed quod tu vis à nobis fieri, cuius solius voluntas rectissima est sanctissima.

Sicut itaque flos ille, qui flos solis nominatur, vt floreat fœcundè & fœliciter, ad nutum Solis & aspectum flores & folia sua expandit, ad eius accessum & recessum claudit se aut aperit: & licet ipse sol nubibus obscuretur, tamen continuo videtur flos ille illum respicere; ita electi semper dirigunt cogitationes & affectus suos ad diuinã voluntatem quasi solem lucidissimum, omnis gratiæ fontem, ad illum aspiciunt florida corda eorum: Et licet aliquando sese abscondat sub alicuius tribulationis nube, profunda tamen submissione illum intuentur & clamant: *Fiat voluntas tua.*

Habemus præclarum exemplum Sancti Seueriani Martyris. Hic contemptis omnibus mundi opibus, & in egenos erogatis, solius Dei ardebat amore, eiusque voluntatem studiosissimè in omnibus exquirebat, vt se illi conformem ex toto corde redderet. Ipse ergo sponte sese obtulit Iudicibus in Christianos tunc sæuientibus, existimans id diuinæ consentaneum voluntati. Cum vero corpus eius crudeli neruis dilacerarent, deinde trabi appensum, ferreis vngulis

gulis dilaniarent, dentes euellerent, & ei os saxis contonderent: Imo cùm vtrique pedi eius grauissimum saxum alligassent, vt tali pondere omnia eius membra diuellerentur: ipse vir sanctus tali modo excarnificatus, ita habebat mentem in Deo fixam vt ne puncto quidem tẽporis à diuina eũ volũtate separarint, imò gaudebat & exultabat in illis quia sciebat id diuinæ voluntati placere. Vnde & in acerbissimis his cruciatibus fatebatur nullum se malum formidare, nisi solum peccatum, tormenta autem se summè amare eo quod cõiunctissimum cum Christo redderent, agnoscentique hanc voluntatis suæ rectitudinem esse à Christo, illi gratias agens canebat cum Psalte: *Gratias tibi ago Domine quia docuisti manus meas ad prælium, & posuisti vt arcum æreum brachia mea* Nempe illa in trabe instar arcus extensa fuerant, ex qua sagittas ignei amoris eiaculabatur. Vide Metaphrastem apud Surium Tomo quinto.

Psl. 17.

PROPOSITIO II.

PEtimus bonæ voluntatem fieri sicut in cœlo & in terra.

Forma nostræ obedientiæ dirigi debet ad normam obedientiæ cœlestis: primò quidem vt sic ab omnibus fiat in terris, vt nemo eius voluntati resistat, sicut in cœlo nemo diuinæ voluntati resistit,

Sicut vt integrè fiat Dei voluntas & perfectè, & non solum quædam præcepta: sicut & sancti Angeli integrè & perfectè & infatigabiliter eius obediunt voluntati, de quibus dicit Psaltes. *Benedicite Domino omnes Angeli eius, potentes virtute facientes verbum illius ad audiendam vocem sermonum eius. Benedicite Domino omnes virtutes eius ministri eius qui facitis voluntatem eius.* Ad quem locum videri potest Dominus hic allusisse, inquit Cornelius Iansenius.

Tertiò, vt alacriter ex charitate, & lubenter voluntas Dei impleatur, non ex proprio commodo, sed solius gloriæ eius intuitu, sicut implent Angeli voluntatem Dei, qui ad nutum ei obediunt, solam eius gloriam respirantes. Et propterea alati describuntur tanquàm promptè volantes ad nutum Dei.

Licet verò ad illum obedientiæ gradum perfectè ascendere non possumus, tamen optamus, vt quantum fieri potest, hanc promptam impletionem voluntatis, Dei homines imitentur in terris, donec perfecte illam impleant in cœlis vbi summa conformitas erit voluntatis nostræ cum voluntate Dei. Hanc conformitatem explicans D. Anselmus, dicit tam perfectam fore concordiam inter voluntatem nostram & Dei, quàm perfecta inter oculos duos eiusdem corporis est; quorum vnus aliquid intueri non potest, quin alter idem simul intueatur, & ita licet res vtroque oculo conspiciatur, vnica tamen conspici videtur. Sic Sancti in cœlo taliter se conformant diuinæ voluntati in omnibus & per omnia, vt velint idem quod Deus vult. & propter eundem finem & rationem qua vult, & hoc imitari debemus in terris, vt quantùm in nobis est perfecte voluntatem Patris impleamus.

Lib. Si. mil. c. 83.

Quartò, sensus esse potest, sicut Cherubin, Seraphim, Throni, Dominationes, &c. Angeli, Archangeli Patriarchæ, Prophetæ, Martyres, Confessores, Virgines, & totus ordo cælestis Hierarchiæ, omnesque animæ beatæ voluntati tuæ totaliter se conformant: ita etiam in terra Episcopi, Presbyteri, Clerici, Reges, Principes, populi, & homines cuiuslibet conditionis, voluntatem tuam diuinam impleant. Quasi dicamus: O Pater æterne sicut ardore tuæ diuinitatis corda inflammas Beatorum, vt cum feruore & promptitudine tuam adimpleant voluntatem, quibus eis vires donas ad eam infatigabiliter faciendam: ita nos filios tuos, quos in diuersis gradibus & ordinibus constituisti in Ecclesiastica hac Hierarchia (qui à nobis virtutem non habemus, sed in hac frigida regione terræ degentes, ex corruptione quadam tuam refugimus voluntatem) sic accende, vt toto corde & affectu ad illam adimplendam conemur, & da vigorem & gratiam, vt constanter eam adimpleamus pro viribus nostris donec in nobis in vnione illa beatifica, perfectiùs adimpleatur quando vnum tecum erimus, dum eris omnia in omnibus.

Hic ergo petimus, vt omnes, qui gradum aliquem in Ecclesia sortiti sunt, & in sublimitate positi, vocationi suæ respondeant, & quod Deus ab eis exigit promptè exequantur: quia Ecclesiasticus Ordo debet dirigi, iuxta Ordinem Hierarchium cœlestem: *Inspice & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.* Hoc Moysi dictum est, dum tabernaculum erigeret. Sed & nos in Ecclesia Dei debemus facere secundum exemplar, quod nobis exhibetur in sublimi illo monte gloriæ, vbi sãcti omnes nobis exemplar proponuntur, vt amemus, & desideremus & velimus, iuxta capacitatem nostram, in omnibus impleri Dei voluntatem, sicut & ipsi eam perfectè in omnibus adimplent. Cur putas in Apocalypsi dicitur vidisse Ioannes, *Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.* Quid est Hierusalem noua, nisi Ecclesia à Christo fundata?

Apoc. 15.

Quare de cœlo dicitur descendere, nisi quia ad instar cœlestis est fortunata. Nempe sicut in cælesti Hierusalem alij ex spiritibus Angelicis sunt assistentes, alij illuminantes, alij purgantes, & omnes sunt diuinas laudes, conformi voluntate decantantes. Ita in Ecclesia Dei alij contemplationi vacant, alij docent & illuminant, alij ad purgandas animas opem ferunt, alij diuinis laudibus insistunt, omnes interim vniformiter ad hoc constituti sunt, vt voluntatẽ Dei faciant, & eius nutum adimpleant. Sed & ideò Ecclesia tanquam *sponsa viro ornata describitur, quia debet habere conformationem voluntati, & idem velle cum sponso, & illi soli placere: Quod si fiat iam perfectius innotescet quomodo descendat de cœlo, implens eius voluntatem in terra sicut in cœlo eam adimplent amici Sponsi.*

PROPOSITIO III.

PEtimus quoque fieri voluntatem beneplaciti diuini.

De illa loquebatur Christus Dominus dum dicebat. *Non mea sed tua voluntas fiat.* Petere autem vel optare, vt hæc voluntas fiat, non est aliud, quam hominem suam voluntatem conformare & subiicere diuinæ. Quod quidem in omnibus facere debemus, quia saltem tenemur in volito formali nos conformare (vt loquuntur Theologi) licet non semper in volito materiali. exempli gratia. Vult Deus Patrem meum mori aut damnari, vult plebem pestilentia puniri; licet ego non tenear idem velle, teneor tamen in volito formali, hoc est, in ratione volendi me eidem conformare, quatenus non potest licite mihi displicere sub ea ratione qua vult Deus. Hinc beata Maria Ogniaca intelligens damnationem Matris suæ propter certa peccata: cùm antea amarissimè pro illa fleret, desiit flere, conformans se voluntati diuinæ iustissimæ.

Sic & Dauid post mortem pueri ex Bersabea nati desiit contristari, approbans iustum erga se iudicium Dei.

Itaque in hac conformitate cum diuina voluntate consistit omnis perfectio & rectitudo nostra. Volũtas enim humana vt sit recta, debet esse conformis diuinæ, eo quod illa cum sit perfectissima, sanctissima, iustissima, rectissima, regula est mensura, causa, & origo omnis rectitudinis quæ reperitur in humana voluntate. Et si illi sit conformis voluntas creata, tunc recta est, & iusta Deoque accepta: si est difformis, iniusta est, curua, vitiosa & odibilis Deo.

Hinc in Scriptura illi qui conformes sunt voluntati diuinæ vocantur: *Recti corde.* Sic explicat Augustinus in Psalmũ 35. *Iustitia*, inquit, *Dei est vt aliquando sit sanus, aliquando ægrotus: si quando sanus es dulcis est voluntas Dei, & quando ægrotus, amara est] voluntas Dei, non recto corde es quia non vis dirigere voluntatem tuam ad voluntatem Dei, sed Dei vis curuare ad tuam; illa recta est, & tu curuus, tua corrigenda ad illam, non illa ad tuam, & tunc eris recto corde.* Sic de Iob dicitur *Erat vir simplex & rectus.* Vbi dicit Gregorius: *Rectus est ille qui aduersis non frangitur, qui ad temporalia non inclinatur, qui ad superiora eorum erigitur, qui diuinæ voluntati totus subiicitur*, sicut Iob *cum ipse affligeretur, in se erectus fuit? quia ad nullum impatientiæ verbum erupit, nec à statu mentis deiectus. Sicut* inquit, *Domino placuit, sic factum est.*

Hanc conformitatem cum diuina voluntate in omnibus optimè exprimit colloquium quoddam ex Thaulero desumptum, cuiusdam Theologi (quem ipsummet Thaulerum fuisse multi existimant) cum paupere quodam ignoto aut potiùs cũ Angelo in persona pauperis apparente. Quidam magnus Theologus, inquit Thaulerus: per octo annos Deum obsecrarat vt dignaretur eum dirigere ad aliquem qui eũ veram virtutis viam edoceret. Quodam ergo die cum id cum feruore obsecraret, audit vocem sibi dicentem: Vade ad portam Templi & ibi quod optas reperies. Vadit & reperit illic pauperem sordidũ, nudum & miserrimum. Salutat eum Theologus, dicens, Amice donet tibi Deus bonum manè. Respondet pauper: *Domine non memini me vnquam aduersum manè habuisse.* Et Magister Eia, inquit, fortunatum te faciat Deus, quid ita loqueris? Res-

Thaulerus pag. 684.

pondit mendicus: Sed nec infortunatus aliquando fui. Et ille fœlix esto: ait, qui sibi hæc tua verba volunt? Et pauper nunquam ait, infœlix fui. Rursus itaque Magister. Saluet, inquit, te Deus, iā nunc apertiùs loquere, neq; enim capio quid dicas. Tunc pauper respondit: Id faciam libenter. Optabas mihi Magister, prosperum manè, & ego me nunquam aduersum manè habuisse respondi: quando enim fame premor Deum laudo, si frigus patior, si grando, si nix, si pluuia cadit, si aura serena est, vel turbulenta, Deum laudo; si miser sum atque despectus, Deum similiter laudo, & ideò nunquam triste mihi mane contigit. Optabas enim me fortunatū fieri, & ego me nūquam infortunatum fuisse respōdi: noui enim cum Deo, viuere certusque sum quicquid ille facit, non posse non esse optimum. Vnde quidquid vel dabat, ipse vel euenire mihi permittebat, siue gratum id esset, siue cōtrarium, dulce vel amarum, læsus id tanquam optimū ab ipso suscepi, & ideò nunquā infortunatus fuit. Dicebas præterea vt fœlicem me faceret Deus, ad quod ego similiter, nunquam me infœlicem fuisse subiunxi: soli namque diuinæ voluntati inhærere statui, in quam sic integrè omnem meam transfudi voluntatem, Vt quidquid ille vult & ego velim, & meam ipsi voluntatem ex integro resignarim. Hæc cùm mendicus ille retulisset, ita eum rursus Magister affatus est, quid obsecro, dicturus esses si te omninus Maiestatis in abyssum demergere vellet? Et ille, in abyssum, inquit, me demergeret? Et reuerā si id faceret duo mihi brachia sunt, in quibus eum amplexarer. Vnum est vera humilitas, & hoc illi suppono, atque per ipsum sacratissimæ humilitati ipsius vnitus sum Alterū idem dexterum, est amor, qui diuinitati ipsius vnitus est, atque per hoc ipsum circumplectorum ita vt mecum in infernum descendere cogeretur. Optatiùs autem mihi foret in inferno cum Deo esse, quàm vel in cœlis sine illo. Ex his igitur Magister ille didicit veram resignationem cum humilitate profunda, compendiosissimam ad Deum semitam esse. Dehinc iterum ex illo mendico percūctatus est, vnde venisset; Cui ille, à Deo se venisse respondit: Cumque Magister, vbi eum reperisset, sciscitaretur, ibi, inquit ille, vbi creaturas omnes dereliqui Et magister, Vbi verò, ait, Deum reliquisti? Respondit pauper: In mundis cordibus & hominibus bonæ voluntatis, Et Magister: quisnam, ait, es tu? Respōdit ille se Regem esse. sciscitante Magistro, vbinam esset regnum ipsius, in anima sua id esse respondit. Sic enim ait & externos & internos sensus meos regere noui, vt cunctæ affectiones & vires animæ meæ mihi subditæ sint. Quod profectò regnum cunctis mundi huius regnis nullus ambigit at rursus Magister: quid inquit, ad hanc te perfectionē perduxit. Respondit pauper. Nimirum silentium meum, sublimes meditationes & vnio cum Deo. In nulla re quæ Deo minor foret quiescere potui. Iam verò Deum meum inueni, & in ipso pacem & quietem habeo sempiternam

LECTIO VI.

Explicat quartam petitionem.

PANEM NOSTRVM.
quotidianum, &c.

PROPOSITIO I.

P*Er panem hic intelligitur quidquid necessarium est ad vitæ sustentationem.*

Hinc aliqui ex texto Græco legunt. *Panem nostrum essentialem & substantialem da nobis hodie.* Quod exponit Diuus Basilius de illo pane, ad quotidianam vitam essentiæ siue naturæ nostræ necessarius est, vel substātiæ nostræ congruus

sed & solet in scrip. more Hebræorum; nomine panis cibus omnis comprehendi.

Cæterum in verbis huius petitionis, si singula ponderentur, multa latent moralia documenta,

Primo, dum panem petere docemur, significare non esse petenda superflua aut immoderata, sed ea quæ humanæ sustentationi cōgrua sunt. sic dicebat Salomō: *diuitias & paupertatem ne dederis mihi, sed tantum victui meo tribue necessaria.*

Quod si quæras quomodo Salomon filius ditissimus Regis id petit? Rectè respondetur, hic docere modum postulandi, qui maiori parti hominum conueniat, & sic agere partes sapientis, docentis quod congruum est vt plurimum à plurimis peti.

Secundo docet has petitione Christus, non solum diuitias, sed nec delitias petere aut quærere debere. Vnde condemnat humanam insatiabilitatem & concupiscentiam infatigabilem, qua vndique terrarum penetratur, & maria omnia sulcantur, vt deliciæ conquirantur vt gulæ satisfiat. Sola enim gula tot aromaticas species, tot sapores, tot variegata fercula adinuenit, vt membro duorum digitorum lato satisfieret; & needum satisfit, sed plura adhuc requirit, nec mare, nec terra, tantillo membro satisfacere adhuc possunt, deliciæ nouæ desiderantur. *Venter noster*, inquit Seneca, *sepulchrum insatiabile est, quidquid auium volat, quidquid piscium natat, nostris sepelitur ventribus, mortibus viuimus, ita miseri sumus, sed & insatiabiles.*

Tertio dum panem petere docemur, sub nomine panis Deum deprecamur, vt præstet terræ germen suum, elementis fœcunditatem; cœlo, & creaturis corporalibus fœcundem suum influxum, vt nobis ad vitam necessaria ministret, ipse enim est qui propter hominem omnia benedictione implet, vt cooperentur sustentationi vitæ nostræ,

PANEM NOSTRVM.

ILlud quoque ponderandum est quod dicit, *Panem nostrum* non enim dicit *Panem meum*, vt nemo sibi soli appropriet bona temporalia, & in solum suum commodum illa administret. Hæc enim à Domino & petimus & recipimus, vt pro indigentia & necessitate proximis distribuamus. Quidquid enim Deus nobis largitur, siue precibus, siue labore nostro, non solum nobis donat, sed etiam per nos aliis: *saluat diuitem per pauperem, & probat bonum dispensatorem: Fecit pauperem, vt probet hominem, fecit & diuitem, vt probet illum de paupere.* Inquit Augustinus.

Hoc considerans B. Iob dicebat: *Si negaui quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci: Si comedi buccellam solus, & pupillus non comedit ex ea: si non est calefactus pauper de velleribus ouium mearum non habeat Deus partem mecum.* [Iob. 31.]

Docemur quoque panem nostrum petere, non alienum, quia vult nos docere ea quæ vitæ nostræ necessaria sunt iusto titulo esse possidenda, & alienum panem à nobis resecandum, alienum vero panem manducat is qui ex acquisitis per iniustitiam manducat, aut qui omnino in otio degit. Hic ergo vnusquisque diligenter penset, an panem suū manducet, an alienum, an pauperis, an viduæ, an pupilli, quia sæpe multi mediis illicitis acquirunt sustentationi opportuna, non labore honesto aut industria.

Panis mendacij hominis suauis est, inquit sapiens: *sed postea implebitur os eius calculo*: sensus est, Lucrum iniustum quod per mendacia & fraudes acquiritur, suaue videtur, quia non magnis laboribus, partum, sed postea erit insuaue, & instar arenæ aut lapillorum masticandum, multam amaritudinem generabit, ob remorsum scilicet conscientiæ & pœnam peccati acerbam. [Prou. 20.]

Multi ergo panem suum non comedunt, sed pupillorum aut pauperum per oppressionem sugunt, & comedunt sanguinem eorum, De his iterum dicebat Iob: *Si leuaui contra pupillum manum meam, cùm viderem me in porta superiorem, non habeat Deus partem mecum.* Vnde & monet sapiens: *Ne facias violentiam pauperi quia pauper est, nec conteras in porta egenum, quia iudicabit Dominus causam eius, configet eos qui confixerunt animam eius*: Et iterum. *Ne attingas terminos, & agrum pupillorum introeas, quia propinquus eorum fortis est, & iudicabit contra te causam eorum.* [Iob. 31.] [Prou. 22.] [Prou. 23.]

PANEM NOSTRVM QVOTIDIANVM.

Q*Votidianum* vocat, quia singulis diebus necessaria est, adeo enim misera est vita nostra, vt cito intereat nisi cibo quotidiano reparetur. Rectè autem panem nunc nobis necessarium quotidianum dicimus, ad distinctionem panis, quem in cœlo semel sumemus nunquam iterandum, nā semel sumptus sic perpetuò satiabit, vt nunquam homo defectum patiatur. ita vt ille panis beatorum non solum à fame, senio, corruptione, morte, sed ab omni alteratione & mutatione, corpus animumque seruet liberum in æternum. Indicatur etiam hic prouidentia diuina, quæ quotidie nobis de pane & necessariis prouidet, vt non sit minus mirum, inquit Augustinus, quod totum mundum, & tot milliones hominum quotidie nutriat, & pascat, quam quod septem millia hominum per paucos panes semel nutriuerit sed hoc quotidianum alimentorum totius mundi consuetudine quadam viluit, nec ita consideratur, sicut illud miraculum de septem panibus.

Quia vero quotidianum panem Christus nos petere docet; ita tacite monet, vt quotidie hanc orationem ei præsentemus, vt ab eius prouidentia pẽdere nos totos agnoscamus. Vnde & ex hac parte melior est pauperum, quam diuitum conditio: quia oculi pauperum singulis diebus in Dominum diriguntur, vt paterna sollicitudine eorum misereatur, & eum quotidie egeant eius, quotidie memores vel sunt, vel esse debent. De his specialiter dicit Scriptura: *Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. Ego autem mendicus sum & pauper, Dominus sollicitus est mei.* Sed quia omnes respectu magni illius Patris familias pauperes sumus & mendici, recte omnibus nobis dicitur: *Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet.* Videtur scriptura ista metaphoram quandam a Parentibus sumere, qui filiorum curam habent & enutritionis eorum, ita vt sæpe dum puer sui obliuiscitur, ipse Pater vigilat, dum dormit filius, ipse sollicitus est quomodo alat eum.

Psal. 6.

Psal 54.

Iacta ergo cogitatum in Domino, quia tu pauper es, æger, afflictus, in necessitate constitutus, ipse vero vniuersorum Pater est & Dominus, vniuersis ipse prouidet: *Qui dat escam omni carni*. Fiduciam ergo in illo pone, non rebus humanis fallacibus. Noli spem ponere in amicis aut consanguineis, qui vbi te egentem conspiciunt, despiciunt. Noli fidere fortunæ, inconstans ipsa est, & cito voluitur, in rota stat, & versatilis est. Noli fidere in Principibus, quorum voluntas & fauor nimis mutabilis est. Noli in filiis, quia & ipsi aliquando Patris mortem optant; vt hæreditate fruantur: Noli in opibus tuis, quia facient sibi alas, & euolabunt: Noli in honore, quia fumus & aura fugax est: Noli in qualibet re mundi, quia in omnibus falsitas & deceptoria vanitas. Iacta ergo cogitatum & fiduciam in Domino, in eius prouidentia paterna quiesce, dicens illi quotidie: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Itaque licet quis possit vti labore suo, industria, arte, & per illa sibi panem & necessaria comparare, caueat tamen totam fiduciam in illis collocare, sed mágis in Domino vniuersorum Prouisore.

Quidam sunt similes illis qui notantur à Propheta dicente: *Immolabit sagenæ: & sacrificabit reti suo, quia in ipsis incrassata est pars eius & cibus eius electus.* Videtur Propheta velle indicare (vt aliqui interpretantur) quosdam eò dementiæ venisse, vt retia & sagenam adorarent, siue illis sacrificarent. Quasi diceret piscator reti suo & sagenæ: Ego te adoro quasi Deum meum, quia mihi cibum suppeditas & familiam meam alis. Similes videntur illi, qui in industria sua vel arte & aliis instrumentis, totam suam fiduciam ponunt, plus illis fidentes quam diuinæ prouidentiæ, quasi tota sustentatio, cibus, & vita eorum ab illis penderet, & non à Deo. Videntur ergo illa adorare, dum nimiam in illis ponunt fiduciam, diues in diuitiis, artifex in arte, piscator in reti, pictor in penicillo, rusticus, in vaccis & equis suis. Nec illum considerant, à quo nobis panis victusque quotidianus de die in diem suppeditatur.

Abac. 1.

Mira Dei prouidentia pro pane quotidiano effulsit erga Israëlitas, dum eis quotidie manna pluebat. ita vt 40 annis nec seminare, nec metere, nec coquere, nec furno aut macello vti opus fuerit: imo nec vestibus aut medicina, quia vestes eorum non fuere attritæ, nec in tribubus eorum infirmus. De nocte lampas ignis effulsit eis, de die columna nubis dux & protectio fuit.

Sic ergo Eliam diuina emicuit prouidentia, de quo dicit Dominus 3. Reg. 17. *Præcepi coruis vt pascant te.*

Vbi antiqui Hebræi dicunt coruum certis horis è culina Regis Achab, & carnes, & panes abstulisse: & ad Eliæ victum attulisse, & ita factum est, vt vates cibo & alimonia Regis vesceretur, vel inuito Rege & inscio, fame tunc dominante.

Simile quid legimus de S. Paulo primo Eremita, qui sexaginta annis à coruo dimidium ei panem afferente, alimentum accepit. Cumque ad eum D. Antonius visitandum accessisset, integrum detulit. Vide vitam S. Pauli Eremitæ.

Mirabile quoque est quod de B. Ægidio habemus, diu ceruæ lacte, quæ statis horis ad eum veniebat, in eremo vixisse.

Maria quoque Ægyptiaca post admirabilem illam conuersionem suam, cum audiuisset vocem illam cœlestem. *Si transieris Iordanem inuenies requiem.* Emptis tribus panibus Iordanem transiit & in desertum perrexit, vbi quadraginta septem annis (vt ipsa confessa est Abbati Zosimo) his tribus panibus vitam sustentauit.

Circa suos Deus quotidianam exercet prouidentiam, quæ in veteri etiam testamento mirè eluxit circa Danielem in lacu Leonum, dum Abacuc per Angelum in aëra euectus ei fert messorum prandium. Circa Sampsonem quoque siti fatigatum & penè enectum, dum ei dens molaris maxillæ ostenditur, è quo fons ad sedandam sitim erupit: Circa Ismaëlem etiam & Agar in deserto, quibus Angelus fontem demonstrat, qui postea ab Agar vocatur *Puteus viuentis & videntis me.* In nouo verò testamento infinita occurrent exempla legenti vitas Sanctorum. Itaque rêctè dicemus cum Psalte: *Non vidi iustum derelictum:* Licet enim Lazarus aliqui Martyres fame interierint, non tamen ideo derelicti sunt: quos ad tempus probauit Deus, vt maioribus bonis donaret, & coronaret æternâ vitâ.

Gen. 16.

DA NOBIS.

Per hæc verba docet nos non debere panem comedere, nisi de manu Domini sanctificatum. Vnde & illi qui panem possident; & congruæ sustentationi sufficienter habent domi per prouidam sollicitudinem præparata, nihilominus dicere debent: *Panem nostrum da nobis hodie.* Nec enim (inquit D. Chrysostomus) solum hic oramus, vt habeamus quod manducemus, sed vt quod manducamus, de manu Domini accipiamus; hoc est, vt panis quem manducamus, ita à Deo sit sanctificatus, vt salubris sit corpori, & conducat quoque ad seruiendum spiritui, & vt sine peccato sumatur.

Propterea præmittitur benedictio ante cibi sumptionem ab omnibus Christianis, & illâ benedictione multa indicantur.

Primò quidem per illam profitemur, nos à Deo cibos & omnia accipere, tacitéque pro eis gratias agimus, debemusque cogitare hoc esse manna nostrum, quod æque nobis ac Hæbræis quotidie è Cœlo ministratur.

Debent oculi nostri esse sicut oculi Columbarum: laudat enim sponsus sponsam dicens: *Oculi tui Columbarum.* Solent Columbæ ad singula grana quæ ore carpunt, oculos in altum tollere, cœlumque respicere, dicerésque mansueta hæc animalia quadam gratitudine ad Cœli conditorem omniumque bonorum largitorem intuitum suum erigere. Sic & monemur, non solùm corporis, sed & mentis oculos ad illum eleuare, cuius bonis quotidie pascimur. Verum multi similes sunt non Columbis, de porcis sub quercu pascentibus, qui dum eorum Pastor quercum conscendens eis glandes escamque copiosam excutit, tantùm abest vt ad benefactorem respiciant qui eis cibum prouidet: quin potius grunnientes, & sese inuicem mordentes sunt, vt seseá pabulo inuicem prohibeant, aut illud præripiant. Tales, sunt illi quibus cum Deus media ad sustentationem sufficientissima suppeditarit, nihilominus Deo ingrati & iniusti, rapinis & litibus illos etiam quibus partem benedictionis temporalis elargiri deberent, impediunt, defraudant, diuexant.

Secundò, per orationem, quam cibo præmittimus, significamus nos ad honorem Dei cibo velle vesci, ideoque tacitè illum Deo offerimus, vt non tanquàm vel pecora vel infideles, sine vlla Dei cogitatione in cibos irruere censeamur, sed potius cogitemus prius de cibo animæ & de pane edendo in regno Dei. Hinc & in Congregationibus Religiosorum præclarè ordinatum est, vt non solum cibo benedictio & oratio præuia sit, sed & sacra lectio fiat toto refectionis tempore: vt dum corpus corporali cibo pascitur, ipse animus spirituali cibo reficiatur, & cogitet de pane illo edendo in regno Dei, & respirare ad mensam illam cœlestem, considerans benedictionem illam quæ cibo præmitti solet: *Mensæ cælestis participes faciat nos Rex æternæ gloriæ.* Conuenit ergo vnumquemque dicere cum B. Iob: *Antequam comedam suspiro.*

Tertiò, benedictione illâ petimus, vt cibus corpori & animæ sit salubris, ne fortè noxiâ aliquâ qualitate, aut mixtione, vel etiam diabolicâ potestate sit infectus. Notandus verò & vitandus stolidus error Manichæorum circà panem & cibum, qui putabant carnem esse malam, & à malo Deo. Putabant quoque quidam ex illis, omnia quæ viuunt viuere animâ rationali: Hinc nec segetes metere, nec pinsere, aut coquere panes volebant, sed tantum coctos ab aliis comedebant, præuiâ adhuc protestatione & excusatione: Vnde hæc erat eorum benedictio, teste Cyrillo Hierosolimitano: *Ego non te seminaui, seminetur seminans te: Ego non te messui, metatur metens te: Et non te coxi, coquatur coquens te, hæc alius fecit & attulit mihi, ego sine culpa comedo.* Putabant illi in panem esse mutandum, & pariter comedendum, qui aliter panem comederet intrepidè. Sic &

Cyrillus Cateche. 62.

reum esse dicebant, qui carnem comederet, si taurum comedat, vt taurus fieret, si porcum vt porcus fieret, teste Epiphanio hæresi 66. Hæc stolida erat opinio eorum.

Nos verò benedictionem cibo præmittimus, non quod malam esse carnem, vel alium cibum existimemus, sed quia sæpe dæmon Dei permissio potestatem habet super cibum, vt per illum noceat rum animæ, rum corpori: *sanctificatur autem creatura Dei per orationem & Verbum Dei*, inquit Apostolus. Notum est ex B. Gregorio quomodò quædam sanctimonialis hortum ingressa, quadam impulsa concupiscentia, lactucam carpserit, & auidè comederit: sed arrepta à dæmone protinus ceciderit, cùmque diu vexaretur, Patri spirituali Monasterij, cui nomen Equitius: rea statim indicata fuit, vt veniret & precibus suis succurreret. Cùmque ille ingressus foret, cœpit dæmon ex ore possessæ clamare, Ego quid feci? Ego quid feci? Sedebam super lactucam, venit illa & momordit me. Iterum præcipiente viro Dei abscessit, nec vltrà eam attingere ausus fuit.

Greg. lib. 1. Dial. c. 4.

Refert quoque Ioannes Nyder suâ ætate, Coloniæ puellam quandam sexdecim annorum, hac occasione a dæmone possessam Illa iccirco habitans in domo consanguineæ suæ, casu quodam ollam confregerat. Irata grauiter consanguinea, verbis eam acerbis obiurgauit. Puella autem id grauissimè ferens, noiebat vel cibum capere, tandem authoritate & minis vt comederet compulsa, intra se dixit: Si oporter me comedere, in nomine diaboli fiat: sicque ad mensam accedens, neglectâ benedictione, prima buccella sensit muscam quandam ori inferri, quam ou lla arte eiicere potuit, sed deglutire eam coacta est, & statim obsessa fuit. Exorcissimis tamen M. Gaudefridi Slustel Ordinis Præd. Doctoris Theologi eiectus fuit Dæmon, hoc pacto cum parentibus prauio, quod si liberaretur puella, deinceps in castitate permitteretur viuere si ita vellet, vnde & ipsa liberata Domino in castitate seruiuit.

DA NOBIS HODIE.

Monet vox illa *hodie*, nobis quotidie petendum esse illum panem, & fidendum in illo qui dare potest.

Sic quoque monet sollicitudines superfluas & anxias de futuro resecare, quia animi pacem perturbant, & sæpe quandam habent diffidentiam de bonitate ac prouidentia Dei. Hinc illud expressum Domini monitum, *Nolite esse solliciti in crastinum dicentes, quid manducabimus*? Vbi tollit anxietatem illam nimiam, quæ habet quandam diffidentiam ne nobis deficiant necessaria, quæ multi etiam Christianis incesse videtur, qui plus quam par est terrenis implicati, temporalia longè plus curant, quam ea quæ sunt salutis tam immersi negotiis & de caducis solliciti, ita vt nullam aliam vitam expectare videantur. Hinc propter particulam terræ lites, rixas, homicidia constant, imò totum mundum inuertunt. Et hi in mediis licet opibus, vix sine inquietudine cibum suum capiunt, ita vt illis beatiores sint, qui vel solo quotidiano pane contenti in Deo fidunt, & in quiete viuunt.

Habet in libro sentent. Patrum, v. 18 exemplum quod referre solebat fratribus Beatus Senior Pastor. Fuit, inquiebat ille, tempore Theodosij Imp. Monachus solitarius in cellula extra Constantinopolim iuxta locum in quo Imperatores de ciuitate egressi lubenter degere solent. Audiens ergo Imperator ibi agere quendam solitarium, qui nunquam egrederetur è cella, cœpit deambulare ad illum locum, & præcepit comitantibus se, vt nullus cellæ appropinquaret, sed solus perrexit, & ostium cellulæ pulsauit: aperuitque ei solitarius: nec Imperatorem agnouit quia tulerat coronam de capite, ne agnosceretur. Post orationem ergo sederunt pariter, & interrogauit Imperator, quid agerent SS. patres in Ægypto? respondit ille: Orant omnes Deum pro salute vestra. Aspiciebat autem Imperator intentè cellam, & nihil vidit nisi paucos panes in sporta pendentes. & dixit: Da mihi benedictionem Abba, vt reficiamur. Statimque festinauit & misit aquam & salem & bucellas, & comederunt pariter, porrexitque ei calicem aquæ, & bibit. Tunc Imperator: Scis quis ego sim? Respondet, nescio Domine. At ille: Ego sum Theodosius Imperator, & ob deuotionem huc veni: *Beati estis vos qui liberi à negotiis sæculi tranquilla vita fruimini, solùm de salute animæ solliciti, & de modo quo ad vitam & regnum æternum pertingatis. In veritate dico tibi, in Palatio natus sum, & in Regno ago, & nunquam sine sollicitudine cibum capio*. Illum ergò honorificè salutans Imperator discessit. Eâdem nocte cœpit intrà se cogitare famulus Dei: Multi fortè de populo & palatio exemplo Imperatoris huc venturi sunt, vt honorem tanquam Dei seruo deferant; ego autem timeo ne forte malignus satan mihi subrepat, & delectetur cor meum laude & honore eorum, & virtutem humilitatis perdam. Itaque non congruit me amplius in hoc loco degere: & sic eâdem nocte fugit & pertexit in Ægyptum ad Sanctos patres: Ita ibi.

Cæterùm licet quotidiè panem petere docet Dominus, non tamen vetat curam moderatam, cùm dictum sit: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*: cùm etiam homo nascatur ad laborem, sicut auis ad volatum, vt dicitur apud Iob, Vode & Dominus mittit nos ad formicam, quæ suo parat tempore quod necessarium est. Imò mittit nos ad volatilia, quæ quidem non laborant, non serunt, neque metunt: non tamen dicitur (vt notat D. Augustinus) quod non volant & quærunt necessaria: Non enim expectant vt Deus eis granum in os inferat, sed volant & quærunt sibi necessaria iuxta naturæ instinctum. Alioqui quædam foret Dei tentatio, velle solis eius prouidentiæ inniti: & expectare vt quotidie sine labore necessaria nobis prouideat, sicut Eliæ, aut Danieli, aut populo in deserto.

De quodam Ioanne breui siue nano lepidum refertur exemplum in vitis Patrum. Hic dixit aliquando Fratri in eadem cella habitanti vellem esse securus sicut Angeli nihil operantes, sed semper seruientes Deo. Spoliatos ergo se veste quâ erat vestitus, abiit in eremum, & factâ ibi hebdomada vna, rediit ad Fratrem pulsans ostium. Frater: Quis, ait, es tu; Et ille: Ego sum Ioannes. Tunc Frater ait: Ioannes Angelus factus est, & vltra inter homines non est. Ille autem pulsabat dicens, ego sum: & non aperuit ei, sed permisit eum affligi. Tandem aperiens dixit ei: Si homo es, opus habes operari vt viuas: si autem Angelus es, quid quæris intrare in cellam? at ille pœnitentiam agens ait; Ignosce mihi Frater, qui peccaui. Ita ibi.

Hinc etiam verbis, *da nobis hodie*, monemur vt vitæ nostræ incertitudinem ob oculos ponamus; Dicimus enim *hodie* quia cras forsitan hac petitione non erit opus. Quæ est enim vita nostra? *Vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur.* Vnde reprehenduntur à D. Iacobo qui dicunt; *Hodie aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, ignorantes*, inquit, *quid erit de crastino.*

Iac. 4.

Dum itaque panem hodie petere docemur, hominum importunitas condemnatur, qui in multos annos congregant, obliti finis sui & breuis huius æui. Vnde ad diuitem illum qui gloriabatur; *Anima mea requiesce, bibe, epulare, habes reposita in annos plurimos*, dictum est; *Stulte hac nocte repetent animam tuam à te, & quæ parasti cuius erunt.*

Luc. 12.

Refert studiosus animal quoddam, quod Ephemeron vocat, habere quatuor alas & quatuor pedes, sicque volare & necessaria quærere magnâ sollicitudine, & tamen eodem die quo nascitur, interit. Quis ergo non miretur eius diligentiam in quærendis alimentis? & tamen si intellectu præditum foret, nunquid diceret, vt quid ita anxior quandoquidem hodie mors mihi impendat? miranda magis hominum illusio, qui cùm breui viuat tempore, totum, illud insumunt in superflua & vana, nihilque curæ aut cordi sunt æterna. Vix diceres illos credere illud, *Homo natus de muliere breui viuens tempore*. Ita viuunt, ita congregant, quasi nunquam morituri.

LECTIO VII.

De pane spirituali.

1. *Docet nomine panis omnem cibum intelligi.*
2. *Docet quis sit panis & cibus animæ.*
3. *Docet peti etiam panem Eucharistiæ.*

PROPOSITIO II.

Nomine panis etiam petimus hic panem spiritualem animæ.

Ratio est, quia cum non minus egeat anima pane suo, quàm corpus, quotidie etiam ille petendus est.

Similes debemus esse pueris aut seruis, qui de manu domini aut Patris, de manu dominæ, aut matris cibum expectant, de die in diem, ab illisque toti pendent; *sicut enim oculi in manibus Dominæ suæ; sic oculi in manibus Dominorum suorum, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur nostri*, & largiatur animæ nostræ cibum necessarium.

Similes

similes quoque debemus esse catellis continuò Dominos respicientibus, vt edant de micis è mensa eorum cadentibus, & quo blandiùs eis dat Dominus, eo magis assiliunt vt à Domino nouum cibum accipiant. Sic nos, licet accipiamus quotidie à Domino quæ animæ nostræ necessaria sunt, tamen sæpè sæpiùs recurramus: noua semper dona expectantes. Geramus nos instar mendicorum, nouam semper necessitatem repræsentantium, & fores pulsantium illius qui abundè eis solet elargiri. Licet enim hoc homines iudicens importunum non ita Dominus; hominibus enim dum frequenter largiuntur: aliquid decedit, Deo nihil.

Porrò magnæ miseriæ abnoxij sunt multi qui, hac graui animæ fame laborant, nec cibum hunc à Patre æterno requirere nolunt, quin potiùs cibo incongruo animum pascere nituntur.

Sic superbi videntur velle vento & aere vesci, instar Cameleonis, & tamen hic cibus incongruus est, nec animum reficis, quia anima Cameleon non est, nec vanâ gloriæ aurâ satiari potest.

Auari quoque instar talpæ terram videntur velle comedere, terræ inhiant, terram fodicant & accumulant: Aut instar Struthionum videntur velle metallis vesci, auro & argento famem satiare: sed & hic cibus incongruus est, anima his non pascitur terrenis, quia nec Talpa, nec Struthio est.

Luxuriosi quoque luto & sordibus instar porcorum; inuidi veneno instar serpentis putant animæ sitim famemque sedare: Sed & iste cibus incongruus est, anima spiritus est, non vescitur nisi spirituali cibo.

Hoc describens D. Bernardus dicit mundum hunc esse regionem illam in qua fames valida dominatur, additque se vidisse quinque eius incolas fatuos.

Primus, inquit, buccis tumentibus marinam masticabat arenam. secundus sulphureo astans lacui, fœtidum gestiebat haurire vaporem. Tertius fornaci incubans, micantes scintillas hiantibus faucibus, excipere lætabatur. Quartus supra pinnaculum templi leuioris auræ spiritum aperto ore hauriebat, & si minus influere videretur, flabello ipse sibi ventum ciebat, quasi speraret aerem totum deglutire. Quintus seorsum positus ridebat cæteros, ipse quoque ridendus, proprias enim carnes miro studio sugebat, modò manus, modò brachium, modò alia membra. Miseratus hos homines, & causam miseriæ sciscitatus, vnam omnibus esse reperio validissimam vtique famem Macilentas verò eorum facies contemplatus recordabar Prophetæ gementis: *Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.* Et dixi: Quid hæc vobis stulti profunt? Non sunt isti naturales cibi, magis famem prouocant, quam extinguant: Panis animæ iustitia est, soli Beati qui esuriunt illam, quia saturabuntur, ita Bernardus

Bern. Ser. Ecce dereliquimus omnia ad Pf. eos.

Quia sunt verò hi incolæ fame confecti? Primus significat diuitiarum amatorem, qui diuitiis quasi arena se vult satiare. Secundus libidinosum, quia fœtido libidinis vapore putat famem sedare. Tertius iracundum, qui scintillis ex fornace iræ inediam vult depellere. Quartus ambitiosum, qui vento pascitur. Quintus sibi complacentem, dum seipsū fugis & inaniter laudat. Anima ergò his non reficitur, ideòque ad cibum sibi proportionatum debet recurrere.

PROPOSITIO II.

A*Nima panis est quicquid eam interiùs confortat & reficit* Primo quidem verbum Dei; non ex solo pane viuit homo, sed ex omni verbo quod procedit de ore Dei. Hic est panis, quem petunt paruuli, quem eis non solùm frangere, sed & masticare & in fauces oportet inserere.

Rectè verò panis vocatur, quia eosdem effectus in anima parit, quos panis materialis in corpore, eam enim reficit & cōfortat: tanquā panis peregrino necessarius ad iter conficiendum: tanquam panis munitionis qui militi datur ad fortiter bellandum: tanquam panis quotidianus, qui operario exhibetur ad promptè laborandum. Vim quoque habet oculos mentis illuminandi, sicut mel Ionathæ oculos corporis; *Declaratio sermonum tuorum illuminat.* Habet tres præclaras conditiones (inquit Bernardus) Saporem ad gustandum, substantiam ad nutriendū, efficaciam ad medendum. Hunc verò panem esurire signum est spiritualis sanitatis; sicut & bonæ valetudinis signū est esuries panis materialis. Sicut enim esurienti magis proficit cibus, sic & spirituale alimentum magis proficit illi, qui eum desiderio & sapore illum sumit. Et sicut illius vita desperatur qui alimenta non retinet, sed reiicit, ita malè speramus de illo, qui hunc animæ panem non retinet, sed abijcit. *Cibus mentis*, inquit D. Gregorius, *sermo Dei est & acceptus cibus stomacho languente reijcitur, quando auditus sermo in ventre, memoriæ non tenetur.*

Illud verò nos terrere deberet quod dicit D. Augustinus. *Interrogo vos fratres quid plus vobis videtur Corpus Christi an Verbum Christi? Si vultis verè respondere, debetis dicere quod non sit minus Dei verbum, quàm Corpus Christi.* Et ideò *quanta sollicitudine obseruamus dum nobis ministratur, vt nihil in terram cadat; tanta sollicitudine obseruemus, ut Verbum Domini cùm nobis erogatur, dum aliud cogitamus vel loquimur, de corde pura pereat; quia non minus reus erit qui Dei verbum negligentia in terram cadere permiserit.* Ita Augustinus, & habetur causa 1. quæst. 1. C. Interrogo.

Vbi tamen aduerte quod dicit, Verbum Christi non est minus quam Corpus Christi, intelligi ab aliquibus, quantum ad efficaciam & effectum, quia sæpe maiorem fructum parit Verbum Dei declaratum, quam Corpus Christi receptum. sic peccator illud recipiendo non iustificatur; sæpè verò audiendo Verbum Dei conteritur & conuertitur. Et quia Dei & Christi Verbum est, magnâ sollicitudine vult Augustinus illud à nobis suscipi vt tale, nec sine graui reatu posse neglectu quodam contemni aut repudiari asserit.

Secundo panis animæ est non solùm Verbum Dei auditum, sed & omnis sacra doctrina lecta, aut cogitatione vel meditatione ruminata: mirabiliter enim illa animam & oblectat & pascit, & qui obliuiscitur hunc panem comedere, vel legendo, vel meditando, aridi cordis periculo se exponit & dicere potest: *Aruit cor meum quia oblitus sum comedere panem meum.* Hinc monet Diuus. Bernar. De quotidiana lectione aliquid quotidie in ventrem memoriæ est dimittendum, quod fideliùs digeratur, & rursus reuocatū, crebrius ruminetur, quod proposito conueniat, quod intentioni proficiat, quod detineat animum, vt aliena cogitare non libeat. Et qui ad legendum accedit, non tam quærat scientiam quam saporem, inquit ipse.

Ezechieli liber propositus fuit quem debebat comedere, qui instar mellis dulcis in ore eius fuit, sed & postea ventrem amaricari fecit. Continebat verò liber ille *Lamentationes & carmen & Væ*, inquit Propheta. Sacra doctrina liber est quē debemus deuorare, qui modo agit de gloria iustorum quæ per *Carmen* ibi indicatur: modò agit de pœnitentia peccatorum, quæ per *Lamentationes* significatur: modò agit de maledictione obstinatorum & dānatorum quæ per *Væ* intelligitur. Si ergo hanc doctrinam sæpius ruminemus suauis erit palato animæ quasi panis sapidus; sed & aliquando generabit amaritudinem, quia in eosde nostro producet peccati amaram compunctionem.

Ezech. 3.

Quàm multi ex sacrorum librorum lectione non solum animæ refectionem, sed & peccatorum medelam, & vitæ impiæ morumque conuersionem nacti sunt; S. Ignatius de Loyola conuersionis suæ initium cœpit, & primum ad sanctitatem gradum fecit, legens vitas & gesta Sanctorum. Vide eius vitam.

S. Columbanus ex lectione vitæ S. Mariæ Ægyptiacæ, mirè interius commotus fuit, & indè perfectiorem viam est auspicatus.

S. Antonius audiens illud; *Si vis perfectus esse, vende quæ habes, da pauperibus, veni & sequere me*, totus in alterum virum mutatus est, & huic dicto obediens, omnibus diuenditis, deserta petit.

Alius quoque Anachoreta Theonas nomine, cum Biblia secum ferret, & legenti statim eadem illa sententia occurrisset, emit tunicam & pauperi nudo eam dedit. Postea interrogatus à quodam ei occurrente, quis prædo eum sic spoliasset. ostendens librum: iste, inquit, prædo tunicā meâ & omnibus me spoliauit.

D. Augustinus quoque, cum multos iam ætatis annos in carnis vitiis contriuisset, & solæ hæ illecebræ conuersioni eius remoram iniecerint, aperto libro Epistolarum Diui Pauli incidit in illud: *Non in cubilibus & impudicitiis, non in comessationibus & ebrietatibus, sed induimini Iesum Christum:* & statim disruptis omnibus vinculis, totum se Christo dicauit.

Rom. 13

Narrat quoque ipse duos Nobiles aulæ Imperatoriæ ex lectione vitæ D. Antonij, quam fortè fortuna in quadam cauerna aut solitarij cella reppererant deambulantes, ad vitam solitariam amplectendam diuinitus monitos fuisse. Vide Confess. Augustini. l. 8.

Tertiò, panis animæ iustitia est; *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam,*

iustitiam, quia ipsi saturabuntur. Omnia quoque dona cœlestia à Deo nobis prouenientia, omnes inspirationes & auxilia gratiæ, omnes cogitationes sanctæ, panis sunt: quia animam reficiunt & oblectant, & contra concupiscentiam confortant, suauitatem & saporem in anima producunt, & ita animæ esca sunt, quâ quotidie egemus, & quotidie à Deo petere debemus, & ideo nomine *Panis quotidiani* rectè comprehenduntur.

PROPOSITIO III.

S*Vb pane quotidiano etiam præcipuè hic petitur Panis Eucharisticus.* Vnde Matthæus habet: *Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie*, quod de Pane Eucharistico interpretatur D. Hieronymus & alij. *Supersubstantialis* dicitur, quia super omnes substantias est, & omnes superat creaturas solusque sic nominari potest propriè, quia solus omnem excidit substantiam, in quo & ipsa diuinitas continetur: Aliqui etiam legunt *Consubstantialem*, quia eiusdem substantiæ cum Deo & cum homine, ob duas Christi naturas. Hinc in Missa S. Isidori, quam sæpè se Toleti audiuisse dicit Didacus à Stella, dum Sacerdos dicit: *Panem nostrum quotidianum*: Respondet Chorus. *Qui tu es Christe.*

Eucharistia verò rectè panis dicitur, tùm quia ex pane est, tùm quia similitudinem panis habet, tùm quia effectus similes producit. Quidquid enim calor concupiscentiæ deperdit panis ille abundè restituit. Hic est panis de quo Dominus dicit: *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum*: De quo prophetícè etiam dictum est: *Pinguis panis præb. b. delicias Regibus.*

Quod si quæras ex quo panis hic confectus sit; Respondetur tibi, ex adipe frumenti ea frumento electorum, ex frumento illo de quo apud Ioannem: *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solùm manet, si autem mortuum fuerit, multum fructum afferet.* Frumentum illud de manu æterni Patris satum fuit in electa & fœcunda terra in visceribus purissimis Virginis: & aqua ac rore Spiritus S. fomentatum est. Creuit verò in spica triginta tribus annis vitæ perfectissimæ: Secatum tandem est passionis falce, trituratum & quasi mola comminutum, per tormenta durissima in cruce. Sed & aqua lachrymarum coaluit, & in fornace amoris, igne charitatis coctus fuit, datusque ad edendum in specie Panis in Sacramento altaris. Panis verè Angelos & homines lætificans. Imo si plenius vis intelligere, ex qua materia & quomodo formatus sit panis hic: scire debes non operâ Angelorum, sed virtute Spiritus S. ex triplici nobilissima substantia, quasi ex triplici farina confectum esse.

Quæ illa triplex substantia? Diuinitas, Caro, Anima. Prima hæc substantia æterna est, ipsa scilicet Diuinitas: Altera non æterna, sed antiqua tamen est: scilicet caro ab Adam traducta. Tertia substantia quodammodo noua est, scilicet anima de nouo creata & Verbo æterno coniuncta. Panis ergo hic verè admirabilis & miro planè modo confectus, qui omnē etiā intellectus Angelici superat facultatem.

Vide autem quomodo singula petitionis huius verba congruè de hoc pane intelligantur. Expende singula.

Primò enim petimus panem, & hic est panis per excellentiam, panis omnem excedens substantiam, meritò supersubstantialis vocatus.

Panis animam pascens, reficiens, conseruans, & perducens vsque in vitam æternam. Imò Panis etiam corpori proficiens, quia illius virtute corroboratæ personæ multæ præ omni pane & cibo corporali per longum tempus carere omninò potuerunt.

Sic B. Maria Ogniaca, triginta quinque dies ieiuna permansit, cibo hoc diuino enutrita.

Sic B. Catharina Senensis aliquot quadragesimas peregit nihil præter panem Eucharisticum sumens, quem cum percipiebat miris modis afficiebatur.

Ludouicus Pius Imperator in supremo morbo quo obiit totos quadraginta dies ieiunus transegit, solùm hunc panem quotidie sumens, vt testatur Scriptor vitæ eius qui præsens adfuit.

Virgo quædam Fœlia nomine, præcedenti sæculo Romæ vixit, quæ quinque totas quadragesimas solâ Eucharistiâ traduxit, teste Bozio.

In territorio quoque Tullensi, teste eodem, Imperante Ludouico Pio, puella quædam post Eucharistiam sumptam primo per decem menses abstinuit pane, deinde triennio toto omni cibo & potû.

Secundò, petimus *Panem nostrum*, & hic propriè noster est, qui pro nobis de cœlo descendit, & exhibitus nobis est primum in Bethleem, in domo panis, sed & quotidie descendit & exhibetur in Ecclesia, quæ est verè *Bethlem* hoc est *Domus Panis*, illam conseruans, vsque ad consummationem sæculi. Ad hanc domum venite, increduli & vacillantes in hoc diuini panis misterio: Venite & credite, & dicite cum Pastoribus illis qui fidei primitiæ fuerunt: *Transeamus vsque Bethleem, & videamus Verbum hoc quod factum est, quod fecit Dominus.* Attendite verbum istud, *hoc est Corpus meum*, quo Verbum æternum Patris, panem, sacerdotum ministerio in corpus suum transubstantiat, & vt loquitur D. Ambrosius, *transelementat*, vt iam illud sub specie panis cœlestis animarum panis sit, diuinus noster panis cibusque, vsque in finem sæculi.

De hoc nostro pane in figura sermo est apud Sapientem: *Angelorum esca nutriuisti populum tuum, & paratum panem de cœlo sine labore præstitisti omne delectamentum habentem; substantia enim tua dulcedinem tuam quam in filios habes, ostendebat.* Ille vtique Panis qui Angelorum esca est in Ecclesia triumphante. Panis est noster & cibus viatorum, in Ecclesia militante: Et panis de cœlo est sine labore, quia verbis Sacerdotis nullo cum labore è cœlo aduocatur, & opponitur pani illi, de quo Adamo dicitur: *in sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Si enim primus Adam per peccatum causa fuit, cur manducemus panem doloris & laboris: Ecce secundus Adam libertate suâ dat nobis panem gratuitum, sine vllo labore, panem omnis suauitatis.

Noster quoque optimè dicitur, quia ad omnem nobis vsū seruit, omni nostræ necessitati deseruit, habemus in eo quicquid possumus desiderare. Si tristis es & desolatus; habes hic consolationis plenitudinem, si æger & infirmus es, continet omnem medelam: si debilis & vacillans, hic reperis fortitudinem, est enim *Panis cor hominis confirmans*: si frigidus aut tepidus, rubus ardens est continens flammam ardoris. Denique sicut in manna iusti inueniebant omnem saporem, etiam delicati cibi, aut delicatæ carnis, prout desiderabant: Murmuratores tamen & carnales homines, respirantes ollas, cepas, & allia Ægypti, non nisi nauseam ibi reperiebant: Ita viri spirituales & animæ benè dispositæ, omnem his reperiunt saporem & suauitatem, sed qui tot habent in Ægypto, in delectationibus mundanis & carnalibus, nihil hic saporis inueniunt, quia Deus gratiam & suauitatem huius panis non impertitur nisi palato animæ benè puro & defæcato.

Tertiò, petimus *quotidianum panem.* Hic verò panis verè quotidianus est, qui nobis quotidie præparatur, sicut & manna quotidie Filiis Israel descendebat. Manna ergo erat panis è Cœlo formatus per Angelos: Noster hic panis è cœlo etiam est, & soli Sacerdotes qui nomen & officium habent Angelorum, illud quotidie conficiunt. Quotidianus quoque dicitur, quia licet quotidie à fidelibus non sumatur (ob reuerentiam & propter occupationes varias huius vitæ, quæ quotidianam præparationem impediunt) tamen quotidie in initio Ecclesiæ sumebant illum Fideles, de quibus dicitur: *Erant perseuerantes in oratione & communicatione fractionis panis.*

Imò olim non celebrabatur, nisi aliquis de populo communionem de manu celebrantis acciperet. Sed & modò licet Fideles non sumant quotidie sacramentaliter hunc panem, tamen spiritualiter conuenit eos quotidie sumere, per fidem & ardens eorum desiderium. Ipse verò sacerdos in persona totius populi panem hunc quotidie sumit. Sicut enim panis non tantùm sustentat os quod intrat, sed & reliqua membra. Ita panis hic supersubstantialis, per os sacerdotis (qui est velut os corporis mystici Christi) nutrit omnia membra capiti iuncta, id quidem quotidie, ideòque rectè *Quotidianus Panis* dicitur.

Figuram etiam habemus panis huius quotidiani, in panibus propositionis, qui quotidie offerebantur in memoriam beneficiorum Dei, & proponebantur super mensam in præsentia Dei. At die Sabbati renouabantur & calidi ponebantur. Sic panis noster est & hebdomadalis & quotidianus. Quotidie offertur in memoriam beneficiorum Dei à filiis eius; sed & ipso die sabbati (qui in nobis Dominicus est) vult Deus vt renouetur oblatio ista, hoc est, vt nouo calore charitatis, & recenti affectu pietatis offeratur & qui specialiter filios Dei se profitentur, illo die ad hunc panem solent accedere. Addo panem hunc quotidianum dici & quotidie peti, quia quotidiana est indigentia nostra, & quotidie necessarius est ad custodiendum hominem in diuina gratia, & fouendam fidem, spem, & charitatis ardorem.

Vltimò

Vltimo in petitione dicimus, Panem hunc *da nobis*. Ille enim panis nobis præparatus est, & pro nobis in cruce coctus. Secundo, debetur nobis tanquam filiis, quia legatus est nobis testamento Patris nostri, tanquam pignus paterni amoris, & arrha æternæ hæreditatis. Tertio, quia debetur nobis tanquam membris Corporis Christi mystici, cum ad hoc sit institutus à Christo, vt vitam spiritualem membrorum eius conseruet. Quarto debetur nobis tanquam peregrinantibus, quia est viaticum nostrum, quo nos refici, & confortari oportet, quamdiu est duratura huius vitæ aspera peregrinatio, quæ per illud *hodie* potest intelligi: omnes enim anni mortalis huius vitæ, dies vna in conspectu Dei, imò respectu Æternitatis hora vna est, vel momentum vnum vita nostra.

LECTIO VIII.

EXPLICAT PETITIONEM quintam.

ET DIMITTE NOBIS DEBITA nostra.

1. *Docet peti hic remissionem venialium.*
2. *Peti etiam remissionem mortalium.*
3. *Alijs dimittendum vt nobis dimittatur.*

PROPOSITIO I.

PEtimus hic primo nobis venialia peccata dimitti.

Hæc enim sunt quotidiana nostra debita, sine quibus hanc vitam transigere non possumus, & ideò quotidie pro illorum remissione Deum obsecramus: *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus: si autem confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus vt remittat ea nobis.* Itaque omnes sancti hanc Deo orationem præsentare possunt etiam pro se, quia sine speciali priuilegio non possunt longo tempore peccata vitare: animus enim infirmus est post lapsum, & multis occasionibus circundatus. Et quidem Sancti Patres huius rei varias causas recensent: Nempe tentationes diaboli, obiecta sensibilia, concupiscentiam carnis, corruptionem corporis, quæ non sinit hominem semper inuigilare: item ignorantiam & inconsiderationem, prauam consuetudinem, exempla & consilia aliorum, denique innatam quandam instabilitatem. Quæ omnia faciunt vt non solum à veniali, sed nec etiam à mortali, longo omnino tempore sine auxilio & gratia speciali homo possit abstinere.

1. Ioan. 1.

Hinc communis sententia omnium Theologorum asserit: nulli præter Virginem Deiparam concessum fuisse priuilegium immunitatis à veniali. Licet vero à peccatis venialibus totaliter immunes esse non possimus, non propterea debemus pusillanimes esse, aut animo concidere: sed debemus coram Deo miseriam agnoscere vt ignoscat, & ad remedia parata ab ipso recurrere tanto sæpius, quanto frequentius labimur. Quapropter stultè agunt qui inchoata bona volunt dimittere, quod non videantur sibi proficere, sed frequenter in eadem relabi. Imprudenter quoque illi agunt, qui negligunt remedium per pœnitentiam quærere, quia statim eandem infirmitatem vident recurrere. Hi enim similes sunt illis qui linea sua lauare negligunt, quia iterum vsu nouo sint sordidanda. Si quotidie manus sordidantur, non minus eas abluemus, quia etiamsi redeant sordes, tamen tenacitate non cohærescunt: nec ideo insoluta relinquere debemus debita, quia quotidie noua contrahenda sunt: sed ideo diligenter soluenda, ne nimis excrescant. Nec ideò nauem aut sentinam exhauriens, deserit opus, quia tantundem redibit aquæ, quantum exhauserit, sed diligenter exonerat, ne periculo exponat.

Licet vero solliciti esse debeamus, vt quantum in nobis est, à peccatis etiam quotidianis abstineamus: si tamen recurrant, non debent anxietatem omnium ingerare, quia vita nostra perpetuus quidam casus est & resurrectio: anxietas vero illa omnia, quæ aliquos animum despondere facit, etiam Deo displicet.

Habemus exemplum in vita B. Mariæ Ogniacæ de quodam Religioso Cisterciensi, qui immoderato innocentiæ & puritatis zelo præ spiritus feruore indiscreto, ad statum primi parentis pertingere nitebatur. Suscepit ea de causa laboris plurimum, affligebat se inedia, vigiliis precibus, sed cum hæc omnia frustra forent, nec posset ad illam innocentiam pertingere, incidit in tædium & acediam. Volebat cibum sumere, & nullam edendo sentire delectationem: primos sensualitatis motus conabatur reprimere, imo penitus extinguere: contendebat in perfecta puritate sine veniali vitam agere: erat enim tentatio dæmonij meridiani, ad impossibile instigantis. Immemor erat doctrinæ Sapientis *Noli esse iustus multum.* Itaque præ mærore illigatus est quadam desperatione, persuadens se in illo corruptionis statu nullatenus salutem posse consequi. Veniales culpas iam mortiferas esse sibi persuadebat, & ideo nolebat Corpus Christi sumere, etiam illis diebus quibus ea regula obstringebatur.

Ad hanc calamitatem & miserandam ruinam, sub specie boni ab hoste perductus est, vt infirmus respueret medelam, & propriæ voluntatis sectator, iam iret contra obedientiam. Hunc animi morbum agnoscens pius quidam Abbas, cum aliis multis Dominum pro illo deprecabatur, sed præualebat inimicus. Tandem Abbas ille cum esset amicus ancillæ Christi, & virtutem eius non ignoraret, quam in se aliquando expertus erat, iubet illum ad ancillam Christi adduci.

Et ecce illa orante pro illo cum lachrymis, ante introitum Missæ cum *Confiteor* recitaret Monachus, quasi atri quidam lapilli ad singula confessionis verba ex ore decidere videbantur. Sic agnouit illa desperationis & tristitiæ nigredinem ab illo recessisse, & Domino gratias egit, qui mortem peccatorum non vult, sed conuersionem. Monachus vero peracto sacrificio, quasi ex longinqua regione ad se reuersus, Christi Corpus accepit, & hac salutis medicina perfectè curatus est.

Sed quæres: An homo non possit vno die abstinere à venialibus? Respondeo aliquos determinare tempus illud tam breue, vt dicant non posse hominem etiam iustum vno die abstinere ab omni peccato veniali; sed verisimilius est contrarium: Posse scilicet etiam sine speciali priuilegio abstinere ad vnum aut alterum diem. Nec repugnat illud: *Septies in die cadit iustus: & resurgit.* Nam vel non intelligitur id de peccato, sed de afflictione, quia cadit per afflictionem & tribulationem, & non deseritur à Deo, nec colliditur, quia Dominus supponit manum suam, vt statim animum erigat. Sic interpretatur hunc locum Augustinus. Vel si de peccato intelligas, non significatur quod iustus septies in die peccet, sed quod non peccet, quin facile resurgat, etiamsi septies, hoc est, sæpius peccet. Denique vera lectio non habet illud *in die*, & licet id haberet, interpretantur tamen aliqui, in die huius vitæ, hoc est, durante hoc mortalitatis die & tempore, & tunc cadere iustus dicitur etiam per peccatum mortale septies, hoc est, sæpius durante vitâ.

Prou. 24.

11. de Ciuit. c. 3.

Sciens itaque Christus vitam nostram adeo his peccatis obnoxiam, plurima etiam præscripsit per Ecclesiam remedia. Inter hæc sunt, aspersio aquæ benedictæ, pectoris tunsio ex pietatis motu procedens, Sacerdotalis benedictio, sacrificij Missæ oblatio & auditio, & recitatio huius orationis Dominicæ. Illa enim pie pronunciata, specialem ad id vim habet ex Christi instituto, ita vt dicat Augustinus: *Pro quotidianis & leuioribus delictis sine quibus vita præsens non agitur, oratio quotidiana satisfacit.* Valet & pro pœnis peccato debitis, hæc enim etiam debita vocantur. De qua re subiicit ibidem August. *Delet omnino oratio minima & quotidiana peccata, delet & illa quibus vita Fidelium etiam scelerate gesta, sed pœnitendo in melius mutata discedit.* Vbi dum dicit delere peccata, cum quibus discedit vita iam in melius mutata, loquitur de dimissione quantum ad pœnæ reatum.

Ench. c. 71.

PROPOSITIO II.

PEtimus hic etiam remissionem peccatorum mortalium.

Hæc propriissime debita dicuntur etiam in scripturis, eo quod hominem apud Deum constituant debitorem pœnæ & vltionis, aut impetrandæ gratiæ. Sic in parabola conserui vocantur debita, & in parabola duorum debitorum. Sic vocat etiam debitores eos, qui fuerunt extincti sub ruina turris: *Putatis*, inquit, *quod ipsi debitores fuerint plusquam omnes homines.* Vnde aduerte ex peccato mortali duplex debitum contrahi, debitum culpæ, & debitum pœnæ. Debitum pœnæ est obligatio ad pœnam æternam, quam contrahit homo statim ac peccauit. Debitum culpæ est obligatio compensandæ iniuriæ Deo per peccatum illatæ: & vtrumque debitum est infinitum, quia peccatum habet infinitam quandam malitiam, iniuriam ac culpam, ex infinitæ Maiestatis contemptu & offensa; ex priuatione infiniti boni, ex demerito pœnæ infinitæ. Vnde nulla creatura pro

Matth. 18

hoc debito potuit satisfacere, sed necesse fuit ipsum filium Dei venire, & sanguinis sui pretium infinitum offerre, quo solo debitum hoc poterat aboleri, vt alibi late disserui.

Christus itaque sciens nos hanc vitam sine peccatis grauibus non posse transire, salubriter nos instruit, vt memores simus infirmitatis nostræ, ne efferamur, & paternæ misericordiæ ne desperemus, & ita docet nos ad eius sinum recurrere, & cum fiducia dicere: *Dimitte nobis debita nostra.* Quasi dicamus: O Pater cœlestis, qui potestatem habes omnia nobis debita dimittendi, quia Deus es, & voluntatem, quia Pater es, obsecramus te vt ea dimittas, nemo enim præter te potest, qui de re ipso dicis: *Ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas, & absque me non est Saluator.* Tu es qui claues vitæ habes & mortis, qui deducis ad inferos & reducis? sed si velis obseruare iniquitates nostras & debita nostra, & iuxta demerita nos punire, quis poterit sustinere infligendas pœnas, quis pro debitis satisfaceret? Dimitte ergo & ignosce illa, quia agnoscimus, & in satisfactionem rependimus ac offerimus pretium Sanguinis Filij tui, quod ipse nobis reliquit, & in Crucis mensa pro nobis soluit, & quotidie ex eius manibus adhuc fluit, tanquam lytrum redemptionis nostræ, in cuius virtute peccata debita nobis dimitti poscimus.

Isa. 43.

Aduerte quam bonus sit Dominus Iesus Christus, qui ipsemet verba nobis præscripsit, quibus eum placare possimus, & gratiam apud Patrem reperire, sic animæ à se auersæ & variis peccatis inquinatæ, per Ieremiam loquens, docet quibus verbis possit eam reconciliationem petere, dum dicit: *Amodo voca me, Pater meus es tu, Dux virginitatis meæ: numquid irascetur in æternum?*

Conc.

Aduerte secundo, quod explicata petitio non excludat pœnitentiam, sed potius includat & præsupponat, sine qua tanquam dispositione non datur remissio. Vnde debet hæc petitio, quotidie repeti, actum nobis excitare doloris & contritionis pro peccatis præteritis. Hæc enim verba vult Christus non tantum ore proferri, sed etiam ea spiritu & dolore interiori ob offensam Patris, cum firmo proposito cætero eum non offendendi. Sic enim fiet perfecta cum illo reconciliatio, & omne peccatum ac debitum nobis remittetur, si ex perfecta conditione hanc petitionem eliciamus; sed & implicite rogamus per ista verba, vt hanc contritionis gratiam nobis donet, qua debita remittantur, & tantum Patrem amplius offendere vereamur.

Aduerte tertio nos non solum orare debere pro debitis vel delictis propriis, sed & pro alienis. Vnde non dicimus: *Dimitte mihi, sed dimitte nobis.* Cum enim simus inuicem membra, debita aliorum quodammodo etiam nostra sunt, pro quibus & orare & satisfacere nos conuenit. Hinc dicebat Apostolus: *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi pro corpore eius quod est Ecclesia.* Passionibus quidem & satisfactione Christi nihil deest quoad sufficientiam, quia illæ fuerunt condignum pretium satisfactorium pro omnium debitis & delictis: sed tamen vt eius satisfactio prosit nobis quoad efficaciam debet per nostram cooperationem applicari & offerri & eius passionibus satisfactoriis oportet nos communicare, & participes esse.

Paulus ergo multas pro Christo & cum Christo tolerans passiones, non habens propria debita aut delicta, illas offerebat pro tota Ecclesia, illas applicabat corpori Christi mystico pro quo tot & tanta tolerabat, vt ei efficaciter prodessent Christi & sanguis & passio. Cum ergo fratres simus, debita vniuscuiusque nostra existimemus, & quantum in nobis est pro illis oremus & satisfaciamus, orando pro iis qui in peccatis mortalibus agunt, vel qui Deo pœnas adhuc pro peccatis debent, vel etiam & maxime pro debitis illis quibus obnoxiæ sunt animæ illæ quæ in carcere purgatorij detinentur, donec soluerint nouissimum quadrantem, de quibus vox illa potest intelligi: *Educ de custodia animam meam* (hoc est de carcere) *ad confitendum nomini tuo. Me expectant iusti donec retribuas mihi.* Iuuandæ à nobis sunt, cum sese iuuare non possint, soluendum nobis illis est, vt citius liberentur & transeant ad consortium sanctorum, vbi expectantur ad confitendum nomini Domini, & in æterna retributione eum benedicendum.

Ps. 140.

Considerans hæc S. Dominicus cum aliis Sanctis Viris, satagebant non solum pro suis, sed & pro omnibus debitis membrorum Christi, siue illorum quæ adhuc hic degunt, siue aliorum quæ in alia vita necdum plenam redemptionem & glorificationem cum capite sortita sunt. Hinc ipse singulis noctibus disciplinâ triplici se cruentabat, & affligebat: vnam assumebat pro peccatis suis, secûdam pro his qui in peccato mortali sunt; tertiam pro animabus quæ in flammis purgatoriis detinentur. Ter ergo se victimam expiatoriam & satisfactoriam sanguine proprio aspersam, Deus offerebat pro omnium debitis & delictis.

SICVT ET NOS DIMITTIMVS debitoribus nostris.

PROPOSITIO III.

Necessarium est dimittere fratri, si & nobis volumus dimitti. Hæc est conditio quam subnectit Christus. Sciebat ipse vitam nostram non posse coram Deo culpa carere, sed nec conuersationem mutuam sine aliqua fratris offensione fore, ideo monstrat viam, qua nos indulgentiam possimus obtinere, si nempe & nos fratri charitatem parati simus impendere. Æqua omnino conditio ista est. Quid enim iniquius quam velle à Deo grauiter offenso post tot beneficia veniam obtinere, & nolle fratri leuiter offendenti, & in quem subinde nos offendimus condonare? Hoc ponderans sapiens dicit: *Homo homini seruat iram & ipse à Deo quærit medelam? in hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit reseruat iram, & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro delictis eius?*

Ecc. 28.

Pondera quot sententiis idem inculcet q.d. Iniquissimû hoc est, & meretur taliter condemnari, taliter quod nullus pro illo exoret, qui oranti fratris aures nô præbet. *Quid ergo vindictam vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit.* Qui non vult dimittere, frangit pontem per quem debet transire? obstruit viam per quam debet procedere.

Id sæpe repetit Script. & S. PP. Vnde August. *Forte peccauit aliquis dimitte veniam petenti, ne dum fratri negas misericordiam, claudas Patris indulgentiam, iudicium enim sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam.* Et iterum ait: Mentiri veritas non potest, si non dimiseritis, nec Pater dimittet. *Ad tam magnum tonitruum qui non expergiscitur, non dormit, sed mortuus est, & tamen potens est Deus & mortuos suscitare.* In eandem sententiam dicit D. Leo: *Iusto & benigna est conditio, vt homo sententiam Dei ex suo liberi arbitrio, & eo sibi iudicio astringat Dominum, quo iudicauit ipse conseruum.*

August. de temp. ser. 83.

Enchi. c. 74.

Itaque notant SS. Patres, eum qui alteri non dimittit, non solum hac oratione mendacium, sed etiam suam proferre condemnationem, & prouocare Deum contra se, ac se reum se magis reddere inducendo maledictionem loco benedictionis. Hinc de tali dicitur: *Constitue super eum peccatorem, & diabolus stet à dextris eius: Cum iudicatur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum.* Quid ita? quia non est recordatus facere misericordiam & persecutus est hominem inopem, & compunctum corde mortificare. Ideo ergo dilexit maledictionem, & veniet ei, & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Vides quanta mala immineant misericordiam proximo deneganti? Habet diabolus (qui & peccator dicitur) potestatem in eum, & relinquit benedictionem hanc *Dimitte & dimittetur vobis*, & diligit maledictionem istam, *Si non dimiseritis non dimittetur vobis*, & maledictionem Iacob dicentis. *Maledictus furor eorum quia pertinax, & indignatio quia dura.* Maledictum quoque Domini per Amos: *super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non conuertam eum, eo quod fratrem persecutus fuerit, & indignationem seruauerit vsque in finem.* Denique oratio eius fit in Peccatum, quia continet mendacium, & iram Dei prouocat. *Os bilingue ego detestor,* inquit Sapientia. Quis magis bilinguis, quam qui dicit: Dimitte nobis sicut dimittimus, cum tamen ipse non dimittat? Nulla alia sententia (inquit Augustinus) sic oramus, vt paciscamur cum Domino, in qua pactione si mentimur, orationis totius fructus nullus erit.

Ps. 108.

Amos 4.

Prou. 8.

Attendant hæc qui quotidie orationem hanc in odio fratris offerunt, & sacrificio intersunt. Oratio & oblatio coram Deo ingrata est, dicente Malachia. *Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? Et si offeratis claudum & languidum, nonne malum est? Non est mihi voluntas in vobis, & non suscipiam munus de manu vestra.* Quando hi orationem offerunt vel sacrificium offerunt cæcû, quia odio quodam obcæcati sunt: offerunt claudum, quia altero pede charitatis claudicant: offerunt languidum, quia charitatis vitâ priuati sunt. Addit Propheta. *Mensa Domini contaminata est, & quod superponitur contemptibile est, cum igne qui illud deuorat.* Mensa scilicet Domini odio contaminatur, & ignis iracundiæ & rancoris deuorat virtutem.

Mala. 1.

Hinc

ann.1.1. Hinc olim vt sacrificium gratum foret, solemne fuit Christianis, statim post orationem Dominicam ante sacram synaxim, se inuicem cum osculo amplecti in signum scilicet reconciliationis, in signum perfectæ pacis, in signum lætitię & renouatæ dilectionis, denique in signum Catholicæ Communionis. Sed ob abusus quosdam aliquorum insolenter irrepentium in loca mulierum, quæ à viris distincta erant, hæc consuetudo est sublata & successit tabella pacis. Vide latiùs Baronium.

Kempis in fine operum suorum. Sine hac ergo perfecta pace, & offensæ remissione, non solum Communio Deo displicet, sed & omnis sacra actio, & indigni sumus vel Christi Corpus intueri. Refert Thomas à Kempis sæcularem quendam anno integro licet frequentaret Missæ sacrificium, nunquàm tamen potuisse Venerabile sacramentum in manibus Sacerdotis videre. Existimans verò ipse id accidere ob caliginem oculorum vel ob distantiam, sæpè quàm potuit propè accessit, vt illud intueretur & adoraret, nihilominus licet sacerdoti proximus, nunquam potuit illud videre. Hac de re ergò perplexus, tandem accessit ad Sacerdotē, & cuncta in Confessione aperuit. Sacerdos diligenter scrutans & inuestigans eius conscientiam, inuenit huiusce rei causam: nimirum ipsum in odio proximi esse, cui noluerat offensam dimittere. Monet ergo eum de periculo status, & vrget vt ea corde odium omne dimittat. Fecit id ipse magnâ compunctione, & absolutus Missam audiens sine difficultate Corpus Christi in manibus Sacerdotis vidit. Huc spectat quod monet ipse Christus: *Si offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid aduersum te relinque ibi munus tuum, vade & reconciliare fratri tuo.* Hoc attendens S. Ioannes Eleemosynarius in illa ipsa hora sacrificij, in qua sacrum velum aufertur à sanctis donis, recordatus alicuius Clerici qui odium in eum conceperat: memor præcepti Domini præcipit Diacono sæpius repetere petitiones orationis Dominicæ: & ipse secedens ab Altari prætexens necessitatem aliquam, mittit celeriter ad eum, qui vbi mox adfuisset, Sanctus procidens ad pedes eius, veniam postulat, nihil præsentiam aliorum veritus ille hac humilitate commotus, timens Dei vindictam, prostratus quoque petit ab eo veniam. Cui vir sanctus: Deus ambobus ignoscat fili mi, eumque secum assumens, & ad Altare regrediens, cum fiducia decantauit, quod anteà vix ausus fuerat: *Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus,* &c.

Oportet verò hanc remissionē ex animo fieri, quia oportet & nos pro persequentibus & calumniantibus nos exorare, vt simus filij Patris nostri, qui nos sibi inimicos morte vnigeniti ab æterno exitio redemit, & sibi reconciliauit: alioqui si ex animo non remittimus, non sumus de illis de quibus dicitur; *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Si ex corde non condonamus, confundi debemus cum dicimus; *Pater noster qui es in Cælis*, & magis dum adiicimus; *Dimitte nobis sicut dimittimus*, &c.

Sed petes; An qui necdum potest obliuisci iniuriam, necdum habet animum dimittendi, debeat abstinere ab hac oratione; quandoquidem sine mendacio eam non possit recitare? Respondeo, Talem debere eam recitare hoc sensu, quod licet adhuc non sit eo animo vt remittat, tamen veniam peccatorum poscat, & talem sibi dari à Deo mentem postulet, vt ipse etiam obliuisci possit iniuriarum, & iis à quibus læsus est ignoscere. Et hæc erit initialis quædam animi præparatio, quam fortè Spiritus S. per hanc orationem in eo perficiet. Vel hoc sensu ab illo etiam verè recitatur: quod quilibet de Fidelium numero preces has facit nomine totius Ecclesiæ, in qua semper sunt aliqui qui verè debitoribus suis debita hæc remittunt. *D.Th. 2.2.*

Cæterùm, vt intelligas quomodò debeat remitti offensa, nota tria considerari posse, dum alterum quis offendit. Primò est offensa Dei quam committit alteri iniuriam irrogans. Secundò est offensa nostra, dum iram concipimus aut odium. Tertiò est damnum quod infertur corpori, aut famæ, aut bonis nostris.

Quod spectat ad primum nos non possumus remittere illam offensam, hoc enim solius Dei est: Debemus tamen rogare Deum vt velit remittere, & tenemur desiderare, vt Deus ob hanc iniuriam illum in æternum non puniat. Hinc dicitur, Orate pro calumniantibus vos. Sic se gessit Dauid erga Absalon intelligens à Ioab lanceis confixum, deplorabat enim infœlicem eius sortem cum lachrymis & singultu repetens: *Absalon fili mi, fili mi Absalon, quis det vt moriar pro te.* Non tam mortem plangit quàm peccatum, & ex illo æternum Absalonis exitium. *Plangit meritò,* inquit Bernardus. *super parricidiu filio suo, p spectad sitret ob* *Ser. 26. in Cant.* *structum exitum de ventre mortis mole criminis.*

Quando ergo sic oramus, impetramus sæpe illis remissionem, quia Deus illam orationem pro inimicis factam maximè gratam habet. Patet in Stephano orante pro paulo, in Diuo Iacobo orante pro lictore suo, & multis Martyribus orantibus pro tyrannis suis, & eis de facto conuersionem suam impetrantibus.

Sancta Elizabeth Hungariæ Regis filia orabat semel Deum, vt singulos qui eam iniuria effecissent, afficeret Deus singulari aliquo beneficio, vt iniuriæ beneficium respoderet; diuinumque ad eam responsum factum est, nunquam orationibus suis sic Deo placuisse quam tunc, pro illaque oratione diuersorum peccatorum remissionem ei concedi. *Auila cap*

Quod spectat ad secundum: Offensam nostram, hoc est, rancorem, odium, indignationem, tenemur dimittere, & omnem inimicitiam quam læsi concipere potuimus tollere. Sic Dauid se gessit erga Semei remittens omnem iniuriam & vindictam, quam demeritus erat, maledictis eum lacessens, virum Belial virum sanguineum eum inclamans, noluitque vt serui sui vllam de ipso sumerent vindictam.

Quod spectat ad tertium: Possumus licitè rogare, vt damnum quod bonis corporis, famæ illatum est, via & mediis licitis reparet, qui intulit, ita vt non fiat id ex odio, sed vt in integrum restituat quod ad honorem aut aliam læsionem. Imò possumus Iudicem rogare, vt iniuriantem puniat, non ob vindictam aut vt gaudeam de eius pœna, sed vt seruetur iustitia publica & vt sic emendetur, aliisque exemplum præbeatur. Imò non petere id, si scandalum sequeretur, posset vitiosum esse. Hinc Dauid licet Rex mitissimus, amator tamen etiam iustitiæ cùm proximus morti foret, præcipit Salomoni. *Habes apud te Semei qui maledixit mihi maledictione pessimâ, quando ibam ad Castra: Sed quia occurrit mihi cum transirem Iordanem, iuraui: Non interficiam te gladio. Tu noli pati eum innoxium, vir sapiens es, vt scias quæ facias ei deducesque canos eius cum sanguine ad inferos.* Idem præcepit de Ioab. *v.3 Reg. cap.2.*

Respondendum verò hîc est aliquibus obiectionibus, quas homines huius sæculi faciunt, dum eos de iniuria condonanda alloquimur. Dicunt enim omnes me pusillanimem existimabunt, si talem iniuriam non vindicem, periclitatur honor meus. Respondetur, Errat hominum in hoc iudicium, iniuriam enim condonando actum magnanimum exerces animo tuo dominaris, & passioni violentiæ dominium vsurpanti supra te, hoc verò fortissimi viri est, quia *melior est*, teste Sapiente, *patiens viro forti, & qui animo dominatur expugnatore vrbium.* *Prou.16.*

Dicunt & alij: Homo iste qui iniuriam mihi intulit, homo pessimus est, veniam non meretur. Respondeo: Tu etiam apud Deum non mereris qui tam grauiter offendentem tandiu te sustinet, nec vindictam sumit, cùm posset æterno supplicio. An verò Christus non meretur etiam cuius nomine id facere debes? Certè gratissimū ei esse cōdonari iniurias in eius gratiam, multis ostendit exemplis. Celebre est exemplum sancti Ioannis Gualberti. Ille Abbas fuit sanctissimus & Fundator *Vmbrosæ vallis*, cùm verò adhuc in sæculari habitu ageret, contingit eum in hostem interfectorem fratris sui incidere, loco adeò angusto, vt non posset de via deflectere; alter videns sibi mortem præsentem, humi prostratus veniam iunctis manibus, sibi dari pro Crucifixi amore suppliciter petiit. Audito Crucifixi nomine compunctus Ioannes non solùm ignouit, sed vltrò eum amplexatus est. Ingressus posteà Ecclesiam sancti Miniati quæ nunc arce Florentiæ Ciuitatis obducitur, cum coram Crucifixi imagine flexisset genua, vidit Christi in cruce pendentis caput ad se inclinari, quasi gratias agentis, quod pro eius amore hosti pepercisset. Hodieque adhuc visitur sacra illa Christi imago, cernitur que ad facti memoriam sempiternam, etiam nunc caput eius porrecta fronte motum longiùs à ligno, & demissum quasi amicum benignè salutet, illique præstitum officium gratuletur. In compensam quoque inspirauit ei religiosæ vitæ amorem, ita vt ipse posteà Ordinis celebris author fuerit.

Dicunt etiam quidam: Iam sæpius ei remisi, & iterum in me peccauit? Respondet illis Christus idē quod Petro, qui eum rogaret, *quoties peccabit in me frater meus & remittam ei? vsque septies?* Responsum ei fuit; *Non dico tibi septies, sed vsque septuagies septies.* Est numerus determinatus pro indeterminato, idem significans ac si diceret, Remitte ei toties quoties peccare potest. Nam & tu quotidie in Deum peccas, & quotidie peccata tibi remittit Deus, esto ergo Filius Patris tui, eum in hoc imitando, id si feceris, magnam securitatem reperies apud eum, & maximè in fine vitæ, *Matth.18.*

dum

omnes tentationes à diabolo, carne, mundo, octaua superauerit. Primò, promittit illi, *edere de ligno Vitæ quod est in Paradiso Dei*, quod rectè intelligitur de fruitione illa gloriæ in Ecclesia triumphante. Secundo promittit ei immunitatem *à morte secunda*, hoc est damnatione æterna. Tertiò, promittit *Manna absconditum*, per interiorem animæ refectionem in hac vita: & per diuinitatis fruitionem in altera. Quarto promittit *potestatem super gentes & stellam matutinam*, quia consortes erunt sancti luminis gloriæ, per stellam matutinam designati, consortes quoque potestatis iudicandi. Quinto, promittit *vestem candidam* gratiæ & gloriæ quodque nunquam delendus sit de libro vitæ. Sexto, promittit *sedere in throno cum ipso*; vt simul regnet in illa beata æternitate. Septimo promittit stabilitatem quasi *Columnæ in templo* Dei gerentis scriptum nomen nouum: & nomen Dei sui.

Apoc. 3.

His ergò omnibus idem premium significatur, quod viriliter pugnanti & tentationibus resistenti spondetur: & sic patet quomodo tentatio auget virtutem, auget merita, auget coronam, in figura cuius etiam Deus Iob multipliciter tentato addidit duplica.

Subiiciam ad huius rei probationem exemplum ex antiquis patribus. Discipulus cuiusdam impugnabatur spiritu fornicationis, & Dei gratia viriliter resistebat per ieiunia, orationes, & alias austeritates. Hoc videns Senior dixit, *Si vis, O fili, rogabo Deum, vt auferat à te tentationem & impugnationem.* Respondet ille. *Magnam quidem à tentatione sentio laborem, sentio tamen & fructum, quia illius occasione amplius ieiuno, in vigiliis ac oratione persisto: roga ergo tantum pro me misericordiam Dei, vt det mihi virtutem, qua possim sustinere, & viriliter certare.* Tunc Sanctus senior dixit ei, Ecce nunc cognoui fili, quia fideliter intelligis hoc spirituale certamen pro patientia ad salutem animæ tuæ perficere. Ita enim & sanctus Apostolus dicit: *Bonum certamen certaui, de reliquo repositum est mihi corona iustitiæ*, &c. Hæc ibi. Nempe sicut equus, licet fortis sit, & acer, segniùs tamen currit si calcaria desint: sic isti dæmonis aculei conferunt ad feruentiùs orandum, & mortificandum proprias passiones.

Lib. sent. Patrum V. 7.

Altera tentationis vtilitas est, quod inducat notitiam propriæ infirmitatis, vt semper stemus in timore Dei: docet enim hominem non esse securum in hac vita, tot agitationibus pressum, & semper esse incertum, an in gratiæ statu sit perseueraturus.

Sicut qui partem maximam angusti pontis transiit, non est securus si ventus validus imperat, si pons turbet, quia impingere potest, cæspitare & cadere: Vnde ad singulos passus attendit & fulchris quantum potest innititur. Sic & nos licet maximam vitæ partem transegerimus, adhuc tamen periculo sumus obnoxii, quia ventus circa nos validus perflat, angusta est pontis nostri via & lubrica, facile labi possumus, & ideo nullam nobis securitatem possumus promittere: sed semper debemus super custodiam nostram stare, & ad gressus singulos attendere. Hoc nos monet ipsa tentatio, quæ & infirmitatem nostram nobis repræsentat, simul monens ad Deum cum fiducia recurrere, sub pennis eius sperare, & obsecrare vt protegamur *à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano.*

Ad hanc rem dicebat Sapiens, *Qui non est tentatus quid scit?* Vtique nescit nec vires tentationis, nec suas, sed fortè præsumit. Has autem vires vrgente tentatione agnoscit, multi enim in tranquillo nimium sibi fidunt de castitate & constantia, at veniente tentatione statim succumbunt. Sic Petrus mira de se promittebat, qui postea Deum negat. Verùm se postea agnouit, & modestior factus, non audet respondere Domino interroganti an plus cæteris diligeret. Itaque qui non est tentatus quomodo sciret vires suas quas non probauit? Quomodò aliorum infirmitati compati posset, quam non est expertus? Quomodo diffideret sibi qui vix se putat egere auxilio. Imo fortè de viribus aut virtutibus suis præsumit & superbit, ipsa ergo tentatio eum & humiliat, & præseruat à superbia & præsumptione. Sic agnoscit ipse Paulus, dum dicit: *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis angelus sathanæ qui me colaphizet.* Et cum ipse conquereretur, & rogaret auferri à se, responsum est ei: *Sufficit tibi gratia mea.*

Eccl. 34

2. Cor. 12.

Tertia vtilitas est, quod seruiat ad purganda peccata, & dum homo vtiliter resistit, ampliorem postea consolationem à Deo persentiscit.

Molestia quæ in resistendo est, & violentia quam homo patitur in satisfactionem peccatorum oblata, plurimum ad id confert: sicut enim ignis aurum purgat à sorde & reddit lucidum illud magis reddens: Ita tentatio purgat à peccato, & lucem multam animæ affert.

Et sicut vasa quæ per ignem probantur, si solida fuerint amplius & solidantur & purgantur: Ita homo euadit purior, solidior, lucidior, in fide, spe, charitate hoc modo probatus; homo verò inanis dissoluitur per consensum, quando tentationi cedit. Lucem vero consolationis ampliorem post pugnam Deum infundere, plurimis posset demonstrari exemplis. Nam hoc ipsum, significat ipsiusmet Christi Domini contra sathanam dimicantis exemplum; cum enim omnes eius tentationes elisisset, venerunt Angeli & ministrabant ei.

Sic cùm D. Thomas Aquinas violentam illam tentationem carnis, quam puella in cubiculum eius introducta verbis & blanditiis illecebrosis induxerat, deuicisset (ardente titione fugans hanc mulierem verum inferni titionem) statim Angeli affuerunt, & ei prostrato & obdormienti coram signo Crucis, quod in pariete formarat, renes præcinxerunt perpetuo castitatis cingulo, ex quo summam percepit consolationem.

Athan. in eius vita.

Sic etiam cum D. Antonius validè dimicasset, à legione Dæmonum prostratus, vidit aperire tectum cellulæ suæ & radium quendam cælestem ingredi dissipantem omnem illam tenebrosam turbam, & miram consolationem animo suo sensit infusam per diuinum hunc radium.

Infero igitur ex omnibus dictis hoc corollarium: Tentationis tribulatio licet amara sit in cortice, multum tamen sæpius fructum continet in medulla. Vnde forti corde & animo infracto sustinenda est, propter honorem & amorem Dei. Tunc enim purgat peccata, disponit ad gratiam, auget merita, præseruat a superbia, conformat Christo, liberat à pœnis futuris, docet nos aliis compati, consolationem inducit, & tandem ad æternam quietem deducit, & adimpletur illud Tobiæ: *Domine tu non lætaris in perditione nostra, sed post tempestatem tranquillum facis, post gemitum & lachrymas gaudium & lætitiam infundis.*

Tob. 3.

PROPOSITIO II.

Petimus hic ne à tentatione superemur

Hoc explicans quidam ex antiquis Patribus dicit: Quandò oramus dicentes, Ne nos inducas in tentationem, non vt tentemur, oramus, sed ne à tentatione absorbeamur. Hoc enim est non intrare in tentationem. Sancti enim Martyres tentati per supplicia, nec superati, non intrarunt in tentationem, sicuti, neque qui pugnat cum bestia quousque non deuoratur ab ea. Cum verò deuoratus fuerit, tunc intrauit in tentationem. Ita & in omni passione fit, neque enim intramus in tentationem, nisi à Passione superemur. Hæc Sophronius.

Sophr. c. 209.

Hinc & aliqui legunt: *Et ne nos inferas in tentationem*, vt notat August. Et apud Matthæum dicitur: *Orate ne intretis in tentationem*, hoc est, ne cedatis tentationi. Itaque hoc ipsum est induci, quod Græcè est in tentationem inferri. Meritò verò Deo dicimus: Et ne nos inducas in tentationem, vt significemus non ex sola dæmonis malitia illas prouenire, sed & maximè ex permissione diuina, quia nec Dei iniussu sathan se mouere potest.

Matt. 26.

Bonitas verò illa diuina, pro amore & prouidentia sua, ita inimici insultus ex nostrarum virium mensura moderatur, vt non solùm supra quam possimus, sed etiam multò minus quam possimus, tentari nos sinat. Rectè enim B. Ephrem, ait: *Si homines parua prædti scientia prædits sciunt discernere quantum onus singula iumenta, aut Camelus ferre queant, tantumque onus imponunt: Si figulus vasa formans nouit quanto tempore in igne relinqui oporteat, ne si diutius relinquat adurantur, si minus, dissoluantur nec vsui esse possint: quanto magis Deus cuius est infinita sapientia nouit quibus tentationibus indigeat anima ipsi placere volentes, neque maiores permittit, quam ipsarum vtilitati conducat.*

Cæterum cum petimus hic ne à tentatione vincamur, consequenter petimus gratiam & auxilium Dei, vt illis possimus resistere: quia sine gratia speciali non potest homo vniuersim omni tentationi efficaciter reluctari, vt docent Theologi: *Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustrà vigilat qui custodit eam.* Nisi ipse sit *murus & antemurale* ciuitatis animæ nostræ per gratiæ protectionem non erit *vrbs fortitudinis* nec poterit contra hostes adeò potentes diu obsistere, & impetum eorum sustinere.

B. Ephr. ser. de patientia.

Quapropter sicut nō dormitat neque dormit, qui impugnat Israel: *Ita non dormitat neque dormit* Dominus protector *qui custodit Israel*, & eius vigilantiæ & custodiæ omnia nostra

stra victoria est adscribanda. Quia *Nisi Dominus adiuuisset me: paulominus in inferno habitasset anima mea;* inquit Propheta. Custodit vero nos Deus & adiuuat per auxilium gratiæ, per Angelos suos, per multiplica media quæ suggerit ad superandum peccatum & eius tentationes. Vnde & D. Paulo petenti à se amoueri grauissimas carnis tentationes, solùm dictum est, *sufficit tibi gratia mea:* Itaque multitudo & fortitudo hostium nos non terreat: sed animet illius fortitudo, qui auxilium nobis præbet. Et sciamus plures nobiscum esse quam ea aduersaria parte, potiora auxilia nobiscum quàm vires sunt hostium. Quia contra naturam corruptam, est gratia, contra sathanam, Deus, contra praua exempla, exhortationes Sanctorum, contra delectiones mundi, consolationes spiritus sancti, contra multitudinem spirituum malorum, multitudo bonorum: Immittit enim Angelos quasi castra fortis in circuitu, timentium eum, & eripiet eos.

Ostensum id fuit vni ea antiquis illis Patribus qui Moyses dicebatur. Hic grauissimè tentatus accessit ad Isidorum Abbatem, eique impugnationes dæmonis capitulit. Isidorus primò scripturis & rationibus consolari, cum conatus est: Deinde eductum è cella respicere iussit versus occidentem, vbi magnam vidit multitudinem hostium, furentem ad eum inuadendum. Item respicere iussit versus orientem vbi innumerabiles vidit Angelos, magna luce fulgentes, quasi exercitus paratos ad auxilium, *Cognosce, ergo* inquit, *plures nobiscum esse, vti dixit, Elizeus propheta.* Hæc ille, alludens ad historiam quæ habetur 4 Reg 6. Vbi cum famulus Elisei vidisset potentem exercitum in circuitu ciuitatis in qua erat vir Dei, ipse totus animo fractus cœpit clamare. *Heu heu, Domine mi quid faciemus;* verum Eliaeus conuersus se ad Deum dixit: *aperi oculos Domine huius serui tui.* Aperti sunt ei cælitus oculi, & vidit puer iste quasi montes plenos curribus & quadrigis in auxilium Eliaei. Sic & nos si mentis oculos aperiamus, multiplicem Angelorum exercitum circa nos videbimus, semper paratum ad auxilium nostrum, & hæc est fiducia quam habere debemus conscij infirmitatis nostræ. Attendamus quoque ad illud Ioannes dicit: *Maior est qui in nobis est, quam qui in mundo.* Et quod ipse Christus ait: *Confidite, ego vici mundum.* Qui semel vicit sathanam quotidie in nobis pugnat & eum vincit. Imo vero in sola nominis eius inuocatione omnis dæmonum caterua cum confusione dissipatur.

L. sent. Patrum V. 9.

Ioan. 16.

Habes præclarum exemplum huius rei in vita S. Hilarionis. Hic quadam nocte audire cœpit vagitus puerorum, balatus pecorum, mugitus boum, planctum quasi mulierum, rugitus leonum, variasque quoque vocum portenta, & murmur exercitus, vt territus vel sonitu, vel aspectu fugeret. At intellexit ille Dæmonum ludibria, & prouolutus genibus Christi crucem signauit in fronte, & huius signi ac fidei armatus lorica, iacens in terra fortius præliabatur, amando videre desiderans, quos horrebat audire. Et sollicitis oculis huc illuc circumspiciebat, cum interim ex improuiso splendente luna, cernit Rhedam feruentibus equis super se irruere. Cumque inclamasset *Iesum*, ecce ante eum repentino terræ hiatu pompa omnis absorpta est. Tunc ille ait *Equum & ascensorem proiecit in mare, & hic in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Domini gloriabimur.*

Hier. in vita Hilarionis.

LECTIO X.

TRACTAT DE ALIQVOT
remediis contra tentationes.

Olim solliciti erant Philistæi armis omnibus egentes reddere filios Israel, vt cùm ad pugnam incundam prouocarentur, inermes resistere non possent. Vnde omnem operam dabant, ne Faber Ferrarius inueneretur in Israel, quâ quidem eorum cautela factum fuit, vt solus Saul & Ionatas armati reperirentur, cum ad pugnam procedendum foret. Simili consilio Madianitæ vsi erant contra populum Dei; Vnde post victoriam illorum cecinit Debora: *Gladius & hasta non apparuerunt in enectis millibus Israel.* Certe eodem consilio vti videtur perduellis hostis noster sathan, procurans quantum potest, dum nos aggreditur, vt armis omnibus spiritualibus carentes inueniamur, & sic inermes succumbamus. Cum tamen Ecclesia & Scriptura sacra tanquam *Turris Dauid ex qua mille clypei pendent,* tot nobis suggerat spiritualia arma, quibus contra ipsum generosè dimicemus. Dauid pugnaturus contra Goliath, *quinque lapides de torrente elegit,* quibus ipsum prosterneret. Nos quoque de torrente scripturæ hic seligemus quinque lapides, hoc est, quinque primaria media & remedia, quibus superbo Goliath, hoc est sathanæ, dum nos tentatione aggreditur, & resistere possimus & ipsum prosternere. Hæc arma & remedia sunt Oratio, B. Virginis inuocatio nouissimorum meditatio, Sacramenti Pœnitentiæ & Eucharistiæ frequentatio, occasionum fuga eum resistentia in peccati initiis.

Iudic. 5.

DE PRIMO REMEDIO.

Primum remedium contra tentationem, est Oratio Hoc remedium christus ipse præscripsit: *Vigilate & orate ne intretis in tentationem.* Hoc remedio vtebatur Apostolus qui dicit: *Ter Dominum rogaui, vt auferretur à me stimulus carnis mea, Angelus sathanæ qui me colaphizet, & respondum est mihi, sufficit tibi gratia mea.* Certe cum omni tempore recurrendum sit ad thronum gratiæ Dei, maximè in tentatione, quia tunc opportunam gratiam reperiemus ab illo qui adiutor est in opportunitatibus, in tribulatione. Debet, vero esse feruens frequensque oratio, vt indicat Apostolus, dum dicit: *Ter Dominum rogaui.* Ter enim ibi significat idem quod frequenter: Ternarius enim numerus est perfectus, vel licet plures rogauerit, ter tamen expressè & instanter, Debet & esse perseuerans, ita vt quantumlibet recurrant importunæ tentationes, ab illa desistendum non sit: sed instar Abrahæ à mane vsque ad vesperum resistêdum illis importunis volucribus est illas orationis flabello abigendo. Hic quoque seruor & perseuerantia orationis contra hostes nostros, optimè significatur in Moyse brachia eleuante contra Amalec hostem populi Dei, quo quidem perseuerante in oratione, brachiis eleuans, vincebat Israel statim vero ac dimittebat brachia, vincebat Amalec. Eleuemus ergo cor & manus puras ad Dominum frequenter & feruenter & nobis victoria succedet contra Amalec qui interpretatur. *Lingens sanguinem* & significat diabolum, qui delectatur peccatis nostris quæ per sanguinem in scriptura significantur.

D. Th. in illum locum.

Plurimi certe ardore precum è medio periculo enatasunt & victoriam reportarunt, diuinæ gratiæ ratio affulgente, & omnes tentationis tenebras dissipante. Sic de se refert Hieronymus, noctes integras diesque ad pedes Iesu permansisse cum gemitu orando, & pectus aspero lapide tundendo: vt ebullientes carnis flammas retundere posset flatu maligno succensas, nec cessasse ab oratione & tunsione, donec rediret tranquillitas.

Iozaphat quoque adolescens Regis Indiæ filius quem S. Eremita Barlaam ad fidem addoxerat & sacra vnda abluerat in vita Christiana instituerat, cùm iam pareos eius rei conscius omnia molietur, vt ad idololatriam reduret, pessimo consilio cum magis suis initio, efficax, medium repertum est ad eius constantiam labefactandam, si solæ ad ministrandum ei mitterentur puellæ specie ornatu, blanditiis adolescentis animum, quo vellent inflecant: Dum hoc consilium procedit, & puellæ illi assident, amplexantur ac blandiuntur; Ecce magis impurissimi consilij author, vnum ea nequissimis spiritibus immittit magicis carminibus, ad tentandum adolescentem qui libidinis tale incendium in pectore eius accendit, quod nec firmâ fide, nec cogitatione de præmiis cœlestibus, aut inferorum pœnis, potetat sedare. Confugiens ergo ad orationem, in has voces erupit: *Domine, potens in solus potens & misericors, spes desperatorum & carentium adiutoria: recordare serui tuisui, at propitio vultu me respice, nec in hostium manum incidere permitte. Non supergaudeant qui oderunt me iniquè, ne me iniquitatibus corrumpi sinas, aut corpus meum quod tibi sanctum exhibere promitto, dedecore afficete: Te enim concupisco, te adoro Patrem & Filium & Spiritum S. in secula. Amen.* Cum dixisset, *Amen* statim affuit diuina consolatio, cuius lumine omnium turpium cogitationum nebula euanuit: ipse verò ea tunc cum inclinaret iam dies ad solem vsque orientem in precibus persistit. Hæc ea Damasceno.

Damasc. in vita eius 6. 30.

Optimum verò remedium est, specialiter ad Crucem Domini per orationem tunc recorrere, & ad eius vulnera in quibus omnis medela contra tentationem est præparata. Sicut ergo paruuli dum vident canem latrantem ad Patris brachia recurrunt, & eius auxilium implorant. Sic dum contra te dæmon latrat, & incurrere ac mordere te conatur, curre in spiritu ad crucem saluatoris, & ad Christum crucifixum dicens: *In vmbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.* Vere enim scapulis suis obumbrabit tibi, *scuto circumdabit te, & sub pennis eius sperabis.*

Ps. 56. Ps. 90.

Sicut lepores & alia animalia a venatoribus agitata ad sua recurruot

recurrant lambula: Sic tu contra retia insidiantia sathanæ, totum habes refugium ad saluatoris vulnera. *Petra refugium herinaciis*, inquit Psaltes: Petra mystica Christus, refugium opportunum his qui tanquam herinacij aut lepores timidi, fugiunt insequentem animarum venatorem. Habet hæc petra foramina vbi abscondat fugientem, vulnera scilicet sacra.

Hoc remedium præscribit Augustinus. *Cum me pulsat* inquit, *aliqua turpis cogitatio recurro ad vulnera Domini mei Iesu Christi, & ad viscera misericordiæ eius nec alibi efficacius remedium reperio.* Vide latè eum hac de re disserentem in Manuali capite vigesimo secundo & vigesimo tertio. Qui olim percussi erant à serpente, sanabantur aspicientes in serpentem æneum in deserto eleuatum.

Figura Christi erat sanitatem dantis contra suggestiones & morsus venenatos serpentis infernalis, si in eum Cruci affixum aspicias. De quo etiam intelligi potest illud: *Leuate signum supra montem caliginosum*, hoc est, crucem contra diabolum & eius atram caliginem & huc spectant quæ diximus alibi de virtute signi crucis contra tentationes.

Isa. 13.

Hoc quoque remedium præscribens Thomas à Kempis sic dicit: Plantare in horto memoriæ vestræ arborem sanctæ crucis, contra omnes mortiferas diaboli suggestiones medicinam virtuosam proferentem. Huius enim nobilissimæ arboris radix est humilitas & paupertas: cortex labor & pœnitentia: rami misericordia & iustitia: folia veritas & doctrina: flores honestas & pudicitia: odor sobrietas & abstinentia: pulchritudo, castitas & obedientia: splendor fides recta & spes firma, fortitudo, magnanimitas & patientia: longitudo longanimitas & perseuerantia: latitudo, benignitas & concordia, altitudo, charitas & sapientia: dulcedo, amor & lætitia, fructus, salus & vita æterna. Nulla sylua talem profert fronde, flore, germine, nulla arborum tantam vim habet pro omnis langoris medicamine. Hæc est arbor fœcundissima super omnes arbores Paradisi benedicta, ramis pulcherrimis extensa, foliis virentibus ornata, fructibus vberrimis per mundum diffusa, altitudine tangens cœlos, profunditate penetrans inferos, latitudine ambiens montes & colles, magnitudine implens orbem terrarum, fortitudine vincens impios reges & fidei persecutores, pietate attrahens debiles, suauitate sanans peccatores. Hæc est vitis deifera, oliua fructifera, dulcis ficulnea foris aspera, intus melliflua, in domo Dei plantata, in humilitate radicata, in patientia probata, in obedientia consummata, in charitate confirmata. Hæc est palma deifera, per quam & in qua de omnibus hostibus nostris carne, mundo, sathana, trophæa referimus. Hæc ille.

Serm. 10. ad nouitios parte 3.

Opportunum quoque maximè est contra immissiones maligni tentantis ad manum habere iaculatorias orationes, e Scripturis, depromptas, quibus velociter conteratur sathanas sub pedibus nostris. Hæc sunt eloquia breuiter eiaculata è cordis nostri arcu & pharetra, de quibus Psaltes dicit: *In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi.*

Psal. 118.

Si ergò caro stimulat, aut carnalis cogitatio occurrat, ora & lege: *Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui.*

Si vana gloria inflat, ora & lege: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.*

Si acedia impugnat, ora & lege: *Dormitauit anima mea præ tædio: confirma me in verbis tuis.*

Si praua te perimit tristitia & torpor, ora & lege: *Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.*

Si impatientia te contuebat, ora & lege: *Da patientiam Domine & pacem seruo tuo, ne perdam Coronam animæ meæ, quia dixisti, in patientia vestra possidebitis animas vestras.*

Si suspicio praua incurrit suggestio immunda, ora & lege: *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.*

Si affectus rerum temporalium te contuebar, ora & lege: *Inclina cor meum Deus in testimonia tua & non in auaritiam.*

Si cibus & potus te tentat, ora & lege: *Non est regnum Dei esca & potus, sed gaudium & pax in spiritu Sancto.*

Denique cõtra omne peccatum mortale dic: *Illumina Domine oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, nequando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum.* Sæpe quoque illud repete: *Mihi adhærere Deo bonum est ponere in Domino spem meam.*

DE SECVNDO remedio.

Secundùm remedium est refugium ad B. Virginem aut Sanctorum patrocinium, maximè eorum qui similibus tentationibus obnoxij fuerunt, & eas deuicerunt.

Quantum ad B. Virginem illa semper auxilium præbuit tentatis fiducialiter ad eam recurrentibus; quia ipsa est stella maris, quæ nobis inter fluctus agentibus, viam demonstrat lucemque præbet ne mergamur, & tentationis nubilum dissipat, quo obuoluimur. Ipsa est *Myrrha electa quæ dat suauitatem odoris*, quo præseruamur à peccati corruptione & tentationis fœtido aere. De qua sic ait Thomas à Kempis. *Dilectio S. Mariæ, expellit amorem astum carnalis concupiscentiæ, & donat refrigerium castimoniæ, dilectio S. Mariæ facit mundum contemnere, & Christo humiliter seruire. Dilectio S. Mariæ ab omni mala societate constituat, & piæ conuersationis puritatem infirmat. Dilige ergò S. Mariam & percipies spiritualem gratiam inuoca Mariam, & obtinebis victoriam.*

Kempis. in opusc. ser. 25. ad Nouit.

Hinc viri sancti vt fœlicem è tentatione exitum sortirentur, ad eius præsidium soliti sunt confugere.

D. Anthonius de Padua quoties aliqua premebatur tentatione, solebat Virginis hymnum recitare: *O gloriosa Domina, &c.*

Quondam die cum orantem sathan inuasit mira violentia etiam corporaliter in eum irruens, & cum periculo vitæ guttur constringens ac suffocans: sed statim ad hymnum hunc recurrens, liberatus est. In vltima vitæ periodo hymnum hunc suum recitanti apparuit B. Virgo, & mirè consolata est eum, eique impertauit filij sui visionem ante discessum ex hoc mundo, sicque mira cum serenitate & pace animam Deo reddidit.

Beatus quoque Vincentius ad virginem solitus fuit recurrere, tanquam ad sinum Matris; grauissimis sæpe agitatus tentationibus & illusionibus. Vnde cùm semel legeret librum D. Hieronymi. *De virginitate c. 6.* & inter suauitatem lectionis ipsam Virginem obsecraret, vt eius virginitatem custodiret: facta est ad eum vox: Non omnes possumus esse Virgines. Vir Dei attonitus & tacitus voluebat intra se qui vellet ille sermo, non enim credere poterat verba illa ab ore Virginis emanasse, quæ virginitatis custodes semper amauit & adiuuit. Genua ergo flectens petit ab ipsa Virgine vt ei indicet, quid sibi vox illa voluerit. Et non ita multo post cum multa luce apparuit ei Virgo lætitiam infundens. Dixitque ei verba illa dæmonis fuisse qui bonorum operum difficultatem ei proponeret, vt eum ab incepto terreret. Tu autem, inquit, cautus esto & constanti animo, crebras tibi parabit insidias vt periclitetur virginitas tua, & aliæ virtutes in te corruant; sed semper spera in Domino, quia ipse clypeus tuus erit, quo eius arma & artes cõtemnere poteris & superare. His dictis Virgo disparuit, & ex tempore tantus feruor nouo Christi militi accessit vt non terrestris homo, sed cœlestis Angelus esse videretur.

Nempè B. Virgo hanc specialem virtutem, quâ nos contra dæmonis assultus protegat, habuit iam ab initio mundi sibi promissam, in illis verbis Dei ad serpentem, *Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius inimicitias ponam inter te & mulierem, inter semen tuum & semen illius.* Semẽ Virginis non solùm est ipse Christus, sed & omnes eius spirituales filij fratres Christi qui contra serpentem virtute matris huius depugnant, & pedibus suis eum conterunt contra semen serpentis dimicant, hoc est, contra malignorum hominum insidias imò & cõtra suggestiones pessimas quæ tanquam semen venenatum à serpente enascuntur.

Gen. 3.

Olim antiqui Eremi Patres, dæmonem tentantem his solis verbis à se fugabant: *Discede infelix, inanes sunt vires tuæ quia muliere deuictus es.* Et hæc verba exprobratoria ob superbiam non sustinens, cogebatur cum confusione recedere, & quietos eos deserere.

Olim Abimelec non poterat ferre quod à fœmina victus haberetur. Cùm enim quædam mulier è turri partem lapidis molaris in eum torsisset, & eius caput obtriuisset, clamabat ad armigerum: *Interfice me, ne dicatur quod à fœmina victus sum.* Sic & dæmon (cuius ille figuram gerebat) non potest ferre quod à fœmina victus dicatur, non potest quod hoc ei exprobretur, concoquere.

Iud. 9.

Neque verò solùm B. Virgo, sed & eius imagines dum piè coluntur, vim habent cõtra dæmonis tentationem. Hinc referebat Abbas Theodorus Eliotes, fuisse inclusum quendam in monte oliuarum, quem impugnabat spiritus fornicationis, Die quâdam cum instaret vehementer, cœpit eiulare senex: Quandiu non dimittis me? Recede iam à me qui mecum consenuisti. Apparuit autem ei dæmon visibiliter dicens: Iura mihi quod nemini dices quæ tibi dicturus sum, & te amplius non impugno. Iuro, inquit senex, per inhabitantem in altissimis nemini me dicturum. Tunc dæmon, Noli adorare hanc imaginem, & vltra te non

impugno. Erat autem imago Virginis Christum gestantis.: Ait vero senex dæmoni: Dimitte me vt deliberem. In crastinum autem significauit id Abbati Theodoro. Cui ille; Vere tu illusus es, quia iurasti dæmoni? Sed benè fecisti hoc reuelans, præstaret autem te omne ingredi lupanar, quàm negare te adorare Dominum Iesum Christum cum Matre sua. Multis ergò verbis corroboratum dimisit ad locum suum: Apparuit itaque ei iterum dæmon dicens: quid est hoc pessime senex? Nonne iurasti mihi quod nemini diceres? Dico tibi periurus in die iudicij iudicaberis. Respondet senex: Scio quia iuraui, sed Dominum & creatorem cum Matre adorabo, & tibi non obediam.

Sophron. prat. spir. c. 41.

Quoniam verò ad sanctos, opportunè ad illos recurrimus, qui similes, nobis tentationes passi sunt quia & in hoc quod ipsi passi sunt, possunt tentatis auxiliari, & iustè à Deo hoc præmio donantur, vt aliis auxilium ferant, qui tentationes tales in se ipsis vicerunt. Ita qui Spiritum superbiæ, iræ, gulæ, in se domuerunt, etiam in aliis illum superare possunt. Imò Sanctorum Anachoretarum sententia fuit & communis sensus, quod quisque quem dæmonem se tentantem superaret, eundem ab aliorum non tantùm mentibus, sed corporibus obsessis expellere posset, hoc docuit inter alios Abbas Pithirion discipulus B. Antonij, & spiritus eius hæres in dæmonibus pellendis potens. *Qui sequ*, inquit, *O fili, vult eijcere dæmones, priùs in seruitutem redigat animi affectiones, qualem enim quis superarit animi affectionem, eius quoque expellit & dæmonem, si quis erga gulam superarit expellit eius dæmonem.* Ita apud Palladium.

Inuocentur ergo à nobis Sancti: vt in eo in quo tentati sunt, auxilientur nobis. Petamus opem in tentatione libidinis à Virginibus, quæ pro castitate vsque ad mortem certarunt. Petamus à Sanctis illis qui tentationes has licet valde importunas superarunt. Itaque tunc in his recurre ad B Hieronymum, Benedictum, Bernardum, Franciscum, Thomam Aquinatem, qui præclaram de hac tentatione victoriam reportarunt. Sic in tentationibus fidei & persecutionibus à Martyribus constantiam rectè postulamus. In tentationibus impatientiæ, rectè ad B Iob, & similes recurrimus. In infamia & ignominia, ad B Susannam, quia pro castimoniae eam subiit, & precibus depulit. Sic contra scrupulos ad B. Ioseph recurrebat S. Theresia, quia multas ipse anxietates passus est, dum Virginem grauidam vidit. Possumus quoque ad B. Mariam Ogniacam contra illos recurrere, quia ipsa in se & in aliis illos sanauit, vt suprà dixi, explicans Petitionem quintam.

DE TERTIO REMEDIO.

Tertium remedium est, Meditatio nouissimorum.

Hoc remedium suggerit sapiens, *Memorare nouissima, & in æternum non peccabis*, Memoria enim mortis, iudicij inferni, timorem gignit, qui quasi clauus affigit omnes ad peccatum inordinatos motus ligno Crucis; iuxta illud: *Confige timore carnes meas, à iudiciis enim tuis timui*, Quid enim morte horribilius? Quid iudicio terribilius? Quid gehenna intolerabilius cogitari potest? Quid metuit qui ad ista non trepidat & expauescit, vt sibi frænum imponat, quo non obstante tentationis impulsu, à peccando deterreatur?

Sicut pro pueris, vt à lacte auellantur, solet aliquid sinapis & absinthij admoueri vberibus: ita vt homo abstrahatur à delectatione peccati, memoria mortis quæ amara est velut absinthium, multùm conducit. Si ergo quis sæculi hujus diuitiis nimis affectus, & variis tentationibus obnoxius, mortis sibi proponat memoriam, & eius amaritudo, animum ab inordinato temporalium amore auellet. Cogitet se nihil secum ablaturum ex omnibus his, nisi peccata quæ cōgerendo cumulauit, quia solo linteo sordido contentus esse debet. Attēdat ergo ad illud: *Stulte hac nocte repetent animam tuam à te & quæ parasti cuius erunt? Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Attendat quàm multi propter opes æternis addictis flammis inclamant cum diuite Euangelico, vel vnicam guttam aquæ postulantes.

Luc. 12.

Si carnis tentationibus aliquis sit obnoxius, vt ab vberibus voluptatis auellatur, cogitet amaritudinem futuram, vermesque carnem rodentes, imò conscientiæ vermem statim ac peccarit, ipsum transfigurationem, Cogitet illud Iob: *Putredini dixi, Pater meus, & mater mea, & soror mea vermibus.* Quidam vir pius, cum intellexisset sepultam fœminam, cuius memoria sæpius animum titillabat, adiens sepulchrum eius, abstulit putridi cadaueris partem, quam seruabat linteo inuolutam, cumque in aliquam carnis commotionem sentiret, naribus suis illam admouebat, quo quidem remedio tentationis victor euadebat.

De quodam etiam adolescente refert Palladius, sepulchro se inclusisse ad puniendum vitium carnis, & ad vitandum eius præcipitium, vbi post asperrimam vitam transactam, magna cum opinione sanctitatis spiritū reddidit. Refertur de Philocomo Presbytero Galatho, sex annis sepulchra inhabitasse, vt mortis sibi memoriam imprimeret ad frænum peccati & lenocinantis voluptatis.

Si gula & deliciis importunè quis tentetur, cogitet illud. *Quantum in deliciis fuit & glorificauit se, tantum ei date tormentum & luctum.* Et hoc modo animabitur ad pugnandum vtiliter contra has tentationes Proponat sibi frequenter conuiuium illud, quod talibus apud inferos præparatur in quo *ignis & sulphur & spiritus procellarum, est pars calicis eorum.* Mortis vtque memoria huius sæculi delicias amaritudine aspergit, intemperationem frænat. Vnde solebant Ægyptij in optimatum conuiuiis genialibus, cadauer ligneum in orbem circumferre, & inclamare, *Hoc intueare, bibe, comede, epulare, post mortem talis futurus.* Hoc ipsum sibi repræsentet Christianus.

Apoc. 18.

Denique si superbia & honores multas pariunt ei cogitationes & tentationes, cogitet illud: *Subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Breui conspergendus ex puluere, & ab omnibus conculcandus. Quid ergo superbis terra & cinis? Vide conuersionem B Francisci Borgiæ ex intuitu cadaueris Imperatricis, quo ita fuit commotus, vt statim omnibus honoribus & coronis, ac mundo ipsi valediceret.

Isaiæ 14.

Si acedia quoque spiritus hominem tentat, iuuabit labores, tormenta, vermesque futuros considerare, & cogitare quid in morte voluisset fecisse Frater quidam rogabat Achillem senem. Cur sedens in cella patior acediam? Cui senex: Quia necdum vidisti requiem quam speramus; nec tormenta quæ timemus Si diligenter ea aspiceres, Et si vermibus plena esset cella vsque ad collum, tu tamen in ipsa iaceres. Ita ille.

Vitæ Patrum p. 2. parag. 203

Itaque generaliter verum est: Quicumque posuerit super cor imaginem mortis, & rerum nouissimarum considerationem, efficiet vt diabolus imprimere ei non possit peccati imaginem. Sæpe ergò tibi propone, multos etiam in florida ætate in mediis sceleribus abripi: hoc te monebit frænum cupiditati inijcere, & virtutem ad elidendas tentationes suppeditabit. Vnde iuuenes in vitia lubricos monet Sapiens: *Lætare iuuenis in adolescentia tua, ambula in intuitu oculorum tuorum, sequere concupiscentias cordis tui, sed scito quia pro his omnibus adducet te Deus in iudicium.*

Eccl. 11.

Nobilis quidam adolescens (vt refert Baldesanus) ex potenti ciuitate Italiæ, cùm esset immersus voluptatibus, accessit quodam die ad Confessarium, qui ei multa proposuit de pœnitentia agenda. Sed huic adeò noua & terribilia videbantur quæ à Confessario dicebantur, vt à multis pœnitentiæ modis propositis, negaret se vllum ex iis posse pati. Quid faceret Confessarius? Hoc solum monet, vt saltem quartam horæ partem impendat in hac cogitatione; *Iacere se in lecto brachiis in formam Crucis compositis, ad caput cerea, ad pedes crucifixi imaginem, cogitans quid vellet tunc fecisse.* Paruit adolescens, ita vt repentè illustratus conspectâ peccati grauitate totum in lachrymas solueretur. Postridie ad Confessarium accedens, miro cum dolore peccata sua defleret & iam longè maiores paratus assumere pœnas, initium fecit melioris ac sanctioris vitæ.

DE QVARTO remedio.

Quartum remedium frequentio Sacramentorum est. Ratio est, quia in his gratia abundè datur, cuius minimus gradus, secundùm D Thomam, si homo cooperetur, sufficit ad omnes tentationes superandas. Sed & specialiter Sacramentum Confessionis vim habet contra tentationes maligni.

Quia ibi dum totum nostrum cor & conscientiam explicamus, eius etiam omnes tentationes Patri spirituali detegimus, quod quidem omnium maximè diabolo displicet. Nihil enim adeò destruit virtutem diaboli vt docent sa. Patres, quàm secretas cogitationes Directori pandere statim enim pessimum eius consilium euanescit, & confunditur ipse, dum videt consilium contra se agi, & remedium proponi.

Solet vtique dæmon cum anima quam vult seducere per suggestiones, quasi pactum quoddam inire silentij: similis est amatoribus illis impudicis, qui vbi puellam aliquam, aut alterius coniugem volunt seducere, statim hoc primò rogant

rogans & curant, ne eorum colloquia à filia patri, aut à muliere marito, indicentur: in confessione notem vbi hæc proponuntur sathanæ consilia & suggestiones, videt se deprehensum & detectum, & ideo fugit.

Huc refert Cassianus illud Sapientis: *Si denudaueris absconso illius, non persequeris post eum, q. d. Non decipieris ab eo, nec intercipiet te.*

Gall. Abbas. Moys. c. 10. Eccl. 10.

Huc etiam refert illud: *si mordeat serpens in silentio*, q. d. Caue ne mordeat te serpens occultè & in silentio, sed statim sibilum eius quo ad te accedis, detege & communica, vt possis remedio conuenienti arceri.

Imo vero dicit Cassianus, vbi per submissionem & humilitatem animi, tentatio Patri spirituali declaratur; hanc humilitatem & submissionem adeo placere Deo, vt antequam ipsum remedium præstetur, iam per se euanescat: *Tamdiu*, inquit ille, *suggestiones eius noxiæ dominantur in nobis quandiu celantur in corde, illico enim patefacta erit cogitatio maligna, marcescet, & antequam discretionis iudicium proferatur, serpens teterrimus velut è tenebrosa ac subterraneo peca, virtute confessionis protractus ad lucem, & traductus quodammodo ac dehonestatus abscedet.* Ita ille.

Alludit ad serpentem qui sub lapidibus aliquibus latet, sicut & colubri, bufones, & alia Germania serpentina: si lapides subleues, sub quibus iacent, statim fugiunt. Sic & antiquus ille serpens vbi detegitur, statim fugit, præest tenebris, nec diem patitur.

In Vitis Patrum.

Habemus hac de re exemplum in vitis Patrum. Religiosus quidam septuaginta sepsimanis ieiunium & orationem adhibuerat pro dubij alicuius quod eum angebat resolutione à Deo obtinenda, & cum tanto tempore resolutionem adhuc nullam haberet, statuit adire aliquem alium Eremi Patrem, vt ei rem communicaret, & statim egressi è cella occurrit Angelus, qui totam difficultatem resoluit, adiiciens plus illum hac humilitate meruisse, quam orationibus & ieiuniis prius factis.

Sic & Christus misit leprosos ad sacerdotes dicens eis: *Ostendite vos*: & cum necdum peruenissent, dum adhuc irent, mundati sunt.

Sæpe ergo fit, vt dum solum minamur diabolo, nos eius suggestiones Superiori aperire & detegere velle fugiat, adeo vt hic possumus facere quod solent pueri qui dum vexantur, minantur se Patri suo dicturos.

Sed dicunt aliqui: scio quid mihi responsurus sit Confessarius: & remedia quæ præscripturus est. Quid ergo opus est, vt ei importunus sim? Hæc aliquorum noua tentatio est, & non considerant hi, quod aliud sit à se remedium præscriptum scire, aliud ab eo qui locum tenent Christi. quodque simul multum operetur humilitas & submissio nostra in hac cordis nostri apertione: *Custodiens paruulos Dominus, humiliatus sum & liberauit me.* Denique sæpius cæci sumus in propriis, nec boni iudices eorum quæ nos concernunt. Nam & medici dum ægrotant, alios Medicos aduocant; & Iurisconsulti in propriis causis cæcutiunt: ideoque aliorum consilium quærunt. Sæpius enim interuenit propria affectio & proprius amor: *vehementer*, inquit, Gregorius, *claudit oculum cordis amor priuatus.* Et certe irruentibus tentationibus & peccatis, possumus dicere: *Lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum.* Item: *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem.* Licet enim remedia sciamus per quandam Theoriam; practicè tamen non applicamus, & plus iuuat Deus ad vnum verbum illius, qui vt Vicarius Dei tenet locum, quam ad id quod per nos facimus.

B. Dorotheus. serm 5.

Habemus hic exemplum B. Dorothæi, qui quoties Superiori tentationes suas cupiebat aperire, statim ac noua tentatione vrgebatur, *vt quid tempus inutiliter perdere cupis? Hoc & hoc, respondebit tibi, iam probè id nosti, importunus ei futurus es*: At ego inquit, contra proprium iudicium propugnabam & dicebam: *Anathema tibi, & iudicio tuo, & intelligentiæ ac prudentiæ tuæ, cogitationi & scientiæ.* Et cum inquit Superior, mihi id ipsum respondisset quod præcogitarem, statim cum inquietudine cogitatio mea mihi dicebat. Vides quod iam antea rectè dixerim tibi hoc responsú sibi dandum, quodque non egeres importunus ille esse. Sed ego inquit, respondebam: *At nunc bonum est, nunc à Spiritu S. est. q. d.* Hoc remedium nunc quatenus à spiritu S. venit, longè melius est, quam quando à teipso procedebas; nec ita tunc in illo poteras fidere sicut nunc cum à Superiore est. Sic ergo hanc tentationem debellabat Sanctus Dorothæus. Eucharistiæ quoque frequens sumptio plurimum efficax est contra tentationes: Eius enim effectus est confirmare cor hominis, confirmare scilicet contra tentationes hostis nostri, adeoque fuis etiam designata Eucharistia per panem illum qui voluebatur contra castra Madiam. Item per panem Eliæ quo confirmatus fuit contra fugationem & persecutionem Iezabel. Sic enim panis hic fortificat cor hominis peregrinantis, & luctantis contra concupiscentiam persequentem, Denique de illo dictum est: *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me*: Qui ergo variis suggestionibus tentationibus obnoxius est, non potest salubrius reperire remedium, quam frequenter ad hanc mensam accedere in qua fortitudo datur contra hostes, in qua panis porrigitur, cuius fructus est puritas animæ & cordis firmitas, in qua *vinum germinans Virgines* propinatur, hoc est puritatem omnimodam producens. De hac re latius agetur infra.

Interim hic subiicio huius rei exemplum.

Narrat Baldesanus nosse se quendam, qui in adolescentia vehementer tentatus in carnis peccata ruerat, & cum non quiesceret, accessit ad virum Religiosum consilium petens. Ille ei tantum dixit, vt vxorem duceret, quod fecit. Post aliquot annos vxor mortua est, & timuit ille in primas miserias reincidere, abhorrebat tamen vt aiebat, à seruitute matrimonij. Vt ergo hoc malum præueniret, orationi se addicit, confessione sæpe se purgat, & per Sacramentum Eucharisticum se confirmat in proposito cælibatus. His ipse adeo sese firmum inuenit, vt admirans & dolens superioris ætatis infœlicem sortem diceret, Heu me miserum, cur olim adolescens non incidi in virum qui non diceret vxorem duc, sed diceret mihi, vtere Sacramentis diuinis Quam melius mihi consultum fuisset?

In stimulo virtutis adolesc.

Sæpius ergo similia accidunt, & qui pene desperabant, dum Ecclesiæ Sacramentis sese ex animo addicunt, vident postea miram mutationem circa se, ita vt possint dicere. Hæc mutatio dexteræ excelsi.

DE QVINTO REMEDIO.

QVintum remedium est resistere diligenter initiis tentationis & malignæ suggestionis, omnesque peccati occasiones euitare. Ratio est, quia sic nequitia dæmonis eliditur in semine, & impeditur crescere. Hoc significare videtur Salomon dum dicit: *Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas*, significans tentationes esse quasi vulpeculas quas statim necare oportet, dum adhuc Paruulæ sunt & non possunt, graue incommodum vineæ nostræ afferre. Alia id similitudine declarat Hieronymus dicens: *Diabolus serpens lubricus est, cuius capiti, hoc est, primæ suggestioni, si non resistatur, non est dubitandum quin in penetrale cordis nostri furtim illabatur.* Noli ergò ludere cum serpente, sed eius caput contere, eius initiis resiste. Idem ad Eustochium sic scribit: *Nolo sinas cogitationes prauas crescere, nihil in te Babilonium, nihil confusionis adolescat, dum paruus est hostis interfice, nequitia & zizania ne crescat, elidatur in semine. Audi Psaltem: Filia Babylonis misera! Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram.* Primi itaq; motus continendi sunt ne vlterius procedant, & per mortificationem allidendi ad petram, quæ Christus est. Masculos Hebræorum statim perimit Pharao, ne postquam creuerint, graue ei bellum indicant. Ita & à nobis motus illi dum paruuli sunt, perimendi sunt, ne dum dissimulamus crescant, & grauius certamen præiudiciumque nobis inuehant. Grauiter ferebat Sara, quod Ismael è serua natus cum Isa accluderet & iocaretur, quem iocum vocat Paulus persecutionem: *Sic & nostra sara ratio scilicet recta & virtus*, inquit, Origenes, *non debet ferre, vt seruilis appetitus cum spiritu iocari se simulant, bellum incepset proditorium, eius enim voluptates & blanditiæ crudelitates sunt, & inimicitiæ.* Itaque nihil securius, quam super custodiam suam stare, & prauæ cuilibet vel carnis vel dæmonis suggestioni aditum prohibere. Quia non restitit Eua primæ suggestioni serpentis, & principio tentationis à visu pomi procedentis, in tanta lapsa est incommoda. Sic Cain si primæ cogitationi inuidiæ restitisset, nec in fratricidium, nec in tanta peccata corruisset. *A scintilla augetur ignis*, inquit sapiens. Illa ergo statim extinguenda est: Nam qui scintillam in aceruum paleæ iniectam statim non extinguit, totum aceruum periculo ignis subiicit. Sic qui omni diligentia scintillam infernalis ignis, hoc est prauam suggestionem, in aridam carnis paleam iniectam, non supprimit, censetur velle incendium.

Cant. 2.

In cap. 9 Eccl.

Ps. 136.

Orig. in epist ad Rom.

Eccl. 11.

Hoc vero, licet in omnibus peccatis locum habeat, maximè tamen in luxuriæ cogitationibus & ideo illis vigilantissimè aditus omnis præcludendus est. Huius rei preclarum

V ii habemus

habémus testimonium in vita B. Ægidij Franciscani. Ibi refertur non diu post obitum D. Francisci aliquot eius Religiosos conferentiam quandam spiritualem habuisse, de vincenda importunitate tentationis luxuriæ, & ibi variæ dictæ sunt sententiæ. Dicebat vnus: Cùm impugnor obiicio mihi deformitatem vitij, quod non solùm Deo, sed & hominibus abominabile est. Alius dicebat: Cùm sentio tentationem flecto genua cum lachrymis, & Virginis auxilium imploro, nec cesso donec hostis cesset. Tertius, qui erat frater Iuniperus: Ego, inquit, cum procul venientem hostem prospicio, portas animi bonis desiderijs & cogitationibus occludo, & totus sublata voce exclamo: Procul, procul occupatus est diuersorij locus. Frater Ægidius præsens erat; & audito Iuniperi responso, Ego quoque, inquit, mihi arma Iuniperi assumo. Et id quidem responsum optimum fuit, quia qui potestatem subeundæ domus hosti facit, periclitatur. Non ergo expectandum donec ingressus opprimat, sed ab ipso ingressu prohibendus est.

Oportet igitur cor sanctis desiderijs & bonis cogitationibus præmunire, & sic tentationis aditum prohibere. Est enim cor nostrum velut molendinum, quidquid ei imponitur molens. Impone ergo electum granum, vt non sit locus paleis vel immundis sordibus. Est etiam cor velut speculum, imaginem eius rei recipiens circa quam vertitur. Verte igitur illud ad cœlum & cælestia, vt illorum imaginem in se recipiat: diuerte illud à terrenis sordibus, ne illarum in se imprimat imaginem. Si sanctis aspirationibus desiderijs, affectionibus, cogitationibus bene munitum fuerit, iam non erit locus carnalium cogitationum fœdæ imagini. Vnde & monet sapiens: *Omni custodia custodi cor tuum ob ipso enim vita procedit.* Custodi illud bene ornatum & immaculatum Deo tuo authori vitæ, qui illud elegit tanquam suum habitaculum, quia in omni creatura quæ sub sole est, nihil sublimius, nihil nobilius, nihil Deo similius. Vnde nihil quærit a te Deus nisi cor tuum & quidem mundum, quia Deus cordis tui ipse est, & author puritatis est, illi ergo consecra, et dum te aggreditur sathanas tentationem ingerens, vt cordis tui aliquam possit possessionem per peccatum adire: tu noli multum cum illo disceptare, sed tantum responde illud Christi: *vade sathana, scriptum est, adorabis Dominum Deum tuum, & illi soli seruies.* Sic eius dissipabis suggestiones.

Prou. 4.

Mulier fidelis Viro suo, si epistolas aliquas recipiat ab adultero eam sollicitante, statim ac illas recepit & aduertit eius nefandum desiderium, non immoratur his litteris, imò nec perlegit, nec seruat eas, sed igni tradit, vt omnem à se infidelitatis cogitationem vel occasionem statim propellat. Sic anima quæ Deo fidelis est, dum à dæmone ad peccatum & spirituale adulterium, tentationibus multis quasi quibusdam litteris sollicitatur, nihil debet immorari, sed statim succensere nefandæ suggestioni, illamque amoris fidelis igne succendere, nisi infidelitatis suspicionem aut periculum velit incurrere.

Diximus verò non solùm resistendum initiis tentationis, sed & omnem peccati occasionem euitandam, quia magna est vis occasionis, quæ multos etiam constantes, & firmos in peccati præcipitium tandem impulit. Fortes erant primi parentes, occasione tamen cibi miserè perierunt. Fortis & constans erat David, vir secundum cor Dei, occasionem tamen quam dedit aspectus mulieris, superare non potuit. Dilectus erat Deo Salomon, & sapientissimus, occasione tamen vxorum alienigenarum, etiam ad idololatriam est deuolutus. Propterea peccati occasionem deuitare monens D. Hieronymus, dicit: *Nec Sampsone fortior, nec Dauide sanctior, nec Salomone potes esse sapientior.* Sampson spiritu fortitudinis à Deo donatus, dum occasionem negligit, & in sinu Dalilæ suæ dormit, primò quidem funibus neruiceis colligatur, sed ipse illos facilè disrumpit: postea iterum nouis funibus grauioribus; & licèt illos etiam disrupperit, dum tamen tandem in occasione persistit, & in Dalilæ consuetudine, crines ei absciduntur, fortioribus vinculis colligatur, Philistæis hostibus suis traditur, oculi ei eruuntur, illuditur & ad molam circumducendam infœliciter pertrahitur. Sic homo peccator dum occasiones negligit, blanditias siue illecebras peccati, à minimis ad maiora procedit, ab aspectu ad sermones, a sermonibus ad contactus, à contactu ad oscula, tandem & ad peccati consummationem pertrahitur, deinde crines abscinduntur per quos verecundia designatur; & oculi euelluntur, quia cœli & inferni consideratione priuatur. Denique dum de peccatis in peccata voluitur, fortius colligatur, & ad molam æterni doloris æternum circumducendam, miserè pertrahitur, nisi diuina succurrat iterum misericordia & pietas quæ crines capitis nostri iterum crescere faciat hoc est, nisi spiritus Dei fortitudinem nouam nobis conferat, & mentis oculos iterum nobis aperiat ac vincula disrumpat, quibus colligamur, denique vires ad omnes hostes iterum profligandos.

Habemus huius rei præclarum exemplum in vita S. Iacobi Eremitæ apud Surium. Hic non solùm sanctitate apud infideles, è quibus multos ad fidem perduxerat, sed etiam maximis miraculis claruerat. Is totos quadraginta annos in solitudine solis herbis & radicibus vitam tolerans nocturnis diurnisque horis continenter precibus vacabat. Huic insidias struens sathan fœminam locupletum parentum filiam, ingressus est, & per eam nomen S. Iacobi prodit. Parentes eam ad tugurium eius diu quæsitum adducunt, exponunt filiæ miseriam, vt quæ iam a viginti diebus nihil cibi potusque degustasset, & proprijs manibus carnes suas discerperet. Orat pro illa Sanctus vir, & dæmon abscedit. Parentes veriti ne breui reuerteretur, obsecrant Sanctum, vt biduò saltem eam secum retineat. Ille ob sanctitatem vitæ superioris & miracula nimium sibi præfidens, consentit. At Deus videns eum suæ imbecillitatis immemorem, pristinum suum auxilium ei subtraxit, permisitque eum labi, non solum in sacrilegam fornicationem, sed etiam homicidium: Nam post lapsum reformidans ne puella scelus aliquando patefaceret, eam è medio sustulit. Perpendens verò sanctus Iacobus, quàm tetro scelere se inquinasset, in tantam desperationem animi venit, vt cogitaret deserta vita religiosa redire ad mundum. Sed clementissimus Deus memor laborum, quos pro Christi nomine tot annis sustinuit, diuinæ lucis radijs eius animum per alium quendam Dei seruum ita perstrinxit: vt spe veniæ impetrandæ erectus, sesè ad peruetustum quoddam sepulchrum subterraneum integro decennio vsque ad mortem addixerit: noctu diuque cum asperrima pœnitentia lapsum suum incredibili dolore animi, assiduis lachrymis, & tanta confusione sui deplorans, vt neque oculos in cœlum attollere auderet, nec cum vllo mortalium miscere sermonem, plenam scilicet sui diffidentiam tandem assecutus, & Dei misericordiam.

Metaph. apud Surium 28.

Exemp.

Cum ergo tanta sit occasionis vis cuilibet cautè aduigilandum est, & super sui custodia standum, & quàm procul potest ab illa fugiendum. Quantum possumus à lubrico fugiamus, in sicco etiam parum firmiter stamus. Qui visco aut laqueo teneri non vult, non appropinquet. Qui pice non vult inquinari, non tangat. Qui non vult calefieri aut vri, ad ignem non accedat. Præcipiebat Dominus Loth non solùm exire de Sodoma, sed de omni circa regione, ne scintillis aut fumo incendij eius conspergeretur, vel etiam ipso inuolueretur incendio: sic & præcipit nobis non solùm a peccato fugere, sed etiam ab omni peccati occasione; quâ inuoluti facilè in peccati præcipitium & incendium deuoluimur. Merito ergo David orat: *Viam iniquitatis amoue à me.* Vbi non solum petit iniquitatem amoueri, sed & viam omnem, hoc est, omnium occasionem, quæ hominem ad peccatum ducit, quasi via ad terminum. Fallax enim diabolus non statim peccatum proponit, sed initijs quibusdam & occasionibus peccati solet hominem irretire, sub titulo quod illa licita sint. Sic si tentat de luxuria, persuadet licitum esse videre, alloqui, osculari, quasi in osculo pacis & beneuolentiæ: quid enim inquit ibi mali? at hæc interim est via, qua deducere vult ad consummatam iniquitatem, & ideò omnino fugienda est. Sic, vt iuuenem aliquem in varia peccata præcipitet, non statim ei proponit peccata in se, v. g. ebrietatem, iuramenta, iram, sed proponit ei licitum esse ludere chartis, aut alea, frequentare aliorum consortia, & interim nouit ludum hunc & consortium, occasionem ei esse multorum peccatorum. Hæc est ergo via iniquitatis, à qua declinare debet iuuenis ille, & quam debet à Deo petere amoueri à se. Debetque attendere illud Psaltis: *Declinantes in obligationes adducet Dominus cum operantibus iniquitatem.* Qui sunt qui declinant in obligationes, nisi qui in peccati occasiones declinant, quæ suis statim vinculis irretiunt & circumligant hominem, ita vt vix se possit expedire. Hos ergo adducet Dominus cum operantibus iniquitatem, & tanquam operarios iniquitatis puniet, quia non declinando has occasiones peccati periculo se exponunt, idem autem censetur in moralibus peccare, & peccati periculo propinquo sese exponere. Alia Lectio habet: *Declinantes in obligationes adducet Dominus*

Ps. 118.

tam

cum operantibus iniquitatem. Nec incongruè id proposito nostro. Occasiones enim sunt & *obligationes* præpedientes hominem, & *obligationes* siue viæ obliquæ deducentes ad peccati præcipitium: sunt via iniquitatis, & ideò qui illam viam obliquam ingrediuntur, non facilè sese à peccati casu retrahunt, ergo computantur cum illis qui operantur iniquitatem, & cum illis à Deo puniri merentur.

LECTIO XI.

Explicat vltimam petitionem.

SED LIBERA NOS A MALO.

1. *Docet quomodo hic petamus liberari à maligno.*
2. *Omnes tam bonos quàm malos petere id debere.*
3. *Petitionem hanc rectè intelligi de malo pœna.*

PROPOSITIO I

P*Etimus hic primò liberari à malo, hoc est, à maligno.*

Vocatur dæmon *Malus* per Antonomasiam cum emphasi, ob plenitudinem & supereminentiam malitiæ, quomodò etiam D. Paulus dicit: *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed contra spiritualia nequitiæ in cælestibus*, hoc est contra spirituales nequitias, sic enim vocat dæmones *Emphaticè loquendo*, inquit D. Thomas. *vt intelligatur in illis esse plenitudo nequitiæ, quia quanto est altior dæmon secundum naturam tanto quando conuertitur ad malum est peior & nequior:* Vocantur ergo spiritualia nequitiæ in cælestibus, qua & spirituales sunt, & nequissimi, & ex aere caliginoso, quasi loco nobis altiori pugnant, & pro rebus cælestibus pugna est

Eph. 6.

D. Th. in locum. citat.

Secundò *Malus* absolutè vocatur, quia primus peccati & malitiæ author, primus malitia infectus, nemine eum impellente, sed propria voluntate peccando: & sic non ex infirmitate, sed ex malitia peccauit, & illam statim in homines transfundere sollicitus fuit: Ita vt omnis malitia in mundo existens ab illo originem ducat, & incrementum ab illo accipiat. Peccatum enim infœlix semen & fructus est, quod solo pascitur & oblectatur, omni tentans viâ, vt vbique illud radicem figere possit, virulentum germen producere.

Tertiò, absolutè *Malus* denominatur, quia in malitia est confirmatus & inflexibilis: & ita malus, vt cum iam ab initio peccarit, continuo peccet vsque in præsens; & in æternum sit peccaturus, nec vel vnum bonum actum eliciturus totâ æternitate. Vnde licet exeat in actum naturalem, *Motum tamen quem natura inchoat, voluntas deformat*, inquit D. Thomas. De illo ergo verum est: *Cor eius indurabitur quasi lapis, & constringetur quasi malleatoris incus*: quia eius voluntas magis obfirmatur in peccato quo magis à Deo percutitur, sicut incus quo magis à Fabro percutitur, magis intrà se compacta roboratur & induratur.

Thom. in L. ep. Ioan. c. 5.

1. Ioan. 3.

Ob easdem rationes vocatur in Scriptura per Antonomasiam *Malignus*. sic dicit D. Ioannes: *Qui natus est ex Deo non peccat, sed generatio Dei conseruat eum, & malignus non tangit eum.* Et iterum: *scribo vobis adolescentes, quia vicistis malignum.* Congruè autem malignus nominatur, si rationem grammaticam quam D. Thomas & alij afferunt, consideres, quia malo igne & succensus & succendens. Succensus quidem, non solùm igne inferni qui à Deo est in pœnam eius ordinatus, & eatenus bonus quatenus diuinæ iustitiæ instrumentum est, sed & succensus pessimo superbiæ igne, cuius fumus & caligo ascendit contra Deum, cum scintillis blasphemiæ: *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper*: inflammatus quoque igne inuidiæ & odij contra hominem. *Hic est ignis qui nunquam dicit, sufficit*, per illum enim à quinque annorum millibus animarum myriades absorbuit & quotidie absorbet nec vnquam dicit, satis est: Nouo semper odio hominum respirat perniciem, *Fiduciam habens quod Iordanis influat in os eius*, hoc est, omnes baptizatos, qui per Iordanem significantur, quia ibi cœpit baptismus, absorbere sperans aut desiderans.

Apoc. 8.

De illo potest rectè intelligi illud Apoc. *Et Secundus Angelus tuba cecinit, & tanquam mons magnus igne ardens missus est in mare, & facta est tertia pars maris sanguis, & mortua est tertia pars creaturæ, eorum quæ habebant animas in mari, & tertia pars nauium interiit. Hunc montem magnum*, dæmonem aliqui interpretantur, qui *Mons magnus* dicitur, ob superbiam, & *Ardens* dicitur quia inuidiæ facibus inflammatus propter hominum salutem: secundo ergo Angelo tuba canente (per quem designari possunt verbi diuini nuntij & præcones in secunda ætate Ecclesiæ) hic mons magnus igne ardens missus dicitur à Deo permissiuè, vel à Lucifero aliquis dæmon præcipuus cum consortibus in mare quod vel mundum, vel Ecclesiam significat ob Baptismi aquam, ad quam oppugnandam Gentilium principum tyrannide, instar montis magno impetu tuit. Tum vero tertia pars maris versa est in sanguinem, quia multi Martyres sanguinem pro fide tunc fuderunt: Tertia etiam pars viuentium in mari mortua est, hoc est, multi fideles, qui in mari Ecclesiæ instar piscium viuebant, acerbitate persecutionis deterriti, fidem deserentes miserè perierunt. Tertia quoque pars nauium: qui doctrina & pietate eminere videbantur, & qui tanquam naues, in portum salutis reliquos vehere debuissent, tempestate iactati & allisi ad persecutionis scopulos, miserandum fidei naufragium fecerunt.

Virges in illum locum.

Malignus itaque nominatur, non solum ob ignem superbiæ & inuidiæ quo ipse ardet, sed & ob illum quo totum mundum succendere nititur. Sicut Christus dixit, ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat; ita ipse è contra ignem virulentum superbiæ, luxuriæ, auaritiæ, quaquauersum spargit, igni illi sacro aduersum. Ignem vtique caliginosum, quia hi super quos *cecidit hic ignis, non viderunt solem*; ita obtenebrantur, vt ad solem diuinæ gratiæ vix possint oculos mentis figere, sed vt plurimum de tenebris interioribus ad tenebras exteriores & æternas proruunt.

Psal. 53.

Refert Beda S. Furseum (fuit is Frater S. Folliani, cuius corpus in Oppido Fossensi quiescit) in spiritu raptum, in aere quatuor ignes vidisse, qui totum mundum succendebant. Cumque rogaret Angelum ductorem quinam illi essent; Audiuit ab eo: Vnus est mendacij, cùm hoc, quod in baptismo promiserunt, abrenunciare satanæ & operibus eius, minimè implent.

Bed Hist. l. 3. c. 19.

Secundus est cupiditatis, cum mundi diuitias amori cœlestium proponunt, Tertius dissensionis, cùm animos proximorum etiam in superuacuis rebus offendere non formidant. Quartus impietatis, cùm infirmiores spoliare & eis fraudem facere pro nihilo ducunt. Ignis verò crescens in manus effectus est vnus, & illi Furseo appropinquabat. Timens ille ignem minacem dicebat Angelo: Ecce ignis mihi appropinquat. Cui respondit. Quod non accendisti non ardebit in te, licet enim terribilis sit ignis iste, tamen secundùm merita operum singulos examinat quia vniuscuiusque cupiditatis in isto igne ardebit. Sicut enim corpus ardet per illicitam voluptatem, ita & anima ardebit per debitam pœnam, & implebitur illud Isaiæ loquentis ad impios: *Ecce vos omnes accendentes ignem accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri & in flammis quas succendistis.* Nempe mundus per ignem cupiditatis, accendit ignem æterni doloris.

Isa. 50.

Itaque hic est multiplex ignis, ob quem dici potest *Mundus in maligno positus*, quasi dicas malo igne cinctus. Hunc succendit dæmon de quo dicit: *Halitus eius prunas ardere facit*, quia vt exponit. D. Gregorius, dæmon quasi sufflator, iniquæ suggestionis afflatu, iniquorum mentes igne praui desiderij inflammat. At de illo verificatur illud Isaiæ: *Ego creaui Fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum.* De officina eius prodeunt peccatores, quasi lebetes aut vasa fœditate nigerrima, apta ad opus eius, id est, ad vilia peccandi ministeria. Hos tamen Deus quandoque gratia sua conuertit, & ex lebetibus vasisque fœdis in aurea vasa & phialas transmutat, iuxta illud Zachariæ vltimo: *Erunt lebetes quasi phialæ.* Sic de Magdalena canit Ecclesia.

1. Ioan. 5. Iob. 41. Isa. 54.

Zach. 14.

Post fluxæ carnis scandola, fit ex lebete phiala.
De vase contumeliæ, in vas translato gloriæ.

De hoc quoque Maligno verum est quod addit Iob: *Flamma de ore eius egreditur, & de naribus eius procedit fumus, sicut olla succensa.* Hoc fumo nititur actiones omnes nostras inficere, & quadam fuligine commaculare, conatur enim omnium actionum nostrarum vel principium, vel finem, vel medium vitiare, Initium quidem, deprauando nostram intentionem in bono etiam opere, quia vt dicit D. Gregorius: *Cum facilius ad decipiendum corda hominum conspicit, eorum desiderijs auram transitorij fauoris apponit, & tunc verbum est; facti sunt hostes eius in capite; quia cùm bonum opus non bona intentione fit, aduersarij spiritus ab ipso cogitationis exordio principantur, eamque plenius possident, quando & per initium dominantes tenent.*

Greg. 8. mor. c. 34

Medium verò actionis deprauant, cum intentionem vitiare non valent; curant enim quando iam aliquid benè agitur, vt cor se exaltans ex latere ad vitium deriuetur, & sic quod benè inchoatum erat, iam aliter perficiatur. Finem verò actionis polluere malignus nititur, quandò nec in exordio intentionis, nec in medio operationis quid quam potuit: vt sicut ipse continuò peccat, actus etiam suos naturaliter elicitos voluntate prauâ deformans, ita & nos ei similes efficiamur continuò peccantes. Sic ergò vel prauâ complacentiâ, vel vanâ laude, vel fastidio operandi, vel alio quolibet modo finem nostræ operationis contaminare nititur. Tunc verum est illud; *Ipsi calcaneum meum obseruabunt.* Quid enim ait D. Gregorius, per calcaneum nisi terminus signetur actionis, quandoquidem in calcaneo finis fit corporis? *Vade & serpenti dicitur, Ipsa tuum obseruabit caput, & tu calcaneum eius: caput quippe serpentis obseruare, est initia suggestionis eius aspicere, & manu sollicitæ considerationis à cordis aditu funditus extirpare: qui tamen cum ab initio deprehenditur, percutere calcaneum molitur, quia etsi suggestione primam intentionem non percutit, decipere in fine tendit. Si autem semel cor in intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas & terminus, ab hoste callido securè possidetur, quoniam totam sibi arborem fructus ferre conspicit, quam veneni dente in radice vitiauit.*

Greg. lib. 1. mor. c. 38.

Huc quoque applicat D. Gregorius illud Psalmi: *In via qua ambulabam absconderunt superbi laqueum mihi;* quia scilicet maligni spiritus semper abscondunt laqueum: vel in principio viæ, hoc est operis, insidiando intentionis puritati: vel in progressu obijcientes vanam cõplacentiam: vel in fine, fastidium benè operandi generando.

Psal. 14.

Meritò ergò Filij Dei suspirant, & enixè petunt ab æterno Patre: *Libera nos à malo*, hoc est, ab illo qui nil nisi malitiam respirat, & semper malignè insidians, malitiam omnibus nostris operibus inspergere nititur, vt sicut & ipse, malissimus, semper nequitiæ suæ venenum spargit in via nostra, vt nostros gressus & progressus fœlices impediat, tanquàm *Coluber in via aut Cerastes* (hoc est serpens cornutus & cornupeta) *latens in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro*, hoc est, insidians eis, qui velociter quasi diuinæ gratiæ equo vehuntur & feliciter progrediuntur, vt eos à diuinæ gratiæ statu deiiciat, & veneno inficiat serpens vtique iniquo & draco virulentus.

Gen. 49.

Contra hunc serpentem & draconem multum valet hæc petitio, & orationis dominicæ pia ex spiritu & fiducia diuina pronunciatio: per illam enim eius caput viresque omnes conteruntur. Hoc expertus fuit S. Caluppa Reclusus, de quo sic refert S. Gregorius Turonensis: *Cùm oraret, serpentes super caput eius decidebant (vt cum lachrymis referre nobis solitus fuit) & inuoluentes se circa collum eius, horrorem ei inferebant, & hæ erant serpentis antiqui insidiæ. Cum vero ille immobilis perstaret, quâdam die, dracones duo immensæ magnitudinis ad eum ingredi sunt, quorum vnus ipse dux tentationis validior altero erat, qui erecto pectore os suum contra os beati quasi aliquid mussitaturus erexit. At ille timore perterritus tanquam aheneus valde diriguit, nullumque penitus membrorum mouere poterat, neque manum eleuare, vt signum beatæ Crucis opponeret. Cumque ambo diutissime in silentio constitissent, venit in mentem sancto per spiritum, vt Orationem Dominicam, etsi labia mouere non poterat, vel corde clamaret; Quam dum tacitus loquitur, cœperunt paulatim membra eius, quæ inimici fuerant arte deuincta, dissolui: & sentiens se manum dexteram habere iam liberam, oris signum beatæ crucis imponit. Rursum conuersus ad hydram, pingit iterum Crucem Christi aduersus eum dicens. *Tune es ille qui protoplastum de paradisi habitaculo proiecisti? Qui germani dexteram parricidio cruentasti? Qui Pharaonem vt populum Dei persequeretur, armasti? Qui ad extremum ipsum Hebræum populum vt inuidia succendente persequeretur Dominum, excitasti? Discede à seruis Dei, à quibus sæpius superatus discessisti confusus. Tu es enim in Cain protectus, in Esau supplantatus, in Golia prostratus, in Iuda traditore suspensus, & in ipsa Dominicæ Crucis virtute cum potestatibus & dominationibus tuis contritus es, Abde nunc inimice, caput, & humiliare sub signaculo Crucis diuinæ, quia non est tibi portio cum seruis Dei, quorum est hæreditas regnum Christi.* Hæc & huiusmodi sancto dicente, Crucemque per singula faciente, Draco huius vexilli virtute confusus, vicissim se humiliana terræ subditur. ita Gregorius Turonensis.

Greg. Tur. in vitis. SS PP. in vita S. Calupp. recl.

Notandum verò quod hic orantes liberari à malo siue à Diabolo, etiam consequenter oramus liberari ab eius membris, hominibus scilicet impijs & peruersis ac malignis. Hi corpus eius & membra dicuntur, ipse caput, quia in eos malitiam quodammodo influit suggerendo & inducēdo in peccatum: & sunt quasi sub regimine eum imitando & sequendo, & fini ipsi proposito cooperando, qui est auersio rationalis creaturæ à Deo. Vnde & de ipso dicitur. *Ipse est Rex super omnes filios superbiæ*, quia eos gubernat & fini suo subseruire facit ac prauæ voluntati suæ, & sic sub eius signis & vexillis militant, Sicut ergo Rex, caput dicitur multitudinis sibi subiectæ, ita & diabolus caput congregationis impiorum, tanquam corporis cuiusdam mystici & moralis. Maximè verò de illius corpore dicuntur, qui in peccato iam sunt obdurati: de quibus illud Ioh verificatur, qui sub typo Leuiathan de dæmone & impijs eius membris loquēs dicit: *Corpus illius quasi scuta fusilia compactum squammis sese prementibus, vna vni coniungitur: & ne spiraculum quidem incedit per eas.* Quibus verbis significat dæmonem & impia quædam eius membra, ita esse vndequaque obfirmata in malo vt nulli vel minimæ spiritus sancti auræ, hoc est, inspirationi sanctæ, velint locum præbere.

Iob. 40.

Cùm vero dæmoni corpus & membra attribuamus, possumus per quandam analogiam & proportionem, diuersos peccatores ad diuersa eius membra referre.

1. Dicamus ergo superbos eius capiti adhærere, quia eius primum peccatum fuit superbia.

2. Ad linguam & os eius spectant blasphemi, susurrones, mendaces, iuramentis assueti: quia lingua sua diabolica sacra omnia prophanant, & ignem dissensionis virulenter spargunt.

3. Ad dentes eius referas detractores, qui alienam famam, tam viuorum quam mortuorum & iam sepultorum, tam inferiorum quam superiorum venenoso dente corrodunt, lacerant, deuorant.

4. Ad aures spectant, qui delectantur turpiloquio, verbis cantibusque immundis, vel etiam detractionibus auditis.

5. Ad collum pertinent hæretici & hæresiarchæ, siue Doctores hæreseos & prauæ doctrinæ, quia sicut collum est medium inter caput & corpus, & per collum caput in cætera membra influit, ita ipsi mediatores sunt coniungentes & adducentes alia membra diabolo tanquam capiti, & per illos influit malitiam in alia membra.

6. Ad brachia & manus refert homines iniustos, violẽtos, rapaces, qui insatiabili auaritia semper dicunt, *affer, affer.*

7. Ad ventrem pertinent gulosi & luxuriosi, qui toti ventri dediti: in comessationibus & ebrietatibus, in cubilibus & impudicitijs, meliorem ætatis suæ partem conterunt.

8. Cordi eius venenato adhærent, qui in fratris odio obfirmati sunt, vel inuidiæ liuore tabescunt, virus semper spirantes.

9. Ad pedes eius spectant, qui instabiles sunt & veloces ad currendum ad malum, mobiles ad omne peccatum, de peccatis in peccata proruentes.

10. Denique ad caudam eius referendi sunt, qui suggestione, consilio, auxilio, alios peccatis inuoluunt, & quasi colligatos in varia crimina pertrahunt. Cauda enim draconis in Apoc. dicitur traxisse tertiam partem stellarum: ideò ad hanc caudam spectant, qui alios suggestione sua in voraginem profundam & tenebrosam peccati pertrahunt, qui in statu gratiæ diuinæ quasi stellæ lucebant. Hoc est ergò corpus diaboli, hoc est corpus peccati, à quo petimus liberari, contra quod continuo luctari & pugnare nos oportet. De quo etiam rectè potest intelligi illud Apostoli, *scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato.* q. d. Peccatum & concupiscentia, veteres mores, vetus viuendi ratio & peccandi consuetudo, quam ab Adamo veteri habimus, cum Christo debet crucifigi: destruendum est totum corpus peccati, hoc est, tota peccatorum congeries & massa, quæ quasi vnum corpus est sathanæ, vel veteris hominis cuius membra sunt libido auaritia, fornicatio; quæ omnia destruenda & mortificanda sunt, vt mortui peccato viuamus Deo, vita gratiæ, & simus non iam membra sathanæ, sed viua membra Iesu Christi Filij Dei, eius spiritu animata.

Rom. 6.

PROPOSITIO II.

Omnes tam boni quam mali debent petere liberari ab hoc maligno.

Ratio est, quia omni statui insidias & dolos nectit, nec ab eius malignitate securi etiam sunt perfecti, nec homi-

nes in mundo, nec virgines in claustro, nec coniugati in matrimonio, nec Ecclesiastici in templo, nec Religiosi in choro, nec Anachoretæ in eremo, nec Sacerdotes in Sacrificio. Vnde nec Petrus in Apostolico Collegio, nec ieiunans Filius Dei in deserto, ab eius insidiis exempti fuerunt Malos bonosque malignę circumuenit, illos vt seuere sub sua detineat potestate, hos vt è gratiæ statu deiiciat, sibique subiiciat. Bonis hanc vocem insusurrat: Mitte te deorsum. *Vox diaboli est ista*, inquit, D. Hieronymus, *qui semper omnes deorsum cadere desiderat, sed suadere potest, præcipitare non potest*. Vnde respondeant illi qui firmo pede stant: Tu teipsum deorsum mitte, & in profundum inferni proprium tuum locum descende, tu viam illuc nosti quam primus calcasti, ego illam inire nolo, nec scire cupio, non poteris illuc me inuitum vel deducere, vel pertrahere, vel asportare. Licet ergo quantum in se est, impellat & luctetur vt deiiciat; non consentientibus molesta quidem est lucta sed fructuosa, quia si habet pœnam, habebit & coronam, non nocet sensus, vbi non est consensus, imo id quod resistentem fatigat, vincentem coronat. Et sic sæpe impugnatio in caput eius retorquetur, & in eius confusionem redundat, quia ea illa iustus fit humilior, fortior, vigilantior: maioremque sui gerit custodiam, ne de gradu deiiciatur: attendens illud monitum Sapientis: *Si spiritus potestatem habentis ascendat super te, ne dimittas locum tuum*. Dum ergo iustus ea illa impugnatione proficit, verum est de sathana illud Psalm. *Conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet*. Et iterum, *Capiat quam abscondit apprehendat eum, & in laqueum cadat in ipsum*.

Hieron. cap. 4. Mat.

Eccles. 10.

Psal. 7. Psal. 34.

Cæterum aduerte dæmonem non habere tantam potestatem quantam ante aduentum Christi; Christus enim veniens eius tyrannidem imminuit, & vires eius attriuit, de quo scriptum est: *Iugum enim oneris eius & virgam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian*: sensus est, iugum seruitutis diabolicæ, quo velut onere grauissimo omnium colla premebantur, & virgam qua omnea affligebat, & sceptrum quo velut exactor ad peccata homines quasi ad tributum quoddam compellebat tu superasti & confregisti ô Christe, sicut quondam Israëlitas, Gedeone duce, ab hoste Madian liberasti. Ita explicat D. Hieronymus cum Basilio.

Psal. 9.

Habes huic rei accommodam figuram Iudicum 1. in Rege Adonibezec, cui amputatæ sunt manus & pedes in pœnam suæ tyrannidis, vnde illius memor dicebat: *Septuaginta Reges, amputatis manibus & pedibus, comedebant micas sub mensa mea, sicut alii feci, sic fecit mihi Dominus*. Diabolus Princeps huius mundi multis ante aduentum Domini manus amputabat, vt ad bene agendum inabiles eos redderet, & pedes, vt impediret boni desiderij fœlicem gressum in via virtutum, cogebat etiam eos comedere micas decidentes in mensa sua, pascens eos voluptatibus carnalibus & mundanis, quæ satiare non possunt, sicut nec micæ. At veniens saluator eadem pœna eum plectit amputans manus pedesque eius, hoc est, omnes eius vires rescindens, vt iam facile de ipso eiusque exercitu, carne, mundo, vitiisque omnibus possit victoriam Christianus quilibet reportare, si diuinæ velit cooperari gratiæ.

Iud. 1.

Quod ergo nunc multos adhuc suæ subiiciat seruituti, eorum culpa est, quia scilicet diuinæ gratiæ auxiliis, virtute Crucis & sanguinis Christi acquisitis, non vtuntur, quibus inniti super aspidem & basiliscum ambulare possent, & conculcare leonem & draconem. Quod ipsum fateri coactus est sathan D. Anthonio, vt refert D. Athanasius. Quodam enim die cum fores cænobij pulsasset, egressus est Antonius vt videret se conuocantem, & occurrit ei vir figuræ proceræ & admirabilis. Cumque interrogasset quis esset, ille fassus est se sathanam esse. At ille: Quid hic importune quæris? Vellem, inquit, scire cur non tantum tui Religiosi, sed & passim homines mihi maledicunt. Cum enim eis aliquid infausti accidit, statim dicunt: *Maledictus diabolus*. Respondet Antonius. Non mirum si te maledicunt, qui omnis eis mali & peccati author es & inuentor. At statim negat sathan se eis peccati efficacem causam esse: quin potius ipsosmet sibi peccatorum authores & causas esse, in varias se occasiones, in varia discrimina & crimina præcipitando. Ab eo enim, inquit, tempore, quo Deus factus est homo, vires meæ attritæ sunt, nec vrbes possideo, aut alia loca, imo etiam de deserto expellor ob Monachos ibi locum sibi deligentes. Itaque conquerantur de se in peccatis suis, non de me qui imbellis & inermis sum. Agnouit vero Antonius eum à Christo veritatem dicere coactum. vnde & gratias Deo egit, innocatio Iesu nomine sathan disparuit. Hæc ipse Antonius discipulis suis referebat, vt eos & præmoneret & præmuniret, & ad certamen animaret.

Athan. in vita eius.

Sed & ipsum colligitur ex Apoc. *Vidi Angelum descendentem de cælo habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu, & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & sathanas, & ligauit eum, & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni, & post hos oportet solui modico tempore*. Hunc Angelum communiter Doctores interpretantur Christum, quia ipse est qui habet clauem abyssi, qui apprehendit & ligauit dæmonem imperij sui catena vsque ad mille annos, hoc est, toto tempore quod à morte Christi vsque ad tempus Antichristi decurrit: & tunc soluetur modico tempore, hoc est, tribus annis cum dimidio, quia per Antichristum & eius sectatores, aduersus fideles inauditam persecutionem exercebit. Millenarius est numerus perfectionis, & ideo vniuersitatem significat, vniuersum scilicet tempus à Christo vsque in finem sæculi decurrens.

Apoc. 20.

Cum ergo ligatus sit dæmon, non solum nihil potest in hominem nisi voluntate sua se in eius fauces iniciat, sed & homo ei potest alludere, iuxta illud *Draco iste quem formasti ad illudendum ei*. Sicut leoni aut vrso alligato illudunt pueri & puellæ, sic dæmoni animæ iustæ. Vnde dicit Dominus ad Iob loquens de behemot: *Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?* q. d. Tu id efficere non vales, ego autem id efficiam, quia eum pueris & ancillis meis tradam in ludum, hoc est animabus iustis eum tradam, vt ei insultent. Patet ex Sanctorum gestis, quot adolescentuli quotque virgunculæ malignum vicerint, eique victores insultarint.

Psal. 103. Iob. 40.

Licet vero ligatus sit, non desinit continuo allatrare, & incaute accedentes mordere: Licet illi manus & pedes quodammodo videantur vti Adonibezec amputati, vel ligno crucis in eius posteriori parte confixi cum eius opprobrio, sunt tamen adhuc *eius ossa velut fistula æris*, vt loquitur Iob. In ossibus consistit fortitudo hominis, sic sathanæ fortitudo & potentia adhuc in hoc consistit, quod quasi fistula æris resonantis, auribus insusurrat & venefico sono incantat, vt peccatum suadeat & persuadeat, & hoc suggestionis malignæ veneficio, bonos malosque non cessat vel inquietare vel seducere. Particularius vero hic nobis disserendum paucis est, quibus mediis bonos inquietet, quibusque medius malos seducat, vt de his instructi rudiores possint sibi præcauere.

TENTATIONES MALORVM.

QVantum ergo ad malos in duplici sunt differentia. 1. Aliqui enim enormibus & grauissimis peccatis sunt obnoxij: alij peccatis communioribus, quæ non ea inter homines ponderantur, & tamen mortalia sunt, quia & animæ mortem afferunt, & in salutis discrimen adducunt. His posterioribus solet sathan caliginem quandam effundere, vt turpitudinem & grauitatem latentem non aduertant, nec salutis periculū. persuadet eis esse ordinaria peccata, nec Ecclesiæ clauibus in confessione necessario subiicienda, imo quodam velo ea obducit, vt via peccata rastimentur. Sic comessationes & ebrietates colorat velo recreationis amicæ, impudicitias in verbis & tactibus persuadet esse leuitates, oscula, amicitias iuueniles & honestas vult vocari; iuramenta, dicit esse quendam modum loquendi militum & aulicorum; earnosiones vocat turnum baculi, & sic de cæteris D iode hæc persuadens, quantum in se est, conscientiæ remorsus ab his tollere nititur, & facit vt quàdam peccandi consuetudine iam collum obducant, nec sentiant grauem intus læsionem. sic dum offusa quadam interiori caligine, hæc non ponderantur, nec conscientiæ latebræ peruaduntur, confessione perfunctorie peraguntur, nec plane, nec cum perfecto emendationis proposito: & manet homo velut quietus in peccati fæcibus, quæ quia non agitantur fœtorem edere non videntur, cum tamen coram Deo maxime fœteant. Nec solet dæmon eos multis aliis grauioribus tentationibus inquietare, ne sibi iam incipiant displicere: imo nesciunt quid sit tentatio, non multum veat eos quos quieto iure possidet. Auceps non tendit laqueos perdicibus, quas in sua detinet custodia, nec canis mordere solet domesticos suos. Nec sentiunt carnis luctam contra spiritum, nec mirum, quia in ipsis non est spiritus, & tamen nunc maxime oppugnantur, cum se oppugnari nesciunt. *Absconditaa est pedica eius in terra*

Iob. 18.

terra & decipula eius super semitam, vt loquitur Iob, sed ipsi non aduertunt. Quinimo vt non sibi displiceant, quendam fictitium deuotionis spiritum eis immittit, multa bona operari permittit, sacrum quandoque audire, eleemosynam aliquam largiri, rosaria recitare, vt sic sibi bene cum Deo esse, seque in gratiæ statu agere existiment, cum tamen iniquitatis vinculis & peccati funiculis ab hoste teneantur constricti, in illis libere se voluentes & obdormientes. His ergo inclamamus, quod samsoni in sinu Dalilæ suæ obdormiscenti, & septem neruiceis funibus ibi colligato inclamatum fuit: *Philisthiim super te Sampson*, vt excitent spiritum & disrumpant septemplicis peccati funea, quo ab hoste vincti teneantur.

Iudic. 16. *[margin: Sap. 5.]*

2. Alij impij qui in enormibus grauissimisque peccatis vitam conterunt, decipiuntur à sathana fallaci promissione longioris vitæ, vt in aliud tempus veram pœnitentiam reiiciant. Interim dum facultas suppetit, voluptati indulgendum persuadet. Vnde hi apud Sapientem dicunt: *venite fruamur bonis quæ sunt & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter, vino pretioso nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis coronemus nos rosis antequam marcescant, vbique relinquamus signa lætitiæ*: Imo vero multis persuadet non esse aliam vitam post hanc, vt sic liberius voluptati fræna laxent. Quapropter ipsi hac persuasione decepti dicunt apud eundem Sapientem, *Exiguum & cum tedio est tempus vitæ nostræ, & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam non fuerimus*. Vide ibi cætera.

3. Quos vero decipere non potest, spe diuinæ misericordiæ fallit, vt in peccatis detineat: proponitque eis exempla grauissimorum peccatorum qui in fine vitæ pœnitentiam egerunt, & Deum propitium inuenerunt, & sic vnius vlteriusve fœlicitatem, mortuorum fecit esse ruinam. Nec considerant illi illud Ecclesiastici: *Ne dicas, miseratio Domini magna est, quia cito ab illo ira & vindicta approximant*. Denique dum his modis effecit vt tota pene vi, â consueuerint in peccatis tandem eos illaqueat tentatione desperationis, tanquam laqueo vltimo, quo eos in gehennã pertrahit. De qua re latius supra disseruimus.

Quantum ad bonos: hos maximo odio prosequitur dæmon, propter ipsum odium quo in Deum & Christum fertur: ab illo irreuocabili sententia è cœlo exturbatus, & cum non possit eo nocere, in eos qui eius imaginem gratiæ donis adornatam in se gerunt, insurgit, vt sic hostilem in Deum animum ostendat & exerat, eius nocendo imagini, & quantum in se est nocendo ei in rebus suis, Sicut Pantheræ, inquit D. Basilius, quæ crudele odium gerunt in hominem, vt hominum simulachra aduerterint, quadam feruntur furia & ea dilacerant. Cum etiam Christo nullum nocumentum inferre possit, in membra eius furit, & quia caput ferire nequit, corpus aggreditur. Vnde describitur draco paratus ad deuorandum fructum mulieris stellis duodecim coronatæ & parturientis: sed cum ille raptus esset ad Deum & eius faucibus erutus, *abiit facere prælium cum semine eius*. Nempe inuidet iustis, quod ad reparandas sedes illas cœlestes, à quibus pulsus est, ipsi electi sint. Cum vero boni in triplici sint differentia: incipientes, Proficientes, Perfecti, diuersas eius fraudes experiuntur.

[margin: Apoc. 12.]

TENTATIONES BONORVM.

Primo quidem: Incipientes multis deterret difficultatibus vt a bono desistant. Quapropter monet sapiens: *Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem*. Statim enim ac quis fortiter resoluit vitam in melius mutare & incipit Deo perfectius seruire sathanæ vires contra se armatas experitur, & mille patitur impedimenta ac contrarietates. Sic Pharao persequitur fortius Israëlem cũ videt se deseri, & Laban Iacob cum videt domum suam relinqui. Aduerte in filiis Israel egredi volentibus ex Ægypto, quot obstacula statim occurrerint. Non enim solum Pharao insequens, sed & mare, sed & solitudo, sitis, egestas, panis, serpentes, & mille alij hostes sese opposuerunt. Sic qui pie volunt viuere, & è seruitute dæmonis egredi, multiplicẽ persecutionem patiuntur à sathana, qui & mundo, & carne vtitur tanquam suis subsidiariis militibus. Caro ergo amatrix delectationum, & ad malum procliuis ab eo tempore quo à venenato serpente infecta fuit continuo sollicitat & importune inuitat ad consuetas oblectationes: & consuetudo praua non minus potens quam natura, recusat hanc vitæ mutationem. Quia sicut laboriosum est potentem fluuium abstrahere à canali per quem multis annis cursum fecit: Ita difficile est, hominem à peruersæ consuetudinis cursu ad aliam vitam ineundam pertrahere.

Dæmon quoque mirum in modum fingit hanc mutationem vitæ difficilem, terret obiciens te talem agendi modum non posse tota vita tenere. Sic Patri Ignatio viam salutis incipienti dicebat: *Quomodo hæc & hæc sustinebis per sexaginta annos quibus victurus es?* sic multos terrore quodam in priorem redigit errorem, qui non considerant illud: *Viam sapientiæ monstrabo tibi, & ducam te per semitas æquitatis, quas cum ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum.* Via Domini initio Videtur arcta, sed vbi quis tota animi intentione ingreditur, suauis fit & lata. *Qui sperant in Domino, assument pennas, vt aquilæ volabunt, laborabunt & non deficient.* Deinde si corona est æterna, cur pugna non sit aliquantum diuturna? & tamen *leue est & momentaneum*, hoc tempus tribulationis si comparetur ad *pondus æternum gloriæ, quod operatur in nobis*. Vt hos ergo contra dæmonis assultus præmoneamus, verbis Apostolicis inclamamus: *De cætero fratres confortamini in Domino & in potentia virtutis eius, induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli.*

[margin: Prou. 4. — Isa. 40. — Ephes. 6.]

Sampsoni in via occurrit catulus Leonis, quo tantum abest, vt territus fuerit, quin potius spiritum in se excitans fortitudinis illum in partes discerpsit. Postea iterum illuc transiens, vt videret leunculi cadauer, inuenit fauum mellis. Sic in via Christiana Leones sæui & rugientes frequenter nobis obuiant: aliqua semper occurrit contradictio, tentatio, tribulatio: Sed si in spiritu Dei fortes resistimus, leunculum rugientem superamus, ex quo postea exit mellis dulcedo, suauis scilicet consolatio. Nihil ergo carnis, nihil sathanæ insultus vereamur, imo nec mundi, qui mille exemplis armatus sese nobis vitam perfectionis incuntibus opponit, modo pompa & vanitate inuitans, modo occasionibus & prauis exemplis ad malum solicitans, imo variis oblocutionibus, amicorum consiliis & irrisionibus, ad viam ordinariam reducens. Verum propter latrantes caniculos non est à via bona recedendum, & aues diei non debent inquietari, licet vlulent caliginosæ noctuæ. Clamet cæcus ille mundus quantum voluerit, transire oportet immobili proposito, animoque constanti se Deo offerre illi dicendo: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum*. Paratum in prosperis, paratum in aduersis ad patiendum quælibet pro amore Dei, & quidquid occurrerit contemnendum, siue sint dæmonum infestationes, siue hominum irrisiones. Sic Dauid derisus à Michol quod coram arca saltaret, cum id ex amore Dei feruido fecisset, dicit: *ludam & vilior fiam.*

[margin: 2. Reg. 6.]

Secundo: Proficientes vel ad teporem conatur reducere, & quodam fastidio & tædio obruere, vel etiam ad indiscretum feruorem pœnitentiamque excitare, vt postea viribus fractos debilitatosque imprudenti austeritate, ad omnia reddat inutiles. Vtraque hæc extremitas Viam perfectiones & pœnitentiæ ineunti diligenter cauenda est, quia nec feruor negligendus est, ne torpore vomitum Deo prouocemus, & tamen discretio ac prudentia adhibenda est, tanquam virtutum auriga & directrix nutrixque. *Ipsa est quæ ordinat Charitatem, imo omni virtuti ponit ordinem, ordo modum tribuit & decorem, etiam & perpetuitatem: feruor ergò vehemens absque discretionis temperamento præcipitat? ideoque laudabilis, cui neutrum deest, quatenus & feruor discretionem erigat, & discretio feruorem regat*: quia alioqui & feruor vitium est, & fructum etiam tollit.

[margin: Bern. in Cant.]

Hoc declaratum fuit Beatæ Brigittæ viduæ, dum pro quodam Roberto ordinis sancti Bernardi religioso, qui indiscretioris ieiunij feruore amens erat factus, Deum oraret. Saluator enim ei in visu apparens hac respondit ei similitudine. *Homo quidam conductus fuit vt vineam coleret, cùmque multorum dierum haberet opus, lucri cupidus totam mercedem voluit vno die lucrari? & ideo se conficiens labore, in ægritudinem incidit, & ita magna ex parte vinea inculta mansit, & merces ei non est persoluta. Ita accidit huic Roberto pro quo oras, dum à dæmone deceptus, nimiæ pœnitentiæ cum indiscretione se dedit*, ita in vita eius.

[margin: Sur. 23. Iunij c. 28.]

Solent quoque hi comparari illis qui longum iter suscipientes, primis diebus tantam viam conficiunt, & iumentum quo vehuntur ita lassitudine obruunt, vt procedere vlterius non possint aut iter peragere. Attendant ergo illi monitum Apostoli, *& exhibeant Deo rationabile obsequium suum*, sciantque quod *honor Regis iudicium diligit*, hoc est, prudentiam & discretionem, & aduertant dæmonis eos decipere volentis tentationem.

Tertia:

Tertiò, Perfectos varijs etiam agitat modis, ac in primis, multos eis scrupulos & anxietates ingerere conatur, quibus animi pax tranquillitasque perturbetur; & dulcedo spiritualis vitæ, quæ exuperat omnem sensum, ab eis tollatur; & his anxietatibus mens occupata, à spirituali profectu impediatur. Hæc itaque dubietas & inquietudo, *scrupulus*, vocatur per Metaphoram Deductam à lapillo, qui intra calceum constitutus, ambulantis pedem lædit, nec suauiter ambulare permittit; ille enim lapillus propriè scrupulus dicitur; & quia angor conscientiæ nos cum Deo ambulare suauiter non sinit, sed continuò conscientiam pungit, ideò etiam scrupulus nominatur.

Optimum verò remedium est contra hanc tentationem, quod Syluester refert tradidisse defunctum quendam Religiosum amico viuenti: *Consule*, inquit, *virum doctum & pium, maximè Confessarium, & ei obtempera, & securus eris: ille rationem redditurus est eius quod percepit, à te vero ratio alia non exigitur: quam si paruerīs & obtemperaueris. Itaque si ille iudicet ea quæ te angunt, ne quidem confessioni esse subiicienda, ei obtempera, multo enim securior eris coram iudicio Dei, & illi gratior, dicens, Hoc & illud præstiti, & hæc confessus non sum: quia credidi aliorum iudicio quod longè potius erat quam meum & obediui eis. Quam si dicas: præposui iudicium meum eorum iudicio magis credens mihi quam illis, & ideo hoc & illud præstiti.*

Syluest. verbo Scrupul. Oser in Sylua.

Narrat Climachus, cùm quidam vir obediens defunctus esset, & cum interrogaret Pater spiritualis, quomodo in iudicio Dei cum illo actum esset, respondisse: *Ego iudicium non subiui, quia obediens fui.*

In scala. Paradisi gradu. 4.

Perfectos quoque dæmon decipere nititur sub specie boni, transfigurans se in Angelum lucis, cuius rei plurima suppeditabunt exempla vitæ Sanctorum Patrum. Sic decipere conatus fuit S. Abraham Eremitam, qui cùm media nocte oraret, lux instar solis in cella eius refulsit, & vox audita est: *Beatus es Abraham, nullusque tui similis qui omnes meas voluntates explesti.* Sed agnoscens dolum diaboli exclamauit: *Tenebræ tuæ tecum sint in perditionem, o plene dolo atque fallacia, homo enim peccator sum ego, quia tamen charitatem Dei mei habeo, & spem in ipsum atque auxilium, in nullo ego te tuasque insidias pertimesco, neque plurima tua phantasmata ac spectra terrorem mihi incutiunt. Pro muro siquidem munitissimo atque tutissimo est mihi nomen Domini Saluatoris Iesu Christi, quem dilexi ac diligo, in quo te nomine sacrepe immundissime satan.* Quæ cum ipse diceret, illico instar fumi à conspectu eius euanuit, beatque famulus multa cum alacritate ac tranquillitate benedicebat Deum.

S. Ephr. in vita eius.

Similimodo dæmon fulgens in splendore cum equis igneis, & quasi currus igneus, apparuit iuxta columnam in qua stabat S. Symeon Stylites dicens: *Dominus misit me Angelum suum vt rapiam te sicut rapuit Eliam. Ascende ergo mecum in currum, eamus, in cœlis optant te videre Angeli, Virgines Apostoli, Prophetæ, cum Maria Matre Domini.* Cumque Simeon eleuans dextrum pedem vt ascenderet in currum, faceret signum crucis, mox dæmon disparuit: Ita Antonius eius discipulus in vita eius.

Valentem quoque Monachum decepit dæmon, crebro ei apparēs quasi Angelus. Vnde superbia intumuit, quasi cum Angelis conuersaretur. Tandē apparuit ei fingens se Christum: cum mille Angelis lampades tenentibus & rotam igneam; dixitque ei vnus, *Christus dilexit tuam viuendi libertatem & confidentiam, & venit vt videat te, egredere, adora eum.* Egressus est & pro Christo diabolum adorauit, & factus est ita emotæ mentis vt ingressus Ecclesiam diceret: *Ego non habeo opus communione, Christum ego vidi hodie.* Quapropter Patres vinxerunt eum, & in ferreos compedes coniecerunt.

Pallad. c. 31.

Hoc est dæmonium meridianum, quod iustos infestare solet. De quo vide Bernardum, & alios. Contra illud hanc doctrinam dabant Ss. Patres. *Licet Angelus in veritate tibi appareat, non facile, suscipias, sed humilia te dicens, non sum dignus Angelum videre viuens in peccatis.* Sic enim & ipsi practicabant. Habetur enim in libro doctrinæ Patrū, quod cuidam apparuit dæmon quasi Angelus dicens: *Ego sum Gabriel missus ad te.* Ipse vero respondit: *Vide ne ad alium missus sis, ego enim non sum dignus ad quem Angelus mittatur*; & hac humilitate victus diabolus statim disparuit.

Super Psalmum Qui habitat Lib. Doct. de humil. 85.

Quidam etiam senex sedens in cella sua sustinebat tentationes, sed dæmones videbat & contemnebat. Videns autem diabolus se vinci, venit in gloria & dicebat ei: *Ego sum Christus*: senex verò claudebat oculos. Cui ille: *Cur oculos claudis? Ego sum Christus.* Respondet ille: *Ego Christum hic nolo videre, sed in alia vita*, & sic dæmon disparuit.

Optimum quoque hic consilium est contra incursum dæmonij meridiani, iudicium, superioris aut confessarij sequi quia sathanas illud odit quia lucem odit.

PROPOSITIO III.

R*Ectè quoque hæc petitio intelligitur de malo pœnæ, à quo petimus liberari quatenus salutem nostram impedit.*

Cum enim innumeræ sint miseriæ quæ nos circunstant, docemur gemitum ad illum edere, qui nobis potest opitulari & liberare cùm expedit nobis, miseriæ autem istæ præsentis vitæ ex primario lapsu sunt ortæ, & diuidi possunt in pœnas spirituales, corporales.

Primò ergo petere possumus liberari à pœnis & miserijs spiritualibus. Sunt vero illæ quæ se tenent ex parte animæ, nulla enim est facultas, vel potentia animæ, quæ non sit obnoxia alicui pœnæ & miseriæ. Memoria enim grauatur quâdam difficultate & labilitâte, ita vt vix discat, & facilè obliuiscatur quæ salutis sunt: At quæ vana sunt facilè illi imprimuntur: ita vt sordidæ & vanæ imaginationes ei frequenter occurrant, vel in vigilia, vel in somno.

Intellectus obnoxius est cuidam ruditati & cæcitati in his quæ Dei sunt, & hinc in illo error frequens est & graui ignorantia circa cœlestia & diuina. Voluntas subdita est procliuitati ad malum, & amorem sui ipsius; & sæculi curas. Vnde multi praui in ipsa oriuntur affectus, multæque prauæ passiones, sollicitudo, timor, tristitia, vel lætitia inepta. In omnibus quoque sensibus multa reperitur inclinatio ad vana & superflua, ad carnalia & saluti contraria, vt patet in visu, auditu, gustu, dum vanis, obscœnis, illecebrosis delectantur; & quodammodò hominem pertrahunt ad peccatum, vt propterea dixerit Apostolus: *Video aliam Legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.* Ideoque exclamat: *Infœlix ergo homo! quis me liberabit de corpore mortis huius?* Hoc est, de praua hac inclinatione & corruptione mortem animæ ingeneranté. Et respondet: *Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* Ad hanc ergo gratiam respirare docemur, & ingemiscere orando: *Sed libera nos à malo.*

Secundo possumus petere à corporalibus liberari miserijs & malis, quatenus saluti nocent. Hæc sunt fames, sitis, frigus, calor & aliæ afflictiones tribulationesque corporis, quæ in nos vndique insurgunt & variè affligunt, ac à bono retardant: Infirmitates quoque variæ quæ nos torquent & ad diuina ineptos reddunt, quæ in tanto sunt numero vt licet Hypocrates cum medicis volumina impleuerint, non tamen vel quartam partem attigerint. Ab his tamen malis sub conditione liberari petimus, quia sæpè tribulationes hæ expediunt nobis, & immittuntur à Deo, triaque bona conferunt, inquit Bernardus: *Exercitium, ne virtus amore otij tempore frigescat. Probationem, vt nostra constantia fortitudo ad exemplum hominibus innotescat. Præmium vt iuxta tribulationis modum homo immensum gloriæ pondus accipiat.* Vnde iuxta eundem Bernardum aduersitati in nos incurrenti tria sunt opponenda, vt facilius, & suauius perferatur: *Electorum agones & angustiæ, quas patiuntur qui pie viuunt. Redemptoris afflictiones & molestiæ, quas crudelissimi principes intulerunt. Dispositio moderatricis iustitiæ, cuius altitudinem quasi virgæ Ioseph summitatem, non discutere, sed adorare debemus. Hæc sunt tria illa astra, velles & terminè, quibus Dominus circundat mare sæculi.*

Bernar. in sent.

Tertiò, possumus hic petere liberari à temporalibus pœnis & miserijs siue malis. Hæc sunt quæ nobis obueniunt in bonis fortunæ & famæ. In bonis enim fortunæ multa occurrunt mala, multæ afflictiones: quia corruptibilia sunt & pereuntia. Hinc multa in illis sollicitudo dum acquiruntur multus timor, & anxietas vt conseruentur multus dolor dū perduntur; quæ omnia animum à cœlestibus bonis auellunt & ideò rectè mala vocantur, à quibus petimus liberari. Sic quoque multas patimur in fama & honore molestias, ob detractiones, murmura, contumelias & oblocutiones; quæ generaliter in hac petitione contineri possunt, qua petimus & Domino ingemiscimus. *Libera nos à malo.* Quas omnes miserias coacervans Bernard. dicit. *Quadrifaria est pressura nostra: Corruptibilis carnis angustia, quæ sunt dolores mortis; Temporalium pressurarum molestia, quæ sunt torrentes iniquitatis; occultis hostis latentes insidiæ, quæ sunt dolores inferni; Deceptoria falsæ mūdanæ gloriæ, quæ sunt laquei mortis.* Vbi alludit ad istam Scripturam. *Circundederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me Dolores inferni circundederunt me præoccupauerunt me laquei mortis.* Si ergo vides, quam meritò doceat Christus hanc orationem Dominicam sic concludere: *Sed libera nos à malo*, quandoquidem ipsa tot malis sciebat obnoxium hominem. De quo meritò

Bernard in sent.

Psal. 7.

dixit

dixit Iob: *nemo natus de muliere; breui viuens tempore, repletur multis miseriis.* Tota enim eius vita nihil est nisi miseria, quia natus est de re omnino fragili, de fœmina: *Quasi flos egreditur* in adolescentia, & multis morbis *conteritur* durante vita, & *fugit* in senectute, estque *velut vmbra* transiens subito in morte. *Et nunquam in eodem statu permanet*, quia nunquam in eadem stabilis est dispositione: nam secundum animam modo lætus & alacer, modo tristis, & desolatus, secundum corpus modo æger est, modò sanus, & in his omnibus multa salutis reperit impedimenta, & ideò illa à Deo disponi rogat, vel etiam amoueri quatenus sunt mala.

Quartò: petimus etiam hic liberari non solum à malis præsentis, sed etiam futuræ vitæ, quæ duplicia sunt, Vel temporalia in Purgatorio, vel in inferno æterna. Hæc enim, cum vitæ præsentis mala incomparabiliter superent, vrgēt nos ad illum clamare, qui ab illis potest nos liberare. De quibus omnibus malis illud Iob intelligi potest. *In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.* Vbi per sex tribulationes possunt intelligi tribulationes huius vitæ, per septimam autem, pœna & tribulatio futuræ vitæ quæ non attingit electos, quia ab illa Omnipotentis Dei manus illos eximit. Iustorum enim animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum malitiæ, visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace. Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & iam non erit amplius, neque luctus, neque dolor erit vltra, quia prima abierunt, *& obliuioni traditæ sunt angustiæ priores*, vt dicit Isaias. Per sex tribulationes transierunt, in sex illis diebus quibus continuò voluitur, & miseriis inuoluitur vita nostra: in septima autem die requiei, non tanget illos malum, nec amplius eis opus erit gemere aut clamare: *sed libera nos à malo.*

Iob. 5. — Isa. 65.

AMEN.

HÆc est clausula & signaculum, quo concludi solet Oratio, & idem significat quod FIAT.

Est verò vox precantis, aut confirmantis aliquid. Vnde cum benedicit Propheta vel sacerdos, solet populus respondere, Amen. Confirmans benedictionem sibi, quam Sacerdos à Domino deprecetur. Hac ergo clausula recolligitur orantis intentio, quia cum dicimus Amen, intentio nostra summatim fertur super omnia præcedentia; & si aliquid ex humana fragilitate per distractionem mentis, absque actuali intentione in oratione pertransiit, ad illud implicitè redit intentio, dicendo, Amen.

Est ergo vox optantis, vt quicquid postulatum est in hac oratione, per benignam Dei misericordiam adimpleatur, vt sic ipsi sit gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

TRACTATVS QVARTVS
DE
SALVTATIONE ANGELICA.

QVia frequenter conuenit Pastores agere de Virginis laudibus, & eius intercessione: hic copiosam suggerimus materiam de Virgine, explicantes Salutationis Angelicæ singulas partes per aliquot Lectiones. Præuiam autem Lectionem de eius intercessione & patrocinio præmitto, in qua ostendetur quomodò spes nostra Virgini innitatur.

LECTIO I.

De Virginis Mariæ Patrocinio.

1. *Docet spē nostrā post Christum in Virgine rectè locari,*
2. *Deuotionem erga Virginem esse prædestinationis signū.*
3. *Hanc deuotionem debere imitationi esse iunctam.*

PROPOSITIO I

PRæcipuum fidei nostræ fundamentum, post Christi merita, est B. Virginis patrocinium.

Declaro primò ex sacra scriptura: de illa enim ab Ecclesia intelligitur illud: *Ego Mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei*, q.d. Ego sum illa Mater, quę filiis meis & animabus mihi deuotis ingero castum amorem cassumque timorem: salutis ego scientiam, spemque sanctam eorum in cordibus pario. Hæc sunt sancta germina, quorum ego Mater sum: *Transite ergo ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini.* Alius etiam hic sensus non incongruus est, ego sum illa Mater, quæ digna est ab omnibus pulchra illa & casta dilectione coli, casto timore ab omnibus honorari & agnosci, digna denique in qua omnes sanctam spem suam firmiter collocent. Vnde & sequitur: *In me gratia omnis viæ & veritatis, in me omnis spes vitæ & virtutis.*

Eccl. 24.

Licet ergo hæ scripturæ primario intelligantur de Sapientia incarnata, in officio tamen diuino etiam Ecclesia à Spiritu sancto directa, Virgini nostræ accommodat, & de illa verificari dicit: Imò in cantico suo eam disertè his verbis salutat: *Vita, dulcedo & spes nostra salue.*

Declaro secundò, ex auctoritate sanctorū patrum. Inter illos Bernardus sic ait: Totis medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, Mariam hanc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum voluit nos habere per Mariam in omnibus & per omnia prouidens Deus miseris, trepidationem nostram solatur, fidem excitat, spem roborat, diffidentiam abigit. Ad Patrem verebaris accedere, solo sonitu territus ad folia fugiebas: Iesum dedit tibi Mediatorem. Quid non apud talem patrem filius talis obtineat? An vereretrepidas & ad ipsum? Frater tuus est, & caro tua, tentatus per omnia absque peccato, vt misericors fieret. Hunc tibi fratrem Maria dedit, & si in ipso forsitan maiestatem vereare diuinam ad Mariam recurre, exaudiet Matrē filius, & exaudiet filium Pater. *Filioli hæc peccatorum scala, hæc mea maxima fiducia est, hæc tota ratio spei meæ.* Hæc & plura Bernardus.

Serm. de Annunc.

D. Augustin. sic quoque Virginem alloquitur: Admitte nostras preces intra sacrarium exauditionis, & reporta nobis antidotum reconciliationis. Accipe quod offerimus, redona quod rogamus excusa quod timemus: *Quia tu es spes vnica peccatorum, per te speramus veniam delictorum, & in te beatissima nostrorum est expectatio præmiorum.*

Serm. de Nat. Virg.

Similiter loquuntur & alij sancti patres, præclarè autem D. Germanus Patriarcha Constantinopolitanus.

Nullus est qui saluus fiat nisi per te ô sanctissima!
Nullus qui liberetur à malis nisi per te, ô purissima!
Nemo est cui donum concedatur nisi per te, ô castissima!
Nemo est cuius misereatur diuina gratia nisi per te, ô Virgo honestissima! ita ille.

German. ho. de zona. & feseclis Virg.

Declaro tertiò ex ratione indicata in verbis sanctorum Patrum. significant enim illi, imò disertis verbis asserunt, omnia dona siue gratiæ, siue gloriæ, quæ ad nos à Deo deriuantur mediante Mariâ defluere: nihilque filium nobis donare, quin per Mariæ manus transiuerit. Quicquid petimus per illam vult nos filius petere, quia per illam decreuit dare. An non ergò meritò post Christum spem & fiduciam nostram in illa collocamus, à qua filius nostram vult pendere gratiam & gloriam; *Altius intuemini fratres*, inquit D. Bernard *quanto deuotionis affectu à nobis Mariam voluerit honorari, qui totum boni plenitudinem posuit in Maria, vt proinde si quid spei in nobis est, si quid gratiæ, si quid salutis, ob illa nouerimus redundare.* Ita ille. Ipsa ergò alueus est & aquæ ductus, per quem cœlestes aquæ ad nos defluunt de æternitatis fonte, tanquam stillicidia stillantia super terrā nostram, sine qua aridi sumus & omnium bonorum inopes. De illa rectè intelligimus illud: *Ego quasi aquæ ductus exiui de Paradiso, & dixi: Rigabo hortum plantationum mearum, & inebriabo partus mei* (vel vt alij legunt) *prati mei fructum.* Ipsa enim est, quæ ab initio rigabat nouellas plantationes Ecclesiæ, dum adhuc erant in iuuentute sua, quando ipsa adhuc in terris agebat, cum ascendente Domino illi

Serm. de Natiuit. Virg.

Ecc. 24.

illi cura demandata fuit agri dominici, vt nouellas & primas plantas (animas nouiter ad fidem conuersas) excoleret, rigaret, firmaret: cœlestibus doctrinis, meritis, exemplis. Nunc autem in cœlo degens & fonti gratiarum coniuncta, tanquam aquæ ductus plenissimus, non solum rigat, sed & quodammodo inebriat, nunc hortum suum filijque sui, ita vt recte dicamus illi, *visitasti terram & inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam, multiplica germina eius, in stillicidijs eius lætabitur germinans.* Denique ideo spem nostram ab illa pendere asserimus, quia ipsa est a Filio Mediatrix & Mater nostræ salutis constituta, per quam accessus nobis patet ad thronum misericordiæ eius.

Psal. 64.

Serm. 2. de Aduent.

Virga regia, inquit D. Bernardus, ipsa est via per quam saluator aduenit, procedens ex ipsius vtero tanquam sponsus de Thalamo. Studeamus ergo & nos per eam ad ipsum ascendere, qui per ipsam ad nos descendit, per eam venire in gratiam ipsius, qui per eam in nostram miseriam venit. Per te accessum habemus ad filium, ô benedicta inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, mater salutis, vt per te nos recipiat, qui per te datus est nobis. Ita ille. Collige ex dictis, optime à nobis dici spem nostram duobus inniti fulcris: *vulneribus scilicet Iesu Christi & vberibus Mariæ Virginis.* Ille enim per vulnera mediator est, illa per vbera mediatrix est salutis nostræ. Mater pro te filio ostendit pectus & vbera, inquit Bernardus: Filius Patri latus & vulnera: An poterit esse repulsa vbi tot sunt charitatis insignia; Dicamus ergo Virgini: *Exultabimus & lætabimur in te, memores vberum tuorum super vinum*: Hebræa legunt *Memores amorum tuorum super vinum*, vt sit sensus: Multiplex amor tuus, quo nos prosequeris, à deuota mente recogitatus, melius longe sapit suauiusque eam reficit, quam quicquid sapidum posset gustum corporeum oblectare.

Cant. 1.

Sed vox Hebræa & amores & vbera significat, & ideo etiam sensus est. Fœlicissima sunt, ô amantissima mater, vbera tua, quibus pias mentes lactare soles, suauissima sunt super omne id quod sapidum & suaue est: ideo filij tui exultabunt & lætabuntur in te, & vberibus tuis respuentes præ lacte deuotionis & consolationis, quod ex te sugunt, omnis voluptatis vinum.

Duo vero vbera in hac Virgine & Matre nostra consideramus. vnum est quod sugunt iusti, ex quo gratiæ abundantiam cum suauitate eliciunt. In huius rei symbolum orante B. Bernardo coram imagine B. Virginis, & cum toto cordis affectu versum illum pronunciante, *Monstra te esse Matrem*, velut ex vberibus suis Virgo, maternum demonstrans affectum, in os eius suauissimum & lacti similem liquorem instillasse perhibetur.

Sicut etiam D. Augustinus depingi solet inter Christum ex vna parte è latere in os ejus sanguinem fundentem, & B. Virginem ex altera parte lac fundentem, cum hac inscriptione: *Hinc lactor ab vbere, pascor à vulnere.*

B. Fulberto Abbati Ferrariensi, teste Baronio tom. 11. ægrotanti, apparens per visum Maria, sugenda aperuit sacra vbera, quia eius amator fuerat, & librum in eius laudem scripserat, Basilicamque ei construxerat.

Alterum ex vberibus Virginis est quod sugunt peccatores, ex quo eliciunt abundantiam misericordiæ. De quo dicit Richardus de S. Victore; *Replentur adeo pietate vbera tua, ô Virgo vt facta alicuius miseriæ notitia, lac fundant misericordiæ adeo cor tenerum habes, vt non possis miserias scire & non subuenire: vbicumque fuerit miseria, tua statim currit & succurrit misericordia.*

Cant. 7.

De his etiam vberibus rectè intelliges illud Cant. 7. *Dixi, ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius, & erunt vbera tua sicut botri vineæ.* Christus in crucem ascendit, ex qua destructo mortis imperio ad vitam victor rediuit, ideoque crux palma ei fuit & insigne victoriæ ac triumphi: postquam ergo palmæ huius fructus collegit (hi sunt fructus qui sequebantur crucis ascensum. Resurrectio, Ascensio: Aduentus Spiritus S. Redemptio mundi) tunc Virginis vbera fuere fœcundissimi & suauissimi botri: tunc per totum orbem notissima fuere eius vbera, quibus lactauerat Christum Dominum. Agnita enim est & honorata vt Mater Filij Dei, habes duo vbera virginitatem, & fœcunditatem, quæ nulli alteri competunt Matri. Agnita quoque est tanquam Mater omnium fidelium, quibus data est potestas filios Dei fieri, & fratres cohæredes Christi. Agnita sunt vbera pietatis eius, de quibus Ecclesia adhuc infans, adhuc in cunis suis educata fuit, quia primos fideles ipsa educauit, fortes in fide effecit, vitæ suæ sanctitate illis præfulgens, sapientia sua illos illuminans doctrinæ salutaris lacte eos pascens, constantia sua eos roborans & confirmans.

Et Postquam in cœlos assumpta est, superabundanter impleta sunt vbera pietatis eius ac misericordiæ, supereffluunt in iustos & peccatores, ita vt gratissimum sit ei omnes ad illa confluere, omnesque suauiter inuitet. sicut enim matri lacte abundanti non affert molestiam infans sugens, sed potius delectationem & alleuationem: Ita gratissimum est huic piæ matri, si omnes peccatores ad eam accedant, & lac sugant, misericordiæ, quo eam filius eius totam repleuit, vt toti mundo communicet abundanter, & quo magis premuntur vbera pietatis eius, eo magis abundant.

De illa iterum non inconcinnè explicatur illud Cant. 8. *Ego murus & vbera mea tanquam turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.*

Hæc quidem Scriptura, primo intelligitur de Ecclesia sicut & præcedens, rectè tamen etiam Virgini competit: quia ipsa est quæ pacem nobis conciliat cum Deo & cum filio suo: Ipsa se opponit tanquam murum fortissimum, protegentem nos contra salutis hostes, sed & pietas ac misericordia eius (quæ per vbera designantur) velut turris munitissima protectionem nobis exhibent aduersus iræ diuinæ iacula. Dei flectunt vultum seuerum, & pacem impetrant.

Referunt antiquæ historiæ quiddam huic proposito non incongruum Coriolanus bellator inclytus à Romanis irritatus, venit cum potenti exercitu internecioni Romanam vrbem daturus.

Cum nulla alia spes eum placandi superesset, consilio Senatus ad eum destinata Mater est, quæ pro salute ciuium & communis Patriæ deprecaretur. Peregit hoc ipsa forti animo & oratione. Illi ergo obuia, ecce inquit, ô fili, vterus qui te nouem mensium spatio gestauit, en vbera quæ te aluerunt, nunc ergo si patriam communem, quæ te genuit ferro vastare paras, & manus tuas eius cruore fœdare, ferro primum ipsam Matrem tuam perfode: illa quæ tibi vitam dedit parata est furoris tui impetum prima excipere: incipe in materno corpore tuum satiare furorem, illius sanguine parricidalem dexteram pollue: aut certè pro ea quæ te peperit Roma, deprecantis lachrymas suscipe. Ad hæc verba ipse antea implacabilis, statim contremuit, arma abiecit, lachrymis perfunditur, matrem complectitur, & eius fauore Romano, parcit sanguini, & luctus in triumphum vertitur.

Quid aliud agit Maria, dum filius eius sceleribus nostris toties irritatus, orbi vindictam & exitium minitatur? Occurrit illa, & exhibet illi pectus & vbera materna, crudelem à nobis plagam deprecatur, & cum Moyse videtur dicere; *Aut dimitte hanc noxam, aut dele me de libro vitæ.* Et flectitur ob amorem matris filius, eiusque vbera fiunt tanquam turris fortissima iram diuinam expugnans, & per illa pacem cum illo repetimus.

Itaque vt concludamus & breuiter quæ dicta sunt repetamus. Maria est spes iustorum, spes & peccatorum.

Iustorum quidem spes, quia omnes Ecclesiæ status sub speciali eius protectione sperant & respirant, sub eius vmbra & clypeo obnituntur contra sathanam, mundum, carnem. Et omne donum quod Ecclesia habet, fructus est intercessionis huius Virginis, zelus & charitas Apostolorum, fortitudo & constantia Martyrum, sapientia & lumen Doctorum, humilitas & pœnitentia Confessorum, castitas & puritas Virginum, coniugalis quoque castitas maritorum, fructus est intercessionis huius Matris. *Ipsa est Mulier media inter Solem & Lunam*, inquit Bernardus, *hoc est, inter Christum & Ecclesiam.* Ecclesia tanquam Luna omne lumen suum, omnia dona cœlestia, à Christo sole & omnis luminis fonte recipit, sed per hanc mulierem quæ media est.

Spes quoque peccatorum est, quia per illam ad vitam redeunt & salutem respirant: Ita vt de illa possimus dicere: *Respicite filij nationes, homines, & scitote quia nullus in ea sperauit, & confusus est.* Imo aduertendum quod dicit D. Anselmus: *Velocior nonnunquam est salus, inuocato nomine Mariæ, quam inuocato nomine Iesu: non quod illa potentior sit, nam per illum ipsa potens est, sed quia Matrem vult Filius sic honorare: & quia Filius eius Dominus & Iudex est, discernens merita singulorum: dum ergo ipse inuocatus suo nomine non exaudit, iuste facit: inuocatus autem nomine Matris etsi merita inuocantis non merentur, merita tamen matris intercedunt.* Ita Anselmus.

Eccl. 2.

lib. de excel. Virg.

Psal. 86.

Ipsa ergo est naufragantium & desperantium portus: Ipsa est ciuitas refugij, de qua possumus dicere: *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei: Ecce alienigenæ & Tyrus & populus Æthiopum hi fuerunt illic.* Hæc nempe est gloria Virginis huius, Dei ciuitatem esse, in qua Deus ipse habitauit, in qua cum homine æternæ pacis fœdus fecit: & in hoc eius

gloria

gloria celebranda, quod omnes ad se refugientes peccatores, ciuitas hæc recipiat & protegat: *Ecce alienigenæ*, hoc est, qui maxime a Deo alieni, ab eius fide & gratia plane extranei viuebant, hic asilum repertum. *Et Tyrus* (quod interpretatur angustia & tribulatio) hoc est: qui peccatis & criminibus pleni vndique, conscientiæ angustiis oppressi desperabant: *Et populus Æthiopum*, hoc est, sceleribus suis toti fuliginosi & denigrati: *Hi fuerunt illic*, accessum, spem, protectionem, in hac ciuitate Dei inuenerunt.

Mille id exemplis demonstrare liceret: vnum pro mille sit Mariæ Ægyptiacæ. Hæc multis annis quasi veneris victima, fœdæ libidini se prostituerat. Occasione vero concursus ad festum Exaltationis S. Crucis in Hierusalē, venit cum cæteris, non tam pietatis gratia, quam vt animas illaquearet. Verum ab ingressu Templi ter & quater diuinitus repulsa hoc ipsa agnoscens, cœpit vitæ prioris turpitudinem deplorare, & ad Deiparæ imaginem se conuertere cum fletu dicens: *O Domina virgo, quæ Deum verum genuisti, & propter hoc ipse factus est homo, vt peccatores ad pœnitentiam vocaret, auxiliare mihi iam auxilium non habenti, vt possim crucem in qua passus est pro salute mea, cum aliis conspicere.* Adiecit deinde promissionem, se posthac omnibus mundi illecebris renunciaturam si voto potiretur. Virginis ergo ope ingressa, statim omnes voluptates repudians, in vastam Eremum contendit, vbi vitæ prioris labes pœnitētia expiaret. semper vero se Mariæ commendauit, vt ad votum explendum sibi propitia foret & custos. *Tu*, inquit, *ô Domina quo placuerit mi ductrix, esto mihi salutis magistra, mihi viam quæ ad pœnitentiam ducit indica, & ne me derelinquas.* Sub eius vero patrocinio, quadraginta septem annos in austera pœnitentia compleuit, acerrimis tentationibus diuexata, vt omnibus pœnitentię speculum foret & exemplum.

PROPOSITIO II.

Pietas & deuotio ergo Deiparam Virginem probabile admodum est æternæ prædestinationis testimonium.

Non potest quidem homo certo cognoscere electionē suam, vt latius alibi demonstrauimus: Habet tamen in hac vita, aliqua æternæ electionis probabilia signa, quæ verum solidumque menti gaudium possunt infundere, iuxta illud *Gaudete quod nomina vestra scripta sunt in cœlis.* Inter hæc autem à sacris Scriptoribus enumeratur singularis pietas & affectus in Virginem. Fauent vero huic assertioni aliquæ authoritates ex Scriptura depromptæ.

Luc. 5.

Primo allegari potest illud: *Beatus homo qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei: Qui me inuenerit inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino.* Hoc B. Virgini Ecclesia in officio suo applicat, & sensus hic esse potest. Qui mane vigilant ad me, & fores meas, hoc est, qui à pueritia amori & obsequio meo se consecrant, beatitudinis quandam inchoationem participant: illi enim inuenient me, & per me omne bonum & omnem salutem: ego enim illis obuiabo quasi mater honorificata, & amanter excipiam, protegam, deducam, & perducam ? denique introducam in thalamum meum, & filij mei: *Ego enim diligentes me diligo.* Et non potest non esse efficax dilectio mea, eos enim quos diligo, diuinæ quoque dilectionis & electionis consortes efficio.

Prou. 8.

Alius sensus esse potest: *Beati qui mane vigilant ad me quotidie, & ad fores ostij mei*, vt significetur, illum qui vere affectus est Virgini, singulis diebus primo mane eam debere quærere, & speciali eam obsequio sibi deuincire, vel mane, idem est, quod magna diligentia, vt sit quædam allusio ad amatores, qui diligenter omnem explorant occasionem apud fores amicarum, vt eas alloquantur, & omne eis obsequium deuoueant, ac difficultates & longas horas patiuntur, vt voto potiantur. Virgo autem quærentibus se statim in foribus est, imo vero prior se ostendit eis, & præoccupat illos: & dum inueniunt eam, inueniunt vitam & salutem, quia omnis vita, gratia, & salus, per illam ad nos deriuatur, quia non frustratur quærentes eam.

S. Bernardinus adhuc adolescens, ita Virginis obsequio totus deditus erat, vt quotidie mane extra portam vrbis progrederetur ad locum in quo imago B. Virginis sita erat & à transeuntibus frequenter salutata.

Cum vero familiares interrogarent quo tam frequenter illo tempore iret, Respondebat se amicam quandam suam visitare. Nec ipsi intellexerunt, donec aliqui eum coram imagine illa orantem inuenerunt, dum eius explorarent actiones & maxime visitationem hanc quam habebant suspectā. Ex hac ergo visitatione in qua multis annis perseuerauit, magna à Virgine dona multamque gratiam hausit ita vt vere expertus fuerit illud: *Beati qui mane vigilant ad me, & obseruant postes ostij mei. Qui me inuenerit, inueniet vitam & hauriet salutem à Domino.* Qui vitam eius scripsit ita ait: Certe ego ipse, concionem illo habente, Senis, de B. Virgine anno 1427 in die Natiuitatis Virginis, ita audiui eum dicentem: Ego Frater Bernardinus semper fui deuotus B Virgini, in die enim Natiuitatis eius ego natus sum, eodem die baptizatus sum, illo ipso die monasticum habitum indui. Itemque eodem professus sum, & eodem etiam die primum Sacrificium obtuli Deo, eodem die cupio exire ex hac vita.

De S.^to Edmundo etiam statim dicemus: Quomodo in Sponsā Virginem à prima ætate acceperit, digito imaginis eius annulū inserens, cui insculpta erat Angelica Salutatio

Secundo afferri potest & hæc Scriptura: *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo, & dixit mihi; in Iacob inhabita, in Israel hæreditare, & in electis meis mitte radices.* Quasi dicat Christus Dominus & Creator meus, qui dignatus est in vtero meo sibi tabernaculum eligere, dixit mihi: *In Iacob inhabita*: non dicit in Esau, per quem reprobi designantur; sed in Iacob per quem electi signantur: qui ideo Iacob nomine designantur, quia luctantur in hoc stadio, contra mundum, dæmonem, carnem, imo vero cum Deo colluctātur instar Iacob, vt benedictionem æternam extorqueant, Inter hos inhabitat Maria quasi ipsi speciali cultu & affectu eam colunt, & in medio eorum est, per specialem assistentiam & protectionē. Illi quoque idem significātur nomine Israel dum dicitur *In Israel hæreditare*, Israel enim interpretatur. *Videns Deum.* De electis autem dictum est? *Hæc est generatio quærentium faciem Dei Iacob* Inter illos ergo hæreditatem accepit Maria, & sortem suam, illosque ad hæreditatem æternam filij sui perducit. In cordibus eorum radicata est pietas erga hanc virginem, quæ germinat flores omnigenæ virtutis; *In electis*, inquit, *meis mitte radices.* quicumque ergo vult scire an de electis sit, videat an hanc radicem in corde gestet, hunc specialem affectum & deuotionem erga Christi Matrem. De illa enim verum est: *Beati diligunt te.* Nam si consideres omnes qui in Ecclesia Dei sanctitate floruerunt, & nunc in Cœlis gratia effulgent, reperies eos in hac Virginis deuotione excelluisse. Et quicumque scriptis Ecclesiam illustrarunt, hunc ad Virginem affectum & pietatem, quasi electionis symbolum mire commendarunt.

Eccl. 24.

Psal. 23.

Tertio confirmatur assertio nostra, ex titulo honorifico qui Mariç solet attribui, non enim tantum nominatur Mater Christi, sed & *Mater electorum, & omnium Filiorum Dei*, Matris nomen alicui solet attribui, vel quia genuit, vel quia maternam exhibet curam, vel etiam quia affectum verè maternam declarat, Maria mater est electorum primo modo, qui cum Christum ipsa genuerit, & electi sint membra Christi mystica, illorum etiam mater illa genuisse censetur, quia Christum tanquam caput parturiunt in quo virtute omnes electi continebantur: sicut Rebecca continens vtero suo Iacob & Esau, qui capita erant duplicis populi, censetur mater vtriusque populi, vnde dicitur ei: *Duæ gentes & duo populi in vtero tuo sunt.* Quapropter de B. Virgine explicans D. Ambrosius illud Cant. *Venter tuus sicut aceruus tritici*, dicit Christum quidem vnum fuisse granum in vtero Virginis, dici tamen aceruum, quia virtute omnes electos continebat. Sed & propter hoc *electorum mater* dicitur, quia specialiter sub cruce cum Christo illos generauit, consors dolorum filij, ibi erat cum illo velut parturiens omnes filios Dei, vt alibi diximus. Mater etiam est secundo modo, quia curam maternam electis exhibet, illis compatitur, eorum condolet miseriis, sollicitè procurat negotia salutis eorum, totam se eorum causa impendit. Tertio quoque modo Mater est, quia non solum curam eis exhibet, sed & eos diligit plusquam vlla mater suum vnquam dilexit filium Et sicut mater non potest obliuisci fructum vteri, ita minus illa obliuiscitur illorum, quos spiritualiter peperit tanquam membra mystica filij sui, & plus illa diligit quam si corporali vtero gestasset. Et sicut pia mater pro defensione filij opponit se etiam Patri percutere volenti, & sinum maternæ pietatis, quo confugiat, aperit, ita Maria obsistit iræ paternæ piâ suâ intercessione, & materna pietate nos protegit vt supra dixi.

Gen. 25.
Cant. 7.
Ambr. de instit.
Virg. c. 14.

Notum est, quomodo B. Dominico quodam die contemplationi intento apparuerit Christus solio considens regali, manu tres lanceas vibrans quibus orbem perdere parabat. Cum autem nemo reperiretur qui se iusto eius furori opponeret, Virgo Mater genibus aduoluta & filium complexa.

plexa, rogat hominum misereretur, quos sanguinis sui pretio emerat: Duosque seruos suos Dominicum & Franciscum obtulit, quorum laboribus flagitiosi ad pœnitentiam reducerentur: Placatusque est Christus maternis precibus, & ad peccatorum conuersionem accepit duos illos validos bellatores.

Quartò, ex eo probari potest deuotionē erga hanc Virginem & Matrem, electionis signum esse, quia sibi deuotis fœlicem mortem procurat. Licet enim quandoque in peccata labantur qui hanc colunt Virginem, solet tamen illos auxilio suo ita reducere, vt tandem fœliciter finiant, & opitulantur ac protegit eos, ne in peccato moriantur. De hac re latiùs infrà dicemus, quomodò adfuerit multis in fine vitæ.

Rectè ergò dixit B. Anselmus: *Sicut omnis, ô Beatissima, à te auersus, & à te despectus, necesse est vt intereat: ita omnis ad te conuersus, & à te respectus impossibile est vt pereat.* Ex quo colligimus, quod sicut deuotio ad Virginem electionis est signum; sic eius honorem parui facere, vel cultum negligere, reprobationis signum esse; ita vt de illa verum sit: *Qui in me peccat lædit animam suam, & qui oderunt me, diligunt mortem:* peccant verò contra eam, non solum qui eius cultum blasphemant & aspernantur, sicut faciunt hæretici & Virginis hostes, sed & ij qui eam negligunt, & eius opem non implorant. Hoc asserit D. Bonauentura his verbis: *Non solùm in te peccat ô Domina, qui tibi iniuriam irrogat, sed etiam qui te non rogat.* Et iterum: *Qui dignè coluerit illam, iustificabitur, & qui neglexerit illam, morietur in peccatis suis.* Idipsum significatur dum dicitur, *Qui oderunt me diligunt mortem.* Vitam itaque spiritualem, imò & æternam in discrimen adducit, qui Virginis opem non quærit: quia homo sine eius ope non videtur longo tempore posse persistere in gratia, sine peccato mortali. Cùm enim multis pateat hostibus, tentationibus, vulneribus, facilè læditur sine protectione Virginis: inermis est, nisi ex hac turri arma desumat: ex qua *omnis armatura fortium desumitur*, hoc est omnis defensio & protectio contra vitia & tentationes. Quicunque longo tempore sine peccato vitam transigere potuerunt, in Virginis patrocinio præsidium repererunt.

Adde, nihil nos horum obtinere nisi per Mariam: ita nec dona Dei possumus retinere nisi per illam, *Cognoui quod nemo potest esse continens, nisi Deus det*, inquit Sapiens: *& ni Maria interueniat*, inquit B. Bonauentura. Nemo ergo castus erit & temperans, nisi eius iuuetur patrocinio quæ Mater est castitatis, & Mater diuinæ gratiæ.

Prou. 8.

In spec. Virg.

Sap 8. Bonau. in spec. Virg.

PROPOSITIO III.

Vera & solida deuotio erga Deiparam, debet imitationi eius esse coniuncta.

Declarat hoc ipsa eius monitio, quâ introducitur Mater hæc pulchræ dilectionis sic suos alloquens: *Transite ad me qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini.* Quasi dicat: Vos omnes qui me colere vultis, & qui amorem mei profitemini, derelinquite vias distortas, obliqua itinera, & per nouæ conuersationis iter, transite ad me, peccati & sathanæ castra deserite, si sub vexillo meo vultis militare. Venite ad me, vt adimpleamini generationibus meis, virtutibus sanctis, quas amatoribus meis ingenerare cupio; hi sunt flores & fructus quos in eorum cordibus qui mihi placent germinare cupio, humilitas, castitas, charitas, puritas.

Similis est & altera eiusdem monitio: *Nunc ergo filij audite me. Beati qui custodiunt vias meas: Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eam.* Quasi dicat: Non illi beati aut fœlices statim dici debent, qui leue aliquod obsequium mihi impendunt, sed qui student sectari vestigia mea & virtutum itinera, quæ eis præiui vt sequantur, hi meritò fœlices dicendi sunt: Audite ergo, si filij mei esse, & dici vultis, doctrinam quam ego vobis trado, & virtutum exempla, quibus ad pietatem vos erudio, si enim perfectionis viam scire cupitis, meis vos oportet insistere vestigiis. Meritò vtique his non verbis illa alloquitur, quæ omnibus fidelibus proposita est tanquàm exēplar absolutissimum omnigenæ virtutis, tanquam speculum lucidissimum veræ perfectionis, ad cuius aspectum mores erigere, defectosque nostros corrigere valeamus: Omnes viri sancti qui ad perfectionem adspirarunt, hoc sibi exemplar proposuerunt: à Maria viam perfectionis didicerunt hæc prima post Christum virtutis norma, & salutaris disciplinæ magistra.

Prou. 8

Exiguū itaque Virgini obsequium offerre censendi sunt qui ei preces aliquas recitant, si mores eius aut virtutes imitari negligant: Et hic est plurium error, qui leuiter Virgini quotidianum aliquod pensum exhibentes, statim se ab omni malo securos existimant: & inter filios Mariæ deuotos numerare se præsumunt eiusq; fauore salutem omnimodè expectant: Interim nulla eis cura est aut sollicitudo vitia quæ Virgini huic maximè displicent extirpandi, & virtutes solidas, moresque Virginis imitandi: Vis particulariùs exprimam? In impudicitiis hærent & luxuriæ sordibus, quâ nihil pudibius coram Virgine puritatis amatrice, & tamen volunt videri deuoti esse Virgini: Superbiam & arrogantiam in corde alunt, imò & eam in sermone, incessu, actione, sat manifestant & sanctæ Virgini quæ in omnibus humilitatem est professa, per preces aliquas ex consuetudine ei recitatas, placere se existimant. Odia, dissensiones, detractiones & alunt & seminant, quibus nihil magis odit hæc Virgo pacis & charitatis amatrix: Vnde de illa verum est illud: *superbiam & arrogantiam, & viam prauam & os bilingue ego detestor.* Superbia mater & seminarium discordiæ. Os autem bilingue habet, qui aliter coram homine, aliter in eius absentia loquitur, sic detractores sic & adulatores agunt. Via praua omnis consuetudo malè agendi est, consuetudo enim mala, quasi via trita est. Hæc omnia detestatur Virgo, cupitque vt ea detestentur, qui eius se famulos profitentur. Alioqui illos qui Virginem precibus aliquibus quotidie colunt, & quotidie peccata peccatis cumulant, non incongruè assimilabimus Philistæis qui genu vnum coram Arca Domini flectebant, alterum coram idolo Dagon. Quid enim aliud agunt illi, qui *matrem Arcam fœderis Domini* honorant, & quotidie colunt, simulque peccato idolo sathanæ obsequuntur? Serui sunt peccati sathanæ, non possunt simul serui esse Christi & Mariæ. O *Domine, quia ego seruus tuus; ego seruus tuus ex filius ancillæ tuæ.* Ille solus verè potest se dicere seruum Mariæ Ancillæ Domini, qui dupliciter seruus est Christi, & fidei signo, & charitatis siue gratiæ charactere. Amat Maria conscientiæ puritatem in seruis suis, quæ puritatis domicilium semper fuit, in quam nulla vnquam vel peccati labecula locum habuit. Hanc puritatem assequi non possumus; quorum tamen in nobis est, si Virginis amatores sumus, imitari debemus: vt saltē è peccato mortifero (quod summè illi displicet, quia maximè displicet filio) liberi esse valeamus. Verus & feruens amor ad similitudinem adnititur: si ergo ardenter te Virginem dicis amare, debes & ad eius similitudinem aspirare. Et ipsa ad hoc etiam cooperatur, vt nos sibi similes efficiat: est enim amor eius velut ignis quidam, qui ferrum frigidum, durum & rubiginosum, coloris, caloris, lucis suæ participes efficere nititur.

Ps. 103.

Cæterùm, quia ei placet puritas, conqueritur de nobis, cùm eius nos obsequio vouemus, & vitiis mortiferis sæpe implicati manemus. Conqueritur dū ad eā recurrimus sine desiderio & proposito efficaci mutandæ voluntatis & vitæ nostræ prauæ. Vnde peccatori cuidam eius auxilium imploranti & dicenti: *o Mater misericordiæ intercede pro me!* respondit ipsa: *Vos peccatores vocatis me matrem misericordiæ, & interim peccatis vestris non cessatis facere me matrem miseriæ & tristitiæ*: Non quod Maria gloriæ gaudiis semper fruens tristitia affici possit, sed quia quantum in ipsis est, videntur ei tristitiæ materiam afferre per peccatum, quo Deus & Filius eius offenditur, & vulnera eius quasi renouantur? quomodò etiam dicit Scriptura, per peccatum nos contristare Spiritum Sanctum.

Propterea apparuit quondam B. Lutgardi Maria, tota obducta quodam mœroris nubilo. Inquirit Lutgardis præ cordis compassione: Vnde talis pallor & squallor in illa quæ nominatur plena gratia? Respondet Virgo.

In vita eius apud Sur.

Ecce ab hæreticis & prauis Christianis iterum conspuitur & crucifigitur filius meus an nō hæc satis grauis mœroris causa? Tu ergo assume lamentum, & continuis annis septē ieiuna, vt sopiatur ira Filij mei vniuerso imminens orbi. Ideo toto septennio ipsa pane & cereuisia contenta fuit: Hæc autem apparitio ei facta est, imminente peste sæuissima Albigeorum hæreticorum, de qua supra.

Refert Albertus Castellanus, iuuenem quendam turpi vitæ deditum, solitum Virgini laudes frequenter offerre: Apparuit autem ei quodā die graui fame laboranti Beata Virgo cibum offerens delicatum, sed in patina valde immunda. Cumque diceret ei Virgo; Comede: Respondit ipse: Cibus bonus est, sed nauseam mihi generat ob immunditiā scutellæ nec possum comedere. Tunc ait ei Virgo: Laudes quas mihi offers bonæ sunt, sed cor tuum im-

mundum est, & ideò tuis laudibus non delector: Sicq; disparuit visio, ipse verò per pœnitentiam se mundauit, vt deinceps placeret oratio, quam Virgini præsentabat.

Sed dices, si ingratæ sint Virgini preces nostræ, dum è corde peccatis contaminato prodeunt, & quando peccatis mortiferis obnoxij sumus satius erit deserere preces illas quotidianas, Virginis Rosarium, Coronam & similes: Respondeo non esse deserendas, licet enim Salutationes Angelicæ quas ei offerimus non ita ei placeant, quando ab anima immunda offeruntur, tamen non possunt non esse gratæ, quatenus verba sunt afflata à Spiritu S. per Angeli & Elizabethæ ministerium pronunciata, incarnationis mysterium in se continentia, quatenus etiam Spiritus Ecclesiæ quæ illa contexuit, in illis orat.

Secundò, quia cùm in peccato mortali agimus tunc maximè ad Virginem recurrere debemus, vt eruamur: & placet illi nostra deuotio, si saltem initiali cuidam conuersioni coniuncta sit, ipsa enim auxilium nobis ad perfectionē & conuersionem impetrabit. imò verò etiam multis in peccatorum fæcibus obdurato quodam corde defixis, profuit deuotio & affectus erga Dei Matrem. Aliqui enim subita quadam inspiratione & impulsu interiori ad pœnitentiam conuertuntur, dum etiam noua sceleribus designandis animus adijciebatur. Sicut accedit Paulo, qui dum necem Christianorum respirabat, subito luce & voce diuinâ ita commutatur: vt de lupo agnus, de persecutore factus fuerit Apostolus, quod B. Stephani intercessione factum fuisse docet Augustinus. Sic multis contingit subita mutatio ad pœnitentiam, & ignorant quidem ipsi vnde illa procedat, sæpè verò venit à Virginis ope, quæ misericordiæ oculos suos iacit in eos qui in medijs iacebant sceleribus, imò verò peccata peccatis cumulare destinabant: impetratque eis inspirationem, lucem, auxilium, contritionem, conuersionemque perfectam nihil minus cogitantibus.

Impetrauit ipsa contritionem in extremis Innocentio tertio Pontifici summo, prout post mortem testatus est. De illo enim refertur, quod post Lateranense Concilium moriens, visibiliter B. Lutgardi apparuerit. Illa vt vidit eum ingenti flammâ cinctum, quæsiuit quis sit, Ipse se Innocentium Papam asseruit. Cumque illa gemens quæreret, vnde communis Christianorum Pater in tanto cruciatu? Respondet: Tres ob causas ita crucior, quæ me æternis supplicijs iustè addixissent, nisi intercessio Matris Dei mihi contritionem in extremis impetrasset: Et æternam euasi mortem sed grauissimis pœnis vsque ad iudicij diem cruciabor. Hoc tamen etiam impetrauit Mater misericordiæ a Filio, vt ad te suffragia petiturus venire possem, & his dictis disparuit. Illa Sororibus hæc indicans, mitè se pro illo afflixit. Nouerit Lector (inquit Cantiprato) nos tres illas causas non ignorare reuelante Lutgarde, sed pro tanti Pontificis reuerentia, referre noluisse. Ita Thomas Cantiprato eius Confessarius, & Scriptor vitæ eius.

Sur. in Apud vita Lutgar.

LECTIO II.

De Salutatione Angelica.

EXPLICAT HÆC LECTIO excellentiam illius Salutationis.

PROPOSITIO I.

Post Dominicam Orationem, præstantissima fit illa quæ Angelica Salutatio nominatur.

Primò eius excellentiam indicat ipsum nomen: *Angelica* enim dicitur, non quod eius Author Angelus sit, sed quia primaria eius pars non hominis, sed Angeli ore primo pronunciata fuit, & exinde in Ecclesia vsitata. Ipse verò Spiritus Sanctus sanctissimæ Trinitatis consistorium, a quo Angelus destinabatur, eam dictauit & composuit, Angeloque inspirauit. Itaque quia ipsa ab æterno electa erat mater Vnigeniti Filij Dei, cum venisset plenitudo temporum, vt illa iam de ineffabili mysterio instrueretur, & eius consensu & cooperatione perficeretur admirabile illud matrimonium, & coniunctio inter diuinam & humanam naturam, mittitur ad eam Archangelus, qui ab ipsa Trinitate instructus nouo eam & inaudito modo salutat & veneratur, dicens: *Aue gratia plena Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.*

Quis verò & quantus fuerit Angelus iste suprà explicuimus, & cur conueniens fuerit talem salutationem per Angelum hunc fieri. Vide art. 3 symboli.

Antiquitus erat valde magnum, inquit D. Thomas, quod Angeli hominibus apparerent, vel quod homines Angelis reuerentiam exhiberent. Vnde ad laudem Abrahæ scribitur: quod Angelos hospitio exceperit, quodque eis reuerentiam exhibuerit. Quod verò Angelus homini reuerentiam exhibeat, nunquam est auditum, nisi postquam Virginem adeò reuerenter salutauit, dicens: *Aue gratia plena.* Rationem verò subdit idem Sanctus Doctor, cur olim non reuerebatur hominem Angelus, sed homo Angelum, quia Angelus erat homine maior quantum ad tria. Primò quantum ad dignitatem naturæ? Est enim Angelus naturæ spiritualis & incorruptibilis. Secundò quantum ad officij dignitatem & familiaritatem diuinam, assistunt enim Deo Angeli & coram eo ministrant. Tertio, quantum ad plenitudinem splendoris gratiæ: participant enim lumen diuinum magnâ plenitudine, vnde solent cum splendore magno apparere. Hinc Angelos olim homines non audebant adspicere; vnde Daniel ad aspectum Angeli totus contremuit & emarcuit species eius. Et Manuë Pater Samsonis cum vidisset Angelum, quem nesciebat Angelum esse, postea tamen agnoscens esse Angelum qui Dei vices gereret, dixit ad vxorem: *Moriemur quia vidimus Dominum.* Sic & Iacob cum luctatus fuisset cum Angelo Dei vices gerente, quasi pro miraculo narrat: *Vidi Dominum, & tam salua facta est anima mea.*

D. Th. in opuscul.

D. Th. 3. p.

Conueniens vero fuit tunc Angelum hominem venerari, quando inuenta est persona aliqua humana, quæ in tribus excedit Angelum, & hæc est Maria quam salutat Angelus. Primò enim excedit in plenitudine gratiæ, vnde & ei dicit: *Aue gratia plena.* Secundo in familiaritate diuina, non posset enim maiorem familiaritatem Deus exhibere, quàm seipsum filium illi exhibendo & consanguineum: vnde dicit Angelus: *Dominus tecum*, specialiori quodam modo quam cum Angelis, quia per quandam identitatem & affinitatem *Atqui nusquam Angelos apprehendit.* Tertio in puritate, maior enim in virgine puritas quam in Angelis, in qua puritatis author habitauit: & maioris æstimationis est puritas tanta reperta in humana natura, in corpore corruptibili, & de se ad malum procliui, quàm in spirituali Angelica natura. Itaque cum in omnibus Virgo Angelis sit superior, non immerito ab Angelo colitur & salutatur, & modus quo eam salutare debemus nobis ab illo designatur.

Neque vero turbata est Maria ad aspectum Angeli, vt veteres Sancti: Quinimo virginem vidisse non solum corpus ab Angelo assumptum, sed etiam essentiam Angelicam aliquorum est probabilis opinio post Albertum Magnum: quia etiam aliquibus sanctis legimus Angelos, & animas in vita vidisse, D. Thomas tamen non asserit Mariam vidisse Angelicam essentiam, eo quod videatur hoc, inquit, præter statum viatoris.

Licet vero ad Angelicam speciem non fuerit turbata Maria, sermonem tamen eius omnino admirata fuit ob humilitatem, & ob tam excellentem salutationem. Vnde Dicit Beatus Ambrosius: *Maria benedictionis nouam formulam mirabatur, quæ nusquam ante comperta: soli Mariæ hæc salutatio seruabatur, sola gratia plena dicitur, quæ sola gratiam quam nulla alia meruerat, consecuta est, vt gratiæ impleretur authore.* Ita ille.

Amb. in 1. c. Luce.

Ex his ergo patet, excellentia orationis huius tam ob authorem, quam ob dignitatem eius qui eam primo virgini obtulit Deiparæ electæ.

Secundo orationis huius præstātia ex eius antiquitate demonstrari potest, quia iam ab exordio nascētis Ecclesiæ cōtinuo vsitata fuit. Ab eo enim tempore quo Angelus & Elizabeth sic Virginem Salutarunt Spiritus Sancti instinctu, fideles magno honore colere cœperunt Virginem hanc, Christi, fideliumque omnium Matrem, & singulari affectu in eam ferebantur. Sicut enim agnelli instinctu quodam naturæ, inter mille oues matrem quærunt & ex voce agnoscunt: Ita electi inclinatione quadam gratiæ, Virginem tanquam Matrem, & agnoscunt & colunt: & ad eam recurrunt sicut Agnus ad vbera matris, sicut pullus ad alas gallinæ quæ eum peperit. Hoc confirmat authoritas Diui Ignatij qui fuit Antiochenæ Ecclesiæ post Petrum tertius Episcopus: Asserit vero ipse quod omnes qui ad fidem veniebant, continuo desiderio flagrabant videndi Mariam, & vndique ad eam concurrebant. Audientes de rubo illo incombusto, qui Diuinitatis ardorem sine læsione vlla virginitatis sustinuerat & pepererat, dicere videbantur cum Moyse, *Vadam & videbo visionem hanc magnam.* Vadam & videbo arborem illam humilem, de qua Christus flos ille diuinus & fructus pretiosus ortus est, qui odore cœlum terramque replet. Hinc & ipse D. Dionysius per Paulum Athenis conuersus, Ierosolymam venit cum multis ex sanctis fratribus,

Exod. 3.

bus, *ad continendum corpus illud quod authorem vitæ Deumque in se tulerat*, vt testatur ipse lib. de Diuinis nominibus, cap.3. sed & notatu dignum est, quod ex Chronicis Hispaniæ refertur, D. Iacobum in honorem B. Mariæ adhuc viuentis, sacellum erexisse. Cùm enim S.Iacobus Cæsaraugustæ agens angeretur, quod septennio prædicasset in Hispania, & nouem duntaxat ad fidem conuertisset, vrbe sub vesperam egressus ad ripam Ebri fluminis, ibi vidi Deiparam columnæ marmoreæ insistentem, multis cōstipatam Angelis hymnos suauissimè cantantibus, qui eam columnam Hierosolymis attulerant. Consolata verò est Iacobum his verbis. *Quod viuens multos non effeceris discipulos post mortem efficies*. Iussitque ibi extrui sacellum, addens se illius loci tutelam suscepisse.

Et modò adhuc Cæsaraugustæ extat & vocatur, *Nostra Domina de Columna*, miraculisque claret, & putatur fuisse prima Christianorum toto orbe Ecclesia. Ita ex Valæo & aliis. Ribadeneira in vita D. Iacobi, & Franciscus Arias lib. de Imitat. Virginis.

Ex his ergo patet cultum Virginis cum Ecclesia nouella Christi incœpisse, cum cognita fuit per Angelicam Salutationem vt Dei Mater. Imò verò piè aliqui dicunt ab initio sæculi, iam in Ecclesia triumphante, Mariam cognitam fuisse, & in veneratione habitam. In primis, quia Angeli in principio suæ creationis Christum fide cognouerunt, & iam Beati in verbo intuiti sunt, (ad eorum enim statum spectabat, Caput suum ac Regem cognoscere:) probabiliter ergo etiam dici potest, Virginem tanquam Matrem Dei ab eis cognitam fuisse, & in verbo vidisse fœminam illam, ex qua Filius Dei erat carnem sumpturus: quia & hoc ad eorum statum pertinebat, quandoquidem illa iam ab æterno electa erat Domina ac Regina eorum, Sicut ergo ex tunc Christum agnoscentes illum adorarunt, ita & Virginem ex tunc agnoscentes eius Matrem, venerationem ei exhibuerunt. Quod verò aliqui Patres videntur dicere, non fuisse cognitam ab Angelis Dei Matrem intelligendum id est quoad omnes circumstantias, non verò quoad substantiam & personam ipsam, inquit Suarez.

Bernard. Ep 17.

Quantum verò ad homines, ante aduentum Christi à Sapientibus, Patriarchis & Prophetis, prænognitam fuisse Virginem asserunt Sancti Patres, & per consequens ei venerationem exhibitam. Hinc & ipsa à B. Hieronymo, Micheæ 6. vocatur, *Vaticinium Prophetarum*.

Post aduentum verò Christi, & postquam ipsa in Cœlis translata est, singulari cultu ab vniuersa Ecclesia celebrata est, & hæc Salutatio Angelica ex tunc à Fidelibus frequentata etiam in officiis solemnibus, & exinde ad posteros transmissa. Patet ex Liturgia siue Missa Iacobi Apostoli & fratris Domini, vbi habetur: *Commemorationem agamus sanctissima, immaculata, gloriosissima, benedictæ Dominæ nostræ, Matris Dei & semper Virginis Mariæ*: Et post pauca subdit, *Aue Maria gratia plena, Dominus tecum benedicta tu in Mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, quia Saluatorem peperisti animarum nostrarum. Dignum est vt te verè beatam dicamus & omnibus modis irreprehensam & Matrem Dei nostri honorabiliorem quam Cherubim, & gloriosiorem quam Seraphim, quæ sine corruptione Deum verbum peperisti, &c.* Hanc eandem Salutationem habet Chrysostomus in sua Liturgia siue Missa, & eius meminerunt antiquissimi Ecclesiæ Patres.

Secundo præstantia huius orationis declarari potest ex eius vtilitate; est enim & Virgini gratissima, & nobis vtilissima; virgini quidem gratissima, quia rememorat & quodammodo renouat gaudium illud quo perfusa fuit, cum ei primùm ab Angelo nuntium Incarnationis Filij Dei & salutis totius generis humani indicatum fuit. Item hæc salutatio quodam compendio continet singulares Mariæ prærogatiuas Primo quod ipsa sit speculum omnis munditiæ, & fons quidam superaffluens cælestis gratiæ ita vt per illam ad nos deriuetur, quod indicatur illis verbis, *Aue gratia plena*. secundo quod ipsa sit thalamus Regis gloriæ & Deitatis tabernaculum, ita vt possit dicere: *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo*, quod significatur illis verbis: *Dominus tecum*.

Eccl. 23

Tertiò quod ipsa sit electa super omnes mulieres, imò & super omnes creaturas, prima vtique post Deum creatura: Quod indicant illa verba: *Benedicta tu in mulieribus*.

Quartò agnoscimus illam esse arborem pretiosissimā ex qua oritur ille fructus vitalis, qui vitam toti mundo attulit, ille fructus pretiosus, à quo omnis benedictio in omnes deriuatur, excludens omnem maledictionem per primum illum noxium fructum ad nos manantem, quod disertè illa verba annunciant, *Benedictus fructus ventris tui*. Denique vltimis illis verbis, *Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis nunc & in hora mortis nostræ*, indicatur illi competere officium Mediatricis, ita vt apud filium curam gerat generis humani, potens nobis in omnibus necessitatibus opem ferre & modo in hac vita misera, & in egressu, vt eripiamur à morte æterna.

Nihil itaque Virgini gratius offerre possumus, quàm hanc cœlestem salutationem eius laudes & prærogatiuas continentem, per pauca quidem verba, sed multorum mysteriorum pondere grauida. Nihil quoque vtilius nobis, quàm mysterium illud Incarnationis diuinæ sæpius memoriā repetere, ore & corde voluere: quia initium nostræ salutis est, & primum redemptionis nostræ mysterium, omnium aliorum fundamentum. Illud autem in hac salutatione Angelica rememoramus, & quo frequentiùs eam repetimus, eò magis animo infigere debemus, ne ingrati simus.

Hinc & ter in die, vesperi, mane, meridie, pulsus campanæ dari solet in memoriam huius mysterij, quo tempore solent viri fideles, hanc salutationem recitare: imò & ad singulas horas recitantibus eam, summi Pontifices de thesauro Ecclesiæ indulgentiam elargiuntur. Itaque hæc oratio adeò breuis, adeo fœcunda, & Deo ac Virgini grata, & summè nobis vtilis, debet etiam ab incunabulis ori & menti infantium cum lacte instillari, vt vel per partes dicere possint, *Aue Maria*. Gaudet enim Virgo ex ore infantium lactentium perfici laudem suam. Quod multis possumus exemplis declarare.

Surius in eius vita.

Cum S. Thomas de Aquino adhuc puerulus foret, & nutrix eum in balneo abluere vellet, contigit ipsum reperire cartulam, in qua Angelica Salutatio descripta erat, eam ergo è terra sublatam ita manu clausit, vt nonnisi cum violentia nutrix ei eripere potuerit: cùm verò abstulisset, non temperauit à fletu & clamore, donec iterum eam recepit, & acceptam ori ingerens deglutiuit, vt iam à teneris annis Deiparam coluisse visus sit cuius etiam ope castitatis perpetuæ donum impetrauit, Angelis ei renes cingentibus.

Raimu. In eius vita

Beata quoque Catharina Senensis annos nata quinque Salutationem hanc assiduè repetabat, per domus suæ gradua ascendens, & morabatur in singulis Salutationem Angelicam Matri misericordiæ offerens. Intellexerat non ex hominum sermone, sed ex diuino colloquio, Mariam Dei Matrem primam se voto virginitatis obligasse: illam imitata cùm septennis foret, atque in secreto domus angulo supernæ Parentis patrocinium fidenter implorasset castitatis perpetuæ promisso se Christo coniunxit, suam virginitatem immortali sponso, inuocatâ Mariæ virginis ope vota dedicauit:

Ex lit. Societ. an. 159.

In litteris quoque annuis Societatis Iesu, sic legimus. Conimbricæ initio cùm doctrinam Christianam tradendi ratio non esset iam illustris, aliquando in foro interrogauit P. Ignatius Martinus, ecquis esset qui velit angelicâ oratione Virginem salutare? Conticeſcentibus autem omnes ex inepta quadam verecundia, interim infantulus semestris pendens è materno sinu non conticuit, sed in hanc vocem erupit, *Aue Maria gratia plena* Vnde multitudo excitata hocce miraculo, Mariæ laudes cœpit decantare, & Mariam verè gratiâ plenam prædicare.

Ribet. in eius vita.

Neque hic prætereundum, quod de S. Theresia legimus. Hæc puella septem annorum solitudinem quærebat, vt Virgini cui addictissima semper fuit, Rosarium persolueret: duodecimum deinde agens annum, cùm doleret se matre orbatam, ante Mariæ imaginem fusis lachrymis orauit, vt matris vicem gerere dignaretur. Quàm quidem orationem Mariæ acceptissimam fuisse, probauit singulare eius in illam patrocinium.

Quartò, eius præstantia declaratur ex efficacia quam habet contra sathanam & inferorum vires. Summe enim odit, & summam ei confusionē ingerit hæc Salutatio: quia sicut initium ruinæ nostræ, à colloquio illo seductorio cœpit, quod cum Eua habuit per linguam serpentis: ita initium reparationis nostræ & destructionis regni peccati & sathanæ, cœpit ab hoc colloquio cum Maria, ab hac Salutatione Angelica. Et sic verificatur de diabolo illud:

Reg 19.

Ponam circulum in naribus tuis & reducam te per eandem viam qua venisti. Tu enim per mulierem inobedientem regnum adeptus es & peccatum introduxisti, mortemque in orbem: tu ipsam mortis nunciam effecisti, & filiorum peremptricem. Ego ad alteram euam Archangelum meum mitto cum vitæ nuncio, & per illam toti mundo vitam annuncio, Matremque omnium viuentium eam efficio. sed & ipsa conteret caput tuum, & inimicicias capita.

les ponam inter te & mulierem, inter semẽ tuom & semen mulieris. Christus semen est huius mulieris, & nos quoque Christiani, quia & nos Virginis huius sumus filij: bellum ergo implacabile contra serpentem gerimus. Et Salutatio Angelica clypeus est, quo eius vires retundimus, quia per illam ingerimus & rememoramus ei confusionem primam quam sustinuit, dum per virguneulam humilem superbæ huius creaturæ vires ad nihilum redactæ sunt: Non enim potest ferre, sicut superbus Abimelech, quod per fœminam victus dicatur, potest non id bene digerere. Sed & quotidie Virgo hæc multa ei spolia detrahit multas animas, quæ ad eius protectionem & vexillum confugiunt è castris diaboli, & per inuocationem Virginis salutem reperiunt, quæ peccatorum nexibus constrictæ ad perditionem deuoluebantur.

Vis ergo efficaciam Salutationis huius videre? *Antidotum cæleste est*, animam præseruans à mortifero serpentis morsu, habetque virtutem contra omne eius virus. Imò *Virga est*, quâ serpentis caput potest conterere; hoc est, omnes eius suggestiones prauas & maligna consilia, quibus sensim in animas nostras illabi conatur.

Rupi. 3. c. Gen.

Refert Rupertus, tantam esse naturalem inimicitiam inter mulierem & serpentem, vt si nuda mulieris planta dentem serpentis præuenerit, & viuacissimum eius caput presserit etiam leuiter, repentè totum cum capite corpus interire debeat, ita vt nullus omninò motus, nullus sensus in aliqua parte sit residuus, quod nec malleis certè aut vectibus, nec gladiis ita citò affici potest, inquit ipse, assertque hoc vsu & experientia fida compertum. Vt vt sit, rectè de Virgine id asseritur, cuius planta premens vel leuiter antiqui serpentis caput, omnem ei motum & sensum adimit, quod fit cùm tentati à serpente ad Virginis opem præsidiumque confugimus, quæ leuiter impresso pede, potest illum tanquam vermiculum abiectum subito opprimere; hoc est, summa ei facilitas est ad vim omnem dæmonis frangendam. Eandemque vim habet Oratio Angelica, quæ tanquam virga quædam est, vt dixi, quâ fugatur & percutitur serpens iste. Vis plura adiiciam? Oratio ista *pars molæ est*, quâ superbus Abimalech contunditur à muliere: *Clauus*, quo à fœmina Siaaræ tempora transfiguntur: *Gladius Iudith*, quo Holofernis impij caput obtruncatur: In his enim omnibus Mariæ victoria contra dæmonem præfigurabatur. Hæc Angeli lucis verba, *arma sunt lucidissima*, quibus Angelus tenebrarum cum omni sua caligine dissipatur, ac fini lucis nocetur. Vide exemplum in Tractatu nostro super decem præceptis, in præcepto secundo, vbi ad solum pulsum Angelicæ salutationis, qui in Ecclesia manè solet dari, dæmon fugatus fuit à quodam iuuene.

Virga in 22. c. Ap.

LECTIO III.

De prima parte Salutationis Angelicæ.

AVE MARIA GRATIA PLENA, Dominus tecum.

TRes sunt partes orationis huius. Prima est ab Angelo: *Aue Maria gratia plena, Dominus tecum.* Secunda ab Elisabeth: *Benedicta tu in mulieribus, &c.* Tertia ab Ecclesia: *Sancta maria ora pro nobis, &c.*

AVE MARIA.

AVe idem significare potest hic (vt ex Græco colligitur) quod *Salue, Gaude, Lætare*. Merito vero ad gaudium ab Angelo excitatur, quia cœleste nuncium quod ad eam destinatur, ineffabilis gaudij ei segetem subministrat.

Primò quidem ineffabile est gaudium, quod concepit de certitudine quam ex Angelica reuelatione habuit, placita esse Deo opera sua, se in statu gratiæ esse, & obiectum amoris diuini; cum enim nemo nostrum scire possit, an amore, an odio sit dignus, hoc de se certò agnoscere ex prærogatiua particulari datum est Virgini.

Secundò, quia non solum agnouit se à Deo amari ob statum præsentis iustitiæ, sed etiam amorem illum ab æterno vsque ad æternum se protendere. Agnouit enim suam in gratia confirmationem, æternam electionem signatam in libro vitæ, ita vt potuerit dicere: *In capite libri scriptum est de me*, quia prima inter puras creaturas in libro prædestinationis est descripta.

Ps. 116.

Tertio, inenarrabile gaudium fuit, cum agnouit se Matrem illius electam esse in terris, cuius Pater Deus est in cœlis, & sapientiam illam genitam æterni Patris Angelos beatificantem in cœlis, filium suum fore in terris: Vterumque suum iam præparari & adornari, quasi cœlum nobile in quo diuinitatis plenitudo corporaliter habitaret, ita vt cum gaudio & admiratione, tam ab Angelis, quam ab hominibus dici possit: *Ecce tabernaculum Dei cùm hominibus & habitabit cum eis, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus.*

Apoc. 21.

Quarto & hoc gaudium adauget, quod agnouerit se electam esse Dominam & Angelorum & hominum, Reginam cæli, terræ, & infernorum: ita vt iam ei Angelus ex parte cælestis hierarchiæ honorem subiectionemque debitam deferat, & Reginam agnoscat: futuris vero temporibus Reginæ huic quoddam velut homagium sunt delaturæ, & omnis hominum sexus, omnis status, omnes generationes, Reginæ huic quoddam velut homagium sunt delaturæ, & eius præconia totus orbis cum admiratione & veneratione proclamabit.

Quintò, gaudium illi fuit ineffabile non solum ob agnitas speciales prærogatiuas suas, sed & maximè ob redemptionem totius generis humani iam appropinquantem, postquam tot votis expetita fuerat, tot oraculis prænunciata, tot figuris præsignificata, tot lachrymosis desideriis aduocata. Illius redemptionis per Filij Incarnationem, iam in eius vtero iaciebantur fundamenta.

An non igitur hæc omnia cor Virginis mirè debebant perfundere gaudio: vt merito prima vox Angeli sit, Aue, id est, salue, gaude, & lætare? Imo liceat nobis asserere: Si omnia gaudia à principio creationis aliqui collata: & in finem sæculi conferenda, in vnum confluerent, non posse adæquare gaudium illud ineffabile, quod B. Virgo habuit de incarnatione Filij Dei. Addit quidam Theologus, Deo, soli animæ Christi & Virgini eius gaudij magnitudinem perspectam cœlestium enim gaudiorum ineffabilis quædam suauitas eam perfudisse merito asseritur, dum illud æternum lumen cum toto fulgore in eam descendit, & quod totus mundus non capit, intra eius viscera se condidit. Hinc & aliqui vt alibi dixi, putant Virginem in Filij sui incarnatione ipsam etiam essentiam diuinam in transitu vidisse.

Ex his collige quàm accepti sint, qui frequenter offerunt illud Angelicum, *Aue gratia plena*, quandoquidem quodammodò renouent illud indicibile gaudium, quòd in Annunciatione Angelica ei infusum fuit. Hinc & liliis & rosis odoriferis tot exhilarantibus, eam coronare visæ sunt plures animæ piæ, dum ei salutationem hanc sæpè repetitam offerebant, vt postea dicemus.

Notandum verò, licet illud AVE idem sit quod *gaudium tibi sit*, sicque sit vox exhortantis ad lætitiam, tùm de proprio, tùm de communi bono: Non tamen sine ministerio inuersis litteris facit nomen EVA, vt etiam notat Ecclesia in illo versu.

Sumens illud Aue
Gabrielis ore
Funda nos in pace
Mutans Euæ nomen

V. Bren. in Nat. Virg.

Et videtur significari Mariam Euæ opponi, & eius Gaudium Euæ dolori, eius benedictionem Euæ maledictioni, Mariæ gratiam peccato Euæ, Mariæ fructum fructui Euæ. Ipsa ergo est altera Eua vere *Mater viuentium*, quia prima vere fuit *Mater morientium*. Vnde & Augustinus latius hac de re disserens: *Eua, inquit, luxit, ista exultauit: Eua lachrymas, Maria gaudium in ventre portauit: Mater generis nostri pœnam intulit mundo, Genitrix Domini nostri salutem attulit mundo: Autrix peccati Eua, autrix meriti Maria: Eua occidendo obfuit, Maria viuificando profuit: Illa percussit, ista sanauit. Pro inobedientia obedientia commutatur, fides pro perfidia compensatur.* Ita ille.

Eccl. 33.

Rectè ergo dixit Sapiens: *Contra malum bonum est, & contra vitam mors, sic & contra virum iustum peccator: & sic intuere omnia opera Altissimi, duo & duo, & vnum contra vnum.*

Patet in hac salutatione, vbi Angelus lucis est contra Angelum tenebrarum, benedictus fructus, contra fructum vetitum: contra Adamum & Euam, Iesus opponitur & Maria.

Bern. sup. missus.

Vnde & eleganter Bernardus: Currite Matres, currite filiæ, currite omnes, quæ post Euam, & ex Eua, & parturimini cum tristitia, & parturitis: adite virginalem thalamum & podi tum sororis vestræ cubiculum: Ecce Deus mittit ad Virginem, affatur Angelus Mariam, apponite autem parieti, auscultate quid nunciet ei, si forte audiatis vnde consolemini. Lætare Pater, Adam, sed magis tu ô sua Mater exulta, quia sicut omnium parentes ita illis & peremptores

ptores, & priùs peremptores quàm parentes: Lætamini tamen semper filia & tali filia? Curre Eua ad Mariam, curre mater ad filiam, filia pro matre respondeat, & matris opprobrium auferat, ipsa patri pro matre satisfaciat, quia si vir cecidit per fœminam, iam non erigitur nisi per fœminam. Hæc Bernardus.

Clamant. A. vel. A. Quotquot nascuntur ab Aua Holcot in sap. c. 7.

Notant ad idem significandum aliqui, primum Angeli, verbum AVE, habere primam litteram, A, quasi significantem Adam, vltimam E, quasi significantem Euam, inter quas media est V. significans Virginem, quæ media est inter Adam & Euam: quia per illam tamquam mediatricem Adæ & Euæ vtrique sexui salus est restituta.

AVE MARIA.

DE NOMINE MARIA.

NOmen MARIA, non expressit Angelus, cum primùm allocutus est Virginem, inquit Basilius Viegas sed solùm dicit, *Aue gratia plena*, quia nimirum præ reuerentia noluit nomen Virginis vt pote ineffabile efferre, nisi postquam ex colloquio Virginis familiarior ei redditus tandem dixit: *Ne timeas Maria.* Ita ille. Explicat & ostendit idem author nomen illud apud Hebræos esse Tetragrammaton, siue quatuor litteris constans, ad instar nominis ineffabilis Dei & nominis Iesu.

Varia verò est significatio huius nominis, MARIA, apud Doctores & sanctos Patres: Tres præcipuas breuiter attingemus.

Primò, S. Hieronymus dicit, nomen MARIA, apud Hebræos significare idem quod illuminatrix. Apte hoc ei nomen tribuitur, quæ verum fudit sæculis lumen, ex qua etiam ipse Sol æternus qui est lux de luce, lumen de lumine, imò & nobis fons luminis, formari voluit. *Fecit Deus duo luminaria magna, luminare maius vt præesset diei, luminare minus vt præesset nocti & stellas.* Dicamus, *Luminare maius* esse Christum, qui præest, speciali quadam ratione iustis qui Diei nomine designari possunt, *Luminare minus* esse Mariam, quæ præest nocti, hoc est peccatoribus, quia specialiter illis lumen impetrat. *Stellæ* sunt reliqui Sancti. Imò verò *Illuminatrix* optimè dicitur, quia omne lumen gratiæ, omne donum descendens à Patre luminum, per eam in Ecclesiam descendit: Et sicut Theologi docent omnem illuminationem in Angelis inferioribus fieri ab Angelo superiori, & ita consequenter omnem illuminationem Angelorum à supremo Seraphim prouenire, similiter dicimus omnem illuminationem ad Ecclesiam deriuari, mediante Virgine, veréque illi competit illud: *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Possumus ergo sano sensu nunc respondere ad quæstionem illam celebrem, quam proponit Dominus apud Iob: *Indica mihi si habes intelligentiam: Per quam viam spargitur lux, aut diuiditur æstus super terram?* Maria enim via est per quam cælestis lux sese terris diffundit: Via est, per quam diuini amoris calor æstuans in cordibus fidelium accenditur, & modò huic, modò illi eius intercessione communicatur, Vnde & ei canimus: *Tu porta lucis fulgida.*

Psal. 75.

Iob. 38.

Secundò, Maria sermone Syro idem significat quod Domina Merito sic nuncupatur, quia per excellentiam Domina est & Princeps omnium creaturarum, Regina potestatem habens in cœlo & in terra à filio sibi communicatam, vt sit Matri cum filio communis potestas & gloria. Vnde dicit Bonauentura: *Quia Dominus potentissimus tecum est, ideò & tu potentissima secum es per ipsum, potentissima es apud ipsum* ita vt verè dicere possis. *In Ierusalem potestas mea.* Comparat eam Bonauentura cum Esther Regina, quam duæ comitabantur ancillæ, quarum vna Dominam sequebatur defluentia vestimenta colligens; altari ipsa Esther præ deliciis innitebatur: *Duæ* inquit, *ancillæ, quarum domina est Regina Maria, sunt Angelica & humana creatura, humana est famula illa quæ sequitur Dominam suam in mundo, colligens vestimenta Dominæ, hoc est virtutes & exempla Mariæ, Angelica vero est illa altera, super quam in regia innititur se fortando ac delitiando cum Angelis, innititur insuper tanquàm potentissima Angelis imperando.* Itaque sicut Christus vocatur Dominus per Antonomasiam, ita & Virgo ex suo nomine, Domina per excellentiam. Propterea S. Gerardus Martyr Episcopus Canadiensis in Pannonia, nomen Mariæ specialiter voluit honorari, & ipso authore ab Hungarica gente non pronunciatur nomen Mariæ, sed Dominam eam vocant. Si sit autem pronunciatum eius nomen statim, flexis genibus, & demissis in terram capitibus sese inclinant. Et ideò etiam Pannonia à S. Rege suo Stephano *Familia S. Mariæ* appellata est. Idem quoque S. Gerardus in tanta veneratione nomen illud habebat, vt si quis reus clam à S. Viri familiaribus edoctus veniam ab ipso peteret per nomen Matris Christi, mox audito nomine Matris misericordiæ, ipse lachrymis perfunderetur, & perinde ac ipse reus esset, à reo veniam peteret. Sed & Stephanus Hungariæ Rex sanctissimus agnoscens hanc verè Regum etiam esse Dominam & omnium Regnorum Reginam, seipsum sceptrum suum ac Regnum, speciali oblatione & voto Virgini Mariæ consecrauit, assiduè exorans, Vt se suumque regnum Domina illa tueretur, cuius patrocinio ac potestati se Hungarosque omnes addixerat. Quin etiam solemne promulgauit edictum, vt omnes diem quo Virgo assumpta fuit, celeberrimum haberent, & diem Dominæ, appellarent, & cætera eius festa ieiuniis, & singulari solemnitate transigerent, eamque peculiarem sibi patronam assumerent. Nec silentio prætereundum est, quod de ipso scribitur. Cùm quadam nocte cœlesti instinctu clam sine comite, ex aula regia egressus esset, magnam nummorum copiam populo pauperi distributurus, cum singulis nummum aliquem elargiretur, inter petulantes rogatores, orto tumultu, ipsi etiam Regi per contumeliam ab audioribus plerisque barba distracta est, & ex parte conuulsa. Ipse verò nec hoc indignè ferens, in ædem quandam Virginis interiùs gaudens properauit, & ante aram procidens ingentes Diuæ gratias egit. *Regina*, inquit, *cæli, vnica Hungariæ Patrona gentis, tibi gratias ago quod me milites tui hoc modo tractarunt: si has ab hostibus iniurias accepissem, auxilia tuo vlciscerer. Proinde futuræ fœlicitatis hinc auspicia capio, scioque non fore irrita filii tui verba dicentis, ut ne minimum quidem è capite capillum periturum.*

Eccl. 24.

Ex his ergo satis constat, quàm meritò Domina vocetur digna cui Principes & Reges omnes, diademata sua ac sceptra consecrent; Prælati verò Episcopi ac Pontifices infulas suas ac thiaras committant, omnesque gentes subseruiant, quandoquidem & in cælo & in terra & sub terra dominetur. Vnde ipsa rectè introducitur loquens: *Gyrum cæli circuiui, abyssi profundum penetraui, in fluctibus maris ambulaui, & in omni terra steti, & in omni populo & gente primatum habui, & omnium excellentium & superborum corda propria virtute calcaui.* Vbi dum dicit, *Gyrum cæli circuiui*, indicat se in cœlo dominari, dum ait, *Abyssum penetraui*, significat se dominari in inferno; quando addit, *in fluctibus maris ambulaui*, potest intelligi de purgatorio, quia ibi pœnæ sunt quasi fluctus transeuntes, non permanentes. Tandem subdit: *in omni gente primatum tenui*, in terra se dominari manifestans, vbi etiam exercet potestatem in rebelles & superbos, eos velut calcans cum sathana Rege super omnes filios superbiæ, qui etiam solum Mariæ nomen horrescit. Ad illas verò animas quæ sathanæ suggestione Deum & Mariam deseruerunt, rectè illud dicimus quod Angelus olim ad Agar fugitiuam, *Reuertere ad Dominam tuam, & humiliare sub manu eius, reuertere ad Mariam* cùm cordis humilitate, & gratiam, & benedictionem peccatique remissionem in eius domo & obsequio reperies. Ipsa est enim Sara (quod interpretatur Domina) quæ verum genuit Isaac Filium Dei in cuius semine benedictæ sunt omnes gentes.

Gen. 18.

Tertiò Maria idem significat quod *stella maris*, & hæc est communior acceptio tùm sanctorum Patrum, tùm ipsius Ecclesiæ, quæ eam sic salutat *Aue Maria stella.* Hoc verò nomen mirè ei conuenit, si stellæ proprietates expendantur, dicit enim Aristoteles, *In stellis non est corruptio nec casus, nec err.*

Arist. l. de cœlo.

Primo ergo stellæ assimilatur, quia in eam non incidit corruptio, vel in natiuitate, vel in vita, vel in morte. In natiuitate quidem orta est sine corruptione originalis peccati, in vita nulli subdita corruptioni actualis peccati, etiam venialis, in morte præseruata fuit à putrefactione & corruptione illa quæ communis est.

Secundo assimilatur stellæ, quia in ea nullus fuit casus vel luminis vlla vnquam diminutio. Ceciderunt aliquando Apostoli, & obscurati sunt in nocte Dominicæ Passionis ipsa verò stetit, nec luminis fidei aut gratiæ quicquam amisit, vnde de illa verum est; *Non extinguetur in nocte lucerna eius*

Prou. vlt.

Tertio, stellæ assimilatur, quia nullus in ipsa fuit error, Stellæ enim in suo motu errare non possunt quæ mouentur motu à Deo sibi concreato, mouentur autem motu firmamenti citissimè, motu vero suo lentissimè; & in hoc significari potest obedientia Mariæ, quæ ad diuinæ voluntatis motum citissimè mouebatur. Mouebatur à Spiritu

S. vt Christi conceptioni consentiret, & statim acquieuit: vt in Ægyptum fugeret, & statim obediuit: vt inde rediret, & mox obtemperauit. Sic ad omnia opera sua diuinum sequebatur motum, nihil repugnante motu propriæ voluntatis. Nos autem sæpe sydera sumus errantia, quia corruptæ naturæ motum sequimur, & sapientiæ diuinæ nos monenti resistimus.

Quartò assimilatur stellæ, quia *sicut sine corruptione sui sydus emittit radium, sic absque læsione Virgo parturit filium, nec syderi radius suam minuit claritatem, nec Virgini filius suam virginitatem. Ipsa ergo est stella illa ex Iacob, cuius splendor & radius præfulget in supernis, & inferos penetrat, & terras perlustrat.* Ita Bernardus.

Serm. 2. super Missus.

Sed quæres, cur Stella maris specialiter nuncupatur? Respondeo, quia stella est micans inter tenebras huius mundi. Aduerte ergo varias ob causas, mare significare hoc sæculū.

Primò quidem, quia sicut mare obnoxium est ventis, tempestatibus, nebulis; Ita hic mundus multis agitationibus, inquietudinibus & turbinibus, multâ quoque est caligine circumfusus.

Secundò, sicut mare fluxum & refluxum habet, & quædam ei indita est naturalis inconstantia, modò enim serenum est modo turbulentissimum: ita in hoc sæculo statuum, fortunarum, rerum omnium vicissitudo reperitur, & innata est illi quædam instabilitas vt nemo fidat.

Tertiò, in mari pisces maiores deuorant minores: ita in hoc mundo homines sibi mutuo præda sunt. Vnde conqueritur Abacuc: *vsquequò Domine tacet, impio conculcante iustiorem se, & facies homines quasi pisces maris.*

Abac. 2.

Quartò quocumque maris fluctus explores, omnes salsedine ingrata respersos reperies, non est gutta non salsa: ita omnia quæ continet hoc sæculum amaritudine quadam respersa sunt, & qui sæculo huic immersi sunt, miram salsedinem reperiunt in peccati & prauæ conscientiæ à maris fluctibus, licet ad tempus delectari videantur.

Non mare tot guttas quot mala mundus habet.

Quintò denique in mari scopuli sunt & pericula, syrtes & voragines, imò & multæ belluæ insidiātes, ideòque frequentissima naufragia. Quid reperies in hoc sæculo nisi scopulos & rupes ad quas nauis nostra allidatur; quid nisi occasiones & peccati pericula? Nullus locus, nullus status à periculo est exemptus, insidiantur belluæ quoque monstruosæ, luxuria, ira, superbia, gula, nulla securitas cui fidere possis, & ideò tam multi naufragium patiuntur & pereunt.

Maria itaque est illa præclara stella, super hoc mare magnum & spatiosum necessario subleuata, micans meritis, illustrans exemplis. O, inquit D. Bernardus, quisquis te intelligis in huius sæculi profluuio, magis inter tempestates fluctuare, quàm per terram ambulare, ne auertas oculos à fulgore huius syderis si non vis obrui procellis, respice stellam, voca Mariam. Si insurgunt vēti tentationum: Si incurras in scopulos tribulationum: Si iactaris superbię vndis respice stellam voca Mariam: si ira aut auaritia, aut carnis illecebra nauiculam concusserit mentis, respice stellam, voca Mariam; Si criminum immanitate confusus, conscientiæ, fœditate, iudicij horrore perterritus, barathro incipis absorberi tristitiæ, & desperationis: respice stellā, voca Mariā, In periculis, in angustiis, in rebus dubiis, Mariam cogita, Mariam inuoca, non recedat à corde, non recedat ab ore. Ipsam sequens non deuias, ipsam rogans non desperas, ipsā cogitans non erras, ipsa propitia ad portum peruenis, &c.

Hom. 2. super Missus.

Idem explicans D. Bonau. Nautæ, inquit, cùm in aliquam terræ partem nauigare disponunt, vnum sydus eligunt, cuius signo & luce radiante, in eam quam desiderant partem, possint sine errore adduci. Officium gerit Maria stellæ marinæ, quæ nauigantes per mare mundi in naui innocentiæ vel pœnitentiæ, dirigit ad littus patriæ. In eandem sententiam refert D. Bonauentura, Innocentium papam sic interrogantem. Quibus auxiliis possint naues inter tot pericula transire vsque ad littus? Respondet, Certè per duo, scilicet per lignum & stellam id est, per fidem Crucis, & per virtutem lucis quam nobis peperit Maria maris stella.

Ex his satis colligitur non fortuitò hoc nomen Mariæ virgini inditum fuisse, sed è cœlo delapsum, & diuinitùs Virginis parentibus inspiratum. Solet enim Deus illis quos ad munus aliquod speciale eligit, nomen dare illi muneri aut dignitati congruum. Ideò illum qui antea vocabatur Abram, vocari voluit Abraham, quod significat Patrē multarum gentium, quia ad hoc eum eligebat, vt in semine eius omnes gentes benedicerētur. sic Iacob vocari voluit Israel ob luctam, quam cum Angelo habuit Dei vices gerente. Sic in nouo Testamento Simonem vocari vult Petrum, ob firmitatem fidei, super quam fundare volebat Ecclesiam. Iacobum item & Ioannē vocat Boanerges, id est, filios Tonitrui. Et sic de aliis multis reperies discurrendo per Scripturas. Sic ergo & nos dicimus nomen Maria quod muneri & dignitati ad quam virgo electa erat, mirifice conuenit, à Deo inspiratum fuisse, & quodammodo è cœlo lapsum.

Hinc viri sancti illud summa pietate coluerunt, & in eius laudem præclarissima scripserunt. Inter cæteros antiquus quidam Pater cui nomen Idiota, sic dicit: *Dedit tibi Maria Trinitas nomen, quod post nomen filij tui est super omne nomen vt in nomine tuo genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum. Hoc nomen super omnia nomina Sanctorum reficit lassos, sanat languidos, illuminat cæcos, penetrat duros, vngit Agonistas, iugum diaboli extrudit. Tanta excellentia est vt ad eius inuocationem cælum & terra lætetur, Angeli congaudeant, dæmones tremant, infernus conturbetur.*

Idiota in l. contēp. de Virg.

In reuelationibus S. Brigittæ (vt refert Chartusianus) dicitur B. Virgo ei apparuisse, & dixisse: Audi quantum filius meus nomen meum honorat: Angeli dum illud audiūt, gaudent & gratias agunt, quod per me & mecum talem gratiam fecit, & quia vident humanitatem Filij mei in deitate glorificatam. Qui in Purgatorio sunt, gaudent sicut æger in lecto, audito verbo solatij: Angeli etiam boni, audito hoc nomine, iustis magis appropinquant, & de eorum lætantur profectu, quibus sunt ad custodiam deputati. Omnes quoque dæmones verentur hoc nomen, & illo audito fugiunt.

Chartus. l. 2. de laud virg. c. vlt.

Memorabile exemplum habes de B. Iosrione, qui nomini Mariæ ita deuotus erat, vt singulis diebus quinque Psalmos recitaret, quia tot litteris Mariæ nomen constat. Id verò sibi gratissimū Deus ostendit quinque floribus ex eius ore auribus, oculis, prodeuntibus post mortē eius. Vide latè in speculo exemplorū, & in floribus Ducroulti, apud Molanum.

GRATIA PLENA

DE GRATIA VIRGINIS.

Plenitudo gratiæ diuersimodè diuersis tribui solet in sacris litteris.

Primò, illa Christo tribuitur de quo dicitur: *Complacuit in ipso omnem plenitudinem inhabitare*, Item: *De plenitudine eius omnes accepimus.*

Col. 1. Ioan. 1.

Habuit verò Christus plenitudinem gratiæ intensiuam, vt loquuntur Theologi, quia habuit secundùm perfectissimum modum & mensuram, quam sapientia diuina eam alicui creaturæ decreuit dare. Tùm quia anima Christi vnita fonti gratiæ, eius influxū perfectissimè debuit participare: Tùm quia accepit eam in alios transfundendam, tanquàm caput omnium iustorum. Habuit quoque plenitudinem gratiæ extensiuam, non solùm quia habuit supremum gratiæ gradum, quem dare Deus decreuit naturæ, sed prætereà quia habuit omnes gratiæ effectus & operationes, quia habuit gratiam tanquàm vniuersale principium, à quo in genus humanum omne genus gratiæ, omnis effectus & operatio gratiæ debebat deriuari. Plenitudo itaque gratiæ quæ Christo tribuitur, illi soli competit, quia illi soli competit esse caput, fontem, & principium vniuersale gratiæ. Sicut soli plenitudo lucis appropriatur, quia ipse est fons quidem luminis, à quo cæteris lux communicatur.

Secundò, plenitudo gratiæ aliquando aliis Sanctis tribuitur, quia abundantem gratiam illis communicauit Deus statui suo, ministerio & officio congruam, vt perfectè illo fungi possint, sicut Ioannes, Stephanus, Apostoli dicuntur repleti fuisse spiritu S. vnusquisque iuxta ministerium ad quod electus erat. Item & hoc sensu dicuntur aliqui pleni gratiâ, quia habent gratiam abundantem ad vitam æternam consequendam. Hoc modo se precari dicit Apostolus pro Ephesiis: *Vt impleamini*, inquit, *in omnem plenitudinem Dei.*

Ephes. 3.

Tertiò, plenitudo gratiæ Mariæ specialiter post Christum tribuitur, & vocari potest plenitudo specialis prærogatiuę: quia habuit excellentissimam gratiā super omnes Sanctos, & super omnes Angelos. Rationem affert D. Thomas, quia vnicuique à Deo datur gratia secundùm dignitatem ad quam eligitur. Prædestinatus Filius Dei & omnium Sanctificator, habuit plenitudinem gratiæ sibi propriam, quæ redundaret in omnes: Maria verò electa ad dignitatem Matris Dei, obtinuit tantam plenitudinem gratiæ, vt esset propinquissima gratiæ authori, ita vt eum qui est plenus omni gratia in se reciperet, & eum pariendo quodammodò gratiam ad omnes deriuaret. Ita Thomas.

Hinc etiam Virgo à sanctis Patribus vocatur, *Mare gratiarum*,

Chrysol.

Ser. 146. Alber. Bonau. in speculo Virg.

rum, ita vt latine eius nomen Maria, à mari deriuetur, quia sicut Deus præcepit, vt aquæ congregarentur in vnum locum, & *Congregationes aquarum appellauit maria*, ita etiam voluit vt omnes gratiæ in Virgine congregarentur, & gratiarum omnium congregationes Maria diceretur, sic obseruat B. Chrysologus & Albertus Magnus: Vnde & D. Bonauent. applicat Virgini illud: *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat.* Omnia, inquit, flumina intrant in mare, dum omnia charismata sanctorum intrant in Mariam, flumen gratiæ Angelorum, flumen gratiæ Patriarcharum flumen gratiæ Apostolorum, flumen gratiæ Martyrum, flumen gratiæ Confessorum & Virginum intrant in Mariam, *In me gratia*, inquit, *omnis viæ & veritatis, in me omnis spes vitæ & virtutis.* Addit idem Bonauentura: quid mirum si omnis gratia ad Mariam confluxit, per quam tanta gratia ad cæteros diffluxit; Quam quidem rationem amplificans B. Laurentius Iustinianus, ait Magna profectò fuit: Mariæ gratia exuberans & completa, quæ cœlis dedit gloriam, terris præbuit Deum, gaudium præstitit Angelis, sæculoque pacem refudit, fide docuit gentes, vitiisque finem imposuit. Quomodo non est Maria iuxta Gabrielis oraculum plena gratia, quæ effecta est Mater Dei, Paradisi scala: Cœli ianua, interuentrix mundi, dæmonum fuga, peccatorum spes, Dei & hominum verissima Mediatrix, Ita ille.

Serm. de Annun.

Quæres, an gratiæ plenitudinem primum assecuta fuerit Virgo in Filij incarnatione? Ratio dubitandi est quia tunc primum effecta est Mater Dei, ob quam dignitatem dicitur hac gratiæ plenitudine donata, & ob coniunctionem ad Christum. Respondeo B. Virginem iam ab ortu & conceptione sua, plenitudinem gratiarum adeptam, quia licet nec dum tunc Mater foret Christi, ex diuina tamen prædestinatione ordinata erat ad illam dignitatem, & consanguinitatem cum authore gratiæ; & ita in prima sanctificatione in vtero accepit maiorem gratiam, quam vllus hominum vel Angelorum. Ideo illi accommodatur illud: *fundamenta eius in montibus sanctis, Diligit Dominus portas Syon super omnia tabernacula Iacob.* Quod in sensu mystico de Virgine interpretari possumus, quia fundamenta sanctitatis Virginis posita fuerunt vbi alij finiunt, & gratia quæ alijs fuit finis & terminus, in Virgine initium & fundamentum fuisse videtur: Hæc enim prima gratia quâ sanctificata est, superat supremam gratiam, in qua Angeli & homines consummantur. Quo eodem sensu dici potest, *Mons domus Domini* (Maria scilicet) *præparatus esse in vertice montium*, iuxta Diuum Gregorium. Ratio est, quia ex tunc plus amata fuit à filio, vt pote futura mater ipsius, quam alij sancti. Quod videntur indicare adiecta verba, *Diligit Dominus portas Syon super omnia tabernacula Iacob.* Maternitatem & Virginitatem Mariæ quasi portas per quas venturus erat in mundum & tunc magis diligebat, quàm Patriarchas & Prophetas: & hanc ciuitatem in qua debebat nasci verus ipse homo: ex tunc fundabat Altissimus super verticem montium sine eleuabat in gratia, super gratiam omnium sanctorum.

Isa. 2.

Hæc vero sanctificationis gratia adeo plena fuit & perfecta, vt per illam ex tunc confirmata fuerit non solum contra omne peccatum mortale, sed etiam contra omne veniale. Ipsa à conceptione sua. *Hortus conclusus, fons signatus*: Hortus ad quem serpenti nullus vnquam patuit accessus, vt veneni sui semina spargeret: quia igneo diuinæ gratiæ vallo vndique circumscriptus: fons gerens sigillum Regis vt nemo limpidissimam fontis huius aquam, vel minimo puluere posset inspergere.

Et sicut vas plenum balsamo pretioso admixtionem liquoris alterius non admittit, sed penitus respuit: ita in Virginem nihil maculæ peccati introire poterat, in qua sanctificationis plenitudo regnabat. Vnde rectè ipsa dicit: *Balsamum non mixtum odor meus* Addunt aliqui adeo copiosam & efficacem fuisse in prima sanctificatione et impertitam gratiam, vt non solum ligarit peccati fomitem (quod omnes asserunt) sed etiam penitus extinxerit & sustulerit, auferendo scilicet omnem illam inordinatam inclinationem appetitus sensitiui, qua aliquando nititur contra rationis consensum: quæ imperfectio ex originali peccato orta fuit in nobis, & fomes est ac origo in nobis actualia peccati. Hunc quidem fomitem fuisse in Virgine quoad essentiam asserit D. Thomas, sed tamen sopitum & ligatum, ne motum aliquem haberet rationi contrarium, in conceptione vero Filij Dei totaliter fuisse sublatum, & Virginem ab eo liberatam, sed Alexander ad Ales, Scotus & alij etiã per gratiam primæ sanctificationis, in vtero illum totaliter

Eccl. 24.

sublatum existimant probabiliter.

Quæres secundo; an Virginis, gratia durante eius vita, augeri potuerit; Ratio dubitandi est, quia iam ab initio vitæ plena gratia asseritur, ergo ea tunc eius gratia in sua fuit perfectione consummata. Respondeo rectè dici Mariã iam ab vtero gratiã plenam, quia excellentem & perabundantem gratiam accepit vltra omnes homines & Angelos: & hæc fuit plenitudo, & perfectio gratiæ quasi dispositiua, qua reddebatur idonea, vt esset Mater Christi. Ex præsentia autem filij incarnati in vtero, a Spiritu S. copiosiùs & excellentius adhuc donis gratiæ fuit adornata. Imo tota vita, eius gratiæ incrementum accepit nouis actibus meritorijs amoris & dilectionis aliarumque virtutum vsque ad vltimum instans vitæ; in quo habuit quodammodo immensam gratiam, & tantam charitatis amorisque perfectionem, vt non tam mors quam amor animam eius à corpore auulserit vt euolaret ad centrum amoris

Prou. 4.

De Virginis ergo gratia etiam verum est quod de cæteris iustis dicit Sapiens: *Iustorum semita quasi lux splendens procedit & crescit vsque ad perfectam diem.* Quia quandiu homo est in statu viatoris augeri potest gratia eius tunc priua perfectionem omnem habitura & consummationem, quando erit in statu comprehensoris.

Quæres tertio: An tantam habuerit Virgo gratiæ plenitudinem, vt eius gratia superet gratiam omnium Angelorum, & omnium sanctorum in vnum collectam; respondeo id valde probabiliter à multis affirmari; Ex quo sequitur eam etiam maiori gloria perfrui quam omnes Beati simul sumpti; quod expressè asseruit Bernardinus Senensis explicans illud: *Posuit diadema regni super caput eius; istud est*, inquit, *diadema speciei & corona gloriæ; qua Virgo super Angelos coronatur, ita vt tota Trinitatis gloriam, ipsa sola amplius sit excellentius ac plus ea fruatur, quam omnis creatura simul sumpta.* Eadem autem est ratio de gratia & de gloria, quia gloriæ perfectio perfectioni gratiæ correspondet. Eandem sententiam videntur sequi illi Patres qui perfectiones omnes cæteris Sanctis vel Angelis distributas, dicunt excellentiori quodam modo in Virgine esse congregatas. Quomodo supra diximus Mariam mare gratiarum esse, in qua congregationes sunt omnium gratiarum. Confirmat & id Hieronymi dictum: *Cæteris per partes præstatur, Mariæ vero simul se tota infudit gratiæ plenitudo:* Hinc & in eius persona dicitur: *In plenitudine sanctorum detentio mea.* Quod Bonauentura cum Bernardo sic explicat: *Ideo in plenitudine sanctorum Mariæ detentio fuit, quia in mirifica perfectione, sua plenitudo perfectionis omnium sanctorum non defuit.* Itaque ardor seraphicorum, scientia Cherubinorum, magnificentia, authoritas, potentia, excellentia Thronorum, Dominationum, Potestatum, Virtutum, Principatuum, Hierarchiæ cœlestis, denique Archangelorum & Angelorum sanctitas & puritas eminentius reperitur in Maria. Item charitas Apostolorum, constantia Martyrum, innocentia Confessorum, castitas Virginum, patientia & tolerantia sanctorum omnium, eminentiori quodam modo reperitur in Maria. Hinc aliqui dicunt, ideo gestare in capite coronam stellarum duodecim, quia sola possidet gratiam & gloriam nouem Ordinum Angelorum, ac trium statuum animarum sanctarum, Martyrum nempe, Confessorum ac Virginum. Dicendum vero consequenter Deum plus amare & amasse Virginem, quam reliquos omnes sanctos coniunctim. Vnde & ab æterno diuinæ menti specialiter obiecta describitur, tanquam eximium opus cæteris longe excellentius, dum de illa dicitur: *Dominus possidit me ab initio viarum suarum, ab æterno ordinata sum: Nondum erant abyssi & ego iam concepta eram: Quando præparabat cœlos aderam*, Quid aliud est (inquit Viegas) adfuisse Virginem, Deo mundum mente designanti & ex æternitate molienti, nisi in illa creaturarum archetypa molitione diuino intellectui obiectam fuisse, quasi iam tunc Deus in singulis creaturis inuestigaret quicquid in illis excelleret, vt inde decerptum in Virginem transfunderet; Virgo ergo omnium perfectionum Epitome ac Compendium erat, & ideo supra omnes creaturas Deus eam diligebat. Correspondenter autem Virgo Deum amauit perfectius quam omnes Sancti simul. Dedit enim ei Filius tanquam Matri amorem perfectissimum, amori suo quantum capax fuit creatura, correspondentem.

Ser. de Assūpt.

Bona. in specul. Virg.

Prou. 13.

DOMINVS TECVM.

Apud Hebræos visitata fuit talis salutatio & apprecatio. Vnde Angelus Gedeonem alloquens ait, *Dominus tecũ virorum fortissime*: Et Booz messores visitans impertiebatur

Iudic. 6

1. Paral. c. 2. 1. Reg. 17.

tur eis salutem his verbis *Dominus vobiscum* Salomoni quoque filio suo Dauid in fine vitæ benedicens dicebat: *Nunc ergo fili mi, sit Dominus tecum & prosperare.* Saul etiam ipsum Dauidem contra Goliath pugnaturum cum hac benedictione dimiserat: *Vade & Dominus sit tecum.*

Nempe salutaris est apprecatio ista, quia *Deus nobiscum*, hoc est, eius præsentia & assistentia radix est & origo omnis boni, & omnis benedictionis, vt exemplis S. Scripturæ liquet. Vnde putas tantam benedictionem nactos esse Isaac nisi ex hac præsentia Dei? promiserat enim ei Dominus: Noli descendere in Ægyptum, sed peregrinare in terra quam dixero tibi: *eroque tecum*, & benedicam tibi quapropter ad eum venit Abimelech, & alij principes populi & dixerunt: *Vidimus Dominum tecum esse, & ideo inivimus inter fœdus tecum.*

Gen. 26.

Vnde adeo prosperatus est Iacob in laboribus suis; Ex hac vtique Dei præsentia & speciali assistentia, per quam etiam dignus factus est visione frequenti Angelorum, reuelatione mysteriorum & lucta cum Deo, ob quam dignus est *Israël* hoc est, *videns Deum*, vel vt alij interpretantur, *Princeps cum Deo.* Nempe Dominus cum illo se futurum promiserat dum a scala illa mystica eum sic alloquitur: *Ero custos tuus quocumque perrexeris, & reducam te in terram hanc.*

Gen. 28.

Deut. 31.

Vnde tot victoriæ Iosue, nisi ea eadem Dei præsentia? Ideo Moyses dicit ei: *Dominus qui ductor est vester, ipse erit tecum, non dimittet nec relinquet te, ne paueas.*

Denique, vnde tot res fœliciter gestæ per Gedeonem, Dauidem, Iudith & alios populi Duces, nisi quia Dominus erat cum illis, vt asserit Scriptura disertis verbis;

Hinc documentum accipimus nihil nos (maxime si arduum sit) adoriri debere, nisi sentiamus Dominum nobiscum esse, & ab illo nos moueri: sine illo nihil faustum: cum illo omnia fœliciter possumus. Vnde Natham dicit Dauidi Regi: *Quidquid in corde tuo est, vade, age, & perfice illud, tecum enim Dominus est.* Imo nec egredi, nec ingredi, nec quicquam nos aggredi oportet, nisi fulciamur hac Dei præsentia, & nisi eam prius inuocemus. Propterea Moyses dicit: *præcipis vt educam populum istum & non indicas mihi quem missurus es mecum Si non tu ipse præcedas, nec educas nos, in quo enim scire poterimus ego & populus tuus, inuenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaueris nobiscum.*

Par. 17.

Exod. 34.

Sicut vero omnis benedictionis fons est Dei præsentia, ita omnium malorum nostrorum origo est eius à nobis absentia, Hinc de populo suo Dominus dicit: Derelinquam eum & abscondam faciem meam ab eo, & inuenient eum omnia mala, ita vt dicat in illo die: *Vere quia non est Dominus mecum, inuenerunt me hæc mala.* Et Iudith quinto dicitur: Non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit à cultu Domini Dei sui, vbicumque ingressi sunt sine arcu & sagitta & absque scuto & gladio, Deus eorum pugnauit pro eis & vicit. Idcirco etiam Saul in tot eccidit infausta quando Dominus recessit ab eo de quo ipse conqueritur: *Coarctor quia Philisthijm pugnant aduersum me, & Dominus recessit à me* Et de eodem dicit scriptura: *Spiritus autem Domini recessit à Saul, & exagitabat eum Spiritus nequam* Deus vero non deserit hominem nisi prius deseratur ab eo: vnde cum nos mala adprehendunt & angustiæ, non de Deo conqueramur, sed de nobis, quia Deum dereliquimus. Nec enim si ille nobiscum fuerit, quicquam timeremus, sed diceremus: *Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Nec quicquam nobis nocere potest aut malum esse, quando nobiscum est, quin potius omnia mala cooperantur in bonum Si vero reliquit te Dominus: *scito & vide, quia malum est & amarum reliquisse te Dominum Deum tuum.*

Deut. 2.

1 Reg. 28.

1. Reg. 1.

Hier. 3.

Cæterum cum Angelus Virgini dicit *Dominus tecum.* Non solum est vox apprecantis, sed & vox affirmantis Dominum illi adesse excellentissimo quodam modo, & speciali quadam præsentia esse cum illa, quæ debebat eligi Mater filij Dei. Et ita triplicem gaudij causam exprimere censetur Angelus. Gaude & Aue Maria quia *gratia plena, quia Dominus tecum*, quia *benedicta tu inter mulieres.* Itaque per hæc verba multa possunt hic significari, quia multis modis Dominus est cum Maria eam inhabitans: & ei multipliciter fauens.

Primo ergo iuxta Bernardum: Pater tecum, qui filium suum fecit & tuum. Filius tecum, qui ad condendum in te mirabile Sacramentum miro modo sibi fecit sacrarium, vt sibi reseruat genitale secretum, & tibi seruat virginale signaculum. Spiritus S. tecum, qui cum Patre & Filio tuum sanctificat vterum.

Secundo, tota Trinitas tecum, quia tecum potentia patris te fœcundans, vt eundem filium possis generare, & cum illo dicere: *Ego hodie genui te*, Tecum sapientia Filij erudiens te & præparans, vt digna mater inuenіaris. Tecum sanctitas Spiritus S. vt tuam puritatem illibatam, te concipiente conseruet.

Tertio, tecum Pater, qui ante sæcula te elegit Matrem viuentium, imo & ipsius vitæ Tecum filius, quem carne indutum nouem mensibus gestabis, & vbere de cœlo pleno lactabis. Tecum Spiritus S. qui tanquam fons perennis gratiæ suis te inguentis replebit, & tanquam per aquæ ductum illam ad nos deriuabit.

Quarto, Dominus tecum quasi Pater cum filia quam vigilanter custodit, quasi Sponsus cum sponsa, quam vnice diligit, quasi Rex cum Regina, quam sublimi honore extollit, quasi sol cum Luna, quam suis illustrat radijs.

Possumus quoque in his verbis, *Dominus tecum*, intelligere significatam fuisse Virgini suam prædestinationem: sicut & patribus iustitiæ suæ certitudinem accepit. Et ita significatur Deum sic Virginem hanc inhabitare & cum illa esse, vt ab ea nunquam sit recessurus, sed postquam in illa versificatum fuerit: *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo* ipse tabernaculum suum collocabit in gloriæ suæ tabernaculo, in solio & Sole æternitatis suæ. Similibus verbis Dominus Diuo Sebastiano electionem suam significauit. Tanto zelo fidei ardebat Sebastianus, vt plurimos ad fidem conuerteret, & nouos Christianos sua voce & zelo, in fide roboraret. Cum vero Marcum & Marcellianum fratres in carcere iam fere nutantes, ob lachrymas parentum, vxorum, filiorum (qui grauissimis querelis se deseri lamentabantur) cœlestibus monitis suis confirmasset & inuictos ad omnes illecebras & tormenta reddidisset: Ecce lumen de Cœlo eum circumcinxit, omnes in admirationem rapiens & quadam lætitia perfundens, & in medio luminis septem Angelis, ante eos vero Dominus Angelorum, qui Sebastiano osculum pacis tribuens clara voce dixit; *Semper mecum eris.* Quibus quidem verbis non potuit Martyr Christi æternam suam prædestinationem ignorare. Quod ipsum asserimus de B. Virgine sciuisse suam in hac Salutatione Angelica prædestinationem, in qua asseritur Dominum cum illa esse, & gratiæ plenitudinem ipsi adesse, & super omnes creaturas benedictionem obtinuisse,

Quod vero aliqui Patres per illa verba, *Dominus tecum*, significare videntur, iam tunc per carnis assumptionem cũ Maria Dominum esse, quasi in virgineo iam vtero conceptum, hoc caute intelligendum est, nam constat ex verbis illis, *Ecce concipies*, postea conceptum Filium Dei. Respiciunt ergo SS. Patres dum dicunt: *Dominus tecum in mente, tecum in ventre*, ad tempus proxime futurum, quod quasi iam præsens erat nos vero cum iam ei hanc salutationem præsentamus, & dicimus: Dominus tecum ô Maria, recte intelligimus de speciali illo modo, quo per carnis assumptionem est cum Maria, Quia scilicet partem substantiæ purissimi sanguinis eius, sibi inuiolabili vnione copulauit, & sic tali modo est cum Maria, qui nec Angelis, nec Sanctis, nec vlli competit creaturæ.

Congruè quoque dicimus nunc Mariæ, *Dominus tecum*, peracta redẽptione nostra, quia in omnibus fere mysterijs inuenitur Iesus cum Maria, & inter ipsos societas indiuisibilis reperitur. *Dominus tecum*, ô virgo, cum inuenitur à Pastoribus, cum adoratur à Magis; Inuenerunt enim puerum cum Maria matrè eius. *Dominus tecum*, cum in Ægyptum fugit, cum ibi commoratur, & simulachra confringit? Ecce enim *ascendet Dominus*, inquit Propheta, *super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & commouebuntur simulachra eius.* Tu nubes leuis es, aut brachia tua, inter quæ in Ægyptum defertur, & per quæ ab Ægypto in Iudæam reducitur. *Dominus tecum*, cum in Templo præsentatur, & à Symeone & Anna benedicitur; in pulchra enim illa processione tunc facta, graditur sublimis Trinitas terræ; *Iesus, Maria, Ioseph;* subsequuntur cum illis senes & viduæ, pueri & puellæ. *Dominus tecum*, cum ascẽdit duodennis in Templum, & cum ad tempus breue te reliquisset, vt probaret amorem. tecum tamen erat in tuo recumbens affectu & ardentissimo desiderio. *Dominus tecum*, cum primum miraculum fecit, aquam conuertens in vinum, cum nuptiis benedixit, vt sciant omnes coniugati se à Iesu & Maria benedictionem petere debere & illos ad nuptias vocare. Denique *Dominus tecum*, cum turbis prædicat, cum crucifigitur, & resurgit, qui ibi ad tempus desolatæ poterat dicere, Resurrexi, & adhuc tecũ sum *Dominus tecum*, per specialẽ gloriã in tota æternitate,

Isa. 19.

Quicumque ergo vult cum Iesu esse, sit & ipse cũ Maria quia nec Iesus à Maria, nec Maria separatur à Iesu. Concludam ergo cum Thoma à Kempis dicendo; Bonum est cum

Maria

Maria Iesum adorare iacentem in præsepio, cum Maria Iesum in vlnis portare, cum Maria Iesum quærere, cum Maria & Iesu in Nasareth habitare, cum Maria ire Hierusalem, cum Maria iuxta crucem stare, cum Maria Iesum plorare, cum Maria Iesum sepelire, cum Maria & Iesu resurgere, cum Maria & Iesu cœlos ascendere, cum Maria & Iesu viuere & mori desiderare, Felix anima quæ habet Iesum & Mariam familiares amicos in hac vita, sodales in mensa, comites in via, prouisores in necessitate, consultores in tribulatione, adiutores in periculis, consultores in dubiis, susceptores in extremis. Sic ergo age, vt semper Iesus sit tecum, sicut cum Maria, & hoc habe pro solatio in huius mundi exilio, Iesum & Mariam habere in cordis hospitio.

LECTIO IV.

DE SECVNDA PARTE Salutationis Angelicæ.

BENEDICTA TV IN MVLIERIBVS.

HÆc verba non solùm primitùs ab Angelo, sed & à S. Elizabeth Virginê salutante pronuntiata sunt, & mirabiliter factum est, vt Elisabeth quasi interfuisset colloquio Angelico, ab his verbis Angelicis suam auspicaretur gratulationem: nempe vno eodemque spiritu afflati, eisdem verbis vsi sunt Angelus & Elisabeth. Nec sine mysterio dicitur Elizabeth voce magna exclamasse hæc verba pronuntians, tum quia ex magno spiritus ardore & spirituali lætitia ac admiratione, salutationem hanc Virgini deferebat, cuius hæc vox indicium esse debebat: Tum quia non poterat non voce magna in tanti mysterij notitia exclamare, quæ in vtero gerebat vocem illam sonoram scilicet Ioannem, quæ verbum diuinum cũ clamore præcurrere debebat; & iam exiliens & præcurrere gestiens, matrem ad exclamandum impellebat, imo per os matris suæ sonoram hanc vocem edebat ad verbi & Matris eius aduentum. Denique ideo voce magna exclamauit Elizabeth: *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui*, quia ista vox debebat resonare per vniuersum orbem, & ad omnium aures deuenire, & per omnium ora vsque in finem sæculi decantari: debebat & omnes hæreticos, Iudæos, infideles, qui de Maria malè loquuntur confundere: debebat & omnes Christianos animare, vt eodem spiritus ardore ac spirituali lætitia valeant Deiparæ hanc salutationem præsentare. Ob eandem etiam rationem mulier illa quæ Ecclesiæ Catholicæ typum gessit (inquit Beda) voluit extollere vocem de turba decantans Saluatori. *Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti.*

Licet verò Maria benedicta super omnes creaturas, super omnes electos, super Angelos & homines, donis & gratiæ & gloriæ cæteris omnibus post alium præfulgens, tamen hîc sola mentio fit de mulieribus, quia & Angelus & Elizabeth respiciebant ad dignitatem Matris Dei, quæ solis mulieribus competere poterat. Multiplici verò ratione inter mulieres benedicta pronunciatur.

Primò, quia cùm per mulierem maledictum & peccatum in orbem ingressum fuisset in mulierum opprobrium illa viri querela vertatur. Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno) Meritò in mulieribus illa benedicta dicitur, quæ benedictionem maledictioni illi aduersam attulit mundo, omnibus proponens fructum vitæ, vt nemo amplius de muliere conqueratur. Quia si prima mater est mortis & morientium, hæc est mater vitæ & viuentium: si primo lachrymas & miserias peccati attulit, hæc gaudium & diuitias gratiæ protulit: si prima serpenti consensit, hæc illius caput non solùm pro se, sed & pro semine suo contriuit.

Secundò olim omnes mulieres alicui maledicto obnoxiæ erant. Si enim in virginitate agebant, opprobrium sustinebant quia steriles: Vnde filia Iephte à patre iuxta votum immolanda, petit tres menses vt cum sodalibus suis montes circuiens deplorare possit virginitatem suam, quod iam nobilis morte prohibeatur suscitare semen Israël. Si verò coniugio reddebantur fœcundæ, iam illi maledicto erant obnoxiæ: *In dolore paries filios, & multiplicabo ærumnas tuas*: Meritò ergo Maria inter mulieres benedicta, quæ & virginitatem possidet & fœcunditatem, & in partu iucunditatem. Hæc est explicatio D. Bernardi dicentis. *Benedicta tu in mulieribus, quæ generalem mulierum euasisti maledictionem, vt nec sterilis maneas, nec cum dolore parturias. Concipies, sed sine peccato. Grauida eris, seu non grauata paries, sed non cum tristitia: nescies virum, & gignes filium. Qualem filium? Illius eris Mater, cuius Deus est Pater, filius paternæ claritatis, erit corona tuæ castitatis: Sapientia paterni cordis, erit fructus vteri virginalis: Confortare ergo Virgo fœcunda, casta, puerpera, Mater intacta, quia non eris in Israël vltra maledicta, nec inter steriles deputata.*

Bern. sup. Missus.

Tertiò, benedicta inter mulieres, quia ab initio & ante sæcula præ cæteris prædestinata, à Patriarchis desiderata, à Prophetis prænunciata, variis figuris præsignata, à Regibus & iustis exoptata, à populo sancto expectata, tandem in fine sæculorum mundo exhibita, de Patriarcharum stirpe orta, ex sacerdotali genere producta, ex Pōtificali dignitate nobiliter deriuata, ex regali stirpe, ex nobilissima tribu, ex electa Israëlitica plebe, illustrissimè & fœlicissimè progenita, tanquam rosa inter spinas sine spina, & in illo populo singulariter prælecta, omnibusque donis adornata tanquam aula Dei Angelorum gloria, hominum lætitia, fœminei sexus decus & gemma pretiosissima & speciosissima.

Quartò, cùm tres sint status mulierum, coniugatæ, viduæ virgines, non solum super omnes est benedicta; sed & quæcunque leguntur benedictæ à Deo vel ob fœcunditatem sicut Sara, Rachel, Rebecca, vel ob castimoniam virginalem sicut Ruth, aut vidualem, vt Iudith, vel ob sapientiam sicut Abigail aut mulier Thecuitis, vel ob insignem aliquam victoriam, vt Iahel, Esther, & Iudith, typum gessere huius Virginis sicut & victoriæ earum typum gerebant victoriæ, quam tulit de sathana tenebrarum principe. Vnde cum de Iahel ob interfectum Sisaram legitur *benedicta inter mulieres*, vel de Iudith, *benedicta præ mulieribus* ob interfectum Holofernem, excellentia illa benedictionis non competit eis perfectè, nisi vt typum prætulerunt Mariæ sathanam populi Dei hostem supplantantis, & virtutem eius conterentis. Non ergo dubites diuina ordinatione sapienter & conuenienter, Mariam iam ab initio sæculi præconiis celebratam in typo, & præfiguratam per illustres illius temporis fœminas, per sacras virgines, per castas viduas, per deuotas Prophetissas, per honoratas Matronas pudicitiæ & prudentiæ singularis: quandoquidem ipsa fuerit virginum Virgo prudentissima, omnium fœminarum pudicissima, omnium puellarum speciosissima, omnium Matronarum honestissima & sapientissima, omnium Domicellarum venustissima, omnium Reginarum Regina nobilissima, omnium Prophetissarum oratione deuotissima, meditatione purissima, contemplatione altissima.

Ruth. 3.

Sicut etiam nemo potest ambigere, quin Christus filius eius olim per sanctos Patriarchas & Prophetas, per Reges & Iudices populi, per Sacerdotes & Pontifices, verbis, signis & figuris prænunciatus fuerit.

Sed per hos tres status fœminei sexus discurrere libet, vt specialius videas quomodo super omnes ipsa sit benedicta. *Coniugatas* benedictione supereminet, tum ob virginitatem fœcunditati coniunctam, quia à sæculo non est auditum hæc duo fuisse coniuncta Mater & Virgo, partus & integritas: tum quia sine peccato concipit, & sine dolore parturit, quod nulli alteri concessum fuit: tum quia etiam prolis dignitate omnes superat. Si enim aliquæ pepererunt Reges, Patriarchas, Prophetas, Pontifices, ipsa Regem Regum, cœli & terræ Imperatorem, Prophetarum Dominum, Angelorum & hominum, Dominatorem, Filium ipsum Dei & concipere & parere meruit, totius sæculi lucem.

Viduas quarum status positus in silentio, pudicitia, oratione, pietate, ieiunio ac operibus misericordiæ, soli Deo vacare vt Anna in Templo, ipsa longè superat benedictione: vtpote quæ & Virginitate candidissima est, humilitate profundissima, charitate feruentissima, patientia mitissima; misericordia plenissima, oratione & contemplatione sublimissima: pietatis speculum, forma morum, splendor virtutum, fax & lucerna spiritualis viæ.

Virgines quoque supereminet, tum ob fœcunditatem, quæ non potest vlli conuenire cum Virginitate tum ob puritatem, quæ longè maior est in illa, quia tanta, quanta maior sub Deo nequis intelligi, teste Anselmo; tum ob prioritatem, quia prima virginitaté Deo vouit, & cæteras virgines suo exemplo ad eam sectandam attraxit. Prima, vt alibi diximus, vexillum erexit, virginitatis, sub quo postea innumeræ Virgines militare voluerunt, virginitatis decorem purpureo etiam martirij colore decorantes.

Adducentur

Psal. 44.

Adducentur Regi virgines post eam, cum lætitia adducentur in templum Regi Domini. Ipsa ergo primatum tenet, Mater omnium in virginitate: quia ipsa illam primo per votum in se consecrans, nullo præsedente præcepto, consilio, vel exemplo, cæteras virgines per imitationem sui censetur genuisse. Ita primam vocem Turturis fecit audiri in terra nostra. Vox enim qua virginitatis votum emisit, vox censetur Turturis castissimæ, & audita fuit in terra nostra vox illa quæ prius à sæculo nusquam personuerat: postea autem mille Virgines sunt imitatæ, quæ tanquam sacræ Turtures in Religionis solitudine votum perpetuæ castitatis ediderunt. Ipsa est *Virga Aaron, virga Amygdalina*, de qua dicitur: *Germinauit virga, & turgentibus gemmis eruperant flores, qui foliis dilatatis in amygdalas deformati sunt*: Amygdalus autem apud antiquos castitatis symbolum fuit, & inter omnes arbores hoc peculiare habet, quod prima flores emittat Mariæ ergo symbolum hoc optimè competit, quæ prima florem virginitatis Deo per votum consecrauit. Itaque ipsa in virginitate omnibus præeminet, quia eius virginitas, quantum ad propositum & animum, tanto efficacior fuit & excellentior, quanto ex maiori charitate & gratia procedebat: quantum ad intentionem, ex perfectissimo Dei & puritatis amore hoc fecit: quantum ad executionem tam perfectè seruauit, vt omni prorsus motu repugnante caruerit.

Num. 17.

Denique & in hoc supereminet, quod ei tale donum Deus impertitus sit, vt mortalium omnino dilâ concupiscere imò, eâ visâ, infrænis libido in aspicientibus extingueretur, & sic habebat efficaciam motus illicitos in aliis reprimendis, vt docent Ambrosius & alij Patres. Erant enim duo eius oculi, velut duæ faces amoris casti extinguere potentes flammas concupiscentiæ, in illis quos intuebatur, ita vt ardorem ardore, ignem igne efficaci sopirent. Propterea etiã rectè Cedro cõparatur Virgo de qua dicimus: *Quasi cedrus exaltata sum in Libano*, quia sicut Cedrus insita sibi virtute vermes extinguit, ita Virgo castitatis suæ dote, extinguere poterat libidinis vermes, animæ decorem corrodentes. Rectè quoque myrrhæ ipsa assimilatur. *Quasi electa dedi suauitatem odoris.* Sicut ergo myrrha a corruptione præseruat, ita Maria castitatis odore intuentium corda à libidine præseruabat. Hoc cæteris virginibus non fuit indultum, quæ licet à se omnem concupiscentiam exterminarint, non tamen ab aliorum corde & oculis eam exterminare potuerunt. Patet de Beata Agnete, Catharina, Lucia, Agatha, Margarita, & aliis quarum cõcupiscentia impuri homines mirè commoti fuere. Congruè ergo ad hoc propositum accommodatur Virgini illud: *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias Adæ* vt sit sensus Hæc est differentia inter Mariã & alias Virgines etiam castissimas, quod illæ sua pulchritudine *quasi spinæ* intuentium animos pungebant: Maria verò *quasi lilium* neminem suo decore læsit, nec cuiquam inordinati alicuius motus occasio fuit.

Eccles. 4.

Cant. 2.

Ad horum omnium confirmationem facit, quod grauissimi Doctores asserunt splendentes quosdam radios & diuinum fulgorem, in Virginis facie emicasse, maximè à Filij Dei conceptione: Sicut olim ob consortium cum Deo splendor quidam è facie Moysis promicabat. Vnde Origenes, Hilarius, Lyranus & alij explicantes illud Matthæi: *Ioseph non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum*, asserunt præ nimio in vultus fulgore, Iosephum non potuisse oculorum aciem in illam figere. Quandiu Virgo Beata (inquit) Origenes, in vtero Solem iustitiæ habuit, tantus fulgor exibat de sua facie, vt Ioseph eam cognoscere & discernere non valeret, nec in eius faciem intendere, donec eius vterus fuerit euacuatus.

BENEDICTA TV IN MVLIERIBVS.

Alio quoque sensu benedicta dicitur in mulieribus, quia à triplici dicto mulierum statu ipsa benedictionem accipit, ob multiplicia beneficia, quæ conferre solet deuoto fœmineo sexui.

Primò ergo à *Coniugatis* benedicitur, quæ cum muliera illa Euangelica (quam putant aliqui fuisse Beatam Marcellam) extollere possunt vocem & mentem dicentes Christo: *Beatus Venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti*: Et Virgini accinentes: *Exultabimus & lætabimur in te memores vberum tuorum.*

Luc. 11. Cant. 1.

Merito vero ab illis benedicitur quæ & fœcunditatem & in coniugio fælicitatem, meritis suis solet impertiri

Hinc Beatus Dominicus cum à Christianissima Regina Blanca rogaretur, vt vellet orationibus sibi à Deo impetrare filium, legitur respondisse: Regina te exhortor vt Virgini sis deuota, illique frequenter per Rosarij recitationem obsequium offeras, tibique multa compares Rosaria, & des illis qui legere volent: Si enim hoc feceris, & Virgini deuota fueris Deus, per ipsius preces, dabit tibi filium sibi charum virumque sanctum. Fecit id deuota Regina, & tempore statuto peperit filium Ludouicum, qui ob eximias virtutes, opera ac miracula, Sanctorum numero est adscriptus. Debet quoque à mulieribus coniugatis Maria benedici, quia ipsis difficultate partus pressis sæpe auxiliari solet Patuit id in sancta Brigitta, quæ tot diuinis fuit reuelationibus clara, cui in partu laboranti, Matrona quædam serica veste albi coloris induta adfuit, parturientisque blandissime membra tractauit, corpusque omne flexibile reddidit, vt nullo negotio ventris fructus egrederetur Abeunte ergo illa, proles in lucem cum gaudio & gratulatione suscepta est, post tantos dolores & pericula ob illam perpessos. Cognouit autem postea Brigitta beatissimam Dei Matrem fuisse, ipsa seipsam iterum illi manifestante. Colebat enim religiosissimè Dei Matrem, & coluit quoad vixit suumque maritum virum sane præclarum sanctissimæ Dei genitricis preces horarias recitare docuit, & omni officio & sanctitate venerari.

Serap. Razius in hortulo exẽpl. de B. Maria.

Denique debet & ab illis benedici, & omnes proles è coniugio natæ illi offerri, vt ipsius benedictione Christianè possint educari, & in salutis via feliciter progredi. Solet enim speciali illis auxilio adesse, qui à pueritia ei seruiunt, vel à parentibus offeruntur, & in Virginis cultu instruuntur Ideò tantus euasit Ludouicus, qui à Blãcha Matre Deo & Virgini, cuius meritis fuerat impetratus, statim ab infãtia fuit oblatus. Diuus quoque Elzearius tantæ extitit sanctitatis, quia huic Matri infans fuit commendatus. Vnde cùm nobilis Domina Garsenda eius nutrix, aliquando Dominum pro eo in Ecclesia noctu deprecaretur, hanc vocem audiuit: *Puero huic pro quo tam multum oras, noueris me matrem meam dedisse magistram, nihil igitur de illo dubites.* Sed & sanctus Edmũdus à puerilibus annis in virginis deuotione à Matre instructus, admirabilẽ postea sanctitatem Virginis ope est adeptus. Miserat eum Mater Parisios studiorũ gratia; & vt puritatem virgineam conseruaret, sæpe per litteras monitis suis eum instruebat, & hortabatur omnem societatem lasciuam quasi pestem fugere, Virginis cultum & Sacramenta frequentare: & cùm indusia vel alia lintea ei mittere, ciliciolum solebat interserere, quo carnis petulantiam posset coërcere. Vnde caro eius nunquam immunditia polluta fuit, sed vsque ad mortem mansit ipse incorruptus. Nam secutus consilium Sacerdotis pij, vouit virginitatem coram imagine Beatæ Virginis, cui se tanquam Dominæ & sponsæ dicabat, & in signum coniunctionis indissolubilis, imposuit imaginis digito annulum cui insculpta erat salutatio hæc Angelica: ita vt in morte fassus fuerit ex eo tempore habuisse fœlicem exitum in omni tentatione, & consolationem in aduersitate quacumque occurrente, quoties ad Virginem recurrebat; & hic quidem annulus post mortem diuinitus ei redditus est, & digito eius impositus. Cum verò Sacrista Pontiniacensis, vbi eius corpus erat, illum vt sacratissimum pignus è viri sancti digito eruere vellet, nulla id potuit violentia: sed pia prece ad viri sancti aures facta, eum dimisit sine difficultate, & per illum multis sanitas est reddita.

Sur. 17 Ep in vita eius 14.

Ribad. in vita eius.

Secundo à *Viduis* benedicitur, quia ipsa earum est protectrix, & desolatorum consolatrix, ipsa eis exemplum præbuit solitudinis, orationis, castitatis & pietatis Debent ergo cum Anna illa vidua in templo, illam benedicere, illius laudes decantare, illius se tutelæ committere, quia eius ope poterunt in statu viduali castè viuere, pietatem sectari, & solatium reperire, imò & in desolationibus temporalibus protectionem sperare.

Refert Ioannes Bonifacius, viduam quandam inopem & egentem, cum aduersario potentissimo coactam fuisse litigare, cui quidem propter opes & gratiam qua pollebat apud Iudicem, litem pro arbitrio licebat prorogare, imò & Iudicis animum donis corrumpere. Cum vero egentissima fœmina deprecatore ac Patrono careret, ad illam Reginam confugere statuit cui viduarum & pupillorum est cura. Orans ergo feruenter Virginem, & frequẽti Rosarij recitatione obsequium ei offerens, paulò post causam obtinuit non sine diuinæ virtutis auxilio & Dei præclaro miraculo. Ter enim Iudex iniquus sententiam ex scripto pronunciare aggressus, ter à Virgine reuocatus,

Historia Vir. l. 2. c. 5.

&

& contra quam vellet conuersa lingua pro inope muliere coactus est proferre sententiam.

Tertio, benedicitur à mulieribus quæ post castitatis naufragium ad meliorem vitam respirarunt, quia hoc eis Virginis beneficio frequentissimè conceditur.

Habes exemplum de Maria Ægyptiaca, de B Benedicta à Dominico conuersa, cui apparuit B. Virgo mouens ne ingrata Deo foret, tot periculis æternæ perditionis eruta, & miro beneficio conuersionis suæ Deo obstricta; cum multi iisdem peccatis quibus ipsa obuoluti in æternas quotidie deuoluerentur miserias.

Tales filiæ pœnitentes rectè intelliguntur per *filias tyri*, hoc est angustiæ, de quibus *& filiæ Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur.* Item de illis rectè introducitur Virgo loquens: *Memor ero Raab & Babylonis scientium me.* Babylon confusionem significat, Raab meretrix erat, designant, ergo filias confusionis quæ tamen tandem conuersæ scientes benignitatem S. Virginis, ad illam tanquam ciuitatem Dei refugium habent.

Cant. 6.

Quarto, Benedicta in mulieribus, quia à Virgineo Choro nocte dieque benedicitur, de qua optimè illud intelligitur. *Viderunt eam filiæ Syon, & beatissimam prædicauerunt: & Reginæ laudauerunt eam*, vbi per *filias Syon* rectè intelligimus filias pietati addictas, & per *Reginas* animas iustas & virgineas, carni & passionibus imperantes; animas perfectas quæ Dei Regnum iam quodammodo intra se habent, hæ beatissimam eam prædicant, quia earum & Mater & Princeps est & innuit Textus, ideo eam beatam prædicant, quia *viderunt eam*, hoc est, quia eius perfectiones assiduè contemplantur, eius virtutes semper præ oculis habent, tanquam exemplar cui se debent confirmare. Illi se totas vouent vt puritatem eius ope illibatam possint conseruare, cum illa caput serpentis conterere, & victoriam contra mundum, carnem, sathanam reportare. Ideo Regiones & Cœnobia virginum specialiter Mariam in Patronam eligunt, & speciale officium illi decantant, eiusque laudes magna cum lætitia frequentant.

Beatissimam ergo eam prædicant, beata viscera quæ protulerunt vitæ fructum, beata vbera quæ lactauerunt Dei Filium, beatum os quod ori diuino adeo frequenter fuit applicatum, Beata prædicant brachia, quæ puritatis authorem sunt complexa, beatos oculos qui Diuinitatis solem nebula humanitatis circumcinctum tam amorosè sunt intuiti, beata omnia membra inter quæ totius benedictionis author adeo frequenter recubuit.

Quinto, non solum benedicitur à mulieribus sed & ab omni sexu, ætate, conditione, natione, prout & ipsa spiritu prophetico dixit: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Quem locum explicans Hugo Cardinalis dicit: Omnes gentes, scilicet Iudæorum & Gentium, virorum & mulierum diuitum & pauperum, Angelorum & hominum, quia omnes per ipsum salutare beneficium acceperunt, homines reconciliationem, Angeli reparationem. Christus enim Dei Filius *operatus est salutem in medio terræ*, id est, in vtero Mariæ, quæ quadam mirabili proprietate terræ medium appellatur: Ad illam enim respiciunt, & qui habitant in Cælo, & qui habitant in inferno, siue Purgatorio, & qui habitant in mundo. Primi vt resarciantur: secundi vt eripiantur: tertij vt reconcilientur. Cui rectè conueniunt illa verba: *Tu gloria Ierusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri, quia fecisti viriliter*: Primum est vox Angelorum, quorum ruina per ipsam reparata est. Secundum est vox hominum, quorum tristitia per eam lætificata est. Tertium est vox mulctatorum, quorum infamia per ipsam deleta est. Quartum est vox mortuorum, quorum captiuitas per eam reducta est. Hæc ille.

Iudith. 15.

Benedicunt ergo eam omnes viuentes, qui ei quotidie hanc salutationem repetunt; Benedicunt morientes in Domino, dum ei dicunt: *Maria Mater gratiæ, Mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe.* Benedicunt mortui in purgatorio, auxilium eius implorantes. Benedicunt Angeli eam admirantes, quod de deserto huius mundi veniens, tantis affluat deliciis supra Angelicam naturam exaltata, & super dilectum innixa.

Benedicunt omnes Sancti, tanquam astra matutina circa hanc mulierem sole amictam vnde Turrecremata Cardinalis sic de ea loquitur. Fœlix quam Angeli laudibus prosequuntur. Benedicta quam Apostolorum chorus honorat. Benedicta quam Martyres candidati beatificant. Benedicta quam Sanctorum Confessorum turba celebrat. Benedicta quam Sanctorum Virginum cum palmis exultans chorus circumdat. Benedicta cuius ex ore infantium & lactentium laus in Cœlo perficitur.

Benedicta duodecim stellis coronata, præfulgens præ omnibus beatis in cælestibus regnis. Istæ duodecim stellæ duodecim sunt prærogatiuæ regnantis eius claritatis, quas habet præ omnibus aliis ciuibus supernis, inquit Thomas à Kempis. Respectu enim Ecclesiæ militantis habet quatuor specialia superlucentia dona misericordiæ operibus plena. Quia præ cæteris omnibus exaudit benignius, condescendit humilibus, agit virtuosius, succurrit frequentius, sicut experientia docet in arduis Ecclesiæ caussis. Item respectu Ecclesiæ triumphantis habet quatuor eminentes prærogatiuas: quia cæteris omnibus collocatur in cælo altius, resplendet lucidius, amatur feruentius, honoratur amplius, sicut dignum est sentire de gloriosis eius meritis. Item respectu summæ Trinitatis beatificantis, quatuor similiter habet prærogatiuas; siue stellas cunctis syderibus clariores. Quia præ cæteris omnibus æternæ Trinitatis gloriam contemplantibus, ipsam sanctam Trinitatem intuetur limpidius, afficitur erga illam iucundius, contemplatur intimius, & fruitur illa super omnes in cœlo fœlicius, de quibus nemo dubitare debet amplius.

Kempis ser. 15. ad Nouitios

Apoc. 12.

Itaque soli illi eam maledicunt, qui sunt de semine serpentis, vel draconis, qui describitur in Apocalypsi, tanquam *os habens apertum ad blasphemias contra Deum & tabernaculum eius, & eos qui habitant in cælo.* Quod est Dei tabernaculum nisi Maria quæ dicit: *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo*: Hanc draco blasphemat, quia eius hostis est perduellis, paratus ad deuorandum hanc mulierem stellis coronatam, & filios eius spirituales, emittens ex ore flumen blasphemiarum post hanc mulierem, vt absorbeat eam, hoc est, eius laudem per orbis totius plagas resonantem. De stirpe vero draconis sunt Iudæi & hæretici, qui Virgini huic infensi, totis viribus conantur ab ea auferre *pallium laudis*, & honoris, quo à filiabus Syon, hoc est, animabus iustis, quotidie exornatur, dum virginis cultum & præconia suis blasphemiis exterminare conantur. Sed non mirum si indigna loquantur, nec pareant Virgini, cùm etiam iniqua contra Deū & Virginis filium effundant. *Non est seruus maior Domino*, nec mater maior; si illum persequuntur & linguâ suâ maledictâ vulnerare nituntur, & illam quoque persequentur. De quibus conqueri potest. *Filij Matris meæ pugnauerant contra me.* Iudæi scilicet synagogæ veteris ex qua nata est Maria, & hæretici filij Ecclesiæ per baptismum ex qua est renata. De his quoque verificatur illud: *Generatio quæ Patri suo maledicit: Generatio quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota à sordibus: Generatio cuius excelsi sunt oculi & palpebræ eius in alto surrectæ: Generatio quæ pro dentibus habet gladios, & commedit molaribus suis, vt comedat inopes de terra, & pauperes de hominibus.* Singula enim hæc nostris hæreticis conueniunt. Primo *Patri suo*, Deo & Christo, *maledicunt*, dum eum authorem peccati faciunt: *Matri suæ*, Virgini *non benedicunt*, imò quantum in se est, eius laudem & benedictionem impediunt. Secundò ipsi sunt *generatio quæ videtur sibi munda*, dum per externam quandam & imputatiuam iustitiam & specialem fiduciam mundari & iustificari se putant, Sed quia inanis est omnis hæc iustitia & fiducia, *manent in sordibus suis* illoti & immundi. Tertiò sunt etiam ipsi *generatio cuius excelsi sunt oculi*, & palpebræ erectæ, quia in illis superbia, omnis hæresis est mater, & illa superbia ascendit semper tanquam fumus putei obscurans solem & lunam, Christum & Virginem, Deum & Ecclesiam, contra quam erecta ceruice insurgunt Denique *habent pro dentibus gladios*, & comedunt molaribus suis, quia gladio linguæ omnia sacra conscindunt: & *comedunt inopes & pauperes de terra*, quia audientium animas, & simplices fideles, veneno suo inficiunt, & in infernum absorbent.

Cant. 1.

Prou. 30.

Verùm, cùm de hac benedicta Virgine illud etiam dictum sit, quod ad Iacob dicitur: *Incuruentur ante te filij matris tuæ, seruiant tibi & adorent te tribus & populi, qui maledixerit tibi sit ille maledictus*: Non ignoramus illos maledictioni obnoxios, qui in eam peccant, & insurgunt; benedictione cumulandos, qui eam benedicunt. Ipsa est filia Iacob, cui dedit Deus *de rore cæli benedictionem*, dum diuinæ gratiæ ros in eius vterum descendit, ros ille cœlestis quem postulabant Sancti Patres, *Rorate cæli desuper & nubes pluant iustum.* De quo dicit S. Chrysologus: *Cœlestis imber virgineum in vellus placido se fudit illapsu, & tota diuinitatis vnda bibulo se nostræ carnis celauit in vellere, donec per patibulum crucis expressum terris omnibus in pluuiam salutis se effunderet.* Ipsa est cui Dominus dedit de pinguedine terræ benedictionem, dum adeo eam fœcundam reddidit,

Gen. 27.

dit, vt Christum germinaret. *Frumentum electorum, & vinum germinans Virgines.* Ipsi ergo seruire debent populi fideles & filij Ecclesiæ Matris communis, ante ipsam incuruari, eique cultum impendere & eam benedicere, alioquin & in hoc sæculo & in futuro sunt maledicti.

Sic maledictus fuit Nestorius, cuius punitionem latius alibi descripsimus.

Sic & Imperator Copronymus, qui ei post Christi partum honorem negabat debere impendi. De quo etiam alibi dixi.

Sic & alij multi Virginis hostes, qui in fœlici morte tandem sunt absorpti, quibus historiæ plenæ sunt.

Niceph. l. 18. c. 13. Canis. l. 5. c. De. para. c. 20.

Vnicum hîc ex Nicephoro & Canisio exemplum appendo. Cum Cæsar Mauritius Imperaret. Christiani quidam in caupona cõpotabant, & lepidi sibi videri non poterant, nisi inter compotandum, ter conuicijs in Mariam iactis impunè certarent. Sed ecce statim vindex Deus adfuit, qui præcipuos huius nefariæ concertationis authores, potenter arripuit, prostrauit, deiecit, rectaque ad inferos misit perpetuò cruciandos. Hospes autem & Dominus ædium ab hac diuina punitione via mansit immunis, præsertim quod is conniuentia potiùs, quàm vt cæteri, ex destinata malitia deliquisset. Cui non multò post nocte dormienti Dei Mater adstare visa est, illique in memoriam reuocauit, quod blasphemos illos conuiuas in suis ædibus tolerasset Tùm ille miser supplex veniam poscit, & ne tam subita morte mulctetur, sed vt tempus ipsi pœnitentiæ relinquatur, orare cœpit. Virgo daturam se hòc ei promittit, nec ipsum morte modò pœnas luiturum: Vimine autem quod manu gestare videbatur, genua eius circum circa velut exarans, circumscribit Et tunc disparuit. Sed ille somno discusso, membra quæ vimine notata fuerunt, à reliquo corpore disrupta statim inuenit, recentemque sanguinem profluere sensit. Igitur in publicum productus miser, miserando corporis habitu non minùs quam oris testimonio, veritatem publicè confirmauit, & iustum Dei iudicium promulgauit: vt & mali proposito exemplo, ne quid simile designent, terreantur, & boni in honorandæ Virginis officio magis confirmentur.

LECTIO V.

EXPLICAT HÆC VERBA.

ET BENEDICTVS FRVCTVS ventris tui.

HÆc verba sunt à Beata Elizabeth ad Virginem dicta nec ab Angelo sunt prolata, quia necdum Virgo Filium Dei conceperat. Continent autem primariam rationem benedictionis Mariæ, ideò enim ipsa benedicta, quia fructus eius benedictus. Non quia tu benedicta, ideò benedictus fructus ventris tui, sed quia ille præuenit te in benedictionibus dulcedinis ideò tu benedicta, inquit Bernardus. Ideo illam coniunctionem, *&*, aliqui accipiunt positam pro voce, *quia*, quomodo accipitur in Psalmo 59. *Da nobis auxilium de tribulatione, & vana salus hominis:* Sic enim habent Hebræa & Græca teste Iansenio, loco illius: *quia vana salus hominis*, vt legunt Latina.

Multa autem his verbis mysteria continentur Primò enim Mariæ Filius sub nomine fructus indicatur, quia sicut ex arbore sine læsione fructus exoritur, ita Christus ex Virgine sine vlla corruptione & læsione: & sicut arboris pulchritudo & venustas à fructu procedit: ita Virginis decor omnis à Christo filio eius. Significatur quoque à Virgine Christum produci, tanquam fructum vitæ, fructui illi mortifero oppositum, què Eua nobis protulit. Hic est enim ille fructus quem comedentes reddimur sicut Dij, quia qui illo vescuntur, in ipsum transformantur, & diuinæ consortes fiunt naturæ. Hic est fructus primigenius, in florido gratiæ verè diuino flante spiritu productus, primogenitus æterno Patri & Virgini Matri. Primogenitus quoque ob excellentiá, quia perfectione inter natos mulierum primus. Hic est fructus ille, de quo Isaias vaticinatur: *In illa die erit germen Domini in magnificentia, & fructus terræ sublimis.* Vbi Christus vocatur fructus ventris Mariæ, non solùm tanquàm arboris sed & tanquàm terræ virgineæ, cum fœcunditate germinantis germen pretiosum cœlo & terræ, florem speciosum Angelis & hominibus: super quem requiescent omnes spiritus sancti gratiæ: & hæc terra germinans nullo est

Isaiæ. 4.

exculpta labore, nullo defossa sarculo, nullo sulcata vomére. Sed sicut terra rore cœlesti perfusa, sine alia humana industria, flores suos & germen speciosum ex se producit: Ita Christum absque humano adiutorio, sola vi & imbre cælesti, summa puritate & pulchritudine terra virginea tanquá florem & fructũ sublimem producit. Christus enim modo flos, modo fructus nominatur: & quidem flos campi non horti, quia hortus solet humana industria coli, campus ex se metipso flores suos producit: Item, quia flos campi non paucis tantum, vt flos horti, sed vniuersis patet, suumque odorem & pulchritudiné omnibus qui accedere voluerint impertitur, Sic Christus in omnium salutem & vsum est exortus. Ipse est flos ille pretiosus illo die ortus quo Salutatio hæc Angelica virgini est præsentata & quidẽ ortus in loco dicto Nazareth qui flos interpretatur. Quiquidem locus ob salutationem istam Angelicam, & floris huius emissionem, tempore hyemis (hoc est, veteris legis) iam transeunte tempore renouationis sæculi, quasi veris noui appropinquante factam, innumeris est miraculis & diuinis operibus decoratus.

De illo itaque referunt grauissimi Auctores, sacram hanc domum, ob præclarum illud Incarnationis mysterium, & ob alia ibi peracta mysteria, in orationis domum solemni more fuisse cõsecratam ab Apostolis: & à Christianis summa in veneratione habitã, vt pote qui rectè agnouissent in ea Virginem natam & enutritam (existimatur enim fuisse etiam domus Annæ) & ab Angelo salutatam, ac Spiritu S. obumbratam ibi Filium Dei concepisse, & magna ex parte educasse. Postea vero anno millesimo ducentesimo nonagesimo quarto, decimo Decembris, sub Bonifacio Octauo Pontifice, hoc sacellum à Nazareth relictis fundamentis auulsum & eleuatum est, & Angelorum ministerio ad Dalmatiam seu ad Illiricos delatum fuit, suo vt olim cæmento lapideaque structura cohærens, quatuorque adhuc parietibus constans. Deinde illinc abreptum miro modo super æquora, eodem Angelico ministerio primum in nemore, mox in colle fratrum, & tandem in via publica collatum est in agro. Piceno in media sylua nobilissimæ cuiusdam fœminæ, cui nomen erat Lauretana, à qua domus illa Lauretana dicta Hæc innumeris miraculis decorata, vsque modo peregrinãtium frequentia visitatur. Benedicta vtique domus, in qua reparationis nostræ iactum est fundamentum, & legis gratiæ germinauit exordium, diuinique amoris summũ mysterium est completum. Beatum pauimentum, toties Christi vestigiis tritum: Beati parietes, conscij tot arcanorum ibi peractorum.

Carth. de arcanis Deiparæ L. 3. ho. 2. ex variis. Auth.

Secundo, non sine mysterio dicitur Christus *fructus ventris Mariæ*, his enim verbis plures sæpius refelluntur hæreses. Nam refellitur error eorum omnium qui Christum asseruerunt phantasticum tantum corpus assumpsisse aut per Virginem tanquam per aquæ ductum transiisse Cum enim Christus asseritur fructus ventris Mariæ, iam ex eius substantia & carne productum nemo potest negare. Refellitur quoque error Eutichetis, qui Christum negabat eiusdem fuisse naturæ nobiscum, & cum Virgine; omnia enim fructus eiusdem est naturæ cum planta, cuius est fructus, proprie quoque fructus vteri virginalis dicitur quia reliqui sunt plurimum parentum fructus, Christus vero cum Patrẽ in terris non habuerit, vnus tantum vẽtris fructus dicitur, sicut & à proprietate filius dicitur hominis. Quomodo etiã alibi notauimus ad Dauidem dici: *De fructu ventris tui ponã super sedem tuam.* Vbi notat Augustinus, dici fructum ventris descendentis ex Dauide; non autem femoris aut lumborum viri. Propter hunc quoque fructum ventris Mariæ, de illa in Canticis dicitur: *venter tuus sicut aceruus tritici vallatus liliis.* Vbi notant aliqui in aceruo tritici fœcunditatem Virginis, in liliis virginitatem adumbrari. Itaque vẽter eius aceruus tritici fuit, quia fœcunditatem habuit, septus liliis, quia virginitatem retinuit, Et merito venter Virginis aceruo tritici confertur, quia ad eius ventrem, tanquam ad inmensum & inexhaustum tritici aceruum, mortales omnes, imo & Angeli, cibi quærendi causa confluxerunt, quia ibi genitum est frumentum electorum.

Ps. 131.

Cant. 7.

Tertio, non sine mysterio fructus hic benedictus absque limitatione, nec enim dicitur benedictus inter viros, sicut Maria benedicta inter mulieres. Nempe ipse solus absolute benedictus pronuntiatur, quia per ipsum omnes gentes benedicendæ, sicut de illo promissum fuit Abraham: ab ipso omnis benedictio in cœlo & in terra deriuata est, quia de plenitudine eius omnes accepimus. Solus quoque hic fructus ventris benedictus, quia reliqui omnes ex concupiscẽtia nati sub maledictione nascuntur, natura filij iræ: à qua

meledictione

maledictione non liberantur, nisi per fuctum Mariæ. Itaque multis omninò modis fructus iste Virgini benedictus pronunciatur.

1. *Benedictus à Deo* omni benedictione, tanquàm fons benedictionum in cæteros influens, secundùm humanam naturam: benedictus à se secundum diuinam.

2. *Benedictus ab Angelis & hominibus*, in tempore & in æternitate: ab Angelis quidem iam ab initio sæculi, de quibus apud Iob: *Vbi eras cum me laudarent astra matutina, & iubilarent omnes Filij Dei?* & nouo quodam gaudio iterum benedictus ab illis, dum iterum introducit primogenitum in orbem terrarum, & dicit: *Adorent eum omnes Angeli eius.*

Heb. 1.

3. *Benedictus à Patriarchis & in Patriarchis*, iam ab exordio nascentis mundi. Benedictus ab Isaac in persona Iacob, à Iacob in persona filiorum suorum: nam illi conuenit illa benedictio: *Iuda laudabunt te fratres tui, & adorabunt filij Patris tui, manus tua in ceruicibus inimicorum.* Quibus verbis significatur, adorandus, & ab Angelis, & ab hominibus & victoriam reportaturus de inimicis suis de sathana & de infidelibus. De illo quoque ad prædam mortis & inferni ascendente in Crucem, & resurgente cum fortitudine, verificantur quæ sequuntur: *Catulus leonis Iuda filî mi ascendisti, requiescens accubuisti vt lea, quis suscitabit eum?* Et de eius passione subiicitur: *Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum.* Iudas ergò in his omnibus Christum Dominũ ad vinum expressit, & Iacob spiritu Prophetico ipsum in persona Christi benedicat. Illi quoque conuenit illa benedictio: *Ager pinguis panis, & præbebit delitias Regibus*: Et illa benedictio Nephthali, *ceruus emissus dans eloquia pulchritudinis*: Quia diffusa fuit gratia in labiis eius, ad eloquia suauissima sacræ prædicationis.

Gen. 49. Ibidem.

4. *Benedictus à Prophetis.* Nam de illo prophetans Moyses moriens dicebat: *Benedictio illius qui apparuit in rubo veniat super caput Ioseph, & super verticem Nazaræi inter fratres suos.* Hoc non potest intelligi de Ioseph filio Iacob, qui tunc erat mortuus. De Christo ergo debet intelligi, sicut & similis illa Iacob Prophetantis benedictio: *Fit in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos*, quia ipse est ille Nazaræus, ille floridus, de quo verum est: *Super ipsum efflorebit sanctificatio mea.* Omnes hæ benedictiones in ipsum verificantur: Sed clarissimè Dauid de illo dicit *Benedictus qui venit in nomine Domini.*

Deut. 33. Gen. 49. Ps. 117. Mat. 21.

5. *Benedictus in veteri & in noua lege*, prout significatur in illis verbis Euangelistæ; *Et præibant, & qui sequebantur, clamabant osanna in excelsis, benedictus qui venit in nomine Domini.* Qui præibant, designabant antiquæ legis Patres: qui sequebantur, designabant nouæ legis fideles, qui omnes vnanimi consensu & voce inclamabant: *Benedictus qui venit in nomine Domini*: quæ vox personabit vsque in sæculi finem.

Gen. 49.

6. *Benedictus à Iudæis & Gentibus*: *quia ipse expectatio Israel*, tantopere desideratus. *Obsecro mitte quem missurus es.* Desideratus quoque Gentibus à Propheta nominatur, & à Iacob; *Desiderium collium æternorum*, Isaias quoque dicit *ipsum gentes deprecabuntur.* Vnde statim ac venit, adoratur, & à Magis ac Regibus Gentilibus, & à Pastoribus Iudæis benedicitur. Hi primitiæ Iudæorum, illi primitiæ Gentium: Hi propè, isti longè, vtrique tamen ad angularem lapidem cucurrerunt. Venient quippe sicut Apostolus dicit, *Euangelizauit pacem nobis qui eramus longè, & pacem his qui prope*: ipse ergo est pax nostra qui fecit vtraque vnum.

7. *Benedictus & benedicendus ab omni ætate & conditione*, à senioribus cum Symeone, à pueris cum Ioanne adhuc in vtero exiliente, à Virginibus cum Maria Matre, à maritatis cum Elisabeth, à viduis cum Anna, à sacerdotibus cum Zacharia exclamante: *Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suæ.*

8. *Benedictus in cælo & in terra ab omnibus creaturis*, quas Psaltes, sicut & Prophetæ, ad laudem excitat dicens: *Benedicite, Laudate, exultate*, quoniam venit. Nam & cùm pueros clamantes, *Benedictus qui venit in nomine Domini* Pharisæi vellent coercere, respondit Dominus: *si hi tacuerint, lapides clamabunt.*

Cant. 1.

9. *Benedictus & benedicendus in omnibus membris*, quia omnia in illo benedictionis & salutis sunt instrumenta, *Benedictum eius caput*, quod pro nobis spinis debet coronari: vt sic nobis compararet diademata speciei & coronam gloriæ. *Benedicti capilli*, qui purpureo & sanguineo rore debent immadere, vt expient frigidas & tenebrosas peccatorum nostrorum guttas. *Aperi mihi* (cor tuum per compassionem vt in Deo possim quiescere) *Soror mea sponsa; quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei pleni guttis noctium. Benedicti oculi*, qui diuinos quosdam radios emittentes, solo intuitu ad se attrahunt peccatores: & frigida eorum corda liquefaciunt, vt fluant in lachrimas, vt patet in Petro, Magdalena, & aliis conuersis. *Benedicta facies* auro diuinitatis fulgore rutilans, cuius intuitu & Angeli reficiuntur & electi, quam exquirent & deprecabuntur omnes diuites plebis? *Quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei? Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Benedicta lingua, os & labia.* Diffusa enim est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum *mel & lac sub lingua eius, fauus distillans labia eius: sicut vitta coccinea labia eius, & eloquium eius dulce*, suauiter attrahens, & colligans sibi animas peccatrices decoro & efficaci sermone, quasi filo coccini *Benedicta vox*, quæ etiam mortuos potest suscitare, quæ vagiens nobis salutaris est, & benedictas eius lachrymas, peccata nostra illis poterit erat abluere, *Benedicta & ipsa saliua*, quæ solo tactu mutis sermonem cæcis visum, ægris sanitatem potest restituere, *Benedicta manus*, siue fasciis in cunis colligatæ, siue ad matrem amplexandam extensæ, siue tactu suo sanitatem impertientes, aut alia miracula operantes, siue in Cruce protensæ & clauis confixæ, distillantes myrrham probatissimam, myrrham rubicundam, quidquid egerunt hæ manus nostræ fuerunt salutis instrumenta. *Benedicti humeri*, qui iam ab ortu eius & cunis, vsque ad extremum spiritum, onus peccatorum nostrorum, & Crucis dulce pondus sustinent, dicente Propheta: *Paruulus factus est nobis, & principatus eius super humerum eius.* Crux scilicet, signum regni ac principatus eius, iam ab ortu in sacrificium se Patri offerebat, *Benedicta viscera eius*, quæ pietate & misericordiâ affluunt, nec deerunt fomenta per quæ in nos effluant. *Benedictæ venæ*, benedictum sanguinem continentes, qui in redemptionem: & ablutionem nostram superabundanter effluet. *Benedictus pulmo*, & omnia interiora eius, per quæ quoties respirauit, toties salutem nostram impensè intendit; quæ etiam flatum illum odoriferum, quo Spiritus S. afflabatur discipulis, & omnibus eorum in sacerdotio successoribus, adspirarunt. *Benedictum cor*, quod tanto nostri amore flagrauit, vt flammam potuerit continere, sed per aperturam illam lateris tandem debuit erumpere *Benedictum femur*, ex Patriarcharum benedicto femore procreatum, in quo Ioannes scriptum dicit, Rex Regum & Dominus Dominantium. *Benedicta, crura & genua*, tot noctibus pro salute nostra in oratione deflexa. *Benedicti pedes*, ad peccatorum conuersionem tot laboriosos gressus peragentes, & loca in quibus perambulabant consecrantes tandemque in scabello rigido crucis pro nobis confixi, & nos ibi expectantes, liquorem que pretiosum fluentes. Denique *Benedictum totum corpus, benedicta tota anima*, cum omnibus suis potentiis in nostram salutem ex integro impensa, & vsque in finem sæculi in pretiosum cibum nobis impendenda & per totam æternitatem.

Cant. 4. Isaiæ 9.

Lubenter his Iesu Christi Filij Dei & fructus ventris Mariæ benedictionibus enarrandis immoror, quia nunquam satis benedici à nobis potest, qui & per omnia, & super omnia est benedictus in æterna sæcula, qui omni nos cœlesti benedictione repleuit, à quo etiam consummatam illã & nunquam finiendam benedictionem expectamus. *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum.* Itaque nunquam cesses, sed in omni tempore, in omni loco dominationis eius, Benedic anima mea Domino Iesu Christo, Benedic fructui Mariæ, *Benedic anima mea Domino, & omnia interiora mea nomini sancto eius. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis; Qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te misericordia & miserationibus, Qui replet in bonis desiderium tuum*; Benedic illum hic in hoc breui æui tempore; donec perfectiùs benedicas in terminata sæculorum æternitate.

1. Pet. 1.

Postremam & hanc benedictionem pro coronide abiicios *Benedictus fructus ventris tui*, in colore, in odore, in sapore: *Benedictus in colore*, quia, *candidus & rubicundus*, electus ex millibus. In candore significatur eius puritas, innocẽtia, benignitas, misericordia, caroque eius virginea & immaculata. In rubore designatur eius iustitia & ardens charitas per quam carnem illam purpureo Sanguinis sui decore exornauit, tam in circumcisione, quàm in Passione. Si fructus ille arboris vetitæ adeò speciosus erat & aspectu delectabilis, cùm tamen mortis fructus foret? Quantò magis vitalis hic fructus, electus ex millibus, cuius est ex cœlesti Syon species decoris, cuius aspectu delectabili Spiritus cœlestes nunquam potuerunt satiari? Nono semper

semper desiderio in illum Angeli desiderant prospicere: colore & decore suo rutilo, electorum mentes semper rapit.

Benedictus in odore. Non enim est instar fructuum illorum qui e terra nondum orientur qui aspicientibus speciosissimi sunt, sed si accedas & tangas, fœtorem sentis, & cinerem vides. Fructus hic odorem suauissimum spargit his qui longè sunt: & illum adauget, his qui propè. Eius fragrantiam sentiebat à longè is qui dicebat: *Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni cui Dominus benedixit:* Quibus verbis Patriarcham ad Christum potissimùm respexisse docent Sancti Patres: vnde Bernardus ait: *Nondum spatium suum ille flos egrediendo, & iam dabat odorem suum, quo insic prægaudio exclamans præsensit spiritu, corpore marcens sanctus & senex Patriarcha, caligans visu, sed odoratu sagax.* Illius etiam odorem præsenserat alius Propheta, dum per illum totus exhilaratus inclamat: *Ego autem in Domino gaudebo & exultabo in Deo Iesu meo.* Statim verò ac ortus fuit fructus iste benedictus, ita longè latèque odorem fudit, vt totum mundum impleret; nam & à remotissimis orbis partibus Orientales Reges ad se propiùs odorando, adorandumque pertraxit.

(Margin: Gen. 27. — Ser. 47. in Cant. — Habac.)

Et sicut fructus cùm tangitur ac manibus premitur magis redolet: Ita fructus hic benedictus, cùm iam omninò maturus laboribus, & Iudæorum manibus attrectatus & pressus fuit, & decerptus ex crucis arbore, & punctione lanceæ concisus, maiorem efflauit odorem per vniuersum orbem, myriades animarum suauitatis suæ fragrantia ad se pertrahens, & in sui amorem rapiens, imò & hoc odore mortuis vitam afflans. *Benedictus in sapore.* De illo enim scriptum est. *Qui edunt me adhuc esurient.* Nihil cogitatur dulciùs, nihil gustatur suauiùs, quàm Iesus Dei & Mariæ filius. *Gustate & videte quàm suauis est Dominus,* inquit Propheta: suauis est hic fructus, qui animarum esurientium & sitientium iustitiam, esca est & potus. suauis est palato sano, qui & semel gustatus nouum excitat appetitum, & impertitur omnem saporem suauitatis. Experiuntur hoc quotidie, qui illum comedunt sub vmbra sacramentali, dicentes cum sponsa: *Sub vmbra illius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.* Benedictus ergo fructus, qui & pios reficit in tempore peregrinationis, & electos in die æternitatis. In illius enim & visione & fruitione tota electorum consistit beatitudo. Quamobrem quotidie has ad Virginem supplices preces dirigimus. *Et Iesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende.* Quæ quidem verba Virgini filioque eius gratissima esse Ordini sancti Dominici aliquando declaratum fuit. solent hi deuotam illam Antiphonam, *Salue Regina*, quotidie cum celebri populi concursu Virgini vespertinis laudibus intonare, virginis protectioni, tanquam filij ab ea geniti, sese commendantes. Cum ergo quodam die illam decantarent, & ad illa verba peruenissent: *Et Iesum benedictum fructum*, &c. Visa est Beata Virgo in medio eorum super eleuata, offerens eis Filium suum paruulum quem vlnis gerebat, quasi in arrham promissionis: quia significabat se illis, si in sancta vocatione & cultu virgineo perseuerarent, filium illum in æternitatis processione & Sanctorum cœtu ostensuram, vt illo fruantur in æternum. Hæc visio ostensa fuit piæ cuidam & honoratæ matronæ sorori Clementis Octaui, vt refert Senensis in Chronico. Refertur quoque in libro quarto, capite quinquagesimo tertio S. Gertrudis, quod cùm deuotissimè Antiphonam illam recitaret in illis verbis: *Eia ergo aduocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte*, visa fuerit oculos filij sui blandè precibus suis tangere, ipsumque versus terram inclinare & dicere: *Isti sunt misericordissimi oculi mei, quos ad omnes me inuocantes salubriter possum inclinare.* Vnde vberrimum fructum salutis æternæ à Domino consequuntur. Hinc à Domino hanc tunc percepit eruditionem, vt ad minus semel quotidie matrem suam beatissimam per ista verba inuocaret, certa quod per hoc in hora sua nouissima non mediocre solatium obtineret, quia hæc verba materna pietatis eius viscera tangunt. Ita tibi.

* * *

LECTIO VI.

DE TERTIA PARTE *Salutationis Angelicæ.*

SANCTA MARIA ORA PRO NOBIS peccatoribus, &c.

HÆc est tertia pars salutationis Angelicæ quæ, hoc additamentum accepisse putatur postquam hæresis Nestorij profligata fuit, qui virginem volebat dici *Christotocon*, non verò *Theotocon*, siue *Christiparam*, non verò *Deiparam*, quæ hæresis in concilio Ephesino ex sacræ scripturæ oraculis condemnata fuit anno 431. tempore Cælestini Pontificis Et tunc Cyrillus Alexandrinæ Vrbis Antistes, Aliique patres qui Ephesi conuenerant; atque etiam ipse Theodosius Imperator: legationem miserunt ad summum Pontificem, ipsi gratulantes de prostrata cum suo Authore hæresi Nestoriana.

Tunc Ecclesia Sancta Deo gratias immortales egit, quod vindex extitisset diuinitatis Filij, & honoris Matris eius, vbique locorum, *Matrem Dei Mariam*, omnium ore cantans, laudans, atque prædicans: Vnde & tunc adiecisse creditur Angelicæ Salutationi hanc particulam: *Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis peccatoribus*, vt omnium Fidelium ore *Mater Dei* prædicaretur: & Nestorij stygiis latebris & tenebris demergeretur, nec amplius caput efferre auderet, ipsorum etiam infantium & lactentium ore condemnata. His enim, hæc verba tanquam prima elementa à piis parentibus vna fermè cum lacte propinari solent, vt illudant superbo draconi paruuli, Matris Dei laudes decantantes, & ad eius intercessionem recurrentes, vt adimpleatur illud: *Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem tuam.*

(Margin: Baron. t. 5. an 431.)

Itaque per illa verba significat Ecclesia quam poenat fiduciam in Beatæ Virginis intercessione, quamque illam miseris mortalibus necessariam agnoscat. Cùm enim peccatis variis simus obnoxij, hostibus cincti, necessitatibus maximè spiritualibus, durante toto huius vitæ cursu subditi, auxilio continuo egemus, continuisque Dei donis: Illa verò à Maria tanquam per aquæ ductum deriuantur ad nos, nec decreuit nobis dare Deus, nisi per eius manus. Ideò ad eam frequentissimè recurrere his verbis docet Ecclesia, & in ea spem firmam collocare; quia cùm sit Mater Dei, nihil ei potest filius denegare cui censetur dicere illud Salomonis: *Pete Mater mea, non enim decet vt confundam faciem tuam.* Potest ergo à filio impetrare nobis peccatoribus vitæ conuersionem, pœnitentibus peccatorum remissionem, afflictis consolationem, ægris medelam, egentibus subuentionem; iustis verò gratiæ augmentum, protectionem, perseuerantiam & coronam. Imò cùm sit Mater Christi, etiam est Mater nostra tanquàm membrorum eius, & ideò nunquam deserit nos, nisi priùs à nobis deseratur: Sed amat, regit, protegit, & quasi gremio pietatis suæ nos portat: ab incursionibusque in mortali hac vita malis, vel in eius egressu periculis tuetur, donec nos beatæ æternitati pariat filios salutis, filij sui cohæredes. Vides ergò, quam meritò illi quotidie, imò & singulis horis, (maximè dum horæ pulsus datur,) fideles omnes insonare debeant: *Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis nostræ*, Amen.

Similis est Oratio illa altera Ecclesiæ: *Maria Mater gratiæ, Mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe.* In qua oratione duplex titulus indicatur, qui ei competit ex eo quod Mater Dei sit. Cum enim matrem Dei esse, necessariò consequatur authorem ipsum gratiæ, & fontem totius misericordiæ è visceribus suis genuisse, meritò hic geminus honoris titulus eius fronti appenditur: *Mater gratiæ, Mater misericordiæ.* Cùm & ipse filius omnibus gratiæ donis, quæ in Angelica, vel humana creatura reperiri possunt, eam vberrimè repleuerit, vt possit Fidelium mentibus illa ingenerare: Viscera quoque eius misericordiâ & pietate superabundare voluit, vt superefluant in miseros peccatores.

Dicere ergo possumus primò, illam maximè dici *Matrem gratiæ* propter bonos, in quibus sollicita est diuinæ gratiæ dona fouere, augere, conseruare, donec tandem per gloriam superuenientem consummentur: quia gloria non est aliud iuxta Theologos, quam gratia consummata. Hinc etiam electi describuntur in Apocalypsi, *mittentes coronas suas coram Agno & Throno* suis: tanquàm agno & Throno

Throno acceptas referentes Thronus agni rectè dicitur Maria, in qua residere voluit, & regiam suam dignitatem toti orbi declarare, veniens in hunc mundum. De Maria enim verum est: *In sole posuit tabernaculum suum & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo*, aut tanquam Rex de Regio throno suo: dum de Virgine Matre processit, ad curredam hanc mortalitatis viam, vt per illam nos ad immortalitatis luz solium reduceret, & ad regni sui consortium proueheret. Ipsa ergò tanquam Thronus & Mater Dei electa inuenit gratiam tantam apud Deum, tantamque lucem participauit, vt non solum ei sufficeret, sed & in alios illam abunde posset refundere, ita vt *nemo se abscondat à calore eius*. Nec illepidè dixit quidam antiquus, Maria tenetur & obligatur nobis gratiam tribuere, nec iuste posset nobis eam denegare: iustum enim est & de iure obligatorium, vt qui rem alterius inuenit, ei restituat cuius erat, & qui eam perdiderat. Cùm ergo humanum genus in lapsu primorum parentum gratiam perdiderit, & illam (Angelo testante) Maria inuenerit, iustitia omninò est, vt humano eam generi restituat, & perditam restauret, quam pro se omnibus inuenit.

Dicere quoque possumus secundo, *Matrem misericordiæ*, vocari, maximè, propter peccatores, quorum miseriis materno affectu compatitur, & illis occurrit & succurrit inuocata. Vnde dicit Bernardus, Mariam vocari, *Matrem & Reginam misericordiæ, quia diuinæ bonitatis & misericordiæ abyssum, cui vult, & quantum vult, & quomodo vult, creditur aperire, vt nullus peccator enormis non pereat, cui ipsa patrocinium suffragio præstat*. Habet ergò Maria, vt suprà dixi, quasi duo vbera: Vnum dextrum ad quod accurrunt omnes iusti vt abundantiam gratiarum & donorum Dei ex illo sugant, & propter illud rectè dicitur *Mater gratiæ*. Ad illud accesserunt omnes electi tamquam torrio legis gestæ, tanquam agnelli candidi ad verba Matris suæ: & omnes qui pietate floruerunt, apud Mariam inuenerunt & fuxerunt illam. Testes tibi erunt Augustinus, Bernardus, Fulbertus, Franciscus. Dominicus, Ignatius & alij, qui tantam lactis copiam à cælesti Mariæ vbere fuxerunt, vt illam etiam copiam innumeris filiis spiritualibus communicare potuerint, & illos hoc lacte pietatis alere. Alterum ex vberibus Mariæ vocamus sinistrum, ex quo lac misericordiæ fugiunt peccatores & propter illud vocatur *Mater misericordiæ*, nemo quamlibet animo afflictus, peccati miseriis obrutus, imò etiam desperatus, ad eam accurrit, quin misericordiam inuenerit, & quicumque apud Deum misericordiam reperit per Mariam reperit. Sicut enim dicit filius: *Nemo venit ad me, nisi Pater traxerit eum*: ita quadam proportione dicere possumus, nemo venit ad Patrem aut filium, nisi mater traxerit eum. *Ner ad Mariam accedere trepidet humana fragilitas*, inquit Bernardus, *Nihil austerum in ea, nihil terribile, tota suauis est, offerens lac & lanam. Omnibus omnia facta est sapientibus & insipientibus copiosissima charitate debitorem se fecit, omnibus misericordiæ sinum aperit, vt de plenitudine eius accipiant vniuersi.* Hoc ergo nomen suaue admodum peccatoribus. *Mater misericordiæ*, per quod afflictus peccatis animus erigitur, & in spem excitatur: quam quidem eius misericordiam, laudare nos conuenit, benedicere, & prædicare, si ingrati esse nolumus. Vnde iterum Bernardus: *Sileat misericordiam tuam Virgo B. si quis est qui inuocatam te in necessitatibus suis sibi meminerit defuisse. Nos quidem serui tui ceteris in virtutibus congaudemus tibi, sed in hac potius nobis ipsis. Laudamus virginitatem, humilitatem miramur, sed misericordia miseris sapit dulcius, misericordiam amplectimur charius, recordamur sæpius, crebrius inuocamus. Hæc est enim quæ totius mundi reparationem obtinuit, salutem omnibus impetrauit.* Certè misericordia Virginis adeò eluxit, & elucet in toto orbe, vt grauissimi & desperatissimi peccatores apud eam misericordiam opportunam inuenerint omniumque spem excitarint. Patet in Theophylo, qui etiam proprio manus suæ scripto, dæmoni se vouerat: in Maria Ægyptiaca, quæ tot annis quasi iumentum in stercore suo, in luxuriæ sordibus computruerat: in aliis quoque innumeris peccatoribus, *è lacu miseriæ & de luto fæcis* eius intercessione eductis. Nec potest tanta esse peccatoris malitia quin maior sit Virginis misericordia: dicente Bernardo: *Quis misericordiæ tuæ O benedicta, longitudinem, & latitudinem, sublimitatem & profundum queat inuestigare? Nam longitudo eius vsque in diem nouissimum inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tua quoque misericordia plena sit omnis terra. Sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit restaurationem. Profundum eius, sedentibus in tenebris & vmbra mortis obtinuit redemptionem. Per te enim cælum repletum, infernus euacuatus est, instaurata ruina cælestis Ierusalem, expectantibus miseris vita perdita data.*

Huic ergò Matri misericordiæ meritò dicimus: *Ora pro nobis peccatoribus nunc*: dum scilicet tempus adhuc agitur misericordiæ, dum agitur illa pars regni cuius tibi potestas à filio data est. Dimidiam enim regni partem censetur dedisse, dum sibi seruans iustitiam, matri dedit misericordiam, de qua pro bona voluntate & pietate sua disponat, durante præsenti vita: Itaque dicimus: *Ora nunc*: Quia nunc tempus opportunum est, & præsens vita est quoddam *nunc* siue quoddam breue momentum, à quo tamen pendet æternitas. Sic videtur vocare Iob vitam contentem dum dicit *Cunctis diebus quibus nunc milito*. Petrus dum dicit: *Modicum nunc, si oportet contristari*. Ipse quoque Dauid: *Ecce nunc benedicite Dominum*. Punctum ergo est, instans est, momentum præteriens vita nostra: à qua tamé pendet æterna miseria, nisi Dei & Virginis subueniat misericordia: Dicimus quoque illi: *Ora pro nobis peccatoribus nunc*, quia non tantum singulis diebus, sed & singulis momentis ab eius misericordia dependemus, qua protegimur ac in abyssum æternæ miseriæ deuoluamur. Si enim vellemus dicere, *Diues sum & nullius egeo*: Respondetur: *Nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus*. Nihil est vita nostra nisi purissima miseria, & in mille pecata laberemur, nisi diuina pietas nobis succurreret, Virginis Matris nostræ intercessione inuocata, per quam sæpissimè fit, vt vita nobis protrahatur ne in peccatis nostro æterno damno finiatur; & tamen hoc non consideramus. Sic quidam conquerentur se in speciali Virginis obsequio plurimos annos continuisse, nec tamen ob id speciale aliquod beneficium se percepisse, apparuit Beata Virgo, & ingratitudinem exprobrans, respondit ei: An non meministi tales amicos tuos infausta morte fuisse abreptos? Nonne vidisti hos & illos (quos nominabat) vicinus quos peste interiisse, illi quoque amicitia tibi deuincti (quorum nomina captimebat) nonne infortuniis talibus & talibus sunt obruti. Imò verò ex illis multi æternis gammis sunt addicti. Cur ergò conquereris te nihil à me specialis beneficij accepisse? quare tu simili morte, vel infortunio, mulctatus non es? Quis te protexit? Nunquid misericors manus mea? Amodò ergò desine conqueri, sed grato animo gratias refer Deo, qui per me tot te casibus peccatis torque periculis æternæ damnationis. Imò frequentior in meo obsequio persiste, eaque vestigia sequere ac exemplo tuo calcar adhibe, & dic illis *Venite, audite, narrabo omnes qui timetis Deum quanta fecit animæ meæ* meritis Matris suæ: *Quæ eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu*, eius frontis tecedione; magnificate ergo eam mecum, & exaltemus nomen eius idipsum.

LECTIO VII.

Et in hora mortis nostræ.

Concluditur salutatio Angelica his verbis: *Et in hora mortis nostræ. Amen.* Quia licet eius auxilio, tota vità durante, egeamus, maximè tamen in hora mortis, vnde & alia oratio dicit: *Tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe*. Hostis noster fortis est, & multiplex, callidus eo & fraudulentus, respirans continuò perniciem nostram, & sitiens sanguinem animarum nostrarum.

Meritò ergo Virginis protectionem contra illum requirimus, quia eius intercessio clypeus potens est cõtra omnes hostis angustias & impugnationes, vt latè suprà diximus. Ipsius vel solùm nomen inuocatum, hostem nostrum terret. Vnde de ea dicitur: *Quæ est ista quæ ascendit quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?* Quod explicans Innocentius tertius, dicit: Luna lucet in nocte, aurora in diluculo, sol in die, Nox est in culpa, diluculum pœnitentia, dies gratia. Qui ergo iacet in nocte culpæ, respiciat lunam, deprecetur Mariam, vt ipsa per filium cor eius ad cõpunctionem illustret. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non est exauditus? Ipsa est Mater pulchræ dilectionis & sanctæ spei. Qui verò ad diluculum pœnitentiæ surgit, respiciat auroram, deprecetur Mariam, vt ipsa per filium cor eius ad satisfactionem illuminet. Quis enim deuote inuocauit eam, & non est exauditus? ipsa est mater pulchræ dilectionis & sanctæ spei, quicunque etiam sentit impugnationé ab hostibus, vel à mundo,

Super Salue Reginam

Ser. super Magnific.

Ser. 4. de Assumpt.

Ibidem.

Hom. 3.

Exemp.

Serm. 2. de Assumpt.

mundo, vel à carne, vel à dæmone, respiciat castrorum aciē ordinatam, deprecetur Mariam, vt ipsa per filium mittat auxilium de sancto & de Syon tocatur. Hæc Innocentius.

Fortissimum verò incumbit nobis bellum in egressu animæ ex hoc mortali corpore, quia tunc hostis noster omnes suas vires effundit, vt in hoc vltimo prælio nos profliget & supplantet. Multi qui videbantur fortes in prælio contra hostes spirituales, tunc conuersi sunt retrorsum, & victas dederunt manus. De quibus possumus illud vsurpare: *Filij Ephrem intendentes & mittentes arcum, conuersi sunt in die belli.* Quia qui videbantur omnes impetus hostis posse retundere, & fidei, spei, orationis arcu sathanam posse expugnare, tunc tentatione infidelitatis, desperationis, præsumptionis victi fuere, in illo die in quo generosissimè oportuit decertare. Tunc maximè verum est illud: *Væ terræ & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.* Cùm enim vltima illa hora sit, in qua agitur de absoluta victoria, de animæ irreuocabili perditione vel salute, ipse magna insurgit ira & violentia, vt in errorem vel peccatum inducat; furorem ingeminat, quia modicum tempus habet. Ipse est Pharao, qui egredientes de Ægypto crudeliùs tractat. Ipse est Laban, qui totis viribus persequitur Iacob reuerti volentem in terram Patrum suorum. Ipse est insidiator, qui iuxta iter, quod ingredi tunc oportet, insidias suas adornat, & quasi venator qui laqueos ponit in loco per quem debet fera transire, secundum illud: *Abscunderunt superbi laqueum mihi, & iuxta iter scandalum posuerunt mihi.* Neque verò vnicus tunc dæmon impugnat, sed & infernales legiones procurrunt, ita vt tunc verum sit: *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & rectores tenebrarum harum.* Tunc quoque rectè potest anima dicere: *Circundederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me.* Et iterùm: *Circundederunt me sicut apes.* Quia multi dæmones eam tunc circumdant quasi apes aculeatæ, quarum vnaquæque peccati aculeum per pessimam suggestionem nititur infigere. Quid ergo remedij in tam acri prælio, inter tot hostium assultus & aculeos, animæ timidæ & iam anxiæ? tunc corpus, opes, amicos, honores, cogitur deserere, nescia quam ista nocte ineat viam, aut ad quem peruentura sit terminum & hospitium, an cœlo recipienda sit in inferni horridis tenebris hospitatura. Interim sola sine duce, omnibus quibus affectu inhæserat derelictis, iter hoc debet aggredi hostibus & insidiis periculosissimū, cùm sit inermis. Quonam igitur se vertet? Vbinam vires, arma, lucem, Ducemque poterit reperire? ad illam recurrat, quæ est vt castrorum acies ordinata, in cuius vel solo nomine terretur infernus. Illa tunc præsto est his qui deuoto sibi obsequio deuincti fuere, luce suâ tenebras dispellit, hostium vires atterit fortitudine sua, ducem se præbet anxiis, & protectricem timidis, per ignotam hanc viam manum præbens tutò deducit, perducit, introducit ad regiam filij sui aulam. Hinc eam deprecamur: *Vitam præsta puram, iter para tutum, vt videntes Iesum, semper collætemur.* Meritò ergo salutationem Angelicam his verbis concludimus: *Ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis nostræ, Amen.* Meritò illi dicimus: *Tu nos ab hoste protege: & hora mortis suscipe.*

Psal. 77.

Apoc. 12.

Ps. 139.

Ps. 119.

Longum hîc foret enarrare, quàm multis affuerit in illo agone. Quàm multos in desperationem penè ruentes in illo articulo animarit, & erexerit, victoriæque & coronæ eis causa fuerit. Multi tunc potuerunt illi dicere: *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.* Inter brachia pietatis tuæ animam meam, ô Mater, suscepisti, vt filio tuo præsentares.

Pauca tamen ex multis exempla hic subnectimus. In primis in reuelationibus B. Brigittæ examinatis in Consilio Constantiensi & approbatis, legitur habuisse filium Carolum, ætate & moribus iuuenem, militiæ deditum, militaribusque dissolutionibus, qui in ætatis flore morte abreptus est. Cùm verò angeretur ipsa de eius salute. Christus eam hac visione consolatus est, Vidit tribunal in quo Christus sedebat, & Maria dexteræ adstabat: Accessit sathan multa conquestus contra Mariam tanquàm iniustam. Allegabat enim primo, quòd cùm ei ciuia concessum sit tentandi animas, & maximè in morte, tamen in morte Caroli Virgo cubiculum ingressa inde eum depulerit, nec permiserit vllo modo ingredi ad tentandum. Allegabat secundò se ius habere animas in iudicio præsentandi & accusandi, ipsam tamen Virginem statim animam exeuntem è corpore inter brachia suscepisse, iudicioque præsentasse, prohibendo omnem dæmonis accusationem, & ideò iudicium sine parte actum esse contra omne ius. Respondit B. Virgo se meritò omnia hæc illi animæ præstitisse, quia in vita eam summè dilexerat, & omni die se eius tutelæ commendarat; ipsumque solitum magnopere lætari de honore Mariæ, & pro illa vitam fundere paratum fuisse. Christus ergo concludens ait dæmoni. *Scias Matrem mecum in Regno meo principari, non solum vt alij electi: sed vt Matrem, Reginam, & Dominam, vnde potest dispensare, iusta occurrente causa in legibus meis. Iustum autem fuit, vt id ageret cum anima Caroli, à quo sic fuit honorata.* Sic ergo dæmoni silentium indictum fuit, & Brigitta, illa reuelatione intellexit filium suum saluum esse, ob deuotionem quam Matri Dei semper exhibuerat.

Ozorius in sylua Conc.

In litteris ex India Orientali ad Generalem Societatis Iesu, anno 1524. hoc exemplum refertur.

In quodam ibi Burgo delata est quædam mulier Christiana (quæ peste obierat) ad sepulchrum. Cùm verò illud nimis angustum foret, & mora fieret vt inferretur: Vox quædam audita est, quasi cadaueris ingementis: Hei mihi! Mirantur omnes, & statim linteum, quo obuoluebatur, distendunt, inueniuntque mulierem adhuc viuere, & vt confessione peccata sua expiaret, Confessarium implorare. Reducta ergo est in ædes suas, & cùm illuc miraculo accitus aduenisset loci Dominus, curat aduocari Patrem Gaspardū Ruiz Sacerdotem societatis, qui tunc temporis non longè aberat. Hic aduenіens interrogat mulierem, vt totam rei seriem enarret. Dicebat ergo se in instanti mortis, per adolescentem fulgidum deductam fuisse ad thronum quendam magnificum, in quo Christus sedebat cum Maria Matre, multis sanctis, & Angelis cinctus, vbi dæmon comparens eam de omnibus peccatis accusarat. Cum verò ipsa nec eius Angelus, quicquam respondere posset, ad Virginis patrocinium confugere se coactam dicebat, vt eius opem imploraret in tanto discrimine. Cumque precibus commota forent materna Virginis viscera, Filio Matrem supplicauisse, vt tempus pœnitendi & peccata confitendi ei daretur, certam repræsentans eleemosynam, quam in Virginis honorem pauperi mendicanti paucis ab inde diebus elargita fuerat, cùm mendicus à marito seueriore, domo expulsus fuisset. Addebat deinde Christum Iudicem Matris precibus trium dierum spatium indulsisse: iussisse tamen, vt satisfieret diuinæ iustitiæ, à dæmone multis eam verberibus ea hora affici, ac statim postea animam corpori redditam fuisse. Hæc vtique narrabat mulier multis cum lachrymis totius vitæ delicta confessione generali expians. Cùmque tres dies elapsi forent, quos cum Patre spiritualibus colloquiis impenderat, sacro Viatico & Extrema vnctione munita animam magna cum fiducia iterum Deo reddidit. Hæc scripsit ipsemet Sacerdos Societatis, Confessarius mulieris, ad suum Generalem.

An 1527.

Ex his exemplis patet, Mariam Deiparam pro nobis peccatoribus in hora mortis orare; & sæpè peccatorum contritionem, viresque ad dæmoni resistendum nobis impetrare. Sed & ipsa iustis ex hac vita migrantibus seruis suis, ad consolationem in morte frequenter apparuit, trepidationem omnem excutiens.

Sic adfuit B. Mariæ Ogniacæ dum extremę vctionis Sacramento munita fuit. Testata est enim ipsa, Christum tunc sibi apparuisse, ad pedes lectuli Crucem affigentem, tanquàm vexillum suum, in signum victoriæ quam de sathana Virgo hæc moriens debebat reportare, quæ semper sub Crucis labro inuicta decertarat. Testata quoque fuit se vidisse Petrum cum Apostolis cœli claues ostentantem, quibus securum in Dei regnum aditum promittebat. Affuisse quoque referebat Virginem Deiparam, Virginum Choro cinctam, & indicibilem lætitiam eius animo infudisse.

Iacob. à Vitriaco. in vita eius.

Apparuit etiam B. Adulpho Franciscano, qui relicto Alsatiæ Principatu, sanctam & humilem in Francisci Ordine vitam egerat, & eum trepidantem ita confirmauit. *Quid times fili, aut cur ob imminentem mortem angeris? veni securus, quoniam filius meus, cui fideliter seruiuisti, dabit tibi coronam gloriæ,* Quibus ille Virginis verbis & aspectu ideò recreatus est, vt omnis horror mortis in ingentem lætitiam versus sit.

Platus ex Annal. Francis.

Sanctusquoque Antonius de Padua cum ad vltimam vitæ periodum venisset, & omnibus Sacramentis munitus Pœnitentiales Psalmos cum Fratribus recitasset, finaliter eundem Hymnum illum: *O gloriosa Domina, &c.* Virgini toto spiritus feruore præsentauit, quem solitus erat in omni tentatione recitare. Apparens autem ei B. Virgo, mirè eum præsentia sua consolata est, quia eius impetratione ante discessum meruit videre eius filium, vnde mira cum serenitate & pace, hac visione recreatus, animam Deo reddidit.

V. Sur. in vita eius

Sic etiam S. Nicolaus Tolentinas sex ante obitum mensibus

bus, paulò ante nocturnas preces, singulis noctibus suauem Angelorum concentum audiebat, quasi prægustationem quandam futuræ fœlicitatis. Cùm vero resolutionis tempus instaret, in extremo spiritu vocem instar lætantis & gestientis eleuabat. Cumque Fratres insueti huius gaudij causam quærerent, attonitus ille, vixque sui compos præ magnitudine rei, causam huius gaudij esse dicebat, Christi visionem sibi apparentis cum Sanctissima Matre *Maria*, & S. Patre Augustino. Et illi, inquit, mihi dicunt: *Euge serue bone & fidelis intra in gaudium Domini tui.* in hisque verbis expirauit.

His est ergo fructus pietatis erga Deiparam, mors fœlix & gaudiis cumulata: quia filios suos inter brachia maternæ benignitatis susceptura est, vt Deo præsentet, & vt Iesum benedictum fructum ventris sui nobis post hoc exilium ostendat. Vnde & nunc, & omni hora, maximè autem in extrema, iuuat se illi committere & commendare. Id exemplo B. Stephani Regis Hungariæ concludendo demonstro. Hic Virginis obsequio addictissimus fuerat, ita vt Regnum suum *Familiam S. Mariæ* nominarit, & sceptrum ac Regnum suum speciali voto illi consecrarit, eiusque festa ieiuniis præuiis, & singulari solemnitate agi mandarit. Hic ergo morti vicinus accersitis Episcopis, & Primoribus Palatij, paternè monuit Catholicam seruare fidem, amare iustitiam, fraternæ charitati studere, humilitati operam dare, & ante omnia Christianissimi plantationi, quæ adhuc nouella erat, omnem sollicitudinem adhibere. His dictis manus & oculos ad Cœlum erigens, dicebat: *O Regina cælorum, mundi inclyta reparatrix, tuo patrocinio nouellam hanc Ecclesiam cum Episcopis & Clero commendo, regnumque cum Primatibus & populis tibi ex integro committo, quibus nunc vltimum vale dicens, animam etiam meam manibus tuis depono.* Instabat verò tunc solemnitas lætissima Angelis & hominibus Assumptionis *Mariæ*, & lachrymis gemitibusque rogabat, vt eo die corporis sui dissolutio fieret, sperans cumulatioris misericordiæ se spem habiturum. Cùm ergo ille dies aduenisset, Rex in medio Cleri ac Principum suorum cum Episcopis circumstantibus, sacram percepit Vnctionem, sanctamque animam Corporis & sanguinis Christi viatico refectam, in manus Beatæ Virginis, & sanctorum Angelorum æternæ quietis beatitudini inferendam tradidit, Anno 1038.

LIBER TERTIVS.

DE CHARITATE.

TRACTATVS PRIMVS.

PROOEMIVM.

DOMVS Dei iecimus fundamenta, tractaores de Fide, eiusque Mysteriis, in duodecim articulis Symboli Apostolici contentis. Hi enim sunt lapides fundamentales sacri ædificij. Muros ereximus, de Spe in secundò Libro differentes, eiusque naturam & vim, effectus & actus describentes, eum aliis mysteriis illi annexis. Restat vt tertio hoc Libro structuram nostram Charitatis Tecto perficiamus, & Doctrinam Christianam, hanc Theologicam virtutem concernentem, explanemus, floribusque sacris coronemus. Primò igitur agimus de Charitatis excellentia supra alias virtutes. Secundò, de gemina Charitate, & in Deum, & in proximum. Tertiò, de decem præceptia sigillatim pertractabimus, quia Dei ac proximi Charitatem ordinant: Habes enim in tribus primis dilectionem Dei, habes in posterioribus septem dilectionem proximi. Hæc sunt decem chordæ sacri psalterij quas speciatim tangemus, vt sonorum deot suaueque melos piorum mentibus: & spiritum malum depellant ab impiorum cordibus sicut Cythara Dauidis illum expulit à venenato corde Saülis: *Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime in decarchordo Psalterio.* Vt psallant pij in eius trangressione, & peccata sua expient secundum eius præcepta in humili confessione, debent Pastores frequenter hunc Decalogum suis explicare:

LECTIO I.

De Excellentia Charitatis

1. *Docet Charitatem inter dona Dei primatum tenere.*
2. *Inter Theologicas veritates excellere.*
3. *Esse formam, virtutem, & fontem meritoru m.*

PROPOSITIO I.

CHaritas inter dona Dei primatum tenet & excellentiam.

Declaratur id ex Apostolo, qui cum varia numerasset dona à Spiritu S. profluentia, donum sapientiæ & scientiæ, donum Prophetiæ, donum miraculorum, donum linguarum & discretionis spiritum, tandem subiicit: *Æmulamini charismata meliora,* hoc est, desiderate, sectamini, petite à Deo quæ ex illo potiora sont dona & vtiliora. Et ne In illis quiescatis: *adhuc excellentiorem viam vobis demonstro:* ipsam scilicet Charitatem, qua directius & certius itur ad Deum, ad vitam, ad gloriam. *Hæc est via, ambulate in ea.* Via Dei ad homines est, & vita hominis ad Deum per Charitatis enim amorem anima ascendit & pertingit vsque ad Deum, per Charitatis amorem descendit Deus vsque ad cor nostrum. Viæ ad Deum multæ sunt in multis præceptis, de quibus rectè dicitur, *Viæ eius via pulchra, & semita eius pacifica:* Sed omnes viæ illæ ad vnam colliguntur & vna dicuntur, quia ad vnam tendunt Charitatem, *Finis enim præcepti est Charitas.* Per hanc viam ambularunt Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines & omnes sancti.

Declaratur secundo ex Apostolo Ioanne: *Deus Charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Vbi aduerte duplicem charitatem distingui à Theologis: Vna dicitur increata, alia creata. Increata est ipse Deus, qui est origo, fons, centrum, præmium omnis amoris & ipsemet amor infinitus & æternus: vnde dicit Ioannes *Deus charitas est.* [1.Cor. 12.] Charitas creata, est donum quoddam infusum, quo Deum amamus super omnia propter se; & proximum propter Deum, de quo dicit D. Paulus: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum S. qui datus est nobis.* Estque hoc donum participatio quædam ipsius increatæ charitatis siue infiniti amoris qui Deus est: & de illo subiungit Ioannes: *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Deus ergò charitas est substantialis, ad quam tendimus per illud donũ accidentale nobis infusum, hoc est, per charitatem nostram: non poterat verò D. Ioannes aptioribus verbis charitatis excellentiam explicare. Vnde illa ponderans D. Bernardus dicit: *Deus charitas est: Quid ergo charitate melius? Et qui manet in charitate, in Deo manet: Quid ergo charitate securius? Et Deus in eo? Quid ergo charitate iucundius?* Hoc donum charitatis aliqui existimant non distingui realiter à gratia, per quam diuinæ reddimur consortes naturæ, vt loquitur D. Petrus, quæ & à Theologis definitur: *Participatio quædam specialis essentia diuina, secundum quod est pelagus infinitarum perfectionum.* [Citatur à D. Tho. in illud. Ioan.] Idem ergò donum (secundum Scotum & eius sequaces) quatenus non Deo gratos reddit, dilectos & acceptos ad gloriam, *Gratia* vocatur: quatenus verò per illud reddimur Deum ipsum diligentes, *Charitas* nominatur. Et hæc sententia non est improbabilis, quia effectus eosdem & gratiæ & charitati frequenter abscribit, tùm scriptura, tùm sancti Patres. Vtramque asserunt Deo nos coniungere, filios Dei facere, hæredes regni, cohæredes Christi. Vtramque vocant vestem textam à Spiritu S. vestem nuptialem, sine qua excludimur à Dei conuiuio, & beatitudinis participatione. Vnde non potest aliquis vlla earum destitutus saluari, vtraque iustificat, vtraque principium & radix omnis meriti est nec possunt ab inuicem separari, neutra in peccatoribus esse potest.

Declaratur tertiò eminentia charitatis, ex verbis illis Cant. *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam,* q. d. Adeò speciosa est & pretiosa charitatis gẽma, vt omnia eius respectu quasi nihil computanda sint, & omnia quæ desiderari possunt, ei non valent comparari, Quapropter homo pro illa acquirenda vel conseruanda, paratus esse debet omnem substantiam domus suæ dare, hoc est, omnes facultates suas ipsam vitam & proprium corpus (quod velut domus animæ est) & quæ quomodo libet ad eam spectant: quia charitas quæ Deum secum affert, in infinitum omnia illa superat, de illa verum est illud Sapientis: [Sap. 7.] *Infinitum thesaurum est hominibus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei, propter disciplinæ dona commendati.* Et quæcunque ibi pronuntiat sapiens de excellentia Sapientiæ, verificantur de gratia & charitate, quia hæc est vera sapientia, amor & timor Dei. [V. Cap. 7. Sap. 6.] Homo ergò sapiens considerans pretium & valorem amoris Dei, omnem suam erogat substantiam, tam naturæ quàm fortunæ, nõ solùm temporalia relinquendo & velipendendo propter amorem Dei, sed etiam seipsum penitùs abnegando, dicens cum Psalte; *Quid mihi est in cælo, & à te quid volui*

super

super terram? defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.

Hugo in Cant.

Propterea dicebat Hugo de S. Victore. *O charitas, si scirem quanti valeres pro pretium appenderem. Sed forte excedit angustias meas nec inuenire potero pretium tuum penes me, dabo tamen quod habeo, & totum quod habeo, tota domus mea substantia te commutabo. Et cùm totum dedero, quasi nihil id reputabo. Omnes delectationes carnis meæ, omnes iucunditates cordis mei, propter te lubenter impendam, vt te solam possidere valeam, tu sola mihi clarior, tu sola vtilior, tu sola suauior, tu sola iucundior, amplius delectans, amplius satians, tutiùs saluans, felicius conseruans.*

Cum ergò tantum sit charitatis pretium, an non meritò vt eam adipiscantur, vel retineant, plurimi omnia sua deserunt, *& tanquàm lutum æstimant aurum in conspectu illius*, & quæcunque vt pretiosa admiratur mundus, ipsi *arbitrantur vt stercora*, vt hanc lucrifaciant? An non meritò Virgines & Continentes propter eam nuptias contemnunt, & omnia delectabilia carnis quibus licitè frui possent in coniugio. An non, iustè ob eandem illi qui Religionis voto se obstringunt, sibi ipsis renuntiant, & propriæ voluntati? An non merito martyres vt eam tueantur, vitam sanguinemque profundunt, dicentes cum Apostolo: *Quis nos separabit à charitate Dei? An tribulatio, an angustia, an mors, an gladius?* &c.

Certè si mille mundos, mille corpora, mille vitas, pro charitate offerre deberemus nihil hęc essent comparatione illius. Hinc refertur in vita sororis Mariæ Ragij Religiosæ Ordinis Tertij Sancti Dominici, ipsam tanto charitatis ardore succensam fuisse, vt non solùm pro eius amore vitam & sanguinem profundere desideraret, sed & optaret, & à Deo peteret tanquàm specialem gratiam & fauorem, vt singulis diei horis, sigillatim sibi digiti pedum & manum detruncari possent, deinde & ipsi pedes ac brachia aliaque corporis membra, ac postea corpus sic detruncatum in proprio cruore cum acutissimis doloribus natare permitteretur: & tandem vi dolorum vitam finire cogeretur, ita tamen vt statim post ad vitam rediens & integritati restituta iterùm eandem conscissionem & eadem tormenta pateretur, similemque mortem, & ita de hora in hora vsque ad diem iudicij.

Saragosa in vita eius c. 14.

Hom. 5. de Epiph.

Hæc ergo ipsa mille corpora, mille vitas pro charitate offerre posse optabat, mille subire martyria. Nempè rectè dixit Eusebius Emissenus: *Tanta poscenda est Charitas, vt sub pressura tribulationis non possit extingui, sed sicut ingens flamma sub impetu venti, quantò magis reprimitur, tantò ardentius excitari videatur.* Nam & frequenter Sanctis tanta desuper data est constantia fidei, fiducia spei, fortitudo tolerantiæ, vt ille ignis dilectionis quem Spiritus S. in cordibus accendit, nullo modo posset extingui; cùm & qui cruciabatur vehementer inardesceret, & qui sæuiebant, eandem quam persequebantur flammam conciperent. Vnde vim & eminentiam hanc charitatis indicans Salomon dixit: *Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* q. d. Ignis corporeus quamlibet magnus, aquarum tamen abundantia extinguitur, fluminumque incursu. At ignis charitatis tanta vis est, cùm illa in corde radicem fixit, vt omnibus aquis superemineat, omnes persecutiones & tormenta superet, & illis irruentibus maiores flammas emittat, imò ipsas has aquas conuertat in ignem, quia de persecutionibus & tormentis nutrit amorem, easque eleuans in sublime, vim eis merendi tribuit & æternum gloriæ pondus operantur in nobis. Vides ergo charitatis eminentiam, vides & efficaciam? Non igitur adeò mira tibi videatur sanctæ illius mulieris petitio, hoc enim est idioma amoris, quod non satis intelligunt qui non amant, hæc est petitio ex charitatis ardore procedens. Cui non absimili est illa Iob: *Quis det vt veniat petitio mea, & quod expecto tribuat mihi Deus? & qui cœpit ipse me conterat, soluat manum suam & succidat me, & hæc mihi vt consolatio, vt affligens me dolore non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti.*

Iob. 6.

Nempè iam charitas Iob, multis aquis & fluminibus innundantium tribulationum pressa fuerat, sed non oppressa at splendidior reddita, ideoque maiores tribulationum aquas exoptabat, & aduocabat.

PROPOSITIO II.

Charitas excellit non solùm inter virtutes morales, sed & inter Theologicas. Hoc expressè asserit D. Paulus. *Nunc autem manent fides, spes, Charitas, tria hæc, maior autem horum est Charitas.* Hæ tres virtutes principatum habent inter cæteras, & Theologicæ nominantur, quia Deum immediatè respiciunt tanquàm finem supernaturalem, & ad eum hominem ordinant: diuersis tamen modis, & charitas perfectiùs cæteris. *Fides* enim respicit Deum tanquàm primam veritatem, cui assensum præbet in omnibus reuelatis. *Spes* respicit eum tanquàm altissimum bonum, quod homo se assecuturum sperat gratiâ diuinâ & operibus bonis. Sed *Charitas* ipsum Deum iam quodammodò apprehendit, amando illum propter se amore summo, & sic quodammodo illud summum bonum possidet, donec pleniùs brachiis amoris comprehendat inseparabiliter, in beata Æternitate quando poterit dicere: *Tenui nec dimittam eum.* Et ita hic modus tendendi in Deum, excellentissimus est, qui haberi potest in via, & perdurabit, sed perficietur in patria, quando iam anima nulla illecebrâ retardante, nullo carnis depressa pondere, in Deitatis quiescet amore & fruitione. Itaque ea co etiam nobilitas charitatis ab Apostolo designatur, quod Fides & Spes in altera vita non maneant. Charitas verò manet in æternum: & in gloria non consumitur, sed consummatur. Fides ibi deficit, quia inuoluit obscuritatem, & obiecti ineuidentiam, quæ absorbebitur à lumine claritatis superueniente in visione Dei. Spes quoque dicit rei speratæ absentiam, & ideò absorbebitur per beatifici obiecti visionem & apprehensionem.

Cant. 4.

His tribus virtutibus rectè accommodari potest illud Cant. *Quæ est ista quæ progreditur quasi Aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?* Anima enim quatenus per fidem à tenebris ignorantiæ, cæcitatis, infidelitatis, ad lucem veritatis & notitiam Iesu Christi erigitur potest dici progredi, *quasi Aurora consurgens*: quatenus per spem eleuatur, & clarior redditur, *pulchra fit vt Luna*: Cùm verè luci increatæ per charitatem iungitur, *fit electa vt sol*: & cum charitas ordinet omnes actiones, passiones, affectiones voluntatis sic redditur, *vt castrorum acies ordinata*. De hac acie per charitatem aptè ordinatâ loqui videtur Diuus Bernardus, dum de charitate sic disserit. *O fœlix amor, ex quo oritur strenuitas morum, puritas affectionum, subtilitas intellectuum, desideriorum sanctitas, operum claritas, virtutum fœcunditas, meritorum dignitas, præmiorum sublimitas.*

Lib. de diligend. Deo.

De eadem charitatis eminentia supra cæteras virtutes, & de acie ab ipsa ordinata dicebat sponsa in Cant. *Ordinauit in me charitatem.* Vbi alia lectio ex Hebræo habet, *Vexillum eius super me charitas.* Quia nimirum charitas prima est in acie virtutum tanquàm dux & vexillum cæteras dirigens & in ordinem redigens. Nam sicut diabolus in peccatore constituit aciem vitiorum, cuius vexillum est amor proprius, qui est principium omnis peccati, & post se trahit omnia vitia (vnde & ab Augustino dicitur fundamentum ciuitatis Babylonis siue diabolicæ) quicquid enim peccator agit est vt sibi placeat & suum expleat appetitum: ita Deus in anima sancta aciem ordinat virtutum contra vitia, cuius vexillum est charitas, & amor Dei amori proprio aduersarius, qui ob eam etiam causam dicitur à B. Augustino fundamentum Hierusalem, siue ciuitatis Dei. Interroget vnusquisque quid amet, & inueniet vbi sit ciuis, amor enim sui vsque ad contemptum Dei, facit nos ciues Babylonis amor Dei vsque ad contemptum sui facit nos ciues ciuitatis Hierusalem. Interroget vnusquisque sub quo vexillo militet, & inueniet ad quem Imperatorem spectet: Si enim sub amore proprio, nonnisi sathanæ miles esse potest, & pro stipendio habet mortem æternam. Si autem sub amore Dei militet, iam ad Christi Imperatoris aciem spectat, & pro stipendio expectet vitæ æternæ lauream & coronam.

Cant. 2.

Sed vide quàm aptè excellentia charitatis designatur super cæteras virtutes, dum *vexillum* nominatur. Sicut enim vexillo acies Ducum distinguitur, ita sola charitate distinguntur veri milites Christi. Non enim fides aut spes distinguit iustos ab iniustis, peccatores à sanctis, amicos ab inimicis, cum fides & spes vtrisque sunt communes. Sola ergò charitas diuidit oues ab hœdis, sola diuidit inter filios Dei & filios diaboli, inter filios regni æterni & perditionis æternæ. Vnde D. Augustinus dicit, *signent se omnes signo crucis respondeant omnes Amen, cantent omnes Alleluja, baptizentur nec intrent Ecclesias: non enim distiguntur filij Dei à filiis diaboli nisi charitate. Qui habent charitatem, nati sunt ex Deo, & quandiu semel hanc custodiunt, non peccant, nec superantur à Deo.*

Tract. 5. in ep. 1. Ioa.

Col. 3.

Primaria itaque ratio excellentiæ Charitatis inter alia dona & virtutes est, quia tanquam *Vinculum perfectionis* animas Deo perfectè colligat, & deiformes efficit, summo bono coniungens. Et sicut Pater & filius nectuntur nexu amoris & voluntate, ita homo per charitatem vnione

supernaturali adhærendo Deo, deificatur & vnus spiritus efficitur cum eo. Vnde Christus pro filiis suis Patrem obsecrans dicit: *Pater sancte serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi, vt sint vnum sicut & nos.* Concludendo ergo adiicio, charitatem esse fructum nobilissimum, quem Spiritus S. diffundere potest in cordibus nostris: & sicut inter elementa eminet ignis inter metalla aurum inter gemmas adamas, inter cœlos empyreum, inter planetas sol, inter Angelos Seraphim, ita inter cætera dona præcellit charitas.

Ioan. 17.

Cor in c. 6 Deut.

Luc 12.

1. Est enim ipsa ignis, cœlestis, qui animam accendit & inflammat: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat?* Hoc igne mens inflammatur, quasi *Rubus Moysis*, nec consumitur, sed perficitur.

2. Est aurum fulgidissimum, quo cœlestes merces emimus & ipsum cælum: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, vt locuples fias.* at quò magis premitur hoc aurum, eò magis dilatur.

3. Est cœlum quoddam sublime, in quo habitat Deus, quia per charitatem tota Trinitas animam inhabitat, & ibi figit suum domicilium: *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.*

4. Est gemma pretiosissima, & instar adamantis nulla vi, nullis tormentis, nullo ictu frangi potest: Vnio est: & margarita pretiosa, pro qua emenda animæ iustæ, Confessores multi, Virgines, Martyres, omnia sua impenderunt, etiam ipsum sanguinem. Sciebant sine hac margarita nihil prodesse quicquid habueris, nihil obesse si modò hanc habueris, quia sola sufficit.

5. Est Sol illuminans fœcundans, viuificans aridam cordis nostri terram: *Sicut enim tenebrosa est cupiditas ita luminosa est charitas*, inquit Augustinus, *Quod sol est sensibus, hoc amor est mentibus: & sicut sol terrena omnia illustrat, vt videri possint, ita intelligibilia illustrat timor Dei*, inquit idem. Hoc sole amicta erat mulier illa in Apoc. quæ Ecclesiam repræsentat.

Hu 7 in Ioan. in Ps 143. Ap 14. Isa. 6.

6. Est seraphicum donum, *seraphicus calculus Isaiæ*, de altari diuino veniens, de cœlesti Dei domo descendens, quo omni pruritus & immunditia cordis & oris nostri excoquitur, & emundatur. ast Seraphica virtus, quæ B. Franciscum aliosque similes viros velut Seraphinos ardentes effecit.

Ab hac enim charitate ardente, Spiritus illi primi ordinis, seraphini dicuntur, & quia in hac virtute excellunt, supremum locum sortiuntur. Similes sunt & nonnulli, inquit, D. Gregorius. *Qui superna contemplationis facibus accensi, in solo Conditoris desiderio, anhelant, nihil iam in hoc mundo capiunt solo æternitatis amore pascuntur, terrena quæque abiiciunt, cuncta temporalia mente transcendunt: amant & ardent, atque in ipso suo ardore requiescunt: amando ardent, loquendo & alios accendunt, & quos verbo tangunt, ardere protinus in Dei amore faciunt. Quid ergo istos nisi Seraphim dixerim quorum cor in ignem conuersum, lucet & vrit, quia & mentium oculos ad superna illuminant, & eos compungendo in fletibus, vitiorum rubiginem purgant.*

Hom. 34 in Euang.

Tales fuere Ordinum Patriarchæ & Institutores, inter quos excedit nonquam satis nominatus Franciscus. Hic biennio ante mortem in monte Aluerno solitarius & contemplationi deditus, cœlestium desideriorum mirabili flammâ succensum se sensit. Vidit ergo tunc quasi speciem seraphim, sex alas tam fulgidas quàm ignitas habentem, de cœlorum sublimitate descendere: qui mentem ipsius Seraphico interiùs inflammauit ardore, & carnem exterius crucifixi insigniuit effigie: tanquàm si ad ignis liquefactiuam virtutem, sigillatiua quædam esset impressio subsecuta, Statimque in manibus, pedibus ac latere, Crucifixi stigmata apparuerunt, ita vt ex latere rubrâ cicatrice signato, sæpe sanguis effueret tunicam beati viri aspergens. Ideò verò hæc visio facta est, vt amicus Christi prænosceret, se non per martyrium carnis, sed per incendium mentis, totum in Christi Iesu crucifixi expressam similitudinem transformandum.

Inter mulieres quoque hac in re excelluit S. Theresia, quæ de se refert apparuisse proximum lateri suo sinistro Angelum mira pulchritudine fulgentem. Videbaturque mihi, inquit ipsa ex sublimioribus illis esse, qui toti ignei sunt & flammantes, fortè de his qui Seraphim dicuntur, habebat autem in manu iaculum aureum, cum cuspide acuta & ignita, quod aliquoties cordi huiusce mulieris infixit. eius velut transuadens viscera, tanto verò eam inflammabat & amore & dolore, vt tota in lachrymas solueretur, Huic dolori & amori, admirabili consortio, ita indicibilis suauitas iungebatur, vt talem dolorem & pœnam non posset non amare, & talem transfixionem non desiderare quæ affectum omnem à rebus creatis abstrahens, ad solius Dei amorem totum illum transferebat. Tali ergo visione & sensu, repræsentabatur illi vis ignita charitatis, animum sacro vulnere transuerberantis, & efficacia doni huius Seraphici, cor nostrum inflammantis.

PROPOSITIO III.

Charitas non solùm est regina, sed & forma ac vita cæterarum virtutum, fonsque & origo omnium meritorum.

Hæc est altera ratio excellentiæ charitatis, quæ paulò fusiùs hic explicanda est. Itaque reginam esse ex dictis satis patet, tum ob eminentiam, quia nos deiformes efficit, tum quia imperat actus aliarum virtutum, licet enim proprius eius actus sit, diligere Deum & proximum, tamen facit etiam elici actus alios ab aliis virtutibus, verbi gratia actus obedientiæ, humilitatis, patientiæ, qui eliciuntur à propriis virtutibus, imperante tamen charitate, & eas ad manus suum ignito quodam calcari excitante, & sic dirigente, vt purè quis ob amorem Dei obediat, humilietur patiatur.

Secundò dicitur anima & vita cæterarum virtutum, quia sine ea omnes mortuæ censentur. Sic fides mortua dicitur quæ per dilectionem non operatur, vnde cùm fides iustificare dicitur, aut corda purificare, aut saluare, hoc intelligendum est de fide, quę charitate informatur, & viuificatur. Sicut enim corpus sine anima corpus quidem est, sed vitam non habet, ita fides aliæque virtutes vitam non habent, nec Deo placent, nisi charitate animentur. Hinc dicit D. Bernardus. *Castitas sine charitate lampas est sine oleo. Tolle oleum, lampas non lucet, tolle charitatem, castitas non placet.* Idem asserunt & alij patres. Audi D. Gregorium. *Vt multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur: nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis.* Audi & D. Leonem: *Quamuis magnum sit habere rectam fidem, & multa laude digna sit gulæ circumcisio, lenitas mansuetudinis, puritas castitatis, nudæ tamen sunt omnes sine charitate virtutes & nihil est fructuosum, quod non dilectionis partus ediderit.*

Bern. in Epist. Hom. 27. in Euang.

Ob eandem causam charitas dicitur forma virtutum, quæ scilicet est perfectio illarum. Sicut materia ante susceptionem formæ est imperfecta, sine decore, sine virtute, sine actione: habita verò forma venit ad perfectionem suam decorem habens & virtutem, & actionem: Sic & anima Deo nondum iuncta per verum amorem, licet habeat alias virtutes, nudæ tamen sunt mortuæ sunt, informes sunt, sine decore, sine virtute exercendi actus viuificos: meritorios vitæ æternæ; cùm verò Deo per charitatem coniuncta est anima, iam diuinam quandam vitam participat mediante amore, diuinaque quadam forma informatur, & actiones eius ad gloriam promerendam sunt efficaces, & Deo accepta, quæ sine illo amore, ad id non valebant, nec acceptabantu.

Quemadmodum enim homo non tenetur æstimare, quod propter se aut in gratiam sui non fit: sic nec Deus æstimat opera licet excellentia, quando non fiunt propter amorem suum. Si ergo ieiunes, elemosynam des, castitatem, iustitiam patientiam colas, hæc autem non facias ex amore Dei cur illa remuneraret? Multi ea Philosophis Gentilibus id præstiterunt, nec præmium acceperunt, sed æternæ damnationi obnoxij permanserunt, cur opera fiet grata & accepta Deo, cùm ipsa persona non sit accepta gratia carens & charitate? Respexit priùs Dominus ad Abel, & postea ad munera eius: Respexit priùs personam, iustitiâ, charitate ornatam & tunc placent eius opera,

Tertiò dicitur charitas fons & origo omnium meritorum. Tùm quia, iam diximus, viuificans cæteras virtutes, actus eorum meritorios facit. Tùm quia, non solum operibus virtutum, sed etiam operibus indifferentibus hanc vim merendi tribuit: ita vt quæ naturalia sunt, edere, bibere, dormire, meritoria sint à charitate ordinata, & in Deum relata. Hinc monet Apostolus: *Omnia vestra in charitate fiant,* Tùm denique quia etiam ipsa mala pœnæ, quæ homines refugiunt, meritoria reddit: persecutiones, tribulationes, iniurias contumelias, charitas reddit meritorias & sic eleuat in sublima, *vt æternam gloriæ pondus operentur in nobis*, Lutum facit aurum, aquas conuertit in ignem, persecutiones in amorem, illis enim nutritur, & increscit, cælestis Regni gloriam acquirit: *Scimus quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*

Aptè omnino charitas, propter hæc omnia, auro comparatur, iuxta illud: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.*

Quia

quia sicut aurum reddit omnia pretiosa, ita & ipsa: Et sicut aurum est pretium omnium aliarum rerum, ita vt omne appretiabile auri pretio æstimetur: ita omnes nostræ cogitationes, affectus, verba, opera, coram Deo charitatis pretio commensurantur.

In huius rei figuram, quicquid Salomon in templo suo ordinauit, auro voluit vestiri & ornari, cælaturas, tornaturas, imagines, imo & ipsa emunctoria. Sic quidquid anima est, spirituali templo Dei, vult Deus hoc auro charitatis decorari, vt sibi placeat: omnes actus, cogitationes, affectus, vult ab hac aurea charitate procedere, quæ quicquid tangit, in aurum conuertit.

Addo postremo, charitatem dici fontem & originem meritorum, quia qui ex maiori charitate operatur, maiorem in Cœlo merebitur mercedem, licet opus in se minus videatur, aut minori labore confectum. sic qui in vinea pauco tempore laborant, æqualem accepere mercedem, quia feruentius laborise impenderant: & plures maiorem gloriam adipiscuntur pauco tempore feruentis charitate Deo seruientes, quam alij qui longo tempore, sed remissè & languide: sic & paupercula vidua duo minuta offerens, magno præmio digna fuit, non quia magnum quid fecit, sed quia magna charitate perfecit. sic denique & Apostuli omnes sanctos in gloria superant, non quod aliqui maiora non sustinuerint tormenta, aut maiores austeritates: sed quia (vt ait Diuus Thomas) meriti magnitudo principaliter & respectu essentialis præmij, attenditur secundum charitatem in qua excelluerunt, tanquam proximo fonti charitatis, hoc est, ipsi Christo, ex qua charitate dispositi fuerūt ad maiora peragenda, si opportunum fuisset. Charitas itaque est *Mensura illa aurea*, qua cœlestis ciuitatis lapides & muri in Apocalypsi mensurantur, de qua dicitur ibi: *Mensura hominis quæ est Angeli*: quia iuxta charitatis gradum, Angelis homines æquales sunt, vel superiores, vel inferiores.

Hom. in c. 9. ad Ro.

Ex omnibus ergo dictis satis patet nobilitas, eminentia, efficacia & virtus charitatis. Vnde si Diuum Prosperum audire velis & eum interrogare quid sit charitas? Respōdet: *Charitas est voluntas recta, ab omnibus terrenis & præsentibus prorsus auersa, iuncta Deo inseparabiliter, igne quodam spiritus Sancti, inquinari mente extraneos corrumpi nescia, omnium affectionum potentissima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus perionica.*

Si iterum interroges quid sit charitas, qui tituli eius honorifici? Respondet: *Est summa actionum bonarum, salus morum, finis cœlestium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, causa bonorum meritorum, præmium perfectorum.*

Si tertio interroges, quid sit charitas, qui eius effectus, quæ vis & efficacia? Respondet: *in peccatis suis mortuos suscitat, languentes sanat, perditos instruit, spem desperatis inspirat, pacificas mentes inhabitat: virtus est sine qua nullus Deo placuit, cum qua nullus peccare potuit, fructuosa in pænitentibus, læta in perseuerantibus, victoriosa in Martyribus, operosa in omnibus fidelibus.*

Si rursus interroges, quid sit charitas, quæ eius generatio quas proles habeat? Respondeo ego: Charitas fœcunda Mater est omnium Angelorum & electorum, omnium perfectorum parens ac nutrix, Seraphinos genuit, Apostolos procreauit, Confessores eminentes & Apostolicos viros quotidie producit, sanctificat sacerdotes, consecrat Nazaræos, generat Virgines, fortes Athletas, & perfectos Martyres & parit & coronat. Hos enim nec potest alia Mater generare, nec alia Regina coronare. Imo sine charitate, sine perfecta Dei & proximi dilectione veri Martyres esse non possunt.

Admirabile est & memoria dignum quod hac de re ex Metaphraste refert Surius & alij. Sapricius Antiochiæ Presbyter odio quodam ferebatur contra laicum hominem Nicephorum cui summa amicitia ab ineunte ætate iunctus fuerat. Cum diu capitali odio dissiderent, tandem Nicephorus quærit per amicos reconciliationem, sed repulsā patitur. Mittit secundo & tertio viros magnos, sed nihil efficit. Tandem ipse supplex venit, & ad pedes eius se abiecit repellitur & ipse. Hæc cum agerētur, exorta est persecutio grauis Antiochiæ, & inter alios Sapricius vinctus est, & Præsidi oblatus. Ille de nomine & conditione interrogatus, forti voce Christianum se fatetur, & Sacerdotem Christianorum, vrget Præses, vt Dijs sacrificet, alioqui ad supplicium rapiendus. Intrepidus respondet: *Nos Christo Deo Cœli sacrificamus; Dij vestri dæmonia sunt, nec opem ferre possunt.* Iubetur ergo immaniter torqueri: at ipse Præsidi insultat inuicto animo, dicens: *Corpus tu quidem excarnificare potes, animæ autem meæ quæ in manu Christi est, potestatem nullam habes.* Damnatur ergo capitis, sed accepta sententia lætus ad palmam egreditur. Hoc audiens Nicephorus iterum supplex venit, ille pertinax vultu cum est auersatus. Nicephorus de salute eius sollicitus, alia iterum via obuiam procedit cum lachrymis veniam obtestans per sacrum nomen Domini, pro quo vitam & sanguinem profūdebat. At ille nec precibus, nec lachrymis mouetur, lachrymantem nec verbo dignatus est. Venitur ad locum certaminis: iubetur genua flectere. Ille totus in se turbatus, absit, inquit, vt capite plectar, decretis obtempero, & Dijs sacrifico. & totus mutatus est qui tanta fortitudine supplicia contempserat. Non potuit adeo heroicum actum Martyrij exercere, sine proximi sui dilectione. Hæc fuit merces iniquitatis, vt iusto Dei iudicio ei fores Regni Cœlorum clauderentur, qui dilectionis viscera fratri clauserat: Nicephorus interim cernens eum perditioni proximum, lachrymas pro eo fudit ad Dominum, obsecrat Sapricium ne tanta se perfidia inquinaret: *Quid facis*, inquit frater? *Vbi mens? Vbi ratio? Vbi animi robur, quo tyranni minas vicisti? Ergone coronam cælestem tantis tormentis iam emptam, vno momento perdere decreuisti?* Sed nullum pondus habent hæc apud animum malitia cæcatum. Interim Nicephorus, flamma diuini amoris accensus, magna voce in medium prosiliens exclamat: *Ego sum Christianus, ego in Christum credo quem ille negat, me pro illo ferite.* Res refertur ad præsidem, Sapricium resiluisse, Nicephorum sese offerre ad mortem, & Christum confiteri. Quapropter decernitur vt Sapricij supplicium subeat, & sic exultans capite truncatur.

LECTIO II.

DE duplici præcepto Charitatis.

1. *Docet duplici præcepto totam legem comprehendi.*
2. *Explicat mandatum charitatis de diligendo Deo.*
3. *Quomodo diligendus sit ex toto corde.*
4. *Quomodo dignosci possit in nobis amor Dei.*

PROPOSITIO I.

Charitas duplici præcepto comprehenditur, dilectionis Dei, & dilectionis proximi.

Hi sunt duo poli, in quibus volui debet tota vita Christiani, vt sit perfecta. Hæc sunt duo fundamenta ædificij spiritualis. Hæ sunt duæ columnæ eminentes in tēplo Salomonis, hoc est, in templo spirituali animæ. Hæc est duplex sepes vineæ Christi. Hæc est duplex via certissima ad Cœlum. Hæc sūt duo fulcra scalæ, qua infallibiliter ascēditur in Paradisum, quibus gradus alij virtutum cohærent. Denique hac duplici charitate quasi duobus pedibus secure ambulat anima, imo quasi duabus alis volat ad Deum, & velut duobus his brachiis dextero læuoque illum complectitur. Ideo Christus Dominus qui dicitur, *Verbum abbreuiatum*, totam suam doctrinam in hoc duplici præcepto abbreuiauit, comprehendente vniuersam legem, totamque Prophetarū doctrinam: *In his*, inquit, *vniuersa lex pendet & prophetæ*. q.d. Quidquid in Scripturis continetur, in hac lege charitatis continetur, quia omnia à principio Genesis vel ad imam litteram Apocalypsis, imo cuncta à sanctis Doctoribus exarata volumina, ad hoc tendunt, vt Deus & proximus diligatur. Finis enim omnis doctrinæ & præcepti est charitas. Sicut finis Architecti in omni suo apparatu, dum adducit lapides, lateres, calcem, ligna, aquam, machinas, est constructio domus, sic omnia quæ in diuinis præceptis, figuris, cæremoniis, prophetis, consiliis, continentur, charitatem tanquam finem spectant.

Hinc B. Catharinæ de Genua quondam in spiritu dixit Deus, cum recitare volueris *Pater noster*, accipe semper pro fundamento hæc verba, *Fiat voluntas tua*, Ex reliquo autem totius Scripturæ, hanc sume vocem pro fulcro *Amor*. Huic innitens, promptè, rectè, securè ambulabis sine errore, nec eges alia luce, alio Duce. Voluit scilicet Christus hic ei significare totam perfectionem consistere in hoc verbo *Dilige*, & in hoc, *Fiat voluntas tua*, hoc est charitate & voluntatis diuinæ adimpletione. Huic rei conformiter loquitur diuus Cyprianus, docens compendium totius vitæ & perfectionis Christianæ dictis verbis comprehendi. Sic

Cap. 9. vitæ eius.

enim

enim ait: Voluntas Dei quam Christus docuit & fecit est. 1. Humilitas in conuersatione. 2. Stabilitas in fide. 3. Verecundia in verbis. 4. Iustitia in factis. 5. In operibus misericordia. 6. In moribus disciplina. 7. Iniuriam facere non nosse, factam tolerare posse, cum fratribus pacem tenere. 8. Deum toto corde diligere, amare in illo quod: Pater est, timere quod Deus est. 9. Christo nihil præponere, quia nec nobis quicquam præposuit. Charitati eius inseparabiliter adhærere, cruci eius fortiter ac fidenter assistere. 10. Quando de eius honore certamen est, exhibere in sermone constantiam, quia confitemur, in quæstione fiduciam, qua congredimur, in morte patientiam, qua coronamur, hoc est, hæredem Christi velle esse, hoc est, voluntatem Patris adimplere. Ita Cypr. Tract. de Orat. Dom.

PROPOSITIO II.

Primum mandatum Charitatis est, vt diligatur Deus ex toto corde.

Cum autem varia sint motiua, & variæ rationes diligendi Deum ad duas tamen reduci possunt.

Primò ergo diligi debet propter perfectiones suas.

Secundo propter beneficia eius erga nos.

Quantum ad primum, si aliquid est diligibile & amore dignum, quia continet aliquam in se perfectionem amoris illicem, quanto magis Deus, in quo sunt infinitæ perfectiones, & à quo omnis perfectio in creaturis tanquam à fonte deriuatur? Sic diligimus personam ob sapientiam, pulchritudinem, nobilitatem, potentiam, benignitatem, cum ergo Deus infinitè sit sapiens, pulcher, nobilis, potens, benignus, infinitè etiam amabilis est. Imò vero ipse sapientia est, pulchritudo, potentia, bonitas, & sic magis amabilis est, quàm quidquid amabile in creaturis potest reperiri: qui ergo per creaturas vano amore, Deo relicto dispergitur, guttulas emendicat, fontem relinquit: & iuxta Ieremiæ Prophetiam: *Dereliquit fontem aquæ viuæ, & fodit sibi cysternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* (Hier. 2.)

(Exemp.) Ad hoc propositum refert Cantipratanus, puellam quandam nobilem, in amorem cuiusdam iuuenis per multos annos miro dæmonum stimulatam instinctu. Hæc inquit cùm mihi frequenter cum lachrymis in confessione diabolicae insidias aperiret, consului vt summoperè præcaueret, ne nutu aut verbo iuueni tentationis occasio præberetur, & paruit illa diligenter. Comune adeò grauiter tentaretur, Vt somni cibique perderet appetitum, accidit nocte quadā tanto dæmonum agitari impulsu, vt superueniente aurorā surgere cogitaret & clam adire iuuenem in vicinia morantem. Nec mora, vbi surgens oculos aperuit vidit Christum quasi plagis recentibus crucifixum leni sermone dicentem sibi lingua patriâ. *Tu me don aymer, ie suis tres-bean, bon & doux, noble & loyal,* quod latine diceremus: *Me diligere deberes, cùm sim formosus, bonus, dulcis & generosus.* Hæc vt dixit repentè disparuit, & puellam in omni pace & gaudio & gratiarum actione ab omni tentatione liberam reliquit. Nempe Christus quatenus Deus, ita bonus est, ita nobilis, ita pulcher, vt nihil cogitari possit amabilius, cùm sit filius æterni Regis, *splendor gloriæ & figura substantiæ Patris*: quatenus vero homo est, *speciosus est forma præ filiis hominum,* suauis ac bonus *cuius labia fauus distillans*, amabilis nimis quia *electus est ex millibus & caput eius aurum optimum*, vt dixit Sponsa: in illo ergò cuiuslibet amare volentis amor debet collocari, cum in ipso solo solidi & veri amoris ratio reperiatur.

Cæterum cùm omnis perfectio in Deo, amorem alliciat, maximè tamen diligibilis est propter bonitatem quia voluntas nihil diligit nisi bonum, cùm ergo ipse sit summum bonum, & ipsa bonitas, summo amore diligendus est: nā si propter specimen aliquod bonitatis, creaturam diligimus mille imperfectionibus claudicantem, cur ipsa bonitas in se non diligatur? *Nemo bonus nisi solus Deus*: si qua species bonitatis in creaturis reperitur, vmbra est aut stillula ab ipso Deo quasi Occeano deriuata. Et quidem anima habet inclinationem quandam ad amorem summi boni; nec potest nisi in eo quiescere tanquam in centro, ad quod tendit per amorem, tanquàm per pondus suum, iuxta illud Augustini: *Ponderibus suis aguntur omnia, leuia sursum grauia deorsum: Amor meus, pondus meum, illo feror quocumque feror.* Pondus ergo quoddam amoris ad summum bonum homini est innatum.

Vnde nec hominibus à prima conditione tale præceptum dilectionis datum legimus quia ad illud adimplendum natura calcaribus non egebat, cui lex amoris à primæua conditione cum natura erat insignita, at modò post peccatum, ita propensio ad amorem Dei obscurata, viciata & impedita est, vt vix præceptis, minis, promissionibus, beneficiis immensis, ad Dei amorem attrahatur. Nam si paruo tempore animus ad diuina rapitur statim suo pondere ad terrena & transitoria relabitur pondere inquam peccati & inhabitantis concupiscentiæ. Ideo ergo nouum siue speciale præceptum datum est amoris, quo anima moneretur tendere in summum bonum & Deum diligere. Et quidem si castus & purus est hic amor, debet diligi in se & propter se, propter suam bonitatem pure, licet nullum vnquam ab eo beneficium reflueret in nos, licet nihil ab eo vnquam consolationis expectaremus. Hic est perfectus amor quem Theologi vocant amorem amicitiæ siue beneuolentiæ quo alicui omne bonum optamus purè propter se, non propter commodum nostrum.

Hic amor in paucis reperitur, quia plurimi Deum amare volunt, vt eius gloria fruantur aut beneficiis, vel vt supplicia ab eo non amantibus intentata euadant; qui quidem amor aut timor licet bonus sit, alter tamen perfectior est.

Ad id significandum refertur in vita Beati Ludouici Regis Francorum quadam die ea professo ei occurrisse quandam piam mulierem ætate grandæuam, vna manu ignem ferentem, altera aquam ostentantem. Cùm vero interrogasset vir sanctus, quid sibi vellet, rebus adeo contrariis quas gerebat? respondet illa, se igne illo cupere Paradisum incendere & consumere, aqua vero inferni ignem extinguere: vt iam homines in Dei amorem ferantur, non propter gloriam suam, sed propter Deum ipsum, nec propter timorem supplicij, sed propter bonitatis purum amorem.

Cuidam etiam seniori referunt apparuisse sathanam transfiguratum se in Angelum lucis, & dixisse se missum vt secretorum Dei redderet eum conscium. Non ignores ergo inquit, fratrem iuniorem tecum agentem, filium esse damnationis & de numero reproborum, adeoque in vanū laborare & se affligere. Ex ea hora senior quoties iuniorem videbat, flebat amare, vrget tandem iunior, quod quam id frequenter aduertisset, & instantissime agit apud seniorem, vt causam exponat tristitiæ, si fortè possit solamen aliquod afferre. Senior eius importunitate victus rem totam aperit. At ille fortis Dei amator, nihil turbatus, sapienter respondet. *Deus quod in oculis suis beneplacitum est adimpleat, ego enim non seruio ei propter regnum cælorum, sed propter bonitatem suam & amorem, quem erga me morte & passione sua testatum reliquit. De cætero si mihi regni consortium donare decreuit, sit benedictus; si ad inferos demergere velit, iusta erit voluntas eius, quis poterit impedire?* Sequenti nocte apparuit Angelus seniori & fraudem sathanæ detegens, addidit iuniorem illum ea constantia amoris, plus meriti sibi eo die comparasse, quàm reliquis diebus vitæ suæ. (Nicol. Denis. tract. 1. de diuina prouid.)

Quantum ad secundum motiuum diligendi Deum, tenemur diligere eum propter beneficia quæ in nos contulit, & quæ ab eo expectamus: quæ cum sint infinita, quia singulis momentis in nos defluunt, *& ab æterno in æternum vsque misericordia eius benefica est super nos*: ab æterno vtique prædestinationis vsque ad æternū glorificationis: hinc est quod infinito & æterno amore dignus sit, adeo vt omnes creaturæ simul sumptæ, non possint amorem dignum rependere, quia semper amor earum finitus est, cum Dei bonitas & beneficentia sit infinita. Vnde nec ab Angelis aut Spiritibus Seraphicis, nec ab hominibus quolibet amoris ardore inflammatis, satis diligi potest, quia plus bonitatis est in Deo, quam possint esse cogitationes in hominibus & Angelis ad eam concipiendam, & quam possint esse affectus in corde humano & Angelico simul iuncto ad illam amandam. A se solo ergo sufficienter potest amari, quia solus infinito amore se potest amare. Interim vult, vt quantum in nobis est, amore quodam æterno amare optemus, & misericordias eius in æternum cantare desideremus.

Debemus itaque toti meum amorem tanquam Creatori, debemus tanquam Redemptori, debemus tāquam Glorificatori, hoc dicit D. Anselmus. *Considera, ô anima mea, intendite omnia intima mea, quantum illi debeat tota substantia mea. Certe Domine, quia me fecisti, amore tuo me debeo totum, quia me redemisti, me debeo totum, quia tanta promisisti, debeo me totum, imo tantum amori debeo plusquam me, quantum tu es maior me pro quo dedisti totum. Fac erga me, Domine, precor gustare per amorem, quod gusto per cognitionem, trahe me in amorem tuum, & quidem totum, fac totum sit dilectione tuum, quod totum tuum est conditione.* (Anselm. in medit.)

In eandem quoque sententiam Bernardus dicit: Totum me debeo pro me facto. Quid addam iam & pro refecto? nec enim tam facile refectus quam factus: siquidem de

omni

omni quod factum, ipse dixit & facta fuerunt qui dicendo me fecit, in reficiendo & dixit multa, & gessit mira & pertulit dura & indigna. Quid ergo retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? In primo opere me mihi dedit, in secundo se, datus ergo & redditus me pro me debeo, & bis debeo quid Deo retribuam pro se? Nam etsi me millies rependere possem, quid sum ego ad Dominum meum? Hæc Bernardus.

Attende ergo homo, quot titulus est suum & amorem poscat, imo sibi vendicet Deus. si enim gratis amorem suum donare & impendere velit homo, vbi melius illum poterit collocare, quam in illo qui summe bonus est, & omnis bonitatis author & fons inexhaustus? Si vero vendere velit amorem, iam emptus est pretio magno Sanguinis Iesu Christi, iam illud pretium in redemptione persolutum est ad amorem nomine emendum. Imo Deus trinus & vnus in amoris nostri pretiū se proponit. Deoque, etsi homo amorem suum nollet vel donare vel vendere, sed necessarium sit ab eo violenter auferri, quæ violentia potest esse maior, ad amorem hominis attrahendum, & obtinendum, vinciendumque quam tātam dilectionem tótque beneficia ad illum evincendum impendisse? Hi sunt funiculi Adam, hæc vincula charitatis, de quibus Dominus per prophetam *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: et iterum Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Quæ violentia maior ad amorem hominum sibi obligandum, quam mori taliter pro amore? Nulla est maior dilectio inquit Bernardus, nullus amor sincerior, nullus affectus ardentior, nulla charitas sanctior, quam quod mortuus est pro nobis, nihil quod amaret inuenerit. Hoc autem totum fecit vt dura corda nostra emolliret, & insensibiles mortuosque affectus nostros, quasi excitando suscitaret.

Osee. 11.

Hoc considerans D. Franciscus solebat hunc in modum precari: *Absorbeat quæso Domine mentem meam ignita & melliflua vis amoris tui, ab omnibus quæ in mundo sunt, quia amore amoris mei in ligno crucis dignatus es mori.* Et flebat ipse frequenter, totus absorptus & liquefactus hoc amore, propterea quærebat loca solitaria lachrymis apta.

De Virgine quadam sancta etiam legimus, Deum pro se crucifixum considerando, sic amore æstuasse, vt exclamaret, *O Deus amor, O excessus amoris, da mihi tantam vocem quæ audiatur ab Oriente vsque ad Occidentem, à cælo vsque ad infernum, vt tuum amorem omnibus inclamem, vt ab omnibus ogniscatur & ametur.*

Beatus quoque Iacoponus Ordinis S. Francisci tanto Dei amore erat incensus, vt cor eius totum liquesceret, & in lachrymis solueretur. Cum vero iugiter fleret, causam interrogatus, hanc dedit: *Quia amor non amatur*, ipse scilicet Deus amor æternus.

PROPOSITIO III.

Diligi debet Deus perfecto amore, quod significatur dum dicitur diligi debere ex toto corde.

Aduerte hoc præceptum diuersimodè tradi in diuersis locis. Nam Deut. 6. ponitur: *Diliges ex toto corde, ex tota anima, ex tota fortitudine.* Matth. 22. *Diliges ex toto corde, ex tota anima, tota mente.* Marci 12. *Diliges ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ex tota virtute*, quæ idem est cum fortitudine, Lucæ 10. Hæc quatuor etiam tanguntur, sed loco virtutis, seu fortitudinis dicitur, *ex omnibus viribus.* Ex quibus colligitur, litteraliter & simpliciter loquendo, vnum idem hæc omnia significare, sed hanc repetitionem fieri ad maiorem energiam & emphasim; & ad imprimendam inculcandamque hanc Dei dilectionem fortius & profundius hominis animo & cordi. Nec aliud his omnibus vult Scriptura designare, quam Deum diligi debere ea toto animo & affectu, & ex toto conatu ac possibilitate, prout patitur status & infirmitas huius vitæ ita omnium vt totum cor & affectum sic Deo consecremus, vt nullam partem eius dæmoni demus, aut peccato amori Dei contrario. Qui enim vult seruire Deo, & eum diligere, & nihilominus peccato adhærere, censetur cor velle diuidere, sicut & meretrix illa coram Salomone Iudice optabat infante litigiosum diuidi Partem ergo facit ex eo, Partem diabolo, iratus vero Deus quia ibi pars sit diabolo, discedit, & totum habet diabolus, inquit Augustinus, *Nempe coangustatum est strotum cordis nostri, nimis breue est animæ pallium*, ita vt amorem Dei simul cum peccato operire non possit: Non potest vtrumque in eodem cordis lectulo simul cōmorari, vnum aliud excludat necesse est. Non potest Dagon cum Arca Dei in eodem loco collocari, non potest esse conuentio lucis ad tenebras, Christi cum Belial, templo Dei cum idolis. Diliges ergo Deum tuum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ita vt totam occupet amor Dei, & nullā interiori animæ templo habeat partem idolum peccati.

Cæterum, licet ista tria: *Ex toto corde, tota anima, tota mente* dicamus simpliciter pro eodem accipi posse; Aptè tamen Sancti Patres ad rem hanc magis illustrandam, diuersas afferunt interpretationes, diuersis rebus hæc adaptando, quas videre potes partim in Catena D. Thomæ & in eius Summa: partim apud sacros interpretes. Paucas hic breuiter attingemus.

2. 2. q. 44. art. 5.

Primo tradit D. Thomas, *Ex toto corde*, id est ex tota voluntate, vt scilicet in omnibus totam intentionem nostram quæ per cor exprimitur, in eius amorē & obsequium dirigamus: *Ex tota mente*, id est ex toto intellectu, quem totum Deo subiiciamus. *Ex tota anima*, ita vt omnes appetitus, qui per animam notantur, ad normam sanctæ suæ legis cōponamus Et denique omnia nostra opera exteriora, quæ nomine *fortitudinis* aut *virtutis* significantur, eidem conformemus. Secundo, *Ex toto corde*, vt nihil illo charius habeamus, *Ex tota anima*, vt vitā & animā etiam pro illo ponamus. *Ex tota mente*, vt omnis cogitatio ad finem ei placendi tendat.

Tertiò, S. Augustinus per *Cor* accipit cogitationes, per *animam* vitā, per *mentem* intellectum; quasi hic præcipiat Deus vt hæc omnia in illum qui ea nobis contulit, conferamus.

Lib. 1. de Doct. Christ. cap. 22. Nyss. li. de creat. hominis.

Quarto, Nyssenus Per *animam*, accipit partem animæ vegetatiuæ: Per *Cor*, sensitiuam: Per *mentem* intelligentem,

Quinto, *Ex toto corde*, id est intellectu. *Ex tota anima*, id est voluntate. *Ex tota mente*, id est memoria: vt diligatur Deus intellectu sine errore, voluntate sine contradictione, memoria sine obliuione.

Vltimo Bernardus ait: *Mihi videtur amor cordis ad zelum pertinere affectionis: animæ vero amor ad industriam seu iudicium rationis: virtus vero dilectio ad animi posse referri constantiam vel vigorem*, q.d. Dilige toto & pleno cordis affectu, dilige tota rationis vigilantia & circumspectione, dilige tota virtute, vt pro eius amore mori non pertimescas.

Ser. sen. 20. in Cant.

Ex his satisfieri potest quæstioni quam proponunt Theologi, an istud præceptum dilectionis ex toto corde & tota mente, &c. possit in hac vita adimpleri? Respondetur enim cum Augustino, si intelligatur in sua perfectione (quantum scilicet ad dilectionē actualem in gradu perfectissimo & continuato actu) non impleri in hac vita: quia impossibile est amorem Dei ita totum cor possidere, vt excludat omnem affectum extraneum, cum multiplex cura huius vitæ variam mentis dissipationem inuoluat, ab actuali amore Dei distrahentem. Concupiscentia quoque continuò rebellans eam in perfectione sua impeditque viscus quidam, imo pondus spiritualium pennarum, quo anima perfecto amore in Deum volarum intra via permittitur.

Perfectio ergo & plenitudo dilectionis habebitur in patria, quia ibi nullum impedimentum, nulla discontinuatio, ibi amor perpetuus & nullus finis amoris. Ibi amor est velud quidam circulus æternus, per optimum, ex optimo, in optimum iuenarrabili conuersione circumiens.

Respondetur secūdò simpliciter loquendo posse impleri hoc præceptum in hac vita. Ratio est, quia ille continuus & perfectissimus actus dilectionis, non propriè cadit sub hoc præceptum, sed est finis ipsius præcepti: hic autem solum præcipitur dilectio tanquam medium ad illum finem: & perfectissima illa dilectio dabitur loco præmij in Cœlis, vnde non obligat viatores.

Quid si vlterius quæras, ad quid ergo obligemur vi huius præcepti? Respondetur, obligari nos ad diligendum Deum, ita vt nihil eius amori contrarium faciamus, & nihil eius amori præponamus, siue vt eius amorem pluris faciamus & æstimemus quam omnia alia, ita vt potius parati simus omnia perdere, imo & vitam ipsam, quam eius amorem perdere, & quam Deum mortali peccato offendere, & hoc est, amorem Dei esse summum appretiatiuē, vt loquuntur Theologi. Vnde etiam non est contra hoc præceptum, si forte tenerius, ardentius, intensius, partem quis amet aut filium, aut aliquam aliam personā; modo tamen quantum ad æstimationem, amorem Dei quis præferat ita vt si illi relinquendi forent, vel Deus abnegandus, paratus quis sit omnibus potius renunciare quam Deo, tunc enim diligit Deum super omnia, & amor Dei tunc censetur appretiatiuè maior omni alio amore, & censetur tunc amor perfectus vitæ, amor summus, amor ex toto corde.

Vnde aduertenda est pulchra distinctio & responsio D. Thomæ quærentis, vtrum Charitas in hac vita possit esse perfecta? Respondet enim, Charitatem quatuor modis posse intelligi

intelligi perfectam. Primus est ex parte Dei, vt Deus diligatur quantum diligibilis est: quæ perfectio non potest haberi ab vlla creatura etiam beata, quia infinite diligibilis, vnde à se solo sic perfectè potest diligi. Secundus est, quando Deus diligitur non quidem quantum est diligibilis, sed tamen quantum ipsa creatura potest diligere, semper actualiter eius amori insistendo, quæ perfectio non huius vitæ sed futuræ est.

Tertius quod non semper actu Deus diligitur, eius tamen amori vacatur sepositis impedimentis, quantum licet per huius vitæ infirmitatem; hoc modo Charitatem perfectā habere possunt, qui relicto sæculo ad statum perfectionis quantum possunt contendunt. Quartus est communis omnibus iustis quo habitualiter homo totum cor suum ponit in Deo ita vt nihil velit contrarium dilectionis Dei. Et ita primum gradum habet solus Deus, per naturam impeccabilis: Secundum gradum Angeli & homines impeccabiles per gratiam confirmatam & consummatam. Tertium illi qui conantur quantum possunt venialia vitare. Quartum illi qui non peccant mortaliter.

Bern. de dilig. Deo.

Licet vero non obliget hoc præceptum ad aliam dilectionem quam ad hanc postremam, qua Deum ita diligimus, vt nihil velimus contrarium eius amori; monet tamen simul, vt Deum amemus pro possibili nostro, & continuo aspiremos ad perfectissimam illam Patriæ dilectionem, quæ finis est omnis dilectionis nostræ.

Vnde dicit D. Bernardus: Diligā te Domine fortitudo mea firmamentum meum, refugium meum, liberator meus, & quicquid optabile & amabile dici potest. Diligam te Deus meus pro dono tuo & modo meo, minus quidem iusto, sed non minus posse meo; non enim possum vltra quod possum, potero vero plus, cum plus donare dignaberis, nunquam tamen, prout dignus haberis. Et alibi iterum dicit. Modus diligendi Deum debet esse sine modo, quia ipse prior dilexit nos sine mensura, & velut sine modo: quis inquit, finis nostri vel modus debet esse amoris, præsertim cum amor noster iam non gratuitus impenditur, sed rependitur debitus? Amat immensitas, amat æternitas, amat supereminens Charitas; amat Deus cuius magnitudinis non est finis, cuius sapientiæ non est numerus, & vicem rependimus cum mensura? Ita ille eodem modo loquuntur veri Dei amatores, qui pro statu huius vitæ & infirmitatis humanæ possibilitate; totas vires animi amori conati sunt impendere, amori se totos consecrare.

Talis fuit S. Augustinus: qui Deum suum sic alloquitur. Scis occultorum cognitor *Deus*, quia Cœlo & terra & omnibus quæ in ea sunt, tu mihi acceptior, tu mihi amabilior. Amo te Deus meus amore magno, magisque amare cupio: da mihi vt amem te, quantum volo, quantum debeo, vt tu solus sis semper tota & omnis meditatio mea. Te mediter per diem sine cessatione, te sentiam per soporem in nocte, te alloquatur spiritus meus, tecum fabuletur mens mea. Fœlices qui nihil aliud diligunt, nihil quærunt, nihil aliud cogitare didicerunt.

Vides igitur quomodo cor eius amoris flammâ incensum erat & ipse in holocaustū perfectissimum offerri peroptabat, Vides quare depingatur. D. Augustinus gestans in manu cor flammans, sagittaque & vulnere amoris totum transfixum, Magnopere dolebat ipse, quod filij huius sæculi tanto studio diligerent vanitatem, filij autem Dei tanto tempore ferrentur in veritatis amorem, vnde sic loquitur. Amator hominum benignissime. Iudex æquissime, discernisne hoc æquum & iustum esse, vt filij huius sæculi, filij noctis & tenebrarum feruentiori desiderio & studio diligant & quærant perituras diuitias, fugitiuos honores quam nos serui tui diligimus te Deum nostrum, per quem facti & redempti sumus? si enim sponsa sponsum tanto ardore diligit, vt nulla requie frui possit præ amoris magnitudine, nec eius absentiam ferre sine mœrore, quâ dilectione & feruore, anima quam sponsasti tibi in fide & miserationibus, te debet diligere Deum verum, sponsum pulchrum, qui nos amasti sic & saluasti? Immensus es *Domine*, & ideo sine mensura amari deberes, laudari ab iis quos pretioso sanguine redemisti. Hæc variis in locis B. Augustinus.

V c. 35. in medit.

Cæterum, ab hoc præcepto dilectionis Dei ex toto corde nemo se excusare potest, nec causare illud esse difficile, cum de ipso verum sit: *Mandatum quod ego præcipio tibi non supra te est, neque procul positum, nec in Cælo situm, vt possis dicere? Quis nostrum valet ad Cælum ascendere, vt deferat illud ad nos, & audiamus atque opere compleamus? Neque trans mare positum, vt dicas: Quis ex nobis poterit transfretare & ad nos deferre, vt possimus facere quod præceptum est, sed iuxta te est sermo in ore meo & in corde. tuo.* Solum enim requiritur, vt cor tuum Deo offeras, quod quidem donum in tua est potestate: estque amor tuus, velut moneta aurea quam è bursa cordis tui potes depromere, & per illam cœleste regnum emere, & Deum pacto quodam tibi obligare non solum ad redamandum, sed & ad retribuendum tale præmium, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quod præparauit Deus diligentibus se. O quam facili pretio illa gloriæ inæstimabilis gemma comparatur! Si Deus ad eam adipiscendam, scientiam multam requireret, multi se excusarent, quia multi ingenio rudes sunt & illiterati. Si pro illa multæ opes impendendæ, aut in eleemosynas erogandas forent, iam pauperibus spes non foret. si solum ieiuniis, austeritatibus grauibusque laboribus, eam Deus venderet, homo debilis & infirmus se excusaret, Tale ergo pretium constituit quo nemo possit carere si velit, ipsam scilicet Dei dilectionem à qua nec infirmus, nec rudis, nec pauper & abiectus se potest excusare. Quia tantum potest diligere pauperculus & idiota, quantum diues, potens, sapiens: tantum ouium & porcorum pastor capax est gratiæ & diuini amoris quantum vir dignitate & scientia sublimis.

Deut. 30.

Huc sapienter respondit Doctor seraphicus. D. Bonauentura B. Ægidio eiusdem Ordinis laico: in quodam enim colloquio spirituali dicebat ei Frater Ægidius. *O quam felices vos qui docti estis & multarum rerum scientia periti: illa enim multiplex scientia plurima vobis suggerit quibus Deum laudare potestis? nos vero idiotæ, & illiterati, quid agemus?* Respondet Doctor sanctus. *Non est quod conqueraris Frater Ægidi, sola enim sufficit dilectio*: Sed replicat B. Ægidius. *An ergo potest ita illiteratus & rudis Deum diligere, ac is qui multa scientia est præditus*; Respondet Bonauentura. *Imo vero muliercula paupercula & simplex æque potest Deum diligere, ac sublimus Theologiæ Doctor.* Ad hæc, in spiritu exhilaratus Ægidius, cum feruore cœpit exclamare, *O simplices & paupercula mulieres, Deum amete, & æquè magnæ poteritis esse ac Frater Bonauentura*: & in hæc verba erumpens, tribus horis in raptu & extasi fuit. Huic ergo scientiæ amoris opera danda est. quia iuxta amoris mensurā, anima in cœlo locum sortitur sublimiorem, ita vt plurimi simplicitatis maximæ illos ibi præcellant qui sapientia fuere admirabiles, & subtilitate eminentes. Sed & sola illa scientia est, quæ hic animam reddit fœlicem, dicente Augustino: *Quid est Domine, quod amari te iubeas à me, & mineris mihi ingentes miserias, si non amem te. Parua est ipsa miseria non amare te?*

PROPOSITIO IV.

Multa sunt signa, quibus dignoscere possumus an Deum ex tota corde diligamus

Aliquibus tantus Dei amor, tantaque illius amoris certitudo, ex speciali gratia desuper infunditur; vt cum securitate dicere possint cū sponsa: *Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius*: Et iterum: *Dilectus meus mihi, & ego illi*: q. d. Ipse totus est meus, ego ex toto illius sum; Totum se in mei amorem effundit, ergo totum me in eius amorem reciprocé refundo. Ipse totus mihi intendit, & meæ saluti: quasi mei vnius curā gereret, ego me totum illius obsequio consecro illi viuere, illi mori cupio, & omnia mea in eius amorem & gloriam referre contendo.

Hoc tamen ex certitudine, cui non possit subesse falsum, posse dicere, nulli datur nisi ex speciali priuilegio, quia verum est illud Sapientis: *Nescit homo, an amore, an odio sit dignus?* quod non solum intelligi debet, de amore Dei per æternam prædestinationé, sed etiam de amore Dei ob præsentē iustitiam. Si autem homo certo nosset se in charitate esse, iam certus etiam foret de illo Dei amore, quia *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Et ita qui explorare cupit, an in ipso Deus habitet; præcipuè ipsam matrē virtutem charitatem, in secretis suæ mentis inquirat, & si in eo dilectionem Dei ex toto corde repererit, Deum & rectorem habitatorem sui esse non dubitet. At quænam signa reperiet illius Charitatis & amoris Dei super omnia.

Eccl. 9.

Primo, signum quod rem aliquam amemus, est si de illa frequenter cogitemus ac lubenter loquamur. Sic de filiis, fratribus, amicis, frequens nobis cogitatio est, & iucundus sermo, lubenter cum eis conuersamur, ambulamus, colloquimur ædes eorum frequētamus. Ita si mēte & cogitatione frequenter circa *Deum* sic occuperis, vt in omnibus viis tuis illum cogites directorē tuum, & illum actionum tuarum tibi finem præfigas, si sollicite cum eo & coram eo

ambules

ambules, cum eo iucunde in oratione conuerſeris & colloquaris, ædes ei ſacratas cum voluptate frequentes: iam in te ſignum habes dilectionis diuinæ.

Secundo, qui alterum amat, eius menſæ frequenter aſſidere optat, cibi enim & potus communicatio amoris eſt ſymbolum, amicitiæ teſſera. Communicatio quoque totius animi & ſecretorum omnium, amoris ſinceri indicium eſt non obſcurum. Vnde Dalila dicebat Sampſoni. *Quomodo dicis quod amas me cum, animus tuus non ſit mecum; per tres vices mentitus es mihi: & noluiſti dicere in quo ſit maxima fortitudo tua.* Si ergo in ſincera confeſſione cor tuum aperis & effundis coram Domino: Si interioris conſcientiæ tuæ eum conſcium omninò cupis, omniumque affectionum: Si auidus es ſocietatis eius & menſæ per frequentem communionem, amoris veri præclarum habes teſtimonium.

Tertiò, ſignum eſt dilectionis diuinæ; ſi mandata eius, quis diligat & ſollicitè cuſtodiat. Si enim ipſemet aſſerat: *Qui habet mandata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me.* Et iterum: *Qui diligit me, ſermonem meum ſeruabit*; hoc eſt, præcepta & mandata mea. Quomodo enim quis poteſt dici amare illum, cuius mandata vel odit vel contemnit; Quia poteſt dicere, Imperatorem diligo, eius vero voluntatem legemque repudio: Hic eſt enim amor, obedire & credere ei qui diligitur. Vnde D. Auguſtinus explicans illud: *Qui habet mandata mea & ſeruat ea, ille diligit me.* Sic ait. *Qui habet in memoria, & ſeruat in vita: Qui habet in ſermonibus, & ſeruat in operibus: Qui habet audiendo, & ſeruat faciendo: Qui habet faciendo, & ſeruat perſeuerando: ipſe eſt qui diligit me: opere eſt demonſtranda dilectio, ne ſit infructuoſa nominis appellatio.* Hinc etiam Dauid oſtendere volens ſe Deum ex toto corde exquirere & amare, dicit: *In corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi. In via teſtimoniorum tuorum* (ſiue mandatorum tuorum) *delectatus ſum ſicut in omnibus diuitiis: Dilexi mandata tua ſuper aurum & topazion* In illo Pſalmo 118. ſingulis fere verſibus inculcat & repetit, quomodo Dei mandata, amarit, vt ſe Deum amaſſe inſinuet: & cum ille Pſalmus centum & ſeptuaginta verſus contineat nullus fere eſt, qui non faciat mentionem vel legis vel mandati, vel præcepti, vel ſermonum, vel viarum Dei, vel iuſtificationum, vel verborum (quæ omnia idem ſignificant vt notant Interpretes (vt ad obſeruantiam mandatorum Dei nos excitet, & oſtendat illam obſeruantiam debere eſſe finem omnis orationis noſtræ. Ideoque illum Pſalmum quotidie repetimus, vt ad illam obſeruantiam & Dei amorem ſtimulemus, & omnes actiones, cogitationes, orationes totius diei referamus.

Quarto, ſignum adhuc luculentius diuini amoris eſt, ſi non tantum eius præcepta opere adimplere cures, ſed omnia quæ noueris ei grata, ſtatim cum promptitudine: ſedulitate, & feruore exequi ſtudeas, omnia in eius gloriam referendo quæ in omnibus & ante omnia deſideres, ſpectes, procures. Hoc vtique eſt diligere. *non verbo & lingua, ſed opere & veritate.* Et promptitudo illa, feruor, & ſedulitas quæ reperitur in te, cum ad opera diuina etiam ardua te accingis, ſignum eſt amoris diuini. Amor enim neſcit moras, neſcit tarda molimina: nihil durum, nihil amarum nihil graue computat verus amor. Nam ſicut ſal condimentum eſt omnium, ita amor diuinus condimentum rebus omnibus affert, ea ſapida reddit & conſeruat. Et ſicut oſtium in cardine, ſi oleo inungitur, ſtatim facile huc, illuc, quo volueris, vertitur, ita animus amoris oleo inunctus, ſine difficultate vertitur, quo à Spiritu S. impulſus fuerit. Amoris itaque eſt, vbi agitur de honore Dei, promptum eſſe & ſedulum, aggredi ardua, labores non recuſare, animum debilem confortare, puſillanimitatem excutere, calcari quodam vrgere, difficultatem feruore ſuperare, ſuauitatem etiam rebus aſperis aſpergere. Sicut enim mel non ſolum dulce eſt in ſe; ſed & cibos amarulentos, quibus miſcetur, dulces facit: ita & charitas non tantum in ſe ſuauis eſt, ſed & omnes labores ob Dei gloriam ſuſceptos, ſuaues efficit: ſimilis farinulæ propheticæ, quæ herbas amaras in ſuaues conuertit, dum clamaretur: *Mors in olla vir Dei*: ſimilis quoque ligno illi quod in aquas deſerti immiſſum, illis ſuauitatem indidit. Qui ergo vult dignoſcere, an verum Dei amorem poſſideat; videat quo animo, quo feruore, qua ſpiritus hilaritate ad diuina impellatur; an non frigide & ex parte, an non negligenter & animo triſtitiæ quæ Dei ſunt exequatur. Quod Angelus refertur Eſdræ dixiſſe, hoc cuilibet Chriſtiano poſſum non incongrue dicere: *Pondera mihi pondus ignis.* Sicut corpus fertur ſub pondere, ſiue deorſum grauitate, ſiue ſurſum leuitate, ſic anima ſuo fertur amore: ingredere ergo ô Chriſtiane, in ſecretum cordis tui, & ibi in ſtatera iuſta te appende, ibi *Pondera pondus ignis*, id eſt, explora & attendo, quo affectus tuus, qui eſt velut vis ignea, feratur, an ſurſum ad cœleſtia, an deorſum ad terrena, & quo feruore vel corpore, ad hęc tēdat vel illa. Hoc ſi ſedulo examines, inuenies an odio dignus ſis, an amore; Inde poteris dignoſcere, an Deum toto corde diligas, an diuiſo, quia de multis verum eſt: *Diuiſum eſt cor eorum, ideo interierunt*: Væ igitur cordi diuiſo, væ cordi duplici, væ cordi vecordi, væ menti amenti. Vis ſcire quis tale cor excors, mentemque dementem poſſideat; Qui Deum ſe amare dicit: & ei in ſua voluntate contradicit, dum per illicita deſideria à Deo diffluit, inquit D. Gregorius. Non poteſt diuinæ amicitiæ eſſe particeps, cui ea placent quæ Dei diſplicent, & iis appetit delectari, quibus illum nouit offendi, inquit D. Leo. Heu! quàm multi ſunt, qui Deum ſe velle amare dicunt, imo & amare putant, terrenorum tamen amore illicito inuoluti, in peccatis hærent: hi ales ergo ad cor ſuum conuerſi, ſagaci cum ſcientia ſcrutentur conſcientiam: affectus cordis explorent, & videbunt quomodo ore ſe profiteantur amare Deum, corde autem facta negent.

Osee.10

Quinto itaque veræ dilectionis ſignum erit, ſi quis in ſe peccati odium magnū ſentiat. Qui enim amat lucem, odit tenebras: qui amat bonitatem, odit aduerſam iniquitatem qui amat vitam, odit mortem Cum ergo Deus ſit lux, bonitas, vita, qui illum amare ſe dicit, conſequenter odiſſe debet peccatum, quod non aliud eſt quam iniquitas in corde, caligo in mente, mors in anima. Hinc dicit D. Auguſtinus. *Quia rectus eſt amor iuſtorum, omnes affectiones rectas habent: metuunt peccare, cupiunt perſeuerare, dolent in peccatis, gaudent in operibus bonis, metuunt pœnam æternam, cupiunt vitam æternam, dolent in re, gaudent in ſpe.* Imo qui vere amat Deum, non ſolum odit peccatum in ſe, ſed & in omnibus aliis: & omnes quantum in ſe eſt, à peccatis euocare nititur ad diuini amoris conſortium ad diuinæ bonitatis & pulchritudinis amorem æternum. Hinc iterum Auguſtinus, *In illius pulchritudinis amore, non ſolum non inuideo cæteris, ſed etiam quæro qui mecum appetant, mecum inhient; mecum teneant, mecum perfruantur: tanto mihi amiciores futuri, quanto erit nobis res amata communior; Prorſus tales quæro, illa cuius vere caſta eſt, & ſine vlla contaminatione coniunctio,* Cum vero videor Deum à ſe vel ab aliis offenſum veri Dei, amatores, cruciantur, & improborum vita eos tabeſcere facit: *Vidi præuaricantes & tabeſcebam, quia eloquia tua non cuſtodierunt. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt legem tuam.* q. d. Illos præuaricatores mandatorum tuorum non potui ſiccis oculis aſpicere, ſed tabeſcere me fecit & in lachrimas erumpere zelus meus, dum viderem te ab hominibus tam facile offendi, dum viderem illos bibere quaſi aquam iniquitatem.

Aug de ciu.Dei.

Sic D. Dominicus frequentiſſimè flebat, dum ſua ætate inundantia peccata: & amorem Dei neglectum, imo & conculcatum conſiderabat: nec ſolum lachrymis ſed & proprio ſanguine ſe aſpergebat, ſingulis noctibus ſe ob aliorum peccata, vſque ad cruoris copioſam effuſionem percutiens. In eius quoque vita legitur, quendam Religioſum ſui Ordinis, ſolitum ob peccata propria continuas lachrymas dare, Aduertens id vir ſanctus præcepit ei à lachrymis temperare ob peccata propria; indulſit tamen ei, ſe flere ob aliena. Mirum dictu; Oculi eius qui velut duo lachrymarum fontes effluere ſoliti erant, iam aridi & ſicci inueniebantur in recordatione propriorum peccatorum, copioſè autem exundabant in recordatione peccatorum alienorum. Et ita vir ſanctus Dominicus præcipiens huic beato viro temperare à fletu pro culpis propriis, donum ei lachrymarum impetrauit pro alienis; vt ex vero Dei amore poſſet dicere: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt legem tuam inimici tui.*

Pſal.

Sexto perfecti amoris indicium eſt, ſi tali affectu in Deū feraris, vt etiam rerum temporalium iacturam pro ipſo facere paratus ſis: imo & vitam, ſi res ita exegerit, profundere: *Maiorem dilectionem nemo habet, quam vt animam ſuam ponat*, hoc eſt, non poteſt excellentiore teſtimonio dilectionem comprobare quia, quam animam ſiue vitam exponēdo pro illo quem diligit, quia nihil habet pretioſius quod impendat in argumentum amoris. Sic amat vere Deum, qui paratum eſt potius mori quam peccare. Sic amabat Ioſeph, qui maluit carcerem pati & capitis diſcrimen ſubire, quam in Deum peccando, cum Ægyptia Domina committere.

Sic & Suſanna pudica malens morti exponi, quam Dei legem præuaricari, & voluntati iniquæ ſenum laſciuorum conſentire. Sic denique Sanguine ſuo amorem teſtati ſunt

2 perfectum

mundo, vel à carne, vel à dæmone, respiciat castrorum aciē ordinatam, deprecetor Mariam, vt ipsa per filium mittat auxilium de sancto & de Syon tueatur. Hæc Innocentius.

Fortissimum verò incumbit nobis bellum in egressu animæ ex hoc mortali corpore, quia tunc hostis noster omnes suas vires effundit, vt in hoc vltimo prælio nos profliget & supplantet. Multi qui videbantur fortes in prælio contra hostes spirituales, tunc conuersi sunt retrorsum, & victas dederunt manus. De quibus possumus illud vsurpare: *Filij Ephrem intendentes & mittentes arcum, conuersi sunt in die belli.*

Psal. 77.

Quia qui videbantur omnes impetus hostis posse retundere, & fidei, spei, orationis arcu Sathanam posse expugnare, tunc tentatione infidelitatis, desperationis, præsumptionis victi fuere, in illo die in quo generosissimè oportuit decertare. Tunc maximè verum est illud: *Væ terræ & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.*

Apoc. 12.

Cùm enim vltima illa hora sit, in qua agitur de absoluta victoria, de animæ irreuocabili perditione vel salute, ipse magna insurgit ira & violentia, vt in errorem vel peccatum inducat; furorem ingeminat, quia modicum tempus habet. Ipse est Pharao, qui egredientes de Ægypto crudeliùs tractat. Ipse est Laban, qui totis viribus persequitur Iacob reuerti volentem in terram Patrum suorum. Ipse est insidiator, qui iuxta iter, quod ingredi tunc oportet, insidias suas adornat, & quasi venator qui laqueos ponit in loco per quem debet fera transire, secundum illud: *Absconderunt superbi laqueum mihi, & iuxta iter scandalum posuerunt mihi.* Neque verò vnicus tunc dæmon impugnat, sed & infernales legiones procurrunt, ita vt tunc verum sit: *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & rectores tenebrarum harum.*

Psal. 139.

Tunc quoque rectè potest anima dicere: *Circumdederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me.* Et iterùm: *Circumdederunt me sicut apes.*

Psal. 119.

Quia multi dæmones eam tunc circumdant quasi apes aculeatæ, quarum vnaquæque peccati aculeum per pessimam suggestionem nititur infigere. Quid ergo remedij in tam acri prælio, inter tot hostium assultus & aculeos, animæ timidæ & iam anxiæ? tunc corpus, opes, amicos, honores, cogitur deserere, nescia quam ista nocte ineat viam, aut ad quem peruentura sit terminum & hospitium, an cœlo recipienda sit, an inferni horridis tenebris hospitatura. Interim sola sine duce, omnibus quibus affectu inhæserat derelictis, iter hoc debet aggredi hostibus & insidijs periculosissimū, cùm sit inermis. Quonam igitur se vertet? Vbinam vires, arma, lucem, Ducemque poterit reperire? ad illam recurrat, quæ est vt castrorum acies ordinata, in cuius vel solo nomine terretur infernus. Illa tunc præsto est his qui deuoto sibi obsequio deuincti fuere, luce suâ tenebras dispellit, hostium vires atterit fortitudine sua, Ducem se præbet anxiis, & protectricem timidis, per ignotam hanc viam manum præbens tutò deducit, perducit, introducit ad regiam filij sui aulam. Hinc eam deprecamur: *Vitam præsta puram, iter para tutum, vt videntes Iesum, semper collætemur.* Meritò ergo salutationem Angelicam his verbis concludimus: *Ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis nostræ, Amen.* Meritò illi dicimus: *Tu nos ab hoste protege & hora mortis suscipe.*

Longum hîc foret enarrare, quàm multis affuerit in illo agone. Quàm multos in desperationem penè ruentes in illo articulo animarit, & erexerit, victoriæque & coronæ eis causa fuerit. Multi tunc potuerunt illi dicere: *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.* Inter brachia pietatis tuæ animam meam, ô Mater, suscepisti, vt filio tuo præsentares.

Pauca tamen ex multis exempla hic subnectimus. In primis in reuelationibus B. Brigittæ examinatis in Consilio Constantiensi & approbatis, legitur habuisse filium Carolum, ætate & moribus iuuenem, militiæ deditum, militaribusque dissolutionibus, qui in ætatis flore morte abreptus est. Cùm verò angeretur ipsa de eius salute, Christus eam hac visione consolatus est. Vidit tribunal in quo Christus sedebat, & Maria dextræ adstabat: Accessit Sathan multa conquestus contra Mariam tanquàm iniustam. Allegabat enim primò, quòd cùm ei diu concessum sit tentandi animas, & maximè in morte, tamen in morte Caroli Virgo cubiculum ingressa inde eum depulerit, nec permiserit vllo modo ingredi ad tentandum. Allegabat secundò se ius habere animas in iudicio præsentandi & accusandi, ipsam tamen Virginem statim animam exeuntem è corpore inter brachia suscepisse, iudicioque præsentasse, prohibendo omnem dæmonis accusationem, & ideò iudicium hinc parte actum esse contra omne ius. Respondit B. Virgo

Ozorius in Sylua Conc.

se meritò omnia hæc illi animæ præstitisse, quia in vita eam summè dilexerat, & omni die se eius tutelæ commendarat; ipsumque solitum magnopere lætari de honore Mariæ, & pro illa vitam fundere paratum fuisse. Christus ergo concludens ait dæmoni. *Scias Matrem mecum in Regno meo principari, non solum vt alij electi: sed vt Matrem, Reginam, & Dominam, vnde potest dispensare, iusta occurrente causa in legibus meis. Iustum autem fuit, vt id ageret cum anima Caroli, à quo sic fuit honorata.* Sic ergo dæmoni silentium indictum fuit, & Brigitta, illa reuelatione intellexit filium suum saluum esse, ob deuotionem quam Matri Dei semper exhibuerat.

In litteris ex India Orientali ad Generalem Societatis Iesu, anno 1524. hoc exemplum refertur.

In quodam ibi Burgo delata est quædam mulier Christiana (quæ peste obierat) ad sepulchrum. Cùm verò illud nimis angustum foret, & mora fieret vt inferretur: Vox quædam audita est, quasi cadaueris ingementis: Hei mihi! Mirantur omnes, & statim linteum, quo obuoluebatur, distendunt, inueniuntque mulierem adhuc viuere, & vt confessione peccata sua expiaret, Confessarium implorare. Reducta ergo est in ædes suas, & cùm illuc miraculo accitus aduenisset loci Dominus, curat aduocari Patrem Gaspardū Ruiz Sacerdotem societatis, qui tunc temporis non longè aberat. Hic adueniens interrogat mulierem, vt totam rei seriem enarret. Dicebat ergo se in instanti mortis, per adolescentem fulgidum deductam fuisse ad thronum quendam magnificum, in quo Christus sedebat cum Maria Matre, multis sanctis, & Angelis cinctus, vbi dæmon comparens eam de omnibus peccatis accusarat. Cum verò ipsa nec eius Angelus, quicquam respondere posset, ad Virginis patrocinium confugere se coactam dicebat, vt eius opem imploraret in tanto discrimine. Cumque precibus commota forent materna Virginis viscera, Filium Matrem supplicauisse, vt tempus pœnitendi & peccata confitendi ei daretur, certam repræsentans eleemosynam, quam in Virginis honorem pauperi mendicanti paucis ab inde diebus elargita fuerat, cùm mendicus à marito seueriore, domo expulsus fuisset. Addebat deinde Christum Iudicem matris precibus trium dierum spatium indulsisse; iussisse tamen, vt satisfieret diuinæ iustitiæ, à dæmone multis eam verberibus ea hora affici; ac statim postea animam corpori redditam fuisse. Hæc vtique narrabat mulier multis cum lachrymis totius vitæ delicta confessione generali expians. Cùmque tres dies elapsi forent, quos cum Patre spiritualibus colloquiis impenderat, sacro Viatico & Extrema vnctione munita animam magna cum fiducia iterum Deo reddidit. Hæc scripsit ipsemet Sacerdos Societatis, Confessarius mulieris, ad suum Generalem.

An 1525.

Ex his exemplis patet, Mariam Deiparam pro nobis peccatoribus in hora mortis orare; & sæpè peccatorum contritionem, viresque ad dæmoni resistendum nobis impetrare. Sed & ipsa iustis ex hac vita migrantibus seruis suis, ad consolationem in morte frequenter apparuit, trepidationem omnem excutiens.

Sic adfuit B. Mariæ Ogniacæ dum extremę vnctionis Sacramento munita fuit. Testata est enim ipsa, Christum tunc sibi apparuisse, ad pedes lectuli Crucem affigentem, tanquàm vexillum suum, in signum victoriæ quam de Sathana Virgo hæc moriens debebat reportare, quæ semper sub Crucis labro inuicta decertarat. Testata quoque fuit se vidisse Petrum cum Apostolis cœli claues ostentantem, quibus securum in Dei regnum aditum promittebat. Affuisse quoque referebat Virginem Deiparam, Virginum Choro cinctam, & indicibilem lætitiam eius animo infudisse.

Iacob à Vitriaco. in vita eius.

Apparuit etiam B. Adulpho Franciscano, qui relicto Alsatiæ Principatu, sanctam & humilem in Francisci Ordine vitam egerat, & eum trepidantem ita confirmauit. *Quid times fili, aut cur ob imminentem mortem angeris? veni securus, quoniam filius meus, cui fideliter seruiuisti, dabit tibi coronam gloriæ.* Quibus ille Virginis verbis & aspectu ideò recreatus est, vt omnis horror mortis in ingentem lætitiam versus sit.

Platus ex Annal. Francis.

Sanctus quoque Antonius de Padua cùm ad vltimam vitæ periodum venisset, & omnibus Sacramentis munitus Pœnitentiales Psalmos cum Fratribus recitasset, finaliter eundem Hymnum illum *O gloriosa Domina*, &c. Virgini toto spiritus feruore præsentauit, quem solitus erat in omni tentatione recitare. Apparens autem ei B. Virgo, mirè eum præsentia sua consolata est, quia eius impetratione ante discessum meruit videre eius filium, vnde mira cum serenitate & pace, hac visione recreatus, animam Deo reddidit.

V. Sur. in vita eius

Sic etiam S. Nicolaus Tolentinas sex ante obitum mensibus

bus, paulò ante nocturnas preces, singulis noctibus suauem Angelorum concentum audiebat, quasi prægustationem quandam futuræ fœlicitatis. Cùm vero resolutionis tempus instaret, in extremo spiritu vocem instar lætantis & gestientis eleuabat. Cumque Fratres insuiti huius gaudij causam quærerent, attonitus ille, vixque sui compos præ magnitudine rei, causam huius gaudij esse dicebat, Christi visionem sibi apparentis cum Sanctissima Matre *Maria*, & S. Patre Augustino. Et illi, inquit, mihi dicunt: *Euge serue bone & fidelis intra in gaudium Domini tui.* in hisque verbis expirauit.

Hic est ergo fructus pietatis erga Deiparam, mors fœlix & gaudiis cumulata: quia filios suos inter brachia maternæ benignitatis susceptura est, vt Deo præsentet, & vt Iesum benedictum fructum ventris sui nobis post hoc exilium ostendat. Vnde & nunc, & omni hora, maximè autem in extrema, iuuat se illi committere & commendare. Id exemplo B. Stephani Regis Hungariæ concludendo demonstro. Hic Virginis obsequiis addictissimus fuerat, ita vt Regnum suum *Familiam S. Mariæ.* nominarit, & sceptrum ac Regnum suum speciali voto illi consecrarit, eiusque festa ieiuniis præuiis, & singulari solemnitate agi mandarit. Hic ergo morti vicinus accersitis Episcopis, & Primoribus Palatij, paternè monuit Catholicam seruare fidem, amare iustitiam, fraternæ charitati studere, humilitati operam dare, & ante omnia Christianissimi plantationi, quæ adhuc nouella erat, omnem sollicitudinem adhibere. His dictis manus & oculos ad Cœlum erigens, dicebat: *O Regina cælorum, mundi inclyta reparatrix, tuo patrocinio nouellam hanc Ecclesiam cum Episcopis & Clero commendo, regnumque cum Primatibus & populis tibi ex integro committo, quibus nunc vltimum vale dicens, animam etiam meam manibus tuis depono.* Instabat verò tunc solemnitas lætissima Angelis & hominibus Assumptionis *Mariæ*, & lachrymis gemitibusque rogabat, vt eo die corporis sui dissolutio fieret, sperans cumulationis misericordiæ se spem habiturum. Cùm ergo ille dies aduenisset, Rex in medio Cleri ac Principum suorum cum Episcopis circunstantibus, sacram percepit Vnctionem, sanctamque animam Corporis & sanguinis Christi viatico refectam, in manus Beatæ Virginis, & sanctorum Angelorum æternæ quietis beatitudini inferendam tradidit, Anno 1038.

LIBER TERTIVS.

DE CHARITATE.

TRACTATVS PRIMVS.

PROOEMIVM.

DOmvs Dei ieeimus Fundamenta, tractantes de Fide, eiusque Mysteriis, in duodecim articulis Symbnli Apostolici contentis. Hi enim sunt lapides fundamentales sacri ædificij. Muros eresimus, de Spe in secundò Libro differentes, eiusque naturam & vim, effectus & actus describentes, cum aliis mysteriis illi anoexis. Restat vt tertio hoc Libro structuram nostram Charitatis Tecto perficiamus, & Doctrinam Christianam, hanc Theologicam virturem concerncntem, explanemus, floribusque sacris coronemus. Primò igitur agimus de Charitatis excellentia supra alias virtutes. Secundò, de gemina Charitate, & in Deum, & in proximum. Tertiò, de decem præceptis sigillatim pertractabimus, quia Dei ac prosimi Charitatem ordinant: Habet enim in tribus primis dilectionem Dei, habes in posterioribus septem dilectionem prosimi. Hæc sunt decem chordæ sacri psalterij quas specialim tangemus, vt sonorum dent suaueque melos piorum mentibus: & spiritum malum depellant ab impiorum cordibus sicut Cythara Dauidis illum expulit à venenato corde Saulis: *Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime in decachordo Psalterio.* Vt psallant pij in eius trangressione, & peccata sua expient secundum eius præcepta in humili confessione, debent Pastores frequenter hunc Decalogum suis explicare:

LECTIO I.

De Excellentia Charitatis.

1. *Docet Charitatem inter dona Dei primatum tenere.*
2. *Inter Theologicas veritates excellere.*
3. *Esse formam, virtutem, & fontem meritoru m.*

PROPOSITIO I.

CHaritas inter dona Dei primatum tenet & excellentiam.

Declaratur id ex Apostolo, qui cum varia numerasset dona à Spiritu S. profluentia, donum sapientiæ & scientiæ, donum Prophetiæ, donum miraculorum, donum linguarum & discretionis spirituum, tandem subiicit: *Æmulamini charismata meliora,* hoc est, desiderate, sectamini, petite à Deo quæ ex illo potiora sunt dona & vtiliora. Et ne in illis quiescatis: *adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*: ipsam scilicet Charitatem, qua directius & certius itur ad Deum, ad vitam, ad gloriam. *Hæc est via, ambulate in ea.* Via Dei ad homines est, & via hominis ad Deum per Charitatis enim amorem anima ascendit & pertingit vsque ad Deum, per Charitatis amorem descendit Deus vsque ad eor nostrum. Viæ ad Deum multæ sunt in multis præceptis, de quibus rectè dicitur, *Viæ eius viæ pulchræ, & semitæ eius pacificæ*: Sed omnes viæ illæ ad vnam colliguntur & vna dicuntur, quia ad vnam tendunt Charitatem, *Finis enim præcepti est charitas.* Per hanc viam ambularunt Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines & omnes sancti.

Declaratur secundo ex Apostolo Ioanne: *Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Vbi aduerte duplicem charitatem distingui à Theologis: Vna dicitur increata, alia creata. Increata est ipse Deus, qui est origo, fons, centrum, præmium omnis amoris & ipsemet amor infinitus & æternus: vnde dicit Ioannes *Deus charitas est.* Charitas creata, est donum quoddam infusum, quo Deum amamus super omnia propter se; & proximum propter Deum, de quo dicit D. Paulus: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum S. qui datus est nobis.* Estque hoc donum participatio quædam ipsius increatæ charitatis siue infiniti amoris qui Deus est: & de illo subiungit Ioannes: *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Deus ergò charitas est substantialis, ad quam tendimus per illud donū accidentale nobis infusum, hoc est, per charitatem nostram: non poterat verò D. Ioannes aptioribus verbis charitatis excellentiam explicare. Vnde illa ponderans D. Bernardus dicit: *Deus charitas est: Quid ergo charitate melius? Et qui manet in charitate, in Deo manet: Quid ergo charitate securius? Et Deus in eo? Quid ergo charitate iucundius?* Hoc donum charitatis aliqui existimant non distingui realiter à gratia, per quam diuinæ reddimur consortes naturæ, vt loquitur D. Petrus, quæ & à Theologis definitur: *Participatio quædam specialis essentiæ diuinæ, secundum quod est pelagus infinitarum perfectionum.* Idem ergò donum (secundum Scotum & eius sequaces) quatenus nos Deo gratos reddit, dilectos & acceptos ad gloriam, *Gratia* vocatur: quatenus verò per illud reddimur Deum ipsum diligentes, *Charitas* nominatur. Et hæc sententia non est improbabilis, quia effectus eosdem & gratiæ & charitati frequenter ascribit, tùm scriptura, tùm sancti Patres. Vtramque asserunt Deo nos coniungere, filios Dei facere, hæredes regni, cohæredes Christi. Vtramque vocant vestem textam à Spiritu S. vestem nuptialem, sine qua excludimur à Dei conuiuio, & beatitudinis participatione. Vnde non potest aliquis vlla earum destitutus saluari, vtrasque iustificat, vtraque principium & radix omnis meriti est nec possunt ab inuicem separari, neutra in peccatoribus esse potest.

I. Cor. 13.

Citatur à D. Tho. in illud. Ioan.

Declaratur tertiò eminentia charitatis, ex verbis illis Cant. *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam*, q. d. Adeò speciosa est & pretiosa charitatis gēma, vt omnia eius respectu quasi nihil computanda sint, & omnia quæ desiderari possunt, ei non valent comparari, Quapropter homo pro illa acquirenda vel conseruanda, paratus esse debet omnem substantiam domus suæ dare, hoc est, omnes facultates suas ipsam vitam & proprium corpus (quod velut domus animæ est) & quæ quomodo libet ad eam spectant: quia charitas quæ Deum secum affert, in infinitum omnia illa superat, de illa verum est illud Sapientis: *Infinitus thesaurus est hominibus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei, propter disciplinæ dona commendati.* Et quæcunque ibi pronuntiat sapiens de excellentia Sapientiæ, verificantur de gratia & charitate, quia hæc est vera sapientia, amor & timor Dei. Homo ergò sapiens considerans pretium & valorem amoris Dei, omnem suam erogat substantiam, tam naturæ quàm fortunæ, nō solùm temporalia relinquendo & vilipendendo propter amorem Dei, sed etiam seipsum penitùs abnegando, dicens cum Psalte; *Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super*

Sap. 7.

V. Cap. 7.

Sap. 6.

super terram? defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.

Hugo in Cant.

Propterea dicebat Hugo de S. Victore. *O charitas, si scirem quanti valeres pro pretium appenderem. Sed forte excedis angustias meas nec inuenire potero pretium tuum penes me, dabo tamen quod habeo, & totum quod habeo, tota domus mea substantia te commutabo. Et cùm totum dedero, quasi nihil id reputabo. Omnes delectationes carnis meæ, omnes iucunditates cordis mei, propter te libenter impendam, vt te solam possidere valeam, tu sola mihi clarior, tu sola vtilior, tu sola suauior, tu sola iucundior, amplius delectans, amplius satians, tutiùs saluans, felicius conseruans.*

Cum ergò tantum sit charitatis pretium, an non meritò vt eam adipiscantur, vel retineant, plurimi omnia sua deserunt, *& tanquàm lutum æstimant aurum in conspectu illius*, & quæcunque vt pretiosa admiratur mundus, ipsi *arbitrantur vt stercora*, vt hanc lucrifaciant? An non meritò Virgines & Continentes propter eam nuptias contemnunt, & omnia delectabilia carnis quibus licitè frui possent in coniugio. An non, iustè ob eandem illi qui Religionis voto se obstringunt, sibi ipsis renuntiant, & propriæ voluntati? An non merito martyres vt eam tueantur, vitam sanguinemque profundunt, dicentes cum Apostolo: *Quis nos separabit à charitate Dei? An tribulatio, an angustia, an mors, an gladius?* &c.

Certè si mille mundos, mille corpora, mille vitas, pro charitate offerre deberemus nihil hæc essent comparatione illius. Hinc refertur in vita sororis Mariæ Ragij Religiosæ Ordinis Tertij Sancti Dominici, ipsam tanto charitatis ardore succensam fuisse, vt non solùm pro eius amore vitam & sanguinem profundere desideraret, sed & optaret, & à Deo peteret tanquàm specialem gratiam & fauorem, vt singulis diei horis, sigillatim sibi digiti pedum & manum detruncari possent, deinde & ipsi pedes ac brachia aliaque corporis membra, ac postea corpus sic detruncatum in proprio cruore cum acutissimis doloribus natare permitteretur: & tandem vi dolorum vitam finire cogeretur, ita tamen vt, statim post ad vitam rediens & integritati restituta iterùm eandem conscissionem & eadem tormenta pateretur, similemque mortem, & ita de hora in hora vsque ad diem iudicij.

Saragosa in vita eius c. 14.

Hom. 3. de Epiph.

Sic ergo ipsa mille corpora, mille vitas pro charitate offerre posse optabat, mille subire martyria. Nempè rectè dixit Eusebius Emissenus: *Tanta fortitudo est Charitas, vt sub pressura tribulationis non possit extingui, sed sicut ingens flamma sub impetu venti, quantò magis reprimitur, tantò ardentius excitari videtur.* Nam & frequenter Sanctis tanta desuper data est constantia fidei, fiducia spei, fortitudo tolerantiæ, vt ille ignis dilectionis quem Spiritus S. in cordibus accendit, nullo modo posset extingui: cùm & qui cruciabatur vehementer inardesceret, & qui sæuiebant, eandem quam persequebantur flammam conciperent. Vnde vim & eminentiam hanc charitatis indicans Salomon dixit: *Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* q. d. Ignis corporeus quamlibet magnus, aquarum tamen abundantia extinguitur, fluminumque incursu. At ignis charitatis tanta vis est, cùm illa in corde radicem fixit, vt omnibus aquis superemineat, omnes persecutiones & tormenta superet, & illis irruentibus maiores flammas emittat, imò ipsas has aquas conuertat in ignem, quia de persecutionibus & tormentis nutrit amorem, easque eleuans in sublime, vim eis merendi tribuit & æternum gloriæ pondus operantur in nobis. Vides ergo charitatis eminentiam, vides & efficaciam? Non igitur adeò mira tibi videatur sanctæ illius mulieris petitio, hoc enim est idioma amoris, quod non satis intelligunt qui non amant, hæc est petitio ex charitatis ardore procedens. Cui non absimilis est illa Iob: *Quis det vt veniat petitio mea, & quod expecto tribuat mihi Deus? & qui cœpit ipse me conterat, soluat manum suam & succidat me, & hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti.*

Iob 6.

Nempè iam charitas Iob, multis aquis & fluminibus inundantium tribulationum pressa fuerat, sed non oppressa at splendidior reddita, ideoque maiores tribulationum aquas exoptabat, & aduocabat.

PROPOSITIO II.

CHaritas excellit non solùm inter virtutes morales, sed & inter Theologicas. Hoc expressè asserit D. Paulus. *Nunc autem manent fides, Spes, Charitas, tria hæc, maior autem horum est Charitas.* Hæ tres virtutes principatum habent inter cæteras, & Theologicæ nominantur, quia Deum immediatè respiciunt tanquàm finem supernaturalem, & ad eum hominem ordinant: diuersis tamen modis, & charitas perfectiùs cæteris. *Fides* enim respicit Deum tanquàm primam veritatem, cui assensum præbet in omnibus reuelatis. *Spes* respicit eum tanquàm altissimum bonum, quod homo se assecuturum sperat gratiâ diuinâ & operibus bonis. Sed *Charitas* ipsum Deum iam quodammodò apprehendit, amando illum propter se amore summo, & sic quodammodò illud summum bonum possidet, donec pleniùs brachiis amoris comprehendat inseparabiliter, in beata Æternitate quando poterit dicere: *Tenui nec dimittam eum.* Et ita hic modus tendendi in Deum, excellentissimus est, qui haberi potest in via, & perdurabit, sed perficietur in patria, quando iam anima nulla illecebrâ retardante, nullo carnis depressa pondere, in Deitatis quiescet amore & fruitione. Itaque ea, quo etiam nobilitas charitatis ab Apostolo designatur, quod Fides & Spes in altera vita non maneant. Charitas verò manet in æternum: & in gloria non consumitur, sed consummatur. Fides ibi deficit, quia inuoluit obscuritatem, & obiecti ineuidentiam, quæ absorbebitur à lumine claritatis superueniente in visione Dei. Spes quoque dicit rei speratæ absentiam, & ideò absorbebitur per beatifici obiecti visionem & apprehensionem.

Cant. 4.

His tribus virtutibus rectè accommodari potest illud Cant. *Quæ est ista quæ progreditur quasi Aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?* Anima enim quatenus per fidem à tenebris ignorantiæ, cæcitatis, infidelitatis, ad lucem veritatis & notitiam Iesu Christi erigitur potest dici progredi, *quasi Aurora consurgens*: quatenus per spem eleuatur, & clarior redditur, *pulchra fit vt Luna*: Cùm verè luci increatæ per charitatem iungitur, *fit electa vt sol*: & cum charitas ordinet omnes actiones, passiones, affectiones voluntatis sic redditur, *vt castrorum acies ordinata.* De hac acie per charitatem aptè ordinata loqui videtur Diuus Bernardus, dum de charitate sic disserit. *O felix amor, ex quo oritur strenuitas morum, puritas affectionum, subtilitas intellectuum, desideriorum sanctitas, operum claritas, virtutum fœcunditas, meritorum dignitas, præmiorum sublimitas.*

Lib de dilig. ad. Deo.

De eadem charitatis eminentia supra cæteras virtutes, & de acie ab ipsa ordinata dicebat sponsa in Cant. *Ordinauit in me charitatem.* Vbi alia lectio ex Hebræo habet, *Vexillum eius super me charitas.* Quia nimirum charitas prima est in acie virtutum tanquàm dux & vexillum cæteras dirigens & in ordinem redigens. Nam sicut diabolus in peccatore constituit aciem vitiorum, cuius vexillum est amor proprius, qui est principium omnis peccati, & post se trahit omnia vitia (vnde & ab Augustino dicitur fundamentum ciuitatis Babylonis siue diabolicæ) quicquid enim peccator agit est vt sibi placeat & suum expleat appetitum: ita Deus in anima sancta aciem ordinat virtutum contra vitia, cuius vexillum est charitas, & amor Dei amori proprio aduersarius, qui ob eam etiam causam dicitur à B. Augustino fundamentum Hierusalem, siue ciuitatis Dei: Interroget vnusquisque quid amet, & inueniet vbi sit ciuis, amor enim sui vsque ad contemptum Dei, facit, nos ciues Babylonis amor Dei vsque ad contemptum sui facit nos ciues ciuitatis Hierusalem. Interroget vnusquisque sub quo vexillo militet, & inueniet ad quem Imperatorem spectet: Si enim sub amore proprio, nonnisi sathanæ miles esse potest, & pro stipendio habet mortem æternam. Si autem sub amore Dei militet, iam ad Christi Imperatoris aciem spectat, & pro stipendio expectet vitæ æternæ lauream & coronam.

Cant. 2.

Sed vide quàm apte excellentia charitatis designatur super cæteras virtutes, dum *vexillum* nominatur. Sicut enim vexillo acies Ducum distinguitur, ita sola charitate distinguntur veri milites Christi. Non enim fides aut spes distinguit iustos ab iniustis, peccatores à sanctis, amicos ab inimicis, tum fides & spes vtrisque sunt communes; Sola ergò charitas diuidit oues ab hœdis, sola diuidit inter filios Dei & filios diaboli, inter filios regni æterni & perditionis æternæ. Vnde D. Augustinus dicit, *Signent se omnes signo crucis respondeant omnes, Amen, cantent omnes, Alleluya, baptizentur nec intrent Ecclesias: non enim distiguntur filij Dei à filiis diaboli nisi charitate. Qui habent charitatem, nati sunt ex Deo, & quandiu semel hanc custodiunt, non peccant, nec superantur à Deo.*

Tract. 3. in ep. 1. Ioa.

Col. 3.

Primaria itaque ratio excellentiæ Charitatis inter alia dona & virtutes est, quia tanquam *Vinculum perfectionis* animas Deo perfectè colligat, & deiformes efficit, summo bono coniungens. Et sicut Pater & filius nectuntur nexu amoris & vniuntur, ita homo per charitatem vnione

supernaturali adhærendo Deo, deificatur & vnus spiritus efficitur cum eo. Vnde Christus pro filiis suis Patrem obsecrans dicit: *Pater sancte serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi, vt sint vnum sicut & nos.* Concludendo ergo adiicio, charitatem esse fructum nobilissimum, quem Spiritus S. diffundere potest in cordibus nostris: & sicut inter elementa eminet ignis inter metalla aurum inter gemmas adamas, inter cœlos empyreum, inter planetas sol, inter Angelos Seraphim, ita inter cætera dona præcellit charitas.

Ioan. 17.

Cor in c. 6 Deut.

Luc. 16.

1. Est enim ipsa ignis, cœlestis, qui animam accendit & inflammat: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat?* Hoc igne mens inflammatur, quasi *Rubus Moysis*, nec consumitur, sed perficitur.

2. Est aurum fulgidissimum, quo cœlestes merces emimus & ipsum cælum *suadeo tibi emere à me aurum ignitum, vt locuples fias.* Et quò magis premitur hoc aurum, eò magis dilatur.

3. Est cœlum quoddam sublime, in quo habitat Deus, quia per charitatem tota Trinitas animam inhabitat, & ibi figit suum domicilium: *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.*

4. Est gemma pretiosissima, & instar adamantis nulla vi, nullis tormentis, nullo ictu frangi potest: Vnio est: & margarita pretiosa, pro qua emenda animæ iustæ, Confessores multi, Virgines, Martyres, omnia sua impenderunt, etiam ipsum sanguinem. Sciebant sine hac margarita nihil prodesse quicquid habueris, nihil obesse si modò hanc habueris, quia sola sufficit.

5. Est Sol illuminans fœcundans, viuificans aridam cordis nostri terram: *Sicut enim tenebrosa est cupiditas ita luminosa est charitas*, inquit Augustinus, *Quod sol est sensibus, hoc amor est mentibus: & sicut sol terrena omnia illustrat, vt videri possint, ita intelligibilia illustrat timor Dei*, inquit idem. Hoc sole amicta erat mulier illa in Apoc. quæ Ecclesiam repræsentat.

Ho 7 in Ioan. in Ps 145. Ap. 14. Isa. 6.

6. Est seraphicum donum, *seraphicus calculus Isaiæ*, de altari diuino veniens, de cœlesti Dei domo descendens, quo omni pruritus & immunditia cordis & oris nostri excoquitur, & emundatur. Est Seraphica virtus, quæ B. Franciscum aliosque similes viros velut Seraphinos ardentes effecit.

Ab hac enim charitate ardente, Spiritus illi primi ordinis, seraphini dicuntur, & quia in hac virtute excellunt, supremum locum sortiuntur. Similes sunt & nonnulli, inquit D. Gregorius. *Qui superna contemplationis facibus accensi, in solo Conditoris desiderio, anhelant, nihil iam in hoc mundo cupiunt solo æternitatis amore pascuntur, terrena quæque abiiciunt, cuncta temporalia mente transcendunt: amant & ardent, atque in ipso suo ardore requiescunt: amando ardent, loquendo & alios accendunt, & quos verbo tangunt, ardere protenus in Dei amore faciunt. Quid ergo istos nisi Seraphim dixerim quorum cor in ignem conuersum, lucet & vrit, quia & mentium oculos ad superna illuminant, & eos compungendo in fletibus, vitiorum rubiginem purgant.*

Hom. 34 in Euang.

Tales fuere Ordinum Patriarchæ & Institutores, inter quos excedit nunquam satis nominatus Franciscus. Hic biennio ante mortem in monte Aluerno solitarius & contemplationi deditus, cœlestium desideriorum mirabili flammâ succensum se sensit. Vidit ergo tunc quasi speciem seraphim, sex alas tam fulgidas quàm ignitas habentem, de cœlorum sublimitate descendere: qui mentem ipsius Seraphico interiùs inflammauit ardore, & carnem exterius Crucifixi insigniuit effigie: tanquàm si ad ignis liquefactiuam virtutem, sigillatiua quædam esset impressio subsecuta, Statimque in manibus, pedibus ac latere, Crucifixi stigmata apparuerunt, ita vt ex latere rubrâ cicatrice signato, sæpe sanguis effueret tunicam beati viri aspergens. Ideò verò hæc visio facta est, vt amicus Christi prænosceret, se non per martyrium carnis, sed per incendium mentis, totum in Christi Iesu Crucifixi expressam similitudinem transformandum.

Inter mulieres quoque hac in re excelluit S. Theresia, quæ de se refert apparuisse proximum lateri suo sinistro Angelum mira pulchritudine fulgentem. Videbaturque mihi, inquit ipsa ex sublimioribus illis esse, qui toti ignei sunt & flammantes, fortè de his qui Seraphini dicuntur; habebat autem in manu iaculum aureum, cum cuspide acuta & ignita, quod aliquoties cordi huiusce mulieris infixit. eius velut transuadens viscera, tanto verò eam inflammabat & amore & dolore, vt tota in lachrymas solueretur, Huic dolori & amori, admirabili consortio, ita indicibilis suauitas iungebatur, vt talem dolorem & pœnam non posset non amare, & talem transfixionem non desiderare quæ affectum omnem à rebus creatis abstrahens, ad solius Dei amorem totum illum transferebat. Tali ergo visione & sensu, repræsentabatur illi vis ignita charitatis, animum sacro vulnere transuerberantis, & efficacia doni huius Seraphici, cor nostrum inflammantis.

PROPOSITIO III.

Charitas non solùm est regina, sed & forma ac vita cæterarum virtutum, fonsque & origo omnium meritorum.

Hæc est altera ratio excellentiæ charitatis, quæ paulò fusiùs hic explicanda est. Itaque reginam esse ex dictis satis patet, tum ob eminentiam, quia nos deiformes efficit, tum quia imperat actus aliarum virtutum, licet enim proprius eius actus sit, diligere Deum & proximum, tamen facit etiam elici actus alios ab aliis virtutibus, verbi gratia actus obedientiæ, humilitatis, patientiæ, qui eliciuntur à propriis virtutibus, imperante tamen charitate, & eas ad manus suum ignito quodam calcari excitante, & sic dirigente, vt purè quis ob amorem Dei obediat, humilietur patiatur.

Secundò dicitur anima & vita cæterarum virtutum, quia sine ea omnes mortuæ censentur. Sic fides mortua dicitur quæ per dilectionem non operatur, vnde cùm fides iustificare dicitur, aut corda purificare, aut saluare, hoc intelligendum est de fide, quę charitate informatur, & viuificatur. Sicut enim corpus sine anima corpus quidem est, sed vitam non habet, ita fides aliæque virtutes vitam non habent, nec Deo placent, nisi charitate animentur. Hinc dicit D. Bernardus. *Castitas sine charitate lampas est sine oleo. Tolle oleum, lampas non lucet, tolle charitatem, castitas non placet.* Idem asserunt & alij patres. Audi D. Gregorium. *Vt multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur: nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis.* Audi & D. Leonem: *Quamuis magnum sit habere rectam fidem, & multa laude dignum sit gulæ circumcisio, lenitas mansuetudinis, puritas castitatis, nuda tamen sunt omnes sine charitate virtutes & nihil est fructuosum, quod non dilectionis partus ediderit.*

Bern. in epist. Hom. 27. in Euang.

Ob eandem causam charitas dicitur forma virtutum, quia scilicet est perfectio illarum. Sicut materia ante susceptionem formæ est imperfecta, sine decore, sine virtute, sine actione: habita verò forma venit ad perfectionem suam decorem habens & virtutem, & actionem: Sic & anima Deo nondum vnita per verum amorem, licet habeat alias virtutes, nudæ tamen sunt mortuæ sunt, informes sunt, sine decore, sine virtute exercendi actus viuificos: meritorios vitæ æternæ; cùm verò Deo per charitatem coniuncta est anima, iam diuinam quandam vitam participat mediante amore, diuinaque quadam forma informatur, & actiones eius ad gloriam promerendam sunt efficaces, & Deo accepta, quæ sine illo amore, ad id non valebant, nec acceptabantur.

Quemadmodum enim homo non tenetur æstimare, quod propter se aut in gratiam sui non fit: sic nec Deus æstimat opera licet excellentia, quando non fiunt propter amorem suum. Si ergo ieiunes, elemosynam des, castitatem, iustitiam patientiam colas, hæc autem non facias ex amore Dei cur illa remuneraret? Multi ex Philosophis Gentilibus id præstiterunt, nec præmium acceperunt, sed æternæ damnationi obnoxij permanserunt, Cur opera sint grata & accepta Deo, cùm ipsa persona non sit accepta gratia carens & charitate? Respexit priùs Dominus ad Abel, & posteà ad munera eius: Respexit priùs personam, iustitiâ, charitate ornatam & tunc placent eius opera.

Tertiò dicitur charitas fons & origo omnium meritorum. Tùm quia, iam disseruimus, viuificans cæteras virtutes, actus eorum meritorios facit. Tùm quia, non solum operibus virtutum, sed etiam operibus indifferentibus hanc vim merendi tribuit: ita vt quæ naturalia sunt, edere, bibere, dormire, meritoria sint à charitate ordinata, & in Deum relata. Hoc monet Apostolus: *Omnia vestra in charitate fiant,* Tùm denique quia etiam ipsa mala pœnæ, quæ homines refugiunt, meritoria reddit: persecutiones, tribulationes, iniurias contumelias, charitas reddit meritorias & sic eleuat in sublima, *vt æternum gloriæ pondus operentur in nobis*, Lutum facit aurum, aquas conuertit in ignem, persecutiones in amorem, illis enim nutritur, & increscit, cælestis Regni gloriam acquirit: *scimus quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*

Aptè omnino charitas, propter hæc omnia, auro comparatur, iuxta illud: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.*

Quia

quia sicut aurum reddit omnia pretiosa, ita & ipsa: Et sicut aurum est pretium omnium aliarum rerum, ita vt omne appretiabile auri pretio æstimetur; ita omnes nostræ cogitationes, affectus, verba, opera, coram Deo charitatis pretio commensurantur.

In huius rei figuram, quicquid Salomon in templo suo ordinauit, auro voluit vestiri & ornari, cælaturas, tornaturas, imagines, imo & ipsa emunctoria. Sic quidquid anima est, spirituali templo Dei, vult Deus hoc auro charitatis decorari, vt sibi placeat; omnes actus, cogitationes, affectus, vult ab hac aurea charitate procedere, quæ quicquid tangit, in aurum conuertit.

Addo postremo, charitatem dici fontem & originem meritorum, quia qui ea maiori charitate operatur, maiorem in Cœlo merebitur mercedem, licet opus in se minus videatur, aut minori labore confectum. Sic qui in vinea pauco tempore laborant, æqualem accepere mercedem, quia feruentius labori se impendebant: & plures maiorem gloriam adipiscuntur pauco tempore feruenti charitate Deo seruientes, quam alij qui longo tempore, sed remissè & languide: sic & paupercula vidua duo minuta offerens, magno præmio digna fuit, non quia magnum quid fecit, sed quia magna charitate perfecit. Sic denique & Apostoli omnes sanctos in gloria superant, non quod aliqui maiora non sustinuerint tormenta, aut maiores austeritates: sed quia (vt ait Diuus Thomas) meriti magnitudo principaliter & respectu essentialis præmij, attenditur secundum charitatem in qua excelluerunt, ijquam proximo fonti charitatis, hoc est, ipsi Christo, ea qua charitate dispositi fuerũt ad maiora peragenda, si opportunum fuisset. Charitas itaque est *Mensura illa aurea*, qua cœlestis ciuitatis lapides & muri in Apocalypsi mensurantur, de qua dicitur ibi: *Mensura hominis quæ est Angeli*: quia iuxta charitatis gradum, Angelis homines æquales sunt, vel superiores, vel inferiores.

Hom. in c. 9. ad Ro.

Ex omnibus ergo dictis satis patet nobilitas, eminentia, efficacia & virtus charitatis. Vnde si Diuum Prosperum audire velis & eum interrogare quid sit charitas? Respõdet; *Charitas est voluntas recta, ab omnibus terrenis & præsentibus prorsus auersa, iuncta Deo inseparabiliter, igne quodam Spiritus Sancti, inquina mentiæ extraneos corrumpi nescia, omnium affectionum potentissima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus perinuicta.*

Si iterum interroges quid sit charitas, qui tituli eius honorifici? Respondet: *Est summa actionum bonarum, salus morum, finis cœlestium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, causa bonorum meritorum, præmium perfectorum.*

Si tertio interroges, quid sit charitas, qui eius effectus, quæ vis & efficacia? Respondet: *In peccatis suis mortuos suscitat, languentes sanat, perditas instruit, spem desperatis inspirat, pacificas mentes inhabitat: virtus est sine qua nullus Deo placuit, cum qua nullus peccare potuit, fructuosa in pænitentibus, læta in perseuerantibus, victoriosa in Martyribus, operosa in omnibus fidelibus.*

Si rursus interroges, quid sit charitas, quæ eius generatio quas proles habeat? Respondeo ego; Charitas fœcunda Mater est omnium Angelorum & electorum, omnium perfectorum parens ac nutrix, Seraphinos genuit, Apostolos procreauit, Confessores eminentes & Apostolicos viros quotidie producit, sanctificat sacerdotes, consecrat Nazaræos, generat Virgines, fortes Athletas, & perfectos Martyres & parit & coronat. Hoc enim nec potest alia Mater generare, nec alia Regina coronare. Imo sine charitate, sine perfecta Dei & proximi dilectione veri Martyres esse non possunt.

Admirabile est & memoria dignum quod hac de re ex Metaphraste refert Surius & alij. Sapricius Antiochiæ Presbyter odio quodam ferebatur contra laicum hominem Nicephorum cui summa amicitia ab ineunte ætate iunctus fuerat. Cum diu capitali odio dissiderent, tandem Nicephorus quærit per amicos reconciliationem, sed repulsã patitur. Mittit secundo & tertio viros magnos, sed nihil efficit. Tandem ipse supplex venit, & ad pedes eius se abiecit repellitur & ipse. Hæc cum agerentur, exorta est persecutio grauis Antiochiæ, & inter alios Sapricius vinctus est, & Præsidi oblatus. Ille de nomine & conditione interrogatus, forti voce Christianum se fatetur; & Sacerdotem Christianorum, vrget Præses, vt Dijs sacrificet, alioqui ad supplicium rapiendus. Intrepidus respondet: *Nos Christiani Deo Cæli sacrificamus; Dij vestri dæmonia sunt, nec opem ferre possunt* Iubetur ergo immaniter torqueri: at ipse Præsidi insultat inuicto animo, dicens: *Corpus in quidem excarnificare potes, animæ autem meæ quæ in manu Christi est, potestatem nullam habes.* Damnatur ergo capitis, sed accepta sententia lætus ad palmam egreditur. Hoc audiens Nicephorus iterum supplex venit, ille peruicaci vultu eum est auersatus. Nicephorus de salute eius sollicitus, alia iterum via obuiam procedit cum lachrymis veniam obiectans per sacrum nomen Domini, pro quo vitam & sanguinem profũdebat. At ille nec precibus, nec lachrymis mouetur, lachrymantem nec verbo dignatus est. Venitur ad locum certaminis: iubetur genua flectere. Ille totus in se turbatus, absit, inquit, vt capite plectar, decretis obtempero, & Dijs sacrifico. & totus mutatus est qui tanta fortitudine supplicia contempserat. Non potuit adeo heroicum actum Martyrij exercere, sine proximi sui dilectione. Hæc fuit merces iniquitatis, vt iusto Dei iudicio ei fores Regni Cœlorum clauderentur, qui dilectionis viscera fratri clauserat: Nicephorus interim cernens eum perditioni proximum, lachrymas pro eo fudit ad Dominum, obsecrat Sapricium ne tanta se perfidia inquinaret: *Quid facis*, inquit frater? *Vbi mens? Vbi ratio? Vbi animi robur, quo tyranni minas vicisti? Ergone coronam cœlestem tantis tormentis tam emptam, vno momento perdere decreuisti?* Sed nullum pondus habens hæc apud animum malitia excæcatum. Interim Nicephorus, flamma diuini amoris accensus, magna voce in medium prosiliens exclamat: *Ego sum Christianus, ego in Christum credo quem ille negat, me pro illo ferite.* Res refertur ad præsidem, Sapricium resiluisse, Nicephorum sese offerre ad mortem, & Christum confiteri. Quapropter decernitur vt Sapricij supplicium subeat, & sic exultans capite truncatur.

LECTIO II.

DE duplici præcepto Charitatis.

1. *Docet duplici præcepto totam legem comprehendi.*
2. *Explicat mandatum charitatis de diligendo Deo.*
3. *Quomodo diligendus sit ex toto corde.*
4. *Quomodo dignosci possit in nobis amor Dei.*

PROPOSITIO I.

C*Haritas duplici præcepto comprehenditur, dilectionis Dei, & dilectionis proximi.*

Hi sunt duo poli, in quibus volui debet tota vita Christiani, vt sit perfecta. Hæc sunt duo fundamenta ædificij spiritualis. Hæ sunt duæ columnæ eminentes in tẽplo Salomonis, hoc est, in templo spirituali animæ. Hæc est duplex sepes vineæ Christi. Hæc est duplex via certissima ad Cœlum. Hæc sũt duo fulcra scalæ, qua infallibiliter ascẽditur in paradisum, quibus gradus alij virtutum cohærent. Denique hac duplici charitate quasi duobus pedibus secure ambulat anima, imo quasi duabus alis volat ad Deum, & velut duobus his brachijs dextero læuoque illum complectitur. Ideo Christus Dominus qui dicitur, *Verbum abbreuiatum*, totam suam doctrinam in hoc duplici præcepto abbreuiauit, comprehendente vniuersam legem, totamque Prophetarũ doctrinam: *In his*, inquit, *vniuersa lex pendet & prophetæ*. q.d. Quidquid in Scripturis continetur, in hac lege charitatis continetur, quia omnia a principio Genesis vel ad imam litteram Apocalypsis, imo cuncta à sanctis Doctoribus exarata volumina, ad hoc tendunt, vt Deus & proximus diligatur. Finis enim omnis doctrinæ & præcepti est charitas. Sicut finis Architecti in omni suo apparatu, dum adducit lapides, lateres, calcem, ligna, aquam, machinas, est constructio domus, sic omnia quæ in diuinis præceptis, figuris, cæremonijs, prophetijs, consilijs, continentur, charitatem tanquam finem spectant.

Hinc B. Catharinæ de Genua quondam in spiritu dixit Deus, cum recitare volueris *Pater noster*, accipe semper pro fundamento hæc verba, *Fiat voluntas tua*, Ex reliquo autem totius Scripturæ, hanc sume vocem pro fulcro *Amor*. Huic innitens, promptè, rectè, securè ambulabis sine errore, nec eges alia luce, alio Duce. Voluit scilicet Christus hic et significare totam perfectionem consistere in hoc verbo *Diliges*, & in hoc, *Fiat voluntas tua*, hoc est charitate & voluntatis diuinæ adimpletione. Huic rei consimiter loquitur omnis Cyprianus, docens compendium totius vitæ & perfectionis Christianæ dictis verbis comprehendi. Sic

Cap. 9. vitæ. eius.

enim

enim ait: Voluntas Dei quam Christus docuit & fecit est. 1. Humilitas in conuersatione. 2. Stabilitas in fide, 3. Verecundia in verbis. 4. Iustitia in factis. 5. In operibus misericordia 6. in moribus disciplina. 7. iniuriam facere non nosse, factam tolerare posse, cum fratribus pacem tenere. 8. Deum toto corde diligere, amare in illo quod: Pater est, timere quod Deus est. 9 Christo nihil præponere, quia nec nobis quicquam præposuit. Charitati eius inseparabiliter adhærere, cruci eius fortiter ac fidenter assistere. 10. Quando de eius honore certamen est, exhibere in sermone constantiam, quia confitemur, in quæstione fiduciam, qua congredimur, in morte patientiam, qua coronamur, hoc est, hæredem Christi velle esse, hoc est, voluntatem Patris adimplere. Ita Cypr. Tract. de Orat. Dom,

PROPOSITIO II.

P*rimum mandatum Charitatis est, vt diligatur Deus ex toto corde.*

Cum autem varia sint motiua, & variæ rationes diligendi Deum ad duas tamen reduci possunt.

Primò ergo diligi debet propter perfectiones suas.

Secundo propter beneficia eius erga nos

Quantum ad primum, si aliquid est diligibile & amore dignum, quia continet aliquam in se perfectionem amoris illicem, quanto magis Deus, in quo sunt infinitæ perfectiones, & à quo omnis perfectio in creaturis tanquam à fonte deriuatur? Sic diligimus personam ob sapientiam, pulchritudinem, nobilitatem, potentiam benignitatem, Cum ergo Deus infinitè sit sapiens, pulcher, nobilis, potens, benignus, infinitè etiam amabilis est. Imò verò ipse sapientia est, pulchritudo, potentia, bonitas, & sic magis amabilis est, quàm quidquid amabile in creaturis potest reperiri: qui ergo per creaturas vano amore, Deo relicto dispergitur, guttulas emendicat, fontem relinquit: & iuxta Ieremiæ prophetiam: *Dereliquit fontem aquæ viuæ, & fodit sibi cysternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* — Hier. 2.

Ad hoc propositum refert Cantipratanus, puellam quandam nobilem, in amorem cuiusdam iuuenis per multos annos miro dæmonum stimulatam insultu. — Exemp. Hæc inquit cùm mihi frequenter cum lachrymis in confessione diabolicas insidias aperiret, consului vt summoperè præcaueret, ne nutu aut verbo iuueni tentationis occasio præberetur, & paruit illa diligenter. Cumque adeò grauiter tentaretur, Vt somni cibique perderet appetitum, accidit nocte quadâ tanto dæmonum agitari impulsu, vt superueniente aurorâ surgere cogitaret & clam adire iuuenem in vicinia morantem. Nec mora, vbi surgens oculos aperuit vidit Christum quasi plagis recentibus crucifixum leni sermone dicentem sibi lingua patriâ. *Tu me dois aymer, ie suis tres-beau, bon & doux, noble & loyal,* quod latine diceremus: *Me diligere debe-res, cùm sim formosus, bonus, dulcis & generosus.* Hæc vt dixit repentè disparuit, & puellam in omni pace & gaudio & gratiarum actione ab omni tentatione liberam reliquit. Nempe Christus quatenus Deus, ita bonus est, ita nobilis, ita pulcher, vt nihil cogitari possit amabilius, cùm sit filius æterni Regis, *splendor gloriæ & figura substantiæ Patris*: quatenus vero homo est, *speciosus est forma præ filiis hominum,* suauis ac bonus *cuius labia fauum distillant*, amabilis nimis quia *electus est ex millibus & caput eius aurum optimum*, vt dixit Sponsa: in illo ergò cuiuslibet amare volentis amor debet collocari, cum in ipso solo solidi & veri amoris ratio reperiatur.

Cæterum cùm omnis perfectio in Deo, amorem alliciat, maximè tamen diligibilis est propter bonitatem quia voluntas nihil diligit nisi bonum, cùm ergo ipse sit summum bonum, & ipsa bonitas, summo amore diligendus est: & si propter specimen aliquod bonitatis, creaturam diligimus mille imperfectionibus claudicantem, cur ipsa bonitas in se non diligatur? *Nemo bonus nisi solus Deus*: si qua species bonitatis in creaturis reperitur, vmbra est aut stillula ab ipso Deo quasi Oceano deriuata. Et quidem anima habet inclinationem quandam ad amorem summi boni, nec potest nisi in eo quiescere tanquam in centro, ad quod tendit per amorem, tanquàm per pondus suum, iuxta illud Augustini: *Ponderibus suis aguntur omnia, leuia sursum grauia deorsum: Amor meus, pondus meum, illo feror quocumque feror.* Pondus ergo quoddam amoris ad summum bonum homini est innatum.

Vnde nec hominibus à prima conditione tale præceptum dilectionis datum legimus quia ad illud adimplendum natura calcaribus non egebat, cui lex amoris à primæua conditione cum natura erat insignita, At modò post peccatum, ita propensio ad amorem Dei obscurata, vitiata & impedita est, vt vix præceptis, minis, promissionibus, beneficiis immensis, ad Dei amorem attrahatur. Nam si paruo tēpore animus ad diuina rapitur? statim suo pondere ad terrena & transitoria relabitur pondere inquam peccati & inhabitantis concupiscentiæ. Ideo ergo nouum siue speciale præceptum datum est amoris, quo anima moneretur tendere in summum bonum & Deum diligere. Et quidem si castus & purus est hic amor, debet diligi in se & propter se, propter suam bonitatem purè, licet nullum vnquam ab eo beneficium refluerer in nos, licet nihil ab eo vnquam consolationis expectaremus. Hic est perfectus amor quem Theologi vocant amorem amicitiæ siue beneuolentiæ quo alicui omne bonum optamus purè propter se, non propter commodum nostrum.

Hic amor in paucis reperitur, quia plurimi Deum amare volunt, vt eius gloria fruantur aut beneficiis, vel vt supplicia ab eo non amantibus intentata euadant; qui quidem amor aut timor licet bonus sit, alter tamen perfectior est.

Ad id significandum refertur in vita Beati Ludouici Regis Francorum, quadam die ea profectio et occurrisse quandam piam mulierem ætate grandæuam, vna manu ignem ferentem, altera aquam ostentantem. Cùm vero interrogasset vir sanctus, quid sibi vellet, rebus adeo contrariis quas gerebat? respondet illa, se igne illo cupere Paradisum incendere & consumere, aqua vero inferni ignem extinguere: vt tam homines in Dei amorem ferantur, non propter gloriam suam, sed propter Deum ipsum, nec propter timorem supplicij, sed propter bonitatis purum amorem.

Cuidam etiam seniori referunt apparuisse sathanam transfiguratum se in Angelum lucis, & dixisse se missum vt secretorum Dei redderet eum conscium. Non ignores ergo inquit, fratrem iuniorem tecum agentem, filium esse damnationis & de numero reproborum, adeoque in vanû laborare & se affligere. Ex ea hora senior quoties iuniorem videbat, flebat amare, vrget tandem iunior, quod quam id frequenter aduertisset, & instantissime agit apud seniorem, vt causam exponat tristitiæ, si fortè possit solamen aliquod afferre. senior eius importunitate victus rem totam aperit. At ille fortis Dei amator. nihil turbatus, sapienter respondet. *Deus quod in oculis suis beneplacitum est adimpleat, ego enim non seruio ait propter regnum cælorum, sed propter bonitatem suam & amorem, quem erga me morte & passione sua testatum reliquit. De cætero si mihi regni consortium donare decreuit, sit benedictus; si ad inferos demergere velit, iusta erit voluntas eius, quis poterit impedire?* Sequenti nocte apparuit Angelus seniori & fraudem sathanæ detegens, addidit iuniorem illum ea constantia amoris, plus meriti sibi eo die comparasse, quàm reliquis diebus vitæ suæ. — Nicol. Denisc. tract. 2. de diuina prouid.

Quantum ad secundum motiuum diligendi Deum, tenemur diligere eum propter beneficia quæ in nos contulit, & quæ ab eo expectamus quæ cum sint infinita, quia singulis momentis in nos defluunt, *& ab æterno in æternum vsque misericordia eius benefica est super nos*: ab æterno vsque prædestinationis vsque ad æternû glorificationis: hinc est quod infinito & æterno amore dignus sit, adeo vt omnes creaturæ simul sumptæ, non possint amorem dignum rependere, quia semper amor earum finitus est, cum Dei bonitas & beneficentia sit infinita. Vnde nec ab Angelis aut Spiritibus Seraphicis, nec ab hominibus quolibet amoris ardore inflammatis, satis diligi potest, quia plus bonitatis est in Deo, quam possint esse cogitationes in hominibus & Angelis ad eam concipiendam, & quam possint esse affectus in corde humano & Angelico simul iuncto ad illam amandam. A se solo ergo sufficienter potest amari, quia solus infinito amore se potest amare. Interim vult, vt quantum in nobis est, amore quodam æterno amare optemus, & misericordias eius in æternum cantare desideremus.

Debemus itaque totum amorem tanquam Creatori, debemus tanquam Redemptori, debemus tāquam Glorificatori, vnde dicit D. Anselmus. *Considera, ô anima mea, intendete omnia intima mea, quantum illi debeat tota substantia mea. Certe Domine, quia me fecisti, amori tuo me debeo totum, quia me redemisti, me debeo totum: quia tanta promisisti, debeo me totum, imo tantum amori debeo plusquam me, quantum tu es maior me pro quo dedisti totum. Fac ergo me, Domine, precor gustare per amorem, quod gusto per cognitionem, trahe me in amorem tuum, & quidem totum, fac totum sit dilectione tuum, quod totum tuum est conditione.* — Anselm. in medit.

In eandem quoque sententiam Bernardus dicit: Totum me debeo pro me facto. Quid addam iam & pro refecto? nec enim tam facile refectus quam factus: siquidem de omni

omni quod factum, ipse dixit & facta sunt; & qui dicendo me fecit, in reficiendo & dixit multa, & gessit mira & pertulit dura & indigna. Quid ergo retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? In primo opere me mihi dedit, in secundo se; datus ergo & redditus me pro me debeo, & bis debeo quid Deo retribuam pro se: Nam etsi me millies rependere possem, quid sum ego ad Dominum meum? Hæc Bernardus.

Attende ergo homo, quot titulis cor suum & amorem poscat, imo sibi vendicet Deus. Si enim gratis amorem suum donare & impendere velit homo, vbi melius illum poterit collocare, quam in illo qui summe bonus est, & omnis bonitatis author & fons inexhaustus? Si vero vendere velit amorem, iam emptus est pretio magno Sanguinis Iesu Christi, iam illud pretium in redemptione persolutum est ad amorem hominis emendum. Imo Deus trinus & vnus in amoris nostri pretiū se proponit. Denique, etsi homo amorem suum nollet vel donare vel vendere, sed necessarium sit ab eo violenter auferri; quæ violentia potest esse maior ad amorem hominis attrahendum, & obtinendum, vinciendumque quam tātam dilectionem totque beneficia ad illum evincendum impendisse? Hi sunt funiculi Adam, hæc vincula charitatis, de quibus Dominus per prophetam *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis*: Et iterum *Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Quæ violentia maior ad amorem hominum sibi obligandum, quam mori taliter pro amore? Nulla est maior dilectio inquit Bernardus, nullus amor sincerior, nullus affectus ardentior, nulla charitas sanctior, quam quod mortuus est pro nobis, nihil quod amaret inueniens. Hoc autem totum fecit vt dura corda nostra emolliret, & insensibiles mortuosque affectus nostros, quasi excitando suscitaret.

Osee. 11.

Hoc considerans D. Franciscus solebat hunc in modum precari: *Absorbeat quæso Domine mentem meam ignita & mellistua vis amoris tui, ab omnibus quæ in mundo sunt, quia amore amoris mei in ligno crucis dignatus es mori* Et flebat ipse frequenter, totus absorptus & liquescens hoc amore, propterea quærebat loca solitaria lachrymis apta.

De Virgine quadam sancta etiam legimus, Deum pro se crucifixum considerando, sic amore æstuasse, vt exclamaret, *O Deus amor, O excessus amoris, da mihi tantam vocem quæ audiatur ab Oriente vsque ad Occidentem, à cœlo vsque ad infernum, vt tuum amorem omnibus inclamem, vt ab omnibus agnoscaris & ameris.*

Beatus quoque Iacoponus Ordinis S. Francisci tanto Dei amore erat incensus, vt cor eius totum liquesceret, & in lachrymis solueretur. Cum vero iugiter fleret, causam interrogatus, hanc dedit: *Quia amor non amatur*, ipse scilicet Deus amor æternus.

PROPOSITIO III.

Diligi debet Deus perfecto amore, quod significatur dum dicitur diligi debere ex toto corde.

Aduerte hoc præceptum diuersimodè tradi in diuersis locis. Nam Deut. 6. ponitur: *Diliges ex toto corde, ex tota anima, ex tota fortitudine.* Matth. 22. *Diliges ex toto corde, ex tota anima, tota mente.* Marci 12. *Diliges ex tota corde, ex tota anima, ex tota mente, ex tota virtute*, quæ idem est cum fortitudine, Lucæ 10. Hæc quatuor etiam tanguntur, sed loco virtutis, seu fortitudinis dicitur, *ex omnibus viribus.* Ex quibus colligitur, litteraliter & simpliciter loquendo, vnum idem hæc omnia significare, sed hanc repetitionem fieri ad maiorem energiam & emphasim; & ad imprimendam inculcandamque hanc Dei dilectionem fortius & profundius hominis animo & cordi. Nec aliud his omnibus vult Scriptura designare, quam Deum diligi debere ex toto animo & affectu, & ex toto conatu ac possibilitate, prout patitur status & infirmitas huius vitæ: ita nimirum vt totum cor & affectum sic Deo consecremus, vt nullam partem eius dæmoni demus, aut peccato amori Dei contrario. Qui enim vult seruire Deo, & eum diligere, & nihilominus peccato adhærere, censetur cor velle diuidere, sicut & meretrix illa coram Salomone Iudice optabat infantē litigiosum diuidi. Partem ergo facit Deo, Partem diabolo, iratus vero Deus quia ibi pars sit diabolo, discedit, & totum habet diabolus, inquit Augustinus, *Nempe coangustatum est stratum cordis nostri, nimis breue est animæ pallium*, ita vt amorem Dei simul cum peccato operire non possit: Non potest vtrumque in eodem cordis lectulo simul cōmorari, vnum aliud excludat necesse est. Non potest Dagon cum Arca Dei in eodem loco collocari. Non potest esse conuentio lucis ad tenebras, Christi cum Belial, templo Dei cum idolis. Diliges ergo Deum tuum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ita vt totam occupet amor Dei, & nullā interiori animæ templo habeat partem idolum peccati.

Cæterum, licet ista tria: *Ex toto corde, tota anima, tota mente* dicamus simpliciter pro eodem accipi posse; Apte tamen Sancti Patres ad rem hanc magis illustrandam, diuersas afferunt interpretationes, diuersis rebus hæc adaptando, quas videre potes partim in Catena D. Thomæ & in eius Summa: partim apud sacros interpretes. Paucas hic breuiter attingemus.

2. 2. q. 44. art. 5.

Primo iuxta D. Thomam, *Ex toto corde*, id est ex tota voluntate, vt scilicet in omnibus totam intentionem nostram quæ per cor exprimitur, in eius amorē & obsequium dirigamus: *Ex tota mente*, id est ex toto intellectu, quem totum Deo subiiciamus. *Ex tota anima*, ita vt omnes appetitus, qui per animam notantur, ad normam sanctæ suæ legis cōponamus Et denique omnia nostra opera exteriora, quæ nomine *fortitudinis aut virtutis* significantur, eidem conformemus. Secundo, *Ex toto corde*, vt nihil illo charius habeamus. *Ex tota anima*, vt vitā & animā etiam pro illo ponamus. *Ex tota mente*, vt omnis cogitatio ad finem ei placendi tendat.

Tertio, S. Augustinus per *Cor* accipit cogitationes, per *animam* vitā, per *mentem* intellectum; quasi hic præcipiat Deus vt hæc omnia in illum qui ea nobis contulit, conferamus.

Lib. 5. de Doct. Christ. cap. 22.

Quarto, Nyssenus Per *animam*, accepit partem animæ vegetatiuæ: Per *Cor*, sentientem: Per *mentem* intelligentem.

Nyss. li. de creat. hominis.

Quinto, *Ex tota corde*, id est intellectu. *Ex tota anima*, id est voluntate. *Ex tota mente*, id est memoria: vt diligatur Deus intellectu sine errore, voluntate sine contradictione, memoria sine obliuione.

Vltimo Bernardus ait: *Mihi videtur amor cordis ad zelum pertinere affectuosum: animæ vero amor ad industriam seu iudicium rationis: virtus vero dilectio ad animi posse referri constantiam vel vigorem*, q.d. Dilige toto & pleno cordis affectu, dilige tota rationis vigilantia & circumspectione, dilige tota virtute, vt pro eius amore mori non pertimescat.

Ber. serm. 20. in Cant.

Ex his satisfieri potest quæstioni quam proponunt Theologi, an istud præceptum dilectionis ex toto corde & tota mente, &c. possit in hac vita adimpleri? Respondetur enim cum Augustino, si intelligatur in sua perfectione (quantum scilicet ad dilectionē actualem in gradu perfectissimo & continuato actu) non impleri in hac vita: quia impossibile est amorem Dei ita totum cor possidere, vt excludat omnem affectum extraneum, cum multiplex cura huius vitæ variam mentis dissipationem inuoluat, ab actuali amore Dei distrahentem. Concupiscētia quoque continuò rebellans eam in perfectione sua impedit estque viscus quidam, imo pondus spiritualium pennarum, quo anima perfecto amore in Deum volatum inire vix permittitur.

Perfectio ergo & plenitudo dilectionis habebitur in patria, quia ibi nullum impedimentum, nulla discontinuatio, ibi amor perpetuus & nullus finis amoris. Ibi amor est veluti quidam circulus æternus, per optimum, ex optimo, in optimum inenarrabili conuersione circumiens.

Respondetur secūdo simpliciter loquendo posse impleri hoc præceptum in hac vita. Ratio est, quia ille continuus & perfectissimus actus dilectionis, non proprie cadit sub hoc præceptum, sed est finis ipsius præcepti: hic autem solum præcipitur dilectio tāquam medium ad illum finem: & perfectissima illa dilectio dabitur loco præmij in Cœlis, vnde non obligat viatores.

Quid si vlterius quæras, ad quid ergo obligemur vi huius præcepti? Respondetur, obligari nōs ad diligendum Deum, ita vt nihil eius amori contrarium faciamus, & nihil eius amori præponamus, siue vt eius amorem pluris faciamus & æstimemus quam omnia alia, ita vt potius parati simus omnia perdere, imo & vitam ipsam, quam eius amorem deserere, quam Deum mortali peccato offendere, & hoc est, amorem Dei esse summum appretiatiuè, vt loquuntur Theologi. Vnde etiam non est contra hoc præceptum, si forte tenerius, ardentius, intensius, partem quis amet aut filium, aut aliquam aliam personā; modo tamen quantum ad æstimationem, amorem Dei quis præferat: ita vt si illi relinquendi forent, vel Deus abnegandus, paratus quis sit omnibus potius renunciare quam Deo, tunc enim diligit Deum super omnia, & amor Dei tunc censetur appretiatiuè maior omni alio amore, & censetur tunc amor perfectus viæ, amor summus, amor ex toto corde.

Vnde aduertenda est pulchra distinctio & responsio D. Thomæ quærentis, vtrum Charitas in hac vita possit esse perfecta? Respondet enim, Charitatem quatuor modis posse intelligi

ambules, cum eo iucunde in oratione conuerseris & colloquaris, ædes ei sacratas cum voluptate frequentes: iam in te signum habes dilectionis diuinæ.

Secundo, qui alterum amat, eius mensæ frequenter assidere optat, cibi enim & potus communicatio amoris est symbolum, amicitiæ tessera. Communicatio quoque totius animi & secretorum omnium, amoris sinceri indicium est non obscurum. Vnde Dalila dicebat Sampsoni. *Quomodo dicis quod amas me cum, animus tuus non sit mecum; per tres vices mentitus es mihi: & noluisti dicere in quo sit maxima fortitudo tua.* Si ergo in sincera confessione cor tuum aperis & effundis coram Domino: Si interioris conscientiæ tuæ eum conscium omninò cupis, omniumque affectionum: Si auidus es societatis eius & mensæ per frequentem communionem, amoris veri præclarum habes testimonium.

Tertiò, signum est dilectionis diuinæ; si mandata eius, quis diligat & sollicitè custodiat. Si enim ipsemet asserat: *Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est qui diligit me.* Et iterum: *Qui diligit me, sermonem meum seruabit*: hoc est, præcepta & mandata mea. Quomodo enim quis potest dici amare illum, cuius mandata vel odit vel contemnit; Quis potest dicere, Imperatorem diligo, eius vero voluntatem legemque repudio: Hic est enim amor, obedire & credere ei qui diligitur. Vnde D. Augustinus explicans illud: *Qui habet mandata mea & seruat ea, ille diligit me.* Sic ait. *Qui habet in memoria, & seruat in vita: Qui habet in sermonibus, & seruat in operibus: Qui habet audiendo, & seruat faciendo: Qui habet faciendo, & seruat perseuerando: ipse est qui diligit me: opere est demonstranda dilectio, ne sit infructuosa nominis appellatio.* Hinc etiam Dauid ostendere volens se Deum ex toto corde exquirere & amare, dicit: *In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. In via testimoniorum tuorum* (siue mandatorum tuorum) *delectatus sum sicut in omnibus diuitiis: Dilexi mandata tua super aurum & topazion* In illo Psalmo 118. singulis fere versibus inculcat & repetit, quomodo Dei mandata, amarit, vt se Deum amasse insinuet: & cum ille Psalmus centum & septuaginta versus contineat nullus fere est, qui non faciat mentionem vel legis vel mandati, vel præcepti, vel sermonum, vel viarum Dei, vel iustificationum, vel verborum (quæ omnia idem significant vt notant Interpretes (vt ad obseruantiam mandatorum Dei nos excitet, & ostendat illam obseruantiam debere esse finem omnis orationis nostræ. Ideoque illum Psalmum quotidie repetimus, vt ad illam obseruantiam & Dei amorem stimulemur, & omnes actiones, cogitationes, orationes totius diei referamus.

Quarto, signum adhuc luculentius diuini amoris est, si non tantum eius præcepta opere adimplere cures, sed omnia quæ nouisti ei grata, statim cum promptitudine: sedulitate, & feruore exequi studeas, omnia in eius gloriam referendo quæ in omnibus & ante omnia desideres, spectes, procures. Hoc vtique est diligere. *non verbo & lingua, sed opere & veritate.* Et promptitudo illa, feruor, & sedulitas quæ reperiunt in te, cum ad opera diuina etiam ardua te accingis, signum est amoris diuini. Amor enim nescit moras, nescit tarda molimina: nihil durum, nihil amarum nihil graue computat verus amor. Nam sicut sal condimentum est omnium, ita amor diuinus condimentum rebus omnibus affert, ea sapida reddit & conseruat. Et sicut ostium in cardine; si oleo inungitur, statim facile huc, illuc, quo volueris, vertitur, ita animus amoris oleo inunctus, sine difficultate vertitur, quo à Spiritu S. impulsus fuerit. Amoris itaque est, vbi agitur de honore Dei, promptum esse & sedulum, aggredi ardua, labores non recusare, animum debilem confortare, pusillanimitatem excutere, calcaria quidam vrgere, difficultatem feruore superare, suauitatem etiam rebus asperis aspergere. Sicut enim mel non solum dulce est in se; sed & cibos amarulentos, quibus miscetur, dulces facit: ita & Charitas non tantum in se suauis est, sed & omnes labores ob Dei gloriam susceptos, suaues efficit: similis farinulæ propheticæ, quæ herbas amaras in suaues conuertit, dum clamaretur: *Mors in olla vir Dei*: similis quoque ligno illi quod in aquas deserti immissum, illis suauitatem indidit. Qui ergo vult dignoscere, an verum Dei amorem possideat; videat quo animo, quo feruore, qua spiritus hilaritate ad diuina impellatur; an non frigide & ex parte, an non negligenter & animo tristitiæ quæ Dei sunt exequatur. Quod Angelus refertur Esdræ dixisse, hoc cuilibet Christiano possum non incongrue dicere: *Pondera mihi pondus ignis.* Sicut corpus fertur sub pondere, siue deorsum grauitate, siue sursum leuitate, sic anima suo fertur amore: ingredere ergo ò Christiane, in secretum cordis tui, & ibi in statera iusta te appende, ibi *Pondera pondus ignis*, idest, explora & attende, quo affectus tuus, qui est velut vis ignea, feratur, an sursum ad cœlestia, an deorsum ad terrena, & quo feruore vel torpore, ad hæc tendat vel illa. Hoc si sedulo examines, inuenies an odio dignus sis, an amore; inde poteris dignoscere, an Deum toto corde diligas, an diuiso, quia de multis verum est: *Diuisum est cor eorum, ideo interierunt*: Væ igitur cordi diuiso, væ cordi duplici, væ cordi vecordi, væ menti amenti. Vis scire quis tale cor excors, mentemque dementem possideat; Qui Deum se amare dicit: & ei in sua voluntate contradicit, dum per illicita desideria à Deo diffugit, inquit D. Gregorius. Non potest diuinæ amicitiæ esse particeps, cui ea placent quæ Dei displicent, & iis appetit delectari, quibus illum nouit offendi, inquit D. Leo. Heu quàm multi sunt, qui Deum se velle amare dicunt, imo & amare putant, terrenorum tamen amore illecebro inuoluti, in peccatis hærent. Illi ales ergo ad cor suum conuersi, sagaci cum scientia scrutentur conscientiam: affectus cordis explorent, & videbunt quomodo ore se profiteantur amare Deum, corde autem factis negent.

Osee. 10

Quinto itaque veræ dilectionis signum erit, si quis in se peccati odium magnũ sentiat. Qui enim amat lucem, odit tenebras: qui amat bonitatem, odit aduersam iniquitatem qui amat vitam, odit mortem. Cum ergo Deus sit lux, bonitas, vita, qui illum amare se dicit, consequenter odisse debet peccatum, quod non aliud est quam iniquitas in corde, caligo in mente, mors in anima. Hinc dicit D. Augustinus. *Quia rectus est amor iustorum, omnes affectiones rectas habent: metuunt peccare, cupiunt perseuerare, dolent in peccatis, gaudent in operibus bonis, metuunt pœnam æternam, cupiunt vitam æternam, dolent in re, gaudent in spe.* Imo qui vere amat Deum, non solum odit peccatum in se, sed & in omnibus aliis: & omnes quantum in se est, à peccatis reuocare nititur ad diuini amoris consortium ad diuinæ bonitatis & pulchritudinis amorem æternum. Hinc iterum Augustinus, *In illius pulchritudinis amore, non solum non inuideo cæteris, sed etiam quæro qui mecum appetant, mecum inhient; mecum teneant, mecum perfruantur: tanto mihi amicitiores futuri, quanto erit nobis res amata communior; Prorsus tales quærit, illa cuius vere casta est, & sine vlla contaminatione coniunctio.* Cum vero vident Deum à se vel ab aliis offensum veri Dei, amatores, cruciantur, & improborum vita eos tabescere facit: *Vidi præuaricantes & tabescebam, quia eloquia tua non custodierunt. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam.* q. d. Illos præuaricatores mandatorum tuorum non potui siccis oculis aspicere, sed tabescere me fecit & in lachrimas erumpere zelus meus, dum viderem te ab hominibus tam facile offendi, dum viderem illos bibere quasi aquam iniquitatem.

Aug de ciu. Dei.

Sic D. Dominicus frequentissimè flebat, dum sua ætate inundantia peccata: & amorem Dei neglectum, imo & conculcatum considerabat: nec solum lachrymis; sed & proprio sanguine se aspergebat, singulis noctibus se ob aliorum peccata, vsque ad cruoris copiosam effusionem percutiens. In eius quoque vita legitur, quendam Religiosum sui Ordinis, solitum ob peccata propria continuas lachrymas dare, Aduertens id vir sanctus præcepit ei à lachrymis temperare ob peccata propria; indulsit tamen ei, se flere ob aliena. Mirum dictu; Oculi eius qui velut duo lachrymarum fontes effluere soliti erant, iam aridi & sicci inueniebantur in recordatione propriorum peccatorum, copiosè autem exundabant in recordatione peccatorum alienorum. Et ita vir sanctus Dominicus præcipiens huic beato viro temperare à fletu pro culpis propriis, donum ei lachrymarum impetrauit prò alienis; vt ex vero Dei amore posset dicere: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam inimici tui.*

Psal. 118.

Sexto perfecti amoris indicium est, si tali affectu in Deũ feraris, vt etiam rerum temporalium iacturam pro ipso facere paratus sis: imo & vitam, si res ita exegerit, profundere: *Maiorem dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat*, hoc est, non potest excellentiori testimonio dilectionem comprobare quia, quam animam siue vitam exponẽdo pro illo quem diligit, quia nihil habet pretiosius quod impendat in argumentum amoris. Sic amat vere Deum, qui paratum est potius mori quam peccare. Sic amabat Ioseph, qui maluit carcerem pati & capitis discrimen subire, quam in Deum peccando, cum Ægyptia Domina commisceri.

Sic & Susanna pudica malens morti exponi, quam Dei legem præuaricari, & voluntati iniquæ senum lasciuorum consentire. Sic denique Sanguine suo amorem testati sunt

limus proximo bonum propter ipsius proximi vtilitatem,& ita proximum quidem gratiam & gloriam ei optamus, siue bonum æternum simpliciter, denique reliqua bona in ordine ad illud. Hinc D. Paulus ea hac vera dilectione, (cùm Rex Agrippa diceret: *In modico suades me Christianum fieri*) respondit: *Opto apud Deum: & in modico, & in magno, non tantum te sed & omnes qui audiunt hodie fieri tales qualis & ego, & exceptis his vinculis.* Vides quomodò diligebat Paulus proximum sicut seipsum? Alibi quoque hunc sincerum charitatis affectum declarat, dicens: *Non ego me impendam, & super impendar pro animabus vestris, licet plus diligens minus diligar.*

Act. 26.

Secundò debemus proximo, non solùm affectum beneuolentiæ, sed & affectum beneficentiæ: debemus enim diligere non solum verbo & lingua, sed & opere & veritate, ita vt quantum in nobis est tempore & loco opportunis, proximo benefaciamus, alioqui ficta censetur dilectio, quæ vbi vera est, otiosa non est, sed efficax. Quapropter sicut ob dilectionem tui non solum tibi bene esse cupis, sed etiã in affectu tibi benefacis & alios tibi benefacere vis, ita & proximo impende, quantum in te est, beneficium siue spirituale siue temporale: *Si Frater aut soror nudi sunt* (inquit Diu. Iacobus) *& indigeant victu quotidiano: dicat autem aliquis ex vobis: Ite in pace, calefacimini & saturamini, non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit?* An hæc est dilectio vera? An non potiùs ficta.

2. Cor. 12.

Tertiò, debemus proximo affectũ supportationis in infirmitatibus & imperfectionibus suis. Multa enim est fragilitas, ignorantia, imperfectio in hominibus: & difficile est in humana conuersatione non occurrere quandoque scandala offendicula, aliaque grauamina: illa autem magno & tranquillo animo ferre, munus est charitatis iuxta illud: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* sicut ergò volumus defectus nostros ab aliis tegi infirmitates portari, ignorantiam excusari, offensam donari: id ipsum debemus & aliis. Hinc monet Apostolus: *Induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera, misericordiam, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam.* Sensus est. Vos Christiani, qui *dilecti* estis Dei per æternam prædestinationem, & *sancti* per aspersionem sanguinis Iesu Christi ac Sacramentorũ participationem, & *dilecti* per præsentem iustificationem, induite visceralem misericordiam, siue commiserationem, benignitatem quoque, siue animi dulcedinem & patientiam cum æquanimitate supportantes inuicem onera, imperfectiones, offendicula quæcumque iniustè vobis illata remittentes. *Super omnia autem charitatem habete, quæ est vinculum perfectionis*, quia scilicet charitas est vinculum perfectum, colligans & perficiens omnes virtutes dictas, benignitatem, patientiam, humilitatem misericordiam, & nisi illa adsit, illæ quoque virtutes diffluunt dissoluuntur & pereunt. Qui verò charitatem veram possidet, has quoque virtutes connexas habet necesse est, quia ipsa est *Vinculum perfectionis Christianæ*, quæ in virtutum omnium aggregatione consistit.

Col. 3.

Quartò: debemus proximo affectum gaudij & congratulationis in prosperis, affectum quoque piæ compassionis in aduersis. Sicut enim sequitur dolor, si tibi malum accidit, & gaudium si bonum obuenit, & id ob dilectionem tui; Ita si proximum diligis sicut teipsum, ob mala eius dolere te oportet, & ob bonum eius congaudere. Lætatur ergò charitas de alieno bono sicut de suo, præsertim de profectu spirituali, de temporali quoque quatenus non est cõtrarius saluti proximi iuxta illud: *Gaudete cum gaudentibus: si vnum membrum gaudet, congaudent & cætera membra.* Et tenetur quandoque homo, siue verbis, siue signis hunc sincerum affectum declarare. Sic cum ægrè ferret Iosuë quod Eldad & Medad populo prophetarent, quasi id foret in preiudicium gloriæ Moysis: Respondit, Moyses, *Quid æmularis pro me? Quis det vt omnes prophetent & det eis spiritum suum Deus;* Sic loquitur Moyses vt ostendat se non tantùm non inuidere bono tanto, sed & congratulari illis qui spiritum prophetiæ participarant, idque ex vera & sincera charitate. Sicut verò charitas lætatur in bonis proximi, ita condolet in malis quasi sua reputans principaliter in malis spiritualibus, siue pœnæ, siue culpæ, secundariò in malis temporalibus, illa quantum in se est à proximo amoliri cupiens, sicut enim in corpore naturali sese inuicem iuuant membra, & vt dicit Apostolus: *si patitur vnum, compatiuntur & reliqua*: ita oportet fieri & in corpore Christi mystico. sicut ergo si pedi figitur spina, vniuersum corpus id sentit, caput inclinat se, deorsum se incuruat, oculi circumspiciunt vulnus, manus cooperatur & leuiter extrahere tentat: & tamen pes infima pars corporis est, semper in luto & puluere; & caput suprema pars se dimittere & infimam iuuare non dedignatur. Ita & nos oportet erga proximos gerere, qui licet inferiores nobis sint, iuuari debent, illisque compati nos oportet, quasi membris infirmioribus, ita vt illi qui in Republica caput sunt, non debeant dedignari se dimittere vt ei succurrant.

Rom. 12.

N. 12.

Quintò tenemur proximum quantum in nobis est à via erroris & peccati reducere. Licet enim id primò, & ex officio, incumbat illis qui curam animarum suscipiunt (de quibus dicitur: *Ipsi peruigilant rationem reddituri pro animabus vestris*: et iterum, *Sanguinem animarum pereuntium requiram de manu vestra*:) Tamen id etiam incumbit vnicuique ex vi charitatis Christianæ: quia verum est illud: *Vnicuique Deus mandauit de proximo suo*, ita vt non liceat ei dicere cum Cain: *Nunquid custos fratris mei sum ego*; Talis enim custodia cuilibet Christiano est demandata vt quãtum in se est (tempore & loco opportunis) teneatur instructione, precibus, lachrymis, vbi eius salus periclitatur fratri opem ferre. Et si olim præcepto sancitum fuit; *Si occurreris boui aut asino erranti* (non solùm fratris, sed & inimici) *reduc eum.* Quantò magis id de persona ipsa fratris intelligi debet? Imò tanta est hæc obligatio, vt quilibet paratus esse debeat, vitam temporalem pro salute proximi ponere, si ita res exigeret. Hoc est enim mandatum de quo Dominus, *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos.* Vt enim explicat Diuus Ioannes. *In hoc cognouimus charitatem Dei, quia ille animam pro nobis posuit, sic & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Vtique cum sit ordo in charitate, tenemur plus amare animam proximi quàm corpus proprium; eo quod bonitas animæ, bonitatem corporis præcellat; est enim anima directè capax Dei per cognitionem & amorem, quod corpori non competit.

Apost. ad Heb. Ezech. 13.

Eccl. 17.

Exod. 23.

Hanc animæ excellentiam considerãs B. Theresia dicebat se non solùm paratam profundere vitã pro vna anima saluãda, sed etiam pœnas Purgatorij vsque ad diem iudicij sustinere. *Quale* inquit, *mihi damnũ, aut cur conqueri debeam, si tret vsque ad diẽ iudicij in Purgatorij pœnis persistere me oporteat si modo per id consequar, vt anima vna salutem assequatur.*

1 Ioan. 4.

D. Chrysostomus quoque de seipso sic scribit: *vellem si fieri posset, vestris oculis ostendere, quam in vos habeo charitatem. Nihil est enim mihi vobis iucundius & desiderabilius, nec hæc ipsa quidem lux. Millies enim optarem ipse esse cæcus si per hoc liceret animas vestras conuertere. Quid enim me iuuant solares radij, quandoque propter vos arripitur animi ægritudo, oculis meis magnas offundit tenebras.*

Obligationem hanc reducendi fratrem, optimè quoque intellexerunt antiqui Patres. Illustre exemplum habemus de Abrahamo Eremita. Hic vbi cognouit neptem suam Mariam quam in omni pietate instituerat, ob lapsum in fornicationem fuga elapsam, turpique quæstu alicubi corpus suum prostituere; Abiecto eremitico habitu assumpsit militarem, nullis sumptibus & laboribus parcens, donec eam inuenit. Inuenit eam tandem in quodam diuersorio, & iam in flagitiosa vita biennium consumpserat. Vbi ergo eam cognouit simulat apud hospitem se magno eius amore teneri; cœnam opiparam curat, instruit, mensæ eam adhibet, liberè cum ea carnibus, quibus iam 50. annis abstinuerat, vescitur. A cœna in intimum cubile illam adducit, remotisque arbitris detracto pileo è capite declarat quisnam sit. Illa vbi veterem Patruum & Magistrum agnouit, tota cœpit contremiscere, & ad pedes eius labi. At ille eam erigit, ad pœnitentiam & viam salutis incitat, vt redeat mouet mirâ charitate & efficaciâ verborum. *Super me inquit, sit peccatum tuum quo hactenus fœdè prostituisti corpus tuum: ego pro illo satisfaciam, ego in die iudicij pro te rationem reddam.* Cumque illa responderet, nimis magna est iniquitas mea. Iterum respondit: *super me sit iniquitas ista filia mea, ex manibus meis peccatum hoc requirat Deus, tantum veni mecum.* Illa videns charitatem, ad mentem & eremum cedit, & reliquo vitæ tempore tantam egit pœnitentiam, vt etiam miraculis claruerit.

In vita eius.

Hom. in Acta.

Præclarum aliud exemplum habes apud Sophronium; Duo, inquit, Eremitæ iurauerant sibi inuicem, nec, ne vnquam alter ad altero separaretur. Vnus postea tentatus, ad sæculum redire & libidini indulgere voluit. sequitur eum alter, vt saltem perpetrato peccato, ad eremum eum reduceret, & è lupanari prodeuntem complectitur, obsecrans vt redeat. Illo nihilominus persistente, manet &

ipse in eadem vrbe, quotidie manibus laborans, & luxurianti socio laboris fructum, quotidie largiens, ipse ieiunans, & pro salute fratris se affligens. Hâc tantâ charitate tandem compunctus alter, vitam flagitiosam deserit, & ad eremum reuertitur. Hæc est vis Charitatis.

PROPOSITIO II.

Hoc præcepto dilectionis proximi comprehenditur etiam dilectio inimici.

Ioan. 4. Ratio est, quia nomine proximi non solùm intelligitur amicus, sed quilibet homo viuens, qui aliqua ratione nobis coniunctus est, etiam solo generis ab Adamo coniunctione. Vnde cùm iurisperitus Christũ interrogaret: *Quis est meus proximus*: Respondit ei Christus parabolam de Samaritano opem ferente Iudæo, ostendens Iudæum Samaritano (inter quos tamen non erat commercium & amicitia. *Non enim commercium habent Iudæi Samaritanis*) proximum censeri. Vnde hoc præceptum dilectionis inimicorũ, non solùm est Noui sed & Veteris Testamenti. Nam Prou. 25. dicitur: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, & si sitit, potum da illi: prunas enim congregabis super caput eius, & Dominus reddet tibi.* Item: *Si occurreris boui inimici aut asino erranti, reduc eum: Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed sublenabis cum eo.* Item Prouerbio vigesimo quarto, *Cum ceciderit inimicus, ne gaudeas, & in ruina eius ne exultet cor tuum, ne forte videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.* Certè hæc omnia satis indicant, etiam in Veteri Testamento dilectionem inimicorum præceptam. Quapropter etiam affectu eam tunc exhibuerunt viri timorati. Sic Ioseph, cùm eum odissent fratres, tantùm abest, vt odium rependerit, imò vero eis benefaciendo congessit carbones & amoris flammas in caput & corda eorum, eos tantâ beneuolentiâ in Ægypto complectendo, & in penuria rei frumentariæ opem ferendo.

Iob. 31. Sic & Iob protestatur dicens: *Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quod inuenisset eum malum.* quasi dicat, sim maledictus, & non habeat Deus partem mecum, si vnquam id mihi accidit: *Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius.*

Sed & maximè illustre est hac in re exemplum Dauidis erga Saulem, tot persecutionibus vndique eum coarctantem, cui toties ille pepercit & benefecit, cum tamen eius vitam & sceptrum multoties in sua haberet potestate. Cum 1. Reg. 26. quadam nocte inuenisset eum dormientem in tentorio, & hastam fixam in terra ad caput eius dixit ad eum Abisai: *Conclusit Deus inimicum tuum in manus tuas, nunc ergò perfodiam eum lanceà.* Quid respondet Dauid: *Viuit Dominus: quia nisi percusserit eum Dominus, aut dies eius venerit vt moriatur, aut in prælium descendens perierit, non extendam manum meam in Christum Domini.* Tulit ergò Dauid hastam & Cyphum aquæ qui erat ad caput Saül, & abiit & cum foret in vertice montis, clamauit ad Abner Principem militiæ, & ad ministros Regis. *Heus tu Abner, Quare non custodisti Dominum tuum Regem: Ingressus est enim vnus de turba, vt interficeret eum. Viuit Dominus quia filij mortis estis vos: vide vbi sit hasta Regis & cyphus aquæ.* Excitatus Saül hac voce cognouit vocem Dauid, & dixit: *Nunquid vox hæc tua fili mi Dauid*: Cui ille. *Vox hæc mea mi Rex. Quam ob causam Dominus meus, persequeris seruum suum: Quid feci, aut quod est malum in manu mea; Egressus est Rex Israël, vt quærat pulicem vnum, sicut persequitur perdix in montibus.* Hac voce commotus Saül ait ei. *Peccaui, reuertere fili mi Dauid nequaquam vltra tibi malefaciam, eo quod pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie.* Nempè sua in Saülem hostem dilectione, quam in tanto discrimine ostendit Dauid, congessit prunas super caput eius, & carbones ardentes super cor eius odij acerbo veneno infectum; ita vt flamma exardescente victus, cogatur agnoscere Dauidem iustiorem se, & seipsum iniustitiæ arguendo dicere: *Benedictus tu fili mi Dauid, & quidem faciens facies, & potens poteris*; q.d. Quia benedixit te Deus, omnino perficies quæ optas & præualebis.

Vide quoque quomodò se gesserit erga eum in spelunca Engaddi. Attende denique, quomodo plangit super Saül mortuum, & quomodò eum qui putabat ei fausta nunciare de morte Saül hostis sui curat interfici, & in his omnibus videre poteris rarissimum exemplum dilectionis inimici.

Excelluit quoque hæc dilectio erga rebellem Absalonem, coronæ, sceptro, sanguini paterno insidiantem. Quem vbi audisset lanceis confixum, inconsolabiliter plorabat: *Absalon fili mi, fili mi Absalon; Quis mihi det vt moriar pro te*: pro hoste suo perduelli mortem oppetere optat ex dilectione. Cuius rei rationem profundius considerans D. Bernardus dicit: *Planxit meritò Dauid super parricida filio, cui perpetuò sciret obstructum exitum de ventre mortis, mole criminum.* Nempe diligendi sunt ex charitate etiam maximi peccatores, non quatenus sunt peccatores, sed quatenus homines sunt beatitudinis capaces. Vnde rectè Prosper: *sic diligendi sunt homines vt eorum non diligantur errores, quia aliud est amare quod facti sunt, aliud audisse quod faciant.* In quem sensum etiam dixit Diuus Augustinus: *Nec propter vitium oderit hominem, nec propter hominem amet vitium: sed oderit vitium, amet hominem.* Imò ex vera dilectione proximi, sequitur odium in ipso existentis peccati, quia si verè eum diligimus, iam quod ipsi malum est, odio habemus.

Ser. 26. in Cant.

D. Prosper. ser. 2. Aug. 14. de ciui. c. 6.

Sed dices, licet ex dicto exemplo satis colligatur, quosdam in Veteri Testamento inimicos dilexisse; non tamen videtur fuisse id præceptum, quia Dominus dicit: *Audistis quia dictum est, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum*, ergo antiquis potiùs odium quàm amor inimicorum præscribebatur. Respondeo, nullibi in Scriptura haberi *odio habebis inimicum tuum*; sed Legisperiti & Pharisæi erroneè sic interpretabantur, quia dictum erat *Diliges amicum tuum*, aut vt Leuitici 19. habetur: *Diliges proximum tuum sicut teipsum*, ipsi à contrario sensu colligebant, odio habebis inimicum tuum. Quam eorum interpretationem corrigit hic Christus expressè dicens: *diligite inimicos vestros* significans nomine proximi etiam inimicos esse censendos, quod & expressè docuit, dum Legisperitum monuit proximi nomine etiam samaritanum intelligi, vt suprà dixi. Et hanc quoque interpretationem de odio inimici non fuisse nisi recentiorum Scribarum & Pharisæorum ex eo colligitur, quod non dixerit Christus, dictum est antiquis, sed solum dixit, *dictum est*, à vobis scilicet ô Pharisæi, prauè legem interpretantibus.

Cæterum licet præceptum de diligendis inimicis, etiam in lege veteri fuerit, non tamen ita fuit explicatum sicut in noua: nihil enim est in lege veteri, nisi de ope ferenda inimico in necessitate, aut de non expetenda vindicta, aut de non gaudendo super ruina eius: in noua lege verò expressè dicitur diligendos esse inimicos corde, benefaciendum eis opere: *Benefacite his qui oderunt vos*; orandum pro illis ore: *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Hi ergo sunt triplices carbones, quos vult nos Dominus congerere super caput inimici, dilectio cordis, beneficentia operis, apprecatio sancta oris. Vt sic pro tribus malis, tria bona reddas, quia inimicus solet te corde persequi odiendo, opere persequendo, ore maledicendo. Tu verò illi tu planè contrariùs, nam si tu odis & ille odit, non estis contrarij, sed qui si ille odit, & tu ames: si ille maledicit, & tu benedicas, si ille persequitur, & tu benefacias, si malus est, & tu bonus, si ille iniquus, & tu rectus perseueras.

Quare verò antiquis non ita expressum fuerit hoc præceptum rationem reddit Augustinus. *Non iam erant idonei quibus diceretur: diligite inimicos vestros, sed tales erant quibus tantùm dici poterat, diliges proximum tuum, & oderis inimicum tuum; adhuc enim ille proximus, quàm latè intelligendus esset, non erat tempus tradere, inchoatio ergo quædam facta est sub Pedagogo, vt Magistro perfectio seruaretur.*

Aug. q. 53. & 83.

Hinc patet, arctius obligare hoc præceptum in noua lege quàm in veteri: quia expressius datum est ab ipso fidei nostræ Doctore cum emphasi dicente: *Ego autem dico vobis*; Quasi dicat, Licet videatur difficile, ego sum tamen qui hoc præscribo, qui à Patre Doctor veritatis missus venio: Maiestatem ergo præscribentis attendite & voluntatem meam adimplete, qui vitæ & necis imperium habeo, qui æternum præmium obedientibus reddo. Cum Princeps aliquod præcipit aut Rex inscribere solet. *Ludouicus Galliæ, Philippus Hispaniarum Rex, &c.* Et hæc inscriptio tantam vim habet, vt omnes statim detecto capite, annuant, chartam osculentur, & capiti super imponant in signum obedientiæ. Quantã ergo vim debet habere vox Filij dicentis: *Ego dico sine præcipio vobis, diligite inimicos vestros.* Et licet id durum videatur, tamen illi merito dicere debemus: *Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras*, vt tuam scilicet adimplerem voluntatem. Dicere quoque debemus quod Rechabitæ, cùm eis vinum propinaretur; *Non bibemus quia pater noster Ionadab præcepit nobis, obediuimus ergo voci Patris nostri in omnibus.* An forte præceptum hominis licet difficile potius implendum est, quàm præceptum Filij Dei æternum præmium proponentis.

Hie. 35.

Secundò, arctiùs obligat in noua lege ob maiorem gratiam quæ in illa præstatur; lex enim vetus spiritum magis

habebat

habebant timoris, & imperfectior erat; lex autem noua perfectior est, & spiritum habet perfectæ charitatis. Illi ergò qui sub lege scripta in tabulis lapideis fuerunt, inimicos lapidabant: Hi qui ad Christi legem scriptam in cordibus pertinent, pro lapidantibus se orare debent: & precibus suis lapides remouere a lapidantium se duro corde. Hoc enim eis præscribit, & ad hoc adiuuat spiritus perfectæ charitatis per quem efficiuntur filij Patris sui, qui etiam super iniustos pluit, & super malos oriri facit Solem benignitatis suæ.

Tertiò: quia habent non solum gratiam à Christo ad hoc præceptum adimplendum, sed & eius habent præuium exemplum, qui pro inimicis mortuus est, & pro illis expressè in cruce orauit ad Patrem clamans: *Pater ignosce illis.* De qua re loquens Anselmus dicit: *O Verbum magnæ patientiæ, magnæ dulcedinis, magni amoris, indicibilis Charitatis. Ecce enim non suam sentit iniuriam, non pœnam attendit, sed ipsis potius à quibus patitur compatitur, à quibus vulneratur, medetur vitam procurat, à quibus accipitur. Pro eo vt me diligerent: detrahebant mihi, ego autem orabam.* Vt autem huius orationis Centurio, Latro, & alij multi conuersi sunt, qui reuertebantur percutientes pectora sua. cùm antea clamassent: *Sanguis eius super nos, & super filios nostros*, Imò vi huius orationis pro inimicis factæ, existimat D. Cyprianus, supplicium Iudæorum 40. annos dilatum, vt possent pœnitentiam agere & remissionem consequi.

Hoc quoque Christi exemplum imitati sunt Sancti martyres, qui pro persecutoribus suis & tortoribus orationem fuderunt, idque tanta charitatis ardore, vt frequenter eorum conuersionem meruerint impetrare.

Serm de Pass.

Stephanus orat pro Paulo persecutore, & eius orationi ipsius est abscribenda conuersio, dicente Augustino: *Saule, Saule, quid me persequeris, alias quidem debui te perdere, sed Stephanus meus orauit pro te: Tu insanis contra nomen meum, ego te faciam seruum meum, O saule lupe rapax, comedisti, expecta paululum & digeres. Elisus est filius perditionis, & erectus est vas electionis. Elisus est Saulus, erectus est Paulus. Nam si Martyr Stephanus non sic orasset, Ecclesia Paulum hodie non haberet. Sed ideo de terra erectus est Paulus, quia in terra inclinatus exauditus est Stephanus.*

August. ser. 1. & 5. de Sanct.

Sic & ipse Paulus orat pro illo qui necem ei inferebat, & exauditus est: nam sanguis eius lactis specie, in tunica illius qui ipsum percussit, apparuit, & animam illius barbari supra modum dulciorem reddens, fidelem eum effecit cum sociis, inquit Chrysostomus. De Iacobo quoque Apostolo habemus, quod is qui eum ad tribunal duxerat, eius constantiâ interius commotus, ab eo veniam petierit, quem ipse osculatus dixit: *Pax tibi sit Frater*, & ita eius osculo roboratus est vt Christianum se professus, inuicto animo securi cum ipso caput subdiderit.

Vt verò de Martyrum nostri temporis eminentissima etiam in hostes charitate loquar, exemplum illustre habes in Edmundo Campiano Angliæ Martyre. Hic productus in Theatrum, quo tota Vrbs Londinensis conuenerat: *Spectaculum*, inquit, *facti sumus & Angelis & hominibus*, Ego hinc spector suspendendus & in quatuor partes secandus, quasi proditor & hostis Patriæ, sed tu Domine scis innocentiam meam, scis me non aliud respirasse quàm Angliæ salutem. Si aliud spectassem, in Angelia amplos honores, & opes oblatas ab iis qui me morti addicunt acceptassem. sed veniet, Elizabetha, dies qui reuelabit occulta cordium: & ostendet, an ego & socij te sincerè amauerimus, qui pro salute tua tot periculis, labori & morti nos exposuimus; an tui ministri, qui à te nihil aliud quærunt quam opes & dignitates, tibi adulantur, & in hæresim ac cædes Sanctorum indicunt. *Deum orant, & oro, vt hæc mors mea quam lubens patior, sit piaculum peccatorum tuorum: tibi veniam, fidem fœlicitatem æternam impetret, & vtinam hac morte mea à te illata fœlicitatem illam tibi emam.* Vides igitur, quam sublimis fuerit huius Martyris Charitas in suum hostem.

Sed quæritur quænam dilectionis signa inimico ex præcepto exhibenda sunt. Respondeo esse illis exhibenda signa dilectionis & beneficia omnibus communia, peculiaria autem exhibere, est consilij, sed non de necessitate salutis, nisi secundum præparationem animi, vt scilicet sis paratus et subuenire in articulo necessitatis. Hinc si oras pro tota communitate, sequitur te non posse excipere inimicum. Idem dicendum de salutatione, eleemosyna & similibus. Sequitur secundò, inimicum salutantem non resalutare esse ordinariè peccatum: & potest esse mortale, quando æstimaretur irrationabilis contemptus, attentâ circumstantia temporis, loci, & personarum, & consuetudine Patriæ.

Sed quid si inimicus veniam roget & satisfactionem offerat; Tenebrisne et etiam illam satisfactionem remittere, quam licitè poteram coram Iudice exigere? Respondeo teneri ex charitate, nisi satisfactio legitimè à Iudice taxanda, nihilominus necessaria sit reparando tuo aut tuorum honori, tunc enim exigi potest, nisi rursus ex eo orietur præponderans scandalum, respectû salutis animæ vel corporis. Ita Syluester.

Syuest. V Charit. q. 6

TRACTATVS SECVNDVS.

DE DECEM PRÆCEPTIS DECALOGI.

LECTIO I.

De obligatione legis Decalogi.

1. *Docet conuenient fuisse Deum dare hanc legem.*
2. *Illam obligare etiam populum Christianum.*
3. *Illius præcepta non esse impossibilia.*

PROPOSITIO I.

CONVENIENS *fuit Deum dare populo suo legem Decalogi per manus Moysis.*

Pro pleniori explicatione aduerte: nullum fuisse statum, in quo Deus homini legem aliquam & aliqua præcepta non dederit. Nam etiam si statum innocentiæ consideres, inuenies speciale præceptum de non edendo fructu scientiæ boni & mali. Nempe Deus se voluit hominis Dominum ostendere, voluitque vt homo se agnosceret creatum seruum, ad obtemperandum Domino. *Nouerit autem*, inquit Augustinus in Genesim, *vnde se homo habere Dominum cogitaret, nisi & aliquid ei iuberetur, & aliquid prohiberetur?* Et ita voluit eius & fidelitatem & obedientiam præcepto experiri. Sic vt ostenderet se Dominum creaturarum omnium, ordinationes quasdam eis præscripsit infallibiliter obseruandas. Et ob hanc ordinationem, non cessat Sol illuminare & calefacere inferiora, cæli non cessant à motu, & terra continuò fructus suos producit: Ignis quoque, nix, glacies, spiritus procellarum faciunt verbum ejus, quasi agnoscentes Creatorem, & se esse sub eius potentia obedientiali, vt loquuntur Theologi.

Vnde & per quandam Metaphoram dicitur Deus eis præscripsisse leges & præcepta: *Legem ponebat aquis: Præceptum posuit: & non præteribit.*

Secundò voluit Deus præcepta homini dando, ostendere esse hominem liberi arbitrij, qui posset transgredi præceptum vel adimplere, bonum facere vel omittere: alioqui si libertate caruisset homo, non oportuisset ei legem ponere, pœnamque minari si transgrediatur. Vnde Diuus Augustinus sic dicit: *Oportuit sic hominem prius fieri, vt bene vellet posset & malè: nec gratis si bene, nec impune si malè. Postea verò sic erit vt malum velle non possit, sicut Beati qui in bono sunt confirmati: aut sicut damnati in malo confirmati, vt non possint velle bonum.*

Enchir. cap. 14.

Tertiò præcepta voluit homini dare, quia per illa augetur

 hominis

hominis meritum. Licet enim noſtra obedientiâ aut ſeruiture nihil Deo accedat aut decedat (vnde ſerui inutiles ſumus, quia Domino nihil fructus afferimus) accreſcit tamen per obedientiam meritum noſtrum, & ſic nobis vtiles ſumus, ipſumque præceptum vtile. Sic ſi non præcepiſſet de non edendo ligno illo ſcientiæ, homo abſtinendo nihil merebatur, poſt præceptum autem abſtinendo plurimum merebatur.

Præter iſtud verò præceptum quod erat poſitiuum, habebat homo in ſtatu innocentiæ legem naturalem animo cum creatione inſitam, de qua non congruè poteſt illud intelligi : *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*, quia lex illa eſt quoddam lumen à patre luminum, dirigens hominem in his quæ agenda ſunt & vitanda, cuius ductum ſi ſequatur homo non aberrat.

Habuit quoque ab initio legem ſupernaturalem fidei, ſpei, & charitatis, per quam ad finem ſupernaturalem, ad fœlicitatem æternam dirigeretur: & facilè ei iucundumque fuiſſet, in illo primæuo ſtatu iuxta has leges agere, earumque dilectionem ſequi, ſi voluiſſet: quia adhuc integer erat & incorruptus, concupiſcentiâ non obluctante.

Verum poſt peccatum inualeſcente concupiſcentiâ, prauis moribus inundantibus, & diuturna peruerſitate dominante cùm lex naturalis & ſupernaturalis, & lux diuina ſecundùm illas dirigens obſcurata foret, populo ad idola, ad carnis vitia, ad innumera corruptæ naturæ peccata defluente; oportuit hanc Decalogi legem, legis naturalis præcepta renouantem & explicatiùs proponentem, populo promulgari, promiſſionibus allici, minisque deterreri. Vnde vt ſui timorem legiſque huius rigidam obſeruationem, fortiùs Fidelium cordibus imprimeret, miras teſtificaſque cæremonias in eius promulgatione & acceptione voluit obſeruari.

Primò quidem elegit locum multis miraculis celebrem, Montem Sinai. Hic eſt enim ille mons in quo Dominus apparuit Moyſi in rubo ardente & incombuſto, de quo dicit : *Terra in qua ſtas, terra ſancta eſt, ſolue calceamenta.* Mons enim Horeb idem eſt cum monte Sinai, vel vt notat Adrichomius, Horeb propriè eſt pars vel iugum eminens montis Sinai.

2. Hic eſt mons vbi Moyſes percutiens petram, aquas dedit populo, vt patet Exodi 17. v. 6. vbi dicit Dominus: *Ego ſtabo coram te ſupra petram Horeb, percutieſque petram, & exiet ex ea aqua vt bibat populus.*

3. Hic eſt mons, vbi Moyſes leuans manus & orans: obtinuit victoriam contra Amalech Exod. 17.

4. Hic eſt mons ad quem peruenit Elias poſt 40. dierum ieiunium, & ibi vidit Dominum in ſibilo auræ tenuis, 3. Reg. 19. verſ. 5.

5. Hic eſt mons, in quo corpus B. Catharinæ per Angelos ſepultum eſt, vbi illi ſpiritus Angelici, quibus cum virginibus quadam affinitas eſt & parentela ei parentarunt, extremumque obſequium impenderunt, exequiis miris cum laudibus celebrando. Cùm enim ipſa martyrij ſui agonem iam conſummari videret manus ſuas ad Dominum leuans, gratias ei agebat, quod eam velut holocauſtum odoriferum accipere dignaretur, & ſanguinem totum offerebat in ſacrificium & ſinceri pignus amoris, rogans vt & ſpiritum purum reciperet, & corpus intemeratum non permitteret attrectari manibus impuris carnificum. Angelica ergo ope, ſtatim conſummato agone elatum eſt cum cantu cæleſti ad celebrem illum Domini montem, vbi & multo tempore ſuauis liquor manabat medela omnium infirmitatum.

Poſtea ab Imperatore Iuſtino ibidem Eccleſia ædificata, & celebre Monaſterium, vbi plurimi ſanctitate eminentes antiqui Patres claruerunt miraculis, qui ſupra modum humanum pœnitentiæ & contemplationi toti vacabant. Inter cæteros B. Ioannes Climachus ibidem præfuit, & inſtitutiones Religioſæ perfectionis ibi orando & meditando à Deo accepit, quaſi alter Moyſes tabulas legis diuinæ : quas & nobis reliquit in illo libro quem inſcribit. *Scala Paradiſi.* De illo ergo monte poſſumus dicere illud Hieronymi ad Heliodorum. *O deſertum floribus Chriſti vernans : O ſolitudo in qua naſcuntur lapides, de quibus ciuitas Regis magni extruitur, O Eremus familiariùs Deo gaudens!* O mons deliciis ſpiritualibus affluens mons ſanctus & electus, pluuiâ voluntariâ & rore Cæli circumfluus, qui deſcendit à facie Dei Sinai, à facie Dei Iſraël. O mons pinguis & coagulatus, in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo.

Secundò, locum hunc, dum in eo legem dedit, voluit tonitruis, fulguribus, igne, nebulis, circumueſtire, totumque terribilem eſſe ; totus enim mons tremebat, totus igne & fumo ardebat, horrenda tonitrua & fulgura erant, & caligo denſiſſima, ſonus buccinæ perſtrepebat, Angelus quoque voce tubali & horribili Decalogum proclamabat. Vt quid hæc omnia, niſi vt populum horrore ac reuerentiâ, cùm numinis, tùm legis obſeruandæ procellaret? Tantus erat eorum timor, vt dicerent Moyſi: *Loquere tu nobis, non loquatur nobis Dominus ne moriamur.*

Tertiò, voluit & ipſum populum triduo ante lauare veſtes; ſeſe purificare, & vxores non attingere, vt ſic ad accipiendam legem ſanctiores & paratiores eſſent : & hoc vt ipſam legis ſanctitatem declararet, quam ipſe volebat eſſe inuiolabilem, vt nemo auderet eam trangreſſione temerare. Sed & ipſum Moyſem Mediatorem inter ſe & populum ac Legiſlatorem electum, antequam legis tabulas ad populum referret, voluit, diuinâ contemplatione & colloquio, dierumque 40. ſacro ieiunio præparari, vt legis huius ſanctitas omnibus innoteſceret. Vnde cum ob peccatum populi tabulas legis ad radices montis confregiſſet, debuit iterum per 40. dierum ieiunium præparari.

Quartò, cùm Moyſes legem populo promulgaturus foret ædificauit altare ad radices montis & duodecim titulos, immolatiſque duodecim victimis, pacificis, tulit mediam partem ſanguinis & miſit in crateras, partemque reſiduam fudit ſuper altare, Et aſſumens volumen fœderis, legit audiente populo ; cùm autem dixiſſet populus : *Omnia quæ locutus eſt Dominus, faciemus*, ille ſumptum ſanguinem reſperſit ſuper populum dicens : *Hic eſt ſanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus.* Imò aſperſit quoque volumen legis, vt dicit Apoſt. Heb. 9. *An putas inanes fuiſſe has omnes cæremonias?* Nempe ſolebant veteres fœdera victimis & ſanguine ſanciare, & hoc etiam inter viri Dei cultores vſitatum fuit. Sic Deus volens confirmare fœdus initum cum Abraham, iuſſit victimas immolari, & diuidi per medium, & lampas Deum repræſentans per medias diuiſiones tranſiit, indicans ita diuidendum qui fœdus rumperet. Idem in hoc fœdere Dei cum Moyſe & Iudæis ſignificabatur, ſanguis enim victimarum diuiſus, ſignificabat violatorem pacti ſanguine violatam fœderis fidem luiturum, & quia pactum erat inter Deum & populum, ideò non ſolum populus, ſed & altare loco Dei, ſanguine aſpergitur. Vide eandem ſignificationem Ieremiæ trigeſimo quarto, v. 18.

Exod. 24.

Gen. 15.

Quintò, hic Decalogus ſcriptus fuit non à Moyſe, non ab homine, non ab Angelo, ſed *digito Dei*, inquit Scriptura, vt legis huius dignitatem oſtendat : & quidem inſcripta fuit non charta aut pergameno, ſed tabulis lapideis perdurabilibus, vt omnis occaſio neglectus, ſocordiæ, aut obliuionis tolleretur, & hoc ſigno acuerentur mentes ad legis firmam arctamque cuſtodiam. In prima autem tabula ſcripta erant præcepta quæ Deum Deique dilectionem ſpectant : quæ Hebræi numerant quatuor, diuidunt enim primum præceptum in duo ſcilicet. *Vnum Deum cole, & non facies ſculptibile.* Catholici verò hæc duo coniungunt, quia ad idem ſpectant, & ita tantùm numerant tria primæ tabulæ præcepta. Secunda tabula continebat præcepta ſpectantia proximum quæ Hæbræi numerant ſex ; coniungentes duo vltima de concupiſcentia vxoris & rei alienæ : ſed Catholici meliùs diuidunt, & numerant ſeptem; quia tam differunt : Non concupiſces vxorem proximi, & Non concupiſces bona eius, quâ Non mœchaberis, & Non furtum facies. Si enim actus illi externi, ſpecie differunt, ita & actus illi interni, cum ab eodem obiecto externus & internus actus ſpeciem ſumat. Dicuntur autem illæ duæ tabulæ, *Teſtimonij tabulæ*, quia teſtes erant voluntatis diuinæ : & dicuntur ſcriptæ ex vtraque parte, quia cùm paruæ forent (vt pote quas Moyſes manu geſtaret, & in arca teſtamenti exigua erant ponendæ) litteræ tamen grandiores erant, vt poſſent à populo eminùs legi ; & ideò ab vtraque parte ſcribendum fuit, vt Decalogus integer ſcriberetur. Ita Abulenſis: Lipponamus tamen & alij, putant ibi ſcriptum decalogum, in vtroque ſcilicet latere ſemel, vt conſiſtentibus vtrimque legi poſſet. Sed & voluit tabulas Deus ſeruari in arca, ad perpetuam rei memoriam & vt ibi eſſent in teſtimonium contra violatores. Quid vero factum ſit de arca & tabulis, alibi dixi.

Exod. 23.

Expende itaque ſingulas has legis datæ circunſtantias & cæremonias, & videbis quanta religione & ſollicitudine Deus imprimi voluerit cordibus noſtris eius obſeruantiam. Hinc merito dixit Pſaltes : *Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis*, hoc eſt, ſummâ diligentia & ſtudio.

Pſal. 18.

Sed quàm bene & quàm emphaticè dixit : *Mandaſti cuſtodiri nimis* In primis, quia is qui præcipit, colendus ac metuendus nimis eſt cum ſit ſupremus Dominus, ſuprema

Maieſtas

maiestas: & ita si attendas ad præcipientem, oportet mandata custodiri nimis. Secundo, si attendas celebrem apparatum promulgationis mandatorum eius, qui terribilis nimis est, etiam & is significat oportere mandata hæc custodiri nimis. Tertio, quia si attendas ad præmium, seruantibus ea promittit præmia magna nimis. Quarto, si attendas ad pœnas, Violantibus ea minatur supplicia acerba nimis. Quinto, si attendas ad ipsa mandata, nec minimum eorum vult violari ita vt *Quia qui offendit in vno, fiat omnium reus.* Sexto quia adeo arctè illa obseruari mandat, vt potius mortem subiri velit, quam vnum ex illis violari. Septimo, quia tota vita à primo rationis vsu vsque ad extremum spiritum, vult omnia mandata sua obseruari. An non ergo merito cum emphasi dicitur: *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis?* Ideo correspondenter alibi illi modo loquendi dicit Psaltes: *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis eius volet nimis*, hoc est in mandatis eius multam habebit complacentiam, multam obseruationis eorum curam. Quid ita? quia nimirum scit Dominum mandasse mandata sua custodiri nimis.

Idem.

PROPOSITIO II.

HÆc lex Decalogi non solum populum antiquum, sed & Christianum obligat.

Ratio est, quia non est lex cæremonialis aut iudicialis (hæc enim vtraque à morte Christi finem accepit) sed est renouatio quædam & explicatio maior legis naturalis animis nostris ingenitæ; quandoquidem omnia eius præcepta eruantur ex principiis quibusdam naturalibus: & ita in lege noua non cessat, imo per Christum & Apostolos est confirmata, & ideo obligatoria.

Hinc inferunt Doctores quemlibet Christianũ obligari scire & memoria tenere hunc Decalogũ. Quod intelligo de scientia præceptorum Decalogi saltem quoad substantiam, nam quoad verba, aut ordinem, non existimo facile incurri peccatum mortale, si quis illa memoria non teneat, quia in multis tanta est tarditas, & ruditas, vt fere sit incapacitas, interim negligentia grauis, graue etiam peccatum potest inducere: quia ipsa sapientia æterna ad mores probe instituendos, Fidelibus tradidit hunc sermonem breuem decem verborum, vt ait scriptura: siue decem sententiarum, vt nemo etiam rudis facile excusaretur. Breuissima enim sunt eius præcepta, ne impediretur memoria. Clarissima, ne oneraretur intelligentia: Facillima, ne ab eis reuocaretur voluntas nostra. Succinctè ergo & paucis vocibus tradit Decalogus primaria capita & fontes legis naturalis vt propterea dixerit D. Augustinus esse legum omnium summam & epitomen, siue breue compendium. Nempe sicut quidquid de fide sparsim in scripturis, aut per reuelationem Dei traditum est, id per Apostolos à spiritu S. inspiratos videmus contractum & redactum in duodecim articulos, velut duodecim verba vnius symboli, & quidquid rectè orando peti potest, id per Christum reductum est in septem Petitiones breues: ita quidquid agendum, aut vitandum est, decem breuibus sententiis est comprehensum. vt qui hæc omnia neglexerit, Symbolum, Orationem Dominicam, præcepta decem, merito salutem suam, negligere, & reatum grauem apud Deum contrahere iudicetur.

August. in q. 13. super Exod.

Neque vero sufficere debet Christiano præcepta illa per memoriam tenere, sed & fideliter animo & cordi debet ea in ordine ad praxim imprimere, & infigere, vt possit dicere: *In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi.* Sic ergo ea animo impressa habeat, vt intellectus ea cognoscat, memoria recogitet, voluntas amet, & quidquid in homine est ad eorum adimpletionem excitet: sic practicabat & docebat Propheta dicens: *Volui legem tuam in medio cordis mei*: illam quasi rem maximè adamatam, collocaui non in latere, aut in angulo aliquo, sed in medio cordis: quia ipsa mihi thesaurus, ipsa primarium negotium quod cordi habui, prima cura & sollicitudo mea: Quasi dicat. Homines sæculi primam sedem in corde, aut negotiis, aut vanitati dedicant, Deum vero & eius mandata inferiori loco collocant; plus sollicitudinis habent de rebus suis, quam de diuinis: ego vero omnia hæc humana & vana despiciens, omnia etiam regia & multi ponderis negotia postremo loco habens, & velut pedibus substernens, primam curam gessi obseruationis legis tuæ, illam omnibus anteposui, & chariorem habui, illam in corde abscondens & in opere implens.

Psal. 118.

Psal. 38.

Nempe hoc ipsum est præceptum Domini, qui cum legẽ dedisset populo, adiunxit: *Erunt verba hæc quæ ego præcipio tibi hodie in corde tuo: & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens; & ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & mouebunt inter oculos tuos, scribesque ea in limine, & ostiis domus tuæ.* Quibus omnibus non aliud vult significare, quam continuam dilectionis Dei & præceptorum eius recordationem habendam esse, ac si, ipsa fronti, aut brachio, aut liminaribus inscripta ante oculos semper pẽdula forent, vt ad amorem, reuerentiam, gratitudinem accederent. Iudæi ergo nimis crassè & literaliter hæc accipiunt? qui vt huic præcepto satisfaciant, legem Dacalogi membranulis inscriptam, brachio, fronti, fimbriis affigunt, vt patet Matth. 23. Imo etiam modo, sententias hebraicas legis, parietibus suis domi inscribunt? & cùm orant appendunt ante se chartulam continentem hæc verba: *Audi Israel Dominus Deus noster Deus vnus est*, & quæ sequuntur vsque ad versum decimum; *Cumque introduxerit te*, vt testatur Cornelius.

Deut. 6.

Idem.

Ad hæc quoque Patris æterni præcepta, aptè referes illam præclaram monitionem Sapientis: *Conserua fili præcepta Patris, liga ea in corde tuo iugiter, circunda gutturi tuo: cum ambulaueris gradiantur tecum: cum dormieris custodiant te, euigilans loquere cum eis.* q. d. Bonum est te illa semper habere in corde, & quasi præ oculis, & tecum illa esse in omnibus operibus tuis; imo cum dormis tecum sint, vt ab omni dæmonis infestatione te conseruent: cum expergefactus fueris etiam tecum sint tanquam regula matutino tempore opportuna, iuxta quam omnes cogitationes & actiones tuas exigere possis & dirigere. sint tibi tanquam speculum matutinum, in quo conscientiæ tuæ faciem inspicias, & maculas ac næuos quos tibi repræsentabit, abstergas.

Prov. 5.

Apposite omnino & Speculi & Regulæ, nomen his Dei præceptis conuenit? Primo quidem specum quoddam sunt, quod traditur baptizato, vt intueatur quantum per fidem acceptam vitam suam renouarit: vel ordinarit, vel quantum à via illa declinauerit, per quam Spiritus Sanctus in Baptismo acceptus, ipsum deducebat & qua in re, vel quantum candidam illam vestem quam ibi induerat, transgrediendo, quod ibi promiserat, maculauerit: & vt postquam maculas & vulnera probe conspexerit de illis doleat & cum integra fiducia recedat, ad Medicum, qui nullum ægrum repellit etiam sæpissime relapsum.

Secundo, Regula sunt cuiuslibet Christiani, quam professi sumus in Baptismo. sicut enim olim Israëlitę aspersi fuere sanguine victimarum in signum fœderis quod pepigerant cum Domino, quando dixerunt Moysi, se omnia quę in lege locutus fuerit Dominus obseruaturos: Ita & nos renunciantes sathanæ, & omnibus operibus eius in Baptismo, quasi pacto quodam solemni Angelis scribentibus professi sumus, nos fore filios obedientię, in signum fœderis huius cum Deo, aspersi sumus sanguine Iesu Christi quasi Agni immaculati, iuxta id quod Christianis scribens dicit D. Petrus in epistola sua prima. *Petrus Apostolus Iesu Christi electis secundum præscientiam Dei Patris in sanctificationem spiritus, in obedientiam & aspersionem sanguinis Iesu Christi. Gratia vobis & pax multiplicetur.*

Hæc est ergo Regula suprema, nobilissima, antiquissima, & regularum regula, sanguine non solum antiquarum victimarum sancita; sed & ipsius Agni ab æterno ad redemptionem nostram prçordinati, sanguine & morte confirmata. Vnde si gloriantur Religiosi regulas suas è cœlo venisse, & suis Patribus à Deo traditas & consignatas: & propterea maximo in pretio eas habent, adeoque illarum rigidi obseruatores sunt, vt etiam pro illarum obseruatione mortem oppetere parati sint quidni glorientur & Christiani quibus hæc regula multo certius è Cœlo à Deo promanat? Ab ipsomet scripta est non solum in tabulis lapideis, sed & iterum per spiritum sanctum in cordibus, iuxta illud Hieremiæ 31. *Hoc erit pactum quod feriam cum domo Israël & fœdus nouum: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in Deum, & erunt mihi in populum.* Nouum ergo fœdus dicitur, quia noua remissio, adoptio, Christianis est data: noua quoque promissio, & noua gratia ad implendum præcepta, & regulam illam à Deo illis præscriptam. Itaque sicut Religiosi qui zelum habent vocationis suę solent secum gestare regulam, sæpiusque eam præ oculis & mente habere, vt se conforment professioni suæ. Ita & hanc cælestem regulam, hæc mandata Dei, debet quilibet Christianus frequenter sibi proponere, vt illi actiones suas possit conformare, & professioni suę in Baptismo factæ correspondere. Christianus enim

ob transgressa diuina hæc mandata, grauius punietur quam infidelis paganus, quia cum lumen fidei ac gratiam in Baptismo ad ea perficienda acceperit, gratiæ ac luci fidei non correspondens maiori damnationis se reddit obnoxium.

Hoc quondam declaratum fuit S. Machario Alexandrino quodam miraculo. Cum enim ipse per desertum ambulans reperisset caput mortui cuiusdam hominis, inspiratione quadam interiori impulsus, illud adiurans interrogat: Num caput sit hominis fidelis, an vero infidelis? Vim vero adiurationis huius Caluaria illa sentiens, respondet se caput esse pagani hominis. Interrogat vlterius, vbi anima agat quæ corpus istud primitus viuificarat? Respondet in inferno agere, & flammis torqueri. Interrogat, num & ibi sint aliqui christiani, respondet multos esse, & quidem profundo loco, & grauius torqueri eo quod gratiæ christi ac meritis eius rebelles, grauiori addicti sint damnationi. Ita refertur in vita S. Macharij.

PROPOSITIO III.

Rom. 7. **P**Ræcepta hæc Decalogi non sunt impossibilia, imo vero sunt facilia.

Natura corrupta iudicare videtur mandata Dei dura esse & difficilia. Ratio est, quia caro contra spiritum renititur, *& lex peccati, lex regnans in membris* (quibus nominibus ab Apostolo concupiscentia designatur) recalcitrat, & funibus prauæ affectionis ac passionis trahit in diuersum: & ideo auersionem & difficultatem parit, amaritudinem & tædium ingerit. Hoc etiam quandoquidem viris sanctis contingit, nam ipse Apostolus hanc in se renitentiam & exterioris hominis contra interiorem pugnans sentiens, exclamat: *Infœlix ego homo! quis me liberabit à corpore mortis huius.* Mirum profectò, quod tantus Apostolus, qui paulo ante protestabatur forti voce & animo, nullam creaturam eum à charitate Dei posse separare, nunc ita clamet & gemat. Cur ergo ita ingemiscit? *Sentio*, inquit, *aliam legem in membris repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.* Hæc erat concupiscentia, eius mentem obnubilans passionum vaporibus; & prauis affectionum funiculis eum distrahere conans à perfecta seruitute, Dei & obedientia mandatorum eius. Vnde & alibi dicit: *velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio*: Ad quem locum alludens Augustinus dicit: *velle quod bonum est non possum, nisi tu velis; nec quod volo possum, nisi potentia tua me confortet: & quod possum aliquando nolo, nisi fiat tua voluntas sicut in cœlo & in terra. Et quid velim & possim ignoro, nisi me tua illustret sapientia: & si etiam sciam quandoque volens, quandoque valens, imperfecta & vacua transit sapientia mea, nisi adiuuet vera sapientia tua.* Concupiscentia itaque multa obijcit homini impedimenta in obseruatione mandatorum, & discordiam serit inter partem inferiorem & superiorem: dumque homo secum ipse pugnat, difficile videtur & amarum virtutis opus. Ad id intelligendum apposita est similitudo duorum equorum. Nempe sicut dum equi vehentes nituntur in diuersum, aut nihil promouent, aut valde parum, licet currus sit sine onere graui: & hoc vero, non propter pondus plaustri, sed quia non eodem trahunt equi. Sic quandiu in affectibus suis secum dissidet homo, & aliò radit concupiscentia carnis, aliò impetus iræ, aliò ambitio, aliò ratio & spiritus, tamdiu homo onus sentit & iugum quasi molestæ seruitutis, & quo maior fuerit turba, eo grauius videtur iugum legis. Sic homini auaro durum videtur à fraudibus abstinere: homini carnali austerum ab impudicitiis temperare: homini superbo subdi videtur intolerabile: homini ebrioso intra sobrietatis metas se exercere asperum. Nunquid omnia hæc propter passiones interius militantes, & belligerantes aduersus spiritum & rationem? quid enim his omnibus rationi & animo bene constituto conformius? sed hæ turbidæ passiones, sedem præparant iniquitati, *& fingunt laborem in præcepto.*

August. in soli. l. q.

Dicendum itaque absolute, præcepta Domini non esse difficilia, cùm expresse asserat Ioannes. *Mandata eius grauia non sunt.* Imò ipsemet Christus: *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.* Et ratio est, quia quæcumque apparet difficultas, non est ex parte legis, etenim non nisi bonum præcipit & conforme rationi, & materiam virtutis quæ suauis esse debet; sed est ex parte hominis, cui noxius concupiscentiæ humor, & passionum temulentia impedimento sunt, vt suauitatem legis & virtutis non percipiat, Nonne lux per se amabilis est, attamen oculis ægris est odiosa. Nonne vinum per se delectabile est? Amarum tamen videtur febricitanti. Nonne palato non sano panis pœna est, qui sano est plene suauis? Idem contingit circa legem hanc Christi, quæ plane suauis est, florida amœna, animo tamen male constituto horrida videtur, spinosa, & petrosa.

Multa porro concurrunt, quæ præcepta hæc suauia reddere debent & facilia. Primo, si amor adsit, suauia erunt quæ aspera videntur, aspera carni, suauia amori, Si dura in principio, suauia in processu, suauissima in termino. Da amantem, & sentiet quod dico, etenim in eo quod amatur, aut non laboratur, aut labor ipse amatur.

Secundo, illa debent reddere facilia innumera beneficia in nos collata in creatione, conseruatione, redemptione, regeneratione. Pro iis autem omnibus nihil aliud à nobis petit, nisi vt hæc pauca mandata seruemus, sitque hæc mandatorum obseruatio tanquam obsequium seruitutis nostræ, & sacrificium iustitiæ quod illi rependemus; *Salutare sacrificium est attendere mandatis, & discedere ab iniquitate* inquit, sapiens salutare vtique sacrificium inter omnia, quia cum aliis sacrificiis homo damnari potest, cum hoc non potest.

Eccl. 35.

Tertio, illa reddit facilia, fructus qui consequitur ex mandatorum obedientia. Nam vt ait D. Hieronymus: nullus labor durus, nullum tempus debet videri longum, quo æternitatis gloria acquiritur, & damnationis æternitas euitatur. Ideo dicit Dauid. *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem.* q. d. Cum ab vna parte lex peccati me traheret, ad altera lex tua me inuitaret Ego inclinaui cor meum, quasi stateram aut bilancem, ad *legem tuam faciendam consideratione mercedis illius æternæ & immensæ gloriæ attractus pondere.*

Ps. 118.

Quarto debet reddere illa facilia consideratio multitudinis illorum qui illa obseruarunt, omnes enim Fideles & Sancti viam mandatorum prætriuerunt, & leuem ac facilem gressu suo, & præuio exemplo nobis reddiderũt. Ideo enim voluit Deus semper ab ipso mundi exordio, inter homines esse viua quædam specula eorum, qui inoffenso pede, semitam mandatorum Dei cucurrerunt, ne quis diceret: Ego qui puluis sum & instabilis? miser, impotens, & imbellis, quomodo potero hanc inire viam? quomodo à peccato mortifero innoxius esse? quomodo inter tot offendicula inoffense callem præceptorum Dei curreres? nempe illi homines fuerunt? vt & nos carne etiam circundati, sicut & nos, in hac miseriarum valle & regione vmbræ mortis agebant, sicut & nos: & tamen facile se à mandatorum transgressione seruarunt innocuos. Cur ergo idem nobis non liceat! Hac ratione se animabat August. ad castitatem, quam sibi omnino difficilem concupiscentia & consuetudo violenta figurabant & retardabat volentem se excutere, & abripere ab immunditiis carnis. *Vanitates*, inquit *vanitatum antiquæ amicæ meæ succutiebant vestem meam carneam & submurmurabant, dimittisne nos & à momento isto non erimus tecum vltra in æternum!* Et quæ suggerebant in eo quod dixi, hoc & illud quæ suggerebant Deus meus? *Auertat ab anima serui tui misericordia tua:* Quas sordes suggerebant; quæ dedecora? Et audiebam eas iam longe minus quam dimidium, non tanquam libere in contradicentes eundo in obuiam, sed veluti à dorso mussitantes, & discedentem quasi furtim vellicantes vt respicerem, sed aperiebatur etiam ab ea parte qua intendebam faciem, & quo transire trepidabam, castæ dignitas continentiæ, serena & non dissolute hilaris, honeste blandiens vt venirem neque dubitarem, & extendebat ad me suscipiendum & amplectendum pias manus plenas gregibus honorum exemplorum. Ibi tot pueri & puellæ ibi iuuentus multa & omnis ætas, & graues viduæ & Virgines & in omnibus ista continentia nequam sterilis, sed fœcunda mater filiorum gaudiorum de marito te Domine Et irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret, tu non poteris quod isti & istæ? an vero isti & istæ in semetipsis possunt, ac non in Domino Deo suo, Hæc D. Augustinus.

Aug. l. 8. confess.

Quinto, itaque reddit præcepta facilia gratia quam Deus nobis exhibet. Hæc alleuiat & suaue reddit iugum, ipsa est vnctio quædam interior, de qua potest dici, *computruit iugum à facie olei.* Illa autem nobis non deest, si illi nos non defuerimus, qui iuxta D. Leonem. *Deus numquam instat præcepto, quin præcurrat auxilio.* Vnde & Tridentinum dicit: *Deus dum iubet, etiam gratiam dat implendi; quia iubendo monet facere quod possis, petere quod non possis, adiuuat vt possis.* Hanc gratiam nos petere docet Augustinus. *Conforta me Domine vt possim, da quod iubes: iube quod vis, continentiam iubes? da quod iubes, & iube quod vis.* Et hac gratia eget homo, vt obseruet omnia præcepta, & non peccet mortaliter

Isa. 10.

Conf. l. 10. c. 16.

taliter: quia animus infirmus in bono opere post lapsum facilè fatigatur & remittitur, ita vt in peccatum impingat, nisi per auxilium gratiæ confirmetur. Multa enim sunt circa hominem pellicentia ad peccatum, tentationes Sathanæ, obiecta sensibilia, corruptio corporis, concupiscentia carnis, ignorantia, inconsideratio, praua consuetudo: exempla & consilia aliorum, innata quædam instabilitas, qua fit vt diu in eodem pede operatio hominis non consistat. Contra hæc omnia auxilium gratiæ dat vires, ne deficiat & cadat. Hinc dicit Bernardus: *Gratia Dei liberum excitat arbitrium, cum boni seminat appetitum, sanat cum immutat affectum, roborat, vt perducat ad actum seruat, ne sentiat defectum.*

Bern. l. de gratia & Larb.

Gratia itaque est homini, quod auibus pennæ, per quas auis licet ponderoso sit corpore, facilè in altum fertur. Gratia iterum seruit homini, sicut currui rotæ, quibus lignum illud ponderosum superiecto adhuc pondere pressum facilè voluitur: sic nimirum homo ad virtutis opera exercenda, ad onus Domini portandum, ad viam mandatorum eius currendam aptus fit per supernam gratiam. Gratia iterum seruit homini sicut equus ad ascendendum: qui equo vehitur, faciliùs in cœlum, quam in infernum properabit.

Concludendo ergo adiicio non oportere hominem conqueri de difficultate, cùm verum sit plus difficultatis reperiri in transgressione mandatorum, quàm in eorum adimpletione. Hoc fatentur impij apud sapientem inclamantes: *Ambulauimus vias difficiles.* Vnde & de iis dicit Ieremias. *Laborauerunt iniqui, vt iniquè agerent.* Et Ecclesiasticus asserit. *Via impiorum petrosa, & finis tenebræ & inferi.* Vis videre particularius quomodo laborent qui iniquè agunt quomodo vias difficiles ambulent, quàm petrosa sit eorum semita? Considera ambitiosum, vel eum interroga: si fateri velis, dicet se vix quietè panem suum manducare, vix dormire, sed cerebro irrequieto, in eo quod ambit continuò rotari. Hinc & diuersis sollicitationibus omnes inquietat si videt alterum præferri, murmurat, torquetur, intus corroditur. An non ergo meritò dixerint Ambitiosi: *Ambulauimus vias difficiles?*

Sap. 5.
Hier. 9.

Secundò considera auarum, quomodo intus torquetur, patitur famem, sitim, frigora, exponit se periculis latronum in via, periculis maris. Si statim lucrum quod sperabat, assequatur, furto sibi sublatum existimat intus, mirè affligitur, per fas & nefas magno labore quæ potest corrodit, si detrimentum in aliquo patitur, melancholia absorbetur & tristitia laborat, vt inique agat. An non ergo meritò auari dixerint. *Ambulauimus vias difficiles.*

Tertiò interroga vel considera hominem iracundum, & vindicatiuum. Quas ille noctes insomnes ducit, in nescio quibus se voluitans cogitationibus: quomodo vritur interius & cruciatur? Mille sibi fingit phantasias habet cor odio velut gladio transfixum, imò & dura patitur somnia: si cum aliquo inimicitias gerit, mille excogitat modos se vindicandi, semper inquietus. An non ergo merito & hi dixerunt *Ambulauimus vias difficiles.*

Interroga denique, & considera hominem in impudicitias abruptum. Quot incommoda patitur: quam sæpe pericula subit & corporis & honoris: quot noctes laboriosas, quot dies, quot conscientiæ remorsus, illa vita quæ voluptuosa videtur esse, summè est ærumnosa. *Habet hoc voluptas omnis stimulis agit fruentes: apumque instar volantium, vbi grata Mella fudit, & nimis tenaci ferit icta corda morsu,* inquit Boëtius. Merito ergo & ipsi voluptuosi dixerint: *Ambulauimus vias difficiles.*

Idem dicere potest ebriosus, qui in poculis perdius & pernox, grauissimas sibi corporis animique aggregat ærumnas, morbos, mortemque præmaturam. Idem dicant inuidi, quandoquidē nullum sit damnosius damnum, nulla pœnalior pœna quam quæ ipsum cor à quo oritur tanquam tinea corrodit, tanquam pestis depascitur, viperinus fœtus est, parientem se discrucians & interimens. Sed & hoc habent pro cumulo malorum omnes præceptorum Dei transgressores, quod post innumeras huius æui labentis ærumnas, pœnarum æternitas in altero sæculo eos sequatur. & sic Rhomphæa bis acuta hominis iniquitas:

Ps. 48.

Laborauit in æternum & viuet adhuc in finem.

LECTIO II.

De fructibus legis Decalogi.

1. *Docet esse frænum à malo coërcens.*
2. *Benedictionem spiritualem & temporalem afferre.*
3. *Afferre benedictionem æternam.*

PROPOSITIO I.

PRimus *Legis Decalogi fructus est, quod sit frænum hominum à malo coërcens, & calcar ad bonum instigans.*

Hoc indicat Propheta Dauid, qui celebrans laudes diuinæ legis, de ea sic loquitur: *Lex Domini immaculata conuertens animas, testimonium Domini fidele sapientiam præstans paruulis: Iustitiæ Domini rectæ lætificantes corda. Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Nempe lex Domini merito *immaculata* nominatur, quæ nulla fœditate inquinatur: cum nihil contineat nisi conforme rationi, consonum gloriæ Dei, congruum bono proximi. Iubet enim Deum amare ac omnem eius offensam euitare. Docet amare proximum ac ei auxiliatricem manum ferre. Eliminat omnem iniustitiam fraudem, furtum, mendacium, adulterium, & quidquid potest proximo nocumentum afferre. Ligat manus ne male operentur: ligat pedes ne ad præcipitium ruant: ligat cor ne ad praua diffluat desideria: oculos claudit ne concupiscentiæ noxio humore inficiantur: linguam reprimit ne in iuramenta, blasphemias detractiones se effundat: totumque hominem interiùs exteriusque componit.

Et quicquid præscribit ad hunc scopum tendit, vt hominem ab omni macula possit præseruare, monens cum Iuda Apostolo *odisse eam quæ maculata est carnalem tunicam*; quandoquidem *vestimentum mixtum sanguine furiosum sit in combustionem & cibus ignis.* An non ergo merito ob hæc omnia immaculata lex dicitur? Quid enim aliud præscribit quam munditiam, castitatem, puritatem: Quod aliud vetat quam cordis animique immunditiam, eliminans quicquid fœdum in moribus est, nullum permittens omnino peccatum: Non sic immaculatæ dici possunt leges humanæ, quæ multa peccata, multas fœditates permittunt. Non sic immaculatæ leges Platonis, quæ dicunt licere mentiri nec succurrendum valetudinariis: Non sic immaculatæ leges Solonis, quæ adulterium dissimulabant. Nō sic immaculatæ leges Lycurgi, quæ iubebant hospites finibus pelli, pueros impune prostitui, fœminas licenter exponi, leges nuptiales euerti. Non sic immaculatæ leges Numæ Pompilij, per quas furtum ac rapina licebant: quicquid enim dolo aut vi ab altero extorquebas, lex illius tuum id faciebat. Non sic immaculatæ leges Chananæorum, per quas parentes filios idolis comburendos consecrabant & immolabant. Denique reperies leges à Philosophis & sapientibus populis traditas, multis maculis aspersas, multis iniquis constitutionibus refertas.

Isaiæ 9.

Vnde Theod. lib. 9. q. 10. de græc. aff. lect.

In prædictis porro Prophetæ verbis quatuor legis encomia continentur, de quibus paulo latius ad elucidationem propositionis nostræ differendum est.

Primo ergo dicitur *Lex Domini conuertens animas.* Illa enim educit hominem à via praua, ab erroris distorta semita, & deducit ad viam iustitiæ, ad viam rectam. Illa si bene attendatur & appendatur, conuertit hominis animū & ad sui traducit amorem, & consequenter ad Deum legis Authorem à malo tanquam frænum eum coërcens, dum diuinam ei indicat voluntatem. Quapropter adolescentibus frequentius illa proponenda est, vt à lubrico & erroneo vitiorum gressu illius matura consideratione abstrahantur. Hanc frequenter inculcat Sapiens adolescentis animo, eum informare ad virtutem satagens, & ad vitam meliorem suscitare. *Fili*, inquit, *serua mandata, & viues, & legem quasi pupillam oculi, liga eam in digitis tuis, scribe eam in tabulis cordis tui.* Quasi dicat; Fili scio ætatem tuam ad vitium flexibilem & quasi ceream, video eam multis periculis obnoxiam, considero pedes tuos lubricos & suopte impulsu ad malum procurrentes; cupiens ergo te contra lapsum & discrimina præmonere & præmunire, nullum præsentius remedium & fortius frænum possum proponere quam legis diuinæ frequentē considerationem, hanc te oportet in arca memoriæ tuæ recondere & seruare, in tabulis cordis describere, imo custodire quasi pupillam oculi. Nempe sicut pupilla diligenter custoditur, eo quod facilè & periculosè lædatur, est enim

delicatissima

delicatissima, & ideo natura eam diligenter, munivit: ita & lex Dei facilè læditur, qua sola etiam voluntate violatur, sed maximè periculosè læditur, quia melius foret oculos tibi erui, quam legem per te violari.

Vtinam hæc considerarent, *qui bibunt quasi aquam iniquitatem*, & legem Domini adeo speciosam & pretiosam, velut pedibus conterunt contemnunt, dum ob rem nullius pretij eius præcepta violant, vt libidinem semel expleant, vt exiguum lucrum assequantur, vt semel se vindicent, pro vno puncto vt vocant honoris; & per hoc tamen sibi maius malum consciscunt, quàm si vtrumque oculum eruerent.

Specialiter verò adolescentem monet Sapiens, vt legis diuinæ meminerit, & authoris eius, vt sic se a peccato possit compescere. *In quo enim corrigit adolescentior viam suam*: inquit Psaltes, Et respondet: *In custodiendo sermones tuos.* Quasi interrogaret, quâ arte? quo medio? quo remedio, lubricus adolescens emendare potest viam vitamque suam & impetus naturæ corruptæ pellicentis ad malum? Aptissima autem responsio subijcitur: *In custodiendo sermones tuos.* Hoc est, præcepta tua in memoriæ arca recondendo, vt illa possit custodire, & illa ipsum possint custodire, & à præcipiti vitiorum gressu eum retinere. Qui enim ab adolescentia assuescit timere Deum, & ex illo sancto timore seruare diligenter legem diuinam, plurimos indubiè vitabit errores, plurimaque peccati pericula & offendicula, quæ in peregrinationis nostræ via, ab exordio vsque ad terminum reperiuntur. Nullus vero magis indiget lege quam ingrediens iter vitæ, hoc est adolescens, tum quia in ipso maximè viget *lex membrorum & concupiscentiæ*, tum quia nondum acquisiuit prudentiam, quæ multâ experientiâ acquiritur. Denique, quia sicut viatori maximè prodest initio itineris inuenire viam rectam, ne postquam diu errauerit, cogatur graui labore & dispendio reuerti ad principium viæ, sic etiam optimum est in adolescentia assuescere mandatis Domini, vt possis ætatem teneram seruare illibatam, inter tot offendicula & lubricas illecebras, vt possis iter rectum inuenire inter tot diuerticula. Exemplum habes in Tobia iuniore, quem pater docuit ab infantia timere Deum, seruare mandata, & abstinere ab omni peccato. In S. Blanca quæ similiter suum educebat filium Regem Ludouicum. In S. Edmundo, qui adhuc puer educebatur à matre in lege Domini in castitate, pietate, timore peccati.

Psal. 118.

Secundo dicitur *Lex testimonium Domini fidele sapientiam præstans paruulis*, Legem vocat testimonium fidele, quia nobis fideliter testificatur voluntatem diuinam, Sapientiam quoque dicitur præstare paruulis, quia veram scientiam & sapientiam docet siue humiles corde, siue paruulos ætate. Et illis qui paruuli sunt sensu dat lumen scientiæ sine prudentiæ, quo possint inter bonum & malum discernere & scire quid agendum, quid omittendum, quomodo se voluntati diuinæ conformandum. Est aliqua alia carnalis, animalis, mundana scientia sapientia, quæ terrenos homines inflat, mentis elationem & præsumptionem generans, de qua dixit D. Bonauentura: *Arbor scientiæ multos priuat arbore vitæ.* Sed hanc sapientiam despiciunt paruuli, hoc est, humiles corde, quia vana est & sæpe maledicto obnoxia. At vero sapientia quam obseruatio mandatorum parit, vera scientia Domini est, quam conquerebatur Ozeas à populo deseri, dicens: *Maledictum, mendacium, adulterium, inundauit, & sanguis sanguinem tetigit.* Quid ita? quia *non est veritas, & non est scientia Dei in terra.* Sapientia ergo illa & scientia, quam Dei mandatum præstat paruulis, causat in illis notitiam & viam salutis quæ est vltimum bonum hominis. Vnde simplex & illiteratus tali scientia præditus superat Astrologos, Philosophos, iurisperitos, Salomonem, Platonem, Aristotelem, & quoslibet huius sæculi sapientes, qui vmbram tantum habuerunt sapientiæ, quorum multi ardent in æternum cum sua scientia. Illa vero sapientia paruulorum, quæ consistit in cognitione & amore Dei ac mandatorum eius notitia & obseruatione: *Scientia Sanctorum est*, de qua dicit sapiens: *Iustum deduxit Dominus per vias rectas, & dedit illi scientiam Sanctorum, ostendit illi regnum Dei, & compleuit labores illius.*

Refertur l. 6. S. Brigittæ cap. 30. Fratrem quendam simplicem triennali infirmitate, pede eius putrescente, afflictum fuisse: ipse autem nihil aliud in ore habebat, quam *Iesu miserere mei.* Appropinquans autem morti clamabat: *Desidero, desidero, desidero.* Cum interrogaretur quid desideraret, respondet, Deum, & ex desiderio eius exulto, ita vt si centum annis viuere possem in hac infirmitate, contentus omnino forem. Post hæc idem Frater exultans media nocte in manibus Fratrum mortuus est. sequenti dominicâ Brigitta rapta fuit in spiritu & audiuit: *O filia, quia Domini & Magistri ad me nolunt venire homines, ideò colligo pauperes & idiotas in regnum Cælorum.* Nam iste pauper & idiota inuenit hodie sapientiam supra Salomonem, diuitias quæ non veterascunt, & coronam quæ nunquam finietur. Dic etiam illi Fratri qui ei in infirmitate seruiuit, quod ob illud obsequium liberabitur à tentationibus, & habebit fortitudinem ad spiritualia, finem quoque gaudiorum; & vigilabit in Regno Lazari, ita tibi.

Exemp.

Tertio, dicitur *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos*, ob eandem causam de qua modò; quia scilicet lex est quædam lux, fax, vel lucerna pedibus nostris, in caliginoso loco lucens, vt possimus euitare scrupos, offendicula, *laqueos quos absconderunt maligni spiritus in via nostra*, vt impingamus, dirigit ergo nos lex Domini, vt possimus videre veram viam vitæ, & vt in hac mundi nocte sciamus vbinam gressus nostros debeamus ponere. Vtique lex peccati, hoc est, cupiditas, excæcat, vel magnas offundit tenebras, vt vera via & verum bonum non internoscatur; vnde qui hanc legem sequuntur, per cæcas passiones duci se sinunt, & in varia præcipitia ruunt. Verum lex Domini has tenebras dissipat veram viam præmonstrat, & qui eam sequuntur non cæcutiunt, non aberrant, non offendunt, sed recto & plano tramite ad cœlestem patriam pergunt.

Quarto dicit *Iustitiæ Domini rectæ lætificantes corda.* Vbi præcepta Domini vocat iustitias, tum quia iustissima sunt, & iustitiam docent, tum quia iustum faciunt obseruatorem. Horum ergo obseruatio lætitiam interiorem parit, veram vtique & solidam lætitiam, pacemque animi. Vnde alibi dicit: *Pax multa diligentibus legem tuam* & iterū. *Hæreditate acquisiui testimonia tua, in æternum, quia exultatio cordis mei sunt.* Ob eandem etiam interiorem lætitiam, quam mandatorum obseruantia parit, dicit: *Ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisiui*, q. d. Dum gaudio & magno cordis affectu me habebam non in aporia, nō in angustijs timoris sed in latitudine dilectionis, seruans legem tuam tota perfectione cordis. Hæc confirmans Diuus Augustinus, sic nos alloquitur: *Tu qui veram requiem quæris promissam Christianis post mortem, etiam hic eam inter amarissimas huius vitæ molestias, suauem gustabis: si eius qui promisit præcepta dilexeris: verius enim gaudebis de bona conscientia inter molestias quam de mala inter delicias.* Est enim bona conscientia, velut Paradisus abundans gratia, floribus & delicijs castis: sed talis conscientiæ quænam est mater, nisi obseruatio legis? Hæc ergo lætificat corda etiam pauperum, etiam calamitosorum quasi melle aspergens amaritudinem eorum, vt propterea dixerit Sapiens: *Omnes dies pauperis mali: secura mens quasi iuge conuiuium*, quod dicunt Tota pauperum vita calamitosa est, quia paupertas ipsa perpetuam affert molestiam, sed qui in lege Domini a se obseruatā gaudere potest & gloriari, conscientiæ tranquillitatem habet quæ potens est discutere omnem illam molestiam: suauiusque talis viuet in paupertate, quàm diues in diuitijs & curis: securitas enim mentis est velut continuum conuiuium, hominem reficiens, & solidum menti gaudium donans.

Ps. 118.

Aug. l. de catech. rudibus.

Pro. 15.

Expertus id est nobilis quidam, in paupere leproso & tabe continua confecto. Cùm enim nobilis ille venatu feram persequeretur, peruenit ad tugurium quoddam circa nemus & audiuit humanam vocem suauem planè & iucundam. Mirabatur vnde vox illa, Intrauit ergò reperit leprosum aspectu horribilem, cuius carnes tabe defluebant. Admiratus hominem salutat, licet primo aspectu territus. Inquirit autem vnde vox illa adeò suauis quam ipse audierat: Cui leprosus: Ego, inquit illam emisi. Et ille: Quomodò potes laetari tantis confectus doloribus: Respondit leprosus: *Inter Dominum meum & me, non mediat nisi paries de luto hoc est corpus meum, quo confracto & interstitio dissipato, ad ipsum me peruenturum mihi testatur conscientia. Videns igitur quotidie dissolui, & debilitari corpus meum gaudeo, & canto pro lætitia cordis expectans dissolutionem corporis, vt sine impedimento ad Deum fontem viuum valeam peruenire.* sic nempe lex Domini obseruata lætificat cor: & præsertim in fine vitæ, quando homo nihil eum redarguente conscientia, potest ibi rè dicere: *Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum.* Qui enim in mandatis Domini perfecto corde ambulauit, tunc poterit cum Apostolo dicere. *Cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitia.*

Exemp.

Specul. exempl. V. infirmitas.

Vt hanc ergò lætitiæ vocem possimus in fine securè elicere priùs nobis secundum est eiusdem Apostoli ad Timotheum monitum,

1. Tim. 6.

monitum, quod omnes Christianos concernit. *Tu autem, O homo Dei sectare iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, & confessus bonum confessionem coram multis testibus. Præcipio autem tibi coram Deo qui viuificat omnia, & Christo Iesu, vt serues mandatum sine macula irreprehensibile, vsque in aduentum Domini nostri Iesu Christi.*

PROPOSITIO II.

Secundus fructus legis diuinæ est, non solum benedictio spiritualis, sed & temporalis.

Manifestè illam promittit obseruantibus legem suam Dominus Deut. 28. *Si audieris præcepta Domini & custodieris ea, venient super te benedictiones istæ: Benedictus tu in ciuitate & benedictus in agro: Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque iumentorum tuorum, Benedicta horrea tua, & Benedictæ reliquiæ tuæ*, hoc est, abundabis frumento & panibus, ita vt reliquiæ futuræ sint multæ quas in pauperes eroges. Vide cæteras benedictiones ibidem. Et licet hæ promissiones magis ad Iudæos quàm ad Christianos spectare videantur, quia his potiora & altiora bona gratiæ & gloriæ promissa sunt, illis verò temporalia: non est tamen denegandum etiam ad Christianos spectare, quia sicut in illa lege carnali Deus iustis Iudæis non denegaut spiritualia, ita nec in lege spirituali, bonis Christianis denegat temporalia Quinimò eis custodientibus mandata sua, de benedictione temporali prouidet, saltem secundùm mensuram necessitatis, si non secundùm abundantiam talem quæ posset esse causa intemperantiæ & otiositatis. Pluribus enim rescindit temporalium copiam, ne euanescant in illis: quia tanquàm sapiens Medicus, scit superfluitatem temporalium tantùm nocere animæ, quantùm superfluum nutrimenti nociuum est corpori.

Deus itaque velut pactum quoddam inire videtur cum homine; quod si homo ei intendat & mandatis eius, ipse etiam hominis conseruationi & rebus eius intendet: ex parte autem Dei non claudicabit hic contractus; nam si homo ei sit bonus seruus, ipse melior erit ei Dominus: si homo ei sit filius obediens, ipse erit ei Pater optimus: prouidens de bonis præsentibus & futuris. Hinc dixit & Apostolus: *Pietas ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est & futuræ*; quia scilicet si hic piè vixerimus & Dei mandata obseruauerimus, proderit vt vitam hic paceatam, longæuam, & rebus necessariis instructam agamus & æternam expectemus: & hæc est promissio Christi Matth. 6. *Quærite primum Regnum Dei, & cætera adiicientur vobis.*

Sicut verò præcepta obseruantibus vita & benedictio promittitur, ita illa transgredientibus mors & maledictio comminata est. *Quod si audire nolueris vocem Domini Dei tui, vt custodias & facias omnia mandata eius, venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro, maledictum horreum tuum, maledictæ reliquiæ tuæ, maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ armenta boum tuorum, & greges ouium tuarum.* Vide cæteras maledictiones ibidem.

Sed dices: Sæpe paupertate torquentur, imò fame & ærumnis confecti moriuntur, qui in pietate & timore Dei vitam agunt: & è contra impij & præceptorum Dei violatores in pace viuunt, & benedictione temporali abundát?

Respondeo ad priorem partem, ita quandoque accidere speciali Dei prouidentiâ id in bonum eorum ordinante. Sic constat Lazarum iustum, & multos Martyres, aliosque Sanctos, in carceribus fame, aliisque miseriis periisse; sed Deus tunc defectum vitæ præsentis à se promissæ, compensat amplioribus bonis spiritualibus & æternis, & sic censetur promissis satis facere. Sicut si tibi promitto argentum, abundè promissum expleo, si aurum dono: Deus ergo donum patientiæ aut martyrij lauream suis donans, & panem terrenum subtrahens abundè satisfacit. Dicendum similiter ad posteriorem partem, quandoque Deum impiis benedictiones temporales impertiri: & id facit in remunerationem aliquorum operum bonorum, quæ quandoque faciunt, nec vult Deus illa relinquere immunerata, interim exortes sunt benedictionis æternæ, quia non sunt filij.

In figura huius rei, Abraham Pater Fidelium legitur dedisse munera aliqua filiis concubinarum hoc est aliqua mobilia bona; filio verò suo Isaac seruauit hereditatem & immobilia bona. Isaac quoque benedicens filios, dilecto suo Iacob optat primò benedictionem de rore cæli, secundo autem loco benedictionem de pinguedine terræ. At verò cùm Esau ab eo etiam benedictionem extorqueret. Primò impertitur benedictionem de pinguedine terræ. Secundò autem loco benedictionem de rore cæli. Cur ita inuertit ordinem? quia scilicet hi duo personam repræsentabant electorum & reproborum. Electi autem primò cælestes benedictiones inquirunt, & cordi habent, benedictiones autem terrenas secundo loco habent; opes terrenas non tam desiderantes, quam illis ex quadam necessitate vtentes, totum desiderium vertentes ad æterna. Econtra reprobi, totam fiduciam & curam collocant in temporalibus & terrenis bonis, cælestia & æterna non vt oportet æstimantes. Deus ergo illos priuans perpetuis illis & immobilibus vitæ alterius bonis, eos quandoque temporalibus abundè ditat, sed ad tempus, & ad maiorem eorum damnationem, quia eis abutendo, grauius sibi conquirunt supplicium.

Exemp.

Mirabile planè & stupendum est, quod hac de re in vita B. Ambrosij legitur. Quadam vice Romam petens, in villa quadam Thusciæ apud virum valde diuitem hospitatus, interrogabat eum sollicitè de statu. Respondet ille se semper fœlicem fuisse, in diuitiis, in seruis, copiosa filiorum turba, denique se posse gloriari omnia sibi ad votum succedere. Audiens Ambrosius obstupuit, & suis ait: *surgite, discedamus hinc, nam Dominus non est in loco isto, festinemus ne peccatis eorum inuoluamur, & nos vltio apprehendat.* Vix discesserat, & ecce terra dehiscens, hominem illum cum omnibus ad eum spectantibus ita absorbuit, vt nullum vestigium remaneret. Tunc Ambrosius ad suos: *Ecce Fratres quàm misericorditer Deus parcit, dum hic aduersa tribuit, & quàm seuerè irascitur, dum hic prospera semper elargitur.* In eodem autem loco profundo fouea mansisse dicitur, quæ vsque hodie in huius rei testimonium perseuerat.

PROPOSITIO III.

Matth. 19

Fructus vltimus obseruationis mandatorum est vita æterna.

Manifestè id asserit Christus, qui à quodam adolescente interrogatus. *Magister bone, quid faciam boni, vt habeam vitam æternam?* Respondet. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Pulchra admodum & vtilis quæstio huius adolescentis, quæ de fœlicitate & fine vltimo hominis inquirit ad quem creatus est, & de mediis opportunis ad illum assequendum. Hæc frequenter & in corde & in ore hominis Christiani versari deberet, vt possit scire scientiâ practicâ, *quid conducat sibi in vita sua numero dierum peregrinationis suæ, & tempore quod velut vmbra præterit*, vt loquitur Ecclesiastes *Quid necesse est homini maiora se quærere?* q. d. Quid eget homo multa multo cum labore inuestigare, quæ vel captum humanum superant vel quæ scire ad salutem nihil pertinent, quin potius nocent? Valde insipiens est, qui aliis intendit, quàm illis quæ saluti deseruiunt, fatiscente ingenio, multa cum distractione, & sæpius etiam cum deceptione: *Quia enim plures magis student scire quàm bene viuere, ideò sæpe errant, & ferè nullum vel modicum fructum ferunt*, inquit Thomas à Kempis. *O si tantam adhiberent diligentiam ad extirpanda vitia, & virtutes inserendas, sicut ad mouendas quæstiones, non fierent tanta mala & scandala in populo*, inquit idem. Duo autem indicat Ecclesiastes in supradictis verbis, quæ monent homines, neglectis superfluis fructuosis intendere. Primò dum recordantur se peregrinos, debent attendere iis quæ ad ambulandum conducunt, & ad finem assequendum, quales non sunt multæ occupationes, quæ potius animum auocant ab iis quæ ad vitam bene instituendam faciunt: Peregrini est nusquam hærere, omnem moram inutilem abiicere, semper de itinere inquirere, & ad ambulandum per certam viam conari. Secundò, dum vident breuitatem temporis, *quod velut vmbra præterit*, inquit, monentur vtilibus incumbere. Si enim mille anni homini darentur, tolerabile foret si homo quandoque curiosis intenderet, sed adeò momentaneum est tempus nostrum, vt meritò comparetur vmbræ nihil solidum aut stabile habenti.

Eccles. 7.

De imit. 1. cap. 3.

Sed verum est quod ibidem Sapiens dicit: *Deus hominem fecit rectum, & ipse se infinitis miscuit quæstionibus*, siue rerum curiosarum & inutilium nociuis inquisitionibus. Quam multæ sunt Philosophorum & Astrologorum quæstiones vanæ, circa cursum cœli & syderum, circa motum in vacuo, circa spatia imaginaria, & multa similia; quàm multæ Theologorum curiosæ & verbosæ quæstiones, scientiæ solidæ inutiles. Sæpe verum est illud Sapientis: *Verba sunt plurima, multamque in disputando habentia vanitatem.*

Sed

Eccl. 6.

Sed & hominum huius sæculi pauca & vltima quæstio est de bonorum operum exercitio, de mandatorum obseruatione, de statu fœlicitatis, de vita æterna. At quæstiones eorum vt plurimum de rebus alienis, de rebus ociosis: Quis enim videatur esse maior? Quomodò opes acquirendæ? Quomodo honoratè familia alenda etiam aliorum impensis? Quomodò iis eis incumbens euincenda iuste? Quomodò decipiendus in contractu lucrosè proximus? Quomodo hoc vel illud beneficium quacumque viâ assequendum, vt proli prouideatur? Quomodò vindicare se poterunt de proximo? Multæ similes quæstiones pertractantur ab hominibus huius sæculi, & in his desudat eorum ingenium, & sollicitudo turbulenta. Attendant ergo homines immersi negotiis noctuisque quæstionibus & occupationibus, hanc adolescentis huius quæstionem, *quid boni faciam, vt vitam æternam habeam*? Illam ruminent adolescentes, qui ingredi cupiunt iter vitæ, illos enim maximè concernit, prout paulò supra diximus.

Attendant omnes, & benè ponderent responsum Domini breue, sed multa paucis verbis complectens: *si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Vbi ponderandum est: quod non specificet ad quam vitam sed vitam absolutè & sine addito, significans neminem habere posse sine obseruatione mandatorum veram vitam: quâ scilicet viuat in Deo & secundù Deum, quâ spiritus eius viuificetur, & participet esse quoddam & viuere diuinum, quod est viuere absolutè. Vnde & alio loco cù n de dilectione Dei ac proximi mentio facta fuisset, subdit Dominus *Hoc fac & viues*. Obedientia itaque mandatorum; vnica est verissima & certissima via ad vitam veram, vitam, iustam, vitam sanctam, insuper ad vitam cœlestem, vitam diuinam, vitam beatam, vitam æternam. Omnia hæc comprehenduntur, cùm dicitur: *si vis ad vitam ingredi*. Sed nunquid omnis homo hanc vitam appetit, quandoquidem finis sit ad quem & ob quem homo creatus est? Cur ergo huic itineri certo ad illam nos ducenti, cum omni diligentia & circumspectione non insistit? Cur distortè per varia itinera erroneo gressu ambulat, cùm hoc vnicum sit iter?

Eccl. vlt.

Hoc aduertens Ecclesiastes, cùm in libro suo omnibus inclamasset, nihil nisi vanitatem esse sub Sole; & afflictionem spiritus; & postquam varia documenta tradidisset; tandem finem suæ Concionis adornans, & omnia breui sermone complectens, omnes ad hoc compendiosum iter conuocat, & exclamat: *Finem loquendi pariter omnes audiamus Deum time, & mandata eius obserua. Hoc est, omnis homo.* Breuis & arguta conclusio; sed multa complectens. Quid ergò volt dicere obscuris his verbis, Deum time, & mandata eius obserua, hoc est, omnis homo: qualis est ista definitio hominis? Primò quidem sensus est: hoc est officium vniuscuiusque qui verè hominem agit, hoc omnes concernit, hoc omnes obligat. Secundò, quasi dicat, propter hoc omnis homo, & sine hoc nihil est omnis homo, & in hoc solo potest gloriari omnis homo: quia quicquid circa eum est sine hoc nihil est, opulentia nihil est, honor nihil est, scientia nihil est dicente Apostolo: *Circumcisio nihil est præputium nihil est, sed obseruatio mandatorum Dei.* Si autem hoc habet, totum habet, quod ab homine desiderari potest. In hoc consistit tota eius dignitas, tota hominis perfectio, tota eius in hac vita fœlicitas, in hoc consistit hominis esse & bene esse. Tertiò quasi dicat: Hic est finis omnis concionis quæ fit ad hominem, initium ac complementum omnis doctrinę quæ ei tradi potest. Quicquid scriptura, quicquid lex, quicquid Prophetæ contineant, quicquid scribi potest, ad hoc spectat, vt in nobis sit exacta obseruatio mandatorum Dei, illuc collimant omnia tam Christi quàm Sanctorum consilia & documenta. Omnia ergò homini necessaria scientia, sub hoc vno verbo continetur; *Deum time, & mandata eius obserua.*

1. Cor. 7.

Ponderandum quoque in verbis & responso Domini ad adolescentem, quod dicit, *si vis ad vitam ingredi*, vbi indicat in eius arbitrio positum esse vitam assequi, quia in eius potestate positum sit quod monstratur iter sequi. Vnde licet Dominus suadeat & proponat hoc iter vitæ omnibus, neminem tamen vult cogere, non vult libertatem nostram infringere, vult volentes, non verò inuitos venire; sufficit ei iter demonstrare, & auxilium ad ambulandum præbere, ita vt in hominis potestate sit pertingere. Hinc contestatur per Moysem: *Testes inuoco hodie cœlum & terram quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem: elige ergo vitam, vt & tu viuas, & semen tuum, & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci eius, & illi adhæreas; ipse enim est vita tua & longitudo dierum tuorum.* Grauissima vtique obtestatio, quæ non solum populum Israeliticum, sed & Christianum concernit: quia Deus cœlum & terram creaturam inanimes tanquàm testes & iudices constituit ingratitudinis & transgressionis nostræ. Cùm enim creaturæ illæ inanimes obediant Creatori, eiusdem legi & ordinationi (iuxta illud Baruch: *stellæ dederunt lumen in custodiis suis, & lætatæ sunt, vocatæ sunt & dixerunt, adsumus, & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas*) Nos eius legem & mandata facilè præterimus imò & contemnimus. Vnde sibi testes vitam & vocem haberent, omnes vna voce clamarent & condemnarent impios: nunc autem tacitè & muta voce clamant, & condemnant illos, & frequenter vindices sunt iniuriæ Creatoris, qui plagas per cœlum & terram infligit. Et maximè erunt in die iudicij dum terra dehiscens impios in pœnas reuoluet, cælumque miris portentis contra eos pugnabit in vindictam inobedientiæ eorum. Tunc verum erit: *Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.* Quia vero præcepta Domini sicut & minæ ac pœnæ ad futuras omnes generationes vsque ad finem sæculi extendebuntur; ideò non inuocat testes morituros, sed cælum & terram, qui sunt testes immortales & æterni: testes qui in sæculum sæculi perseuerantes faciunt voluntatem Dei, & sic futuris omnibus sæculis diuina præcepta inclamant & muta voce transgressores condemnant.

Deut. 30.

Baruch. 3.

Ps. 118.

Sap. 5.

Itaque sicut benedictio promittitur & vita obseruantibus legem, ita maledictio & mors transgredientibus illam: *Maledicti qui declinant à mandatis tuis.* Si ergo homo non trahitur amore vitæ, ad præceptorum obseruationem, saltem metu maledictionis ab eorum transgressione retrahi bet, dum talem intuetur contra se comminationem & Dei obtestationem. Attendant transgressores volumen illud volans quod vidit Zacharias cap. 6. vbi dicit: *& conuersus sum & leuaui oculos meos, & vidi & ecce volumen volans: & dixit ad me Angelus, Quid tu vides? Et dixi, video volumen volans, longitudo eius viginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorum. Et dixit ad me. Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est iudicabitur. Educam illud, dicit Dominus exercituum, & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus eius, & consumet eam, & ligna eius, & lapides eius.* Lex Domini volumen est benedictionis & liber vitę vndique volás & Filiis Dei multiplicem benedictionem, tùm temporalem, tùm spiritualem, tùm æternam, annuncians & afferens, si præcepta in ea contenta obseruarint. Sed impiis, volumen est maledictionis, volans & celerem eis vindictam imminere significans, tùm temporalem, tùm spiritualem, tùm æternam. Quia secundùm ipsam iudicabuntur & condemnabuntur impij in futuro: & frequenter iudicantur in præsenti, propter eius enim transgressionem, multis ærumnis ac ruinis domus impiorum affliguntur, & consumuntur vsque ad lapides, & ligna, hoc est vsque ad totalem desolationem. Sic videmus frequenter familias potentes quæ per bona malè parta splendidæ euaserunt, iusto Dei iudicio ac vindicta eis incumbente, ad miseram sortem redactas esse.

TRACTATVS

TRACTATVS TERTIVS.

DE PRÆCEPTIS PRIMÆ TABVLÆ.

LECTIO I.

De primo Præcepto Decalogi.

Ego ſum Dominus Deus tuus, &c.

Non habebis Deos alienos coram me.

1. *Explicat quid hoc Præcepto mandetur.*
2. *Explicat quid hoc mandato vetetur.*

PROPOSITIO I.

H*OC Præcepto quatenus affirmatiuum eſt, continentur actus varij virtutum quos elicere tenemur, vt Deo debitum obſequium perſoluamus.* Vt ergo breuiter ea complectar.

Primò præcipitur nobis, Deum adorare: quia ſuprema Maieſtas eſt, cui non ſolum labiis aut corporis humiliatione, ſed toto ſpiritus, toto cordis affectu cultum & venerationem impendimus, & ſupremum honorem, ob ſupremam & ſupereminentem dignitatem infinitè ſuper omnem creaturam: & ideò hic honor nulli alteri debetur, aut impendi poteſt.

Secundò præcipimur illi ſeruire ſeruitute perfectâ, quæ à Theologis Latria dicitur, quia ſupremum dominium habet in nos, independens, æternum, immutabile, quam quidem ſeruitutem infinitis ei titulis debemus.

1. Titulo vniuerſalis dominij ſuper omnem creaturam.

2. Titulo creatoris ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, per quam ſigillum ſuum quaſi rei ſuæ nobis impreſſit.

3. Titulo conſeruationis & dependentiæ neceſſariæ ab eo.

4. Titulo adoptionis quâ nos elegit in filios ſuos.

5. Titulo emptionis & redemptionis per ſanguinem Agni.

6. Titulo commutationis, quo vitam filij pro noſtra commutauit, vt & viueremus, & moreremur, & illius toti eſſemus: *ſiue viuimus, Domino viuimus, ſiue morimur, Domino morimur, ſiue viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus.* Rom. 14.

7. Titulo quoque donationis legitimæ, quia ſponte nos ei dedimus in Baptiſmo, ſolemniter nos aſſerentes in eius ſeruitutem, abnegatis mundo & dæmone. Hinc illi soli ſacrificium offerimus, in recognitionem dominij ſupremi & in proteſtationem ſeruitutis perfectæ ac ſubiectionis noſtræ: omne quoque opus noſtrum in eius obſequium, & gloriam ordinamus, hanc ſeruitutem profitentes.

Tertiò tenemur illum timere timore ſancto, quia omnipotens eſt, quia author vitæ & mortis, quia ſortes ſalutis noſtræ in manu eius ſunt, quia deducit ad inferos & reducit, quia iudex & vindex eſt, quia denique omnes ſuas creaturas tanquam vas figuli poteſt confringere. Ideò non ſolum communis plebs illum debet timere, *ſed & vos Reges intelligite, & qui iudicatis terram ſeruite Domino in timore.* Pſal. 2.

Quartò tenemur illi credere perfecta fide, ſine vlla dubitatione aut vacillatione, tenemur intellectum noſtrum in eius obſequium captiuare, dum talia aſſerit quæ eius omnem captum ſuperant, quæ rationi naturali aut ſenſui etiam repugnare videntur, quia ipſe eſt prima veritas & æterna ſapientia, ideoque nec falli poteſt, nec fallere.

Quintò tenemur per ſpem firmam in illum tendere, quia per creationem ab illo exiuimus, per ſpem pergimus, per glorificationem peruenimus: ipſe eſt primum principium, & finis vltimus in quo noſtra conſiſtit fœlicitas. Et ipſe cum natura ſua ſit ipſa pietas & miſericordia, oportet in illo confidere cui contra naturam eſt non recipere ſupplicem, non iuuare impotentem, non remunerare hominem ſibi ſeruientem, non ſeruare ſuam promiſſionem. Hanc quoque perfectam fiduciam non poſſumus in alio conſtituere tanquam ſalutis authore, aut ſpei fundamento.

Sextò tenemur per charitatem toto amore, & perfecta in eum ferri dilectione, quia ſuprema bonitas eſt, fons, origo, & plenitudo omnis boni: & in illo eſt omnis ratio ad amorem potens mouere, quia ipſe eſt cauſa, ipſe centrum, ipſe præmium amoris noſtri, fons eſt noſtræ dilectionis, à quo fluit, in quem refluit.

Denique per hoc præceptum conſecutiuè tenemur ab omni peccato abſtinere: quia in omni peccato mortifero reperitur ſeruitus contrarians ſeruituti Dei. Reperitur quoque ſpiritualis quædam idololatria, quia qui peccato mortali ſe obſtringit, creaturam plus colit quàm Deum, pro illa Deum relinquens, & illo ſpreto, illi adhærens. Denique amorem eius amori poſtponens, & ſic pro Deo illum colere interpretatiuè cenſetur. Sic auaritiam dixit Apoſtolus idolorum ſeruitutem, eo quod auarus ſe totum impendat pecuniæ, illam cogitat, illam ſomniat, in illa omnia ſua ſtudia collocat, ſicque quaſi Deum illam colere cenſetur. Vnde Dij aurei & argentei auari ſunt opes & nummi, quia vt dicit Innocentius III. lib. de vilit. conditionis humanæ: Sicut idololatra ſeruit ſimulachro, ſic auarus ſeruit theſauro. Nam ille cultum idololatriæ diligenter ampliat, & iſte cumulum pecuniæ libenter augmentat, ille cum diligentia colit ſimulachrum, & iſte cum omni cura cuſtodit theſaurum. Ille ſpem ponit in idololatria, & iſte ſpem conſtituit in pecunia. Ille timet mutilare ſimulachrum, & iſte timet minuere theſaurum.

Sic etiam inobedientia vocatur idololatria 1. Reg. 15. *Quaſi ſcelus idololatriæ eſt nolle acquieſcere.* Vbi Gregorius: In inobedientiæ ſuæ obſtinatione nemo perſiſteret, ſi propoſiti ſui figmentum in corde quaſi idolum non geſtaret, dum enim agenda in corde concipit, quaſi idolum facit, & dum conceptum mentis propoſitum actutum ſe deliberat, quaſi ad adorandum ſimulachrum ſe inclinat. Pari modo gulam, idololatriam vocare cenſetur Apoſtolus, dum

 dicit,

Ad Philip. 3.

dicit, *Multi ambulant quorum finis interitus, quorum Deus venter est*, hoc est, qui toti ventri student & illi indulgent. Illud enim cuique Deus censetur quod maximè colit, cui ratius seruit, & se suaque omnia impendit, & propriè tales sunt qui omnia studia, cogitationes, opes ad gulam ventremque referunt, quasi ad summum & vltimum bonum, parari pro gula, Dei legem & amicitiam violare, & sic ventrem Deo ipsi præponere. Ad hunc locum alludens Hugo Victorinus dicit, superstitiosam nimis quidam in cibis præparandis adhibent studium, infinita decoctionum, frixuratum, & condimentorum genera excogitantes, modò mollia, modò dura, modò frigida, modò calida, modò cocta, modò assa, modò pipere, modò allio, modò cymino condita, secundum consuetudinem prægnantium mulierum desiderantes, ita vt eis desudent coquorum artes, quæstiones & sollicitudo. Isti videntur colere ventrem tanquam Deum. Et hoc postea latius explicans dicit. *Solent Dijs templa construi, altaria erigi, ministri ad seruiendum ordinari, immolari pecudes, thura concremari. Ita Deo ventri templum est coquina, altare mensa, ministri coqui, immolata pecudes coctæ carnes, fumus incensorum, odor saporum.*

Itaque recapitulando dico, quot prauas passiones homo habet, quibus indulget, Deum offendens & relinquens, tot censetur idola colere.

Propria excellentia idolum est, cui seruis in superbia. Proprium iudicium idolum est, cui seruis in hæresi. Propria voluntas idolum est, cui seruis in inobedientia. Venter idolum est cui seruis in ebrietate & crapula. Voluptas carnis idolum est, cui seruis in luxuria. Passio inordinata idolum est, cui seruis in ira. Et sic generali quadam ratione in omnibus vitijs huic præcepto contrauenis, *Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.* Vide ergo quot in te sint idola, & satage ea exterminare, & templum cordis tui emundare, vt soli vero Dei cultui in illo sit locus. Tibi dicitur quod Prophetæ. *Fili hominis fode parietem, & ingredere, & vide in templo abominationem iuxta ostium, interius introitus idolum zeli ad prouocandam æmulationem.* Sic tu ingredere conscientiam tuam, fode & scrutare interius, ne fortè sit idolum alicuius peccati mortiferi, quod Dei zelotis oculos offendat, vindictamque prouocet, qui solus in corde tuo coli vult & adorari.

Ezech. 8.

PROPOSITIO II.

P*eccata quæcumque contra fidem hoc præceptis vetantur.* Horum præcipua breuiter attingemus.

Primò peccat contra hoc præceptum, non solum qui pertinaciter discredit alicui articulo fidei, sed etiam qui voluntariè de aliqua propositione fidei, sufficienter proposita dubitat. Fides enim fluctuans non est fides, sed infidelitatis species. Ideo Thomas dubitans reprehenditur tanquam incredulus; & Apostoli qui vacillarunt tempore Passionis Christi. Hos enim fidei lumen per hanc dubitationem perdidisse, significatur in candelis illis quæ extingui solent in Matutinis hebdomadæ sanctæ, vnica excepta, quæ designat beatam Virginem firmissima fide semper lucentem. Siue enim tempore Passionis, siue resurrectionem filij expectans, nunquam Virgo in fide fluctuans fuit. Apostoli vero tunc dubitarunt, sed aduentu Spiritus sancti in gratia & fide confirmati sunt, de quo rectè intelligitur illud ab Augustino, *Ego confirmaui columnas eius.* Hoc est, Apostolos, quasi columnas, passione velut terræ motu concussas & in fide nutantes, ita stabiliui, vt qualibet persecutionis procella impetiti, nil commouendi sint. Quomodo autem fides nostra & integra, & firmissima ac inconcussa esse debeant, alibi latè disserui.

Cæterum aduerte, non peccare contra hoc præceptum qui subreptitijs dubijs & tentationibus contra fidem agitantur, si voluntate tentantur. Et licet illæ perdurent, & molestæ sint frequenter recurrentes; vulnus non infligunt, si voluntati displiceant. Nam & viri Sancti ab illis non fuere exempti, licet in fide firmissimi & eminentes.

Exempl.

Sic de Sancto Petro Martyre legimus Deum permisisse vt grauissimas in fide tentationes sustineret, licet maximus ipse fidei defensor hæreticos doctrina sua confunderet, qui ab infantia excellentissimæ fidei dono erat præditus.

Cùm ergo hanc pateretur violentam tentationis luctam recurrit ad Virginis patrocinium ante eius imaginem orans pro subsidio & victoria contra sathanam. Vox vero quædam et eadem verba quæ Christus Petro resonans audita est. *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua, sed tu confirmabis fratres tuos.* Quod & factum est: quia vita, prædicatione, miraculis, doctrina, sanguine, morte, fidem Christi confirmauit, & cum confessus gladio animam ageret, symbolum fidei toto spiritu pronunciabat, imo & digitum sanguini tingens conabatur hæc verba in puluere scribere, *Credo in Deum patrem.*

Luc. 22.

Non ergo turbentur qui similes tentationes patiuntur, sed interiorem actum fidei cum feruore renouantes dicant, *Credo Domine, adiuua incredulitatem meam.* In vera fide ecclesiæ Dei cupio extremum spiritum dare, vtinam & pro illa per gratiæ tuæ donum possim occumbere.

Marc. 9.

Iuuabit quoque aliquando, dum importunius à maligno ingeruntur, non tam resistere, quàm illas contemnere eiusque authorem, quasi ei improperes, *Vade retrò me sathana, scandalû es mihi*, reuertere cum suggestionibus tuis in locum tenebrarum, ego in fide Domini Iesu Christi & luce eius persenero. Experientia enim compertum est, simili modo graues fidei & blasphemiæ tentationes fuisse profligatas. Vnde Climacus gradu 23. scribit. Qui blasphemiæ spiritu perturbari se sentit, & vult liberari, pro certo habeat, non suam animam, sed impurum spiritum huius cogitationis esse causam, qui dixit Domino, *Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me*, ideo nos contemnentes eum intrepidi dicamus. *Vade post me sathana. Sermo tuus & dolus in caput tuum conuertetur, & in verticem tuum blasphemia tua descendit in præsenti & futuro sæculo.* Qui præter hunc modum aduersus blasphemiæ spiritum pugnare vult, est similis illi qui manibus suis coruscationem continere nititur. Ita ille. Qui idipsum confirmat hoc exemplo.

Monachus salutis studiosus, cum à dæmone perturbaretur cogitatione blasphemiæ ad viginti annos carnem vigilijs & ieiunijs macerabat.

Exemp.

Cum vero inde nullam vtilitatem sentiret, conscriptam in charta tentationem sancto cuidam seni obtulit, in faciem prostratus. Vt autem legit senior, subrisit, fratremque erigens dixit: Pone fili manum super collum meum. Quod cum fecisset, ait ei: *Super collum meum sit hoc peccatum frater, quotquot annis oppugnauit vel oppugnabit, tu autem id observa vt iam nihil æstimes.* Quibus verbis ita roboratus est, vt non ante cella senis excederet quam hic morbus euanesceret. Hoc autem qui expertus est, mihi enarrauit Deo gratias agens, ita Climacus, gradu 23.

Secundò contra hoc præceptum peccant, qui corde retinentes fidem, ore aliquem fidei articulum negant ob metum, vel aliam causam, vel etiam opus aliquod infidelitatis faciunt. Tenemur enim confiteri fidem, cum honor Dei poscit, vel vtilitas proximi, & pro ea etiam mortem obire, nec possumus eam vllo casu negare, aut aliquid facere, vnde censeremur illam denegasse. De quo alibi dixi.

Hoc agnouit S. Marcellinus, qui cum in illa immani persecutione Diocletiani, terrore perterritus Deorum simulachris thus adhibuisset, licet fidem corde retineret, tamen tantopere illius rei eum pœnituit, vt Sinuessam ad Concilium plurimorum Episcoporum venerit, cilicio indutus vbi lachrymis profusis scelus suum palam confessus est. Quem tamen damnare ausus est, nemo, sed omnes vna voce clamarunt, *Tuo te ore non nostro iudicio iudica, nam prima sedes à nemine iudicatur.* Petrum quoque propter eandem animi infirmitatem deliquisse, & à Deo similibus lachrymis veniam impetrasse dixerunt, Marcellinus ergo Romam reuersus, Imperatorem adit grauiter eum accusans, quod se ad tantam impietatem impulisset. Vnde ille Marcellinum capite plecti iubet, qui sanguine suo priorem maculam eluere paratus fuit.

Hoc etiam agnouerunt milites Christiani, quos Iulianus Apostata dolo ad idololatriam voluit inducere. Inuitat eos Iulianus, vt de manu sua munus acciperent, vtque recedentes thuris grana quædam, honoris gratia, in focum conijcerent coram se & suis, qui ceremoniam hanc vt idolis factam, & Christianissimi abiurationem tacitam interpretabantur. Milites hi mente Imperatoris & fraude post factum comperta, frementes Iulianum adierunt, exclamaruntque.

Exemp.

Non dona accipimus Imperator, sed morte damnati sumus, non honoris causa vocati, sed ignominia notati sumus. Da hoc beneficium militibus tuis, Christo nos macta atque obtrunca, cuius vnius imperio subijcimur, Ignem igni rependo, pro illa in cinerem nos redige, Manus amputa quas sceleratè porreximus, pedes quibus malè cucurrimus, alios auro dona, quos accepisse postea non pœniteat. Nobis

satis

satis superque est Christus, quem instar omnium habemus. Iulianus ira accensus, inuidensque eis martyrij gloriam, eos exilio mulctauit. Rem fusè Nazianzen. orat. contra Iulianum enarrat.

Agnouerunt ergo omnes hi oportere confiteri Christum coram hominibus, nec sufficere priuatim corde credere, cùm ipse Christus dicat. *Qui negauerit me coram hominibus negabo & ego eum coram Patre meo qui in cælis est.* Non confiteri autem publicè, cùm honor Dei & vtilitas proximi id postulat, vel cùm aliàs scandalum sequitur, quodammodo negare est. Vnde cum S. Auitus Episcopus Viennensis rebus hæresi turbatis agnosceret Gondebaldum Burgundionum Regem, vel clam Chrismate consecrari, non vero palam, ne seditio oriretur, cùm tamen ipse agnosceret hæreticorum assertiones nihil esse, & confiteretur Christum & Spiritum sanctum coæqualem Patri, de quo tunc agebatur. Sic enim allocutus est. Si verè credis quod nos Dominus edocuit, nunc ostende. Ait autem Dominus, *Si quis me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo. Qui negauerit me coram hominibus, negabo & eum coram Patre meo.* Sic & dilectos suos Apostolos monuit. *Ante Reges & Præsides stabitis propter me in testimonium illis & gentibus.* Tu vero cùm sis Rex & a nullo apprehendi formides, seditionem paucicis populi, ne Creatorem omnium in publico fatearis, relinque hanc stultitiam, & quod corde te dicis credere, ore profer in plebe. *Corde enim creditur ad iustitiam ore confessio fit ad salutem.* Vnde & Propheta ait, *Confitebor tibi in populis Domine, Psalmum dicam nomini tuo inter gentes.* Tu vero ô Rex metuens populum, ignoras ne satius esse vt populus sequatur fidem tuam, quam tu infirmitati faueas populi? Tu es caput populi, non populus caput. Si enim ad bellum proficiscaris, tu præcedis cateruas, & illæ quo abieris, subsequuntur. Vnde melius est vt te præcedente cognoscant veritatem, quàm te pereunte permaneant in errore. Nam Deus non irridetur, nec enim diligit illum qui propter terrenum regnum, eum non confitetur in hoc sæculo. Hac ille oratione confusus est, nec tamen conuersus, quia vsque ad exitum vitæ suæ in hac insania perdurauit, vt publicè æqualitatem Trinitatis confiteri non fuerit ausus.

Tertiò, peccant qui legunt libros hæreticorum, & hi incurrunt excommunicationem per Bullam Cœnæ Domini, quocunque id prætextu faciant. Neque vero sine ratione Ecclesia prohibet tam Conciones eorum audire quam libros legere, ob præsentissimum periculum quo plurimi hoc modo in errores eorum lapsi sunt, dum enim in libris nomen Domini, nomen Christi, & dulces sermones, ac benedictiones scripturarúque eloquentiæ colore fulgidas inueniunt, nil ibi contineri nisi pietatem existimant, neque dum lectione pascuntur, sensim venenum in animos eorum serpit. Nec considerant nihil esse tam sacrum, nihil tam diuinum, quo malignus spiritus non abutatur, quasi esca à qua in sua retia attrahit improuidos. Neque vero mirum est eos scripturas citare; cùm etiam diabolus illis vsus sit, vt Christum falleret. Et rectè Irenæus hæreticos abutentes scripturis, comparat impostoribus vitrum pro Margaritis vendentibus.

Rectè quoque confert illos cum meretricibus rugosis & fœdis, quæ fuco & coloribus vitia occultant, & cum veneficis quæ toxica melle tegunt. Vnde scias eorum libros verè esse, *calicem illum aureum meretricis Babylonicæ, qui intus plenus erat veneno & abominatione.* Aduerte quoque, quod sicut Sathan Christum alloquens, vsus est scripturis falsificatis & mutilatis, ita & hæretici. Dicit enim Christo Sathan, *Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te*, &c. Sed ad decipiendum citat, & in falso sensu vtitur, nam de viris iustis intelligitur, non de Christo Filio Dei qui custodia Angelorum non eget, cùm humanitas in ipso à Verbo diuino immediate regitur, custoditur, protegatur. Ita hæretici ad decipiendum falsò scripturis vtuntur, easque sæpe vel corrumpunt vel mutilant. Vnde contra imagines proferunt. *Non facies tibi sculptile*, detruncant, *Ne adores illud.* Contra templa, *Non in manufactis habitat Deus*, omittunt: *Indigens aliquo.* Contra Sanctos: *Vnus est mediator*, omittunt: *Qui dedit se redemptionem pro multis.* Contra bona opera allegant Apostolum dicentem: *Nos fide iustificari*, addunt ipsi, *sola fide.*

Sciendum quoque non excusari illos qui libros eorum voluunt ad maiorem firmitatem in fide, vel etiam ea sola curiositate, quia Bulla Cœnæ Domini expresse excommunicat eos quocunque id prætextu faciant vel colore. Ratio est, quia & hi quoque periculo se exponunt. Cùm enim noua placentia & curiosa afferant, quæ carnales aures scalpunt, non esse ieiunandum, virginitatem non esse colendam, non esse confitendum, pœnitentiam non esse agendam, cùm Christus pro nobis satisfecerit, & multa similia quæ libertatem carnis sapiunt, ideo periculum semper inuoluunt, & ideo de illis dixit Apostolus. *Sermo eorum vt cancer serpit*, paulatim inficiens. Cauendique sunt, inquit D. Leo *quasi serpentes qui humiliter irrepunt, blandè capiunt, molliter ligant, latenter occidunt.* Latet verò hic serpens sub pulchritudine & eloquentia verborum, velut sub floribus, & paulatim per aures venenum suum infundit in animum. Optimè quoque de hæreticorum libris dixit Nazianzenus, quod *Aspidum oua sint, quæ nata sunt aspides baptizata procreare.* Itaque qui volunt experiri sua curiositate ducti quid eorum libris contineatur, frequenter insi[...]untur, & similes sunt illi qui aconitum sumpsit vt eius virtutem exploraret, quam non potuit cognoscere nisi propria morte. Similes quoque sunt illis qui natant in littore, quasi animi gratiâ & recreationis, eiusdem prætextu, nihil verò minus cogitantes à fluctibus rapiuntur & inuoluuntur. Sic hi vento leuitatis suæ & periculo se committentes, in altos frequenter errores abripiuntur, quod experientiâ omnibus notum est.

Quantum autem damni sibi procuret, qui libros hæreticos domi suæ retinet, exemplo elucescit quod scit Io. Moschus in prato spirituali, Accessimus, inquit, ad Abbatem Cyriacum Presbyterum Lauræ Calamonis iuxta sanctum Iordanem, narrauitque nobis. Die quadam vidi per somnium mulierem honesta facie purpura indutam, & cum ea viros duos & ipsos venerando habitu & aspectu præclaros. Arbitratus autem sum mulierem illam esse Dominam nostram sanctam Dei Genitricem, eosque qui cum ea erant duos viros, sanctum Ioannem Baptistam, & sanctum Ioannem Theologum & Euangelistam. Egressusque de cellula orabam illam, vt ingrederetur.

Quæ non consensit. Permansi ergo diutius orans & obsecrans ac dicens. *Ne quæso auertatur humilis factus confusus*, & alia plurima huiusmodi. Illa igitur, vt me vidit instare precibus, eamdemque postulationem iterare, seuerius mihi respondit, *Habes intra cellam tuam inimicum meum, & vis vt ingrediar.* Et his dictis abscessit. Euigilans autem ego affligi cœpi, & cogitabam num aliquod in mente peccatum contra illam admisissem, neque enim erat alius aliquis in cella mea, nisi ego solus. Diutius igitur meipsum discutiens, nihil inueni quod in illam peccassem. Cùm verò vidissem me omnino mœrore absorberi, surgens accepi librum vt legerem, qui per huiusmodi lectionem, dolorem cogitationesque repellerem. Librum autem ipsum mutuo acceperam a B. Hesychio Presbytero Hierosolymitanæ Ecclesiæ, euoluensque librum inueni duos impij Nestorij libros in fine voluminis scriptos. Moxque agnoui hunc esse sanctæ Dominæ nostræ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ inimicum. Tunc surgens abij, librumque illi qui mihi eum accommodauerat, reddidi dicens illi, *Accipe librum tuum, frater, neque enim ex eo tantum vtilitatis cœpi, quantum detrimenti.* Cum verò ille detrimenti illius causam sciscitaretur, omnem illi ordinem retuli. Qui zelo Dei succensus protinus duos illos Nestorij libros præcidit, eosque igni tradidit, dicens, *Non manebit in cella mea Dominæ nostræ sanctæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ inimicus.*

Lectione librorum hæreticorum, tetrum fœtorem animo afflari in dubium est, sed & illum Sancti viri aliquando ipsis etiam corporeis sensibus perceperunt. Illustre huius rei exemplum suppeditat nobis vita sancti Pachomij. Hic cùm Anachoretas quosdam Origenis hæresi infectos hospitio accepisset, & vna cum illis de diuinis literis sermocinari cœpisset, fœtor intolerabilis exiuit. Illis digressis, Pachomius volens scire causam tetri illius odoris, Deum orauit & statim cognouit, fuisse dogmata impuritatis, quæ ex eorum anima emissa tantam adferebant molestiã, & non cunctatus, viros est persecutus quos cùm esset assecutus, dixit eis. Volo vnum ex vobis sciscitari, illi vero dixerunt. Dic: Origenis vos opera legistis? illi vero cum hoc audissent, negarunt. Sanctus autem dixit. Ecce testor vobis coram Deo, quod omnis homo qui legit Origenem, & suscipit eius dogmata descendet in profundum inferorum, & eius hæreditas erunt tenebræ exteriores. Ego autem sum vobis protestatus, id quod est à Domino mihi significatum, & sum innocens, vos videbitis. Ecce audiuistis veritatem. Si autem mihi credideritis, volentes verè Deum esse propitium, accipite omnes libros Origenis, & proiicite in fluuium.

Quibusdam tamen (illorum licentia quibus in hoc auctoritas a summo Pontifice est commissa) rectè librorum hæreticorum lectio non solum permittitur, sed & committitur, vt ipsi in fide satis firmi & eruditi, eorum possit erro-

res vel verbo, vel scripto discutere & euincere, ac ab animis infirmis excutere. Ob eam causam Dionysius Alexandrinus cœlesti oraculo iussus est hæreticorum libros legere, & eodem quoque testimonio idoneus ad hoc præstandum indicatus est. De quo sic Eusebius ex ipso Dionysio, epistola de baptismate quam dedit ad Philemonem Presbyterum Romanum. Et quidem tametsi hæreticorum libros, & traditiones perlegebam, & meum ipsius animum ad tempus scelestissimis eorum opinionibus quodammodò inquinari videbar, hoc tamen ab illis capiebam commodi, vt non modo eas interiore animi cogitatione condemnarem ac refellerem, sed multò vehementius imposterum detestarer.

At cum quidam ex numero Presbyterorum me vetaret, deterreretque à legendo, ne turpi prauitatis & peruersæ eorum doctrinæ cœno contaminarer, (meam enim mentē errorum labe pollui asserui) cumque vera meo quidem iudicio diceret, visio quædam cælitus ad me demissa me confirmauit, & vox ad aurea dilapsa manifestè præcepit. *Omnes libros quos sumis in manus, euolue sedulò, nam satis habes virium & firmitatis ad quæque tum conuincenda, tum exploranda. Atque hæc causa erat, cur in initio ad fidem Christi vocatus fuerit.* Visionem vtpotè ritè consentientem voci Apostolicæ sic ad potentiores dicenti, *Omnia probate, & quod bonum est tenete*, lubens equidem approbaui.

Quartò peccant, qui contra ordinationem Ecclesiæ Biblia vulgari idiomate legunt, id enim prohibuit Ecclesia, quia maxima pars hæreseon inde originē suam traxit, quod indifferenter Laici, mulieres, mechanici scripturas legerent, & non intelligerent mysteria quæ sub cortice litteræ latent, proprio ergo decepti iudicio errores varios sunt secuti. Quapropter hoc fuit primum studium nostrorum hæreticorum, cudere hæc Biblia & inter manus populares illa deponere, variis locis, vel mutilatis vel falsificatis. Hoc modo velut gladium in manu furiosi deposuerunt, quo seipsum interimeret. Est enim scriptura velut gladius, qui vel occidit vel viuificat, defendit vel offendit, iuxta vsum bonum vel malum tractantis eam. Vnde & Hebræi non permittebant lectionem libri canticorum, aut initia Genesis vel Ezechielis ante trigesimum annum (iuxta Hieronymum) timentes abusum.

Certè mysteria scripturarum indifferenter vulgaribus tractanda relinquere, est, *Sanctum dare canibus, & Margaritas ante porcos proiicere.* Nempe hoc debet reseruari illis, qui in Ecclesia sunt constituti vt Apostoli, vt Doctores, vt sacerdotes, his sunt commissi sacri libri eorumque interpretatio, *qui rectè sciunt tractare verbum veritatis*, vt loquitur Apostolus. Meritò ergo ridet D. Hieronymus; quod vnaquæque ars ab iis qui eam didicerint, tractetur (nam de Medicina Medicus differit, de iurisprudentia iurisperitus, de vasis figulus, de arte sua quilibet artifex) Sola verò Scripturarum ars est, quam omnes lacerant, docent antequam discant. Hanc sophista verbosus, hanc garrula anus, hanc delirus senex ore prophano tractare præsumunt.

De hac faber ferrarius, Sutor, Sartor, Armentarius, Figulus differere audet, quibus rectè dicimus, vt de calceis suis loquantur, de incude, de bobus, de vasis, de instrumentis artis suæ, nec scrutentur quæ supra se sunt. Ad hæc enim artis suæ instrumenta, relictis sapientiæ studiis remittit eos Eccl. cap. 38 à versu 26. vsque ad finem, docens eos non esse aptos sapientiæ. Vide ibi.

Narrat Sanderus & ex eo Bellarminus, quandam Domicellam dum in hæreticorum congregatione legeretur 24. caput Ecclesiastici, vbi agit de malitia mulierum, & dicit *Melior est iniquitas viri quàm mulier benefaciens*, tantâ irâ percitam fuisse, vt in congregatione publicè assurgens ad ministrum inclamarit. Est ne hoc verbum Dei? Verbum potius est diaboli. Sic & alius quidam, dum legeretur quod asina Baal locuta fuerit, publicè improperauit ministro. Quis adeo bestia est, vt credat bestiam loqui? Quid si Cantica Canticorum legant carnales, & multa alia difficilia loca Scripturæ? Certè ex illis potius venenum haurient, quàm instructionem, vt quotidiana experientia constat.

Peccant & Laici disputantes de fide, & hoc quoque prohibetur eis ob periculum, sub excommunicatione cap. Quicumque, de hæret. in 6. Quamuis in locis vbi passim versantur hæretici, illa constitutio videatur enetuata per contrariam consuetudinem. Interim conuenientius eis foret tacere quàm disputare, & dicere cum psalte, *Quoniam non cognoui litteraturam, introibo in potentias Domini.* Quasi dicat: Cùm non sim satis instructus scientiis, vt possim disputare de altissimis mysteriis, recurram ad Dei potentiam, quem scio omnia posse, licet non assequar, & hoc mihi sufficiet contra omnem scientiam fidei aduersantem. Ad hanc potentiam recurrebat cæcus, qui disputantibus Pharisæis ait. *Hoc vnum scio, quia cùm cæcus essem, modo video.* Sic responde hæretico interroganti. Quomodo Christi corpus in cœlo esse possit & in terra? Quomodo in tam parua hostia? Deduc eum ad potentiam Domini, & dic non esse impossibile apud Deum omne verbum. Dic te credere in Deū Patrem omnipotentem, & sic conclude disputationem.

LECTIO II.

De superstitione.

1. *Explicat varia peccata quæ committuntur per superstitiones.*
2. *Docet esse religiosum Agnum cereum deferre.*
3. *Docet diuinationem hic prohibitam.*
4. *Maleficium & veneficium reprobat.*

PROPOSITIO I.

O*Mnis superstitio censetur prohibita primo præcepto.*

Primo ergo peccant, qui verbis vel sacris, vel prophanis vtuntur, vt animalibus sanitatem restituant, vel aliqua adhibent, quæ nullam virtutem naturalem aut supernaturalem, ad id habent. Ratio est, quia in his expressa vel tacita inuocatio dæmonis est, & pactum cum illo. Cū enim efficere nitantur per causas quæ nec virtutem naturalem ad id habent, nec à Deo aut ab Ecclesia ad hoc ordinatæ sunt non nisi à dæmone effectus expectari potest, vt virtute alicuius pacti quod aliquando iniit cum aliquib. personis sibi familiaribus, à quib. doctrina illa accepta in alios manauit.

Neque refert verba esse sacra & nihil nisi bonum continere, quia dæmon suam malitiam sacrorum verborum velamine solet occultare, & sicut Deus in sacris mysteriis, verborum virtute, quam illis indidit, multa operatur, ita & dæmon tanquam Simia Dei, vult sua nefanda mysteria verborum quorundam specie tenus sacrorum cortice velare, & nihil adeo est sacrum, quo ipse corrumpendo non vtatur, nomenque Christi & sanctorum intermiscet, quasi aliquid mellis miscens, vt toxicum abscondat. Hoc aduertens D. Chrysost. sic dicit. *Ad ligaturas & incantamenta, caducis vetulas ebrias & titubantes, illas in domum tuam introducere non erubescis, & quod grauius est, quando hæc admonemus, putant se excusari dicentes, quod Christiana est mulier hæc excantans, & nihil aliud loquitur quàm Dei nomen. Propterea namque magis ipsam debes detestari, quod Dei nomine ad contumeliam vtatur, quod se dicens esse Christianam Gentium opera facit. Nam & Dei nomen dæmones fatebantur, & tamen dæmones erant dicentes Christo. Nouimus te quoniam sanctus Dei es, quos nihilominus eos increpauit & eiecit.* Mira profectò stoliditas est hominum his superstitionibus credentium, quasi Deus vetulis quibusdam deliris, & hominibus ignaris vel etiam corruptis moribus potestatem largitus fuerit, quam sanctis suis non dederit quibus profunda sapientiæ suæ arcana virtutemque miraculorum communicauit.

Clamandum itaque frequenter Pastoribus & Prædicatoribus contra hos abusus, quia adhuc hoc tempore in animis superstitiosorum hominum, & plurium vetularum ita inhærent, vt post multas monitiones, vix extirpes. Est tamen post monitionē peccatū mortale his vti, & in multis Diœcesibus est casus reseruatus. Grauiter ergo reprehendendi sunt multi, qui contra febres, contra oculorum vel aliorum membrorum dolores, nescio quibus chartulis vel vanissimis verbis, quandoque etiam afflatu superstitioso vtuntur, & dolorem sanant vana quadam confidentia. Omnis vero sanitas est ea vi pacti dicti, ex vi cuius dæmon impertitur siue procurat sanitatem, vt his eos deliriis detineat, & à vero Dei cultu ad sui superstitiosum cultum traducat, quia in his superstitionibus tacitè adoratur. Præclarè ergo ille cui similia remedia in morbo lethali præsentabantur, dixit: *Malo mori cum Deo, sine tali medico, quam viuere sine Deo, Medico diabolo* Hæc est Christiana vox.

Nempe sanitas talibus remediis illicitis procurata, in eorum grauius præiudicium vertitur, vel spirituale, vel etiam temporale: quia dæmon nullum beneficium impendit, quod non ordinet in perniciem hominis. Et ideo

qui

qui sic sanant vel sanantur, merito debent expectare aliud graue infortunium corpori vel animæ impendens. Interrogo ergo te ô Christiane, qui similibus vteris vt sanitatem assequaris: An illam à dæmone habere tibi expediat, an potius grauiori dolore torqueri; an expediat sanari te corpore, animo vulnerari? Attende & imitare exemplum Diui Bernardi. Hic adhuc puerulus graui capitis dolore vexatus in lectum decidit, accessit mulier quædam dolorem verbis quibusdam & carminibus mitigatura, Ille acri indignatione commotus, eam à se clamoribus repulit & impetu quodam spiritus à lecto exiliens, mox diuinitus ab omni dolore se liberatum agnouit. Attende quoque quid dicat Diuus Chrysostomus de Rege Dauide. *Diligebat filiolum ægrotum, & in sacco & cinere iacebat, verum neque diuinos, neque incantatores adduxit, cum tamen tales non deessent (vt patet in historia Saulis) sed ipse Deo pro puero supplicauit.* Aliis id quoque exemplis alibi confirmat Chrysostomus, dicens. Ille qui triginta octo annis detentus fuerat in infirmitate, singulis annis currebat ad piscinam, & repellebatur, nec assequebatur sanitatem, non tamen prosilit ad eos qui applicaturas promittunt sanitatem, sed expectauit diuinam opem, & tandem illam adeptus est. Lazarus cum morbo & fame tota vita colluctatus est, & expirauit in diuitis vestibulo, contemptus iacens, & canibus pabulum. Non tamen quærebat incantationem, non pedalia circumligauit, non quicquam vetitarum artium tentauit, sed maluit illis immori malis, quam vlla arte deserere pietatem.

Hom. 12. ad Col.

Quam igitur veniam impetrabimus, qui cum illis in tantis malis perducatimur, ob febriculam, aut leue vulnus veneficos ac impostores in ædes nostras accersimus hæc Chrysostomus.

Quod autem eiusmodi sanitates, quæ chartulis & verbis fiunt, ex pacto dæmonis oriantur, & vana fide tum sanantis tum sanandi, pluribus exemplis declarari potest.

Refert Gotshalcus Rosemundus, & Mathias Felisius mulierem quandam graui oculorum dolore laborantem, cum iam frustra tentasset aliqua remedia naturalia, adiuisse iuuenem quemdam studiosum, qui dicebatur scire scripturam quamdam, aut habere cedulam, quæ remedium foret contra talem dolorem, promittit ergo illa ei nouam vestem, si ab illo sanari possit. Ille asserens se remedium nosse, dat cedulam panniculis inuolutam, tali conditione, vt continuo secum illam deferret, nec eam per se vel per alium inspiceret. Mulier huic nixa fidei sanitatem recuperat, & cum quædam mulier simili laboraret morbo, eamdem sibi cedulam eâdem conditione tradit, quæ etiam sanitatem per hoc est assecuta. Tandem cum miraretur hunc effectum sanitatis, cartulam illam inspexerunt & inuenerunt in ea scriptum, *Diabolus eruat tibi oculos & luto obstruat foramina.* Confusæ ergo mulieres hac scriptura, accesserunt ad Parochum, & rem totam ei indicarunt, cuius consilio condignæ pœnitentiæ se subiecerunt, & illos oculos lachrymis rigarunt, quos non tam fides quam perfidia illustrarat.

Alius quidam illiteratus, nimis credulus, à sodali quodam suo, tanquam rem mysticam acceperat cedulam, quæ inscriptionis omnes seras & claustra posset dissoluere, & aperire, & ista firma fide seris cedulam applicans, statim illas reserabat Cum autem ipse cuidam Sacerdoti rem aperuisset, laudabat miram & efficacem diuinamque verborum chartæ suæ potentiam, immo & eo præsente quascumque voluit applicata charta seras dissoluit. Videns id Sacerdos petit cedulam, & displicatam legit, & in ea scriptum repetit. *Ioannes est malus nequam*, nihil plus, nihil minus, nihil aliter. Vnde grauissimis verbis iuuenem, est insectatus, monens vt execrandam artẽ iam nunc edoctus abhorreret, ne erroris sui breui supplicia pendere vellet. Ad hæc iuuenis de verborum istorum virtute cœpit vacillare, hæsitabundus tamen experiri voluit, vtrum ne vel adhuc sicut alias claustra possent dissoluere, dum ergo vacillans applicat, nihil effectus sequi videt. Vnde indignatus maledictam cedulam igni tradit.

Manifestum est igitur ex his & similibus, quæ quotidie & audimus & videmus, in his omnibus esse miram diaboli deceptionem, vt illaqueet animas damnabili pacto & erronea fide; ita vt qui his vtuntur, vere possint dicere illud Isaiæ, *Percussimus fœdus cum morte, pactum fecimus cum inferno.* Quapropter acriter monendi & reprehendendi sunt varij generis homines, vel ex ignorantia, vel ex perfidia & malitia similibus implicati, in graue præiudicium salutis. In primis monendi sunt opiliones, quos frequenter aduerte plurimos deditos esse vanis obseruationibus, vt gregem suum, vel a lupis, vel à scabie, vel ab aliis incommodis tueantur. Secundo fabri ferrarij, qui circa equos sanandos vtuntur verbis, vel ex Psalmis pœnitentialibus, vel ex oratione Dominica desumptis. Tertio multi villici & rustici, qui ad sananda pecora sua, multa inani & diabolicâ arte & superstitiosa obseruatione vtuntur, vel ad eos recurrunt, qui tales artes callent Quibus præstaret saucia habere animalia, vel etiam mortua, quam animas. Quarto monendæ etiam vetulæ, quæ circa mulieres in partu laborantes, vanas orationes, & superstitiosas obseruationes adhibent. Tanta enim inualuit corruptio, vt in necessitatibus potius recurramus ad vana & superstitiosa, quam ad vera auxilia spiritualia; quale esset in hoc casu lumen coram Venerabili Sacramento accendere, vt Christus qui lux est de luce, lumen de lumine lucem tam corporalis quam spiritualis vitæ, per baptismi gratiam puero impertiatur. Inuocatio quoque specialis Virginis Deiparæ, & luminis accensio coram eius imagine. Inuocatio etiam specialis illorum Sanctorum, qui reperiuntur in talibus necessitatibus auxilium tulisse, de qua re iterum alibi differur.

Quinto monendi sunt & illi, qui deferunt secum aliqua nomina sacra, vel sacras orationes cum certitudine, quod nunquam vulnus in bello vel duello accepturi sunt, vel nunquam aqua, igne, aut subita morte interituri. Vnde enim virtutem talem hæc nomina, vel orationes haberent? Non virtute naturali, non ex promissione Dei, non ex Ecclesiæ instituto, vana est igitur talis obseruatio. Talia sunt quæ Galli vocant *Les Hauts noms*, in quibus conscribendis, multæ vanæ circumstantiæ intercurrunt, continentque varia fragmenta scripturarum, sine ordine, & asseritur in illis Angelum ad Carolum Magnum ea detulisse, dum prælium iniret contra infideles, multa quoque alia continent & incerta & falsa. Similis quoque farinæ est oratio quæ incipit, *La S. Bouche*, & frequens est inter vetulas rusticanas, & alia quæ incipit, *La Barbe nostre seigneur*, & vita quædam sanctæ Margaritæ, Gallicè per rythmos composita, & similes multæ, quæ promittunt illas recitanti, vel secum ferenti, immunitatem à vulnere, ab igne, ab aqua à multa morte, & puerperæ cum certitudine partum facilem promittunt, si illi apponantur patienti. Quæ quidem ficta sunt vana & superstitiosa. Vnde miror talia hodie adhuc imprimi, distrahi, circumferri, & à multis magna cum æstimatione recitari, quibus omnibus deberet obuiare, superiorum diligens cura, & Pastorum vigilantia.

Nemo tamen colligat ex dictis, me improbare si aliquis secum ferat verba aliqua ex Scripturis, vel ex Euangelio desumpta, aut alia sacra nomina, verbi gratia Euangelium Ioannis, nomen Iesu & Mariæ, aut alicuius sancti. Neque enim hoc improbandum est, si nulla vana adsit circumstantia, vel in modo scribendi & legendi, vel in characteribus aliquibus adiectis, aut similibus: Imo hoc pium est, & cum reuerentia fieri potest, & cum spe aliqua de auxilio diuino obtinendo propter illa. Valent enim hæc & contra maleficia & contra morbos, vt docet D. Augustinus Tractatu 7. in Ioannem. Quod ergo dicit Apostolus, *Euangelium virtus est ad salutem omni credenti*, intelligi potest non solum quia sit virtus & causa instrumentalis salutis & vitæ futuræ, sed etiam quia causa sit salutis corporalis piè susceptum, & delatum à fidelibus. Vt enim, ait D. Thomas: Non minoris efficaciæ est verbum Dei scriptum, quam reliquiæ sanctorum, sed illis vtimur ad salutem, ergo etiam vti licet verbo Dei scripto. Sic de B. Cæcilia legimus, quod semper virgo illa deuota Euangelium Christi gerebat in pectore, vt scilicet per illud & ab aduersis protectionem haberet, & ad martyrum aliorumque conuersionem sibi fortitudinem conciliaret. Similiter de S. Barnaba legimus, sub Zenone Imperatore repertum fuisse in Cypro corpus eius, habens ad pectus Euangelium Matthæi, propria Barnabæ manu descriptum. Videtur vero secum sepeliri voluisse vt haberet illud quasi pignus cæleste resurrectionis in Euangelio promissæ. Est quoque inter fideles consuetudo gestãdi Euangelium Ioãnis, quod duplici fieri potest ex causa. Tum quia virtutem habet contra maleficia, vt ipse Ecclesiæ vsus approbat, frequenter illud legens & supra maleficiatos lectitari decernens. Tum quia est breuis fidei nostræ confessio, ac primariorum mysteriorum testificatio. Vnde quidquid Arriani contra filij diuinitatem dogmatizarunt, statim ad præsentiam huius Euangelij euanescit, quasi tenebræ ad

Rom. 1.

lumen solis,& verisimile est à tempore quo Ariani Ecclesiam affixerunt, ortam esse consuetudinem hoc Euangelium secum deferendi in testimonium fidei Catholicæ, & odium hæresis illius virulentæ. Et ob eandem causam Euangelium istud ordinat Ecclesia legendum in fine Missæ.

DE AGNO DEI

PROPOSITIO II.

Pium & contra maleficia efficax est, gestare imaginem ceream. Hanc agnum Dei vocamus, qui Agni cui Christus comparatur gerere solet imaginem.

Talem autem imaginem Pontifex solus consecrat ex cera candida confectam, cui aliquid balsami sacrique chrismatis iungit, aspergitque aqua viua fontis. Et hæc quidem omnia adhibet ad excitandam deuotionem nostram, & mysteriorum redemptionis nostræ memoriam: quia per virgineam hanc ceram Christus designatur purus, & è virgine ortus, Oleo spiritus sancti vnctus, vnus ipse fons doctrinæ & gratiæ, qui etiam virtutum exemplis odoriferis (quasi balsamum aromatizans) ad se homines attraxit, peccatorum infami fœtore derelicto. In figura quoque Agni ceræ huic impressa, in memoriam nobis reducitur Christi Agni innocentia, mansuetudo, patientia imitanda. Vnde illam gestantes debent id facere cum reuerentia, & ab omni impuritate peccati (quæ Agni huius candori repugnat, cuius expressam gerunt imaginem) se seruare debent immunes, maxime ab impudicitiis & aliis coram Deo fœtentibus & infamibus vitiis. Nam vt tanto maiori cum honore & reuerentia gestarentur, Pontifex sibi benedictionem cæterorum Agnorum reseruauit, vt scias quanti sint faciendi, cum à solo Christi Vicario à suprema illa à solo Deo dependente iurisdictione benedicantur, & soli illi qui in sacris sunt, soleant contrectare.

Hinc & ab Imperatoribus magnifiunt. Nam cum Leo III dedisset imaginem Agni Carolo Magno, quem coronauerat Imperatorem, ita illam tanquam magnum thesaurum cum insigni pietate accepit. Et cum Vrbanus sanctus plures Agnos cereos misisset ad Imperatorem Constantinopolitanum, is solemni processione instituta, cum Clero & populo obuiauit, & triumphali more in vrbem induxit, vt legitur in registro summorum Pontificum.

Ex quibus etiam constat non esse nouam hanc benedictionem, sed ab antiqua Ecclesiæ traditione manare, cuius cum initium non habeatur, rectè iuxta Augustini regulam ab Apostolis, & à Christo ipso originem habuisse creditur, qui hanc ceremoniam vel inspirauit vel tradidit Ecclesiæ & Apostolis. Cum enim tota Apostolorum sollicitudo ad exterminandum idolorum cultum, & sathanæ seruitutem incumberet, Gentiles autem perniciosa consuetudine quædam paruula idola, vel amuleta incantatione plena, in collo gestarent, vt superstitioni huic veram Religionem substituerent Apostoli, & sathanæ inuocationi memoriam redemptionis nostræ gestationem hanc Agni benedicti introduxerunt, quâ etiam fideles ab infidelibus possent discerni, sicut & nunc per hanc ab hæreticis Catholici distinguuntur. Vnde & in primitiua Ecclesia post Baptismum solemnem cum vestes albas Sabbato post Pascha deponerent baptizati, dabatur eis Agnus Dei in memoriam innocentiæ Baptismalis conseruandæ. Quare benedictio Agni non solet à Pontifice fieri, nisi in illo Sabbato. In illa autem benedictione inuocat Dei virtutem, vt à facie Agni & crucis eius fugiant dæmonis insidiæ & sathanicæ omnes potestates, fugiant quoque tempestates, pestilentiæ, ignes, & tonitrua, fulmina, nec noceant his qui Agnum hunc gestarent. Inuocat quoque auxilium diuinum, vt virtute illius sanitas conseruetur matri grauidæ ac eius fructui, & vt illa quæ in dolore parta est à periculo liberetur. Quæ omnia si non semper accidant, scire debemus frequenter defectum esse ex parte præparationis, fiduciæ, indignationis nostræ: Deum quoque iusto iudicio ordinare certas causas, vt infallibiliter hæc non fiant, velle tamen vt fides & reuerentia in nobis per hæc continuo excitetur. Interim vbi firma fides est frequenter hæc fieri, multis exemplis docet Auctor Tom. 5. in floribus vnum hic appendo.

Mulier quædã Ratisbonæ multis nocturnis illusionibus & Laruarum visu mirè vexabatur. Rem aperit Cathechistæ, cuidam Societatis Iesu, ille agnum benedictum ei dat, monens vt magnam fiduciam concipiat. Excitata mulieris magna fide, liberata est illa ab his formis noctu occurrentibus. Vulgata vero rei fama, magna passim omnium animos subiit reuerentia erga hos Agnos cereos, ita vt accurrerent viri & fœminæ, iuuenes & puellæ ad Catechesimum, parati respondere in rudimentis fidei, vt agnum benedictum obtinerent. Cum vero sacro quodam die Pentecostes idem Cathechista de virtute Agnorum consecratorum dissereret, & assereret, puerperam quamdam applicatione huius Agni liberatam fuisse à diuturnis & grauissimis doloribus, faeilemque partum fœliciter edidisse, duo Caluinistæ rustici in pagum suum redeuntes, casu illac iter facientes, templum ingressi sunt, & risu rem exceperunt. Sed vnus illorum domum suam ingressus, reperit vxorem puerperij doloribus oppressam, in periculo mortis versari, tota sequenti nocte durat cruciatus, tentantur remedia, sed frustra. Rusticus ergo ad meorem rediens, cœpit cogitare de dictis à Catechista, & necessitate adactus dolet se subsannatione rem excepisse, & statuit experiri. Mittit ergo ad Collegium Societatis, & à Catechista curat postulari Agnum consecratum vxori periclitanti, Datur sine mora, parturienti admouetur, confestim diuina sentitur virtus Cessat cruciatus, & filium edit, magna omnium lætitia & admiratione. Rusticus gratias agit, & hæresim in qua natus erat, abiurauit.

Quomodo etiam contra ignem valeant Agni cerei, habes exemplum in vita Patris nostri Caroli Borromæi scripta per Petrum Guissano lib. 5. cap. 13.

DE DIVINATIONE.

PROPOSITIO I.

Prohibetur quoque hoc præcepto diuinatio superstitiosa. Hoc fit quando aliqua occulta, vel etiam futura, vult quis cognoscere per artes & modos illicitos. Sic peccant legentes libros aliquos, qui sub titulo magiæ naturalis in veram magiam degenerant, & multa docent, quæ non nisi virtute dæmonis fiunt. Idem iudicandum est de illis libellis, qui ex lineamentis corporis multa volunt prædicere, quos quidem tenentur comburere, vel comburendos tradere: quã verè pœnitentes, absolutionem volunt obtinere, sicut exemplo suo docuerunt illi de quibus in actis Apostolorum dicitur cap. 19. *Multi ex iis qui curiosa fuere sectati, attulerunt libros suos, & combusserunt.*

Sic peccant & illi qui per chartas, aleas, vel per cribri agitationem, volunt furtum furemque deprehendere, aut alia quæ sunt occulta, cognoscere.

Deniq; peccant & illi qui viros vanissimos, quasi Astrologos, de futuris contingentibus, & maxime de illis, quæ ab hominum libertate pendent consulunt: cum liberæ actiones non pendeant à stellis, & ideo ex illis non potest homo cognoscere de conditione vitæ, de matrimoniis, de liberis honoribus, opibus de infortuniis, inimicitiis, prælus, carcere, morte, aliisque casibus humanis, nisi pactum cum dæmone interueniat, qui tamen etiam hæc certò nequit cognoscere, sed tantum coniecturaliter. Qui ergo se iis in rebus Astrologos iactitant, sæpe magi sunt & malefici, & qui illos consulunt, contra illud Domini præceptum agunt. *Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos morte moriatur. Non inueniatur in te qui Pythones ac diuinos consulat.* Deuter. 17. Hinc quia Saul coarctatos ab hostibus, Pythonissam consuluit, postridie in peccatis seipsum interemit. Et Ochosiæ Regi, ob consultum de sua sanitate oraculum Belzebuth in Accaron, mortem prædixit Elias. Manasses quoque Rex quia obseruabat somnia, sectabatur auguria, magos & incantatores secum habebat, vinctus catenis in Babylonem ductus est, licet facta pœnitentia, regno fuerit restitutus.

Exod. 22.

1. Reg. 28.

Hinc verò aduerte diabolum, tanquam Dei simiam & peruersum æmulatorem, omnes fere modos imitatum fuisse, quibus vera Religio Deum solita fuit consulere, & quibus Deus ipse vicissim seruis suis solet respondere, ve scilicet hac ratione speciem aliquam diuinitatis captaret & ostentaret.

Primò enim consuli solebat Deus per *Propitiatorium*, per illud solebat seruis respondere, sic dæmon voluit consuli per preces in idolis, & tunc respondere solebat per ipsa idola & vocabatur *Oraculum*.

Secundò consuli solebat & respondere per *Sacrificia*, sic & dæmon voluit consuli per sacrificia animalium, & tunc respondere solet per signa quædam apparentia in extis animalium, & hoc genus vocatur *Haruspicium*.

Tertiò Deus consuli solet & respondere per prophetas

ni mine

numine diuino plenos, sic & dæmon habet suos prophetas quos ipse possidet, qui vocantur Pythones vel Pythonissæ.

Quartò Deus respondere solet per mortuos viuis apparentes, vel per Angelum specie humana indutum: sic sæpe inuocari solet dæmon, vt excitet aliquem mortuum qui respondeat, vocatur *Necromantia*. Hac vsa est Pythonissa cùm vellet sibi excitari Samuelem ad petitionem Saulis, quamuis Samuel non apparuerit virtute illius.

Quintò solebat Deus respondere per somnia, vel per visiones imaginarias aut alia signa & figuras: sic & dæmon per somnia respondet, & tunc facit hominem somniare ea quæ vult ipsi persuadere, habétque & ipse multas figuras multaque signa quæ instituit, quibus inuocatus solet a suis diuinatoribus, & occulta scire, & varijs ipse modis respondere. In quibus omnibus grauissimum inest peccatum, quia inest commercium cum diabolo religioni aduersum, contra fidem & honorem Deo debitum, qui præcipit ne cum hoste tractemus. Et qui tales diuino consulit, huic commercio consentit in suam damnationem: quia sicut consuetudo cum Angelis in hac vita, inquit, Caietanus est quædam inchoatio æternæ beatitudinis; ita commercium cum dæmonibus, est initium quoddam æternæ damnationis, & signum reprobationis: vnde non facilè ad salutem emergunt, qui his artibus implicantur.

Aduertant hæc Principes, qui eiusmodi farinæ homines in aulis suis sustinent, & consulunt, quos exterminare, imò ne eos animaduertere: deberent: sæpe enim infortunia patiuntur, quia peccatis eorum communicant. Imitentur Alphonsum Regem, de quo refert Æneas Siluius, quòd cùm in omne genus hominum se ostenderet liberalem, & maximè in præceptores disciplinarum, solos Astrologos suspectos habebat & oderat: tantum abest vt in rebus suis vel domesticis vel bellicis eos consiliarios adhiberet. Cuius cùm rationem quidam ex suis interrogaret, respondit: *Quia sidera regunt & impellunt stultos, sed sapientes Astris imperant, sic stulti Principes Astrologos honorant, non ita sapientes.* Incumbit verò Principibus specialiter inquirere in magos & ariolos; quia & ipsi nocui sunt regno & Reipublicæ, & principes in vtilio frequenter discrimina conijciunt, quod multis exemplis ex varijs historiis desumptis declarari posset. Vnicum ex Sozomeno & Socrate à Cardinalis Baronio relatum subijcio.

Tempore Valentis Imperatoris anno 370. cum magi quidam per necromantiam aut incantationem magicam, inquisiuissent quis post Valentem esset imperaturus: Respondit dæmon pro more suo obscurè quatuor illis litteras ostendens, t, e, o, d, dicens eas his fore initium nominis ei qui post Valentem esset imperaturus. Rumor hic de re venit ad aures Imperatoris, & ipse multos interemit, quos tyrannidem inuasuros suspicabatur. Occidebantur tunc Theodori, Theodoti, Theodosij, & Theoduli, inter quos quidam Theodosiolus ex nobili prosapia Hispaniæ ortus. Et ita factum est, vt multi ob periculum nomina à parentibus imposita mutarint & negarint sic decepit dæmon homines illos magos, qui se Astrologos mentiuntur, & Imperatorem qui posteà miserè interijt.

Ex dictis satis colligitur peccare mortaliter illos, qui erroneos & vagos homines, quos Ægyptios vocamus, percunctantur de fortunis, & de rebus futuris, animo illis credendi, quasi ipsi ex corporis lineamentis possint hæc cognoscere. Hoc asserit peccatum esse mortale Nauarrus, & alij Doctores Ratio est, quia cùm hæc non norint ipsi, nisi ex diabolico pacto & suggestione, illos interrogando, huic pacto communicas: neque potest dæmon eos certos reddere nisi de præteritis, aut de illis quæ iam sunt, de futuris autem nonnisi aliqua coniectura probabili. Quapropter tales homines rectè tibi respondere possunt, quot habes pueros, quot fratres, & vbinam locorum sint quidvè agant. sed de futuris si interroges, v. g quot habiturus sis pueros aut vxores, cum qua sis matrimonium initurus, quid tibi postea contingere possit, nulla certitudine id assequuntur. Dæmon tamen habet aliquando probabiles coniecturas de rebus similibus.

Primò quia viget subtilitate naturæ, & summam habet experientiam, & millies obseruauit quid ex quo soleat sequi etiam in causis liberis: vnde fit vt sæpe de futuris liberis actionibus verè coniectet.

Secundò iudicat ex aliquibus signis, quæ procedunt ab animo hominis, ea quæ sunt vel erunt circa hominem, vt Medicus ex pulsu aut vrina ægrum. Nouit enim inclinationes & instinctus hominis, & quid ex illis inclinationibus secuturum sit, verisimiliter conijcit.

Tertiò, prædicit aliquando morbos, mortem, naufragia, tempestates, calamitates, quia cognoscit exactè omnes causas naturales & vim earum, & sic cognoscit effectus qui moraliter sequi solent. Deinde scit etiam quid alij dæmones malorum socij, Dei permissione immissuri sint, & illa prædicit.

Cæterùm, notorium est homines de quibus agimus, & mulieres eorum, chiromantiæ, diuinationi, & maleficiis, ac furtis esse intentos. De quibus scribit Munsterus, circa annum Domini 1427. per Germaniam primùm vagari cœpisse, & litteras circumferre Sigismundi Regis. & aliquorum Principum, vt transitus liber per prouincias eis permittatur. Ferunt autem ex iniuncta pœnitentia se mundum peregrinantes circuire: sed splendidè mentiuntur, quia post longa temporum interualla ad eadem redeunt loca, ne breui tempore agnoscantur & repellantur.

Refert idem Munsterus, se Heidelbergæ extorsisse ab eis litteras Sigismundi, in quibus mentio fiebat quomodo Maiores eorum in minori Ægypto olim ad aliquot annos, reiecto Christianismo, ad Gentilismum elapsi fuissent: quodque, illis resipiscentibus, pœnitentia iniuncta fuerit, vt certis annorum temporibus, ex singulis eorum familiis aliquot per orbem peregrinarentur, diluerént que exilio perfidiæ suæ crimen. Sed dudum tempus peregrinationis eorum expletum est, & non cessant vagari, furari, mentiri, diuinare, nec interclusum illis est iter, quo minùs Ægyptum petant, vt dicunt. Verùm, est colluuies quædam collecta ex otiosis hominibus qui callent diuersa idiomata, & sic furando & augurando vitam suam miserabiliter transigunt.

Patet quoque ex dictis, illos erroris arguendos, qui futura volunt ex somniis suis præscire. Quam superstitionem expressè prohibet Dominus Leuit. 19. *Non augurabimini, nec obseruabitis somnia.* Vnde & Ecclesiasticus illud reprehendens dicit: *Quasi qui apprehendit vmbram, & persequitur, sic & qui attendit ad visa mendacia, hoc secundum hoc visio somniorum.* In quo capite multa dicit contra somniorum vanitatem. Sed & ipsi Gentiles philosophi hanc superstitionem irriserunt, inter quos comicus dicit: *Cùm nobis Dij somnum dederint curarum & laborum delinimentum, superstitiosus sibi illum reddit carnificinam.* Diogenes quoque, teste Laërtio, lib. 5. dicebat, *Quæ vigilantes agitis, negligitis: quæ verò dormientes somniatis, sollicitè perquiritis. Ad infelicitatem vel infœlicitatem hominis, non iam refert quidquid patiatur in somnis homini, quàm quid agat vigilans: ibi quoties aliquid turpe committit, oportebit metuere Deorum iram ac tristem euentum, non si quid dormientibus sit visum.*

Si qui autem id sit creditus obseruationi somniorum, vt passim illo in rebus agendis vtatur, & illis firmiter credat, non potest excusari a graui peccato maximè cum ex illis vult capere prænotionem de euentis liberis: quia alioqui ex somniis potest iudicari de corporis temperamento, de humorum redundantia, de morbis, & aliis quorum somnia naturaliter sunt signa, vt docent Medici

Est tamen adnotandum, Deum ex peculiari prouidentia quandoque immittere somnia, ex quibus fas est homini capere futurorum prænotionem, quà ad hoc à Deo immittitur. Tale fuit somnium Ioseph Genes. 37. & alia somnia quæ ipse interpretatur Pincernæ, & Pistori Pharaonis de septem spicis. Tale etiam fuit somnium Nabuchodonosoris de statua illa mystica, quam interpretatus est Daniel. Et in nouo Testamento, tale fuit somnium Ioseph, de Virgine non deserenda, de fuga in Ægyptum, & de reditu ex Ægypto; & somnium magorum de non redeundo ad Herodem, & alia multa quæ viris sanctis contigerunt. Quapropter dicit Ecclesiasticus de somniis: *Nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio, ne dederis in illis cor tuum, multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.*

Eccl. 35. Isid lib. 8 sent. c. 6.

Quandoque ergo ab Altissimo immittitur cogitatio quæ in somniis fit, sed admodum est salutaris admonitio B. Isidori, Non facilè somniis tanquam diuinis esse credendum, eo quod ex variis causis oriantur, nobis, non satis perspectis. & Sathan sæpe in Angelum lucis se transfigurat. Itaque in dubio semper iudicanda sunt somnia non esse ex Dei reuelatione: nec refert rem esse sanctam, quia ad talia etiam diabolus hortatur, vt vel sic fidem mereamur,

quâ vel illudat tunc, vel postmodum fallat. Neque etiam satis est rem euenisse, vt erat prædicta, monet enim Scriptura: (Deut. 3.) *Etiam si dixerint vobis, & ita euenerint, ne credatis.* Solet verò Deus in suis reuelationibus mentem simul reddere certam, quod ipsemet sit reuelans, & hoc vel interna illustratione, vel occulto quodam gestu & experimento. Vnde si agnoscere vis verùm sit à Deo vel à dæmone.

Primò, videndum ad id quo homo impellitur, sit res sancta, v.g ad deserendum sæculum, ad timorem inferni, ad dolorem peccatorum.

Secundò, ex affectu qui relinquitur, v. g. si inde remaneat illustratio animi, consolatio sancta, promptitudo ad obsequium Dei.

Tertiò, ex intimo quodam sapore & gustu; aliter enim afficiunt quæ diuinitus immittuntur, aliter quæ aliunde oriuntur. Vndè D. Gregorius. *Sancti viri inter illusiones atque reuelationes, ipsas visionum voces aut imaginationes quodam intimo sapore discernunt, vt sciant vel quid à bono Spiritu percipiant, vel quid ab illusore patiantur.*

(Confes. l.6.c.13.) Exemplum refert D. August. in matre sua de qua sic ait cap.13. Et instabatur impigrè, vt vxorem ducerem, (instabant scilicet amici, quia voluptati deditus eram, vt ad matrimonij se portum è fluctibus libidinis tandem reciperet:) & iam petebam vxorem; iam promittebatur, maximè matre dante operam, quo me iam coniugatum Baptismus salutaris ablueret, cui me in dies gaudebat aptari, & vota sua ac promissa tua in mea fide compleri animaduertebat. Cùm sane & rogatu meo, & desiderio suo, forti clamore cordis abs te deprecaretur quotidiè, vt ei per visum ostenderes aliquid de futuro matrimonio meo nunquam voluisti. Et videbat quædam vana & fantastica, quo cogebat impetus de hac re satagentis humani spiritus: & narrabat mihi non cum fiducia qua solebat, cùm tu demonstrares ei, sed contemnens ea. Dicebat enim discernere se, nescio quo sapore, quem verbis explicare non poterat, quid interesset inter reuelantem te, & animam suam somniantem. Alibi verò de diuinitus immisso somnio ait. (Aug. cõf. l.3.c.11.)

Plorabat me mater, amplius quam flent matres corporea funera. Videbat enim mortem meam, & fide, & spiritu, quem ex te habebat, ô Domine, nec despexisti lachrymas eius. Nam vnde illud somnium quo eam consolatus es, vt viuere me secum crederet in eadem domo & mense, quod nolle iam cœperat, detestans blasphemias erroris mei? Vidit enim stantem se in quadam regula lignea, & ad se venientem iuuenem splendentem & arridentem, cum esset mœrore confecta. Qui cum causas quæsisset lachrymarum, & illa respondisset se perditionem meam plangere, iussit esse securam, vt attenderet & videret vbi esset illa, ibi esse & me. quod illa vbi attendit, vidit me iuxta se in eâ dem regula stantem. Vnde hoc nisi quià erant aures tuæ ad cor eius? Vnde illud etiam quod cùm mihi narrasset visum & ego ad id trahere conarer, vt illa potius non desperaret futuram esse quod eram, non inquit, nec enim dictum est vbi ille, ibi & tu, sed vbi tu, ibi & ille.

DE MALEFICIO.

PROPOSITIO III.

Prohibetur quoque hoc anno maleficium & veneficium.

Aduerte dæmones in aërem detrusos, multam potestatem habere & omni conatu satagere, vt eiusdem quo plectuntur, supplicij homines reddant consortes. Duo autem peccata maximè procurant, quibus homo inuolutus vix ad salutem respirat, hæresim scilicet, & veneficium quibus innumeram multitudinem ad inferna deuoluunt. Et hoc postremum vitium maximè inficit genus muliebre, à quo vocamus veneficas, & sagas, sortilegas, quæ totæ se vouent dæmoni, & eius ministræ sunt ad multa crimina & abominationes patrandas. Itaque in illis non reperitur vnum solùm aut alterum vitium, sed multiplicia, eaque grauissima.

Primò quidem sæpe vehuntur ad suum sabbatum, & ibi adorant satanam in forma tauri inuersi, vel in forma hirci, cui offerunt honorem Deo debitum, & solemni se quâdam professione obstringunt ad malum.

Secundò, solent abnegare Baptismum, & fidem Christo datam, imò quadam cæremonia exteriori characterem in Baptismo vel Confirmatione impressum, conantur expungere; dum quodam nouo diabolico charactere eas insignire se significat.

Tertiò, diabolum loco Dei accipientes, ei quoddam sacrificium offerunt, blasphemias euomentes in Deum, in Christi humanitatem, in B. Virginem & sanctos omnes,

Quartò, solent illi vouere & dicare proprios infantes, eleuando in aëra dum nati sunt, immò & illi consecrare nondum natos.

Quintò solent illi promittere se ad sectam illam & consortium, quos poterunt, adducturas.

Sexto, Sacrilegia multa solent committere, in incantationibus suis vtentes rebus sacris etiam interdum ipsâ Sanctissimâ Eucharistiâ.

Septimo, conantur occidere paruulos Christianorum, & procurare abortum, vt non attingant ad Baptismum, & sic æternâ gloriâ priuentur.

Octauo, etiam ex infantium corpusculis decoctis, vbi illa furari possunt, conficiunt vnguina, pulueres, & alia diabolica symbola.

Nonò, committunt luxurias nefandas, & commixtiones cum dæmone.

Decimò procurant morbos, mortes, & hominibus & animalibus, & damna innumera per vastationes segetum, suscitationes tempestatum, grandines, vermes, & similia.

Diligenter examinandæ sunt à Confessariis de his & similibus, cùm aliquando eas contigit resipiscere; & certè: manifestum est eas dignas esse morte, licet damna non intulerint, ob apostasiam, idololatriam, nefandos concubitus, & similia. Quod etiam significat Dominus Exod 22. dicens: *Maleficos non patieris viuere.* Vna autem ex causis cur difficile conuertantur, est quia promittunt dæmoni se nunquam confessionem integram facturas, licet ad Sacramentum pœnitentiæ quandoque accedant; & ideò multiplici eas vinculo dæmon obstrictas, vt plurimùm impœnitentes secum ad præcipitium æternum deuehit, in quorum etiam corpora quandoque vim exercet.

Exemplum habes apud Olaum magnum Vpsalensem Archiepiscopum. (Lib 3. hist. de Gentib. c. 23.) Mulier quædam apud Berthelam Angliæ villam augutrix & malefica, cùm quodam die conuiuaretur, Cornicula quam habebat in delitiis, vocalius solito nescio quid cornicata est. Quo audito, cultellus ei de manu excidit, vultus expalluit, & ingemiscens dixit, *Hodie ad vltimum sulcum peruenit aratrum meum, hodiè accipiam graue incommodum.* Adhuc ea eloquente venit nuncius dicens; *quod e filius tuus & tota familia subitea morte interiit.* Quo audito, tota contrita decubuit, & vocari præcepit superstites liberos duos, Monachum & Monacham, quibus ait: *Ego miserabili fato dæmoniacis semper artibus seruiui, ego omnium malorum mihi causa. Sperabam in religione vestra, nunc desperans scio me dæmones habituram exactores in pœna, quos habui suasores in culpa. Rogo tamen vos per materna viscera, vt me attentetis alleuiare tormenta, nam de anima sententiam damnationis non reuocabitis.* Corpus ergo meum insuite in corio ceruino, & includite in lapideo sarcophago, & operculum ferro & plumbo constringite, & lapidem ipsum tribus magnis catenis circundate.

Si tribus noctibus ita securè iacuero, quarta die infodietis me in humo quamquam vereor ne terra nolit me recipere pro maleficiis meis. Psalmicines quinquaginta sint noctibus, & Missæ cantentur pro me tot diebus. Factum igitur est vt præceperat & nihil valuit. Primis enim duabus noctibus, cùm chori Clericorum Psalmos canerent circa corpus singuli dæmones ostium Ecclesiæ immani obice clausum leui negotio confringentes, duas extremas catenas ruperunt, media vetò operosiùs elaborata, illibata durauit.

Tertia, nocte circa galli cantum strepitu aduenientium hostium, omne monasterium visum est à fundamentis moueri: vnus nempe vultu cæteris terribilior, & staturâ celsior, ianuas maiori vi concussas, in fragmenta deiecit: & arroganti gestu accessit ad Sarcophagum, inclamatoque nominatoque nomine vt surgeret, imperauit Quâ respondente: Nequeo præ vinculis. Solueris, inquit & malo tuo: statimque catenam quæ cæterorum feruciam eluserat, nullo conamine vt stupam disrupit, operculúmque tumbæ pede depulit, & apprehensâ palàm ab ecclesia extraxit ad fores, vbi paratus erat equus niger superbè hinniens vncis ferreis per totum prætuberantibus, super quem misera illa mulier imposita, ab oculis omnium cùm suis disparuit.

Audiebantur tamen clamores per quatuor ferè milliaria miserabiles, suppetias deprecantis.

De

De ligaturis & amatoriis maleficiis

Contra hoc quoque præceptum agunt, qui arte diabolica & maleficio amatorio vtuntur, vt personam aliquam in sui carnalem amorem pertrahant. Quod quidem abominabile crimen est, & tamen adeò commune, vt non sine dolore, tum ex confessionibus, tum aliundè, perspicere nobis liceat multos iuuenes cæco amoris æstu percitos, hæc maleficia sectari, nil non quantumlibet diabolicum moliri, vt expetitis fruantur moribus vel coniugiis. Heu lubrica & cæca iouentus! Quomodo in te accepit sceptrum luxuria, & vesana libido? Quomodo totas eis dedisti manus? In quam miseriarum voraginem præcipiti gressu proruis? Etenim per has artes maleficas & delusorias non solum te grauissimo crimine dæmoni obstringis, sed & frequenter per hæc pacta sathanica, infausta tibi matrimonia concilias: & totum vitæ tuæ statum ærumnis & infelicitati obnoxium reddis, & tandem æternum sequitur exitium, de quo nunquam reperire poteris exitum. Permittit enim isto iudicio Deus, vt ista maleficia effectum sortiantur, ad damnationis maiorem cumulum, quam illis reseruat, qui similibus sunt dediti. Sed & aliquandò antequàm votis fruantur infœlici eos morte mulctat. Attende exemplum quod hac de re habetur apud Petrum Tyreum de loc. infestis p. 1. c. 19.

Anno 1260. Studiosus quidam miserè deperibat puellam. Cùm aliter ea non posset frui, conatus id est per aliquem maleficum datâ pecuniâ. Ille se cum adolescente circulo includens, seuerè imperat ne eundem egrediatur. Tunc ad coniurationes se conuertens, varia phantasmata offert adolescenti, inter cætera etiam imaginem & formam ipsius puellæ. Ille libidine victus, immemor præcepti extendit manum, quasi illam apprehensurus, sed maximo suo malo; siquidem parieti illius à spiritu nequam, miseram exhalauit animam.

Exem-plum.

Multis verò modis dæmon vtitur in his maleficiis. Aliquando enim personam intrat, quam vult ad amorem commouere, aliquando sumendum illi personæ aliquod philtrum porrigitur, per quod commouetur, vel dementatur, amens vel amans efficitur. sed certè persona à qua porrigitur, siuè qui eam porrigi curat, à dæmone quodam modo priùs possidetur. Huius rei exemplum habes apud Hieronym. in vita Hilarionis. Quædam puella cui per philtrum dæmon ab Amasio immissus erat, præsentata fuit Hilarioni. Ille dæmonem irridens ait ei: *Grandis fortitudo tua qui licio & lamina strictus teneris. Dic quare ausus es ingredi puellam Dei?* Respondet dæmon, *vt seruarem eam virginem.* Cui Hilarion. *Tu virginem seruares proditor castitatis?* Cur non potius in eum qui te mittebat es ingressus? *Vt quid, intrarem in eum, cum habeat collegam meum, amoris dæmonem?* Ita Hieronymus.

Aliquandò puluis corpori vel vesti tantùm aspergitur. Aliquando signum aliquod extra hominem ponitur, quo posito, per se dæmon, aut arte aliqua sibi nota, personam dementat, illudit, & variè commouet. Ad hunc modum spectat quod apud Baruch, cap. 6. legimus, *Mulieres autem circumdatæ funibus in viis sedent, succendentes ossa oliuarum, cùm autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transeunte, dormierit cum eo proximæ suæ exprobrat, quod ea non sit digna habita sicut ipsa, neque funis eius disruptus sit.* Oliuas enim succendebant, maleficio quodam amatorio, nimirum imprecantes, sic insano sui amore viros succendi, vt explicat Delrio, Malderus, & alij.

Aduertendum verò, licet diabolus hac in re multum possit permissione diuinâ, immittendo varias illusiones & phantasmata personæ quam vult ingerere, sensus interiores & exteriores eius commouendo variis & occultis modis, non posse tamen cogere hominis voluntatem. Vnde fit, vt possit initio persona resistere his omnibus eius artibus, & confugere ad auxilium opportunum, in quibus omnem dæmonis potestatem elidat, vel saltem periculum vitet. Vt enim ait Gregorius: *Diabolus dum ei initio resistitur formica est, si non resistitur, fit Leo.* & cùm semèl accipit potestatem per consensum & negligentiam, miro modo agitat personam.

Quod ergo remedium aduersus hæc? Respondet Apostolus: *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis inimici tela ignea extinguere.* Fides ergo firma maximè hic prodest: & signum fidei, signum crucis, magnâ fide in corde firmatum, mortificatio quoque carnis per ieiunium, & maximè Eucharistiæ pia sumptio, in qua porrigitur *frumentum electorum & vinum germinans virgines*, hoc est, castissima & viuifica Christi caro, eiusque sanguis virgineus, qui mentis & ventris recalcitrantem sopire potest pruriginem. Iuuabit quoque Sanctorum inuocatio, & maximè Deiparæ Mariæ, ad hæc malefica & virtutem omnem dæmonis elidendam.

Memineris hic quomodo B. Iustina vicerit Cyprianum magum, omnesque artis eius magicæ & sathanicæ machinationes. Ardentibus nimirum precibus ad Deiparam victrix euasit: signóque fidei, signo Crucis munita. Hic enim sathan se victum recessisse coactus fuit confiteri, & ob eam causam à Mago Cypriano contemptus est, quia & ipse ad virginis Iustinæ Deum, sicut Saul ad Dauidis citharam confugit, vt à malo spiritu per fidem in Christum purgaretur, amoremque carnalem ergà Iustinam commutauit in spiritualem, libros magicos comburens, & Virgini se in martyrio iungens cum qua Laureâ Martyrij est coronatus. Vide fusè B. Gregorium oratione in laudem Cypriani.

Licèt ergo qui hisce maleficiis deditus fuerit, dæmoni his artibus se obligarit, non tamen debet desperare; quia nullum est adeò vinculum forte quo se homo possit dæmoni obligare, nullum fœdus adeò firmum cum Dei hoste, vel cum inferno & morte, quin possit sanguis Agni illud dissoluere pro pœnitentiæ remedium applicatus. Licet propriâ scriptura proprio cruore obsignatâ, se quis dæmoni deuouerit, tamen valet illud Christus obliterare, *& chirographum decreti quod aduersum nos est delendo, illud cruci affigere.* Innocet ergo quisquis talis est, pœnitentiæ lamentis & cordis contriti valido clamore diuinam opem, recurrat ad signum Matris communis Mariæ, & procul dubio auxilium & spem salutis reperiet. Hoc multa exempla docent Vnicum ex Tursellino subiicio.

Tursel. l. 4 hist. Lauret.

Adolescens quidam chirographo suo fidem & animam sathanæ obstrinxerat, si eius ope posset potiri congressu mulieris quam perditè amabat. Postea verò pœnitentia ductus, Lauretum venit, confessus est, & ad omnem pœnitentiam paratum se exhibet, si modo spes foret salutis. Itaque Sacerdos monet vt per triduum ieiunio, cilicio, & disciplina corpus affligat, B. Virginis opem implorans, polliceturque se eodem triduo Sacrificium oblaturum. Triduo exacto, Sacerdos optimum ratus est ante absolutionem chirographum à dæmone extorqueri, ne quid omninò iuris in illum haberet. Monet ergo, vt Virginis sacellum sacratissimum ingressus precibus, & lachrymis Virginem fatiget, donec chirographum à dæmone recipiat. Morem gerit ille, suæ salutis auidus, sperátque forti fiduciâ se id posse impetrare. Ergo prostrato cum lachrymis corpore ante Deiparam, obnixè id precatur, versiculos illos ex animo iterabat. *Monstra te esse Matrem, sumat per te preces, qui pro nobis natus tulit esse tuus.* Et ecce subito chirographū in manus suas delapsum conspicit. Itaquè vix sibimet ex inopinato gaudio credens, gratias enixè agit Virgini. Inde sacello egressus, lætitia exultans, sacerdotem adit, scriptum ostendit, receptum Virginis beneficio. Illud verò erat tot tantisque in Christum, & in illum qui scripserat, diris & execrationibus refertum, vt facilè appareret ab illo Dei & hominum hoste dictatum.

Vt tandem concludam, ad hæc quoque diabolica maleficia & pacta primo præcepto prohibita omninò referendæ sunt ligaturæ illæ maleficæ, quibus sacramenti Matrimonij vsus impeditur. Diuersæ autem sunt ligaturæ istæ aut maleficia, & diuersi eorum ritus, nam ex dæmonis placito illorum pendent formulæ, cui multa à Deo permittitur potestas super instrumentis generationis. Quod si petas, Quarè potiùs generationis instrumenta, & frequentiùs quàm alia hominis membra maleficio sint obnoxia? Respondet Diuus Thomas: Quia corruptio peccati, per quam homo factus est seruus diaboli, in nos per actum generationis deuenit, iuxta illud Iob 40. interprete beato Gregorio: *Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico ventris eius.* Similem ob causam, quia per serpentem diabolus mulierem tentauit, etiam in serpentibus crebrior est vsus maleficij, quasi in prioris facti memoriam. Adde quod effrænis libido, quæ plerumque ad hunc actum generationis pronuba esse solet, potestatem dæmonio faciat, vt præmonuit Angelus Tobiam, Vnde Asmodæus viros sanè non in conuiuio, sed in lecto occidebat, ad quem accessum etiam habebat libido. Interim certum est hasce ligaturas arte maleficâ factas, esse abominabilia scelera, licet aliqui illas parui videantur æstimare, & in Diœcesi nostra Leodiēsi casus iste Episcopo est reseruatus.

Plurima

Plurima ergo in illis peccata inuoluuntur. Primò, est conuentio tacita vel expressa cum dæmone, & sic opus diaboli operantur. Secundò, violant legem naturæ, quatenus humanam generationem impediunt. Tertiò, habet hoc opus affinitatem cum homicidio, dum productionem impedit creaturę quod fere idem est atque si necideret. Quartò, impediunt amorem coniugalem qui debet esse in Sacramento & matrimonij vinculo. Quintò, frequenter ponunt odium & auersionem inter coniuges, & diuortium, per quod sunt causa damnationis eorum. Sextò, dant occasionem adulterandi cum alijs. Septimò, frequenter hasce incantationes commiscent cum verbis sacramentalibus. Octauò, causa sunt frequenter dissidiorum inter innocentes, dum in hos vel illos culpa reijcitur, & oriuntur rixæ graues. Denique per hæc maleficia causa sunt frequenter morbi & periculi mortis in maleficiatis. Vides quanta hic inuoluantur crimina? Aperi ergo oculos, ô cæca & improuida iuuentus, à dæmone dementata, stimulisque libidinis & inuidiæ ad omne genus flagitiorum proiecta! Scito & vide, quia pro his omnibus citò adducet te Deus ad iudiciũ, & tũc serò inclamabis, Væ tenebris! Væ cæcitati! Væ abysso, in qua iaceo, animam obstringens. Principi tenebrarum, flammisque æternis pro fœda voluptate, pro vindicta & æmulatione, dum ligaturis maleficis vacans, vinculis igneis æternum indissolubilibus me colligani, & caligini ac vmbræ mortis horridæ me deuoui, sania monitis & diuino olim rebellis lumini. Hi sunt planctus, hi luctus & neniæ, quas apud inferos edunt illi, qui in lubrico adolescentiæ æuo his maleficus, similibusque vitiis dediti fuere.

LECTIO III.

De altera parte Præcepti

Non facies tibi sculptile.
Non omnem similitudinem, &c.

1. *Docet hîc idola prohiberi.*
2. *Non prohiberi sacras imagines.*
3. *Ostendit fructum imaginum.*

PROPOSITIO I.

PRohibetur his verbis. *Non facies tibi sculptile, idolol tria gentium, idola fabricantium vt illa adorarent.*

Prima origo idololatriæ, fuit desiderium præsentiæ mortuorum, quo parens filium mortuum prosequebatur ei statuam erigens, in qua veluti præsentem retineret & cerneret. Huic accedebat, tyrannis, per quam iubebat eum à domesticis coli, vt non mortuus, sed in Deos relatus videretur. Hoc asserit Sap. c. 14 dum dicit *Initium fornicationis exquisitio idolorum & adinuentio illorum corruptio vitæ est. Neque enim erant ab initio, neque erant in perpetuũ, superuacuitas enim hominum hæc adinuenit in orbem terrarum, & ideo breuis illorum finis est inuentus. Acerbo enim luctu dolens Pater, citò sibi rapti filij fecit imaginem, & illum qui tunc homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter seruos suos sacra & sacrificia Deinde interueniente tempore conualescente cõsuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta, &c* Partim ergo ex nimio ritu, partim affectu erga proles statuas erigere & colere sæpe Regum affectu seruierunt, dum statuas illorum, vel ab illis erectas, venerati sunt.

Secundò, ipsæ statuæ per se tanquam numine plenæ & animatæ coli cœperunt, & quia diabolus statuis illis se insinuabat, putabant Ethnici se Deos posse facere.

Tertiò, capti pulchritudine corporum cœlestium & elementorum, his etiam cultum diuinum exhibere cœperunt Vnde dicit Sapiens. *Vani sunt omnes homines in quibus non subest scientia Dei, & de his quæ videntur bona non potuerunt intelligere eum qui est, neq; operibus attendentes agnouerunt quis esset artifex, sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem & lunam rectores orbis terrarum Deos putauerunt, quorum si specie delectati Deos putauerunt sciant quanto his dominator eorum speciosior est.*

Quartò, cousque inualuit hæc idololatria, vt si quid esset quod aliquam vtilitatem vel noxam afferret hominibus, pro Deo mox coleretur, vt commoda conferret, aut incommoda aurerteret. Sic bouem, ouem, capram, canem, serpẽtẽ, crocodilum, murem Ægyptium, imò febrem coluerunt. Ex falsa quadam imaginatione, quâ putabant his rebus virtutem aliquam præsidere, à qua regerentur, quam precibus & sacrificiis placandam censebant. Denique omnibus ferè rebus & operibus quæ ad vsum humanum pertinent, Deos vel Deas diuersas præficiebant. Vide Augustinum de Ciuit. lib. 4. cap 8. lib. 6. c. 9. & lib. 7. c. 23.

Quia ergo Dominus Israeliticam gentem ducturus erat in terram promissionis, in qua habitabant gentes, quæ adorabant & colebant idola, homines impios & mortuos, Iouem, Martem, Mercurium, aut ipsos dæmones responsa edentes: imò etiam statuas erigebant Soli, Lunæ, Astris aliisque creaturis, de quibus diximus. Hinc tam sollicitè præcepit eis. *Non facies tibi sculptile, neque similitudinem omnium quæ in cælo sunt desuper, & quæ in terra deorsum, & quæ versantur in aquis sub terra. Non adorabis ea neque coles.* Et ita non prohibet hic Deus artem aut pictoriam, aut sculptoriam, quandoquidem ipsemet iussit fundi serpentem æneum, & Cherubinos fabricari in templo, & leones, & palmas, & mala punica, & ad hoc donum quoddam infundi Beseleel, sed tantum prohibet idola ad cultum eis diuinitatis impendendum. Vnde & Septuaginta vertunt locum illius, *Non facies tibi sculptile*, non facies tibi idolum.

PROPOSITIO II.

N*On prohibentur hîc imagines Christi aut Sanctorum*

Ratio est, quia illæ idola non sunt Est enim idolum imago vana & instabilis, vel rei quæ non est. Vnde imagines falsorum Deorum vocantur idola, quia sunt similitudines nimirum quæ non sunt. Ideo dixit Apostolus. *Scimus quia nihil est idolum in mundo.* 1. ad Cor. 8. q. d. Dij qui repræsentantur in idolo non sunt Dij, ideóque idolum nihil est. Imagines autem Sanctorum, & Christi idola dici non possunt, quia sunt imagines rerum verarum institutæ ad repręsentandum id quod illis vere inest. Sicut nec imago regis idolum dici potest, quia repræsentat id quod est.

Dices saltem Dei & Trinitatis imagines non debere fieri quandoquidem Isa. 41. dicitur: *Cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis?* Resp. nullam Dei imaginem fieri posse, quæ diuinitatem ipsam exprimat: quasi diuinitas figurari, aut corporeis oculis possit conspici, aut coloribus exprimi. Posse tamen fieri aliquas, quibus vel Dei proprietas aliqua insinuetur, vel figura aliqua exprimatur, in qua aliquando apparuit. Vnde & ipsa scriptura nobis sæpe Deum per Metaphoram sub corporea specie describit, eumque ita apparuisse dicit Dan. 7. Pater sub specie senis apud Euangelistas Spiritus sanctus sub specie columbæ, in Apocal. Pater & filius in variis figuris apparent. Si itaque Deus indicat non indignum esse ita apparere, item & describi a scriptura. Cur erit indignum, si eum Pictor repræsentet, non quidem vt credamus eum talem esse, sed vt ex his Metaphoris aliquas eius proprietates intelligamus? sic Scriptura vocat Christum Agnum, Leonem, &c. Euangelistas quatuor animalium figura designat. Non quod velit eos tales credi, sed vt ita eorum proprietates figuratè describat. solum ergo auctoritate citata reprehenduntur formales Dei vt sic imagines, non Metaphoricæ. Docendi tamen sunt de his imaginibus rudiores, qui facilè concipiunt diuinitatem habere corpus & humanam effigiẽ sicut figuratur, nec intelligunt satis significationem illam imaginem Dei & Trinitatis. Docendi quoque cultum qui imagini tribuitur referri ad prototypũ representatũ, vt discãt in illis Deũ Sãctosq; honorare, nullũ vero honorẽ ligno auro, metallo, aut alteri materiæ sciãt se debere impẽdere.

Certum itaque est, perpetuâ Ecclesiæ consuetudine ab ipso Christo originem ducente, imagines Christi ac sanctorum recipiendas esse ac venerandas, quidquid obgruniant hæretici; Christus enim faciei suæ imaginem sanctæ Veronicæ linteo impressam reliquit, quæ vt habet antiqua traditio hactenus Romæ seruatur & ostenditur. Reliquit deinde corporis sui lineamenta in syndone in qua inuolutus in sepulchro iacuit, quæ Taurini asseruatur & monstratur, de qua alibi dixi. Item Abagaro Regi effigiem suam misisse, testantur Stephanus & Adrianus Pontifices, & Damascenus, & alij plures de quibus Baronius tom. 1. anno Christi. 31. Addit Euagrius lib. 4 historiæ, ob præsentiam huius imaginis ciuitatem Edessam ab incendio

sæpius

ſæpius fuiſſe liberatam. Additur denique poſtea Conſtantinopolim tranſlatam & feſtum tranſlationis anniuerſaria commemoratione celebrari ſolitum apud Græcos 16. Augusti.

In ſynodo quoque 7. approbatur hiſtoria de imagine Crucifixi à Nicodemo compoſita, & Gamaëli tradita, in quam poſtea Iudæi furorem ſuum effuderunt, donec transfixo ſimiliter latere imaginis ex eo confeſtim ſanguinis & aquæ riui emanare cœperunt, de qua Athanaſius libro de paſſione imaginis Domini.

Denique manifeſtum eſt, quomodo miraculis quotidianis Deus vſum imaginum ſanctarum approbat, vt hic hiſtorias multas appendere non ſit neceſſe. Vide fusè Dauroultium in floribus. Manifeſtum quoque eſt ex antiquis hiſtoriis, quomodo Iconoclaſtæ ſiue imaginum violatores à Deo puniti fuerint.

Non eſt tamen hic prætereundum illuſtre Ioannis Damaſceni exemplum. Cum Leo Iſaurus ingentes motus excitaret ad ſacras imagines prorſus abolendas & ad id Synodum falſam celebrari iuſſiſſet, eius furori Damaſcenus ſeſe fortiter oppoſuit; tres libros per imaginum defenſione conſcribens. Iconoclaſtæ exacerbati & dolentes fraudes ſuas tanti viri induſtriâ detegi, falsò illum apud Saracenum in Arabia Principem proditionis accuſarunt, quod ad rumpenda Principium fœdera litteras manu ſua confictas ſubdolè miſiſſet. His ille nimis credulus, damnat eum proditionis, & in pœnam iubet amputari dexteram Sed hæc res ab illis procurata, feliciorem Maria duce exitum habuit, quàm ſperabant: quia Catholicis læta victoriam impetrauit. Damaſcenus ergo poſt vulnus acceptum regrediens ante Virginis imaginem ſeſe proſternit, calamitatem deplorat, & auxilium eius implorat his verbis. *Domina & Sanctiſſima Mater, quæ Deum meum peperiſti, amputata eſt dextera mea ob ſanctas & diuinas imagines. Tu quæ de cauſa Leo ſæuiat non ignoras, potius ſuccurre. Sanet dextera Altiſſimi quæ de te incarnata eſt, hanc dexteram meam precibus tuis, vt tuas & eius laudes ſcribere dignè poſſit, & orthodoxi cultus eſſe cooperatrix.* Hæc orans & lachrymans in ſomnum vertitur, videtque Virginis imaginem lætis & piis lachrymis ſe reſpicientem & dicentem. *Ecce ſana facta eſt manus tua caue poſt hac ne ſegnior ſit, ſed eam fac calamum ſcribæ velociter ſcribentis, vt pollicitus es.* Vt autem euigilauit, & dexteram curatam vidit, exultare cœpit in Deo ſalutari ſuo & matre eius, quia fecit ſecum magnalia qui potens eſt. Hæc Caniſius, Baronius, & alij ex Ioanne Patriarca Hieroſolymitano.

FRVCTVS IMAGINVM.

PROPOSITIO III.

M*Vltiplex in Eccleſia imaginum fructus.*

Primò enim ſeruiunt ad inſtructionem ignarorum & legere neſcientium. *Nam quod legentibus ſcriptura, hoc idiotis præſtat pictura cernentibus, quia etiam in ipſa cernentes, vident quod ſequi debeant, in ipſa legunt qui litteras neſciunt,* inquit Gregorius epiſt. 9. lib. 9. Si enim idiota videt hiſtoriam Natiuitatis, aut alicuius alterius myſterij redemptionis, hæc pictura ei inſtar Doctoris eſt & libri, & ea viua repræſentatio eum aliquandò plus docet & mouet, quam verba docentis. Sic imago Chriſti inter brachia Virginis, ſtatim excitat fidem incarnationis. Et dum in cruce Chriſtum extenſum quis aſpicit, ibi legit pretium ſuæ redemptionis. Sicut dum Laurentium qui conſiderat ſuper cratem, aut Petrum cum clauibus, aut Paulum cum gladio, aut Catharinam cum rota, aut Stephanum inter lapides, aut Magdalenam apud Crucem, aut Virginem gladio transfixam, ſtatim intelligit quanta paſſi ſint, vt gloriam adipiſcerentur, fideſque eius excitatur: ideò S. Thereſia continuò ſecum geſtabat imaginem Samaritanæ apud puteum aquam à Chriſto viuam petentis; & vbi oculum in imaginem illam cœperat intendere, ſtatim intus commouebatur, & docebatur aquam viuam gratiæ magno deſiderio expectare, & cum Samaritana inclamare. *Domine da mihi hanc aquam, vt non ſitiam in æternum.* Ipſa quoque cum quodam die (vt alibi dixi) ingrediens Oratorium intendiſſet in imaginem repræſentantem Chriſtum flagellatum & totum plagis confectum (quæ quidem imago nouiter ibi erat illata) ſtatim mirum experta eſt in ſe dolorem, ita vt cor eius in duas partes diuideretur, illumque dolorem magnâ lachrymarum copiâ teſtata eſt, eodem in loco proſtrata.

Ioan. 4.

Secundò ergo ſeruiunt imagines non ſolum ad inſtruendum, ſed maximè ad excitandum; vt ſcilicet ſint inſtar fomitis quo charitas erga Deum vel Sanctos flammeſcat & foueatur. Dum enim præſentem in imagine habeo quem diligo, aliter increſcit amor, nec tot amoris actus aut aliarum virtutum eliceret voluntas, ſi obiectum ſui amoris in imagine præſens non haberet. Ideò Crucifixi imago in templi medio ab Eccleſia ſolet conſtitui, vt dum ſtatim ingredimur, fidei, ſpei, charitatis actum erga Chriſtum redemptorem eliciamus. Et hæc conſuetudo ab Apoſtolorum tempore originem trahit, quam iudicare videtur Apoſtolus ad Galat. 3. dicens: *Quis vos faſcinauit non obedire veritati, ante quorum oculos Ieſus Chriſtus præſcriptus eſt, in vobis crucifixus?* (sic enim legendum eſt ſecundum correctionem humanam, non verò *proſcriptus*) Præſcriptus ergo Chriſtus, id eſt, præ oculis veſtris ſcriptus, ſiue pingendo depictus in vobis, id eſt ante vos crucifixus. Quaſi diceret, Quomodo ita facilè à fide receditis, ante quorum oculos Chriſtus depictus in cruce pendet, & exhibetur vobis, & pro vobis crucifixus? Nempe per Apoſtoli Pauli prædicationem repræſentabatur eis Chriſtus Ieſus crucifixus, eius vita, paſſio, & crux præſens exhibebantur eorum menti, ſimulque imago Chriſti crucifixi eorum oculis repræſentata, fidem debebat excitare & alere. Crucifixi igitur imago liber quidam eſt, clauis, ſpinis flagellis, lancea, quaſi calamis exaratus, & ſanguine quaſi atramento deſcriptus, in quo libro legere poſſumus peccata deteſtanda nobis eſſe, ac Chriſtum Redemptorem noſtrum adorandum & amandum? quia in hoc libro amor vndique deſcriptus eſt, in plagis, vibicibus, liuoribus. Ideò B. Maria Ogniaca non poterat crucifixi imaginem intueri, quin vbertim lachrimis conficeretur, imò & præ cordis defectu extaſim pateretur. Similiter Franciſcus & alij.

Beatus Bonauentura cùm eum interrogaret S. Thomas Aquinas, vnde tantam ſapientiam & tam ſublimes & ardentes ſermones eliceret; Aperiens ciſtulam, non oſtendit illi alium librum, niſi imaginem crucifixi lachrimis detritam.

S. Dominicus idem interrogatus, in quibus ſcilicet libris mira illa quæ populis prædicabat, diſceret? In libro, inquit, charitatis. Ibi lingua Prædicatoris eruditur & incenditur. Hic liber eſt Chriſtus crucifixus, eiuſque imago.

Ideò & Chriſtus, vt oſtenderet ſibi gratiſſimas eſſe apud Chriſtianos imagines myſteriorum Redemptionis noſtræ, etiam ipſemet aliquorum cordibus viuam voluit imprimere imaginem aliquorum myſteriorum. Patet in S. Franciſco ſtigmata gerente. In S. Clara de Monte Falco, cuius cordi inſculpta fuere omnia Paſſionis inſtrumenta. In S. Margarita de Caſtello, in cuius corde inuenta eſt gemma Natiuitatis myſterium habens impreſſum, in quibus omnibus poſſumus dicere, *Digitus Dei eſt hic.*

Hoc etiam habent boni aſpectus imaginis quod cùm cogitationes noſtræ volatiles ſunt & fugitiuæ, per imaginis piæ intuitum reuocentur, & myſterio aliquo aut piâ conſideratione figantur, & ità non ſolum rudioribus proſunt, ſed etiam doctoribus proficuæ ſunt.

Tertio, ad honorem Dei & Sanctorum deſeruiunt. Nam & viris inclytis ſtatuas in publico erigi ſolitum fuit, vt ſic honor eis deferretur, heroicisque eorum actibus, & beneficiorum memoria recoleretur. Ob hanc cauſam mulier illa quæ fluxu ſanguinis laborabat, imaginem æneam Chriſto erexit præ foribus ſuis in Cæſarea, ad cuius pedes effigies mulieris ſupplicantis efformata erat & hæc imago ad trecentos amplius annos, vſque ad Iuliani tempora, integra permanſit, teſte Euſebio. Qui etiam aſſerit, iuxta illam imaginem naſci ſolitam herbam, quæ quam primum fimbriam imaginis illius Chriſti manum mulieri porrigentis & ſanantis attingebat, ſimilem morbum curare poterat. Hoc ergo miraculo imaginem dictam voluit Deus honorari. Quod verò hæretici dicunt fulmine tactam, mendacium eſt, ſublata enim fuit à Iuliano Apoſtata, qui ſuam eius loco poſuit, quo facto ignis violentus de Cælo delapſus, ſtatuam illam diſſecuit & diſiecit, vt refert Sozomenus lib. 5. Hiſt. cap. 20.

Sic in honorem B. Virginis Imperator Manuel Comnenus, vt refert Nicetas in annal. lib. 5. cùm de Hungaris ſeu Pannonis victoriam reportaſſet, regreſſus Conſtantinopolim triumphum celebrem inſtituit, plateæ purpureis aureiſque veſtibus adornabãtur, captiui in triumphũ ducebãtur; plateæ & tecta omnia ſpectatoribus referta erant. Currus triumphalis auro argentoque ſplendidiſſimus præcedebat, equis niue candidioribus vectus Sed noluit ſedere

Imperator

Imperator, vetum in illa erexit imaginem Diuæ Virgini Matri Dei, cui totam victoriam adscribebat, & quam statuâ hac inclita triumphoque celebri honorare volebat. Vnde & currum hunc sequebantur Iudices, Principes, Senatores, ac Magistratus omnes, denique ipse Imperator.

Gregor. lib. 7. ep. cap. 53.

Imaginis itaque honor ad illum refertur, qui in imagine honoratur. Vnde Gregorius Pontifex eius nominis II. Carolo Magno imagines mittens sic scribit: Scimus quia tu imaginem saluatoris nostri ideò non petis, vt pro Deo aut quasi Deum colas, sed ob recordationem Filij Dei, vt in eius amore recalescas, cuius tu imaginem videre desideras. Et nos quidem, non quasi ante diuinitatem, ante illam prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem aut natum, aut passum, aut in throno sedentem recordamur. Et dum nobis illa pictura quasi ad memoriam Filium Dei reducit, animum nostrum aut de resurrectione lætificat, aut de passione demulcet. Ideò direximus tibi imaginem Saluatoris, & Sanctæ Dei genitricis Mariæ, Beatorumque Petri & Pauli Apostolorum Principum, vt per ipsum a maligno sis defensus, per cuius sanctum lignum munitum te esse credis. Hæc ille.

Quartò, fructus imaginum est imitatio Sanctorum, quem enim in imaginem honoramus, etiam præclara gesta miramur, & ad imitationem accendimur. Olim parentum imagines in numismate aut medallis, ad collum solebant filij nobiles gerere suspensas, ad pectus vsque & cor propensas, in cordis modum cordis formatas; vt excitarentur tum ad eorum amorem & recordationem, tum & maximè ad imitationem. Quidni ergo Christiani imagines Sanctorum patrum, qui eis exemplo virtutis præluxerunt, gestent, colant, venerentur publicè priuatimque, vt sese ad imitationem virtutis eorum & ad gloriam pari passu assequendam extimulent.

Ad hunc finem S. Ioannes Chrysostomus semper præ oculis habebat imaginem Apostoli Pauli, vt eum in sacris litteris specialem Doctorem, & in zelo animarum imitaretur, tanquam exemplar absolutissimum. In eius effigiem quando perlegebat ipsius epistolas, oculorum aciem intendebat, in eaque defixus inhærebat, non secus ac si Paulus ipse viuus eius oculis obijceretur, totam animi cogitationem ad illum dirigens, & contemplando cum illo colloquens. Vnde & ab ipso multam cælitus percepisse doctrinam, multumque spiritum, ac zelum certissimum est.

Chroni. l. 5.

Boleslaus quartus Rex Poloniæ solebat Patris sui imaginem, in lamina aurea collo appensam gestare, & quoties rem magnam erat aggressurus, eam osculabatur, & dicebat, *Absit, Pater mi, vt rem tuo indignam nomine & virtute vnquam agam.* sicque ad paternas virtutes imitandas sese stimulabat. Idem agant Filij Christi dum eius imaginem intuentur.

Quintò, vtilitas imaginum etiam in hoc elucescit, quòd seruiant ad decorationem templorum, quæ ex illis tantum splendorem concipiunt, vt cælestis Ierusalem speciem quandam repræsentent. Parietes ipsi imaginibus adornati, venerationem quandam loci sacri & memoriam præsentiæ Dei, auxiliique Sanctorum in locis illis tacitè loquuntur, & cordibus fidelium imprimunt.

Et ita si ingrediaris templa hæreticorum nostrorum, maximè Caluinistarum, ita distare inuenies, sicut horreum aut stabulum ab aula beatorum. Imago ergo quædam est cælestis Paradisi in hoc templorum ornatorum ad templum illud æternum mentes nostras eleuet, & ad domum Dei non manufactam, quàm cùm ingressi fuerimus, auferentur imagines; quia succedente tunc clarissimâ veritate, contemplabimur Deum & sanctos facie ad faciem, non per speculum aut imaginem, quâ quidem nunc egemus tanquam scalâ visibili, per quam ad inuisibilia Dei animum transferamus.

Sed dices. Concilium Elibertinum canone 36. videtur reprobare templorum picturas. Dicit enim: *Placuit in Ecclesia picturas esse non debere, neque quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur*

Respondeo, ibi tantum prohiberi, ne imagines pingantur in parietibus, quod pro eo tempore & loco potuit obligare, & iustè statuit id eum adhuc frequens persecutio Christianorum ferueret, ideòque facilè poterat accidere vt ab infidelibus irreuerenter tractarentur; & quia corruptis parietibus frequenter imagines deturpantur. Addit Baron. an. 57. hunc canonem esse suppositium & ex SS. PP. fusè docet antiquissimum in Ecclesia morem fuisse, vt parietes picturis ornarentur.

Impiè ergo Caluinistæ rabiem suam in imagines effunduut, nec impune quandòque vt multis exemplis docet Lindanus lib. 2. de fug. Idol. Impietas verò eorum patuit, dum efferuescentes in sacras imagines sanctorum, impiorum imagines intactas reliquerunt. Sic refert Florimundus in vrbe S. Ægidij circa Aquitaniam cum Iesu Christi imagines & Apostolorum eius deturpassent & deturbassent è sublimi, solam Iudæ Iscariotis effigiem intactam reliquisse. Sic Antuerpiæ, cùm imaginem Crucifixi & Angeli qui boni latronis animam excipiebat, confregissent, effigiem dæmonis, animam blasphemantis latronis excipientem integram reliquerunt. Et cùm Lodini S. Michaelis imaginem conscidissent, imaginem sathanæ eius pedibus substracti sine læsione dimiserunt. Vnde quidam Hispanus illùc ingrediens in templum S. Pauli, vbi res gesta erat, nullam aliam quàm sathanæ aduertens imaginem, euaginato in eam gladio, & tu hinc egredieris, inquit, cum impijs tuis satellitibus, qui sacras imagines vestri non sunt hoc in loco sacro persuadare. Idem refert Lindanus Episcopus Ruremundanus se fecisse, cùm visitaret Ecclesiam suam ab hæreticis prophanatam, inuenit ibi solâ imagine sathanæ, quæ quondam depicta fuerat ad significandam tentationem cuiusdam S. Virginis, effigies ergo illius virginis disrupta, sola sathanæ effigies permanserat incorrupta. Nempe noluerunt attingere impij illi sathanæ ministri patris sui effigiem, aut Patroni cuius præsidio fulti debachabantur in imaginem, sed quasi illum in illa venerati intactam esse voluerunt. Patronos autem Ecclesiæ Christi, Michaelem, Angelos, ac sanctos, vt hostes perduelles, in imaginibus suis persecuti sunt & persequuntur; optarentque, si fieri posset, eos in propria persona lædere & succidere. Ideò enim non solum imagines eorum, sed & reliquias Sanctorum Martini, Irenæi, Hilarij, aliorumque flammis mandarunt, & cineres fluminibus ventisque disperserunt: vt eorum memoriam penitus extinguerent, qui voce doctrinæ, imò & sanguinis sui eorum errores condemnabat.

Horrendum est, quod Henricus Octauus circa S. Thomam Martyrem gessisse refertur. Hunc quadringentis antea annis pro fidei confessione mortuum, & decreto Ecclesiæ in Sanctorum numerum relatum, miraculisque innumeris clarum, coram tribunali suo & iudicibus à se designatis citari voluit, & causam eius per aduocatos subornatos agi, tandemque reum læsæ Maiestatis condemnari, & de Sanctorum catalogo eradi, prohibendo ne quis vltra eum inuocaret sub pœna capitis. Vlterius eius ossa, quæ instar pretiosissimi pignoris asseruabantur in aurea capsa, erui iubet & flammis dari, pulueresque in ventum spargi, sæuiens in cineres sacros rabie furibunda, cùm in personam non posset, crudelior Nerone, Mahomete infidelior, Atheo peior. Verùm exurgent tandem, ô impiissime tyranne, pulueres hi, & iudicabunt causam suam, dabuntque contra te vocem, fortiùs clamantem quàm sanguis iusti Abel, contra Cain fratrem suum. *Gladij ancipites in manibus eorum* (quorum cubilia sacra violasti, in quibus corpora eorum quiescebant, ipsis in gloria exultantibus) *ad faciendam vindictam, & ad alligandos Reges*, persecutores suos, *in compedibus & manicis ferreis*, vt ligatis manibus & pedibus, in tenebras æternas proijciantur æternùm cruciandi, *gloria hæc est omnibus sanctis eius*, facere iudicium conscriptum, & à Deo decretum.

Cæterùm, vt de imaginibus concludam, obsecro Pastores animarum, Fratres ac Dominos meos; vt diligenter attendant Tridentini Concilij decretum, quo monemur, turpes & procaces imagines, vel vetustate detritas, aliaque ex causa deformatas è templis eliminare, quæ tanto abest vt deuotionem excitent, quin potius risum eas considerantibus, & calumniandi occasionem hæreticis & infidelibus præbeant. Certè multis in locis ruralibus, meis oculis multas conspexi, quas miratus sum à Pastoribus vel Visitatoribus tolerari; vt pote vel exoculatas, vel naso parteque faciei detruncatas, brachijs carentes vel alijs membris, à pictoribus ignarissimis ita effigiatas, vt potius prophanationem quandam domo Dei, quàm decorem conferant, & illi qui non est assuetus eas videre, risum potiùs quàm reuerentiam moueant. Considerentur ergo diligenter verba Concilij sess. 25, & executioni mandentur, tollaturque omnis occasio indecentiæ aut calumniæ è domo Dei.

LECTIO

LECTIO IV.

De reliquiis Sanctorum.

1. *Docet earum cultum hîc non prohiberi.*
2. *Respondet ad aliquas obiectiones.*

PROPOSITIO I.

NOn prohibetur etiam hîc cultus reliquiarum Sanctorum.

Corpora etiam Sanctorum ac eorum ossa, Ecclesia à Spiritu sancto directa, tanquam sacra pignora semper cum reuerentia, tractauit, conseruari voluit, & cum veneratione coli, idque nouissimè Concilium Tridentinum denuò approbauit, & hæreticorum id calumniantium impias voces suo decreto repressit. Neque verò mirum ossa illa honorari à fidelibus, quæ & ipse Deus honorat, & Angeli eius, & dæmones reuerentur, ipsique sancti cupiunt & gaudent sibi hunc honorem in ossibus suis impendi. Singula declaro.

Deus honorat reliquias.

PRimò quidem Deus eas honorat & vult honorari, quia *Pretiosa est in conspectu Domini mors sanctorum eius, custodit ossa eorum, vnum ex his non conteretur.* Sicut ergo pretiosa est mors pro Deo perpessa, ita pretiosus est sanguis pro ipso fusus, pretiosa membra pro ipso contusa, pretiosa vulnera, pretiosæ cicatrices remanentes, pretiosa ossa, pretiosi eorum pulueres ac cineres, pretiosum quidquid ad eos spectat, pretiosus denique in quo iacent tumulus. Hinc D. Ambrosius: *Honoremus B. martyres, Principes fidei, intercessores mundi, præcones regni, cohæredes Dei.* Quod si dicas, quid honoras in carne resoluta, de qua nulla iam Deo cura est? respondet Ambrosius: *Nunquid veritas loquitur per Prophetam, pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius?* Et iterum: *Mihi autem valde honorificati sunt amici tui Deus.* Honoro ergo in carne Martyris exceptas pro Christi nomine cicatrices, honoro hominis memoriam perennitate virtutis, honoro per confessionem Domini sacratos cineres, honoro in cineribus semina æternitatis, honoro corpus quod mihi Dominum meum ostendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorent corpus illud fideles, quod reuerentur & dæmones? Afflixerunt in supplicio, sed glorificant in sepulchro. Honoro ergo corpus quod Christum honorauit in gladio, quod cum Christo regnabit in cœlo. Hæc Ambrosius.

Corpora itaque sanctorum planè honore digna sunt, tum quia fuerunt organa animarum sanctarum ad omne opus bonum, tum quia viua membra fuerunt Christi, tum quia templa fuerunt Spiritus sancti, tum quia instrumenta fuerunt ad miracula, per quæ multa beneficia ad homines sunt deriuata. Manent ergo post mortem tanquam parentum pignora, tanquam triumphantium trophæa, tanquam virtutis monumenta, tanquam pretiosæ confessionis testimonia, tanquam arrhæ per quas certò nobis eorum vsurpamus testimonia, tanquam æternæ gloriæ semina à Christo suscitanda, & æternum glorificanda. Nempe hæc est charitas Ecclesiæ triomphantis erga sororem suam Militantem, accipit ipsa animas sanctorum, illi relinquit corpora, amoris pignus, quæ diligenter custodiat & honoret, Deo repræsentans eorum vulnera, & sanguinem pro illo fusum, postquam repræsentauit coram throno diuinæ maiestatis, corpus & sanguinem Agni, *in cuius virtute vicerunt, & lauerunt stolas suas.* Quotidiè enim in sacrificio primò repræsentantur vulnera & sanguis Iesu Christi, tanquam supremi mediatoris, cuius sanguine emundantur sordes animæ nostræ ab operibus mortuis. Deindè repræsentatur memoria sanctorum, sanguis & vulnera eorum. Non tanquam pretium, sed vt per illos etiam secundarios mediatores exaudiamur ad votum. Hinc in canone dicimus, *Communicantes & memoriam venerantes in primis Gloriosæ V. Mariæ; sed & S. Apostolorum & Martyrum tuorum, &c.* Pretiosa ergo in conspectu Domini mors sanctorum eius, quam sibi vult repræsentari cum morte vnigeniti filij sui, quia caput ipse est Martyrum, hi eius membra, ipse principalis victima, hæ secundariæ, & ideò ille super altare est, qui pro omnibus passus est, illi sub altari qui ipsius redempti sunt passione. Ideo enim eorum reliquiæ, ac cineres sub altari antiquitùs collocari solebant vt ibi tanquam in cunabulis quiescerent & gloriosam resurrectionem expectarent iuxta illud apocalypsis. *Vidi sub altari animas interfectorum propter verbum Dei.* Vbi per animas intelliguntur ipsi sancti qui ibi dicuntur vbi ipsorum sunt corpora, & ibi animæ eorum dicuntur clamare pro vindicta contra impios, sed dicitur eis vt ad tempus adhuc requiescant donec compleantur conserui eorum, & fratres qui interficiendi sunt sicut & illi.

Sed si particulariùs via videre, quomodo Deus illorum corpora, & ossa honoret, volue historias sanctorum, & videbis plurimorum corpora (Dei speciali prouidentiâ illa honorante) per multa annorum curricula integra permansisse, vt verum sit illud, *Custodit Dominus omnia ossa eorum, vnum ex his non conteretur.* Quod quamuis maximè verum sit propter resurrectionem, in qua singula sanctorum ossa ad perfectionem & immortalitatem redibunt, tamen id etiam verum est de multis in hac vita, quorum reliquiæ specialiter diuinitus sunt custoditæ. Mirum enim est aliquorum Prophetarum, qui ante annorum tria millia migrarunt è vita, ad nos corpora peruenisse, & tot Apostolorum, Martyrum & aliorum sanctorum (quorum memoriam penitus conati sunt delere, Imperatores & Reges impij gentesque infideles) tanto cum honore reliquias conseruatas fuisse. Sic Arcadius Imperator Samuelis Prophetæ ossa à Iudæa Constantinopolim transtulit, Michæas quoque & Abacuc Prophetæ in somnia apparuerunt Sebeono Episcopo Eleuteropoleos, & vbi corpora eorum iacerent prodiderunt, vt ex Sozomeno & Adone tradit Bar. tom 5. an. 406.

Psal. 33.

Cœlestis quoque prouidentia eluxit & elucet in corpore S. Cæciliæ, quod post octingentos annos à Clemente VIII. integrum repertum est: In corpore S. Huberti, quod adhuc integrum cum capillis & barba, in eius Monasterio cerni dicitur, quasi somno suaui detentum. In corpore S. Claudij Bizontini Episcopi, quod adhuc aduentantibus incorruptum monstratur, vt habes Surius tom. 36. Iunij. In corpore S. Francisci, quod sine fulcris stat, & instar orantis manus & oculos in cœlum tendere perhibetur. Et sic de multis aliis.

Denique si vis scire quantùm Deus ossa honoret sanctorum, attende quantis miraculis vbique terrarum celebria reddat, ita vt meritò dixeris Concilium Nicenum & Tridentinum, esse fontes salutares per quos nobis multa beneficia deriuantur. Et vt dicit D. Damascenus, *Vnguentum redolentis suauitatem, scaturiunt morbos fugant, infirmis medentur, cæcis visum impertiunt, lepras emundant, tentationes, & mœrores soluunt.*

Planè mirabile est, & incredibile videretur quod de multis reliquiis sanctorum refertur, nisi testes omni exceptione maiores firmarent, & Dei potentia bonorque quo sanctos afficere vult, ex sacris litteris exploratus foret.

Andi quod in Neapolitana vrbe cunctis est notissimum. Dum VVandali in Africa aduersus Catholicos sæuirent, Gaudiosus Episcopus illinc profugiens, Neapolim Campaniæ vrbem peruenit, ampullam sanguinis S. Stephani secum detulit, eò fuerat asportata ab Orosio Hispano, quod etiam colligitur è litteris Luciani presbyteri Hierosolymitani.

Asseruatur adhuc illa in æde S. Gaudiosi, & quoties super altare ponitur, dum Missa dicitur, sanguis ille concretus, nullo modo in puluerem redactus post tanta temporis spatia, liquescit cunctis aspicientibus atque agitatur, mox consistit peracta Missa, & concrescit quasi in lapidem quemdam. Huius rei nulla potest alia causa afferri, nisi quod is dum sacra mysteria illius quem tantopere amauit Christi peraguntur, & memoria renouatur actionis illius qui vitam posuit pro Christo, quodammodo reuiuiscit, & ad illius præsentiam commouetur. Vbi sunt igitur qui negant audiri preces nostras à sanctis, quando & sanguis ipse exanimis quodammodo videtur audire? hæc notissima & vulgatissima cunctis Neapolitanis & innumeris aliis, qui propriis hæc oculis conspexerunt. Neque nos sumus adeò vecordes qui hæc affirmari à nobis audeamus, cum facillimè mendacij apertissimi à tot hominibus conuinci possemus.

Sed illud plane admiratione dignum est, quod cum olim annis singulis, 3 Augusti id fieri consueuerit, ipso etiam anno quo auctoritate Gregorij Papæ XIII. restitutum est Kalendarium Romanum, ad formam reductionis anni, non vt olim decem post dies, sed etiam ipsa festa die sanguis visus est ebullisse, sicque annis frequentibus. Idem accidit de sanguine S. Ioannis Baptistæ Est eius rei, inquit Baronius, fidissimus ac sincerissimus testis inter alios R. D. P. Franciscus Mariæ Tarusius, congregationis oratorij Neapoli existentis Præfectus, vt ex

his aliisque compluribus planè constat, diuinis suffragiis quæ in sancta Catholica ecclesia ab ipso Romano Pontifice sunt constituta, probari atque firmari hæc Bosius.

Audi & de sanguine ibidem S. Ioannis Baptistæ. In æde S. Gregorij asseruatur ampulla, in qua est sanguis S. Ioannis Baptistæ, qui lapillis sestar durissimis est concretus, sed in die quo festum Præcursoris celebratur, post huiusmodi ampulla solet super altare, & dum sacra officia celebrantur, illâ ipsâ horâ qua caput est amputatum S. Ioanni Baptistæ, sanguis ille colliquescit aptea durissimus, agitatur, effervescit, cunctis qui eo confluunt inspicientibus, & rem tantam demirantibus.

Sed nec Ianuarij Martyris Beneuentani Episcopi prætereunda est mentio, qui Neapoli pro Christi fide capite mulctatus est. Diuersis igitur templis condità caput sanguisque eius ampulla conclusus, quo die per vrbem sollemniter feruntur, sanguis qui in pilam induruit, cùm in caput incidit, mirum dictu, sed tamen verum, liquescit totum in ampulla, non aliter quam cùm primum, cæso capite, ex Martyris corpore defluxit. Cùm autem à capite diiungitur in sphæricam formam vt antè erat durescit. Id etsi satis patet, nos vt certiùs tem intelligamus, eorum qui in præsentia fuerunt, inspectisque oculis diligentes fe spectatores præbuerunt, testimonium habere volumus. Hæc iterum Bosius.

Meritò verò in 7. Synodo act. 3. & apud Damascenum lib. 4 de fide cap. 16. Reliquiæ vocantur fontes salutiferi, ex quibus vnguentum redulentis suauitatis ad nos profluit, nam de facto sicut aqua in deserto ea aspera & solida rupe, & ex asini maxilla ad sedandam Samsonis sitim, Deo ita volente prosiliit, ita ex sanctorum reliquiis frequenter contingit suaue vnguentum scaturire, vt testatur S. Gregorius Turonensis lib. 1. de gloria Martyrum cap. 34. de corpore S. Andreæ. Andreas Apostolus, inquit, magnum miraculum in die solemnitatis suæ profert, hoc est, manna in modum farinæ, vel oleum cum odore nectareo, quod de tumulo eius exundat. Per id enim quæ sit fertilitas anni sequentis, ostenditur. Si exiguum profluxit, exiguum terra profert fructum, si verò fuerit copiosum, magnum arua prouentum fructuum habere significat. Nam ferunt in aliquibus annis in tantum è tumulo oleum exundare, vt vsque ad medium Basilicæ profluat riuus ille. Hæc autem aguntur apud prouinciam Achaiam, in ciuitate Patras, in qua B. Apostolus, siue Martyr, pro Redemptoris nomine crucifixus præsentem vitam gloriosâ morte finiuit. Tamen cùm oleum defluxerit, tantum odorem naribus præstat, vt putes ibi multorum aromatum spassam esse congeriem. Ex illo vnctiones factæ, seu potiones datæ, magna plerumque languentibus beneficia præstant. Hæc Gregorius Turon.

Similes ex corpore S. Nicolai scatere liquorem, qui aduersus innumeros morbos prosit, testatur Emanuel Imperator Nouella de feriis.

Testatur etiam Bosius è corpore Ianuariæ Virginis quod adhuc integrum est post 300. annos repositum in Monasterio sancti Spiritus Eugubij, sudorem quemdam sanguineum emitti, quem Virgines abluunt, & mirificè valet aduersus omne morborum genus. Testatur idem se etiam in monte Falco vidisse cor sanctæ Claræ Virginis cum instrumentis passionis, quæ digitus Dei miro artificio in illo exarauit, & ampullam sanguine plenam, qui è corpore eius effluxit. Is est concretus, & quoties aliquid calamitatis imminet Reip. Christianæ continuò incipit colliquescere, subsilire, & efferuescere, & quò maior futurus est casus, eo fortior atque diuturnior est agitatio.

Refert quoque Nicephorus. Ea quo S. Euphemia in Martyrum stadio decurrit, & corpus eius in monumento conditum est, ipso passionis eius die in conspectu omnium, loci Episcopus spongiis quibusdam è defunctæ corpore sanguinis liquorem haurit, temperatum vnguentis quibusdam odoriferis, quem exiguis vitreis vasculis exceptum turbæ aduenienti donat. Vide etiam Baron. tom. 6. an. 451. Vide quoque Bosium l. 1. c. 10. tom. 1 de signis Ecclesiæ, ex quo pleraque ex dictis desumpta sunt.

Angeli honorant reliquias.

SEcundò, Angelos corpora & reliquias sanctorum honorare, nunc ostendendum est. Ac in primis multa eorum corpora, ab illis sepulturæ fuisse honorificè tradita, non est ambiguum. Nam quod scriptura dicit, *Mortuus est Moyses seruus Domini, & sepeliuit eum in valle terræ Moab, & non cognouit homo sepulchrum eius vsque in præsentem diem*, id Angelorum ministerio factum fuisse tradunt veteres. Et indicat Iudas in epistola sua dum dicit, quod *Michael Archangelus cum dæmone disputans altercaretur de Moysis corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiæ, sed dixit: Imperet tibi Dominus*. In quem locum scribens Oecumenius sic ait: Dicitur Michael ministerium præbuisse in sepeliendo Moyse id non ferebat diabolus, sed accusationem afferebat Moysen indignum esse sepultura eo quod occidisset Ægyptium eumque sepelisset in Sabulo, & propterea non permittebat vt honorificam consequeretur sepulturam, cùm autem in hac controuersia Michael haberet occasionem, vt diabolo malediceret ob eius impudentiam, noluit, sed tantum eum iotulit: Increpet te Deus, ô diabole.

Deuter. vlt.

Aliam rationem afferunt alij altercationis cum Michaële, quod diabolus coleretur in illa valle, ideóque non tulisse per ministerium Michaelis iuxta se reponi corpus Moysis, timens ne illo loco pelleretur, vel obmutescere cogeretur. Ita Serarius.

Sed tertia causa certior videtur tam ex antiquis quàm recentioribus interpretibus, quod ideò cum Michaele altercatur diabolus, quia cum Moyses in sepulchro tam admirando, vt nullus hominum dignus esset illum respicere, sepeliretur ab Angelis, malè hoc habebat diabolus, qui cupiebat corpus illud & sepulchrum patere, & cognosci à Iudæis, vt eis occasio idololatriæ foret. Quia verisimile erat, corpus illud à Iudæis in Idololatriam procliuibus adorandum fore, tanquam nomen quoddam diuinum ducis ac legislatoris sui, maximè quia credibile est corpus Moysis licet mortuum, conseruasse adhuc splendorem vultus & decorem quem antea habebat, sicut multis sanctorũ accidit. Nequetamen solidâ ratione nituntur hæretici, dum hoc contra Catholicos intorquent, à quibus volunt tolli reliquias, ne idololatriæ illis occasio detur. Nam non est tale periculum apud Christianos, quale fuit illo tempore apud Iudæos, ad cultum idolorum tunc propensissimos. Sed nec semper tale periculum fuit apud illos, cùm constet post reuersionem à captiuitate Babylonica sepulchra Prophetarum Deum miraculis illustrasse, & ossa Elisæi mortuum suscitasse, constat ex Scriptura, idololatriæ periculo omni remoto.

De nostris Martyribus aut Virginibus, quomodo eorum corpora Angelorum ministerio fuerint honorificata, ex sacris constat historiis. Nam Catharinæ corpus ab illis in montem Sina deportatum fuit, & sepulturæ traditum, & S. Agathæ sepulchro epitaphium inscripserunt vt alibi diximus. Item corpori S. Clementis ædiculum in medio maris construxerunt. Corpus quoque S. Bartholomæi, vt refert Gregorius Turonensis, cum in persecutione Christianorum in Asia existens, gentes in mare deiecissent, Angelis sublevantibus, delatum est ad insulam Liparis, reuelatumque est Christianis, vt illud colligerent & sepelirent. Vnde super eius sepulchrum magnum ibidem templum, extruxerunt, in quo multas virtutes est operatus.

De sancti Quintini corpore Angelica reuelatione detectum fuisse refert Sigibertus, & ex eo Bozius, qui sic ait: Quintini Martyris corpus desoderunt impij & occultaverunt alueo fluminis, in quo iacuit an. 55. in tenebris. Accidit deinde vt imperantibus Constantini filij filiis, Eusebia quædam cæca romæ, sæpius Deum precaretur, vt ipsi lumen oculorum restitueret. Tandem per visum ei apparuit Angelus, edicens vt Augustam Veromanduorum pergeret. Fore enim vt in Sonna fluuio corpus Quintini inueniret, & inde acciperet sanitatem. Abit illa: Inuento loco, precibus se dat, & mirabiliter cadauer ipsum se in altum extollens enatat ad ripam, caput similiter aliunde eòdem se extulit.

Sed & frequenter Angelicâ custodiâ, sanctorum corpora à ferarum laniatu, aliisque elementorum incommodis præseruata fuere, ab igne, ab aqua, ab agris corruptione, quorumdam etiam corpora per belluas tutelam acceperunt à belluis. Vincentij corpus per coruum, Stanislai per Aquilam, Edmundi regis Angliæ per lupum, vt dixi cùm de resurrectione corporum tractaui Sic & Leones effoderunt terram, vt tumulo códeretur corpus Pauli eremitæ, si ergo Angeli, si irrationabilia animalia, honorant sanctorum corpora, cur prohibetur illis honorem impendere?

Sed sicut honorant ea Angeli ita ad illorum præsentiam terrentur dæmones & torquentur. Et adeò non mirũ si infideles & hæretici nostri, sathanæ filij & tenebrarum, illorum honore torqueantur, & ad lucẽ miraculorum, quæ per illa Deus operatur, fremant & tabescant; inuidiæ quo

dam

dam liuore de gloria eorum indolentes. Vnde acriter contra vigilantium Reliquiarum hostem sic scribit D. Hieronymus: *Responde mihi, quomodo in vilissimo puluere & fauilla nescio qua (vt loqueris) tāta sit signorum virtutumq; præsentia; Sentis, sentis infelicissime mortaliū quid sentias, quid doleas. Spiritus iste immundus qui hæc te cogit scribere, sæpe hoc vilissimo tortus est puluere: imo & hodie torquētur, & in te plagas dissimulat, in cæteris cōfitetur.*

Frequenter autem dæmonem è corporibus obsessis ad præsentiam Reliquiarum excussum fuisse, notum est ex Historiis Sanctorum. Testatur Augustinus adolescentem à dæmone arreptum ad præsentiam reliquiarum Ss. Geruasij & Protasij liberatum fuisse. Vicum quendam malignorum spirituum insidiis infectum, cum alia multa remedia tentata fuissent, allatis S. Marci Euangelistæ Reliquiis à malignis illis spiritibus purgatum fuisse, testatur Metaphrastes apud Surium in vita SS. Cyri & Ioannis 31. Ianuarij. Ad vincula Petri tempore Othonis imperatoris Comitem de eius familia, à nefario spiritu liberatum fuisse refert Breuiarium Rom. 1. Augusti.

Sancti approbant honorem reliquiarum.

Tertiò Sanctus hunc honorem eorum pignoribus impensum approbare, in dubium est. *Exultant enim in gloria lætantur in cubilibus suis*, hoc est, in locis vbi recumbunt eorum ossa, ob honorem qui ibi eis tribuitur, ex illo enim in eos gaudium & gloria accidentalis refluit. Vnde optant ossa sua certis in locis quiescere, in quibus maiori honore & celebritate colantur. Refert Baptista Fulgosius, corpora trium Regum ab Abbatia Faldensi in Thuringia, diuinitùs iterum Coloniam in templum vndecim millium Virginum reducta fuisse, vnde translata fuerant. Refert quoque D. Gregorius de corporibus Apostolorum Petri & Pauli, eo tempore quo passi sunt ex Oriente fideles aduenisse, qui eorum corpora quasi ciuium suorum repeterent: quæ ducta vsque ad secundum vrbis milliarium, in loco qui dicitur ad Catacumbas collocata sunt. Sed dum ea leuare omnis eorum multitudo conueniens niteretur: ita eos vis tonitrui atque fulguris nimio metu perculit & dispersit; vt talia denuò nullatenus attentare præsumpserint. Tunc autem exeuntes Romani eorum corpora (qui hoc ex Patris pietate meruerunt) leuarunt, & in locis quibus nunc sunt condita posuerunt. Idem quoque Constantiæ Imperatrici petenti caput S. Pauli, vt Basilicam à se in eius honorem erectam in palatio suo honoraret: respondet sacrilegium esse, corpora tantorum sanctorum tangere & inspicere. Et narrat multos repentè obiisse, quod præsumpsissent ad tangendum vel inspiciendum propius accedere. Pollicetur tamen se aliquid missurum de rasura catenarum sancti Pauli, si limando aliquid poterit extrahere: eam enim esse earum conditionem, vt pro dignitate vel indignitate petentium, aut sine mora aliquid radatur, aut nullo modo quis possit etiam si diu limando laboret.

Admirabile verè est quod Gerendæ in Arragonia, vbi vult coli S. Narcissus, accidisse dicitur. Cum enim Philippus Galliæ Rex, bello in Petrum Regem Arragonum moto, vrbem illam cepisset, eius militea, qua erant insolentia, vi templis illata, Sancti quoque Narcissi Patroni & Tutoris illius vrbis sepulchrum diripuerunt. Sed inde egressa muscarum inaudita forma & magnitudine examina, & magno impetu in multitudine inuolantia, sic terruerunt, & acutis ac venenatis morsibus vulnerarunt, vt intra paucos dies hominum plus quadraginta, & equorum plus 24. millia pestis absumpserit. Quin etiam Petrus ipse Arragonum Rex, in Epistola ad Sanchium Castellæ Regem data, scribit equos ad 40. millia periisse. Neque multo post Rex ipse Galliæ mortuus est Perpiniani. Et hoc tristi euentu abierunt in prouerbium, *Moscæ S. Narcissi*, vt annotat Baronius in Martyrologio 18. Martii, qui etiam Philippo iungit Carolum Siciliæ regem.

Notabile quoque est, ipsosmet sanctos, vt ostenderent quàm gratus sibi acceptabilisque foret honor eorum reliquiis exhibitus, frequenter apparuisse, & designasse loca in quibus eorum corpora sine honore iacerent: vt inde translata locis honoratioribus conderentur, & populis concurrentibus colerentur. Sic apparuit S. Ioannes Baptista certis Religiosis, eis in quo loco iaceret caput suum declarans. De quo sic Vspergensis Abbas in Chronico. Caput D. Ioannis Baptistæ altissimè ad ignominiam eius, ab impiis Herodiadis ministris iuxta Herodis quondam Regis habitaculum fuerat defossum. Post multa verò annorum curricula, circa annum Domini 463. quo tempore VVandali sub Genserico omnia vastabant, idem Sanctus duobus Monachis orientalibus, qui Hierosolymā orationis causa venerant, in somno apparens, quo loco esset, ostendit. Quod deinceps Edessam Phœnicis vrbem perlatum, digno cultu est honoratum. Rursus cùm delitesceret Valentiniano & Marciano imperatoribus, S. Marcello monacho mirabili quodam modo indicauit quo loco esset. Cumq; è Cilicia Constantinopolim transferretur, vbi ventum est ad Pantichium, qui locus est Chalcedonis, equi qui vehebant substitere, nec quidquam mouebantur cædentibus eos aurigis, depositumque est in pago Cosilas. Denique imperante Theodosio iuniore Cōstantinopolim est adductum; & quoniam Macedonianus Sacerdos illud habebat in custodia, pollicitus est se hæresi renunciaturum, si caput ab Imperatore asportari posset, quod ita contigit, vt Sozomenus scribit l. 7. hist. c. 21.

Apparuit quoque S. Barnabas B. Anthemio Salaminæ Episcopo, cum disceptaret aduersus Antiochenos an Ecclesia sua apostolica foret: contēdentibus Antiochenis Episcopis illam Prouinciam subiectam esse debere Antiochenæ sedis Apostolicæ, cui tunc præsidebat Petrus Fullonis Arianus. Cùm ergo fluctuaret Anthemius, quid ageret, Constantinopolim vocatus, vt hac de re coram Patriarcha causam diceret, nocte adstitit illi S. Barnabas diuinam quandam speciem præ se ferens, & luminis splendore coruscans, vesteque in sacro habitu decorus, dixitque ei. *Cur tristis es, & vultus tuus ita concidit? nihil mali ab aduersariis patieris.* Hæc cùm dixisset, discessit. Experrectus & perterritus Episcopus in faciem se prostrauit, & multis lachrymis ita Deum deprecatus est: *Domine Iesu Christe Fili Dei viui adiuua Ecclesiam hanc: si visio hæc à te profecta est, quæso & mihi iterum & tertio ostendatur, vt te mecum esse certe scire possim.* Quod factum est, secundum eius votum. In tertia autem apparitione. *Quæso Domine mi.* inquit Episcopus, *dic quis es tu qui hæc mecum loqueris*, at ille, *Ego sum Barnabas discipulus Domini segregatus à Spiritu S. vt cum Paulo munus Apostolicum inter gentes exercerem. Huius rei signū hoc habeas, egredere extra vrbem versus Orientem stadiis quinque, in eā Regionem quæ sanitatis locus appellatur, per me enim Deus in loco illo miracula efficit, & sub arbore siliqua effodias; Speluncā & arcā reperies, in qua corpus meum conditum est, & Euāgeliū propria manu scriptum, quod à S. Matthæo Euangelista excepi.* Quia vero aduersarij tui sursum & deorsum miscentes omnia, & iura quædam obiicientes tecum disceptant, Antiochę sedem Apostolicam esse contendentes, tu contra ius tuū opponas dicens. *At mea sedes Apostolica est, nam & Apostolum habeo in patria mea integro corpore consistentem.* His dictis Barnabas discessit, & Episcopus cum Clero in locum ei designatum, corpus reperit Apostoli; suauem gratiæ spiritualis odorem respirans: ideoque ibi viros Religiosos constituit, qui vespertinis & matutinis Hymnis Deum collaudarent, Sanctumque colerent. Postea Constantinopolim procedens cum responso quod acceperat ab Apostolo Barnaba, de suis aduersariis triumphauit.

Apparuit quoque S. Sebastianus Lucinæ, Geruasius Ambrosio, S. Stephanus Luciano Præsbytero, eandem ob causam, vt scilicet eorum sacra pignora loco honorato collocarentur & colerentur, vt & Deus in sanctis suis glorificaretur, & ipsi tanquam amici Dei specialiter honorificarentur miraculis ad eorum tumulos gloriosè editis: *sic nempè honorabitur quem Rex voluerit honorari.*

Itaque optimè conuenit viris sanctis quod apud Sapientem habetur Eccl. 46. *Sit memoria eorum in Benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo, & nomen eorum permaneat in æternum.* Quid est ossa eorum pullulare de loco suo? Primò quidem ossa eorum pullulant de loco suo, quando in loco à Deo electo, ex eorum tumulis & ossibus tot beneficia pullulant, tot miracula redundant. Pullulabat sepulchrum Elisæi, dum ad eius contactum mortuus suscitatus est. Pullulabat sepulchrum sancti Stephani, dum ibi cæca mulier ad pignora sacra deducta, flores quos ferebat admouit, illosque postea oculis applicans protinus visum recepit, stupentibus omnibus, qui aderant, quia præibat exultans, viam carpens, & viæ ducem vlteriùs non requirens. Pullulabat sepulchrum B. Agnetis Politianæ, in quo eius incorruptum corpus adhoc colitur: ad quod venerandum cum Beata Catharina Senensis accessisset, pluuia cœlestis roris instar Man, super vtramque diuinitus descendit. Cumque ciues de eius sacro

corpore aromatibus condiendo, vt diutius seruaretur, cogitarent, fluxit ex ipso corpore liquor instar balsami, vt omnes intelligerent corpus diuina gratia conditum, non egere aliis aromatibus, Vnde & huius liquoris tunc pullulantis adhuc reliquiæ seruantur cum corpore incorrupto, vt se vidisse attestatur Cardinalis Bellarminus. Pullulant & illa corpora sanctorum, de quibus diximus similes liquores medicinam corporibus afferentes permanasse. Pullulat, ait ex ore Cranij S. Magdalenæ viris, eoque indicio ipsa reliquias suas demonstrauit Carolo Siciliæ regi, apparens ei in carcere, & eum liberans, vt videre potes apud Surium in Vita eius. Pullulare solebant quotannis de sepulchro S. Eulaliæ ramusculi arboris cuiusdam ignotæ, floresque producere mense Decembri in die Martyrij, qui quidem flores formam habebant columbarum, miroque fragrabant odore, visa namque fuerat eius anima instar candidæ columbæ in cœlum à martyre euolare. Vide Ribadeneiram 10. Decembris. Pullulat quotannis Neapoli sanguis S. Ioannis Baptistæ, S. Stephani, S. Ianuarij, vt supra diximus. Et sanctarum quoque Virginum sepulchris, lilia, vel rosas frequenter germinasse legimus, vnde de illis rectè canit Ecclesia, *sancti tui Domine florebunt sicut lilium, & sicut odor balsami erunt ante te.* An non igitur ob hæc omnia meritò de sanctis dicimus, *sit memoria eorum in benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo;*

Secundo, ossa sanctorum rectè pullulare aut germinare dicuntur de loco suo, quia ab illis non solum beneficia corporalia, sed & spiritualia in animas fidelium deriuantur. Ideo enim reliquiæ sanctorum nobis proponuntur, vt ab illis desideria noua virtutis in nobis oriantur tanquam flores nouelli & decori ab eorum imitatione, qua radice, originem trahentes. Dum ergo sanctorum Martyrum reliquias pie vt decet consideramus, germinant in nobis charitatis & constantiæ virtutem, per quam innumera pro Christo tormenta sustinuerunt, accendimur enim eorum exemplis, vt viriliter & animo constanti labores pro Deo perferamus. Dum reliquiæ confessorum & aliorum sanctorum qui asperam vitam duxere, proponuntur, germinare debent in nobis desideria pœnitentiæ ac vitæ sanctæ & sobriæ, per quam peccati incentiua amputemus Dum proponuntur nobis reliquiæ & ossa Virginum, pullulare debent in nobis desideria castitatis, libidinem omnem fugiamus. Dum proponuntur nobis reliquiæ aliquorum sacerdotum, aliquorum artificum aliquorum matrimonio coniunctorum, aut officio aliquo simili illi cui deseruimus defunctorum, id totum fit vt in nobis exemplum germinet virtutum quas imitari possimus, vt nulla excusatione peccata nostra colorare debeamus, qua si quis dixerit, infirmus sum, carne circumdatus sum, matrimonio iunctus sum, in medio sæculi ago, quo modo vitia vitare possum; Nonne & illi homines similes nobis carne & infirmitate circundati fuere, ossibus & neruis compacti, in medio sæculi, in medio mundi, in vinculo coniugij, mundum, carnem, sathanam deuicerunt, *sit ergo memoria eorum in benedictione, & ossa eorum pullulent in cordibus nostris benedictionem, ac virtutis eorum imitationem.*

Tertio pullulabunt maximè ossa sanctorum de loco suo, in resurrectione iustorum, cum immortalia reddentur, & quæ prius tabida & emortua fuerant reuiuiscent, sicut herba in hieme quæ mortua videbatur. Nam sicut ros cadens super herbas, eas crescere facit & exsurgere, ita ros quidam gratiæ super illa ossa mortua cadet, vt ad immortalitatem resuscitet. Et propterea de illis dicitur apud Isa. *Expergiscimini & laudate, qui habitatis in puluere, quia ros lucis ros tuus.* Et iterum Isa. 66. *Ossa vestra quasi herba germinabunt, & cognoscetur manus Domini seruis eius, & indignabitur inimicis eius.* Ergo & ob hanc causam benedictio debetur, ac honor ossibus sanctorum, qui æternitatis, vt diximus, semina sunt, animanda & glorificanda à Deo, in quibus, ipse in æternum habitabit & honorabitur.

Isa.

Responsio ad obiectiones.

Sed obiiciunt nobis hæretici illud Lucæ c. 11. *Væ vobis qui ædificatis monumenta Prophetarum, Patres enim vestri occiderunt eos, profectò testificamini quod consentitis operibus eorum.* Vbi videtur Christus reprobare monumenta illa quæ ædificantur Martyribus, & cultum qui eis impenditur. Respondeo, hunc scripturæ locum nobis fauere, quia hinc apparet etiam tempore Iudæorum solitum fuisse, & pium opus existimatum, monumentis honorare reliquias Martyrum. Vnde Matth. 23. vocat eos hypocritas, quia cùm forent impii, hoc tamen externo facto pietatem ostentabant. Neque Christus reprehendit quod ædificabant monumenta, qui alias etiam debuisset reprehendere Iacob qui erexerit titulum super sepulchrum Raphael, *Hic est titulus monumenti Rachel vsque in præsentem diem.* Debuisset & reprehendere Moysen ossa Ioseph magno cum honore conseruantem, vt in terra Chanaam sepulturæ ea honorificè traderet. Sed culpat eos, qui cum exterius ostentarent pietatem, & damnarent facta Patrum suorum, ipsi tamen eadem facerent, occidendo Apostolos, & Prophetas, ipsumque Christum, vt passim interpretantur S. Patres.

Exod.

Obiiciuntur 2. se damnare hunc cultum, vt pote continentem multam superstitionem circa pulueres, circa vestes, circa multa alia quæ cultus & venerationis non sunt capacia, nisi superstitione quadam cæca. Respondeo nullam hic inuolui superstitionem, nec indebitam venerationem. An fuit superstitiosa mulier fimbriam Christi tangens? Matth. 9 An superstitiosi qui ad vmbram Petri accurrebant Act. 5. An superstitiosi qui Pauli sudaria ac semicincta ad ægros ferebant? Act. 19 An superstitiosus Antonius, tunicam Pauli seruans, qua solum vtebatur diebus festis Paschæ aut Pentecostes? Si paterna vestis & annulus, inquit Augustinus, ac si quid eiusmodi tanto charius est posteris, quanto erga parentes maior extitit affectus; quanto magis non sunt spernenda quæcumque ad sanctos spectant, à quibus sanctitatem quandam communicatam acceperunt? Tanquam instrumenta ergo sanctitatis, aut tanquam sacra pignora, in eorum memoriam asseruantur.

Nec refert quod illa non viuant, aut non sentiant, & sic honor eis nullus deberi videtur. Non viuebat arca Testamenti, non sentiebant tabulæ intus latentes, non manna non vrna, non viuebat virga quæ olim fronduerat, & tamen his rebus magnus est olim datus honos, adeò vt nulli præterquam Sacerdoti arcam tangere liceret, & Dauid accinctus Ephod lineo & omnis domus Israel ducebant eam in iubilo & buccinæ clangore. An fuit Dauid superstitiosus vel idololatra? Licet ergo non viuant sanctorum corpora, & eorum reliquiæ, viuunt tamen ipsi, quibus honor impenditur in rebus suis coniunctissimis. Vnde per reliquias hic non solum intelligimus ossa & corpora, sed & vestes, crines, vela, aut alia quæ eis fuere coniuncta, imò etiam instrumenta supplicij, quæ transierunt in honorem triumphi, & ad victoriæ gloriam spectant quasi quædam trophæa, inquit D. Leo. Vnde illa veneramur, non vt fuerunt instrumenta iniquitatis impiorum, sed vt fuerunt instrumenta victoriæ Sanctorum, & memorialia Passionis triumphalis eorum, qua etiam ratione Crucem, Lanceam, Clauos, Flagella Christi veneramur. Nam & olim gladius Goliath, quo Dauid ei caput obtruncarat, in templo repositus fuit & sacer habitus, tanquam victoriæ adeò celebris instrumentum & trophæum.

Nec minus Deus operari solitus est miracula per vestes, quam per ossa eorum, vt etiam quotidie experientia docet. Hinc Deiparæ zonam qua se obstringebat, pretiosasque fascias quibus Christi corpusculum colligarat, adeò venerata est Græcia, vt templum in vtriusque honorem magnificum erexerit, cuius consecrationem S. Germanus Patriarcha Constantinopolitanus oratione in laudes Virginis habita celebrauit, & ibi plura miracula peracta sunt, superuacuum foret recitare miracula quæ quotidie fiunt in domo illa Lauretana, quia domus est quam Virgo inhabitauit & verbum incarnatum in infantia sua.

Obiiciunt 3. Corpora Sanctorum non esse eadem quæ fuerunt antè, habent enim diuersam formam substantialē, ergo nulla eis debetur veneratio. Respondeo, licet mutarent quandoque formā substantialem, vt quando caro omnino exsiccatur, aut ossa comburuntur, tamen moraliter manet eadem res donec in vermes, terram, herbam, aut simile quid mutentur, aut omnino putrescant, quia tunc moraliter non censentur amplius pertinere ad Martyres, sicut prius, quæ distinctio ex communi censu magis, quam ex Metaphysica ratione desumenda est.

Obiiciunt 4. Multas falsas reliquias plerisque in locis venerationem accipere, multasque superstitiones à populo rudi in reliquiarum veneratione adhiberi. Respondeo nos hic supponere veritatem reliquiarum iuxta decretum Concilii Lateranensis, quo cauetur, vt nemo reliquias de nouo inuentas publicè venerari præsumat, nisi prius auctoritate Rom. Pontificis approbatas, quæ approbatio vbi

vbi præcesserit, nullum erroris periculum est. Et pie credendum, non permissurum Deum errorem aliquem in hoc publico cultu. Vbi tamen, interdum aliquis error intercedere videtur, ille non tam in substantia rei adoratæ esse deprehendetur, quam in aliqua conditione. Ita eiusdem sancti corpus diuersis in locis esse dicitur, & solemniter honoratur, non quia integrum pluribus locis, sed quia plura loca eiusdem corporis partem habent. Imo interdum fieri potest, vt fuerint diuersi sancti eiusdem nominis, & ita successu temporis reliquiæ vtriusque eiusdem putentur, vt forte, accidit in capite S. Ioannis Baptistæ, quod pluribus in locis esse dicitur. Satis autem est, vt certum sit esse alicuius sancti reliquias ad adorandum. Ad priuatum vero cultum sufficit priuatum testimonium virorum fide dignorum, vel alia ratio aut coniectura ita probabilis, vt sufficiat ad prudens iudicium ferendum.

Quantum vero ad abusus & superstitiones aliquas in cultu sanctorum aut reliquiarum, non possumus negare quandoque interuenire v. g. dum fit vis in certo numero candelarum, aut in dispositione illarum, vel in aliis circunstantiis & obseruationibus anilibus vel popularibus. Sed pastorum est & Episcoporum his obuiare doctrina & voce, non propterea vero exterminandus est cultus sanctorum. sic abusus est in multis hoc tempore, dum reliquiis sanctorum vtuntur, non tam ad cultum & venerationem quam ad vanitatem & ostentationem. Dum monilia fabrefacta est multis reliquiis, vt plurimum incertis in collo gestant, vel in vestibus, ornatus pomposi gratia. Quod ita frequens est aliquibus in locis, vt pueri & puellæ, imo & mulierculæ libidinosa vita impuræ hæc ostentent, *circumornata vt similitudo templi*. vereor ne aliqui religiosi abusibus occasionem censeantur dare, qui vt gratiam captent apud nobiles vel diuites, reliquiaria operosè concinnata & elaborata, sed nescio ex quibus, vel quam certis reliquiis, passim distribuunt, vanissimis etiam personis. Ita omnirum ex rebus sacris, & monumentis pietatis, ansam accipit Sathan prophanæ vanitatis, cui Pastorum, sed maximè Episcoporum monitiones, etiam per decreta publica ad hunc effectum, siue ad hos abusus resecandos edita, obuiare operæ pretium foret.

LECTIO V.

De secundo præcepto.

Non assumes nomen Domini Dei tui in Vanum.

Hac lectio docet quandoque licitum esse iuramentum.

PROPOSITIO I.

Manifestum est ex Scriptura sacra iuramentum quandoque esse licitum.

Primo, quia iuramentis vsi sunt Patriarchæ. Abraham enim emittens Eliezer Oeconomum domus suæ, vt acciperet vxorem filio Isaac dixit: *Pone manum tuam subter femur meum, vt adiurē per Dominum Deum cæli & terræ, vt non accipias vxorē filio meo de filiabus Chananæorum, sed ad terram & cognationē meam proficiscaris, & inde accipias vxorē filio meo. Posuitque seruus manū sub femore Abrahā. & iurauit illi super sermone hoc.* (Gen. 24.) Vbi aduertunt Interpretes hunc fuisse morē solemnem Patriarchis iurādi attacto femore quasi re sacra, sicut solet iuramentum fieri apponendo manum ad altare. Quia scilicet propter Messiam oriundum ex semine eorum, femur eorum velut res sacra habebatur ob mysterium futuræ incarnationis, & ideo per illam partem quæ est humanæ generationis origo adiurantes, quasi per sanctissimam Iesu carnem inde processurā adiurabant. Hinc & Iacob eadem forma adiurationis vsus est c. 47 Gen. Sensum hunc indicant SS. patres, inter quos D. Greg. sic ait: (Greg. in Moral.) *Manum sub femore ponere iubet, quia per membrum illud descensura erat caro eius, qui filius Abrahæ esset ex humanitate, & Dominus eius, ex diuinitate, q. d. Tange filium meū, & iura per Deum meum*

Secundo, etiam Prophetæ iuramento quandoque vtuntur. Vnde apud eos has iurandi formulas reperies, *viuit Dominus, viuit anima mea, Hæc faciat mihi Dominus, & hæc addat*. Nempe Deum in cuius præsentia erant, qui vita est per essentiam, & à quo vitam participamus, testem inuocabant eius quod se facturos pronunciabant. Sic Dauid. 1. Reg. 3, & 3. Reg. 9.

(2. Cor. 1.) Tertio Apostoli quoque iuramento vsi inueniuntur, sic D. Paul. *Ego testem inuoco Deum, in animam meam, quod vobis parcens non veni vltra Corinthū.* Vbi aduerte duplex distingui à Theologis iuramentum, vnum vocant contestatorium siue simplex, quod scilicet fit per simplicem contestationem, in qua Deus solum vt testis vocatur, sic dicimus: *Testis est mihi Deus, iuro per Deum:* Aliud vocant execratorium, in quo Deus etiam vocatur vt Iudex & vindex. Duplex ergo illud iuramentum in verbis Apostoli reperitur, nam dum dicit, *Testem inuoco Deum*, iurat contestando diuinam veritatem, dum vero addit, *in animam meam*, idé est ac si diceret, omnis maledictio animæ meæ superueniat si falsum dico. Alibi quoque dicit Apostolus contestando diuinā veritatem. (Rom. 1.) *Testis mihi Deus, quomodo vos omnes cupiam in visceribus Domini nostri Iesu Christi*, & simili modo frequenter vtitur.

Quarto, etiam Angeli reperiuntur iurasse, sic Apoc. 10 *Iurauit Angelus per viuentem in sæcula sæculorum, quod tempus non erit amplius.* solos ergo dæmones non inuenio iurasse, quia à cultu Dei abhorrent, in iuramento autem debitè facto, honor Deo tribuitur, cum ipse agnoscatur vt veritas infallibilis, & ita iuramentum propriè dictum dæmoni non conuenit, quia ei non conuenit agnoscere & inuocare primam veritatem.

(Psal. 94.) Quinto etiam ipse Deus iuramento vtitur. *Quibus iuraui in ira mea si introibunt in requiem meam.* Vbi illa vocula, *si*, idem significare potest ac vox negatiua, *non*, Vel vt alij interpretantur, idem est ac si dicat, *Non sum Deus.* (Isai. 45.) Alibi quoque dicit, *In memetipso iuraui, egredietur de ore meo iustitiæ Verbum, & non reuertetur quia mihi curuabitur omne genu, &c.* Vbi aduerte, quia Deus non habet superiorem se, iurat per semetipsum, homines autem per Deum quod quando debitis fit circunstantiis, non solum non illicitum est, sed & Deo honorificum, eius infallibile testimonium inuocari. Habet vero iuramentum hunc scopum (inquit Apost.) quod sit finis controuersiæ hominum. Cum enim spiritus hominum deprauatus, pronus sit ad mendacium, & homines non possint perfectè corda cognoscere resque futuras, necessarium fuit ad decisionem controuersiarum, recurrere ad infallibilem veritatem, quæ nec potest decipi nec decipere, quasi ad vltimum refugium.

(Math. 5.) Ex his collige, quando Dominus dixit: *Ego autem dico vobis non iurare omnino.* Item, *sit sermo vester, est, est, non, non* ideo non prohiberi omni in casu iuramentum, sed solum illud quod sine causa fit aut necessitate, aut quod non est vestitum debitis circunstantiis, hoc est, quod fit in veritate, iudicio, & iustitia. Reprehendit enim Pharisæos, qui licitum putabant iurare quacumque ex causa per creaturas. Itaque Christus docet, non iurandum omnino, id est, nullo iuramento, nec per Deum, nec per creaturas, quantum scilicet in nobis est, siue nisi necessitas compellat. Quia iuramentum non est de illis quæ per se bona sunt & frequentanda, sicut esset ieiunium, oratio, & similia, sed est de illis quæ bona sunt posita necessitate sicut, antidota, & medicamina.

Sic prohibetur simpliciter, *Non occides.* Non tamen intelligitur occisio suis vestita debitis circunstantiis, qualiter fit à iudice, aut ab eo qui vim vi repellere cogitur. Vide latius interpretes in illum locum, Iansenium, Maldonatum, & alios. Voluit interim Christus significare iuramentum per se periculosum esse, ideoque cōsuetudinem iurandi volens tollere, dicit: *sit sermo vester, est, est, non, non, Quod amplius est, à malo est*, ignorantiæ scilicet alterius, vel diffidentiæ illius qui non vult credere simplici verbo, vel *quod amplius* siue abundantius est hoc sermone simplici, *est, est, non, non*. est à malo, id est à diabolo, extra scilicet necessitatem, quia iuramentum quando sufficit simplex affirmatio vel negatio, non à Deo introductum est, sed à diabolo, & ideo cauendum est, quia frequens iurādi consuetudo etiam periculum periurij & irreuerentiæ inuoluit Vnde ob idem periculum rectè dicitur, *Nolite iurare omnino.* Rectè ergo D. Aug. (Ser. in Decol. Ioan.) *Non est peccatum verū iurare, sed grande peccatū est falsum iurare. Dominum ergo qui prohibuit iurare, super ripā te noluit ambulare, ne pes tuus in angusto labatur & cadas. Sed Dominus iurauit inquies? Securus iurat qui mentiri nescit, ipse quoque Dominus est.* hæc Aug.

Concludo ex dictis, hæresim esse negare quandoque licitum esse iuramentum, quem errorem sequuntur

nostri temporis Anabaptistæ, qui exactissime ab omni specie iuramenti sese elongant, ex errore ab hac sententia Domini male intellecta deducto, *Nolite iurare omnino.* Qua etiam sententia, antiqui serpentis astutia usa est, ad exercendam crudelitatem erga Episcopos & Sacerdotes in VVandalica persecutione. Rem sic narrat Victor Vitensis.

Cum illi fortiter persisterent in doctrina Catholica contra Arianam perfidiam, Rex VVandalorum Hunericus quærens aduersus eos occasionem, misit ministros suos qui eis dicerent, dolet Rex vos contemptos esse, & nolle eiusdem religionis esse cuius ipse. Non tamen de vobis bonum rogitat. iuraueritis quod charta ista continet, dimittet vos Ecclesiis vestris. Responderunt omnes; *Semper dicimus & diximus, & dicturi sumus, Episcopi sumus, Christiani sumus, Apostolicam fidem vnam & veram tenemus.* Interim regij ministri propalant tenorem scripturæ regiæ. Sic autem calumniosa series continebat *Iurate si post obitum Domini Regis, filium eius Hildericum desideratis esse Regem, vel si nullus vestrum ad regiones transmarinas epistolas dirigat.* Cogitauit tunc multorum pia simplicitas iuramentum id præstare, ne Dei populus in posterum diceret, vitio sacerdotum qui noluerunt iurare, non fuisse Ecclesias restitutas. Alij astutiores episcopi sentientes dolum, nequaquam iurare voluerunt, dicentes prohibitum fuisse Euangelica authoritate Domino dicente, *Non iurabis in toto.* Quibus ministri Regis dixerunt, In parte secedant qui iurare se disponunt. Qui cum secederent, Notariis scribentibus quis quid diceret, & ex qua ciuitate esset, similiter factum est illis qui non iurauerunt. statimque vtraque pars custodiæ mancipatur. Postea vero fraus apparuit, iurantibus enim dictum est; Quare contra præceptum Euangelij iurastis; iussit rex vt ciuitates & Ecclesias vestras nunquam videatis; sed relati in colonias ite ad colendum agros, ita tamen vt non psallatis, nec oretis, aut ad legendum codicem manibus gestetis, non baptizetis, neque ordinetis, aut reconciliare præsumatis. Similiter non iurantibus dictum est. Quia regnum Domini nostri non optatis, ideo iurare noluistis, ob hanc ergo causam iussi estis in Insulam Chorsicanam relegari, vt ligna profutura nauibus Domini incidatis. Sed nec his contenta bestia illa sanguinem sitiens innocentem, Episcopis necdum in exilia directis, destinauit tortores crudelissimos per vniuersas Africanæ terræ Prouincias, ita vt nulla remaneret domus, vbi non esset vlulatus & luctus, quia nulli ætati, nulli parcebatur sexui, nisi illis qui eorum succumberent voluntati, hos fustibus, illos suspendio, alios ignibus concremabant. Ita victor Vtic. l. VVand. persec.

LECTIO VI.

DE CONDITIONIBVS iuramenti.

PPOPOSITIO I.

PRima conditio iuramenti est, *vt fiat cum veritate.* Triplicem conditionem requisitam ad iuramentum colligunt Doctores ex illo Ieremiæ, *Iurabis, viuit Dominus, in veritate, in iudicio, & in iustitia*, vocantque tres comites iuramenti, veritatem, iustitiam, & iudicium. Veritas adest, cum iuras super re vera. Iustitia adest, quando iuras super re iusta & licita, Iudicium adest, cum debita reuerentia & discretione id facis, & non super re leui.

Ierem 4.

Primo itaque requiritur veritas tanquam comes iuramenti hoc est, requiritur ne quid falsi iuretur. Et cum deest veritas, tunc proprie periurium nominatur. Tunc autem censetur deesse veritas, cum asseritur aliquid falsi, vel aliquid quod putatur falsum, licet verum sit. De tali iuramento loquens Dominus apud Zachariam dicit. *Maledictio veniet ad domum iurantis in nomine meo mendaciter.* Deest quoque veritas, quando quis iurat tanquam certum cum ipsi sit dubium, quia debet esse moraliter certum, quando Deum in testem vocas, alioqui exponis te periculo faciendi eum testem falsi. Denique censetur deesse veritas, quando quis iuramento promittit aliquid sine animo adimplendi, hoc enim est iurare in dolo, de qua re loquens Psaltes insinuat illos non habere locum in Regno Dei, nec ascensuros in montem Domini, qui iurant in dolo proximo suo. Vnde his omnibus modis iurans, graue peccatum mortale censetur incurrere, quia censetur periurij reus. Periurium autem merito inter peccata grauissima multis de causis recensetur, quia est iniuria contra Deum, contra proximum, contra seipsum.

Zach. 5.

In primis iniuria est contra Deum, quia prophanatur eius nomen sacrum, contra prohibitionem ipsius illud vsurpando, & ideo periurus censetur sacrilegus rem ideo sacram profanans, & pollutis labiis assumens. Denique cum eius nomen ad falsitatem stabiliendam assumitur, cuiusdam falsitatis arguitur, & testis falsi asseritur. Periurus ergo censetur falsarius. Sicut si quis sigillum alicuius sibi commissum ad confirmandum falsum applicet, merito falsarius iudicatur. sic, qui nomine Dei (quod tanquam sigillum nobis relictum est ad confirmationem veritatis) vtitur ad confirmationem falsitatis, nomen Dei infamans, recte dicitur falsarius.

Secundo est iniuria contra proximum, quia cum iuramentum stabilitum sit, vt sit omnis controuersiæ finis, vt dicit Apostolus, is qui falso iurat, societati hominum iniuriam infert, quia nulla inter homines societas durare potest, ni si sibi inuicem credant, saltem cum iuramento res firmetur. Hinc est quod adeo grauiter etiam legibus ciuilibus puniantur periuri, quia Reipublicæ etiam damnum inferunt. Vnde apud Ægyptios plectebantur pœna capitis, apud Indos manuum pedumque abscissione. In multis etiam locis puniuntur præcisione manus. Iure quoque Canonico sunt infames, si res notoria, Iure vero Ecclesiastico, olim in foro externo eis grauis pœnitentia imposita fuit, vnde cap. Quicumque, causa 6. quæst. 1. dicitur. *Quicumque sciens se peierauerit, quadraginta dies in pane & aqua, & septem annos pæniteat sequentes, & nunquam sit sine pænitentia, & nunquam in testimonium recipiatur.*

Tertio periurans iniuriam sibi ipsi infert, quia obligat se iudicio Dei, nihil enim aliud est dicere, *Per Deum ita est*, nisi Deus puniat me si non ita est. Item, *Ita me Deus adiuuet*; Vel ita, *Mihi Deus sit propitius*, non aliud significat quam Deus mihi nunquam sit propitius, sed eius maledictio sit super me nisi ita sit. Vnde quando iuramentum fit solemne etiam digitorum eleuatione, Sanctissimæ Trinitatis iudicio videtur se homo obligare, vel etiam significare tali ceremonia potest, quod animam, corpus, famam, oppignerat, si res non sit vera. Quapropter meretur digitorum illorum abscissionem, dum reus inuenitur, & grauius est periurium solemne quam priuatum, quod scilicet fit attactu rerum sacrarum, vel eleuatione manuum, vel ad pectus sacerdotale, vel alia publica ceremonia, quia iuramenti solemnis violatio generat maius scandalum, & quia iuramentum illud cum maiori deliberatione censetur pronuntiatum. Hinc in Diœcesi nostra Leodiensi, tale periurium solemne casus est Episcopo reseruatus.

Quomodo vero falsum iurans se diuino obstringat iudicio, & diuinam super se quasi quodam pondere attrahat vindictam & maledictionem, non solum in altera, sed & in hac vita, manifeste declarat visio Zachariæ Prophetæ cap. 5. ibi enim exhibetur ei per Angelum volumen volans, cuius longitudo erat viginti cubitorum, & latitudo decem cubitorum, & dixit Angelus ei, *Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ, quia omnis fur sicut ibi scriptum est, iudicabitur, & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur.* Erat ergo membrana oblonga, vel liber conuolubilis, & ideo volumen dicitur, vbi erant scripta furta & periuria illius æui, pœnæ quoque ac supplicia infligenda, idque cito, instar sententiæ & flagelli volantis. Volans itaque recte dicitur volumen istud, quia supplicium semper imminet capiti periurorum, semperque in aere pendet, Dei tantum nutum expectans, vt sibi homo periurans semper timeat, & caueat flagellum acerrimi iudicis, quia vindicta volat, & in peccatores inuolat celerrime, & improuisam ac inexpectatam plagam illis irrogat.

Legit D. Chrysost. in hoc loco & passim Græci Patres, *Ecce falx volans*, loco illius quod non habemus, *Volumen volans.* Sic etiam vertunt septuaginta interpretes, & hæc lectio ad nostrum propositum emphasim habet, falx enim symbolum est punitionis, stragis, & excidij.

Vnde S. Ioannes in Apocalypsi Vidit in manu Christi falcem acutam, qua scilicet demetit & exscindit peccatores. Quapropter D. Chrysostomus Hom. 27. ad populum, vbi increpat iurantes & peierantes, sic dicit. *Falx volans velocissimum vltionis incursum significat iuramentum frequentem. Multorum vero Cubitorum longitudo & latitudo Vehementiam*

vehementiam indicat & magnitudinem malorum. At ex cælo volare significat à superno tribunali iudicium ferri; falcata verò forma ineuitabilem designat supplicij sortem. Sicut enim quocumque falx incurrerit non solum secum arripit, verum & caput amputat, ita & pœna iurantibus ingruens est difficillima, nec prius absistit, quàm quod suum est, perfecerit.

Vis videre falcem hanc volantem, & subitâ vindictâ inuolantem in caput iurantis & peierantis, vt illum succidat, & ad æternam vindictam abripiat? attende exemplum quod nostro sæculo in vicino solo contigit, & publico indubitatoque testimonio toto Belgico manifestum fuit. Rem breuiter refero, Anno 1599 Nouembris 29. quidam Antonius de Haea, redemptor vectigalium in iurisdictione Gerardimontensi Flãdria, diuersatus est ibi in hospitio, cui insigne est *Naui aureæ*, vt cum sibi associatis computaret. Exorta est quæstio de summa aliqua, quæ dicebatur ei persoluta, ipse verò cum iuramento negaret, dicens se ab igne tum in cubiculo ardente velle absumi, si ita sit. Illi verò vrgentes cum scirent a viris probis ipsum talem summam recepisse, detulerunt ei iusiurandum, vocatis duobus Scabinis; quod quidem nulla habita ratione salutis præstitit. Vespere autem facto, cæteris discedentibus, remanet Antonius, vt ibidem decumberet, & ab hospite relictus est solus, iam pene fasce consumpto, instante noctis vndecima hora. Nocturnus vigil illac iter faciens aduertit insolitum lumen, pertransit tamen existimans esse peregrinos, qui religionis gratiâ ad S. Adriani corpus accederent. Paulò post iterum redit, & nihil amplius splendoris aduertit. Illa ipsa hora, soror Antonij operabatur adhuc, & linum colo ad nendum aptabat (in pago Moullart distante quadrante milliarij) & subito flammæ prorsuit ollæ, indeque in stupam. Ipsa attonita tentat aquâ extinguere, & vix sufficiebat. Eadem nocte Pastor Antonij ex horribili canis cuiusdam circa cubiculi ostium latratu & eiulatione totus perterritus fuit vt ei crines erigerentur. Postera die, soror tota tristis mittit maritum ad Antonium Gerardimontes, quo veniens, Antonium adhuc vi putabat decumbentè per horam expectat, Postea cœpit diu fores pulsare, sed frustrà. Iubet ergo ab hospite reserari, & cum vestibus exutum inuenerunt, præter tibialia fasciasque crurales: quæ omnia illæsa remanserant cum inferiori tibiarum parte, quæ fasciis adstringebatur. Cranium ipsum capitis simile videbatur Cranio alterius hominis, sed statim attractum telolurum est in cineres Cuius rei fama cùm ad aures Alberti & Isabellæ Principum Belgij peruenisset, miserunt Gerardimontes, vt totam semper specialiter à se destinatus perscrutaretur, ac publico testimonio res nota fieret, & ita vt dictauimus competerunt.

Exemplum.

Tanta porro est iuramenti religio, & adeo forte eius vinculum, vt si inimicis fides iurata fuerit, imo & infideli aut hæretico seruanda sit quia non tam cui, quam per quem iuratum sit considerandum est, inquit D. Hieronymus in cap. 17. Ezechielis. Vbi refertur quomodo Sedechias oculis priuatus fuerit, & iusto Dei iudicio in Babylonem catenis colligatus sit cum populo, propter iuramentum violatum Nabuchodonosori Regi Babylonis, contemnens enim suum iuramentum Sedechias, contemnebat verum Deum, per quem iurabat, & ei contumeliam inferebat Et propterea ibi dicit D. Hieronymus, quidquid à Nabuchodonosore factum fuit, non tam viribus eius adscribendum esse, quàm speciali Dei auxilio, fauenti Nabuchodonosori ratione indignationis in Sedechiam, pacti & fidei iuratæ in fractorem Habes quoque Iosue 9. quòd cum Gabaonitis iniisset Iosue, vitamque saluam promisisset; licet illud iuramentum per mendacium extortum fuisset, noluit tamen illud violare, & cum multi murmurarent, quod morte tales deceptores non plecterentur, nihil aliud eis responsum fuit, *Iurauimus eis per nomen Domini Dei Israël.* Vide cap. 9 libri Iosue. Sed & cum illud iuramentum Gabaonitis factum violasset Saul, maledictio super posteritatem eius superuenit, nam ob illud iuramentum violatum, tribus annis fames inualuit Iudæam; nec plaga cessauit, donec septem eius filij diuino oraculo traditi sunt Gabaonitis per illos cruci affigendi. Vult itaque Deus iuramentum per eius nomen factum constanter obseruari, atque cum rigore infractores puniri.

Cæterùm licet periurium adeò graue peccatum sit, in omni tamen ferè conditione hominum periuri reperiuntur, si attentè consideres excæcatos hominum animos, suique immemores. Cùm enim iuxta varios status diuersasque in Republica officia, certa iuramenta exigantur ab illis, qui ad officia illa promouentur, videmus tamen & dolemus, valde rarò integre illa seruari. Sic Principes iurant, Prouinciarum in quibus inaugurantur priuilegia illæsa seruare, imò & tueri; ipsi verò huiusce iurisiurandi obliti, frequenter illa lædunt, violant, peruertunt, & quadam tyrannide contra fidem datam fideles suos premunt, oppriment Et è contra, iuramenta fidelitatis minores & officiarij Principum quæ solemniter præstiterunt, in multis violant. Quod si latius de his differere cupis, expende iuramentorum moresque hominum huius sæculi, quia ambitione, honoribus, pecunia, donis excæcati vltra ius multa audent, & vltra iusiurandum prætergrediuntur, sine freno timoris Dei, in cuius præsentia iuramento se obligarunt. Attendite, ô Principes, ô belli Duces & Capitanei, ô Magistratus & iudices, & qui rerum tenetis falces, ingredimini ad cor, & semotis variis vbnubilantibus, cum scientia variis rationibus, appendite vox in statera iustitiæ, actionesque vestras in pondere sanctuarij ponderare, prætextuique varios examinate, & inuenietis multa in vobis exorbitantia à iustitiæ ratione, & à iuramenti vestri religione. Attendite quoque sacramentum quod præstatis, ô iustitiæ administratores, satellites, milites, executores ô Aduocati, Notarij, Procuratores, considerate obligationem officio vestro annexam, caliginem quam pecunia, ambitio, munera, vobis offendunt, dispellite, & inuenietis me verum dicere, & iustè conqueri posseque dicere cum Propheta, *Non est fides a . . . non est timor Dei in terra, meuda ium, furt. m, periurium inundauerunt.*

Osee 4.

Olim Christiani Principes ad iuramentum adigebant suos belli Duces, Gubernatores, Magistratus, & iuramenti illius hæc est forma *Iuro per Deum omnipotentem & filium eius Iesum Christum & Spiritum sanctum, & per Dei Genitricem Mariam semper Virginem, & quatuor Euangelia quæ in manibus teneo, & per Sanctos Archãgelos Michaëlem & Gabrielem, puram conscientiam, germanumque seruitium me seruaturum sacratissimis nostris Dominis, & quod cum sanctissima Dei Catholica & Apostolica Ecclesia communionem habeo, neque vlla vnquam re aut modo aduersabor, neque quantum in me erit alicui aly permittam. Quod si hæc non obseruauero; omnibus incommodis ero expositus, tam hic quàm in futuro sæculo & in magno iudicio magni Dei, habeboque partem cum Iuda & lepram Giezi & tremorem Cain, vltra hoc quod etiam pœnis lege Imperatorum comprehensis ero obnoxius.* Solemne vtique iuramentum, quo vtinam à Ducibus & Gobernatoribus Catholicis integrè seruetur ac à Magistratibus, vt omnis infidelitas, atheismus, hæresis, ab illis qui regunt, expungatur, quæ passim in multis regnis Prouinciis, & ab iis qui capita sunt, in inferiora membra deriuatur.

Reges quoque quando coronantur sic iurant, *Profiteor & promitto coram Deo & Angelis eius, legem, iustitiam, & pacem, Ecclesiæ Dei, populoque mihi subiecto, pro posse & nosse facere atque seruare, saluo condigno misericordiæ Dei respectu sicut in consilio fidelium meorum melius potero inuenire. Pontificibus quoque Ecclesiarum Dei condignum & canonicum honorem exhibere, neque ea quæ ab Imperatoribus & Regibus Ecclesiis collata & reddita sunt, inuiolabiliter obseruare, Abbatibus, Comitibus, & vassallis meis congruum honorem secundum filiorum meorum consilium præstare. Ita me Deus adiuuet, & hæc sancta Euangelica Dei.* Videant ergo ipsi, an hæc omnia seruent, & intelligant manum Regis regum & Domini Dominantium scribentem in aula regia Balthasaris, *Appensus es in statera, inuentus es minus habens* Minus vtique habere multi reperientur, quàm promiserunt & iuramento se obstrinxerunt, minus iustitiæ, minus æquitatis, minus fidei.

Sic & Prælati dum ad dignitates assumuntur, solent iuramentum præstare de Ecclesiis suis conseruandis, de bonis non alienandis, vel alienatis recuperandis, de libertate ecclesiastica tuenda. Verùm ipsi frequenter ob timorem vel fauorem Magnatum, sunt velut *canes muti non valentes latrare*, sinuntque se adeorum consilia, voluntates, cupiditates velut ad impetum aquæ abripi, in præiudicium

Isai. 56.

Eccleſiarum, imò & ipſius fidei, iuramẽti ſui immemores. Non ſic antiqui Patres & Epiſcopi, ſed illi viriliter ſeſe opponebant murũ pro domo Iſrael etiam vſque ad ſanguinem. Inter antiquos Oeniandus Epiſcopus Anaſtaſio Imperatori multa contra Eccleſiam molienti, mirâ reſtitit conſtantiâ. Vnde cùm ad ſe vocatum Imperator variis promiſſis ad ſuam attrahere conaretur factionem. Ipſe Imperatoris purpuream chlamydem apprehendens, forti voce illi dixit. *Hac veſtis nequaquam te poſt mortem ſequetur, ô Imperator, ſed ſola comitabitur pietas, ac virtutum habitus. Miſſam fac Eccleſiam quam Chriſtus ſuo redemit ſanguine, ſatis tibi ſit dignitatis quod Imperator es, Antiſtites Eccleſiæ vexare noli, ſed tu potius ad Orthodoxos tranſi, ne dum opiniones impiorum hominum Seueri & Dioſcori amplecteris, æterno igni addicaris.* Imperator ad hæc pudore ſuffuſus obmutuit. Vide latius apud Zonaram tom. 3. annal. in Anaſtaſio.

Propter iuramentum quoque quod inauguratus Pontifes, pro libertate Eccleſiæ fecerat Thomas Cantuarienſis: conſtanter obſtitit legibus iniquis Regis, contra libertatem Eccleſiaſticam latis, & tandem impio ferro caput præcidendum obtulit. Quem ſecuti ſunt præcedenti ſæculo alter Thomas Cancellarius, cognomine Morus, & Ioannes Fiſcherus, Roffenſis Epiſcopus, qui primus è Præſulibus ſacris, Henrico VIII. Eccleſiæ Anglicanæ ſeſe ſtabilienti, & voce, & ſanguine obſtitit.

Denique, ſi vis audire noſtro ſæculo virum in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutum iuramenti ſui memorem, audi Cæſarem Baronium. Hic cùm argueretur quod omnium acrius pro Sede Apoſtolica propugnaret, ſic reſpondet, *Aduerſus quoſcumque tuendo iura Eccleſiæ, & Eccleſiaſticam libertatem vindicando, mihi pro minimo eſt ſi ſtylo & verbis agam, paratus ſum diuino auxilio eamdem defendere voce ſanguinis me ſublimius ad Deum clamantis. Ego ſpondi, cùm ad Cardinalitiam dignitatem cooptatus ſum, iuramento ſolemni, pro iuribus Eccleſiæ cõſeruandis certarum me ad obitum vſque. Memoria retineo, quod neq; alia cõditione vocatus ſũ ad pileũ, niſi vt huiuſmodi purpureis inſignibus ſcirem ſanguinem meum pro Eccleſiaſtica libertate & iuribus Eccleſiæ tuendis, ad martyrium vſque eſſe oppignoratum.*

PROPOSITIO II.

Conditio ſecunda iuramenti eſt, vt fiat cum iuſtitia.

Peccatum itaque eſt, ſi iuramento aliquid promittatur, quod ſit iniuſtum aut illicitum, & ita ſi promittam iuramento, me aliquid facturum quod ſit peccatum, mortaliter pecco. ſic illi quid Act. 23. iurauerant ſe non guſtaturos quicquam cibi, niſi Paulum è medio ſuſtuliſſent, dupliciter peccabant, tum ob talem peſſimam voluntatem, tum propter irreuerentiam, quam diuino Numini faciebant, illius authoritate ſe firmantes in malo propoſito, & eius teſtimonium in re adeò praua inuocando. Tale verò iuramentum non obligat, ſed ſi impleatur, nouũ peccatum morale ſuppeditabit. Sic Herodes iurans puellæ ſaltatrici, & implens iuramentum ſuum nouo ſe crimine obſtrinxit. Non enim poterat ſe obligare ad rem adeò illicitam & iniuſtam, ad tollendum caput viro innocuo. Vnde tenebatur ad illud quod in decretis habetur. *In malis promiſſis reſcinde fidem, & in turpi voto muta decretum.* Sic dum Iephte iurauit, vel voluit, quidquid è domo ſua obuium ſibi primũ fieret, ſe illud in ſacrificium oblaturum, iuramentum illud, vel votum, non debebat intelligi, niſi de illa re quæ licitè in ſacrificium offerretur, nec ad illud extendebatur. Quid ſi enim, vel canis, vel aliud animal lege prohibitum occurriſſet? An debebat Iephte illud ſacrificare? Ac iuramentum ad id obligabat? Minimè quidem. Nec ergo filiam ſibi occurrentem ſacrificare debebat. Quapropter à multis arguitur, tanquàm imprudenter votum vel iuramentum exequens in filia. Alij tamen intelligunt Iephte ſacrificaſſe filiam, non occidendo illam morte corporali, ſed morte quadam ciuili; ſicut in Religione moritur modo perſona quæ vouet, & ita filia Iephte in ſacrificium oblata cenſetur (iuxta Lyranum & aliquos recentiores) quia ab hominum commercio ſecluſa fuit, & eius virginitas Deo oblata.

Itaque, quotieſcumque quis per iuramentum promiſit aliquid ſe facturum quod peccatum eſt, vel etiam quod maioris boni eſt impeditiuum, ad ſimilia iuramenta non tenetur, v.g. ſi iurauerit ſe non ingreſſurum Religionem, ſi iurauerit ſe tali homini non daturum eleemoſinam. Sed & ſi aliquid iuramento firmatum eſt, quod tunc melius iudicabatur, poſtea tamen contrarium melius eſſe deprehenditur, non obligat iuramentum. Sicut cùm mater puero iurat ſe virgis eum cæſuram, & poſtea certo conſilio & ratione melius iudicat non cædere, non tenetur. Huc ſpectat, quòd cùm iuraſſet Dauid Nabal & domum eius interficere, poſtea mutauit ſententiam placatus ſermone Abigail dicentis. *Non erit tibi in ſingultum, & in ſcrupulum cordis Domino meo, quod effuderis ſanguinem innoxium; aut ipſe te vltus fueris.* 1. Reg. 25.

Hactenus dicta rectè confirmantur apud Sophronium Prat ſpirit, cap. 216. vbi ſic dicit. Cùm eſſem ſemel in ciuitate ſancta, venit ad me vir quidam fidelis, & dixit mihi, Quædam indignatio aborta eſt inter me & fratrem meum, alloquere illum. Ego lubenter id me ad ſuſcipiens, alloeutus ſum illum de iis quæ ad concordiam ſpectabant. Viſus eſt interim obtemperare mihi, ſed poſtmodum dixit, Reconciliari nequeo, quia iuraui per crucem vltrà illi non reconciliari. Quo addito, ſubridens dixi, Iuramentum tuum talem habet vim ac ſi dixiſſet, Per precioſam crucem tuam Chriſte, non obſeruando mandata tua, ſed inimici tui diaboli voluntatem faciam; Non ſolum enim non debemus ſeruare quæ à nobis peſſimè definita ſunt, ſed etiam pœnitentiam agere de his quæ contra noſtram ſalutem malè definiuimus. Nam ſi Herodes pœnitentiam egiſſet, nec iuramentum ſeruaſſet ſtultè emiſſum, nunquam illud ſcelus admiſiſſet, Præcurſorem decollare. Quod & confirmatur ex Euangelio, quando voluit Dominus lauare pedes Petro, cùm ille primò pertinaciter obſiſteret, poſtea ſententiam mutauit. Ita apud Sophronium Prat. Spiri cap. 216.

PROPOSITIO III.

Tertia conditio iuramenti eſt vt fiat cum iudicio. Non eſt ſatis quod fiat cum veritate, ſed etiam neceſſarium eſt vt fiat cum circumſpectione, & adſit aliqua neceſſitas, vel iuſta vtilitas, tam tremendum nomen inuocandi in teſtimonium Sanctum vtique eſt nomen Dei; nam à Spiritu ſancto edocta Virgo Maria in ſuo Cantico voce ſonora depromit, *Et ſanctum nomen eius.* Et ipſe Chriſtus nos quotidiè orare docuit, *Sanctificetur nomen tuum*, hoc eſt, ab omnibus ſanctum habeatur, & vt tale prædicetur & colatur. Interim à pleriſque Chriſtianis per iuramenta profanatur. Pollutis labiis aſſumitur, imò velut lutum proculcari cenſetur, ita vix aliud audias quàm Dei nomen à prophano ore vſurpari, inter pocula, inter aleas, inter contentiones & rixas. Clamant Seraphin, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus*, & id continuò, vt continuâ nominis Dei glorificatione cælum & terra impleatur, & ad eadem acclamationem & venerationem nominis diuini homines excitentur. Interim plerique profani homines adiungunt potius voces dæmonum & damnatorum continuò Deum blaſphemantium, quia ipſi ſine cauſa polluiſſi iuramentis eius nomen vſurpant, & voce ſacrilegâ impetunt.

Sed hoc tantum abeſt vt reprobum iudicetur, quin imò generoſum etiam à pleriſque exiſtimatur. Nobilium vſu ad ſingulas periodos iurandum eſt, nomen Dei aſſumendum eſt, iam aulicis eſt ornatus eloquentiæ, idioma blaſphemum, non vitio tribuitur, ſed virtuti iuradi, conſuetudo perniciosa. Vitius vtique eſt & donum, non Spiritus ſancti ſed Spiritus huius ſæculi, & Principis huius mundi immundi, qui gaudet ſic deturpari & conſpurcari nomen Dei. Gaudet in ore eorum qui generoſi ac nobiles haberi volunt frequentius iuramentum repetiri linguæ profanæ nomen Dei inhonorantis, quam in ore piorum laudem, aut nominis eius ſanctificationem. O cæca nobilitas, quo te praua deduxit conſuetudo! Cum virtute & moribus præire debeas vulgo ignobili, iam à te paſſim vitia, iuramenta, blaſphemiæ, in famoſos & inferiores quoſque deriuantur. Cùm verò iſta reprehenduntur, iam ſufficiens ratio exiſtimatur ad excuſandas excuſationes in peccatis, ſi quis dixerit, Mos eſt militiæ, Mos aulæ, Mos in familia nobilium, Mos in ſequela Capitaneorum ſic eloqui, ſic agere, ſic iurare, blaſphemare, *C'eſt la mode*: Quod idem eſt ac ſi diceret, mos eſt militiæ & aulæ Deum inhonorare, pietatem proſcribere, vitio ſeruire, ſalutem ſuam non curare, ad vitam æternam non aſpirare, æterni-

tatis

tatis aleam iactare, periculo animam exponere, dum quodlibet licite volunt agere sine reprehensione.

Attendant ergo hæc, nominis Dei profani vsurpatores, quibus D. Chrysostomus rectè exprobrat, quod vix Dei meminerint nisi cùm iurant, & nos quoque eis exprobramus adeò esse frequens in ore ipsorum iuramentum, vt penè dixeris esse eorum Credo, eorum Aue, eorum Pater noster: eorum aspirationes pias, eorum iaculatorias orationes. Vtique iaculatorias, sed contra Deum, tot enim voces iuratoriæ, tot sagittæ, in eos Dei iaculatæ, tot lanceæ in Christi latus transmissæ. Aut si mauis, voces sunt inferni, idioma tartari, spuma Cerberi & locus stygij, & vno verbo dicam, sathanica consuetudo est. Attendant inquam illi *Falcem peracutam* apud Prophetam siue *Volumen volans*, quod non continet nisi maledictionem in capus iurantium redundantem, vt diximus suprà. [Zach 5.]

Nec solùm illa maledictio concernit illos qui periuri sunt, sed & eos qui sine iudicio, hoc est, sine circumspectione, discretione, reuerentia, iurant leuissima ex causa. *Cum tibi creditur*, inquit Augustinus, *iuras & cum nemo exigit iuras, & horrentibus hominibus iuras.* Frequenter enim verum esse, experientiâ compertum est, quod Ecclesiasticus dicit ad detestationem horum iuramentorum quæ tam leui ex causa fiunt, *Loquela multum iurans horripilationem capiti statuet, & irreuerentia ipsius, obturatio aurium*: quia nimirum ferri à piis auribus non potest talis iurandi sacrilega consuetudo. Et licet verum iurent, vix eis creditur cùm ita faciles sint ad iurandum. Vnde dixit Solon *Ne meliorem probitatem iusiurando testimonium habere, cuius enim dictum non habet fidem iureiurando pondus, eius quoque iusiurandum vile est.* Adde quod frequenter & facili de causa iurans, exponit se periculo quandoque falsum iurandi, illaqueat se verbis oris sui, & periculosus est laqueus iste, quia non infrequentèr contingit temere & ex consuetudine iurantem iuramentum suum transgredi, & sic laqueus est quo se strangulat. Ideò grauibus verbis sic monet Ecclesiasticus: *Iurationi non assuescat os tuum, multi enim casus in illa, Nominatio verò Dei non sit assidua in ore tuo* (iurando scilicet) *& nominibus sanctorum non admiscearis, quoniam non eris immunis ab eis*, hoc est, frequenter & temerè eorum nomina vsurpando, non eris immunis à peccato; declarat verò id similitudine, *Sicut enim seruus interrogatus assiduè, à liuore non minuitur, sic omnis iurans nominans, in toto à peccato nō purgabitur.* Sēsus est: Sicut seruus interrogatus, id est examinatus continuè, vel vt alij, interrogatus per torturam & verbera, non erit immunis à liuore, ita & sæpius iurans nominansque Deum non erit immunis à peccato. Postea addit, *Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga*, Vnde quā multis sententiis à iurandi consuetudine conatur homines deterrere, tum quia irreuerentia nomini Dei infertur, tum quia periculum periurij incurritur, tum quia prauam illam consuetudinem frequenter etiam in hac vita vindicat & plectit Deus. Docebit id exemplum quod in vita S. Maxentij abbatis refertur. [Eccl. 27.] [Eccl. 21.] [Eccl. 23.]

Multis immundis vexari spiritibus ad eum confluebant sanitatis gratia, quodam ergo die duo venerunt morbo Elephantiaco turpiter deformati (est quædam species lepræ) quibus vir sanctus. Nostis, inquit, ô fratres, qua de causa ira Dei in vos deſæuiat? Vos frequenter leuissimis de causis sacrum eius nomen sumitis, iuratis ac peieratis, ideóque iusto iudicio hæc calamitas vos premit, sed iam peccatum agnoscite, & ad mentem redite, vt sanitatem consequamini. Hæc cùm dixisset, omnes ad orationem hortatus est, & ipse flexis genibus lachrymis profusis, tandem surgens, oleo sancto à vertice ad pedes vsque eos iounait, & sanos dimisit. [Lipeloo. 24. Feb.]

Quæres, an consuetudo iurandi excuset iurantem? Respondeo si planè displiceat, ita vt omni diligentiâ quis conetur obsistere, & tamen illa extra consensum operetur, tunc qui ex consuetudine iurat, per hoc excusatur quod indeliberate iuret. Sed quando non displicet consuetudo, nec conamur rescindere quantum in nobis est, non excusat, sed aggrauat peccatum, quia & ipsa censetur voluntaria. Hinc Augustinus: *Maior consuetudo maiorem intentionem flagitat. Si de manu aliquid faceres forsitan manui imperares vt faceret, si pedibus aliquid tundē esset, pigritia retardante, tu excitares, vt surgeres & ires, lingua facilitatem habet motus in vda posita est, facile in lubrico labitur. Quanto illa facilius mouetur, tanto tu aduersus illam fixius esto. Domabis si vigilabis, vigilabis si timebis, timebis si te Christianum esse cogitaueris.* Iurauimus & nos, inquit idem, & habuimus istam consuetudinem mortiferam, sed ex quo Deo seruire cœpimus, & quantum malum sit vidimus, timuimus vehementer, & quia veternosissimam consuetudinem timore frænauimus, frænata restringitur, restricta languescit, languescens emoritur, & malæ consuetudini bona succedit.

Sed quod remedium pro hac consuetudine? Audi ex Nidero, Nobilis quidam ad singula penè verba iurabat. Conscientia eum remordente, firmiter statuit consuetudini obsistere, linguæ tamen lubricæ vitio frequenter recidebat. Petiit à confessario pœnitentiam aptam ad eradicandum, ille facilem iniunxit, quæ vitium ex parte, sed non radicitus amputauit. Ipse id videns, fortiorem sibi iniungit, vt quoties in iuramentum laberetur, tot diebus à carne abstineret. Mandat autem famulis vt vices notent, ne forte non aduertat. Et in anno ferè dimidio carnes non gustauit, sed per diuinam gratiam & hanc abstinentiam vitium istud superauit. Alius (inquit idem Niderus) imposuit sibi pœnitentiam, Vt quoties iuraret, toties guttam sanguinis propriis manibus sibi stilo ferreo eliceret, fecit & sanatus est. Alius denique eadem die à vino abstinebat, & sic vitium compescuit. Tu ergo similiter particularem tibi iniunge pœnitentiam, quoties incidis, & fructum feres. Propone toties eleemosynam dare, toties aliquas orationes recitare, vel aliquid aliud quod sibi pœnam aliquam infligat, adimple, hoc erit antidotum, aut cataplasma malo tuo.

LECTIO VII.

De variis peccatis contra hoc præceptum.

PRimò directè contra præceptum peccant, qui aliquid falsi asserunt iureiurando, scientes vel dubitantes falsum esse. Et licet res non esset grauis momenti, censetur tamen à Theologis peccatum mortale, quia semper censetur grauis iniuria respectu Dei, quod adducatur testis falsi quacumque ex causa.

Sic frequenter peccant, & grauiter monendi sunt famuli, filij, vxores, qui ne deprehendantur officio defuisse, aut ne à patre familias durioribus verbis obiurgentur, mendaciter cum iuramento negant se hoc vel illud dixisse, aut fecisse, aut vidisse, &c. non existimantes se graui obnoxios crimini, quia id faciunt ad conseruationem pacis domesticæ, ad euitationem rixæ. At quidem in his iuramentis frequenter vtuntur hac forma, *Et tam verum quàm Deus.* Quæ verba quamdam in se continent blasphemiam, quia cùm Deus sit prima veritas, nihil potest ei in veritate comparari, & sic in rigore loquendo, non potest magis dici aliquid tam verum quàm Deus, tam bonum quàm Deus, aut tam sapiens quàm Deus. Ideò hic modus loquendi perniciosus est, & ore fidelium exterminandus nec etiam in re verissima vsurpandus.

Peccant quoque mercatores grauiter, dum contra veritatem iurant rem sibi tanti vel tanti stetisse, granum vel vinum non esse mixtum, equum non esse vitiosum, rem venalem non esse antiquam, &c. Nec excusatio illa sufficiens est, qua dicunt se alia ratione iustum pretium ab emptoribus non posse obtinere, tum quia id sæpe falsum est, tum quia nulla ratione contra veritatem est iurandum, tum quia hac ratione emptorem decipiunt, ab eo pretium summum obtinentes, quo alioqui dare noluisset. Imò frequenter hoc modo extorquent pretium vltra iustum, & hinc est quod rarò talibus iuramentis etiam temporaliter proficiant, quia vt aduertit Chrysostomus sup. Matthæum.

Talium substantia aut ipsis viuentibus est peritura, aut à malis heredibus dissipanda, aut ad extraneos & inimicos hereditatis est ventura. Non enim potest ad bonū proficere quod congregatum est de malo. Hoc Dominus apud Zachariam indicat, dicēs de volumine illo volante in quo maledictio continebatur, *Educam illud, & veniet ad domum furis*

furis iuris, & demum iurantis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & consumet eam, & ligna eius, & lapides eius, quia scilicet maledictio Dei, domos fallaciter iurantium inuadit, & cum ea alienis congregarunt, illas disperdit. Peccant & iidem frequenter iurantes se tali tempore solutionem certam facturos, cum moraliter præuideant, se id non posse, imo nec animum habeant faciendi, sed potius creditorem eludendi, & de termino in terminum protrahendi. Hæc interim iuramenta grauiter conscientiam lædentia parui fiunt, quia communia.

Secundo peccant qui ea consuetudine praua, sine vlla necessitate, iuramentis execratoriis vtuntur in communibus colloquiis, v.g. si eis statim non creditur, assertioni suæ adiiciunt, *dæmon me auferat*, *Deus me confundat*, *velim hoc sit mihi venenum*. Hæc inter pocula, comessationes, ebrietates, frequentissima sunt, & ab iis etiam vsurpantur, non discernendo perfecte an verum sit quod asserunt, an non, & sine conscientia in lusu chartarum, alearum & similibus cupiditate lucri ad finiendas contentiones, sine veritate dicuntur, sed non sine graui Dei offensa, & quandoque vindicta.

Refert Franciscus Beocius anno 1586. fuisse Vercellis in Italia quendam iuuenem mire deditum ludo, & excæcatum amore aleæ. Quodam vero die vesperi inter collusores orta est contentio, hic vt eam finiret, inuadat (inquit) me malus dæmon, nisi ita sit. Statimque tremuit cubiculum, & tetra vmbra oberrans circa parietes apparuit ante oculos ludentium. Ille exanimis in terram cadit. Vbi vero ad se redit, totus pauidus conscientia vrgente veniam à Deo & eius matre postulat. Voto se obstringit de itinere suscipiendo ad Varallum montem, & sacro ibi curando celebrari. Nihilominus oberrans effigies illa atra circa cubiculum, lucernam conatur extinguere, sed socij toti territi crucem ligneam opponentes, quocumque ferebatur illi obsistunt. Interim hora erat solum vna in nocte aut altera, & durauit hæc pugna vsque ad diluculum, erantque renouantes ipsi semper oleum, ne deficeret lumen, obsistentes semper per crucem huic terribili spectro. Statimque autem audito matutino signo Angelicæ Salutationis, diffugit hoc monstrum, quasi ad inimicum hunc sonum coactum in suas tenebras recedere, consternatos interim relinquens hos lusores. Vnde illico iuuenis totus attonitus, nullam habens securitatem, ad Collegium Societatis aduolat, vt confessione expiet peccata, & votum suum executioni mandet.

Sic nempe res deploranda est inter Christianos, quod aliqui fere ad singula verba diabolum in ore habeant, alij pestem vel mortem, aut similes pessimas execrationes aut imprecationes. Alij vero ad omnem impatientiæ occasionem iurant per membra Christi, *per caput*, *per mortem*, *per sanguinem*, vel per illa per quæ nostram est operatus redemptionem. Magna siquidem Deo fit irreuerentia, dum sacra eius Passio, Sanguis, Membra, Vulnera pretiosa, pro quibus incessanter vocem gratitudinis ei rependere deberemus, ita in vanum assumuntur, in mediis contentionibus & rixis, & frequenter quidem in re etiam illicita. Nam cholerici & impatientes isti homines, iurant per mortem, per sanguinem vel caput Dei, se talem vel talem vindictam de aliquo sumpturos, & similia illicita, & hoc absque dubio est peccatum mortale grauissimum ab ore Christiano penitus relegandum.

Tertio peccant, qui blasphemiam aliquam in Deum vel sanctos effutiunt. Licet vero nomen blasphemiæ vernaculo sermone apud Gallos & Germanos, ac alias nationes, confundatur cum iuramento. Est tamen proprie blasphemia cum aliquid Deo vel sanctis attribuitur quod eis non conuenit, aut eis denegatur quod eis competit. Sic inter blasphemos maximè numerandi sunt hæretici, qui lingua venenata *ponunt in cælum os suum*, multa dicentes contra Deum, facientes eum authorem peccati, contra Virginem, eam æquantes cæteris mulieribus, contra Angelos & sanctos eis denegantes honorem. Vnde significati sunt Apoc. 13. per illam bestiam quam vidit Ioannes, *Cui datum est os quod aperuit in blasphemias, blasphemans nomen eius, & tabernaculum, & qui habitant in cælo*. Quæ omnia vera sunt de nostris hæreticis, qui miris calumniis afficiunt cœlites, & Tabernaculum Dei, per quod intelligere possumus vel Virginem, vel Ecclesiam sanctam, vel etiam sacrosanctam Eucharistiam. Est autem blasphemia grauissimum peccatum frequentissimè à Deo punitum. Vide de Nicanore 2. Machab. 15 cuius lingua in partes discissa, data fuit auibus cœli, quia blasphemaret. Sic & Herodes ob blasphemiam à vermibus consumptus expirauit, sic & Antiochus insanus & inuisibili plaga percussus 2. Machab. 9. Sennacherib quoque, Holofernes, & alij ob blasphemiam à Deo sunt puniti, & exemplum omnibus blasphemantibus dati.

In omni quoque lege grauiter punitum est hoc vitium. Nam in lege antiqua blasphemus educebatur extra castra, & qui audierant blasphemiam, imponebant manum super caput eius, & cunctus populus eum lapidabat. In qua quidem cæremonia, testes super caput blasphemi manus imponunt, significantes hoc caput esse impium, contra quod testimonium ferunt, ideoque mortis esse reum. Addit Lyranus eos dicere solitos, *Malitia tua te adduxit ad mortem, non nos*, quasi dicerent, *Tuo capiti mortem imputa, non nobis*. Cunctus etiam populus lapidabat, quia cum hoc vitium enormitate sua assistentes & vicinos totumque populum videatur polluere, & vindictæ obnoxium reddere, hac lapidatione illud detestatur totus populus & à se vindictam auertit.

In lege quoque Ecclesiastica, blasphemus septem Dominicis stare iubetur pro foribus Ecclesiæ, dum aguntur Missarum solemnia, & vltimo quidem die sine pallio & calceamentis, ligatus collo. Iubetur quoque septem feriis sextis dictarum Dominicarum ieiunare in pane & aqua, nec intrare Ecclesiam, & in quolibet dictorum dierum, tres si possit, vel saltem vnum pauperem reficere. Quod si nolit hanc pœnitentiam, interdicitur ei ingressus Ecclesiæ, & in morte priuatur sepultura. Ita habetur capitulo *statuimus*. de maledicis.

In lege quoque ciuili, B. Ludouicus Rex Franciæ edictum tulerat contra blasphemantes nomen Dei aut Virginis decernens eis pœnam igni cauterij in fronte. Cum vero nobilis quidam in hoc crimen incurrisset, multique apud Regem intercederent, vt eius nobilitati parceretur, & alia pœna afficeretur. Respōdit Rex, *Ego paratus essem, & pro gratia reputarem, si tale signum fronti meo imprimeretur, dummodo tale scelus è regno extirparetur?* Ita Paulus Æmilius lib. 7. hist. Franc.

Refert quoque Nicolaus Boeticus, Roberto Francorum Regi aliquando in Ciuitate Aurelianensi pro pace Regni oranti, Christum apparuisse, & respondisse pacem in Regno eum non habiturum, donec blasphemiam, & crimina notoria eliminasset. Nec mirum si secundum leges omnes ciuiles, canonicas, & diuinas, tam seuere in blasphemos animaduertere liceat, cùm dicat August. *Non minus peccant, qui blasphemant Christum regnantem in cælis quam qui crucifixerunt ambulantem in terris.*

His interim non obstantibus, adhuc videmus blasphemias communes esse inter aliquos qui se dicunt Christianos, inter milites, inter vitiosos homines in ludis, in tabernis, talia vt blasphema est, cum Galli dicunt. *Ie renie Dieu, Maugré Dieu, en despit de Dieu*, Et similes multæ voces execrabiles, quas vnaquæque natio habet diuersas iuxta mores peruersos, satanica consuetudine potius quam Christiana, variis in prouinciis inualescentes. Dico satanica consuetudine, quia hoc vitium blasphemiæ proprium est satanæ & damnatorum, de quibus dicitur in Apocalypsi, *Æstuauerunt æstu magno, & blasphemauerunt nomen Domini habentis potestatem super plagas.* In inferno enim damnati licet demeritis suis puniantur, continuò tamen blasphemant eum qui plagas infert.

Quartò peccant, qui exigunt, vel impellunt ad iuramentum, illum quem sciunt falsum iuraturum. De hac re sic loquitur D. August. *Multum interest si nesciat ille exigit iurationem, illum falsum iuraturum, an sciat. Si enim nescit, ideoque dicit: Iura mihi, non audeo dicere non esse peccatum, humana tamen tentatio est. Si tamen sciat eum fecisse & nouit fecisse & cogit, homicida est. Ille enim suo periurio se peremit, sed iste manum interficientis expressit.* Ita Augustinus Epist. 145. eodem modo loquitur Serm. 11. de sanctis, & allegatur causa 22. quæst. 5. vbi sic habet: *Ille qui hominem prouocat ad iurationem, & scit eum falsum iuraturum, vincit homicidam, quia homicida corpus occisurus est, ille animam, imo duas animas, & eius quem iurare prouocauit, & suam. Scis verum esse quod dicis, & falsum quod ille dicit, & iurare compellis: Ecce iurat, ecce peierat, tu quid inuenisti? imo & peristi, qui de eius morte satiari voluisti*

Affert

Affert quoque D. Augustinus huiusce rei exemplum. Fuit, inquit, in hac Ecclesia homo quidem simplex & bene fidelis, à multis cognitus, nomine Tutusimenus, quidam negauit ei quod debebat. Commotus ipse prouocauit eum ad iusiurandum. Iurauit ille, iste perdidit, sed isto perdente, ille penitus periit. Interim ipsa nocte exhibitus fuit apud Iudicem, & interrogatus. Quare prouocasti hominem ad iuramentum, quem sciebas falsum iuraturum? Respondet ille, negauit mihi rem meam. Dictum est ei, *Et nonne melius erat vt perderes rem tuam, quam animam hominis falsa iuratione perimeres?* Prostratus, iussus est cædi, cæsus est grauiter, ita vt in dorso euidentis vestigia plagarum apparerent. Sed postea dictum est ei, parcitur tibi, de cætero caue. Fecit ille magnum peccatum (inquit Augustinus) & mundatus est, sed multo grauius fecit, qui post istam meam admonitionem & sermonem tale quid fecerit.

Sed excusant se multi, & dicunt, ergo neminem licebit cogere ad soluendum, cum non alia restat via quam per iuramentum; Respondetur. Si aduertis ipsum paratum ad iurandum falsum, quid te iuuabit eius iuramentum, quandoquidem per illud sese eximat à solutione; Tunc ergo vrget ratio salutis proximi, vt ei iusiurandum non deferas, quia quantum in re est, teneris tantam Dei iniuriam, & proximi peccatum vitare & impedire. Dices iterum: Id libens facerem, sed conijcient homines ea co me iniustæ causæ defensorem, si nolim causam iuramento decidere. Respondeo, non ita iudicaturos prudentes homines, quin potius laudabunt in te timorem pium, quem habes ne Deus offendatur. Quod si deprauati aliqui homines id iudicent, conscientiam tuam committe Deo, nec hominum require iudicium, ipse tibi abundantem reddet cumulum meritorum, ob charitatem illam qua in fratre vis vitare peccatum, & potius rem tuam exponere periculo perdendi, quam animam eius damnationis.

Iudex tamen quandoque ob officium suum, debet hoc ordini iustitiæ vt deferat iuramentum, cum non suppetit alia via qua plene officio suo possit satisfacere. Vnde licet sciat aliquem falsum iuraturum, vtitur iure suo, nec censetur consentire. Sunt & alij casus quibus licite defertur iuramentum illi quem putas peieraturum, quos videre potes apud Lessium & alios Theologos.

Quinto peccant contra hoc præceptum, qui vota Deo & sanctis nuncupata non implent. Est enim votum promissio in honorem Dei facta, firmiter obligans hominem, & ita nomen Dei in vanum assumit, qui non implet, & peccato mortali se obstringit. Aliud est, si quis tantum propositum fecerit, quia propositum ad peccatum mortale non obstringit, nec est obligatio absoluta. Vnde si mutatione voluntatis dissoluatur, instabilitas est, non tamen grauis culpa. Differentia vero inter votum & propositum, quadam tenus demonstrari potest similitudine glaciei & crystalli. Propositum est quasi quædam glacies, quæ calore accidente, facile in labilem aquam resoluitur. Sic quotidie accedente tentationis calore, diffluunt bona nostra proposita. At votum est instar crystalli soliditatem retinentis etiam calore inualescente, quia obligatio vouentis voluntatem debet firmare, vt non possit diffluere.

Lessius cap. 41. dub. 10.

Quapropter arguendi sunt hic multi qui variis se votis onerant, & ea vel non soluunt, vel per longa tempora differunt. Sic inuenies multas mulierculas varias peregrinationes vouentes, nec adimplentes. Cum enim morbus aliquis illis incidit, vel pueris eorum, statim coniiciunt esse morbum huius & illius sancti, vt vocant, & iuxta varias coniecturas diuersis sanctis vouent peregrinationes, sed per plures annos illas differunt, nec conantur adimplere, ideoque dissuadenda sunt hæc vetularum vel muliercularum tam facile emissa vota, quæ vt plurimum vix adimplere possunt, quia eis res angusta domi, vel adimplere negligunt, cum iam morbus vel aliud infortunium, ratione cuius vouebant, pertransiit, & voto sanitatis potiti sunt. Nempe similes sunt his qui ad fontem pergentes postquam vrnam impleuerint, nullam postea fontis rationem habent, sed ei terga vertunt. Sic ingrati homines postquam potiti sunt desiderio, diuinæ largitatis fonti censentur terga vertere, dum promissionis sunt immemores, multa promittunt feruenti animo dum diuino egent beneficio, postea nihil sequitur effectus. Vnde iterum recte tales comparantur à Salomone, nubi pluuiam promittenti, sed postea euanescenti, *Nubes & pluuia non sequentes, vir promissa non complens.* Displicet ergo Deo stulta & infidelis promissio. Vnde Deut. 23. dicitur. *Quod semel egressum est de labiis tuis obseruabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo.* Et apud Eccles. 5. *Melius est non vouere, quam post votum promissa non reddere.* Est quoque alia hac de re notabilis sententia apud Sap. Prou. 20. *Ruina est homini deuorare sanctos, & post vota retractare.* Quasi diceret, Laqueus est vouere, & postea pœnitere. Verum alia lectio habet, quæ verior apud interpretes iudicatur, *Ruina est homini deuotare sanctos, & post vota retractare.* Quod aliqui interpretantur, vt sit idem quod persequi sanctos & sic erit sensus, quod vtrumque sit ruina hominis, & persequi sanctos, & vota eis facta retractare.

Prou. 25.

Prou. 20.

Cæterum, circa vota in honorem sanctorum facta monendi sunt vulgares homines, & mulieres, de variis circumstantiis quæ superstitionem sapiunt, quas ipsi putant necessarias ad voti sui adimpletionem, vel ad sanitatem impetrandam. Sic existimo esse superstitionem, vt voueant ad publicam viam procedere, ibi ouum vertere, vel partem argenteam plicare, vel aliam oblationem ibi exponere & credere aliter non esse rite peractum votum. Similiter diminuere candelas quas accendunt de die in diem durante Nouenna, diminuere etiam orationes pro ratione dierum, primo nouem, deinde octo, &c. & multa similia quæ vana & anilis obseruatio introduxit, quibus potius irritatur Deus quam colitur.

Quæres, an implendum sit votum statim ac nuncupatum est, aut quo tempore? Respondeo, quando aliquis vouit sine conditione vel temporis præfixione, tenetur illud statim exequi cùm potest, nisi vouendo aliud in mente habuerit.

Vnde Deut. 23. dicitur. *Si votum voueris Domino, non tardabis reddere, quia requiret Dominus Deus tuus illud, & si moratus fueris, tibi reputabitur in peccatum.* Hoc etiam antiqui voluerunt significare, dum dixerunt non recte satisfacere promissis & voto naufragij, qui non suspendit vestes, quas è naufragio tulit, templo Neptuni, antequam illas exsiccet. Volunt enim docere promptitudinem quam debemus habere, vt Deo vota soluamus, cuius fauore de calamitate eruti sumus.

Deut. 23.

Horat. l. 1. Od. 5.

Iustè ergo conqueritur Lactantius (de quo & nos iam conquesti sumus) quod homines si presserit grauis necessitas, Dei recordentur, postea autem obliuiscantur. *Si belli tremor infremuerit* (inquit) *si morborum pestifera vis incubuit, si alimenta frugibus longa siccitas denegauit, si tempestas, si grando ingrauat, ad Deum confugitur, à Deo petitur auxilium. Si quis in mari vento sæuiente iactatur, hunc inuocat. Si ad extremā mendicandi necessitatem deductus, victum precibus exposcit, Deum solum obtestatur, per eius vnicum & diuinum nomen hominum sibi misericordiam quærit, nunquàm igitur Dei meminerunt, nisi dum in malis sunt. Postquā metus deseruit, & pericula recesserunt, Deo quē ante in necessitate implorauerāt, nequidē gratias agunt.* Hæc ille.

Lactant. Inst.

Exemplum audi ex P. Damiano. In maris tempestate deprehensus quidam, futurum se Monachum affectuosa sponsione deuouit, sed naufragio erutus, votum soluere huius vitæ amore contempsit. Expleto anno, ipso die quo votum Domino suæ conuersionis obtulerat, Kalendis Ianuarij dum hinc inde discurrens cum aliis iuuenibus luderet, & choros duceret cum scurribus cantilenis, subito lapsa super eum tegula de tecto occidit & obtriuit; sic infœlix ille qui mundum deserere noluit Vltroneus, amisit inuitus, & fallacem carnis dulcedinem perdidit, quia amando carnem mentitus est veritati.

LECTIO VIII.

De tertio præcepto.

Memento vt diem Sabbati sanctifices.

1. *Docet Sabbati obseruationem esse ab initio mundi.*
2. *Renouatam fuisse tempore Moysis.*
3. *Sabbatum rectè mutatum esse in Dominicam.*

PROPO

PROPOSITIO I.

Sabbati obseruatio & sanctificatio, non solum est à tempore Moysis, sed ab origine mundi.

Declarari id potest ex Gen. c.2. vbi dicitur: *Benedixit diei septimo & sanctificauit illum: quia in ipso cessauerat ab omni opere suo.* Sensus est, diem illum septimum quo requieuit, effecit sibi sacrum & festum, voluitque specialiter coli ab Adamo & eius posteris sacro otio & cultu Dei, & maxime recolendo beneficium creationis suæ totiusque mundi illo die completæ. Hoc enim significatur illis verbis: *Quia in ipso cessauerat opere suo.* Diuinum ergo sabbatum tunc fuit, quando requieuit ab operibus suis, non quasi otiosus postea fuerit, cum dicat: *Pater meus vsque modo operatur, & ego operor*, sed quia nullas ex tunc nouas species produxit. Continuo tamen operatur gubernans conseruans, influens in suas creaturas & noua indiuidua producens, nouas animas creans & corporibus infundens. Illum itaque diem quietis suæ voluit ex tunc homines imitari & colere, quiescendo ab operibus, & creationis beneficium rememorando.

Ioan. 5.

Præceptumque illud, si diem præcisè spectes, non fuit naturale, sed positiuum & particulare. Dico, si diem præcisè septimum spectes, legem solam naturæ illum non præcipere, est tamen cuiusdam legis naturæ, quod aliquis dies speciali Dei cultui dicetur. Nam ipsi pagani suis Diis aliquos dies specialiter decernendos iudicarunt, & sic lex naturæ dicta, veri Dei cultui etiam aliquem esse consecrandum. Sed quod septimus dies specialiter coli debeat, rationabiliter determinauit lex diuina, ob causam prædictam.

Sed dices: Scriptura non meminit Sabbati obseruati, nisi postquam populus egressus ex Ægypto, per Moysen accepit præceptum: *Memento vt diem sabbati sanctifices, &c.* Respondeo: Tempore idololatriæ, & in Ægyptiaca seruitute, istud præceptum quod primitus fuerat datum, obliteratum planè fuisse, & obliuioni traditum: sed tunc à Domino fuisse restitutum, & in memoriam reuocatum, ac speciali tori præcepto sancitum.

Exod. 20.

Vnde dicitur: *Memento vt diem Sabbati sanctifices* q. d. Diem illum quem à primæua ætate mihi sanctificari & coli volui, tua ingratitudine, ob incuriā temporūque iniuriam, video quadam obliuione sepultum: nunc autem tibi in memoriam reuoco, & speciali lege sancio, vt inuiolabiliter obserues, nec vnquam obliuioni tradas, sicut nec beneficium creationis quod eo die compleui. Addo ad dictorum confirmationem, etiam ante hanc legem Decalogi renouatam fuisse memoriam cultus & obseruationis Sabbati Exod. 16. dum pridie Sabbati iubentur duplicem mannæ mensuram colligere, & dicitur eis: *Requies sabbati sanctificata est Domino cras.* q. d. Cras est Sabbatum sanctum, cultui Dei dicatum, ergo ab omni opere quiescendum, ac Deo vacandum est, ideoque volui vos die sexto colligere manna in duplum. His verbis Sabbati primitus instituti refricatur eis memoria, & eius obseruatio renouatur, cum tamen lex Moysis necdum foret data: ergo non à Moyse obseruatio sabbati, sed à Deo iam à mundi exordio sumpsit originem.

Addit D. Augustinus, diem illum septimum à Deo sanctificatum ob quietem Dei ab operibus suis, fuisse figuram quietis Christi in sepulchro die Sabbati, postquam opus redemptionis nostræ die sexto per passionem & mortem consummasset. significari secundo potest symbolicè septima ætas mundi, in qua debebat fieri redemptio, & compleri hominis recreatio, vt ei daretur quies à peccatis & operibus prauis. septem enim ætates mundi à quibusdam sectæ in recensentur, vt prima sit ab Adam vsque ad diluuium: secunda à diluuio vsque ab Abraham: tertia ab Abraham vsque ad Moysem: quarta à Moyse vsque ad Dauit quinta à Dauide vsque ad captiuitatem Babylonicã: sexta ab illa captiuitate vsque ad Christum: septima à Christo vsque ad finem mundi. Per sex ergo ætates, homo laborarat velut in ergastulo sub peccato & sub elementis & rebus egenis mundi seruiens, nec poterat peruenire ad requiem, siue secundum carnem, siue secundum spiritum: in septima ætate, quasi in septimo die venit Christus, redemptionem afferens & quietem, sabbatumque spirituale in quo à peccatis cessare debemus, & diuinis beneficiis rememorandis vacare. Tertio, secundum analogicum sensum dicit D. Paulus per illud sabbatum in quo quieuit Deus ab operibus, significatū fuisse sabbatum æternum, & quietem in cœlis perennem, vbi Filij Dei requiescent à laboribus suis, quia *opera illorum sequuntur illos*: vt voce cœlesti indicatum fuit D. Ioan. in Apocal. 14. *Reuera ibi est verum Sabbatū, vbi vera requies* (inquit D. Chrysost.) *vbi fugit dolor, tristitia, gemitus; vbi neque sollicitudines, neque labores, neque agones. Non est illic in sudore vultus tui comedes panē tuum. Non est illic, in tristitiis generabis filios, sed omnis pax, gaudium, iucunditas, voluptas, bonitas, mansuetudo Non est illic, inuidia, neque zelus, neque morbus, neque mors, non ibi tenebræ, neque nox, semper diei claritas non est fatigari, non fastidium accipere.* Hoc est illud Sabbatum quod vocat Isaias: *Sabbatum Domini sanctum & delicatum*, quia sancti non solum ibi requiescunt, sed & æternum delicianitur & iubilant, celebrantes perennem lætitiæ solemnitatem in sacrificio laudis, in voce exultationis, in sono epulantis.

Lib. 4. de gen. c. 12.

Chrys. hom 6. epist. ad Heb.

Isa. 66.

Heb. 4.

De hoc ergo sabbato, tanquam typicè designato in primo illo instituto è mundi exordio, dicit Apostolus. *Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei: qui enim ingressus est in requiem eius* (scilicet Dei) *etiam ipse requieuit ab operibus suis* (id est, à laboribus huius vitæ.) *sicut à suis Deus.* Postea omnes fideles conuocans & inuitans quasi voce & tuba quadam cælesti ad illud sabbatum perenne, forti clamore insonat. *Festinemus ergo ingredi in illam requiem.* Quasi dicat: quandoquidem nobis promissa est illa requies, & ipsi quodammodo illam tenemus, & ad illam apprehendēdam tendimus, excutiamus omnem ignauiam ambulantes ad illam, in huius vitæ peregrinatione non sistamus gradum, non lassemur, non despondeamus animum ob labores & difficultates, sed forti constātiq; animo pergamus, imo curramus festinantes. Quare festinandumq; quia via est longa, vita breuis, tempus incertum, vocatio Dei vrget: & in mora est periculum. Vide D. Thomam in illum locum. *Cursu opus est* (inquit D. Chrysost.) *& vehementi cursu: qui currit non ad prata adiacentia, non ad amicos, non ad spectatores, non ad palmam attendit: non consistit, meta nondum non languet, sed cursum intendit; sit quo seniores & ... vicitniores, eo magis concitatius currere debemus.*

Chrys. hom. 7. epist. ad Heb.

PROPOSITIO II.

In lege Moysis non solum renouatio Sabbati fuit, sed & strictior obseruatio à Deo præcepta.

Declaratur primo, quia eius violati pœna fuit mors, sic enim dicitur, Exod. 13. *videte vt sabbatum meum custodiatis quia signum est inter me & vos in generationibus vestris, vt sciatis quia ego Dominus qui sanctifico vos. Qui polluerit illud, morte moriatur.* q. d. Quia sabbatum signum est quod Vos mihi sitis populus, & ego vobis sim Deus, ideoque, in mei honorem & in obedientiam colitis diem septimum, agnoscentes me omnium Creatorem: volo vt sit vobis illo die publicus & solemnis cultus, & sub pœna mortis violatori infligenda, volo illum sanctificetis, quia & per illum etiam vos mihi volo sanctificare. *Qui ergo fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui*, hoc est, vita eius tolletur de medio si res constet, quod si id non constet, non ideo immunis erit, sed Deo vindicante plectetur. Vide *Ierem.* cap. 17. Vnde cum essent filij Israel in solitudine, & inuenissent hominem colligentem ligna in die sabbati, obtulerunt eum Moysi & Aaron & vniuersæ multitudini. Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo decernendum foret: ignorabant enim, an pro tantillo opere morte aliquem plecti vellet Deus, & si id vellet, ignorabant quo genere mortis, Dixit ergo Dominus ad Moysen; *Morte moriatur, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.*

Declaratur secundo; quia obseruatio sabbati ideo stricta fuit, vt non liceret vel cibum coquere. Omnes enim cibos in die sabbati coctos, contaminatos habebant, non minus quam si idolis fuissent sacrificati. Ideo habebant diem præcedentem vocatum *Parasceuen*, hoc est, diem præparationis; in quo omnes cibos debebant præparare. Dominus quoque vt ostenderet eis quomodo vellet sabbatum stricto rigore obseruari, non pluebat illis manna illo die, ne colligendo occuparentur: & cum aliis præcedentibus diebus non possent vltra mensuram vnam colligere, quin putresceret, in die tamen Parasceues duplicem colligebant, & qui non collegerat, non comedebat in sabbato. Vel significatum dicit Origenes, quod qui in hac vita (quæ nobis destinata est quasi dies præparationis ad prouisionem bonorum operum quasi dies sextus ad colligendum

ligendum manna) nihil collegerit, in sabbato illo æternitatis æterna fame pereat necesse est.

Philo l. 2. c. 3. de vita Moysis.

In sabbato quoque non licebat ignem accendere. Nam Exod. 35. expressè dicitur: *Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem Sabbati.* Censentque Rabini nulla de causa id licuisse, etiam frigoris ad se calefaciendum. Addit Philo illo die non fuisse licitum ignem accendere, quia ignis est materia circa quam versantur plures artifices, v.g. fabri diuersorum metallorum, ideoque prohibebatur, ne occasio daretur aliquibus transgressionis. Multi tamen Doctores putant solum fuisse prohibitum succendere ignem ad coquendum, non ad calefaciendum. Denique in Sabbato non licebat quicquam vendere vel emere, vel onus aliquod portare, de quo vide fusè l. 2. Esdræ cap. vlt. Nec licebat vltra domum iter facere vltra mille, vel vt alij, bis mille passus. Vnde Exod. 16. dicitur: *Maneat vnusquisque apud semetipsum, nullus egrediatur de loco suo die septimo.*

Aduerte tamen, quod vanis aliquibus obseruationibus, & non secundum legem colebant suum Sabbatum. Vnde putabant non licere curare ægros, de quo Christus eos arguit & conuincit, exemplo asini aut bouis cadentis in foueam. Quin & Machabæi initio existimabant sibi non licere pugnare in Sabbato etiam se defendendo, sed postea aliqua strage suorum edocti sunt, vt 1. Machab. 2. Putabant quoque Sabbata sua contaminari per fœtorem corporum corruptorum, si suspensa manerent Sabbato, Ioan. 19. Etiam modò Iudæi aliqui valdè superstitiosè Sabbatum suum colunt. Vnde notum est illud de quodam Iudæo in Anglia, qui in foueam siue cloacam sordidam Sabbato cadens, noluitque extrahi, à Christiano Iudice coactus est etiam Dominico die in eadem manere. Cùm enim ille diceret:

Sabbata sancta colo, de stercore surgere nolo.

Responsum eidem à Iudice referunt Annales Angliæ:

Sabbata nostra quidem Salomon celebrabis ibidem.

Hinc adhuc & aliqui Rabbini dicunt non licere ignem è lapide vel metallo excutere die Sabbati, nec lampadem accendere nisi ob infirmum, & multa similia vana.

Cæterum, præter hoc Sabbatum, & præter alia festa quibus etiam Sabbati nomen communicatum fuit, erat & aliud *Sabbatum terræ*, de quo Leuit. 25. *Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus eius, septimo autem anno Sabbatum erit terræ, agrum non seres, & vineam non putabis.* Itaque illo anno septimus erat Sabbatum terræ, siue quies terræ (vt dies septima erat sabbatum, hoc est, quies hominum) quia debebat quiescere terra ab omni cultura, sicque quies dabatur agris & vineis. Hoc terræ Sabbatum instituit (inquit D. Augustinus) vt ipsa vacatio terræ esset velut merces habitationis, & quasi pretium redemptionis ab illo cuius est, id est ab eius Creatore Deo, vt scilicet Hebræi pro terra sibi data illi hoc sabbatum quasi tributum & homagium quoddam rependerent, sicut feudatarij Domino feudi & homagium & iura aliqua persoluunt. Habebat ergo hoc Sabbatum, siue annus septimus, qui vocabatur Sabbaticus, aliquot priuilegia. Primum erat, quod eo anno quicquid terræ vineæ, agri, sponte producebant, erat commune pauperibus, imò & animalibus. Et sic poterant viduæ, pupilli, pauperes, peregrini, colligere quicquid olerum, herbarum, aut granorum ex deciduis præcedentis anni exoriebatur, quicquid vinea per se produxerat. Secundum erat, quod illo anno septimo fiebat remissio omnium debitorum, si is qui debebat, genere Iudæus erat, non verò si peregrinus & gentilis, vt dicitur Deut. 15. Tertium erat, quod anno 7. omnes serui Hebræi assequebantur libertatem si volebant. Quod si diligentes Dominum & domum eius non desiderabant egredi, perforabatur eis auris applicata ad postem domus, & manebant serui in perpetuum, Exod. 21. Illo quoque anno septimo legebatur Deuteronomium coram toto populo, Deuter. 31.

August. q. 23. in Leuit.

Vide Leuit. 25.

Denique apud Hebræos erat aliud magnum sabbatum, quod celebrabatur post annos septies septem, quolibet scilicet anno quinquagesimo, & vocabatur iubilæum. De quo diximus, cùm de indulgentiis disseruimus.

PROPOSITIO III.

Conuenienter Sabbati dies in Dominicam ab Ecclesia est commutatus.

Quæcumque in antiquo testamento ceremonialia fuerunt, figuram gerebant eorum quæ in nouo, & ideò veritate veniente, tanquam vmbratica & typica cessarunt. Sic eorum Sacramenta, sacrificia, oblationes, typi erant sacramentorum & sacrificij nostri. Circumcisioni, quæ erat signum fœderis successit Baptismus vera Circumcisio spiritualis & signum fœderis inter nos & Deum. Immolationi & manducationi Agni, successit immolatio & manducatio Corporis & sanguinis Christi, veri Agni: sacerdotio Leuitico & Aaronico, successit sacerdotium nouum secundum ordinem Melchisedech, à Christo institutum. Et loco omnium sacrificiorum veterum, sancitum est vnicum Eucharistiæ sacrificium. Sic ergo sabbato Iudaico & legali, successit sabbatum Christianorum, hoc est, Dominicus dies.

Sed quæres, quomodò ergo mansit illud præceptum *Memento vt diem sabbati sanctifices?* Respondeo, illud præceptum partim fuisse ceremoniale, partim morale. Quod enim septimum diem colerent Hebræi, ceremoniale fuit, & rationabiliter eis determinatum, tum quia Deus eodem die requieuerat ab opere creationis, tum vt memoriam celebrarent liberationis ab Ægyptiaca seruitute, sicut dicitur Deut. 5. *Memento quod serui erís in Ægypto, & eduxerit te Dominus Deus tuus in manu forti, id circo præcepit tibi vt obseruares diem sabbati.* Quatenus verò hoc præceptum diem & tempus aliquod Dei cultui publico & externo deputandum præcipit, sic est morale & naturale. Rationabiliter verò Ecclesia, quæ est *domus Dei viui, columna & firmamentum veritatis*, à spiritu sancto infallibiliter directa, diem Dominicum designauit, hoc est, diem illum quo Dominus resurrexit, qui ideò etiam Dominicus dictus est siue vt dicit D. Chrysostomus: *Dominicus dies dicitur, hoc est dies regalis, in quo Imperator ascendit ab inferis, de quo intelligitur illud: Hæc dies quam fecit Dominus, dies quoque panis dicitur, quia in eo nonimus panem resurrectionis cœlestis. Denique dies lucis in quo fuerunt mentis tenebræ, iuxta illud Isaiæ, Populus qui ambulat in tenebris vidit lucem magnam.* Si ergo in memoriam creationis septimus dies fuit sacer, in memoriam recreationis & reformationis nostræ octauus nunc sacer est, nobilitatus & sanctificatus gloriosa illa resurrectione, & numerus octauus symbolum est æternitatis, vt alibi dixi. Itaque sicuti vernum tempus succedit obscuræ & frigidæ hyemi, & sicut dies nocti, aut ætas virilis adolescentiæ, ita & Dominus dies succedit sabbato, & octauus dies septimo, quia octaua ætate erit Sabbatum illud Æternitatis.

Chrys. hom. 5. Resur.

Est verò diei Dominicæ tanta antiquitas, vt illius etiam meminerit D. Ioannes in Apocal. dicens: *Fui in spiritu in Dominica Die.* Illius quoque meminit D. Ignatius epist. ad Magnesianos, vbi eam *Reginam & Principem omnium dierum* appellat. Et ita colligimus, iam ab initio Ecclesiæ, ab ipsis Apostolis diuino spiritu edoctis, hunc diem fuisse sanctificatum. Sed & multæ sunt prærogatiuæ illius diei, quæ mouere potuerunt Ecclesiam ad eius sanctificationem.

Apoc. 1.

Primò, quia iste fuit primus dies creationis, in quo lux prima, lucis spiritualis symbolum, creata fuit, & mundus initium accepit, & Angeli nobilissima creatura mundi.

Secundò, eodem die stetit arca Noë super montes Armeniæ.

Tertiò, eodem die Hebræi siccis pedibus mare rubrum transierunt, ita synodus Cæsariensis apud Bedam in Epistola de celebratione Paschæ.

Quartò, illo die primum manna pluit in deserto, vt docent Augustinus & Origenes.

Quintò, initio diei Dominicæ creditur Christus fuisse natus vt habet sexta synodus Can. 8.

Sextò, eodem die stellas Magis apparuit.

Septimò, eodem die baptizatus est in Iordane Christus.

Octauò, eodem die primum miraculum fecit, aquam vertens in vinum.

Nonò, eodem die satiauit quinque millia hominum.

Decimò, illo die honorificatus est cum palmis.

Vndecimò, illo die apparuit Apostolis, dans eis potestatem peccata remittendi.

Duodecimò eodem die misit Apostolos Euangelium prædicare per totum mundum.

Decimotertiò, eodem die misit spiritum sanctum.

Vltimò Dominica die multi putant Christum venturum ad iudicium. Aug. serm. 251 de tempore, & Hilarius Proœmio in Psal.

Aug. ser. 254. de temp.

Quapropter rectè aduertunt aliqui, illos qui violant nostrum sabbatum peccare in Deum patrem, cuius potentia die Dominico creauit mundum. Peccare quoque in filium,

cuius natiuitate & resurrectione sanctificatus est. Peccare in Spiritum sanctum, qui eodem die ad nos missus est. Et ita ingrati sunt Patris potentiæ, filij sapientiæ, bonitati spiritus sancti, ingrati Creatori, redemptori, consolatori. Colligitur quoque ex dictis, cùm ille dies sit Deo sacer & sanctificatus, rectè illo die ampliorem expectari à Deo influxum spiritualem, & benedictionem vberiorem animas nostras irrigantem. sicut enim preces nostræ, cæteris paribus citius à Deo expediuntur, de loco sacro oblatæ, ob loci sanctificationem, ita & beneficia à Deo citius accipiuntur, diebus ab eo destinatis per specialem sanctificationem. Hinc etiam à Græcis dies Dominicus dies Solis appellatur, quia Sol iustitiæ illo die specialiter censetur in nobis influere, & animis nostris spiritualem lucem infundere.

Porrò hîc etiam notandum est, licet sabbati dies Iudaicè sit abolitus, Christiana tamen obseruatione, & antiquâ Ecclesiæ Catholicæ religione, Virgini Mariæ esse dicatum. Volens enim Ecclesia Virgini diem aliquem septimanæ quasi tributum quoddam pendere, hunc diem meritò elegit, quodammodò communicans festum actionis gratiarum propter beneficium creationis mundi, & requietionis Dei in actionem gratiarum propter beneficium creationis Matris Dei. Hæc enim fuit quidam nouus *mundus abbreuiatus*, excellentior & capacior mundo, quia quem cæli capere non poterant, suo gremio nouo quodam modo conclusit, & ita in illa requieuit Deus, vt possit dicere: *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo.* Vnde Albertus Magnus, loquens de benedictione Sabbati sic ait: *Est isto benedictio operum consummatio, in beatissima autem Virgine fuit perfectissimè operum consummatio, quia omnia creata in vno homine vniuntur cum creatore, & primum fit vltimum, & vltimum primum.* Est & altera ratio huius diei Virgini consecrati, quia in illo die specialiter in Virgine lumen fidei permansit, Apostolis alijsque fidelibus tunc vacillantibus. Vnde & de illa tunc verum esse diximus, *Non extinguetur in nocte lucerna eius.* Quapropter etiam illo die fideles candelarum accensarum lumine ei cultum exhibent. Et huius diei cultum sibi gratum multis beneficijs & miraculis Virgo quandoque ostendit.

Prou. vlt.

Refert Durandus l. 4. rationalis c. r. olim in quadam Ecclesia Constantinopoli fuisse imaginem B. Virginis, coram qua dependebat velum, totam velans imaginem, quod in sexta feria post vesperas nullo mouente recedebat, vt plenissimè posset conspici imago, celebratis verò vesperis in Sabbato, iterùm illam cooperiebat. Idem refert Niderus, & alij.

Refert quoque Franciscus Bencius in Annalibus Societatis Prouinciæ Austriæ, quæ sequuntur. Excurrit vnus ex sacerdotibus Societatis nostræ sub Epiphaniorum festum, in oppidum Toparchæ cuiusdam excellenti pietate, qui olim educatus inter conuictores Viennæ, vxorem hic habebat sterilem nec satis firmam in fide, cum vesceretur cibis illicitis. Persuadet mulieri nostræ, vt si liberos velit, habeat hunc saltem honorem Virgini, vt à carnibus Sabbato abstineat, diuinam illi opem sub tanto patrocinio affuturam. Fidei respondet euentus, vno partu geminos marem & fœminam enixa est, agnoscens diuinum beneficium vterque coniux, aureæ calulæ calicisque donum miro artificio Deiparæ, quæ colitur in nostro templo, ex voto dedit. Hæc ille de hac muliere. Cui profuit diei abstinentia septimi, non quidem Iudaico ritu, sed Ecclesiasticâ propter Virginem pietate.

Ribad. in eius vita.

Alfonsus Salmeron vnus ex illis Societatis Patriarchis, qui se ad Ignatium eiusdem Societatis fundamentum & ducem Parisijs aggregarunt, tantâ erga Virginem charitate fuit, vt de ea singulis quadragesimæ Sabbatis etiam si aliud feriæ illæ deposcerent, concionaretur populo, optimatibusque obstupescentibus, & in sanctissimæ Dei matris amore, & pietate crescentibus.

LECTIO IX.

De variis modis sanctificandi Sabbatum nostrum, siue Dominicum diem.

PRimò dies Dominica debet coli gratiarum actione & oratione. Ratio est quia est instituta tanquam memoriale beneficium Dei, cùm enim homo totus pendeat à Deo, tam secundum corpus quàm secundum animam, nihil habens ex se nec quidem cogitationem bonam, nec panem quo vescitur, nec vestem qua tegitur, nec vnicum vitæ momentum, planè est rationi conforme, vt aliquo certo tempore animo ascendat in Deũ, & corpore quantum potest, quiescendo à terrenis occupationibus, vt se totum illa offerat, à quo singulis momentis pendet. Ob hanc ergo causam destinatus est dies Dominicus, cuius prima sanctificatio est hæc gratiarum actio. Hinc dicitur: *Memento vt diem sabbati sanctifices.* q. d. Cùm ille dies sit omnium beneficiorum memoriale, caue ne per ingratitudinem illius obliuiscaris, caue te tunc sic gerere quasi oblitus sis quis ille dies sit, quam ob causam institutus, quibus beneficiis ornatus. *Optima beneficiorum custos, est ipsa memoria illorum, & perpetua confessio gratiarum*, inquit Chrysostomus. Hanc ergo adhibe in isto die, ad hunc effectum sancito & sacrato, sicque te dispone ad noua beneficia recipienda. Qui enim gratias agit, nouo iam beneficio se præparat, ingratitudo verò beneficam Dei manum à nobis subtrahit quia (teste Bernardo) *gratiarum cessat discursus, vbi recursus non fuerit, Nec modò nihil augetur ingrato, sed quod accipit, vertitur ei in præiudicium, infidelis in modico non censetur dignus munere ampliori. Ingratitudo ventus est vrens & exsiccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ.* Hæc verò gratiarum actio maximè fit per orationem, cui potissimum illo die vacandum est, quia hic est finis præcepti. *Vacate & videte quoniam ego sum Deus: Gustate quia suauis est Dominus.* Per orationem enim vnitur cor nostrum Deo, & requiescit ac deliciatur in Domino, quodammodò prægustans dulcedinem Sabbati illius æterni. Et hoc est verum Sabbatum nostrum celebrare, quia hoc nostrum sabbatum debet esse inchoatio quædam æternæ solemnitatis, in qua resonabit gratiarum actio & vox laudis. Adimplere quidem deberemus illud Psalmis: *Per singulos dies benedicam te Domine*, quia sicut oculi columbæ ad singula grana ad cælum attolluntur, ita & oculi nostri singula beneficia per gratiarum actionem ad Deum deberent eleuari. Nam de hoc Sponsam laudat Sponsus: *Oculi tui Columbarum*, tamen hoc maximè debet verum esse sacro isto die ad id specialiter destinato.

Secundò debet Missæ Sacrificium audiri, & hoc est præcepti, quia cùm nihil illo sit Deo gratius, nullo alio opere magis sanctificari potest dies ille, maximè, quia in ipso Sacrificio seipsum potest quilibet fidelis cum Christo offerre. In antiqua lege Sabbati offerebantur duo Agni, vltra illos qui quotidiè in iugi Sacrificio offerebantur. Quid hic designatum dicemus, nisi quod in Sabbato nostro, perfectius sacrificio spirituali danda; Matutino vtique tempore & vespertino orationi vacandum, ideò enim Ecclesia vespertinas laudes vltra matutinum sacrificium cantari decreuit, quæ à Christianis tunc negligendæ non sunt. Nec dicant pro mulierculis Vesperas cani & ab illis frequentandas, hoc enim loquendi modo vtuntur homines salutis incurij, ebrietatibus & comessationibus eodem tempore vacare malentes, aut turpi otio, quàm Deo. Quibus respondere eodem modo possumus, pro mulierculis cælestem habitationem vbi æternum Deum laudabunt destinatam esse, non verò pro ebriosis, impuris, otiosis hominibus, salutisque suæ nullam curam habentibus quales sunt qui hæc oblatrant.

Multi se excusant à Missæ sacrificio, quia fortè in agris alijsque remotis locis agunt, nec sine multo labore ad loca Deo sacra in quibus celebratur sacrificium, accedere possunt. Sed considerent hi se tanto plus meriti & præmij apud Deum accumulare, quanto plus laboris in eius obsequium potuerint impendere. Velim eos meminisse Anachoretæ illius, de quo in libro doctrinæ Patrum. Hic cùm in eremo deserta & horrida ageret, solis Angelis Deoque notus, multa milliaria conficere debebat vt aquam sibi compararet. Quodam ergo die cùm ad aquam hauriendam veniret, tædio quodam affectus dixit: Quid necesse est vt hunc laborem patiar; veniam & habitabo circa aquam hanc. Cùm verò hoc dixisset, conuersus est, & vidit quendam sequentem se, & numerantem vestigia sua. Interrogauit ergo illum dicens: Quis es tu? Et dixit, Angelus Domini sum, & missus sum numerare vestigia tua, & dare tibi mercedem. Quod cùm audisset senex, forti animo factus est, & adhuc longius posuit cellam, vt tantò amplius meritum accresceret. Sciant ergo & hi qui longo itinere ad Dei templum venire debent, si puta intentione gloriæ Dei iter suscipiant, numerari passus suos ab Angelo Domini, & mercede ampliori donandos,

Lib. de Patient. & fortit. Num. 5.

donandos: maximè cùm veniant non ad aquam materialem hauriendam, aut ad prouidendum his quæ corpori sustentando necessaria sunt; sed vt hauriant aquam vitæ, aquam gratiæ salutaris de fontibus saluatoris, vt animæ cælicam alimoniam prouideant. Hic sit eorum scopus, hæc intentio recta nec merces copiosa deerit.

Tertiò debet homo eo die quantum in se est, onus peccatorum deponere, vel per confessionem, vel saltem per contritionem. Licet enim non sit expressi præcepti quod quis eo die teneatur confiteri aut elicere actum dilectionis Dei (quod aliqui Theologi docuerunt:) est tamen finis præcepti ad quem debet attendere quilibet verus fidelis, vt perfectè diem illum sanctificet. Hinc dicit Gregorius:

Gregor. lib. 11. epist. 3.

Dominico die terreno labore cessandum & precibus insistendum est, vt si quid negligentia per sex dies agitur, per diem resurrectionis Dominica precibus expietur. Pulchrè quoque Diuus Leo. Si rationabile & quodammodo religiosum videtur, per diem festum in vestitu nitidiore prodire, & habitu corporis hilaritatem mentis ostendere: si ipsam quoque orationis domum propensiore tunc curâ & ampliore cultu quantùm possumus adornamus: nonne dignum est vt anima Christiana, quæ verum vniuscuiusque Dei templum est, speciem suam prudenter exornet, & redemptionis suæ celebratura sacramentum, omni circumspectione præcaueat, ne vlla eam macula iniquitatis obfuscet, aut duplicia cordis ruga dedecoret. Nam quid prodest honestatis formam præferens cultus exterior, si interiora hominis aliquorum sordeant contaminatione vitiorum? Omnia igitur quæ animi puritatem & speculum mentis obnubilant, abstergenda sedulo, & quadam elimatione, radenda sunt.

Scrutetur quisque conscientiam suam, seque ante se statuat, proprij censura iudicij.

Ierem. 17.

Si ergo Iudæis dicit Dominus per Ieremiam: *Custodite animas vestras & nolite portare pondera in die sabbati*: quantò magis nos Christiani dicere possimus: Custodite animas vestras, & nolite peccatorum pondus in Sabbato Domini portare: sed potius illud excutite, onus scilicet graue, de quo dicitur, *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me.* Onus quod animam demergit in profundum, vsque ad inferni centrum. Venite ergo illo die omnes qui laboratis & onerati estis, & excutite *onus Babylonis* vt loquitur Isaias: Hoc est onus confusionis, quod ipsam conscientiam grauat & confundit. Excutite, *onus Damasci*: hoc est sanguinis excutite peccata sanguinum, quæ contraxistis per immunditiam carnis vel peccata quæ contraxistis sugendo sanguinem pauperum per oppressionem. Excutite *onus Moab & Tyri*, hæc sunt onera Mercatorum, qui fraudibus & artificiis diu noctuque laborant, vt opes sibi comparent. Excutite denique omne *opus Ægypti*, omne opus tenebrarum, omne mortale peccatum quod animam ad tenebras Ægyptiacas, imò & æternas deducit. Hæc autem onera excutiuntur non solum per confessionem, sed & per cordis contritionem. Vnde monitos velim à Pastoribus fideles, & diligenter illis hoc inculcatum, tantam esse vim contritionis cum proposito suo tempore confitendi, vt possit hominem in gratiam restituere, non solum in articulo necessitatis, sed etiam quotiescumque homo perfectam elicuerit contritionem, vt tradit communior sententia Theologorum, de qua latiùs agemus cùm de Sacramento pœnitentiæ tractabimus. Interim hoc ignorantes fideles, vix vnquam se per contritionem ad gratiam disponere curant, nisi cùm ad sacram confessionem accedere parant: & multos menses in peccati statu transigunt, quibus exercita opera multa bona, infructuosa sunt quæ per contritionem redderent fructuosa; sed ipsi ignorant. Moneantur itaque saltem diebus Dominicis (licet non ita confessionis opportunitas suppeteret) contritionis remedium non negligere; de peccatis mortiferis quibus obnoxij esse possunt dolorem perfectum eliciendo: propter bonitatem illam supremam, amantissimi Patris offensam, firmissimumque propositum stabiliendo, de omni peccato mortali, & eius occasione rescindenda & euitanda. Hoc modo perfectè impletur illud: *Memento vt diem sabbati sanctifices.* Et huc tendit quod monet Dominus Leuit. 16. *Sabbatum requietionis est, affligetis animas vestras.*

Qua afflictione? Contritione vtique & interiori compunctione Spiritum affligente, & animam peruadente salubri vulnere. Nempe hoc est sacrificium quod ei cum corporis & sanguinis filij sui oblatione maximè placet eo die. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* Nec ipse despiciet tunc cor contritum & humiliatum, sed reddet lætitiam salutaris sui, & spiritum innouabit, hominémque mundabit à peccato etiam mortali vi huius contritionis, per quam aspersio Sanguinis Iesu Christi ab omni maculâ emundans, applicatur.

Habes huiusce rei exemplum in lib. doctrinæ patrum de prouidentiam, n. 3. Vbi sic legimus. Beatæ memoriæ Paulus simplex discipulus Abbatis Antonij habebat hanc gratiam sibi à Deo datam, vt sic vnumquemque cuius animi & conscientiæ esset, agnosceret, sicut & nos facies nostras videmus inuicem. Quodam ergo die sedebat iuxta ostium Ecclesiæ intuens vnumquemque intrantium, quo animo ingrederetur. Ingredientibus omnibus clarâ facie, & vniuscuiusque Angelo gaudente cum eis: vnum vidit nigrum & obscurum toto corpore, & dæmones ex vtraque parte eum trahentes ad se, Angelum verò eius à longè sequentem & tristem. Paulus lachrymans & frequenter pectus tundens, cœpit deplorare eum. Interrogabant verò qui videbant Paulum plorantem, quid sibi vellent illæ lachrymæ tam subitæ, & quidnam vidisset, & rogabant vt ingrederetur ad Missam cum eis. Ille verò negat se ingressurum, & sedebat foris iacens & plorans. Post paululum dimisso Ecclesiæ conuentu iterum Paulus attendebat singulos exeuntes, vt quorum introitum cognouerat, sciret quales exirent. Et vidit illum virum exeuntem ab Ecclesia splendidum vultu & corpore. Dæmones autem de longè sequentes, Angelum iuxta ipsum gaudentem valdè. Paulus autem exiliens cum eo clamabat benedicens Deum *O ineffabilis misericordia Dei & bonitas.* Et ascendens super altum gradum magna voce dicebat. *Venite & videte opera Domini, quomodò vult omnes homines saluare. Venite & videte quia potens est peccata remittere.* Ad hanc vocem omnes sollicitè accurrerunt cupientes audire quæ dicebat. Referebat autem quæ viderat, interrogat ergo illum virum, vnde ei tanta subito à Deo mutatio? Ille conuictus à Paulo, coram hominibus apertè narrauit dicens: Homo peccator sum, & multo tempore in fornicatione vixi vsque nunc. Ingrediens autem Ecclesiam Dei audiui vocem Isaiæ Prophetæ, cùm legeretur, vel potius Dei loquens in eo: *Lauamini, mundi estote, auferte malam cogitationem, discite benefacere, & si fuerint peccata vestra vt coccinum quasi nix dealbabuntur.* Ego in hoc sermone compunctus sum nimis, & ingemiscens intra conscientiam dixi: *Tu qui venisti in hunc mundum peccatores saluos facere, quæ etiam hæc quæ electa sunt promisisti per Prophetam, comple effectu & opere in peccatore indigno. Ecce enim amodò promitto tibi, spondeo sermone, & corde confiteor, quia iam non agam vltra illud malum: sed abrenuncio omni iniquitati: & seruio tibi amodo in conscientia munda. In hac ergo hora suscipe pœnitentem in expellantem te, & renuntiantem omni peccato.* In his promissionibus egressus sum de Ecclesia statuens in anima mea nihil vltra mali agere coram oculis Domini. Quod cùm audissent, omnes benedixerunt Dominum. Hæc ibi.

Quartò oportet sanctificare diem Dominicum, illo die quantùm in nobis est à peccato abstinendo. Hinc aliqui Theologi docuerunt, illo die peccantem mortaliter duplex peccatum incurrere, & quamuis hoc plerique negant, tamen omnes conformiter dicunt, circunstantia hac diei festi peccatum aggrauari. Hinc colligitur quàm grauiter errent qui his diebus crapulæ, impudicitiis, aliisque criminibus diem illum profanant, tantum abest vt sanctificent. Error vtique perniciosus & cæcitas magna inter Christianos est, quod videamus longè plura peccata his diebus committi quàm aliis, ita vt dies festi sint potiùs dicati Veneri, Baccho, Adonidi, Sathanæ, Inferno, quàm ipsi Deo aut sanctis eius, potiùs consecrati dissolutionibus, aleis, ebrietatis, rixis, contentionibus, ebrietatibus, quàm pietati & sanctitati Christianæ. Cum tamen dicat Dominus, *Videte vt sabbatum meum custodiatis, quia signum est inter me & vos in generationibus vestris, vt sciatis quia ego Dominus qui sanctifico vos.* Sabbatum vtique Christianorum signum est monens nos sanctificationis tum acquirendæ, tum augendæ, vt *qui sanctus est sanctificetur adhuc, & qui iustus est iustificetur adhuc.* Tunc monemur audire illum qui dicit, *sancti estote, quia ego sanctus sum.* At potius tunc audimus vocem, mundi, carnis, sathanæ, ad vana, ad obscœna, ad impia illectantis, ita vt ausim asserere non solum plura tunc peccata committi, quàm die aliquo profano, sed etiam plura quàm cæteris omnibus hebdomadæ diebus. Nam cum plerique homines durante hebdomada operibus laboriosis aut negotiis licitis detinentur, non ita eis peccati occasio suggeritur, diebus autem festis aut dominicis, genio vacant, & otio multorum scelerum matri, & consortiis occasionibusque

Exod. 31.

tribusque variis sese ingerunt. Vnde diebus illis infernum maximè petere diceres, & dæmones erumpere in perniciem animarum, ipsosque festum agere, in varia peccata & scelera Christianos, & Ecclesiæ Dei filios suggestione sua pelliciendo. Quapropter verum est illud Prophetæ, *viderunt hostes sabbata eius, & deriserunt.* Et iusta est exprobratio Domini. *solemnitates vestras odiuit anima mea, laboraui sustinens.* Et iterum: *Dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum.* In quibus scripturis aduerte quod dicat: *solemnitates vestras*, non meas: quasi exprobret, vos solemnitates vobis & vestris voluptatibus, consecratis, non mihi, non cultui meo, vos voluptates vestras in eis perficitis, non meam. Vestræ ergo solemnitates sunt, non meæ, imò eas odi tanquam stercus fœtidum, quia fœtore amarulento peccatorum vestrorum illas conspurcatis, quas ego thymiamatis odoriferi suaueolentia volui condecorari, & orationis suauissima fragrantia mihi offerri, & sic displicent mihi, quia hostibus meis placent, qui peccatis vestris delectantur.

[Malac. 2]

Munus itaque est Pastorum & Concionatorum has Domini querelas inculcare, & contra scelera perniciosque mores in populo Christiano illis diebus inualescentes, acri voce inclamare, ne fortè *requirat Dominus de manu eorum sanguinem pereuntium.* Imitentur exempla antiquorum Patrum & Pastorum. Cùm S. Stephanus Diensis Episcopus multo zelo munus suum exercere cœpisset, concionando, exhortando, visitando plebem suam. Inuenit gentem illam execrabili consuetudine cæcam, non honorare diem Dominicum, sed contra Dei præceptum diabolo illum dedicare, quia eo die exercebantur nundinæ, tabernæ, choreæ, ludi, luxus, & perniciosa spectacula. Quare ad populum concionatus, blandis verbis apertisque rationibus, peccati enormitatem & diuinæ Maiestatis contemptum eis ostendit. sed gens cæca sermones eius contemnebat. Dolens id seruus Dei, huic rei planè insistendum existimauit, vt proteruos illos mores corrigeret. se ergo Pastorem non mercenarium esse considerans, opportunè, importunè, prædicationi cœpit incumbere, si fortè resipiscerent a diaboli laqueis a quibus captiui detinebantur. sed cùm surdi adhuc manerent, ipse Apostolatus sui signum euidenter volens ostendere, præcepit dæmonibus qui eos ad dicta facinora incitabant, & quorum voluntati parebant, vt palam se videndo exhiberent, sine tamen illorum læsione. Parent dæmones, & horrenda spectra sese illis exhibent, fœtores, flammasque spirantia. Ad quorum aspectum gens territa cœpit oculos aperire, vitam mores corrigere. Talibus viris Apostolicis nunc foret opus, vt his qui Pastorum & Concionatorum de his frequenter monentium, verba vel negligunt vel contemnunt, oculos aperirent similibus signis & portentis.

[Sur 7. septemb.]

Quartò conueniens foret diem Dominicum sanctificare, sacræ Eucharistiæ sumptione, quia hoc modo optimè impletur finis præcepti: *Vacate & videte quoniam ego sum Deus: Gustate quia suauis est Dominus.* Ibi maximè quiescit & sabbatum celebrat anima in Deo suo, sabbatum quod vocat Propheta delicatum: ibi delicias æternitatis cor nostrum potest prælibare summâ cum suauitate Sed audi Isaiam *auerteris à sabbato pedem tuum, feceris voluntatem tuam in die sancto meo & vocaueris sabbatum delicatum & sanctum Domini gloriosum, tunc delectaberis super Domino.* sensus est. Si auerteris pedem tuum a sabbati transgressione, & si desieris in illo die voluntatem tuam facere, non solum quiescendo ab opere, sed etiam concupiscentiam refrænando & affectus prauos passionesque superando, vacandoque toto affectu Deo tuo, vocando illud sabbatum delicatum, in quo deliciæ Domini quærendæ sunt: *Tunc delectaberis super Domino*, hoc est, suaui quâdam voluptate spiritus perfundet te, & benedictione cælesti complebit. Vnde subdit, *sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hereditate Iacob patris tui:* Hoc est, faciam vt in cœlo & in Deo mente fixus, omnia terrena contemnas, & conuersatio sit in cœlis. Hoc autem efficiam cibans te hæreditate Iacob patris tui, hoc est sacrosanctâ Eucharistiâ, quæ est hæreditas relicta testamento domus Iacob Ecclesiæ sanctæ, & benedictio promissa à Patre ipsi Iacob in figura, dum dicebat, *Det Deus tibi de rore cœli benedictionem, & de terra pinguedinem*, quia in sacrosancta Eucharistia latet ros cœli diuinitas, & pinguedo terræ, Christi humanitas, de terra virginea producta. Postea autem cibabo te deliciis æternis in Sabbato æternitatis, vbi frueris abundanter hæreditate Iacob patris tui, dum frueris bonis illis cælestibus, & felicitate perpetua promissa

[Isa. 66.]

Abrahæ, Isaac, & Iacob. Itaque in dictis verbis Propheta indicat triplicem fructum illis qui rectè & spiritualiter coluerint & sanctificarint sabbatum Primus est in illis verbis. *Delectaberis super Domino.* Vbi promittitur quædam voluptas spiritualis. Secundus est in verbis: *sustollam te super altitudines terræ.* Vbi promittitur eleuatio mentis super terrena. Tertius est in verbis: *Cibabo te hereditate Iacob.* Vbi promittitur omnis benedictio spiritualis & æterna.

Optimum autem modum colendi Sabbatum nostrum esse Eucharistiæ sumptionem, patet ex vsu primitiuæ Ecclesiæ, in qua singulis Dominicis accedebant fideles, & nemo poterat interesse sacrificio, qui etiam non communicaret, & forte propter hoc vocatus est *dies panis*, vt suprà diximus ex Chrysostomo. Sed quia non semper ad hunc realiter & sacramentaliter percipiendum dispositi sunt fideles, saltem spiritualiter communionem, & panis viuifici participationem non debent negligere. Hæc fit iuncta feruenti intentione cum sacerdote, in sacra corporis & sanguinis Christi perceptione Quam negligunt, & ideo fructus eius expertes sunt, qui sine attentione sacrificio intersunt, toti corde vagi, corpore præsentes, animo absentes, qui etiam ad principales sacrificii huiusce tremendi partes vix animum reflectunt. Multo magis huiusce communionis fructus expertes sunt, qui ante eam è templo discedunt, qui error satis communis est inter fideles. Cùm enim communio sit ex primariis missæ partibus, tenentur fideles illius tempore adesse, & spiritualiter communicare, aut præcepto non satis faciunt, nec fructum participant. Hinc olim vetabantur ante benedictionem sacerdotis discedere, alias arguendi & confundendi a sacerdote. Quia cum Missa totam Christi redemptionem significet, illa sacerdotis benedictio, designat benedictionem quam Christus dabat discipulis, dum eleuatis manibus in cœlum ascendit. Et verba illa *Ite Missa est*, designant vocem Angelorum Apostolos dimittentium & dicentium, *viri Galilæi quid statis aspicientes in cœlum, &c.* Expectent ergo fideles vltimam benedictionem, & à sacerdote tanquam Angelo Deo dimissionem.

Vltimò oportet sanctificare sabbatum verbum Dei audiendo, bonis operibus quibuslibet vacando. Quid enim iuuat cessare à seruilibus & profanis operibus, si sanctis non vacamus? Totam hebdomadam impendimus occupationibus, quam poterat Deus exigere, quia nos totos & omnes dies illi debemus, cur saltem vnum illi totum non impendimus? Errant ergo illi, qui manè perfunctoriè Missæ sacrificio audito, reliquum diei otio vel nescio quibus occupationibus, impendunt, quia si tempus perdere malum est, multo magis perdere diem Deo sacrum. Neque otium finis est huius mundi, sed quies in Deo, quæ via est ad quietem æternam. Illa autem quies spiritualis & sancta in sanctis exercitiis est, & operibus pietatis quæ sunt viæ Domini, quas vult nos calcare & inire diebus sibi sanctificatis.

Quapropter qui illa negligunt, timeant illam sententiam: *Ipsi verò non cognouerunt vias meas quibus iuraui in ira mea, si introibunt in requiem meam.* Certè qui cessant ab operibus mechanicis, nec piis vacant operibus, licet adimpleant præceptum quantum ad substantiam, tamen fructu carent & dicere possunt: *Serui inutiles sumus quod debuimus facere fecimus.* Verè inutiles, quia intermittunt lucrum temporale, nec acquirunt spirituale nec vllam apud Deum gratiam promerentur, nihilo meliores effecti tempus perdunt, & dispendium potius quàm lucrum reperiunt. Attendant ipsi non tantum illa nobis esse peragenda, ad quæ strictè obligamur vi præcepti. Hoc enim nimis seruile est, sed & ea quæ nouimus Deo grata, & intento præcipientis conformia. Liberè enim debemus seruire iustitiæ, qui spiritum adoptionis filiorum recepimus, Filius enim non solum facit quæ seuerè pater præcipit, sed etiam quæ scit patri esse grata, voluntate patris cognita, sæpe præceptum antiuertit. Imò fastidiosus est seruus, qui nihil iussum facit.

[Luc. 16.]

Inter opera verò pia diei Dominicæ primum numeramus verbum Dei audire: quia *qui ex Deo est verba Dei audit.* Et multi qui concioni vel doctrinæ Christianæ istis diebus intersunt, grauiter peccant, cum ignorent necessaria aut conuenientia saluti. Sed nec vllus verus fidelis debet illud facilè negligere, quia cibus est animæ quem abundantius illo die oportet sumere. Per septem dies pro cibo corporali laboramus, cur vnam horam spirituali cibo impenderè detrectamus? Cur statim tædio afficimur vix adhuc inchoata concione. & interim tædium non

subrepet,

subrepit, totam diem noctemque lusibus conterendo? Nempè non afficimur rebus diuinis. Habemus palatum infectū, non sapit spiritualis cibus, signum vtique animæ male sanæ si non reprobæ. Errant verò qui concionem illis diebus negligunt quasi satis eruditi, aut libris domesticis, quibus possint erudiri, non carentes. Nec enim libri ita operantur sicuti viua vox. Non deerant doctrina, nec libri Dauidi Regi, nec tamen satis erant ad eius conuersionem, donec vox Natan interiora eius penetrauit. Nabuchodonosor quoque in arbore illa sublimi, quæ & diuinitus exhibita fuit, statum suum quasi in libro contemplari poterat, sed hoc eum non mouit, donec vox Danielis ad pœnitentiam perduxit. Eunuchus, de quo in Actis, legebat Isaiam Prophetam, sed hoc ei nihil profuit, donec Philippus interpretatus est de quo loqueretur. Ita & multi conuersi sunt viuâ voce, qui solâ lectione non fuissent. Habemus de quodam Doctore Moneto qui ex professo fugiebat Reginaldū Ordinis S. Dominici virum potentem in sermone: attamen quodam die comitū importunitate attractus est vt eum audiret in festo D. Stephani, & statim sensit interiorē stimulum, & salutarem laqueum quo vinctus victusque est, illis verbis audiens eum disserentem, *Ecce video cælos apertos. Et in præsenti* (inquit Reginaldus) *aperti sunt Cæli qui vult, potest intrare. Videant miseri & negligentes, qui claudunt Deo cor suum & os & manus, ne & eis cælorum regnum claudatur.* Hæc verba adeò cor eius transuerberarunt, vt Ordinem S. Dominici statim postea ingressus fuerit.

Rom. 13. alij.

Quibus verò concionem audire non licet, iuuabit multum aliquam partem temporis piorum librorum lectioni impendere, quia & hæc multum efficax est ad profectum spiritualem animæ. Vnde D. Augustinus legens hæc verba Apostoli: *Non in cubilibus & impudicitiis, non in commessationibus & ebrietatibus, sed induimini Dominum Iesum Christum,* sensit totum cor suum ad Dominum conuersum, & rixam interiorem omnino sedatam. Hi fuerunt carbones igniti, quos congessit Dominus in cor eius, vt totum ipsum inflammarent. Refert & ipse duos aulicos conuersos fuisse ad solitariam vitam solâ lectione vitæ S. Antonij. sic & Ignatius Loyola ex curiositate legens vitas sanctorum spiritum Dei persensit, & militiam deserens militiæ spirituali se accinxit. Eodem modo B. Ioannes Columbanus conuersioni suæ habuit exordium ex lectione vitæ S. Mariæ Ægypriacæ. Denique mille animæ conuersionem suam debent huic piorum lectioni librorum. Opportunum ergo exercitium est illud festis Dominicisque diebus.

LECTIO X.

De variis hominum generibus hoc præceptum transgredientibus.

Hic non disputo, quænam præcisè necessaria sint sub pœna peccati mortalis ad obseruationem huius præcepti, quæ à Casuistis accuratè tractantur: videre poteris Nauarrum & alios. Solùm hic intendo insinuare varios status, & variæ sortis homines, quos contingit frequenter imaginare, & ideò à Pastoribus & verbi Dei præconibus de hac re disserendum est, vt arguantur & corrigantur. Quapropter à Nobilibus exordior, vsque ad infimæ plebis homines.

Primò ergo peccant Nobiles, qui Missâ neglectâ, vel perfunctoriè & ex parte auditâ, totum diem venationi impendunt, & frequenter famulis occasio sunt neglectus sacrificij Missæ. Et peccatum mortale incurrunt, si pars notabilis Missæ ab eis negligitur peccatum verò graue veniale contra finem præcepti, si maximâ partē diei his impendant, licet Missam audierint. De his loquens D August. sic dicit, *Veniat cuicumque possibile est, ad Vespertinam atque nocturnam celebrationem, & oret ibi in conuentu Ecclesiæ pro peccatis suis Deum. Qui vero hoc non potest saltem in domo sua oret, & non negligat Deo soluere votum ac reddere seruitutis pensum. In die vero nullus se à sacra Missarum celebratione separet, neque otiosus quis domi remaneat cæteris ad Ecclesiam pergentibus: neque in venatione se occupet, & diabolico mancipetur officio circumagendo campos & syluas, clamorem & cachinnum ore exaltans, non gemitum nec orationis verba ex intimo pectore ad Deum proferens.*

Aug. ser. 252. de temp.

Narrat Thomas Cantipratanus, Nobilem quendam in Theutonia adeò deditum venationi fuisse; vt frequenter dominico die Sacrificium Missæ negligeret. Vxor Deo deuota sæpè eum corripiebat, sed quasi muliebrem monitionem aspernabatur. Accidit vt illa post varios partus imprægnata, pareret puerum abortiuum, habentem caput venatici canis porrectis auribus. Confusa ergo matre cum multis Matronis nobilibus quæ aderant, consilium fuit omnium, vt terra citius partus obrutus tegeretur. Veniens verò à venatione maritus, quærit quis puer sit, quem vxor peperit? Dissimulant illæ præ pudore. At ipse extracto gladio minatur, nisi partus ei ostendatur. Vxor timore compulsa, eici iubet prolem de terra in triste spectaculum, & ait: Ecce quam manifesto prodigio, insipientiam tuam punit Deus, eo quod nullum honorem diebus sacris, nullam reuerentiam sacramento corporis Christi tribueris: Hæc attendens vir nobilis, redit ad cor, pœnitentiam egit, & se correxit.

Secundò peccant Domicellæ, quæ totum ferè tempus matutinum ornatui corporis insumunt, & superbæ vanitati dedicant: Ac postea *pompatiuè ingrediuntur domum Domini,* non tam vt attentioni vacent, quàm vt videant & videantur. Hinc Pambo vir sanctus inter antiquos, cum Alexandriam venisset, & mulierem sic vane ornatam conspexisset transeuntem, amarè lachrymatus est: Rogantibus autem causam lachrymarum *Duo*, inquit, *me mouetunt, primum mulieris huius perditio, alterum quod tantum ego diligentiæ non impendo, vt Deo placeam, quam illa vt mundo, & hominibus obsequatur.* Simile quid videre potes de S. Nonno Episcopo in vita S. Pelagiæ in Septemb. apud Surium.

Socrates lib. hist. cap. 23.

Tertiò peccant Mercatores, qui dum diuinis rebus vacare debent potius suis vacant computibus in ordinem redigendis, libris debitorum inspiciendis & calculandis, transactionibusque & contractibus peragendis. Illis diebus visitant possessiones suas, & sicut ille qui ad cœnam vocatus in Euangelio, excusauit se dicens: *Villam emi, & necesse hab. o videre illam,* ita & ipsi villas suas & rura visitantes, opiparam Sacrificij Missæ mensam, vel alia diuina officia negligunt. Imò frequenter villicos vel alios operarios ad computandum illis diebus aduocant, & postea poculis, otio, genio indulgent. Taceo emptiones, & venditiones frequentes quas domi exercent. Mirantur hi quandoque infortunia sibi accidere, in rebus domesticis, in mercibus, in negotiis, nec considerant hæc à Deo immitti in pœnam peccati, eo quod festa non sanctificent, quod cultum Dei negligant, & immersi suis negotiis vix quidquam loci in corde suo Deo relinquant. Et tantum abest vt quærant primùm regnum Dei, sed totâ spiritus anxietate quærunt quæ sua sunt, quin & aliena congregant, & diebus quantumlibet festis ad sua negotia & lucra discurrunt.

Quarto peccant plebeij homines, mechanici & opifices, quia ipsi his diebus non vacant nisi comessationibus & ebrietatibus, sua prodigentes necessaria substentationi vxoris & familiæ, & quod per totam septimanam operando lucrati sunt, aliquot horis frequenter degluriunt. Sicque familiam necessitate coarctante, coguntur quandoque ad illicita, ad furta, & iniustitias. Hisce diebus sacris frequenter aleis & ludis furtiuoe vacant, postea contentionibus, blasphemiis & iuramentis, & sic de multis illorum verum est quod de Iudæis, quod quærant Christum in die festiuitatis vt lapident eum. Quodammodo enim lapidant, imò iterum crucifigunt aleis, blasphemiis, & peccatis quæ tunc committunt. Et licet Christus adhuc clamet sicut in die festiuitatis. *Si quis sitit, veniat ad me,* & omnibus offerat aquam gratiæ, aquam doctrinæ sacræ, ipsi è contra abeuntes retrò relinquunt fontem vitæ, & ad putidas peccati & voluptatis carnalis cisternas conuertuntur, ad tabernas currunt & ludos perniciosos, vbi & animam, famam, & bona prodigunt.

Refert Ioannes Benedicti quendam, postquam omnia ad indusium vsque perdidisset, propriam vxorem ludo exposuisse, & eam prostituere paratus erat nisi aliorum consilio illa sese occultasset.

Benedic.

Narrat & de alio quodam ebrioso Postquam dissipasset substantiam ludo & poculis, cum vxor conquereretur, & ei necessitatem familiæ exponeret, non veritum fuisse coram collusoribus eam grauissimè percutere. Ipsa ergo desperationi proxima domum repetens, cùm paruuli inclamarent pro pane, fame eos vrgente. Ecce, inquit, cùm pater vester totum expenderit, quid vltra faciam? A duobus diebus nihil cibi sumpsimus: an non præstat semel mori, quàm tanta fame vrgeri, & toties mortem quandam pati?

Inter verba cultrum arripit, vtrumque iugulat. Redit maritus ebrius, illa ei dormienti caput obtruncat, tam audacter quàm Iudith Holoferni. Et tu, inquit, infœlix peribis, qui totius es origo mali. Comprehensa à iudice facinus fatetur, mortemque patienter tolerat, exhortans interim maritos, nec sic ebrietate omnia dissipent, suo ostendens exemplo quomodo ebrietas, morte infœlici quatuor interemit. Similes tragœdiæ in historiis leguntur, & fere festis diebus contingunt. Quis enim homicidia, quæ diebus illis contingerunt, enumeret? Vix circa Vrbes & Ciuitates populosas, extra domum pedem efferre licet vespertino tempore diebus festis quin in ebrium aliquem statim impingas, paratum ad rixam & sanguinis effusionem, *Cui væ, cuius patri væ, cui fouea, cui rixa. Nonne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?*

Prou. 23.

Quintò peccant Procuratores, Notarij, Aduocati, cùm ars aut scientia eorum sit de pane lucrando, æque illis ac aliis diebus litibus suis & scripturis vacando, & sæpè sanguini pauperum exsugendo. Vis vnquam videbis eos Parochiali Missæ interesse, sed summo mane aliquam perfunctorie audiunt, vel satis serò: quâ verò attentione hoc faciant, satis potes colligere, cùm iam totum spiritum scripturis suis & litibus exhauserint & profuderint.

Sextò peccant iuuenes ac puellæ choreis & inhonestis ludis illis diebus vacantes. Et licet nolim asserere choreas semper peccatum mortale inuoluere, tamen frequenter periculosæ sunt, & illis magna parte diei sacri vacare, non est festum vt oportet sanctificare, *Præstaretque sæpius* (teste Augustino) *vel iuuenes stiuam aratri ducere, vel puellas lanam facere, & colum trahere, quam in his ludis periculosè saltare* Audi quid de Choreis dicant pij doctique viri.

Primò dicunt Choream esse *Circulum, cuius Sathan est centrum.* (Ergo in medio est) *& circumferentia Angeli eius.*

Secundò, esse quandam inferni processionem, cui Choragus est dæmon, huncque chorum frequenter ducere ad choreas æternùm infœlices. Cuius signum est quia tendunt ad sinistram, *vias autem quæ à dextris sunt nouit Dominus, peruersæ autem sunt quæ à sinistris sunt.*

Prou. 4.

Tertiò, notant aliqui habere originem ab Israëlitis Idololatris, de quibus habemus Exod. 32. *Et sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere,* id est, choreas circa vitulum ducere. Et præcipuos huius factionis authores fuisse de tribu Dan, aliqui tradunt. Ideoque vernaculo nostro idiomate choream adhuc vocari *danse*, & choriżare, *danser*, quod etiam habet lingua Theotonica. Vt verè illis conuenit quod prophetizatum est de tribu Dan, *Fiat Dan sicut coluber in via, & sicut cerastes in semita.* Imitantur enim colubri & serpentis circuitus & anfractus. Et vtinam non accidat frequenter illis, quod Iob dicit: *Ducunt in bonis dies suos, tenent tympanum & citharam, & in puncto ad inferna descendunt.* Ad hæc illudens B. Ephrem, dicit: *Vnde suas didicere choreas? Quis talia Christianos edocuit? Non Petrus, non Ioannes, non alius diuino numine afflatus, verum iste dira antiquus suis voluminibus docuit.*

Iob 20.

Gen. 49.

Vt verò videns periculum chorearum, attende exempla sequentia. Sub Rodulpho prima, cùm Traiecti iuuenes & puellæ, viri & fœmina choreas ducerent in ponte, & Venerabile Sacramentum deferretur, nec illi prosternerentur, intenti vanitatibus magis suis, quàm diuino honori, mox ponte decidente, ducenti penè perierunt.

Periculum autem harum chorearum in hoc potissimum consistit, quod difficile sit videndo non commoueri, tangendo non aduri, vestitu non superbire. Et cùm ex concussione etiam duorum frigidorum lapidum ignis excitatur, valde difficile est quod ex tanta familiaritate viri & mulieris, ipsa visione faciei, tactu manuum, modulatione vocum, ignis concupiscentiæ non excitetur. Hi enim sunt laquei quibus captiuos tenet animos Sathan. Hæc sunt arma, quibus etiam fortissimos expugnat. His illecebris etiam castissimos animos irretit, & fuligine quadam impurâ aspergit

Habes de sorore S. Damiani, quod ob delectationem nimiam, quam habuit in cantilena quadam ex cubiculo in choreis audita, octodecim diebus punita sit purgatorij flammis, sicut ipsa postea cuidam viro sancto reuelauit.

Fœlicius c. 4. præcep. 3.

Notabile vero maximè est quod in vita S. Eligij legimus. Cùm natalitios dies B. Petri ageretur, in quodam vico prope Nouiomense oppidum constanter ipse ibi prædicabat Verbum Dei, ludos & saltationes atque choreas prohibendo. Interim multi eius verbis & monitis nihil deferentes, non desistebant ab his nefandis saltationibus, & diabolicis ludis quibus erant assueti. Ille nihil se proficere cernens indignatione permotus, Dominum orauit, vt permitteret eos in pœnam a dæmonibus obsideri, vt vel sic cognoscerent quibus obsequerentur, cùm eorum operibus delectarentur. Ita confestim actum est, nam homines quinquaginta arripiuntur à dæmonibus choreis & ludicris addicti, & perterriti omnes alij ad pedes hominis Dei se prosternunt, ne similia paterentur, promittuntque se dictis eius obedientes fore. Ad quos vir sanctus: Ne timueritis, inquit, se iustum Dei iudicium laudare, dignum est enim vt qui eius iussa contemnunt, sentiant magistros illos quos colunt, ad tempus illis tradi. Multis autem rogantibus vt pro illis Dominum deprecaretur. Sinite, inquit, ipsos experiri, quibus, hactenus morem gesserint. Et ita illo anno vsque ad anniuersarium diem manserunt obsessi à dæmonibus. In ipsa autem solemnitate annua aspergens eos aqua benedicta, curauit, & & iam instructos & grauiter obiurgatos, sanos à se demisit.

Mirabilius verò est, quod Imperatore Henrico secundo anno millesimo duodecimo, in Saxonia in villa Collobcke, referunt accidisse grauissimi Historici. Ibi Robertus Presbyter in Ecclesia. S. Magni Martyris, in nocte Natiuitatis primam Missam inchoarat. Quidam autem Otbertus cum aliis viris quindecim & fœminis tribus choream ducens in cœmeterio, faculatibusque perstrepens cantilenis, celebrantem non mediocriter distractum fecit. Quibus cùm Sacerdos mandaret per æditum, vt tacentes ab huiusmodi leuitatibus in nocte tam sancta desisterent, illique præcipienti non obtemperarent, commotus ille stans ad altare sacrosanctum dixit: Faciat omnipotens Deus, vt per vnum annum totum, sic saltantes manere vos oporteat. Mirabile dictu. Imprecantis vocem secutus est illicò effectus. Ita per totius anni spacium saltabant sine intermissione die ac nocte, non edebant, neque bibebant, absque somno manebant, non pluuia super eos cecidit non frigus, non labor, nec lassitudo affecit. Nulli quantomlibet interroganti, quidquam loquebantur, vestimenta, & calceamenta non sunt trita. Et primò quidem vsque ad genua, deinde vsque ad femora, terræ sub pedibus conculcatæ videbantur immersi: Filius quoque ipsius Sacerdotis cùm sororem suam accepto brachio de medio saltantium vellet cum violentia educere, brachium eius de corpore abstulit illa autem quasi nihil passa, nec doluit nec emisit vocem, nec vna quidem gutta sanguinis distillauit, sed choream continuauit cum reliquis inceptam Anno tandem euoluto S. Heribertus Archiepiscopus Coloniensis ad cœmeterium venit, & saltantes à maledicto absoluit, introductosque in Ecclesiam Domino reconciliauit Et quibus fœminæ mox obierunt virorum quidam in breui, qui etiam miraculis post mortem claruisse feruntur, quippe qui duram satis pœnitentiam egerint. Reliqui verò quibus diutius licuit viuere tremore membrorum qui passi fuerint, ostenderunt. Hæc ex variis historicis fide dignis.

Cæterùm vt diebus festis ab his te subtrahas, & Deo potius quàm vanitatibus illis periculosis tempus impendas, expende documenta quæ vir pissimus Franciscus de sales tradit tibi rememoranda. Attende, inquit primò, quod dum homines vani huic ludo vacant, multæ animæ in inferno torquentur ob peccata in choreis commissa. Attende secundò, ad pias multas animas eâdem horâ coram Deo assistentes, eiusque laudes canentes, & diuina beneficia contemplantes; An non fœlicius tempus illud impendunt, quàm gyrouagi isti iuuenes & puellæ? Illos ergo imitare, Deo vaca, & illis te comitem iunge. Attende tertiò, quod dum his vacas, mille animæ um maximis angustiis ex hac vita discedunt, & multa millia tam virorum quam mulierum acerbissimis doloribus conflictantur in lecto angustiæ derenti. Horum potius oportet te compati, pro his Deum obsecrare, vt illi participes fierent orationis & tuæ Compassionis, tu verò pœnitentiæ eorum & passionis. Quartò attendas choreas Cæli & Sanctorum, maximeque Virginum cum Agno immaculato, de quo dicitur: *Qui pascis inter lilia, Septus choreis virginum Sponsus decorus gloria: sponsisque reddens præmia.* His frequenter priuantur, quæ sæculi vanitatibus & choreis deditæ sunt, quia sæpe cum iniuria Creatoris & Sponsi, vacant choro sathanæ & pompis sæculi, baptismi sui & abrenunciationis ibi factæ immemores.

TRACTATVS QVARTVS.

DE PRÆCEPTIS SECVNDÆ TABVLÆ.

LECTIO I.

De quarto præcepto.

Honora patrem & matrem, &c.

1 *Docet in quo consistat honor.*
2 *Hunc honorem perdurare etiam post mortem.*
3 *Explicat benedictionem obedientiæ promissam.*

PROPOSITIO I.

Ex hoc præceptum tenentur filij parentibus exhibere amorem, reuerentiam, obedientiam, sustentationem.

Hæc omnia continentur in hoc verbo, *honora*, vt passim docent sacri Interpretes. Nec mirum si hæc omnia Parentibus debeamus, cum etiam agnouerint Philosophi, Dijs, Parentibus, Magistris nos æquiualens reddere non posse. Et Philo vocat parentes Deos visibiles, quibus summè obligamur; eo quod ab eis habeamus tria, essentiam, educationem, instructionem; vt non mirum sit si propterea rependere debemus amorem, obedientiam, sustentationem.

Primò ergo debemus amorem, & hic naturaliter cordibus nostris insitus est erga Parentes qui tanto nos amore sunt prosecuti, vt indicibili labore ab infantia ad ætatem vsque maturam perduxerint, à quibus etiam toti dependere debemus, cum ab illis acceperimus totum quod sumus. Vnde si amorem non rependimus, iam quadam ratione filij esse desinimus. sic dicebat B. Chrysologus. *Tolle radium à Sole, & non lucet, riuum à fonte, & desiccatur, ramum ab arbore, & arescet, membrum à corpore, & putrescet. sic separa filium à deuotione paterna, & iam non est filius.* Hunc amorem cum honore vt Parentibus rependamus, monet Eccl. cap. 27. dicens: *Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris, memento quoniam nisi per illos natus non fuisses, retribue illis quomodo & illi tibi.* Quasi diceret, Expende quanta sollicitudine, quanto amore, quanto labore te susceperint ac educarint, sibi plurima subtrahentes, vt prouiderent tibi; tu repende illis sollicitudinem, laborem, amorem, Specialiter autem meminit Matris, dum dicit: *Gemitus matris ne obliuiscaris*, quia licet labores, sollicitudo, ac amor Patris minores frequenter non sint, tamen dolor, labor, sollicitudo, amor matris manifestiores solent esse & sensibiliores, in gestatione vteri, partu, in lactatione. Quanta post conceptum fœtum subit Mater fastidia, insomnia, vertigines, melancholias, præcordiorum angustias? Quàm graues in partu dolores qui frequenter etiam cum mortis periculo sunt coniuncti? Deinde proles edita quotidie cibanda est, mundanda, fascienda, cunis agitanda vt dormiat, lactanda vt sugat, disponenda vt exoneret, mulcenda ne ploret, ita vt nocte dieque amor maternus circa infantem occupetur, nec aliud facere possit aut cogitare. Deinde proles grandior effecta, maiores affert curas & dolores, vt illi prouideatur, vt instruatur, vt à malis consortiis auellatur, vt à flagitiosa vita adducatur, ab alea, poculis, libidine. Et hæc omnia amor maternus libens sustinet. Propterea monebat Tobias filium: *Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ tuæ* (sub honore amorem complectitur) *Memor esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te.* Sicut autem Matri, ita & patri amor hic debet rependi: quia licet mater tenerius amare videatur, tamen non minus solidus est amor Patris. Et cùm sit ipse primarium principium naturalis originis, per se loquendo magis est diligendus, vt docet D. Thomas 2. 2. quæst. 26. ita vt teneatur potius alere Patrem quam Matrem, si vtrique succurrere non potest.

Peccant ergo contra præceptum, non solum qui odio habent patrem vel matrem, sed & illi qui eorum optant mortem, etiamsi non ex odio, sed vt adire possint hæreditatem: Estque peccatum mortiferum ea voluntate deliberata id desiderare, quod vtinam frequens non foret.

Nec socer à genero, non hospes ab hospite tutus.
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Patet vtique hoc in Absalone paternæ vitæ insidiante, vt eius sceptro & diademate frui posset. Ambitio itaque filialem amorem in odium conuertit & rebellionem, quam celeri & infausta morte plectere voluit Deus, vt omnibus filiis rebellibus funestum exemplum proponeret, quo eos ab odio paterno reuocaret, & ad amorem honoremque inflecteret.

Notabile est quod de eius sepulchro referunt aliqui qui Palæstinæ loca peregrinantes inuiserunt. Circa vallem Iosaphat adhuc visitur inter alia ibi magnifica sepulchrum rebellis Absalonis, quod sibi erexerat putans ibi sepeliri cum inclytis terræ. Sed aliter accidit, nam vt refert Scriptura, sepultus fuit in sylua Ephraim sub aceruo lapidum, 2. Reg. 18. Quibus lapidibus obrutum fuit eius corpus, etiam post mortem in punitionem criminis. Adhuc hoc tempore Turcæ & Iudæi, imò & Christiani orientales deducentes pueros suos per vallem Iosaphat, apud monumentum illud Absalonis paulisper hærent & lapidibus impetentes illud, iubent quoque ad ipsum à filiis suis fieri, alta voce inclamantes: Ecce, ecce perfidus ille & parricida qui in patrem insurrexerit. Ita refert R. P. Ioannes Boucher in fasciculo peregrinationis suæ libro 2. cap. 11.

Neque verò sufficit amor internus erga parentes, sed & tenentur filii signo exteriori quandoque illum manifestare. Hinc peccant, qui licet corde odium non gerant, via tamen signum aliquod amicitiæ parentibus exhibent via verbum bonum, sed aspere & quasi imperiosè & agunt & loquuntur, toruéque inspiciunt. Licet ergo hi filii necessitatibus eorum subueniant, nihilominus sic asperè se gerentes & eos contristantes, peccato mortali possunt conscientiam onerare, vt docet *Syluester*, verbo *Filius*, maximè quando id frequenter contingit, & grauia tristitiæ occasionem donant, quia eis & solatium & signa amoris exhibere tenentur. Multò vero grauius peccant, qui contumeliosis verbis eos exasperant. Si enim *reus gehennæ dicitur, qui fratri suo dixerit fatue*, deridendo, molestando, confundendo, quanto magis reus erit, qui matrem exasperans, vetulam, edentulam, fatuam appellat, aliaque contumeliosa verba improperat? *Maledictus à Deo, qui exasperat matrem*, Maledicti à Deo, qui parentibus malè imprecantur. Eccl. 3.

Secundò debemus parentibus reuerentiam, tùm interiorem, tum exteriorem, & ita hæc reuerentia non solum consistit in capitis denudatione, sed etiam in humili animi submissione, non solum in defferendo eis primum locum in confessionibus, sed etiam reuerenter audiendo eos in colloquiis, supportando etiam defectus & infirmitatem eorum. Hinc monet Sapiens, *Fili suscipe senectam patris tui, & si defecerit sensu veniam da, & ne spernas eum in virtute* Idem.

virtute tua. Item, *In omni opere & sermone & patientia, honora patrem tuum, vt superueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio illius in nouissimo maneat.* Quasi diceret, Parens tuus senex est, senectus multas secum vehit infirmitates & defectus, quandoque absorbet etiam prudentiam iudicij in opere aut sermone, tu vero ne propterea despicias eum, sed semper reuerere, supportans cum omni patientia morosam deficientemque senectutem, multis infirmitatibus obnoxiam illam pallio quodam reuerentiæ excusa: & tege, vt superueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio illius maneat in nouissimo, siue vt diuinus fauor vsque ad finem vitæ tuæ duret, & senectæ quoque tuæ infirmitates supportent filij tui. Non enim obliuiscetur Deus huiusce reuerentiæ & patientiæ tuæ.

Vide exemplum huiusce reuerentiæ in Salomone rege, matri venienti ad se assurgit, & in solio iuxta se eam collocat. Vide & in Ioseph qui patrem venientem ad se in Ægyptum, adeò honorificè excepit, & senectam eius fouendam suscipit, nec eum despicit egenum, licet Vice-Rex Ægypti foret.

Præclarum quoque hac in re est quod apud Valerium Maximum legitur. Cùm Decius Imperator Decium filium in suum locum vellet subrogare, renuit ille dicens: *Vereor ne si sim Imperator dediscam esse filius, malo non esse Imperator, sed humilis filius, quàm Imperator & filius indeuotus, imperet Pater, meum erit parere imperanti.*

Non sic se gerunt multi filij huius sæculi, qui ex ignobili genere ad sublimiorem fortunam euecti, qui statim obliuiscuntur originis suæ parentesque despiciunt, & sibi dedecori ac contumeliæ futurum existimant, si filij eorum habeantur. Contingit multis quod cuidam filio carbonarij contigisse narrat Godscalcus Concionator Ordinis D. Augustini. Hunc pater adolescentem sustentat, quem fortuna postea ad regnum euexit. Audiens id senex iam parens, accurrit vt congratuletur. Ille ne videre quidem eum simulat. At Pater: Quid Fili, an me parentem tuum non agnoscis? Respondet ille: Quomodo te agnoscam, qui meipsum vix agnosco?

Non sic Agatocles, qui cum parentem habuisse figulum, postea ad regnum euectus non despexit originem suam sed vt illius memor foret, vasa testacea inter argentea & aurea mensæ suæ volebat deferri.

Non sic Vvigilisus Saxo, qui quum patre infimæ sortis plaustrario natus foret, tamen ingenio præclaro & virtute excultus fuit, adeo vt Othonis II. Imperatoris Archicapellanus fieret, & illo officio præclarè functus ad Moguntinam sedem euectus est anno 976. & ab Othone III. Primus Elector constitutus. Aduertens verò quàm facilè genus humanum superbiret, vt suæ originis, parentelæ, conditionis meminisset, in conclaui suo totam in pariete depingi fecit cum hac inscriptione: *Vvigilise memineris quid sis & quid fueris.* Hæc rota, postea vt insigne Archiepiscopatus Maguntini ab Henrico II. Imperatore confirmata fuit. Et hac ratione factum est, vt ille humilitatis exemplar, per. 36. annos optimè regeret Moguntinam Ecclesiam Deo & hominibus gratus. Ita referunt Ioannes Ziegserus de viris illustribus; Ioannes Nauclerus genet. 36.

Neque verò prætermittendum hic est, quod Bonifacius VIII. erga matrem gessit. Cùm enim ad summum Pontificatum ex Ordine S. Dominici euectus fuisset, mater adhuc superstes, pauper omnino ac tenuis gratulandi causâ Romam aduolat. Cum verò ad Pontificis conspectum, cum elegantiori cultu, quem amici largè suppeditarant, introducta esset, ille per dissimulationem quasi eam non nosset, quæsiuit quænam illa esset adeò nobilis mulier? Cùm responsum esset eius esse matrem. Nequaquam inquit, nam matrem meam scio admodum inopem esse, nec ad tales vestes sumptum habere. Quibus verbis icta & rubore perfusa abscessit, sed cùm paulò post cum propriis vestibus reducta esset, surgens è sede Bonifacius, hanc verè dixit suam esse matrem, non illam priorem, inter quæ verba eam amanter amplexatus est.

Platina l. 3. c. 12.

Tertiò, debemus parentibus obedientiam. Hinc dicit Sapiens: *Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.* Hoc est, audi præcepta patris corde humili & aure obediente: cùm enim Deo tanquam primo Parenti obedientiam præbeas, etiam patri illam deferre teneris, quia vicariam quandam gerit potestatem in terris illius, ex quo omnis paternitas in cœlis, & ita læsio authoritatis eius in Deum proximè redundat. In parte ergo considera, cole & reuerere patrem cœlestem & æternum, cuius imaginem & personam repræsentat, & sic prompto animo obsequere. Neque verò debes esse contentus obedientiâ patris, & matri quasi infirmiori nolle obedire, quia non solum dicit Sapiens, vt audias præcepta patris, sed etiam addit vt non dimittas legem matris. Vtrumque ergo audi, solent enim docere te vtilia, & honesta suadere. Et licet ipsi praui sint, filios tamen probos ordinariè cupiunt esse, & ideo eorum præcepta ad probitatem incitantia (etiamsi improbi sint) non debes contemnere. Nec debes attædiari licet senes sint, & iam sensu etiam deficientes, aut satis morosè in præcipiendo se gerentes, sed patenti & prompto corde oportet te eos auscultare Optimè autem legunt hic septuaginta: *& Ne repellas legem matris tuæ.* Quasi dicat Sapiens: Monita salutis quæ à pueritia animo inseuit mater, ne eradices. Qui præcepta tradit vel monita, censetur quasi serere bonam doctrinam semenque, & matris munus est, in filiorum animo quasi tenello agro, monita salutis & instructionis serere & plantare. Vnde D. Augustinus: *Mater mea præcepta vitæ quæ in animo plantauerat verbo, rigabat lachrymis, alebat exemplis.* Ergo, fili, legem quam fortè mater plantauit verbo, frequenter repetens infixit, lachrymis rigauit, exemplis aluit, ne eradices, sed germinare permitte, videbis postea bonum germen, probitatem vitæ inde exurgentem. Sed nec sine præmio erit. Vis illud nosse? *Addetur,* inquit, *gratia capiti tuo, & torques collo tuo.* Quasi diceret, Hæc obedientia erit non tantum instar coronæ speciosæ super verticem tuum & instar ornamenti aurei circa collum tuum, sed etiam per illam aspirare doceberis ad æternam & immarcessibilem coronam: *Coronam gratiarum vertici tuo suscipiet,* inquiunt Septuaginta: Hoc est, omnia dona Dei cælestesque gratiæ verticem tuum coronabunt, si obedientiam perfectam cordi habueris, quia ex illa aliæ dotes oriuntur, & Deus illis te ornabit in præmium quoddam obedientiæ *Ornamenta iuuenilis ætatis sunt,* inquit Ambrosius, *& adolescentium honor, timorem Dei habere, parentibus deferre, honorem habere senioribus, castitatem tueri, diligere suauitatem & verecundiam, hæc est corona gratiarum.* Hæc est pulchra & splendida gemma, morum verecundia in vultu, obedientia adolescentis in vita: *Bona vtique spei bonaque indolis nuntia est, expugnatrix malorum, propugnatrix puritatis innata, specialis gloria conscientiæ, famæ custos, vitæ decus virtutis sedes, virtutum primitiæ, naturæ laus, & insigne totius honesti,* inquit Bernardus. Sicut in senibus sobrietas & morum perfectio requiritur, ita ab adolescentibus obsequium, subiectio, & obedientia ritè debetur: *Et sicut fructus non inuenitur in arbore in qua flos prius non apparuit,* inquit Cyprianus, *sic in senectute honorem legitimum consequi non poterit, qui in adolescentia disciplinæ se non subiecit. Disciplina autem non est absque obedientia: Adolescens ergo sine obedientia adolescens est sine disciplina.*

Prou. 1.

Aug. in Confess.

Amb l. 1. Offic.

Bern. ser. 6. in Cãt.

Cypr. de 12. abus.

Sed quæritur in quibus teneatur filius obedire parentibus? Respondeo, in his quæ ad regimen domus spectant vel quæ ad bonos mores & ad salutem animæ pertinent. Itaque peccare censetur moraliter filius, si parentibus non obediat in his quæ gubernationem rei familiaris concernunt, dum res grauis præcipitur, maximè quando quædam obstinata voluntas hic intercurrit. Vide Nauarrum. Idem quando non obedit parenti in his à quibus morum disciplina multùm pendet, v. g. dum præcipit vt noctu non egrediatur filius domo ad nocturnas grassationes, vt fugiat sodalium aliquorum consortium quod ipsi noxium esse nouit & periculosum, vt domos certas suspectas ob luxuriæ occasionem, vel ludos prohibitos euitet, vt Concioni aliisque officiis diuinis intersit. In his & similibus dum seuere præcipiunt, si non obeditur, frequenter peccatum mortale interuenire potest. Denique hunc honorem debet filius & obedientiam parenti, vt consulat eum si matrimonium inire velit. Vnde & patri iniuriam irrogat, quando indignam natalibus & parentelâ vxorem ducit, nec potest sine iusta & rationabili causa contra eius consensum vxorem ducere.

In his tamen ad quæ ius paternum sese non extendit, & in quibus parentes superiores filiis non sunt non tenetur obedire. v. g. si præcipit religionem ingredi, aut non ingredi. Licet enim in his possit filius audire consilium parentum, non tenetur tamen obedire, si Dei inspirationi contrarietur. Nam tunc verum est: *Licet sparsa crine, &*

scis

scissis vestibus, vbera quibus te nutrierat mater ostendat, licet in limine pater iaceat, per calcatum perge patrem, per calcatam perge matrem, siccis oculis ad vexillum crucis euola, solum pietatis genus est, in hac re esse crudelem. Vide quæ fusè & doctè hac de re tractat Plautus lib. 3. cap. 34.

Memorabile est, quod Hieronymus commemorat in Epist. ad Lætam. *Prætextata nobilissima quædam fœmina, iubente viro Hymetio, qui patruus Eustochij Virginis fuit, habitum eius cultumque mutauit & neglectum crinem mundano more pexuit vincere cupiens & Virgini propositum & matris desiderium. Et ecce tibi eadem nocte in somnis cernit venisse ad se Angelum terribili voce minitantem pœnas & hæc verba frangentem. Tune ausa es viri imperium præferre Christo? Tu caput Virginis Dei, tuis sacrilegis attrectare manibus? Hæ iam nunc arescent, vt sentias excruciata quid feceris. & finito mense quinto ad inferna duceris, Sin autem perseueraueris in scelere, & marito simul orbaberis & filiis: Omnia per ordinem expleta sunt, & seram miseriæ pœnitentiam velox signauit interitus.*

Cùm verò parentes contra bonos mores aliquid præcipiūt legique diuinæ aduersum, tunc verum est illud Apostoli: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Et illud Euangelij: *Si quis non odit patrem & matrem, non potest meus esse discipulus.* Propterea etiam monuit Apostolus ad Ephes. 6. *Filij obedite parentibus vestris in Domino*: Hoc est, secundum Domini legem & præceptum, si conformia pietati & cultus Domini præcipiant. Si enim impia iubent, iam non in Domino præcipiunt, sed contra Dominum, & ideò neque tunc illis obediendum. Ideò tot Martyres legimus adolescentes & adolescentulas, paterna præcepta repugnasse, ab illis eorumque patria potestate discessisse, quia fidei Deo debitæ & Religioni Christianæ aduersabantur.

Habes præclarum exemplum in Celso adhuc puero. Hic cum vidisset Iulianum Martyrem post dira tormenta vinculis ferreis onetatum, circuire ciuitatem sub voce præconis inclamantis, *Hæc merentur deorum rebelles & principum contemptores*: Diuino lumine illustratus, conspexit caput eius gemmis & auro coronatum cum multitudine Angelorum circumstantium. Ideoque collegium in quo studiis litterarum vacabat, magistrumque ac discipulos relinquens, ad S. Iulianum accurrit, & eius pedibus se posternia, vulnera Martyris osculatur, eumque obsecrat vt secundæ natiuitatis sibi parens esse velit. Erat hic puer filius Marciani Præsidis, qui Iulianum tormentis subiecerat. Accurrit ille, venit & mater cum tota familia, crine soluto nudatis vberibus, vt è Iuliano eum auellat. Sed cùm quis puerum à Iuliani complexu auellere conabatur, illius statim manus & brachia contrahebantur. Rem ergo magicis artibus tribuens Marcianus Præses, obsecrat nihilominus Iulianum, vt puerum dimittat in quo prosapiæ suæ spem totam collocarat, & matris totiusque familiæ planctum attendat, seque Imperatori suggesturum promittit, vt possit illæsus dimitti Iulianus. Respondet ille: Suffragio tuo apud Imperatorem non egeo, nec his exolui vinculis desidero. Ecce adest qui à te natus, modò credendo mecum renatus, ipse tibi & matri respondeat. Respondit ergo puer diuinitus instructus: *De spinis rosa nascuntur, nec rosa nata de spinis ordinem suauissimum, nec frutex spinosus qui rosas odorantes genuit, amittit aculeum. Vos ergo parentes mei spina estis, vestrum est pungere, pergite vt consueuistis, me autem rosæ odorem credentibus exhalare permittite. Vobis obediant qui perire parati sunt, me imitentur qui de tenebris ad lucem venire contendunt. Ego pro Christo, vos parentes, abnego & per mortem temporalem, vitam æternam acquiro. Non possum in vos pius esse, & in me crudelis. Quid moraris? Quasi incredulus & crudelis, non quasi Abraham, paternis manibus apprehende gladium, & victimam offer filium, vani sunt vultus vestri, falsæ lachrimæ ab hac confessione pietatis nemo me valebit disiungere.* Mox ergo iubetur in tenebrosum carcerem vermibus scaturientem includi, quem ingressus, statim tenebræ vertuntur in lucem, & ebulliens pœna disparuit. Postea verò necem pro Christo subiit. Vide Surium tom. 1. 9. Ianuarij.

Surius. 9. Ianuar.

Quartò parentibus debemus sustentationem, & obsequium in subleuanda necessitate eorum corporali. Hæc sustentatio intelligitur nomine honoris, dum dicitur: *Honora patrem tuum.* Vt enim dicit D. Hieronymus. *Honor in scripturis non tantum in salutationibus & officiis deferendis, quantum in eleemosynis ac munerum oblatione censetur.* Hinc dicitur: *Presbyteri qui præsunt, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Vbi per duplicem honorem intelligit & illum quem illis exhibemus, tum exteriorem, tum interiorem, & illum quo eis congrua, ad status sui sustentationem prouidemus. Sic & Apostolus: *viduas honora quæ verè viduæ sunt*, eleemosynis scilicet & auxilio liberalitatis. Itaque attendens Dominus frequentem parentum penuriam, ob imbecillitatem vel ætatem deficientem, præcipit vt parentes suos honorent filij, necessaria eis subministrando. Quamuis enim & hoc eis deberi, naturæ quoddam ius doceat, non tamen ita clarè, sicut quod parentes filiis ad id teneantur, & ideò mandato opus fuit, cui adiecta est promissio longæuæ vitæ. Sicut ergo parentes ad nutriendum filios ex natura, ita filij alliciantur, saltem ex præmio. Videmus quod truncus prouidet ramis, non tam trunco, corpus membris, non membra omnia corpori: Sol radio, non radius soli: fons riuo, non riuus fonti, sicque excusare se possent filij erga parentes. Sed modò post præceptum & promissionem, quis erit excusationi locus? Verum qui mandato aut promissione non trahuntur, animalium saltem irrationalium exemplo moueantur aut ingratitudinis condemnentur. Notum est de Ciconia exemplum, referente D. Ambrosio lib. 5. Hexam. cap. 16. Solent enim Ciconiæ præ aues parentes senes plumis nudatos tegere, fouere alis, nutrire alimentis.

1. Tim. 5.

Ibidem.

Audi verba Ambrosij. Quàm verò rationabilium excedat pietatem Ciconiæ clementia considerandum est, nam depositi patris artus, per longæuum senectutis plumarum regmine alarumque remigio nudatos, circumstans soboles pennis propriis fouet, & collatitio cibo pascit, imò & reparat naturæ dispendia, vt hinc atque inde subleuantes senem fulchro alarum suarum ad volandum exerceant, & in pristinos vsus dissueta iam reuocent pij patria membra. Quis nostrum leuare ægrum non fastidiat patrem? quis fessum senem suis humeris imponat? Quis, vt pius sit, non hoc seruulis mandat obsequium? At verò auibus non est graue, quod pietatis est plenum non est onerosum, quod soluitur naturæ debito. Non recusant pascere patrem, quod plerique hominum recusarunt. Non erubescunt senis membra portare, est enim vectura pietatis. Hæc Ambrosius. Alia quoque animalia obsequium exhibent parentibus, soli vultures parentes fame perire sinunt.

Exemplum præclaræ hac de re pietatis in parentes refert plinius lib. 7. cap. 36. Humilis, inquit in plebe, & ideo ignobilis puerpera, supplicij causa carcere inclusam matrem (cùm impetrasset aditum à ianitore, semper excussa ne quid inferret cibi) deprehensa est vberibus suis alens, quo miraculo, matri donata salus filiæ pietate, est ambæque perpetuis alimentis, & locus ille Deæ Pietati consecratus est, templo Pietati extructo in illius carceris sede, vbi nunc Marcelli theatrum est.

Eccl. 7.

Peccant itaque qui in senectute parentes negligunt, non attendentes illud Eccles. *Retribue illis, quomodo & illi tibi.* Nempe non poteris reddere eis æquiualens, etiam si alimenta retribuas, nam illi de propria substantia filios & genuerunt & nutrierunt, filij verò ex aliena. *Pasce ô fili* (inquit Ambrosius) *parentes, illis debes quod habes, illis debes quod es.* Hinc & Christus reprehendit Pharisæos, qui prætextu quodam religionis & oblationis quæ fiebat templo, neglectam sustentationis in aliis inducebant. Dicebant enim gratius Deo fore, si templo offerretur, quàm si parentibus daretur. Vnde dicit eis: *Vos dicitis, si dixerit homo patri & matri Corban (quod est donum) quodcumque ex me tibi profuerit, & vltra non dimittitis eum quicquam facere patri suo & matri, rescindentes verbum Dei per traditionem vestram quam tradidistis.*

Matth. 7. Marc. 13.

PROPOSITIO II.

Pietas in parentes vsque ad mortem, imò & post mortem debet perdurare.

Rectè nimirum dixit Sapiens: *Omni tempore diligit qui amicus est, & in angustiis comprobatur.* Itaque, qui parentes verè

verè diligit, debet & in prosperitate & in aduersitate, & in vita, & in morte amorem exhibere, imo nec mors amorem illum filialem debet dissoluere.

Antiqui scriptores, siue pictores, vt amicitiæ effigiem nobis exhiberent, solebant depingere iuuenem formosum, capite detecto, cum veste secta & hirta, scripturam in fronte gerentem *Æstas & hyems*, Latere aperto vsque ad cor & digito demonstrabat in corde scriptum, *Longè & propè*, & in fimbria vestis, *Vita & mors*. Hanc effigiem nouissimè adhuc Leodij vidi.

Ætas iuuentutis, significabat amorem debere semper esse recentem, numquam veterascere.

Hirta vestis, amicum debere esse paratum ad perferendum pro amico labores.

Caput detectum, amicum propter pudorem nunquam negandum.

Æstas & hyems, in aduersis & prosperis esse diligendum.

Latus vsque ad cor apertum, ex corde sincero amandum.

Dum cor manu ostendit, significat amorem qui in corde est operibus manifestandum.

Longè & propè, siue præsens sit siue absens, amorem non debere minui.

Vita & mors, diligendum etiam post mortem.

Si hæc debentur amico, quanto magis parentibus nostris? itaque in amoris periculo debent filij parentibus subuenire, non solum quoad necessitates corporales, sed maximè quantum ad spirituales, auxiliando ad fœlicem mortem obeundam, adhibendo eos qui consolationem & instructionem eis possint impendere, curando vt tempestiuè, dum bono adhuc iudicio pollent, Sacramenta eis administrentur, testamentum condatur, ordinenturque cætera quæ ad conscientiæ subleuamen conferunt. Quia sicut ipsi ab ineunte ætate sollicitam nostri curam gesserunt, vt in omni probitate educaremur, & per Christiana Sacramenta nos Deo dedicarunt, fidem moresque probos tum per se, tum per alios nobis inculcarunt. Ita & nos illis retribuere debemus, & omni sedulitate curare, tum per nos, tum per alios, vt vltimæ senectæ dies Deo dedicent, vt Christo feliciter moriantur, vt ab æterna morte eripiantur. Peccant ergo hîc aliqui filij, qui cupiditate impulsi, impediunt ne testamentum ordinent, ne legata pia faciant, ne debita aliqua ante mortem soluant, quæ omnia ad exonerationem conscientiæ & opem animæ plurimum conducerent. Quærunt solùm quæ sua sunt, de dispositione spirituali eorum parum solliciti, imò impediunt ne religiosi viri quandoque accedant sub prætextu quod eis infirmis caput obtundant aut scrupulos moueant, cùm de securitate conscientiæ cum eis agant.

Post mortem verò hic amor ostenditur, primò in sepoltura, de qua dicebat Tobias filio: *Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli, & habebis honorem matri tuæ omnibus diebus vitæ tuæ. Cùm autem & ipsa compleuerit annos vitæ suæ, sepelias & ipsam iuxta me.* In vno sepulchro scilicet, hoc enim modo Patriarchæ cum coniugibus sepulti sunt, Abraham cum Sara, Isaac cum Rebecca. Hæc coniunctio significat constantem & perennem inter coniuges amorem, vt quos colligauit vnum coniugium coniungat & vnum sepulchrum, quia coniugalem charitatem nec mors ipsa dirimit.

Tob. 4.

Gen. 25. & 49.

Gregor. Tur. de glo. confess.

Refert D. Gregorius Turonensis de duobus coniugibus Aruernensibus, qui castè in matrimonio vixerant, quod cùm vxor obiisset, maritus eleuatis in cœlum manibus dixerit: *Gratias tibi rerum omnium artifex ago, quod sicut mihi eam commendare dignatus es, ita tibi eam reddo ab omni voluptatis coniugio impollutam.* At illa subridens ait: *sile, sile, vir Dei, quia non necesse est prodere nostrum secretum.* Paulò post mortuus est maritus, alioque loco sepultus, & ecce manè facto, inuenti sunt pariter esse sepulti, qui vsque hodie sic perdurant, idcirco nunc incolæ, duos amantes vocitant, & summo venerantur honore. Ita ille.

Iusta ergo ordinatio parentum de sepultura & honore funeris, debet à filiis executioni mandari. Sic iustè Iacob ad filium Ioseph ait: *Non sepelias me in Ægypto, sed in sepulchro maiorum meorum.* Iustè quoque Ioseph ordinat & adiurat fratres suos vt ossa sua ex Ægypto asportent. Desiderabant hi terram promissionis, & in illa volebant sepeliri, quam Christi & Apostolorum pedibus sanctificandam præuidebant, & in horum meritis confidebant.

Secundò, amor in parentes post mortem ostenditur, piis operibus eos iuuando. Sic pius est aliquorum Catholicorum mos in die funeris parentum, sacram communionem sumere, illis fructum applicando. Pius quoque mos, largam eleemosynam pro refrigerio animæ eorum distribuere. Dicit enim Ecclesiast. cap. 3. & 16. *Eleemosyna patris non erit in obliuione, nam pro peccato matris restituetur tibi bonum.* quod aliqui explicant, quasi velit dicere, Eleemosynam pro anima patris datam, coram Deo esse acceptam, nec obliuioni tradendam, sicut & eleemosynam pro peccato matris datam, sed illam non solum illi profuturam, sed & filio in bonum vertendam & restituendam. Quapropter subdit: *In iustitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur, & sicut in sereno glacies soluentur peccata tua.* Vbi tria promittit pro pietate defunctis parentibus exhibita. Meritum scilicet vitæ æternæ, dum dicit: *In iustitia ædificabitur tibi.* Mortem bonam & fœlicem, dum dicit: *in die tribulationis*, siue mortis, *commemorabitur tui.* Peccatorum remissionem dum addit: *Sicut in sereno glacies soluentur peccata tua.* Sed efficacissimum auxilium, illis post mortem impendendum est sacrificium, quod propitiatorium est pro defunctis, sicut & sacrificium crucis, ibi illis applicatur sanguis Iesu Christi, *melius loquens quàm Abel.* Ideò moriens S. Monica, à filio suo Augustino non aliud petiit, quàm vt sui memor esset ad altare.

Tertiò amor in parentes mortuos exhibetur testamenti eorum adimpletione. Sicut enim obediens fuit filius voluntati paternæ, cùm hæc sit vltima voluntas, planè sollicitè oportet eam adimplere, ne forte dilatione tardius animæ liberentur, vt aliquando contigisse legimus. De qua re iterum alibi.

Peccant ergo filij grauiter, ex cupiditate, vel graui negligentia, testamenta & maximè legata pia in longum tempus differunt adimplere. *Bibunt vinum in phiala* & substantiam deuorant parentum defunctorum, sed *non compatiuntur super contritione & afflictione eorum.* Imò sacrilegè detinent, quæ in pias causas eorum ordinatione debebant erogare: ideoque iusto quandoque Dei iudicio illis accidit infelix mors, simulque contingit, quod postea hæredes eorum voluntatem similem testamenti ipsorum nihil solliciti sint adimplere.

Peccant & illi filij qui altercationibus & litibus omnia commiscent, sicque executionem voluntatis paternæ, in testamento designatæ, impediunt, cum eorum præiudicio. Vnde & contra eos clamant parentum defunctorum animæ. Et frequenter contingit eos iam litigare matre adhuc superstite, nulla habita ratione monitionis eius, & obedientiæ ei debitæ. Hinc Iulia Seueri Imperatoris vxor, cùm duos filios à contentione & imperij diuisione reuocare non potuisset, tali ad eos fertur vsa oratione: *Terram quidem & mare, ô filij, iam inuenistis quo pacto diuidatis, matrem verò quomodo diuidetis? Infelix ego, quomodo inter vtrumque distribuar? Me igitur primam occidite, dimidiamque vterque apud se partem sepeliat.* Hac illa oratione fortiter & animo plusquam fœmineo vsa est, vt discordiarum fomitem sopiret: quem ardentum inter filios videbat, ob rerum temporalium nimium amorem, matre lachrymis frustra illum sopire, tentante.

PROPOSITIO I.

N*On carent filij in parentes pij benedictione, sicut nec impij maledictione.*

Primò ergo promittitur hîc eis longæuitas super terram. Hæc promissio æqua est & congrua, quia iustum est vt filii qui parentibus grati sunt, de accepta vita illos honorando, longæ vitæ ab eis acceptæ conseruationem obtineant. Hoc meretur honor & gratitudo, quod hac similitudine docet S. Thom. opusc. 4 *Filij obtinent vitam à parentibus sicut milites obtinent feudum à Rege. Sicut ergo merentur hi eius conseruationem quandiu homagium Regi præstant, & fideles sunt, ita & filij merentur vitæ conseruationem, quamdiu parentes honorant. E contra sicut rebelles spoliantur feudo, ita & filij rebelles vitâ.*

Hinc contingit quod filij impii non dimidient dies suos, sed ante tempus excindantur. Nostra ætate, ait S. Bernardinus, in Hispaniæ citerioris oppido cui nomen fui, non ita procul à Valentia adolescens fuit, qui per parentum inobedientiam eò deuenerat vt anno octauo decimo propter latrocinia & publica facinora, in vincula coniectus

&

& suspendio damnatus sit. Erat etiam tum prorsus imberbis, pendenti verò iam atque exanimi subitò prorumpit barba, spectante populo, comæ capitis planè canescunt, vt ætatem referret hominis nonagenarij. Miraculo rei commotus, cum populo & toto Clero, accurit Episcopus: omnes in genua prostrati, expectant, dum ostendat Deus quid monstrum hoc sibi velit. Atque ecce tibi Episcopus editiorem capiens tumulum ad omnes ait, voluisse Deum ostendere quantum de vita eorum detrahat, qui de parentum obedientia detraxerunt: victurum etiam hunc iuuenem fuisse ad eam ætatem quæ iam apparebat in facie, nisi ipsos septuaginta annos parentum inobedientia detraxisset.

Secundò, hæc est promissio & merces, vt qui honorat Patrem iucundetur in filiis, inquit Eccl. c. 3. hoc est, qui se pios exhibent parentibus, liberos etiam in se pios, experiuntur. Ideo non mirentur parentes si frequenter habeant filios inobedientes & immorigeros, sed rememorent annos iuuentutis suæ, in quibus & ipsi rebelles fuere, & sciant iusto Dei iudicio id sibi euenire. Qualia tu contuleris in parentes, talia prorsus à tuis liberis expecta, vt benè vel malè habearis. Ephraim & Manasses filij Ioseph humanissimè Patrem tractarunt, quia scilicet summo honore ipse erga Patrem suum Iacob se gesserat. Noe cum filius eius Cham in eum peccaret, dixit: *Maledictus Chanaan* Quare peccante filio, maledicitur nepos? Id perinde est ac si diceret; Tu filius tuis, ô Cham, sis maledictus, quia in Patrem te sic gessisti immorigerè eum deridendo. Talis ergo sit filius tuus Chanaan, erga te rebellis & immorigerus, sit ipse supplicium tuum, suâ te nequitiâ & rebellione infestans. Sic pater in filio, & filius in Patre maledicitur, impietatis habentes commune consortium. Nec poterat fieri vt bonum generaret filium, qui bono patri nequam filius & naturæ & eruditionis degener extitisset.

Tertiò apud Ecclesiasticum promittitur benedictio, & opes tum temporales, tum spirituales, *sicut qui thesaurizat, ita qui honorificat matrem suam.* Item: *Qui honorat patrem suum, in die orationis suæ exauditur.* Promittitur quoque stabilis ei familia & prosperitas, quia *benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio matris eradicat fundamenta*, quod frequentibus, exemplis contigisse notum est.

Ecel. 3. Ibidem.

Vide exemplum apud Augustinum l. 22. de ciuit. c. 8. vel apud Daueroultium in Flor. de decem Fratribus natis è Cæsarea Cappadociæ, qui recenti maledicto matris ob iniuriam ei factam, ita diuinitus sunt puniti vt horribiliter quaterentur omnes tremore membrorum, & propterea toto vagabantur orbe.

Audi quid Valentiæ contigerit. Falsum crimen cuidam imponebatur iuueni, idque grauissimum, ita vt patibulum nouum ei erectum fuerit. Sed cùm è carcere abstractus ad suspendium duceretur, vbi se iuuenis illic vidit obstupefactus clamauit. Verè, iustè morior, non pro falso crimine quod mihi imponitur, sed quia in hoc ipso loco in matrem meam violentas manus intuli, & tunc illa tanto scelere & impietate indignata hanc mihi maledictionem iniecit. O vtinam in hoc ipso loco suspensus aspiciaris. Hoc ergo illi contigit, vt verum esse videamus, quomodo maledictio matris vitam filio etiam eripere sit potens, vt etiam videamus, quam verum sit quod Salomon dixit: *Oculum qui subsannat Patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filÿ Aquilæ.*

Prou. 30.

Sic ergo filij rebelles maledictioni obnoxij sunt, & funesti eorum successus adolescentibus debent esse speculum & frænum. Attendant & ipsi pœnam rebellibus & proteruis filiis in lege decretam: *si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audierit Patris aut matris imperium: ducent ad seniores ciuitatis, dicentes ad eos: Filius noster ipse proteruus est, monita nostra audire contemnit, commessationibus vacat, luxuriæ & conuiuiis. Lapidibus eum obruet populus ciuitatis & morietur, vt auferatis malum de medio vestri, & vniuersus Israël audiens pertimescat.* Ecce magnum diuinæ iræ iudicium; nec enim contentus est, vt vnus carnifex mortem inferat, sed vult, vt vniuersus populus in eum irruat, ad maiorem sceleris detestationem.

Deut. 21.

Quartò promittitur benedictio nouissima, hoc est, in fine vitæ, dum dicitur Ecc. 3. *Honora patrem tuum, vt superueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio illius in nouissimo maneat.* q. d. honora patrem, vt Dei fauor vsque ad finem vitæ te prosequatur, imò benedictio perseueret & conseruetur vsque ad illam horam, quæ tantum timorem incutit, horam scilicet mortis & examinis, quando summi beneficij loco erit à Deo benedici in mediis tunc tenebris, lucerna tua accendetur, paternæ diuinæque benedictionis lumine perseuerante & lucernam animæ accendente: quia è contrario, vt dixit Sapiens Prou. 20. *Qui rebellis fuerit, & maledixerit patri vel matri, extinguetur lucerna eius in mediis tenebris.* Non ergo parum existimanda est Patrum benedictio, quæ à Deo confirmatur. Nam olim qui benedicebatur à Patre, Benedictus erat, & qui maledicebatur, maledictus erat. Et benedictio illa vsque ad nouissimum diem effectum suum habet. Vnde D. Ambrosius dicit. l. de benedict. Patriarch. cap. 1. *Hanc parentibus Deus donat gratiam* (efficacem benedictionem impertiendi) *vt filiorum pietas prouocetur: Prærogatiua ergo parentum, disciplina est filiorum.* Honora itaque patrem, vt benedicat te. Honoret pius Patrem propter gratiam, ingratus propter timorem. Et si pauper est, & non habet opes quas relinquat filiis, habet tamen vltimæ benedictionis hæreditatem, qua sanctificatione opes successoribus suis largiatur.

De officio autem parentum erga liberos, aut coniugum erga se mutuò, particulariter agemus cùm de matrimonio tractabimus.

LECTIO II.

De honore debito Sacerdotibus, siue Patribus spiritualibus.

PROPOSITIO I.

Comprehenditur etiam hoc precepto honor qui debetur Pastoribus, Sacerdotibus, & Ecclesiasticis personis.

Ratio est, quia per patrem hic non intelligitur tantum corporalis, sed etiam spiririturlis, cui honor & obedientia debetur æquè ac parenti carnis nostræ. Sic enim parentibus carnis nostræ honor debetur & obseruantia, eo quod ab illis habeamus vitam & alimentum corporale; quanto magis illis debemus à quibus habemus vitam alimentumque spirituale? Hi lacte nos ex vberibus Ecclesiæ. diducto alunt, & Christo nos generant per verbum Dei, per sacramenta, per preces & pietatis exempla, iuxta illud Apostoli: *Filioli quos parturio donec formetur in vobis Christus.* De his ergo dixit Apostolus: *Qui bene præsunt presbyteri duplici honore sunt digni, maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Duplicem vocat honorem, inquit Ambrosius, reuerentiam & alimoniam, siue subsidium eis debitum: De his quoque dixit Ecclesiasticus; *In tota anima tua time Dominum, & Sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit & ministros eius non derelinquas. Honora Dominum ex tota anima tua & honorifica Sacerdotes.* Vbi aduerte, non sine emphasi idem tertiò repetere, & quoties dixit Dominum diligendum, toties dicit ministros suos honorificandos: vt omnes intelligant, his primò post Deum honorem deberi, timorem & amorem, tanquam vicem Dei gerentibus, & eius imaginem in terris nobis repræsentantibus.

Gal. 4. 1. Tim. 5.

Eccl. 7.

Maximè autem eis honor & obedientia debetur, qui animarum curam suscipiunt, iuxta illud monitum Apostoli; *Obedite præpositis vestris & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris, vt cum gaudio hoc faciant & non gementes.* Quibus verbis Apostolus significat obedientiæ obligationem, quæ debet fieri cum submissione spiritus, simúlque cum reuerentia exteriori. Hæc enim duo continentur his verbis; *Obedite & subiacete.* Neque verò hoc difficile esse debet subditis si considerene periculum & laborem quem ipsi subeunt: Peruigilant enim rationem reddituri, siue peruigilare debent. Vnde quantumuis honoris, reuerentiæ & obedientiæ, eis deferant, nunquam onus & periculum quod suscipiunt adæquabunt, & nullo vnquam officio satis compensabunt: inquit D. Chrysostomus, quandoquidem animam ponant pro ouibus: exponantque eam periculo mortis æternæ, dum pro illis spondent. Neque periculum illud exiguum est, cùm de qualibet anima pereunte, exigant rationem. Vnde ad eos dirigitur vox illa Domini per Ieremiam: *Vbi est grex tuus, pecus inclitum tuum? Quid dices in die quando visitaberis? Nunquid dolores quasi parturientis apprehendent*

Heb. 13.

bendent te. Hoc ergo considerent subditi, & promptè obediant, non sint dyscoli, & eis graues, onus eorum aggrauantes suâ inobedientiâ & malitiâ. Vnde subdit Apostolus: *Vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes, hoc enim non expedit vobis.* q. d. Quandoquidem periculum & onus eorum adeò graue est, alleuiare eos & iuuare obediendo, vt faciliùs portent onus, & non gemendo, sed potius gaudendo. Est enim gaudium & solatium oneris si vident subditos obedientes & proficientes, quia sic vident laborem suum non esse inanem, & se periculo non esse obnoxios. Hinc D. Ioannes dicit, *Maiorem horum non habeo gratiam, quàm vt audiam filios meos in veritate ambulare*, hoc est: Non posset mihi plus solatij contingere, quàm cùm audio filios quos in Christo genui, in via veritatis, virtutis, & salutis proficere.

Hebr. 13.

Quapropter & Apostolus intelligens Philippensium profectum, scribit: *Fratres mei desideratissimi, gaudium & corona mea sic state in Domino.* Quomodo autem hoc gaudium iuuet ad onus ferendum explicat D. Anselmus exemplo agricolæ qui tunc gaudio laborat, quando videt terram aratro suo procissam, messis vbertatem proferre: videt enim laborem suum frustraneum non esse, & ideò ad nouum laborem cum gaudio animatur. Sic & ij qui semen doctrinæ serunt, in verbo Dei laborant, caulent dum spem messis vberis conspiciunt, ex profectu subditorum.

Et contra gemunt prælati & Pastores sub onere regiminis, dum suos vident labores irritos esse; dum satagunt subditos promouere in virtute & disciplina, & subditi subterfugiunt, imò reluctantur: dum eis reluctantibus inuigilant, rationesque & modos excogitant, quibus ad sanam mentem eos reducant, & his hominibus nihil proficiunt, imò quandoque duriores subditos fieri conspiciunt. Tunc enim onus eorum hac inobedientia ac rebellione miré aggrauatur, vt merito gemitus suspiria eis excutiant. Hoc enim est vltimum remedium, quo se apud Deum excusare, & securos reddere possunt, iuxta id quod dicit Augustinus: *Tota ratio quæ nos securos faciet, erit: Tu scis Domine quia clamaui? scis quia non tacui, scis quo animo dixi, scis quia fleui tibi cum dicerem, & non audiret.* Sed hoc non expedit vobis, ô subditi, inquit Apostolus: vt gemant propter inobedientiam vestram: quia eorum tales gemitus & suspiria voces sunt vsque ad thronum Dei pertingentes, & vltionem super vos aduocantes, & quodammodò attrahentes. Secundò non expedit vobis, quia periculo vos æternæ salutis exponitis.

Ser. 49. de verbis domini.

Sicut enim gregi, vt à lupo saluus sit, & ad bona pascua deducatur, expedit sequi Pastorem & eius vocem, ita & subdito, vt proficiat, & saluetur, expedit prompte suo obedire Pastori.

Tertiò non expedit vobis, quia hæc inobedientia frequenter causa est, cur is qui vobis præest, non audeat præcipere quod vtilius est, sed oporteat eum dissimulare gemendo ob rebellionem, & frænum laxando; ita vt libertati vestræ relicti in varia discrimina & præcipitia, propriæ voluntatis ductum sequentes corruatis. Quartò non expedit vobis, quia dum non auditis eorum vocem, iam eis datis occasionem vt Dei verbum relinquant, quo dignos vos præstatis, & verentur ipsi ne frequenti prædicatione maiori damnationi vos obnoxios reddant. Quia terra imbre sæpius rigata, & tamen non ferens nisi spinas & tribulos, maledictioni & igni est obnoxia, vt dicit Apostolus instruens & monens Hæbræos: *Obedite ergo & subiacete eis*, obedientiam humilem, submissam, supplicem exhibete, quicquid vobis præcipiunt, lubenter & ex animo facite: siue orationes, supplicationes, festorum sanctificationem aliáque sancta & salubria indicent, siue prohibeant occasiones & peccati pericula, choreas, popinas, symposia, discursus nocturnos, dissolutiones, praua consortia, prauasque consuetudines, in plebe plerûmque pastorum negligentia inualescentes in his omnibus obedite.

Sed dicent homines huius sæculi: Indigni sunt honore plerique Sacerdotes, quia statum suum impura vita conspurcant. Respondeo: Honor Sacerdotibus debetur etiam si turpis vitæ forent: tum quia exhibetur eis non tam propter se, quàm propter eum cuius imaginem gerunt, & cuius ministri sunt: tum quia Sacramenta ministrando non minus proficiunt mali, quàm boni, aliáque mysteria Dei dispensando: quia virtus illorum non ab ipsis est, sed à Deo per ipsos operante. Vnde & sacrificio suo iram Dei placant, & manum Dei vltricem auertunt à populo, illumque sanctificant, licet illi scelerati sint & immundi. Habes exemplum in libro doctrinæ Patrum vbi dicitur: Ad quendam solitarium venit Presbyter cuiusdam Basilicæ, vt consecraret ei oblationem ad communicandum. Veniens autem quidam ad ipsum Solitarium, accusauit apud illum eundem Presbyterum. Qui cùm ex consuetudine iterum venisset ad eum vt consecraret oblationem, scandalizatus est ille Solitarius, & non aperuit. Presbyter autem hoc viso discessit, & ecce vox facta est ad Solitarium; dicens *Tulerunt sibi homines iudicium meum.* Et factus est velut in excessu mentis, & videbat quasi puteum aureum, & situlam auream & funem aureum, & aquam valde bonam videbat & leprosum quendam haurientem, & refundentem in vas, & cupiebat bibere & non bibebat, eo quod leprosus erat ille qui hauriebat. Et ecce vox iterum ad eum dicens: *Cur non bibis ex aqua hac? Quam causam habet qui implet? Implet enim solummodò, & infundit in vas.* In se autem reuersus solitarius, & considerans mysterium visionis, vocauit Presbyterum, & fecit eum sicut priùs sanctificare sibi oblationem. Ita lib. Doct. contra iudicium temerarium n. 7.

Cæterùm, vt ex dictis breuiter complectar ad quid obliget honor ille hîc præceptus erga sacerdotes & Pastores, siue Patres spirituales: Dico primò, obligare vt eorum verbis & monitionibus deferatur, in his quæ ad peccata vitanda spectant, vel ad bonum spirituale consequendum. Secundò, obligat vt eos corde ames, bonum exoptando, & pro eis orationem fundendo, vt gratia illis copiosa à Deo detur, vt possint munere fungi ad Dei gloriam & commune bonum. Sicut enim pro plebe tenetur Pastor orationem impendere, ita & plebs Precibus suis Pastorum onus subleuare. Tertiò obligat, vt bene de eis subditi loquantur, & honorent eos tum corde interiùs, tum verbo & signo exteriùs defectusque eorum quantum in se est taceant, supportent, excusent. Quartò obligat ad sustentationem eis debitam lubenter exsoluendam, hoc enim est quod voluit Apostolus dum dicit: *Eos qui laborant in verbo doctrinæ, duplici esse honore dignos, sicut scriptum est: Non infrænabis os boui trituranti.* Addit Apostolus: *Si nos vobis spiritualia seminamus, non magnum est si carnalia vestra metamus.*

1. Tim. 5.
1. Cor. 9.

Ex his colligitur grauiter omninò peccare dissolutos illos, tum iuuenes, tum viros, qui Sacerdotum & Pastorum non solum monita contemnunt, sed etiam illis obloquuntur, eorum vitia euulgant & amplificant, mendaciis etiam confirmant. Imò scurriles cantilenas de illis in tabernis & conficiunt & cantant: vt impleatur illud: *In me psallebant qui bibebant vinum.* Hi imitantur impietatem maledicti filij Cham, qui vbi Patris tabernaculum ingressus eius aduertit nuditatem, ridere cœpit, ludere & illudere, ac illis eam ostentare. Verum pij alij Filij Sem & Iaphet, tantum abest vt videre eam voluerint, quin potius incedentes retrorsum facie auersa, operuerunt verenda patris sui. Hos imitari debent pij fideles, si quandoque in Sacerdotibus, qui Patres spirituales sunt, nuditas aliqua siue vitium & peccatum deprehendatur; beneuolentiæ scilicet & excusationis pallio eam debent tegere, non verò alijs ostentare & illudere. Hoc optimè docuit Constantinus Magnus in Concilio Niceno, cùm chartas accusationum contra aliquot Episcopos sibi oblatas statim combussit, nec perlegit, adijciens hæc verba: *Si Episcopi alicuius stuprum viderem, facinus illud Imperatorio meo paludamento obtegerem, ne talis flagitij aspectus eos qui ipsum cernerent vlla ex parte læderet.*

Theod. 1. hist.

Antiquitus præcipitur, si Sacerdos qui vnctus est peccauerit, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum, adducens illud ad hostium tabernaculi testimonij, ponensque manum super caput, immolabit eum Domino, hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illud in tabernaculum testimonij. Cumque intinxerit digitum in sanguine, asperget eos septies coram Domino contra velum sanctuarij: ponetque de eodem sanguine super cornu altaris thymiamatis, quod est in tabernaculo testimonij, omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti. Et adipem vituli offeret pro peccato, duos renunculos & adipem iecoris adolebit super altare holocausti, pellem verò & omnes carnes cum capite, pedibus, & intestinis, fimo, & reliquo corpore efferet extra castra in locum mundum vbi cineres effundi solent: incendetque ea supra lignorum struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur. Mirabiles profectò cæremoniæ pro sacerdotis siui Pontificis peccato expiando, has sigillatim explicat Ribera in sensu morali lib. 4. de templo cap. 7. vbi hanc vltimam cæremoniam, qua iubebantur carnes vituli, qui erat hostia pro peccato Sacerdotis, cum pelle, intestinis & fimo in locum mundum efferri extra castra, & ibi concremari, dicit significare,

Leuit. 4.

non

non licere peccata sacerdotum in publicum iactare, neque in locum immundum, id est in detractorum conuenticula, & in profanas in maledicas linguas: sed curandum esse vt taceantur, & omnes eorum reliquiæ charitatis igne consumantur, ac perpetuo silentio contegantur, quo vsque nihil remaneat quo trahi possit in exemplum.

Certè graue omninò peccatum est, lingua venenata sagittas detractionis veneno infectas, in eos qui vncti sunt à Domino iaculari & eorum famam dilacerare. Dauid nunquàm voluit manum mittere in Saulem, quem sciebat à Domino reprobatum, *quia vnctus Domini est*, inquit, ipse: Quanto magis (ait D. Gregorius) cauendum est ne manum detractionis & linguam vituperationis, in eos qui vncti sunt & consecrati à Christo sacrilegè mittamus, cùm detractio talis ad Christum ipsum quem repræsentant pertineat? Vide D. Gregor. epist. 34. & lib. 25. Moral. c. 22. Idem quoque Dauid corde tactus fuit à Domino, cum solum particulam de pallio Saulis abscidisset, quantò magis digni sunt vltione Dei, qui integrè vestem Sacerdotum, & statum ipsum Sacerdotalem, dente virulento dilacerant: de illis qui à Domino vncti sunt semper obmurmurant, in mensis & symposiis eorum carnes ad comedendum afferunt de eorum vitiis tractant. Quam frequens illud est, & quam parui fit inter homines dissolutos, inter quos qui peiora in Sacerdotes scommata protulerit, sapientior habetur, & gratior? Interim non attendunt hi vindicem Dei manum, iniuriam suorum Sacerdotum vlciscentis; de quibus dixit: *Qui vos spernit, me spernit: Qui tangit vos tangit pupillam oculi mei* Quod non solùm verbo, sed exemplo frequenter notum fecit. Vt a exempla ex scripturis.

Luc. 10.

1. Cùm Maria soror Moysis obmurmurasset contra Moysen, statim lepra percussa est. Quid ita? *Quia qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.* Voluit nimirum Deus eam esse in exemplum omnium rebellium & contra Prælatos obmurmurantium. Qua de re illustris est locus Deut. 24. vbi Deus disertè comminatur lepram iis, qui Sacerdotibus obedire nolunt, dum dicit *Obserua diligenter ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcunque docuerint te Sacerdotes, iuxta id quod præcepi eis, & imple sollicitè: Mementote quæ fecerit Dominus Deus vester Mariæ* Vnde & Sacerdotibus lepræ iudicium & caplicationem reseruauit Deus, vt cogerentur sacerdotibus se humiliare, contra quos superbè se erexerant, vt ita superbiæ suæ culpam hac humiliatione expiarent. Ita Maria erigens se contra Moysen percussa est lepra, à qua non nisi Moysis ope & precib. est sanata Optimè verò per infectionē lepræ vitium detractionis indicari docet D. Ephrem dicens: *Ex teterrima Mariæ lepra docemur quàm detestabile sit vitium obtrectationis. Corpus quod lepra infectum cernebatur, speculum quoddam fuit animæ quæ non perspiciebatur, cuius indicabat maculam. Ex illa carnis corruptione patefactum est, quemadò hominis detrahentis animus corrumpatur.*

2. Chore, Dathan & Abiron contemnentes & obmurmurantes contra sacerdotem Aaron, terra dehiscente, cum suis famulis absorpti sunt. Quid ita? *Quia qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei: & qui vos spernit, me spernit.*

3. Quadraginta duo pueri dum irriderent Elisæum Prophetam ministrum Dei, ab vrso è nemore egrediente deuorati sunt. An non iterum vides verum esse: *Qui tangit vos tangit pupillam oculi mei: Qui vos spernit, me spernit?*

4 Cùm ad Eliam in monte accederet Tribunus missus ab Ochosia Rege, & diceret imperiosa voce: *Rex præcepit vt descendas*, ad vocem Eliæ ignis descendit de cœlo, & consumpsit Tribunum cum suis quinquaginta militibus. Cur ita? *Quia qui spernit vos, me spernit: & qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.*

Isa. 5.

5. Cùm Isaias Propheta annunciaret verbum Dei, contemnebant & irridebant eum viri Iudæi. Verùm audi quid eis minetur. *Væ vobis viri illusores, flagellum inundans cùm transierit, eritis ei in conculcationem.*

Attendant ergo hæc rebelles, detractores, murmuratores, maledici in Sacerdotes, Pastores, Prælatos: & timeant vindicem Dei manum, cuius honor læditur in suis ministris & vicem gerentibus. Attendant hæc maximè illi, qui nihil aliud optant, nisi vt cum aliquis sacerdos vel religiosus in vitium aliquod ceciderit, omnes eiusdem status tales esse credantur: & exinde totum statum accusant & dilacerant, quasi in omni statu non sint aliqui mali, & tamen non propterea omnis status accusandus sit, Aut alioqui accusent ipsi & detrahant statui matrimoniali, eo quod aliqui in illo pessimè conuersentur. Cùm aliqua maritata inuenitur adultera, accusent & abiiciant vxores suas, imò verò obmurmurent & accusent matres suas. Accusent & Ecclesiam totam, cùm in ea multi non secundùm vocationem suam conuersentur. Accusent & Collegium Christi, quod inter eos Iudas vnus reperiatur. Hæc respondebat D. Augustinus similibus hominibus scandalizantibus Religionem suam, ob aliquem qui in ea ceciderat: *Quantumlibet vigilet disciplina domus meæ, homo sum & inter homines viuo, nec mihi arrogare audeo, vt domus mea melior sit quàm arca Noe, vbi inter octo homines, reprobus vnus inuentus est: aut melior sit quàm domus Abrahæ vbi dictum est: Eiice ancillam & filium eius: aut melior sit quàm domus Isaac, vbi de duobus geminis dictum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui: aut melior sit quàm domus Iacob, vbi lectum patris filius incestauit: aut melior sit quàm domus Dauid, cuius filius cum sorore concubuit, cuius alter filius contra patris tam sanctam mansuetudinem rebellauit: aut melior quàm cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua vndecim boni perfidum & furem Iudam tolerauerunt: aut melior sit postremò quàm Cœlum, vnde Angeli ceciderunt.*

August. epist. 137.

Videntur autem irrisores Sacerdotum, & qui de vitiis eorum gaudent, similes illis qui in nauicula fluctuante in medio maris constituti, rident & gaudent si Nauclerus malè nauiculam dirigat, & in scopulos impingat: & præ fatuitate non cogitant, quantum ea imperitia Nautæ sibi immineat periculi. Deberent ergo potius charitate eos supportare & oratione adiuuare. *Pastor*, inquit Augustinus, *miserior est, qui inter vos quanto in loco superiore, tanto in maiore periculo versatur.* Et vt ait Chrysostomus: *Et si propriam bene dispensauerit vitam, aliorum verò non cum diligentia curam habuerit, cum perniciosis in gehennam vadit.* Ideo dicebat Apostolus: *Rogamus vos fratres, vt noueritis eos, qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monent vos, vt habeatis illos abundantius in charitate: propter opus illorum pacem habete cum eis.* 1. Thess. 5.

In regula Chry. in 10. Ioan.

Optima porrò praxis est Christianorum, honorare Sacerdotes, petendo eorum benedictionem: quam quidem consuetudinem ab antiquo vsu Ecclesiæ manantem parentes debent filios edocere: Est enim benedictio ab eis data efficax, si ea fide & deuotione qua par est expetatur & suscipiatur. Hanc enim olim etiam Christiani Principes magna religione expostulabant, & magna in æstimatione habebant, vt pote quæ ab illis datur qui locum Dei tenent, & illius nomine eam impertiuntur. Imò & sancti viri summi eam beneficij loco ducebant. Refert enim D. Athanasius in vita Antonij, toties. B. Antonium licet miraculis clarum, in terram solitum se prosternere, & benedictionem petere, quoties Sacerdoti eum contingebat occurrere, per eam vsque gratiæ cælestis in se experiebatur incrementum. Si in veteri lege sacerdotalis benedictio multiplicem fructum pariebat, quantò magis in noua quæ gratia cœlesti est vberior? Præscribitur autem antiquis Sacerdotibus hic benedictionis ritus: *Loquere Aaron & filiis eius, sic benedicetis filiis Israël: benedicat tibi Dominus & custodiat te. Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui: Conuertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem* Vbi notat Rabanus in hac sacerdotum benedictione tripliciter formata, tertiò repetitum esse nomen. *Dominus*, vt S. Trinitas, ex qua, per quam, & in qua sunt omnia, significetur. Hinc etiam apud Christianos benedictio dari solet: Benedicat te Omnipotens Deus Pater, & filius & Spiritus Sanctus; aut similis expressa Trinitatis inuocatio pronunciari solet. Promisit autem Deus effectum huius benedictionis sacerdotalis, dum ibidem addit: *Inuocabunt nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis*, hoc est, fructum illius benedictionis eos experiri faciam.

Num. 6.

Neque verò contemnenda est Benedictio Sacerdotis etiam turpem vitam agentis; quia ab illo procedit, non vt particularis persona est, sed vt Dei vices agit, & ab illa manu quæ Dominicum Corpus tractare solet, & vncta specialiterque sanctificata est Hoc attendens D. Franciscus, etiam sacerdotum concubinariorum manus exosculari optabat, & ab illis benedici.

Cùm quodam die intraret ecclesiam, cuius Parochus concubinatu infamis erat, dicitur hæreticus quidam Francisci fama permotus eum accessisse, & vt officium Sacerdotale contemptibile redderet, fidem plebis subuerteret, dixisse: An credendum est verbis, vel etiam reuerentia aliqua eius factis exhibenda, qui manibus pollutis carnem contrectat meretricis? Considerans vir sanctus hæretici dolum & malitiam, accedit coram plebe Sacerdotem illum, & coram eo genua flectens ait. *Si tales sint manus illius quales iste dicit, nescio: sed licet tales forent, scio non possunt inquinare virtutem diuinorum sacramentorum Quia ergo per istas multa beneficia & charismata populo Dei fluunt*

eas

eas exosculer ob reuerentiam eorum quæ ministrant, & coius authoritate ministrent. Osculabatur ergo manus illius, confundens hæreticos præsentes, talique humilitate Sacerdotem ad vitæ emendationem instigauit, Ita Chronica Minorum.

Legitur quoque in vitis Patrum, Laicum quendam cum certò nosset Sacerdotem in crimine adulterij deprehensum, adiisse tamen fidenter eum cùm postero die sacrificaret, vt ex manibus eius sacram Synaxim perciperet. Cumque eam percepisset, petiit vt frontem lepra infectam cruce signaret: quod vbi Sacerdos fecisset, lepra tanquam piscis squamma excidit, & restitutus est sanitati. Res profectò stupenda, & diuini iudicij plena fecit etiamen non vacuus gratia, ne præberetur locus obtrectationi sacerdotum, & nequius iudicare. Imò habuit gratiæ efficaciatem propter dignitatem sacerdotij, vt doceremur, cùm ad Sacerdotes imus, non ad homines, sed ad Deum, nos ire, qui per eos nobis tribuit dona, nosque sanctificat; & quod is qui eum fide accedit, efficiatur voti compos, quodque neque vitium Sacerdotis alterius fidei noceat, neque rursus sola vita Sacerdotis nos ad credendum iuuet. sacerdos enim quatenus homo est, & infirmitate præditus, non potest iuuare, vt neque tu rursus, cùm eis sis par in infirmitate: homo enim homini prodesse non potest. At Sacerdos Sacerdotij dignitate prædiuus, gratiam sibi conciliat: siquidem donum Dei est Sacerdotum, per gratiam verò efficitur Deo propinquior. Ita Turrianus l. 2. de ordinat. Hierarchicis c. 24. ex l. 2. Theolepti, epist. Philadelphiæ.

LECTIO III.

De honore debito senioribus & Dominis.

PROPOSITIO.

Comprehenditur etiam hoc præcepto honor quem debent iuniores senibus, & serui vel famuli dominis.

Quantum ad primum expressè dicitur Leuit. 19. *Honora personam senis, & coram capite consurge, & time Dominum.* q. d. Si senes non times, time saltem Deum, & propter timorem Domini, senem honora: iubet enim eos Dominus honorari, tum quia sunt instar parentum, tum quia Deum tanquam parentem omnium repræsentant, tum denique quia in senibus præter excellentiam ætatis cui honor debetur, est etiam excellentia experientiæ & prudentiæ ex ætate longiori. Hinc non solum honor eis debetur, sed & debent etiam audiri consilia. Quapropter dicit Ecclesiasticus: *quam speciosum canities iudicium & Presbyteris cognoscere consilium.* q. d. Duo sunt speciosa & decora hominibus canis & senibus, & bene iudicare & sanum suggerere consilium, quorum vtrumque & prudentiam & authoritatem requirit, quæ senibus propria sunt. Hinc senes olim regebant Rempublicam, & à senibus nomen accepit Senatus. Quàm perniciosum verò sit eorum aspernari consilium, satis suo exemplo docuit Roboam filius Salomonis: cui cum seniores suasissent vt populi sibi beneuolentiam conciliaret, subleuando aliquid de oneribus à Patre impositis, despexit eorum consilium, & ad iuniores transilit; qui inuenili insolentia ei suggesserunt, vt populo conquerenti, responderet: *Pater meus cecidit vos flagellis, ego cædam vos scorpionibus: minimum digitus meus grossior est humero Patris mei.* Hoc verò responso exacerbatus populus, desciuit ab eo, & decem partibus Regni orbatus est. Debetur itaque senibus honor, tum ob ætatem, tum ob prudentiam, tum ob virtutis magisterium, debetur & obseruantia animique submissio. Hoc instinctus quidam naturæ docet, per quem omnes nationes senes honorandos & auscultandos docuerunt. Ita Gentiles in Insula Cades facum senectuti erexerunt, vbi illam quasi Deam colebant vt vitæ magistram, & quæ magna res mortalibus reuelaret, carnisque rebellionem mortificaret, vt refert Paulus Apianus.

Peccant itaque contra hoc præceptum, qui eos irrisionibus vel verborum contumeliis impetunt: quod nimis frequens est inter iuuenes dissolutos & insolentes, non attendentes illud Ecclesiastici: *Ne spernas hominem in senectute sua, ex nobis senescunt.* Nempè fortitudine sua elati senum infirmitatem considerantes, & quosdam ætatis senilis defectus, tantum abest, vt reuereantur eos, quin potius aspernentur & verbis irrisoriis excipiant. Hos dehortatur sapiens, & monet vt attendat, quod illi *ex nobis senescant*, & ita eandem expectent ætatem aliquibus naturæ defectibus obnoxiam, si tamen illa digni sunt. si verò eam in aliis reuerita sint, faciet Deus vt eadem reuerentia illis rependatur à maioribus, cùm senuerint: si verò neglexerint senes, poena talionis eos puniet Deus, veà iunioribus quasi deliri contemnantur in senectute. Peccant ergo grauiter qui vbi in mulierem aliquam annis curuatam & pauperem incurrerint, aut minimam molestiam ab illa acceperint, statim verbis iniuriis ætatem eius impetunt & infectantur vocitantes illam, antiquam damnatam, veterem sortiariam, &c.

Porrò sicut reuerentiam debent iuuenes senioribus, ita & ipsi debent illis irreprehensibilis vitæ exemplum, quia in eos tanquam in speculum motum oculi coniiciuntur. Hinc Eleazarus cum contra legem iuberetur carnem porcinam edere, elegit potius mortem acerbam obire, quam per hoc scandalum aliquod iuuentuti suscitare. Cùm enim aliqui ob viri amicitiam carnes eis attulissent, quas licitè poterat comedere, vt saltem simularet se de carnibus illicitis comedisse, & hoc modo senilem ætatem suam à violenta morte eximeret: ipse cogitans senectutis suæ eminentiam & caniciem, forti voce pronunciauit: *Non est ætati nostræ dignum fingere, vt multi adolescentes arbitrantes Eleazarum 90. annorum transisse ad vitam alienigenarum, ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ decipiantur, & ita maculam & execrationem senectuti meæ conquiram.* Voa planè digna canitie ætatis dignitatis viro. Sciebat ipse quod & alij senes scire deberent, quod ait sapiens *Corona dignitatis, senectus quæ in viis iustitiæ reperitur.* sensus est, Canities in senibus velut corona eminens & gloriosa est, & ornamentum conspicuum, si iustitiæ vias obseruet: etenim si iniustitiæ tramitem sectetur, turpisque vitæ, odibilis est & Deo & hominibus. Vnde Chrysostomus: *Canities tunc est venerabilis, quando ea gerit quæ canitiem decent: cum verò iuueniliter senex conuersatur, plus iuuenibus ridiculus erit Non annorum canities est laudanda, sed morum.*

Quapropter Scriptura non eos solet vocare senes, qui sola temporum quantitate, sed qui morum grauitate maturi sunt: *Senectus honorabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata: cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.* De aliquibus verò etiam conqueritur Scriptura dicens: *Puer centum annorum morietur.* Nihil turpius quam senex viuere, incipiens, inquit Seneca, *numerare annos tuos & pudebit ea velle quæ volueris puer: hoc opus sit, hoc cogitato, impanere veteribus malis finem. Moriantur ante te vitia.*

Attendant hæc senes, qui æquè vitiosi sunt in senectute ac iuuenili ætate, æquè ebriosi, blasphemi, iracundi, auari magis & temporalibus affectu siai, imò quandoque & luxuriosi. Et ideò tantum abest, vt venerabiles sint, quin potius odibiles sunt Deo hominibusque. *Tres species odiuit anima mea*, inquit Sapiens, *& aggrauor valde anima illorum, pauperem superbum, diuitem mendacem, senem fatuum.* Qui sunt illi senes fatui, nisi qui in ea ætate ro quæ pietati omnem operam dare deberent, quando præsentis sæculi florida ætas transacta eos deseruit, tamen in vitiis iuuentati, imò & obstinati manent? *Quid stolidius* (inquit Cyprianus) *si mens ad perfectionem festinare non contendat: quando totius corporis habitu senectute confectus homo, ad interitum properat? Dum oculi caligant, aures grauiter audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis arescit, flatus non sinitur ebi, pectus suffocatur, tussis crebrinat, genua trepidant, talos, & pedes tumor inflat. Homo interior qui senescit his omnibus aggrauatur, & hæc omnia tuistiam iam domum nostri corporis pronunciant,*

Simili modo senes vitiosos & salutis suæ negligentes reprehendit & increpat Hugo, de claustro animæ l. 2. his verbis: inter abusiones huius sæculi sola maior est senis obstinatio, qui morti proximus, mortis non abhorret aduentum, qui quasi ad ostium huius mundi positus foris spectat, nec tamen vitæ præsentis attendit egressum, nec futura considerat. Audit nuncios mortis, & credere non vult eis. Tres enim sunt nuncij mortis, casus, infirmitas, senectus. Casus nunciat mortem latentem, infirmitas apparentem, senectus præsentem. Ea multitudine mortis timor: ea infirmitatis grauitate, dolor: ex certitudine senectutis, non obstinatio, sed afflictio & humilitas sequi deberet.

Imitari ergo deberet senes eminentem illum senem Berzelai, de quo in libris Regum, qui cum inuitaretur à Rege Dauide ad aulæ delicias, & ad mensam Regiam, Respondit: *Octuagenarius sum, nunquid delectato potest seruum tuum cibus*

Leuit. 19.

Eccl. 25.

3. Reg. 12.

Eccl. 8.

Sap. 4.

Eccl. 15.

Idem.

2. Reg. 19.

aut potus, vel audire possum vltra vocem cantorum aut cantatricũ? Obsecro reuertar ego seruus tuus, & moriar in ciuitate mea, & sepeliar iuxta sepulchrũ Patris mei. q.d. Nunc mihi non est tempus cogitandi de aulæ ambitione, delitijs, voluptatibus, aut aulicorũ tumultuandi turmis interesse, sed ætas, corporisque sensim deficientis infirmitas monet, oculum cogitationemque sepulchro defigere, quiete Deo mihique viuere, florida transeuntis sæculi tempora despicere, mortis nuntium expectare, funerique meo me præparare, & vt fœlix sit transitus, prouidere.

Imitari debent Carolum V. Imperatorem pium, qui vbi triginta sex annis, imperij gubernaculum media in fluctibus, bellorumque aduersantium vndis magnanimiter tenuisset: tandem rerum humanarum pertæsus (quæ modo prospero fluxu, modo aduerso refluxu instar maris inconstantis nauigantes iactant, & gubernaculum tenentes varia sollicitudine affligunt) renunciare imperio, sceptrum, diadema, & alia imperij insignia fratri suo Ferdinando transmittit, & in potestate electorum Imperatoriam dignitatem reponit. Videbat enim se iam annis ingrauescentem, corpusque suum debile laboribus bellicis & senectute confectum ruinam minari, domum luteam suam paulatim dissolui, & ideo inquirebat non manufactam æternam in cœlis. Valedicit ergo, terræ & regnorum ingentibus augentibusq; negotijs, vt sibi vacet, & cœlo propinquior fiat. Itaque indictis Bruxellæ comitijs Statuum, Principibus, primarijsque viris Valedicens, Deo gratias agit quod inter tot discrimina, & post tot labores terra pelagoque exantlatos, ad id vsque tempus se conseruarit. Deplorat sortem eorum qui imperijs destinantur, quos tot amarulentas angustiæ aquas pertransire necesse sit, vt nec vnum diem sine anxia sollicitudine se asserat peregisse. Deplorat denique tot millia cæsa, tantam sanguinis copiam fusam ob particularia dissidia, quæ illi cum Galliæ Rege incruenerant, ad quæ se coactum conqueritur, sæpiusque pacis æquissimas conditiones obtulisse, etiam iure suo cedẽdo Excusat quoq; si quando subsidijs publicis plebem onerarit, bellicam necessitatem id postulasset. Tandem Philippum filium suum Belgij Principem & Dynastam inaugurat. Postea à Belgio in Hispaniam nauigio transit. Vbi statim ac terram attigit, illi corpus suum caducum obtulit, diciturque his vsus verbis, sed Hispanico idiomate; *Salue ô mater communis, chara mihi & desiderata sicut nudus exiui de ventre matris ita nudus ad te reuertor, quasi ad secundam matrem: & in compensam multorum beneficiorum, offero tibi hoc corpus ægrũ & debile non habens aliud quod offerã* Exinde transit in monasterium quoddam Ord. S. Hieronymi in solitudine, vbi magnam partem dierum & noctium in oratione transegit & pœnitentia, vtens cilicio & disciplinari flagello. Quod quidem cilicium & flagellum, cum imagine Crucifixi testamento legauit filio suo Philippo II. cõmendans ei pietatem, iustitiam, fidem Iesu Christi crucifixi & ita pie in Domino obdormiens, transiuit, (vt pie creditur) ad æterni regni gloriam & coronam anno 1558. V. Florimundum de ortu hæreseon, l. 5. c. 4.

Quod spectat ad secundum, honorem scilicet deberi & obedientiam Dominis a seruis vel famulis, etiam manifestum est ex scripturis, & id frequenter inculcat Apostolus Ad Ephes. 6. dicit, *Serui obedite dominis carnalibus cum timore, in simplicitate cordis vestri sicut Christo, non ad oculum seruientes quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi facientes voluntatem Dei ex animo cum bona volũtate seruientes sicut Domino, & non hominibus, sciẽtes quod vnusquisq; quod fecerit, bonũ, hoc recipiet à Domino.* Idem repetit ad Coloss 3. Idem inculcat D. Petrus 1. Epist. cap 2. *Serui subditi estote in timore Domini, non tãtũ bonis, sed etiam dyscolis.* Hoc autem initio Ecclesiæ frequenter repetendum fuit: quia serui iam ad Christianismi libertatem vocati, putabant per eam se solui à vinculo seruitutis, vt dicit D. Hieronymus. Et ideo hic error ab eorum mente eliminandus fuit, & obedientia subiectioque Christiana eis commendanda, vt seruientes dominis, Christo se seruire cogitarent: & ita sincere, & ex animo seruirent, non inuite, non mussitando & contradicendo, aut seruiendo in præsentia Domini, hoc est ad oculum, eo autem absente, aut dum non est inquisiturus, otiando & mandata negligendo. Hæc etiam spectant ad famulos mercenarios, quos oportet sincere & fideliter seruire, ac dominos honorare, tum verbis, tum corde, & quæ muneris sui sunt diligenter peragere.

Qualis debeat esse seruus, aptissime antiquo emblemate designabatur. Pingebatur enim pileatus rubro pileo, eleganti quoque interula vestitus, aures habens asininas, ceruinos pedes, dextram tenens erectam, & in palmam explicatam.

1. *Pileus.* significat libero & liberali eum debere esse ingenio.

2. *Interula* designat eum assiduo operi & labori intentum esse.

3. *Auricula asinina* significant eum multa patienter, & dura debere audire.

4. *Ceruini pedes* notant celeritatẽ in exequendis mãdatis

5. *Dextra erecta* index est fidelitatis in tractandis rebus & negotijs heri. Hæc est enim præcipua seruitus. Habes harum virtutum exemplum in pudico Ioseph, qui tantæ erat fidelitatis apud Putiphar dominum suum qui venditus fuit in Ægypto, vt nullius rei curam haberet dominus, sed omnia commisisset Ioseph. *Nec quidquam aliud nouerat* (inquit Scriptura) *nisi panem, quo vescebatur,* hoc est, nullius rei sollicitudine angebatur, sed tantum accumbebat mensæ & fruebatur eis quæ Ioseph curabat & procurabat. Eius etiam fidelitas patuit erga vxorem Domini sui, quæ cum sollicitaret ad nefarium opus a responsum accepit: *Ecce Dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua, nec quidquam est quod non in mea sit potestate praeter te quæ vxor es eius; Quomodo ergo possum hoc malum facere?* Maluitque carceris & mortis se periculo exponere, quam fidelitatem infringere, tum Domino suo, tum etiam Deo suo debitam. Habes etiam exemplum in Iacob, qui apud Labã diligentissime & fidelissimè est famulatus, licet ille sæpius mutarit mercedem eius. Quapropter cum eum discedentem insequeretur Laban, dicit ei: *Quid inuenisti de cuncta substantia tua penes me, Viginti annis fui tecum, oues tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis non comedi, nec captum à bestia ostendi: tibi ego damnum omne reddebam, quidquid furto peribat à me exigebas, die noctuque æstu vrebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.* Itaque ipsummet Laban facit, cognoscium & testem fidelitatis suæ. Et hoc est præcipuum donum quo debent ornari serui. Vnde apud Plutarchum laudatur quædam ancilla, quæ cum ad seruiendum se offerret interrogata quid sciret, hoc solum respondit, *Fidelis esse*, Debent tamen famuli ita dominis fideles esse, vt in malis domino suo non obsequantur, & eorum peccatis non participent Debent quoque memores esse supremi Domini & Dei sui, vt ob famulatum hominum, obsequij quod Deo debent non obliuiscantur, ne tandem contingat eos pœnitere infructuosè, dum ab illo rationem seruitutis sibi impensæ exigentur, quando sola Dei seruitus illi poterit prodesse. Miles quidam (inquit Vincentius Bellouacensis) multo tempore Marchioni inseruierat fidelissimè, eratque ei charissimus. Is tandem incidit in grauem infirmitatem, quam vbi audisset Marchio, visitat eum, conducit medicos, multa ei promittit, vrgetque vt exponat, si eius aliqua in re egeat ope. Cum ergo multis apud eum verbis ageret, tædio affectus multis dicit ei, *Si pro tot laboribus, & obsequio fideli, aliquid gratum mihi rependere decreuisti, fac vt aut mortem imminentem euadam, aut saltem vna hora ab his refrigerer doloribus, & si hinc contingat exire, vna nocte de futuris hospitijs fac tu mihi prouideri.* Cumque diceret Marchio, in solius Dei hæc esse potestate, se autem si quid in temporalibus desideraret, libenter impensurum. Respondit æger; *Ergo laborẽ meum & obsequium omne vane consumpsi.* Et ad adstantes cum lachrymis conuersus ait: *Ecce nunc videtis quomodo pretiosum meum tempus expenderim, huic domino cum tanta animæ periculo obtemperando, qui neque ad horam liberare me potest à præsentibus periculis, & imminentibus pœnis, hoc me pungit & angit: ex corde pœniteo, & rogo vt periculum considerantes, Domino seruiatis, qui vos in hac necessitate poterit subleuare, & ab angustijs præsentibus, & futuris ærumnis. Vtinam detur mihi pristinæ sanitati restitui! Ex animo spondeo, me soli illi obsequium impensurum, qui potens est me & omnes suos in angustiis protegere, & vita perenni coronare.* In hac ergo pœnitudine defunctus est, cæteris sua compunctione exemplum altè defixum relinquens.

Peccant itaque contra hoc præceptum serui, non solum cum inobedientes sunt, sed etiam cum in absentia Dominorum, de iis contemptim loquuntur, imo irrident, detrahunt, per imitationem quandam & gesticulationem, per agnomina inconuenientia, illos contemnunt. Sic solent & subditi vel discipuli in absentia Præceptorum aut superiorum, multa gesticulatione vel nomenclatione ridicula, eos aspernari, non sine graui peccato. Quapropter præmu-

Gen. 39

Gen. 31.

niens Dominos contra conturbationem quæ inde prouenire posset, sic monet Sapiens: *Cunctis sermonibus ne accommodes cor tuum, ne fortè audias seruum maledicentem tibi*, hoc est. Noli curiosè perquirere, quæ & qualia de te loquantur serui, discipuli, subditi: imò si audire contingat, auerte auditum, dissimula, & multam effugies perturbationem, multam inquietudinem. Est enim vilis animi non posse leue verbum volatile murmurantis subditi, qui à te dura præcepta & conuitia sæpè debet perferre. Addit Sapiens: *Scit conscientia tua quia tu crebro maledixisti aliis* quod dicitur Nunquid tu aliquando discipulus & subditus fuisti? Nunquid obmurmurasti apud æquales, irrisisti, dixisti quæ non velles resciri? Et nunc horum immemor non potes verbum ferre? memineris quâ mensurâ mensus fueris, eadem remetietur tibi. Verùm non tantùm considera quid olim feceris, sed etiam quomodo offendas in verbo, in quotidiano colloquio. Digna profectò monitio sapientis, quæ frequenter obuersetur oculis nostris, dum aliquid in contemptum nostri dicitur, quia nimis delicati est animi aduersus alios licenter velle dicere, & ab aliis velle ferre. Sed & optima monitio Poëtæ Iuuenalis dicens: *Vincendum est rectè vt linguas mancipiorum contemnas*.

Eccle. 9.

Peccant quoque ancillæ erga Dominas, quæ facilè & in absentia & in præsentia illis obloquuntur & obmurmurant, non habito respectu subiectionis suæ & debitæ obseruantiæ. Et multo magis illæ, quæ in contemptum Domini & Dominæ, quidquid domi agitur statim euulgant. sicut sordes è domo dum vertunt, ita & vitia in publicum eiiciunt: habent enim linguas lubricas & faciles tum ad oblocutionem & obmurmurationem, tùm ad conuitium & improperium.

Habes exemplum in ancilla Saræ coniugis iunioris Tobiæ. Hæc itaque priùs fuerat septem viris, & dæmonium nomine Asmodæus occiderat eos mox vt ingressi fuissent ad eam. Ergo cùm pro culpa aliqua increpat puellam ancillam suam: illa respondit ei dicens: *Amplius ex te non videamus filium aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum: Nunquid occidere me vis sicut iam occidisti septem viros?* Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum Sara, & tribus diebus tribusque noctibus non manducauit neque bibit, sed in oratione persistens cum lachrymis deprecabatur Deum, vt ab isto improperio eam liberaret. Vide cætera Tob. 3.

Tob 3.

Habes & exemplum S. Monicæ apud Augustinum lib. 9. Confess. cap. 8. vbi refert quomodo ancilla litigans cum illa adhuc iuniore, obiecit ei crimen amarissima insultatione, vocans meribibulam, sed Deus vertit hoc conuitium in bonum eius, quia cùm aliquando intemperantius vini aliquantulum degustaret, peruersâ consuetudine ætatis indiscretæ & inconsiderantis, illa hoc stimulo percussa peruersam illam consuetudinem præscidit, & à se totaliter ablegauit: *& ita durum illud & acutum ex altera anima conuitium, occulta Dei prouidentia fuit medicinale ferrum, vno ictu putredinem & periculum omne præscindens*.

Sicut verò seruorum est obedientiam, fidelitatem, honorem, Domino exhibere: ita & ad Dominos, spectat, exemplo, prudentiâ, mansuetudine illis præesse, magisque se amabilem exhibere, quàm terribilem, propensiorem ad beneficia conferenda, quàm ad infligenda verbera. Sic etiam hortatur Apostolus: *Et vos Domini eadem facite illis, remittentes minas, scientes quod & illorum & vester Dominus est in Cælis, & personarum acceptio non est apud Deum*. q. d. Sicut tenentur illi vobis humilitatem exhibere, subiectionem, obseruantiam, ita & vos humanitatem & benignitatem: & sic non debetis superbire, minaces esse, & imperiosè agere, quia seruorum fratres estis & cōmuni Deo ac Domino seruitis: ille à vobis tyrannidis in seruos seueram exiget rationem, & talem se vobis exhibebit, quales vos seruis exhibuistis. Non enim respicit personam hominis, sed siue seruus sit, siue Dominus, pro operibus bonis præmiabit, pro malis infernali concludet ergastulo. Tangit ergo hoc seueros, dominos, & heros, qui famulos non tanquàm fratres considerant, sed tanquam irrationabiles pecudes tractant, qui & ab ipsis Gentilibus condemnantur. Dicit enim Seneca alloquens Lucilium. *Cum seruis familiariter viuere decet prudentiam tuam, serui sunt, imò homines: serui sunt, imò contubernales: serui sunt, imò humiles amici: serui sunt, imò conserui, si cogitaueris tantundem, in vtrosque licere fortunæ. Itaque rideo istos, qui turpe existimant cum seruo cœnare: superbissima consuetudo, cœnantem Dominum stantium seruorum turba circumcingi, & Maiestatis suæ diminutionem existimare, ad eandem mensam cum seruo accedere. Debes cogitare quem seruum dicis, ex iisdem seminibus ortum, eodem cœlo frui, æquè spirare, æquè viuere, æque mori. Nam tu illum ingenuum videre potes illum seruum. Hæc præcepti mei summa sit, vt sic cum infimo viuas sicut superiorem tecum viuere velis*.

Ephes. 6.

Seneca p. 67.

Sic hæc dicebat gentilis Philosophus de seruis & mancipiis, quid nos de famulis & mercenariis Christiani? Nam illa seruitus gentilitia ferè apud Christianos exoleuit, Ecclesia enim quæ omnes vocat ad libertatem Christianam, omnesque eos filios vult inuicem esse fratres, hanc seruitutem sensim sustulit, ne vnus frater, hoc est Christianus, alteri seruiat quasi mancipium, hoc enim est indecens. Sed amari & seueri nimium sunt etiam Christiani Domini verbis & verberibus eos acerbè tractantes, qui solum sunt famuli mercenarii, minantur, conuitiantur, maledicunt, percutiunt ob rem nihili, ob vitrum fractum. His potius imitandum foret, quod feci Cotys Rex Thraciæ. Offerente quodam vasa fragilia, sed artificiosa, dedit illi munera: sed cum se iracundum nosset, vasa omnia statim perfregit. Interrogatus rationem: Ne sæuiam, inquit, in eos qui tractaturi erant. Tales duros Dominus increpat Ecclesiastici cap. 4. dicens: *Noli esse sicut leo in domo tua euertens domesticos*, & cap. 7. *Non lædas seruum in veritate operantem, & mercenarium dantem animam suam*. Hoc est, non affliges verbis durioribus eum qui non seruit ad oculum, sed totum se impendit operi, nihil sibi parcens. Et iterum: *Seruus tibi fidelis est, sit tibi quasi anima tua*: considera eiusdem tecum esse naturæ, ad eandem gratiam, ad eiusdem gloriæ consortium vocatum, & sic eum nec nimis affige, nec contemne.

Peccant verò, non solum qui duri sunt erga sibi subditos famulos, sed maximè illi qui malum exemplum præbent, iurando furando vindictam sumendo, detrahendo, aliisque sceleribus. Quàm frequenter Domini seruos sceleris sui faciunt adiutores? Quam multi ad vindictam, & furta eos pertrahunt? Quam frequentes sunt qui ancillas ad turpia & inhonesta pelliciunt? Taceo multa alia flagitia, quibus ansam domesticis præbent patres aut matres familias. Qualis enim paterfamilias, tales & ministri eius. Abraham quia probus erat, non solum ipse cum Domino ambulat: sed & domesticis suis præcipiebat viam Domini custodire. Non possunt efficaciter id præcipere, qui prauo exemplo aliter censentur docere. Bonus vtique pater familias est ille qui potest dicere: *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam? qui loquitur iniqua non direxit in conspectu oculorum meorum, ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat*. Malus pater familias est qui domesticorum curam non habet cuius sint vel fidei vel vitæ peior qui suo ad malum prouocat exemplo vel præcepto. Talis fuit Absalon, qui cùm odium contra Ammon fratrem suum iam diu conceptum tandem patere vellet & fratris parricidio se satiare, præcepit seruis suis *Obseruate cùm temulentus fuerit Ammon, & dixero vobis percutite eum interficite, nolite timere. Ego enim sum qui præcipio vobis*. 2. Reg. 13.

Ps. 100.

Quod si cupis exempla præclara regendæ familiæ habes S. Carolum Borromæum inter Ecclesiasticos, habes & Elzearium Comitem inter coniugatos. S. Borromæus sic scribit ad Bathorum Cardinalem. *Curabis familiam castam, nec patieris inter domesticos quempiam cuius non sint verba & mores publici, habeasque domi qui in hanc rem inuigilent, & crebrò domesticos commoneant, atque de eorum vita, Modestia in verbis & cultu corporis cernatur. Insuper curabis vt iuramento à familia tua absint, scurriles ioci, contumeliæ, & omnia verborum genera, quæ alios lædant. Vestitus & si decens esse poterit, caueb is tamen vt absit ab ornatu quo milites & iuuenes vti solent, hæc enim & grauitatem redolet, & illis ipsis quandam maioris modestiæ necessitatem imponit*. Ipsemet Borromæus consueuerat sic se exhibere erga domesticos, vt amaret omnes non vt seruos, sed vt filios ac fratres. Et quamquam sibi ab vllo nollet seruiri spe vllius beneficij Ecclesiastici, tamen omnium merita pro ratione personarum & meritorum cumulatè remunerabatur. Insuper consueuerat quotquot domi habebat alloqui, etiam infimo ex stabulo aut coquina, vt rescisceret quomodo tractarentur, & an alicui fieret iniuria. Et quamuis in seipsum seuerus admodum esset, in famulos tamen omnem moderationem adhibebat, nec vllis multum onerosus erat. Et cùm aliquis ægrotaret, quam diligentissimè iubebat curari, illi muneri certos homines peritos & charitate flagrantes præficiens, ipsemet etiam infirmos summa comitate & suauitate visitans. Hoc attendant illi, qui vbi aliquis famulorum vel ancillarum in morbum inciderit, statim à domo ablegant & deserunt; paucorum dierum morbus, eis oneri est & tædio.

Nunc

Nunc audi de Blasario qualis pater familias fuerit, quàm piè eam instituerit. Primò, constituit vt omnes è domo quotidie Missam integram audirent. Secundò, vt viuerent castè & purè, qui secus facerent, eos domo sua expellebat. Nolebat enim vt quisquam pane suo vesceretur, quem sciret peccato mortifero implicatum, ne alios inficeret, & ne eius peccatum fouere videretur. Tertiò vt nobiles & milites, itemque virgines & matronæ semel in hebdomada confiterentur, & semel in mense communicarent. Quartò vt virgines & matronæ mane vsque ad prandium precibus & piis exercitiis vacarent: a prandio manuariis operibus sese occuparent. Quintò, vt nemo auderet blasphemare Deum, B. Virginem, aut aliquem sanctorum, vel iurare temerè, vel inhonesta proferre. *Corrumpunt enim bonos mores, colloquia praua.* Eum qui secus fecisset, in pane & aqua ieiunare cogebat. Sexto, vt nemo luderet tesseris, aut alio lusu turpi & inhonesto. Septimò, vt omnes pacem & concordiam colerent: si quis alium offendisset, mox cum offenso in gratiam rediret. Octauò, vt quotidie, a prandio aut vespere, inter illos ipso præsente fieret collatio, & collocutio de rebus piis & salutis.

LECTIO IV.

De honore debito Principibus & Magistratibus.

PROPOSITIO.

Comprehendit etiam hoc præceptum obedientiam & honorem debitum Principibus & Magistratibus.

Cùm enim eorum officium sit tranquillitatem publicam seruare, corpora, vxores, liberos, opes ciuium: ab iniquis inuasoribus defendere, vtiles leges condere, vnicuique ius reddere, noxios supplicio bene meritos gratiâ afficere, meritò eis debetur honor & obseruantia. Vnde admonet: *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue quasi præcellenti, siue Ducibus tanquàm à Deo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.* Eodem modo Paulus Apostolus: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi à Deo. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.*

a. Pet. 2.

Rom. 13

At contingat principes etiam agere tyrannicè vel improbos esse nihilominus propter principatũ honorãdi sunt. Nam & Dauid honorat Saulem licet reprobum, & olim Christiani infidelibus principibus, & Regib. obediebant in his quæ licita erant. B. Mauritius cum suis sub Diocletiano & Maximiano militare non renuit, & eis obediit, quando Deo vero contrarium non imperarunt. Vbi verò fidei aliquid aduersum imperatum est, vsque ad sanguinem restiterunt. Quapropter dicit Augustinus: *Iulianus extitit infidelis Imperator, apostata, idololatra, milites Christiani seruierunt infideli Imperatori, vbi veniebant ad causam Christi non agnoscebant nisi illum qui in Cælis erat, Quando volebat vt idola colerent, & thura adolerent, præponebant illi Deum, agnoscebant imperium cæli & terræ. Quando autem dicebat, Producite aciem pro defensione Reipublicæ, Ite contra illã gentẽ, statim obtemperabant Dominũ æternum à Domino temporali distinguebant.* Si non est certus de belli iniustitia subditus constitutus etiam sub Rege sacrilego, potest illo iubente bellare: quia ordo naturalis mortalium paci accommodatus, hoc poscit, vt sit suscipiendi belli authoritas atque consilium penes Principem, exequendi autem iussa bellica, ministerium milites debent paci salutique communi. Et ita cùm certum est non esse contra Dei præceptum, vel esse certum non est, potest subditus bellare, ita vt fortasse reum faciat Regem iniquitas imperandi, innocentẽ autem militem ostendat ordo seruiendi.

Aug. in Ps. 124

Porrò ordo & subiectio inferiorum ad superiores, etiam ab ipsa natura docetur, tam in rebus insensibilibus, quàm in animalibus. Ordinauit enim Deus in toto vniuerso ignobiliora debere obedire nobilioribus. Sic Angelus præest homini, anima præest corpori, caput præest membris, cœlestia præsunt terrenis. Sic luna præest humidis, stellæ præsunt rebus vegetalibus, sol toti terræ & ipsis stellis. Sic denique inter animalia vide ordinem. Dux est vnus inter grues, in gregibus & armentis rector vnus, inter gallinas dux est gallus, inter oues præest aries, rex vnus est in apib. Quapropter ex animalibus sumpsit exemplum Sapiens, quod proponeret Regibus dum dicit: *Tria sunt quæ bene gradiuntur, & quartum quod fœliciter incedit: Leo fortissimus bestiarum Gallus succinctus lumbos: Aries, nec est Rex qui resistat ei, Lectio verior habet: Aries, & Rex nec est qui resistat ei:* Ita vt quartum sit, Rex inuictus & insuperabilis. Hæc autem animalia Regi coniunguntur, vt ex illis iudicetur, quænam Regibus competant.

Prou. 30.

Primò in Leone designatur fortitudo, quâ possit irrumpere iniquitates: imò & magnanimitas, quâ possit parcere sibi subiectis veniam poscentibus.

Secundò, in Gallo designatur regia vigilantia, quæ illi necessaria est inter tot regni curas, ad quam etiam suos continuò debet excitare, sicut Gallus primò se alis suis excitat, & posteà alios somnolentos voce.

Tertiò, in Ariete qui gregem præit, indicatur quomodo debeat suos bonis exemplis & legibus ad ea quæ recta sunt ducere, & ad eorum defensionem hostibus se obiicere. Quæ omnia etiam conueniunt cuilibet homini qui præest.

Possunt & hic quatuor virtutes Cardinales designari, per quas fit vt homo rectè incedat 1. In Leone fortitudo, quæ omnia huius mundi prospera & aduersa facilè contemnit. 2. In accincto lumbos animali continentia, qua carnales restringimus affectiones: quia etiam Gallus à somno excitat ad vigilantiam, per quam libido pellitur. 3. In Ariete gregis Duce designatur prouidentia, quæ cæterarum est virtutum ductrix, doctrixque, illis modum ponit & ordinem. 4. In Rege cui nemo potest resistere, iustitia virtutum Regina designatur.

Sicut autem monet Sapiens per hæc exempla Regem sui officij, ita docet per præcedentia Respub. quæ sint sui muneris dum dicit: *Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus: Formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi, lepusculus, plebs inualida, qui collocauit petra cubile suum: Regem locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas suas: stellio nititur manibus, & moratur in ædibus Regis.* Hæc enim omnia ad Respub. pertinent, & ideò proponitur formicarum, cuniculorum, & locustarum agmen, instar populi cuiusdam vel gentis.

Idem.

Primò, docentur Respublicæ exemplo formicæ procurare quæ necessaria sunt ad vitam, & curare vt omnes in ciuitate sint seduli, & laboriosi.

Secundò, exemplo Lepusculi siue cuniculorum docentur de accommoda & secura liberatione sibi prouidere.

Tertiò, exemplo locustæ, monentur dare operam vt in pace & concordia viuant. Locusta enim gregatim de agro in agrum cum concordia egreditur, & cùm Ducem non habeat, tamen proficiscendi tempus, incedendi ordinem, quiescendi stationes obseruat, quasi signo dato ducem sequeretur. Animal hoc si separatim incedat facilè interficitur, cum gregatim volat, nullis viribus aut arte superatur, sed latissimos agros tegit. Docentur ergo Respublicæ concordiam pacémque alere, vt possint hostibus resistere.

Quartò, docentur exemplo Stellionis (qualecumque sit animal) principum fauorem per industriam & gratiam obtinere. Dicunt vero aliqui esse serpentem Lacertæ similem, circulis quibusdam & velut lucentibus guttis depictum, de quo Plinius lib. 13 cap. 10. Alij putent verti debere *Araneum*, nam eius industriâ in texenda tela maximè quadrat, eique conuenit manibus niti. Alij vertunt ex Hebræo *Simiam*, quæ in delitiis est apud Reges, ac manum similitudine & imitatione hominem refert. Hæc ex Iansenio in illum locum.

Cæterùm tria debentur Principibus à subditis, & continentur in hoc honore, qui dicitur deberi.

Primò tenentur subditi eos corde honorare & eis ex animo fœlicia omnia apprecari, siue in spiritualibus, siue in temporalibus, Deumque pro illorum salute & fœlici regimine ac negotiorum regiorum successu exorare. Hoc specialiter commendat Apostolus: *Obsecro primum fieri obsecrationes, postulationes, pro Regibus & pro his qui in sublimitate sunt, &c.* De qua re fusè disseruimus, cùm de oratione egimus.

1. Tim. 2.

Certè pro principibus omninò orandum est à quibus totius populi fœlicitas pendet, vel infœlicitas, fides vel perfidia, vt passim videmus variis in prouinciis: Sed propter peccata populi quandoque mali Principes à Deo regnare permittuntur, iuxta illud Oseæ: *Dabo tibi Regem in furore meo.* Et illud Iob: *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.* Quem locum explicans D. Gregorius docet subditos non debere conqueri de Regum & Principum vitiis sed de suis propriis, quia ob ea Deus iniquos eis dat Principes *Culpam,* inquit *potiùs proprij accuset operis, quam iniustitiam gubernantis. Scriptum namque est: Dabo Reges in furore meo. Quid ergo illos nobis præesse despicimus, quorum super nos regimina ex Domini furore suscipimus?* Propter peccata enim Principum populus, ipse aliquando plectitur, vt patet in

Oseæ. 13.
Iob. 34.
Greg. 25. mor. c.

Dauide peccante, & populo punitio peſte. 2. Reg. vltimo. Ex quibus ſatis colliges, ſubditos maximè debere orare pro ſuis Principibus, quia ſecundùm merita plebium, diſponit Deus corda Regum.

Secundò, tenentur ſubditi bene de eis loqui, eorum actiones in meliùs interpretari, verbis honorare: non verò detrahere aut maledicere, quia ſcriptum eſt: *Diis non detrahes, & Principi populi tui non malediees.* Et Apoſtolus dicit: *Deum timete, Regem honorificate.* Interiori ſcilicet & exteriori honore, corde, verbo, opere.

Tertiò, tenentur eis tributa & iuſta vectigalia liberè & ſine fraude pendere, quia ſine talibus communibus ſubſidiis, Rempubl. perfectè adminiſtrare nequeunt, aut contra hoſtes defendere. Vnde Apoſtolus dicit: *Reddite omnibus debita, Cui tributum, tributum: Cui vectigal, vectigal: Cui timorem, timorem: Cui honorem, honorem.* Imò quandiu certus non eſt ſubditus, iniquam eſſe exactionem Principis, tenetur obedire. quia non licet alteri id ſubtrahere, de quo dubitatur an ei debeatur.

Rom. 13.

Ex his ergo patet, quinam in hac re peccent contra hoc præceptum. Primò enim peccant qui Magiſtratibus & Principibus conſpirationes vel rebelliones ſuſcitant, ſiue vel exemplo, vel verbo aut conſilio: *Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.* Secundò qui impediunt ſolui, quæ iuſtè eis debentur. vel defraudant dico, quæ iuſtè debentur, vel defraudant. Dico, quæ iuſte debentur. Nam vbi manifeſtum eſt iniuſtis exactionibus ſanguinem pauperum & plebis illos exugere, poteſt ſe plebs quantum in ſe eſt, indemnem conſeruare, de qua re infra latiùs. Tertiò peccant qui eorum actiones recidunt, temerariè iudicant, in peius interpretantur, contumeliis illos inſectantur.

Cùm ſcriptum ſit per ſapientem: *In cogitatione tua Regi ne detrahas, in ſecreto cubiculi tui ne maledixeris, quia aues cæli portabunt vocem tuam.* Vult ibi deterrere Sapiens, illos qui adeo lubricæ linguæ ſunt, vt etiam eam in Principes maledictis & detractionibus facilè exerant. Vtitur verò quadam hyperbole, qua vti ſolemus, dum dicere volumus nihil manere occultum, ſed parietes etiam aures ſuas habere, quia ſæpe contingit, vt quæ in ſecretiſſimo dicimus, tandem propalentur, & neſcias qua via is qui dixit, aut cui dictũ eſt.

Eccl. 10.

Certè Principes frequenter potius digni ſunt compaſſione, quàm detractione, aut peruerſorum hominum temerario iudicio, & actionum regiarum interpretatione peruerſa. Nempe ipſi ſunt *qui portant orbem: ipſi ſunt gigantes illi qui gemunt ſub onere & aquis*, mille ſpinas & pericula incurrunt, vt regna & Rempubl. rectè gubernent. In aula ſua commorantes, ſub corona ſua aurea mille puncturas acutiſſimarum ſpinarum reperiunt, ita vt rectè dixerit quidam. *O diadema ſpecioſum, ſi quis ærumnas quæ ſub ſpecie tua latent agnoſceret, ne quidem te de terra ſubleuare vellet.* Sceptrum eis grauius eſt, quam miſero ruſtico ligo ſuus, aut artis inſtrumentum, quo debet laborando vitam ſuam ſuſtentare. *Virga vigilans* eſt ſceptrum, virga quæ non ſinit eos dormire, & ſomnum quietum capere, ſed mille ſollicitudinibus corda eorum excitat & lancinat, vt poſſit eſſe *Virga directionis, iuſtitiæ, æquitatis, ſalutis.* Interim ſi quando aliqua non ita fœliciter ſuccedunt, omnes in eos clamant, omnes *ponunt os ſuum in Cœlum*, in regiam dignitatem & perſonam, iudicij temerarij, & detractionis ſagittas iaculantes: & nemo eorum compatitur, nemo cogitat frequenter ſine eorum culpa in regimine contingere errores. Rectè quidam de Principibus dicit: *In naui licet viatoribus abſque cura agere, & ne aſpicere quidem mare, imò nec ſcire vbi terrarum ſint: ita vt hi quaſi ſecuri, alij talis ludant, alij canant, alij confabulentur, alij ſomno oppreſſi non prius ſurgant quam ſint in portu. Nauclerum autem aſpicere debet in mare, ſuſpicere Cœlum, proſpicere terram, imò nec quæ in profundo ſunt debet ignorare, ne in ſaxa incidat, nec obdormire ei licet. Si forte breuem ſomnum ſuffuratur, hunc tamen ſuſpenſum habet & dubium, vt ſæpè exclamet vela contrahi, aut clauum ſiſti, aut aliud verum nauticarum, & dormiens magis curam gerit nauis, quàm alij vigilantes.* Hoc ergo intereſt inter priuatos & principes Rempublicam gubernantes, quorum ſapientia aliquando caliginem patitur in turbatis Reipublicæ rebus. Vnde non mirum ſi in tempeſtatum turbine error aliquis quandoque intercurrat, qui non ita potuit præuideri aut emendari, nec ab eis nec ab eorum Conciliariis aut Ducibus. Hoc frequenter contingit in bellico regimine, in exercituum ductatione, & negotiorum grauiſſimorum adminiſtratione. Interim, maleuoli homines qui omnium volunt eſſe cenſores, errata illorum qui in ſublimitate ſunt notantes, imò frequenter calumniantes, clamant taliter vel taliter rem oportuiſſe geri, tale vel tale concilium oportuiſſe dari, tali vel tali ſtratagemate neceſſe fuiſſe vti: & ſic temeraria cenſura notant, reprehendunt, detrahunt Principibus & Ducibus, cum ipſi ſuis in negotiis plures inueniantur errores committere. Nam multi ſimiles illis ſunt qui luſores aſpiciunt, & errores facilè notant, quos chartarum & alearum luſus inuoluit: & incidunt ſe peritores in luſu, aiunt, ego ſic luſiſſem, &c. Dum verò ipſi ludere incipiunt, in plures errores incidunt. Optimè dixit Æneas Syluius: *Agrum colere, gregem paſcere, nauim regere, texere, ſuere, ædificare, multi ſe ignorare fatentur; Magiſtratum in vrbibus agere, Regem gerere gentibus ac nationibus imperare, quod eſt difficillimum, nemo ſibi à natura negatam dicit.*

Iob 26.

LECTIO V.

De quinto præcepto.

Non occides.

1. *Docet ſolum prohiberi iniuſtam occiſionem.*
2. *Homicidium eſſe grauiſſimum inter peccata in proximum.*
3. *Homicidium eò grauius eſſe, quo perſona eſt coniunctior.*

PROPOSITIO I.

Prohibetur hoc præcepto homicidium, & omnis iniuſta effuſio ſanguinis. Dico iniuſta, quia quandoque ſanguinis effuſio licita eſt, imò præcepta. Sic licitum eſt & præceptum malefactores occidere, & eos qui Reipublicæ pernicioſi ſunt. Sicut enim Medicus membrum præſcindit à corpore, per quod totum corpus certum mortis incurrit periculum, ita illi occidendi ſunt à Principe, qui non ſibi tantùm nocent, ſed & pacem Reipublicæ conturbant: *Non enim fruſtrà gladium portat*, inquit Apoſtolus, *vindex enim eſt ad vindictam malorum, & laudem bonorum.* Sic puniuntur morte latrones, homicidæ, fures aliique pernicioſi malefactores, iuxta leges diuerſarum Prouinciarum. Imò Principes vel Senatores qui tales latrones, graſſatores, homicidas non puniunt cum poſſint, nec è medio tollunt, graue peccatum committunt: quandoque etiam damnum ſubditis reſarcire tenentur. Vnde rectè quidam: *Sauitin bonos qui parcit malis.* Et in Deuter. dicit Dominus: *Auferes malum de medio tui, non parcet oculus tuus ei miſereatur, ſed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exige.* Quapropter dicit Propheta ad Regem Achab 3. Reg. 20. *Hæc dicit Dominus quia dimiſiſti virum dignum morte, de manu tua, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo eius.* Ideò etiam Dauid Rex moriturus anxius erat quod Ioab Principem militiæ homicidam tolerasset, cùm tamen duos Principes exercitus iniquè occidiſſet 3. Reg. 2.

Rom. 13.

Deut. 19.

De his iudicibus qui reprobos vl inne digna non coërcent, dicitur apud Ieremiam: *Maledictus qui prohibet gladium ſuum à ſanguine.* Maledictus vtique, quia particeps peccatorum quæ reus perpetrat. Vnde legimus de ſancto Ludouico Rege Galliæ, quod cùm quodam die homicida quidam ab eo veniam poſtulaſſet, annuit Rex: at poſtea cùm orans incidiſſet in illud Pſalmi. 106. *Beati qui faciunt iudicium & iuſtitiam in omni tempore*, protinus reuocauit dicens: *Princeps qui crimen punire poteſt, & non punit, non minus coram Deo reus eſt, quàm ſi ipſe perpetraſſet.* Hoc lepidè in Ludouico vndecimo indicaſſe fertur quidam eius Morio. Cùm enim quiſpiam homicidij reus veniam à Rege poſtularet, Rex facti enormitatem conſiderans, & quod iam tertiò impunè homicidij foret reus, ſeuerè reſpondet ei: *Quid tu veniam poſtulare audes, qui iam tertium homicidium perpetraſti?* Id audiens Regis Morio: *Abſit*, inquit, *Domine. Primum tantùm eſt quod hic perpetrauit.* Quomodo ita inquit tea cùm iam tertiò veniam petat? Reſpondet ille: *Quia ſecundum & tertium, ô Rex, tuum eſt: ſi enim primum non condonaſſes: reliqua non perpetraſſet.* Ita ille cum lepore, ſed etiam cum veritate.

Secundò licita eſt occiſio in bello iuſto: non ſolùm cùm defenſiuum eſt, ſed etiam cùm aggreſſiuum. Tunc enim militantes non ſunt homicidæ cum iuſtè & ab authoritatem habente bellum indictum eſt: ſed ſunt miniſtri legis, & ſalutis publicæ defenſores.

Vnde

Vnde cùm milites ad Ioannem accederent, dicentes: *Quid faciemus?* non dicit eis, arma abiicite, militiam deserite, neminem percutite, aut vulnerate, sed dicit eis: *Neminem concutiatis*, affligendo & opprimendo iniustè, quia fieri solet, vt arma quæ Princeps dedit in defensionem publicam, in ciuium damnum & perniciem conuertantur: *neque cuiquam calumniam faciatis: sed contenti estote stipendiis vestris.* Itaque bellum non est condemnandum, sed hæc in bello condemnantur, inquit Augustinus: *Nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si quæ similia intercurrunt.* Videri potest Augustinus 22. contra Faustum cap. 74. & 75. Epist. 207. Interim quia varia crimina adducit bellum, non nisi necessitate suscipiendum est, de qua re egimus, cùm de oratione publica ad auertenda bella tractauimus. Vbi etiam differuimus de variis criminibus ex bellis ortũ habentibus.

Luc. 3.

De quibus si latius cupis scire, audi Petrum Blesensem apte milites nostri temporis describentem Epistol. 94. *Olim se iuramento milites obligabant quod starent pro Reip. statu, quod in acie non fugerent, sed & hodie tyrones enses suos recipiunt de altari, vt profiteantur se filios Ecclesiæ. Porrò in contrarium res versa est, nam ex quo hodie militari cingulo decorantur, statim insurgunt in Christos Domini, & desæuiunt in patrimonium Crucifixi: spoliant & deprædantur subiectos Christi pauperes, & miserabiliter atque immisericorditer affligunt miseros, vt in doloribus alienis illicitos appetitus & extraordinarias impleant voluptates.* Addit secundo: *Qui contra inimicos crucis vires suas exercere debuerant, potationibus & ebrietatibus pugnant, vacant otio, marcent crapula vitamque degenerem in immunditiis transigentes, nomen & officium militiæ dehonestant: Hi laudant in pace prædas, inter arma fugas, inter vina victorias, cum sint in Prætorio Leones, in prælio lepores.* Addit tertiò: *Ordo militum nunc est ordinem non tenere, nam cuius maiorum verborum spurcitia pollutus, qui detestabilius iurat, qui minus Deum timet, ministros Dei vilificat, qui Ecclesiam non veretur, iste hodie in cœtu militum fortior & nominatior reputatur.* Hæc ille.

Tertiò licita est occisio, si non possis te tuaque defendere contra inuasorem, aliter quàm eius morte. Ratio est, *quia vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ*, vt loquitur Alexander III & communiter Doctores. Hoc est, cum illa moderatione, sine qua iniuria depelli non potest. In defensione non potest vti maiori vi quàm sit necesse ad iniuriam arcendam, alioqui non est defensio, sed vltio. Cum vero non potes aliter te tueri, quàm alterius nece, non es reus sanguinis. Confirmat lex diuina Exod. 22. dicens, *si effringens fur domum, siue suffodiens inuentus fuerit, & accepto vulnere mortuus fuerit percussor non erit reus sanguinis.* De fure vero diurno sic dicit: *Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetrauit & ipse morietur*, quia scilicet non est tutela inculpata, cum clamore die fur occidetur. Ratio disparitatis est: quia nocturni furis incerta est vis & intentio, & nescitur an ad furandum tantum, an etiam ad occidendum veniat. Rursus, quia noctu fur agnosci non potest, vt Dominus rem suam iudicio repetere possit. Denique quia fur nocturnus non potest tam securè apprehendi & repelli quàm diurnus: possunt enim auxilia domesticas & vicinorum de die haberi, non ita de nocte. Quod verò aliqui Sancti Patres insinuant esse illicitum, occidere inuasorem te defendendo, loquuntur vt plurimum de periculo excessus odij, iræ, & debitæ moderationis: quia difficillimè & rarissime homo ab alio inuasus, mansuetudinem & patientiam necessariam seruat; & rarò admodum, adhibet omne aliud remedium, quod citra necem inuasoris adhiberi posset. An verò licita sit alterius occisio ad tuẽdam castitatem, vel honorem tuum, vel res tuas, vide Theologos 2. 2. q. 64. specialiter Malderum & Lessium.

PROPOSITIO II.

Homicidium est inter peccata quæ in proximum fiunt grauissimum. Hinc scriptura dicit hoc peccatum clamare in Cælum: sanguis Abel dicitur in Genesi habuisse vocem, & vindictam inclamasse contra Cain. *Vox sanguinis fratris tui, clamat ad me de terra*: Hoc est, reatus homicidij tui in conspectu meo comparet, celerem & atrocem vindictam exposcens: & ideo maledictus eris super terram, & maledicta terra propterea, quam polluisti sanguine fratris tui, cum operatus fueris eam, non dabit fructus suos, & tu in illa terra infaustus eris & infœlix, vagus & profugus. Homicidas ergo vltio diuina à tergo sequitur.

Huc referri potest naturale quoddam miraculum, quod experientia compertum dicitur: quod scilicet si occisor veneris ad cadauer occisi, vulnera sanguinem sudent; idque non tantum fieri animaduersum est, cum recenter quis occisus est, sed etiam cum à multis diebus. Ita videtur Deus prouidentia particulari voluisse iudicare sanguinem effusum, vindictam ab homicida petere, eum hoc indicio ostendendo, & quasi quodam mutuo iudicio condemnando: hinc mira fuit apud Hæbræos occulti homicidij expiatio, de qua habetur Deuter. 21. *Quando inuentum fuerit hominis occisi cadauer, & ignorabitur cædis reus, egredientur maiores tui, & iudices tui, & metientur à loco cadaueris singularum per circuitum spatia ciuitatum, & seniores propinquioris ciuitatis tollent vitulam quæ non traxit iugum nec terram scidit vomere, & ducent ad vallem asperam & saxosam quæ nunquam arata est nec sementem recepit, & cædent in ea ceruices vitulæ. Et venient maiores natu ciuitatis illius ad interfectum, & lauabunt manus suas super vitulam dicentes: manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt: Propitius esto populo tuo Israel quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui.* Omnia hæc præcepta sunt ad absterrendum populum ab homicidio, per victimam illam expiatoriam: quia cùm author esset occultus, communitas videbatur obnoxia, quæ tale intra se sustineret membrum, nec satis supra gregem suum inuigilasset. Simulque admonebatur Magistratus vigilare, & sontes persequi ac punire, ne vnius culpa prouocaret iram Dei aduersus totum Israel, & quia ex impunitis flagitiis plurima mala oriuntur.

Ob eandem Leuita quidam Iudic. 20. Cùm inuenisset cadauer vxoris suæ (quæ à Beniamitis constuprata fuerat & violenter oppressa ac necata) discindit cadauer in duodecim partes, & singulas singulis tribubus mittit, vt significaret quomodò mors vxoris innocentis vindictam inclamet: & vt nemo grauitate facinoris non commoueretur, ac spectaculi huius horrore ad vindictam inuitaretur, quod & factum est. Vide Textum.

Vt verò homines ab hac sanguinis humani effusione, iam ab initio deterreret Deus, posuit præceptum: *Carnem cum sanguine non comedetis, sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis, & de manu viri, & fratris requiram animam hominis.* Prohibetur ibi comestio sanguinis, siue sit adhuc in animali, sicut cum suffocata comeduntur, siue ab animali sit separatus, qualis est in farciminibus. Et rationem reddit D. Chrysostomus eam quam diximus, voluisse scilicet Deum homines ne quidem assuescere sanguini bestiarum vt horrorem haberent effusionis sanguinis humani. Quod autem dicit: *Requiram de manu cunctarum bestiarum sanguinem vestrum*, vult dicere, puniam bestias si hominem occidant. Vnde Exod. 21. iubetur bos homicida lapidari. Est verò emphasis in hoc quod subdit: *Requiram de manu hominis, de manu viri, de manu fratris eius.* q. d. cùm esset homo, debebat esse humanitatis memor, cuius obliuiscitur occidendo alterum, cùm esset vir, debebat dominari iræ suæ, & non abuti robore ac potentiâ: cùm esset frater eius (in Adamo enim sumus fratres) debebat illi potius amorem & defensionem, quàm necem. Addit *Quicumque fuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius*: hoc est, Iustum est vt fundatur eius sanguis, per sententiam & condemnationem. Item Deus his verbis videtur spondere, se fore vindicem, persequendo homicidas etiam occultos variis infortuniis & infœlici morte. Vnde fit, vt frequenter non naturali, sed ferè violenta morte occumbant, Deo sanguinem effusum ab eis repetente.

Gen. 9.

Gen. 6.

Gen. 9.

Habemus plurima exempla eorum, qui iniustè ad mortem damnati, Deum rogarunt vt sanguinis sui vltor foret, & exauditi sunt.

Meminit scriptura Zachariæ, qui cùm præcepto Regis Ioab in atrio templi lapidaretur, Deum vltorem requirens dixit: *Videat Dominus, & requirat.* Vnde anno vix exacto Principes Regis, qui huic iniuriæ consenserant, gladio Syrorum trucidati sunt; & Rex magis cladibus afflictus, in lectulo à suis, multis vulneribus confossus, à Deo vlciscente occubuit. Hunc multi putant esse Zachariam, de quo loquitur Dominus apud Matthæum: *veniet super vos omnis sanguis iustus, à sanguine Abel vsque ad sanguinem Zachariæ filij Ioiada, quem occidistis inter templum & altare.* Non improbabiliter tamen Baronius ex multis sanctis Patribus existimat, hunc Zachariam esse Patrem Ioannis baptistæ, qui occisus asseritur ab Herode in templo Domini. Sic enim asserit S. Petrus Alexandrinus Episcopus & martyr in suis Ecclesiasticis regulis, quas probauit Synodus sexta. Cuius rationem reddit quod Ioannem filium suum, de quo tanta fuerat fama, ab Herode ad necem quæsitum subtraxisset. Cyrillus verò Alexandrinus, Origenes in Matthæum, Gregorius Nyssenus, Basilius & alij idem tradunt de nece

2. Par. 24. Matth. 23. Baron. tom. 1.

Zachariæ interfecti dum sacrificaret: sed aliam causam afferunt, quod nimirùm non arcuisset Virginem post partum, à loco Virginibus designato. Adde quod Hippolytus Martyr apud Nicephorum Histor. lib. 1. cap. 3. testatur, Zachariam Ioannis Patrem fuisse Barachiæ Sacerdotis filium. Epiphanius quoque de vita & interitu Prophetarum sic dicit. *Hunc Zachariam Herodes ille tyrannus inter aram demumque Dei occidit, effususque est sanguis eius in vestibulo templi.* Et licet Diuus Hieronymus simplicitati credentium tribuat, quia saxa templi Zachariæ sanguine indelebili nota esse conspersa asseritur: Tamen Tertullianus qui tot sæculis præcessit Hieronymum, rei facit mentionem in Scorpiaco cap. 8. Vbi sic ait: *Zacharias inter altare & ædem trucidatur, perennes sui cruoris maculas silicibus assignans.* Eadem est sententia Valentiniani Imperatoris in epistola ad Episcopos Asiæ apud Theodoretum lib. 4. cap. 7. Fauet quoque huic sententiæ ratio. quia dum Christus dicit: *A sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ*, videtur designare primum & vltimum iustum occisum, omnésque his duobus extremis includere. Nam cùm multi Prophetæ occisi sint post illum filium Ioiadæ (de quo volunt intelligi hæc verba Christi) cur illum nominaret, qui ante quadringentos annos mortuus erat? Nec satisfacit si dicas. Scripturam explicare petitionem vindictæ in Abel & Zacharia qui moriens dixit: *Videat Dominus & requirat.* Nam frequenter Scriptura etiam asserit sanguinem iustorum vltionem petere, dicens: *Vindicat Dominus sanguinem seruorum suorum.* Apocal. 6. Animæ Martyrum dicuntur clamare contra suos oppressores: *vsquequò Domine non iudicas & non vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra?* Fratres quoque Machabæi cùm ab Antiocho cruciarentur, vltionem à Deo petebant dicentes: *Domine Deus, aspice veritatem. Tu non effugies manum Dei, sed videbis potestatem magnam Dei qualiter te & semen tuum torquebit.* Quidquid sit, quicumque dicatur esse ille Zacharias, inde satis colligitur homicidium & sanguinem innocenter effusum, tanquam grauissimum peccatum, vindictam Dei exposcere. Et licet quandoque differatur, non tamen tempore à Deo immittitur, nisi pœnitentia illam impediat. Quod & exemplo Saulis, sanguini Dauidis innocui insidiantis, probari potest. Cum enim Dauid penè oppressus ad altissimum iudicem oculos conuertisset, dixit: *Iudicet Dominus inter me & te, & vlciscatur Dominus me ex te.* Nec vana fuit hæc ad iudicem supremum prouocatio. quia paulò post à Philistæis sagitta transfixus, ne in manus eorum viuus incideret, proprio se ferro transuerberauit.

Quod si exempla noua cupis, lege Sanctorum gesta & inuenies sanguinem eorum iniustè effusum vindictam expostulasse. Vnicum hic subiicio exemplum de sancto Vencеslao Principe Bohemiæ, qui à fratre suo Boleslao interfectus fuit. Rem sic narrat Ioannes Bonifacius ex Ioanne Dubrauio scriptore historiæ Bohemiæ. Venceslaus Bohemiæ Princeps, quem Ludmilla religiosa mulier educauit, à puero sanctissimus euasit atque optimus, Boleslaus eisdem ortus parentibus, quod à Drahomira impia sceleratissimaque fœmina educatus sit, impius, immanis, crudelis & importunus extitit: eòque peruenit quoad progredi feri hominis amentia potuit. Nam Drahomiræ suæ altricis vestigiis inhærens, quæ & Ludmillam sociam ac multos Christi Sacerdotes occiderat, Venceslaum fratrem quoque interemit, humanaque & diuina iura violauit. Nutricis verò magistræque Drahomiræ nefariæ institutio impunita non fuit. Cùm enim per eum locum vbi Sacerdotum corpora insepulta iacebant, curru vecta transiret, subitò terra dehiscens Drahomiram ex numero viuorum extulbauit, currúmque & vectores reliquos depressit atque demersit, vnico incolumi auriga, qui tintinnabuli signo admonitus, ad aram non longè positam, fremente Drahomira, rhedariique religionem & pietatem execrante, ex equo desiliens Christi sacrosanctum corpus veneraturus accurrerat, quod sacerdos rem diuinam celebrans offerebat. Nec non sacrilegi & parricidæ Boleslai dementia punita est, & vindicata diuinitùs; nam templi paries quem Venceslai cruore frater insanus & præceps amentia resperserat, detergi abluique non potuit, vt nefariæ cædis testis esset æternus. Sic videlicet principis exitus, primisque extrema consentiunt. Ita Bonifacius de institutione pueri Christiani lib. 1. cap. 2.

Secundò, grauitas quoque homicidij ex eo colligitur quod in eo destruatur quodammodo imago Dei. Vnde in Genesi dicitur: *qui effuderit sanguinem, fundetur sanguis illius, ad imaginem quippe Dei factus est homo.* Vbi indicat non tam homini quàm Deo iniuriam esse, qui homicidium committit: quia cùm homo sit imago Dei viuentis, iniurius est Diuinitati, qui eius viuam imaginem demolitur, sicut læsæ maiestatis reus censetur & iniurius Regi, qui regis imaginem discindit. Deo ergo & proximo maximè iniurium est homicidium Deo, quia vilipenditur in sua imagine. Vnde homicidæ adeò infensus fuit Deus, vt etiam ad altare suum confugientem, voluerit ab eo auelli. Proximo verò, quia maximum ei nocumentum infertur, dum vita tollitur, qua nihil pretiosius possidet. Hoc rectè intellexit Alexander Magnus, apud quem cùm mater Olympias instaret pro nece cuiusdam aulici cui infensa erat: preces obtestationes omnes maternas interponens, non potuit obtinere. Nam Alexander intelligens petitionem hanc ex odio proficisci, respondit ei: *Pete aliud mater, nam vita hominis nullo potest satis pretio æstimari, vel compensari.*

(Gen. c. 9.)

Tertiò grauitas homicidij ex eo colligi potest, quod speciali synderesi & conscientiæ remorsu illud plectat Deus. Licet enim omnia peccata conscientiæ remorsum inducant, illud tamen specialissimè. Hinc cùm Dauid veniret necem illaturus Nabal, dixit ei sapiens Abigail: *Non erit tibi hoc singultum, & in scrupulum cordis Domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te vltus fueris.* In symbolum huiusce tremoris conscientiæ, quem peccatum hoc inducit, voluit Dominus etiam exteriori tremore Cain post cædem fratris concuti. De illo enim dicitur Gen. 4. *Posuit Dominus in Cain signum.* Quod signum, communis sententia interpretatur, fuisse tremorem corporis, & mentis ac vultus consternationem: ita vt exteriùs hæc omnia ipsum peccatum loquerentur, & ex illo timore dixit: *Omnis qui inuenerit me, occidet me:* Timebat continuò & tremebat Cain, cum nullus præter ipsum & parentes in mundo degeret: & hic erat pauor malæ conscientiæ, ob quam vagus & profugus dicitur ambulasse super terram, hoc est, pauidus totus & consternatus. Nempè iam ipsi occurrebat in mente Abel Frater, quasi persequens eum: imò ipsam terram quasi contra se clamantem sibi repræsentabat: *Si pater parcit, terra non parcit,* inquit D. Ambrosius. *Nam vox sanguinis clamat de terra, & ipsa maledicta propter ipsum, negat fructus.* Imò expellit eum tanquam profugum, ita vt postea latitans in syluis à Lamech occisus sit, vt multi cum Hebræis opinantur. Denique, vt dicit Procopius, sibi repræsentabat Cœlum ipsum infensum & quasi se persequens, cælestésque & inferiores virtutes.

(1. Reg. 25.)

Nam ad fulgura, tonitrua & coruscationes horrificè tremebat: Videbaturque videre Angelos igneis gladiis sibi mortem minitantes, dum cœlum aspiciebat. Si verò oculos in terram conuertebat, videre sibi videbatur serpentes veneno, leones vnguibus, cæterásque feras in se irruentes. Hac ergo conscientiâ, quasi quadam furiâ infernali peccati vltrice excarnificatus ambulabat. Eadem conscientia torquebatur Lamech, qui putatur Cain occidisse, dum dixit: *Occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in liuorem meum.* q. d. quo vulnere virum confodi, eodem meipsum transverberaui; quia vulnus grauius per homicidij reatum in anima accepi. & liuorem continuum animo meo indui, ob adolescentem à me occisum. Vnde si septuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech septuagies septies. Vide interpretes in eum locum.

Itaque homicidij rei, continuo pauore concutiuntur ob conscientiam, vmbras timent, spectra eis mortuorum quasi persequentium occurrunt, nec vnquàm tuti sunt. Habes exemplum apud Sophronium hac de re horrificum in Prato spirituali c. 166. Latro quidam occiso puerulo, pœnitentia ductus, Monasticam vestem assumpsit: & nouem annis in maxima pœnitentia perseuerauit.

Verum in somnis, & in Ecclesia, & in refectorio, & cum ad sacram Eucharistiam accederet, semper occurrebat illi ille puerulus dicens: *Quare me occidisti?* Nec vna hora quietum illum sinebat. Quapropter resumptis sæcularibus vestibus, cum Abbatis venia exiit, dicens se ire vt pro puero crudeliter à se occiso, morte plectatur. Cum ergo sic indutus pergeret Diospolim comprehensus est, & sequenti die decollatus. Sic occulta & alta Dei prouidentia voluit eum pro peccato satisfacere.

(Gen. 4.)

Admirabile quoque est, quod ex Græcorum annalibus refert Baronius de Constante Imperatore. Hic fratrem suum Theodosium, consecratum Diaconum à Paulo

Patriarcha,

Patriarcha, nece abstulit: à quo in sacris mysteriis sanguinis Christi poculo potatus fuerat. Nec vero impunè: exegit enim sanguis innocuus à Deo vindictam, vt omnibus diebus vitæ suæ instar Cain conscientiæ stimulis agitatus, vagus & profugus ageret super terram, eo infelicior, quod non sicut ille, signum accepit à Domino, ne ab aliquo interficeretur. Etenim insequente eum culpa, tremens vbique locorum fuit. Infælicissimus, quod remedium pœnitentiæ non arripuit, sed in fuga præsidium collocauit; putans mutatione locorum ab insequente se culpa non expiata, posse defendi. Sed audi quid acciderit. Vbi enim scelus perpetrasset, & extinctum penitus fratrem ac obliuione sepultum putat, didicit suo damno miser, superesse post cædem homini, quod viuat & clamet. In ergo Theodosius crebro per quietem visus est, habitu Diaconi poculum sanguine plenum porrigens, atque dicens: *Bibe Frater*: ac si diceret. *Inebriare fraterno sanguine quem fudisti: tale decet propinare poculum plenum sanguine auida crudelitatis. Explere vnore germani porrigentis, non vt olim in Ecclesia porrigebat in tuarum redemptionem culparum sanguinem Christi; in vltionem paratum. Sume de manu, non sanguine agni refertum poculum, quo percussor Angelus abigatur; sed qui vltorem excitet in te Deum. Accipe sanguinem victimæ, non quo sancitum est fœdus, sed quo tua est damnatio comparata. Porrigo calicem, non salutarem sed iræ Dei poculum plenū, quod bibere te est necesse sanguis quo tuum à Deo vindice sua vocibus exigit.* Audiebat hæc & metuebat Imperator, vltrice accusante pariter conscientia, & fugientem maioribus clamoribus insequente. Eius visionis acerbitate victus infœlix Imperator statuit Siciliam adire. Ita in vrbe relinquens vxorem, & tres filios, nauem conscendit. Cumque soluit, conuersus retrò, vrbem Imperij sedem cōspicit. Sed ne in Sicilia quidem insomnium illud vexare Constantem desiit. Syracusas ergo sibi delegit: vbi vitam ageret, vbi & statuit Imperium Romanum transferre, cum inuisus esset ob Monothelitarum hæresim, aliasque prauas de religione sententias.

Quarto grauitas homicidij ex eo colligi potest, quod peccatum hoc licet occultum Dei prouidentia soleat propalare. Hoc voluit significare Dominus Caino, dicens: *Si male egeris, statim in foribus peccatum tuum aderit.* q. d. statim præ iudicis tribunali (qui in foribus & portis ciuitatum solebant iudicare) peccatum tuum aderit: quia scilicet conscientia sceleris statim aderit tanquam iudex, cor interius lancinans & plectens: & quia ipse supremus Iudex non patietur occultum peccatum, & inultum homicidium tuum, ô Cain! Peccauit enim Cain secreto; vnde dixit fratri: *Egrediamur in agrum*, vt scilicet sine teste eum aggrederetur; sed statim peccatum eius propalatum est, & præ tribunali stetit. Accommode vero huic rei significandæ, ex Hebræo vertunt aliqui cum Caietano, & legunt; *Peccatum tuum statim præ foribus occubabit*, vt si metaphora sumpta ex auibus, quæ oua occultant dum in nido collocant; sed postea prodiens auicula, vocem edit qua se prodit. Peccauerat Dauid occulte, tum adulterio, tum homicidio Vriæ scribens litteras ad Ioab per manus ipsius Vriæ, quibus secreto consilio & dolo mandauit vt hostium gladiis exponeretur & desereretur; sed non diu occultus fuit tum adulterij tum homicidij reatus, statim præ foribus fuit, & præ iudicis tribunali. Vnde in eius punitionem postea miris angustiis premitur, & flens ac desolatus cogitur pedes fugere, vrgente eum Absolonis vltrica manu, à quo eius vxores etiam violatæ sunt, & fœdo adulterio incestuque conspurcatæ. Quapropter dicitur ei 2. Reg. 12. *Tu fecisti absconditè, ego autem faciam in conspectu omnis Israël & in conspectu solis huius.* Sic vxor Putipharis vbi castum adolescentem Ioseph prauæ suæ concupiscentiæ vidit nolle acquiescere, necem ei occulte intentat, per falsam accusationem stupri & violati thori, & pallium Ioseph velut irrefragabile testimonium profert; sed statim præ foribus & iudicis tribunali astitit peccatum eius, dum casti Iosephi innocentia omnibus innotescit, & fallacis mulieris fœda concupiscentia propalatur, ac in caput accusatricis retorquetur.

Gen. 4.

Gen. c. 4.

Attende quoque factum Moysis Exod. 2. qui cum virum Ægyptium percutientem aliquem de Hebræis occulte occidisset (quod D. August. culpat, & tribuit zelo nimio & inculto, sine potestate & iustitiæ ordine) statim populare id fuit, licet sollicite sabulo abscondisset; ita vt ei improperauit alter Hebræus: *Nunquid me vis occidere, sicut heri occidisti Ægyptium?* Timuit Moyses & ait: *Quomodo factum est verbum istud?* Coactusque est fugere ad terram Madian, quærente vltionem à Pharaone.

Aug. 22. contr. Faust. c. 70.

Denique etiam per irrationabilia animalia, imò quandoque per res insensibiles, homicidij testum diuina detegit prouidentia. Sic diximus mortui cadaueris cruorem sanguinolentum, sceleris authorem solere indicare præsentem. Quid adulteros senes falso testimonio pudicæ Susannæ necem intentantes accusant, nisi arbores insensibiles, dum vnus asserit commissum ab ea adulterium sub ficu, alter affirmat sub pino? Nonne paries palam proclamat crimina Baltasaris Regis Babylonis, sententiamque condemnationis pronunciat: *Mane, Tecbel, Phares?* Habent ergo parietes aures, habent & linguam suam, illo ordinante, qui nihil vult inultum relinquere, qui etiam per Euangelium suum dicit: *Nihil occultum quod non reueletur.*

Si exempla cupis, de irrationalibus animalibus homicidia detegentibus, habet pleraque apud veteres Historicos. Duo ex Plutarcho subnecto: Pyrrhus rex in itinere canem offendit, qui Domini iugulati corpus seruabat: auditóque quod triduo sine pastu illic perdurasset, neque abscessisset, cadauer humari, & canem secum abduci, eiusque curam haberi imperauit. Paucis post diebus, Rex lustrabat copias suas, militésque coram Rege transibant: Aderat canis quietus, qui vt Domini percussores conspexit prætereuntes, cum latratu & ira procurrit in illos, subinde circumagens se ad Pyrrhum. Itaque comprehensi ex templo, & quæstione examinati, cùm indicia aliunde accessissent, cædem confessi, pœnas dederunt. Ita Plutarchus.

Idem refert. Cùm in latrones Ibycus quidam Poëta incidisset, & ab illis occideretur, Grues fortuito superuolantes obtestatus est sceleris testes. Aliquando post tempore, cùm latrones illi in foro sederent, rursumque Grues superuolarent; ridebant illi & per iocum susurrabant inter se in aurem. Ecce ibi sunt Grues Ibyci vltores. Audientes aliqui assistentium hunc sermonem, in suspicionem inducti sunt alicuius latentis sceleris, quia iampridem Ibycus quæsitus non reperiebatur. Rogati ergo quid sibi vellent ille sermones, hæsitanter & inconstanter responderunt subiectis tormentis, facinus confessi sunt, Atque ita velut Gruum iudicio pœnas dederunt, ac potius suo ipsorum iudicio perierunt. Ita idem l. de Loquacitate.

Addo frequenter specialibus Deum miraculis vsum fuisse, vt homicidas detegeret, & scelestos homicidas patrata iam vltione plecteret, vt notum est ex historiis Ecclesiasticis.

Refert D. Greg. de Sabino Episcopo in Prouincia Apuliæ; quod cum in longum senium vitam traheret, eius Archidiaconus ambiens Episcopatum, eum veneno extinguere conatus sit, sicque cùm auro corrupisset famulum qui vinum ei solebat fundere, induxit vt mixtum veneno vinum ei præberet. Cùm ergo discumberet Episcopus refectionis hora, poculum ab Archidiacono acceptum famulus præbet. Cui Episcopus: *Bibe tu quod mihi bibendum præbes.*

Tremefactus puer, deprehensum se sentiens, maluit moriturus bibere, quàm pœnas pro tanti homicidij culpa tolerare. Cumque sibi ad os calicem deduceret, vir Dei compescuit dicens. *Non bibas, da mihi ego bibo, sed vade dic ei qui tibi dedit illud: Ego quidem venenum bibo, sed tu Episcopus non eris.* Facto signo crucis bibit securus. Eadem hora in loco alio Archidiaconus defunctus est, ac si per os Episcopi ad Archidiaconi viscera venenum transisset.

Admirabile quoque est quod refertur apud Surium in vita S. Vualburgæ, vbi dicitur. Accidit nuper res stupenda & prope incredibilis, nisi multorum testimoniis fulciretur. Anno superiori, quo dira fames multos pressit, inopes eius vitandæ causa peregrè profecti sunt, illis autem quidam ex longinqua regione comitem se adiunxit, interrogatus ab illis quò iter intenderet? Respondit ad sanctam Vualburgam religionis gratiâ se proficisci, Dicunt & illi se illuc pergere. Cùm ergo in itinere paululum quieuissent, illi hominem innoxium crudelissimè iugulant, sed cum anxij essent quid de cadauere facerent, tandem alter in suos illud sustulit humeros in aliquem locum inuium proiecturus. Ecce autem dum conatur à suis deponere humeris, tam tenaciter sibi adhæsit, vt nulla vi potuerit auellere. Mirè ergò cruciatur infelix, videns se facinus suum celare non posse. Interim fit ei amicus quidam obuius, qui viso cadauere admirans sciscitatur quid hoc esset? Ille rem aperit, & orat vt suæ calamitatis velit misereri. Non cunctatur ipse, districtoque ense, brachia cadaueris hominem strictùs complectentia, nititur dissecare sed nouo miraculo dum cadauer attingit, etiam ipse tenacissimè adiunctus est cadaueri, & homini illud ferenti,

ita

ita vt se ab illis abstrahere non posset. Ductus ergo pœnitentia, cum lachrymis Deo, & S. Vvalburgæ vota nuncupat. Vnde absolutus est ab illo horribili nexu. Non tamen deseruit miserum illum, sed ad Rheni littus vsque comitatus est. Quò cum ventum esset, non ferens alter tum cadaueris pondus, tum intolerabile dedecus, in Rhenum se præcipitem dedit. Sed tum immanem homicidam Rhenus non sustinens, illum cum cadauere in littus euomit. Terrefactus alter ad S. Vvalburgæ Monasterium celeriter aduenit, gesta narrat, paratus iureiurando confirmare. Viderunt multi hunc tali onustum sarcina cadaueris, qui tum fuere in viuis, vt ambigi non possit falsum & commentitium id esse. Ita apud Surium tom. 3. primo die Maij.

PROPOSITIO III.

Homicidij peccatum eo magis crescit, quo persona nobis est coniunctior cui necem molimur.

Hinc qui patri aut matri, aut parentibus carnis suæ, manus violentas inijcit, grauissimè peccat: estque reseruatus in Diœcesi Leodiensi, & plerisque alijs. Nomine parentum etiam auum & auiam, & alios ascendentes intelligimus, à quibus vitam hausimus, esseque nostrum mediatè & deriuatè. Est certè res deploranda, quod post peccatum adeò deprauata sit hominis natura, vt non solum homo hominis sanguinem sitiat, sed & frater fratris, filius Patris & Matris. Ita vt partus egrediens de vtero, illum persequatur, sicut dicebat Dauid de suo Absalone: (2. Reg. 16.) *Filius qui egressus est de vtero meo quærit animam meam.* Nempe sic homo fit homini lupus, & filius fit parenti viperinus fœtus. Vipera enim dicitur in conceptu suffocare marem seminantem, & in partu corrodere viscera matris parturientis. ideò vocauit Baptista Pharisæos: *Genimina viperarum*, quia ipsi Prophetas & Christum crudeliter persecuti sunt, qui eis instar parentum erant.

Audiant qui crudeli animo desæuiunt in parentes, & illos persequuntur, præclaram monitionem, quam Andronicus senior, Andronico iuniori auus nepoti in ipsum iam furorem effundere paranti, transmisit. Cùm enim Andronicus hic iunior Bizantium vrbem proditione cœpisset, & palatium ingressurus foret, vt in auum suum animaduerteret & sæuiret, ille hunc ei nuncium deferri curat: Quoniam Deus hodie mi fili, sceptrum Imperatorum mihi ademptum tibi donauit, vnum hoc beneficium à te peto, pro multis quæ ab ipso ortu tuo in te contuli, natiuitatis & progressionis in vitam post Deum auctor. Dona mihi vitam meam. Parce paterno capiti, nec violento ferro sanguinem hauriri, à quo tu vitæ fontem accepisti. Homo quidem cælum & terram intuetur, humanas verò actiones cœlum, & terra intuentur. Ne velis igitur nefandi facinoris (quale ab omni æuo nemo vnquam ausus est) inspectores habere cœlum & terram. Quod si fraternus sanguis olim ad Dominum contra Cain clamabat, quantò magis paternus sanguis ad Dominum clamabit, & terræ & soli, & astris tantùm facinus annunciabit, & apud omnes gentium Reges detestabitur? Reuerere senium miserabile, quod mihi paulo post obitum, tibi verò longarum curarū requiem pollicetur. Reuerere manus quæ te sæpe in cunis adhuc vagientem sunt amplexæ. Reuerere labia quæ te sæpe summa charitate deosculata sunt & alteram animam appellarunt. Calami fortunæ proiecti miserere, nec tu eum denuò conterere velis. Ne tu cum homo sis, præsenti fortunæ efferatis, sed necessariam inconstantiam & varietatem, à me sumpto iudicio considerato. Respice longæ vitæ finem, admirare vt vna nox quæ me multorum annorum Imperatorem accepit, alieno imperio subiectum relinquit. His verbis iunior Andronicus delinitus fuit, & salutis aui diligenti curà susceptà, vix etiam à lachrymis tēperans palatium ingreditur. Vbi cum humi iacentem inuenit coram imagine B. Mariæ rogantem ne se periclitantem desereret, & sic prauorum ensibus obijceret. Ipse ergo imagine etiam adorata, auum amplexus est, & blandis verbis recreauit. Ita Nicephorus & Greg. l. 5. hist. Rom.

Attendant quoque sæui illi parentum persecutores, qui huiusmodi pietatis sermone vel exemplo nihil commouentur, durissimam vindictam quàm non solum futuro sæculo reseruauit, sed & præsenti æuo eis infligit Deus. Absalon rebellis quia paterno cruore manus fœdare paratus fuit, indignus cœlo & terrâ iudicatus est, & ideò funestæ pendet in arbore aureis suis cincinnis quasi laqueo suspensus, nefandi criminis pœnas luens. Hoc sit eis speculum, hoc exemplum.

Nero ille crudelis, auctore Diogene, matre trucidata, quærebatur se specie materna exagitari verberibus furiarum, tædisque ardentibus, nulloque loco tutum posse consistere.

Popielus Polonorum Princeps, ob patricidij crimen miserè cum vxore & liberis a muribus absumptus perijt. Rem sic narrat Martinus Cromerus. Popielus iunior suscepto principatu, concordi patruorum procerumque voluntate impubes inauguratur, delectis aliquot de patruis qui administrarent donec per se publica munia obire posset. Cùm pubertatem attigisset, (quæ præcliuis est ad licentiam & voluptates ætas) suo iam arbitratu cœpit viuere, Patruorum monita aspernari cum æqualibus consilia capere, conuiuia cum eis frequentare, perditos mores sequi, Rempublicam & iudicia negligere. Ineunt patrui cum Proceribus consilium, quomodo dissoluta Principis vita frænaretur. Vxorem ei dant Theutonici Principis cuiusdam filiam, videbaturque mulier mariti vitā ad meliorum frugem reductura, sed aliter accidit. Nam vitijs viri adiunxit & auarior factus, decreta, honores, Magistratus vendebat, & crudelitate ac fastu principatum sibi stabilire cœpit, metuique à suis volebat, cum amari non mereretur. Ad hæc omnia vxor impellebat, quæ gustata semel dominatus & lucri dulcedine, muliebri æstu impetum omne ad se trāstulerat; Et eum mollem viri animum amore sui penitùs adstrictū teneret, perpetuum apud Polonos dominatum fore sibi persuadebat. Obstabat tamen auctoritatis Patruorum quos metuebat, & liberius obiurgantes oderat. Itaque eos confictis criminibus viro reddit suspectos & inuisos persuadet, illis viuis, non posse ipsi esse principatum firmum aut liberis suis, & ideò è medio tollendos asserit, se confecturam negotium, sine vlla populi offensione vel suspicione.

Sic ergo necandi illos initur ratio, Princeps grauem simulat morbum, Patruos neci destinatos, acciri iubet mariti nomine vxor. Accedunt, & ægrum Principem circumstant, & consolantur. Ingemiscebat ille, & adesse vitæ finem diuinitus sibi indicatū simulat, vxorem & filios illorum tutelæ commendat. Complentur muliebri eiulatu palatia, parantur funebres exequiæ, ipso iubente Principe. Sole iam ad occasum tendente, princeps patruos dimissurus blandè compellat, & in signum amoris circumferri medicatum poculum iubet, prægustare se simulat.

Cùm omnes bibissēt, fingit se somno premi, velle quiescere, discedunt illi, sed conceptum præcordijs venenum vitalia membra occupat. Nec mora, de statu mentis dimoti & furentes, maximo cum cruciatu cadunt & exanimantur. Mulier re per exploratores nunciata, cadauera insepulta proijci mandat diuulgat eos insidiatos vitæ Principis, & ideo iusta Dei vindicta percussores repente perijsse. Quanquam autem effusa ruptis præcordijs viscera, manifestum veneni indicium dabant, nemo tamen Principum horum deplorare interitum est ausus, metu tyranni. Sed non finit multa diu diuinum numen scelera. Nam ex cadaueribus putrefactis enati mures inusitatæ magnitudinis, impium parricidam cum scelerata vxore atque liberis fugientem, quoquo versus per aquam flammamque persequuntur, nec claustra prosunt, aut abigentium satellitum præsidia.

Ad extremum diffugientibus omnibus, absumptis prius filijs, deinde vxore postremus ipse infœlix miserabiliter lenta morte consumitur in arce Crusuicia. Hæc Cromerus de rebus gestis Polonorum lib. 2.

Olim quærebatur à quodam legislatore, cur nullam pœnam statuisset illi qui patrem vel matrem occidisset? Respondit se non putasse tantum impietatis inesse humanis pectoribus, vt audeat quis occidere eum per quem initium vitæ accepit. Attendant hoc Christiani, inter quos aliqui adhuc eò impietatis non obstante fidei lumine deueniunt, vt propter vel honores, vel hæreditates paternas illorum sanguini insidientur & vitæ.

Vnde rectè dixit Poëta,

> *Non hospes ab hospite tutus.*
> *Nec socer à genero, fratrum quoque gratia rara.*
> *Imminet exitio vir coniugis illa mariti.*
> *Filius ante diem patrios inquirit in annos.*

Sicut verò est contra rationem naturalem parentum occisio, ita etiam contra rationem naturalem proprij sanguinis effusio, siue sui ipsius occisio aut mutilatio, quia homo

habet

habet inclinationem quandam ad sui conseruationem. Et ideò propria manu sese interimere, etiam hoc præcepto prohibitum censetur. Hoc multis locis docet Augustinus, & disertè lib. 1. de ciuitate cap. 26. ubi ait: *Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, velut fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas, neminem propter aliena peccata, ne hoc ipso incipiat habere grauissimum proprium quem non polluebat alienum, neminem propter sua peccata præterita, propter quæ magis hâc vitâ opus est, vt possint pœnitendo sanari, neminem velut desiderio melioris vitæ, quæ post mortem speratur, quia reos suæ mortis melior post mortem vita non suscipit.* Reprehendit quoque S. Augustinus Donatistas, erroneè docentes licitam esse sui interfectionem, & in patrocinium erroris sui afferentes exemplum Raziæ, qui ne in manus Nicanoris deueniret, seipsum gladio peremit, sed cùm per festinationem non certo ictu plagam dedisset, per murum se præcipitauit in turbas, cùm autem adhuc spiraret, petram præruptam conscendit, & complexus intestina sua vtrisque manibus proiecit supra turbas. Ad hoc respondet D. Augustinus, ipsum fortiter potius id fecisse, quàm prudenter.

August. Epist 6.

Sic Saul & eius armiger, ne in manus hostium venirent, suis gladiis incumbunt, non minus miserè quàm impiè.

Sic Achitophel & Iudas dum laqueo sibi vitam præripiunt, flammis æternis se vouent, & præcipitant.

Sic denique Zambri tyrannidem in Israel affectans, cum videret expugnandam ciuitatem ad quam confugerat, succendit se cum domo regia & sic mortuus est. Quapropter etiam reprobandus est Philosophus ille Theombrotus, qui vt refert D. Augustinus, legens librum Platonis de immortalitate animæ, spe & desiderio futuræ vitæ seipsum interfecit, & sic animam & vitam, tam mortalem quàm immortalem irrecuperabiliter perdidit. Reprobanda quoque Lucretia, quæ violata à Tarquinio, crudeli ferro sibi mortem consciuit.

Sed dices, multæ sanctæ Virgines, sibi mortis causa fuere, ne violarentur, dum quædam se in flumina, quædam in flammas præcipitant, aut aliis modis sibi mortem inferunt ob pudicitiæ custodiam? Respondeo aliquas posse excusari per ignorantiam inculpatam, quæ existimarunt id tali casu sibi licitum. Aliquæ etiam id fecisse creduntur inspiratione speciali Dei, vt docet D. Augustinus loco allegato, qui etiam refert ad spiritus instinctum mortem Sampsonis, quam columnas concutiens, sibi intulisse videtur. Ad hanc inspirationem refere pium illud stratagema, quo vsa est Virgo Euphrasia, de qua Nicephorus lib. 7 hist. cap. 13. Hæc Nicomediæ agebat tempore Diocletiani, eamque persecutores à fide auertere moliebantur, illa verò mori potius eligebat, quàm à fide deficere. Putarunt illi si libidini semel indulsisset facilius vincendam, ideò in lupanar detruditur. At illa impudico adolescente ingrediente, orabat Deum pro tutela castitatis, simulque optabat Martyrij gloriâ potiri. Excogitauit ergo hanc piam fraudem. Cum Christiani tanquàm venefici & magiæ dediti haberentur, dicit huic adolescenti: *Si mihi parcas & intactam relinquas, docebo pharmacum, quo perunctus in prælio nullo telo vel ferro lædi poteris, quòd si dubites, in meipsa experiri id poteris.* Ille promisit, se eius rei fidem facere. Illa ergò ceram oleo mollitam manibus subigit, & collum vngit, *Nunc, inquit, ense collum toto conatu feri, & effectum videbis.* Ille validissimè ensem intorquens, caput ei præscindit, & sic ipsa & Virgo & Martyr permansit. Non enim erat ei aliud remedium seruandæ castitatis, & sic iustè adolescentem decepit piâ hac fraude, ad quam ipse eam coegit eius insidians castitati, quam vt seruaret mori maluit, & sic iuuenis eius necis auctor censeri debet, & ipsa Martyr, non sui homicida, Sic & aliæ coluntur vt Martyres, quæ sibi videntur mortem attulisse, cum tamen Martyr ab alio debeat occidi, quia ob Christi fidem ad hoc fuere quodammodo compulsæ, & sic morali æstimatione censentur à persecutoribus occisæ.

Quæres, an sicut non licet sibi mortem inferre, ita etiam eam non liceat sibi optare? Respondeo, non licere sibi eam optare ex impatientia, desperatione, aut alia passione inordinata. Vnde certum est grauiter peccare, qui ob corporis, fortunæ, aut animi incommoda, & ærumnas à Deo vel immissas vel permissas, diris se deuouent, mortem sibi imprecantur aut prolibus, quod inter homines huius sæculi frequentissimum est.

Hi vbi affliguntur, non respiciunt ad secretam illam diuinæ prouidentiæ manum, quæ alternis huius æui bonis malisque nos cupit erudire, modo erigere, paulò post humiliare, modo vngere, modo pungere, vt nec in bonis huius sæculi constituatur fœlicitas, nec in malis infœlicitas, quia vtraque volubilia sunt, modo afflantur, modo difflantur.

Respondeo 2. Sunt aliquæ causæ, ob quas etiam viri sancti licitè mortem optant, & corporis dissolutionem,

Prima desiderium vitæ beatæ, quo impellente dicebat Apostolus *Cupio dissolui, & esse cum Christo.* Et S. Ioannes iam senex concludit suam Apocalypsim eodem voto dicens: *Veni Domine Iesu.* Ignatius Martyr quomodò exæstuarit mortis desiderio, vt Christo frui posset, satis indicat in Epistola quam scripsit ad Romanos. Vide Breuiarium Roman. 1. Febr. De his dixit beatus, Gregorius: *Thalami sponsi in Ecclesia, sunt illorum corda in quibus anima per amorem sponso inuisibili coniunguntur, vt eius desiderio mens ardent, & nulla iam quæ in mundo sunt concupiscunt, præsentis vitæ longitudinem pœnam deputat, ex iru festinat, & in amoris amplexu ad Dei visionem quiescere. Mens itaque talis nullam sæculi consolationem recipit, sed ad illum quem diligit medullitus suspirat, feruet, anhelat, anxiantur, vilis ei fit ipsa salus sui corporis, quia transfixa est vulnere amoris.*

Hom. 5. in Ezec.

Secunda causa est, vt sint liberi à periculo peccandi venialiter. Ob hanc causam Apostolus inclamat: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et quinque viri Sancti ponderantes peccati grauitatem, & illius contra diuinam bonitatem (quam perfectissimo amore prosequi optarent) offensam considerantes, à qua hæc vita non potest esse immunis; deplorant hanc miseriam & suspirant ad mortem, tanquàm ad peccati & malorum omnium terminum, & vnicum remedium quo quis securus esse possit. Vnde inclamant cum Psalte. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est habitaui cum habitantibus cedar, &c.*

Tertia causa est, vt sint liberi ab ærumnis corporis, quæ multa præbent impedimenta animæ, multa ei creant pericula, multo afficiunt tædio ad Deum respirantem. Sic Elias Iesabelem fugiens sub Iunipero totus lassus, mortem tanquàm finem tot ærumnarum peroptans, dicebat: *Tolle Domine animam meam à me, non enim melior sum quàm patres mei.* Iob quoque in mediis suis afflictionibus dicebat: *Qui cœpit, ipse me conterat, soluat manum suam & succidat me.* Quo quidem loquendi genere vtebatur, non ex impatientia, sed vehementissimum suum dolorem ostendens: veritus se prolixiori cruciatui imparem, optabat finire ærumnosam illam vitam paratus mortem & necem vlnmam de manu Domini suscipere, cuius tamen ordinationi voluntatem suam substernebat, sicut & alij sancti qui mortem ad finiendas corporis ærumnas exoptarunt, diuinæ nihilominus voluntati semper suam subiiciebant. Sic ergo multi mortem potius quàm vitam amaram & periculis multis obnoxiam prælegerunt, & illam maximi beneficij loco ducebant.

D. Cyprianus cum lecta esset Proconsulis iussu tabella, in qua hæc erat exarata sententia: *Thascum Cyprianum gladio animaduerti placet*, respondit: *Deo gratias*: & mox spiculatori viginti quinque aureos quasi pro beneficio quod in eum erat collaturus, numerari iubet. Ita habetur in actis passionis eius.

Præclarè quoque Cardinalis Polus, cum ad eum deferentur minæ, quas eis Henricus VIII Angliæ Rex intentabat, eis necem respirans, respondit se necem istam beneficij loco ducere. *Sicut enim*, inquiebat, *cùm quis vestem exuere optat, si quis auxilio sit beneficium ei confert: ita mihi mortalem hanc & corruptibilem vestem exuere tandiu optanti, rex auxilium præstabit. quod beneficij loco duco.* Ita Sanderus in Historia Schismatis Anglicani.

LECTIO VI.

De variis peccatis contra hoc quartum præceptum,

PRimò peccant contra hoc præceptum, quicumque abortum procurant, quâcumque id viâ faciant, siue vitè pharmaca

pharmaca mulieribus præbenda, siue mulieres fœtum in se extinguendo. Si fœtus fuerit animatus, perfectum homicidium committitur, & irregularitas incurrit, quia occiditur qui verè est homo animatus anima rationali, estque grauissimum peccatum, quia anima pueri simul irreparabili damno afficitur nunquam Deum visura. si autem fœtus anima rationali adhuc non sit animatus, graue nihilominus peccatum est, & species homicidij; quia tunc occiditur homo, non qui est, sed qui generabatur, ita vt ille actus quantum in se est tollat vitam hominis iam inchoatam. Hinc Tertullianus dicit: *Nobis homicidio semper interdicto, etiam conceptum vtero, dum adhuc sanguis in hominem delibatur, dissoluere non licet, homicidy festinatio est prohibere nasci, nec refert natam quis eripiat animam aut disturbet nascentem. Homo est, qui futurus est, nam fructus in semine est.* Sed quæres quando proles animetur anima rationali? Respondeo tunc animari quando fœtus est formatus. Docet autem Hippocrates maria formationem absolui aliquando die trigesimo, aliquando trigesimoquinto, aliquando quadragesimo, aliquando 45. fœminæ verò nunc 35. nunc 40. nunc 45. nunc 50. Vide Lessium de iure & iust lib. 2. cap. 9. dub. 10. Vbi docet, vtrum ad conseruationem vitæ matris liceat pharmacum præbere, quo proles pereat interitura. De qua re vide etiam Siluestrum & Nauarrum,

Tertul. in Apoc. cap 9.

secundò, contra hoc quoque præceptum peccant, qui herbas vel alia sterilitatis venena sumunt, vel docent, & suadent aliis sumere ne concipiant. Hoc graue est peccatum, quod puellis post vitiatam corporis sui fornicariis amatoribus datam, nimis heu familiare est, quæ vt possint & libidini indulgere, & nihilominus honori suo externo consulere, artibus variis vtuntur, vt vel non concipiant, vel fœtum excutiant, de quo diligenter à confessariis sunt interrogandæ. Verùm frequenter contingit in pœnam peccati, vt qualibet arte impensa, non possint fornicatio fœtui nocere: quia Deus vult vtero tumescente peccatum earum propalare, & non solum peccatum earum, sed & parentum negligentiam in custodia puellarum suarum hoc modo plectere, infamia scilicet cum eorum graui tristitia & dolore coniuncta, familiam totam subsequente. Quapropter præmonet Sapiens: *Filiæ tibi sunt, serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem ad illas. Trade filiam & grande opus feceris, & homini sensato da illam.* Quasi dicat, sexus ille lubricus est, & multis insidiis expositus, non permittas vagari, aut multis conuenticulis interesse. Attende Dinæ exemplũ quam Dei prouidentia permisit fœdari, vt cunctis fidelium filiabus daret in exemplum. Trade verò filiam tuam nuptui dum tempus est, opus grande feceris, quia sic illi prospicis à periculo impudicitiæ, & aliorum peccatorum ac malorum subsequentium, & te quoque à graui cura exneras.

Tertiò peccant matres quæ frequenter, licet non ex intentione directa, tamen ex graui sua negligentia & culpa causa sibi sunt abortus, modo per intemperantiam, modo per grauem iram & exardescentiam, modo per onera quæ imprudenter suis imponunt humeris. imò per tripudia & saltationes, quandoque periculum fœtui suo creant, & contra hoc præceptum peccant.

Hic referunt antiquæ Historiæ sororem bellatoris illius inclyti Curij Romani præ nimia lætitia ex triumpho fratris sui & Pirrhi captiui, illa nocte tanta intemperantia festiuis tripudiis deditam fuisse, vt filium peperit abortiuum, & emortuum, ita hoc tristi euentu triumphi huius festiuæ gaudia perturbauit. Quapropter Philosophia quidam pinstur, mulieribus prægnantibus ad vitandum abortum, inter cætera, hæc sequentia documenta tradit.

1. Caueat mulier grauida à tripodiis.

2. Ne ingrediatur hortos, vbi multiplices sunt fructus, ne esu nimio proli pariat dispendium.

3. Ne vtatur zona, aut cingulo nimis stricto.

4. Caueat à subitanea relatione inopinatorum euentuum, ex auditu enim talium frequenter timore concutit contingit, & pati periculum. sofia nobilis Romana nouiter nuptui tradita, & sex mensibus grauida, audiens subitò Paulum Æmilianum & Publium maritum in prælio occubuisse victos ab Hannibale, tali nuntio ita consternata est, vt & ipsa subitò cecidit cum prole emortua. Vide similem hist. 1. Reg. 40.

Moneantur ergo matres de diligenti fœtus cura, quia vbi eorum interuenit negligentia, non potest esse sine graui culpa. Multò tamen grauior erit, si prolis internecio ex earum prouenit directo conatu Sic grauissimè peccabat Eusebia mater. S. Germani Episcopi Parisiensis de qua sic habent lectiones, quæ nostra recitantur Conuinensi Ecclesia, cuius Patronus est.

B. Germanus Parisiorum Pontifex, territorij Augustodunensis indigens, patre Eleutherio, matre vero Eusebia, honestis parentibus procreatus est. Cuius genitrix, pro eo quod hunc post alterum breui spatio concepisset, pudore mota mulicbri cupiebat ante partum infantem extinguere. et accepta potione vt abortinum proiiceret, dum nocere non posset, incubabat in ventre, vt vel pondere præfocaret. Certabat mater cum paruulo, retinebatur infans ab vtero. erat ergo pugna inter mulierem & viscera, lædebatur matrona, nec nocumentum accipiebat infantia, obluctabatur sarcina, ne genitrix fieret parricida Vnde id actum est, vt seruatus incolumis ipse illæsus procederet, & matrem redderet innocentem. Erat sanè hinc futura prænoscere, ante factam per eum virtutem, quem nasci contigerit. Adiecitur ibidem: Cum puer adhuc foret scholas frequentans cum quodam sibi propinquo, cui nomen Stratidius, marer propinqui illius Stratidij, vt eius hæreditatem acquireret, de adolescentis nece tractauit. Quæ temperatam potionem in vna ampulla condidit, vinum quoque in altera, præcipiens puellæ vt venientibus ambobus, illi porrigeret de vino, illi de malesicio. sed ignorans ministra, ampullam pariter mutat, vinumque Germano, venenum verò dat Stratidio, sic dum insonti præparatur interitus, auctor cadit in laqueum. Itaque duplici miraculo seruatus est sanctus Germanus, & puer scilicet exitleus, & adhuc in ventre matris embrio. Hæc ibi.

Quartò, peccant mariti, ad grauem iram & perturbationem sæuitiâ suâ vxores grauidas impellentes, quod frequenter sit cum prolium periculo graui: Imo tanto grauius peccant, si eas cum fœtus præiudicio percutiant. Licet enim vir in vxorem ius habeat, ita vt iusta de causa eam percutiens non peccet, si id fiat in ordine ad castigationem, tamen enormis percussio illi licita non est, maximè dum vxor vterum gestat.

Quintò peccant, qui per negligentiam infantes in eodem lecto dormientes suffocant, cuique hic grauitas culpæ iuxta grauitatem negligentiæ? Nec facilè ea in re admittitur excusatio matrum, ob paupertatem se excusantium, quod eis locus commodus & lectus separatus non suppetat, in quo collocare possint infantes, aut ob frigus apud se eos collocare cogantur, aut ob ploratum continuum inter brachia eos recipere, & vberibus noctu admouere compellantur. Hoc enim valde periculosum est pro adeo tenellæ ætate, matribus facilè obdormiscentibus cum dis. crimine vitæ prolium suarum. Vnde mihi compertum est ex ipsarimet confessione modo è lecto decidisse infantes, modo ipso stragulo suffocante, modo ipsis vberibus continuo lactis fluxu in obdormiscentia eo nimis abunde profluentibus, infantes enecatos fuisse, cum maximo matrum sese expergiscentium & imprudentiam suam, (sed sero nimium) deplorantium lamento: Sic aliquibus earum contingit quod Simiæ, quæ nimio complexu dicitur quandoque proles suffocare improuidè. Præstaret vtique infantes, ac parentes, noctis aliquas incommoditates perpeti, quàm tale periculum subire, quod sæpe cum irreparabili damno coniunctum est. Hinc in Diœcesi nostra Leodiensi, iuxta Rituale, cum è puerperio ad templum redeunt mulieres, serio debent moneri, ne tenellam prolem secum in eodem lecto colloceat, alioqui si quid illis contingat, non solum Deo rationem sunt reddituræ, sed à iudice puniendæ. Imò conuenit Pastores quandoque publicè hæc inculcare apud plebem rusticam, quæ prætextu inopiæ improuidè infantes sæpe periculo exponit. Habes hac de re exemplum 3 Reg. 3. vbi comparuerunt coram tribunali Salomonis duæ meretrices, quarum vna prolem suam nocte dormiens oppresserat, & illam inter brachia alterius dormientis deposuerat, viuum ipsius prolem auferens, quam cum suam esse contenderet, Salomonis sapientissimo iudicio condemnata fuit. Vide textum.

Qua vero pœna vel pœnitentia mulctandi sunt parentes, quorum incuria opprimuntur paruuli in lectulis, audi ex Stephano V. Pontifice, sic ad Humbertũ Episcopum Moguntinum respondente. *Consuluisti de infantibus, qui in vno lecto dormientes cum parentibus, mortui reperiuntur, vtrum ferro candenti, aut aqua feruente, aut alio examine*

Ex Gratiano 2. q. c. ar. 5. consuluisti.

examine parentes se purificare debeant eos non oppressisse. Monendi sunt & protestandi parentes, nec tam tenellos secum in lecto collocent, ne negligentiâ qualibet prouenientes suffocentur, vnde ipsi homicidij rei inueniantur. Nam ferri candentis, aut aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri, sacri non censent Canones & quod sanctorum Patrum documento sancitum non est superstitiosâ adinuentione non est præsumendum, Spontaneâ enim confessione, vel testium probatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, commissa sunt regimini nostro iudicare, occulta verò & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Hi autem qui probantur, vel censentur talis reatus esse noxij, suâ moderatione castigentur, quia si ille qui conceptum in vtero, per abortum necauerit, homicida est quanto magis qui vnius saltem diei puerulum peremit, homicidam se esse excusare nequibit? Hæc ille.

Sextò peccant, quicunque consilium dant aut auxilium, aut aliter concurrunt ad alicuius occisionem, vel percussionem. sic homicidij rea fuit Iesabel per suos Iudices vitam eripiens Naboth, eo quod vinea eius potiri non posset. Sic Dauid scribens ad Ioab vt Vrias in loco periculoso prælij collocaretur, & neci obijceretur. Vnde dicitur ei: *Interfecisti eum gladio filiorum Ammon.* Simili modo peccabat Saul, qui idem ad conflictum mittebat Dauidem, vt Philistæorum gladio interiret: *Non sit, inquit, manus mea super illum.*

Examinent se hic multi qui frequenter susurratione & suasu venenato, rixarum & diffidiorum homicidiorum que causa existunt, nec hoc in sanctuarij pondere ponderant, nec in sacro pœnitentiæ tribunali explicant.

Septimò peccant contra hoc præceptum, omnes qui odium aliquod corde gerunt, vel voluntatem nocendi proximo. Vnde Christus hoc mandatum perficiens ait: *Dictum est antiquis: Non occides, Ego autem dico vobis, omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, qui autem dixerit Racha, reus erit concilio, qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Non intelligebant Iudæi homicidium esse nisi interemptionem corporis humani, sed Christus explicat etiam iniquum motum & affectum ad nocendum fratri, in genere homicidij deputari, vt plenius in Augustino poteris legere qui tres gradus ponit.

Matth. 5.

Primus est ad lædendum proximum ira in animo concepta, quæ nihil aliud est quàm motus animi in vindictam pronus.

Secundus est confusa vox indignationis, quam Christus vocat Racha.

Tertius manifesta cõtumelia, sicut est dicere, fatue, aut quid simile, à qua solet procedi ad verbera, & per illa ad necem.

Hos tres gradus hic prohiberi indicat Christus, quia Deus non solum effectum prohibet, sed & affectum. sed sicut sunt gradus in peccatis, ita ponit gradus in reatu: dum dicit *reum esse iudicij, consilij, aut gehennæ ignis.* Hoc explicans S. Augustinus dicit: In iudicio adhuc locus est defensioni, ad concilium pertinet sententiæ prolatio, quando Iudices inter se conferunt quo supplicio damnari oporteat, quem constat esse damnandú in gehennâ ignis certa est damnatio & supplicium. Alij paulò aliter explicant Vide passim interpretes.

Vltimò, ad hoc præceptum referri potest homicidium spirituale quod fit inducendo aliquem ad peccatum, verbo, exemplo, consilio. Si enim occisio corporis inter grauia crimina censetur, ita & interemptio animæ, quæ fit dum ei gratiæ vita tollitur, & in perniciem æternam impellitur. *Vnius animæ perditio*, inquit D. Chrysostomus, *tantam habet iacturam, vt nulla eam ratio possit dignè æstimare, quandoquidem vnius animæ salus tanti est, vt ob hanc Filius Dei fieret homo, tantaque pateretur.* Qui ergo ex intentione malum fratri persuadet, homicidium spirituale committit. Tales sunt qui per blandos sermones seducunt corda innocentium, de quibus dicebat sapiens: *Fili si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.* Tales quoque sunt qui per hæreses, sub pelle ouium lupi, mactant & perdunt, & millia animarum inferno demergunt. Tales & illi qui pusillis scandalum exhibent, de quibus Saluator dicit expedire potius vt molâ asinariâ demergantur in profundum, quâ pœna indicat peccati grauitatem, vt notat D. Hieronymus. Denique & illi spirituale quoddam homicidium perpetrare censentur, qui bonum propositum in alterius animo suffocant, & extinguunt. Similes hi sunt Pharaoni infantes Hebræorum in ortu suffocanti, aut Herodi Christum adhuc nascentem extinguere molienti.

Chrys. hom. 3. in acta.

LECTIO VII.

De duellorum abusu.

PROPOSITIO.

Prohibetur hic quoque nonamos hiasstus duellorũ vsus: De illo Cõcilium Tridentinũ sic loquitur: *Detestabilis duellorum vsus, fabricante diabolo introductus, vt cruentâ corporum morte animarum etiam perniciẽ lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur, &c.* Non obstante interim grauissima Conciliorũ sub censurarũ pœnis prohibitione, adhuc apud nationes Christianas, nõ sine piorum dolore, duella cruentissima pro re vana, pro re nihili suscipiuntur Res vtique deploranda quàm grauissima incõmoda quotidie consequuntur, viris etiã magnis in mutuum sanguinem atrociter irruentibus, magna cæcitate & dementia. Qualis vtique dementia, pro puncto imaginario honoris, tot strages & cædes fieri, tot homicidia & parricidia perpetrari, tantum cruoris fundi, tot fortitudinis & nobilitatis viros extingui, qui pro Deo, pro fide, pro patriæ salute, poterant dimicare, & fœliciter occumbere? Qualis cæcitas, tot familias desolari, & in ruinam proruere, dum parentes filiis orbantur, aut filii parentibus, & vxores maritis, dum etiam diffidia irreconciliabilia inter magnas familias oriuntur? Qualis denique infœlicitas pro tali imaginario puncto, tot animas perire, de quibus vsurpare licet illud Iob *Et in puncto ad inferna descendunt.* Quid est ergo illud *punctum honoris*? Quid de illo dicemus? Quandoquidem tot pariat crimina horrida, nonne rectius, *Punctum horroris* vocaueris, quam honoris? Quandoquidem tot viduas lachrymis conficit, tot familias orbatas dedecore afficit? an non rectius nominaueris *Punctum dedecoris & doloris*?

Sed cur punctum dicitur, quod secum aduehit tantam longitudinem, latitudinem, profunditatem malorum? Cur punctum dicitur, quod generat pœnarum nunquàm finiendam æternitatem! O punctum! O Æternitas! punctum mundani honoris, quàm multis origo es æternæ infœlicitatis! O atomus vanitatis, ô atomus inuisibilis, punctum inuisibile! Veruntamen multa corpora visibiliter, multas animas inuisibiliter cruentas & diuidis, ac à Deo æternùm separas. Certè punctum hoc honoris, non est nisi quoddam idolum phantasticum, quod homines mundi adorant, pro quo mortem obire, & millies Deum offendere parati sunt. Vtique idolo illo phantastico dementati, parati sunt vero apud Deum honore priuari, & æterno in pœnis dedecore affici. Quis fabricauit illud idolum, nisi fascinata hominum opinio, vanum mundi ingenium, furor infernalis, fraus sathanæ, sibi hoc modo animas deuincire cupientis? attendant hæc qui in tenebris sunt, velatos habentes oculos, tanti illud punctũ æstimantes. Attendant in quo verus honor consistat, ille enim apud Deum obtinetur, dum actionibus tuis comitem iungis virtutis decorem, dum nihil illicitum & inhonestum peragis, dum regi supremo obsequium fidele præstas, in nullo eum offendens, dum illi viuere & mori paratus es, ac pro eius honore, vel pro fide, vel pro Reipublicæ salute, iustè sanguinem fundere. Hoc verò punctum vani honoris de quo loquimur, Deum grauiter offendit & pungit, & velut nouis spinarum puncturis caput filij Dei iterum atrociter compungit. Expugnetur ergo hoc imaginarium punctum, hoc phantasticum idolum, de cordibus fidelium, qui veri nobiles esse debent, & veri filij Dei, quos æterni & cœlestis honoris conuenit ambitione duci. Quod si his non moueantur, certè eos non tam Christianos dicemus, quam barbaros & paganos sanguinem sitientes, ethnicè viuentes, non Christianè, vt meritò eos Galli *Gentil-homes*, hoc est, gentiles homines vocitent Audiant denique vocem suorum commilitonum, qui per duella animas & corpora prædam inferno deuouerunt. Hi è tartareis flammis clamant: *Ambulauimus vias difficiles, lassati sumus in via iniquitatis.* Sed cæci pro puncto honoris, flammarum æternitatem nobis ignominiosè comparauimus, pro cæco furore æternum Dei furorem conciliauimus. at quia mucrone peccauimus, mucro Domini perpetuo nos vulnere confodit, nouo semper tormento nos conficiens & conscientiæ vermis, tanquam continuus torror, nunquam nos quiescere finit, semper corrodens, nunquam moriens. Hoc est ergo æternum væ, quod inclamant hi quondam cæci, nunc oculis apertis clarius conspicientes malorum

Sap. 5.

Ee cumulum,

cumulum, à vanitatis puncto imaginario originem trahentem, & in infinitum se extendentem. Quapropter obtestor iuuenes omnes, *quorum pedes veloces sunt ad effundendum sanguinem* vt proprium attendant salutem, exemplo eorum sapiant, ac perditione eorum consideratâ resipiscant, nec se ferro ita facile prædam obiiciant necique æternæ, ob rem nihili, ob rixas de vanitate, ob volatile verbum. Meminerint Dei & sanguinis Iesu Christi, & abstineantur ab effusione humani sanguinis, sui misereantur, parentum lachrymas abstergant, floccifaciant hoc opinionis stultæ & vanæ punctum, veri & cœlestis honoris, qui æternum permanet, sint zelatores.

B. Fœlix de Cantalice, cuius beatificatio nuper in Ordine Capucinorum cum solemnitate celebrata est, cùm quodam die incidisset in duos exertis iam gladiis ad duellum paratos, cœpit inclamare forti voce & zelo: *Heu fratres mei sistite paululum, obsecro vos per salutem vestram, vnicum mihi verbum ante conflictum date, dicat vnusquisque, Deo gratias.* Vrget ergo eos, & compellit dicere, *Deo gratias*: & statim his verbis prolatis, mansuefactos, ad concordiam reducit, propositâ eis peccati grauitate, & charitatis Christianæ obligatione.

Cùm Radislaus Princeps, per iniuriam inuasisset Boëmiæ fines, coactus à suis tandem optimus Venceslaus, Boëmorum rex militem collegit. Cùm iam dimicaturæ essent acies, exclamat Venceslaus: Si aliter res componi nequit quam prælio, cur non potius sine insontium sanguine, ipsi inter nos singulari certamine decertamus? Nulla sit mora, loricam ergo paruulam super ciliciniam vestem indutus, & paruo ense succinctus Venceslaus in arenam prodit. At Radislaus cataphractus, hastatusque, cum ingenti machæra se infert. Venceslaus signo crucis frontem pingens, subitò Angelos vidit, atque hanc vocem velut ab homine promptam audit: Ne feri. Et repente Radislaus humi procumbens, veniam audaciæ poscit, seque potestati victoris permisit. Alleuans prostratum Venceslaus, ii omnes datâ veniâ, & dignitate ei restitutâ, vt contumaciam in obsequium debitum verteret, ne post grauius ab irato Numine plecteretur. Ita Dubrauius l. 4. hist. Boëmicæ.

Porrò hic aduerte non solum censuris Ecclesiasticis inuolui qui duellum ineunt, sed & omnes fautores, consiliarios, ex industria spectatores, & quocumque modo ad illud concurrentes, aut in suis dominiis & terris illud permittentes. Quæ vt specialius intelligere, & casus hac re occurrentes censurasque discernere possis. Constitutionem Clementis VIII. pœnas duellantibus à Concilio Tridentino inflictas repetentem, & extendentem, visum est hic subiicere. Quia pastoribus omnibus in Diœcesi nostra Leodiensi præceptum fuit illam promulgare per Decretum Ferdinandi Principis & Episcopi Leodiensis anno 1618. Augusti die 20. Tenor ergo Bullæ sic habet.

CLEMENS EPISCOPVS

seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

ILlius vices, licèt immeritò gerentes qui vt animas suorum fidelium à peccato & à diaboli laqueis liberaret, è cœlo descendens, humanâ carne assumptâ, ne proprio quidem suo pretiosissimo sanguini pepercit, sed seipsum in ara crucis immaculatam hostiam æterno Patri offerre voluit, in hanc præcipuè curam summo studio incumbimus, vt easdem animas inæstimabili pretio redemptas, aduersus sathanæ fraudes, quantum in nobis est, illæsas præseruemus præsertim verò totis viribus nobis à Domino traditis exterminemus exitialia quædā atq. enormia peccata, quibus diuina Maiestas grauius offenditur, quæque eodem fabricante humani generis hoste inuecta atque introducta sunt, & ex cruenta corporum morte animarum etiam simul interitus, ac pernicies sequatur. Rectè siquidem, & salubriter fel. rec. Pius Papa IV. Prædecessor noster post alios complures suos, nostrosque Prædecessores, qui detestandum diuina naturalique lege, ac sacris Canonibus damnatum duellorum abusum suis etiam Constitutionibus seuerè prohibuerant, grauesque pœnas contra quoscumque, temporali ditioni S. R. E. mediatè vel immediatè subiectos eius criminis quomodolibet reos, vel participes influxerant cupiens non solum in terris prædictis, sed alibi vbilibet animarum periculis obuiare, Principes ac domicellos permittentes in suis dominiis id patrari ac etiam extra terras & loca ditioni Ecclesiæ subiecta, huiusmodi duella seu singularia certamina, aut diffidationes desuper facientes, ad id inuitantes, prouocantes, auxilium, consilium, vel fauorem dantes, illisque adstantes & interessentes, nec non chartas desuper subscribentes, aut publicantes, seu de illis se intromittentes, singulos Imperatores ac Regibus inferiores, maioris excommunicationis (ac si Ecclesiastici fuerint) vltra eam etiam priuationis omnium dignitatũ, beneficiorum, & officiorum Ecclesiasticorum, inhabilitatisque ad illa, & alia in posterum obtinenda, pœnis subiacere, easque incurrere voluit, à quibus non nisi à Rom. Pontifice absolui possint. Sed & post modum generalis Tridentina Synodus ad exterminandum penitus ex Christiano orbe hoc malum, statuit, vt Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocũque alio nomine Domini temporales, qui locũ ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac iurisdictione & Dominio ciuitatis, Castri, aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, priuati intelligantur, & si feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui verò pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis ac omnium bonorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & vt homicidæ iuxta sacros canones puniri debeant, & si in ipso conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclesiasticâ sepulturâ. Illi etiam qui cõsilium in causa duelli tam in iure quam in facto dederint, aut aliâ quacumque ratione ad id quempiam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis & perpetuæ maledictionis vinculo teneantur. Quas pœnas nouissimè piæ mem. Gregor. VIII. pariter prædecessor noster extendit aduersus illos etiam omnes, qui non publicè, sed priuatim ex condicto statuto tempore, & in loco conuento monomachiam commisissent, etiam patrinis sociisue non vocatis, & loci securitate non habita, & prouocatoriis litteris minimè præcedentibus, etiam contra locorum Dominos, si id (quantum in se fuerint) non prohibuissent, cæterosque supra dictos criminis socios & ex composito spectatores, etiamsi pugnam ob aliquod impedimentum non commisissent, si ad locum accessissent pugnaturi, & per eos non stetisset cominùs pugnarent. Verum quia cum magnanimi nostri molestia intelleximus adhuc in quibusdam, præsertim transalpinis ac remotis regionibus, & potissimum vbi bella vigent, castrensi quadam & militari licentiâ seu veriùs audaciâ perniciosum hoc scelus inter fideles exerceri, quasi fas sit in solo hostili, vbi Christiani nominis seu Catholicæ fidei hostes tyrannidem exerceant, siue hæreses & schismata impunè grassantur, siue inter signa & castra militaria, in caput suorum fratrum impios conuertere mucrones, quos multo salubrius contra Christi aduersarios stringi par esset.

Nos nefaria diaboli arma salutari Ecclesiæ gladio ad continendos in officio fideles nobis præcipuè ipsius Domini auctoritate tradito retundere, atque à ceruicibus gregis Domini nostræ curæ crediti, quantùm (eodem Deo adiuuante) eniti possumus, propulsare cupientes, prædictas omnes constitutiones, ac decretum Concilij Tridentini cum omnibus, & singulis in eis contentis censuris, & pœnis, decretis, extensionibus, quarum, & quorum tenores præsentibus haberi, volumus pro expressis, & ad verbum insertis, auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuò approbamus, confirmamus ac innouamus.

Ac insuper auctoritate & tenore præmissis decernimus, & declaramus easdem constitutiones, ac decretum locum habere vbique gentium & terrarum, inter quascunque personas, etiam armatas, & in castris, seu propugnaculis militantes, etiam vbi nostrorum, & S. R. E. aut Catholicæ fidei hostium furor impunè grassatur, vel in dominiis per eos occupatis & detentis.

Idem quoque iuris censendum esse, si publicè, & forsan iusto bello indicto, miles aliquis contra alterum in aduersariorum exercitu militantem, siue alias in hostium copiis & præsidiis, aut terris degentem, priuatas simultates atque inimicitias publica causa intermiscendo,

etiam

etiam Ducum permissu, ex condicto ad singulare certamen discedat, aut illum prouocet: Nec non iisdem pœnis, Decreto & Constitutionibus teneri, eos inter quos pactiones initæ sint de dirimendo certamine, cùm primum alteruter vulneratus fuerit, seu sanguinem effuderit, aut certus ictuum numerus vtrimque illatus fuerit, vel si conuenerint, vt non singuli cum singulis, sed bini, terni, aut plures hinc inde pugnant: Et non solum locorum Dominos, sed etiam Magistratus, Præsides, Locum tenentes, aut militum Duces, & Capitaneos in castris, vel extra ea, in alieno vel hostili solo, vel cum militibus aduersariorum monomachiam in quocumque casu per præsentem, vel alias Constitutiones huiusmodi prohibitæ; permittentes, vel quantum ipsis est, non prohibentes, aut post admissum crimen veniam & impunitatem concedentes. Præterea pari ratione prohibemus omnia & singula eius generis scripta manifesta, seu fides vulgo appellata, quæ etiam sine expressa prouocatione ad certamen, tamen quasi præparatoria quasdam chartulas, seu libellos prouocatorios, & ad duellum, illorumque veluti radices, aut semina vt plurimum lacessendi aliquem ad pugnam, & suscitandæ simultatis atque inimicitiæ materiam & occasionem præbent. Dum scilicet in illis per modum epistolæ, libelli, aut publicæ attestationis & intimationis siue per authenticum documenta, siue per vnum, plurium ve chirographum, subscriptiones, aut relationes super prætextu proprij vel alieni honoris & famæ, more militari, atq., vt vulgo dicitur, cauallaresco, tuendi, aut lædendi, siue ad illatæ propulsataue contumeliæ, aut iniuriæ probationem, seu tollendam illius suspicionem, rei alicuius gesta ad id pertinentis, vel verborum, aut responsionum series, & ordo narratur: vel ex simili abusu hac de causa aliquid tale adeò firmiter asseritur, aut negatur, vt qui contradixerit, is siue nominatim, siue in genere mendacij arguatur, aut mentiri dicatur, aut ad hunc effectum ex militari etiam consuetudine quæritur, declaratur, aut respondetur, qua mente, aut quo sensu quidpiam eiusmodi, quod ad superius expressa spectet, gestum dictumue sit: vel denique offert se quispiam contra certam, vel incertam personam, vel generatim contra quemcumque, ad probandum armis, & verificandum etiam inito certamine, aliquid ita esse, vel fuisse, vel non fuisse; Nec non quascunque etiam sine scripto factas talium rerum supradicta, quoquomodo concernentium, & huiusmodi causas, in locis publicis vel priuatis, vbi hominum multitudo conuenire soleat, denuntiationes, narrationes, declarationes, & rectificationes, volentes eos omnes & singulos, qui suo vel alieno nomine, ad effectũ, de quo superius dictũ est, prædicta, vel his similia, multóque magis aduertẽtiũ prouocatoria scripta, libellos, epistolas, earúmve exẽpla dictarint, cõposuerint, scripserint, miserint, detulerint, diuulgarint, affixerint, exẽplauerint, typis impresserint, scripserint, intimauerint, vel etiã verbo denũtiauerint, siue attestati fuerint, quíve aliis ad singulare certamen publicè, vel occultè ineundũ, vel ad prouocandum aliquẽ ad pugnã, siue ad huius generis scripta, quæ manifesta, quæq. chartulæ prouocatoriæ appellãtur scribẽda, dictanda, mittenda, deferenda, diuulganda, auxiliũ, consiliũ, operam, vel fauorẽ præstiterint, siue id suaserint, aut mandauerint, quíve in præmissis, vel eorũm aliquo se quomodolibet immiscuerit, et ãsi neque pugna aliqua nec certamen, aut effectum, nec accessus, aut dictus ad pugnã proximus, neque expressa & aperta prouocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones prædicta, quæ manifesta dicũtur, in publicũ prodierint, aut cuiquã intimata extiterint, si per eos nõ steterit, quominus publicatio, aut denuntiatio fieret nihilominus censuris & pœnis omnibus in præsenti & aliis prædictis cõstitutionibus, & decreto cõtentis subiacere, tã si superius enumeratis, quam si aliis etiã maioribus Ecclesiasticis, vel mundanis dignitatibus, gradibus, & præeminentiis excellant. Quin imò de nouo etiã per præsentes ex parte Omnipotẽtis Dei Patris, & Filij, & Spiritus S. excõmunicamus, & anathematizamus, maledicimus, execramur omnes & quoscunque publicè vel priuatim, palã, vel occultè in quibuscumque locis, modis, & formis, ac casibus sub præsenti nostra vel aliis prædictis constitutionibus, ac decreto cõprehensis singulare certamẽ (quod duellũ vulgo dicitur) ex composita ineuntes, nec nõ ad scelus suadentes, aut prouocantes, opem consilium vel fauorẽ præstantes, equos, arma, & cõmeatus, præbentes aut comitantes, vel circa chartulas, seu libellos, litteras, nũcios, aut quocũque alia scripta huiusmodi quomodolibet peccantes, huiusque delicti socios, de industria spectatores, patrinos, fautores, defensores, quæcumque eam superius expressa quàm alia Ecclesiastica, vel mundana, præfulgeant dignitate, ita vt singulares etiã personæ cuiuslibet cõmunitatis, vniuersitatis, aut Collegij, aut Reip. quæ huiusmodi criminis participes quoquomodo fuerint nequaquam excusentur: sed supradictos omnes, eorumq. singulos ipso facto absque vlla monitione, iudicis decreto, aut ministerio, perpetui anathematis, excõmunicationis maioris, & maledictionis æternæ mucrone perculsos & damnatos harum serie declaramus, & si in ipso conflictu obierint sepultura Eccles. perpetuo priuatos esse volumus: ipsas verò Ciuitates, Terras, Oppida, vel Castra & loca, in quorum territoriis id faciant sciẽtibus, & tacitè vel expressò permittentibus, aut tolerantibus Dominis, aut Magistratibus vel Senatu, aut populo, admissum, fuerit Ecclesiastico supponimus interdicto, cuius interdicti relaxationem, aut cõmunicationis absolutionẽ ab alio, quàm à nobis, aut pro tempore existente Romano Pontifice, pœnitentiâ, & satisfactione congruè peractâ, nisi in mortis articulo constituti nequeant obtinere, etiam prætextu quarumuis facultatum, & indultorum quibusuis personis tam Ecclesiásticis cuiuscumque ordinis, aut militiæ, status, gradus aut conditionis existentibus, quam laicis, etiam Imperiali, Regali vel alia mundanâ præeminentiâ insignitis, per Sedem Apostolicam in genere, vel in specie concessorum. Quæ omnia, quoad præmissa nolumus cuiquam in aliquo suffragari: Pœnis aliis tam spiritualibus, quàm temporalibus contra eos inflictis, nihilominus in suo robore permãsuris. Vniuersos autem, & singulos charissimos in Christo filios nostros Imperatorem, Reges ac dilectos filios nobiles viros, Duces etiam armorum, & exercituum, Marchiones, cæterósque Principes Christianos, necnon, Dominia, Potentatus communitates & vniuersitates Ciuitatũ, Oppidorum, & Castrorum, illorumq; Domicellos, & Dominos temporales, ac etiam militum & Copiarum tam equestriũ quam pedestrium ductores tribunos, præfectos, Capitaneos in quibuscumque etiam nobis, & S.R.E. temporali iurisdictioni non subiectis locis constitutos, cuiuscumque gradus præeminentiæ, & nobilitatis existentes, hortamur, rogamus, & obtestamur per viscera D.N. Iesu Christi, & eius diuini nominis intuitu pro suâ erga eundem Deum, per quem regnant Reges, & à quo principatus acceperunt, pietate atque erga nos & sanctam hanc Sedem reuerẽtiâ & deuotione, non modo nihil tale in suis dominiis fieri permittant, nec vllo modo conniueant, sed hoc malum omni studio, diligentiâ, & auctoritate exterminare totis viribus procurent, & contra quoscumque delinquentes, & (vt præfertur) quomodolibet cõplices, & participes etiam temporalibus pœnis grauissimis animaduertãt, & per suos Officiales, & Curiæ Ministros procedi curent scituri se obsequium Deo pergratum, pérque acceptum præstituros, si quo gladio ad tutelam honorum & ad propulsandos perditorum conatus sunt accincti, eundem ad vindictam huius peccati, & ad sumendas de huiusmodi criminis reis debitas pœnas exercuerint; contra verò memores, si in re tam graui malè se gesserint, se in Dei iudicio rationem in nouissimo die reddituros. Volumus autem vt præsentium transsumptis, &c. Datum, &c. Anno Domini 1592. 16. Kalendas Septembris. Pontificatus nostri Anno primo.

Mandamus porro districtè & sub pœnis arbitrariis omnibus curam animarum gerentibus, qui nondum habent decreta nostra Synodalia nouissima vt ea videant, & sibi comparent. *Ex mandato speciali. Serenss. S.C.* Stephan. suffrag. & Prouinc. Leod.

LECTIO VII.

De sexto Præcepto.

Non mœchaberis.

1. *Docet fornicationem esse peccatum mortale.*
2. *Fugiendam esse ob turpitudinem.*
3. *Ob infamiam & vermem.*
4. *Respondet ad aliquas obiectiones*

PROPOSITIO I.

Fornicatio est peccatum, ob multa fugiendum, & detestandum, maximè à Christianis.

Primòquidem, ob iniuriam & ingratitudinem quam erga Deum inuoluit. D. Paulus ad Corinthios, cap. 6. ostendit in multis hanc iniuriam fornicationis consistere. Ac in primis dicit: *An nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit.* Hæc est prima ratio, per quam deterret a fornicatione. Quasi dicat, quandoquidem sumus membra corporis Christi mystici, oportet nos casto ei corpore seruire, caputque nostrum puris & castis moribus imitari: per fornicationem autem corpus nostrum Christo velut suffuramur, & in eius iniuriam meretrici tradimus contra eius voluntatem.

Secundò dicit; *An nescitis quoniam membra vestra sunt templum Spiritus sancti qui in vobis est.* Hæc est secunda ratio per quam deterret à fornicatione, quia nimirum iniuria fit per illam Spiritui sancto qui habitat in nobis, & in casto corpore templum suum constituit, ac corpora nostra sanctificat. Hunc ergo fugamus à nobis per fornicationem, violando templum eius: *Si quis violauerit templum Dei, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est quod estis vos.* Videtis (inquit Augustinus) quomodo minatur; *Non vis corrumpi domum tuam, quare corrumpis domum Dei?* Quisquis ergo expulisti hunc sanctum habitatorem è domo sua & templo suo, reuoca illum per pœnitentiæ lamentum, illam eius habitationem purifica per lachrymarum aspersionem, illam exorna per proposita sancta & casta cogitationes. Non enim *introibit spiritus ille maleuolam animam, nec habitabit in corpore subdito peccatis,* siue immunditiis, Vt ait Sapiens. Non quiescet casta illa columba in terra lutosa, nec in immundis cadaueribus, hoc est, in mentibus & membris impuris. Quod verò de templo Spiritus sancti idem dicendum de imagine Dei, violari scilicet per libidinis fœditatem. Asserit id D. Augustinus his verbis: *Facis iniuriam Deo, cum teipsum corrumpis.* Et vnde inquis? *Vnde tibi facit iniuriam, qui voluerit fortè lapidare tuam tabulam pictam in qua imago tua est; quum verò imaginem Dei, quod es tu, corrumpis per fornicationes, & per diffluentias libidinis, non attendis cuius imaginem violasti, cui contumeliam fecisti?*

Tertiò dicit Apostolus: *Empti estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro.* Hæc est tertia ratio, q. d. Oportet vos magnifacere corpora vestra, & non breui turpique voluptate ea dæmoni obstringere, & quasi gratis vendere, quæ tanto pretio sanguinis Iesu Christi empta sunt? *Glorificate ergo Deum,* magni corpus vestrum faciendo, & castum illud seruando in obsequium Dei & Christi. Vnde antea dixerat: *Corpus autem non fornicationi, sed Domino, & Dominus corpori.* Hoc est, non est corpus destinatum, vt vilipendatur, & illo quis abutatur per fornicationes, sed vt Dominus per eius puritatem glorificetur, & per castitatem illi consecretur: & Dominus corpori casto & puro dabit præmium & incorruptionem.

Quartò dicit: *Deus verò Dominum suscitauit, & nos suscitabit per virtutem suam.* Et in his verbis quarta ratio continetur, deterrens à fornicatione, q. d. Si corpora nostra in puluere perpetuo permanerent, adhuc tamen inquinanda non forent, quia organum sunt salutis nostræ? sed quandoquidem resuscitanda sunt cum Christi corpore & glorificanda, castè conseruari debent, vt mereantur incorruptione donari, & immortalitate in altera vita.

Ideo signum egregiæ castitatis Deus à putrefactione quorumdam Sanctorum corpora præseruauit. Sic corpus Beatæ Ceciliæ à Clemente Octauo repertum est post nongentos & amplius annos. Sic & corpus B. Francisci adhuc integrum stare dicunt sine fulcris, solâ diuinæ virtutis vi sustentatum. Corpus quoque S. Huberti integrum asseritur. Corpus S. Martini post mortem repertum fuit habens faciem quasi Angeli. Vide dicta super artic. 11. symboli. Sic S. Edicta filia Regis Angliæ S. Dunstano apparens, ei significauit, vt è sepulchro corpus suum eleuans, honoratiori loco collocaret, indicauitque illi membra quibus indiscretè vsa fuerat in pueritia putrefacta fore, oculos, pedes, manus, reliquis membris integris sine corruptione & maximè pollice manus dexteræ, ob signi Crucis formationem. Quod ita repertum est, vt alibi dixi.

Attendite hæc, ô iuuenes obcæcati, qui corpora vestra immunditiis & fœdæ libidini velut prædam obiicitis. Aperite oculos mentis vestræ ac considerationis seriæ, & vel serò saltem resipiscite. Si considerare volueritis creationem vestram, agnoscetis in vobis imaginem Dei ipsiusmet manu expressam. Cur illam carnali corruptione conspurcatis, in iniuriam ipsius Creatoris; si consideretis incarnationem Filij Dei, per corporis & carnis assumptionem in vnione illa hypostatica, iam caro nostra deificata est. Cur ergo diuinæ consortes facti naturæ, vilissimâ fœditate carnem à Filio Dei tanti æstimatam corrumpitis, in iniuriam ipsius saluatoris, si considerationem vestram vertatis ad ipsam redemptionem, iam monet vos Apostolus, quod empti estis pretio magno sanguinis Iesu Christi. Cur ergo Deum non glorificatis in corpore vestro, sed potius inhonoratis in iniuriam Redemptoris? Si vlterius baptismi vestri memineritis, ac sacræ confirmationis, corpora vestra ibi facta sunt membra Christi, ibi in templum Spiritus sancti specialiter consecrata per vnctionem Chrismatis sacri. Cur ergo illa polluitis in iniuriam capitis vestri Christi, & Spiritus sancti inhabitantis; deinde si mentis & considerationis vestræ aciem, in sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum vultis intendere, ibi attendite, quam frequenter corpus eius corpori vestro sociatum est, ibi sanguis eius (vt dicebat casta Agnes) ornat genas nostras; hoc Sacramentum puritatis & castitatis symbolum est, mentem & corpus sanctificans, & arctissimo fœdere coniungens. Cur ergo post tale consortium diuinitatis, & post tale fœdus amoris, carnem vestram dæmoni lenoni turpissimo prostituitis, in iniuriam sponsi vestri? Denique si resurrectionem quam speratis considerare volueritis, nonne incorruptionis munere donari optatis? Cur ergo corruptionem carnalem & fœdam amatis, & non potius castitatis & mortificationis myrrha, corpus vestrum ab illa corruptione præseruare satagitis, quæ non potest in vobis esse sine iniuria Glorificatoris, & impedimento vestræ glorificationis? Fugite ergo ô iuuenes fugite fornicationem, tot titulis vocationi Christianæ, & beneficiis Dei aduersam. Non enim vocauit vos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, vt abstineatis à fornicatione: vt sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderij sicut gentes quæ Deum non nouerunt.* Thess. 4.

PROPOSITIO II.

Detestandum quoque fornicationis vitium, ob turpitudinem & ignominiam quam secum vehit.

Quantum ad turpitudinem, adeò fœdum est illud peccatum, vt ipsummet turpitudinis nomen ei approprietur, imò sola eius nominatio quandam turpitudinem aspergit & pudorem affert. Hinc est, quod de omnibus aliis vitiis liberè & laudabiliter disputemus, de carnali autem isto vitio verecundè, parcè, & quasi inuitos disserere, concionari, aut alloqui nos oporteat, verentique debemus ne castis auribus offendiculum demus, & hoc ob illam quæ huic peccato inest turpitudinem. Sic ergo solus sermo de ipso quodammodo inficit, quanto magis ipsummet peccatum perpetrantem hominem fœdat & dedecorat, ac confusionem peccanti afferri debet? Ideò Apostolus ad Romanos scribit: *Quem fructum habuistis in illis in quibus nunc erubescitis?* Rom. 6. Hinc etiam voluptas ista turpis, belluarum irrationabilium fœditati solet comparari. Nam] antiqui sapientes, hircosos porcos ac suos homines voluptuarios ac lubricos nominarunt. Cùm quidam stolidus audiente Pythagorâ diceret, malle se cum mulieribus quàm cum Philosophis versari, Rectè respondet Pythagoras, *sues libentius in luto quàm in aqua versantur.* Laert. Qui enim fœdis immundisque libidinibus immergitur, sordida suis voluptate detinetur, vt dixit Boetius: cui consonat Scriptura dicens de muliere luxuriosa *Circulus aureus in naribus suis*

mulier

mulier pulchra & fatua. q. d. Sicut sus abuteretur monili aliquo aureo ad eius nares pendente, immergens illud luto: Sic mulier luxuriosa abutitur pulchritudine sua, quæ est pretiosior auro & margaritis, dum illam transfert ad sordes Veneris, & dedecore afficit. Alia similitudine vtitur Propheta: *Computruerunt vt iumenta in stercore suo.* Nempe sicut animalia diu in stercore iacentia deturpantur, defœdantur, computrescunt, ita in hoc vitio homines diu hærentes, totaliter abominabiles fiunt. Quapropter hunc locum sic exponit D. Gregorius: *Iumenta in stercore computrescere, est carnales in fœtore luxuriæ vitam finire.*

Prou. 11. Ioel. 11. Greg 24. mor.

Potest quoque hoc peccatum comparari cimici, bestiæ fœtidæ. Sicut enim cimex viuus, magnam molestiam infligit corpori cui adhæret, mordet, pungit, nec quiescere hominem finit: si verò confricetur, atteratur, siue comprimatur, tunc tetrum odorem affiat & maculam in cute relinquit. Ita & hoc libidinis vitium, carnem non finit quiescere, infestat hominem donec turpitudinem homo operetur, quæ fœtorem & maculam in anima & corpore relinquit, vtrumque inficiens & dedecorans.

Hæc considerans Apostolus dicit: *Qui fornicatur, in corpus suum peccat.* Primò quidem, quia illud fœdæ libidinis fluxu ignominiosè polluit & contaminat, nam censetur corpori suo, quod sanctificatum, & sanguine Christi emptum est, iniuriam irrogare, fœdo & meretrico vsui illud subiiciendo, vas suum, quod deberet possidere in honore & sanctificatione, tradendo passionibus desiderij ignominiosè.

Secundò peccat in corpus suum, quia stimulos venereos in corpore defigit, qui etiam post peccatum, cum vult pœnitere, aut ad meliorem in castitate vitam peragendam se conuertere, illum infestant, & frequenter ad reiterandam libidinis viam illum impellunt, & ita peccat in corpus suum faciens illud mancipium libidinis: cuius potestati, dum homo aliquoties spontè se subiecit, continuò vult dominari, & totum corpus sibi vendicare, turpibus stimulis & motibus illecebrosis infestans ex recordatione præteritæ voluptatis.

Hoc agnoscit, & deplorat Augustinus de se in adolescentia adhuc constituto, in qua ætate cum libidini laxasset habenas, postea reprimere volens, iam vix poterat: vbi eram, inquit, & quàm longè exulabam à delicijs domus tuæ anno illo sexto decimo ætatis carnis meæ, cùm accepit in me luxuriam sceptrum, & totas manus dedi vesaniæ libidinis licentiosæ.

Exhalabantur nebulæ de limosa concupiscentia carnis & scatebra pubertatis, & obnubilabant & obfuscabant cor meum, vt non discerneretur serenitas dilectionis, à caligine libidinis. Vtrumque in confuso æstuabat, & rapiebat imbecillem ætatem per abrupta cupiditatum, & mergebat in gurgite flagitiorum. Inualuerat super me ira tua & nesciebam. Obsurdueram stridore catenæ mortalitatis meæ, pœna superbiæ animæ meæ, & ibam longiùs à te: & sinebas, & iactabar, & effundebar & diffluebam, & ebulliebam per fornicationes meas, & tacebas. O tardum gaudium meum. Tacebas tunc, & ego ibam porrò longè à te, in plurima sterilia semina dolorum, superbâ deiectione & inquietâ lassitudine. Ita Augustinus lib. 2 conf. cap. 2. Cùm verò voluit meliorem inire viam, audi ex ipsomet quid passus sit difficultatis: *Retinebant me, inquit, nugæ nugarũ, vanitates vanitatum, antiquæ amicæ meæ, & succutiebant vestem meam carneam, & submurmurabant, dimittisne nos, & à momento isto non erimus tecum vltra in æternum, & à momento isto non tibi licebit hoc & illud vltrà in æternum? Et quæ suggerebant in eo quod dixi hoc & illud, quæ suggerebant Deus meus? Auertat ab anima serui tui misericordia tua, quas sordes suggerebant, quæ dedecora?* Ita ipse lib. 8. cap. 11. qui de eadem re conqueritur cap. 5. his verbis.

Ego suspirabam ligatus, non ferro alieno, sed meâ ferreâ voluntate.

Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat. Quippe ex voluntate peruersa facta est libido, & dum seruitur libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis, tenebat me obstrictum dura seruitus. Voluntas autem noua, quæ mihi esse cœperat vt te colerem; nondum erat idonea ad superandum priorem vetustate roboratam. Ita duæ voluntates meæ, vna vetus, & alia noua, vna carnalis, altera spiritualis, confligebant inter se, atque discordando dissipabant animam meam sic intelligebam in meipso experimento id quod legeram, quomodo caro concupisceret aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Ita iterum Augustinus describens luctam carnis per motus illicitos, quos in se defigit qui voluptati obtemperat, vt meritò propter illos dicat Apostolus: *Qui fornicatur, in corpus suum peccat:* quia nutrit in suo corpore, fouétque concupiscentiam, in ipsiusmet corporis iniuriam, ipsimet corpori infestam, quia quo magis expletur, eo magis tyrannisat & dominatur.

Similis est concupiscentia cani, quem dum toleras ad mensam tuam & ei aliquid porrigis vt famē satiet & quiescat: eo magis assilit & requiem tibi non permittit, & dum fugare cupis per vnam portam, per alteram redit, & molestus est. Sic quanto magis voluptuariæ passioni indulges, tanto amplius vexat & sollicitat & importuna est: ne iam ergo foueas aut explere satagas, sed fame potius eneca, loqui liber non eris.

Hi ignominiosi motus carnis etiam in pœnam peccati à Deo permittuntur, & ordinantur illis qui ad meliorem vitam respirant. Ideo s. Maria Aegyptiaca totidem annos quot veneri seruierat, scilicet septemdecim, hos stimulos passa est, licet durissimam pœnitentiam ageret.

Sic de B. Moyse, de Latrone Eremita facto legimus, quia vita eius parum continens fuerat, nullâ ieiunij seueritate, potuisse carnis lasciuiam domare. Immò cùm post sexennium, ieiunio, vigilias nocturnas, multá que preces & lachrymas adiunxisset, nihil tamen obtinuit: Tandem tamen post longus labores, benedictione Patris sui spiritualis aliquam meruit quietem, fremente licet sathanâ.

Pallad. in hist. Lasiaca.

Tertiò, *qui fornicatur peccat in corpus suum,* non solùm quia obnoxium illud reddit seruituti libidinis, aut quia turpiter illud contaminat: sed quia illud debilitat, exhaurit, eneruat, & sæpe morbis inficit & consumit. Ita vt postea euiratum & effœtum corpus, inutile fiat, & in statu matrimonij, & in statu continentiæ ad pœnitentiam agendam. Vis id similitudine declarari? attende ad segetes & frumenta. Hæc aliquando aurâ & vento calido in æstate exuruntur & læduntur (quos ventos vredines vocamus, quia torrent frumenta, & ad farinam & sementem inutilia reddunt) ita vt si seminentur non germinent, si molæ traduntur in furfures abeant, de quibus Osee 7. *Corrupta venta seminauerunt.* Hi iuuenes corrupti æstu libidinis, similes sunt huic frumento viciato, quod nec ad seminandum, nec ad molendum vtile est: hoc est, nullum ad statum sunt idonei. Nam si matrimonio traduntur, sicut frumentum traditur telluri vt germen producat, vel non germinant, nam aliquando contingit vt filios non procreent ob corpus libidinibus effœtum & viciatum, vel prauos & similes filios generant. Si autem molæ, hoc est, statui continentiæ, religionis, aut sacerdotij, non in farinam, sed in furfures abeunt, & vitia in quibus adolescentiam contriuerunt, ad senectam vsque transmittunt.

Aperiat hic iterum mentis oculos lubrica & improuida iuuentus, quæ florem ætatis, Veneri ridolo consecrat: ebulliens per turpitudines & fornicationes, totam se tradens dominanti libidini, sperans tamen in maturiori ætate omnes turpis huiusce seruitutis compedes facilè dissoluere, pœnitentiam agere, & castè Deo seruire. Verùm non attendit, corpus venereâ consuetudine vitiatum frequenter ad hæc omnia quæ sperat, inutile reddi. Non attendit difficultates, quæ tum obuenient in superandis illecebrosis carnis stimulis, iam inueteratum dominatum in carne habentibus, ita vt pluribus contingat: *Ossa eius implentur vitijs adolescentiæ & cum ea in puluere dormient.* Et iterum illud: *Adolescens iuxta viam suam etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.*

Non attendunt quoque iuuenes improuidi & lubrici, ad laqueos inextricabiles, quos fabricat eis sathan vitiosa consuetudine. Agit enim dæmon cùm multis, sicut pueri cum auibus filo ad pedem ligatis: permittit eos aliquamdiu liberè ambulare, sed dum vult se homo totaliter eripere tunc primum se inextricabiliter ligatum reperit, & ad seruitutem priorem reducitur.

Tim. 5.

Denique, non considerant, an auxilium gratiæ tunc sint habituri: nam fortis omninò & potentis gratiæ auxilium necessarium est, vt eripiantur illi quibus spiritus fornicatione dominatus est. Hinc eleganter dixit B. Nilus: *Fieri nequit, vt homo suismet pennis ad castitatis aram conuolet, nisi diuina eum gratia à perturbationum carnalium fouea in altum subduxerit.* Et D. Hier. illud ad Ephes. *Spiritus qui nunc operatur in filiis diffidentiæ: in quib. & nos aliquando operati sumus, in desiderijs carnis nostræ,* exponit de spiritu fornicationis: qui operari dicitur in filiis diffidentiæ, hoc est, in eis qui se sua desperant ab ipso

Lib. 8. vitiis de

vitio capti & detenti, quasi obsessi à quodam dæmone. Propterea etiam Salomon de meretrice dicit: *Qui ingrediuntur ad eam, non reuertentur, nec apprehendent semitam vitæ*, q.d. sicut qui in mortem aut in sepulcbrum defertur, non regreditur, nec saluti potest restitui, ita qui peccatis carnalibus se inuoluunt, pedes referre nequeunt: quia difficillimam habent resipiscentiam, in qualibet etiam ætate: & hic morbus quasi immedicabilis est, nisi Deo velut medicinam cœlitus immittente.

Noui ego virum octuagenarium, qui cum impuris amoribus deditus fuisset, etiam in coniugio, & senectute immundis adhuc motibus & cogitationibus frequenter erat obnoxius. Et cum generalem vitæ totius confessionem, cum firmo emendationis proposito, in extrema sua senecta instituisset, nihilominus in vltimo morbo suo iacens totus impotens, & sepulchro vicinus, corpore se ad putredinem resoluente, adhuc immundis agitabatur cogitationibus, ita vt adolescentiam sibi ministrantem ad impudicos tactus inuitaret. Sed ille impuritatis & fatuitatis senilis misertus se subtraxit, & cauit ne solus remotis arbitris ei adesset, vt omnem ei occasionem impuræ cogitationis præscinderet. Hunc tamen puto postea pœnituisse, & bonâ morte functum.

Noui & alterum senem consimilis fere ætatis, qui iam 3. anno integro illecebrosis motibus mire agitabatur: & id quidem frequentissime, siue sedens, siue ambulans, siue comedens, siue die, siue nocte dum quiescere cupit, imò & in templo orans: quibus tamen viriliter resistit, sanguinolentum gerens cum illis bellum, non grauissimo cordis martyrio. Dicentes sathanam genitalis membri quandam possessionem occupasse (his enim verbis mihi frequenter conquestus est) quia cum piis exercitiis insistere parat, nefandis motibus omnem vim exercere non cessat. Et diebus illis quibus ad sacram Eucharistiam accedit (quod frequenter meo facit consilio) maxime eum infestat, aut quando Virgini Beatissimæ precum suarum pensum persoluit. Quis diceret in tali ætate senio omnino confectis tantam à carne luctam sustinendam esse, quæ nocte dieque hominem non sinit quiescere? sed vt spero lucta est illi vltima, signum appropinquantis coronæ. Interim hæc refero, vt considerent illi, & intueantur velut è speculo, qui existimant iuuenili ætate præterlapsâ, facilem sibi ad virtutem & castitatem viam fore, carne tunc sedatâ nec recalcitrante. Nec tamen ignorare deberent, senes apud Danielem exarsisse impudico Susannæ amore, quorum vni dicitur: *Inueterate dierum malorum species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum.* Hoc & aliis senibus non infrequenter contingit, maximè cùm iuuentutem in carnis vitiis contriuerunt.

PROPOSITIO III.

Detestandum quoque fornicationis vitium est, ob infamiam & vermem conscientiæ.

Rectè D. Bonauentura hoc vitium comparat gehennæ, in qua est *ignis, fœtor, & vermis*. Sic in hoc peccato reperitur ignis & ardor concupiscentiæ, fœtor corporis & ignominia, vermis remordentis conscientiæ.

Rectè quoque de hoc vitio dixit quidam: O ignis infernalis luxuria, cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius fumus infamia, cuius scintillæ praua colloquia, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna! Ob hanc immunditiam & infamiam comparatur fœtenti sulphuri. Vnde de illo vitio interpretatur D. Gregorius illud Iob 18. *Aspergatur in tabernaculis eius sulphur.* Quid est aliud, inquit, sulphur, quàm fomentum ignis, quod tamen sic ignem nutrit, vt fœtorem grauissimum exhalet? *Quid itaque in sulphure, nisi peccatum carnis accipimus, quod dum peruersis cogitationibus, quasi quibusdã fœtoribus mentem replet, æterna incendia præparat; dum fœtoris sui nebulam in mente dilatat, contra eam flammis subsequentibus, quasi nutrimenta subministrat. Ideo in tabernaculo impij sulphur aspergitur, quotidie peruersa carnis delectatio in mente eius dominatur.* Hinc dicit idem D. Gregor. super Sodomam pluisse à Domino sulphur cum igne, cùm carnis scelera prius decreuisset, vt ipsa qualitate vltionis notaret maculam & ignominiam criminis: sulphur quidem fœtorem; & ignis ardorem ignominiosum designabat.

Propter hanc infamiam dicitur de muliere huic peccato obnoxia apud Ecclesiasticum cap. 9. *Omnis mulier fornicaria quasi stercus in via conculcabitur.* Et Salomon propter eandem causam exprobratur apud eundem c. 47. *Inclinasti femora tua mulieribus, potestatem habuisti in corpore tuo, dedisti maculam in gloria tua. q. d.* In potestate tua erat carnales affectus coercere, & te à mulierum impuro amore liberum seruare. Sed voluisti implere voluptatem mentis & carnis, & ideò dedisti maculam ignominiæ honori & famæ tuæ: & non solum corpus polluisti, sed & vitam tuam fœtore quodam maculoso aspersisti.

Ad eundem sensum de adulterio dicitur Prou. 6. *Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius delebitur.* Turpitudinem quidem congregat quoad se, peccans in corpus suum. Ignominiam, quoad proximum, lædens honorem suum. Opprobrium, quoad Deum conquirens confusionem, non solùm in præsenti, sed & in futuro. Item congregat *turpitudinem* in vita, *ignominiam* in morte *opprobrium* in sua posteritate, quod post mortem adhuc non delebitur. Imò adde, congregat sibi *turpitudinem* fornicarius coram Angelis, ignominiam coram sanctis & coram hominibus, *opprobrium* etiam coram dæmonibus. Infamia & fœtor huius peccati, etiam Angelis abominabilis est, qui castitate & puritate delectantur, & inter lilia pascuntur. Vnde refertur in vitis Patrum, quod cùm Angelus in corpore assumpto, cum quodam ex illis Patribus in via graderetur, inuento cadauere putrido hominis, cœpit senex nares obstruere non valens fœtorem sustinere. Cui dixit Angelus. *Quare nares tuas constringis?* Respondit ille. *Quis non obstringeret tali fœtore occurrente?* Processerunt vlteriùs, & occurrit eis iuuenis quidam decorus, ornatus sertis floridis, & cum adhuc longè esset, cœpit Angelus nares obturare, quasi fœtorem importabilem sentiens. Miratur Eremita, & inquirit causam. At Angelus dicit ei: *Iuuenis ille luxuriosus plus fœtet in conspectu Dei & Angelorum, quàm cadauer quod vidisti, in conspectu hominum.* Dæmonibus quoque quandoque abominabile esse hoc peccatum exemplis declarari potest.

Refertur Doctor Robertus Holcot in lib. Sap. lect. 102. de quodam Necromantico, qui cùm vocasset dæmonem more solito, post longam expectationem & carminum suorum iterationem mirabatur ille dæmonem non venire. Tandem dæmon apparuit velut à longè stans, & nares obstruens. Quærit incantator, cur sic tardasset, & cur ita remotus, nec appropinquans, vt solitus erat, staret à longè? Respondet dæmon fœtor luxuriæ tuæ non permittit accedere: nempè cognouerat paululò ante meretricem, & ideò abominabatur dæmon eius infamem societatem. Docent enim aliqui ex scholasticis, aliquos spiritus ita nobilis esse naturæ, vt huius vitij vilitatem abominentur & declinent.

Narrat Cantipratanus ad hunc propositum hæc quæ sequuntur. Mihi per plures annos in Episcopatu Cameracensi Vices gerenti Episcopi confessionibus audiendis, quædam mulier cum maximo pudore & mœrore est confessa, se assuefactam contrectationibus & pollutionibus illicitis in lecto lasciuisse, dæmonemque inter se & parietem cum cachinno clamantem audisse, phi, phi, phi, interiectionem significans indignantis. Quâ voce confusa mulier, eadem concurrit ad me, & beneficio absolutionis accepto, pœnitentiam etiam vlita quam statui, amarissimè egit.

Sed & aliam, inquit ipse, per idem fere tempus noui, quæ multis lachrymis confessa est, fere se consimili vitio polluentem, audisse vocem dæmonis & dixisse: Age misera, age quod agis, bene tibi soluetur breui, quod nunc facis. Nec multo post, vbi mulier confessa est, & à peccato resilijt, ex timore maximo mortem incurrit: et quod per pœnitentiam non expleuit, in purgatorio diris pœnis exoluit. Hæc Cat. l. 2. c. 30. p. 3. & 4.

Patet ergo satis ex his, carnale flagitium ignominiam coram Angelis & dæmonibus afferre. Coram hominibus autem quàm infame sit, si non opus est explicare. Et licet in occulto patretur, Deus frequenter in lucem illud producit, quamlibet homines circunspectionem adhibeant. Quid non fecit Dauid, peccatum suum cum Bersabea abscondere? Reuocat Vriam à prælio, inebriat eum per plures vices, vt remittat in domum & cum vxore dormiat, vt fœtus ab adulterio illius conceptus, mariti esse putetur, & peccatum sic abscondatur. Postea mittit litteras ad Ioab, vt interfectio Vriæ in prælio impetu hostium in eum irruente ipsi non imputetur. Verùm dicit ei Dominus: *Tu fecisti hanc rem absconditè, ego faciam in conspectu solis huius.* Nempe in pœnam & vindictam peccati, voluit illud Deus omnibus propalari, & ipsius vxores à filio Absalone ignominiosè & publicè violari.

Præter infamiam, oritur ex hoc fœtido vitio synderesis &

& vermia conscientiæ, qui amarissimo felle prætereuntem statim delectationem aspergit. Vnde eleganter dixit Boëtius: *Habet voluptas omnis, stimulis agit fruentes, apúmque instar volantium, vbi grata mella fudit, fugit, & nimis tenaci ferit icta corda morsu.* Licet ergo in aliis peccatis etiam habeat locum (maximè tamen in hoc peccato) quod statim præteritâ delectatione, tristitia interior consequitur, magis amara quàm fuerit delectatio præcedens: quæ transit velut vmbra fugiens, sed venenum in fine fundit, & absynthium commiscet. Hinc dicit sapiens: *Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, nouissima autem illius amara quasi absynthium, & acuta quasi gladius biceps*, qui animam scilicet & corpus transfigit. Hinc & antiqui pingebant Venerem cum floribus odoriferis, sed inter quos myrrha erat intermixta, quia scilicet delectatio venerea, primò quidem suauis apparet, sed in fine, pœnitudinis & tristis conscientiæ amaritudine, omnem absorbet delectationem, & suauitatem reddit odiosam.

Eccl. 7.

Hoc agnoscunt, si fateri voluerint, qui luxuriis vacant, aut si vermem hunc conscientiæ non sentiunt, signum est planè animi reprobati, & in malo obdurati: de quorum similibus dicebat Apostolus: *Tradidit Deus eos in reprobum sensum.*

Hanc amaritudinem ipsemet agnouit Salomō inclamans, & alios exemplo suo docens: *Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius: qui placet Deo effugiet illam.* Expertus loquitur, vtique deceperunt eum & a via recta abduxerunt: & dicit non simpliciter esse amaram voluptatem muliebrem, sed morte amariorem. Et ita fortè loquitur ad cor reuersus, post longam voluptatem, intolerabilem sentiens in corde amaritudinem. Sicut enim illi, qui post ebrietatem profundam & somnum brutalem ad se redeunt, habent guttur ex vini fæcibus mira amaritudine infectum, ita vt ad aspectum etiam vini nauseent, & nihil nisi aquam fontis exquirant, vt reliquiarum amaritudines abluant, vino autem indignantur, & maledicunt: sic post vsum mulierum Salomoni contigit, melle illi dulciores fuerunt, ita vt non sufficerent illi concubinæ trecentæ: at modò fel sentit, & execratur illam voluptatem, dicitque morte amariorem, quia per illam etiam mors æterna conciliatur. Inclamat ergo non contra sexum fœmineum, sed contra insipientiam eorum qui occasione mulierum, à Deo separantur, vocatque mulierem, *laqueum, sagenam, vincula*, quia dæmon per illam venatur, piscatur, captiuat plurimorum animas.

Agnouit & hanc amaritudinem Frater Salomonis Ammon, qui cum ita amaret Thamar sororem Absalon, vt præ amore ægrotaret, postquam per dolum & vim illa abusus fuisset, magnâ tristitiâ stimulatus, maximo odio eam habuit, ita vt a se eiiceret, maiusque odium foret, quàm amor prior.

Agnouit & hanc amaritudinem Augustinus, qui lib. 2. Confessionum sic loquitur. *Efferbui miser sequens impetum fluxus mei, relicto te, & excessi omnia legitima tua, nec tamen euasi flagella tua. Quis enim hoc mortalium potuit? Nam tu semper aderas, misericorditer sæuiens & amarissimis aspergens offensionibus omnes illicitas iucunditates meas, vt ita quærerem sine offensione iucundari. Et vbi hoc possem, non inuenirem quidquam præter te Domine. Præter te qui fingis laborem in præcepto, & percutis vt sanes, & occidis nos ne moriamur abs te.* Hæ sunt spinæ, quibus Dominus sepit viam erroneam luxuriosorum, ne vlterius progrediantur, sed ad cor reuersi, ad eum etiam reuertantur, de quibus apud Prophetam: *Sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inueniet, & dicet: Vadam ad virum meum priorem quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc.* Tunc enim ad Deum reuertitur anima, inquit D. Greg. *cum multiplices amaritudines velut quasdam spinas inuenit, in illis delectationibus quas concupiscit: nam dum his morderi cœpit, tunc plenius intelligit, quanto illi cum priori verbo melius fuit.* Quis manus velit cruentare, vt fructum colligat amarum, & verme corrosum, spinis cruentis circumseptum? Hoc agunt libidinosi, conscientiam cruentant, & per spinas asperas manum immittunt, vt fructum amarum & fœtidum libidinis colligant: *Quem fructum habuistis,* inquit Apostolus, *in his in quibus nunc erubescitis?*

Osee. 2.

Greg. 14. mor. c. 2. & hom. 36 in Euang.

Rom. 6.

Audite ergo, ô stolidi amantes, imò potius amentes, & inclinate aurem vestram prudentiæ, quam vos docet Sapiens: *Fili ne intendas fallaciæ mulieris, quia fauus distillans labia eius, sed nouissima amara quasi absynthium,* *Longè fac ab ea viam tuam & ne appropinques foribus domus eius, ne sagitta transfigat cor tuum, & gemas in nouissimis, quando consumpserit carnes tuas, & corpus tuum, & dicas: Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquieuit cor meum?* Cur propter voluptatis fœdæ micculam, tantam tibi conquiris amaritudinem, & totius æternitatis iactas aleam? Væ cordi tuo, væ cordi, nisi sagitta hæc, quæ cor tuum transfigit, te reuocet ad cor, vt abstrahatur mens tua à via inferi, è semitis amaris. Considero, inquit Sapiens, iuuenem vecordem, qui transit per plateas iuxta angulum, & prope viam domus mulieris illecebrosæ graditur in obscuro, aduesperascente iam die, in noctis tenebris & caligine. Sed, *Via inferi domus eius penetrantes interiora mortis*, Fuge ergo ignominiam, fuge vermem rodentem, fuge sagittam vulnerantem, fuge amaritudinem, fuge mortem, fuge gehennam, fuge confusionem & temporalem & æternam. Hæc omnia sunt in domo meretricis, omnis tibi in fuga salus: *Fugite fornicationem*: fuge de medio Babylonis, & salua animam tuam. Poculum ibi aureum tibi propinatur, sed intus plenum abominatione, fæce amara, & veneno mortifero.

Prou. 5.

Prou. 5.

Responsio ad aliquot obiectiones.

Sed dicunt lubrici homines, non posse se continere & ætatis ebullientis ardorem sustinere, ideoque debere libidinem se corrumpendo explere, aut mulieris occasione frui. Respondeo, nemini Deus præcepit impossibile, & qui sic loquuntur, duplici eum ignorantiâ videntur condemnare, quasi nesciat Deus qualem fecerit hominem, & nesciat quid iusserit, imponens mandatum quod impleri non possit. Et ita impliciè retorquent prophani homines iniquitatem suam in Deum, imponentes iniquitatem iusto, crudelitatem pio, quasi eos non ad salutem fecerit, sed ad pœnam destinarit. Manifestè autem redarguuntur per scripturam. *Sub te opp. erit tibi appetitus tuus & tu dominaberis illius. Apposuit tibi ignem & aquam, ad quod volueris porrige manum, ante hominem vita & mors, bonum & malum.* Excusamus ergo & tergiuersamur, & vix est aliquis qui in eis quæ ad Deum spectant, velit experiri quid possit.

Gen. 4.

Non experiuntur lasciui hi homines quid possint, carnalibus tentationibus resistendo, sed ad primum lenocinantis voluptatis sensum, statim captiuum tradunt consensum: & sic carnem non vincunt, sed à carne vincuntur. Si eis grauis pecuniæ summa proponeretur vt continerent, tunc promptè & fortiter carni obsisterent. Vbi verò apud Deum præmium seruatum continentibus non satis consideratur, dicunt se continere non posse. Adde, si mortem corporalem sibi imminere ex incontinentia imaginarentur, frænum sibi inniicerent. Vbi verò æternus animæ interitus impendet, non satis ponderatur. Si in hominum præsentia continuò agerent continere possent, at quia in Dei & Angelorum se esse non considerant, dicunt se continere non posse.

Verum è contra dicere deberent. Non possum fornicari, si negotium istud animæ exitiosum vt oportet considerarēt. *Nunquid poterit aliquis gustare aliquid, quod gustatum affert mortem,* inquit Propheta Iob, cap. 6. si tibi cibus amarus aut venenatus proponeretur etiam famelico, statim diceres, nō possum id vllo modo comedere. Certe voluptas fornicationis, veneno acerbior est & morte amarior, si rem æqua lance pensites, & ideò oportet te ab illa etiam illiciente temperare. Nam & inter ipsa animalia ratione carentia, si piscis suspicatur hamum, ab esca temperat sibi voluptuosa: & auis à grano, si retis dolum suspicatur, & pleraque animalia à laqueo cauent abscondito. Cur ergo homo à luxuriæ veneno non temperet, à voluptatis esca, sub qua rete laqueúsque dæmonis latere certò scitur, quo in æternum anima strangulatur? Nemo ergo se excuset & dicat: Non possum continere. Quis enim eum cogit ad immunditiam? an dæmon, an caro, an mulier? Illicere possunt, cogere non possunt: debilis est hostis, qui non potest vincere nisi volentem.

Scimus quidem non posse hominem continere sine auxilio Dei, sed illud paratum est, si homo fecerit quod in se est, illud nobis non deest si illi nos non defuerimus. Poscat, oret, instet homo, & huius gratiæ auxilium experietur: *Deus nunquam instat præcepto, quin præcurrat auxilio.* quia iubendo monet facere quod possis, petere quod non possis adiuuat vt possis, inquit Tridentinum.

Dicat ergo vnusquisque cum Augustino: *Conforta me Domine vt possim, da quod iubes & iube quod vis. Continentiam iubes, da quod iubes, iube quod vis.* Hoc etiam docet sapiens

ita vt se ab illis abstrahere non posset. Ductus ergo pœnitentia, cum lachrymis Deo, & S. Vualburgæ vota nuncupat. Vnde absolutus est ab illo horribili nexu. Non tamen deseruit miserum illum, sed ad RhenI littus vsque comitatus est. Quò cum ventum esset, non ferens alter tum cadaueris pondus, tùm intolerabile dedecus, in Rhenum se præcipitem dedit. Sed tum immanem homicidam Rhenus non sustinens, illum cum cadauere in littus euomit. Terrefactus alter ad S. Vualburgæ Monasterium celeriter aduenit, gesta narrat, paratos iureiurando confirmare. Viderunt multi hunc tali onustum sarcina cadaueris, qui tum fuere in viuis, vt ambigi non possit falsum & commentitium id esse. Ita apud Surium tom. 3. primo die Maij.

PROPOSITIO III.

Homicidij peccatum eo magis crescit, quo persona nobis est coniunctior cui necem molimur.

Hinc qui patri aut matri, aut parentibus carnis suæ, manus violentas inicit, grauissimè peccat: estque reseruatus in Diœcesi Leodiensi, & pletisque aliis. Nomine parentum etiam auum & auiam, & alios ascendentes intelligimus, à quibus vitam hausimus, estque nostrum mediatè & deriuatè. Est certè res deploranda, quod post peccatum adeò deprauata sit hominis natura, vt non solum homo hominis sanguinem sitiat, sed & fratres fratris, filius Patris & Matris. Ita vt partus egrediens de vtero, illum persequatur, sicut dicebat Dauid de suo Absalone: *Filius qui egressus est de vtero meo quærit animam meam.* Nempe sic homo fit homini lupus, & filius fit parenti viperinus fœtus. Vipera enim dicitur in conceptu suffocare marem feminantem, & in partu corrodere viscera matris parturientis. ideò vocauit Baptista Pharisæos: *Genimina viperarum*, quia ipsi Prophetas & Christum crudeliter persecuti sunt, qui eis instar parentum erant.

2. Reg. 16.

Audiant qui crudeli animo desæuiunt in parentes, & illos persequuntur, præclaram monitionem, quam Andronicus senior, Andronico iuniori auus nepoti in ipsum iam futurem effundere paranti, transmisit. Cùm enim Andronicus hic iunior Bizantium vrbem proditione cœpisset, & palatium ingressurus foret, vt in auum suum animaduerteret & sæuiret, ille huoc ei nuncium deferri curat: Quoniam Deus hodie mi fili, sceptrum Imperatorum mihi ademptum tibi donauit, vnum hoc beneficium à te peto, pro multis quæ ab ipso ortu tuo in te cõtuli, natiuitatis & progressionis in vitam post Deum auctor. Dona mihi vitam meam. Parce paterno capiti, nec violento ferro sanguinem haurito, à quo tu vitæ fõtem accepisti. Homo quidem cælum & terram intueatur, humanas verò actiones cœlum, & terra intueatur. Ne velis igitur nefandi facinoris (quale ab omni æuo nemo vnquam ausus est,) inspectores habere cœlum & terram. Quod si fraternus sanguis olim ad Dominum contra Cain clamabat, quantò magis paternus sanguis ad Dominum clamabit, & terræ & soli, & astris tantum facinus aoounciabit, & apud omnes gentium Reges detestabitur? Reuerere senium miserabile, quod mihi paulo post obitum, tibi verò longarum curarũ requiem pollicetur. Reuerere manus quæ te sæpe in cunis adhuc vagientem sunt amplexæ. Reuerere labia quæ te sæpe summa charitate deosculata sunt & alteram animam appellarunt. Calami fortuna proiecti miserere, nec tu eum denuò conterere velis. Ne tu eum homo sis, præsenti fortuna efferaris, sed necessariam inconstantiam & varietatem, à me sumpto iudicio consideraro. Respice longæ vitæ finem, admirare vt vna nox quæ me multorum annorum Imperatorem accepit, alieno imperio subiectum relinquit. His verbis iunior Andronicus delinitus fuit, & salutis aui diligenti curâ suscepta, vix etiam à lachrymis temperans palatium ingreditur. Vbi eum humi iacentem inuenit coràm imagine B. Mariæ rogantem ne se periclitantem desereret, & sic prauorum ensibus obiiceret. Ipse ergo imagine etiam adorata, auum ampleaus est, & blandis verbis recreauit. Ita Nicephorus & Greg. l. 5. hist. Rom.

Attendant quoque sæui illi parentum persecutores, qui huiusmodi pietatis sermone vel exemplo nihil commouentur, durissimam vindictam quàm non solum sibi in sæculo reseruatam, sed & præsenti æuo eis infligit Deus Absalon rebellis quia paterno cruore manus fœdare paratus fuit, indignus cœlo & terrâ iudicatus est, & ideò funesta pendet in arbore aureis suis cincinnis quasi laqueo suspensus, nefandi criminis pœnas luens. Hoc sit eis speculum, hoc exemplum.

Nero ille crudelis, auctore Diogene, matre trucidata, quærebatur se specie materna exagitari verberibus furiatum, tædisque ardentibus, nullinque loco tutum posse consistere.

Popielus Polonorum Princeps, ob patricidij crimen miserè cum vxore & liberis à muribus absumptus perijt. Rem sic narrat Martinus Cromerus. Popielus iunior susceptio principatu, concordi patruorum procerumque voluntate impubes inauguratur, delectis aliquot de patruis qui administrarent donec per se publica munia obire posset. Cùm pubertatem attigisset, (quæ præcliuis est ad licentiam & voluptates ætas) suo iam arbitrau cœpit viuere, Patruorum monita aspernari cum æqualibus consilia capere, conuiuia cum eis frequentare, perditos mores sequi, Rempublicam & iudicia negligere. Ineunt patrui cum Proceribus consilium, quomodo dissolura Principis vita frænaretur. Vxorem ei dant Theutonici Principis cuiusdam filiam, videbaturque mulier mariti vitã ad meliorum frugem reductura, sed aliter accidit. Nam viris vitia adiunxit & auarior factus, decreta, honores, Magistratus vendebat, & crudelitate ac fastu principatum sibi stabilire cœpit, metuique à suis volebat, cum amari non mereretur. Ad hæc omnia vxor impellebat, quæ gustata semel dominatus & lucri dulcedine, muliebri æstu imperium omne ad se trãstulerat. Et cum mollem viri animum amore sui penitùs adstrictũ teneret, perpetuum apud Polonos dominatum fore sibi persuadebat. Obstabat tamen auctoritatis Patruorum quos metuebat, & liberius obiurgantes oderat. Itaque eos confictis criminibus viro reddit suspectos & inuisos persuadet, illis viuis, non posse ipsi esse principatum firmum aut liberis suis, & ideò è medio tollendos asserit, se confecturam negotium, sine vlla populi offensione vel suspicione.

Sic ergo necandi illos initur ratio, Princeps grauem simulat morbum, Patruos oeci destinatos, acciri iubet mariti nomine vxor. Accedunt, & ægrum Principem circumstant, & consolantur. Ingemiscebat ille, & adesse vitæ finem diuinitus sibi indicarũ simulat, vxorem & filios illorum tutelæ commendat. Complentur muliebri eiulatu palatia, parantur funebres exequiæ, ipso iubente Principe. Sole iam ad occasum tendente, princeps patruos dimissurus blandè compellat, & in signum amoris circumferri medicatum poculum iubet, prægustare se simulat.

Cùm omnes bibissent, fingit se somno premi, velle quiescere, discedunt illi, sed conceptum præcordiis veneoum vitalia membra occupat. Nec mora, de statu mentis dimoti & furentes, maximo cum cruciatu cadunt & examinantur. Mulier te per exploratores nunciata, cadauera insepulta proiici mandat diuulgat eos insidiaros vitæ Principis, & ideo iusta Dei vindicta percussores repente perijsse. Quoquoniam autem effusa rupris præcordiis viscera, manifestum veneni iudicium dabant, nemo tamen Principum horum deplorare interitum est ausus, metu tyranni. sed non finit multa diu diuinum numen scelera. Nam ea cadaueribus putrefactis enati mures inusitatæ magnitudinis, impium parricidam cum scelerata vxore atque liberis fugientem, quoquo versus per aquam flammamque persequuntur, nec claustra prosunt, aut abigentium satellitum præsidia.

Ad extremum diffugientibus omnibus, absumptis prius filiis, deinde vxore postremus ipse infœlix miserabiliter lenta morte consumitur in arce Crusuicia. Hæc Cromerus de rebus gestis Polonorum lib. 2.

Olim quærebatur à quodam legislatore, cui nullam pœnam statuisset illi qui patrem vel matrem occidisset? Respondit se non putasse tantum impietatis inesse humanis pectoribus, vt audeat quis occidere eum per quem initium vitæ accepit. Attendant hoc Christiani, inter quos aliqui adhuc eò impietatis non obstante fidei lumine deueniunt, vt propter vel honores, vel hæreditates paternas illorum sanguini insidientur & vitæ.

Vnde rectè dixit Poeta,

Non hospes ab hospite tutus.
Nec socer à genero, fratrum quoque gratia rara.
Imminet exitio vir coniugis illa mariti.
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Sicut verò est contra rationem naturalem parentum occisio, ita etiam contra rationem naturalem proprij sanguinis effusio, siue sui ipsius occisio aut mutilatio, quia homo habet

habet inclinationem quandam ad sui conseruationem. Et ideò propria manu sese interimere, etiam hoc præcepto prohibitum censetur. Hoc multis locis docet Augustinus, & disertè lib. 1. de ciuitate cap. 26. sic ait: *Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, velut fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas, neminem propter aliena peccata, ne hoc ipso incipiat habere grauissimum proprium quem non polluebat alienum neminem propter sua peccata præterita, propter qua magis hâc vitâ opus est, vt possint pœnitendo sanari, neminem velut desiderio melioris vitæ, quæ post mortem speratur, quia reos suæ mortis melior post mortem vita non suscipit.* Reprehendit quoque à Augustinus Donatistas, erroneè docentes licitam esse sui interfectionem, & in patrocinium erroris sui afferentes exemplum Raziæ, qui ne in manus Nicanoris deueniret, seipsum gladio peremit, sed cùm per festinationem non certo ictu plagam dedisset, per murum se præcipitauit in turbas, cùm autem adhuc spiraret, petram præruptam conscendit, & complexus intestina sua vtrisque manibus proiecit supra turbas. Ad hoc respondet D. Augustinus, ipsum fortiter potius id fecisse, quàm prudenter.

(Margin: August. Epist. 6.)

Sic Saul & eius armiger, ne in manus hostium venirent, suis gladiis incumbunt, non minus miserè quam impiè.

Sic Achitophel & Iudas dum laqueo sibi vitam præripiunt, flammis æternis se vouent, & præcipitant.

Sic denique Zambri tyrannidem in Israel affectans, cum videret expugnandam ciuitatem ad quam confugerat, succendit se cum domo regia & sic mortuus est. Quapropter etiam reprobandus est Philosophus ille Theoprotus, qui vt refert D. Augustinus, legens librum Platonis de immortalitate animæ, spe & desiderio futuræ vitæ seipsum interfecit, & sic animam & vitam, tam mortalem quàm immortalem irrecuperabiliter perdidit. Reprobanda quoque Lucretia, quæ violata à Tarquinio, crudeli ferro sibi mortem consciuit.

Sed dices, multæ sanctæ Virgines, sibi mortis causa fuere, ne violarentur, dum quædam se in flumina, quædam in flammas præcipitant, aut aliis modis sibi mortem inferunt ob pudicitiæ custodiam? Respondeo aliquas posse excusari per ignorantiam inculpatam, quæ existimarunt id tali casu sibi licitum. Aliquæ etiam id fecisse creduntur inspiratione speciali Dei, vt docet D. Augustinus loco allegato, qui etiam refert ad spiritus instinctum mortem Sampsonis, quam columnas concutiens, sibi intulisse videtur. Ad hanc inspirationem referri potest pium illud stratagema, quo vsa est Virgo Euphrasia, de qua Nicephorus lib. 7. hist. cap. 13. Hæc Nicodemiæ agebat tempore Diocletiani, eamque persecutores à fide auertere moliebantur, illa verò mort potius eligebat, quàm à fide deficere. Putarunt illi si libidini semel indulsisset facilius vincendam, ideò in lupanar deruditur. At illa impudico adolescente ingrediente, orabat Deum pro tutela castitatis, simulque optabat Martyrij gloriâ potiri excogitauit ergo hanc piam fraudem. Cum Christiani tanquàm venefici & magiæ dediti haberentur, dicit huic adolescenti: *Si mihi parcas & intactam relinquas, docebo pharmacum, quo perunctus, in prælio nullo telo vel ferro lædi poteris, quod si dubites, in meipsa experiri id poteris.* Ille promisit, secus rei fidem facere. Illa ergò ceram oleo mollitam manibus subigit, & collum vngit, *Nunc, inquit, ense collum toto conatu feri, & effectum videbis.* Ille validissimè ensem intorquens, caput ei præscindit, & sic ipsa & Virgo & Martyr permansit. Non enim erat ei aliud remedium seruandæ castitatis, & sic iustè adolescentem decepit piâ hac fraude, ad quam ipse eam coegit eius insidians castitati, quam vt seruaret mori maluit, & sic tu ueris eius necis auctor censeri debet, & ipsa Martyr, non sui homicida. Sic & aliæ coluntur vt Martyres, quæ sibi videntur mortem attulisse, eum tamen Martyr ab alio debeat occidi, quia ob Christi fidem ad hoc fuere quodammodo compulsæ, & sic morali æstimatione censentur à persecutoribus occisæ.

Quæres, an sicut non licet sibi mortem inferre, ita etiam eam non liceat sibi optare? Respondeo, non licere sibi eam optare ex impatientia, desperatione, aut alia passione inordinata. Vnde certum est grauiter peccare, qui ob corporis, fortunæ, aut animi incommoda, & ærumnas à Deo vel immissas vel permissas, diris se deuouent, mortem sibi imprecantur aut prolibus, quod inter homines huius sæculi frequentissimum est.

Ht vbi affliguntur, non respiciunt ad secretam illam diuinæ prouidentiæ manum, quæ alternis huius zui bonis malisque nos cupit erudire, modo erigere, paulò post humiliare, modo vngere, modo pungere, vt nec in bonis huius sæculi constituarur fœlicitas, nec in malis infœlicitas, quia vtraque volubilia sunt, modo augmantur, modo diminuntur.

Respondeo 2. Sunt aliquæ causæ, ob quas etiam viri sancti licitè mortem optant, & corporis dissolutionem.

Prima desiderium vitæ beatæ, quo impellente dicebat Apostolus *Cupio dissolui, & esse cum Christo.* Et S. Ioannes iam senex concludit suam Apocalypsim eodem voto dicens: *Veni Domine Iesu.* Ignatius Martyr quomodò exæstuarit mortis desiderio, vt Christo frui posset, satis indicat in Epistola quam scripsit ad Romanos. Vide Breuiarium Roman. 1. Febr. De hac dixit beatus, Gregorius: *Thalami sponsi in Ecclesia, sunt illorum corda in quibus anima per amorem sponso inuisibili coniunguntur, vt eius desiderio mens ardeat, & nulla iam qua immundo sunt concupiscat, præsentis vitæ longitudinem pœnam deputat, ex ira festinat, & in amoris amplexu ad Dei visionem quiescere. Mens itaque talis nullam sæculi consolationem recipit, sed ad illam quam diligit medullitus suspirat, feruet, anhelat, anxiantur, vilis ei fit ipsa salus sui corporis, quia transfixa est vulnere amoris.*

(Margin: Hom. 5. in Ezec.)

Secunda causa est, vt sint liberi à periculo peccandi venialiter. Ob hanc causam Apostolus inclamat: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et quamque viri Sancti ponderantes peccati grauitatem, & illius contra diuinam bonitatem (quam perfectissimo amore prosequi optarent) offensam considerantes, & qua hæc vita non potest esse immunis; deplorant hanc miseriam & suspirant ad mortem, tanquàm ad peccati & malorum omnium terminum, & vnicum remedium quo quis securus esse possit. Vnde inclamant cum Psalte, *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est habitaui cum habitantibus cedar, &c.*

Tertia causa est, vt sint liberi ab ærumnis corporis, quæ multa præbent impedimenta animæ, multa ei creant pericula, multo afficiunt tædio ad Deum respirantem. Sic Elias Iesabelem fugiens sub Iuniperо totus lassus, mortem tanquàm finem tot ærumnarum peroptans, dicebat: *Tolle Domine animam meam à me, non enim melior sum quàm patres mei.* Iob quoque in mediis suis afflictionibus dicebat: *Qui cœpit, ipse me conterat, soluat manum suam & succidat me.* Quo quidem loquendi genere vtebatur, non ex impatientia, sed vehementissimum suum dolorem ostendens: veritus se prolixiori cruciatui imparem, optabat finire ærumnosam illam vitam paratus mortem & necem vltimam de manu Domini suscipere, cuius tamen ordinationi voluntatem suam substernebat, sicut & alij sancti qui mortem ad fugiendas corporis ærumnas exoptarunt, diuinæ nihilominus voluntati semper suam subiiciebant. Sic ergo multi mortem potius quàm vitam amaram & periculis multis obnoxiam prælegerunt, & illam maximi beneficij loco ducebant.

D. Cyprianus cum lecta esset Proconsulis iussu tabella, in qua hæc erat exarata sententia: *Thascium Cyprianum gladio animaduerti placet,* respondit: *Deo gratias:* & ipsa speculatori viginti quinque aureos quasi pro beneficio quod in eum erat collaturus, numerari iubet. Ita habetur in actis passionis eius.

Præclarè quoque Cardinalis Polus, cum ad eum deferrentur minæ, quas eis Henricus VIII. Angliæ Rex intentabat, eis necem respirans, respondit se necem istam beneficij loco ducere *Sicut enim,* inquiebat, *cùm quis vestem exuere optat, si quis auxilio sit beneficium ei confert: ita mihi mortalem hanc & corruptibilem vestem exuere tandem optanti, rex auxilium præstabit, quod beneficij loco duco.* Ita Sanderus in Historia Schismatis Anglicani.

LECTIO VI.

De variis peccatis contra hoc quartum præceptum,

Primò peccant contra hoc præceptum, quicumque abortum procurant, quâcumque id viâ faciant, siue viri pharmaca

pharmaca mulieribus præbenda, siue mulier ea fœtum in se extinguendo. Si fœtus fuerit animatus, perfectum homicidium committitur, & irregularitas incurrit, quia occiditur qui verè est homo animatus anima rationali, estque grauissimum peccatum, quia anima pueri simul irreparabili damno afficitur nunquam Deum visura. Si autem fœtus anima rationabili adhuc non sit animatus, graue nihilominus peccatum est, & species homicidij; quia tunc occiditur homo, non qui est, sed qui generabatur, ita vt ille actus quantum in se est tollat vitam hominis iam inchoatam. Hinc Tertullianus dicit: *Nobis homicidio semper interdicto, etiam conceptum vtero, dum adhuc sanguis in hominem delibatur, dissoluere non licet, homicidij festinatio est prohibere nasci, nec refert natam quis eripiat animam aut disturbet nascentem. Homo est, qui futurus est, nam fructus in semine est.* Sed quæres quando proles animetur anima rationali? Respondeo tunc animari quando fœtus est formatus. Docet autem Hippocrates maris formationem absolui aliquando die trigesimo, aliquando trigesimoquinto, aliquando quadragesimo, aliquando 45. fœminæ verò nunc 25 nunc 40. nunc 45. nunc 50. Vide Lessium de iure & iust. lib. 2. cap. 9. dub. 10. Vbi docet, virum ad conseruationem vitæ matris liceat pharmacum præbere, quo proles pereat intentata. De qua re vide etiam Siluestrum & Nauarrum.

Tertul. in apoc. cap. 9

Secundò, contra hoc quoque præceptum peccant, qui herbas vel alia sterilitatis venena sumunt, vel docent, & suadent aliis sumere ne concipiant. Hinc graue est peccatum, quod puellis post vsuram corporis sui fornicariis amatoribus datam, nimis heu familiare est, quæ vt possint & libidini indulgere, & nihilominus honori suo externo consulere, artibus variis vtuntur, vt vel non concipiant, vel fœtum excutiant, de quo diligenter à confessariis sunt interrogandæ. Verùm frequenter contingit in pœnam peccati, vt qualibet arte impensa, non possint fornicario fœtui nocere: quia Deus vult vtero tumescente peccatum earum propalare, & non solum peccatum earum, sed & parentum negligentiam in custodia puellarum suarum hoc modo plectere, infamia scilicet eum eorum graui tristitia & dolore coniuncta, familiam totam subsequente. Quapropter præmonet Sapiens: *Filiæ tibi sunt, serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem ad illas. Trade filiam & grande opus feceris, & homini sensato da illam.* Quasi dicat, sexus ille lubricus est, & multis insidiis expositus, non permittas vagari, aut multis conuenticulis interesse. Attende Dinæ exemplū quam Dei prouidentia permisit fœdari, vt cunctis fidelium filiabus daret in exemplum. Trade verò filiam tuam nuptui dum tempus est, opus grande feceris, quia & illi prospicis à periculo impudicitiæ, & aliorum peccatorum ac malorum subsequentium, & te quoque à graui cura exoneras.

Tertiò peccant matres quæ frequenter, licet non ex intentione directa, tamen ex graui sua negligentia & culpa causa sibi sunt abortus, modo per intemperantiam, modo per grauem iram & exardescentiam, modo per onera quæ imprudenter suis imponunt humeris. Imò per tripudia & saltationes, quandoque periculum fœtui suo creant, & contra hoc præceptum peccant.

Hic referant antiquæ Historiæ sororem bellatoris illius inclyti Curij Romani præ nimia Lætitia ex triūpho fratris sui & Pirrhi captiui, illa nocte tanta intemperantia festiuis tripudiis deditam fuisse, vt filium peperit abortiuum, & emortuum, ita hoc tristi euentu triumphi huius festiua gaudia perturbauit. Quapropter Philosophus quidam Pistus, mulieribus prægnantibus ad vitandum abortum, inter cætera, hæc sequentia documenta tradit.

1. Caueat mulier grauida à tripudiis.

2. Ne ingrediatur hortos, vbi multiplices sunt fructus, ne esu nimio proli pariat dispendium.

3. Ne vtatur zona, aut cingulo nimis stricto.

4. Caueat à subitanea relatione inopinatorum euentuum, ex auditu enim talium frequenter timore conceptis contingit, & pari periculum. Sosia nobilis Romana nuper nuptui tradita, & sex mensibus grauida, audiens subitò Paulum Æmilianum & Publium maritum in prælio occubuisse victos ab Hannibale, tali nuntio ita consternata est, vt & ipsa subitò ceciderit cum prole emortua. Vide similem hist. 1. Reg. 40.

Moneantur ergo matres de diligenti fœtus cura, quia vbi eorum interuenit negligentia, non potest esse sine graui culpa. Multò tamen grauior erit, si prolis internecio ex causa proueniat directo conatu Sic grauissimè peccabat Eusebia mater S. Germani Episcopi Parisiensis de qua sic habent lectiones, quæ nostra recitantur Conuincensi Ecclesia, cuius Patronus est.

B. Germanus Parisiorum Pontifex, territorij Augustoduensis indigena, patre Eleutherio, matre quoque Eusebia, honestis parentibus procreatus est. Cuius genitrix, pro eo quod hunc post alterum breui spatio concepisset, pudore mota muliebri cupiebat ante partum infantem extinguere. Et accepta potione vt abortiuum proiceret, dum nocere non posset, incubabat in ventre, vt vel pondere præfocaret. Certabat mater cum paruulo, retinebatur infans ab vtero. Erat ergo pugna inter mulierem & viscera, lædebatur matrona, nec nocumentum accipiebat infantia, obluctabatur sarcina, ne genitrix fieret parricida. Vnde id actum est, vt seruatus incolumis ipse illæsus procederet, & matrem redderet innocentem. Erat sanè hinc futura prænoscere, ante factam per eum virtutem, quem nasci contigerit. Adijcitur ibidem: Cum puer adhuc foret scholas frequentans cum quodam sibi propinquo, cui nomen Stratidius, mater propinqui illius Stratidij, vt eius hæreditatem acquireret, de adolescentis nece tractauit. Quæ temperatam potionem in vna ampulla condidit, vinum quoque in altera, præcipiens puellæ vt venientibus ambobus, illi porrigeret de vino, isti de maleficio. Sed ignorans ministra, ampullam pariter mutat, vinumque Germano, venenum verò dat Stratidio, sic dum insonti præparatur interitus, auctor cadit in laqueum. Itaque duplici miraculo seruatus est sanctus Germanus, & puer scilicet carnem, & adhuc in ventre matris embrio. Hæc ibi.

Quartò, peccant mariti, ad grauem iram & perturbationem sæuitiâ suâ vxores grauidas impellentes, quod frequenter fit cùm prolium periculo graui: Imo tanto grauius peccant, si eas cum fœtus præiudicio percutiant. Licet enim vir in vxorem ius habeat, ita vt iusta de causa eam percutiens non peccet, si id fiat in ordine ad castigationem, tamen enormis percussio illi licita non est, maximè dum vxor vterum gestat.

Quintò peccant, qui per negligentiam infantes in eodem lecto dormientes suffocant, estque hic grauitas culpæ iuxta grauitatem negligentiæ: Nec facilè ea in re admittitur excusatio matrum, ob paupertatem se excusantium, quod eis locus commodus & lectus separatus non suppetat, in quo collocare possint infantes, aut ob frigus apud se eos collocare cogantur, aut ob ploratum continuum inter brachia eos recipere, & vberibus noctu admouere compellantur. Hoc enim valde periculosum est pro adeo tenella ætate, matribus facilè obdormiscentibus cum discrimine vitæ prolium suarum. Vnde mihi compertum est ex ipsarūmet confessione modo è lecto decidisse infantes, modo ipso stragulo suffocante, modo ipsis vberibus continuo lactis fluxu in obdormiscentis os nimis abunde profluentibus, infantes enecatos fuisse, cum maximo matrum sese expergiscentium & imprudentiam suam, (sed sero nimium) deplorantium lamento: Sic aliquibus earum contingit quod Simiæ, quæ nimio complexu dicitur quandoque proles suffocare improuidè. Præstaret vtrique infantes, ac parentes, noctis aliquas incommoditates perpeti, quàm tale periculum subire, quod sæpe cum irreparabili damno coniunctum est. Hinc in Diœcesi nostra Leodiensi, iuxta Rituale, cum è puerperio ad templum redeunt mulieres, serio debent moneri, ne tenellam prolem secum in eodem lecto collocent, alioqui si quid illis contingat, non solum Deo rationem sunt redituræ, sed à Iudice puniendæ. Imò conuenit Pastores quandoque publicè hæc inculcare apud plebem rusticam, quæ prætextu inopiæ improuidè infantes sæpe periculo exponit. Habes hac de re exemplum 3 Reg. 3. vbi comparuerunt coram tribunali Salomonis duæ meretrices, quarum vna prolem suam nocte dormiens oppresserat, & illam inter brachia alterius dormientis deposuerat, viuam ipsius prolem auferens, quam cum suam esse contenderet, Salomonis sapientissimo iudicio condemnata fuit. Vide textum.

Qua vero pœna vel pœnitentia mulctandi sunt parentes, quorum incuria opprimuntur paruuli in lectulis, audi ex Stephano V. Pontifice, sic ad Humbertū Episcopum Moguntinum respondente. *Consuluisti de infantibus, qui in vno lecto dormientes cum parentibus, mortui reperiuntur, vtrum ferro candenti, aut aqua feruenti, aut alio*

Ex Gratiano 2. q. 5. c. 20. consuluisti.

examine

examine parentes se purificare debeant eos non oppressisse. Monendi sunt & protestandi parentes, nec tam tenellos secum in lecto collocent, ne negligentiâ quâlibet proueniente suffocentur, vnde ipsi homicidij rei inueniantur. Nam ferri candentis, aut aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri, sacri non censent Canones & quod sanctorum Patrum documento sancitum non est superstitiosa adinuentione non est præsumendum, Spontaneâ enim confessione, vel testium probatione publicatu delicta, habito præ oculis Dei timore, commissa sunt regimini nostro iudicare, occulta verò & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Hi autem qui probantur, vel censentur talis reatus esse noxij, suâ moderatione castigentur, quia si ille qui conceptum in vtero, per abortum enecauerit, homicida est quanto magis qui vnius saltem diei puerulum peremit, homicidam se esse excusare nequibit? Hæc ille.

Sextò peccant, quicunque consilium dant aut auxilium, aut aliter concurrunt ad alicuius occisionem, vel percussionem. sic homicidij rea fuit Iesabel per suos Iudices vitam eripiens. Naboth, eo quod vinea eius potiri non posset. Sic Dauid scribens ad Ioab vt Vrias in loco periculoso prælij collocaretur, & neci obijceretur. Vnde dicitur ei: *Interfecisti eum gladio filiorum Ammon.* Simili modo peccabat Saul, qui ideo ad conflictum mittebat Dauidem, vt Philistæorum gladio interiret: *Non sit, inquit, manus mea super illum.*

Examinent se hic multi qui frequenter susurratione & suasu venenato, rixarum & dissidiorum homicidiorumque causa existunt, nec hoc in sanctuarij pondere ponderant, nec in sacro pœnitentiæ tribunali explicant.

Septimò peccant contra hoc præceptum, omnes qui odium aliquod corde gerunt, vel voluntatem nocendi proximo. Vnde Christus hoc mandatum perficiens ait: *Dictum est antiquis: Non occides, Ego autem dico vobis, omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, qui autem dixerit Racha, reus erit concilio, qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Non intelligebant Iudæi homicidium esse nisi interemptionem corporis humani, sed Christus explicat etiam iniquum motum & affectum ad nocendum fratri, in genere homicidij deputari, vt plenius in Augustino poteris legere qui tres gradus ponit.

Matth. 5.

Primus est ad lędendum proximum ira in animo concepta, quæ nihil aliud est quàm motus animi in vindictam pronus.

Secundus est confusa vox indignationis, quam Christus vacat Racha.

Tertius manifesta cōtumelia, sicut est dicere, fatue, ait quid simile, à qua solet procedi ad verbera, & per illa ad necem.

Hos tres gradus hic prohiberi indicat Christus, quia Deus non solum effectum prohibet, sed & affectum. sed sicut hi gradus in peccatis, ita ponit gradus in reatu: dum dicit *reus esse iudiçij, consilij, aut gehennæ ignis.* Hoc explicans S. Augustinus dicit: In iudicio adhuc locus est defensioni, ad concilium pertinet sententiæ prolatio, quando Iudices inter se conferunt quo supplicio damnari oporteat, quem constat esse damnandū in gehennæ ignis terra est damnatio & supplicium. Alij paulò aliter explicant Vide passim interpretes.

Vltimò, ad hoc præceptum referri potest homicidium spirituale quod fit inducendo aliquem ad peccatum, verbo, exemplo, consilio. Si enim occisio corporis inter grauia crimina censetur, ita & interemptio animæ, quæ fit dum ei gratiæ vita tollitur, & in perniciem æternam impellitur. *Vnius animæ perditio*, inquit D. Chrysostomus, *tantum habet iacturam, vt nullo eum ratio possit dignè æstimare, quandoquidem vnius animæ salus tanti est, vt ob hanc Filius Dei fieret homo tamque pateretur.* Qui ergo ex intentione malum fratri persuadet, homicidium spirituale committit. Tales sunt qui per blandos sermones seducunt corda innocentium, de quibus dicebat sapiens: *Fili si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.* Tales quoque sunt qui per hæreses, sub pelle ouium lupi, mactant & perdunt, & millia animarum inferno demergunt. Tales & illi qui pusillis scandalum exhibent, de quibus Saluator dicit expedire potius vt molâ asinariâ demergantur in profundum, quâ pœnâ indicat peccati grauitatem, vt notat D. Hieronymus. Denique & illi spirituale quoddam homicidium perpetrare censentur, qui bonum propositum in alterius animo suffocant, & extinguunt. Similes hi sunt Pharaoni infantes Hebræorum in ortu suffocanti, aut Herodi Christum adhuc nascentem extinguere molienti.

Chrys. hom. 3. in acta.

LECTIO VII.

De duellorum abusu.

PROPOSITIO.

PRohibetur hîc quoque monomachia siue duellorū vsus: De illo Cōcilium Tridentinū sic loquitur: *Detestabilis duellorum vsus, fabricante diabolo introductus, vt cruentâ corporum morte animarum etiam perniciē lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur, &c.* Non obstante interim grauissima Conciliorū sub censurarū pœnis prohibitione, adhuc apud nationes Christianas, nō sine piorum dolore, duella cruentissima pro re vana, pro re nihili suscipiuntur. Res vtique deploranda quàm grauissima incōmoda quotidie consequuntur, viris etiā magnis in mutuum sanguinem atrociter irruentibus, magna cæcitate & dementia. Qualis vtique dementia, pro puncto imaginario honoris, tot strages & cædes fieri, tot homicidia & parricidia perpetrari, tantum cruoris fundi, tot fortitudinis & nobilitatis viros extingui, qui pro Deo, pro fide, pro patriæ salute, poterant dimicare, & fœliciter occumbere? Qualis cæcitas, tot familias desolari, & in ruinam proruere, dum parentes filiis orbantur, aut filii parentibus, & vxores maritis, dum etiam dissidia irreconciliabilia inter magnas familias oriuntur? Qualis denique infœlicitas pro tali imaginario puncto, tot animas perire, de quibus vsurpare licet illud Iob. *Et in puncto ad inferna descendunt.* Quid est ergo illud *punctum honoris?* Quid de illo dicemus? Quandoquidem tot pariat crimina horrida, nonne rectius, *Punctum horroris* vocaueris, quam honoris? Quandoquidem tot viduas lachrymis conficit, tot familias orbatas dedecore afficit? an non rectius nominaueris *Punctum dedecoris & doloris?*

Sed cur punctum dicitur, quod secum adueht tantam longitudinem, latitudinem, profunditatem malorum? Cur punctum dicitur, quod generat pœnarum nunquàm finiendam æternitatem! O punctum! O Æternitas! punctum mundani honoris, quàm multis origo es æternæ infœlicitatis? O atomus vanitatis, ô atomus insensibilis, punctum inuisibile! Veruntamen multa corpora visibiliter, multas animas inuisibiliter cruentas & diuidis, ac a Deo æternùm separas. Certè punctum hoc honoris, non est nisi quoddam idolum phantasticum, quod homines mundi adorant, pro quo mortem obire, & millies Deum offendere parati sunt. Vtique idolo illo phantastico dementati, parati sunt vero apud Deum honore priuari, & æterno in pœnis dedecore affici. Quis fabricauit illud idolum, nisi fascinata hominum opinio, vanum mundi ingenium, furor infernalis, fraus Sathanæ, sibi hoc modo animas deuincire cupientis? Attendant hæc qui in tenebris sunt, velatos habentes oculos, tanti illud punctū æstimantes. Attendant in quo verus honor consistat, ille enim apud Deum obtinetur, dum actionibus tuis comitem iungis virtutis decorem, dum nihil illicitum & inhonestum peragis, dum regi supremo obsequium fidele præstas, in nullo eum offendens, dum illi viuere & mori paratus es, ac pro eius honore, vel pro fide, vel pro Reipublicæ salute, iustè sanguinem fundere. Hoc verò punctum vani honoris de quo loquimur, Deum grauiter offendit & pungit, & velut nouis spinarum puncturis caput filij pei iterum atrociter compungit. Expugnetur ergo hoc imaginarium punctum, hoc phantasticum idolum, de cordibus fidelium, qui veri nobiles esse debent, & veri filij Dei, quos æterni & cœlestis honoris conuenit ambitione duci. Quod si his non moueantur, certè eos non tam Christianos dicemus, quam barbaros & paganos sanguinem sitientes, ethnicè viuentes, non Christianè, vt meritò eos Galli *Gentil-homes*, hoc est, gentiles homines vocitent. Audiant denique vocem suorum commilitonum, qui per duella animas & corpora prædam inferno deuouerunt. Hi e tartareis gammis clamant: *Ambulauimus vias difficiles, lassati sumus in via iniquitatis.* Sed cæci pro puncto honoris, gammarum æternitatem nobis ignominiosè comparauimus, pro cæco furore æternum Dei furorem conciliauimus. Et quia mucrone peccauimus, mucro Domini perpetuo nos vulnere confodit, nouo semper tormento nos conficiens & conscientiæ vermis, tanquam continuus rotror, nunquam nos quiescere sinit, semper corrodens, nouoque puncturis. Hoc est ergo æternum væ, quod inclamant hi quondam cæci, nunc oculis apertis clarius conspicientes malorum cumulum,

Sap. 5.

Et

cumulum, à vanitatis puncto imaginatio originem trahentem, & in infinitum se extendentem. Quapropter obtestor iuuenes omnes, *quorum pedes veloces sunt ad effundendum sanguinem* vt propriam attendant salutem, exemplo eorum sapiant, ac perditione eorum considerata resipiscant, nec se ferro ita facile prædam obiiciant necique æternæ, ob rem nihili, ob rixas de vanitate, ob volatile verbum. Meminerint Dei & sanguinis Iesu Christi, & abstineantur ab effusione humani sanguinis, sui misereantur, parentum lachrymas abstergant, flores faciant hinc opinionis stultæ & vanæ punctum, veri & cœlestis honoris, qui æternum permanet, sint zelatores.

B. Fœlix de Cantalica, cuius beatificatio nuper in Ordine Capucinorum cum solemnitate celebrata est, cùm quodam die incidisset in duos excitis iam gladiis ad duellum paratos, cœpit inclamare forti voce & zelo: *Hui fratres mei sistite paululùm, obsecro vos per salutem vestram, vnicum mihi verbum ante conflictum date, dicat vnusquisque, Deo gratias.* Viget ergo eos, & compellit dicere, *Deo gratias*: & statim his verbis prolatis, mansuefacti, ad concordiam reducit, proposita eis peccati grauitate, & charitatis Christianæ obligatione.

Cùm Radislaus Princeps, per iniuriam inuasisset Boëmiæ fines, coactus à suis tandem optimus Venceslaus, Boëmorum rex militem collegit. Cùm iam dimicaturæ essent acies, exclamat Venceslaus: Si aliter res componi nequit quàm prælio, cur non potius sine insontium sanguine, ipsi inter nos singulari certamine decertamus? Nulla sit mora, lorica ergo paruulam super cilicinam vestem induens, & paruo ense succinctus Venceslaus in arenam prodit. At Radislaus cataphractus, hastatusque, cum ingenti machæra se infert. Venceslaus signo crucis frontem pingens, subitò Angelos vidit, atque hanc vocem velut ab homine promptam audit: Ne feri. Et repente Radislaus humi procumbens, veniam audaciæ poscit, seque potestati victoris permisit. Allevans prostratum Venceslaus, non ante data veniâ, & dignitate ei restitutâ, vt contumaciam in obsequium debitum verteret, ne post grauiùs ab irato Numine plecteretur. Ita Dubrauius l. 4. hist. Boemicæ.

Porrò hic aduerte non solum censuris Ecclesiasticis inuolui qui duellum ineunt, sed & omnes fautores, consiliarios, ex industria spectatores, & quocumque modo ad illud concurrentes, aut in suis dominiis & terris illud permittentes. Quæ vt specialiùs intelligere, & casus hac re occurrentes censurasque discernere possis, Constitutionem Clementis VIII. pœnas duellantibus à Concilio Tridentino inflictas repetentem, & extendentem, visum est hic subiicere. Quia pastoribus omnibus in Diœcesi nostra Leodiensi præceptum fuit illam promulgare per Decretum Ferdinandi Principis & Episcopi Leodiensis anno 1618. Augusti die 20. Tenor ergo Bullæ sic habet.

CLEMENS EPISCOPVS

seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

ILlius vices, licèt immeritò gerentes, qui vt animas suorum fidelium à peccato & è diaboli laqueis liberaret, è cœlo descendens, humanâ carne assumptâ, ne proprio quidem suo pretiosissimo sanguini pepercit, sed seipsum in ara crucis immaculatam hostiam æterno Patri offerre voluit, in hanc præcipuè curam summo studio incumbimus, vt easdem animas inæstimabili pretio redemptas, aduersus satanæ fraudes, quantum in nobis est, illæsas præseruemus præsertim verò totis viribus nobis à Domino traditis exterminemus exitialia quædam atq. enormia peccata, quibus diuina Maiestas grauius offenditur, quæque eodem fabricante humani generis hoste inuecta atque introducta sunt, & ex cruenta corporum morte animarum etiam simul interitus, ac pernicies sequatur. Rectè siquidem, & salubriter fel. rec. Pius Papa IV. Prædecessor noster post alios complures suos, nostrosque Prædecessores, qui detestandum diuina naturalique lege, ac sacris Canonibus damnatum duellorum abusum suis etiam Constitutionibus seuerè prohibuerant, grauesque pœnas contra quoscumque, temporali ditioni S. R. E. mediatè vel immediatè subiectos eius criminis quomodolibet reos, vel participes inflixerunt cupiens non solum in terris prædictis, sed aliis vbilibet animarum periculis obuiare, Principes ac domicellos permittentes in suis dominiis id patrari ac etiam extra terras & loca ditioni Ecclesiæ subiecta, huiusmodi duella seu singularia certamina, aut diffidationes desuper facientes, ad id inuitantes, prouocantes, auxilium, consilium, vel fauorem dantes, illisque adstantes & interessentes, nec non chartas desuper subscribentes, aut publicantes, seu de illis se intromittentes, singulos Imperatores ac Regibus inferiores, maioris excommunicationis (ac si Ecclesiastici fuerint) vltra eam etiam priuationis omnium dignitatum, beneficiorum, & officiorum Ecclesiasticorum, inhabilitatisque ad illa, & alia in posterum obtinenda, pœnis subiacere, easque incurrere voluit, à quibus non nisi à Rom. Pontifice absolui possint. Sed & postmodum generalis Tridentina Synodus ad exterminandum penitus ex Christiano orbe hoc malum, statuit, vt Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac iurisdictione & Dominio ciuitatis, Castri, aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, priuati intelligantur, & si feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui verò pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis ac omnium bonorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & vt homicidæ iuxta sacros canones puniri debeant, & si in ipso conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam qui consilium in causa duelli tam in iure quàm in facto dederint, aut aliâ quacumque ratione ad id quempiam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis & perpetuæ maledictionis vinculo teneantur. Quas pœnas nouissimè piæ mem. Gregor. VIII. pariter prædecessor noster extendit aduersus illos etiam omnes, qui non publicè, sed priuatim ex condicto statuto tempore, & in loco conuento monomachiam commisissent, etiam patrinis sociisue non vocatis, & loci securitate non habita, & prouocatoriis litteris minimè præcedentibus, etiam contra locorum Dominos, si id (quantum in se fuerint) non prohibuissent, cæterosque supradictos criminis socios & ex composito spectatores, etiamsi pugnam ob aliquod impedimentum non commisissent, si ad locum accessissent pugnaturi, & per eos non stetisset comminus pugnarent. Verum quia cum magna animi nostri molestia intelleximus adhuc in quibusdam, præsertim transalpinis ac remotis regionibus, & potissimum vbi bella vigent, castrensi quadam & militari licentiâ seu veriùs audaciâ perniciosum hoc scelus inter fideles exerceri, quasi fas sit in solo hostili, vbi Christiani nominis seu Catholicæ fidei hostes tyrannidem exercent, siue hæreses & schismata impunè grassantur, siue inter signa & castra militaria, in capita suorum fratrum impios conuertere mucrones, quos multò salubriùs contra Christi aduersarios stringi par esset.

Nos nefaria diaboli arma salutari Ecclesiæ gladio ad continendos in officio fideles nobis præcipuè ipsius Domini auctoritate tradito retundere, atque à ceruicibus gregis Domini nostræ curæ crediti, quantùm (eodem Deo adiutore) euiti possumus, propulsare cupientes, prædictas omnes constitutiones, ac decretum Concilij Tridentini cum omnibus, & singulis in eis contentis censuris, & pœnis, decretis, extensionibus, quarum, & quorum tenores præsentibus haberi volumus pro expressis, & ad verbum insertis, auctoritate Apostolicâ tenore præsentium perpetuò approbamus, confirmamus ac innouamus.

Ac insuper auctoritate & tenore præmissis decernimus, & declaramus easdem constitutiones, ac decretum locum habere vbique gentium & terrarum, inter quascumque personas, etiam armatas, & in castris, seu propugnaculis militantes, etiam vbi nostrorum, & S. R. E, aut Catholicæ fidei hostium furor impunè grassatur, vel in dominiis per eos occupatis & detentis.

Idem quoque iuris censendum esse, si publico, & forsan iusto bello indicto miles aliquis contra alterum in aduersariorum exercitu militantem, siue alias in hostium copiis & præsidiis aut terris degentem, priuatas simultates atque inimicitias publica causa intermiscendo,

etiam

etiam Ducum permissu, ex condicto ad singulare certamen discedat, aut illum prouocet: Nec non iisdem pœnis, Decreto & Constitutionibus teneri, eos inter quos pactiones initæ sint de dirimendo certamine, cùm primùm alteruter vulneratus fuerit, seu sanguinem effuderit, aut certus ictuum numerus vtrimque illatus fuerit, vel si conuenerint, vt non singuli cum singulis, sed bini, terni, aut plures hinc inde pugnant: Et non solum locorum Dominos, sed etiam Magistratus, Præsides, Locum tenentes, aut militum Duces, & Capitaneos in castris, vel extra ea, in alieno vel hostili solo, vel cum militibus aduersariorum monomachiam in quocumque casu per præsentem, vel alias Constitutiones huiusmodi prohibitos, permittentes, vel quantum ipsis est, non prohibentes, aut post admissum crimen veniam & impunitatem concedentes. Præterea pari ratione prohibemus omnia & singula eius generis scripta manifesta, seu fides vulgo apellata, quæ etiam sine expressa prouocatione ad certamen, tamen quasi præparatoria quasdam chartulas, seu libellos prouocatorios, & ad duellum, illorumque veluti radices, aut semina vt plurimum lacessendi aliquem ad pugnam, & suscitandæ simultatis atque inimicitiæ materiam & occasionem præbent. Dum scilicet in illis per modum epistolæ, libelli, aut publicæ attestationis & intimationis siue per authentica documenta, siue per vnius, pluriumve chirographum, subscriptiones, aut relatione super prætextu proprij vel alieni honoris & famæ, more militari, atq., vt vulgo dicitur, cauallaresco, tuendi, aut lædendi, siue ad illata propulsatave contumelia, aut iniuria probationem, seu tollendam illius suspicionem, vel alicuius gesta ad id pertinentis, vel verborum, aut responsionum series, & ordo narratur: vel ex simili abusu hac de causa aliquid tale adeò firmiter asseritur, aut negatur, vt qui contradixerit, is siue nominatim, siue in genere mendacij arguatur, aut mentiri dicatur, aut ad hunc effectum ex militari etiam consuetudine quæritur, declaratur, aut respondetur, qua mente, aut quo sensu quidpiam eiusmodi, quod ad superius expressa spectet, gestum dictumve sit: vel denique offert se quispiam contra certam, vel incertam personam, vel generatim contra quencumque, ad probandum armis, & verificandum etiam inito certamine, aliquid ita esse, vel fuisse, vel non fuisse; Nec non quæcunque etiam sine scripto factas talium rerum supradicta, quoquomodo concernentium, & huiusmodi causis, in locis publicis vel priuatis, vbi hominũ multitudo conuenire soleat, denuntiationes, narrationes, declarationes, & rectificationes, volentes eos omnes & singulos, qui suo vel alieno nomine, ad effectũ, de quo superius dictũ est, prædicta, vel his similia, multóque magis aduersẽtiis prouocatoria scripta, libellos, epistolas, earũmve exẽpla dictarint, cõposuerint, scripserint, miserint, detulerint, diuulgarint, affixerint, exẽplauerint, typis impresserint, scripserint, intimauerint, vel etiã verbo denũtiauerint, siue attestati fuerint, quive aliis ad singulare certamen publicè, vel occultè ineundũ, vel ad prouocandum aliquẽ ad pugnã, siue ad huius generis scripta, quæ manifesta, quæq., chartula prouocatoria appellãtur scribẽda, dictanda, mittenda, deferenda, diuulganda, auxiliũ, consiliũ, operam, vel fauorẽ præstiterint, siue id suaserint, aut mandauerint, quive in præmissis, vel eorũm aliquo se quomodolibet immiscuerit, etiãsi neque pugna aliqua nec certamen, aut effectus, nec accessus, aut dictus ad pugnã proximus, neque expressa & aperta prouocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones prædicta, quæ manifesta dicũtur, in publicũ prodierint, aut cuiquã intimatæ extiterint, si per eos nõ steterit, quominus publicatio, aut denuntiatio fieret nihilominus censuris & pœnis omnibus in præsenti & aliis prædictis cõstitutionibus, & decreto cõtentis subiacere, tã si superius enumeratis, quam si aliis etiã maioribus Ecclesiasticis, vel mundanis dignitatibus, gradibus, & præeminentiis excellant. Quin imò de nouo etiã per præsentes ex parte Omnipotẽtis Dei Patris, & Filij, & Spiritus S. excõmunicamus, & anathematizamus, maledicimus, execramur omnes & quoscumque publicè vel priuatim, palã, vel occultè in quibuscumque locis, modis, & formis, ac casibus sub præsenti nostra vel aliis prædictis constitutionibus, ac decreto cõprehensis singulare certamẽ (quod duellũ vulgò dicitur) ex composito ineuntes, necnõ ad scelus suadentes, aut prouocantes, opem consilium vel fauorẽ præstantes, equos, arma, & cõmeatus, præbentes aut comitantes, vel circa chartulas, seu libellos, litteras, nũcios, aut quacũque alia scripta huiusmodi quomodolibet peccantes, huiusque delicti socios, de industria spectatores, patrinos, fautores, defensores, quacumque eam superius expressa quàm alia Ecclesiastica, vel mundana, præfulgeant dignitate, itavt singulares etiã personæ cuiuslibet cõmunitatis, vniuersitatis, aut Collegij, aut Resp. quæ huiusmodi criminis participes quoquomodo fuerint nequaquam excusentur: sed supradictos omnes, eorumq. singulos ipso facto absque vlla monitione, iudicis decreto, aut ministerio, perpetui anathematis, excõmunicationis maioris, & maledictionis æternæ mucrone perculsos & damnatos harum serie declaramus, & si in ipso conflictu obierint sepultura Eccles. perpetuò priuatos esse volumus: ipsas verò Ciuitates, Terras, Oppida, vel Castra & loca, in quorum territoriis id facinus sciẽtibus, & tacitè vel expressè permittentibus, aut tolerantibus Dominis, aut Magistratibus vel Senatu, aut populo, admissum, fuerit Ecclesiastico supponimus interdicto, cuius interdicti relaxationem, aut cõmunicationis absolutionẽ, ab alio, quàm a nobis, aut pro tempore existente Romano Pontifice, pœnitentiâ, & satisfactione congruè peractâ, nisi in mortis articulo constituti nequeant obtinere, etiam prætextu quarumuis facultatum, & indultorum quibusuis personis tam Ecclesiasticis cuiuscumque ordinis, aut militiæ, status, gradus aut conditionis existentibus, quam laicis, etiam Imperiali, Regali vel alia mundanâ præeminentiâ insignitis, per Sedem Apostolicam in genere, vel in specie concessorum. Quæ omnia, quoad præmissa nolumus cuiquam in aliquo suffragari: Pœnis aliis tam spiritualibus, quàm temporalibus contra eos inflictis, nihilominus in suo robore permãsuris. Vniuersos autem, & singulos charissimos in Christo filios nostros Imperatorem, Reges ac dilectos filios nobiles viros, Duces etiam armorum, & exercituum, Marchiones, cæterósque Principes Christianos, necnon, Dominia, Potentatus communitates & vniuersitates Ciuitatũ, Oppidorum, & Castrorum, illorumq; Domicellos, & Dominos temporales, ac etiam militum & Copiarum tam equestriũ quam pedestrium ductores tribunos, præfectos, Capitaneos in quibuscumque etiam nobis, & S. R. E. temporali iurisdictioni non subiectis locis constitutos, cuiuscumque gradus præeminentiæ, & nobilitatis existentes, hortamur, rogamus, & obtestamur per viscera D. N. Iesu Christi, & eius diuini nominis intuitu pro suâ erga eundem Deum, per quem regnant Reges, & à quo principatus acceperunt, pietate atque erga nos & sanctam hanc Sedem reuerẽtiâ & deuotione, non modo nihil tale in suis dominiis fieri permittant, nec vllo modo conniueant, sed hoc malum omni studio, diligentiâ, & auctoritate exterminare totis viribus procurent, & contra quoscumque delinquentes, & (vt præfertur) quomodolibet cõplices, & participes etiam temporalibus pœnis grauissimis animaduertãt, & per suos Officiales, & Curiæ Ministros procedi curent scituri se obsequium Deo pergratum, pèrque acceptum præstituros, si quo gladio ad tutelam honorum & ad propulsandos perditorum conatus sunt accincti, eundem ad vindictam huius peccati, & ad sumendas de huiusmodi criminis reis debitas pœnas exercuerint; contra verò memores, si in re tam graui malè se gesserint, se in Dei iudicio rationem in nouissimo die reddituros. Volumus autem vt præsentium transumptis, &c. Datum, &c. Anno Domini 1592. 16. Kalendas Septembris. Pontificatus nostri Anno primo.

Mandamus porro districtè & sub pœnis arbitrariis omnibus curam animarum gerentibus, qui nondum habent decreta nostra Synodalia nouissima vt ea videant, & sibi comparent. *Ex mandato speciali Sereniss. S. C.* Stephan. suffrag. & Prouinc. Leod.

LECTIO VII.

De sexto Præcepto.

Non mœchaberis.

1. *Docet fornicationem esse peccatum mortale.*
2. *Fugiendam esse ob turpitudinem.*
3. *Ob infamiam & vermem.*
4. *Respondet ad aliquas obiectiones*

PROPOSITIO I.

Fornicatio est peccatum, ob multa fugiendum, & detestandum, maximè à Christianis.

Primò quidem, ob iniuriam & ingratitudinem quam erga Deum inuoluit. D. Paulus ad Corinthios, cap. 6. ostendit in multis hanc iniuriam fornicationis consistere. Ac in primis dicit: *An nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit.* Hæc est prima ratio, per quam deterret a fornicatione. Quasi dicat, quandoquidem sumus membra corporis Christi mystici, oportet nos casto ei corpore seruire; caputque nostrum puris & castis moribus imitari; per fornicationem autem corpus nostrum Christo velut suffuramur, & in eius iniuriam meretrici tradimus contra eius voluntatem.

Secundò dicit; *An nescitis quoniam membra vestra sunt templum spiritus sancti qui in vobis est.* Hæc est secunda ratio per quam deterret à fornicatione, quia nimirum iniuria fit per illam Spiritui sancto qui habitat in nobis, & in casto corpore templum suum constituit, ac corpora nostra sanctificat. Hunc ergo fugamus à nobis per fornicationem, violando templum eius: *Si quis violauerit templum Dei, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est quod estis vos.* Videtis (inquit Augustinus) quomodo minatur; *Non vis corrumpi domum tuam, quare corrumpis domum Dei?* Quisquis ergo expulisti hunc sanctum habitatorem è domo sua & templo suo, reuoca illum per pœnitentiæ lamentum, illam eius habitationem purifica per lachrymarum aspersionem, illam exorna per proposita sancta & casta cogitationes. Non enim *intrabit spiritus ille maleuolam animam, nec habitabit in corpore subdito peccatis,* siue immunditiis, Vt ait Sapiens. Non quiescet casta illa columba in terra lutosa, nec in immundis cadaueribus, hoc est, in mentibus & membris impuris. Quod verè de templo Spiritus sancti idem dicendum de imagine Dei, violari scilicet per libidinis fœditatem. Asserit id D. Augustinus his verbis: *Facis iniuriam Deo, cum teipsum corrumpis. Et vnde inquis? Vnde tibi facit iniuriam, qui voluerit fortè lapidare tuam tabulam pictam in qua imago tua est; quum verò imaginem Dei, quod es tu, corrumpis per fornicationem, & per diffluentias libidinis, non attendis cuius imaginem violasti, cui contumeliam fecisti?*

Tertiò dicit Apostolus: *Empti estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro.* Hæc est tertia ratio, q. d. Oportet vos magnifacere corpora vestra, & non breui turpique voluptate ea dæmoni obstringere, & quasi gratis vendere, quæ tanto pretio sanguinis Iesu Christi empta sunt? *Glorificate ergo Deum,* magni corpus vestrum faciendo, & castum illud seruando in obsequium Dei & Christi. Vnde antea dixerat: *Corpus autem non fornicationi, sed Domino, & Dominus corpori.* Hoc est, non est corpus destinatum, vt vilipendatur, & illo quis abutatur per fornicationes, sed vt Dominus per eius puritatem glorificetur, & per castitatem illi consecretur: & Dominus corpori casto & puro dabit præmium & incorruptionem.

Quartò dicit: *Deus verò Dominum suscitauit, & nos suscitabit per virtutem suam.* Et in his verbis quarta ratio continetur, deterrens à fornicatione, q.d. Si corpora nostra in puluere perpetuo permanerent, adhuc tamen inquinanda non forent, quia organum sunt salutis nostræ? sed quandoquidem resuscitanda sunt cum Christi corpore & glorificanda, castè conseruari debent, vt mereantur incorruptione donari, & immortalitate in altera vita.

Ideo signum egregiæ castitatis Deus à putrefactione quorumdam Sanctorum corpora præseruauit. Sic corpus Beatæ Ceciliæ à Clemente Octauo repertum est post nongentos & amplius annos. Sic & corpus B. Francisci adhuc integrum stare dicitur sine fulcris, solâ diuinæ virtutis vi sustentatum. Corpus quoque S. Huberti integrum asseritur. Corpus S. Martini post mortem repertum fuit habens faciem quasi Angeli. Vide dicta super artic. 11. symboli. Sic S. Edicta filia Regis Angliæ S. Dunstano apparens, ei significauit, vt è sepulchro corpus suum eleuans, honoratiori loco collocaret, indicauitque illi membra quibus indiscretè vsa fuerat in pueritia putrefacta fore, oculos, pedes, manus, reliquis membris integris sine corruptione & maximè pollice manus dexteræ, ob signi Crucis formationem. Quod ita repertum est, vt alibi dixi.

Attendite hæc, ô iuuenes obcæcati, qui corpora vestra immunditiis & fœdæ libidini velut prædam obiicitis. Aperite oculos mentis vestræ ac considerationis seriæ, & vel serò saltem resipiscite. Si considerare volueritis creationem vestram, agnoscetis in vobis imaginem Dei ipsiusmet manu expressam. Cur illam carnali corruptione conspurcatis, in iniuriam ipsius Creatoris; si consideretis incarnationem Filij Dei, per corporis & carnis assumptionem in vnione illa hypostatica, iam caro nostra deificata est. Cur ergo diuinæ consortes facti naturæ, vilissimâ fœditate carnem à Filio Dei tanti æstimatam corrumpitis, in iniuriam ipsius saluatoris, si considerationem vestram vertatis ad ipsam redemptionem, iam monet vos Apostolus, quod empti estis pretio magno sanguinis Iesu Christi. Cur ergo Deum non glorificatis in corpore vestro, sed potius inhonoratis in iniuriam Redemptoris? Si vlterius baptismi vestri memineritis, ac sacræ confirmationis, corpora vestra ibi facta sunt membra Christi, ibi in templum Spiritus sancti specialiter consecrata per vnctionem Chrismatis sacri. Cur ergo illa polluitis in iniuriam capitis vestri Christi, & Spiritus sancti inhabitantis; deinde si mentis & considerationis vestræ aciem, in sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum vultis intendere, ibi attendite, quam frequenter corpus eius corpori vestro sociatum est, ibi sanguis eius (vt dicebat casta Agnes) ornat genas nostras; hoc Sacramentum puritatis & castitatis symbolum est, mentem & corpus sanctificans, & arctissimo fœdere coniungens. Cur ergo post tale consortium diuinitatis, & post tale fœdus amoris, carnem vestram dæmoni lenoni turpissimo prostituitis, in iniuriam sponsi vestri? Denique si resurrectionem quam speratis considerare volueritis, nonne incorruptionis munere donari optatis? Cur ergo corruptionem carnalem & fœdam amatis, & non potius castitatis & mortificationis myrrha, corpus vestrum ab illa corruptione præseruare satagitis, quæ non potest in vobis esse sine iniuria Glorificatoris, & impedimento vestræ glorificationis? Fugite ergo ô iuuenes fugite fornicationem, tot titulis vocationi Christianæ, & beneficiis Dei aduersam. Non enim vocauit vos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, vt abstineatis à fornicatione: vt sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderij sicut gentes quæ Deum non nouerunt.* Thess. 4.

PROPOSITIO II.

Detestandum quoque fornicationis vitium, ob turpitudinem & ignominiam quam secum vehit.

Quantum ad turpitudinem, adeò fœdum est illud peccatum, vt ipsummet turpitudinis nomen ei approprietur, imò sola eius nominatio quandam turpitudinem aspergit & pudorem affert. Hinc est, quod de omnibus aliis vitiis liberè & laudabiliter disputemus, de carnali autem isto vitio verecundè, parcè, & quasi inuitos disserere, concionari, aut alloqui nos oporteat, vereríque debemus ne castis auribus offendiculum demus, & hoc ob illam quæ huic peccato inest turpitudinem. Sic ergo solus sermo de ipso quodammodo inficit, quanto magis ipsummet peccatum perpetratum hominem fœdat & dedecorat, ac confusionem peccanti afferri debet? Ideò Apostolus ad Romanos scribit: *Quem fructum habuistis in illis in quibus nunc erubescitis?* Rom. 6. Huic etiam voluptas ista turpis, belluarum irrationabilium fœditati solet comparari. Namque antiqui sapientes, lutosos porcos ac suos homines voluptuarios ac lubricos nominarunt. Cùm quidam stolidus audiente Pythagorâ diceret, malle se cum mulieribus quàm cum Philosophis versari. Rectè respondet Pythagoras, *sues libentiùs in luto quàm in aqua versantur.* Laert. Qui enim fœdis immundisque libidinibus immergitur, fœdida suis voluptate detinetur, vt dicit Boetius: cui consonat Scriptura dicens de muliere luxuriosa *Circulus aureus in naribus suis mulier*

mulier pulchra & fatua. q. d. Sicut sus abuteretur monili aliquo aureo ad eius aures pendente, immergens illud luto: Sic mulier luxuriosa abutitur pulchritudine sua, quæ est pretiosior auro & margaritis, dum illam transfert ad sordes Veneris, & dedecore afficit. Alia similitudine vtitur Propheta: *Computruerunt vt iumenta in stercore suo.* Nempe sicut animalia diu in stercore iacentia deturpantur, dessedantur, computrescunt, ita in hoc vitio homines diu hærentes, totaliter abominabiles fiunt. Quapropter hunc locum sic exponit D. Gregorius: *Iumenta in stercore computrescere, est carnales in fœtore luxuriæ vitam finire.*

Prou. 11.
Ioel. 11.
Greg. 24. mor.

Potest quoque hoc peccatum comparari cimici, bestiæ fœtidæ. Sicut enim cimex viuus, magnam molestiam infligit corpori cui adhæret, mordet, pungit, nec quiescere hominem sinit: si verò confricetur, atteratur, siue comprimatur, tunc tetrum odorem afflat & maculam in cute relinquit. Ita & hoc libidinis vitium, carnem non sinit quiescere, infestat hominem donec turpitudinem homo operetur, quæ fœtorem & maculam in anima & corpore relinquit, vtrumque inficiens & dedecorans.

Hæc considerans Apostolus dicit: *Qui fornicatur, in corpus suum peccat.* Primò quidem, quia illud fœdæ libidinis fluxu ignominiosè polluit & contaminat, nam censetur corpori suo, quod sanctificatum, & sanguine Christi emptum est, iniuriam irrogare, fœdo & meretricio vsui illud subiiciendo, vas suum, quod deberet possidere in honore & sanctificatione, tradendo passionibus desiderij ignominiosè.

Secundò peccat in corpus suum, quia stimulos venereos in corpore defigit, qui etiam post peccatum, cum vult pœnitere, aut ad meliorem in castitate vitam peragendam se conuertere, illum infestant, & frequenter ad reiterandam libidinis viam illum impellunt, & ita peccat in corpus suum faciens illud mancipium libidinis: cuius potestati, dum homo aliquoties spontè se subiecit, continuò vult dominari, & totum corpus sibi vendicare, turpibus stimulis & motibus illecebrosis infestans ex recordatione præteritæ voluptatis.

Hoc agnoscit, & deplorat Augustinus de se in adolescentia adhuc constituto, in qua ætate cum libidini laxasset habenas, postea reprimere volens, iam vix poterat: vbi eram, inquit, & quàm longè exulabam à deliciis domus tuæ anno illo sexto decimo ætatis carnis meæ, cùm accepit in me luxuriam sceptrum, & totas manus dedi vesaniæ libidinis licentiosæ.

Exhalabatur nebula de limosa concupiscentia carnis & scatebra pubertatis, & obnubilabant & obfuscabant cor meum, vt non discerneretur serenitas dilectionis, à caligine libidinis. Vtrumque in confuso æstuabat, & rapiebat imbecillem ætatem per abrupta cupiditatum, & mergebat in gurgite flagitiorum. Inualuerat super me ira tua & nesciebam. Obsurdueram stridore catenæ mortalitatis meæ, pœna superbiæ animæ meæ, & ibam longiùs à te: & sinebas, & iactabar, & effundebar & diffluebam, & ebulliebam per fornicationes meas, & tacebas. O tardum gaudium meum. Tacebas tunc, & ego ibam porrò longè à te, in plurima sterilia semina dolorum, superbâ deiectione & inquietâ lassitudine. Ita Augustinus lib. 2 conf cap. 2. Cùm verò voluit meliorem inire viam, audi ex ipsomet quid passus sit difficultatis: *Retinebant me, inquit, nugæ nugarũ, vanitates vanitatum, antiqua amica mea, & succutiebant vestem meam carneam, & submurmurabant, dimittisne nos, & à momento isto non erimus tecum vltra in æternum, & à momento isto non tibi licebit hoc & illud vltrà in æternum? Et quæ suggerebant in eo quod dixi hoc & illud, quæ suggerebant Deus meus? Auertat ab anima serui tui misericordia tua, quas sordes suggerebant, quæ dedecora?* Ita ipse lib. 8. cap. 11. qui de eadem re conqueritur cap. 5. his verbis.

Ego suspirabam ligatus, non ferro alieno, sed meâ ferreâ voluntate.
Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat. Quippe ex voluntate peruersa facta est libido, & dum seruitur libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis, tenebat me obstrictum dura seruitus. Voluntas autem noua, quæ mihi esse cœperat vt te colerem, nondum erat idonea ad superandum priorem vetustate roboratam. Ita duæ voluntates meæ, vna vetus, & alia noua, vna carnalis, altera spiritualis, confligebant inter se, atque discordando dissipabant animam meam. Sic intelligebam in meipso experimento id quod legeram, quomodo caro concupisceret aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Ita iterum Augustinus describens luctam carnis per motus illicitos, quos in se defigit qui voluptati obtemperat, vt meritò propter illos dicat Apostolus: *Qui fornicatur, in corpus suum peccat:* quia nutrit in suo corpore, fouétque concupiscentiam, in ipsiusmet corporis iniuriam, ipsimet corpori infestam, quia quo magis expletur, eo magis tyrannizat & dominatur.

Similis est concupiscentia cani, quem dum toleras ad mensam tuam, & ei aliquid porrigis vt famē satiet & quiescat: eo magis assilit & requiem tibi non permittit, & dum fugare cupis per vnam portam, per alteram redit, & molestus est. Sic quanto magis voluptuariæ passioni indulges, tanto amplius vexat & sollicitat & importuna est: ne tam ergo foueas aut explere satagas, sed fame potius eneca, loqui liber non eris.

Hi ignominiosi motus carnis etiam in pœnam peccati à Deo permittuntur, & ordinantur illis qui ad meliorem vitam respirant. Ideo S. Maria Aegyptiaca totidem annos quot veneri seruierat, scilicet septemdecim, hos stimulos passa est, licet durissimam pœnitentiam ageret.

Sic de B. Moyse, de Latrone Eremita facto legimus, quia vita eius parum continens fuerat, nullâ ieiunij seueritate, potuisse carnis lasciuiam domare. Immò cùm post sexennium, ieiunio, vigilias nocturnas, multáque preces & lachrymas adiunxisset, nihil tamen obtinuit: Tandem tamen post longos labores, benedictione Patris sui spiritualis aliquam meruit quietem, fremente licet sathanâ.

Pallad. in hist. Lausiaca.

Tertiò, *qui fornicatur peccat in corpus suum*, non solùm quia obnoxium illud reddit seruituti libidinis, aut quia turpiter illud contaminat: sed quia illud debilitat, exhaurit, eneruat, & sæpe morbis inficit & consumit. Ita vt postea euiratum & effœtum corpus, inutile fiat, & in statu matrimonij, & in statu continentiæ ad pœnitentiam agendam. Vt id similitudine declarat: Attende ad segetes & frumenta. Hæc aliquando aurâ & vento calido in æstate exuruntur & læduntur (quos vénenis vredines vocamus, quia torrent frumenta, & ad farinam & sementem inutilia reddunt) ita vt si seminentur non germinent, si molæ traduntur in fursures abeant, de quibus Osee 7. *Corrupta vento seminauerunt.* Hi iuuenes corrupti æstu libidinis, similes sunt huic frumento vitiato, quod nec ad seminandum, nec ad molendum vtile est: hoc est, nullum ad statum sunt idonei. Nam si matrimonio traduntur, sicut frumentum traditur telluri vt germen producat, vel non germinant, nam aliquando contingit vt filios non procreent ob corpus libidinibus effœtum & vitiatum, vel prauos & similes sibi generant. Si autem molæ, hoc est, statui continentiæ, religionis, aut sacerdotij, non in farinam, sed in fursures abeunt, & vitia in quibus adolescentiam contriuerunt, ad senectam vsque transmittunt.

Aperiat hic iterum mentis oculos lubrica & improuida iuuentus, quæ florem ætatis, Veneris idolo consecrat: ebulliens per turpitudines & fornicationes, totam se tradens dominanti libidini, sperans tamen in maturiori ætate omnes turpis huiusce seruitutis compedes facilè dissoluere, pœnitentiam agere, & castè Deo seruire. Verùm non attendit, corpus venereâ consuetudine vitiatum frequenter ad hæc omnia quæ sperat, inutile reddi. Non attendit difficultates, quæ tum obuenient in superandis illecebrosis carnis stimulis, iam inueteratum dominatum in carne habentibus, ita vt pluribus contingat: *Ossa eius implentur vitiis ab adolescentia & cum eo in puluere dormient.* Et iterum illud: *Adolescens iuxta viam suam etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.*

Non attendunt quoque iuuenes improuidi & lubrici, ad laqueos inextricabiles, quos fabricat eis sathan vitiosa consuetudine. Agit enim dæmon cum multis, sicut pueri cum auibus filo ad pedem ligatis: permittit eos aliquamdiu liberè ambulare, sed dum vult se homo totaliter eripere tunc primò se inextricabiliter ligatum reperit, & ad seruitutem priorem reducitur.

Tim. 5.

Denique, non considerant, an auxilium gratiæ tunc sint habituri: nam fortis omninò & potentis gratiæ auxilium necessarium est, vt eripiantur illi quibus spiritus fornicationis dominatus est. Hinc eleganter dixit B. Nilus: *Fieri nequit, vt homo suismet pennis ad castitatis aram reuolet, nisi diuina eum gratia à perturbationum carnalium fouea in altum subduxerit.* Et D. Hier. illud ad Ephes. *Spiritus qui nunc operatur in filiis diffidentiæ: in quib. & vos aliquando operati sumus, in desideriis carnis nostræ,* exponit de spiritu fornicationis: qui operari dicitur in filiis diffidentiæ, hoc est, in eis qui de sua desperant ab ipso

Lib. 8. variia de

vitio capti & detenti, quasi obsessi à quodam dæmone. Propterea etiam Salomon de meretrice dicit: *Qui ingrediuntur ad eam, non reuertentur, nec apprehendent semitam vitæ,* q. d. sicut qui in mortem aut in sepulchrum defertur, non regreditur, nec saluti potest restitui, ita qui peccatis carnalibus se inuoluunt, pedes referre nequeunt: quia difficillimam habent resipiscentiam, in qualibet etiam ætate: & hic morbus quasi immedicabilis est, nisi Deo velut medicinam cœlitus immittente.

Noui ego virum octuagenarium, qui cum impuris amoribus deditus fuisset, etiam in coniugio, & senectute immundis adhuc motibus & cogitationibus frequenter erat obnoxius. Et cum generalem vitæ totius confessionem, cum firmo emendationis proposito, in extrema sua senecta instituisset, nihilominus in vltimo morbo suo iacens totus impotens, & sepulchro vicinus, corpore se ad putredinem resoluente, adhuc immundis agitabatur cogitationibus, ita vt adolescentiam sibi ministrantem ad impudicos tactus inuitaret. Sed ille impuritatis & fatuitatis senilis misertus se subtraxit, & cauit ne solus remotis arbitris ei adesset, vt omnem ei occasionem impuræ cogitationis præscinderet. Hunc tamen puto postea pœnituisse, & bonâ morte functum.

Noui & alterum senem consimilis fere ætatis, qui iam 3. anno integro illecebrosis motibus mire agitabatur: & id quidem frequentissime, siue sedens, siue ambulans, siue comedens, siue die, siue nocte dum quiescere cupit, imò & in templo orans: quibus tamen viriliter sesistit, sanguinolentum gerens cum illis bellum, non grauissimo cordis martyrio. Diceres sathanam genitalis membri quandam possessionem occupasse (his enim verbis mihi frequenter conquestus est) quia cum piis exercitiis insistere parat, nefandis motibus omnem vim exercere non cessat. Et diebus illis quibus ad sacram Eucharistiam accedit (quod frequenter meo facit consilio) maxime eum infestat, aut quando Virgini Beatissimæ precum suarum pensum persoluit. Quis diceret in tali ætate senio omnino confecta tantam a carne luctam sustinendam esse, quæ nocte dieque hominem non sinit quiescere? sed vt spero lucta est illi vltima, signum appropinquantis coronæ. Interim hæc refero, vt considerent illi, & intueantur velut è specula, qui existimant iuuenili ætate præterlapsâ, facilem sibi ad virtutem & castitatem viam fore, carne tunc sedatâ nec recalcitrante. Nec tamen ignorare deberent, senes apud Danielem exarsisse impudico Susannæ amore, quorum vni dicitur: *Inue terata dierum malorum species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum.* Hoc & aliis senibus non infrequenter contingit, maxime cùm iuuentutem in carnis vitiis contriuerunt.

PROPOSITIO III.

Detestandum quoque fornicationis vitium est, ob infamiam & vermem conscientiæ.

Rectè D. Bonauentura hoc vitium comparat gehennæ, in qua est *ignis, fœtor, & vermis.* Sic in hoc peccato reperitur ignis & ardor concupiscentiæ, fœtor corporis & ignominia, vermis remordentis conscientiæ.

Recte quoque de hoc vitio dixit quidam: O ignis infernalis luxuria, cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius fumus infamia, cuius scintillæ praua colloquia, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna! Ob hanc immunditiam & infamiam comparatur fœtenti sulphuri. Vnde de illo vitio interpretatur D. Gregorius illud Iob 18. *Aspergatur in tabernaculo eius sulphur.* Quid est aliud, inquit, sulphur, quàm fomentum ignis, quod tamen sic ignem nutrit, vt fœtorem grauissimum exhalet? *Quid itaque in sulphure, nisi peccatum carnis accipimus, quod dum peruersis cogitationibus, quasi quibusdã fœtoribus mentem replet, æterna incendia præparat; dum fœtoris sui nebulam in mente dilatat, contra eam flammis subsequentibus, quasi nutrimenta subministrat. Ideo in tabernaculo impij sulphur aspergitur, quotidie peruersa carnis delectatio in mente eius dominatur.* Hinc dicit idem D. Gregor. super Sodomam pluisse à Domino sulphur cum igne, cùm carnis scelera punire decreuisset, vt ipsa qualitate vltionis notaret maculam & ignominiam criminis: sulphur quidem fœtorem; & ignis ardorem ignominiosum designabat.

Propter hanc infamiam dicitur de muliere huic peccato obnoxia apud Ecclesiasticum cap. 9. *Omnis mulier fornicaria quasi stercus in via conculcabitur.* Et Salomon propter eandem causam exprobratur apud eundem c. 47. *Inclinasti femora tua mulieribus, potestatem habuisti in corpore tuo, dedisti maculam in gloria tua.* q. d. In potestate sua erat carnales effectus coercere, & te à mulierum impuro amore liberum seruare, sed voluisti implere voluptatem mentis & carnis, & ideò dedisti maculam ignominiæ honori & famæ tuæ: & non solum corpus polluisti, sed & vitam tuam fœtore quodam maculoso aspersisti.

Ad eundem sensum de adulterio dicitur Prou. 6. *Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur.* Turpitudinem quidem congregat quoad se, peccans in corpus suum. Ignominiam, quoad proximum, lædens honorem suum. Opprobrium, quoad Deum conquirens confusionem, non solùm in præsenti, sed & in futuro. Item congregat *turpitudinem* in vita, *ignominiam* in morte *opprobrium* in sua posteritate, quod post mortem adhuc non delebitur. Imò adde, congregat sibi *turpitudinem* fornicarius coram Angelis, ignominiam coram sanctis & coram hominibus, *opprobrium* etiam coram dæmonibus. Infamia & fœtor huius peccati, etiam Angelis abominabilis est, qui castitate & puritate delectantur, & inter lilia pascuntur. Vnde refertur in vitis Patrum, quod cùm Angelus in corpore assumpto, cum quodam ex illis Patribus in via graderetur, inuento cadauere putrido hominis, cœpit senex nares obstruere non valens fœtorem sustinere. Cui dixit Angelus, *Quare nares tuas constringis?* Respondit ille. *Quis non obstringeret tali fœtore occurrente?* Processerunt vlterius, & occurrit eis iuuenis quidam decorus, ornatus sertis floridis, & cum adhuc longè esset, cœpit Angelus nares obturare, quasi fœtorem importabilem sentiens. Miratur Eremita, & inquirit causam. At Angelus dicit ei: *Iuuenis ille luxuriosus plus fœtet in conspectu Dei & Angelorum, quàm cadauer quod vidisti, in conspectu hominum.* Dæmonibus quoque quandoque abominabile esse hoc peccatum exemplis declarari potest.

Refertur Doctor Robertus Holcut in lib. Sap. lect. 102. de quodam Necromantico, qui cùm vocasset dæmonem more solito, post longam expectationem & carminum suorum iterationem mirabatur ille dæmonem non venire. Tandem dæmon apparuit velut a longè stans, & nares obstruens. Quærit incantator, cur sic tardasset, & cur ita remotus, nec appropinquans, vt solitus erat, staret à longè? Respondet dæmon fœtor luxuriæ tuæ non permittit accedere: nempè cognouerat paululò ante meretricem, & ideò abominabatur dæmon eius infamem societatem. Docent enim aliqui ex scholasticis, aliquos spiritus ita nobilis esse naturæ, vt huius vitij vilitatem abominentur & declinent.

Narrat Cantipratanus ad hoc propositum hæc quæ sequuntur. Mihi per plures annos in Episcopatu Cameracensi Vices gerenti Episcopi confessionibus audiendis, quædam mulier cum maximo pudore & mœrore est confessa, se assuefactam contrectationibus & pollutionibus illicitis in lecto lasciuisse, dæmonémque inter se & parietem cum cachinno clamantem audisse, phi, phi, phi, interiectionem significans indignantis. Quâ voce confusa mulier, eadem concurrit ad me, & beneficio absolutionis accepto, pœnitentiam etiam vltra quam statui, amarissimè egit.

Sed & aliam, inquit ipse, per idem fere tempus noui, quæ multis lachrymis confessa est, fere se consimili vitio polluentem, audisse vocem dæmonis & dixisse: Age misera, age quod agis, bene tibi soluetur breui, quod nunc facis. Nec multo post, vbi mulier confessa est, & à peccato resilijt, ex timore maximo mortem incurrit, et quod per pœnitentiam non expleuit, in purgatorio diris pœnis exoluit. Hæc Cat. li. 2. c. 30. p. 3 & 4.

Patet ergo satis ex his, carnale flagitium ignominiam coram Angelis & dæmonibus afferre. Coram hominibus autem quàm infame sit, non opus est explicare. Et licet in occulto patretur, Deus frequenter in lucem illud producit, quamlibet homines circumspectionem adhibeant. Quid non fecit Dauid, peccatum suum cum Bersabea abscondere? Reuocat Vriam à prælio, inebriat eum per plures vices, vt remittat in domum & cum vxore dormiat? vt fœtus ab adulterio illius conceptus, mariti esse putetur, & peccatum sic abscondatur. Postea mittit literas ad Ioab, vt interfecto Vriæ in prælio impetu hostium in eum irruente ipsi non imputetur. Verùm dicit ei Dominus: *Tu fecisti hanc rem absconditè, ego faciam in conspectu solis huius.* Nempe in pœnam & vindictam peccati, voluit illud Deus omnibus propalari, & ipsius vxores à filio Absalone ignominiosè & publicè violari.

Præter infamiam, oritur ex hoc fœtido vitio synderesis

&

& vermia coofcientiæ, qui amariſſimo felle præterſluentem ſtatim delectationem aſpergit. Vnde eleganter dixit Boëtius: *Habet voluptas omnis, ſtimulis agit fruentes, apúmque inſtar volantium, vbi grata mella fudit, fugit, & nimis tenaci ferit icta corda morſu.* Licet ergo in aliis peccatis etiam habeat locum (maximè tamen in hoc peccato) quod ſtatim præteritâ delectatione, triſtitia interior conſequitur, magis amara quàm fuerit delectatio præcedens: quæ tranſit velut vmbra fugiens, ſed venenum in fine fundit, & abſynthium commiſcet. Hinc dicit ſapiens: *Fauus diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, nouiſſima autem illius amara quaſi abſynthium, & acuta quaſi gladius biceps*, qui animam ſcilicet & corpus transfigit. Hinc & antiqui pingebant Venerem cum floribus odoriferis, ſed inter quos myrrha erat intermixta, quia ſcilicet delectatio venerea, primò quidem ſuauis apparet, ſed in fine, pœnitudinis & triſtis conſcientiæ amaritudine, omnem abſorbet delectationem, & ſuauitatem reddit odioſam.

Eccl. 7.

Hoc agnoſcunt, ſi fateri voluerint, qui luxuriis vacant, aut ſi vermem hunc conſcientiæ non ſentiunt, ſignum eſt planè animi reprobati, & in malo obdurati: de quorum ſimilibus dicebat Apoſtolus: *Tradidit Deus eos in reprobum ſenſum.*

Hanc amaritudinem ipſemet agnouit Salomō inclamans, & alios exemplo ſuo docens: *Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum eſt, & ſagena cor eius, vincula ſunt manus illius: qui placet Deo effugiet illam.* Expertus loquitur, vtique deceperunt eum & à via recta abduxerunt: & dicit non ſimpliciter eſſe amaram voluptatem muliebrem, ſed morte amariorem. Et ita fortè loquitur ad cor reuerſus, poſt longam voluptatem, intolerabilem ſentiens in corde amaritudinem. Sicut enim illi, qui poſt ebrietatem profundam & ſomnum brutalem ad ſe redeunt, habent guttur ex vini fæcibus mira amaritudine infectum, ita vt ad aſpectum etiam vini nauſeent, & nihil niſi aquam fontis exquirant, vt reliquiarum amaritudines baluant, vino autem indignantur, & maledicunt: ſic poſt vſum mulierum Salomoni contigit, melle illi dulciores fuerunt, ita vt non ſufficerent illi concubinæ trecentæ: at modò fel ſentit, & execratur illam voluptatem, dicitque morte amariorem, quia per illam etiam mors æterna conciliatur. Inclamat ergo non contra ſexum fœmineum, ſed contra inſipientiam eorum qui occaſione mulierum, à Deo ſeparantur, vocatque mulierem, *laqueum, ſagenam, vincula*, quia dæmon per illam venatur, piſcatur, captiuat plurimorum animas.

Agnouit & hanc amaritudinem Frater Salomonis Ammon, qui cum ita amaret Thamar ſororem Abſaloo, vt præ amore ægrotaret, poſtquam per dolum & vim illa abuſus fuiſſet, magnâ triſtitiâ ſtimulatus, maximo odio eam habuit, ita vt à ſe eiiceret, maiúſque odium foret, quàm amor prior.

Agnouit & hanc amaritudinem Auguſtinus, qui lib. 2. Confeſſionum ſic loquitur. *Efferbui miſer ſequens impetum fluxus mei, relicto te, & exceſſi omnia legitima tua, nec tamen euaſi flagella tua. Quis enim hoc mortalium poſſet? Nam tu ſemper aderas, miſericorditer ſæuiens & amariſſimis aſpergens offenſionibus omnes illicitas iucunditates meas, vt ita quærerem ſine offenſione iucundari. Et vbi hoc poſſem, non inuenirem quidquam præter te Domine. Præter te qui fingis laborem in præcepto, & percutis vt ſanes, & occidis nos ne moriamur abs te.* Hæ ſunt ſpinæ, quibus Dominus ſepit viam erroneam luxurioſorum, ne vlterius progrediantur, ſed ad cor reuerſi, ad eum etiam reuertantur, de quibus apud Prophetam: *Sepiam viam tuam ſpinis, & ſepiam eam maceriâ, & ſemitas ſuas non inueniet, & dicet: Vadam ad virum meum priorem quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc.* Tunc enim ad Deum reuertitur anima, inquit D. Greg. *cum multiplices amaritudines velut quaſdam ſpinas inuenit, in illis delectationibus quas concupiſcit: nam dum his morderi cœpit, tunc plenius intelligit, quanto illi cum priori verbo melius fuit.* Quis manus velit cruentare, vt fructum colligat amarum, & verme corroſum, ſpinis cruentis circumſeptum? Hoc agunt libidinoſi, conſcientiam cruentant, & per ſpinas aſperas manum immittunt, vt fructum amarum & fœtidum libidinis colligant: *Quem fructum habuiſtis,* inquit Apoſtolus, *in his in quibus nunc erubeſcitis?*

Oſeæ. 2.

Greg. 14. mor. c. 2. & hom. 36 ſo Euang.

Rom. 6.

Audite ergo, ô ſtolidi amantes, imò potius amentes, & inclinate aurem veſtram prudentiæ, quam vos docet Sapiens: *Fili ne intendas fallaciæ mulieris, quia fauus diſtillans labia eius, ſed nouiſſima amara quaſi abſynthium,*

Prou. 5.

Longè fac ab ea viam tuam & ne appropinques foribus domus eius, ne ſagitta transfigat cor tuum, & gemas in nouiſſimis, quando conſumpſerit carnes tuas, & corpus tuum, & dicas: Cur deteſtatus ſum diſciplinam, & increpationibus non acquieuit cor meum? Cur propter voluptatis fœdæ morulam, tantam tibi conquiris amaritudinem, & totius æternitatis iactas aleam? Væ cordi tuo, væ cordi, niſi ſagitta hæc, quæ cor tuum transfigit, te reuocet ad cor, vt abſtrahatur mens tua à via inferi, è ſemitis amaris. Conſidero, inquit Sapiens, iuuenem vecordem, qui tranſit per plateas iuxta angulum, & prope viam domus mulieris illecebroſæ graditur in obſcuro, adueſperaſcente iam die, in noctis tenebris & caligine. ſed, *Via inferi domus eius penetrans in interiora mortis*, Fuge ergo ignominiam, fuge vermem rodentem, fuge ſagittam vulnerantem, fuge amaritudinem, fuge mortem, fuge gehennam, fuge confuſionem & temporalem & æternam. Hæc omnia ſunt in domo meretricis, omnis tibi in fuga ſalus: *Fugite fornicationem*: fuge de medio Babylonis, & ſalua animam tuam. Poculum tibi aureum tibi propinatur, ſed intus plenum abominatione, fæce amara, & veneno mortifero.

Prou. 5.

Reſponſio ad aliquot obiectiones.

Sed dicunt lubrici homines, non poſſe ſe continere & ætatis ebullientis ardorem ſuſtinere, ideoque debere libidinem ſe corrumpendo explere, aut mulieris occaſione frui. Reſpondeo, nemini Deus præcepit impoſſibile, & qui ſic loquuntur, duplici eum ignorantiâ videntur condemnare, quaſi neſciat Deus qualem fecerit hominem, & neſciat quid iuſſerit, imponens mandatum quod impleri non poſſit. Et ita implicitè retorquent prophani homines iniquitatem ſuam in Deum, imponentes iniquitatem iuſto, crudelitatem pio, quaſi eos non ad ſalutem fecerit, ſed ad pœnam deſtinarit. Manifeſtè autem redarguuntur per ſcripturam. *Sub te appetitus tuus & tu dominaberis illius. Appoſuit tibi ignem & aquam, ad quod volueris porrige manum, ante hominem vita & mors, bonum & malum.* Excuſamus ergo & tergiuerſamur, & vix eſt aliquis qui in eis quæ ad Deum ſpectant, velit experiri quid poſſit.

Gen. 4.

Non experiuntur laſciui hi homines quid poſſint, carnalibus tentationibus reſiſtendo, ſed ad primum lenocinantis voluptatis ſenſum, ſtatim captiuum tradunt conſenſum: & ſic carnem non vincunt, ſed à carne vincuntur. Si eis grauis pecuniæ ſumma proponeretur vt continerent, tunc promptè & fortiter carni obſiſterent. Vbi verò apud Deum præmium ſeruatum continentibus non ſatis conſideratur, dicunt ſe continere non poſſe. Adde, ſi mortem corporalem ſibi imminere ex incontinentia imaginarentur, frænum ſibi inijcerent. Vbi verò æternus animæ interitus impendet, non ſatis ponderatur. Si in hominum præſentia continuò agerent, continere poſſent, at quia in Dei & Angelorum ſe eſſe non conſiderant, dicunt ſe continere non poſſe.

Verum è contra dicere deberent. Non poſſum fornicari, ſi negotium iſtud animæ cautioſum vt oportet conſiderarēt. *Nunquid poterit aliquis guſtare aliquid, quod guſtatum affert mortem,* inquit Propheta Iob, cap. 6. Si tibi cibus amarus aut venenatus proponeretur etiam famelico, ſtatim diceres, nō poſſum id vllo modo comedere. Certe voluptas fornicationis, veneno acerbior eſt & morte amarior, ſi rem æqua lance penſitet, & ideò oportet te ab illa etiam illiciente temperare. Nam & inter ipſa animalia ratione carentia, ſi piſcis ſuſpicatur hamum, ab eſca temperat ſibi voluptuoſa: & auis à grano, ſi retis dolum ſuſpicatur, & pleraque animalia à laqueo cauent abſcondito. Cur ergo homo à luxuriæ veneno non temperet, à voluptatis eſca, ſub qua rete laqueúſque dæmonis latere certò ſcitur, quo in æternum anima ſtrangulatur? Nemo ergo ſe excuſet & dicat: Non poſſum continere. Quis enim eum cogit ad immunditiam? an dæmon? an caro, an mulier? Illicere poſſunt, cogere non poſſunt: debilis eſt hoſtis, qui non poteſt vincere niſi volentem.

Scimus quidem non poſſe hominem continere ſine auxilio Dei, ſed illud paratum eſt, ſi homo fecerit quod in ſe eſt, illud nobis non deeſt ſi illi nos non defuerimus. Poſcat, oret, inſtet homo, & huius gratiæ auxilium capeſſetur: *Deus nunquam iuſſit præcepto, quin præuenerat auxilio.* quia iubendo monet facere quod poſſis, petere quod non poſſis adiuuat vt poſſis, inquit Tridentinum.

Dicat ergo vnuſquiſque cum Auguſtino: *Conforta me Domine vt poſſim, ad quod iubes & iube quod vis. Continentiam iubes, da quod iubes, iube quod vis.* Hoc etiam docet ſapiens

c. 8. *Vt sciui quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cuius esset hoc donum: Adij Dominum, & deprecatus sum illum.* Nemo ergo dicat: Non possum: Non possum continere, adeat Dominum. fidelis est, & non patietur vos tentari supra id quod potestis, inquit Apostolus.

Secundò dicunt iuuenes proiecti ad talia flagitia sine vlla confusione nulli iniuriam facio, non sum obligatus coniugio, vxorem meam non lædo. Ad eam accedo quæ vltrò consensit, nulli vim infero, ad publicam eius non possum accedere? Aut cur hæc publica loca permittuntur, si in illis illicite agitur? sed iam satis responsum est, qualem iniuriam inferat Deo & corpori suo, qui turpitudinem operatur. Imò diximus quomodo iniurius fit sacro Baptismati, sacræ Confirmationi sacrosanctæ Eucharistiæ, quibus corpus hominis tanquam christi membrum, & Spiritus sancti templum sanctificatur: Vnde Augustinus: [August. l. de 10. chordis c. 10.] *Noli dicere tibi, quando fortè aliquid luxurianter vis agere. Vxorem non habeo, facio quod volo. Iam nosti pretium, iam nosti quò accedis, quid manducas, quid bibas, imò quem manduces, quem bibas, abstine ergo à fornicatione.* Addit ibidem Augustinus: *Noli mihi etiam dicere, ad prostitutam vado, præceptum illud non violo: Non mœchaberis, quia vxorem nondum habeo. Nec illud præceptum violo: Non concupisces vxorem proximi tui. In quod ergo præceptum incurro?* Nempe sub nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus prohibetur, sicut sub nomine furti, omnis contrectatio iniusta rei alienæ. Nec licitum concubitum cum meretrice probat, quod lupanaria permittantur: Non enim ideò approbantur, sed ad grauiora mala euitanda tolerantur, Ne fortè luxuriosorum effrænis lasciuia, in adulteria, virginum stupra, incestus & sacrilegia, facilè erumpat. Et sicut Reipubl. sordibus euehendis cloaca certo loco constituenda est, ne vrbem immunditiæ accumulatæ inficiant. Ita corruptorum hominum immunditiis, certa loca in vrbibus quandoque permittuntur, tanquam cloacæ, ne puras animas inficiant & contaminent. Ad duritiem ergo cordis eorum hæc permittuntur, nullius tamen sano iudicio approbantur.

[Oseæ 1.] Tertiò in sui erroris patrocinium assumunt aliquid, quod Propheta Oseas iubetur à Deo assumere sibi vxorem fornicariam, & facere filios fornicationum. Videtur ergo quandoque fornicationem Deus approbasse. Item ex fornicario concubitu quandoque proles sapientia & sanctitate enascuntur ornatæ: Non ergo vniuersim est reprobandus. Respondeo iussisse Dominum Oseam ob mysterium accipere vxorem, quæ quandoque fuerat fornicaria, & voluisse vt ex illa filios produceret, qui licet essent legitimi, passim tamen *Filij fornicationum*, hoc est, filij meretricis & fornicariæ vocarentur: & per illos designabantur filij Israel, qui à Domino per idololatriam verè fornicabantur. Non ergo Dominus approbat fornicationem sed indicat quoddam mysterium. Vnde latiùs interpretes. Ex fornicatione quoque, Deo sic ordinante, & mala nostra in bonum conuertente, possunt sanctæ proles oriri: Non tamen Deus propterea delictum approbauit. Sic Augustino natus est Adeodatus in concubinatu, de quo gratias agit Deo, deplorans interim delictum suum Vnde de illo sic loquitur. Vbi tempus aduenit, quo me nomen tibi in baptismo dare oportuit, placuit & Alipio renasci in te mecum. Adiunximus etiam nobis puerum Adeodatum, ex me natum carnaliter de peccato meo Tu bene feceras eum Annorum erat fermè quindecim, & ingenio præueniebat multos grauos & doctos viros. Munera tua tibi confiteor Domine Deus meus Creator omnium & multum potens reformare nostra deformia. Nam ego in illo puero, præter delictum nihil habebam. Quod enim enutriebatur à nobis in disciplina tua, tu inspirau eras nobis, nullus alius munera tua tibi confiteor. Horrori mihi erat eius ingenium, & quis præter te talium miraculorum opifex? Citò de terra abstulisti vitam eius, & securior sum cùm recordor, non timens quicquam pueritiæ, nec adolescentiæ, nec omnino homini illi. Ita Augustinus in Confess.

LECTIO IX.

De Adulterio.

1 *Docet quàm graue peccatum sit,*
2 *Tractat de pœnis adulterorum.*

PROPOSITIO I.

Adulterium est accessus & contaminatio thori alterius ideòque est crimen fornicatione enormius.

Ex multis autem eius enormitas potest declarari.

Primò, quia adulter, quantum in se est, facit iniuriam Sacramento, & eius effectui. Christus enim instituens sacramentum Matrimonij, dicit: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Qui verò adulteratur, separat quantum in se est quod Deus coniungit, diuidens carnem suam: & cum dictum sit in primo Matrimonio: *Erunt duo in carne vna*, ipse diuidit, & vnum facit cum scorto, iuxta illud Apostoli: [1. Cor 6.] *Qui adhæret meretrici, vnum efficitur corpus cum illa.* Significationi quoque Sacramenti iniuriam facit, quia sacramentum Matrimonij signum est indiuisibilis coniunctionis duarum naturarum in Christo, & inseparabilis vnionis Christi cum Ecclesia: ideoque adulter tollit à coniugio, quantum in se est, significationem, & sanctitatem Sacramenti.

Secundò, adulter rem non suam furtiuè & iniquè subtrahit: nec enim habet potestatem corporis sui, sed illam transtulit in consortem iuxta Apostolum 1. Cor. 7. *Mulier non habet potestatem corporis sui sed vir, & vir potestatem corporis sui non habet, sed mulier.* Ideò dicit Clemens Papa: *Quid in omnibus peccatis adulterio grauius? secundum enim in pœnis tenet locum, & in prohibitionibus quidem homicidio assimilatur adulterium.* Cùm enim vir & mulier sint vna caro, qui aufert vxori suæ se, idem est ac si seipsum sibi auferret. Vnde grauius videtur quàm si hominem mutilaret, quia tantùm corporis partem auferret, hic autem se totum vxori aufert. Exuperat autem omne furtum, quia fides mulieris quæ ibi tollitur marito, & è contrà, melior est omni terrenâ substantiâ, maximè cùm illud quod ibi aufertur, sit rationalis creatura quæ est melior omni possessione terrenâ. Est autem æquale ius ex ea parte vxoris & mariti. Vnde rectè D. Augustinus reprehendit viros, qui volunt exigere ab vxore, quod nolunt eis reddere. [August. de 10. chordis, & refertur c. 32. q. 6.] *Cùm debeas*, inquit, *in virtute vxorem præcedere, sub vno impetu libidinis cadis, & vis vxorem tuam victricem esse, & tu victus iaces: & cùm tu caput vxoris sis, præcedit te ad Deum cuius caput es: Vis tuam domum capite deorsum pendere, caput enim mulieris vir est, vbi autem melius viuit mulier quàm vir, capite deorsum pendet domus. Si caput est vir, meliùs debet viuere quàm mulier, & præcedere in omnibus factis bonis vxorem suam.*

Simile itaque furto est adulterium, quia vtrumque iniustitiæ crimen est, vtrumque secretò committitur, vtrumque tenebras captat, vtrumque dedecus habet & pœnas, sed furto tamen longè grauius est. Vnde & Nathan, vt Dauidi monstraret adulterium suum grauissimo dignum esse supplicio, à furto suam parabolam exorsus est, ad significandum adulterij sui enormitatem. Cum autem dixisset Dauid: *Viuit Dominus, quia filius mortis est, qui hanc rem fecit*, qui ouiculam in sinu pauperis, quam solam habebat, rapuit. Nathan suâ illum reuinxit sententiâ dicens: *Tu es ille vir*, & ex maiori crimine, maior illum dignum supplicio conuincit. Aliam adhuc rationem possumus afferre, cur adulterium furto grauius, quàm insinuat sapiens Prou. 6. *Non grandis est culpa cum quis furatus fuerit. furatur enim vt esurientem impleat animam, qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam.* Quem locum explicans Chrysostomus, dicit adulterium esse grauius furto, quia omnis adulterio adempta excusatio. Cum enim habeat vbi concupiscentiæ fluctus sedet, & efferuescentem naturam coërceat, quia per coniugium ei concessum est lapsum effugere: si nihilominus aliena adhuc perfodit matrimonia, non est quo se excuset, nec apud homines, nec apud Deum, etiam si millies allegarit naturæ voluptatem, verè propter cordis inopiam, adulter animæ suæ exitium parat. Ita ferè Chrysostomus hom. 3. de verbis Isaiæ.

Tertiò enormitas adulterij patet, quia violaretur iuramentum sanctum, quo sibi mutuò coniuges in facie Ecclesiæ, & vt plurimum in præsentia Venerabilis Sacramenti, publicè fidem dederunt. Et quidem iurant super sacro Baptismo, & fide quam Deo professi sunt, inuocando Deum & omnes Sanctos testes & vindices huius iurisiurandi. Ex his ergo omnibus maiorem firmitatem & inuiolabilitatem deberet habere, quod publicè, quod in loco sacro, quod super rebus sacratis fiat, quodque benedictione sacerdotali confirmetur. Ideò Christianæ multæ mulieres huius sacramenti memores, maluerunt mortem subire, quàm fidem viris suis datam violare.

Mirabilis

Mirabilis fuit constantia cuiusdam Christianæ Matronæ, de qua mentionem facit Eusebius Cæsariensis. Maxentius (inquit) tyrannus, cùm vrbem omnium reginam vi & armis occupasset, tantùm impietate processit, vt nullum audax & nefarium facinus prætermittere videretur. Nam coniuges vi à viris abstraxit, easque turpissimè oppressas, ad viros remisit: idque petulanter & contumeliosè admisit: non in ignobiles aut obscuros, sed & in eos qui in senatu Rom. primas tenuerunt. Et quamuis infinitas ferè ingenuas mulieres per vim flagitiosè violasset, non poterat adhuc intemperantem animi libidinem explere. postquam autem in Christianas mulieres excæ cupiditate ferri cœpit, non potuit per suos prouidere, quo facilè sibi ad eas pateret aditus. Nam illæ citius vitam cum morte commutare volebant, quam corpus ei violandum permittere. Ex quibus vna verè Christiana, viro ordinis senatorij in matrimonio collata, vbi illos qui in talibus flagitijs tyranno subseruire consueuerat adesse aduertit, vt eam apprehensam abducerent: exiguum temporis spatium postulauit, vt corpus decenti apparatu exornaret, In cubiculum ergo ingressa, gladio transfigit pectus, statimque mortua concidit, cadauere perductoribus relicto. Quæ reuera omnibus hominibus qui post futuri sunt, hoc facto perspicuè declarauit Christianorum continentiam tam salutem esse, quæ nec flagitio petimi, labefactarique possit aut debeat.

Consideret ergo frequenter mulier, hanc fidem, & respiciat annulum sibi datum in symbolum fidei coniugalis vt iuramenti memor potius mortem obeat, quam illud violet, dicatque occasione vrgente cum casta susanna: *Melius est mihi incidere in manus vestras, quàm in manum Domini Dei*. Elegit potius susanna accusationem & condemnationem, quam fidei matrimonialis violationem.

Dan. 5.

Meminerint quoque iuuenes, qui quandoque *oculos habent plenos adulterij & incessabilis delicti*, & intueantur exemplum casti Ioseph, tanquam speculi sibi ob oculos à Scriptura propositi: qui considerans fidem quam mulier illa Domino debebat viro suo, non solum non vsus est occasione sibi frequenter oblata, sed illa ipsum etiam vrgente dixit: *Quomodo ego possum hoc facere?* Vr vero scilicet meo infidus sim & iniustus? *Et quomodo possum peccare in Deum meum*, quem vbique præsentem intueor, & vindicem timeo? Maluit ergo pallium relinquere, & carcere mulctari, vel etiam morte, quam alterius thorum violare. Vnde Ambrosius illum conceupiscentiæ dominantem, non seruum, sed verè Dominum his verbis agnoscit. *Ille Dominus fuit, qui amantis faces non excepit, qui tenacissimis vinculis non fruitus, quem nulla mortis formido perterruit, qui maluit liber criminum mori, quam cr. minosæ potentiæ eligere consortium.*

Habent quoque mulieres præclarum fidelitatis coniugalis exemplum in B. Genouefa Palatina. Hæc ducis Brabantiæ filia, velut altera susanna suis temporibus enituit pudicitia & patientia, nec non deuotione erga Dei Genitricem. Huius interuentu à Sifrido Romani Imperij Palatino masculam prolem concepit, antequam is ad barbaras nationes cum magno belli apparatu abiret. Abiens coniugem cum omni domitio defendendam tradidit militi fortissimo Goloni. Sed miles primum blanditijs, & fictis de morte mariti litteris, deinde varijs molestiis eius pudicitiam exagitauit. Nouissimè redeunti viro omnia prospera esse dixit, præter thorum adulterio maculatum: quare eam cum prole submergendam, suggessit. Quod mox maritus ira percitus fieri decreuit. sed famuli eam in nemore deseruerunt, & pro lingua eius ad Golonem attulerunt linguam cuiusdam canis Interim velut altera Agar eum prole per solitudinem vagatur, & antra inhabitat, lympha & herbis se sustentans. Ab aduocata autem sua Deipara Virgine multiplicem consolationem accepit, & per cuius patrocinium etiam cerua quædam filiolo turgidas mammas exhibuit. Elapsis tandem annis sex & mensibus tribus maritus inter venandum in die Epiphaniarum vxorem cum prole reperit, & ex cicatrice vulneris in Brabantia accepti aliisque signis & verbis, eam cum rugitu agnouit. Noluit autem illa cum marito congredi, nisi prius sponderet Ecclesiam eo loci ædificare Dei genitrici quæ eam in tot aduersitatibus conseruauerat. Quod celeberrimè factum est, & constructam Hidulphus Episcopus consecrauit, appellatque *Vrouvenkerke*. Obiit in Diœcesi Treuirensi dicta Genouefa Vide Molanum 2 Aprilis.

Quartò patet enormitas adulterii ex grauissimis incommodis, quæ illud solent sequi. Conturbat enim pacem domesticam, imò & Reipublicæ tranquillitatem. Ex illo oriuntur zelotypiæ, inuidiæ, odia, infamia, bonorum decoctio, veneficia, vxoricidia, homicidia. vnde adulterium Dauid fecit eum reum multorum homicidiorum: dum curat Vriam hostibus obiici & derelinqui, cum multis è cohorte 2 Reg. 11. sed hoc habet grauissimum incommodum adulterium, quod frequenter illegitimæ proles cum legitimis succedant, fiatque iniuria veris legitimisque hæredibus: ad quam iniuriam compensandam tenetur tum adultera, tum adulter. De qua re sint solliciti interrogare Confessarii vt eos ad damnum resarciendum moneant & inducant. Quomodo autem hac in re se gerere debeant, vide Lessium, Malderum, & alios in tractatu de iure & iustitia. Et hac de re plenius agere poterimus, cùm de matrimonio disseremus.

PROPOSITIO II.

Enormitas adulterij etiam colligitur ex pœnis quæ decretæ sunt pro adulteris.

Primò ex parte Dei, certa pœna decreta est gehenna ignis, & exclusio à Regno *Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus*, inquit Apostolus, quod dicitur, licet illi iudicium humanum possint effugere (quia vt plurimùm in tenebris res agitur) tamen iudicium Dei non effugient, nec oculos eius, vnde apud Ecclesiasticum: *Qui transgreditur lectum suum, contemnens animam suam insipienter dicit, Quis me videt? Tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altissimus.* Rectè enim responderetur illi ibidem: *Et non cognouit, quoniam oculi Domini lucidiores sunt per solem, circumspicientes omnes vias hominum & profundum abyssi, & hominum corda intuentes. Hic in plateis ciuitatis vindicabitur, & quasi pullus equinus fugabitur, & vbi non speranit apprehendetur.* Vtique diuina eum manet vindicta quam magis timere debet quàm oculos hominum: & sua conscientia vbique tanquam tortor insequens timidum eum efficit, nec patitur quiescere, & inter angustias eum apprehendit.

Hinc D. Ambrosius elegantèr dicit, & efficaciter monet, *Non alienum affectet thorum, nec latendi spe, aut faciendi impunitate, nec longiore mariti absentia prouocetur. Adest Presul coniugij Deus, quem nihil latet, nullus euadet. Nemo irridet vicem absentis mariti, seruat excubias, Deus imo sine excubiis deprehendet reum antequam faciat. In animo singulorum crimen agnoscit, & si maritum fefelleris, eum non falles, si maritum euaseris & iudicem feri, non euades iudicem totius mundi. Ille grauiùs vlciscitur iniuriam inopis connubiatum mariti imprudentis, maior est enim iniuria autherem quam custodem thalami spernisse, & non considerasse.*

Vtique quomodo Deus sit specialis coniugii vindex, satis in Sara vxore Abrahæ, quam cum Abimelech Rex Geraræ, & Pharao Rex Ægypti, ob pulchritudinem in domum suam transtulissent vt in vxorem ducerent (existimantes tamen non esse coniugem Abrahæ, sed sororem) nihilominus Deus castitatis coniugalis protector, & adulterii vindex percussit domum illorum graui plaga, itavt omnes ibi mulieres vulua conclusa non possent parere. Vnde necesse erat eas grauidas acerbissimis doloribus excruciari. Ipse quoque Abimelech teste Ioseph, graui morbo percussus fuit, putantque eum aliqui ingenti erneiatu in vetendis affectum fuisse. Vnde etiam Scriptura dicit: *Orante autem Abraham sanauit Deus Abimelech.* Quapropter licet non tetigisset saram, tamen quia inuitam in domum suam traduxerat mulctatus fuit à Deo, & ipse in compensam dedit ei munera. Vnde saræ dixit, *Ecce mille argenteos dedi fratri tuo* (hoc est Abrahæ quem vocas fratrem) *hoc erit tibi in velamen oculorum, ad omnes qui tecum sunt, & quocumque perrexeris*: hoc est, hoc erit in defensionem pudoris, & in velamentum oris tui, quod licet miserim te tollere in sponsam mihi, tamen intactam viro te reddiderim. Vnde aliqui sic explicant: *En ego quasi Paranymphus, & non antiqui Matrimonij Auspex, te viro vxorem in manum do, Cola Cuiam, quia dotem superaddo sicles mille quibus velum tibi comparare possis, quo te obnubas: vt omnes intelligant cùm tam honorifice à me sis viro reddita, castè à me habitam esse.* Alii sic explicant: Dedi tibi mille argenteos, vt emas tibi tuisque ancillis velamen vultus ad operiendam pulchritudinem, ne sit aliis (vt mihi fuit) illecebra & incitamentum libidinis.

Sic etiam frequenter Deus vltor adulterii, defensor coniugii, latentes adulteros atroci pœna mulctans, eorum crimen

cimen in lucem produxit. Refert hac de re exemplum memorandum Petrus Damianus Epistol ad desiderium cap. 11. Apud Parmense oppidum, inquit, cùm liberalium artium studiis insudarem, hoc quod sequitur contigit. Ad occidentem prædictæ vrbis extra muros, est Basilica Sanctorum Geruasij & Prothasij: Nocte eorum festum præcedente, vir quidam summo mane surrexit, vt boues ad pascua remota deduceret Vicinus quidam libidinis flamma impulsus, insidiatus est vt eius vxorem pollueret. Eadem ergo nocte hac occasione reperta accessit, & simulans se virum febricitantem, lectum vxoris vir simulatus intrauit, & ita violauit alienum thorum, statimque abiit. Non longo temporis spatio elapso, maritus redit, & lectum repetit, cui vxor reprobans ait: Optimè poteris hodie Sanctorum Martyrum contiguam Ecclesiam ingredi, & cum cæteris Christianis diuinis interesse mysteriis. Cumque ille attonitus inquireret quid loqueretur, & per ordinem rem didicisset, consternati mente cognouerunt se esse delusos. Interea dum populus ad Ecclesiam conflueret ad nocturnas laudes illi resumpto spiritu & rubore deposito etiam conuenerunt, & querelam coram omnibus deposuerunt, & vindictam à Domino postulabant. Mulier enim lugubres emittens in cœlum voces dicebat. *Domine tu corda nosti omnium, conscientiæ meæ testis es, hac sancta nocte alieno misceri me viro penitus ignoraui, tu meam & Sanctorum tuorum vlciscere iniuriam, ostende virtutem tuam, & meæ perditionis praua authorem.* Multis lachrymis & votis mulier suum deplorabat casum, & ecce subitò author sceleris latens, dæmoniaco spiritu corripitur, & Ecclesiam ingreditur fremens & se discerpens, modò in terram præcipitans, modò ad parietem caput illidens: & ita malignus spiritus eum collidere non cessauit donec infœlicem spiritum coram populis exhalauit. Videntes autem qui aderant Deo authori iustitiæ gloriam retulerunt, qui non est impunè passus abire peccantem, & innocentem consolatus est mulierem. Hæc ex Petro Damiano, qui suo tempore dicit saxa adhuc videri, in quibus impegerat, sanie & cruore rubentia.

Secundò, Deus punit quandoque adulterium non solum in parentes, sed & in proles effusa maledictione, in vindictam paterni criminis. Hoc asserit Sapiens c. 3. dicens: *Filij autem adulterorum in consummatione erunt, & ab iniquo thoro semen exterminabitur. Et siquidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur: & sine honore erit nouissima senectus illorum.* Item c. 4. *Spuria vitulamina non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt. Et si in ramis in tempore germinauerint, infirmiter posita à vento commouebuntur, à nimietate ventorum eradicabuntur, Confringentur enim rami consummati, & fructus illorum inutiles & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti.* Quibus omnibus vult significare, filios adulterinos infœlicitate affici, immaturè siue ante tempus frequenter perire, & maledictione quadam, imò & miseriâ ac egestate confici, in pœnam, confusionem & dedecus parentum, cum etiam nequitiæ eorum frequenter sint imitatores. Hoc idem asserit Ecclesiasticus c. 23. *Maledictioni est obnoxia mulier omnis relinquens virum suum, & statuens hæreditatem ex alieno matrimonio. Primò enim in lege Altissimi incredibilis fuit. Secundo virum suum reliquit. Tertiò in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi. Hæc in Ecclesiam adducetur, & in filios eius respicietur. Non tradent filij eius radices, & rami eius non dabunt fructum suum, derelinquent in maledictum memoriam illius, & dedecus illius non delebitur.* significat ergo filios eius, aut filios filiorum non prosperaturos, sed potius fore in opprobrium matris adulteræ, cui maledicent homines, miseriam filiorum adulterinorum videntes.

Tertio decreta fuit grauissima pœna adulteræ à Deo, per aquas zelotypiæ. De qua vide quæ habentur numerorum cap. 5 Inter cætera autem offerebantur ei aquæ amarissimæ in quibus execratione maledicta erant congesta, & dicebant ei: *si concubuisti cum altero viro, his maledictionibus subiacebis: Det te Dominus in maledictionem exemplumque cunctorum in populo suo, computrescere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus disrumpatur.* Et respondebat mulier amē, amen: hoc ergo apud Iudæos miraculo scelus adulterij explorabatur; & hic tumor vteri & putrefactio femoris, non ab aliqua vi aquis insita, sed à Deo legem hanc sanciente proueniebat. At hac lege ac pœna testabatur Deus, se fidei coniugalis præsidem esse ac vindicem, & innocentiæ testem ac custodem. Nec scilicet zelotypia dissidium gigneret rixas & cædes. Item, testabatur hac pœnâ Deus, occulta scelera se videre & prodere. Denique testabatur adulterium adeò graue esse scelus, vt tali horribili pœnâ dignum foret quo vxores in officio continerentur.

Sic olim apud aliquos Christianos mulieres suspectæ de adulterio se purgabant tangendo ferrum candens: si ab eo non adurerentur, iam ab omni suspicione erant liberæ. Sed cùm hæc probatio à Deo non sit instituta, & ad aliquam Dei tentationem potius spectare videatur, nunc à Canonibus est reprobata. Potuerunt tamen aliquæ mulieres, à Deo ad hoc impulsæ, hoc modo innocentiam suam reprobare. Vide vitam S. Cunegundis. Sic etiam fertur probasse innocentiam mariti sui quædam Comitissa tempore Othonis 3. Imò eam probauit, per caput mariti sui ob suspicionem adulterij cum Imperatrice decollati. Rem sic referunt Historiographi. Imperator Otho vxorem habuit Mariam de Aragonia, fœminam sterilem & impudicam Illa iuuenem muliebri habitu secum circumducebat, quo abutebatur dum cubiculariæ domicellæ officium gereret. Hoc cum Pio Imperatori innotuisset, multis Principibus astantibus, vestibus iuuenis spoliatur, atque pro fœmina masculus deprehensus, viuus exuritur. Cùm autem Imperatrix amicorum intercessione veniam impetrasset, in Italia circa Mutinam comitem quendam elegantissimæ formæ, sed virum optimum, in sui amorem pellicere conata est. Sed is testatus nefariæ huic petitioni, thorum Domini sui nolens maculare. Quapropter indignata Regina, accusabat eum apud Imperatorem (vt Iosephum olim vxor Putipharis) quod voluisset ipsam violenter opprimere, & hanc accusationem falsis probauit testibus

Commotus Imperator ipsum iubet decollari, non obstante quacumque contradictione Comes videns se capitis condemnatum, vxori suæ ad se vocatæ protestatur innocentiam adiungitque eam vt caput post necem tollat, & diligenter seruet: vt per illud in igne illæsum coram Rege, suo tempore, suam probet innocentiam Quadam ergo die, cùm sederet Imperator omnibus iustitiam administraturus, comparet & vxor Comitis, eius implorans iustitiam, exhibet caput mariti contra ipsummet Imperatorem inclamans paratamque se exhibet in medio ignis illæsam cum viri capite persistere: instat importunis precibus, & mortem Imperatricis postulat. Permissu ergo Imperatoris, hæc probatio ei conceditur, & ita ignis nec illi, nec capiti viri quidquam læsionis induxit Conterritus Imperator, causam Comitis diligenter perscrutatus est eùmque innocentem, Imperatricem verò ream mortis inuenit. Vnde & publicè eam igni addixit, & vxorem Comitis dinauit, territorium eius quatuor validissimis castris amplians. Ita 1 a. Chron. Imperatorum.

Quartò, quantum ad pœnas ciuiles, variæ nationes varias pœnas statuerunt, & apud multas in vsu fuit capitalis sētentia. Iudæi lapidatione adulterū plectebāt. Leuit. 20.

1. Aurelianus hanc in adulterium pœnam excogitauit, vt duarum arborum inflexis capitibus, & ad pedes religatis, moxque dimissis, interuulsus vtrimque propenderet, vt refert Cœlius Rodig. lib. 10 cap. 6.

2. Saxones adhuc pagani adulteram se strangulare cogebant, & super bustum illius incensæ & concrematæ adulterum suspendebant. Vnde sic scribit S. Bonifacius Moguntinus Episcopus Ethibaldo Regi Angliæ. Audiuimus quod in eleemosynis intentus, furta & rapinas prohibes, & pacem diligis, & defensor pauperum & viduarum sis, & inde Deo gratias agimus. quod verò legitimum Matrimonium spernis, si pro castitate faceres, laudabile esset, sed quia in luxuria & adulterio, & cum sanctimonialibus volutaris, est vituperabile & damnabile Quapropter fili charissime pœnitere, & memorare quàm turpe sit dono Dei te aliis dominari, & ad eius iniuriam seruire libidini. Quam adulterium sit ab honestate peregrinum: docet nos alienæ gentis institutio. Nam in antiqua Saxonia, vbi nulla est Christi cognitio, Si virgo in paterna domo, vel maritata sub coniuge fuerit adultera, manu propria strangulatam cremant, & super fossam sepultæ corruptorem suspendunt, aut singulotenus vestibus abscissis, castæ matronæ eam flagellant, & cultellis pungunt, & de villa in villam missæ occurrunt grauiter flagellantes, donec eam interimant. Hæc ille.

3. Ægyptij adulteros virgis cædebant ad mille plagas adulteras naso truncabant ad perenne dedecus, vt testatur Diodorus lib. 1. cap. 6.

4 Cumani

4. Cumani adulteram in foro omnibus ridendam exponebant; deinde asino per totam vrbem circumuehebant, vt tota vita esset infamia, ipdeque Onobatis, quod asinum equitasset, vocatur, teste Plutarcho in problematibus.

5. Mahometus adulterum publicè castigari ad centum ictus sanxit. Brasilienses verò, adulteras vel occidunt vel tanquam seruas vendunt, teste Olorio.

Vides ergo quantum detestabantur Gentiles adulterium; quid igitur facere deberent Christiani, in quibus illud peccatum post Sacramenti vinculum longè grauius? Vtique res satis deploranda est, quod nunc vix in illos animaduertitur, cùm adeò perniciosum malum sit, & Reipublicæ, & paci domesticæ, & propter impunitatem adeò commune. Sic adhuc vt olim lapidibus appetendi forent omnes adulteri, à quolibet de populo; certe multis in locis lapides vix sufficerent, quia de multis locis verum est quod suo tempore dicebat Ieremias: *Vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat.* Et quod dicit Oseas: *Maledictum, mendacium, adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* O quot patebunt nefanda adulterij scelera, in die illo qui illuminabit abscondita tenebrarum: nunc autem latent intra domesticos parietes, etiam in domibus diuitum honoratorum, nobilium, & magnatum. Magna est enim cordis humani malitia, & multi ambulant, *qui habent oculos plenos adulterij, & incessabilis delicti,* vt loquitur sanctus Petrus; qui si non semper corpore, frequentissime saltem corde mœchantur. Interim lachrymis dignum est, & prorsus detestabile hoc flagitium, plenum iniustitiæ, plenum infamiæ, plenum abominationis nefandæ; omni lege prohibitum, naturali, diuina, humana. in Decalogo, in Prophetis, in Euangelio, in sanctionibus Imperatorum, in Canonibus Ecclesiæ, in legibus paganorum, opprobriosum coram mundo, coram Deo, coram Angelis, coram ipsismet dæmonibus.

Ierem 5. Ose. 4.

2. Pet. 2.

LECTIO X.

De incestu, stupro, & sacrilegio.

PROPOSITIO I.

Incestus est carnalis commixtio inter consanguineos & affines.

Hæc species luxuriæ grauior est fornicatione & adulterio: quia est contra naturalem reuerentiam consanguineis debitam, propter quam dicitur Leuit. 18. *Omnis homo ad proximum sanguinis sui non accedat, vt reuelet turpitudinem eius.*

Leu. 18.

Quanto verò gradus est propinquior, tantò culpa est grauior: vnde in confessione, gradum consanguinitatis & affinitatis necessariò exprimendum esse docent communiter Doctores: Nam grauitas peccati longè præponderat, si quis sorori commisceatur, quàm si solum affini aut consanguineæ & iterum longè enormius est, si quis matri iungatur, quàm sorori. Quapropter dicit Scriptura: *Mater tua est, non reuelabis turpitudinem eius; Turpitudinem quoque sororis matris tuæ non reuelabis, quia caro matris tuæ est.*

Imò inter quædam animalia incestus in primo gradu abominabilis est ipso naturæ instinctu. Vnde refert Aristoteles, Camelos coniunctionem cum matribus horrere, nec vi adigi posse vt congrediantur, & exemplo sequente id probat. Cum inquit, quodam die camelus renueret vti vellet, custos camelorum matrem operuit ne posset agnosci: & sic non æstimans matrem esse, eam conscendit & cognouit. vbi autem detracto tegumento agnouit matrem esse, mox furibunde mordens custodem, tanquam facinoris auctorem interfecit. Ibidem narrat equum quendam generosum Regis scytharum, cum matri congredi nollet, simili artificio deceptum; postea re detecta fugisse, & ex alto se præcipitem dedisse. Simile refert Guillelmus Parisiensis de quodam equo, qui pari modo admissus in matrem, sibi genitalia mordicus præcidit, natura ipsa testante, quàm id sit graue piaculum, quandoquidem & animantibus reuerentiæ quidem instinctus erga parentes sit ingenitus.

Itaque antiquitus pœna mortis constituitur in incestuosos, Leuit. cap. 20. Et propter incestum data olim fuit maledictio Ruben, à Patre dicente: *Effusus est sicut aqua ne crescas, quia ascendisti cubile patris tui & maculasti stratum eius,* quod dicitur Libidine & incestu diffluxisti, hinc te Deus puniet sterilitate, vt non crescas numero prolium & nepotum, nec etiam excellentia, opibus & gloria. Propterea tribus Ruben fuit vna ex minimis & de illa dixit Moyses Deut. cap. 33 *viuat Ruben, & non moriatur, & sit paruus in numero,* q. d. Ob peccatum incestus quod in patrem admisit merebatur exscindi Ruben, & eius posteritas & tribus: sed in gratiam Patris, aui & abaui, mitigauit hanc pœnam Deus, effecitque vt non moreretur, hoc est, non deficeret eius posteritas, sed tamen parua esset numero. Vtique congrua est & iusta libidinis incestuosæ pœna, extinctio vel imminutio familiæ. Sed & propter illum incestum priuatus fuit Ruben iure primogenituræ, quæ multas secum habebat prærogatiuas, habebat enim imperium & dominatum in fratres primogenitus, eratque simul Sacerdos ante legem benedicebat fratres, & illi adorabant eum, habebat quoque duplicem partem hæreditatis paternæ. Hæc omnia perdidit Ruben propter breuem & incestam libidinem. Et primogenituræ dignitas, quantum ad sacerdotium, translata fuit in tribum Leui, quantum ad regnum in Iudam & eius tribum. Vnde dicit Iacob filio suo Ruben. *Tu primogenitus meus, tu fortitudo mea & principium doloris mei prior in donis, maior in imperio,* quod dicitur. Tu es ille quem primò genui in robore ætatis, & ideò debebas esse prior in donis, maior in imperio: tuæ primogenituræ debebatur tibi sacerdotium & regnum: sed non accipies, quia peccasti cum Bala, & fuisti mihi præcipua causa doloris & tristitiæ, ob tuum incestum. Vide ergo, quantum damnum attulerit inorula voluptatis nefariæ, habetur autem in libro testamenti 12 Patriarcharum, qui extat Tom. 3. Bibliothecæ Sanctorum Patrum, hac occasione Ruben cecidisse: vidit lauantem se Balaam & nuditate conspecta exarsit in eius concupiscentiam, cumque eam postea ebriam reperisset, occasionem nactus est complendæ libidinis. Verum postea duram egisse pœnitentiam, & docuisse frequenter filios suos, vt suos oculos in mulierem non intenderent, ne simili errore laberentur.

Gen. 49

In nouo testamento incestus grauitas patet ex Apostolo, qui incestuosum tradidit sathanæ, quia cum nouerca commiscebatur. Vide 1. Cor. 5.

Ad hoc peccatum referri debent omnes impudicitiæ, quæ per aspectus, tactus, vel alias libidines committuntur inter personas consanguineas vel affines. Hinc apud antiquos, teste Valerio Maximo, non erat fas filium simul cum patre balneari ne se nudos inuicem conspicerent. Et in scriptura Cham reprehenditur, quod verenda patris denudata conspexerit, nec contexit, sed irrisit: Et ideò maledictus fuit, & Chanaam filius eius. Sem verò & Iaphet, qui tanta reuerentia & cautionis Patris verenda operuerunt, fuerunt benedicti.

Gen. 9.

Quapropter seriò hic moneri debent parentes, vt diligenter caueant ne personæ consanguineæ in eorum domo cohabitantes, in eodem cubiculo aut lecto, etiam impuberes, dormire sinantur: quia licet impotentes sint ad carnalis commixtionis consummationem, tamen instinctu diaboli, sæpe libidinosi actus inter eos exercentur, quos spiritus luxuriæ suggerendo, etiam inficit paruulos. Nec dubium est quin in ætate septem octo vel nouem annorum peccati mortalis reatus incurri possit: cuius ob pudorem frequenter nulla fit in confessione mentio: & ideò vulneratam conscientiam plerique in multam ætatem protrahunt, cum æternæ salutis dispendio.

Habes exemplum de quadam ob hoc peccatum damnata in vita S. Dominici. Ibi legitur Beatam Mariam benedictæ insigni meretrici Florentinæ opera S. Dominici conuersæ apparuisse, & sic eam monuisse. Pensa filia nunc firmiter & crede, quod multi sunt æternaliter damnati, qui multo minus peccarunt quàm tu, imo quidam pro vno peccato mortali. Et vt occulta scias: Hodie subitò morietur quidam miles propter peccatum commissum cum suo sororio. Item quatuor in hoc oppido: Vnus ciuis qui pacem filios suos correxit: Vnus Curatus Ecclesiæ, qui fuit negligens circa onus, scilicet præcipue in sibi subditorum audiendis peccatis; & ibi instruendis. Vnus Religiosus qui non habuit firmum propositum viuendi semper secundum statuta, & regulam sui Ordinis, ad quod propositum quilibet Religiosus tenetur, sub periculo peccati mortalis. Quartus Sacerdos qui nimis vagabonde & male persoluit diuinum officium. Et hi quatuor ex vno isto oppido damnabuntur hodie. Item hodie duæ ex sociabus

tuis

tuis, à ribaldis in luxuria iugulabuntur, & æternaliter damnabuntur. Hodie etiam puer ſubmergetur & damnabitur in Hiſpania, qui annorum octo exiſtens, cum ſorore ſua fornicatus eſt, qui etſi opus non compleuit, tamen inchoauit. Ita refert R. Michael ab Inſulis in tractatu de Roſario.

PROPOSITIO II.

Stuprum eſt violenta virginis defloratio, ideoque ſpecialis luxuriæ ſpeciem conſtituit.

Dico violenta, nam in hac violentia ſpecialis illius malitia conſiſtit, quod vltra luxuriam iniuſtitiam etiam adducat. Vnde ſi cognoſcatur puella ipſa conſentiente, licet ſit virgo, exiſtimant multi non poſſe propriè ſtuprum, nec malitiam mortiferam addi vltra malitiam fornicationis: immò nec neceſſariò circunſtantiam virginitatis tunc confitendam. Vide Leſſium de iure & Iuſtitia l. 4. cap. 10. & alios. Eſt tamen grauior fornicatio cum virgine, quam cum corrupta, ob pleraque incommoda quæ ſolent ſequi.

Primò, quia illa impeditur à legitimo matrimonio conſequendo, & exponitur periculo vlteriùs peccandi poſt virginitatis ruinam. Vnde qui primus illam deflorat, occaſionem & cauſam dat multorum ſubinde ſequentium peccatorum.

Secundò, quia magna infamia & grauis mœror ingignitur parentibus, ſub quorum cuſtodia eſt. Vnde Eccleſiaſt. 40. dicitur: *Super filiam luxurioſam confirma cuſtodiam, nequando faciat te in opprobrium venire inimicis tuis.* Hanc infamiam ponderantes filij Iacob, ob violentiam & ſtuprum illatum ſorori ſuæ Dinæ per Sichem filium Hemor, totam vrbem internecione deleuerunt cum ipſo Principe. Vide cap 34. Geneſis. Ideò etiam Abſalon perſecutus eſt Ammon, videns ſororem ſuam Thamar ab eo ignominioſè violatam. In antiqua verò lege ſtuprator parentibus ſatisfacere cogebatur quinquaginta ſiclorum largitione, vt patet Deut. 22. & inſuper tenebatur eam ducere. Vide Exod. cap. 22. Nam quoque tenetur eam ſibi matrimonio copulare, vel damnum reparare dotando eam, Vide Leſſium loco citato & alios.

Quantum verò Deo diſpliceat hæc virginum conſtupratio, multis Deus miraculis frequenter oſtendit; virgines ſuas protegens, & ſtuprare volentes grauiſſimis pœnis affligens, de qua re vide quæ diximus cùm de Angelis tractauimus. Vnicum hic exemplum appendo, quod habetur in vita S. Iulianæ.

Cùm Aurelianus Imperator Iulianam iuſſiſſet in Lupanari conſtitui, multi qui circumſtabant; ſceleſti & nefarij homines, certatim contendebant, quia ad eam primus ingrederetur, erant enim veluti equi hinnientes, puellæ forma compulſi. Illa verò Angelus Domini deſcendit de Cœlo, & dixit: *Ne timeas Iuliana, Dominus enim Ieſus Chriſtus quem tu colis, miſit me, vt te protegam, & ſanctum nomen eius notum faciam omnibus timentibus eum.* Cùm verò impudici illi à cœpto illo minimè deſiſterent, Angelus excuſſit è pedibus ſuis puluerem, & in eorum oculos iniecit, ita vt eos excæcarit. Quapropter neque amplius cernebant vbi eſſent, aut quo irent, neque ad illam accedere poterant. Id cùm turbæ vidiſſent, quod admirabiliter fuerat, vno animo clamabant: *Magnus eſt Deus Pauli & Iulianæ, qui vbique eos ſeruat, & protegit qui illum timent.* Qui autem excæcati fuerant, flexis genibus ſupplices eius opem implorabant dicentes: *Iuliana ſerua Dei altiſſimi, peccauimus quidem contra te, cùm ſtultè atque inſipienter nos geſſerimus, ſed tu da quæſumus veniam, vt Dei ſerua: & precare Chriſtum tuum, vt nobis viſum reſtituat.* Eorum miſericordia commota Iuliana, paululum aquæ accepit; & cùm oculos in cœlum extuliſſet, Deum inuocauit, ita dicens: *Domine IESV Chriſte auctor omnium ſalutis exaudi me, & nunc etiam oſtende miracula & prodigia quæ facis propter nos filios hominum. Reſtitue his viris facultatem videndi, vt ſanctum & glorioſum nomen tuum celebrent.* Hæc cùm dixiſſet, aquam ſupra turbas illas infudit, & omnes qui excæcati fuerant, viſum receperunt. Tum illi ad terram proſtrati Deo gratias reddebant, pœnitentiam agentes. Cùmque peccata ſua confeſſi eſſent, Chriſtiani facti ſunt.

Stupro affine peccatum eſt Raptus. Eſt verò propriè Raptus, cùm perſona aliqua libidinis cauſa vi illata abducitur, ſiue ſit maſculus, ſiue fœmina, ſiue nupta, ſiue innupta, ſiue vis inferatur ſoli obductæ, ſiue illis quorum poteſtati ſubeſt, vt colligitur 36 q. 1. cap. de Raptoribus. De pœnis raptus agemus, cùm de Matrimonio diſſeremus.

PROPOSITIO III.

Sacrilegium eſt concubitus vel actus venereus perſonæ Deo ſacræ, vel perſonæ non ſacræ circa perſonam ſacram opus turpe. Sacrilegium etiam dicitur ſi res ſacra per actum venereum violetur, vel polluatur, vt cùm actus etiam coniugalis exerceatur in loco ſacro ſine neceſſitate.

Grauiſſimum ergo eſt peccatum & ſpecialem habens deformitatem, ſi is qui per Ordinem eſt Deo conſecratus, in turpe opus conſentiat. Vide quæ diximus de Caſtitate Sacerdotum Tom. 1. Collatione ſacra ad Paſtores.

Similiter enorme eſt, ſi perſona voto conſecrata caſtitatis illam fœditate voluntaria commaculet. Hinc à ſanctis Patribus grauiſſima pœnitentia imponitur virginibus Deo ſacris, fidem illi datam violantibus per actum luxurioſum. Audi Diuum Ambroſium ad virginem lapſam cap. 8. *Vnde incipiam? An bona commemorem quæ perdidiſti, an mala defleam quæ inueniſti? Eras virgo in Paradiſo Dei, vtique inter flores Eccleſiæ. Eras ſponſo Chriſti, eras templum Dei, eras habitaculum ſpiritus ſancti. Et cùm dico toties eras, neceſſe eſt, vt toties ingemiſcas quia non eſt quod fuiſti. Incedebas in Eccleſia tanquam columba illa de qua ſcriptum eſt: penna columbæ deargentata: ſplendebas vt aurum, quando cum ſincera conſcientia procedebas. Eras tanquam ſtella in manu Domini, nullum ventum, nullas belli nebulas timebas. Quæ eſt iſta ſubita conuerſio, de Dei Virgine facta eſt corruptio ſatanæ, de habitaculo ſpiritus tugurium diaboli? Quæ incedebas, vt columba, nunc lates in tenebris vt ſtellio. Quæ fulgebas vt aurum propter virginitatis honorem, nunc vilior facta es luto platearum, vt etiam hominum pedibus conculceris. Quæ fueras vt ſtella radians de manu Domini velut de alta ruens Cœlo, lumen tuum extinctum eſt, & conuerſa es in carbonem.* Hæc Ambroſius. Videri etiam poteſt Chryſoſtom. ep. 5. ad Theodorum lapſum.

Neque mirum ſi apud Chriſtianos virginum Deo conſecratarum lapſus tantæ enormitatis aſſeratur, cùm etiam apud Romanas virgines veſtales ſi caſtitatem violaſſent, grauiſſimis pœnis plecterentur. Talis enim virgo primò verberibus a Pontifice Maximo cædebatur, & ſimul ac cæſa fuiſſet, ad portam Collinam efferebatur tanquam mortua, cum luctu propinquorum, Pontificibus aliiſque ſacerdotibus, mœſto ſilentio ſequentibus: iuxta quam locus erat ſubterraneus, ad quem ſcalis deſcendabant: in eum virgo veſtalis ſola demittebatur, ac ablatis ſcalis locus vndique occludebatur, & ne fame videretur enecta, panis, lactis & olei aliquantum, incenſaque lucerna derelictam reſouebant, atque eo die triſtitia erat Romæ, & mœror non exiguus, præſertim, quod magnum aliquod malum, ſupplicium veſtalis virginis, Ciuitati & imperio portendere exiſtimarent.

LECTIO XI.

De peccato contra naturam

PROPOSITIO.

Hoc peccatum continet contaminationes varias, quæ committuntur extra concubitum naturalem perſonarum diuerſi ſexus.

Vnum ex his peccatis vocatur peccatum *Mollitiei*, ſiue pollutionis voluntariæ, de quo dicit Apoſtolus: *Nolite errare, neque fornicatores, neque molles regnum Dei poſſidebunt.* Propter hoc peccatum Her & Onan percuſſi ſunt à Domino, quia ſemen fundebant in terram Gen. 38. quod quidem grauius erat, quia actu coniugij vtentes hanc rem deteſtabilem faciebant, ne naſcerentur filij. Quapropter hæc eſt notabilis vindicta, inſinuanda coniugibus, qui ſimili abuſu circa coniugium peccant, ne fortè prolibus onerentur, vel aliam ob cauſam in actu coniugij ſeſe retrahentes.

Monenda quoque & grauiter reprehendenda iuuentus, quæ

quæ huic vitio propriæ corruptionis mirè est addicta. De qua re lamentabatur S. Christiana, & incredibili eiulatu frequenter deplorabat mundum hoc peccato pollutionis plenum & obrutum, eaque de causa iram Dei ac plagas vniuerso prope orbi Christiano imminere; quas vt auerteret, ipsa miris & horrendis pœnis sese affligebat. V. Surium, tom. 3. Nec mirum Deum ob illud peccatum pœnas infligere hoc Christiano sæculo; vbi lux Euangelij & gratiæ affulget ad cognoscenda & eliminanda hæc peccata, quandoquidem antiquo tempore legis, sæculo adhuc rudi & inculto, similis peccata punierit, tum in Sodomitis, tum in Her & Onan vt dixit. Imò & ab ipsis Hebræis hoc peccatum adeò graue reputatum fuit, vt illum qui genituram effundit, homicidæ compararent, aut illi qui filios suos iugulat. Vocant enim mollem & se polluentem, effusorem sanguinum. Et certè possumus dicere, talem semen suum immolare idolo Moloch, vt loquitur scriptura, id est, dæmoni luxuriæ & immunditiæ. Nam antiqui existimant quod dæmon multas nequitias perpetret ex hoc semine effuso, & quod à dæmone hasce nequitias edocti fuerint infames illi hoc in genere hæretici vocati Gnostici, Basiliani, Nicolaitæ Barboriani: qui in his corruptionibus mirè exundarunt vt pudeat recitare. Licet verò cautè & parcè hac de re sit agendum, neque tamen omninò tacendum est: cùm illa frequenter inter corruptos iuuenes vigeant & parui æstimentur, cùm tamen fœtorem in Cœlum vsque exhalent. Vnde Augustinus (vel quisquis est author) rectè dicit de his peccatis contra naturam: Confundor ego Episcopus talia loqui & enarrare, si tacuero mors mihi est, si prædicauero non effugiam linguas vestras, audacter igitur damnabo & prædicabo quia ea operari non erubescitis. Emendate vitam, & ego emendabo verba, quiescite agere peruersè, & quiescam mala vestra mollitiei & sodomiæ (quibus proh dolor! repletur mundus) improperare. Idem Augustinus eodem loco exclamat conquerendo. O quam abominabilia vitia! O quam detestabilia crimina! O quam mortifera damna! Has pollutiones Deus summo odio habet, has detestantur sancti, odiunt beati, fugiunt illi qui regnum consequuntur æternum, has diligunt illi qui cruciandi & maledicendi sunt cum diabolo. O pessimi peccatores coram Domino, rationis dictamen considerate, diuinæ lucis claritatem honorate, Deum timete. Quid obsecro, O miseri peccatores, quid consolationis in cordis penetralibus assecuti estis, non dico consolationis, sed remordentem animam, sed confusionem coram Deo & Angelis eius. Redite ergo ad cor, resipiscite à diaboli laqueis ne clamor Sodomorum & Gomorrhæorum ascendat iterùm ad cœlum. Clamare namque dicuntur hæc peccata, quando non solum cogitantur, sed quando ad actum sine vllo timore perducuntur, & consuetudine intolerabili multiplicantur. Hæc Augustinus, vel quisquis sermonum illorum est auctor.

Hæc corruptio & immunditia inueterata, est vnum ex signis reprobationis æternæ, nam de aliquibus reprobis Iudas loquens dicit: *Et hi quidem carnem maculant*, hoc est, se corrumpunt & commaculant. Nec exiguo vitio tribui potest detestabili consuetudine Christi membra polluere, corpus suum impudicè profanare, templum Dei & Spiritus sancti contaminare, & abuti genitura humana, quæ per prouidentiam diuinam non est ordinata nisi operi humanæ generationis, his qui sunt coniugati. Videant ergo iuuenes lubrici, qui huiusce vitij habitum quendam contrahunt pessima consuetudine obcæcati, quomodò sibi catenam connectant, quam vbi voluerint dissoluere non poterunt, sed inextricabiliter libidinis vitio obligati catena etiã hac, quam sibi fabricarunt, in abyssi ignem irreuocabiliter pertrahuntur.

Refert Thomas Cantipratẽ hoc exemplum. Quidam malo assuefactus vsu, contrectationibus illicitis se ad libidinem prouocabat inueteratus in hoc vitio, cum Sacerdote suo accedens ad me rogabat vt eum absoluerem. Recidiuantem per annos plurimos absolueram, & pœnitentiam ei iniunxeram salutarem. Quem cum ad Diœcesanum Episcopum mittere vellem, quasi grauius affligendum, à sacerdote rogatus sum tali conditione absoluere pœnitentem; vt flexis genibus coram me oraret Dominum, vt si postmodum recidiuaret in scelere, eum mox diuina vindicta puniret. Consensi conditioni, & heu mihi misero quod consensi. Mox ille flexit genua & vindictam sibi imprecatus est si recideret. Absolui eum recessit gaudens. Sed feria tertia aut quarta post Pasca instigante diabolo passus est recidiuum, moxque horrificè clamans *vindicta Dei super me*, amarissima morte mulctatus est, vt mihi postea sacerdos retulit.

Propter hoc etiam peccatum quod contra naturam est, asserit S. Methodius Martyr diluuium immissum fuisse, & satis indicat scriptura dicens: *Omnis caro corruperat viam suam.* Cumque aqua diluuij illud abluere non potuisset, hoc vitio corruptionis postea adhuc in male tectum germen erumpente, tempore Loth. & Abrahæ, adhibitus est ignis, qui ad radicem vsque illud consumeret. Quo tamen non obstante cùm corruptæ naturæ semen quoddam pessimum luxuriæ insitum sit, quod facile pullulat, & varias corruptiones fœdasque libidines producit, vitium istud non solum in gentibus Deum ignorantibus, sed etiam in populo Dei inualuit, commaculans nobilem hominis naturam. Filius vero Dei illam assumpsit, vt purificaret, & totam humanam naturam quæ erat *velut pannus menstruata, & vestimentum mixtum sanguine*, impurissimo suo quasi Agni immaculati cruore emundaret. Et nihilominus non verentur Christiani, in baptismo carnem & spiritu abluti virtute huius sanguinis Agni, carnem & naturam deificatam immunditiis detestabilibus deturpare: non attendentes illud peccatum longè grauius esse, postquam Filius Dei carnem naturamque nostram assumpsit & sanctificauit.

Licet verò generaliter quandoque nomine *Sodomiæ* omnia vitia contra naturam accipiantur; specialiter tamen *Sodomia* significat peccatum quo personæ eiusdem sexus commiscentur, vel personæ diuersi sexus extra vas naturale. Quod peccatum insectatur D. Paulus ad Rom. 1. & illi addicti erant habitatores Sodomæ & Gomorrhæ, & finitimarum ciuitatum, ita vt mulctati sint pœna quæ in hodiernum adhuc diem perdurat, post quinque annorum millia.

Notabilis autem fuit illa vindicta, vt colligitur ex scriptura, & ex multis illius circumstantiis declarari potest.

Primò quidem, quia sicut ipsi peccabant contra naturam, ita ignis cuius natura est sursum ascendere, contra naturam suam descendit ad eos puniendos: & quia fœdissimum erat eorum flagitium, non solum ignis, sed & sulphur descendit, vt ipsa qualitate vltionis notaret Dominus maculam criminis. Et notant passim Doctores, omnes in impietate esse mortuos & damnatos sine pœnitentia (licet D. Hieronimus aliter videatur sentire) quia versabantur in flagranti crimine, quandoquidem etiam duos Angelos ad Loth diuertentes, illa nocte voluerint constuprare. Vnde etiam cæcitate percussi sunt, ita vt non possent ostium reperire. Vbi quoque designata fuit eorum cæcitas, propter quam ostium pœnitentiæ potuerunt reperire. Adde quod subita flamma eos corripuit & obstupefecit, vt nec sensum, nec tempus haberent pœnitendi.

Quapropter de illis dicit S. Iudas in epistola sua. *Sodoma & Gomorrha, & finitimæ Ciuitates exfornicatæ & habeuntes post carnem alteram factæ sunt exemplum ignis æterni pœnam sustinentes eius.* Aliud fuit in diluuio, quia illud sensim & lentè increscens multis dedit spatium pœnitẽtiæ, de quib. videtur loqui D. Pet. dum dicit Christum descendisse ad inferos, & his qui in carcere illo erant prædicasse, *qui increduli aliquando fuerant, quando expectabat Dei patientia in diebus Noë cum fabricaretur arca.* Hi ergo priùs quidem increduli postea aquis videntes se obrui, conuersi sunt. Vnde in limbo in via salutis erant, vt alibi dixi, cum de Christi Resurrectione & descensu ad inferos tractaui. 1. Pet. 3.

Secundò, notabilis fuit vindicta, quandoquidem Deus animalia & plantas etiam quodammodò puniuit, imò & paruulos vsius dici, quasi prouidens ipsis paruulis, ne diutiùs viuentes exempla Patrum sequerentur, & grauiùs damnarentur, permitq; Deus (qui vitæ & mortis est Dominus) per eorum mortem adeò enorme parentum scelus plecti.

Tertiò, Regio illa quæ ante erat amœna quasi Paradisus & fœcundissima post conflagrationem tota effecta est sterilis & fœtida, nam pars exterior ita fuit cremata & cinerulenta, vt arbores in ea nascantur poma ferentes, quæ attacti, in fauillam vertuntur. De qua re Sapiens dicit c. 10. *In testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores*, hoc est, fructus immaturos & imperfectos, qui edendi quidem cupiditatem generãt, sed carpti in cinerem soluuntur, fumumque exhalant, quasi adhuc ardeant, vt loquitur Egisippus: Est quoque Regio illa putidissimis aquis è terra erumpentibus tecta, quibus passim innatant moles bituminis, quas putei, quibus vallis hæc erat plena, ex imo euomuerunt. Hic quoq; lacus pisces non fert, nec aliquid viuum, vnde dicitur mare mortuum. Influit in hunc lacum Iordanis, & mox

intermoriuntur pisces vbi lacum attingunt. Imò si animal aliquod viuum, equus, bos, homo ijciantur, supernatat, nec mergitur, vt testatur Tertul. Iosephus & alij. Burchardus: *Mare mortuum semper est fumans & tenebrosum, sicut oculis meis vidi, ita vt videatur esse os inferni, adeo tetrum vaporem fumat, vt vicina ad mediam dietam, ad quinque, vel sex leucas sterilia reddat, vt ne germen quidem producant.*

Quartò, vltio etiã in hoc notabilis est, quod vxor Loth, solum quia respexit sodomam, ita punita fuit, vt versa fuerit in statuam salis, effigie scilicet muliebri, de qua dicit Tertul. *Instar viuentis quasi menstrua quadam effundere creditur, nunquam diruta ventis, & si quis mutilauerit eius formam, protinus ex sese suggestu vulnera complet.* Burchardus testatur, sua ætate adhuc extitisse inter Engaddi & mare mortuum; imo adhuc modo extare docet Adrichomius & Targum Hierosolymitanum, dicit duraturam vsque ad diem Resurrectionis. De hac statua est hoc ænigma apud Cornelium.

Cadauer, nec habet suum sepulchrum.
Sepulchrum, nec habet suum cadauer.
Sepulchrum tamen, cadauer intus.

Ipsa nimirum est sibi cadauer & sepulchrum.

Sed quæres cur ita punita fuerit mulier ob solum respectum ad Sodomã? Respondeo primo, quia illã voluit Deus in exemplum statuere, & perpetuum monumentum, quo posteri doceantur per omnia Deo obedire, nec retrospicere vt bonis cœptis desistant, ac repetant mundi, & carnis oblectamenta Hinc D. Prosp. dixit. *Vxor Loth salis statua effecta, suo exemplo fatuos condiuit, in proposito sancta quo iam duas proficientis, noxia curiosa non debere retrospicere.* Quapropter dicit Christus: *Mementote vxoris Loth.* Respondeo secundò voluisse significare ostendere Deum, quantum sibi displiceat vel sola memoria huius Peccati sodomitici.

Quintò asserit D. Hyeronymus nocte Natiuitatis Domini omnes Sodomitas igne aut fulmine fuisse percussos: ad designandum amplius in humana natura non debere istud peccatum inueniri, quam Filius dignabatur sibi vnire. Et aliqui Scriptores dicunt, vnam esse ex causis cur tandiu distulerit incarnari Filius Dei, fuisse hanc contaminationem. Hoc quoque notant Doctores ex Apostolo: illud peccatum vix permitti à Deo, nisi in pœnam præcedentium peccatorum, cùm iam homo excæcatur, Deum deserens & lumen naturæ: ita vt quædam infidelitatis species videtur hoc abominabile peccatum in corde hominis præcedere, cuius ipsum sit pœna.

Alia adhuc species vitij contra naturam est commixtio quæ fit cum re diuersæ speciei, estque horrendum peccatum, vindictam in Cœlum inclamans. De hoc crimine putant Ioseph ab aliquibus Interpretibus accusasse fratres suos Gen. 37. vbi dicitur: *Accusauitque fratres suos apud Patrem crimine pessimo*, vel sodomitico, vt vult Rupertus, vel bestialitatis cum ouibus, vt vult B. Thomas, Hugo de S. Victore, Abulensis, & alij.

Sed hæc satis de nefandis his criminibus. De tactib. osculis, aspectibus, alijsque ad hoc peccatum carnale disponentibus latiùs cum de luxuriæ vitio tractabimus. Vide etiam quæ dicemus super nonum Præceptum & decimum.

LECTIO XII.

De septimo precepto.

Non furtum facies.

1. *Docet furtum esse peccatum mortale ex genere suo.*
2. *Inducere obligationem restitutionis.*
3. *Prohiberi hic omnes species furti.*

PROPOSITIO I.

F*Vrtum ex genere suo est peccatum mortale.* Patet id multis scripturæ locis tùm veteris, tùm noui testamenti. Apostolus ad Corinth. 6. ait. *Neque fures, neque rapaces regnum Dei possidebunt*: & Zacharias cap. 6. vidit volumen volans, in quo continebatur condemnatio & maledictio quæ egrediebatur super faciem omnis terræ; *quia omnis furans, sicuti scriptum est, iudicabitur: & veniet ad domum furis maledictio, & commorabitur in medio domus eius, & consumet eam, & ligna eius, & lapides eius.* Patet etiam ea vindicta quã Deus puniuit furtum Achan, qui iussus est lapidari, quia laminam auream furatus fuerat.

Et vero hoc vitium etiam ex se periculosum, cui iuuentus assuefacta vix extricare se potest.

Propterea Sapiens monet adolescentem: *Fili si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis, dicunt enim Eamus, impleamus domos nostras spolijs. marsupium sit vnum nostrum.* Quasi dicat. Si te ad mala perpetranda blandimentis illicere voluerint, imò & quædam commissa fauoribus & laudibus prosequantur, tu tanquam prudens fuge eorum consortium, quasi lacte inescare te volunt mali isti consiliarij. Hoc Augustinus deplorabat, quia sociorum adductus prauo & exemplo & consilio, hortum in vicinis sua deuastarat, fatetur enim se non pellectum ad furtum nisi societate: *Quem fructum habui miser in iis, quæ nunc recolens erubesco? solus tunc non fecissem sic recordor animum tunc meũ. Ergo amaui ibi consortium eorum cum quibus feci. O nimis iniqua amicitia! seductis mentis inuestigabilis, ex ludo & ioco nocendi auiditas, & alieni dãni appetitus nulla lucri mei, nulla vlciscendi libidine, sed cum dicitur, Eamus faciamus, & pudet non esse impudentem.*

Rectè vero ibidem subdit Sapiens: *Prohibe pedem à semitis eorum*, hoc est, ne pedem tuum in eorum viam aut semitam immittas, nam regredi difficillimum foret. Qui cœpit furari, eo se vitio ita implicat, vt expedire se non possit. Quod aptè sic expressit Antiochus Monachus hom. 41. *Dæmon improbandi furti artifex, primum quidem à rebus vilibus & exiguis sumit auspicium sua artis, sed tẽporis progressu ad magna progreditur. Malitia istius deploratissima ars est, rete quoddam inualitum est miris technis, & qui implicatur, si cunctetur & negligat se his tricis explicare omni mox ex parte astringitur. Et ita inualescente consuetudine, gangrena in morem vlcus fœdissimum propere innectitur, consuetudo enim est altera natura.* Hæc ille.

Tom 6. biblij. Pat.

Caue ergo adolescens, hanc lubricam & implexam viam, ad quam ducit te improbum consortium, blandiens tibi & lactans te blanditis sermonibus. Nam sicut nutrices prauæ cum lacte malos suos mores transmittunt, ita isti mali consiliarij verbis suis & commercio prauo flagitia in animum tuum transfundere satagunt.

Cum lacte venenum propinant, quod tibi certam mortem est allaturum, nisi effugias. Quam multis iuuenes id experti sunt, quia prauis consortiis fuere ad furta abrepti, nec finem flagitijs imposuerunt, donec funis funestus vitam eis abripuit, aut certè donec specialis Dei manus & gratia eos eripuit?

Habes exemplum de S. Landelino nobili adolescente qui S. Auberto Camaracensi Episcopo commendatus fuit à parentibus, vt litteris & pietatate eum imbueret; quia ipsum in sacro fonte susceperat. Hunc ergo voluit Episcopus clericatus tonsura insignire, sed cognati eius id intelligentes, omni persuasione eum ab amore rerum cœlestium reuocare conati sunt. Dicebant enim: *Nam frater decorem iuuentutis contemnere, mundo nuntium remittens; si feceris, nec tibi, nec parentibus vllo vsui eris: præstat vt nobiscum fruaris mundi huius oblectamentis, & monasterium deseras, nolumus vt ibi instar mortui cuiusdam otiosus desideas: Veni nobiscum, suppeditabimus omnia libita animo tuo, opes & honorem.* Similibus blanditiis persuaserunt ei vt à S. Auberto fugeret, vnde illis se adiungens, deinceps rapinis & cædibus vacare cœpit. Nec intellexit improuidus adolescens monitum Sapientis: *Fili si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.* Ea de causa pius Pater Aubertus multo mœrore quasi mortuum lugebat, & reuera mortuus erat, quia diabolo iam seruiebat. Orabat interim instanter Deum, vt medelam sathanico vulnere sauciato, vitam mortuo redderet. Scripsit ad eum Aubertus, sed nihil profecit. Quid plura? Malè sana mens quod improbè cœperat prosequitur, nomenque suum mutans, Maurosum se appellat, ne eum proderet Landelini nomen. Tandem tamen diuina potentia non deseruit preces S. Pontificis. Volebat is cum suis socijs diuitis cuiusdam domum diripere, sed nocte huic flagitio destinata, vnus ex complicibus excessit è vita, ille vehementer afflictus dedit membra sopori, & vidit animam illius miseri in tartarum abduci. Et cum id sine ingenti tremore non adspiceret, Angelus Domini voce terribili ad eum: *Cerne Landeline præmia laboris tui, vide animam socij ad æterna supplicia pertractam: considera an tibi melius sit, in hanc*

protrudi

pro rudi gehennā, an potius nobiscum gaudiis perfrui sempiternis. Missa igitur fac opera satanæ, amplectere Christi militiam, depone cæcitatem, vt possis intueri claram Christi lucem: excute iugum diabolicæ seruitutis, vt post breuem hanc vitam, possis æternum cum Christo regnare. audi & agnosce spiritualem tuum Patrem Aubertum, suscipe ab ore eius monita cœlestis doctrinæ. Hæc & aliis dictis Angelus abscessit. Lādelinus totus territus, sociis relictis Cameracum festinat, ad B. Auberti pedes se aduoluit, pœnitentiam rogat. Ille vt pius Pater gratulatur conuersioni, suscipit pœnitentem, quem diu fleuerat profugum; sinum ei diuinæ misericordiæ aperit, reddit filium errabundum matri Ecclesiæ. Itaque in sæculari habitu agebat pœnitentiam in ieiuniis & austeritate. Tandem excoctus diuturna pœnitentia rogat à B. Auberto tonderi, & militiæ cœlestis chlamyde indui, abiicit omnia a se negotia mundi, vt possit liberius cœlestia cogitare.

Sic habet Deus varia media à prouidētia sua destinata, quibus etiam desperatos peccatores gratiæ restituit, & de flagitiorum cœno eruit. Vnde iterum hac in re mirabile est quod narrat Sophronius de quodam adolescente, ad meliorem mentem diuino miraculo reducto, Adolescens iste furto assuetus, audiuerat extra vrbem sepultam esse virginem bene ornatam, vt solebat tunc fieri. Noctu abit, & fodit sepulchrū & detractis vestibus cadauer nudum reponit. At cum discedere vellet, Virgo mortua subito, apprehendit eius dexteram cum graui hac increpatione: *Itane o nequā me denudas, an Dei iudicium & vindictā non times? An tu Christianus es, qui tanta audes? Quam reddes Christo pro tanta iniuria rationem?* Ille tremens deprecatur vitam & spondet emendationem. At illa *Absit vero manendum tibi hic, & in eodem sepulchro moriendum, postquam aliquot diebus fame tortus fueris, & postea in æternum damnandus es.* At ille, lachrymis vbertim fluentibus dimissionem orat, iurans se nunquam quid simile tentaturum & vitam mutaturum. Cui ipsa. *Sponde non quod tantum peccatum hoc, sed & omnia relicturus sis, & religionem ingressurus, & dimittam te.* Iurauit ille se id è vestigio facturum, nec domum reuersurum. At Virgo iubet, vt iterum induatur vestibus ab ipso: fecit, & reclinauit mortuam, vt ante. Et statim accessit ad Ioannem Abbatem Theopoli in Ægypto, cui ōnia narrans confisus est, & in religione adoptatus. Ita Sophronius. Patriarcha Hierosolymitanus prati spir. c. 78 qui id audiuit ab ipsomet Ioanne Abbate.

Fœlix adolescens, qui ex furto melioris vitæ instituendæ occasionem nactus est. non omnibus id contigit; quinimo plerique speciali Dei prouidentia in ipso furto deteguntur, & in flagranti crimine, vel à Deo subito puniuntur, vt Achan, vel à iustitia deprehensi Pœnas luūt in perpetuum familiæ dedecus. Quapropter sedulo debent inuigilare parentes, ne in tenera ætate filij furto assuescant, etiam rerum minimarum; ne postea sese extricare non possint, cum ad maturiorem ætatem venerint: & culpa ipsorum, paternæ socordiæ merito adscribatur, quia nimia indulgentia filiis perditionis fuoem fabricarunt. Meminerint illius iuuenis, qui cum ad supplicium duceretur, patrem aduocans, quasi secreti aliquid ei indicaturus, & osculo valedicturus, atroci dente eius faciem momordit, ei improperans & adscribens omnia sua flagitia ac necem, ob neglectam in tenera ætate correctionem. Nempe, non tantum filiis timores incutiendi sunt, cum iam fere ad viriles annos pertigerint: alias idem erit ac si medicus aliquis ægro initio ægritudinis nihil præscribat, per quod possit curari; cum vero iam morbus incurabilis est, multa præscribat remedia. Verum multi parentes non solum à furtis filios non absterrent, sed etiam eis exemplo & consilio præeūt, eosque in furtis suis fouent, & ad maiora flagitia per hoc viā eis sternut, ideoque filiorum exitium in caput eorum merito retorquetur.

Nemo vero inclinationem ad furtum, in fatum, vel stellarum influxum malignum referat, cum illa hominis libertati non officiāt. Et licet quædam nationes videantur cōplexione quadam naturali ad furta inclinari, id potius fit vitiosa consuetudine, quam planetarum influxu. Et cum voluerint obsistere, voluntati suæ id possunt rectitudine & conatu, cum auxilio gratiæ. Non illepidum est quod refert Laertius hac de re. Zenocritus, inquit, habebat seruum valde addictum furtis: & cum quodam die deprehensus grauiter cæderetur, clamabat ille, *Parce hera parce, mihi id fatis est, vt furer.* Cui recte Zeno: *Tibi id fatis etiam est vt cæderis* Excusatio ergo nulla, ad planetas scelus referre. Sed consuetudo pessima forti debet conatu cum auxilio gratiæ expugnari, & aperta confessione patri spirituali detegi, vt remedium dum tempus est possit adhiberi, & fræno timoris Dei inualescens prauitas coerceri. Nam multi adolescentes exiguis assueti furtis ad maiora perducti sunt, quia illa exigua furta pudore quadam reticentes, in confessionem non aperiebant. Et ideò sensim ad grauiora lapsi sunt Deo in vindictam priorem id ordinante. Alij verò, qui seria & syncera confessione illa detegere curarunt, tandem vitiosam consuetudinem facilè deuicerunt.

Habes hac de re exemplum Serapionis Abbatis. Cum adhuc essem puerulus, inquit, & cum Abbate Theona commanerem, hæc mihi fuit inimici impugnatione consuetudo ferali ingesta, vt post refectionem cœnæ hora nona factam, panem quotidie latenter absconderem, vt serò illo ignorante comederem. Quod furtum licet insoliti desiderij incontinentia sine cessatione commiseram, expleta tamen concupiscentia ad me reuertens grauius cruciabar de furto, quam de esu fueram iucundatus. Cumque ab hac pessimæ consuetudinis tyrannide non possem me eruere, seni illam manifestare confundebar. Contigit verò Dei nutu de hoc captiuitatis iugo volentis me eripere, vt quidam fratres cellam Senis visitarent, & refectio sumpta collatio spiritualis haberetur. Cœpit autem senex differere de vitio gulæ, cogitationum occultarum natura, & vi atroci quam habebant quando celabantur Ego collationis huius virtute compunctus, conscientiā redarguente perterritus, credidi secreta mei pectoris Dominum seni reuelasse, vnde cœpi in singultus & lachrymas prorumpere, & panem furtiuum in medium producere, & prostratus consuetudinem aperire, veniamque implorare. Tunc senex: *Confide, inquit, O puer, absoluit te ab hac captiuitate confessio tua, per illam aduersarium deuicisti, quem antea taciturnitate tua in te dominari permiseras. Ideo nequam ille spiritus vlterius non inquietabit, nec in te latibulum teterrimus serpens deinceps vsurpabit: quia de tenebris cordis tui salutari confessione ad lucem protractus es.* Necdum senex verba compleuerat, & ecce lampas accensa de meo sinu procedens, ita cellam repleuit odore sulphureo, vt vehementia fœtoris vix in ea nos residere permitteret, resumensque senex admonitionem. *Ecce,* inquit, *sermonem meum tibi approbat visibiliter, vitiosa consuetudinis tuæ incentorem vidisti fugientem, confessione tuā depulsum de corde tuo, nec amplius locum in te habiturum.* Itaque iuxta senis dictum, nulla mihi amplius ingesta fuit furtiui desiderij tentatio, sed penitus extincta fuit vitiosa illa consuetudo.

Inculcetur ergo adolescentulis hoc exemplum, vt latenter irrepentem furtiuam consuetudinem non abscondant, sed per confessionem apertam illi remedium finemque imponant, nam hæc consuetudo frequens est in adolescentibus & adolescentulis famulari incipientibus, qui per parua domestica furta cōfessione sincera nō detecta grauiora tandem sibi congerunt incommoda & conscientiæ onera, quæ vix postea possint excutere.

PROPOSITIO II.

Furtum non solum inducit maculam peccati, sed & obligationem restitutionis

Talis est obligatio hæc, vt dicit Augustinus: *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum,* voluntate saltem & firmo proposito, si reipsa statim non possit. Hanc obligationem rectè intelligens Tobias, cum vxor hœdum caprarum domum detulisset, & ipse balantis vocem audiuisset, dicebat, *Videte ne fortè furtiuus sit, reddite eum Dominis suis, quia non licet nobis aut ex furto edere aliquid aut contingere.* Sic & Iacob restituebat Laban omne damnum quod in grege proueniebat Gen. 30. Propterea etiam Zachæus acceptus fuit Christo, quia res malè partas in quadruplum restituere proponit. Hinc non fuit laudabile in Dauid, quod cùm per calumniam & fraudem quidam seruus Siba nomine (vt habetur 2 Reg. c. 16. & 19.) obtinuisset bona Miphiboseth Domini sui non curauit in integrum illi restitui, sed diuidi ordinaret.

August. in conf.

Hæc verò obligatio restitutionis, est causa perditionis, estque densum lutum quod contra se aggrauant, qui congregant non sua, & ita in hoc luto figuntur eorum pedes, vt paululum se extricent. Vnde Abacuc. Propheta: *Væ ei qui multiplicat non sua: vsquequo aggrauat contra se densum lutum?* Quia scilicet peccati sui oppressione se coangustat, congregans super se pondus peccati, remorsum con-

scientia, confessionemque suam, denique obligationem restitutionis. Hæc est velut denſum lutum cui infigitur, ex quo emergere non potest: ita vt ea eo quod restituere noluit, licet peccati pœniteat, flammis tamen æternis addicatur; quia nemo saluatur nisi restitutione, si ei sit possibilis. Vnde non dixit Dominus Zachæo: *Hodie huic domui salus à Deo facta est*, nisi postquam promisit restituere.

Refert Guillelmus Peraldus hoc exemplum. Vsurarius quidā ad extrema prægraui infirmitate deductus, à Pastore visitatur, cui peccatum suum non negauit, A quo ablata omnia esse restituenda intellexit, alias saluari & absolui non posse. Cumque filij ad hoc etiam eum hortarentur, respondit miser: *Ego non possum, quia si superstes forem, non esset, quod ederem, mihi ostiatim mendicandum esset, si verò è viuis excederem ad Xenodochium vobis confugiendum foret, nihil enim superesset, omnia fœnore sunt comparata.* Cui illi: Ne sis sollicitus Pater de nobis, prospice saluti tuæ. *Tacete*, inquit ipse, *potius mihi standum ad Dei misericordiam, quam ab hominum mercedem, illi enim inhumani & immisericordes sunt, Deus autem clementissimus.* Sicque sententiæ tenax emigrauit. Quod attendens alter filiorum hortatus est fratrem ad restituenda, ne Patris pœna inuolueretur. At ille: *Si Pater meus vsuras fecit, ego illas non feci; volo portione mea frui dum viuo, de futuro quid fiet nescio.* Firmus itaque mansit in ea mente; alius vero cuique suum restituit, & incerta pauperibus erogauit. Cum autem prior ille in bonis deduceret dies suos ex substantia paterna, in puncto ad inferna descendit moriens. Alter verò qui restitutione facta religionis statum assumpserat, cum aliquando oraret, dehiscente terra, vidit in eius imo ignem maximas flammas euomentem; ibique inter alios Patrem cum filio sibi mutuò imprecantes. Pater filio dicebat: *Maledictus sis quia propter te, vt te ditarem, huc deueni.* Et filius, *Imo maledictus sis qui propter te huc lapsus sum, si enim non reliquisses mihi malè parta, ego ab aliis vitiis abstinuissem.* Sic stabant in perpetua altercatione. Quod religiosus ille attendens, Dominum laudauit de restitutione facta. Ita ille.

Certè multis contingit perditio, defectu contritionis, aut propositi firmi emendatione: multis quoque defectu confessionis; sed nec paucioribus defectu restitutionis: Vnde Collector Speculi exemplorum, refert exemplum ad hoc probandum non illepidum. Cum quidam (inquit) dæmoniacus cuidam viro sancto oblatus fuisset, præcepit vir sanctus dæmoni, vt nomen suum diceret. At dæmon, *Nos sumus* inquit, *tres qui habitamus in hoc homine, ego vocor Claudens, & officium meum est cor peccatoris claudere, vt non possit habere contritionem. Si verò contritionem, habuerit, tunc frater meus qui hic moratur vocatur Claudens os, qui laborat ad hoc vt homo non possit confiteri. Sed si confitetur & conuertitur, tunc tertius frater meus, qui hic moratur, vocatur Claudens bursam, qui laborat ad hoc vt non satisfaciat restituendo ablata, & iniustè acquisita. Et ille plures nobis omnibus acquirit, quia licet conterantur quandoque & confiteantur, tamen rarò, vel numquam, omnia planè restituunt, & sic se ipsos damnant, quia peccatum non dimittitur, nisi res ablata restituatur.* Ita ille. Non sufficit verò pauperibus ea restituere, vel in pias causas erogare: sed illis quorum sunt, restituenda sunt, si sciantur, aut sciri possint.

Hinc B. Laudomarus, Carnotensis Episcopus, cum nobilis quidam Ermoaldus, grauiter ægrotans per famulum 40. solidos misisset, rogans vt sibi iam cum morte conflictanti vellet opitulari, & apud Deum sanitatem impetrare: orauit quidem, sed pecunias cùm numerasset famulo reddidit, dicens: *Hæc pecunia per iniquitatem conflata est, nec potest mutare sententiam Dei, nec vitæ spatia producere, nec peccatorum veniam impetrare. Tu ergo celeriter annuntia Domino tuo vt pro anima sua curã sollicitus, alias iniustè ablata restituat, nouéritque se vitam amissurum temporalem.* Dictum factum: famulus namque domum repetens inuenit cum agonizantem, ita vt mox expiraret. V. Surium 19. Ian.

Psal. 104. Eccl. 34. Prov. 3.

Quapropter monet D. Basilius monasteriorum Patres ne malorum eleemosynas accipient sed bonorum. Cùm scriptum sit: *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* Item: *Qui offert sacrificium & substantia pauperis, quasi qui immolat filium in cõspectu patris.* Propterea etiam dictum est: *Honora Dominum de tua substantia*, non de aliena.

Accidit, inquit, Thomas Cantipratan, in Vaucellensi monasterio nostro tempore, vt congesta cuiusdam defuncti fœneratoris de Atrebato pecunia in eo Cœnobio seruaretur. Igitur die quadam cum ille famosissimæ sanctitatis Monachus Walterius de Baumont prope scrinium in quo pecunia seruabatur, oraret, diabolum desuper sedere vidit: Tertiò autem se signo crucis muniuit, & interrogat: quid hic expectas, iniquissimè humani generis inimice? Bene, inquit, & iuste hic sedeo, hoc quod meum est conseruando. Nec mora, Monachus Abbatem adiens, quid viderat, exponit, Abbas verò scrinium Atrebatum statim remisit. Ita ille.

Sic contigit quoque in Villarensi monasterio. Summa librarum fortè mille sexcentarum, mortuo quodam vsurario Namurci, illuc delata est, & multæ possessiones emptæ. Sed postea vir quidam arctæ conscientiæ Abbas est electus, qui vbi id factum comperit, venditis ouibus, pecudibus, aliisque mobilibus, pecuniam Namurcum remisit, vt redderetur singulis damnificatis. Nemine autem assumere volente restitutionis negotium, pecunia iterum ad monasterium est delata. Pius Abbas reportantibus indignatus, iussit eam iterum referri, & in foro coram ciuibus deponi dicens: Pecuniam qui velit accipiat, nolo nostram esse, quã iniustè acquisitam non dubito. Quod vbi viderunt ciues, ædificati non modicum in hoc facto, communi consilio, per manus fidelium virorum, pecuniam iis qui damnum erant passi reddiderunt. Monasterio autem Deus non multo post in decuplo plura restituit. Ita l. 2. Apum. c. 36.

Et contra solet Deus propter bona malè acquisita, etiam iustè acquisitis ruinam afferre. Sic dicit Sapiens: *Diuitiæ iniustè partæ euomentur.* Et apud Iob de diuite iniusto dicitur: *Diuitias quas deuorauit euomet.* Vbi allusio est ad illum qui noxium cibum sumpsit, & postea cogitur bonos cibos cum cibo noxio euomere.

Sic ergo, qui iniquè aliqua congerit, non solùm illud quod iniustè habet, sed etiam quod priùs iure possidebat, plerumque amittit iusta Dei vindicta. Eadem similitudine vtens Nazianzenus dicit orat. 9. ad Iulianum: *Opes iniustè partæ cum aliorum lachrymis permiscentur, & ideò oportebit illas euomere.* Videant ergo, & hoc attendant, qui aliena non restituunt, vel iniustè acquisitis ditari posse se putant: illa enim commixta bonis hæreditariis, & iustis dispendium afferunt, ipsaque consumunt: quod frequenter accidere cernimus. Vnde cuidam Nauclero diuiti naufragium passo conquerenti apud S. Ioannem Patriarcham Alexandrinum de hoc infortunio, per quod ad extremam erat inopiam redactus, respondit Patriarcha: *Crede, frater, nisi miscuisset pecuniis Ecclesiæ illas pecunias quæ tibi remanserant, nullatenus naufragium pertulisset. De malis enim habuisti eas, & perdita sunt cum eis quæ fuerunt ex bonis.* Ita habetur in vita eius apud Surium.

Propterea D. Chrysost. monet parentes. *Si vis filiis tradere diuitias, posside iustas, hæ enim manent, stantque firmæ & stabiles: quæ autẽ tales non sunt citò pereũt, Substantia iniustè acquisita stabilis esse non potest, neque ad bonum proficit quod de malo congregatur. Quemadmodum enim si triticum aliud tale discernit cribro, dum huc illuc iactatur, omnia grana paulatim deorsum cadunt, & tandem in cribro nihil remanet nisi stercus: sic de substantia iniusta nouissimè nil remanet nisi peccatum.* Alia similitudine idem indicat scriptura dicens: *Perdix oua fouit quæ non peperit, fecit diuitias & non in iudicio, in dimidio dierum suorum derelinquet eas.* Solet perdix aliena oua rapere, & fouet pullos qui eam sequuntur, sed cùm adoleuerint auolant ad primam matrem, cuius vocem naturę instinctu cognoscunt: Ita qui possident diuitias præter ius instar perdicis malis artibus oua censentur congregare, & ita breui inuolabunt, infortunio aliquo vel casu subtracta. Quapropter, qui iniustè acquisitis fruuntur, restitutionis obligationem debent considerare, non solum ad euitandam damnationem æternam, sed etiã ad auertenda rei familiaris damna, ne tanquam ærugo depascantur, aut tanquam ignis consummans iustè acquisita, quod non frequenter fieri iam diximus, & exemplo quod sequitur amplius adhuc confirmari potest.

In monasterio S. Pantaleonis Coloniæ (inquit Cæsarius) Abbas quidam fuit fratrem habens eiusdem ciuitatis conciuem, quem carnaliter diligens, sæpè pecuniam monasterij ei occultè largiebatur, quam propriæ substantiæ admiscens, & in ea negotians, quocunque petrexit semper cum damno rediit. Factaque est (scilicet non aduerteret) monasterij pecunia, tanquam ignis, & substantia propria quasi stipula. Et cùm esset in mercationibus satis ignarus, atque

circum

circumspectior cæteris fuit sodalibus, illorum prosperitatem suumque dispendium mirari non sufficiebat. Tandem ad paupertatem deuenit. Cui Abbas: *Quid est frater quod agis? quare sic omnia consumis ad confusionem tuam & meam?* Respondit ille. *Valde parce viuo, diligentissime mea custodio, & quid sit quod circa me agitur penitus ignoro.* In se reuersus venit ad sacerdotem, et omnia circa se gesta aperiens per confessionem. Cui dixit sacerdos: *Vtere consilio meo, & bene tibi cedet. Pecunia fratris tui furtum est, & ipsa substantiam tuam deuorauit. De cætero nil recipias ab eo, & de modico quod adhuc superest negotiare, videbisque manum Domini super te bonam: quidquid autem lucratus fueris, medietatem fratri tuo reddas, de reliquo tu viue; & hoc tam diu facias, donec omnem pecuniam monasterij tibi datam illi restituas.* Mira clementia Dei! Obediens homo confessoris sui consilio, in breui adeo ditatus est, vt ipse abundaret, & fratri recepta restitueret. Cui cum Abbas diceret. *Vnde tibi istæ diuitiæ frater?* Respondit. *Quandiu substantiam fratrum tuorum recepi, semper pauper & miser fui: & tu grauiter peccasti, non tua mihi largiendo, & ego aliena recipiendo. Ex quo enim de his pœnitui & furtum abiuraui, benedicente Domino abundaui.*

Cæsar l. 5. c. 39

PROPOSITIO III.

Cvm in hoc præcepto prohibetur furtum, omnes eius species prohiberi censentur. Primo quidem *furtum simplex*, hoc est oculta acceptio, vel detentio rei alienæ inuito domino. Secundò *Rapina*: quæ est furtum habens violentiam coniunctam, accipiendo rem præsente Domino. Tertiò *sacrilegium* quod est acceptio rei sacræ de loco sacro vel non sacro, aut rei non sacræ de loco sacro, per quam fit iniuria & violentia rei vel loco sacro: & hoc speciale est, peccatum, specialiterque illa circumstantia confitenda est. Hoc peccatum specialiter punit Deus, vt multis scripturæ exemplis declarari potest. Nam Baltasari Regi, quia vasis sacris cum Principibus & concubinis abutebatur, manus apparuit scribens in pariete aulæ Regiæ horrendam illam sententiam, *Mane, Thecel, Phares*, & paulò post internecioni datur: Dan. 4.

Dan 4.

Rex Antiochus, ob spoliatum Hierosolymitanum templum variis primum doloribus cruciatur inclamans, *Reminiscor malorum quæ feci in Hierusalem*, &c. Et postea miserrima fœdissimaque morte procumbit.

Mach. 6.

Heliodurus à Seleuco Asiæ Rege missus vt diriperet thesauros templi, ab Angelis fœdissimè flagellatur vers. 2. Machab. 3.

Inter Historias sacras notabile est, quod ex Petro Damiano refert Baronius, de Comite quodam prædia ecclesiastica occupata, apud inferos cum hæredibus condemnato. In Teutonicis partibus, inquit, Comes quidam diues ac præpotens, bonæ opinionis & innocentis vitæ, prout humanum erat de eius æstimatione iudicium, ante decennium fere defunctus est. Post cuius obitum quidam Religiosus vir per spiritum ad inferiora descendens, præfatum Comitem in supremo gradu cuiusdam scalæ positum vidit. Aiebat namque, quia scala illa inter stridentes & crepitantes incendij flammas videbatur erecta, atque ad suscipiendos omnes qui ex eadem Comitum genealogia descenderent, constituta. Erat autem tetrum chaos, immane barathrum, infinite patens: atque in profunda demersum, vnde scala producta surgebat. Hoc igitur ordine succedentium sibi series texebatur, vt cum quis eorum nouus accederet, primum interim scalæ gradum teneret, is autem qui illic repertus erat, aliique omnes, ad proximum sibi gradum in ima descenderent. Cumque alij atque alij ex eodem genere homines, post carnis obitum ad præfatam scalam per temporum interuallum, confluerent, alij protinus ineffabilis iudicis sententia ad inferiora migrabant. Plane dum vir, qui hæc contemplabatur, causam huius horrendæ damnationis inquireret; & præsertim cur ille Comes seuerissime puniretur, qui tam iuste, tam decenter tam honeste vixisset? Audiuit, quia propter quandam Metensis Ecclesiæ possessionem, quam B. Stephano proauus eius abstulerat, cui videlicet iste iam decimus in hæreditate successisset, omnes isti non diuerso supplicio deputati sunt. Et sicut eos ad peccandum non dispar auaritiæ culpa coniunxit; ita ad perferendas atrocis incendij pœnas commune supplicium copulauit.

Bar. tom. 11. ad an. 1055.

De negotiatione.

Qvarto prohibetur hic omnis iniustitia, fraus & dolus, qua à proximo infertur damnum.

Quinto omnis emptio, venditioque iniqua, omnisque negotiatio illicita. Vbi aduerte, licet negotiatio ex se licita sit, multa tamen inuoluere, pericula, vt propterea dixerit Sapiens; *Tres species difficiles & periculosæ mihi apparuerunt Difficile exuitur negotians à negligentia, & non iustificabitur caupo à peccato labiorum.* Vult significare Sapiens, tales difficulter euitare peccata, ideoque opus esse illis magna cautela. Quod idem significasse Psaltem aliqui putant in illis verbis. *Quoniam non cognoui litteraturam, introibo in potentias Domini, & memorabor iustitiæ tuæ solius.* Vbi Psalterium Romanum legit: *Quoniam non cognoui negotiationem*, & Hebræa legunt, *Quoniam non cognoui scripturam, & computus ac numeros.* q. d. quia non sum addictus libris illis computuum, hominem diuersimode implicantibus, animúque ac conscientiam inuoluentibus negotijs, ideo mihi facilius erit diuinæ contemplationi vacare, & saluti meæ operam dare. Inualescente ergo corruptione & malitia in humanis negotijs negotiatio periculose inuoluit, & raro exercetur sine peccato.

Eccl. 26.

Psal. 70.

Primo quidem, quia obnoxia est multis fraudibus, dolis, mendacijs, imo & iuramentis, & lucris iniustis. Lucrum autem iniustum non potest esse sine iusto damno: *Lucrum in arca damnum in conscientia*, teste Augustino. Et cum plurimi negotientur vt ditescant, vix fit, vt statim id fiat, sine aliquibus iniustis lucris: & licet ipsi negotiatores nolint id agnoscere tamen effectus ipse frequenter id declarat, quia frequenter fit vt qui subito per varias & implicatas negotiationes opes acquisierint, subito etiam Dei permissione illas disperdant. Vnde dicebat Nahum 3. *Plures fecisti negotiationes tuas quam stellæ sint cœli, bruchus expansus est & auolauit*, quasi diceret Inuenisti innumeras artes ad congregandam pecuniam, & omnia negotiationum genera exercuisti vt ditesceres: sed istæ diuitiæ omnes erunt quasi bruchus qui terram operit multitudine maxima, cito tamen auolat, vt non videatur: aut sicut locustæ quæ noctu sepibus insident & fruticibus, sed mane ad solis calorem auolant & fugiunt, inquit Hieronymus. Idem dicit Sapiens: *Ne erigas oculos ad opes quas non potes habere* (quas iuste scilicet & licite habere vel tenere nefas est) *quia facient sibi pennas & auolabunt*. Sicut aues captæ ab aucupe, tanquam violento possessore statim auolant; ita opes ab iniustis possessoribus.

Recte ergo negotiatores monet Sapiens: *substantia festinata minuetur, quæ autem paulatim manu colligitur, multiplicabitur*: quia nimirum opes subito acquisitæ, parum licitis medijs sunt paratæ: vnde statim dilabuntur, vel statim à prodigis filiis dilapidantur. Aer qui summo mane præcociter eleuat nebulam & nubes, statim à prandio pluuiam mittit, quia nubes illæ mane præmature eleuatæ, vesperi excidunt in pluuias dissipatæ: ita opes quas parentes coaceruarunt nimis festine, filij statim dissipant. Et sicut efferuescens olla lactis, ex feruore per candelabra effluit, dum subito augetur & intumescit; detracto vero igne detumescit; & ad se redit; Ita opes quæ subito attolluntur, & præter modum excrescunt paulo post velut deferuescentes, imminutæ visuntur. Alia adhuc similitudine id declarat Ecclesiast. c. 40. dicens: *Substantiæ iniustorum sicut fluuius siccabuntur, & sicut tonitru magnum in pluuia personabunt.* q. d. Sicut torrens aliquis instar fluuij currens subito aliquando exarescit & sicut tonitru magnum dans sonum simul cum pluuia euanescit: ita opes impiorum, si aliquando prospero cursu profluant, subito etiam sæpius fluere cessant, & cum instar tonitru ad tempus admirationem quandam habeant, suosque fulgore ac pompæ strepitu eniteant, diuturnæ tamen non sunt, sed mox euanescunt.

Prou. 13.

Secundo, licet nullæ fraudes forent in negotiatione, ex illa tamen impedimentum magnum salutis frequenter oritur, quod homines huius sæculi suis negotiationibus totos se immergant, neglectis eis quæ Dei sunt, omnesque suas sollicitudines ad id referant nocte dieque, dum surgunt, dum decumbunt, dum incedunt. Vide quæ de artificibus & negotiatoribus tradit Ecclesiast. cap. 38. Hos monet Sapiens. *Noli laborare vt diteris, sed prudentiæ tuæ pone modum: melius est parum cum timore Domini, quàm thesauri magni, & insatiabiles.* Monet quoque Apostolus: *Rogamus fratres, operam detis vt quieti sitis, & negotium vestrum sit*: Negotium scilicet salutis & animæ, præponatur semper negotijs inquietis huius sæculi, vt non

sitis sicut ille in Euangelio, qui ad cœnam vocatus non venit, quia abierat ad negotiationem suam, & illi inuolutus neglexit cœnam beatitudinis opipatam. Illis ergo frequēs periculum est, qui continuo cor suum in iniquera negotiatione immergunt, & Deo ne quidem horæ quadrantem in die tradunt. Illi qui continuo habent bilancem in vna manu & librum computuum in altera; sciant etiam quod frequenter salus ipsorum in bilance sit, hoc est, non satis certa, firma, aut secura.

Thes.

Tertio, hoc etiam habet negotiatio periculi quod ordinetur ad alendum familiam non solum iuxta statum, sed etiam in delicijs, voluptatibus, & luxu qui manifestè cernitur in cibis, vestitu, ornatu, alijsque modis superfluis; & ita fit vt negotiatio fit occasio ambitionis, & aliorum peccatorū. Hinc videmus mercatores, si ditescāt, statim vel se haberi vt nobiles, volunt filios suos vocari Dominos, & modum viuendi in aula domus suæ volunt introducere, & vltra terminos suos ambolare, quibus rectè dicit Abacuc: *væ qui congregat auaritiam malam domui suæ, vt sit in excelso nidus eius, & liberari se putat de manu mali Cogitasti confusionem, domui tuæ.* Certe multi congregant diuitias, tali quali via, vt nidum suum in sublime ferant, familiam suam exaltent, & nomen suum in excelsum tollant.

Abac 2.

Putantque, si potentes fuerint opibus, tutos se fore ab omni calamitate, ac diu illam potentiam duraturam: sicut auis cum in excelso nidum construit, putat neminem sibi nocere posse, aut nidum deijcere. sed rectè dicitur: *cogitasti confusionem domui tuæ*, quia dum ita eleuantur, omnia eis in perniciem temporalem & æternam conuertuntur; longeque melius foret, illos & filios eorum in statu suo tranquillè agere cum bona conscientia, quam sese ita eleuare cum confusione sua. De his iterum conqueri videtur Dominus apud Isaiam: *væ qui ponitis fortunæ mensam, & libatis super eam.*

Abac 2.

Vbi Glossa dicit, Deam fortunæ temporalis esse incrementum honoris, diuitiarum, & auctoritatis, & omnia quæ peraguntur ad illa augenda, esse quædam sacrificia quæ Deæ fortunæ immolantur: & qui hoc faciunt per iniustas vel illicitas vias, sunt quasi idololatræ mensam & altare huic Deæ erigentes. Et certum est, gentiles quosdam fortunam coluisse vt Deam, quasi ab illa venirent opes, honores, victoriæ, prosperitates.

Isa. 65.

Vnde illam inuocabant tanquam Deam potentem, suos beantem. Rectè dicit Plinius: *toto mundo, locis omnibus, omnibusque horis, omnium vocibus sola fortuna inuocatur, vna nominatur, vna accusatur, vna agitur rea, vna cogitatur, sola laudatur, vel a guitur, vtrabilisque existimatur, vaga, inconstans, incerta, indignorum fautrix, hac omnia feruntur accepta, & in ipso ipsa pro Deo est, quia Deus probatur incertus.* Ita ille lib. 2. cap. 7.

Hinc etiam, teste Lactantio solet fortuna effigiari, cum cornu copiæ, & gubernaculo tanquam opes tribueret, & humanarū rerum regimen obtineret. Hinc ergo Deæ quasi festiuæ, & lætæ omnem prosperitatem aspiranti, instruebatur conuiuium, vt hilaritate eam colerent genio indulgentes: & ideo dicitur: *Qui ponitis fortunæ mensam.* His similes sunt aliqui adhuc Christiani, qui plus tribuunt fortunæ, quam Dei prouidentiæ omnia gubernanti, & fortunam nostram dirigenti: & plus tribuist fortunæ, quam virtuti, aut prudentiæ. Sic auarus quidam apud Nazianzenum tract. de fortuna dicit: *Gutta bona fortunæ* (sue fortuna) *potior est mihi bona mentis* (sue prudentiæ) *Cado.*

Sed, vt de fraudibus negotiationes pauca attingamus, solent illæ multiplices esse. 1. circa pretium. 2. circa rei substantiam, aut qualitatem. 3. circa mensuram, numerum & pondus. Quantum ad primum, sciant negotiatores, non esse sibi licitum quolibet pretio vendere, sed solum legitimo, quod vel à Magistratu determinatum est, vel pro loco ac tempore æstimatur. quod quidem nō consistit in indiuisibili, vt aiunt, sed aliud dicitur rigorosum, aliud moderatum, aliud infimum. Si vltra rigorosum accipit venditor, peccat contra hoc præceptum, & tenetur ad restitutionem. Si infra infimum emptor donet, peccat quoque, & soperaddere tenentur vsque ad legitimum, vt passim docent Theologi, & summistæ. Hinc peccant illi qui videntes pauperem vrgeri necessitate, & ideo sua vendere longe minus quam res valeat, cogunt eam vendere.

Hinc de similibus diuitibus conqueritur propheta dicitque illos dicere. *Possideamus in argento egenos, & pauperes pro calceamentis.* Quasi dicant: Redigamus pauperes ad extremam inopiam, vt cogantur pretio minimo nobis se vendere, ut in mancipia vendere & ita possideamus eos, vt quasi in mercatu seruiant, & quidem exigua mercede, quasi pro pari calceamentorum. Peccant & illi venditores, qui mutuo inter se conspirant in pretium iusto maius, vt nemo illorum minoris vendat & sic cogantur emptores pretio iniusto emere; quod vitium vocatur *Monopolium.* Sic & emptores peccant, si & ipsi conspirent in pretium iusto minus, vt ad illud venditores cogent. De quo monopolio V. Lessium lib. 2. cap. 21. dub. 12.

Amos 2.

Peccant quoque illi qui tempore egestatis & famis res vsibus & victui hominum necessarias detinent, vt annonæ caritatem augeant. Hinc dicitur Prou. 11. *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis.* Pauperes enim eis maledicunt, & imprecationes illorum non sunt contemnendæ; quia Ecclesiast. 4. dicitur: *Maledicentis tibi non in amaritudine animæ, exaudietur deprecatio*, ita vt maledictionem populi sequatur maledictio Dei, Hinc dicit Basil. homilia contra ditescentes auaros. *Ad horrea tua aperiēda, noli annonæ charitatem expectare, nam qui auget pretium annonæ, publicæ execrationi obnoxius redditur. Noli ob vtilitatem priuatam, communem inediam affectare, famem ob aurum ne appetito, ne per occasionem cumulandarum opum, iram Dei in te accersas.* Hinc etiam Deus aliquando eos qui grana, reseruant, incommodis alijs afficit gurgulione & bestiolis alijs bona eorum vastantibus.

Certe SS. Patres contra hoc grauiter inuehuntur, præsertim. D. Ambrosius lib. 3. offi. cap. 6. *Cur ad fraudem conuertis naturæ industriam & indulgentiam? Cur inuides vsibus hominum publicos partus? Cur populis minuis abundantiam? Cur affectas rerum inopiam? amas frumētorum indigentiam, alimentorum penuriam, patris vberes solis ingemiscis? Flos publicam fertilitatem, horrea frugum plena deploras? Exploras quādo sterilior sit prouentus. Votis tuis gaudes maledictum arrisisse, vt cuique nihil nascatur. Tunc messem tuam venisse lætaris, tunc tibi dē omnium miseria congeris opes. Hanc tu industriam vocas. Hanc diligentiam nominas: quæ tamē calliditatis versutia & quæ fraudis astutia est, Latrocinium hoc, an fænus appellem?* Debent Principes hoice rei aduigilare, & in tales monopolas auaritiæ fame publicam famem affectantes animaduertere, alisque obuiare.

B. Carolus Comes Flandriæ, cum Lambertus Stratensis, fratre Bertolfi Præpositi S. Donatiani, decimas in multos annos redemisset, plenaque horrea haberet, & ingruente annonæ charitate ea egenis communicare nollet, iussit eius horrea effringi, copiamque ingentem tritici egentibus distribui. Qua de causa à monopolis ei in templo oranti sacrilega mors violentia illata est, ipseque iustitiæ ac annonæ publicæ tutor, pro muneris sui fortiter obiti merito Martyrij palmam tulit.

Celebris & sancta huius facti memoria adhoc Brugis perdurat, & locus in quo Comes occisus est adhuc ostenditur.

Narrat quoque Cantipratanus anno 1238. defunctum fuisse Philippum Cancellarium Parisiensem, & apparuisse Guillielmo Episcopo Parisiensi, eique damnationem suam iudicasse, & inter cæteras causas damnationis hanc recensuit: quod fructus annuos & opimos ex beneficijs opimis prouenientes, reseruasset in pauperum dispendium lib. 1. apum c. 19.

Quantum ad secundum, circa rei substantiam aut qualitatem peccantes in venditione, hoc præceptum transgrediuntur, v. g. si animal languidum ac infirmum pro sano vēdatur, res corrupta pro bona, vt in pharmacis frequenter cōtingit: pecunia adulterina pro monetâ legitima, res cōmixta pro pura. Ideo Amos 8 clamat contra vendentes quisquilias frumenti illis qui necessitate cogebantur emere tale quale. Ipsi scilicet diuites fraudulenti vendebant purgamenta frumenti, paleam & puluerés tritico commiscentes aliaque adulterina grana. Peccant quoque, qui vendunt scientes vitium rei, damnosum emptori: imo & ipsi emptores in hoc peccare possunt, multis artibus & mendacijs rem esse vitiosam cōfingentes, vt possint pretio minus iusto emere. Ideo dixit Sapiens: *Malum est, malum est, dicit omnis emptor, & cum recesserit gloriatur.* Ergo monendi sunt tabernarij, caupones, & alij rerum liquidarum venditores qui multa arte & commixtione iniuste ditescunt, & postea nullam restitutionem faciunt. Vnde illæ opes manent semper obnoxiæ restitutioni,

Audiant tales, quid Matri B. Mariæ Ogniaca ob meretmonia

monia iniusta contigerit, Sic narrat Cantiprato. Maria Ogniaca valde compatiens animabusque sunt in purgatorio, super animam etiam matris solicitabatur in spiritu. Hanc ob eleemosynas & honestæ vitæ modum sperabat saluam quia tamen iudicia Dei abyssus multa, rogabat Dominum cum multis lachrymis, vt certior redderetur de eius statu. Accidit quadam die, vt ad Missam iuxta altare sederet, quasi ad pedes Domini, vtique tenebrosum quendam spiritum. Ipsa mox signum crucis formans, timore fugato interrogat, quis esset. *Sum*, inquit, *mater tua*. At quomodo tibi est, O mater! Respondet. *Pessimè, nisi me tuæ iuuant preces æternis ignibus addictam*. Heu, inquit, & quæ causa damnationis? *Emutrita sui*, ait, *in his quæ per iniusta mercimonia acquisita fuerunt, & confessa non restitui. Non curaui etiam nec aduertere volui quid contra Deum in meo hospitio, & à mihi subditis ageretur & tortuosas mundi vias ingressa, indignum misero iudicaui parentum meorum vestigia declinare, & spreui arguentem te super his & aliis, nec punitui, & ideo vitam cum iniustis morte communiui, æternum perij*. His dictis disparet. Illa considerans omnibus per ordinem, etiam in matre sua Dei iustum iudicium benedixit, nec fleuit amplius illam, diuinæ voluntati rationem intellectualem conformans.

Prou. 12. Quantum ad tertium, circa mensuras, pondera, aut numerum si fraus fiat, abominabile est peccatum; *statera dolosa abominatio est apud Deum. Non habebis diuersa pondera, nec erit in domo tua modius maior & minor*. Quasi diceret, Non habebis vnum pondus aut mensuram vt vendas, alterum quo emas, vnum pro vicinis, alterum pro extraneis. qui in statera peccant, in stateris vbi animæ ponderantur, apponantur. De illis verum erit, *Appensus es in statera, inuentus es minus habens*, bona eorum nullius erunt ponderis, mala pondere suo ad inferos vsque eos demergēt. Peculiariter autem dicitur Deus abominari stateram dolosam, quia in ea fraus committitur sub specie iustitiæ & æquitatis, peccaturque in multitudinem, & præsertim in pauperes, qui minutim res necessarias comparant. Hinc apud Michæam cap 6. legimus, *Vox Domini ad ciuitatem clamat, audite tribus adhuc ignis in domo impij, thesauri iniquitatis, & mensura minor, ira plena: nunquid iustificabo stateram impiam & pondera dolosa?* Quasi diceret: audite, ô viri & tribus Israel, videte quæ flagella vobis immineant, mensuræ iniustæ & thesauri iniquè comparati erunt vobis ignis consumens vos, prodeunt ex igne cupiditatis vestræ ad lucra anhelantis, vt per fas & nefas ditescatis, & desinent in ignem æternæ vltionis: Egone qui sum iustissimus iustificabo stateram impiam? An Mich. 6. impunitam eam relinquam, & dissimulabo quasi iustam? absit. Ego enim cœpi percutere te perditione super peccatis tuis: *Tu seminabis & non metes, calcabis oliuam, & non vngeris oleo, & mustum, & non bibes*, quia hostes demetent tuam messem & oleum ac mustum tuum diripient.

Vide ibi pœnas, quas minatur Dominus iniustis hominibus, ob pondera & mensuras, illisque diuitibus qui per fas & nefas ditescunt. Et hi in morte anxietatem miram reperiunt, conscientiâ eos stimulante.

Audi quod cuidam mercatori iniusto contigisse refertur in libro de viris illustribus ordinis Cisterciensis. Ille morti proximus vocauit Notarium, vt testamentum suum conderet. Parato autem ad scribendum, scribe inquit: *Corpus meum terræ detur, ex qua sumptum est: Anima dæmonibus tradatur, quia ipsorum est*. Obstupescunt parentes ad hæc verba, læsum dicunt febre eius iudicium, & ægritudine cerebrum debilitatum alia pronunciare, ipse verò tertio idem repetit, & se integro iudicio pollere asserit; adiecitque: Vultis, vt plenius mentem meam vobis aperiam? *Anima mea dæmonibus detur, insuper anima vxoris meæ, & anima filiorum meorum, anima quoque confessarij mei. Mea, quia vsurpaui multa iniustè, vxoris, quia ad hoc me sollicitauit, & ad id coactus sui, vt eius vanitatibus obsecundarem, filiorum, quia vt eos ditarem iniustitiæ fui obnoxius. confessoris denique, quia me impœnitentem absoluit*. Et in similibus verbis expirauit, æternum infœlix.

LECTIO XIII.

De variis hominum generibus contra hoc præceptum peccantibus.

OMnes pene status quadam iniustitiæ macula aspersos videmus, & contra hoc præceptum per cupiditatem Ierem. 6. nimiam peccare. Quod etiam considerans Propheta Ieremias dicebat: *Extendam manum meam super habitantes terram, dicit Dominus, à minore quippe vsque ad maiorem omnes student auaritiæ, & à Propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum*. Breuiter ergo attingemus, per diuersos hominum status discurrendo, quinam transgrediantur hoc præceptum, & quam commune sit furti vitium, licet à paucis vt oportet consideretur, & omnes ab illo, tanquàm fœdam maculam inuenire, sese excusare conentur.

Primo, huius præcepti transgressores sunt Reges & Principes, qui variis exactionibus plebem iniustè onerant & Michæ opprimunt. Ad quos clamat Michæas: *Audite principes Iacob* cap. 3. *& Duces domus Israel, qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnem eorum desuper ossibus eorum*, &c. De his iterum conqueritur Dominus per Prophetam Dauidem dicendo: *Deuorauerunt plebem meam sicut escam panis*. Vnde rectè dicere solebat Ludou. XII. Rex Franciæ: *Plebem & rusticos esse pascua tyrannorum & militum, tyrannos autem & milites esse pascua diabolorum*. Neque solum ipsi Principes, sed & maximè eorum Consiliarij hac in re peccant, crudeli sua subtilitate varios modos excogitantes, quos principibus suggerant, ad excoriandam plebem, & exsugendas facultates eorum variis impositionibus iniustis.

Hac de re habemus exemplum inter res gestas Francorum. Quidam enim noxius adulator, vt Regis rem nummariam augeret, suasit vt ex minimis etiam rebus quas rustici deferunt in vrbem vnum aut alterum nummum exigeret. Cùm verò viderent Consiliarij in vrbe ob populi frequentiam ingentem pecuniam colligi, multas similes exactiones plebem grauantes excogitarunt. Hoc videns qui primò consilium dederat, pœnitentia ductus, conatus est dissuadere, quod prius iniustè adinuenerat, sed cùm non idem auctoritatis haberet in dissuadendo; quod habuerat in suadendo, in magnos animi angores incidit, penéque de salute desperauit Et vt pœnitentiam hanc suam testaretur, ac alios ab illa deterreret, testamento cauit vt in illa cloaca in qua totius fori frumentarij sordes confluunt, sepeliretur, in quo manet etiam vsque ad hunc diem exactionis ab eo suasæ & persuasæ executio. Ita Cornelius a Lap. de in c. 13. Ezechielis, qui dicit Parisiis adhuc ostendi os cloacæ in foro frumentario, in qua sepeliri se iussit ille serò tandem pœnitens. Similiter peccant Principes, regnandi libidine bella cogitantes, vel alia iniusta de causa, & in ipsos redundant tot furta, rapinæ, direptiones, sacrilegia, quæ militari insolentia committuntur, Hinc dicit Propheta: *Principes tui infideles, socij furum*. Et D. August. l. 4. de Isaiæ 1. Ciuit. *Quid sunt regna remota iustitia, nisi latrocinia, quia latrocinia quid sunt nisi parua regna? hoc malum tantum crescit, vt & loca teneat, sedes constituat, ciuitates occupet, populos subiuget, & euidentius regni nomen assumit. Quod etiam in manifesto confert, non dempta cupiditas, sed addita impunitas*. Ideò eleganter & veraciter Alexandro magno quidam Pirata, cum ab eo interrogaretur quid sibi, vt mare haberet infestum, respondit: *Quid tibi, vt orbem terrarum? Sed ego quia exiguo nauigio facio, vocor latro, quia tu magna classe, Imperator*.

Non negamus tamen Principes posse iustè à subditis exigere tributa & vectigalia moderata pro defensione Reipublicæ, & status sui manutentione. Sed dolemus importabilia quandoque onera, talias exactiones imponi, ita vt populus potius videatur languere, quam viuere, & sæpius cogatur esurire & necessaria pauperculæ familiæ diuendere, etiam vsque ad vestes, ad satisfaciendum illis exactionibus. Sicque contingit, vt à ministris regis non minus affligantur, quam filij Israel à magistris operum quos constituit Rex Pharao, qui operibus duris luti & lateris eos mitè affligebant, & amaram eorum vitam planè efficiebant.

Sed dices, Reges id iuria habent in subditos, vt eorum etiam bona possint sibi vendicare sine iniustitia. Cùm enim filij Israël peterent à Samuele regem qui præliaretur bella ipsorum, consuluit Samuel Dominum, & respondit ei Dominus. Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi. Veruntamen contestare eos, & prædic eis ius regis qui regnaturus est super eos.

Faciet sibi Equites, constituet sibi Tribunos & Centuriones Agros vestros & vineas & oliueta optima tollet, & dabit seruis suis. Sed & segetes vestras & vinearum reditus addecimabit, vt det Eunuchis & famulis suis Seruos etiam vestros & ancillas & iuuenes optimos & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges quoque vestros, addecimabit, vsque eritis ei serui. Et clamabitis id die illa à facie Regis vestri quem elegisti vobis, & exaudiet vos Dominus.

Respondetur Dominum non dedisse auctoritatem omne illud grauamen inducendi in populum per Reges: sed tantùm prædixisse eos sic acturos, ipso sic permittente, quasi in pœnam, quod eum abiecissent, ne regnaret super eos.

Vnde his verbis voluit deterrere populum ne peterent Regem, quia regimen, propter magnitudinem potestatis Regi concessam, facilè conuertitur in tyrannidem. Quod ergo dicitur. *Hoc est ius Regis*, idem est ac si diceretur. *Hæc est consuetudo regum.* Aliàs enim de constitutione Regis Deuter. 17. dicit Dominus: *Non multiplicabit sibi equos, nec habebit argenti & auri immensa pondera, nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos.*

Vide ibi Cornelium de munere Christiani Regis fusè tractantem.

Secundò huius præcepti transgressores sunt, qui Rempublicam administrant, illiusque opes & bona in propriam vtilitatem conuertunt, & ita dispendio publico familiam suam augent, opes sibi coacervant, purpura vestiuntur & auro. Tales sunt multi Principum Officiarii, per quorum manus contributiones Reipublicæ transire oportet, Principumque opes. sed quia manus habent velut pice infectas, aliqua semper eis pars adhæret, nec ad Principes transit, aut publico bono applicatur: Vltra stipendium suum iniusta subtilitate ex bonis publicis sibi vendicant, & hanc subtilitatem *tu num baculi vocant*, sed quis eis in perniciem vertetur, sicut & frequenter domui ac familiis eorum in ruinam. Quia verum est illud Sapientis, *Qui ædificat domum suam impensis alienis, quasi qui colligit lapides in hyeme.* Qui enim ædificat è lapidibus collectis tempore hyemis, non potest firmum murum reddere, sed pluuiis tempestateque irruentibus, murus ille concidet. Sic illi qui impensis publicis & bonis alienis familiam suam in sublime euehunt, illam ventis & ruinæ obnoxiam, reddunt. Nam frequenter contingit illos iniustitiæ alicuius suspectos, per ipsos Principes spoliati, ad inopiam redigi, vt in multis experientia vidimus.

Eccl. 21.

Refertur de Flau. Vespasiano, solitum fuisse rapacissimum quemque ad officia promouere, vt mox ditatos condemnaret & spoliaret. Vnde vulgo dictus est, *Officiosos suos habere pro spongiis, quod eos veluti spongias & siccos madefaceret, & humentes exprimeret.* Ita Suetonius.

Hos quoque possumus comparare sanguisugæ, quæ insatiabilis est, & continuò sugit corruptum sanguinem illius membri quod tangit, sed interdum præ nimia repletione crepat & intermoritur, sicque effunditur sanguis omnis quem suxerat.

Sic illi Principum Officiarij sanguinem sugunt pauperum insatiabiliter, nec volunt euomere per restitutionem quamdiu viuunt, sed tandem crepant per mortem, & effundunt sanguinem, tum suum, tum alienum, quia per Principes inquiritur in hæredes eorum, & exhauriuntur licite & condemnatione iniustæ opes. Itaque non solum inter plebeios, sed & maximè inter Magnates, fures reperiri & raptores, certissimum est. Vnde Xenocrates videns quendam furem ad patibulum duci, subrisit & acutè dixit, interrogatus causam risus: *Quia magni fures paruum furem ad suspendium ducunt.* Nēpe parui fures visuntur in patibulis, magni verò frequenter ambulant in Curiis, & voluuntur honorati in thedis. Quapropter subtiliter Anacharsis leges comparabat telis aranearum: *Nam vt illis infirmiora animalia retineri videmus, valentiora transmitti, ita his humiles & pauperes constringi, diuites & præpotentes non alligari.*

Tertiò, præcepti huius transgressores sunt Iudices, Aduocati, Procuratores, qui iniusta stipendia exigunt, & tanquam *sanguisugæ semper dicunt affer, affer*, partiumque litigantium opes exugunt, etiam pauperes iniustis exactionibus conterendo, quasi sugentes mel de petra, oleumque de saxo durissimo. Hi norunt ouem tondere, excoriare, strangulare, sine multo clamore, & pauperem in abscondito deuorare. Taceo hic varias corruptiones, dolos, fraudes, quibus ius ab eis peruertitur, & iniustitia restitutioni obnoxia committitur. De qua re iterum infrà sermo occurret.

Quartò præcepti huius transgressores multi inter Ecclesiasticos reperiuntur, qui auaritiæ facibus accensi per fas & nefas multa sibi corradunt, per vias illicitas multa conquirunt beneficia, multos redditus & opes, quas Postea prodigunt in vsus profanos, in ambitionem & luxum, in equos & pellices, in processus, & lites, in pompas & vanitates. Hi omnes fures possunt appellari, quia frequenter non sunt ingressi per ostium, & quia patrimonium Crucifixi contra eius voluntatem quasi furantur, dum in vsus illicitos expendunt. Vnde illis dicit Bernardus: *Conceditur tibi vt de altari viuas, non vt de altari luxurieris, vt de altari superbias, siue vt compares inde tibi fræna aurea, sellas depictas, calcaria deargentata. Denique, quiquid præter necessarium victum ac simplicem vestitum de altari retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est.* Idem quoque Epist. 42. sic scribit: *clamant nudi, clamant famelici, conqueruntur & dicunt. Dicite Pontifices, in fræno quid facit aurum? numquid aurum à fræno repellit frigus siue esuriem? nobis frigore & fame laborantibus, quid conferunt mutatoria, vel in porticis extensa, vel manticis plicata? Nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur quod inaniter expenditis. Et nos enim Dei plasmatio, & nos sanguine Christi redempti sumus. Nos ego fratres vestri. Videte quale sit de fraterna portione pascere oculos vestros, vita nostra cedit vobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus subtrahitur, quiquid accedit vanitatibus vestris. Duo enim mala de vna radice prodeunt cupiditatis, dum & vos vanitando peritis, & nos spoliando perimitis. Iumenta gradiuntur onusta gemmis, & nostra non curatis crura nuda caligulis. Annuli catenulæ, tintinnabula, & clauata quædam corrigia, multaque talia tam speciosa coloribus, quam pretiosa ponderibus mulorum dependent ceruicibus, fratrum autem lateribus nec semicinctia miserantes apponitis. Huc accedit, quod hæc omnia nec negotiationis studio, nec proprio manuum exercitio vobis elaborastis, sed nec iure hæreditario possidetis, nisi forsè & vos in corde vestro dixeritis: Hæreditate possideamus sanctuarium Dei.* Hactenus Bernard.

Hæc attendant Ecclesiastici illi qui toti terrenis inhiant, & in pauperes nihilominus immisericordes sunt & cùm quotidie dicere debeant: *Dominus pars hæreditatis meæ*, ipsi sortem in terra quærunt. Et cùm sibi sufficienter habeant, nihilominus plura semper appetunt & congerunt nepotibus & consanguineis ditandis, vel vsibus aliis prophanis applicanda. Quod quidem esse peccatum mortale tradunt communiter Doctores, & ex decretis colligitur, nam Vrbanus Pontifex & Martyr qui S. Cæciliam pluresque alios docuit & animauit ad Martyrium an. 233. sanxit ne bona Ecclesiæ in Laicorum vsus impendantur, idque sub graui pœna, 17. q. 4. c. Attendendum Quia, inquit, *hæc bona sunt oblationes fidelium, pretia peccatorum, & patrimonium pauperum.*

Hoc ergo defraudat, & infidelis dispensator est, qui hoc patrimonium Christi & pauperum deuorat luxu illicito, vel per illud amicos locupletat stulto illorum amore infatuatus. Propter quàm causam multi serò gement, & oculos aperient, videbuntque quam stolidè animam oppignerauerint pœnis æternis per illa bona, quibus peccata redimere debuerant egenis distribuendo: tunc autem, *Frater non redimit, redimet homo? non dabit Deo placationem nec pretiū animæ.* Non iuuabunt nepotes, nec consanguinei quos ditasti, quin potius aggrauabunt pœnam, quia eis fueris causa luxus aliorumque peccatorum.

S. Lau

S. Laurentius Iustinianus Patriarcha Venetus, rogatus à consanguineo quodam suo, non ita paupere, vt pecunia eum iuuaret in filiæ dotem, non minus sapienter quam pie respondit: *Cōsidera quæso frater si parum dedero, nō est quo opus habes? si multum, defraudauero multos vt vni satisfaciam, & præterea quidquid illud est, quod est, ad cibos potius pauperum, quā in intortos crines aut Margaritas ab Ecclesia traditum.*

Clemens IV. Iurisconsultus, cum post matrimonium ad Petri Cathedram euectus fuisset, ad eum iam Pontificem duæ filiæ ex coniugio antea susceptæ accesserunt, fretæ illius opera se matrimonia, non ex pristina fortuna, sed ex Pontificatus magnitudine, consecuturas. Verum, neque ipsarum, neque aliorum consanguineorum precibus vnquam adduci potuit vt ex Pontificiis bonis quicquam eis largiretur, sed semper respondit, Pontificibus Romanis filios non esse, neque eis licere quod suum non esset propinquis dare, & propterea contentas debere esse si fortunas, quas ante Pontificatum haberet, omnes eis reliquisset. Cum ergo illæ conditionem in matrimonio ex sententia non inuenirent, tandem sacrarum Virginum pudicitiam matrimonio præposuerunt. Ita Fulgusius lib. 4. capite 3.

Quinto, in priuatis familiis multi huius præcepti transgressores reperiuntur, siue consideres parentes erga filios iniuste se gerentes, siue fratres in se sororesque, siue famulos & ancillas erga dominos. Ac in primis peccant parentes, dum notabiliter vnum præ altero ditant, in præiudicium alterius, sine eius consensu vel culpa siue hoc fiat ipsis adhuc viuentibus, siue per testamentum id ordinetur, nam præter iniustitiam quæ hic committi posest, etiam litium & discordiarum materiam impleaam eis exhibent. Hos parentes reprehendit Ambrosius. *Quæ*, inquit, *inter natura fraterna consortia fratres impares facis? Alius totius paternæ sortis à scriptionibus dotatur, alius opulēta hæreditatis deplorat exhaustam atque inopem portionem. Nunquid natura diuisit merita filiorum? Ex pari omnibus tribuit quod ad nascendi atque viuendi possint habere substantiam. Quibus ergo communiter dedisti esse quod nati sunt, non debitis his inuidere, vt vnus solus abūdet, alij autē esuriant.* Filij vero peccāt qui furtim substantiam parentum auferentes, illam prodigunt, in ludos, symposia, luxus, imo & quandoque in fornicationes & scorta. Et dum res notabilis est, grauis peccati reatum incurrere satis significat Sapiens, dum dicit: *Qui subtrahit aliquid à patre & matre, & dicit non esse peccatum, particeps est homicida.* secūdū Hebræam Lectionē vertunt aliqui: *Socius est hominis perditi & impij.* solent enim iuuenes ad hoc parentum bona suffurari, vt dissipatoribus se iungant & perditis sodalibus. Sed & nostra Lectio recte habet: *Particeps est homicida*, quia frequenter tales iuuenes dissipatores, perdita sua vita parentes ad inopiā quandam redigunt, & sanguinem eorum sugunt, bonorumque dissipatione mœrore quodam eos enecare censentur, qui mæror frequenter eos non minus quam mors affligit.

Vis audire huiusce rei funestum exemplum? Audi quid acciderit in imperiali ciuitate Lubecensi. Vxor cuiusdam Consulis vno partu tres filios fudit, vnus elephantiaco morbo percussus est, alter submersus, tertius propria manu peremptus. Hic post multas scortationes in vnam concubinam incidit, quæ ita cor eius captiuauit, vt omnia bona sua dissiparet. Sed nec perditio rerum, nec timor Dei, nec amicorum correctio, eum potuerunt ad mentem reducere. Mater videns filium indignam natalibus incurrisse pauperiem, pietate mota aliquoties ei summam pecuniæ tribuit, monens cum lachrymis, vt memor generis sui & salutis resipiscat, sed surdo canit. Videns ergo totum in meretricios vsus cedere, cor claudit & manum. At ipse considerans matris animum erga se mutatum (egestate & meretrice malis consulibus) aliquoties nudato ense in matrem ruit, sed pedibus sternit, minatur mortem nisi succurrat. Mater vidua sub pugione tremens, cogitur erogare quod petit, nec audet aperire facinus, ne à Iudice eum infamia familiæ plectatur. Non potuit tamen res omnino celari, resciuerunt amici, & eo vocato minati sunt mortem & accusationē apud Iudicem, si vlterius tale quid audeat. Verum hæc monitio eum non reduxit ad mentem, sed potius ad insaniam quandam deduxit & desperationem. Resoluit ergo in publico lupanari cum scorto habitare, ad maiorem confusionem consanguineorum, vbi tandem omnibus consumptis post grauissimas inopiæ miserias febri correptus, in desperationem ruit, & sibimet necem inferre parat. Et ne quis impediret, destinat aliquo scortum suum, arreptoque cultro in hortum procedit, & totus furibundus in pectus figit, & in gyrum agitat, vt scelestum animum tanto celerius in manum dæmonum transmittat. Redit infœlix mulier, & videns sic corruisse: clamoribus viciniam complet, omnes confluunt, matri res nunciatur. Noua angustia mucro ille feralis confodit etiam maternum, dum videt proprium filium ferro à se confossum in proprio sanguine iacentem. Interim impetrant amici postea dic, summa pecuniæ Iudici oblata, vt suous sepeliri possit (nam secundum leges flammis dari debuerat) in profano cœmeterio quod à parte Septentrionali Cathedralis Ecclesiæ situm est. Sed vbi per vnam noctem sepultus ibi iacuisset, ita sequenti die tumuli terra conciderat, vt nonnulli conijcerent dæmones non solum animam, sed & corpus abstulisse. Hæc collector speculi exemplorum, verbo *D. speratio*, qui asserit se optime nosse hominem, & omnem eius parentelam, & vidisse eius infœlix sepulchrum.

Attendant hæc iuuenes inobedientes, & paternorum bonorum dissipatores, in luxu sine conscientia prodigi, qui existimans a patre vel matre aliquid subtrahere non esse peccatum, quos esse participes homicidæ rectè asserit sapiens, & hoc exemplum satis confirmat. Sed & in antiquo testamento filij contumaces & prodigi adducebantur à parentibus ad seniores ciuitatis, & portam iudicij, dicebantque: *Filius noster iste paternus & contumax est, comessationibus vacat, luxuria, atque conuiuiis, & tunc lapidibus eum obruebat totus populus ciuitatis.* Deut. 5.

Transgressores quoque sunt huiusce præcepti filij familias, qui defraudant fratres suos aut sorores, & vbi vident parentes morti propinquos ad arcas currunt: quæ possunt subtrahunt aurum, argentum, monilia, aut alia mobilia, sed & postea testamenta & voluntates parentum non adimplent; litibus omnia miscent, defraudant suos cohæredes, opprimunt iuniores, vel impotentiores fratres aut sorores. Nimis frequenter hæc accidunt, nec furti se reos existimant, conscientiæ & timoris Dei fræno abiecto, quod deplorandum est,

Quantum ad famulos & ancillas, notum est, quomodo furtis domesticis, tum in esculentis, tum in poculentis, parum conscientiæ sibi formant, quæ tamen plane contra Dominorum voluntatem fiunt, maxime in re notabili. Notum etiam est, quod sibi propinquis de rebus Dominorum multa largiantur, vel etiam in proprium vsum conuertant, cum graui conscientiæ detrimento. Et cum Domini negotium gerere debeant, partem sibi pretij mentiendo retinent, in præiudicium Domini ac fidelitatis illi debitæ. Quæ omnia Cathechistæ vel Concionatori conueniens erit specificare, & amplificare, vt ab his deterreantur.

Sexto, si consideremus mores hominum in communi fæce plebis, omnia iniustitiis furtisque referta reperiemus. Artifices enim in suis operibus multa fraude vtuntur, operariique mercenarij non fideliter exequuntur opus sibi iniunctum, sed tantum ad oculum seruiunt. Si ad dietam operantur, languidè laborant, si vero cum illis conuentum est, de toto opere, celeriter quidam operantur, sed imperfecte. Quod si heros ipsos consideres, inuenies eos frequentissime contra hoc præceptum peccare, morose debitum operarij persoluendo, cum eorum graui incommodo, contra illud monitum Domini: *Non morabitur opus mercenarij vsque mane.* Imo vero etiam mercedem defraudant, de quibus Iacobus cap. 5. *ecce merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.* Leuit. 19.

Perpende quoque, quid inter rusticos & agricolas fiat, inuadunt mutuo agros, transferunt terminos, defraudant dominos, defraudant decimas, per lites sibi arrogant quod alterius est, quo iure non possunt, processibus ad se attrahunt, maxime si in pupillum aut viduam agere possunt. Certe litigiis ita dediti sunt etiam plebei homines, vt mirentur ipsi Aduocati & Procuratores ac Iudices, tot actiones, tam facili negotio, tanta pertinacia suspectas, quas cum & ipsi dirimere quandoque cuperent, non valeant.

Similes

Similes sunt plerique horum litigantium & se inuicem defraudantium porcis sub quercu agentibus, quibus dum is qui eorum curam agit glandes excutit sufficienter, imò & abundanter ad pascendum, nihilominus ipsi inter se mussantur, dentibus se lacerant, vt à pabulo mutuò se remoueant, nec oculos attollunt ad benefactorem, qui abundè omnibus excutiendo prouidet. Sic Deus de bonis temporalibus, tanquàm benefactor vniuersalis sufficienter & abundè omnibus prouidet. Sed homines tanquàm porci ingrati, in sese mutuò irruunt, diripiunt omnia quæ possunt, impediunt alios infirmiores lite vel violentia, & cum oculus ad vniuersalem prouisorem Deum attollere deberent, mutuò se lacerent, & dente porcino conscindunt.

Similes quoque eos dicere possumus, multis in eodem hospitio agentibus, ac in eodem lecto decumbentibus: quibus cùm a Domino hospitij de stragulo & operimento abundè sit prouisum ne frigore tabescant, nihilominùs vnus aut alter totum ad se attrahit operimentum, & alios partim nudos frigorique expositos relinquit; Deus enim sufficienter nobis sub eodem cœlo habitantibus, de terrenis opibus prouidit, quæ sunt velut operimentum & amictus, sed cupiditate inique per vim & fraudes aliqui nudantur & spoliantur.

Postremò, considera vel ipsos pauperes & videbis eos sub specie paupertatis multa committere furta, & quæ aliorum sunt vastare & diripere prætextu necessitatis. Et tùm frequenter in eis culpabilis sit, & velut voluntaria: *Declinant cor suum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.* Non enim dignantur laborare, sed otiosam volunt ducere vitam, & si quandoque aliquid pecuniæ collegerint, in compotatione, & tabernis dissipant. Egent ergo culpâ sua, aliena diripiunt iniquè contemptis legibus publicis & ordine communi, viuere volunt suo arbitratu, ordinante, bona etiam communitatis vsurpantes, syluis, agris, hortis damnum afferentes, omnem disciplinam turbantes. Contra hos clamat Apost. *Denuntiamus vobis fratres, in nomine Iesu Christi, subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, nocte die operantes, ne quem vestrum grauaremus: Et hoc denunciamus vobis, quoniam si quis non vult operari, nec manducet.* [2. Thes. 3]

Hic ergo non sunt excusandi, quia scriptum est: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*, & de muliere laude digna dictum est: *Quæsiuit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum, de fructu manuum suarum plantauit vineam.* Hoc est, de labore & lucro manuum suarum non de alieno aut de furto. [Prou. vlt.]

Videns autem Salomon paupertatem multis occasionem furti suggerere, sicut & diuitias obliuionem Dei & salutis, rogabat Dominum: *Duo rogaui te, ne deneges mihi antequam moriar: Vanitatem & verba mendacij longe fac a me, mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tantum victui necessaria, ne forte satiatus illiciar ad negandum, & dicam, quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & periurem nomen Dei mei.* Quasi diceret, Vanitatem quæ est annexa prosperæ fortunæ, & verba mendacij ac iniustitiæ quæ sæpe annectuntur aduersæ, remoue à me, & idem repetit, dum dicit *Mendicitatem & diuitias.* Quod si quæras quomodo hoc petat Salomon filius Regis ditissimus? Respondet Iansenius, aliquos existimare nõ esse verba Salomonis, sed alicuius sapientis dicti Agur, cui adscribunt isti c. 30. Prou. respondetur 2. Salomonem non pro se petere, sed docere modum postulandi, qui conuenit maiori parti hominum. [Prou. 30.]

Non etiam excusandi sunt à furto, illi qui exterius paupertatem mentiuntur, cùm & nummos repositos habeant, & sufficientia illis non desit. Interim communibus pauperum bonis participant, & illos defraudant, ac eleemosynas fraude obtinent. Tales multi reperiuntur in vrbibus, qui domi lautè viuunt & vt otiosam vitam degant, paupertatis speciem præferunt & emendicant.

LECTIO XIV.

De octauo præcepto.

Non falsum testimonium dices.

1 *Docet falsum testimonium esse peccatum detestandum*
2 *Docet prohiberi hic quoque omne falsum iudicium.*
3 *Prohiberi omnem falsitatem Aduocatorum & Procuratorum.*

PROPOSITIO. I.

Est hoc grauissimum peccatum, Deoque abominabile.

Patet tùm ex scripturis, tùm ex oratione, tùm ex pœnis siue à iure à Deo falsis testibus illatis.

Primò quidem ex scripturis, nam Prou. 6 dicitur: *sex sunt quæ odit Dominus & septimam detestatur anima eius, oculos sublimes. Linguam mendacem. Manus effundentes innoxium sanguinem. Cor machinans cogitationes pessimas Pedes veloces ad currendum in malum. Proferentem mendacia, testem fallacem. Et eum qui seminat inter fratres discordias.* Item Prou. 12. *Testis mendax peribit*, & alibi sæpius idem repetit scriptura. Deut. autem c. 19. Pœna talionis falso testi decernitur: *at inuenerint iniquè, falsum testem dixisse contra fratrem mendacium, reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit, & auferes malum de medio tui, vt audientes cæteri timorem habeãt, non misereberis eius sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.* Propterea, duo senes falso Susannam adulterij accusantes, conuicti mendacij, lapidibus obruti sunt. Hanc legem secutus Constantinus magnus Imp. in vxorem suam Faustam animaduertit falsi testimonij conuictam. Hæc Crispi Priuigni amore capta, eum sæpius ad libidinem prouocabat. Cum verò ille renueret, detulit ipsa ad maritum, ipsũ, sibi vim inferre voluisse. Constantinus fidem adhibens, Crispum filium interfecit. Sed post aliquot annos comperta veritate, in vxorem capite animaduertit, vt refertur. lib. 10. hist. Rom.

Secundo declaratur ex oratione. Quia falsus testis peccat in Deum, in Iudicem, in reum, in Rempubl. In Deum quidem quia periurando eum contemnit, & falsi testis fraude vilescit thronus Dei, tribunal scilicet veritatis, Dei thronum repræsentans. Nam iudex est organum, oraculum, & interpres Dei iuxta id quod dicitur 2. Paral. 19. *videte quid faciatis, non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini.* In iudicem quoq. peccat, quia eum mentiendo fallit, & causa est vt vel nocentem absoluat, vel innocentem plectat, deceptus falsi testis nequitiâ. In reum verò, quia falso testimonio in innocentem ruit illi eripiens vel famam, vel bona, vel vitam, vel si nocens est, peccat in Rempublicam, dum testatur innoxium esse, quia respublica priuatur fine iudiciorum, qui est pax ciuium & punitio delinquentium. Et sicut corpori censetur noxius qui impedit ne membrum putridum rescindatur, cum ab illo sit periculum reliquis corporis membris sanis Ita qui falso testimonio impedit ne is qui Reipub. noxius est præscindatur, ei per impunitatem relinquit licentiam delinquendi.

Hæc itaque attendant falsi testes, videant quam multipliciter peccent, non solum dum contra veritatem testantur, sed etiam dum veritatem ipsam supprimunt, obligati iuramento suo eam aperire. Vt enim rectè dicit Isidorus. *Vnum pene crimen habent, & qui falsitatem promit, & qui supprimit veritatem, quia & ille obesse vult, & iste prodesse non vult. Beatus cuius testimonio innocens ab obiecto scelere purgatur, & cuius perditione etiam iniquum permittur.* Audiant quid Poëta Gentilis dicat, & confundantur falsi Christiani.

Ambigua, si quando citabere testis,
Incertæque rei, Phalaris licet imperet vt sis
Falsus, & admoto dictet periuria tauro,
Summum credo nefas, animam præferre pudori,
Et propter vitam, viuendi perdere causas.

Verum in hæc tempora incidimus, in quibus nihil communius est, quam falsa testificatio, sine vllo Numinis diuini timore. Nihil vilius venditur quàm fides in iudicijs, venales ibi linguæ sunt & animæ, periuria susquedeque habent, & dum eis de periurio fit mentio, dicunt illud Poëtæ *Non ego iuraui, legi iurantia verba. Iurauit lingua, mentem iniuratam gero.*

Quadrupliciter autem testes corrumpi inuenies. Plurimi ex iis pecunià corrumpuntur & munere, ita vt rectè dixerit Isidorus: *Non deerit multiplex conuentus falsorum testium, si tantum sit præsentia nummorum.*

Quid non mortalia pectora cogis,
Auri sacra fames? Auro venalia iura.
Falsus erit testis, vendet periuria summa.

Exigua,

Exigua Cereris tangens aramque pedemque.

Si cani offam mendicatam iegeras, siler nec latrat, sic his pecunia vxor veritatis erepta est, argenteis funiculis lingua est colligata.

Alij corrumpuntur amore v. g. ratione consanguinitatis aut affinitatis, vel ratione beneficij à reo aliquando suscepti, his compedibus ligatam habent linguam. Alij corrumpuntur timore alicuius maioris potestatis, quã magis quam Deum ipsum timent, & ideò veritatem loqui pertimescunt, de quibus dicit Isidorus: *Qui metu potestatis veritatẽ occultat, eiusdem veritatis iracundiam sibi cœlitus prouocat, quia plus pertimescit hominem, quàm diuinam trepidat indignationem.* Alij denique corrumpuntur odio, ob antiquas scilicet inimicitias vel rixas, vnde dixit Ambrosius: *Duobus aut tribus testibus stat omne verbum, sed illis testibus, qui ante hesternum aut nudiustertius non fuerunt inimici, ne irati nocere cupiant, ne læsi vlcisci se velint. Inoffensus igitur testium affectus quæritur.* Sic odio concepto contra Ioseph mulier, quod eius impuris amoribus non acquiesceret, falso testimonio eum enecare conata est. Senes contra Susannam ob eandem causam falsum testimonium dederunt.

Sic in vita S. Narcissi Episcopi Hierosolymitani scribit Eusebius. Cùm quidam perditi, seueram rationem, quã in vitiis eorum corrigendis vti consueuerat, ferre non possent cœperunt contra illum conspirare, & turpem quandam criminationis calumniam iuramento confirmare. Primus iurauit, nisi verum esset crimen, optare se vt Deus igne ipsum perderet. Secundus, vt morbo regio corriperetur. Tertius vt oculis orbaretur. Licet verò nemo ex fidelibus, ob testatam castimoniam & sanctitatem, fidem etiam iurantibus adhiberet, ipse tamen, præ grauitate falsæ huius criminationis, partim præ amore solitudinis vt ibi spiritui & sapientiæ vacaret, discessit, & in locis desertis pluribus annis vitam transegit ignotus. Verum vltio diuina non est passa impios multos. Primus enim illorum cùm noctu scintilla ignis in eius ædes incidisset, cùm tota familia flammis extinctus est. Alter morbo quem sibi precatus erat, ab extremis pedum digitis, vsque ad capitis verticem contabuit. Tertius videns hanc vltionem Dei, & illam in se reformidans, palam maleficium & fraudem confessus est, tam acerbis verò lamentis se afflixit, vt lachrymarum diuturna profusione visum sibi extinxerit. Vide Eusebium lib. 4. c. 7. Niceph. lib 5. 6 c. 9 Baron tom 2 an. 1.

Itaque debent iudices aduigilare vt possint discernere veros testes à falsis, & conditionem eorum qui testantur debent explorare, ne amore aut timore, ne odio aut pecunia sint corrupti, & maximè hæc attendenda sunt, dum de vita hominis agitur, non enim facilè accusatori tunc credendum est, nisi post sagacem inquisitionem & examen. Quod ipsum significare voluit Dominus, dum ad puniendum Sodomam descendit.

Licet enim peccata sodomorum irrefragabile testimonium clamore suo dare viderentur, tamen vt iudicibus regulam præscriberet, ne in ferenda sententia præcipites forent, dicit ipse: *Descendam, & videbo vtrum clamorem meum opere compleuerint.* Simile quid inuenies, cùm agitur de punitione eorum qui ædificabant Babel. Hoc & antiqui significarunt, dum depinxerunt Iustitiam sedentem in curru triumphali, quẽ quidẽ trahebant non equi aliqui, aut cerui celeres, sed antiquæ duæ Matronæ imbelles ad trahendum, quarum vna baculo incumbebat, altera gladio, sed præfracta cuspide. Designabat ergo hoc schemate lentum Iustitiæ progressum, & deliberationem cum examine coniunctam, quam debent Iudices condemnationi præmittere.

Gen. 18.

Tertiò grauitas falsi testimonij patet ex pœnis, tùm ab Ecclesia, tùm à Deo illatis. Et quidem iure Ecclesiastico falsi testes perpetuò sunt infames, vt patet causa 3. q. 5. c. Constituimus. In Synodo autem 8 œcumenica Constantinopoli habita anno Domini 869. contra Leonem Consulem & Theodorum Protospatarium, qui impulsu Photij & Michaelis. Imp. contra Ignatium Patriarcham falsum dixerant testimonium, cum pœnitentiam peterent, hæc decreta fuit à Legatis Sedis Apostolicæ: *Definimus & promulgamus, hos per septem annos epitimium* (ita vocatur Ecclesiastica pœna & censura) *habere, esse illos duobus annis extra Ecclesiam, & aliis duobus intra Ecclesiam audire diuinas scripturas, vsque ad catechumenos, non tamen vllo modo communicare, sed abstinere à carnibus & vino quatuor annis, præter dominicos dies & dominicas festiuitates, & aliis tribus annis stare cum fidelibus & mereri diuinam communionem in solis dominicis solemnitatibus, cum eleemosynis, orationibus, atque ieiuniis, ita vt tribus diebus hebdomadæ, secunda videlicet, quarta & sexta feria abstineant à carnibus & vino.*

Quod ad pœnas à Deo inflictas attinet, diuersæ illæ sunt, iuxta eius sapientiam & iustam prouidentiam, cui nihil manet inultum. Vnde in historiis passim reperies grauissimas vindictas falsis testibus inflictas, in perpetuam eorum infamiam, & aliorum exemplum ac terrorem.

In vita S. Gregorij Agrigentini Episcopi apud Surium 23 Nou. legimus, ipsum à Sabino & Crescentio falso accusatum, coram Synodo Romana centum & 50 Patrum, de stupro cum Eudocia puella, adductis centum & 10. testib. Psal. alta voce ingeminasse. *Insurrexerunt in me testes iniqui, quæ ignorabam obiecerunt mihi, mala mihi pro bonis rependebant.* Statim igitur puella à dæmone correpta ad pedes eius concidit, Gregorius Sathanam è puella egredi, & verum fateri iussit, ac manu eam comprehensam erexit. Illa fassa est se à Sabino & Crescentio muneribus corruptam, Gregorium falsò accusasse. Gregorius verò coram Synodo pro testibus & actoribus intercessit, & pacem illis impetrauit. Qua concessa statim tenebræ magnæ obortæ sunt, & actorum alij vtraque, alij altera gena nigri apparuerunt. Sabino verò & Crescentio labia atro colore infecta sunt, quæ nunquam postea elui potuit.

Sed & Deus, quia prima veritas est, ita odio habet falsitatem, vt falsos testes sæpius per testimonium iam mortuorum redarguere voluerit & conuincere. Habes exemplum in vita sancti Stanislai, qui cum argueretur iniustè possidere pagum quendam quem Ecclesiæ nomine coemerat, Petrum venditorem diuina potentia suscitauit. Vide Breuiarium Rom. S. Maij.

Simile quid narrat Aug. lib. de cura pro mortuis cap. 11. Pro certo, inquit, cum Mediolani essemus, audiuimus, quod cùm debitum reposceretur à quodam, defuncti Patris cautione prolata, quod filio nesciente à Patre iam fuerat persolutum, contristari homo grauissimè cœpit, atque mirari quod ei Pater moriens non dixerit quid deberet, cùm fecisset etiam testamentum. Tunc ei anxio apparuit idem Pater eius in somnis, & vbi esset repositum instrumentum quo illa cautio vacuata fuerat indicauit. Quo inuento atque monstrato, non solum falsi debiti calumniam filius propulsauit, sed etiam paternum recepit chirographum, quod pater non receperat, quando ab eo persoluta erat pecunia. Hic itaque putatur anima hominis curam gessisse pro filio, & ad eum venisse dormientem, vt docens quod ignorabat, à magna eum molestia liberaret.

Videre potes exemplum cadaueris iam mortui, quod S. Antonio de Padua interrogante, Patrem eius ab homicidio innocuum declarauit, cum eius rei falso accusaretur. Ut in vita eius.

Infantes quoque adhuc nescios loqui frequenter elegit Deus, tanquam veritatis testes contra falsos accusatores.

Refert Gregorius Turon. lib. 2. hist. Franc. c. 1. Brictium Episcopum Turonensem falsò accusatum fornicationis, Infantem ex ea recens natum coram populo adiurasse, vt diceret an ipse esset pater eius. Cui infans: Non es tu pater meus. Populo autem rogante, vt ex eo perquireret, quis ergo esset pater? Respondit Brictius, non est hoc meum, quod ad me pertinuit sollicitus fui, vobis aliquid suppetit, per vos quærite. Cumque populus magiæ hoc tribueret, ignem illæsa veste gestauit vsque ad sepulchrum S. Martini dicens: *sicut vestem videtis ab igne illæsam, ita & corpus meum à muliere est impollutum.*

In vita S. Antonii de Padua qui vixit an. Dom. 1232. narratur. Cum Patauii degeret vir Dei, Vlyssipone duo ciues inexpiabili odio flagrantes mutuò sibi necem machinabantur. Accidit autẽ vt alter alterius filium hora vespertina per summam crudelitatem iugularet, & intempestæ noctis silentio in horto parentum viri Dei facta fouea sepeliret. Mane facto cædis auctor, & cadauer diligenter quæsitum est, ac tandem in horto Martini inuentum. Itaque pater viri sancti cũ tota familia in vincula coniectus, & tanquam cædis reus habitus est. Eius rei vt per spiritum Patauii certior factus est vir Dei, eadem nocte magno miraculo Vlyssiponem perductus est, & proxima luce ad Iudicem se conferens, petiit vt insontes è vinculis dimissos domum abire pateretur. Ille omnibus modis recusante, petiit cadauer perempti pueri ad se adferri. Quo allato, iussit defunctum edicere an parentes suæ cædis forent rei? Puer defunctus corpore se erigens, respondit, illos nullo modo conscios esse. Mansit toto die cum parentibus suis sic ab omni suspicione cædis liberatus, & mane Angelico ministerio, Patauium reductus est.

DE IVDICIBVS.

PROPOSITIO II.

P*Rohibetur quoque hic peruersi iudicij per sententiam Iudicis iniquam.*

Continet vtique sententia iniqua falsitatem cuiusdam testimonij, per auctoritatem, sed inique prolati. Quæ iniquitas Deo & hominibus grauem infligit iniuriam. Cum enim iudices sint iustitiæ administratores & custodes, dum corrumpuntur & scientes inique iudicant, censentur iustitiam curæ suæ commissam constuprare. Hoc indicauit Ecclesiast. c. 20. dicens: *Concupiscentia spadonis deuirginauit iuuencula, sic qui per vim facit iniquum iudicium.* Iustitia scilicet est quasi Virgo incorrupta (sic enim eam omnes Poetæ ac Philosophi pinxerunt,) eam ergo violare grande piaculum est. Hæc vero Virgo Iudicibus est commissa, vt eam illibatam seruent, sicut olim Eunuchis committebantur Virgines seruandæ, ne à quodam corrumperentur. Proinde vult dicere Ecclesiasticus, quod sicut illi Eunuchi seu Spadones maximè impie faciunt, si impura libidine per naturam eis vetita, vt Virgines sibi commissas corrumpant, aut quoquomodo constuprent, sic iudices violantes iustitiam, iniqua exercentes iudicia, per violentiam iniuste innocentes opprimentes.

Propterea frequenter monet scriptura Iudices iustitiæ huius, tanquam sponsæ Altissimi, diligenter conseruandæ in sua integritate. Sapiens c. 1. clamat: *Diligite iustitiam qui iudicatis terram.* Et c. 6. *Audite Reges terræ, & intelligite, discite iudices finium terræ: Data est à domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra & cogitationes scrutabitur, quoniam cum essetis ministri regni illius? non recte iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis.*

Clamat quoq; propheta Dauid: *Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem Deos diiudicat vsquequo iudicatis iniquitatem, & facies peccatorum sumitis; &c.* Qui totus Psal. ad iudices pertinet, quos Deos vocat, ob participationem authoritatis & potestatis diuinæ, V. Bellarminum & passim interpretes in hunc Psal. Idem quoque eosdem grauibus verbis monet Psal. 2. *Erudimini qui iudicatis terram, seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam nequando irascatur Dominus.*

Isa. 10 Clamat quoque Isaias c. 5 *Væ qui dicitis malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, væ qui iustificatis impium pro muneribus & iustitiam iusti aufertis ab eo. Propter hoc sicut deuorat stipulam & ligna ignis, & calor flammæ exurit, sic radix eorum quasi fauilla erit, & germen eorum vt puluis ascendet. Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserunt, vt opprimerent pauperes in iudicio, & vim facerent causæ humilium populi, vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent.*

Exod. 18 Idcirco etiam Iethro cognatus Moysis cum de iudicib. eligendis ei daret consilium, dixit. *Prouide de omni plebe viros sapientes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & constitue qui iudicent populum omni tempore.* Vbi designat qualitates iudicum, & primo dicit, *viros sapientes* (vt legunt Plantiniana) hoc est, qui scientia & prudentia polleant ad discernendum iustum ab iniusto, ita vt non solum scientia speculatiua, quæ ex studio legum habetur, sed etiam practica, quæ ex multa experientia acquiritur præstantes sint, ideo enim seniores populi voluit eligi Dominus in iudices, Num. 11. *Quos tu nosti*, inquit, *quod senes populi sint ac magistri.* Vbi non tam ætate senes quam prudentia & moribus debent intelligi, nam dum dicit, *Qui senes sunt populi*, idem est ac si diceret, qui à populo graues & sapientes habentur.

Secundo dicit: *Timentes Deum* Vt scilicet magis timeant Deum quam homines, nec magnatum vultum timeant in iudicio, aut personas accipiant, sed illum timeat qui est Iudex Iudicum, Rex regum, & Deus Deorum. Vnde monet sapiens. *Noli quærere fieri Iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tua.* Eccl. 7. Parum ergo est quod iudices timeant Principes & iudices superiores, qui oculum fixum habent super iudicia eorum, nã licet ob id recte agãt in publico, si tamen Deum non timeant, frequenter malè agent in occulto, cum sperabunt iniquitatem suam non posse detegi. Sed Vbi timor Dei in corde eorũ inualuit, tales sunt in secreto, quales & in publico, quia oculum eorũ iouentem intuentur & ipsi, stateram omnia appendentem considerant, manumque scribentem contra tribunalia Iudicum: *Appensus es in statera, inuentus es minus habẽs,* minus scilicet rectitudinis, minus virtutis, minus iustitiæ, quam à te vt Iudice requirebatur. Recte Fridericus II. Imperator interrogatus quos è suis Officiatis haberet amicos Respondit: *Eos qui non magis me quam Deum timent.* Et Traianus Imper. Magistratum & iudicem constituens illique de more porrigens gladium, dixisse fertur: *Illo pro me quandiu æqua mandauero, sin vero iniqua, contra me vtere.*

Tertio dicit: *In quibus sit Veritas*, debent enim inimici esse omnis falsitatis & mendacij, debent reprobare omnem fictionem & simulationem.

Debent esse solliciti ad requirendam latentẽ veritatẽ, vt secundum illam possint iuste iudicare. Nempe veritas & æquitas trahunt currũ Iustitiæ, & vt depinxit Hypocrates Veritas est Nympha pulchra, simpliciter ornata, illustris ac splendida, cuius oculorum orbes puro lumine nitent, & instar astrorum fulgent, huius imaginẽ ad pectus suspensã olim gestabant Iudices. Illam enim ipsi aspicere debent & suscipere, tanquã deam iudicia & tribunalia regentẽ. Nam vt ait Esdr. l. 3. c. 4 *Veritatem inuocat omnis terra, cælum etiam ipsam benedicit, & omnes creaturæ venerentur, & non est cum ea quicquam iniquum. Iniquus Rex, iniqua mulieres, iniqui omnes filij hominum, & iniqua omnia illorum opera, & non est in ipsis veritas, & in sua iniquitate peribunt, & veritas manet & inualescit in æternum, & viuit, & obtinet in sæculo sæculorum, Nec est apud eam accipere personas, neq; differentias, sed quæ iusta sunt facit omnibus, iniustis ac malignis, & omnes benignantur in operibus eius. Et non est iudicio eius iniquum, sed fortitudo, & regnum, & maiestas omnium æuorum in ipsa stabilitur.* Benedictus ergo Deus veritatis, & qui illum imitantur in veritate iudicando, & omnia sua ad veritatis normam exigendo.

Quarto dicit. Et *qui oderint auaritiam.* Quia auaritia iustitiæ & veritatis est inimica, eam supprimit & opprimit lucro inhians, & Iudicem excæcat, aut puluere eius aspergit oculos, vt lucro obtusi non bene videant veritatem. Hinc adeo frequenter inculcat scriptura Iudicibus, ne munera accipiant, ne per illa quandam cæcitatẽ incurrant. Deut. 16. *Non accipies personam, nec munera, quia munera excæcant oculos sapientum, & immutant verba iustorum.* Quod idem dicitur Exod. 23. Munera enim inclinant affectũ, deinde affectus inclinat & obnubilat rationem & iudicium, denique ratio inclinat sententiam in fauorem eius qui munera dedit, & sic vincta est sapientia lucro. Similis etiam est sententia Eccl. 20. *Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit correptiones eorum.* Quæ quidẽ postrema verba obscuritatem habent, qui Græca legunt loco vocis (mutus) φιμὸς quod idem significat quod frænũ aut obturationem, teste Iansenio. Et ideo aliqui legunt. *Quasi frænum in ore*, & pluraliter legunt, *auertunt* Et nunc sensus est clarus, quod dona iudices cæcos reddant, & quasi iniecto fræno mutos, vt non videant quod videndum est, nec proferant quod dicendum est, & abstineant à iustis correctionibus delinquentium. Alij sic intelligunt. Donum auertit eorum correptiones, vt fiant quasi muti. Lyra autem & Dionysius ex Strabonis sententia nomine muti hic putant significari speciem ranæ, quæ à Græcis dicitur Calamita, & in os canis latrantis proiecta adimit latrandi potentiam. Sic & donum proiectum in os eorum qui debent corrigere subditos, facit vt de eis verum sit illud Isa. 68. *Canes muti, non valentes latrare.* Videmus id quotidie in illis quorum est punire siue laicos, siue Ecclesi. Veniunt ad eos instar Canis violentia deuorare, sed si pars aurea in os inijcitur, latratum perdunt, & omnem correctionis loquelam.

Licet vero non omnes qui munera accipiunt corrũpantur, tamen de libertate eorum aliquid demitur, & merito præsumptio contra illos habetur. Quia sicut matrona non præsumitur casta quæ cum rogatur, munera accipit, ita nec iudex munus acciprés, à corruptione immunis esse putatur. Hoc attendens nostro sæculo Thomas Morus Iudex æquissimus & sapientissimus, (de cuius nece audiens Carolus V. dixisse fertur. *In Moro Henricus Rex totius Angliæ caput præscidit*) munerũ plane omniũ contemptor fuit. Quadã vice vidua cui litẽ adiudicarat, obtulit ei poculum aureũ. Ille accepit quidẽ, sed vino replẽs ei præbibit, & reddidit, nec vltra attingere voluit, teste Stapletonio in vita eius. Sed illud plane mirabile, quod cum à puero in Rep. versatus esset, ad annũ ætatis 50. summis perfunctus muniis, annuũ tamen censum toto corpore non auxerit, vltra 70. aureos.

Egregium

Egregium quoque est quod de Martino Cardinali legato in Dacia refert Bernardus. Is, inquit, legatione functus tam pauper remeauit, vt pene expensis & equis deficientibus via perueniret Florentiam. Ibi Episcopus loci donauit ei equum, quo Pisas vsque vbi eramus tunc peruectus est. Postridie credo secutus est Episcopus (erat enim ei causa cum aduersario, & agendi erat dies) cœpit requirere suffragia amicorum, cumque per singulos sollicitaretur, ad Martinum ventum est, in quo fiducia maior erat, quod non posset immemor esse recentis adhuc beneficij. Tum Martinus: Decepisti me, inquit, nesciebam tibi imminere negotium. Tolle equum tuum, ecce in stabulo est, & eadem hora resignauit illi. *Quid dicis mi Eugeni? nonne alterius sæculi res est, rediisse legatum de terra auri sine auro, transiisse per terram argenti & argentum nesciisse, donum insuper quod poterat esse suspectum illico reiecisse?* Hæc Bernard. l. 4. ad Eugenium.

Merito vero B. Petrus Damianus lib 2. epist 2. scribens ad Cardinales, dicit omnes Ecclesiæ clades venire ex auaritiæ vitio præsertim in accipiendis muneribus. *Illis quippe acceptis*, inquit, *si contra dantem quid agere volumus, mox in ore nostro verba mollescunt, lectionis acumen obtunditur, lingua quadam ruboris erubescentia præpeditur. Mens percepti muneris, conscientia debilitat iudicialis sententiæ vigorem, reprimit eloquentiæ libertatem. Nam & si in iudicijs rectitudo funditus non adimitur, iudicandi tamen authoritas eneruatur. Ergo iuxta Prophetiam, Excutiamus manus à munere, & docendi siue iuuandi seruemus nobis ingenuam libertatem, vt non litigemus sub seruiente pecunia, sed seruiamus in libertate iustitiæ.* Ita ille.

Sed quia aliqui dicunt, ego quidem nihil quæro, sed si quid gratis offertur, non recuso. Respondet ipse *Etenim iuxta Prophetam Isaiam, non notantur ij qui munera quærunt, sed qui diligunt, Principes, inquit, tui infideles, socij furum, omnes diligunt munera.* Et merito etiam socij furum dicuntur: quia dum furtiua dona suscipiunt, à comministris & consodalibus deprehendi velut in furti crimine timent.

Quod vero diximus de testibus eos quadrupliciter corrumpi, etiam verum est de iudicibus, nam de his expressè dicit Isidorus. *Quatuor modis peruertitur humanum iudicium, odio, cupiditate, timore, amore.* Timore, dum metu potestatis alicuius veritatem loqui pauescimus. Cupiditate, dum præmio muneris alicuius corrumpimur. Odio, dum contra quemlibet aduersa molimur. Amore, dum amico vel propinquis complacere contendimus. His enim quatuor causis sæpe æquitas violatur, sæpe innocentia læditur.

Hinc conqueritur Innocentius lib. 2. de vilit. condit. hum. *Vos non attenditis merita causarum, sed personarum, non iura, sed munera: non quod ratio dictat, sed quod voluntas affectat; non quod licet, sed quod libet: nunquam in vobis est ita simplex oculus, vt totum corpus lucidum sit, sed aliquid semper immittitis fermenti, quod totam massam corrumpit: & pauperum causa cum mora negligitis, diuitum cum instantia promouetis, in illis rigorem ostenditis, in istis ex mansuetudine dispensatis istis reuerenter assurgitis, illis despicabiliter communicatis.* Hisce iudicibus corruptis & iustitiam virginem sibi commissam corrumpentibus aduigilare debent Principes, & gladium vltricem in eos exerere, qui cum personam Dei in terris agant, iniustitiis suis illam conspurcent & itiem reddunt, & cum pauperum ac viduarum lachrymas deberent abstergere, ipsi totius illas eliciunt eorum

Exod. 15. *ius peruertendo. Sed lachryma viduæ in maxillis eius, & cum videntur in terram defluere, ascendunt vsque ad cælos, & exclamatio earum super deducentem eas, vt dixit Sapiens.*

Memorabile hac de re est factum S. Annonis Episcopi Coloniensis eius nominis secundi, quod refert Naucierus vol. 2 gener 36 ann. 1074. Cum post seditionem quandam Coloniensem contra ipsum ageret in arce seu monasterio Sigembergensi quod hodie est in Ducatu Bergensi haud procul à Bonna, contigit iudices alri iudicij Coloniensis, pauperculæ cuidam mulieri iniquam ferre sententiam.

Mulier deposituta querelam apud Archiepiscopum de iniuria sibi à scabinis illata, Sigembergam venit. Præsul illos mox ad se cum suis iudiciariis libellis venire iubet. Rogat, cur sic tam iniuste Viduam iudicassent. Non habentibus quo se excusarent, mandat omnium oculos effodi, vni interim cuius filium è fonte Præsul susceperat sic parcens, quod huic Vnus tantum oculus erueretur, & esset qui alios secum reduceret domum. Vtque eius rei memoria firmius hæreret, iussit domorum, in quibus isti Iudices excæcati habitabant, summis fastigiis superimponi lapideum absque oculis caput, quo sic ab iniquis iudiciis etiam posteri deterrerentur. Horum Capitum superetant Coloniæ adhuc, cum hæc scriberem, reliquiæ, præsertim in aliquo rerum venalium foro. Hæc Naucierus.

Merito certo ille ipsos exoculauit, qui personas & munera potius quam ius aspicere solebant: nam & Plutarchus refert apud Thebanos, in foribus iudicialibus, iudices sine manibus, & præsidem sine oculis depictum fuisse, vt significaretur illos non debere accipere munera, nec hunc peccatorum facies respicere, iuxta monitum Prophetæ. *Vsquequo iudicatis iniquitatem, & facie peccatorum sumitis?*

Seuerius vero est quod de Cambise Rege Persarum refertur. Hic enim cum iudicē quendam in iniustitiis deprehendisset, eum excoriari iussit, & pellem eius affigi ad sedem iudicialem, filium vero loco patris iudicem instituit, appensis ad tribunal his versibus.

Sit tibi lucerna, pellis sedesque paterna.
A manibus reseces munus, ab aure preces

Porro sic homines iudicia iniqua sectantes, & æquitatem conculcantes, a punitione immunes euadunt: aut quia superiorem iudicem non habent, aut quia illi authoritatem in eos habentes non aduigilant, non euadent tamen ipsi supremi iudicia Dei censuram, qui nihil iniustum se inquit in illum, & quandoque etiam durante hac mortali vita in impios iudicea iudicia horrenda exercēt. Hinc cum aliqui iniuste damnati ad tribunal Dei appellarunt, frequenter contigit iudices ipsos tempore à reis condicto ad dictum tribunal sisti.

Refertur Naucierus & Fulgosius Ferdinandum Legionis & Castellæ Regem, duos nobiles ex Caruaialorum familia de proditione sibi suspectos, sed innoxios, præcipiti iudicio de altissima rupe deturbari iussisse. At illi præclusam sibi defensionem præsentem, mortem cernentes, Christo æquissimo iudici causam suam commendarunt, & ad eius tribunal intra trigesimum diem Fernandum Regem citauerunt. Nec inanis fuit eorum prouocatio, quoniam trigesimo post die morte percussus, coram diuino iudice euocatus fuit.

Scribit idem Fulgosius: Equitem Neapolitanum cum reliquis Templariis confratribus suis ad supplicium raptum, ad Clementem VI. & Philippum Pulchrum Franciæ Regem quorum auctoritate necabatur, de fenestra prospectos, exclamasse. *Quando inter mortales nullus mihi iā superest ad quem appellem, ad iustum iudicem Christum, qui nos redemit, appello, vt ante eius tribunal ante annū & diem vos sistatis, vbi causam meam exponam.* Intra annum vero vterque rationem Deo redditurus mortuus est.

Auctor deinde est Ioannes Pauli, Rudolphum Austriæ Ducem, Equitem auratum damnasse, vt sacco inclusus mergeretur. Eques autem conspecto prius Duce, exclamauit: *Dux Rudolphe, ad tremendum Dei tribunal intra annum te voco!* Ille irridens respondit, *Bene præito, ego tum adero.* Exacto tempore incidens in febrim, appellationis recordatus, seruis dixit: *Tempus mortis meæ instat, ad iudicium eundum.* & statim obiit.

Ex historiis denique Britanniæ Armoricæ recitat Æneas Syluius, Franciscum illius Ducem, fratrem suum Ægidium læsæ maiestatis falso accusatum, in carcere necasse. Hic Paulo ante mortem conspecto Francisco adiuit vitem eum, vt ad fratrem Ducem enuntiaret, quatenus intra quadragesimum diem ad Dei Tribunal se sisteret. Franciscus abiens ad Ducem in finibus Normaniæ fratris mortem appellationemque denuntiat nux teriius, illico male habuit, & crescente in dies morbo ad dictum diem expirauit.

DE ADVOCATIS ET NOTARIIS.

PROPOSITIO III.

Prohibetur quoque hic omnis falsitas in iudicio per quoscumque personas.

Cum multæ personæ concurrant in iudiciis forensibus ad instituendum iudicem, frequenter contingit falsa aliqua intercurrere. Concurrunt enim Aduocati, Procurratores, Greffiarii, Notarij. Quorum aliqui falsa allegando peccant, alia falsa instrumenta supponendo, aliisque iniustitiis, dolis, fraudibus aduersam partem circumueniendo. Et hos maxime contingit auro, pecuniaque corrumpi, & venalem habere linguam, calamum, animam: de his dixit Sidonius: *Hi sunt qui causas protendunt adhibiti, impediunt prætermissi, fastidiunt, admoniti, obliuiscuntur locupletati.*

Hi sunt qui emunt lites, vendunt intercessiones, deputant

arbitros, iudicanda dictant, dictata conuellunt, attrahunt litigaturos, protrahunt audiendos, retrahunt transigentes. De his videri potest Cassiodorus super Psalmũ 73. vbi inter cætera dicit: *Hi sunt quorum si nares afflauerit cuiusquã rubiginosi aura marsupij, confestim videbis illic oculos Argi, & manus Briarei, Sphyngum vngues, cũ eo & periuria Laomedontis, & Vlyssis argutias & Sinonis fallacias, & fidem Polymnestoris, & pietatem Pygmalionis adhiberi. Ipsorũ etiam silentium venale est, ac lingua eorum damnifica, nisi funibus argenteis ligetur.*

Recte processibus & litibus accommodaueris illud Psalmi. *Hoc mare magnum & spatiosum manibus, illic reptilia quorum non est numerus.* Loquitur quidem ibi Propheta de Oceano multa habente brachia, quibus redditur mare spatiosum, nam Hebræi vocant *manum maris*, idem quod nos brachium maris, vt gurgites spatiosos. Sed applicari recte potest Palatiis & Curiis, vbi tribunalia processibus redundantia. Sunt enim hæc tribunalia litibus anfractuosa, quasi brachia & gurgites maris, in quibus se submergunt litigantes: & hi processus velut ad infinitum durant, vt de gorgite in gurgitem cadant litigantes. & quid quid ibi datur & expenditur, velut in diuersis gurgitibus absconditur: *Ibi reptilia quorum non est numerus: omnia à te expectant, vt des illis escam in tempore*, ad te os apertum habent, O miser litigans, sicut in mari varia animalia & monstra. Et sicut de hydra dicitur, quod cùm multiplica habeat capita, vnuio si absciuditur, noua repullulant: Ita verum est de his processuum sollicitatoribus, si vni satisfacias, & vnius voracitas aliquantum sit mitigata, tunc alij acriùs petunt: dum tu vnum debitum extinxisse te existimans, noua resurgunt, da hodie, cras adhuc petunt, aliumq; debiti titulum allegant. Vidistine aliquando canem missa frusta carnis aut panis aperto ore captantem? Quidquid excipit, protinus integrum demittit, & properat ad spem futuri erectus & attentus. Idem illis euenit. Fuge ergo istud mare, in quo tot sanguisugæ & harpyæ, in quo tot ranæ blãdiẽtes, & dulcibus verbis illicientes vt litem prosequaris, iustissimam esse clamantes. Interim alliciunt te vt deuorent & spoliẽt, non enim terminant negotium cœptum, nisi marsupium sit euacuatũ & frequenter maior expensarum est tempus, quã sententiæ fructus, imo falsis allegationibus persuadent te iustam habere causam, donec allexerint in laqueum suum, & in gurgitem sinuosum, vbi sacul[illegible] immergas. Hinc Origenes super illud Exodi 8 *Percutia omnes terminos tuos ranis.* Dicit per ranas significari clamosas Aduocatorũ allegationes, quæ inani & inflata modulatione, velut ranarum sonis & cantibus immundæ deceptionis, fabulas intulerũt.

D. quoque Bernard. ad Eugen. scribens de illis sic dicit: *Miror quomodo religiosæ aures tuæ audire sustinẽt huiuscemodi disputationes Aduocatorũ, & pugnas verborũ, quæ magis ad subuersionẽ, quam ad inuentionẽ proficiũt veritatis. Nihil enim ita absque labore manifestã facit veritatem, sicut breuis puràque narratio: præscinde ergo linguas vaniloquas, & labia dolosa claude. Hi qui sunt qui docuerunt linguas suas loqui mendacium, diserti aduersus iustitiã, eruditi pro falsitate, Sapiẽtes sũt vt faciãt malũ, eloquentes vt impugnent virum.* Hæc Bernardus.

In Historia Æthiopiæ fertur, Regem Emanuelẽ ad Presbyterum Ioannem Æthiopiæ Regem, misisse magnum numerum Iurisconsultorum & legum Doctorum. Videns Rex viros istos cum librorũ magno numero, inquirit quinam libri sint? Respondent ipsi, esse Leges Imperiales, Ius Canonicũ & Ciuile, Infortiatũ, Digesta, Codicem, Bartolum, Iasonem, &c. At vos, inquit, cuius professionis estis? Respondent. Nos quidem legum sumus Doctores vt ex his libris Iustitiam humano generi administremus. Tũc ait Rex: scite vos velim me in Dominiis meis non aliam legem admittere, quàm Iesu Christi, nec alios Doctores quã Augustinũ, Hyeronymum, & alios. Quid igitur mihi cum vestro Infortiato, Digestis, aut Codicib. Hactenus fœliciter Rempub. & iustitiam administrauimus, non habentes pro Codice & Digesto aliud quàm sensum communem, & maturo rationis iudicio digestum sermonem, nec aliud Infortiatum quã consuetudines multis sæculis apud nos firmas, nec aliam Glossam quàm praxim rationi conformem. Discedite ergo protinus de regno meo cum libris vestris, quibus potius iustitiã & veritatẽ subuertitis quam docetis, & vaniloquis sermonibus & scriptis illã adulteratis: Sicque omnes ex regno suo exegit, tãquã ipsi potius nociuos, quàm proficuos.

Lepidum quoque est, quod de Rege Portugalliæ legitur. Post inuentum nouum orbem ei dicunt libellum supplicem fuisse porrectum, vt decem millia Aduocatorum ad nouum illum orbem transmitteret. Inquirit ille subridẽs tur tantum numerum? Respondent ei lepide: *quia numerus adhuc restans sufficiens foret ad deuorandam Portugalliam, sperque esse illos longius seu acutu plus profuturos, ad nouum orbem subiugandum, quam milites suis armis.*

Hæc quidem diximus, non quod necessarij non sint rebus vt nunc sunt dispositis, Aduocati, iudices, ac legum periti, sed quia frequenter eos contingit, vt dixit Bernardus, disertos esse aduersus iustitiam & veritatem, & multis dolis ac fraudibus inuoluere causas & processus, incidentibus allegationibus appellationibus iniquis: ideoque peccare contra hoc præceptum, & frequenter teneri ad restitutionem, ob damnum alterutri parti iniuste illatum. Hinc dicit Augustinus: *Si iustitia sincerius cõsulatur, iustè dicitur Aduocato, redde quod accepisti, quando cõtra veritatẽ fecisti, iniquitate iudicium fefellisti, causam iustam oppressisti, de falsitate vicisti. Quis tandem Aduocatus facile reperitur, qui dicat suscepto suo. Recipe quod mihi (cum male adessem) dedisti. & redde aduersario tuo quod me inique agente abstulisti? Nisi forte restituendum non est quod in ipso foro vbi peccata puniuntur, decepto iudice & circũuentis legibus obtinetur.* Epist. 6.

Status ergo Causidicorum ob multas fraudes, corruptiones, falsitates, iniusta lucra, iniquas causas susceptas, non caret periculo. Audi exemplum quod refertur in Chronicis Minorum tom. 2. l. 10. c. 35 Frater Ioannes Parẽs, qui fuit primus Minister generalis post Franciscum religionem ingressus est viuente eodem sancto: Hic dum esset in sæculo, Doctor erat iuris, & iudex ciuitatis Castelloniæ, Prouinciæ Romanæ, vnde erat oriundus. Cum semel vesperè prospiciens è fenestra domus suæ, laborem porcarij in adigendis ad porcile suibus attentiua consideraret, audiuit socium porcarij dicentem: Si vis vt porci citius intrent, inclama, porci intrate vestrum stabulum, eodem modo quo Procuratores & iudices descendunt in infernũ quibus verbis à subulco prolatis, sues absque vllo strepitu confestim porcile ingrediuntur. Quod cũ videret iudex, magno iustitiæ diuinæ metu percitus, iudicaturæ suæ munus deseruit, & factus est Frater Ordinis Minorũ cũ filio, qui vitã admodũ exẽplarem in orationibus & lachrymis in religione egit, adeoque asper in refrænanda carnis titillatione fuit, vt eo tempore quo Ministri generalis munere fungebatur, vniuersa Ordinis loca nudis pedibus circumierit. Atq; ita factum est, vt verbo iocoso & spectaculo iucundo, serias suæ conuersionis cogitationes susceperit.

LECTIO XV.

De temerario iudicio.

1. *Docet quomodo hic prohibeatur.*
2. *Quando sit peccatum mortale.*
3. *Agit de remediis temerarij iudicij.*

PROPOSITIO I.

PRohiberi hic quoque censetur temerarium de altero iudicium.

Ratio est, quia per tale sibi ipsi falsum testimonium homo reddit de proximo. De hoc vitio loquens Augustinus dicit: *Maxima pars generis humani indiscreto iudicio ad reprehendendum prompta & parata esse probatur, cùm tamen non ita se velit ab aliis iudicari quomodo vult alios iudicare.* Ita August. serm. 102. de tempore. Nempe iam ab initio mundi vitium hoc charitati contrarium hominum mentes inuasit, tanquàm semen pessimum in agro cordis humani, a Sathana satum, quod adhuc quotidie pullulat, & maledictum germen producit. Hinc statim ab initio Cain male iudicat de Abel, Esau de Iacob, Fratres de Ioseph, Maria de Moyse fratre suo, Heli de Anna, Saul de Dauide, Pharisæi de Christo, & de Ioanne.

Hinc sanctissimi quique temeraria hominum iudicia non euadunt: *Venit enim Ioannes neque bibens, neque manducans, & dicunt: Dæmonium habet: Venit Christus manducans & bibens, & dicunt: Vorax est & potator vini.* Ita homines temerarij pro affectu suo iudicant, & quod virtutis est, vitio deputant, & quod vitij est, virtuti. Meritò hac de re queritur Matt. 11.

queritur Sidonius Apollin. lib. 7. ep. 7 his verbis: *Quis non erubescat, cum videas sordidari virtutum sinceritatem criminatione aequaliorum? Si elegimus humilem, vocatur abiectus: si proferimus erectum, superbus censetur: si minus instructum, propter imperitiam creditur irridendus. Si aliquatenus doctum, propter scientiam, clamatur inflatus. Si seuerum, tanquam crudelis horretur: Si indulgentem, facilitate culpatur. Si simplicem, despicitur vt brutus. Si acrem, vitiatur vt callidus. Si diligentem, superstitiosus decernitur. Si remissum, negligens indicatur. Si solertem, cupidus. Si quietum, pronunciatur ignauus. Si abstemium producimus, auarus accipitur. Si eum qui prandendo pascat, edacitatis impetitur. Si eum qui pascendo ieiunet, vanitatis arguitur. Libertatem pro improbitate condemnant, verecundiam pro rusticitate fastidiunt. Rigidi propter austeritatem non habentur chari, blandi, apud eos communione vel fiunt.* Hæc ille.

Simili modo conqueritur D. Chrys. *si quis,* inquit, *studet humilitati, dicunt, hypocrita est, si recreationi gulosus est, si patientia timidus est, si iustitiæ impatiens est, si simplicitati fatuus est, si prudentia malitiosus est, si maturitati phlegmaticus est, si iucunditati dissolutus est. si religioni singularis est, si societati sæcularis, si vigiliis & orationibus indiscretus est, si dormitiani somnolentus est, si prædicationi & aliorum saluti appetitor laudis est, si desistat negligens est, si habet gratiam hominum adulator est, si adulari renuit, dicitur quod superbus est.* Hæc S. Chrysostomus.

Licet verò in veritate quandoque videantur fundata hominum iudicia, tamen periculosa sunt, & vt plurimum alicui temeritati & falsitati obnoxia. Quem enim iudicas malum, subitò bonus fit, quéque inter bonos enumerabas, subitò pessimus. Quid sit hodie quisquam homo vix nouit, & si nouit quid hodie, quid cras nec ipse quidem nouit. Pharisæus male iudicabat de Publicano, qui tamē ob cordis contritionem Deo erat acceptior ipso. Simon malè iudicabat de muliere peccatrice, quæ iustior ipso erat, cuius lachrimæ iam erant Deo acceptæ, sic homo videt in facie, Deus autem in corde. Multi sunt sanctiores apud Deum, qui inferiores putantur, & è contra. Et cùm omnia subiecta sint mutationi non possūt esse stabilia hominum iudicia. Lucifer cadit de cœlo, Adam de Paradiso, Iudas de Apostolatu, Dauid peccat inter Prophetas, Salomon inter Sapientes, Petrus inter Apostolos, omnia inconstantiæ obnoxia sunt, nulla securitas hominum, nulla certitudo iudiciorum, Iudas damnatur, Latro saluatur. Magdalena iustificatur, Nicolaus Diaconus reprobatur. Pharisæus reiicitur, Publicanus exauditur? Quis est ergo qui iudicet alienum seruum? quis est qui contemnat proximum? *Domino suo stat, aut cadit. stabit autem, potens enim est Deus statuere illum.*

Rom. 14.

Si quis in manu vel officina artificis stipitem aliquem inueniret, & contemneret quia informis foret, velletque igni tradere quasi inutilem, certè iudicium eius erroneum foret. Quid ita? quia artifex potest illud lignum sic polire, vt speciosam etiam statuam ex illo possit efficere. Sic nemo vllum hominem contemnere debet, aut seuere iudicare, quia licet ad tempus inutilis videatur, tamen in manibus supremi artificis est, qui etiam potest ex lapidibus filios Abrahæ suscitare.

De S. Ioanne Eleemosynario legimus, condemnationis iudiciū planè exhorruisse. Quidam iuuenis impudicus virginem Deo sacram ad libidinis suæ intemperantiam allexerat, & secum Alexandria cum totius ciuitatis scandalo abduxerat. Nemo non erat qui iuuenem illū æternæ damnationis filium, & scelestum & sacrilegū appellaret. Quod cùm vir sanctus audiuisset, grauiter reprehēdit, dicens. Nolite ô filij, nolite tam facilitare de proximo iudicium ferre: duo namque grauia mala incurritis, vnum quod præceptum illius transgredimini, qui nos ante tempus iudicare prohibet: alterū quod summa temeritate aliorum iudices vos constituistis; incertum enim est, an huc vsque peccati vinculi alligati maneant, an vero Dei benignitate solutis peccati iugum à ceruicibus suis excusserint. An ignoratis eo iudicio quod iudicaris, iudicabimini?

Audi quid eadem de re dixerit B. Dorotheus: *Nihil grauius, nihil difficilius, quam proximum iudicare vel contemnere, cur non magis nos ipsos diiudicemus de malis propriis, quæ optime nouimus, de quibus reddere cogemur rationem? Quid ad nos de creatura & seruo alieno?* An non contremiscimus totis visceribus dū audimus quid seniori illi magno contigerit? Qui cum audisset vnum è fratribus in adulterium cecidisse, cum indignatione quadam, quòd malè fecisset, respondit. Aiunt verò, sanctum Angelum peccatoris illius animam, cùm iam è vita demigrasset, ad senem detulisse, atque dixisse: *En quem iudicasti vita functus est, quo me igitur iubes ipsius animam deferre, ad superosne, an ad inferos?* Nec aliud voluit innuere Angelus, quam si dixisset: *Si tu iustorum iam factus es iudex, dic mihi de miserabili hac anima, quam sententiam feras, velisne misereri, an sæuire?* Contritus senior ille sanctissimus reliquum vitæ tempus inter lachrymas & ærumnas egit, veniam tanti peccati deposcens. Ad pedes tandem Angeli reuertentis procidens, audiuit impetrasse se veniam à Deo, Deumque id fecisse, vt ostenderet, quam ei graue & molestum esset iudicium temerarium, monuitque ne animo id vnquam faceret. Non tamen potuit ex his verbis anima illa amarissima consolationem vllam admittere, sed perpetuis pœnis tormentisque sese dum vixit, addixit. Hæc. B. Dorotheus.

Ex doctrina Dorothei c. 6. Biblioth. PP. to. 2.

Cæterum, cùm homines faciles sint in iudicium temerariū de actionibus nostris: hinc est quod plurimùm iudicia eorum sint contemnēda iuxta Apostolum: *Mihi pro minimo est vt à vobis iudicer aut humana die.* Sed referat se vnusquisque ad iudicium conscientiæ suæ diligenter explorate, & ad iudicium Dei quem innocentiæ patronum sibi adsciscat. Homines enim vt dicit Sapiens in Prou. *In similitudinem coniectoris & arioli æstimant quod ignorant.* Itaque si noueris hominum iudicia contemnere, nihil illa tibi nocebunt, ei autem qui temerè iudicat, ipsa temeritas vt noceat necesse est. Sic Christus, cùm Apostoli illi referrent Pharisæos eius sermone scandalizatos, dixit: *Sinite illos, cæci sunt & duces cæcorum.*

1. Cor. 4.

Prou. 23.

Sic B. Gregorius Nazianzenus cum homines calumniarentur ipsum affectasse Cathedram Constantinopolitanam *Quid mea,* inquit, *interest? rei veritatem magni facio, imo solam curo. Hos enim vel me condemnauerit, vel absoluerit, sed quia alius videatur nihil ad nos, sicut nec alienum somnium. Sed cur ita aliis videtur,* inquit? *Quid vero, an iis qui vertigine correpti sunt, terra fixa & stabilis esse videtur? Quocirca fac pro ea fidem, sanos eos esse qui de nobis ita sentiunt, & tunc nos admone vt meliorem mentem induamus.* Ita ille.

PROPOSITIO II.

IVdicium temerarium peccatum mortale est, si de re graui ex leuibus indiciis iudices.

Ratio est, quia per tale iudicium, apud te ipsum censeris diffamare & vilipendere proximum sine causa sufficienti, non habens talem opinionem & æstimationem probitatis eius, qualē ex charitate habere teneris. Vnde sicut tu grauiter damnum infers proximo, apud alterum eius famam aut bonam opinionem lædendo, ita & apud teipsum, quia nō minus optat proximus apud te æstimari probus, quam apud alterū. Debet autem esse firmitas quædam in iudicio tali, vnde suspicio, licet, fraternæ etiam charitati contraria sit, ordinariè tamen non est mortalis. Debet etiam esse consensus absolutus in illud iudicium, nam multos contingit temerariis iudiciis tentari & inquietari, non tamē perfectē consentire, & tunc verum etiā est illud Bernardi: *Non nocet sensus, vbi non est consensus.* Solet sathā, salutis nostræ inimicus, nobis ingerere temeraria hæc iudicia & suspiciones, quia nouit per illa charitatem vel perire vel recipere: attamen diligenter exploranda est voluntatis consensio, quia in his frequenter dubium est an ille accesserit, an verò sit solùm Sathanæ illectantis vexatio & inquietatio.

Et etiam vltra iniuriam proximo factam, iniuria quædam contra Deum in temerario iudicio: quia quodammodo vsurpamus ipsius iurisdictionem, & iudicandi auctoritatem, vt antea diximus. Hinc dixit B. Ioannes Climacus: *Iudicare est impudens direptio dignitatis diuinæ.* Et Scriptura clamat: *Nolite ante tempus iudicare, &c.* Item *Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini.* Hinc qui alios iudicarunt temerarie, aut condemnarunt, iudicium & condemnationem sine punitionem Dei frequenter subierunt. Soror Moysis quæ temere iudicauerat de Moyse propter vxorem Æthiopissam, percussa est lepra. Michol vxor Dauid, quia leuitati & nō humilitati attribuit quod Dauid ante arcam saltaret, perpetuam sterilitatis contumeliam incurrit. Hanon Rex filiorum Ammon, cum legatos Regis Dauid temerario iudicio tanquam exploratores habuisset, & proptérea partem barbæ & vestium vsque ad nates succidisset, pro barbis rasis capitis diadema, pro succisis vestibus regnum amisit. 2. Reg. 10. Amici Iob qui eum de impatientia temerè iudicarunt, cùm ipse patientiæ speculum foret, castigati fuissent à Deo nisi Iob pro ipsis orasset. Pharisæus à Deo reprobatur

Num. 12. 2. Reg. 6.

probatur & condemnatur, quia iniustè Publicanum iudicarat. Sic cùm Melitenses D. Paulum tanquam homicidam temerario iudicio reputarent, quia eius manui vipera inhæserat, statim Deus illius innocentiam defendendam suscepit, & ipsorum temeritatem condemnauit: quia nec eum læsit vipera sed potius affectum est, vt exinde in illa insula viperæ omnes & animalia venenata venenum deponerent. Imò si aliunde illuc inferantur, amittunt venenum, aut si terra inde asportata alibi applicetur venenatis animalibus, intermoriuntur. Et hanc gratiam incolæ Melitenses vocant *gratiam S. Pauli*.

Habet vero hoc vitium diuersas radices, & tanquam filia pessima diuersas matres. Ac in primis oriri solet ex odio & inuidia: Sic frequenter Pharisæi in iudicia temeraria de Christo lapsi sunt, excæcante eos inuidia, dum eum vacant Samaritanum, iudicant Potatorem, accusant Dæmoniacum. Sic & Iudæi Apostolos spiritu sancto repletos iudicant musto plenos, inuidiæ & odij liuore tabescentes. Nempe, qui auersionem ab aliquo habet facilè sinistrè interpretatur omnes illius actiones, erroneè de illis iudicat: quia vnusquisque faciliter credit, quod appetit. Sic è contrario cùm aliquis alteri afficiatur, omnia eius gesta in bonum interpretatur: quia charitatis non cogitat malum sed pallium etiam inuenit quo aliorum delicta operit. Itaque defectus est charitatis, dum aliorum actiones iudicamus, & sinistrè interpretamur. ibi culpam esse contendimus, vbi culpa non est, aut si quæ culpa leuis est, illam exaggeramus. Sic hæretici minimas Religiosorum aut Ecclesiasticorum culpas scrutantes, exaggerant, peruersè iudicant, imo & actiones eorum laudabiles, sinistrè interpretantur, vitio tribuunt odio excæcati, ex illo in quælibet iudicia temeraria prorumpentes.

Sed dices, ipsimet conqueri iustè videntur de nobis? Nam eos iudicamus hæreticos, iudicamus peccato mortali obnoxios, clamamus eos in statu damnationis viuere, dicimus, si in tali statu moriantur, nunquam saluendos, nunquid hoc est iudicare, nunquid hoc est condemnare? & tamen scriptum est: *Nolite iudicare, & non iudicabimini, &c.*

Resp. nos eos non iudicare ex nobis, sed quid Deus & Scriptura de iis contineat declarare, sicque iudicio de ipsis à Deo & scriptura prolato nos conformare, & sic contra hoc præceptum non incurrimus. Videant verò ipsi qua temeritate & peruicacia parentes suos à mille & quingentis annis piè in fide Catholica defunctos condemnent: Nequam vtique progenies, parentes suos temerario iudicij erronei gladio confodiens, & æternis flammis addicens.

Altera iudicij temerarij radix est cor malitia infectum, quo alios iudicabat sibi similes. De quo dicit Sapiens: *Sed & in viro stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.* (Eccl. 10.) Sic solemus dicere: Qui fur est, omnes alios fures putat. Qui superbus est, proximi sermones omnes superbia accusat. Qui continens est, alios incontinentiæ obnoxios diiudicat, & ita si adolescentem, si Religiosum, si Ecclesiasticum, cum virgine aliqua colloqui conspicit, de rebus impudicis tractare iudicat, omnes sibi similes putat.

Tertia radix est superbia, quia aliorum reprehensione à peccato immunes videri volumus aliisque iustiores. Hac de causa Pharisæi arguebant discipulos, quod Sabbato vellerent spicas, manibus non lotis manducarent, vt se illis præferrent, & eorum auctoritatem eleuarent. Hæc verò radix pessima, quandoque etiam germinat praui iudicij infœlices surculos in illis qui spirituales videri volunt: & de illis verum est illud quod Apostolus dixit (sed vero & sublimiori sensu) *Spiritualis iudicat omnia.* Videntur in seipsis Dei dona agnoscere, & euanescunt in cogitationibus suis, aliosque quos minimis defectibus obnoxios deprehenderint minoris æstimant, erroneè diiudicant, & se præferunt. Contra quod vitium D. Franciscus fratres suos muniens ait: *Moneo & exhortor fratres meos, ne despiciant neque iudicent homines, quos viderint mollibus indumentis & coloratis indutos, cibis & potibus delicatis nutritos, sed magis vnusquisque iudicet & despiciat seipsum. Et si haberem tantam Sapientiam quantam Salomon, & inuenirem pauperculos Sacerdotes in Parochiis in quibus morantur, nolo prædicare contra voluntatem ipsorum. Et ipsos, & omnes alios volo timere, amare, honorare sicut meos Dominos. Et nolo in ipsis considerare peccatum, quia filium Dei discerno in eis, & Domini mei sunt.* Hinc ipse praui iudicij aut suspicionis culpam quodam die in fratre sic castigauit. Cum enim pauperculo obuiam facto Franciscus compateretur, ob nuditatem & indigentiam illius, cœpit cum fratre itineris sui socio agere verbis valde teneris, magnæ compassionis indicibus, de hominis istius magna paupertate. At ille cœpit dicere. Pater, etsi ille rebus pauper est, forte desiderio & cōcupiscentia diues esse cuperet, supra cæteros etiam diuites. Hoc audito, Franciscus grauiter eum reprehendit suspicionis seu iudicij temerarij: & pro satisfactione ei præcepit, vt ad pauperem illum regrediens, tunica sese exueret, & se prosternens ad pedes eius nudum operiret, culpamque suam agnosceret, murmurationis ac iudicij de illo praui. Quam quidem satisfactionem compunctus ille statim adimpleuit.

Suffocandum ergo est hoc semen pessimum temerariæ suspicionis aut iudicij, quacumque ex radice originem trahat, quia maxime Deo displicet. Et vt dicit D. Bonauentura in stimulo amoris cap. 10 Occulta pestis est, sed grauissima, quæ Deum fugat & fraternam lacerat charitatem, & qui illo vitio carent, Deo placent qui charitas est, & iuxta charitatis mensuram omnia remunerat: operitque illa multitudinem peccatorum, defectusque nostros apud Deum excusat.

Patet id exemplo quod in vita S. Athanasij Sinaitæ refertur: vbi ita legimus. Vir vnus ex illis qui monachali insigniti sunt schemate, cum negligentissime per summum otium vitam suam omnem exegisset, ille ad mortem vsque cœpit infirmari. Cumque iam vltimum spiritum duceret, suam ipsius mortem nequaquam perhorrescens, summa voluntate magnaque cum gratiarū actione exolutus vinculis excedebat. Ad quem assidentium Patrum vnus *Frater persuasum tibi habeto, & putasse nos & vidisse, summa negligentia animique remissione vixisse te ad hoc vsque tempus: Et vnde hæc tibi nunc tanta securitas? Id verò omnes nescimus.* Cui respondet Frater. *Est ita omnino Pater, vitam per summam negligentiam duxi; sed Angeli Dei eadem hac ipsa hora peccatorum meorum, ad me chirographum attulerunt: Cumque ea quæ fecissem postquam sæculo renuntiassē peccata legissent, nunquid agnoscerem rogauerunt. Quibus ego maximè, inquiunt agnosco, sed ex quo renunciaui sæculo vitamque instituí monasticam, nec iudicaui quemquam, nec ab illo mihi factam iniuriam meminisse volui igitur Domini verba ad me quoque pertinere opto & oro, qui dixit: Nolite iudicare & non iudicabimini, & dimitte & dimittetur vobis. Quæ postquam Angelis dixi, chirographum peccatorum meorum consciderunt, & inde nunc summa cum lætitia & charitate proficiscor ad Dominum.* Hæc vbi frater ille narrauit Patribus Domino in pace spiritum reddidit, magnæque adstantibus ædificationis vtilitatisque causa & auctor extitit. Hæc apud Baronium tom. 8. anno. 599.

De remediis temerarij iudicij.

Remedium huius vitij est seipsum inspicere & propriis vitiis inspiciendis & iudicandis occupari. si enim peccatis obnoxius, cur te relicto, alterum iudicas & condemnas? *Qui sine peccato est*, inquit Christus, *primus in eam lapidem mittat.* (Ioan. 8.) Iudicet ille, inquit Ambrosius, de alterius errore, qui non habet quod condemnet in se iudicet ille qui non agit eadem quæ ab alio putauerit agenda, nec eum de aliis iudicet, in seipsum sententiam ferat. Iudicet ille qui ad pronuntiandum nullo odio, nulla leuitate ducitur. (Ambros. sup. Psa. 15.) Qui grauatur, inquit Gregorius, pondere culparum suarum, non debet fieri iudex alienarum. Et durum est, vt qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, iudex fiat alienæ

Senex quidam (vt refertur in Prato spirit. c. 134.) interrogatus à fratre quid causa esset, cur assiduè iudicaret fratres Monachos? Respondit: *Quia necdam teipsum noscit; nam qui seipsum nouit, fratrum vitia non adspicit.*

Abbas Moyses celebri in deserto, accersitus vt sententiam diceret in fratrem lapsum, aduenit onustus sacco arena pleno. Interrogatus quid ferret? Respondit. *Peccata mea, & quia vix ea ferre valeo, multo minus aliena iudicare possum.*

Quidam etiam percunctatus est abbatem pastorem; *Qua ratione quis iam in hoc sæculo obtinere posset vitam?* Respondet: *Hanc obtinebis, si omni causa dicas; Quid sum ego, & ne iudices quamquam.*

Verùm hoc homines vitiosi consuetudine insitum habent, vt respiciant semper quid in alieno solo fiat, agrum cordis sui negligentes. *Pes stulti*, inquit Sapiens, *facilis in domum proximi.* (Eccl. 32.)

Hoc est, abit mens & oculus ad ad consideranda aliena, proprius.

priùs neglectis. Finxere poëtæ de quadam muliere dicta *Lamia*, quod quoties volebat domo egredi, oculos accipiebat, & capiti inserebat; cum vero domi foret, in arca illos recludebat: sic cæca domi erat, foris videns. Huic mulieri non pauci similes sunt, qui cum foras egrediuntur, ferunt secum centum oculos, vt aliorum vitia & negotia scrutentur, apud se vero cæci sunt, nec sua vident. Imo festucam in aliorum oculis, in nobis trabem non videmus. Iram, quæ est veluti festuca, in alio statim condemnamus: odium vero inueteratum, quod merito trabs appellatur, in nobis non consideramus. Vitia nostra retro, aliena ante nos ponimus: Alios rigide & tanquam seueri censores iudicamus, nostra agnoscere nolumus, sed excusare. Nemo se ambitiosum vult agnoscere, aut sumptuosum, sed dicunt: Non possum in vrbe aliter viuere. Nemo auarum se dicit: Oportet liberis prospicere. Impudica non sum, sed adolescentiæ leuitas est, & quædam ætatis vanitas. Non delector ebrietate, sed hospitibus oportet morem gerere. Sic nunquam est noster error, sed eorum quæ circa nos sunt, Sumus instar mulieris illius fatuæ apud Senec. ep. 51. quæ se nolebat cæcam agnoscere, sed dicebat domum tenebrosam esse. Habemus folia & ficus quibus nostram tegimus turpitudinem, aliorum vitia exaggeramus, diiudicamus, condemnamus, quæ pallio charitatis obtegere debueramus.

Contra hæc monet Bernardus: *Caue aliena conuersationis esse curiosus explorator, aut temerarius iudex; etiamsi perperam quid actum deprehendas, nec sic iudices proximum magis excusa. Excusa intentionem si opus non potes, puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum. Quod si omnem dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi & dic: Vehemens nimis fuit tentatio. Quid de me fecisset, si ea mea fuisset potestas.* Ita ille serm. 55. in Cantica. Imitandum est Christi exemplum, qui facinus illud atrox crucifigentium excusat dicens: *Quia nesciunt quid faciunt.* Si quis inueniat in luto Christi imaginem deturbatam, non debet irridere, sed in quantum potest detergere præ compassione. Sic cum proximus omnis noster imago sit Christi, si luto peccati conspurcata inueniatur, compassione magis eget, quam acerba diiudicatione, & condemnatione, aut irrisione. Hoc quoque debet considerari ab homine facile iudicante, quod dicit Augustinus: *Non est peccatum quod facit homo, quod non possit facere alter homo, nisi iuuetur ab eo à quo factus est homo.* Et ideo homo potius sibi timeat, quam diiudicet.

Præclare Anachoreta quidam, qui cum audisset fratrem peccasse, suspirans dixit: *Hei mihi, hodie ille, cras ego.* Cernisne, inquit B. Dorothæus, animæ in eo promptitudinem; quam cito inuenit, ne fratrem suum iudicaret. Quod enim dixit, *cras ego*, sibi ipsi timorem dedit & cogitationem, vt caueret à simili lapsu, & sic proximi iudicium effugit. Nec hoc satis fuit, sed etiam seipsum humiliauit & subiecit: *Ipse pœnitentiam egit, ego autem nullam pœnitentiam ago, nec praeuenio vt possim pœnitere.* Vides diuinæ animæ lumen quo non solum effugit proximi iudicium, sed etiam se humiliauit, Hactenus B. Dorothæus cap. 6. Biblioth. Ss. Patrum. a. *Ad hunc senem* (inquit Bernardus) *mitto vos, quia efficacius persuadet exemplum, & animo aliquid imprimit, quam verbum.*

Neque vero facile audiendi sunt, qui vt excusent se à iudicio temerario, dicunt se habere aperta signa, sæpe enim quæ aperta videntur, non sunt. Quis Iosephum non suspicaretur adulterum; à Domina sua accusatũ fœmina nobili, dum illa pallium, demonstrat tanquam apertum signum; quis idem non suspicetur de Susanna, dum accusatur à duobus senioribus populi & iudicibus; quis denique de ipsa Virgine non suspicaretur, aut quomodo Ioseph eam non iudicaret adulteram, dum grauidam intuetur; sed tamen nec iudicat ipse, nec accusat, sed suspendit iudicium; Sic te oportet facere, & dicere. Iudicet qui iudex est, ad me non spectat alios iudicare. Quis non iudicaret Vitalium Monachum (de quo in vitis Patrum part. 1.) qui frequenter prostibula ingrediebatur, ob libidinem illuc & diuertere; Hoc indicauit quidam, qui illi de prostibulo egredienti colaphum impegit, & dixit. *Vsquequo pessime illusor Christi, non emendas te ob hoc negotium;* Videbatur habere aperta signa, & tamen temere indicauit vnde illico à dæmone obsessus fuit. Adibat enim Vitalius prostibula, vt meretrices à turpi corporis quæstu auocaret, pecuniaque paciscebatur vel vnius noctis continentiam quæ res plane patuit, cum percussorem suum à dæmone liberauit, vbi ille culpam agnouit. Vnde in cellula viri sancti inuenta est scriptura dicens. *Viri Alexandrini nolite ante tempus iudicare, quoad vsque veniat Dominus.*

Refert Gregorius, cum Rex Totila vidisset Cassium Episcopum, cui facies semper rubere consueuerat, statim iudicasse id fieri ex perpetua compotatione, & propterea eum despexit. sed omnipotens Deus, quod sanctus vir esset qui despiciebatur vt ostenderet, immisit malignum spiritum in Regis spatarium (hic est qui Regis gladium præferre solet) cœpitque coram Rege & exercitu maligno crudeliter furere. sed cùm ad venerandum Cassiũ Episcopum adductus fuisset coram Rege Crucis signo ab eo expulsus est. Et sic factum est, vt barbarus seruum Dei ab illo iam die venerarętur ex corde: quem despectum vnde iudicauit ex facie.

Cæterùm, vt concludam, diabolicum planè est cum opera non possumus reprehendere, intentionem velle damnare & iudicare. Sic enim sathan cùm Iob laudaretur tanquam timens Deum & recedens à malo, intentionem diiudicat, dicens, id Iob facere non amore Dei, sed amore sui. *Si eum abstuleris*, inquit, *ab eo bona, maledicet tibi.* Vides quomodo eum vt hypocritam iudicat. Eodem modo homines huius sæculi, de viris piis & iustis iudicant, ideoque sathanam imitantur.

Greg. l. 3. de dial. c. 6.

Meliùs longè F. Bernardus de Quintaualle Francisci discipulus vidit Fr. Leo ab eius oculis emicare radios miri splendoris, quasi à lucidissimis stellis. Cumque miraretur id diuinitus intellexit ideo esse eius oculos ita radiantes, quod quidquid videret semper in meliorem partem interpretaretur, & neminem aspiceret quem se meliorem non iudicaret. Fertur enim, si quem vili veste tectum intuerentur, solitum dicere sibimet. *Hic patientius paupertatem tolerat quam tu Bernarde.* si pretiosius indutum inueniret, dicebat: *Hic fortè sub veste delicata melior est, quàm tu sub tunica rudi Bernarde.* Meritò ergo oculi eius radiabant, quorum aciem nulla vnquam iudicij temerarij hebetarat lippitudo, & purum semper seruarat sanctæ humilitatis collyrium. Ita Marullus l. 5. Exempl.

LECTIO XVI.

De aliis peccatis contra hoc preceptum.

PRÆSERTIM.

De mendacio, susurratione, adulatione.

PRimò omne mendacium, falsum quoddam est testimonium, & ideò hic reprobatur, siue sit iocosum siue officiosum, maximè autem perniciosum, quod in nocumentum alterius vergit, & si graue sit nocumentum, tunc mendacium mortale est. Licèt verò nulli nociuum foret, semper tamen est illicitum & intrinsece malũ, ita vt nulla ea causa excusetur. Falsaque est sententia Platonis (quam aliqui antiqui secuti videntur) dicentis: *Mendacio, licet ea mala, vtendum tamen est quandoque, velut helleboro & medicamine, ergo & Principes vrbium, & si quibus aliis hoc conceditur, oportet aliquando mentiri, vel contra hostes, vel pro patria & ciuibus.* sed contraria sententia est certa, & in Ecclesia definita, de qua videri potest Augustinus l. contra mendacium, vbi respondet argumento quod obiicitur: non peccasse obstetrices, quæ Pharaoni præcipienti vt masculi interficerentur, non obtemperarunt, sed postea mentientes Pharaoni dixerunt: *Non sunt Hebrææ sicut Ægyptiæ mulieres, ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusquam veniamus ad eas pariunt.*

Exod. 1.

Vnde Deus in compensam dicitur eis ædificasse domos, hoc est, dedisse eis prolem & progeniem numerosam, honoratam, fœlicem, longæuam fuitque cõgrua hæc merces, vt prole bearentur, vt prolem seruarant innocuam. sed nunquid Deus mendacium hic remunerauit? Respondet Augustinus: *Hoc præmium eis datum esse, non quia mentitæ sunt, sed quia in homines Dei misericordes fuerunt: non est itaque in eis remunerata fallacia, sed beneuolentia benignæ mentis, non iniquitas mentientis, & propter illud bonum Deus etiam huic malo ignouit.*

Sic licet viri sancti aut mulieres in scriptura inueniãtur quædam mendacia protulisse, non propterea mendacium approbandum est, quasi quodam casu licitum, quia maculæ quædã veniales illis etiam quandoque adhæserunt, quamuis & per ignorantiam quandoque potuerint excusari, vel etiam ea quæ in speciem mendacia videntur, vt ab eorum intentione procedebant, mẽdacia non erant. Quia quãdoque licet obscuris verbis vti, quæ in aliquo sensu veritatẽ habent, licet illum sensum aliqui audientes non peruideãt.

De qua re passim Casuistæ & Theologi de mendacio agentes. Ideò non est mentitus Abraham, dicens Saram

uxorem suam esse sororem. Sic aliqui excusant Iacob dicentem se Esau primogenitum esse, quia primogenitura erat iure sibi acquisita, etsi non personaliter erat Esau, primogenitura Esau censebatur, & ius ad benedictionem habebat. Vide passim interpretes & Theologos. An vero quandoque restrictione mentali vti liceat, erudite declaratum inuenies in breui opusculo quod de hac re edidit R. Malderus Antuerp. Episcopus. Quia longioris id foret disputationis extra scopum meum prætereo.

Manet interim certum, nec propter alterius vitam tuendam, nec propter Reipubl. totius salutem licitum esse mendacium. Ita asserit Gregorius dicens: *Mendacij omne genus perfecti viri summopere fugiunt, vt nec vita alicuius per illorum fallaciam defendatur, nec suæ animæ noceant, dum prodesse nituntur carni alienæ: quanquam hoc peccati genus facillime credamus relaxari. Nam si qualibet culpa sequenti solet pia operatione purgari, quanto magis hoc facile abstergitur, quod mater boni operis ipsa pietas admittit?* Manet quoque verum illud Ioannis 8. *diabolus est mendax & pater eius*, scilicet mendacij, quia primus author mendacij fuit, & à seipso mendax, & omnes ad mendacium, quantum in se est, inducit, & quamuis ipse nonnunquam vera soleat prædicere, hoc tamen facit, vt ad extremum valeat animam ex vna aliqua falsitate illaqueare, vt dicit Gregor. lib. 4. dialog. Ipse ergo primus mendacio tentauit primos parentes de esu ligni vetiti dicens: *Nequaquam moriemini.* Ad quem Bernardus: *O nequam, vbi est tuum nequaquam?* Et exinde mendacium, tanquam pessimum semen serpentis, venenata germina parturiit in omnes hominum status & conditiones, ita vt conqueratur Oseas cap. 4. *Non est veritas in terra, sed maledictum & mendacium inundauerunt.* Nempe astu satanæ factum est, vt mendacium à paradiso pariter cum homine translatum, vniuersam quodammodo terram instar inundantis aquæ cooperuerit. Inspice singulos hominum status, à Principibus, Magistratibus, Iudicibus, vsque ad vltimum plebis, à senioribus vsque ad pueros tenerioris ætatis, inuenies omnes infectos mendacijs, ita vt subiugata veritate, in sublimioris etiam status hominibus, mendacium triumphet.

Greg. 8 moral.

De hoc conqueritur D. Greg. explicans illud Iob. *Deridetur iusti simplicitas.* Huius mundi inquit sapientia est, cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt, vera ostendere, quæ vera sunt, falsa demonstrare. Hæc nimirum prudentia vsu à iuuenibus scitur; hæc à pueris pretio discitur; hanc qui sciunt cæteros despiciendo superbiunt, hanc qui nesciunt subiecti & timidi in alijs mirantur, quia ab eis hæc eadem duplicitas iniquitas nomine palliata, diligitur, dum mentis peruersitas vrbanitas vocatur. At contra sapientia iustorum est nil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire, vera vt sunt diligere, falsa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare quam facere, nullam iniuriæ vltionem quærere, pro veritate contumeliam lucrum putare. Sed hæc iustorum simplicitas deridetur; quia ab huius mundi sapientibus, puritatis virtus fatuitas creditur. Omne enim quod innocenter agitur, ab eis procul dubio stultum putatur, & quidquid in opere veritas approbat carnali sapientiæ fatuum sonat. Quid namque stultius videtur mundo, quam mentem verbis ostendere, nil callida machinatione simulare, nullas iniurijs contumelias reddere, &c. Hæc Gregorius.

Iob 15.

Conqueritur frequenter scriptura vndique inualuisse mendacium, & præualuisse in locis vbi veritas debebat præsidere: *A Propheta, vsque ad sacerdotem, cuncti faciunt mendacium.* Ierem. 8. Quibus veritas ipsa commissa est instar speciosæ Virginis, illi eam deprauant & corrumpunt, siue Verbo, siue facto. Vbique inuenies siue in aulis Principum, siue in palatiis Episcoporum, siue in tribunalibus Iudicum, siue in opulentis domibus mercatorum, aquam, vt vocant, benedictam falsitate respersam, thus aulicum, mendacij putore intus corruptum, lucrum fictionis malitia acquisitum. Et cum illi minime mendacij occasionem habeant, hoc in illis maxime est detestandum. Propterea dixit Sapiens: *Tres species odiuit anima mea, pauperem superbum, senem fatuum, diuitem mendacem.* q.d. Illis peccatis maxime offendor & illa execror, quibus homo ad ea patranda, & eis ianuam aperiendam, nullam habet occasionem. Sic pauper superbus mihi maxime odibilis est, sicut & diues mendax. Pauperem quidem mentiri quandoque excusabile est, quia inopia illum ad id impellit, & non mirum diuitem superbire, cum videt se omnibus opibus circumfluum: Diuitem vero mentiri, pauperemque superbire, sine occasione fit & ideo magis detestandum est, sicut & senem, qui iam prope interitum est, & canicie conspersum caput, prudentiæ admonetur, adhuc iuuenilibus leuitatibus & dissolutionibus addictum esse, plane mihi displicet: quod in adolescente, ob innatam leuitatem & inconsiderationem ætatis illius, tolerabile foret.

Eccl. 25

Maxime vero à pueris hoc vitium frequenti admonitione propulsandum est, ne in grauiori ætate adhærescat indelebiliter. Est enim illa ætas & ad mendacia & furta procliuis, nisi ad meliora monitis acrioribus quasi quibusdam calcaribus extimuletur. Sic enim fatetur ipse de se Augustinus lib. 1. confess. cap. 19. *Harum ego puer morum in limine, iacebam miser, fallebam innumerabilibus mendacijs, & pædagogum, & parentes, & magistros amore ludendi studio spectandi nugatoria, & imitandi ludicram inquietudinem. Furta etiam faciebam de cellaria parentum & de mensa, vel gula imperitante vel vt haberem quod pueris darem: ludum simul mihi quo pariter delectabantur, vendentibus. In quo etiam ludo fraudulentas victorias ipse vana excellentiæ cupiditate victus sæpe aucupabar.* Hæc ipse de se: sed conuersus ab his, gratias agens Deo dicit: *Eruisti linguam meam vnde iam eruetat cor meum, & benedicam tibi gaudens.* Inculcanda ergo pueris huiusce vitij prauitas, & emendationis difficultas, nam vbi mendacijs est imbuta lingua, lubricitas facile ad illa relabitur, etiam in ætate maturiori. Eluenda ergo eis est & mens & lingua, ab hac vitiosa & damnosa impuritate.

Inculcandum eis frequenter quod dicit Ambrosius: Cauete fratres mendacium, quia omnes qui loquuntur & amant mendacium, filij sunt diaboli. Sicut enim Deus Pater genuit filium veritatem, sic & diabolus lapsus genuit quasi filium mendacium, teste Augustino.

De Susurratione.

SEcundo prohibetur hic susurratio, quæ quoddam etiam testimonium falsum continet, quando quis per obloquutiones, vel rationes dicaces tollit amicitiam inter aliquos initam, vel inter consanguineos & affines. Esse vero peccatum graue patet, quia illud asserit se maxime detestari Dominus *Prou.* 6. Vbi inter ea quæ maxime odit, numerat *linguam proferentem mendacia, & eum qui inter fratres seminat discordias.* Hoc debent attendere illi adulatores, & peruersi homines, qui statim alijs referunt quæ alibi audierunt, & de domo in domum transeuntes occulte iurgia seminant: & sæpe leuiter dicta amplificant, & exaggerant perniciosa sua lingua. De his dixit Salomon: *Qui dimittit aquam caput est iurgiorum.* Quod interpretatus Diuus Gregorius ait: *Aqua dimittitur cum linguæ fluxus non refrænatur, sed dimissor aquæ caput iurgiorum efficitur, quia per linguæ incontinentiam, discordiæ origo propinatur.*

Prou. 27.

Sæpius autem hi susurrones, ita sua colorant, vt videantur bono fine, quæ dicunt, referre. *Molliti sunt sermones eorum super oleum, & ipsi sunt iacula*, inquit, Psaltes. *Verba susurronis quasi simplicia* (inquit.) Ecclesiast. *& ipsa perueniunt vsque ad intima ventris.* Sub specie simplicitatis columbinæ multa enarrat, quasi compatiens; interim interjicit more serpentino, venenataque cauda aculeum infigit. Et vt iterum dicit Ecclesiasticus c. 12. *In labiis suis indulcat, & in corde suo insidiatur: in oculis lacrymatur, & quasi adiuuans suffodiet plantas tuas* (hoc est, supplantabit & deijciet) *caput suum mouebit* (quasi præ lætitia) *& plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.*

Psal. 54.

Prou. 26.

Nempe susurrator nouit commutare vultum, quia lætum in aduersis tristem in prosperis, lætum in occulto, tristẽ in aperto se nouit ostendere. Instabilis est vt permaneat, fallax vt blandiatur, sagax vt insidietur, procax vt noceat, concors alijs vt persequatur, admiratur & insultat cadenti, applaudit & obloquendo malignatur; nam falsa in aure locutione, nititur se amicitiæ illius, cui loquitur, insinuare, & alium de quo susurrat in odium adducere. Merito ergo forsitan arguitur, & à Deo maledictus dicitur. *Susurro & bilinguis maledictus* (inquit Ecclesiasticus 28.) *multos enim turbauit pacem habentes.* Vbi susurro etiam bilinguis merito nominatur, quia modo verum, modo falsum loquitur, Iterum bilinguis, quia aliud in occulto, aliud in manifesto pronuntiat. Denique bilinguis, quia secundum diuersas personas, modo lingua vngit, modo pungit. Et maledictus dicitur, quia dignus maledictione proximi, maledictione Dei, & in præsenti & in futuro. Et ratio maledictionis adijcitur, quia multos turbauit pacem habentes.

De

De illo iterùm verum est illud eiusdem Ecclesiastici : *Lingua tertia commouit multos.* Lingua enim susurronis lingua est tertia quia ipse est tertius, vni apud alteram detrahens, & cùm duplex sit lingua, verax & mendax, tertiam componit susurro ex vtraque, quia modo verum, modo falsum loquitur, in occulto falsum, in manifesto verum: et dicitur commouere multos, quia non parcit nec Principibus, nec Prælatis, nec religiosis, nec sæcularibus, nec cuiuslibet conditionis aut status hominibus. Et grauiter commouet multos, non solum ad odium vel discordiam, sed & quandoque ad homicidia & parricidia. Imò aliquos *dispergit de gente in gentem*, quia cogit eos, ob conceptæ inimicitiæ periculum, terram propriam quandoque relinquere.

Efficiuntur ergo hi susurrones dæmoni similes, qui primus discordias seminauit, & pacem turbauit, in cœlo inter Angelos & Deum, in Paradiso inter Deum & hominem, in mundo inter fratrem & fratrem, Cain & Abel, Esaü & Iacob, imò inter Patrem & filium, inter Dauid & Saulem, inter Dauid & Absalonem. Ipsi ergo membra eius sunt, & instrumenta illius qui primus discordiæ author est.

Vnde rectè Gregorius 3 part. Pastor. *Admonendi sunt qui iurgia seminant, ut cuius sint sequaces cognoscant.* Nam de Apostata Angelo scriptum est, cùm bonæ messi inserta essent zizania, *inimicus homo hoc fecit.* De cuius membro etiam dicitur per Salomonem: *Homo Apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia seminat.* Ecce quem seminantem iurgia dicere voluit, prius Apostatam dicere voluit, quia nisi more superbientis Angeli à conspectu conditoris prius intus auersione mentis foras proiectus non fuisset, postmodum ad seminandum iurgia non veniret. Secundò addit Gregorius: *Audiant iurgiorum seminatores quod scriptum est: Beati pacifici, quia Filij Dei vocabuntur. Si Filij Dei qui pacem faciunt, procul dubio filij Sathanæ qui confundunt.* Tertiò, inquit, attendant, quàm multipliciter peccent, in vno dum mala innumera peragunt. *quia seminando discordias, charitatem quæ omnium virtutum mater est, extinguunt, & causa sunt cur illi discordes, nulla bona opera faciant, quia bona operis fructus nulli sunt qui ex vnitate charitatis non oriuntur. Sicut ergo nihil pretiosius Deo virtute dilectionis, ita delectabilius diabolo extinctione charitatis.*

Quartò, diligenter attendant & ipsi, quod susurratio & calumnia frequentissimè in eorum caput recidat, quia mendax & susurro nullus ad longum tempus potest latere, sed tandem veritas in eorum confusionem elucescit. Id quod eleganter dicit Franciscus Petrarcha. *Vt enim immortalis est veritas, sic fictio & mendacium non durant, illicò patescunt, & magno studio compta cæsaries vento turbatur exiguo & operoso licet impressus fucus sudore diluitur, & argutum quoque mendacium vero cedit, coramque propius intuento diaphanum est: opertum omne detegitur, abeunt vmbra, natiuusque rebus color manet & latere diutius magnus est labor. Nemo sub aquis diu viuit, erumpat oportet, & frontem quā celabat, aperiat.*

Si optas exempla aliquorum quibus susurratio in perniciem propriam versa fuerit, lege historiam Danielis, vbi reperies, quomodo illi susurrones qui apud Regē eius perniciem moliebantur, eadem, quam ipsi meditabātur, pœna affecti fuerunt, Leonibus præda facti. Lege & de Aman, qui cum Mardochæo exitium pararet, & de populo Iudæorum multa apud Regem pessima susurratione calumniaretur, totam cupiens succidere gentem, in trabem contigit ipsummet agi, quam pararat. Lege etiam in vita S. Elizabethæ: quomodo susurratio pessima famuli cuiusdam, alterum de adulterio accusantis apud Lusitaniæ Regem, in caput eius reciderit, dum in fornacem missus fuit altero sacrum audiente.

Eccl. 28. Patet itaque ex dictis, viro prudenti cauendum esse à susurronibus, illosque è domo eiiciendos, quia, vt ait Sapiens: *Susurrone e tolto iurgia conquiescunt.* Et alibi dicit: *sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus.* Vt alludere videatur ad morem agricolarum, qui agros & vineas, contra incursum ferarum muniunt sepimento ex spinis. Cum ergo susurrones sint instar ferarum amicitiæ bonum semen in agro cordis conculcantium, & fructus suaues pacis erodentium, contra illos obex debet poni auribus cordique nostro, vt nec eos audiamus, nec corde illis credamus. Hoc maximè attendere deberent Prælati & superiores, apud quos frequenter sunt susurrones, vt sibi subditorum gratiam euertant, quos monet D. Bernardus ad Eugenium scribens: *suggestiones & susurratas delationes non suscipias aduersus quemquam: & haud velim tibi generalem constituas regulam, vt qui palam veretur dicere quod in ore locutus est suspectum habeas: quod si te iudicante dicendum esse coram illo noluerit, delatorem iudices, non accusatorem.* In odium ergo traducendi sunt tales, potiusquam audiendi, quia ligna aggerant lingua sua, quibus pessimus discordiæ ignis succendatur. Subtrahe ergo ligna foco, vt ignis extinguatur.

De Adulatione.

TErtiò prohibetur hic adulatio: quia per illam perhibetur alteri falsum quoddam testimonium, dum attribuitur ei quod non habet, vel ei datur quod laude indignum est, imò potius vituperio dignum. Hoc peccatum maximè in domibus Magnatum regnat, vbi non desunt qui vt gratiam captent & ad officia publica, aut Magistratus sibi viam sternant, loquuntur placentia, de quibus discretè dixit Alanus: *Hi sunt qui magniloquæ commendationis tubis in diuitum auribus citharizant, vt qui emungunt munera, capus diuitis oleo vngunt, Prælatorum auribus puluinaria laudum subiiciunt.*

Hæc aduertens Seneca scribebat ad amicum: *Monstrabo tibi cuum impia laborant summa fastigia, & quid possidentibus omnia desit, scilicet, ille qui verum dicat: Vna consensio ibi est qui blandissimè fallat. Si in clientelam alicuius potentis veneris, vorieas, aut amicitia perdenda est.*

Hoc etiam agnouit Ludouicus XII. Galliæ Rex, qui fertur solitus conqueri, quòd cum iam in Palatio suo rerum omnium abundantia floreret, vna tamen *Veritas* abesset: quę ferè ad Principes non ingreditur, vel si quandoque ingreditur, variis est coloribus depicta, & fucata ministrorum arte, ne veritatem aperiendo, gratiam perdant.

Apte his aulicis adulatoribus accommodatur illud, *stellio manibus nititur, & moratur in domibus* Regis: vbi alij ex Hæbreo vertunt: *Simia manibus capit, & moratur in domibus Regis.* Simia enim in deliciis est apud Reges, & manuum similitudine ac imitatione, hominem refert, & de hac rectè dicitur, quod manibus capit. Similes verò sunt adulatores in Palatiis, qui principum sese actionibus omnibus accommodant, vt gratiam capiant, & manibus suis aduncis aliquid beneficij consequi & apprehendere possint. Vmbrę quoque similes, quia vt vmbra corpus, ita principatum sequitur adulatio: vt vmbra quidquid facis imitatur, si stas stat, si curris currit: sic adulator, quocumque te verteris, sequitur, si taces, seruat silentium, si loqueris, miratur orationem, si gaudes aut doles idem simulat. Sed sicut vmbra crescente, aut decrescente, corpus nec augetur, nec minuitur: sic nec laude, nec vituperio, Principis virtus incrementum aut decrementum, accipit. Verum ipsi hac peste corrumpuntur, adeò vt quod bonum est Reipublicæ, quod sibi honestum, videre non valeant. Et soli illi promouentur ad dignitates qui puluillos adulationis subiicere nouerunt: qui verò veritatem nudam sine fuco illis aperire optant, aula & gratia excidunt.

Prou. 30.

Ionathas, quia apud Saulem innocentiam Dauidis & veritatem tueri conatur, periculum vitæ incurrit.

Sedechias præcipit incarcerari Micheam Prophetam, eo quod fortiter coram illo pro veritate staret. Ioannes cum Herodi Herodiadæ detecto omni fuco, castitatis foret defensor & veritatis tutor in odium adducitur, & caput eius detruncatur.

Cambises Rex, Cyri Regis filius, cùm nimium vino deditus foret, vnus è familiaribus, familiaritate fretus, monuit vino moderatius vteretur, turpéque esse Regem, in quem tanquam in speculum omnium oculi coniiciuntur, ebrietate notari. Qua monitione accensus, non modò non abstinuit, verum amplius indulgens, adduci iussit monitoris huius filium, in quem arcum tendens, eius cor sagitta transfixit: *Vide, inquit num Regis ebrij certus sit manus & oculus.*

Meliori consilio Ludouicus, cognomento Pius, Galliæ Rex filium hæredem his exhortabatur verbis, iam sepulchro vicinus: *Ita te gerito, O fili, vt confessarij, necessariique, & familiares tui possint te admonere mali quod feceris, & docere quid faciendum sit.* Monebat scilicet prudenter, vt veritatem amaret & adulatores fugeret, Palatij pestes, vel, vt Constantinus (teste Nicephoro) eos vocare solebat, *Palatij tineas & sorices.*

Prou. 6.

Graue profectò, & perniciosum est adulationis malum multiplici de causa.

Primò quidem, quia adulatorem bilinguem reddit & duplicem corde, ob mendacium quod adulationi solet immisceri. *Nam & frequenter exterius applaudendo collaudant, quos interius derisione vituperant: foris vultu applaudunt virgineo, intus scorpionis pugnant aculeo: & a voluntate vultum, ab animo verbum, a mente linguam ab intellectu loquelam, amplo dissensionis interuallo disfibulant*, inquit Alanus.

Secundò quia frequenter ad peccandum inducit adulatio, vel hominem iam in peccatis agentem impedit, ne surgat, & in vitiis alit: ita vt propinet venenum melle circumlitum, quod non potest nisi mortem generare. Propterea dixit Augustinus, explicans illud. *Laudatur peccator in desideriis animæ suæ: adulantium linguæ hominem in peccatis ligant, delectat enim ea facere, in quibus non solum non metuitur reprehensor, sed etiam laudatur operator.* Similiter loquitur Beda: *Ipsa peccati nutrix adulatio est, quæ sicut oleum flammis, in culpa ardentibus solet administrare fomentum.* Propterea etiam monebat sapiens: *Fili si te lactauerint peccatores, non acquiescas*, q.d. Si te blandis sermonibus, & quodam quasi adulationis lacte, ad peccatum ducere voluerint, vel in peccatis nutrire; caue lac venenatum & lethiferum, lethargicum soporem inducens, ne exciteris ad vitam.

Lib de compũctu naturæ.

Grauissimè ergo hoc modo peccant qui per adulationẽ Principibus persuadent licere eis plenitudine potestatis vectigalia & tributa pro libito imponere, ipsos dominos esse rerum, agrorum, bonorum omnium regni sui, & ita varios modos suggerunt quibus pauperum sudorem exugant, bella suadent etiam iniusta; quodque generosum sit numeroso exercitu vires ac potentiam ostentare, vindictam exposcere persuadent.

Tertiò, quia adulatio impedit ne quis rectum de se iudicium habeat, dum malefacta laudantur, vel nimis laudantur, quæ laude digna non sunt. Ideo Diogenes comparabat adulatores Coruis qui oculos ruunt, dicebatque melius esse incidere in Coracas, quam Colacas, hoc est in Coruos quam in adulatores: quia scilicet hi mortui corpus & oculos effodiunt, illi viuentis oculos & animum adimunt. Adulator enim (teste Chrysostomo) quasi clauum figit, in oculo illius cum quo sermonem conserit: nec desinit donec rationis obtundat acumen, & modicum luminis quod adesse videbatur extinguat. Citò nobis placemus si qui nos viros bonos dicant, si prudentes, si sanctos, nec sumus modica laude contenti, quidquid in nos adulatio, sine pudore congesserit quasi debitum prehendimus, natura quodam dicimur malo. Et quamquã respondeamos nos indignos, & calidus rubor ora perfundat, ad laudem tamen suam anima intrinsecus lætatur. Hinc monent SS. Patres, inter verba laudantium, vel vituperantium, ad mentem semper esse recurrendum, & si in ea non inuenitur bonum quod de bonis dicitur, magnam debet tristitiam generare: si rursum non inuenitur malum, quod de nobis loquuntur, lætitiam potest parare. Gloria enim hæc est testimonium conscientiæ nostræ: *Ecce in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis*, inquit Iob. 16.

Alexandro Magno ita aulici sui mentem ademerant, vt cùm filium illum Iouis esse dicerent, iam etiam ex parte suaderent. Verum cum ipse in cuiusdam vrbis obsidione sagitta percussus foret, & sanguinem fluentem videret, acutumque dolorem persentisceret, ad mentem rediit, & dixit. *Licet omnes iurent me Iouis filium, vulnus tamen hoc me hominem clamat.*

Rectè dixit quidam: *Sicut Actæon, ab alumnis suis canibus interiit, sic Parasiti eos à quibus aluntur pessundant.* Quam multi per adulationem viris magnis ac Prælatis pessima suggesserunt consilia, illisque interitus causam dederunt, & Reipub. grauissima mala inuexerunt? Similes isti sunt Sirenibus in auribus Nautarum blandè cantillantibus, vt obdormiant, & illis dormientibus nauem submergant. Discedite, O Sirenes incantantes, ab auribus eorum qui Reip. Christianæ aut Ecclesiæ nauẽ regunt. Procul ab illis somnia, procul adulatorum molles sermones ad præcipitia deducentes. Hi veritatis lucem sequi debent puram, non verò turpidam fumo famam adulantium sermonum & cõsiliorum: per quæ fit vt à portu aberrent, ad saxa allidantur, non sine graui suo aliorumque damno. Certè hoc vitium planè detestabile est, & perniciosum, in illis qui vitia tenentur corrigere in Ecclesia Dei. Vnde Propheta illis væ inclamat: *qui consuunt puluillos, & eos sub cubito aut sub capite omnis ætatis constituunt*, vt sine anxietate obdormiant. Quod explicans D. Gregorius, & alij Patres dicunt ad illos sermonem dirigi, qui cum ad hoc in Ecclesia sint constituti, vt contra vitia clament, loquuntur placentia, & populi ac maximè magnatum vitia excusant, colorãt blandis sermonibus, & eos in illis obdormire & quiescere sinunt. Væ Episcopis, væ prælatis, væ Pastoribus qui parietem male constructum linunt & dealbant, (vt idem Propheta loquitur) turpitudinem exteriùs colorant, quam detergere deberent: blandimento linguæ apud diuites & nobiles sic se gerunt, vt vitia eorum potiùs souere censeantur quàm corrigere, gratiã eorum verunt excidere, potiùs quàm gratiã Dei. Non ita se gesserunt sancti Prophetæ circa Reges & Principes, non adulatorio sermone eis obsecundarunt, sed liberè increparunt. Elias liberè increpat Achab Regem, Elisæus Ioram, Nathan Dauidem. Isaias Manassem, Daniel Nabuchodonosorem & Balthasarem, Ieremias, Ioachim & Sedeciam, Ioannes Herodẽ, Christus Scribas & Pharisæos, Basilius Valẽtem, Chrisostomus Eudoxiam, Hilarius Constantium, Gelasius Anastasium Imperatorem. Ambrosius Theodosium & Valentinianum.

at

Quid responderit Ambrosius Theodosio post cædẽ Thessalonicæ factam satis notum est: & quomodo eum ab Ecclesiæ ingressu prohibuerit, pœnitentiæque subiecerit. Quid verò responderit Valentiniano iubenti vt Ecclesiam traderet Arrianis, dignum est memoratu. *Quæ Dei*, inquit, *sunt, Imperatoriæ potestati non sunt obnoxia. Si patrimoniũ affectatis, inuadite: si corpus, ac currite vultis in vincula ducere: vultis ad necem: lubens est. Nõ ergo me vallabo stipulatione populorum, nec altaria tenebo vitam deprecans. Sed pro altaribus victimam me præbebo.* Vide Epist ad Marcellinam sororem.

Audi etiam quam liberè Aphraates Monachus responderit Valenti Ariano Imperatori.

Hic cùm zelatus pro Domino Deo exercituum Antiochiam venisset, occurrit ei Valens, & dixit: *Quo te confers?* At ille: *Pro tuo Regno precaturus venio.* Cui Imperator: Sed tibi domi manendum, & in cella tua orandum, vt lex monastica poscit. *Præclare*, inquit, *ais ô Imperator, id enim mihi faciendum, & hactenus feci, dum oues Saluatoris pace fruerentur. Sed quia iam valde turbantur, & multum eis impendet periculi, necesse omnes vias persequi, non modò ne a feris capiantur, sed etiam vt seruentur incolumes. Dic mihi, si sederem in conclaui tanquàm filia domus vt illam custodirem, & deinde cernerẽ flammam incidisse, & domum paternam conflagrare: Quid me facere oporteret? intus ne manere & ædes incensas negligere, an verò sursum deorsúmque currere, & aquam afferre quã flammam extinguerem? Hoc certè te responsurum constat. Atque hoc nos agimus, ô Imperator! nam cum tu iam in Patris nostri ædes flammam inieceris, nos circumcursitamus, quo eam maturè possimus extinguere.* Hæc Aphraates locutus, confusionem & silentium Imperatoris sui sermonis libertate & animi constantia indixit. Cubicularius autem eius cum ei grauiores minas intentasset, paulò post in calidissimum balneum, quod Imperatori parabat, de potestate mentis deiectus, se præcipitauit: & illicò extinctus est. Theod. lib 4 histor cap. 24.

Quartò prohibetur hic omnis iniuria verbis facta, puta contumelia, conuicium, improperium, sed de his latiùs agemus, cum de vitio iræ tractabimus.

Quintò prohibetur hic detractio, quæ est famæ alterius in absentia denigratio: de qua quia frequenter occurrit occasio apud populum disserendi, sequentem Lectionem subiicio.

LECTIO XVII.

De detractione.

1 *Docet pestilens esse malum.*
2 *Obligare ad restitutionem.*
3 *Audientes detractorem etiam peccare.*

PROPOSITIO. I.

P*Eccatum detractionis graue est & pestilens malum.*

Primò: Graue esse exinde patet, quia lædit famam

quæ

quæ maximi momenti bonum est : ita vt illam conseruare aliqui malint, quam ipsam vitam.

Quapropter si grauiter peccare iudicatur, qui opes aut alia temporalia bona eripit, multo magis qui famam iniuriosè tollit, *Melius est enim nomen bonum, quam diuitiæ multæ.*

Secundò patet grauitas huius peccati, ex scripturis manifestè illud detestantibus. Dicit enim Paulus ad Roman. 1. *Detractores Deo odibiles sunt.* Et Sapiens Prouerb. 24. *Cum detractoribus non commiscearis, quoniam repente consurget perditio eorum.* Et cap. 30 inter cæteras generationes pessimas quatuor enumerat, hoc est quatuor genera hominum, quæ maximè detestanda sunt.

Primò, eorum qui in eos peccant summa ingratitudine, quibus maxima debebatur gratia. *Est generatio, quæ patri & matri maledicit.* Secundum est eorum qui falso sibi vindicant sanctimoniam : *Est generatio quæ sibi munda videtur, nec est lota à sordibus.* Tertium eorum qui tanta sunt superbia, vt vultu & gestu eam præferant : *Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ in altum erectæ.* Quartum est eorum qui crudeliter alios quodammodo comedunt : *Generatio quæ pro dentibus gladios habet & commandit molaribus suis.* Vbi notantur detractores, qui acuerunt vt gladium linguas suas, conscindentes aliorum famam, eosque per falsas criminum impositiones opprimentes. Quatuor ergo vitia hæc ingratitudo, falsa sanctimonia, superbia, inuidia, detractio, totum mundum turbant, Deoque maximè displicent.

Psal 49. Tertio grauitas huius peccati ostenditur ex comminatione Dei aduersus detractores, & punitione eorum: *Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersum filium matris tuæ ponebas scandalum. Hæc fecisti & tacui, existimasti inique quod ero tui similis, arguam te, & statuam contra faciem tuam.* Pondera singula comminationis huius verba detractores concernentia. Verum non solum comminatur illis Deus, sed & frequenter punit ena etiam in præsenti vita.

Sic puniuit grauissima lepra Mariam sororem Moysis, eo quod Moysi detraxisset, grauiter murmurans. De qua agēs S. Ephrem dicit: *Ex teterrima Mariæ Prophetissæ lepra docemur, quam graue & detestabile vitiū sit obtrectatio. Corpus quod lepra infectum cernebatur, velut speculum quoddam fuit animæ, quæ non perspiciebatur, cuius indicabat maculam. Ex illa carnis corruptione patefactū est, quomodo hominis detractoris corrumpatur animus.*

Exemplum aliud habemus apud Cassianum de Paphnutio iuuene sanctissimo, cuius virtuti inuidens quidam ex fratribus eiusmodi dolum commentus est. Isidoro Monasterij superiori questus est, codicem sibi ereptum, notans vt in cellis singulis quæratur. Tres seniores designat, qui quærant. Reperitur tandem in cella Paphnutij, sub palmarum plectis (ibi enim inuidus illum abdicarat) & proditur in Ecclesia vbi omnes conuenerant. Paphnutius licet innocens non se purgat, sed satisfactioni totum tradit, & ad limina Ecclesiæ per duas hebdomadas supplex se abiicit, noxam deprecatus. Quibus elapsis, à sæuo dæmone inuidus ille frater arripitur, immaniterque diuexatur. Sed nec ab vllo seniorum eiici potuit, quia Christus gloriam illam soli reseruarat Paphnutio, cui calumnia structa erat. Et facile eum extorbauit, vt illius tantum orationibus cui insidiatus fuerat purgaretur : & cuius laudi aliquid inuidus inimicus decerpere se posse crediderat, eius nomen proclamans, delicti sui veniam & finem supplicij sui præsentis acciperet. Vide latius Cassianum Collat 18. c 15.

Memorabile quoque est, quod de Abbate Machario refertur. Hic interrogatus, qua de causa in Scythia habitauerit, respondit: Cum eram iuuenis & sederem in cella mea in Ægypto vrserunt me, vt fierem Clericus, ad ministrandum in quodam vico. Et cum nollem acquiescere, fugi in alium locum, veniebatque ad me vir quidam pius, qui opera quæ manibus feceram tollens, ministrabat mihi necessaria. Contingit vero, vt puella quædam in vico illo vitiaretur à quodam iuuene, & cum vterum gestaret, interrogata de quo concepisset, infamauit me.

Venientes ergo de vico illo, comprehensum me abduxerunt, appendentes collo meo cacabos & ollas & ansas vasorum, & circumducentes per vicum cædebant inclamantes : Hic Monachus corrupit filiam nostram, tollite, tollite, tollite eum. Et pene vsque ad necem percusserunt me : donec venit quidam senex, qui è manibus eorum me eripuit. Dixerunt tamen parentes, nō dimittemus eum nisi fideiussorem præbeat de alimentis prouidendis filiæ. Ille autem qui solitus erat mihi ministrare sequebatur cum verecundia, quem etiam multis contumeliis affecerunt, tanquam qui falsum testimonium præbuisset de me. Attamen dedit se & ipse fideiussorem pro alimentis. Et reuersus in cellam, dedi ei quantas habui sportellas, vt vendens daret mulieri cibum, & operabar non solum die, sed etiam nocte. Cum autem venisset tempus vt pareret, plurimos dies infælix permansit in cruciatu, nec poterat parere. Tandem agnoscens culpam interrogata à parentibus dixit: Scio quare torqueor : quia Monacho illi crimen imposui cum de iuuene altero conceperim. Audiens autem id Minister meus, gaudens venit ad me, & retulit mihi quod gestum erat : addens habitatores vici istius velle ad me venire, vt pœnitentiam agant, & glorificent Deum de innocentia mea. Ego autem hoc audiens fugi, & huc veni habitaturus in Scythia. Ita ex lib. doctr. Patrum, num. 11.

Quarto, peccati huius grauitas ostenditur, ex incommodis quæ illud sequuntur, de quibus in Psalmum 100. sic inter cætera ait Chrysostomus : *Graue malum est detractio, turbulentum dæmon nec vnquam pacatum hominē reddens. Ex ea odia pullulant, iurgia conflantur, dissidia ortum trahunt, suspiciones malæ procreantur, sine vlla causa hostem reddit, qui paulo amicus erat: vniuersas domos subuertit, & pacatas vrbes ad bellū excitat, pulchra pacis vincula dissoluit, magnæ charitatis nodum infringit. Qui detractioni studet, diabolo seruit, vt pote qui calumniæ opera exequatur. Quare, detractor tanquā nebulo & fur est propellendus.* Hinc diximus non solum esse graue, sed & pestilens malum, quia contagio suo multa mala gerat, tum quia simul pluribus nocet. Lingua enim detractoris, quasi gladius triceps & venenatus, lethaliter tres vulnerat vno ictu, illum qui detrahit, quia peccato mortali animā eius transuerberat: illū quoque cui detrahitur, quia in vindictam & irā mortalē facile exardescit, vbi famam suam cæsam agnoscit: illos denique qui audiunt quia si audiendo delectantur, & ipsi peccant.

Hac de re agens Bernardus, dicit linguam detractoria crudeliorem esse lancea, quæ Christi latus perfodit: quia lancea, inquit, illa Christi iam emortui latus transfixit; lingua autem illa transfigit membrum viuum saluatoris, & transfigit animam pro qua Christus sanguinem fudit, & propriam animam dedit pluris eam faciens propria vita. Audi Bernardum suismet verbis loquentem: Nunquid non vipera est lingua ista. Ferocissima plane, nimirum quæ iam lethaliter tres inficiat flatu vno. Nunquid lancea est ista lingua ? Profecto & acutissima quæ penetrat ictu vno. Lingua, inquit, eorum gladius acutus. Gladius equidem anceps, imo triceps est lingua detractoris. Nec vero eiusmodi linguam ipso etiam mucrone quo dominicum latus transfixum est, crudeliorem dicere verearis. Fodit enim hæc quoque Christi corpus & membrum de membro, nec iam exanime fodit, sed facit exanime fodiendo. Ipsis quoque nocentior est spinis, quas illi tam sublimi capiti furor militaris imposuit : seu etiam clauis ferreis quos sanctissimis manibus illis & pedibus consummatio Iudaicæ iniquitatis infixit. Nisi enim huius quod nunc pungitur & transfoditur corporis sui vitam, illius vitæ corporis prætulisset, nunquam illud pro isto, mortis iniuriæ, crucis ignominiæ tradidisset. Et dicimus : Leuis res, sermo, tenera, mollis, & exigua caro, lingua hominis, qui Sapiens magni pendat; Leuis quidam res sermo, quia leuiter volat, sed grauiter vulnerat, leuiter transit, sed grauiter vrit, leuiter penetrat animum, sed non leuiter exit : profertur leuiter sed non leuiter reuocatur : facile volat, atque ideo facile violat charitatem. Tenerum membrum, lingua, attamen vix teneri potest : substantia quidem infirmum atque exiguū, sed vsu magnum validum inuenitur. Hæc Bernard. Recte quod Sapiens dixit: *si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit*! Hoc est non minus nocet, sed plus detractor quam serpens occulte venenum infundens, quia peius est infundere venenum menti, quam corpori. Et aptissime lingua detractoria comparatur linguæ serpentis, quia, teste Plinio, lingua serpentis tenuissima est, trisulca, longissima, tetrique odoris. Similiter lingua detractoria trisulca est, quia tribus, vt diximus, nocet, tria vulnera vno ictu infigit. Tenuissima est, sed acutissima, vt cor lædat & transfodiat. Tetri quoque odoris est quia non loquitur nisi de fœtore & sordibus, famam odoriferā alterius fœtore inficiens. Est etiam longissima; quia longe absentes attingit, viuos & mortuos offendit. Verum ergo est de detractoribus. *Acuerunt linguas suas sicut serpentis.*

Eccl. 16

PRO

PROPOSITIO II.

P*Eccatum detractionis vltra culpam mortiferam obligat ad restitutionem.* Ratio est, quia damnum infert proximo, contra iustitiam eius lædens famam. Vnde quantò maius est bonum famæ læsum, tantò maior est obligatio illam reparandi. Si enim ablata pecunia restituenda est, multo magis & fama. Ideò locum habet hic illud Augustini: *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Videant ergo quot laqueis sese inuoluant, qui lingua venenata facile aliorum famam, & honorem impetunt: vix enim contingit eos se ex his laqueis perfectè erigere, aut damnum honori illatum restituere. Quis est enim qui inueniatur alteri dicere, ego feci tibi iniuriam falsum de te loquens? & tamen multi ad hoc frequenter obligantur.

Ob hanc difficultatem restituendi famam, & damnum reparandi post venenatam læsionem, lingua detractoris in scriptura iaculo & sagittæ comparatur. Hinc Ierem. 9. dicitur, *Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est.* Vbi sagittæ potius quam alteri instrumento vulneranti linguam detractoris comparat, quia inter instrumenta vulnus infligentia nullum habet adeo difficile remedium ac sagittæ vulnus, nam ferrum sagittæ profunde penetrat, & veneno infectū esse solet. Vnde cum vulnus facit non potest curari nisi scindendo partem offensam, periculosasque incisiones & nouas aperturas requirit. Sic qui famam lingua læsam cupit reparare, & vulnus sanare, sæpenouam incisionem & læsuram facit. Renouat & auget vulnus, nec potest ferrum latens extrahere; hoc est impressionem nociuam, quam lingua sua venenata aliorum animis infixit, non potest educere, & vulnus sanare manetque ipse causa efficax damni.

Denique multis contingit nolle se humiliare coram læso: aut coram illis apud quos læsit, nolle reuocare quæ mēdaciter protulit. Tamen docent passim Theologi, quod si aliquem falso crimine ei imposito læseris, debere palam te mentitum esse pronunciare: etiam cum iuramento, si illi fidem habere nolint.

Refert B. Vincentius sermon. 1 Dominicæ in albis quod cum duo quendam tertium infamassent, qui ex diffamatoribus prior obiit, stetit per aliquod tempus in purgatorio. Cum vero inde exiuit, credidit se statim iturum in Paradisum: at dixit Deus: Non intrabis, quia prius debes facere restitutionem famæ. Beatus Vincentius Hispanus ordinis Fratrum Prædicatorum fecit istud esse verum, quod anima redierit, quia ipsemet fuit diffamatus, & ab ipso mortuus veniam petiit. De multis autem modis faciendi restitutionem famæ læsæ, vide passim Theologos & Casuistas, præsertim Lessium dubit. 10. & 11.

Dolendum interim est, his omnibus non obstantibus, hoc vitium detractionis ita generale esse, & cuiuslibet status homines inficere, vt etiam eos qui pietatem profitentur attingat. Hinc dicit Paulinus ad Celantiam. *Pauci sunt qui huic vitio renuncient. & raro inuenies, qui sic vitam suā irreprehensibilem exhibere velint, vt nō libēter reprehendant alienam. Tantaq; huius mali libido mētes hominū inuasit, vt etiā qui procul ab aliis vitiis recesserunt in istud tamen tanquā in extremū laqueū diaboli cadāt.*

Certe hoc vitium comparare possumus caudæ draconis de qua dicitur in Apocalypsi, quod per illam draco tertiam partem stellarum è cœlo detraxerit, quia illi qui tanquam stellæ videntur lucere, hoc vitio implicati obtenebrantur, & in perditionis abyssum ruunt. Magna vtique pars hominum ob hoc vitium linguæ maledicæ, in æternam ruinam dilabitur, etiam inter Ecclesiasticos, etiam inter Religiosos. Sic verum est illud Prouerb. 23. *Mors & vita in manibus linguæ.*

Vis huius rei aliquot exempla? Audi ex diuersis auctoribus memorabilia. Refert Cantipratanus in detractore vindictam horribilem, his verbis, Noui ordine, non re, nomine, non actibus Sacerdotem, qui in tantum vitio linguæ deditus erat vt potius pessima mentiretur, quam non socios vel cohabitantes sibi criminibus infamaret. Hic ante mortem raptus in furiam, tanta in se debacchatus est cæde, vt propriis dentibus linguam maliloquam laniaret, & palam cunctis ostenderet, quod quia lingua sua dolosè egerat, & venenum sub labiis eius, quasi sepulchrum patens guttur illius fœtorem teterrimum anhelaret: & per quæ peccauerat, per eadem torqueretur.

Non absimile refert Collector Speculi de quodam in Anglia Religioso. Hic detractionibus cum deditus esset, in extremis existens monitus est, vt confiteretur, & de salute animæ suæ solicitè cogitaret. Qui respondit se non posse. Multis autem verbis & persuasionibus vrgetur, vt ad diuinā misericordiam recurreret. At ipse linguam extrahens, & digito eam tangens. *Ista*, inquit, *pessima lingua me damnauit.* Quo dicto lingua sic intumuit, vt eam amplius in os reponere non valuerit. Et sic horribiliter expirans, omnibus detractoribus exemplum suæ damnationis proposuit.

Refert & aliud Ioannes Ædeus Ordinis S. Francisci in fasciculo virtutum & vitiorum de quodam detractionibus assueto. Hic morte præuentus est sine confessione, neque enim merebatur vt lingua peccati venenum euomeret, qua tam frequenter aliorum innocentiam lacerarat. Apparuit autem non longè post mortem cuidam, vitæ suæ præmia condigna ostendens. Habebat autem linguam quasi igneam ab ore vsque ad terram dependentem, quam crebris morsibus mordebat, corrodebat, espuebat. Cúmque particulatim eam conscidisset, rursus ad priorem quantitatem reformabatur, denuò corrodenda. Quæsiuit is cui apparebat, quidnam hoc designaret? Respondit. *Quia dum vixi, per maledictum hoc membrum omnibus sum persecutus, ab hoc tormento in perpetuum non liberabor.* Et sic iterum hic verum est: *Per quæ quis peccat, per hæc punietur.*

O vtinam mihi sit calculus ignitus Isaiæ, quo detractorum linguas, igne infernali & serpentis antiqui veneno infectas tangere possem, & pruriginem ac immunditiam illarum emundare! Certè existimarent me magnum numerum peccatorum, in quæ incidunt communius homines, maximamque æternæ damnationis occasionem eliminasse. Sunt enim multa peccata, quæ etsi committuntur, non ita tamen in omnibus locis, nec omni tempore, nec ab omnibus personis. Hoc verò detractionis vitium vix vllum excipit locum, vix tempus, vix personam. In colloquiis priuatis, in congressibus publicis, in conuiuiis, in locis & personis sacris frequentissimum est. Inuicem se mordent homines, inuicem comedunt, inuicem famam dilacerant, inuidiæ veneno tabefacti. Nec verò solum communes personas virulenta lingua lædunt, sed & maximè eas quæ in sublimitate eminent Principes, Magistratus, Sacerdotes, Religiosos, Prælatos cuiuslibet Ordinis, lingua maledica impetere non cessant, & sacro eorum statui maculas inurere. In persona eorum verè dixit Propheta: *In me psallebant qui bibebant vinum.* Nec solum viuos attingunt, sed & mortuos ex sepulchris educunt, vt dilaniant: nullis parcunt. Ita vt quilibet irreprehensibilis, licet vitæ debeat timere malorum linguam maledicam, quæ sæpè infligit vulnus irremediabile. Psal. 108.

Dicitur Elephas, licet corpore & viribus eminens supra cætera animalia timere mures, adeò vt si illorum solum odorem senserit, timeat: & si mus pabulum coram eo positum attigerit vel leuiter, statim ipse fastidit. Certe mures sunt detractores, de quibus illud Prouerbium: *Murium pessimus ille qui ligna rodit.* Vnde viri quantumlibet potentia, eminentia aut sanctitate, timere debent hunc murem. Nunquid enim de Principibus, etiam à subditis, cantilenæ & libelli diffamatorij sparguntur & mira effinguntur? Numquid solent serui & ancillæ detrahere Dominis, quibus antea inseruierunt, cum culpa sua dimissi sunt? Numquid subditi de Prælatis: discipuli de Magistris plurima falsa comminiscuntur, vt peccata sua excusent, cum iustè ab illis reprehensi fuerint? Certè meritò omnes hi illud Prophetæ vsurpare possent: *Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam*, q. d. Cùm me diligere deberent (quandoquidem commissam mihi erga eos curam rectè & fideliter gesserim) ipsi falsis criminationibus mihi molesti erant, occultisque maledictionibus me dehonestare nitebantur. Sed ego orabam Dominum, tùm vt mihi patientiæ donum contra tales obluctationes impertiretur, tum vt illis etiam offensam remitteret, & oculos aperiret. Psal. 68.

Cauere ergo vnusquisque debet, ne obtrectationi occasionem culpa suadeat: si tamen etiam iniustè aliquis lingua maleuola eum impetat, exemplo Christi toleranda est, qui patienter tolerauit, dum seductor, vorax, vinique potator, impie vocatur. Exemplo quoque Prophetæ pro suis obtrectatoribus orantis.

Bene agere & malè audire, *regium est*, inquit D. Augustinus, *& duplici meritis ex operis præstantia, & linguæ patientia.* Quam quidem patientiam, etiam Gentiles fidei lumine non adiuti seruarunt ergas suos obtrectatores.

Audi quid Titus Tacitus Metello sibi obtrectanti dicitur respondisse, & imitare. *Facile* (inquit ipse) *est in me dicere*

dicere, cùm non sim responsurus: Tu male dicere didicisti. Ego maledicta contemnere. Si tu lingua tua Dominus es vt quicquid libet effutias: ego quoque aurium mearum, vt quicquid obuenerit, audiant inoffensè.

Obseruandum tamen est, cùm detractio vergit in scandalum & periculum aliorum, non esse tolerandum, maximè cum officium publicum concernit, & lædit auctoritatem illi officio necessariam quapropter D. Gregorius hac de re sic loquitur: *Linguas detrahentiũ sicut non debemus nostro studio excitare, ne ipsi pereant: ita per suam malitiam excitatas, debemus æquanimiter tolerare, vt nobis meritum crescat. Aliquando autem etiam compescere, ne dum de nobis mala disseminant, eorum qui nos ad bona audire poterant, corda innocentium corrumpant.* Et ita Prælati, Pastores, Sacerdotes, Religiosi tenentur quandoque famam suam tueri, cum scilicet id necessarium iudicatur, vel ad proximi ædificationem, vel ad vitandum scandalum, vel ad ritè obeundum officium quo obligantur, nec illius læsionem condonare possunt sine satisfactione. Propterea subdit D. Greg. *Hi quorum vita in exemplum imitationis est posita, debent si possunt detrahentium sibi verba compescere, ne eorum prædicationem non audiant qui audire potuerunt, & in prauis moribus remanentes, bene viuere contemnant.* Cũ tamen corrigi nequeunt, æquanimiter tolerandi sunt, nec timendi; ne dum vituperatio metuitur, recti operis via deseratur. Ob latrantes caniculos non est via discedendum, nec ob aues nocturnas vlulanter inquietari debent volucres altæ, aut filij lucis, ob filios tenebrarum tumultuantes.

Homil. 9. in Ezech.

DE AVDIENTE DETRACTOREM.

PROPOSITIO III.

GRauem etiam culpam incurrit voluntariè audiens detractorem.

Hoc vt explicetur, aduerte tripliciter se posse habere qui detractorem audit, scilicet, vel vt inducens, vel vt complacens, vel vt tacens & non resistens.

Primò, qui ita audit vt inducere vel excitare censeatur ad detrahendum, vel ad detractionis continuationem, non minus peccat quàm detractor: imò grauius, quia est alteri causa mali, & sic & sui & alterius peccati auctor censetur, sic frequenter contingit, quod aliquis obscurè iudicet se aliquid vidisse, vel audiuisse, noli tamen prodere, interim alij multis circumlocutionibus instant, vt propalet occultum alterius peccatum, eliciunt tandem, & inducunt in detractionis crimen. Et tunc maximè verum est illud Bernardi: *Detrahere, aut detrahentem audire; quid horum damnabilius, non facilè dixerim.* Tunc diabolus censetur, quasi ludere & choreas ducere in lingua detrahentis, & in auribus audientis. Et vterque tenetur ad restitutionem, quia vterque ad causam damni.

Secundò, qui ita audit, vt tamen non inducat nec animet ad detrahendum, sed tamen lætatur alterius detractione peccato se obstringit mortifero: quia ipse alieno malo oblectatur contra charitatem, imò & contra iustitiam gaudens eo opere quod alteri iniustè damnum datur. Quia tamen non est causa damni, non censetur obligari ad restitutionem. Verum est de illis illud Apostoli; *Qui talia agunt digni sunt morte, non solum qui faciunt ea, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Posset tamen delectari aliquis sola eloquentia detractoris, aut curiosa cognitione gestorum proximi, sine eo quod placeat ei quod alter detrahat, aut quod damno delectetur, & nunc posset esse veniale. Est verò semper periculosum habere aures prurientes ad audiendum, sicut & linguam prurientem ad detrahendum, & vtrumque vt diligenter caueat, monet D. Hieronymus Nepotianum suum. Vnde & Ecclesiasticus c. 28. disertè monet. *Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis.* Nempe tenetur quis, ex charitatis obligatione, alterius peccatum & infamiam proximo impendentem cum potest, impedire, & detractori resistere. Triplici ergo spina aures suas sepiat, & ipsam linguam detractoris pungat, vt eitiùs obmutescat. Quænam illa triplex spina?

Prima est ostensio vultus tristis, aut significatio exterior, qua satis ostendat se non libenter audire. *Ventus Aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem,* inquit sapiens Prouerb. 25. Dissipat nimirùm Aquilo pluuias, constringendo nubem, siccando, ligando, fugando, ne in pluuiam resoluatur. Sic facies tristis ligat, constringit, siccat linguam detrahentem. Si enim hilari vultu audis, das fomitem detrahendi: si verò tristi, discit non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri, quia nemo inuito auditori libenter refert. Sicut sagitta (teste D. Hieronymo epist. ad Rusticum) si mittatur in duram materiam, nonnunquam reuertitur in mittentem, & vulnerat vulnerantem. & ita detractor, cùm tristem viderit vultum audientis, illico conticescit, pallet vultus, saliua siccatur. *Secundum ligna, sic ignis exardescit,* in Eccles. 28. *Si sufflaueris super scintillam, quasi ignis exardebit: & si expueris super illam extinguetur.* Si detrahentem hilari vultu audis, ligna admoues, quò detractionis ignis ardescat. Si statim inchoata detractione tristem vultum ostendis, scintillam extinguis, quasi super expueres, vt suffoces. Respice ergo post tergum, expue in terram, confrica caput, conquerere de cibis nimis salsis, aut de ministris non tibi vt oportet seruientibus, lauda vinum aut condimenta mensæ, conquerere de canibus sub mensam transeuntibus & fœtorem aliquem relinquentibus, diuerte alio sermonem quolibet altero sermone etiam importuno. Sic dissipas linguam detrahentis, dum videt te sermoni suo non fauere, non attendere. Non enim quicquam tibi debet importunum videri, si modò possis imponere frænum magis importuno detractori.

Thomas Morus (teste Stapletonio in eius vita) Primarius Angliæ Cancellarius, in omni vita & actione sua vir erat maximæ ædificationis & sanctimoniæ. Cum quis ipso præsente detractioni laxare linguam incipiebat, ipse mox arrepta aliunde occasione virulentum illum sermonem alio diuertebat, meliore subintroducto, aut saltem non malo. Exempli gratia, inquiebat: Dicat quisque quod volet, ego dico domum illam pulcherrimé extructam, eumque qui fecit excellentem esse in sua arte magistrum atque architectum. Hoc modo suauiter ei malo remedium adhiberi potest.

Secunda spina quæ pungit & obmutescere facit linguam detractoris, est reprehensio. Ad hanc tenentur superiores aut auctoritatem habentes, imò & æquales, dum ex illa sperant fructum. Exemplum ostendit ipse Christus, dum discipulis obmurmurantibus contra Magdalenam, respondit: *Quid molesti estis huic mulieri, opus bonum operata est in me.* Sic & Propheta Iob dicit: *Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.* Vbi per iniquum intelligi potest detractor, de cuius dentibus dicit se eruisse prædam, dum ab illius lingua maledica vindicabat innoxios: *Dentes enim* (inquit Cassiodorus super Psalm. 3.) *à demendo dicti sunt, ideò lingua detrahentium dentes vocantur: Quia sicut illi ciborum partes demunt, ita & isti opiniones hominum corrodunt.*

Iob. 26.

Tertia spina est, cùm reprehensio locum non habet, cordis stabilitio, vt non facilè credas malum quod dicitur: aut si vera referuntur, cordis compassio, qua compatiaris proximo etiam peccati. Dic ergo proximo detrahenti, & incerta narranti: *Nolite iudicare & non iudicabimini.* Dic illi non facilè credendum esse rumoribus, qui frequenter etiam si certi putentur, falso oriuntur fundamento. Quis non putasset Susannam peccato obnoxiam, rumore à senioribus sparso? Aut Ioseph facinus attentasse erga Dominam suam, cùm illa testis videretur omni exceptione maior? Maria Virgo (vt habetur in vitis Patrum) in habitu virili incognita, Deo purè seruiebat in Monasterio. Infamata verò fuit, quod impregnasset iuuenculam quandam, ita vt propterea vsque ad mortem pœnitentiæ subiecta fuerit.

Quis putasset innoxiam? Sed dum fratres eam in morte sepelire volunt, & fœminam inueniunt: tunc eam fuisse sine culpa agnoscunt, admirantes eius sanctam patientiam & conuersationem: sed & postea miracula plurima facta sunt ad eius sepulchrum. Vide latiùs in 1. p. in vitis patrum, & in speculo exempl. verb. *Diffamare.* Quod si vera narrat detractor, excusandus tamen per compassionem est proximus, & dicendum quod Dominus dicebat accusatoribus adulteræ: *Qui sine peccato est, primus in eam lapidem mittat.* Nam gaudentes de alterius malis, iusta Deus vindicta in similia aut grauiora ruere permittit. Attendendum ergo, vt dixi supra, illud Augustini: *Non peccatum quod facit homo, quod non possit facere alter homo, nisi iuuetur ab eo à quo factus est homo.*

Ex dictis itaque sequitur (quod tertio loco definiendum

dum erat) eum qui nec inducit, nec lætitur, tamen audit & tacet dum alius detrahit, quandoque peccare. Quia si est atroa iniuria, & graue incommodum securum in alterius famam extimat, debet excussa verecundia contradicere, & innocuum defendere. Nam si quis tenetur alterius asinum sub onere iacentem subleuare (vt præcipitur Deuter. 22.) quantò magis famam periclitantem debet adiuuare? Si tamen putas nullo modo profuturam tuam monitionem, vel metuas aliquod graue damnum, puta contumelias, verbera, grauem iram: vel si sis inferior & nullius auctoritatis, aut putes auditores non credere, aut alia efficaci ratione speres damnum hoc infamiæ ab alio propulsandum, non teneris monere aut contradicere, sed potes tacere: ad hoc enim tantum obligaris, cùm putas efficaciter damnum impedire te posse.

Cæterum vt hanc de detractione materiam concludam aduerte variam esse radicem huiusce morbi, tam in auditoribus quam detractoribus. Primo enim aliqui ex fastu & superbia aliis detrahunt, aut gaudent detractione aliorum vt se præ aliis quasi sine macula ostentent. Contra hanc radicem pessimam nos munient B. Paulinus ep. ad Celantiam dicit: *Nulli vnquam omnino detrahas, & aliorum vituperatione non te laudabilem videri velis: Magis tuam vitam ornare disce, quam alienam carpere Memor esto Scriptura dicentis: Noli diligere detrahere, ne eradiceris.* Vbi citat Scripturam quæ habetur Prou. 20 iuxta Lectionem 7. interpretum.

Apud Hieron Epist. 14.

Secunda radix est auersio, ita, odium proximi, quæ quidem passiones, vbi semel in animum admissæ fuerunt detractionis venenum facile parturiunt: quia tunc abest charitas, quæ solet pallio suo aliorum peccata tegere & excusare: Ideòque vbi illa abest, statim aliorum defectus exaggeramus, imò & bona in malum interpretamur. Nam ita inuidia, hona in mala conuertens insidiatur, & in electis ponit maculam, teste Eccles. cap. 11. Ille io quo charitas viget, instar Sem & Iaphet retrorsum iniecta chlamide, fratris peccantis pudorem solet cooperire, qui illa caret, instar Cham pudorem alterius irridet & propalat, & ideo est maledictus.

Tertia radix est vanitas quædam ac leuitas, periculosaque curiositas, quia quicquid audiunt homines statim audent illud partiri in aliorum aures, nec quiescnot donec extra se profuderint. Hoc aduertens monebat sapiens. *Audisti verbum aduersus proximum tuum? Commoriatur in te, fidens quoniam non te disrumpet.* q. d. Interprete Chrysostomo. Extingue verbum malum quod audisti contra proximum, defodito in te, ne permittas exire, obliuione voluntatis contere, ne timeas quod te disrumpere possit aut nocere, sicut fœtus mortuus & non eiectus, vnicet mulieri. Sed disertè subiungit: *A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis.* q. d. Cùm stultus siue imprudens audiuit aliquod verbum de aliquo, instar mulieris prægnantis inquietus est, & quasi anxiatur, donec in auras aut aliorum aures fœtum hunc profudit, io quo insipientiam suam ostendit. Adhibet ibidem aliam pulchram similitudinem eiusdem rei, dum dicit: *Sagitta infixa femori canis*, (vel vt alii legunt, *carnis*, hoc est, corporis) *sic ve bum in corde stulti*. Sicut enim canis cui sagitta infixa est, currit, rotat se, inquietatur donec ferrum latens extrahatur: ita verbum audirum in corde insipientis, videtur illum affligere, donec illud effuderit aut extraxerit. Attendat ergo quilibet, quænam radix io ipso delitescat amaritudinem germinans detractionis, & sollicitus sit securim ad radicem ponere, vt possit omne germen amarum succidere, & ab æterna securi infructuosæ arboris securus esse.

LECTIO XVIII.

De nono & decimo præcepto.

Non concupisces vxorem proximi tui.

Non concupisces rem, neque agrum, neque bouem, &c.

1 *Doces cur speciali præcepta vetetur concupiscentia.*
2 *Doces falsum vetari consensum in concupiscentiam.*
3 *Prohiberi delectationem morosam.*

PROPOSITIO I.

Conuenient fuit concupiscentiam præcepto speciali vitari.

Ratio est multiplex. Primò, quia plerique putabant præcepto 6. *Non mœchaberis, & 7. Non furtum facies*, tantùm prohiberi actum externum; internum verò non esse vetitum, cupiditatem scilicet adulterandi aut furandi, modò effectu non fuisset completa. Deus ergo specialibus præceptis hanc concupiscentiam vetat, & specificat concupiscentiam fœminarum & bonorum, ad quam maximè procliuis est: sub illa interim prohiberi intelligitur omnis alius inordinatus voluntatis motus etiam aliis præceptis contrarius vt communis Doctorum tradit opinio.

Secundò congruum fuit specialiter concupiscentiam vetari, tanquam radicem omnis mali, ad quam excindendam, aut quantum fieri potest reprimendam, hæc duo vltima præcepta ordinantur. Medici enim, inquit D. Chrysost. non solùm morbos, sed & causas tollere instant: quamuis ægrotantem oculum viderint, parvum rheuma desuper à temporibus compescunt. sic Deus his præceptis non solum morbum impudicitiæ aut iniustitiæ voluit tollere, sed etiā omne prauum rheuma, radicemque luxuriæ & auaritiæ velut in ipsis temporibus compescere: dum & turpes cogitationes ac delectationes, simulque rerum temporalium prauas cupiditates hic prohibet. Quam etiam de causa Christus peritissimus medicus, vt radicitus malum tolleret, dixit Phariszis: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.* Visus enim mouet concupiscentiam, concupiscentia nisi statim frænetur, parit peccatum & generat mortem. Audi quid hac de re dicat Bern. alloquens Euam: *Sirue ô Eua, commissum, expecta promissum: sanaprohibitum, ne perdas concessum. Quid tuam mortem tam intentè intueris? Quid in illud, tam crebro vagantia lumina iacis? Quid spectare libet, quod manducare non licet? Oculos inquis, tendo, non manum: non est interdictum ne videam, sed ne comedam. Hoc et si culpa non est, culpa tamen indicium est. Te enim intenta ad aliud, latenter interim tor tuum serpens illabitur, blandè allabitur, blanditiis rationem, mendaciis morem compescit. Neqnaquam, inquiens, morieris. Auget curam, dum incitat gulam, acuit curiositatem dum suggerit cupiditatem: offert tandem prohibitum, & aufert concessum, porrigit pomum & surripit Paradisum. Haurit virus peritura, & perituras paritura.* Concupiscentiam ergo si in sua radice Eua peremisset, tanti mali causam non dedisset, iamque serpentis, sensim illabentis caput & Venenum protriuisset. Rectè propterea speciali præcepto filiis Euæ dicitur: *Non concupisces*: & vt non concupiscas, omnem suggestionem, omnem cogitationem, concupiscentiam excitare potentem, quantocius comprime, ne venenum in animam serpat.

Matt. 5.

In eandem sententiam exponebat Augustinus illud Genes. 3. *ipsa conteret caput tuum.* Monens expungendam omnem de contractu illicito inuendo subinde irrepentem cogitationem. *O Ecclesia* (inquit Augustinus) *caput serpentis obserua. Quia est caput serpentis? Prima peccati suggestio. Venit tibi in mentem aliquid illicitum: noli ibi tenere mentem tuam, noli consentire. Hoc quod venit in mentem, caput serpentis est, caput calca, & euades cæteros motus. Quid est caput calcat? Ipsam suggestionem contemne. Sed lucrum suasisit, magnum ibi lucrum, magnum aurum, dites eris si hanc fraudem feceris. Sed perit mundi lucrum, ne sit anima damnum, & dic: Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Hæc dicens obseruasti caput serpentis, & calcasti. Ille autem diabolus calcaneum tuum obseruat. Quid est observat calcaneum tuum? Quando laberis à via Dei. Tu obserua caput primam suggestionem, ille absistat lapsum tuum, si cecideris possidebit.* Hæc augustinus.

Augus. Gen. 3.

Tertiò rectè speciali præcepto vetamur rem alienam concupiscere: quia licet id indirectè vetitum reperiatur per id quod dicitur: *Non furaberis*: multis tamen casibus, qui nimium rebus temporalib. coacervandis inuigilant, existimarent se non peccare, nisi hoc præcepto: *Non concupisces*: frænū eis imponeretur. Licet enim furtis se nolint obnoxios agnoscere, nec voluntati furandi: cupiditatem tamen nimiam non possunt non agnoscere, si se sincere velint intueri & cor introspicere: illamque concupiscentiā variā salutis impedimenta secum vehere, debent fateri. Hinc Apostolus: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.* Et ita hoc

hoc præcepto vltimo non solum prohibetur ne furandi desiderium habeas. sed etiam ne desiderio nimio rerum proximi & cupiditatc impulsus, illas acquirere cum eius incommodo studeas, vt ardenti tum cupiditati satisfacias. Nec enim Scriptura dum dicit: *Væ qui coniungitis domum, & agrum agro copulatis*, tantum eos reprehendit qui iniuste acquirunt domos agrosve, imo vero illos arguit sitt serum temporalium nimia flagrantes, qui non sine aliquo aliorum incommodo, plurima sibi coacervant, v.g. domos, agros, hortos, vincas, &c. Sed & frequenter licet titulo iusto videantur sibi acquirere velle, subdola tamen cupiditas fraudulentos nonnunquam suggerit modos, per quos perperā voto desiderioque potiantur. Exempli gratia: vicinus tuus iuxta hortum tuum habet suum, quem è re tua existimas si tuo illum posses coniungere. Sed vendere non vult. Quid igitur facies? Furari non licet, & media quæ cogitas non succedunt, cupiditas tamen tua te quietum non sinit. Forsitan audis ipsum ære alieno opprimi, adis & vrges creditorem, vt debitum vrgentissime exposcat nullo amplius dato termino. Sic vicinus ille soluere coactus, cogitur illum hortum vel agrum tibi diuendere, & quidem viliori pretio, quam si non vrgeretur. Et tamen tu tuam conscientiam liberam putas, cum non parum simili transactione onerari possit, & ideo tibi clamatur, *Non concupisces rem proximi tui, nec agrum, nec bouem, &c.* Sic Achab cupiditate impullus optabat frui vinea Naboth, at ille nolebat diuendere hæreditatem patrum suorum. Irascitur Achab, omnia media tentat, sed cum eum in suam sententiam pertrahere non posset, tandem consilio impiæ Iezabelis criminis per falsos testes insimulat, & capitis reum pronuntiat, vt vinea potiatur.

Ecce quanta mala ex praua eius concupiscentia promanarunt! Merito ergo Dominus, *securim ad radicem ponens*, præcipiendo determinat: *Non concupisces rem proximi tui.* Nec infrequens est apud diuites (maxime mercatores agentes cum agricolis, aut alijs qui pecunia aut mercibus agunt) quod gaudeant, se illos creditores multis debitis ad aliquas angustias posse redigere, vt possint concupitas aliquas hæreditates ad eos spectantes suis coniungere, compellendo vendere. Quod si quis eos iniustitiæ Velit arguere respondent se non posse aliter sua recuperare.

Sed nouit Deus dolosa corda, eorūque noxiam cupiditatem inultam non relinquit. Vnde Propheta Michæas illis væ interminat. *Væ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris, in luce matutina faciunt illud: Et concupierunt agros, & violenter tulerunt*, quasi diceret. Maledictio super vos, qui noctu cum quiescendum foret, aut cum ad Deum manus leuare deberetis, & in cubilibus vestris compungi, fraudibus cogitandi illud tempus impenditis, ruminatis modos quibus concupiscentiam vestram expleatis. Agros ac bona proximi concupiscitis & vobis parum est qua via illa acquiratis, fraudem quam praua concupiscentia etiam nocte inquieta suggessit, matutino tempore ad effectum deducitis.

Isaiæ 5.

Rom. 6.

PROPOSITIO II.

Non præcipitur hic, vt nullos concupiscentiæ motus sentiamus sed tantum ne illis consentiamus.

Ratio est, quia non est in nostra potestate carere omni concupiscentiæ motu, aut cogitatione ad malum illiciente, sed tamen in potestate nostra est illis resistere, nec consentire. Multi concupiscentiæ motus rationem & libertatem præueniunt, nec illi in nobis peccata sunt, quia non sunt voluntarij, nec illis ratio superior consentit. Itaque verum est de illis, *Non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*, hoc est. Non ego libere & determinate actu humano & voluntario operor illud, sed concupiscentia operatur in me. Hanc Apostolus vocat peccatum, quia ad peccatum illicit, & ex peccato orta est, est ergo & effectus, & causa peccati, sed nihil nocet, nisi quando *mente delector, consentio & seruio illi.* Quapropter Scriptura alibi explicans illud. *Non concupisces*, dicit: *Post concupiscentias tuas non eas.* Eccl. 18. imo & ipse Apostolus satis id explicat dum dicit, *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentiis eius.* Nempe peccatum, aut fomes peccati in nobis regnare non potest, nisi nobis volentibus, & sponte illi nos subiicientibus Et ideo non dicit. Non sit aut non habitet in vobis fomes peccati. Sed non regnet, non dominetur vobis, ne eius desiderijs obediatis, aut tyrannidi eius ne manus detis, sed obluctemini ei forti & in-

Mich. 6.

fracto animo, vires eius, quantum in vobis est, conterendo & perimendo, & illud continendo vbi perfecte extinguetur & intermorietur.

Ex his collige primo. Cum dicit D. Aug. epist. 200. hoc præceptum: *Non concupisces*, non impleri in hac vita, sed in ea nos tantum tendere ad illum locum, vbi illud complebitur. Collige inquam, hoc intelligendum esse in perfecto sensu analogico, quia scilicet non potest fieri, vt nulla omnino concupiscentiæ desideria sicut in nobis durante vita, Sed hoc hic literaliter non præcipitur, erit enim id merces futuræ vitæ post luctam omnem, quando absorpta erit mors in victoria, & peccatum præcipitatur in æternum cum fomite & concupiscentia. Mouemur tamen & hoc præcepto, sensim euellere & perimere dictam concupiscentiam, & illuc omnino coronari vbi perfectius ab illa liberabimur, & hoc vult D. Aug. Nam eo eodem modo loquitur de præcepto dilectionis Dei, dicens impleri in hac Vita, in illa scilicet perfectione consummatæ dilectionis quæ erit in cœlo, sed ista non cadit proprie sub præceptum, vt alibi diximus, quamuis moneamur ad illam coniti & contendere.

Secundo, ex dictis colligitur, cogitationes prauas & illicitas dum resistimus non solum non esse peccata, sed etiam in meritum verti, & occasionem augendæ virtutis, gratiæ, gloriæ. Quod multi non aduertentes, mire illis conturbantur & anguntur, cum gaudere debeant oblata sibi luctę ac victorię materia. Et frustra anxiantur, vt illis omnino careant, cum id in illorum non sit situm potestate. Quod pulchra similitudine quidam ex S. Patribus sic expressit.

Querebatur apud Abbatem frater quidam, se prauis subinde cogitationibus plurimum turbari. Eum Abbas secum eductum monet, vt sinu aperto ventos capiat. Respondet frater, Hoc sibi neutiquam esse possibile. Ad quem Abbas: *Hoc si nequis, nec cogitationes coercere poteris, quominus tibi incidant. Sed hoc est muneris, vt ardenti spiritu & magno eis resistas.*

Has vero cogitationes, dum fortiter reluctamur esse animæ purgationem & coronam, ipsemet Christus quondam docuit S. Brigittam, vt refert Blosius monilis cap. 4. Dominus Iesus, inquit semel S. Brigittæ dixit: *Cur turbata & sollicita es filia?* Respondit illa, *quia diuersis & inutilibus malisque affligor cogitationibus, quas remouere nequeo, & terror iudicij tui me pungit.* Cui Dominus: *Hæc est vero iustitia, vt sicut prius delectaberis vanitatibus mundi contra voluntatem meam, ita modo tibi molestæ sint vanæ peruersæque cogitationes contra voluntatem tuam. Veruntamen time iudicium meum moderate & cum discretione, firmiter semper confidens in me Deo tuo. Certissime enim scire debes, malas cogitationes quibus mens reluctatur & quas detestatur, esse purgationem animæ, atque coronam. Si tu illas prohibere non potes, fer patienter, et voluntate eis renitere, & quamuis ipsis non consentias, time nihilominus ne inde superbias & cadas. Nam quicunque stat, solius Dei virtute stat.*

Hoc ipsum aliquando edocta fuit diuinitus B. Catharina Senensis. Hæc cum quodam die conflictaretur cum turpissimis cogitationibus, anxia plane erat. Paululum autem sedata tentatione, cum ad diuini luminis præsentiam internus consolationem aliquam persentisceret, cœpit suauiter sponso suo conqueri, dicens: *Vbi eras Domine Iesu, Vbi eras*, Cui ille: *In medio cordis tui eram. At quomodo*, inquit ipsa, *in medio cordis mei poteras esse, quandoquidem ibi fœdissimæ cogitationes agerent, illudque inquinare viderentur, & puritati tuæ aduersari*; Inquirit Christus, an istis cogitationibus consensum dederit, an in illis sibi complacuerit. Respondet illa, nihil se magis detestari quam turpitudines illas & fœditates imaginationi obiectas. Tunc Christus: *Scias ergo, me in medio cordis tui fuisse, & gratiam tibi ne consentires subministrasse, ideoque ibi eram velut in medio fortalitij cuiusdam quod protegebam, & nisi protexissem perieras, & ita, ô filia, noli anxiari, sed gratias age.* Hæc Christus.

PROPOSITIO III.

Prohibetur hic non solum voluntas operis illiciti, sed & delectatio ex imaginatione procedens.

Habet hæc delectatio locum maxime in rebus carnalibus, vbi aliquando contingit voluntatem non consentire in peccatum, delectari tamen eius imaginatione & cogitatione, vel explicite vel interpretatiue & implicite, dum eam aduertens non repellit. Hanc delectationē pec-

catum mortale inuoluere docent Theologi, ex Aug. lib. 12. de ciuit. cap. 12. Vbi dicit: *Nec sana cum sola cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens esse facienda, tenens tamen & volens libenter quae statim vt attigerunt animum respui debuerunt, negandum est esse peccatum, sed longe minus quam si & opere statuatur implendum, ideoque talibus quoque cogitationibus venia petenda est, & pectus percutiendum est.*

Licet vero minus sit quam si quis voluntatem concepisset operis turpis exequendi, esse tamen mortiferum indicat D. August. dum subiungit, alludens ad id quod gestum est inter Euam & Adam: *Neque enim sicut in illis duobus primis hominibus personam suam quisque portabat, & ita si sola mulier cibum edisset illicitum, sola vtique mortis supplicio plecteretur ita dici potest in vno homine, delectationibus illicitis à quibus continuo se haberet auertere, cogitatio sola libenter pascatur, nec facienda decernat mala, sed tamen suauiter in recordatione teneantur, quasi mulierem sine viro posse dānari. Absit hoc credere. Hic quippe vna persona est, vnus homo est, totusque dānabitur nisi hac quae sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur.*

Audiant haec, qui peccata ista negligunt confiteri, maximè mulieres aut adolescentulae, quae verecundia inutili & damnosa haec in confessione non aperiunt, aut exigua peccata censent, dum voluntas in opus non consentit. *Totus homo damnabitur*, inquit Augustinus, *nisi per mediatoris gratiam remittantur, quae quidem gratia confessione & absolutione solius Sacramento applicatur, vbi sanguis Agni illa cluit, nec aliud remedium datur.* Inculcent haec frequenter Pastores rudioribus & adolescentulis, quia defectu confessionis de his delectationibus multae confessiones inutiles repetuntur. Nutriunt hos vermes pudoratae adolescentulae, sed excruciant & corrodunt: imo latent tanquam patuli serpentes conscientiam earum inuoluentes longo tempore, donec obstetricante mano prudentis confessarij tandem educuntur in lucem, vt experientia saepius didici.

Quinto moneri possunt & viduae, & vxores peccatum graue incurrere, dum voluntariè delectantur in memoria praeteritae copulae, quae licet fuerit licita, motus tamen sensualis concupiscentiae praesentis, & delectatio de motu praesenti occasionato ex cogitatione praeteriti, non censetur licita aut viduae aut vxoriae absente marito, & frequenter in his periculum est pollutionis. strictius tamen loquuntur DD aliqui de vidua, quam de coniugata, eo quod ictus sit illi actus exterius copulae, non vero viduae & sic non putant aliqui eam peccare mortaliter sola delectatione imaginaria, si periculum pollutionis absit, viduam vero mortaliter peccare, quia in statu agit in quo ei actus permissus non sit. Habet quoque communior Theologorum sententia, delectationem sortiri diuersam speciem peccati, iuxta speciem operis cogitationi aut imaginationi obiecti Vnde non sufficit in confessione exprimere se cogitationes aut delectationes contra castitatem admisisse, sed specificare debet si cogitauerit de persona coniugata, aut Virgine Deo sacra, aut consanguinea, & sic de exteris speciebus luxuriae, Prou. 6.

Excutienda itaque est omnis imaginatio aut delectatio turpis, tanquam scintilla infernalis, ne in vestem nostram carneam incidens, incendium suscitet, quo & mentem adurat, & gehennali incendio obnoxiam reddat. *Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu, vt vestimenta eius non ardeant.* Ille igitur in sinu alligat & abscondit, qui impudicam delectationem per cogitationem cordi aut menti abstringit. Haec vero corpus, quod est instar vestis animae, incendio suo corripit, dum ad opus turpitudinis per lasciuos motus agitat. Sicut ergo fieri non potest, vt qui ignem sinu condit, vestem non adurat, ita si qui per lasciuam delectationem ignem lasciuiae in corde concepit, corpus etiam totum exaestuet necesse est. Itaque si menti incidit ignis ille, caue eum abscondere, sed statim respue. Quomodo enim si quis carbones ignis apprehenderit, si citò proiecerit, nihil nocebunt, si verò diutius tenere voluerit, sine vulnere abire non poterit, ita ille qui ad concupiscendum oculos defixerit, & libidinis malum in corde suscipiens moras in cogitationibus suis habere permiserit, sine animi plaga exire ex eas non poterit.

Audi consilium B. Iob. *Pepigi fœdus cum oculis meis vt ne cogitarem quidem de Virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & haereditatem omnipotens de excelsis; Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat;* Vidit ergo B. Iob peccatum inesse, non solum si corpus aliena libidine contaminetur, aut voluntas in opus libidinosum consentiat, sed etiam si in sola cogitatione delectatio voluntarie delitescat absque operis voluntate, quia per lasciuam cogitationem cor maculatur, & immunditia aspergitur, ita vt expellatur habitator Deus & Spiritus sanctus nec habeat ibi partem, nam auctor munditiae non nisi in mundo corde vult habitare. *Parum est*, inquit Chrysost. *si corpus intaminatum maneat corde corrupto, sicut enim in planta arescente radice corrupta radici reliqua omnia repudiamus, sic in homine cum temperitis, vana est reliqua corporis sanitas. Auriga perit, fractus deiectus est, dissoluto postmodum ne dicam periculose equi currunt.* Hom. a de poen. Ita ille. Nempe castitas, animae virtus est magis quam corporis, & ideo animus ab omni delectatione debet esse purus, vt sit castus Mens est quae sponsa Dei est, illa ab omni impuritate sollicite est custodienda, ne sponso displiceat & ab illo deseratur. Hoc attendens Basilius dicit eleganter lib. de Virginitate. *Virginem nulla ex parte machari conuenit: non lingua, non aure, non oculo, non tactu, non vllo denique sensu, sed Virgo esse debet Virgine auditu, visu, tactu, motu denique omni. At corpus quidem veluti delubrum quoddam est animae sponsi tholamus. Animo vero sponsa ipsa est quae sponso fruitura unisisima as pur sisuis esse debet.* Ille enim sponsus diligenter omnia rimatur & discutit, non solum quae mortalibus patent obtutibus, sed etiam quae intimis animi recessibus latent. Vnde hoc aduertens Iob, dicit se imputam omnem cogitationem & illius occasionem velle eliminare, nequicquam in interiori suo habitaculo displicens inueniat Deus. *Quem enim partem, inquit, haberet in me, nonne ipse considerat vias meas, & gressus omnes dinumerat.*

Quarto vero haec cogitatio & delectatio ex aspectu producere solet, ideo dicit se pepigisse fœdus cum oculis suis. Quapropter hos aspectus diligentissime vitandos monent S. Patres, eo quod viam delectationi sternant. Audi Chrysostomum, ne spectes temporaneam quae ex aspectu prouenit voluntatem, nam illa inflicto vulnere plerumque celeriter auolat, at vulnus non auolat, sed plerumque manet & interficit. Sicut ceruus confixa iaculo in vitali parte, etsi venatorum effugerit manus, nihil inde fert lucri, sic & omnia accepto concupiscentiae iaculo, è lasciuo curiosoque aspectu, etiamsi cum iaculo permitatur abire sine opere, tamen ipsa se corrumpit ac perit.

Neque solum aspectus, sed & omnis etiam leuissimus tactus huic delectationi viam sternit, & ideo maxime fugiendus est, quia etiamsi solum fiat transcursum, imo & per interpositam vestem, latenter excitat, sicut stuppa accedens ad solum odorem ignis, facile eum concipit. Audi quid dicit Sapiens: *Qui ingreditur ad vxorem proximi, non erit mundus cum tetigerit.* q. d. Etiamsi solum ingrediatur ad eam alloquendam, etiamsi solum per vestem tangat, facile immunditiam contrahit. Procul ergo fugias omne consortium mulieris, si mundus esse velis & illaesus. Prou. 6.

Hoc iterum ignis similitudine expressit Basilius dicens Sicut cum ignem tangimus, ignis per vestigia impressam adustionem percipimus, & impossibile est ignem transferre manu, & illaesam ab incentiua operationem seruare, sed statim bullae turgescunt & dolorosa per inflammationem vlcera mox rumpenda minantur. Ita impossibile est qui mulierem attigerit, eiusmodi tactum innocuum perferre, sed simili ratione bullae per tactum cordi surrepunt clam, & intumescunt, & agitationes perturbationesque pariunt, ac peccati vlcere continuo rumpenda minantur, aut animum totum in intimis iam exulceratum grauiter indicant. Et quia in membris omnibus ardet hic ignis, si qui corpus ab vstione liberum seruare volunt, membrorum omnium contactus cauta seruandus est, ne ardentem ignis operationem in membro per tactum, non in sola corporis parte quam tetigerit, sed in toto corpore & anima suscipiant. Haec Basilius.

Ideo vero sancti viri tanta cura se omni etiam leuissimo contactu, imo & aspectu mulierem, dimouere solliciti fuerunt. Arsenius ita exhortuit mulieris vel solam memoriam, vt cum quaedam nobilis Matrona sanctitatis eius famae commota, ad Eremum Venisset, vt eum videret, & se eius precibus commendaret, consiliumque saluis

salutis ab eo acciperet, grauiter id tulerit. Cùm enim illa de improuiso extra cellam eum inuenisset, proiecit se ad pedes eius, itineris sui longinqui (à Roma nempe in Ægyptum vsque) rationem exponens. At ipse veluti iratâ voce: *Quid* inquit, *an mulierem nescis, an oportuit vt tot maria transires, & me videres? an aliis vis viam pandere mulieribus, vt quietem meum turbent huc ventitantes.* Illa tota territa, nec audens quidem oculos leuare cum modestia ei dixit: *Ne indignè feras aduentum meum, ò vir sancte, qua sincera mente & pio affectu huc veni, salutis enim consilium à te acceptura accessi, & vt rogarem te vt intercederes pro me, & semper in orationibus tuis mei memoriã haberes.* Respondit ille: *Hoc ipsum ego precabor Deum, vt tui nunquam meminerim, & totaliter è memoria mea deleaeris* Nimirùm ex sola mulieris recordatione timuit Arsenius laqueum, timuit titillationum aut delectationem, & ideò illam in radice sua succidit.

Memorabile etiam est quod in vita B. Mariæ Ogniacæ refert Iacobus de Vitriaco. Cùm quidam illi familiaris, ex nimio spiritualis affectionis excessu, manum eius aliquando stringeret, licet casto animo nihil turpe cogitaret, sensit tamen ex illa nimia vicinitate, primos motus insurgere. Cumque illa prorsus hoc ignoraret, audiuit vocem ab excelso, scilicet: *Noli me tangere*, nec tamen illa intellexit quid significaret. Deus enim miris, & nostris infirmitatibus compatiens, noluit illum coram sancta muliere verecundia confundere. Volebat tamen, tanquam zelotes, amicæ suæ castitatem custodire, & illam propter innumera pericula castigare. Vnde cùm illa diceret ei. Audiui nunc quandam vocem, sed quid significaret prorsus ignoro: *Noli me tangere.* Ille quid hoc esset intelligens, & sibi de cætero diligentius cauens, & Domino, qui eius infirmitatem detegere noluit, gratias agens, recessit. Ita de Vitriaco.

Dial. 4. §. 1. Narrat S. Gregorius, S. Vrsinum Presbyterum ab vxore separatum, castè vixisse, cumque moriturus vltimum traheret spiritum, accessit vxor naribus eius aurem admouens, vt sentiret si quod ei vitale spiramen adhoc inesset. Quod ille sentiens, cui tenuissimus inerat flatus, quanto valuit nisu vocem collegit, dicens, *Recede à me mulier, adhuc igniculus viuit, paleam tolle.* Vere poeta.

Regulus vt visu, Siren Acheloia cantu,
Et necat officio Thessala saga lenis.
Sic oculis, manibus, sic vrit fœmina cantu.
Sic trifidum fulmen, vt Iouis esse queat.

Ex hactenus dictis conclude nos circa turpẽ cogitationem posse tripliciter haberi. Primò quidem in illa complacendo, aut cum aduertimus non reiiciendo, & tunc est peccatum mortale. Secundò, non quidem cõplacendo, sed tamen negligenter circa illã nos gerendo, sine tamen plena deliberatione aut consensu in delectationem, & tunc est peccatum veniale tantò grauius quantò negligentia maior est, per quã non satis citò aut vigilanter eam excutimus. Tertiò, illi quantocius aduertimus fortiter reluctando, & tunc ne quidem veniale in nobis peccatum est, quin potius occasio meriti & virtutis. Et licet importune recurrat, si tamen vigilanter ratio resistit & voluntas, crescente pugnâ crescit victoria & corona. Non enim in nostra situm est potestate, vt vel a dæmone nõ abiciaotur, vel à concupiscentia, quæ peccati fomes est, quandoque non excitentur. Quam quidem concupiscentiam, & orientes ex ea passiones licet superior ratio possit debellare, & euincere, ne animam inficiant, non tamen penitus potest perimere & extinguere, sed quandiu hæc vita mortalis agitur, quasi in studio est, in lucta & agone.

Hoc præclarè declarauit Abbas Abraham in lib. Doct. Pat. de discret. n. 6. Cùm enim quidam de quodam sene diceret, quod 50. iam annis nec panem comederet, nec aquam biberet, assereretque se extinxisse fornicationem, auaritiam, vanam gloriam, audiens Abbas quod hæc dixisset, venit ad eum, & interrogauit an tali sermone vsus fuisset? Respõdit ei etiam se talem protulisse sermonẽ. At dicit ei Abbas Abraham: *Ecce intras in cellam tuam, & inuenis supra mattam tuam mulierem, potes non cogitare quia mulier est?* Et dixit: *Non, sed repugno cogitationi meæ, vt non tangam mulierem illam.* Dicit ei Abbas Abraham: *Ecce igitur non interfecisti cogitationem, quia viuit passio, sed ipsa alligata est.* Iterũ si ambulas in via, & vides lapides & testas vasorum, & inter ipsas iacet aurum potes mẽte tua aurum quód videris, velut lapides reputare? Et respondit: *Non, sed resisto cogitationi meæ, ne colligam illud.* Et dicit ei Abbas Abraham: *Ecce ergo viuit passio, sed alligata est.* Et dicit iterum Abbas: Si audieris de duobus fratribus, quod vnus diligat te, & alius detrahat tibi, & veniant ad te, Vtrosque æqualiter susciperes? Et dixit: *Non, sed extorqueor animo meo, vt similiter benefaciam ei qui me odit, sicut illi qui me diligit.* Et dicit ei Abbas: *Viuunt ergo passiones, sed tantummodò à sanctis viris quodammodo religantur.*

CANDELABRI MYSTICI.

TRACTATVS PRIMVS.

LECTIO I.

De authore Sacramentorum.

1. *Docet Christum esse authorem.*
2. *Assignat causam institutionis eorum.*
3. *Docet esse septem numero.*

PROPOSITIO I.

CHRISTVS Dominus sacramentorum author est.

Ad pleniorem intellectum aduerte sacramentum quandoque generaliter, quandoque specialiter sumi. Generaliter quidem idem significat quod Græcis mysterium siue sacrum secretum. sic accipitur 1. ad Timot. 3. *Magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum in Spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.* Vbi Apostolus Incarnationis mysterium (ex quo alia mysteria originem habent) vocat Sacramentum magnum. Sic quadam analogia extenditur nomen Sacramentum in scripturis ad secretum Regum Tob. 12. *Sacramentum Regis abscondere bonum est, opera autem Dei reuelare honorificum.*

Nos autem specialiter hîc loquimur de Sacramento nouæ Legis iuxta acceptionem Ecclesiæ ac Theologorum. Sic definitur in Catechismo Concilii Tridentini: *sacramentum est inuisibilis gratiæ visibile signum, ad nostram sanctificationem institutum.*

Quæ descriptio, vt perfectius intelligatur, oportet meminisse ex Augustino, nomine signi intelligi id, quod præter rem, quam sensibus ingerit, aliquid aliud in cogitationem venire facit. Triplicis autem generis signa distingui possunt. Alia sunt naturalia, quæ scilicet ex natura sua solent aliquid nobis indicare. sic fumus signum est ignis, vestigium terræ impressum, signum est transeuntis, imago signum est sui prototypi.

Alia sunt ex instituto, vel consensu hominum, vt hedera appensa signum vini venalis, sonus tubæ & tympani, signum prælij ineundi, campana sonans, signum Officij diuini.

Alia denique sunt ex diuina institutione, sic Circumcisio à Deo instituta fuit signũ populi electi. Serpens æneus, signum Christi in Cruce eleuati, & multa similia reperies.

Sacramenta itaque sunt signa visibilia gratiæ inuisibilis non ex natura, nec ex hominum instituto, sed ex sola Dei, Christique institutione.

Ratio est, quia res naturalis non potest, ex se habere significationem rei supernaturalis, nisi ad id instituatur à rerũ supernaturalium authore, & maximè quia sacramenta non solum sunt signa nuda, sed sunt efficacia gratiæ, nulla autem creatura, nec Angelica, nec humana, gratiam potest conferre ex propria, aut primaria authoritate, si nec visibili signo, vim gratiam conferendi infallibiliter alligare.

Christus verò, quatenus Deus, id potuit ex propria & primaria potestate, quatenus verò homo, ex potestate excellentiæ, quam habuit ex vnctione ad verbum, per quam Filius hominis habet potestatem in terra remittendi peccata, non solum vt Minister secundarius (qualiter Sacerdotes eam habent) sed vt principalis Minister, ex vi summi sacerdotij, quod illi proprium est singulare.

Ratione ergo huius supremi sacerdotij, à Theologis attribuitur Christo homini, singularis potestas, quam vocant excellentiæ, cuius actus ipsi sunt proprij. Per hanc, secundum humanam naturam, habuit auctoritatem sanctificandi homines sine sacramentis, & vi cõsequitur instituendi Sacramenta, per quæ infallibiliter sanctificaret, in quibus meritum, & virtus Passionis eius operarentur.

Itaque cùm Christus solus caput sit Ecclesiæ, eiusque author, consequenter solus debet dici author Sacramentorũ, quæ sunt velut bases & columnæ, quibus Ecclesia noua superstruitur, quibus forma Reipub. Christianæ cõstat, & in vnum corpus sub vno capite compaginatur.

Hoc indicat Sapiens Prou. 9. *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, miscuit vinum, & posuit mensam, misit ancillas suas* (siue iuxta septuaginta seruos suos) *vt vocarent ad arcem & mœnia ciuitatis.* Sapientia vtique Incarnata, Ecclesiam domum suam à fundamentis excitauit, & septem sacramenta quasi septem Columnas illi substrauit, in quibus solida initaretur compagine, aduersus omnes infidelium & hæreticorum turbines inuiolabilis mansura tali manu, tali structore, tali arte, talibus columnis superstructa tali cæmento nimirum Sanguinis eius coagmentata.

Non ergo Angeli, non homines, nõ Prophetæ, non Apostoli huius domus fuere structores, columnarum artifices, Sacramentorum Authores. Sed ipsi sunt serui, & ancillæ missæ à sapientia, vt vacarent ad ciuitatis huius mœnia, & promulgarent hæc diuina Sacramenta, omnesque ad eorum participationem conuocarent, per quæ sola salus, & gratia posset prouenire.

Itaque definit Trident. *Si quis dixerit Sacramenta nouæ Legis, non fuisse omnia à Domino nostro Iesu Christo instituta, anathema sit.* Per hæc verba excluditur opinio existimantium, Christum aliqua Sacramenta reliquisse Ecclesiæ determinanda, aut ab Apostolis esse instituta. Apostoli promulgatores fuere, sed illa à Christo accepere, tanquàm institutore. Quod expressè definit Concilium Tridentinum, de Extrema vnctione (de qua dubiũ aliquod poterat esse) docẽs à Christo institutum, sed à Iacobo promulgatum. Nec enim Apostolis communicata est illa potestas excellentiæ, à qua pendet hæc institutio, nec singularis illa authoritas supremi, independentis Sacerdotij. Hinc nec Apostoli, nec Pontifex, nec tota Ecclesia potest sacramenta mutare, nec in eis dispensare, quantum ad eorum substantiam, vt definit idem Concilium sessione septima.

14. sess. Can 3.

Sed quæres quando Christus hæc instituerit, cùm de paucis scriptura faciat mentionem?

Respondeo, de singulis quando instituta fuerint, suo loco dicemus. Generaliter dici potest, partim imminente Passione de his erudiisse Apostolos, partim post resurrectionem. Indicatur Act. 1. vbi dicitur per dies 40. apparens loquutus fuisse de regno Dei hoc est de Ecclesia sua regẽda, & administrãda, illa Regnum Dei vocatur in scripturis, Christo in ea regnante, per dona interius, & per suos Vicarios

rios exterina. Docebat ergo Apostolos formam & materiam sacramentorum, & modum ea administrandi.

Cæterum antiqui Patres passim docent sacramenta originem habere ex passione & latere Christi. Audi August. *Vigilanti verbo Euangelista vsus est, vt non diceret, latus eius percussit, aut vulnerauit, aut quid aliud, sed aperuit, vt illic quodammodo vitæ ostium panderetur, vnde sacramenta Ecclesiæ manauerunt, sine quibus ad vitam, quæ vera vita est, non intratur.* In huius rei signum, dicunt fluxisse è latere Christi sanguinem & aquam, symbola Baptismi & Eucharistiæ præcipuorum sacramentorum, ad quæ alia reuocantur.

Docent ergo è latere Christi in cruce soporati formatam fuisse Ecclesiam secundam Euam, sicut prima ex latere Adæ dormientis. Audi Tertullianum: *Si Adam de Christo figuram dabat, somnus Adæ mors erat Christi dormituri in mortem, vt de iniuria proinde lateris eius vera mater viuentium figuraretur Ecclesia.*

His omnibus nihil aliud significare voluerunt, quam sacramenta virtutem habere ex Passione Christi, hoc est, Christum sua Passione meruisse & impetrasse, vt Sacramenta haberent hanc vim conferendi gratiam, ita vt per illa filij Ecclesiæ spiritualiter generarentur, crescerent, & multiplicarentur, in cuius rei signum, voluit aquam & sanguinem è latere suo profluere, iam initians ritum quendam Religionis Christianæ, & significans Ecclesiam sponsam suam, vi sanguinis sui per aquam baptismalem applicati, generalem esse & emundandam, vt tandem sit sine macula, sine ruga, in æternitatis gloria.

Quapropter rectè dixit D. Thomas ex doctrina sanctorũ Patrum, sacramentum habere rationem signi triplicem

1. Est signum rememoratiuum Passionis præteritæ, quæ causa est iustificationis nostræ per sacramentum acceptæ.

2. Est signum demonstratiuum præsentis gratiæ, quam de facto, quantum in se est, confert suscipienti.

3. Est prognosticum, siue prænunciatiuum futuræ gloriæ, ad quam sanctificatio nostra in sacramento accepta, tanquam ad finem refertur. Hæc triplex ratio signi apertè demonstratur in sacramento Eucharistiæ, dum de illo canitur: *O sacrum conuiuium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria Passionis eius*: Ecce signum rememoratiuum rei præteritæ. *Mens impletur gratia*: Ecce signum demonstratiuum rei præsentis. *Et futuræ gloriæ nobis pignus datur.* Ecce prænunciatiuum rei futuræ. Idem significat Apostolus de Baptismo ad Rom. 6. *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus*. Ecce iterùm Baptismus signum rememoratiuum Passionis & mortis. *Vt in nouitate vitæ ambulemus, sicut & Christus surrexit à mortuis*, Ecce signum demonstratiuum gratiæ cælestis. *Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus*, Ecce signum prognosticum æternæ resurrectionis.

PROPOSIOTIO II.

Sapientia disponens omnia suauiter, multiplici de causa instituit Sacramenta.

1. Quia naturale est homini per sensibilia, & corporalia ad spiritualia intelligenda deduci. Animus enim noster immortalis, in hoc obscuro & caduco corpore, velut carcere quodam inclusus, sensuum ministerio vititur, nec citra hoc adminiculum, ad diuina capessenda solet assurgere Ideo visum est sapientiæ diuinæ, mortalium imbecillitati se accommodare, & per externa symbola, siue sacramenta, spiritualia & diuina dona iudicare & conferre. Hæc est ratio D. Chrisostomi homilia 6 ad Pop. *In Baptismate*, inquit, *per rem sensibilem aquam, donum tibi confertur, intelligibile vero quod perficitur, generatio, & renouatio est, si enim incorporeus esses, nuda & incorporea tibi dedisset ipsa dona, sed quoniam anima corpori conserta, in sensibilibus intelligentia tibi prebet*, quasi dicat. Angeli quia toti spiritus sunt, non egent sensibilibus & exterioribus illis symbolis, sed voluit Deus se naturæ tuæ accommodare, vt sublimia illa dona per exteriora ista symbola melius intelligeres. Vis videre quomodo intellectus eleuetur per sacramentales actiones, vt inuisibilia gratiæ dona consideret? Attende in singulis, vt quid adhibetur ablutio aut immersio in Baptismo, nisi vt per hoc externum symbolum, eleuetur intellectus ad considerandam inuisibilem animæ lotionem, spiritualemque mortem dum immergitur, ad resurrectionem dum emergit? Vt quid adhibetur Vnctio in Confirmatione aut extremo sacramento, nisi vt eleuetur animus ad considerandam interiorem, & inuisibilem spiritus sancti gratiam per vnctionem.

Quid aliud significat absolutio sacramentalis, quam dissolui vincula peccatorum, quibus anima vincta tenetur rea æternarum pœnarum? Quid aliud Communio animo repræsentat, quam charitatis coniunctionem, pacem, vnitatem cum Christo, & membris eius? Quid Confirmatio in fronte, qui locus est pudoris, quam nos debere Crucem qua ibi signamur, & fidem vsque ad mortem confiteri, ideo ergo dicimus sacramenta esse signa sensibilia. Et hæc est prima ratio institutionis eorum à visibilibus ad inuisibilia nos transferre, naturæ nostræ accommodare.

Secundo. instituit Deus Sacramenta, vt essent voluntatis diuinæ erga nos beneuolæ & beneficæ certa testimonia ac fœderis eius nobiscum promissionumque quædam sigilla. Promisit Deus nobis peccatorum veniam, cœlestem gratiam, Spiritus sancti communicationem, æternam salutem. Hanc promissionem, sacramentis quasi visibilibus signis voluit nobis esse confirmatam & oppigneratam. Licet enim Dei promissio sit infallibilis, solet tamen eam in rebus grauis momenti signis exterioribus confirmare, vt testantur Scripturæ.

1. Cum iniuit fœdus cum Noe, de non immittendo vlterius diluuio per Iridem in cœlo fulgentem tanquam per sigillum, suam obsignat promissionem.

2. Paciscens cum Abraham signum fœderis & promissionis, dat circumcisionem.

3. Quando misit Moysem ad educendum populum, cum ille de sua dubitaret insufficientia, dat ei miraculorum virgam, promissionis suæ adimplendæ testimonium certum.

4. Promittens Ezechiæ Regi sanitatem, promissionem confirmat vmbra in horologio Achaz retrocedente.

5. Gedeon Iudic. 6. cum dubitaret futurum, vt ductu suo Israel vindicaretur in libertatem duobus signis à Domino est confirmatus.

6. Cum antiquis Patribus promisisset redemptionem per Christi passionem, dedit eis varia sacramenta & symbola quasi sigilla hanc redemptionem protestantia, eorumque fidem, ac spem excitantia.

Itaque cum iam nos huius redemptionis exhibitæ, gratiæque, ac salutis participes efficit, vult per hæc Sacramenta, tanquam infallibilia testimonia & sigilla, fidem nostram, spemque excitari ac corroborari. Dicamus ergo legem nouam iam exhibitam esse librum Agni varias continentem promissiones, de remissione peccatorum, de gratiæ donis, de spiritus sancti communicatione, & nostra sanctificatione, sacramenta autem esse septem sigilla, quibus liber ille & promissiones eius obsignantur.

Tertio. Instituta sunt sacramenta, vt essent notæ quædã & symbola Religionis nostræ, & professionis Christianæ, quibus Ecclesiæ filij sese mutuo agnoscant, & ab infidelibus distinguantur, & sic his quasi nexibus & fœderibus Religionis Christianæ, in vnione, humilitate, & obedientia se fructuosè exerceant, & contineant. Hæc est ratio D. Aug. dicentis l. 19. contra Faustum c. 11. *In nullum nomen Religionis, seu verum seu falsum coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel sacramentorum visibilium consortio colligentur.* Adde, quod cum homo corpore & anima constet debet Deo duplicem cultum, secundum animam interiorem, secundum corpus exteriorem, cum interiore coniunctum. Hunc autem cultum, per sacramentorum externa pietatis symbola optime rependit, & ad id sunt instituta.

Quarto. Instituta sunt, vt essent medicinæ, & obuia salutis remedia. Hæc enim sunt samaritani medicamenta, ad animarum sanitatem, vel recuperandam, vel tuendam, ordinata, quæ ex vulneribus Domini vim habent ad vulnera sananda, quia per illa fructus Passionis eius nobis applicatur. Vnde sancti Patres interpretantes parabolam illius, qui spoliatus, vulneratus, semimortuus, à samaritano transeunte assumptus fuit, & in locum tutum deportatus, alligatis vulneribus dicunt Christum samaritanum esse, qui per Incarnationem transiens per hunc mundum, compassione motus suscepit in se infirmitates, & vulnera miseri Adæ, seu filiorum, & ex sanguine suo, ac gratiæ vnctione, tanquam vino, & oleo, medelam ei salutarem composuit, illumque commendat stabulario vt curam habeat, hoc est, Pastoribus Ecclesiæ, in qua inueniuntur sacramenta vasa medicinalia, à Ministris applicanda. Est enim Ecclesia apotheca mystica, in qua reperiuntur omnia remedia efficacissima, ad sanandum omnia vulnera, siue omnia peccata, originale, mortale veniale. Propterea conqueritur Dominus per prophetam:

Nunquid non eſt reſina in Galaad, aut medicus non eſt ibi Quare ergo non eſt obducta cicatrix filiæ populi mei; Reſina eſt lachryma, vel gutta, ſtillans ſponte ex inciſione arborum, puta, Pino, Cedro, Terebyntho, mitigatque dolorem, adſtringit vulnera, obducit cicatricem, Galaad eſt pars Arabiæ, Aromatum & medicorum feraciſſima. Allegorice ergo vult dicere Propheta, nunquid in Eccleſia Dei deſunt medicamenta, & medici ſpirituales, qui poſſunt curare populi vulnera; cur ergo illa fluunt adhuc ſanguinolenta, Corpus Chriſti pro nobis crucifixum, nunquid eſt velut Terebynthus expandens ramos, ex qua fluit hæc reſina, & medicina facta; Cum ipſe adhuc in medio Eccleſiæ radicem habeat, & ramos extendat, nunquid deerit medicinalis liquor ad vulnera noſtra ſananda; Adſcribenda ergo culpa corpori & ſocordiæ ægrotum non accedentium.

Certe magna eſt bonitas diuina, merito à fidelibus admiranda, qui tam facilia & prompta dat remedia ſalutis efficacia. Quid eſt pauculum aquæ, cum leui aſperſione; quid pauca verba a quolibet homine pronunciata; Hæc tamen coniuncta adeo ſalutifera ſunt vt in ictu oculi, in momento, innumera poſſint abluere & ſanare peccata. Voluit ipſe crudelem pati ſanguinis effuſionem, in acerbo crucis altari, ſed vt hominis peccata abluantur, paucula aqua ſuauiter aſpergitur homo, non ſanguine proprio, quia illa aqua ſufficientem habet efficacia ex ſanguinis prioris aſperſione, qua caput noſtrum aſperſum eſt acerbo cum dolore, vt membra eius myſtica poſtea aſpergerentur, & ſanarentur à peccatis ſine tolerantia doloris, per ſolam repræſentationem in aqua ſanguinolentæ præcedentis in ipſo aſperſionis.

Iterum quam pauca ſunt verba: *Ego te abſoluo!* & tamen gratiam perditam reſtituunt, vulnus obducunt, ſanitatem reducunt, ſpem gloriæ in anima pœnitente reducunt.

Quinto, Inſtituta ſunt ſacramenta ad hominis ſuperbiam edomandam, dum homo, qui peccando corporalibus ſe ſubiecit, in pœnam humilitate ſe cogitur, & ſenſibilibus elementis ſubiicere, ac per illa remedium requirere. Admirabilis hic vtique elucet Dei ſapientia, dum ſenſibilia & vilia elementa elegit, vt opus noſtræ redemptionis, iuſtificationis, glorificationis, operetur. Dixit D. Paulus: *quia in Dei Sapientia non cognouit mundus Deum, placuit per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Prædicando ſcilicet Crucis myſterium, Iudæis ſcandalum, gentibus ſtultitiam,* Similiter & nos dicimus, quia per opera Dei magnifica homo non cognouit Deum, elegit elementa egena, quibus ſalutem noſtram operetur, & quibus ſubdatur homo, vt ab eis ſalutem expoſcat, vtque ſub illis homo ſuperbus ſe humiliet, & ſuperbiæ ſuæ pœnam agnoſcat An non vides id quotidie in Sacramento pœnitentiæ? Principes & Reges depoſito ſceptro & diademate, denudato capite, ad ſacerdotis pedes debent aduolui, ibi humiliari, Sacramenta petere, agnoſcere ab illis iudicium ſuum dependere, veritatiſque ſententiam. Notum eſt exemplum Theodoſij ad pedes Ambroſij ſe proiicientis, & rogantis, ne ianua ſibi occludatur veniæ, & non tantum flexis genibus ſupplicantis, ſed humi pronum ſe ſternentis cum Dauidica illa voce, *Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me ſecundum verbum tuum.* Hiſtoriam retuli Tract. de Indul. Lect. 2.

Iterum dico, Nunquid infima eligit Deus, vt confundat fortia, dum per guttulam aquæ, dum per modicum olei conſecrati, tantas dat homini vires, contra poteſtates & Rectores tenebrarum, Vis aquæ eſt expellens Satanam, auferens ei prædam, lauans animam, ſtola iuſtitiæ eam veſtiens, excutiens ſpiritum malignum, tribuens adoptionis ſpiritum. Carens autem homo hac aquæ guttula hac vnctione exigua infirmus eſt. Hæc cum gratitudine recolamus, admiremur diuinæ ſapientiæ opera, diſcamus ſuperbiam comprimere, exercitio humilitatis ſanctæ in Sacramentis inſinuatæ.

Sed dices perfectioni legis gratiæ repugnare, vt ſeruiamus Deo ſub elementis huius mundi, vt dicit Apoſtolus, & ſub vmbris, & figuris, veritas enim per Chriſtum facta eſt, veniente ergo veritate, ceſſant hæ Sacramentorum figuræ. Reſpondeo, non repugnare perfectioni legis gratiæ inſtitutionem Sacramentorum, quia licet reſpectu ſtatus veteris, videatur quædam perfectio in lege noua, eſt tamen adhoc imperfectio, reſpectu ſtatus futuri, in quo ceſſabunt ſacramenta. Præſens ergo Eccleſiæ ſtatus, eſt medicus inter ſtatum veteris legis, & ſtatum gloriæ, ideoque neceſſaria eſt nobis memoria præteritorum beneficiorum Dei, fidei profeſſio & cultus exterior, applicatio gratiæ, & veritatis per Chriſtum factæ, ac pignus quoddam æternitatis, qu[illegible] in ſacramentorum inſtitutione habemus. Neque verò ob hæc dicimur ſeruire ſub elementis mundi, eo ſenſu, quo hoc dicebatur Iudæis, qui multitudine ceremoniarum opprimebantur, & non iuuabantur, quia illis gratiam non conferebant. Vnde de eorum ſacramentis contemptibiliter loquitur Apoſtolus, & eos ſeruire dicit ſub elementis mundi huius. Noſtra verò & numero ſunt pauciora, & vſu faciliora, nec ita ſunt egena elementa, vt gratiam non conferant, quinimò copioſiſſimè eam in nobis pariunt, infirmitatemque noſtram adiuuan[t] & inopiam ſupplent. Vnde de illis dicit Auguſt. *Hoc [illegible] pore poſtquam Reſurrectionis Ieſu Chriſti, manifeſtiſſimum indic[ium] noſtra libertatis illuxit, nec eorum quidem ſignorum, quæ iam intelligimus operatione graui oneratis ſumus, ſed quadam pauca pro multis, eademque facta faciliima, ſignificatione præſtantiſſima, intellecta auguſtiſſima, obſeruatione caſtiſſima, vſuque ſaluberrima, ipſe Dominus & Apoſtolica tradidit diſciplina.*

PROPOSITIO III.

SAcramenta à Chriſto inſtituta, ſunt ſeptem numero, Baptiſmus, confirmatio, Pœnitentia, Eucharistia, Extrema vnctio, Ordo Matrimonium.

Numerus ſeptenarius in ſcripturis ſolet eſſe myſticus. Vnde ab initio vſque ad finem mundi ſeptem ætates enumerantur, per quas filij Adæ voluuntur ad æternitatis ſæculum interminabile.

Prima ætas eſt, ab Adam vſque ad diluuium. ſecunda à diluuio vſque ad Abraham Tertia ab Abraham vſque ab Moyſen. Quarta à Moyſe vſque ad Dauid. Quinta ad Dauide vſque ad captiuitatem Babyloniam. Sexta ab illa captiuitate vſque ad Chriſtum. Septima à Chriſto vſque ad finem mundi. ſic enumerantur, licet Auguſtinus paulò aliter, vt alibi dixi.

Septem quoque ætates hominis enumerantur ab infantia vſque ad decrepitam, & per ſeptem dies continuo homo voluitur, donec pertingat ad octauum æternæ reſurrectionis & beatitudinis, in quo non erit amplius reuolutio temporum, annorum, dierum, ſed ſtabilis & permanens poſſeſſio ſabbati & quietis æternæ. Ad hanc autem poſſeſſionem, deducitur per ſeptem ſpiritus dona, & per ſeptem Virtutes, tres Theologicas, & quatuor Cardinales, ac per ſeptem hæc Sacramenta, etiam numero aliquid myſticum deſignantia.

Hinc dicimus, hæc eſſe ſeptem ſigilla, quibus liber Agni eiuſque promiſſiones de gratia, remiſſione, ſanctificatione obſignantur.

2. Eſſe ſeptem columnas, quas excidit Sapientia, quibus domum ſuam ſuperſtruxit.

3. Rectè dixeris eſſe præfigurata per ſeptem lotiones, quibus olim Naaman in Iordane à lepra mundatus. Per ſeptem vices, quibus digitus in feſto expiationis in ſanguine intingebatur, aut quibus leproſus ſanguine Paſſeris aſpergebatur.

4. Dicamus eſſe ſeptem turbas Iubilæi ſubuertentes muros Iericha, quia Apoſtolis hæc Sacramenta per orbem annunciantibus, dæmonis & peccati muri conciderunt iubilantibus populis ad fidem vocatis.

5. Dicamus eſſe ſeptem cornua Agni quibus hoſtes eius ventilantur. Nam per hæc Sacramenta, fortitudo nobis datur à Chriſto Agno, ad Sathanæ & inferni vires atterandas.

6. Dicamus eſſe 7. ſtellas in Eccleſia quaſi in cœlo myſtico relucentes, ad peccati tenebras fugandas & amoris lucem in cordibus fidelium diffundendam.

7. Dicamus eſſe 7. lucernas, quas vidit Zacharias in Candelabro Tabernaculi effulgentes, oleo abundanter fluente nunquàm deficientes, nunquam luminis exortes.

Interim noſtri hæretici, hæc ſigilla libri Agni conantur diſrumpere, has columnas domus Dei demoliri, hæc Agni cornua conterere, has ſtellas obſcurare, has lampades extinguere, hos puteos Abrahæ Patris fidelium obſtruere, & ruderibus obruere, quia modo vnum tantum Sacramentum aſſuerunt, modò duo aut tria admittunt, reliqua denegantes. ſic diruti his calumnis Sapientiæ dum ædificare volunt, nonniſi turrim Babel extruere poſſunt, confuſi linguis & inter [illegible] diuiſi Caluiniſtæ ponunt tria, Baptiſmum, Cœnam, Ordinationem, Lutherus modo vnum. modò

modò tria. Audi eius verba: *Principio mihi neganda sunt septem Sacramenta, & tria tantum pro tempore ponenda, Baptisma, Pœnitentia, Panis. Quemquam, si ex vsu scripturæ loqui velim, nonnisi vnum habeam sacramentum.* Hæc ille, Linguis in seipso diuisus. Verùm tota antiquitas in septenario consentit, ita vt consensus in doctrina sacramentali, rectò inter ecclesiæ notas numeretur.

Licet verò hic numerus à Christi instituentis voluntate pendeat, cuius testis est Ecclesiæ traditio, nec possit certis demonstrationibus declarari, oportuisse in tali numero Sacramenta institui: non desunt tamen rationes probabiles declarantes congruum fuisse, vt Christus septem hæc Sacramenta institueret.

Ac in primis Concilium Florentinum numerum hunc congruum esse declarat, ex proportione inter vitam corporalem & spiritualem. Homini enim ad viuendum, vitamque conseruandam, necessarium est, vt in lucem edatur, crescat, alatur: deinde si in morbum incidat, opus est vt sanetur, & imbecillitas virium reficiatur. Denique ad commune bonum (quia Reipublicæ membrum est) oportet vt legitimus Magistratus semper sit, cui subdatur: ac vt humanum genus conseruet, legitimæ prolis procreatione opus est. De vita ergo spirituali proportionaliter loquendum est, ad quam corporalis tanquam ad finem refertur. Vnde Sacramentorum quinque prima, ad spiritualem vniuscuiusque hominis in seipso perfectionem: duo vltima ad Ecclesiæ totius regimen multiplicationemque ordinata sunt. Per Baptismum spiritualiter renascimur. Per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide. Renati & roborati nutrimur diuina Eucharistiæ alimonia. Quod si per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per pœnitentiam spiritualiter sanamur. Spiritualiter etiam & corporaliter (si animæ expedit) per Extremam-vnctionem. Per Ordinem verò Ecclesia gubernatur, & multiplicatur spiritualiter. Per Matrimonium corporaliter augetur. Alij considerant Sacramenta, vt medicamenta septemplicis nostræ infirmitatis. Est enim triplex infirmitas culpæ, peccatum nempe originale, mortale, veniale. Est & quadruplex infirmitas pœnæ, malitia, siue ad malum procliuitas, ignorantia, timor inordinatus, siue languor ad confitendam fidem, ac carnis concupiscentia. Baptismus ordinatur directè contra peccatum originale, Pœnitentia contra mortale, Extrema vnctio contra reliquias peccati, ac contra veniale. Ecce ergo medela omnis culpæ. Deinde Eucharistia ordinatur contra propensionem ad malum: Confirmatio contra timorem humanum, ac fidei languorem. Ordo contra ignorantiam. Matrimonium contra carnis concupiscentiam.

Aliqui denique considerant sacramenta, vt ordinata ad virtutes in nobis producendas, tùm eas quas Theologales tum eas quas Cardinales appellamus. Et cùm illæ sint septem numero, septenarius congruit Sacramentis. Baptismus est Sacramentum Fidei, est ianua & porta Ecclesiæ, in qua fidem profitemur. Confirmatio ordinatur ad virtutem spei specialiter in nobis producendam, qua reddamur fortes & constantes contra assultus hostium. Eucharistia est mysterium perfectæ charitatis & amoris. Pœnitentia est Sacramentum Iustitiæ in quo satisfacimus Deo pro culpa & pœna. Extrema vnctio producit in nobis donum fortitudinis contra extremas tentationes, & præparat nos ad perseuerantiam. Ordo requirit prudentiam in illo, qui ordinatur, in cuius manu deponitur clauis scientiæ. Matrimonium ordinatur ad temperantiam, dans auxilium & frænum continentiæ nostræ, ne fluctibus suis turbulentis extra littus maritalis thalami exundet.

Aduerte tamen hæc omnia non esse nisi collectiones quasdam probabiles & congruentes, nec ex illis certò statui hunc numerum. imò neque ex Scripturis posse absolutè conuinci, sed ex traditione Ecclesiæ, *quæ est columna & firmamentum veritatis*. Vnde si illam reiiciant hæretici, reiiciant etiam omnia Sacramenta, nunquam enim poterunt ostendere ex Scriptura, Baptismum vocari Sacramentum, aut cœnam suam, aut impositionem manuum, siue ordinationem.

EXPLICATIO PSALMI XXII.

Declaratur hîc quomodo Sacramenta omnia, dicto Psalmo, prophetice insinuentur.

Deus per omnipotentiam suam, sapientiam, bonitatem, prouidentiam, omnem regit creaturam & supremo Angelo ad infimum vsque vermiculum, alimento naturæ cuiusque congruo pascit & conseruat. Hæc verò potentia, sapientia, bonitas, prouidentia erga hominem variis modis elucescit. spiritus ergo diuini impulsu, Propheta in persona omnis fidelis gratias agit, & dicit, *Dominus regit me*, vel secundùm Græca: *Dominus me pascit*. Optimè verò D. Hieronymus: *Dominus est pastor meus.* Loquitur vtique de Christo vt Pastore, qui ad genus humanum, ouem errabundam venit, quam se pelle contegens per Incarnationis mysterium et variis gratiæ auxiliis reducat, & tandem humeris eam reportet, in montibus æternitatis inter Angelicos choros vberrimis gloriæ pascuis reficiendam. Interim hîc pascit sacramentis & gratiæ donis, doctrinæque sacræ pascuis. Rectè ergo inchoat.

Dominus regit me, & nihil mihi deerit, q. d. Dominus est Pastor meus, speciali cura diligit me, speciali amore diligit me, & ideò venit ad me errantem, & in loco vberi, in Ecclesiæ agro inde Cœli irriguo, aquis gratiæ circumfluo, diuina sacramentorum alimonia fœcundo, me ipsi collocauit. Quid ergo mihi poterit deesse, quid vltra possum desiderare, quandoquidem etiam post hæc omnia, promiserit ad æternitatis pascua me deducere, & in bonis desiderium meum satiare? Hæc autem spiritualia alimenta & sacramenta, quibus oues pascuæ suæ aluntur, non obscuris verbis designat sequentibus versibus

Primò Baptismus illis verbis designatur. *super aquam refectionis educauit me.* Quæ est ista aqua refectionis, nisi aqua Baptismi, quæ animam reficit, restaurat, regenerat? Sic enim interpretantur sancti Patres. Audi Basilium: *Regenerationis aqua significatur, qua baptizatus ad gratiam admittitur & peccati vetustatem exuit, & pro eo qui senuerat, iuuenis redditur.* Audi & Aug. *Super aquam refectionis educauit me, id est, super aquam Baptismi, quo reficiuntur, qui integritatem veritatis amiserunt.* Cui non dissonat Cassiodorus dicens: *Aqua refectionis, est Baptismi lauacrum, quo anima sterilis ariditate peccati, ad bonos fructus ferendos diuinis muneribus irrigatur.* Satis ergo intelligitur ex doctrina horum Patrum quomodo aqua Baptismi, refectionis aqua sit: quia regenerando spiritualiter hominem, animum renouat, reficit, restaurat, sanctificat & enutrit per gratiam, quæ est animi cibus congruus.

Secundò, Sacramentum Pœnitentiæ indicatur in illis verbis: *Animam meã conuerti, & deduxit me super semitas iustitiæ.* Homo enim post Baptismum iterum potest aberrare; innata sibi libertate & instabilitate potest à via vitæ, à veteris pascuis gratiæ, à Creatoris amore, conuerti ad amorem peruersum creaturæ. Potest deserere fontem vitæ, aquas refectionis, & ad cisternas dissipatas conuerti quæ non valent continere aquas, aut non nisi putridas. Ideò institutum est Pœnitentiæ sacramentum, per quod iterum ad Deum fontem viuum reuertatur, abluatur, reficiatur. Hinc animæ peccatrici dicit Propheta: *Quid tibi in via Ægypti, vt bibas aquas turbidas? Scito, & vide, quia malum, & amarum est, reliquisse te Dominum Deum tuum.* Tres verò partes Pœnitentiæ, Contritio, Confessio, satisfactio, sunt semitæ Iustitiæ, per quas nos deducit ille bonus Pastor, vt totaliter à peccato conuersi, adipiscamur interiorem animæ iustitiam. Cui consonat illud Eccles. *Pœnitentibus dedit vocem iustitiæ.* Per illud quoque Pœnitentiæ sacramentum, à via lata peccatorum ad semitas deducimur, hoc est, ad obseruationem, tũ mandatorum, tum consiliorum Dei, vt semper in iustitia proficiamus, & operibus iustis insistamus, sicque impleatur Apocalypsis: *Qui iustus est, iustificetur adhuc, qui sanctus est, sanctificetur adhuc.* Rectè verò addit: *deduxit me propter nomen suum*, quia Deus animas per pœnitentiã conuertens iustificans, deducens, perducens: hæc omnia facit, non ob meritum nostrum, sed vt glorificet nomen suum, vt ab omnibus agnoscatur verè Pastor, verè Iesus & Saluator, verè misericors & miserator.

Tertiò. Sacramentum Confirmationis, licet quoad materiam, possit designari illis verbis: *impinguasti in oleo ca-*

put meum, tamen quoad effectum, optimè dicitur significari in versu sequenti: *Et si ambulauero in medio umbra mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.*

Effectus autem Confirmationis est, vt homo Baptismi gratia accepta, Christi miles consignetur, ac fortificetur. Hoc est, abunde spiritum sanctum recipiat Spiritum fortitudinis, quo intrepida resistat vmbræ mortis, peccati periculis: Et maximè et in fide ac gratia perseuerat, etiam imminentis mortis timora repudiato, sciens quod regeneratus sit in spem gloriæ, & vt tanquam fortis Athleta spiritu Dei signatus, fortiter dimicet contra mundi, carnis & sathanæ vires, contra omnia fidei & gratiæ Baptismali aduersantia. Quapropter infracto animo persecutione imminente, poterit cum Apostolo dicere: *Quis nos separabit à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu: tribulatio an angustia? an periculum? an persecutio? an gladius? Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos.* Conuenit ei tunc dicere cum Propheta hic: *Et si ambulauero in medio vmbra mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es*: quasi dicat. Etiamsi insistent pericula, animum non despondeo quia miles tuus sum, signaculum militiæ meæ non desero, sed te ducam semper intueor, qui auxilio, consilio præsidio, continuo cor meum confirmat, & in me his periculis signaculo militiæ suæ, & spiritu suo me animat: Dominus mecum est, tanquam bellator fortis, à dextris est mihi ne commoueat: *Dominus virtutum, susceptor noster Deus Iacob.* Quod vero addit *Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt*: Non alienum est à nostro proposito, quia in Confirmatione Cruce signamur. Vnde S. Basilius, postquam dixisset virgam hanc fortificare imbecillitatem fidelis, & baculum ducere in viam rectam, addit: *Non admodum errauerit: si quis salutarem Crucem ita nominauerit, huius enim signaculo & commemoratione ab bestibus liberati, ad rectam salutem ducimur.* Alij sic explicant: Virga tribulationis, & baculus Crucis, mihi consolationem pepererunt, quasi dicat. In mediis afflictionibus intuebar te caput ac ducem meum, vndique afflictum, & plagis conspersum, & ego tanquam membrum gaudebam conformari capiti, tanquam ouis pastori, tanquam miles duci, sciens me per Baptismum non ideò Christianum factum esse, vt à tribulationibus liberarer, sed vt passionibus tuis conformarer, & pati, ac pugnare discerem. Hinc Augustinus scribit ad amicum. *Noli mirari, Frater si postquam Christianus effectus, vndique tribulationes vexant. Quoniam Christus nostra religionis caput est, nosque eius membra sumus. Debemus ergo non solum eum, sed & eius vitam cumulatissimè sequi: vita enim Christi respersa fuit angustiis plurimis, summaque paupertate circundata: Vnde coniectura est, cum te Deus immensis persecutionibus corripit, te in electorum suorum numeram transcripsisse, namque tribulationibus ad Deum peruenire non possumus. Omnes ad Paradisum redeuntes oportet transire per ignem & aquam: siue fuerit Petrus Apostolus cui data sunt claues regni cælorum, siue Paulus vas electionis, siue Ioan. cui sunt reuelata cælestia. Necesse, vt omnes dicant: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.*

Quartò Eucharistiæ sacramentum designatur illis verbis: *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me.* Duplicem mensam præparant nobis Pastor ille noster: vnam doctrinæ sacræ, alteram pretiosissimam Corporis ac Sanguinis sui. De vtraque Thomas à Kempis sic ait: *Mensa dua sunt hinc inde in Gazophilacio Ecclesiæ posita. Vna est sacri Altaris, habens panem sanctum, id est, Corpus Christi pretiosum: Altare est diuina legis continens doctrinam sanctam, erudiens fidem rectam, vsque ad interiora velaminis, vbi sunt Sancta Sanctorum perducens. Gratias tibi, Domine Iesu, lucis æterna lux, pro doctrina sacra mensa, quam nobis per seruos tuos Prophetas & Apostolos, aliosque Doctores ministrasti. Gratias tibi, Redemptor hominum qui ad declarandam toti mundo charitatem, cœnam parasti magnam, in qua non agnum typicum, sed sanctissimum Corpus & Sanguinem proposuisti, & lætificans fideles conuiuio sacro, & Calice inebrians salutari, in quo sunt omnes delitiæ Paradisi, & epulantur nobiscum Angeli sancti, sed suauitate feliciori.*

Rom. 8.

Lib. 4. de Imitat. Christi.

De hac potissimum mensa hic loquitur propheta. Vnde Cassiodorus sic explicat: Parasti, id est prædestinasti. Altera Sanctorum, quod cuncta videt Ecclesia; quod circundat populus Christianus: & hæc mensa parata est aduersus eos, qui tribulant nos, vt eius alimento refecti, confortamur contra hostes inuisibiles, peccatum, Sathanam, infernum. Illam dicit mensam Cyrillus Hierosol. paratam esse contra mensam dæmoniorum: sic enim ait, explicans hæc verba. *Ante aduentum tuum mensam Dæmones parauerunt, plenam doloris, pollutam, refertam omni diabolicâ potentiâ, sed postquam tu aduenisti, ô Domine, parasti in conspectu nostro mensam aduersus omnes qui tribulant nos.* Vtque hæc mensa ex aduerso est mensa Dæmoniorum, quia illa, quam Dæmones parauerunt efficit, vt Dæmones cum homine quandam habeant communionem. Hæc verò cum Christo & Deo habet participationem, Deiformes, & Christiformes efficiens. Hanc verò mensam parauit, vt iam non solùm lacte alamur, vt paruuli, sed solidiori cibo grandiores effecti, quo solidas accipiamus vires aduersus omnes qui tribulant nos. Hæc est mensa bellantium, de qua certificari potest mysticè illud Prophetæ: *Pone mensam, contemplare in specula: Comedentes & bibentes, surgite Principes, arripite clypeum.* Hæc verò mensa durabit donec vocemus ad cœnam nuptiarum Agni, ad mensam æternitatis, vbi verum erit: *Satiabor, cùm apparuerit gloria tua.*

Quintò sacramentum Extremæ vnctionis designatur illis verbis: *Impinguasti in oleo caput meum.* Ter enim solet quilibet Christianus vngi in capite. Primò, in Baptismo in vertice vngitur Chrismate, a qua vnctione dicitur Christianus. Secundò, in fronte vngitur in Confirmatione. Tertiò, in Extrema vnctione caput vngitur, quia ibi maximè vigent sensus, per quos homo peccauit. Vis autem scire, cur illa vnctio fiat? ut possis dicere cum vatitate, & spe Christiana quod sequitur: *Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.* Ideò enim forma Extremæ vnctionis habet: *Per istam vnctionem, & piissimam misericordiam suam indulgeat tibi Dominus, &c.* Illaqua maximè misericordia necessaria est in illo vltimo die, in quo serpens insidiatur calcaneo nostro, hoc est, extremæ parti vitæ nostræ.

Isa. 11.

In illo die certaminis, oportet nos pugiles esse, idem vngimur, & iustitiæ loricâ induimur, fidei clypeo munimur, diuinaque misericordia protegi exoptamus: vt quandoquidem multo cum dolore, lucta, agone, domus nostra terrestris, & habitatio lutea debeat dissolui, illa misericordia nos protegente, deducente, subsequente, possimus inuenire non manufactam æternam in Cœlis, & et oleo hoc vncti possimus victoriam reportare, & de Ecclesia militante ad triumphantem transferri: vbi non erit amplius neque luctus, neque lucta, neque dolor, neque clamor, sed plenissima lætitia per oleum designata. Fœlix ergo, qui tunc poterit dicere: *Impinguasti in oleo caput meum, & misericordia tua subsequetur me, vt inhabitem in domo Domini in longitudinem dierum.*

Sextò, sacramentum Ordinis etiam in illis verbis designari potest: *Impinguasti in oleo caput meum.* Sacerdotes enim vngi solent oleo ab Episcopo consecrato: in quo significatur vnctio interior, *Descendens à Christi capite, vsque ad barbam, genas, & faciem eius.* hoc est, vsque ad Episcopos & Prælatos, qui sunt velut genæ & barba in corpore Christi mystico, quia eius designant pulchritudinem & virile robur, sed & vnguentum illud a capite Aaronis siue Christi, etiam descendit in oram scilicet superiorem vestis sacerdotalis, per quam inferiores sacerdotes designantur. Sacerdotes inferiores vnguntur in manibus, Episcopi tamen supremi sacerdotes, vnguntur Chrismate non solùm in manibus, sed etiam in capite, quia perfectiùs repræsentant Christum caput nostrum, authoritatis suæ eminentia. Rectè ergo sacramentum Ordinis dixeris designari dictis verbis, *Impinguasti in oleo caput meum*, nisi malueris sequentibus verbis indicari: *Calix meus inebrians quàm præclarus est.* Solis enim ordinatis solet tradi ministerium calicis illius pretiosi, in quo sanguis Domini continetur. Illis solis conuenit dicere: *Calix benedictionis, cui benedicimus nonne communicatio Sanguinis Christi? & panis quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* Dicitur autem hic calix inebrians, quia terrenorum omnium facit obliuisci, & vitam præsentem contemni. Vnde Laurentius cui huius calicis commissa erat dispensatio, illo

saginatus,

saginatus, & velut inebriatus, occurrens sexto Pontifici eunti ad mortem & martyrium, eius pedibus aduoluitur, brachiis charitatis filialis arcte eum complectitur, & inclamat: *Noli me deserere, Pater sancte, quo progrederis sine Filio, quo Sacerdos sancte, sine ministro properas, hostiam te Deo immolaturum, & sacrificium odoriferū Sanguinis tui sacrum libamen Deo oblaturus. Experire verū Ministrum idoneum elegeris, cui commisisti Dominici Sanguinis dispensationem.* Hoc item calice præclaro ebrius, inter crepitantes flammas exultabat, & tyranno insultabat, dicens; Assatum est, iam versa, & manduca. Poteratque dicere illud ebriorum apud Sapientem: *verberauerunt me, & non dolui, percusserunt me, & non sensi.* De isto calice (loquit Chrysostom.) *bibit Ecclesia, inebriauit Martyres, vt nō agnoscerēt proximos carnis suæ nimio Christi amore.* Hæc est ebrietas sancta, quæ mentem sancta inflamans charitate, facit immemorem inferiorum, & sitibundam diuinorum. O ergo quam præclarus est hic Calix, tot producens electos Milites, tot Virgines, tot Martyres, qui Ecclesiam suo sanguine & Passione illustrem reddiderunt! Præclarus Calix noster, qui est pastoris nostri Calix, quem dat ouibus pascuæ suæ. omnis illius efficacia originem habet ab amaro illo Calice Passionis & Mortis, quem pro nobis bibit, & ex illo amore, quod sanguinem fundens, etiam animam pro ouibus dedit.

Sed dices, nulla fit mentio sacramenti Matrimonij; Respondeo, illud à Propheta supponi: agit enim de beneficiis nouæ Legis, per Christi Pastorem Ecclesiæ collatis, Matrimonium autem institutum fuit ante Christum, cum scilicet in Paradiso de costa viri soporati formata est eius coniux, quod in spiritu cognoscens dixit: *Hec nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, ideo relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ.* Institutum tunc Matrimonium, Christus perfecit, & eleuauit ad rationem sacramenti, vt suo loco dicemus. Hoc ergo sacramentum dicimus hic præsupponi, quia per illud legitimi filij generantur qui possint regenerari in aqua, crescere in gratia nutriri alimento viuifico huius Pastoris. Per illud nascuntur oues in loco pascuæ collocandæ, hoc est, procreantur personæ quæ sunt capaces salutis, dum in Ecclesia collocantur, vt possint pasci esca sacræ doctrinæ ac fidei Christianæ, & tandem deduci ad pascua æternæ vitæ. Sic nimirum per Matrimonium sacramentorum efficitur, vt nunquam desint oues, quas pastor ille regat, quibus prouideat, quas deducat.

LECTIO II.

De materia & forma Sacramentorum.

1. *Docet in quo Materia & Forma consistat.*
2. *Docet ea à Christo determinata esse, non ab Ecclesia*

PROPOSITIO I.

SAcramentum perficitur rebus, vt Materia, verbis, vt Forma.

Duæ ergo sunt partes sacramenti, & per analogiam quandam ad compositum natura vocari solent Materia & Forma. Res sensibilis, verbi gratia, aqua, oleum, panis, aut actiones sensibiles, puta ablutio, vnctio, contritio censentur concurrere per modum materiæ: eo quod res talis, vel actio exterior sit valde indifferens & imperfecta ad significandum. Verba autem sacramentalia dicuntur concurrere per modum formæ, quia determinant significationem rei, quæ geritur, & sic constituunt ac complent Sacramentum. Declaratur exemplo. Aqua in Baptismo indifferens est ad multa significanda, tam enim potest refrigerationem quam ablutionem significare. sed accedente forma Baptismi, iam apta claraque rei, quæ geritur, significatio elucescit: ad emundationem scilicet, spiritualem applicari. Hinc Augustinus Tract. 80. in Ioannē: *Detrahe verbū, ecquid est aqua, nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur sed quia creditur.*

Nam in ipso verbo aliud est sonus trāsiens, aliud virtus manens. Non enim hic prouenit effectus, tam ab exteriori verborum sono, quam ab interiori virtute significata, quæ sola fide perficitur, & ideo dicit Augustinus, efficaciam à verbo prouenire, non quia dicitur, sed quia creditur. Vnde iterum idem contra Faustum Manichæum cap. 6. *Deus æternus est, nec tamen aqua, & omnis actio illa corporalis, quæ agitur, cum Baptismus & fit, & transit, æterna est. Rursus illæ syllabæ celeriter sonantes & transeuntes, nisi dicantur, non consecratur. Hæc omnia fiunt & transeunt, sonant & transeunt, virtus tamen, quæ per ista operatur, iugiter manet, & donum spirituale quod per ista insinuatur, æternum est.* Licet vero verba determinent significationem, & materiam applicent ad effectum, tamen ex parte etiam materiæ solet reperiri proportio quædam ad id significandum, ad quod applicatur, ita vt dixerit Augustinus. *Si Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent.* Vbi satis significat res naturales, quæ assumuntur, habere quandam similitudinem & proportionem cum gratia, & effectibus Sacramenti, & ideo placuisse Deo eas eleuare ad rationem sacramenti, siue ad gratiam illam, tum significandam, tum efficiendam.

Sic in aqua similitudo & analogia reperitur; vt significet effectum gratiæ abluentis peccata nostra in Baptismo, in Pane & Vino, ad significandum gratiam reficientem animam in Eucharistia: in Oleo optima proportio, ad significandam gratiam fortificantem in Confirmatione & Extrema vnctione. propterea eleganter dixit Tertullianus. *Caro abluitur, vt anima emaculetur. Caro vngitur, vt anima consecretur. Caro saginatur, vt & anima muniatur. Caro manus impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur. Caro Corpore, & Sanguine Christi vescitur, vt & anima de Deo saginetur.*

Admiraris, quod Deus rebus corporeis, verbisque paucis tantam virtutem voluerit alligare; Audi rationem.

Primo ipse Deus verbum suum æternum in Incarnationis mysterio carni sensibili voluit esse Vnitum, & in ipso omnis gratia, virtus, salus continetur. Instituens ergo sacramenta salutis instrumenta, voluit illa sibi conformari: dum rei sensibili verbum intelligibile voluit vniri, cui virtutem efficacem communicauit gratiæ & salutis.

Secundo, cum homo constet anima & corpore, conueniens fuit illi proportionari sacramentorum medicinam, quæ per rem sensibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. Sicut ergo res visibilis carnem tangit, ita verba mentem, & vtraque iunctum virtutem obtinent, aspirandi nobis gratiam, & Diuinitatis participationem.

Tertio, per verbum facta sunt omnia; *Dixit, Fiat Lux, & facta est lux.* Dum ergo ad meliorem statum, ad Diuinitatis consortium reparamur, vt simus noua creatura, voluit iterum verbum mysticum adhiberi: illique virtutem communicare, vt ad statum perfectum, per illud reformemur: *Renati estis non ex semine corruptibili, sed ex incorruptibili per verbum Dei*, inquit Diuus Petrus de Batismo.

Itaque verba sacramenti mystica semen quoddam spirituale sunt: habent enim vim generalem gratiæ, quæ per illa nobis ingeneratur, vel augetur. Hoc semen diuinum accipit Ecclesia Sponsa, à Christo Sponso suo; quia hæc verba illi à Sponso commissa sunt, vt per ministros illis vtatur, & filios gratiæ, ac adoptionis Christo concipiat, generet, multiplicet, & tandem æternitati illos pariat, regni & gloriæ filios ac hæredes.

Iuxta diuersa autem sacramenta, diuersam efficaciam sortiuntur hæc verba. Diuisiones enim gratiarum diuersis traditæ sunt sacramentis, multiformi sapientia Verbi incarnati, per verbum siue formam sacramentalem, tanquam per vocem suam mirabiliter operantē. Vnde de voce Domini agens Propheta in Psal. 28. septies illam repetit: nec incongrue de voce Christi in 7. Sacram. diuersos effectus operante, potest intelligi.

Primo dicit: *Vox Domini super aquas*, quod recte intellexeris de Baptismo, in quo vox sacramentalis, in persona Christi prolata, siue forma ipsius Baptismi, vim regenerandi & sanctificandi aquis confert.

Secundo dicit: *Vox Domini in virtute.* Vbi Confirmationis Sacramentum, eiusque forma designari potest, per quod virtus nobis præstatur, ad intrepidam fidei confessionem.

Tertio

Tertiò dicit: *Vox Domini in magnificentia*: Ibi inſinuatur Euchariſtia & eius forma quia per verba conſecrationis, tota magnificentia Deitatis humanitati coniuncta, ſub panis ſpecie ſiſtitur, vt ibi adoretur: & orbe paruulo quodammodo concluditur magnus ille totius orbis Dominus omniaque mirabilia & opera Dei magnifica, in hoc Sacramento tanquam compendio comprehenduntur: dum verbum abbreuiatum in incarnatione, nouo quodam modo abbreuiatur in myſtica conſecratione.

Quartò dicit: *Vox Domini confringentis Cedros*. Quibus verbis deſignari poteſt ſacramentum Ordinis, in quo datur poteſtas ligandi & ſoluendi quæ quidem poteſtas, potentiſſimos quoslibet, qui tanquam Cedri eleuati videntur ſacerdotum pedibus ſubiicit humiliat, incuruat, & eorum ſuperbiam confregit Ita vt per illam demittatur omnis altitudo extollens ſe contra Deum, dum cor potentia tumidum, humili confeſſione conteritur, & manuum impoſitione à peccatis expiatur per Ordinis poteſtatem, per quam etiam regnum cœlorum ſuperbis antea clauſum, humilibus aperitur.

Quintò dicit: *Vox Domini intercidentis flammam ignis*. Quã aptè hoc Matrimonio conuenit, in quo per verba Sacramentalia, & per ſacerdotalem benedictionem gratia datur ad ſanctè & religioſè vtendum coniugio, & eaundamtem concupiſcentiæ flammam ad extinguendam, aut intercidendam, ne violetur caſtitas coniugalis.

Sextò dicit: *Vox Domini commouentis deſertum*. Attende ibi ſacramentum Pœnitentiæ, per quam Deus timore ſancto concutit cor noſtrum, quod à gratia deſertum erat, & euellit vepres, & dumeta, radiceſque huius deſerti, hoc eſt, inueteratas occaſiones peccatorum, & conſcientiæ ſpinas pungentes, vt ibi oriatur viror calami & iunci (vt loquitur Propheta) & flores ac lilia germinent; hoc eſt, diuerſæ odoriferæ, & vernantes virtutes, quarum odore & virore attractus ſponſus, ibi ſuauiter quieſcat.

Septimò dicit: *Vox Domini præparantis Ceruos*. Ibi ſacramentum Extremæ vnctionis videtur adumbratum, cuius munus eſt iſtos præparare ad alacriter currendum (excuſſo omni onere, & peccatorum reliquiis expiatis) ad montes æternitatis & ad belligerandum contra ſerpentes in hac via inſidiantes: quo quidem bello fœliciter conſummato pertingunt ad vitæ fontes aquarum.

PROPOSITIO II.

Trident. ſeſſ. 7. cap. 2.

Materia & forma Sacramentorum à Chriſto ſunt determinata, nec Eccleſiæ licet immutare. Hoc agnoſcit Tridentinum, dicens ſemper in Eccleſia poteſtatem fuiſſe, vt in ſacramentorum diſpenſatione, ſalua illorum ſubſtantia, illa poſſet ſtatuere vel mutare, quæ ſuſcipientium vtilitati, ſeu ipſorum ſacramentorum venerationi, pro rerum, locorum & temporum varietate magis expedire iudicaret. Dum dicit, *ſalua ſubſtantia*, manifeſtè oſtendit Eccleſiam non habere poteſtatem, ad mutandam ſubſtantiam, hoc eſt, materiam & formam, eo quod à Chriſto hæc determinata ſunt poteſtate excellentiæ, quam Eccleſiæ non communicauit. Et cum in ſacramentorum forma ac materia, primarius & eſſentialis ritus colendi Deum conſiſtat, conueniebat ad maiorem Eccleſiæ vnitatem, & membrorum illius conſenſum, vt à Chriſto capite Eccleſiæ determinarentur, ne ſchiſmata, quandoque circa ſubſtantiam ſacramentorum naſcerentur.

Hinc fit, Vt ſi aliud aſſumatur pro materia, quam id quod Chriſtus ſubſtituit, nullum efficiatur ſacramentum, quia oportet chriſti inſtitutioni ſe conformare. Et quia quandoque determinata eſt à Chriſto in ſpecie, oportet rem eiuſdem ſpeciei aſſumi, verbi gratia, quia aqua in Baptiſmo oleum in Extrema vnctione determinatum eſt, nullum eſt ſacramentum; ſi alterius ſpeciei res aſſumatur. Quandoque tamen non eſt determinatio, niſi in rebus eiuſdem generis, & tunc ſufficit vnitas generica, v.g. Confeſſio doloroſa in ſacramento pœnitentiæ, ſiue ſit doloroſa per attritionem, ſiue per contritionem, quæ ſpecie differunt, ſiue ſit de peccatis venialibus, ſiue de mortalibus, ſiue verbis, ſiue nutibus explicetur. ſic in Euchariſtia ſufficit panis & vinum, licet vnum ab altero ſpecie differre dicas.

Quantum ad formam, ſi ita immutetur, vt ſenſus principalis cenſeatur immutari, nihil efficitur ſi idem ſenſus maneat, etiam ſi aliquid addatur, vel detrahatur, peccatum quidem incurritur, validum tamen ſacramentum efficitur Licet vero formæ non omnes in ſcripturis expreſſe habeantur, ſufficit tamen Eccleſiæ traditione haberi, cuius etiam eſt interpretari ſenſum illarum.

In initio Eccleſiæ non conueniebat verba ſacramentalia paſſim ab omnibus ſciri, ne infidelibus myſteria contemnenda, aut deridenda traderentur, aut margaritæ porcis conculcandæ exponerentur. Vnde dicit D. Dionyſius: *Conſecratoriæ inuocationes non debent ſcripto exponi, nec earum arcanum in publicum efferri, ſed traditione conſeruari*.

Sed dicunt Hæretici, genus ſuperſtitionis eſſe in Sacramentis certis verbis velle adſtringi: ſic enim Diabolus, & eius miniſtri certis formulis in incantationibus vtuntur, & vim ſuam illis alligant, homineſque in errorem traducunt. Reſpondeo, non fuiſſe ſuperſtitioſum olim Deum, dum certam formulam benedictionis Sacerdotibus præſcripſit Num. 6. vbi dicitur. *ſic benedicetis filiis Iſrael, & dicetis, Benedicat tibi Dominus, & cuſtodiat te. Oſtendat Dominus faciem ſuam tibi, & miſereatur tibi. Conuertat Dominus vultum ſuum ad te, & det tibi pacem*. Non erat etiam ſuperſtitioſus, dum illis, qui ſacris ritibus vti debebant præſcripſit certam formam, iuxta illud Deuteronomij: *Accedes ad ſacerdotem, qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum, Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingreſſus ſum in terram pro qua iurauit Patribus noſtris, vt daret eam nobis*. Neque Chriſtus ſuperſtitioſus fuit, qui certis verbis conſecrauit, certis verbis baptizauit, & nos ille baptizare voluit: quamuis ipſis verbis non fuerit obligatus, ob poteſtatem excellentiæ, per quam poterat effectum ſacramentorum conferre ſine ſacramentis. Certè verba Chriſti ab ipſo nobis tradita, non poſſunt eſſe ſuperſtitioſa, cum ſint ad ſanctificationem noſtram inſtituta. Sicut nec ſuperſtitioſum eſt, quod certis rebus tanquam materiæ, vicem gerentibus, voluerit nos obligari in ſacramentis.

Nec obſtat, quòd ſathan & eius miniſtri, certis formulis vtantur in ſuis maleficiis, quia Diabolus tanquam Dei ſimia, diuina opera ſolet æmulari, vt peruertat & fallat. ſic & ſacra myſteria, quoad poteſt imitatur, in cultu quem ſuis præſcribit. ſicut enim Deus habuit olim Propitiatorium, habuit Oraculum ex quo reſpondebat, habuit certa ſacramenta, ita & dæmon Eccleſiam malignantium conſtituens ad inſtar Eccleſiæ chriſti habet ſua ſacrificia, ſua ſignacula, & ſacramenta, ſuos Martyres, Apoſtolos, præcurſores, ſua denique Oracula, ex quibus reſponſa dare ſolitus eſt. Quæ quidem oracula, frequenter à Dei ſeruis, virtute Chriſti impedita fuere, omni virtute ſathanæ eliſa.

Memorabile eſt, quod de Beato Gregorio Thaumaturgo legimus. Hic cum Epiſcopalem curam Neocæſareæ ſuſcipere vrgeretur, diuino impulſus ſpiritu, ſolitudinem deſerens, palam contra ſathanæ errores dimicare reſoluit. Veniens ergo Neocæſaream, nemora omnia, & montes, Idolorum templis conſecratos reperit.

Quadam autem vice itinerans, pluuia & nocte vrgentibus, eſt coactus in quodam Apollinis templo hoſpitari, vbi præerat ſacrificulus quidam & Idolorum ſacerdos, Oraculum conſulere ſolitus, & reſponſa plebi confluenti referre. Totam ergo noctem inſomnem in oratione duxit, ſigno Crucis locum purificans. Cùm ſequenti die poſt diſceſſum eius, ſacerdos acceſſiſſet, vt ſacris ſuis operaretur, audiuit vlulatum dæmonum reſpondentium, ſe per hoſpitem Gregorium impedimentum accepiſſe, ne vltra hoc in loco reſponſa darent: Ille totus turbatus, videns nihil prodeſſe ſua reiterata ſacrificia, ſacramenta, omnemque ſpem lucri, quod inde captabat, excidiſſe; omni diligentia Gregorium inſequitur, & tandem aſſequitur, multiſque apud eum verbis conqueritur de iniuria diis ſuis, tum ſibi ab eo facta. Hunc lenioribus verbis excipiens beatus Gregorius, excuſat iniuriam & dicit ſe tali domino ſeruire, in cuius poteſtate ſit ſathanam, vnde voluerit depellere, & quo voluerit introducere.

Hoc admiratus ſacerdos, obſecrat, vt velit ſatanæ imperare ad prius Oraculum regreſſum. ſicque certior fiat huius poteſtatis. Itaque Beatus Greg. libello, quem gerebat, fragmentum chartulæ dilacerans, tria hæc verba illi inſcripſit: *Greg tius, Sathanæ, intraducere*.

Hoc epiſtolium detulit ille, & altari impoſuit, ſacrificiiſque ſuis operans, vt prius reſponſa accepit. Admiratione igitur percuſſus, cœpit ſecum maturius cogitare infirmitatem deorum ſuorum, & poteſtatem veri Dei, cui inſeruiebat Gregorius. Vnde ad illum reuerſus, in vera fide illuminatus eſt, & inſtructus, deſertis Idolorum ſacrificiis & ſacramentis.

LECTIO

LECTIO III.

De gratia & effectu Sacramentorum.

1. *Docet nos iustificari per gratiæ donum.*
2. *Deum esse causam principalem iustificationis.*
3. *Sacramenta esse causam instrumentalem.*

PROPOSITIO I.

Causa formalis, iustificationis, & remissionis peccatorum, est donum gratiæ sanctificationis. Porrò, donum illud reddit animam Deo gratam, filiam Dei, sponsam, templum, hæredem vitæ æternæ, habetque annexa dona fidei, spei, charitatis. Hæc ergo gratia hominem sanctificat, deificat: ita vt plane eius excellentia explicari non possit, nec comprehendi nisi etiam diuinæ infinita perfectio comprehendatur, quia definiunt eam Doctores Participationem quandam diuinæ naturæ, secundum quod est pelagus infinitarum perfectionum. Est ergo participatio secundum infinitatem, non secundum aliquam determinationem.

Ad eius verò vim ostendendam vtitur plurimus exẽplis.

1. Exemplo ferri candentis. Etenim ferrum candens, licet maneat in natura ferri, tamen ita participat qualitates ignis, vt in naturam ignis versum videatur, calore, feruore, colore, splendore, ignem referens. Sic anima per hoc gratiæ donum, Deiformis est, diuinæ consors naturæ diuinarumque perfectionum, sanctitatis, bonitatis, nobilitatis, puritatis.

2. Vtuntur exemplo speculi, siue radiorum solis in speculo reuerberantium. Sol in speculo imaginem suam imprimit radiosque cum repercussione & miro splendore. Ita diuinitatis sol, in anima per gratiæ donum, lucem radiantem, & ardorem imprimit.

3. Vtuntur exemplo aquæ salientis in vitam æternam. Ioan. 4. Quomodo autem aquæ nomine gratia significetur, alibi dixi. *[margin: Tib. 1. Tract. 1. Lect. 2.]*

4. Designatur per vestem, & ornatum filiæ Regis, textum à Senatu sancto, per vestem prodigi, per vestem nuptialem, per monile sponsæ, per anulum & signaculum, quo cognoscit Dominus, qui sunt eius.

Licet verò gratiæ donum perfectè cognoscere non possumus nec eius excellentiam: de illo tamen aliquid cognoscere possumus ex effectibus.

Primus effectus est, tantam pulchritudinem conferre animæ, vt gratia ornatam non possit non amare Deus: quia non potest non amare suam pulchritudinem in hoc speculo resplendentem. *Ecce*, inquit, *tu pulchra amica mea, ecce tu pulchra es.* Pulchra per naturam, ad imaginem Dei in creatione: pulchrior per gratiam in reformatione, alterius ordinis imaginem recipiens.

Secundus effectus est, impertiri fortitudinem animæ. Est enim velut armatura totum hominem fortificans, est lorica totum vestiens, est scutum bonæ voluntatis coronans & protegens. *Gratiæ minimus gradus*, inquit D. Thomas, *sufficit ad vincendum tentationes, dæmones, peccata, quia semper habet adiunctum auxilium Dei speciale.* Vnde sicut in crinibus Simsonis non solum eius pulchritudo consistebat, sed etiam fortitudo: ita in hoc gratiæ dono.

Tertius effectus est, reddere omnia opera meritoria, & proportionata vitæ æternæ, licet naturalia sint, vt bibere, dormire, ambulare; omnia enim hęc vt à gratia procedunt, sortiuntur dignitatem & proportionem ad gloriam, estque ipsa gratia sicut vita animæ. Sicut enim corpus ab anima vitam habet, ita à gratia anima vitam spiritualem. Sine illa mortua est, cadauer est, nullas operationes vitales habet, nulla actiones meritorias vitæ æternæ.

Quartus effectus est, efficere hominem Dei filium & hæredem. Hoc summum bonum est, quod cor humanũ potest in hac vita desiderare. Vnde Christus, Discipulis gaudentibus, quod dæmones eis subiicerentur, ait: *Gaudete, quod nomina vestra scripta sunt in cælis.* Hæc inscriptio fit per præsentem iustitiam, quæ culpam hominis potest adhuc deleri: nam est alia scriptio per æternam prædestinationem, à qua non potest homo excidere. Imò gratia facit animam velut Cælũ aut Paradisũ: quia illã tota Trinitas inhabitat. *[margin: Luc. 10.]*

Ex his patet gratiam esse fructum nobilissimum, quem Spiritus sanctus diffudit in nobis, & primum in domo Dei, parens cæterorum. Vnde quod de charitate diximus, de gratia quoque possumus dicere, quod sicut inter elementa eminet ignis, inter cœlos empyræum, inter metalla aurum, inter planetas sol, inter Angelos seraphim, ita inter dona Dei gratia sanctificans.

Quæris igitur quid sit gratia? est ignis cœlestis, qui animam inflammat, vt sit rubus ardens, incombustus.

Est aurum fulgidissimum, quo cælestes merces emimus & ipsum cœlum. Quæris iterum quid sit gratia?

Est sol illuminator, fæcundans, viuificans aridam cordis nostri terram. Quæris tertio, quid sit gratia?

Est Seraphicum donum mentem accẽdens, homines que Angelis reddens æquales quandoque & superiores: Quid non ergo agere, & pati debemus, vt hoc donum cum suis effectibus acquiramus? quid non vt acquisitum conseruemus? & tamẽ quam exili pretio hanc gemmam vendimus, quàm facilè peccantes illam perdimus: quam paruifacimus hunc fructum pretiosum Crucis & Sanguinis Christi, qui vt gratiã nobis acquireret, totum Sanguinem fudit? Quàm multi similes Esau, qui propter edulium, propter rem nihili, ob paruum lucrum temporale, ob momentaneam voluptatem, vendunt hanc primogenituram, & ius ad Regnum & Cœlum? Hæc est vna ex miseriis hominum maxima, non attendere, quòd cùm à gratia ad peccatũ proruunt, exuentes vestem gratiæ pretiosæ, induunt maledictionem, induũt super se horribile simulacrum diaboli, & loco imaginis Dei, character bestiæ & sathanæ sibi imprimũt. Ex templo Trinitatis & spiritus sancti sacrario, domicilium serpentium & viperarũ inferni constituunt, vasa iræ, filij damnationis, cibus ignis, hæredes inferni efficiuntur.

Ideò dicebat sanctus Anselmus *Redue O anima ærumnosa, ad memoriam delictorum tuorum, & perdue in Cælum vagitum & lamentum Cogita perfida Dei, adultera Christi, quid feceris? Dereliquisti in Cælo castum Amatorem tuum, contempsisti factorem tuum, repudiasti sponsum tuum, turbasti Deum tuum, irreuerenter tractasti Angelum custodem tuum. Eras templum Christi, sponsa Christi, sacrarium Spiritus sancti. Quæ est ista mutatio, quod factæ subitò corruptio sathanæ, scortum Diaboli? nihil te fœtidius in oculis Dei: Abominabilem fecisti decorem tuum.* *[margin: Ezec 16.]* Si quis non credit inesse hanc deformitatem peccato, consideret quantus sit horror & turpitudo in damnato Angelo, hoc est, Diabolo. Aufert peccatum, nobilissima est creatura. Quanta sit pulchritudo iustitiæ & gratiæ edocta fuit diuinitus B. Catharina de Senia, quæ sæpè vestigia annunciantium Verbum diuinum osculabatur, & causam interrogata, dicebat: Dominum ostendisse sibi aliquando animarum in gratia existẽtium pulchritudinem, cuius amore sic se captam dicebat, vt continere se non posset, quin terram oscularetur, quam eorum pedes calcant, qui verbo Dei animas à peccatis ad pulchritudinem diuinæ gratiæ reducunt. Nempè tanta est animæ pulchritudo, vt summus ille formarum Conditor & Amator videns nullam animam dotem suum assequi posse, nisi sanguinis sui rubore tingeretur, non dubitarit Sanguinem fundere, vt illam pulchritudinem assequeretur.

PROPOSITIO II.

Causa principalis effectiua sanctificationis nostræ Deus solus: Causa meritoria est Christus, vt homo.

Primum patet, quia solus Deus principaliter potest peccatum remittere: *Qui potest facere mundum, de immundo conceptum semine, nonne tu, qui solus es?* Nemo præter eum potest in anima creare donum gratiæ sanctificãtis, quia ad hoc requiritur virtus infinita: vt docent Theologi. Eo quod gratia sit participatio diuinæ naturæ secundum suam infinitatem, & ita solus Dei est ad talem participationem, & diuinæ naturæ consortium eleuare. Solius illius est lumen celeste animis infundere: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à Patre luminum.* Ad illum solum, qui auctor est puritatis, spectat purificare corda nostra à macula & fœtore caliginoso peccati: sicut solus potest cordi illabi, & illud quasi tẽplum suum inhabitare, ita & solus potest sanctificare. Iterùm sicut solus potest imaginem cœlestem & diuinam nobis imprimere, ita solus potest illam deturpatam reformare. Denique ad illum solum spectat condonare & à reatu liberare, qui potest mittere in gehennam, qui habet claues vitę & mortis.

Secundum etiam notum est, ex eo quod Christus Mediator & Redemptor, gratiam, peccati remissionẽ, aliaque nobis dona promeruit. ideóque vt homo salutis auctor & vitę nominatur, quia in genere causæ moralis & meritoriç

prima

primatum habet. Imò eius meritis non tantùm nobis datur gratia, sed etiam omnis ad illam dispositio, & omne auxilium supernaturale. Adde, quod & electio nostra ac prædestinatio, licet ab æterno fuerit, ex meritis tamen Christi facta sit, vt docent Theologi ex Apostolo ad Ephes. 1. dicente Deum nos in Christo elegisse, & omni benedictione cœlesti repleuisse.

Cùm autem per sanguinem & Passionem meruerit, ideò sanguini attribuitur sanctificatio nostra & peccatorum remissio. Fuit enim medium, quo reconciliati sumus Patri. Quapropter in Scriptura diuersi tituli ob id retribuuntur.

Primo vocatur, *sanguis Redemptionis*, quia fuit pretium quo illa facta est.

Secondò, *Sanguis propitiationis*, quia facti sumus propè in sanguine ipsius, & Deus proposuit illum propitiatorem per sanguinem.

Tertiò, *sanguis ablutionis*, quia emundat nos ab omni peccato, & lauamus conscientias nostras in sanguine ipsius, quasi stolas in sanguine Agni.

Quartò, *sanguis aspersionis & sanctificationis*, quia aspergimur per fidem sanguine Agni in sanctificationem.

Quintò, *sanguis testamenti*, quia per illum confirmatum est testamentum, quo hæredes instituimur futuræ fœlicitatis.

Ob has causas quoties in diuinis officiis nominatur, Sãguis Domini, Ecclesia solet se inclinare cum veneratione, testando omnia bona venisse per illum.

PROPOSITIO III.

Sacramenta sunt causæ instrumentales nostræ sanctificationis & remissionis peccatorum.

Hanc propositionem sic explicat D. Thomas, Sacramentum operatur ad gratiam causandam per modum instrumenti.

Est autem duplex instrumentum, vnum quidem separatum, vt baculus; aliud coniunctum, vt manus. Per instrumentum autem coniunctum mouetur separatum, sicut baculus per manum. Principalis autem causa efficiens gratiæ est Deus, ad quem comparatur humanitas sicuti instrumentum coniunctum, Sacramentum autem sicut instrumentum separatum. Et ideò oportet quod virtus salutifera à Diuinitate Christi, per humanitatem in sacramenta deriuetur. Similitudine rem explicemus.

Sacramenta sunt septem lucernæ oleo gratiæ refertæ, quod oleum deriuatur à lampade in superiore parte Candelabri eminente, hoc est, à Christi humanitate, cui gratia superabundans & supereffluens communicata est. Sic describit Zacharias: *Vidi & ecce candelabrum aureum, & lampas eius super caput ipsius, & septem lucernæ super illud, & septem infusoria lucernis.* Itaque in summitate Candelabri erat lampas ardens cæteris maior, & circa illam septem lucernæ minores, & ex illa superiori lampade defluebat omne oleum, quo lux illa multiplex fouebatur. Siue ergo per septem lampades intelligas septem spiritus dona, & per septem infusoria ipsa Sacramenta, vt aliqui volunt, siue aliter interpreteris, semper hæc manet significatio à Christo in Ecclesiæ Candelabro superiorem partem tenente omnem vim illuminandi deriuari, omnia dona, omnia Sacramenta.

Aliam similitudinem designo, ex Gen. 40. vbi septem spicæ fœcundæ describuntur, è culmo vno prodeuntes; quæ designabant in Ægypto fœcunditatem frumenti futuram. Sic à Christo tanquam culmo septem prodeunt Sacramenta, non vacua, sed fœcunda, abundantiam gratiæ continentia, quâ tanquam spirituali frumento, eius filij reficiantur, & alantur.

Vlteriùs, scimus Christum puteum esse aquarum viuentium: Sacramenta septem sunt situlæ, quibus è puteo hoc, aqua viua hauriatur, aqua Samaritanæ, aqua saliens in vitam æternam, vt nobis iam non possit dicere Samaritana: *Domine puteus altus est; & neque habes, in quo haurias.* Vel si mauis, Christus fons est, sacramenta sunt riuuli, siue septem fontes secundarij, ab illo fonte principali deriuantes, ad quos patent omnes accessus, vt abunde bibant, & sitim extinguant, vt animas suas irrigent & fœcundent, vt corda aspergant & purificent.

De his fontibus gratiæ agebat Propheta Isaias, vaticinãs & ad gratiarum actionem excitans nouellam turbam ad Christum conuersam, primogenitam Christi Ecclesiam, his beneficiis sacramentorum, & gratiæ donis adornatam: sic enim dicit, c. 12. *Et dices in illa die, O congregatio à Christo redempta & electa! Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi, conuersus est furor tuus, & consolatus es me.* q. d. *Exultabo in te, & gratias agam, quod post longum iram tuam, conuersus sis ad clementiam, & ad gratiam mihi impertiendam paratus. Ecce enim Deus Saluator meus, fortitudo mea, & laus mea, factus est mihi in salutem.* Dum scilicet in terris visus, & cum hominibus conuersatus, à iugo dæmonis & peccati me liberauit, & ideo gloria mea ipse erit, & continuæ laudis ac gratiarum actionis obiectum.

Subdit Propheta: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* Haurietis abundantissimam gratiam cum spiritus iubilo, promanantem de Christi meritis, fonte sanguinis eius, ac sacramentorum riuulis: hi sunt fontes Iesu, fontes saluatoris, à quibus aquæ salutis cum gaudio spiritus eliciuntur, ab omnibus accedere volentibus. Erit enim Christus fons patens, & omnes ad bibẽdum & lauandum inuitans: *Patens erit domus Dauid, & habitantibus Hierusalem* hoc est, filiis Ecclesiæ, & amorem & visionem æternæ pacis aspirantibus Fons ille, qui antea videbatur clausus, aut absconditus, iam liberum dabit accessum *in ablutionem peccatoris & menstruatæ*, in ablutionem animarum peccati maculoso sanguine cruentarum: quia per hos septem riuulos, quamlibet grauia, quamlibet inueterata peccata, poterit emundare, & puritatem, nitoremque gratiæ restituere, solùm opus est haurire, hoc est, per cordis humilitatem se incuruare, & per contritionem sibi aquam ibi fluentem applicare. *Confitemini ergo Domino, & inuocate nomen eius, notas facite in populis adinuentiones eius* q. d. Celebrate cum gratiarum actione Dei beneficia, & alios excitate, vt iunctis vocibus & animis vobiscum gratias agant. Publicare adinuentiones, hoc est, sublimia eius cõsilia & cogitationes in generis humani redemptione, & redemptionis illius per talia Sacramentorum symbola certa applicatione. *Excelsum enim est nomen eius laude dignum, quia magnificè fecit.* Res admirandas & sublimes oculis nostris proposuit, dum in sacramentorum institutione, dona gratiæ & salutis, rebus sic obuiis offici voluit. *Exulta ergo habitatio Syon, iubila quantum potes, O cœtus Fidelium Ecclesia sancta, quia magnus in medio tui Sanctus Israel. Longè sublimius tecum est Deus tuus [illegible] fuerit cum Synagoga: Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus tuus adest tibi, est enim in medio tui carne vestitus. Emanuel est nobiscum Deus.* Quotidie adhuc in medio tui est operans & dans virtutem Sacramentis, suo & Corpore & Sanguine te saginans, & satians, donec æternis bonis benedicat te in loco æternitatis. Hæc est mens Prophetæ Isaiæ, Sacramenta nostra intuitu Prophetico contemplantis.

Ex his patet, quomodo Sacramenta à Sanctis Patribus dicantur esse vasa Sanguinẽ Christi continentia: quia scilicet per applicationem meritorum Christi ac sanguinis, ex Dei permissione virtutem habent, ad conferendam nobis gratiam: ita vt non sint arida & nuda gratiæ signa, sed virtute Christi fœcunda. Procul ergo Hæreticorum opinio erronea, quæ negat his signis gratiæ efficaciam aut virtutem annexam. Nempe Sacramenta apud eos nudæ & aridæ siliquæ sunt, nihil grani continent. Ideò merito D. Gregorius Nyssenus comparat eos filio prodigo, qui relinquens domum paternam opulentam, & adipe frumenti abundantem, & solidum panem contemnens, quo deliciari poterat, & famem exsaturare, in longinquam pergit regionem, vbi post meretricium nihil nisi siliquas reperit, quæ fami & egestati nequeunt satisfacere. Audi eius verba. *Fugitiuus à fide in longinquam regionem secessit, & ipse paterna bona in duas dimidias partes diuisit, dum sublimia dogmata ad humiles & similas opiniones deiecit, & eam meretricibus hæresibus suas diuitias dissipauit, meretrix enim est hæresis, qua voluptatibus quasi præstigiis attraxit.* Hæc ille, oratione in suam ordinationem. Vbi aduerte, hoc maximè verum esse hic. Deserens enim Hæreticus Ecclesiam, deserit opulentam Dei domum deserit Sacramentum, illud in quo mensa opipara ex sanguine & Corpore Christi præparata nobis est, quo tanquam frumenti spiritualis adipe saginamur & deliciamur: & inuenit Cœnam quandam Caluinianam, inanem, aridam, nihil diuini aut sacri continentem, sed solam figuram vacuam, quæ minus continet, quàm manna, quam panes propositionis veteris mensæ. Deserit quoque hæreticus sublimia alia dogmata ex Sacramentis tradita de gratia sanctificante ab illis collata, de virtute Christi illis insita, charactere signo spirituali animæ impresso per illa: & ad inanem doctrinam conuertitur, in qua nihil solidum, omnia vana, nihil stabile, quod possit menti satisfacere. Ideò

nouis

nouis quotidie opinionibus studet sibi satisfacere, pro famis quibusdam adinuentionibus putat famem explere, sed omnia siliquæ sunt, & in furfures abeunt, meotemque inanem relinquunt. sic meretricando cum hæredibus dissipat omnia bona spiritualia, fidem auitam perdit quasi sacrum annulum, cœleste Sacramentorum alimentum deseris, quasi mensam paternam: charitatis stolam & pallium diuendit: calceos hyacinthinos spei expendit egestateque conficitur.

Quod vero docent nostri hæretici, sacramenta esse solum signa fidem excitantia (per quam solam nos volunt iustificari) plane repudiandum est tanquam dogma peruersissimum. Nam Scriptura manifeste de Baptismo docet, nos ibi mundari *lauacro aquæ in verbo vitæ*. Vbi efficaciam gratiæ mūdantis animam non fidei tribuit, sed lauacro siue aquæ coniunctæ verbo. Et Baptismum vocat *sacramentum regenerationis*, ad quod non sufficit, quod sit obiectum excitans fidem, nam & imagines excitant fidem, conciones, bona opera aliorum, nec sacramenti ratio ideo eis tribuitur. Adde, quod Baptismus paruulis non possit fidem excitare, quos tamen sanctificat & iustificat. Denique, cum sacramenta non minus excitent fidem cuiuscumque videntis & considerantis, quam suscipientis, non minus illos iustificarent quàm suscipientem.

Maneat itaque fixum & certum ecclesiæ dogma, & Scripturæ & SS. Patrum doctrinæ conforme, Sacramenta vere & per se virtute à Deo sibi indita, iustificare, sanctificare, corda purificare, animasque à peccatis emundare, infuso gratiæ interioris dono, per quod spiritus sanctus animam inhabitat. Ad hoc significandum initio Ecclesiæ in sacramentorum administratione (vt notat D. Chrysostom. hom. 2. in Matthæum:) miraculosa signa apparebant, & visibiliter Spiritus sanctus in primos descēdebant Christianos, ad significandum interiorem effectum sacramentorum, quem operatur Deus virtute spiritus sancti in cordibus nostris: vt etiam idem iam crederetur à fidelibus, cum signa illa cessarent, quæ instituta erant ad firmandam nouellam fidei plantam. Quæ vbi iam coaluit, desierunt illa signa, sicut irrigatio cessat, inquit D. Gregorius, cum iam planta radicem fixit, non cum nouiter arbusta plantamus.

Sic Act. 19. Paulus duodecim viris imponens manus per Sacramentum Confirmationis, dedit eis spiritum sanctum, ita vt prophetarēt & linguis loquerentur nouis. Adueniens quoque Ephesum, inuenit quosdam discipulos, qui solum Ioannis Baptisma receperant, à quibus cum quæsisset, an Spiritum sanctum accepissent: Responderunt, se nec si Spiritus sanctus sit, audiuisse. Vnde iussit eos in Christi nomine baptizari, & cum post Baptismum illis manus imposuisset, venit spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant. Cœlestiū ergo donorū effusio, per impositionem manuum, hoc est, per Confirmationē in eos descendit.

In vita quoque S. Pachomij legimus, nocte ipsâ quâ Baptismum receperat, cum iam esset viginti annorum, in somniis vidisse velut cœlestem rorem super dextram manum suam defluentem, in mel conuertebatur, & audiuit vocem sibi dicentem: *Pachomi, aperi oculos cordis tui, quia roseus hic fluor, & melior pluuia, quam intueris, signum est gratiæ, qua per Baptismum cor tuum, tanquam rore cælesti est perfusum.*

Similiter B. Maria Ogniaca, dum susciperet quemdam puerum Baptismo, in pago Irrensi prope Niuellas, Vidit visibiliter Spiritum sanctum in animam pueri descendentem & Angelorum multitudine circumdatum: cum iam prius per exorcismos in Baptismo adhibitos, vidisset dæmonem visibiliter fugatum. Hoc quod tunc signo visibili voluit Deus ancillæ suæ manifestare, quotidie inuisibiliter accidit, quoties quis digne sacramentum suscipit.

Sic dum B. Martinus sacramenta ministraret, globus igneus & pellucidus caput eius ambiebat: in signum gratiæ & lucis interioris, quam in se habebat, quamque aliis per sacramenta ministrabat.

In ordinatione S. Remigij descendit subito radius noui luminis super a. Viri verticem, ac si ipse sol de cœlo motus super eum decidisset. Quia scilicet ipse illuminandarum lux parabatur animarum, lumine debuit declarari visibili. Placuit etiam omnipotentiæ diuinæ huic miraculo aliquid addere: nam radio illustrante, sensit capiti suo vnguenti sacri infusum liquorem, quo totum eius delibutum est caput. Sic diuinis ordinatur & inungitur, Spirituque sancto visibiliter repletur, ad significandam gratiam interiorem, quam inuisibiliter confert Ordinis sacramentum. Ita habetur in eius vita apud Surium.

LECTIO IV.

De sacramenti gratia.

Hac Lectio explicat quomodo singula Sacramenta propriam gratiam conferant.

PROPOSITIO I.

Gratia sacramentalis aliquid superaddit gratiæ habituali animam sanctificanti.

Sacramenta quædam ordinata sūt ad conferendam gratiam, quæ peccatum originale vel mortale tollit quædam vero ad augmentum & confirmationem gratiæ in anima iam existenti. Sic Baptismus & Pœnitentia per se instituta sunt ad gratiam primam conferandam, quæ remittat peccatum mortale, Baptismus quidem per modum regenerationis, quapropter tollit etiam originale, quo nascebamur filij iræ. Pœnitentia vero per modum resurrectionis & sanationis spiritualis. Vnde sanat animam a vulnere lethali, vel etiam resuscitat a morte peccati. Confirmatio autem dat gratiam secundam, hoc est, robur & augmentum ipsius gratiæ: sicut & Eucharistia, quæ instituta est ad augendam & nutriendam charitatem. Similiter & alia sacramenta hominem supponunt esse in gratia, illamque adaugent. Itaque duo sunt principales effectus sacramentorum: Vnus est remittere peccatum, vitam gratiæ communicando. Alter est illam vitam conseruare, augere, & contra ea quæ huic vitæ aduersantur, nos corroborare, vt possimus à vita gratiæ ad vitam gloriosam tandem pertransire. Vide huius rei quoddam symbolum in facto Elisæi Prophetæ designatū 4. Reg. 4. Multiplicauit Elisæus miraculo quodam oleum in vasculo pauperis viduæ, ita vt ex illo vase multa alia potuerit adimplere. Præcepit autem ei, vt hoc oleo ad duos effectus vteretur, vt scilicet ex illo solueret debita sua, & eximeret se ab omni creditore, de reliquo autem ipse se filiūque suumque aleret. *Vade* inquit, *vende oleum, & redde creditori, tu autem cum filio tuo viuite de reliquo.* Sic Christus oleum gratiæ Sacramentalis in Ecclesia multiplicauit, vt ipsa & filij eius debita sua exsoluant: hoc est, pro peccatis suis & pœnis satisfaciant, quæ sunt debita grauissima, & de meritis & satisfactione Christi in sacramentis contentis, exsoluuntur. Vult etiam ex eodem oleo, vt vitam animæ conseruent, se alentes & corroborantes per interiorem fortitudinem, quam diuinus ille liquor gratiæ communicat. Sed & simul hic attende, quod sicut oleum illud viduæ fluere non cessauit, quandiu vasa habuit, quibus infunderetur: sic oleum gratiæ à Sacramentis nunquam cessabit fluere vsque in finem sæculi, quandiu reperiet vasa capacia, hoc est, homines dispositos ad gratiæ infusionem, quia originem habet à fonte gratiæ inexhausto.

Porro ad pleniorem intellectum eorum, quæ diximus, aduertendum est, singula sacramenta propriam sacramentalem gratiam conferre, iuxta diuersos fines, ad quos ordinantur. Frustra enim esset tanta sacramentorum varietas, nisi etiam foret diuersus gratiæ effectus per illa collatus. Hinc distinguenda est gratia habitualis, & gratia sacramentalis, omnia enim conferunt gratiam habitualem, hoc est, donum illud gratiæ sanctificantis, animæ inhærens per modum cuiusdam habitus: sed gratia sacramentalis est singulis peculiaris & super gratiam sanctificantem addit auxilium quoddam speciale ordinatum ad proprium finem cuiusque sacramenti: & ita gratia sanctificans cum tali auxilio speciali sibi correspondente in quolibet sacramento, dicitur sacramentalis.

Explicemus hoc breuiter in singulis sacramentis. Imprimis in Baptismo, gratia sacramētalis est gratia illa simpliciter prima, qua primo homo sanctificatur, quæ datur per modum spiritualis regenerationis, quia dat primum esse diuinum simul cum speciali auxilio, ad conformandum se Christo, & mandata eius obseruandum, aliaque sacramenta digne suscipiendum.

Secundo, gratia sacramentalis in Confirmatione, est gratia illa sanctificans ? sine augmentum gratiæ & donorum, cum speciali auxilio, ad constanter profitendam fidem in Baptismo susceptam, imminente licet persecutione, & mortis periculo.

Tertio, gratia sacramentalis in Eucharistia, est incrementum gratiæ habitualis, & donorum ea gratia, tanquam & essentia ortum habentium, fidei scilicet, & charitatis,

cum ſpeciali auxilio ad nutriendam hanc charitatem, ad præſeruandam à peccato, ad ingenerandam deuotionem interiorem aliosque ſpirituales effectus producendos, ad quos hoc ſacramentum ordinatur.

Quarto, in Pœnitentia gratia ſacramentalis eſt gratia non ſimpliciter prima, ſed prima, poſt lapſum, ac ſpiritualem mortem: ideoque non datur per modum regenerationis, ſed per modum reſurrectionis cuiuſdam ſpiritualis, vt diximus, ſiue per modum curationis à vulnere lethali: cum ſpeciali auxilio ad efficacius deteſtandum peccata, & pro illis ſatisfaciendum.

Quinto, in extrema vnctione, gratia ſacramentalis eſt gratiæ augmentum, ad abſtergendum reliquias peccatorum, & ad vincendas tentationes quæ in articulo mortis occurrunt, cum ſpeciali auxilio ad eundem effectum.

Sexto, in ſacramento Ordinis gratia ſacramentalis eſt augmentum gratiæ, cum auxilio ſpeciali, ad ſancte & religioſe exercendas ſacras actiones, ad cultum Dei ſpectantes, ad quas quis per Ordinem deſtinatur.

Septimo, in Matrimonio, ſacramentalis eſt illa gratia, quæ datur coniugibus ad mutuum amorem, ad fidem coniugalem, ad prolis educationem, & ad hæc omnia dantur ſpecialia auxilia, ad hoc ſacramentum rite diſpoſitis.

Ex his collige, licet gratia ſanctificans ſtatim infundatur, ſuſcepto ſacramento ſi non ſit obex, hoc eſt, ſi non ſit aliquid diuinæ gratiæ repugnans, & diſpoſitio in ſingulis ſacramentis requiſita inueniatur: tamen ſpeciale illud auxilium non ſemper ſtatim datur, ſed tempore opportuno, iuxta finem & inſtitutionem ſacramenti. Statim tamen accipit ius ad tale auxilium, quando ei neceſſarium fuerit accipiendum, habetque illud quodammodo ſibi paratum, ita vt infallibiliter illud conſequatur, ſi illo tempore obicem non poſuerit. Exempli gratia, qui confirmatur non ſtatim accipit auxilium actuale ad profitendam conſtanter Fidem, quia non ſtatim illo opus habet, & tale auxilium non eſt quid permanens aut durabile: accipit autem illud auxilium conſequendum tendete quo illo indiguerit. Et ita dicunt aliqui Theologi, in Confirmatione accipi tale auxilium quaſi in primo, tempore autem quo Fides confitenda eſt illud tunc haberi velut in actu ſecundo.

LECTIO V.

De ſacramentis antiquis.

1. *Docet, an in ſtatu innocentiæ forent Sacramenta.*
2. *In lege naturæ fuiſſe aliqua.*
3. *In lege Moyſis non fuiſſe.*

PROPOSITIO I.

Probatio eſt in ſtatu innocentiæ, ſi perdurâſſet, futura aliqua Sacramenta. Ratio eſt: quia in illo ſtatu fuiſſet Religio viſibilis. Dicit autem Diuus Auguſtinus 19. contra Fauſtum. *In nullum nomen Religionis, ſiue verum, ſiue falſum coadunari homines poſſe, niſi aliquo Sacramentorum conſortio colligentur.* Vnde etiā dicit etiam idem Auguſtinus, Myſterium vitæ æternæ, ab exordio generis humani, per quædam ſigna ſacramenta temporibus congrua, quibus oportuit per Angelos prædicatum eſſe. Confirmatur ex eo quod ſacramēta contineant extremam fidei profeſſionem, quæ quidem omni tempore, & in omni ſtatu, homini congrua fuit, eo quod animo & corpore conſtet. Etenim in ſtatu illo innocentiæ, homines Hierarchiam diſtinctam ab ea, quæ ex Angelis compoſita, conſtituerunt, quam quidem diſtingui per ſigna viſibilia, & ſacramenta, omnino congruum fuiſſet Hinc & aliqui admittunt futura tunc publica ſacrificia viſibilia; quid igitur repugnat etiam conſtitui tunc Sacramenta? Maxime cum in illo ſtatu eguiſſent gratia, & gratiæ augmento, conferre autem gratiam per res ſenſibiles, eſt vnum ex maximis operibus ſapientiæ, bonitatis diuinæ, tali opere ſuprema infimis mirabiliter coniungentis. Sic autem relucere attributa diuina congruebat ſtatui perfectiſſimo.

Sed opponit D. Thomas, non decuiſſe in illo ſtatu perfecto, vt homo ſubiiceretur rebus inferioribus, & ab illis gratiam emendicaret ſupernaturalem aut cognitionem, cum hoc in pœnam peccati, ad humiliationem homini fuerit ordinatum. Reſpondeo: Etiam in illo ſtatu congruiſſe homini, vt per corporalia, & ſenſibilia ſigna deueniret in cognitionem ſupernaturalium & ſpiritualium, quia hic eſt naturalis modus cognoſcendi hominis & prouenit ex eo quod homo eſſentialiter conſtet anima & corpore: vnde fit vt nihil ſit in intellectu, quod non prius fuerit in ſenſu. Quapropter etiam de facto, Adam per res ſenſibiles de multis ſpiritualibus inſtructus fuit, nā in illo ſtatu cognouit Chriſti Incarnationem ea ſenſibili Matrimonio, quod diuina auctoritate inter ipſum & Euam erat celebratum. Deinde ſubiecto illa, quæ videretur ad res ſenſibiles, non tam ſubiecto tunc foret, quia non eſſet ordinata in pœnam, quam ordinatio quædam Dei, quæ tot bonis dictis decoraretur, congruentiam acciperet. Itaque Sacramenta, quæ tunc fuiſſent, paulo alterius rationis fuiſſent, quam noſtra, quia non ordinarētur præcipue in remedium & medicinam, ſicut noſtra ordinata ſunt. Quidquid ſit, licet quis neget aliqua tunc ſacramenta fuiſſe gratiam conferentia, non debet tamen negare certas ceremonias diuinitus inſpiratas, quæ in toto genere humano ſeruarentur ad vnitatem & conſenſum in eadem Religione & externo Dei cultu, ob rationes ſupradictas. Ob quam cauſam multi admittunt fore ſacrificia, & fauet D. Thomas 2. 2. q. 85. art. 1. vbi dicit offerre ſacrificium, eſſe de lege naturæ. Quia vero ſtatus ille breuiſſimus fuit eoius etiam breuitatem præſciebat: ideo docent paſſim Theologi, primis parentibus non fuiſſe præſcripta aliqua ſacramēta proprie dicta, Nam loquendo de ſacramento ſub quadam ratione generali, qua omne myſterium & ſignum rei ſacræ comprehenditur, fuerunt aliqua ſacramenta.

Sic enim Matrimonium Adam & Euæ fuit ſacramentum, quia in illo ſignificata fuit Incarnatio Verbi diuini, illaque ſignificatio fuit Adamo prophetice reuelata: voluitque ſimul ſignificare Deus diſpenſationem. Verbi cum Eccleſia per Incarnationem. Non tamen inſtituit proprie contractum matrimonij in ſacramentum, quia nec illud ad aliquam hominis ſanctificationem ordinauit, nec vt Religionis extremoniam eſſe voluit: ſed tamen in officium naturæ inſtituit, eleuandum ſuo tempore ad proprie dictam rationem ſacramenti per Chriſtum, adiuncta illi virtute gratiam conferendi.

Similiter generali ratione ſacramenti vtens S. Auguſtinus, vocat lignum vitæ, ſacramentum, lib. 3. de ciuit. c. 20. quia in illo myſterium aliquod deſignabatur. *De ligno* inquit, *vita guſtabatur, ne mors eis vndecū que ſubreperet, tanquam cætera eſſent alimenta, illud Sacramentum, vt ſic fuiſſe accipiatur in paradiſo corporali ſiue in ſpirituali paradiſo Sapientia Dei, de qua ſcriptum eſt: lignum vitæ eſt omnibus amplectentibus eam.*

PROPOSIOTIO II.

Poſt peccatum in lege naturæ fuerunt aliqua Sacramenta. Ratio eſt, quia poſt peccatum nullus ſanctificari potuit, niſi per Chriſtum, *quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius.* Oportebat ergo ante Chriſtum eſſe quædam ſigna viſibilia, quibus homines fidem ſuam de futuro Saluatore proteſtarentur, eum colerent, eiuſque deſiderium, & ſanctificationis per illum accipiendæ, in ſe excitarent & fouerent. Talia autem ſigna ceremoniæ rectè ſacramenta dicuntur, nam ad rationem ſacramenti ſufficit, quod aliquam ſanctificationem etiam imperfectam conſerant, veram tamen animæ ſanctificationem deſignando, & ſignificando, vt docent Theologi Antiqua ergo ſacramenta, licet ex opere operato ſanctitatem perfectā animæ non conferrent, illam tamen per Chriſtum conferendam ſignificabant, & legalem quandam iuſtitiam conferebant.

Adde quod in lege naturæ ante inſtitutionem Circumciſionis, opus fuerit aliquo remedio inſtituto à Deo pro ſalute paruulorum. Hæc eſt ſententia Theologorum ex D. Auguſtino lib. 5 contra Iulianum cap. 9. *Non eſt credendum,* inquit, *ante datam Circumciſionem, famulos Dei, quandoquidem in eis erat mediatoris fides, nullo ſacramento opitulatos fuiſſe paruulis ſuis, quamuis quid illud eſſet, ſcriptura tacere voluerit.* Idem docet Innocentius III. rationem indicans, quia Deus neminem vult perire, etſi non eſt veriſimile in vniuerſum paruulos deſertos fuiſſe ſine ſufficienti medio ad ſalutem. Deinde hoc idem colligitur ex iis, quæ peracta ſunt in veteri lege; nam licet tunc maſculis ſubueniretur per Circumciſionem, de nullo tamen remedio mentio fit pro fœmina, & ita veriſimile eſt, remedium illud quod in lege naturæ erat ante Abraham, pro omnibus paruulis permanſiſſe etiam tempore Circumciſionis pro fœminis, ſiue puellis natis.

Innoc c. maiores de Bapt.

Sed

Sed quæres, quodnam illud esset remedium? Respondeo, licet id sit incertum, aliqua tamen possunt etiam cum quadam certitudine asseri; primo, remedium illud applicari debuisse paruulis per actionem parentum, vel illorum qui curā gerunt paruuli, horū enim voluntate regitur illa paruuli, quamdiu propriam non habet vt, qui per alienam peccatum contraxerat, per alienam quoque curari posset. Secūdo, recte asseritur, remedium istud situm fuisse in aliqua professione fidei & cultus religiosi, quo paruulos Deo dicabatur, per illos sub quorum potestate erat. Ratio est, quia fundamentum omnis iustitiæ & cultus diuini est fides, vnde actio, qua paruulus sanctificabatur, recte dicitur fuisse aliqua fidei professio. Tertio etiam probabilius est, non solum internam oblationem, sed etiam externam requisitam fuisse, vt scilicet per aliquem externum actum fidei, remedium hoc applicaretur. Ratio est, quia cum ad salutem nō solum sit necessaria fides, sed etiam externa fidei professio, paruuli quantum poterant, fidem illam profitebantur, per suos scilicet curatores externo cultu: & expediebat vt remedium illud sensibiliter applicaretur, ad hoc vt constaret applicatum esse, quod alioqui incertum mansisset. Et cum illa fidei professio seruiret ad exteriorem quandam coniunctionem cum Ecclesia visibili, quæ tunc erat, oportebat vt esset in aliqua sensibili cæremonia, iuxta vniuscuiusque populi, ac regionis consuetudinem ac ritum. Non existimo enim fuisse omnino determinatam cæremoniam ex diuina institutione, sed ex populorum consuetudine, nam nihil, nec ex Patribus, nec ex Scriptura constat de determinato signo. Nec conueniebat ista tunc particularis determinatio, quia non omnes fideles conueniebant in eodem externo cultu, seu modo colendi Deum quod eo tempore difficillimum fuisset. Hanc rationem tangit S. Thomas 3 p q. 70. art. 4. ad 2. Putamus ergo sufficisse quodlibet signum fidei protestatiuum ad sanctificandos paruulos, licet illud in diuersis populis diuersum foret.

Quæres iterum an præter istud remedium pro paruulis, fuerit aliquod aliud Sacramentum in lege naturæ, ordinatum pro adultis; Respondeo, ex singulari Dei beneficio & reuelatione potuisse esse aliquem vsum alicuius particularis Sacramenti in aliqua gente vel familia, per expressam inquam reuelationem aut singularem instinctum Dei, ad præfigurandam aliqua gratiæ mysteria, in noua lege per Christum consummanda. Sic existimant aliqui Theologi in oblatione Melchisedech, non tantum fuisse sacrificium, sed etiam proprie dictum sacramentum præfigurans nostram Eucharistiam in pane & vino institutum, & vt sacramentum. Vniuersaliter vero loquendo, non inuenimus vel in scriptura, vel in Patribus, aliud proprie dictum Sacramentum pro omnibus institutum. Et forte non conueniebat statui adhuc illi imperfecto specialis promissio gratiæ præter meritum operantis, excepto remedio, quo extremæ paruulorum necessitati subueniebatur, quandoquidem adulti per propriam dispositionem saluari poterant.

PROPOSITIO III.

In lege veteri Moysis etiam instituta fuerant aliqua Sacramenta.

Ratio eadem est, quæ supra, quia per illa conueniebat homines tunc fidem profiteri de futuro saluatore, & desiderium sanctificationis per ipsum accipiēdæ in se excitari. Et hæc est ratio D. Thomæ. Multum ergo differentia fuerunt illa Sacramenta à nostris, dicente Augustino: *Alia sunt sacramenta dantia salutem, alia promittentia saluatorem, sacramenta Noui Testamenti dant salutem, sacramenta Veteris Testamenti promiserunt Saluatorem. Mutata sunt sacramenta, facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, felicitora*: Ita ipse in Psalmum 73 & 19 contra Faustum idem dicit: *Prima Sacramenta ideo ablata, quia impleta: & alia sunt instituta virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.* Nimirum ad nihil perfectum adduxit lex, & ideo reprobatio fit illius, & Sacramentorum eius, propter infirmitatem & imperfectionem; eius quippe Sacramenta tantum legalem quandam sanctitatem conferebant, quamuis significarent per Christum gratiam perfectam conferendam.

Sed dices: Nunquid per Circumcisionem vera gratia paruulo conferebatur? Respondeo, gratiam quidem tunc collatam fuisse ob necessitatem paruuli, non tamen tam vi ipsius Circumcisionis, quam ratione interioris, & exterioris eius perfectionis in Circumcisione, quam faciebant parentes, vel curatores offerentes paruulum. Circumcisio ergo erat conditio sine qua non: ex opere tamen operato non conferebat gratiam, nondum erat pretium nostræ redemptionis exhibitum. Itaque dici potest collatam fuisse gratiam in Circumcisione, quatenus illa applicabat fidem vel offerentis, vel synagogæ, vel Abrahæ? & ratione huius fidem Deus paruulum iustificabat. Itaque loquitur Bellarminus de hac re late disserens l. 2 de Sacramentis cap. 15. & Theologi in 3. p. q. 62. art. 6. Ad quos lectorem remittimus, ne vltra nostrum institutū progrediamur.

Sed cum Circumcisio præcipuum fuerit illius legis sacramentum, & frequenter de illa occurrat mentio, maxime in die Circumcisionis Christi, pauca de eius cæremoniis nobis dicenda sunt.

Quæritur ergo 1. Cur signum Circumcisionis fuerit adhibitum in occulto. & pudendo corporis membro; si enim datum sit ad distinguendum populum fidelem ab infideli, conuenientius fore videretur, vt daretur in aperta & decenti corporis parte. Item cur in tenera ætate datum est signum adeo afflictiuum, quo facile infans periculo mortis exponebatur; Respondeo. Licet plenissimam huius mysterii rationem assequi nequeamus, plures tamen rationes afferri possunt.

Prima, quia Circumcisio fuit signum fidei Abrahæ, qui credidit Christum ex se nasciturum: & ita positum est in generationis parte, vt significaretur Christus ex Abraham secundum carnem nasciturus. Hoc significatur Genes. 17. *Circumcidetis carnem præputij vestri, & erit signum inter me, & vos.* Præcipuum autem fœdus inter Deum & Abraham, fuit, quod Deus promisit illi Messiam ex suo semine, & ipse tunc credidit Deo & reputatum est ei ad iustitiam. Vnde ad Roman. 4. dicitur: *signum accepit Circumcisionis signaculum fidei*, illius scilicet, qua credidit Christum ex semine suo oriundum. Secunda ratio est, quia Circumcisio fuit in remedium peccati originalis, illud autem per actum generationis carnalis traducitur, & ideo membro illo generationis signum ponitur. Tertia ratio, quia Circumcisio ordinatur ad diminutionem carnalis concupiscentiæ significandam, significabat enim concupiscentiam illam carnis in homine maxime vrgentem, per Christum, eiusque gratiam. minuendam fore, superandam & Circumcidendam. Quarta ratio est, quia in hoc membro Adam primum sensit inobedientiæ suæ effectum, & carnis rebellionem.

Quæritur 2. an Circumcisio debebat fieri cultro lapideo, respondeo, non id necessarium fuisse, nam cum traditur Gen. 17. ritus & præceptum Circumcisionis, nulla fit mentio cultri lapidei, & testatur S. Iustinus, Iudæos sua ætate, non lapideo, sed ferreo cultro vsos, quod etiam modo in vsu est apud eos. Neque obstat factum Sephoræ vxoris Moysis, quæ petreo cultro vsa est, dum præcepit ei Dominus circumcidere filium: neque etiam quod Iosue cap 5. præceptum datur, vt petreo cultro vtatur. Nam quod spectat ad Sephoram, non ob præceptum, nec forte ob mysterium, sed ob festinationem, & minas mortis, quas Angelus Domini ei intentabat, vsa est instrumento quod maxime habuit obuium. Quod vero spectat ad Iosue, cum speciali præcepto illud ei fuerit significatum, id satis indicat non in primo illo generali Circumcisionis præcepto comprehensum. Hoc ergo factum fuit tunc ob singulare mysterium, & significabatur primam Circumcisionem futuram carnalem, secundam spiritualem, dandam per Christum qui est petra.

Quæritur 3. de tempore circumcisionis, an absolute necessarius fuerit octauus dies? Respondet affirmatiue D. Thomas cum Hugone, dicens non potuisse etiam ob periculum præueniri, & probat ex Glossa Prouerb. 4 ad hæc verba: *Vnigenitus coram matre mea.* Vbi indicat filium priorem Dauidis ex Bersabee non numerari, quia incircumcisus mortuus fuerit ante octauum diem. Quod si puer ante illum diem periculo mortis erat obnoxius, poterat ei subueniri per illud remedium quod erat in lege naturæ ante Circumcisionem, & adhuc pro puellulis perdurabat. Putāt vero aliqui Theologi, si quis octauum diem præuenisset, validum fore sacramentum, licet peccaret. Ratio vero octauæ diei determinatæ, erat teneritudo infantis, ne si ante circumcideretur, certe periculo exponeretur. Mystica vero ratio est, quia per octauum diem Circumcisionis, significaretur octauus dies resurrectionis, quæ fit octauo die, id est, octaua mundi ætate, in qua circumcideretur omnis caro, naturæque corruptio, & vetustate deposita, natura perfecte renouabitur. Poterat tamē iusta de causa circumcisio differri post octauū diem, sicuti dilata fuit in de-

 serto

ferto per quadraginta annos, ob continuam peregrinationem, nec enim sine periculo multorū fieri poterat, quamuis aliqui hic velint fuisse aliquam dispensationem.

Quæritur 4. de loco circumcisionis. Respondeo nihil specialiter institutū fuisse. Vnde Abraham seipsum & suos circumcidit domi, & Christus in Bethleem circūcisus est. Nihil etiam constitutum est de ministro. Vnde modo viri, modo fœminæ, circumcisionem peregisse dicuntur. Io circumsione autem nomen dabatur, vti nos damus in Baptismo, quia tunc ascribebantur in Ecclesiam Dei, & erat sacramentum initiatiuum veræ religionis & fidei. Quapropter etiam Abrahæ nomen tunc mutatum fuit, vt prius Abrahām postea Abram vocatus fuerat.

Vbi notant cum sancto Hieronymo, Lippom. & alij, ad Abram addi litteram *he*, vt fiat Abraham, eandem addi quoque ad Sara, vt fiat Sarath: quæ littera *he*, præcipua est in nomine Tetragrammato Dei, his enim in eo ponitur, quasi per hoc indicet Deus Messiam quia Deus est, Deique Filius, siue Iesum christum ex Abraham & sarath nasciturum.

LECTIO VI.

De Charactere sacramenti.

1. *Allegat loca scripturæ ad probationem Characteris.*
2. *Explicat officium Characteris.*
3. *Docet Characterem esse indelebilem.*

PROPOSIOTIO I.

Characterem imprimi per aliqua sacramenta, scripturis est conforme.

Primo, deduci potest ex Apostolo ad Ephes. 1. *In quo credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ.* Vbi aduerte frequenter fideles in scripturis vocari *Signatos*, siue *sigillatos*, hocque nomen eis multiplici ratione posse competere. Primo quidem ratione prædestinationis & electionis, quia per illam tanquam oues (quas nemo rapiet de manu Pastoris æterni Christi) signatæ sunt signaculo electionis, quo ab hœdis, hoc est, reprobis distinguntur. De hoc signaculo loquitur Apostolus 2. ad Tim. 2. *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: Cognouit Dominus qui sunt eius*, nempe Dei præscentia omnia tempora, & quæ quolibet tempore sunt, aut fiūt, anteuertens præuidendo, quasi signat omnes, qui sui perpetuo futuri sunt in fide & gratia constantes, eosque in prædestinatorum libro conscribit & consignat, hoc est, in mente, & memoria sua æterna. Atque signans eos, gratiam eis prædestinationis præparat, quam aliqui vocant *signatum*, hoc est, gratiam quam præuidet foret efficacem, & finalis etiam perseuerantiæ effectum consequuturam.

Hac etiam ratione gratiam & vocationem electorum & prædestinatorum, vocat Augustinus, *Altam & secretam*, quia scilicet, signata est secreto & arcano sigillo diuinæ præscientiæ, & amoris æterni prærordinantis eos ad vitam per gratiam & perseuerantiæ donum. Itaque oues quæ permāsuræ sunt in æterno ouili, iam signatæ sunt & sigillo Pastoris signatæ, etiam antequam ad Pastorem per fidem aggregentur, dicente B. August. in Psal. 45. *secundum istam Dei præsentiam & prædestinationem, quam multæ oues foris sunt, & quam multi lupi intus? Et quam oues intus & quam multi lupi foris*; Et ita manet verum: Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, cognouit Dominus, qui sunt eius, quia nouit Dominus, inquit idem August. *Qui permaneant ad coronam, qui permanent ad flammam: nouit in area sua triticum, nouit paleam, nouit segetem, nouit zizania.* Et ob id Christus Ioan. 17. v. 6. & 10 vocat iam suos, eos qui adhuc non crediderant, sed in alia prædestinatione iam erant sui, & iam erant signati, & certo credituri, ac in fide & gratia finaliter permansuri. Ideo etiam Apoc. 7. de electis loquens Ioannes, vocat eos, *signato signo Dei viui.*

2. Fideles vocantur *Signati*, ratione ipsius fidei, est enim fides signaculum quoddam, quia est nota & veluti tessera, qua fideles ab infidelibus distinguuntur. Et illa recte etiam intelligitur per illud signum Dei viui, quod Angelus ascendens ab ortu solis, imprimebat non solum cordibus, sed & frontibus seruorum Dei, ad significandum quod licet fides fit in corde, tamen gerenda fit in fronte: quia scilicet, nunquam debemus erubescere publicam fidei Christi confessionem. Vnde vnus ex signatis in fronte erat Paulus, qui dicebat: *Non erubesco Euangelium, virtus enim Dei est in salutem omni credenti.* Et omnes Christianos erudiens clamabat: *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Itaq, in illo loco Apost. ob agitur solum de fine mundi, sed maxime de initio & propagatione Ecclesiæ Christi, ad quā per fidem aggregati fuot aliqui ex Iudæis, qui per 144. millia indicantur (numero certo pro incerto) vt paucitas designetur: plurimi autem ex Gentibus, & ideo de illis subiunguntur: *Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, &c.*

Iste ergo Angelus ascendens ab ortu solis, Christus Dominus est, magni consilij Angelus, cuius nomen est Oriēs, & maxime cum ab inferis viuus resurrexit, quasi ab ortu ascendere, hoc est, quasi sol nouus exoriri visus, & tunc Euangelij prædicatio cœpit, & ipse sigillo fidei suos consignauit, qui prærordinati erant ad vitam æternam, tam ex Iudæis, quam ex Gentibus. Et hoc est sigillum quod ei a Patre commissum est, sigillum regni sui ei datum in sua inauguratione, cum data est ei potestas in cœlo & in terra. Quod adumbratum videtur Gen. 41. in Ioseph, cui Rex annulum suum signatoriū dedit, vt vice sui vniuersas Ægypti prouincias regeret. Quod autem dicitur clamasse quatuor Angelis tenentibus quatuor ventos, recte intellexeris non Angelos bonos, sed principes vniuersi orbis, qui in quatuor angulos diuiduntur. Hi ab Angelis Rectoribus tenebrarum incitati tenebant quatuor ventos terræ, id est, vniuersos Euangelij præcones impediebant, ne sacræ doctrinæ flatū mortalibus inspirarent. Ne flarent super terram, siue super eos, qui in quauis orbis plaga morabatur, neque super mare, siue super eos qui in maris insulis habitabant, neque in vllam arborē, hoc est, in illos fideles, qui in se syluas, & abdita loca persequutionis metu abdiderant. Hos ergo imperio suo coercuit, quasi clamans Christus, & vim eorum cōpressit, ne Apostolicorum ventorum flatum coërcerent, sed liberum cursum Euangelicæ prædicationi darent in suis Regnis & Prouinciis, vt sic venti hi cælestes vniuersum orbem flatu suo salutari perflarent. Ita multi interpretes.

3. Fideles vocari possunt *Signati*, ob signaculum gratiæ & charitatis animam signantis & sanctificantis. Hoc est signaculum Spiritus sancti, quo obsignamus, quo charactee bonitatis & sanctitatis eius nobis imprimitur, vt illam in moribus exprimamus; vnde in spiritum sanctum iniurij sumus, dum per peccatum illum gratiæ characterem expungimus. Nam peccatum est character spiritus maligni quem peruersitate nostra superinducimus, est imago sathanæ sigillo eius expressa, quæ totaliter corrumpit & commaculat in anima sigillum Regis æterni, imaginem Dei, & Christi signaculum Spiritus sancti. Hoc signaculo signantur filij lucis, & distinguuntur à filiis tenebrarum: signantur hæredes regni, & distinguuntur à filiis perditionis, quia nemo sine hac tessera & nota, regnum ingredi potest. Ad id significandum, cum Adam hanc diuinam imaginem iustitiæ & sanctificationis, per peccatum expunxisset, è Paradiso eiectus fuit tanquam carens tessera filiorum Dei. Vnde ei dicitur: *Adam vbi es? Vbi imago mea formosissima? vbi paradisi pretiosus ornatus? Vbi manuum mearum artificium? vbi imago regni mei nuper depicta?* Ita D. Ambrosius.

4. Fideles specialiter dici possunt *Signati*, ob characterem in animis impressum per sacramentum Baptismi, tum Confirmationis Est enim character signum indelebile animæ impressum, quod etiam gratia sāctificāte per peccatum depulsa remanet, quia nec ab illa pendet in fieri, nec in conseruari: licet enim quis obicem ponat gratiæ, dū actualiter peccato inhærens, Baptismum suscipit, vel Confirmationem, non tamen definit suscipere characterem.

De illo itaque rectissime intelligitur illud ex Apostolo allegatum: *In quo credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ.* Loquitur enim de Baptismo in quo accipimus Spiritum promissionis: hoc est, Spiritum olim per Prophetas promissum, & iam credentes signemur à Spiritu sancto, non solum per gratiam sanctificationis, sed etiam per signum indelebilis characteris, quo agnoscimur tanquam veri fideles de populo & Ecclesia Dei, habentes ius ad sacramenta ab eo instituta, & ad gratias (si quandoque deperdatur) per illa recuperandam, simulque ad hæreditatem cælestem, tanquam signati de populo acquisitionis.

Altera scriptura huic non absimilis est ad Eph. 4. vbi dicitur: *Nolite contristare Spiritum sanctum, in quo signati estis in die redemptionis.* vbi iterum dicit Apostolus, non per Spiritum

Spiritum sanctum signari, & velut sigillo obsignari, *in die redemptionis*, hoc est (interprete Oecumenico) in die quo baptizati sumus, quando iam redemptionis Christi participes effecti sumus, & illo die à seruitute peccati & sathanæ redempti. Hæc autem obsignatio, licet dici possit per gratiam fieri, tamen etiam proprie ac optime dicitur fieri per characterem, cuius proprium munus est signare.

Vnde, sicut oues in corpore signatæ, agnoscuntur cuius sint Domini, & Iudæi per signaculum Circuncisionis agnoscebantur, de quo populo sorentita & nos per characterem (non exteriorem, sed interiorem) consignamur de grege Christi, & de populo illo, de quo dicit D. Petrus: *Vos genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis*. Et licet per peccatum à gratia excidamus; & potestatem sathanæ in animam demus; semper tamen characteris sigillum manet, & monet nos tanquam rem furtiuam ad alium dominum spectare, cuius sigillum adhuc gerimus: & tanquam seruos transfugas iniuste imperium & obedientiam proprij heri subterfugere, aut tanquam milites perfidos, cum signo ducis ad aliena castra transire.

Nam ideo voluit Deus signum hoc nulla etiam culpa expungi, vt esset in testimonium obligationis, quam habet Christianus in familiam Dei receptus, semper in ea manendi, aut si quandoque fugerit, redeundi, voluit quoque vt esset in testimonium volūtatis diuinæ, quam habet erga nos, sigillum illud characteris testificans se, quantum ex se est, velle nos semper & indelebiliter suos esse; sibi signatos & consecratos, habentes ius inchoatum ad hæreditatem cœlestem per hunc characterem, nisi perfidia nostra in hostis potestatem nos dedamus, & hæreditate illa indignos nos reddamus, nolẽtes in gratiam eius, qui nos signauit, redire, & signū subiectionis, ac obedientiæ nostræ humili ac contrito corde cognoscere. De qua quidem rebellione ac perfidia, velut contristatur Spiritus ille, qui nos signauit, quantum in se est, in gratia nos reuocans, vt memores militaris signi nostri, ac fidelitatis cum signati sumus promissæ, deseramus castra diaboli, & redeamus ad castra Ducis nostri Christi, permaneamus ei milites fidei, donec regnum illud cœleste cum ipso assequamur, ad quod iam inchoatiue sumus quasi ciues & regalis tex conscripti. Propterea ergo monet Apostolus: *Nolite contristare Spiritum sanctum, in quo signati estis in die redemptionis.*

Exempl. Noluit B. Agnes contristare spiritum sanctum, in quo signata fuerat in Baptismo, per quē etiam tunc pretiosa dona acceperat, fidem, spem, charitatem, obedientiam, & Christi amatoris sui characterem. Vnde, cum ad nuptias cum filio Præfecti ineundas, & ad fidem Christianam eiurandam vrgeretur: hisce omnibus donis cum baptismali gratia acceptis, fidem suam oppignoratam respondit, nec sine perfidia posse violari. Audi quomodo ad singula hæc Baptismi dona alludens, intrepide respondeat.

1. *Annulo suo*, inqit, *subarrhauit me*. Ecce donum fidei, quo anima tanquam arrha, cælesti sponso per Spiritum sanctum velut pronubem deuincitur & obsignatur 2. Et *tanquam sponsam decorauit me corona*. Et donum spei, quo tanquam corona cingitur & exornatur anima, donec in æternitatis thalamo accipiat diadema speciei. 3. *Induit me cyclade auro texta, & immensis monilibus*. En nuptialia vestis charitatis, variis donis, vt sit hæc sponsa in fimbriis aureis circumamicta varietatibus. *Sanguis eius ornauit genas meas.* Ecce nitor & pulchritudo gratiæ baptismalis, quæ sine macula, sine ruga animam efficit, virtute sanguinis Agni immaculati. 5. *Posuit signum in faciem meam, vt nullum præter eum amatorem admittam.* Character, qui indicat obligationem, quam habemus gratiam hanc conseruandi, & fidem Christo in Baptismo datam: qui rectè dicitur tanquam signū indelebile imprimi in facie animæ, hoc est, iuxta multos Theologos in ipsa essentia animæ. 6. *Tradidit auribus meis inæstimabiles margaritas.* Ecce donum obedientiæ per quod dicere potest baptizatus: *Dominus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico.* 7. *Mel & lac ex ore eius suscepi.* Alludit ad antiquam cæremoniā, qua baptizatis aliquid mellis & lactis prælibandum tradebatur, ad significandum quod ipsi quasi modo geniti infantes deberent sine dolo, lac & mel doctrinæ sacræ concupiscere, & ex ore Christi cum suauitate suscipere. Huius cæremoniæ testes sunt antiqui Patres. 8. *Iam corpus eius corpori meo sociatum est.* Hæc sociatio fiebat per sacram communionem corporis Christi, quæ baptizato præbebatur. Itaque variis modis signati sumus à Spiritu sancto, sed omnino proprie id fit per characterē, signū interius in anima christiana inexpugnabile, de quo etiam aliqui intelligunt illud Isaiæ *Ponam in eis signum, & mittam ex eis qui saluati fuerint ad gentes, in mare, in Africam & Lydiam, in Italiam & Græciam, ad eos qui non audierunt de me.* Isa. 66. Loquitur enim de nouis Christianis, qui signati charactere Christi, in vniuersum orbem fidem detulerunt.

Tertius scripturæ locus, qui de charactere loqui videtur, est 2. ad Cor. 1. *Qui confirmat nos, & vnxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Hic specialiter agere Apostolus existimatur à plerisque Doctoribus, de charactere Confirmationis: distinguit enim hæc omnia, *Confirmauit, dedit pignus spiritus, vnxit, signauit*, quæ aptissimè distincta reperiuntur in Sacramento Confirmationis.

1. Ibi specialiter confirmamur, siue roboramur ad fidem profitendam à qualibet vrgente persecutionis procella.

2. Ibi specialiter Spiritum sanctum accipimus, tanquam pignus, arrham futuræ gloriæ. Dona enim Spiritus, quæ ibi nobis abundè infunduntur (in cuius signum olim spiritus sanctus etiam visibiliter in Confirmatione descendebat) seruiunt nobis tanquam arrha quædam, donec perfectiua dona gloriæ promissa a Spiritu sancto accipiamus.

3. Ibi specialiter vngimur, tanquam athletæ fortes, ad viriliter luctandum contra aduersarias potestates, & copiosè replemur chrismate spirituali designato per chrisma materiale, vt iam simus perfecti & consummati christiani.

4. Ibi specialiter signamur & sigillamur signo ac sigillo Crucis in fronte, & in anima charactere, vt simus generosi milites insigniti hoc Ducis nostri signo, vsque ad sanguinem pro eius gloria dimicare parati. Et ita verum est tunc illud D. Ambr. l. 1. de sp. s. c. 6. *Exteriori specie signamur in corpore, veritate tamen signamur in corde.*

PROPOSITIO II.

Triplex est Characteris officium Christiani,

Primò Christo configurare. 2. ad diuina Sacramenta suscipienda vel ministranda, siue ad speciales aliquos actus deputare. 3. ab aliis distinguere. Hæc tria reperiuntur in tribus Sacramentis.

Primum quidem characteris officium in illis reperitur, quia Baptismus nos Christo specialiter configurat, tanquam membra capiti: Confirmatio illi nos subijcit & configurat tanquā milites Duci. Ordo illi nos configurat: tanquam inferiores ministros summo sacerdoti. Hinc Character sacramentalis rectè dicitur Character Christi (teste D. Thoma) quia illo nos Christus insigniuit, sibi nos conformans, & sui supremi sacerdotij participes efficiens. Sed nunquid etiam Christi Character dicitur, eo quod illo Christus insignitus fuerit? Respondeo, in Christo non fuisse characterem, cùm enim ratione ciuitatis suæ excellentiori quodam modo in caput Ecclesiæ, in supremum quoque ducem, ac in summum sacerdotem, à Patre designatus fuerit, non indiguit charactere, qui imperfectionem quandam subiecto cui inest, supponit, cùm sit participatio quædam sacerdotij Christi, supponens illum, cui imprimitur esse membrum, aut militem, aut ministrum, respectu alterius superioris capitis.

Secundum characteris officium, etiam in dictis sacramentis declaratur. Quia per Baptismum reddimur idonei ad aliqua sacramenta suscipienda. Per Confirmationem deputamur tanquam milites, ad intrepide fidem confitendam. Per Ordinem deputamur ad conficienda & conferenda Sacramenta. Hinc character à Theologis censetur esse in genere moralis cuiusdam potentiæ passiuæ vel actiuæ, nos aptos reddens ad aliquid vel suscipiendū, vel agendum: ita vt eo ipso, quo Deus nobis characterem sacramentalem imprimit, quodammodo deputet nos, & se velut obliget, vt in functionibus Sacramentalibus sua omnipotentia concurrat. Vbi aduerte, aliter Deum, aliter homines se gerere, dum ad aliquod munus nos deputant: hominum enim deputatio, quia solum externa est, non est ita efficax, vnde ad arbitrium Reipublicæ vel principis tolli solet. At vero Deus efficaciori & excellentiori modo potestatem ad munia sacra exercenda, in Sacramentis vel percipiendis vel conficiendis solet tribuere, per internum aliquod donum animæ infusum & immobiliter inhærens quod hominum arbitrio tolli nequeat. Sicut etiam cum vult offensam nobis remittere, non id solum facit exteriori condonatione & reconciliatione, vt solent homines, sed interius in anima infundit & imprimit qualitatem, per quam nos sibi obligatos efficit, & acceptat

in amicitiam. Et cum vult nos in se credere, sperare, diligere, per interiora spiritualia dona animæ inhærentia id præstat, per habitum scilicet fidei, spei, & charitatis quæ interius animum exornant, & ad id promptum reddunt. Itaque efficax & perfecta est diuina deputatio in muniis sacramentalibus, per signum spirituale characteris quo & anima exornatur & consecrationem quandam indelebilem accepit in ea quæ sunt cultus diuini: quæ nec Magistratuum, nec principum nec hominum quorumcumque subest arbitrio aut potestati, in quo antiqui & nostri falluntur hæretici. Hinc Tertullianus l. de præscrit. cap. 41. illos arridens & perstringens, dicit: *Ordinationes eorũ temerariæ, leues, inconstantes: nunc Neophytos collocant, nunc sæculo adstrictos (hoc est coniugio) nunc Apostatas nostros, vt gloria eos obligẽt, quia veritate nõ possunt: Nusquam facilius proficitur, quam in castris rebellium, vbi ipsum esse illic promereri est, Itaq; alius hodie Episcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector, hodie Presbyter, qui cras laicus: nã & laicis Sacerdot. munia iniũgũt*

Tertio characteris officium, in dictis sacramentis declaratur. Quia Baptismus nos tanquam domesticos Christi, distinguit ab illis, qui nullo modo ei coniuncti sunt, hoc est fideles ab infidelibus. Et id quidem præstat non solum exteriori nota & charactere. Nam nationes à nationibus exteriori quodam symbolo & veste differre, semper consuetum fuit Sic Græci agnoscebantur per pallium, Romani per Togam, Iudæi per signaculum Circumcisionis, Gentes per præputium. Et olim pueri distinguebantur per prætextã, Milites per sagum, Victores per palmatam vestem, Imperator per purpureum Paludamentum, sacerdotes per Cydarim & Poderem. Verum Deus, qui interius in anima agit, non solum vult fideles ab infidelibus exteriori signo distingui, sed & interiori in anima impresso charactere, eos consignat, & agnoscit ipsos, siue vt domesticos, siue vt milites, siue vt ministros & sacerdotes, per diuersos characteres. Et ita sicut per Baptismum sibi signat specialiter suos fideles; ita per Confirmationem suos milites speciales, signo distinguuntur confirmati, ab illis qui nuper baptizati, adhuc sunt quasi modo geniti infantes. similiter & per Ordinem suos signat ministros speciali nota, vt distinguantur, à reliquis fidelibus tanquam destinati, vt stent coram Domino in sacris functionibus.

PROPOSITIO III.

CHaracter per hæc sacramenta impressus, indelebilis est, & ideo illa iterari non possunt.

Sic definit Concil. Trid. sess. 7. Can. 9.

Si quis dixerit in Baptismo, Cõfirmatione, Ordine nõ imprimi characterem in anima, hoc est signũ quoddã spirituale & indelebile vnde ea iterari nõ possũt, anathema sit. Dicitur vero character indelebilis, quia de facto perpetuo in anima quandiu illa durauit, in quocumque eius statu, manebit. Est enim character, participatio quædam sacerdotij Christi: quod cum sit perpetuum, etiam perpetuitatem quandam communicat characteri. Vnde aduertenda est differentia inter characterem, & alia Dei dona, fidem spem, charitatem, gratiam, sanctificationem, & similia Licet enim gratiæ donum, quod etiam per Sacramenta infunditur, ex se sit perpetuum, quia à nulla causa creata potest destrui, nec physice loquendo habet contrarium à quo destruatur (est enim qualitas spiritualis, incorruptibilis, in subiecto spirituali, incorruptibili tamen demeritorie per peccatum quolibet mortale deperditur. Est enim in libero animæ arbitrio, hanc gratiam & charitatem deserere per prauæ voluntatis actum, sicut & fidem ac spem per actus fidei speique contrarios. At non est in potestate animæ, vllo etiam infidelitatis aut desperationis peccato hunc characterem deserere, aut expungere. Sic nec in eius potestate est, dum hæc suscipit sacramenta ex consensu suo & voluntate, dicti characteris impressionem impedire, qualibet praua indispositione. Etiamsi hæresia esset imbutus errore, non credens ipsum sacramentum habere vim talem imprimendi characterem, imo credens characterem figmentum esse, tamen illum recipit, si in Sacramentum consentit.

Itaque quantumlibet qui fidẽ eiuret, & Baptismum, imo omnia sacramẽta, & ipsum Deum, manet hoc signum indelebile in ipso, aduersus ipsum testimoniũ ferens, & sententiam pronuncians condemnationis: nisi resipiscat, & ad Christi castra reuertatur. *An minus forte* (inquit B. August.) *sacramento Christiano poterunt, quam corporalis nota, qua miles insignitur; illa namque militi ad militiam quam deseruisset reuertenti, non noua imprimitur, sed antiqua agnoscitur & approbatur.* Idem ergo iudicium est de Christi charactere, qui à sãctis Patribus signum ac tessera Ducis, militiæque nostræ solet vocari, quod ad fidelitatem seruandã vrgemur. Audi S. Basil. *Tesserã Duces sub se militantibus dãt, vt amici facilius inuicẽ se noscentes exhortẽtur, & si cũ hostibus cõmisceãtur, eo facilius discerni ac separari possint. Quod si forte cõmilitonũ separatio fiat, nemo te quarũ sis partiũ, nostrarũ, an aduersarij nouerit, nisi mysticis signis familiaritatẽ præ te feras: nisi signatũ sit super te lumen vultus domini, nisi characterem in te agnoscat Angelus, quonam modo propugnabit, aut ab inimicis vindicabit? Quomodo inquã, dices, Dei sum, signa non ostendens? An ignoras quemadmodũ signatas domos in Ægypto exterminator præteriit, in non signatis vero primogenita peremit:* Thesaurus non obsignatus furibus facile patebit.

Lib. 2. c. 11. contra Episcop. Parm.

Iulianus Apostata, vt refert Historia Tripartita lib. 9. post viginti annos à Baptismo factus Apostata, à Christiani nominis & cultus abdicatione, imperiũ suũ auspicatus: Christianamque fidẽ tali est odio prosequutus, vt in dicto publico victimarũ sacrificio, illarum sanguine impuro lauari voluerit & baptizari, putans sic delere signaculum sacrũ characteris, quod ei in Baptismo impressum, ac signaculum vnctionis sacræ, signum Crucis Christi, Sacraque omnia Christiana hisce nefariis & diabolicis sacris penitus à se abolere. Imo & in sanguine illo manus suas in Eucharistiæ inctuenti sacrificij sumptione abluit, vt ab hac quam olim fideles manibus sumebant, profanatione eas expurgaret. Sed frustra fremit & insanit contra Christianum cultum. Signaculum illud sacrum characteris, nulla impuritate, nulla diabolica inuentione, nulla inferni, aut sathanæ arte, poterit expungi: sed manebit in illo etiam in æternum, vindictam inclamans contra ipsum, infidelitatem exprobrans, mire contorquens intolerabilem confusionem et ingerens. Per illud distinguetur ab Alexandro, à Pompeio, Iulio, Augusto, aliisque Cæsaribus, qui imperio potiti, nunquam Baptismali vnda sunt abluti: & ideo nimis torquentur quam impius ille, *cui melius fuisset non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem retrorsum conuerti ab illo, quod ei traditum est sancto mandato.*

Exempl.

2. Petr. 2.

Sic etiam sagas & maleficas sathan suæ subiiciẽs seruituti, vt fortius sibi obstringat, iubet abiurare fidẽ, Baptismum, & Christum ipsum, ac speciali sibi fidelitatis præstare iuramentum, iuramento Baptismi aduersum. Quo peracto, eas velut suis sacris initians, simulat se signaculum & characterẽ Baptismi, frõtisque Chrismationem expungere, vt in nullo iam se Christo obstringi agnoscant, cuius omnia signa abiurarunt, simulque nouum se illis characterem imprimere, signum suæ seruitutis inuiolabile indicat. Sed certum est, dæmonem nihil per hæc omnia nocere sacro huic signo indelebili characteris, quamuis id seductorie, multis adhibitis nefandis cæremoniis, persuadere conetur. Reuerti ergo & illæ possunt ad castra & seruitutem Christi, nec nouo egent signaculo aut Baptismate.

Ex dictis concludo characterem non solum in hac vita, & post mortem perdurare. Hæc est communior Theologorum sententia, quam licet Concilia non definiant, cum tamen absolute asserant characterem esse indelebilem, & Cathechismus Pij V. asserat perpetuo inhærere, recte id intelligatur absolute, & sine limitatione: maxime quia cum character sit spiritualis qualitas; & à corpore non dependeat, non est ratio cur morte pereat.

Sed quæres, ad quem vsum post mortem perduraret; Respondeo, in Beatis recte manere, cum sit qualitas spiritualis animam quodammodo perficiens: & seruire potest, ad hoc vt eos designet, quibus abundantius datum est frui hic diuitiis Christi. Respondeo 2. in damnatis manere ad ignominiam & maiorem confusionem, vt notior sit ingratitudo eorum, qui gratiam hic acceptam neglexerunt.

Concludo 2. ob hunc characterem non posse iterari Sacramẽta dicta. Et ita asserunt plerique Theologi, quod baptizatus qui resuscitaretur non deberet iterum baptizari, sicut nec sacerdos resuscitatus deberet iterum ordinari, vt pore in quibus sacer ille character tũ Baptismi tum Ordinis permanserit. Itaque generaliter loquendo, quicumque voluntarie reiterant tria ista sacramenta, sacro characteri, Deoque sunt iniurij. Ideoque olim veri Catholici maluerũt subire mortem, quã in se pati Baptismi reiterationem.

Præcla

Lib. e. V Vandal persec.

Praeclarum est quod hac de re refert Victor Vticeosis. Hunericus Rex, inquit, cùm esset Arianus, iussit omnes catholicos rebaptizari ab Arianis,& ita Arianismum profiteri: Rebaptizatis curabat dari chirographum,quo significabatur illos paruisse Regi.

Hoc chirographum erat Character Bestiæ, siue Anti-Christi, sine quo nemo quid emere aut vendere, vel de loco in locum transire poterat. Steterunt tunc Orthodoxi (præsertim Clerici) fortes in fidei confessione. Inter alios sex Monachi,cum Liberato Abbate,

Qui protracti Carthaginem, cum Præses offerret amplos honores, opes, Regis amicitiam, ipsi generosi milites omnia hæc velut contagia respuentes, vno ore clamabant: *Vnus Deus, vna Fides, vnum Baptisma. Nec poteris adiuuante Deo, in nobis iterari, quod semel in Euangelio præceptum est dari. Facite quod vultis, melius est ad modicum temporalia ferre supplicia, quàm æterna subire. Habete quæ promittitis, cum ipsis diuitiis paulò post perituri, nobis nullus de postibus suntium volebit euellere, quod in vno Baptismate, artis.x Timotoiis dignatus est titulare.*

Iussit ergo Hunericus post tetrum carcerem, eos imponi naui aridis lignis plenæ, vt in medio mari cremarentur. Incedebant illi ad supplicium, quasi ad epulas, vna voce cantantes: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Vocata nobis hæc dies est, & omni festiuitate feremuior: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, cum pro fide Dei nostri perferimus supplicium, ne amittamus fidei indumentum.* Publica quoque voce populum ad constantiam excitabant. *Ne timeatis ô populi Dei, minas & terrores præsentium tribulationum,sed moriamur pro Christo, qui mortuus est pro nobis.*

Erat inter eos puer, nomine Maximus, huic dicebant Ariani: *Infantule, quid festinas ad mortem? dimitte eos, infans, sequere consilium nostrum, vt vitæ reperias remedium. Regisque palatium gloriosum ingrediaris.* At puer: *Nemo me separabit à Patre meo Liberato Abbate & Fratribus meis, cum ipsis sum in timore Dei in Monasterio enutritus: cum ipsis desidero passionem suscipere, cum quibus credo futuram gloriam inuenire. Ne putes posse seducere pueritiam meam. Nos septem voluit Dominus congregare,septem dignabitur vno martyrio coronare,sicut pueros septem Machabæos. si negauero eum,ipse me negabit.*

Ducti ergo sunt in altum mare: sed ignis accensus mox diuino nutu extinctus est, idque secundò & tertiò. Vnde Tyrannus fremens iussit vectibus remorum cerebrum eis commioui, sicque fœlicem animam exhalarunt. Horum corpora mare eadem hora illæsa in terram expofuit, quod est contra eius naturam, nec ausum fuit (vt moris est) triduana dilatione in profundo retinere, ne Dominico præcepto minime paruisset. Ad quod miraculi genus Tyrannus ipse expauit: sed Clerus ea honorificè sepeliuit. Hæc ex Victore Vticeosi.

LECTIO VII.

De ministro, & suspiente.

1 *Docet ministerium ad Sacerdotes pertinere.*
2 *In ministro requiri debitam intentionem.*
3 *Consensum requiri in suscipiente adulto.*

PROPOSITIO I.

Ordinaria potestas Sacramenta conficiendi, vel ministrandi, est penes Sacerdotes, vel Episcopos.

Dico, *ordinaria*, nam in casu necessitatis, non solùm ministri inferiores baptizare possunt, sed etiam laici, imò & mulieres: quia cùm hoc Sacramentum sit necessitatis, noluit Deus vllum excludi à ministerio. Similiter potest Diaconus in defectu Sacerdotis, Eucharistiam ministrare. Et quandoque ex sacerdotis commissione, illi calicis dispensatio concessa fuit, vt patet ex Historia sancti Laurentij, dicentis ad Xistum Pontificem: *Experire vtrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem*, quasi dicat, experire an & ipse suum pro Christo sanguinem possit fundere,& in martyrio, tanquam sacrificio, quo tuum Deo sanguinem tanquam sacrum libamen profundis consors esse. Ex ordinaria itaque auctoritate, quam iure diuino habent, solis Sacerdotibus competit dicere: *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* In hos insufflauit Christus, & dixit: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; quæ verba in eorum ordinatione repetuntur. Ipsi verò Spiritum sanctum aliis infundunt, & peccata remittunt, ac per gratiam animas illuminant Sacramenta administrando, quæ sunt gratiæ ac luminis interni, remissionisque peccatorum causæ, ac signa efficacissima.

Sic & olim Deus habuit speciales ministros, qui tabernaculo deseruirent, & sacris functionibus præessent, portarentque vasa Domini. Et hi typus erant noui Testamenti Sacerdotum quibus sacramenta tanquam vasa sanguinem Christi continentia, quo populus aspergitur & emundatur, commissa sunt, vt eorum arbitrio & authoritate dispensentur. Vnde hic rectè possumus dicere quod olim Moyses Leuitis: *Audite filij Leui, Nunquid vobis parum est, quod separauit vos Deus Israel ab omni populo, & iunxit sibi, vt seruiretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram frequentia populi, & ministraretis ei.*

Sicut verò sacris se functionibus ingerere olim grauissimum piaculum fuit non habenti authoritatem, ita multò magis in noua lege. Extendit Oza manum ad arcam Dei, quoniam calcitrabant boues. Sed iratus Dominus, percussit eum super temeritate,& mortuus est ibi iuxta Arcam Dei, scilicet solis Leuitis licitum erat Arcam Dei tangere.

Grauissimè quoque percutitur Ozias Rex, qui ingressus templum, adolere voluit incensum super altare thymiamatis: sed statim post ingressus Azarias, & cum eo Sacerdotes 80. restiterunt & dixerunt: *Non est tui officij, Ozia, vt adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum, hoc est filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium. Egredere de sanctuario, ne contempseris, quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo.* Iratúsque Ozias, & tenens in manu thuribulum, minatur Sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte eius coram Sacerdotibus: & festinato pepulerunt eum, fuitque leprosus ad diem mortis suæ, & habitauit in domo separata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat è domo Domini. 2. Paralip. 26.

Aduertant hæc nostri hæretici, qui sine missione legitima, sine ordinatione præuia sacris se functionibus ingerunt, sacra mineria peruertunt, laicis omnibus ac coniugatis, opificibus & vilibus personis, ea exercere permittunt cum confusione. Meminisse deberent illius ex Apostolo: *Nemo sibi sumit honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron.* Omnes ministri & Sacerdotes Ecclesiæ Catholicæ à Christo vocari censentur, & ab illo saltem mediatè ordinati, ex cuiusque ordinatione auctoritatem ad sacramentorum ministerium sortiti. Quia Presbyteri ab Episcopis ordinem acceperunt, & hi ab aliis Episcopis,& hi rursus ab aliis,& sursum versus ascendendo veniet ad Apostolos, qui proximè à Christo ordines & auctoritatem habuere; sic longa ordinationum serie omnes à Christo potestatem participant. Ita oleum vnctionis sacræ à Christo tanquam capite, in Apostolos tanquam genas, & ab illis in Episcopos tanquam barbam (quia virile robur Christi sunt) & einde in oram superiorem vestis, hoc est, inferiores ministros descendit. Accedant hæretici, & euoluant ordinem Episcoporum & Sacerdotum suorum, & ostendant ita per successionem ab initio decurrentem, vt possint recurrere ad aliquem ex Apostolis, suæ ordinationis authorem, deinde ad ipsum Christum. At quia id non possunt, tanquam fures, & latrones habendi sunt, qui per ostium ingressi non sunt, sed furtiuè vel irrepunt, aut violenter irrumpunt. Et cum non sit eis potestas pascendi, sacramenta ministrandi, Euangelizandi, a Pastore & Episcopo animarum nostrarum Christo Domino communicata, assumunt sibi honorem ministerij, ad quod a Deo nequaquam vocati sunt.

Mirabile verò est, etiam ex vtero certis prodigiis, aliquos ad ministeria sacra, quasi vocatos & designatos à Deo fuisse. Sic refert D. Gregorius Turonensis de S. Nicetio. A primo, inquit, ortu suo, diuinis quibusdam signis, in sortem Domini electus fuisse videtur Nicetius. Nam cum partu effusus aliorum infantium instar prodiret in lucem, capillis nudus, in circuito tamen capitis tenuis pilorum ordo apte distinctus apparuit, haud secus ac si clericali corona ex arte ornatus fuisset. Vnde Abbati cuidam sancto disciplinis sanctis traditus est imbuendus, cui successit omnium votis dignissimos; & postea Episcopus est creatus.

An. 419. Illud etiam mirabile est diuinæ prouidentiæ signum, quod de sanctis Medardo Nouiodunensi, & Gildardo Rotomagensi Episcopis, sacri tradunt historici: qui fratres vterini, vna die, ex vno matris vtero in lucem prodiere, vna & eadem die fuerunt Episcopi creati, & eadem die sunt defuncti, die eadem sanctis adscripti.

Vna dies peperit Mitras, dedit altera mortem.
Altera & in Sanctos i. ... vterque fuit.
Vorag. & alij. *Fœlices fratres, quorum communis origo,*
Vita, Corona, obitus, gloria, festa dies.

Simile quid refert in Chronic. Ff. Dominicanorum de An. 1250 F. Petro & Arnaldo Gallis vno partu editis: eadem die ad studia missos esse Lutetiam Parisiorum, eadem die religionis habitum suscepisse, & vota emisisse, eadem die primum Sacrum celebrasse, eadem die & hora mortuos esse.

De S. Iuliano Episcopo refert Ribadeneira 28. Ianuarij, statim atque materni vteri claustro egressus est brachiolo suo in altum sublato, præsentibus omnibus, facto signo Crucis (vt solent Episcopi) benedictionem impertiisse.

Sed neque hic prætereundum quod de Athanasio refertur, qui ante tempus sacris se mysteriis adhuc puer ingessisse videretur, nisi secretior quædam diuina prouidentia agnita fuisset, quo puerum hunc ad altiora destinari designabat. Ruffinus sic refert. Tempore quo apud Alexandriam S. Petri Martyris diem Alexander Episcopus agebat, expletis solemniis, Clericos suos, ad conuiuium expectabat in loco mari vicino, videt autem super oram maris ludum puerorum imitantium Episcopum, & quæ in Ecclesiis geri solent cumque intentus spectaret, videt ab his geri secretiora quædam & mystica. Illicò vocat Clericos, & hos pueros ad se perduci imperat. Percunctatur quis eis ludus, quid egissent & quomodo. Tandem rem gestam ordine pandunt, & Baptizatos quosdam Cathecumenos fatentur, per Athanasium Episcopi personam gerentem. Tum ille diligenter requirit à baptizatis, quid interrogati fuerint, quid responderint, simùlque à baptizante quid egerit. Vbi videt iuxta Ecclesiæ ritum cuncta constare, cum Concilio Clericorum statuisse traditur, illis Baptismum non debere iterari, sed adimpleri ea quæ à Sacerdotibus mos est. Athanasium verò, & illos pueros, vocatis parentibus, sub Dei obtestatione tradidit suæ Ecclesiæ nutriendos. Et cum Athanasius paruo tempore sufficienter fuisset instructus, traditus est à parentibus Sacerdoti Christi, tanquam alter Samuel in Templo nutriendus. Vnde & ab eo pergente ad Patres in senectute bona, ad portandum post se Ephod sacerdotale deligitur. Ita Ruffinus, & alij Historici.

Hic ergò existimo quodam spiritus instinctu speciali, Episcopum Alexandrum agnouisse (diuina quadam prouidentia ad altiora in Athanasio fundamentum iaciente) rem hanc ritè gestam fuisse, vnde noluit iterari baptismum. Nam alias saltem sub conditione videbatur iterandus, nec aliter iudicaretur, si quid simile nunc contingeret, nisi alia reuelatio adesset.

Inquirit D. Thomas, An Angeli possint sacramenta ministrare? Respondet primò ministrum oportere esse hominem, quia sacramentorum minister est minister Christi, vt homo est, cui sic conformantur in natura homines non Angeli.

Vnde & in scripturis hominibus speciatim ministerium committitur. Quapropter & Apostolus dicit: *Omnis Pontifex ex hominibus assumitur, vt offerat dona & sacrificia.* Cùm autem ministerium sacramentorum etiam pontificis & Sacerdotij munus concernat, hominibus à Christo commissum dici debet, non verò Angelis.

Respondet secundò. Si tamen constaret aliquod sacramentale ministerium per Angelos factum, ratum habendum esse, eo quod id fieret ex voluntate diuina, qui sicut virtutem non alligat sacramentis, quin possit sine illis effectum eundem conferre; ita nec ministris, quin etiam possit Angelis virtutem eandem communicare.

Sic frequenter legimus Angelos sacram Eucharistiam ministrasse. sanctus Onuphrius Confessor seruus Dei per ann. 60. in solitudine vastissima Ægypti manet incognitus. Ex quibus 30. annis vsus fuerat solis palmæ fructibus, & herbarum radicibus pro cibo; aliis verò 30 pane cœlico sibi per Angelum ministrato, vbi multas diaboli insidias perpessus fuit. quas tamen Dei gratia superauit. Dicitque Paphnutius Abbas, qui desertum illud circuiens, illum reperit, singulis Dominicis diebus Angelum sacram Eucharistiam detulisse.

S. Bonauentura cùm adhuc iunior scrupulis angeretur, & præ humilitate diu abstinuisset à sumptione sacratissimi sacramenti, existimans se indignum, Angelus *Domini* particulam consecratæ Hostiæ eius ori immisit, quam de manu celebrantis acceperat. Sic respexit Deus humilitatem serui sui, & hoc singulari beneficio indicatur, amouere ipsum debere omnem scrupulum, & frequentare hoc diuinum sacramentum; vt familiarius cum suo Creatore conuersaretur.

Beatus Stanislaus Koska Societatis IESV, nobilissimus adolescens Polonus, deuotionem feruentem concepit erga sanctam Barbaram, in cuius vita legerat, illi deuotos sine sacra Eucharistia ex hac vita non migrare. Confessus ergo est die sacro sanctæ Barbaræ, & communicauit, supplicans, vt illius intercessione, cùm ex hac vita illi migrandum esset, sine Viatico non discederet. Cùm igitur desperata esset à Medicis valetudo, vidit duos Angelos Sacramentum sibi deferre, & ex manibus illorum illud suscepit, sancta Barbara assistente.

Admirabilius est quod de Beato Amphilochio Iconij Episcopo, refert Nicephorus lib. 11. Hist cap. 20. Hic cum vitæ & doctrinæ gratia emineret, misit Deus ad eum Angelos, qui mystica & arcana benedictione, ad Episcopalem eum dignitatem consecrarent. Paulò verò post venere Episcopi vt eum eligerent & ordinarent. At vbi ex ipso agnouerunt ab Angelis Dei consecrationem accepisse, data de tam sacra & diuina gratia Deo gloria, vt pontificem Dei, & Euangelij præconem, ac fidei defensorem, cum timore reuerenter admisere, & solita salutatione atque osculo impertito, ea quæ Episcopalis functionis sunt, administrare permiserunt.

Refert quoque de Einolpho puero Cæsarius, Angelum anima iam egrediente, ipsum sacro oleo inunxisse, eo quod ei sacramentum extremæ Vnctionis datum non fuisset. Vide Cæsarium lib. 12. c. 17.

Sed hæc planè extraordinaria esse nouimus, non est tamen infrequens diuinæ prouidentiæ, vt mediantibus Angelis, procuret suis electis Sacramentorum gratiam, sed tamen per ministerium eorum qui ad id sunt deputati. sic rapuit Angelus Philippum, vt Eunuchum Candacis Reginę baptizaret. similiter Angelus Cornelium Centurionem misit ad Petrum, vt ab eo baptizetur. sic & Angelus post martyrium beati Lamberti, Patroni nostri baculum, eius Pastoralem & stolam ad Romam ad Sergium Pontificem defert vt ad limina Apostolorum beatus Hubertus peregrinus, successor eius inauguraretur. Denique Honoratus Episcopus Vercellensis, Angelica voce ter admonitus fuit, vt ad beatum Ambrosium cum morte iam confictantem accurreret, eique sacrum Viaticum præberet, quo sumpto conformatis in crucis similitudinem manibus, orans animam Deo reddidit.

Sed iterum quæres, an beatæ animæ possint Sacramenta ministrare? Videri enim potest respondendum esse affirmatiuè, quandoquidem adhuc in illis Sacramentalis character permaneat.

Negatiua tamen responsio verior est: tum quia non sunt homines. tum quia sacramentalis character non sufficit sine organo corporeo, quo vox, aut alia vitalis actio ad sacramentum necessaria exerceatur. si corpus resumerent, tunc probabiliter dicimus posse. Hæc tamen intelligenda sunt secundum ordinariam institutionem sacramenti, nam loquendo de extraordinaria voluntate Dei, idem dicendum quod de Angelis, cum virtus diuina operari possit gratiam, per quoscumque voluerit ministros.

Hinc supra retulimus ex Ribadeneira & aliis, ano 1120. venisse Ioannem Patriarcham Indorum, & narrasse Calixto Pontifici, Cardinalibus, aliisque Prælatis in Consistorio publicè. qualiter sanctus Thomas Apostolus, omni anno commoneret populum ibi manu sua, dignis Eucharistiæ sacramentum porrigens, quam etiam retrahit ab indignis.

Refert etiam Baronius templum in memoriam sancti Petri, Londini ædificatum à Sebetto nepote Regis Ethelberti. per sanctum Augustinum conuersi ab ipso beato Petro consecratum fuisse, nocte eius consecrationem præcedente, vt viro cuidam pio indicatum fuit. Vnde & Episcopus manè ingrediens inuenit pauimentum alphabeti vtriusque inscriptione signatum, & parietem oleo sanctificationis bis senis in locis linitum, cum totidem cereis & crucibus.

PROPO

PROPOSITIO II.

In Ministro requiritur intentio, non tamen necessariò bonitas, aut fides.

sess. 7. Can. 12.

Primò, quantum ad intentionem, definitum est in Tridentino qualis requiratur, dum disertis verbis pronunciant, *Si quis dixerit in Ministris, dum Sacramenta conficiunt, non requiri intentionem, saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.* Ratio est, quia Sacramentorum Ministri non sunt quasi nudi internuntij literas deferentes, sed tanquam dispensatores vicem Christi & Ecclesiæ gerentes, ex potestate sibi commissa, arbitrio suo concredita.

Ideoque debent habere voluntatem & intentionem perficiendi & exequendi potestatem sibi commissam, hoc est, Sacramentum administrandi, siue faciendi quod Christus instituit, aut quod Ecclesia facit vel sub simili aliqua & æquiualenti ratione. Hinc Sacerdos, qui nonnisi ioco & simulatè omnia faceret, sine intentione prædicta non consecraret, aut absolueret, aut baptizaret. sicut nec sacerdos qui in ebrietate, iudicio rationis totaliter absorpto, aliquem absolueret, aut verba consecrationis supra panem referret, censeretur validè absoluere aut consecrare. Voluntas enim humana rationalis in tali deficeret, quæ sacramento necessaria est, eo quod potestas administrandi sacramentum, data sit homini, vt homo est, siue vt ea vtatur per humanam & rationabilem voluntatem, & non solum per vim aliquam imaginatiuam, qualiter perfectè ebrio posset contingere, aut dormienti.

Aduerte vero intentionem distingui à Theologis in actualem & virtualem. Actualis in hoc consistit, quod actu eliciatur voluntas faciendi sacramentum, eo tempore quo exterius fit. Virtualis est quando initio actionis cùm minister se incipit applicare ad faciendum sacramentum, præcedit aliqua actualis voluntas, à qua inchoatur actio, & in progressu perficitur, licet actu non perseueret, sed tantùm virtute. Hæc intentio sufficit, secundum communem sententiam.

Nam si semper requireretur actualis, omnia plena forent scrupulis, & obligaremur quasi ad impossibile. Nam mens hominis adeò lubrica est, vt cogitationem diu in vna re tenere non possit,

Hinc sequitur, sufficere, si minister proposuit actu baptizare, absoluere, consecrare, & ea vi huius propositi humano more se applicet ad agendum, licet postea in ipsa actione distrahatur, nec cogitet quid faciat. sic satis est, vt sacerdos dum se induit, habeat animum consecrandi panes siue formulas ad id allatas, & ad hoc ante se positas, licet tempore consecrationis non recordetur nisi illius, quam habet præ manibus.

PROPOSITIO. III.

Sicut in ministro, sic & in suscipiente, aliqua requiritur intentio & consensus si sit adultus.

Requiritur scilicet in adultis voluntas aliqua, aut actualis, aut virtualis, aut saltem interpretatiua recipiendi sacramentum. Hæc est doctrina communis Theologorum, estque definitum ab Innocentio Papa, quod is qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit Sacramenti. Hoc enim ad suauem Dei spectat prouidentiam, vt nullus adultus per sacramenta consecretur, sine præuio consensu, sicut nullus illorum iustificatur absque præuio consensu.

Strictiùs tamen loquuntur Theologi de voluntate in ministrante, quam in suscipiente. Nam quantum ad sacramentum extremæ Vnctionis, sufficere docent voluntatem, qua vnusquique fidelis pœnitens ac dispositus, vult frui omnibus remedijs à Christo institutis, & cupit sibi applicari, si illis eguerit. similiter in Baptismo & Pœnitentia, licet requiratur voluntas, quæ fuerit quandoque expressa, tamen si homo post illam incidat in ægritudinem, somnum, amentiam, poterit absolui aut baptizari. Quæ non sufficerent in ministro: nam licet voluerit antea baptizare aut absoluere, si tamen post superueniret ebrietas, somnus, amentia, ebriusque, aut amens, aut dormiens baptizaret, non iudicaretur validè baptizasse, aut absoluisse. Ratio discriminis esse potest, quia minister est principium morale efficiens sacramentum, vnde intentio in eo requiritur, vt principium & forma exterioris actionis, quæ humana ac rationali voluntate fieri debet: at in suscipiente tantum illa requiritur intentio, quæ sit quædam dispositio, vt sit subiectum capax, siue non repugnans sacramento, ad quod sufficere censetur interpretatiua illa voluntas, quæ censetur esse in amente & dormiente, qui priorem voluntatem non reuocauit.

Seria tamen, & non simulata aut delusoria voluntas est necessaria: quia Deus non irridetur, aut eius sacra, quinimò illusores non finit innocuos, aut impunitos. Talis illusoria voluntas fuisse videtur in Radbodo Rege, siue principe Frisonum, de quo ex multis Historicis Baronius anno Domini 719. & Surius 20. Martij Hic cum ad percipiendum Baptisma imbueretur, percunctabatur a S. Vulfrano Episcopo, vbi esset maior numerus Principum & Nobilium gentis Frisonum: an in illa cœlesti Regione, quam per Baptismum promittebat, an in tartarea, quam dicebat Regione? Cui ille: Noli errare, Princeps inclyte, apud Deum certus est numerus electorum. Prædecessores tui sine Baptismo decedentes, certam damnationis subiere sententiam. Hæc audiens ille incredulus, qui iam ad fontem processerat, pedem retrahit, dicens se non posse carere consortio Prædecessorum, & cum paruo pauperum numero, residere in illo cœlesti regno: quin potius non fuisse facile nouis dictis assensum præbere, sed se mansurum in iis, quæ tanto tempore cum omni Frisonum gente seruarat. Sic infeliciter recessit, B. Episcopo ei interminante damnationem æternam, cui multi Frisonum credentes baptizabantur. At postea tamen Dux Vuillebrordum Doctorem & Episcopum præfatæ gentis, accersiri iubet, vt eius consilio & doctrina, si cum Vulfrano concordaret, fieret Christianus. Verum, quia in maleuolam animam non introit sapientia, & ad tentandos sanctos Antistites, hæc loquebatur, non meruit obtinere quod strictè quærebat. Cùm eius Legatum suscepisset Vuillebrordus respondit: *Quia Prædicationem S. Fratris nostri Vulfrani Dux vester contempsit, quomodo meis obsecundabit dictis? Nam hac nocte vidi illum in visu catena religatum igneo, ita vt certum sit illum iam damnationem subiisse æternum.* Cumque iter carperet, quod ad Ducis damnati Palatium ducebat, nunciatur ei, ipsum sine sacramento Baptismi iam mortuum esse.

Aliter planè, & fœlicius contigit Martyri Genesio. Hic sub Diocletiano Minus erat, & mimicæ artis Magister. Cùm ergo vellet Diocletianus de mysterijs christianis ludum exhiberi, Genesius in medio theatri quasi æger decumbens se baptizari deposcit, christianumque se velle mori asserit: Euocatus ergo est Presbyter, exorcista, qui ei adstātes interrogant quid vellet. At ille interiùs inspiratus: *Gratiam*, inquit, *Christi consequi cupio, per quam renatus, liber ero à ruina iniquitatis meæ.* Cùm ergo Sacramentorū mysteria compleuisset, & vestibus albis esset indutus, veluti per ludum militibus raptus, & ad similitudinem sanctorum Martyrum de Christi nomine discutiendus, Imperatori fuisset exhibitus, stans in editiori loco, ita concionatus est: *Audi imperator, & omnis exercitus, Sapientes, & populi huius vrbis: In tantum derisione Christianos habui, vt ex eorum sanctificatione ludum vobis vellem exhibere, At vbi me aqua nudum tetigit, & interrogatus credere me respondi, vidi super me manum cælitus venientem & Angelos Dei radiantes iuxta me stetisse, qui omnia facinora à iuuentute commissa, recitarunt de libro, & dixerunt mihi: Aqua hac dele omnia ista, quæ te fecisse cognoscis, quæ mox in ipsa aqua lauerunt, & me ipsumque librum niue candidiorem postea ostenderunt. Nunc ergo Imperator, & vox populi credite Christum verum Deum, & per ipsum vos ad indulgentiam posse pertingere.* Indignatus est vehementer Diocletianus, vnde Præfecto traditus, fustibus crudelissimè cæsus est. Dein equuleo suspensus, & vngulis laceratus ac lampadibus inflammatus. At in fide persistens, dicebat: *Non est Rex præter Christum, pro quo si millies occidor, ipsum mihi de ore, ipsum de corde non poteritis auferre.* Sic Martyrij palmam capitis obtruncatione promeruit.

Martyr. Vsuard. 25. Aug.

LECTIO VIII.

De malis Ministris.

1. *Docet malos ministros ritè conficere Sacramentum.*
2. *Nouum peccatum incurrere indignè ministrando.*

PROPO

PROPOSITIO I.

Malitia ministri non tollit virtutem Sacramenti.

Primò quidem ex scripturis id declarari potest, quæ satis indicant ministros in Sacramentis agere in virtute Christi, & ideo si vtantur ea materia & forma, quam Christus instituit, non impedire sua vitæ improbitate effectum ipsius gratiæ, quam Christus per ipsos tanquam instrumenta producit. Sic Apostolus dicit: *Quid est Apollo? Quid vero Paulus? Ministri eius cui credidistis, & vnicuique sicut Dominus dedit: Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus incrementum dedit: sed neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*, q. d. Ego per Euangelij prædicationem fidei semina ieci in cordibus vestris. Apollo deinde superueniens, hanc fidei plantam medio Baptismate rigauit. Deus autem fecit, vt hæc planta radicem firmam agens germinaret, cresceret, ac fructum ferret. sicut ergo plantæ nihil obest plantantis aut rigantis improbitas, & semini bono nihil nocet, quod sordidis manibus seminetur, modo terra sit disposita, solque calet, ac solis desuper radij accedant: ita nihil nocet ministrantis culpa illi, qui Christo per eius ministerium inseritur, quia semen gratiæ non ab illo, sed à Christo per eius ministerium in corde seritur, à quo vim habet germinandi, crescendi, fructificandi. *Baptismus Christi*, inquit August. *& per adulteros & inadulteros sanctus est, quamuis illi sint impudici & immundi: quia ipsa eius sanctitas pollui non potest, & Sacramento suo diuina virtus assistit. Aut vero salus vel lucerna lux, cum per caussa defluditur & nihil inde sordium contrahit, & Baptismus Christi potest culusquam sceleribus inquinari.* Aliam iterum similitudinem idem declarat Augustinus. scias, inquit, *quia lapis ex aqua fructum ferre non potest, & per lapideas canales aqua transit ad areolas, & canali lapideo nihil generatur, sed hortus plurimum affert fructum. spiritualis vero virtus Sacramenti, vt lux pura ab illuminandis recipitur, sed cum per immundos transit, non inquinatur.*

Altera scriptura idem confirmans, est illa Ioan. 1. *super quem videris columbam, hic est qui baptizat.* Vbi iterum significatur effectum Baptismi, non tam à ministrando pendere, quam ab ipso Christo, per columbam descendentem à Patre, auctorato, & velut inaugurato. Per quam columbam dicit Ionnes, quandam in Christo proprietatem talem futuram, vt quamuis multi ministri baptizaturi essent, siue iusti, siue iniusti non tribueretur sanctitas Baptismi, nisi illi super quem descendit columba de quo dictum est: *Hic est qui baptizat, Paulus baptizet, hic est qui baptizat.* Ita explicat B. Aug. tract. 6. in Ioan. Cui consonat est, quod dicit S. Ambrosius prologo in libros de spiritu sancto: *Non mundauit Damasus, non mundauit Petrus, non mundauit Ambrosius, non mundauit Gregorius: nostrum enim sunt seruitia, sed tua Domine, sunt sacramenta. Neque enim humana opis est diuina conferre, sed tuum, Domine, munus est & Patris.*

Ex his collige, à meliori ministro per Sacramentum non conferri ampliorem gratiam, quam ab improbo, si æqualis sit suscipientis dispositio: quia gratia sacramentalis non à ministro pendet, sed à Christo, qui ex certa & statuta lege definitam gratiam confert per Sacramentum, quam ex sola sua voluntate aut prædestinatione, non augeget (vt aliqui dixerunt) nec ex merito solo ministri, sed solum ob perfectiorem dispositionem suscipientis, sciens cui dispositioni qualis gratia correspondeat. Hinc paruulos omnes æqualem Sacramenti gratiam recipere existimo, cum nulla in ipsis sit æqualitas. Et hoc quidem intelligendum secundum legem Dei ordinariam: nam sine dubio per speciale miraculum, Deus ex voluntate sua paruulo etiam ob omni maximam gratiam per sacramentum Baptismi conferre potest, cum etiam sine Sacramento possit.

Hinc in vita s. Iuliani Episcopi legimus. cum aquis Baptismi tingeretur suauissimam à multis fuisse aud tam Angelorum harmoniam decantantium: *Hodie natus est infans, qui parem sibi non habet in gratia.* Testis est Ribadeu. in vita eius 28. Ian.

super verticem quoque S. Modesti Patriarchæ (vt refert Raderus in Viridario) cum baptizaretur, visa est columna ignea descendere atque consistere. Ac in Natiuit. B. P. N. Caroli Borromæi visus est fulgor cœlestis, radio soli similis, duabus horis ante ortum solis cubiculum in quo nascebatur, contegens. Quæ omnia prodigia, vel gratiam significant amplissimã iam ab ortu & baptismo his pueris speciali Dei fauore infundi, vel certe à Deo electos esse ad amplissimam gratiam suo tempore per media ordinata illis conferendam, vt cæteris prælucere queant. Dico per media ordinata, licet enim ex diuina prædestinatione oriatur, quod vnus maiorem gratiam recipiat, quam alius: id tamen secundum ordinariam Dei legem non fit, nisi per media congrua, & ad eum effectum accommodata, & ita suauis Dei prouidentia postulat, ac perfectæ prædestinationis ratio. Vnde sicut non dicimus, ratione prædestinationis vnum sine Baptismo saluari, alium cum Baptismo: ita nec ordinatè verum est ratione prædestinationis eodem Baptismum vni maiorem gratiam conferre, quam alteri æqualiter disposito.

Quod vero etiam ministri maior vel minor bonitas Sacramenti effectum non variet, diserte asserunt SS. Patres. Audi Gregorium Nazianzenum. Ne dicas, baptizet me Episcopus, atque is quidem Metropolitanus, non enim locorum est gratia, sed spiritus. Nec dicas, baptizet me saltem Presbyter qui celebs sit, qui pietatis aut continentiæ laude floreat: Tibi quiuis ad purgationem satis idoneus est. Tu qui curationis indiges in iudices iudicium ne arripe, nec eorum à quibus purgaris, dignitates excute. nec inter genitores delectum habe. Est quidem alius alio præstantior, vel inferior, te autem quiuis est superior. Sint duo annuli, alter ferreus, aureus alter, ambo eandem Imperatoris imaginem insculptam habeant, ac ceræ imprimant, quid hoc signum ab illo differet? agnosce si potes, vtrum è duobus signis aureo annulo, vtrum ferreo expressum sit, Sic tibi omnes, qui baptizandi munere funguntur, idonei habeantur. Quamuis alius alium vitæ probitate antecellat, eadem tamen Baptismi vis est. Hæc ille.

In eandem sententiam audi D. August. *Nouit Dominus, qui sunt eius, diuersarum gratiarum sunt, non omnes paria merita habent, sunt alij alijs sanctiores. Cur igitur si vnus à Sanctis baptizetur, alius ab altero inferioris meriti, inferioris gradus, inferioris vita, vnum tamen & par æquale est, quod acceperũt, nisi quia, hic est qui baptizat?* Eodem modo loquendum de alijs sacramentis. Vnde de Eucharistia loquens idem August. sic ait: *Intra Catholicam Ecclesiam in ministeria corporis & sanguinis Domini, nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur Sacerdote; quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur Creatoris, & virtute Spiritus sancti. Et sicut qui baptizat Christus est, ita ipse est qui per Spiritum sanctum suam efficit carnem, transfundit vinum in sanguinem. Credendum enim est, quod in verbis Christi sacramenta conficiuntur, cuius prius creantur imperio, eius vtique verbo recreantur ad melius.* Ita citatur ex August. 1. quæst. 1. cap. Intra.

Non est tamen hic negandum, quod licet effectus Sacramenti non detur ob meritum ministri, sed Christi: posse tamen ministrum de congruo mereri, & impetrare aliquid vltra effectum sacramenti, per orationem, quam specialiter fundit pro suscipiente, ita vt quandoque maiorem ei de congruo impetret dispositionem. Et propter hoc meritum de congruo, quod in gratia & sãctitate imperatis sudatur, potest quis requirere sacramenti ministerium vel Missæ celebrationẽ, ab vno potius, quàm ab altero ministro, non dubitando tamẽ de virtute eius à quolibet procedat ministro.

Tertia scriptura doctrinam datam confirmans est illa Matth. 23. *Super cathedram Moysis sederunt Scribæ & Pharisæi omnia quæ dixerint vobis seruate, secundum opera eorum nolite facere.* Manet ergo in malis potestas iurisdictionis, consequenter manet & potestas ordinis, cum eadem sit ratio, & sic valida sunt quæ ab vtraque potestate in illis procedunt. Hæc scrip. vtitur D. Aug. vt eandem doctrinam confirmet tract. 5. in Ioan. vbi sic dicit: Quid tibi facit minister malus, vbi bonus est Dominus? sint ministri iusti, si volunt, si autem noluerint iusti esse, qui super cathedram Moysis sedent, securum me fecit magister meus. Quomodo securum me fecit? Scribæ, inquit, & Pharisæi super cathedram Moysis sedent, quæ dicunt facite, quæ autem faciunt nolite facere. Si fuerit minister iustus, computo illum cum Paulo, computo cum Petro. Si fuerit superbus computo illum cum zabulo, sed non contaminatur donum, quod per illum fluit purum Baptisma quod dabatur à Paulo & à Petro, Christi est, & quod datum est à Iuda, Christi est: dedit Iudas, & est baptizatum post Iudam, dedit Ioannes & baptizatum est post Ioannem. Non Iudam Ioanni, sed Baptismum Christi etiam per manus Iudæ datum, Baptismo Ioannis etiam per manus Ioannis dato, rectè proponemus.

Hæc

Hæc ille. Itaque in sententia scripturæ allegata, duo facit Christus, quia & ipsos reprehendit sacerdotes, quod aliter docendo, aliter viuendo, seipsos mutuo quodam eloquio condemnent; & simul tamen monet populos, ne eorum authoritatem & ministerium vilipendant, aut respuant. Ad prius respiciens D. Chrysost. explicans illum locum sic alloquitur Sacerdotes: *Multi Sacerdotes & pauci Sacerdotes; multi nomine, pauci opere, quia cathedra non facit Sacerdotem, sed Sacerdos cathedram: non locus sanctificat hominem, sed homo locum. Qui bene sederit super cathedram, honorem accipit ab illa, qui male, iniuriam facit cathedræ. Iudicio enim sedet, si bene vixeris & docueris omnium Iudex eris: si autem bene docueris & malè vixeris, tui solius. Nam bene viuendo, & bene docendo populum instruis, quomodo debeat viuere. Bene autem docendo & male viuendo, instruis Deum, quomodo debeat te condemnare.* Hæc ille.

Ad posterius respiciens D. Greg. sic queritur: *Multi sæcularium, cum plus Sacerdotis vitam, quam suam discutiunt, in contemptum diuinorum Sacramentorum incurrunt. Magna trabe habentes vulneratos oculos, eamque negligentes, festucam tenuem in aliorum oculis conspiciunt, quam dum incautè festinant auellere, in erroris foueam dilabuntur, minus considerantes, quod eos Sacerdotum vita non læderet, si humiliter bonis Sacerdotum monitis aures accommodarent. Sed dum hypocritarum more, plus illorum formam quam propriam vitam, vel vitæ negligentiam diiudicant, spernunt sancta monita & spiritualia dona. Vnde fit, vt non solum ab eis dicta respuant, sed quod est deterius, diuina etiam mysteria contemnunt.* Hæc Gregorius, & habentur. 1 q. 1. c. Multi.

Patet igitur tum ex scripturis, tum ex sanctis Patribus, quomodo sacramenti valor & gratia non dependeat à bonitate, vel malitia ministri. Imò & hic admiranda est, & benedicenda diuina bonitas, quæ cum omnes ministros, malos ab ecclesia potuisset repellere, imo igni absumere tam impure tractantes tam pura mysteria, & decernere, vt nihil efficerent cum conscientia impura accedentes, id tamen noluit ob nostram vtilitatem, sed voluit esse firmissimum id quod agerent: & ideo non minus eum adoramus inter manus impiissimi sacerdotis, quam inter manus s. Petri aut Pauli. Cur ita, ô Domine, decreuisti nisi propter nos, ne facilè perturbaretur Ecclesiæ tuæ regimen, ob incertitudinem quam haberemus frequentissimè de vita & iustitia ministrorum & consequenter de sacramenti valore & effectu? Nullum nobis voluisti offensionis lapidem relinquere aut petrā scandali, in quam impingeremus. Hæc verò petra esset scandali, lapisque offensionis, in quē impingere quotidie posset fides nostra, dubitando, continuò de veritate sacramenti, si mali ministri non ritè consecrarent, aut baptizarent, cum eorum nobis ignota sit probitas, vel malitia. Voluisti ergo nos credere, quod sacramentum nostrum contineat pretium redemptionis, licet in impuris manibus sacerdotis, quia non ab illo est, cuius cor & animus velut cloaca est impuritatis, sed à tuis manibus purissimis in cruce fixis, adhuc quotidie per Sacramenta fluit, ab illo puritatis perfosso latere, vim sanctificandi habens, etiam per malos ministros, te in bonum nostrum, ita volente ita decernente. Tibi ergo ideo à nobis deberetur laus & gratiarum actio.

Hac de re suppeditauimus exempla super quarto Decalogi præcepto, vbi declarauimus quod honor debeatur etiam malis sacerdotibus, & quod efficax sit eorum ministerium, ac benedictio. v. vbi.

PROPOSITIO II.

Ministrant in statu peccati mortalis nouo se peccato mortali abstringunt.

Ratio est, quia minister obligatur esse in statu gratiæ, dum ex officio ministrat, quæ quidem obligatio oritur, tum ex sanctitate sacramenti, tum ex consecratione ministri. Accepit enim minister in consecratione sua gratiam sanctificantem, vt se conformet principali agenti Christo, qui illo tanquam diuino instrumento vtitur ad primarias functiones sui Sacerdotij, & ad gratiam illis infundendam per ipsa signa efficacia sanctitatis. Si itaque in veteri lege clamant: *Mundamini qui fertis vasa Domini*; quanto magis id legis noui Sacerdotibus inclamatur, quibus ipsa sacramenta, quasi vasa Christi sanctissimum sanguinem continentia committuntur, vt per illa plebem veræ sanctitatis participem efficiant: Mundentur ergo cum hæc tractant, alioqui contra ipsos ille sanguis testimonium dabit. Meminerint quoque illius quod Exod 9. dicitur: *Sacerdotes accedentes ad Dominum sanctificentur, ne percutiat eos.* Meminerint Nadab & abiu filiorum Aaron, qui offerentes coram Domino sacrificium in igne alieno, igne cœlesti à Deo consumpti sunt dixitque Moyses: Hoc est quod loquutus est Dominus: *Sanctificabor in illis qui appropinquant mihi.* Illi verò censentur in igne alieno ad Dominum accedere, qui charitatis & gratiæ igne extincto, peccato mortali obnoxij, ignis tartarei scintillam concupiscentiæ aut odij flammam in corde alunt, & sic ad ministerium sacrum accedunt, illi ergo timeant Dominum percutientem, dum nouo sacrilegio illum irritant. Quamuis enim Sacramentorum ministerio alios sanctificent, seipsos tamen commaculant, & diuino se iudicio reos obstringunt, aliis fructum, sibi perniciem afferunt.

Ma. 52.

Eleganter Nicolaus Pontifex eos comparat faci accensæ quæ aliis lucem affert, sibi verò detrimentum. Et D. Gregor. alia vtens similitudine dicit: *Ingrediuntur electi sacerdotum manibus expiati, cœlestem patriam, & sacerdotes Christi per vitam reprobam, ad inferni supplicia descendunt. Cui rei similes dixerim sacerdotes malos, nisi aquæ baptismatis, quæ peccata baptizatorum diluens, illos ad regna cœlestia mittit, & ipsa in cloacas descendit?* An non ergo dolenda sors eorum, quod cum quotidie inter misteria sanctitatis & salutis versentur, nihil tamen illis perfectus inde redundet, sed maiorem sibi damnationem inde acquirant? Quam verè adimpletur in ipsis illud prophetæ in sensum mystico. *Tu seminabis, & non metes. Tu calcabis oliuam, & non vngeris oleo, & mustum & non bibes vinum.* Seminant vtique semen vitæ æternæ; semen gratiæ, per Sacramenta in cordibus fidelium: sed quem fructum inde sibi referunt, nisi nouum peccatum? Administrant aliis florum olei, vnctionem spiritus & gratiæ interioris, & à Christo tanquam oliua fructifera in medio Ecclesiæ plantata fluentis, ipsi verò non vnguntur, nihil vtilitatis ex hoc oleo in medelam fluente participant, nisi nouum animæ vulnus per sacrilegam tractationem. Ipsi mustum eliciunt Spiritus sancti de visceribus Domini nostri Iesu Christi, à quibus vim habent Sacramenta. Ipse est vua mystica, botrus Cypri torculari Crucis expressus, vt Sacramentorū vasa spirituali vino impleat. At cùm ipsi quotidie hæc sacratissima vasa cœlestis liquoris tractēt & dispensent, tamen illo liquore sacro non reficiuntur, illū non bibunt, sed potius venenum sugunt. Et ideo meritò eorum miserandam sortem deplorare possumus cum Propheta.

Gregor. hom. 17. in Euāg.

Mich. 6.

Itaque functiones sacræ, quatenus à Christo sunt per eos operante, multam efficaciam gratiæ & benedictionis habent erga suscipientes. Sed quatenus ab ipsis prodeunt per conscientiam impuram maculatæ, sic ipsismet maledictionem spiritualem afferre est necesse, quia sunt operationes sacrilegæ ita de impio Sacerdote consecrante, aut absoluente, dicere posses quod olim Isaac. *Vos quidem, vox Iacob est: sed manus, manus sunt Esau. Vox eius, vox Christi est, benedicentis, consecrantis, absoluentis, quasi vox gratissima Iacob, cum veste sacerdotali odoris suauissimi, à Patre efficacem benedictionem impetrantis. Sed manus, manus sunt Esau, hoc est, opera quæ per manus designantur, opera sunt hominis impij, maledictionem potiùs, quàm benedictionem attrahentis.*

Gen. 27.

Ad horum omnium confirmationem facit, quod in vita s. Hugonis Lincolniensis Episcopi, legimus. In villa quadam Galliæ sacerdos erat vitæ dissolutæ: quodam autem die celebrans, cum sacramentum Dominicum eleuatum super calicem deuidere deberet, dubitare cœpit, an hoc esset verum Corpus Christi, maximè hæsitans ob reprobam vitam suam. An scilicet, talis peccator, qualem se agnouerat, consecrare posset. Hunc autem diuina bonitas sacrilegij, quod celebrando committebat, admonere volens, simulque ad pœnitentiam, vocare, & fidem huiusce mysterij vacillantem in eius corde firmare, protinus fecit, vt sanguis ex hostia fragenda emanaret. Quam ipso dimittente in calicem, subito sacramentorum sanguinis mutatum fuit in cruorem, quasi de aliquo profluxisset recentissimè: Vnde & ipse vitam in melius mutauit, magnalia hæc Dei publicans, & tota vita pœnitentiam agens. Cùm autem s. Hugo iter illac faceret, alloquutus est dictum sacerdotem, qui iam sanctitate vitæ, & austeritate pœnitentiæ notus, & fama celebris erat. Cùm ergo Episcopo narrasset prodigium hortabatur vt cruorem veritatis testem inspicere dignaretur: sed non acquieuit, quinimò famulis idem suggerentibus, fertur respondisse: *Habeant incredruli signa infidelitatis suæ: nobis, qui credimus sub speciebus sacramentalibus vere Corpus & Sanguinem Christi contineri, signa quid prodeunt?* Quosdam etiam ire volentes ad videndum durius obiurgabat, quod non

deuotione

deuotione, ſed curioſitate id facerent, ſiquidem ſcriptum nouerat: *Beati qui non viderunt, & crediderunt.*

Kempis in vita Henrici Brunc. cap. 7.

Refert quoque Thomas à Kempis in partibus Friſiæ quendam fuiſſe Sacerdotem, & exiguæ ſcientiæ, & minus laudabilis vitæ. Hic cùm accederet diuina celebraturus, quædam matrona, quæ eius nouerat imperitiam & vitam, cœpit intra ſe cogitare, ac murmurando dicere: *Quid tu imperite, vis facere? Et tu homo indigne, quomodo poteris tantum ſacramentum conficere?* Celebrat interim Sacerdos iſte, & conſecrat, hæc illa cogitante. At dum hoſtiam eleuat conſecratam, videt figuram hominis Chriſti, tota ſtupens & perplexa. Miſſa finita, adit Confeſſarium, exponitque viſionem, prauamque quam conceperat de Sacerdote illo opinionem. Diligenter examinat rem geſtam Confeſſarius, & illi reſpondit: *Hoc Deus pro tua ſalute fieri permiſit, ne de cætero male de Sacerdotibus cogites, nec de vera conſecratione dubites, licet ſint indigna vita.* Illa ergo in fide inde roborata eſt, Deoque de Sacerdotibus & Miniſtris ſuis iudicium commiſit.

Concludens igitur hanc Lectionem & Tractatum, omnes ſacramentorum miniſtros verbis Apoſtolicis adhortor in Domino: *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Hic iam quæritur inter diſpenſatores vt fidelis quis inueniatur:* Si nos ipſos primum exiſtimemus vt Ieſu Chriſti miniſtros, ſeria & efficaci mentis conſideratione, ſi vita & moribus nos tales geramus, ſanctitatem in omnibus ſectantes, iam etiam populis facilè perſuaderi poterit miſterium noſtrum ſublime eſſe venerandum, admirandum, ac myſteria quæ tractamus & diſpenſamus, ſacroſancta eſſe puriſque mentibus ab vnoquoque cum timore & reuerentia ſuſcipienda.

Si miniſtri Chriſti ſumus, iam illi aſſimilari debemus non ſolùm authoritate, poteſtate, aut ſacro ipſius per ordinem accepto charactere: ſed & gratia interiori mentis puritate, animi perfectione, & ſanctitate, ne miniſterium noſtrum deturpemus, aut myſteria diſpenſanda vilia populis reddamus. In medio Candelabrorum aureorum, aut lampadum ardentium frequenter agimus dum ſacramentorum miniſterio continuè vacandum eſt. Videamus ergo, vt ſimiles Filio hominis eſſe poſſimus, qui apparuit Ioanni Apoſtolo veſtitus podere, oculis flammantibus inſtar ignis zona præcinctus aurea, gladium in ore gerens, ſtellas in manu. Veſte cœleſtis gratiæ perſeueranter induamur: hæc eſt poderis ad talos vſque pertingens, quæ ſanctificat Sacerdotes, cœleſtis in corde & oculis noſtris ardeat. Zelus amoris diuini voluntatem & intentionem noſtram ſemper accendat & purificet, ne qua impuritas in diuino miniſterio ſeſe interiiciat. Zonæ noſtræ nunquam obfuſcantur, & faſciæ pectoralis, hoc eſt caſtitatis, quæ renes noſtros præcingit, & dilectos Deo & hominibus nos efficit. Gladius nobis in ore commiſſus eſt, verbum ſcilicet Dei, ſiue ſacramentalia in formis conſiſtens ſacramentorum, ſiue concionatorum in populi inſtructione & exhortatione.

Vtroque vtamur fideliter, acutiſſimum ex vtraque eſt ad amputandum peccatum & iniquitatem reſecandam è cordibus fidelium, nam id præſtat verbum ſacramentale ex opere operato, verbum verò exhortatorium ex virtute quam habet a verbo æterno, quando, vbi & quomodo illi placitum eſt. Denique, ſtellas ſeptem nos in manu gerere ſciamus, dum ſeptem ſacramentorum diſpenſatio nobis concredita eſt: quibus tanquam ſtellis, myſticum Eccleſiæ cœlum decoratur: quibus etiam tanquam ſacris ſyderibus facibúſque cœleſtibus, datum eſt nobis animos illuminare, & caliginem excutere.

Cur ergo nos tenebris peccati obuoluti iacebimus, qui aliis lucem adminiſtrare debemus? Cur impuri erimus, fuliginoſi, aridi, frigidi & fœtentes, qui inter aquam puriſſimã, ignem fulgidiſſimum, lucem ardentem, vnctionis odorantis pinguedinem, continuò agere debemus, dum ſacramentorum miniſterio ex officio incumbimus? procul ergo ſordes & fœtor peccati procul caligo & frigus iniquitatis, inter balnea myſtica, inter olei ſacrati vaſa, inter lampades & candelabra, inter ſtellas & ſydera lucentia degentibus. Aut alioqui maius ſuper nos trahentes iudiciũ, ſine excuſatione ad cloacas fœtentes inferni, ad frigus & ſtridorẽ dentiũ, ad tenebras inextricabiles, ad ignem perpetuum nos citò relegandos nouerimus. Vbi tanquam contemptores miniſterij Chriſti, & violatores miſteriorum eius atque infidos Domini diſpenſatores tormenta & pœnę cum verme non intermoriẽte acerbiùs cæteris Chriſtianis, maiorique confuſione torquebimur qui deſtinati eramus, vt ad iuſtitiã cæteros erudiẽtes & perducentes, *Fulgeremus, vt ſtellæ in perpetuas æternitates*

CANDELABRI
MYSTICI
TRACTATVS SECVNDVS,
DE SACRAMENTO
BAPTISMI.

PROOEMIVM.

PRIMA Lampas, ſeu Lucerna, in ſublimi Eccleſiæ Candelabro, à Ieſu Chriſto omnis luminis fonte cõſtituta, & ſuccenſa Baptiſmus dicitur. Qui de filiis tenebrarũ potens eſt in ſuo fulgore nos lucis filios efficere, & de filiis iræ, filios gratiæ. Ab illo enim primã fidei, gratiæq; cœleſtis lucem depromimus, per quam de regione vmbræ mortis, vocamur in partem ſortis ſanctorũ in lumine, & adſcribimur libro vitæ, In huius rei ſymbolum, recenter baptizato cereus accẽſus in manus traditur, eique dicitur: *Accipe lampadem ardentem, irreprehenſibilem, cuſtodi Baptiſmum tuum, vt cùm Dominus venerit ad nuptias, occurrere ei poſſis, vnà cum omnibus Sanctis in Aula cœleſti, habeáſque vitam æternam.* Ergo Sacramentũ hoc rectè Lampas nominatur, quæ prima caliginem diſcutit ab oculis noſtris: & præuio ſuo lumine nos ſemper ducit, dirigitque pedes noſtros in viam æternitatis, vt tandẽ reddamur participes nũquam intermorituri luminis, in viſione diuinæ claritatis. Quia ibi eſt fons vitæ, ad quẽ ducit fons Baptiſmatis: *Ibi in lumine videbimus lumen*, ad quod ducit luminoſus cereus Baptiſmalis. Hinc & ſanctis Patribus, Baptiſmus non ſolùm *Lauacrũ regenerationis*, ſed, & *Sacramentũ illuminationis* nuncupatur: à quo primi Chriſtiani vocati ſũt *Illuminati*, iuxta illud Apoſtoli ad Hebr. *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiam.* Quod de Baptiſmo accipiunt ſancti Patres, quo homo accipit primi & increati luminis conſortium, omniúmque diuinorum illuſtrationum principiũ, vt loquitur ſanctus Dionyſius Eccleſ. Hierarchiæ cap. 3. Quem Baptiſmum cum lumine

ſuo

ſmo & pœnitentia, quæ in adultis ſolet illum præcedere negat Apoſt. poſt lapſum poſſe iterari, itaque de huius primæ Lampadis cœleſtis materia, forma, oleo, & lumine ſine effectu & gratia; denique miniſtro, ſuſcipiente, ritu & ornatu myſtico cæremoniarum eius, ſigillatim nobis hic diſſerendum eſt.

LECTIO I.

De materia Baptiſmi.

1. *Docet materiam eſſe aquam.*
2. *Congrue aquam eſſe deſignatam in materiam.*
3. *Agit de aqua benedicta, & eius vtilitate.*

PROPOSITIO I.

Materia Sacramenti huius eſt aqua naturalis. Hæc propoſitio manifeſta eſt ex ſcripturis, ſiue conſideremus noui Teſtamenti apertiſſimam hac de re doctrinam, ſiue veteris figuras & oracula.

Primo igitur notiſſimum eſt illud Chriſti: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Quo quidem loco agit Saluator de generatione ſpirituali, quam apponit generationi carnali, & quia carnalis illa, qua naſcimur filij iræ, non poteſt renerari, declarat aliam ſublimiorem, qua naſcimur filij gratiæ, & hæredes regni ac gloriæ, quã omnibus neceſſariam dicit. Quia etiã generatio carnis ex duobus fit principijs, matre ſcilicet, & patre, duo quoque generationis ſpiritualis principia expreſſit, aquam, quæ matris, & ſpiritum ſanctum qui patris vices gerat. Hæc ergo ſpiritualis generatio fit per aquam in Baptiſmo, vbi *dedit poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, qui non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* Hæc enim filiatio non obtinetur per viam generationis carnalis, naſcendo per voluntatem hominis, carne & ſanguine interueniente, ſed renaſcendo per virtutem & operationem ſpiritus ſancti, qui eſt Deus qui per Baptiſmi aquam nouum nobis eſſe ſpirituale & diuinum tribuit, nouamque natiuitatem, quæ ex Deo eſt.

Sic quilibet Chriſtianus duas habet natiuitates, vnam naturalem, qua generatur ſecundum carnem in ventre matris, alteram ſupernaturalem, qua regeneratur ſecundum ſpiritum per aquam in Baptiſmo: vt ſicut per primam genitus fuit filius Adæ, ita per ſecundam certus ſit ſe genitum eſſe Filium Dei. *Tres enim ſunt qui teſtimonium dant in terra*, quod ſimus filij Dei. *Spiritus, Aqua, & Sanguis* Spiritus nos regenerans in Baptiſmo: Aqua, ex qua regeneramur velut ex ſemine ſpirituali & incorruptibili; ſanguis Chriſti, qui nobis per aquam applicatur, quo lauamur & renouamur. Et hæc eſt generatio cœleſtis, quæ cuſtodit nos, quam ſi voluerimus cuſtodire permanebit in nobis, quoad vſque nos æterna & conſummata regeneratione, filios gloriæ, & hæredes regni, æternitati pariat. Vides ergo cur Saluator dicat: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei.* Vides quam aperte materiam Baptiſmi neceſſariam deſignet per quam regeneramur.

Tit. 3.

Sed & conſonat dictio ſaluatoris Apoſtolorum doctrina & obſeruatio. Doctrina quidem, nam D. Paulus Baptiſmum vocat *Lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti*, & aſſerit, quod Chriſtus ſic dilexit Eccleſiam ſponſam, vt eam emundare voluerit *lauacro aquæ in verbo vitæ.* Quid clarius? Lauacrum aquæ nominans, deſignat Baptiſmi materiam: Verbum vitæ iungens, deſignat eius formam.

Ephes. 5.

Hæc coniuncta dicit vim habere ad emundandam Chriſti ſponſam, vt ſit ſine macula, ſine ruga, eandemque gloriæ decorem aſſequatur, & ſic Baptiſmi deſignat effectum. Obſeruatio vero Apoſtolorum ex actis colligitur, quæ ſatis indicant Apoſtolos nunquam ſine aqua baptizaſſe. Act. 8. Cum Philippus Eunuchum catechizaſſet, ſimulque ad aquã quandam in via peruenissent; *Ecce*, inquit Eunuchus, *aqua, quis me prohibet baptizari?* Intellexerat vtique Baptiſmum in aqua ſibi neceſſarium: vnde vterque ad aquam deſcendit & Baptiſauit Philippus Eunuchum. Actor 10. ſimiliter dicit Petrus: *Nunquid aquam quis prohibere poteſt, vt baptizentur hi qui Spiritum ſanctum acceperunt, ſicut & nos*; Ecce aqua neceſſaria iudicatur, etiam poſt ſpiritum ſanctum acceptum: Imo vbi aqua defuit optantibus Baptiſmum, quandoque ſpeciali miraculo eam educi voluit Deus, vt eius neceſſitas deſignaretur.

Præclarum huc de re extat exemplum, inter ea quæ à diuo Petro & Paulo geſta ſunt. Cum enim Proceſſus & Martinianus milites cuſtodientes ſanctum Petrum in carcere Mamertino, viderent eius cœleſtem vitam & doctrinam, ad Chriſtum conuerſi ſunt. At cum aqua deeſſet, Petrus ſigno crucis in rupe impreſſo, fontem eduxit, qui adhuc hodie poſt annos plus mille quingentos fluit, ne aruit. Videre eſt adhuc illum Romæ, & experientia conſtat, quantumuis quis hauriat, numquam exhauriri, cum nemo tamen ſit, qui quotannis ex vrbe Rom. illuc ad hauriendum non concurrat: & licet nullo ex illo hauriat, in eodem tamen permanet ſtatu, non exuperat, aut redundat, inquit Beatus. Milites autem in hac aqua baptizati, mox tanta gloria, robore & iubilo ſunt donati, vt cum Paulinus Præfectus, ſaxo ora eorum, maxillas & dentes contundi iuberet, illi oculis in cœlõ fixis canerent: *Gloria in excelſis Deo.* Rurſum cum equuleo, laminis candentibus, aliiſque diris tormentis cruciarentur, non aliud reſonabant, quam *Benedictum ſit nomen tuum, Domine, in ſæcula.* Tandem ſecuri percuſſi, exultantes martyrium ſubierunt, tanquam qui hauſerant aquas de fontibus ſaluatoris per Baptiſmum, & iam properabant ad vitæ fontem æternum.

Secundo, declaratur ex figuris, iam enim ab initio ſæculi vt Deus deſignaret ſe aquæ ſacramento ſalutem hominum operari velle, multa in aquis præmiſit myſtica ſigna. Hinc Diuus Petrus diluuium figuram geſſiſſe Baptiſmi aſſerit, quia ſicut per aquas diluuij mũdus purgatus eſt, ſubmerſis impiis: ita per Baptiſmum ſpiritualiter purgatur, demerſis in aqua peccatis. Et ſicut Noë ſaluatus eſt per arcam & aquam, ita & nos per Crucem & Baptiſmũ. Expende verba Apoſtoli Petri: *In diebus Noë cum fabricaretur arca, in qua pauci, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam, quod vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma: non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum.* Sic Petrus, quod Græci omnes ac Latini ita latius interpretantur: Sicut aqua ſuperna infuſa ex omni parte arcam abluebat eãque non obruebat, ſed ſubleuebat, vt qui in ea erant illæſi ab vndis ſeruarentur, impijs abſorptis. Eodem modo vos Baptiſmi aquæ abluũt ſupernè infuſæ, euehunt que ad cœleſtia: ne obruamini ab vndis vel iræ diuinæ vel ſcelerum, quibus impij & peccata abſorbentur: ex quo fit vt nõ carnis ſordes deponatis: ſed conſcientia veſtra bona efficiatur: vt Deo interroganti reſpondeatis deuotione mentis, infuſione charitatis, parati ad omnia illius mandata obeũda. Aſſerit etiam D. Paulus, tranſitum maris rubri eiuſdem aquæ ſignificationẽ habuiſſe. Quod explicans D. Greg. l. 9. epiſt. 39 ſic ait: *Certe maris rubri tranſitus figura ſancti Baptiſmi, in quo hoſtes ſunt mortui, ſed alij, retro facti, in Eremo ſunt inuẽti. Sic quippe omnes, qui ſancto Baptiſmate tinguntur, eorum peccata præterita laxantur, quia ea velut Ægyptij hoſtes à terge moriuntur. Sed in eremo alios hoſtes inuenimus, quia dum in hac vita viuimus, priuſquam ad promiſſionis patriam perngimur, multæ tentationes nos fatigant, & ad terram viuentium tendentibus, iter intercludere feſtinant. Qui ergo dicit peccata in Baptiſmate funditus non dimitti, dicat & Ægyptios in mari rubro non veraciter mortuos.*

1. Pet. 3.

Boſiua lib. 1. de ſig. Eccl.

Alteram figuram agnoſcere poſſumus in aquis Iordanis quibus ſepties lauari iubetur Naaman Syrus, & a lepra mundatur, eiuſque caro pura redditur, quaſi caro pueri. In Baptiſmis aquis virtute ſeptiformis Spiritus ſancti anima ab omni lepræ & peccati contagio emundatur, & puritati perfectæ reſtituitur.

Exo. 15.

Denique, in aquis miracula multa rei huius prænia extitiſſe reperiet, qui Scripturis ſacris intenderit. Sic aquæ Marath dulces redditæ ſunt immiſſo ligno, quia Baptiſmi vnda ſuauis & efficax redditur per virtutem ligni Crucis & Paſſionis Chriſti. Sic & virtus probaticæ piſcinæ, aut natatoriæ Siloe, ad quam cæcus natus à Chriſto miſſus fuit, virtutem noſtri baptiſmatis præſignauit, vt docent ſancti Patres.

Tertiò declaratur ex oraculis Propheticis. Præuiderat ſpiritu Prophetico Rex Dauid has baptiſmi aquas (teſte ſancto Baſilio) dum filios Dei ſolemnibus verbis inuitat & aduocat, vt afferant Deo munera, afferant gloriam & honorem intrãtes cum victimis in atria eius. Quid ita? Quia vox Dei admirabilis eſt, inquit, ſuper aquas in maieſtate, virtute, magnificentia, cõfringens cedros, commouens deſertum, intercidens flammam ignis. Quę omnia virtuti Baptiſmi conueniunt Hæc gentes elatas, inſtar cedrorum, humiliauit, & fidei iugo colla ſubmittere fecit. Hæc populos, qui erant inſtar deſerti, vitiis & vepribus errorum obſi-

Pſal. 28.

tis

ti, in quibus nullus adhuc erat ſulcus prædicationis, ad fidem commouit. Hæc flammas tartareas, quibus hæ gẽtes erant obnixæ, intercidit, & ab eis auertit; flammaſque fuliginoſas prauæ cupiditatis, quibus in vitia exæſtuantes ruebant, in aquis ſuis ſuffocauit. Hæc ceruos præparat, expeditos reddens fideles, ad tranſilienda bonis ſæculi ſpineta, ſiue ſolicitudines, & ad celeriter & expedite belligerandum, ſicut ſerui ſolent, contra ſerpentis venenum. Hæc omnia facta ſunt voce Domini ſuper aquas Baptiſmi reſonante, & illis virtutem tribuente, ac ipſo Domino Apoſtolos per vniuerſum orbem deſtinante, vt voce ſua virtutem hanc baptiſmalis aquæ omnibus gentibus nunciarent. Hæc ergo præuidens Propheta, merito omnes ad laudem inuitat, & prædicit fore quod illa voce Dei, & aquarum virtute vndique permeante, tandem Dominus populo benedicens, perfecta eos pace frui faciet, vt in templo eius omnes dicant gloriam. *Sedebit*, inquit, *Dominus Rex in æternum, & populo ſuo benedicet in pace.* Magnifica ergo eſt hæc de Baptiſmi aquis pronunciatio.

Ezechiel ſimiliter has præuiderat, dum ait c. 36. *Congregabo vos de vniuerſis terris, effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis, & dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum.* Ecce aqua, ecce aquæ noſtræ baptiſmalis effectus, mundatio hominis, cordis & ſpiritus renouatio. Idem propheta vidit aquas de templo egredientes, c. 47. de latere dextro; & in his quoque allegorice ſignificantur aquæ Baptiſmi, quæ à latere Chriſti vim habent, & ab altari Crucis, & in totum orbem deriuatæ ſunt, dum Baptiſmi doctrina & gratia per Apoſtolorum prædicationem omnibus innotuit. De quo etiam oraculum habemus Prophetiæ Zachariæ. *In illa die exibunt aquæ viuæ de Ieruſalem, & medium earum ad mare Orientale, & medium ad mare nouiſſimum*, quaſi dicat. Per totum orbem diſpergetur doctrina, Baptiſmus & gratia Chriſti. Nominat quidem duo maria, Orientale & occidentale, ſub illis alias duas mundi plagas intelligens, Auſtrum ſcilicet & Aquilonem. De his aquis Ezechiel vide latiua Corn. in illum locum, & Baradum tom. 11. l. 2. c. 6.

Zac. 12.

Denique, Iſaias Propheta hoc myſterium aquæ baptiſmalis præuiderat, dum c. 55 adeo liberaliter omnes ſitientes conuocat ad aquas: & dum cap. 12. prædicit: *haurietis aquas de fontibus Saluatoris, & dicetis in illa die: Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: notas facite in populis adinuentiones eius*, quod ſcilicet, inuento adeo nouo, per vndam regenerationis, ſalutem hominũ voluerit Dominus operari.

PROPOSIOTIO II.

Conuenientiſſime aqua deſignata eſt Baptiſmi Materia.

Primo quidem, quia cum hoc Sacramentum intueretur omnibus neceſſarium ad vitam æternam, congruebat rem communiſſimam adhiberi, qualis eſt aqua, quæ nunquam non præſto eſt, & ab omnibus facile haberi poteſt.

Secundo, quia Baptiſmi effectum aptiſſime ſignificat. Vt enim aqua ſordes abluit, ita & proportionem habet ac analogiam ad ſignificandam munditiam interiorem, quam Baptiſmus operatur. Hinc & multæ Gentes crediderunt vim ineſſe aquis ad expianda Peccata & crimina, nec accedebant ad ſacra ſua, niſi ſe aquis viuis abluiſſent.

Hanc Græcis fuiſſe religionem ſcribit Herodotus in Euterpe. Vnde & Ægyptij in Hieroglificis ſuis, per aquam & ignem ſignificabant puritatem, quia his duobus omnis luſtratio contineretur. Hanc Gẽtibus fidem permiſit Deus, vt crederent aquis ineſſe vim ad expianda peccata, ne poſſent in eandem fidem denegare Baptiſmo? ſicque humanæ menti ſterneret viam, ad credendam diuinam Baptiſmalis aquæ virtutem.

Tertio, aptiſſima eſt aqua refrigerandis corporibus, flammæque extinguendæ, cum autem Baptiſmus etiam inſtitutus ſit, vt æſtuantem cupiditatis ardorem reſtinguat, vitiorumq; flammas, apte eius materia aqua eſt deſignata

Quarto, aliam adhuc analogiam & rationem affert D. Irenæus. *Sicut de arido tritico maſſa vna fieri non poteſt ſine humore, neque vnus panis, ita nec nos multi vnum fieri in Chriſto Ieſu poteramus ſine aqua quæ de cælo eſt. Et ſicut arida terra, ſi non percipiat humorem, non fructificat: ſic & nos lignum aridum nunquam fructificaremus vitam ſine ſuperna voluntaria pluuia. Corpora enim noſtra per lauacrum illud incorruptionem, & vnitatem acceperunt, animæ autem per Spiritum. Vnde vtraque neceſſaria, cum vtraque proficiat in vitam Dei miſerante Domino noſtro Ieſu Chriſto.* His verbis alludit D. Irenæus ad illud Apoſtoli; *Omnes nos in vno ſpiritu in vnum corpus baptizati ſumus.* Et iterum: *Vnum corpus ſumus, qui de vno pane participamus.* Ex his ergo omnibus notum ſit, Deum merito aſſumpſiſſe aquam tanquam principium noſtræ regenerationis, cum etiam Philoſophi dixerint aquam cunctarum rerum eſſe principium: nam cum corpora omnia conſtent quatuor elementis, ſeminis tamen cuiuſlibet (è quo illa conſtantur) potentiſſimam partem ſibi vendicat aquæ elementum.

Quia vero Dæmon præſentit aquæ elementum à Deo ſic eleuari ad effectus Diuinos & ſupernaturales, ad generis humani ſalutem omnino ordinatos, ideo aquis immiſcuit miras ſuperſtitiones, vt illas etiã in baptiſmo ſuſpectas redderet, & doceret ſugiendas. Fuerunt enim olim aquæ immolatitiæ idolis conſecratæ, quas vt idolotyta Chriſtiani abhorruerunt. Vnde cum Valentinianus, Iulianum Fortunæ templum in occidentali Gallia ingredientem præcederet, contigit vt Sacerdos idoli frondibus quibuſdam roſcidis conſpergeret, adeo vt gutta vna in Valentiniani veſtem inciderit. Quod factum ægre ferens, enſe eam partem veſtis, in quam humor ille inciderat præſcidit, & percuſſo pugnis miniſtro à ſe abiecit, vt refert Niceph. l. 12. c. 1. Sic & Sathan Colophonias aquas dæmoniaco ſpiritu implebat, quem ſimul cum aquis Sacerdotes ſui hauriebant vt teſtatur Iamblicus. De quibus etiam mentionem facit Tertull, dicens: *Lymphaticos facit, Colophonis origo dæmoniaca.* Idemque teſtatur, Gentiles ſolitos lauacro initiari, ſacris quibuſdam Iſidis & Myrrhæ; ipſius etiam Deos villas, domos, templa, totaſque vrbes, aſpergine circumlatæ aquæ expiare, ludiſque Apollinaris Pelluſiis aquis ſolitos tingi, in regenerationem & impunitatem ſcelerum & periuriorum ſuorum. Denique ſcimus, per aquam ſolitum reſponſa dare, & nefanda docere dæmonem, & hæc ars diabolica *Hydromantia* vocatur. Hæc ſcilicet omnia Sathan, peruerſus diuinorum operum æmulator, impio vſu inter ſuos vſurpari voluit, inuidens ſanctificationem aquis impertitam à Domino, ad vſus ſacros & diuinos in baptiſmo, & aliis myſteriis. Sic puſillorum fidei hunc offenſionis lapidem, & petram ſcandali in quam impingerent, opponere voluit, vt etiam à Deo ſanctificatas horrerent.

Iambl. lib. de myſt. Terr. de anima Terr de Baptiſ.

De aqua benedicta

IN hanc petram ſcandali noſtri impingunt hæretici, aquæ benedictionem in Eccleſia impie ſuggillantes, & vocantes ſathanicam incantationem. Quos tanquam canes latrantes deſpicit Eccleſia, iubens vt ſingulis Dominicis, ſacra benedictione ſolemniter præmiſſa, populus aqua aſpergatur: cuius etiam aquæ portio ad domos deportetur, ſtatuit Alexander I. poſt Petrum Pontifex quartus. *Aquam ſale conſperſam populis benedicimus, vt ea aſperſi, ſanctificentur & purificentur. Nam ſi cinis vitulæ aſperſus ſanguine, populum ſanctificat & mundat, Et ſi ſale aſperſo per Eliſæum Prophetam ſterilitas aquæ ſanata eſt: quanto magis diuinis precibus ſacrata ſterilitatem aufert & coinquinatos ſanctificat, mundatque & cætera bona multiplicat, inſidias diaboli auertit & à phantaſmatis verſutiis hominem auertit. Nam ſi tactu fimbriæ ſaluatoris ſanatos infirmos non dubitamus, quanto magis virtute ſacrorum verborum eius elementa ſacrantur, quibus ſanitatem corporis & animæ humana percipit fragilitas.* Hæc ille. Hinc patet non eſſe nouum aquæ illius vſum, nec virtutem eius ex magica incantatione, ſed ex Eccleſiæ benedictione prodire. Ideo multipliciter prodeſt.

Prima vtilitas eſt, quod per illã memores reddimur Baptiſmi noſtri, in quo aqua aſperſi, ab omni labe ſuimus emundati, ad pure ſeruiendum Deo viuenti. Optat ergo Eccleſia, vt ſimus ſtudioſi huius puritatis conſeruandæ & augendę per gratiæ incrementum, aut recuperandæ per pœnitẽtiam, ſi eam amiſerimus per peccatum. Hinc ad ingreſſum Eccleſiæ vaſculũ huius aquæ apponi ſolet, vt ſciamus per aquam nos in Eccleſiam Chriſti ingreſſos eſſe, & ideo cum puritate domum Dei ingredi debere, ad offerendum nos Deo, & renouandum votum baptiſmale, quo renunciantes ſathanæ, Chriſto ſuimus conſecrati.

Secunda vtilitas eſt, quod per illã à peccatis venialibus expiamur. Habet enim ſpecialem hanc vim per meritũ Eccleſiæ, quæ per ſpecialẽ ad id benedictionem, precemque fuſam, ſua merita applicat, vt id à Deo impetret. Et ideo dicit Alexander: *Si cinis vitulæ aſperſus, populum ſanctificabat atque mundabat, multo magis aqua ſale aſperſa, diuiniſque precibus ſacrata.* Et quidem a legali munditia populus antiquus mundabatur per aſperſionem cineris & ſanguinis, v. g. ab immunditia contracta ob contactum mortui, non

autem

autem per noſtram aſperſionem ab immunditia ſpirituali, quam quotidie contrahimus, conuerſatione humana, habitantes in domo lutea, ambulantes in via puluerulenta, in qua impoſſibile eſt non adhæreſcere puluerem aliquem & immunditiam pedibus noſtris, hoc eſt, affectibus, cum Apoſtolorum pedibus etiam inhæſerit. Sed ſicut illi à Domino ablutione pedum myſtica emundati ſunt, ita & nos hac ſacrata aſperſione. *Et qui lotus eſt* (à peccato originali & mortali per Baptiſmum & Pœnitentiam) *non indiget, niſi vt pedes lauet*, à venialibus, per talem aſperſionem, ſiue per ſimilia remedia ab Eccleſia ordinata, animæ affectus purgando.

Tertio vtilitas eſt, quod per illam dæmonis inſidiæ, præſtigia, vexationes depellantur. Hinc Sanctus Hubertus è quodam loco Sathanæ tentationes & verſutias volens eliminare, ſic ait ad miniſtrũ: *Nunc vade, aqua quæ ſacerdotali conſecratione ſale admixto benedicta, & ad effugandam inimici nequitiam impragnata eſt liquorque olim itidem Apoſtolica auctoritate benedictus huc deferatur, quorum aſpergine atque littura, mox ita effugabuntur hinc inimici virulenta phantaſmata, vt amplius non audeat ſua inferre machinamenta.* Ita auctor vitæ apud Surium 3. Nouẽbris. Ideo in pleriſque Cœnobiis ſolent Sacerdotes diebus Dominicis ſingula clauſtra & habitacula perertare, & hac aqua aſpergere, ad effugandas importuni hoſtis inſidias. Et optima conſuetudo eſt, veſperi, cum quieſcẽdum eſt, illa ſe munire, imo quoties aliquid aggrediendũ eſt. Nam & Leo VI. de bellico apparatu ſcribẽs, inter alia ordinat, quod pridie eius diei, quo prælium eſt ineundum, curare debeat Dux exercitus, per Sacerdotem, vniuerſum exercitum expiari aqua luſtrali. Ibidem habetur, vt quotidie mane & veſperi totus exercitus dicat Triſhagium Hymnum. Multis porro exemplis demonſtrari hic poſſet vis huius aquæ contra dæmones, eorumque inſidias, ſed mitto Lectorem, ne prolixior fiam, ad Auerouſtium in Floribus tom. 2. c. 4. tit. 20.

Quarto vtilitas eſt, corporum ſanitas, morborumque depulſio, ſterilitatis, aliorumque temporalium diuinorum ſedatio, vt indicat Alexander Pontifex, & ipſa aquæ huius benedictio ſuis verbis demonſtrat, piuſque vſus. vide vitas Sanctorum.

S. Chryſoſtomus per aquam benedictam filium ægrum matri ſanum reddidit, monens propter parentum peccata, illi ægritudinem illam periculoſam contigiſſe.

S. Anſelmus aſperſione aquæ benedictæ, cæco viſum reſtituit, vt habet eius vita.

S. Malachias Hyberniæ Epiſcopus, filium Regis Scotiæ, & mulierem, cancro laborantem ſanauit, vt teſtatur ſanctus Bernardus in eius vita.

S. Bernardus mulieri periclitanti in partu, miſit aquam benedictam, qua guſtata, confeſtim natus eſt puer, quem baptizans Epiſcopus Carnotenſis Gaufridus Beroardi ei nomen impoſuit. Auctor vitæ l. 4. c. 4.

Sanctus Eligius cum tollere vellet quaſdam ſuperſtitiones in vico quodam Nouiomenſi, nec Concionibus proficeret, ſed auditores rebelles haberet, ſequutus exemplum Apoſtoli, tradidit illos ſathanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fieret, nec niſi poſt annum eos aſperſione aquæ benedictæ à ſpiritu maligno liberauit, de quo egi ſupra præcepto 3.

Agros à locuſtis vel muribus vexatos, hac aqua fuiſſe ſæpe liberatos, inuenies apud Auerouſtium ſupra.

Oblatrent ergo quantum voluerint Hæretici, ſcimus ex litteris Indicis & Iaponicis, per aquam mira peragi in nouis illis feruentioribus Chriſtianis, morboſque illa haſta curari. Si velint incitatione ſathanæ hæc fieri, dicant ſathanam alterum ſathanam expellere; regnum quoque eius diuiſum, vt Dominus opponit Phariſæis. Dicant quoque aquam illam, quæ antiquitus à ſacerdotibus benedicebatur ad manifeſtandam adulteram, incantatam fuiſſe, de qua Numer. 5. multaque ſimilia blaſphemo ore reprehendant.

LECTIO II.

De Fontibus Baptiſmalibus.

Continet explicationem ſententiæ Propheticæ vaticinantis de Baptiſmo.

ZACHAR. XIII.

In illa die erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ieruſalem, in ablutionem peccatoris, & menſtruatæ.

PRophetam hiſce verbis ad noui Teſtamenti tempus reſpicere, & gratiam tunc effundendam deſignare, ac de Chriſti myſteriis vaticinari, haud dubium eſt. Sed fontis nomine multa poſſunt deſignari.

In primis, aptiſſime Deus Incarnatus Ieſus Chriſtus, hoc nomine indicabitur, ſiue diuinitatẽ ſpectes, ſiue humanitatem. Nam ſecundum diuinitatem. Fons eſt ſapientia, à mõte ſublimi à Patris æterni mente originem habens, de quo Sapiens: *Fons ſapientiæ, verbum Dei in excelſis.* At ſecundum humanitatẽ, fons eſt à fœcunda terra viſcerum Mariæ conſurgens, vt ſterilẽ mũdi terrã irrigare poſſit, & præſignatus videtur per fontem illum Paradiſi, de quo Gen. 2. *Fons aſcendebat de terra, ad irrigandam ſuperficiem vniuerſæ terræ.* Vlterius, ſi ſingula myſteria vitæ eius percurras, apte videbis illi fontis nomen conuenire. 1. In natiuitate & pueritia quadrat ei illud Eſth. 11. *Fons paruus creuit in fluuium magnum, & in aquas plurimas redundauit*: Puer enim Ieſus creſcebat ætate ſapientia & gratia. *O ſi quis mihi det potum aquæ de Ciſterna, quæ eſt in Bethleem*. dicebat olim Dauid. Reſpiciebat (inquit Sophronius) ad myſticum illum fontẽ gratiæ Chriſtum qui debebat in Bethleem ortum habere. 2. In perfecta ætate, iam cum hominibus conuerſans, fons eſt doctrinæ & gratiæ, arentia corda irrigans. 3. *Si quis*, inquit, *ſitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, de ventre eius fluent aquæ viuæ*, in Paſſione, fons eſt pietatis per quinque canales emanans in ablutionem peccatoris, & tunc fons qui antea abſconditus & clauſus videbatur, clauis & lãcea apertus fuit, vt omnibus pateret, ſcaturiens aquã & ſanguinẽ, Sacramentorum ſymbola. 4. In Reſurrectione fons eſt gloriæ & beatitudinis aliis eam impertiens, fluminis impetus lætificans ciuitatem Dei, cœleſtis Paradiſi arbores continuo irrigans aqua & rore perfectiſſimi gaudij & lætitiæ æternæ. Illi ergo cõuenit illud Iſa. 58. *Fons hortorum cuius non deficient aquæ.* 5. In Aſcenſione fons eſt tantum aſcendens quantum deſcendit: *A ſummo cœlo egreſſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius*: & inde ſpiritus ſancti donis inſtar riuulorum ab hoc fonte profluentibus, ager Eccleſiæ profuſus fuit, & fœcundus affectus. 6. In ſacramentis omnibus tanquam fons aquæ viuæ agnoſcitur, fons diriuans in nos copioſam benedictione & gratiam quotidie, quouis etiam ſæculo futuro. Ac præſertim in Euchariſtia, vbi ipſe agnoſcitur fons amoris. Ob hæc ergo omnia Chriſtus ipſe recte dicitur his verbis Prophetæ deſignari: *In illa die erit fons patens*, Fons vtique doctrinæ, gratiæ, ſalutis, ex quo perpetuo ſalus fluit, quia nullis hominum peccatis areſcit.

Sed aptiſſime quoque D. Hieronym. Rupertus, Hugo, & alij, per hæc verba putant Baptiſmi ſacramentum ex mente Prophetæ deſignari.

An non hic eſt fons patens, & omnibus obuius; nemo prohibetur haurire: omnes inuitantur in eo ſe abluere. Patens eſt domui Dauid, & habitantibus Ieruſalem, Per domum Dauid, intellige Principes: per habitantes Ieruſalem intellige communem plebem. Nemo enim reiicitur, quamlibet vilis conditionis & generis: nemo excuſatur, quamlibet ſublimis dignitatis, quin huc debeat accedere, & incuruare ad hunc fontem, ſi vult haurire ſalutem.

Patens quoque eſt domui Dauid, hoc eſt, Eccleſiæ, & filiis eius generandis, & habitantibus Ieruſalem, hoc eſt aſpirantibus ad æternæ pacis viſionem. Denique patens eſt, *In ablutionem peccatoris & menſtruatæ.* Litteraliter per peccatorem potes intelligere viros, per menſtruatam fœminas peccato ſordidatas, quaſi dicas, ad eluenda peccata tam virorum, quam mulierum, nullus alius fons reperiri poteſt, qui omnia peccata abluat, niſi fons Baptiſmalis. Hebræa lectio habet: *id peccatum & menſtruam immunditiam*, abluendam ſcilicet, & expiandam à peccatore & menſtruata. Alludere videtur ad aquas expiationis confectas ex cinere vitulæ rufæ, quibus immunditia ex menſtruo, morticinio, aliaque quauis pollutione (quæ erat peccatum legale veteris Teſtamenti) contracta abluebatur. Numer. 19. Hoc enim Chaldæa lectio ſic exprimit: *Dimittam peccata eorum, ſicut mundatur aqua aſperſionis & cinere vaccæ, quæ oblata eſt pro peccato.* Immunditia vtique legalis præſertim menſtrui, typus erat peccati, nam peccatum eſt menſtruum animæ, quia eſt eius virus, pollutioque fœda.

Vide Corn. loc. cit.

fœda. Vult ergo significare hunc fontem animas facilè abluere, quamcumlibet maculoso peccati sanguine cruentas; quia nulla est tam fœda macula, nec tam inueterata, quam non possit abluere. Rectè quoque aliqui cum Lyrano per peccatum intelligunt actuale, per menstruum originale: hoc enim transfunditur generatione, cuius fæces & reliquiæ in puerpera sunt menstrua, & fluxus sanguinis siue sordes instar menstruorum. Et sic significabatur, hunc fontem tam actuali, quam originali peccato delendo esse institutum.

Ex his satis notum fit quanta in veneratione, & honore habendi sint sancti illi fontes, qui in tanto apparatu & solemnitate ab Ecclesia rum mystica prece consecrantur, per quos regeneramur in filios Dei, & Christiani efficimur; imò membra Christi. Si ergo eorum encomia nosse plenius desideras, illa prosequor tum ex sacris Scripturis, tum ex doctrina sanctorum Patrum.

Primò, si quæras quid sint fontes illi, & vnde originem suam habeant? Rectè dixero, ex latere Filii. Ad ictum enim lanceæ exiuit sanguis & aqua: sanguis implet calicem mensæ Domini: Aqua sacros Fontes baptismi. Ex latere primi Adam dormientis formata est sponsa eius Eua, ex latere secundi Adam in cruce soporati, formata est secunda Eua, Ecclesia mater viuentium; quæ tanquam sponsa per sanguinem & aquam debebat immaculata reddi, desponsari, fœcundari. An non id fit in baptismali fonte, vbi per aquam sanguis Christi applicatur, animæque lauantur, & à Filio Dei desponsantur? Vtique non sine mysterio sanctæ illæ mulieres veteris testamenti Rebecca, Rachel, Sephora, Ecclesiæ figuram gerentes, apud fontes & puteos reperiuntur; ibique diuina sic ordinante prouidentia, ad matrimonium initiantur. Ibi enim initiatum est matrimonium Rebeccæ cum Isaac Gen. 24. Rachelis cum Iacob Gen. 29. Moysis cum Sephora Exod. 2. significabatur ergo (teste D. Augustino) Ecclesiæ matrimonium in aqua baptismatis initiandum. Typus erat, at nos videmus veritatem adimpletam.

Secundò, si quæris quid sint fontes illi? Respondet Diuus Chrysostomus cum D. Leone, esse vterum Matris nostræ Ecclesiæ, in quo fit secunda natiuitas nostra, per quam esse nouum, esse spirituale & diuinum participamus. Estque hic vterus instar vteri virginalis; quia sicut in illo semel formatus est Christus, ita & per sacri Fontis vterum formantur quotidie mystica membra Christi, dum per illum generantur Christiani. Vnde & Ecclesia suos Catechumenos ad fidei doctrinam ac Christianam vitam inuitans & sollicitè erudiens, rectè cum Apostolo dicere potest: *Filioli, quos parturio donec formetur in vobis Christus*, siue donec formetur, in vobis tanquam membris spiritus Christi, spiritus gratiæ & salutis, vt Christus viuat in vobis, & vos in Christo. Est quoque hic vterus Ecclesiæ virgineus & immaculatus sicut & Mariæ. Quia sicut illa peperit Christum caput nostrum Virgo permanens; ita & per hunc immaculati fontis vterum, omni tempore immaculata eius membra parit, nec virginitatem amittit. Audi hac de re D. Leonem, *Omni homini renascenti, aqua baptismatis instar vteri virginalis, eodem spiritu replente fontem qui repleuit & Virginem: vt peccatum quod ibi euacuauit sacra conceptio, hic mystica tollat ablutio.* Et iterum: *Originem quam sumpsit in vtero Virginis; posuit in fonte baptismatis, dedit aquæ quod dedit matri, virtus enim Altissimi & obumbratio Spiritus sancti quæ fecit vt Maria pareret Saluatorem, eadem facit vt regeneret vnda credentem*, Quid clarius aut elegantius hac de re dici possit? S. Chrysost. verò de eodem fontis vtero mystico sic ait: *Quod est mater embrioni, hoc est fideli aqua, siquidem in aqua fingitur & formatur. Nam primum dictum est, producant aquæ reptile animæ viuentis. Ex quo autem Iordanis alueum ingressus est Christus, non amplius reptilia animarum viuentium, sed animas rationales ad spirituales aquas producit.* His consonant quæ ante diximus, explicando verba Christi; *Nisi quis renatus fuerit, &c.*

serm. 4. & 5. de Nat.

Hom. 25. in Ioan.

Tertiò, si quæras quid sint fontes illi? Respondet Apostolus esse sepulchrum veteris Adam. Ibi enim sepelitur & submergitur vetus homo cum actibus suis; vt inde nouus homo resurgat & emergat, qui secundùm Deum creatus est in iustitia & sanctitate. Audi Apostolum: *An ignoratis fratres, quia quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.*

Rom. 6.

Ibi ergo destruitur, in hoc sepulchro deponitur corpus peccati, siue originalis labes quam trahimus ex veteri Adam, cùm actualibus aliis peccatis, quæ ex originali, quasi quædam membra prodeunt, simulque quasi vnum corpus constituunt: nam vt aliis verbis exprimitur apud D. Augustinum: *Ibi antiqui criminis omne pondus exponimus, & ignorantiæ nostra facinora prisca delemus, vbi & veterem hominem cum ingenitis sceleribus exuimus.* Hinc monet Concilium Nicænum ante Canonem octauum: *Baptisma nostrum non oculis corporis considerandum est, sed mentis oculis. Aquam vides, considera virtutem Dei in aquis absconditam; descendis is qui baptizatur peccatis obnoxius, & seruitutis corruptionis detentus: ascendit autem à seruitute & peccatis liber, Filius Dei & hæres, & cohæres Christi*, Hoc idem monemus quemlibet Christianum, dum in ingressu Ecclesiæ Fontes videt, non solùm aquam consideret, sed & locum ibi regenerationis, & sepulchrum veteris hominis agnoscat, quicumque illuc descendit filius mortis, ascendit filius resurrectionis. Hoc inuisibiliter peragitur, nec videre possunt id oculi corporis, sed fidelium pietas id optimè nouit, dum aperire vult oculos mentis. Vnde & hac de re sic sacer canit Poëta.

Culpa perit, sed vita redit, vetus interit Adam,
Sed nouus æternis nascitur imperiis.

Quartò, si vlterius quæras, quid fons baptismalis? Respondet Ecclesia, esse fontem illum Paradisi, quem voluit Deus totum orbem irrigare. Sic enim canit Ecclesia in benedictione Fontis: *Benedico te creatura aquæ per Deum viuum, per Deum verum, per Deum sanctum, qui te de Paradisi fonte manare fecit, & in quatuor fluminibus totam terram rigare præcepit.* Fons ergo ille figuram gerebat Baptismi, qui lætificat Paradisum Dei, hoc est, Ecclesiam Christi; & sua aqua eius plantas animas fideles rigat, & fructiferas efficit. Huius quoque Fontis aquæ salutiferæ per vniuersam terram disperguntur, dum in quatuor orbis partibus, in Oriente, Occidente, Meridie, Septentrione, virtus Baptismi promulgatur. Continentur verò hoc Fonte aquæ illæ, propter quas spiritus *Domini* initio ferebatur super aquas. Vt quid enim ferebatur? Nisi vt ex tunc virtutem sanctificationis aquarum natura conciperet, & vt significaret, quod tempore à se ordinato, aquam regenerandis hominibus præparatam, arcana sui numinis admixtione fœcundaret; vt sanctificatione concepta, ab immaculato diuini Fontis vtero, in nouam renata creaturam, progenies cœlestis emergere posset, vt canit Ecclesia. Et quidem tertiò repetens in Fontium benedictione illam vocem: *Descendat in hanc plenitudinem Fontis virtus Spiritus sancti, vt totam huius aquæ substantiam regenerandi fœcundet effectu*, satis significat totam virtutem huius Fontis à spiritu illo procedere, qui super aquas nascentis mundi initio ferebatur. Vnde notatu dignum est, quod cum D. Hieronymo, Basilio, & aliis aduertunt sacri Interpretes, Hebræa legere, *spiritus Domini incubabat aquis*, more scilicet gallinæ, aut columbæ nidificantis, & oua calore animantis, inquit D. Hieronymus. Nempe à spiritu sancto auram quandam calidam adspirante, & aquis incubante ac fouente, illæ acceperunt vitalem quandam vim & prolificam, vt pisces ac volatilia possent producere, hoc quidem pro initio nascentis mundi. at tempore renascentis mundi, quia idem Dei Spiritus & aura incubat, superfertur, fouet aquas Baptismi, acceperunt vim nouos homines procreandi, cœlestes viros quasi aues cœli sacra itaque Columba his fontibus Ecclesiæ superuolitans, vim prolificam indicat, sacro eos & diuino pectore illos calefacit, sicut aues oua: vt renascantur paruuli illi, de quibus dicitur: *Quasi modo geniti infantes, sine dolo lac concupiscite.* Et iterum: *Sinite paruulos ad me venire, & nolite eos prohibere, talium enim est Regnum Cælorum.* Et ita si Pater æternus nos creat, si filius nos redimit, Spiritus sanctus nos regenerat, fœcundans aquas fontis nostri, ad nos viuificandos. Hæc consideret Christianus, hæc ruminet sacros intuens fontes.

Gen. 1.

Quintò, si adhuc quæris quid sit fons baptismalis? Respondeo esse probaticam illam piscinam, in quam descendebat

scendebat Angelus,& mouebat aquam, & qui illam tangebat, sanus fiebat a quacumque infirmitate, Omnia hæc in sacro baptismi Fonte contingunt. 1. Piscina illa probatica dicitur, siue ouilis, aut piscina ouium (Probaton Græcè, ouis Latine est) quia illic ouea immolandę congregabantur, & intestina lauabantur. Sic & nos vt simus hostiæ Deo, & exhibeamus corpora nostra hostiam viuam Deo placentem, & omnia interiora benedicant nomen sanctum eius, ac in odorem suauitatis illi offerantur, oportet prius in lauacro regenerationis, in Fonte baptismatis ablui. Imo si ante quasi hœdi fœtidi fuimus, iam per illud lauacrum oues reddimur, candidi efficimur, & de grege Domini censemur. 2. Quinque porticus habebat: ibique indicantur quinque præcipua Domini vulnera, Passionisque eius virtus, per hæc baptismum ingredimur, & accessum habemus ad lauacrum hoc, quod vim habet ex sanguine Agni. 3. In his iacebat multitudo languentium, cæcorum, claudorum, aridorum. Hæc quatuor genera infirmorum vniuersa denotant genera peccatorum, qui in baptismo sanantur: Cæci enim sunt, qui ignorantia fidei laborant: Claudi, qui in duas partes claudicant, seruire volentes Deo & Mammonæ, aut qui ex naturæ infirmitate delinquunt: Aridi, qui affectu charitatis Dei & proximi carent: Languidi, qui ab internis affectibus inordinatis, quasi à prauis humoribus superantur, imbelles ad ea quæ Dei sunt fortes vt faciant malum. Hi omnes sanantur, si accedant ad quinque porticus, hoc est, ad vulnera Saluatoris, & ad Piscinam baptismalem. Aut si mauis, cæci sunt omnes ante lucem, quam recipiunt in baptismo: Claudi sunt, cum olim diaboli, nunc filij Dei esse nitantur, & inter hæc diabolicis suspendantur insidiis: Aridi quoque sunt & languidi, quia natura eorũ corrupta est per peccatum, & carent gratia Dei. 4. Expectant hi aquæ motum, quia qui baptismate sunt initiandi, solent ad fores templi expectare, ante quam abluantur, solent & voluntatem suam aliquoties protestari, respondentes, *Credo volo, abrenuntio*, antequam sanctificentur. 5 Angelus Domini secundum tempus descendebat, & mouebat aquam. Hic est Christus magni Concilij Angelus, qui tempore præordinato à Patre descendit, & aquam turbauit, eamque sanguine suo tinxit, virtutem illi communicans. Emouit ergo aquam, cum ei vim suæ benedictionis infudit. Nec enim, interprete Chrysostomo, Theophylacto, & Euthymio quod aquam ab Angelo moueri oportebat, nihil aliud significabat quam secretam aquam in baptismate, morbos eluere non posse, nisi virtus Christi accesserit. Iterum descendit Angelus in Piscinâ tempore ordinato, dum Sacerdos qui Angelus in Scriptura nominatur, Christi personam gerens descendit fontes sanctificans sacramque benedictionem eis imprimens: vt vim habeant omnem infirmitatem & lãguorem tam originalis, quam actualis peccati abstergendi. Denique descendit Angelus, hoc est, sacerdos, quoties baptizat, mouetque aquam elementarem cum verbo sacramentali & aqua post motionem illam à quacumque infirmitate sanat, quæ immota non sanaret.

Postremo si quæris quid illi Fontes; memineris vasis illius ænei, (quo mare vocabatur, ob aquarum congregationem, quam Hebræi mare vocãt) quod præ foribus Templi antiqui constitutum fuit, & duodecim boues sustinebãt illud, è quibus tres respiciebant ad Aquilonem, tres ad Occidentem, tres ad Meridiem, tres ad Orientem. An non illud amplum vas, Fontes nostros ac baptismum designabat; Ad limen templi positi sunt, quia baptismus Ecclesiæ militantis ostium & sacramentorum est ianua. Boues duodecim Apostolos designant, qui tanquam boues in area Domini laborarunt, nullis fracti laboribus. Hi baptismi Sacramentum Regionibus diuersis inuexerunt; & velut humeris suis apportarunt. Et tres quidem boues respiciebant Orientem, tres Occidentem, &c. Quia Apostoli Orbis totius curam suis humeris à Christo impositam habentes, sortiti sunt diuersas inter se orbis plagas. Vnde & breui in quatuor Orbis partes, Baptismi & Trinitatis mysterium translatum fuit Hinc canit Ecclesia: *Qui gratia tua affluentis impetu lætificas Ciuitatem Dei, Fontemque Baptismatis toto orbe operis gentibus innouandis.* Vbi alludit ad illud Prophetæ: *Fluminis impetus lætificat Ciuitatem Dei, sanctificauit tabernaculum suum Altissimus.* Quibus verbis largam gratiæ baptismalis effusionem, atque exuberantiam in sancta Dei Ecclesia designat, qua irrigetur & sanctificetur, gaudium & exultationem inde percipiens. Alludit quoque ad illud Isaiæ 41. vbi prædicit Fontis baptismalis apertionem in persona Domini, dicens: *Aperiam in supremis collibus flumina, & in medio camporum Fontes: Ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarum.* Ibi enim per supremos colles & campos gentes intelliguntur, primum infructuosæ & infœcundæ, diuinęque societatis præsidio destitutæ: ob quod ibidem & desertum nominantur, & terra inuia. Per flumina vero & fontes, lauacri baptismalis accipitur scaturigo, emanatio atque eruptio; quæ vbi diuino instituto exundauit, gentes à pristinis sordibus abluit, sanctificauit, & innouauit.

Itaque: ô Christiane, dum sacri fontis benedictioni interesse te contingit, aut considerationi ibi latentis mysterij vacare cupis, horum omnium memineris. Memineris, inquam, hic contineri aquam, quæ de latere Christi Vim habere innuodandi, esseque sanguini iunctam, quia virtutem Sanguinis Christi applicat baptizandis. Memineris, hunc esse vterum tuum spiritualem, ex quo renatus es, omnisque progenies cælestis, ex illo secundum natiuitatem hauriat, necesse est. Memineris quoque, hic esse sepulchrum veteris Adam, hoc est, in quo omnis macula originalis ex Adamo contracta, omnisque actualis noxa ex illo oriens sepelitur, vt nouus homo resurgat. Recorderis etiam, hic esse fontem Paradisi, cuius aquis irrigatus es, ne lignum fores aridum æterni ignis alimentum. Denique recordare hanc esse probaticam piscinam, in qua ouis Christi effectus es, & hostia Deo immolanda? his aquis primam sanctificationem accipiens, vt te deinceps Deo offerres in odorem suauitatis. In hac etiam Angelo descendente, & aquam mouente, hoc est, Sacerdote cum verbo vitæ Sacramentum hoc aquæ tibi administrante, purus & sanus à contracta macula & morbo euasisti. An hæc parui pendenda existimas? Ingratus est, qui hæc non recogitat, & sanctificationis acceptæ, conseruandæ & augendæ, aut si eam amiserit recuperandæ sollicitus non incumbit, & tanta mysteria humili & pio animo non recolit, per quæ tot percepit beneficia.

Miracula fontium

SAncta Mater nostra Ecclesia, vt memoriam imprimat horum omnium, & gratitudinem sinceram inserat cordibus filiorum suorum, cum reuerentia coniunctam, tanta celebritate bis in anno Sacratissimo tempore Paschatis & Pentecostes, hos sacros Fontes benedicit. Quo quidem tempore olim solebat solemniter administrari Baptismus, nec aliis ii fiebat temporibus, idque diuinitus multis miraculis tunc fuit approbatum. Refert enim Paschasius in Epistola ad Leonem, (habetur inter Epistolas D. Leonis) in Sicilia in quodam Vico, qui Meltinas dicitur, Fontes Ecclesiæ singulis annis in vigilia Paschæ miraculosè impletos fuisse, quandiu aliqui baptizandi erant, statim vero omnibus baptizatis, eadem aqua deperibat, nec amplius apparebat. Idem Refert quod Occidentalis Ecclesia tempore Zosimi Papæ celebraret pascha 25. Martij, & orientalis 22. Aprilis; sed miraculo Fontium diuinitus adimpletorum declaratum fuit Orientalem Ecclesiam suo tempore Pascha celebrare, & Occidentales in errore fuisse, de quibus miracula similia videre potes apud Baronium, Tomo quinto, anno 417. & apud Daueroultium in Floribus exemplorum tom. 2. c. 4. tit. 1.

Quod si quæras, cur illis diebus baptizaret Ecclesia. Respondet D. Leo: *quia ille erat legitimus dies, in quo orta est & veritas muneris, & species actionis.* Nempe Baptismus figura est mortis & Resurrectionis Christi, dicente D. Leone Epist. 4. cap. 3. *In morte Crucifixi, & in resurrectione ex mortuis potent a baptismatis nouam condit creaturam ex veteri.* Ideo ergo in Paschate baptismus solebat administrari. Sed & id aptissime fiebat in Pentecoste, quia multa millia tunc baptizata sunt à Petro, & omnis virtus baptismi est à dono Spiritus sancti, quia tunc primum publicata fuit lex noua, cuius hoc est primum mysterium.

Admirabile est iterum quod hac de re refertur ex Gregorio Turonensi. in Lusitania, dicit fuisse sacrum baptisterium apud Oseum campum, ad quod conuenientibus de Iouis sacro ante Pascha Episcopo & populis; vacuum reperiebatur. Tunc ostia Episcopus muniri iubebat cum signaculis, aduentumque virtutis Dominicæ præstolabantur, die autem tertiâ (hoc est, Sabbato) conuenientibus ad baptizandum populis, adueniens Episcopus cum ciuibus suis, inspectis signaculis, ostia reserabat clausa. At mirum dictu, piscinam, quam reliquerant vacuam reperiunt plenam, sed ita cumulo altiore refertam, vt solet super ora modiorum, siue mensurarum triticum aggregari, Videasque huc illuc latices fluctuare, nec partim in aduersam

deguere Tunc exorciſimo recto, & conſperſn deſuper Chriſmate, omnis populus pto deuotione haurit, & vas plenum domum portat, agros, vineaſque aſperſione ſalubrr turans. Et cùm multitudo amphorarum hauriatur, id cumulum non minuit, ſed bapiiſmsris omnibus quæ ſuperſunt diſpereunt: Cùm verò Theodegiſilus Rex huius Regionis, hoc vidiſſet miraculum, cogitauit intra ſe: ingenium eſt Romanorum (ſic vocabat Chriſtianos) & dolus eorum, non verò Dei virtus. Veniens ergò, oſtium ſigillo ſuo etiam muniuit, & cuſtodes poſuit, ſi fortè deprehenderet aliquem fraudis huius conſcium. Et hoc primò & ſecundo fecit, tertio verò anno foſſaa in circuitu baſilicæ & piſcinæ fieri fecit, ne fortè occultis locis aqua deduceretur, eratque 25. pedum in profunditate, 15. in latitudine, ſed nihil abditum reperire potuit. Anni verò ſequentis diem quo hoc myſterium celebrabatur, morte præuentus videre non meruit, eo quod arcanum virtutis diuinæ inueſtigare præſumpſit. Hæc ex Gregorio Turonenſi, de gloria Martyrum c. 24 & 25.

Baron. 10.9. de an. 715.

In Licia Prouintia, in pago Cedebratis ſimilè baptiſterium erat, quod à ſeipſo implebatur aqua in die Paſchæ, & durabat vſque ad diem Pentecoſtea, tunc verò euaneſcebat. Ita habetur in Prato ſpir. cap. 25. His omnibus ſignificare voluit Deus, quanta veneratio his ſacris Fontibus debeatur. Vnde & antiquitus habitum fuit tanquam præſagium improbæ vitæ, ſi fortè puer, qui immergebatur, ſordibus infantilibus inter baptizandum Fontem maculaset.

Hoc refertur contingiſſe Conſtantino Copronymo, de quo ſic Theophanes. Anno tertio Imperij ſui natus eſt Leoni Iſauro filius Conſtantinus, qui magis illo impius, fuit dictus Antichriſti Præcurſor. Cùm à matre ad Baptiſmũ delatus eſſet, & Germanus Epiſcopus baptizaret, contigit cum ſordibus emiſſis ſacrum lauacrum fœdare, ita vt Germanus vir ſanctus prophetice diceret: *Conſtat Chriſtianis, & Eccleſia, maximi ma i per eum efficiendi hoc ſignum eſſe.* Quod contigit, dum non ſolùm imperij, ſed & nequitiæ parentum ſucceſſor fuit. Dicitque Zonaras, & alij, Conſtantinum ob fœteus tunc egeſtum, in ſacrum lauacrum, cognomento dictum Copronymum.

Simile quid refertur de Venceslao Rege Bohemiæ, qui natus Carolo IV. 1361. matrem ſuo partu interfecit, & baptiſma primo ingreſſu coinquinauit, vt prouerbium inde fieret fore improbum, quod & re ipſa cùm adoleuiſſet, comprobauit. Non ſolum enim ſacramentum Baptiſmatis, ſed totam Chriſtianam Religionem coinquinari paſſus eſt homo otioſus, ſomno, Venerique deditus. Sub ipſo enim ingreſſu hæreſis Huſſitarum in Bohemiam, quæ hodie adhuc durat: illius verò ſocordia & luxus, huic rei dedit cauſam. Cùm enim à pueritia in Bohemorum & Romanorum Regem ſublimatus eſſet, ventri tantum ſtuduit, maiorem curam gulę habens quàm regni luxuique deditus, neglexit his erroribus occurrere.

Idem narrat de Eutelredo Angliæ Rege Volaterranus lib. 3. Geographiæ anno 979. Hic illo anno Regnum Anglię adeptus potius obſedit, quam rexit annis 37. Eius vitæ curſus ſæuus in principio, miſer in medio, turpis in exitu aſſeritur. Ita parricidio, cui conſuetam adhibuerat, immanis; ita fuga & mollitie infamis; ita morte miſerabilis fuit. Ignauiam eius prædixerat S. Dumſtanus Archiepiſcopus, fœdo exemplo admonitus, nam cùm puerulus in Fonte Baptiſmi mergeretur, circumſtantibus Epiſcopis, alui profluuio Sacramenta interpolauit. Qua re ille turbatus: *Per Deum,* inquit, *& Matrem eius, ignauus erit homo.* Hæc ille.

Narrat etiam Bredembachius, anno 1579. quòd cùm Oppidum Kerpeoſe prope Coloniam, nunc Statuum vt vocant, nunc Regiorum militum irruptione inuaderetur, miles quidem eccleſiæ baptiſterium fœdarit ſordibus. At non impunè, nam ſtatim oculorum lumine diuinitus priuatus fuit: cumque vagis greſſibus huc illuc oberraret, in hoſtes incidens captus eſt, & ante valuas Eccleſiæ quam fœdarat, ſuſpenſus: peior hic Copronymo, quia is infans polluit, at ille iuſtæ ætatis ſenio. Vterque tamen certam ſpeciem dedit malitiæ, Conſtantinus futuræ, hic præſentis. Ita Bredembach. l. 7. Collat. c. 5.

LECTIO III.

De forma Baptiſmi.

1. *Docet, quibus verbis Baptiſmus conſtet*
2. *Quando fuerit ea forma inſtituta.*
3. *Quomodo etiam laicos conueniat ſcire formam.*

PROPOSITIO I.

F*Orma Baptiſmi eſt: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti.*

Hoc eſt verbum vitæ, quod accedens ad lauacrum aquæ iuxta Apoſtolum, vim animam mundandi & purificandi ei confert. *Quæ eſt enim tanta vis aquæ, vt corpus tãgat & cor abluat, niſi faciente verbo?* inquit diuus Auguſtinus. *Accedit enim verbum ad elementum, & fit ſacramentũ.* Hęc eſt, *vox Domini reſonãs ſuper aquas,* & vim ei miram ad generandos populos ingenerans: vt ſicut initio, verbo omnia creata ſunt, ita & verbo hoc Sacramentali, nouam quandam creationem homo (qui eſt mundus abbreuiatus, in quo omnia creata continentur) accipiat. Hæc eſt iterum vox, quæ producit lucem in hoc microcosmo, diuidens illã à tenebris. *Ille enim qui de tenebris dixit lumẽ ſplendeſcere,* per hanc vocem *illuceſcit in cordibus noſtris, ad illuminationem ſciẽtia claritatis Dei:* hoc eſt, lucem infundit & gratiam Ieſu Chriſti, ad effugandam caliginem originalis peccati, diuidit lucem à tenebris per hanc vocem, hoc eſt, veros fideles, iam illuminatos, à populis qui iacent in cæca nocte ignorantiæ & infidelitatis, habentes obſcuratum cor & intellectum, neſcientes videre vias vitæ, ſemitas iuſtitiæ, portas fœlicitatis æternæ. Denique hæc eſt vox Angeli turbãtis aquam piſcinæ, quia ſicut Angelus ille deſcendens, faciebat vt ſanguis hoſtiatum, quæ ſolebant ibi lauari, è fundo in ſummum enataret, & ſic aquæ illæ cruore illo rubeæ efficerentur, & vim ſanandi acciperent: ſic Sacerdos hoc verbo ſacro commouet aquam huius piſcinæ, quam Chriſtus ſanguine ſuo ſanctificauit, & velut è fundo ſanguinem hunc Chriſti euocat: vt vi illius vim ſanandi à peccato habeant, ſine quibus verbis aqua non prodeſſet, nec Sanguis Chriſti efficaciter applicaretur. Poſtremò hæc eſt *vox intercidentis flammam ignis:* quia in aquis baptiſmalibus ſuffocatur obligatio illa, quam habet ad flammas æternas infidelis nondum baptizatus, tanquam filius iræ & reus gehennæ, & per hanc ſacramentalem vocem, velut intercidiitur, & amouetur ab illo pœna illa ignis, vt ſupra dixi.

Eſt autem in forma Baptiſmi ita neceſſaria expreſſa inuocatio trium perſonarum Sanctiſſimæ Trinitatis, vt aliter nullum ſit Sacramentum. Definitur id in Concilio Florentino, & per plura Pontificum Decreta, quæ paſſim à ſcolaſticis Doctoribus allegantur. Deduci id etiam poteſt ex ſacris ſcripturis.

Primò, quia cùm Dominus miſit Apoſtolos in vniuerſum orbem, dixit eis: *Ite, docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij, & ſpiritus ſancti.* Vbi ſignificatur voce expreſſã nominandum eſſe, & inuocandum Patrem, & Filium, ac ſpiritum ſanctum, quia intendebat ibi Chriſtus docere ritum & formam Baptiſmatis vt docent Sancti Patres locum illum interpretantes. Vnde Dydimus Alexandrinus: *Non arbitror quẽquam tam vecordem, vt perfectũ baptiſma putet quod datur in nomine Patris & Filij, ſine aſſũptione Spiritus ſancti: aut rurſus, in nomine Patris & Spiritus ſancti, prætermiſſo Filij vocabulo: aut certè, in nomine Filij, & Spiritus sãcti, prætermiſſo vocabulo Patris. Licet enim quis poſſit exiſtere ſaxeis, vt ita dicã, cordis, & penitus mentis aliena, qui ita baptizare conatur, vt vnũ de præceptis nominibus prætermittit (videlicet contrarius Legiſlatori Chriſto) tamen ſine perfectione baptizabit, imo penitus à peccatis liberare nõ poterit, quos ita à ſe baptizatos exiſtimauerit.* Idẽ affirmat D. Ambroſ. c. 4. l. de his qui initiãtur: *Catechumenus, niſi baptizatus fuerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sãcti, nõ poteſt accipere remiſſionẽ, nec ſpiritualis gratiæ munus haurire.* Condemnandi ergo hæretici noſtri qui quidẽ admittunt hanc baptizandi formam, negant tamẽ eſſe abſolutè neceſſariã, ſed poſſe ſine illa baptiſmum

mum constare, putantque superstitiosum verbis inhærere. sed de hac re egi suprà.

secundò declaratur ex Actis cap. 10. Vbi cùm aliquos interrogasset Paulus, an spiritum sanctum accepissent credentes? Responderunt illi: *Neque si spiritus sanctus sit, audivimus.* Subiungit Paulus: *in quo ergo baptizati estis?* Quæ interrogatio supponit illos non potuisse baptizari, non audito nomine Spiritus sancti, qui in forma expressè nominabatur. Vnde illi responderunt, se in baptismate Ioannis baptizatos esse, in illo autem non exprimebatur Spiritus sanctus, aut Trinitas; imò nulla certa verborum certa forma constabat.

Quamuis enim aliqui existiment hanc fuisse eius formam, *Baptizo te in fide venturi*, eo quod scriptura afferat Ioannem baptizasse in eum, qui venturus esset post ipsum: hoc tamen non est necessarium, quia solùm significare vult Scriptura, Ioannem Baptizando docuisse illos credere in Christum venturum post se, & baptizaturum in Spiritu sancto Non verò his verbis censetur afferere hanc vel similem formam baptismi Ioannis necessariam fuisse, *Baptizo te in fide, vel in nomine venturi.*

Tertiò, declaratur ex Baptismo, quem Christus suscepit, nostrum initians & instituens Baptismum: in illo enim sancta Trinitas specialiter apparuit, vt doceretur Christi Baptismum in nomine trium personarum debere consecrari & confici. Apparuit Pater in voce, Filius in persona, spiritus in specie columbæ. Itaque Ecclesia tum ex verbis, tum ex facto Christi, edocta est hanc debere esse formam: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij & spiritus sancti.* Vbi inprimis exprimitur actio ministri in verbo *Baptizo*, Secundò, persona quæ baptizatur, in voce *te.* Tertio, causa principalis Baptismi, ipsa scilicet, Trinitas personarum Quarto, vnitas essentiæ diuinæ, dum dicitur *in nomine*, non autem *in nominibus.* Per hoc etenim significatur eadem virtus & potestas in tribus illis personis.

Act. 8. 10 16. Amb l. de spiritu sancto c. 3. Basil de Spiritu sancto cap. 12. Cap. à quodam Iudæo, de consecr. d q.

Sed opponitur hic, quod Baptismus ab Apostolis datus legatur in nomine Iesu Christi. Respondet D. Ambrosius in nomine *Christus*, totam Trinitatem designari, Christus enim idem est quod *Vnctus*, & sic qui dicit Christum, dicit Filium, qui vnctus est, dicit Patrem, à quo vnctus est, dicit spiritum sanctum, quo vnctus est. Eodem modo interpretatus est Basilius, dicens. *Christi inuocatio, totius Trinitatis est professio, quippe qua simul declaret Deum, qui vnxit: Filium qui vnctus est, & Spiritum sanctum qui vnctio est* Idem sequuti sunt aliqui Theologi antiquiores, cum quibus connumerandus est Nicolaus Pontifex, qui ob id existimauit valere Baptismum, qui conferretur in solo nomine Iesu Christi.

Attamen licet verum sit, in nomine Christi implicita quadam significatione, posse indicari tres personas Triadis, iuxta illud, quod Christus ex Isaia de se dicit scriptum: *Spiritus Domini super me, eo quod vnxerit me, &c.* Vbi tres personæ designantur in voce *Domini.* Pater, in illa voce quoque *super me*; Filius, in voce quoque *spiritus*, tertia persona manifestatur: Pater ergo Filium spiritu sancto vnxit, & ideo Christus dicitur. Hæc, inquam, vera sunt: sed cum sit illa significatio valde implicata, dicendum illam non sufficere, cùm expressa Trinitatis inuocatio requiratur. Alioqui, is qui in solo spiritus sancti nomine baptizaret, diceret etiam validè baptizare, qui eodem attestante Ambrosio: *si Spiritum sanctum dicas, & Patrem, à quo procedit Spiritus, & Filium, cuius quoque Spiritus est nuncupasti.* Et tamen nemo dixerit Baptismum valere, si solùm Spiritus nomen inuocetur.

Respondent secundò alij, id factum fuisse ab Apostolis ex afflatu Spiritus sancti, & dispensatione diuina, propter exaltationem nominis Iesu Christi, quod Iudæis erat scandalum, Gentibus autem stultitia: vt paulatim illud amabile redderetur, & initio nascentis Ecclesiæ illustrius foret, eiusque diuina & eximia potestas magis celebraretur. Hæc est antiquorum responsio, quam non improbat Catechismus Concil. Trid

Respondetur tertiò, cùm in Actis dicitur, aliquos esse baptizatos in nomine Domini Iesu, aut in nomine Christi, non intelligendum esse, quod sub hac forma baptizarentur: *Ego te baptizo in nomine Iesu Christi.* Sed tantùm vult significare diuus Lucas, qui acta scripsit. illos fuisse baptizatos Baptismo Christi, siue à Christo instituto, & non fuisse solùm baptizatos baptismo Ioannis. Hoc loquendi modo etiam Paulus ad Galatas vtitur, dicens, *Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis*, In Christo vocat baptizatos qui Christi baptismo, & in fide Christi baptizati sunt forma tamen communi à Christo instituta. *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & spiritus sancti.* Illi ergo, de quibus in Actis, baptizabantur etiam hac forma communi. Et fortè beatus Ambrosius non vult dicere quod aliquando fuerit baptizatus in nomine Christi, sed solùm dare rationem, cur ille Baptismus qui in nomine sacratissimæ Trinitatis dabatur, dicatur datus in nomine Iesu Christi: quia scilicet in nomine Christi, virtualiter continetur tota Trinitas, vt explicatum est.

PROPOSITIO II.

Forma Baptismi instituta est ante passionem Christi, & ante mandatum Apostolis datum, vt irent per totum orbem.

Ratio est, quia ante Christi mortem, Discipuli Christi leguntur baptizasse, ergo & materia & forma Baptismi tunc erat designata. Ipsos autem baptizasse affecit Ioannes cap 3. *Venit Iesus, & discipuli eius in Iudæam, & ibi demorabatur cum eis, & baptizabat.* Explicat autem cap. 4. quomodo Christus dicatur baptizasse, quia scilicet Discipuli eius baptizabant vtique baptismo a Christo instituto, vt docet D. August. & alij Patres.

Nec enim dici potest Discipulos Christi baptizasse Baptismo Ioannis: quia erat æmulatio inter Discipulos Ioannis, quod plures accederent ad Baptismum Christi datum per Discipulos eius, quam ad Baptismum Ioannis, dicebant enim *Ecce hic, cui tu testimonium perhibuisti, tam Iordanem baptizat, & omnes veniunt ad eum.*

Vnde & Ioannes sua responsione satis significat Baptismum illum à Christo, siue discipulis eius datum esse suo excellentiorem, dum ait: *Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de Cælo, dixi vobis: Non sum ego Christus, sed missus sum ante illum: Qui de Cælo venit, super omnes est.*

Confirmantur hæc ex illis, quæ asserit Euodius episcopus Antiochenus, apud Nicephorum lib. 2. cap. 3. Asserit quod Christus manibus suis Petrum tantùm baptizauit: Petrus Andream, & filios zebedæi, Iacobum & Ioannem: illi denique reliquos Apostolos, septuaginta autem Discipulos Petrus & Ioannes baptizauit. Eadem de Patro à Christo baptizato testatur Clemens, addens, Petrum baptizasse Andream & Ioannem, illos verò baptizasse reliquos, cùm tamen & probabile est quod asserit Euthymius, Christum ante Apostolos baptizasse Deiparam. Hæc autem omnia dico peracta fuisse ante Passionem Christi, quia non est verisimile Christum dedisse Eucharistiam non baptizatis aut non baptizatos ordinasse sacerdotes, ordinati autem sunt Apostoli ante Passionem, Eucharistiamque receperunt.

Quapropter non assentior D. Chrysostomo dicenti, Apostolos non fuisse baptizatos ante diem Pentecostes. Opponi potest quod Ioannis 7. dicitur. *Nondum erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.* Ex quo loco posset quis colligere, vel Apostolos ante Christi Ascensionem aut Resurrectionem, nondum fuisse baptizatos: vel saltem Baptismum non tribuisse spiritum sanctum ante illa, prout videntur indicare aliqui ex antiquis Patribus, inter quos Rupertus, Theophylactus, Chrysostomus. Sed dicendum ibi sermonem esse de visibili Spiritus sancti effusione, quæ in die Pentecostes facta est quando de ventre fidelium de intimis Apostolorum sensibus flumina quædam spiritus sancti fluere inceperunt. Taliter ergo non fuit spiritus datus, nisi postquam Iesus fuit glorificatus, quamuis datus fuerit sufficienter ad remissionem peccati, & effectum Baptismi.

Sed dices. Nunquid Baptismus omnem vim habet ex passione Christi? Quomodo igitur ante passionem esset institutus? Respondeo, Passionem Christi præuisam potuisse dare vim sufficientem Baptismo ad iustificandum: nam etiam ex vi passionis prælatæ & sanguinis Agni effundendi, iustificati fuerunt quicunque in veteri Testamento iusti reperti sunt. Et propterea dicitur *Agnus occisus ab origine mundi*, quia eius mors & passio præuisa fuit & efficaciam habuit ab origine mundi ad sanctificandos fideles. Hoc tamen aduerte, quod Baptismus ante Christum passum, non aperiret regnum cœlorum, eo quod necdum pleuè Christus satisfecisset, nec debitum totius naturæ plenè persoluisset, quod in passione peractum fuit. Diuino itaque decreto sancitum erat vt Christus peracta satisfactione, & perfecto redemptionis nostræ pretio

 oblaco,

oblato, primus per proprium sanguinem in sancta introiret.

Collige ergo ex dictis, formam, materiamque Baptismi ex eo tempore designatam fuisse, quo Christus fuit baptizatus, vt communior Patrum sententia decernit, & Christus tunc solemniter inaugurauit Baptismum, quo sua membra redimur, ac in filios adoptamur instituit. Tunc itaque aqua in materiam designata fuit, quia, vt ait D. Ambrosius *Baptizatus est Dominus, non mundari volens, sed mundare aquas, vt ablatæ per carnem Christi, quæ peccatum non cognouit, baptismatis vim haberent*, hoc est, vt aptæ essent & designatæ ad Baptismum. Hoc ipsum est quod asserunt alij Patres, dum dicunt, Christum contactu suo aquas sanctificasse, siue virtutem regeneratiuam aquis contulisse: quæ virtus non est qualitas aliqua aquis impressa, sed est deputatio & moralis quædam consecratio, per quam aqua deputatur, vt materia, ad vsum effectumque Baptismi designata forma fuit, vt supra dixi, in apparitione illa totius Trinitatis, in cuius inuocatione forma consistit. Denique, effectum Baptismi ibidem designatum manifestum est. Nam adoptio in Dei filiationem designata est per vocem Patris attestantem Christum, qui tunc baptizabatur, esse filium suum, simulque nos per Baptismum in filios eleuari, & reddi conformes imaginis filij sui. Apertio quoque regni cœlestis, qui est alter effectus baptismi designatus est per cœlum tunc Christo baptizato apertum. Denique abundans Spiritus sancti gratia, quæ per Baptismum in animam descendit, significata fuit per Columbam, quæ ibi apparuit. Est enim illa symbolum Spiritus sancti, candoris, ac puritatis interioris, quam ille operatur in nobis. Vide quæ diximus tom. 1. tract. 4. lect. 5.

Cæterum, licet tunc Baptismum institutum dicamus, tamen non fuit in præcepto, antequam Christus misit Apostolos in vniuersum orbem post suam resurrectionem. Imo non obligabat ante sufficientem Euangelij promulgationem, vt colligitur ex Concilio Tridentino dicente: *Post Euangelium promulgatum, neminem iustificari sine Baptismo.* Quod intelligendum est de solemni promulgatione toti orbi facta, quæ quidem solemnis promulgatio requirebat aliquod tempus sufficiens, vt posset notitia ad omnes homines peruenire tanti remedij ad salutem necessarij: vnde licet prima promulgatio facta fuerit in die Pentecostes, tum per aduentum Spiritus sancti, tum per tot signa & miracula tunc facta, tum per prædicationem D. Petri, illa tamen non fuit adhuc vniuersalis, siue sufficiens pro vniuerso orbe, quod vsque per Apostolos tanquam legatos, variis in prouinciis innotuit, & ideo nec ante fuit obligatoria.

PROPOSITIO III.

Formam, Baptismi conuenit scire non solum sacerdotes, sed & laicos & mulieres.

Ratio est, quoad sacerdotes, qui sunt ex officio ministri ad baptizandum designati. Cum enim per Baptismum Ecclesiam ingredimur, & ius acquirimus accedendi mensam Dominicam, illorum est ad Ecclesiam & mensam illam nos admittere, quibus Ecclesiæ gubernaculum est commissum. Corporisque Dominici dispensatio & consecratio.

Quantum ad laicos, ratio est, quia & illis ius competit baptizandi, vbi necessitas occurrerit. Hæc enim fuit benigna dispositio Christi instituentis hoc sacramentum ad salutem necessarium, vt neminem ab hoc ministerio excludi voluerit, nec laicum, nec mulierem, imo nec hæreticum aut infidelem, si modo vtatur forma debita, cum intentione faciendi quod Christus instituit, aut Ecclesia facit, vt ex decretis Ecclesiæ constat. Dico, si vtatur forma debita, nam constat quandoque hæreticos formam peruertisse, & suo infecisse errore. Sic Ariani, cum vellent Filium Patri æqualem, non vtebantur eisdem verbis, quibus Catholici, sed quandoque immutata forma, Filium significabant Patre minorem. Hinc Deuterius Arianorum Constantinopoli Episcopus, anno Domini 509 vt ex Nicephoro & aliis, refert Baronius tom. 6. Cum quendam cui nomen Barbas, baptizaret, ausus est dicere: *Baptizetur Barbas in nomine Patris, per Filium in Spiritu sancto.* Sed Deus eius temeritatem manifestare volens, fecit vt statim aqua euanesceret è fonte baptismali, & impio colori creatura degeneraret. Vnde qui baptizandus erat fuga se ex manibus huius impij baptizatoris eripiens, miraculum hoc in eius confusionem cunctis promulgauit. Nostro sæculo contigit aliud mirabile cuidam Caluinistæ. Hic volebat prolem recenter natam à ministro Caluiniano baptizari more eorum, obstabat mulier, quæ Catholica existens, ritu Catholico prolem suam baptizari peroptabat. Igitur ille explorans occasionem, clam prolem à latere matris dormientis surripuit, & ad Prædicantem suum attulit baptizandum. Prædicans, seu Minister Caluinista volens baptizare, deprehendit prolem mortuam & expostulat cum Patre infantis, quod eum tali impostura illudere voluerit, asserens prolem emortuam. Ille inopinato casu consternatus clam domum reuertitur, & vxore adhuc dormiente, puerum loco priore reponit, & discedit. Paulo post vxorem euigilantem inuisens, inquirit quomodo valeat? quid agat infans? illa ignara rei gestæ, infantulum complexa Patri exhibet, & optimè valere dicit. Pater stupefactus miraculo, abiurat hæresim, & Catholicam fidem complectitur.

Quantum ad mulieres, cum illis frequentiùs contingat baptizandi occasio, eo quod periclitanti puero in partu soleant adesse, planè oportet eas de baptismi forma & ritu instrui etiam publicè à pastoribus siue in Catechismo, siue in concione. Nam varios errores comperi per crassam ignorantiam committi, etiam ab illis quæ obstetricandi munere funguntur, quæ quidem ignorantia in ipsos Pastores frequenter redundat, multæ reperiuntur baptizasse sola hac forma, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, non addendo *Ego te baptizo*. Cùm quidam Doctor Theologus præclarè concionatus fuisset, accessit mulier quædam ad illum, & osculans eius manum: *Benedicta*, inquit, *dies, qua ego te baptizaui in nomine S. Trinitatis, & Virginis Mariæ, & omnium Angelorum*. Miratus ille, rem plenius explorat, curatque se iterum baptizari, vt refertur ex S. Vincentio à Valentia, conc. 2. in Dom. 3. Quadragesimæ. Cùm quadam vice diligenter examinarem obstetricem, de Baptismo collato puero periclitanti, parte corporis extra vterum protensa; ipsam quidem reperi rectè pronunciasse formam, sed aliam mulierem aquam adhibuisse, existimabantque optime omnia esse peracta, cum tamen talis apud plerosque Theologos dubius Baptismus haberetur.

Bredembach. l. 7. coll. 4. cap. 30.

Contigit & alia vice quandam mulierem partu præuentam carere obstetrice, attamen cùm vicinæ accurrissent, & operam adhibuissent, partus editus fuit, at cùm periclitari videretur de vita, rudes illæ mulieres offerunt eum matri baptizandum, dicentes eam plus iuris habere ad prolem propriam baptizandam, quam habeant extraneæ. Sic mater eam baptizauit, cùm aliæ id possent, & scirent formam ignara, sicut aliæ, de impedimento quod poterat contrahere cum marito, per cognationem spiritualem, quæ oritur ex Baptismo.

Postremo quoque hoc Iubilæo extranea quædam mulier ad me venit confessionis gratia, quæ quandoque obstetricia munere functa fuerat & plures baptizarat, sed semper tertiò repetita forma super quemlibet baptizandum. Putarat enim ignara mulier, quod sicut tertiò puer aqua aspergitur, ita & ter formam repetendam esse.

Altera mihi quoque declarauit quod quinquies, & ampliùs, eundem puerum periclitantem baptizasset, vt tanto certior foret de Baptismo. Hæc omnia rememoro, vt pastoribus per pagos & rura habitantibus constet, plurimos in rudibus illis mulierculis defectus comperiri, & vt ritum modumque baptizandi frequenter inculcent, ne fortè pueri salutis quandoque dispendium patiantur, ob earum ignorantiam.

Quæres, an baptizati ab obstetricibus sint iterum sub conditione baptizandi, si post examen, non inueniantur malè baptizasse?

Respondeo, cum in hoc diuersæ opiniones inter Theologos maximè recentiores, reperiantur, & diuersæ Diœcesis Manualia parochialia diuersimodè ordinent, rectè quemlibet facturum, qui se loci & Diœcesis suæ ordinationi accommodarit, ego postquam diligenter examinaui obstetricem & præsentes mulieres, si inuenio eam rectè formam scire, & pronunciasse adhibita simul ab ipsa aqua, & hoc ipsum præsentes illæ mulieres dicunt se audere sub iuramento asserere, rectè scilicet, ab ipsa pronunciatam formam, nec tumultuariò quicquam factum, non rebaptizo, quia & nostrum Manuale Leodiense ordinat non rebaptizandum.

Allegant

Allegant alij, etiam inter obstetrices quandoque repertas fuisse sagas sathanæ ministras, sine debita intentione baptizantes, quæ potius infantes dæmoni vouentes.

Respondeo, id quidem esse potest. An tamen sufficiens fundamentũ ad rebaptizãdum voluerim baptizatos à mulieribus? An non etiam & pessimi ministri reperiuntur, de quorũ intentione potest suspicio oriri? Quo ergo ubi contigerit sacerdotem ob vindictam & odium in parẽtem baptizasse eius puerum sine intentione? An non & inter illos aliquando magiæ addicti reperti sunt? Nec tamen ideo ordinarie baptismus repetendus, etiam flagitiosissimis datus.

LECTIO IV.

De Suscipientibus Baptismum.

1 *Doces etiam paruulos esse Baptismi capaces.*
2 *Non posse infantes saluari nisi per Baptismum.*
3 *Baptismum sanguinis supplere Baptismum aquæ.*

PROPOSITIO. I.

Baptismi capaces esse paruulos, scripturis conforme est & Ecclesiæ traditioni.

Primo pro hac re facit illud Matth. 19. *sinite paruulos ad me venire, & nolite eos prohibere.*

Quibus verbis videtur saluator redarguere nostri temporis Hæreticos, Anabaptistas, & similes erroneos, qui paruulos nolunt Baptismi capaces, & per consequens neque capaces esse salutis, quia eam non possunt assequi sine Baptismo.

Qui sunt igitur, qui prohibent ad Christum venire paruulos, nisi qui similes comminiscuntur errores? Multi ad christum veniunt, sed non omnes ab eodẽ neque ab æque distante loco, & ideo non eadem via veniunt, qui enim iam baptizati sunt, & in fide Christiana permanent, si per peccata mortalia à Deo recesserint, quanto plura aut maiora cõmiserint, tanto magis longantur. Sed si ad Deum redire voluerint, viciã habent viam, videlicet pœnitentiæ. Si vero etiam per infidelitatem ceciderint aut hæresim, debẽt & fideles fieri cum pœnitentia, per quam ranquam duplicem viam ad Deum veniant, parum enim eis prodesset pœnitẽtia sine fide, aut fides sine pœnitentia. Qui vero nullo peccato mortali sunt obnoxij, sed solũ propter originale elongati sunt à Deo, sicut paruuli, vnicã habent viam ipsum baptismum, per quem debent renasci, & filij Dei fieri hæredes vitæ æternæ & capaces regni. Præuidens ergo Saluator quosdam futuros temporibus venturos, qui hos pueros renasci prohiberent, & sic participes esse regni, dicit: *Sinite paruulos venire, talium enim est regnum cælorum.* Vbi licet historice loquatur discipulis adhuc ignaris, impedientibus paruulos Christi offerri, vt ab ipso benedicantur, tamen generaliter redarguere censetur in hoc ipso facto, omnes qui quacumque de causa negaturi forent paruulis ius ad regnum, iusqua veniendi ad Christum. Vnde & de facto paruulos amplectitur, illis benedicit, illis manum imponit, ad illos regnum pertinere asserit.

Et aduertendum est, quod non dicat paruulis, sicut adultis, *Venite ad me*, quia id propria voluntate & proprijs pedibus facere non poterant, sicut adulti, qui proprio vtuntur arbitrio & propria fide, vt ad Christum vadant. Sed loquitur illis qui eorum curam gerunt, aut quorum adminiculo paruuli indigent, & præcipit: *sinite paruulos ad me venire, & nolite eos prohibere.* Imo potius educuate, & portare eos.

Nam manifeste Lucas de infantibus loquitur, & indicat ad Christum fuisse portatos: & ita non tam suis, quam alienis pedibus appropinquasse. Itaque vos, ô Hæretici, nolite ita esse paruulis crudeles quibus Christus ita benignus est nolite ais remedium salutis denegare, quibus ius ad regnũ asseritur, nolite peruersa vestra doctrina benedictionẽ quam Christus eis impertiri paratus est, denegare, nolite prohibere eos ad fõtes Saluatoris accedere, pro quibus natus est paruulus, pro quibus & grandior est crucifixus Iesus Christus, inquit D. Ioannes ad salutem animarum nostrarum venit, *Per aquam & sanguinem, non in aqua solum, sed in aqua & sanguine.* Aqua proficit ad lauacrum, sanguis spectat ad pretium. Vtrumque Christus fudit pro paruulis, vt in baptismate regenerarentur sanguine per aquam applicato, & spiritum acciperent adoptionis, & æternæ benedictionis. Nolite ergo eos prohibere ab hoc tam salutifero & efficaci regenerationis & renouationis lauacro.

Ecclesia paruulorum illorum mater, attendens hæc verba Christi, non solum non prohibet eos, sed & accommodat eis aliorum pedes, vt veniant, aliorum cor, vt credant, aliorum linguam, vt fidem fateantur, & sic accedant ad gratiam baptismalem, vt si moriantur, ipsorum sit regnũ cœlorum. Cùm enim paruuli nec fidem habeant, nec propriam voluntatem, qua velior baptizari, omnia hæc tamen habent in patrinis, qui pro eis respondent Credo, Volo, Abrenuncio. Imò, si nullus adesset patrinus, ipsamet Ecclesia mater suam fidem & voluntatem eis communicat, quæ abundè sufficit, dicente D. Augustino: *Ei mater um commodatur paruulis, vt sacris mysterijs imbuantur, quia nec dum possunt corde proprio credere ad iustitiam, aut ore proprio confiteri ad salutem.* Quod apta similitudine declarat D. Thomas docens quod aliter nutriantur pueri, dum adhuc in vtero, aliter dum iam nati sunt, quia nati alimentum trahunt de vberibus matris ore proprio, sed nec dum nati recipiunt illud de ore matris. Mater enim proprio suo ore alimentum recipit, paruulos vero participat de illius substantia alimenti. sic paruuli in ecclesia antequam regenerati sint, sunt adhuc velut in matris parturæ vtero. Sufficit ergo eos ea ore matris recipere id, quod videtur necessarium ad baptismum recipiendum, sine non habent necessariam intentionem, aut voluntatem propriam, sed sufficit eis voluntas ipsius Christi & Ecclesiæ matris.

Quid enim nunquid sine propria voluntate per voluntatem parentis sui Adæ, & matris Euæ damnati sunt obnoxij? Cur non ergo per Christi voluntatem, & Ecclesiæ, quæ mater est omnium viuentium, ab illa damnatione possint liberari? Gratis venundati estis O paruuli, sine propria vtique offensa, sine proprio demerito. An non & gratis opportuit vos liberari? Gratis vtique, quia sine propria vestra dispositione, sine proprio merito. Minimè tamen gratis si pretium attendamus quod obtulit frater vester Christus.

Hinc patet responsio ad Anabaptistas nostros, & antiquos similes hæreticos, qui ideo negant paruulis baptismum quod, non possint habere voluntatem & dispositionem ad illum, & idcirco in ætate adulta volunt rebaptizari eos, qui in ætate infantili fuerunt baptizati, hoc enim decernunt Anabaristæ. Imò neminem volunt baptizare ante ætatem triginta annorum, in qua Christus fuit baptizatus.

Cum tempore D. Bernardi similes errores quidam suscitassent, sic eis respondet Bernardus, sic insectatur. Videte detractores, videte canes, irrident nos, quia baptizamus infantes, quod oramus pro mortuis, quod sanctorum suffragia postulamus to omni genere hominum, & in vtroque sexu festinant proscribere Christum in adultis & paruulis, in viuis & mortuis. Hinc quidem infantibus ea impossibilitate naturæ, inde verò adultis ea difficultate continentiæ præscribentes.

Quid enim si infans pro se loqui non potest, pro quo vox sanguinis fratris sui, & talis fratris, clamat ad Deum de terra? Adstat & clamat nihilominus mater Ecclesia. Quid tamen infans? nonne & ipse videtur tibi inhiare quodammodo fontibus Saluatoris, vociferari ad Deum, suisque vagitibus clamitare: *Domine, vim patior, responde pro me.* Flagitat auxilium gratiæ quia vim patitur ab origine. Clamat innocentia miseri, clamat ignorantia paruuli, clamat addicti infirmitas. Clamant hæc omnia, sanguis fratris, fides matris, destitutio miseri, & miseria destituti.

Non ergo dicas, quia non haber fidem, cui mater impertit suam, inuoluens illi in Sacramento, donec idoneus fiat proprio non tantum sensu, sed assensu euoluam puramque percipere. Nunquid breue est pallium, vt non possit ambos cooperire? Magna est Ecclesiæ fides. Nunquid minor fide mulieris Chananeæ, quam constat & filiæ sufficere & sibi? Hæc eleganter Bernardus, non solũm sui temporis, sed & nostras hæreses elidens, hæreticosque perstringens.

Secundo, ad eiusdem rei probationem facit, quod scriptura asserit integras familias tempore Apostolorum baptizatas fuisse, omnino autem verisimile est in integris familiis etiam paruulos fuisse, & in hoc generalis loquutio comprehendit. sic Act. 16. baptizata est Lydia & domus eius, custos carceris & omnis domus eius, & 1. ad Cor. 1. baptizata à Paulo Stephanæ domus.

Tertio, idem declaratur exemplo circumcisionis, quæ manifesta fuit Baptismi figura, teste Apostolo. Cùm ergo paruuli in veteri lege, circumcisionis & consequenter salutis capaces fuerint, multo magis in noua lege Baptismi & salutis. Ñã & lex gratiæ benignior est & gratia eius vniuersalior, quapropter copiosa redemptio & sufficientissima prouidentia, quã Christus vnicuique prouidet iuxta

capacitatem

capacitatem suam non finis nos dubitare, quin paruulis de remedio prouiderit.

Quartò, notissima est Ecclesiæ hac de re praxis, & eius decreta de ea re in Concilio Tridentino.

PROPOSITIO II.

Non potest paruulus aliter consequi salutem, quàm per baptismum aquæ vel sanguinis.

Quidam ex Antiquioribus Theologis, ex quadam commiseratione infantium, docuerunt quandoque eos saluari ex speciali Dei misericordia & gratia, putà si eum baptismus administrari cœpit, defectus aliquis essentialis superuenerit in materia, vel forma, aut intentione ministri. Imò aliqui addiderunt, quando nullus est modus baptizandi, votum & desiderium parentum sufficere, aut oblationem pueri factam Deo signo aliquo exteriori, v. g. signo crucis cum inuocatione Trinitatis. Ita docuit Cardinalis in 3. part. quæst. 68. art. 3. cui fauet Gerson in quodam sermone de natiuit. Virg. in Concilio Const. & Gabriel in 4. d. quæst. 3

Verum communis Doctorum sententia id reprobat, fundata in verbis Christi & Ecclesiæ praxi. Etenim Christus generaliter pronunciat: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu S. non potest introire in regnum Dei*, quod etiam de paruulis intelligit Apostolica traditio, & Patrum auctoritas. Vnde velle ea verba restringere, vt solum intelligenda sint, cum baptismus possibilis fuerit, temerarium foret. Audi hac de re D. Aug. lib. 3. de origine animæ, c. 9. *Noli dicere, infantes antequam baptizentur morte præuentos, peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus.* Et iterum alibi: *Nulla ex nostro arbitrio (præter baptismum Christi) salus æterna promittatur infantibus, quam non promittit Scriptura diuina humanis omnibus ingeniis præferenda.* Vides D. Aug. illam etiam reprobare opinionem, quæ ex quadam pietate paruulis vellet salutem tribuere, absque reali baptismo. Vides & ipsum existimare a Scriptura sacra id alienum esse.

Attende quoque ipsius Ecclesiæ praxim. Non sepelit illa paruulum vllum sine baptismo mortuum, in loco sacro. Nunquid sepeliret, si existimaret eorum corpora quandoque ad gloriam suscitanda, aut animas quæ illa informarunt, salutis capaces esse? Nullam quoque pro eis precem fundit, aut oblationem facit, aut gratiarum actionem, satis significans nullam ipsis spem salutis superesse. Nec dicas durum videri paruulos illos absque culpa condemnari, cùm nulla eis diligentia potuerit subueniri. Non enim sine culpa perire dicendi sunt, quos originalis culpa premit, & facit filios terræ, & ad massam damnationis pertinere. Quæ quidem originalis culpa nõ tollitur, nisi Christo per sacramentum incorporentur, & in secundo Adã viuigeentur per lauacrum regenerationis. Non possumus aliter scripturam interpretari, aut diuinam amplificare bonitatem, quam Ecclesia à Spiritu S. directa, nos sua docet authoritate & notissima praxi. Peccasti ergo, ô Adam extendens manum ad lignum scientiæ boni & mali, in te erant positæ omnes voluntates paruulorum, à te regenerandorum, quorum eras constitutus & parens caput. Peccarunt ergo & ipsi in te tanquam in capite, & ecce nescientes bonum aut malum pereunt & condemnantur, nisi voluntate noui Adam nouique capitis Christi, per sacramentum ab ipso institutũ, ab hac condemnatione liberentur. Ecce misericordia, quia iudicium præcessit, si gratis sunt venditi per primum Adam, gratis in libertatem asseruntur per secundum, certe salutis remedio instituto, quod facillimum est, & maximè obuium. Quod si illis non applicetur hoc misericordiæ remedium, ecce remanet illis iudicium: *Misericordiam ego & iudicium cantabo tibi Domine.* Agnosco, laudo, & benedico bonitatem tuam in paruulis, quos via huiusce lucis participes fecisti, ex vtero matris suæ mortalis egredientes, & statim lucis gratiæ per Baptismum connoties redditos, etiam ad æternæ lucis & immortalitatis sortem facis peruenire, ex hac vita & luce mortali egredientes. Nempe hi de vtero per vterum, in vterum transfunduntur, de vtero genetricis suæ per partum egressi, per baptismum in vterũ Ecclesiæ matris transeunt, & per illum in vterum Ecclesiæ triumphantis illius, *quæ sursum est Ierusalem libera, mater nostra.* Hæc est Mater, à qua maximè abest illud: *in dolore paries filios*, quia illos summo parit gaudio, imò gloriæ eos æternitati parit. Nullus ibi *Benoni*, filius doloris & tristitiæ, omnes ibi *Benjamin*, filij dextræ & lætitiæ à patre & matre meritò sic vocati. Nullus ibi Cæsar, a cæso ventre matris, nullus posthumus, post mortem Patris genitus, nulla colluctatio Esau & Iacob, quis prius egrediatur, quia pax & concordia summa in hoc vtero Æternitatis, aut in lætissimo sinu Patris & Matris huius. Agnosco quoque, laudo & benedico iustitiam, & iudicium tuum Domine in aliis paruulis, quos huius lucis vsura vix frui dedisti, & quia baptismatis lauacro (quod illuminationis sacramentum est) lucis spiritualis participes fieri non potuerunt, eos morte superueniente, ad locum tenebrarum, & regionem vmbræ mortis relegasti. Hoc enim iusto prouidentiæ tuæ iudicio decretum est, vt propter vnius delictum (in quo omnes peccauerunt) ad omnes condemnatio pertranseat, nisi Sacramenti illos gratia expiarit & expurgarit. Nam & omnes, si voluisses, etiam sine salutis remedio in illa damnationis massa relinquere potuisses, *Iustus es Domine, & rectum iudicium.*

Confirmari potest assertio nostra, ex eo quod aliquando speciali miraculo, ob matrum vota, & Virginis Mariæ intercessionem prolibus mortuis vitam reddiderit Deus, vt baptismi & consequenter salutis capaces redderentur. Quid enim aliud id significat, quam sine baptismo carituras hasce proles spe saluationis? innumera hic exempla possent subiici, pauca ex certioribus appendo.

Iuxta Cameracum est S. Hilarij vicus, cuius incola fuit Stephanus Morelius cum vxore Firmina, hæc ei prolem, non prolem peperit, ann. 1228. mortua enim erat. In terra igitur prophana de more sepelitur. At matri duplex luctus, & à morte prolis, & à tali morte, quòd non fuisset particeps Baptismi. Plangit igitur & se affligit, fiduciam tamen in B. Virgine ponens, eò quod solita foret annua peregrinatione ad Templum Halense, eam colere. Votum itaque facit, & de die in diem iterat, vsq; ad decimũquintũ diem, à prolis morte. Tunc fidentior cœpit affirmare eam viuere, certamque se de ea re factam viso nocturno. Vnde mulieres sibi ministrantes importunè vrget, vt cum marito adeant tumulum. Abeunt & refodiunt tres circiter pedes defossum puerum, inueniuntque viuidum & rubentẽ, nulla notâ mortis in corpore, nec noxa quidẽ, nisi quod maxilla vna terræ impressione atterita leniter esset. Mirãtur trepido gaudio, nec audent tollere, sed vt obuient calumniæ, Pastorem aduocant. Venit, & attonitus signa vitæ videns, suadet, quoniam in D. Virginis patrocinio puer esset, deferri ad proximum pagum Vertenguelium, vt colebatur, eunt obstetrix & fœminæ, & quia dies inclinabat, & pagus secundo lapide aberat, prouida mater sacratæ candelæ ceteræ partem donat, quæ in laterna præluceret. Mirum hic alterum Cùm lento passu iret, vt solet hic sexus, pars illa cerei, cuius modulus sesquipalmis erat, perseuerauit ardere à sexta vespertina ad lucem sequentis diei, sine vlla diminutione. Mirum tertium. Via anterior quam inibant, totæ illustris instar diei erat, statim ab ãgmine, tenebræ & nox excipiebant. Iam in propinquo Vertenguelij erant, audiuntque Pastorem non adesse, sed in arce cum Præfecto viro nobili conuiuari. Illuc ergo Pater cum vna muliere sibi comite procedit. At reperiunt arcem sub tempus prandij clausam. Pulsant, nemo audit vel admittit. Et ecce quartum miraculum. Nam sponte aperitur portula minor, maiori portæ (vt solet in arcibus) inserta, ingrediuntur, & ad alteram portam accedunt, iterum & illa sponte aperitur, pergunt ad tertiam, fit idem, sic omnibus ignaris veniunt in cœnaculum, præfectus arcis (cui nomen Verteinius) inclamat contra ianitorem, infidelitatis eum arguit, gladio euaginato omnes ferire aggreditur. At ille asserit se omnes clausisse ianuas in præsentia filiæ ipsius Præfecti. Ingressi etiam se excusant, & rem totã pandunt, rogantes vt Pastor velit sacro Baptismate puerum dictum abluere. Surgit Pastor, comitatur Præfectus, & viginti circiter personæ, iubet aperiri omnes portas, sed sponte omnes etiam maiores apertæ reperiuntur. Virgo Mater aperuerat, Veniunt in templum attoniti, ibi puer signa vitæ clara mittit, sanguinem stillat è naribus, os aperit & claudit, gemit, lachrymatur, lachrymas detergunt: Baptismum itaque Pastor ministrat coram 70 personis, viuitque puer quinque circiter horas, in ara B. Virginis reclinatus, ac mox instar niuis visus est liquescere & tabescere ac emori, sic sacræ terræ mandatur. Sed sextum adde miraculum. Firmina mater absens, eadem hora sensit sibi mammas arescere antea lactantes, quas nulla arte, donec puer baptizatus est & mortuus, potuit exsiccare. Vide ergo in vno miraculo plura miracula.

Audi & alterum alibi miraculum. An. 1582. Elizabethæ Ioannis Ferin coniugis fœtus, quod mortuus ex aluo materna prodisset, in remoto horti margine defossus fuerat, iamque dies septimus supra decimum agebatur, cùm mater

dolore

dolore mitigato id vnum vnua spe concepta extorsit à marito, vt infantia corpusculum effoderet, hac lege vt si computruisset, relinquerent, sin restitisset integrum, assumerentur, forte spe haud dubia, vt B. Virgo vitam ei restitueret. Pater ille vxoris importunis precibus, incorruptum reperit adfertque ad matrem. Hinc iter ad D. Virginem Ceruiensem ingreditur, cui à fonte nomen est, à fonte inquam vitæ, *qui enim eam inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino.* Vix ibi dispositus infans iacuerat, cum roseo colore ingenis tingi, calere, respirare, aliaque vitæ signa præbere. Baptizatur ergo summa cum omnium lætitia, perstitique viuido purpureus colore, donec Ceruiensi ex ditione efferretur, tum enim sensim pallescere, prorsus vt quo longius à vitæ fonte abiret, hoc propius morti adesse videretur, tandem inter mortales esse desiit cælitibus conuictura. Ita Robertus Hautpoit. c. 42. de mirac. B. Virg. Ceruiensis

PROPOSITIO III.

Baptismus Sanguinis siue martyrium, supplet Baptismum aquæ etiam in paruulis.

Hæc est doctrina SS. Patrum, & Ecclesiæ. ex qua solent Theologi triplicē baptismum distinguere, baptismum scilicet fluminis siue aquæ, & flaminis siue Spiritus sancti, & sanguinis siue martyrij. Baptismū flaminis vocant, quando adultus habet in se votum & desiderium efficax Baptismi, cum peccatorum perfecta contritione & amore Dei super omnia, per hæc iustificatur, & si non sit ei possibilis aliter baptismus, saluatur. Talis enim perfecta cordis conuersio coniuncta cum hoc desiderio à sacro flamine est, hoc est Spiritu sancto animam iustificante & peccatorū remissionem tribuente, vnde rectè flaminis baptismus dicitur; quo anima expurgatur, tanquam supplente baptismum aquæ, in quo & peccata præterita submerguntur. Hic Conciliū Tridentinum cum docuisset post Euangelium promulgatum, neminem transferri à statu peccati in statum gratiæ, siue lauacro regenerationis, addit aut sine voto. Et ita exponēdum docet illud: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* Per hunc baptismum flaminis, iustificatum docet D. Ambr. Valentinianum iuniorem, de cuius obitu sic loquitur: *Audis vos dolere quod non acceperit baptismatis Sacramentum, atque hoc etiam in votis habuit. An non ergo habuit gratiam quam desiderauit? Imò habuit, quia poposcit.* Mortuus fuit, inquit Baronius an. 392. Valentinianus ille iunior filius Valentiani magni, erat autem adhuc catechumenus, qui paulò ante obitum profecturus cum exercitu aduersus Barbaros in Italiam irrumpentes, cupidus ante eam expeditionem initiari sacro baptismo, Viennæ cùm esset, in Gallia sanctum Ambrosium Mediolano (vt ab illo, quem patris loco habebat, baptizaretur) accersit, sed ipso adhuc in itinere constituto, proditorum appetitus insidiis, occisus est, & dicitur inuentus in palatio subitò strangulatus. Hunc ergo per votum baptismi saluum existimat D. Ambrosius. De quo Baronius tom. 4. anno 392.

Sed huiusce baptismi flaminis præclarū symbolum exhibitum fuit S. Philemoni Martyri. Hic cùm Christum cōstanter confiteretur, & ei obiiceret Tyrannus, quod nec christianus esset, nec baptismū accepisset, cœpit exclamare: *O ignem spiritualem qui accensus est in meis præcordiis! Quantum tibi debeo, ô Præses, quod sacrum baptismum in mei memoriam reuocas.* In media autem turba stans ad præsentes clamabat: *Si quis inter vos praest Christianus, & contemnit tormenta propter Christum, adsit, obsecro, & me diuino impertiat baptismate.* Videns autem omnes timore victos, erumpens in lachrymas, dixit: *Deus meus Christe: qui me benignè aspiciens à profundo errore renouasti, ne me despicias non baptizatum, sed quouis modo ostende mihi Sacerdotem & aquam, à quo & in aqua possim baptizari.* Cùm hoc dixisset, nubes desuper descendit, & postea ascendit, omnibúsque videntibus, fluento quodam cælesti baptizatus est. Tunc ille: *Ecce ô Christiani, cùm nullus ad me ausus fuerit accedere, videre vobis licuit, quod ipse Dominus me dono impertit baptismatis. Tu quoque, Præses, inspice, & relicta insania cognosce cuinam Deo repugnes, coram quo, vt iudice pœnas luiturus es.* Itaque nubes illa defluens, eumque abluens, symbolum fuit baptismi flaminis, quo per Spiritum sanctum interiùs anima expiatur, cùm deest baptismus fluminis, sed & postea in sanguine suo Martyr inuictus baptizatus est, pro Christo moriens.

Sess. 6. c. 4.

Surius 4. Decēbr.

Baptismus ergo sanguinis non est nisi martyrium, quo effunditur sanguis pro Christo, & habet eandem vim, vt baptismus aquæ, quando ille haberi non potest. Hoc asserit D Aug. 13. de ciuit. c. 7. & probat, quia qui dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto,* etiam dixit: *Omnis qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre: Et qui perdiderit animam suam propter me inueniet eam.* Hinc inquit, scriptum est. *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.*

Quid enim pretiosius quam mors, per quam fit vt delicta omnia dimittantur, & merita cumulatius? *Si pro pietate & iustitia perdatur mors sic gloria renascentis, & cum sit mors peccati retributio, aliquando impetrat vt nihil retribuatur peccato.* Idem docent alij Patres, inter quos Cyp. Epist. 27. *Nunquid potest vis baptismi esse maior aut potior, quā cōfessio quā passio? vt quis corā hominibus Christū cōfiteatur, & suo sanguine baptizetur?* Quia non pati exoptet, inquit Tertullianus, vt totam Dei gratiam redimat? vt omnem veniam ab eo compensatione sui sanguinis expediat? *Omnia enim huic operi delicta donātur. nec martyribus delicta possunt imputari quibus in tali lauacro vita ipsa deponitur.* Apertissimè autem definit Clemens idipsū, & ait: *Qui martyrio habitus est dignus, is lætitiam in Domino percipiat, quod tantam coronam adeptus sit & quod propter confessionem ex hac vita exeat. Et si Catechumenus sit, recedat ad Deum lætus, cruciatus enim quo propter Deum afficitur, erit ei verior baptismus, quia is quidem experientia ipsa mortuus, commoritur, Christo; reliqui verò mystica repræsentatione.*

Tertul. in Apol. & scot

Hoc ipsum Ecclesia docet colens vt martyres Catechumenos, needum baptizatos, pro Christo tamen mortuos. Sic colit sanctā Emerentianam, de qua ita loquitur Breuiarium Romanum ex Ambr. serm. 19. *S. Emerentiana virgo Romana, collactanea B. Agnetis, Adhuc Catechumena fide & charitate flagrans, furentes in Christianos Idolorum cultores cùm vehementius accusaret, à cōcitata multitudine lapidibus obruta est. Qua in cruciatibus orans ad sepulchrum S. Agnetis, proprio sanguine, quem pro Christo constanter effudit, baptizata animam Deo reddidit.*

Legimus quoque de Philosophis illis quinquaginta, qui ad conuincendam S. Catharinam conuenerant, conuersos fuisse ad Christum, facundia & spiritu illius. At Maximus iratus, iussit in medio eos ciuitatis igne cremari. Illi verò cùm per virginis disputationem edocti essent in fide & baptismum caperterent, monuit illos, Catharina nihil hæsitare, cùm in suo forent sanguine baptizandi.

Surius 25. Nouembr.

Hi ergo benedictione virginis accepta, signantes se crucis signaculo, & vnanimiter perseuerantes, in ignem missi, ita animas Domino reddiderunt, vt nec corpora illorum, nec capilli, nec vestes aliqualiter adusta essent. Quo miraculo plurimi conuersi sunt, & corpora recipientes in eandem ciuitatem sepelierunt.

Apud Alexandriam Armeniæ, tempore Adriani Imperatoris exercitus decem millium militum ab Angelis de Christi fide instructus fuit. Imperatorum verò iussu singuli primum flagellis cæsi, cum spinis coronati, tandem clauis crucifixi, in monte Ararath proprio sanguine baptizati, triumphantes intrarunt in cœlum.

Anton. in Chr. Vicent. in spec. P. Nat. lib. 5. c. 157.

In vita S. Gregorij, refertur apud Surium; quod cùm carcere detineretur, multi ægri ad pedes eius per Christi nomen & signum sanarentur inter quos quidam Oliuerius agricola, cùm id beneficij accepisset, per ciuitatem inclamabat: *Magnus est Christianorum Deus.* Hunc comprehensum iussit Imperator gladio obtruncari, ipse gaudens currebat ante milites quasi ad epulas, & magna voce inuocabat Dominum, vt martyrium sibi baptismatis loco esset, & ita vitam finiuit.

Neque tantum vim habet hæc effusio sanguinis in adultis, qui Baptismi desiderium possunt elicere; sed & in paruulis Ratio est, quia hoc priuilegium est datum martyrio, non ratione desiderij illius, aut effectus baptismi, quem elicit martyr, sed ratione cuiusdā conformationis cum Christo, quæ reperitur in illa mortis perpessione pro ipso, ita vt re ipsa inueniātur cōmori Christo, qui pro ipso occiduntur. quod in baptismo solum mystica fit repræsentatione Et ita paruuli, dum in odiū Christi aut fidei occiduntur, realiter Agno, siue Christo configurantur.

Acceptat ergo Deus illā mortem sicut & aliorū martyrum, & supplet Christi merito defectū propriæ voluntatis quia conformātur particulariter per hanc mortē Christo martyrū duci & capiti, sicque ad ipsum tanquam membra ad caput pertinent,

&

& voluntas illius, qui est caput, ipsis veluti membris tribuitur, cum aliam habere nequeant. Vt sicut voluntas & peccatum Adæ illis obfuit, quod nascendo contrahunt, ita voluntas & meritum Christi illis prosit, vt renascendo iustitiam consequantur. Ideò Ecclesia illos etiam colit vt martyres, dicitque testimonium quod nondum poterant sermone perhibuisse Passione.

Hinc tanquam martyres coluntur paruuli, ab Hærode in odium Christi necati, & primitiæ ac flores martyrum vocantur primitiæ Deo & Agno, in cuius perpetuo sunt consortio, quos veniens voluit sibi tanquam agniculos immolari balantibus matribus, inquit Augustinus, de quibus dilectè Prudentius Hymno: *salue flores martyrum*, de quo in Breuiario. Habentur autem Romæ in templo S. Stephani, hi quoque versus non inamœni.

Sinceræ animulæ, candidi puelluli,
Vix nata nato dant Deo corpuscula,
Pugnantque inermes, & relicta parmula,
Vincunt cohortes, quas ferire nesciunt.
Iam pulchriores liliis & gemmulis,
Iam clariores igneis scintillulis,
Beata mulcent voculis sedilia,
Ferox tyrannus ferreique pectoris,
Qui patricidas intulit vobis manus,
Festumque sacris polluit ceruiculis.
Heu sic auicula tollitur de nidulis,
Matrisque rapitur sic papillis hinnulus,
Recensque nati sic leguntur flosculi.

Ideò etiam inter martyres Treuirenses colit Ecclesia infantes, qui in communi vrbis cæde fuere in odium fidei occisi, quorum aliqui sine dubio, Baptismo nec dum erant initiati, quia & hi præconium Christi, non loquendo, sed moriendo, censentur confessi. Et nihil maculæ, nihil damnationis in eis manet, qui suo sepulti triumpho, gloriosè in se mortem & sepulturam expresserunt Christi. Sicque verum est illud Prosperi:

Et quicquid sacri fert mystica forma lauacri,
Id totum implenit gloria martyry.

LECTIO V.

De effectibus Baptismi.

1. *Docet remittere peccatum originale & actuale.*
2. *Remittere omnem pœnam peccati.*
3. *Non tollere concupiscentiam, nec pœnalitates.*

PROPOSITIO I.

B*Aptismus remittit omne peccatum, tam originale, quàm actuale, gratiamque ac dona infundit.*

Primò quidem peccata omnia per baptismum remitti, scriptura patrumque doctrina apertissimè asserit, & idem in symbolo confitemur: *Credo vnum baptisma in remissionem peccatorum.* Quam remissionem specificat D. Aug. Enchir. 64. *Baptismatis munus contra originale peccatum donatum, vt quod generatione attractum est, regeneratione detrahatur, & tamen actiua quoque peccata quæcunque ore, corde, opere commissa inuenerit, tollit. Et in hoc magna indulgentia, vnde incipit hominum renouatio, saluitur omnis reatum & ingeneratus, & additus.* Ideo & Apostolus postquam monuisset suos Cor. cap. 6 *Nolite errare, neque fornicari, neque idolis seruientes, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque ebriosi, neque maledici, regnum Dei possidebunt.* Tandem ostendit quid baptismi gratia in eis potuerit, dum addit: *& hæc quidem aliquando fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri.* Nimirum baptismus in illis non solum originale, sed & omnia illa actualia, quæ enumerat peccata, diluerat, dicente iterum Augustino: *Generante carne, tantum contrahitur peccatum originale, regenerante autem spiritu, non solum originalium, sed & voluntariorum peccatorum fit remissio.*

Ang. l. 1. de peccatorum meritis c. 15.
Rom. 6.

Et ne fortè dicas cum hæreticis, illa tantum superficie tenus dimitti, aut non imputari, aut radi, expressè dicit Apost. *Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis, & non estis quod fuistis.* Nam sicut in Christo vera mors, ita in nobis vera peccatorum remissio, sicut in illo vera resurrectio, ita in nobis vera iustificatio, vt dicit idem August. Enchir. 52. quia scilicet, *Consepulti sumus in Christo per baptismum in mortem, vt sicut ille surrexit à mortuis, ita nos in nouitate vitæ ambulemus.* Neque vllum adeò graue peccatum esse potest, quod non moriatur cum Christo in baptismo, quandoquidem & illud inæstimabile flagitium, quo impij inopem transfixerunt, & diuinitatis perfosso lacerato eius sanguinem fuderunt, paulò post in multis per baptismum expiatum fuit, illo ipso sanguine, quem fuderunt. Quia hic non est sanguis Abel qui inclamet vindictam, sed sanguis pietatis, qui omnibus illo aspergi optantibus aduocat & impertit misericordiam. Vnde cùm ea ore Petri intellexissent, se authorem vitæ interfecisse, & compuncti corde interrogarent. *Quid ergo faciemus?* Respondet D. Petrus: *Baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum spiritus sancti.*

Olim medici ad lepram omnem expurgandam, iudicarunt aptissimum remedium esse balneum ex tenero infantium sanguine confectum, quod & Græci Medici Constantino Imperatori leproso consuluerunt sed procul crudele & diabolicum illud lauacrum, quod non potest nisi immaniter, lactantium sanguine repere & vaporare. Baptismus noster saluriferum est balneum, in virtute sanguinis Filij Dei (qui mysticè & intuentè repletum est) potens omnem veteris lepræ maculam & contagium expiare, siue illius quæ parentali labe ad nos deriuatur per originem, siue illius quam proprio arbitrio contrahimus per noxiam & flagitiosam conuersationem.

Hoc cælitus edoctus fuit Constantinus, cui cùm impium balneum motus pietate, & matrum planctibus auersaretur, à D. Petro & Paulo monitus fuit aduocare Syluestrum Pontificem ob persecutiones tunc latentem, vt eo salubrius lauacrum baptismi perciperet, quo omnis tam animæ quàm corporis lepra foret capianda. Vnde & baptismatis aquam ingressus, immaculatus exiit, relictis in aqua velut quibusdam piscium squammis, quasi recenti carne indutus foret, similque animo est renouatus, vnde & B. Syluestro dixit, se cùm adhuc in sacris vndis, manus cuiusdam velut è cœlo missæ, attactum sensisse. Nicephorus lib 7 c. 33.

Secundo, baptismum non tantum peccata remittere, sed & gratiam, virtutes & dona infundere etiam paruulis certum est, & disertè asserit D. Chrys. homilia ad Neophitos: *Ecce, inquit, libertatis serenitate fruuntur, qui tenebantur paulò ante captiui, & ciues Ecclesiæ sunt qui fuerunt in peregrinationis errore, & iustitiæ fortè versantur, qui fuerunt in peccati confusione. Non enim sunt tantum liberi, sed & sancti, non tantum sancti, sed & iusti, non solum iusti, sed & filij, nec solum filij, sed & hæredes, nec solum hæredes, sed & fratres Christi, nec tantum fratres Christi, sed & cohæredes, non solum cohæredes, sed & membra, non membra tantum, sed & templum, nec tantum templum, sed organa spiritus. Vides quot sunt baptismatis largitates? sed multis videtur cœlestem gratiam tantum in peccatorum remissione consistere, nos autem honores computauimus decem.*

Hac de causa etiam infantulos baptizamus, vt non sint coinquinati peccato, vt eis addatur sanctitas, iustitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Christi, vt eius membra sint omnes, vt spiritus habitatio fiant. Propter hæc etiam dona quæ confert baptismus, gratiam, fidem, spem, charitatem, de anima baptizata rectè à Christo sponso dici potest: *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te?* Quia per baptismum non solum omnis peccati labes extersa est, sed etiam mira pulchritudo animæ est superinducta Quia vtrumque indicans Apostolus, dixit sponsum per lauacrum aquæ sponsam suam mundare, *vt exhiberet sibi gloriosam, non habentem maculam, neque rugam.* Extensus fuit in cruce Christus, & mira distentus violentia, vt eius sponsa foret sine ruga, effudit sanguinem, vt esset sine macula, & velut purpureo gratiæ colore tota pulchra.

Ephes. 5.

Declarare id voluit sponsus Christus in persona S. Catharinæ, de qua legimus, B. Mariam Virginem ei apparuisse, antequam foret baptizata habentem in vlnis suis filium Iesum. Et cum illi commendaret Catharinam, auertit ipse faciem suam, dicens nimiam ei inesse deformitatem. Ita intelligens id dici ratione defectus baptismi, festinauit illum suscipere. Paulo autem post apparuit ei Christus, & annulo speciali sibi illam desponsdit, in præsentia sanctissimæ Matris suæ multorumque Angelorum. Cumque illa somnium esse putaret, expergefacta annulum reperit, quem tanquam pignus sacri amoris omnibus vitæ suæ diebus sanctissimè conseruauit. Ideò inuenies hanc virginem aliquando pingi adstantem Virgini Mariæ, & puero Iesu annulum digito eius inferenti, & eam desponsanti. Poterant ergo hæc dicere: *Sanguis eius ornauit genas meas, & annulo suo subarrhauit me Dominus.* Vide quæ diximus de S. Pachomio.

Pes de Natal. l. 10 c. 105. Ribad. in vita eius

Similiter de nouiter baptizatis rectè diximus illud Threnorum; *Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, saphyro pulchriores.* Hæc enim omnia vera

vera ſunt ob puritatem, quam in baptiſmo acceperũt, propter quam niui & lacti comparantur, ob charitatem feruentem, propter quam ebori rubicundo aſſimilati ſunt, ob ſpem cœleſtem, propter quam ſaphyro ſimiles ſunt. Et viri Nazaræi poſſint dici, hoc eſt ſolidi, & Deo conſecrati, à Chriſto Nazareno ſanctificati.

Propter hanc gratiam baptiſmalem, & virtutes connexas, eos ſic alloquitur D. Auguſt. Vos alloquor nouella germina ſanctitatis, regenerata ex aqua & Spiritu ſancto, germen pium, examen nouellum, flos noſtri honoris: & fructus laboris, gaudium & corona mea, omnes qui ſtatis in Domino, Apoſtolicis verbis vos alloquor. Nox praceſſit, dies appropinquauit, abiiſite opera tenebrarum, & induimini arma lucis. De ipſis quoque recte dixerimus: *Iſti ſunt agni nouelli, qui modo venerunt ad fontes, & repleti ſunt charitate, & induti ſunt agni immaculati vellere, digni eius ſequela & conuerſatione.*

PROPOSITIO II.

B*Aptiſmus etiam remittit omnem pœnam peccatis debitam.*

Hinc ſequitur animas cum baptiſmo ſtatim decedentes, nullam purgatorij pœnam luere, ſed immediate ad gloriam tranſire, quod verum eſt de infantibus & de adultis, ſi nullum impedimentum poſuerint.

Efficaciſſime enim applicari voluit Chriſtus Paſſionem ſuam in hoc lauacro vt renouet perfectiſſime animam ab omni culpa & pœna, tanquam regeneratio nouum gratiæ eſſe tribuens, nulla obligatione pœnæ vel culpæ maculatum ob priorem vitam, quæ perfecte Chriſto commori & conſepeliri in baptiſmo cenſenda eſt.

Hoc in aliis ſacramentis non reperitur, quæ culpam poſſunt eluere, frequenter tamen aliquid pœnæ relinquunt, per opera pœnalia diluendæ, hinc in ſacramento Pœnitentiæ, ſolet aliqua pœnalis afflictio per modum ſatisfactionis imponi, non autem in baptiſmo. Ideo dicit Ambroſius: *Gratia Dei in baptiſmo non requirit gemitum, neque planctum, aut opus aliquod, ſed ſolum fidem, & omnia gratis donat.*

Vnde non debet intelligi negare opus eſſe in peccato adulto, ſaltem attritione de peccatis, tanquam diſpoſitione ad gratiam baptiſmalẽ, ſed ſolum vult nullam baptizato imponendam pœnitentiam, ſiue pœnale opus, cum nulli reatui maneat obnoxius.

Ac quidem de infantibus ſic loquitur Auguſtinus: *Si percepto baptiſmate de hac vita migrauerit, ſoluto reatu, quo originaliter erant obnoxij, perficientur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens, in æternũ iuſtificatos præſentia conditoris illuminat.* Hoc & Eccleſia approbat ſua praxi, quæ Miſſam Angelorum pro pueris defunctis celebrat, ſatis ſignificans illorum conſortio adſcriptos. Confirmat id exemplum, quod ex Gregorio lib. 4. Dialog. cap. 26. habemus. In ea, inquit, mortalitate, quæ ante triennium hanc vrbem vaſtauit in Portuenſis ciuitatis Monaſterio Mellitus Monachus, adhuc in iuuenilibus annis conſtitutus, ſed miræ ſimplicitatis & humilitatis vir, appropinquante vocationis die, eadem clade percuſſus, ad extrema deductus eſt. Quod vir vitæ venerabilis Felix, eiuſdem ciuitatis Epiſcopus audiens (cuius & hæc relatione cognoui) ad eum accedere ſtuduit, & ne mortem timeret, verbis confortare, & de diuina miſericordia longiora vitæ ſpatia polliceri. Sed ad hæc reſpondit ille, curſus ſui tempora eſſe completa, apparuiſſe ſibi iuuenem Epiſtolas deferentem, & dicentem, aperi, & lege.

In his apertis vidit omnes, qui à dicto Epiſcopo in Paſchali feſtiuitate baptizati fuerant, ſcriptos aureis literis, & nomen quidem ſuum primum reperit, ac deinde omnium illo tempore baptizatorum. Quapropter certum tenuit, & ſe & illos de hac vita breui migraturos.

Mortuus igitur eſt eadem die, & poſt eum intra paucos dies, qui baptizati fuerant, omnes ſequuti ſunt, ideo omniſum viderat eos auro ſcriptos, quia eorum nomina apud ſe fixa, æterna claritas habebat.

Audi quid hac eadem de re ſenſerit Clotildis, vxor Clodouei Regis Gallorum. Hæc cum habuiſſet à Rege filium ſuum primogenitum, baptiſmo illum conſecrare optauit, Rege licet adhuc infideli repugnante, baptizatus autem puer, Ignomerus vocatus eſt, ſed in albis adhuc conſtitutus obiit, qua de cauſa commotus ſeſe Rex increpaba Reginam, dicens.

Si in nomine deorum meorum puer fuiſſet dicatus, vixiſſet vtique, nunc autem, quia in nomine Dei veſtri baptizatus eſt, viuere omnino non potuit. Ad hæc Regina *Deo omnipotenti gratias ago, qui me non vſquequaque iudicauit indignam; vt de vtero meo genitum regno ſuo dignaretur adſciſcere. Mihi autem dolore huius cauſa animus non attingitur, quia ſcio in albis ab hoc mundo vocatos Dei obtutibus nutriendos.*

Habes & de Ceadualla Rege Britonum apud Bedam lib. 5. hiſtoriæ, cap. 7. quomodo Romam venerit, hoc ibi gloriæ ſingularis deſiderans adipiſci, vt ad limina SS. Petri & Pauli fonte baptiſmali ablueretur, ſperans etiam quod mox baptizatus, carne ſolutus, ad æterna gaudia mundus tranſiret. Quod vtrumque vt mente diſpoſuerat, Deo iuuante factum eſt. Nam illuc perueniens baptizatus eſt Sabbatho Paſchæ, anno 689. & in albis adhuc poſitus, languore correptus, ſoluta carne, ad beatorum conſortium tranſiuit. Ita Beda.

Requiritur vero in baptizato adulto diſpoſitio, vt dixi, ſaltem per attritionem vt hunc effectum perfectum baptiſmi aſſequatur, ſi ante agebat in peccatis. Vnde concors Theologorum aſſerit ſententia, ſi nulla talis diſpoſitio reperiatur, iam obicem poni gratiæ & effectui ſacramenti, etiam ſi quis vere conſentiat in baptiſmum, & fidem illi adhibeat. Quod non ſatis intellexerunt noſtri Hæretici.

Digna eſt commemoratione quadam quæ tempore Lutheri contigit hiſtoria, hanc rem concernens. Quidam eius aſſecla Franciſcus Conradus nobilis Germanus, cum Francofurto nauigaret Moguntiam, mercator quidam Iudæus eius ſocietati eſt adiunctus, quem ſtatim ille aggreſſus eſt de doctrina & regione. Cumque Iudæus ille obmurmurans ſatis inſulſe ei reſponderet, nobilis ille vir robuſtus, eum inuadit, & in flumen præcipitat, brachio tamen ſuſpẽſum in aquis eum tenens & inclamans, Agnoſce Chriſtum pro Deo & ſaluatore, & Baptiſmum pete, aut modo in profundum te demergo. Trepidus Iudæus necem ſibi imminentem videns, implorat miſericordiam, dicit ſe agnoſcere Chriſtum pro Meſſia, petitque Baptiſmum. Interrogat alter, an hoc ex veritate cordis petat? Affirmat ipſe. Accipiens ergo nobilis manu aquam, eiuſque capiti infundens, pronunciat formam: *Ego te Baptizo in nomine Patris, Filij & Spiritus ſancti.* Poſtmodum fingens ſe velle eum ex aqua eleuare, magno impetu in profundum mergit & ſubmergit, quaſique re optime peracta: Ecce inquit animam Deo miſi. Nam ſi tempus ei vitæ prolongaſſem, potuiſſet baptiſmi pœnitere, eumque diabolus poſſidere. Huiuſce facti Lutherus ſuſcepit defenſionem, cum ab omnibus crudelitatis argueretur. Ita refert Florimũdus lib. 5. de ortu hæreſeos. cap. 2.

Quæres, an hic Iudæus cenſeri debeat vere baptizatus? Reſpondeo, ſi conſenſit baptiſmo (licet hic conſenſus per metum violentum & iniuſte incuſſum fuerit extortus) tamen valide baptizatus eſt, quia vt definitum eſt ab Innocentio 3. *Cap maiores*, eſt ſolum ſecundum quid inuoluntarius, abſolute tamen voluntarius cenſetur. Nec refert, quod talis metus irritaret matrimonium, cum enim matrimonium fundetur in contractu, qui iuris diſpoſitioni ſubeſt, per iuris diſpoſitionem irritatur talis contractus, cui metus per vim & iniuſtitiã incuſſus cauſam dederit, baptiſmi autem Sacramentum non ita ſubeſt iuris humani diſpoſitioni ſed à Chriſto ſic inſtitutum cenſetur, vt ſufficiat voluntas illum ſuſcipiendi à quocumque exorta ſit, etiam per iniuriam, quia ſaltem ipſe Chriſtus nullam facit iniuriam, qui etiam ſine conſenſu poſſet omnes ad baptiſmum cogere. Quod ſi vero ille Iudæus ficte conſenſit, non fuit vere baptizatus, quia non voluit Chriſtus aliquem per baptiſmum ſibi obligari, ſine aliquo præuio conſenſu & intentione, quando illius capax cenſetur, vt ab Eccleſia declaratũ eſt. Si vero conſentiens per metum, nullam præteritorum peccatorum diſplicentiam vel actualem concepit, non iam Deo victima, ſed inferno lignum aridum demerſum eſt, per manifeſtam baptizantis illius crudelitatem & impietatẽ. Quia licet characterem baptiſmi potuerat ſuſcipere, gratiam tamen baptiſmalem non cenſetur accepiſſe ſine vlla diſpoſitione, aut cum voluntate peccati adhærente.

Cæterum ex dictis collige, quam recte dicatur effectus baptiſmi eſſe apertio regni cœleſtis, quia ſcilicet per ſe ordinatus eſt ad tollendum omne impedimentum,

quod animam potest à regni ingressu remorari. Cum enim soli culpa & pœna ab illis nos remoreotur, vtrumque baptismus tollit. Et quidem Christus impedimentum totius naturæ sustulit, oblato sanguinis sui pretio, quo remora fuit romphæa illa flamma & versatilis, quæ Paradisi ingressum prohibebat, illa enim figura fuit impedimenti illius, quo cœlestis Paradisi ingressu intercludebatur. Sed manet personale impedimentum, nisi per baptismum applicetur nobis pretium illud satisfactio Christi, & túc à singulis personis baptizatis statim remouetur, & regni capaces reddútur. In signú huius rei in baptismo Christi cœli aperti sút.

Id enim significare poterat, 1. Baptismum ingressum nobis præbere ad Ecclesiam, quæ regni cœlorum nomine in Scripturis designatur. Est enim baptismus ianua Ecclesiæ; sine qua nemo potest esse particeps Sacramẽtorum, Sacrificiorum, Indulgentiarum, aut thesauri quo Ecclesia fruitur ob communionem SS. Non potest quis communicare opibus regiæ illius domus, quam ædificauit sapientia, nisi per hanc ingrediatur portam. Non potest à diluuio peccatorum liber esse, qui arcam Noë ingressus non fuerit, cuius vnica erat porta, baptismatis nostri figura, per quam si non ingredimur Dei arcam, infallibiliter peribimus, ideo enim & paruuli pereunt, quia per hanc ianuam ingressi non fuerunt, etiam proprie loquendo regni cœlestis designabatur apertio, dicente Beda super illum locum: *Virtus baptismatis ostenditur, de quo quisquis cum egreditur, regni cœlestis ei ianua aperiatur.* Quod modo iam dicto intelligendum est, sublato scilicet omni impedimento culpæ & pœnæ. 2. Significabatur Cœlum iam apertum, ad influendum copiam donorum & gratiarum in illos qui baptismo initiarentur, vt & ipsi per baptismum sursum semper aspiciant, & respirent, *ad Patrem luminum, à quo omne donum perfectum*, à quo adoptio & filiatio in nos deriuatur, à quo & columba mittitur, hoc est, Spiritus est ille, *qui in nobis & pro nobis postulat gemitibus inenarrabilibus.*

PROPOSITIO III.

B*Aptismus non tollit huius vitæ pœnalitates, nec concupiscentiam aut eius passiones.*

Quantum ad pœnalitates, post baptismum manere manifestum est: manet enim *graue iugum super filios Adæ, à die exitus ventris vsque in diem sepulturæ in matrem omnium.* Hoc iugum trahimus per varios dolores & miserias, morbos & angustias; nec voluit Christus illa tollere in hac prima resurrectione aut regeneratione spirituali, donec vltima veniat resurrectio & regeneratio: *quando corruptibile hoc induet incorruptionem, & mortale hoc immortalitatem.* Tunc enim plene tota restituetur natura à primis donis suis & opibus, tunc plane reparabitur, nunc autem solum Deus tollit peccatum & pœnas æternas, vel temporales. Illæ auté pœnalitates sunt totius naturæ, quas relinquit vsque ad vltimam renouationem totius naturæ, in illa statu electorum renouatione.

Hoc diserte explicans D. Thomas, sic ait: *Peccatum originale hoc modo processit, quod prima persona infecit naturam, postea vero natura infecit personam. Christus vero conuerso ordine, prius reparat id quod personæ est, & postea simul in omnibus reparabit id quod naturæ. Et ideo culpam originalis peccati, & etiam pœnam carẽtiæ visionis diuinæ, quæ respiciunt personam, statim per baptismum tollit ab homine; sed pœnalitates præsentis vitæ, quia respiciunt naturam (in cuius principiis causantur, prout est destituta originali iustitia) non tollentur nisi in vltima reparatione naturæ per resurrectionem gloriosã.*

Multiplex vero ratio afferri potest, cur eas Deus voluerit relinquere. Primo vt seruirent nobis tanquam occasio & seges maioris gloriæ.

Patet in sanctis, maxime in Martyribus & virginibus. Quomodo enim illi ad talem gradum gloriæ pertingissent: si non fuissent tormenta, mors, dolores, concupiscentia? si fuissent impassibiles aut immortales vt Angeli, aut tales quales in resurrectione erimus, quomodo eluxisset eorum patientia, charitas, constantia? Si non fuissent concupiscentia & tentationes, quænam esset virginitatis corona? Ideo in figura huiusce rei dicitur Iudicum 3. *Hæ sunt gentes quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israëlem, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem prœliandi.* Nempe passibilitates multæ & passiones exercitus hostilis est, contra quem debemus pugnare, si gloriosius volumus triumphare. Pharao quidem cum suo exercitu sepultus est mari rubro, sed tamen filij Israel statim alios hostes inuenerũt in deserto, quos expugnare oportuit, si ad promissionis terram vellẽt peruenire. Sic peccata omnia ante baptismum commissa, in illo quasi in mari rubro sepeliuntur: sed non desunt postea passiones, cõtra quas oportet dimicare, Certe, inquit D. Greg. *Maris rubri trãsitus, figura sacri baptismatis fuit, in qua hostes à tergo sunt mortui, sed alij cõtra faciẽ in eremo sunt inuenti. Sic quippe omnes qui in baptismate cinguntur, eorũ peccata præterita omnia laxantur, quia eis velut Ægyptij hostes à tergo moriũtur. Sed in eremo alias hostes inuenimus, quia dũ in hac vita viuimus, priusquã ad promissionis patriam pertingamus, multæ tentationes nos fatigant & ad terram viuentium tẽdentibus iter intercludere festinant.*

Greg. l. 9 epist. 39.

Secundo, quum Christo per baptismum incorporemur, vt membra debemus illi cõformari: ipse autem à principio suæ conceptionis fuit plenus gratia, habuit tamen corpus passibile, vnde & passus est tota vita. Post passionem autem & mortem corpus eius ad vitam gloriosam resuscitatum est sic & Christianus, dum regeneratur, gratiam consequitur, at manet multis pœnalitatibus obnoxius, vt Christo possit conformari, cum ipso bellare, pati & coronari, *Non enim decet sub spinoso capite membra esse mollia & delicata.* Sed tandem renouabitur ad impassibilem vitam, quia *qui suscitauit Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum in vobis*, inquit Apostolus. Vnde & D. Thomas baptismo tribuit, quod illo pœnalitates in altera vita auferantur, quia scilicet baptismus confert gratiam, quæ est semen gloriæ, per quam in resurrectione omnis defectus à Beatis auferetur.

Tertio, ideo relictæ sunt pœnalitates & passiones, vt semper feramus nobiscum testimonium lapsus nostri, & intelligamus quantum Deus superbis resistat, vt dicit D. Aug. Confess. c. 5. vt etiam semper appareat gratia Saluatoris, Videmus quantum suo pondere in malum procliuis sit vitiosa natura, & quantam opem requirat: quæ ratio deducitur ex August. 22. de Ciuit. c. 25.

Quantum ad concupiscentiam, licet illa non tollatur per baptismum, non tamen sequitur in baptizatis aliquid manere peccati, quia vere & proprie in renatis peccatum nõ est, quamuis aliquando peccati nomen sortiatur in Scriptura: *quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat*, vt interpretatur Concilium Tridentinum ex doctrina sanctorum Patrũ. Quod explicat Augustinus exemplis quibusdã. Sic, inquit, vocatur lingua loquutio, quam facit lingua: & manus vocatur scriptura, quam facit manus. Item frigus vocatur pigrum, quia ad pigritiam inclinat. Relinquitur ergo illa ad agonem, inquit Tridentinum, nec nocere potest, quãdo illi ad illicita opera non consentitur, sed dominante ratione reprimitur; alioqui per consensum iam fit peccatum, & tunc verum est illud Augustini: *Concupiscentia carnis peccatum est quia illi inest inobedientia contra dominatum mentis. & pœna peccati, quia reddita est meritis inobedientis, & causa peccati, defectione consentientis, vel contagione nascentis.*

Licet vero non tollatur concupiscentia per baptismum; tamen recte dicitur alligari, diminui, debilitari. Hoc sensu, quia Spiritus per gratiam baptismi plurimum adiuuatur ad illi resignandum & pugnandum, & per gratiam illam fit, vt minorem habeat efficaciam inclinandi ad peccatum. sic licet non diminuitur, quantum ad substantiam, diminuitur quãtum ad efficaciam. De hac re sic loquitur D. Bernardus: *Dixi vobis sæpius, nec mẽte excidere debet, quoniã in casu primi hominis cecidimus omnes. Cecidimus autẽ super aceruũ lapidũ, & in luto: vnde non solum inquinati, sed etiã vulnerati, & grauiter quassati sumus. Lauari quidẽ citius possumus, ad sanãdũ vero opus est curatione multa. Lauamur igitur in baptismo, quia deletur chirographum dãnationis nostræ, & gratia hæc nobis confertur, ne iã nobis concupiscentia noceat, si tamẽ consensu abstineamus, atque ita tanquã sanies inueterati vlceris remanet, dũ tollitur damnatio & responsum mortis, quod prius inde manabat.* Itaque baptismalis gratia, quæ in mente est, nõ tollit concupiscentiam aut fomitem peccati qui in carne est, sed tamen roborat mentem contra peruersam carnis inclinationem, & miram efficit in homine mutationem.

Serm. de Cœna Domini

Habes hac de re exemplum D. Cypriani ep. 2. sic de seipso scribentis ad Donatum. *Cum in tenebris atque in nocte cæcus iacerem, cumque in salo iactãtis sæculi nutabundus, ac dubius vestigiis oberrantibus fluctuarem, vita*

mea

mea nesciens, veritatis ac lucis alienus, difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutē mihi diuina indulgētia pollicetur: vt quis renasci denuo posset, atque in nouā lauacro aquæ salutaris animatus, quod prius fuerat, exponeret, corporis licet manente compage, hominem animo ac mente mutare. Qui possibilis, aiebam est tāta conuersio, vt repente ac perniciter exuatur, quod vel genuinum situ materiæ naturalis obduruit, vel vsurpatum diu senio vetustatis inoleuit? alta hæc & profunda penitus radice sederunt. Quando parsimoniam discit, qui epularibus cœnis & largis dapibus assueuit. Hæc egomet sæpe mecum. Sed postquam vnde genitali auxilio, superioris æui labe detersa, inexpiatum pectus desuper se lumen infudit.: postquam cœlitus Spiritu sumpto in nouum me hominem natiuitas secunda reparauit, tunc facile visum est, quod impossibile prius videbatur, &c.

Attende etiam quomodo D. Augustinus castitatem per baptismum facilem inuenerit, quam ante adeo difficilem existimabat ob concupiscentiæ luctam.

Inter affectus quoque baptismi enumeratur character, qui efficit vt baptismus non possit iterari. Iniuria enim fit characteri, quasi ille malitia perire possit aut extingui, sed de illo effectu characteris supra disserui agens de Sacramentis in genere. Hoc solum breuiter addo ad intelligendum quomodo baptismus iterari non possit: quod sicut vnica est generatio, sic & vnica à Christo instituta est regeneratio, opposita vitiosæ illi primæ generationi. Quod ergo Nicodemus de carnali illa natiuitate loquens, dixit: *An potest homo iterato in matris ventrem introire, & nasci denuo?* applicandum est etiam huic spirituali regenerationi: *Iam natus sum de Adam,* inquit August. *non potest iterum generare Adam: iam natus sum Christo, non potest me iterum generare Christus: quomodo vterus non potest repeti, sic nec baptismus.* Idipsū significare videtur Christus, dum in ablutione pedum ad baptismum respiciens, dixit: *Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus*: quasi dicat. Qui totus semel in baptismo lotus est, abolita qua totus erat infectus generationis Vetustate, quæ merito capitis, manuum, pedumque totius corporis sordibus comparatur, opus non habet, vt totus iterum ex vetusta generatione ad nouam in hoc sæculo transferatur; sed satis fuerit si peccata post regenerationem contracta, lachrymis pœnitentiæ & Christi sanguine diluat.

LECTIO VI.

De susceptoribus in Baptismo.

1 *Docet ex ordinatione Ecclesiæ adhiberi Patrinos.*
2 *Item eos suscipere baptizatum in curam suam.*
3 *Ipsorum esse nomen imponere.*

PROPOSITIO I.

EX ordinatione Ecclesiæ Patrinus aliquis in Baptismo solet adhiberi.

Huius munus est baptizandum sacerdoti præsentare, & de sacro fonte in suam curam suscipere, & si idoneus nō sit ob ætatis defectum, pro illo fide iussor esse. Cum enim baptismus sit spiritualis regeneratio, per quam reddimur quasi modo geniti infantes, qui lac veræ sapientiæ sine dolo debemus concupiscere, hinc est quod alicuius fidei & prudentiæ committimur, à quo doctrinæ necessariæ instructionem, & ad veram fidem cohortationem possimus haurire. Quapropter D. Dionysius hac de re agens, dicit olim hæc fuisse sponsoris verba: *Spondeo me puerum inducturum, cum ad sacram intelligentiam venerit, sedulis cohortationibus meis, vt abrenunciet contrariis omnino; profiteatur, peragatque diuina, quæ pollicetur.* Non est ergo nuda cæremonia, sed est obligatio, quam se suscipere, & voce respondendo, & manu contingendo significat. Et illa maxime vrget, si baptizatus eguerit, forte habens infideles parentes aut hæreticos, aut ita negligentes, vt prolem non instruant: quod si sufficienter aliunde instructū sciat puerum susceptum, ab hac obligatione exoneratur. Item quando baptizatus iam sufficienter in rebus fidei & morum instructus est, non ita vrget hæc obligatio: quia non est perpetua, sed maxime extendere se videtur ad statum infantiæ spiritualis, in quo eget pædagogo. Cum ergo post sufficientem instructionem extra illum esse videatur, tunc non adeo stricta esse censetur. Nec tamen omnino etiam postea negligenda, quia monet D. Augst. *Vos ante omnia, tā mulieres quā viros, qui filios in baptismo suscepistis moneo, vt vos cognoscatis fideiussores apud Deum extitisse, pro illis quos visi estis de sacro fonte suscipere: ideóque semper eos admonete, vt castitatem custodiant, iustitiam diligant, charitatem teneant. Ante omnia symbolum & orationem Dominicam & vos ipsi tenete, & illis quos suscepistis ex sacro fonte, ostendite.*

serm. 163. & 215. de temp.

Hac etiam de re D. Dionysius sic loquitur, vt Patrinum vocet, *sanctæ saluationis susceptorem, sub quo velut signum vitæ puer debeat degere tanquam sub spirituali Patre.* Quapropter quoties sua opera, cōsilio, monitis, Patrinus viderit egere illū, quem in suam clientelam & fidē receperit, non debet esse ingratus.

Hanc obligationem cōsiderans Muritta Diaconus accessit ad Elpidoforum, quem de fonte susceperat, videns eum à fide discessisse tempore Hunerici Regis Vuandalorum, ipsúmque crudeliter Confessores Christi persequi: cùm apud se igitur reseruasset albam vestem, qua fuerat indutus in baptismo Elpidoforus, illam coram omnibus expādens, & ventilans, verbis sequentibus totam ad lachrymas commouisse dicitur ciuitatē. *Hæc sūt linteamina. Elpidofore, minister erroris, quæ te accusabunt, dum Maiestas venerit iudicantis, quæ custodiuit diligentia mea, ad testimonium tuæ perditionis, ad demergendum te in abysso putei sulphurantis. Hæc te immaculatum cinxerunt de fonte surgentem. Hæc te acrius persequentur, cum flammātem gehennam cœperis possidere, quia induisti maledictionem sicut vestimentum scindens atque amittens veri baptismatis & fidei Sacramētum. Quid facies miser, cùm serui Patris familias ad cœnam congregarint inuitatos. Dicet tibi Rex: Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? Non video vestem quam tibi dedi, perdidisti militiæ chlamydem, quam aqua mundaui, & purpura mei Sanguinis decoraui. Characterem non video Trinitatis: Ligate ergo eum pedibus & manibus, qui se separauit à fratribus Catholicis, & in tenebras proiicite.* His & similibus ignem conscientiæ accendebat in corde Elpidofori, quo vtebatur cum rubore ante ignem æternum, quo ob scelera infelix ille Apostata erat consumendus.

Neque verò pauci sunt, qui Patrinorum suorum diligenti cura & instructione, ad sanctitatem pertigerunt.

S. Autbertus, Landelinum adolescentem nobilem de sacris Fontibus susceperat, idcoque illi traditus fuit à parentibus, bonis moribus ac litteris imbuendus. At postea, cum consanguineorum suorum prauo consilio & consortio ad flagitiosam vitam abreptus foret, rapinis ac cædibus deditus, prius hic patrinus multo mœrore afflictus, quasi mortuum filium suum lugebat, & continenter Deum orabat, vt vitam mortuo restitueret, & medicinam afferret adolescenti huic sathanico vulnere sauciato. Tandem parētis lachrymis & precibus apud Deum meruit eius conuersionem, vt latius alibi descripsit ex Surio 15. Iunij.

B. Gertrudis S. Gudulam è sacro etiam fonte leuarat, vnde & aliam Niuellæ Christianis institis imbuit, ac orationi, vigiliis, ieiuniis incumbere docuit. Vnde in tenera ætate, exemplo susceptricis suæ oratoria noctu etiam frequentabat, cuius deuotioni insidians diabolus, lucernam quam pedissequa ferebat cùm extingueret, ipsa orationis suæ virtute poterat extinctum lumen restaurare. Huius corpus Bruxellæ colitur, & eius vitam scribit Surius 8. Ianoarij.

S. Augustinus Angliæ Apostolus, missus à Gregorio papa, de sacro Fonte susceperat S. Leuinum in Scotia, ita eum in pietate instruxit vt postea miraculis clarus Episcopus & martyr euaserit, & ab infidelibus occisus, dum per Flandriæ & Brabantiæ loca innumeros ad Christi fidem conuerteret. Eius corpus Gandensis Ecclesia possidet, & magno colit honore. Ab ipso etiam B. Leuino Brixius puer de sacro Fonte leuatus fuerat, & ideo consors martirij eius meruit esse, & in vno eodémque loculo cum Patrino suo sepeliri. Illius reliquiæ adhuc integræ & illæsæ repertæ sunt à Cornelio Iansenio Episcopo Gandensi, corpora sanctorum requiescentium Gandaui visitante post tumultus & seditiones Hæreticorum in Belgio: & illis schedula affixa erat continens sequentia. *Hic requiescit Brixius puer, Martyr Christi pretiosus, sanctissimi Leuini Episcopi & Martyris in baptismate filius.* Vide Molanum SS. Belgij, Nouemb. 12.

quod animam potest à regni ingresso remorari. Cum enim soli culpa & pœna ab illis nos remoueantur, vtrumque baptismus tollit. Et quidem Christus impedimentorum totius naturæ sustulit, oblato sanguinis sui pretio, quo remota fuit romphæa illa flamma & versatilis, quæ Paradisi ingressum prohibebat, illa enim figura fuit impedimenti illius, quo cœlestis paradisi ingressu intercludebatur. Sed manet personale impedimentum, nisi per baptismum applicetur nobis precium illud satisfactio Christi, & sic à singulis personis baptizatis statim remouetur, & regni capaces redduntur. In signū huius rei in baptismo Christi cœli aperti sūt.

Id enim significare poterat, 1. Baptismum ingressum nobis præbere ad Ecclesiam, quæ regni cœlorum nomine in Scripturis designatur. Est enim baptismus ianua Ecclesiæ; sine qua nemo potest esse particeps Sacramētorum, Sacrificiorum, Indulgentiarum, aut thesauri quo Ecclesia fruitur ob communionem SS. Non potest quis communicare opibus regiæ illius domus, quam ædificauit sapientia, nisi per hanc ingrediatur portam. Non potest à diluuio peccatorum liber esse, qui arcam Noë ingressus non fuerit, cuius vnica erat porta, baptismatis nostri figura, per quam si non ingredimur Dei arcam, infallibiliter peribimus, ideo enim & paruuli pereunt, quia per hanc ianuam ingressi non fuerunt, etiam proprie loquendo regni cœlestis designabatur apertio, dicente Beda super illum locum: *Virtus baptismatis ostenditur, de quo quisque cum egreditur, regni cœlestis ei ianua aperitur*. Quod modo iam dicto intelligendum est, sublato scilicet omni impedimento culpæ & pœnæ. 2. Significabatur cœlum iam apertum, ad influendum copiam donorum & gratiarum in illos qui baptismo initiarentur, vt & ipsi per baptismum sursum semper aspiciant, & respiciant, *ad Patrem luminum, à quo omne donum perfectum*, à quo adoptio & filiatio in nos deriuatur, à quo & columba mittitur, hoc est, Spiritus est ille, *qui in nobis & pro nobis postulat gemitibus inenarrabilibus*.

PROPOSITIO III.

***B**aptismus non tollit huius vitæ pœnalitates, nec concupiscentiam aut eius passiones.*

Quantum ad pœnalitates, post baptismum manere manifestum est: manet enim *graue iugum super filios Adæ, à die exitus ventris vsque in diem sepulturæ in matrem omnium.* Hoc iugum trahimus per varios dolores & miserias, morbus & angustias; nec voluit Christus illa tollere in hac prima resurrectione aut regeneratione spirituali, donec vltima veniat resurrectio & regeneratio: *quando corruptibile hoc induet incorruptionem, & mortale hoc immortalitatem*. Tunc enim plene tota restituetur natura à primis donis suis & opibus, tunc plane reparabitur, nunc autem solum Deus tollit peccatum & pœnas æternas, vel temporales. Illæ autē pœnalitates sunt totius naturæ, quas relinquit vsque ad vltimam renouationem totius naturæ, in illa statua electorum renouatione.

Hoc diserte explicans D. Thomas, sic ait: *Peccatum originale hoc modo processit, quod primo persona infecit naturam, postea vero natura infecit personam. Christus vero conuerso ordine, prius reparat id quod personæ est, & postea simul in omnibus reparabit id quod naturæ. Et ideo culpam originalis peccati, & etiam pœnam carētiæ visionis diuinæ, quæ respiciunt personam, statim per baptismum tollit ab homine: sed pœnalitates præsentis vitæ, quia respiciunt naturam (in cuius principiis causantur, prout est destituta originali iustitia) non tollentur nisi in vltima reparatione naturæ per resurrectionem gloriosā.*

Multiplex vero ratio afferri potest, cur eas Deus voluerit relinquere. Primo vt seruirent nobis tanquam occasio & seges maioris gloriæ.

Patet in sanctis, maxime in Martyribus & virginibus. Quomodo enim illi ad talem gradum gloriæ pertingissent: si non fuissent tormenta, mors, dolores, concupiscentia? si fuissent impassibiles aut immortales vt Angeli, aut tales quales in resurrectione erimus, quomodo eluxisset eorum patientia, charitas, constantia? Si non fuissent concupiscentia & tentationes, quænam esset virginitatis corona? Ideo in figura huiusce rei dicitur Iudicum 3. *Hæ sunt gentes quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israelem, & postea discerent filii eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem prœliandi.* Nempe passibilitates multæ & passiones: exercitus hostilis est, contra quem debemus pugnare, si gloriosius volumus triumphare. Pharao quidem cum suo exercitu sepultus est mari rubro, sed tamen filii Israel statim alios hostes inuenerūt in deserto, quos expugnare oportuit, si ad promissionis terram vellēt peruenire. Sic peccata omnia ante baptismum commissa, in illo quasi in mari rubro sepeliuntur: sed non desunt postea passiones, cōtra quas oportet dimicare. Certe, inquit D. Greg. *Maris rubri trāsitus, figura sācti baptismatis fuit, in quo hostes a tergo sunt mortui, sed alii cōtra faciē in eremo sunt inuenti. Sic quippe omnes qui in baptismate cinguntur, eorū peccata præterita omnia laxantur, quia eis velut Ægyptii hostes à tergo moriūtur. Sed in eremo alios hostes inuenimus, quia dū iubat vita viuimus, priusquā ad promissionis patriam pertingamus, multæ tentationes nos fatigant & ad terram viuentium tēdentibus iter intercludere festinant.*

Gregl. 9 epist. 39.

Secundo, quum Christo per baptismum incorporemur, vt membra debemus illi cōformari: ipse autem à principio suæ conceptionis fuit plenus gratia, habuit tamen corpus passibile, vnde & passus est tota vita. Post passionem autem & mortem corpus eius ad vitam gloriosam resuscitatum est: sic & Christianus, dum regeneratur, gratiam consequitur, at manet multis pœnalitatibus obnoxius, vt Christo possit conformari, cum ipso bellare, pati & coronari. *Non enim decet sub spinoso capite membra esse mollia & delicata.* Sed tandem renouabitur ad impassibilem vitam, quia *qui suscitauit Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum in vobis*, inquit Apostolus. Vnde & D. Thomas baptismo tribuit, quod illo pœnalitates in altera vita auferantur, quia scilicet baptismus confert gratiam, quæ est semen gloriæ, per quam in resurrectione omnis defectus à Beatis auferetur.

Tertio, ideo relictæ sunt pœnalitates & passiones, vt semper feramus nobiscum testimonium lapsus nostri, & intelligamus quantum Deus superbis resistat, vt dicit D. Aug. Confess. c. 8. vt etiam semper appareat gratia Saluatoris, Videmus quantum suo pondere in malum procliuis sit vitiosa natura, & quantam opem requirat: quæ ratio deducitur ex August. 22. de Ciuit. c. 22.

Quantum ad concupiscentiam, licet illa non tollatur per baptismum, non tamen sequitur in baptizatis aliquid manere peccati, quia vere & proprie in renatis peccatum nō est, quamuis aliquando peccati nomen sortiatur in Scriptura: *quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat*, vt interpretatur Concilium Tridentinum ex doctrina sanctorum Patrū. Quod explicat Augustinus exemplis quibusdā. Sic, inquit, vocatur lingua loquutio, quam facit lingua: & manus vocatur scriptura, quam facit manus. Item frigus vocatur pigrum, quia ad pigritiam inclinat. Relinquitur ergo illa ad agonem, inquit Tridentinum, nec nocere potest, quādo illi ad illicita opera non consentitur, sed dominante ratione reprimitur; alioqui per consensum iam fit peccatum, & tunc verum est illud Augustini: *Concupiscentia carnis peccatum est quia illi inest inobedientia contra dominatum mentis: & pœna peccati, quia reddita est meritis inobedientiæ, & causa peccati, defectione consentientis, vel contagione nascentis.*

Licet vero non tollatur concupiscentia per baptismum, tamen recte dicitur alligari, diminui, debilitari. Hoc sensu, quia Spiritus per gratiam baptismi plurimum adiuuatur ad illi resignandum & pugnandum, & per gratiam illam fit, vt minorem habeat efficaciam inclinandi ad peccatum. Sic licet non diminuitur, quantum ad substantiam, diminuitur quātum ad efficaciam. De hac re sic loquitur D. Bernardus: *Dixi vobis sæpius, nec mēte excidere debet, quoniā in casu primi hominis cecidimus omnes. Cecidimus autē super aceruū lapidū, & in luto: vnde non solum inquinati, sed etiā vulnerati, & grauiter quassati sumus. Lauari quidē cito possumus, ad sanādū vero opus est curatione multa. Lauamur igitur in baptismo, quia deletur chirographum dānationis nostræ, & gratia hæc nobis confertur, ne tā nobis concupiscentia noceat, si tamē consensu abstineamus, atque ita tanquā sanies inueterati vlceris remouetur, dū tollitur damnatio & responsum mortis, quod prius inde manabat.* Itaque baptismalis gratia, quæ in mente est, nō tollit concupiscentiam aut fomitem peccati qui in carne est, sed tamen roborat mentem contra peruersam carnis inclinationem, & miram efficit in homine mutationem.

Serm. de Cœna Domini

Habes hac de re exemplum D. Cypriani ep. 2. sic de seipso scribentis ad Donatum. *Cum in tenebris atque in nocte caca iacerem, cumque in salo iactātis sæculi nutabundus, ac dubius vestigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ*

meæ

mea neſcius, veritatis ac lucis alienus, difficile prorſus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in ſalutē mihi diuina indulgētia pollicetur: vt quis renaſci denuo paſſet, vſque in nouū lauacro aquæ ſalutaris animatus, quod prius fuerat, exponeret, corporis licet manente compage, hominem anima ac mente mutare. Cur poſſibilis, aiebam, eſt tāta conuerſio, vt repente ac perniciter exuatur, quod vel genuinum ſitu materiæ naturali obduruit, vel vſurpatum diu ſenio vetuſtati; inoleuit. alta hæc & profunda penitus radice ſederunt. Quando parſimoniam diſcit, qui epularibus cœnis & largis dapibus aſſueuit. Hæc egomet ſæpe mecum. Sed poſtquam vnde genitali auxilio, ſuperioris æui labe deterſa, inexpiatum pectus deſuper ſe lumen infudit: poſtquam cœlitus Spiritu ſancto in nouum me hominem natiuitas ſecunda reparauit: tunc facile viſum eſt, quod impoſſibile prius videbatur, &c.

Attende etiam quomodo D. Auguſtinus caſtitatem per baptiſmum facilem inuenerit, quam ante adeo difficilem exiſtimabat ob concupiſcentiæ luctam.

Inter affectus quoque baptiſmi enumeratur characteꝛ, qui efficit vt baptiſmus non poſſit iterari. Iniuria enim fit characteri, quaſi ille malitia perire poſſit, aut extingui, ſed de illo effectu characteris ſupra diſſerui agens de Sacramentis in genere. Hoc ſolum breuiter addo ad intelligendum quomodo baptiſmus iterari non poſſit: quod ſicut vnica eſt generatio, ſic & vnica à Chriſto inſtituta eſt regeneratio, oppoſita vnicæ illi primæ generationi. Quod ergo Nicodemus de carnali illa natiuitate loquens, dixit: *An poteſt homo iterato in matris ventrem introire, & naſci denuo?* applicandum eſt etiam huic ſpirituali regenerationi: *Iam natus ſum de Adam*, inquit Auguſt. *non poteſt iterum generare Adam: iam natus ſum Chriſto, non poteſt me iterum generare Chriſtus: quomodo vterus non poteſt repeti, ſic nec baptiſmus.* Idipſū ſignificare videtur Chriſtus, dum in ablutione pedum ad baptiſmum reſpiciens, dixit: *Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus*: quaſi dicat. Qui totus ſemel in baptiſmo lotus eſt, abolita qua totus erat infectus generationis Vetuſtate, quæ merito capitis, manuum, pedumque totius corporis ſordibus comparatur, opus non habet, vt totus iterum ex vetuſta generatione ad nouam in hoc ſæculo transferatur; ſed ſatis fuerit ſi peccata poſt regenerationem contracta, lachrymis pœnitentiæ & Chriſti ſanguine diluat.

LECTIO VI.

De ſuſceptoribus in Baptiſmo.

1. *Docet ex ordinatione Eccleſiæ adhiberi Patrinos.*
2. *Item eos ſuſcipere baptizatum in curam ſuam.*
3. *Ipſorum eſſe nomen imponere.*

PROPOSITIO I.

EX ordinatione Eccleſiæ Patrinus aliquis in Baptiſmo ſolet adhiberi.

Huius munus eſt baptizandum Sacerdoti præſentare, & de ſacro fonte in ſuam curam ſuſcipere, & ſi idoneus nō ſit ob ætatis defectum, pro illo fide iuſſor eſſe. Cum enim baptiſmus ſit ſpiritualis regeneratio, per quam reddimur quaſi modo geniti infantes, qui lac veræ ſapientiæ ſine dolo debemus concupiſcere, hinc eſt quod alicuius fidei & prudentiæ committimur, à quo doctrinæ neceſſariæ inſtructionem, & ad veram fidem cohortationem poſſimus haurire. Quapropter D. Dionyſius hac de re agens, dicit olim hæc fuiſſe ſponſoris verba: *Spondeo me puerum inducturum, cum ad ſacram intelligentiam venerit, ſedulis cohortationibus meis, vt abrenunciet contrariis omnino; profiteatur, peragatque diuina, quæ pollicetur.* Non eſt ergo nuda cæremonia, ſed eſt obligatio, quam ſe ſuſcipere, & voce reſpondendo, & manu contingendo ſignificat. Et illa maxime vrget, ſi baptizatus eguerit, forte habens infideles parentes aut hæreticos, aut ita negligentes, vt prolem non inſtruant: quod ſi ſufficienter aliunde inſtructū ſciat puerum ſuſceptum, ab hac obligatione exoneratur. Item quando baptizatus iam ſufficienter in rebus fidei & morum inſtructus eſt, non ita vrget hæc obligatio: quia non eſt perpetua, ſed maxime extendere ſe videtur ad ſtatum infantiæ ſpiritualis, in quo eget pædagogo. Cum ergo poſt ſufficientem inſtructionem extra illum eſſe videatur, tunc non adeo ſtricta eſſe cenſetur. Nec tamen omnino etiam poſtea negligenda, quia monet D. Auguſt. *Vos ante omnia, tā mulieres quā viros, qui filios in baptiſmo ſuſcepiſtis moneo, vt vos cognoſcatis fideiuſſores apud Deum extitiſſe, pro illis quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere: ideóque ſemper eos admonete, vt caſtitatem cuſtodiant, iuſtitiam diligant, charitatem teneant. Ante omnia ſymbolum & orationem Dominicam & vos ipſi tenete, & illis quos ſuſcepiſtis ex ſacro fonte, oſtendite.*

serm. 163. & 215. de temp.

Hac etiam de re D. Dionyſius ſic loquitur, vt Patrinum vocet, *ſanctæ ſalutationis ſuſceptorem, ſub quo reliquam vitam puer debeat degere tanquam ſub ſpirituali Patre.* Quapropter quoties ſua opera, cōſilio, monitis, Patrinus viderit egere illū, quem in ſuam clientelam & fidē receperit, non debet eſſe ingratus.

Hanc obligationem cōſiderans Muritta Diaconus acceſſit ad Elpidoforum, quem de fonte ſuſceperat, videns eum à fide diſceſſiſſe tempore Hunerici Regis Vuandalorum, ipſúmque crudeliter Confeſſores Chriſti perſequi: cùm apud ſe igitur reſeruaſſet albam veſtem, qua fuerat indutus in baptiſmo Elpidoforus, illam coram omnibus expādens, & ventilans, verbis ſequentibus totam ad lachrymas commouiſſe dicitur ciuitatē. *Hæc ſūt linteamina. Elpidofore, miniſter erroris, quæ te accuſabunt, dum Maieſtas venerit iudicantis, quæ cuſtodiuit diligentia mea, ad teſtimonium tuæ perditionis, ad demergendum te in abyſſo putei ſulphurantis. Hæc te immaculatum cinxerant de fonte ſurgentem. Hæc te acrius perſequentur, cum flammātem gehennam cœperis poſſidere, quia induiſti maledictionem ſicut veſtimentum ſcindens atque amittens verè baptiſmatis & fidei Sacramētum. Quid facies miſer, cùm ſerui Patris familias ad cœnam congregarint inuitatos. Dicet tibi Rex: Quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem? Non video veſtem quam tibi dedi, perdidiſti militiæ chlamydem, quam aqua mundaui, & purpura mei Sanguinis decoraui. Characterem non video Trinitatis: Ligata ergo eum pedibus & manibus, qui ſe ſeparauit à fratribus Catholicis, & in tenebras proiicite.* His & ſimilibus ignem conſcientiæ accendebat in corde Elpidofori, quo vrebatur cum rubore ante ignem æternum, quo ob ſcelera infelix ille Apoſtata erat conſumendus.

Neque verò pauci ſunt, qui Patrinorum ſuorum diligenti cura & inſtructione, ad ſanctitatem peruenerunt.

S. Autbertus, Landelinum adoleſcentem nobilem de ſacris Fontibus ſuſceperat, ideoque illi traditus fuit à parentibus, bonis moribus ac literis imbuendus. At poſtea, cum conſanguineorum ſuorum prauo conſilio & conſortio ad flagitioſam vitam abreptus foret, rapinis ac cædibus deditus, prius hic patrinus multo mœrore afflictus, quaſi mortuum filium ſuum lugebat, & continenter Deum orabat, vt vitam mortuo reſtitueret, & medicinam afferret adoleſcenti huic ſathanico vulnere ſauciato. Tandem parētis lachrymis & precibus apud Deum meruit eius conuerſionem, vt latius alibi deſcripſit ex Surio 15. Iunij.

B. Gertrudis S. Gudulam è ſacro etiam fonte leuarat, vnde & aliam Niuellæ Chriſtianis inſtitis imbuit, ac orationi, vigiliis, ieiuniis incumbere docuit. Vnde in tenera ætate, exemplo ſuſceptricis ſuæ oratoria noctu etiam frequentabat, cuius deuotioni inſidians diabolus, lucernam quam pediſſequa ferebat cùm extingueret, ipſa orationis ſuæ virtute poterat extinctum lumem reſtaurare. Huius corpus Bruxellæ colitur, & eius vitam ſcribis Surius 8. Ianuarij.

S. Auguſtinus Angliæ Apoſtolus, miſſus à Gregorio papa, de ſacro Fonte ſuſceperat S. Leuinum in Scotia, ita eum in pietate inſtruxit vt poſtea miraculis clarus Epiſcopus & martyr euaſerit, & ab infidelibus occiſus, dum per Flandriæ & Brabantiæ loca innumeros ad Chriſti fidem conuerteret. Eius corpus Gandenſis Eccleſia poſſidet, & magno colit honore. Ab ipſo etiam B. Leuino Brixius puer de ſacro Fonte leuatus fuerat, & ideo conſors martirij eius meruit eſſe, & in vno eodémque loculo cum Patrino ſuo ſepeliri. Illius reliquiæ adhuc integræ & illæſæ repertæ ſunt à Cornelio Ianſenio Epiſcopo Gandenſi, corpora ſanctorum requieſcentium Gandaui viſitante poſt tumultus & ſeditiones Hæreticorum in Belgio: & illis ſchedula affixa erat continens ſequentia. *Hic requieſcit Brixius puer, Martyr Chriſti pretioſus, ſanctiſſimi Leuini Epiſcopi & Martyris in baptiſmate filius.* Vide Molanum SS. Belgij, Nouemb. 12.

Sanctus Sebaſtianus, ſexaginta quatuor perſonas quas cõuerterat ad fidem, Polycarpo Presbytero ad Babtiſmum præſentauit, tanquam patrinus horum nouorum Chriſtianorum, & vt perfecte patris ſpiritualis munere fungeretur, eos ad martyrij coronã, & quælibet pro Chriſto tormenta perferenda, animabat. Lege in eius vita, quanto zelo & cura Marcũ & Marcellianũ fratres in carcere detentos, vacillantes confirmarit, & patêtes eorum lachrymis & blandis ſermonibus eos à fidei confeſſione diuertere conantes, ad veram & firmam fidem traduxerit, nouns ſemper Chriſto filios parturiens, donec æternitati eos pareret ſemper ſollicitus de illis, continuo verbis & ſpiritu eos exſtimulans.

Similiter ſanctam Cæciliam, rectè dixeris matrinam, ſiue matrem ſpiritualem ſponſi ſui Valeriani, cuius animo fidei rudimenta inſtillauit, & ad Vrbanum pontificem (in locis ſubterraneis ob perſequutionis atrocitatem agentem) deſtinauit, vbi Baptiſmo initiaretur. Cumq; ipſa perſonaliter comparere non poſſet, vt nouum hunc Tyronem Baptiſmi candidatum S. Antiſtiti preſentaret, & in fide firmaret: eius loco ſiſtit Angelus Domini, inſtar iuuenis candidiſſimi & fulgidiſſimi, qui ei libellum aureis litteris conſcriptum exhibuit, in quo continebatur: *Vnus Deus, vna Fides, vnum Baptiſma*. Statimque reſpondit ſe credere, & baptizatus eſt. Neque vero curam eius mox depoſuit Cæcilia: ſed quem Chriſto pepererat, ſacris monitis velut lacte alebat, & fortiter ad Martyriũ animabat. Cum enim totas noctes ſacris cũ illo & Tyburtio fratre colloquiis inſumpſiſſet, dum aurora finem daret, toto ſpiritu inſonabat: *Fiant milites Chriſti, abiicite opera tenebrarum, & induimini arma lucis*. Illi ergo infracto animo, pro Chriſto poſtea morti ſe obtulerunt, & Martyrij laurea dignè effecti ſunt.

Vis plura? Audi & de ſancto Iuliano Martyre Celſi pueri patrino. Is iuſſu Martiani Præſidis totus vulneribus plagiſque conſectus, per vrbem Antiochenam circunducebatur ſub voce Præconis inclamantis: *Hæc merentur Deorum rebelles, & Principum contemptores*. Contigit autem eum ſic afflictum, catenîſque ferreis vinctum, pertranſire ante Gymnaſium, in quo Celſus puer, Martiani Præſidis filius, litterarum ſtudiis operam dabat. Egreſſus igitur cum ſodalibus Celſus ad id ſpectaculũ, videt hunc Chriſtianorum Candidatorum quadam multitudine circundatum, cum quibus læto animo colloquebatur, ſimulque aduertit auro gemmiſque rutilantem coronam, eius capiti appoſitam. Interiori ergo Spiritus diuini inſtinctu admonitus, Gymnaſium, libros, ſodale, deſerit, & ad pedes Iuliani accurrens, coram circunſtrepente & attonita turba eius vulnera exoſculatur, & ait illi: *Te ſecunda natiuitatis, quam mihi Chriſtus elargitur, Patrem agnoſco, Martinianum vero genitorem meum, veritatis inimicum deſpicio*.

Nec vero poterat quiſquam eum ab amplectu Martyris diuellere, & cum quiſpiam id conaretur, ſtatim ſibi brachia manuſque arefcere ſentiebat. vterque igitur in terrum carcerem conijcitur, ad quem clam vocato Antonio Presbytero, Baptiſmum filiolo ſuo procurat Iulianus, ſimulque xx. militibus inſolita carceris illuſtratione conuerſis. Sed & poſtea eum mater Celſi pueri eum in hoc carcere viſitaret, filij ſui ardentibus de Chriſto ſermonibus conuerſa eſt, credidit, ac baptizata eſt ab eodem Presbytero, ipſo Celſo puero matris patrino exiſtente, à quo & inſtructa eſt de fide & ad Baptiſmum oblata.

Cæterum, ſicut patrini illis, quos ſuſcipiunt, quia ſponſores ſunt, tenentur in fidei rudimenta ac ad virtutem vitamque Chriſtianam inſtigare: ita cum ad maturum iudicium peruenerint baptizati, pro quibus fideiuſſores ſunt, tenentur eis non ſolum honorem & reuerentiam deferre, ſed & monitis eorum obedientes eſſe, dum vel fidei doctrinam eis tradunt, vel ad bonos mores eos inſtituere conantur.

Attendite hoc, ô adoleſcentes, qui facile monitores veſtros deſpicitis, ad virtutis tramitem vos dirigere aut reducere volentes: *Audiuit enim* (teſte Sapiente) *filius luxurioſus verbum ſapiens, ad tergum proiecit illud*. Si illorum monita, qui vobis patres ſpirituales per Baptiſmum exiſtunt, facile contemnitis, tanto maius iudicium damnationemque incurritis, ac grauiori peccato vos obſtringitis, quanto magis præ cæteris illis obligati eſtis, & obſeruantiam debetis. An non agnoſcitis obligationem, quam habetis erga illos? Ipſi pro vobis reſponderunt, ipſi pedes vobis accommodarunt, vt ad Baptiſmum pertingeritis, cor vt crederitis, lignum confiteremini, voluntatem vt renaſci poſſetis, dum pro vobis ſpondentes dixerunt credo, Abrenuncio, Volo. Quapropter graoia cenſetur eorum contemptus, grania quoque ioiuria, quæ eis vel verbo, vel facto irrogatur.

Inter Hiſtorias SS. Belgij legimus, S. Oduinum à filiolo ſpirituali, quem è fonte ſacro ſuſceperat, deteſtabili facinore fuiſſe interfectum ob iuſtitiam, ideoque inter Martyres colitur ſacerdos ipſe, fuit ſingulariter incumbens orationi, ieiunio, eleemoſynis, agens circa partes noſtræ Hiſpaniæ. Cùm autem quodam die exorta eſſet quæſtio inter quendam agricultorem, & filium ſuum ſpiritualem, ob metam inter confinia agrorum, communi conſenſu dignatus fuit arbiter, ad rem decidendam ſecundum ius & æquitatem. Beatus autem vir ſententiam decidit contra ſuum filium. Vnde is tra percitus foſſorium è manu patrini ſuſcepit, & in verticem eius violenter direxit, ſeditque ei caput medium. Deus autem in deteſtationem huius criminis, & approbationem iuſtitiæ & ſanctitatis, vbi ſanguis ille iuſtus effuſus eſt, fontis vena mox apparuit, de cuius lotione mortui reſtituti ſunt ſanitati. Corpus eius Hugardiæ quieſcit & venerationem habet.

PROPOSITIO II.

Officium quoque patrini eſt, nomen baptizando puero imponere.

Sicut olim in circumciſione, ita modo in Baptiſmo à ſuſceptoribus nomen imponi ſolet alicuius ſancti: vt ſignificetur hæreditati cœleſti, tanquam ciues per Baptiſmum nos adſcribi, ac in libro viuentium, de quo nonniſi culpa noſtra poſſumus eradi aut obliterari. *Deleantur de libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur*, inquit Propheta. At quinam illi? Qui ſcilicet peccatis ſuis & flagitioſa vita indignos ſe reddunt, & nomine chriſtiano, & nomine ſanctorum, quo in Baptiſmo fuerunt decorati, ac nomine æterno, quo per illum Baptiſmum in libro vitæ iam inchoate erant conſcripti, ob acceptam iuſtitiam æterna gloria coronandi, ſi perſeuerare voluiſſent. De hoc libro, dicit Apoſtolus ad Philip. cap. 4. *Adiuua illas qui mecum laborauerunt in Euangelio, cum Clemente, & cæteris adiutoribus meis, quorum nomina ſunt in libro vitæ*. Qui ergo baptizatur, cenſetur conſcribi in libro vitæ: quatenus per præſentem iuſtitiæ & gratiæ ſtatum, & ſtatu peccati & mortis tranſlatus ad vitam æternam ordinatur & per adoptionem in numerum filiorum Dei tranſcribitur. Et ideo nomen nouum imponitur Catechumeno, vt vitam nouam ſciat ſe inchoare, per quam tandem æternam aſſequatur, *Dignus factus ſortis ſanctorum in lumine*.

Ita ne, patres aut parentes ſolliciti ſint eis omnia dare, non aliquorum Gentilium, aut nomina ignota, vel etiam incerta: ſed nomina Sanctorum cum Chriſto regnantium, quos Eccleſia Dei ob præclara geſta celebri memoria recolat, aut nomina Angelorum per Scripturam nobis nota, vt ſcilicet, horum patrocinio & interceſſione poſſint fulciri, eorumque veſtigiis inhærere, ſanctitatem ſectari, geſta imitari, & cum illis tandem regnare.

Non frequenter verò contigit, illos ad quos ſpectat nomen dare, diuinitus inſpiratos fuiſſe, vt certa nomina imponerent rei futuræ præſagia, vel præteritæ rememoratiua.

Sanctus Edmundus præter communem naſcentium morem, ita mundus è maternis viſceribus prodijt ſingulari Dei beneficio (quod futuram eius puritatem declarauit) vt mundiſſimus pannus cui inuolutus fuit, nullam maculam ab eo contraxiſſe videretur, ita vt obſtetrices planè rei nouitatem admirarentur. Ideo mater in Baptiſmo Edmundum, à mundicia, nuncupandum cenſuit. *Sur. 14. Nou.*

Sanctus Victor Confeſſor, hoc nomen obtinuit, quod adhuc in vtero matris exiſtens, dæmonibus terrori fuerit, teſte Bernardo, ſerm. de S. Victore *Miror, inquit, & ſtupeo infantem ibi in vtero, pauore fuiſſe ponendis dæmonibus: quippe ab ipſis præcognitam, & iam tunc in nomine deſignatum. Nec vacuum nomen, vbi hoſtium, fuga, & exorta confeſſio victoriam concepit infantulo*. *Sur. 26. Febr.*

Beata Hortulana, ſanctæ Claræ mater, fructiferam hono Eccleſiæ plantam editura, cùm non parum de partus periculo ſollicita ante crucem in templo oraret, vocem ſibi audire viſa eſt: *Ne paueas mulier, ſalua enim lumen quoddam parturies, quod ipſum mundum clarius illuſtrabit*. Quo edocta miraculo, natam infantulam voluit Claram appellari.

Cùm patrini S. Vincentij Ferrarienſis, Ordinis Prædic. diſceptarent de nomine imponendo, & in Baptiſmo vnuſquiſque eſi ſuum nomen imponere vellet, Sacerdos vt ſedaret diſcordiam, *Vincentius*, inquit, vocetur, illique ſtatim id approbarunt. Nec ſine diuina prouidentia id à Sacedote factum *Sur. 5. April.*

factum est, cum nemo ex familia, aut amicis astantibus sic vocaretur: manifeste autem eius opera declararunt, quantum hoc nomen ei congrueret velut cælitus datum.

In Hispania, Ferdinando Rege, S. Christophorus puer trium annorum, in oppido cui nomen est Guardia, prope Toletum, omnia Christi tormenta à Mauris sigillatim perpessus est. Dum ad columnam cæditur crudeliter, nec vocem, nec signum vllum doloris dedit, nisi in vltimis quinque plagis, quod eo numero suæ illas Christi superasset, exclamans. Effodiendi sibi latus dextrum in cruce ait: *secur quæris, alterum latus effodias.* Quo effosso, & corde extracto ad veneficium contra Christianos conficiendum, obiit sanctus puer. Hunc, vt in numerum sanctorum Innocentium adscriptum, innocentem à Guardia vocant vicini. Porro series historiæ seruatur in actis sacrorum quæsitorum: De quo versus,

Dum Christi tormenta refers in corpore, & ipsum
Pectore Christophori nomen & omen habes.

Aduertant hic Christiani, quod præter patrinum quem habent in terris, duos tanquam patrinos colere debeant in cœlis, scilicet Angelum, cuius fidei & tutelæ commissi sunt, & sanctum, cuius nomen & patrocinium assumpserunt.

Primo quidem recte patrinus dicitur, qui ab ortu nostri curam suscipiens, ad baptismum adduxit, & contra insidias dæmonis protexit, quo in nostram perniciem conspirante antequam per baptismalem vndam renati essemus, suffocari aut extingui poteramus.

Deinde, tanquam tutor non solum corporalis, sed & spiritualis vitæ nostræ, variis auxiliis vt gratiam adeptam conseruemus, nobis adest, nec deserit vsque ad vltimum spiritum. Quapropter vt sciremus quomodo Baptismo nostro inuisibiliter adsint Angeli, voluit ipsos Deus quandoque visibiliter etiam patrini officium exercere.

Eusebius Vercellensis temporibus Diocletiani & Maximiani Catechumenus, cum parentibus Romam venit adhuc paruulus, & ab Eusebio Papa Baptismum & nomen accepit. Papa vero Eusebius ab Angelo qualis & quantus esset futurus instructus est, & quo eum nomine vocaret. In ipso eius Baptismo manus Angelicæ visæ sunt, quæ eum sacro fonte leuauerunt. Ipse ergo Angelicam vitam duxit, virgo semper mansit, nullamque fœminam post Baptismum, nec etiam matrem osculando tetigit, non despiciendo matrem, sed culpam fugiendo.

Sancta Pelagia Tarsensis virgo & martyr, adhuc infidelis obuiam facta Clinoni Episcopo, eius alloquio conuersa est. Cum vero instanter posceret Baptismum, fons aquæ viuæ eo in loco erupit ad orationem viri sancti: & duo Angeli in figura duorum militum supra fontem stantes, & manibus linteum fulgidissimum tenentes visi sunt, aquisque fulgorem impertientes. Ille ergo gratias Deo agens, vocem eleuauit, & dixit: *Gratias tibi Rex vniuersorum, qui fecisti Angelos tuos spiritus, & ministros tuos flammam ignis: Tu me dignum effice, qui hanc virginem quam ipse mihi obtulisti, tibi offeram hostiam viuentem in odorem suauitatis. Fac & ipsam dignam numerari de grege electorum, & in die regni tui cum Virginibus lampade accensa thalamum introire.* Exultans igitur in spiritu, ob hæc à Deo facta, his cœlestibus patrinis & testibus, eam Baptismate Domino consecrauit.

Sanctus Franciscus ab Angelo quoque de sacro fonte susceptus traditur, eiusque rei memoria adhuc habetur Assisij, quam se vidisse in suo ad Capitulum generale itinere mihi asseruit R. P. Petrus Marchand, Prouinciæ Flandriæ Minister. Nec id mirum, cum & de eodem legamus, quod cum mater ipsum enixura per plures dies asperrimis doloribus torqueretur, à quodam in specie medici apparente (quem fuisse Angelum merito æstimaueris) admonitam fuisse, vt in vicinum stabulum se deferri curaret, statimque partus difficultate liberandam: quod vbi factum fuit, illico partus faciliter & fœliciter editus est. S. Franciscus humilis Christum humilem in stabulo nascentem debuit imitari, cui & in cruce morienti debebat per stigmata similis esse. Erectum est ad perpetuam rei memoriam, eo ipso loco sacellum, quod à S. Francisco paruulo etiam modo nomen retinet, & miraculi series parietibus appicta visitur.

Præclarum quoque hac de re exemplum est apud Baronium. Puella quædam Alexandriæ in suo obambulans horto, vidit quendam laqueo se præfocare volentem. Accurrit & inquirit causam. Aperit ille se à creditoribus premi, & egestate, ac carceris metu vrgeri ad finiendam vitam. Illa præ commiseratione facultates omnes à parentibus sibi relictas (erat enim pupilla) obtulit, vt eum & à fœda morte & ære alieno liberaret. Postea videns se inopem corpus libidini prostituit, multisque annis in peccato perseuerauit, donec morbo lethali percussa, à Deo illuminata cœpit detestari peccatum, emendationem proponere, fidemque Christianam ac baptismum ardenti desiderio exposcere. At quia ob fœdam conuersationem exosa erat, nemo eam è sacro Fonte suscipere dignabatur. Interim dum ob id lachrymis conficitur, apparet ei iuuenis similis illi, quem à nece liberarat, & inquisita mœroris causa, eam bono animo esse iubet, desiderio eius se satisfacturum asserit. Discedens ergo paululum, adducit duos illustres viros forma repræsentantes ciuitatis duos Consules, qui curam eius suscipiunt & ad baptisma perducunt, in Ecclesiam deducentes, Præsbyterumque aduocantes. Cum pro illa respondissent, baptizata est, & albis induta, postea euanuerunt. Vicini conspicientes eam in albis, interrogant à quo, & quibus Patrinis fuerit baptizata; Asserit illa se ad Ecclesiam deductam, à duobus sibi ignotis. Re ad Episcopum delata, vocatur Sacerdos qui baptizarat, qui ait se baptizasse, exoratum à duobus Ciuitatis Consulibus. Interrogantur illi, at se nec mulierem nosse asserunt. Dei ergo hoc opus fuisse agnoscitur. Inquirit itaque ab ea Episcopus: Dic filia, quid gessisti boni, quia Deus tecum est? Cui illa: Meretrix paupercula existens quid potuit agere boni? Vrget eam Episcopus, an nihil boni se vnquam gessisse meminerit? Aperit ipsa quomodo viro illi necem sibi molienti patrimonium dederit, & hæc enarrans, statim obdormit in Domino. Fuerunt ergo Angeli custodes, tum viri illius, tum huius mulieris, qui Patrini extiterunt.

Secundo Sanctus cuius nomen adsumitur, Patrinus quoque recte dicitur, quandoquidem in generatione illa spirituali inter eos qui in cœlo degunt, Patris loco eligitur, vt sua intercessione nobis adsit, tueatur, auxilietur, & vestigiis vitæ sanctæ quæ præteriuit, faciat nos insistere, donec regni consortes reddamur. Vnde certum est multis ad sanctitatem eorum merita & intercessiones profuisse quorum sibi nomen in Baptismo adoptarant.

S. Franciscus de Paula ad tantum sanctitatis gradum pertigit, quia S. Francisco fuerat oblatus, eiusque nomen susceperat, voto illi facto à parentibus impetratus, hinc & eius humilitatem, castitatem, austeritatem, mire est imitatus.

Sanctus Nicolaus Tolentinus impetratus fuit à parentibus voto facto sancto Nicolao Episcopo: ideoque eius nomine fuit insignitus, & virtutibus adornatus. Nam & ab infantia multarum virtutum, specialiterque abstinentiæ specimen dedit, illum, cuius nomen susceperat, imitatus. Anno enim necdum septimo ætatis plures cœpit hebdomadæ dies ieiunare, quam consuetudinem tota vita retinuit, sola aqua & pane contentus.

Audi & de S. Stephano Rege Hungariæ, quomodo Stephani Mart. meritis, & patrocinio, mire à Deo fuerit benedictus. Geisa Rex Hungarorum factus Christianus secum consilia agitabat, quomodo posset omnes suæ ditionis ad Christum perducere, rebelles domare, sacrilegos ritus abolere. Sed ecce in quiete fulgidus ei iuuenis apparet, & blanda voce ait: *Cesset hæc superuacanea cogitatio, nam quod meditaris, ob manus humano sanguine pollutas effectui mandare nequis. Nascetur autem tibi filius, qui Regis titulo decorandus id peraget.* Experrectus Princeps, humi prostratus principatum cum nascituro filio Deo lachrymabundus commendat. Sed & vxori eius S. Stephanus habitu Leuitico ornatus apparuit, dicens: *Confide mulier in Domino, paries filium: cui primo huius gentis regnum & corona debetur: Tu vero nomen meum illi imponito. Ego namque Stephanus, qui primus pro Christo sanguinem fudi, eum meo tutabor patrocinio, & in fide promouebo.* Hæc in eius vita.

Concludendo adijcio ex dictis satis colligi, ad Susceptoria officium non esse admittendos hæreticos, tum quia non possunt sua se exsoluere obligatione (quia in recta fide puerum instruere nequeunt, quam abnegant) tum quia Sanctorum venerationem reiiciunt. Vnde suis nolunt imponi nomina Sanctorum etiam in Ecclesia celebrium, v.g. Georgij, Francisci, Claudij, Catharinæ, dicunt fuisse Idololatras, reiiciunt, tanquam nomina Papistarum. Frequentius imponunt nomina Iudæorum, quam Christianorum, Ionas, Moyses, Tobias, Elias, & aliaque ignota & incerta: quibus quidem nominibus in Baptismo vix vtitur Ecclesia, sicut nec illis Sanctis veteris Testamenti decernit festa, vt significet prærogatiuam nouæ legis supra legem Moysis: quæ ad statum perfectum adduxit.

Certa relatione deduci, in Britannia inferiori io Diœceſi Leonenſi, intra Landernacum & Montem Relaxum, vulgo Moraly, anno 1912. in Februario contigiſſe quod ſequitur. Cum puellulæ baptizandæ Patrinus hæreticus adhibitus foret, illeque nomen vellet date, miraculoſa loquela infana omnibus ſtupendibus inclamauit: *Maria eſt nomē meum.* Vnde nec Patrinus ille admiſſus fuit, nec nomē quod optabat impoſuit, quandoquidem diuinitus repudiari cenſeretur.

LECTIO VII.

De cæremoniis Baptiſmi.

1 *Explicat ad quem ſcopum cæremonia fiant.*
2 *Particulariter de ſingulis agit.*

PROPOSITIO I.

R*ecte in Eccleſia cæremoniæ ſunt inſtitatæ.*

Hæretici noſtri, qui ſacra omnia lingua ſua veneeara prophanant, in ritus ſolemnes & cæremonias ab Eccleſia vſitatas, mire hoſtili odio feruntur, & impia nugacitate, aut nugaci impietate eas irrident, & nituntur conuellere. De his recte conqueri poſſumus cum Ioele: *Gens aſcendit ſuper terram noſtram, dentes eius dentes Leonis. Poſuit vineam noſtram in deſertum, & ficum noſtram decorticauit, nudam ſpoliauit eam.* Quænam illa gens: vtique congregatio & colluuies hæreticorum, quæ crudeli impietate Eccleſiam vineam Christi depaſcit, & ſicut ſolent locuſtæ & ſimilia animalia damnoſa arborum cortices corrodere, quo fit, vt ſuis quaſi tunicis nuditate, virorem ſuccumque deperdant & areſcant: ita illi cæremonias & ritus ſolemnes Eccleſiæ dente venenato corrodentes, eam tonicâ ſuccum & virorem pietatis fouente ſpoliare conantur, vt & totus pietatis fructus areſcat, ſitque Eccleſia iollar ficus & vineæ nudæ, deſolatæ, emortuæ. Itaque ſicut cortex licet exterior ſit, tamen omnino iuuat ad virtutem arboris fouendam: ita licet cæremoniæ quid extrinſecum videantur, omnino tamen conducunt ad interiorem pietatem in Eccleſia conſeruandam. Vnde D. Thomas triplicem inſtitutionis earum rationem profert.

Primum ad excitandam fidelium deuotionem, ac reuerentiam erga Sacramenta. Si enim ſimpliciter fieret ablutio abſque alio ritu, facile quis æſtimaret eſſe communem lotionem. Secundo ad fidelium inſtructionem, ſolent enim ſimplices erudiri per aliqua ſenſibilia ſigna, & eorum mens ſic eleuari ad ſublimiora percipienda. Vnde dum ſolemnes illos ritus intuentur, vel erudiuntur, vel ſaltem ſollicitantur ad quærendum, quid eis ſignificetur. Cum Clodoueus Rex à B. Remigio baptizandus foret, via qua à domo Regia ad baptiſterium procedendum erat, velis ac cortinis depictis ex vtraque parte adumbrabatur, plateæ ac baptiſterium balſamo ac odoramentis conſperſa erant: tantam vero gratiam Deus ſubminiſtrabat in populo, vt ſe æſtimarent Paradiſi odoribus refoueri. Sic præcedentibus ſacroſanctis Euangeliis & crucibus, locum hymnia, canticia & litaniis, Sanctorum acclamatis nominibus, Sanctus Pontifex manum tenens Regis, pergit ſubſequente Regina & populo. Cum autem ſimul pergerent, admiratus Rex, interrogat Epiſcopum: *Patroni, eſt hoc, regnum Dei, quod mihi promittis* At ille: *Non eſt hoc*, inquit, *regnum Dei, ſed initium vitæ per quam venitur ad illud.* Nempe ſolemnes illi ritus in Eccleſia Dei, ſacræ proceſſiones, hymni reſonantes, ordo diſtinctus miniſtrorum adumbratio quædam eſt gloriæ, quæ erit in Eccleſia triumphante in diuerſis Angelorum beatorum ac hominum choris laudes diuinas reſonantibus: mouemurque per hæc quæ in Eccleſia celebrari officio geruntur, regnum illud quærere & ad perennem illius ſolemnitatem aſpirare. Quapropter etiam per illas extrinſecas cæremonias, Deus quandoque non ſolum in animis fidelium pietatis ſenſum ad meliora inſtigantem imprimit, ſed etiam in mentibus infidelium conuerſionem operatur, his eos alliciens ad fidem capeſſendam. Scimus enim in Indiis & Iaponis prouinciis, hiſce ritibus ſacris interius plurimos infidelium quotidie commoueri, ad fidei veritatem allici, & inſtrui ad cœleſtia cogitanda.

Tertio per Sacramentales ritus, orationes, benedictiones, vis Dæmonis cohibetur, ne quandoque impediat ſacramentalē effectum. Nam & aliquando viſus eſt Dæmon viſibiliter ad illarum vim fugari, prout vidit Beata Maria Ogniaca in quodam puero, quem Iris prope Niuellas è ſacro Fonte ſuſcipiebat, vt alibi diximus.

Compeſcant ergo linguam maledicam noſtri Nouatores nec dente veneno arrodant vineæ aut ficus noſtræ decorem, corticem, fructum, & virorem pietatis conſeruantem. Non diſcerpant fimbrias aureas veſtis ſponſæ Christi, per quas circumamicta eſt varietatibus; diuerſi enim ritus & cæremoniæ ſacræ, ſunt velut fimbriæ variegatæ decorem ei afferentes. Nam licet principalis gloria & pulchritudo huius ſponſæ Regia filiæ ſit ab intus, in donis interioribus conſiſtens, tamen per hunc cæremoniarum decorem, interior eius pulchritudo elucelcit & conſeruatur. Quod ſi his non commoueuntur, ſed ſolemnes noſtros Sacramentorum ritus proſcindere pergunt, Christi exemplo & auctoritate, *obſtruimus omne os loquentium iniqua.* An Christus ſuperſtitioſus? An non ipſe cæremoniis vſus, dum lutum imponit oculis cæci, digitum auribus ſurdi, ſaliuam linguæ muti? An non ritu ſacro vtitur, dum lauat pedes diſcipulorum, dum in horto tertio proſternitur, dum inſufflat in Apoſtolos, & ait: *Accipite Spiritum ſanctum*, dum amplexatur pueros, & illis benedicens imponit manus; Quid vero dum ſuſcitat Lazarum quot cæremoniis vtitur, Eleuat oculos in cœlum, ingemiſcit, commouet ſeipſum in ſpiritu fremens, tandem voce magna inclamat: *Lazare veni foras.* Deinde funeris adhuc faſciis ligatum, tradit diſcipulis ſoluendum Omnes hæ cæremoniæ ſunt non ſine myſterio adhibitæ, è quibus Eccleſia ſuos ritus eſt edocta. Sed & Baptiſmum Christum attende: quot ibi cæremoniæ; Cœli aperiuntur, vox auditur, columba aduolat, Christus ſe humiliat. Similiter in Euchariſtiæ inſtitutione ritus multos extrinſecus adhibitos conſpicatis, lauantur pedes, grande cœnaculum eligitur, tapetibus adornatur, preces iunguntur, gratiarum actiones admiſcentur, hymnus decantatur, ſermo amoris ſcintillis plenus adhibetur, vt quid hæc omnia, niſi vt exteriori ritu tale ſacramentum, tale teſtamentum, tale amoris pignus commendetur. Sic & in Pentecoſte dum confirmantur Apoſtoli, quanta ſolemnitas cœlitus adhibetur? ſplendor ignis rutilat, linguæ flammeæ apparent, ventus & commotio loci admirationem omnium concitat. Spiritus vehemens deſcendit, loquela diuerſa in Apoſtolis ſubſequitur, verbi prædicatio omnes in ſtuporem rapit. An non ſolemni hoc ritu viſibilibuſque effectum ſymbolis Spiritus ſancti voluit Deus deſignare, Sic & Eccleſia ſuis cæremoniis effectum Sacramenti. Hæc ſi æqua lance conſideret pietas, oppilabit os ſuum iniquitas. Sed ad particulares Baptiſmi cæremonias explanandas deſcendamus. Sunt autem in triplici differentia. Quædam Baptiſmum præcedunt, quædam comitantur, quædam ſubſequuntur, de ſingulis ſpecialiter diſſeremus.

De cæremoniis Baptiſmum præcedentibus,

PRimo, Sacerdos inſufflat in faciem pueri, & ſignificatur Sathanam cum contemptu ab illo eiici, vt cum pudore locum relinquat; ſic cum aliquem nihili facimus, exſufflamus. Addo illudi ad ſpiraculum vitæ in faciem primi hominis in creatione & ſignificari quod per Baptiſmum nouus homo erectur & regeneretur, ideoque ſpiraculum nouæ vitæ ei reſtatur: & ſpiritus ſanctus ei infunditur, quem inſufflando Christus Apoſtolis communicauit.

Secundo, ſignatur Crux in fronte & pectore, quia hoc eſt ſignum noui Chriſtiani, ſignum ſalutis: quo dæmon pellitur. Vnde de baptizandis dixit D. Auguſtinus: *Crucis ſigno in fronte hodie, tanquam in poſte ſignandus eſt.* Quibus verbis alludit ad poſtes Agni cruore ſignatos, vt ab interneciooe ſeruarentur immunes.

Signamur etiam ſigno Paſſionis Chriſti, ſigno quod nobis applicat ſanguinem Agni immaculati, vt à mucrone æternæ mortis præſeruemur. Ponitur autem in fronte pudoris loco, vt illud libere confiteamur. Ponitur in pectore, vt illud amemus, illoque cor muniatur, à quo procedit omnis in nobis iniquitas, tanquam ab infecta origine. Huius ſigni pectori, frontique in ſuo Baptiſmo impreſſi, memores pueri aliqui, mortem crucemque pro Chriſto tolerare parati fuere, vt poſſent dicere: *Chriſto confixus ſum cruci: vt vita Ieſu manifeſtatur in corporibus noſtris.*

Cupiebant enim videre Ieſum, at quia ſtatura puſilli erant, arborem crucis conſcenderunt, vt certius inde eum viderent, & inde brachiola ſua ad eum extenderunt, qui eos aduocans, amplexari optat, benedicere, & fructum vitæ ex crucis arbore decerptum, eis impertiri. Multa poſſem

adſcribere

adscribere exempla puerorum, virili animo crucifixionem perpessorum, vnum ex Iaponicis litteris ad papam 25. Ian. 1640. sufficiet. Sæuiente persequutione, puer octo annorum Ludouicus in parentum cubiculo decumbebat, illis vigilantibus ex aliquo repente somno euigilans, inclamabat: *Mater mea, non sinam, non patiar, Eocbecium capiti meo imponi* Sic vocant librum superstitionum Iaponicarum, & rituum in idolis colendis adhibendorum, quem venerationis causa capiti solent imponere. At mater: *Quid ais, fili, sile non sinabimus imponi.* Tum puer monet ipsus parentes, ne & ipsi patiantur suismet capitibus librum imponi. Indormit iterum puer, sed frequenti voce somnum intercidens, repetit eum audientium stupore *Nunquam sinam, vt liber detestabilis verticem meum tangat.* Paulò post puer cum matre comprehenditur. Illa puerum quem ad martyrium instruxerat; sciens hoc esse (*testimonium Domini fidele, quod sapientiam præstat paruu'is,*) præmonet, vt Iesu, & Mariæ nomen ab eius corde non recedat, nec ab ore. Cùm ergo ad supplicij locum ducerentur, non cessabant alterni dicere: *Iesus Maria, mi fili Iesus Maria, mea mater.* Ad vrbis celebriorem locum ventum est, vbi cruces præparatæ erant, eas summo cum gaudio salutarunt. Acta est in crucem mater, & filiolus ex opposito. In illam hic defigit oculos, nihil mortem horreus illa clamat, *Iesus Maria*, hæc est Echo cælestis sciopana: Tandem lancea vterque confixus, Iesua Mariæ nomina ingeminans, animam reddit Creatori.

Tertiò, sal benedictum adhibetur, adicitur quoque oratio, qua Deum precamur, vt ad gratiam Baptismi puerum perducat, faciatque gustare diuinæ sal sapientiæ. nempe sal mysticam habet in scripturis significationem: hinc Leuit. 2. ordinat Dominus: *Quicquid obtuleris sacrificij, sale condies*, significaturque in omnibus bonorum sacrificiis, nos sal diuinæ sapientiæ iungere debere iuxta Bedam. cibis sal gustum & saporem inspergit, esca sine illo insipida est, & vomitum prouocans. Rectè ergo ori catechumeni ab Ecclesia imponitur, vt ei gustum Deus, & rerum cœlestium doctrinæque fidei saporem impertiat. Quid enim iuuat nosse res fidei, nisi & cum sapore gustentur? suauis est Dominus, & quicquid ab ore eius prodit, omnia nostræ redemptionis mysteria suauitatem inditam habent; sed hæc suauitas non percipitur nisi illa cum sale mystico iungantur, cum attentione ruminentur, cum deuotione gustentur. Dum oras, legis, meditaris, nisi hoc sale palatum sit dispositum, omnia censentur insipida.

Est igitur sal symbolum saporis deuoti cordis, quo in rebus diuinis & celestibus, siue auditis, siue lectis, delectatur. sapor ille nobis commendatur, dum apud Marcum dicit Dominus: *Habete sal in vobis.* Adde naturam salis à corruptione & putrefactione conseruare: quod indicat non satis esse animam per Baptismum renouatam, à putredine liberatam, sed prouidendum etiam esse, ne postea peccatis nouis corrumpatur. Et ita per salem admonemus puritatis conseruandæ, incorruptionis, perseuerantiæ, mortificationis, carnalium desideriorum, quæ corrumpunt animam

Denique, optimè per salem designatur prudentia & discretio, quæ nostras debet comitari actiones & sermones totámque nostram conuersationem: *sit sermo vester sale conditus* inquit Apostolus, *vt sciatis quomodo vnicuique respondere debeatis.*

Quarto, sacerdos per varias orationes contra sathanam dimicat vt omni eum potestate expoliet, omnique iura quod per peccatum in animam pueri sibi vindicare posset. Inter cætera exprobat: *Ergo maledicte recognosce sententiam tuam, da honorem Deo vero & viuo, da honorē Iesu Christo. Recede ab hac imagine Dei, increpatus ab eo, & da locum Spiritui sancto Paraclito, signum sanctæ Crucis, quod frōti eius damus nūquā audeat violare, &c.* Audieratque sathanam per eum qui venturus est iudicare sæculum, quia illum diem summè formidat, in quo Christum agnoscere cogetur coram toto cœlo & mundo, tuncque palam irreuocabiliter ad abyssum remergetur, nunquam tartareo carcere egressurus.

Quintò, saliua ad aures apponitur, naresque Exemplum Christi circa surdum & mutum imitatur Ecclesia. Quid verò per saliuam designatur, nisi sapientia & virtus diuina filio attributa? Sicut saliua è capite: ita & ipse procedit à Patre: & solus est qui aperire potest aures pueri ad fidem & veram sapientiam, & nares ad bonum odorem notitiæ Christi fugiendo fœtorem noxium peccati. Ideo inclamantur puero verba à Christo circa surdum prolata: *Effeta, quod est adaperire.* Iam enim aures aperiri conuenit ad diuinas promissiones Christi ad quas ius habet per gratiam Baptismi. Aperire quoque congruit ad diuinas communicationes & commonitiones; & ad illas nunquam obsurdescere, ne grauiori iudicio inuoluatur. Iam de quibus Christi est, ad Pastoris vocem aures habeant apertas, vt illam norint discernere à voce alienorum, mandata eius auribus exterioribus interioribusque percipiant.

De cæremoniis Baptismum comitantibus

PRimò petitur, an renunciet sathanæ, iterum an omnibus operibus eius, tertiò, an omnibus pompis eius? Quæ sunt illa opera sathanæ, nisi opera tenebrarum flagitia & peccata? Nec enim aliud operari nouit sathan, nisi peccatū, & in æternùm peccabit, quia nō cessabit Deum, creaturasque, Angelos & Sanctos blasphemiis impetere: denique in hominibus vsque ad finem sæculi omnis peccati author censetur & incentor. Ac inter eius opera, præsertim censenda sunt opera carnis, ad quæ nisu impellit, licet ipse Spiritus sit. *Manifesta sunt opera carnis*, inquit Apostolus: *Fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates comessationes, qui talia agunt, regnum Dei nō consequētur.* In hoc verò apparuit Filius Dei, vt dissoluat opera diaboli, & ideo quos sibi per Baptismum tanquam membra incorporat, his operibus vult renunciare, vt iam agnoscantur Filij Dei, à filiis diaboli: Nec solùm operibus, sed & pompis eius impetat nuncium remittere. Quænam hæ pompæ? Vanitas, fastus, luxus, inanis gloria, superstitiones, vanæ obseruationes, diuinationes, incantationes & similia: quibus dum humanus adhæret animus, sacris sathanæ operari censetur, pompisque eius adhærescere.

Solebat olim baptizandus hanc renunciationem faciens, vertere se primò ad Occidentem, deinde ad Orientem. Audi Diuum Dionysium: *Sacerdos versus, baptizandum statuens, illuc intendentem, manusque impingentem ad eandem regionem conuersas, insufflare ter sathanam iubet, ac abrenunciationem profiteri. Et post trinam ab renunciationem ad Orientem illum traducit, aspicientemque in cælum atque intendentem manus, factisque omnibus diuinitus traditis consentire iubet.* Quod sic interpretur, Diuus Hieron. *In mysteriis primò renunciamus ei, qui in Occidente nobiscum moritur cum peccatis: & sic versi ad Orientem pactum inimus cum Sole Iustitiæ & ei seruituros nos promittimus.* Cui consentit Cyrillus: *Aperitur tibi Paradisus Dei, quem ad Orientē plantauit: ab occasu conuerteris ad ortum, quæ est regio lucis.* Hæc est Christianorū patria sita ad Orientem, ad ipsam lucem & solem, vt responderunt, tyranno Martyres, illi, de quibus in vita S. Pamphali, vt dixit explicans illud Orationis Dominicæ: *Qui es in cœlis.*

Est ergo hæc quædam professio, & votum commune Christianorum, & licet non sit votum omnino propriè dictum quia (alioqui omne peccatum Christiani esset sacrilegium, & duplicem haberet malitiam, quod est contra communem sensum) est tamen declaratio solemnis, qua profitemur; non quidem nouam obligationem, sed eam quæ iure diuino inest, nos acceptare; & paratos esse ad omne obsequium Christi, & ad fugiendum omne consortium diaboli, omne contagium peccati, tanquam in familiam Filiorum Dei solemniter recepti. Quapropter non parui æstimanda est hæc vt solemus abrenunciatio quam etiam sancti Patres quandoque sponsorem promissionémque vocant, & volunt tanquam ad virtutem calcar nostræ sæpe occurrere menti.

Diuus Ambrosius sic loquitur: *Aperite aures & bonū odorem vitæ æternæ inhalatum vobis munere Sacramētorū carpite: quod vobis significauimus, cū apertionis celebrantes mysterium, diceremus Effeta, quod est adaperire. Post hæc reserata sunt Sancta SS. ingressus est Sanctuarium Dei. Repete quid interrogatus sis, recognosce quid Responderis. Renunciasti diabolo & operibus eius, mundo & luxuriæ eius ac voluptatibus. Memor esto sermonis tui, & nunquam tibi excidat tuæ series cautionis. Si chirographum homini dederis, teneris obnoxius, vt pecuniam eius accipias, teneris obstrictus, & reluctantem te fœnerator astringit. Si recusas, vadis ad iudicem, atque illic tua cautione conuinceris. Vbi promiseris considera, vel quibus promiseris. Leuitam vidisti, sed mini-*

ster est Christi. Ergo chirographum tuum tenetur, non in terra, sed in cælo. Eodem modo loquitur Diuus Augustinus. Vide dicta tom.1.lect.2. Vide Augustinum cit. in Breuiario vigilia Pentecostes.

Certè non inaniter nos monent ss. Patres hac de re, quia non parum efficaciæ habet hæc renunciatio bene ruminata, sed magnum stimulum animo ad meliora subiicere valet. Audi quod hanc rem concernens in Historiis FF. Dominicanorum legimus.

Contigit quendam iuuenem Iuri cannonico Parisiis operam nauantem, Vesperis quodam festo decantatis, in templo sancti Petri moram facere, dum ibidem vigiliæ, defunctorum canerentur: Sacellanus vir bonus & simplex, dum lectiones recitarentur, accedit ad eum, & inquirit, an sit sibi parochianus & subditus. Affirmat ipse, se intra parochiam illam domicilium figere. Bene est, inquit pius sacerdos, quandoquidem meæ curæ subsis, cupio me exonerare, & verbulum salutis tibi insinuare.

Scis quid Deo promiseris in Baptismo? Nonne abrenunciare sathanæ & pompis eius? Hoc enim vice tui patrinus respondit. Admirans iuuenis, cur mihi, inquit, id modo proponis? Aperit sacerdos causam, dicitque se ad id moueri, quia multi iuuenes studiis altioribus incumbentes, scopum sibi vanitatis proponunt, inanem gloriam aucupantes, & cruciant se multum vt ad honores sibi gradum sternant. an non, inquis, in illis pompa fastusque sathanæ locum habere censetur? Hanc igitur vanam curuamque abs te intentionem remoue, quin priùs inspice tot exempla virorum scientia illustrium & eximiorum magistrorum, qui hoc sæculum deserunt, propè videntes, quòd quicquid ambiunt homines in sæculo, fere ad pompam spectat sathanæ.

Vix hæc breui, sed efficaci sermone insinuarat, & finita lectione mox Cantor inchoat: *Heu mihi Domine, quia peccaui nimis in vita mea; quid faciam miser? quo fugiam nisi ad te Deus meus?* Et ecce verbum sacerdotis huic verbo iunctum, quasi duplicis tubæ sonus, cor eius penetrans, lachrymas copiosas punctionemque elicit. Sed & exinde quocunque pergeret, hæ duæ voces concurrebant, & ad cordis aures pulsabant, nec vlla societatis aut oblectationis varietate, poterat animum ab illis diuertere. Responsum autem persentiscebat interius, quasi autem lenem diuini susurri sibi dicentem: *Ingredere Ordinem Patrum Prædicatorum, ibi ad Deum tuum fugies, & pompam sathanæ fugies.* Nec animo fuit quietus, donec paulò post Ordinem illum est ingressus.

Secundò, adhibetur vnctio, per oleum sanctificatum in pectore, & inter scapulas, Monet hæc vnctio Christianum tanquam Athletam luctamen huius sæculi luctaturum, inquit Ambrosius. Olim enim solebant luctantes inungi, merito ergo in pectore & humeris inungitur, qui forti resolutione & inuicta fortitudine, contra carnem, mundum, sathanam, debet obluctari; ad hunc effectum sub crucis vexillo militiæ christi adscriptus. Oleumque illud symbolum est gratiæ Christi: quæ instar olei interius penetrat & imbuit cor, sanans vulnera interiora animæ tanquam medela, leniens passiones, fortitérque roborans contra insurgentes tentationes, viresque suppeditans ad heroica opera peragenda. Neque verò sine mysterio etiam humeri inunguntur, indicatur enim dari nobis robur ad iugum Christi crucemque eius ferendam: vt intelligat nouus Tyro, Christianam vitam non esse deliciis plenam, sed laboriosam, & proinde non mirandum esse christiano, si in hac vita multa tristitia, & aduersa patiatur, hæc est enim eius vocatio, ideo antè & retrò signatur cruce, in capite quoque & aliis membris, quia tota vita eius crucibus est circumsignata. Sed ne animum despondeat, crucis nomen & omen horrens, oleo fit hæc consignatio: quia ex pia & pinguedine cœlestis gratiæ crux hæc iugúmque asperum ponderis asperitatem amittit, suauitatemque induit, iuxta promissionem Domini per prophetam: *In die illa auferetur onus de humero tuo, & iugum eius de collo tuo, & cōputrescet iugum à facie olei.* Non ergo turbetur Christianos, dum audit vitam Christianā crucem esse, iugū esse. Crux est, sed inuncta; iugum est sed à facie olei asperitas fugit. Nec sine cruce Christum sequi possemus, nec sine vnctione crucis asperitatem ferre. Verūque ergo inunxit Dominus, vt non fugiamus Crucis afflictionem, sed introspiciamus diuinam vnctionem nostram adiuuat infirmitatem.

Isa. 10.

Tertiò interrogatur, an credat in Patrem, in Filium, in Spiritum sanctum, quia hoc est sacramentum fidei, in quo eius solemnis fit professio ab adultis, aut à Patrinis vice infantium Et adultorum quidem fides gratia Dei illustratur & perficitur, infantibus autem donum cæleste habitualis fidei infunditur. Neque verò solùm generaliter inquiritur, an credant Deum trinum & vnum, sed & sigillatim de singulis personis Trinitatis, cum articulis eas concernentibus: vt discamus non sufficere ad salutem quamlibet fidem generalem aut implicitam, v.g. credendo quod Ecclesia credit: sed etiam expressam fidem requiri, tum mysterij Trinitatis, tum Incarnationis, aliorumque.

Quartò interrogatur: Vis baptisari? Ad imitationem Christi, qui cæcum illuminandum prius interrogatum luto cum sputo inungit, postea dicit: *vade & lauare in natatoria siloe, quod interpretatur, missus.* Fuit illa figura baptismi, sicut & cæcus figura baptizandi, vt passim interpretantur SS. Patres. Sic & Paralyticum sanaturus prius interrogat: *Vis sanus fieri?* Significat vero Ecclesia hac interrogatione, se neminem inuitum velle baptismo abluere: vnde filios infidelium non vult inuitis parentibus baptizari, vt docent Theologi. Filios tamen fidelium etiam hæreticorum ratione iuris quod in parentes, inuitis etiam illis, potest baptizare: quia & ipsos parentes ratione characteris baptismalis sibi subditos meritò cogit fidem in baptismo promissam seruare, & rebelles etiam nece & flammis potest cogere. Vide late Theol. in 3. q 68. art. 10.

De cæremoniis Baptismum subsequentibus.

PRimò, vngitur chrismate, & significatur esse membrum Christi illi incorporatum per Baptismum, & vnctionis eius ac pinguedinis gratiæ princeps effectum: ita vt à Christo dicatur Christianus, ob vnctionem inuisibilem spiritus sancti, per quam fit particeps regalis sacerdotij Christi.

Quapropter hoc nomen magnificandum esse alibi docuimus. Magnifaciebat illud sanctus Ludouicus Rex Francorum, qui sacro baptismate renatus fuit in fundo Possiaco. Quapropter illo plurimum delectabatur, illumque frequentabat. Vnde factum est vt passim iactaret se plus accepisse eo loco dignitatis & beneficij, quam alio quocumque: quod eius familiaribus admirationem pariebat. Interrogantibus vero illis, an non plus honoris Rhemis esset assecutus, in celebri auguratione, & miraculosi olei vnctione, subridens respondit. Ego verò Passiaci Christi diademate & oleo sacro redimitus, plus maiestatis & honoris accepi, quam alibi vsquam, aut quocumque gradu homo euehi possit.

Hoc etiam nomen à sacra vnctione deriuatum, aliquibus Sanctis tanquam proprium nomen in Baptismo datum est. Hubertus in Ciuitate Teneremunda in Flandria Diœcesi Gandensi corpus *S. christianæ* virginis. Hæc Regis Anglorum Migramini filia fuit vnica quam omnipotens Deus aspiciens de cœlo, illi Angelum sub specie pauperis transmisit, qui eam catechizaret, atque in Christi nomine ipsam baptizari præcepit, & baptizata à Christo voluit *Christiana* nominari. Cùmque virginitatem profiteretur, Aurelium Ducem, Procum suum ad Christi fidem attraxit. Et in Ecclesia Dikliuense, cum Sanctimonialium secum congregata cateruula, sanctam vitam exegit. Hanc verò famulam suam mirabilibus signis clarificauit Christus, cuius nomen sibi assumpserat.

Secundò; datur puero albula, quæ significat puritatem animæ, quæ ab omni sorde expiata, quasi candido vestimento est induta. Item significat libertatem Christianam, quam per hoc Sacramentum assecuti sumus, erepti de tenebris carceris & dæmonis seruitute. Sic olim serui, qui libertate donabantur, albis vestiabantur. 3. Designatur lætitia interna & gaudium Spiritus. Sicut enim vestis nigra, est signum tristitiæ: & candida lætitiæ. 4. Significatur splendor animarum, quem habet dum veste Christi, imò pro Iesu Christo vestiuntur, & nouum hominem induuntur. Hoc verò fit in baptismo, vbi Christus suum nobis indusium gratiæ diuinæ, sua vestimenta charitatis pretinsæ, sua arma per Spiritus sancti dona, suum arcum & gladium, per signum crucis communicat: victores contra sathanam triumphemus & exultemus. sicut enim olim Ionathas vt affectum suum erga Danidem testaretur, omnes suas vestes, omnia arma, etiam vsque ad baltheum illi impertitus est: ita Christus in signum affectus vestimenta omnia,

omnia,& panopliem ſalutis,qua fuit adornatus,nobis imperti-tur ſub vexillo ſuo militare aggredientibus. Et ſicut Dauid ſic veſtitus & armatus,quaſi alter Ionathas apparebat:ſic & Chri-ſtianus armis & veſte Chriſti adornatus,debet eſſe alter Chri-ſtus,Spiritu quoque eius animatus. Nam ſi verum eſt, *qualis terrenus Adam,tales & terreni eius filij*:ſic & verum debet eſſe *qualis cæleſtis Adam,tales & cæleſtes eius filij*. Igitur, *ſicut porta-uimus imaginem terreni , portemus & imaginem cæleſtis*. Vnde veſtis illa non ſolum ſymbolum eſt puritatis, quam accepi-mus , ſed & innocentiæ , quam poſt ablutas veteres maculas, ſtudio ſanctæ conuerſationis immaculatam ſeruare debemus, ad præſentandum ante Tribunal Chriſti:quia tam pura & ni-tida à Chriſto Domino exigetur , quam pura & ab omni ſorde vel puluere aliena,in Baptiſmo eſt data. Vnde veteres ſolebant totis octo diebus à ſabbato Paſchæ vſque ad alterum ſabba-tum, vti poſt baptiſmum candidis veſtibus , ad inculcandam vocibus vitæ puritatem quæ Chriſtianos decet poſt tanta do-na à Chriſto accepta.Et quia verò in albis diſcedebat iam bea-tus exiſtimabatur , vt multis ſuprà exemplis declarauimus. Hinc inter Belgicos ſanctos etiam celebratur Dentelinus puer,filius S. Vincentij,Comitis Hannoniæ,fundatoris Cœno-bij Altimontenſis & Sonegienſis Collegij,ac ſanctæ Vveldetru-dis matris,qui ſeptem annorum in albis mortuus eſt. De quo ſic legimus apud Canonicas Reſſenſis oppidi in Cliuia,qui an-nue eum colunt 14.Iunij : *Poſtrema ingenuit S. Vincentius ſan-ctum Dentelinum,Patronum noſtrum gloriosum , qui in Chriſto re-natus,infans migrauit ad Dominum , vt de eo impleretur ſermo Domini : Sinite paruulos ad me venire , talium eſt enim Regnum Cælorum. Et quod Propheta dicit : Ex ore infantium perfeciſti lau-dem. In huius enim mundi procellarum fluctibus dm quaſſari ne-quaquam eſt permiſſus ; raptus eſt , ne malitia mutaret intellectum eius , aut fictio deciperet animam illius,placita enim erat Deo.*

5 Veſtis etiam illa albæ, ſymbolum eſt ſtolæ fulgidæ,quam habebimus in beata reſurrectione, & vltima regeneratione:in cuius ſignum Angeli in Albis apparent Chriſto reſurgente.

Huius veſtis memoria Chriſtianis cordibus deberet eſſe impreſſa:vt dignè moneantur ambulare vocatione ſua ſancta. Vnde cùm Dominica in albis candidam veſtem deponerent Neophiti, vt ſemper illius meminiſſent , loco eius dabatur eis Agnus candidus ex Cereo Paſchali à Pontifice benedictus, quem ex collo ſuſpenſum geſtarent:ſeruandæ perpetuo puri-tatis monumentum. Huiuſce veſtis memoria Dionyſia,nobilis mulier Chriſtiana puerum ſuum animabat ad martyrium. De illa refert Victor Vticenſis ; Dionyſia nobilis mulier Chriſtia-na,cùm filium vnicum teneræ adhuc ætatis delicatum, timore pœnarum formidoloſum conſpiceret , verberans eum nutibus oculorum , & increpans authoritate materna, ita confortabat, vt matre fortior redderetur. Cui inter crudeles verbera conſti-tuto dicebat : *Memento fili , quia in virtute Trinitatis in matre Catholica baptizati ſumus , non perdamus indumentum candidum ſalutis,ne cùm venerit inuitator,veſtem non inueniat nuptialem,& dicat miniſtris : Mittite in tenebras exteriores. Illa pœna timenda eſt,quæ nunquam finitur. Illa deſideranda vita,quæ ſemper habetur.* Talibus filium ſollicitans verbis, velociter Martyrem fecit.

Tertiò , lampas ardens in manu traditur , & ſignificantur tres virtutes diuinæ,quæ baptizato infunduntur Fides in lumi-ne,Charitas in calore,ſpes in Cerei recta altitudine , quæ ex imo ſurſum aſcendit,ſicut & ſpes noſtra ad cœlos vſque erigi-tur,& nos erigit. Traditur verò manu geſtandus, quia non ſuf-ficit corde Fidē,ſpem,& Charitatem retinere , niſi etiam ope-ribus illam exhibeamus. Significare etiam hic Cereus poteſt, ipſum Chriſtum nouo nos lumine per Baptiſmū illuminan-tem.

Nam & in conſecratione Fontis imponi ſolet aquis Cereus Paſchalis,qui Chriſtum ſignificat poſt paſſionem ſuam , nouo lumine & glorioſo corpore rediuiuum,quinque ſplendida vul-nere , ſeu quinque odoriferi thuris globulos geſtantem , quia per eius mortem & reſurrectionem poteſtas peccata abluendi, & animam illuminandi Baptiſmo eſt conceſſa. Hinc illumina-tionis etiam ſacramentum Baptiſmus ab antiquis Patribus no-minatur. Et in ſignum luminis quod ibi recipitur , frequenter etiam viſibilis luminis apparitio baptizatos conſecratur.

Sic refertur lumen apparuiſſe in Baptiſmo ſancti Cerealis apud Surium tomo tertio,decima Iunij. Quod ipſum teſtatur de Baptiſmo parentis ſui Gregorius Nazianzenus , oratione de Patris funere.

Porrò bene adnotanda ſunt verba,quæ ſacerdos pronunciat dum hanc candelam ceream porrigit , & ſimul aduertendum nos ter tiò illam ſolere geſtare. Primò in Baptiſmo. Secundò in die Purificationis Mariæ,quando Verbum incarnatum,quod erat lux de lumine,inter brachia Simeonis eſſe lumen ad re-uelationem gentium, eſt pronunciatum,tunc verò ſponſionem nomine noſtro à patrinis factam ratificamus. Tertiò in agonia mortis,quia tunc proteſtamur viuere & mori in fide & lumine Ieſu Chriſti.

Recapitulatio , & exhortatio.

Ex his omnibus patet,quàm myſtica ſit noui Chriſtiani crea-tio,per ſacramentum Fidei,dum exorcizatur , ſigno redem-ptionis conſignatur,vngitur ſaturatur,lauatur , veſtitur,nomen nouum accipit,ambulat cum ardenti in manu cereo. An hæc omnia ſine cauſa mater Eccleſia myſteriis ſponſi ſui imbuta vſurpare putanda eſt? Imò verò,nihil horum myſtica caret ſig-nificatione. Et quicquid hic agitur , ſecum continet admoni-tionem cuilibet Chriſtiano frequenter rememorandam ſæpius igitur,ô Chriſti miles,memineris horum omnium candelæ ac-ceſæ albulæ ,promiſſionis tuæ , renunciationis , ſigni Fidei, Olei,Chriſmatis: Memineris denique & altaris , in quo quaſi victima Deo oblatus es,ſanguiniſque Chriſti quo ablutus es, characteris ſacri qui ſignum eſt filiorum Dei , ſeminis diuini, quod eſt gratia per quam regeneratus es. Et his omnibus con-ſideratis ambula vt filius lucis , vt dignus tandem fias ſortis ſanctorum in lumine.

Vtinam det tibi Deus gratiam,vt poſſis fili mi , ſemper ac-cenſum tenere Cereum tuum,hoc eſt , illuminatam conſcien-tiam fide viua,ſpe recta,ardente charitate. 2. Det Deus tibi gratiam,vt ſerues immaculatam , albulam, candidam animu-lam , quam poſſis ante Tribunal Iudicis ſecurè repræſentare. 3 Det tibi chriſmatis ſacri ſigillum , & olei ſanctificati ſigna-culum nunquam violare: *Oleum de capite tuo nunquam deficiat*, ſed animum pinguedine deuotionis ſemper imbuat. 4. ſollici-tus ſemper ſit ſemen illud diuinitatis conſeruare, ſemen gra-tiæ,per nouam natiuitatem animo tuo ſatum. *Qui natus eſt de Deo non peccat , quia ſemen eius in ipſo manet.* 5. Det tibi Deus, nunquam aliquid indignum agere ſanguine quo lotus es : nec Agni cruorem in iniuriam Redemptoris commaculare pec-catorum puluere. 6 ſemper memor ſis characteris quo conſe-cratus es miles Chriſti , vt non cedat tibi in grauiorem confu-ſionem,& in pœnæ incrementum poſt condemnationem. 7. ſit ſemper mens tua victima Deo , & teipſum interiori cordis tui altari,offer in odoriferum holocauſtum 8 Sit ſpiritus eius qui te regenerauit, ſemper te viuificans , illius afflatum & impulſum ſemper ſequere , & vt nunquam te deſerat , humiliter exora. Denique ſit promiſſio tua & renunciatio inuiolabilis , ſit ſta-bilis profeſſio:quam vt poſſis illibatam conſeruare, committe te ea integro Angelo ſancto,qui te ad Baptiſmum deduxit : & fidum ſe comitem ac tutorem exhibet vſque ad vltimam vitæ tuæ periodum. Illius ſemper ſequere conſilia,donec te reducat ad locum ſecurum regenerationis æternæ. Vis ſcire cur horum omnium meminiſſe te velim? Quia quoties peccatum mortale committis,candelam extinguis,albam ſordidas, & cruore infi-cis,promiſſionem infringis,profeſſioni tuæ contradicis , ſignū Chriſmatis in capite violas,ſignum filiorum Dei commaculas: ſemen ſacrum gratiæ,quo regeneratus es,à te abiicis , ſangui-nem quo ablutus es,proculcas , vnctionem adeò frequenter re-petitam violas & ex victima Dei victimam te efficis ſathanæ,& ignis æterni. Fuge ergo peccatum, quo ſolo ſacro tuo Baptiſmo eiuſque myſteriis contrarius,ingratus, & infidus exiſtis.

CANDELABRI

CANDELABRI MYSTICI

TRACTATVS TERTIVS.

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

PROOEMIVM.

SECVNDA Lampas, seu Lucerna mystica nostri Candelabri, est sacramentum Confirmationis, quo nouus ardor, noua gratia accenditur in cordibus fidelium: ve nunquam primam fidei lucē per Baptismū succensam patiantur in se extingui, vel desidia & torpore, vel flatu tentationum iaculante, vel periculo mortis exterrente. Sed excitant semper nouum fidei fulgorem, nouum gratiæ vigorem, nouam Christianismi professionem, etiam in medio vmbræ mortis, hoc est in quolibet periculo existentes. Ad hoc nempe seruit Confirmatio Sacramētalis, vt quos inuenit tyrones, efficiat strenuos, & infractos milites, in hostili prælio inter vulnera etiam exultantes. Ita vt instar militum Gedeonis, pugnantium contra Madianitas hostes populi Dei, sint hi docis supremi milites, quibus dum confringitur vas fragile corporis, lux maior fidei & gratiæ effulgeat, & confortet ad præliandum prælium Domini, hostésque spirituales terrens, in fugam conuertat. Itaque de huius secundæ Lampadis Candelabri nostri mystici institutione, materia, forma, ministro, subiecto, effectu, ritu; breuiter hic disseramus.

LECTIO I.

De institutione Confirmationis.

Explicatur à quo, & quando hoc Sacramentum fuerit institutum.

PROPOSITIO I.

Confirmatio, est Sacramentum à Christo institutum in vltima Cæna.

Tria hic asserimus. Primò, Confirmationem inter Sacramenta esse censendam, & hoc est fidei, definitum à Concilio Trident. ex doctrina tum scripturæ, tum SS. Patrum. De illo Sacramento in Actis fit mentio, dum ab Apostolis missi dicuntur Petrus & Ioannes in Samariam, vt ibi credentibus imponerent manus, & acciperent spiritum sanctum. Item Actor. 19. cùm Paulus aliquos baptizasset, imponente ipso manus, venit spiritus sanctus super eos. Hæc enim impositio manuum non aliud est, quàm confirmatio in qua Episcopus Apostolicæ authoritatis successor dupliciter manus imponit, tum orando, tum frontem vngendo & signando, ac spiritus sancti gratia hac manuum impositione impertitur, non quidem visibiliter, vt olim frequenter accidit, sed inuisibiliter.

Illa enim visibilia signa initio Ecclesiæ erant opportuna, ad commendationem rudis fidei, & Religionis Christianæ primordia dilatanda: his irrigabatur nouella planta, donec firmam radicem ageret, ramosque extenderet: tunc autem illa irrigatio per externa visibilia miracula cessauit, dum satis firma radice fides initiata excreuit in proceram arborem ramis frondibusque dilatatis: sub quibus spontè habitaturæ aduolabant volucres cœli, animæ ad cœlestem sacramentorum gratiam vocatæ, & ad vitam æternam præordinatæ, non egentes miraculis.

De hoc etiam sacramento Ioëlis Prophetia præcesserat: *Effundam de spiritu meo super omnem carnem.* Nec enim id tantùm dictum erat, propter Spiritum sanctum, quem in die Pentecostes Apostoli, & alij fideles receperunt: sed illud quoque concernit omnes cuiuscis ætatis fideles, qui in hoc sacramento Confirmationis, Spiritum sanctum per manus impositionem participant, siue fiat visibiliter, vt olim, siue inuisibiliter per latentem gratiam, vt modò: sicut enim interpretatur generaliter D. Pet. *Vobis spiritus repromissio, & filiis vestris, & omnibus qui longè sunt, quoscunq; aduocauerit Dominus Deus noster: Pœnitentiam ergo agite: & baptizetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus S.* An non his verbis docet D. Petrus donum spiritus S. per Ioelem promissum, ad omnes credentes spectare, & illud à pœnitentia & remissione peccatorum distinctum esse, ac Baptismum sequi? Nimirum Confirmatio hoc donum ad fidem vocatis impertitur, & olim cum præsens foret Episcopus, statim post Baptisma solebat conferri, sicut & D. Paulus mox Baptizatis Ephesiis manus imposuit. Ideò verò Baptismo mox subiungebatur, vt esset veluti perfectio & consummatio illius. Vnde D. Dionysius vocat, *Diuinæ generationis sacrosanctam perfectionem.* Cùm verò aberat Episcopus, opportuno tempore supplebatur. Quapropter Apostoli audientes Samariæ incolas credidisse, & Baptismum suscepisse, statim miserunt Apostolos, vt donum Spiritus S. per manuum impositionem & confirmationem illis impertirentur. De qua re agens B. Cyprianus sic dicit: *Baptizatos à Philippi Diacono baptizari vltra non oportebat, sed tantum quod deerat, à Petro Ioanne factum est, vt oratione pro eis habita, & manu imposita, inuocaretur & infunderetur super eos Spiritus sanctus. Quod nunc quoque apud nos geritur, vt qui in Ecclesia offerantur, & per nostram orationem, & manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signaculo Dominico consummentur.* Peruersè igitur nostri Hæretici, vt Confirmationis sacramentum obnubilent, & eius vim elidant, dicunt hanc impositionem manuum non fuisse aliud, quam cæremoniam ad potestatem miraculorum pertinentem, vel simile in gratiam gratis datam, nec enim illæ gratiæ gratis datæ, puta donum linguarum, donum sanitatis, & similia, dicuntur in scriptura simpliciter Spiritus sanctus; *Ille enim non habitat in corpore subdito peccatis*, inquit Sapiens; dona autem illa, etiam cum peccato, possunt consistere. Neque adeò solliciti fuissent Apostoli, collegas ad Samariam destinare, pro solo hoc dono non necessario, & inter infima dona ab Apostolo Paulo recensita. Et testatur D. Lucas cap. 8. per Philippum Diaconum magnas virtutes & signa in Samaria facta, dæmones eiectos, claudos, & paralyticos sanatos, ac magno gaudio perfusam ciuitatem: habebat ergo gratiam miraculorum. Quid opus, Apostolos illuc excurrere ad edenda miracula? Ad quid ergo? Ad fidei ædificationem per illam manuum impositionē, qua fides & gratia baptismalis

De Cælest. Hierar. c. 2.

Epist. ad Iul.

Cor. 13. 14.

malis confirmabatur,& Spiritus sanctus dabatur ad robur. Quod quidem eo tempore noo conueniebat differri, quo persequutionis vis credentes impetebat, & rapiebat ad tormenta & confessionem; ad quam intrepidè faciendam, Confirmatio vires suggerebat.

Secundò asserimus Christum Dominum hoc sacramentum instituisse. Et hoc quoque io Tridentino definitur, contra quosdam Catholicos Theologos, qui antiquitus docuerunt, io Concilio Meldensi speciali spiritus sancti instinctu institutum fuisse. Verum generaliter supra definimus nullum nisi à Christo institutum sacramentum: quia solius Christi est dare infallibiliter gratiam, aut certo signo illam alligare. Instituit autem Christus Dominus, non vt tempore vitæ suæ io vsu foret, sed post passionem suam, quia Spiritus sancti plenitudo non erat danda antequam ipse glorificaretur.

Tertiò asserimus institutum esse in vltimæ Cœnæ nocte: & hoc probabilissimum est, quia tunc multoties Spiritum sanctum Ecclesiæ suæ promisisse legimus: ille autem in hoc sacramento exhibendus erat. Tunc quoque nouum Testamentum condidit, inter illius autem testamenti primaria legata, sacramentum hoc rectè censetur.

Denique, asserere id videtur Fabianus Pontifex dicens: in illa die, Dominus Iesus postquam cœnauit cum Discipulis, & lauit eorum pedes, sicut à sanctis Apostolis, cum suis Discipulis prædecessores nostri acceperunt, oobisque reliquerunt, chrisma conficere docuit. Vbi nomine chrismatis, intelligit Pontifex vel totum ipsum sacramentũ, vel saltem materiam eius: eadem autem ratio est materiæ & formæ. Quod ergo quidam institutum docuere Matthæi 19. vbi Dominus oblatis sibi pueris manus imposuit, sine fundamento asseritur, tum quia illi pueri necdũ erant baptizati, tum quia plenitudo Spiritus sancti, vt iam dixi, non erat danda ante Christi glorificationem: *Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.* Nondum ergo negamus aliquam fuisse manuum impositionem, quia paruulis vel adultis benedictio aliqua dabatur, aut ęgris sanitas reddebatur: sed illa non erat sacramentum, nec Apostolis reseruabatur, nec per illam Spiritus sanctus dabatur, sicut per illam quam eandem fuisse cum sacramento confirmationis asserimus, de qua supra in Actis Apostolorum fit mentio.

Ioan. 7.

LECTIO II.

De materia Confirmationis.

PROPOSITIO I.

Materia huius sacramenti est Chrisma, siue oleum balsamo mixtum, ab Episcopo benedictum.

Non sine misterio sapientia Incarnata, quæ omnia suauiter disponit, ad materiam huius sacramenti cuncta hæc requisiuit, in quibus aptissimè vis & efficacia huius sacramenti designatur.

Primò quidem oleum requiritur: quia sicut oleum corpus nutrit & confirmat, ita hoc sacramentum animum corroborat. solebant enim antiqui oleo frequenter caput perfundere ad sanitatem & robur, & ad intimos spiritus confirmandos. Ideoque monet Salomon *Omni tempore vestimenta tua sint candida, & oleum de capite tuo non deficiat.* Literali quidem sensu non aliud vult significare, quam congruum esse, vt corpus animumque quis conseruet sanum, robustum, lætum, eo quod olei vnctio, & vestis candor, antiquis symbolum erat lætitiæ. Optimè tamen altiori sensu id dirigimus ad baptizatos ac confirmatos, monentes vt vestimentum candidum lætitię spiritualis semper illibatũ conseruent: & robur sacræ vnctionis in Confirmatione acceptum, perire non sinant, quin potius adaugeant. Est & alia olei proprietas, quod pingue sit, quod alendo igni aptissimum. Sic hoc sacramentum pinguedinem infundit deuotionis, fidei lucem fouet, ignem accendit, augétque charitatis.

Eccl.

Deinde oleum solidis corporibus, splendorem conferens, illa conseruat ferrum, lignum, lapidem. & à rubigine, tineis, carie, illæsa præseruat. Sic hoc sacramentum soliditatem nobis impertitur ac splendorẽ: & ne à desidia & rubigine, carieque vitiosa, animus exedatur, vim præseruatiuam habet, valetque contra vitiorum virus: sicut & oleum efficax est remedium contra venenum. Denique, luctatores olim oleo vngebantur, & victores in Olympicis certaminibus oliua coronabantur: & Christo victori & triumphatori, cum ramis oliuarum obuiam procedunt pueri Hebræi. similiter & nos hic vngimur ad certamen spirituale contra dæmones, & fidei hostes, vt tandem victores coronam adipiscamur ex ramo oliuæ quam columba Noë attulit, cœlestis & æternæ pacis symbolum. sic ergo antiqui, oliuã consecrarunt Palladi, quam dixerunt Deam sapientiæ è capite Iouis progenitam: nos veriùs Christo Domino, qui est sapientia æterna è mente Æterni Patris progenita, illam sacram dicimus. Quia ab ipso censetur electa, dum oleo ab oliua defluẽte, io tot mysteriis vti non voluit, in Baptismo, in Confirmatione, in ordine, in extrema Vnctione. Et id quidem ad effectus sacros quibus & nos redderemus *Socij radicis & pinguedinis, ex siluestri oleastro excisi, in bonam oliuam inserti*: Vt tandem etiam possemus cum Psalte dicere: *Ego quasi oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei in æternum.* Certè cum toties vngantur mystico oleo Christiani, ab ipsa vnctione hoc nomen sortiantur, ideo è tot sanctorum corporibus oleum quoddam mirificum profluxit, tanquam sacræ huius & adeo frequenter repetitæ vnctionis symbolum, quo comprobaretur illos esse exterius interiusque diuinæ virtutis oleo delibutos.

Rom 11.

Sic è corpore sancti Nicolai oleum sacratum effluxit, sanitatem multis reddens. Idem testatur sanctus Gregorius Turonensis de corpore s. Andreæ l. 1. de Gloria Martyrum c 34. Idem de corpore S. Catharinæ ab Angelis in montem Sinai delato, comprobatum fuit. Ac de plerisque aliis reperies in sanctorum historiis.

Secundò requiritur balsamum. Huic proprius est odor præstantissimus. *Quasi balsamum aromatizans odorem dedi*, inquit sapientia. Significatur igitur primò, nos hoc sacramento bonum odorem consequi, quo grati Deo efficimur cœlestium donorum fragrantia: ita vt verificari possit de nobis illud Isaac ad Iacob filium suum, repræsentantem personam electorum coram Deo suauem odore afflantium: *Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Quam bene id Fidelibus in Confirmationis Sacramento conuenit. Quandoquidem spiritus plenitudine repleantur, donisque cælestibus, odorem suauem (instar agri balsamo aliisque aromatibus odoriferis consiti) exhalantibus, imbuantur. significatur secundo odor, quem ad proximum debent Christiani diffundere, per sanctam conuersationem, & fidei cum spiritus exultatione coniunctę confessionem: etiam impios aut infideles ad Christum attrahendo, vt in illis verum sit illud Apostoli *Christi bonus odor sumus in omni loco.* Hoc est ergo vnguentum odoriferum, cuius fragrantia (teste Cypriano) *Adolescentulæ & nouellæ animæ accedentes ad fidem, illectæ delectantur: & ex inanitionis eius suauitate delibutæ, diligunt, sequunturque aromatum largitorem; & vsque ad Regis accubitum spiramine illo trahuntur, & post odorem illum: vbique desiderio sancto perurgente, sitibundæ discurrunt.* Alludit Diuus Cyprianus ad illud Cantic. *Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te nimis.* Nomen Christi in Christianos effusum est, dum per sacrum Chrisma vnctionis eius facti sunt participes nominisque. Ideò suauem fundentes odorem, plurimas animas ad Christi amorem attraxerunt. Quam multa infidelium millia Martires in mediis tormentis Christum confitentes, Christianumque nomen sua fortitudine, zelo, inuisibili pietate confirmantes, ad fidem pellexerunt? Nempe tunc Vnctio interior quâ diuinitus imbuti erant, apparuit, tunc balsami aromatizantis odor se diffudit, cum vasa contrita sunt hoc est, dum eorum corpora variis fuere tormentis collisa. Tunc odoratus est Dominus odorem suauitatis & domus Christi, imò & totus mundus, spirantem illum percepit odorem; cùm ipsi sacro sacrimate, delibuti, tanquam odoriferum sacrificium ignibus cremabantur.

Cypr. de vnct. chr.

Significatur tertio per balsamum, quod sicut illud rebus quibusdam circumlitum, illas à putredine conseruat: ita Fidelium animos per hoc sacramentum cœlesti gratia circumdatos, à putredine vitiorum facile posse defendi. Et sicut balsamum fœtores depellit, spuriisque odoribus est aduersum: ita vim sacratæ illius quæ hic datur Vnctionis, contra inferni putores, & dæmonis artes plurimum valere, eosque fugare. Hinc refert Lactantius, dæmones per præsentiã hominis Christiani sacro chrismate vncti sæpius fugatos fuisse, & impeditos, ne in sacrificiis responsa darent. Audi verba Lactant. Cùm, inquit, *Diis suis immolant, si assistat aliqui signatam*

frontem

frontem gerens, sacra nullo modo litant, nec responsa potest consultus reddere Vates. Et hæc sæpè causa fuit persequendi malis Regibus. Cum enim quidam nostrorum sacrificantibus assisterent, Deos illorum fugarunt, ne possent in visceribus hostiarum futura depingere. Hæc ille.

Exemplum hac de re notatu dignum refert Prudentius, quod Iuliano Imperatori contigit. Is ad immolationem fœtidam dæmoniorum procedens, adoratis Diis, & expectabat Sacerdotes simulacrorum mactantes turbas pecudum. Cùmque cruentis manibus senior illorum animalium partes interiores, præcordia & exta tractans, aliquid diuinum inuestigare tentaret, nihil agnoscere poterat, sed turbata omnia cernebat. Turbatus & ipse inclamat: *Heu nescio quid agitur Diis contrariũ, fugiũt enim ab his suis sacris; Credo aliquẽ adesse de cultoribus Christi, quem Deum crucifixum asserunt, quorum præsentiam Dij nostri non ferunt. Require ergo sacratissime Augusto, num quis adsiet baptizatus, balsamo vnctus, & abscedat protinus.* Hæc dictos quasi ipsum cerneret Christum de his victorem, procedit ad terram exanimis, offensa proclamans numina. Tunc & ipse Imperator deposito diademate ait: *Quis hic numinibus nostris cõtrarius, religionis Christianæ sectator, frontem chrismate signatam gerens, crucemque adorans, ne moretur edicere.* Tunc vnus de armigeris Augusti in medium prodiens, arma solo prosternens ait: *Ego sum cuius Deus Christus est, baptismo ablutus, cruce redemptus, eius nomen inuocabam, dum sacerdos vestris dæmonibus hac consecrabat, ideo fugiunt Dij vestri, eius nomine perterriti.* Obstupefactus Imperator tremensque, reliquit templum dæmonis: Et tantus adstantes timor inuasit, vt nullus eum ad palatium sequeretur, sed erectis ad cœlũ manibus & oculis, Dominũ Christum, vno ore & consensu, laudarent ac benedicerent.

Tertio, requiritur vt oleum istud ab Episcopo sit benedictum, hoc scilicet instituit Christus, vt hac benedictione oleum quod vulgare alias censeretur, iam tanquam sacrum & religiosum haberetur. Vnde Cyrillus hac de re loquitur: *Sicut Christus postquam baptizatus est, ascendit de aquis, & factus est super eum substantialis aduentus Spiritus sancti similis super similem requiescente: sic etiam nobis postquam ex aquis sacri lauacri ascendimus, dictum est Chrisma, imago illius quo vnctus est Christus qui est Spiritus sanctus de quo apud Isaiam dicitur, Spiritus Domini super me, quapropter vnxit me, euangelizare pauperibus misit me* Oleo enim aut vnguento corporali Christus ab hominibus vnctus non est: sed Pater Saluatorem illum mundi totius constituens, vnxit sancto Spiritu. Cæterum vide, ne illud esse putes vnguentum tantum: *Quemadmodum enim panis Eucharistiæ, post sancti Spiritus inuocationem, non amplius est panis communis, sed est corpus Christi: sic & Sanctum hoc vnguentum, non amplius est vnguentum nudum, neque commune, postquam iam consecratum est, sed est Chrisma Christi, quod aduentu Spiritus sancti per ipsius diuinitatem energiam habet, quo quidem symbolicè frons perungitur, Sancto verò viuificoque spiritu anima sanctificatur.* Hoc enim oleum ratione benedictionis Episcopalis, à sanctis Patribus sacrosanctum, imò & sacratissimum appellatur. Blasphemenr ergo quantum voluerint hæretici, vocantes illud oleum incantatum: nos eis respondemus incantatum esse, sed *voce venefici incantantis sapienter*, hoc est voce Hierarchiæ repræsentantis personam Christi: quod iã erat in vsu tempore S. Dionysij, vt ipse testatur Eccl. Hierar. c. 4.

Figura sacrati huius & benedicti vnguenti, fuit illud quod olim præcepit Dominus ex oleo, myrrha, casia, & cynamomo confici, quo tabernaculum, vasa, & supellex vniuersa diuino cultui dicata, aspergerentur & consecrarentur: ita vt quicumque illud tangeret, sanctus foret, sanctitq; vt illo delibuta essent Sancta Sanctorum. Nos dicati sumus cultui diuino, corporaque nostra, tanquam vasa sanctitati deseruientia: ideoque voluit Christus sacro hoc chrismate à sacrorum Principe consecrato nos inungi, tanquam filios olei vt possimus assistere in eius sacrata domo, dominatori vniuersæ terræ.

Hanc vero benedictionem censent Theologi adeo esse necessariam, vt licet benedictio à Sacerdote simplici (siue non Episcopo) fieret in oleo & balsamo, materia tamen Sacramenti huius sufficiens non foret. Similiter existimant plerique non fore validum sacramentum, si fine balsamo oleum consecratum adhiberetur: vtrumque enim existimant de essentia huius Sacramenti.

Sed dices. Rarum est balsamum, & paucis in locis oritur, ita vt olim [illegible] Iudææ illud concessum fuisse Strabo, Plinius, Solinus testentur. Respondeo & hoc speciali diuinæ prouidentiæ adscribi, quod instituto hoc Sacramento, non solùm Iudæa (ad quam dicit Iosephus Reginam Saba primam plantam attulisse, quam obtulit Salomoni) sed & Ægyptus, Arabia, & Indiæ Occidentales abundanter balsamum subministret. Et notatu dignum est, quod Burchardus (qui ante annos trecentos diu moratus est in Oriente) refert: Nempe vidisse se hortum Balsami in Ægypto, qui tamen nullum ea se fructum aut plantam balsami produceret, nisi irrigatus fonte vicino, in quo sæpius Maria Iesum lauit. Dicitque saracenos cum experirentur frustra irrigari alijs aquis, duxisse aliunde aquam in illum fontem: vt virtutem diuinam inde hauriens, sufficeret ad irrigationem. Quam rem dicit notissimam non solum Christianis, sed & nationibus in Christum non credentibus.

LECTIO III.

De forma Confirmationis.

PROPOSITIO I.

Forma huius Sacramenti est: *Consigno te signo crucis & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti.*

Hanc formam traditione conseruat Ecclesia. Et quidem expressè in scriptura non habetur, nec apud antiquos Patres qui noluerunt fidei nostræ mysteria, maximè sacramentorum formas, omnibus propalare: vt tanto maiori reuerentia haberentur, si ab his qui rebus sacris præsunt, silentio tegerentur. Attamen indicatur satis ab Apostolo dicente: *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritum in cordibus nostris.* Quem locum de hoc Sacramento alibi explicuimus. singula autem huius formæ verba ponderanda sunt.

Primò ergo dicitur: *consigno te signo crucis*, quæ verba dum profert Antistes, frontem cruce signat: vt indicet confirmandum accipere Spiritum sanctum, & spirituale ab eo robur: vt nullo metu nullave verecundia, quæ in fronte solet apparere, deterreri possit, quominus crucem Christi confiteatur, & Iesum crucifixum adoret, eiusque doctrinam tota libertate, etiam morte imminente, profiteatur. Indicatur etiam hoc signo, quo Christus contra Sathanam triumphauit, in numerum militum eius iam adscribi: vt sub eodem vexillo triumphali crucis militet illius signaculo exterius intenusque signatus. Vnde hoc alludens B. Ambrosius, sic ait: *Repete quia accepisti signaculum spirituale, spiritum sapientiæ & intellectus, spiritum consilij atque virtutis, spiritum cognitionis atque pietatis, spiritum sancti timoris, & serua quod accepisti. Signauit te Deus Pater, confirmauit te Christus Dominus, & dedit pignus spiritus in cordibus tuis, sicut Apostolica lectione didicisti.* Signaculum ergo crucis externus est ab Episcopo ministrante: Signaculum interius à Spiritu sancto in anima operante. Vnde idem alibi dicit: *In Spiritu viuimus, & ipse pignus hæreditatis nostræ, sicut & Apostolus scribens ad Ephesios ait: In quo credentes signati estis Spiritu promissionis sancto. Sancto igitur Spiritu signati sumus, nõ à natura, sed à Deo. Nam scriptum est: qui vnxit nos Deus, & qui signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Signati ergo Spiritu à Deo sumus, sicut enim in Christo morimur, vt renascamur: ita etiam spiritu signamur, vt splendorem atque imaginem eius & gratiam tenere possimus, quod est vtique spirituale signaculum. Nam etsi specie signemur in corpore, veritate tamen in corde signamur, vt Spiritus sanctus exprimat in nobis imaginis cœlestis effigiem.*

Secundò dicitur: *Cõfirmo te Chrismate salutis.* Quibus verbis & materia, & effectus Sacramenti designatur à quo nomẽ accipit Cõfirmationis. Nec ideo solũ Cõfirmationis

tionis Sacramentum appellatur, quod in eo professionem fidei, & abrenunciationis sathanæ in Baptismo factam confirmemus, sed maximè quia noua gratia ad illam fidem tenendam, professionem eius publicè, cùm opus fuerit, faciendam, corroboramur, & confirmamur. Ibi spiritus ille principalis, siue spiritus fortitudinis nobis datur, quem petere docet Propheta dicens: *Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.* at iterum: *Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis.* Est tamen & alia confirmatio in gratia, de qua Theologi, per quam aliqui sancti speciali Dei dono & fauore, gratiam, quam acceperunt, nunquam perdiderunt. Sic putamus Apostolos post Spiritus sancti gratiam acceptam, nunquam peccatum mortale commisisse, de quibus Augustinus illud interpretatur. *Liquefacta est terra, & qui habitant in ea: Ego confirmaui Columnas eius,* q.d. Totam terram inueni peccatricem, cupiditate inferiorum rerum defluentem, sed columnas eius Apostolos, confirmaui superiorum rerum inamissibili charitate. *Terra motu ipsæ columnæ nutauerunt, in passione Domini Apostoli desperauerunt, sed resurrectione firmata sunt. Ego confirmaui columnas, quia ostendi mortem non esse metuendam resurrexi & ostendi timentibus, nec ipsum corpus perire morientibus. Tenuerunt eos vulnera, firmauerunt cicatrices.* Hæc Augustinus. Confirmatio ergo Apostolorum in fide & in gratia, inchoatiuè facta fuit in resurrectione, completiuè in spiritus sancti missione. Neque verò illa datur ordinariè in hoc Sacramento (quia non efficit, vt non possimus gratiam perdere & peccare,) sed pendet à specialibus auxiliis Dei, quibus munimur contra incentiua & pericula omnia peccati, prouidentia eius & cura particulari circumuallati hoc omnibus non datur, sed quibusdam hunc specialem fauorem æterna Dei decreuit prædestinatio. Post hanc vitam autem, omnibus electis dabitur confirmatio in gratia talis, vt peccare nec venialiter possint: & quidem ab intrinseco impeccabiles erunt ob visionem beatificam: in hac vita autem ab extrinseco quidam impeccabiles fuere, ob extrinseca illis cælitus illa data, quibus à peccato præseruati fuerunt. Confirmatio porrò illa, quæ per hoc Sacramentum datur, non aliud est, quam gratia interior cum auxilio speciali ad suo tempore confitendam fidem Quam quidem gratiam sæpe contingit Christianos à se abiicere, & auxilio illo se indignos reddere: quamuis & ea vi illius de pluribus verum fit illud: *Paratum cor eius sperare in Domino, confirmatum est cor eius: non commouebitur donec despiciat inimicos suos.* Quod in millibus martyrum apparuit ex virtute huius Sacramenti, vt statim dicemus.

Ps. 74.

Aug in illum locum.

Tertiò additur: *In nomine Patris & filij & spiritus sancti.* Quæ verba essentialia sunt huic formæ, sicut & in Baptismo: vt significetur Trinus Deus & vnus principali causa operans in hoc Sacramento, ad professionem mysterij Trinitatis suo tempore faciendam: operans quoque perfectionem Christianam, ad quam hoc Sacramentum ordinatur, & induens nos virtute ex alto, ad viriter pro Trinitatis fide dimicandum, ideo cùm suæ fidei fortem confessionem inter crepitantium saxorum turbinem faceret D. Stephanus, adfuit ei specialiter S. Trinitas, eius animam nouo confirmans robore. Vidit enim gloriam Patris cœlis apertis, per quam mirè animatus fuit, quandoquidem ad illam aspirabat tanquam scopum & præmium sui certaminis. Vidit & Iesum stantem ad dexteram Dei, tanquam exemplar quod debebat imitari. Aspiciebat ergo *in auctorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem,* & ideo exultabat ipse, & animo non deficiebat. At non vidit ibi Spiritum sanctum, quia iam ille in corde eius erat, tanquam scutum illud protegens & confirmans ne læderetur, dum corpus vndique saxis contritum emoritur. Quem ergo non vidit oculis corporis in cœlo, vidit oculis cordis tanquam protectorem in seipso: ideo dicitur Stephanus plenus fuisse Spiritu sancto.

Heb. 12.

LECTIO VI.

De effectibus huius Sacramenti.

1 Docet differentiam gratiæ Baptismi & Confirmationis.
2 Agit de charactere Confirmationis.

IAm pleraque attigimus de effectu huius sacramenti; pauca subiicientus de eius differentia ab effectu Baptismi, & de illo, quem imprimit, Charactere.

PROPOSITIO I.

GRatia confirmationis longè differt à gratia baptismali.

Ratio est; quia effectus Baptismi est gratia, & character, qualis requiritur, ad procreandum infantem spiritualem, dicente B. Petro: *Quasi modo geniti infantes lac concupiscite.* Effectus Confirmationis est gratia & character, qualis requiritur ad creandum militem Christianum, vt pugnet aduersus hostes inuisibiles, dicente B. Paulo. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus Principes & potestates, rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus.*

1 Pet. 2.

Eph. 6.

Sed audiamus Melchiadem Pontificem hac de re eleganter disserentem: *Attendat charitas vestra: sicut exigit militaris ordo, vt cum imperator quemcumque in militum receperit numerum, non solùm signet receptum, sed etiam armis competentibus instruat pugnaturum: ita in baptizato, benedictio illuminatio est, dedisti militem, da ei adiumentum militiæ. Nunquid prodest, si quisquam parentum magnam pupillo conferat facultatem, nisi prouidere studeat & tutorem? Itaque Paracletus regeneratus in Christo custos & consolator & tutor est Ideo dicit sermo diuinus: Nisi Deus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Ergo Spiritus sanctus qui super aquas Baptismi salutifero descēdit illapsu in fonte, plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmētum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo tota ætate victuri, inter inuisibiles hostes & pericula gradiendum est, in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum regeneramur ad pugnam, in Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur. Et si continuo transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sūt cōfirmationis auxilia. Regeneratio per se saluat, mox in pace sæculi recipiendos, confirmatio autem armat, & instruit ad agones mūdi huius & prælia reseruandos.*

Melch. in Episc. Hisp.

Audi & P. Damian. In Baptismate spiritus datur ad veniam, hic ad pugnam; ibi mundamur ab iniquitatibus, hic virtutibus præmunimur. Nonne in superluminari fronte domus nostræ terrestris, consecrata manus sacri Chrismatis imprimit vnctionem; Nec quilibet tanti mysterii legitur executor, sed solus episcopus, super cuius caput fusum est Vnctionis oleum, & cuius ditioni sacerdotalis subditur multitudo. Inde est quod decretales paginæ & sanctorum Patrum instituta decernunt non esse differendam post Baptismum Sacramenti huius virtutem, ne nos inermes inueniat fraudulentus ille contortor, à quo nemo vnquam nocendi inducias extorsit, delibuti igitur vtriusque roris vnguento, illo satiati, confortati isto, securiùs descendamus ad singulare certamen. Nec nos deterreant arma Goliæ, vel magnitudo, quia nobiscum est magnus Dominus Deus noster, & magna virtus eius apprehendens arma & scutum, et exurgat nobis in adiutorium. Hæc ille.

P. Dam. ser. 1. de dedicat.

Sed vt plenius intelligas effectum huius in homine Chrismate vncto hoc est, in milite Christiano; attende quas vires acceperint Apostoli, in sua Confirmatione in Pentecoste. Licet enim ipsi hoc sacramento non fuerint inuncti, tamen (vt loquitur Diuus Thomas & Theologi) effectum acceperunt Sacramenti sine Sacramento, ab illo qui Sacramentis non est alligatus, sed eandem gratiam potest quo voluerit medio impertiri. Acceperunt ergo sapientiam, eloquentiam, charitatem, fortitudinem, & miraculorum donum, quæ omnia igneæ illæ linguæ designabant cum sonitu vehementi: siquidem ignis sapientiam, calor eius charitatem, figuræ linguæ eloquentiam, sonus vehemens fortitudinem & miraculorum donum. Et quidem cessauit donum illud quod non tam ad perfectionem Christianorum spectat, quam ad infidelium conuersionem, dantur tamen in hoc Sacramento alia dona. Donum sapientiæ spiritualis datur, vt per illud magnifaciamus æterna, & bona contemnamus caduca, hæc est enim sapientia sanctorum. Donum quoque datur charitatis, cum dono fortitudinis, vt armis charitatis fortiter dimicemus, contra aduersarias potestates in hac militia Christiana. His armis confirmati, & contra quælibet aduersa obfirmati Apostoli, orbem sibi totum subiecerunt. Et qui antea vacillantes intra domesticos parietes latebant, ad sonitum folij territi, postea non solum in Iudæa palam loquuntur, sed ad Samariam progrediuntur, deinde ad Gentes, denique ad Romanum imperium. Ibi Iesu crucifixi fidem intrepidi, inter minas,

gladios, ignes, equuleos, sartagines, cruces, & confitentur & prædicant. Sic idolorum cultum demoliuntur, terrenas ac tartareas potestates debellant, & rebellium corda sub veritatis iugum mittunt.

Eodem spiritu, iisdem armis, per Sacramentum Confirmationis instructi Martyres, pro eadem fide vsque ad sanguinem decertarunt. certè Martyrum successionem perpetuam in Ecclesia, merito attribuimus huic Sacramento: per quod robur accipimus ad fidem profitendam, per quod Christiani perfecti reddimur, à Christo vncti & milites consignati. Vtque Beatus Cyprianus Martyrum coronas Sacramento Chrismatis attribuit, dum ait, *Frons cum signo Dei pura, diaboli coronam ferre non potuit, corona Domini se reseruauit.* Agit de illis qui in natalitiis Principum infidelium, & festis aut sacrificiis Deorum, noluerunt sordidas quasdam coronas capiti imponere: ne illis forent tanquam infidelitatis symbola, & fidei tacita abnegatio. Quare ergo illi id noluerunt? Quia frontem sacro Chrismate inunctam & fidei charactere signatam, polluere, prophana corona iudicarunt, sed potius elegerunt necem, vt coronæ Domini per martyrium, possent esse participes. Hi ergo praeclari Christi milites, inuincibili sua fortitudine & confessione manifestum omnibus fecerunt vim sacri in fronte signaculi per Chrismatis indelebilem vnctionem.

Similiter merito asserimus multos in hæresim cecidisse, & in Apostasiam à fide, ob neglectum hoc sacramentum, quo confirmari potuissent in eius professione. Non enim frustra à sacrorum Pontifice inuocatur hic spiritus sanctus septiformis gratia; quam dum negligunt aliqui Christiani, merito ipsi à Deo negliguntur, vt facile omni vento doctrinæ circumferantur, & in errorem inducantur: vel cum fides palam profitenda est, territi, corde quidem illam retineant, ore vero palam confiteri non audeant. Quod tamen necessarium esse ad salutem planè asserit Apostolus, idque velle negare, error est, contra quem depugnat omnis sanguis Martyrum, effusus ab Abel iusto, vsque ad Christum caput Martyrum. Et omnis sanguis à sanguine Stephani primi post Christum Martyris, vsque ad sanguinem vltimi electorum, qui debet pro fidei confessione in fine mundi effundi, huic errori contradicit. Nec enim martyres ita vitam profudissent, nisi necessarium sciuissent, non solum corde credere ad iustitiam, sed etiam ore confiteri ad salutem. Nam qui erubuerit, & vel solis verbis negauerit, etiam negandus est à Patre coram Angelis Dei.

Non ergo parui momenti est neglectus huius Sacramenti quandoquidem eius tanta sit vis & efficacia. Hinc Eusebius Cæsariensis tantum illius gratiæ defert, vt dicat Nouatum hæresiarcham non meruisse Spiritum sanctum recipere, eo quod æger in lecto baptizatus, sanus effectus neglexit cæremoniarum supplementum; & maximè quia neglexit consignari siue confirmari per Episcopum. Audi eius verba: *Vbi exorcistarum præsidio spiritu illo malo esset liberatus, post tam grauem morbum, vt iam ferme mori putauerunt, in lecto aqua circumfusus, baptismum accepit. Verum morbo tandem lapsus, neque cætera quibus per baptismum secundum Ecclesiæ canonem imbui oportuerat, acquisiuit; neque Domini sigillo ab Episcopo obsignatus fuit. Quo quidem nentiquam potius, quomodo Spiritum sanctum adeptus est?* Hæc ille lib. 6. c. 43.

PROPOSITIO II.

Hoc Sacramentum præter gratiam, etiam imprimit characterem indelebilem.

Ratione illius non iteratur hoc Sacramentum. Vnde si quandoque apud veteres reperitur scriptum manuum impositionem reperi posse, non est intelligendum id de impositione manuum quæ fit in Confirmatione, sed de reconciliatiua, qua hæretici vel peccatores iterum in gratiam ab Ecclesia recipiebantur: quam quidem iterari & frequenter reperi posse, notum est ex D. Augustino: At vero hoc sacramentum non reperitur, eo quod sit sacramentum perfectæ & virilis secundum spiritum ætatis: sicut enim semel tantum in hac corporea vita, viriles constituimur ætatis: ita in vita spirituali, semel tantum sacramento. Petrus Venerabilis Abbas Cluniacensis: *Illa quæ ab Episcopis fit confirmationis vnctio, non iteratur, quia semel Christianus post Baptismum, armis spiritus Dei per illam vnctionem aduocati, contra sathanæ mundique bella munitus: alio rursum spiritu vel aliis armis, illa simplici vnctione muniri non posse monstratur. Et potest quidem segnitie propria ab hoste his armis dispositis vinci, potest & eisdem resumptis, iterum hostem vincere, nec tamen ea de causa vnica vnctio iteranda est: quia quotiescunque hostē superat, non per aliū & aliū Spiritū, sed per eundem Spiritum S. id fieri simplicitate sua vnctio sacra designat.*

Sed de hoc charactere plura dixi; cum de Sacramentis in genere tractaui. Hoc solum adiicio hunc Confirmationis characterem supponere baptismalem; vnde nec validè conferretur non baptizato: eo quod Baptismus ianua sit cæterorum sacramentorum Et cum hoc Sacramentum perficiat Baptismum, eiusque gratiam augeat, illum supponit eiusque characterem.

Opponet tamen forte quispiam, Cornelium Centurionem ante Baptismum spiritum sanctum accepisse, vt Acta Apostolorum testantur. Respondeo accepisse spiritum sanctum, non tamen sequitur accepisse characterem Confirmationis; vnde mansit adhuc capax huius sacramenti. Quod si dixeris, eum vlterius confirmatum non fuisse, non abnuo, quia per extraordinarium modum, in testimonium fidei gentium, potuit Deus sacramenti huius gratiam sine sacramento conferre, & characterem. Vide Bedam in Commentario loci.

LECTIO V.

De ministro & suscipiente.

1. *Decet solos Episcopos esse Ministros.*
2. *Omnem in baptizatum capacem esse confirmationis.*

PROPOSITIO I.

Minister ordinarius huius sacramenti est solus Episcopus. Ita decernit Concilium Tridens. sess. 7. Florentinum in doctrina de sacramentis, rationem subiiciens ab Apostolorum exemplo Cum cæteras, inquit, vnctiones simplex sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi Episcopus debet conferre, quia de solis apostolis legitur (quorum vicem tenent Episcopi) quod per manus impositionem spiritum sanctum dabant. Legitur tamen aliquando per Apostolicæ sedis dispensationem, ex rationabili & vrgēte admodū causa, simplicē sacerdotē Chrismate per Episcopū confecto, hoc administrasse sacramentum. Ratio quoque congruentiæ, ob quam Christus hoc sacramentum reseruauit sacerdotibus, est: quia cum hoc sacramentum sit sacramentum perfectionis, illi rectè reseruatur, qui inter ministros statum obtinet perfectionis. Deinde quia Episcopus in Ecclesia est velut Dux in exercitu, ad quem spectat milites recipere & consignare.

Itaque si simplex sacerdos præsumat hoc sacramentum conferre, nihil efficit defectu potestatis. Quod si quandoque legis in antiquis Conciliis, vel in veterum Patrum scriptis, Presbyteros in absentia Episcopi posse infantes baptizatos chrismate vngere, id scias non esse accipiendum de hoc sacramento. sed de vnctione in vertice. quæ quidem olim honoris gratia Episcopis erat ab Ecclesia reseruata, (nisi forte absens foret Episcopus,) at modo ob multitudinem baptizandorum, sacerdotibus est concessa. Illa vero quæ fit in fronte per Confirmationem, non ab Ecclesia, sed ab ipso Christo, illis solis censetur concessa, nisi ex speciali commissione ipsius Pontificis. De qua re fusè Theologos videre potes in 3 p. D. Thomæ.

Hoc solum obiter subiecerim. Quandoquidem Episcopis reseruata sit potestas, non debere illis graue esse & molestum, ad hunc effectum Diœceses suas frequenter visitare: maximè in locis vicinis hæreticorum, cum plurimum valeat hoc sacramentum contra seductionem illorum. Item in locis agrestibus & incultis, in quibus sæpius huius sacramenti defectu, inueniuntur fraude dæmonum multæ mulieres virique abrepti ad sortilegia, veneficia, & cultum dæmonum, contra quorum dolos vis huius sacramenti non poterat præmunire. Imitentur ergo Apostolorum Petri & Ioannis diligentiam, qui ad confirmandos Neophytos samaritanos, tam alacriter moxexcurrerunt.

PROPOSITIO II.

Omnis baptizatus capax est huius sacramenti.

Apostoli, omnibus baptizatis, manus leguntur imposuisse, & post Apostolorum tempora statim cum baptismo

baptismo dabatur hoc sacramentum, cuiuscumque ætatis, sexus & status hominibus. Vtique cum effectus huius sacramenti sit robur & perfectio gratiæ, illa conuenit omnibus. at licet pueri nec dum sint de facto apti ad pugnam spiritualem, ad quam sacramentum hoc ordinatur, sunt tamen apti vt armentur & consignentur charactere militari, & gratiæ perfectionem suscipiant, vt suo tempore possint dimicare, & auxilium opportunum reperire. Nam & infantes olim, cum bis tantum in anno baptizarentur, cum baptismo confirmationem accepisse testis est Augustinus. Imò non desunt Theologi, qui iudicant magis expedire, vt confirmentur infantes, eo quod certius effectum huius sacramenti percipiant, quo & Christo arctius coniunguntur, & ad maiorem gloriam ius accipiunt, ita inter cæteros indicarunt D. Thomas & D. Banau. l.4. sent. 7.

August. tract. 6 in Ioan.

Alij censent differendum vsque ad annum 7. cui opinioni fauet Catechismus Pij V. & præsens Ecclesiarum multarum consuetudo, nec deest ratio. Primò, ob maiorem sacramenti reuerentiam, dum per propriam dispositionem recipientur. 2. vt sic susceptum maiorem effectum conferat. 3. vt professio in baptismo per alios facta in confirmatione, suscipiente fiat. 4. ad vitandum periculum iterationis dum meminit ipse suscipiens suæ confirmationis. Vnde quidam etiam putant ob id alapam impingi.

Disputant verò Theologi, an sit præcepti absoluti suscipere hoc sacramentum? Et quidem communior sententia censet non esse obligationem sub peccato mortali, nec culpam incurrere mortiferam, eum qui secluso contemptu, etiam toto vitæ suæ tempore illud non susceperit, eo quod expressum hac de re in scriptura aut Ecclesiæ decretis præceptum non reperiatur. Altera tamen opinio etiam omnino probabilis fundamento non caret.

Primò quidem, quia in Actis Apostolorum Petrus & Ioannes à Samaritanis, Paulus autem ab Ephesiis, exigit huius sacramenti susceptionem. Ex quibus locis videtur D. Hieronymus præceptum huius sacramenti deducere, dum Dial. contra Luciferanos sic dicit: *An nescis etiam Ecclesiarum hunc esse morem, vt baptizatis manus imponatur, & ita inuocetur spiritus sanctus. Exigis vbi scriptum sit? In Actibus Apostolorum. Etiam si scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus, instar præcepti obtineret. Nam & multa alia quæ per traditionem in Ecclesiis obseruantur, auctoritatem sibi scriptæ legis vsurpant.* Videtur ergo D. Hieronymus in traditione præceptum quoddam fundare. Faciunt, & Patres, quid dicunt, per hoc Sacramentum nos fieri plene Christianos, de qua re sic loquitur S. Cyrillus. *Sic enim Saluator per baptismū & Spiritus sancti descensum, aggressum aduersarium deuicit, sic & vos per sacrum baptisma, induti mysticum chrisma (quæ est Spiritus sancti armatura) state aduersus hostes, eosque debellate, dicentes. Omnia possum in eo qui me confortat Christus, à cuius chrismate Christiani appellamini, perducentes ad veritatem nomen Christianum, quod à Baptismo cœpit nominari, siquidem ante hanc gratiam, non eratis proprie digni eo nomine, sed potius eo progredientes tendebatis, vt Christiani essetis.*

Cyrill. Hieros. cat. 3.

Clemens Pontifex & Martyr videtur præceptum indicare dum dicit: *Omnibus festinandum sine mora Deo renasci, & demum consignari ab Episcopo, id est septiformem gratiam Spiritus sancti percipere, quia incertus est vniuscuiusque exitus vitæ. Quum autem regeneratus fuerit per aquam, postmodum septiformi Spiritus sancti gratia confirmatur, quia aliter perfectus esse Christianus nequaquam poterit, nec sedem habere inter perfectos, si non necessitate sed incuria aut voluntate remanserit, nec habeat quod à B. Petro accepimus, & cæteri S. Apostoli præcipiente Domino, docuerunt.*

Ep. 4. ad Iulium.

Addi potest & Melchiadis auctoritas, dicentis Baptismum & confirmationem esse ita coniuncta Sacramenta, *vt ab inuicem, nisi morte præueniente, nullatenus possint segregari, & vnum sine altero ritè perfici non posse.* Additque, licet continuò transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia.

Addi denique potest sacrosancta Synodus Laodicena cap. 48. Oportet baptizatos post baptismum, sacratissimum Chrisma percipere, & cælestis regni participes fieri. Vtitur hæc Synodus verbo præceptiuo, sicut & Patres citati verbo necessitatis, ergo videtur alicuius præcepti necessitas indicari. Quod licet non esset ita in scripturis expressum, in ipsa tamen institutione, à Christo videtur inclusum, quia valde credibile est, tantum Sacramentum Christianam perfectionem consummans, sub concilio non reliquisse.

Quidquid sit de rigoroso præcepto generaliter loquendo, certe in aliquibus casibus sub graui peccato videtur obligare, v.g. quando instat occasio publice confitendi fidem, in persecutionibus. Tunc enim si possit Sacramentum hoc suscipi, non videtur sine graui culpa posse negligi. Quia omnino periculosum est adire discrimen fidei & militiæ Christianæ, sine eius Sacramenti præparatione & armatura spirituali.

Porro suscipiens hoc Sacramentum debet esse in statu gratiæ. Ratio est, quia ordinatur ad augmentum gratiæ, igitur illam supponit. Hinc si quis peccato mortali sit obnoxius, necessaria est illi contritio, vel saltem attritio cum Pœnitentiæ sacramento, sine qua alias gratia recuperari non potest. Si quis tamen solum attritus omnino existimaret se contritum, etiam in hoc Sacramento gratiam & remissionem reciperet, Sacramento supplente attritionis inefficaciam, talisque fieret de attritio contritus vi Sacramenti. Confessio autem licet sit consilij, non est tamen præcepti, si quis se contritum existimet. Sicut nec ieiunium, quod olim solebat præmitti ex Ecclesiæ pio vsu, ad imitationem Apostolorum, qui per Spiritum sanctum confirmati fuerunt ieiuni. Monendi interim sunt accessuri, vt conscientiæ munditiam, quantum potuerint, procurent dignum locum spiritui sancto præparantes, & vt magnum desiderium concipiant augmenti gratiæ & plenitudinis sancti Spiritus. Ille enim Spiritus sanctus, qui in Baptismo super ipsos descendit, ad habitationem Deo consecrandam, nunc iterum venit, vt septiformi gratia cum plenitudine sanctitatis & virtutis, eos confirmet, illustret, & perficiat. Sedula ergo oratione se præparent, sedentes in silentio, donec virtute induantur ex alto, vt possint dicere: *Os meum aperui, & attraxi spiritum.*

LECTIO VI.

De cæremoniis Confirmationis.

Explicat hac lectio sigillatim cæremonias.

PRimo confirmato manus imponitur, & significatur nos spiritu sancto tanquam manu Dei protegi, & tanquam solido scuto aduersus hostium tela & insultus defendi.

Secundo significatur nos quasi victimas Deo consecrari & offerri, sic enim olim manus imponebantur victimæ, dum illæ Deo offerebantur.

Tertio, significatur nos speciali modo à Deo attingi, eiusque manu qui tanquam filios spiritum adoptionis iam perfecte participantes.

Quarto significatur, venialia peccata nobis remitti, imo & mortalia, quorum non occurrisset memoria. Attactus enim manus significat reconciliationem & vnionem cum Deo. Vnde aduerte multiplicē fuisse manuum olim impositionem. 1. erat quædam reconciliatiua, & fiebat in signum Ecclesiasticæ vnionis, per quam hæretici recipiebantur ad vnitatem & charitatem. De qua Concilium Arausicanum: 1. Can. 3. 2. erat quædam curatiua, de qua Marcus: *super ægros manus imponent.* Talē fuisse putamus illam impositionē manuum Ananiæ super Paulum de qua Act. 9. Non enim erat ad dandū Spiritum sanctum, quia Paulus necdum erat baptizatus, sed erat ad gratiā sanitatis, vt illi visus redderetur. 3. erat quædam deprecatiua, de qua Act. 13. *Ieiunantes & orantes imponentesque eis manus, dimiserunt eos*, scilicet Barnabam & Paulum, qui tunc nec confirmabantur, nec ordinabantur, nec reconciliabantur, sed solum deprecabantur pro illis fœlicē gressum & rerum omnium progressum. 4. est & alia ordinatiua, de qua ad Timoth. *Nemini cito manus imposueris.* Deniq; est hæc confirmatiua manus impositio, siue illam intelligat, qua Episcopus orans manum imponit, & aduocat Spiritus sancti plenitudinem, quæ cæremonialis est, siue illam qua frontem signat, quæ essentialis est. Ab vtraque hoc Sacramentum sortitur nomen impositionis manuum, & de vtraque loquens Tertul. dicit: *Caro vngitur, vt anima consecretur, caro signatur, vt & anima muniatur, caro manuum impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur.*

Secundo, post confirmationem alapa impingitur ab

Episcopo, vt sciant se militem iam esse creatum, non ad percutiendum, sed ad patiendum, non ad iniurias inferendas, sed ad tolerandas, in hoc enim eius consistit pugna & victoria. sic dimicandum est in militia Christiana, non aduersus homines quos videmus, sed aduersus dæmones, quos non videmus. Sic pugnauit & vicit Imperator noster Christus, qui cruci affixus debellauit aëreas potestates. Sic pugnabant Apostoli recenter confirmati, qui flagellis grauiter cæsi, *Ibant gaudentes à conspectu Concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Sic pugnabant & martyres aduersus persecutores, non ferendo, sed patiendo, & gloriantes alteram maxillam præbendo percutienti.

Tertiò in confirmatione solet adhiberi patrinus, vt scilicet baptizatum tanquam adhuc spiritualiter imbecillem, quodammodo sustentet, & Duci exercitus Dei armandum & militem consignandum sistat, armatum deinde tanquam tyronem in spirituali militia, idoque consilio directione egentem, fore esse fueritiosus. Antiquus est huius cæremoniæ vsus, ex qua oritur spiritualis cognatio inter confirmatum, illiusque patrem & matrem, cum illo qui patrinus tenet confirmandum. Vnde & obligatur eum instruere quem præsentat, illique pater spiritualis esse, obseruantia autem & honor ei debetur à confirmato.

Quapropter inter Belgicas historias, tanquam facinus hostendum refertur in vita S. Garulfi, quod à proprio confirmationis patrino interfectus fuerit ob pietatem eximiam, ideoque vt martyr colitur propè Gandauum in Tiun inio, historiam refert Molan. Gerulfus Moerendræ, in Flandria, claris & Christiania parentibus ortus, ab infantia pietatis amantissimus fuit: Monasteria & Deo dicatas Ecclesias religiosè frequentauit, clericos & sacerdotes magno studio coluit, & in summa, hoc maximè illi curæ fuit, vt vitam suam, quam optimè ad normam diuinæ legis instrueret. Cùm verò nondum esset sacramento confirmationis insignitus, nec se proinde absolutum, & aduersus omnia æternæ salutis impedimenta satis ornatum, Christi militem esse, piè prudenterque existimaret, viro quodam comitatus qui susceptoris circa se officio fungeretur, è solo natali Gandauum ad Blandiniense monasterium se contulit, vt sacro Chrismate ab Episcopo Nouiomagensi Helisæo, qui tum eò fortè aduenerat, liniretur.

Cumque recepto sacramento, repletus iam pinguedine gratiæ spiritalis, domum rediret, haud procul à Monasterio, quod Trunchinium dicitur, ad quod orationis causa nonnihil deflexerat, à suo patrino (qui tantam eius pietatem incredibili cogitatus inuidiâ ferre non poterat) ferociter confossus, ea equo prosternebatur, & pro mortuo ab immani patricida relinquebatur.

Accidit autem, vt priusquam animam exhalaret, à parentibus hæc omnia confestim à Deo miraculosè edoctis, diligenter quæsitus, spirans adhuc inueniretur. Quibus cùm breuiter exposuisset, à quo tantam iniuriam accepisset, Viatico adhuc Dominici corporis eorum sollicitudine munitus fuit, & paulò post ad cœlos migrauit, 11. Kal. Octobris, multisque miraculis clarui.

Porrò, licet iuxta Ecclesiæ consuetudinem, in Baptismo & confirmatione diuersi sint patrini necessitate tamen cogente, eundem vtrobique esse posse iure decernitur, simulque constituis, non posse quem suscipere alium in confirmatione, nisi sit confirmatus, sicut & in Baptismo, nisi sit baptizatus. Ex quo colligunt Doctores, si de facto non confirmatos suscipiat, nullam contrahere cognationem, grauiter interim peccaret. sed de patrinis, eorumque obligatione, plura diximus, cùm de Baptismo egimus.

Recapitulatio, & exhortatio ad Confirmatos.

Eia milites Christi, pugiles generosi, à duce exercitus Dei consignati & auctorati, abiicite opera tenebrarum & induimini arma lucis. Illa semper præsto vobis sint ad depugnandum contra regionem vmbræ mortis.

Primò igitur semper memores estote *Galeæ*, quam in capite gestare debetis, quæ est *Spes salutis*, vos munire potens, tam in aduersis, quàm in prosperis. Huic iuncta sit *Lorica* charitatis, cum *Baltheo* castitatis, quo renes lumbosque vestros succingi conuenit, quasi cingulo militari. si ingruat belli tempestas, proponite vobis *scutum fidei*, quo omnia tela, igniteque iacula inimici elidatis. sint & in pedibus calcei militares, siue ocreæ calcaribus adornatæ. hoc est, sit in vobis alacritas & promptitudo ad currendam viam mandatorum Dei Nolite obliuisci sacramenti militaris, quo fidelitatem vestram obstrinxistis in sacro baptismate, & renouastis in confirmatione, nouam infirmitatem illi adducentes.

Secundo, oportet vos semper memores esse *Vexilli Regalis*, sub quo militatis. Illius figura frontibus vestris impressa est, vt sciatis vos sub Rege crucifixo militare, & eius humilitatem, contemptum, mortificationem, tolerantiam imitari deberet. Hæc sunt arma, quibus regiam adeptus est coronam: illa eadem arma testamento Vobis consignauit, vt regnum per hæc acquiratis, ac regiæ coronæ participes efficiamini. nolite erubescere Iesum, & hunc crucifixum, Iudæis licet scandalum, stultitiam Gentibus. Ideo in fronte Crucem geritis, vt nunquam erubescatis, nullisque tormentis ab eius confessione dimoueamini. Et vt non ambuletis sicut illi, de quibus flens dicit Apostolus: *Multi ambulant inimici Crucis Christi, quorum Deus venter est, quorum finis interitus, & gloria in confessione* Gloriam ergo Crucis, Regisque Crucifixi, mente, ore, sanguine si opus sit, promouete & prædicate.

Memineritis quadraginta martyrum, qui vrgebantur ab Agricolao Præfecto fidem abnegare, vt gratiam Imperatoris captare possent remuneraturi, vt aiebat honoribus & muneribus obsequia generosè ab eis in bello præstita. At ipsi in vexillum crucis animum erigentes, forti voce responderunt: *Si adeo generosè militauimus sub aquilis, & vexillis Imperatoris terræ, qua fortitudine nobis certandum putas sub signis militaribus Imperatoris cœli, cum ipsemet suo sanguine laureatus exercitum suum præcedat? Nunc igitur dum præliandi pro eius gloria sese offert occasio, ad sanguinem vsque parati sumus confligere, vt simus digni milites crucis, regisque crucifixi, nec animis diuidemur in obsequio regis immortalis, qui nunquam diuisi fuimus pro gloria regis mortalis: Alios vero ab eo præstolamur honores, ampliorem longe gloriam & coronam, quam victoribus suis æternam repromittit, & iam vertici nostro illam imminentem spectamus, & certamine consummato statim reddendam expectamus gaudentes.*

Similiter, cum S. Sebastianus, Marcum & Marcellianũ fratres, aduersus parentum lachrymas, amicorũ insidiantes illecebras, Tyranni furentis minas, verbis cœli quadam eloquentia depromptis roborasset, totus incensus Marcus iam Christi miles, *Eia frater*, inquit *certemus generose, pro Christo moriamur pro illo, qui pro nobis mortem oppetiit; nec aliud nobis modo cordi sit, quam decertare quis primus mortem obeat, vt alteri viam præmonstret.*

Tertio, memores estote vnctionis per deificum vnguentum vobis impressæ, quæ symbolum est spiritualis pinguedinis & deuotionis, qua delibuti estis, ob quam dicere vos conuenit: *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum.* Quoties vnctio odorifera in vobis repetita est, toties vnctionis interioris conseruandæ admoniti estis. Quare vos inunctos memores esse debetis, tet, in baptismate, & iterũ in confirmationis sacramento. Primum quidem vncti fuistis in pectore, deinde in humeris, vt cum suauitate & pinguedine deuotionis internæ, crucem in corde gerere noueritis, eamque adamare, & lubenter post Christum ducem humeris vestris portare. Vlterius vncti fuistis in vertice, vt regium & excelsum animum geratis, ad omnia hæc caduca siue prospera, siue aspera proculcandum, tamquam ad sublimiora vocati: quia estis *Genus electorum, regale Sacerdotium, populus acquisitionis, gens sancta.* Denique, vncti fuistis in fronte, qua quidem vnctione perfectionem Christianam adepti estis, perfecti Christiani effecti. Attendite igitur, ô Christiani, vos toties vnctos & consecratos esse, vt sitis toti Deo destinati, & non prophanis actibus. Quod si ara & calix, quia consecrationis vnctionem acceperunt, prophanis vsibus applicari nequeunt absque sacrilegio, an non & sacrilegium admittitis, dum sacratius vos inunctos, criminosis & Deo iniuriis actionibus commaculatis.

Quarto, memores estote *Balsami odoriferi*, in his vnctionibus admixti per id vtique significatur odor sanctæ vitæ, quam aliis afflare debetis, & odorifera conuersatio, qua debetis eos ad Deum ac diuina allicere. Non sit *Balsamum mixtum*, vita Christiana in vobis, nonsit spuriis peccati fœtoribus commixta & commaculata, ne ab illo reprobemini, qui omnem reprobat peccati corruptelam, inimicus mixtionis, amator puritatis. Eccl. 24.

Quinto, memores vos volo *Spiritus illius diuini*, in confirmatione accepti, quo tanquam tyrones in hac sacra militia, vos deduci conuenit, regi, protegi. Ille est, qui animos viresque suggerit, ad fortiter dimicandũ cõtra omnes sathanæ vires, mundi illecebras, carnis insultus, omniaque spiri

spiritualia discrimina. Datus est vobis spiritus sapientiæ & intellectus, cōsilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, spiritus quoque timoris Domini septuplex illius gratia vobis data est tanquam fortis interior armatura contra omnia in bello spirituali aduersaria. Attendite vobis, nolite spiritum extinguere, nolite illius lumen & gratiam cinerulenta & desidiosa vita consopire, quin potiùs vt Apostoli verbis vtar, *Resuscitate gratiam*, nouo desiderio, ieiunie, deuotione, oratione, aliisque sanctis exercitiis, quasi sacro flabello. Bene ponderate gratiam, vocationem, gloriam, ad quam electi estis, & his omnibus correspondere satagite.

Serio memores estote *Alapæ*, quæ vobis inflicta est in signum patientiæ, quæ est virtus propria militis Christiani, vt iniuriam passus de vindicta non cogitet, sed in spiritu exultet, & libenter condonet. Et hæc est gratia sacramenti Confirmationis, efficere vt iniustè cæsus gaudeat se propter iustitiam pati. In Baptismo datur gustus salis, vt iam diuinæ suauitatis dulcedinem Christianus nouellus incipiat gustare, & per illam animari. sed in Confirmatione, cùm iam significatur debere esse perfectus, impingitur ei alapa, vt non semper omnia in vita Christiana suauia esse cogitet, sed & ad aspersa forti animo se præparet. Hæc omnia corde serio rememorata, magnam vim habent & stimulum ad perfectiora capessenda.

CANDELABRI MYSTICI

TRACTATVS QVARTVS.

DE SACRAMENTO EVCHARISTIÆ.

PROOEMIVM.

TERTIA Lampas, seu lucerna mystica nostri Candelabri, est Eucharistiæ sacramentum, *De quo nobis grandis sermo & interpretabilis ad dicendum, quia multi facti sunt imbecilles ad audiendum.* Hoc enim mysterium, non inter elementa exordij sermonum Dei censendum est, vt ad paruulos spectet, sed est solidus cibus, qui ad perfectos pertinet, vt illum ruminent, terant sacræ meditationis dentibus, masticent, & bene digerant, vt illi incorporentur. Lux huius Lampadis tanta est, vt infirmos oculos reuerberet & fatiget. Dum enim in eam nimia voluit oculos figere, excæcata est humana præsumptio. Est quoque hæc Lucerna mystica, omnibus aliis supereminens dignitate & fulgore, quia illum qui est ipsa lux per essentiam, & à quo omnis lux deriuatur, vere, realiter, substantialiter continet. Ipse est, qui in hac licet Lampade absconditus, radios tamen fulgurientes lucis suæ manifestè eiaculatur in corda filiorum hominum, vt ea & illustret, & accendat. Videtur autem ista lampas in sublimi posita à parte Aquilonis, vnde venti validi irruerunt quia inter cætera fidei sacramenta, istud maximè flatum sathanæ & frigidum ventum regionis tartareæ patitur, dum per hæreticos, omnes vires exerit infernus, & spiritus malignus, vt lucernā hanc possit extinguere, & è sublimitate sua exturbare. Sed frustià nam inde magis accenditur eius fulgor, elucescit virtus, augetur gloria, quo plures hæresum contradictiones insurgunt, vt eam exsufflent & opprimant.

Itaque disseremus in hoc Tractatu de eius institutione, materia, forma, sublimitate & honore, ministro & subiecto, effectu & gratia, ac in eius lucem intuitum dirigemus, quatenus infirmus mentis nostræ oculus poterit.

LECTIO I.

De Eucharistiæ mysterio abscondito.

Verè tu es Deus absconditus, Deus Israël Saluator. Isaiæ 45.

CHristus Dominus hoc Sacramentum in vltima cœna instituit, vt manifestum est ex Euangelistis. Sciens enim Iesus, quia venit hora eius (inquit *sol cognouit occasum suum*, Christus mortem suam) Apostolos suos duodecim conuocans, more & amore patris extremo eos alloquitur, & quos *expetiuerat Sathan, vt cribraret quasi triticum*, instruit ipse, animat, solatur. Tandem extremi amoris extremum pandens indicium, se ipsum panis & vini symbolis subuelatum & absconditum tradit in edulium. Præcepit deinde, vt iugiter celebretur per mysterium, quod semel offerebatur in pretium, & hoc est mysterium absconditum à sæculis, propter quod dicimus Iesu Christo Filio Dei: *Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator.*

Ps. 103.

Luc. 22.

Iud. 14.

Attende pulchram figuram. Egrediebatur olim Sampson, vt acciperet sibi vxorem de filiabus Philisthinorum, occurritque ei in via catulus leonis sæuus & rugiens. Insiliit in eum sampson, & discerpsit quasi hœdum in frusta. Post aliquot dies venit ad cadauer leonis, & inuenit in ore eius examen apum & fauum mellis, quem cum sumpsisset, comedebat in via. Paulo post in conuiuio nuptiali proposuit Philisthæis hoc ænigma: *De comedente exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo.* At illi non potuerunt coniicere quis esset ille comedens, quis cibus, quis fortis, quæ dulcedo, donec ab vxore eius didicerunt: cui aperuerat cor suum. Proponitur nobis simile ænigma in hoc mysterio: *De comedente exiuit cibus, & de forti dulcedo.* Christus Dominus ipse comedens, ipse cibans, ipse cibus, ipse fortis, ipse dulcedo. De ore eius in vltima cœna comedentis, exiuit cibus cælestis, in ore huius leonis de tribu Iuda morientis, inuenta est diuini huius Sacramenti dulcedo, quasi fauus mellis, quem comedamus in via, de quo apud Sponsam; *Comedi fauum cum melle meo.* sacramentum igitur hoc ænigma est sacratissimum, problema est secretissimum, *ac liber signatus, quem nemo aperit, nisi leo de tribu Iuda.* Idem ipse verus sampson. Nunc solum hic vnum est ænigma, sed tot ænigmata, quot miracula ad sacramenti huius profectionem, concurrentia. Quis intelligit quomodo vna substantia in alteram transsubstantietur, panis in corpus Christi? Quis comprehendit quomodo totum corpus sit sub qualibet speciei minima particula? Quis capere potest, quomodo accidentia sine sine subiecto? Quis intelligere valet, quomodo quantitas sit sine extensione? Ænigmata hæc sunt aliaque plurima, quæ nemo potest resoluere, nisi ab ipso Christo vero sampsone fuerit edoctus, vel ab eius vxore Ecclesia Catholica, cui ille aperuit cor suum. Propter hęc igitur omnia, nunquid vere dicimus de Christo in hoc sacramento: *Vere tu es Deus absconditus Deus Israel saluator?* Explicemus id paulò latiùs, & paulò altius rem repetamus, vt hanc misticam sententiam prophetæ perfectius intelligamus.

Idem.

Cant. 5.

Certe speciosos sacræ Sripturæ spatiososque hortos, si sagaciori cogitatione circumlustremus, inueniemus sapientiam æternam, Deum nostrum, sub variis eius foliis sacris corticibus; mysticis symbolis, absconditum. Inueniemus, inquam sæpius ab origine rerum antiquis Patriarchis & Prophetis Deum sese exhibuisse, sed in ænigmate, in caligine, sui obscura & vmbratili aliqua pronotione, vt merito dixerit Propheta: *Vere tu es Deus absconditus.*

Ac in primis si Dei in se naturam spectemus, absconditus est, quia teste Psalmista: *posuit tenebras latibulum suum*, aut si mauis cum Apostolo loqui, *quia lucē habitat inaccessibilem*, omni intellectui creato imperuiā. Iam inde ergo ab æternitate latebat Deus noster, in condenso & vmbroso monte in æterni Patris mente: *In principio erat Verbum*, hoc est in Patre, inquit Augustinus. Aliquatenus vero visibilem se exhibuit in rerum conditione, quando omnia per ipsum facta sunt: *inuisibilia enim Dei p.r ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus & diuinitas.* Quapropter in confessionibus D. August. dicit: *Cœlum & terra & quæ in eis sunt omnia mihi clamant vt amem te, & omnibus clamant, ita vt sint inexcusabiles.* Hinc & ipsi Philosophi, solo luminis naturalis ductu Deum agnouerunt, ab effectis arguentes vsque ad causam primam, motorem primum, agens vniuersalissimum. Sed voluit Deus, specialiorem electis testibus aliquibus sui notitiam impertiri, etiam vt nobiscum in carne nostra conuersaturi. Quamuis notitia illa semper fuerit ænigmatica & obscura, in imaginaria aliqua visione, in assumpta externa forma, in absconditio aliquo schemate Percurramus breuiter singulos hominis status, & videamus Deum nostrum absconditum.

Primo in statu innocētiæ, licet breuissimo durauit tempore, visibilem se exhibuit primo Parenti. In illa enim soporante dicam extasi, ab extatico sopore, cognouit Christum, vt gloriæ suæ consummationem ita loquitur D. Thomas. Non dicit vt Redemptorem, quia alias præscius fuisset casus sui, quod nemo admiserit. Cognouit, teste Augustino, mulieris tunc ex sua costa ædificationem, & in illo cum ea Matrimonio, coniunctionem personæ diuinæ cum natura humana, & inuiolabile connubium Ecclesię, quæ de Christi latere erat formanda. Vnde & Prophetice subiunxit Adam: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Propter hoc relinquet homo Patrem & Matrem, & adhærebit vxori suæ.* Reliquit Christus Patrem suum cœlestem, Patriam Ierusalem, Matrem Synagogam, & adhæsit Ecclesiæ. Quod ibi significatum insinuat Apostolus ad Ephes. 5. dum postquam recitasset dicta verba, subiungit: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & Ecclesia.* Ecce ergo in illo stato Deus noster sese exhibuit, sed absconditus est sub istis mysticis signis, in visione, in ænigmate.

Secundo, in lege naturæ apparuit Abrahæ, dum trea vidit, & vnum adorauit. Ibi est exhibita eis vnitatis & Trinitatis imago, & vix ambigi potest, quin secundam personam cognouerit, tāquam ex semine suo carnem assumpturam. Vnde quando misit Elizer Oeconomum domus suæ, ad quærendam filio vxorem, ait ei: *Veni, pone manum sub femore meo, vt adiurem te.* Vult tangi femur suum cum iuramento, quia illud iam tanquam sacratius habebat, ex quo Christus erat oriundus. Apparuit etiam Iacob pergenti in Mesopotamiam sub schemate scalæ terram cælumque tangentis, in qua Angeli ascendebant & descendebant. scala illa Christum significabat, qui per humanitatem infixus est in limo, per diuinitatem ad cœlos vsque pertingit: Et de illo Ioan. 1. dicitur: *videbitis Angelos ascendentes & descendentes super filium hominis.* Vidit postea eum reuertens sub specie viri *luctantis cum eo vsque mane.* Tunc interprete D. Augustino & Isidoro, præuidit Passionis Christi mysterium, præuidit scilicet quomodo progenies sua contra Christum luctatura foret, & præualitura, eius tamen libera voluntate, qui posuit animam à se quam nemo poterat violenter tollere. Et quidem post illam luctam benedictionem reportauit, sed & claudicationem pro reprobis, quia ex eius progenie ad vtramque sortem aliqui debebant pertinere. Ecce igitur iterum Deus noster se exhibuit, sed absconditus est sub aliena specie, & apparet in tenebrosa nocte. Verum ergo iterum hic est: *Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel saluator.*

Gen 24.

Tertio in lege antiqua exhibuit se Moysi in rubo in caligine, in nube. Desiderabat & ardenter efflagitabat videre faciem, at quid responsi accepit; *Ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec transeam, tollamque manum meam, posteriora mea videbis, faciem autem videre non poteris.* Quasi dicat, videbis me, sed ex parte, sicut qui hominem à tergo, videbis adhuc obscure, quia ego sum Deus absconditus, nemini faciem meam adhuc clare manifestans. Sic vidit Isaias Dominum, sed Seraphim duabus alis velabant pedes eius, duabus faciem eius. Vidit etiam Ezechiel, sed sub figura quatuor animalium. In figuris hominis agnouit Incarnationem, in facie vituli immolationem in Passione faciendam, in specie leonis resurrectionem, in Aquilæ figura ascensionem. Ecce igitur merito iterum dicimus: *vere tu es Deus absconditus, Deus Israel.* Nam & Propheta testatur, quod hæc similitudo abscondita fuerit in turbine, in nube, in igne.

Exod. 33

Isa. 6

Quarto tandem in lege gratiæ, vt imbelles oculi nostri fulgurientem diuinitatis lucem sustinere possent, eam carnis nubecula assumpta circumuelatam exhibuit, & sic fulgorem alias intolerabilem, ægris oculis nostris temperauit. Hæc est nubes de qua Isaias (interprete D. Ambrosio & Bernardo) loquitur. *Ecce ascendet Dominus super nubem leuem & ingredietur Ægyptum.* Hoc factum est, cum ipse carnis nubecula velatus, hunc mundum est ingressus, ac in Ægyptum etiam deportatus. Nempe sicut nubes de terræ vaporibus per vim solis extractis concrescit, ita & caro Christi de terra virginea vapore virtute solis nostri efformata est, qua seipsum sol noster obumbraret. Quam merito igitur hic dicimus: *Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator*; Absconditus vtique Deus in carne, virtus sub infirmitate, gloria sub opprobriis, vita sub morte. Ecce Iacob absconditus sub pellibus Esau, vt à Patre nobis benedictionem reportaret. Ecce Deus noster pro nobis vbique absconditus, absconditus in vtero, absconditus in stabulo & præsepio, latens & absconditus in Ægypto, absconditus in deserto, absconditus in patibulo, denique absconditus in sepulchro. Vbique ergo iure repetimus: *Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator.*

Isa. 57.

Quinto, qui formam Dei per Incarnationis mysterium absconderat sub formam serui, *sui moras incolatus miro claudens ordine*, vtramque formam abscondit sub modica panis & vini visibili specie: Nam panem in viuificam suam carnem transelementans, *dedit fragilibus corporis ferculum*: vinique liquorem in suum proueheos sanguinem: *dedit & tristibus sanguinis poculum*, remanentibus solis symbolis se subuelans & abscondens, vt potiori adhuc cæteris ratione possemus inclamare. *Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator.* Absconditus vtique, non solum cum te tradis in Natiuitate socium, in cruce & morte pretium, sed & maxime te donans in hoc sacro mysterio mentium edulium, vsque in finem sæculi absconditus manens, donec reuelata facie, te regnans dones præmium. Hoc itaque est mysterium absconditum, mysteriorum mysterium, Sacramentorum Sacramentum, in quo se Deus absconditè nobis coniungit, & vnit vsque ad germanissimam societatem, vt loquitur B. Cyprianus, non fide tantum & gratia, sed & reipsa. Quapropter SS. Patres hoc Sacramentum, vocarunt *Metalepsin*, hoc est, *assumptionem*, quia per illud ineffabili vnione Deitatem assumimus. B. Dionysius vocauit *Perfectionem & consummationem omnium sacramentorum.* Iterum dico absconditum est hoc Sacramentum, in quo latet Deus & Saluator noster absconditus, taliter quod sit ænigma sacratissimum, supra omnem intelligentiam, supra omnem captum, supra omnem sensum, supra omnem experientiam, supra omnem rationem. Si consulis de hoc ænigmate intellectum, hæret, cespitat, contradicit; nisi in Dei obsequium per fidem captiuetur, & firmetur. Si de illo consulis carnis oculum, diuinum repudiat oraculum, & quemlibet tandem consulas sensum, latenti hic veritati negat assensum. Ideo sapientes huius sæculi, qui quod sensu non palpant aut probant, quantocius reprobant, & quod ratione non comprehendunt, dementiæ adscribunt, insultant nobis, & dicunt per singulos dies, vbi est Deus tuus? Estne panis, estne vini particula Deus tuus? An illis diuinos decernis honores? Forsitan aut Ceres, aut Bacchus, est Deus tuus, quis te fascinauit? Nonne panem ego video & frango? Nonne vinum gustu & odoratu percipio? Aut delirus tibi somnia fingis, aut dolosus impostor es? Dic vero, nonne sub dimensione vnius digiti corpus Christi, corpus quinque aut sex pedum constitui posse putas, aut etiam forsitan in puncto? stulte, fac consequenter corpus non esse corpus, fac & spiritum esse. Vlterius: estne totum hic corpus Dei tui, an tantum pars eius; Si vbique eodem loco omnia, ergo hic confusum chaos, indigesta moles,

Babel

Babel aliqua, sine distinctione, sine ordine. Denique quomodo in mille locis existimas idem corpus posse existere? si enim in distitis locis est, ergo à se distitum est: ergo a seipso diuisum, ergo nec idem est.

Similia deblaterant, effutiunt, replicant nostri Hæretici Scioli, murmurantes cum Capharnaitis: *Quomodo hic potest nobis dare carnem suam ad manducandum?* Et conuersi io arcum prauum, abeunt retro, deficerunt ferocantes servitio Durus est inquiunt hic sermo, cùm ipsi duri sint, non sermo. Sed ad ista omnia ea infra dicendis patebit responsio.

Videte (inquit Augustinus in simili) quibus argumentis diuinæ omnipotentiæ humana obstituit infirmitas, impiè eius abbreuians manum. Interim, *Firmum hoc fundamentum Dei stat*, aduersus omnes machinas, etiam ea inferorum portis aduocatas. *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus.* Quibus verbis Christus ipse testimonium perhibet veritati. Interrogabant olim Iudæi videntes manna. *Quid est hoc Manhu?* Interrogabant illi præ admiratione, tu interrogas præ incredulitate, videns hoc sacramentum: *Manhu, quid est hoc?* Et Christus respondet tibi in forma, Hoc est corpus meum, Hoc est sanguis meus, vt legunt Græca: quomodo apertius, aut magis categoricè responderet? Crede igitur Sapientiæ & Veritati æternæ, quæ non potest falli aut fallere. sed non video, ais, non tango, fateor equidem. Sed quid manus explorare conatur quod supra ipsam est? quid oculum interrogas, de eo ad quod non sufficit?

Exo. 17.

Visus, gustus, tactus, hicce fallitur,
Sed auditu sola tutè creditur.

Dico ergo cum Propheta: *Dominus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abij.* Dic cum Apostolis: *Domine, verba vitæ æternæ habes, ad quem ibimus?* Adsciſce tibi fidei oculum, & diuinum videbis Oraculum, Deum hic tuum videbis: quia oculus fidei omnia penetrat quamlibet abscondita, quia vltra parietem humanæ infirmitatis Deum abscondite in crucis patibulo, vitam in morte, summum spiritum in expiratione. Ex modo orbe hic claufum modico, agnosce orbis Dominum in mystica consecratione. Cernens ergo panem, gustans vinum, nega panem, nega vinum, tangens Esau crede Iacob, cibus mentis est non ventris. Odor, sapor, color, ad mysterij manent ritum, ad gustus suffragium, ad meriti augmentum. Non est itaque hic illud: quod natura formauit, sed est illud quod benedictio consecrauit; hæc fortior, etiam naturam potest transmutare. Sed fidem exemplis vis iuuari? Attende. Virgam tenebat Moyses, proiecit eam in terram, & in serpentem versa est. Vxor Loth egrediebatur è Sodoma, & retro aspiciens conuersa est in statuam salis. Eadem potentia, quam in nuptiis Christus conuertit aquam in vinum, eadem iterum potentia, *Potens est Deus de lapidibus istis Abrahæ suscitare:* quid igitur dubitas? Cor non valebit operatorius sermo Christi, naturam panis & vini in corpus suum & sanguinem transmutare? Secedat terrenarum caligo rationum ab illuminato per fidem oculo, crede, & inclama cum Propheta: *Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel saluator.*

Isa. 50.

Abscondebat se olim primus Parens, post infoelicem illam noxam inspiciens nuditatem suam, & vocem Dei ambulantis in Paradiso percipiens. Terrebat eum Deus suus cum quadam maiestate veniens, iustitiæ gladium in ore ferens decretum punitionis & exterminationis è Paradiso in hominem trepidum fulminaturus. Meritò ergo fugit Adam pauidus, & abscondit se. Dicam ergo hodie: *Adam vbi es?* quo trepidus fugis? ecce adest iterū Dominus Deus suus, sed non vt olim tibi terribilis; non puniendum requirit, sed sanandum, non venit cum armis aut maiestate, absconditus venit cum benignitate: Omnis eius potentia carnis velata est infirmitate, & caro ipsa specierum sacramentalium vt laminę: vt se in cibum possit sibi tradere, & in mentis aridorum ac immortalitatis electuarium.

Interim quiiam sub vmbra specierum Sacramentalium nos pascit, ibi latens, absconditus tandem, *sedens super Cherubim*, limpidissimè, *manifestabitur coram Ephraim, Beniamin, & Manasse*, corā tribus scilicet ordinibus electorum. At quando istud? Quando iam inclinabuntur sacramentorum vmbræ, aspirabit dies ille æternitatis, qui nescit vesperam, & meridies illa, quæ nescit occasum. Tunc silebit cœlum & terra omne somnium, omne signum, ipsa etiam anima sibi: & tunc loquetur ipse nobis, non per linguam carnis, neque per vocem Angeli, neque per sonitū nubis, neque per ænigma similitudinis; sed per seipsum, quem in his amauimus. Tunc videmus Deum nostrum, non amplius absconditum sub Sacramenti cortice, sub fidei velamine, sub assumptitia aliqua imagine: sed oculus oculo iam obtutus næuo, nulla sordeos rubigine, in serenissimo diuini vultus gloriabitur splendore; vbi patebunt ei viscera misericordiæ, cogitationes pacis, diuitiæ salutis, arcana diuinæ benignitatis. Ad hoc considerandum monet nos dilectus Dei discipulus Ioannes: *charissimi, nunc Filij Dei sumus & nondum apparuit quid erimus. Scimus autem quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Quasi dicat: Erigite animum, estote spe gaudentes, contemplamini non quæ apparent nunc, sed quæ aliquando apparebunt. Nunc quidem filij Dei sumus, per gratiam, ius habemus ad hæreditatem eius, mensa fruimur: sed nondum omnia possidemus, aliqua adhuc sunt abscondita. Habemus intra nos Spiritum sanctum, habemus Christum, sed absconditum, necdum enim intuemur illum. Percipimus aliquos eius fructus, sed omnes sunt velut stillæ roris & guttæ aquæ respectu maris. Aliquid gustamus, sed nondum perfectè fruimur. Plurima sunt nobis concessa gratiarum genera & cœlestia dona, quæ nobis Dei indicant præsentiam, ostendunt maiestatem, sed per fidem, nube & caligine circumfusam. Credimus nos esse filios Dei, sed nondum apparuit mundo quid erimus, nec quæ filiis Dei præparata sunt bona. Nondum apparuit nobis infinita Dei sapientia, immensa pulchritudo, summa potestas. Adhuc latet hæreditas promissa, fœlicitas æterna, fructus laborum, præmium bonorum operum scimus autem per fidem, maiori certitudine, quam si oculis corporis videremus, aut scientia euidenti, quod cùm apparuerit, similes ei erimus, excellentiori similitudine quàm modò, eo quod videbimus eum sicuti est. similitudo planè admirabilis, quia videndo eum sicuti est, erimus beati sicut ipse; videbimus eum sicut fe videt: amabimus sicut se amat, gaudebimus sicut ipse gaudet: carebimus omni malo, sicut ipse caret; affluemus omni bono, sicut & ipse affluit. Similitudo nostra, nunc est velut imago cum solis lineamentis, nec dum perfectis coloribus efformata, multis maculata defectibus, passionibus turbata, angustiara scrupulis, agitata tentationibus, sollicitudinibus, infirmitatibus, pressuris, insuper multis ignominiis, ignorantiis, dubiis & anxietatibus referta At cùm apparuerit, erimus similes diuina quadam similitudine, sine vlla macula, ruga, imperfectionem deturpante. similes erimus in sanctitate sine peccato, in sapientia sine errore, in bonitate sine malitia, in pulchritudine sine fœditate, in potentia sine imbecillitate, in diuitiis sine indigentia, & plenitudine totius boni, sine mixtione minimi mali.

1. Ioa. 6.

Itaque dum Deum nostrum, Saluatorem Israëlis, Dominumque gloriæ, sub Sacramentalibus speciebus absconditum consideramus, & fide credimus, ac in abscondito, in mentis solitudine clauso cordis ostio fructus eius degustamus, respirare nos tunc conuenit ad eius limpidam faciem in æternitatis splendore contuendam, & fructus immortalitatis plenissima fruitione & sapore percipiendos. Ad hoc enim illud Sacramentum institutum est, vt tempore peregrinationis habeamus solatium, sed & calcar excitans nostrum desiderium, quod quiescere non poterit, donec de spe peringat ad speciem, ad fide ad faciem, de cortice ad medollam, de notitia humanitatis ad manifestationem absconditæ diuinitatis.

LECTIO II.

De causa institutionis huius Sacramenti.

Explicatur hic causa institutionis varia.

1. *Vt foret memoriale perfectionū admirabilium Dei.*
2. *Mysteriorum veteris Testamenti.*
3. *Mysteriorum omnium noui Testamenti.*

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus: escam dedit timentibus se *Psal.* 110.

PROPOSITIO I.

HOc *Sacramentum continet memoriale quoddam primariarum perfectionum Dei.*

Ratio est, quia illæ in hoc admirabili opere diuino, misum in modum elucent.

Psal. 79.

Primo quidem elucet omnipotentia, si vnquam in aliquo opere, dum Deus omnipotenti sua virtute Verbum, & Filium æternum, sub hoc sistit sacramento: idque toties quoties sacerdos Verba à Christo instituta renerat. vere *hic digitus Dei est*, & mutatio, qua panis fit corpus Christi, non potest esse nisi *mutatio dexteræ Excelsi*. vere hic, *vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia.* Quapropter si Moyses olim, tanta verborum emphasi populum antiquum alloquitur moriturus, & ad potentiorum operum considerationem aduocat; quãto maiori hic ratione populum Christianum ad idem debemus extimulare & dicere merito poterat Christus, Testamentum condens, Sacramentum hoc instituens: *Audite cœli quæ loquor, audiat terra verba oris mei: Concrescat in pluuiam doctrina mea: fluat vt ros eloquium meum. Date magnificentiam Deo, Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ eius iudicia.* Vtique perfectum est hoc opus omnipotentiæ & magnificentiæ Dei, in quo extera admirabilia eiusdem potentiæ opera, tanquam in memoriali recolliguntur: in quo cœli & terra concurrunt, audientes verbum Domini: dum è cœlo diuinitas, è terra prognata humanitas mira miro modo se hic sistunt, id etiam cœli & terra obstupescunt, obstupescentibus nimirum hominibus & Angelis, ac tota natura, ob mirabilia quæ istud mysterium consequuntur, de quibus specialius infra. Itaque quoties sacerdos consecrat, quoties populus communicat, quoties sacrificio mente deuota assistit, toties renouat memoriam & fidem omnipotentiæ diuinæ, & illi substernit iudicium humanarum rationum, sensum contra hæc omnia dicens: *Credo in Deum Patrem omnipotentem.*

Secundo, memoriale est sapientiæ diuinæ, illi enim specialiter hoc mysterium tribuitur: *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, miscuit vinum, & posuit mensam.* Sapientiam alicuius solemus admirari, tum in adinuentione subtili alicuius rei aut operis, tum in debita ordinatione. Sapientem architectum dicimus, qui præclaram sibi domus ideam format. & eius omnes partes aptissime distinguit & coordinat. Sapiens dux belli est, qui excogitata prudenter stratagemata, aciem etiam suam ordinate nouit disponere. Sapiens est orator, non solum qui subtilia adinuenit ad differendum, sed & apta methodo dicit. Idem iudicium est de sapientia quorumlibet in sua processione aut arte. Admiranda plane diuina Sapientia in hoc mysterio, tum ob adinuentionem, tum ob aptam dispositionem, vndu ad hoc mysterium videtur respicere Propheta inclamans: *Notas facite in populis adinuentiones eius: Cantate Domino, quoniam magnifice fecit, annunciate hoc in vniuersa terra: exulta, & lauda habitatio Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israel.* Quæ sunt illæ adinuentiones per quas adeo magnifice fecit, quas decantari vult, & omnibus annunciari Propheta? Illæ vtique per quas in medio nostri habitat sanctus Israel. Vide admirabilem adinuentionem.

Christus sanctus Sanctorum, ad Patrem debebat redire, optabat nihilominus vsque in sæculi finem nobiscum esse. Quid igitur facto opus est? In concilium adhibetur æterna Sapientia, & adinuenit modum supra omnem modum, quo vtrumque fiat, vt & mundum deserat, & ad Patrem redeat sessurus ad eius dexteram, secundum præsentiam visibilem, & tamen nobiscum maneat, in medio nostri sit vsque in sæculi finem, modo quidem incomprehensibili, tamen secundum veritatem. Exulta ergo & lauda, ó Sion! Ecclesia sancta! & vbique hanc celebra sapientiæ adinuentionem, per quam sic magnus est in medio tui Saluator, Sanctificator, & Deus tuus. *Date magnificentiam Deo, omnes viæ eius iudicia.*

Admirantur antiqui Myrmecidis adinuentionem & artificiosam manum qua potuit currum omnibus suis partibus instructum fabricare, quatuor rotis volubilem, ita tamen vt hæc omnia musca ala posset contegere. Simili artificio efformauit nauem suis funibus, velo, anchora, malo, puppi, gubernaculo adornatam, quam apis ala contegebat. Id quidem opificis sui miram designat industriam, dum hæc omnia in signum amoris, dum finem daret legi timoris. Hoc adeo exiguo opere distincta & ordinata possunt conspici; at quanto magis sapientiam admirabimur supremi illius Artificis qui humanitatem suam cum omnibus membris, diuinitatemque quoque immensam, & ipsam cœli gloriam omnem, sub adeo exiguo specierum sacramentalium velo potuit concludere; vere attingit hic: *Sapientia à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.*

Tertio, memoriale est & bonitatis & charitatis diuinæ: Etenim ad bonitatem spectat se diffundere, & aliis se communicare. Non potuit autem altius se diuina bonitas cõmunicare quam nostræ naturæ personam suam vniendo, vt nos diuinitatis suæ faceret participes. quod fecit per Incarnationem: vt autem non solum illa natura, quam in indiuiduo assumpsit, tanti boni particeps foret omnibus, qui ei vniri volunt & incorporari, seipsum communicat per modum cibi ac potus, vt admirabili eos modo deificet & sibi coniungat corporeos & consanguineos reddens vsque ad germanissimam societatem, vt loquuntur Ss. Patres. An magis bonitatem aut charitatem Deus poterat exprimere, quam propria nos pascendo substantia, & sua nos reficiendo deitate? Hoc est ergo Sacramentum amoris & diuinæ vnionis, in cuius institutione merito dicitur: *Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos.* Quod intelligit non solum quia vsque ad finem vitæ suos dilexit, sed quia licet omni tempore dilexerit, tamen in fine amorem hunc admirabiliter & incomparabiliter declarauit. Imo tanta amoris eius efficacia fuit, vt ad vltimam lineam & extremum terminum progredi visus fit amor, dum Sacramentum hoc instituit; ita vt hic figere potuerit illud, *Non plus vltra.* Hæc est corona, quam operi & doctrinæ suæ imponere voluit Deus; est vltimum Vale & Memoriale ardentissimæ charitatis pignus, & symbolum paternæ dilectionis.

Petebat olim Helisæus ab Helia in cœlum rapiendo paternæ dilectionis symbolum, *Pallij ac spiritus eius duplicis cõmunicationem.* Et impetrauit, tanquam memoriale mirabilium Parentis sui Heliæ, quo etiam mira operatus est. Pretiosius longe legatum habent Apostoli, habet Ecclesia, & eius filij à Patre suo Christo: Pallium vtique diuinitatis, eius corpus scilicet deificum, & viuificum, Spiritum quoque duplicem humanum scilicet & diuinum, creatum & increatum, animam & diuinitatem; quæ mira in nobis operantur, & renouant memoriam omnium Christi mirabiliũ.

Quarto Memoriale est diuinę iustitię. Etenim & ipsa hic elucet, quia iuste ordinauit Deus vt eadem in via vita homini restitueretur, qua venenum mortis ei propinatum fuerat: per cibum homo perierat, per cibum vitam recipit. Extenderat homo per inobedientiam manum ad escam prohibitam, & inde virus omne, & radix omnium malorum, rebellio; scilicet partis inferioris contra superiorem carnis contra spiritum, animæ contra Deum inde omnis ad malum propensio, ad bonum torpor. Vicisti ergo, ô sathan, per cibum, sed iuste ad tuam confusionem cibus alter restituitur, quo vincaris, & omne damnum quod intulisti, reparetur. Sic nempe, cibi illius veneni acerbitate obstupuerunt dentes filiorum, dum de illo sumpserunt Patres nostri. At Christus cibo cibum, mortis edulio, vitæ apposuit alimoniam.

Multiformis proditoris ars vt artem falleret,
Et medelam ferret inde hostis vnde læserat.

Hic est ergo cibus, qui in adem nos restitueret, vultus deterso sudore, Nam si de primo dicitur, *in quacumque die comederis, morte morieris*: Ita & de hoc posteriore: *Qui manducat hunc panem viuet in æternum.* Admirare Adam, vsque filij Euæ diuinam hic non solum benignitatem, sed & iustitiam, sic infœlicis noxæ dispendium almo germine refundentis. Accedite, & qui cum præsumptione ad noxialem cibum manum extendistis, cum confidentia ad vitæ alimoniam porrigite. Et si fraudulenter & mendaciter vobis promisit serpens: *Quacumque die comederitis, eritis sicut Dij.* Ego vobis certo & secure ex parte veritatis assero: *Quicumque digne hunc cibum comederitis, eritis sicut Dij.* Eius etenim effectus est, nos Deitatis reddere consortes, & falsam promissionẽ sathanæ, iustissima diuinæ sapientiæ ordinatione, ad eius confusionem in veritate nobis exhibere. Hac ergo spe certa accedite, & *date magnificentiam Deo, quia Dei perfecta sunt opera & omnes viæ eius iudicia.*

PROPOSITIO II.

Eucharistia Sacramentum memoriale quoque est multorum Dei mirabilium ab initio seculi.

Ratio est, quia compendio quodam continet multa, quæ præcesserunt mirabilia, tanquam illorum impletiuum: & altiori modo illa iterum in hoc mysterio intuemur, eorumque memoria nobis renouatur.

Primo quidem, dum hoc sacramentum contemplaris, memineris eorum quæ in statu innocentiæ admirationem pariunt. Lignum illud vitæ quam admirabile fuit? arbor vtique arborum, continens in se virtutem aliarum: insuper immortalitatem quandam homini conferre potens, vim contra defectum tribuens, quicquid per naturalem calorem

rem deperditum erat reſtituens. An non huius memoriam nobis renouat Euchariſtiæ Sacramentum? Lignum eſt vitæ in medio Eccleſiæ, ſicut illud in medio Paradiſi, continens virtutem longe eminentiorem, ad vitam gratiæ in nobis conſeruandam & immortalitatem acquirendam: robur tribuens contra defectum, & contra concupiſcentiæ calorem continuo nos depaſcentem. Fons etiam ille de terra ſurgens Paradiſum quaqua verſum irrigans & fœcundans, ſine quo plantæ eius elanguidæ forent, admiratione dignus eſt. Illius porro memoriam nobis reſticat Chriſtus in hoc ſacramento tanquam fons viuus originem ducens de terra virginea, & aquas vitæ profundens, ſcilicet vberrima gratiæ fluenta ad irrigandas plantas Horti ſui Myſtici fideles animas; vt ſint *quaſi nouellæ oliuarum in circuitu menſæ Domini.*

Secondo poſt lapſum in lege naturæ, memineris ſacrificij pueri iuſti Abel, ſacrificij Noe, de quo odoratus eſt Dominus odorem ſuauitatis, ſacrificij Patriarchæ noſtri Abrahæ, panis ſubcinericij quem fecit Sara tribus Angelis, oblationis panis & vini Melchiſedech cum benedictione data Abrahæ: & ſcias omnia hæc figuram noſtri huius geſſiſſe ſacrificij Euchariſtici, & in illo impleta eſſe.

Exod. 3. Tertio tempore Moyſis memineris rubi illius ardentis & incombuſti, ad quem cum appropinquare vellet Moyſes, dicitur ei: *Ne appropies huc, ſolue calceamenta de pedibus tuis.* Ibi ergo diuina latebat maieſtas cum homine colloquens. Illius admirabilis rubi nobis apte memoriam renouat hoc myſterium, in quo diuinitatis ignis continetur in rubo humanitatis latens, ſacramentali ſpecie quaſi foliis circumuelatus; nec rubus ab hoc igne comburitur, nec folia circumambientia conſumuntur. Interim inde alloquitur nos Deus noſter, & inſtruit ac excitat de egreſſo ex Ægypto. Et nemo poteſt dicere, *Accedam, & videbo viſionem hanc magnam*, niſi prius ſoluerit calceamenta de pedibus: quia nemo debet accedere ad huius myſterij contemplationem, niſi deponat paſſiones, & affectiones, ſimulque rationes humanas & terrenas, ſciens nihil hic eſſe eorum, quæ ſenſu aut mẽte comprehenduntur. Qui aliter accedit, cum periculo accedit, nihil niſi ſpinas reperit, quibus pungitur & læditur (nodoſas ſcilicet & ſpinoſas difficultates, quibus fides lædi poteſt) & ignem quo aduritur. Audi B. Ephrem lib. de natura Dei non ſcrutanda c. 5. *Quid ſcrutaris inſcrutabilia? Si iſta curioſè miratus, non iam fidelis vocaberis, ſed curioſus. Eſto fidelis atque innocens, participa immaculata corporis Domini tui fide pleniſſima, certus quod Agnum ipſum integrum comedis. Ignis immortalis ſunt myſteria Chriſti, noli temere ea perſcrutari, ne in ipſorum perſcrutatione comburaris.*

Vt verò credant hæretici rubo huic myſtico ſine læſione, Diuinitatis ignem continenti, voluit Deus quandoque hoc ſacramentum in igne etiam materiali illæſum permanere. Exhibeo tibi hac de re recentem hiſtoriam, per plurimos teſtes irrefragabiliter comprobatam. Accidit in comitatu Burgundiæ in Eccleſia Abbatiali Dominæ noſtræ de Fauerney an. 1608. 25. Maij, quod ſequitur. Celebris eſt ad eam Eccleſiam concurſus in feſtis Pentecoſtes, ob indulgentiam plenariam à ſede Apoſt. conceſſam. Ob deuotionem igitur plebis numeroſæ, erectum fuit (iuxta morem) altare quoddam ligneum ad cancellos chori, cum debitis ſolemnitati ornamentis, tabernaculo, cortinis; vt ibidem exponeretur Venerabile Sacramentum loco eminenti. Contigit autem dicta ornamenta igne corripi, itaut mappæ, cortinæ, tabernaculum, & altaris menſa omnia ſuſtentans, in cinerem redacta conciderent. Inter has verò flammas, Sacramentum cum Ciborio argenteo, in quo expoſitum erat populis adorandum, illæſum manſit in aëre ſuſpenſum, in eadem qua priùs altitudine, nulli rei ſubnixum ſola virtute diuina & à caſu, & ab ignis læſione, illud protegente: ſic manſit triginta trium horarum ſpatio, populis ad id miraculi vndique confluentibus cum ſtupore. Die autem Martis, qui eſt tertius dies feſtus Pentecoſtes: acceſſit Paſtor quidam vicinus cum toto populo ſuo, proceſſione celebri ad locum illum indicta, & ibidem in ſupremo Altari Miſſam celebrauit. In ea porrò ſacrificij hora, Cereus qui coram miraculoſo hoc Sacramento accenſus fuerat, tertiò extinctus eſt nullo vel vento flante, aut alia extinctionis cauſa apparente. Et in inſtanti eleuationis Hoſtiæ conſecratæ, quam dictus Sacerdos in ſuo offerebat Sacrificio, altera Hoſtia quæ miraculo ſuſpenſa hærebat, cum ſuo Ciborio loco emota eſt. Cumque ſacerdos repoſuiſſet in corporali Hoſtiam ſuam poſt eleuationem ſolitam fieri ſtatim à conſecratione: ſtatim & altera ſuaui motu cum ſuo vaſe (nemini manum adhibente) ſuper altero Corporali deſcendit: quod quidem Corporale infra locum vbi ſuſpenſum ſacramentum in aëre hærebat, diſpoſitum aptè fuerat, vt ſi diuina dignatione ſeſe demitteret, cum reuerentia reciperetur. Hæc autem viſibiliter peracta ſunt aduertente multitudine, ſuper qua re examinati ſunt ſupra quinquaginta teſtes irrefragabiles. Hæc ex litteris illuſtriſſimi ac Reuerendiſſimi Ferdinãdi de Longuy Archiepiſcopi Biſuntini, qui veritate diligenti informatione examinata, & cum Theologis & Canoniſtis fideique Inquiſitoribus conſulta, miraculum iſtud promulgari, & typis publicis mandari decreuit. An non hic aliquid ſimile Rubo ardenti incombuſto? Vtique voluit Deus, ſacramentum hoc inter flammas vndique exæſtuantes illæſum cõſeruari, ad probationem ibi contentæ veritatis, & confuſionem erroris. Venite ergo increduli & errantes, & videte viſionem hanc magnam, non iam ſcrutando, ſed adorando, de pedibus veſtris calceamenta ſoluentes, hoc eſt, affectus & opiniones veſtras erroneas diuinæ auctoritati ſubijcientes.

Quartò memineris arcæ fœderis ac teſtamenti apud Hebræos, quæ ex incorruptibili materia erat, & in ipſa propitiatorium, in quo Dominus ſedere dicitur inter Cherubim Vnde & adorabatur ab Hebræis: *Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt.* Pſ. 98. Per illam quoque factum eſt, vt populus ſicco pede Iordanem pertranſiret ad adeundam promiſſionis terram, & muri Iericho conciderent. Hæc omnia reperiuntur in hoc Sacramento renouante memoriam mirabilium Dei. Etenim & Corpus Chriſti, hic arca fœderis eſt & teſtamenti; arca incorruptibilis, ex illa omnia nobis bona prueniunt. Hanc Cherubim adorantes reſpiciunt, & nos quoque adoramus, vtpote diuinitatis arcam, ex qua propitiatur nobis Deus, per quam fit vt ad terram æternitatis deducamur, diabolica poteſtate (quæ nobis impedimento eſt) coram illa concidente inſtar muri Iericho, aut Idoli Dagon. Denique, ſicut Hebræi non poterãt indignè arcam tangere aut aſpicere, ſine mortis periculo, ita nec indignè poteſt quis ad hoc Sacramentum accedere, ſine nouo crimine, & mortis æternæ diſcrimine. An non igitur & hic innouantur antiqua Dei mirabilia?

Quintò memineris mannæ, quæ multa ſecum vehebat mirabilia. Erat enim panis Angelorum, illorum miniſterio confectus, & è cœlo miſſus, & quidem nocte inuiſibiliter deſcendebat. Simul cum manna deſcẽdebat ros, & ſapiebat ille panis id quod quiſque cupiebat; cumque colligeretur, omnes de eo æqualiter participabant, ſiue plus, ſiue minus collegiſſent. Quotidie hęc omnia mirabilia in Euchariſtico ſacramento intuamur. Panis eſt cœleſtis Angelorum, hoc eſt, ſacerdotum miniſterio confectus: inuiſibiliter de cœlo deſcendit, & non videtur niſi per noctem, hoc eſt, per fidei obſcuritatem. Deſcendit cum illo & ros gratiæ animas irrorans & fœcundans. Ceſſauit manna cum filij Iſrael terram ſunt promiſſionis ingreſſi, quia cibus peregrinationis erat. Ceſſabit & hoc ſacramentum, cùm cœleſtem patriam ingreſſi fuerimus, quia non eſt nobis niſi pro tempore peregrinationis in deſerto huius vitæ communicatum. Quomodo autem ſapiat omnis ſaporis ſuauitatem, quomodo non plus habeat qui plus collegit quam qui minus, infrà dicam. Nec enim hic ſingula perſequi mens eſt, ſed ſolum mirabilia antiqua breuiter inſinuare, quorum nobis memoriam renouat hoc Sacramentum.

Poſtremò itaque memineris Agni Paſchalis; Columnæ ignis & nubis populum deducentis, in qua Deus Moyſi loquebatur, & populus in ea adorabat Dominum Panis, qui voluebatur contra caſtra Madian; Menſæ & panum propoſitionis; Panis ſubcinericij Eliæ, quouſque montem Dei pertigit. Hæc omnia admirabilia hic continentur.

PROPOSITIO III.

E*Vchariſtia non ſolum eſt memoriale mirabilium antiqui teſtamenti, ſed & myſteriorum noui teſtamenti.*

Primò quidem memoriale eſt Incarnationis, quæ eſt primum fidei noſtræ myſterium, cæterorum fundamentum. In hoc autem Sacramento illius renouatur memoria; quia quoties illud intuemur, toties agnoſcimus Verbum caro factũ, quod habitauit in nobis, & modò adhuc habitat ſub velo ſpecierum ſacramentalium: *Quoniam hic eſt Deus, Deus noſter in æternum, & in ſæculum ſæculi, ipſe reget nos in ſæcula.* Pſ. 47. Et ſicut ſemel prolatis illis à Virgine verbis, *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum*, Æternum illud Verbum carni innctum fuit, & Chriſtus in vtero virgineo productus eſt: ita quotidie poſt verba ſacerdotis conſecrantis

Chriſtus

Christus in altari reproducitur, & Verbum, Anima, Caro, ibidem vnita sistuntur, sicque toties incarnationis mysterium quodammodo renouatur. Ita hic meritò dicimus illud Ecclesiast. 26. *Innoua Domine signa, immuta mirabilia, glorifica manum tuam & brachium dextrum tuum, vt cognoscant Gentes, quia non est Deus præter te, & enarrent magnalia tua, & videant potentiam tuam. Verè enim non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi sicut Deus noster adest nobis.*

Secundò, est Memoriale mysterij Natiuitatis. Facta est illa *Bethleem*, quod interpretatur, *Domus panis*: ibi natus est ille qui de se dicit, *Ego sum panis viuus qui de cælo descendi*; ibi reclinatus est in præsepio, adoratus ab Angelis & animalibus: ibi primum apparuit aliena specie occultatus Emanuel, noster Deus. Horum omnium memoria quotidie renouatur in Ecclesia per mysticam consecrationem. Quid est Ecclesia nisi Bethleem, hoc est, domus panis de cœlo ascendentis? Quid altare, nisi sacrum præsepium, in quo Deus homo reclinatur? Quid corporalia altaris repræsentant, nisi sacra linea & fasciolas, quibus Deus infans fuit obuolutus? An non & ibi adoratur ab Angelis, à Pastoribus, à populis tanquam animalibus & iumentis? Pro eis Verbum incarnatum fieri dignatur pabulum, vt iam animalem vitam relinquentes, transeant in consortium Angelorum, quandoquidem eodem pascantur alimento. Aduigilent igitur Fideles vt iam non sint amplius quasi iumenta, quæ computruerunt in stercore suo: & dum venit ad eos Verbum incarnatum, non amplius ei præparent stabulum immundum, sed dignum locum. Etenim in prima sua Natiuitate in stabulum venit, quia tanquam animalia bruta in sordibus agebamus, ibi nos debebat quærere, vbi eramus: vt de putrido statu ad Angelicam transferret puritatem. Modò igitur dum adhuc venit, non amplius sordes, lutum, aut stabulum quærit, sed locum cœlestem cupit in te, hoc est, puram & mundam conscientiam: quia & cor & animum tuum vult quasi cœlum quoddam inhabitare, & lumine suo illustrare, cœlestemque quandam Natiuitatem nouo modo in te celebrare.

Apparuit frequenter Christus in Eucharistia instar pueri recens nati, vt ostenderet hoc mysterium Natiuitatis suæ memoriale continere. De B. Ida Virgine Moniali sic referunt Annales Cistercienses. Cùm sacra Natiuitatis nocte, Matutinis decantatis sacerdos primum sacrum faceret, & populo hostiam spectandam exhiberet, illa puerulum forma speciosissimum intuetur. At subuereri cœpit, ne quid in posterum de fidei merito ob eam visionem deperderet: sed recreata benignissimi Dei (cui explorata Virginis fides erat) alloquio interiori, ibidem cum incredibili voluptate permansit, donec laudibus absolutis ad eos manusque abluendas sese conferret. Inde iussus ad templum profecta, dum secundo sacro attendit, pueri conspectu secundo recreatur. Et hoc ipso loco sub tertium sacrum, grandiorem forma puerum ad se venientem vidit, sic eam compellantem: *En ego me tibi dilectissima, panis inuolucro tectum, detego, non quod de fide tua ambigam, sed vt amorem hoc signo tibi testatum faciam.* Cui illa suspirans: *O si mihi diuinitatis tuæ conspectu satiari daretur!* At puer: *Frustra id optas mortalibus non concessum, sufficiat tibi quod modo offertur, tandem fiet, vt sublato ænigmate voto fruaris.* Veritas pia Virgo ne à consodalibus notaretur, si communionem ideò celebri die intermitteret; puerum obtestatur, vt sibi preciosi corporis sumendi faciat potestatem. Euanescit ergo puer; Sacramentum percipit Virgo tanto pietatis sensu, vt 40. dies sequentes incredibili voluptate perfusa transigeret.

Tertiò memoriale est Præsentationis & Oblationis Christi in templo à Maria factæ, quando sacrum pignus suum inter brachia deposuit sancti Simeonis & Annæ, qui cum iubilo confitebantur Domino. Nimirum cuilibet Sacerdotij venienti in spiritu in templum, cuilibet etiam animæ piæ, datur iterum hic sacrum illud pignus Corporis Christi: vt possit eum lachrymis, votis, osculis, amplecti illud & adorare ac voce exultationis & confessionis sonum illum epulantis efferre: *Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace: Quia viderunt oculi mei salutare tuum. &c.* Ad huius rei confirmationem tempore sacrificij Missæ, apparuit quandoque B. Virgo quibusdam piis personis, filium suum offerens & in vlnas deponens: ita vt tandem mira cœlesti consolatione (instar Simeonis vel Annæ) perfunderetur. Duo hic exempla subiicio vtriusque sexus.

Refert Pelbarbus Ord. Minorum grauis Theologus, Sacerdotem quendam B. Virgini deuotissimum, multis dubiis & scrupulis de hoc sacramento fuisse agitatum. Commendabat interim frequentissimè hoc negotium Deiparæ Virgini Matri suæ, obsecrans eius his in fluctibus opem. Cum autem in honorem dictæ Mariæ sabbato celebraret Missam, disparuit Hostia, dum recitaret *Pater noster*. Respicit circumquaque stupens, & ecce cernit Matrem gloriæ, coram se filium in vlnis tenentem & dicentem: *Ecce quem sacra puerpera portauit, ecce quem consecras, quem manibus tractasti, quem eleuasti. En igitur iterum trado tibi filium meum, accipe & consumma Missæ Sacrificium.* Accipit Sacerdos puerum, corporali reclinat, & cùm ad fractionem Hostiæ peruenisset, non amplius in forma pueri, sed in forma panis apparuit: sicque ille mirum in modum consolatus est in fide roboratus.

In vita quoque B. Angelæ de Fulgino c. 45. sic legimus In purificatione B. V. cum essem (inquit illa) mane in Ecclesia Fratrum Minorum de Fulginio, facta est mihi locutio dicens: *Hæc est hora quo Virgo venit cum Filio in templum.* Et hac audiuit anima mea, magno cum amore, & vidi Dominam intrantem, & cum veneter accederem ad eam, extendit ad me Filium suum, magnam animæ meæ dans securitatem, & dicens: *ô dilectrix Filij mei, illum accipe inter brachia tua.* Sic subito remansit puer in brachiis meis totus nudus: & cum direxisset in me oculos, quos prius videbatur habere clausos, mirum sensi amorem. Exit enim de eius oculis tantus splendor & ignis amoris lætitia, vt sit mihi indicibile. Et tunc subito apparuit immensa quædam maiestas ineffabilis, dixitque mihi: *Qui non viderit me paruum, non videbit me magnum.* Iterumque dixit: *Ego veni ad te, & obtuli me tibi, vt tu te offeras mihi.* Hæc omnia vidit & audiuit anima mea eleuata: & tunc modo mirabili & indicibili obtulit seipsam, nihil sibi, nec de se, nec de suis reseruando. Et intellexit Deum hanc oblationem gratissimam & acceptissimam habuisse.

Quartò, Memoriale est Transfigurationis Christi. Mirabilis vtique hic Transfiguratio, qua albicanti panis specie Christi corpus gloriosum circumuestitur; & facies sole splendidior, triticea vmbra contecta figuram aliam induit, Angelorum & hominum oculis admirandam. Perhibent hic quoque Moyses & Elias testimonium, quia lex & Propheta hoc mysterio vaticinantur, & loquuntur de amoris excessu, qui hic manifestatur. In monte sublimi, in Ecclesia Catholica, quæ est mons in vertice montium, hæc Transfiguratio quotidie perficitur: sed qui voluerit nimis fiaè in eam aciem mentis intendere, nimis curiosè scrutari, acies hebescat necesse est, & retro cadat. Quia nec Petro, nec Ioanni, nec Apostolorum Coryphæis, datum est eam, quæ hic fit, Transfigurationem perfectè inspicere, plenè intelligere. Solus oculus fide illuminatus, eam potest intueri. Is verò, qui cum fide accesserit, & rerum diuinarum sapori aptum palatum contulerit, poterit dicere cum Petro: *Bonum est nos hic esse*, poterit rapi ad videndum hunc excessum amoris. Denique, quisquis interiorem aurem erexerit, audiet hic Patris æterni vocem insonantem: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite.*

Quintò. Memoriale est Passionis Domini. *O Memoriale mortis Domini, panis verus vitam præstans homini*, canit Ecclesia ex diuo Thoma Aquinate. Ideo Christus hoc instituens Sacramentum ait: *Hoc facite in meam commemorationem.* In commemorationem vtique redemptionis per ipsum factæ, per passionem consummatæ, quotidie sacrificium offertur, & sacramentum hoc conficitur à sacerdotibus, sumiturque a fidelibus. Quid aliud altare repræsentat, in quo hæc hostia incruente sacrificatur, & offertur, nisi crucem in qua eadem hostia pro mundi reconciliatione cruente in pretium fuit oblata? Quidquid vestium circa sacerdotem est, passionis Christi aliquod mysterium designat, similiter quidquid in Missa peragitur. Cur separatim corpus a sanguine consecratur, nisi vt mors Domini repræsentetur, per quam corpus à sanguine separatum fuit? si quis Apostolorum in mortis triduo consecrasset, iam etiam de facto corpus mortuum, sub speciebus panis, & sanguinem separatim sub specie vini constituisset. At tunc, quia Christus resurgens ex mortuis, amplius non moritur, semper iuncta sunt sub vtraque specie corpus & sanguis: quamuis ad mortis & passionis memoriam corpus sub specie vini separatim consecretur, & sanguis seorsum in calice velut mystice effundatur, qui semel vere & cruente pro nobis effusus fuit. Iterum ergo Patri hic

repræsen

repræsentamus filij sui cruorem, *Et accedimus ad aspersionem sanguinis melius loquentem quam Abel*: sanguis illius (quod externum à Deo est) poscebat vindictam, iste, quod illi proprium est, efflagitat misericordiam. Denuo, repræsentamus tunicam Ioseph, sanguine tinctam, & dicimus: *Protector noster aspice Deus, & respice in faciem sanguinolentam Christi tui.* Respice hoc corpus, vide an tunica filij tui hæc sit, quem fera pessima deuorauit. vtique illius tunica est, non iam hœdi alicuius alieni, sed ipsius proprio perfusa cruore: effunde ergo super eam cor tuum, pietatis sinum, viscera misericordiæ, eiusque participes effice eos, qui eam tibi repræsentant.

Denique Memoriale est Resurrectionis, Ascensionis, aduentus Iudicis, ac omnium mysteriorum fidei nostræ. Sic enim orat Ecclesia: *Suscipe, sancte Pater, hanc oblationem, quam tibi offerimus ob memoriam Passionis, Resurrectionis, Ascensionis Iesu Christi Domini nostri, &c.* Cur putas, Christus hic sub diuersis quandoque se figuris manifestauit, nisi ad indicandum diuersa hic mysteria rememorari, in quibus filij Dei incarnati, corporisque assumpti diuersa forma fuit? Audi ex Thoma Cātipratano huius rei memorabilem Historiam. Duaci, in Ecclesia sancti Amati Episcopi, cum Sacerdos in pascha, communicato populo, corpus Christi super nudam terram stupefactus inuenisset, & flexis genibus eleuare tentasset; mox per se in aëra subleuatum panniculo, quo consecratos digitos Sacerdos detergere solet, inhæsit. Clamans ergo Præsbyter, Canonicos vocat, accurrunt illi spectant in panno corpus viuificum in specie venustissimi pueri. Et mox, conuocato populo ad spectaculum præsentatur, & indifferenter nulli tanta cœlitus visio denegatur. Hæc audiens fama vulgante, veni in oppidum quod prædixi. Accessi ad Decanum Ecclesiæ, cui optime notus eram, petij videre miraculum. Præcipiente ipso, aperta est theca, cucurrit populus, moxque vbi pyxis reuoluitur, clamant omnes: Ecce iam video, ecce conspicio saluatorem. Stabam ergo attonitus, nihil videns, nisi speciem panis albissimi, nihilque mihi quidem conscius cur sacrum corpus cum cæteris non viderem. Nec diu mecum ista voluebam, cum ecce vidi faciem in mēsura ætatis plenitudinis Christi, spineam habentem coronam, & duas guttas sanguinis de fronte descendentes per faciem. Mox genibus flexis, cum lachrymis adoraui. Surgens, nec coronam in capite, nec sanguinem vidi, sed faciem hominis super omnem effigiem honorabilem & maiestuosam. Eam autem diuersi diuersimodè sub vnius temporis spatio videre solebant. Alij in Cruce extensum, alij quasi ad iudicium venientem, plerique sub pueri forma. Hæc Cantipratan.

Certe etiam relatione didici, in Herkentode Nobili Abbatia Dominarum Ordinis Cisterciensis, in Leodiensi ditione, Sacramentum miraculosum asseruari in quo modo Christus conspicitur sub forma resurgentis, modo sub forma ascendentis, sic à diuersis sub diuersa figura frequenter fuit visus.

LECTIO III.

De præsentia reali Christi in hoc Sacramento.

PROPOSITIO

Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israël, & in signum cui non contradicetur. Luc. 2.

PRophetia his verbis continetur de Christo, qui à Patre cœlesti bis manifeste assertus fuit esse Filius Dei, cum magnificentia, in Baptismo scilicet, & in Transfiguratione, vbi ei acclamatum est: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite.* Et cum tot miraculis idipsum testatus sit, nihilominus non defuturi erant plurimi, tum Iudæi, tum Ethnici, denique & Hæretici, qui in eum credituri non erant, vt Deum, aut certe falso dogmate eius Incarnationem aut diuinitatem erant impugnaturi. His omnibus Christus futurus erat in ruinam, & in signum contradictionis. Sic Ebion & Cherintus spiritu contradictionis imbuti, negarunt Christum Deum esse: contra quos Aquila cœlestis Ioannes in Diuinitatis radios fulgurientes mentis oculos intendens, suum Euangelium è Cœlo afferens, exorsus est à sublimi illo principio: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.*

Alij dixerunt quidem esse Filium Dei, sed asseruerunt Patre esse minorem. Sic Arius cum suis; Alij vero dixerunt non esse verum hominem, nec verum corpus assumpsisse, sed phantasmata. Sic Manichæi, & eorum sectatores. Alij denique duas in eo voluerunt personas. sic cum suis asseruit Nestorius. Hi ergo omnes impegerunt fundamentum, Iesum Christum corruerunt, & qui erat Petra fidei, factus est eis Petra offensionis & scandali: & apparuit verum esse quod Simeon prophetarat. *Positus est hic in ruinam multorum, & in signum cui contradicetur.*

Hæc quoque Prophetia optime conuenit Christo in hoc sacramento: qui, cum illud instituerit, vt suæ immortalitatis ac æternæ resurrectionis nos consortes redderet, nihilominus cedit in ruinam multis, & in signum contradictionis, in scopum ad quem virulenta linguæ suæ iacula dirigant.

Primo quidem Iudæis in ruinam & signum contradictionis est. Quia cum de hoc Sacramento eius loqueretur Christus dicens; *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Illi murmurantes & contradicentes, retro abierunt dicentes: *Durus est hic sermo.* At vero fidelibus discipulis ea tunc in resurrectionem vitæ factum est qui interrogati: *Nunquid & vos vultis abire?* Responderunt: *Domine, Verba æternæ vitæ habes, ad quem ibimus.*

Secundo, Ethnicis & Gentilibus. Nam & hi objecerunt Christianis, quod Deum suum comederent: & ob hanc causam aliqui eorum alieni à fide facti sunt, tanquam id majoris stultitiæ, imo & impietati adscribentes, quod eum quē adoramus manducemus. Sic illi nescierunt illud Apostoli: *Quod stultum est Dei, sapientius est omnibus hominibus.* Referunt quidam, Auerroēm Philosophum à fide nostra ob eam causam fuisse alienatum; dicebat enim: *Placet mihi lex Christianorum, sed quia Deum quem adorant, deuorant, moriatur animo meo morte Philosophorum.* Quasi dicat, ob hanc stultitiam legem illam repudio, ac Philosophorum legem præfero. Nec dum legerat aut intellexerat illud Prophetæ: *Manducauerunt omnes pingues terræ.* Vbi interprete Augustino, respicit Propheta tempus legis gratiæ, in quo illi potentes, diuites, & sapientes terræ manducabant panem dignum adoratione.

Tertio malis Christianis: Hi enim vita sua pessima contradicunt: & sic multis illorum fit in ruinam, quod in resurrectionem erat institutum. Licet enim credant, quasi tamen non credentes se gerunt, dum in munda conscientia accedentes, hoc Sacramentum non honorant, sed iniuria afficiunt. Ita & Ethnici cum aduertunt adeo irreuerentem tractationem huius Sacramenti inter Christianos, vix credere possunt vere ibi Deum contineri.

Refert Historia Iaponica, quendam nobilem ex India audisse Xauerium Indiæ Apostolum concionantem, tres in orbe Religiones diuersas inualuisse, Iudaicam, Mahometanam & Christianam, Christianamque securam esse ad salutem. Hoc audito, impulsum quadam curiositate, optasse videre exercitia illarum Religionum in locis vbi illæ celebriores erant. Quapropter in Palæstinam profectus, vbi adhuc reliquiæ Iudæorum Synagogas suas conuocant, considerauit eorum cæremonias, sabbata, sacerdotes, leges, sacrificia. Exinde in Turciam pergens, ibidem considerat leges Mahometi, ritus, templa, precandi modum, sacerdotia. Tandem ad Europam progressus, contemplatur cæremonias Christianorum, sacramenta, Sacerdotes, modum quoque viuendi, flagitia & vitia in Christianis regnantia. His omnibus visis cum in Indias regressus, à suis interrogaretur de tot diuersis in hoc orbe Religionibus quænam sibi arrisisset; Respondet: Censeo Iudæorum Religionem, mimicam quandam superstitionem continere: Turcarum vero congregationem censeo velut porcorum esse colluuiem. Denique, censeo Christianorum Religionem esse audacem stultitiam, quia eum sui incarnati Dei corpus comedere dicant, in omnes tamen voluptates ac vitia libere proruunt Sic nimirum improba Christianorum vita fidei maculam aspergit, & infideles ab illa auocat, & vere stulta audacia, Christianum se dicere, & vitam improbam ducere, Christi Deificum corpus credere, & frequenter sumere, attamen flagitiosa vita contradicere, & iniuriam inferre.

Quarto, hoc sacramentum Hæreticis positum est in signum cui contradicetur; negantes enim illi Veritatem corporis Christi, figuram tantum comminiscuntur, & Ecclesiam

clesiam idololatriæ, superstitionis, magiæ accusant. Inter primos qui publice veritati huius Sacramenti contradixerunt, recensetur Berengarius Andegauensis Archidiaconus, qui Ecclesiam turbauit circa annum millesimum quinquagesimum: sed condemnatus fuit à quinque Conciliis, Romano & Vercellensi sub Leone IX. Turonensi sub Victore II, vbi comparauit, & conuictus fuit; nihilominus paulo post rursus populos seducere præsumpsit. Iterum ergo condemnatus est à Romano Concil. sub Nicolao VII. vbi etiam comparuit, & abiurauit hæresim. Sed vel ficta fuit abiuratio, vel valde inconstans, nam iterum relapsus est. Quintum ergo Concilium sub Gregorio VII. iterum Romæ conuocatum fuit, & receptus est ad pœnitentiam, cum hac fidei professione.

Ego Berengarius, corde credo, & ore confiteor, panem & vinum, quæ ponuntur in altari, per mysterium sacræ orationis & per verba nostri Redemptoris, substantialiter conuerti in veram ac propriam carnem & sanguinem Iesu Christi: & post consecrationem esse Christi Corpus, quod natum est de Virgine, & pependit in Cruce, & quod sedet ad dexteram Patris, & verum sanguinem, qui de latere eius effusus est, non tantum per signum & virtutem Sacramenti, sed etiam in proprietate naturæ, & veritate substantiæ, sicut in hoc breui continetur, & ego legi, & intelligitis. Sic credo, nec vltra hanc fidem vlterius docebo. Sic me Deus adiuuet, & hæc sacra Euangelia. In hac confessione siue abiuratione (quæ fuit eius secunda, nam prima paulo aliter habetur de Consecratione, dist. 2.) nouem annis perseuerauit, moriens catholicus anno millesimo octuagesimo, vt multi tradũt, licet Baronius id certo asseuerare non audeat. Mortem tamen timebat, & grauiorem damnationem, ob perditionem tot animarum quas seduxerat, nec poterat reuocare ad veritatem, quia iam pœnis æternis obnoxiæ cremabantur. Dies autem obitus eius die Epiphaniæ siue apparitionis Domini, vnde moriens dicebat: *Hodie apparebit mihi Dominus Iesus Christus, propter pœnitentiam (vt spero) ad gloriam, vel propter alios (vt timeo) ad pœnam.* Illud vero non est prætereundum quod S. Fulbertus Episcopus Carnotensis illius errores doctrinamque pessimam præuiderit, adolescente adhuc Berengario: cum enim mortis vicinus decumberet, multis ad eum conuenientibus, adfuit & Berengarius. At cum eiici curat, protestans se vidisse immanem Dæmonem illius humeris incumbentem, blando anhelitu multos allicere videbatur: Iam in spiritu Deus ei reuelabat huius viri afflatu per prauam doctrinam multos seducendos. Ita refert Guillermus Bibliothecarius lib. 3. de gestis Angelorum.

Hanc vero historiam fusius referre volui, vt videant hæretici quem Antesignanum sint secuti, vt si sequantur errantem, tandem & sequantur pœnitentem. Non ignorant ipsi eius pœnitentiam & publicam abiurationem, sed veneno inuidiæ excæcati, in Ecclesiam Christi conspirant: & putantes eam diruere, præcipuam eius columnam nituntur conuellere. At quia nequeunt conuellere, in signum ponunt cui contradicant, & maledictæ linguæ tela contorqueant.

Maxime Caluinus & Zuinglius, qui sunt quasi peruersi illi senes inueterati dierum malorum, de quibus apud Danielem, dum ob hoc Sacramentum idololatriæ & adulterij accusant Ecclesiam vere castam Susannam. Canes rabidi & fœtidi inclamant contra lucentem lunam. Noctuæ cæcutientes ægre ferunt radiãtem hunc veritatis solem. Pauca vero ratiunculis putant hanc conuellere veritatem corporis Christi, illamque abnegant, quia non comprehendũt: quasi Deus non possit plura facere, quam ipsi comprehendere. Imo cum multa coram nobis posita etiam naturalia, non satis comprehendat ratio humana, quid mirum si perfecte non possit attingere sublimia hæc mysteria.

Audiant ipsi quid Esdriæ contigerit. Cum sublimioribus Dei mysteriis scrutandis nimis inhæreret, apparuit ei Angelus, tres proponens quæstiones, & dixit: *Excedens excessit cor tuum in sæculo hoc, & comprehendere cogitas viam Altissimi. Ideo missus sum tres similitudines proponere coram te, de quibus si mihi renunciaueris vnam, docebo te quæ desideras. Vade, pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi flatum venti, aut reuoca mihi diem quæ præteriit.* Et Respondit, & dixit: *Quis natorum poterit facere vt me interroges de his.*

Et dixit Angelus: si essem interrogans te: *Quantæ habitationes sunt in corde maris, aut quantæ venæ in principio abyssi, aut quantæ venæ sunt super firmamẽtum, aut qui sunt exitus Paradisi,* diceres mihi fortassis: *In abyssum non descendi, neque in infernum adhuc, neque in cælum vnquam ascendi.* Nunc autem non interrogaui te nisi de igne, & vento, & die per quam transisti, & à quibus separari non potes: & non respondisti mihi de eis. Et dixit iterum Angelus: *Tu quæ tua sunt tecum ab adolescentia, non potes cognoscere: & quomodo poterit vas tuum capere Altissimi viam?*

Hæc eadem proponimus nos illis, qui hoc mysterium scrutari volunt, & comprehendere sui intellectus angustiis, vt tandem præsumptionem suam agnoscant & resipiscant. Approbamus interim pium Christianorum zelum, qui in hoc mysterio suum exercent & intellectum & affectum. Hi non sicut illi ruminatores in fide, quæ sunt fidei volunt comprehendere, de quibus verum est illud Oseæ: *Super vinum & triticum ruminabant, recesserunt à me.* Sed sicut animalia munda per sacram meditationem ruminant, & considerant hoc magnum pietatis sacramentum. Hi ponderant pondus ignis, diuini pondus amoris, in sui intellectus affectus bilance, amoris inquam quem hic effudit Filius Dei: sciunt vero se nunquam satis illum amorem posse intelligere. Hi etiam mensurant flatum venti, hoc est, diuinæ misericordiæ & bonitatis afflantem spiritum considerant, qui se per hoc Sacramentum ab Oriente vsque in Occidentem, à Meridie vsque in Septentrionem extendit, & animis Fidelium inserit. Sciunt vero se intellectus aut affectus mensura non posse adæquate aut comprehendere, quæ sit hic latitudo aut longitudo, profundum aut altitudo, diuinæ hic afflantis & perflantis nos misericordiæ. Denique hi reuocant diẽ quæ præteriit, dum dies sacratissimæ Passionis Domini, quæ hic repræsentatur, in memoriam reuocant, & simul dies quos illi Passioni, & huic memoriali amoris ingrati, in peccatis aut tepore contriuerunt, per cordis amaram contritionem, & nouum animi feruorem recogitant.

Absit ergo à cordibus Fidelium, vt putent hoc mysterium ratione naturali posse perfecte intelligi, quandoquidem per Antonomasiam recte vocetur, *Mysterium fidei,* in quo intellectus & sensus se debent captiuare in obsequium Christi.

Subtiliter quidam depinxerunt fidem instar speciosæ Virginis, quæ coronam gestabat in capite, & labia eius aurea in aure clausa erant, pedibusque illius substrati iacebant quinque milites necati & emortui, manu autem gerebat velut catenam auream, qua Principem quendam circumligatum & captiuum circumducebat. Omnia hæc indicabant ea, quæ in hoc geruntur mysterio.

Primo quidem fides Virgo pingitur, vt eius indicetur & puritas & integritas: debet enim pura esse, nullius erroris macula infecta, debet esse & integra, quia omnes debent articulos ab Ecclesia & Christo propositos credere: vt ne vnus quidem desit vel minima in vllo vacillatio adsit.

Secundo coronam gerit in capite, tum vt eius denotetur excellentia, quæ fidem humanam omnino supereminet: tum vt indicetur esse Regina Deo appropinquans & nos ad illum exaltans, nos illo primo Vinculo vniens, vt cœli coronæ faciat consortes.

Tertio inauris eius obserans labia, significat fidem ex auditu procedere, linguam vero eius mysteria non posse perfecte explicare, sed potius sacro quodam silentio debere adorare.

Quarto in manu funis aureus, quo regem captiuum ducit, significat intellectum qui in homine dominatur, & inter potentias eius excellit, captiuum esse sub fide in obsequium Christi, vt credat quæ sunt fidei multa ratiocinatione, subiiciatque se, licet ratio naturalis contradicat.

Quinto pedibus eius milites substrati velut suffocati, sunt sensus humani, qui in fide mysteriis inermes sunt, & viribus priuati, maxime in hoc mysterio Eucharistico, quia ibi oculus non videt, tactus non attingit, nec gustus aut odoratus percipit, quod velatum continetur.

Interim vt intelligas quomodo hæretici duro & rebelli corde huic mysterio contradicant, tot commisso testimoniis, audi breuiter irrefragabilia testimonia, quæ proponit eis Ecclesia. *Columna & firmamentum veritatis,* quibus manifeste arguit eos esse rebelles luminis.

Argumenta

ARGVMENTA
Eccleſiæ Catholicæ veritatem hanc ſtabilientia.

PRimò proponit Eccleſia promiſſionem Chriſti de hoc Sacramento, quæ habetur apud S. Ioannem cap. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita: niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, &c. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* Quid omnibus his clarius? Quibus verbis potuiſſet mentem ſuam plenius aperire? Nec ſine myſterio addit bis, *verè cibus: verè potus,* vt iam eos condemnet, qui negant verè in cibum, verè in potum dari nobis carnem illam & ſanguinem: ſed ſolùm figuratiuè dari, aut ſymbolicè & ſignificatiuè, non realiter, non in veritate. Quid habent hic reſpondere, niſi: *Quomodo poteſt hic carnem ſuam dare ad manducandum?* Sed hæc eſt vox infidelis eorum qui primi huic Sacramento increduli fuere, dum tunc à Chriſto promitteretur; quam licet non eodem ſenſu, eadem tamen incredulitate, noſtri imitantur hæretici. Et aduerte Diuum Ioannem non amplius agere de hoc Sacramento toto ſuo Euangelio; ſupponit quippe eius eſſe debere ſatis notam veritatem, ex illis Chriſti diſertis verbis, quæ ipſe ſpecialiter Euangelij ſui capite ſexto propoſuerat; vnde nec eius reperit inſtitutionem cùm agit de cœna, quod aduertit D. Auguſtinus lib. 3. de conſenſu Euangeliſtarum capite primo.

Secundo proponit eis Eccleſia claram huius promiſſionis exhibitionem & Sacramenti inſtitutionem, in qua diſertis verbis exprimit ſaluator: *Hoc eſt corpus meum.* Et ſignata eſt hæc inſtitutio Chriſti per quatuor eius irrefragabiles Secretarios & Notarios, Matthæum, Lucam, Marcum, & Apoſtolum Paulum: qui omnes, licet ſcripſerint diuerſis locis & temporibus, eundem tamen ſenſum expreſſerunt; & nemo eorum dixit: *Hoc ſignificat Corpus meum,* vel *hoc eſt figura Corporis mei.* Ergo credendum eſt voci veritatis, & authentico Euangeliſtarum, & Apoſtoli inſtrumento, iuxta proprietatem verborum. *Qui auctor eſt muneris, teſtis eſt veritatis,* inquit Euſebius Emiſſenus. Et bene ponderandum eſt, quod Chriſtus vltimum ſuum teſtamentum condiderit, & legatum amoris in illo teſtamento, ſponſæ ſuæ ac filiis conſignarit. Cum igitur in teſtamentis proprietas ſit ſectanda verborum, cur non interpretabimur propriè omnino ab illo dici: *Hoc eſt corpus meum?* Et nullo modo ſignificari, *Hoc eſt figura Corporis mei?* Si quis teſtamento alteri legaſſet domum, aut pallium, an is deberet eſſe contentus figura repræſentante illam domum aut pallium? vtique, ſi ſolum intelligitur, hoc eſt corpus meum, id eſt hoc ſignificat, aut figura eſt corporis mei, iam de Agno quem comederat, potuiſſet dicere, Hoc eſt corpus meum. Quia Agnus Paſchalis apertiſſima fuit figura Chriſti immolandi in Cruce.

Cum itaque figuræ ad antiquum ſpectarent teſtamentum, & panes quoque propoſitionis ac manna figura forent noſtri ſacramenti: nobis in lege Euangelica debetur veritas, nobis datum eſt legatum pretioſum amoris non panis figurans, ſed Deificum corpus olim per manna & propoſitionis panem figuratum. Si hæretici eſſent boni filij, crederent Patri ſuo teſtamentum condenti: crederent Matri ſuæ Eccleſiæ, hæc de amore Parentis, & teſtamento eius filij atteſtanti. Crederent myſteriorum eius Secretariis ab eo electis, à ſpiritu ſancto deſignatis, vt veritatem apertis verbis atteſtantibus, nec tropos quærerent, figuras ac metaphoras, doni huius pretium & valorem eleuantes, imò euacuantes.

Quartò proponit iterum Apoſtoli Pauli auctoritatem dicentis: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nónne communicatio Sanguinis Chriſti eſt? Et panis, quem frangimus, nónne communicatio Corporis Chriſti eſt?* Et iterum: *Qui manducat & bibit indigne reus erit Corporis & Sanguinis Domini: Iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans Corpus Domini,* quibus omnibus verbis ſatis aſſerit Apoſtolus veritatem corporis & ſanguinis: alioquin ſi eſt ſolum figura, indigne ſumens non verè communicaret corpori & ſanguini, nec verè reus eſſet Sanguinis & corporis Domini, neque opus eſſet, vt diiudicaret eſſe Corpus Domini. Reus ergo Corpus Domini dicitur, quia indigna ſumptione, quantum in ſe eſt, iniuriam facit præſentiæ Corporis Chriſti.

Quintò proponit eis plurimas Conciliorum generalium definitiones in quibus tota Eccleſia repræſentatur. Vbi in pondere ſanctuarij res fidei ponderantur, ad quæ conuocantur & concurrunt ex omnibus nationibus eximij pietate viri ſcientiaque præſtantiſſimi, ab Oriente, Occidente, Meridie, Septentrione, quorum auctoritati obniti ſtultiſſimum eſt & impium, maximè ob Spiritus S. auctoritatem Conciliis generalibus infallibiliter aſſiſtentem. An forte per mille quingentos annos Spiritus ſanctus Eccleſiam in errore deſeruit? An ſponſa Chriſti à ſponſo tanto tempore deſerta eſt, & permiſſa fruſtulum panis pro Deo ſine Dei incarnati corpore adorare, & idololatriæ (vt inclamant) vacare; itane vera fide ac religione concidente, contra Eccleſiam Chriſti portæ inferi præualuerunt tali erroneo dogmate inualeſcente? Blaſphemiæ vox iſta eſt, & dementiæ adſcribenda. Si errauit, ô Chriſte, Eccleſia Sponſa tua, tu eam decepiſti: credidit enim quod dixiſti, quod diſertis verbis docuiſti. Te adorauerunt in hoc ſacramento, regna, nationes, populi vniuerſi; quia te hîc præſentem vſque ad conſummationem ſæculi ex tuo promiſſo, ex tua aſſertione crediderunt, verè nobiſcum, Deum verè Emanuelem. Crediderunt voci magnæ de throno dicenti, *Ecce Tabernaculum Dei* (hoc eſt Corpus Chriſti, in quo Deitas habet tabernaculum ſuum) *Cum hominibus, habitabit cum eis, & ipſi populus eius erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus.*

Sextò proponit eis tot atteſtationes ſanctorum Patrum, ab ipſis Apoſtolis per ſingula ſæcula, conſtanter hanc veritatem docentium & voce & ſcriptis. Auctoritates eorum ſigillatim à primo ſæculo poſt Chriſtum vſque ad hæc tempora videre potes apud Bellarminum, & alios hac de re ſpecialiter tractantes. Quorum recitationi prolixæ ſuperſedeo, quia luce clarior eſt eorum doctrina, quam ſolæ noctuæ erroneæ caliginem amantes repudiant. Neque verò aliqui ex illis ſanctis Patribus, ſolum aſſerunt hic veritatem Corporis Chriſti, ſed etiam falſam interpretationem hæreticorum noſtrorum manifeſtè excludunt. Sic D. Damaſcenus dicit: *Non eſt figura Corporis aut ſanguinis, ſed eſt ipſummet Corpus.* Videtur inter cæteras auctoritates ſanctorum Patrum homilias, quæ leguntur infra octauam Corporis Chriſti in Rom. Breuiario, ex D. Hilario, Cyrillo, Ambroſio, Cypriano, Chryſoſtomo, Auguſtino; quæ ita euidenter hac de re loquuntur, vt mirum ſit, adhuc reperiri animas adeo inſtabiles & inſenſatas, quæ malint credere duobus aut tribus miniſtris ſathanæ ſpiritu contradictionis agitatis, quam tot teſtibus omni exceptione maioribus, in cœlo modò regnantibus.

Sed dicet hæreticus, SS. Patres vtuntur hic nomine figuræ: nam dicit Auguſtinus, *Non dubitauit Dominus dicere, hoc eſt corpus meum, cum ſignum daret corporis ſui,* ita ille contra Adimantum cap. 12. Reſpondeo, cum vtuntur Patres nomine ſigni aut figuræ, in hoc Sacramento, non excludunt veritatem, neque vnquam dicunt ſolam eſſe figuram, aut ſolum ſignum. Quia ergo hoc Sacramentum ita continet Chriſtum inuiſibiliter ſub ſpecie viſibili, vt ſimul ſit ſignum eius, & repræſentet ipſum vel pro nobis crucifixum, vel vt in cœlo exiſtit, glorioſum; ideo ſub hac ratione ei nomen ſigni aut figuræ poteſt competere. Itaque corpus Chriſti abſque dubio ibi eſt, quia tamen ibidem eſt ſub quodam Sacramento, factum ſignum debet eſſe: ſignum inquam non vacuum, ſed plenum eodem corpore, ſeipſum ſub propria ſpecie repræſentante. Sic nomen figuræ poteſt ei competere ſine veritatis excluſione. Nam & filius Dei ab Apoſtolo vocatur, *figura ſubſtantiæ Patris,* non quia veritate eiuſdem ſubſtantiæ careat, ſed quia per eam Patrem repræſentet. Vnde Diuus Anſelmus ita de hac re loquitur: *Chriſti benedictione panis fit corpus eius non ſignificatiuè tantum, ſed etiam ſubſtantiuè, nec enim ab hoc Sacramento figuram omnino excludimus, nec eam ſolam admittimus: veritas eſt qua Corpus Chriſti eſt: figura eſt, quia immolatur quod incorruptibile habetur.*

Septimò proponit eis innumera miracula, quibus tanquam ſacris ſigillis, hæc veritas eſt confirmata, ita vt meritò hic quilibet noſtrum dicere poſſit cum D. Auguſt. *multa ſunt, quæ in gremio Eccleſiæ Catholicæ iuſtiſſimè tenent.*

Tenet conſenſus populorum atque gentium. Tenet authoritatis miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata. Pleraque ex his miraculis referunt Garetius de Euch. Aucotultius in floribus, Speculum Exempl. v. Euchariſtia.

Hic ſolum rememoro aliquot quibus notum fiat ipſos dæmones coactos fuiſſe agnoſcere præſentiam Chriſti in hoc Sacramento, cuius vi corporibus obſeſſis ſunt expulſi: ita vt hac in parte agnoſcamus hæreticos quoſdam dæmonibus peiores eſſe, qui nulla miraculorum virtute ad confeſſionem veritatis adduci poſſunt. Ac primo exemplum habemus in vita S. Bernardi, qui virtute huius Sacramenti publicè in Eccleſia Mediolani è Matrona nobili ſathanam eiecit. Rem ſic Refert Guillelmus Abbas. Adducta ad Eccleſiam ſancti Ambroſij Matrona, conuerſus ad populum numeroſiſſimum, orare iubet attentius, & Clericis, ac Monachis ſecum iuxta altare conſiſtentibus, mulierem ibidem iubet conſtitui ac teneri. Illa verò reluctans, & vi diabolica, non naturali virtute recalcitrans non ſine aliquorum iniuria ipſum Abbatem pede percuſſit. Quem diaboli auſum manſuete ipſe contempſit, & in eius expulſionem non indignatione iræ, ſed humili ſupplicatione Deum inuocat adiutorem, & ad immolationem hoſtiæ ſalutis accedit. Quoties tamen eandem hoſtiam ſignat, toties ad mulierem conuerſus, eodem ſigno crucis edito, ſpiritum nequam fortis athleta impugnat. Nam & ille magnus quoties aduerſus eum crucis ſignum intenditur, percuſſum ſe indicans acrius ſæuit, & recalcitrans contra ſtimulum, quidnam toleret prodit inuitus. Expleta autem oratione dominica efficacius hoſtem aggreditur. Patenæ ſiquidem calicis Domini corpus imponens, & mulieris capiti ſuperponens ſic loquebatur: *Adeſt inique ſpiritus, index tuus: adeſt ſumma poteſtas, iam reſiſte ſi potes; adeſt ille, qui pro ſalute noſtra paſſurus nunc, inquit, Princeps huius mundi eiicietur foras. Hoc illud corpus, quod de corpore Virginis ſumptum eſt quod in ſtipite crucis extenſum eſt, quod in tumulo iacuit, quod de morte ſurrexit, quod videntibus Diſcipulis aſcendit in cœlum. In huius ergo maieſtatis terribili poteſtate, tibi ſpiritus maligne, præcipio, vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præſumas.*

Cumque eam inuitus deſerens, & vltra manere non valens atrocius affligeret, tam magnam iram, quam modicum tempus habens; rediens Pater ad altare fractionem hoſtiæ ſalutaris rite compleuit, diffundendamque in populo pacem miniſtro dedit: & confeſtim pax & ſalus integra mulieri eſt reddita. ſathanque, quantæ ſint efficaciæ viuifica myſteria, non tam confeſſione, quàm fuga coactus eſt oſtendere.

Simile exemplum anno 1565. contigit Laudini: vbi ab vrbis Epiſcopo à dæmone eſt liberata quædam, cui nomen Nicolaa, per exhibitionem ſacræ Euchariſtiæ cum adiuratione ſacra, ſimili huius à Bernardo pronunciatæ. Et cum præſentiam Chriſti non poſſet ferre Dæmon, admirandis planè modis obſeſſæ corpus torquebat; atque interrogatus cur ita timeret, & ſeſe agitaret ad præſentiam huius panis? publicè reſpondit, ſe pane illo torqueri, propter vocem *hoc eſt* Alludebat autem ad formam conſecrationis huius ſacramenti quæ efficit, vt ex pane verum Corpus efficiatur Chriſti Domini & iudicis tam hominum quam dæmonum. ſæpius ergo hac confeſſione repetita tandem cum fragore egrediens fœtidiſſimiſque veſtigiis relictis, liberam reliquit hanc obſeſſam. Adfuerunt hominum decem millia, Notarii publici acta ſcriptis conſignarunt, quia & hoc præſertim agebatur contra Caluiniſtas, vt diuino teſtimonio probaretur veritas Corporis Chriſti in hoc ſacramento. Vnde & multi in fide confirmati ſunt, & aliqui hæreſim abiurarunt huic ſpectaculo præſentes. Latius refert hiſtoriam hanc Florimundus Remundus, qui & ipſe præſens fuit, hocque miraculo ne in hæreſim laberetur, præſeruatum ſe fuiſſe fatetur.

Tertium eiuſdem argumenti exemplum ſubiicio, ex Thoma Cantiprato Anno 1231. hæreticus quidam conabatur omni arte Fratrem quendam Ordin. Prædicatorum in hæreſim allicere. Cùm fruſtra id ſæpius tentaſſet, tandem ait: Cùm pertinax mihi credere nolis, ſi fidem mihi adhibere volueris, oſtendam tibi Chriſtum, ac Matrem eius cum ſanctis. Præſtigias ſuſpicatus Frater ille, ait ſe crediturum ſi oſtendat. Gaudens hæreticus, diem ſtatuit. Die condicto, defert ſecum Religioſus Euchariſtiam pyxidi incluſam. Venere ambo in ſpecum montis altiſſimi exinde in amplum palatium luce mira circum fulgens. Vbi aſpiciebat Rex ſolio inſidens, ſidereo lumine micans, Reginaque illi aſſiſtens, & multi incliti viri in gyrum Hereticus ingreſſus in genua flectit & adorat. Religioſus ex parte attonitus, nullum tamen adorationis ſignum exhibuit. Quidni inquit hæreticus Chriſtum, Matremque & ſuperos veneraris? Accede & fidei noſtræ arcana intellige. Accedit Religioſus & pyxidem aperiens ad Reginam, dicit; *Si mater Dei es, ecce Filius tuus, ipſum agnoſce & adora, & te ego agnoſcam & venerabor.* ſtatimque totum illud ſpectaculum euanuit cum fulgore. illi autem tenebris circumfuſi, via è ſpelunca, ad montis faſtigium euaſere. Quibus ſpectris agnitis, hæreticus ad fidem Catholicam eſt conuerſus. Nempe cum plurima in teſtimonium veritatis edita fuerint miracula, nunquam potuere hæretici vllum in ſuæ fidei teſtimonium producere miraculum; nec id permittet Deus, ne falſitatem approbare videatur. Attendant hæc, & ſepoſito velamine, quod ſuper oculos cordis geſtant, ad veritatis lucem reſpirent, nec ſint ipſis dæmonibus veritatem hanc agnoſcentibus excæcatiores.

Addo hic, quod & ipſa animalia irrationalia quandoque veritatem hic latentem miro quodam modo agnouiſſe, ex certis legimus teſtimoniis, quæ & ipſos rebelles hæreticorum animos merito debeant confundere. Notum eſt quod Tholoſæ accidit miraculum editum, à B. Antonio de Padua, quo Hereſiarca Bouillus ad ſanam mentem eſt reductus. Nam cum diſputaſſet hic publicè cum ſancto viro, contendens in Euchariſtia non eſſe verum Chriſtum corpus, & iam conuictus eſſet; palam cunctis audientibus dixit ſe tum demum crediturum in Euchariſtia haberi verum Chriſti corpus, ſi huiuſmodi miraculum contingat: triduum, inquit, ego meum iumentum famelicum reddam, poſt triduum producam illud in populi conſpectum paratiſque eſcas proponam. Tu ſtabis ex aduerſo cum tuo illo, vt dicis corpore Domini: ſi iumentum poſt habito pabulo ſuo properauit ad adorandum Deum tuum, Eccleſiæ tuæ fidem complectar. Accepit conditionem Vir ſanctus, dies tanto certamini dicta, qua adueniente omnes vndique in plateam conueniunt. Adducitur ab Heretico famelicus mulus. ſanctus interim Miſſam celebrat in proximo ſacello, qua peracta egreditur ad populum maxima reuerentia geſtans Euchariſtiam. Proponitur ante mulum congrua pabuli copia ex vna parte, ex altera autem profertur Euchariſtia. Tum Sanctus, ad animal conuerſus cunctis audientibus, & exitum rei præſtolantibus. *In virtute*, inquit, *& nomine Creatoris tui, quem in manibus licet indignus teneo, tibi præcipio confeſtim huc humiliter accedas, & eam quæ par eſt illi preſtes reuerentiam vt hinc perſpicuè intelligat peruerſitas hereticorum omnem creaturam ſuo ſubdi Creatori, quem dignitas ſacerdotalis in altari contrectat.* His dictis dimittitur ſuæ libertati bellua, fræna illi laxantur, ac protinus neglecto pabulo ante oculos poſito, vſque ad poplites dimiſſo capite, coram diuiniſſimo Chriſti corpore genua curuans mirabiliter concidit. Ibi Catholicorum lætitia incredibilis, hæreticorum confuſio maxima: Hæreſiarcha Catholicæ ſe Eccleſiæ reddidit, hæreſim peſſimam deteſtatus. Refert quoque Bonauentura fuiſſe ouiculam S. Franciſco, quæ ſoleret ingredi Eccleſiam, in ſacratiſſima Miſſa de more attollebatur Euchariſtia à præſentibus adoranda, caput inclinans genua flectebat, aliáque ſigna exhibendi cultus præſtabat, vt cuncti id conſpicati obſtupeſcerent, & ad omnem reuerentiam maximè inflammarentur.

Denique ſcribit Thomas Cantiprato accidiſſe, vt quidam fures argenteum vaſculum in quo condita erat Euchariſtia, furto ſurriperent & fugientes ſacratiſſimum corpus ſub alueare quoddam proiicerent. Poſt aliquot dies, Dominus aluearis videt apes certis horis dimiſſis operibus ad cibos conuehendos, tota eſſe in quodam melliſluo concentu edendo. cumque fortè de media nocte ſurrexiſſet, conſpicatur ſupra alueare illuſtriſſimam lucem, ſuauiſſimeque præter omnem modum modulantes apes. Rei nouitate inſinuata & prorſus admiranda perculſus, Dei monitu intimo agitatus, rem defert, ad Epiſcopum. Is plurimis ſecum aſſumptis eo ſe confert, aperto aluecari videt vaſculum elegantiſſimè effectum candidiſſima cera, propè aluearis faſtigium. In eo repoſita erat Euchariſtia, circa illud choros apum circumſonantes & excubias agentes. Acceptum igitur Epiſcopus ſacramentum, maximo cum honore in templum reportauit, quo multi accedentes ab innumeris ſunt morbis liberati.

LECTIO IV.

De mirabilibus contentis in hoc Sacramento.

PROPOSITIO I.

Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe. Pſalm. 111.

IN hoc Euchariſtico myſterio myſteriorum, in quo Dei potentia ſapientiæ admirabili coniuncta elucet, nec ſatis ab intellectu humano concipi aut laudari poteſt, meritò vtimur verbis Prophetæ: *Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius?* Eluxit mirè diuina potentia ſeculi initio cum ſummis ima coniungens, conſederauit ſpiritum vitæ, cum limo terræ, in hominis formatione. Eluxit & illa in progreſſu ſæculi, per tot prodigia in terra, aquis, aëre, per virgam Moyſis patrata.

At magis admirabilis eſt in ætate nouiſſima mundi, dum prodigium à ſeculis inauditum cernitur, virginitas iuncta cum maternitate, maternitas fœdus habens cum virginitate, in illa quæ parit ſine corruptione, quæ grauida eſt ſine grauamine, & puerpera ſine dolore. Sed maximè dum *Verbum*, *Anima*, *Caro*, Trinitas mirabilis coniunguntur, & fiunt vnum non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ. Hanc Trinitatem in ſubſtantia, vnitatem in perſona, exhibuit nobis Trinitas in perſona, vnitas in ſubſtantia. Iterum verò innouantur ſigna, augentur mirabilia, creſcunt Dei miracula, dum Verbum Caro factum, in hoc ſe ſiſtit ſacramento, mentium edulium. Pauca verò hic ex innumeris mirabilibus attingemus.

MIRABILE PRIMVM.

PRimum mirabile, quod hic credit fides, eſt, totam ſubſtantiam panis & vini per conſecrationem conuerti in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti, ita vt propterea hæc conuerſio vocetur *Tranſubſtantiatio*, & ab aliquibus ſanctis Patribus, *Tranſelementatio*. Non eſt ergo hæc conuerſio ſimilis conuerſionibus naturalibus: quia in his fit ſolum vt diuerſæ formæ ſibi in eodem ſubiecto ſuccedant: vt autem tota ſubſtantia conuertatur in totam ſubſtantiam, non poteſt fieri, niſi virtute ipſius Dei, ad hoc nullius agentis naturalis virtus poteſt attingere. Quapropter hæc conuerſio eſt omnino ſupernaturalis, & ideo ineffabilis & incomprehenſibilis, licet ea aliis mutationibus à Deo factis, declarent ſancti Patres eam poſſibilem eſſe. Quantis vtimur exemplis, inquit D. Ambroſius, vt probemus non hoc eſſe quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit: maioremque eſſe vim benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipſa mutatur? Virgam tenebat Moyſes, proiecit eam, & facta eſt ſerpens. Rurſus apprehendit caudam ſerpentis, & in virgæ naturam reuertitur. Currebant Ægypti flumina, puro aquarum meatu, ſubitò de fontium venis ſanguis cœpit erumpere. Rurſus ad Prophetæ preces cruor ceſſauit, aquarum natura remeauit. Circumcluſus erat vndique populus Hebræorum, hinc Ægiptiis vallatus, inde mari clauſus: Virgam leuauit Moyſes, ſeparauit aquas in murorum ſpeciem, & inter vndas via pedeſtris apparuit, Iordanis retrorſum conuerſus, contra naturam in ſui fontis conuertitur exordium. Nonne hic claret naturam vel maritimorum fluctuum, vel fluuialis fluxus eſſe mutatam? Sitiebat populus, tetigit Moyſes petram. Nunquid non præter naturam operata eſt gratia, vt aquam vomeret petra, quam non habebat natura? Marath fluuius amariſſimus erat, nec bibere poterat populus. Miſit Moyſes lignum in aquam, & amaritudinem ſuam aquarum natura depoſuit, quam infuſa ſubitò gratia temperauit. Sciamus ergo maioris eſſe virtutis gratiam, quàm naturam. Et ſi tantùm valuit ſermo Eliæ, vt ignem de cœlo deponeret, non valebit Chriſti ſermo, vt ſpecies elementorum mutet? Si de cunctis mundi operibus, *Ipſe dixit, & facta ſunt*: Qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non poteſt ea quæ ſunt in id mutare quod non erant? An minus eſt nouas rebus dare, quam mutare naturas? Præter naturæ ordinem virgo generauit, & hoc quod conficimus corpus, ex virgine eſt. Quod quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cùm præter naturam ſit ipſe Dominus Ieſu natus ex virgine? Sic ergo Ambroſius, ſic & alij Patres, ex cæteris mirabilibus Dei admirabilem hanc conuerſionem confirmant: quia multa miracula antiquitùs præceſſerunt, vt ad miraculorum miraculum viam ſternerent, eiuſque fidem aſtruerent, fidem ſcilicet Incarnationis, ex qua innumera debebant oriri miracula & myſteria, quorum omnium compendium continet hoc ſacramentum.

MIRABILE SECVNDVM.

SEcundum mirabile, quod hic aſſerit fides, & ex priori ſequitur, eſt accidentia quæ ibi remanent eſſe ſine ſubiecto, v. g. albedo, rotunditas, ſapor. Abſit enim vt dicamus ineſſe pani, quandoquidem tota panis ſubſtantia, etiam materia, in Chriſti corpus ſit conuerſa. Et ita licet viſus, guſtus, odoratus, tactus, iudicent ibi eſſe panem, decipiuntur niſi à fide corrigantur.

Olim Iſaac dum Iacob ad eum acceſſit, in omnibus ſenſibus deceptus fuit: in viſu, quia caligabant oculi: in odoratu & guſtu, quia putauit ſe comedere de venatione: in tactu, ob pelles hœdi, quibus Iacob erat circumuelatus: ſola vox ei non impoſuit, nec decepit: *vox quidem, vox Iacob eſt.* Ita in hoc myſterio ſenſus omnes decipiuntur, ſolus auditus eos corrigit, credens verbo Chriſti, & redigens in obſequium fidei. Neque etiam accidentia illa dici poſſunt inhærere corpori Chriſti: neque enim illud (vt ibi apparet) album eſt, aut rotundum, aut inſtar panis ſapidum, cùm ſit glorioſum. Veſtitur tamen & circumuelatur hiſce accidentibus, licet ei non inſint, voluitque Deus illa permanere ad ſignificationem myſterij, & exercitium meritumque noſtræ fidei. Vis ergo ſcire quid ſint hæc accidentia? Quid ibi ſpecies ſacramentales agant?

Primò quidem rectè dixerim, velum eſſe ſpecies illas, & quidem ſacrarium, intra quod latent Sancta Sanctorum, humanitas ſcilicet diuinitati coniuncta.

Secundo, dico eſſe nebulam operientem gloriam Domini, ſiue *nubem illam leuem*, intra quam latens *commoratur in Ægipto noſtra*, quandiu per fidem ambulamus donec ad vultus ſpeciem pertingamus. *Pſal. 19.*

Tertio, vmbra ſunt, contegens fulgurientes Solis noſtri radios, quos alias in propria ſpecie infirmi oculi noſtri ſuſtinere, aut intueri non poſſent. Interim temperatos lucis ſuæ radios, per hanc vmbram iacit in corda noſtra: dum deuotionis ac gratiæ lumen per hoc Sacramentum in nobis accendit, *Donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ.* Tunc enim paſcet nos in meridie fœlicitatis æternæ, *& in lumine videbimus lumen*, in lumine æternitatis lumen Diuinitatis.

Quarto, accidentia ſiue ſpecies illæ ſacramentales conficiunt parietem, retro quem Sponſus noſter latet: ita vt hic verè dicere poſſimus cum Sponſa: *En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos.* Nam rectè ſancti Patres per *parietem noſtrum* intelligunt carnem quam ex nobis aſſumpſit: appropinquauit enim parieti, dum adhæſit carni, & ſicut paries occultat eum qui poſt parietem eſt, ſic caro occultabat diuinitatem. Tamen paries ille habebat feneſtras & cancellos, quibus aliquo modo poterat à nobis videri: Actus ſcilicet multos diuinitatis, & opera miraculoſa, quæ manifeſtabant eum, qui poſt parietem latebat eſſe Deum verum, vt notat D. Gregorius. *Opera*, inquit *diuina fecit, & humana pertulit, ſicque quaſi per feneſtras & cancellos ad homines proſpexit, vt Deus appareret ex miraculis, & lateret ex paſſionibus, & homo cerneretur ex paſſionibus, ſed tamen eſſe vltra hominem, ex miraculis agnoſceretur.* Sicut verò Verbum diuinum ſtetit occultum poſt parietem carnis aſſumptæ: ſic humanitas ſimul cum Diuinitate, latet poſt parietem ſacramentalium ſpecierum, accidentibus panis occultata. *Cant. 2.* *Vide Greg. in Cant. & hom. 1. 3. in Ezec.*

Dicat ergo Eccleſia, dicat anima fidelis: *En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum.* Quis ipſe? Ipſe filius Dei, ipſe Deus & homo, ipſe dilectus, Sponſus ipſe animarum, Paſtor & Saluator, interſtitio accidentium nobis occultatur, & ſacramento noſtro obtegitur: ſtat tamen, ipſo cibo vitæ paratus nos paſcere, præcinctus & paratus vt auxilium nobis aduerſus hoſtes ferat, aduerſus eos qui tribulant nos. Ibi nos reſpicit per feneſtras, proſpicit per cancellos, per modos ſubtiles & inenarrabiles. Videt is nos clare, licet ſe videndum non præbeat, niſi per fidei noſtræ cancellos *Cant. 2.*

& obscurè. Ac recipiens non iacit sacri amoris affectus in cor nostrum, & incitat nos, inuitat omnem animam fidelem: *surge propera amica mea, columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ. Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis.* Inuitat ad vulnerum suorum sacram considerationem, in hoc memoriali Passionis & ad exprimendam vocem contritionis & amoris.

MIRABILE TERTIVM.

Tertium mirabile, quod hic credit fides, est corpus Christi sub his speciebus esse æquè magnum ac in Cruce, siue in cœlo. Quod mirum plane est, sub adeò exigua panis formula, corpus quinque aut sex pedum contineri. sed id fit supernaturali virtute & modo, per quem licet quantitas corporis Christi sit eadem ac in Cruce, non habet extensionem ad locum, & ita partes eius non impediunt se in eodem loco. Non est tamen hic confusio partium corporis Christi, qui habent distinctionem & ordinem corpori humano congruentem. Et quamuis actu extensæ non sint, aut locum non occupent, ita tamen inter se dispositæ sunt, vt nisi supernaturaliter impedirentur, etiam actualem in loco extensionem habituræ forent. Itaque distinguunt Theologi extensionem actualem & aptitudinalem, siue intrinsecam: hæc posterior est essentialis quantitati corporis, per quam fit, vt aptum sit occupare spatium extensum: illa autem prior actualis non est de essentia quantitatis. Et ita quia corpus Christi in sacramento habet suam quantitatem, habet & illam aptitudinalem siue intrinsecam extensionem, per quam fit, vt sit ordo partium in toto; non habet autem ob mysterium actualem extensionem: & ideò non est ordo partium in loco, siue non occupat actu tantum spatium, quantum naturaliter requirit, aut quantum in cruce, aut cœna de facto habuit. Quia est ibi modo omninò supernaturali, & non sicut locatum in loco, nec sub dimensionibus propriis, sed sub dimensionibus quæ priùs fuerunt panis & vini.

An non hoc est *Verbum abbreuiatum, quod fecit Dominus super terram?* Diuinitatem suam immensam quodammodo abbreuiasse censetur Deus, sub carnis tegumento collocās. Nunc autem & diuinitatem & humanitatem sub panis specie abbreuians, orbe claudit modico totius orbis Dominum. An non & hoc mysterium insinuasse existimandus est Isaias dicens: *Dabit vobis Dominus panem arctum & aquam breuem, & non faciet vltrà à te auolare Doctorem tuum.* Quis est panis ille arctus, nisi hoc sacramentum, in quo corpus integri hominis & Dei sub panis frustulo continetur, & quodammodo arctatur? Quæ aqua breuior, siue quis potus magis abbreuiatus, quàm is in quo sub vini guttula, totus Christi deificus sanguis abbreuiatur & comprehenditur? Denique nunquid ob hoc Sacramentum maximè verum est: *non faciet vltra auolare Doctorem suum?* In illo enim Doctor ac Magister æternæ salutis continetur in sæculū sæculi. Et licet auolarit in cœlum secundum formam visibilem, manet tamen ibi nobiscum inuisibiliter, erudiens nos, & pascens pane vitæ, potans aqua viua, aqua saliente in vitam æternam. sitiens est ibi ipse nostram salutem, nostrum amorem, potens à nobis bibere de illo vino condito & musto malo granatorum quod ei propinat sponsa, hoc est de suauibus desideriis, piisque affectibus, quos animæ afferunt ad hoc sacrum epulum. Dicere ergo mihi hic licet quod olim Dominus Samaritanæ: *O mulier,* ô anima fidelis, *si scires donum Dei*, sub his sacramentalibus contentum & absconditum: si scires quis sit ille, qui hic latens dicit tibi, *Da mihi bibere.* Tantum abest, vt repudiares hoc donum, hunc panem arctum, hanc aquam breuem, sed humili & feruenti animo accederes, *& peteres ab eo aquam viuam?* nam hic est fons in quo bibitur illa gratia.

Si quispiam optat iuuari, ad rudem aliquam intelligentiam modi huius admirabilis & supernaturalis, quo corpus adeò magnum in tam exiguo spatio constituit, audiat ex D. Thoma similitudinem quandam naturalem. *Tam longa est,* inquit, *longitudo turris, ac ipsa turris, & tam lata latitudo turris ac ipsa turris: attamen species & figura turris tota comprehenditur & recipitur in oculo, quia si non esset illa species longitudinis in oculo nostro, non posset homo per aspectum de illa longitudine iudicare. Idem dic de sole, Luna, stellis, quorum omnium magnitudo in oculo parua capitur. Si ergo hoc est mirabile & certum, non est incredibile corpus Christi posse contineri sub hostia adeò parua, licèt perfectè id intelligere nequeamus.* Hæc Diuus Thomas.

MIRABILE QVARTVM.

Quartum mirabile est, corpus Christi ita esse totum sub hostia consecrata, vt sit etiam totum sub qualibet parte. Ratio est, quia est ibi per modum substantiæ; vnde sicut sub qualibet parte panis est substantia panis, & sub qualibet gutta vini est substantia vini: ita sub qualibet parte speciei sacramentalis est corpus Christi, quod pani successit, & sub qualibet gutta siue specie vini, est sanguis Christi. Declarari etiam id solet exemplo animæ, quæ tota est in toto corpore, & tota in singulis eius partibus: & ita tota in solo digito, sicut in toto corpore. Declarari id etiam potest exemplo speculi, in quo resultat imago nostra tota, & si in plures partes illud diuiseris, in singulis partibus resultat imago nostra tota. Non incongruum etiam est exēplum verbi prolati, quod integrum procedit ab ore proferentis, & licet sparsum in aërem videatur diuidi, dum multi audiunt, tamen singuli non diuisum, sed integrum audiunt. Licet verò in his similibus, multa quis reperire possit dissimilia, tamen rudem aliquam intelligentiam huiusce rei quam admiramur, nec satis intelligimus his qui peruicaces non fuerint, præbere possunt: interim nonnisi fide assequi hæc possumus, per quam credimus sub qualibet minima sensibili particula nos tantum accipere, quantum quis acciperet maximam sumens hostiam.

Figura quædam huius rei præcessit in manna, de qua cùm colligeret alius plus, alius minus: non tamen qui plus collegerat plus inueniebat, nec qui minus parauerat, reperiebat minus. Quod ad hoc mysterium sic refert Rupertus. Hoc, inquit, pro virtute cibi & spiritualis potus, idest, corporis & sanguinis Christi sciendum, & firmiter tenendum est; *Quod non pro quantitate portionis, quam quisque ore percipit secundum visibilem speciem panis & vini, alius plus, alius minus consequitur de gratia viuificantis Spiritus. sicut enim Adam, cuius nos iniquitatem portamus, non pro quantitate morsus sui (siue pomi quod momordit) sententiam & damnationem iustam accepit; tantamque illi voluit vnum pomum momordisse, quantam si quicquid pomorum in arbore illa fuit, deuorasset: sic è contrario vnusquisque nostrum, non pro quantitate portiunculæ viuifici panis, quæ illi frangitur, quam ore sumit aut dentibus terit, gratiam & vitam accipit.*

Ad huius confirmationem facit diuina illa visio, quæ anno 1384. contigit Osuualdo Mulsero in comitatu Tirolis. Hic nobili ortus prosapia tempore Paschali voluit maiori Hostia vti, quàm cæteri laici. Sacerdos tanquam Domino temporali loci illius non ausus fuit id denegare. Verùm dum ei in os inserit sacram Hostiam, Ecce miraculosè ante altare terra se aperit quasi ipsum absorptura, & in illam vsque ad genua cecidit. Ille verò manibus latus altaris apprehendit, sed altare instar ceræ mollescens, manibus cessit. Osuualdus præsentem Dei vindictam præsentiens mox pœnitentia ducitur, ac veniam à Deo precatur. Cúmque Hostiam deglutire non posset, Deo id non permittente, Sacerdos eam in sacrarium reponit: quæ etiamnum est hic sanguineo colore diuinitus tincta, & ea linguæ saliua non nihil contracta, conspicitur. Vbi etiam iam inde ad nostra vsque tempora plurima fiunt miracula. Hanc rem his verbis testatur Auctor sacrarum Collationum. *Ego Tilmanus Bredembachius ex vrbe in Germaniam reuersurus, ad locum istum diuerti, altare ipsum & in eo manus Osuualdi vestigia vidi & contrectaui, ac iuxta illud terræ hiatum, quo absorberi cœperat, modo ferreis cancellis obtectum: denique ipsam hostiam & castrum, in quo vixit, conspexi.* Porrò Osuualdus iste, sic diuinitus correptus, in molestam incidit ægritudinem, pœnitentiamque agens & confessus, aliquanto superuixit tempore, demum mortuus in Domino. Extat huius miraculi tabula ænea in Pago Seueld in Comitatu Tirolis.

MIRABILE QVINTVM.

Quintum mirabile sequitur præcedens, fractionem scilicet, aut diuisionem Hostiæ, nullo modo attingere corpus Christi, sed solas species, siue quantitatem, sub qua antea erat panis. Vnde si quandoque dicatur à sanctis Patribus corpus Christi frangi vel atteri dentibus (sic Berengarij confessio loquitur,) id solum verum est denominatione extrinseca, quia species sacramentales franguntur vel atteruntur, sub quibus præsens est realiter: ipsum autem propriè non frangitur, quia nulla in ipso fit partium discontinuatio. Sic in Missæ sacrificio ob rationes mysticas in tres partes diuiditur hostia. Primò ad designandam

triplicem

triplicem illam diuisionem corporis Christi in Cruce, in manibus scilicet pedibus & latere. Secundo ob tres status Christi, qui aliquando fuit mortalis, aliquando mortuus, aliquando immortalis. Tertio propter tres naturas siue substantias in Vna persona, diuinitatem, animam, corpus vel etiam ob fidem Trinitatis in vna essentia. Quarto ob tres status animarum participantium de fructu huius sacramenti, quia Viuentes gratiam qui in purgatorio sunt refrigerium, qui in cœlo lætitiam specialem participant de Missæ sacrificio. Est ergo hæc fractio sacta & mystica, à Sacerdote magna reuerentia.

sed & licet ab impiis quælibet indigna confractio, conculcatio, aut iniuriosa tractatio circa hoc Sacramentum fieret, non tamen attingit corpus Christi, sed solas species: illud enim incorruptibile est, & impassibile, nulliusque læsionis susceptiuum. Quocirca nõ plus illud læditur, quam radij solares læderentur, ab insano homine qui pedibus eos tentaret proterere, aut gladio in partes conscindere, aut luto commaculare, quia tamen Deus vltor est iniuriæ Sacramento suo factæ, aliquando prodigiosus sanguis ex hostiis consecratis parricidiali impiorũ manu impetitis effluxit, ad detestationem sceleris, & probationem Veritatis. E plurimis exẽplis vnum ætatis nostræ subnecto. Iudæus quidam Leo nomine Pragæ in Bohemia ad fidem conuersus, familiaris erat cuidam Praedicano, qui infirmorum curam gerebat, salutare viaticum eis administrans: hic diligenter obseruans vbi hostiæ consecratæ reponerentur, adhuc iudaizans tres hostias clam surripit, chartæ inuoluit, Presburgum in Hungariam profectus, ad Iudæum in hospitium diuertit. Aliquot dies ibi moratus, sæpe cum hospite de Christo & Sacramento disputauit. Interrogauit hospes Leonem, an aliquando hunc Sacramentum percepisset? Respondit Leo se percepisse: & illuc tandem sermo deuenit, vt tres consecratas hostias è sinu deprompserit Iudæo spectandas. Is orat sibi donari duas, annuentic Leo: & has quidem acceptas in arculam reponit Iudæus, & accurate custodit, donec Leo proficisceretur. Illo absente, conuocat suæ sectæ Iudæos, & illis exhibet hostias. Collato autem concilio, dicunt experiendum, an in Christianorum Sacramentis sit dolus; Positis ergo in mensa Hostiis, vnus arrepto cultro dicit: si vere Christianorum Deus sis, hic virtutem tuam exere. ac cultrum in Hostiam adegit, statimque copiosus sanguis effluxit. Territis miraculo Iudæis, mox vindex Deus adfuit, & fulmine domum concussit: ita vt ignis exardescens, hospitem cum vxore, duabus filiabus multisque Iudæis consumpserit. Tres tãtum incolumes euaserunt, mensa & Hostiæ in medio incendio intactæ manserunt. Gubernator vrbis videns incendium, mittit famulos vt causam inquirant: venientes illi didicerunt Iudæos aliquos in istis ædibus fuisse congregatos: quid vero egerint non constare multis igne adsumptis, tres euasisse. Quæruntur ergo illi, & inuenti in vincula coniiciuntur. Tandem per torturam coacti rem gestã ordine narrant. Gubernator vt tãtum scelus debitis pœnis expiaret, exquisitissimis tormentis excarnificari tertioque die adactis per corpora semiuiua palis, in via regia collocari præcepit anno 1591.

Sic Iudæi Bruxellæ ann. 1579. sexdecim circiter Hostias in die Parasceues transfixere, è quibus guttæ sanguinis apparuerunt, prout adhuc hodie cernere licet ibidem, quia tres adhuc seruantur. Et hi quidem ignis supplicio puniti fuere, sed Sacramentum ipsum plurimis miraculis claruit. Vide historiam latius apud Auctoltium in floribus exemplis, aut in speculo exemplorum redacto per P. Ioannis Maioris.

MIRABILE SEXTVM.

SExtum mirabile est, quod ab initio primitiuæ Ecclesiæ vsque in finem sæculi, fideles sumunt quotidie corpus Christi, ita vt innumera hominum millia illud sumpserint integrum, nec tamen in aliquo fuerit diminutum aut imminuendum, nec enim augeri potest, licet totus panis in orbe existens à Sacerdotibus consecraretur: nec imminui, licet omnes mundi homines illud sumerent, vnicum scilicet semper integrum perseuerat. Id adumbrare voluit Christus miraculo illorum panum quos benedixit, & tot hominum millia satiauit, & nihilominus Deo illos multiplicante, nihil imminutum fuit, sed superabundauit, ita à mille sexcentis annis corpus vnicum Christi sufficit toti quę in Ecclesia est multitudini, multiplicatur sine multiplicatione, comeditur sine consumptione, à centum millibus personatum simul sumitur, & vnicum est integrumque manet, & in æternum manebit. Nam quæ dixit viduæ in Sarepta per os Eliæ: *Farina hydria non deficiet, nec lecythus olei minuetur, vsque in diem, qua Dominus daturus est pluuiam super faciem terræ.* Idem potuit dicere & efficere, vt panis ille viuificus, qui ex pugillo frumenti conficitur, non deficiat vsque in finem sæculi, sẽper oleum gratiæ & pinguedo spiritualis, ab hoc pane oleato, pane Christi, in animas defluat.

MIRABILE SEPTIMVM.

SEptimum mirabile præcedenti affine est, corpus Christi simul in diuersis locis esse, atque innumeris: quia est quibuscumque altaribus post consecrationem præsentia Sacramentali, in Cœlo pręsentia naturali. Hoc inter cætera maxime intellectu est difficile, ideoque tanquam impossibile, ab hæreticis oppugnatur. sed certum est non repugnare corpori, vt per omnipotentiam diuinam fit in diuersis locis, non solum modo sacramenti, sed etiam præsentia naturali in propria specie. Declaratur id in ipso Christo, qui quando apparuit Apostolo Paulo Actorum 9. fuit simul in Cœlo & in terra, siue aere terræ vicino, fuisse in Cœlo admittunt hæretici, fuisse autem simul in terrà vel aere ex Scriptura colligitur: tanta enim lux illius qui apparuit, Paulum circumfulsit, vt excæcarit, quod non est factum nisi à luce Dominici corporis propinqua. Vnde & Paulus Christo tanquam homini præsenti loquitur. *Quis es Domine?* Aliud quoque exemplum habemus de Christo Domino, qui quondam apparuit Petro in via, dum ille egrederetur fugiens persecutionem. Cumque eum agnouisset Petrus, & interrogasset, *Domine quo vadis?* Respondit Christus: *Vado iterum Romã Crucifigi.* Quibus verbis intellexit Petrus martyrium suum vicinum, ideoque confirmatus, in vrbem regressus est: & paulo post ad similitudinem Christi in crucem est actus, sicque iterum Christus quodammodo in eo est crucifixus. Testis est D. Ambrosius, & Romæ eiusce rei memoria publicis tabulis est consignata in loco vbi Christus apparuit.

Si itaque potuit Christus in Cœlo & in terra corpus suum præsens exhibere, poterit & idipsum sub speciebus sacramentalibus vbi voluerit, præsentare. Quod si interroget hæreticus: *Quomodo fiet istud?* cum ratio naturalis non satis id possit demonstrare, sufficiat dicere, id fieri *virtute Altissimi superueniente & operante.* Qua eadem virtute, cætera mirabilia facta sunt quæ non intelligimus, quomodo Virgo generauit, quomodo corpus à monumento egressum sit, quomodo corpus idem è cineribus resurgere possit. In his omnibus dicit fides: *Testimonia tua Domine credibilia facta sunt nimis.* Dicat & simplex fidelis: *Credo in Deum Patrem omnipotentem.* Maior est Deus corde nostro, inquit Augustinus omnia quæcumque voluit, fecit, in cœlo, in terra, in abyssis *Qui te magna credere iussit, omnipotens est. ait ergo pro laude rationis, omnipotentia Creatoris.*

MIRABILE OCTAVVM.

OCtauum mirabile est, non solum corpus Christi contineri sub specie panis, aut Sanguinẽ sub specie vini, sed & sub vtraque specie contineri quidquid in Christo est, corpus cum omnibus membris, perfectissime distinctis & integris, quatuor dotibus gloriæ vestitis, cum eadem maiestate & gloria quam in cœlo habet. Etenim hic immortale est, impassibile, sole clarius, cum agilitate & subtilitate, quam in statu gloriæ possidet. Consideret hic igitur anima Christiana sacratissimum eius caput olim spinis compunctum, benignissimosque Pedes & manus cum signis vulnerum & clauorum, quorum fulgor Solis radiantem superat fulgorem: sed hic absconditus est sub nube & vmbra Sacramenti. Consideret diuinos eius oculos cor nostrum rapientes, imo & ipsum cor consideret amore ardens, cuius flamma exundat per latus illud lancea perforatum: hæc enim omnia sub Velo specierum fides inspicit.

Secundo continetur ibidem sanguis in venis pretiosis corporis Christi. Licet enim separatim sanguis consecretur à corpore, & corpus à sanguine, ad repræsentationem mortis & passionis, siue Christi in cruce immolati (in qua immolatione sanguis à corpore diuisus fuit) tamen à parte rei inuisibiliter iuncta sunt Christi corpus & sanguis etiam in vtraque specie consecrata, quia *Christus resurgens ex mortuis iam non moritur*, iam sanguis eius à cor-

pore non ſuperatur, niſi repræſentatione.

Tertio, ſequitur ibidem animam contineri, quæ vitam tribuit & ſanguini & corpori, nec enim per modum rei inanimatę hic exiſtit, ſed vere panis viuus eſt corpus Chriſti, anima viuificante, ipſum cum tota gloria, quam in æternum poſſidebit. Nos quoque hic tanquam inſtrumentum vitæ ſanctificat anima Chriſti. Quapropter poſſunt hic dicere Angeli, dicere & nos poſſumus ratione fidei: *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre plenum gratiæ & veritatis.* Licet enim oculus corporalis animæ Chriſti hic exiſtentis gloriam non poſſit percipere, ſicut nec gloriam corporis, oculus tamen mentis fide illuminatus, illam attingit. qui etiam agnoſcit omnia animæ Chriſti merita & ſatisfactiones ibidem contineri, quorum participes facit omnes cum debita diſpoſitione accedentes.

Quarto hic Diuinitas continetur, cum nulla ratione ſeparata vnquam fuerit à corpore vel ſanguine, ne quidem in triduo mortis. In quo quidem triduo, ſi quis conſecraſſet vtramque ſpeciem, poſuiſſet corpus emortuum ſub ſpecie panis, & ſanguinem ſeparatum ſub ſpecie vini, eo quod illa tunc ſeparata erāt, fuiſſet nihilominus diuinitas iuncta corpori, iuncta quoque ſeparato ſanguini, quia à neutro vnquam abfuit. Hoc vero aduerte, recte à Theologis hic dici, quædam in Sacramento eſſe, *ex vi verborum*, quædā *per concomitantiam*. Vi verborum dicitur eſſe illud, cum præſentia ad veritatem verborum eſt neceſſaria, ſiue quod præciſè per verba ſignificatur. Per concomitantiam eſt, quod in Sacramento eſt, non tanquam ſimpliciter neceſſarium ad verborum veritatem, ſed quia habet realem vnionem cum eo quod ſimpliciter neceſſarium eſt. Sic ſub ſpecie panis ex vi verborum eſt Corpus Domini, non ſanguis, & ſub ſpecie vini ſanguis, non Corpus: vtrobique tamen per concomitantiam (propter realem vnionem) anima continetur, ac diuinitas, & quæ habent cum humanitate Chriſti ac eius diuinitate neceſſariam aliquam connexionem. Itaque de hoc pane viuifico verum eſt illud Prophetæ; *Commixtum magas comedent, ſicut in area ventilatum eſt* hoc eſt ſacramenti varii miſcellam ſiue ſartaginem comedent, inquit D. Hieronymus. Per quam, aliqui recte intelligunt hoc ſacramentum, quia ſacra Euchariſtia commixtionem continet admirabilem, ex Deitate, Anima, Corpore Sāguine Chriſti, cum ſpeciebus panis & vini. Deinde, quia ſpecies ex variis granis fiunt & commiſcentur, ſignificantque commixtionem noſtri cum carne Chriſti, cum Deo & tota Trinitate, cum Angelis & hominibus per charitatem. ſub cortice igitur huius Sacramenti cōtinetur adeps multiplicis frumenti, variuſque cibus latet, quo anima veſci poſſit cum ſapore. Caro enim cum ſanguine, diuinitas cum humanitate, anima Chriſti cum meritis omnibus ſuis, cum tota ſua gloria & beatitudine, vere cibus hic eſt bene maſticandus, diligenti conſideratione ruminandus, vt paſcat & delicias animæ præbeat. Hic nempe eſt commixtum illud magna, ſiue frumentum ad quod reſpicit Propheta, vaticinans de variis noui Teſtamēti donis, Illudque Paſſionis ventilabro agitatum fuit, ac Crucis molæ impoſitum, vt mortalitatis palea ab eo ſeparata, panis viuificus nobis fieret, & immortalitatis alimonia, Deo nos coniungens & commiſcens, Diuinitatis nos conſortes efficiens.

Eph. 3. Hæc igitur pauca ex innumeris, quæ hic continetur mirabilibus, ſufficiant attigiſſe, Beati interim, qui luce fidei illuminati, fatentur adeſſe inueſtigabiles diuitias Chriſti in hoc Sacramento à ſæculis abſcondito: *Per quod innoteſcit Principatibus, & Poteſtatibus in cæleſtibus, multiformis ſapientia Dei, ſecundum præfinitionem ſæculorum, quam fecit in Chriſto Ieſu Domino noſtro,* vt loquitur D. Paulus Nec infructuoſum erit, cū eodem Apoſtolo cōtemplari in hoc pietatis Sacramento, *quæ ſit longitudo & latitudo, ſublimitas & profundum* diuini in nos amoris, *ſcire etiam ſupereminentem ſcientia charitatem Chriſti, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.* Attende breuiter, has quatuor dimenſiones ſupereminentes non ſolum ſcientiam humanam, ſed & Angelicam.

De quatuor dimenſionibus myſticis Sacramenti.

a. Sacramenti ſublimitas.

PRimo quidem ſublimitas altiſſima & incomprehenſibilis ſic cernitur in eo, quod illum, qui eſt ſplendor gloriæ Patris, Altiſſimi Filius ſecūdum Diuinitatem, excelſior Cœlis factus ſecundum humanitatem, ſedenſque ad dexteram Patris, adducit huc amoris (in cœlis nihilominus manētem) & ſpecierum ſacramentalium orbiculo circumcludit: vt hic adoretur ab Angelis, ſicut & in cœlis, ibi in cœleſti ſolio & radiante throno, hic ſub ſacramentali vmbraculo O ſublimitas, o vere ſupereminens altitudo in hoc incluſa myſterio! Quantumlibet homo mentem erexerit, aut *acceſſerit ad cor altum*, vt id comprehendat, *exaltabitur Deus.* Dicere hic poſſumus cum Propheta: *Domine, quis credit auditui noſtro, aut brachium Domini, cui reuelatum eſt?* Multæ mentes incredulæ nolunt aſſētiri illi quod a te audiuimus diſertis verbis pronunciante, *Hoc eſt Corpus meū, hic eſt ſanguis meus*, & quia hanc verborum tuorum amoriſque tui altitudinem non attingunt, hallucinātur & diſcredūt. Non eſt illis reuelatum brachium tuum, hoc eſt, potentia illa altiſſima eis nō eſt agnita, quia multa potes ſuper captum non tantum ipſorum, ſed & omnium hominum & Angelorum. Hic ergo dicimus cum Apoſtolo, *Ne dixeris in corde tuo: Quis aſcendit in cœlum, hoc eſt, Chriſtum deducere. Aut quis aſcendit in abyſſum, hoc eſt, Chriſtū ab inferis reuocare:* ſēſus eſt (interprete Chryſoſtomo, Theodoro, & Diuo Thoma) Noli circa Incarnationis myſterium aut Reſurrectionis, incredulus eſſe, aut ſcrutator nimis curioſus, dicendo: Quis aſcendit in cœlum, ad deducendum Chriſtum ad nos? Aut quis deſcendit in abyſſum, vt inde Chriſtum reuocaret à mortuis? ſic in hoc myſterio quod vtrumque, ſiue Incarnationis, ſiue Reſurrectionis complectitur, noli eſſe incredulus, dicendo in corde tuo: Impoſſibile eſſe deducere eum de cœlo, ſiue eſſe hic & in cœlo: impoſſibile quoque eſſe Chriſtum iterum carne veſtiri in hoc ſacramento, iterum immolari in hoc ſacrificio, iterum vere nobis adeſſe, durante hoc ſæculo. *Prope enim eſt Verbum tuum in ore tuo*: Hoc eſt Corpus meum: *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi.* Sit ergo & in corde tuo per aſſenſum fidelem, quia veritas non poteſt eſſe contraria veritati. Hoc eſt verbum fidei quod prædicamus: imprimatur illud verbum à Verbo æterno procedens, cordi tuo, ori tuo, vt vere credas, & vere loquaris: nec tropis aut figuris vmbriſque inhæreas, vt obnitaris veritati. *Qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonem vere. Quid paleis ad triticum*, inquit Dominus apud Prophetam: quod & hic locum habet: noli contentus eſſe palea, cum tritico poſſis frui: noli contentus eſſe vmbra, cum poſſis frui veritate: alioqui recte te cani Æſopi comparabo, qui verum carnem relinquens, vmbram ſectatus eſt, & inanis ac latrans diceſſit. ſic tu dum veram Chriſti carnem abnuis, & figuram illius apprehendere niteris, nihil tenes, vacuus diſcedis & ſine fructu. Deinde contra veritatem latras, ingratus illius amoris qui adeo alto conſilio vſus eſt, vt non potuerit ſublimius amorem declarare, quam dum te propria voluit ſubſtantia ſic paſcere. Admirare ergo potius conſilij altitudinem, obſtupeſcere myſterij ſublimitatem.

Isa. 14.

Rom. 10

Hier. 23

a Sacramenti profunditas.

Secundo, profunditas hic admiranda eſt, quæ in eo conſideratur, quod is, qui forma Dei eſt Patri æqualis, non ſolum exinaniuit ſe, vt caro fieret, & formam ſerui acciperet, ſed etiam vt adeo humili tegumento ſpecierum ſacramentalium ſe ſubuelaret Et qui ſemel per carnis aſſumptionem infixus eſt in limo profundi quotidie adhuc abſconditus ventre vo[illegible] ribus in profundum ſtomachi noſtri, ac diuinitatem quā ſemel aſſumptæ impertiit carni, iam certe quodam modo in huius ſacramenti ſumptione cuilibet impertitur homini, accedere volenti. Vere Domine: *Nimis profundæ factæ ſunt cogitationes tuæ. Vir inſipiens non cognoſcet, & ſtultus non intelliget hæc.* Sed & hoc ipſum dignationem tuam commendat, quod non ſolum ad puras animas digneris ſic venire, imo etiam vſque ad cœnoſas & fœtentes abominabileſque conſcientias, dignatus es dimittere, vere ibi infixus in limo profundi Quomodo poſſet charitas tua profundius demitti? Aſcendit vſque ad cœlos celſitudo tua, deſcendit vſque ad abyſſos profunda humiliatio tua. & per hoc ſacramētum admirabili plane modo, abyſſus tuæ miſericordiæ, abyſſu ſubuenit noſtræ miſeriæ.

Pſal. 94.

Dicitur quidam Philoſophus curioſitatem profundæ abyſſi non intelligens fluxum refluxum dixiſſe, ô Abyſſe, cum te carpere non valeam, tu me cape, ſicque ſe illi immerſiſſe. Melius & fœlicius Chriſtianus huius myſterii profunditatem non ſatis intelligens, ideo dixerit, & huic ſe, amoris abyſſo totum immerſerit, humiliando ſe, & exaltando diuinam bonitatem ſuper ſe. Ama. ô Chriſtiane, amorem illius, qui amore amoris tui, non ſolum deſcendit in vterum Virginis: ſed & in pectus tuum & cuiuſlibet hominis; vt ſic amorem ſuum amori tuo copularet, humiliando ſe, ſublimando te, coniungendo lumen æternitatis ſuæ,

Kempis lib. de imit.

suæ, limo mortalitatis tuæ. *Quid cogitabo melius & salubrius* (inquit Thomas à Kempis) *in accessu ad te Dominum meum, nisi me ipsum totaliter humiliando coram te, & tuam infinitatem, bonitatem exaltando super me. Laudo te Deus meus, & exalto in æternum. Despicio me, & subiicio tibi in profundum vilitatis meæ. Ecce tu Sanctus Sanctorum, ego sordes peccatorum: inclinas te ad me, qui non sum dignus respicere ad te.*

3. Sacramenti latitudo.

Tertiò, Latitudo in hoc Sacramento in eo consideranda est, quod ab Oriente vsque in Occidentem, à Meridie vsque ad Septentrionē, se extendit. *A solis ortu vsque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, & offertur ac sacrificatur nomini meo oblatio munda.* Hæc est oblatio huius viuifici panis, offertur enim vt sacrificium, sumitur vt sacramentum. Et quidem in qualibet plaga mundi, quantumlibet insaniant hostes Christi: nulla enim est adeo infecta pars Orbis hæresi, quin aliqui adhoc tāquam reliquiæ aut semen reseruentur, qui sint de populo Dei, eiusque deificum panem participent. Velint nolint persecutores hæretici, adhuc in Anglia, Hollandia, Dania, Suecia, Asia, Africa, hoc Sacramentum ab aliquibus conficitur & sumitur: & modò per illud, vsque ad Indiam, Iaponiam, Sinas nomen Dei honoratur. Vidisti ergo huius mysterij altitudinem & profunditatem, vide latitudinem. Nemo ab illo cuiuscunque Nationis, Regni Gentis excluditur: omnibus exhibitum est regium hoc conuiuium, omnes inuitantur, vt per baptismi ianuam ingrediantur in Ecclesiam Christi, & de illo participent viuifico mysterio. Non est hic distinctio Iudæi aut Græci, Scythæ aut Barbari, Indi aut Ægyptij. Nec est distinctio Principis aut plebij, serui aut liberi, diuitis aut inopis, masculi aut fœminæ. Imò vocantur *pauperes & debiles, & claudi, & per vias, nemora ac sepes dispersi*, vt ad cœnam hanc misticam veniant, quæ adeò ampla est, vt omnibus sufficiat, licet vna sit. Olim vnica erat arbor vitæ in Paradiso terrestri, quæ tamen suffecisset in cibum pro filiis Dei, donec ad Dei & Angelorum consortium translati fuissent. Vnicum est in Ecclesia (Paradiso Dei) corpus Christi, datum in Sacramentum & alimentum, attamen sufficiens est pro omnibus qui veri sunt Filij Dei: miram habet latitudinem & amplitudinem, quandoquidem omnes de illo participant orbis partes.

Mal. 1.

4. Sacramenti longitudo.

Quartò, Longitudo huius mysterij in eius duratione consideranda est. Sic extendit se illius longitudo à tempore Christi, à mille iam sexcentis annis, vsque in finem sæculi; nec vnquam deficiet. Sicut Ecclesia Christi vsque ad consummationem mundi semper manebit visibilis; ita & sacrificium hoc & Sacramentum. Nam & tempore ipsius Antichristi (qui supra omnes illud persequetur, & annihilare omni arte conabitur, vt solus adoretur Deus) non deerunt eximij Martyres variis in locis latentes, in quibus locis etiam erit vsus huius Sacramenti & sacrificij. Ideo in consecratione calicis dicitur: *Hic est calix sanguinis mei Noui & æterni Testamenti*: æternum enim in Scriptura quandoque significat totum tempus, vsque in finem sæculi durans. Eadem ratione, Christus dicitur *Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*; quia vsque in finem sæculi, per Sacerdotes Vicarios suos offert sacrificium suum secundum ritum Melchisedech, qui panem & vinum obtulit. Sic nobis præsentem se promisit Christus, vsque ad consummationem sæculi, vt quamdiu durat mundus sit, *Emanuel, Nobiscum Deus*: & quamdiu dies durat, *quamdiu hodie cognominatur*, sit ipse panis noster quotidianus, & quamdiu refugio egemus, possimus ad sacrum illud Diuinitatis tabernaculum (corpus Christi intelligo) confugere, de quo dixi non incongruè illud intelligi: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus.*

Heb. 9.

Apoc. 21.

Vides ergo sacras mysterij huius dimensiones? sublimitas eius cœlum attingit, & diuinitatem ipsam. Profunditas Deum vsque ad imum pectoris nostri descendere facit, vt illi miro modo incorporemur, & Diuinitatis consortes reddamur. Latitudo eius totum orbem circumambit, vt omnes nationes de eius communicatione participare possint. Longitudo omnia peruadit futura post Christum sæcula donec æternitati reddamur, finitis sæculis: & iam velatum specie sacramentali eum, qui hic continetur, contemplemur, sed reuelata facie diuinam eius speciem clarissimè intueamur. Interim confiteamur Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum tam admirabili modo nobiscum est misericordia eius. Reddamus ei amorem profundum, sublimem, latum longumque: Profundum quidem ex toto corde: sublimem ex tota mente: latum ex tota anima: longum ex omnibus viribus totaque fortitudine, vsque in finem sæculi nostri perseuerantem.

LECTIO V.

De materia & forma Eucharistiæ.

1. *Docet materiam esse panem & vinum.*
2. *Vino aliquid aqua admiscendum esse.*
3. *Explicat formam huius Sacramenti.*

PROPOSITIO I.

M*ateria huius Sacramenti est panis & vinum.* Satis id colligitur ex institutione Christi qui hæc adhibuit, suum nobis corpus ac sanguinem tradens: & hæc semper fuit Ecclesiæ doctrina illa assumentis ad consecrationem. Vnde Gentiles (vt testatur D. Augustinus) Christianis imposuerunt, quod colerent Cererem & Bacchum. Dæmon quoque in inuidiam huius mysterij, in superstitionibus quibusdam gentilium quæ (Mythræ mysteria appellabantur) panem & vinum immolescit cum quibusdam incantationibus, vt refert Tertullianus de præscriptione hæret. cap. 4.

Conuenientissimè autem hæc in materiam designata sunt, ob significationem.

Primo quidem, quia per illa significatur, quod sicut homines pane & vino nutriuntur & reficiuntur corporaliter, ita corpore & sanguine Christi spiritualiter aluntur Fideles.

Secundò, sicut panis ex multis granis conficitur, & vinum ex multis racemis, ita mundi Fideles, quasi diuersa grana in hoc Sacramento vnitatem accipiunt cum Christo, & in Christo coniuncti, effecti vnum corpus eius mysticum, dicente Apostolo: *Multi vnum corpus sumus, qui de vno pane & calice participamus.*

1. Cor. 10.

Tertiò, cùm panis & vinum sint primitiæ creaturarum (sub quibus omnia bona scriptura comprehendit) aptè ex illis nostrum conficitur Sacramentum & sacrificium, quod offertur vt supremo Domino omnium creaturarum. Potiusque terræ fructus, quam carnes animalium ad id elegit Dominus, quia cùm in statu innocentiæ fructibus tantum terræ vesceretur homo, congruum fuit, vt ad illius status dignitatem, per corpus & sanguinem Christi sub speciebus fructus terræ sumendum reduceretur. Denique cùm Christus carnem suam vellet dare sub aliena specie edendam (quia horruissent homines carnem edere, & sanguinem bibere in propria specie) nihil congruentiùs eligi videbatur quàm panis & vini species, quæ sunt ad communem vitam destinatæ, satis obuiæ aptæque vt cum omni nactentur decentia, quibus conuiuij etiam substantia solet designari.

Cæterum aduerte, licet ex dictis notum sit panem ac vinum eligi tanquam materiam transeuntem, ex qua ita fiat corpus ac sanguis Christi, vt nihil post consecrationem maneat substantiæ panis aut vini, nihilominus Scripturæ more, Eucharistia quandoque *Panis, aut genimen vitis* nuncupatur, quia scilicet ex pane consecratur, sicut in Exod. serpens vocatur virga cap. 7. quia virga in eo versa fuit. Item quia panis aut vini accidentia, formamque retinet. Sic Adam Genes. 3. vocatur terra, quia ex ea factus, illius conditiones in se habet. Denique quia excellentiori modo panis est corpus Christi, panis se dicet de cœlo descendens, panis viuus, panis sacrosanctus, panis Deificus. *Frumentum* quidem, sed *electorum*, vinum vtique, sed *germinans virgines*: quibus omnibus, vini aut panis natura per consecrationem commutata, satis indicatur. Sic Iacob prophetice insinuans hoc misterium, modò sanguinis nomine vtitur: *Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum.* Ibi Iacob spiritu prophetiæ intuebatur Christum instar racemi & botri

Zach. 9.

Gen. 49.

mystici ad crucis torcular portatum, in quo diuinum illud vinum exprimi debebat, quo & *stolam suam*, hoc est, corpus proprium diuinitatis vestimentum cruentare debebat: & pallium, hoc est Ecclesiam perfundere, & quotidiè lauare in hoc mystico lauacro, in quo eius sanguis continetur, & ad abluendas nostras maculas quotidie applicatur. Vnde si verba ponderes, non sine mysterio videbis *vuæ sanguinem* hic nominari, ad significandum hoc Sacramentum, in quo sanguis specie vini ex vua prius expressi, sed per consecrationem in sanguinem commutati, continetur.

Quærunt hic Theologi: An omnis panis possit esse materia omnéque vinum? Respondet Concilium Florentinum, *Materiam huius Sacramenti esse panem triticeum, & vinum de vite.* Hinc communis Theologorum sententia colligit panem ex leguminibus, auena, oriza, hordeo, non posse esse materiam huius Sacramenti, & si in his consecretur, nihil effici; quia scilicet non est hic panis hominibus accommodatus; nec panis simpliciter, licet quidam ob necessitatem eo vtantur. Cùm autem frumentum, aut triticum sub se diuersa genera complectantur, ille panis validè consecratur, qui ex aliquo genere tritici conficitur, licet fortè aliter nominetur. Sic non ambigerem validè consecrari in pane ex spelta nostra confecto. Quod granum frequens est in territorio Leodiensi. Optimum granum est ex quo panis delicatus efficitur, panísque simpliciter, candidus & vsualis, & tritici speciem esse vix dubito, quamuis à frumento vulgariter dicto folliculis distinguatur & paleis. Vnde Auctores contrariæ opinionis existimo non satis nosse nostram speltam quam vocant zeam, sed aliud granum degenerans hordeo simile, videntur intelligere. Non tamen dico de illo esse conficiendas formulas ad consecrandum, quia saltem Ecclesia præcepit materia certissima vti, illo scilicet grano quod ab omnibus frumentum siue triticum nominatur. Non etiam eadem ratio de grano quod aliqui speltam Martij vocant, quia similes habet spicas & aristas cum spelta nostra, sed prius seritur in Martio, & colligitur in Augusto, illud granum communiter hic vocant *de la moy*. sed est longè degenerans à spelta, & panis ex eo confectus, licet candore imitetur ex spelta confectum, imò superet, est tamen rudior & asperior palato, nec panis vsualis est, sed magis ad hordeaceum accedit. Vnde existimarem ex illo non confici, quamuis quædam honorabilis Matrona mihi quondam Namurci asseruerit, se certo scire plurimas hostias siue formulas venales ex eo confici: idque ob candorem illius grani, cui errori Episcopi & Pastorum cura deberet aduigilare. Ego vix crederem, nisi cum illa se id frequenter vidisse certo testimonio assereret.

Conueniret quoque à sacerdotibus, siue Religiosis, aut Virginibus mulieribusve deuotis has confici, vt omni errori obuietur, & vt cum maiori nitore & reuerentia tractarentur. Passim enim venales satis incuriè tractantur & sordidè, ac pyxidibus vbi species aliæ aromaticæ, vt piper, zinzibe, &c. conditæ prius fuerant, conseruantur, odorémque extraneum retinent, vt frequenter aduerti, éstque id indecens in materia tanti támque augusti sacrificij.

Audi pietatem & reuerentiam B. Vencesłai Regis Bohemiæ, erga sacrificium & materiam sacrificio destinatam. Hic tanta deuotione & zelo erga illa ferebatur, vt ipsemet personaliter seminaret, in tere, & triturarét granum, quod hostiis conficiendis, siue pani sacramentali deseruire debebat, sed & personaliter sacerdotibus sacrificantibus ministrabat, eósque multis largisque eleemosynis sustentabat. Hæc omnia Fratris odium pepererunt, ita vt eius fidem ac deuotionem infectaretur. Quapropter ab eo in odium fidei in ipsa Ecclesia peremptus fuit, à Christo summo sacerdote, ob pietatem in sacerdotium, Martyrij laurea donatus. Vide Ribad. 28 septembris.

Maximè verò aduigilandum est, ne panis consecrandus sit corruptus vetustate, aut alia mixtione, cum iniuria tremendi huius mysterij. Nam & Deus quandoque panem commaculatum miraculosè ab altari reiecit, vt ostenderet quàm sibi displiceat, cum sacerdotes & Ministri huius rei sunt incurij.

Refert Cæsarius historiam huic proposito accommodatam. Circa hoc biennium, inquit circa Coloniam, vixit is anno 1202. in villa quæ Belle vocatur, accidit quod dico die quadam cùm sacerdos Missam celebraret, & Euangelio dicto, Hostiam patenæ superpositam in Corporali collocasset, illa mox resiluit. Putans id sacerdos casu accidisse, denuò superposuit, at longè remotius resiluit, ipso intuente. Cumque tertio id tentasset, quasi turbine impulsa proiecta est de altari. Quo viso valde territus est, & præcepit scholari, vt illa hostia reseruata, aliam poneret eius loco. Dicta Missa, tollens secum hostiam dictam, Coloniam properauit, hostiam ostendit, quid de ea actum sit, recitauit. Cunctis causam mirantibus, quidam Sacerdotum hostiam eleuans contra lucem, maculam contemplatus est: Et cùm eam fregisset, apparuit, in ea cimex decoctus. Sic glorificantes Deum, non dubitarunt qui præsentes erant, ab Angelis reiectam, qui non passi sunt, vt panis ex fœtido vermiculo corruptus per ministerium sacerdotis transiret in corpus Domini. Ita Cæsarius l. 9. Dial. c. 65.

Quod ad vinum attinet, frequentius grauis interuenit negligentia, eo quod in acescente, vel aceto potius conficiatur. Certè cum multa experientia aduerterim aliquorum Sacerdotum incuriam, æstus tempore multis diebus pauculum vini reseruantium, & vini quidem deficientis, quod ex natura sua statim ad acetum vel alium corruptum liquorem transit: vix possum mihi persuadere, quin multoties nullitas consecrationi & sacrificij incurrat. Mirum plane, quod cùm ipsi nostræ mensæ simile vinum apponere, aut amico propinare nullatenus vellemus; mensæ Dominicæ proponere non vereamur, non solum peccati periculo, sed etiam cum periculo nullitatis sacrificij. Quamlibet tenue aut deficiens sit vinum, & corruptioni proximum, ad celebrandum non iudicatur inutile, ad conuiuandum, vt planè inutile repudiatur; sic paruifacimus quæ Dei sunt nos & nostra curamus. An non & in cœnobiis & Religiosorum conuentibus, quandoque reperies vinum præstans propinari Fratribus ac hospitibus, vitiosum autem, aut fecibus iam vicinum, adhiberi Missis celebrandis? Audiamus Dominum per os Malachiæ: *Ad vos, O sacerdotes, qui despicitis nomen meum. Et dixistis in quo despeximus? In eo quod dicitis*, non ore, sed facto, *mensa Domini despecta est, Si offeramus claudum & languidum nonne malum est? offer illud Duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam dicit Dominus exercituum.* Videamus ne similis exprobratio nobis hic possit fieri, tum ratione materiæ, quæ quandoque ex parte corrupta offertur, tum ratione immunditiæ, quæ frequenter reperitur in mensa Domini, in altaribus, mappis, corporalibus quasi mensa hæc contemptibilis foret & despecta. Hoc certè non parum obscurat splendorem nostræ Religionis & fidei de diuinis illis mysteriis imminuitque deuotionem offerentis. Quid altari sanctius, quod consecrationibus, ac benedictionibus ad diuina destinatum est? Quanta ergo illius cura foret habenda, si huiusce sanctificationis viuam fidem haberemus? An non cuilibet altari Angelus est destinatus post consecrationem? An non sub illis resident Sanctorum Martyrum Reliquiæ pretiosæ, expectantes gloriam resurrectionis? An non super illud caput Martyrũ Christus summus Pōtifex residet, quasi in throno. Vtique hæc omnia acuere deberent deuotionem nostram & curam, sollicitíque simus munditiæ & decoris omnium eorum, quæ ad hanc mensam dominicam spectant, ne videatur contemptibilis & despecta, offendens Angelorum ac Sanctorum, Christique Iesu præsentiam.

PROPOSITIO II.

Vino aliquid aquæ ex præcepto Ecclesiæ debet adhiberi in Calicis consecratione.

Hoc etiam Christum Dominum fecisse indicat Tridentinum, & ad eam rem accommodari solet illud Prouerb. 9. *Sapientia ædificauit sibi domum, miscuit vinum & posuit mensam.* Fecit autem id Christus, non solùm vt temperato potu vteretur ad sobrietatem (vt aliqui dixerunt,) sed & maximè ad mysticam significationem, & ob id Ecclesia eum imitatur, & idem fieri præcipit. Nec enim id Christum simpliciter præcepisse censent doctiores Theologi: quia etiam Concilium Tridentinum dicit id ab Ecclesia præceptum. Quod si aliquando antiqui patres dicant id esse mandatum Domini, non intelligendum est, non quia id strictè mandarit, sed quia eius exemplo manarit.

Sed quænam igitur mystica hic significatio continetur.

Resp. Primò recolitur hac mixtione, passionis Christi memoria, & aquæ Christi è latere effluentis cum sanguine. Dico illius memoriam recoli, non enim existimandum est (vt aliqui dixerunt,) hanc aquam immediatè conuerti in istam quæ è latere Christi fluxit. Illam enim opinionem reprobat Innocentius III. de celeb. Missarum cap. Cum Marthæ. Neque ista aqua è latere Christi fluens naturalis erat, sed supernaturaliter & miraculosè fluxit: nec erat simpliciter necessaria in corpore Christi, quia aqua elementaris non est de ratione corporis humani. Vnde nec illa nunc manet in corpore Christi glorioso, nec nunc in Consecratione efficitur ex vi verborum, sed solum sanguis, vt patet ex forma, *Hic est calix sanguinis mei.* Interim rectè eius memoria recolitur, quia mysteriorum nostræ fidei symbolum erat, maximè Baptismi. Vnde de Christo dicit Ioannes. *Hic est qui venit per aquam & sanguinem, non in aqua solum, sed & in aqua & sanguine.*

Secundò, aqua mixta vino significat vnionem populi fidelis, cum capite Christo, quia per aquas in scripturæ solent significari populi Apocal. 17. *Aquæ multæ populi multi.*

idam significat meretrix sedens super aquas, hoc est dominans super populos. Ideo etiam exigua aquæ quantitas adhibetur, quia maior est maiestas Domini, quam fragilitas populi: & illa quantitas exigua in vinum conuertitur, ad significandum illud Augustini: *Non tu me conuerties in te, sed tu in me conuerteris.* Ad hanc significationem alludens D. Cyprianus epist. 63. dicit: *Sic autem in sanctificando calice Domini, offerri sola aqua non potest, quomodo nec vinum solum potest: nam si vinum solum quis afferat, sanguis Christi incipit esse sine nobis, si aqua sola, plebs incipit esse sine Christo.* Vbi indicare vult non licere ob hanc significationem alterutrum solũ offerri maxime ob præceptum: quamuis certum sit, si solum vinũ consecretur, validũ esse sacrificium, attamen peccatum incurreret sacrificator.

Tertio, per aquam & vinum duplex Christi natura significatur. Quapropter Armenij (teste Nicephoro l. 8. histor, cap. 35) solum offerebant, vt significarent in Christo vnam tantum naturam. Eadem significatio indicatur in oratione, quæ in hac mixtione adhibetur: *Deus qui humanæ substantiæ dignitatem mirabiliter condidisti, & mirabilius reformasti, da nobis per huius aquæ & vini mysterium, eius diuinitatis esse consortes, qui nostræ humanitatis fieri dignatus est particeps Dominus noster Iesus Christus.* Denique dici posset cũ D. Ambrosio per aquã significari gratiam, quæ est aqua saliens in vitam æternam.

Quod si quæras, quid fiat de illa aqua? Respondeo ordinarie conuerti in vinum, & tunc conuerti in sanguinem vi consecrationis. Et hæc est Ecclesiasticorum scriptorum sententia & iudicium, inquit Catechismus Pij V. ex decreto Concilij Tridẽtini editus ad parochos. Certe hæc videtur Ecclesiæ intentio, modicam omnino aquam miscentis, vt facilius transeat in vinum, & consequenter in sanguinem. Idem volunt sancti Patres, dum dicunt ex vino & aqua confici sanguinem Domini. sic loquitur S. Damascenus lib. 4. c. 14. *Qui fecit omnia, potest ex aqua & vino sanguinem suum conficere.* Item S. Ambrosius: *Vinum & aqua in calicem mittuntur, sed fit sanguis consecratione verbi cælestis.* Similiter dicit Sanctus Cyprianus epist 63. *Calicem Domini non esse solum vinum, aut solam aquam. sed vtrumque mixtam.* Nec enim aliud intelligit hi SS. Patres, quam calicem Domini confici ex vino, cui aqua admixta est: & ita aquam in sanguinem transire, non immediate sed mediate, cum scilicet prius in vinum transierit, post illam mixtionem. Hæc iterum est opinio, quam Innocentius III. approbat cap. cum Marthæ, de celeb. Missarum. Vbi cum tres referat opiniones, illam probabiliorem indicat, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem trãsmutari: iuxta opinionem quam secundo loco posuerat, quæ dicebat aquam cum vino trãssubstantiari in sanguinem, cum in Vinum transierit, vt patebit diligenter Capitulum legenti.

Ambs. lib. 4 de Sacr. cap 4.

Minus probabilem igitur censemus illam opinionem, quæ dicit aquam etiamsi in Vinum non transmutetur, post mixtionem, immediate nihilominus in sanguinem transsubstantiari. Etenim Innocentius Pontifex hac de re ex professo agens, illius opinionis non facit mentionem, sicut nec Doctores scholastici antiquiores, sed nostræ suffragantur assertioni. Vnde cum hic agatur de materia sacramenti longe tutius est cum communi Theologorum sẽtentia loqui, quam recentiorum paucorum opinioni adhærere: quæ ex aliquot paululum obscurioribus Patrum verbis (iuxta sententiam tamen nostram commodam etiam interpretationem habentibus) & paucis rationibus physicis, receptam à Theologis doctrinam impugnat, vt nouã stabiliat. Videndum quoque, ne per hæc hæreticis occasio detur calumniandi, & dicendi Ecclesiam non sibi cõstare in Sacramenti Eucharistici materia designãda, sed catholicos Doctores recẽtiores antiquis repugnare, dum aquam volunt esse materiam sanguinis quod antiquorum negat communis consensus. Nec satis est, quod dicant vinum esse materiam essentialem, aquam autem materiam esse, sed liberam & non necessariam: quia nec talem loquendi modum antiquitas agnouisse videtur, sed solum agnouit aquam misceri vino per modum ceremoniæ: non vero per modum materiæ, quæ per se conuerti possit. Vnde & Scriptura cum de materia agit, solius vini meminit: & Concilium Tridentin. definit panem in corpus & vinum in sanguinem transire, manentibus tantum speciebus panis & vini nec vlla fit mentio aquæ, Vel specierum eius. Conuenit igitur & hic monitum illud Sapientis attendere: *ne transgrediaris terminos, quos posuerunt Patres tui.*

Addo Postremo, si aqua etiam dicitur materia, vix reddi potest ratio, cur pura non possit verti in sanguinem: aut certe cur si in parua quantitate accidentibus vini alterata, quare non in maiore quantitate, si illa etiam accidentia vini receperit? Imo sequitur, quandoque sanguinem manere sub solis speciebus aquæ, v.g. si contingat species vini acescere & corrumpi, & non species aquæ. Item si quacumque ratione, species aquæ cõsecratæ separentur a speciebus vini, cur enim propter solam illam separationem desineret ibi sanguis Christi, rediret substantia aquæ? Hæc certe omnia videntur inuoluere aliqua aut inconuenientia, aut minus solide dicta. Sed hæc fusius prosequi non est instituti huius, Scholasticos Doctores spectat.

PROPOSITIO III.

Forma huius Sacramenti est: Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus,

Hisce solis verbis panis in corpus, vinum in sanguinem Christi transsubstantiari potest: quamuis & alia ex præcepto superaddi debeant. Hæc est ergo *Vox Domini in virtute,* qua in vltima cœna suum corpus & sanguinem de pane ac vino effecit. Et quoties eam reperit Sacerdos super debita materia, idem efficit: quia de illa verum est illud: *ecce dabit voci suæ vocem virtutis, date gloriam Deo super Israel.* Sic admiratur Scriptura virtutem vocis Iosue inclamantis: *Sol ne mouearis contra Gabaon*, ad quam Sol stetit, *Deo obediente voci hominis*, inquit Scriptura: Quanto magis admiratione digna hæc vox, qua Christus Sol iustitiæ hic sistitur sub panis specie, Deo obediente voci hominis, non semel aut breui aliquo tempore; sed toties quoties voluerit idque in finem sæculi; quapropter non incongrue homini sacerdotali dignitate adornato dicere hic possemus illud Iob: *Nunquid habes brachium sicut Deus, aut similis voce tonas?* Vtique digitus Dei est hic, & mutatio dexteræ excelsi, voxque hæc illius est vox, qui excelsior cœlis, Patrat omnia verbo virtutis suæ, res omnes verbo creare potens, conseruare, & in quolibet voluerit commutare. Ideo Sacerdos non loquitur dum consecrat, in propria persona sicut in aliis sacramentis: *Ego te baptizo, absolue, confirmo, &c.* sed in persona Christi, cuius personam repræsentat; dicens non solum recreatione & materialiter, sed & significatione ac formaliter, *hoc est corpus meum*: quod vere dicit, sicut & Angelus vere dicebat in legislatione: *Ego sum Deus*, quia diuinam personam repræsentabat.

Soli autem Sacerdotes hanc formam efficaciter pronũciant: quia ordini sacerdotali potestas consecrandi annexa est à Christo dicente, Apostolis repræsentantibus, etiam omnes suos in sacerdotio successores, *Hoc facite in meam commemorationem* Hinc & sacerdos illa verba formæ sicut & Canonis, solet voce submissa, & velut in silentio pronunciare, ad absconditi mysterij significationem & maiorẽ plebis venerationem. Ferũt enim cum olim ãlta voce proferretur Canon, omnes fere per assiduum vsum illum memoria tenuisse, atque in vicis & compitis publice decantare solitos. Vnde cum quidam Pastores ouium, ausu temerario pane super lapidem posito, in agro verba consecrationis protulissent, mox igne cælitus emisso sunt absorpti, Vt per hanc punitionis seueritatem cæteris essent exẽplo, ne diuinis abuterentur mysteriis, & hanc inter cæteras fuisse rationem existimant quidam, cur Ecclesia Canonem, & maxime verba consecrationis, ordinet secreto pronunciari, ita Clictoueus lib 3. elucidarij Ecclesiastici.

Quia vero hæc verba Christi quibus consecramus, fundamẽtum sunt realis præsentiæ corporis Christi in Eucharistia (cum is qui auctor est muneris, per hæc verba testis sit irrefragabiliter Veritatis) ideo hæretici varias confingunt illorum verborum deprauationes: ita vt anno 1577. editus fuerit libellus, continens supra ducentas illorum verborum falsas interpretationes. Quarum tamen maxima pars tendit ad hoc vt figurate istud accipiatur, & verbum *est*, idem sit quod, *significat*, aut *Corpus*, idem quod, *figura corporis.* Sed de his supra egimus, nec immoror longiori explicationi verborum formæ, quia non est necessarium à Pastoribus communi populo mysteria in hac sacramentali forma abscondita proponi. Videri potest Bellarm. contra Hæreticos, & passim Interpretes D. Thomæ in 3 part. q. 78. art 2 & 3. Vide etiam interpretes scripturæ in Matth. c. 26. & ad Cor. cap. 11.

Circa formam sanguinis, aduerte Matthæum & Marcum referre Christum dixisse: *hic est sanguis meus Noui Testamenti*, Lucas autem & D. Paulus legunt: *hic calix Nouum Testamentum est in meo sanguine.* Sed est idem sensus, & vnum explicat aliud, ac per posteriorem loquendi modum (quem sequitur Ecclesia) significatur sanguis hic vt potabilis, prout scilicet est sub altera specie huius sacramenti. Hoc enim

significat

significat nostra forma: *Hic est enim calix sanguinis mei.* Illa autem particula, *hic*, non est aduerbium, sed pronomen, idem significans quod vocula *hoc*, dum dicitur, *Hoc est corpus meum*, id est, hoc contentum sub his speciebus panis, est corpus meum: hoc contentum in calice, sub speciebus vini, est sanguis meus. Vnde & Graeca, recte sane legunt: *hic est sanguis meus*, apud Matthaeum & Marcum vtrumque incerim in idem redit.

Quod autem additur, *Noui Testamenti*, significatur Nouum Testamentum longè antiquum praecedere, quod i visulorum & hircorum sanguine dedicatum fuit, & temporalia promittebat: sed nouum pretioso Christi quasi Agni immaculati sanguine sancitum est & confirmatum, in quo noua promissio facta est aeternae haereditatis. Vnde dicitur esse sanguis non solùm Noui, sed & aeterni Testamenti, tum quia aeterna dona hoc Testamentum promittit, tum quia in finem saeculi durat, absque alia successione; quod tempus in Scriptura aeternum dici solet. Additur deinde ad altitudinem huius sacramenti & sacrificii explicandam, *Mysterium fidei* quia recensetur inter mysteria fidei maximè recondita in quo aliud creditur, aliud cernitur vt supra explicatum est.

Postremò adiicitur, *Qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum* Vbi aliqui notant Graeca in praesenti. Matth. 26. legere *qui pro multis effunditur.* Vnde id intelligi posset de effusione non reali & cruenta, sed sacramentali, sine de illa quae fit in sacramento incruentè: vt idem sit, *effunditur*, ac libatur seu Deo offertur, & sacrificatur. Intelligi tamen etiam rectè potest de reali effusione in cruce facta, quia enim illa iam instabat quasi de praesenti loquitur Christus. Quod autem superadditur: *Pro vobis, & pro multis*, efficacia passionis explicatur, ideóque non dicitur, *pro omnibus*, sed *pro multis* scilicet Apostolis praesentibus; quamquam non pro omnibus illis, quia non pro Iuda: & pro multis aliis electis. Si tamen etiam indicari voluerit sufficientiam ipsius passionis, nihil vetat: quia vox illa *multis*, subiode accipitur pro omnibus.

Concludendo hic aduertere velim nouellus Theologos, cum de materia & forma Eucharistiae hactenus egimus, non intelligere de materia & forma transeunte, siue in fieri Cùm autem hoc sacramentum, inter caetera sacramenta specialiter habeat quod permaneat sit post consecrationem, & non pendeat ab vsu: ideo illi, vt permanenti alia forma, aliaque materia est assignanda. Sic ergo consideratum habet corpus Christi & species visibiles pro materia & forma; & alternatim horum diuersa consideratione subit materiae vel formae rationem. Nam corpus Christi quatenus est nobilius, & quia est virtus specierum in ordine ad sanctificationem, dici potest habere rationem formae, eo quod virtus à forma promanat in compositis naturalibus. Quia tamen in composito ex subiecto & accidente, item in composito artificialibus, quod nobilius est, materiae rationem habet, ideo etiam rectè dixeris in hoc sacramento corpus Christi habere rationem materiae; quia hoc compositum similitudinem habet cum compositis dictis. Adde quod sacramentum consistat in ratione signi, maximè autem hic ratio nem signi habeant species visibiles, significantes Christũ quem continent, vt animarum cibum esse.

LECTIO VI.

De adoratione Eucharistiae.

Docet Eucharistiam cultu latriae adorandam.

2 *Rectè peculiari festo eam coli.*

PROPOSITIO I.

ADorandum est hoc Sacramentum cultu latria, sine cultu illo supremo, qui vero Deo debetur.

Hoc disertis verbis definit Trident. sess. 13. c. 5. Fides enim praesentiae Filij Dei in carne sub hoc Sacramento, & necessitas adorandi coniunxa sunt, quod latiùs explicans Tridentinum sic: *Neque enim minus est adorandum, quod fuerit à Christo institutum vt sumatur Nam illum eundem Deum praesentem in eo adesse credimus, quem Pater aeternus introducens in orbem terrarum dicit Et adorent eum omnes Angeli, quem Magi procidentes adorauerunt, quem denique in Galilaea ab Apostolis adoratum, Scriptura testatur.*

De huius Sacramenti adoratione videtur loqui Propheta Psal. 21. vbi cùm dixisset: *Edent pauperes & saturabuntur, & laudabunt Dominum, & viuent corda eorum in saeculum saeculi* Postea subdit: *Adorabunt in conspectu eius vniuersae familiae Gentium.* Et iterum: *Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues sine diuites terrae.* Priorem locum interpretans Euthymius sic ait: *Pauperes sunt omnes veri Christiani, qui comedent Saluatoris corpus, & sanguinem bibent & saturabuntur, Sancto, nimirum spiritu repleti, hymnis & laudibus in mensa illa Deum extollent: & ita Prophetiam continet, non solum de Euangelica doctrina spirituali cibo, qua anima alitur & augescit, sed etiam de mystice mensa illius Sacramenti, propter quod dicitur, Viuent corda eorum in saeculum saeculi, quia si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in aeternum, custodiens scilicet pariter mandata. Per cor autem totum hominem intelligit eo quod illa pars in quouis animante vita sit magis particeps Licet mortantur, inquit, resurgent tamen in vitam aeternam.* Ita ille. Cui concordat Eusebius in Psalmos, in catena Doctorum Graecorum. Posteriorem verò versum de eodem Sacramento interpretatur D. August. *Manducauerunt corpus humilitatis Domini sui etiam diuites terrae, sed non sicut pauperes saturati sunt, vsque ad imitationem humilitatis, sed tamen adorauerunt, pauperes, edent, & saturabuntur, qui eius pacem dilectionemque seruantes, imitantur etiam humilitatem.* Intelligit ergo D. Augustinus per pauperes, illos qui humiles; per diuites terrae & pingues magnos illos & superbos, qui licet accedant ad hoc Sacramentum memoriale humilitatis Christi, vt adorent illud, paruum tamen fructum referunt, si fastum animi non deponunt, si humiles & pauperes aspernentur, si fundant eorum sanguinem, si indignè accedant.

Aug in illum locum

Hos alloquens D. Chrysost. sic ait. *In Bethleem accurre cum Magis, ac domum spiritualis panis ingrediere adoraturus Dei Filiũ, & non qui sit conculcaturus aduenis, honorẽ cũ gaudio & tremore efferas. Caue ne Herodi efficiaris similis, & dicas vt ego veniens adorem eum, cumque veneris, interimere coneris. Huius similes sunt, qui abutuntur communione misterij, est enim sunt sanguinis & corporis Domini. Timeamus igitur ne quando speciem supplicum & adorantium geramus, opere verò existamus inimici.*

Hoc enim loco argui possent diultes ac nobiles, qui vix dignantur pauculum omnino itineris pedibus suis conficere, vt ad Dominum adorandum in sacrificio veniant, sed equis, mulis, rhedis aduecti pompaticè ac quasi theatra ter ingrediuntur domum Domini, magis cum insolentia, quàm cum reuerentia. Vix flexo vno genu, nutibus oculorum vndique circumeunt, per famulos multo fastu turbam submouent, ne sibi appropinquet, & cùm nullam afferant, aliorum etiam deuotionem turbant. Quod maximè de vanis aliquibus mulieribus verum est, quae instar Pauonum syrmata sua & vestium fimbrias ostentant: & potius venire videntur, vt spectent & spectentur, quàm vt adorent. Huiusmodi tùm viros, tum mulieres reprehendens Diuus Chrysostomus loco citato sic ait: *Quis vestrûm qui innumeris estis Christi beneficiis obligati, tam longinque propter eum arripuit expeditionis laborem, quam sapientes illi Magi? Sed quid ego de spatio loquar itineris, cum plurimae feminarum tanta iam animi mollitudine resoluantur, vt nisi aduecta mulis quamlibet exigua spatio à domibus suis venire nequeant, ad videndum Dominum in praesepio spirituali. Sed ex his quoque qui ambulandi laborem ferunt, alij saecularium negotiorum tumultus, alij theatrales turbas, Sanctorum coetibus antepenunt.*

Qui tamen verè nobiles sunt, agnoscunt in hoc Sacramento illum, qui in femore scriptum gerit *Rex regum, & Dominus dominantium*, illumque magna animi demissione & reuerentia, tùm exteriori tum interiori adorant. Purpuram suam, potentatus, sceptra, diademata sua submittunt, ac seipsos vocent cum humilitate, illi à quo omnis potestas ac dominatus.

Apoc 19

Audi praeclarum huiusce humilitatis ac pietatis testimonium, in Rudulpho Comite Hasburgio, qui ob eam meruit, vt imperialis dignitas in domum Austriacam deriuaretur. Cùm is antequam Imperator designatus foret, vna cum Regulo Kyburgensi consanguineo suo ad sanctam quodam mulie-

terem

rem in ſacra Heluetiæ ſolitudinis cella abditam religionis cauſa proficiſceretur, occurrit ſacerdoti ſacrum Chriſti corpus ad ægrum deferenti. Cumque ſacerdos pedibus iter ingrederetur cum æditu cereum & campanulam ferente, deſcendit is equo, ſacerdotem vrget conſcendere. Eius pietate commotus conſanguineus, ſuum & ipſe ædituo exhibet. Ad ægrum ergo ſacerdotem tanquam à pedibus ſtænisque miniſter deduxit, & ad propriam Eccleſiam poſtea reduxit, vbi adorato Deo, multa fauſta ei apprecatus eſt ſacerdos, eiuſque poſteritati. Deinde ad mulierem illam ſanctitate celebrem contendit. Hanc vbi ſalutarunt, ipſa veluti numine plena ad Rudolphum conuerſa, ſic ait: *Pro officio & cultu, Deo eiuſque ſacerdoti abs te, nuper tributo, gratiã tibi poſteriſque tuis cumulatiſsime refert omnipotens Deus, & ne tu vana ſpe induci me ſuſceperis, nouenariũ tẽporis numerũ, quo tibi huius meæ prædictionis efficax ſignũ oſtẽdetur diligẽter obſerua.* Rudolphus igitur nouenis, & diebus, menſibus elapſis, ſpe ſua videbatur excidere, donec poſt nonum inde annum Romanorum Imperator declaratus fuit, & imperialis dignitas in Auſtriacã domum profecta, eaindе certis pietatis rationibus conſeruata hactenus fuit. Ita ex Chronico Sueuiæ multi Hiſtorici.

Porro & illud hic deplorandum eſt cum Thoma à Kempis quod cum Deus multos voluerit fieri ſacerdotes, & in pluribus locis Chriſtus offerri & adorari; vt tanto maior appareat gratia & dilectio Dei in hominem, quanto latius hoc ſacramẽtum diffuſum eſt per orbem, hoc interim potius neglectum, & minorem reuerentiam pariat Chriſtianis. Quia tanta eſt humani cordis cæcitas, vt ex quotidiano vſu inaduertentiam deſluant, & tantum donum non attendant, nec vt oportet adorent, ſed & tepide & negligenter, curſim & perfunctoriè circa eius cultum ſe gerant.

Si enim hoc ſanctiſſimum ſacramentum in vno tantum celebraretur loco, & ab vno tantum conſecraretur ſacerdote in orbe, quanto deſiderio ea omnibus mundi partibus illuc confluerent populi, quanta reuerentia huic myſterio aſſiſtere & adorare optarent? An non vides ad Lauretanam Ædem (ad quam cubiculum Virginis in quo Chriſtus conceptus fuit, Angelorum ope tranſlatum eſt) quanta deuotione ex omni natione confluunt cuiuſlibet, & gradus, ac dignitatis homines, vt vel ſolum pauimentum oſculentur?

Currunt etiam multi ad diuerſa loca, ad viſitandas Sanctorum Reliquias, & mirantur auditis geſtis eorum, ampla templorum ædificia inſpiciunt, oſculantur ſericis & auro inuoluta ſacra oſſa ipſorum. Et ecce præſens eſt in altari Deus noſter Sanctus ſanctorum, Creator omnium, & Dominus Angelorum. Sæpe in talibus videndis curioſitas & nouitas inuiſorum vrget, & modicus reportatur fructus, vbi tam leuis eſt ſine vera contritione diſcurſus. Hic autem in ſacramento præſens eſt Deus homo, Chriſtus Ieſus, vbi à quolibet poteſt adorari, vbi copioſus eſt æternæ ſalutis fructus digne accedendi. Nec trahit ad id leuitas, curioſitas, aut ſenſualitas, ſed firma fides, deuota ſpes ſincera charitas.

Sed quid mirum, ſi magna ſubmiſſione hominibus hoc Sacramentum adorandum dicimus, quod tanta reuerentia Angelici ſpiritus etiam viſibiliter adorare ſæpius viſi ſunt. De S. Chryſ. ſic teſtatur Nilus Abbas Epiſt. ad Anaſtaſium Epiſcopum. *Ioãnes Sacerdos admirandus Eccleſiæ Cõſtantinopolis, imo totius orbis ſplendor, omni fere tempore videbat Eccleſiam Dei refertam Angelorum cœtu, maxime cum diuinũ ſacrificium offerebatur. Quo tempore & lætitia plenus rem præcipuis amicis, ſpiritualibus priuatim enarrauit. Cum Cœpiſſet, inquit, oblationẽ facere Sacerdos, plurima ſtatim ex beatis illis virtutibus è cœlo deſcẽdentes, ſtolis induti ſplendidiſſimis, nudis pedibus, intentis oculis, prona altari magno cum ſilentio & reuerentia (quoad venerandum illud myſterium expletum fuerit) circumſteterunt. Deinde huc illuc ſingula per totam domum diffuſa Epiſcopis, & Presbyteris, & Diaconis diſtributionem corporis & pretioſi ſanguinis miniſtrantibus adhæſerunt, ſatagentes, & ſedulo adiuuantes.*

Idem de Angelis hic aſſiſtentibus frequenter teſtatur ipſemet Chryſoſt. lib. de Sacerdotio, & alibi.

Procul igitur impiorum hæreticorum vox, huic ſacrato myſterio adorationem denegantium, imo illud quandoque vocibus blaſphemis inſectantium, quos non ſemper inultos diuinum ſinit iudicium. Quod cum multis exemplis facile eſſet comprobare, vnicum irrefragabili teſtimonium firmatum modo ſufficiat ex Thoma VValdenſi, eximio Doctore Theologo, libro contra VVicleph, vbi ſic ait: Hiſtoriam refero, quam ego præſens vidi oculis carnis meæ: in Cathedrali Eccleſia S. Pauli Londini, vbi venerandus Cantuarienſis Antiſtes, fœlicis recordationis, Thomas Arundelius, filius & frater Comitum, pro loco Iudicij (aſſiſtentibus ſibi Noruicenſis Eccleſiæ tunc præſule Alexandro, & aliis) reſidens in Epiſcopali ſede, verba quædam & interrogationes proponebat de fide Euchariſtiæ ad quẽdam ſartorem de partibus VVigorniæ, deprehenſum in hæreſi. Cumque flecti omnino non poſſet, nec aliud quam benedictum panem ſacratiſſimam hoſtiam volebat appellare, vel credere. Tandem iuſſus facere reuerentiam Hoſtiæ, reſpondit blaſphemus. Vere, inquit, dignior eſt aranea reuerentia. At illico de altò culmine tecti deſcendens ingens & horrida viſa aranea, ad os blaſphemi directo filo peruenit. Et dum Sartor loqueretur, vt intraret per polluta labia, aranea ſollicite laborabat. Adſtitit illuſtris Princeps Thomas Oxonienſis Dux, tunc regni Cancellarius, & vidit prodigium.

At prædictus Archiepiſcopus ſtatim ſurgens cum aliis, exponit omni illi collecto populo, quid victrix manus Domini faceret in blaſphemum. Nec mora, qui pretioſiſſimæ carni Agni prælegit araneam, peccatricem carnem ſuam flammis deuorandam amiſit, vt eſſet fauilla peior aranea. Ecce doctrinam fœdam, & amaram errantium, qui Sacramentum optimum ſic in figuram attenuant, vt idulum faciant.

Quærunt hic Theologi, an quando miraculosé apparet puer in hoc Sacramento, vel caro, vel ſanguis, debeatur etiam illi adoratio. Hæc autem quæſtio pendet ab illa, an tunc ſit vere corpus Chriſti, vel ſanguis. Pro reſolutione aduerte ex diuo Thoma, has apparitiones duplici modo fieri poſſe. Vnus enim modus eſt, quod id fit ſine immutatione ſpecierum ſacramentalium, per ſolam immutationem ſenſibilium ſpecierum in medio vel organo ſenſus factam. Alter modus eſt, per veram etiam immutationem ipſarum ſpecierum ſacramentalium. Has autem apparitiones & immutationes permiſit Deus frequenter fieri, vel ad confuſionem infidelium negantium veritatem huius Sacramenti, vel ad terrorem indigne communicantium, vel ad conſolationem piorum, & quandoque in parte ſolum ſpecierum facta eſt immutatio, altera parte immutata manente.

Habes exmplum apud Baronium, ex Epiſtola B. Petri Damiani & deſiderium Caſſinenſem Abbatem, vbi dicit: Recordatus ſum literarum, quas tu interrogans miſiſti, ſed ego ſynodo impeditus, adhuc non reſpondi. In illis continebatur, quod zelotypia quædam mulier habens virum de adulterio ſuſpectum, qualiter eum ſibi vendicare poſſet proprio thoro contentum, à vicina petiit muliere conſilium. Quæ nimirum peruerſa, & viribus flammis euidenter obnoxia hoc eam ſacrilegium venenata ſerpentis antiqui ſuadela perdocuit, vt corpus Dominicum quaſi communicatura perciperet, quod caute reſeruans, viro ſuo poſtmodum non ſine quibuſdam maleficis propinaret. Quod videlicet à ſacerdote perceptum, vſque dum occaſio præberetur, palliolo reſeruatum, non ſine magno dedit ſtupore miraculum. Hæc enim particula Dominici corporis inuenta eſt vſque ad medietatem in carnem conuerſa, altera verò medietas panis ſpeciem non mutauit. Itaque, ſi rite reminiſcor, hoc propoſuiſti. Deinde quid prætenderet, inquiſiſti. Super qua quæſtione quia non neceſſe eſt diutius immorari, breui compendio quid mihi videatur, expediam. *Idcirco, Deus omnipotens ſanctum illud myſterium in carnis ſpeciem vertit, vt perfidiam reprobæ mulieris argueret, dum viſibilem Dominici corporis oſtenderet veritatem, quatenus quæ purum panem, vt videbatur ante credebat, vera carnis ſpeciem cerneret, ſi que ſacrilegam capti ſceleris audaciam cõdemnaret. Quod autem medietas ſic remanſit, ad euidentioris indicij teſtimonium profecit, vt dum in eadem ſubſtantia, ſine carnis illinc panis adeſſe cõſideras ſpeciem, in vtroque vero carnis, veriq; panis intelligas veritatem; quia & panis eſt, qui de cœlo deſcendit, & caro quæ de virginalis vteri materia prodit.* Hæc ille.

Ad quæſtionem igitur propoſitam, dico primo: quando vere apparet puer, licet ad breue tempus, non eſt improbabile Chriſtum eſſe, exhibentem ſe corporaliter tali forma. Et colligitur ex eo, quod Chriſtus frequenter in

tali

tali figura permiserit se amplecti & osculari, ob singularem illorum, quibus apparebat, pietatem. cum tamen talis apparitio frequenter acciderit, sine mutatione specierum sacramentalium, tantum per mutationem specierum visibilium in medio vel organo sensus; tunc Corpus Domini mansisse sub speciebus credendum est, nec apparuisse Christum in propria specie: & huius rei indicium potest esse, quãdo tantũ ab aliquibus sic cõspicitur, ab aliis vero non.

Dico secundo, quando Hostia sacra vertitur in figuram carnis, aut vinum consecratum in formam sanguinis, seruata aliqua vsque quantitate specierum, & seruatis accidentibus panis & Vini magis propriis, vt sunt odor & sapor? ita vt cum talibus substantia panis & vini conseruari posset, si adesset: tunc speciebus panis & vini remanet vere corpus, & quod apparet, non est vera caro, neque verus sanguis, sed colore tantum & figura carnem aut sanguinem refert, vt docet D. Thom. 3. p. q. 76 art. 8. qui dicit tales plures reperiri apparitiones. Talis ergo Hostia tandiu cultu latriæ adoranda est, quandiu species manent in integritate.

Dico tertio quotiescumque fit tanta mutatio in qualitatibus specierum sacramentalium, vt sub illis non possit conseruari substantia panis & vini non manet sub iis Christus, siue maneat eadem quantitas, siue omitta D. Thomas q. 77. art. 4. Probatur, quia eiusmodi alteratio, est sufficiens dispositio ad alterius substantiæ generationem, ergo reuera generatur alia substantia, quoniam ex speciebus sacramentalibus ita fit alterius generatio, sicut solet ex vero pane: ergo non manet substantia corporis Christi. Et similis est ratio. quando apparet in hoc sacramento, caro vel sanguis cum tanta specierum immutatione, vt iudicentur omnino corruptæ. Nec enim verisimile est ibi esse verã Christi carnem, aut sanguinem naturalẽ in propria forma. Vnde non est illi exhibenda veneratio, quam Christo exhibemus: sed quam signo & vestigio corporis Christi. Probatur, quia externa eiusmodi forma carnis & sanguinis, aliquando multis annis permanet, & paulatim nigrescit, & corrumpitur. Caro autem & sanguis Christi plane incorruptibilis est, & indeficiens. Quinimo nec dicendum videtur, quod ibi sit proprie dicta caro vel sanguis, sed tantum aliquid quod colore & figura carnem repræsentat. Neque enim probabile est esse carnem humanam, & quod sit alterius animalis, indecens esset.

Postremo, probabile est, quando sanguis emanat ex sacra Hostia, non esse Christi sanguinem in propria specie? sed liquorem quendam miraculosum, formatum ad ostendendum eum, qui sub speciebus latet, esse verum hominem. Colligitur ex eo, quod talis sanguis paulatim corrumpatur, & inconueniens esset dicere, verum sanguinem Christi extra venas corporis Christi cogi & concrescere, mutari & tabescere.

Dices, ergo hæ omnes apparitiones erunt deceptoriæ, eritque idololatriæ periculum, quando adorabitur vt caro aut sanguis Christi, quod tale non est.

Respondeo non esse deceptionem, quia licet in obiecto non fiat, quod sensui apparet, illa tamen immutatio, quia in sensu fit, ad veritatem aliquam significandam ordinatur. Neque idololatriæ periculum est, quia adoratio quæ fit, non sistit in eo quod sensibiliter apparet; sed per illud transit ad verum Christi corpus, aut in sacramento latens, aut in propria specie existens, illam vero cautelam ab Ecclesia adhiberi videmus, vt sacramento miraculosè in carnem, aut aliquid simile mutato, alia consecrata adiungatur, & adoratur Hostia.

PROPOSITIO II.

De festo Corporis Christi.

PIe ab Ecclesia celebratur, & peculiari festo hoc Sacramentum colitur.

Definit id expresse Tridentinum, & hanc addit rationẽ. *Æquissimum est enim sacros aliquos statutos esse dies, cum Christiani omnes singulari ac rara significatione, gratos ac memores testentur animos erga communẽ Dominum ac Redemptorem, pro tam ineffabili & diuino beneficio, quo mortis eius victoria & triumphus repræsẽtatur. Atque sic quidem oportuit, victricẽ veritatem de mẽdacio & hæresi triumpham agere, vt eius aduersary in conspectu tanti splendoris, & in tanta vniuersæ Ecclesiæ lætitia positi, vel debilitati & fracti tabescant, vel pudore affecti & confusione, aliquando resipiscant.*

Trid. 13. c. 5 V. D. ser 6. inf Oct Cor Christi. in Breu.

Quia vero hoc festum ab Ecclesia nostra Leodiensi originem habet, & id tamen aliquibus maxime exteris nationibus ignotum adhuc videmus, ideo Historiæ veritatem ex antiquis certis scriptis deductam, paulo fusius hic repetendam & inserendam duximus.

Circa annũ 1230. floruit Leodij, in loco Cornelij Montis Virgo Iuliana, quæ ad virtutis ac scientiæ diuinæ culmen pertigit frequenter per mentis excessum rapta, prophetico etiam spiritu plena, adeo, vt quandoque cogitationes cordium proderet. Luctabatur cum diabolo, loquebatur cum Apostolis, fulgebat miraculis, orationi tota erat dedita. Inter orandum autem crebro eius aspectui obiiciebatur mirabile signum: videbat enim lunam quasi in suo splendore, sed cum aliqua sui orbicularis, ac corporis fractione. Mirabatur nesciẽs quid significaret, & enitebatur suis aliorumque precibus, signum, illud à se amouere. Tandem diuino didicit responso mysterium aliquod in hoc latere, & significari in luna Ecclesiam, in eius fractione defectum, vnius solemnitatis, quam Deus volebat ad augmentum fidei institui. Accepit vero cœlitus frequenter præceptum, vt hanc solemnitatem inchoaret, & mundo celebrandam nunciaret. Sed humilis virgo continuo orabat, & dicebat Domino: *Excita Domine te ipsum, excita & viros eruditos, & minimam in pace dimitte.* Verum diuinitus pro responso aliquando accepit: *Confiteor tibi Pater, quia abscondisti hæc à sapientibus & reuelasti ea paruulis.* Iterum aliã vice audiuit cœlitus vocem dicentem: *Immisit in os meum canticum, nouum, carmen Deo nostro. Non abscondi misericordiam & veritatem tuam à concilio multo.* Iam multæ per viginti annos indignum tanto negotio se reputans instabat gemitibus apud Deum, vt alteri negotium committeret. sed eo magis humilitatis amator ad ipsam digniorem iudicauit, absoluto responso ei indicans se velle per eam inchoari, ac deinceps per personas humiles promoueri.

Tandem igitur Virgo acquiescens, rem totam indicauit Ioanni de Lausenna, S. Martini Leodij Canonico, vitæ sanctæ, rogans vt tacito nomine, cum his ageret hac de re, qui clauem scientiæ in Ecclesia detinent. Exposita fuere omnia Iacob de Treci, Archidiacano Leodiensi, qui postea factus est Episcopus Virdunẽsis, deinde Patriarcha Hierosolymitanus. demum Pont. Rom. dictus Vrbanus IV. Hic rẽ contulit cum duobus magnis luminaribus Leodij tũc præfulgentibus, Hugone Prouinciali Ord. Prædicatorum postea Cardinali. & Guiardio, seu Guidono, Episcopo Cameracensi, & cum aliis viris celeberrimis, qui negotium promouerunt, & ad Dei gloriam cessurum vnanimiter cẽsuerunt. Postmodum idem fuit reuelatum Isabellæ Beghinæ Hoyensi (quam sanctitate celebrem Iuliana in sororem Montis Cornelij recipi curat) & Euæ Reclusæ ad sanctum Martinum Leodij. Dicta enim Isabella Euam Reclusam audiens, & intrans Ecclesiam sancti Martini, vbi se ante Crucifixum prostrauit, in spiritu rapta, edocta est cælitus, quomodo hæc festiuitas, quę hactenus fuerat in secreto S. Trinitatis iam palam declarari deberet his, in quos fines sęculorum deuenerãt. Videbat in mentis excessu omnium cœlestium ordinum exercitos Domino supplicantes, vt tandẽ ad confirmandã Ecclesiæ militantis fidẽ, periclitanti mũdo festiuitatẽ hanc patefaceret. Audiens Iuliana, Deũ etiã hãc diuinæ reuelationis testem elegisse, exultauit in spiritu, & tandẽ per Ioannẽ domus suæ fratrem officiũ cõponi fecit, quod incipit: *Animarum cibus*, & à dictis Theologis probatum fuit, illudque Leodii, Tũgris, & alibi in vsu fuit, donec ab Vrbano Officium sancti Thomę publicatum est. Et licet Scriptor modicæ litteræ fuerit, obediens tamen aperiebat os suum, & Dominus implebat illud, quotiesque ille se ad scribendum impendebat, Iulianam ad id vocabat.

Hac occasione primum festum Leodii est celebratum, potissimum à collegio S. Martini, monitione Euæ Sanctimonialis, quæ Angelicam ibi ducebat vitam. Et illud approbarunt ante Vrbani Pontificatum, Robertus Episcopus Leodiensis, & Hugo Cardinalis, qui cũ esset missus Legatus ad Germaniæ partes, Leodiũ etiã veniens apud S. Martinum hoc de festò sermonẽ habuit instans apud maioris Ecclesiæ Canonicos, vt etiam in eorum Ecclesia promulgaretur, & seruaretur. Qui ad tempus illud celebrarũt, ob Cardinalis authoritatem. At cum in vrbẽ se recepisset, cessarũt, sed nõ impune, quia plerique miserabiliter hac è vita absorpti sunt, ita vt eorum interitus Laicis verteretur in prouerbiũ. Robertus quoquè Episcopus, in generali Synodo statuerat solemnitatem per omnes Diœcesis Ecclesias, sed morte præuentus executionem non vidit.

Vrbanus

Vrbanus interim ex Patriarcha Ierosolymitano, in Pontificem extra Cardinalium Collegium assumptus, festum quod antea Leodij celebrarat, vniuersale fecit an. 1264. Memorem enim fuisse reuelationum (de quibus Leodij) constat ex constitutione sua, vbi dicit *Intelleximus olim, dum in minori essemus officio constituti, quod fuerat quibusdem Catholicis diuinitus reuelatum, festum huiusmodi generaliter in Ecclesia celebrandum.* Vnde & anno 4. seu vltimo Pontificatus sui, mortua Iuliana, misit ad Euam Reclusam diplomatum nouo S. Thomæ Officio. Tenor sequitur:

Vrbanus Episcopus, Seruus Seruorum Dei, dilectæ Christo filiæ Euæ Reclusæ S. Martini Leodiẽsis, salutem & Apostolicam benedictionem. Scimus, ô filia! quod magno desiderio desiderauit anima tua, vt solemne festum sacratissimi corporis Domini nostri Iesu Christi institueretur in Ecclesia Dei, à Christi fidelibus perpetuis temporibus celebrandum. Et ideo tibi significamus ad gaudium, quos ad corroborationem Catholicæ fidei digne diximus, statuimus, vt de tam mirabili Sacramento præter quotidianam commemorationem, (quam de ipso Ecclesia facit) specialior & solemnior memoria celebretur, certũ ad hoc designantes diem, videlicet feriam quintam proximam post octauas festi Pentecostes proxime sequentis, Vt in ipsa feria quinta, deuota fideliũ turma, propter hoc ad Ecclesias affectuosè concurrant, sitque dies illa vniuersis Christicolis noua festiuitate iucũda, & ampla iucunditate festiua, prout in litteris nostris Apostolicis plenius continetur. Et scias quod nos huiusmodi festum cum omnibus fratribus nostris S.R.E. Cardinalibus, nec non etiam omnibus Archiepiscopis & Episcopis, cæterisque Ecclesiarum Prælatis, tunc apud Apostolicam sedem commorantibus (ad hoc, vt videntibus & audientibus, de tanti festi celebritate salubre praeberetur exemplum) duximus celebrãdum, Magnificet igitur anima tua Dominum, & exultet spiritus tuus in Deo salutari tuo: quia viderunt oculi tui salutare tuum quod parauimus ante faciem omnium populorum. Lætare insuper, quia omnipotens Deus tribuit desiderium cordis, & voluntate labiorum tuorum non fraudauit te cœlestis gratia plenitudo.

Et quia quaternum in quo totum habetur ipsius festi Officium, tibi sub Bulla nostra per præsentium latorem destinamus. Volumus & Apostolico scripto tibi mandamus, quatenus quaternum ipsum cum deuotione recipias, & eius copiam personis illam petentibus liberaliter exhibeas. Et instes libenter deuotis supplicationibus apud illum qui memoriale tam salutiferum de seipso reliquit in terris, vt nobis tribuat ex alto gratiam commissam nostro regimini Ecclesiam suam regendi viriliter ad laudem & gloriam nominis sui, & salubriter gubernandi. Datum apud vrbem veterem, 6. Idus Septembr. Pontificatus nostri an. 4. Christi 1264.

Ex his manifestum est, Vrbanum festum dictum vniuersale fecisse ob reuelationes illas in Ecclesia Leodiensi præcedentes, quas non satis prudenter reiicit, tanquam apocryphas, Onufrius Pataiuinus ad Platinam de vita Vrbani IV. cum ex Bolla Vrbani & Iulianæ vita sint certissimæ.

Nec potuit hunc honorem nisi ignoranter denegare Ecclesiæ nostræ Leodiẽsi, quam constat semper inter cæteras solemnem venerationem huic sacrosancto mysterio tribuisse, & contra hæreticos etiam scriptis, eius & veritatem & honorem defendisse. Algerus enim celeberrimus ad S. Lambertum Canonicus, Leodij conscripsit de sacramento Altaris libros tres, contra consurgentem Berengarij hæresim doctissimos & efficacissimos. Nam de Lãfrano Guitmundo, Algero contra Berengarium scribentibus, sic testatur Petrus Cluniacensis: *De Veritas Corporis & Sanguinis Christi, primus, bene, plene, perfecte, secundus, melius, plenius, perfectius: tertius, optime, plenissime, perfectissime, disseruunt.* Algerus nimirum, qui postmodum deserens Canonicatum Leodiensem, simulque sæculum, Cluniaci Monachalem vitam in prouecta ætate est amplexus. Testis etiam est Cardinalis Baronius ao. 1035. quod Durandus 20. Episcopus Leodiensis cum Adelmanno Scholastico Leodiensi primus calamo manum admouerit, vt hæresim Berengarij in ortu ac infantia sua suffocaret.

Aduerte tamen me non negare, etiam Pontificem nouo miraculo inductum fuisse, vt festum istud quod in Leodiẽsi Ecclesia aliquando approbatat, iam vniuersale faceret, & toti orbi promulgaret. Etenim tum ex Bulla Vrbani, tum ex relatu Platinæ & Onufrij discimus miraculum quod subiicimus, eum memorem fecisse eorum quæ in Leodiensi solo & audierat & viderat. Contigit eum Vulsiniis, in Diœcesi & ditione Vrbeuetana, in Ecclesia S. Christianæ, sacerdotem quempiam post consecrationem de veritate corporis & sanguinis dubitare. Statimque ex sanctissima quam manibus tenebat hostia, viuus sanguis manare cœpit, & sacrũ corporale intingere. Quo miraculo attonitus Pontifex, corporale ad se ab Episcopo loci cum processione, in vrbem veterem, (vbi tunc agebat cum sua curia, quia S. sedes à Manfredo Siciliæ rege Romanæ hoste diuexabatur) transferri voluit, & illud solemnitate instituta in Ecclesia Vrbeuetana reposuit. Exinde extimulatus fuit, ad festum Sacramenti diplomate ad vniuersas Ecclesias destinato, sanciendum.

Rationes morales festi Sacramenti.

His de origine & institutione festiuitatis sacramenti præsuppositis, nunc rationes morales à nobis explicandæ sunt, tantæ solemnitatis, tantæque lætitiæ, quæ publice à Christolicis exhibetur in die eius memoriæ consecrato. Has paucis verbis indicat Tridentinum supra, & à Pastoribus ac Concionatoribus populo fusius proponi ad pietatem tum excitandam, tum alendam maxime erit tunc proficuum.

Primo igitur dicamus festum hoc cum pompa exteriori, cum Processionibus publicis, cũ armis, cereis, floribus, aris, aulæis, ramis, celebrari, vt cultu illo exteriori, interiorem testante, Christum in hoc Sacramento vere præsentẽ adoremus tanquam Dominum ac Regem nostrum Emanuelẽ, nobiscum manentem, & in hoc sacro Tabernaculo cũ hominibus Deum, in finem vsque sæculi commorantem, vt & nos simus populus peculiaris quem elegit in peculium & hæreditatem sibi. Tunc ergo adimplere optamus adhortationem illam Prophetæ: *Deus Dominus illuxit nobis constituite diem solemnem in condensis, vsque ad cornu altaris, & dixite, Deus meus es tu, & confitebor tibi, Deus meus es tu, & exaltabo te.* Condensos enim flores spargimus in die isto solemni, condensos ramos per fora, plateas, templa constituimus, condensos tapetes, aliaque ornatui seruientia appendimus. Aras per publicas vias erigimus, in quibus exaltamus Dei nostri Tabernaculum sacrum, & illi confitentes inclamamus cum iubilo & lætitiæ sono: *Deus meus es tu, confitebor tibi, Deus meus es tu, exaltabo te*, Et iterum resonamus: *Vere non alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi sicut Deus noster adest nobis.*

An non tibi videtur quodãmodo renouari ingressus ille triumphalis Christi Domini in Ierusalem, in quo populus Hæbræorum cum pueris canora voce resonat, *Osanna in excelsis?* Aliqui in symbolum animi gratulantis palmas afferunt, alij oliuas offerunt, aliqui ramos de arboribus cædunt, alij viridantia gramina ferunt, plerique etiam vestes & pallia instar peristromatum sternunt, & omnium vna est vox adorantium & acclamantium Triumphatori Christo, *Benedictus qui venit in nomine Domini.*

Simili plane modo in die solemnitatis suæ, Christus in hoc sacramento Rex noster, licet velatus & absconditus, vult nihilominus agnosci, & regia pompa deduci, ab omni gradu & statu, pronunciantibus cereis, lumen fidei ex parte nostra, candorem lucis æternæ ex parte sua designantibus. Iunguntur thoribula flammigera & odorantia, qui igniti amoris nostri & suaueolentis symbolum gerunt, comitantur cymbala, nec desunt vernantes frondes floresque, ac plurima alia, communis lætitiæ non obscura indicia. Vox interim omnium consonat resonatque: *Fit Panis Angelorũ, factus cibus viatorum. Tãtum ergo sacramentum, veneremur cernui* Omnes sese mutuo adhortari & inuitare videntur verbis Prophetæ. *Venite, Exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro.* Vnus idemque spiritus animat eo die veros Christianos, & excitat, *vt sacris solemniis iuncta sint gaudia, & ex præcordiis sonent præconia.*

Interim si quis tumore Pharisaico plenus, cæca inuidia stimulatus hæc reprobet, & ægro animo sustineat etiam puerorum Christo acclamantium & adorantium voces. Respondeamus ei quod Christus Pharisæis: *Si hi tacuerint, lapides clamabunt.* Nam & B. Ioannes in Apocalypsi testatur se audiuisse omnem creaturam quæ in cœlo est, & super

terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, dicentem: *sedenti in throno, & Agno; benedictio, & honor, & gloria in sæcula sæculorum.* Hæc vox etiam irrationabilium & insensibilium creaturarum muto quodam eloquio condemnat vel ingratitudinem, vel impietatem eorum, qui pro facultate sua non exhibent honorem, & exteriorem & interiorem, gloriamque ac benedictionem, in die solemnitatis huius sanctæ, Agno qui occisus est, cuius caro & sanguis sub speciebus sacramentalibus latens, in Thronis humana arte & pietate fabrefactis publice exaltatur, & exhibetur omnibus adoranda.

Secundo, dicamus hac festiuitate & supplicationibus, ritu adeo solemni exhibitis, amoris triumphum, & passionis mortisque Christi Victoriam, rememorari. De triumpho amoris sic loquitur Bernardus: *O amoris vim! ita summus omnium, vilissimus factus est omnium! Quis hoc fecit? Amor dignitatis nescius, dignatione dives, effectu potens, suasu efficax. Quid violentius? Triūphat de Deo amor. Quod tamen tam non violentum? amor est. Quæ est ista vis, quæso, tam violenta ad victoriam? tam victa ad violentiam?*

Fortis fuit amor, qui Deum è cœlo in vterum traxit virginis, de vtero in præsepe, de præsepio in hoc mundo multis annis vinctum circunduxit, & tandem per varias afflictiones, spinas, clauos, flagella in crucem duxit: ibi illum alligauit, vulnerauit, perforauit, transfixit, & triumphum consummauit. Veruntamen is de quo amor triumphum agebat, acerbæ & ignominiosæ morti eum addicēs, Triumphator erat quia passione, & morte sua, de satana, de morte, de tartaro triumphum tunc agebat? ipsum lignum in quo exaltatus Thronus est spinæ caput cingentes, Regium Diadema conficiunt: sanguis quo aspersus est purpureum est, & Imperiale Paludamentum.

Huius ergo victricis mortis & triumphantis passionis solemnem repræsentamus memoriam, celebri illo rito ab Ecclesia in festo sancti sacramenti instituto. Etenim gratum est Patri æterno, per processiones solemnes circumduci, & honorifice per publica loca deportari Thronum, in quo Filius eius residet: vt compensentur stationes illæ ignominiosæ, quas perpessus est dum per plateas Ierusalē ab horto trahitur cum facibus & lanternis, de domo in domum, de tribunali ad tribunal: donec oneratus cruce in ignominiosum lignum sublimatur inter facinorosos, & ab omnibus blasphematur. An non tibi videtur quodā modo ignominia hæc compensari, dum tota noua Ierusalem, Ecclesia militans, eundem Christum comitatur summo cum honore, præcedente sacro lumine Regiæ magnificentiæ symbolo, de templo in templum, de altari in altare? An non blasphemiæ voces condemnantur & compensantur, dum eum tanta lætitia adorat, genuflectit, voces laudis & iubilationis ante sacras depromit aras, coram Domino & Christo eius?

Inter hæc igitur diei illius solemnia, istud pia mēte considerate, ô vere filij Christi! veri ciues Ierusalem nouæ iubilare Deo animis, seruite Domino in lætitia, introite in conspectu eius, in exultatione in die sacro triumphi eius: Scitote quoniam Dominus ipse est Deus qui tūc adoratur, nos autem populus eius, & oues pascuæ eius. Hic habemus nos oues Pastorem nostrum præsentem, eumque adoramus: amictu licet extraneo velatum agnoscimus, proprio eius sanguine pascimur, eumque sequimur, vocem dignoscentes. Obgrunniant quantum voluerint maleuoli Hæretici, vlulent ipsi Pseudo pastores, tingantur lupi insidiantes, & à vero Pastore auertere alios molientes, cum Hieremia dicemus: *Ego non sum turbatus te Pastorem sequens.*

Tertio, dicamus esse quoddam initium & imitationem solemnitatis Agni in cœlo peragendæ, consummandæ, vbi Thronum eius circumcingunt Angeli perennem solemnitatem peragentes, & est numerus eorū millia millium dicentium voce magna: *Dignus est Agnus qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiā, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.* ibi etiam vigintiquatuor seniores procidunt ante Thronum, mittunt coronas suas ad pedes Agni, & inclamant: *Redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, & regnabimus super terram.* Ibi Agnus stat in medio cantantium, *tanquam occisus*, hoc est, occisionis, & mortis suæ signa palam gerens, & concinentibus citharis efferūtur ei *phialæ aureæ plenæ odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum.* Ibi quilibet suo modo eum glorificat; per plateas cœlestis illius Ierusalem auro stratas, non resonat nisi, *Alleluia, Alleluia, vox lætitiæ, & vox laudis*, & sequuntur Agnum quocumque ierit. Hæc omnia describuntur a Ioanne, qui hic solemnitati cœlesti interfuit, in libro Apoc. variis locis. An nō tibi videtur Ecclesia Militans, Matrem suam triumphantem, quantum in se est imitari, & initiare illam solemnitatem in festo S Sacramenti, quod est festum proprium ipsius Agni? sequitur eum quocumque ierit, circumcingit Thronum eius, cantat canticum nouum, offert incensum suauitatis & fragrantis odoris, decernit vt principes & Reges, Pontifices & sacerdotes substernant ad pedes Agni sceptra, Coronas, Diademata, Infulas, Thiaras, omnesque vno animo, vnā voce inclament prostrati: *Redemisti nos in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, & regnabimus super terram.* Suspirent ergo in die isto ad consummatam illam solemnitatem filij Ecclesiæ, tanquam eius conscripti ciuitatis cœlestis, tanquam vocati ad cœnam illam postremam, sed nunquam finiendam nuptiarum Agni: Præparent se, & diluta omni macula, cooperiant se byssino splendenti & candido. *Byssinum iustificationes sunt Sanctorum.* sciant quod illuc *non intrabit aliquid coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.*

Quarto dicamus hoc festum tanto cum externo splendore institui, vt sic victrix Veritas de mendatio & hæresi triumphum agat: dum omnes vnanimi consensu Sacramento Sacramentorū cultum pro virili exhibere conantur. Itaque illius aduersarii in conspectu tanti splendoris, & in tanta vniuersæ ecclesiæ lætitia, vel debilitati & fracti tabescant: vel confusi aliquando resipiscant, Vt insinuat Tridentinum. Attende, quid iuxta præceptum Domini Iosue, fecerint Israelitæ. Iussi sunt Arcam circūferre septem diebus, & circuire muros ciuitatis Iericho. Dum autem septimo die circa arcam sacerdotes tubis insonant: populusque iunctis vocibus personabat, concidunt Iericbuntini à facie arcæ fœderis, à facie clamoris popularis & iubili sacerdotalis, sicque victoriam de hostibus nemine obsistente reportā:. simili quodam modo dicere possumus, dum coram arca fœderis, coram sacrato secretoque tabernaculo, in quo manna diuinitatis continetur, iubilum edunt Sacerdotes, populusque vocem laudis in cœlum vsq; tollit, in die isto dicato arcæ fœderis Domini (hoc est Corpus Christi diuinitatis Sacrario) terrentur hostes, satanæ & inferni vlrea concidunt. Et hæresis, quæ est ciuitas instar Hierico, per obstinationem clausa, tandem à facie huiusce cœlestis lætitiæ ac splendentis veritatis corruat est necesse. Attende iterum, quid contigerit infœlici Michol filiæ Saulis. Rex Dauid saltabat cum iubilo coram arca testamenti, & deducebat eam cum tota domo Israel, cum clangore buccinæ, cum choris & organis. Michol prospiciebat per fenestram, & contuens Regem saltantem coram Domino, despexit eum in corde suo: imo egressa postea in occursum eius, improperat ei: *Quā gloriosus fuit hodie Rex Israel discooperiens se ante ancillas seruorū suorum, quasi scurra. Quid respondet Dauid? viuit Dominus, quia ludam ante Dominū, qui elegit me potius quam patrem tuū, & quam omnem domum eius: ludam & vilior fiam, & ero humilis oculis meis.* Ob istud vero improperium, Michol percussa est sterilitate, nec ei natæ sunt proles.

An vides figuram; Coram arca testamenti in die hoc sacro toto animo iubilamus cum Dauide, & quibus possumus exterioribus symbolis gestientem animum prodere contendimus, interim Hæresis, instar Michol, superbiæ tumore inflata, per cancellos prospicit, & despicit catholicum morem, humiliationem, adorationem: inuidet Sacramento huic impensum honorem, & amarulentis verbia blasphemat & insultat nobis, Quid respondet vetus Catholicus; Ante Dominum qui elegit me, humiliabo me, adorabo, incuruabo, & ero humilis in oculis meis: licet Rex Princepsve fuerim; sciens me nullo satis honore, nullo quamlibet magnifico splendore, debitum Domino meo, Regi summo, obsequium posse adæquare. Interim tu ô Michol; ô Hæresis improperans; Inflata superbiæ spiritu tandem disrumperis præ tumore, & infœcunditate ac sterilitate percutiet te Dominus, vt tibi filii vltra non nascantur: & confusa ad tantum splendorem tabesces, & in antra præ confusione te recipies, ad latebras è quibus orta es, remergis, incognita & despecta.

Postremo dicamus hoc festum institutum esse, vt sit solemne

solemne memoriale & celebris Recollectio Eucharistiæ omnium sacrificiorum, quæ quotannis offeruntur, omnium Cõmunionum, quæ à fidelibus fiunt. vt sit etiam simul memoriale festiuum omnium Miraculorum, quæ à primordiis Ecclesiæ facta fuere, & posterioribus sæculis sicut in confirmationem veritatis admirabilis huius Sacramenti.

Explico priorem partem ex Bulla ipsius Vrbani: Licet inquit, Ecclesia frequenter sanctorum commemorationem faciat, tum in Missa, tum in Litaniis & orationibus, aliisque occasionibus: attamen mortem eorum particularibus festis celebrat, vocatque Natalem eorum, quod æternitati eos mortis dies peperit. Nec hîc contenta vnum diem memorialem & festiuum omnium Sanctorum in generali assignat: vt negligentiæ in obseruatione particulari festorum commissæ suppleantur, & animi vniuersali quodam gaudio acrius excitentur. Similiter licet Virgini Matri plurima festa dicata sint, & sabbatum in honorem eius colatur, nihilominus præclare multis in locis festiuo gaudio celebratur Recollectio Festiuitatum Mariæ virginis, ob dictam causam.

Idem ergo dignum fuit obseruari, & communi Ecclesiæ lætitia induci, in obsequium viuifici huius Sacramenti, in quo is continetur qui Sanctorum est & gloria & corona. Licet enim mortis & amoris Iesu Christi, ac institutionis huius pretiosi mysterij quotidie commemoratio, & gratiarum actio fiat in Missæ quotidiano sacrificio, & Fidelium sacra Communione: decuit tamen vt solemnitate speciali instituta, animi Fidelium excitarentur ad specialem pietatem, & gratiarum actione pro his omnibus collectim: simulque ad supplendam negligentiam, quæ ob humanam fragilitatem & occupationem toto animi decursu frequenter occurrit. Suppletur autem renouato feruore in festo isto die, eiusque octaua ad id destinata, & gratiis ac indulgentiis Pontificiis adornata.

Explico posteriorem partem, in qua asseritur hoc festum esse memoriale omnium miraculorum, pro veritate huius misterij diuina potentia editorum. Etenim nullum est Regnum, Natio, prouincia, in qua Deus aliquod miraculum non ediderit ad veritatem adeo admirabilis Sacramenti stabiliendam, vt tanto magis pateat cæcitas & obstinatio nostrorum hæreticorũ: nostra quoque ingratitudo, si ea obliuione sepeliamur. Et licet pleraque in particulari ignota manserint, in singulis tamen Prouinciis visere licet aliqua eorum vestigia; specialibus vel Templis, vel Capellis, vel Sodalitiis vel Festis, in eorum memoriam institutis. Sed è plurimis pauca de solemnioribus attingamus Prouinciis.

MIRACVLA EVCHARISTICA.

IN Germania, in ciuitate Coloniensi lustrans sacra loca, diligenter cõtemplatus sum Ecclesiam intitulatam *corpus Christi*, & miraculum depictum, quod eius constructioni occasionem dedit. Quidam enim cum communicasset, non cum debita fide, coactus est corpus Dominicum in eum locum effundere, & quidem in speciem infantuli statim versum est, nec potuit res latere. Concursu ergo populorum locum eum frequentante, plurima miracula secuta, de submersis resuscitatis, de ruptis hominibus, de infantibus & matribus in partu periclitantibus, de terra foueæ (in qua sacramentum versum fuerat in formam infantis) febricantibus apposita cum effectu sanitatis. Quæ omnia, peregrinos multos aduocarunt, ita vt successu temporis templum erectum fuerit, in cuius choro fouea hæc continetur. Contigit illud anno 1331.

In eadem ciuitate asseruatur apud PP. Augustinianos inter sacras Reliquias, pars Venerabilis Sacramenti in carnem conuersa, quam de propinquo conspexi.

In Polonia quoque ædificauit Vuandislaus Rex templum titulo *Corpus Christi*, apud Posnaniam simili occasione. Cum enim infœlix & impia quædam mulier diuinum corpus sub specie panis recepisset, vt Iudæis ludibrium venderet, mutata sententia, illud in prata suburbanis illius oppidi abiecit: sed postea miraculis quibusdam insignibus proditum fuit, & repertum, eoque in loco templum erectum fuit anno 1402. In eodem regno apud Cracouiam in pago suburbano Casimirus anno 1345. augustum templum erexit etiam titulo *Corporis Christi*, hac occasione: Quidam scelerati furati erant Ciborium, in quo exhiberi solet corpus Christi, putantes aureum: at postea reperientes æneum inauratum, ibidem in paludem deiecerunt: sed mox locus ignibus & faculis per aliquot dies & noctes illustratus fuit. Episcopus non intelligens causam, post triduanum ieiunium illuc accessit cum supplicatione solemni: repertamque Eucharistiam cum summa veneratione illuc vnde sublata erat retulit. sequenti autem anno à Casimiro templum ibidem est erectum.

In Hispania in oppido Dorcora miraculosi sacramenti extant vestigia, in Corporalibus ibi asseruatis sanguine sacro tinctis. Cum enim Mauri Mahumetani in regnum Valentiæ irruerent maximis copiis, Duces Catholici rem ad extremum redactam, exiguumque suorum numerum considerantes (mille enim solum numero Christiani erant) ad Deum confugiunt, & Eucharistiæ sumendæ consilium ceperunt. Sacerdòs igitur celebrans sex hostias consecrat, ab illis sumendas: sed protinus ad arma conclamant, nec tempus sumendi superfuit. Illis in aciem procedentibus, Sacerdos consilij inops particulas corporalibus inuolutas, sub lapide occultauit. Victis inimicis, producit ipse illas particulas, vt belli Duces in gratiarum actionem communicent: at reperit guttis sanguinis respersas, & sacris corporalibus affixas. Sic dum res diuulgata admiratione cunctos replet, iterum rumor adest inimicos copiis refectis aduenire. Nostri confirmatis miraculo animis aduersus eos procedunt, rogantque vt lintea illa sacra ex edito loco ostententur à sacerdote instar vexilli contra aciem hostilem, Quo facto in fugam conuersi sunt hostes. Interim nostri redeuntes, quærunt quonam loco reponendæ illæ particulæ cum linteolis sacris: & sortibus eductis, in Dorcoram oppidum Regni Valentiæ (ex quo erat is sacerdos) tertio sors cecidit, vt tamē certius Dei voluntatem agnoscerent, pyxidi inclusæ particulæ consensu omnium supra mulam magna cum reuerentia collocatæ sunt: vt quo illa libertati relicta pergeret, & vbi consisteret, ibi locus esset tanto miraculo. Illa Dorcoram versus iter suscepit, eam subsequentibus sacerdotibus cum cereis deinde belli Ducibus, cum cohortibus; nec quieuit, nec donec hospitale oppidi ingressa, substitit in medio ac genibus est morata: ac ne quid postea dorso exciperet minus nobile, protinus expirauit. Corporalia ista adhuc hodie visuntur cum particulis incorruptis & sanguine respersis. Reges & Principes illuc veniunt adoraturi Dominum. Extrat libellus ea de re editus Carolo V. Imp. dicatus, qui illuc venit cum coniuge Augusta, vt hoc Dei mirabile prodigium, & oculis suis cõspiceret. Accidit autem id anno 1239. & existimatur esse Vnum ex his miraculis, quæ Vrbanum Pontificem ad quem hac de re statim legatio missa fuit, tandem mouerunt ad Sacramenti festum instituendum: quod viginti annis post fuit institutum. Est in Hispania memoriale miraculosi Sacramenti, in Auila, in Segobia, in Fromesta.

In Italia extat & colitur in Ecclesia Vrbeuetana illud prodigioso sanguine tinctum in Vulsinii siue Vuolsena, de quo paulo supra dixi eo maxime miraculo commotum Vrbanum, Est & Romæ celebris memoria huius Sacramenti ob miracula in S. Ioanne Lateranensi, & in Ecclesia S. Pudentianæ.

In Piceno, Aofide anno 1273 contigit mulierem quandam reseruasse Eucharistiam ore sumptam, vt vteretur ad amorem mariti sibi per venefica conciliandum. Malis ergo edocta artibus, super carbones in quadam tegula Eucharistiam iniecit: sed illa statim in carnem conuersa, copiosum fudit sanguinem, quo carbones extinxit. Attonita, tegulam cum carne & sanguine linteo inuoluens, stabuli propinqui stercori infodit. Latuit res annos septem, tādem illa aperit rem sacerdoti; qui in eo se conferens, reperit intactam carnem, sanguinem recentem, linteum illæsum. Miraculum diuulgatum, innumeros ad spectandum aduocauit, & hodie adhuc post annos plus trecentos illuc concurrit & visitur caro, visitur sanguis vitreis ampullis inclusus, nec quicquam ex eis est corruptum, aut tabefactum, post tot sæcula. Testis est Blosius, l. 14. de signis Ecclesiæ c. 7.

Apud Pedemontanos Turini in Ecclesia S. Siluestri ædificatum est nobile sacellum sanctissimi Sacramenti, & deuota Confraternitas in memoriam sequentis miraculi. Quidam furto sustulerat Exuillæ ciborium argenteum cum sacra Hostia, & sarcinæ imposito mulo suo superimposuerat: vbi Turinum deuenit per portam templi S. Syluestri proximam, mulus sese in terram pronus deiecit, & sarcina fine vllius cooperatione seipsum miraculosè reserauit. Ciborium autem in aere se subleuauit, magno splendens lumine, quasi radios solares emittens. Hoc quidam aduertēs, adit Episcopum Ludouicum Romagnan. Venit Episcoput ad locum cum aliquibus de Clero, præeunte Crucis vexillo. Ibi cum in genua procidisset. Repositorium in

terram decidit, ſola Hoſtia in aere ſuſpenſa ſplendeſcente Epiſcopus calicem deferri curat, Hoſtiæ ſubimponit, ſtatimque ipſa deſcendit, & ad Eccleſiam cum ſolemni deuotione populi concurrentis delata eſt. Hæc ibi notiſſima ſunt, ſcriptis publicis conſignata, & miraculum in dicto ſacello depictum. Contingit autem anno 1453.

In Burgundia recens eſt adhuc memoria ſacramenti, inter flammas illæſi, & in aere ſuſpenſi an. 1608. de quo ſupra

In Comitatu Tirolis miraculum quod Oſualdo Mulſero contigit, ſupra retuli, cuius adhuc memoria extat ſolemnis.

In Gallia, in vrbe Pariſienſi, quoddam templum eſt, quod vocatur *Saluatoris Bullienſis*, ratione miraculi quod anno 1290. Quidam Iudæus pactus eſt cum inope muliercula, ſe ei veſtem (quam oppigneratam habebat) gratis redditurum, ſi modo ei traderet Hoſtiam, quam in Paſchate erat ſumptura. Tradidit illam infœlix, vrgente paupertate. Iudæus vero cum accenſo igne Hoſtiam in ſartagine vellet aſſare, vidit non mutare formam nec colorem: vt ergo odium ſatiaret, gladio eam transfigit, ſed ſtatim ſanguis emanauit. Res detecta fuit ſuperuenientibus Chriſtianis, & punito Iudæo, eius domus in domum conuerſa eſt, quæ etiam nunc Saluatoris Bullienſis nomine compellatur, vbi Hoſtia gladiuſque diſtenduntur. Teſtis eſt Baptiſta Fulgoſius, l. 1. Factorum memorab. cap. 6.

In Hollandia, vt refert Molanus, Amſtelodami celebris memoria Venerab. Sacramenti cum multis miraculis. Vide quæ recitat Molanus Martij 16. Officij Cleri Amſtelodamenſis.

In Brabantia, Bruxellis quotannis agitur feſtum miraculoſi ſacramenti ob Hoſtias ſacras ſanguinem manantes, dum eas Iudæi confoderunt, quarum tres ibi aſſeruantur.

Item, Louanij apud PP. Auguſtinianos pars carnis oſtenditur, in quam per miraculum, ſacramentum fuit commutatum.

Item, in Monaſterio prope Niuellas dicto, *Sylua Domini Iſaac*, viſuntur Corporalia ſanguine è ſacramento miraculosè profluente conſperſa, quæ ergo aliquando conſpexi.

In Hannonia, Malborij extat ſacellum in honorem ſanguinis miraculoſi erectum, & ibidem Sodalitas erecta in honorem ſanguinis Domini, intelligentiis adornata.

In Leodienſi territorio, in Herkenrode nobili Monaſterio Dominarum Ordinis ſancti Bernardi, aſſeruatur ſacramentum multis effulgens miraculis.

Hæc pauca ex innumeris delibare placuit, quorum plenior hiſtoria libellis vel tabulis expreſſa eſt, quo remittimus Lectorem ſtudioſum. Hic ſolum inſinuare Voluimus omnia hæc miracula, & innumera alia feſto corporis Domini rememorari.

LECTIO VII.

De ſumptione & præcepto Euchariſtiæ.

1 *Docet Chriſtum ſuſcepiſſe corpus ſuum & ſanguinem.*
2 *Dediſſe præceptum illud ſumendi fidelibus.*

PROPOSITIO I.

CHriſtus primus ſuum ſumpſit corpus & ſanguinem, ſub ſpeciebus panis & vini.

Hæc eſt communior aſſertio Sanctorum Patrum, Auguſtini, Chryſoſtomi, Tertulliani, Euſebij, Emiſſeni, & aliorum. Vnde inter cætera in inſtitutione huius ſacramenti mirabilia ponit, non ſolum quod idem ſe ſuis manibus ferret, ſed etiam quod idem comedens foret, & id quod comedebatur. Sic dicit beatus Hieronymus ad Hedibiam quæſtione 2. *Dominus Ieſus ipſe conuiua & conuiuium, ipſe comedens, & qui comeditur.* Deducitur vero hæc aſſertio, tum ex ratione, tum ex ſcripturis.

Prima ratio eſt: quia ſacrificantem oportet de ſuo ſacrificio participare, vt ex capite ſexto Leuitici deducitur vbi dicitur: *Sacerdos qui offert Hoſtiam, comedet eam in loco ſancto.* Si igitur Chriſtus poſtquam Agnum typicum legis veteris obtulit, de illo participauit & manducauit; multo magis debuit manducare Agnum myſticum legis nouæ, vt legem veterem adimpleret, & nouam ſuo exemplo inchoaret. Hæc ratio confirmari poteſt ex ſcriptura.

Dicit enim Chriſtus: *Deſiderio, deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum antequam patiar.* An non hoc magis verum eſt de noſtro Paſchali ſacramento (quod tunc ſummo amore & deſiderio inſtituebat, tanquam poſtremum ſuæ dilectionis complementum, myſteriorum coronidem) quam de legali Paſchate, iam ad finem tendente, iam reprobando? Certe Tertull. & Euſeb. Emiſſenus de Noui Teſtamenti myſterio, quod Apoſtolis tradebat, intellexerunt.

Secunda ratio eſt: Quia cum Dominus cæteros inuitaret ad participandum de ſuo conuiuio myſtico: decebat vt & ipſe prius guſtaret & ſumeret: nam & quæ aliis obſeruanda inſtituit, ipſe primus obſeruauit. Sic ipſe prius baptizari voluit, quam aliis Baptiſmum impoſuerit. Et certe de facto poculum in manus ſumpſiſſe, vt biberet iam conſecratum, ex eo aliqui deducunt, quod dixerit: *Non bibam à modo de hoc genimine vitis, donec illud bibam nouum in regno patris mei*: quod à Matthæo & Luca poſt conſecrationem refertur. Confirmat quoque id Chryſoſtomus homil. 83. in Matth. quia alioqui diſcipuli à ſumptione carnis & ſanguinis potuiſſent abhorrere & perturbari: niſi prævio exemplo magiſtri fuiſſent confirmati, videntes quam tranquillo animo, quanta reuerentia, amore, alacritate ſumeret ipſe, & ad participationem tanti myſterij conuiuas ſuos inuitaret.

Itaque poſtquam comedit & bibit, adimpleta fuere ſuauiſſima illa Sponſi inuitantis verba: *Comedi fauum meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo: Comedite amici, bibite, & inebriamini, chariſſimi.* Septuaginta legunt, *Comedi panem cum melle meo*, vt ſignificent panem hunc de cœlo præſtitum, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem ſub ſpecie panis animabus ingenerantem. Fauus autem eſt cera virginea, diſtincta cellulis melle repletis. Quid eſt ergo fauus cum melle, niſi caro Chriſti cum eius diuinitate; fauus eſt corpus virgineum Chriſti, quem efformauit apis puriſſima concubitu neſcia Virgo Maria, è floribuſque ſanguinis ſui puriſſimi illum diſtinxit, compegit, genuit, vt illius ſuauitate cuncti reficerentur, credentes vſque in finem ſæculi. Habet cellulas diſtinctas fauus iſte, melle refertas: quia *viſcera Domini noſtri Ieſu Chriſti miſericordia affluunt, nec deſunt foramina per quæ effluunt.*

Cellulæ ſunt melleæ, vulnera eius plena pietate, dulcedine, charitate, per has cellas guſtare licet quam ſit ſuauis Dominus Deus noſter: idque maxime vult nos experiri in hoc ſacramento, ſuomet inuitans exemplo, & experimento. Licet enim Chriſtus hoc ſacramentum ſumens nullum gratiæ augmētum acceperit, eo quod gratia eius ſumma ab initio augeri non potuerit: attamen iuxta doctrinam ſancti Thomæ 3. p. q. 81. art. 1. habuit quandam ſpiritualem delectationem in noua huius myſterij inſtitutione & manducatione: ita vt non ſolum materialiter, ſed etiam ſacramentaliter & ſpiritualiter cenſeatur manducaſſe, ideoque merito dicit: *Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum.* Merito quoque in Cantico amoris delectationem & ſuauitatem illam exprimit nomine mellis & faui, dum ait: *Comedi fauum cum melle meo.*

Quod vero ſubiungit: *Et bibi vinum cum lacte meo*, duplicem ſacri illius conuiuij portionem deſcribit: vinum Vocat ſanguinem ſuum ſub ſpecie vini exhibitum, dicitque coniunctum eſſe cum lacte, vt ſignificet eſſe nutrimentum non ſolum aptum robuſtis & perfectioribus, ſed etiam infirmis & imperfectioribus. Lac enim non eſt aliud, quam ſanguis cum perfectiori concoctione, qui & candidus eſt, ſumiturque per modum cibi & potus, etiam à debilioribus. Sic hoc ſacramentum & cibus & potus eſt, quod & imperfectis datur, vt ab illo lac gratiæ, & ſapientiæ, ſuauitatis ſpiritus, omneque bonum ſpirituale ſugant, tanquam ab vbere Chriſti ſpirituali. Imo ſanguis & caro Filij Dei non eſt niſi Virgineum, quod ipſe ſuxit, & ex quo incrementum accepit.

Dicamus cum Diuo Petro, & exhortemur Fideles: *Sicut modo geniti infantes deponentes omnem malitiam, ſimulationes & inuidias, & omnes detractiones, ſine dolo, rationabile lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem.* Vbi aduerte vulgatam correctam legere non *rationabiles*, ſed *rationabile*, ſcilicet lac.

Vocatur autem recte *lac rationabile*, hoc lac ſapientiæ & gratiæ, quod à Chriſti ſacramento, quaſi à ſacro quodam vbere procedit quo creſcimus in ſalutem, reddimurque ſecundum rationem viuentes & ſapientes, & irrationabilium motuum in nobis fit correctio. Audi Chryſoſtomum ſub infantium, vberum ac lactis ſimilitudine, cunctos fideles ad hoc ſacramentum inuitantem. *Nonne videtis*, inquit, *quanta promptitudine paruuli papillas capiunt, & quanto impetu labia vberibus infigunt; Accedamus & nos cum*

tanta

Chris. Homil. 83. in Matth.

tanta alacritate ad hanc mensam, & ad vbera poculi spiritualia: quinimo tum longe maiore trahamur tanquam infantes lactantes spiritus gratiam, & vnus sit nobis dolor hac esca priuari.

PROPOSITIO II.

Christus non solum consilium, sed & præceptum dedit hoc sacramentum sumendi, tam Apostolis, quam futuris fidelibus.

Indicatur præceptum in prioribus verbis dictis. *Comedite amici*, quasi dicat: Si amici vultis permanere, oportet fauum hunc cum melle, carnem cum diuinitate, iuxta institutum meum in sacramento comedere: Hæc est voluntas mea in finem vsque sæculi duratura, quam qui implere neglexerit vel contempserit amicitiam dissoluat necesse est, hanc vt facet iste cibus, amoris pignus, foueat & confirmet ex institutione ordinaui. Consonant his quæ Christus diserta dixit in vltima cœna Apostolis Ecclesiam totam repræsentantibus: *Accipite & comedite, & in mei commemorationem hoc facite.* Quibus verbis non solum sacerdotes Noui Testamenti constituti sunt: nec solum illis ac eorum in sacerdotio successoribus præceptum est vt offerrent, sed etiam singulis fidelibus in eorum persona præceptum fuit vt sumerent. Vnde verba ista explicans Tridentinum sess. 13. c. 2. dicit: *Saluator discessurus ex hoc mūdo ad Patrem, sacramētum hoc instituit, & in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, suamque nunciare mortem, donec ipse veniat ad iudicandum. Sumere autē voluit sacramētum hoc tanquā spiritualem cibum animarum, quo alantur & confortētur viuētes vita illius qui dixit: Qui mādūcat me, viuet propter me: & tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à mortalibus præseruemur. Pignus etiam voluit esse futuræ fœlicitatis adeoq; symbolū vnius illius corporis, cuius ipse caput existit, cuique nos tanquā mēbra arctissima Fidei, Spei, & Charitatis coniunctione astrictos esse voluit.* Vides itaque in his Concilij verbis plures connexas rationes, ob quas Christus postquam sumpsit etiam præceptum tulit. Quæ etiam indicant apposita omnino ad id ab eo in Cantico amoris verba: *Comedite fauum cum melle meo, comedite & vos amici*, quasi dicat. Nullum reputo amicum, qui amicitiæ symbolo non participarit, qui memoriali dilectionis meæ non communicarit. Gratia mea & amicitia excidat necesse est, qui non manducarit: nec mihi tanquam capiti membrum cohærere putet, qui cibo hoc vitali mecum nutriri noluerit. Hoc idē est quod alibi apertius dixerat: *nisi manducaueritis carnem Filij hominis, non habebitis vitam in vobis.* Ex quibus omnibus colligūt sancti Doctores, esse præcepti diuini quandoque cōmunicare, licet Ecclesia nihil determinasset.

Quia tamen Christus speciale tempus fidelibus ad id non instituit, Ecclesiæ sponsæ suæ decernendum id reliquit. Vnde iuxta diuersum statum Ecclesiæ, diuersa circa hoc statuta emanarunt. Nam in primitiua Ecclesia, dū adhuc infidelium cordibus recens Christi sanguis effusus ebulliret, dum multitudinis credentium cor adhuc vnum erat, & anima vna quotidie communicabant: & regio hoc cibo animis confirmatis, libere se martyrio effundendoque sanguini suo cum Christo offerebant. Quapropter, vt habetur de consecratione distinctione prima, Anacletus Papa decreuit, vt saltem omnes sacrificio assistentes communicarent. *Peracta, inquit, consecratione, omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus, sic enim & Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia.* Deinde paulatim feruore isto imminuto, Fabianus Papa indulsit, vt saltem ter in anno omnes cōmunicarent, scilicet in Pascha, Pentecoste, & Natali Domini, de consec. d. 2. Denique ob iniquitatis abundantiam & duritiam frigusque fidelium, statuit Innocentius cap. 3. *Omnis vtriusque sexus*, in Concilio Lateranensi, vt saltem semel in anno omnes communicent qui ad annos discretionis peruenerint: *Alioqui & viuentes ab Ecclesiæ ingressu arceantur, & morientes Ecclesiastica careant sepultura.*

Certe cum dolore possumus dicere id Ecclesiæ contigisse ob diuersos status quod statuæ Nabuchodonosoris, cuius caput erat ex auro, brachia ex argento, venter ex ære, pedes ex ferro & luto. Quid est caput ex auro? Aurea nascentis Ecclesiæ exordia, feruentissima fide & charitate omnino rutilantia, vt testantur primi Martyres. Paulatim aurum in argentum defecit, quia licet subsequentia sæcula viros genuerint, sapientia prælucentes, non erat tamen prior ille fulgor aureus, puritas rutilans in fidelibus. Deinde ætas subsequens in tantum distare visa est à primis sæculis, in quantum æs ab auro distat vel argento. Denique eo fidelium dura corda processere, vt ventum fuerit ad ferrea & lutea sæcula, in quibus plane frigidi & duri, lutei & carnales immeoti fuere Christiani; ita Vt communio quæ primitus fuerat quotidiana, postea hebdomadalis in Dominica qualibet in vsu: Deinde trimestris aut saltem in anno ter repetita, tandem vix foret annua. Propterea igitur coactus est Innocentius Pontifex, in generali Concilio, seu rigore & interminatione censurarum ad annuam saltem communionem vrgere & cogere singulos fideles. Præcepto rigoroso & pœnarum metu quasi duplici calcari, oportuit extimulare rebellia & quasi emortua Christianorum corda: vt oculos aperirent, & respicerent ad cibum vitæ, ob cuius neglectum ad mortem properabant.

Non dicant ergo Fideles, cum ad frequentius communicandum eos hortamur: Sufficit nobis annua Communio abunde, etenim si non sufficeret, Ecclesia frequentiorem præciperet. Hæc obmurmurant nobis quidam immundi filij mundi lethargi periculosé in peccatis obdormiscētes; nolentes sibi autem vellicari, ab illis qui salutis suæ curam gerunt, qui amant somnum & tenebras. Quid vero respondebimus eis, nisi quod in simili Christus Dominus Iudæis? Ad duritiem cordis vestri indulsit. Vobis filiis rebellibus, Ecclesia Mater vestra, vt non nisi semel in anno cogeremini ad sacram mensam. Interim non desinit vobis frequentissime proponere fructum, quem ibi possitis capere: non desinit adhortationibus, consilijs, precibus, ad frequentandam eam vos vrgere. Sed tanquam filij degeneres & exasperantes, ab eius monitis aurem mentemque auertitis. Non estis inscij voluntatis eius & piæ intentationis. Quod considerans hoc Sacramentum esse sacramentum amoris, pignus diuinæ dilectionis, noluit per rigorem & coactionem (cum tamen posset frequentius) ad illud suos vrgere, mauult inuitare amore, illicere suauitate, funiculis ad eam vinculis charitatis attrahere. Verum cum non sitis de numero filiorum, sed mancipiorum seruorum, & non trahit vos ad mensam affectus filialis, donec cogat metus seruilis, metus censurarum & pœnarum: non alliciunt vos monita piæ matris, sed solum vrgent verba fulminantia, cum baculo incumbente humeris vestris.

Sed dicunt alij se lubenter & frequenter ad hanc Domini mensam accessuros, at domesticis negotiis omnino se præpediri, & necessariū esse prouidere cum sollicitudine, vxori, filiis, famulis: quæ omnia præuiam præparationem non permittunt. Attendant hi, quod cum inuitati ad cœnā Patris familias excusarent se, vnus propter villam, alter propter iuga boum, tertius propter vxorem: nullorum excusatio idonea sit reperta; sed cum indignatione inuitantis reiecta. Aduertant etiam frequētiam dæmonis laqueum & dolū, quo inuoluuntur, vt negligant accessum ad Dominicam mensam. Gerit enim se erga eos, sicut olim Pharao erga Israelitas: qui dū vellent ire ad sacrificandam Domino, onerabat eos amplius luto, paleis, & operibus: vt nullā nisi de seruitute hac onerosā cogitationem susciperent, & omnem alteram De Domini sacrificio deponerent: *Vacant*, aiebat ipse, *& ideo vociferantur dicentes: Eamus, sacrificemus Deo nostro. Opprimantur operibus, & expleant.* Si sathan dum videt festiua tempora accedere, in quibus sacræ Communioni animus foret præparandus, multiplicat negotia, sollicitudines, anxias cogitationes de luto & paleis, de temporalibus: sicque animum premit, piamque cogitationem suffocat & perimit. Excute igitur lutum, excute paleas, excute Pharaonis seruitutem, & audi vocem Domini Dei tui ad sacrificandum inuitantis. Depone curam de bobus, de iugo & aratro, de villa, de vxore & familia: Disrumpe omnia vincula, omnes mundi & sathanæ laqueos obumbratos, vt saltem solemnioribus anni festiuitatibus Dominicæ sias mensæ particeps: ne socordia tua veternosa, tandem etiam ab æternæ cœnæ consortio excludaris.

Audiant igitur omnes Christiani, vocem sponsi inuitantis ad hoc conuiuium; Comedite amici, bibite & inebriamini charissimi. Sciant quod sicut priora illa verba: *Comedite amici*, præceptum indicant, vt iam diximus: ita posteriora, *bibite & inebriamini*, consilium insinuant frequenter accedendi. Et tanto quidem frequentius, quanto chariores Christo sponso esse optamus. Vult enim vt qui ei charissimi & dilectissimi esse volunt, sæpius comedant & bibant, vsque ad sanctam ebrietatem & satietatem, nouam famem ingenerantem. Hanc ebrietatem & satietatem explicans D. Cyprian. dicit: *Calix inebrians Domini peroptimus est,*

ſic bibẽtes inebriat, vt ſobrios faciat, vt mentes ad ſpiritualem ſapientiã redigat, vt à ſapore iſto ſæculari, ad intellectum Dei vnuſquiſq; reſipiſcat. Et ſicut vino cõmuni mẽs ſoluitur, anima relaxatur, & triſtitia õnis expellitur: ita epoto ſanguine Domini, expellatur memoria veteris hominis, & fiat oblinio conuerſationis priſtinæ ſæcularis, & pectus triſte, quod prius peccatis angẽtibus premebatur, diuina indulgentia lætitia reſoluatur. Hæc ille. Ad hanc nempe ebrietatem & ſocietatem inuitat ſponſos, illiuſque voluntati maxime conformes ſunt, qui frequentiſſime cũ præparatione accedunt. Nec vnquam in hoc cõuiuio epulantur quin & ipſe eum iucundetur, & cum ſono epulãtis poſſit dicere: *Comedi fauum cum melle meo: Bibi vinum cum lacte meo.* Ipſe enim nobiſcum comedit & bibit, quia per hos & in nobis tanquam membris comedit & bibit, imo nobiſcum, quia delectatur cibo, quem intellectus conſideratione, voluntas affectione ſancta, hic affert: ideo in Apoc. de illo qui ei pulſanti oſtium cordis aperuerit dicit: *Ego cænabo cum ipſo, & ipſe mecum.*

LECTIO VIII.

Exhortatio adoleſcentum & adoleſcentularum ad frequentem ſumptionem Euchariſtiæ.

PROPOSITIO

Quod bonum eius, & quod pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & vinum germinans Virgines? Zachariæ 9.

ADeſte animis, ô Iuuenes! adeſte ô Virgines; adeſte ô Eccleſiæ alumni dilecti, Filij obedientes: aures monitis piæ Matris arrigite. Eſtote *ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ Domini*, attendite quæ in illa apponuntur vobis. Cibus veſter eſt, ô Iuuenes; quandoquidem Frumentum ſit Electorum & iuuenum, ſiue Panis Electæ iuuentutis. Potus veſter eſt, ô piæ Virgines? Vinum vtique eſt boni odoris ad Virgines, vt legunt 70. puritatem Virgineam conſeruans & ingenerans. Itaque ipſius Prophetæ verba melliflua cordis aure percipere, ad myſticam hanc menſam, & ad illius conſiderationem, frequentemque vſum, cum affectu vos inuitante: *Quod bonum*, inquit, *eius & quod pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & vinum germinans Virgines?* ſingula mecum expendite.

Primo dum dicit: *Quod bonum, & quod pulchrum eius*, ſcilicet Dei vel Eccleſiæ; agnoſcit plurima eſſe in Eccleſia præclara dona, à Deo Chriſto Ieſu deriuata: quibus mire ornatur quaſi ſponſa dilecta. Vidit tot Spiritus chriſmata, tot gratiarũ munera, tot myſteria, tot Sacramẽta, in quibus illius decor conſiſtit. An in hãc diuiniſſimam Euchariſtiam mentis oculos figens, illam inter cætera myſteria & dona ita eminere agnouit, vt illius comparatione quodammodo obſcurentur. Ideo antonomaſtice & per excellentiam illud vocat, *Bonum Dei, Pulchrum Dei.* Quid ita; quia agnoſcit eſſe myſterium myſteriorum, obiectum fidei populorum, anchoram ſpei, ſtimulum charitatis, pignus amoris originem doni omnis, fontem ſalutis, complementum, ac perfectionem diuini omnis operis.

An non ideo merito *Bonum Dei, & Pulchrum Dei*, nominatur; Quid melius aut pulchrius bonum potuit Deus dare, quid pretioſius ſponſæ ſuæ conferre, ſiue è cœlo, ſiue è terra? An pretioſius aliquid in cœlis Diuinitate? Hæc nobis hic communicatur. An Pater pretioſius quidpiam habet perſona vnigeniti filij ſui? Hanc nobis hic in admirabile donum impertitur, efficiens eam noſtram, vſque ad germaniſſimam ſocietatem. Et ſi ita eſt, quod in Incarnatione electæ humanitati Chriſti eam coniunxit, in hoc Sacramẽto ita cuilibet indiuidio coniungit, vt quicunque rite illud receperit, Deiformis efficiatur ſpeciali quadam vnione. Sicut vero in cœlis nihil pretioſius diuina natura vel perſona: in terris nihil pretioſius aſſumpto, à filio Dei corpore & ſanguine. Hoc vero corpus & ſanguis, ita nobis datur, in nobis cõiungitur, vt noſter cibus fiat & potus. Quid magis noſtrum dici debet, quam cibus quo ſuſtentamur & nutrimur? Et quidem verum eſt, quod cibus iſte non incorporatur nobis, vt cibus materialis, ſed potius nos ſibi incorporat: ſic tanto ſpecialius illi vnimur, in quem tranſmutamur: verum ergo manet omne bonum Dei in cœlis, omne bonum, pulchrumque quod in terris habet, nobis in hoc myſterio communicari: nec potuiſſe altius bonitatem, amorem, potentiam, ſapientiam, communicare, quam tali vnione, nec demum ſublimius nobis offerre, & in finem vſque ſæculi ſponſæ ſuæ conſignare, filiis eius in vſum teſtamẽto legare. Adde hoc myſticum donum omne bonum, ac omne pulchrum Dei nominari poſſe, non ſolum quod in ſe continet omnem cæli terræque pulchritudinem & bonitatem; ſed etiam quia nihil ita nos bonos reddat pulchroſq; ſiue decoros coram Deo, ac illius frequentatio. Omnis enim gratia, puritas, ſanctitas, perfectio, quæ in omnibus Eccleſiæ membris reperitur, Apoſtolis, Martyribus, Confeſſoribus, Virginibus, Viduis, Coniugatis ab hoc Sacramento promanat, quod ſequentibus verbis Propheta Zacharias inſinuat. Examinemus id particularius.

Secundo itaque aduerte non ſine myſterio, vocari hoc Sacramentum à Propheta, *Frumentum electorum.* Frumẽtum quidem, ob panis ſpeciem, qui ex frumento confici ſolet, & quia Chriſtus ipſe frumentum nominauit dicens: *Niſi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Si originem huius frumenti exquiris, audi paucis. De cœlo venit, & ſatum fuit à Patre æterno, in terra virginea, rore Spiritus ſancti fœcundata: ortum fuit in Bethleem in domo panis: creuit in aſpera ſpica annis 30. vitæ auſteræ: & ſicut frumentum in campis creſcens, gelu grandinem, tempeſtates ſuſtinet, ita & hoc frumentum cæleſte, in frigida terra noſtra exortum. Tandem ſecatum eſt falce paſſionis: trituratum in mola crucis: coagulatum aqua pretioſa, lachrymis dolorum: coctum in fornace charitatis ardenti igne amoris: nunc diſtribuitur ad veſcendum in ſpecie candidiſſimi panis omnibus accedere volentibus, eſtque ſuauiſſimus palatis non infectis.

Ioan 12.

Sed cur dicitur, *Frumentum electorum*? Multiplex ratio afferri poteſt. Prima quidem, quia electi in cœlis, in Eccleſia triumphante eodem reficiuntur frumento, quo nos in Eccleſia militante, ſed diuerſimode apparato. Cibus eorum eſt verbum æternum & Diuinitas: idem nobis alimentum apponitur, idem frumentum, ſed velatum ſub Sacramentis cortice. Beati nudo ſaginantur grano, diſrupto ſacramenti cortice, & fidei velamine, ideo maiori plenioriqué fruuntur iucunditate. Merito ergo panis noſter, ex frumento electorum confici dicitur; quod iam nos incipit paſcere & reficere, donec plenius & perfectius paſcat in æternitate, cum in numerum electorum tranſlati fuerimus: quando & illud adimpletum fuerit: *Beatus qui manducabit panem in regno Dei.*

Secunda ratio cur Euchariſtia frumentum electorum dicatur, eſt, quia frumentum eſt panis Chriſtianorum, qui phraſi Scripturæ, *Sancti & electi Dei* nominantur. De quibus S. Petrus: *Vos genus electum, gens ſancta, populus acquiſitionis.*

1 Pet. 2.

Ad quos etiam ſcribens D. Paulus, dicit: *Induite vos ſicut electi Dei, ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, humilitatem, benignitatem, modeſtiam, patientiam.* Chriſtianis ergo qui è maſſa damnationis electi ſunt per Baptiſmum, & ſeparati ab infidelibus pereuntibus, panis hic, & frumentum cœlicum in cibum ordinatum eſt: ideoque electorum frumentum recte nominatur, alienigena de illo non participat, non Iudæus, non infidelis. Adde, etiam æternæ electionis eſſe ſignum, pium ac frequẽtem eius vſum. Qui enim illius fame, guſtu, ſuauitate afficitur probabile habet in ſe prædeſtinationis ſuæ teſtimonium. Vnde & ſuos electos, etiam cœlo & gloria ſtatim donandos, non ſolet Deus ſine illius ſumptione dimittere: quinimo ſpecialiter ſolet eis prouidere, vt hoc electionis ſuæ ſecum ferant teſtimonium, & ſacrum ſignaculum, quo à reprobis diſcernantur, vt manducato pane vitæ inter æternæ vitæ Candidatos certius adſcribantur.

Col. 4.

Sic B. Ambroſio in extremis agẽte, cum Honoratus Epiſcopus Vercellenſis, in ſuperioribus domus ad acquieſcendum ſe compoſuiſſet, tertio vocem vocantis ſe audiuit, dicentiſque ſibi: *ſurge, feſtina, quia modo receſſurus eſt. Qui deſcendens obtulit viro ſancto Domini corpus, quo accepto, vbi glutiuit, emiſit ſpiritum, Bonum ſecum ferens viaticum & teſtimonium, vt in virtute huius eſcæ, animæ Angelorum nunc conſortio (quorum vitam vixit in terris) & Sanctorum ſocietate lætetur.* Ita S. Paulinus in vita eius.

Propterea etiam de S. Nicolao Tolentino legimus, quod ad extremum vſque ſpiritũ hoc ſacro alimento reficiebatur, vt certiorem redderet electionem ſuam, iam appropinquante vitæ termino. Quocirca in extremo agone illud iterum petiit: *vt non deficiam in via*, inquiebat, *ad*

cæleſtem

cœlestem patriam iam profecturus, & si improbus hostis meus Belial mihi occurrerit, possim fidenter dicere, Dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos. Adstantibus ergo Fratribus, & vnà cum illo orantibus, profusis vbertim lachrymis corpus Domini sumens toto spiritu pronunciauit: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Sic electionis suæ testimonium secum voluit deferre, qui iam cœlesti Angelorum harmoniâ, integris sex antea mensibus, ad illorum consortium fuerat inuitatus. Surius in eius vita.

S. Ioanni Chrysostomo, cùm iam ad Deum migraturus esset in exilium missus, noctu oranti apparuere Petrus & Ioannes Apostoli, eius vitæ Duces: eique aduersus dæmones victoriam, & ex hac vita commigrationem ad æternam vitam nunciarunt. Deinde eum cœlesti hac esca pauerunt, in electionis suæ testimonium. Hæc ipse narrauit his qui secum versabantur, & exinde nihil amplius cibi sumpsit. Vide Surium in eius vita.

Sicut verò fames & frequentatio pia huius Sacramenti cum sapore coniuncta, electionis indicium potest esse, ita fastidire illud, nihilque ei affici, nullum in eo saporem reperire, signum esse potest non solum palati corrupti, peccati humoribus infecti, sed etiam animi cuiusdam reprobi. Sic desperatæ sanitatis indicium iudicamus, cùm æger cibum medelamque suauem, corpori & ægritudini opportunam, penitus fastidit, reponit, exhorret. Hoc tamen aduerte, quandoque Deum panis & frumenti huius suauitatem etiam frequenter ad illum accedentibus abscondere: non ob culpam, sed ad probationem, ad humilitatis exercitium & fidei meritum. Etenim fides in hoc exercetur & humilitas, quod agnoscamus saporem illum à Deo esse, non ab homine, nec à propriis meritis: & ideò in humilitate consistimus, indignitatem timemus, sublimitatem suauitatis illius admiramur: ad quam palati nostri virtus nonnisi gratia speciali potest pertingere. Interim licet saporem illum cœlicum & absconditum non experiamur effectum, tamen gratiæ Sacramentum operatur in nobis: & illa leniter nobiscum cooperatur, licet vix aduertamus: imitator enim naturam, quæ paulatim effectus suos producit, ex nobis aduertentibus: si plantas crescere non videmus, creuisse postea deprehendimus. Et quamuis nullum augmentum in nobis gratiæ quandoque deprehendere possimus: scire nihilominus debemus, eius effectum esse, non solùm quod quis proficiat, sed etiam quod non deficiat: non solùm quod procedat, sed etiam quod non recedat, aut in peius ruat. Quare cùm in multa grauia peccata infirmitas nostra posset proruere, gratiæ huius Sacramenti debemus quod præseruatos nos agnoscamus.

Tertia ratio, ob quam frumentum electorum Eucharistia nominatur, est, quia in Ecclesia generat electos, validosque bellatores, Martyres, Confessores, Apostolicos viros, perfectos omnino Christianos. Hi sunt milites Dei electi, quorum est hic panis, hoc frumentum, quo reficiuntur, vt fortiter misceant & prælientur prælia Domini, etiam vsque ad sanguinem. Ideò antiqui Martyres tempore persecutionis Eucharistiam domum deferebant, vt instante periculo, illa se præmunirent contra omnem metum. Et hic vtique est panis & frumentum prouisionis, in bello quod continuò gerimus contra Sathanam, mundum, carnem, peccatum, infernum, miram fortitudinem suggerit ad fortia & ardua aggredienda & patienda, ad impetus hostis retundendos, ad firmandum animum vacillantem, ad bona proposita consolidanda, vt mereamur inter electos & validos Dei milites connumerari, etiam in pressuris constantes.

Quarta ratio, ob quam frumentum electorum, siue *frumentum iuuenum & adolescentum* nominatur à 70. Interpretibus, nostro maximè congruit proposito. Nempè si spiritualiter id explicare voluerimus, renouat iuuentutem animæ, & eius vigorem florentem facit in floreque conseruat, noua gratia, nouo feruore, nouo spiritu, comedentem afficiens, & reficiens. Exuit in nobis veterem hominem, veterem Adam, & induit nouum Christum, veteris peccati, & concupiscentiæ corruptionem quantum in se est expungit, & in nouos nos homines transmutat: vegetos reddit animos & expositos ad omne bonum, senescentem torporem excutiendo. Itaque quisquis dispositus accedit, potest cum Psalte canere: *Introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam.* Nam verum est, hunc de altari sumptum panem, prauâ consuetudine etiam inueteratam & ineruosam animam ad cœlestia erigere, & nouo pietatis vigore florentem efficere.

Sed & propriè omnino, *Frumentum iuuenum seu adolescentum* dicitur, quia decorum est, expediens, imò necessarium, eos frequenter frumento hoc pasci: si iuuentutem incorruptam, si adolescentiam à vitiis puram conseruare velint, & florem ætatis illibatum Deo consecrare. Etenim cum adolescentia & iuuentus ex se cæca sit, non ita maturo pollens iudicio vt ætas prouectior, natura quoque improuida, prona & labilis in vitia, lubrico gressu proruens in luxurias & concupiscentias: ambitione elata, vanitati dedita, superbiæ obnoxia, libertatis amans, obedientiæ parentum iugum facilè excutiens: feruore ætatis in vindictam contentionemque procliuis, variisque peccatorum occasionibus & periculis cincta. Contra hæc omnia, non habet certius securiusque præsidium, quàm Sacramenti Eucharistici frequentem vsum. Hic datur eis fortitudo ad resistendum vitiis, eorumque occasionibus datur eis lumen ad extergendas tenebras cæcitatémque fugandam: datur eis medela præseruans contra contagium conuersationis humanæ. Hic discunt modestiam, ad obsistendum contra cæcos impetus naturæ, discuntque timorem Domini, quo vtantur tanquam fræno ad eos cohibendos & temperandos. Hic possunt sugere spiritum humilitatis, spiritum obedientiæ, spiritum mansuetudinis, spiritum castitatis: à Christo agno humili, obediente, mansueto, castissimo: vt resistant forti animo, & excutiant spiritum superbiæ, rebellionis contentionis, immunditiæ. Quod si quandoque impegerint, inueniunt hic vigorem quo resurgant, lucem qua cautiùs ambulent, fortitudinem qua se tueantur contra relapsum abundantem gratiam, qua reuirescant, crescant, refloreſcant. Vide exemplum, tom. 2. tract. 3. lect. 10.

Accedite igitur, ô adolescentes, vester est iste panis, in cibum vobis, & in præsidium salutis destinatus. Nolite floridam ætatem idolo Veneris, Bacchi, Adonidis, consecrare, sed Agno candido Christo. Ille sit vobis Dux, sit omnis virtutis exemplar, sit corpus eius sanguisque nutrimentum, candorem animis vestris ingenerans, florem gratiæ conseruans, vigorem contra vitiorum incentiua impertiens. Cur negligitis, cur in plures menses adeo eximiam, adeo necessariam alimoniam, magno vestro periculo differtis? Ad eam ius vobis competit, grauis exhibetur: imo ad illam frequentius sumendam (tanquam boni hominis in vobis originem & extinctionem mali) Prophetarum, Euangelistarum, Apostolorum, Pastorum, & ipsius Domini voces inuitant: insinuantque non esse aptius medium, quo quis possit conseruari in gratia, crescere in virum perfectum, Christo conformari, & tandem illi occurrere: quando carne etiam reflorescente, omnes erimus in mensura ætatis plenitudinis Christi, vt loquitur Apostolus.

Tertiò, vocat Propheta hoc sacramentum, *Vinum germinans Virgines*, siue vt 70. legunt, *Vinum boni odoris ad Virgines*, aut vt Syrus interpres: *Vinum quod delectat Virgines, & exhilarat.* Quis nescit vinum potius esse seminarium libidinis, & (vt antiqui vocarunt) Lac Veneris, Fontémque Cupidinis? Quale est ergo vinum istud, quod Virginibus congruit, virgines suo odore exhilarat, virgineum decorem exornat, imo virgines virginitatémparit. Vtique non de terrestri vite vinū istud exprimitur, sed de cœlesti & mystica, quæ Christus est, qui de seipso dicit: *Ego sum vitis Vera.* De quo etiam Sponsa dixit: *Botrus Cypri dilectus meus mihi.* Nempè de sacro, & mystico illo botro, ad crucis torcular portato, eliquatum est vinum hoc, quod virginibus propinatur, quod Virgines facit, quod ad virginitatis florem tuendum constantem animum suggerit: mentis & ventris recalcitrantem sopiens pruritum, & impuri amoris flammas restringens.

Audi propositionem & resolutionem sapientem Adolescentium Cubiculariorum Darij Regis, apud Esdram. Interrogant ipsi inter se quid rerum omnium fortissimum? Respōdet vnus: *Forte est vinum.* Alius scripsit *Fortior est Rex.* Tertius ait: *Fortiores sunt mulieres, super omnia autem vincit Veritas.* At rectè dixero ego: Fortissimum est vinum illud, quod fortiores reddit delicatas mulieres, tenellas Virgines, Regibus omnibus & Tyrannis, ad pugnandum pro fortissima veritate, ad superandum omnia tormenta pro castitatis gloria & amore. Hoc scilicet est vinum de quo noster Propheta, quo nihil dulcius, nihil fortius, *è forti dulcedo*, è dulci fortitudo: nihil illo feruentius, quod tanquam mustum recens, in cordibus piis, in vasis electionis ebullit: nihil efficacius tum ad cor exhilarandum, tum ad vires reficiendas, tum ad spiritus excitandos, ad fortia quælibet & facienda & patienda. Hoc vinum boni odoris est ad Virgines, quandoquidem ad vestigia Christi sequenda, per spinas, cruces, asperitates, eas attrahit & confirmat. Hoc vinum illas exhilarat & cantare facit in tormentis, miris modis, quasi in sequela Agni, in sanguinis sui effusione, nouum

3. Esd. lib. 3. cap. 5.

Canticum decantant, guſtato hoc vino. Conſidera Agnetem, Luciam, Priſcam, Agatham, virtute huius vini ad mortem quaſi ad delicias, cum ſono epulantis procedentes, & quæ dicimus, etiam in millibus Virginum veriſſima eſſe reperies.

Sicut igitur adoleſcentes inuitaui ad ſuum panem & frumentum frequenter comedendum & ruminandum, ita & vos O puellæ, O Virgines, inuito ad bibendum, & labiis cordis ruminandum veſtrum vinum. Vtique veſtrum eſt, vobis propinatur à ſponſo. Ab illo ad relinquendum vinum mundi, carnis lenocinia, ſæculi illecebras repudiandas: voce interiori inuitamini, & ad guſtandas has delicias, puriſſimi Agni carnem pretioſam, eiuſque ſanguinem inſtar vini rubicundum & odoriferum. Cibus & potus ille, caſtitatis vobis Spiritum inſtillabit, & animis veſtris ingenerabit virginitatis & puritatis amorem. Vultis ſcire vnde hanc vim habeat? In memoriam reuocate, & bene conſiderate, carnem hanc eſſe virgineam Chriſti carnem, de Virgine conceptam de Virgine natam, de Virgineo lacte nutritam: ſimiliter & ſanguinem omnino virgineum, de pura Virgine deſumptum, deeius puro lacte in infantia auctum. Habet ergo vim generandi ſibi ſimile, ſuam qualitatem communicandi, puritatem virgineam corporibus & animis ingenerandi. An non audiſtis quod hi, qui ſanguinem humanum potarunt, ſanguinarij facti ſunt & crudeles, quadam ſibi à ſanguine epotato inſita qualitate? Sic credite, quod manſueti & caſti fiant, qui aluntur puro hoc ſanguine, & carne virginea Agni ſuauiſſimi & caſtiſſimi. Ideò igitur ad hoc epulum vos inuito, vos inuitat Propheta, vos inuitat Sponſus. Et quia gauderis forte à ſexu eodem inuitari, ecce is qui *miſcuit vinum, & menſam ſuam propoſuit*: vt omnes inuitaret, *Miſit ancillas ſuas ad arcem & mœnia ciuitatis* (Prou. 9.) inuitant iſtæ paruulos, inuitant puellas inuitant adhuc inſipientes, vt fiant ſapientes: adhuc imbecilles, vt fiant fortes: adhuc tepentes, & torpentes vt excitentur, & fiant feruentes. Iden per omnes plateas vocem illam Sapientiæ (cuius ancillæ ſunt) faciunt reſonare: *Venite comedite panem meum, & bibite vinum, quod miſcui vobis. Relinquite infantiam, & viuite, & ambulate per vias prudentiæ.* Accedite igitur, O Virgines, ad hanc menſam frequentius vt mereamini connumerari inter prudentes: & vt induatis ſpiritum fortitudinis, contra illecebras leuioris ætatis, contra lenocina mundi & carnis. Habetis tot in Eccleſia celebres Virgines, quæ ſuo vos veſtigio inſiſtere hortantur, & exemplo docent quantas hæc Domini menſa pariat vires, quantum puritatis amorem ingenerare poſſit ſuis alumnis.

Beata Catharina Senenſis, per hanc Euchariſticæ menſæ frequentationem, Angelica Virgo effecta eſt Virginum omnium exemplar, & ſæculorum portentum.

Beata Catharina Genuenſis deficere videbatur & emori ſi vel vnum diem, ſine illo cibo potuque corporis & ſanguinis Chriſti, tranſigere debebat.

Sancta Mechtildis viua illius ſame afficiebatur & edocta fuit à Domino, optimam ad Euchariſtiam diſpoſitionem eſſe dum quis non ſentit ardens illius deſiderium, concipere tamen deſiderium huius deſiderij, & optare ac petere à Deo vt inſpiret huius cibi deſiderium & appetitum.

Beata Maria Ogniaca in Belgio admirabilem acquiſiuit ſanctitatis gradum, Euchariſtiæ frequenti vſu illius virtute cœleſtem vitam agebat in terris, imò ſine alio cibo, vitam corporalem per Euchariſtiam ſolam multis diebus ſuſtentabat.

Sancta Maria Ægyptiaca, diuinus illuſtrata apud templum ſanctæ Crucis in Ieruſalem, ſpirituali hoc cibo lumpen, abiit in ſolitudinem, illo duce, illius luce deducta: & virtute illius, quadraginta ſeptem annis viriliter reſiſtit contra carnem & dæmonem.

Quid plura? Tot Virginum millia in Cœnobiis, quæ prius delicatiſſimè in ſæculo enutriebantur, quomodo putas tanto feruore, tantaque lætitia, inter frigora & nuditates, inter ſaccum & cinerem, inter ieiunia, cilicia, aſperitates, vitam degerent, niſi cibo hoc cœleſti, & vino ſpirituali vires ſuggerente puritatis amorem inſtillante, animi ardorem renouante, & continuò alente? Vide exemplum tom. 2. tract. 4.

LECTIO IX.

De diſpoſitione ad Euchariſtiam.

1 *Docet communicantem debere eſſe in ſtatu gratiæ.*
2 *Si communicans ſit in peccato notorio, debere repelli.*

PROPOSITIO I.

Communicantem oportet eſſe ab omni peccato mortali liberum.

Sponſus poſtquam comedit mel & fauum ſuum dicit, Comedite amici. Solos ſcilicet amicos hoc conuiuio dignos eſſe iudicat, ſtatus autem amicitiæ, ſtatus gratiæ. Iniuſtitiam ergo facit Sponſo Chriſto, qui ad eius menſam audet accedere, hoſtilem gerens animum, peccato nimirum mortale, qui inimicitiæ ſtatus, obnoxius. Etenim hæc participatio ſacri epuli, ſignificat vnionem illam intimam, quam cum Chriſto habemus per amorem: qui vnioni ponit obicem, & directè repugnat auerſio peccati. Ideoque tanti Sacramenti & ſignificationem & effectum irritum reddit, cum irreuerentia & ſacrilegio graui, qui peccatum alit, & cibum hunc ſumit. Nemo ergo temere accedat: ſed audiat Sponſum ſolos amicos inuitantem: audiat & Apoſtolum Sponſi Præconem ſeriam probationem prærequirentem, & omnibus inclamantem. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit.*

Quænam eſt hæc probatio, niſi vitæ & conſcientiæ diligens examinatio? *Probet ergo ſeipſum*: Cogitationes, verba, opera, ſcrutetur conſideratione ſeria: Cor, linguam, manus examinet.

Primò ſcrutetur & examinet cor ſuum, ſciens quod omnes angulos fundumque cordis penetrat is qui illum inuitat. Videat accenſa mentis lucerna, an non in angulo conſcientiæ lateat araneus aliquis venenoſus, tela aliqua ſubtili ſeſe obtegens, vt non agnoſcatur: hoc eſt peccatum aliquod internum abſconditum aliquo prætextu velatum (vt non exiſtimetur eſſe graue) interim occultè animam veneno aſpergens & inficiens, Sacramentique effectum planè impediens. An non Effectus aliquis, aut cogitatio turpis delitescat: an cor rancor non inficiat, non inuidia corrodat, & venenum occultè ſpargat: an non voluntas iniuſta in negotiis, in litibus & proceſſibus. Hæc enim omnia quandoque negliguntur, prætextu aliquo velantur, non prodeunt in forum pœnitentiæ, non magni penduntur: cum nihilominus virus ſecum vehant, & quaſi paruuli ſerpentes conſcientiam inuoluant; niſi agnita, per pœnitentiæ antidotum perimantur, & per confeſſionem euomantur.

Iterum probet & examinet homo cor ſuum antequam de hoc pane edat, hoc eſt, ſcrutetur qua intentione feratur, quo affectu impellatur, qua cordis munditia & præparatione. An non fortè intentione hominibus placendi, an non conſuetudine arida, an non coactione præcepti, vel ne ab omnibus nota aliqua ei inuratur, aut in ſuſpicionem veniat. Sunt enim multi duplici corde, qui nec intentionem ſuam diiudicant, nec attentionem debitam procurant. Denique probet homo cor ſuum, conſiderando quam contritionem & compunctionem cordis afferat, quam firmum propoſitum emendationis, quam ſolidam reſolutionem non ſolùm vitandi peccatum, ſed & omnes eius occaſiones radicitus euellendi, & omnia infelicia germina reſecandi. Probet cor ſuum, illius prauas inclinationes & agnoſcendo & extirpando, vt nihil diſpliceat puritatis auctori, qui in corde per Euchariſtiam domicilium elegit: ornetur illud puritate, humilitate, caſtitate, amore, vt illi fiat dignum habitaculum, qui Deus eſt cordis. Sed licet cum diligentia ſe probet homo ſeipſum, nihilominus perfectè non cognoſcit, & ad fundum ſui cordis vix pertingit, dicente Propheta: Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, quis cognoſcet illud; Ideo ad Dominum recurrat, poſtquam quod in ſe eſt, fecerit illique conſcientiam totam committens, dicat *Proba me Deus, & ſcito cor meum: interroga me & cognoſce ſemitas meas, & vide ſi via iniquitatis in me eſt, deduc me in via æterna.* (Hier. 17.) Sic agnoſcat ſuam inſufficientiam & impræparationem ſummo deſiderio optans eam ſuppleri, ab eo qui ſcrutatur corda, & probat renes, qui cor mundum creat, & ſpiritum rectum innouat.

ſecundò,

Secundò, probet & examinet linguam. Est quidem illa modicum membrum, sed modica mouchet mala. Facilè inflamatur à gehenna, à suggestione Sathanæ, infernali igne: & facilè deinde inflammat totam natiuitatis nostræ, cursum instabilem mortalis huius vitæ, & commaculat totum corpus, hoc est totam cōgeriem bonorum nostrorum. Diligenter examinanda est & sollicitè purganda: quia primum membrum est quod Christum recipit, quod tremendo omnis sanguine rubescit. Quà non igitur debet puritate nitere? Quomodo plena veneno mortifero, tam pretiosum audeat attingere cibum? Quomodo inflammata infernali igne, cœlestem hunc liquorem poterit gustare? Si fuerit repleta maledictionis amaritudine, quænam cum fonte benedictionis poterit illi conuentio esse? *Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amarum aquam*, inquit Iacobus Apostolus? Expungatur ergo prius eius venenum, lauteola validæ contritionis: extinguatur ignis eius infernalis, aquâ efficaci pœnitentiæ: extergatur omnis in ea maledictionis amaritudo & falcedo, piâ & integrâ confessione. Tunc cibum hunc cælicum sumat, tunc de calice benedictionis bibat: tunc de vitali Domini costa, diuinum liquorem sugat. Sed quia illa (teste D. Iacobo) *inquietum malum est, vniuersitas iniquitatis*, siue origo scelerum omnis generis: ideò non perfunctoriè & leniter examinanda est, sed sagaci perlustratione, quia labitur lubrico vestigio, de malo malum, de vanis verbis ad scurrilia, de scurrilibus ad turpia, de turpibus ad blasphema: sic instabilis est in vno posita. Quis poterit nisi diligenter requirat, eius vestigia reperire? De irrisione ad contentionem, de contentione ad probra & conuitia, de conuitiis ad maledicta, de maledictis ad diras execrationes procedit: sic semper in peius ruit. Preterea mendacia, detractiones, iuramenta, falsa testimonia, comessationes, ebrietates, & ex illis solitu oriri vitia, in quæ lingua labilis est: hæc omnia consideret, & probet seipsum vir linguosus, antequam de pane veritatis, pane benedictionis edat, discatque custodire & refrænare linguam suam tanti beneficij participem.

Iacob. 3.

Tertio, probet seipsum homo, & examinet manus suas, hoc est, opera sua, an pura, an impura, pia vel impia. Videat an manus non sint sordidatę per iniustitiam aliquam, per illicitum lucrum, furtum, rapinam. Videat impudicus & carnalis homo, an non maculam contraxit per tactus, oscula, aut corporis vsum inordinatum: & expurget aquâ lachrymarum omnem maculam, quam corpori animoque aspersit prauo illius vsu. Dicat in posterum purum seruare non solùm animum, sed & corpus, quod corpori Filij Dei, Filijque purissimæ Virginis debet vniri. Resoluat fortiter illud nunquam tradere infami Veneri, aut impudicitiæ & contaminationi: quandoquidem domicilium debet fieri puritatis auctori, castitatis amatori. Denique probet se homo, & examinet non solùm opera, sed & defectus: examinet qualitatem, perfectionem, vocationem, obligationem suam, & videat an illi satisfaciat. Inquirat à se diligenter, quod olim Nauis Rectores a Iona fugiente, & præcepto Domini inobediente: *De quo populo es tu? quod opus tuum? Quæ terra tua? Aut quò vadis?* De populo Dei electo es tu? Terra tua ad quam pergis, cœlestis est Patria: Christianus es professione, fortè Sacerdos, fortè Religiosus. Vide quod opus tuum, an correspondeant obligationi tuæ opera tua, quænam vitiis tuam deforment vocationem.

Hæc omnia considerare debent, qui hanc mensam dignè volunt frequentare. Et his omnibus iam dictis consonant, quæ à Psalte proponuntur: *Quis ascendet in montem Domini Aut quis stabit in loco sancto eius?* Quis in templum Domini audebit ascendere, vt astet in loco illo sancto, vt ministret, vel sacris participet mysteriis? Respondet ipse sibi: *Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.* Hoc est, qui purus est in cogitatione, purus & opere: nec animam vitamque, quam à Deo accepit, aliter impedit quàm debet, iuxta scopum, ad quem creatus est: nec proximum linguâ mendaci, dolis, fraudibus, iuramentis circumuenit. *Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo.*

Talibus nempè, mysteriis salutis vel ministrans vel participans, non poterit exors esse benedictionis, gratiæque salutaris ab illis promanantis, & à Iesu fonte salutis. E contrà verò, qui immundus est corde, immundus opere, negligens animam, lingua fallens proximum: loco benedictionis maledictionem super se attrahit, ingerens sacræ mensæ sacris mysteriis. Hoc est quod Apostolus subiungit. *Iudicium sibi manducat, & bibit.* Condemnationem sibi conquirit, tanquam reus corporis & sanguinis Domini violati & indignè tractati: habétque se tanquam non diiudicans mysterium, non discernens à communi & prophano cibo, cœlestem illum panem, potumque corporis & sanguinis Domini. Quapropter tantum abest, vt illi proficiat: quin potius nouo se sacrilegio talis inficiat: sicque animam iudicij diuini telo ac mortis æternæ iaculo conficiat. Vides quomodo ab eodem cibo sanitas & ægritudo proueniat, iuxta dispositionem vel indispositionem sumentis? Ab eodem pharmaco vita & mors, ob præparationem priuatam vel illius neglectum in languente. Non est verò defectus cibi vel medicinæ, quæ pretiosa est: sed ob impedimentum quod accipiens affert, fit venenum. Ex eodem flore sugit aranea, sugit & apis, aranea in venenum conuertit, apis in mel & fauum. Non accuset aranea florem, qui & speciosus est & pretiosus: sed culpam resecat, in vitiosam naturam suam, quæ in virus amarulentum transfert, quod non odoriferum est & suaue. Innoxius erat fructus quod Adam vesci voluit, colore, odore, sapore, delectabilis: sed quia ad illum attulit mentem inobedientia contaminatam, lethalis ei morsus factus est: iudicium sibi manducauit, mortis sibi sententiam & condemnationē decretum accelerauit. Eodem modo hic iudicium sibi manducat, accedens commaculato animo; fietque ei lethalis portio vitæ edulium.

Mors est malis, Vita bonis. Vide paris sumptionis
Quam sit dispar exitus.

Considera & in antiqua lege aquas zelotypiæ. Quæcumque adulterij rea, eas ausa erat sumere, iudicium sibi sumebat, & bibebat: statim enim dirumpebatur vterus eius, femur putrescebat, &c. At illa quæ iusta & casta foret immunisque à crimine, liberè sumebat: tantùm abest vt nocerent, quin illi prodessent ad innocentiam & probandam & augendam, omnémque criminis suspicionem expiandam. Similiter zelotes est Dominus Deus noster, non vult animam quam sibi desponsauit, fidem violare, quam violat quoties ab eo recedit per peccatum mortale. Quod si spiritualis adulterij rea fuerit, nec reconciliata per pœnitentiam: caueat ad hunc sacrum cibum potumque accedere, alioquin iudicio diuino se illicò obstringit: scelus scelere, maledictionem cumulans maledictione. Sic ergo vides, quomodo verum sit: *Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Quomodo verum illud vaticinium Simeonis de Christo: *Ecce hic positus est in ruinam & resurrectionem multorum.* Destinatus est ex se quidem in resurrectionem & salutem, vitio autem nostro in ruinam vertitur & perniciem.

Exemplum ipsum intellige, quorum aliqua non desunt omni sæculo exempla indignè communicantium. Primò Tempore Christi primus qui indignè accessit, fuit impius Iudas, in quem post buccellam intrauit Sathanas, & non obstante Christi monitione lachrymis, humili submissione, pedum osculo, & lotione duplici sacrilegio, osculo pacis symbolo, prodidit Filium hominis.

Primò quidem osculo interiori in corporis eius communione, charitatis & vnionis symbolo: deinde osculo exteriori, Iudæis tradens crucifigendum. Sed vide pœnam: Desperans laqueo se præfocauit, suspensus crepuit medius. Indignus erat anima exire per os quod pretiosum corpus susceperat, ideò crepuit, indignus erat vita, ideò laqueo crepat: indignus erat cœlo & terra, ideò inter vtrumque suspensus manet. Considerent hæc eius imitatores, sacrilegè accedentes, timeant illud minax vaticinium. *Fiat mensa eorum in laqueum, & in retributionem, & in scandalum:* quia quibusdam contigit, *Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos.*

Secundò, tempore Apostolorum fatetur D. Paulus, quod multi ob indignam communionem morbis percussi fuere, imò & morte: ideò, inquit, *Inter vos, multi infirmi, & dormiunt multi, quod si nosmetipsos iudicaremus non vtique iudicaremur*, hoc est, à Domino non puniremur.

Tertiò, tempore S. Cypriani, cùm quidam de idolothytis gustarent, accederēt ad communionem, subitâ vltione puniti sunt. *Quædam,* (inquit) *sacrificantibus nobis latenter obrepsit, non cibum, sed gladium sumens, & velut quædam venena lethalia inter fauces & pectus, sanguinem admittens: angi & animâ exæstuante postmodum concludi cœpit, & pressuram non iam persequutionis, sed delicti passa, palpitans concidit: quæ fefellerat hominem, Deum sensit vltorem. Alia ab immundo spiritu correpta cecidit, laniauit dentibus linguam*

guam. Ipsa sui carnifex extitit, nec diu superesse potuit, doloribus ventris & viscerum cruciata. Hæc ille ser. de Lapsis.

Quartò, tempore D. Chrisost. aliqui vexabantur à dæmone ob indignam communionem: ita vt eis dici posset quod de Iuda, post Bucellam intrauit in eos sathanas. Testatur id ipse hom. 5. in epist. 1. ad Timoth.

Quintò tempore D. Greg. cùm Romani statim à Paschali communione indignè ea se gererent, in comessationibus, ebrietatibus, luxuriis, ludis & spectaculis turpibus: tanta eos pestis inuasit, vt nihil nisi mortis imago occurreret: ideo vt in vna supplicatione publica, octuaginta personæ subitò conciderent. Fatetur similiter B. Anselmus, suo tempore multos variis morbis solitos corripi post Pascha, ob indignam communionem.

Sextò, tempore Adriani II. Pontificis anno 868. cum Lotharius Gallorum Rex Romam perfectus, honorificè ab illo fuisset exceptus: interrogatus est, an Vvaldradam adulteram, & pellicem suam, iuxta præceptum Nicolai Pontificis & iuramentum præstitum, à se recessisset. Affirmante id ipso, proceribúsque qui cum eo aduenerant, ait Pontifex: *Si verbis tuis veritas suffragatur, restat fili, vt ad confessionem S. Petri accedas: ibi hostiam salutarem pro tua incolumitate immolabimus, ex qua nobiscum oportet te participare, vt per hanc membris Christi unde abscissus esse videbaris, mirearis incorporari.* Finitis ergo Missæ solemnibus, accepto in manibus corpore Domini iterum sic eum alloquitur: *Si innoxium te agnoscis ab adulterij scelere, & fixa mente hoc statutum habes, Vvaldrada pellici tua à te repudiata nunquam nefario concubitu misceri, accede fiducialiter, & sacramentum salutis æternæ ad remissionem peccatorum tuorum suscipe. Sin autem conscientia te accusat, & lethali vulnere sauciatum proclamat: aut si iterum mente disponis in Mœcha volutabrum redire, accedere non præsumat, ne tibi cedat in iudicium, quod remedium fidelibus diuina prouidentia præparauit.*

At is mente excæcatus, cùm sciret se pernicioso mendacio Pontificem circumuenisse, communionem de manu eius sumpsit. Deinde conuersus Pontifex ad sequaces & fautores regis, vnicuique communionem obtulit in hæc verba: *Si Regi tuo Lothario in obiecto adulterij crimine fauorem non præstiti nec consensum; & Vvaldrada aliisque à sede Apostolica non communicasti, corpus & sanguis Domini prosit tibi in vitam æternam.*

Qui ergo eorum communionem ausu temerario sumere præsumpsit, diuino iudicio ab hac luce subtractus est ante anni sequentis principium. Lotharius verò Româ egressus morbo corripitur, & placentiam veniens diem clausit extremum. Et tanta strages in eius populo facta est, vt non peste periisse, sed hostili gladio concidisse virtus & nobilitas totius regni videretur.

Sancta Hildegardis anno 1180 prophetauit Germaniam, aliásque prouincias à fide defecturas iusto Dei iudicio veritatem fidei ab eis subtrahente, ob indignam & impuram tractationem sanctissimi corporis Domini. Per hoc enim sebantur indigni fide quam moribus & vita impugnabant. Certè ob eandem causam, existimamus nunc varia regna à Deo subtracta, lumine fidei percussa excæcata.

Notum etiam illud est, de Vdone Episcopo Madeburgensi, quod cùm in impudicitia sacrilega versaretur, & nihilominus sacris mysteriis communicaret, in iudicium adductus fuerit in propria Ecclesia coram Christo & Virgine, coram Mauritio Patrono & sanctis, quorum reliquiis Ecclesia illa erat illustris. Antequam verò capitis sententia plecteretur, communionis hostiam remouere coactus est in calicem, qui alias fuerat adpositus. Testis est Fulgosius, Nauclerus, Trithemius, & plerique Historici. Simile quid statim referemus nostro sæculo contigisse ex litteris Patrum Societatis

In Hispania vlteriori in Fromesta Episcopatus Porentiæ, quidam quia æs alienum quo grauabatur, soluere contemnebat, excommunicatione ad id fuit adstrictus, vrgente creditore solutione exhibita putauit negotium peractum, & excommunicationis absolutionem neglexit Paulò post morbo vrgente, petiit sibi sacramentum ministrari. Adfuit statim sacerdos ministraturus plebe comitante.

At, dum è sacra patena (quam secum tulerat) Dominicum corpus ægro porrigere parat, ita adhæsit illud patenæ, vt nulla via potuerit amoueri. Qua de re commotus, iubet plebem secedere, interrogatque ægrum, an quippiam conscientiam grauet, quod forte causam afferat huic euentui insolito, & obstaculum det sacræ communioni. Respondet ipse, omnia peccata confessione se expiasse

Post multas tandem interrogationes, venit ei in mentem superior negligentia de non petita absolutione ab excommunicatione Cùm igitur de illa pœniteret, à Sacerdote administrata est ei alia hostia, & illa prior ad perpetuam miraculi memoriam in eadem patena asseruata est, & adhuc hodie concurrentibus populis ostenditur sine vlla corruptione, non absque miraculo. Testis est Granatensis in symbolum lib. 2. cap. 27. § 8.

PROPOSITIO II.

PEccatoribus manifestis hoc sacramentum debet à ministris denegari.

Tales sunt publici vsurarij, concubinarij, fures, meretrices, magicis artibus addicti rerum alienarũ manifesti detentores, aut in aliis delictis publicè perseuerantes in odiis, & dissensionib. scandalosis, & similib. De talibus loquens D. Chrys. monebat verbis grauibus huius sacramenti ministros: *Non parua vobis imminet vltio, si quemquam vllius culpa conscium, huius mensæ participem esse concedatis, sanguis eius de manibus vestris exquiretur. Siue quis Dux militia sit, siue præfectus, siue Princeps diademate coronatus indignè autem accedat prohibe maiorem illo potestatem habes.* Hæc Chrisost. hom. 83. in Matth.

Audi & Cypr. Epist. 10. *Pro dilectione tua consulendum me existimasti, quid mihi videatur de histrionibus, & mago illo, qui apud vos constitutus adhuc in artis sua dedecore perseuerat: an talibus sacra communio cum cæteris Christianis debeat dari? Puto nec Maiestati diuina, nec Euangelica disciplina congruere, vt pudor & honor Ecclesia tam turpi & infami contagione fœdetur.* Hæc ille.

Itaque Sacerdotes, eo ipso quod constituti sunt dispensatores huius mysterij, tenentur esse prudentes & fideles, & sic indignis, quantum in se est, negare debent, ne eorum peccato cooperentur, & ne indigna tractatione in eos redundet, tanquam canibus sanctum ministrantes, quod prohibet Dominus, Matth. 7.

Dixi autem peccatoribus manifestis denegandum, quia occultis peccatoribus, si publicè petant, non est denegandum. Quia cùm quilibet Christianus, ex hoc ipso quod est baptizatus, sit admissus ad Dominicam mensam [inquit D. Thomas] non potest ei ius suum tolli, nisi ex causa manifesta: & cùm illi ius habeant ad famam suam, quum nullo peccato manifesto fœdarunt, non possunt repelli cum infamia.

Etenim & sic Christus videtur instituisse sacramenti huius prudentem dispensationem: vt noluerit illud alicui denegari cum damno suæ famæ, ne multiplex in Ecclesia confusio & turbatio oriretur. Ideò & Iudæ sacrilego animo accedenti, non denegauit corpus suum, licet sceleris eius conscius foret quia illud quod occultum in publicam notitiam venerat noluit eum repudiando à sua mente propalare. exemplum præbens & documentum, quomodo Ecclesia se gereret in sacramenti futura dispensatione.

Sic etiam praxi suâ nos docuere antiqui Patres. De Bernardo legimus: Agebatur præcipua quædam solemnitas, & frater aliquis quem secreta culpa ab altaris communione suspenderat, notari timens, & ruborem non sustinens, ad manum eius cum cæteris nimium præsumptuosus accessit. Intuitus autem eum, quoniam causa latens erat, repellere noluit: sed intimo corde orabat Deum, vt de tanta præsumptione melius mediaretur. Itaq; ille sumens Eucharistiam, non poterat ad interiora traijcere & diu multúmque conatus, eum præualeret, anxius & tremens clausam ore tenebat.

Expletâ horâ orationis sextâ, Patrem sanctum traxit in partem, cuius pedibus aduolutus cum lachrymis ei rem aperuit, & Eucharistiam ostendit. Post acrem autem increpationem, pœnitentem absoluit; sicque facilè sacramentum degluttit. Ita cap. 11. lib. vitæ eius.

Porrò multominus deneganda est Eucharistia suspectis de crimine: quis ob suspicionem quantumlibet probabilem, non priuatur quis iure petendi, maximè publicè Hinc non debet Pastor, tempore Paschatis, eam denegare personis infamatis, vel denunciatis de maleficij crimine, aut magia, aut aliis: licet fortasse personæ illæ, ex indiciis sufficientibus fuissent comprehensæ, & carceribus manciparæ, vel etiam torturæ subiectæ: si modò non fuerint vel confessæ, vel conuictæ. Vt enim ob delictum reiiciantur publicè, debet esse notorium, vel per confessionem, vel per sententiam, vel per talem rei euidentiam, vt nulla possit tergiuersatione celari.

Adde

Adde quod contingat quandoque tales personas, suspectas etiam violenter de aliquo crimine, illud iam iam per pœnitentiam & confessionem alteri sacerdoti factam diluisse; quod sæpè non teneatur aperire. Quapropter hic verum est illud Stephani Pontificis cap. Consuluisti: spontanea confessione vel publica detecta, commissa sunt regimini nostro iudicare: occulta verò & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Talibus ergo, si crimen de quo suspicit, graue est, fateri nolentibus dicat sacerdos: *Iudet et Dominus inter me & te.* At pro munere suo ministret quod petitur, tanquam dispensator publicus, qui non ex opinione priuata, sed secundùm publicam scientiam debet in hoc ministerio sese gerere: omnibus fructum sacramenti exoptans, compatiens autem, si quis fortè sibi in iudicium & condemnationem accipiat, cùm nequeat via legitima huic malo mederi.

Audi documentum ad hoc spectans ex lib. de prouidentia in vitis Patrum. Episcopus quidam vir sanctus (vt sibi refert quidam ex Patribus) rogabat omninum vt statum subditorum suorum dignaretur sibi aperire: maximè quia duas sibi subditas personas audierat in adulterio impurè viuere. Post consecrationem igitur, dedit Dominus ei faciem vniuscuiusque intelligere, & animæ statum. Quorundam enim faciem videbat nigram instar carbonum: aliorum oculos igneos & sanguineos. quosdam verò facie claros, & amictu candidos. Vlterius cùm corpus Domini suscepissent, in quorundam vultibus lumen, in aliorum flamma videbatur.

Orauit autem Episcopus, de singulis à Deo edoceri & intellexit ab Angelo, facie denigratos hos esse, qui libidini aliisque peccatis forent obnoxii; at igneos sanguineosque oculos gerentes, homines magnos, vindicatiuos, iniustos designari. quibus ipsa communio ignis foret exurens ad perditionem. Amictos verò candida stola, eos esse qui in castitate & iustitia accederent, quibus communio diuinum lumen est. Accessit & persona diffamata, sed splendenti facie. Cúmque miraretur, existimans iniustè diffamatam fuisse, significauit ei Angelus, vera quidem esse quæ rumor sparserat, sed vera pœnitentia illius crimen ei esse condonatum, & conscientiam dealbatam, ideoque lumine illustrari. Addit Angelus. *Hæc tibi ostensa sunt, & orationis tuæ effectum obtinuisti, vt qui in peccatis remaneant, per salubres monitiones, & obsecrationes à te adiuuentur ad salutem. Quantùm ergo Christum diligis, salutis eorum curam gere, & ostende eis quibus peccatis subiaceant, ne desperent: sic erit se conuertentibus à Deo salus, tibi autem plurima merces, imitando Dominum, qui in terris conuersatus est propter salutem hominum.* Hæc ibi.

Vt interim plenè officio suo satisfaciat animarum curam gerens, occultos peccatores, vel publicè generaliter omnes hortetur, moneat, terreat: ne quisquam iudicium sibi manducet. Audiat Augustinum dicentem; *Tota ratio qua nos securos faciet* (si aliquid, nostræ curæ concrediti perierint) *Tu scis Domine quia clamaui, scis quia non tacui, scis quo animo dixi, scis quia fleui tibi, cùm dicerem & non audirer.* Ad hanc monitionem & increpationem sacram, frequenter & fortiter communicantibus faciendam, calcar, & documentum suo subiicit exemplo S. Euthymius Abbas, de quo Surius 20. Ianuarii. Referebat ipse Fratribus sibi familiaribus, quod sæpè videret terribilem Angelorum visionem secum ministrantium: quodque in Dominici Corporis sumptione, aliquos accedentes videret illuminari, alios obscurari & morte affici, indignos ea luce & splendore. Quare non cessabat testificari Fratribus, & illud Apostoli inculcare. *Probet seipsum homo, & cum tremore sumat de pane illo, & de calice, ne iudicium sibi sumat.* Addebat, quod ideo statim Sacerdos post oblationem, omnes præmoneat exclamans, *Sursum corda.* Et quod ob eundem finem ante communionem iterum repetat illam vocem *Sancta sanctis.* Quasi dicat: *Cum ego homo sum sicut & vos ignorans quid quisque in conscientia gerat: propterea apertè testificor hæc sancta non profanis & pollutis sed sanctificatis & mundis exhiberi. Vnde si quis captus fuit ab odio & iniuria recordatione, ab inuidia, aut ira, à maledicto, turpi sermone, aut improba cupiditate, ne prius accedat quam per pœnitentiam à scelere fuerit expiatus.*

Quoniam igitur Pastoribus frequenter conuenit differere de his qui Sacramento isto tremendo indigni sunt, iterum paulò latius hac de re aget sequens Lectio explicans verba illa: *Ecce panis Angelorum factus cibus Viatorum, &c.*

LECTIO X.

PROPOSITIO I.

1 *Ecce Panis Angelorum, factus cibus Viatorum.*
2 *Verè panis Filiorum, non mittendus canibus.*

ÆTerna illa Dei prouidentia, quæ omnium curam sine cura gerit, cœlum voluens & reuoluens, Solem ducens & reducens, terræ fruges promens & recondens, arbores, & frutices vicissitudine quadam induens, & exuens, exundantes marinos vortices suo regens & temperans arbitrio. Illa eadem prouidentia omnes suas creaturas diuerso, sed naturæ cuiuslibet conueniente, pascit alimento, ab Angelo suprema & nobilissima creatura ad vilem vsque vermiculum. Sic piscis pascitur aqua, vermis terra, serpens veneno, porcus stercore & luto, cameleon aere, struthio ferro, leo carnibus, bos & ouis herba, equus auena & hordeo, homo frumento: & quia animalia omnia corruptibilia sunt, ideò corruptibili aluntur cibo, tanquam naturæ suæ congruo. Cum itaque Angelos Deus crearit immortales, incorruptibiles, inuisibiles; præbet iis cibum incorruptibilem, immortalem inuisibilem. Hoc attestatur Raphael Angelus instruens Tobiam; *Videbar vobiscum manducare & bibere, sed ego cibo inuisibili & potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor.* Sed quis ille est cibus? Visio est claritatis diuinæ, amor bonitatis, fruitio diuinitatis, hic est panis, deliciosus Angelorum, quo in æternum reficiuntur, inuisibiliter aluntur, sine corruptionis defectu viuificantur.

Hominem creauit Deus in loco voluptatis, ad eandem mensam cibumque Angelicum opportuno tempore transuehendum. Interim cibum mentis ei suppeditarat, sublimem rerum diuinarum ac cœlestium contemplationem, cibum corporis dederat lignum vitæ, contra senium & corruptionem. Sed cùm in honore esset, non intellexit, *comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis;* dum per peccatum se cibo illo reddens indignum, coactus est olera fingesque comedere, & condemnatus in sudore vesci pane. Cogitur enim arare, occare, fodere, sartire, serere grauissimo cum tædio & labore, vt terræ sic subactæ frugem ingemiscentis communem possit metere, ac deinde non sine nouo tædio excutere, triturare, ventilare, molere, pinsere, coquere, vt panem corruptibilem necessitati suæ præparet. A qua quidem necessitate immunis erat, si in primæuæ conditionis fœlici statu perstitisset, cui etiam cibus mentis, rerum cœlestium contemplatio, sine ea quam modò patitur tædiosa difficultate, erat apparatus. Interim compatiens Deus super misera hominis sorte tempore peregrinationis suæ; venit ipse in carne, & cum homine conuersatus, vt ei solatium & alimentum nobili eius natura dignum tribueret corpus suum deificum, & sanguinem viuificum, ipsamque diuinitatem, in cibum dedit sub panis specie. Hoc nimirum est, quod sagaci & grata mentis consideratione, admirandum nobis proponitur ab Ecclesia, celebri cæremonia panem illum exhibente & resonante. *Ecce panis Angelorum, factus cibus viatorum: verè panis filiorum non mittendus canibus.* Non carent pondere & mysterio verba ista, à D. Thoma Aquinate, Spiritu sancto dictante, concepta, & exinde ab Ecclesia tanto cum iubilo filiis suis repræsentata. Expende singula.

Primò illa vox, *Ecce,* frequens est in scripturis, dum mysterium aliquod grande indicatur. Demonstrare volens Propheta Isaias, inauditum prodigium virginei conceptus & partus, inclamat: *Audite Domus Dauid, Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur Emanuel.* Malachias Propheta aduentum illius ac Ioannem à Deo designatum Præcursorem, volens verbis Domini præsignificare, eodem modo intonat. *Ecce ego mitto Angelum meum, qui præparabit viam ante faciem meam, & statim veniet ad templum sanctum suum Dominator, quem vos quæritis, & Angelus testamenti, quem vos vultis.* In nouo Testamento Matthæus exprimere volens celebrem illam Christi nati à Regibus adorationem inchoat: *Ecce Magi venerunt ab Oriente.* S. Ioann. Baptista Christum populis denuncians, eodem modo ait: *Ecce Agnus Dei.* sanctus Ioannes Euangel. in Apocal. dicit se audiisse vocem de throno: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus.* Vox ergo ista,

Ecce

Ecce, attentionem specialem postulat ad dicta mysteria. Quapropter & Ecclesia singularem postulans intentionem, considerationem, admirationem, venerationem, Christianis omnibus inclamat: *Ecce panis Angelorum factus cibus viatorum.* Quasi diceret: Audite id cœli, audi & terra; audite Angeli, audite & homines, obstupescite mysteriorum mysterium, mirabile omnium mirabilium. Audite hæc, & simul mentis *auribus percipite, qui habitatis orbem, Quique terrigenæ & filij hominum, simul in vnum diues & pauper.* (Psal. 46.) Audite inquam, in orbe inauditum prodigium, in totius orbis salutem institutum. Audite & vos nationes incredulæ & infideles, Iudæi, Hæretici, & Athei, & credite, (Deut. 4) *Vere non est alia natio, quæ habeat Deos appropinquantes sibi sicut Deus noster adest nobis*, dum eodem pane, eadem diuinitate, qua sublimes suos spiritus sibi assistentes pascit in æternitate; nos miseros viatores & exules pascit in peregrinationis tempore, sed triticea specie. Audite hanc veritatem omnes gentes, resonantem in templis nostris, disrupto surditatis obice, penetret aurem interiorem clausi & duri cordis: quæ tanquam vim habet, vt ab extremis Europæ finibus, ad Indos, Chinas & Iapones: ad extremas noui orbis oras, efficaciter penetrarit. Vbi multorum animis insinuata lux veritatis, eos, ad credendum firmiter induxit, Christianos vere Deum quem adorant, manducare, vere panem Angelorum in cibum viatorum conuersum esse, quod tumidi sæculi sapientes, nimia huius veritatis luce quasi excæcati, nolunt agnoscere. Quos hortamur, vt tumorem deponant, sæculique nimiam sapientiam mirabilibus diuinis comprehendendis inidoneam, imo & noxiam. Captiuent illam, & intellectum omnem suum in obsequium Christi, & intelligent quam verum sit, quod & aliis verbis repetit Ecclesia: *Panis Angelicus fit panis hominum: Dat panis cælicus figuris terminum: O res mirabilis manducat Dominum pauper seruus & humilis*

Secundo, attende quam apte dicatur, *Panis Angelorum fieri cibus Viatorum.* Quid enim sumus miseri in hoc exilium depulsi, nisi peregrini, & viatores ad patriam contendentes, ad domum paternam respirantes? *Obsecro vos,* inquit B. Petrus, *tanquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam.* (1. Pet. 2.) Viator transiens non attendit ad lusus & tripudia, non ad compotationes, aut comessationes, non ad rixas & contentiones, aut negotia loci in quo transit: his non immoratur, sed peragit iter destinatum; corpore in alieno solo est, sed non ibi gradum figit aut animum, quia cor ad proprios lares habet, de illis loquitur, de illis cogitat. Sic nos monet Apostolus non inhærere carnis sæculique desideriis, non retineri illius illecebris, cupiditatibus, negotiis, vanitatibus, quia omnia hæc iter nostrum impediunt & remorantur, sed vult nos figere cor cælo, vnde origo nostræ est animæ, vbi patria & hæreditas nostra; ad quam cito reuisendam, opus est continuo gressu & suspirio properante, abruptis se se ingerentibus in via impedimentis & remoris. Sed cum viatores sumus & longa & difficilis, ac confragosa sit via nostra, nosque infirmi: opus est cibo confortante & vires reparante, ac refrigerante. Ideo verbis Prophetæ vti nos conuenit: *Aduena ego sum & peregrinus apud te, sicut & patres mei, remitte mihi vt refrigerer priusquam abeam.* (Psal. 38.) Hanc vitæ difficultatem, longitudinem, necessitatem considerans Deus (qui itineris nostri ab initio curam gerit) pretiosum admodum cibum prouidit: quo frequenter confortemur contra imbecillitatem, refrigeremur contra æstum: animemur contra omne periculum: sustentemur contra lassitudinem. Hic est *Panis Angelorum factus cibus viatorum*: Panis cor hominis confirmans & exhilarans ad viæ terminum, ad Angelorum consortium nos perducens. Ad quem sumendum excitant nos Angeli, vt illo roboratos, certius ad suam introducant in monte Dei perpetuam mansionem. Vide huius rei aptissimam figuram.

(3. Reg. 9.) Viator erat Elias, ambulabat per deserta asperum tramitem, fugiens impiæ Iezabelis persecutionem. Tandem oppido fatigatus, proiicit se sub Iuniperum, petiitque animæ suæ vt moreretur *Non enim melior sum (inquit) quam patres mei, tolle Domine animam meam.* Lassitudine premitur, æstu torretur, fame sitique vrgetur, infirmitate deficit, tædio vitæ afficitur. Quid nimirum si post longi arduique itineris laborem, in solitudine iacens, solatio carens, potus cibique refrigerium nullum reperiens, persecutorem semper à tergo habens: viæ vitæque pertæsus, languet, indormit, nec progreditur? Verum non deserit eum Angelus, aurem ei mentemque vellicans, excitat, viaticum suggerit, panem præbet potumque refrigerantem & confortantem: *Surge comede, grandis tibi restat via.* Paret ipse Angeli imperio, comedit subcinericium panem: & in virtute cibi illius, ambulat vsque ad montem Dei. An non hic perfectus typus perfecti & peregrinantis Christiani? Persequitur eum Iezabel, mundus & caro in eius perniciem continuo conspirant: fugit ipse tanquam aduena & peregrinus desideria carnalia, quæ militant aduersus animam, sed contingit eum quandoque lassitudine deficere, infirmitate elanguescere, æstu nimio concupiscentiæ affligi, præ ariditate mentis iacere, & sic longi asperique itineris eum tædere. Quid igitur solatij in solitudine, & ariditate mentis? Quid remedij animo imbecillitate præfracto, aut pusillanimitate dissoluto? Excitat eum Angelus, monet adspicere, & cor conuertere ad viaticum peregrinantium, ad panem Angelorum, quo vires reparantur ad progrediendum, quo languor depellitur ad surgendum, quo æstus ardorque nimius fugatur ad refrigerandum. Et ita quia prius animum despondere videbatur, roboratur, qui prius iacebat erigitur: sumptoque hoc cibo, ambulat vsque ad montem Dei. Dicat ergo quilibet Christianus: *Remitte mihi Domine, vt refrigerer priusquam abeam.* Impertire mihi sæpe hunc fauorem, vt refocillet hoc cibo, ne deficiam ieiunus in via adeo aspera: hanc quoque mihi gratiam concede, vt in fine vitæ priusquam abeam ex hoc sæculo, refrigerer & muniar hoc viatico: quia sic securè progredi, & ad montem æternitatis tuæ pertingere potero, & Angelorum pane munitus, Angelorum sociari consortio.

Viatores quoque erant in Israel, pergendum eis per 40. annos priusquam ad promissionis terram possint pertingere: multa eos manet fames, sitisque multa, impedimenta plurima, hostes conglomerati debent se eis opponere. Quomodo igitur ad terminum destinatum pertingent? Quis tantam in deserto multitudinem alet? quandoquidem semper progrediendum est, nec serendi, nec metendi eis tempus dabitur, nec regredi poterunt in Ægyptum, nec progredi sine annona & prouisione, depascente eos fame. An igitur desperandum est? Minime equidem. Viatores suos non destituit Deus, qui iter eis præscripsit, Mittit igitur panem de cœlo, Angelorum manibus confectum & præceptum: virtute illius iter peragunt, serendi, metendi, coquendi, necessitatem euadunt: illo roborati contra hostes pugnant, & per illum tanta sanitate potiuntur, vt in tribubus eorum non esset infirmus. An non & hic vides Eucharistici panis nostri figuram; quo quidam ad terram æternæ promissionis itinerantes, oportet refici contra corruptibilitatis defectum, roborari contra hostilem incursum, præmuniri contra variæ infirmitatis accessum. Et vide, quod sicut ille panis Israëlitarum, panis Angelorum dicitur, quia ab illis confectus, & præparatus; ita panis noster mysticus Sacerdotum ministerio conficitur, qui Angeli in scripturæ nominantur. Recte igitur de illo decantamus: *Ecce panis Angelorum, factus cibus viatorum.*

Tertio adiicitur: *Vere panis filiorum.* Nos filij Dei simus per adoptionem. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & simus,* inquit Apostolus Ioannes. Proprie autem filij sumus per statum gratiæ: est enim gratia semen spirituale, quo ex Deo & in Deo renascimur, *& Spiritum adoptionis recipimus, in quo clamamus, Abba Pater,* hoc est, Pater, vere Pater. Qui itaque est in statu gratiæ, ius habet ad hanc paternam mensam, ad hunc panem filiorum, & ad æternam hæreditatem Patris, cuius hic panis pignus est. Et quanto securiorem sibi cupit facere patris amorem, vt & de hæreditate habeat securitatem, tanto frequentius debet accedere ad hunc filiorum panem, & familiarem cum Patre in hac mensa communicationem. Qui autem statu gratiæ excidit per mortale peccatum, sicut excidit iure quod habet ad hæreditatem, ita & iure quod habet ad hanc mensam & cœlestem filiorum panem. Rebellis enim Patri, iam facit sibi sacrilegum eius, tum contra Patris voluntatem, tantum vsurpans donum. Quicumque ergò vult accedere, oportet filialem gerat affectum, filialemque ornatum, tanto conuiuio, tanto conuiua dignum: quis est iste filialis ornatus symbolum nostræ dignitatis? Nobilis fidei annulus, Hyacinthinus spei calceos, stola decora charitatis.

Audi Patrem filij prodigi, in filio reuertente, & reconciliato hæc requirentem, antequam mensæ suæ accumbat: *Citò proferte stolam primam, date annulum in manibus,*

calceamenta

calceamenta in pedibus. Quid illa stola, nisi charitas operiens multitudinem peccatorum, filiosque Dei tanquam nobilitatis symbolum exornans? Quid annulus in manibus nisi fides in operibus, signum vnionis quam cum Patre æternum conseruare optamus? Quid calceamenta in pedibus, nisi spes quæ munit animæ pedes, hoc est affectus & iuuat nos ad ambulandum ad cœlestia? Exue ergo sordidas vestes, Porcarii exuuias, peccati lutulentum indumentum; laua impuras manus, & annulo eas obsigna, laua pedes, hoc est, affectus puluerulentos, indue vestem puritatis & candoris: & sic filiali decoro ornatus, filiali amore impulsus, fiducialiter accede ad epulum Patris, in quo proponitur is, qui est Panis Angelorum, vere panis filiorum.

Quarto dicitur: *Non mittendus canibus*. Hoc ipse Dominus asseruit in Euangelio Matth. 7. dicens: *Nolite sanctum dare canibus*. Et iterum 15. *Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.* Et Angelus in Apoc. 22. cum dixisset: *Beati qui lauant stolas suas, vt sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem,* addit statim: *Foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui facit mendacium.* Qui sunt igitur illi canes indigni ciuitate illa cœlesti, & ligno vitæ, indigni etiam hoc filiorum pane, hisque sanctis mysteriis, certe intelligi possunt omnis generis peccantes hic sub nomine canum.

Primo quidem infideles & hæretici, siue increduli, canes sunt quibus sanctum debet negari: qui enim fide plena non accedunt, iniuriam inferunt tanto fidei mysterio, & de illius veritate vel errando, vel dubitando, censentur illum conculcare, nolentes humili iudicii sui submissione adorare. Et recte quidem canes dicuntur, cum ipsi oblatrent, nec acquiescant veritati. Quam multi tales sunt in populosis vrbibus, homines athei, politici, increduli, qui ne è gradu honorum decidant, aut infamia notentur, aut pœnis mulctentur, in Paschate ad Sacramenta ficte & sine fide accedunt? coram simulant se adorare, sed conuersi retrorsum, non desinunt oblatrare: cum hominibus suæ farinæ. De similibus dicere possumus cum Apostolo: *Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem*, hoc est, obseruate & cauete improbos hos & impudentes homines, quasi canes mysteriis se se ingerentes, & nihil credentes: quasi filios Ecclesiæ se gerentes, & illam conscindentes, illi allatrantes. Dicunt se Christianos esse & Catholicos, sed non sunt, Pseudo Catholici sunt, Pseudo Christiani, Christianismum Atheismo, Catholicismum Caluinismo, Lutheranimosque commaculant; modico incredulitatis fermento, totam fidei suæ massam corrumpunt. Et ideo non possunt hic *epulari in azymis sinceritatis & veritatis*, non possunt panem filiorum participare, nisi cum sua damnatione, & salutis dispendio.

Contra hos dissimulatos Christianos, olim mos fuit apud Orientales & Hispaniæ Prouincias, singulos ante sacram Communionem symbolum veræ fidei recitare. Hinc in Concilio III. Toletano, hoc decernit Rex Reccaredus fieri in regno suo, idemque decerni à Patribus synodo præsentibus postulat, iuxta morem antiquum. Sic ibi loquitur, vt refert Baronius tom. 9. anno, 589. *Hoc adhuc necessario pro firmitate Fidei Catholicæ, nostra Deo supplex instituere decreuit auctoritas, vt propter roborandam gentis nostræ nouellam conuersionem: omnes Hispaniarum & Galliæ Ecclesiæ hanc regulam seruent, vt omni sacrificij tempore ante communicationem corporis & sanguinis Christi, iuxta Orientalium partium morem, vnanimiter clara voce sacratissimum fidei recenseant symbolum: vt primum populi quam credulitatem tenent, fateantur, & sic corda fide purificata ad Christi corpus & sanguinem percipiendum exhibeant.*

Sed neque hic prætereundum est, cum canes vocamus hæreticos, eos in irreuerentia huius Sacramenti canibus impudentiores quandoque fuisse, eorumque impudentiam sacrilegam à canibus etiam vindicatam fuisse. Refert enim Optatus Mileuitanus l. 2. de Schismate Donatistarum, inter nefanda eorum flagitia, duos Episcopos, Vrbanum Formensem, & Fælicem Idicrensem Donatistas iussisse Eucharistiam canibus proiici. At statim affuit diuinum iudicium: Nam iidem canes accensi rabie dominos suos tanquam sancti Corporis reos, dente vindice mox dilaniarunt.

Secundo, per canes intelligi possunt luxuriosi. Est enim canis animal immundum, impudens, luxuriosum, seu ad libidinem pronum. His ergo comparantur, qui in immunditiis carnis hærent, in luxuriis versantur sine fronte, cogitationibus impuris oblectantur, turpiloquiis pascuntur, vilesque ac fœdi fiunt coram Deo & hominibus. Hinc in antiqua lege dicitur: *Non offerre, mercedem prostibuli, nec pretium canis in domo Domini.* [Deut. 18] Pulchrè, inquit D. Hieronymus, *canis & meretrix copulantur, quia vtrumque pronum est ad libidinem.* In vtroque vilitas, turpitudo, fœtor, impudentia reperitur odiosa. In veteri lege repudiabatur canis, tanquam animal immundum, quod nec ruminat, nec findit vngulam. [Leuit. 11] In lege noua reprobatur à Deo luxuriosus, & a sacris arcetur mysteriis, tanquam immundus & indignus, quia nec ruminat consideratione seria mysterio debitam sanctitatem; nec diuidit pedem, affectum malum a bono non discernit: sed indiuisim ambulat affectui cuilibet indiscriminatim indulget, vt libidini seruiat. Quicumque igitur huic appropinquare debet Sacramento munditiæ studeat, ruminet admirabile hic consilium Dei super salute nostra, admirabilem eius bonitatem, amorem, puritatem: cui maxime puritati iniurius est, qui luxuria conspurcato animo & corpore accedit. Ex diametro enim pugnat, ad immaculatam, castissimam, virgineam Christi carnem, corpus animumque infectum carnali immunditia coniungere: tetrumque odorem de limosa carnis concupiscentia exhalantem, ad eius mensam impudenter afferre ad quam Angelica puritas requireretur. ac tamen eheu! non pauci fœtenti carnis vitio commaculati imprudenter & impudenter instar canum, huic se mensæ ingerunt. Mirum enim est, quomodo hic libidinis fœdus & contagiosus morbus, omnem statum & conditionem hominum inficiat, & in ciuitatibus, oppidis, pagis, membra Christi & Ecclesiæ conspurcet & depascat. An non multi inter Christianos adolescentes turpi contactu sese contaminant? An non multi iuuenes membra sua, Christi membra faciunt, membra meretricis? An non multi etiam inter Ecclesiasticos & Sacerdotes, sunt occulti concubinarij? An non multi mariti vel maritatæ, fidem coniugij iuratam violant? An non multæ quæ putantur castæ & Virgines, turpibus tactibus vacant? Fœdiora prætereo, incestus, sacrilegia, sodomias, belluarum attactus: quæ quidem omnia vix aperiuntur in confessione ob pudorem, nisi forte postquam pluribus annis inueterata, ita conscientiam torquent, vt non possint amodo celari. Et tunc adhuc expectatur occasio alicuius indulti per plenariam indulgentiam vel iubilæum, vt in aures ignoti alicuius Confessarij effundantur. Nouit Dominus, quam multas ignotas personas aduentantes ad me occasione postremi iubilæi, opitulante diuina gratia, obstetricante manu, è nefandis & horridis criminibus eduxerim, in quibus plurimis omnino annis computruerunt sine Confessione, sacro interim corpori Domini communicantes. O munde immunde! quam multos immundos, quam multos canes nutris, qui sine fronte panem filiorum comedunt, vel potius hunc panem Angelorum conculcant; A veritate dissentire me haud existimo, si asseuero ex Christianis saltem tertiam partem præcepto annuo satisfacientem indigne accedere: quandoquidem tot peccata in omni statu regnent, & tanta nihilominus socordia, tanta cernatur impræparatio, & ad confessionem, & ad compunctionem, & ad emendationem. Audiant ergo hi vocem sacerdotis aut Diaconi olim inclamantis ante communionem, *sancta, sanctis*. Audiant vocem Apostoli insonantis, *Probet seipsum homo.* Audiant vocem Domini increpantis: *Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus.* [Apoc. 22] Audiant vocem Ecclesiæ Matris, idem eis repetentis: *Ecce panis filiorum non mittendus canibus.* Audiant vocem Angeli indignos exterminantis: *Beati qui lauerunt stolas suas, vt sit potestas eorum in ligno vitæ: foris canes, & impudici.* Audiant denique exempla Dei vindicantis iniuriam ab irreuerenter accedentibus ad se illatam. Oza indigne tangens arcam percussus à Domino, subito interiit. Bethsamitarum quoque sex & millia, quod indigne eam vidissent, percussa sunt.

Iuuenis quidam lubricam iuuentutis viam secutus, carnis vitiis erat obnoxius? ita vt infamaretur de violato alterius thoro. Paulo post periculoso correptus morbo, aduocat sacerdotem pro confessione & viatico. Exhortatur Sacerdos vt totam aperiat conscientiam, maxime de peccato illo, de quo rumore constanti infamabatur. Explicat cætera, sed illius se neutiquam reum asserit: vrgetur à sacerdote, ne celet in salutis dispendium, quod suspicio certis nixa indiciis, certum benefaceret. Tandem ille ait, vtinam sic secure possim Domini corpus hodie recipere ad salutem, sicut securus sum ab eo crimine. Tali protestationi credens Sacerdos, exhibet ei sacram Communionem. Is vero quemlibet conatum adhibens, etiam recedente

ſacerdote nunquam eam potuit deglutire, coactuſque ipſa deglutiendi impotentia, iuxta lectum expuendo, proiecit. Statim vero vindictam diuinam præſentiens, totus tremefactus, reuocat Sacerdotem, ſpiritu compunctionis in lachrymas totus ſoluitur, agnoſcit ſacrilegium, & mendacium in ſpiritum ſanctum, pœnitentia & lacrhymis ſe diluere paratum offert, Sicque abſolutionem ac nouum viaticum recipit, & ſine difficultate traiicit, & ita ſpeciali Dei miſericordia vindictam præueniente, non multo poſt ſuperueniens in pace ſpiritum reddit. Petrus Cluniacenſis l. 1. mirac. cap. 3 certam hanc hiſtoriam eſſe aſſerit a ſacerdote ipſo aliiſque pluribus relatam.

Vide etiam hiſtoriam, quam ſupra de Lothario Rege retuli.

Tertio, per canes intelligi poſſunt auari & iniuſti, qui aliena rapiunt vel detinent. Canis enim eſt animal quod ex præda & rapina viuit; modo venatur in ſyluis prædam, modo domos ingreditur, & quicquid occurrit, rapit, mox in gregem anſerum, gallinarum, ouium, inuolat, ſemperque famem patitur, circa macellum, aut circa cadauera lubens verſatur. Recte igitur per canes auari intelliguntur, qui fame velut canina tenentur, quo plus comedunt, eo plus comedere optantes, de quibus vſurpare poſſumus illud Pſalmi: *Famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem; ſi vero non fuerint ſaturati, murmurabunt.* Sicut canis ad odorem cibi aut prædæ diſcurrit, circuit, inquietus eſt, donec potiatur: ita homo auarus odorem lucri, non conſiderando, an iuſtum ſit an iniuſtum. Et ſicut canis circa domos piſtorum, aut circa pueros in manu panem gerentes frequens eſt: ita & ille circa ſimplices habentes aliquid ſubſtantiæ verſatur, vt decipiat vel attrahat, & ſicut canes libenter cadaueribus paſcuntur, ita quidam mortuorum amicorum ſubſtantiam iniuſte inuolant, & eorum obligationibus, debitis, legatis, teſtamentis non ſatisfaciunt. De quibus mortui conqueri poſſunt: *Quare perſequimini me ſicut Deus, & carnibus meis ſaturamini.* Denique ſicut canes viuunt ex rapto, ita quidam ex iniuſte acquiſito, inſtar canum lambentium ſanguinem, ipſi pauperum ſanguinem ſugere quoque videntur, aut eos excoriare, & penitus deuorare. Sic enim Micheas cap. 3 quibuſdam improperat: *Violenter tollitis pelles pauperum deſuper eos, & carnem eorum deſuper oſſibus eorum.*

An non multi ergo in Eccleſia Dei canibus ſimiles? An non multi iniuſti, raptores, detentores, teſtamentorum defraudatores, decimarum fures, pauperum oppreſſores debita vel negantes, vel non ſoluentes? An non hi ad Sacramenta accedunt? Et tamen quotuſquiſque eſt, qui vel confitetur iſta, vel reſtituit? Attendant hæc qui in mercaturis verſantur, qui in lucris importuni, in negotiis immerſi, conſcientiæ obliuiſcuntur, qui in officiis conſtituti, ex illis debent quæſtum facere. Attendant Domini, ſerui, nobiles, ignobiles, Aduocati, Procuratores, Baillini, Principes, milites, Duces, quibus occaſio ſuppetit rapiendi, opprimendi, aut deuorandi pauperem in abſcondito. Audiant, inquam, hi vocem hanc ad eos dirigi. *Foris canes hic eſt panis filiorum, non mittendus canibus,* qui paſcuntur cadaueribus & rapinis.

Quarto, intelligi poſſunt homines inuidi, detractores vindicatiui, & odio alios habentes. Solent canes, ſe ſe mutuo mordere & allatrare: Sic plerique in proximos inſurgunt, mordent verbis, denique infligunt contumeliis, adlatrant etiam in abſentes detractionibus, & cum perſonam non poſſunt, eius famam lædunt & honorem. Ad hos dirigitur illud Apoſtoli: *Si mordetis & comeditis inuicem, videte ne conſummamini ab inuicem.* Vitio enim contentionis, pertinacia iurgia inter homines feruntur, & nutriuntur, quibus conſumitur fœderas, fama, vita. Eſt etiam canis natura ſua animal inuidum, ferox, vindicatiuum, iracundum, ad nihil aliud vtitur voce quam ad latrandum, eſtque facilis ad latratum, ringitur, & iniuriæ memor eſt. An pauci ſimiles inter Chriſtianos? An non multi ſeſe rodunt, dilacerant, deuorant, odiique ac inuidiæ veneno ſeſe paſcunt interius aut potius depaſcuntur? Hi tamen non infrequenter diſſimulantes has lethiferas paſſiones, Euchariſtico myſterio participant, ſumma cum illius iniuria: quandoquidem ſymbolum vnionis, charitatis, & pacis eſt, qui directe repugnat inuidiæ odiique veneno. Procul, o procul, eſte prophani, foris canes, & venefici, ſiue virus ſpiritus: non eſt hic panis oſſi filiorum, fraternu amare & vnione conuinantium, non cedit vobis in ſalutem, ſed in certiorem perniciem. Accipe hac de re exemplum ſcriptum à P. Gabriele de Verga, Collegij Societatis Ieſu Matriti quondam Rectore, & à Patribus eiuſdem Societatis, tum concionibus publicis, tum ſcriptis aſſertum.

Cordubæ in Hiſpania, nobilis quidam diu hoſtilem animum fouerat in alterum itidem nobilem, cum ſcandalo publico. Incidit is in lethalē morbum, aduocatque vnum e Societate ad confeſſionē excipiēdam. Hic denegat ei abſolutionem, niſi reconcilietur & ſatisfaciat ſcandalo. Ipſo tandem conſentiente, aduocaturus cum quo inimicitias gerebat? ſicque coram teſtibus multis, vterque offenſam remittit & reconciliatur. Abſolutio igitur ei impenditur, ſacrumque Domini corpus, & paucis poſt diebus obiens honorifice ſepelitur. Nocte ſepulturam inſequente, nox fere media incumbebat, cum ecce duo iuuenes ſplendidi fores Collegij pulſant, faces gerentes manu, petuntque toſtantiſſime alloqui dictum Confeſſarium de negotio (vt aiebant) grauiſſimo, Dei gloriam maxime concernente. Alloquuntur eum, & facibus præiuis in templum deducūt, in quo tumulus nobilis iam dicti. Appropinquantes tradunt ei clauem, hortantes vt nihil paueſcat, ſed ſecure aperiat. Exinde deducunt eum ad altare primarium, iubentque reſerare ſacrum tabernaculum, clauem iterum tradentes; ſimulque monent vt ſacram pixidem in manus accipiat, ad nobilis tumulum deferendam. Cum illuc veniſſet, dicunt ei Ecce qui hic ſepultus iacet, licet exterius coram te & aliis præſentibus Viſus ſit parcere & reconciliari, crede tamen odium lethiferum finiſſe ad extremum vſque ſpiritum, certo tibi perſuadeas: quapropter damnationi addictus cruciatur. At cadauer adhuc ſacram hoſtiā integram geſtat, hanc oportet in pixidem reponere.

Pede igitur ſepulchrum pulſantes, ſtatim caput erigit emortuum corpus, & aperto ore hoſtiam reddit. Cum iterum pede tumulum pulſaſſent quodam impetu ad ima ruit, nec amplius comparet: ita vt exiſtimatum fuerit illuc delatum vbi anima agebat, cum antea ſatan ob ſacram hoſtiam, in illum non haberet poteſtatem. Operiunt igitur terra tumulum, & refertur pixis in locum, reducuntque Confeſſarium ad Collegium. Cumque Ianitor fores aperuiſſet, reſpicit ſedulo dictus Pater quam viam inirent, at ſubito ex oculis eius euanuerunt. Quapropter vix ambigere potuit quin Angeli fuiſſent, miniſtri Dei & iudicij eius ſuper ſacrilego illo peccatore.

Quinto, canes Vocantur guloſi, & ventri dediti, eſt enim canis ventri ſeruiens ſe, ingurgitans in tātum, vt remouere cogatur. Quod ergo præclarius ſymbolum noſtrorum ebrioſorum & guloſorum? qui adeo ingluuie vacant, vt iniuriis ingeſta viſceribus per os cogantur reddere, & cibum omnem potumque vomitu inſtar remetiri: vomunt vt iterum bibant, bibunt vt iterum vomant Cibum Deus potumque ſubminiſtrat, tanquam alimentum corporibus neceſſarium, ſed inſtar irrationabilium animalium vtuntur, vt illis ipſam inter obruant rationem, ea eo capite canibus peiores. Quo ſi eos reprehendimur, iam in nos latrant, iam ringuntur: & ſine ratione in ſuos monitores conuerſi, ad rixam parati ſunt: Ex ingluuie quoque iuramenta, blaſphemiæ, obſcœna verba, maledicta ſæpe procedunt: hi ſunt latratus canum, velut in cœlum ſolemque adlatrantium, An non inuenies huius ſortis homines multos inter Chriſtianos, qui fere de die in diem ſeſe ingurgitāt & inebriant? aut ſaltem qui Deo ſacros dies Dominicos vel feſtos ſine ebrietate vix tranſigant. Accedunt & hi forte bis in anno ad tremendum ſacramentum: ſed qua emendatione, in quo propoſito, qua diſpoſitione? Vrgentur præcepto, vel aliorum exemplo, non puro ſalutis & emendationis deſiderio, cor potius habent in patina & culina: quam in Eccleſia: magis parati ad offam, pocula & tabernam, quam ad ſacram menſam, & debitam illi diſpoſitionem.

An non inter Sacerdotes ebrioſos reperies, qui cum pridie ſe ingurgitarint, ſequenti die adhuc crapulam ructantes irreuerenter inuadunt myſteria? Quid his omnibus dicemus, niſi illud toties repetitum, & illis repetendum & inculcandum *Sancta Sanctis*: Procul fermentarij, ſomnia & corporibus opus eſt defæcatis: *Foris canes*, & ventri tanquam idolo ſeruientes: cibus mentis eſt, non ventris, quem ingluuies & crapulæ veſtræ ructus conſpurcat.

Electos à ſe milites volens olim Dominus indicare Gedeoni, iubet ad aquas deduci, vt ibi probentur vel reprobentur. Ibi ergo reiecti ſunt, qui aquis incubabant; qui vero pro neceſſitate ſitis, caua manu aliquid haurientes biberūt, probati & electi fuere. Vbi Dominus indicare videtur, eos ad cœleſtis militiæ pugnam & coronam aptos eſſe, qui rebus huius mundi inſtar aquæ prætergluentibus vtuntur in tranſitu, ad neceſſitatem ſubleuandam: qui vero iis toti

incumbunt

incumbunt, & se sic immergunt, vtrumque ad voluptatem immoderatam esse indoneos & reprobandos. Sic & illi ab epulo sacro, quod electis tantùm militibus apparatum est, reiiciuntur.

Postremò dicamus, per canes designari omnes, qui sine vera pœnitentia accedentes, statim in fœtidum suum statum reuertuntur, peccata reuerant & resumunt. Hi canibus porcisque comparantur, tùm quia redeunt ad statum suum, ad conscientiæ impuræ lutum & sterquilinium; tum quia quæ per confessionem peccata euomuerunt, iterum comedunt, & instar canum resumunt. De his D. Petrus sic ait: *Contingit illis illud veri Prouerbij: canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti*: Sicut autem canis resumens quod euomit, immundior & abominabilior est quam ante: & sus dum in luto lauatur, sordidior redditur: ita qui peccatum confitetur, nec deserit, grauiori peccato & pœnæ se subiicit. *Quam vilis facta es iterans vias tuas*, inquit Dominus per Hieremiam, ad animam in peccata recidiuam. *Si enim refugientes coinquinationes mundi, in cognitione Domini nostri Iesu Christi* (& in communicatione corporis & sanguinis eius) *his rursum implicati superantur, & fiant serui corruptionis, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus*, teste Apostolo Petro.

Hier. 2.

Pet. 2.

Comparantur iterum hi serpenti, qui teste Epiphanio ad fontem accedens, vt bibat, venenum prius euomit: sed postquam bibit, illud resumit. Sic ad Eucharistiæ fontem accessuri, per confessionem peccati virus euomunt, sed infructuosè, quia statim post resumunt. Plangendum verò est similes multos reperiri in Ecclesia Dei, qui falsa imagine pœnitentiæ deluduntur, sine firmitate propositi ad Confessionem & Eucharistiam accedentes: sine voluntate dissoluendi vincula & laqueos occasionum religantium eos, & in noua peccata subitò præcipitantium. Sic iterum fiunt serpentes redeuntes ad venenum, sues ad volutabrum, canes ad vomitum. Audiant ergo vocem Angeli Præconis inclamantis ad similes, indignè ad Domini conuiuium accedentes: *Foris canes & impudici, & idolis seruientes, & qui faciunt mendacium*: qui mendacem & delusoriam conuersionem foris ostentant, speciemque pœnitentiæ, virtutem eius abnegantes, alentes occasionem peccati, procul reiici debent à ligno vitæ.

LECTIO XI.

De impedimento peccati venialis.

1 *Docet, veniale non impedire accessum ad Eucharistiam.*
2 *Impedire aliquem effectum Eucharistiæ.*
3 *Agit de deuotione post Eucharistiam sumptam.*

PROPOSITIO I.

PEccatum veniale non impedit sumptionem huius Sacramenti.

Ratio est, quia ipsum etiam est institutum ad venialia & quotidiana peccata delenda: alioque humanæ fragilitati non benè prouisum foret, si veniale peccatum impedimentum afferret. Cùm enim homo de hora in horam, venialibus culpis se facilè aspergat, nunquam securè accederet. Verum tamen est, dignitatem huius Sacramenti de puritate, quantum fieri potest, illi præparanda nos monere. Vnde Dominus Discipulorum pedes lauit, significans spirituales affectus, qui animæ pedes sunt, prauiè abluendos.

Et sacerdos sacrificans, digitorum extremitates monetur abluere, in symbolum omnimodæ puritatis ad extremitatem vsque digitorum (hoc est omnium operum pertingentis;) vt tantò dignius possit accedere. Optimum quidem id consilium, ad efficaciùs & pleniùs sacramenti huius effectus participandos. Non est tamen rigidum præceptum si de venialibus agatur: quia, vt diximus, non est solùm institutum vt panis Angelorum, hoc est, eorum, qui puritate quâdam Angelicâ fulgent; sed etiam vt medela infirmorum, ad tollendas infirmitates quotidianas, siue ad culpas veniales abstergendas: & ad roborandum nos contra grauiores infirmitates, hoc est, contra culpas mortales. Quapropter sunt animæ aliquæ nimis anxiæ, in requirenda cum scrupulis conscientia, vt omni puluisculo veniali per confessionem possint se expurgare: & sic longissimis confessionibus, frequentique pro eadem confessione recursu & repetitione, Confessariis admodum sunt onerosæ. Quod si non audiantur à Confessariis, iuxta deuotionem illam anxiam & noxiam, iam putant se à communione debere abstinere.

Vide quæ dixi tom. 2. tract. 3. lect. 8. Vbi exemplum retuli de quodam Religioso sanato ab his anxietatibus, precibus B. Mariæ Oguiaceosis. Audiant quid hac de re fuerit reuelatum sanctæ Gertrudi Virgini, vt refert Blosius Monialis spiritualis cap. 6. Intellexit illa à Domino, illos non irreuerenter, nec indignè sumere Eucharistiam, qui eam piè sumunt ex desiderio honoris, laudis, & gloriæ Dei: quæ in hoc præcipuè elucescit, quod summa illa Maiestas, tam indignis hominibus se communicare non dedignatur. Quapropter significauit ei Dominus, non solum pios Sacerdotes Religiosos, Moniales, quæ sine fictione Deum propriamque quærunt salutem, debere accedere quoties secundum statuta ordinis vel consuetudine pia solet fieri: sed etiam quotquot viros, vel fœminas sæculares viuentes in aliquo statu, qui à Deo & Ecclesia non discordent: *Siue in matrimonio, siue extra matrimonium sint, siue emant, siue vendant, seu quauis aliâ ratione sibi victum parent, si bonâ voluntate præditi ex Dei gratia à grauibus culpis sese continent, & secundùm præcepta Dei & Ecclesiæ vitam dirigere volunt, cum confidentia in solemnitatibus (vel frequentiùs secundùm confessarij consilium) debet Eucharistiam sumere. Quia licet in leuiores culpas sæpiùs cadant & rebus externis multipliciter occupentur pro viribus tamen iustitiam sectari optant, ob idque Deo placent.* Ita Dominus ad eam. Sed & cùm ipsa quodam die oraret pro quadam Moniali Congregationis suæ, quæ zelo iustitiæ alias sorores pias verbis reddebat pusillanimes deterrebat à frequentiori communione, respondit Dominus: *Cùm deliciæ meæ sint esse cùm filiis hominum. & ego ex charitate in mei memoriam Sacramentum istud sumendum fidelibus requisiterim, & per illud cum illis in finem vsque sæculi remanere velim, quicunque alios à mortali immunes, verbis, vel suasionibus ab eius perceptione retrahit, is quodammodo interrumpit delitias, quas cum illis habere possem. Estque similis seueriori cuidam Pædagogo, qui repellit à filio Regis ignobiles & pauperes eius coætaneos, quorum consortio delectatur, indicans magis congruere adolescentulo, vt regali fruatur honore, quàm vt cùm illis ludat in plateis.* Hæc illi Christus.

S. Elzearius Comes, inter præcepta quibus familiam suam instituebat, volebat vt omnes nobiles sui & milites, omnesque puellæ & matronæ in familia degentes, qualibet hebdomada semel confiterentur, & singulis mensibus deuotè communicarent. Qui negligerent, domo pellebantur, & nolebat vt quisquam pane suo vesceretur, quem sciret peccato mortifero implicatum, ne alios, & ne illius peccatum ipse fouere videretur. Omnibus autem Dominicis Quadragesimæ, & Aduentus, vltra solemnitates piissimè communicabat.

Exempl.

Ex his igitur patet, veniales culpas, quibus hæc vita carere non potest, non arcere nos ab hac mensa. Ex quibus etiam colligi potest, quid de nocturna pollutione censendum sit.

Primò, si illa mortalis sit ob consensum, vel ob causam illi voluntariè datam, tunc impedit, sicut & alia mortalia. Quod si quis confiteatur cum contritione, & adsit rationabilis causa, illi non prohibetur communio, licet peccarit præcedenti nocte. Rationabilis causa censetur, cùm quis secundum consuetudinem loci sine nota nequit abstinere: aut ex statuto tenetur, vel ex præcepto, vel ex officio, vel ex vera pietate ad id trahitur: maximè nullo exinde remanente affectu, aut reflexione ad carnalia, mentisque distractione.

Secundò, si pollutio sit venialis non impedit, nisi fortè ex congruitate quadam, ob fœditatem corporalem, & distractionem animi, vt solet sequi, si tamen causæ iam dictæ adsint, potest quis non solum licitè, sed & meritoriè accedere, suadente vel officio vel deuotione. Sic rectè monentur

coniuges abstinere nocte communionem præcedente, dicente D. Hieronimo: *Si panes propositionis ab his qui vxores tetigerant, comedi non poterant, quanto magis panis qui de cœlo descendit, non potest ab his qui coniugalibus paulo antè hæsere complexibus, violari atque contingi? Non quod nuptias condemnemus, sed quod eo tempore quo Agni carnes manducaturi simus, vacare à carnalibus operibus debeamus.* Hoc tamen secundùm concilium & congruitatem debet accipi. Nam dicit S. Gregorius epist. ad August. Episcopum Angelorum: Si quis sua coniuge, non cupidine voluptatis captus, sed tantùm procreandorum liberorum gratia vtitur (adde vel reddendum debitum côiugi) ille profecto de sumendo Domini Corporis mysterio, suo est iudicio relinquendus: qui prohiberi à nobis non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Addicio, quod si etiam voluptas venialis interuenerit, potest accedere meritoriè, si rationibus suprà dictis impelli se sentiat: dum se non sentit magis hebetem, aut ad carnalia per cogitationes reflexum, deuotioque trahit, pietas suadet, vel officium poscit. Nec refert, quod panes propositionis à talibus attingi vetitum fuerit, sicut significat Abimelech Sacerdos dum venit ad eum Dauid, Hinc interrogatus, *An vasa puerorum* (siue famulorum qui erant in eius comitatu) *Sancta forent*, respondit: *Si de mulieribus agitur, continuimus ab heri & nudius tertius.* Tunc eis Sacerdos panes sanctos tradidit. Non etiam refert quod Oza tangens arcam percussus fuerit, quod aliqui Hebræi putant factum, ex eo quod nocte præcedente vxorem cognouerit, & sic immundus tetigerit. Hæc inquam omnia dictis non obstant; quia in veteri lege erant multæ irregularitates ex sola immunditia carnis, quæ prohibebat sub graui pœna ad sacra accessum, sicut de muliere menstruata vel fluxum patiente paret. Hæ autem in noua lege cessant, nisi quatenus animum quædam inficiunt, vel mores concernunt; sicut de pollutione iam dixi.

1. Reg. 21.

Tertio, si pollutio procuretur nequitia dæmonum, ad impediendum hominem à Communione (sicut non infrequenter contingit in diebus sacris, per nocturnas phantasmatum illusiones, nullis præcedentibus de similibus in vigilia cogitationibus) tunc non est abstinendum, sed cum humilitate & fiducia accedendum. Præclarè hac de re Theonas Abbas apud Cassianum collat. 22. *Omnia industria quantum in nobis est, studere debemus vt immaculatam castimoniæ puritatem illo maximè tempore teneamus, quo venerandis assistere optamus altaribus, & vigilantissima circumspectione præcauendum est, ne carnis integritas præcedente tempore custodita, ea nocte qua nos præparamus ad Communionem salutaris conuiuij fraudetur effectu. Verum si hostis ille nequissimus, vt nobis remedij subtrahat medicinam, custodiam sopita mentis illuserit, vt nullo reprehensibili interueniente prurito, nullo contaminetur oblectationis assensu possumus & debemus ad gratiam salutaris cibi confidenter accedere. Sin verò nostro vitio hæc fuerit egesta concretio, conuenientes conscientiam nostram, illud Apostoli formidemus. Qui manducauerit indignè, reus erit &c.*

Refertur ibidem de quodam Cœnobita, quod quoties volebat communicare, patiebatur pollutionem præcedenti nocte. Cumque angeretur, & patribus rem aperuisset, consultum fuit, vt tanto frequentius communicaret; sicque cessauit illusio.

Sanctus Petrus Cælestinus multis etiam scrupulis angebatur, dum post nocturnam fluxionem communicandum ei foret. Sed quodam die Christus ei apparens vsus est hac similitudine. *Si equus vel asinus suas egerit sordes, Dominus non debet opus suum relinquere. Ita nec si brutale & irrationabile corpus pro innata consuetudine suam patitur immunditiam, ob id rector animus non debet ab ascensu cœlestium contemplatione diuinorum, exercitio spiritualium rerum torpere.* Surius tom. 9.

PROPOSITIO. II.

Peccatum veniale potest impedire aliquem effectum huius sacramenti.

Explicat id D. Thomas hoc modo: Peccata venialia, quidem sunt actu præterita, habitu tantum manentia & hæc per se nullum effectum huius sacramenti impediunt. Contingit enim post multa venialia deuotè accedere ad hoc sacramentum & plenariè huius sacramenti consequi effectum. Alia sunt actu exercita in ipsa sumptione Sacramenti, puta quando quis cum corpore se habet in perceptione, & cum mentis distractione culpabili, aut alia impræparatione veniali, quæ actu concomitantur sumptionem huius mysterij. Et de his venialibus duplex est sententia, quidam communiter & probabiliter existimant, ad id vt Eucharistia proprium suum effectum conferat, augmentum scilicet gratiæ & charitatis necessariam esse positiuam dispositionem actualis deuotionis, quæ simul adsit in ipsa sacramenti perceptione. Ratio est, quia hoc postulare videtur dignitas & maiestas huius sacramenti. Vnde & Christus, vt hanc attentionem & deuotionem actualem commendaret, non solùm eleuatos in cœlum oculos, ad patrem eum gratiarum actione habuit, sed etiam sumentibus præcepit in sui commemoratiam sumere; vbi actualem quandam ad se reflexionem requirere videtur ad fructuosè sumendum. Quapropter & sancti Patres dum de hoc sacramento loquuntur, non solum requirunt statum gratiæ, sed etiam magnam deuotionem volunt ad illud afferri, magnamque reuerentiam. Videntur que significare, illa deficiente ob culpam aliquam, otiosè & infructuosè sumi, licet culpa non fuerit mortalis. Sic & cibus qui sine appetitu sumitur, sed potius cum aliquo fastidio frequenter non proficit corpori: sed potius grauat, licet in sumente non foret impedimentum grauis morbi. Huc spectare videtur, quod Dominus B. Melchildi (vt dixit sæpiùs) significauit, optimam dispositionem ad huius cibi fructum percipiendum esse desiderium illius: quod si quis non sentiat in se viuam famem, ardensque desiderium, debere saltem concipere desiderium huius desiderij huiusque famis: & rogare Deum, vt cibi huius cœlestis appetitum seu oreximi animo inspiret: Sic efficacitet initiata censetur dispositio, cùm illis nobis reperitur feruens exoptatio.

Confirmantur hæc omnia ex eo quod nullum augmentum gratiæ nullum profectum, mutationem nullam vitæ videamus in multis, etiam frequenter Eucharistiam sumentibus; solentque sacri doctores id referre non in culpam mortalem, sed in negligentiam dispositionis actualis. Eo quod licet tales à peccatis mortalibus sint liberi, ex arida tamen magis consuetudine, torpido quodam spiritu accedunt, non ex vero deuotionis feruore. Et ita cum cibi huius debitum non exercent appetitum, nec illum labiis animæ sumunt, nec sacræ meditationis viribus masticent, nihil illis proficit. Hinc D. Chrisostomus: *Nemo accedat cum nausea, nemo remissus, omnes feruentes & excitati. Nam si Iudæi stantes & calceamenta in pedibus habentes, & baculos in manibus gestantes, Agnum cum festinatione comedebant, te magis oportet esse solicitum & vigilantem.* Ad dictorum igitur confirmationem facit ipsa figura agni cuius legitimæ comestioni tanta attentio tantaque præparatio requirebatur symbolum actualis deuotionis sacramento huic coniungendæ, si legitimè de illo volumus participare. Vide plenius.

Primò, comedere illam debebant cum azimis. Nos oportet Eucharistiam sumere cum puritate & sinceritate conscientiæ, per confessionem expurgando omne vetus peccati fermentum animam inficiens.

Secundò, debebant adhibere lactucas agrestes & amaras. Nos amaritudinem contritionis & recordationis amaræ Passionis.

Tertiò, non comedebant crudum nec coctum aquâ. Nos sacramentum non debemus, crude sumere sed cum attenta considerationne Diuinitatis hîc côtentæ, nec accedere debemus cum aqua tenerænæ sapientiæ, sed cum ardente fidei & charitatis igne.

Quartò, comedebant stantes & festinantes. Nos cum magno desiderio & spirituali auiditate debemus accedere occurri dilatione.

Quintò, comedebant renibus accinctis. Nos debemus castitatis lumbos succingere, omnémque importunam cogitationé, & quicquid potest deuotionem mentis retardare, deponere.

Sextò, habebant calceamenta in pedibus. Nos affectus tanquam animæ pedes, bene calceatos, bene munitos, bene expeditos debemus afferre, & accedere non ex frigida quadam consuetudine, sed vt progrediamur in virtutem de virtute.

Septimò, comedebant cum baculis in manibus, tanquam accincti itineri. Nos debemus tanquam viatores ad patriam anhelantes, Eucharistiam nostram sumere tanquam cibum confortantem, qui ad vitæ terminum non potest prouehere.

His ergò omnibus absque dubio designatur actualis deuotio ad hoc sacramentum afferenda: ita vt probabile sit, si illa desit aliqua nostra culpa licet in gratiæ statu simus, nullum fructum nos ex sacramento percipere.

Quia tamen austerior videtur hæc sententia, considerata humana fragilitate, quæ in venialem culpam facilè labilis est, etiam in sacris actionibus peragendis: ideò cum Diuo Thoma alij sentiunt negligentiam, distractiones, culpas veniales, sacram Communionem actu concomitantes, impedire

impedire quidem effectum illum actualem huius sacramenti, qui dicitur actualis refectio ſpiritualis dulcedinis, ſed non effectum habitualem, ſiue augmentum habitualis gratiæ & charitatis. Cùm autem hæc pendeant ex inſtitutione Chriſti, putant eum in Sacramenti huius inſtitutione, non ſolùm reſpexiſſe ad eius maieſtatem & dignitatem (cui omnis præparatio hominis poſſibilis debita eſt) ſed etiam ad ſumentis fragilitatem. Ideoque propter Sacramenti dignitatem, voluiſſe vt cum gratia accedamus: propter hominis autem fragilitatem, requiſiuiſſe quidem actualem deuotionem, vt tanto fructuoſior ſit eius ſumptio, non autem ſimpliciter & neceſſario vt fructuoſa ſit: quia hoc fuiſſet in aliquas anguſtias humanam fragilitatem conicere. Quod autem in aliquibus frequenter communicantibus non percipiatur hoc gratiæ augmentum, ea eo eſt, quod habitus infuſi & eorum incrementum, experientia non poſſint cognoſci: quia per ſe non mortificant paſſionem, nec excludunt vitiorum habitus, nec peccata venialia. Et ideò fieri poteſt, vt qui sacramenti frequentia multùm in gratia creſcit, in ratione tamen viuendi, & exercendi virtutes, non admodum mutetur Et hoc iuuat aliquando proponere puſillanimis, & nimis timidis, qui nimis facile ſe in peccato mortali agere ſuſpicantur, & torquentur quaſi indignè accedentes, qui non aduertunt notabilem in ſe mutationem.

De deuotione poſt communionem.

QVæri hic poteſt, quando quis acceſſit cum debita diſpoſitione, ſi poſt ſumptionem augeatur eius deuotio, an etiam augmentum nouum gratiæ, vi Sacramenti recipiat. Reſpondeo probabile omnino eſſe, quamdiu realis præſentia Chriſti manet in ſumente (manet autem quamdiu ſpecies non ſunt digeſtæ) ſi homo maiorem diſpoſitionem in ſe excitet, maiori etiam donari gratiâ vi ipſius Sacramenti. Ratio eſt, quia gratia Sacramento promiſſa eſt propter Chriſtum manducatum: *Qui manducat me, viuet propter me*. Ipſe vero quandiu nobiſcum manet, non eſt otioſus, ſed vim ſanctificandi habet: & ideo ſi homo ſe melius diſponat, gratiæ huius ſanctificantis influxum & copiam maiorem à Chriſto præſente recipit. Confirmat id ipſum ſimilitudine cibi materialis, qui non tantum operatur cum ſumitur, ſed quamdiu in ſtomacho durat, conſortat & nutrit: ergo & hoc Sacramentum quod per modum cibi eſt inſtitutum, idipſum præſtat, quamdiu in homine perdurat: & quidem inæqualiter, iuxta proportionem creſcentis diſpoſitionis. Hæc eſt ſententia Cardinalis Caietani & Ruardi Tappeti, quos ſequuntur multi Theologi

Ex qua ſententia collige, quàm fructuoſum ſit ſumpta Eucharistia, non ſtatim dilabi corde ad res externas, vel terrenas, vel vanas; cum maxime tunc cum Chriſto mens ſit colligenda & vnienda quamdiu præſens eſt. Ex qua vnione & excitatione mentis, multum ignis Charitatis poteſt creſcere, non ſolum ex opere operantis, ſed etiam virtute efficaci Chriſti, menti melius ſenſim diſpoſitæ, nouum gratiæ & Charitatis gradum influentis. Tunc ergo non ſunt negligendæ inſpirationes ſacræ, orationes iaculatoriè è cordis fundo prodeuntes, amplexus intimi animæ ſponſum complectentes: gratiarum actio cordialis, admiratio cum ſtupore tantæ bonitatis & diuinitatis, ſe tam admirabili, amabilique modo communicantis: oblatio pura totiùs mentis in manus Dei, totiuſque vitæ ac voluntatis reſignatio perfecta, omnium creaturarum, viſibilium & inuiſibilium, quæ in cœlo ſunt, & in terra, & ſub terram, ad laudem Dei inuocatio. Hoc eſt vnum conditum, & muſtum malogranatorum ſuauiſſimum, odoris fragrantiſſimi (quod ſponſa dicit ſe propinatura fratri ſuo & dilecto, introducto in ſecretum conclaue) affectuum ſcilicet piorum multiplex expreſſio, quæ Chriſto gratiſſima eſt inſtar vini aromatici, dum in mentis noſtræ cubiculum introducitur ad conuiuandum: dum ipſe ſe in cibum cum tota ſua diuinitate exhibente, anima etiam hunc optatum ei cibum potumque ex parte ſua ſuppeditat, & ſic impletur illud: *Ego cœnabo cum eo, & ipſe mecum.*

Meritò ergo reprehenduntur, qui ſtatim à communione ad alia diffluunt. Multis pruriunt pedes, vt ſtatim diſcedant, præ tæatu colloquutionis, lectionis, deambulationis, eſtque phreneſis intolerabilis, inquit Balthazar Aluarez, vir ſanctitate nominatus inter Societatis Patres. Orationes enim & lectiones, quid aliud ſunt, quàm quidam clamores, quibus Deum ad nos vocamus in domum noſtram? quæ ergo ſtultitia, vt dum ille ingreditur, nos illico exeamus? quid quæris præter Deum tuum? ille plus docebit te quam omnes libri, plus conſolabitur quam omnes amici, plus iuuabit quam omnes ſancti. Certè infirmus ſanitatis ſuæ curam non habet, qui veniente Medico quem aduocauit, vix eo conſulto egreditur.

Nec ille negotium grauiſſimum ſuæ ſalutis curare videtur, qui de eo non tractat opportuno tempore: quod autem opportunius tempus, quam quando ædes noſtras dignatur viſere, & fauorem ſuum optat impendere ſupplicanti? quiſquis igitur, Domino interioris ſui domicilij limen ſubeunte, non exultat, non congratulatur, non colloquitur cum ſuauitate, in quo poterit ipſe exultare; qui dum eum hoſpitem habet properat è domo egredi, facilè oſtendit ſe alibi cor obſtrictum habere. Et cui cum illo manere tædium eſt, neſcit ſe Deum totumque bonum ſuum habere, eſtque id magnæ ægritudinis ſignum in mente, & palati animæ tunc infecti indicium eſt in homine.

Audiant ergo tales conſilium Sapientis: *Non defraudaris à die bono, & particula boni doni non te prætereat*, Eccleſ. 14. Quiſnam melior dies, O Chriſtiane, quam ille, quo Dominus Deus tuus venit ad te, venit in te, plenus bonitate, pietate, amore? Galli accedere ad communionem vocant, *Faire ſon bon iour.* Quodnam melius donum, ſiue in cœlo, ſiue in terra, Eucharistia, qua deitatis conſortes reddimur? Si ergo dies communionis optimus dies tibi, ſi Euchariſtiæ particula optimum donum: cur ob teporem & ſomnolentiam, ob neglectum & ingratitudinem, illius diei, illius doni copioſo fructus te defraudas? Cu percepta communione, *Donum illud perfectum, & donum optimum quod deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum* perfectius non conſiderans, [illegible] ruminas? cur illam horam adeo optabilem, quia a[illegible] eſt Deus tuus, fons omnium bonorum inanem [illegible] ſinis, rebus aliis intendens? Excute torporem, [illegible] ad te fræno reduc mentem euagantem, expunge [illegible] ingratitudinem. Aduoca omnes animi vires, & colluctare cum Deo tuo inſtar Iacob orationis brachiis, & dic: *Non dimittam te, niſi benedixeris mihi.*

LECTIO XII.

De ſumptione vnius ſpeciei.

1. *Docet quandoque fuiſſe conceſſum vſum Calicis laicis.*
2. *Iuſtis de cauſis ſubtraxiſſe illum Eccleſiam.*

PROPOSITIO I.

FVit aliquando vſus Calicis in Eccleſia Dei laicis conceſſus.

Notiſſimum id ex primitiuæ Eccleſiæ actis. Etenim ex geſtis ſancti Laurentij Martyris, conſtat eum populo ſacrum calicem diſtribuiſſe. Proinde dicit Xiſto Pontifici: *Experire virum idoneum miniſtrum elegeris, cui Dominici ſanguinis diſpenſationem commiſiſti.* Hoc ſanguine, quem & ipſe biberat, inter candentes prunas animatus, tortoribus inſultat, mortem ridet. Et hæc eſt vna ex cauſis, cur initio Eccleſiæ: Martyrij Candidatis, Calix pretioſus & inebrians præberetur, vt ſanguinem ſub ſpecie ſanguinis vuæ bibentes, ſanguinem dicerent fundere.

Sic S. Agnes corpori & ſanguini communicarat, ſub vtraque abſque nubis ſpecie. Vnde & ad id alludens, & carnis ſuæ infidelem amatorem illudens, dicebat. *Eſt mihi alius ſponſus & amator, cuius corpori iam corpus meum ſociatum eſt, & ſanguis eius ornauit genas meas.*

Idem colligitur ex hiſtoria illa præclara Theodoſij Diaconi, à fratre ſuo Conſtante Imperatore nece ſublati, qui ab eo quandoque ſanguinis Chriſti myſtico poculo fuerat in ſacris myſteriis potatus. Propterea & ille in pœnam ſceleris, habitu Diaconi noctu frequenter occurrebat, poculum ſanguine plenum porrigens, & dicens: *Bibe, frater, inebriare fraterno ſanguine, quem fudiſti, tale decet nunc tibi porrigi poculum, non ſanguine Agni refertum, vt olim Eccleſia in redemptionem culparum tuarum, ſed fraterno ſanguine plenum, qui vltorem voce ſua excitet Deum.* Hiſtoriæ huius latius memini ſuper 5. Præcepto Decalogi, Pag. 300 Vide ibi.

Denique idipſum confirmatur ex Gelaſio Pontifice, qui condemnat quoſdam Manichæos, quod communicantes ſub ſpecie panis, nolebant ſub ſpecie vini: vel quia erroneè putarent vinum eſſe malum, a malo Deo factum: vel quia

negabant Christum pro nobis verè mortuum, aut verum sanguinem fudisse. Vnde sic dicit Gelasius Pontifex de consecr. dist. 2. *Comperimus quosdam sumpta tantummodo corporis sacri portione, à calice sacrati cruoris abstinere: qui procul dubio, quoniam nescio qua superstitione docentur astringi, aut sacramenta integra percipiant, aut ab integris arceantur.* Agit ergo contra aliquos superstitiosos, siue erroneos hæreticos, qui suæ inhærentes superstitioni, non communicabant sub vtraque specie, vt cæteri.

Cæterùm licet Calicis vsus, in Primitiua Ecclesia, & per multa sæcula fuerit laicis indultus, non tamen fuit præceptum, vt nunquam vnicâ specie vterentur. Quinimò etiam tunc fideles communicasse quandoque sub sola specie panis, certa demonstrant indicia.

Primò, quia cùm olim fideles ob persecutiones inundantes, & gladium quotidie ceruicibus eorum incumbentem, non possent ita in vnum conuenire ad sacras synaxes: permissum eis fuit, vt Eucharistiam domum deferrent, & cum reuerentia asseruarent, ac quotidie sumerent, vt vires animósque hoc sacro fortitudinis Viatico, contra quotidiana pericula depromerent. Vide Baron. tom. 1.

Anno Christi 57. sic refert Florimundus Remundus de ortu hæreseon l. 6. c. 19. & Franciscus Suarez in 3. partem D. Thom. præcedenti sæculo, Reginam Scotiæ Mariam ab infami Elizabetha (quæ fuit altera Iezabel sanguinem Sanctorum sitiens) arctæ custodiæ mancipatam, obtinuisse à Pio V. Pontifice, vt posset secreto sacram Eucharistiam in carcere asseruare, & propriis manibus, si sacerdotibus negaretur accessus, communicare. Quod fecit paulo ante mortem. Et virtute huius cibi cœlestis læta intrepido gradu ad martyrij locum processit, capitis detruncatione, & regio suo sanguine, fidei Catholicæ veritatem adfirmans.

Secundò, cùm olim Monachi in desertis Ægypti & Thebaidis, soli, & à mundo, & à sacerdotibus remoti agerent, secum ad cellas Eucharistiam deferre soliti erant illoque oportuno tempore sumere, vt ex sancto Basilio demonstrat Baronius supra. Quinimo solitum quandoque fuit longum iter conficientibus, siue etiam in mari nauigantibus, secum deferre sacrum hoc Viaticum pro imminentibus periculis: sic secum detulit Satyrus frater Ambrosij in nauigio. Sic S. Byrinus, de quo apud Surium 3. Decembris ab Honorio Papa in Angliam missus: cùm peruenisset ad littus Freti Britannici, nauem ascensurus diuina celebrat mysteria, vt suis Viaticum pararet. Vrgente nauigationis articulo, ad nauim festinans introducitur. Dum autem alta sulcarent pelagi reminiscitur se rem omnino charam vrgentibus Nautis in littore reliquisse, Pallam scilicet quam Honorius Papa ei dederat, super quam Christi corpus consecrabat, & illud inuolutum ad collum suspensum ferebat. Fide igitur armatus in mare descendit, & solidam figens vestigium super labile elementum, recepit in littore corporale relictum, & ad nauem redit, quæ immobilis num expectarat. Vnde & Nautæ obstupescentes, illo prædicante fidem suscepere.

Tertiò, Eucharistiam sub specie panis olim seruatam, ex eo colligimus, quod pro infirmis sub specie vini diu seruari non posset sine corruptione, nec administrari sine effusionis periculo. Quamuis verò sic ordinariè seruatam existimamus, non videtur tamen negandum, quin aliquando ad breue tempus etiam sub specie vini asseruata fuerit. Nam in Epistola sancti Chrisostomi ad Innocentium Papam, apud Nicephorum cap. 19. legimus, cùm ea ul Paschalem solemnitatem celebraret cum multis Episcopis, Presbyteris, & aliis Ecclesiasticis; ipso Sabbati magni die Ecclesiam irrupisse cohortem militarem ab Arcadio missam, & Clerum cum ipso inde per vim eiectum fuisse: Baptisteriumque, cui nomen erant, *Constantinum*, apud quod tunc solemnia peragebant militibus circumuelatum, sanguinis effusione fuisse cruentatum, sacrosque latices cruore infectos. Nec in hoc quidem ærumnam constitisse; sed & milites ingressos ad locum vbi sanctum repositum est, cùm omnia perlustrassent, sanctissimum Christi sanguinem inuenientes; in tumultu per militum vestimenta effudisse. Ex quo collige, quandoque asseruatum etiam sanguinem sub specie vini, magis tamen ordinariè sub sola specie panis. Imò existimamus cum Baronio, quod licet Fideles olim tempore sacrificij in Ecclesia communicantes, sumerent sub vtraque specie: cùm tamen vel priuatim illam sumerent in domibus, vel extra tempus sacrificij in Ecclesia, vix solitos aliter quam sub vna specie sumere.

PROPOSITIO II.

Ecclesia iustis de causis vsum Calicis subtraxit Laicis, sine vllo eorum damno.

Hic est lapis offensionis, in quem primi impegerunt Hussitæ Bohemi, sectatores opinionis cuiusdam Ioannis Hus, sacerdotis & Magistri in vniuersitate Pragensi tunc florentissima, in qua frequenter vltra viginti millia studiosorum recenseri potuerunt. Hic ob errores condemnatus fuit: & flāmis datus in Concilio Constantiēsi, & cineres in Rhenum dispersi ne eos discipuli colligerent, aut eius memoriale vllum residuum foret, sed doctrina eius cum cineribus non fuit sepulta, hactenus enim sectatores habet.

Tunc autem maximè errorem hunc ab inferis resuscitarunt Taboritæ Hæretici, sic dicti à Ciuitate ædificata in Bohemia in monte, cui nomen Tabor indidere, allusione factâ ad montem in quo Christus transfiguratus est. In hoc monte, initio huius hæresis, plusquam trecentæ mensæ erectæ fuerunt, & triginta hominum millia concurrerunt, vt sub vtraque specie ibi communicarent innumeris illuc vasis illatis, vt pleba insana vino consecrato & calice vteretur.

Hunc deinde montem aquis circumdatum, triplicibus muris cinxit Zisca Tyrannus eorum Dux: totam turbans Bohemiam, frequenter ferè contra Sigismūdum Imperatorem acie instructâ triumphantis: & vtroque licet oculo tandem careret, fœliciter exercitum ductare visus est. His victoriis insolenter inflatus, cùm diuinitus peste percussus foret, moriens nihilominus præcipiebat suis, vt detracta cadaueri suo pelle tympanum bellicum ex ea confici curarent, certò asserens ad illius, vel solum sonum, hostiles acies fugandas & exterrendas. Quid plura?

Ad assertionem huius erroris, in vexillis Calix depictus præferebatur: sacerdotes in medio militum armatorum Calicem deferentes, decantabant, *Pange lingua* in portis & superliminaribus domorum, Calix depingebatur: in frontispicio vrbis Tabor, visebatur effigies Ziscæ, cum Angelo eum præcedente, & Calicem deferente. Denique, in Cathedris Scholarum, in Pulpitis Templorū, in Officinis Typographorum, detonabat lingua desertorum, calamus scribentium, typi imprimentium, contra Ecclesiam, tanquam iniustam, quæ Calicem fidelibus subtraxisset, & Sacramentum mutilum contra fas distribueret. Hæc fuere initia huius hæresis, cuius reliquiæ ad Lutheranos & Caluinistas, tanquam impietatis Ioannis Hus hæredes, translatæ sunt. Sed examinemus tunc veritatem, & expendamus rationes ob quas iustè Ecclesia Laicis subtraxit vsum Calicis.

Prima & principalis est, vt consuleret reuerentiæ huius sacramenti. Initio enim Ecclesiæ, cum pauci essent fideles, facile erat eis sacramentum hoc sub vini specie ministrare, cum debita reuerentia & cautela.

Succedentibus autem sæculis, crescente multitudine fidelium, decrescente vero deuotione, multa incommoda animaduertit Ecclesia, incuria tum accedentium, tum ministrorum: ita vt populorum turba concurrente, frequens fieret periculum effusionis sacrosancti sanguinis. Et ita statutum est, vt sub sola specie panis populus communicaret, ad vitandum morale illud periculum. Solus autem Sacerdos vtrumque sumeret: tum quia sacrificiū in vtriusque speciei consecratione consistit, conuenitque sacrificantem de suo consummato sacrificio participare, tum quia ipse repræsentat totum populum, & nomine illius de vtraque sacrificij parte participat. Sic populus etiam censetur sumere vtramque speciem, per Sacerdotem, qui est os totius populi.

Accessit & secunda ratio: quod quia multis communicantibus magna vini copia deberet consecrari, frequenter necessarium foret, quod superfuerat, reseruari, id verò non fiebat sine incommodo & corruptionis periculo. Adde, quod aliqui à vino natiuam quandam auersionem habent, & his sub vtraque specie noxia erat Communio. Cum etiam extra tempus sacrificij communicandum foret, aut infirmis Communio danda, non erat solitum speciem vini porrigere, & ita vt fieret vniformitas, vniuersim decretum fuit, vt laicis sub sola specie panis exhiberetur. Iamque à quingentis & amplius annis, hæc vniformitas, Ecclesiæ vsu continuo recepta est, nec violari potest sine peccato graui. Non negamus tamen Ecclesiam siue Pontificem posse dispensare (sicut dispensasse asseritur Clemens VI. cum Rege Galliæ) vt vtriusque speciei particeps quis fiat; sed existimamus tunc non

expedire

expedire talem dispensationem, quæ hæreticis ansam posset præbere calumniæ, & Fidelibus murmuris aut scandali. Vnum tamen casum admittimus, quo laicus speciem Vini potest sumere: si nimirum periculum foret, ne in manus infidelium sanguis iam consecratus deueniret, aut ne cum irreuerentia effunderetur. Non etiam hic prætereundum est, Ecclesiam considerasse in multis Prouinciis summam Vini penuriam, cuius copia necessaria erat cum grauissimis impensis, Vt omnes sub ea specie communicarent. In regnis nouissime repertis, penuria tanta dicitur esse, Vt in Calicut, & Goa vas vini quandoque mille scutis Venda[t]us.

Tertiam rationem subiungit. Alexander de Ales sancti Bonauenturæ olim præceptor. Sic ait: *Ecclesia à multis sæculis Sacramentum sub specie panis tantum dispensare consueuit, ne simpliciores crederent Christum non cōtineri integre sub altera specie, quod aliquando contingit Quibusdam enim petentibus & instantibus, vt sub vtraque specie Sacramētum sumerent, Sacerdote quodam pio Sacrum faciente, cum ad fractionem venisset, concauum patenæ totum visum repleri sanguine. Ad quod obstupuit ipse & circumstantes. Cum vero iterum coniungeret partes hostiæ, totus sanguis iterum visus est intrare, & reuniri Hostiæ, sicque petitioni & tentationi eorum penitus fuit satisfactum.* Ita Ales 4. part. q. 11. membro 2. art. 4. Conuellenda igitur erat hæresis eorum, qui dixerunt corpus Christi exangue sub panis specie sanguinē autem sub specie vini contineri, quod efficaciter fecit Ecclesia; approbando communionem sub Vna specie.

Neque vero ob alteram speciem denegatam, aliquis gratiæ fructus laicis deeessit. Etenim vndenam oritur fructus Communionis, nisi à Christo eiusque Passione; Cum ergo ipse sit sub vtraque specie integer, cur minus haberet virtutis & efficaciæ, siue sub vna, siue sub vtraque sumatur; & quidem in vna specie, etiam mors eius & passio signatur & memoratur, vt instrumentum nostræ sanctificationis Licet enim in specie vini expressior significatio passionis reperiatur, illa tamen expressa significatio, magis spectat ad rationem sacrificij, quam ad rationem Sacramenti. Et inde solum consequitur, vtramque speciem esse aliquid perfectius in ratione signi, quam speciem panis solam: non tamen in ratione virtutis, siue in ratione causæ, gratiam sanctificantem conferentis. Maxime cum illa gratia primario oriatur & procedat à diuinitate, quæ sub vna specie æque coniuncta reperitur, ac sub vtraque. Sic ergo æque diuinitatis consors efficitur & vitæ, qui mãducat sub specie panis sola, quam qui sub specie, vini dicente Christo: *Qui manducat hunc panem viuet in æternum. Qui manducat me viuit propter me.* Sed neque etiam præceptum vllum diuinum communicandi sub vtraque specie reperitur. Etenim quod Christus dicit: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinē, non habebitis vitam in vobis.* Perinde est ac si diceret, si neque manducaueritis carnem filij, neque biberitis eius sanguinem, non habebitis Vitam in vobis. Solus ergo ille caret vita, qui neque bibit, neque manducat: qui Vero vel bibit, vel manducat, vitam iam in se percipit, & implet hoc præceptum. Nam & Scriptura quandoque vni speciei effectum hunc assignat, quandoque alteri; modo manducationi panis, modo bibitioni calicis. Sic Paulus: *Multi vnum corpus sumus, qui de vno pane participamus*: hoc vero loco dicit: *Omnes in vno spiritu* (vel vt Græca habent in vnum spiritū) *potati sumus*: Hoc est, omnes potu sacro vnius spiritus effecti sumus. Idem autem est fieri vnum corpus, & fieri vnus spiritus, quia si vnum corpus, vnus debet esse spiritus: & si vnus spiritus, vnum etiam est corpus; vtrumque autem præstat, siue panis siue calix noster.

Vrgent Hæretici tum institutionem Domini sub vtraque specie, tum præceptum quod contineri videtur his eius verbis: *Bibite ex eo omnes.* Item: *Hoc facite in meam commemorationem.* Respondeo, Christum Dominum vtramque speciem quidem instituisse, & vtramque discipulis sumendam distribuisse: & inde non sequitur præceptum vniuersale pro fidelibus omnibus ad vtramque sumendam. Etenim congruum erat Apostolis qui ordinabantur sacerdotes vtramque speciem dari, in symbolum potestatis ei datæ ad vtramque & consecrandam & sumendam. Exemplum autem Sacramenti sub vna specie quandoque exhibendi ipsemet etiam discipulis tradidit, dum cognouerunt eum in fractione panis post resurrectionem. Vbi iuxta interpretationem Sanctorum Patrum, vel eis corpus suum vere tradidit, sub specie panis, vel saltem Communionem sub specie vnica adumbrauit.

Nec illa verba: *Bibite ex eo omnes*, præceptum continent. At potius Verba sunt inuitantis, vt fieri solet inter conuiuantes. Et licet præceptum continerent, ad Apostolos spectaret. Vnde ab eis impletum fuit illud, siue monitum inuitantis, siue præceptum imperantis, dicente Euangelista: *Et biberunt ex eo omnes.*

Nec etiam alia illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, continere præceptum sumendi Vtramque speciem, satis indicat ipse Apostolus, qui non sine ratione de calice agens dicit: *Hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.* Cum tamen de corpore agens dixisset sine addito: *Hoc facite in meam commemorationem.* Per illam ergo additionem (*quotiescumque bibetis*) videtur indicare non semper coniunctam fore calicis bibitionem cum manducatione: nec tum, præcipi Fidelibus vt bibant, quam vt sint memores Passionis Domini, si contigat eos bibere, sciantque ad mysterium potum hunc ordinari. Accedit huic interpretationi, quod Apostolus vnam speciem ab altera posse disiungi satis significet: dum dicit sub particula disiunctiua: *Quicumque manducauerit vel biberit calicem indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini.*

Ex his igitur concludo, nihil Ecclesiam diuino iuri aduersari: dum nunc vult sub vna specie Sacramentum distribui, licet aliquando sub vtraque datum fuerit: *Quia semper fuit illa in Ecclesia potestas, in Sacramentorum dispensatione, vt salua eorum substantia, ea mutaret quæ suscipientium vtilitati, aut Sacramentorum venerationi congruerent, pro locorum & temporum varietate.* Ex qua etiam ratione factum est, vt pueris ante vsum rationis deneget sacramentum: ob maiorem scilicet reuerentiam, cum necdum diiudicent corpus Domini quamuis olim ob probabiles aliquas causas, data fuerit eis, & sub specie panis, & sub specie vini.

Trid.

De specie vini deduci potest ex Cypriano, referente puellulam quandam per nutricem ad idola delatam, cum pane mero mixtum de idolorum immolatione gustasset: ac postea ei de calice sacro, à Diacono rei inscio, potus sacrosancti sanguinis præberetur, nunquam potuisse deglutire: sed fuisse coactam vomere, quia sanctificatum Domini potus, polluta per Idolothyti esum noluit attingere Viscera.

De specie panis notissimū est. Et admirabile porro quod legimus ea de re apud Euagrium l. 4. c. 35. hist. Eccl. Vetus, inquit, consuetudo fuit Constantinopoli, vt quando particulæ corporis Domini superessent, pueri scholas frequentantes accerserentur eas manducaturi. Contigit autem filiū cuiusdam Hebræi arte vitrarij, cum aliis pueris aduenisse; causam ergo moræ parentibus eius sciscitantibus Respondit, se cum aliis pueris, ad sacrū panem accessisse. Incensus quodam furore Pater, in fornacem, qua vitrum formabat, puerum coniicit Mater inscia rei, requirebat puerum per Vrbem cum lamentis. Post triduum, ad ostium officinæ viri consistens & lamentans, nomine puerum compellabat. At puer matris vocem agnoscens, è clibano responsum dat. Illa effractis foribus irrumpens, videt illum in mediis flammis illæsum. Interrogat quo pacto illæsus manserit? Mulier quædam, aiebat ipse amictu purpureo, crebro ad me venit, porrexit aquam qua flammam me ambientem extinguerem & cibum prouidit. Qua re ad Iustinianum delata, puerum cum matre Baptismo tingi decernit: Patrem autem quia recusauit Christianus adscribi, cruci suffigedū curauit.

Cypr, serm. 8. de lapsis.

LECTIO XIII.

De Eucharistia, vt est sacrificium.

1 *Docet ex antiquis Scripturis probari, nostrum Sacrificium.*

2 *Etiam probari ex Scripturis Noui Testamenti.*

PROPOSITIO I.

S*Acrificium Missæ in Scripturis antiquis prophetice fuit prænunciatum.*

Ecclesia nihil habet ita illustre & diuinum, ac missæ sacrificium, in quo Agnus, qui integer perseuerat, eiusque caro & sanguis diuinitati iuncta, incruente immolatur & offertur. Illud enim donum pretiosissimum, quod à Deo & cœlo acceptum, sibique in finem sæculi

relictum Ecclesia profitetur, quotidie Deo repræsentat & litat renouans memoriam effusi in passione sanguinis, cruento illo Crucis sacrificio, redemptionis pretium fuit Patri oblatum. Agnoscitque Christianorum fides, hac renouatione, & incruenta Missæ oblatione (in qua eadem hostia & victima est, quæ erat in cruce) applicari nobis illam redemptionem Crucis: vt possit efficaciter nunc prodesse singulis, quæ vniuersaliter & sufficientissimè omnibus tunc fuit præparata & acquisita. Sed hæretici nostri sicut inuident nobis pretiosum legatum & testamentum Redemptoris, loco diuini Corporis, solam figuram & imaginem illius nobis substituere conantes: ita etiam inuideat solemne & inclytum istum Missæ sacrificium, eiusque splendorem toto orbe rutilantem ægris suis non ferentes oculis, conantur flatu serpentino omnimodè extinguere. Vnde maledicas suas linguas, in nihil ita acuerunt, ac in pretiosum istud sacrificium: blasphemiis, scommatibus, conuiciis illud abolere conati. Sed & omnem furorem viresque effuderunt in basilicas, aras, calices, vestes sacras, & omnia ad sacrificij solemnem ritum spectantia: illa profanantes, fœdantes, diripientes, demolientes, in locis ad quę cęca eorum tyrannis potuit pertingere.

Nouissimè dum contra Ludouicum XIII. Galliæ Regem in Castro S. Ioannis Angeli (quod modò iusto Regis decreto æquatum solo est) rebelles manus cordaque erigerent, reperta sunt tormenta bellica nouiter ære fusa cum hac inscriptione gallica, *Les chasses-Messes*, Quasi Latinè diceres: *Tormenta ad Missam explodendam fusa, & fabrefacta.*

Hæc verò Synagoga malignantium accusat, ob Missæ sacrificium Ecclesiam Christi sponsam castissimam, idololatriæ, superstitionis, adulterij, magiæ. In quo similem omnino, se ostendit mulieri perditæ: quæ vbi illi contingit contendere cum pudica Matrona, statim vbi videt se ratione conuinci, criminibus, quibus ipsamet obnoxia est eam oneret, vocat meretricem, sagam, adulteram, ne fortè preueniatur, & prius oneretur hisce criminibus quibus verè scatet. Nempe scimus hæresim esse meretricem illam in Apocalypsi, plenam nominibus blasphemiæ, ebriam sanguine Sanctorum, poculum exhibentem plenum immunditia, veneno, abominatione, infatuantem Principes & populos.

An ergo mirum; didicit aduersus poculum & calicem sacrum, in sacrificio Domini ad eius casta sponsa oblatum, blasphemias voces, & accusationes fallaces, iugiter insusurrare auribus illorum, quos infatuare cupit, vt venenum calicis sui eorum ori instillet?

Quid iterum mirum, cùm scriptura prophetica testetur Antichristum, quantum in se erit, sublaturum iuge istud sacrificium, si Antichristi imitatores (sic hæreticos vocat D. Cyprianus) idipsum quantum in se est, conentur: sed insana mente, voce, manu, quantum voluerint in Missam debacchentur, eam neutiquam à veris Fidelibus gloriari poterunt dimissam. Quin potius agnoscere coguntur in Prouinciis pestilenti sua doctrina infestissimis, Missam etiam nunc celebrari, & ab aliquibus Fidelibus frequentari, quos reliquit Dominus tanquam semen fidei in medio nationis peruersæ inter spuria vitulamina, palmites electos.

Si Angliam, Scotiam, Hollandiam, aliasque infestas orbis partes scrutentur, non deesunt ibi qui etiam cum graui periculo, priuatis in locis Missam audiant: siue nec tempore Antichristi deerunt, licet occulti sint futuri. Et ita semper veritatis assertio, per Prophetam prænunciata, inmota manet: *A solis ortu vsque ad occasum offertur & sacrificatur nomini meo oblatio munda, & quidem in omni loco*, siue in omni orbis parte, in Asia, in Africa, in Europa, in America, apud Iapones, Indos, Sinas. Hæc est oblatio sacrificij Missæ, per quam magnum est nomen Domini inter gentes repudiato sacrificio, & templo Iudæorum.

Mal. 1.

Sed neglectis blasphemis aduersariorum vocibus, & criminibus quæ obiectant (quæ possemus facile in eorum capita retorquere) ex Scripturis, & Patribus, ac ratione Missæ demonstremus & à maledica lingua prouocemus, *Ad legem magis & testimonium*, iuxta monitum Domini apud Isaiam.

Isa. 8.

Primò igitur si antiquum Testamentum consulamus, testimonium certum deducitur ex loco citato Malachiæ. Definit enim Concilium Tridentinum, oblationem illam, mundam, quam Propheta dicit offerri & sacrificari, non esse aliam quam nostrum sacrificium: & ita interpretati sunt sancti Patres ab initio Ecclesiæ, inter quos sanctus Clemens, sanctus Martialis, sanctus Cyprianus, Irenæus, Iustinus, & alij vicini temporibus Apostolorum, quos videre poteris apud Bellarminum libro de Missa, capite decimo. Quia ergo Prophetæ futura quasi præsentia per lumen sibi infusum intuentur, ideò dicit in præsenti, *sacrificatur & offertur in omni loco*, quasi dicat: intueor illud purissimum sacrificium, per Apostolorum, & eorum Sacerdotio successores breui offerendum vbiuis gentium, ideoque libellum repudij matri vestræ synagogæ dandum, simulque templum vestrum ac victimas reiiciendas prædico; & id mihi adeò exploratum est, vt iam Dei repudiantis decretum vobis annunciem & dicentis: *Non est mihi voluntas in vobis, &c.* Dicitur verò per excellentiam oblatio nostra, oblatio munda.

Sess. 22. c. 1.

Primò, quia corpus est Christi purissimum & sanctissimum vtpote virgineum, & a Spiritu sancto puritatis authore efformatum, ipsique fonti puritatis, diuinitati scilicet vnitum.

Secundò, cui nulla [illegible] entis malitia & impuritas potest inquinari, vti ait Trident. supra.

Tertiò, quia mundandi vim habet & efficaciam, longè aliam quàm legalia sacrificia, quæ à quibusdam legis & carnis immunditiis expiabant. Hæc autem nostra oblatio internam animi impuritatem abstergit, potens perfectum facere accedentem: *Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum semetipsum obtulit immaculatum Deo* (& quotidie per manus sacerdotum offert) *emundabit conscientiam nostram, ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti?*

Heb. 9.

Quartò, quia sacrificia antiqua multa in templo immunditiam exteriorem cruoris effusione ingerebant, carniumque pinguedine, vt in macellis nostris est conspicere. Hoc autem sacrificium nostrum in rebus purissimis est institutum, in Panis & vini symbolis. Et licet hic fiat oblatio etiam carnis & sanguinis cum immolatione, illa tamen purissima est, incruenta, mystica: nihil afferens oculis ingratum aut indecorum, ritum æternum cum puritate & decore coniunctum exhibens.

Hæc itaque indubiè est oblatio illa, quæ Hebraicè ibidem *mincha* vocatur, quod idem est, ac sacrificium farreum siue sacrificium farinæ & panis: quia nimirum ex farina & pane hostia nostra conficitur, & in corpus & sanguinem Christi transsubstantiatur. Fuitque huius nostri sacrificij expressa figura, sacrificium illud farinæ & panis, de quo Leuit. secundo, cui libatio vini iungebatur, iuxta legem, Exod. vigesimonono, eratque symbolum alterius speciei. Insuper offerebatur oleum, thus & sal, oleum symbolum misericordiæ Christi nobis in sacrificio hoc quotidie exhibitæ, thus signum odoris suauissimi quo se Christus offert, sal symbolum incorruptionis & æternitatis, per Eucharistiam nobis promissæ. Et hæc verò oblatio nostra mundissima, non solùm in omni loco offertur, sed & in omni tempore, omnibus horis, quod facilè intelliges, si consideres cursum solis, qui aliis oritur dum nobis occumbit, & quibusdam in meridie est, dum in aurora illucescit aliis. Ita vt cùm ab aurora vsque ad meridiem Missæ in Christianis prouinciis celebrentur, ob diuersum situm illarum contingit ferè singulis horis offerri, & propter hoc etiam rectè vocatur, *Iuge sacrificium.*

Alterum testimonium ex Veteri Testamento est illud, quod de Christo à Psalte prædicitur: *Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*, hoc est, secundùm ritum Melchisedech. Constat autem ex Genesi ritum eius & sacrificium obtulisse. Quod quidem in cœna fecit in oblatione & sacrificio corporis sub speciebus panis & vini.

Nam & sacrificium crucis cruentum non fuit secundùm ordinem Melchisedech, sed potius secundum ordinem Aaron, qui oues agnosque immolabat cruenta sanguinis effusione. Idem verò quod ipse fecit, præcepit Apostolis suis faciendũ dicens: *Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis eos instituit sacerdotes eiusdem ritus sacrificandi, eorumque in sacerdotio successores noluit ab hoc ritu recedere, vsque in finem sæculi. Et ideo ipse dicitur *sacerdos in æternum secũdum ordinem Melchisedech*, quia per suos Vicarios tanquam principalis Sacerdos & offerens offert illam eandem Hostiam in Missa, quam in cœna sub symbolis panis & vini, in similitudinem sacrificij à Melchisedech oblati, quod fuerat typus sacrificij ab eo in Eucharistico mysterio offerendi.

Neque mireris Apostolum ad Hebræos capite septimo agentem de similitudine sacrificij Melchisedech cum

sacerdo

sacerdotio Christi, illam solum explicare in persona: quod sicut ille dicitur Melchisedech, id est, *Rex Iustitiæ*, item, *Rex Salem*, id est pacis, ita & Christus.

Et sicut ille introducitur sine Patre, sine Matre, sine Genealogia: ita Christus sine Patre in terris est, sine Matre in cœlis. Apostolus enim de Eucharistiæ mysterio agere noluit, quia multi Hæbræi rudes & infirmi, tanti arcani necdũ erant capaces. Vnde expresse dicit capite quinto, ideo se non omnia explicasse de Melchisedech. *De quo* inquit, *nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum, quia imbecilles facti estis ad audiendum.* sufficiebatque Apostolo demonstrare Hæbræis Christi sacerdotium esse diuersum, & successisse, aboleuisseque sacerdotium Aaronicum.

Hoc sic probat: Dauid post quadringentos annos ab instituto sacerdotio Aaronico, promittit alium sacerdotem, scilicet Christum, qui sit futurus perpetuus sacerdos secundum ordinem Melchisedech, qui præcessit legem & sacerdotium Aaronis: ergo significat Aaronicum sacerdotium vt pote temporale & infirmum, abolendum esse per posterius sacerdotium Christi, quod debet esse æternum, & priori eminentius. Tunc vero Apostolus, vt probet sacerdotij huius Christi excellentiam & æternitatem, describit aliqua in quibus Melchisedech Christi typus fuit.

Primo, in nominis & dignitatis significatione, quia Melchisedech idem est, quod Rex Iustitiæ, id est iustissimus, & ipse dicitur Rex Salem, id est pacis. Quis est autem Rex Iustitiæ nisi Christus; qui vt Deus per essentiam Rex est Iustitiæ; vt homo, Pater constitutus est, vt regnum sibi acquireret, satisfaciendo ea iustitia pro genere humano. Et simul Iudex constitutus est vniuersorum, vt tanquam Rex & vindex iustissimus, sapientissimus, potentissimus, in solio & tribunali sedeat, iustis decernens præmia, reprobis supplicia. Quis iterum Rex pacis, nisi is, *qui per sanguinem suum pacificauit, siue quæ in Cœlis, siue quæ in terris, Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus*; qui in Salem ciuitate pacis, siue in Ierusalem cœlesti regnaturus est in æternum vbi pax perfectissima in carne in toto homine efflorebit.

Secundo, in generatione, ætate, duratione. Scriptura enim nullam facit vllibi mentionem generationis eius: nec patris, nec matris, nec filiorum, nec Vxoris, nec exordij vitæ eius aut mortis, nec ætatis, nec durationis: sed quasi è cœlo elapsum eum introducit Regem & Sacerdotem, sacrificantem & offerentem panem & vinum: & quasi in cœlum receptum, & immortalem agnosceret, nihil de fine eius describit.

Licet vero credamus eum hominem mortalem fuisse, ex patre & matre natum, vita functum: attamen ideo hæc taceri à Scriptura insinuat Apostolus, vt sit typus Christi perfectior & æternitatis eius, Christus enim vere sine patre in terris, sine matre in cœlis est, omni plane initio & fine temporis eius persona caret, virgo est sine vxore, sine filiis.

Tertio, in sacerdotio. Sicut enim Melchisedech non solum fuit Rex, sed & Sacerdos & Pontifex, ita Christus. Nec legitur oleo vnctus sicut Aaron, & primus sui generis sacerdos introducitur, idemque Vltimus, nec enim ei legitur aliquis successisse. Quibus omnibus significatur nouum & æternum Christi, sacerdotium, cui alius non succedit: sed suum offert sacrificium tanquam principalis sacerdos, per manus ministrorum suorum vsque in sæculi finem.

Quarto, in benedictione & decimatione Abrahæ. Quia sicut Melchisedech Pontifex maior fuit quam Abraham, quia etiam erat Sacerdos, ideo enim benedixit Abrahamo quasi maior, & Abraham ei tanquam maiori decimas dedit: ita Christus maior est quam Aaron; qui iam in Abrahæ lumbis latens, virtualiter benedicebatur à Melchisedech typo Christi. Et ideo probat Apostolus sacerdotium Christi præfiguratum in Melchisedech, fuisse præstantius sacerdotio Aaronico & Leuitico.

Vltimo, typus fuit ratione ritus externi, & hostiæ oblatæ in pane & vino: sicut & Christus in illo Eucharisticum sacrificium instituit. Hoc est, quod ad nostrum maxime propositum spectat, significatque per Psalmistæ verba ista, *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, iam ostendimus: & consensus est Patrum sanctorum omni sæculo, quos videre potes apud Bellarminum.

His duobus certissimis testimoniis addi potest tertium ex Daniele desumptum, dicit tempore Antichristi in Ecclesia cessaturum lege sacrificium (palam scilicet & publice) ergo supponit in Ecclesia ad ea vsque tempora vigere (Dan. I.) aliquod publicum & iuge sacrificium; illud vero non potest aliud esse, quam Missæ sacrificium quod iuge dicitur, quia perpetuum, & vsque ad nouissima tẽpora duraturum.

Adduci etiam potest ad confirmationem dictorum illud Psaltis, de tempore Messiæ prophetantis: *Erit firmamentum in terra, in summis montium*; quod multi ex Hebræo verterunt: *Erit pugillus frumenti. Aderit placentula frumenti, in capitibus Sacerdotũ.* (Psal. 87.) Et designatur eleuatio huius hostiæ, quæ per sacerdotes fit in hoc sacrificio: cuius fructus omnino sublimis est supra Libanum, hoc est, supra omnem celsitudinem: & eius etiam virtute factum est, vt Christiani ciues Ecclesiæ (quæ est vrbs Christi) extollerentur, florerent, multiplicarentur ab initio, quasi fœnum, quod in virorem floremque excrescit, & porrigit se in altum latumque, cœlo terram irrorãte tã fructu frumenti & vini huius cœli, multiplicati sunt fideles numero & gratia, & bonis operibus, Deique benedictionibus omnigenis.

Testimonia ex nouo Testamento ac sanctis Patribus sequenti Propositione insinuabuntur.

PROPOSITIO II.

Institutio sacrificij Missæ ex scripturis noui Testamenti est manifesta.

Missæ quidem nomen expressum in sacris litteris non reperitur; est tamen antiquum, & ab initio Ecclesiæ vsurpatum. Nam & diuus Leo, & Ambrosius, & Augustinus, & concilium Carthaginense 2. cap. 3. & alij Patres eius meminerunt. (Leo Ep. 62. Ambros. Li. Ep. 34.)

Soli vltimi sæculi nostri Hæretici illud odio habentes, conati sunt ex libris sanctorum Patrum, qui ad eorum manus peruenerunt, expungere, existimantes simul sacrificij nostri veritatem obliterare cum nomine. Quidam autem existimant deriuari à *Misach*, quæ est vox Hebraica, idem significans quod *Oblatio*, & hoc valde probabile est. Alij à Latina Voce deducunt à verbo *Mitto*, nimirum quia in hoc sacrificio oblatio nostra mittitur ad Deum, & post eam populus dimittitur, vnde illud, *Ite Missa est*. Sed quicquid sit de nomine, rem & substantiam in scripturis contineri certum est, & à Christo & ab Apostolis manasse.

Primo, Christum in cœna idem quod nos sacrificium obtulisse definit Tridentinum. (Trid. sess. 22.) Nam quod in Missa nostra essentiale est, tunc instituit, & exemplo suo Apostolos docuit: nempe consecrationem, oblationem, sumptionem corporis sui. Eadem ergo hostia in cœna quæ in Missa, eadem consecratio, eadem immolatio, eadem perceptio, siue participatio eiusdem victimæ. Attamen quo ad accidentia, diuersitas quædam reperitur.

In sacrificio enim Missæ offertur Christus immortalis & gloriosus, in cœna mortalis & passibilis: quia talis erat Christus tunc quando se offerebat, iam vero in Missa se talem offert, qualis in cœlo est impassibilis & gloriosus. Sic & Apostolis sumendum tunc dedit corpus suum passibile, quamuis modo impassibili, & visibili, sed modo inuisibili. Tale enim dedit quale erat in propria specie, passibili scilicet, sed propter modum existendi quem ibi habebat, fiebat vt nec ab extrinseco, nec ab intrinseco, pati posset, non magis quam si in se impassibile fuisset.

Item, hæc diuersitas reperitur in sacrificio nostro & sacrificio Christi in cœna, quod nostrum mortem Christi præteritam designet, in cœna autem mortem ipsius repræsentabat futuram. Deinde sacrificium cœnæ respectu illius quod offerimus: est quasi quoddam exemplar, cuius repræsentatio est in Missa: Nam nõ solum repræsentamus sacrificium crucis, sed etiam sacrificium incruentum cœnæ, quoties sacrificamus. Denique in cœna Christus se Patri obtulit immediate, nullo ministro mediante: in nostro sacrificio offert se in finem sæculi, mediante sacerdote. Sed id naturam oblationis non variat (sicut nec aliæ diuersitates allatæ) non magis quam variétur eleemosyna, si herus per se dat, vel per suum famulum.

Addo quod Christus in cœna non solum substantiam nostri sacrificij instituerit, sed etiam ritus & cæremonias Missæ adumbrarit, postea ab Ecclesia instituendas pro diuersis temporibus diuersas. In his enim cæremoniis Christi imitatio est. Nam ipse ante consecrationem sermonem de rebus diuinis fecit, eleuans in cœlum oculos, orauit, gratias egit, benedixit, fregit, dedit, & post iterum gratias agens hymnum dixit. Sic & Ecclesia pro varietate gentium, locorum, temporum, ante & post consecrationem varios ritus sanxit, orationes, benedictiones, ex Prophetis & Euangeliis lectiones, postulationes, gratiarum actiones.

Secundo

Secundò, Apostolos cum solemni ritu Missam celebrasse asserit expressè S. Proclus Patriarcha Alexandrinus in libro de traditione diuinæ liturgiæ: *Apostoli priusquam dispergerentur, conuenientes ad toto die orandum conueniebantur, & cùm multam consolationem in mystico Dominici corporis sacrificio positam inuenissent, fusissimè & longa oratione Missam decantabant. Hec enim diuina sacra, vna docendi sermone coniuncta, cæteris rebus antiponenda existimabant, itaut in memoria semper haberent verbum Domini dicentis: Hoc est corpus meum, Hoc facite in meam commemorationem. Quare contritos, iritu multas preces decantabant, quin etiam eos qui ex Iudeis & gentibus recenter illustrati erant, ad religionem Dei & pietatem erudiebant, docebant veteri doctrina relicta, sacris illis & pietate plenis Missa mysteriis sensus suos & mentem imbuere.* Hæc ex multis pauca lib. octauo.

Sed & idipsum manifeste colligitur ex Actis cap. 13. vbi cum retulisset Lucas Antiochiæ fuisse Doctores & Prophetas, inter quos Barnabas, Simon, Lucius & Manahen, addit: *Et ministrantibus illis Domino, & ieiunantibus dixit spiritus S. Segregate mihi Paulum & Barnabam.* Vbi in Græco habetur, litantibus illis Domino siue liturgiam celebrantibus: Græcis autem Liturgo, idem est quod sacrifico, & Liturgia, idem est quod Missa.

Colligitur etiam ex Apostolo dicente ad Hebræos 13. *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt.* Græcè, *habemus sacrificatorium.* Vt quid altare, nisi ad sacrificandum? Iterum Apostolus 1. ad Cor. 10. *Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensa dæmoniorum.* Quænam mensa dæmoniorum, nisi illa in quibus dæmonibus sacrificabatur? Quænam igitur mensa Domini nisi, in qua Domino sacrificatur? Hinc Optatus Mileuitanus agens aduersus Hæreticos impios, qui altaria erasetant, sic dicit l. 2 contra Parmen. *Quid est tam sacrilegum, quàm Dei altaria in quibus aliquando & vos obtulistis, radere, frangere, remouere? In quibus, vota populi & membra Christi portata sunt, quo Deus omnipotens inuocatus est, quo postulatus descendit Spiritus sanctus: vnde à multis pignus salutis æternæ, tutela fidei, & spes resurrectionis accepta est. Quid est altare, nisi sedes Corporis & Sanguinis Christi? Quid vos offenderat Christus cuius illic per certa momenta corpus & sanguis habitabat? Hoc tamen immane facinus geminatum est, dum fregistis etiam calices Sanguinis Domini portitores.* Hæc ille aduersus impios sui temporis quæ & nos contra hæreticos nostros reperimus, vt sacrificij ita & altarium sacrilegos demolitores. Sic Caluinus ecclesiæ Geneuensis supremum altare iussit demoliri, & lapidem sacro Christmate delibutum, & extra portam in locum profanum efferri prope pontem Amenlem: vt malefactoribus ad suspendium, vel infamem mortem damnatis seruiret tanquam theatrum in quo populis ostentarentur. Sic nimirum Angeli altaribus eum reuerentia assistunt, dæmones eorum illis trepidant, Fideles reuerenter, & honorem eis tribuunt, sola hæresis ea indigne tractat. Denique, ad quid in noua lege sacerdotium, ad quid Paulus & Barnabas per singulas ciuitates constituebant Sacerdotes & Presbyteros, nisi ad sacrificandum? Sic ad Titum cap. 1. scribit Apostolus: *Reliqui te Cretæ, vt constituas per ciuitates Presbyteros.*

Tertio, ad particulares Apostolos descendendo, testatur S. Ignatius S. Petrum, & Paulum, Iacobum, Missam celebrasse, & S. Stephanum Iacobo, Timotheum, Paulo, Anacletum & Clementem Petro, tanquam Diaconos in sacrificio ministrasse. Sic enim habet in epistola ad Trallianos: *Quid Diaconi, nisi imitatores Angelicorum virtutum? ministrantes ministerium purum & immaculatum, vt sanctus Stephanus B. Iacob, & Timotheus et Linus Paulo, & Anacletus et Clemens Petro.* Hinc & Liturgia siue Missa sancti Iacobi extat, omnium scilicet vetustissima, quam Ierosolymis (vbi primus fuit Episcopus) ex sententia omnium Apostolorum merito institutam colligimus, vt ea vterentur, eum adhuc Hierosolymis non discessissent.

Heb. 9. Vnde & ea vsus est ante necem Stephani illo ministrante, vt ait Ignatius, qui cum Apostolis conuersatus non potuit id ignorare. Hanc vero dictam Liturgiam, esse Iacobi agnoscit synodus 6. can. 32. Est etiam antiquissima Liturgia siue Missa, quam vocant Æthiopum, eorum lingua descripta, quamuis tradidit S. Philippus, qui baptizauit eunuchum Candacis Reginæ Æthiopum, qui & postea cultum Christi in Æthiopia disseminauit, vt testantur Irenæus, Hieronymus, Cyrillus Hierosolymitanus. Extat & tertia Liturgia seu Missa Syriaco sermone conscripta, qua Oriens vtebatur tempore Diui Basilij, quæ & ab Apostolis manasse creditur, & quarta Græco sermone, cui aliquos reditus addidit D. Chrysostomus. Denique & quinta Latinæ linguæ, quam Petrus tradidit, vt sancti patres testantur.

Quartò, S. Andream Missam celebrasse ex eius actis constat, scriptis à Diaconis Achaiæ. Vnde cùm vrgeretur ab Ægea Achaiæ Proconsule ait: *Ego omnipotenti Deo quotidiè agnum immaculatum sacrifico, cuius carnes postea quam omnis populus credentium manducauerit, Agnus qui sacrificatus est, integer perseuerat & viuus.*

Quinto sanctus Matthæus diuina mysteria in altari celebrans, iussu Regis Æthiopum Hirtaci occisus fuit, eo quod Iphigeniam filiam Regis defuncti ad consensum matrimonij inducere non posset: quæ sancti Matthæi opera virginitatem vouerat, ab eo admonitis suscitata.

Sexto, adhuc Romæ extat altare ligneum, in quo Sanctus Petrus, & reliqui Pontifices vsque ad Syluestri tempora sacrum conficiebant, estque in Basilia Lateranensi erectum Nec meritis lignum esse, quia licet postea à Syluestro decretum fuerit, vt nonnisi ex lapide altaria ædificarentur: tamen cum à sancto Petro vsque ad Syluestrum, ob persecutiones, Pontifices certo loco consistere non possent, quocumque eos necessitas compulisset, siue in cryptas, siue in cœmeteria, siue in ædes piorum, super illo altari ligneo ad modum arcæ concauo sacra faciebant. Vnde & Syluester in honorem Principis Apostolorum, qui in eo sacrificium confecit, & reliquorum Pontificum qui en vsi sunt, sanxit, vt nemo præter Romanum Pontificem in eo Missam deinceps celebraret. Qua vero tunc pax reddita fuit Ecclesiæ, etiam Syluester statuit ea tunc Ecclesias solemni ritu consecrari, & in eis erigi altare Christmate delibutum: vt Domini nostri Iesu Christi, qui est altare, hostia & sacerdos noster, figuram exprimeret. Ex his ergo omnibus manifeste patet, quam aperte mentiantur hæretici, dum affirmant non à Christo & Apostolis, sed à tempore Gregorij Missam ortum suum habuisse, & exinde solum celebrari solitam.

Opponunt verò hæretici Apostolū ad Heb. dicentem: *Christum non offerre sæpius semetipsum, sed semel obtulisse ad destructionem peccati.* Item quod *vna oblatione consummauerit in æternum sanctificatos, vbi autem peccatorū remissio, iam non amplius oblatio pro peccato.* Vnde & adduot, nos per hoc sacrificium derogare sacrificio crucis, quasi illud non fuisset sufficiens: & per nostros sacerdotes, sacerdotio Christi, quem Pater instituit sacerdotem æternum: & ideo non eget successoribus, sicut sacerdotes antiqui, vt etiam insinuat Apostolus.

Respondeo, Quando Apostolus dicit Christum non offerre sæpius semetipsum, & vna oblatione omnia consummasse, loquitur de cruenta oblatione, vnde subdit: *Alioqui oportuisset eum sæpius mori.* Hoc ergo, sacrificium cruentum, siue oblationem in cruce factam, dicit fuisse sufficientem ad acquirendam redemptionem, & pretium soluendum; nec opus esse alia oblatione ad id, aut eam iterari: nec nos etiam ad hunc effectum aliud sacrificium requirimus. Quia tamen oportuit redemptionis pretium iam acquisitum, applicari singulis: ad idipsum & Sacramenta & sacrificium nostrum est ordinatum. Idque sine iniuria sacrificij crucis, cui adscribimus redemptionem & salutem nostram, tanquam causæ vniuersali infinitæ virtutis, à quo omnis virtus deriuatur, & in sacramenta, & in sacrificium nostrum, quod habet se tanquam causa particularis, applicans virtutem sacrificij crucis. Vnde nec proprie aliud esse sacrificium dicitur: quia eadem est victima, eadem res oblata, quamuis modus offerendi diuersus sit, & omnis virtus illius à sacrificio crucis promanat, & in illo fundatur, illudque repræsentat. Rectè ergo dicit Primasius in c. 10. epist. ad Heb. *Quotidie peccamus, & quotidie indigemus mundari, & quia non potest iam mori, dedit nobis hoc Sacramentum corporis & sanguinis sui, vt sicut Passio illius redemptio, & ablutio fuit mundi, ita etiam ista oblatio redemptio & mundatio sit omnibus in vera fide offerentibus.*

Similiter tantum abest, vt sacerdotio Christi sacerdotium

tium nostrum deroget, quin potius illum stabiliat: ex eo enim dicitur Sacerdos in æternum, quod in sæculi finem sacrificet per manus & ministerium sacerdotum. Ipse solus principalis est sacerdos, cui non dicimus succedere aut Pontifices, aut Episcopos, aut presbyteros: sed sunt eius Vicarij & administri, virtute illius operantes, ipseque manet in æternum, nec opus est ei quemquam succedere, sicut Eleazar successit Aaron defuncto.

Ex his collige Eucharistiam esse simul & testamentum, & sacramentum, & sacrificium, quia omnia ista sola differunt ratione, nec repugnant. Est ergo testamentum, quatenus nobis in ea, à Christo moriente legatum est pignus amoris, corpus & sanguis eius. Est sacramentum, quatenus ordinatur in hoc mysterio tanquam cibus ad gratiam sanctificationis conferendam. Est sacrificium, quatenus respicit Deum, cui offertur ad recognitionem & cultum.

LECTIO XIV.

De ratione instituti Sacrificij

1 *Docet maximam Deo cultum exhiberi per hoc Sacrificium.*

2 *Docet beatis tam hominibus, quàm Angelis esse honorificam.*

PROPOSITIO I.

Eucharistiæ Sacrosancto sacrificio maximus Deo honor tribuitur.

Prima ratio institutorum sacrificiorum fuit, Deo debitus cultus exterior, & veneratio, qua protestaretur homo seruitutem suam dominijque diuini supra se, & super res omnes creatas excellentiam. Vnde in omni lege conueniens fuit sacrificium aliquod institui ad hunc effectum: in eaque esse aliquod sacerdotium, cui annexa foret auctoritas publica sacrificia Deo offerendi, in recognitionem dicti dominij, & in protestationem huiusce cultus externi. Quapropter statim ab initio mundi videmus sacrificium oblatum ab Abel, & à Cain. Absque dubio edocti fuere ab Adamo cultum hunc, & ipsum sacrificia ante omnia Deo omnium bonorum suorum auctori obtulisse certum videtur, licet scriptura non exprimat. Aduertit verò sanctus Hieronymus ex traditione Hebræorum, in lege naturæ primogenitos ius habuisse sacerdotij & sacrificij, vsque ad Aaron: quamuis & quidam ex speciali instinctu impulsi fuerint ad sacrificandum, vt Abel, Abraham, Iacob, & similes, qui eo ipso à Deo censentur constituti Sacerdotes. In lege autem Moysis, Leuitæ loco omnium primogenitorum electi sunt ad sacerdotium, Num. 3. Et his data est potestas offerendi sacrificia. Quæ est ergo ratio, cur Respublica Christiana careat sacerdotio & sacrificio, quo publico ritu & nomine Deum colat, obsequium & homagium seruitutis suæ exhibeat, auctorémque vitæ & mortis bonorumque omnium Dominum agnoscat: cum nulla bene instituta Respublica, nulla vnquam Religio, illo caruisse reperiatur? Audi Petrum Cluniacensem contra Petrobrusianos Missæ sacrificium negantes, hoc argumento vtentem, quo & nostri hæretici constringuntur. Cur sacrificare Deo cœli terrigenas prohibeatis, cùm hoc sit cultus diuini, & subditi Deo animi præcipuum indicium, ab ipso constitutum? cur seruos Domino homines Deo conditori condita, redemptori redempta famulari & illi solum debitum venerationis genus reddi non vultis? Cur sacrificia Christiana vobis Christianis (si tamen estis) displicent, cum sacrificiorum signo semper Deus suos ab alienis discreuit, cum humanam seruitutem ab humanis obsequiis, & honorem creatori debitum ab honore qui homini debetur, hoc maximè signo distinxerit? Mirum si Christiani à sacrificiis vni Deo offerendis arceantur, cum Patriarchæ, Iudæi, Gentiles, Fideles, ab ipso Deo ipsi Deo sacrificare cogantur? Mirum sacrificium diuinum, præcipuum Deitatis cultum, de mundo nunc offerri, cùm nunquam mundus in retroactis generationibus absque sacrificiorum sacris fuerit? Nam nec in profundis ignorantiæ & nequitiæ suæ tenebris ita Deo periit, vt non haberet aliquos qui per iustitiam eum colerent, & per sacrificia colere demonstrarent. At nunc si doctrinam vestram nouam mundus exaudiat, faciet quod nunquam fecerat? & more captiui illius populi, sedebit absque lege, absque Rege, absque sacerdotio, absque Ephod & Seraphim: cumque Deo sacrificare cessauerit, & ipse Deus esse cessabit. Erit his temporibus gratiæ quod nunquam fuit, nec tempore iræ, vt Christianis Deo sacrificare cessantibus, cultus qui semper in mundo fuerat, omnino de mundo pereat: & qui Deum ritu suo colens, Deo subditus esse probatur, cultum eius abiiciens, absque aliquo Deo prorsus esse videatur. Respondet ergo vobis, O hostes Dei, Ecclesia Dei, se neque absque sacrificio esse, nec illo suo sacrificio aliquid aliud quam corpus sui Redemptoris offerre. Offert quidem illa Domino sacrificium spiritus contribulati, offert sacrificium iustitiæ, offert sacrificium laudis (sed hæc impropriè dicta sunt) offert ergo longè acceptabilius sacrificium, cum scilicet *qui per Spiritum sanctum semetipsũ obtulit immaculatum Deo, vt emundaret conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti.* Offert Agnum Dei qui tollit peccata mundi, qui immolatus non moritur nec diuisus minuitur, nec comestus consumitur. Offert illum pro seipsa, qui se obtulit pro ipsa, & quod ille fecit semel moriendo, hoc illa facit semper offerendo. Hactenus ille, & eleganter, & efficaciter.

Hier in Hebr.

Lib. 1. ep. 2.

Heb. 9.

His igitur conformiter asserimus, gratissimum Deo esse nostrum sacrificium multis rationibus. Primò, quia nullatenus gratiorem victimam posset cœlum terraque suppeditare, & in cultum supremæ maiestatis offerre. Si Iudæi & Gentiles Deo offerebant oues, boues agnos, columbas, capras, fruges & primitias, protestantes eum esse principium, causam, finem omnium, quæ creata sunt, ab illoque se ea accipere: Christiani offerunt ipsum Filium Dei: primogenitum omnis creaturæ, in quo sibi complacuisse testatus Pater: & quanto ille excellentior est omni creatura, tanto magis glorificatur Deus hac victima.

Secundò quia per sacrificium vnum vni vero Deo oblatum, exclusi sunt innumeri falsi Dij cum suis sacrificiis & idolis ac idolothytis, quibus gẽtes exæcatæ detinebantur. Diuersæ enim nationes diuersos sibi Deos cæco errore adoptarant, & speciali cultu colebant. Nam Cretenses & Lybiæ populi Iouem, Carthaginenses Iunonem, Traces, Herculem, Thebani & Arabes Bacchum: in Delphis Apollinem, in Cypro Venerem, in Athenis Mineruam, Itali Martem, Galli Mercurium, Scytæ Solem, Siculi Vulcanum, Ægyptij Osirim & Isidem, Lacedæmones Neptunum: in Epheso Dianam, in Epidauro Æsculapium, alij Cererem & Æolum colebant, & sibi elegerant. Eos vero in specialibus idolis adorabant, nam & scriptura meminit de Moloch idolo Ammonitarum, de Dagon idolo Philistinorum, de Assyriorum idolo Baalim, & aliis. His etiam specialia sacra faciebant; & specialibus victimis ac sacrificiis colebant. Etenim Saturno homines immolabant, Marti & soli equos, Vulcano ignem, Proserpinæ ouem nigram, Veneri testudinem, Dianæ ceruam, Cereri spicas, Fauno capram, Neptuno taurum, Isidi anserem, Ioui bidentes cratereque vino & sanguine plenos, Iunoni agnellam candidam, Baccho vinum & hircum, Æsculapio gallum, Cupidini saggitas, Osiri bouem, Musis picam, Priapo asinum, pleraque similia reperies, si eos reuolues qui de Gentilium sacris tractarunt. Hæc ergo omnia nefanda sacra apud gentes disparuerunt, Euangelij luce coruscante, dum per vnicum Eucharistiæ sacrificium vnitas & maiestas Dei agnoscitur & colitur, explosis inanium Deorum & nominibus & numinibus.

Tertiò, nullum vnquam sacrificium Deo gratum fuit, nisi ratione huius quod omnia primitus à Deo imperata, præfigurarunt. Aut enim animalia in Dei honorem immolabantur, aut fruges terræ sacrificabantur, triticum, simila, panis, aut offerebantur & effundebantur liquores aliqui, vt sanguis, oleum, vinum, aqua, & libamenta dicebantur. Hæc vero omnia Christum hic oblatum designabant: Vnde dicitur Agnus occisus ab origine mundi, quia scilicet in victimis ab initio oblatis, eius mors & passio repræsentabatur, designabaturque in diuersitate illa sacrificiorum, Agni sacrificium siue cruentum in cruce, siue incruentum in missa, sub specie panis; mysticaque sanguinis eius effusio sub specie vini. Vnde D. Leo sermon. 8. de Pass. dicit. *Nunc carnalium sacrificiorum varietate cessante, omnes differentias hostiarum vna corporis & sanguinis Domini implet oblatio: vt sicut vnum est pro omni victima sacrificium, ita vnum de omni gente sit regnum.*

Quarto, quia per hoc sacrificium celebratur Dei bonitas, quia filium quem dedit in pretium & redemptionem, nunc in victimam donat, per quam pretium illud acquisitum & redemptio nobis applicatur, quoties voluerimus.

Celebratur

celebratur & Sapientia Dei talem modum ſe nobis communicandi, & pro nobis offerendi adinuenientis. Exaltatur quoque potentia Dei, in hoc auguſtiſſimo myſterio & ſacrificio adeò mirabilia operantis. Denique & iuſtitia eius maximè honoratur, dum illa placatur & conciliatur, condigna hac pro peccatis delatione.

Quinto, quia gratiſſimum eſt Deo quotidie commemorari & inuocari opus noſtræ redemptionis, quod fit in hoc ſacrificio ad hunc finem inſtituto. Vnde illud inſtituens Chriſtus dicit, *Hoc facite in meam commemorationem.* Nouerat ſaluator quid fecerat, quod factus erat propter hominem, nouerat ſingulare opus quod geſſerat induendo hominem, nouerat ſtupendũ quod geſturus erat moriendo propter hominem. ſciebat ſe hoc opere ſaluaturum hominem, ſed abſque huius operis dilectione nullũ ſaluari poſſe hominem. ſciebat quod humanitatis & mortis ſuæ opus, ſicut ſuper omnia opera ſua ſummè eſt celebratum, ſic mortalibus pro quibus fiebat, ſummè eſſe commendandum: vtpote cuius caro pro illis torquebatur, cuius anima pro ipſis triſtabatur, cuius mors illorũ vitæ miniſtrabatur. Hoc certè ſolemniter commendandum erat, vt Chriſtus diligeretur, dilectus haberetur, habitus nunquam perderetur. ſed hæc eius dilectio ab hominibus ſeruari non poterat memoria permanente, nec fugax memoria diu retinere valebat, niſi ſigno congruo apparente. Ne igitur à corde fugeret, quod maximè cordi ineſſe oportebat, ſigno rei congruente veluti fune inſolubili colligata eſt cordi memoria, quo fortiter vinciente, ſemper redemptus redemptionis pretium cogitaret, indéque Redemptori gratias agens, fide quæ per dilectionem operatur, nequaquam ſe ingratum tantæ gratiæ demonſtraret. Abſque dubio igitur honoratur Deus huius ſacrificij oblatione frequenter repetita: quo mirè humanus animus excitatur ad omnium Chriſti myſteriorum, & liberationis noſtræ memoriam recolendam. Quocirca quoties illud offertur, dicit Eccleſia per os ſacerdotis: *Vnde & memores nos Domine ſerui tui, ſed & plebs tua ſancta eiuſdem Chriſti filij tui Domini noſtri, tam beatæ Paſſionis, nec non & ab inferis Reſurrectionis, offerimus præclaræ Maieſtati tuæ de tuis donis ac datis Hoſtiam puram, Hoſtiam ſanctam, Hoſtiam immaculatam, Panẽ ſanctum vitæ æternæ, & Calicem ſalutis perpetuæ.*

Vide ſimile in Agni typici oblatione, Iſraelitæ enim annuum Agni ſacrificium repetebant, in memoriam primi illius Agni oblati, cuius ſanguine poſtes ſuos aſperſerant. Et primogeniti ipſorum ſic liberati fuerant à morte, quia percutiebantur ab Angelo circumeunte primogenitos Ægyptiorum: in memoriam quoque exitus & liberationis ſuæ ex Ægyptiaca ſeruitute, quod fuerat præcipuum beneficium veteri populo præſtitum. Et enim ne illius obreperet obliuio, iuſſus eſt annuo ſacrificio (quod eſſet ſimile primæuo & antiquo illi in Ægypti exitu oblato) eam renouare: eratque illud ſacrificium Deo acceptiſſimum, quia ſolemni ritu recoleret tot mirabilia in liberatione illa populi, & potentiæ ſuæ prodigia.

Simili modo non annuum, ſed quotidianum & iuge ſacrificium Chriſtianus populus offert, in memoriam primæ oblationis veri Agni, tam incruentæ in cœna factæ, quàm cruentæ in cruce: cuius ſanguine à morte liberi euaſimus, & è ſeruitute ſathanæ educti ſumus. Et quia præcipuũ illud beneficium eſt Noui Teſtamenti populo præſtitum, ideo de die in diem ſpeciali ritu recolendum fuit, vt ſic noua quotidie exaltaretur. In hoc vero differentia eſt ab Iſraelitis, quod illi ſingulis annis alterum Agnum ad exemplar primi immolabant: quia ille iam conſumptus non poterat immolari, aut integer repræſentari. Quia vero Agnus noſter immolatus, viuus manet, comeſtus non conſumitur, diuiſus integer reſtat, ideo illum ipſummet Agnum, illam eandem victimam, quæ in cœna, quæ in cruce oblata eſt offerimus; non aliam nunc, aliam tunc; non eras alium Agnum, alium hodie, ſed ſemper illum ipſum. Non aliud Sacerdotes offerunt in Hiſpania, aliud in India, nec aliud in Gallia, aliud in Iaponia: ſed ille ipſe Agnus qui tollit peccata mundi, ſuperponitur altari Chriſtianorum. Quapropter ſacrificium Chriſtiani orbis non multiplex eſt, ſed ſimplex; non plura, ſed vnum. Sicut enim in tota orbe vnus tantùm eſt populus Chriſtianus, qui offert, & vnus Deus cui offertur, & vna fides per quam offert, & vnus principalis offerens ipſe Chriſtus: ita & id quod offertur vnum eſt, corpus vnum Chriſti nõ plura, idem ſanguis non diuerſus. Ceſſit pluritas Iudaicarum victimarũ vnitati victimæ Chriſtianæ; & quia nec Agnus, nec bos, nec vitulus, nec aries, nec capra, nec hircus, nec quælibet alia hoſtia Iudaica, poterat perfectum facere ſeruientem multiplicitate ſua, promiſſa eſt à Deo hoſtia, quæ offerentes mundaret, ſanctificaret, perfectos faceret vnitate ſua.

Procul ergo delubra Gentium, fana idolorum, templum Iudæorum: procul caro animalium, ſanguis taurorum, adeps arietum. Omnia iſta reprobata ſunt, adueniente ſacrificio Chriſtianorum, in quo corporis & ſanguinis viuifici puriſſima oblatione, diuina ita colitur Maieſtas. vt priora omnia repudiet, & dicat: *Non eſt mihi voluntas in vobis: A ſolis ortu vſque ad occaſum magnum eſt nomen meum, quia offertur nomini meo oblatio munda.* Fruſtra O Iudæi, inclamatur à vobis: *Templum Domini, Templum Domini eſt.* Non ergo amplius Iudææ limitibus, nec Templi veſtri anguſtiis coarctari volo: toto orbe, templa, aras, baſilicas ædificari mihi præcipio, & oblatione illa quam elegi, in illis adorari & coli. In templi veſtri ruina, legis quoque veſtræ & ſacrificiorum ſepulturam, & irreparabilẽ ruinã agnoſcite.

Memorabile porrò eſt hic quod refert Nicephorus l. 10. quomodo conati ſunt frequenter Iudæi ſtructuram templi ſui & ſacrificiorum reſtaurationem, ſed diuinis prodigiis ſunt prohibiti. Patuit id tempore Iuliani Apoſtatæ, qui in odium Religionis Chriſtianæ, poteſtatem eis fecit Templum ritúmque Iudaicum renouandi. Cum ergo effoſſis reliquiis ſtructuræ veteris iacerent primum fundamentum, terræ motus ingens ortus, & lapides excuſſit, & operis ſtructores.

Sic adimpletum fuit illud: *Non remanebit lapis ſuper lapidem*: Ædificia quoque templo vicina, impetu collapſa, multis ſepulchri loco fuere: alij ſemineces, crura, vel brachia vel alia membra mutilata retulere è ruina. Cum vero Imperialis cõſtitutio vigeret, terræ motu ceſſante aliis iterũ opus aggredi tentantibus, ignis è fundamentis exſiliens & alius item de cœlo veniens plures quàm antea conſumpſit: & mallei, ſculptra, ſecures, aſciæ, & quæcumque ad ſtructuram ſpectantia, in cinerẽ fuere redacta. Sic diuinam manum huic operi aduerſari, & Chriſtum Deum eſſe fateri coacti ſunt, & tamen cæci in errore Iudaico permanſerunt. Acceſſit & aliud miraculum Nam proxima nocte, ſua ſponte veſtes eorum, crucis ſignis inſtar radiorum conformatis ſunt conſignatæ: ita vt omnes veſtitum tanquam ſtellis variegatum, & laniſica arte atque ſolertia diſtinctum haberent. Illuceſcente autem die, eas detergere conati, nihil egerunt: ſed nec id eos obcæcatos & induratos ad fidem perduxit. Vide Nicephorum l. 10. c. 32 & 33.

Socrat. l. c. 10.

Hic quoque commemorandum eſt quomodo non ad Hæreticos miniſtros ſathanæ, ſed ad Catholicos, templa, aras, ſacrificia ſpectare, eorumque ſacris Deum adeſſe ſpecialiterque coli, quibuſdam etiam prodigiis, diuina prodidit prouidentia. Refert D. Gregor. Eccleſiam quandam Arianorum, ſuo tempore (cum clauſa per biennium manſiſſet) ritu Catholico, introductis S. Stephani & Agathæ reliquiis dicatam à ſe fuiſſe. Tria vero narrat tunc accidiſſe miracula. Primo enim cum Miſſarum ſolemnia celebrarentur, præ loci anguſtia, turba, quæ plurima ad Dei laudes aduenerat ſe comprimente, porcus immundus intra ſtantium pedes diſcurrere ſentiebatur: nec videbatur, omnibus admiratione rei commotis. Qui tandem extra ianuas ſe proripuit. Quod idcirco, inquit, diuina pietas oſtendit, vt cunctis patefaceret, quod de loco illo immundus habitator porcus ipſe inuiſibilis exiret. Sed adhuc duabus ſequentibus noctibus, in tectis Eccleſiæ magnus fragor audiebatur, quaſi quis errando diſcurreret, donec tandem grauiſſimus ſonitus cum terrore auditus eſt, quaſi à fundamentis Eccleſia illa tota conſideret, illo ſonitu ſatis ſignificans quod à loco quem diu tenuerat, iam coactus exibat.

Secundo, poſt paucos dies in magna ſerenitate aeris, ſuper altare nubes cælitus deſcendit, & nouo velamine operuit: omnemque Eccleſiam tanto terrore, ſed & ſuauitatis odore repleuit, vt patentibus ianuis, nullus præſumeret intrare. Nam & Sacerdos, & qui ad Miſſarum ſolemnia venerant & rem viderant, ingredi minime poterant, & ſuauitatem odoris mirifici trahebant.

Tertio, cum die alio in ea lampades ſine lumine penderent, diuinitus ſunt accenſæ. Iterum altero die poſt ſolẽnia Miſſarum, cum is qui curam habet eas extinxiſſet, paulo poſt intrans accenſas reperit, timenſque ſe forte negligenter extinxiſſe, iam ſollicitius iterum extinxit, Eccleſiam firmiter claudens. At poſt trium horarum ſpatium iterum accenſas reperit: hoc ergo miraculoſo lumine ſignificare voluit Deus omnibus, quod locus ille à tenebris ad lucem veniſſet, Gregor. l. 3. Dial. cap. 30.

Audi

Audi & miraculum tempore Basilij: Cum Imper. Valens fautor Arrianorum, Ecclesiam quandam Christianorum Arrianis tradidisset, grauiter increpauit eum S. Basilius, Tādem cum multis de vera fide disceptatum fuisset, sublatis iurgiis, eo res deducta est, vt fidei periculum facerēt. Clauserunt ergo Ecclesiæ fores, & vtrumque sigillo munierunt: vt ad quorum precem per se patefierent, illis possessio fieret. Arriani tribus diebus incassum orant, continuis supplicationibus. Basilius verò postquam precatus est, leui bacillo Ecclesiæ portas tetigit, dicens: *Attollite portas Principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.* Et statim, ac si vocem percepissent iubentis, patuerunt. Sic diuino numine Christianis templum adiudicatum est, cui in vera fide sacrificia illic erant offerenda. Plerique etiam Arrianorum relicta hæresi, fidelibus se iunxere: quod solis illis cæli aditum patere dicerēt, ad quorum precem sic Ecclesiæ aditum viderant aperiri. Amphilochius in vita Basilij, & Petrus de Natalibus lib. 2. cap. 28.

PROPOSITIO II.

Sacrificium proficit etiam beatis tam hominibus, quam Angelis ad honorem & gaudium.

Primò quidem quoad Sanctos verum est in eorum honorem & memoriā frequēter ab Ecclesia sacrificia offerri. Vbi aduerte, non offerri ipsis Sanctis propriè loquendo sacrificium sed Deo; est enim actus supremi cultus latriæ & adorationis, qui soli Deo debetur, quo eius supremum dominium profitemur nostramque seruitutem. Quapropter August. lib. 20. contra Faustum c. 21. sic ait: *Quis Antistitum in locis Sanctorum corporum assistens altari aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronauit apud memorias eorū quos coronauit. vt ex ipsorū locorū admonitione, maior affectus exurgat ad acuendā charitatem, & in illos quos imitari possumus, & in illū quo ad-iuuante possumus.* Audiendus etiam est hac de re Martialis ep. ad Burdegalenses c. 3. sic loquens, altaria dæmonum, dum in puluerem redigerentur, aram ignoti Dei ad consecrationem reseruari iussimus; quia dedicata in nomine Domini Dei Israel, & ipsius testis Stephani, qui pro eo à Iudæis passus est, non hominis cultur sed Dei in ea frequētatio est. Stephanus enim non Deus, sed amicus Dei fuit, qui pro testimonio eius animam suam posuit, cuius sanguine ipsa mensa est decorata, quia suo sanguine Iesus Christus comprobatus est esse Deus. Hæc S. Martialis.

Interim ex his sacrificiis, honorem in illos redundare, docet Ecclesia in sua precatione dicens: *Suscipe sancta Trinitas hanc oblationem in memoriam Passionis Resurrectionis, Ascensionis Iesu Christi Domini nostri: in honorem Beatæ Virginis, & omniū Sanctorum, vt illis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem, & illi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam agimus in terris.* Primò itaque repræsentamus sanctissimæ Trinitati, cui sacrificamus, sanguinem, vulnera Passionem Christi, qui est hostia nostra, cuius cruore emundantur sordes animæ nostræ contractæ ab operibus mortuis, Deinde repræsentatur memoria Sanctorum, maximè Martyrum, sanguis & vulnera eorum non tāquam sint victima nostra, & sanguis eorū pretium nostrum, sed quia secundarij Mediatores, qui nos etiam iuuare possunt, vt exaudiamur ad votum. Et quia pretiosa est in conspectu Domini mors Sāctorum eius, vult cum morte vnigeniti filij sui, qui est caput & primaria hostia, etiam passiones Martyrum repræsentari qui sunt membra eius, & quasi secundariæ victimæ, ad imitationem & honorem capitis, morti cruentæ addictæ. Sed vt ostendatur differentia, scriptura in Apocalypsi

Apoc. 9.

indicat Christum esse super altare, qui pro omnibus passus: Martyres sub altari, quia ipsius redempti passione, & dum mortem ipsi tolerarunt & vicerunt, tolerarunt in virtute Christi, vicerunt in sanguine agni.

Quam gratum verò eis sit, mortem eorum commemorari cùm morte vnigeniti Filij Dei in Missæ solemniis, declarant etiam hodie nonnulla miracula Neapoli asseruatur sanguis sancti Stephani planè concretus, & instar lapidis durus: at quoties super altare ponitur, dum Missa celebratur, liquescit, agitatur, ebullit cunctis adspicientibus. Quid causæ adferemus, nisi quod is, dum sacra mysteria, Christi, quæ tantopere dilexit, peraguntur, & memoria renouatur actionis illius, qua vitam posuit pro Christo, quodammodo reuiuiscit & ad alius præsentiam commouetur? Asseruatur & ibidem in templo sancti Gregorij sanguis sancti Ioannis Baptistæ concretus in die quo festum eius celebratur, poni solet ampulla super altare: & dum sacra officia celebrantur ea hora qua caput illi amputatum fuit, sanguis ille agitatur, ebullit, efferuescit, vt alibi latius diximus ex Bozio & aliis Historicis.

Itaque, licet sanctis non prosit ad gloriæ essentialis augmentum oblatio sacrificij: prodesse tamen potest ad accidentale quoddam gaudium, cum gaudent de Dei honore & profectu nostro: & ad gloriæ augmentum quoddam accidentarium, & extrinsecum. Est enim honorificum Deo hoc offerri in eorum memoriam, & eos tanquam Patronos iustos inuocari. Eadem ratione eis gratissimum ac honorificum est, templa, oratoria, aras, Deo in eorum memoriam erigi & consecrari, vt ibi sacrificia digne possint offerri. Quam acceptum Deo fuit, quamque Apostolo Petro honorificū, Imperat. Constantinum octauo post Baptismum die, deposito diademate humi iacere, vimque lachrymarum profundere, & mox sumpto ligone terram eruere. Deinde duodecim terræ cophinis in honorem duodecim Apostolorum oblatis, designare locum Basilicæ Principis Apostolorum, & eam ab imo ad summum vsque magnifico opere erigere? Etenim ad hanc postea ritu mystico per sanctum Syluestrum consecratam, ex omnibus terræ partibus populi, Principes, Sacerdotes, Episcopi, Reges, Imperatores, vota & sacrificia Deo oblaturi, & fidei petram Ecclesiæque fundamentum veneraturi, confluxerunt summa Religione & pietate: & Dei Sanctorumque cultus ex inde maximum cœpit incrementum.

Memorabile porrò est, quod ann. 610. S. Petrus templum in sui memoriam Londini ædificatum, a Seberto nepote Regis Ethelberti à sancto Augustino conuersi, ipsemet dignatus sit ritu Pontificali consecrare, vt ostenderet, quam gratum sit Deo templa erigi, & Sanctorum memoriæ dedicari. Rem sic Beda refert, Ealredusque in vita sancti Eduardi Regis.

Nocte Ecclesiæ illius dedicationem præcedente, piscatori cuidam Thamensis Fluuij, qui idem Monasterium præterfluit, in vlteriori ripa habitu peregrino Beatus Petrus apparens, promissa mercede transponi se ab eodem & petit & promeruit. Egressus autem de nauicula Ecclesiam cernente Piscatore ingreditur: & ecce subito lux cœlestis emicuit illustrans omnia, miro splendore noctem vertens in diem. Adfuit cum Apostolo multitudo ciuium supernorum ingredientium, & melodia cœlestis insonuit.

Mane facto, Episcopo procedente ad dedicandam Ecclesiam, Piscator occurrit, & quæ facta fuerant, exponit. Stupet Antistes & ingressus, pauimentorum inspicit duplici Alphabeto scriptum: parietem in locis duodecim oleo consecrationis linitum: & tandem cereos cum crucibus & videt recenti aspersione cuncta adhuc madere. Miraculo ergo credens, Deum, cum populo benedicit, nec iterare consecrationem præsumpsit. Baron. tom. 7. ano. 610. ex Beda l. 2. Hist. Angl. 3.

Quid, quod ipsemet Christus templa dignatus est visibiliter consecrare, vt apta fierent sacrificio? Audi Historiam memorabilem & certam ea de re. Tempore Dagoberti Regis Francorum, Episcopus apud S. Dionysium dedicandæ Ecclesiæ gratia à Dagoberto conuocatis, dum 6. Kal. Martij id peragere statuissent: pridie homo lepra totus deformis, ab æditius impetrat in æde pernoctare. Vbi dum vigil in oratione perseuerat, videt perspicue Christum comitantibus Petro & Paulo, nec non Dionysio, & Rustico, & Eleuterio, per fenestram in Basilicam aduentare: qui, candida veste amictus, sacrum dedicationis munus cum cæremoniis absoluit. Inde ad leprosum progressus Tu, inquit, dicito Pontificibus, cum cras ad hanc ædem se conferent, eam à me consecratam esse. Vt autem fidem faceret, contacta hominis facie, lepram fœdissimam auferens, eam proximo lapidi glutinauit. Qui lapis adhuc visitur summa cum admiratione, inter reliquias illius Ecclesiæ asseruatus. Vnde miraculo attoniti Præsules, a dedicationis munere abstinuere: cùm etiam parietes diuinis insigniti manibus, rei gestæ testimonium perhiberent. Rober. Gaguinus l. 3. Ann. Fulgos. l. 1. c. 6. Vincent. l. 23. c. 36.

Secundo, quantum ad Angelos, illis proficere ad gaudium piè oblatum sacrificium non est dubium. Cum enim testetur scriptura illis gaudium esse speciale in conuersione peccatorum: quis dubitauit ex hoc redemptionis nostræ sacrificio, quo remissio & iustificatio peccatoribus impetratur, & diuina bonitas celebratur, illos specialem

 lætitiam

lætitiam carpere ? Assistere vero eos sacrificio, tanquam cœlestes Milites à latere superni Regis hic præsentis, iam supra diximus ex sancto Chrysostomo, cum egimus de adoratione Eucharistiæ. Et non est auctoritas D. Gregorij dicentis, *Quis fidelium habere dubium potest in ipsa immolationis hora ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri, & in illo Iesu Christi mysterio Angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena cœlestibus iungi, vnum quid ex visibilibus & inuisibilibus fieri.*

Greg. 4. dial.

Imò verò Angelorum opera sacratam victimam Deo deferri docemur ex sacrificio Manue Patris Samsonis, cui sacrificanti adfuit Angelus Domini, & ignis diuino miraculo è Petra suscitatus: *Ascendente autem flamma, ascendebat pariter & Angelus*, inquit Scriptura. Vbi mysterio quodam designatum est, cum flamma charitatis sacrificium Deo offerimus, hanc simul flammam cum victima, Angelico ministerio ad Diuinitatis thronum prouehi. Quapropter etiam in missa dicit Sacerdos: *Iube hæc Domine perferri per manus sancti Angeli tui, in sublime altare tuum, in conspectu diuinæ Maiestatis tuæ, vt quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum Filij tui corpus offerimus, omni benedictione cœlesti & gratia repleamur.* In quibus verbis Angelos quandoque visibiliter adfuisse exemplis declaraui, cum de Angelis tractaui. Vbi etiam ostendi, altare quodlibet Angelum sibi habere specialiter destinatum à consecratione. Ad horum etiam confirmationem afferri potest, quod in Apocal. legimus: *stetit Angelus iuxta aram templi, habens thuribulum aureum: & data sunt ei incensa multa, vt daret de orationibus Sanctorum super altare aureum, quod est ante thronum Dei. Et ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.*

Iud. 13.

Apoc. 4

Quinimò adeò gratum est Angelis Missæ sacrificium, vt hominibus non dedignentur, etiam sacerdotibus ministrare. Nam S. Osualdo refert surius Angelum Domini visibiliter ministrasse, & in missis respondisse ei singula, vicem famulantis supplendo. Item de sancto Gregorio magno refert Ioannes Diaconus, quod eum in Ecclesia sanctæ Mariæ maioris in die Paschæ celebraret, dixisset que, *Pax Domini sit semper vobiscum* Angelus aliâ voce responderit: *Et cum spiritu tuo.* Ideo Papæ ista die ibidem celebranti & dicenti, *Pax Domini, &c.* nihil respondetur. Sic legimus & de F. Ioanne de Parma, Generali Ord. S. Francisci, quod cum amore solitudinis Generalatu se abdicasset, & in solitudine dicta Græcio totus Deo vacaret, Religiosum quendam ei adiunctum fuisse, qui certâ horâ accedebat, vt sacrificio eius ministraret. Cum autem ille quodam diuturniori orationi antelucanæ vacasset, contigit eum sopore opprimi, ea ipsa hora qua Missæ sacra adeunda erant, ad ministerium interim vir sanctus sacris se accingit, spe ministri proximè venturi. Hora elapsa non comparet minister, adest Angelus vultu & veste referens Religiosum, sacrificio peracto excitatus, videturque vocem se accersentis Patris audire, accedit & interrogat. Placetne Pater mi factum fateretur vir Dei cognouit Angelum non Religiosum prius ministrasse. Ita refert Franciscus Gonzaga.

Sur. 16. Oct. Ioa. Diac. in vita S. Greg.

Dices, Apostolus ad Colossenses dicit: *Nemo vos seducat in humilitate & Religione Angelorum.* Ergo nec in honorem eorum aræ erigendæ. Respondeo, Apostolum vetare cultum superstitiosum quo Corinthiani, Caini, simoniani, & similes hæretici, adorabant Angelos vt inferiores Deos, Fabricatores & Gubernatores mundi, dicebantque esse Christo maiores. Vnde cum dixisset Apostolus: *Nemo vos seducat in Religione Angelorum,* subiungit, *Non tenent caput,* significans illos hæreticos Christi capitis dignitatem tollere, ideoque Apostolus toties extollit Christum supra Angelos.

LECTIO XV.

De eminentia sacrificij Missæ.

1 *Docet nostrum Sacrificium esse propitiatorium.*
2 *Esse impetratorium, & Eucharisticum.*
3 *In illo contineri Hostiam Pacificam.*
4 *Esse etiam verum Holocaustum.*

TRes olim sacrificij species à Deo præscriptas legimus, Leuit. 1. scilicet Hostiam pro peccato, Hostiam pacificam, & Holocaustum.

Primum offerebatur ad expiationem peccatorum, puta ignorantiæ, furti, periurij, calomniæ.

Secundum pro beneficiis acceptis in gratiarum actionem, puta pro pace & salute, aut pro nouis beneficiis impetrandis.

Tertium totum comburebatur in honorem Dei, ad eius perfectum dominium testandum, & Holocaustum dicitur, hoc est, totum combustum.

His tribus successit nostrum Eucharisticum sacrificium, eminenter continens perfectionem & fructum omnem istorum, perfectiusque assequens scopum ad quem offerebantur, pro vt sequentes propositiones declarabunt.

PROPOSITIO I.

SAcrificium *Missæ est propitiatorium seu victima pro peccato.*

Ratio est, quia in illo offertur caro, & sanguis Agni immaculati, qui tollit peccata mundi, vt pretium quo redemptio nobis applicetur, ad expiationem delictorum. Vnde quoties ad hoc sacrificium deuota mente accedimus, locum habet illud Apostoli, *Accessistis ad aspersionem sanguinis melius loquentem quam Abel*: quia scilicet sanguis Abel reclamans vindictam, ipsum peccatum Cain aggrauabat; sanguis verò innocentis nostri Abelis christi, fratrum suorum expiat peccatum, inuocat misericordiam, idque toties quoties eius oblatio renouatur. Ideo dixit B. Greg. l. 4 Dial. c. 58. *Hæc namque singulariter victima, ab interitu animam saluat, quæ illam nobis mortem vnigeniti per mysterium reparat. Qui licet resurgens ex mortuis iam non moritur, tamen in semetipsum immortaliter atque incorruptibiliter viuens, pro nobis iterum in mysterio sacræ oblationis immolatur. Eius quippe corpus ibi sumitur, eius caro in populi salutem partitur, eius sanguis non iam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensemus quale sit pro nobis hoc sacrificium, quod pro absolutione nostra semper passionem vnigeniti Filij imitatur.*

Nempe, Missa non aliud est quam passionis Dominicæ non solum repræsentatio, sed & mystica & incruenta renouatio. Quapropter sicut semel patiens, totius mundi peccata in se assumpsit, suo expianda cruore: ita in ipsum tanquam in eandem victimam in altari immolatam peccata nostra transferimus, vt expiare dignetur. Quod vt significet Sacerdos, initio sacrificij ad altaris gradus descendit, & ibi corpore cernuus, curuis in terram oculis in humilitatis spiritu, æterno se Patri præsentat, quasi totius populi peccatis onustus, vt viscera paternæ misericordiæ commoueat.

Repræsentat porrò Christum aut in horto, aut in Crucis baiulatione incuruum, ob peccatorum pondus eius humeris impositum, sudore & sanguine perfusum Patri supplicantem. Orat ergo ibi in persona Christi Sacerdos pro delictis suis, & omnium circumstantium, imò pro peccatis totius mundi, pro quibus pretium sufficiens semel oblatum in redemptionem, iterum renouatur & offertur, vt iam prosit efficaciter in expiationem. Olim veste poderis, in veste summi Sacerdotis, descriptus legitur totus orbis terrarum, & in pectore ab humeris eius inscripta nomina duodecim tribuum in lapidibus pretiosis: vt meminisset, se pro toto orbe Dei misericordiam implorare, at maximè pro populo Dei, cuius ei cura specialis incumbebat. Multo magis meminisse debet sacerdos nouæ legis, personam Christi gerens, se in veste sacerdotali Crucis figura signata, portare totum orbem terrarum (quem & Christus cruce oneratus portabat, pro quo se immolabat) ideoque pro delictis totius mundi sibi orandum esse, sed maximè pro illis qui commissi sunt suæ curæ, quorum nomina inscripta debet gerere in mente. Nec existimet quispiam, hanc generalem pro totius orbis peccatis orationem parum efficacem esse.

Nam tot vasa iræ apta in interitum, homines in mundo tot peccatis immersos, ad omnia scelera licentiosè proiectos, non sustineret tanta patientia Deus, nisi respiceret hoc sacrificium quotidie oblatum: si illud non offerretur adeò frequenter a piis, quos sibi Deus tanquam semen electum reliquit, multæ orbis partes perirent, & modo dicere possent illud Isaiæ: *Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus.* Stat ergo virtute huius sacrificij mundus, virtute cuius etiam multis spiritus contritionis impetratur, vt à maledictione vltrice eorum capiti incumbente fœliciter emergant. Quapropter nihil adeo tempore Antichristi deplorabitur à piis Christianis, quam quod carere cogantur hoc præsidio pietatis, hac victima salutis ideoque tunc mundus.

mundus obruetur flagitiis. Audi hac de re Hippolytum Martyrem orat. de consummat. mundi. *Lugebunt Ecclesiæ luctum magnum, quia nec oblatio, nec suffitus fiat, nec cultus Deo gratus. Sed Ecclesiarum ædes sacræ tugurij instar erunt, pretiosumque corpus & sanguis Christi non exaltabitur in diebus illis, liturgia extinguetur, Psalmorum decantatio cessabit, Scripturarum recitatio non audietur, sed erunt apud homines tenebræ, & lamentatio super lamentationem, væ super væ.*

Sed in particulari quæritur, quæ peccata hic expientur; Respondeo: Primo, manifestum esse, ad venialem expiationem omnino proficere hoc sacrificium sua institutione, Cum enim Deus non ignoraret figmentum nostrum, creaturæ suæ fragilem statum, & ex primæuo vulnere in malum pronitatem (quantumlibet enim sibi circumspiciat contingit septies siue frequenter cadere, & in lutulento itinere mundi se commaculare) prouidit ei hoc opportunum remedium sacrificij quotidiani, pro culpis quotidianis, in quas incidit vel ex fragilitate, vel ex inconsideratione, vel ex negligentia, aut ignorantia. Quapropter sic orat sacerdos: *Suscipe sancte Pater hanc immaculatam Hostiam, quam ego indignus famulus offero tibi Deo meo viuo & vero, pro innumerabilibus peccatis, offensis, & negligentiis meis, & pro omnibus circumstantibus, sed & pro omnibus fidelibus Christianis viuis atque defunctis, vt mihi & illis proficiat ad salutem in vitam æternum.*

Secundo, valet pro mortalibus, maxime pro occultis, & illis quorum post diligentem inquisitionem memoria non occurrit, pro quibus Propheta nos Deum rogare docet, dicens: *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo.* Hoc ergo sacrificio placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ cōcedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit, inquit Tridentinum, sess. 22. c. 2. Non itaque intelligendum est, immediate per se delere peccata, sed mediate, quatenus scilicet impetrat veram illorum contritionem, & inspirationes ad perfecte pœnitendum, specialiter de peccatis agnitis, generaliter de oblitis vel ignotis. Quandoque vero hic spiritus pœnitentiæ datur tempore sacrificij, quod pro aliquo peccatore offertur: quandoque alio tempore opportuno, prout Deus prouidet, intuitu tamen sacrificij. Sic multi post longa crimina conuertuntur speciali auxilio Dei, & nesciunt virtute sacrificij Missæ id fieri. Quandoque non conuertuntur, quia auxiliis à Deo datis non cooperantur, sed potius abutuntur.

Tertio, remittit, etiam ex institutione sua pœnas peccatis iam ante remissis debitas, pro quibus satisfaciendum foret vel in hoc mundo, vel in Purgatorio. Certa ergo quantitas pœnæ peccatis debitæ condonatur, tum sacerdoti, tum illis quibus applicat sacrificium, tum omnibus pie præsentibus sacrificio, licet nihil de illis sacerdos cogitet: quia hi de fructu participant, tanquam offerentes cum sacerdote, & illi intentionem suam coniungentes, à quo nec per sacerdotem excludi possent.

PROPOSITIO II.

SAcrificium Missæ offertur in gratiarum actionem pro diuinis beneficiis, habet quoque vim noua impetrandi. Propterea dici potest Hostia Pacifica, & eādem ob causam vocatur Eucharisticum, Eucharistia enim nō aliud est, quam gratiarum actio, aut bona gratia. Explicemus vtrumque.

Primo, habet vim impetrādi, & quidem ob infinitum valorem rei oblatæ, ob infinitam dignitatem principalis offerentis, in hoc vtroque fundatur vis & efficacia ad impetrandum. Adeo vt nulla sit gratia, nullum sit donum, quod sacrificij huius oblatione non possit impetrari: nec vllus sit numerus personarum quantumlibet in immensum excrescens, quin illis valeat impetrare, ab ipsis vel pro ipsis oblatum. Est enim Christus principalis offerens infinite Deo gratus, eius quoque merita quæ hic Patri repræsentātur infinita: eius passio, cicatrices, vulnera, sanguis, infinitum valorem habent. Et sic cum per hæc omnia in sacrificio oblata obsecramus, non est limitata vis impetrandi: quin potius verum hic est illud Cypriani: *Quantum fidei capacis offerimus, tantum gratiæ inundantis hauriuntur.* Iterū se in Missæ sacrificio offert is, *qui in diebus carnis suæ ad Patrē preces offerens cū lachrymis, exauditus est pro sua reuerentia, nunc autē sēper viuēs est, ad interpellādū pro nobis, & saluare potest, accedētes per semetipsū ad Deum,* accedens ipse ad illum, denuo offerendo incruente se ipsum. Nec minorem habet vim modo quam tunc, cum ex illo tempore meruerit apud patrem, vt quoties per corporis & sanguinis sui oblationem accederet populus ab eo electus, non repudiaretur, cum nec repelli posset tantum munus.

Confidenter igitur accede, ô Christiane, pro qualibet indigentia, aut necessitate: dilata os tuum, explica desiderium, expande cordis affectum, vt hic tanto capacior fias cœlestium donorū. Vide in particulari & attēde egestatem tuam, vt melius scias, quæ petere debeas, & valeas impetrare. Et quidem quoties accedis ad sacrificiū te examina, An forte superbiæ & vanæ gloriæ morbus ægrotes; Pete hic donum humilitatis ab eo qui amore tui sic se humiliat, maiestatem suam velans modica specie panis & vini & miro quodam modo se exinaniens.

Concupiscentia & sollicitudo nimia rerum caducarum te angit? Pete gratiam cor tuum his extricandi, & ad cœlestia erigendi, quærendo primum regnum Dei, & alia quæ sunt salutis. Impatientia te conturbat contra domesticos, inuidia & iracundia concitat contra proximos; Ecce sacrificium hoc Charitatis est vinculum, symbolum pacis, ibi te offer Christo omnis benignitatis & patientiæ prototypo, & roga, vt & ipse regnet in corde tuo, tribuens gaudium & pacem in spiritu sancto.

Denique expone redemptori tuo, quam frigidus sis, ac tepidus, quam languens & aridus, vt excutere dignetur teporem Charitatis ardore, & sanare languorem ariditatemque tuam, pietatis spiritum impetrando. Si aspectus ænei serpētis sanitatem tribuebat vulneratis aut languidis, percussione serpentis, Si vmbra Petri curabat ægros, quis poterit ambigere, quin Christi deificum corpus dum in Missæ Sacrificio quotidie deuote conspicitur, plurimum conferat ad animi ægritudinem depellendum, & salutem conferendā?

Sed & maxime petenda hic est vitæ nostræ directio, necessaria in tantis tenebris & tam lubrica via, auxilium gratiæ contra tentationes & peccata implorandum est, vt dirigantur pedes nostri in viam æternitatis & pacis. Nam de hoc sacrificio absque dubio verum est illud: *sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.* Denique peti possunt temporalia dona quatenus saluti congruunt, recta gubernatio, prosperitas, salus familiæ, parentum, & amicorum, &c.

Aduerte vero cum Theologis, licet fructus satisfactionis quem potest applicare sacerdos pro aliis celebrans, finitus sit, & à Christo ita determinatus vt si pro pluribus celebret & illis applicet, minor sit in singulis fructus; tamē impetrationis est infinitus, non limitatus, aut determinatus. Quia fundatur in valore infinito, & oblationis & Christi offerētis, ita vt licet pro pluribus in sacrificio specialiter ores ad aliquid impetrandum, non minus prosit, quam si pro vno aut paucis.

Hinc inferunt aliqui, sacerdotem teneri totū illum primum fructum, remissionis pœnæ satisfactionis, applicare illi, qui sufficiens stipēdium cōtribuit, & pro se sacrificiū offerri curauit, nec posse illum pluribus applicare sine diminutione, vnde fit vt plura stipendia non possit accipere sine iniustitia. Attamē non vetatur in suo *Memento* pro pluribus orare, & specialiter eos Deo cōmendare: non quidē applicando priorē illū fructum, sed fructū impetrationis, qui sine iniuria aliis etiam applicatur: eum propterea non minor fit in illo, qui curat sacrificium pro se offerri: quandoquidem infinitam vim & valorem habeat, & personis quantumlibet multiplicatis Dei dona conciliare potens sit.

Similiter fructus qui respōdet audientibus Missam, quatenus concurrendo per præsentiam, intentionem, & attentionem, offerentes sunt, est infinitus extensiue: ita vt si infinitæ personæ, vnam eandemque Missam possent audire, non minus participarent, quam si solum tres audirent. Est enim hic longe alius fructus à primo, & non tam pendet ab intentione sacerdotis, quam ex intentione prima Christi volentis & decernentis, vt cuilibet pie sacrificio assistenti, & intentionem suam cum sacrificante coniungenti, fructus specialis satisfactionis & remissionis pœnæ respondeat. Vnde longe plus fructus refert, is qui procurans à sacerdote pro se sacrificium offerri, simul interest, quam qui stipendio dato sua præsentia non concurrit. Ratio est, quia licet talis gaudeat fructu, quē sacerdos applicat ex intentione particulari; tamē nō gaudet illo fructu, qui sibi debetur vt offerēs est: qui enim sacrificio assistit, offerre speciali titulo dicitur, & fructum specialē obtinet. Vnde Sacerdos sic orat: *Memēto Domine omnium circunstantium, quorum tibi fides*

cognita

cognita eſt, & nota deuotio, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis, pro ſe ſuiſque omnibus pro redemptione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis & incolumitatis ſuæ, tibique reddunt vota ſua, æterno Deo viuo & vero.

PROPOSITIO III.

IN *Sacrificio Miſſæ continetur Hoſtia Pacifica.*

Melchiſedech in gratiarum actionem pro victoria, quam Abraham tulerat de Regibus, reducto Lot fratre ſuo obtulit panem & vinum tanquam ſacrificium pacificum hoſtiam ioctuentiam (Hoſtibus à domitis Hoſtia nomen habet, inquit Poëta.) Et veriſimile eſt partem panis cremando ſacrificaſſe, nam fruges torreri ſolebant: partem etiam vini libando ſiue effundendo in gratiarum actionem, reliquam militibus diſtribuendo. Sic mos habebat in ſacrificio pacifico. Similiter Chriſtus Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech ad Patrem receſſurus, accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, illum eleuatis oculis obtulit Patri gratias agens, tanquam hoſtiam pacificam, illum tranſelementans in ſuum corpus & ſanguinem, incruente illud offerens, myſtice illum tundens. Et poſtquam ſacrificaſſet, participauit de illis Apoſtoliſque ſuis diſtribuit, tanquam Ducibus & inclytis militibus ſuis, quos breui deſtinaturus erat per vniuerſum orbem dimicaturos pro ſua gloria, contra ſathanam, idola, peccata, contra poteſtates huius ſæculi.

Præcepit autem ſimiliter eis, vt in memoriam & gratiarum actionem victoriæ, quam tunc reportabat de morte & inferno, virtute ſanguinis ſui in paſſione ſtatim fundendi, eandem victimam pacificam offerrent vſque in finem ſæculi. Quapropter hæc eſt vna ratio, cur quotidie offeratur, dicente Sacerdote: *Suſcipe, Sancte Pater, in memoriam Paſſionis, Reſurrectionis, Aſcenſionis Ieſu Chriſti Domini noſtri.* Et iterum: *vnde & memores Domine nos ſerui tui tam beatæ Paſſionis, Reſurrectionis, Aſcenſionis, offerimus præclaræ Maieſtati tuæ de tuis donis ac datis Hoſtiam ſanctam, puram, immaculatam, panem ſanctum vitæ æternæ & calicem ſalutis perpetuæ.*

Primò igitur Chriſtianus ad ſacrificium accedens, & in gratiarum actionem offerens illud, memor eſſe debet generalium beneficiorum & myſteriorum, Redemptionis noſtræ, Incarnationis & vitæ Filij Dei, mortis & Paſſionis, Reſurrectionis & Aſcenſionis. Secundò tot Sacramentorum nobis in ſubſidium ſalutis relictorum, è quibus tanquam fontibus, fluenta gratiæ in nos deriuantur. Nec enim exiguū beneficium eſt, quod inter chriſtianos nati & educati, fructu Baptiſmi, Confirmationis, Pœnitentię, Communionis, ac ipſiuſmet ſacrificij gaudemus: & lacte Eccleſiæ Dei alimēto verbi, ſanguine Chriſti nutrimur, cùm tot animarum millia, horum defectu in infidelitate æternum pereant. Tertiò in particulari memor ſit beneficiorum ſpiritualium, quæ quotidie ſpecialiter in eum influit diuina bonitas, inſpirando, illuminando, dirigendo, per gratiam præuenientem, concomitantem, ſubſequentem ſibi auxiliando. Videat à quot peccatis diuina ſit erutus clementia, in quibus quandoque iacebat concatenatus, dicatque cum Propheta: *diruptiſti Domine vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis.* Conſideret quandoque à quot peccatis præſeruetur diuinæ manus beneficio, in quę vel infirmitate, vel tentatione, vel malitia, incideret. Miramur enim quod ille in furtū, iſte in adulterium, alter in hæreſim vel homicidium ceciderit, nec aduertimus illud Auguſtini, *Non eſt peccatum quod facit homo, quod non poſſit facere alter homo, niſi inuetus ab eo quo factus eſt homo.* Multi nobis fortiores, ſapientiores, deuotiores, ceciderę grauiſſimè, & æternum colliſi ſunt. Vnde ergo ſtat, quicunque ſtat, niſi quia ſpeciali auxilio potens eſt Deus eum ſtatuere? Nemo ergo ſit ingratus, ne ſua ingratitudine tanquam vrente vento, fluenta gratiæ roremque diuinæ pietatis exſiccet. Ad hoc vero eſt inſtitutum hoc ſacrificium, vt per illud gratias referens, diuinum agnoſcat beneficium, & dicat: *Lauabo inter innocentes manus meas & circumdabo altare tuum Domine, vt audiam vocē laudis, & enarrem vniuerſa mirabilia tua.* Quartò etiā memor ſit temporalium beneficiorum, ſciatque dona Dei eſſe, & continuò ab eius benefica manu dependere: à qua non ſolùm prouenit familiæ proſperitas, opes, honores, ſanitas, ſed & ipſa vita ſingulis momentis eſt pendula, & periculo obnoxia. Venus eſt qui ab ipſo afflatur, mòxque diſſlat or. Quot videmus quotidie diſcrimina, quot acerbos caſus? Vnus fluctibus abſorbetur, alius igne, alter latrocinio perit. Vous cadit ex equo, alios muto concidente iacet oppreſſus, alter in rixa interfectus. Hæc verò frequenter permittit Deus, dum in peccati mortiferi homo iacet periculoſo ſtatu. Cùm ergo id tibi nec dum contigerit, diuinæ gratiæ id adſcribe, non merito tuo; & omnia hactenus dicta in rationis bilance expēdens, dic cum Pſalte: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi, Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.* Hic eſt Calix qui offertur & eleuatur in ſacrificio Miſſæ, iungetu votum animumque, vt particeps fiat, & poſſis cum Sacerdote dicere. *Offerimus tibi Domine, Calicem ſalutaris, tuam deprecantes clementiam, vt in conſpectu diuinæ Maieſtatis tuæ, pro noſtra & totius mundi ſalute cum Odore ſuauitatis aſcendat.* Nempe ſicut quando Noë cum familia erutus à diluuio inundante, in gratiarum actionem obtulit ſacrificium, *odoratus eſt Dominus odorem ſuauitatis*, ſic multo magis acceptabile eſt hoc ſacrificium noſtrum & odoriferum Domino, cùm offertur in gratiarum actionem, pro eo quod liberare dignetur ab æterna perditione. Et ſicut in ſymbolum fœderis, in cœlo poſuit Dominus arcum illum variis coloribus adornatum, vſque in finem ſæculi apparitur: ita & in cœlo myſtico, in Eccleſia Dei, Chriſtus Ieſus pro nobis crucifixus varijs vulnerum & cicatricum coloribus exornatus, toſtar arcus fuit in cruce porrectæ & curuatis brachiis extenſus: ipſumque Patri repræſentamus in memoriam & ſignum fœderis in finem vſque ſæculi, dicentes: *Protector noſter aſpice Deus, & reſpice in faciem Chriſti tui.*

PROPOSITIO IV.

SAcrificium Miſſæ etiam holocauſtum, quo ſumma Dei Maieſtas colitur & honoratur.

Ratio eſt, quia cum ſacrificium Crucis perfectiſſimū holocauſtum fuerit, quo Chriſtus ſe totum Patri immolauit: ita & noſtrum, quod illius eſt quædam repetitio & renouatio, in holocauſto tota victima cremabatur, ad ſignificandum ſummum Dei dominium in res omnes, & omnia ei ſecunda eſſe ad eum eiuſque gloriam, ſimul offerēs proteſtabatur ſe totum eſſe Dei eum hoſtia, ſeipſum in Deum trāſferens & conſecrans, & ad id ſignificandum, capiti hoſtiæ manus imponebat Chriſtus igitur in ara Crucis, vt perfectum holocauſtum offerret, non aliam quæſiuit victimam, ſed vt ait Apoſtolus: *Tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam in odorem ſuauitatis.* Offert vero ſe totum, extenſis manibus, nudo corpore, oculis demiſſis, capite curuo, in agnitionem ſupremæ Maieſtatis, & noſtræ ſeruitutis, ſubiectionis, nihilitatis. Ignis quo immolatur & crematur non eſt materialis ſed myſticus: Ignis omniū ardentiſſimæ charitatis, è corde aperto: quaſi è fornace amoris prodiens, vt victimam hanc corripiat, conſumat, & in Deum transferat. Ac ſicut in holocauſto ſanguis victimæ fundebatur per altaris circuitum: ita ipſe offerens ſeipſum, fudit ſanguinem in circuitu altaris, hoc eſt crucis: vt ſciremus, omnes orbis nationes huius ſanguinis & ſacrificij fore participes. Nam ſuperior pars Crucis ſanguine aſperſa, ſignificat Orientem: inferior Occidentem: lateralis pars à dextris, & ſiniſtris, Auſtrum & Meridiem.

Aduerte verò quod iam ab inſtanti Conceptionis agnouerit Chriſtus, ſe à patre ſacerdotem vocatum eſſe oleo ſpeciali gratiæ & lætitiæ præ conſortibus ſuis, vt repudiatis antiquis victimis nouum ſacrificium offerret pro vniuerſo mundo: ideoq; ex tunc ſacrificio interiori ſeipſum obtulit, voluntate perfectā corpus & ſanguinem conſecrans Patri in oblationem: ſic deſcribit Apoſtolus ad Hebr. 10. ex Pſal. 39. vbi ſecundum 70. legit Chriſtum dum mundum ingrederetur dixiſſe ad Patrem: *Hoſtiam & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi. Holocauſtomata non tibi placuerunt, tunc dixi: Ecce venio, vt faciam voluntatem tuam, in qua quidem voluntate ſanctificati ſumus, per oblationem corporis Ieſu Chriſti ſemel.* Indicat Apoſtolus per iſtam voluntatem, iam ab initio Chriſtum meruiſſe noſtram ſanctificationem, vocato; oblationem & ſacrificium corporis Chriſti, adiiciens eā ſolum ſemel factam, quia ex ea hora, qua incarnatus eſt, vſque ad mortē Crucis, tota eius vita vnica fuit oblatio ad ſacrificiū, quia ex tunc quicquid patiebatur, pars erat illius ſacrificij & holocauſti in cruce cōſummandi. De quo rectè illa verba in extremo ſpiritu ab eo prolata intelliguntur: *conſummatum eſt*, ſacrificium ſcilicet, quod à primo vitæ meæ inſtāti, cœpi Patri offerre. Vnde rectè aliqui notāt verba Chriſti apud Marcum, ad filios Zebedæi directē: *Poteſtis bibere calicem*

Marc. 10

calicem quẽ ego bibo, & baptismo baptizari quo ego baptizor? His indicat se continuo bibere calicẽ Passionis, & baptizari lauacro amaro dolorum interiorum, continuoque hæc offerre in sacrificium Patri. Quæ verba continentur apud Matth. *Potestis bibere calicem quem bibiturus sum?* Hoc est; Quem ego desiderio magno desidero perfecte bibere & exhaurire, vt adimpleam voluntatem Patris: *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor donec perficiatur in me:* Quasi dicat, Quanto desiderio vrgeor & premor, ad Baptismum illum, ad calicem Passionis amarum, ad sacrificium Crucis consummandum; quem quidem calicem, Baptismum, sacrificium, iam animi præparatione continuo offero, & in laborum tolerantia inchoo, nec quiescam donec ex integro perfectum exhibuero.

Ex his igitur patet sacrificium Christi holocaustum fuisse amoris, ardentissima flamma in Dei gloriam totum translatum. Et hoc etiam conuincit figura antiqua Isaaci. Hunc enim non simpliciter offerre Pater iubetur, sed expresse dicitur, *In holocaustum offeres*, totum cremando, nullam illius partem reseruando, quæ mihi perfecte non offeratur. Quia scilicet illius figuram debebat gerere, qui in eodem monte perfectissimo holocausto se oblaturus erat futuro tempore. Et subtiliter aduertit S. Thomas, non legi in Scriptura, quod Isaac aliud obtulerit sacrificium, sicut alij Patriarchæ & iusti: dicitque per hoc indicari, quod in illa voluntate perfecte generosa, & forti, per quam à Patre monitus de Dei voluntate, paratum se offert (dum ligari non renuit, aram conscendit, iugulo cultrum dedit, immolationem certo expectauit, sicut Agnus cum silentio super altare recumbens) obtulerit Isaac sublime suum sacrificium & oblationem. Et quia non solum excellens erat hæc Isaac oblatio, sed simul eam quam Christus excellentissimam erat consummaturus repræsentabat, non fuit opus mentionem fieri alterius sacrificij ab Isaac oblati.

His vero satis probatis de Christi holocausto in Cruce, consequitur etiam in Eucharistia holocaustum esse quod maxime offertur ad Dei gloriam & laudem: quia non minor est in Christo incruente immolato amoris flamma, non minor charitas ignita ad sacrificium hoc sui ipsius totum in Patris gloriam transferendum, quam fuerit in Cruce. Monemur vero nosipsos cum hoc sacrificio totos Deo consecrare, & instar holocausti offerre totum corpus, animam, spiritum, vitam; vt nihil in nobis remaneat, quin in Deum cupiamus transferre, in obsequium & sacrificium laudis perpetuæ. Non est enim oblatio dignior, quam se ipsum pure & integre cum oblatione corporis Christi in Missæ sacrificio offerre, quanto intimius potest fieri, cum omnibus viribus & affectibus, & nihil efficacius pro peccatis diluendis.

Quærit Propheta Michæas cap. 6. *Quid dignũ offerã Domino: Curuabo genu Deo excelso, Nunquid offeram illi holocaustomata & vitulos anniculos? Nũquid placari potest in millibus arietum? Nunquid dabo primogenitum & fructum ventris mei pro peccato meo?* Quasi dicat Quid offeram, vt eius gratiam promerear; Nunquid victimas & holocausta sufficit mihi illi curuare genu meum, vt faciunt aliqui nobiles & aulici? Nunquid Deus poscit à me piaculum & victimam filij, vti ab Abrahamo: aut potius sicut Saturnus, & Moloch, & alij dij Gentium, poscunt victimas humanas, filios & filias immolandas; Minime quidem sufficit ei dona, oblationes, & victimas offerre, aut genu curuare, nisi comitetur oblatio sui cum fide & humanitate, cum magna reuerentia Maiestatis summæ, cum contritionis & amoris igne & flamma ardente. Vnde August. serm. 136. de Tẽpore. *Quærebas quid offerres pro te? Offer te. Quid enim Dominus quærit à te, nisi te? Quia in omni creatura terrena nihil melius fecit te. Quærit te à te, Quia perdideras te.* Audi Sapientẽ Senecã: Socrati magistro suo discipuli multa dederant, Æschines pauper nihil habebat quod daret, donauit seipsũ dicẽs: *Alij multum tibi dederunt, plus sibi reliquerunt, ego vero nihil mihi reseruo.* Cui Socrates: *Quidni tu mihi magnum munus dederis, nisi forte paruo te æstimas?*

Simili modo parum æstimat Deus, si dederis tua, plurimum si te, intime, cordialiter, amorose offeras, maxime in vnione & coniunctione huius sacrificij, Deo summe acceptabilis. Ideo etiã orat sacerdos: *In spiritu humilitatis, & in animo contrito suscipiamur à te Domine, & sic fiat sacrificium nostrũ, placeat tibi hodie, Domine Deus.* Itaque vt sit perfecta tui oblatio, & instar holocausti accepta, offer totum intellectum cum omnibus cogitationibus, offer tuam voluntatem cum omnibus desiderijs, offer cor cum omnibus affectibus, offer totam vitam cum omnibus momentis. Omnia & quæ circa te, & quæ in te sunt ordina in obsequium & gloriam illius, qui omnium est principiũ & finis. Sic Christo conformis eris, siue in Cruce, siue in hoc mysterio sese totum Patri offerenti in laudem & gloriam nominis eius. Quod ipsam plebem assistentem sacrificio facere, indicat sacerdos, dum vtramque manum immediate ante consecrationem, offerendæ victimæ imponit, hoc est, pani & calici consecrando: qua cæremonia indicat, quod plebs offerens seipsam immolet in hac hostia, seque Deo consecret. Vnde dicit: *Hãc igitur oblationem seruitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, quæsumus vt placatus accipias, diesque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripias, & in electorum tuorum iubeas grege numerari.*

RECOLLECTIO ET Exhortatio ad sacrificium Missæ.

Ex dictis sacris elucescit, quanta cum attentione & deuotione Missæ sacrificium non solum a sacerdote, sed ab assistente, offerendum sit: vtpote quo nihil Deo honorificentius, nihil dignius aut sanctius: nihil pro peccatis efficacius, nihil omnibus vtilius, nihil opulentius, nihil gratius Iesu Christo, Mariæ Virgini, Angelis aut beatis mentibus, ab Ecclesia Militante possit præsentari. Vt singula recolligendo compendiose elucidemus.

Primo: Quid est *Missa*, nisi legatio quotidiana sanctissimæ Trinitati facta, cum munere incomparabili coniuncta, in testimonium seruitutis nostræ ac dependentiæ, in agnitionem quoque Vniuersalis Dominij eius, supremi Numinis infinitæ Maiestatis?

Offertur enim primo Authori vitæ & mortis, vita & mors Iesu Christi primogeniti omnis creaturæ, tanquam tributum quotidianum, ab Ecclesia Militante, cooperante & assistente cœtu totius Ecclesiæ Triumphãtis? vt honor supremus Trino & vno impendatur Numini ab omni creatura, eiusque celebretur Potentia, sapientia, Bonitas, ac infinitæ perfectiones elucentes in hoc mysterio. Quid igitur potest esse honorificentius, quam quod cœlum & terra, omnisque creatura in Christo Iesu recapitulata & compendio collecta, simulque in ipso Deus ipse Deum summo colat honoris obsequio?

Secundo: Quid est *Missa*, nisi perfectum holocaustum ardentissimæ charitatis, in quo ipse Deus sacri amoris Christus Iesus seipsum vt victimam transfert & consumit ad honorem Patris? Renouat enim hic totum charitatis ignẽ flagrantissimum, quo eius cor vnquam vel in cœna amoris extremi extrema scena, Vel in cruce igniti amoris exæstuante fornace, vel in tota simul vita exarsit. Ac simul in hoc sacrificio inuitat nos omnes, Vt totum cordis amorem iungamus, & nos ipsos offeramus cum ipso, ignita & odorante dilectione, vt consummetur holocaustum acceptabile Patri, non solum corporis sui veri, sed & mystici: optãs omnia sua membra mystica, hoc est, omnes fideles, eodem quo ipse sacratissimo igne exardescere, & hostiam perfectã fieri in odorem suauitatis. Quid igitur aut Deo, aut hominibus, hoc Missæ sacrificio potest esse acceptabilius?

Tertio: Quid est *Missa*, nisi mensa pretiosissima & dignissima, in qua sacrificatur, & vt cibus proponitur diuinitas humanitati coniuncta, cibus diuorum, beatorum mentium edulium in æternitate, & refectio animarum sanctarum in peregrinationis tempore?

Vinum quoque germinans Virgines propinatur, ac velut libamen sacrum mystice effunditur. sanguis ille pretiosus Vuæ, de qua Iacob vaticinatur: *Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine Vuæ pallium suum.* Quid ergo Missæ sacrificio & conuiuio dignius aut sanctius, an in cœlo diuinitate, an in terra humanitate Christi quidpiam pretiosius potest reperiri, vt Patri æterno offeratur aut hominibus in cibum & sanctificationem ordinetur?

Quarto: Quid est *Missa*, nisi viua & perfectissima repræsentatio, imo renouatio Incarnationis Filij Dei, Natiuitatis eius, vitæ sanctissimæ, Passionis & mortis sacratissimæ, ac totius Redemptionis à Iesu Christo peractæ: iterum, hic oblatio est vulnerum; iterum, Vox, sanguinis ad Patrem pro misericordia inclamantis? iterum, supplicatio & oratio illius, de quo dicit Apostolus; *Quod*

cum lachrymis & clamore valido supplicans Patri in diebus carnis sua exauditus est pro sua reuerentia. Quid igitur hoc Missæ sacrificio pro peccatis potest esse efficacius, Audi sanctum Martialem vnum ex septuaginta duobus discipulis, in Epistola ad Burdegalense cap. 3. *Quod Iudæi per inuidiam & odium immolauerunt, putantes se Christi nomē à terra abolere, hoc ipsū causa nostræ salutis in arca sanctificata perficimus: scientes hoc solo remedio vitā præstandam, & mortem effugandam, hoc enim Dominus iussit nos agere in sui commemorationem.*

Quinto: Quid est *Missa*, nisi meritorum Christi efficax applicatio, ac thesauri eius apertio, ex quo opes cælestes depromamus, & nobis accumulemus, ac debita omnia Deo abunde persoluamus; Quid ergo Missæ sacrificio opulentius, aut hominibus vtilius? Si Pater nobis iterum donat Filium, nunquid omnia nobis cum illo, aut propter illum donabit? si impetramus quod petimus in nomine eius, quanto magis quicquid ipsemet hic præsens, vt Mediator & Ingressor, vt Sacerdos & Hostia, à Patre pro nobis poscit? Ergo gratia, vita, salus, pax publica, & quælibet cælestia dona hic possumus impetrare; imo quodam quasi pretio e thesauro meritorum Christi deprompto, censemur nobis comparare, offerentes Patri per sacrificium iustum valorem ad impetrandum.

Sexto: Quid est *Missa*, nisi oblatio Iesu Christi Filij Virginis, quem Patri offerimus cum Maria Virgine, vt agnoscat & rememoret se eundem voluisse habere cum illa Filiū qui se pro fratribus in finem vsque sæculi offerret & sacrificaret, carnem scilicet & sanguinem illum virgineum, Diuinitati iunctum litando. Quem agnoscens Pater diceret? *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* & per quem omnes mihi placent, quicunque placent. Quid ergo Virgini Matri hoc sacrificio potest esse gratius; Quid nobis filiis eius, fratribus Christi acceptius;

Septimo: Quid est *Missa*, nisi erectio scalæ Mysticæ, cœlum & terram attingentis; Est enim Christus ratione humanitatis terram, ratione Diuinitatis cœlum attingens. Ipse ergo per Scalam illam designatus fuit, quia per ipsum cœlum conscendimus. Quotidie vero hæc Scala nobis præsto est, sacrificio mediante, vt ad cælestia ascendamus: & Angeli sunt hic ascendentes & descendentes, vt vota nostra ad Deum ferant, & dona referant, Igitur hic quotidie veritatem habet illud: *Videbitis Angelos ascendentes super Filium hominis.* Quid ergo hoc Missæ sacrificio potest Angelis esse gratius.

Octauo: Quid est *Missa*, nisi renouatio sanguinis à Christo, qui Dux & Caput est Martyrum, profusi: ac simul commemoratio mortis omnium qui illum sequuti sunt, maxime per Sanguinis pro ipso effusionem; qui fuere velut victimæ ei sanctificatæ, vnde; *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.* Quapropter cum in sacrificio, cum morte Vnigeniti Filij Dei mors ipsorum celebri ritu commemoretur? quid gratius illis contingere possit quotidiana hac oblatione?

Nono: Quid est *Missa*, nisi eleuatio *Agni stantis tanquam occisi*, coram cuius Throno acclamabant: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, qui est, qui erat, & qui venturus est*? Ad illius etiam pedes omnes Beati merito suas mittunt coronas, agnoscentes ab illo sibi fuisse comparatas. Vnde & ipsi illud hic inclamant quotidie: *Dignus est Agnus qui occisus est, accipere diuinitatem, & gloriam, & honorem:* item, *Benedictio, & claritas, & gratiarum actio, virtus & fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum* Quid ergo omnibus beatorum Ordinibus potest esse gratius hoc Missæ sacrificio, in quo Ecclesia Triumphans cum sorore sua Militante voces miscet exultationis & confessionis.

O igitur Christi fideles, hoc obsequium seruitutis Vestræ, hoc pretiosum tributum ita diuinæ Maiestati gratum quotidie persoluite, hoc amoris holocaustum ex intimo cordis cum Iesu sacerdote magno offerte; huic mensæ & conuiuio sacrato, in quo humanitas diuinitatis vnctione perfusa & cōdita cibus proponitur, assistit, & de illo participate; mysteria Incarnationis, vitæ, Passionis Domini nostri renouate, de thesauro meritorum eius exuberanter hic depromite, opes donaque cælestia comparate: Virgini Matri vestræ filium suum offerte: vt illum pro vobis & per vos æterno offerat Patri munus acceptabile: per hoc sacrificium cælestis instar scalæ institutum, ad cælestia mente conscendite cum sanctis Angelis Martyribus, ac Electis, gratiarum actiones, vocesque laudis libenter & frequenter hic miscete.

Quoties enim ad Missæ sacrificium acceditis, meminisse vos velim illius Apostolici moniti: *Accessistis non ad montem tractabilem & accensibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam.* (In his nempe symbolis olim Deus visionum apparebat, populum terrebat, vt patuit Exod 19. & 20. dum legē timoris Moysi & populo tradere voluit tremebūdo) *Sed accessistis ad Sion montem & ciuitatem Dei viuētis Ierusalem cælestem, & multorū millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sūt in cælis, & Iudicem omnium Deum, & Spiritus iustorum perfectorum, & Testamenti noui Mediatorem Iesum, & sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel.*

Hæc cogitate, hæc ruminate, in cordibus vestris, ô fideles Christiani, dum Christi mysteriis venerandis assistitis. An non enim ibi Sion mons & ciuitas Dei viuentis, vbi *Iesus Christus* Filius Dei viui apparere dignatur, & seipsum immolare æterno suo Patri incruente, sicut olim in monte Sion semel fecit cruente? Si nomen *Sion* i. *speculam* significare dignoscitur, & mons sublimitatem? certe hic contemplari & speculari oportet omnium mysteriorum mysterium altissimum. Quod qui nobis tradidere Apostoli, non doctas fabulas sunt sequuti, sed notam nobis fecere Domini nostri Iesu Christi virtutem & præsentiam hic occultam speculatores facti, illius magnitudinis, in qua accipiens à Patre honorem & gloriam, voce magnifica ad eum delapsa est: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite.* Quem postea iuxta hoc Patris præceptum in monte Sion in cœna vltima attentus mentis corporisque auribus auditores; disertis verbia pronunciantem audierunt: *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus.* Sed ipsi ibidem præceptum idem peragendi vsque in finem sæculi acceperunt, tam pro se, quam pro suis in Sacerdotio successoribus. Igitur quoties idipsum peragitur, montis Sion, & mysticæ actionis in ipso primum exercitæ memoria viua renouatur. At tunc verum est de filiis Ecclesiæ ad hoc mysterium pie contemplandum accedentibus: accessistis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis.

Secundo, an non ibi Ierusalem cælestis, & multorum millium Angelorum frequentia; Quid est Ierusalem, nisi visio pacis? Defecit & cessit Ierusalem terrena, successit Ierusalem cælestis, quæ est vel Ecclesia Militans per fidem & spem, aspirans ad visionem æternæ pacis, vel Ecclesia Triūphans in illa iam pace secure regnans & exultans.

Quoties igitur ad Missæ sacrificium accedit fidelis, se de ciuibus Ierusalem sanctæ esse protestatur, membrumque Ecclesiæ Catholicæ, in qua & à qua sola hoc sacrificium Deo viuenti offertur, in quo præsens fidei oculis videtur, & adoratur Deus pacis Iesus Christus, qui per sanguinem suum pacificauit, siue quæ in cœlis, siue quæ in terris, cuius quidem pacis vt particeps sit plebs fidelis, frequentia & feruentia Vota ibi emittuntur à sacerdote & ministris.

Protestatur quoque qui sacrificio interest, se per fidem & spem accedere ad Ecclesiam Triumphantem, ac in medio ciuium illius se iam esse qui Regem hic suum adorant. Vnde pronunciat illud: *In medio Angelorum psallam tibi, & adorabo ad templum sanctum tuum.* Frequentiam enim spirituum cœlestium tunc esse iam sæpius dictum est, & demonstratum.

Tertio, an non ad *Ecclesiam primitiuorum qui conscripti sunt in cælis*, accedere censetur quilibet Christianus in Missa per vnionem & communicationem sanctam, quam percipit ibi cum meritis primogenitorum filiorum Dei, hoc est, Apostolorum & primorum fidelium ac martyrum; Hi nempe iam vita functi, in cælis conscripti ciues regnant, quia cum Christo victimas sese obtulerunt, & pro illo vitam & sanguinem profuderunt.

De his agit sacerdos dum nomine totius plebis in Canone dicit: *Communicantes, & memoriā venerātes imprimis gloriosæ semper Virginis Mariæ, sed & beatorū Apostolorum & Martyrum tuorum Petri & Pauli Andreæ Iacobi, &c.* Quasi dicat; Nos quidē qui ad illā patriam adhuc in via peregrinantes ambulamus, communionem cum sanctis qui iam peruenerunt, per eundem fidei spiritum & vinculum charitatis, quo eis nectimur, obtinemus.

Ideo horum nos memoriam veneramur tibi gratias agentes pro eorum victoriis, quos spiritus tui munere cùm imbelles essent, roborasti, vt fortiter dimicarent, quorum meritis consociari, & precibus adiuuari postulamus. An non hoc est de fide & voto ad Ecclesiam primitiuorum qui conscripti sunt in cœlis, accedere;

Quid

Quid aliud etiam eſt accedere ad ſpiritus iuſtorum perfectorum, quam congregari ſanctis & beatiſſimis Angelis, ... & iuſtis om- Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, Martyribus, ... omnibus, qui perfecti in hac vita, per gratiam iam conſummatam perfectionem acceperunt per gloriam & beatam viſionem; cum quibus nobis ſocietas ineſt, quia eiuſdem Eccleſiæ Dei, eiuſdem corporis Chriſtum agnoſcimus, idem corpus Chriſtum agnoſcimus. Et quia illa iam membra perfecta conſummatione & fœlicitate ſecurâ capiti adglutinantur, ideo in Miſſa poſtulamus, vt infirmioribus, membris compati velint, illaque adiuuare, vt & perfici poſſint, & glutino inuiſibili ſpiritus gratiæ ita in præſenti cum capite ſuo connecti, vt in futuro gloriæ perennantis fœdere copulentur, ſpiritus & mentibus beatis, iuſtiſque perfectis connumerari.

Quartò denique, quid eſt accedere *ad iudicem omnium Deum & mediatorum Teſtamenti noui Ieſum, ad aſperſionem ſanguinis melius loquentem quam Abel* niſi adorare illum ſub ſymbolis ſacramenti latentem, qui manifeſtè veniet conſtitutus à Patre Iudex viuorum & mortuorum, iniquis ſupplicia, iuſtis præmia decreturus æterna? Quem quidem modò nunc mediatorem accedimus & agnoſcimus, vt præueniamus iudicem; amplectitur miſericordiam, quam vox ſanguinis noui Teſtamenti imploret, quia Pater eum conſtituit propitiatorem, in ſanguine ſuo vindictam a nobis deprecamur, & clamorem effugere optamus; quem in fine cœlum & terra, crux & ſanguis eius dabit contra rebelles & inſenſatos peccatores. Tunc enim reſumet Iudex iram, & ſanguis eius vocem inſtar Abelis, in cœlum clamantem, cum modo ſit ſanguis redemptionis, ſanctificationis, ablutionis, propitiationis, aſperſionis ſanctæ, & expiationis perfectæ. Ideò miſticè in ſacrificio quotidie funditur, & vt ſacratiſſimum noui Teſtamenti libamen Deo offertur ad propitiationem: Myſticè illo fideles aſſiſtentes aſperguntur, ad peccatorum expiationem & ſanctificationem *Quod ſi ſanguis taurorum & hircorum, & cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quantò magis ſanguis Chriſti qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſeruiendum Deo viuenti?* Itaq; hoc ſãguine filij cõſperſos non poteſt non oculis miſericordiæ & pietatis ſuæ Pater inſpicere, cui cum Miſſæ hoſtia inclamamus: *Protector noſter aſpice Deus, & reſpice in faciem Chriſti tui.* Nec Filius nos hic poteſt deſpicere, ſciens ſe Mediatorem noui Teſtamenti per ſuum ſanguinem, ſine quo non fit peccatorum remiſſio, cui etiam ſupplices hic genua cordis & corporis flectimus, dicentes: *Verè tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael Saluator. Te ergo quæſumus, tuis famulis ſubueni, quos pretioſo ſanguine redemiſti.*

Confirmat hæc omnia quæ dicta ſunt S. Chryſoſtomus & inuitans ad attentionem ſublimem aſtantes Miſſæ ſacrificiu ſic ait. Dum conſpicis Dominum immolatum, ſacerdotem ſacrificio incumbentem & turbâ circumfuſam pretioſo illo ſanguine intingi ac rubefieri, etiamne te inter mortales verſari atque in terra conſiſtere cenſes? An non potius in cœlum transferris, & carnis contagionem omnem abiiciens, mente purâ circumſpicis quæ in cœlo ſunt? O miraculum, ô Dei benignitatem, qui cum Patre ſurſum ſedet, in illo ipſo temporis articulo hominum manibus pertractatur ac ſeipſum tradit volentibus excipere.

APPENDIX

DE DEVOTIONE ERGA VENERABILE EVCHARISTIÆ SACRAMENTVM,

Sub titulo arboris vitæ, & duodecim fructuum eius.

In ipſo vita erat, & vita erat lux hominum. Ioan. 1.

PROLOGVS.

Deſcriptio huius Arboris ac loci in quo oritur. Ex Apoc. 21. & 22.

IN medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem Gentium Apoc. 22. Sub ſchemate huius arboris vitæ, cui totam tuam pietatem dicare opto, rurſus decreui te plenius alloqui de euchariſtico ſacramento, eiuſque effectibus. Ad eius ergo fructus deguſtandos te inuito, oro te, vt ſpero, inuito. Olim Veſtales Virgines capillos ſuos tondentes dicabant eos Arbori lotos, teſte Pierio, vnde & arbor capillatura dicebatur, erat autem fœta fructuum ſuauiſſimorum, ita vt qui guſtarant allecti dulcedine diuelli ab ea non poſſent. Arbor hæc de qua agere exordior, omnino fructifera eſt, copioſos ſuauiſſimoſque fructus per ſingulos menſes parit. Illi capillos tuos dicare conuenit, hoc eſt, omnes tuas cogitationes & affectus, quorum capilli ſymbolum gerunt. In eſu fructuum eius oblectari te frequenter decet, nec ab illa facile diuelli.

Sed vt penitius ſingulas myſticæ huius arboris prærogatiuas deſpicere poſſis, oportet locum in quo oritur, modum quo oritur ex Apoc. lib. ediſcere. Deſiderio igitur cum dilecto diſcipulo in montem illum ſublimem & myſticum deducere, ex quo ciuitas noua, ciuitas lucis & gloriæ plena, eius aſpectu claré ſuit propoſita. Aſcendamus, eandem, præeunte illo, veſtigia premamus. Nec aberrare poterimus, quia Angelus Dux eſt, nec ſpe fruſtrabimur, omnia perſpiciemus, omnia intelligemus, illo nobis ea demonſtrante, illo nobis ea explanante. Sed prius oculos aperi, & nouam lucem implora, ad illius radiantem pulchritudinem irretortis oculis contemplandam. Tu igitur, O Pater luminum: obtuſam & imbecillem mentis noſtræ aciem exacue & confirma: reuela oculos noſtros, vt conſideremus tua mirabilia, & à ſæculis abſcondita myſteria, donec plenius ea dones intueri in æternitate, quando videbimus lumen in lumine, & vitam in fonte vitæ.

Itaque, O fili lucis *!* de ſuper infuſo tibi lumine ciuitatem hanc nouam contemplare. Et primo quidem intuitu aduerte, ipſam eſſe deſcendentem de cœlo, adornatam inſtar ſponſæ in die deſponſationis ac lætitiæ cordis ſui, vt placeat oculis ſponſi, habere quoque *claritatem à Deo, ſimilem lapidi pretioſo.*

Secundò, vlterius ſagaciter ex omni parte circumſpiciés, numera portas & inuenies duodecim: *Ab Oriente portæ tres & ab Aquilone portæ tres, & ab Auſtro portæ tres, & ab Occaſu portæ tres.* In portis Angeli duodecim, tanquã fidei cuſtodes

& vigiles, aut certe tanquam Principes incly ti introeundum commorandum vultu sereno, cunctos allectantes, & inuitantes. In frontispicio portarum legere potes nomina duodecim filiorum Isaac, aureis inscripta litteris.

Tertiò, filiorum ciuitatem non solum superficie tenus attende, sed vsque ad fundum illius mentis tuæ acie penetra, & reperies *duodecim fundamenta, & in ipsis, duodecim nomina Apostolorum Agni*, magnifice insculpta. Sunt verò hæc fundamenta, instar gemmarum, rutilo colore conspicua.

Quartò, locum speciosum & spaciosum, in quo sita est hæc ciuitas, oculis tuis lustra, & in medio videbis, *Fluuium aquæ vitæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede Dei & Agni*, grato & sinuoso flexu fluitantem.

Denique contemplare id cuius gratia primario te in montem ascendere volo: in medio scilicet plateæ ex vtraque fluminis parte, *Lignum vitæ afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum & folia ligni ad sanitatem gentium*. An non hæc ciuitas digna est seria & perspicaci contemplatione nostra? An non digna quæ ab Angelo duce monstretur? An non digna quæ ab Angelo interprete explicetur? Quid ergo de his omnibus dicemus?

Primum diuino lumine freti exordiamur, & dicamus fulgidam hanc ciuitatem, Ecclesiæ statum luminosumque decorem, quodam velut in schemate repræsentare. Hæc modo adhuc Militans, viam carpit præuio lumine gratiæ, postmodum triumphans quiescit in lumine gloriæ. Sola hæc sibi hunc specialem vendicat honorem, quod *Sponsa Dei, Sponsa Agni, Sponsa Christi* nominetur, initiata quodem sponsalitio fœdere in terris, perfecto matrimonio ac consummato hymenæo copulanda in cœlis. Dicatur verò Ecclesia præsens & militans descendere de cœlo, quia (interprete Bernardo) ad instar cælestis & ornata est, & ordinata. Sicut enim cælestis ex Angelis constat, inter quos sunt diuersi gradus, ordines, ministeria & officia: quia aliqui assistunt, alij illuminant, alij purgant, alij in ministerium mittuntur, ita in Ecclesia Dei diuersi sunt gradus, ordines, functiones. Aliqui enim diuinas laudes decantantes Deo assistunt, aliqui prædicationi verbi incumbunt ad illuminandas animas, alij per Sacramentorum administrationem eas à peccatis expurgant. Rectè ergò ciuitas hæc de cælo descendens dicitur, quæ in se Hierarchiæ cælestis speciem quandam exprimit & imaginem. Adde ex Origene, illam è cælo descendere, quia tota cælestis est conuersatione prout patuit in sua primæua eius ætate.

Secundò dicamus duodecim ciuitatis huius portas, Apostolos duodecim designare, quorum prædicatio & doctrina, nobis ingressum dedit ad fidem & Ecclesiam: Nec mireris etiam Angelos duodecim portis adstare vt exhibitores, aut præsidere vt Principes, Apostoli specialiter Angelico adiuti fuere ministerio, ad fidei propagationem, orbisque conuersionem. Si enim cuique fidelium assignatus est Angelus, multò magis fundatoribus Ecclesiæ, & Euangelici verbi seminatoribus, consentaneum fuit Angelos esse coadiutores. Et quia qui ciuitatem hanc inhabitant, ex omnibus mundi partibus collecti sunt, ideirco etiam ibidem dicitur: *Ab oriente portæ tres, Ab Aquilone portæ tres, Ab Austro portæ tres, ab Occasu portæ tres*. Sunt tres in vnoquoque latere, ob mysterium Trinitatis, quod electi in terris fide confitentur, in cœlis facie ad faciem intuentur. Quod autem in portis nomina duodecim tribuum Israel conscripta asseruntur, indicat ciuitatem hanc constructam esse non solum pro Gentibus, sed pro filiis Israel. Imò in duodecim tribubus filiorum Israël omnes electi intelligendi sunt, qui filij Israel non carne, sed spiritu, benedictione appellantur.

Tertiò, dicamus duodecim fundamenta muri ciuitatis, instar gemmarum rutilantia, esse eosdem Apostolos, eo quod hi & portæ & lapides fundamentales sint. Portæ quidem, quoniam per ipsos ingredimur in Ierusalem nouam, fundamenta autem, quia super eorum doctrina & sanguine Ecclesia cœpit solida initiari compagine, adeo vt nec vires inferi, nec omnes impetu Satanæ, eam potuerint conuellere, aut labefactare.

Quartò, dicendum est fluuium illum amœnum, qui procedit de sede Dei & Agni, Spiritum sanctum designare, qui à Patre Filioque procedit, non vt genitus, sed vt impulsus, vt amoris fluuius. Cernitur verò vt in medio fluitans, id est Ecclesiam militantem ex vna parte, Ecclesiam triumphantem ex altera, donis suis & charismatibus, quasi sacro alluuio, perfundens & fœcundans.

Quod ad Arborem vitæ spectat vtraque ex fluminis parte, Christũ repræsentat. Producit ipse fructus gratiæ citra flumen, hoc est, nobis in vita præsenti adhuc degentibus. Producit fructus gloriæ vltra flumẽ, electis scilicet in altera ripa, & vita beata commorantibus. Huic mysterio paululum nobis inhærendum est, sigillatim explicandum, ac videndum, quomodo duodecim fructus producat, durante peregrinationis ac militiæ nostræ statu præsenti. Ad id modò attentam arrige aurem, erige mentem, fili lucis vt lux & vita crescat semper in te, diffusa ab Arbore lucis & vitæ.

Diuino itaque Sacramento fructus duodecim attribuimus, & numerus iste perfectus & mysticus, frequenter in litteris sacris vniuersitatem significat. Vnde cum hic sacrum eloquium asserit, *Lignum vitæ duodecim fructus ferre*, vult omnis generis fructus designare. Et quidem verum est omnis generis fructus in hoc Sacramento reperiri, specialiores tamen recensemus duodecim, ad quos cæteri referuntur, & in illis censentur comprehensi. Dicamus verò hoc lignum reddere fructus per singulos menses, hoc est omni tempore, in Hyeme, in Æstate, in Autumno, in verè semper nouos, semper gustui comedentium gratos quasi singulis mensibus renouatos. Et sicuti nouos ac recentes semper parit fructus; ita semper frondibus, floribusque vernans est. Grandinum crepitantium turbo aut incursantium ventorum impetus, arborem hanc marcescere non facit: nec viorem aut decorem lædit: foresque vel fructus eius excutit. Explico id apertius: diuinum hoc Sacramentum ex eo tempore quo in Ecclesiæ florido Horto Dei manu consitum est, frequenter pati debuit Aquilonis debacchantis turbidos flus, quia multæ contradictiones, hæreses, persecutiones, in illud impegerunt. Spiritus Satanæ inferorum portis erumpens, illud cum cespite suo radicitus conuellere nisus est. Verum, tantum, abest, vt nocumentum intulerit, quin potius inde factum est, vt Arbos firmiorem profundioremque iecerit radicem, & flores fructusque ampliores quaquauersum protulerit: ita vt de illa occinere possimus illud Prophetæ: *Operuit montes vmbra, & arbusta eius cedros Dei. Extendit palmites suas vsque ad mare, & vsque ad flumen propagines eius.* Persecutionibus enim increuit eius gloria, exinde amplius honoratur, adoratur, & vis eius agnoscitur. Ad vmbram illius grauissimam, occurrunt volucres cœli, vt pascant, apricentur, nidolentur. Aduolant cœlestes homines, & electæ mentes, vt fructum carpant, & ab æstu sæculi vstulante refrigerium inueniant.

Aduerte ergò vlterius, & oculos conice in locum in quo consita est Arbos ista. Non enim in loco est inaccesso, maceria aut spinosis sepibus circumcincto: sed in medio ciuitatis est, in loco publico, ad quem confluunt quicunque voluerint, cuiuslibet sortis, ordinis, gradus, nationis. Id verò nobis aperte indicat omnes cuiuslibet conditionis æque ius habere, æquè inuitari ad arboris huius fructus carpendos. Accedite igitur Senatores, Magistratus, Consules, Optimates, Principes, Reges. Accedite Ciues, Mercatores, Opifices, Plebij omnes. Accedite sapientes cum idiotis, pusilli cum magnis, inopes cum opulentis, mulieres cum viris. Floridæ & fœcundæ arboris huius fructus vos alliciant, specie, & sapore, æquale ius vobis competit, nemo excluditur, fructus communes sunt. Quod si variis obuoluti negotiis vos excusatis, nec singulis aut diebus, aut hebdomadis, accedere vobis integrum est, saltem singulos menses ne præterite, quibus fructus nouos potestis colligere, fructus cor & animum vestrum renouare potentes, si gustum & palatum benè purgatum afferatis. Et si nec hoc licet, vel saltem accedite ad Arboris huius Sacramentum, pio intuitu & animo collecto in Missæ sacrificio contemplandum, cibique orexin in vobis suscitandam. Nam vel solus aspectus pius ac desiderium, fructum aliquem adfert. Virtutem eius præsentiscimus, non solum comedendo effectu reali, sed etiam per votum optando, affectu efficaci, & hoc est spiritualiter manducare, quod faciendum his qui Sacramentaliter & realiter nequeunt.

Sed contemplemur nunc particularius Arboris huius fructus, consideremus speciem, pulchritudinem, vtilitatem, bonitatem, vt ad eorum esum alliciamur.

CAPVT I.

Fructus primus Eucharistici Sacramenti, gratia sanctificans.

Primus fructus huius arboris est gratia sanctificans; Illius incrementum certo accipit, qui debita cum dispositione accedit. Hæc gratia, ô fili lucis, animæ lux est, *datumque*

quæ optimum, & donum perfectum descendens à Patre luminum. Fructus nobilissimus ac pretiosissimus est, quo *diuinæ reddimur consortes naturæ.* Licet vero per alia etiam Sacramenta hoc donum nobis communicetur, longe tamen copiosius per istud. Hic enim, vt canit Ecclesia, *Mens impletur gratia.* Quid ita? Quia continetur in eo fons & origo omnis gratiæ, & quia Passio eius, quæ principium efficax omnium cœlestium donorum, speciatim hic repræsentatur. Nemo ignorat in fonte longè vberiorem aquæ copiam contineri, quam in riuulis ab illo fluentibus. Lumen in sole plenius est quam in astris à sole lumen mutuantibus. Vita perfectior est in corde & capite, quam in aliis membris. Arbos plus vigoris habet in radice & trunco, quam in ramusculis. Vere igitur dicimus, sacramentum hoc inter cætera fontem esse inter riuulos, solem inter sydera, caput aut cor inter membra, arborem inter ramos, aut arbusta. An mirum igitur, si gratia hic copiosius hauritur, quam in cæteris Sacramentis? Qui ad fontem accedit, si vas sufficienter capax attulerit, tantum haurire potest, quantum voluerit. Ex parte fontis non est defectus, si non sit ex parte vasis. In hoc mysterio continetur fons aquæ viuæ, & quidem inexhaustus, de quo omnes inuitantur bibere & haurire. Hic inclamat Christus: *Si quis sitit, dabo ei aquam vitæ gratis.* Accede igitur cum desiderio inhians, sitibundus, anhelus, & dic cum Samaritana. *Domine, da mihi hanc aquam:* Dic cum Dauide olim sitiente. 2 Reg. 23. *O quis mihi daret potum aquæ, de cisterna quæ est in Bethleem!* Hæc vtique est cisterna quæ oritur in Bethleem, hoc est in domo panis, ab illo qui panis cœlestis est, & fons simul trahens originem. Oportet igitur nos afferre vasa ampla & capacia, & abundanter haurire hic aquam viuam, aquam salutis, *aquam salientem in vitam æternam.* Audi Cyprianum eleganter hac de re differentem, *In capessendo cœlesti hoc munere, nulla mensura, vel modus est, profluens spiritus largiter nullis finibus premitur, nullis limitibus coercetur, manat iugiter, exuberat affluenter, nostrum tantùm sitiat pectus, & pateat, quantum illuc fidei capacis afferimus, tantum gratiæ inundantis haurimus.*

Apocal. vlt.

Sed forsitan scire optas plenius, vnde originem habeat aqua illa vitæ; Hoc te docebit S. Chrys. monens vt accedas tanquam bibiturus ex vitali costa Iesu Christi Crucifixi, Viuificum liquorem scaturientibus venis semper producente. Origo itaque huius liquoris viuifici, latus est Christi, latus Adæ secundi in cruce soporati, latus Saluatoris, illius *qui venit per aquam & sanguinem*, salutare nobis lauacrum & poculum exhibiturus. Iterum dico, origo illius est augustissimum Diuinitatis sacrarium perfossum & apertum, siue cor amore transfixum, venam vitæ tibi exhibens, vt sugas quantum volueris, & *haurias in gaudio aquas redemptionis, de fontibus Saluatoris*, vt sis participans omnibus eius meritis, per passionem & sanguinem acquisitis.

En igitur primos fructus, quem colligere licet de nostra Arbore vitæ: Gratia scilicet sanctificans, quæ tribuit vitam animæ, & ob hanc gratiam Sacramentum hoc vocatur Arbor vitæ. Fons vitæ. Panis vitæ, Propter hunc fructum gratiæ, de hoc mysterio agens redemptor, dicebat: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in nobis.* Ioan. 6.

CAPVT II.

Fructus secundus, augmentum fidei.

Secundus fructus est mentis illuminatio, augmentumque fidei. In memoriam enim reuocare oportet, ô fili lucis, id quod aliquoties iam insinuaui, fructus scilicet huius Arboris esse fructus lucis, de quibus dicit Apostolus: *Fructus autem lucis est in omni bonitate & iustitia & veritate.* Is qui continetur, hos sibi honoris titulos vendicat.

Splendor paternæ gloriæ. De luce lucem proferens.
Lux lucis, & fons luminis. Dies diem illuminans.

Communicat igitur hic lumen suum, vt dirigantur pedes nostri in viam pacis, bonitatis, iustitiæ, veritatis, æternitatis, & vt fugiamus tenebras erroris, malitiæ, ignorantiæ, cæcitatis æternæ. Imo hac luce nobis ostendit *laqueos, quos absconderant superbi spiritus in via qua ambulamus*, vt illis nos inuoluant, & in perditionis caliginosum iter pelliciant. Quapropter crede mihi Fili lucis. Nullæ animæ de cœlesti & interiori participant claritate, nisi quæ frequenter huic Sacramento luminis, huic Arbori lucis, communicant. Certè non est dubium in iis locis vbi sacramentum hoc frequentatur, maiorem esse diuinarum rerum notitiam, homines que in bonis eligendis, & malis fugiendis, esse circumspectiores. Itaque, cum de negotio aliquo salutem concernente tibi deliberandum est huc recurre, & quoscumque de vitæ statu consultantes, ad idem adhortare, vt depulsa omni caligine, benedicat hic eis ille, qui est vita, & lux hominum, *ac illuminet vultum suum super eos, vt cognoscant in terra viam Domini, & salutare Dei nostri.* Nihil enim ad id efficacius participatione sacrificij Eucharistici, de quo verum est: *Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.*

Quantum ad fidem, lumen eius inerescit hoc Sacramento, cui nomen, *Mysterium fidei.* Quapropter, quoties contingit scrupulis, dubiis, anxiaque vacillatione, te inuolui, accede cum fiducia, & dic cum illo qui offerebat puerum habentem spiritum mutum, quo agitabatur: *Credo Domine, adiuua incredulitatem meam.* Multi anxij scrupulis, ac dubiis implexi, in errores & hæreses prolapsi fuissent, nisi frequenti communione corroborati & illuminati interius fuissent. Exemplum nobis huius rei suppeditant, duo discipuli in Emaus peregrini. Non agnouerunt hi Dominum, licet in itinere de scripturis differentem, & mysteria aperientem. Ignitum quidem Domini eloquium, scintillam quandam noui amoris, cordi eorum sopito suscitare videbatur: *Nonne* (inquiunt) *cor nostrum ardens in nobis erat, dum in via de scripturis loqueretur?* Attamen obnubilabat eos mentis quædam caligo, & de resurrectionis fide vacillatio. Ambulabat cum eis fax veritatis, nec plenè illuminati sunt, donec tandem mensæ assedit, *& cognouerunt eum in fractione panis.* Tunc disruptum fuit velamen, quo eorum cor opertum fuerat, & dissipato omni vacillationis ac dubietatis nubilo, lux veritatis clarissime affulsit. In hac autem fractione panis, Sacramenti nostri aut realis præsentia, aut certe figura & symbolum continebatur, & effectus designabatur, vt docent S. Patres.

Sed & hic maximè admirabile est, quod hoc Sacramentum ab infidelibus, quandoque sumptum eos illuminarit, & ad fidem adduxerit. Audi ex Luca Pinello Societat. Iesu Theol. historiam memorabilem: Exemplum, inquit, commemorabo, quod ipse oculis meis conspexi Romæ an. 1563. In Xenodochio S. Ioannis Lateranensis, adolescens quidam Turca an. 20. qui Ancona, vbi aliquandiu cum patre mercatore Turca vixerat, huc perfugerat. Et cum aliud perfugium non haberet Nobili cuidam seruire cœpit, quo cum adibat templum intereratque Sacro, & quia Italicam linguam callebat, ab omnibus reputabatur Christianus. Post aliquot menses, ægrotare cœpit, & mittitur à Domino ad Hospitale. Recipitur eum conditione, vt secundum Hospitalis leges pareret se ad confessionem & communionem. Adolescens, ne reijceretur, conditionem acceptat, non patefaciens se esse religione Mahumetanum: Res mira. Simul ac corpus Domini sumpsit, maxima contentione animi postulauit Baptismum, palam affirmando se esse Turcam. Præfecti Xenodochij existimantes eum alienatum à mente, vocarunt me (eram tunc comes Patris cuiusdam, qui festis diebus in Xenodochio concionabatur) vt redderem eum quietum. Adolescens reperiuit quod dixerat, méque obsecrauit, vt porrigerem sibi Baptismum, se enim tantum ardorem interius sentire, vt diutius quiescere non posset: sacellanus re diligenter examinata, videns eum circumcisum, sacro Baptismo lustrauit, & mox tranquillior factus est, ac postero die spiritum Deo reddidit. Hæc Pinellus.

CAPVT III.

Fructus tertius, excitatio spei.

Tertius fructus est spei excitatio. Spes nostra sita est in meritis Christi, in illa autem hic maximè communicantur, dum corpus, sanguinem, & diuinitatem, nobis communicat. Quomodo spes nostra amplius posset excitari, vel animari? Meritò ergo quisque fidelis dicere hic potest cum Propheta: *Ecce Deus meus, Saluator meus, fiducialiter agam, & non timebo: fortitudo mea & laus mea Dominus, factus est mihi in salutem.*

Olim Rex Dauid persentiebat animum suum quodam tristitiæ ac diffidentiæ nubilo obtectum deiectumque, insultantibus ei inimicis, & dicentibus *Vbi est Deus tuus?* At seipsum suscitans, obrepentemque torporem excutiens ait: *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei & Deus meus.* Et iterum in fiduciam sese erigens ait: *Transibo in locum Tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei, in voce exultationis &*

& confeſſionis in ſono epulantis. Quā aptè hæc omnia cōueniūt christianis, dum ab inimico ſalutis quodam diffidétiæ languore nbnubilantur. ai enim anxietates obiecit & dicit: *Vbi eſt Deus tuus?* Reſpondeant ipſi: Ecce Deus meos in ſacramento, in Tabernaculo admirabili, ſub ſpecieū velo. Tranſeani vſque ad domum Dei, Sacram Euchariſtiam ſumant in voce exultationis & confeſſionis in ſono epulantis. Tunc diſſipabitur caliginoſua ille fumus, differentiam ingerēs ſalutis euaneſcet ad præſentiam illius, qui ſuum nobis tradit corpus in pignus ſalutis, in artiſ promiſſionis. Ibi dicit animæ, *Salus tua ego ſum.* Ibi reſpondet anima, *Salutare vultus mei, & Deus meus.* Nullibi ita ſpes excitatur ac in hoc myſterio. Nullibi homo opportunius poteſt occinere illud: *In te Domine ſperaui non confundar in æternū. Eſto mihi in Deū Protectorē, & in domū refugij, vt ſaluum me facias Quoniā fortitudo mea & refugium meū es tu, & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.* Vtique hic domus refugij hic arx & fortitudo omnis Chriſtianorum, hic gratia deducens, gratia reficiens & enutriens, gratia fortificans & protegens, gratia perducens & ſaluans. ſic vis vtriuſque nominis Domini, quod eſt Ieſus & Chriſtus, eiuſque efficacia hic maximè eluceſcit, dū ex bonitate ſua enutrit nos pane vitæ, & vngit oleo ſanctificationis & gratiæ, dum deducit ad ſalutem ſpeciali auxilio, educitque de Satanæ laqueo, & tandem reducit de ſæculi auxilio, illuc reſtituens hominem, vnde traxit originem.

CAPVT IV.

Fructus quartus, Ardor charitatis.

QVartus fructus eſt ardor charitatis. Nec mirum ſi in hoc myſterio experitur animus ardentem charitatis flammam, quandoquidem hic domicilium ſuum figat ſibi Deus amoris, & licet abſconditus ibi quandoque tamen ſe manifeſtat, congerens carbones ardentes, & iaculans ſagittas acutas & igneas in corda filiorū hominum. O fili Ieſu, quam dulciter ardet ignis ille, quam ſecretè lucet, quam deſideranter adorit! Animus noſter dum digne accedit, fit velut rubus ardens igne, ſed incōbuſtus: quia hic ignis non conſumit, ſed conſummat & perficit, non deſtruit, ſed inſtruit, non in cineres, ſed in Deum conuertit. Hic ignis omnem vitiorū ſcoriam erodit, omnem veterem delictorū rubiginem eradit, vaſa electionis conſlans. Quam multas animas in hoc Sacramento ardentis amoris, ardentes & Seraphicas ſibi efficit Deus? Lege vitā Franciſci, Bonauenturæ, Thomæ Aquinatis, Catharinæ Seuenſis, Thereſiæ, Caroli Borromæi, & plurimorum aliorū etiam noſtri ſæculi, & videbis, quomodo frequenti vſu panis huius cœleſtis, toti ignei effecti ſunt, & deiformes, ita vt ardo ille Seraphicus ſe intus coarctare non potent, etiam exterius ſe diffunderet, & totum orbem ſuis flammis ſuccendere optaret.

Audi vocem cuiuſdam S. Virginis: *O Deus! ô amor! ô exceſſus amoris! Da mihi tantam vocem quæ audiatur ab Oriente vſque ad Occidentem, à Cælo vſque ad infernū vt amorem omnibus inclamem, vt abomnibus & agneſcaris, & ameris, tanquam ſacri Deus amoris.*

Hoc tibi cælo perſuadeas, O fili Ieſu, neminē poſt Chriſtum ad apicem perfectionis & diuini amoris aſcendiſſe, niſi mediante hoc Sacramento, tanquam ſcala myſtica, per quam ad Deum conſcenditur, & pertingitur ad culmen virtutis & pietatis. Ideò de hoc Sacramento agens B. Aug. inclamat, *O Sacramentum pietatis, ô ſignum vnitatis, ô vinculum charitatis.* Et hoc experientia facta notum eſt, maiori zelo ſalutis, ampliorique feruore charitatis, in rebus diuinis illos ferri, qui ſtudent debita cum præparatione Sacramentum hoc frequentare, & quanto frequentius accedunt, tanto maiorem famem flammamque patiuntur.

B. Catharina Genuenſis diebus penè ſingulis communicabat, cùm aliquo die impedita non poſſet, illum in luctu, & animi quodam nubilo, interius anguſtiam patiente, tranſigebat. Quadam nocte cùm ſomniaſſet ſe cōmunicare non poſſe, excitata, lachrymis immadentem ſe reperit. Et id quidem admirata eſt, nam ad lachrymas durior erat, ſed deſiderium ardens cœleſtis huius cibi lachrymas ciebat. Cùm inter manus Sacerdotum cælicum hunc panem intueretur, excitato in ſe ignito deſiderio anhelans, dicebat, *Citò, in cordis mei profundum panem hunc immittite, quandoquidem eius ſit factum adiumentum.*

Cùm Miſſæ ſacrificio intereſſet, ita cum ſponſo ſuo interiori mentis occupabatur alloquio, vt nec verbum vllum exterius prolatum perciperet, attamen cum tempus communionis inſtaret, ſubitò quaſi de ſomno excitata, dicebat: *O dilecte mi ſponſe, ita te frui opto per myſteria, vt licet mortua iacerem, ad te recipiendum ſuſcitari viderer. Et ſi mihi hoſtia non conſecrata præberetur, illam ore diſcernerem guſtuque interiori, multo melius quam vinum à aqua diſcernitur.* Hæc ex c. 3. & 4. vitæ eius.

Flamma charitatis, frequenti communione accenſa, hoc excitabit deſiderium, hæc mirabilia operabatur in hac Virgine Sancta. ſi tu quoque, ô fili Ieſu de hac charitatis luce ac flamma optas participare, ad hunc myſticum Rubum in quo latet Deus noſter, frequenter accede. Optat hic terrena noſtra ſanctitate ſuccendere, terreſtremque humorem hoc ſuo igne excoquere, vt iam pura ſint luminoſa, ex frigidis igne ex tepidis flammantia, non ſolùm amore Dei, ſed & zelo ſalutis proximi.

CAPVT V.

Fructus quintus, Vnio ſpecialis cum Chriſto.

QVintus fructus eſt vnio ſpecialis cum Chriſto, per quam fit vt homo non ſolum vnus ſpiritus ſit cum eo, ſed & quodammodo vna caro. Et hic eſt proprius effectus huius Sacramenti, quia cum alia ſacramenta habeant ſuos ſpeciales effectus, propter quos augmentum gratiæ conferunt, & ſpecialia alia auxilia ad certum finem deſtinata, Sacramentum iſtud per ſe primò ordinatur ad perficiendam vnionem cum Chriſto & corpore eius, ſecundū illud Apoſtoli: *Vnum corpus multi ſumus qui de vno pane & calice participamus.* Cum itaque hic communicetur nobis caro & ſanguis, anima & diuinitas Chriſti, conſequens eſt nos illi coniungi, vnumque cum eo fieri. Primò quidem ſecundum ſpiritum: *Qui enim adhæret Domino, vnus ſpiritus efficitur cum eo:* Deinde etiam ſecundum carnem, quia vt idem Apoſt. dicit ad Eph. 5. *Membra ſumus corporis eius, de carne & oſſibus eius.* Nempe communicamus carni, communicamus & diuinitati, ſicque in ipſum Chriſtum transformamur vnione admirabili, ob quam quiſque poteſt dicere cum Apoſtolo: *Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Chriſtus.*

B. Aug. hac de re ſic loquitur: *Norunt fideles corpus Chriſti, ſi corpus Chriſti non negligant eſſe, fiant corpus Chriſti, ſi volunt viuere de ſpiritu Chriſti. De ſpiritu Chriſti, non viuit, niſi corpus Chriſti. Qui vult viuere, habet vbi viuat, habet vnde viuat, accedat, credat, incorporetur, vt viuificetur.* Hac Aug. Incorporatio itaque fit in hoc Sacramento quantum ad perfectionem: inchoatur autem in Baptiſmo, dicente Apoſtolo: *Omnes in vnum corpus baptizati ſumus*, 1. Cor. 12. ſed aliud eſt inchoata vnitas, aliud vnitatis perfectio, aliter ſponſa ſponſo per charitatem vnitur, aliter vna cum eo caro efficitur. Hoc ſacramentum eſt perfectiſſimæ vnionis, perfectiſſimæ incorporationis, dum Chriſtiferi efficimur, imò & Chriſti, manente ipſo in nobis, dum & nos in ipſo: *Qui manducat meam carnem, in me manet, & ego in eo.* Non potuit perfectiori amoris modo nos ſibi vnire, quàm ſuam ſic communicando & carnem & diuinitatem, & pro illa vnione tam ardenter ramque inſtanter orabat ad Patrem diſceſſurus: *Pater ſancte ſerua eos quos dediſti mihi, vt ſint vnum, ſicut & nos. Ego claritatem quam dediſti mihi, dedi eis, vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus, ego in eis & tu in me, vt ſint conſummati in vnum.* His verbis ad hoc Sacramentum videtur reſpicere Chriſtus, in quo nobis dedit claritatem ſuam, quam à Patre accepit, hoc eſt ſummet diuinitatem, ve admirabili modo in nobis exiſtens, ſecum vniret, & cum Patre.

Trac. 26. in Ioan.

Ioan. 17.

Ad hanc vnionem bene ponderandam nos frequenter hortantur Ss. Patres: quia in illa noſtra conſiſtit perfectio, illamque continuo nos oportet reſpirare, & in hoc Sacramento toto cordis deſiderio quærere. Audi Sanctorum monita.

Sanctus Chryſoſtomus ſic loquitur: *Neceſſarium eſt dilectiſſimi, myſteriorum diſcere miraculum, quodnam ſit & quare datum. Vnde corpus efficimur & membra ex carne eius, & oſſibus eius. Itaque non tantum per charitatem hoc fiamus, verum etiam ipſi in illam miſceamur carnem, hoc namque per eſcam efficitur, quam largitus eſt nobis, volens oſtendere deſiderium quod erga nos habet. Propterea ſemetipſum nobis immiſcuit & corpus ſuum in nos contemperauit, ardenter enim amantium hoc eſt.*

Hom. 6. ad pop.

Similiter

l. 4 in Io. c. 17.

Similiter B. Cyrillus Alexandrinus inuitat ad huius ſacramenti frequentem perceptionem, quia Chriſtus dicit: *Qui manducat meam carnem, in me manet, & ego in illo.* Sicut, inquit, ſi quis liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum commiſceari neceſſe eſt; ſic qui carnem & ſanguinem Domini recepit cum ipſo ita coniungitur, vt Chriſtus in ipſo & ipſe in Chriſto inueniatur.

Sed & hanc vnionem ipſe Chriſtus quandoque teſtatus eſt electis ſuis, ad hoc ſacramentum accedentibus. De ſancta Mechtilde ſic legimus: Cùm inſtaret tempus quo Mechtildis virgo dilectum animæ ſuæ Ieſum percepiſſet, corporis & ſanguinis communione, audiuit eum ſibi dicentem: *Tu in me, & ego in te, & in æternum non derelinquam te.* Hæc Chriſtus Sponſæ dilectæ.

a. Gertrud. l. Rauel. c. 4.

Beatæ Catharinæ Senenſi ſic quoque loquutum Dominum legimus: *Vt plenius intelligas, ô filia! quam ardenti deſiderio cupiam tecum eſſe, & magis accendaris ad copulandum voluntatem tuam voluntati meæ, & altâ mente conſidera voluiſſe me vt vnigenitus meus incarnaretur; inſuper paraſſe menſam maximi & parui agniti ſacramenti corporis & ſanguinis eius, vt in cibum ſumentes transformemini in me. At ſicut panis & vinum in ſubſtantiam tranſeunt corporalem: ita & vos manducantes ipſum, qui mecum eſt ſub panis & vini ſpecie, in ſubſtantiam ſpiritualem, & in meipſum conuertamini. Illud eſt quod Auguſtino ſeruo meo his verbis dixi: Cibus ſum grandium, creſce, & manducabis, nec tu me mutabis in te, ſed tu mutaberis in me.*

CAPVT VI.

Fructus ſextus, Suauitas ſpiritualis.

Gen 49.

SExtus fructus eſt ſpiritualis quædam ſuauitas. Etenim tùm Chriſtus Ieſus fons ſit omnis ſuauitatis illa hic in ſuo fonte guſtatur. Hic exhibetur nobis *panis ille pinguis qui delicias præbet Regibus*; hoc eſt, illis qui regio excelſoque animo inferiora hæc contemnunt, adſpirantes ad cœleſtia. Guſtant hanc delicioſam ſuauitatem, qui reliquerunt allia cepáſque Ægypti: hic inueniunt illi dulcedinem cœleſtis mannæ. At qui reſpirant adhuc ad ſpurium fœtorem Ægyptiacæ, immerſi terrenis oblectationibus, non mirentur, ſi huius ſuauitatis ſint expertes; reſeruatur etenim illis, qui animæ palatum à corruptis mundi humoribus purgatum afferunt. Et his quidem tanta quandoque oblectatio interior exoritur, vt etiam in corpus redundet; adeo vt cum ſono epulantis iſtud reſonare poſſint, *Cor meum, & caro mea, exultauerunt in Deum viuum.* Indè mane hic præ admiratione cum Iſraelitis premeres: *Manhu, Manhu, Quid eſt hoc? Quid eſt hoc?* Tantam enim quandoque perſentiſcunt ſuauitatem, vt eam explicare non poſſint, ſed admirationem pariat ſanctis bonitatis diuinæ participatio, quam nemo nouit, niſi qui accepit. eſt enim quædam prælibatio æternæ ſuauitatis Et hæc iterum ſuauitas tantam quandoque in animis vim habet, vt mentem extra ſe rapiat, & obliuionem rerum inferiorum inducat.

Audi hac de re Pſaltem: *Benedicite Deo, Domino de fontibus Iſrael. Ibi Beniamin adoleſcentulus in mentis exceſſu.* Qui ſunt fontes Iſraël, niſi fontes Saluatoris ad hauriendas aquas ſalutis cum gaudio in hoc myſterio, omnibus vere Iſraelitis aperti? Qui totam oris latitudinem aperit, vt hic ſpiritum attrahat, ita vbertim impletur, vt ſicut loquitur Apoſtolus *Mente excedat Deo.* Et hoc indicat Pſaltes adiungens: *Ibi Beniamin adoleſcentulus in mentis exceſſu.* Beniamin idem, quod filius dexteræ: dextera autem in ſacris literis, cœleſtia & potiora bona deſignat, ſicut & ſiniſtra temporalia & inferiora. Filius igitur dexteræ eſt, qui cœleſtia reſpirat, & is ſi apud fontes Iſraelis, apud fontes Saluatoris frequens fuerit, hauriens in ſilentio ibi fluitantes aquas: non ſolum ſitim extinguet, ſed & præ ſpiritus hauſti vehementia, fiet in mentis exceſſu, quaſi à ſe alienatus, ac totus alius factus.

Vis videre Beniaminos in mentis exceſſu apud ſaluatoris fontes? Audi Bernardum inclamantem, in quadam velut mentis alienatione: *O amor amorum! O Sacramentum ſacramentorum! O Dulcedo dulcedinum.*

Audi ſanctam Monicam, quæ hauriens in gaudio aquas de fontibus Saluatoris, poſt communionem frequentes exclamabat: *Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Volemus in cœlum, volemus in cœlum, linquamus terram, aiebat illa.*

Attende vitam Franciſci, de quo ſic teſtatur Bonauentura: flagrabat erga Sacramentum Dominici corporis, feruore omnium medullarum ſtupore admirans maximo illam chariſſimam dignationem, dignantiſſimam charitatem. Sæpè communicabat, & tam deuotè, vt alios deuotos efficeret, dum ad immaculati Agni deguſtationem ſuauem, quaſi ſpiritu ebrius, in mentis plurimum rapiebatur exceſſum.

Non ita pridem tempore Capituli generalis Franciſcanorum Romæ (vt mihi oculati teſtes fidem fecere) quidam Religioſus Franciſcanus in conſideratione huius myſterij, ſubito à mente alienatus eſt; vt vnius ſolùm pedis extremitate terram attingens, capite, & corpore ita retrorſum incuruus eſſet, vt deorſum caſurus videretur. Cœlū nihilominus fixè ſuſpiciēs, duabus horis perſtitit hoc ſitu, multis admirātibus diuinā virtutē, ſine qua nullatenus corpus humanum, tali modo ſine caſu ſubſiſtens potuiſſet. Ipſe autem non aliam edebat vocem, quam hanc, ſuſpiriis anhelantibus interſerſam: *Panis Angelicus fit Panis hominum! Panis Angelicus fit panis hominum.* An non & ipſe Beniamin adoleſcentulus in mentis exceſſu?

Beata Catharina Senenſis multo tempore ſola Euchariſtia viuebat, nec poterat alium cibum ſumere præ illius ſapore & ſuauitate. Sic verò loquuta eſt quondam Confeſſario ſuo: *Cor meum ita ardet charitate, vt ignis corporalis præ illo ardore, mihi non ardere, ſed frigere videatur: Ac tanto gaudio in mente perfundor, vt me non capiam, imò mirer quod gaudio non diſrumpar, & emoriar. Inſuper tantum in me ſentio amorem, & zelum animarum, vt omnia tormenta, ac mortem, pro qualibet ſubire optem, vt eam ſaluem.*

B. Maria Ogniacenſis, frequēter hauriens aquas de fontibus Saluatoris per ſacram Communionem, tanta implebatur ſuauitate, tanta reficiebatur fortitudine: vt non ſolum anima, ſed & corpus ſacra illa eſca aleretur, per continuos quadraginta dies, ſine alterius cibi alimento. Hoc & aliis electis Dei frequentius contigit.

CAPVT VII.

Fructus ſeptimus, Fortitudo animæ.

SEptimus fructus eſt fortitudo, quæ ibi datur animæ etiam vſque ad martyrium. Hæc enim menſa parata eſt aduerſus omnes, qui tribulant nos. Vnde ex illa vires ſibi conciliauit Eccleſia iam ab initio, dicens: *Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quo iam tu mecum es.* Rem paulò altius repetamus. Mirum planè videri poteſt, quomodo Eccleſia, inſtar auroræ tenebris conſurgens exordiis, in crepuſculo, ac ortu ſuo extincta plane non fuerit, & ſepulta: quæ toties Iudæorum & Gentilium impetita ſit procellis, Hæreticorum exagitata inſidiis, Philoſophorum ludibrio ventilata. Dicere poteſt illa: *Sæpè expugnauerunt me à iuuentute mea, ſed non potuerunt mihi, medicati ſunt maria.* Iam ab incunabulis coacta eſt depugnare contra vniuerſum orbem terrarum, contra principatus & poteſtates, contra rectores mundi tenebrarum: Coacta ſuſtinere carceres, ſartagines, cruces, leones, & innumera pati tormenta, quæ ſemper noua excogitabat ingenioſa crudelitas. Sic in vnicam fidei ſcintillam, tot flumina eleuauerunt vocem ſuam, eleuauerunt fluctus ſuos: ac tantum abeſt, vt eam abſorbere potuerint, quin & ſuaſerint, & illuſtrarint. Hæc planè admiratione digna ſunt: ſed ex parte ceſſet admiratio, dum attendimus, & agnoſcimus Eccleſiam domum illam eſſe, quam ædificauit ſibi ſapientia ludens in orbe terrarum: quæ in hac ſua domo ſeptem ſacramenta quaſi columnas ſeptem excidit, in quarum robore totius Religionis moles ita ſolida inniteretur compagine, vt nullus eam poſſet imbrium impetus infringere, nulla fluuium incurſatio labefactare. Denique ſi attendimus, menſam ibidem à ſapientia inſtructam eſſe, in eaque vinum miſcuiſſe: Menſam teſte Pſalmiſta, paratam aduerſus eos qui tribulant nos; Vinum quo inſtar Elephantorum (vt olim apud Machabæos) viſo vuæ ſanguine aduerſus hoſtem accendimur. A fructu ſcilicet frumenti, & vini mēſæ huius, iam ab initio multiplicati ſunt fideles. Et nouella Eccleſiæ germina, etiam in medio infidelitatis exorta, tantum inde roboris perceperunt, vt ſe ſtatim toto

orbe

orbe potuerint propagare. Hinc indicat scriptura de nouellis Christianis, dicens: *Erant perseuerantes in oratione, & communicatione fractionis panis.* Erant vtique sicut nouellæ oliuarum, in circuitu mensæ Domini: & sicut *pulli Aquilæ lambunt sanguinem*, inquit Iob: hoc est, sicut filij Christi, qui instar Aquilæ iam in cœlum ascenderat, & euolarat, sed pullis suis adhuc infirmis sanguinem suum, quo pascerentur, reliquerat: vt fortiores illo effecti, ad ardua possent euolare, & ad martyria parati essent. Sic plurimi Christiani mensæ huius epulis saginati, tanquam generosi Christi athletæ, inter candentes prunas, inter crepitantes flammas, inter excarnificantes equuleos, inter effodientes vngulas, læti gloriabantur: quasi ebrij sanguine Christi, vix dolores aut tormenta sentire videbantur, nullaque pericula reformidabant.

Hoc testatur S. Aug. de S. Laurentio explicans illud: *Qui manet in me, & ego in illo: Sic enim ait: Quomodo mansit S. Laurentius? mansit vsque ad tentationem, mansit vsque ad tyrannicam interrogationem, mansit vsque ad peremptionem: parum est, vsque ad immanem excruciationem mansit: non enim occisus est citò, sed cruciatus est in igne. In illa ergo longa morte, in illis tormentis, quia bene manducauerat, & bene biberat, tanquam illa esca saginatus, & illo calice ebrius tormenta non sensit.*

D. Cyprianus quoque, cùm tempore suo Tyranni Ecclesiam atrociter persequerentur, hoc vnum curabat, vt omnibus sacra Communio administraretur, vt sic Christum induti robustiores fierent. Dicebat autem, eos in prælio tali non posse fortiter pugnare, qui his armis induti non essent. Nempe virtute panis huius cœlestis, qui panis est militiæ nostræ, mirum robur animis nostris inseritur: imò quotidie tempore Cypriani sumebant sub specie vini, vt magis animarentur ad sanguinis pro Christo effusionem. Hinc ep. 56. dixit. *Grauior & ferocior nunc pugna imminet, ad quam virtute incorrupta, & fide robusta parare se debent milites Christi, considerantes se quotidie calicem sanguinis Domini bibere, vt ipsi possint propter Christum sanguinem fundere.*

Hoc etiam intellexerunt nostri sæculi Martyres, inter quos Cornelius Musius Delphis in Hollandia inclytus Pastor. Hic cùm exurgentes in Belgio Hæretici, Deo & Regi rebelles grassarentur, & cùm ipse in manus eorum iam venturus esset, sacrarium accessit, in quo multæ hostiæ consecratæ asseruabantur: & ne fortè in manus impiorum deuenirent, vniuersas magna sumpsit reuerentia, hanc nobilem adiiciens vocem: *Sumpto hoc Viatico, iam armabor ad victoriam: nec deficere vereor tam salutari refectus sacramento.* Vnde verè & armatus fuit ad palmam Martirij, quam optabat, nec defecit, quia paulò post fortior pro Christo neci se obtulit. Bene ergo dixit D. Chrysostomus: *Sanguis Christi mysticus, quam primum animam irrigat, tam vi quadam magna imbuit, vt nec sinit, ac nobilitatem eius languescere, & tabescere non permittit.* Hoc inclyti Martyres facto suo satis declararunt, & nos docuerunt exemplo. Hi sunt præcipui fructus spectantes ad promotionem boni, ad quos cæteri possunt reduci: Sunt & alij spectantes ad remotionem mali quos breuiter prosequor.

CAPVT VIII.

Fructus octauus, remissio peccati venialis.

Octauus fructus est, remissio peccati venialis. Etenim hoc sacramentum non solùm Angelorum panis est, hoc est illorum qui instar spirituum cœlestium ab omni peccato sunt immunes: sed etiam est panis infirmorum, siue quotidianæ infirmitatis remedium. Cùm itaque humana imbecillitas a leuioribus culpis immunis esse non possit, Deus prouidit de multis remedijs, quibus illas vallat.

Inter hæc præcipuum est hoc sacramentum, quo virtute sanguinis Agni pulueres humana conuersatione contracti, eluuntur. *Difficile est*, inquit S. Leo, *non infirmari in carne, non sordescere in puluere, & in humana conuersatione ad nulla contagia animi vigorem relaxare:* nam venialium etiam delictorum puluis Apostolorum pedibus adhæsit. Quam opportunum ergo hoc lauacrum iis qui per Baptismum & pœnitentiam ab originali & mortali sunt loti, possunt pedes lauare, vt toti puri sint: hoc est, in quo affectus animi puluere venialium inquinatos possint emundare. *Qui lotus est*, inquit Christus Apostolis, *non indiget nisi vt pedes lauet*, Qui per Baptismum, & pœnitentiam est ablutus, sufficit si ad hoc accedat lauacrum ab omni macula expurgandus, vt sit mundus totus. Ideo etiam Christus huic Sacramento, pedum lotionem præmisit, vt eius efficaciam ad animæ affectus diluendos præsignaret. Huius quoque emundationis perfectæ in hoc Sacramento dandæ, symbolum fuit, sanguis, & aqua de latere Christi profluens in passione. Illuc alludens Alexander Ales lib. 2. in Cant dicit: *De corde dulcissimo Christi, duos fontes emanare conspicis, sanguinis & aquæ. Fons sanguinis delicias feruentis amoris ministrat Ecclesiæ. Fons aquæ mundat, & refrigerium præstat contra incentiuum vitiorum. Aperiat terra sanctæ Matris Ecclesiæ os suum, & suscipiat sanguinem Abel iusti, quia sanguis iste clamat pro nobis, efficaciter ad patrem interpellando*

Vide huius effectus figuram in calculo ignito, quem vnus de Seraphim forcipe tulerat de Altari, ad purganda labia Isaiæ qui se immundum querebatur stans & gemens coram Deo. Hunc calculum Hieronymus sequutus Septuaginta Interpretes, putat fuisse lapidem pretiosum, qui *Carbunculus* dicitur, quia calorem & splendorem carbonis refert. Alij putant fuisse prunam, siue carbonem ignitum de igni Altaris: quodcunque horum fuerit, certè symbolum est Eucharistiæ. Illa enim de Altari a Christo nostro velut Angelo sumitur: illa est carbo ignitus continens carnem diuinitati vnitam, amoris igne flammantem, vt eius participatione igniamur & nos. Ipsa quoque est carbunculus pretiosissimus, ignis formam vimque referens, ad illuminandum, & nos in Dei amorem accendendum. Itaque habet vim comburendi, ac consumendi immunditiam, maculasque veniales: ideo virtute emundantur labia Isaiæ, qui personam gerit pœnitentis. Quotidie virtute illius labiis purgemur, dum peccata leuiora, quæ per colloquia humana contrahimus, nobis condonantur: si coram Deo stemus, & nos inquinatos agnoscamus, & doleamus.

Quantum ad mortalia, non est per se institutũ hoc Sacramentum vt illa deleat, quia cibus est viuentium: & ita supponit vitam gratiæ in suscipiente, peccatique mortalis remissionem. Docent tamen Theologi cum D. Th. quandoque fieri posse vt quis virtute huius Sacramenti consequatur remissionem mortalis peccati: si nimirum accedat bona fide, ignorans vel oblitus sui peccati: & tamen de peccatis suis in genere attritionem concipiat. Item, si accedat quis conscius mortalis culpæ non habens copiam confessarij & concipiat attritionem, quam bona fide putet contritionem.

Porrò si in ratione sacrificij Eucharistia consideretur, vim habet propitiandi pro quibuslibet peccatis, & criminibus iramque diuinam auertendi. Propterea dicebat acutè S. Bernardus quod Iesus accepit panem, benedixit ac fregit: *Fregit per gratiam, vt suam ac Patris frangeret iram. Dixit enim Deus vt disperderet nos, si non vnicus electus eius stetisset in confractione in conspectu eius, vt auerteret iram eius.*

CAPVT IX.

Fructus nonus, Præseruatio à mortali.

Nonus fructus est præseruatio à mortalibus. Constat ex Tridentino sess. 13. diserte asserente, Sacramentum hoc esse antidotum, quo liberemur à venialibus, & præseruemur à futuris mortalibus. Colligitur etiam ex verbis Domini: *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, non habebitis vitam in vobis.* Quibus verbis indicatur esse medium ad spiritualis vitæ conseruationem quodammodo necessarium, itavt qui ab hoc cibo diu abstinet, facile in peccatum incidat, quo vitam gratiæ amittat. Idem significat illud: *Hic est panis de cælo descendens, vt si quis ex ipso manducet non moriatur.* Hoc non intelligitur de morte corporali, intelligendum est ergò præseruare à morte spirituali, quæ incurritur per peccatum. Itaque qui infirmum se sentit, accedat cum fiducia tanquam ad medicamentum, ne mortis incurrat periculum: agnoscat hic non solum cibum iustorum, sed & sustentaculum pœnitentium, virtutemque debilium.

Optimè nouerat Christus, missus è cœlo supremus Medicus, multiplicem hominis infirmitatem: ideo speciale remedium prouidet de suis visceribus, de carne & sanguine suo viuifico confectum, in finem vsque sæculi profuturum, ne deficiamus in via, ne decidamus à gratiæ vita. Multi virtute illius magnam vitæ partem sine graui peccato traduxere: idemque monet Bernardus, nos frequenter illi gratias agere, dum à quibusdam peccatis, quibus quandoque videbamur obnoxij, illius frequenti vsu iam sumus liberi.

Sacramentum

Sacramentum illud, inquit, *duo operatur in nobis, sensum minuit in minoribus, in grauioribus peccatis tollit omnino consensum. Si quis vestrum non tam frequenter modo, non tam acerbos sentit iracundiæ, luxuriæ, inuidiæ motus, gratias agat corpori & sanguini Domini, quia virtus Sacramenti operatur in eo.*

Cùm tanta sit eius virtus, ideòque humanæ sit infirmitati necessaria, quid mirum, si plerique fideles in peccata grauiora facile ruant, quandoquidem remedium hoc adeò efficax negligant? Sufficit eis semel iterumque in anno ad tam salubre antidotum accedere, cùm varia infirmitate, periculisque variis sint circumcincti, vel vulneribus etiam saucij. Quapropter hic conqueri possumus cum Propheta: *Nunquid non est resina in Galaad, aut Medicus non est ibi? Quare ergo non est obducta cicatrix filiæ populi mei?* Q. d. cum tam pretiose sit medicina in Ecclesia Dei, mitigans dolorem, adstringens vulnera, adducés cicatricem cur adhuc illa fluunt sanguinolenta? An non id eorum contingit socordia?

Si quis in loco contagioso versetur, frequenter medicina præseruatiua vtitur, vt periculum mortemque caueat. Quam frequens in hoc mundo contagium, quam facile pestilens aër afflatur, ex tot peccati quibus cingimur virulentis occasionibus? Cur ergo non frequentius medelam præseruantem quærimus, maximè cum gratis omnino, cum voluerimus, exhibeatur?

CAPVT X

Fructus decimus, Refrænatio concupiscentiæ.

DEcimus fructus est refrænatio concupiscentiæ, ad peccatum instigantis. Fructus hic sequitur ex præcedenti, si enim hoc Sacramentum præseruet à peccatis, cum concupiscentia sit fomes, fonsque in nobis omnium peccatorũ, conueniebat vt vis huius Sacramenti ad eam mitigandam frænandamque extenderetur, & per illud homo robur acciperet, ad boni omnis operationem oempe, quantum potest, in nobis concupiscentia regnum vsurpans, sicut olim Athalia (4 Reg. 11.) semper regium bonarum affectionum semen nititur exsecare Et sicut Iahel Sizaræ (Iud. 4.) spiritui nostro illecebrosæ lac delectationis propinat, vt possit suffocare. Sed hic cælestis cibus efficaciter ei obsistit, datque nobis virtutem obtinendi, vel contra eius impetum, vel contra fallacem oblectationem. Cùm enim eius gustamus suauitatem, omnis terreni lactis dulcedo, omne carnis lenocinium in nauseam vertitur, & fastidium.

Quod si plenius vis intelligere, quomodo Eucharistia vim habeat contra concupiscentiæ ardorẽ, ex similitudine alimenti corporalis id poteris discere. Per istud restauratur in homine, quod consumptum fuerat naturali calore, & sic renouatur, reficiturque. Sicut enim quia lux lãpadis semper consumit oleum, nouum superinfundi necesse est, ne extinguatur, ita calor naturalis corporis consumit substantiam, ideoque nouum ingerere cibum est necesse, vt quod ex vna parte absumitur, ex altera reparetur. Idem efficit panis Angelicus in nobis, nam cum habeamus animo insitum calorẽ quendam noxium & edacem (hic est ardor concupiscentiæ, hæreditas deriuata à primo parente) necessaria est animis nostris specialis per hunc cibum reparatio. Calor igne venenatus concupiscentiæ, quantum in se est, omnia in nobis bona absumit, inclinatque ad malum, impellit ad ea solum sectanda, quæ sensui, & carni sunt delectabilia, ad diuina autẽ tardos nos efficit, ad cœlestium amorem torpidos. Quid ageret infælix homo, ab illa sic agitatus, vel præpeditus, nisi Deus prouidisset de hoc pane cœlesti, tanquam remedio quo restauratur id quod absumit, & robur acciperet, ne illi consentiat? Caro ergo Domini viuificat, motus eius reprimit, passiones debilitat, cogitationes, affectusque pios suppeditat, quibus aduersus eam pugnemus, illuminat contra offusam caliginem, excitat contra teporem, spiritum renouat contra carnis ignauum torporem, impertiat auxilia specialia, quibus homo regatur & protegatur, aduersus fomitis incendium.

Olim cum manna ros quoque descendebat supra castra, Num. 11. Dicamus similiter: Quoties cœlestis Eucharistiæ manna in vos venit, simul specialis ros gratiæ tingitur, refrigerans nos aduersus libidinis virulentum ardorem: quia etiam ad dimicandum vires suppeditat, ideoque super castra descendere dicitur.

Quandiu sumus in hac vita, in castris sumus, militamus aduersus carnem & sanguinem, datur ergo manna, vt reficiamur, quasi pane militiæ nostræ, datur & ros, vt non timeamus exæstuantem his in castris ardorem.

Cùm ergò hæc sit mensa castrorum, & esca in puluere, sub torrente sole decertantium, eya ô milites Christi inclyti, mensam hanc escamque & fortificantem & refrigescentem ne prætermittite.

CAPVT XI.

Fructus vndecimus, Fortitudo contra hostes inuisibiles ac visibiles.

VNdecimus fructus est fortitudo contra hostes inuisibiles ac visibiles.

Contra Satanæ vires hac nos panoplia præmunire monet S. Ignatius: *Date operam, vt crebrius congregemini ad Eucharistiam, quando enim sæpius conuenitis, labefactantur vires Satanæ, & ignita illius ad peccatum iacula, irrita resiliunt, nostra enim concordia & consensus fidei, exitium illius, satellitum eius supplicium est, nihil præstantius pace Christi, qua frangitur, aboleturque omne bellum, tam aëriorum, quam terrenorum spirituum.* Sic etiam monet D. Chrysostomus: *Tanquam leones ignem spirantes ab illa mensa recedamus: facti diabolo terribiles, caput nostrum in mente reuoluentes, & charitatem, quam ergà nos ostendit.* Effectum hunc præsignauit mysticus ille panis, qui Iudic. 7. visus est volui contra castra Madianitarum, contra hostes populi Dei, designans profligationem, & stragem à Gedeone infligendam. Voluitur & hic panis contra aciem Satanæ, eius vires profligat, impugnationes eius dissipat.

Non infrequenter accidit, vt etiã à corporibus possessis, vel obsessis, virtute huius panis Satan eiectus fuerit. Audi D. Prosperum. Quædam iuuencula Araba natione, ancillæ Dei habitum gestans. Carthagine cùm in balneo lauans simulachrum quoddam Veneris impudicè intueretur, a dæmone est obsessa. Illo guttur eius occupãte, nullum cibum, potumve traiicere potuit per septuaginta dies Parentes id aduertentes ad sacerdotem adducunt, rem fideliter indicant. Puella fatebatur autem quandam noctis medio apparere, quæ sibi in ore nescio quid infunderet. Stupebãt omnes videre puellam nullis indiciis diuturni ieiunij nullo pallore, vel debilitate confectam. Habito consilio, in monasterio puellarum sacerdos eam præposito commendauit. Illic tantum prima die apparuisse auẽ asserit, increpantem, cur locum hunc adiisset, quo sibi accedere non liceret, eum nec fame, nec siti compulsa fuerit? Per duas interim hebdomadas nihil cibi, vel potus sumens, in monasterio mansit.

Illucescente 15. die, quietat Dominus, accessimus, inquit Prosper, cum Sacerdote ad Monasteriũ, vt matutinum sacrificiũ more solito offerretur. Puellam præpositus ad altare perduxit. At vt illa se prostrauit altari, clamore fletus sui cunctis astantibus gemitus lachrymasque induxit, quibus exorabant Dominum, vt tãto mederetur malo. Peracto sacrificio, cùm illa inter cæteros particulã corporis Dominĩ tinctam à sacerdote, perciperet, semihora mandens traiicere non valuit necdũ illo fugato, de quo dicit Apostolus: *Quæ conuentio Christi ad Belial?* Et iterum; *Non potestis calicem Domini bibere, & dæmoniorum.* Manu igitur faciem eius sustentante sacerdote ne sanctũ proiiceret, à quodam diacono suggestum est, vt calicem salutaris gustui eius Pontifex applicaret. Quod vbi factum est, statim locum, quem obsederat diabolus, saluatoris imperiò reliquit & inclamauit puella, Sacramentum quod ore gestabat se transglutiuisse, laudem dicens Redemptori. Inde lætitiæ voces in gloriam Dei, quod post octoginta dies puella de potestate Sathanæ eruta fuerit virtute huius Sacramenti.

Nec vero solum contra hostes inuisibiles, sed & contra visibiles auxilium hic dari, ex sacris notum est historiis. Hinc pij Principes olim hoc sacramento milites omnes ante aciem communire soliti sunt, vt sic hostes infideles adorirentur. Ita fecit Constantinus Constantini filius. Ita in bellò contra Magnentium (teste Theod. lib. 3. hist. c. 3.) toto exercitu in vnum coacto, omnes cohortatus est vt diuina perciperent mysteria, semper enim esse incertum finem vitæ, multo autem maxime in bello, vbi tot millia telorum, tot enses, tot mortis machinæ. Itaque vnumquemque pretiosam vestem indutum esse oportere, qua maxime illa in vita opus sit futurum. *Quod si qui, inquit, noluerint amictum illum sibi circumdare, is nunc iam dimissus domum reuertatur. Non nisi mecum initiatis in bello factis vti volo.* Præclarum monitum hoc præclari filij pietatem paternam & doctrinam imitantis. Sic fecere & alij Principes.

Vide quæ dixi de corporalibus sacris, quæ sacram continens Eucharistiam, & adhuc asseruantur in Dorcora Regni Valentiæ oppido, virtute quorum, victoria contra

Mauros ceſſit Chriſtianis Hiſtoriam retuli in Tractatu de Euchariſtia, Lect. 8.

CAPVT XII.

Fructus duodecimus, Adeptio æternæ gloriæ.

FRuctus duodecimus eſt adeptio gloriæ, tum animæ, tum corporis. Neque vero hic effectus ex eo tantum tribuitur huic ſacramento, quod gratiam conferendo, det ius ad gloriam, & illam quaſi producat in radice & ſemine (hoc etiam aliis ſacramentis conuenit,) ſed quia vltra gratiam, dat ſpeciale auxilium ad perſeuerantiam, vt in fortitudine illius, poſſimus peruenire ad montem Dei. Typum habes in Elia laſſo & iacente ſub iunipero, vbi petiit animæ ſuæ vt moriatur, ſed Angelus panem afferens, eum excitat, & dicit: *surge, grandis tibi reſtat via.* ſurgens ergo & comedens, ambulauit vſque ad montem Horeb, vbi Deus ſpeciali eum dignum effecit alloquio.

Quod ſpectat ad gloriam & immortalitatem corporis, illa quoque ſpecialiter huic tribuitur ſacramento, ſicut & olim immortalitas adſcribebatur vitæ ligno: *ſi quis manducauerit ex hoc pane*, inquit Chriſtus, *viuet in æternum, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.* His verbis ipſe myſterij authot adſcribit ei reſurrectionem, vitamque immortalem, ſpeciali quodam modo. Quia ſcilicet ob ſpecialem coniunctionem & conſanguinitatẽ, quæ hic nobis cum ipſo intercenit, illa nobis immortalitas & reſurrectio titulo particulari dabitur, dum efficacia viuificæ carnis, futura eſt cauſa noſtræ reſurrectionis, & vitæ immortalis. Vnde & illi ſpecialiter tribuitur, quod ſit pignus æternæ felicitatis, ac viaticum noſtræ peregrinationis, virtute cuius & ambulare nos oportet, & ad locum immortalitatis pertingere, vbi diuinitatis erimus conſortes in anima & carne. Audi Algerũ l. 1. de ſacramento. c. 3. *Non eſſet miſericordia Dei & iuſtitia condignum. Si eos repelleret à regni ſui conſortio, quibus tam familiariter vniri dignatus eſt in exilio.*

Hæc nempe eſt differentia inter manna & panem noſtrum cæleſtem, quod manna in deſerto datum Iſraelitis in deſerto ſepultos reliquit, & manna ſimul cum pereuntibus periit, at hic panis, cùm ſemper ſit panis viuus & panis cæleſtis, manet in æternum, & eos qui eo veſcuntur ad æternitatem perducit, vitam etiam reddens corporibus mortuis & ſepultis æternum duraturam.

Audi & Tertul. lib. de Reſurrect. *Illa caro, quam Deus manibus ſuis ad imaginem Dei ſtruxit, quam de ſuo afflatu ad ſimilitudinem viuacitatis ſuæ animauit, quam dominatui totius ſuæ operationis præpoſuit, quam ſacramentis ſuis veſtiuit, cuius munditias amat, cuius caſtigationes probat, cuius paſſiones ſibi appretiat, haccine non reſurget toties Dei?*

Vtique quæ toties in ſacramento fit Dei, & diuinæ naturæ conſors, à viuifica carne caro noſtra immortalitati donabitur.

Hinc etiam præceptum diuinum viatoribus datum eſt, ne ſine hoc viatico diſcedant. Imo verò viris ſanctis, qui videbantur non egere, voluit Deus ſpeciali prouidentia ante diſceſſum de illo prouidere.

Admirabile eſt quod apud Baron. tom. 7. apud Ribadeneiram 27. Maij de Boetio legimus. Cùm Theodoricus rex Arrianus Ioannem Pontificem martyrio affeciſſet, etiã Boetium & Symmachum interfici iuſſit. Boetio cum caput abſciſſum foret, vnus ex tortoribus his verbis inſultabat: *Dic tu modo quis te occidit?* Reſpondit vir ſanctus: *Impij me interfecerunt.* Tuncque inſtar S. Dionyſij, caput in manus ſumens, ad vicinam vſque Eccleſiam illud detulit, vbi flectens genua venerabile Euchariſtiæ ſacramentum ſumpſit, vt ſine Viatico non diſcederet, ſtatimque poſtea expirauit.

De S. Magdalena etiam notum eſt, quod cùm vitam cæleſtem ageret in deſerto, in die ſepties ab Angelis in ſublime elata fuerit, vt diuinas laudes decantaret. Tandem verò imminente fine vitæ S. Maximinum accerſiri iuſſit, à quo percepta ſacra communione, in cœlum migrauit, ab Angelicis deducta Choris.

Similiter Maria Ægyptiaca ex hac vita migratura, cùm quadraginta annos in deſerto exegiſſet, hominibus incognita, Angelis ſolis nota, tandem a Zoſima, & Abbate diuino impellente ſpiritu fuit viſitata, & ab illo viuifica ſuſcipiens myſteria, extenſis in cœlum manibus, cum lachrymis ingemiſcens, dixit: *Nunc dimittis ancillam tuam, Domine, ſecundum verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum.* His dictis anima in cœlum euolauit.

Addamus & de S. Ambroſio. Hic cum iam ægritudine grauiſſima decumberet, & penè in extremis ageret, ſacramentum Euchariſticum, tanquam itineris ad alteram vitam ſecurum præſidium, percepit per manus S. Honorati, Vercellenſis Epiſc. Qui quidem tertio diuina voce admonitus fuit, vt acceleraret iter Vercellis Mediolanum, vt viro ſancto iam diſceſſuro Viaticum miniſtraret. Quod vbi is accepit, illico conformatis in crucis ſimilitudinem manibus orans animam Deo reddidit.

Hic itaque dicimus, quod cùm ſacroſanctæ Euchariſtiæ fructus ſit adeptio gloriæ, non vult Dominus illam in termino mortalis vitæ à quoquam negligi, & ideo nec ipſe ſuos electos negligit, ſed ſolet ordinatis à ſe mediis, vel etiam nonnunquam extraordinariis, de illa ipſis prouidere, vt ſecurius hanc gloriam mox conſequantur, ſpeciali etiam titulo propter Euchariſtiam ſumptam poſtmodum corporis gloriam adepturi. *Quando reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.*

CONCLVSIO.

HI itaque ſunt primarij fructus Arboris vitæ, ad quos cæteri referuntur. Qui verò eorum cupit eſſe particeps, accedat, & cum Sponſa dicat: *ſub vmbra illius quem deſideraueram, ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.* Nempè Ieſus Chriſtus deſiderium eſt animarum ſanctarum, in hoc ſacramento vitæ, ſub foliis & vmbraculo ſpecierum deliteſcens. Sponſa ergo ſub hac vmbra ſedens, refrigerium reperit contra concupiſcentiæ æſtum & ardorem, ſub his foliis lectiſſimos fructus carpit, quibus paſcitur delicioſiſſimè, aliosque ſimul paſcit. Qui famem huic affert & orexin, fragrãtiſſimi odoris, ſuauiſſimiq; ſaporis omnigenos poterit colligere & guſtare fructus. Hic gratia ſanctificans, hic ſancta & anhelantia deſideria, hic inſpirationes ſacratiſſimæ, & lumina cœleſtia, hic intima cum ſponſo vnio, hic charitas, pax, gaudium. Hæc omnia fructus ſunt vitæ, fructus Spiritus fructus ſanctitatis, diuini Solis calore bene maturi, animas electas & famelicas corroborantes, reficientes perficientes.

Hoc interim aduertendum eſt cuicumque colligere & guſtare hiſce de fructibus optanti, oportere primum ſedere cum ſponſa ſub vmbra Arboris, hoc eſt, accedendum eſſe animo ſedato & tranquillo, & in quiete ruminanda eſſe, & conſideranda myſteria hic contenta, non curſim ſolum & perfunctoriè. Oportet igitur hic cum otio contemplari Ieſum & hunc crucifixum, eius diuinitatem, eius humanitatẽ, eius ardentiſſimam charitatem, eius perfectiſſimam humilitatem, & quicquid hac ſpecierum vmbra hiſque foliis ſacramentalibus obtegitur: *Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere. ſurgite poſtquam ſederitis, qui manducatis panem doloris.* Hoc dicebat olim Propheta, idẽ & modo hic dicere poſſumus. Non oportet ante lucem ſurgere, ſedere oportet expectando lucem, & ſedate panem hunc doloris decet comedere. Panem voco doloris, quia continet memoriale omnium dolorum, quos Chriſtus pro nobis eſt perpeſſus. Panem iterum voco doloris, quia animi compunctionem, & pro delictis dolorem notum eſt generare, ſimulque compaſſionem erga Ieſum pro peccatis noſtris crucifixum. Non ergò mox à ſacratiſſima communione prurière pede & affectu, ad negotia ſæcularia tranſeundũ, ſed lux cœleſtia aperienda eſt, quæ animum illuſtret & afficiat. *Vacate, & videte, quoniam ego ſum Deus Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.* Vacate, ecce quies & ſeſſio. Videte, ecce lumen & illuſtratio. Guſtate, en fructus & affectio. Nõ guſtabis, niſi vaces, niſi & prius videas. Vis noſſe cauſam, cur in tanto Chriſtianorũ numero ad hanc Arborem vitæ & lucis frequentius accedente, plerique adeo exiguum fructum, nullum ſaporem, paruam lucem referunt? Feſtinanter nimium ſurgunt, nec lucem cœlitus venientẽ ſpectant, nec ſedentes expectant. Quaſi currendo fructum colligere autumãt, ſed illum dum via attingunt, manus eorũ euadit, vel elabitur, ſicque ſe vacuos inueniunt. Hoc itaque ſibi certò perſuadeant Chriſtianæ mentes, parũ proficere ſacram cõmunionem ſine præparatione, nec illius diuinum ſaporem percipi, niſi palato animæ bene diſpoſito & purgato. At quoniam ea diſpoſitio & purgatio, ſicut & fructus, ab alto primam ſuam ducit originem, vnuſquiſque in cœlum erigat mentem, dicatque: O Domine! da mihi hunc fructum, dulcem fructum animæ meæ. Altus eſt, attolle deſiderium, benedictus eſt, ſanctifica obſequium, impurribilis eſt, purifica affectum, ſuauis, lætifica animum, vt in teſolo delectetur, qui es potiſſimus fructus, potens nos in æternum ſatiare.

CANDELABRI MISTICI
TRACTATVS QVINTVS.
DE SACRAMENTO
POENITENTIÆ.

PROOEMIVM.

QVARTA Lampas, seu Lucerna Mystica nostri Candelabri, est sacramentum Pœnitentiæ: quæ allucet his qui in tenebris peccati mortalis post Baptismum lapsi versantur, vt prævio eius lumine, ad vitam & lucem gratiæ, per triplicem viam; Contritionis, Confessionis, & Satisfactionis reuertantur. Hæc iterum est Lucerna adiuuans vi luminis sui, & monens, vt omnes & singulos domus nostræ interioris, seu conscientiæ nostræ angulos lustremus & perscrutemur, vt possimus omnes sordes egerere, & gemmam gratiæ perditam iterum recuperare, quam culpâ & socordiâ nostrâ amiseramus. Hæc denique est Lampas illa Euangelica, quæ semper oleo affluit Diuinæ misericordiæ, quam prudentes Virgines, siue Animæ Fideles, semper debent tenere accensam & paratam, sine qua, veniente Sponso non intrabunt ad nuptias. Sed clausa ianua, frustra clamabunt: *Domine Domine, aperi nobis*. Quia manebunt foris, qui noluerint pœnitere & tempore à Deo destinato, vt oleo misericordiæ, & luce diuinæ gratiæ frui: Frustráque gemeor in fine, hanc lucem cupientes accendere, hanc Lampadem adornare. Ad huius quoque Lampadis lumen debent prudentes Virgines, Fideles Animæ, omnem faciei maculam diligenter inspicere & abstergere, ne quid Sponso displicest, & pulchritudinem ab eo acceptam inficiens, eum ab amplexu retardet. Debent & intueri, an omnis ornatus virtutum polymitus adsit, qui in filiabus Regis requiritur ab intus.

Itaque disseremus in hoc Tractatu de huius Lampadis institutione, materia, forma, effectu, & ministro, déque diuersis quibus constat partibus, Contritione, Confessione, Satisfactione, specialiter agemos.

LECTIO I.

De institutione sacramenti Pœnitentiæ.

1. *Docet à Christo esse institutum.*
2. *Esse necessarium lapsis post Baptismum.*
3. *Etiam merita priora lapsis restituere.*

PROPOSITIO I.

SAcramentum Pœnitentiæ à Christo Domino in noua Lege institutum.

Aduerte, Pœnitentiam apud Theologos aliquando sumi vt est Virtus, aliquando vt est Sacramentum. Priori modo sic eam definit Magister in 4 d. 14. *Pœnitentia est virtus, seu donum Dei, quo commissa mala cum emendationis proposito plangimus, & odimus, plangendaque vlterius committere nolumus.* Huius virtutis actus, in omni lege necessarius fuit omnibus in mortale peccatum lapsis, ad gratiam recuperandam nemo enim vnquam iustificatus fuit sine pœnitentia, & displicentia peccati, & sine conuersione animi. Vnde omni tempore fuit illud: *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vita viuet.*

Per hanc igitur pœnitentiam, illum, qui primus formatus est pater orbis terrarum, eduxit Deus à delicto suo, & quia ab hac recessit Cain post iram homicidij deperiit. Hanc prædicauit Noe fabricans arcam, Præco iustitiæ & pœnitentiæ à Deo constitutus, & qui eam neglexerunt, aquis demersi, æternum perierunt: sicut descendente igne in Pentapolim impœnitentes æterno incendio sunt absorpti. Quia vero hanc pœnitentiam amplexi sunt Niniuitæ, gratiam misericordiam inuenerunt, licet minax Dei ira eis incumberet. Sic Manasses post longam impietatem, Dauid post adulterium, Petrus post triplicem negationem, Magdalena post libidinosæ vitæ infamiam, Latro post ætatem in homicidiis & flagitiis detritam per illam spiritum gratiæ attraxerunt, Deum placauerunt, & regni gloriam adepti sunt.

Hi enim omnes peccati sui maculas eluerunt, non per Pœnitentiæ sacramentum, quia necdum tunc à Christo erat institutum, sed per Pœnitentiam quæ virtus est, quæ in illis eluxit per detestationem vitæ præteritæ, & conuersionem interiorem animi cum spe veniæ à Deo consequendæ. Hæc ergo Pœnitentia omni tempore reduxit ouem errantem ad sinum pastoris, drachmam gratiæ perditam quærenti restituit, prodigum filium laribus paternis reddidit, vulneratum à latronibus, pij Samaritani medica manu sanum effecit; & sine illa nullus vnquam misericordiam fuit assequutus.

Posteriori modo loquendum nobis est de Pœnitentia, scilicet vt est sacramentum, quo relapsis post Baptismum remittuntur peccata, per absolutionem Confessis, & Pœnitentibus impensam. Sic non fuit in lege antiqua, sed à Christo sacramentorum Authore, primæuam suam institutionem sortitur: estque illi gratia specialis annexa, quæ ministerio Sacerdotum pœnitentibus infunditur; habétque vim & originem à Christi passione & sanguine.

Quia Sacerdotes suo ministerio non aliud agunt, quam è fonte vitæ & salutis aquam desumere, *In ablutionem peccatoris & menstruatæ*: hoc est, à Christo Iesu, qui est fons gratiæ patens tempore Legis nouæ, semper fluens, nullis hominum peccatis arescens, gratiam depromunt sanctificantem, qua animæ quarumlibet sordidæ & cruentatæ, purificati redduntur: ita vt aspersione sanguinis Iesu Christi fœdus peccatorum sanguis elui censeatur, ministris eam aspersionem peragentibus, & applicantibus his qui humiliati & confitentes accedunt.

Sed quæritur, cur Christus Pœnitentiam in numerum sacramentorum referri voluit? Respondetur, vt nobis de remissione peccatorum, quam Deus pollicitus erat, impiis agentibus pœnitentiam, minùs dubitare liceret, quandoquidem per Sacerdotis absolutionem peccata nobis remissa iam asserit: & cùm sacramentorum virtuti fidem habere debeamus, peccatores redduntur conscientiæ nostræ,

Etenim non aliter accipienda est vox sacerdotis peccata legitimè condonantis, quam Christi Domini, qui Paralytico ait: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Non habuerunt ergo antiqui hanc certitudinem de remissione peccatorum, quam nos habemus virtute sacramenti & absolutionis: maximè cùm modo nobis sufficiat attritio supernaturalis, in ipsis autem requisita fuerit contritio perfecta, quam elicere difficilius est, & de qua magis dubij esse possumus. Virtute ergo sacramenti à se instituti, voluit Deus suppleri imperfectionem nostri doloris, nostræque dispositionis. Vnde benedicendus à nobis est Deus quod per huius sacramenti institutionem, facultatem nobis facit toties quoties volumus, rationem reddendi conscientiæ nostræ & peccatorum, cum illo qui illius vices gerit, illorumque remissionem ab illo accipere nos vult, certos reddens verbo suo, & velut signans sigillo suo, quod remissum ac solutum sit in cœlis, quod ille legitimè condonauit in terris.

Quomodo potuit melius noſtræ ſollicitudini & anxietati de remiſſione peccatorum ſubuenire, quam ſacramentum hoc inſtituendo? quandoquidem per illud permittit nobis vim & efficaciam ſanguinis ſui ad nos quaſi quodam canali deriuari, vt peccata poſt Baptiſmum admiſſa eluantur: vtique vt illius ablutionis ac cum Deo reconciliationis teſtimonium accipiamus, virtute verborum ſuorum, quæ is profert, qui eius loco ſedet: cui commiſſum eſt de Fontibus Saluatoris haurire ſanguinem hunc, & aquam venam delendis criminibus efficacem. De hoc merito gratias agimus, quod nobis patens ſit fons gratiæ & remiſſionis, in hoc ſacramento reconciliationis, qui antiquis ignotus fuit, nec patuit.

Quæritur ſecundo, quando Chriſtus ſacramentum hoc inſtituerit? Reſpondeo, inſtituiſſe poſt Reſurrectionem, cùm dixit Apoſtolis: *Accipite Spiritum ſanctum; quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Hæc non ſolum diriguntur ad Apoſtolos, ſed ad omnes eorum in Sacerdotio ſucceſſores. Illis etenim verbis conſtituit Sacerdotes Iudices, cum poteſtate tali, quod ſine eorum ſententia, nemo poſt Baptiſmum lapſus poteſt reconciliari.

Et cum nequeunt ſacerdotes rectè iudicare de peccatis, an remitti debeant, an retineri, Conſequenter inſtituit Dominus, vt peccata illis ſubijciantur, & tanquam Iudicibus cauſa cognoſcenda exhibeatur, vt poſſint ſententiam ferre, vel abſoluendo, vel condemnando, prout deprehenderint diſpoſitionem in reo. Quapropter dicta verba (quæ Chriſtus à mortuis excitatus, & in Apoſtolos inſufflans protulit) huius ſacramenti inſtitutionem continere decernit Conc. Trid. ſeſſ. 14. Et quæ præcedunt verba ibidem ſatis hoc indicant: *ſicut miſit me Pater, ita & ego mitto vos, cum eadem ſcilicet poteſtate & authoritate.* Hanc vobis communico inſufflatione, tanquam externo ſymbolo gratiæ Spiritus ſancti, cuius virtute poteſtas hæc in vobis permanebit. Itaque ibi Dominus adimplet, quod promiſit Matth. 16. & 18. de dandis clauibus Regni Cœlorum, vbi metaphorico ſermone ſignificat peculiarem poteſtatem ſuis miniſtris dandam, ad remouenda impedimenta à Regno cœlorum excludentia: illa autem ſunt peccata, peccatorumque pœnæ, quæ remouentur in hoc ſacramento miniſtri virtute, ſuppoſita pœnitentis diſpoſitione.

PROPOSITIO II.

HOc ſacramentum neceſſarium eſt lapſis poſt Baptiſmum. Hoc ſic declarat Trid. *Si ea in regeneratis omnibus gratitudo ergà Deum eſſet, vt iuſtitiam in Baptiſmo, ipſius beneficio & gratia ſuſceptam conſtanter tuerentur, nõ fuiſſet aliud ab ipſo Baptiſmo ſacramentum, ad peccatorum remiſſionem inſtitutum. Quoniam autē Deus diues in miſericordia cognouit figmentum noſtrum, illis etiã vitæ remedium contulit, qui ſeſe poſtea in peccati ſeruitutē & dæmonis poteſtatem tradidiſſent, ſacramentũ ſcilicet Pœnitētiæ, quo lapſis poſt Baptiſmum, beneficium mortis Chriſti applicatur.* Et cap. 2 addit. Eſt autem lapſis poſt Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium, vt nondum regeneratis ipſe Baptiſmus. Hinc dicit à ſanctis patribus vocari ſecundam poſt naufragium tabulam. Eſt enim Baptiſmus prima tabula, quâ è naufragio peccati euaſimus, in gratiam Dei & portum ſalutis tranſlati. Quod ſi iterum nauis noſtra diffringitur, & ab innocentia baptiſmali excidimus naufragio æterno obnoxij; nullum nobis remedium reſtat ad portum ſalutis & gratiam Dei iterum emergendi, niſi hac tabula arrepta, qua è peccati abyſſo profunda ſubleuamur. Huic ergo inſiſtendum eſt, in illa ſpes noſtra ſola reſidet, & propterea ſalutis remedium neceſſarium dicitur, ſuppoſito ſcilicet peccato, ſicut neceſſarium eſt medicamen, ſuppoſito vulnere.

Obſeruandum tamen, hoc ſacramentum reipſa ſuſceptum, non eſſe ſimpliciter neceſſarium, ſed ſufficere eius votum quando realiter non poteſt ſuſcipi. Illud verò votum in peccatorum contritione continetur, quia contritio concludit propoſitum ſeruãdi omnia præcepta, & ita etiam confitendi ac ſatisfaciendi voluntatem importat.

Si ergo defectu Confeſſarij, aut alia ex cauſa Confeſſio nequit fieri, aut abſolutio recipi, contritio iuſtificat, & remittit peccata. Sed etiam tunc dicitur, hoc ſacramentum operari illam remiſſionem peccatorum; quia talis remiſſio nõ fit niſi in ordine ad hoc ſacramentũ, ſiue in voto illius.

Obſeruandum rurſus, Baptiſmum eſſe tabulam, aut nauem, quæ ſolùm ſemel arripi poteſt. Hanc autem pœnitentiæ tabulam, omnes à naufragio eripere quoties per peccatum mortale periclitamur: ita vt quamlibet grauibus criminibus homo demerſus iaceat, auxilio pœnitentiæ ad vitam poſſit emergere. De qua re vide quæ dixi ſuper articulo Symboli 10. *Credo remiſſionem peccatorum.*

Eſt itaque multa differentia inter Baptiſmum & pœnitentiam, de qua Trid. ſeſſ. 14. cap. 2.

Diuerſa eſt gratia Baptiſmi, & ſacramenti Pœnitentiæ, in Baptiſmo enim eſt gratia regenerans, per quam efficimur membra Chriſti: in Pœnitentia eſt gratia ſanans, qua Chriſti membra ſaucia redintegrantur & ſanãtur. In vtroque fit mundatio animæ per aquam gratiæ, quæ hauritur è fonte vitæ, ſed diuerſa ratione: nam Baptiſmus mundat animam primario à peccato originis; Pœnitentiæ ſacramentum à maculis & infirmitatibus poſt Baptiſmum contractis. In fonte Baptiſmatis Chriſtiani efficiuntur Nazaræi, ſiue conſecrati Deo: *Candidiores niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, ſaphyro pulchriores.* Sed per peccatum poſtea iterum denigrantur ſuper carbonum, exterminato candore niuis, hoc eſt, innocentia baptiſmali: & dulcedine ac puritate lactis, hoc eſt ſuauitate bonæ conſcientiæ ac ſancti Spiritus: offuſcato etiam ſplendore rubicundi eboris, hoc eſt feruore charitatis, & pulchritudine ſaphyri, hoc eſt gratiæ vitæ cœleſtis. Ideo neceſſaria eſt aqua alterius fontis, quo iterum candor ille & puritas, feruor & pulchritudo cœleſtis inſtauretur in Nazaræis: ne tanquam carbones extincti & fuligioſi, aut tanquam titiones inferni, igni æterno deputentur, nec à Deo agnoſcantur. Ergo vtrumque ſacramentum ad lauandum & mundandum, ad illuminandum & accendendum ordinatur, ſed diuerſa ratione & efficacia.

Vtriuſque figuram deſignari exiſtimant nonnulli in duplici vaſe templi antiqui. Erat enim vas quoddam, quod *Mare æneum*, dicebatur ob magnitudinem, ſiue quia Hebræi conſueuerunt *Mare*, vocare quamlibet magnam aquæ congregationem; ſuſtentabantque illud vas duodecim boues ænei. De illo agitur 3 Reg. 7. & 2. Paral. 4 typumque geſſiſſe Baptiſmi alibi dixi, & latè tractat Eucherius lib. 3. in lib. Reg cap. 21. & Viegas in Apoc. c. 4. Erat & aliud vas, de quo Dominus ad Moyſē. Exod. 30 *Facies & labrũ æneum, cũ baſi ſua ad lauãdũ, ponéſque illud inter tabernaculum teſtimonij & altare: & miſſa aqua, lauabunt in ea Aaron & filij eius manus ſuas ac pedes, quando ingreſſuri ſunt tabernaculũ teſtimonij & quãdo acceſſuri ſunt ad altare, vt offerant thymiama Domino.* Hoc autē vas æneũ cum baſi ſua Exod. 38 dicitur factum de ſpeculis mulierum. Itaque in hoc lauacro & labro rectè deſignatur ſacramentum Pœnitentiæ, in quo Sacerdotes debent lauari, ne fortè immũdi accedant ad altare. Sed & omnes Fideles ibi ablui decet, ſi offerre volunt Deo hoſtiam placentem, tanquam & ipſi pertinentes ad eos, de quibus dicitur *Vos genus electum, regale ſacerdotiũ, gens ſancta, populus acquiſitionis.* Cùm enim ambulantes in hoc puluerulento itinere maculas frequentes contrahant in pedibus ac manibus, neceſſe eſt eos lauari, manuumque ac pedum, hoc eſt, operum & affectuum immundorum ſordes hic detergere, alioqui non poſſunt hoſtiam Deo gratam offerre: nec debitè ſacrificium laudis immolare. Quod autem vas iſtud & lauacrum ex ſpeculis mulierum confectum dicitur, ſic exponit D. Greg. hom. 17. in Euang. *Specula mulierũ ſũt præcepta Dei, in quibus ſeſe ſanctæ animæ ſemper aſpiciunt, & ſi quæ in eis ſunt fœditatis macula, deprehēdũt cogitationũ vitia corrigũt, & quaſi ex reddita imagine ſuos vultus cõponunt.*

Figuram Pœnitentiæ poſſumus iterum agnoſcere in piſcina illa probatica (de qua in Euangelio) quæ quinque porticus habebat, in quibus iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, & aridorum, expectantium aquæ motum, qui fiebat per Angelum deſcendentem. Pœnitentia vtique Piſcina eſt, in qua ſanantur omnis generis infirmitates. ſanantur enim languidi, hoc eſt, qui per negligentiam & deſidiam peccant; ſanantur & cæci, hoc eſt, qui per ignorantiam delinquunt; ſanantur & claudi, hoc eſt, qui per infirmitatem humanam non habent firmum greſſum in via gratiæ, ſed claudicant in duas partes, à gratia ad peccatum declinantes, ſanantur & aridi, qui humore carent cœleſti, & per malitiam peccantes areſacti ſunt, & deſtituti humore bonæ voluntatis bonæque operationis, ſanantur & hi qui triginta octo annos in infirmitate habent, hoc eſt, in peccatis inueterati. Hi verò vt ſanentur, debent expectare aquæ motum, hoc fit per

diſpoſitionem

dispositionem præcedentem, & voluntatem perseuerantem, qua prostantur se desiderare sanitatem. Et tunc Angelus mouet aquam sanantem, dum virtutem passionis Christi per verba sacramentalia eis applicat sacerdos, per quam perfectam possunt consequi sanitatem.

PROPOSITIO III.

Pœnitentia non solùm lapsis remittit peccatum, sed etiam restituit merita prima, & gratiam deperditam.

Hoc vt plenius intelligatur: aduerte à Theologis distingui tria genera bonorum, *mortuo, viuo, & mortificato*. Mortua sunt, quæ fiunt in peccato mortali, quæ cùm ab initio carent vita, nunquam fiunt meritoria vitæ æternæ siue gloriæ. *Si enim charitatem non habeam, nihil mihi prodest, licet distribuero omnes facultates in cibos pauperum,* hoc est, si in statu gratiæ & charitatis non inueniar, quantumlibet exerceam opera sublimia, nullum ex hoc est mihi meritum æternæ gloriæ apud Deum. Non enim respicit Deus opera nostra aut munera, nisi persona ei sit accepta: *Respexit Dominus ad Abel & munera eius, ad Cain autem non respexit.*

Quid ita? quia Cain in statu peccati despici meruit cum munere & oblatione sua: Abel autem in statu gratiæ existens: primo interim sui ipsius obtulit sacrificium odoriferum, ideoque gratum fuit munus externum de primitiis gregis oblatum. Sic ergo prius Deus respexit ad personam in Abel, deinde ad oblata: Cain autem iniquum non respexit, sed eum sua oblatione despexit.

Viua opera sunt, quæ fiunt in gratia, ideoque ab initio vitam habent ab illa, tanquam à principio & fonte vitæ: & consequenter præmium illis debetur, si homo in statu gratiæ perseuerauit. Est enim gratia: *Fons aquæ viuæ,* per bona opera *salientis in vitam æternam.*

Opera mortificata sunt, quæ fuerunt facta in gratia, sed accedente peccato mortali impediuntur à præmio. Hæc autem reuiuiscere possunt, si homo in gratiæ statum & restituatur, & in illo moriatur.

Asserit itaque propositio nostra, per pœnitentiam redire gratiam, ac virtutes deperditas: fierique per eam, vt reuiuiscant opera per peccatum mortificata, fiantque iterum vitæ æternæ meritoria. Fauet huic assertioni scriptura. Fauet primo illud Ioelis cap. 2. Vbi Deus postquam dixisset: *Conuertimini ad me in toto corde*, subiungit: *Reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, rubigo & eruca.* Hunc locum interpretatur D. Hyeronymus, de virtutibus & meritis per peccata perditis, & per vim Pœnitentiæ restituendis. Etenim per pænitentiam redduntur nobis anni quos pietati insumpsimus (qui alias sine fructu perirent depascente eos morte peccati) quando mors illa virtute Pœnitentiæ exterminatur: & ita fit, vt non amplius illi noceat. Itaque pœnitentiæ efficacia locustam instaram exterminat, quando superbiam infusa gratia humilitatis compescit: bruchum interimit, quando gulam aduersantem sobrietati eliminat: rubiginem enecat, quando, iram patientiæ & paci cordis inimicam supprimit: erucam mortificat, quando luxuriam animi bona cuncta erodentem, eradit. Sicque, restituta radice charitatis ac gratiæ viuificantis, regerminant & reuiuiscunt fructus priores: imo vberiores repullulant in agro cordis per gemitum puræ confessionis, per imbrem sanctæ compunctionis, per suspiria sanctæ deuotionis, per desideria suauissimi amoris, per austrum afflantem spiritum pietatis, qui facit fluere stillicidia irrorantia aridam cordis nostri humum. Emittis enim Deus verbum suum, & liquefacit cor durum, & fluunt aquæ. Emittit verbum interius per inspirationem, verbum exterius per Sacerdotis absolutionem; sicque aquæ compunctionis ac deuotionis, animum quamlibet aridum, compunctione & deuotione irrigant, & in bonis operibus fructuosum reddunt. Possumus idipsum alia similitudine declarare. Nouerat Pater cœlestis, se gratiæ thesaurum in vasis fragilibus deposuisse, terreis vtique vasis quæ facile impingunt. Fuisset autem grauis afflictio iustis, & desolatio illis qui conantur longa fatigatione & labore thesauros gratiæ & meritorum accumulare, si vnico peccato mortali (quo conteritur vas fragile quod portamus, & in quo frequenter periclitamur) omnes hi thesauri deperirent, absque vlla spe recuperationis. Et sic inanes essent tot labores, tot opera, tot pœnitentiæ & merita, homoque obligaretur iterum quasi de nouo laborare, ac si nihil vnquam fecisset. Ordinauit igitur Deus liberali sua misericordia, vt si vasa fragilia, per pœnitentiam iterum solidarentur, gratiæ copia prius collecta, & meritorum thesauri restituerentur, ne totius præteriti temporis fieret iactura adeo damnosa.

Fauet secundo, & confirmat quæ dixi Apostolus ad Hebræos 6. sic loquens: *Confidimus de vobis dilectissimi meliora & viciniora saluti, tametsi ita loquimur: non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius qui ministrastis Sanctis & ministratis.* Ex quo loco sacri Interpretes colligunt, opera mortificata per peccatum reuiuiscere per pœnitentiam, & redire quantum ad meritum. Apostolus enim postquam ibi peccatores terruisset, proposita difficultate & acerbitate pœnitentiæ, statim etiam in spem erigit eos consideratione bonorum operum, quæ & ante lapsum, & postquam resurrexissent, operati sunt. Quia scilicet neutrorum mercedem, si constanter in fide & charitate perseuerent, sint amissuri: sicque eorum non obliuiscetur Deus, quia iterum per pœnitentiam proderunt ad effectum vitæ æternæ. Ita interpretatur D. Thomas, Anselmus, Chrysostomus.

Fauet tertiò, quod idem Apostolus ad Galatas 3. dicit: *Tanta passi estis sine causa, si tamen sine causa.* Quasi dicat, sine fructu persecutionem propter Christum passi estis, si in peccatis perseueratis & à Christo ad legem Moysis redire vultis: non tamen sine causa, nec sine fructu, si à peccato in quo lapsi estis, resurgatis. Sic enim futurum est, vt passiones illæ præteritæ, magnum in vobis gloriæ fructum pariant: hortor ergo vos vt resipiscatis, & in fide, & gratia Christi persistatis. Ita interpretantur Hieronymus, S. Thom. & alij.

Fauet quartò paradigma filij prodigi. Vbi enim vidit eum pater redeuntem, ait: *Cito proferte stolam primam, date annulum in manibus, calceamenta in pedibus, occidite vitulum saginatum.* Quid his omnibus aliud significatur, quàm quæcumque filius per discessum è domo paterna damnosa libertate perdiderat, & vita luxuriosa abligurierat, illi per pœnitentiam restitui, ipsumque in beneuolentiam seu amicitiam perfectè reintegrari? Exuitur igitur peccator fœda veste peccati, obtegitur eius nuditas & confusio, redditur stola prima gratiæ ac charitatis, cum annulo fidei, & ornatu bonorum operum præcedentium: redditur & calceus spei, & totum ius quod habebat antea ad possessionem paternæ hæreditatis, quod ius in calceamentis olim designabatur: sic ergo in integrum homo restituitur vi Pœnitentiæ, quoad gratiam, virtutes, merita.

Sic ex dictis colligunt & tradunt Theologi aliqui antiqui & recentiores, semper ius reddi ad totum essentiale præmium, quod ante lapsum debebatur. Imo per pœnitentiam semper hominem resurgere ad maiorem gratiam quam ante: eo quod tota gratia prius amissa restituatur, simulque accedat aliquis nouus gradus gratiæ, contritioni correspondens, seu dispositioni Pænitentis. Et iuxta hanc doctrinam (quæ probabilis est) homo in gratiæ statu decedens, semper saluatur cum maxima gratia, quam toto tempore vitæ habuit. Neque hoc à ratione alienum videtur: quia cum prædestinati sint electi ad certum gratiæ & gloriæ gradum, verisimile est cum gradum illum gratiæ attingere, quod non rapinæ malitia mutet intellectum eorum. Vide Suarez opusc. de reuiuiscentia meritorum & gratiæ.

Attamen, huic bonitati diuinæ, quæ merita, gratiamque reintegrat pænitenti, non nimium inniti debent peccatores, liberius sub hac fiducia peccantes, non enim qui facilè labitur, facilè etiam resurgit: quia homo *spiritus vadens est, & non rediens*, decliui gressu rapitur in peccatum, ea se autem regredi nequit: *Facilis descensus Auerni, sed reuocare gradum, superasque euadere ad auras, hoc opus hic labor est.* Iusto Dei iudicio fit, vt nec conuersionis tempus, nec remissionis beneficium reperiant, qui nimiam Dei facilitatem, & Pænitentiæ obuium remedium, incentiuum faciunt delinquendi.

Refert Petrus Damianus card. in Perusino Monasterio S. Saluatoris, cui ipse præfuit, fuisse Monachum sæcularibus contentionibus vehementer intentum. Hic, inquit, dum in immutandis Abbatibus, & Fratribus perturbandis æstuans non quiesceret, eo peruenit, vt diaboli patrocinium quæreret ad superandos æmulos, eiusque potestati se traderet: hoc tamen pacto, quod tertio die ante mortem, dæmon sibi nunciaret. Promisit dæmon, credit infœlix, & sub hac securitate in peccatis manet. Tandem in ægritudinem lapso adest dæmon, & sicut spoponderat, diem obitus indicat. Ille aduocatis Fratribus, per ordinem narrat quæ cum spiritu nequam pepigerat. At dum instarent illi, vt pœnitentiam ageret, & confiteretur, repente obdormiuit, & siue pulsarent, siue clamarent, excitari non poterat. Si vero tacerent, vel de alia re, quam de pænitentia loquerentur, expergefactus colloquebatur. Si vero iterum de

confessione mentio fieret, protinus insensibili sopore corripiebatur, sicque tandem horrendæ morti traditus est. Postea per plures noctes, nigra canum turba non cessauit sepulturæ eius assistere, & quasi depositum custodire, ita vt videntes horrore concuterentur. Hæc ille.

Prope Traiectum ad ripam, ante annos 90. Parochus fuit non ineruditus, sed gulæ & concubinatui addictus; hic cum aliquando moneretur, vt resipisceret, respondere solebat se de salute securum esse; nec habere opus nisi quinque verbis, *Deus propitius esto mihi peccatori*, sed vanam fuisse spem exitus probauit. Cùm enim quadam die è popina temulentus domum repeteret, hircum in itinere obuium habuit, vel certè dæmonem hirci imaginem præferentem. Quem cum verbis & attactu mulceret, irritatus hircus irruit in eum, & inguinarias partes cornibus petens lethalem ictum inflixit, quo vulnere in terram concidit, amisso mentis vsu. Ad spectaculum multi accurrunt, inter cæteros muta quædam fœmina, quæ nunquam locuta fuerat, non sine grandi miraculo primam vocem edens, Pastorem in mortis angustiis his compellat verbis: *Eloquere nunc quinque illa verba, quibus salutem tuam fretam dicebas.* Ille vero statim è viuis est sublatus. Ita Cuykios Episc. Rurem. in speculo concubinariorum.

Attendant quoque, qui nimis facile in peccatum se pertrahi sinunt, sub spe quod per confessionem in integrum restituentur, quod grauissima sibi soleant aduehere incommoda per peccatum, quæ non statim semper tolluntur per pœnitentiam. Imprimis non semper tollitur totus reatus pœnæ temporalis, per quem futuris pœnis obnoxij redduntur. Deinde manent & reliquiæ peccati, hoc est, prauæ quædam inclinationes & dispositiones, ingenerantes in anima, & carne graues difficultates operationum virtutis ita vt facile iterum implecentur & in peccatum reuoluantur. Denique non semper reperiunt hi nisi magno omnino affectu resurgant, prioris deuotionis feruorem, & diuinæ familiaritatis gratuitum donum, aliaque auxilia specialia & fauores cœlestes, quos solet his Deus adspirare, qui obseruant se ab omni iniquitate, & gratiam semel adeptam, tanquam pretiosissimum Dei munus, magna sollicitudine custodiunt. Hoc videtur velle Apostolus, dum dicit: *Impossibile est, eos qui semel illuminati sunt, gustauerunt donum cœleste ac bonum Dei verbum, virtutésque futuri sæculi, & prolapsi sũt, rursus renouari ad pœnitẽtiã.* Quasi dicat: planè difficile est, ac opus magnæ Dei gratiæ, vt qui postquam specialiter à Deo illuminatus est, & Spiritus S. Charismata speciali fauore est expertus, lætitiam, pacem, suauitatem puræ conscientiæ: postquam etiam gustauit saporem quendam diuinum, inhians dulcedini verbi interius æterniusque loquentis; denique, postquam per fidei cognitionem, amorem, spem, desiderium, prægustauit & cognouit, quanta futuri sæculi sit fœlicitas, in illa visione & fruitione Dei, omniumque bonorum affluentia, si post tot dona, lumina, delicias, prolabatur in enormia aliqua peccata, difficile inquam est, vt iterum renouetur ad pœnitentiam, & ad tantam Dei familiaritatem post tantam ingratitudinem.

Itaque licet gratiam sanctificantem, quoad substantiam statim restituat Deus pœnitenti: attamen hæc accidentalia dona & fauores cœlestes non semper statim integre reddit, vt constat experientia. sed vult ingratitudinem peccantis sic plectere, & requirit, vt cum cultu, feruore & gemitu, hæc dona expectentur. Hoc Dauid adeò enixè hæc postulat (remisso licet peccato & gratia restituta) quando inclamat: *Redde mihi lætitiã salutaris tui, & spiritu principali confirma me.* Hoc autem indicat Tridentinum, dum ait: *Non sine magnis nostris fletibus, & laboribus, diuina id exigente iustitia, ad pristinam nouitatem & integritatem vitæ, per Pœnitentiæ sacramentum nos redire.* Ideò & Petrus licet sibi peccatum remissum sciret, amarissimè flet, vt totam ingratitudinis culpam radicitus extirpet: & diuino illo ac speciali fauore, quem Dominus ei primitus ostenderat, indignum se non præstet. Sic Maria Ægyptiaca, peccatis licet carnis iam expiatis, in gratiam restituta, pacem tamen perfectam interius non experitur, nisi postquam 17. annis magnis fletibus & angoribus cum carne & stimulis eius est conflictata.

Itaque si conuersionis difficultatem, & incertitudinem gratiæ recuperandæ, aliaque plurima grauissima damna, quæ ex peccato oriuntur, consideraret is, qui ad peccandum allectatur, statim pedem referret, & se è laqueo implexo eriperet. Pulchrum hac in re fuit consilium rusticæ cuiusdam puellæ, datum religioso, de quo in Prato Spirituali cap. 36. vbi sic habetur. Cum Monachus quidam diuertisset ad rusticum quempiam Fidelem habentem filiam vnicam, maneretque in domo dies aliquot, immisit ei dæmon sordidas cogitationes, quærebatque opportunitatem opprimendi eam, procurauit verò ei dæmon opportunitatem illam, absente patre puellæ. Vnde ad puellam solam accessit, vt vi opprimeret. Illa vt vidit hominem perturbatum ad nefariũ actũ properare, dixit ei: *Noli turbari, neq; fœdũ quid contra me moliaris. Pater meus nec hodie, nec cras veniet: audi primũ quid dicam, ego tunc prõpte quidquid volueris faciam.* Cœpit autem illum ita alloqui: *Quantũ temporis egisti in Monasterio?* Repõdet ille, decẽ & septem annos. Dicit ei iterũ: *Habes experimentũ mulieris?* At ille: Non. *Ergo tu*, inquit, *vis propter horã amittere tot annorum labores? Quoties fudisti lachrymas, vt carnem Christo immaculatam seruares? Et nunc totum laborẽ illũ breuissimæ voluptati gratia tibi vis perire? Attamen si vt vis audiuero te, & pecces mecum, habesne quo assumas & enutrias me?* Dicit ei, Nõ. Tũc illa: *In veritate nõ mẽtior, si humiliaueris me, multorũ malorũ causa eris.* Quærit ille quare? At illa: Primo, inquit, *quia perdet animam tuam.* Secundò, *quia & anima mea abs te requiretur, nam tibi protestor, quod statim laqueo vitam mihi extorquebo, erisque homicidij reus. Igitur antequam tot malorum causa fias, reuertere in pace ad Monasterium, & ora pro me.* Rediens igitur ille in semetipsum, statim etiam regreditur ad Monasterium, prostratusque Abbati veniam orabat, vt vltra extra Monasterium non mitteretur. Et cùm in contritione cordis egisset tres menses, migrauit ad Dominum.

LECTIO II.

De gratia excitante ad pænitentiam.

1 *Docet non posse hominem pænitere sine gratia.*
2 *Nulli ad id gratiam sufficientem denegari.*
3 *Gratiam non minuere arbitrij libertatem.*

PROPOSITIO I.

NEmo potest ad Deum conuerti, & pænitere, sine speciali Dei auxilio & gratia excitante.

Hoc definit Tridentinum sess. 6. 5. *Declarat præterea ipsius iustificationis exordium in adultis, à Deo per Iesum Christum gratia sumendum esse, hoc est ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur, vt qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem atque adiuuantem gratiam conuertendos se ad suam ipsorum iustificationem eidem gratiæ libere assentiendo & cooperando disponantur.*

Quam doctrinam vt plenius intelligas, aduerte gratiam illam, quæ dicitur speciale auxilium, à Deo homini datum ad conuersionem, diuidi à Theologis in gratiam præuenientem siue excitantem, & in gratiam adiuuantem siue subsequentem. qui loquendi modus desumitur ex Psal. 58. vbi dicitur: *Misericordia eius præueniet me*, & ex Psalm. 22. vbi dicitur: *Misericordia tua subsequetur me.* Gratia excitans dicitur illa, qua Deus hominem in peccato dormientem tangit inspiratione & illuminatione interiori, vocando, pulsando, immittendo timorem, remorsum, &c. Apoc. 3. *Ego sto ad ostium & pulso, æmulare, & age pænitentiam*, inquit Dominus. Et iterum alibi hæc est vox diuina: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Hæc igitur gratia excitans interius loquitur cordi peccatoris, quasi ei diceret: Vide quot peccata commisisti, eaque grauissima, & iam tot hebdomadis in illis hæres cum periculo salutis, imò tot mensibus? forte vindex Dei manus iam iam incumbit tibi considera ergo statum in quo es: surge, quære modo dominum per contritionem & confessionem: alioqui væ tibi, & æternum væ, nisi cito resurgas, & salutis tuæ curam agas.

Gratia adiuuans dicitur diuina cooperatio & directio, qua iuuamur, vt faciamus quod ipse præueniens inspirauit: iuxta illud: *Deus operatur in nobis velle & perficere, pro bona sua voluntate.* Vnde Trident. sess. 6. cap. 11. *Deus iubendo monet facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat vt possis.*

Iterum

Iterum diuiditur gratia in sufficientem & efficacem. sufficiens dicitur, quâ Deus sic vocat & excitat, vt homo si velit conuerti possit bonum facere, sed tamen re ipsa non velit, nec cooperetur, non quia ipsi deest gratia, sed quia ipse deest gratiæ. De hac videtur loqui Apostolus ad Heb. cap. 12. *Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei.* Non dicit, ne cui desit gratia Dei, supponit enim gratiam sufficientem dari, sed illam posse hominem repellere, aut non cooperari, & sic eam reddere inefficacem.

Efficax autem gratia dicitur, quia sic vocat, mouet & afficit, vt reipsa vocatus conuertatur, aut bonum faciat. De hoc Ioan. 6. *Omnis qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me.* Est itaque quædam vox Dei in corde loquens, quæ efficaciter & infallibiliter persuadet. Et ita efficacia prouenit non ab humana voluntate, quasi illa sua cooperatione gratiam solùm sufficientem reddat efficacem, vt aliqui dixere: sed prouenit à voluntate diuina (teste August. epist. 107) quæ vocatione alta atque secreta sic hominis agit sensum, vt accommodet assensum. Nouit enim interiùs sic efficere & mouere hominem ex infinita sua & potentia, & sapientia, vt infallibiliter consentiat; nouit sic docere, vt non tantùm suadeat, sed & persuadeat.

Hac igitur doctrina supposita, vt ad propositionem nostram explicandam redeamus, ex scripturis satis constat, auxilium gratiæ nobis esse necessarium ad pœnitentiam. si enim teste Apostolo, *Non sumus sufficientes & idonei cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis* (de illis scilicet quæ nostram concernunt salutem) *sed omnis sufficientia nostra ex Deo est* quantò magis erimus sufficientes nostras initiare conuersiones, à nobis quasi ex nobis? *Scio Domine*, inquit Ieremias, *quod non est hominis via eius, nec viri vt dirigat gressus suos.* Vtque præparatur voluntas nostra à te Domine, à timore tuo, quem nostris inspiras cordibus, concipimus & parturimus spiritum salutis; voce tua intonas, nos tanquam ceruas ad partum difficiles commoues, & velut obstetricaris, vt pœnitentiæ fœtum animo iam conceptum producamus in lucem, & ad effectum tandem deducamus; vt propterea dixerit Regius Propheta: *Vox Domini concutientis desertum, Vox Domini præparantis ceruos*, siue vt alia Lectio dicit: *Vox Domini obstetricantis ceruas.*

Hoc etiam indicat illa Scriptura: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Si enim nemo potest venire per fidem ad Deum, nisi Patris inspiratione & auxilio attractus; nemo etiam potest ad eum post peccatum redire nisi eius præuia inspiratione & ope. Ideò rectè peccator comparatur oui erranti: illa enim vbi aberrauit, non solet redire, sed vlterius semper progreditur per valles & montes, per dumeta & saltus: nisi à Pastore requiratur, & sibilum eius audiat, vel humeris reportetur, facilè lupo vel feræ alicui præda fit. Sic homo recedens à Deo vero Pastore, amissa iam gratia vlteriùs solet aberrare, per deuia itinera pergens de peccato in peccatum, nec per se potest redire. sed facilè præda fiet sathanæ, nisi requiratur à suo Pastore, nisi eius persentiat vocem & sibilum, hoc est, præuenientem inspirationem, eiusque humeris reportetur. Ideò dicebat Propheta: *Erraui sicut ouis quæ periit, quære seruum tuum Domine*, nec enim reuerti possum nisi quæsiueris.

Quapropter rectè cum Bernardo distinxeris tria hominum genera Sunt aliqui qui nec quærunt Deum, nec quæruntur à Deo. 2. Sunt qui à Deo quæruntur, & ipsi quærunt Deum. 3 Sunt qui quæruntur, à Deo, nec quærunt Deum. Primi generis sunt pueri aliqui, qui sine Baptismo pereunt, & iusto Dei iudicio relinquuntur in massa damnationis: & ita nec hi per fidem quærunt Deum, nec quæruntur à Deo. Secundi sunt illi quos Deus vocat, & vocanti respondent. Tertij sunt illi qui vocantur, sed Dei sui vocationem ac inspirationem vel negligunt, vel contemnunt. Sed cur quartum genus non assignatur eorum, qui quærant Deum, & non quærantur à Deo? Quia sine eius gratia præueniente & quærente nos non possumus illum quærere, nec ad eum venire. Et hæc est vna inter hominum miserias non vltima, quod per se à Deo possit recedere: ex se autem ad eum non possit redire: auolat à Deo, sed suis solis alis ad Deum non potest reuolare.

Similis planè ea in re est homo auibus illis, quas Apodes vocant, nos vernaculè *Arckers* vocamus. Volant in altum, & ex alto demittunt se in terram: at quia pedum infirmitate laborant, & quasi sine pedibus sunt (Vnde Apodes vocantur) cùm in terra sunt, volutantur diu, nec volatum resumere possunt, nec alas suas sufficienter excitare, ad pondus corporis sui subleuandum: donec afflans ventus eis cooperatur, & illius fauore in altum se tollunt & reuolant. Sic homo infirmis pedibus est & alis, vnde si sublimem gratiæ auram deserat, & ad peccati lutum descendat, volutatur in illo, nec iterum reuolare potest, nisi Spiritus sancti flamine præueniente & cooperante.

Huc etiam referri potest illud Oseæ: *Perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum.* Est enim id generaliter loquendo multipliciter verum. Omne enim malum nostrum ex nobis est, omne bonum nostrum ex Deo est: omnis culpa ex nobis, omnis gratia ex Deo: auersio à Deo ex nobis est, conuersio ad Deum ex illius auxilio est: Mors à nobis, vita ab illo: Reprobatio à nobis, salus ab illo. Quod deseramur, in causa sumus, quod vocemur, gratiæ eius adscribendum est Denique omnis miseria nostra à nobis originem trahit, si autem eruimur, non nobis, sed gratuito eius auxilio referendum est, ei gratiæ agendæ sunt. Perditio igitur ex te, O homo! illam tibi imputa; auxilium autem quod tibi iterum impertior, non meritis tuis, sed bonitati meæ adscribe.

Cæterùm infinitos modos habet diuina sapientia nobis occultos quibus vocat ad pœnitentiam, & inspirat peccatoribus conuersionem. 1. Quandoque immittit conscientiæ terrorem, & hoc est: *Pulsare ad hostium.* 2. Quandoque mentem à tumultu rerum terrenarum abstractam interius adhortatur, & hoc est, *ducere animam in solitudinem, & loqui ad cor eius.* 3. Quandoque beneficiis allicit suauiter, & hoc est *in funiculis Adam trahere, in vinculis charitatis.* 4. Quandoque aliorum exemplis nos inuitat & inflammat, & hoc est *carbones ardentes congerere super caput nostrum* 5. Quandoque iudicio & flammis æternis propositis ad lachrymas vsque peccatorem commouet, & hoc est *voce tonitrui desertum commouere, & fulgura in pluuiam conuertere.* 6. Quandoque morbos & flagella immittit, vt desistamus à peccatis: & hoc est, *viam nostram spinis sepire, vt reuertamur.* 7. Quandoque tanta nos coarctat interius exteriusque necessitate, vt non tam sit vocare quam *compellere intrare.* 8. Denique per Pastorum, Concionatorum, Confessariorum voces & monitiones hortatur, vt vitæ præteritæ meminerimus, & noctem tenebrosam peccati relinquamus, ac ad auroram gratiæ respiremus, & hoc est, per *Gallum cantantem excitare*, vt cum Petro memores simus status nostri ac ingratitudinis in Deum commissæ. Hi fere ordinarij modi sunt vocationis diuinæ, sed innumeri restant nobis incogniti, quia inuestigabiles sunt viæ eius, quibus lucem & amorem infundit cordibus peccatorum. Hinc ipse Deus sic loquitur ad Iob: *Indica mihi si nosti omnia, per quam viam spargitur lux, aut diuiditur æstus super terram?* Quod moraliter cum Beato Gregorio de luce spirituali rectè intelligere possumus, & de æstu amoris diuini: qui innumeris, sed occultis viis ad nos deriuatur, & modo huic, modo illi communicatur & diuiditur: nec debemus inquirere causam, cur huic potius quàm illi, siue cur iste potius vocetur, quam ille.

Adeo admirabilis est Dei prouidentia hac in re, vt tunc frequenter vocet & conuertat hominem, cùm minus de ea re cogitat; imo cùm maximum impedimentum gratiæ diuinæ videtur ponere; vt haudquaquam homini, sed efficaciæ Dei operantis debeat attribui. Vis huius rei exempla?

In scriptura habes Paulum, quem lux voxque diuina circumcingit, in medio feruore & furore persecutionis; dum spirans minarum & cædis in discipulos Domini pergit Damascum. Hac vero luce & voce subito concutitur, animo & corpore prosternitur, in alterum virum conuertitur: & de lupo fit Agnus, de persecutore Apostolus, de grauis peccatore præco iustitiæ. *Hæc mutatio dexteræ Excelsi, Digitus Dei est hic.*

Vide & Matthæum: sedet is in telonio, velut in cathedra pestilentiæ & loco iniquitatis, nihil aliud quam de suis contractibus, vsuris, dolisque perfectioni suæ annexis cogitat: nulla eum aut de Pœnitentia, aut de meliori vita subit cogitatio. Transit Christus, lucis suæ radium in cor tenebrosum & spinosum iacit, & vocans dicit: *Sequere me.* Confestim ille attrahitur, velut à magnete ferrum: deserit locum iniquitatis, disrumpit chirographa vsuraria, debita soluit, pignora restituit, sæculi se negotiatione expedit, & ad eum toto affectu conuertitur, qui non venit vocare iustos, sed peccatores.

Attende & Samaritanam illa nihil minus cogitans, quàm de conuersione & salute, adulterinis amplexibus dedita, accedit vt aquam hauriat At is qui est fons vitæ, stillam ei gratiæ infundit, alloquitur eam de aqua saliente in vitam

æternam: & sic inhærentem luto fœtido adulterij, ducit ad puteum aquæ viuæ, ita vt merito possit dicere: *Super aquam refectionis educauit me, animam meam conuertit. Deduxit me super semitas iustitiæ propter nomen suum.*

Ex sacris quoque Historiis exempla plurima possemus depromere. Maria Ægyptiaca pergit Ierusalem, & nauigantibus se adiungit, vt libidini promiscuæ possit indulgere, & aliis peccandi ansam præbere. Non stipendium ipsa petit vsuræ libidinosæ corporis, sed & dona exhibet, ve libidinem expleat. Tandem appellit Ierosolymam, ob curiositatis gratiam templum sanctæ Crucis ingredi parat: at repellitur diuinitus, tanquam indigna vel Crucis aspectu, Veneris sathanæque mancipium. Sed hanc repulsam ordinat diuina Prouidentia, ad initiandam eius conuersionem toti orbi, omnibusque sæculis admirabilem. sic ergò repulsa, præueniente eam Spiritu Dei, ingreditur ad cor, considerat abominandam vitæ præteritæ seriem repulsæ dare causam. ad Mediatricem desperantium Mariam refugium habet, cuius imaginem præ foribus templi imaginem illi se vouet si ingredi possit, si Crucem illam pretiosam, pignus salutis nostræ conspicere detur. Ingreditur, & voto peracto egressa Dei vocem sequitur, in solitudinem pergit, Pœnitentiæ inauditæ se exemplar orbi datura. Vudeoam lux tanta? an ab eius meritis vel dispositione præuia, an ea de re itineri se accingens vel suspicari poterat? *Indica mihi si nosti omnia, in qua via lux habitet, aut tenebrarum quis sit locus, vt ducas vnumquemque ad terminos suos, & intelligas semitas domus eius.* Vtique solius Dei est hoc intelligere: via eius nobis abscondita: quando vult, & quomodo vult, inspirat, illuminat, ducit ad terminum, quem destinauit, ad æternitatis suæ domum perducere.

Quis etiam non admiretur viam Dei in conuersione Thaïdis meretricis? Pelliciebat ipsa animas lubricas in sui fœdum amorem, oculos habens plenos adulterij, & incessabilis delicti. Confertim accedebant ad eam amatores impudici, totam exhauriebant substantiam, vt ea potirentur, imò & quandoque limeo eius sanguine conspergebant, confligentes inter se, quis prius frueretur tanta venustate, in carnis amplexu. Interim adit eam Paphnutius Abbas, spiritu diuino impulsus, mutat vestem, quasi explere cupiens libidinem, alloquitur. Ductus ab ea ad cubiculum, dicit locum non esse securum, se timere aliquem. Tandem ait illa à nemine se posse conspici, nisi à Deo vel sathana, arripit ipse hanc occasionem, vt locum paret spiritui sancto in illo sathanæ domicilio. Arguit eam efficaci sermone, quod in præsentia Dei iudicis adeo fœda audeat patrare. Cum verbis, penetrat Dei inspiratio, conuertitur toto ipsa corde ad Deum, relicto impudicitiis amore, omnia meretricio quæstu acquisita in loco publico igni tradit. Et tandem in cellam pœnitentiæ causa recedens, ibi se mactat Deo victimam, contritionis gladio transuerberatam, & lachrymarum aqua conspersam. Ecce quomodo, *Spiritus vbi vult spirat, & nescis vnde veniat, aut quo vadat*, quo voluerit vel strepit, vel irrumpit, nullo obstaculo, aut obice impeditus.

Quid de S. Pelagia dicemus? hæc eiusdem planè sortis, Antiochiam perambulabat gemmis resplendens, incedens comitante corona, fortuitò eam conspicit Nonnus Episcopus vir S. suam ipse deflet ... cum vbertate lachrymarum coram aliis Episcopis, quod non tantam diligentiam adhibeat, vt Deo placeat in ornatu animæ, quantam illa in ornatu corporis, vt mundo placeat, & obscœnis hominibus, deflet & mulieris perditionem. Non multo post tempore, ipso prædicante ingreditur Pelagia ædem sacram (qua intentione nouit Deus) sed ita in sermone illius compungitur, vt statim litteris ad eum missis hæc scripserit. *Sancto Episcopo Discipulo Christi, Pelagia discipula diaboli. Si vere Discipulus Christi comprobaris, qui vt audiui pro peccatoribus de cœlo descendit, me peccatricem, sed pœnitentem suscipere digneris.* Timet ille laqueum & dolum, ideoque rescribit: *Rogo vt humilitatem meam non tentes, homo peccator sum. Si vere saluari desideras, solum me videre non poteris, sed inter alios me vid[ebi]s.* Venit illa coram omnibus, & pedes eius apprehendens, lachrymis rigat & inclamat, *Ego sum illa Pelagia, pelagus iniquitatis, exundans fluctibus peccatorum, perditionis abyssus, laqueus animarum: sed eheu! omnia nunc perhorresco, pœnitentem suscipe.* Admittitur, baptizatur, instruitur in timore Dei, & noctu aufugiens, in montem pergit Oliueti, sub habitu virili, cellæ se includit, amarissimam pœnitentiam agit. Vnde illi mens illa? An à seipsa? Nonne ab illo qui *attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter?* Vtique *perditio tua ex te, ô pelagia! tantummodo in me auxilium tuum*, in me ait Dominus: quod cuilibet vult inculcatum pœnitenti, ve nemo glorietur in se, & nemo tamen desperet de se illius innitens auxilio, *cuius manus nunquam est abbreuiata vt saluare possit*, qui innumeros nouit modos, quibus potest cuilibet salutem procurare.

Possemus & hîc plura adscribere exempla eorum, qui nihil minus cogitantes, senfere diuinam intus vocem, & auxilium ad pœnitentiam vocans, dum vel in pij libri lectionem inciderunt fortuitò, vel in concionem aliquam opportunam, vel aliorum exemplo commoti sunt, vel afflictione aliqua compulsi, sed breuitati consulens supersedemus. Vide exemplum Tract. de Iubileo lect. 2. in fine. Item Lect. de Custodia Angelorum. Vide etiam Lect. 4. de fide.

PROPOSITIO II.

Nemini quamlibet graui peccatori denegat Deus auxilium ad pœnitendum, sed omnes inuitans illis manum præbet ad surgendum.

Explicemus id, & rem paulo altius ex scripturis deducamus. Ac in primis aduerte, quod Deus nullam faceret iniuriam peccatori, si illi auxilium ad pœnitendum non daret. Ratio est, quia non debetur nisi pœna peccato, vnde sicut potest statim condignè punire peccatorem, ita & in pœnam posset omne auxilium subtrahere, & eum deserere tradendo in reprobum sensum. Vnde aliqui Theologi existimant Deum sic agere cum aliquibus grauibus peccatoribus, vt propter peccata eis auxilium deneget, vel aliquo vel toto tempore vitæ: Alij probabilius & conformius diuinæ Prouidentiæ & pietati asserunt, Deum cuilibet peccatori dare sufficiens auxilium, vel omni, vel saltem opportuno tempore & loco, vt possit conuerti. Deducitur hæc assertio ex Scripturis antiquæ & nouæ legis, in quibus Deus grauissimos, & quantumlibet obduratos peccatores ad pœnitentiam vocat, & significat eos posse conuerti, & auxilium non deesse: quia si non haberent auxilium gratiæ, fictè potius viderentur vocari, cum sine illo non possint venire & conuerti. Imò cum habeant præceptum pœnitendi, consequenter videtur eis gratia non negari, alioqui præceptum foret de impossibili, quia sine illa gratia impossibilis est Pœnitentia. Vnde cum B. Leone hic dicimus: *Deus nunquam iniusta præcepta, quia præcurrat auxilio.* Deinde cum homo quamdiu viuit, semper sit in statu viatoris, progredi potest, & ad terminum accedere, hoc enim de ratione viæ est: atqui non potest progredi sine auxilio gratiæ, ergo illud ei non denegatur. Quod si aliquos defectu auxilij diceris non posse conuerti, iam tales peccatores vix distingues à damnatis, & quodammodo erit inferorum regnum in terra constitutum: cum tamen dicat Sap c. 1. *Sanabiles fecit Deus nationes orbis terræ, & non est illis infernum regnum in terra.* Sed quoniam ex scripturis rem deduci diximus, videamus quomodo Deus in illis inuitet etiam obduratos & excæcatos.

Primò. Nonne obduratis loquitur Apostolus Rom. 2. dum dicit: *An ignoras, quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiem tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die ira.* Thesauri offeruntur misericordiæ, & diuinæ bonitati Dei, hoc est, exuberans & copiosa benignitas diuina gratiam præparat, ad eamque participandam inuitat, & quantum in se est, adducit. At homo contemnit, & thesaurus iræ sibi accumulat, peccata peccatis adiiciendo. Ergo ex parte Dei non est defectus. An non & similiter alloquitur Dnus Petrus quoscumque peccatores, dum c. 3. & ep. 2. ait: *Patienter agit Deus, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.*

Secundo audiamus vocem ipsius Dei in veteri Testamento. Cum grauissima crimina improperasset Israel apud Ierem. cap. 3. tamen ait: *reuertere auersatrix Israel, & non auertam faciem meam.* Certe loquitur ad domum exasperantem & excæcatam, opem & gratiam offerens ad conuersionem. Sic & apud Ezechielem inclamat, *conuertimini à viis vestris pessimis, quare moriemini domus Israel*, Quæ quidem verba pondus habent, effectum & emphasim, ac multipliciter expendi & amplificari possunt, vt dirigantur ad omnes omnis temporis peccatores. Idem enim est ac si diceret omnibus & frequenter repeteret,

Isa. 18.

2. Cum

1. Cum ego Creator vester, non ad mortem & perditionem, sed ad vitam & salutem creando vos destinarim, *Quare moriemini domus Israel?*

2. Cum ego Redẽptor vester, iã morti obnoxios, ad vitã vitæ meæ pretio reuocarim: *Quare moriemini domus Israel?*

3. Cum ego Protector vester, à mortis periculis refugium vobis præbeam, & illius laqueos vos fugere continuo hortet & doceam, cur sponte in illos ruitis, *& Quare moriemini domus Israel?*

4. Cum ego Iudex, in vestrum fauorem inclinem, & licet toties lacessitus, veniam & misericordiam offeram; *Quare ergo moriemini domus Israel?*

5. Cum ego vita per essentiam, ad illius vos participationem toties & tanto cum affectu inuitem, quare faciem auertitis à me? *Quare moriemini domus Israel?*

6. Cum ego pactum vobiscum fecerim, & gloriam vobis promiserim si ex parte vestra non defueritis, quare nunc illud dissoluitis, facientes *fœdus cum morte, pactum cum inferno*; eheu! *Quare moriemini domus Israel?*

7. Cum toties per Prophetas, Pastores, Concionatores, & sanctas inspirationes, quasi nuncios à me missos, inclamem *Reuertimini, quia nolo mortẽ peccatoris, sed magis vt cõuertatur & viuat: Si impius egerit Pœnitentiam, vita viuet.* Cur ergo surdi estis? *Quare moriemini domus Israel?*

8. Cum ego Medicus & pius Samaritanus, vulneribus vestris exhibeam oleum & vinum quoties volueritis, oleum misericordiæ lenientis, & gratiam contritionis purgantis. Cur recusatis medelam? *Quare moriemini domus Israel?*

9. Cum ego instar Pellicani, vos morti genitos proprio sanguine viuificare & alere gaudeam: *Quare moriemini domus Israel?*

10. Contestor cælum & terram, quod mundus sum à sanguine vestro, & quod vestram in me nullo modo possitis mortem retorquere: quia ego spiritum nouum & cor nouum, vitæ & gratiæ nouæ capax, volo vobis infundere, si & ipsi velitis, & pœnitentes cupio absoluere, & ab ipsis faucibus mortis eripere, si manum meam ad id vobis porrectam amplecti non renuitis. Sed vos vltro mortem eligitis, ignem nunquam intermoriturum in caput vestrum succenditis, & infœlicitatis æternæ sortem adoptatis. Sic perire volentibus frustra inclamat vox mea, vulnera, mors, sanguis: *Quare moriemini domus Israel?* Nemo ergo dicat: *Per Deum abest, ille me implanauit, non enim sunt necessarij homines impij.* Ecc. 15. *Quid potui facere vineæ, & non feci?* Isa. 5.

Tertio, audiamus vocem ipsius Christi, in Nouo Testamento inuitantis proprio ore quoslibet peccantes: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Expende singula 1. In verbo, *Venite*, non solum significatur liberi arbitrij potestas, sed & gratiæ auxilium, & vocantis benignitas, sine qua nemo potest venire. 2. in voce, *omnes*, latitudo & vniuersalitas benignitatis declaratur, vt nemo recedat, nemo despondeat, neminem retardet multitudo aut grauitas peccatorum: etiam si quis secum veheret omnia peccata totius mundi, si ad Christum veniat, non despicitur, sed suscipitur, & vt veniat inuitatur, & auxilium ei porrigitur. 3. In eo quod peccatores, *laborantes & oneratos* vocat, indicat naturam peccati, quod ex se laborem, fatigationem, angustias graues afferre notum est peccanti: estque onus grauissimũ, animum in cœlum tẽdentẽ, quia de cœlo habet originem, ad inferni vsque profundum demergens. *Lassantur ergo impij in via iniquitatis, laborant vt iniquè agant*, conscientiæ angustiis mire intus torquentur, conscinduntur, & velut arantur. At sicut agricola in terram vomere proscissam, semen solet iacere, sic Deus in corda variis conscientiæ angustiis detrita, quasi aratri quodam ferro versa & reuersa, cum graui eorum labore, gratiæ semina tandem iacit, & cælesti pluuia irrigans, ea germinare facit fructum pœnitentiæ: sic & permittit Deus, diu aliquos impie grauari suorum onere peccatorum, donec tandem toti fatigantur, & gemunt sub onere, cuius prius grauitatem non agnoscebant, quia eos affectus & cupiditates insensibiles reddiderant, oculos ergo eis aperit, vt onus Babylonis, onus confusionis quo demerguntur in tartarum, plenius agnoscant: & ad eum conuertantur qui potest illud tollere, & cordibus eorum angustiatis quietem reddere. 4. igitur subiicit, *& ego reficiam vos.* Vtique ipse solus potest ab his angustiis liberare, ab hoc onere demergente animam subleuare, non caro, non sathan, non aliqua creatura. Quin potius si bene attendamus, Mundus clamat, interficio. At solus Christus dicere potest, reficio: & in æternum reficiam vos. Vtique facti sumus Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.

Quarto, audiamus vocem sapientiæ æternæ, apud Salomonem exprobrantis omnibus impiis, quod vocati venire noluerint, & auxilium gratiæ oblatum acceptare, ita quod nulla sit eis excusatio. *Vocaui, inquit, & renuistis, extendi manum meam, & nõ fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum & increpationes meas neglexistis: ego quoq; in interitu vestro ridebo & subsannabo*, vbi attende quo non solum dicat se vocasse, sed etiam manum extendisse. Manũ autem extendere in scriptura varia significat. 1. opẽ ferre: *Emitte manum tuam de alto, & eripe me.* Et ita sensus est: Non solum vocaui, sed & manum & auxilium porrexi, vt à peccatis & fæcibus vestris vos erigerẽ: sed non fuit qui aspiceret, aut manum porrigeret. 2. Manum extendere, est beneficia conferre: *Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.* Sic sensus est: Non solum vocaui, sed & beneficiis multis affeci, vt suauiter attraherem: & aperui manum offerens remissionem, gratiam, vitam, salutem. At nemo vestrum dignatus est etiam in me beneficum respicere: sed dona mea & me contempsistis. 3. Manum extendere, etiã minari & percutere significat: *Leuo manus tuas in superbias eorum.* Sic sensus est: Quia vocantem negligebatis, minas addidi: sicut Pater fugientem à se filium, & non obtemperantem, primo blanda voce, deinde & minis reuocare conatur. sed nec vocem blandam, nec minacem & increpantem, & à malo deterrentem, curastis: *Consilium & increpationes despexistis.* 4. Extendere manum, est pactum & fœdus inire. Et tunc sensus est: Licet me prius offendissetis, ego tamen primo pacem obtuli, ad vos misi & vocaui: ad nolentes venire accessi, & manum obtuli ad pacem & fœdus renouandum, & vos noluistis manum manui iungere, sic aspernati estis me. 5. Manus extendere est orare. Et sic sensus est. Quid vltra potuissent vobiscum agere, non solum manum ad pacem obtuli: sed etiam supplex enim precibus idipsum rogaui, dolens de obfirmata vestra & impœnitente voluntate, dolens & de interitu vobis appropinquante. sed quandoquidem hæc omnia non solum neglexistis, sed & despexistis, cum tempus foret: an non mihi iusta occasio nunc ridendi & subsannandi in interitu vestro, vosque & preces vestras seras despiciendi; Vtique comedite fructus viæ vestræ, amaros, acerbos, quia hos serere & metere voluistis. Quia in his omnibus nihil significatur aliud, quam gratię auxilium sufficiens peccatoribus non deesse. Alioqui exprobationi non foret locus.

Prou. 1.

Sed dices, Nunquid Deus in Scripturis quosdam peccantes dicitur obdurare & excæcare? Sic Exod. 7. dicitur indurasse cor Pharaonis. Ergo saltem talibus non tribuit auxilium sufficiens ad pœnitendum. Iterum. Nunquid Deus dicit c. 1. &. Amos: *Super tribus sceleribus Damasci, & super quarto non conuertam eum.* Ergo certa est mensura scelerum, qua impleta, Deus negat auxilium peccatori ad conuersionem. Respond. ad primum: Quando dicitur Deus in Scriptura peccatores excæcare vel obdurare, debet id intelligi permissiuè: ipse enim peccator propriè excæcat & obdurat, vnde & scriptura testatur: *Indurauit Pharao cor suum.* Fit verò id Deo in pœnam peccati permittente. Nec tamen tunc deserit sine omni auxilio gratiæ, sed non tribuit copiosam illam & efficacem, quam aliquibus concedit, vt possint facillime omnia vincula dissoluere. Et hoc est, quod docet Augustin. Epist. 105. ad Sixtum: *Non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam*, illam scilicet sublimem, qua efficaciter conuertat. Potest ergo talis conuerti, & habet aliquod auxilium quo potest vti: sed quia habet plurima impedimenta, & morali, quadam certitudine non est facturus quod in se est, egebat abundantiori & altiori gratia quam ei Deus iuste denegat. Et ideo eum quodammodo dicitur deserere, in pœnam peccatorum præcedentium, quia & ipse Deum deserit, & contemnit eius gratiam.

De his pronunciabat Sapiens: *Impius cùm in profũdũ peccatorũ venerit, contemnit, sed sequitur eum ignominia & opprobrium.* Quid contemnit? Contẽnit vtique cõscientiam, & omnem illius remorsum, quiescitque in delictis, sicut grana in centro quadam tranquillitate quiescunt. Contemnit deinde omnem correctionem, omnem pœnitentiæ viam, omnem medicinæ sacræ rationem, & sic ad obitum vsque in profundo illo peccati baratro demersus iacet. Contemnit etiam iudicia & supplicia Dei, eius legem, eius præcepta, ipsumque Deum. Contemnit denique omnem ruborem & verecundiam, nihili facit peccatum

Prou. 18.

tum, nec eius graueolentiam: vnde audet in media luce, quod alij in tenebris non auderent, & ſicut ſus in profundo luti, fœtorē illius nō percipit. *Sicut infirmus donec mediocriter habet, & ſperat poſſe curari, ſeruat ſe à nocenis cibis, ſi autem intelligat ſe inſanabilem, iam non ſibi parcit, ſic homo donec mediocriter peccat & ſperat ſalutem, quantū poteſt, obſeruat ſe à malo: ſi autem grauiter peccando cœperit deſperare, iam nihil dubitat facere, quaſi qui iam peccatis ſuis vicit iudicium Dei*, inquit Chryſoſt. homil. 40. Operis Imp. Profundum ergo peccati, obſtinatio eſt & pertinacia, excæcatio & præſumptio, denique peccandi conſuetudo & deſperatio. Habet enim peccatum dimenſiones ſuas. Quid enim eſt, altitudo eius, niſi iactantia & elatio, *dum quis gloriatur in malitia, & potens eſt in iniquitate?* quid latitudo eius, niſi inanis præſumptio: Quidquid timor adſtringit, illa dilatat & exporrigit. Quid eſt eius longitudo, niſi aſſiduitas & perſeuerantia in delictis in longum crimina perducens, Quid denique profunditas, niſi deſperatio quædam ſalutis animum quaſi in imum baratrum deturbans, & emergendi ſpem adimens. Itaque qui gloriatur in peccatis, altitudinem obtinet, qui de miſericordia præſumit, in latitudine eſt: qui perſeuerat, ad lōgitudinem ſpectat: qui obduratus deſperat, in profundo eſt, pœnitentiam inſpirationeſque Dei contemnit? *Nemo vero poteſt corrigere, quem Deus deſpexerit.* Suſpiciat tamen, & de profundis, ſiue de imo profundi, & pelagi exclamet; adhuc reſpicietur ab illo, qui poteſt non ſolum infixos in luto, ſed & morti, & inferno proximos liberare, ſi voluerit.

Ad alteram Scripturam ſupra propoſitam: *Super tribus ſceleribus Damaſci non conuertam.* Reſpondeo ſenſum eſſe, quod Deus non parcat ſed puniat, poſt certa ſcelera, & certam menſuram, prout late explicui tractans articulum ſymbol. *Remiſſionem peccatorum.* Vide ibi.

PROPOSITIO III.

Gratia quamlibet efficaciter cōuertens, aut impellens ad bonum, non minuit arbitrij libertatem.

Cum de gratia aut libero arbitrio loquimur, videndum eſt, ne declinemus ad dexteram aut ad ſiniſtram; ne nimium eleuando gratiam, liberum tollamus arbitrium, aut nimium tribuendo libero arbitrio gratiam ſupprimamus. Hæretici noſtri declinant ad dexteram, Deum ſolum omnia in nobis operari aſſerentes, cum præiudicio libertatis noſtræ. Pelagiani olim declinabant ad ſiniſtram, noſtræ voluntatis Viribus conuerſionem, aliaque ſupernaturalia bona poſſe fieri aſſerentes.

Nos vero viam regiam ingrediamur, & primariam quidem operationem Deo eiuſque gratiæ tribuamus, ſed cooperationem & quidem liberam, voluntati adſcribamus, Cum dicimus: *Conuerte nos Domine, & conuertemur*, Dei gratiam neceſſariam confitemur. Cum vero dicit Deus: *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad Vos*, libertatis noſtræ admonemur Cum dicit Apoſtolus 1. Cor. 15. *Plus omnibus laboraui*, ecce liberum arbitrium, cum addit: *Non ego autem, ſed gratia Dei mecum*, non illud excluſit, ſed Deo eiuſque gratiæ primariam operationem tribuit; ita tamen vt ſit & operis miniſter per effectum, & operantis ſocius per conſenſum.

Hac de re eleganter ſic ait D. Proſper: *Gratia quidē Dei in omni iuſtificatione principaliter præeminet, ſuadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inſpirando conſilium, corque ipſum illuminando, & fidei affectionib. imbuendo: ſed etiam voluntas hominis ſubiungitur ei atque coniungitur, quæ ad hoc prædictis eſt excitata præſidiis, vt diuino in ſe cooperetur operi, & incipiat exercere ad meritum quod ſuperno ſemine concepit ad ſtudium, de ſuo habet mutabiliter ſi deficit, de gratia opē ſi proficit. Quæ opitulatio per innumeros modos ſiue occultos, ſiue manifeſtos, omnibus adhibetur, & quod à multis refutatur, ipſorum eſt nequitia: & quod à multis ſuſcipitur, & gratiæ eſt diuinæ, & voluntatis humanæ.*

Hæc eadem apte ſignificantur in illa ſententia Apoc. c. 3. *Æmulari, & age pœnitentiam: Ego ſto ad oſtium, & pulſo. ſi quis audierit vocem meum, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum.* Ibi videtur alludere ad ſimilem locum in Cant. *Vox dilecti mei pulſantis, aperi ſoror mea.* Quam vtramque ſententiam inuitandis peccatoribus aptam libet hic expendere.

Primo dicit: *Æmulare, & age pœnitentiam*, q. d. Æmulare amorem iſtum quo te viſito, & ad tuas fores venio: ita vt ſicut lubenter venio, ita & tu lubenter ſuſcipias. Item, æmulare meliora, & accendere zelo contra præterita peccata ſi aperuiſti ianuam cordis diabolo & hoſti, qui tuum ſitiebat interitum & damnationem: cur non aperies Creatori tuo, Redemptori, Protectori, qui tuam ſitit ſalutem. Aperuiſti tyranno & adultero, cur non legitimo Domino & ſponſo; Aperuiſti lupo qui intrauit, vt perderet; iam proprio Paſtori aperi, qui intrare cupit, vt te tueatur & paſcat. Mille titulis teneris aperire, ô anima! quia ſoror per Incarnationem, quia amica reconciliata per ſanguinem & Paſſionem; quia columba per Spiritus ſancti dona tibi data per illius miſſionem, quia immaculata per Baptiſmum, & per aliorum Sacramentorum participationem. Et quidem hæc omnia quæ donata ſunt in Baptiſmate, ſi perdidiſti per peccatum, volo tibi iterum conferre per pœnitentiam. Æmulare ergo amorem meum, & accede vt deleas peccatum, & omne quod tibi intulit damnum: vt aperiendo mihi fias iterum ſoror per gratiam, diuinæ conſors facta naturæ, amica quoque fias per nouam charitatem, columba per Spiritus ſancti infuſionem, & contriti cordis gemitum, immaculata per ſanguinis mei balneum in pœnitentiæ Sacramento præparatum. Hæc omnia ſi volueris, poteris recuperare.

Secundo dicit: *Ego ſto ad oſtium & pulſo.* Vbi luculenter ſignificare excitatorem eius gratiam, noſtram, præcedere voluntatem, & extimulare torpentem: atque initium iuſtificationis & pœnitentiæ non à nobis eſſe, ſed à Deo: quia pulſatio diuina ſemper præcedit noſtram apertionem, noſtrumque conſenſum ad aperiendum. Hinc recte dixit S. Auguſtinus in Sent. num. 311. *Multa facit Deus bona in homine, quæ non facit homo: nulla vero facit homo, quæ Deus non facit, vt faciat homo.* Pulſatio autem ad fores dupliciter fit, nimirum illas percutiendo & ſtrepitum edendo, vt excitentur qui intus ſunt: vel etiam voce articulata euocando illos, inclamando, *Surge aperi, &c.* Hoc vtrumque fit à Deo, qui fortiter quandoque percutit fores noſtras & interius & exterius: ſcilicet flagella immittendo, per Prædicatores terrendo, corpus morbo affligendo, iungitque interius afflatum, & impulſum fortem ad cor penetrantem, iudicij diuini, mortis, æterni ſupplicij terrorem, quia illa externa parum prodeſſent, niſi & cum illis interius Deus operetur. Et ita vox inarticulata Dei pulſantis, ſunt flagella quibus terret, vel beneficia quibus allicit; priori modo, quaſi traheret cum magno ſtrepitu & fragore annulum ferreum qui foribus præfigi ſolet, poſteriori modo, quaſi campanulam ſuauiter ſonantem traheret ad fores cuius ſonus blandè excitet ſopitum. Vox verè articulata Dei pulſantis eſt: inſpiratio mentis, & illuſtratio cordis, ſonans interius: *Surge, propera, aperi*, hoc eſt, verbum Dei internum. Et illud verbum poteſt eſſe quandoque per modum imperij potentis, & tunc deſignat gratiam efficacem: aliquando per modum ſuaſionis, & tunc deſignat ſufficientem: priorem ſemper ſequitur conſenſus & apertio: poſteriorem vocem homo poteſt negligere, quamuis rationes ſufficientes Deus afferat, cur oporteat aperire.

Sic in Canticis affert rationem ad ſuadendum Sponſæ, Vt aperiat; *Quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei pleni guttis noctium.* Quod in bonum interpretatur Ambroſius, quaſi dicat: Totus ego ſum plenus rore gratiæ miſericordiæ, quem in te effundere cupio. *Sicut ros cœli nocturnus amoues ſiccitates, ita ros Domini Ieſu, nocturnis & ſæcularibus tenebris æternæ vitæ inſtillauit humorem*, inquit Ambroſius. Vel ſi malum interpretemur, vult indicare per multas noctis horas ſe ſtetiſſe ad fores pulſando, ita vt caput totum guttis nocturnis ſit madidum, cum tamen ad primum pulſum oportuerit aperire. Ergo amorem ſuum commendat, quaſi dicat. Vides meam in te benignitatem, vides & perſeuerantiam: totâ nocte pulſo, non propter meum commodum, ſed propter tuum. Cur igitur tandem non aperis? Denique & per id inſinuare poteſt Chriſtus, quod guttæ omnium peccatorum ſuper caput eius ceciderunt, & hæ nocturnæ guttæ cùm eum grauent, quod debeat ei aperiri cor noſtrum, vt poſſit in eo aliquantum quieſcere; & caput reclinare: quodq; valde ingrata ſit anima cū repellēs, & peccata peccatis adiiciendo, caput eius magis grauans.

Tertiò dicit: *Si quis audierit vocem meam, & aperuerit*, diſertis verbis indicat, poſſe liberum arbitrium excitatum à Deo vocationi non reſpondere, poſſe & reſpondere

pulſanti

pulsanti & aperire *Pessulum ostij mei, aperui dilecto*, ait Sponsa. Pessulum est omne obstaculum, quod voluntatis assensum remoratur. Quia igitur non omnes aperiunt, & impedimenta remouent, ideo dicit: *Si quis audierit, & aperuerit.* Equidem posset ipse effringere fores, posset & ianuis clausis intrare: sed nemini vult violentiam facere, nemini inuito adesse. Vult vt qui propria voluntate cordis fores clausit, libera aperiat voluntate: ideo inuitat pulsando, non cogit effringendo & irrumpendo. Pulchrè sanctus Iob ait: *Vocabis me, & ego respondebo tibi, operi manuum tuarum porriges dexteram. Vocabis* en præueniens gratia *Respondebo*, en assensus voluntatis: *Porriges dexteram*, en gratia cooperans & adiuuans ad perficiendam bonam voluntatem.

Deus ergo operatur in nobis cogitare, velle, perficere. sed primum sine nobis, secundum nobiscum, tertium per nos facit: si quidem immittendo bonam cogitationem nos præuenit, immutando etiam malam voluntatem sibi per consensum iungit, ministrando consensui facultatem, foris per apertum opus nostrum internus opifex innotescit. sane ipsi nos præuenire nequaquam possumus, a Deo ergo salutis exordium, nec per nos vtique, nec nobiscum: verum consensus & opus, etsi non ex nobis, non iam tamen sine nobis. Cauendum igitur ne cum hæc inuisibiliter intra nos ac nobiscum actitari sentimus, aut nostræ voluntati attribuamus, quæ infirma est: aut Dei necessitati, quæ nulla est: sed soli gratiæ, qua plenus est. Ipsa liberum excitat arbitrium, cum seminat cogitatum, sanat cùm immutat affectum roborat vt perducat ad actum seruat: ne sentiat defectum. Ita tamen quod a sola gratia cœptum est, pariter ab vtroque perficitur, vt mixtim non sigillatim, simul non vicissim, per singulos perfectus operatur, non partim gratia, partim liberum arbitrium, sed totum singula opere indiuiduo peragunt: totum quidem hoc. & totum illa, sed vt totum in illo, sic totum ex illa Hæc est doctrina Theologorum, ex B Bernardo lib de Libero arbitrio

Quarto dicit: *Intrabo, & cœnabo cum illo & ipse mecum.* Intrat per gratiam iustificantem quasi domum amici, & cœnat cum eo, quia conscientiæ iucunditatem affert tanquam cœlestem cibum, & piat cogitationes, ac affectus, quibus ipse delectatur tanquam cibo, quo libenter vescitur. Ita vt nomine conuiuij, significet familiaritatem & iucundam Dei per internas visitationes conuersationem, quia mens iusti iuge conuiuium. Zacchæus suscepit eum gaudens in domum suam ad mensam, sponsa offert sponso (si ingrediatur domum & cubiculum genetricis suæ) *Poculum conditum de musto malogranatorum suorum.* Cœnabit & ipse mecum, inquit, tum in futuræ æternitatis delicijs, si in gratia perseuerarit, etiam nunc, ob multam suauitatem ab hoc hospite, in interiori domo. Si hospitium Eliæ & Elisæi tot beneficia recepit, si domus Obededon tantam benedictionem ob Arcam hospitatam, Quantam recipit animus. Deum suum hospitio excipiens? *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*, inquit Pater, Filius & Spiritus sanctus.

Concludo, & breuiter repeto, datur quandoque homini adeo efficax gratia, vt à nullo duro corde respuatur, sine tamen violentia libertati facta, quia potest negare assensum: sed gratia illa suauiter cor emollit, vt non respuatur. Præparatur enim voluntas à Domino, illuminatione, congrua vocatione, delectationis infusione, accommoda persuasione, sine vlla vi. Etenim Deus sit prima causa libera, sic se attemperat secundis causis liberis, vt non solùm operetur in eis motum, sed operetur & modum: hoc est, operatur in voluntate non solum velle, sed & libere velle. Attingit enim fortiter, sed & suauiter, *Fortiter pro se suauiter pro me*, inquit Augustinus, siue potenter agit ex parte sua, & efficaciter, sed delectabiliter ex parte nostra, vt nullum fiat præiudicium libertati.

Ioan. 9. Sed dices, Scriptura dicit nos trahi ad Christum: *Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Dicit quoque: *Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt Filij Dei*: ergo agimur, non agimus.

August. tract. 6. in Ioan. Ad primum respondeo, tractum illum diuinum, nullo modo esse violentum, quia fit *in funiculis Adam, in vinculis charitatis*: hoc est, fit per funiculos proportionatos cordi humano, cum quadam delectatione interiori, non cum violentia. Audi Augustinum. *Ramum viridem ostendis oui, & trahis illam. nuces puero, & trahitur, & quod currit trahitur, amando trahitur, cordis vincula trahitur.* nam & verum est, Trahit sua quemque voluptas. Vnde & Sponsa: *Trahe me post te & curram,* non tanquam mancipium inuitum non tanquam currus inanimatus sed curram quasi attracta, *In odorem vnguentorum tuorum.* An vnguenta vim inferunt? nonne suauitate attrahunt? Sic & gratia Christi.

Ad secundum: Si filij Dei aguntur, ergo non agunt.

Respondet & Augustinus: *Imo & agis, & ageris, & tunc bene agis, si à bono agaris. Spiritus enim Dei qui te agit, agentibus adiutor est, ipsum nomen adiutoris, significat quod, & tu ipse aliquid agis. Agnosce quid poscas, quando dicis, Adiutor meus es tu, ne derelinquas me. Adiutorem vtique inuocas Deum. Nemo adiuuatur, si ab illo nihil agatur. Quotquot enim, inquit spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei, non littera, sed spiritu, non lege præcipiente, minante, promittente, sed spiritu exhortante, illuminante, adiuuante. Scimus quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, inquit idem Apostolus: Si non esses operator, ille non esset cooperator.* Hæc Augustinus Sermone decimotertio de verbis Apostolorum.

LECTIO III.

De partibus Pœnitentiæ.

1 *Docet esse tres partes materiales.*
2 *Explicat quid sit Contritio in genere.*

PROPOSITIO I.

TRes sunt Pœnitentia partes; Contritio, Confessio, & Satisfactio.* De his Concil. Trident. sessione 14. cap. 3. *Sunt autem quasi materia huius sacramenti, ipsius pœnitentis actus, Contritio, Confessio, & satisfactio: qui quatenus in pœnitente ad integritatem sacramenti, ad plenam & perfectam remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione partes Pœnitentia dicuntur.* Vbi cùm vocat hos actus, *quasi materiam*, non negat veræ materiæ rationem obtinere, sed solùm vult insinuare, non esse hic talem materiam, quæ extrinsecus adhibeatur, sicut in aliis sacramentis, vt aqua in Baptismo, oleum in Confirmatione, panis in Eucharistia.

Dicuntur porrò actus pœnitentis: *Materia propinqua*, peccata verò *Materia remota*: quatenus circa illa destruenda versatur Pœnitentiæ sacramentum. Sic & delicta iudicij materia rectè dicuntur, morbus materia medicinæ, non materia ex qua, sed circa quam. Sed de his Pœnitentiæ partibus, non tam scholasticè, quàm moraliter disserere mens est, vt Pastoribus materiam frequenter de ea retractandi suggeramus, maximè tempore Quadragesimæ.

Dicamus ergo primò, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem esse tria munera pretiosa, quæ Deo offerre debet anima ab oriente lucis gratiæ veniens deferensque cum Magis aurum, thus & myrrham. Contritio cordis est aurum pretiosum, quod non potest non placere Deo, quod non post non placeate Deum. *In vera enim Contritione & cordis humiliatione, nascitur spes certa veniæ, reconciliatur perturbata conscientia, reparatur conscientia perdita, protegitur homo à futura ira, & occurrunt sibi in osculo sancto Deus & pœnitens anima*, inquit Kempis libro tertio, cap. 52. Verè ergo pretiosum donum, Deo acceptabile super aurum & topazion, quod nec potest ab illo despici, cum quo nemo potest repulsam pati Confessio quoque pretiosum munus est instar thuris, imò longè suauius odorans in conspectu Dei, quam incensum thymiamatis: quia putorem peccati statim fugat humilis confessionis odor, estque acceptissima Deo & Angelis eius suaueolentia Satisfactio suum etiam pretium habet, instar myrrhæ probatissimæ. Hanc distillant manus pœnitentis, & per myrrham se præseruant pœnitentiæ, à noua peccati corruptione, conscientiæ, quæ vermem illius extinguunt amaritudine.

Dicamus secundo, has tres Pœnitentiæ partes tres esse legatos pacis, quos post offensam ad Deum mittimus, nec vnquam vacui, & sine effecto reuertuntur. Semper enim reconciliationem cum Deo obtinent, nec regrediuntur ex eius regia; nisi respexerit Altissimus, & quod voluerint, impetrarint.

Hos

Hos legatos miſerunt Niniuitæ, & licet Dei voce per Ionam intonaret, *Adhuc quadraginta dies & Niniue ſubuertetur;* Pacem tamen obtinuerant, & ſententiæ fulminantis reſciſſionem, veſtientes ſe ſaccis, clamantes in fortitudine agnoſcentes peccata ſua, & conuertentes ſe à via ſua mala. Hos legatos miſit Eſdras pro ſe & populo Dei. Illo enim dicitur libro primo cap. 9. quod peccato populi attendens, ſcidit pallium ſuum & tunicam, & capillos capitis ſui euellens, ſederit tota die mœrens vſque ad veſpertinum ſacrificium: *Tunc curuaui genua, & expandens manus ad Dominum, dixit: Deus meus, confundor, & erubeſco leuare faciem meam ad te, quoniam iniquitates noſtræ multiplicatæ ſunt ſuper caput noſtrum, & delicta noſtra creuerunt vſque ad cœlum,* &c. Hos legatos in omni afflictione vult à nobis ad ſe Deus dirigi, *Vt illuminet vultum ſuum ſuper nos, & miſereatur noſtri.*

Dicamus tertio, has Pœnitentiæ partes conſtituere, trium dierum viam, per quam debet ambulare verus Pœnitens: vt eum filiis Iſrael egrediens in Ægypto peccati, poſſit aſcendere ad montem Dei, & ſine impedimento illi ſacrificare, relictis tenebris, luto & paleis. Vnde de hac triplici via Pœnitentiæ, in figura recte poteſt intelligi illud Exod. 5. *Deus Hebræorum vocauit nos, eamus viam trium dierum in ſolitudinem, & ſacrificemus Domino Deo noſtro.* vocat enim nos Deus captiuos ſub peccato, poteſtati dæmonis mancipatos, & lucem præuiam præbet, vt è tenebris egrediamur, & de die iam ambulemus: idque per tres dies, vt Vis primæ diei ſit Contritio, via ſecundæ diei ſit Confeſſio, via tertiæ diei Satisfactio. Quæ quidem via, licet ſpinoſa ſit & difficilis quaſi in deſerto: Dei tamen ductu & ope facilis redditur, qui omnia impedimenta poteſt ſtatim diſſoluere. Hac autem via perſecta, perfecte Deo poſſumus ſacrificare.

Dicamus quarto, tres Pœnitentiæ partes eſſe tres portas, per quas ingredi poteſt anima in ciuitatem Ieruſalem hoc eſt, in congregationem iuſtorum, vbi pax & lætitia conſcientiæ, iuſtitia & gaudium in Spiritu ſancto; extra quam ſunt *canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſeruientes, & omnis qui amat & facit mendacium.*

Sicut ergo ad illam ciuitatem Ieruſalem quam vidit Ioannes, vndique venitur: & ideo ab Oriente portæ tres ſunt, ab Occidente portæ tres, ab Auſtro & Meridie portæ tres, ab Aquilone portæ tres: ita & de ciuitate iuſtorum dicimus ad illam vndique acceſſum eſſe, & neminem excludi, ſi vo'uerit. Per portas tamen debere intrare in ciuitatem, & hæ tres ſunt, Contritio, Confeſſio, Satisfactio, apertæ omnibus qui voluerint venire, ſiue veniant ab Oriente, ſiue ab Occidente, ſiue à Meridie, ſiue à Septentrione.

Vis ſcire quinam veniant ab Oriente; Adoleſcentes ſunt, in quibus iam oritur lux diſcretionis, ad cognoſcendum ſolem iuſtitiæ, ad diſcernendum bonum à malo, idcoque & relictis tenebris Babylonis, ſi aſpirare velint ad ciuitatem ſanctam, debent redire per tres portas, Contritionis, Confeſſionis, Satisfactionis. vis ſcire quinam veniant à Meridie; hi ſunt, qui in ardore & calore ætatis ſunt, ideoque ebulliunt in illis vitia: & hi vocantur à Deo, ſed nonniſi per has tres portas poſſunt venire. vis ſcire qui veniant ab Aquilone, hi ſunt, qui ſenio proximi ſunt frigidiori iam ætate, frigidi quoque & ſicci ſpiritu, deuotione, pietate.

Et hi etiam vocantur, vt prauos habitus deſerant, & omnia impedimenta diſſoluant, tenetanturque à frigida peccati regione per tres portas quæ ſunt ab Aquilone. Denique vt ſcias qui veniant ab Occidente, conſidera decrepitos illos ſenes, proximos occidenti ſuo, imo occidenti æterno, eum tam plane in vitiis conſenuerint. An tamen his clauſam dicimus eſſe Ciuitatem, aut interclufam viam? Minime. Nam & his gratia ſubminiſtratur, tanquam baculus cui in via incumbant, vt per tres portas regrediantur. Debent tamen, quia portæ arctæ ſunt, in illis deponere veterem hominem, cum actibus & concupiſcentiis ſuis debent gibbum deponere & omne onus peccati: debent deponere pellem cum ſerpente, & iuuentutem animæ renouare. Itaque licet iuuentam & ſenectam peccati fœdarint, & infirmitate animi prægrauentur: accedant tamen baculo ſpei innixi, accedant, genibus trementibus, non tam ob defectum virium & ætatis, quam ob timorem iudiciorum Dei. Et ſicut collo humiliati incuruantur ob ſenium: ſic magis & corde ob peccatum, dicantque cum Manaſſe: *Non ſu dignus reſpicere altitudinem cœli præ multitudine iniquitatis meæ, incuruatus ſum multo vinculo ferreo, ſed tu Deus, Deus es pœnitentium, qui oſtendis in nobis bonitatem, etiam indignos ſaluans.* Accedant igitur ad Sacramentum pœnitentiæ, peragant integram confeſſionem ætatis præteritæ, ſaltem iam vitæ lumine deficiente: ne cito tenebris æternis inuoluantur, quando nulla amplius erit ſpes luminis aut vitæ: Sibene vſpicatne vmbram Occidentis ſui radbuc pertingere poterunt ad verum lumen Orientis æterni.

Itaque nunquam eſt pœnitentia ſera, ſi vera: quam aliquando etiam in fine vitæ, aut cum iam quis ſepulchro proximus eſt, inſpirat Deus. Audi qui ad hanc rem ſcribat Cæſarius lib. 2. mirac. 18. Ante triennium defunctus eſt Philippus Comes Namurcenſis, vir potens & nobilis, filius Baldnini Comitis Flandriæ. Antequam moreretur, tantam ei Dominus contulit in infirmitate contritionem, quanta non fuerit viſa noſtro tempore in aliquo. Quatuor Abbatibus noſtri Ordinis ſolebat ſæpe confiteri, & cum tanto lachrymarum imbre, vt omnes ad lachrymas prouocaret. Nec iſta ei ſufficiebant, quin laqueum collo ſuo iniiceret, rogaretque Confeſſarios ſuos, vt ſe traherent in plateam, dicens: *Sicut canis vixi, dignum eſt, vt moriar ſicut canis.* Filias fratris ſui Balduini Comitis, qui factus fuerat Rex Græciæ tradiderat Regi Franciæ, cuius filiam duxerat vxorem. Quidam dicebant quod eas vendidiſſet, de quo facto plurimum dolebat. Deportari autem ſe iuſſit in pauperrimam domum ſuæ Ciuitatis, in qua pauper ſpiritu migrauit ad Dominum. volens autem pius Dominus tantam eius remunerare contritionem, miraculis eum glorificare dignatus eſt, tanquam dilectum Confeſſorem. Sepultus eſt in Eccleſia S. Albani Martyris, in qua collegerat Collegium Canonicorum de ſuis redditibus. Tantis vſque hodie ſignis coruſcat, vt de remotis regionibus infirmi ad eius tumbam concurrant; ipſamque terram circa ſepulchrum effodientes, ſecum pro ſanitate & benedictione reportent. Hæc Cæſarius. Quibus oſtenditur, nonquam ſeram eſſe pœnitentiam, eamque eſſe neceſſariam ad ingrediendam Ciuitatem Sanctam, per quam quidem portam humilem, incuruare ſe debent *Reges terræ & omnes populi, Principes & omnes Iudices terræ, ſenes cum iunioribus.*

PROPOSITIO II.

Contritio eſt animi dolor ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero. Ita Trident. ſeſſ. 14.

Definitur hic generaliter ſumpta contritio, vt etiam attritionem complectitur. Diſtinguunt vero Theologi attritionem à contritione, quod contritio proprie dicta, ſit deteſtatio peccati vt offenſa Dei ſuper omnia dilecti, ideoque, peccati vt mali ſummi, cum propoſito emendationis; ita vt contritio debeat procedere ex amore Dei ſuper omnia, & deteſtari debeat peccatum ſuper omne deteſtabile. Attritio vero hanc non includit perfectionem, ſed eſt deteſtatio efficax peccati, ex motiuo quolibet naturali. vnde duas attritionis ſpecies inter cæteras inſinuat Tridentinum: vnam quæ eſt ex metu gehennæ; alteram, quæ eſt ob fœditatem peccati, ad quas cæteræ fere referri poſſunt, quæ ex aliquo motiuo naturali ſunt. Et hæc attritio, ſecundum communiorem Doctorum opinionem, ſi efficax ſit, hoc eſt, ſi propoſitum non peccandi efficax contineat, ſufficit ad Sacramentum pœnitentiæ. vnde dicit Trid. quod quamuis attritio per ſe ad iuſtificationem perducere nequeat peccatorem, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam diſponit. Et alioqui ſi perfecta contritio requireretur, incertior foret gratia in Sacramento pœnitentiæ accipienda.

Nihilominus quantum in ſe eſt, debet conari pœnitens vt perfectum in ſe dolorem concitet, qui ex variis motiuis ſerio conſideratis oriri poteſt. Nam innumera ſunt damna peccati, quæ merito mentem deberent compungere, & confligere doloris aculeo.

Primo, an non materia iſta doloris, quod peccator pretioſum illud gratiæ donum, ſine qua nemo poteſt placere Deo, cuius pretium eſt ſanguis Filii Dei, per peccatum prodegit, charitatiſque donum perdidit, ſine quo nec poteſt amare Deum, nec amari à Deo; An hæc exigua cenſenda eſt miſeria? *Quid eſt ò Domine,* inquit August. *quod amarite iubeas à me, minerisque mihi ingentes miſerias*

feriat, nisi amem ? Patiane ast ipsa miseria non amare te ? Certè hæc est maxima reproborum miseria in pœnis inferni, non posse amplius amare Deum, & desperare amari à Deo. Cum gratia vero & charitate, dona S. Spiritus deperduntur, quæ sunt animæ ornamentum pretiosissimum, & velut septem monilia à sponso data, vt eam dignam reddant suo Angelorumque amore.

Secundò: ao oon materia iusta doloris, quod per peccatum perditur ius ad regnum & hæreditatem æternam, quod ex diuina adoptione & Filiatione habet homo per spiritum illum clamantem in cordibus nostris, Abba Pater ; Vide Bernard. serm. 6. in Cant. *Cogito Patrem, cogito Dominum ad omnia reus, plango per singula, ipse quidem Patrem se exhibuit mihi, sed non ego me vicissim Filium. Quanam fronte attollo iam oculos ad vultum Patris tam boni, tam malus Filius ? Pudet indigna gessisse genere meo, pudet tanta Patri vixisse degenerem. Exitus aquarum deducite oculi mei, operiat confusio faciem meam, deficiat in dolore anima mea, & anni mei in gemitibus.*

Tertiò, cum hoc ioto Filiationis perditur & meritum bonorum, opum, quod habent Filij Dei in eius amicitia & gratia existentes: perditur pax & tranquillitas conscientiæ succeditque perturbata, angustiata, afflictaque conscientia, cum verme suo mirè animum corrodente: Et quidã iam infernus in anima inchoatur & quasi homo reum & hæredem æternæ damnationis effecit, mancipiumque diaboli, cum antea foret hæres Cæli.

Quartò doloris & compunctionis maximè debet esse occasio, quod homo per peccatũ Deũ ipsũ perdat. Hæc est enim radix & origo omnium malorum in peccatores, non habere amplius Deum specialiter vt Patrem, vt tutorem, Pastorem, sponsum, amatorem, sed eum solum iam reperire vt seuerum Iudicem. Plangat ergo super se anima infelix, ob hoc præsertim, quod Deum suum reliquerit omnium bonorum fontem, quia plangunt eam cæli, plangunt Angeli, plangunt omnes Sancti, plangunt Prophetarum & Christi lachrymæ, plangerent insensibiles creaturæ. Hinc illa vox Prophetæ : *Obstupescite cæli, & portæ eius desolamini vehementer, duo mala fecit populus meus : dereliquerunt me fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Vtique, quia homines, licet iudicij rationisque capaces, ita se gerunt quasi insensibiles sint, ad iam grauia damna per peccatum sibi illata: ideò inuocat creaturas irrationabiles & inanimatas, tanquam testes mutos perfidiæ peccatoris, & vindices creatoris. quasi dicat: Cum tanta sit hominum impietas & insensibilitas, vt ad meam monitionem surdi sint, nec me velint audire, vos ô cæli audite iustam meam de illis querelam : sicut testes estis benignitatis meæ in peccatores: sic & testes estote rebellionis & ingratitudinis eorum, vt & simul esse possitis testes vindices in futuro, quando *pugnabit totus orbis terrarum contra insensatos.* Quid ergo vobis dicere potero, nisi dignum esse stupore, lachrymis, & desolatione quod populus meus quem creaui, redemi, sanctificaui, & elegi in peculium : innumerisque affeci beneficiis, dereliquit me post tot fauores spernit & iniuriis afficit, ac Diuinitate quodam modo spoliat pro re nihili: dum Venerem, ventrem, lucrum exiguum, honorem vanum, mihi præfert, & propter illa me deserit. An non intolerabilis iniuria & ingratitudo, quod me fontem aquæ viuæ, omniumque bonorum originem sic repudiat & derelinquit gratis, vt se conuertat ad bona caduca & inania tanquam ad cisternas mortuas, putidas, & perforatas, quæ nec aquam viuam valent continere, qua sitis animæ extinguatur, sed si quid continent, amarulentum & fœdum lutum est, fæcesque turbidæ, quæ sitim & alterationem intolerabilem generant cum fœtore. Quid est luxuria ? Quid cupiditas insatiabilis auaritiæ ? Quid impatientia, ira, & gula ? Quid ambitio inquieta, nisi aqua lutulenta & putida, secum vehens odorem & saporem pessimum, remorsum scilicet conscientiæ cum peccati turpidine coniunctum, qui mirè torquet interius hominem. Et tamen propter hæc relinquitur Deus, eiusque gratia: deseritur Spiritus sanctus cum suis charismatibus, qui est *fons aquæ viuæ, fons aquæ salientis in vitam æternam.* Hæc ponderare deberes, O peccator, hæc ruminare in cordis æqua bilance: sicque de turbidis in via Ægypti aquis, aut lutulentis cisternis ad fontem aquæ viuæ iterum respirare. Deberes os tuum aperire per orationem, Spiritum contritionis attrahere, *spiritum illum, qui postulat pro nobis*, sicut postulare nos facit *gemitibus inenarrabilibus.* Ille generat aquas lachrymarum, sed suaues & efficaces & viuas : quia per aspersionem Pœnitentiæ vitam nouam generant, suauitatem reddunt perturbatæ conscientiæ, febrim & alterationem extinguunt cupiditatis vitiosæ, luxuriæ, auaritiæ, superbiæ: reddunt perdita bona, nouaque dona superaddunt, vimque Domino faciunt & misericordiam attrahunt. Vnde dicit D. Amb. serm. 25. *Vim facimus Domino, non compellendo, sed flendo, non prouocando iniuriis, sed lachrymis exorando, non elevando nos per superbiam, sed per humilitatem deiiciendo. O beata violentia, quæ non indignatione percutitur à Deo, sed misericordia condonatur: beata violentia, quæ elicit bonitatem à vim patiente, & vtilitatem tribuit inferenti.* Sic Magdalena, sic Petrus, sic Chananæa, sic Augustinus, vim intulerunt Christo, per lachrymas à viua fide prodeuntes, salutémque repererunt, & gratiam post peccata.

D. Hieron. epist. ad Susannam, graphicè depingit peccantis erga Deum ingratitudinem, illique pœnitentiæ hanc formam præscribit, quam meritò considerare debent in grauia peccata prolapsi. *Quis consolabitur te Virgo filia Sion, quia magna facta est sicut mare contritio tua ? Effunde cor tuum sicut aquam coram facie Domini, extolle ad eum manus tuas pro remedio peccatorum tuorum.* Accipe igitur lamentum, & primò quidem nullo die quinquagesimus Psalmus prætermittatur, qui in negotio tali cantatur, quem vsque ad versiculum illum, *Cor contritum & humiliatum Deus non despicit*, gemitu, lachrymisque percurre. Insuper hanc lamentationem, non sine compunctione cordis in cõspectu Dei Iudicis funde. *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum: vt defleam vulnera animæ meæ ? Heu me, quia facta sum sicut Sodoma, & combusta, sicut Gomorrha ! Quis miserebitur vlceri meo ?* Durius offendi quam Sodoma, quia legem nesciens illa deliquerat, ego accepta gratiã peccaui. *Si homo peccet in hominem, erit qui interueniat: ego peccaui in Dominum, quem propitiatorem inueniam* : O Quam acerbus fructus luxuriæ, amarior felle, crudelior gladio. *Quomodo facta sum in desolationem, subito defeci perij propter iniquitatem meam, velut somnium surgentium. Ideo in Ciuitate Domini vilificata est imago mea, deletum est è libro nomen meum.* Væ diei illi quo me infœlicem genuit vterus, & lux illa crudelis accepit. Oportuerat me potius fuisse non natam, quam sic in gentibus fabulam fieri. Propter me confusio & improprium factum est famulis Domini, & eum dignè colentibus. *Lugete me montes & flumina, quia fletus filia ego sum.* Meum peccatum, & mea iniquitas non sunt similia offensis hominum, quia horribilis est hæc implere carne polluere virginem, & castitatem professam. Mentita sum in Dominum Altissimum, verumtamen clamabo ad Dominum : *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me : Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi.*

Debent itaque Confessarij, & Verbi Dei præcones, quantum in se est, hortari Fideles ad perfectum dolorem, qui procedat non tam ex timore seruili, quam ex timore casto & filiali, puròque amore Dei. Ideoque frequenter contritionis modum ac vim explicare debent. Et vt in ordine ad praxim hæc plenius possim exponere, singulas perfectæ contritionis partes in sequentibus percurremus.

LECTIO X.

De conditionibus perfectæ Contritionis.

PROPOSITIO I.

Contritio est perfecta detestatio peccati, vt est offensa Dei summè boni, & patris super omnia amabilis, cum spe veniæ & proposito firmo peccatum vitandi.

Primò, ad Contritionem requiritur dolor, siue detestatio peccati, ex sincero cordis affectu, cum amaritudine & spiritus tribulatione, vt loquitur Scriptura. Defectu huius, multi non percipiunt fructum sacramenti : quia plerique etiam ex illis qui peccatis sunt grauibus obnoxij, ex arida quadam cõsuetudine accedunt nihil peccati sui grauitatem & malitiam ponderantes: putántque sufficere si genua flectentes ante sacerdotem, leuiter pectus percutiant, dicentes, *Mea culpa.* Sicco planè & arido sunt corde, vt quod exterius pronunciant, de cordis profundo non videatur exurgere, quia vix ad cor descenderunt vt illud commouerent, aut compunctioni spiritum attraherent.

Certum interim est ex Scriptura, rem hanc fortius &

efficacius apprehendendam eſſe, non leuiter, non perfunctoriè peragendam, quia illæ amaritudinem requirunt in pœnitente ex peccati ſeria recogitatione. Hinc illod Ezechiæ, *Recogitabo tibi annos meos in amaritudine animæ meæ; Sicut pullus hirundinis ſic clamabo, meditabor vt columba.* Quibus verbis docet diſpoſitionem requiſitam ad eliciendam contritionem, quod ſcilicet homo debeat ad cor ingredi, & ad interiorem domum ſecluſo tumultu ſæculi inſtar paſſeris ſolitarij habitantis in tecto: quodque ibi mediari & gemere inſtar columbæ, exceſſus ſuos recogitando. Columba non habet alium cantum quam gemitum, cum aliæ aues dulciter canant; ideòque rectè ponitur tanquam animæ pænitentis ſymbolum. Et dicuntur reſidere columbæ iuxta fluenta in ſolitudine, ſic & anima pænitentis in ſolitudinem interiorem ſe recipiens, ibi gemit & fluenta lachrymarum adamat, libenterque iuxta illa reſidet.

Ier. 2. Sic & Ieremias monet animam pænitentem, *Statue tibi ſpeculam, pone tibi amaritudines, dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulaſti. Reuertere virgo Iſrael, reuertere ad ciuitates tuas iſtas.* Quaſi dicat, aſcende in ſuperiorem mentis tuæ partem, tanquam in ſublimem quandam ſpeculam: aduoca rationem, tanquam oculum vigilantem, & clarè videntem, & deſpiciens omnia terrena & illecebroſa ſæculi oblectamenta, ſpeculare omnes quæ te circunſtant amaritudines, ex peccato ortum habentes. Conſidera quid ſit peccatum, *Vide quam amarum ſit reliquiſſe te Dominum Deum tuum, & non eſſe timorem & amorem eius apud te.* Conſidera mala præſentia & aeterna ex illo prodeuntia: memor eſto mortis a tergo incumbentis: memor eſto gehennæ ante oculos tuos poſitæ: intus inſpice vermem conſcientiæ rodentem, ſupra reſpice tibi cæli ianuam occluſam, circumſpice tot afflictiones, à quibus liber eſſes, ſi peccato careres. Tot ergo amaritudines, dolorem amarum cordi tuo infigant, & lamentum eliciant, maneantque dirigere cor tuum in viam rectam in qua ambulaſti, in viam ſcilicet gratiæ & amoris Dei, vt ſic poſſis reuerti ad Eccleſiam Sanctorum, ad Choros iuſtorum in cælis. Hoc eſt quo vult dicere: *Reuertere ad ciuitates tuas.* His ergo omnibus indicatur dolor interior, ſiue deteſtatio & diſplicentia peccati, quę ex motiuis illis, de quibus ſupra elici poteſt.

Secundò, vt ſit perfectus dolor contritionis, non ſufficit quilibet dolor, etiam ex ſincero cordis affectu procedens: ſed debet eſſe propter Deum offenſum, tanquam ſummum bonum, ſiue propter bonitatem illam infinitam, & infinitè in ſe amabilem, quam per peccatum offendimus. Multi, licet dolere videantur de peccatis, non tamen recipiunt fructum: quia dolor ille potius eſt ob motiua aliqua humana, quam ob Dei offenſam.

Sic ebrius de ebrietate præterita dolet ob dolorem acrem capitis quem ſibi conciliauit, vel ob pecuniam perditè expenſam, qua nunc eget. Dei autem offenſam non conſiderat. Sic fur deprehenſus, maximè dolet ob pœnas iam ſibi præparatas, diuini iudicij vix memor: ſic puella intumeſcente iam vtero, vel propalato peccato, amarè lachrymatur & dolet ob infamiam quam ſibi conciliauit, & ob mœrorem inflictum parentibus.

Quam multæ mulieres ad Confeſſionem accedunt lachrymis ſe conficientes, dum enarrant rixas, contentiones, inimicitias inter ſe & maritos, vel inter ſe & proximos ſuę conſanguineos? Interim hæ lachrymæ, frequenter ex motiuis quibuſdam humanis prodeunt, offenſam Dei vix reſpiciunt. & ideò non ſunt ſignum veræ pœnitentiæ, ſicut nec omnis dolor, qui exterius videtur à corde emanare.

Hoc manifeſtè declarari poteſt exemplo ſcripturæ in Saüle & Dauide Rex erat Dauid, Rex & Saul, vterque electus a Domino, vterque Rex Iſrael, vterque deliquit. Saul parcendo Amalec Regi, & gregibus ouium, quæ interficere debebat, iuxta mandatum Domini, primi Regum 16. David grauius, vt apparet, adulterio, homicidio & ſcandalo. vterque poſt peccatum hanc vocem protulit; *Peccaui Domine.* Saul dum corriperetur à Samuele. David dum corriperetur à Gad Propheta.

Sed nunquid vterque inuenit remiſſionem, nunquid vtriuſque pœnitentiæ idem fructus? Nequaquam. nam ſtatim audit David per os Prophetæ: *Tranſtulit Dominus peccatum tuum* At cùm Samuel maret pro Saule, dicit ei Dominus: *Vſquequo luges Saul, cum ego proiecerim eum?* Cur putas veniam conſequitur pœnitentia Dauidis, non pœnitentis Saulis? An perſonarum acceptor eſt Deus? An non vtriuſque eadem vox fuit? vtique ex ſincero corde & vera pœnitentia proceſſit illa vox, & agnitio peccati in Dauide At verò Saul lugebat potius honoris amiſſionem, quam Dei offenſam Vnde dicit Samueli: *Peccaui, Veruntamen honora me coram ſenioribus.*

Sic Antiochus Rex in infirmitate pœnitet lib. 1 Mach. 9 luget amare, promittit ſatisfactionem & reſtitutionem eorum quæ in templo rapuerat. & tamen dicitur ibi; *Orabat ſceleſtus Dominum, à quo miſericordiam non erat conſecuturus.* Quia ſcilicet pœnitentia eius non erat ex toto corde, nec ex cordis ſinceritate ob Dei offenſam, erat potius extorta, doloſque quem cauſabat, ob ſanitatis eius amiſſionem, & vitæ periculum. Sic & de damnatis dicit Sapiens, *Quod ſint pœnitentiam agentes, & præ angu-ſtia ſpiritus gementes*, ſed hanc pœnitentiam extorquet pœna, non Dei offenſa, ideoque inutilis eſt.

Denique & de Eſaü dicitur, quod propter eſcam vendit primitiua ſua, poſtea cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus eſt: *Nec inuenit pænitentiæ locum, quamquam cum lachrymis inquiſiſſet eam* Pœnitentia enim lachrymoſa Eſaü, non erat ob peccatum commiſſum, & Deum offenſum, gratiámque eius deperditam: ſed propter benedictionem paternam, & primogenituram amiſſam. Heb. 12.

Sic multi ob temporalia damna, amare flent corde contribulato & anguſtiato: damna vero grauiſſima animæ per peccatum illata, arido corde, ſiccíſque oculis prætereunt. *Plangis corpus à quo receſſit anima, non plangis animam, à qua receſſit Deus.* Et tamen lachrymæ, teſte ſancto Chryſoſtomo, ad hoc ſolum homini datæ ſunt, & ad hoc tantum ſunt vtiles, vt damna ſpiritualia defleamus. Nam per lachrymas nihil recuperamus damni quod incurrimus, verbi gratia nec vitam parentis, nec amiſſionem honoris, nec diſpendium pecuniæ, nec aliam rem deperditam: ſed cum peccata deflemus, & vitam gratiæ recuperamus, & delicti maculam eluimus, & gloriam iterum apud Deum reperimus, & euncta damna per peccatum inflicta copioſè nobis refunduntur.

O igitur fœlices lachrymæ Pœnitentium! quarum vna gutta ex vera cordis compunctione expreſſa, peccatum obliterat, inferni flammas extinguit, animam abluit, gratiam reſtituit, Angelos lætificat, Cœlum penetrat, Iudici manus ligat. Audi Laurent. Iuſtinian. in lib. de Ligno vitæ, c. 9. *O lachryma humilis tua eſt potentia, tuum regnum, tribunal Iudicis non vereris, accuſatoribus ſilentium imponis, non eſt qui te ad Deum accedere vetet, ſi ſola intres, vacua non redibis. Vincis inuincibilem, ligas omnipotentem, inclinas Filium Virginis, aperis cœlum, fugas diabolum.* Nempe lachrymæ pœnitentis dæmones torquent, & de illis notum eſt illud Pſalmi: *Contribulaſti capita Draconum in aquis*, quia ſeptem capita Draconis tartarei, per quæ vniuerſa vitia deſignantur, in his aquis conteruntur & ſubmerguntur. Hinc dicit Petrus Cæſarienſis: *Acrius diabolus contriti cordis lachryma torquetur, quam flamma gehennalis incendij.* Quin ſcilicet, cum ſummo odio feratur in hominem eius auidiſſimè reſpirans perditionem, cùm iam illam tenet in vinculis prædam, vna contriti cordis lachryma illum eripit, & vincula omnia diſrumpit.

Pſal. 55. Sed ſicut nihil ita diſplicet diabolo ac lachrymæ pœnitentis: Ita nihil illis acceptius eſt Deo: Quapropter dicebat Dauid: *Deus vitã meã annũciaui tibi, poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo.* Omnia quidem ſunt in conſpectu Dei, ſed id ſpecialiter de lachrymis aſſerit, quo maximè eas reſpiciat, nec vnquam deſpiciat. Fundebat Ezechias lachrymas in lecto ægritudinis, & vt occultæ forent, vertebat ſe ad parietem, ſed Deus illas poſuit in conſpectu ſuo, quapropter mittit ad eum Iſaiam: *Vade, dic Ezechiæ, vidi lachrymas tuas, & audiui orationem tuam, ecce ego adiiciam ſuper dies tuos quindecim annos, & de manu Regis Aſſyriorum eruam te, & ciuitatem iſtam, & protegam eam.* Fundebat Magdalena lachrymas retro Dominum, ſed eas ipſe poſuit in conſpectu ſuo, & in conſpectu Phariſęi, dum ei dicit. *Aquam pedibus meis non dediſti, hæc autem vbi intrauit, non ceſſauit lachrymis lauare pedes meos.* Fundebat Petrus lachrymas in abſcondito, nam foras egrediens non comparuit cum Apoſtolis; ſed in antrum quoddam ſeceſſit, vt lachrymis occultis poſſet indulgere: at poſuit eas Chriſtus in conſpectu ſuo, ac in conſpectu Apoſtolorum ſuorum, dum illi primum reſurrectionis gaudium ſpecialiter voluit nunciari: dum & ipſe ei apparet, vt certum eum de peccati remiſſione reddat, & quam gratæ ei fuerint lachrymæ pœnitentis oſtendat.

Quod ſi vlterius vis noſſe, quam acceptabile ſit Deo ſacrificium lachrymarum, & quomodo eas ponat in conſpectu ſuo: Audi quod de hoc habetur in lib. de Viris Illuſtribus ordinis Ciſtercienſis, Frater quidam, dum pro peccatis contriſtatus tota die ingrederetur fletibus finem imponere recuſabat, quia ſine contritione cordis confeſſionem ad veniam inſufficientem ſciebat. *Cumque volumen timoris Dei, in quo ſunt ſcripta lamentationes, & væ*, ſalubri

amari

amaritudine ventrem conscientiæ diu amaricasset; diuina gratia membrana charitatis Dei, *in qua scriptum est Carmen*, facta est in deuotione cordis eius, tanquam mel dulcis. Nam in sua amaritudine solatus est eum Deus, & nocte quadam vidit Dominum Iesum, quasi sacris vestibus indutum offerentem sacrificium, Vertens autem se ad populum, tollebat calicem de altari, & cunctis qui aderant, videndum offerebat. Porrò in illo nihil aliud erat quam lachrymæ, quibus Magdalena pedes eius in domo Simonis rigauerat. Cumque frater dictus ad pedes Domini positus hæc videret percunctatus est: *Obsecro Domine, cur ostendis calicem illum cum lachrymis?* Respondet Dominus: *Vt sciant omnes quantum placeat cordis contritio, ad exemplum Pœnitentium tamdiu seruaui lachrymas huius peccatricis, ad pedes meos pœnitentis.* Hæc ibi.

Ex his patet, quanta cum fiducia possit dicere quilibet Pœnitens: *Deus, vitam meam annunciaui tibi, posuisti lachrymas meas in conspectu tuo.* Audi quod ipse de se refert D. August. l. 8. Confess. cap. 12. *Vbi inquit, à fundo arcano, alta consideratio contraxit, & congessit totam miseriam meam in conspectum cordis mei, aborta est procella ingens, ferens ingentem imbrem lachrymarum. Et vt totam effunderem eam vocibus, surrexi ab Alipio: solitudo mihi ad negotium flendi aptior suggerebatur. Et secessi remotius, quam vt posset esse mihi onerosa eius præsentia. Et ego sub quadam fici arbore straui me nescio quomodo, & dimisi habenas lachrymis, & proruperunt flumina oculorum meorum acceptabile sacrificium tuum. Et non quidem his verbis, sed in hac sententia multa dixi tibi, Vsquequo Domine, irasceris in finem? Ne memor fueris iniquitatum nostrorum, sentiebam enim ab eis teneri, & iactabam voces miserabiles. Quandiu, quandiu? cras & cras? Quare non modo? Quare non hac hora finis turpitudinis meæ? Dicebam hæc, & flebam amarissima contritione cordis mei.* Has autem lachrymas Deum in conspectu suo posuisse, ex eo manifestum est, quod vox diuinitus ei missa est insonans: *Tolle, lege, tolle, lege, Augustine.* Monebat autem vt Codicem Apostoli Pauli, quem penes se habebat, aperiret, quem vbi aperuit, incidit in eum locum: *Non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione, & æmulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum.* Statimque lux securitatis infusa est cordi eius, & omnes tenebræ diffugerunt.

Sic poterat dicere Augustinus *Deus vitam meam annunciaui tibi, posuisti lachrymas meas in conspectu tuo.* Nec verò dissonè alia lectio quæ sequitur, Pagninus vertit: *Posuisti lachrymas meas in libro tuo.* Ad quem effectum Deus lachrymas nostras ponit in libro, nisi ad obliteranda, peccata? Audi Chrisost. hom. 2. in Psal. 50. *Peccata tua in libro scripta sunt, spongia autem instar sunt lachrymæ: lachrymas mitte, & obliterantur, lachrymas mitte, & purus liber inuenitur. Magna lachrymarum est vis. Vis dicam? maximam virtutis munus est Martyrium, quia Martyres sanguinem fundunt, peccatores lachrymas fundunt. Et vt quanta sit lachrymarum vis intelligas Meretrix illa sanguinem ne fudit? Lachrymarum fontes effudit, & sic peccata diluit.* Quomodo iterum nostræ lachrymæ peccata nostra obliterent, etiam exemplis declarari potest. Audi ex Cæsar. l. 2. c. 2. A viris, inquit, Religiosis & Abbatibus, quæ sequuntur, Parisiis contigisse, intellexi.

Iuuenis quidam nefanda commiserat, quæ præ erubescentia hactenus confiteri erubescebat, tandem vrgente conscientia, & diuini iudicij timore, accessit Cœnobium sancti Victoris, & aduocauit Priorem Confessionis gratia. Ille ad id paratus venit, seditque loco deputato, exhortans iuuenem ad perfectam Confessionem. Mira res! Tantam eadem horâ Deus cordi eius infudit contritionem, vt quoties Confessionem inciperet, toties singultibus intercepta vox deficeret. In oculis lachrymæ, suspiria in pectore, singultus erant in gutture. Hæc videns, Prior dicit: Vade, scribe peccata tua in schedula, & defer ad me. Abiit, scripsit, die altera rediit, iterum tentauit confiteri, sed cum vt prius deficeret, schedulam porrigere est coactus. Legit Prior & obstupuit, dixitque iuueni, non sufficio solus tibi dare consilium super his, si per te licet consulam cum Abbate meo. Lubenter ei hanc licentiam facit iuuenis. Venit prior ad Abbatem, rem ei per ordinem exponit, & schedulam legendam porrigit. Respiciens Abbas, nihil in ea scriptum reperit, dicitque priori cur schedulam talem, in qua nihil scriptum sit, porrigat? Hæc vt Prior audit, miratur, respicit & ipse, nihilque videt.

Tum ad Abbatem Sciat reuerentia tua, iuuenem scripsisse in hac schedula peccata sua, & me legisse, & donasse legenda, sed vt video, misericors Deus illius lachrymas & contritionem attendens, culpam iam sufficienter punitam iustè deleuit. Siquidem ipsius scripti obliteratio, lachrymarum eius effectus est, & delicti abolitio. Aduocant igitur pœnitentem, exhibent schedulam, peccata diuinitus ei deleta significant: & nullam ei iniungentes satisfactionem, monent quatenus Deo de perceptis beneficiis gratias agat, & de cætero cautius viuat. Statimque in tantum cor eius ex magnitudine gaudij est dilatatum, in quantum prius ex tristitiæ magnitudine fuerat angustiatum. Hæc Cæsarius.

Tertio, detestatio debet esse cum spe veniæ, defectu illius Cain & Iudas pereunt, pœnitentiæ licet speciem præferentes. Spes porrò Pœnitentium fundata est in misericordia Dei, & in meritis Iesu Christi. Hæc longè efficaciora in bonum, quam omnia scelera nostra in malum; ideo nemo debet animum despondere, nisi velit infinitæ bonitati Dei & efficaciæ sanguinis Christi iniuriam inferre. Sic peccator vires solum suas attendat, conuersionem suam meritò velut impossibilem indicat. At si in diuinam bonitatem, gratiam, & potentiam, oculos figat, facilem eam inueniet. *Mirabiles sunt elationes maris*, mirabilis tumor cordis humani aduersus Deum ebullientis & rebellantis: *Sed mirabilis in altis Dominus*, qui vel nutu potest vortices marinos compescere; cor tumidum superbia, exundans luxuria, tumultuosum peruicaci rebellione, statim tranquillum, & sibi obtemperans reddere. Nonne ipse est, qui potest de lapidibus filios Abrahæ suscitare? De spinis ficus & vuas colligere? Petram in stagna aquarum conuertere? Et sicut in naturalibus mirabiles facit conuersiones, sic & in supernaturalibus. Elizæus virtute diuina aquas amaras in dulces conuertit immisso sale, cùm tamen sic amariores videretur illas reddere. Christus luto cæci oculos curat, cum sic magis videretur excæcare. Olim etiam serpentem in virgam conuertit: & gloriæ suæ instrumentum fecit. Sic igitur & homines ob amaritudinem peccati intolerabiles, excæcatos, serpentinos & venenatos conuertit, illuminat, transmutat, & gloriæ suæ instrumenta efficit, vt nemo de se desperet. Manifesta hæc sunt in Paulo, Matthæo, Magdalena, Latrone.

Quapropter dicit de se Paulus: *Christus Iesus venit peccatores saluos facere, quorum primus ego sum, quia blasphemus fui, persecutor & contumeliosus, sed superabundauit gratia, & ideo misericordiam sum consecutus, vt in me primo ostenderet Iesus Christus omnem patientiam ad informationem eorum qui credituri sunt.* Quasi dicat. Misertus est Deus, vt in me quasi in primo & maximo peccatore, daret exemplar perfectum suæ clementiæ, in quo cernerent homines, peccatores velle saluos fieri, & facile eis peccata condonare. Itaque meo exemplo informauit, & excitauit omnes futuris sæculis, vt per pœnitentiam audeant ab illo sperare veniam. Hac similitudine explicat Theodoretus. Sicut medicus cum in vna domo multi ægri sunt & de salute desperant, si vnum pessimè affectum datis ei medicamentis ad perfectissimam sanitatem deduxerit, facit vt alij omnes bono sint animo, ac fiduciam concipiant. Ita Dominus Christus animarum medicus, cùm factus esset homo pro salute peccatorum me, qui etiam iniquissimus & omnium sceleratissimus, non solum à prioribus liberauit maculis sed maximis etiam donis obruit: omnibus hominibus per me ostendens suam patientiam & clementiam, vt nemo eorum qui maxima scelera perpetrauerit, ad me respiciens de salute desperet.

His consonat illud Augustini serm. 9. de verbis Apostoli; *Si Saulus sanatus est, ego quare despero? Si à tanto medico tam desperatus æger sanatus est, ego vulneribus meis illas manus non optabo, ad illas manus non festinabo? Vbi hoc dicerent homines, ideo factus est Saulus ex persecutore Apostolus: quia cum vna medicus volens sibi famã comparare, infirmum quærit aliquem desperatum, & ipsum sanat, & si pauperrimum inueniat, non ibi quærit mercedem, sed commendat artem. Ita & Christus potentia specialis medicinam spiritualem ostendit in Saulo, vt omnes deinceps nossent eum sanare posse omnes infirmitates confugientium ad ipsum.*

Itaque nihil iuuat peccatum detestari, nisi spes veniæ sit coniuncta Hæc enim est quæ à Deo veniam impetrat. Filius prodigus, vitæ anteactæ & flagitiis consumptæ pertæsus, statuit repetere paternam domum. In se enim reuersus dicebat: *Surgam, ibo ad patrem meum.* Hoc spes ei suggerebat. Sed qua spe ibis, cum eius patrimonium adeo infeliciter, & cum eius iniuria prodegeris? Ibo ea spe, qua

pater est? ego perdidi quod erat filij, quod patris est non misit: *Apud Patrem non opus est intercessor externo, intus est qui exorat affectus: vrgentur patris viscera, iterum per veniam me genitura. Ibo ad patrē reus, sed ipso filio cooperiet mox reatum. dissimulat officium iudicis, qui vult potius implere munus genitoris, & citius vertit in veniā, qui redire cupit filiū, nō perire.* Hæc Chrysologus. Interim à multis hac spe auferēs dæmon, impedit veram pœnitentiam, maxime in fine vitæ. Exemplum refert Bellar. l.5.c.15. hist. Angelorum. Noui, inquit ipse, fratrē, quem vtinam non nossem, in monasterio nobili, sed ignobiliter viuentem. Admonebatur sæpius ad meliorem vitā conuerti, seruiebat multum ebrietati, & cæteris vitæ laxæ illecebris. Percussus languore, & ad extrema perductus vocauit fratres, & multum mœrens ac damnato similis, cœpit narrare quia videret inferos apertos, & Satanam immersum in profundum tartari, Caipham quoque, cum cæteris qui occiderunt Dominum, iuxta eum flammis vltricibus traditum, in quorū vicinia inquit, eheu misero mihi locum aspicio æternæ perditionis esse præparatum. Audientes hæc fratres, cœperunt diligenter hortari, vt vel tunc adhuc positus in corpore, pœnitentiam ageret. Respondebat ille desperans: *Non est mihi modo tempus vitæ mutandi, cum ipse viderim iudicium meum iam esse completum.* Talia dicens sine viatico abiit, & corpus eius in vltimis est Monasterij locis humatum. quod autem hic miserabilis Monachus dicit, non fuisse tunc sibi tempus vitam mutandi, non ex veritate, sed ex diaboli persuasione dicit: Spiritus enim sanctus apertissime clamat per Ezechielem prophetam, Deum semper esse paratum amplecti eos, qui conuertuntur à peccato ad pœnitentiam. Quod & docet D. Leo his verbis: *Misericordia Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur venia moras conuersio, dicente Spiritu Dei per Prophetam, cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris.*

Aliud exemplum accipe ex Bellarmio. Ego, inquit ipse, inuisens aliquando ægrotum morti propinquū, cum inciperem loqui de præparatione ad exitum de præsenti vita, respondit constanti animo, & sine vllo metu, ac dixit: *Ego Domine cupiui alloqui te, non pro me, sed pro coniuge mea, & filiis meis: Ego enim propero ad inferos, neque est quod aliquid pro me agas.* Hæc vero protulit animo tranquillo, ac si de itinere ad villam, vel oppidum aliquod loqueretur. Ita nimirū diabolus animā eius sibi subiecerat, & spem omnem abstulerat. Et quidem professionē exercebat valde periculosam, & intentus lucro per fas & nefas, oblitus videbatur non solum Dei, sed etiā animæ suæ. Sūma est cum multis verbis illum ad meliorem mētem reuocare tētassem, nihil efficere potui. Cupiet forte aliquis nosse quam artem exerceret, Dicā, vt eius interitus aliis similibus prosit, vt resipiscant, Procurator causarum erat, ex illorū numero, qui non multum laborant, vt causam iniustam defendendam suscipiant: atque interim vtrique parti iniuriā faciunt, parumque curant, modo marsupium impleāt. Hæc Bellarm. lib. 2. de arte bene moriendi. c. 11.

Quarto, debet esse detestatio cū firmo proposito emēdationis: & ita necesse est firmiter resoluere nō solum peccatum vitare, sed occasiones illius v. g. non solum fornicationem, sed & consortium omnino periculosum ad illā inducēs, familiaritatēque nimiā cum persona diuersi sexus. Hoc enim sciat Pœnitens, silicibus non esse similes, in quibus non videtur ignis contineri, sed si chalibem adhibeas exiliūt scintillæ. Sic in nobis latēt quidā defectus & scintillæ quæ data occasione, sese exerunt, & peccati ignem in nobis accendunt. Vitanda ergo occasio omnis est illi, qui vere conteritur, & firmiter emendationem proponit. Sic qui in iuramenta incidit aut rixas, illarum originē agnoscat & fugiat necesse est, v. g. lusū aleæ & chartarum, in quo ordinarie solet occasionē reperire. Similiter qui proponit ebrietatem vitare, loca & prauorum consortia, quibus hoc periculum moraliter adiunctum nouit, debet fugere. Facile impingit, qui viam iniquitatis à se non amouet est autem occasio via iniquitatis, quia ad illam quasi terminum perducit. Vide quæ dixi 16. 2 tia. 3. lect. 10. in fine.

Verum, quia languide nos habemus in fuga peccati, ac periculorum eius, fit vt frequenter non sit vera resolutio, firmaque emendationis voluntas, sed potius quædam velleitas inefficax, quæ statim eliditur, & in ventum abit sine effectu. Certe multi tutam vitam traducunt, in quibusdam propositis inefficacibus, & desideriis imaginariis, ideoque iisdem vitiis implicatos, falsā pœnitētiæ imagine delusos, mors tandē premit, & perimit. Quibus assimilabimus homines generationis huius, Similes sunt ostio, quod in cardine voluitur, sed nusquam egreditur, per desideria & proposita voluuntur semper hi, in eodem autem statu persistunt, & è vita maculosa nūquam exeunt. similes iterum mulieri parturienti, sed nunquam parienti, iuxta illud Isaiæ *Et ij venerunt ad partū, & non habet vires parturiens*, parturiūt hi bonas resolutiones, at nūquam pariunt, vel effectui mandant. sed *væ prægnantibus in diebus illis*, inquit Dominus *væ animabus*, inquit Hieronymus, *quæ sua germina non perducerunt in virum perfectum.* Væ illis qui bona desideria in corde concepta in lucem non emittunt, sed in ventre suffocant. Grauius enim punientur, quia bonas inspirationes non exequuntur: Absalon mansit suspensus propriis crinibus, licet instar auri fulgētibus. Sic in morte quandoque præoccupētur, suspensi & affixi suis bonis desideriis & propositis, ac per illa torquebuntur, quod effectui hæc mandare oportuerit, & neglexerint.

Hinc colligunt Sancti Patres, illos, qui grauia peccata emendare non curant, sed iidem plane qui ante, post confessionem reperiuntur, gratiam Sacramenti non percepisse Sicut si quis infirmus potionem ebibens, nil melius habet, sed eadem manet febris, sitis, debilitas; coniicimus eam non fuisse salutarem, quia nihil commutarit in corpore. Sacramentalis confessio potio quædam est, peccatorum humores expellens: si ergo eadem sitis terrenarum rerum, æstus libidinis, ambitionis, & aliorum vitiorum ardor idē manet, quomodo iudicamus salutarem fuisse; gratiam contulisse; cum (vt ait D. Thom.) homo per minimam gratiā omnia possit vitare peccata, quia ab ea charitas manat, cuius est diligere Deum, & odisse peccatum super omnia: vnde primæ Ioan. 5. dicitur: *Qui natus ex Deo, peccat: generatio enim & semen diuinum conseruat illum.* Et maxime, cum Sacramentalis gratia specialem vim habeat contra peccatum, si eam receperunt, quomodo subito in priora scelera ruūt; Vnde Bernardus: *Irrisor est, & non vere pænitens, qui adhuc agit quod pœnitet. Pænitentia enim est sic plangere commissa, vt non committat plagenda.* Et August. *Inanis est pænitentia quā sequens inquinat culpa: & nihil prosunt lamenta, si iterantur peccata.* Isidorus quoque c. 3. Explicans illud, lauamini, mundi estote, &c. *Lauatur, & mundus est, qui præterita plangit, & futuro non admittit, lauatur, & non est mundus, qui plangit quod gessit, nec deserit.*

Similiter loquuntur & alij Patres. Qui tamen vniuersim non sunt intelligendi, quasi velint esse certum argumentum inualidæ Pœnitentiæ, si propositum emendationis effectum non sortiatur: sed quod aliquādo timendum nobis sit, ne inefficax sit propositum & detestatio peccati, cum id contingit. Alioqui etiam scimus aliquos vere detestari peccatum cum proposito firmo Vitæ nouæ, ideoque gratiam nouam recipere in Sacramento: & tamen non multo post reincidere, partim praua consuetudine vrgente, partim diabolo impellente. Vnde non est necesse, vt pœnitens credat se non amplius mortaliter peccaturum, licet id firmiter debeat statuere. Aliud est enim proponere se non peccaturum innitendo auxilio diuino, & gratiæ quam firmiter sperat. Aliud iudicare, & sibi persuadere, se perseueraturum quia illud prius est voluntatis, pendens ex præsenti proposito; hoc posterius est, intellectus, pendens ex futuro euentu nobis incognito.

Verum multæ sunt rationes, cur contingat hominem post veram detestationem, post firmam & absolutam resolutionem, deserere gratiam acceptam, & iterum conuerti ad peccatum. Primo quidem id fit ob liberi arbitrij instabilitatem, & Voluntatis mutabilitatem, quæ mutata opportunitate, & insurgente aliqua passione, non ita considerat motiua illa, quæ prius ad detestationem peccati eā vrgebant. Secundo, quia gratia cum sit quoddam donum supernaturale & diuinū, in homine qui in terris versatur, videtur esse quasi in alieno subiecto, & extra locum naturalem, vbi multiplex ei contrarietas, ac carnis cōcupiscētia, à mūdi illecebris, à fallacia dæmonis. Cui contrarietati perpetuo repugnare, & superare, arduū est, & paucorū: vnde & eos qui magno ardore incipiūt Deo seruire, videmus paulatim tepescere a primo gratiæ rigore: quia vt cōseruetur feruor ille spiritus, multis in rebus vim sibi afferre est necesse; violētū autē non ita solet esse perpetuū. Tertio humanæ naturæ cōditio in terris est, teste D. Thō. 1. 2. q. 109. art. 9. vt & ex primæuo vulnere peccati magna ei fragilitas indita sit. & licet per gratiā sanetur quantum ad mentem, manet tamen in ea corruptio quantum

ad

ad carnem, per quam seruit legi peccati. Manet etiam obscuritas ignorantiæ in intellectu, & inclinatio praua in voluntate, ita vt homo seipsum non cognoscat, nec de se suaque stabilitate in gratia, possit quicquam promittere. Quarto vita gratiæ & spiritus, est quasi nauigatio aduerso flumine, est quasi colluctatio continua cum hoste: necessaria ergo est contentio valida, & obseruatio diligens & continua. Hoc autem maxime difficile est, & ideò facilè contingit hominem quandoque retrocedere & relabi, quandoque vulnere etiam sanato nouum vulnus accipere, & cicatricem recrudescere. Hæc omnia faciunt, vt Confessarij etiam relabentes non debeant nimio rigore tractare & in quandam desperationem adigere nimia seueritate, sed debent considerare illud Apost. *Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.* Etenim nimis acerba increpatione facile est conturbare confitentem, & vulnus exasperare. Ac deinde fragilitatis humanæ memorem esse oportet, *considerans* inquit Apostolus, *teipsum ne, & tu tenteris.* Considerare debet Sacerdos ne fortè & ipsi contingat, quod contigisse seni cuidam in Ægypto, refert Ioannes Cassianus: Hic Monachum adolescentem cum in Confessione audisset libidinis incentiuis vrgeri, immoderata reprehensione propè ad desperationem compulit, indignum Monachi nomine contestans, cuius pectus impudicis cogitationibus patere potuerit. sed mox ipse iusto Dei iudicio, eadem tentatione tam vehementer inquietari cœpit, vt & hic senex, sicut & ille iuuenis, iam ad sæculum redire in animo versaret. cæterùm sapientia ac sanitate præditus Apollo Abbas, iuuenem vultu demissum cernens, cum tristitiæ causam didicisset, blanditer consolatus est, docens non esse malum fœda cogitatione impugnari, sed vinci: nam se quoque idem sæpe passum, Deo tamen adiuuante, nunquam succubuisse. Denique senem iam relicto tugurio vagum profugumque ad se aduocans, vt rediret admonuit, vt iam suam expertus imbecillitatem, alienæ miseriæ disceret non irasci. Post hæc pro illo precatus, tentationem oratione abegit. Improuidus igitur iste confessionis Auditor, nonne & se, & confitentem perdidisset; & cæcus cæcum ducens, ambo in foueam corruissent, nisi Apollo Domini miserantis nutu, manum suam vtique supposuisset?

Itaque in spiritu lenitatis instruendus est Pœnitens e ... gendus, redintegrandus, restituendus. Hæc omnia indicat verbum, *instruite*, apud Apostolum, vbi lectio Græca habet, *restaurate, redintegrate, restituite.* Sicuti enim vt restaurentur membra hominis lapsu luxata, molliter tractanda sunt, ita & membra Christi vt restituantur, & gratiæ vitam iterum participent, leni tractatione, vt plurimum opus est. Et licet frequentius relapsus quis fuerit, non debet repudiari. Si enim Dominus dixerit fratri parcendum, licet septuagies offenderit, quanto magis vult suos Vicarios parcere in nomine suo, etiam septuagies septies relapsis, quandoquidem toties possit humana fragilitas, etiam post veram pœnitentiam peccare? Hoc tamen aduertant Pœnitentes & Confessarij, nullam esse contritionem eorum qui proxima occasione peccati inuoluuntur, & nolunt eam deserere. Vnde & tales non possunt dimittere cum absolutione, nisi peccatis eorum velint participare.

Audi quid hac occasione fecerit B. Reymundus de Penafotti, qui fuit tertius Generalis Ordinis Prædicatorum, lumen Religionis, viuus & mortuus, & gratia miraculorum florens, nam viuus quatuor à morte resuscitasse legitur, & 36 post obitum, inquit Senensis. Hic cùm foret Iacobo Regi Aragoniæ Confessarius, sæpè monuit vt concubinam, qua vtebatur, relinqueret: & Rex pollicebatur quidem, sed semper procrastinabat. Transfretauit Rex Barcinona ad Maioricensem Insulam, optauitque virum sanctum secum habere: respondens si secum illuc peruenisset, concubinam relicturum, sed promissis non stetit. Quod videns vir sanctus, Regem deserere decernit, & Barcinonam repetere, timens eius peccato inuolui. Resciuit id Rex, & sub pœna capitis edicto sanxit, ne quis eum transueheret. At ipse diuino spiritu impulsus, cappam super mare extendens, præmisso crucis signo in altum eleuat loco veli; sicque ex Insula illa soluit, & spiritu Dei flante, 160. milliaria absoluisse dicitur sex horis: & Barcinonem appulisse vestibus siccis populo ad tantum miraculum confluente, & vestigia eius exosculante. sic Deus adiuuit virum sanctum, ne peccato alieno communicaret, Regem fornicarium vinculis occasionis omni semper peccati implexum, vel absoluendo, vel tolerando.

LECTIO V.

De tempore elicienda Contritionis.

PROPOSITIO I.

CONtritio, *non est differenda, sed statim à peccatore elici debet.*

Huius rei variæ possunt afferri rationes. Primò, quia status inimicitiæ Dei omni tempore homini abhorrendus est, tanquam intrinsecè malus, & plurima secum vehens mala. adeò vt mirum sit quod homo vel vno die in eo velit permanere. Et certe si oculos haberet statum illum sagacius penetrantes, statim vincula disrumperet, quæ sibi iniecit, erueretque se à laqueo ferali, in quem impegit. Hinc solebat D. Thom. dicere (vt testatur scriptor vitæ eius) *se nescire, quomodo possit fieri, vt homo in statu peccati mortalis existens, possit exiguo tempore gaudium aliquod concipere.* Debet vtique cum Psalmista dicere: *Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, donec inueniam locum Domino, & tabernaculum Deo Iacob;* Vbinam? In interiori domo mentis meæ, in intimo cubiculo cordis mei, quem habitatorem sanctum fugaui ingrato fœtore peccati mei. Hunc autem sanctum habitatorem reuocat cordis perfecta contritio, cum proposito confessionis faciendæ. Hanc enim si perfecta sit, iustificare, etiam ante confessionem tradunt Theologi, modò adsit Confessionis propositum iuxta illud: *Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Ipsa enim contritio perfecta, est vltima ad gratiam dispositio, & inuoluit dilectionem Dei super omnia, cum qua peccatum non consistit. Huius rei figura præcessit in decem leprosis, quos Dominus ad sacerdotes misit, *& dum irent, mundati sunt,* inquit Scriptura. Sic multi antequam ad Sacerdotes accedant, iustificantur & mundantur vi Contritionis & resolutionis firmæ, qua proponunt confiteri ea, quæ iam tota cordis conuersione sunt detestati.

Secundò contritio statim elicienda est ob periculum noui peccati adiiciendi. *Peccatum enim quod pœnitentia statim non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.* Id verò partim ex iustitia diuina prouenit, quia qui ausus est Deum offendere & in peccato hærere, meritò à Deo deseritur, & in aliud ruere permittitur, dicente D. Gregorio: *Peccator si citius pœnitendo non erigitur, iusto iudicio omnipotens Deus obligatam peccatis mentem etiam in alteram culpam permittit cadere, vt qui flendo corrigendo noluit mundare quod fecit, peccatum peccato incipiat cumulare.* Sic peccatum quod per pœnitentiam citiùs non deletur, & peccatum est, & causa peccati, & pœna peccati. Partim etiam id contingit ex maiori fragilitate, quam contrahit voluntas, dum semel gratiam amisit. Est enim Theologorum sententia, non posse nos sine illa gratia sanctificante diu omnia peccata mortalia vitare. Denique id etiam prouenit ex eo quod sicut virtutes interse connexionem quandam habent, ita & peccata, vt hic dicere possimus: *Abyssus abyssum inuocat*, dum peccator de peccato in peccatum ruit, quia statim à lapsu surgere non curauit. Et quia Deo manum suam porrigenti ipse suam non extendit, contingit vt & in profundum peccatorum proruat, tandemque contemnens contemnatur. Sic ferè negligentes lapsum suum, vnico peccato non inueniuntur obnoxij.

Sed sicut rupes ex alto præceps ruens, multos secum lapides & sordes trahit deorsum; sic in ruina peccantis & negligentis, contingit plurima connecti crimina. Exemplum habes in Dauide, qui postquam adulterium commisit & neglexit, multa cumulauit peccata, homicidium, malum exemplum, populi scandalum, iniustitiam, dum vult Vriæ falsum supponere hæredem. Atque de & in Petro. Neglexit ipse primam negationem, statim incidit in secundam cum graui iuramento, succedit paulo post tertia cum anathemate execrando, sic peccatum in peius semper ruit & procedit, & quonam deuenisset nisi Dominus ad eum conuersus respexisset, vt petram in stagna aquarum converteret? de quo B. Ambr. c. 22. Luc. lib. 10. *Bonæ lachrymæ quæ culpas lauant sed & quos Jesus respicit, plorant delictum: Negauit primo Petrus, & non fleuit, quia adhuc non respexerat Dominus: negauit secundo, & non fleuit, quia adhuc non respexerat Dominus: negauit tertiò, & fleuit amarissimè: quia respexit Dominus.* Si ergo

ita ſunt oculi tui neceſſarij, Deus, reſpice in me, & miſerere mei. sic voluit Chriſtus in Petro præſumptionem nimiam punire, & oſtendere quid ſit homo ſine gratia Dei. Illum enim paululum deſeruit Dominus, vt in illo poſſit totum genus humanum agnoſcere, nihil hominem ſine gratia Dei poſſe, & cùm illa peccator deſerit, in varia peccata facilè corruere. Paulo poſt verò Petrus reſpiciente Domino, in lachrymas contritionis validiſſimè erupit, nec diem, aut alteram horam ſeu noctem expectauit: vt peccatoribus exemplum daret, ſtatim à peccato ſurgendum, per contritionis ſubſidium. Dicere enim poterat Petrus genas rigans è fonte contriti cordis: O maledicta lingua, quæ ſoluta es, vt negares vitæ auctorem! ô deteſtabile os, quod ſic potuit aperiri, vt ſuum negaret Redemptorem! ſed tu Domine, meritò auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus, miſerere mei, quia peccaui in cœlum, & coram te. Plorabo die ac nocte ingratitudinem peccati mei, nec tacebit pupilla oculi mei amore tui. Sic quicunque ſecutus es Petrum errantem & peccantem, ſequere lachrymantem, & citò pœnitentem. At multis peccantibus, non deeſt nec gallus cantans, nec oculus Domini reſpiciens: hoc eſt, non deeſt vox Concionatoris increpans, voxque gratiæ inſpirantis excitans. Et tamen in nocte peccati hærent, & de nocte in noctem pergentes, peccata peccatis cumulant impingunt & corruunt, donec præcipitio æterno inuoluantur. Hos monet Ieremias. *Date gloriam Deo antequam contenebreſcat, & antequam offendant pedes veſtri ad montes caliginoſos, expectabitis lucem, & veniet vmbra mortis.* Quid ſunt montes caliginoſi? Inimicitiæ inueteratæ, quas non poterunt deponere: aliena, quæ non poterunt reſtituere: libidines, quas difficulter poterunt deſerere: quia cum à Deo ad contritionem ſtatim à peccato vocarentur, aures voluerunt obturare.

Certè vnicuique ſtatim a peccato videtur inſinuare illud Deus Eccleſiaſt. 30. *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* In quem locum dicit Aug. ſer. 112. de tempore. *Monet & rogat Deus, vt à peccatis mortiferis nos reuocemus. Audiamus illum dum rogat, ne poſtea non audiat ille cum iudicat. Quid reſpondes Deo ad hæc, ô homo? Deus te rogat, vt tui miſertaris, & non vis: cauſam tuam apud te agit, & à te non poteſt impetrare, quomodo te audiet in die iudicij ſupplicantem?* Idem quoque Auguſtinus ſimilitudine declarans non eſſe differendam pœnitentiam, ſic dicit: *Calidis vulneribus ſolent medicamenta ſubuenire celerius*, quoties ergo peccauerimus, non expectemus mortifera ſecuritate vulnera ipſa putreſcere, nec vulnera vulneribus augeamus: ſed continuo ad medicum currentes, ſalutem recipere feſtinemus. Si hoc in corpore facimus, quantò magis in animæ vulneribus?

Tertiò, Contritio non eſt differenda: quia peccatoris ceruici diuinus ſemper incumbit mucro. Hinc monet Sapiens: *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diē, ſubito enim veniet ira illius, & in tēpore vindictæ diſperdet te.* Multi in medijs peccatis abſorpti ſunt, ſicut Chore, Dathan, & Abyron: quia opportuno tempore pœnitentiam non egerunt ſemper in futurum differentes. Quibus congruit illud Sophoniæ: *Vox cantantis in feneſtra, coruus in ſuperliminari*, quod moraliter aliqui interpretantur de illis qui in peccatis hærent procraſtinantes: quia coruus auis nigra, eſt libertate abuſa, cùm ex arca à Noe dimiſſa eſt, & huius vox eſt, *Cras, cras*, nunquam *hodie*. deſignatque homines peccatis denigratos, libertate abutentes, qui pollicentur ſe pœnitentiam acturos, ſed ſemper cras & cras vſurpant, nunquam hodie. Quibus dicimus cum Auguſtino: *Vſquequo verba lenta, & ſomnolenta, modò, ſine paululum, & modò non habet modum, & paululum vadit in longum. Quare non modò, quare non hac hora finis turpitudinis veſtræ?* Quare non hodie initium conuerſionis & contritionis: sic hi cum voce coruina cadaueribus inhærent; & nolentes gemere cum columba, Domino arcum intendente, percutiuntur eius manu vindice: eijciuntur e feneſtra, & ſuperliminari huius vitæ, & fiunt eſca ignis, & mortis æternæ.

Audi exemplum quod refert S. Anton. Archiepiſcop. Florent. 2. p. Summæ tit. 9. Quidam adoleſcens nobilis, & huius ſæculi rebus affluens, cum vanitatibus & laſciuijs admodum deditus eſſet, quotidie manè ad Deum orationem præmittebat, vt eum ſine præuia monitione emori non ſineret. Cùm ſemel hanc orationem fudiſſet, apparuit Angelus dicens, eum exauditum, nempe ſine prænuncio haud moriturum. Vnde ſecurior factus magis magiſque voluptati indulſit. Sed non diu poſt, quodam die manè ſurgens dolorem capitis ſenſit, atque ideo domi ſe continet. Socij adueniunt eum ad delicias aduocaturi, non acquieſcit. Corripit eū febris, & lecto agit, tunc monetur à conſanguineis vt de more confiteatur. Reſpondet ipſe, *infirmitatem non eſſe ad mortem: & proinde non eſſe neceſſe confiteri, ſed breui ſe liberatum iri.* Inualeſcit morbus, moneturq; iterū ab amicis, de cōfeſſione. Reſp. *Omnino ſe ea mente eſſe, ſed vt melius inſtitueret, velle expectare donec alleuetur.* Recrudeſcit morbus, & cum a ſuis importunè rogaretur, Reſp. *Ita ſe grauatum, vt vix ſciret quid diceret.* Demum appropinquante morte, Angelus ei apparuit dicens: *Tempus eſt, vt egrediatur anima tua de corpore, finis tuus venit.* Conqueritur iſte dicens: *Dominus decepit me, qui promiſit, quod non morerer ſine præmonitione.* Imò, inquit Angelus, ſæpe fuiſti monitus: *nam cùm acceſſit infirmitas, ea fuit prænuncia mortis. Cum à conſanguineis tibi diceretur, vt confiteris, fuit alia monitio: & iterum alia, cum à Sacerdote idem dictum fuit, noluiſti verò audire, ideò non datur tibi plus temporis, oportet vt moriaris.* Sic ſine confeſſione mortuus eſt.

Quartò, ſtatim elicienda eſt contritio, ne diu differentes perdamus meritum bonorum operum, & participationem meritorum Chriſti. Opera enim quæ in peccato facimus, mortua ſunt, nec gloriam merentur apud Deum. Et ſic multi dum magnam anni partem in peccato traducunt, multa bona opera inutiliter peragunt, ieiunia, orationes, eleemoſynas, ſacrificia. Vnde grauis ſocordia eſt, bonorumque ſpiritualium non exiguum damnum, tunc ſolùm ſe ad contritionem diſponere, dum forte præcepto confeſſionis quis vrgetur. Nemo verè Chriſtianus veſperi ſomno deberet indulgere, dum ſe peccato mortali agnoſcit obnoxium, ſine contritione, aut ad eam conatu: Nemo ſaltem dies dominicos præterire, quin eam eliceret; cùm finis inſtitutionis illius ſit ſanctificatio noſtra: quæ per contritionem vim à peccatore poteſt obtinere, vt alibi diximus. Denique, nemo Chriſtianus contritionis eliciendæ modum deberet ignorare: quandoquidem frequenter contingat, opportunitate confeſſionis deficiente, per hanc ſolam viam ad gratiam cum Deo & ad ſalutem poſſe peruenire. Qui non didicit eam tempore vitæ, difficulter eam nouerit, vrgente neceſſitate. Quam multi neſciunt quid attritio, quid contritio, quid cordis compunctio, aut dolor ex amore Dei; & ideò periculosè viuunt, periculoſius moriuntur.

Teſtis eſt huius rei Bellarm. l. 2. c. 6. de arte bene moriendi, vbi hoc exemplum refert. Cùm inuiſerem inquit, amicum, virum diuitem & nobilem, qui ex peccato quodam graui perpetrato, in morbum lethalem inciderat, atque ei dicerem, nihil ei ſalutarius in eo temporis articulo eſſe poſſe, quàm veram peccatorum ſuorum pœnitentiam & contritionem, quia Deus cor contritum & humiliatum nunquā deſpicit, Reſpondit ille: *Et quid contritio? Non capio quid à me requiras.* Subieci ego: *Hoc requiro, vt ex vero corde diſpliceant tibi, quod in Deum peccaueris, & omnino ſtatuas ſi diutius vixeris, nunquam amplius Deum offendere, idque totum procedat ex vero amore Dei qui tibi innumerabilia beneficia præſtitit, cui tu ingratiſſimus pro beneficijs iniurias reddidiſti.* Reſp. ille: *Non intelligo, non ſum capax rerum iſtarum.* Ita obiit, ſigna damnationis ſuæ ſatis aperta nobis relinquens. Hæc ille. Sic verum eſſe patet illud Auguſtini: *hoc animaduerſione percutitur peccator, vt moriens obliuiſcatur ſui, qui viuens oblitus eſt Dei.* Et iterum de quibuſdam verum eſſe patet, quod de Iuda dicitur, *Peccatum Iudæ ſcriptum eſt ſtilo ferreo in vngue adamantino: exaratum ſuper altitudinem cordis.* Ier. 17. In quorumdam enim corde peccatum non ſolum leniter ſcriptum remanet, quaſi calamo exaratum, ſed ſtilo ferreo inciſum, non in aliqua parte cordis, ſed ſuper totam latitudinem illius, ita vt non ſit locus contritioni, nec affectui bono, aut inſpirationi. Et ſic fit, vt nec memoria iudicij, nec cruciatus inferorum, nec gloria cœli, nec hominum monitio, cor tale adamantinum mollire poſſit, aut ſic ſcriptum peccatum delere.

Non eſt negandum tamen, contritionem quolibet articulo neceſſitatis, & quolibet momento elicitam, hominem Deo reconciliare, dicente Cypriano: *Pœnitentia nulla ſera eſt, ſi vera, nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec horæ extremitas, nec vitæ enormitas: ſi vera contritio, ſi pura fuerit voluntatum mutatio, excludit à venia.* Per hanc exiſtimamus aliquos diluuij aquis iam obrutos miſericordiam inueniſſe. De quibus loquitur Petrus c. 3. 1. epiſt. Vide dicta lect. 23. tom. 1. tract. 3. in fine. Habetur quoque in vita St. Lutgardis, B. Virginem impetraſſe contritionem Innoc. 3. in hora mortis, & per contritionem obtinuiſſe gratiam, alioqui damnationi obnoxio. Vide dicta tom. 2. tractat. 4. lect. 1. in fine. Parum autem eſt, quibus verbis exprimatur contritio, quia non in verbis conſiſtit, ſed in tota cordis conuerſione. Hinc Dauid his duobus verbis illā exprimit:

peccaui

Peccaui Domino, statimque subiungit Propheta: *Transtulit Dominus tuum peccatum.* Publicanus dicit: *Deus propitius esto mihi peccatori*, His verbis sufficienter suam exprimit contritionem. Vnde dicitur, iustificatus è templo recessisse. Manassea ait: *Peccaui super numerũ arenæ maris, & nõ sum dignus respicere altitudinẽ cœli, sed tu es Deus pœnitẽtiũ & ostendes in me bonitatem, indignum saluans.* Prodigus repræsentans peccatorem, contritionis quandam exprimit formulam, dum dicit: *Pater, peccaui in cœlum & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus.* Latro non aliter suam expressisse contritionem legitur, quam dicendum: *Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum.* Petrus & Magdalena non verbis, sed lachrymis expresserunt. Itaque monendi sunt simplices, non statim sufficere ad contritionem, quod orationem aliquam legant, quam vocant, *Actum contritionis.* Possunt equidem iuuari & excitari per similes orationes: at contritio est cordis cum Deo locutio, quæ non eget multa verborum pronunciatione, & potest non adesse, licet orationis pronunciatæ verba eam videantur exprimere. Vnde rectè à Kempis: *Opto magis sentire compunctionem, quam scire eius definitionem.* Et sæpius longè melius & certius eam exprimunt singultus & suspiria, quam verba. Audiebam ego quondam militis cuiusdam septennalem confessionem, variis criminibus refertam; cumque eius statum peruidissem, sollicitus eram de contritione, quia satis siccè more militari, sua eloqui videbatur. Interrogabam semel & iterum, & vrgebam, an verè & ex animo contritionem haberet, adeo enormium peccatorum. Respondebat mihi quod sic, sed sat languide. Subieci ego me ambigere de ipsius vero dolore, quod tam languidè & sicce, peccata illa grauia confitendo, sese gereret, & quasi sine spiritu & sensu. At ipse crede mihi, inquit, ego de illis plurimum doleo, statimque in his verbis percutiens pectus, cum profundo suspirio ex oculis vnam vel alteram lachrimam excussit. Respondi ego: Sat nunc mihi est, non vlterius vrgeo, aut verbis prolixioribus morosus esse volo, cordis tui loquela mihi nunc satis est manifesta. Vtique pluris feci à tali viro vnum singultum aut lacrymam, quam multas lachrymas alicuius mulierculæ, ex teneritudine quadam naturali facile fluentes, etiam sine profunda contritione, vel quam verbosas protestationes aliquorum de dolore, quia sæpius plus exterius præferunt quam sit interius.

LECTIO VI.

De Confessione.

1. *Docet confessionem esse de iure diuino.*
2. *Multis commoda afferre Ecclesiæ.*
3. *Multis casibus eius præceptum obligare.*

PROPOSITIO I.

Confessio secreta peccatorum est de iure diuino, à Christo Domino instituta.

Hæc confessio, quam dicimus secundam partem pœnitentiæ, est accusatio integra peccatorum facta Sacerdoti, in ordine ad absolutionem virtute clauium obtinendam. Hanc Christus instituit, Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, quorum retinueritis, retenta sunt.* Nam, vt supra dixi, constituit ibi Apostolos, & eorum in Sacerdotio successores, Iudices ad discernendum eos quibus peccata remittenda forent, ab his quibus retinenda. Quod frustra factum foret, nisi tenerentur peccatores tanquam rei, hisce Iudicibus sese subiicere, & causam conscientiæ suæ cognoscendam exhibere.

Quapropter si quæras, quando incœperit hæc confessio sacramentalis. Respondemus, iam à primordiis Ecclesiæ, Apostolorum tempore. scribit enim B. Lucas, quod S. Paulo apud Ephesum segregatis discipulis docente, & miraculis doctrinam confirmante, *multi credentium veniebant confitentes, & annunciantes actus suos.* Vbi & de combustis eorum libris fit mentio, qui curiosa sectati fuerant, Act. 19. sic & D. Iacobus dicit: *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini.* Quo quidem loco monet eos qui infirmantur, non tantum vt ad se aduocent Presbyteros Ecclesiæ, vt orent super eos, & oleo inungant, sed etiam vt iis confiteantur. Nam quod dicit *confitemini alterutrum*, ad illius confessionis distinctionem dicitur, quæ fit soli Deo. Quasi dicat: Non tantum homo Deo, sed inter vos alteri, homines hominibus oportet confiteri, & orare pro inuicem, non infirmi pro Presbyteris, sed Presbyteri pro infirmis vt saluemini. Sic 1. Pet. 4. dicitur: *Hospitales inuicem vnusquisque vt accepit gratiam in alterutrum illam administrantes*.

Itaque non sufficit interior illa confessio, siue accusatio peccatorum suorum coram Deo, de qua dixit Dauid: *Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino*, sed etiam necessaria est exterior coram sacerdote. Audi Aug. hom 49 ex 50. cap. 3. item 41. & 50. c. 4. & 5. *Agite pœnitẽtiã, qualis agitur in Ecclesia, vt oret pro vobis Ecclesia. Nemo sibi dicat Occulte ago, apud Deum ago, nouit Deus qui mihi ignoscit, quæ in corde ago.* Ergo sine causa dictum est: *Quæ solueritis in terra, soluta erunt & in cælis? Ergo sine causa sunt claues datæ Ecclesiæ Dei, frustramus Euangelium Dei, frustramus verba Christi? Promittimus vobis, quod ille negat? Nõne vos decipimus?* Iterum lib. 2. de visit. infir. c. 4. Sunt, inquit qui sufficere sibi ad salutem autumant, si Deo, quem nullius latet conscientia, confiteantur crimina. *Erubescunt siue dedignantur se ostendere sacerdotibus, quos tamen inter lepram & lepram discernere, constituit Dominus. Sed nolo, vt ipsa decipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri coram Domini vicario, vel tabescens præ rubore, vel ceruicosus præ indignatione. Nam ipsum similiter subeundum est iudicium, quem Dominus sibi non dedignatur Vicarium.* Ecce verbis his apertis Augustinus confundit sententiam impiam nostrorum hæreticorum.

Sed & omnibus sæculis iam ad initio Ecclesiæ, in vsu fuisse sacramentalem confessionem, ex S. Patribus qui diuersis vixere sæculis, & in suis scriptis confessionis huius faciunt mentionem, manifestum est. Et de primo quidem sæculo post Christum, patet ex S. Dionysio discipulo Pauli, qui Demophilum Monachum obiurgat, quod sacerdotem ad fontem gratiæ & misericordiæ redeuntem nimis acerbè à se reiecerit non absolutum. Postquam enim & Christi benignitatem erga peccatores, qui etiam in humero impositam ouem fert, obiecit, sic ait: *Tu autem eum etiam qui se ad sacerdotem submisisset, & abiecit ad eius genua impium (vt ais) nescio quo pacto contra disciplinæ ordinem adstans calce abiecisti ac repulisti. Cùm ille quidem verecundè (quod oportuit) fateretur se ad peccatorum remediũ quærenda venisse, neque exhorruisti insuper, & sacerdotem optimum lacerare conuitiis, miserabilem eum dicens qui pœnitentem atque impium iustificasset.* Vide Epist. 8. ad Demophil.

Eodem sæculo vixit S. Clemens, & docet Epist. 1. & 2. tunc in vsu fuisse confessionem, & à Petro se instructum quod Christiani etiam malas cogitationes teneantur confiteri. Verba eius sunt: *Instruebat B. Petrus actus sua vitæ omni hora custodire, & omni loco Deum respicere, firmiter scire cogitationes malas cordi suo aduenientes mox ad Christum allidere, & sacerdotibus Domini manifestare.* Itaque, inquit idem S. Clemens, *quod si forte alicuius cordi, vel liuor, vel infidelitas, vel aliud malum latenter irrepserit, hæc huic qui præest, vt ab ipso per verbum Dei & consilium salubre curetur, qui possit integra fide, & operibus bonis pœnas æterni ignis effugere, & ad perpetua vitæ præmia peruenire.*

Altero post sæculo vixit Tertullianus, & confessionem in vsu tunc fuisse, aperte tradit in libro quem scripsit de Pœnitentia, ita vt nihil clarius dici possit contra nostros hæreticos. Eodem ferè tempore fuit Origenes, qui de confessione loquitur, Hom. in Psa. 37. & de potestate abluendi peccata sic dicit: *Christus poterat curare omnem lãguorem, discipuli verbo eius, Petrus & Paulus & omnes qui post Apostolos in Ecclesia positi sunt, etiam Medici sunt, quibus curandorum vulnerum disciplina cõmissa est. Hos voluit Deus in Ecclesia Medicos animarum, quia nõ vult mortem peccatorum, sed pœnitentiam & orationem illorum expectat.* Et hom. 2. in Leuit. *Est per pœnitentiam remissio peccatorum, cum lauat in lachrymis stratum suum, & fiunt ei lachrymæ suæ panes die ac nocte, & cum non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum suum, & quærere medicinam.* Hæc ille.

Postea vixere Cyprianus & Basilius, qui de hac re etiam manifestissimè loquuntur. Cyprianus Tract. de Lapsis sic ait,

non aduertisti quomodo se gerat Faber ferrarius, dum equum saucium vult sanare; manu leuiter tangendo & sibilando, videtur adulari, & circuitu quodam circa vulnus plaudere, ita vt equus exultet. At si vulnus acrius scapello tangit, equus recalcitrat, pedibusque impetit. Sic aliqui gaudent, dum Confessarius permittit eos generatim sua edicere, circuire, solumque ex parte conscientiam aperire. At si exploret vulnus, si interroget circumstantias grauiores, modum statumque, morosus dicitur, ægre id fertur, talem medicum vltra accedere renuunt. Nec intelligunt illud:

Prou. 27. *Meliora sunt vulnera amici diligentis, quam fraudulēta oscula inimici blandientis.* Attamē Confessarius debet esse similis medico venam aperienti, is quidem partim mulcendo & astringendo, officio suo vult fungi, at maxime necessarium ei est, lanceolâ suâ penetrando, sanguinem elicere: Is vero cui vena aperitur, non debet ægre ferre, aut brachium retrahere: debet enim copiose sanguis prauus profluere. Imo licet secundo & tertio scissio repetatur, eo quod forte ob timorem sanguis non potuerit fluere, debet patienter id ferre. Sic pœnitens non importunum iudicet Confessarium, si secundo vel tertio interroget, cum id aliquando necessarium sit, eo quod humano vel timore vel ignorantia pœnitentis, non statim ei aperiatur vena cordis, vt profluat omnis peccatorum infectus sanguis.

SECVNDA CONDITIO.

SEcunda Conditio Confessionis est, vt sit humilis, & verecundia comitata.

Sacerdotem ergo consideret Pœnitens, non vt nudum hominem, sed Dei loco Iudicem ante diem iudicij iudicantem, cuius sententia in Cœlo rata est. Nec ipse consideret pœnitētem vt nudum virum aut mulierem: sed vt animam Christi sanguine emptam, quæ se iterum vinculis & potestati sathanæ tradiderit, ideoque ream. Sed quia implorat supremi Iudicis misericordiam, illius auctoritate cupit eam eripere de his vinculis, & gehennæ flammis, ideoque pretium redemptionis iterum ei applicat, vt in gratiam pristinam restituat. Ergo, ô anima pœnitens; hic te prosterne in spiritu humilitatis, quasi ad pedes Iesu Crucifixi, quia illius sanguine per sacerdotis ministerium aspergēda es, & abluenda. Memineris quoque te ream coram Iudice stare. Est namque in confessione interior exteriorque reuerentia exhibenda, iuxta illud Eccl. 4. *presbytero humilia animam suam, & magnato*, siue Prælato, *humilia caput tuum.* Exterior humiliatio interioris sit indicium, vt coniunctim cernatur humilitas cordis, oris, corporis. Cordis, quidem, vt se reputet vilem & abominabilem, gratia & misericordia Dei indignum: oris, vt cum omni humilitate verborum se accuset: corporis, vt id quod protestatur corde & ore, etiam exteriùs indicet corporis compositione, oculos in terram inclinans, manus iungens, genua flectens, & si arguatur benignè accipiens. Huius symbolum humilitatis olim erat aspersio cineris, quam Ecclesia instituit initio Quadragesimę, signum pœnitentię sacro illo tempore peragendæ, & confessionis initiandæ. Et hanc quidem profundam humilitatem maximè solebant pœnitentes olim exhibere, cùm iam sententiam à Sacerdote debebant audire, & satisfactionem pœnitentialem accipere. Audi de hac re Alcuinum Caroli Magni Præceptorem lib. de diuinis Officiis. *Post peractam*, inquit, *Confessionem, pœnitens totum se in terram prosternat, gemitus & suspiria vel lachrymas, prout Deus dederit, ab intimo cordis producat. Sacerdos vero patiatur eum aliquantisper iacere prostratum, iuxta id quod viderit diuina inspiratione compunctum. Deinde iubeat surgere, & cum humilitate & tremore prostoletur iudicium. Indicátque ei Sacerdos obseruantiam perpendens subtiliter personæ qualitatem, culpæ modum, animi intentionem, corporis valetudinem: Perceptâ autem sententiâ, iterum prosternat se Sacerdotis pedibus petens pro se orationem fieri, vt suggerat diuina visitatio virtutem obseruandi iniuncta, & ita obtemperandi Sacerdoti, ac si ab ipso diuinæ Maiestatis ore, opportuna salutis medicamenta suscepisset.*

Diximus humilitati Confessionis etiam iungi debere erubescentiam peccati; hanc enim importat vera pœnitentia, hanc docuere veri pœnitentes. Quomodo erubescit Prodigus præ flagitiis, & confusione porcariæ suæ vestis, dum exclamat: Non sum dignus vocari filius tuus? Quomodo Publicanus, qui nec oculos ad Cœlum eleuare, aut propiùs in templo prodire audebat præ rubore? Quomodo Magdalena, quæ retro secus pedes Domini sedebat, lachrymis eos rigans? Et quia *valde erubescebat intus in semetipsa, nihil putauit esse, quod verecundaretur foris*, inquit Gregorius. Quomodo Lais meretrix conuersa, & cellæ inclusa, quæ vel Domini nomen præ rubore nominare inuocando nunquam fuit ausa? Sed hæc sola semper fuit eius oratio, in terram faciem prosternendo: *qui plasmasti me, miserere mei.*

Sicut ergo mulier adultera, quæ in gratiam viri optat recipi, accedit tota pudore perfusa, prosternit se, & reatum agnoscit: ita anima peccatrix quæ Christum sponsum deseruit, & Sathanæ se prostituit, merito cum rubore accedat, si gratiam iterum vult inire. Quam fructuosus autem sit ille pudor, docet S. Ambros. de Pœnitentia lib 2. cap. 1. *Pudor est*, inquit, *vt vnusquisque crimina sua prodat: sed pudor ille agrum conscientiæ arat, spinas tollit, perpetuas sentes amputat, fructus adolet, quos mortuos in te credebas:* quia scilicet opera meritoria per peccata mortificata, viuificat pudorata confessio. Et sicut erubescentia in reo facillima mitigat iram Iudicis, sic & Dei seueritatem lenire nata est pœnitentis verecundia: Estque iam pars satisfactionis pœnam diminuens, quando non parum laborat mens erubescentiam patiens.

Hæc conditio confessionis non infrequenter deest: quia in multis, licet genua flectant, vix agnoscitur aut humilitas cordis, aut pudor confessionis. Etenim sua enarrant etiam grauia crimina, tanquam historias quasdam profanas, satis procaciter cum libertate frontis & oris. Si reprehendantur, ægrè ferunt, si quæ grauior pœnitentia imponitur, detrectant. In sacro illo tribunali cum sacerdote quasi cum coæquali agunt, se excusando, alios incusando: & maiorem reuerentiam afferunt sedentibus in tribunali in foro fori, quàm Dei Vicario in foro poli.

Certè & dæmon sua sic peccata posset confiteri, sicut aliquid faciunt, sine humilitate & rubore. Et quandoque sic fecisse legitur, fortè ad maiorem confusionem & improperium quorumdam similium fictè pœnitentium. Cum enim Confessarius quidam, tempore quadragesimæ in suo sederet tribunali seu confessionali: pœnitentes expectans, en tibi iuuenis robustus, formosus, incognitus aduenit, confiteri paratus, qui mox cœpit narrare grauissima & nefandissima scelera, qualia forte nec ipse Confessarius auribus exceperat: ita vt exhorrescens ei diceret, *Licet millesimum annum vixisses, non posset fieri vt tot & tantorum flagitiorum auctor fores.* Inquirit igitur de qua patria, cuiusve conditionis posset esse, & qui fieri possit, vt tot scelera patrarit: Fatetur ille, se de patria verè longinqua esse, & plus mille annis vixisse: ac de illis esse Angelis rebellibus, qui è Cælo ceciderunt: nec minimam partem se peccatorum exposuisse, paratum tamen si ille velit audire. Cui Sacerdos: *Quid tibi, O infelix, commune est cum Confessione?* At ipse: Vidi, inquit, plures ad te accedere cum peccatorum sarcina, exoneratos autem recedere: volui videre an & hoc mihi posset contingere. Sacerdos autem exemplo S. Martini, diabolo cum fiducia respondit: *Si volueris vti consilio meo, & agere pœnitentiam, sicut hi quos vidisti, etiam & tibi ausus sum polliceri indulgentiam.* Respondet dæmon, si tolerabilem iniungas, parebo. Tunc Confessarius: *Minorem tibi imponam quàm cæteris iam confessis. Hæc igitur sit tua pœnitentia: vade, & ter in die prosternens te, dicas: Domine Deus, Creator meus, peccaui tibi, ignosce mihi.* At ille: Rogo, impone aliam quam volueris, hæc mihi intolerabilis est. Cui Sacerdos: *O superbe spiritus, & æternùm infelix, tantane est tua superbia, vt nec in tantillo velis te coram Deo & factore tuo humiliare? Discede à me, & scito ob superbiam nullum vnquam tibi remedium, sed æternum manere exitium, post infœlicem illum è Paradiso exitum.* Ad quam vocem mox ille disparuit. Videant superbi pœnitentes, vulnus etiam se gerere insanabile nisi tumorem deponant superbiæ, foreque ipsos nisi humilientur corde & erubescant, superborum spirituum in flammis consortes.

Est & aliorum confessio in speciem humilis, sed virtute carens humilitatis: dum peccata sua aliqui aperiunt in confessione, vt deuoti videantur, humiles ac pœnitentes. De hac re sic eleganter Bernardus in Cant. serm. 16. Est confessio eo periculosius noxia, quo subtilius vana, cum turpia etiam de nobis detegere non veremur, non quia simus humiles, sed vt esse putemur. Appetere autem de humilitate

tiæ, in quem statum non restituitur peccator, nisi per confessionem aut contritionem.

Tertiò, tenentur omnes, qui discretionis vsum attigerint, saltem semel in anno confiteri, ex præcepto Ecclesiæ.

Cæterum, licet Ecclesia frequentiorem confessionem non præcipiat, adhortatur tamen continuò filios suos ad illam frequentandam, ob fructus qui ex illa oriuntur, & ob pericula, quæ ex illius neglectu potest homo incurrere. Vnde quæ supra dixi de contritione statim à peccato eliciendæ, etiam locum habent hic, vt propter easdem rationes vrgeatur peccator ad confessionem non differendam. Sed in hac re plerique sunt cæci, aut supine negligentes, vt etiam præceptum annuum confessionis tanquam graue repudient, aut negligant, & peccata peccatis addentes, sibi onus importabile accumulent, quo in tartarum deuoluantur, & multa bona negligant, quibus gloriam sibi immensam poterant comparare.

Hinc ad Arsenium in eremo quondam venit vox dicens: *Veni, ostendam tibi opera hominum.* Et surgens abiit, & duxit eum ad quendam locum, & ostendit ei Æthiopem incidentem ligna, & facientem sarcinam magnam, tentabatque portare eam, & non poterat. Et pro eo vt auferret ex sarcina, ibat iterum & incidebat ligna, & addebat ad sarcinam, hoc autem faciebat diutius. Et procedens paululum, ostendit hominem rursus stantem super lacum, & haurientem aquam ex eo, & infundentem in cisternam pertusam, quæ cisterna ipsam aquam iterum refundebat in lacum. Et dicit ei iterum: *Veni, ostendam tibi aliud.*

Et ecce vidit templum, & duos viros sedentes in equis, & portantes lignum transuersum, vnum contra vnum. Volebant autem per ianuam introire in templum, & non poterant propter lignum illud quod transuersum portabant, & non inclinantes se vnus post alium, vt fieret illud lignum directum, remanserunt foris. Et cum interrogasset quid hoc esset, ille respondet ei: *Hi sunt, qui portant velut in iustitia superbiæ iugū, & non humiliati sūt vt corrigerēt se, & ambularēt humiliter in via Christi, propter quod & remanserunt foris à regno Dei. Ille autem qui ligna incidit, homo est in peccatis multis, & pro eo vt pœnitentiam agat, & subtrahat se à peccatis suis, addit alias iniquitates supra iniquitates suas. Qui autem aquam implet, homo est, qui bona quidem facit, sed quia habet etiam in eis permixta mala, per hoc perdit etiam omnia bona opera sua.* Quapropter conuenit omnem hominem sobrium esse in considerandis operibus suis, ne in vanum videatur sustinere labores. Ita lib. Doctor. Patrum, lib. de prouidentia, num. 1.

Quod si fructus frequentis confessionis cupiat quis cognoscere, ita manifesti sunt vt cæcutire rectè dicatur, qui eos non videat.

1. Acquiritur maior puritas cordis & conscientiæ. Sicut qui frequentius manus lauat & linteo tergit, facit vt ei sordes non ita adhærescant, & qui sæpè verrit domum, impedit ne luto obducatur, ita iudicandum est de anima per confessionem.

2. Augetur gratia & gloria, dum sanguis & merita Christi per Sacramentum pœnitentiæ frequentat applicantur animæ, simulque diminuitur pœna peccatis debita.

3. Virtus augetur ad resistendum hosti salutis, eiusque tentationibus & peccati periculis quæ nos circunstant.

4. Acquiritur maior securitas salutis, & conscientiæ pax serena. Qui diu differt caput pectere alit vermes, sic qui confessionem procrastinat, vermem conscientiæ nutrit inquietum, qui in futuro acrius punget. Et contra illam frequentans experitur non esse oblectamentum, supra cordis gaudium. Vnde Auctor serm. ad fratres in eremo serm. 10. sic ait: *O Felix conscientiæ puritas, quæ vermem inuictum excludis quæ à tartaro doloris liberas rationem, quæ ab omni immunditia purgas mentem. O mens sanctæ ô paradisus deliciarum variis bonorum operum virgultis variisque virtutum floribus purpurata; & suauiter cœlesti gratia irrigata. Hæc est, fratres mei paradisus, in qua plantatur lignum vitæ & cœlestis sapientiæ, hæc est thalamus Dei, Palatium Christi, habitaculum spiritus sancti.*

Blosius mon. il.

Christus audiente S. Brigitta, ait: Et qui Spiritum & gratiam meam adipisci & retinere voluerit, vtile est crebro peccata & negligentias coram Sacerdote confiteri, vt exporgetur. Et cùm ipsa videret animam mariti sui in purgatorio, dixit: *O fœlix anima, quid tibi præcipuè profuit ad salutem?* ille respondit: *Confessio mea, quam sexta feria facere solitus sum, cum firmo emendationis proposito.* Sed & ipsa Brigitta ab infantia id pro more habuit, & Brigetus eius pater sæpissimè his vtens verbis: *Ita me sexta feria comparare volo erga Deum, vt quicquid cæteris diebus illi mihi præstiterit ferre æquo animo possim.* Fecit similiter & eius filius, post confessionem secretò acerrimis flagellis cædens se, vt Christum flagellatum in suo glorificaret corpore, & crucifigeret carnem suam cum vitiis & concupiscentiis suis.

Surius 24

Qui pietati addicti sunt, singulis saltem mensibus confitentur, sciunt enim infirmitatem & mutabilitatem homini innatam, & quod facilè instar Lunæ deficiat de die in diem, à priori lumine & feruore, ita vt lucem gratiæ ex toto possit perdere. Ne ergo id contingat, & penitus extinguantur, sicut Lunam imitantur in defectu, ita volunt imitari in plenitudine, singulis mensibus lucem renouando & gratiam, per confessionem. Sic ipsi Neomeniam celebrant Domino cum interiori solemnitate, iuxta illud monitum: *Exultate Deo adiutori nostro, iubilate Deo Iacob. Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestræ, &c.*

Commendant etiam vitæ spiritualis magistri, vltra confessiones particulares generalem aliquam totius vitæ. Hæc etenim multum fructum in anima parere potest.

1. Generat in nobis perfectam nostri notitiam, dum totius vitæ spiritualem miseriam ob oculos nostro ponimus.

2. Salutarem ingenerat confusionem, facitque vt Dei misericordiam admiremur magis & exaltemus, qui nos ad pœnitentiam adeò patienter expectauit.

3. Infundit conscientiæ maiorem pacem & securitatem supplendo quæ fortè defuerant in aliis confessionibus particularibus.

4. Excitat in nobis proposita bona aliter ordinandi vitam nostram, & gratiam Dei implorandi feruentius, illamque vocem elicit à nobis: *Hei mei Domine, quia peccaui nimis in vita mea, quid faciam miser, quo fugiam nisi ad te Deus meus?*

5. Dat etiam confessio notitiam perfectiorem interioris status, vt monita salubria, nostrisque infirmitatibus opportuna possit prouidere remedia. Iuuat ergo plurimum imitari pium regem dicentem: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Hoc autem optimè fit per confessiones illas generales.

LECTIO VII.

De conditionibus præcipuis confessionis.

PRIMA CONDITIO.

P*Rima conditio confessionis est, vt sit præmeditata, hoc est, vt illi diligens examen præmittatur.*

Defectu examinis, vel quia perfunctoriè fit, multæ confessiones inueniuntur inualidæ. Aliqui super actus suos nunquam mentem reflectunt, & ideò ad confessionem accedentes, liberè pronunciant se nihil fecisse, aut nihil scire in quo culpabiles possint esse, in quos rectè intorquemus illud: *Tu dicis diues sum & nullius egeo, & nescis, quia tu miser es, & miserabilis, & pauper, nudus & cæcus: Collyrio inunge oculos tuos vt videas.*

Apoc. 3.

Collyrium medicamētū est, curandis oculorū morbis, præcipuè lippitudini conducens. Per illud igitur rectè designamus examen illud sacrum, quo discutitur humor turbidus ab oculo mentis, puluisque, qui visum spiritualem impedit, quo interiora inspicere debemus, ad purgandum ea quæ in limoso cordis fundo latent. Quia ergo aliqui hoc acre & serium examen non adhibent, quod ad fragilitatis propriæ notitiam tendit. Ideò manent in caligine & mentis lippitudine, nec indigentiam suam, nuditatem, confusionem agnoscūt. His ergo dicimus: *Collyrio inunge oculos tuos, vt videas.* Et hoc iterum habet collyrium, quod noxium euacuans humorem, lachrymas ducit, ita & examen est, compunctionem elicit, & pessimum peccati humorem euacuat, vt animam purificet, & cœlestis gratiæ capacem reddat.

Defectu quoque examinis aliqui accedunt, agnoscentes & confitentes quidem in genere se multis peccatis obnoxios, at in particulari vix quicquam explicant, sed rogant confessarium quatenus peccata edicat, quæ commisisse poterunt. An non similes sunt hi Regi Babylonis? Hic multa prodigiosa in somno suo viderat, aduocatis autem Chaldæis sapientibus suis, dicebat: *Indicate mihi somnium quod vidi,*

&

certum videtur tam Adamum, quam Euam excusatione peccatum aggrauasse: Adamum quidem, dum dicit: *Mulier quam dedisti sociam, dedit mihi, & comedi.* Male in mulierem culpam reicit, cum enim ipse caput foret, & immediatè præceptum accepisset, non debebat consentire, sed mulierem reprehendere, hanc vero potius fouit in peccato, neque satis reuerenter Deo hic loqui videtur. Nunquid enim magis diuinæ voci, obtemperare te oportuit, ô Adam, quam voci mulieris, ad malum pellicientis? An forte etiam indirectè in Deum vis culpam retorquere? quasi ei diceres: Si talem mihi sociam non dedisses, eò miseriæ nequaquam prolapsus fuissem. Mulier vero etiam peccat, culpam suam, vt oportet, non agnoscendo purè & sincere, sed in serpentem illam reiiciendo. Hanc imitantur plerique in Satanam, carnem, mundum, scelera sua retorquentes, sed friuolè, quia infirmus est hostis, qui non vincit nisi volentem, quique nullas habet vires, nisi nostra voluntate. Inculpet ergo homo seipsum, propriamque arguat voluntatem, omnis mali originem, cui nemo potest vim inferre, cui nec Satan, nec caro, nec inferous (si voluerimus) poterit nocere.

Est igitur electæ animæ symbolum, sincere peccatum agnoscere, & contra se testimonium sententiamque dicere. Sic docet nos Propheta: *Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, &c.* Modus ergo veniam impetrandi, est libera confessio, ad compassionem mouet medicum, qui humiliter vulnus ostentat. Quando homo detegit, Dominus tegit; cum homo velat, Deus reuelat; cum reus agnoscit, Deus ignoscit. Quicunque igitur ad hoc tribunal accedis, esto reus, testis, accusator, tibi, pro te & contra te credittur, noli tergiuersari, noli excusare, aperi sincere totum statum causæ tuæ coram infallibili iudice, vt facilius valeas veniam impetrare.

QVARTA CONDITIO.

Q*Varta conditio confessionis est, vt sit integra, quantum ad speciem numerum, & circumstantias peccati.*

In primis, quantum ad speciem & numerum, scire debet vnusquisque de peccatis mortalibus, quænam, & quo numero commiserit, & ad hoc tendit examinis diligentia. Post illam, si numeri distinctè non recorderis, dic aliquatenus, proue meministi, plus vel minus. Quod si non recorderis, & sit peccatum durans (quale est inimicitia, vel odium, vel peccatum carnis) dic quanto tempore illi fueris obnoxius: inde aliquo modo numerus peccatorum potest conijci, vel status tuus agnosci. Si sit peccatum, quod continuam actionem non habet, sed multoties committitur (vt sunt, peierare, detrahere, vel quid simile) nec recorderis numerum, quoties tale quid perpetrasti, dic saltem illud tibi familiare esse, aut quoties offerebatur occasio in illud te incidisse, aut aliquoties illi restitisse. Sufficit enim vt medicus hoc modo intelligat dispositionem infirmi, vt sciat illi mederi.

Deinde non sufficit confiteri species & numerum peccatorum, sed & necesse est etiam circunstantias illorum confiteri, cum tales sint, vt repugnent alicui mandatorũ Dei vel Ecclesiæ, aut cũ notabiliter peccatum aggrauant etiam si speciem non mutent. Etenim licet operatio peccati sit vna, potest tamen accedere talis qualitatis turpitudo, quæ necessario in confessione sit exprimenda. Exempli gratia, si quis furetur arma ad occidendum aliquem, cuius vxorem concupiscit, hîc liquet furtum vnam esse operationem, & proinde peccatum vnum, sed opus illud duas secum affert alias turpitudines, nimirum velle occidere, & adulterium committere, quæ pugnant cum duobus istis mandatis: *Non occides, & non concupisces vxorem proximi tui*: Huiusmodi circunstatiæ quæ sic aggrauant peccatum, necessario debent in confessione exprimi. Aliæ verò circunstantiæ, quæ non sunt eius naturæ & qualitatis, vt sunt, murmurare in templo, facere delictum aliquod in die ieiunij, vel festo, possunt sine periculo taceri, quamuis illas etiam confiteri consilij sit, quemadmodum & peccata venialia recensere. Quia vero aliquantulum difficile est, posse inter has, & illas circunstantias; differentiam inuenire, nos eas hic commemorabimus, ad quas exprimendas homo communiter obligatur.

Primo, in peccatis carnalibus necesse est pronunciari personam cum qua peccasti, nam vt variæ sunt personarum qualitates, ita quoque ipsa peccata diuersa sunt. Peccare namque cum soluta simplex est fornicatio, cum coniugata adulterium, cum honesta virgine stuprum, cum sanguine coiuncta incestus, cum religiosa vel Deo consecrata sacrilegium, vel spirituale adulterium. In his omnibus, si vel opere quoque vel verbo alium scandalizaueris, & hoc confiteri debes. Quinetiam considerandum est, si cùm peccauerit quis, illud fecerit in tali loco, atque in præsentia talium personarum, vt si malo exemplo quod dedit, ad simile hos qui aderant peccatum prouocauerit, vt si quis alicuius authoritatis extra necessitatem carnes in die ieiunij comedat, aut aliud peccatum faciat in præsentia illarum personarum, quæ ex eo possent occasionem sumere idem imitandi. Hoc in casu necesse est, vt confiteatur malum exemplum, & scandalum quod alteri dedit.

Necesse quoque subinde est dicere circustantias loci sacri, & præcipue tribus in casibus, nimirum furto, & sanguinis effusione, & seminis humani erectione, quando vnum, vel alterum est cum peccato, horum enim vnumquodque, propter locum mutat speciem peccati, & sacrilegium efficit, quod est peccatum grauissimum. similiter si quis votum emiserit, aut iuramentum se aliquid facturum aut non facturum, & idem facere vel non facere, Dei mandato præceptum esset (vt non iurare, non occidere, non fornicari, &c.) si ipse postea contrarium faceret, teneretur ad exprimendam circunstantiam illius voti vel iuramenti. Etenim ista circunstantia facit, vt quod erat peccatorum ratione vnius, etiam peccatum fiat ratione alterius.

Cæterum hoc in Ecclesia dolendum est, adeò fieri frequenter irritas confessiones, Deumque grauissimè irritari, ob integritatis defectum. Est verò id sacrilegium grande simile illi quod commisisse dicitur Ananias & Saphyra in actis Apostolorum, quibus improperauit S. Petrus, mentiri illos Spiritui S. non homini, quia partem pretij de agro vendito celabant interrogati, vnde & subita morte sunt perculsi. sciant ergo qui peccatum negant, aut celant non mentiri se homini, sed Deo, cuius vicem gerit Sacerdos in hoc tribunali, non minorem à Spiritu S. habens potestatem pœnitentem ad interrogandum & iudicandum, quam Petrus erga Ananiam & Saphyram, ideò qui illi mentitur, non minori pœna meretur inuolui. Similes quoque rectè dixerimus tales reprobo Cain, qui interrogatus à Deo, qui tunc instar confessarij se gerebat, celauit peccatum, idcóque dicitur ei. *Maledictus eris, & profugus super terram.* Quare maledictus? Quia in fratrem peccasti. Quare cũ maledictione vagabundus, & semper trepidus? Quia cófessione peccatũ expiare noluisti similem ergo maledictionem incurrunt, qui peccata in confessione negant, quocumq; se vertant, conscientiam tanquam vindicem Deum, cum tremore circumferunt.

Hæc est maledictio, quam fugere nequeunt, hæc est infernalis furia, quæ semper trepidantes lancinat, donec ad tenebras perducat, & vermem nunquam intermoriturum. Qui enim peccato graui obnoxius manet, si tonitru, si fulgur audit, si solus in tenebris agit, trepidus est, & inquietus, iramque Dei quasi sibi imminentem conspicatur, *Sonitus terroris semper in auribus impij, & cùm pax sit, ille insidias suspicatur* Audi Sap c. 7. de impiis Ægyptiis. *Vna catena tenebrarum omnes erant colligati, siue spiritus sibilans inter spissos arborum ramos, aut vis aquæ decurrentis nimium, aut sonus validus præcipitatarum petrarum, aut ludentium animalium cursus inuisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo, deficientes faciebat illos præ timore. Illis supposita erat grauis nox, imago tenebrarum, quæ superuentura illis erat, ipsi ergo sibi erant grauiores tenebris.* quod de illis impiis testatur. Sapiens toto illo capite verum esse experiuntur plerique in conscientia caliginosa, quibus nulla lux aut quies affulgere potest, nisi confessionis sacramentalis remedio.

Habes exemplum recens apud Crombecium l. 2. de studio perfect. c. 2. quidem vir potens peccatum commiserat, à cuius confessione ita horrebat, vt potius mortem & damnationem eligeret, quam confessionem. Interim conscientia continuò eum angebat. Quodam die eum Antuerpiæ Concionatorem audisset pronunciantem non esse obligationem confitendi peccata oblita, omnia tentauit, vt illud obliuioni traderet, At primum, omni indulsit voluptati, vt peccatum illud suffocaret aliorum multitudine. At semper inter cætera, primum menti recurrebat. Deinde varias Prouincias peragrans, putauit nouitate rerum, præteritorum memoriam sepelire, sed non poterat fugere seipsum, nec sui reatus cruciatum. Tandem sese applicat studio Mathematicæ & perspectiuæ, putans vt attentionis requisitæ, malo suo

remediū adferre, sed id etiam frustrà. Qoid ageret, sperat pœnitētia sine cōfessione illud posse abolere, cilicià, ieiunium, disciplinam, eleemosynam adhibet: sed vulnus potius augetur. Desperabundus ergo mortem sibi conscire parat suspendio, & vt id in domo propria peragat, thecam suam conscendit, vt proprios teperat lares. Occurrit ei quidam notus Societatis Iesu sacerdos, qui post salutationem rogatur ab eo, currum conscendat. Quo consenso, de varijs agit, ita vt de confessione tandem incideret sermo, & casu tetigit vlcus. Nobilis ille existimans hæc propter se dici, turbido vultu interrogat. Cur talis ei modo sermo? Respondet mortis esse Religiosis de rebus salutis cum quibuslibet agere, quod si ope sua egeat, paratam offert. Quid mihi, inquit, offers, cui nulla meos est confitendi, quod si fine confessione auxilio posset esse, lubens acceperatem. Cooicit sacerdos aliquid io viro latere, cui obstetricantem manum ad educendam oportet adhibere. Loquitur ergo ad eor cius, & diuersa proponit media, quibus iuuari possit absque confessione, ita vt tandem aperuerit ille, se iam illi suspendium decreuisse, eo quod vltra cruciatum conscientiæ nequeat tolerare, quod si sine confessione possit iuuari, paratum se offert quidlibet pati. Promittit pater iste operam oon inanem, si modo velit aliquot diebus obtemperare in his, quæ præscribet. Itaque cùm domum appulissent, iubet eum cum amicis animum relaxere, & post cœnam lautam, somno quieto ea nocte indulgere. sequenti die mane, præscribit certa meditationis puncta, quibus magna in eo fiducia erga Deum excitetur. Altero die dat ei examen conscientiæ, monens, vt notet peccata à se commissa, non in ordine ad confessionem, sed vt singulorum contritionem possit elicere. His peractis, ducit eum ad deambulationem solitariam in nemore, & interrogat an singula rectè examinarit? Et vt melius, inquit memineris, proponam & ego tibi aliquot puncta. Proponens igitur grauissima peccata, incidit tandem in illud quod virum hunc angebat. Audiens verò ipse suum nominari peccatum, Ecce, ecce, inquit, maledictum scelus, quo angor. Dissimulat sacerdos. Longè, inquit grauiora libellus meus continet ab illo, & mille grauioribus absoluere possum, & quidem illud iam confessus cætera in memoriam ante redacta poteis dicere. Sic ille prostratus, liberè conscientiam aperit, & absolutionem recipit, tanto vero cum gaudio, vt frequenter patri huic postea repetierit: O confessio, quantam serenitatem & lætitiam menti affers! O Pater, mi, à quot me angoribus confessio liberauit!

LECTIO VIII.

De impedimentis integræ Confessionis.

De primo impedimento, qui est pudor.

QVatuor impedimenta recenset Beroardus integræ confessionis. Hæc sunt, pudor, timor, spes, desperatio, quæ paolo latius hic explicamus.

Primum impedimentum est pudor, quo pœnitentes alliqoi deterrentur, ne grauia peccata confiteantur. Hos monet sapiens: *Ne confundaris pro anima tua dicere verum, est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam.* Confusio impediens peccati confessionem nouo peccato inuoluit, confusio ex peccatorum confessione orta, adducit gratiam & gloriam, quia eruit hominem ab æterna confusione peccata præterita tegit, à futuris protegit. Quod igitur non erubuisti coram Deo & Christo Iudice, coram Angelo Tutelari & satana accusatore, quodque tandem coram toto orbe debet notum fieri, ne verearis aperire coram illo, qui ante diem iudicij loco Christi debet iudicare, non ad vindictam, sed ad gratiam tibi conciliandam. Et benè pondera quid potius eligendum, sit, an exiguam modo confusionem sustinere, an incidere in opprobrium sempiternum. *Reuelabo pudenda in faciem tuam, & ostendam gentibus ignominiam tuam*, ait Dominus, Nahum, 3. Id quidem, io illo die quo vniuersa patebunt, de quo etiam verum est illud Iob. 20. *Reuelabunt cæli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum, opertum erit germen illius, detrahetur in die furoris Domini.*

Eccl. 4.

Nah. 3.

Audi similitudinem apud Oseam c. 13. *Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum est peccatum eius, dolores parturientis venient ei.* Alludit ad puellam, quæ ex fornicatione concepit, & abscondit peccatum suum, donec tandem doloribus partus illud prodere cogitur, maxima cum confusione. Si aliqui iniquitatem suam abscondunt, donec tandem in fine vitæ, varijs anguntur doloribus, instar parturientis, intus inclamant, & confusionis æternæ iam initium patiuntur, & quia fortè iusto Dei iudicio, non habent obstetricantem alicuius confessarij manum, io hoc partu moriuntur, æternæ mortis & confusionis filij.

Hoc iterum rectè repræsentatunt antiqui, per Ericium in partu crepantem. Animal hoc partus tempore veniente, quia prolium egrediendium ex aculeis acritet pungitur, differt partum, fœtu autem crescente, dum vi ille egreditur, viscera matris acrius dilaniantur, & sæpius io partu crepat. Ita hi nunquam confessiones integras faciunt, augentur in dies peccatorum aculei, & tandem dum diuinas inspirationes spernunt, mortis infœlici genere, præ grauitate & multitudine peccatorum intereunt. Sic de illis verificamus illud Domini, apud Isaiam minantis Babylon: *Ponam eam in possessionem Herisij.* Quasi diceret, Babylonicas illas & confusibiles animas, pœnitentiam, & spiritum salutis parere differentes, simili pœna mulctabo, qua Ericium io partu infœliciter crepantem.

Vis videre in partu crepantes? Attende Chrysaurium in fine vitæ exclamantem: *Inducias vel vsque mane, inducias vel vsque mane*, in qua infœliciter expirauit. Attende & Antiochum doloribus mortis oppressum: *Iustum est mortalem non parlafentire Deo: Heu in quos fluctus deueni tristitiæ, qui eram iucundus in mea potestate!* Tandem non peperit spiritum salutis, qui videbatur parturire, nec veram pœnitentiam habuit, vnde nec gratiam est consecutus. Fœnerator quidam monebatur continuo à sacerdote vt pœnitentiam ageret. At ipse semper respondebat, satis adhuc sibi esse temporis. Percussus infirmitate, adhuc sibi superesse temporis aiebat, de die io diem procrastinans.

At subito ad extremum vitæ vt infirmitatis deuenit, adest sacerdos, instat pro pœnitentia. At ille ioclamabat: *O pœnitentia vbi es, ò pœnitentia vbi es! De cætero pœnitere non valeo, hoc iudicante iusto iudice, quia dum facere pœnitentiam potui, non volui.* Et hoc dicens infœliciter expirauit. Ecce ericius in partu crepans. Ita refert Ioan. Algisi oi Ordinis S. Benedicti Episcopus & Cardinalis.

Attende denique omnes impios serò pœnitentes, in partu crepantes, de quibus sap. 5. dicitur. *Pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes. Ergo errauimus à via veritatis & iustitiæ lumen non luxit nobis. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus. Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia? Transierunt sicut vmbra & c.* Hæ voces pœnitentiæ videntur, sed seræ & extortæ, ac inutiles, magis vero torquentes, instar illos, quæ cum angore semper parturit, nonquam parit.

Hanc porro confusionem à peccato retardantem, à dæmonis fallacia prouenire, in dubium est. Ipse omnia inuertit, quæ à Deo rectè instituta sunt, quia teste Chrys. hom. 3. de pœnis. *Pudorem & verecundiam Deus dedit peccato, confessionis fiduciam, inuertit rem diabolus, & peccato fiduciam præbet, confessioni pudorem.* Etenim quando tentat nos peccatum pingit vt delectabile, proponit facilitatem veniæ, at quando adest tempus confitendi, aperit eius turpitudinem, excitat pudorem, multam proponit difficultatem, vt peccator obmutescat. Quapropter quidam ex antiquis Patribus, vt refert Cassianus, quodam die vidit Satanam confessionalia obambulantem & circumeuntem. Interrogatus verò quid ibi faceret? Respondit: *Reddo pœnitentibus, quod antea eis abstuli:* Iterum interrogatus quid illud esset, dixit: *Abstuli eis verecundiam dum peccarent, vt liberius peccata cumularent, reddo nunc eis, vt à confessione ob verecundiam deterreantur.*

Vt tamen peccator sibi non displiceat, solet dæmon permittere, vt multa peccata aperiat, vnicum solum, aut alterum graue, procurat in eorde reseruari, persuadens illud confiteri Deo, & cordis contritione eluere. Sufficit illi quod prædam teneat vel vno laqueo. *Parum curant aucupes*, inquit, Dorotheus, *si Aquila caput, alas, pedes habeat liberos si modo vngue fortiter teneatur, tunc enim tenentis subest arbitrio. Ita dæmon vno vinculo animam peccatoris stretiens subijcit sue seruituti & æternæ perditioni.* Quicumque ergo salutis amans es, disrumpe omnes compedes confessionis integritate. sciasque nullam hic esse confusionem, sed libertatem gratiæ & gloriam filiorum Dei, qui agnoscunt culpam omnem, seque magnopere egere Dei misericordia & venia. Hinc August. *Tibi quidem Domine, cuius oculis nuda est abyssus humanæ conscientiæ, quid occultum esset in me, etiam si nollem confiteri tibi? te mihi abscondere m, non me tibi. Nunc autem quod gemitus meus testis est,*

Confess. lib. 10. c. 1. & 10.

displi-

displicere me tibi, tu refulges, & places, & amaris, & desideraris vt erubescam de me, & abiiciam me atque eligam te, & nec tibi, nec mihi placeam, nisi de te: Tibi ergo Domine manifestus sum, quicumque sim; sed quia tu veritatem dilexisti, & qui facit eam, venit ad lucem: volo eam facere in corde meo coram te in confessione, in stilo autem meo, coram multis testibus.

Consideret igitur, qui nimio pudore detinetur, etiam viros sanctos non veritos publicè scelera sua propalare. Magdalena nihil erubuit coram Pharisæis, licet ludibrium se fore non ambigeret. Paulus se primum peccatorem profitetur, & quasi abortiuum indignumque gratia Dei. S. Augustinus tredecim libros Confessionum edidit, vbi flagitia floridæ ætatis suæ, omnibus palam facit, & tantum abest, vt illi hoc vertatur in confusionem, quinimò in gloriam & honorem. Quapropter harum confessionum triplicem insinuat ipse rationem, lib. 10. quæ etiam habere locum potest in nostra confessione, & ad illam peccatores impellere debet. Prima ratio est ex parte Dei quia ipse veritatem nostræ confessionis diligit, quandoquidem & in ea eius misericordiam nobis necessariam agnoscamus: ideoque eum confessione glorificamus, & propitium nobis reddimus. Hanc rationem tangit Augustinus loco citato ca. l. 18. cap. 1. & 2. Secunda ratio est ex parte proximi, quia fructus ad eum deriuatur ex confessione nostri peccati.

Hanc tangit c. 3. cum ait: *Confessiones præteritorum malorum meorum, quæ remisisti, & texisti, vt beares me, in te mutans animam meam fide, & Sacramento tuo, cum leguntur & audiuntur, excitant cor ne dormiat in desperatione, & dicat non possum: sed euigilet in amore misericordiæ tuæ & dulcedine gratiæ: quâ potens est omnis infirmus, qui sibi per ipsam fit conscius infirmitatis suæ. Et delectat bonos audire præterita mala eorum, qui iam carent eis, nec ideò delectat, quia mala sunt, sed quia fuerunt, & non sunt.* Tertia ratio est ex parte confitentis, qui adiuuari potest orationibus illorum, quibus confitetur mala sua non solum sacramentaliter, sed & charitatiuè extra Sacramentum.

Hanc rationem tangit c. 4. *Iuuat audire aliquos confitentem me, quid ipse intus sim, quia congratulari mihi poterunt, cum audierint, quantum ad te accedam munere tuo Domine: & orare pro me cùm audierint, quantum retarder pondere meo* Prosequitur August. *Indicabo me talibus. Non enim paruus est fructus, vt à multis tibi gratiæ agantur de nobis, & à multis rogeris pro nobis. Amet in me fraternus animus, quod amandum doces, & doleat in me, quod dolendum doces. Animus ille hoc faciat fraternus, non extraneus, non filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem, sed fraternus ille, qui cum approbat me, gaudet de me; cum autem improbat me, contristatur pro me, quia siue approbet me, siue improbet, diligit me. Indicabo me talibus, vt respirent in bonis meis, suspirent in malis meis. Bona mea sunt dona tua, mala mea sunt indicia tua: respirent in illis, suspirent in his & hymnus, & fletus ascendant in conspectum tuum de fraternis cordibus, thuribulis tuis. Tu autem Domine, his delectatus quasi odore suauitatis, miserere mei secundum magnam misericordiam tuam, propter nomen tuum, & nequaquam deserens cœpta tua, consumma imperfecta mea.* Hæc Augustinus.

Ecce igitur multiplex fructus sinceræ confessionis: ideò tantum abest, vt illam vitare debeamus ob confusionem, quin potius amare debeamus, tum ob gloriam quam Deo tribuit, tum quia per illam vitamus æternam confusionem. Hoc etenim sciendum est, peccata etiam omnium electorum in iudicio fore manifesta: sed hoc eis summè erit honorificum, quod confessione, pœnitentiâ, lachrymis ita diluerint: sicut si vesti discissæ manus artificis erudita filum aureum gemmasque nouerit resarciendo subtiliter intexere, vestis illa ob scissuras priores deformitatem non patitur; imò acquirit pulchritudinem ampliorem. Sic conscientiæ indumentum peccatis quandoque discissum, pœnitentia nouit subtiliter resarcire, & confessionis gemma adornare, ita vt prior deformitas in decorem vertatur & honorem. Quapropter peccatoribus pœnitenti rectè dicimus.

Ps. 103. *Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento;* quia scilicet lumen gratiæ, caliginosam peccati vestem obducit, & illustrat. De pluribus damnationi addictis ob dimidiatam confessionem præ verecundia, non hic adscribo exempla, plurima passim reperies. Vide Flores, aut speculum exemplorum.

De secundo impedimento Confessionis.

S*Ecundum impedimentum est timor.* Quidam timent, ne si confiteantur, grauis eis pœnitentia iniungatur, timent peccata iniustitiæ aperire, ne restitutio præcipiatur, aut peccatum odij aut vindictæ ne reconciliatio iubeatur. His rectè insinuamus illud Iob: *Qui timet pruinam, irruet super eum nix.* Iob 6. Qui minus incommodum vult vitare, in maius facilè poterit incidere. Si considerarent hi, quàm grauis sit, quàm infructuosa alterius sæculi pœna, quàm breuis sit, quamque fructuosa huius vitæ pœnitentia, hanc amplecterentur: ne in illam incidant. Prophetæ Ieremiæ à Spiritu Dei excitato, visio quædam ostensa est, à proposito nostro non aliena. Iussus est enim oculum conuertere quasi ad meridianam plagam, & dicitur ei. *Quid vides Ieremia?* Respondet, *Virgam vigilantem ego video.* Ad alteram partem conuersus iterum respicit, & vox rursus ad eum: *Quid vides Ieremia?* Respondet: *Ollam succensam ego video.* Ier. 1. Hunc locum moraliter interpretans sanctus Chrysostomus, dicit, per virgam vigilantem pœnas huius vitæ, per ollam succensam, pœnas futuras designari. Peccatorem autem velut in medio consistentem, amplecti debere virgam pœnitentiæ in hoc sæculo, à meridie, hoc à sinu diuinæ misericordiæ prouenientem, aut aliàs ollæ succensæ, quæ conspicitur ab Aquilone, fore obnoxium, hoc est visioni diuinæ alterius sæculi, quæ nullo modo præsentis pœnæ est comparanda.

Hoc agnoscunt animæ in inferno & purgatorio, quæ omnibus huius sæculi tormentis, cuperent posse vnicam pœnitentiæ horam emere, & ad tempus pœnitendi redire, multumque eis doloris affert inter flammas huius temporis recordatio. Væ enim & millies, væ inclamant sibi animæ reprobæ, quod tantilla pœnitentia, quæ in hoc sæculo agitur, æterna tormenta potuerint redimere, & neglexerint. Vnde de quadam muliere in Apoc. dicitur: *Dedit illi Deus tempus, vt pœnitentiam ageret, & non vult.* Apoc. 3. In quem locum dicit Amb. *Hæc mulier, cum esset in peccatis & deberet flere, gaudebat, vesteque purpurea, auro & pretiosis lapidibus se ornabat, nunc æterni fletus luget ærumnam.* Quid putas mulier illa nunc ageret, si aliquid ei adhuc temporis ad pœnitentiam Deus daret? Vtique non vestem purpuream, sed saccum & cilicium indueret, non fuco & cerussa faciem oblineret, sed cinere conspergeret, lachrymis rigaret, non calamistro capillos contorqueret, sed illos cum Magdalena ad pedes Domini tergendos impenderet: non in publicum cum plausu conspicienda procederet: gemmatis aut rostratis calceis superbiens, sed in silentio vitam suam deploraret, pedúmque nuditate luctum suum prodere optaret; non oculos circumspectantes & stibio pictos, Impuri amoris illices, per ciuitatem circumferret, sed aqua lachrymarum inundante, excæcare optaret: nec iam Cupidini aut Adonidi, siue voluptati, vel vnum momentum temporis permitteret, sed Christo confixa Cruci à participatione dolorum illius, nec momento recedere vellet. Sed heu! serum nimis illius votum est: *Quia dedit illi Deus tempus, vt pœnitentiam ageret, & non voluit.* Nunc volens nec punctum obtinet, sed momentaneam & celeri fuga elapsam voluptatem, æterno cruciatu persoluit, & ideò væ, & æternum væ sibi inclamat.

Quod & omnibus damnatis commune est, de quibus Sap. 5. dicitur, quod pœnitentiam sint agentes, & intra se præ angustia spiritus gementes. Isa. 65. quod præ dolore cordis sint clamantes, & præ contritione spiritus vlulantes. Ergo ibi pœnitentia, ibi gemitus, ibi vermis conscientiæ, ibi compunctio cordis, ibi contritio spiritus: Sed infructuosa hæc omnia, tanquam tempore non suo, quæ stabilem poterant operari salutem, si vel illorum minima pars vitæ huius tempore adfuit, quando Deus eos ad planctum & peccatorum confessionem vocabat. Audi exemplum hanc rem concernens in Speculo exemplorum, verbo Confessio.

Nobilis quidam cùm pessimam duceret vitam, ab vxore pia mouebatur frequenter, & instigabatur ad Confessionem. Ille renuebat confiteri, dicebatque: *Timeo ne mihi grauis pœnitentia imponatur*: At illa: *Quomodo inferni pœnas poteris sustinere, si exiguam huius vitæ perhorrescis pœnitentiam?* Cui ipse: *Putasne quod infernus sit, aut pœna aliqua, aut alia vita post hanc vitam? Sacerdotes ista finxerunt vt timeantur.* Illa videns nihil se proficere, nihil vltra cum hac de re alloqui voluit. Quadam autem nocte, subito mortuus est. Conterrita vxor orabat Deum, vt viri statum reuelaret. Et ecce manè corpus inuenit denigratum instar carbonis,

& schedulam in qua scriptum erat, *Iam tertius sum instrumentum esse, & timor panitent à illuc me deportauit.* Hæc ibi.

Quod verò aliqui Confessionem timent, ne restitutiones iniungatur, improuidè id & in perniciem animæ faciunt. Etenim ad eam restitutionem cum teneantur, nec sine ea saluari possint frustra procrastinant, & consilium ac præceptum Cõfessarij male fugiunt. Audiãt hi illud Abacuc. 2. *Væ ei qui multiplicat non sua, vsquequo aggrauat contra se densum lutum?* Hinc densum lutum, alibi dici esse non solùm pondus peccati, sed & obligationem restituendi: quæ multos instar luti voluntas detinet, & illi plerique ita infiguntur vt ad salutem non possint emergere. Verum, si attentius considerarent illud saluatoris: *Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* eruerent se è limo isto profundo & pernicioso per Confessionem integram, & expiarent peccata iniustitiæ, aliena restituendo. Sic enim a maledictione illa se liberarent, quæ continebatur in volumine illo volante, vt vidit Zacharias, *& egredientem, vt inuolueret & consumeret omnem domum furis,* & alieno vsurpantis. Quam multi autem pereant defectu restitutionis, vide exemplis declaratum super Præcepto septimo, Propositione secunda vbi etiam dixi periisse Matrem sanctæ Mariæ Ogniacæ.

Neque vero, Confessarius sine restitutione imposita potest absoluere, nisi salutis periculose se voluerit inuoluere, & peccato alterius participare. Audi quid de hac re retulerit Ioan. Lorinus grauis Theologus societatis.

Quidam in Italia Nobilis, quia vsuris erat addictus, non poterat impetrare absolutionem, nec à Pastore suo, nec à sacerdotibus societatis, nec ab aliis Religiosis, quia vsuras nolebat deserere. Tandem inuenit libertinum aliquem Religiosum, qui alios Confessarios insimulans scrupuli frequenter ei absolutionem impendit: ita vt hoc modo fauorem eius sibi concilians, frequentissimè eius mensam frequentaret. Nocte quadam post lautam cœnam, dum Religiosus in Monasterium se recepisset, subito moritur Nobilis ille. Tempore autem quo agonizabat, en dæmones duo instar famulorum domus vestiti, pulsant ad ianuam Monasterij, euocantque Confessarium deducendum ad domum ægri. Dum per forum transeunt, videt Religiosus Nobilem illum, cum toga nocturna ambulantem ad lumen Lunæ, putans se irrisum irascitur his ductoribus. At Nobilis accedens dicit ei: *Scio me non solum ægrum, sed & mortuum, & damnationi æternæ addictum, ob vsuram, & Sacramentorum profanum vsum: Tu verò infelix Sacerdos & improbe Religiose, cùm me increpare debuisses, in peccatis adiuuisti: & ideo iustum est, vt & pœnæ particeps.* His dictis, hi duo dæmones rapiunt vnus Religiosum, alter Nobilem æternis flammis addicendos. Socius Confessarij solus ibi relictus est, totus attonitus & semimortuus: qui tamen paulo post animum resumens, & Monasterium repetens, hæc quæ adeo infœliciter contigerant Superiori enarrauit. Hanc Historiam coram Alberto Austriæ Archiduce in Concione recitauit quidam Societatis Sacerdos, quam audierat ex ore Ioannis Lorini Theologi, asserentis se optimè & personam & locum nosse.

Quod spectat ad alios, qui confiteri timent, quia odia sectati sunt, & animum vindictæ, aut iniuriam alteri intulerunt, timéntque ne reparatio honoris, aut reconciliatio eis iniungatur: certè & ipsi sicut priores damnationi manent obnoxij. An non mirè condemnat hominum arrogantiam & duritiem, quod ortis dissidiis nemo alterum prior velit accedere, nemo nisi coactus reconciliari, & pacem quærere: cùm tamen Deus ipse grauiter læsus, primus pacem offerat, & ad reconciliationem inuitet. Sed & cùm non accipiamus, maxime dolet Deus cum tamen vindictam suam posset statim exercere. Vnde Isaiæ 27. loquens ad populum suum sub nomine vineæ: *Indignatio, inquit, non est mihi: gradiar super eam, succendam eam pariter? An potius tenebit fortitudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet mihi.* Cur ergo dicunt homines diffidentes, cum eos hortamur ad reconciliationem mutuam: *Qui eget mei, accedat ad eum, ego ipsum non curo, nec egeo?* An Deus nostri eget, qui tam sollicitè nos requirit ad pacem ineundam? An non fratres sumus, & ideò mutua ope egemus? An non membra eiusdem corporis mystici, quæ vnionem debent habere, sibi mutuo opem ferre? Sicut in corpore naturali perambulat, manus laborat, oculus videt pro aliis membris, nec potest inter illa esse nisi perniciosissimum dissidium: sic & nos membra corporis Christi mutuo nobis auxilio debemus esse, nec nisi damnabiliter possumus, dissidium inter nos fouere. Ergo qui alterum offendit, non vereatur se humiliare, nec confessionem fugiat, propterea quod hæc humiliatio ei sit imponenda.

Hoc enim obligatio & æquitas postulat, quia & cum nos offensi sumus, id ab altero nobis nec postulamus. Nimis ergo superbi est animi & iniusti, nolle huic diuino & naturali præcepto acquiescere, ideoque salutem suam æterno periculo exponere. Maioris verò cæcitatis & iniustitiæ est, supplicanti fratri nolle condonare, aut reconciliari, cùmque id sibi viam obstruere ad Dei misericordiam, dicente Sapiente: *Homo homini seruat iram, & à Deo quærit medelam. In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis deprecatur. Quis exorabit pro delictis eius?* Sed de hac re alibi latius. Exemplum ad hanc rem attuli agens de indigna Eucharistiæ sumptione.

De tertio impedimento Confessionis.

T*Ertium impedimentum est Spes.* Quidam enim, quia sperant & ambiunt quædam in hoc mundo, nec putant se adepturos si hominibus quales sunt, innotescant, ideo etiam in confessione plenè se non aperiunt, licet ad pœnitentiæ Sacramentum, vt piè viuentes habeantur, quandoque accedant. Et hæc est hypocrisis reprobanda, per quam alij intus sunt, alij foris se ostentant: homines duplices corde & oculis, qui cœlum videntur respicere, & quærere gratiam Dei, ad terrena autem vertuntur, & illorum amore ducuntur. Hi reprobati censentur in antiqua lege, dum Cygnus reprobatur, quia licet candidus sit exterius in plumis carnem tamen habet interius nigram: sic homines simulati, speciem pietatis præferunt, intus conscientiæ nigredinem gerunt, nec deserunt. Atque ita de ipsis verum est illud Eccles. cap. 19. *Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo.* Et illud: *Væ peccatori terram ingredienti duabus viis.* Duabus quippe viis terram peccator ingreditur, quando & Dei est, quod opere exhibet, & mundi quod per cogitationem quærit, inquit Gregorius 1. Moral. Non desunt ergo inter Christianos, qui ob solos respectus mundanos, conscientiam non aperiunt, & confessione in iniuriam Dei abutuntur, vel quia cupiunt in opinione bona haberi à Confessarijs & pastoribus suis, vel quia per illos commendari, & aliqua obtinere nituntur. Sic videmus & experientia comperimus, alios pauperes vel tenuioris fortunæ, ad Confessionis Sacramentum accedere, eo solum fine, vt eis subueniatur, vt publicis eleemosynis à Parochis commendentur. Et hi vitiis quandoque grauibus implicati, turpitudinem non detegunt, ne forte iis subtrahantur eleemosynæ, aut ad id quod ambiunt, non pertingant: sic Confessionem vertunt in lucri occasionem, sed in animæ suæ perniciem.

Dicunt vero hi secum: Quid cogitabit Confessarius de me, quam opinionem habiturus est contemnet me, intuebitur me propter peccatum meum, erit mihi semper confusio quoties eum videro. His verò respondemus, dæmonia hanc esse nebulam, qua mentem eorum erroneam obuoluit, & in peccatis detinet. Etenim ipsi Confessarium debent considerare, vt locum Dei gerentem, non solum vt hominem, ideoque secreto sigilli diuini ita obstrictum, vt nullo casu etiam euidentis periculi mortis, possit de his quæ audiuit, mentionem facere. Neque etiam potest confessione vti, in grauamen & præiudicium ipsius pœnitentis, vel negando ei debitum subsidium, vel impediendo ex vi illius promotionem ad officium, vel ita gubernando, aut se gerendo erga ipsum: vt vel in genere possit aliquis suspicari aliquod peccatum. De qua re expressè Clem. VIII. Regularius est peccatum hoc modo: *Tam Superiores pro tempore existentes, quàm Confessarij, qui postea ad Superioritatis gradum fuerint promoti, caueant diligentissime, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem vtantur.*

Quantum verò ad eam quam timent coram Confessario confusionem, aut auersionem & contemptum, verum dicemus: *Trepidauerunt, vbi timor non est.* Quæ enim confusio homini fragili, cui tanto sigillo os obsignatur, fragilitatem suam aperire, qui & similibus iterum potest & grauioribus? qui & fragilitatis humanæ est conscius, seitque hominem in carne agentem, Angelum non esse, imò & viros sanctos grauiter quandoque deliquisse? An ergo huic humanæ fragilitatis peccata verendum est fiducialiter aperire: quandoquidè & ipse non ignoret, se in spiritu lenitatis debere pœnitentè recipere & instruere, ne & ipse tentetur, vt monet eum Apostolus. Adde quod si propter corporis sanitatem,

non

non verentur homines in partibus quantumlibet verendis medelam admittere: cur timeant conscientiæ abscondita etiam turpia medico spirituali aperire? Tantum verò abest, vt is contemnat confitentem, quin potius moueatur ad compassionem: sicut & medicus compatitur, dum ei vulnus profundum ostenditur. Vis ergo scire quid considerat Confessarius dum grauia audit peccata? Certè illud Augusti ei opportunè potest occurere: *Non est peccatum quod facit homo quod non possit facere alter homo, nisi iuuetur ab illo, à quo factus est homo.* Nouit ipse neminem contemnendum, cui gratia Dei potest subuenire, & de lutoso statu peccati ad sublimem sanctitatis gradum citò prouehere. Nouit etiam illud probe: *Qui existimat se stare, videat ne cadat.* Quia multi e sublimi gratiæ gradu in imum peccati sterquilinium corruerunt, eo quod de se præsumerent, aliosque aspernerentur peccatores. Quapropter sancti Patres causam afferentes, cur Dominus Petrum grauiter labi permiserit, hanc inter cæteras reddunt: vt disceret ipse Pastor, & in ipso omnes futuri Pastores, lapsis commiserei, nec austerè nimium erga eos se gerere. Hinc ergo qui vere animo Pastorali in confessionibus excipiendis se gesserunt, legimus tanta quandoque compassione affecisse, vt à lachrymis temperare nequiuerint, quibus etiam pœnitentes ad collachrymandum commouebant. Sanctus Ambrosius, quoties illi aliquis ad percipiendam pænitentiam lapsus suos confessus esset; ita flebat, vt & illum flere compelleret; videbatur etiam sibi cum iacente iacere. Causas autem criminum quas illi confitebantur, nulli nisi Domino soli, apud quem intercedebat, loquebatur, bonum relinquens exemplum Sacerdotibus, vt intercessores sint apud Deum, non accusatores apud homines. Nam & secundum Apostolum, circa talem hominem confirmanda charitas est, quia ipse sui accusator est: nec expectat accusatorem; sed præuenit, vt confitendo, suum alleuet ipse delictum, nec habeat quod aduersarius criminetur. Ita Paulinus in vita Ambrosij. Similia legimus de sancto Carolo Borromæo, de S. Hugone Episcopo Gratianopolitano, de S. Eustachio Abbate Luxouiense quibus Deus donum lachrymarum infudit, vt suis ipsis lachrymis, pœnitentiam ad vitæ commutationem commouerent.

Referunt quoque Annales FF. Minorum de Francisco Brixiensi religioso in Conuentu S. Bartholomæi prope Fulginium, tantam eius extitisse charitatem, vt si alicuius minus pœnitentis confessionem exciperet, lachrymis obrueretur, vt ipsum ad perfectam compunctionem adigeret. Cumque à quodam familiari Fratre semel importunius interrogaretur: Cur ita aliorum peccata & impœnitentiam curaret, lachrymisque se conficeret? Respondit: *Esse vnicuique Fideli, in Deum peccata commissa deflere, & cuique à Domino (maximè verò Minoritæ, qui peccata populi remedit) de proximo suo mandatum esse.* Ita Franciscus Gonzaga parte 2.

Nec hic silentio prætereunda est charitas cuiusdam Sacerdotis sancti, erga quendam desperandum pœnitentem, de quo in Speculo exemplorum fit mentio. Peccatis carnalibus, incestui, sodomiæ, mirè addictus erat hic pœnitens; ita vt diceret: *Maior est iniquitas mea quam Dei misericordia.* Vocatus Sacerdos ille pius ad eum iam infirmitate lethali à Deo percussum, vrgebat ad peccatorum confessionem, asserens omnium remissionem sibi certo à Deo dandam, si modo confiteatur cum dolore. Renuebat ille, præ desperatione & horrore vitæ præteritæ. At Sacerdoti charitas hanc suggessit astutiam, siue piam cautelam. *Ecce*, inquit, *fac quod dicam tibi: Ego spoliabo me omnibus bonis, & meritis totius vitæ meæ, & illa in te transferre volo: tu vero spolia te omnibus peccatis tuis, & in me transferas, ego pro illis Deo respondebo, & pœnitentiam agam, sitque noli desperare.* Consentit ipse in hoc adeo lucrosum cambium inductus charitate & pietate viri. Cùm ergo permutationem hanc iniisset quantum in se erat vtrimque, peccatori dixit ille: *Ecce nunc teneris mihi aperire quæ mala feceris, vt sciam de quibus tenear pænitentiam agere.* Tunc ille libere ordinem vitæ suæ cum omnibus flagitiis, quantum in se fuit, aperuit. Cui Sacerdos: *Nunquid & de his in mecum doles, & si absoluere ab illis te possim ipsum optas?* Respondet ille, se id optare. Erigens ergo ipsum in spem, absolutionem ei impendit Sacramentalem, cum qua non ita multos post dies mortuus est. Post mensem autem apparuit huic Confessario, & dixit ei se in via salutis esse. Inquirit ille quid de meritis suis quibus spoliauerat se. Respond. *Deus tibi ea reseruat duplicata, ob eximiam charitatem, qua meum desperationem eutisti.* Spec. Exempl. Verbo desperatio.

Itaque vt concludamus, tantum abest, vt se debeant existimare à Confessario contemni, peccata sua aperientes: quin potius magis diliguntur ab illis, qui vident cor apertum, & salutis suæ cupidum, & non solum commiserationem concipiunt, sed & zelum coadiuuandi feruidam voluntatem. Ergo, O pœnitentes, cooperari vos oportet, vt educatur obstetricante Confessario, manu coluber, si quis latitat tortuosus & inuolutus in cauerna conscientiæ, animam inficiens: hoc est, vt educatur omne peccatum, quantumlibet inueteratum & occultum, & ita interimatur, vt nunquam illuc regredi detur. Euomendum est omne venenum, & theriaca perfectæ confessionis præmuniendo est anima, vt nullum virus peccati vltra ei possit præualere.

De quarto impedimento Confessionis.

QVartum impedimentum, est quædam desperatio melioris vitæ. Negligunt enim multi Confessionem quorumdam peccatorum quia verentur, ne ab illis abstinere non possint. Sed qui huic tentationi (quam dæmon solet immitere) succumbunt, iniuriam faciunt gratiæ Dei. Etenim scire deberent conuersionem à peccatis, non a nobis prouenire, sed ab efficacia gratiæ Dei nos præuenientis & confirmantis. Vnde illi dicimus: *Conuerte nos Deus ne, & conuertemur.* Et iterum. *Postquam conuertisti me Domine, egi pœnitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum confusus sum & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ.* Hæc autem gratia significata fuit in Gallo Petri, coniuncto cum intuitu Christi; in radio & luce ex equo ruentis Pauli; in vocatione efficaci Matthæi, in inuitatione Zachæi, in attractu Magdalenæ cum lachrymis accurrentis.

Quæ omnia gratiæ operantis conuersionem, sunt effectus: nec abbreuiata est manus Domini, quin maiores conuersiones quotidie operetur. Ita vt multi post multam in peccatis ætatem detritam possit tandem dicere: *Nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ Excelsi.* Itaque iuxta Bernardum, contra diffidentiam illam vincendi peccatum, tria sunt proponenda remedia.

Primum est vigor ipse propositi, qui assumitur ex confessione peccati. Secundum est gratia Dei, quam meretur ex humilitate animi. Tertium est auxilium, quod habetur ex illius, cui fit confessio, compassione & oratione.

Sed de hac desperationis tentatione, iam frequenter diximus, & in hoc tractatu, & tomo 2. lectione 8. Hoc solum iterum repeto & inculco, quod his, qui ex fragilitate sæpè cadunt, non sit negligendum confessionibus remedium, si modo cum firmitate propositi, & voluntate occasiones fugiendi, sit coniunctum. Et licet propositi vigore statim flaccescente, & tarescente, iterùm deficiant sub consuetudinis prauæ pondere, nihilominus illis resurgendum est, & propositum renouandum.

Sicque nunquam animum debent despondere, scientes quia hæc vita mortalis & corruptibilis, non est nisi casus & resurrectio, non est nisi infirmitas, & sanitas redintegratio, non est nisi sordium contractio & dealbatio, ac ob innatam menti instabilitatem, non est nisi frequēs vicissitudo, modo de bono ad malum regressus, modo de malo in bonum progressus. Non negligit resurgere, qui se labilem nouit, & pedibus instabilem, licet iterum timeat cadere. Non desinit fugere de carcere, qui timet adhuc capi.

Non repudiat remedium æger, qui ob innatam corporis corruptionem, catharri, aut ægritudinis veretur recursum. Non recusat lauare linea sua, qui nouo vsu veretur sordidanda. Sic nec negligat Confessionis remedium, qui ob fragilitatem veretur iterum peccati lapsum, si modo quantum in se est, mutet animum.

Certè non infrequenter contingit aliquibus circa pœnitentiam & confessionem*, quod olim Moysi circa virgam suam. Hanc cum videret in terra, non audebat attingere, sed horrebat & fugiebat quasi serpentem: at vbi eam in manu accepit, facta est virga qua inimicis Ægyptiis restitit, qua viam ad promissionis terram fecit, qua aquæ copiam è petra excussit.

Sic aliqui primo fugiunt confessionem & horrent, quasi serpentem: sed vbi illam in manu forti animo acceperint, fit eis virga & baculus cui incumbant, quo sustineantur in gratia, quo vincant hostes Sathanam, carnem, Mundum quo viam parent in cœlestem Patriam, quo denique ex petra viua charismatum spiritualium abundantiam

faciant ſcaturire. Et multi qui conſuetudinis prauæ difficultatem verentur, paulatim cum Dei gratia cooperantes, illam tolli ſibi experiuntur.

Dicitur olim ſanctus Bernardus Nobili cuidam iuueni carnis vitiis mirè dedito ſuaſiſſe, vt tandem pœnitentiam ageret, vitam mutaret, pacem cum Deo iniret, vitiiſque in eius iniuriam exundantibus finem tandem faceret. Illu libenter audiebat, ſed conſuetudinis carnalis pondere prægrauatus, dicebat ſe id non poſſe agere. Vrget vir ſanctus, & monet vt experiatur vires ſuas, gratiæque Dei. Cui ſi cooperari velit, iam aliquid poterit, & ita dicit ei, vt ſaltem inducias det Deo, & aliquanto tempore ab eius offenſa abſtineat. Inquirit ille, quo pacto id peragere poſſit, aut quas induciat poſcat à ſe: *Rogo*, inquit, *te vt tribus diebus à peccato abſtineas ob amorem Sanctiſſimæ Trinitatis*. Fecit id ipſe libenter, & fortiter reſtitit tentationi, omnibuſque illecebris. Poſtea iterum rogat, vt tres alios dies abſtineat, in honorem Virginis. Peragit idipſum quoque fœliciter.

Tertiò obſecrat, vt ob honorem Apoſtolorum tres adhuc dies non deneget. Quod & fecit magna cum facilitate, ita vt læto animo expertus quid poſſet homo ſibi aduigilans cum gratia Dei, dixerit Bernardo: *Iam non tantum inducias cum Deo inire volo, ſed & pacem perpetuam, quia conſuetudinis peruerſæ durum vinculum & imperium, paulatim in me diminui & diſſolui ſentio, & cum Dei auxilio iam penitus diſrumpere volo*. Sic in via pœnitentiæ & caſtitatis fœlicem fecit progreſſum, qui priùs viribus ſuis diffidebat, nec gratiæ vires experiri voluerat. Certè cùm quis ad deum toto corde vult conuerti, ſtatim auxilium reperit, ad tollenda omnia impedimenta. Vide id in figura. Cum populus Iſraël Deum vocantem ſecutus, ad terram promiſſionis vult pergere, Deo adiuuante omnes perrupit difficultates. Si mare tranſitum negat, diuidit illud Deus. Si Ægyptij perſequuntur, ab illo abſorbentur. Si panis deficit, manna ſubſtituitur.

Si aqua deeſt petra eam largitur. Si Chananæi obſtant & Iebuſæi, Deus pro populo pugnat. Deſignantur hic multa impedimenta ſpiritualia, quæ ad Deum proficiſci volentibus ſeſe opponunt, ac viam pœnitentiæ horridam reddunt. Sed ille deducit auxilio, qui nos præuenit inſpirationis conſilio: & deducit ſuauiter, qui præuenit fortiter. Ergo illi fidendum, nec vnquam animum oportet deſpondere.

LECTIO IX.

De Satisfactione.

1. *Docet ſatisfactionem dici pœnitentiam impoſitam à Confeſſario*
2. *Docet eam relictam Confeſſarij arbitrio.*
3. *Cùm multa prudentia docet eſſe iniungendam.*

PROPOSITIO I.

TErtia pars Pœnitentiæ eſt ſatisfactio, quam Sacerdos poteſtate clauium iniungit pœnitenti.

Vt autem intelligas, cur poſt Contritionem, Confeſſionem, Abſolutionem, adhuc ſatisfactio ordinetur, idque ex inſtituto Chriſti: Aduerte quod Deus cum remittit culpam non ſemper omnem pœnam remittat, ideoque ſatisfactio imponitur ad remiſſionem pœnæ, adhuc debitæ: Nam per Abſolutionem pœna æterna in temporalem commutatur, ſoluendam vel in hoc ſeculo, vel expiandam in purgatorio.

Negant hæretici, poſt reconciliationem cum Deo, manere adhuc pœnam aliquam perſoluendam, ratione peccati, ſed erroneè, cùm id manifeſtum ſit ex pluribus ſcripturæ exemplis. An non Adæ Deus peccatum dimiſit, & nihilominus eum pœnitentiam agere voluit in ſudore vultus ſui, aliiſque miſeriis in pœnam peccati ordinatis?

An non remiſit populo peccatū murmuris & idololatriæ orante pro illo Moyſe, & tamen dixit ſe tanti flagitij pœnas repetiturum, ac propter illud multis plagis eum affecit?

An non in vindictam peccati murmuris iam dimiſſi, omnes præter Ioſuë & Caleb excludit à terra Promiſſionis?

An non Dauid remiſit peccatum adulterij, & tamen pœnam vindicem à tergo ei reliquit, ſcilicet pueri morte, & Abſalonis rebellione, aliiſque calamitatibus eum plectit, tanquam pœnis peccati adhuc ſui pediſſequis?

Vnde poſt remiſſionem peccati adhuc miſericordiā implorat, rogans vt vlteà illius non recordetur, vindicando & puniendo. Quid enim ſignificāt illæ voces? *Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me*. Quaſi dicat. Tolle omnem reatum non ſolum culpæ, ſed & pœnæ omnem obligationem qua alicui adhuc vindictæ poſſem obnoxius eſſe, omnes peccati reliquias, quæ quodammodo adhuc videntur me inquinare? & ſic perfectè me expurga, perfectè me tibi reconcilia. Variæ autem ſunt cauſæ, cur nolit Deus ſtatim omnem pœnam condonare, ſed pro illa aliquam compenſationem à nobis exiget.

Prima eſt, quia diuinæ iuſtitiæ ratio exigit, vt aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptiſmum per ignorantiam deliquerunt in ſtatu illo imperfecto, in quo & fidei lumine, & gratiæ viribus carent: aliter verò, qui ſemel à peccatis & ſeruitute dæmonis liberati, acceptóque per Baptiſmum Spiritus ſancti dono ſcienter templum Dei violate, & ſpiritum eius contriſtare non formidarunt.

Itaque congruum eſt, vt per ſatisfactionem impoſitam peccantium ingratitudo expietur, & iuſtitiæ diuinæ aliquid compenſetur. Hinc Tertull. lib. de Pœnitentia, c. 9. agens de Confeſſione, Proſtratione, ac Satisfactione Pœnitentiali, ſic dicit: *Exomologeſis eſt proſternendi & humilificandi hominis diſciplina, conuerſionem iniungens miſericordiæ illicem, de ipſo quoque habitu & victu mandat, ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare, animum mœroribus deiicere, illa per quæ peccauit triſti tractatione mutare, paſtum & potum pura noſſe, non ventris, ſed animæ cauſa, ieiuniis preces alere, ingemiſcere & lacrymari dies noctéſque ad Dominum.*

Vt quid verò hæc omnia Pœnitentibus iniunguntur, niſi vt diuinæ iuſtitiæ ſatisfiat, & temporalis afflictio æterna ſupplicia expungat? In quantum non pepercit homo ſibi in tantum ei Deus parcet, & dum homo in ſe ſæuit; indignationem & iuſtitiam Dei præueniens, nihil illi agendum reliquit.

Secunda cauſa eſt, quia ſi ita nobis abſque ſatisfactione peccata dimitterentur, facilè fieret, vt illa leuiora exiſtimantes, iniurij ſpiritui gratiæ haberemur, & liberius peccaremus, theſaurizantes nobis iram in die iræ. Proculdubio enim à peccato reuocant, & quaſi fræno quodam coërcent ſatisfactoriæ hæ pœnæ, cautioreſque & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt. Impunitas enim promtiores multò redderet ad peccandum, quia, vt dixit Bernardus, *eſt incuriæ ſoboles, inſolentiæ mater, radix impudentiæ, tranſgreſſionum nutrix.*

Hinc Paulus ſcribens ad Corinthios dicit: *Gaudeo, non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam, contriſtati enim eſtis ſecundum Deum, quantam in vobis operatur ſollicitudinem, ſed defenſionem, ſed timorem, ſed deſiderium, ſed æmulationem, ſed vindictam?* Gradatim explicat hic effectus & fructus pœnitentiæ. Quaſi diceret: Triſtitia hæc ob Deo offenſo, non tantùm vobis induxit ſollicitudinem reconciliationis cum Deo: ſed & defenſionem veritatis, indignationem contra peccatum, timorem ſanctum cauendi deinceps, & deſiderium ac zelum vindicandi & caſtigandi illud in vobis, corpora animóſque affligendo.

Tertia cauſa eſt, quia hæ ſatisfactoriæ pœnæ medentur peccatorum reliquiis, & vitioſos habitus malè viuendo comparatos, contrariis virtutum actibus tollunt. Nam eleemoſynæ ſatisfactione auaritia vincitur, ieiunio carnis luxuria coarctatur, oratione ſuperbia domatur. ita vt hæ pœnitenti non ſolum in vindictam peccatorum, ſed & in medelam rectè ordinentur. Audi Chryſoſtomum homil. 10. in cap. 3. Matthæi: *Pœnitentiam*, inquit, *agamus, non ſolùm vt à malis prioribus deſiſtamus, verùm etiam vt bonorum operum fructibus impleamur: Facite fructus dignos pœnitentiæ. Quo autem modo fructificare poterimus, ſi vtique peccatis aduerſa facimus? Aliena rapuiſti, incipe donare iam & propria. Longo es tempore fornicatus, à legitimo quoque vſu ſuſpendere coniugij, ac perpetuam continentiam ſaltem paucorum dierum caſtitate meditare. Iniuriam vel opere cuipiam, vel ſermone feciſti: Refer benedictionis verba conuitiis, & percutientes te nunc officiis, nunc etiam beneficiis placare contende. Neque enim vulneratis ſufficit ad ſalutem, tantummodo ſpiculo de corpore euellere, ſed etiam remedia vulneribus adhibere. Delitiis ante & temulentia diffluebas, ieiunio & aquæ potu, vtrumque compenſa, cura vt*

detrimentum

detrimentum quod ex anteactis accepisti, abigas. Vidisti impudicis alienum decorem oculis? Fœminam iam omnino ne videas, maiore tactus cautione, quo tutior post vulnera, Hæc Chrysostomus.

Quarta causa est, quia per has satisfactiones pœnales Christo capiti nostro conformamur, dũ cum ipso patimur, & ad eius imitationẽ accẽdimus, vt videlicet *Mortificationem Iesu Christi in corpore semper circũferamus. Non enim decet*, inquit Bernardus; *sub spinoso capite membra esse mollia & delicata*: Imo per satisfactiones quas iam patimur: arrham quandam habemus æternæ hæreditatis: *Si enim filij & hæredes, si tamen compatimur, vt & glorificemur.*

Sed obiiciunt Hæretici: Dominus dicit per Ezechielẽ: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, vita viuet, & non morietur, omniumque iniquitatum, quas operatus est, non recordabor.*

Si non recordatur, ergo nullam pœnam ab ipso requirit, alioqui recordaretur. Respondeo, ide dici Deum peccatorum non recordari, quia peccata illa non amplius redeunt, vt imputentur nobis ad damnationem: nec Deus nos ratione illorum inimicos respuit.

Vnde etiam dicitur faciem ab eis auertere, quamuis nos vt amicos puniat, donec perfecte purgemur. Hoc enim non repugnat amicitiæ & est conforme iustitiæ: quia licet sit amicus, est etiam simul supremus Iudex: ideoque etsi gratia nos ad amicitiam recipit, nihilominus vt Iudex potest, ac suo modo debet, etiam post amicitiam male facta punire? temporaliter tamen, quia pœna æterna est propria inimici. Hinc etiam iusti & pij dicunt cum Michæa: *Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei.* Quia licet peccatori pœnitenti condonet iram, id est culpam; non tamen illico omnem iram, id est pœnam. Duplexque ira potest distingui in Deo.

Prima est odium: quo peccatorem punit quasi hostem, eique vult perniciem, destinans gehennæ: hæc tollitur per pœnitentiam qua peccatori reconciliatur.

Secunda ira est, qua pœnitentem, licet reconciliatum, non vult relinquere impunitum: sed vult ipse vindicare, vel castigare, vel ipsum ex se satisfacere. Similiter duplex offensa est in Deo, prior est inimicitia & hostilitas, & hæc tollitur per pœnitentiam, posterior est voluntas castigandi & puniendi pœna temporali, & hæc manet in Deo, donec peccator eam luat, vel Deus donet. Sic Dauid condonauit offensam priorem Absaloni, dum eum licet fratricidam in gratiam recepit: non tamen posteriorem, quia dixi: *faciem meam non videat in pœnam scilicet peccati*;

Sed & aduerte in scriptura citata dici: *non recordabor iniquitatũ eius, si fecerit iudiciũ & iustitiã.* Iudiciũ vero & iustitiã facimus, cũ delicta nostra cõtra nos ipsos vindicamus. quare apud Michæã: *quid dignum offeram Domino? curuabo genu Deo excelso? Nunquid placari potest Dominus in millibus arietum? Nunquid dabo primogenitum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ?* quasi diceret: ad gratiam promerendam pro peccato, sufficitne curuare illi genu, aut offerre victimas? An forte sicut olim ab Abrahamo victimam Filij poscit Deus, aut sicut Saturnus & Moloch dij Gentium, pueros sibi immolandos optat?

Respondet Propheta, minime hæc posse peccata expiare, sine contritione & satisfactione Vnde subdit: *Iudicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: vtique facere iudicium & iustitiam, diligere misericordiam, & solicitũ ambulare cum Deo tuo*, Quasi diceret: Quid Deus requirit à te, ô peccator nisi vt tu præuenias eius iudicium, & te iudices antequam te iudicet & condemnet:

Non quærit oues & boues: sed cor contritum & humiliatum, iudica ergo, & condemna peccata in teipso, pœnam eis meritam inflige, sic fiet vt reconcilies tibi Deum Adde & huic iudicio misericordiam erga pauperes, & sollicite ambula cum Deo in humilitate animi supplex & pœnitens, vt gratiam recuperes, & recuperatam conserues.

Obiiciunt iterum, Christus perfecte pro nobis satisfecit: Ergo nulla vlterius exigenda est satisfactio. Imo iniuriam illi facimus, dum ex nobis satisfacere volumus, nec ipsius satisfactione contenti esse.

Respondeo, Christi satisfactionem infinitam esse, illam tamen nobis certo modo applicari, nec excludere satisfactionem nostram: quia per hanc nostram Christi meritum & satisfactio nobis applicatur. Neque vero ex nobis nos satisfacere gloriemur, quia satisfactio quam exoluimus non ita nostra est, vt non sit per Christum Iesum: nam qui ex nobis (tanquam ex nobis) nihil possumus, illo cooperante omnia possumus. Ita non habet homo vnde glorietur, sed omnis gloriatio nostra est in Christo, in quo viuimus, meremur, satisfacimus. Nam si facimus fructus dignos pœnitentiæ, ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, per illum acceptantur à Patre.

PROPOSITIO II.

Satisfactio imponenda, Confessarij arbitrio relinquitur.

Olim graues & certæ satisfactiones imponebantur, iuxta Canones pænitentiales: & hoc non solum vt consuleretur pænitenti, sed etiam ædificationi ecclesiæ, ad reparandum peccati scandalum.

Sic Tertullianus Christianorum in primitiua Ecclesia describens pœnitentiam, dicit, extra Ecclesiam solitos stare in lugubri veste, sacco & cilicio indutos, & cinere caput conspersos. Et primo quidem die Quadragesimæ, tondebantur viris pœnitentibus crines & exinde nulli conuiuio poterant interesse, non balnea adire, nec equis incedere: spectaculis præsentiam exhibere, honestisque recreationibus debebant sibi interdicere: & quod grauius est, quandiu in numero pœnitentium erant, sacramenta eis non administrabantur, nisi in Paschate, aut morte, imo & tunc carebat extrema Vnctione Hæc vero satisfactio, iuxta grauitatem aut multitudinem peccatorum breuior aut longior erat. Notum est propter quædam peccata, trium, quinque, septem, decem annorum pœnitentiam iniunctam fuisse, quo tempore affligebantur cilicio, ieiunijs, oratione prolixa. Audiendus est hac de re Climacus de Pœnitentia gradu quinto

Cum peruenissem, inquit, *ad pænitẽtiam Monasteriorum vidi reuera qua Deo vim inferre possint: Quosdam noctibus totis sub dio stare peruigiles, pedesque immobiles tenere, contra somnum vim naturæ inferre seipsos increpare, & contumelijs afficere, nullam requiem indulgere. Alios miserabiliter in cælum intuentes, & illinc adiutorium eius gemitu & suspirijs & vocibus inuocantes. Alios in oratione reorũ more, vinctis post terga manibus, humi luridas facies suas inclinantes, indignos se qui cælum aspicerent, vociferantes, nihil pretentes, sed tacitam mutamque Deo mentem offerentes, confusione plenam.*

Nonnullos in pauimento strato cilicio & cinere sedentes, & faciem genibus operientes, & frontem in terram collidentes: alios pectora iugiter tundentes, animamque suam ac vitam suspirio ingenti reuocantes, alios lachrymantes, alios quod id non possent, lamentantes. Vidi nonnullos veluti aneos ex mœrore effectos, & insensibiles ad omnia. Alios fixis obtutibus in terram caput assidue mouere, & leonum rugitum edere, Vidisses in quibusdam linguas instar canum ex ore procedentes. Ex his alij sub ardentissimo Solis æstu seipsos cruciabant: quidam modicum aquæ gustantes, ne omnino siti arescerent, ita quiescebant, aliqui cum panis exiguum quid accepissent, reliquum tanquam illo indigni reiiciebant. Vide ibi plura & stupenda.

Atque olim pænitentiam seueram agebant, non solum plebeij, sed & Reges, sed & Episcopi. Et de regibus si agamus, nota est pænitentia Theodosij, de qua dixi Tractatu de indulgentiis, Lectio 2. de Ottone 3. Impet. sic legimus in vita sancti Romualdi. Otto Crescentium Nobilem & Primarium Virum, quod Pontifici infestus vim & arma intulisset, occidi iussit, cui tamen vitam & salutem spoponderat.

Quod suum scelus, cum ad pedes sancti Romualdi Abbatis, ea tempestate sanctitatis opinione celeberrimi, prostratus in sacra confessione detexisset, satisfactionis & pænæ nomine, iussus est nudis pedibus in Garganum proficisci Montem, in Apuliæ prouincia Regnoque Neapolitano situm vbi Michaelis Archangeli memoria, propter maxima in eo loco ab ipso accepta beneficia, piè frequentatur & colitur

Paruit mandatis Imperator, & per quadraginta dies solẽni ieiunio destinatos, horrido atque aspero sacco indutus, duro in strato cubauit, alijsque pænitentiæ operibus corpus afflixit: vt eius temporis scriptor grauissimus Petrus Damianus Cardinalis in vita sancti Romualdi refert.

Nec ſilentio obuoluenda illuſtris pœnitentia Henrici II. Angliæ Regis, ob cædem S. Thomæ Cantuarienſis Epiſcopi, à ſuis in Eccleſia patratam, cui aliquam occaſionem dediſſe videbatur. venit enim nudis pedibus ad Eccleſiam, in qua occiſus fuerat Thomas, & ad limen ſe proſternens, facta oratione introductus eſt. Ac primo locum ubi ſanguis fuſus fuerat, lachrymis ſuis aſperſit: & confeſſione facta ad pedes Epiſcopi, acceſſit ad ſepulchrum Viri ſancti, veniam cum fletu depoſcens, omneſque adſtantes ad compaſſionem commouens.

Ibidem humeros detegens, de manu Epiſcopi quinque ictus diſciplinæ ſuſcepit, poſtea Religioſis octaginta in ordinem diſpoſitis adgeniculans, ab vnoquoque tres ictus ſuſcepit. Ita præſentibus duobus Legatis Apoſtolicis ſolemniter abſolutus fuit, nudis pedibus ieiunus pauimento adhærens, cum lachrymarum imbre & deuotione.

Sic exemplum Regibus Eccleſiæ filiis exhibuit, vt non detrectent humiliationem & pœnitentiam quando eos Eccleſia mater ob delicta caſtigat. Exinde vero de cœlo fauores multos expertus eſt, Deo pœnitentiam acceptante. Sed & vox et cœleſtis inſinuaret pacem aut quietem in regno nunquam ſe adepturum, niſi ſe humiliaret. & à viro Sancto miſericordiam poſtularet. Vide Ribadeneiram in vita ſancti Thomæ Cantuarienſis.

Quantum ad Sacerdotum & Epiſcoporum pœnitentiam exemplum nobis præbet Marcellinus Pontifex, qui cum in perſecutione Diocletiani perterritus, idolo thus adhibuiſſet, tantopere pœnituit, Vt ad concilium 108. Epiſcoporum cilicio indutus veniret, cum lachrymis delictum ſuum confitens, & pœnitentiæ ſeſe ſubiciens. Quem tamen damnare auſus eſt nemo, ſed vna voce dixerunt: *Tu te tuo ore, non noſtro iudicio iudica, nam prima ſedes à nemine iudicatur.* Ille vero vt ſcelus expiaret, Diocletianum iterum adit grauiſſimeque increpat, vnde & ab eo Martyrio affectus eſt.

Memoriale vero eſt quod in Concilio Toletano 10. legimus de Potamio Epiſcopo Bracarenſi, qui ſemel tactu fæmineo ſorduerat, ſic enim loquitur Concilium referens ipſum nullo cogente in ergaſtulo ſe quodam incluſiſſe atque nouem menſium pænitentiam egiſſe: ac deinde propriis litteris hoc peccatum ſuum & pænitentiam ſuſceptam indicaſſe Concilio, Patres vero Concilij, perpetuam pænitentiam iniunxerunt, Vt nimirum toto vitæ tempore in adiectis officiis deſeruiret, & nihilominus affirmarunt, humanius & benignius cum illo actum eſſe, quam antiquorum Canonum ſeueritas pateretur.

Hic erat rigor, hic feruor quondam Chriſtianorum, à quo heu quam procul diſceſſimus! Si enim aliquot dies ieiunij imponantur ob multa flagitia & ſcelera, videbis pleroſque ſe excuſare, mitiora obſecrare, vel etiam aperte renuere. Hoc tamen certum videtur & conforme Concilio Tridentino, teneri pænitentem rationalem pænitentiam & acceptare & adimplere. Etenim claues ſacerdotibus dandæ ſunt, non ſolum ad ſoluendum, ſed etiam ad ligandum.

Explicat autem Trident. tunc Sacerdotem ligare, quando pro peccatis pænitentiam iniungit. Quod ſi poteſtatem habet ſic ligandi, conſequenter habet pænitens obligationem obtemperandi: alioqui valde inefficax eſſet poteſtas iſta. Et cum hoc Sacramentum adminiſtretur per modum iudicij, ſi in foro exteriori Iudex poteſt obligare reum ad pænam ratione criminis, cur non poterit Sacerdos in hoc foro iudex conſtitutus, obſtringere reum ad ſatisfactionem pro peccato?

Cæterum, hanc ſatisfactionem arbitrio ſacerdotis relictam dicimus: quia vt olim non tenetur ſequi veteres Canones, ſed ſpectata conditione pænitentis, ac ſpiritualis neceſſitatis eius, quæ in hoc Sacramento maxime intenditur, poteſt pænitentiam accommodatam iniungere.

Vbi attendant Cõfeſſarij verba Trident. *Debēt Sacerdotes, quantum ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum, pænitentium facultate, ſalutares & conuenientes ſatisfactiones iniungere: ne ſi forte peccatis conniueant, & cum pænitentibus indulgentius agant, leuiſſima quædam opera pro grauiſſimis delictis iniũgentes alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, vt ſatisfactio quam imponunt, non ſit tantum ad nouæ vitæ cuſtodiam, infirmitatis medicamẽtum, ſed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & caſtigationem.* Quæ verba Concilij vt elucidenter, ſequentem adiicio Propoſitionem.

PROPOSITIO III.

Debet Confeſſarius vti multa prudentia in ſatisfactione imponenda.

Primo quidem, Confeſſarius non negligat imponere pro iniuriis, & futuris aliisue iniuſtitiæ actionibus, ſatisfactionem & reſtitutionem parti læſæ, alioqui ſi in hac re ſuo deſit muneri, poteſt peccatum incurrere. Neque vero hic diſſimulare (cum res eſt notabilis) vt Eccleſiæ vel pauperibus iniuſte accepta reſtituantur, ſi incertus eſt Dominus rei.

Nam non eſt Confeſſarij de alienis diſponere, niſi ex voluntate moraliter certa poſſeſſoris. Et in hac re cum facilitate ſe gerendo, alunt quandoque peccatores in iniuſtitiis, quos debuerant deterrere ſeuera pænitentia cum reſtitutione coniuncta. Lepida narratio huic rei ſeruiens à quibuſdam refertur; quidam, qui furto porcum abſtulerat, id Sacerdoti ſuo libere faſſus eſt. Interrogatus, quid de eo feciſſet, dixit ſe in familiæ vſum expendiſſe.

Vt autem excuſaret ſe à reſtitutione, nominabat perſonam, quæ damnum paſſa fuerat, villicum ſcilicet ſatis opulentum, ſe autem aiebat tenuioris fortunæ eſſe, & ita damnum non adeo graue tali perſonæ, neceſſitate quadam communi prætexebat. Addebat tamen ſe paratum aliquid Eccleſiæ perſoluere. Sacerdos conſiderans ex parte vna opulentiam alterius, ex altera aliquam huius indigentiam, ei iniungit, vt duos regales donet Altari ſancti Antonij, cui pro ſymbolo ſolet porcus appingi. Ille non tam ſimplex quam ſubdolus, dicit ſe ad id paratum.

Dum autem Sacerdos iam abſolutionem pronunciaturus foret, verbo & ſigno innuit ei hic confitens, ſe lubenter quatuor regales daturum. Quærit cur de quatuor agat, cum ipſi ſolum regales duos iniunxerit; Reſpondet ille; quia adhuc vnus porcus in eadem domo eſſet, quem intenderet ſurripere, & quandoquidem pretio duorum regalium dato Eccleſiæ, liber foret à furto primi, libenter ſe pendere adhuc duos anticipata ſolutione, vt abſoluatur etiam anticipate à furto ſecundi.

Hæc narratio ſiue vera ſit, ſiue non, fundamento tamen non caret: quia ſcimus quandoque contingere, dum faciles ſe præbent Sacerdotes in ſimilibus reſtitutionibus, quod etiam pœnitentes faciles ad furta reperiantur, & ad id forte declarandum, eſt efficta narratio iſta.

Sed quæritur hic, an Confeſſarij non teneantur ad reſtitutionem, quando muneri ſuo deſunt & ideo non fit reſtitutio quia ad id pœnitentem non cogunt, aut monent. Reſpondeo quoſdam id aſſerere, quia ſcilicet ex officio tenentur impedire damnum alterius, ſi ergo ex graui culpa negligent, videntur cauſa damni.

Sed alij negant non minus probabiliter, & ratio eſt quia licet teneantur pænitentem monere & inſtruere, non tamen ad id tenentur ex obligatione erga tertium, ſed ex obligatione erga pænitentem, qua tenentur eius ſalutem ſpiritualem procurare: & ſic peccant negligenter miniſterium ſuum exercendo, ſed non eſt peccatum contra iuſtitiam reſpectu tertij. Quod ſi ex graui culpa vel ignorantia Sacerdos conſuluiſſet non reſtituere: tenetur poſtea pænitentem monere de obligatione, antequam propter moram ſuam reddatur impotens: alioqui iam ad damnum ipſemet tenebitur.

Secundo, Confeſſarius debet præcipere pænitenti, Vt omnia illa relinquat, cum quibus, & in quibus, neque in gratia Dei viuere; neque peccatum & pericula poteſt vitare. Talia ſunt meretricis conſortium, ludus periculoſus, negotiatio iniuſta, praua ſocietas, & ſimiles occaſiones: in quibus ſi conniueat Confeſſarius, peccati conſortio colligatur. Vide ſupra quæ dixi de Beato Raymundo Lect. de Contritione. Et rigide ſe hac in re gerere oportet, maxime in peccatis carnalibus, in quibus vis occaſionis magna conſpicitur.

Audi hac de re exemplum non ita antiquum. In Como Italiæ vrbe, quidam ciuis alens concubinam morbo ad extrema deductus, aduocauit Sacerdotem Societatis Ieſu, pro confeſſione excipienda. Ac primum ille de ſtatu eius informatus, exhortatur vt concubinam eiiciat in hac extremitate vitæ.

Ille renuit, dicens obſequium eius et iam modo ſibi eſſe neceſſarium, nec eo poſſe carere. Vrgetur & precibus & lachrymis

lachrymis ab eodem Patre, vt iam meminerit animæ æternum perituræ, nisi etiam deserat. Iungunt & communes ad Deum preces ad hunc effectum Collegij Patres. Tandem inspiratione diuina tactus, iubet eam egredi, & cum magno dolore, signisque contritionis euidentibus confitetur, eademque die moritur. Sequenti mane cum Sacerdos ille è cubiculo ad Sacristiam pergeret pro illo celebraturus, sentit se repelli, auditque vocem distinctè dicentem: *Quo vadis?* prosequitur iter, & ad ingressum sacristiæ, vi maiore quam prius, retrogredi cogitur ad duos tresve passus.

Attamen vestit se, & adit altare, & ecce Ministro recitante confiteor, monstrum visibile & horribile super altare, ad cornu Epistolæ se ostentat, dicitque: *Noli pro me orare.* Respondet Sacerdos, quidni orem, an non is es tu, qui heri cum tot lachrymis es confessus, ac peccatorum remissionem non accepisti; Dicit: *sum ille, integrè confessus & absolutus sui à peccatis: sed te egrediente, illa maledicta quæ me tot annis captiuarat, in meam domum regressa est: & cum mihi appropinquaret, ministrans, iterum cogitationi pessimæ consensum dedi sicque mortuus æternis sum flammis addictus:* ita ex Valladerio, & Barnaba Karnæo ac aliis d'Oultremannus in Pædagogo Christiano cap. 4.

Qui dissimulant cum pœnitentibus in occasionibus peccati, audiant illud Prophetæ: *Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & sub capite omnis ætatis, dicentes pax, & non est Pax.* Illi enim in molli strato peccati iacentes dum non reprehenduntur, & non coguntur ad deserendas occasiones, sed dimittuntur cum absolutione; tanto securius iam obdormiunt, quasi puluillos capite gerentes: sed dum pacem putant & securitatem, lethalem esse somnum suũ tandem deprehendunt: & in eos qui acri voce excitare debebant, maledicta congerunt.

Maledictionem enim in Confessarios nimis molles, tandem in fine & in tormentis multi fulminabunt, Vide exemplum quod attexuit super. præc. 7. Decal. Prop. 2.

Quid prodest confitenti, si sacerdos dicat *Ego te absoluo* Deus vero dicat: *Ego te condemno?* Cum ipse sedeat tanquam vicem Dei agens in hoc tribunali, debet se conformare (quod fieri, potest) supremo iudici. Non ergo leuiter iudicium istud peragat, mature culpa examinata. non eam solum obtegat, aut obliniat, aut superficialiter deleat: sed quantum in se est, radicitus eradere curet, omnem illius occasionem tanquam mali iterum facile pullulantis radicem euelli præcipiat.

Tertio aduertere debet Confessarius, ne nimium terreat pœnitentem, sed proposita peccatorum fœditate, etiam Saluatoris benignitate illum in spem erigat, vt simul & detestationem extorqueat, & ad spem melioris vitæ ac perseuerantiam animet. Vtinam possit dicere illud Prophetæ: *Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt sciam verbo sustentare eum qui lapsus est.* Infirmum pœnitentia non nimium conturbet sed quantum in se est, iuuet, imitetur Christum, de quo dicitur *Non erit tristis neque turbulentus. Vox eius non audietur foris, calamum conquassatũ non confringet, linum fumigans non extinguet.* Manifesta fuit eius mansuetudo in docendo, corripiendo, Peccatoresque recipiendo & adiuuando.

Huius vice sedet Confessarius, illius debet conformari exemplo quod si etiam in pœnitentia acceptanda vacillantem aduertat, quantum in se est, condescendat, Multa enim in considerationem venire possunt circa personas confitentes propter quæ fieri potest, vt pro grauibus etiam delictis leuior pœnitentia debeat imponi. Sæpe enim timor probabilis est, quod pœnitẽtiæ diuturnæ aut difficiles non sint adimplendæ; sed potius illaqueandus illis pœnitens fragilis. Vnde sententia est Guilielmi Parisiensis, quam sæpe laudat Gerson: *Satius est pœnitentes cum exigua & leui pœnitentia quam acceptabunt & adimplebunt, mittere in Purgatorium: quam cum magna & graui, non adimplenda, mittere in infernum.*

Interim quando leuem imponit pœnitentiam, optimum est ea de re monere pœnitentem, & consulere, vt omnia bona opera quæ facturus est, dirigat & offerat Deo in satisfactionem, ad supplendum quod deest ea parte illius quæ à sacerdote imponitur. Hortetur quoque ad indulgentias diligenter lucrandas, & ad alia pia opera per modum consilij. Nam dum confessarius dicit pœnitenti: *Si hoc vel illud peregeris, seruiat tibi in satisfactionem peccatorum:* multi docent illam etiam satisfactionem per modum consilij datam, eleuari virtute clauium, vt vim habeat ex opere operato, sicut illa quæ ex obligatione peragitur.

Quartò attendat contritionem confitentis. Illa enim si sit intensa & feruens, multum diminuit pœnas peccato debitas, imò potest totum pœnæ reatum tollere. Sicut enim ignis ardor statim scoriam omnem ab auro secernit, & perfectè illud purgat: sic & contritionis perfectæ feruor, totus animam excoquens omnem maculam tam pœnæ quàm culpæ potest expungere.

Hoc quandoque factum etiam in grauissimis peccatoribus, exemplis possumus declarare. Refert Thomas à Cantiprato venisse ad Senonensem Archiepiscopum Petrum de Corbœil quemdam qui propriam filiam violenter oppresserat, hic confessus est cum mirabili contritione & lachrymis, inquirens, si vllo vnquam dolore vel pœna à Domino veniam posset impetrare. Cui præsul: ita, inquit, indubitanter, si tanti mali pœnitentiam subire volueris; at ille vehementer exclamans ait: *Volo vtique etiam si mille mortes me sustinere volueris.* Collachrymatus ergo infœlici, imo iã felicissimo peccatori: Et ego, inquit, septẽnẽ tãtum tibi pœnitẽtiæ pœnã impono. Tunc ille: *Quid est, quod pœnitentiam mihi flagitiosissimo septẽnem tantum iniungis, qui si viuerem vsque ad finem mundi, tantum facinus pœnis innumerabilibus diluere non valerem?* Cui Præsul: vade, & tres dies tantum in pane & aqua ieiuna. Tum amplius ille plorans & contundens se, rogabat vt pœnitentiam iniungeret salutarem. Supra modum ergo admiratus, & exhilaratus Antistes tandem definitiuè præcepit homini, vt abiret vnum tantum *Pater noster* diceret, sciretque pro certo peccatum sibi esse remissum. Nec mora, mirum ille emittens eiulatum & in terram procidens, expirauit.

Nec dubia fides, sicut Deo dignus Episcopus postea prædicauit, quin idem pœnitens sine vlla alia purgatorij pœna, validissima tantum contritione purgatus, ad gloriam euolauerit. Hæc Cantiprat.

In Franciscanorum quoque historiis legimus, non longè post illius Ordinis initia simile contigisse. Tempore enim quo Bertoldus vir eiusdem familiæ insignis, in Germania inter prædicandum acrius in vitium quoddam inueheretur, mulier quæ illo vitio tenebatur, contritionis vi in media concione mortua corruit. Verùm cùm omnibus in preces procumbentibus, paulò post reuixisset; narrauit mortis causam, iussamque se ad corpus redire, vt peccatum confessione expiaret.

Adiecit & alia multa quæ viderat, illudque tremendum quod cum ipsa ad Dei tribunal stetisset, adducta simul esse sexaginta animarum millia, quæ in omnibus mũdi partibus fidelium & infidelium, variis casibus decesserant: Atque ex his tres tantum addictas purgatorio, reliquas inferno. Vnum autem ex Franciscanis eodem tempore defunctum, purgatorij locum transiisse, sed sine mora, imo duas animas sibi amicitia iũctas inde in cælum duxisse Ita Hieronymus Platus lib. 3. cap. 5. Vide & aliud exemplum Lection. de desperatione. Tom. 2. Tract.

Hoc igitur maxime debet curare Confessarius, vt contritionem feruentem in peccatore possit excitare: & cum videt aliquantum ad confitendum duriora corda, ex parte sua non desit, sciatque idem sibi dici quod olim Moysi & Aaron: *loquimini ad petram & dabit vobis aquas.*

Percussit Moyses bis petram, & fluxit aqua viua. *Figura ibi fuit pœnitentiæ*, inquit Nyssenus, *quæ limpidam aquam distillat in virtute Christi, qui petra mystica est, in cruce percussa pro salute nostra. Et virtus eius adhuc tanta est, vt de cordibus lapideis faciat exilire aquam viuam salientem vsque in vitam æternam: Loquere ergo ad Petram, quicunque agis cum duriore pœnitente, ad Petram vtique duplicem: ad Christum qui mystica petra est, rogans suppliciter, vt communicare velit aquam gratiæ viuam: ad cor quoque peccatoris petrosum loquere, & bis percute, vt fiat ex eo aqua contritionis, qua salire poterit in vitam æternam. Percute primo timore mortis, iudicij, inferni: percute secundo amore vitæ æternæ, & tot beneficiorum Dei, tam in præsenti, quam in futuro, quæ cor quamcumlibet durum tangere deberent & frangere.*

Assume virgam ad percutiendum, & sic punget, vt compungatur in consideratione tot vulnerum, tam acerbi doloris, tam ardentis amoris, vt & emolliatur tandem petrã ista cui loqueris, interiori dolore & amore, tanquam gemina percussione.

Quintò, pœnitentiam ordinare debet Sacerdos maxime in remedium peccati. Ad hoc autem sæpe magis

tuuat,

iuuat, mediocris aliqua pœnitentia ſtatui pœnitentis accommodata, quam difficilis aliqua & diuturna.

Quædam Domicella miſerè ſæculi vanitatibus addicta erat. Et cum ageret cum ea Confeſſarius de pœnitentia & auſteritate aliqua ſubeunda, multiplicemque pœnitentiæ modum ſuggereret, non lubens illa audiebat, ſed detrectabat, tandem imponit ei, vt quoties manus ablueret, in ſeipſa diceret: *Caro hæc à vermibus comedetur.* Hanc acceperat pœnitentiam, & adeo fœlici ſucceſſu, vt breui exinde tempore vitam mutarit: & in tantum pietati ſeſe addixerit, in quantum antea vanitati. Teſtis eſt Pater Cotton ſermone de morte.

Quidam ſimilis adoleſcens, totus ſæculo vitiiſque eius deditus, ad bonam mentem reduci non poterat, & omnem de pietate ſermonem, faſtidiebat. Vir quidam Religioſus hoc ſolum rogat, vt illud conſideret: *ſubter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Hoc verò ita ei efficaciter inhæſit, vt citiùs quam ieiunium, aut diuturnum cilicium, animum ad vitæ & morum conuerſionem addere potuerit. Vnde & paulo poſt conſideratione ſeria illius ſententiæ impulſus, ordinem ſancti Dominici eſt ingreſſus. Platus lib. 3. cap. 58.

Iſa. c. 4.

In vita S. Lyduinæ fit mentio de quodam flagitioſiſſimo, qui renuebat confeſſionem ſacerdoti facere, quamuis ſcelera ſua Lyduinæ non vereretur aperire. Cui illa dixit, ſe paratam eſſe tanquam propria illa deflere & ſatisfacere, hoc tamen vnum ab eo rogans, vt ſatisfactionis pro tot flagitiis particeps, velit in lecto ſuo bene ſtrato vna nocte ſupinus decumbere, & neque in dextram, neque in ſiniſtram, vllo modo ſe vertere. Ille ſubridens ob oneris leuitatem, dicit, ſe paratum ad talem pœnitentiam adimplere ergo parans nocte ſequenti, cum paulum decubuiſſet in molli lecto, cœpit affici tædio, & corpus ſenſit compungi quaſi quibuſdam aculeis, adeò vt nunquam ſe tam malè cubaſſe diceret: licet interim ſano eſſet corpore, ſola vertendi ſe in hanc vel illam partem priuatus libertate.

Cùm ſic ergo magno affectus tædio iaceret, corporiſque ſui incolumitatem, lecti mollitiem, temporis breuitatem, ſcelerum immanitatem, æternas flammas aliaque multa cogitaret, & tam exigua moleſtia victum ſe cerneret: ait apud ſe. *O me peccatorum omnium miſerrimum! Hic incolumis molliter iaceo, & tamen ea ſola cauſa, quod breui ſpatio non licet mihi corpus vertere, ſomnus fugit ab oculis, mihi quid ergo erit in futuro?* Itaque ex eo tempore mutatus eſt, iam promptus ad agendam pœnitentiam, ad confitendum, & ad dura perferenda. auctus capite ſexto vitæ eius 14. Aprilis.

Vide & aliud exemplum ad hanc rem tom. 2. tractat. 3. lect. 10. remedio 3. contra Tentationem ex Baldeſano.

Hæc verò retulerim, vt aduertant Confeſſarii ſæpè maiorem efficaciam habere pro pœnitentia, aliquot iaculatorias orationes ex affectu frequenter repetitas, quam longa Roſaria, aut multiplices Pſalmos, qui leuiter ſolent percurri, nec intelligi à pœnitentibus. Similiter conſiderationes aliquas ſerias fœlicius nonnunquam ſuccedere iniunctas in pœnitentiam, quam difficiliores & aſperiores ſatisfactiones.

LECTIO X.

De forma ſacramentali Pœnitentiæ.

Explicat verba formæ, illiuſque effectus.

Ex Pſalmo 28.

PROPOSITIO

Forma ſacramenti Pœnitentiæ eſt: Ego te abſoluo à peccatis tuis In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Singula hæc verba ponderemus. Primò illud verbum *Abſoluo*, indicat peccata eſſe ſpiritualia vincula, tum ratione reatus culpæ, tum ratione obligationis pœnæ. Frequenter in ſcriptura deſignantur peccata, nomine funium vel vinculorum, Prou. 5. *Funibus peccatorum ſuorum conſtringitur impius.* Item capite ſeptimo, vbi agitur de iuuene ſeducto à muliere adultera, dicitur: *Irretiuit eum multis ſermonibus & blanditiis labiorum protraxit illum, ſtatimque ſequitur eam, quaſi bos ductus ad victimam, & quaſi agnus laſciuiens, ignorans quod ad vincula ſtultus trahatur, donec transfigat ſagitta iecur eius, velut ſi auis feſtinet ad laqueum, & neſcit quod de periculo animæ illius agitur.*

Sapiens in iſtis verbis, peccatum vocat funes, vincula, laqueum; quia ſcilicet homo peccatis colligatur, & pertrahitur æternæ vindictæ obnoxius, & dæmonis mancipium fit, ad eius obſequium huc illuc his funibus circumducendum, imò ſub illo iugum ducit, illi arat, illi laborat, illi ſeruit. Hinc apud Ieremiam: *Vigilauit iugum iniquitatum mearum in manu eius, conuolutæ ſunt impoſitæ collo meo.* Et iterum apud Iſaiam: *Diſſolue colligationes impietatis, ſolue vincula colli tui captiua Filia Sion.*

His vinculis collum circumuoluitur, vt de peccato in peccatum homo pertrahatur, tandemque in ergaſtulum & gehennam æternam perducatur. Manus quoque & pedes ligantur, quia bona opera & affectus impediuntur, vt non poſſit homo ad Deum ambulare, illique obſequi. Hæc ergo omnia vincula, in ſacramento hoc diſſoluuntur, & ideo pronunciat ſacerdos: *Ego te abſoluo.*

Pſ. 6.

Quaſi diceret Ego eximo te à ſeruitute aſpera ſathanæ, & omnibus quibus te præpediuit, compedibus, laqueis, vinculis, iugum quo te oppreſſit diſrumpo, & in libertatem filiorum Dei te aſſero; idque illius auctoritate, *qui educit vinctos in fortitudine, ſimiliter eos qui exaſperant, qui habitant in ſepulchris,* In virtute quoque ſanguinis illius, de quo dicitur apud Prophetam: *Tu autem in ſanguine Teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu, in quo non erat aqua.*

Zach. 9.

Peccatorem rectè Samſoni comparaueris, qui ſeptem funibus neruiceis à Philiſtæis hoſtibus vinctus fuit: quam quidem poteſtatem habuere in eum ratione familiaritatis cum infideli Dalila. Sed virtus ſpiritus ei ſuperueniens diſrupit omnia vincula, *quomodo ſi quis rumpat filum de ſtupa.* ſimili modo virtus abſolutionis quæ à ſpiritu ſancto eſt, licet peccator ſeptem funibus, hoc eſt, ſeptem vitiis capitalibus obſtrictus fuerit, facillimè diſrumpit omnia iſta vincula, tanquam odore ignis filum de ſtupa.

Iterum peccatoris figuram habes in Lazaro mortuo, quem Dominus ad vitam reuocauit, virtute vocis ſuæ: ſed adhuc linteis & funereis vinculis colligatum tradidit Apoſtolis diſſoluendum. Vbi ſignificatur Deum inſpirationis ſuæ forti voce, & efficacia gratiæ ſuæ viuificare peccatorem: hominibus tamen tanquam miniſtris ſuis vti, & per illos vincula pœnæ & culpæ diſſoluere, vt poſſit libere ambulare, & in via ſalutis progredi & proficere.

Itaque verbum illud, *Abſoluo*, deducitur ex illis verbis Domini, quibus Apoſtolis hæc poteſtas eſt promiſſa, & in illorum perſona omnibus in ſacerdotio ſucceſſoribus: *quicquid ſolueritis ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.*

Et hæc quidem vox, *abſoluo*, vox eſt Iudicis ſententiam ferentis, & loco Dei ſedentis. Vnde illius ſenſus non eſt: Ego te abſolutum declaro, vt aliqui voluere. Decreuit enim Tridentinum, non hic eſſe nudum miniſterium, declarandi remiſſa eſſe peccata. Imo vere eſt actus iudicialis habens efficaciam ad peccata ſoluenda, remittenda, delenda; quia vere Miniſter concurrit ad peccati remiſſionem & gratiæ infuſionem, verbis ac miniſterio quo fungitur.

Secundo dicitur, *Abſoluo te*, qua voce deſignatur ſubiectum, ſiue perſona, quæ recipit abſolutionem, tanquam reum debere huic iudicio adſtare perſonaliter, vt abſolutionis effectum poſſit percipere. Vnde definitum eſt à Clemente VIII. *Non licere, neque per litteras, neque per internuntium Confeſſario abſenti peccata ſacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere: Contrariamque doctrinam eſſe falſam, temerariam, ſcandaloſam.* Quia nimirum fit per modum ſacramentalis iudicij, in quo pœnitens habet vicem accuſatoris, teſtis & rei, ideoque perfectam requirit cauſæ cognitionem, & ſtatus ipſius pœnitentis: quæ in abſentia non ita haberi poteſt. Nam & diligenter debet expendere diſpoſitionem ipſius: quæ facilè mutari poſſet, poſt litteras aut interpretem miſſum ad abſentem.

Tertiò dicitur, *à peccatis tuis*, vbi deſignatur materia ſuper quam cadit abſolutio. ſicut enim ligna materia ſunt ignis, per quam conſumuntur: ita & peccata materia abſolutionis per quam obliterantur. Et cum dicitur, *à peccatis*, ſine limitatione, ſignificatur nullum eſſe adeo enorme, quin poſſit hac abſolutione deleri. ſignificatur quoque, non ſolùm peccata mortalia, ſed & venialia, materiam eſſe huius Sacramenti; hac tamen differentia, quod mortalia ſint materia neceſſaria, venialia ſint materia voluntaria. Poſſunt etenim variis aliis modis deleri, mortalia autem non niſi per abſolutionem, vel illius votum. Neque tamen negligenda ſunt venialia, & illorũ (ſaltem grauiorum) confeſſio: quia certior eſt per Sacramentum

illorum

illorum remissio. Et licet gratiam Dei non excludant, nec charitatem, diminuunt tamen illius feruorem, & offuscant animam, multumque illam retardant, ac paulatim neglecta ad mortale trahunt, dicente Spiritu sancto per Ecclesiasticum 19. *Qui spernit modica, paulatim decidet.* Cui adstipulatur sanctus Hilarius dicens: *Difficile est, vt cadere in grauia non permittatur, qui Minus grauia non veretur.* Ac sicut ædificium parua stillicidia neglecta paulatim dissoluunt, & demoliuntur etiam vsque ad fundamentum: sic venialia peccata neglecta paulatim ruinam animæ moliuntur, & gratiam dispergunt. Quapropter dicebat etiam Chrysostomus hom. 87. super Matthæum, diligenter ad eorum expulsionem aduigilandum. *Mirabile quiddam & inauditum dicere audio. Solet mihi nonnunquam non tanto studio magna videri esse peccato vitanda, quanto parua & vilia. Illa enim vt auersemur, ipsa peccati natura efficit, hæc autem quia parua sunt, desides sumus, & dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus insurgere. Vnde cito ex paruis maxima fiunt, negligentia nostra.*

Quapropter animæ piæ solent magna etiam cum contritione, hæc confiteri & deflere. Testatur Iacobus de Vitriaco in vita sanctæ Mariæ Ogniacæ, eam solitam confiteri veniales culpas cum tantis lachrymis, ac si mortales fuissent. In vita sancti Pachomii, legimus de quodam Monacho zachæo, toto anno ieiunasse ob leuem aliquam culpam. Vnde rectè Isidorus: *Qui peccata tot de magnis sceleribus agere debent, quando etiam perfecti leuia quæque delicto quasi grauissima lugent?* Hoc saltem documenti ab illis desumere debemus, non esse negligendas culpas veniales, quæ regni ingressum prohibent: sed recurrendum ad claues Ecclesiæ quæ omnia possint obstacula remouere: vt liber sit in cœlestem Ierusalem accessus, cùm iam nihil coinquinatum nobiscum efferemus. Quod si ea hic non diluerimus delicta quæ leuia dicimus, amaras & acerbas pœnas pro illis in futuro luemus.

Est verò error quorumdam, maximè sacerdotum, venialia quotidie confiteri, sed sine sensu doloris, & quandoque sine firmo satis proposito emendationis. Potestque fieri Iniuria grauis Sacramento, absolutione super nullam materiam cadente, quia non satis est ad materiam confessio venialium, sed debet etiam iungi illorum vel contritio, vel attritio.

Quartò adiicitur: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, vt significetur causa principalis remissionis peccatorum, Trinitas, siue Deus, iuxta illud Isaiæ 43. *Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me.* Et iterùm: *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? etc.* Illa tamen verba in hac forma non sunt essentialia, sicut in Baptismo aut Confirmatione. Nam specialis est oratio in illis inuocationibus Trinitatis: quia ibi in Baptismo fit professio peculiaris fidei, cuius propugnator constituitur is qui confirmatur.

Quintò, solent aliquæ preces adiici per modum deprecationis, suntque illæ introductæ ab Ecclesia, nec necessariæ, quamuis valdè opportunè illæ adiiciantur ad precandum nomine Ecclesiæ gratiæ effectum pro pœnitente.

Hac de causa, solet Sacerdos absoluens manum imponere, exemplo Christi & Prophetarum. Qua ceremonia primo potest significari, à seruitute peccati eos liberari, & manumitti. Sic prisci Romani seruis suis se abdicantes, cùm eos suæ libertati restituerent, tenentes caput serui dicebant: *Hunc hominem liberum esse volo*, & mittebant eum manu sua: imò Romani Prætores, seruorum quos manu mittebant capita virgula quadam dicta *vindicta vel vindicia tangebant.* Vnde in Topicis: Si *neque censu, neque vindicta, neque testamento liber factus est, non est liber.* Et Persius Satyra 3. *Vindicta postquam meus à Prætore recessit, cur mihi non liceat iussit quodcumque voluntas.* Hinc Pœnitentiarij Romæ virgas gestant, easque capiti pœnitentium imponunt, vt significent se eos à seruitute peccati in libertatem filiorum Dei asserere: hac de causa putant nonnulli virgas Apostolis esse datas, Marc. c. 6. Pari modo Assuerus Rex virgam auream extendit super collum Esther. c. 5. in symbolum impetratæ à se gratiæ. Ita Salmeron in prologomen. disp. 29. Secundò significat hæc impositio manus, pœnitentes quasi victimas Deo consecrari & offerri. Sic olim Sacerdotes manus imponebant victimæ. Exod. 29. Hoc ritu significantes, se victimam è sua manu & potestate in Dei ius transcribere. Imò dicit Vvaldensis tom. 2. de Sacramentis cap. 47. ex veteri lege hanc consuetudinem traxisse suam originem: Vbi Sacerdos dum peccata populi confiteretur, manus capiti hirci emissarij, qui pœnitentem figurabat, imponebat. Tertiò significat illapsum spiritus sancti quem Sacerdos apprecatur pœnitenti, vt eum quasi manu tegat & protegat. Quartò moraliter etiam significatur, quod Sacerdos manus debeat habere sanctas & puras, ideo enim consecratur, vt sancta tractare possit, & vt dum manus imponit pœnitentibus, possit libera conscientia dicere: *Manus hæ, nec muneribus corruptæ, nec innocenti sanguine pollutæ sunt, noxam, iniuriam, vim nemini intulerunt: à venere, sanguine & auaritia puræ sunt nulli rei turpi ministerium præbuerunt, ideóque & alios mundare possunt.*

Ex dictis patet varius esse effectus formæ sacramentalis, quæ pronunciatur à Sacerdote in persona Domini. Vnde quæ de voce Domini Psal. 8. legimus, rectè voci absolutionis accommodamus.

Primò dicit Psaltes: *Vox Domini super aquas, Dominus super aquas multas.* Quid aquæ multæ, nisi populi multi? de quibus verum est illud mulieris Thecuitis: *Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur super terram.* Populi ergo multi accedunt ad atrium sanctum Domini, vt adorent cum humilitate, & afferant ei gloriam & honorem in peccatorum suorum confessione, miseriam suam agnoscentes, Dei super se misericordiam exaltantes. Et tunc vox hæc Maiestatis diuinæ, quà peccata eis remittuntur, per os Sacerdotis resonat, plurima eis afferens bona.

Peccatores enim, qui sunt instar aquæ labiles ad perditionem currentes, ad abyssum diffluentes, vox ista absolutionis conuertit retrorsum, instar Iordanis: vt non iam ad abyssum diffluant, sed ad Deum reuertantur, ad originem suam, & vitæ fontem refluentes.

Secundò dicit Psaltes: *Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia.* Magna est virtus absolutionis, magna efficacia, posse in momento disrumpere omnia peccati vincula; omnem Satanæ potestatem, & in libertatem filiorum Dei hominem asserere: posse aperire cœlum, inferoumque claudere, posse hominem mortuum resuscitare & viuificare. Magna virtus & magnificentia huius vocis, ad quam statim adest Deus Maiestatis, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, vt animam inhabitet, & donis suis magnificis exornet: ibique templum suum constituat, in quo magnificè sedeat, regnumque internum ordinet: iustitiam, pacem, securitatem, gaudiumque infundens, donec ad regnum æternum perducat.

Tertiò dicit: *Vox Domini confringentis Cedros.* Hoc etiam rectè competit huic Sacramento, in quo viri quantumlibet excelsi, & instar cedrorum libani eleuati gaudent sacerdotum pedibus subiici, incuruari, humiliari, vt audiant hanc vocem, & beneficium absolutionis impetrent. Confringunt hic superbiam suam Magnates, Principes, Reges, humili confessione cor tumidum deponunt, & sacerdotis absolutione, quasi voce Domini, à peccatis expiantur, regnumque Cœlorum quod superbis antea erat clausum, iam humilibus aperitur.

Quartò dicitur: *Vox Domini intercidentis flammam ignis.* Cuinam voci hoc melius conuenit, quam verbo huic sacramentali: *Ego te absoluo?* Ignem enim æternum iam peccatrici animæ accensum, remouet & intercidit; flammamque eius extinguit: dum peccata quæ materia sunt illius ignis flammantis, virtute sua annihilat. Iterùm intercidit flammam ignis vox ista, dum libidinis & concupiscentiæ flammam, quæ prius confitentium animos vstulabat, infusa copiosæ gratiæ aqua sopire valet. Vnde nullum est potentius remedium contra libidinis vitium, quam huius Sacramenti frequentatio.

Quintò dicit: *Vox Domini concutientis desertum.* Corda peccatorum instar deserti spinosa sunt, & vepribus consita. Vnde possunt dicere illud: *Conuersus sum in ærumna mea dum configitur spina.* Tot aculei & remorsus conscientiæ quibus scatent; tot sunt pungentes spinæ. Vox ergo Domini absoluens à peccatis, timore & amore sanctò replet hoc desertum, spinas euellit, conscientiam compungentes & sauciantes: monetque etiam vsque ad radices conuellere omnia peccata, omnes illorum occasiones extirpare, vt iam semen bonum gratiæ possit ibi radicem figere & fructificare, rosque cœlestis terram cordis renouatam compluere & fœcundare. Quapropter pœnitentibus apud Ieremiam dicitur: *Innouate vobis nouale, & nolite serere super spinas.* Vox absolutionis spinosam & desertam

conscientiam

conscientiam concutit, commouet, renouat: vt quæ prius cubile erat busonum, serpentum, draconum iam fiat locus amœnus, in quo oriatur viror calami & iunci, quasi hortus Domini irriguus germinans lilium, violam, rosam, suaueolentiamque aromatum, in diuersis sicut virtutum, gratiarum, & charismatum spiritualium. Ex punctis enim conscientiæ remordentis vepribus, iam fit anima quasi Paradisus Domini, in qua regnat iustitia, pax, amor, castitas, humilitas, sobrietas & gaudium in Spiritu sancto. Hæc omnia oriuntur à voce Domini peccatum expellente, & gratiam infundente absolutionis virtute.

Psal 7 ... secundò dicit: *Vox Domini præparantis ceruos*. Qui sacramentum pœnitentiæ piè frequentant, meritò possunt dicere cum Propheta: *Præparauit pedes meos tanquam ceruorum super excelsa statuens me*. Datur enim in illo virtus, ad alacriter currendam æternitatis semitam, & ad attingendum perfectionis verticem. Rectè ergo, hic dicimus audiri vocem Domini præparantis ceruos, quia datur hic gratia per Sacerdotis vocem, ad ambulandum de virtute in virtutem, ad ascendendum vsque ad Dei montem, per asperum licet callem. Datur nobis velocitas cerui ad fugiendum retia, & mundi huius deuia, aspirando ad sublimiora: & quod ceruis innatum est, datur fortitudo ad belligerandum contra serpentina venena. Quod si cum aliis legas: *Vox Domini præparantis, siue obstetricantis ceruas*, etiam & hoc facit vox Christi in hoc sacramento. Quia sicut ceruæ ad pariendum difficiles, voce tonitrui resonante commotæ adiuuantur, vt pariant: Ita & animæ, quæ difficultatem sentiunt & tarditatem ad pariendum spiritum salutis & perfectionis, plurimum hic adiuuantur voce & gratia Domini tepores excutiente.

Itaque cùm tanta sit efficacia vocis Domini in hoc sacramento, accedite, o filii Dei! Afferte Domino gloriam & honorem per peccatorum vestrorum confessionem; Afferte gloriam nomini eius. Adorate Dominum in atrio sancto eius, agnoscentes quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius. Accedite frequenter ad hoc sacramentum Pœnitentiæ, vt audiatis vocem eius tantæ virtutis & efficaciæ.

O fœlix vox absolutionis, quæ defluentes ad abyssum perditionis, ad Deum facit refluere, & infundit amorem salutis! O fortis vox, quæ cedros confringit, superbos humiliat, flammam æterni ignis intercidit & extinguit, concupiscentiæ ardorem sopit, spinosa corda conterit, & pungentes spinas è conscientia expurgit! O suauis vox, quæ gaudium & alacritatem menti infundit, ad currendum animos addit, torporem eliminat, spiritum gratiæ parit, ad gloriam perducit; Denique! O beata sententia, quæ vincula soluit peccatum remittit, paradisum reserat, contritum sanat, tristem exhilarat, de morte reuocat, vitam restaurat, honorem filiorum Dei renouat, perditos restituit, saucios curat, vires reformat, imbelles roborat, satanam fugat, humiles exaltat, gratiæ copiam infundit, & æternæ benedictioni nos præparat.

LECTIO IX.

De munere pœnitentis, percepta Absolutione.

PRimò, toto corde gratias agat Deo, quod vocare dignatus sit ad pœnitentiam: Est enim id diuinum donum, non nostris viribus, sed eius gratiæ ascribendum, à qua præueniente & cooperante nostra procedit conuersio & iustificatio.

Neque enim omnes efficaciter vocantur, aut vocanti cooperantur: sufficientem quidem gratiam nulli deneget Deus, at illam quæ efficax dicitur (quæ non solùm suadet, sed & persuadet: non solùm allicit, sed & trahit, quæ sic secreta virtute hominis agit sensum, vt accommodet assensum) non tenetur omnibus dare. Quando ergo illam donat, homo non debet esse ingratus, eo quod ingratitudo sit ventus vrens & exsiccans rorem diuinæ misericordiæ, fluenta gratiæ, pietatis fontem. Quid igitur faciet peccator iustificatus in hoc sacramento? Agnoscat humili corde sibi impossibile esse Deum quærere, nisi præueniat, surgere nisi excitet, ambulare ad illum nisi comitetur, inuenire nisi se ostendat: & ita eùm iam surrexerit, quæsiuerit, inuenerit Deum, gratias agat præuenienti, excitanti, comitanti, ducenti, perducenti, rogetque vt tandem introducere dignetur ad gloriam, largiendo perseuerantiam; aduertat quod multi peccatores iisdem peccatis implicit, hanc gratiam nacti non fuerint, & exaltet super se Dei misericordiam & sapientiam, ita erga se benignam.

Ad altitudinem enim sapientiæ diuinæ, & ad iudicia eius inuestigabilia debet referri, quod ex multis peccatoribus hunc educat in grauioribus existentem, illum deserat cum minoribus pereuntem. Tempore quo Deus erexit Magdalenam, conuertit Samaritanam, Mariam Ægyptiacam vocauit ad pœnitentiam, non deerant multæ mulieres quæ minus peccarant; his tamen gratiam illam conuersionis Deus non est elargitus.

Ideò & in figura dicitur: *Multi leprosi erant in Israël sub Elisæo, nemo tamen mundatus est, nisi Naaman Syrus. Multæ viduæ sub Elia quando clausum est cælum, ad nullam tamen missus est, nisi ad eam quæ erat in Sarepta Sydoniorum*. Ergo cum multi reuocentur è peccatis sublimi Dei misericordia, dum alij deseruntur, vnusquisque cum timore & gaudio debet gratias agere, pro pœnitentiæ & remissionis dono.

Propterea apparuisse legitur B. Virgo Benedictæ meretrici insigni Florentiæ, nouiter iam per sanctum Dominicum conuersæ, monebatque eam: Pensa filia, & crede, quod multi sunt æternùm damnati, qui multo minus quam tu offenderunt, imò quidam pro vno peccato mortali. Et vt occulta scias, hodie morietur miles subitò, propter peccatum commissum cum Scotto.

Item quatuor in hac vrbe: Vnus Paterfamilias, quia filios suos neglexit corrigere; Vnus Curatus, quia negligens fuit circa oues, præsertim in subditorum sibi audiendis peccatis, & ibi instruendis: Vnus Religiosus, quia non habuit firmum propositum viuendi secundùm Regulam & Statuta Ordinis sui: Vnus quoque sacerdos, quia vagabundè nimis & malè persoluit officium suum. Hi quatuor damnabuntur hodie.

Item, duæ ex sociabus tuis à ribaldis in luxuria iugulabuntur, & damnabuntur. Hodie etiam submergetur puer in Hispania, & damnabitur, qui octo annorum cum sorore fornicatus est, & licet opus non compleuerit, tamen inchoauit, ita refertur in tract. de Rosar. R.P. Michaelis ab Insulis Ord. Prædicat.

Exultent igitur filiæ Iudæ propter iudicia tua Domine. Animæ confitentes admirentur iudicia Dei super alios peccatores, & timeant iudicium quoque super se tantæ bonitatis, & exultent cum gratiarum actione, quod erutæ sint à tremendis illis iudiciis, & pœnis iam paratis dum peccarent.

Secundò, debet gratias agere Deo, quod tam facili remedio dignetur peccata abluere, sordidam animam abominabilemque, statim à pœnitentia in gratiam restituere, donisque tam pretiosis exornare. Neque enim parui momenti est iustificatio, & gratiæ sanctificantis collatio. Vnde cuilibet pœnitenti possumus dicere, quod Dominus Samaritanæ: *O mulier, si scires donum Dei!* Considerandum est hic quod D. Augustinus dicit tractatu 72. in Ioannem. *Vtrum sit maius iustos creari, quàm impios iustificari? Non audeat præcipitare sententiam, intelligat qui potest, iudicet qui potest. Certè si æqualis est vtrumque potentia, hæc maioris est misericordiæ.*

Excitet ergo se qui in sacramento Pœnitentiæ iustificatus est, & dicat cum Propheta: *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus.* Hæc omnia peraguntur in hoc sacramento.

Sed quæres, vnde scire poterit quis se in gratiæ statum esse restitutum? Respondeo, non opus esse hic certitudine illa hæretica, & fide speciali, qua dicunt se firmiter credere, sibi per Christum remissa esse peccata, & hanc fidem iustificare. Etenim illa potius præsumptio quædam, quæ à Deo reprobatur: similis fides reprobata est in Pharisæo, qui se confidebat & credebat iustum: Publicanus autem tali carens fiducia, & cum pauore misericordiam implorans, iustificatus est. Non debemus itaque de remissione peccatorum habere certitudinem fidei, cui non possit subesse falsum, sed sufficit probabilis quædam & moralis certitudo, cuius interius possumus habere testimonium.

Primò, dum prudenter homo existimat se fecisse quod in se est, disponendo se ad remissionem.

2. Dum à confessione persentiscit internum gaudium, & quasi à graui onere alleuiationem, nec arguitur vltra conscientiæ tortura. Certè non paucis contigit initiali quodam modo

modo inchoare quendam in anima paradisum per primitias spiritus inhabitantis: & iam effectu agnoscere, quod pœnitentiæ quidem radix sit amara, sed fructus suauis. Et quam tanquam colubrum horrebant, illi iam quasi virgæ consolationis suauiter innituntur.

Quando odium peccati grande, zelumque accensum ad illud radicitus extirpandum intus homo agnoscit: magnum est gratiæ inhabitantis testimonium. De hac re latius egi, cum articulum de remissione peccatorum explicui. Audi ad hanc rem exemplum in vita sanctæ Catharinæ Senensis. Beatus Raymundus eius Confessarius, qui & hoc ipsum scripsit, sic petiit quondam ab illa, vt precibus suis à Domino impetraret Bullam plenariæ Indulgentiæ, (sic enim loqui illi placuit) per quam iam certus foret, sibi omnia peccata dimissa. Illa promisit se Bullam talem à Domino postulaturam. Sequenti die præmissa oratione ad Deum, pro Bulla impetranda, Raymundum adiuit, & dum loqueretur de ingratitudine hominum erga Deum, tactus Raymundus Spiritu sancto, interea sibi visus est peccatorum suorum multitudinem, & magnitudinem, tam perspicuè, vt continuo ex amarissima contritione tantam vim lachrymarum effunderet, & singultus & rugitus tales prorumperent, vt periculum fuerit, ne pectus & cor eius dirumperetur. Tum Virgo: *Hæc, inquit, est Bulla Indulgentiæ quam tibi Dominus misit: esto igitur gratus gratiæ Dei.* Sic illa recessit, & ille mirum in modum lætus cum Propheta Regio dicere potuit: *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata.*

Tertio, statim debet pœnitentiam adimplere, oblata opportunitate. Hæc est enim mens Confessarij, imo & Dei satisfactionem per confessarium imponentis, vt statim ad effectum deducatur. Sciréque debet eam pœnitentiam quam imposuit sacerdos, efficaciorem esse apud Deum, alia quam ipse proprio arbitrio sibi imponit: quia eleuatur ex institutione Christi ad specialiter de eius meritis & satisfactione participandum, & gratior est Deo ratione obedientiæ: qua se quia subiicit illius iudicio, qui locum tenet Christi. Operatur ergo hic particulariter virtus clauium, quod non fit quando quis arbitrio suo peragit pœnitentiam. His porro qui negligenter illam peragunt nec prompto animo feruntur ad præceptum sacerdotis, dicimus idem quod olim serui hero suo Naaman: *Si rem grandem tibi dixisset Propheta, facere debuisses, quantò magis nunc cum dixit: Lauare septies in Iordane, & mundaberis.* Si pro lepra animæ, O peccator! multa pati iuberetis, vt, secari, maria transfretare, deberes ea facere: nam & pro corporis salute hæc peragere non renuis. Quanto magis præceptum facile, quod tibi imponitur à sacerdote, debes adimplere pro animæ incolumitate? Presbytero ergo humilia non tantum caput, sed & animam tuam, & prompta mente suscipe quicquid dicit quantocius exequendum.

Quartò, debet frequenter & firmiter renouare propositum, nunquam de cætero mortaliter peccandi. Hæc renouatio plurimum proficit, quia sicut clauus vt profundius figatur, frequenter percutitur: ita propositum nostrum vt firmius hæreat, hac renouata percussione plurimum iuuatur.

Debet verò pœnitens, se à recidiuo, quantum in se est, præseruare, ne ingratitudinem suam augeat, & vindictam Dei super se aduehat. Attendere debet illud: *Ecce sanus factus es, noli amplius peccare ne quid deterius tibi contingat.* Sed quam multi similes sunt populo Israel, cui cùm lex proposita foret: *Omnia,* inquit, *quæ Dominus loquutus est faciemus, & erimus obedientes.* At post paucos dies, idolum conflant & adorant. Sic multi in confessione firmum propositum profitentur de cætero non peccandi, at mox à pedibus sacerdotis egressi, in eadem labuntur, nouum idolum erigunt & adorant: sicque iram Dei in caput suum accersunt: *Melius erat eis non agnoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem retrorsum conuerti, ab eo quod illis traditum est sancto mandato.* Fiunt enim nouissima peiora prioribus. Nam eum qui frequenter relabitur, grauiora sibi accumulare incommoda, ex multiplici capite demonstrari potest, ex parte satanæ, ex parte peccatoris, & ex parte Dei.

Primò, ex parte satanæ, quia eum, quem antea captiuum tenuerat, iam acrius infestat, multiplicando tentationem, & peccandi occasionem, vigilantius etiam custodit: sicut si quis ex carcere euaserit, & iterum fiat captiuus, iam diligentius custoditur, & duplici catena vincitur.

Secundo, ex parte peccatoris relabentis peius semper succedit: quia frangitur eius virtus ad bene operandum, multiplici relapsu generatur maior cæcitas in intellectu, fortior in malum propensio in voluntate, & peccatum altius suas agit radices.

Tertiò ex parte Dei, nouissima hominis illius fiunt peiora prioribus: quia iisdem peccatis, multiplicatis, iusto Dei iudicio deseritur homo, in pœnam ingratitudinis. Sic & solet Medicus fastidire ægrum suum aliquoties iam sanatum, sua tamen negligentia relapsum. *Curauimus Babylonem, & non est sanata, derelinquamus eam.* Attendat ergo qui frequenter confitens, statim in idem relabitur, diuinæ ingratus gratiæ, illud Apost. *Terra venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam, accepit benedictionem à Deo: proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cuius consummatio erit in combustionem.*

Porrò, post confessionem, debet eligere pœnitens aliquot peccata, ad quæ magis propensus est, vt specialiter contra ea depugnet, detestando frequenter illorum malitiam, perfectum odium illorum concipiendo, omni diligentia armando se contra illorum importunitatem, sæpiùs memorem ac voluntatem excitando, vt ab illis sibi possit cauere per continuum conatum & reflexionem. Sunt enim aliqua in nobis vitia radicalia, & capitalia, quæ cæterorum sunt origo, ita vt ab illis quasi rami germinent: his ergo eradicandis specialiter inuigilandum est, quia sic & alia supprimuntur. In hæc continuò oculos defixos habere conuenit, quasi in hostem capitalem contra quem duellum quotidianum iniici debet: & necesse est ad illum expugnandum gladium mortificationis frequenter acuere.

Quintò, etiam conueniens est, vt pœnitens sibi satisfactiones aliquas imponat, statui suo congruas, vltra eam quam à Sacerdote accepit, verbi gratia, ieiunium, orationem, eleemosynam. Nec enim facile audet præcipere sacerdos grauia, quia timet fragilitati pœnitentis laqueum iniicere. Optat tamen illũ considerare, & exiguum esse quod cepit, vt prompta voluntate suppleat, & vindicet, se de se, pœnali satisfactione. Iuuat etiam ad eam supplendam frequenter offerre Patri æterno in spiritu humilitatis, & in animo contrito, omnes dolores & pœnas quas Christus sustinuit in crucis supplicio, & passionis longo tormento. Omnem item Beatæ Virginis, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, sanctorumque omnium passiones & pœnitentias pro peccatis etiam aliorum ex charitate susceptas, quæ omnia manent in acceptatione diuina nobis applicanda.

Deinde, etiam offerri possunt omnes gemitus Columbæ, hoc est, Ecclesiæ gemitus in piis animabus orantibus pro peccatoribus; qui quidem gemitus sunt inenarrabiles, à spiritu charitatis in illis postulante pro nobis procedentes. Cùm illis iungendæ & omnes pœnitentiæ, omnia pœnalia & satisfactoria, ieiunia, orationes, disciplinæ, vigiliæ, cilicia, mortificationes quæ fiunt per vniuersum orbem in sacris Religionibus: quia horum omnium ratione, Communionis sanctorum sumus participes, ita vt in peccatorum nostrorum satisfactione oblata apud Deum nobis prosint.

Denique, omnes huiusmodi pœnalitates, aduersitates, flagella, per patientiam, ex spiritu pœnitentiæ debemus acceptare, & Deo offerre, illique prompto animo dicere. Hic vre, hic seca, vt in æternum parcas. Certum enim est hoc Deo placere, & ad hunc effectum hæc ordinata esse. Vnde de multis legimus, Deum in hoc mundo mirabilibus aduersis ab illis pœnis exegisse, vt à pœnis futuris forent liberi.

Vnum hic exemplum admirabile subiicio, iisdem verbis quibus illud expressit Drexelius ex Niceta Choniate, libello de æternitate. Anno 1185. Andronicus, Orientis Imper. victus ab Isaacio, ferreis catenis collo & pedibus iniectis, ad eum perductus est factaque omnibus est licentia in eum quidlibet audendi. Itaque impinguntur ei colaphi, barba vellitur & capilli, dentes excutiuntur, etiam à mulierculis cæditur, omniumque ludibrijs exponitur. Paucis post diebus, dextra ei præciditur, & oculus vnus effoditur: sicque vno oculo & manu deformis, capite caluo & glabro infamis, curta tunicella amictus, scabioso camelo imponitur, per forũ triumphi forma, deducitur. Hic plebs petulantissima, nulla habita ratione, quod Imperator fuisset ab omnibus laudatus & celebratus, cui iureiurãdo fidem obstrinxissent impetum in eum fecit, & furor omnibus arma ministrauit. Clauas alij in caput impegerunt, sordibus alij nares opplerunt, alij spongias hominum pecudumque excrementis plenas, in faciem expresserunt: verubus alij latera pupugerunt. Illi lapidibus, hi luto petiuerunt; rabidam

canem, fugum alij & bardum proclamarunt. Impudens mulieteula ollam bullientis aquæ de culina raptam, in caput eius effudit: nemo erat, qui ei non malefaceret. Poſtea camelo detractus, inter duas columnas pedibus ſuſpenſus eſt. ſed nec ſuſpenſo furibunda turba pepercit, vnus enſem per pendentis aluum ad inteſtina adegit, alij duo auerſum corpus transfixerunt. Sic miſere vitam abrupit. Veruntamen ſe geſſit plane Chriſtianum, lamentari, aut fortunam accuſare auditus non eſt, cum Deo cœpit rationes ponere, & peccatorum veniam orare illud ingeminans: *Domine miſerere, Domine miſerere.* Miſer Andronice, quod tanta ferre cogaris: fœlix quod patienter feras, & agnoſcas peccata ſic eſſe expianda. Quantam tibi Deus gratiam fecit, qui hæc te pati voluit paucis diebus, ne perires omnibus, breui tempore miſer fuiſti, ne eſſes in æternum.

Fuit verò Andronicus (teſte Niceta) fidei catholicæ tenaciſſimus & Deuotiſſimus ſancto Paulo, cuius epiſtolas præ manibus ſemper habere apertas conſueuit. Neque verò Apoſtolus iſtud obſequij gratis ſibi deferri paſſus eſt, curam geſſit cultoris ſui Andronici, cum exitium immineret, imago Apoſtoli auro exornata, & in æde ſacra collocata, vberrim illachrymaſſe viſa eſt. Quod portentum, ſtatim Andronicus non aliter atque venturę cladis nuntium accepit.

Vide etiam quæ dixi de Mauritio Imperatore punito in hac vita, Dei admirabili iudicio, ne ſatisfaceret in futuro, tomo 1. tractat. 2. vbi egi de Iuſtitia Dei. Neque vero Deus graues peccatores tantum pœnis huius vitæ affligit, vt ſatisfaciant, ſed & Sanctos. Vnde ſic dicit Cathanus Collat. 7 cap. 25. *Viros ſanctiſſimos magnis infirmitatibus traditos nouimus pro leuiſſimis delictis, cum in illis ne tenuiſſimam quidem neuum in die iudicij inueniri patiatur diuina clementia, omnem cordis eorum ſcoriam exoquens in præſenti, vt eos tanquam aurum ignitum, nulla indigentes pœnam purgatione tranſmittat ad illam æternitatem.* Vide vitam ſanctæ Lyduuinæ, quæ triginta annos mire afflicta à Deo morbo humanitus vix tolerabili, tranſegit.

APPENDIX
DE IVBILÆO ET INDVLGENTIIS.

PROOEMIVM.

QVONIAM de peccati remiſſione, quæ nobis per pœnitentiam virtute Clauium Eccleſiæ, donatur, diſſeruimus hactenus: Nunc de Iubilæo & Indulgentiis agemus, quarum theſaurum ſub iiſdem Clauibus in ſudario ligatum, non terra defoſſum: ſed eius qui Chriſti vices gerit, arbitrio commiſſum agnoſcit Eccleſiæ fides.

Hunc apperuit, & larga manu diſtribuit anno præcedente Vrbanus VIII qui in Chriſti ſolio, Petrique ſede modò præſidet, & eius participes effecit fideles accedentes ad vrbem Apoſtolorum Petri & Pauli doctrina & ſanguine rigatam & purpuratam: Anno ſancto recurrente, conuocans omnes ad lætitiæ ſpiritualis Iubilum, & celebre Indulgentiarum Iubilæum.

Hoc verò anno immediatè ſubſequente, ſimiles Iubilæo Indulgentias per orbis Catholici prouincias communicat, & qui limina ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, certis detenti impedimentis viſitare non potuerunt, ſacræ tamen lætitiæ & fructus ſpiritualis non ſint exortes.

Inſtitui itaque breuem hunc de Iubilæo & Indulgentiis Tractatum, vt conſulerem Paſtorum bono inſtante nunc dictæ Indulgentiæ promulgatione, & frequenter alias illarum occaſione recurrente, vt eis ſuggererem materiam concionis, exhortationis, inſtructionis, ad plebem ſibi commiſſam eo tempore feruentius excitandam: & vt ſimul haberent ad manum reſolutionem aliquorum dubiorum frequenter circa Indulgentias occurrentium.

Vtinam ergo hoc tempore in virtute dicere poſſit omnis cathedram conſcendens Concionator, illud quod Domino in Synagoga aperto libro, primùm occurrit: *ſpiritus Domini ſuper me, euangelizare pauperibus miſit me, vt mederer contritis corde, & annunciarem clauſis apertionem, captiuis Indulgentiam.* Nunc enim forti & voce, & zelo clamare conuenit illis qui euangelizant Sion: *Diſſolue colligationes impietatis: Solue vincula colli tui captiua filia Sion.* O anima fidelis! nunc tempus eſt, vt funes omnes ſuniceos culpæ aut pœnæ diſrumpas, qui collum tuum circumplexi ſunt, vt te pertrahant vindictæ obnoxiam, ita vt poſſis dicere cum lamento: *Vigilauit iugum iniquitatum mearum in manu eius, conuolutæ ſunt & impoſitæ collo meo, infirmata eſt virtus mea.*

Iſa. 61.

Iſa. 52.

Hæc autem vincula ſiue culpæ, ſiue pœnæ, efficaciter ſacro hoc Iubilæi tẽpore diſſoluuntur authoritate Apoſtolica: ſicut olim Lazari è ſepulchro diuina voce excitati, inſtitæ & faſciæ ſepulchrales manus colligantes, manu Apoſtolica fuere diſſolutæ. Ergo filiam Sion modo Propheticis verbis adhortentur qui eius curam gerunt, & dicant ei: *ſtatue tibi ſpeculam, pone amaritudinem, dirige cor tuum in viam rectam.* Hoc eſt, aſcende in mentis ſpeculam, quandoquidem filia Sion nomineris (Sion enim ſpeculam ſignificat) & ex alto proſpiciens, conſidera amaritudinem futurarum pœnarum quibus nos peccata inuoluunt: intuere æternitatem amaram reproborum, aut in piaculares flammas ex carcere tetro purgandorum, quas nunc tam facili negotio potes euadere, & leui pœnitentia, Chriſtique ac Sanctorum ſatisfactionibus redimere & expiare: ita vt verum ſit illud Prophetæ: *Diem pro anno dedi tibi.*

Expende ergo illud pœnitentiam breuem modò age, & dirige cor tuum in viam rectam. Diſruptis culpæ pœnæque vinculis, quæ te libere ambulare non permittunt, ſtatue nunc melius agere, vt tota ſpiritus libertate poſſis Deo vacare, & ad æternitatis Iubilæũ, & annum illum ſanctũ, qui nũquã finietur, peruenire.

LECTIO XII.

De Iubilæo.

ANtequam de Iubilæo diſſeram, ponam hic primùm Bullam S.D.N. Vrbani VIII. & aliquas Notationes circa illam adſcribam.

Bulla ergo Iubilæi anni 1625. ſic incipit.

Vrbanus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Vniuerſis Chriſti Fidelibus præſentes litteras inſpecturis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem

O*mnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis*: non enim vt in veteri Lege ſacerdotalis buccinæ clangore, ſed Apoſtolicæ vocis oraculo ſacroſanctum Iubilæi annum, iam Regis ſæculorum beneficio appropinquantem, vobis euangelizamus: annum diuino cultui dicatum, ac feruentioribus Chriſtianæ pietatis ſtudiis deſtinatum: Annum remiſſionis ac veniæ, tempus acceptabile, dies ſalutis Licet enim nulla excurrant tempora, quæ diuinæ largitatis muneribus fœcunda ſpiritualibus nos non cumulent bonis, ac nunquam ad ineffabilem Dei miſericordiam, eius aſpirante gratia, nobis aditus præcludatur; nihilominus tot tantaque in anno ad hominum ſanctificationem

cationem beneficia cœlitùs promanant, vt penè omnes sacros thesauros diuina munificentia in Christi Fideles diffundere videatur. Quapropter si 50. annus, quem Deus Moysen sanctificare iussit, incredibili Hebræorum plausu, atque inæstimabili gaudio excipiebatur, quantò magis decet Christianum orbem sacro Iubilæi anno recurrente lætari? Laboriosa eo tempore agriculturæ opera intermittebantur: nunc proprio quisque parcens labori, fructus quos Christi Domini, deiparæ Virginis, ac sanctorum merita protulerunt, vberrimos percipit. Distracta tunc prædia, alieníque iuris effecta recuperabantur: nunc virtutes, dona & merita, quibus peccando meritò exuimur, liberali Dei misericordia recipimus. Exules tunc patriam repetebant: nunc ad Cœlum, vnde exulantes in hac lachrymarum valle miserè peregrinamur, iter nobis præmonstratur & aperitur. Vos igitur Catholici Principes, qui tot decorum prærogatiuis insignati ad Christianam pietatem promouendam arctioribus, quàm cæteri, obligationis nexibus obstricti estis, vosque omnes Christi Fideles quos Romana Ecclesia materno gremio complectitur, ad iucundissimam sacrosancti huius Iubilæi celebrationem paternâ, quæ vrget nos charitate, vocamus & inuitamus, ac quasi tubam exultantes vocem nostram, Prophetica in vos oracula conuertimus, & clamamus. *Audite hæc omnes gentes, auribus percipite, qui habitatis orbem.* Aduenerunt dies pœnitentiæ ad redimenda peccata, ad saluandas animas. Appropinquat tempus, quo Dei misericordia eos tandem conuertat, quos scelera eius vlciscendi voluntas diu tolerauit. Humanæ vitæ breuitatem vobis ipsi ob oculos proponite: cogitate, nos instar aquæ dilabi, ac vitam nostram velut à texente præcidi. Et quamuis nonnulli ex Romanis pont. Prædecessoribus nostris eiusdem Iubilæi anno concelebrando præscriptum olim temporis spatium prouidè arctantes, tam solemnem culparum remissionem, diuinæque iustitiæ debitarum pœnarum relaxationem, intra angustiores annorum limites contraxerint: nihilominus ob paucitatem dierum nostrorum paucis illam redituram putantes, quæramus Dominum dum inueniri potest, inuocemus eum dum propè est. Venite ergo ad locum, quem elegit Dominus, ascendite ad mysticam hanc Hierusalem, tot tantisque à Deo beneficiis auctam, tot muneribus cumulatam, vt verè de ea dicatur, fluminis impetum lætificare Ciuitatem Domini, Cœlestium nempè fluminum gratiarum, cuius opportuna irrigatione Fidelium animæ fœcundantur. *Venite, & affe te Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius, adorate Dominum in atrio sancto eius. Hic si vos dilectissimi, verè confitebimini Deo in Ecclesia magna, in populo graui laudabitis eum, quandoquidem hæc est cæterarum Ecclesiarum Magistra, prima Catholicæ Religionis Sedes, Mater credentium orbis caput, vertex rerum.* Quapropter & cœlestes benedictiones, quas sititis, hic non riuulis peteris, sed haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris, aquas videlicet saluberrimas, quibus haustis, efficietur in vobis fons aquæ salientis in vitam æternam. Hæc igitur nos præ oculis, atque in votis habentes Romanorumque Pontificum Prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, & eorum pium ac saluberrimum institutum retinentes, de Venerabilium Fratrum nostrorum S.R.E. Cardinalium assensu, Iubilæi celebrationem in annum proximum M. DC. XXV. à primis Vesperis vigiliæ Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi proximè futuræ inchoandam, & per totum annum ipsum finiendam auctoritate Dei omnipotentis, & Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, ac nostra, quanto maximo possumus animi nostri gaudio, ad ipsius Dei gloriam, & catholicæ ecclesiæ exaltationem indicimus, & promulgamus. Quo ipso Iubilæi anno durante, omnibus vtriusque sexus Christi Fidelibus verè pænitentibus & confessis, qui Ecclesiam Lateranensem Beatorum Petri & Pauli Apostolorum, necnon Sanctæ Mariæ Maioris de Vrbe Basilicas, semel saltem in die per triginta continuos, aut interpolatos dies, si Romani vel incolæ Vrbis, si verò peregrini, aut alias externi fuerint, per quindecim saltem dies deuotè visitauerint, & pro ipsorum Fidelium, ac totius Christiani populi salute, pias ad Deum preces effuderint, plenissimam omnium peccatorum suorum indulgentiam, remissionem ac veniam misericorditer in Domino concedimus, & impertimur: & quoniam euenire potest, vt ex iis, qui hac de causa iter aggressi fuerint, vel ad vrbem se se contulerint, aliqui in via, aut etiam in ipsa vrbe, morbo, vel alia legitima causa impediti, aut morte præuenti, præfinito dierum numero non completo, ac ne quidem fortasse inchoato, præmissa exequi, ac Ecclesiam, & Basilicas huiusmodi adire nequeant: nos piæ promptæque illorum voluntati, quantum in Domino possumus, benignè fauere cupientes, eosdem, verè pænitentes & confessos, prædictæ indulgentiæ & remissionis participes perinde fieri volumus, ac si Ecclesiam, & Basilicas prædictas diebus à nobis præscriptis reipsa visitassent: Vos autem Venerabiles Fratres nostri Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi in partem sollicitudinis nostræ vocati, capite tubas argenteas, quarum vsus est in Iubileo, adhibete prædicationem Verbi Dei, & prænunciate populis gaudium magnum, sanctificentur, & Dei iuuante gratia, parati sint ad ea cœlestia dona capienda quæ bonorum omnium largitor Deus, filiis dilectionis suæ per ministerium humilitatis nostræ præparauit. Ad cœlestia munera in hac vrbe percipienda vocate cœtum, congregate populum, sanctificate Ecclesiam, docete omnes fidei vestræ creditas, quia aduenæ & peregrini sumus in hac vita, & ciuitatem hic permanentem non habemus, sed futuram inquirimus. Docete omnes, si vnquam aliàs, nunc potissimum, iras rixas, contentiones & inueterata odia extinguenda propter Christum, nunc præcipuè omnes carnis sordes esse detergendas: vt templum Dei mundum sit, vt vnusquisque vas suum possideat in honore & sanctificatione, & portet Deum in corpore suo. Docete eos maximè scelera detestanda esse, dandamque operam, ne quis Christiano nomine abutatur. Docete, sacros indulgentiarum thesauros lucrandi spem omnem inanem esse, nisi qui contrito & humiliato corde seipsum præparare, & Christianis operibus exercere studeat. Qui autem diuitiis abundant, aperiant viscera sua, & fratrum suorum pauperum inopiam subleuent, præcipuè verò erga peregrinos Romam venientes, misericordes sint, & sanctam hospitalitatem Deo gratissimam, & quam vetustissimi illi Christiani, etiam inter persecutionum fluctus diligentissimè coluerunt, ipsi quoque multa cum hilaritate spiritus renouent, atque obseruent, faciantque sibi amicos de mammona iniquitatis, vt recipiantur in æterna tabernacula. Admonete etiam omnes, vt orent pro Regibus & Principibus christianis, vt quietam & tranquillam vitam agamus, & pax ac concordia perpetuò conseruetur. Postremò docete eos, cum sanctam peregrinationem susceperint, qua modestia, qua deuotione, qua fraternæ pacis obseruantia conuectos eos oporteat, vt sint Christi bonus odor in omni loco. Præbere autem vos ipsos Fratres Venerabiles, & omnem Clerum exemplum in primis bonorum operum, formam gregis & vestigia virtutis, ac religionis veluti sale cæteri condiantur, & omnem peccati putredinem abhorreant, & denique omnes vnanimes in vno spiritu Christianæ Charitatis, atque in omni sanctitate & iustitia Deo seruiamus. Hortamur quoque & rogamus in Domino charissimos in Christo filios nostros Imperatorem electum, ac Reges & Principes omnes Catholicos, vtique plura, & magis illustria beneficia ab eo, per quem Reges regnant, acceperunt, tantò ardentiùs, vt par est, ad Dei gloriam procurandam pio zelo excitentur, præcipuè verò Fratrum nostrorum Episcoporum, & Superiorum Antistitum Pastoralem sedulitatem & vigilantiam adiuuent, & à suis Magistratibus ac Ministris adiuuari mandent, vt improborum licentia coerceatur, & bonorum studia eorum regia ope & gratia foueantur: Maximè autem erga peregrinos beneficentiam, & liberalitatem exerceant, curentque vt tutis incedant itineribus, & nulla hominum Perditorum vexatione perturbentur, sed hospitalibus, domibus, & publicis hospitiis amanter excepti, & commeatu, & rebus ad vitam necessariis recreati sine vlla concussione, & iniuria institutum iter ipsi peragant, & cum gaudio in patriam reuertantur. His enim hostiis Reges potissimum & Principes Deum sibi placabilem reddent, vt diu in terris fœlices viuant, & demum in æterna Tabernacula recipiantur ab illis ipsis pauperibus, erga quos misericordiam exercuerint, in quibus Christus pascitur, & nutritur. Vt vero præsentes litteræ, ad omnium Fidelium quibuscunque locis existentium notitiam facilius perueniant, volumus earum exemplis etiam impressis, manu Notarij publici subscriptis, ac personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ sigillo munitis, eandem prorsus fidem haberi, quæ haberetur iisdem præsentibus si exhibitæ forent & ostensæ: Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ indictionis, promulgationis, concessionis, impartitionis, hortationis,

rogationis, & voluntaria infringere, vel ei auſu temerario contraire, ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ, 1624. 3. Kalendas Maij, Pontificatus noſtri ano. 1.

Obſeruationes circa Bullam.

IVbilæum à *Iobel* dici paſſim reperies, & interpretes multi putant ſignificare buccinam, ſiue cornu arietis, quo ſolebant illo anno clangere, in memoriam liberationis Iſaac, & arietis eius loco ſubſtituti & immolati.

Secundò, alij deducunt à voce ſeu radice *Iabel*, quam dicunt Hebræis ſignificare idem quod afferre, & adducere cum lætitia & gaudio. Et ſic annus hic *Iobel* dicitur quaſi afferens omnia bona, & reducens quemque in libertatem priſtinam & hæreditatem, Ita Ribera, Serarius, Cornelius.

Tertiò, quidam deducunt à radice *Iobel*, quæ Hebræis ſignificat germen, ita vt annus Iobel idem ſit quod annus germinans omne bonum. Ita Caietan. & Bellarm.

Quartò, non abſone aliqui Latini deducunt à Iubilando, nam & Pontifices in ſuis Bullis id videntur indicare. Hinc Vrbanus VIII. ad Iubilæum ſuum omnes inuitans, ſic ſuam inchoat Bullam: *Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis.* Nimirum tota Chriſtiana Reſpublica tunc iubilat animo & corpore, quia exoneratur ſarcina & onere peccatorum, de quo dicit Propheta: *Iniquitates ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.* Hoc eſt onus Babylonis, onus Ægypti, quod anno Iubilæi excutere monentur Chriſtiani, vt ſanctificationis operibus poſſint vacare propterea etiam vocatur à Pontificibus *Annus ſanctus*, quia nimirum, vt loquitur Vrbanus Pontifex initio Bullæ ſuæ, *Annus eſt diuino cultui dicatus, ac feruentioribus Chriſtianæ pietatis ſtudiis deſtinatus:* Annus remiſſionis ac veniæ, tempus acceptabile, dies ſalutis. Secundò, *Annus ſanctus*, id eſt ſeparatus, ac ab alijs ſegregatus, plus venerationis habens quam alij anni. Sanctum enim idem ſignificare aliqui putant, quod ſeparatum, ſegregatum, ſeiunctum, ſicque ſignificatur annum illum inſtitutum eſſe, vt homo ſeparetur à carnali vita, & ſegregetur à ſæculi vitiis, & ſeiungatur ab omnibus peccati occaſionibus: vt ſit annus quo homo melius viuendi initium faciat, dicens cum Propheta: *Nunc cœpi quandoquidem buccina & vox Apoſtolica, omnes tunc ad pœnitentiam vocet* Annus quoque ſeparatus ab alijs ideo dici poteſt, quia vt in eadem Bulla dicitur: *Licet nullo excurrant tempore, quæ diuinæ largitatis muneribus non ſint fœcunda, ſpiritualibus ees non cumulent bonis, & nunquam ad ineffabilem Dei miſericordiam, eius aſpirante gratia, nobis aditus præcludatur: Nihilominus tot tantaque eo anno ad hominum ſanctificationem beneficia cælitus promanant, vt penè omnes ſacros theſauros diuino munere tunc in Chriſti fideles diffundere videatur.* Tertiò, *ſanctus* dici poteſt, vt ſanctum idem ſit quaſi ſanguine conſecratum: ergo quaſi ſanguine conſecratus eſt, quia fons & origo illius eſt theſaurus Eccleſiæ, qui conficitur ex valore ſanguinis Chriſti Domini, & ſanctorum Martyrum. *ſanctum* enim dicitur à *ſancio*, quod idem eſt ac firmum efficio: Pacta autem fiebant antiquitus firma ſanguine animalium, ſanguine hoſtiæ oblatæ, nihil enim ſanctum veteres faciebant, niſi quod ſanguine victimæ eſſet conſecratum, vel reſperſum, & qui hoc ſanguine aſpergebantur, ſanctificati dicebantur. Sic & nos illo anno ſpecialiter Sanguine Chriſti tanquam victimæ capiamur, dum eius ſatisfactiones ſanguine acquiſitæ nobis applicantur.

Proſequitur Vrbanus, & ſignificat huius anni figuram fuiſſe annum olim quinquageſimum: *Quapropter, ſi quinquageſimus annus, quem Deus Moyſen ſanctificare iuſſit, incredibili Hebræorum plauſu atque inæſtimabili gaudio excipiebatur, quantò magis decet Chriſtianorum orbem ſacro ſubinde anno recurrente lætari?* Vnde immeritò Nauarrus id negat, hac ratione ductus, quod ille in quinquageſimo, noſter in centeſimo anno fuerit inſtitutus à Bonifacio VIII, poſtea per Clementem VI. reductus ad annum quinquageſimum, deinde per Sixtum IV. & alios Pontifices ad annum 25. vt quælibet ætas illius muneris particeps fieret. Licet ergo non ſit vniformis annorum obſeruatio, ſicut antiqua lege 50. vniformiter obſeruabatur: propter hoc tamen non deſinit ille eſſe figura noſtri: quia inter figuram & figuratum non eſt neceſſarium vniformitatem vniuerſim reperiri, ſed ſufficit in multis. Vis ergo noſſe in quibus conformitas ſit figuræ ad figuratum antiqui Iubilæi ad noſtrum? Explicat id ſpecialiter Vrbanus.

Primò, inquit, *laborioſa eo tempore agriculturæ opera intermittebantur.* Ecce ergo figura: *Nunc proprio quiſque parcens labori fructus quos Chriſti Domini, Deiparæ Virginis, ac Sanctorum merita protulerunt, vberrimos percipit.* Ecce veritas adimpleta.

Secundò, diſtracta tunc prædia, alienique iuris effecta recuperabantur. Ecce iterùm figura: *Nam virtutes, dona & merita, quibus peccando meritò eximimur, liberali Dei miſericordia recipiemus.* Ecce iterum veritas adimpleta.

Tertiò, exules tunc Patriam repetebant: *Nunc ad Cælum vnde exulantes in hac lachrymarum valle* miſerè peteramus, iter nobis præmonſtratur & aperitur, & ita noſtrum Iubilæum in remiſſione peccatorum, in bona ſanctaque conſcientia in bona & firma ſpe fœlicitatis æternæ conſiſtit, iubilæum ibi noſtrum. Hinc dicebat B. Apollonius ſuis Cœnobitis (teſte Rufino & Palladio in vita eius): *Non oportet nos eſſe triſtes, quibus ſalus in Deo, & ſpes in regno cælorum. Triſtentur Gentiles, lugeant Iudæi, plangant ſine ceſſatione peccatores, nos verò, qui tantæ gloriæ ſpem & æternitatis habemus exultationem cur non omni exultatione replemur.* Et ita ſuos excitabat B. Apollonius, vt in eius Cœnobio nullus triſtis inueniretur: ſed ſupra modum gaudium & lætitia inter eos regnaſſet tanta, quanta haberi ab vllo hominum poſſet in terris.

Quartò, poſſumus addere his, quod ſerui in Iubilæo libertate donarentur; eratque figura libertatis noſtræ, quam de peccati & dæmonis ſeruitute aſſequimur, dum in filios adoptionis iterùm recipimur per pœnitentiam & Iubilæum, pleniſſima peccati remiſſione accepta.

Quinto, incarcerati liberabantur. Sic vinculis ſpiritualibus obligati, liberi à vinculis redduntur, & à carcere educuntur, & hoc videtur ſignificare ſolemnis illa *Portæ aureæ* apertio, quæ fit Romæ: Deſignare quoque poteſt apertionem illam portarum Limbi, quam fecit Dominus, cùm anima eius deſcendit ad liberandos Patres ſanctos incarceratos, de quibus intelligunt aliqui illud Pſalmi: *Attollite portas Principes veſtras, &c.* quia & tunc in Limbo fuit iubilæum maximum & vniuerſale, quo liberauit omnes ibidem exiſtentes, & ſecundùm aliquos, omnes etiam in Purgatorio detentos. ſignificat quoque illa portæ apertio, virtute clauium Petri aperiri theſaurum aureum Eccleſiæ, imo & ianuam Cœli remotis omnibus impedimentis, culpa per pœnitentiam, pœna per indulgentiam. Quæ omnia in ſuo Iubilæo Clemens VIII. apertiùs expreſſit, dicens: In hac vrbe claues Regni Cœlorum ſunt, & theſaurus ille Eccleſiæ inexhauſtus, cuius Cuſtos & Diſpenſator eſt Romanus Pontifex, qui eas quidem omni tempore diſtribuit, prout ſalubriter in Domino intelligit expedire, ſed anno potiſſimum ſancti Iubilæi pia & larga profundit manu, quando portæ ſanctæ aperiuntur more ſolemni, & Fideles à peccatorum labe expurgati, intrant in conſpectu Domini in exultatione, vt non iam ex veteris legis inſtituto (quæ vmbram tantum habebat futurorum bonorum) neque ex Hebræorum conſuetudine (quibus omnia contingebant in figura) aut ſerui humanæ ſeruitutis iugo conſtricti, liberi euadant, aut in carceribus vincti dimittantur, aut graui ære alieno preſſi liberentur: ſed animæ Chriſti ſanguine redemptæ, iugo ferreo diabolicæ tyrannidis, atque ex tetro carcere & vinculis peccatorum diuina ſacramentorum efficacia abſoluuntur, & dimiſſis debitis ac pœnis adoptionem filiorum Dei, & ad cœleſtis regni hæreditatem, & Paradiſi poſſeſſionem admittuntur, & alia quamplurima Dei beneficia accipiunt. Hæc Clemens VIII. in ſuo Iubilæo.

Vlteriùs Bullam hanc proſequens Vrbanus, rationem addit, cur quod olim centeſimo vel quinquageſimo anno ſeruabatur, ad breuius tempus coarctatum. *Humanæ*, inquit, *vitæ breuitatem ob oculos proponite, cogitate nos inſtar aquæ dilabi, ac vitam noſtram velut à texente præſcindi. &c.* Denique omnes inuitat ad Vrbem, vt ibi tanto beneficio fruantur. *Venite*, inquit, *ad locum quem elegit Dominus, accedite ad myſticam hanc Hieruſalem, tot tantiſque à Deo beneficiis auctam. Hic cœleſtes benedictiones, quas ſititis, non ex riuulis petitis, ſed haurietis aquas cum gaudio de fontibus Saluatoris.* Nempe Romana vrbs ob hunc Indulgentiarum

tiarum thesaurum, semper frequentata fuit & celebris & à sanctis viris eius habitatio exoptata. Sic S. Catharina senensis ob hæc libenter Romæ agebat, & quia Martyrum sanguine fuit consecrata inter cæteras vrbes. Vnde solebat dicere, cum Romæ ambularet: *Ego calco sanguinem Martyrum.* Sanctam quoque Brigittam viduam, vt habetur in libro Reuelat. eius cap. 120. & 105. Christus frequenter ei apparens, monebat vt indulgentias Romæ lucraretur, volebatque ab ipsa magnifieri indulgentias illas Romanas. Sed & in Iubilæis olim tantus fuit concursus hominum ad Romanam vrbem, vt sub Nicolao V. an. 1450. multi Romæ in turba suffocati perierint, teste Platina & Sabellico.

Meritò verò ad illam vrbem omnes fideles conuocantur, vt agnoscant vnitatem capitis omnia membra, vnitatem Pastoris oues, Petri sedem & fidei petram omnes Fideles.

De anno sequente Iubilæum, & eius indulgentiis

Zach. 14: IN *illa die exibunt aquæ viuæ de Hierusalem, medium earum ad mare orientale, & medium earum ad mare nouissimum.*

Hæc verba vsurpat Propheta, intuitu prophetico præuidens aquas doctrinæ & gratiæ Euangelicæ, quas Christus & Apostoli ex Hierusalem eduxerunt, & deriuarunt per totum Orientem & Occidentem (sub quibus reliquas duas mundi plagas scilicet Austrum & Aquilonem subintellige) dum in diuersis orbis partibus fidem prædicant. Nos autem his verbis vti possumus in hoc sequente Iubilæum anno, in quo solet

Prou. 5. Pontifex ad instantiam Primatû & principum Ecclesiæ, de Romana Vrbe (Hierusalē vera & spirituali) fontes gratiæ cœlestis per indulgentias & diuersas Orbis plagas deriuare. Nempe adimplet Pontifex Romanus illud Sapientis: *Bibe ex cisterna tua primùm, & deriuentur putei tui foras.* Fontem hunc indulgentiarū in me-

Zach. 13: dio vrbis sanctæ, *in ablutionem peccatoris & menstruatæ* primò aperit, vt Romani qui censentur primi *de domo Dauid*, abundè bibere possint & lauari. Et omnes *Habitantes Hierusalem*, hoc est, omnes qui Romanam fidem sequuntur, siue omnes Ecclesiæ militantis incolæ illuc possint concurrere. Sed quia non omnibus ob varia impedimenta id possibile est, ex benignitate sua deriuat puteos suos foras, & ad diuersas Prouincias riuulos emittit, vt omnes & lauari possint & bibere.

Nos ergo ad illam vrbem non potuimus progredi, quæ est cæterarum Magistra Ecclesiarum, prima catholicæ Religionis sedes, Mater credentium, orbis Caput. Non potuimus ad Ecclesiam illam magnam & populum grauem peruenire, & afferre ibi gloriam in atrio sancto eius, nec calcare terram illam sanctam, quæ tot Martyrum sanguine fuit consecrata & cruentata; nec videre ordinem illum hierarchicum diuini aliquid præ se ferentem, & repræsentantem quoddam gloriæ cœlestis specimen, scriem illam Summi Pontificis cum tot Cardinalibus, Episcopis, ac diuersi officij Prælatis, quæ *vt castrorum acies est ordinata*, quæ habet in hoc mundo aliquid diuinitatis. Non potuimus ad illud templum materiale proficisci, in quo adest petra angularis, Ecclesiæ fundamentum: & capita illa Apostolorum, per quos Ecclesia Religionis sumpsit exordium, inuisere. Iterum dico, non potuimus haurire ibi aquas de fontibus saluatoris: Hinc riuuli modò ad nos descendunt, de petra illa scaturiente aquas per desertum huius mundi. Nunc animos & meritò vsurpamus propheticam illam sententiam: *De Hierusalem exeunt*

Andreas Masius. *aquæ viuæ ad mare Orientale & ad mare Occidentale* (per quod aliqui intelligunt Oceanum Orientalem & Occidentalem; quo Hispani & Lusitani nauigant in Indiam, tam Orientalem quam Occidentalem, fidem gratiamque Christi ibi prædicantes) hoc est ad diuersas orbis partes. Et rectè proposi-

Zach. 14. to nostro congruit quod sequitur: *In æstate & in hyeme erunt, & erit Dominus Rex super omnem terram: In die illa erit Dominus vnus, & nomen eius vnum*: quia hæ indulgentiæ ad aliquas partes orbis deueniunt citiùs, ad alias tardius, ita vt quibusdam locis in æstate, aliis in hyeme promulgentur: & finis earum est, vt omnes Fideles per orbem dispersi, Regem vnum, Dominum vnum Christum agnoscant, vno ore, vno spiritu, vna fide illum laudantes. Et ita hæc largitas fit à Pontifice ad orbis varias plagas, vt benignitas patris ad filios dispersos: & Pastoris ad oues quæ in vnum simul confluere non possunt, magis elucescat, & vnius ouilis, vniusque pastoris vnitas appareat, eiusdemque fidei splendor toto orbe rutilet: Denique vt in membra singula caput influat, & illa charitatis glutino arctissimè se capiti connexa agnoscant, & idem ille spiritus vnitatis, veritatis, & pietatis, quo mirabiliter totum corpus compactum & coagmentatum est, tanto illustrius declaretur.

Docet certe interim Pontifex, quod ad quasdam Prouincias & Regiones, hæ aquæ viuæ, hi riuuli gratiæ deriuari non possunt eo quod ab vnitate sese absciderint, tanquam ingrati filij Ecclesiam Matrem reliquerint, recalcitrantes postquam suxerunt vbera, eius scilicet fidei & doctrinæ rebellantes, & in aquis fœtidis doctrinæ prauæ & hæreticæ sese immergentes. Cuperet tanquam pius Pater, vt filij omnes essēt vniti spiritu Fidei: tāquā pius pastor, vt oues omnes vnum ouile agnoscerent: tanquam caput mysticum, vt omnia membra viua essent, & eodem spiritu animante coniuncta. Hunc dolorem tanquam Patris amoris cor lancinantem, suis lachrymis & verbis: sic expressit Clemens VIII. pius Pontifex, *Cùm verò ex nostro Pastoralis Officij munere charissimos in Christo filios nostros Imperatorem electum, Reges & Principes Catholicos, & omnes Christi Fideles toto terrarum orbe, in remotissimis etiam Prouinciis & Regionibus commorantes ad Iubilæi huius sanctam & iucundissimam in Domino celebritatem summo cum gaudio vocamus, atque inuitamus, eodem planè tempore acerbissimi doloris sensu vehementissimè commouemur, mente atque animo recogitantes, quam multæ nationes & populi seipsos miserabiliter absciderint ab vnitate & communione Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ, qui proxime superiori centenario, in ipsa vna Catholica & Apostolica Ecclesia Romana nobiscum vnanimes, & eum consensu in domo Domini ambulantes, sanctum Iubilæi illius annum, multa cum lætitia & spirituali exultatione celebrarunt, pro quorum æterna animarum salute, vitam nostram & sanguinem si opus esset, libentissimè effunderemus.*

Respiciebat hic Pontifex verè clemens ad Angliam & Scotiam, Daniam, Noruegiam Hollandiam, Saxoniam, aliasque Aquilonares Prouincias, quæ præcedente sæculo Lutheranæ Caluinianæque doctrinæ veneno infectæ, à Romana Ecclesia & fidei vnitate se præsciderunt, vt verificatum videamus illud Prophetæ: *Ab Aquilone panditur omne malum*, quia omnis Hæresis iam regnantis initium à partibus Aquilonaribus processit: hos ergo ipse lachrymis paternis deplorat, & creuoris proprij vnda vellet posse iis succurrere, & ad vnitatem reducere.

Debemus quoque nos fratrum horum errantium misereri, & pro illis feruenter orare, vt Deus eorum tandem miseratus, meliorem eis mentem inspiret, vt ad fidei veritatem resipiscant, & de errorum tenebris ad veram lucem emergant: & corporis vnitati iterum tanquam membra connectantur, gaudeatque Mater Ecclesia clementi & benigno sinu suo iterum illos excipiens, ac brachiis charitatis amplectens, & ad vbera veræ doctrinæ iterum sugenda tanquam paruulos admouens. Hæc est vna ex primariis causis, cur Romani Pontifices thesaurum Ecclesiæ tam largè aperiant, & tam abundanti indulgentiarum benedictione nos repleant. Expressè enim præscribunt tanquam conditionem indulgentiæ lucrandæ, vt oremus piè & feruenter pro exaltatione sanctæ Matris Ecclesiæ, pro hæresum extirpatione, pro Principum Christianorum, & fidei vnitate.

Itaque in hac indulgentiæ publicatione debent Pastores & verbi Dei præcones, vti verbis illis Apostoli: *Obsecro primum fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus & omnibus qui in sublimitate sunt: vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate, hoc enim bonum est & acceptum coram saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.*

Oportet primò feruentem orationem offerre Pro pontifice, quia pro illo orantes, pro tota Ecclesia oramus: nam ibi multum ab illo Ecclesiæ dependet fœlicitas. Sicut enim stellæ à sole membra à capite, milites à Duce, oues à Pastore, filij à parente, nauis à rectore dependet, ita nos ab illo. Ipse sol noster est, nos stellæ: ipse Pastor, nos oues pascuæ eius: ipse Dux omnium qui militant sub Christi Cruce, nos milites de grege: ipse Nauarchus, nos in naui eius remigantes. Orandum igitur, vt Arcem suam tanquam alter Noë rectè dirigat, inter tot fluctus, bella, seditio-

 ones,

nes hæreses. Conspicant vndique inferni vires ad eam submergendam, nisi gubernaculum viriliter teneat, spei vela expandat, fidei anchoram figat, & nutantem nauiculam confirmet: Imploranda est illi abundans sapientia & gratia, quia non vnius populi curam habet, sed totius mundi: ad eum spectat regere Ecclesias totius orbis, ordinare Episcopos, fidem plantare in locis infidelium, orbem totum iudicare, Principes ad vnionem reducere. Hinc Bernardus ad Eugenium scribens dicit: *Interest tua, dare operam quam possis, vt increduli conuertantur, ad fidem conuersi non auertantur, auersi reuertantur, peruersi ordinentur ad rectitudinem, subuersi reuertantur ad veritatem.* Sic ergo Dominus super eum posuit orbem, ad quem sustinendum multa eget fortitudine, & feruenti Fidelium prece tanquam adiutorio.

Pastores quoque ac verbi Dei Præcones, debent in his Iubilæi indulgentiis præire & clangere buccina, sicut olim in anno quinquagesimo, & Apostolico spiritu ac voce omnibus inclamare. Quod quicumque voluerit possit redire ad possessiones quas vendidit, exul ad patriam, debitor ad plenam libertatem, seruus ad manumissionem. Tantùm requiritur ab eis, vt afferant chyrographa sua, & obliterabimus ea in sanguine Agni. Declarent captiui vincula sua & disrumpemus ea auctoritate Petri. Qui vendiderunt vt Esau primogenituram suam, qui gratiam & merita sua animamque dæmoni obsignarunt, qui renunciarunt hæreditati cœlesti, reuertantur ad solum, & pœniteant; & in integrum illis restituentes, dimittemus cum gaudio iubilantes. Quis non festinet, vt tam facili negotio tanta deperdita bona recuperet? Quis non optet exui iugo ferreo diabolicæ seruitutis tam leui pretio? Quis recuset debitis grauissimè oneratus, alienis pecuniis & operibus sibi oblatis satisfacere, cum ex se soluere non possit? Vtique ieiuniis, vigiliis, disciplinis, austera pœnitentia oportet nos peccata nostra redimere; sed quia excusat se homo infirmus & delicatus, dicitur ei, Ecce opes supererogatas sancti habent, & satisfactiones quibus non indiguerunt ob suam innocentiam; tu ergo accipe eorum vigilias, ieiunia, sudores, sanguinem, & tua debita solue; solum pœniteat te tanta contraxisse debita, & illa aperi sacerdoti Christi locum tenenti. Quare ergo torpent aut cunctantur homines, & negligunt tanti fructus occasionem? Accedant omnes, vt possint gratias agere pro tanto beneficio & dicere: *Dirupisti Domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.*

Obseruationes circa Iubilæum?

PRimò, Pontifex vt tanto celebriores sint Iubilæi indulgentiæ, solet alias indulgentias & facultates absoluendi à casibus Sedi Apostolicæ reseruatis, anno currente suspendere. Hinc Vrbanus VIII. Bullam sequentem edidit.

Vrbanus Episcopus seruus seruorum Dei ad futuram rei memoriam.

CVm nuper sancti Iubilæi celebrationem à vigilia Natiuitatis Domini nostri IESV CHRISTI anni proximè venturi inchoandam, vsque ad finem eiusdem anni duraturam, vniuerso populo Christiano de Ven. Fratrum nostrorum S.R.E. Cardinalium assensu indixerimus, ac omnibus vtriusque sexus Christi fidelibus verè pœnitentibus & confessis, qui beatissimorum Petri & Pauli Apostolorum Basilicas, & S. Ioannis Later. ac B. Mariæ Maioris de Vrbe Ecclesias visitarent, plenissimam omnium peccatorum suorum indulgentiam, remissionem, & veniam concesserimus, prout in nostris nuper desuper confectis litteris plenius continetur. Cupientes vt Christianæ nationes ex omnibus terrarum orbis locis in alma vrbe nostra, in fidei ac religionis vnitate congregatæ, eodem pietatis ac deuotionis spiritu Basilicas, & Ecclesias prædictas, quo maximo fieri poterit concursu, durante eodem Iubilæo, visitent & frequentent, multorum Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum exemplo adducti, omnes & singulas indulgentias, etiam perpetuas, & peccatorum remissiones ac facultates, & indulta absoluendi etiam in casibus Sedi Apostolicæ reseruatis, etiam in litteris de Cœna Domini legi solitis contentis, quibusuis Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, etiam sancti Ioannis Hierosolymitani, Domibus, Militiis, Ordinibus etiam Mendicantium, Congregationibus, Confraternitatibus etiam Laicorum, Vniuersitatibus, & piis locis, illorumque Ordinibus, Capitulis, Conuentibus, Magistris, Superioribus, & tam sæcularibus, quam quorumuis etiam Mendicantium Ordinum Regularibus personis, Coronisque, Granis, Imaginibus & Numismatibus ex metallo, seu quacumque siue alia materia confectis, tam singulariter, quam vniuersaliter per quoscumque Romanos Pontifices Prædecessores nostros, ac etiam nos, etiam ad instantiam Imperatoris, Regum, Ducum & aliorum Principum, aut ipsis etiam Imperatoribus, Regibus, Ducibus, Principibus, vel aliis quacumque alia mundana, vel Ecclesiastica dignitate, etiam speciali nota digna fulgentibus, etiam ad instar Iubilæi, aut alias quomodocumque, & ex quibusuis causis & occasionibus, sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac alias quomodolibet concessis, quorum omnium tenores, formas, derogationes, & decreta præsentibus pro expressis haberi possumus, Apostolica auctoritate, de eorumdem Fratrum consilio, & assensu, ac Apostolicæ potestatis plenitudine suspendimus, & suspensas esse declaramus, easque & ea, eodem anno durante, nulli prodesse aut suffragari debere, irritum quoque & inane decernimus, si secus super his a quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca præsentes auctoritate Apostolica præcipimus & mandamus ne interim aliæ, quam indicti à nobis prædicti Iubilæi indulgentiæ, siue publicè, siue priuatim quouis prætextu, & vbiuis locorum, & gentium sub excommunicationis, eo ipso incurrendæ, aliisque, arbitrio Ordinariorum infligendis pœnis publicentur, vel nuncientur, aut in vsum demandentur. Non obstantibus præmissis, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, nec non Ecclesiarum, Monasteriorum, Conuentuum, Ordinum, Congregationum, Hospitalium, Confraternitatum, Vniuersitatum, Collegiorum, & locorum, aliorumque prædictorum etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegiis quoque exemptionibus, & indultis Apostolicis illis, eorumque superioribus & personis, ac aliis quibuscumque, per eosdem Romanos Pontifices Prædecessores nostros, ac nos, & dictam sedem eiusque Legatos, sub quibuscumque tenoribus & formis ac cum quibusuis clausulis, & decretis, & ex quibusuis causis concessis, confirmatis, & innouatis, quibus omnibus, etiamsi in illis caueatur expressè, quod sub similibus, vel dissimilibus suspensionibus nequaquam comprehendantur, nisi de illis specialis, & indiuidua mentio fiat, illis alias in suo robore permansuris ad effectum præmissum hac vice dumtaxat specialiter, & expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque. Et quia difficile nimis esset præsentes, quocumque vbi illis opus fuerit, perferri. Volumus earum exemplis etiam impressis, Notarii publici manu, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ obsignatis, eandem prorsus fidem in iudicio, & extra vbique locorum exhiberi, quæ adhiberetur præsentibus, si essent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergò omnino hominum liceat hanc paginam nostræ suspensionis, declarationis decreti, præcepti, mandati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis *Dei*, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. *Datum* Romæ apud sanctum Petrum. Anno Incarnationis *Dominicæ*, 1624. 6. Non. *Maij*, Pontificatus nostri Anno 1.

Circa quam Bullam aduerte primò, omnes omninò tolli siue suspendi quæ à Romanis Pontificibus concessæ fuerunt, siue sint plenariæ siue non plenariæ. Vnde quidam decepti fuere ex lectione Nauarri aut aliorum qui de Iubilæo tractant, & scribunt non suspendi nisi indulgentias plenarias. Licet enim aliqui Pontifices in suis Iubilæis tantum plenarias suspenderint, tamen hoc non est iuris vniuersalis; sed pro libito, potest etiam non plenarias Pontifex suspendere, quod fecisse Vrbanum, tum ex Bullæ verbis constat, tum ex responsione Cardinalium post Bullam emanatam suspenduntur quoque indulta & facultates absoluendi a casibus Pontifici reseruatis: intelligit Nauarrus de illis indultis quæ concessa sunt à Sede Apostolica, in ordine ad lucrandas indulgentias.

Sed Bulla Vrbani loquitur absolutè & vniuersaliter, ita vt vi illius omnis absolutio casuum Sedi Apostolicæ reseruatorum, censeatur inualida illo anno durante (exceptis casibus necessitatis) nisi ab illis detur, quibus tunc specialiter illa facultas committitur.

Aduerte

Aduertè secundo, suspendi indulgentias quoad omnes, ita vt nec possimus facere exceptionem etiam pro mortis articulo, quia morituris non sunt necessariæ indulgentiæ, quibus potest succurri per Sacramenta, & propriam satisfactionem. specialissimo fauore Vrbanus post Bullam, Patribus Societatis asseritur concessisse, vt illo anno in mortis articulo possent lucrari plenariam indulgentiam. Sic & Patribus Ord. Minorum de Obseruantia, in gratiam Capituli generalis eorum, quod illo anno fiebat Romæ, concessit vt certum numerum Medaliarum, cum indulgentiis concessis in Canonizatione S. Caroli Borromæi, possent distribuere. Sic & Apostolica benignitas per bullam specialem prouidit, vt incarcerati & perpetua clausura detenti, Iubilæum illo anno possent lucrari sine visitatione Vrbis & Basilicarum eius.

Aduerte tertio, non suspendi indulgentias quas Episcopi, Archiepiscopi, primates, Cardinales concedunt: quia solum illas suspendit Pontifex, quas ipse vel Romani Pontifices eius Prædecessores concesserunt. Et Cùm illas omnes & singulas suspendat, sequitur illo anno suspensas fuisse etiam indulgentias confraternitatis Rosarij, & indulgentias Portiunculæ Ordinis Minorum concessas, cuius contrarium male aliqui docuerunt.

Aduerte quarto, suspensionem intelligi de indulgentiis quoad viuos, non de indulgentiis quoad defunctos: has enim non solet sedes Apostolica suspendere, quia cum suspensio illa soleat fieri, vt omnes ad Romanum Iubilæum concurrant, hoc defunctos non concernit. Vnde Romæ declaratum fuit altaria priuilegiata etiam illo anno vbilibet existentia, manere in suo vigore, sicut & indulgentias pro defunctis quæ aliquibus Numismatibus sunt concessæ.

Secundo, solet Pontifex anno sequente Iubilæum, aut in similibus Iubilæo indulgentiis, per vniuersum orbem concessis, quindecim dies, aut duas hebdomadas, à die promulgationis in loco factæ designare ad peragenda opera requisita, & præscripta.

Quæritur primò, an qui die Veneris vel Sabbati ante primam Dominicam confitetur propter multitudinem concurrentium, lucretur indulgentiam? Respondeo affirmatiuè, tum quia hæc est praxis Ecclesiæ, tum quia opinio communiter tenet non esse necessariam confessionem vt infra dicemus, si quis non habeat mortale, illi autem communicantes supponuntur non habere peccatum mortale. Ita Laymanus, Henriquez, & alij, qui etiam rectè aduertunt in hac materia fauorabili per duas hebdomadas assignari solitas, tres Dominicas comprehendi ex praxi Ecclesiarum. Quia Dominica non tantum est principium septimanæ sequentis, sed quodammodo etiam finis & complementum præcedentis, Quapropter sufficiet confiteri & communicare in Dominica, qua finitur secunda hebdomada, id enim approbat Ecclesiarum consuetudo, quæ est optima legum & priuilegiorum interpres. Et quamuis consultius sit confiteri ante alia opera præscripta, vt in gratia fiant, non est tamen id necessarium (vt infrà dicemus) quia sufficit esse in gratia in actu vltimo, quando indulgentiæ lucrandæ sunt.

Quæritur secundo, an qui ieiunauit in vna hebdomada possit communicare in altera? Respondeo affirmatiuè, nam & hoc expressit Greg. XIV. an. 1591. & Greg. XV in indulgentiis an. 1625. Addit Henriquez Episcopum Salmanticensem consultatione habita cum Sapientibus Salmanticensibus, declarasse eos qui diligentiam fecerint in secunda hebdomada, posse etiam alio die tertiæ hebdomadæ communicare. Licet ergo Bulla quandoque videatur significare intra eandem hebdomadam omnia esse facienda, & tunc securius sit, ita etiam facere, tamen probabile est multis Doctoribus, satis impleri mentem Pontificis, licet in vna hebdomada ieiunes & altera adimpleas alia opera. Ita Rodriguez, Laymanus, & alij.

Quæritur tertio, an qui in loco, vbi promulgatum est Iubilæum, visitauit præscriptas Ecclesias, sed postea certa de causa alio migrat, vbi non est promulgatum, vel iam adimpletum ibi est; an tamquam ille possit in altero illo loco ieiunare, confiteri, communicare, & sic Iubilæum lucrari? Respondeo affirmatiuè, quia cùm habeat priuilegium confitendi cuilibet approbato, potest & alibi confiteri & communicare, & cùm non sit ordo necessarius inter opera præscripta, sufficit quod visitarit locum in quo erat Iubilæum, aut processioni ibi interfuerit, si id requirebatur, & alia opera adimpleuerit vbicumque, modo intra tempus præscriptum in Bulla.

Quæritur quarto, an pluries quis possit lucrari Iubilæum, si pluries fecerit opera præscripta, v. g. vna septimana ieiunat, communicat, visitat Ecclesiam; altera quoque septimana id facit vt bis lucretur. Item lucratus est in vna Diœcesi, post aliud tempus promulgatur in altera, vadit, & ibidem adimplet opera, vt lucretur illud iterum? Respondeo plurimos Doctores grauissimos existimare pluries posse dictis modis, aliquem lucrari Iubilæum. Item pluries vi illius absolui posse à casibus reseruatis, si postquam semel lucratus est Iubilæum, iterum in illos incidat, & adimpleta opera præscripta iterum petat absolui. Et hæc fuit hactenus communior opinio; quia cum lex & priuilegium non restringant, nec nos restringere debemus. Imo beneficium Principis, iuxta Iurisperitos, late quatenus verba patiuntur interpretandum est: ideo nisi alia mens Pontificia expressa fuerit, vel aliunde constet, hactenus dicta opinio omnino probabilis est. Dicit tamen Vincentius Filliucius Soc. Theologus & Romæ Pœnitentiarius an. 1620. mense Maio declarasse S. Congregationem Interpretum Concilij tantum semel acquiri posse indulgentiam per Iubilæum & tantùm semel quempiam à casibus reseruatis posse vi illius absolui. Quæ declaratio si certa est, illi standum erit. Dico si certa est, nam multæ declarationes incertæ feruntur sub nomine Congregationis Cardinalium, vt passim doctis notum est.

Quæritur quinto, an qui oblitus est aliqua reseruata, & transacto Iubilæo meminit & confitetur, possit tunc à quolibet confessario approbato absolui? Respondeo affirmatiuè, quia indirectè absolutus fuit, & sublata reseruatio. Ita fere docent omnes.

Quæritur sexto, an idem sit dicendum de voti commutatione, si pœnitens fuit oblitus, & Iubilæo transacto petit commutari. Affirmat Henriquez, sed Rodriguez, Laymanus, & alij negant.

Ratio diuersitatis afferri potest, quia vt dixi, virtute Iubilæi pœnitens indirectè fuit absolutus a casu reseruato, non potest autem dici virtute illius absolutus à voto. Altera tamen opinio non est etiam improbabilis. Vide Lessium.

Lessius cap. de voto.

Quæritur septimo, an per opera quæ sunt aliunde præcepta vel obligationes, possit satisfieri Iubilæo? Sed ad hoc infra respondebimus affirmatiuè, nam & solent promulgari quandoque Iubilæa requirentia tria ieiunia, in quadragesima, aut feriis quatuor temporum.

LECTIO XIII.

De thesauro indulgentiarum.

1. *Docet esse in Ecclesia thesaurum satisfactionum.*
2. *Docet eam ab initio Ecclesiam illum dispensasse.*

PROPOSITIO I.

Indulgentiæ ortum habent ex thesauro satisfactionum Christi & sanctorum.

Optimè hic thesauri nomine vtitur, similitudine desumpta à thesauro materiali. Definiunt autem thesaurum Iurisconsulti: *Depositionem pecuniæ, cuius non extat memoria.* Sed latius loquendo vocamus thesaurum, cumulum aliquem, in quo res pretiosæ sunt reconditæ. siue ergo primo modo accipias, est in Ecclesia thesaurus ex satisfactionibus Christi ac sanctorum conflatus, ab immemoriali tempore initiatus, hoc est ab initio mundi, & tempore Abel iusti, vt statim dicemus siue secundo modo accipias, est hic thesaurus in Ecclesia velut cumulus asseruatus rerum maximè pretiosarum & diuitiarum ipsius Christi. Sic enim loquitur Apostolus ad Ephes. 3. *Data est mihi gratia euangelizare inuestigabiles diuitias Christi & illuminare omnes quæ sit dispensatio Sacramenti à sæculis absconditi.* Vbi inuestigabiles diuitias vocat copiam gratiarum & bonorum, siue meritorum, siue satisfactionum, quam Christus nobis reliquit. Et Sacramentum à sæculis absconditum in Deo, est redemptio quam per Christum destinauit facere Pater Æternus, & hæc dispensatur quotidie per applicationem, quæ fit pretij per Christum acquisiti, siue in Sacramentis, siue in Sacrificiis, siue in indulgentiis, ibi enim dispensantur, siue communicantur hæ Christi diuitiæ, huius thesauri inexhausti opes.

Eodem modo loquitur c. 2. dicens, *Deum qui diues est in misericordia, ostendisse in superuenientibus sæculis abundantes diuitias gratiæ suæ, in bonitate super nos in Christo Iesu.* Itaque

Ad Eph. 2.

ſicut in omni Republica benè instituta, eſt ærarium quoddam ex quo deſumi poſſunt, quæ neceſſaria ſunt ad ſubueniendum neceſſitatibus Reipublicæ aut eorum qui magis egent: Ita & in Eccleſia Dei theſaurus hic, eſt velut ærarium, è quo deſumitur pretium pro iis qui inopes aut vix ſoluere poſſunt.

Sed quæres, vbinam ſit hic theſaurus; ſi enim diſpenſatur & diſtribuitur, oportet ſcire vbinam ſit? reſpondeo ſi eſſet theſaurus materialis, deſignaretur locus, in quo reperiretur: ſed cùm ſit ſpiritualis, non eget loco materiali; ſed eſt in diuina acceptatione, & præſentia Dei perpetuò exiſtens. Et quidem ita perpetuò, vt etiam poſt diem iudicij manſurus ſit iſte theſaurus, quia inexhauſtæ ſunt ſatisfactiones Christi & Sanctorum, nec obliuioni tradentur in perpetuum: Et licet tunc de facto non ſint applicandæ remittendis vlterius peccatis, non tamen otioſæ erunt, quia Dei gloriam Chriſtique ac Sanctorum illuſtrabunt.

Sed particularius forſitan noſſe aliquis cupiat, quomodo ex ſatisfactionibus Christi ac Sanctorum dicamus theſaurum hunc conflatum. Primo igitur, vt de Chriſto loquamur, certum eſt ipſum per ſe nulla indiguiſſe ſatisfactione, vtpote qui peccatum non fecit, nec facere potuit: De quo dicit Apoſtolus ad Hebræos 7. *Non habuit neceſſe prius pro ſuis delictis ſacrificium offerre, deinde pro populo, cum fuerit innocens, ſanctus, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cælis factus.* Potuit ergo ſatiſfactiones ſuas & paſſiones aliis applicare, & cum fuerint infiniti pretij, toti mundo reconciliando ſufficientes ſunt, & infinitis ſi darentur mundis. Imò verò, cum vna ſanguinis eius gutta, propter vnionem ad Verbum, pro totius humani generis redemptione ſuffeciſſet, nihilominus copioſum quoddam profluuium dedit: vt ait D. Bernardus: *Quod gutta potuit, voluit vnda.* Nec vnum ſatisfactorium opus operatus eſt, ſed innumera à conceptione ſua vſque ad mortem, idque ardentiſſima charitate. Superabundans ergo fuit eius ſatisfactio, per tot paſſiones, & opera pœnalia, & pluſquam ſufficiens pro exhauriendis totius mundi peccatis, tam ſecundum pœnam, quam ſecundum culpam: & ita ex ſuperfluentibus ſatisfactionibus, infinitum theſaurum militanti Eccleſiæ acquiſiuit, quo poſſit vſque in finem ſæculi vti, ſiue ad culpas redimendas in Sacramentis, ſiue ad debitum pœnæ extinguendum in indulgentiis. Vide quæ diximus de infinita Chriſti ſatisfactione.

Tom. 2.

Secundo, etiam ex paſſionibus & ſatisfactionibus Sanctorum confici hunc theſaurum, definit Clemens Pontifex in Extrauaganti *Vnigenitus*. Vbi declarat ad huius theſauri cumulum; Beatiſſimæ Dei Matris, omniúmque electorum à primo iuſto vſque ad vltimum, merita ſiue ſatisfactiones adminiculum præſtare. Licet enim hic theſaurus infinitus foret, ex vi ſatisfactionum Chriſti intenſiuè, vt loquuntur Theologi: ex ſatisfactionibus tamen Sanctorum extenſiuè creſcere nihil vetat; & voluit Chriſtus ſuos ſanctos honorare ſatisfactionibus ſuis iſtorum paſſiones in hoc etiam theſauro coniungendo, vt illæ quoque aliis poſſint applicari. Cùm enim propter vnionem charitatis vnus pro alio poſſit ſatisfacere, & multi Sanctorum plurima paſſi ſunt, plurima opera pœnalia exercuerunt, quæ non erant neceſſaria ad ſatisfaciendum pro peccatis propriis; non debuerunt illæ ſatisfactiones obliuioni tradi, ſed manent in acceptatione Dei, vt aliis applicentur. Sic Beatiſſima Virgo Maria, ne quidem peccato veniali fuit obnoxia, & ſic nulla eguit ſatisfactione: & tamen quantos paſſa eſt ipſa cruciatus? & quoties doloris gladius animam eius pertranſiuit? Sic Beatus Ioannes Baptiſta in vtero ſanctificatus fuit, & *neſciuit labem niuei pudoris*, & tamen quam auſteram egit pœnitentiam in deſerto? An putas id inutiliter eum feciſſe? Item pro quibus exiſtimabimus peccatis Stephanum ita lapidatum, Laurentium aſſatum, Bartholomæũ Excoriatũ? Et ita de aliis diuerſiſſimis Paſſionibus Sanctorũ, ſiue Apoſtolorũ, ſiue Martyrum, ſiue Pœnitentiũ, poſſumus loqui. Quid peccauit Dominicus quotidie ſe ad ſanguinem vſque flagellis cædens? Quid Athanaſius in antris & ſepulturis deliteſcẽs? Quid Antonius, Benedictus, Franciſcus? Quid Chatharina, Agatha, Agnes, Liduuina, Ludgardis, Chriſtina Mirabilis, quę tantis corpus expoſuerunt paſſionibus? Quid illi omnes, de quibus Apoſtolus ad Hebr. 11. *Alij lapidati ſunt, ſecti ſunt, diſtenti ſunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus in ſolitudinibus errantes, in ſpeluncis & cauernis terræ.* An non hi omnes dicere poterant cum Iob: *Vtinam appenderentur peccata quibus iram merui, & calamitas quam patior in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret.* An ergo perierunt hæc omnia opera pœnalia; imò viuunt & permanent ante oculos Dei, vt indigentibus membris eiuſdem corporis Chriſti myſtici applicentur. Ipſi tanquam Parentes nobis theſaurizauerunt, vt in præſenti tempore illorum abundantia noſtræ ſit inopiæ ſupplementum. Hoc indicat Apoſtolus dum dicit: *Non debent filij parentibus theſaurizare, ſed parentes filiis. Ego autem libentiſſimè impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris.* Vbi ſignificat Apoſtolus, ſe vt ſpiritualem Patrem theſaurizare filiis, quos per Euangelium genuerat, & ſe libentiſſimè impendere omnia pro illis, omnes labores & cruciatus quos ſuſtinebat. *& poſt omnia*, inquit, *libentiſſimè ſuperimpendar*, hoc eſt expendar ipſe, meũ ſanguinẽ vitã meam, pro vobis exhauriendo & profundendo. Quod idem alibi dixerat: *Omnia ſuſtineo propter electos.* Et iterum: *Nunc gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea, pro corpore eius quod eſt Eccleſia.* Ex quo loco multi interpretes hunc theſaurum non ſolum ex paſſionibus Chriſti, ſed & Sanctorum conſtare colligunt. Quaſi dicat Apoſtolus, quia voluit Deus theſaurum Eccleſiæ ex Chriſti ſatisfactionibus conflatum, compleri paſſionibus Sanctorum: ideo gaudeo tanta pati pro Eccleſia, vt poſſim hiſce paſſionibus meis adiungere quod deeſt, & ex altera parte adimplere quod voluit Deus adiici, vt completus foret theſaurus. Vide Cornelium in illum locum, Bellarm. & Suarem de Indulg.

2. Cor. 12.

Col. 1.

Tertiò, ex dictis collige conflari hunc theſaurum, non ſolùm ex ſuperfluis ſatisfactionibus Sanctorum, iam cũ Chriſto regnantium, ſed etiam ex ſatisfactionibus ſanctorum adhuc viuentium. Ex operibus ſcilicet piis exercitiis pœnalibus, ærumnis, tribulationibus, pœnitentiis membrorum Eccleſiæ, augetur in dies hic theſaurus. cum multi ita iuſti ſint, & à peccatis liberi, vt non egeant milleſima parte paſſionum quas ſuſtinent, ad ſatisfaciendum pro peccatis propriis. Ipſi ergo omnes illas paſſiones ſuperfluas ſibi, in commodum totius corporis, cuius membra ſunt, contribuunt, & ſic illa quotidie reponuntur in hoc theſauro.

PROPOSITIO II.

Theſauri huius diſpenſatio, & diſpenſandi authoritas, data fuit Eccleſiæ iam ab initio.

In veteri lege iam inchoatus fuit hic theſaurus, vt patet ex definitione Clem. VI. qui dicit incepiſſe, à primo iuſto Abel vſque ad vltimum, nec dubium Sanctos veteris Teſtamenti plurimas ſuperabundantes ſatisfactiones habuiſſe. Hoc patet de Iob, & aliis Prophetis, qui multa paſſi ſunt, non neceſſaria ad peccatorum ſuorum expiationem. Ieremias in vtero ſanctificatus, lapidatus fuit, Iſaias ſectus, Zacharias occiſus. Attamen auctoritas diſpenſandi hunc theſaurum, reſeruata fuit Eccleſiæ nouæ. Illo ergo tempore colligebatur, vt cùm tempus veniret gratiæ, diſtribueretur: quando ſcilicet ad inſtar prudentis Patrisfamilias, diſpenſator euangelicus iuxta commiſſionem ſibi datam, de theſauro ſuo proferre debebat noua & vetera. Et cùm antiquis Sacerdotibus non fuerint claues datæ ad aperiendũ regnum cœlorum, etiam non fuerunt datæ ad aperiendum hunc theſaurum. Sed dices, bonorum communio videtur ſemper ſpectare ad illum qui communitati præeſt, & ſic videtur apud antiquum Pontificem etiam fuiſſe poteſtas indulgentias aliquas diſtribuendi. Reſpondetur, ad illum qui præeſt, ſpectare bona communia diſtribuere, tempore quo diſtributio facienda eſt: illo autem tempore necdum erat diſtributio facienda, donec præcederet *diſpenſatio Sacramenti à ſæculis abſconditi.*

Statim vero initio Eccleſiæ, licet non ita frequens, tamen aliquis fuit indulgentiarum vſus. Hoc multi probant ex Apoſtolo ad Corinthios cap. 2. vbi indulgentiam & remiſſionem pœnæ dedit inceſtuoſo poſt abſolutionem ab excommunicatione, *Si quid*, inquit, *donaui propter vos, in perſona Chriſti.* Per donationem enim illam remiſſionem pœnæ impoſitæ intelligi notant communiter Interpretes, D. Ambroſius, Anſelmus, Theodoretus, Theophylactus, & alij. Inceſtuoſo ergo illi & fornicatio Paulus excommunicationem & increpationem publicam fulminarat. At ipſe reſipiſcens grauem pœnitentiam iam agere cœperat: ſed rogarunt pro illo Corinthii per Titum, vt Apoſtolus ei gratiam faceret, & reliquum ſatisfactionis remitteret, ne nimia triſtitia conficeretur, ſi reconciliatio diutius differretur. Donauit ergo ei Paulus quod ei condonari ſupplicabant

Clem. 6. de pœnit. & remiſſ. cap. 6.

2. Cor. 2.

bant Corinthij, & per preces suas censebatur ipsi condonare, & iis indulgentiam ei præstat: quam dicit se dare in persona Christi tanquam scilicet Christi Vicarium, auctoritate ab ipso, cuius personam gerebat, accepta, qui dixit: *Quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælo.* Quod ergo Corinthij velut donabant rogando, Apostolus auctoritatiue donat auctoritate Christi, cuius legatione fungebatur.

Licet itaque exactior & clarior notitia indulgentiarum habeatur à tempore Gregorij Magni & Bonifacij VIII. qui per Bullam specialem Iubilæum sanxit, tamen est etiam antiquissimus vsus, quamuis non ita sub nomine indulgentiæ, sed sub nomine condonationis, relaxationis, remissionis pœnæ. Sic olim Martyres in carcere detenti lapsus mittebant ad Episcopos orantes vt pœnam eis relaxarent, vt patet ex Tertul. ad Martyres c. 1. & Cyp. epist. 1. 21. 22. Sed quæres, cur in primitiua Ecclesia non erat ita frequens & solemnis indulgentiarum vsus? An forte erat otiosus ille, de quo agimus, thesaurus? Respondetur multiplici de causa non ita frequentes aut solemnes fuisse.

Primo, quia ob Christianorum persecutiones non ita poterant solemnes fieri fidelium Conuentus & congregationes, sicut modo videmus in Iubilæis aut Iubilæo similibus indulgentiis, quibus populi conuocantur, aut inuitantur ad festiuitates Ecclesiæ & Sanctorum solemnitates.

Secundo, quia Apostoli multa & maiora conferebant charismatum dona, quæ æquipollebant indulgentiis, Spiritu sancto super fideles ad eorum preces frequenter descendente etiam visibiliter.

Tertiò, quia adhuc calente & in cordibus fidelium bulliente Christi sanguine, vt loquitur D. Hieronymus, ita perfecti erant primi Christiani vt vix egerent indulgentia: ita constantes & firmi in gratia, vt vix mortaliter peccarent: ita charitate ardentes, vt etiam vltro martyrio se præsentarent, quod multis doceri posset exemplis. Cùm ergo non ita indigerent, potius impendebant se ad augendum illum thesaurum, postmodum frequentius & largius aperiendum, tempore indigentiæ tepidorum Christianorum.

Quartò, cum quis tunc peccato mortali erat obnoxius exacta seruabatur canonum censura, & graues pœnitentiæ etiam solemnes peragebantur. Vnde tempore D. Ambrosij Theodosius ille magnus, octo etiam mensibus ab ingressu templi per Ambrosium prohibitus fuit, ob ex[illegible] Thessalonicæ factam præcipite iracundia. Cum enim orta fuisset seditio, & aliqui ex suis Magistratibus, à furenti multitudine saxis obruti fuissent, & indignè tractati Ipse furorem furori vbiciens, in promiscuam multitudinem immisso milite magnam stragem ediderat. sed cùm Mediolanum veniret ad Templum de more procederet, à B. Ambrosio libera oratione prohibitus est, & reprehensus de admisso scelere, & excommunicationis vinculo est ad condignam vsque satisfactionem subiectus iussúsque reuerti in Palatium Gemebat integrum ille, lamentabaturque ita consideratione calamitatis suæ, quod eum seruis & mendicis pateret diuinum Templum, illique liberè ad deprecandum Dominum suum ingrederentur, Imperatori illud iam esset inaccessum, insuper & cælum occlusum sciebat enim illud: *Quodcumque ligaueritis super terram, erit ligatum & in cælo.* Tandem post octo menses, instante Natalitiorum festo ad pedes Episcopi iterum se proiicit. Rogat vt ostium ei aperiat clementiæ Domini, nec ianuam ei occludat veniæ, quam Dominus pœnitentibus aperit. Tandem post multa ab Ambrosio ei dicta, ab excommunicatione solutus est, & templum ingressus, nec stans nec genibus flexis supplicabat Domino, sed pronus humi prostratus, Dauidicam vocem emittebat: *Adhæsit pauimento anima mea, viuifica me secundum verbum tuum Domine.* manibus capillum vellens, & frontem percutiens, ac guttis fidelium lachrymarum pauimentum irrigans, dari sibi veniam petebat. Theodoretus lib. 5 histor. cap. 18.

Exemp.

Quamdiu ergo feruor ille Christianorum etiam Principum viguit, exacta canonum censura seruabatur, & disciplina Ecclesiastica in suo erat flore, vnde non facilè per indulgentias relaxatio dabatur, postea tamen abundante malitia, & refrigescente charitate, Ecclesiastico illo rigore temperato, relaxatæ fuerunt publicæ illæ pœnitentiæ rationabili de causa, & cœpit Ecclesia sub nomine indulgentiarum, & frequentius aperire hunc thesaurum ob indigentiam Christianorum. Non ergo mireris, si tunc pauci dies indulgentiæ concederentur, quando pauca erant peccata, quando vnum peccatum mortale etiam septem annis pœnitentiæ puniebatur. Cùm autem nunc multa peccata sint, & vix vlla pœnitentia plectantur, tantáque sit ignauia Christianorum, vt exiguam etiam respuant pœnitentiam pro grauissimis peccatis iniunctam: necesse est Romanos Pontifices, paterna lenitate & condescensione, filiorum infirmitati compatiendo, frequentes & amplas indulgentias concedere: hæc enim indulgentiæ beneficia sunt infirmorum, & iis cum multi nunc sint infirmi, oportet illas amplificari. In primitiua autem Ecclesia cum essent infirma valetudine pauci, non ita necessarium fuit erogari hoc beneficium. Quid opus est aperiri ærarium publicum, cum populus opibus abundat? Quid opus commune Reipublicæ horreum reserari, quando copia suppetit omnibus frumenti? Illa vtique publica & communia beneficia reseruari debent pro tempore, quo necessitas aut fames populum affligit. Hoc ergo tempore maximè, cùm maxima miseria est & paupertas in Ecclesia, cùm enim tanta sint peccatorum debita, quæ lachrymis suæ pœnitentiæ non soluuntur à tepidis Christianis, sed miseros prægrauant, congruum est ad thesauros Ecclesiæ per dispensatores à Christo constitutos habere recursum, vt infirmi; & obærati, inopesque iuuentur. Si Ecclesiæ iudicio vnius peccati mortalis condigna pœnitentia erat septennio continuanda: quandonam integrè soluerent multi Christiani, qui mille peccata admiserunt? Nec vero (proh dolor) pauci tales sunt, quia multi *iniquitatem quasi aquam bibent.* Quia ergo Mater Ecclesia materno sinu eos complecti optat, illisque condolet, solam cordis contritionem ab eis petit, & non solum sinum maternum, sed & thesaurum suum abundè eis aperit: vt pro offenso satisfaciant pro pœna, postquam cordis contritione & oris confessione satisfecerint pro culpa; Vnde quandoque eis proponit indulgentiam centum, vel mille annorum, vel septem annorum, vel alterius certi numeri dierum, vel annorum: quibus significatur remissio pœnitentiæ, quæ tot diebus vel annis secundum Ecclesiæ sensum, & in ordine ad prudens Sacerdotis arbitrium peragenda foret, si vita humana in tantum extenderetur, & consequenter remissio pœnæ Purgatorij, quæ pœnitentiæ illi condonatæ correspondet.

Quid per indulgentias remittitur.

Antiquitus itaque certus numerus dierum vel annorum pœnitentibus iniungebatur, vt se illo tempore in bonis & pœnalibus exercerent operibus. Licet id nunc non seruetur tamen iuxta magnitudinem & multitudinem peccatorum, talis pœnitentiæ debitores sumus. Et ita non sunt tanquam ridiculæ habendæ indulgentiæ, quibus millæ vel plures anni conceduntur. Quia si canonicam pœnitentiam spectemus, multi tot annorum pœnitentiæ debitores reperiuntur.

Sed nunquid tales si careant indulgentia, nec satisfecerint, tamdiu in Purgatorio cruciandi sunt? Respondeo non esse id necesse, quia illa diuturnitas, acerbitate & intensione pœnæ compensatur. Varius ergo modus est indulgentias concedendi, quia variis modis iuxta rationabilem causam vult Ecclesia Mater, & Pontifex, vt pius Pater, filiorum infirmitati condescendere. Sic interdum plenarias concedit indulgentias, quæ totum pœnæ reatum tollunt, à quibus non differunt indulgentiæ Iubilæi, nisi in quibusdam priuilegiis, verbi gratia, absolutionis à reseruatis, dispensationis in quibusdam votis, electionis Confessarij, & similibus. Interdum tertia, vel quarta, vel alia pars peccatorum remitti significatur, hoc est pœna illi parti peccatorum debita, & consequenter pœnitentia quæ ad illam expiandam necessaria foret. Interdum datur indulgentia vnius quadragenæ. Et significatur remissio pœnitentiæ, quæ quadraginta continuis diebus in ieiuniis, aliisque laboriosis operibus agenda fuisset. Quæ quadragena cum acrior præscriberetur, ita vt solus panis & aqua pœnitenti relinqueretur, *Carena* dici solebat: quia scilicet carentiam omnium fere ciborum obseruabat.

Ex dictis concludo, non minus ignoranter quam impiè, hæreticos nostri temporis indulgentias contemnere.

Hic fuit primus *lapis offensionis*, in quem superbia & auaritia cæcatus impius Lutherus impegit, hic primus eius error è Cathedra ab ipso publicatus, cæterorum fons & origo, ex quo tanta mala proruperunt. Cum enim Leo X. veritus insolentes victorias Imperatoris Turcarum Christiano orbi exitium minitantis, multis ieiuniis, & orationibus negotium Deo commendasset, etiam personaliter in processione visitando nudis pedibus septem Ecclesias Romanas cum Cardinalium Collegio: inuitauit & ipse omnes Principes & Reges Christianos, ad sacrum bellum viribus iunctis infideli imperatori inferendum. imò sub interminatione censurarum præcepit, vt ad quinquennium indu-

cias

cias paciscerentur pro partialibus inter se dissidiis & bellis. Illis ergo animo viribusque coniunctis ad id belli separantibus, curauit prædicari crucem & indulgentias cruciatæ dedit, instar Iubilæi, omnibus eleemosynam ad id bellum conferentibus. Publicatio hæc ab Archiepiscopo Moguntino demandata fuit in Germania fratribus Dominicanis. Verum, quia id priuilegij primum deferri solebat in Germania fratribus Augustinianis, ideo Lutherus, inuidia & ambitione torquetur, imò & auaritia, ob desperatum ex illa commissione lucrum. Vt ergo & alios lucrum eripiat, & iniuriam velut Ordinis sui faciam vindicet, ascendit cathedram, multa contra indulgentias & potestatem pontificiam deblaterat, dicit esse pias fraudes, ad emungendam pecuniam, erroneas quoque multas propositiones effusit: quæ initia fuere errorum & dolorum in Christiano orbe subsequentium. Latius historiam relatam vide apud Florimundum l. 1. de orin hæreseon c. 6.

Lutherum imitati sunt, & adhuc hodie imitantur eius discipuli, at non semper impunè. Audi quid acciderit Augustæ Vindelicorum anno 1606. Quidam Lutheranus Prædicans, cùm videret Augustæ processionem fieri ad lucrandas indulgentias concessas a Paulo V. furibundus ad cathedram procedebat, vt contra indulgentias declamaret. Sed cum venisset ad portam crucis, ibi antequam id faceret, de repente concidit mortuus, durante adhuc eadem processione. Itaque ea re in processione non rara Præsules publicas Deo gratias agi curauerunt. Ita habetur ex annuis litteris Collegij Augustani Societatis Iesu.

Longe fœlicius contigit cuidam alteri Lutherano Ministro tempore Pontificatus Greg. XIII. anno Iubilæi 1575. Hic Polonus natione, ministerium verbi apud Lutheranos viginti tribus annis obierat. In anno autem illius Iubilæi, quadam impulsus curiositate, accinxit se Romano itineri, vt videret, inquiebat, Babylonem Romanam in hoc anno confusionis, sic enim vocabat annum illum sanctum. habitu ergo peregrini venit Romam, & accedit ad Confraternitatem s. Trinitatis, vbi omnes peregrini excipiebantur & alebantur. Huius Confraternitatis Protector erat Ferdinandus de Medicis Cardinalis, qui frequenter magno nobilium comitatu illuc accedebat, & peregrinorum pedes lauabat. Contigit ergo, vt & huic Ministro illud humilitatis officium exhiberet, qui non potuit non commoueri interius, videns tam eminentis dignitatis & nobilitatis virum, ad pedes suos tanta humilitate & pietate abiectum. Interim vlterius progressus hic curiosus & subdolus explorator, videt Gregorium Pontificem magno pietatis feruore Ecclesias visitantem, ingreditur & ipse, & considerat sepulchra Apostolorum Petri & Pauli, & admiratur tantam exterarum Nationum turbam illuc confluentem, vt vota sua cum lachrymis offerant. Percussus igitur lumine diuini interiori quodam radio, & igneo spiritus sancti iaculo, aperit oculos, & in cœlum eos attollens, ad pedes altaris se prosternens, subdolam curiositatem in sanctam mutat resolutionem. Cùm ergo in sancta capella Pontificem orantem aduertisset, infert se turbæ, & quo potest modo accessum sibi parat, illius pedibus se prosternit, amplectitur, osculatur totus immadens lachrymis. Nec vocem elicere poterat, solius cordis singultus, oculique lachrymantes loquebantur, existimebat Pontifex esse aliquem è pœnitentibus, qui horrore criminis confusus, peccatum non auderet suum propalare, iubet ergo vrgentem turbam recedere, vt eum semotis arbitris alloquatur, At ille vocem singultibus intercisam prout potuit attollens: *Non opus est, inquit, O Pater sancte, turbam semoueri, offensam meam opto propalare, & pœnitentia publica expiare. Viginti tam tribus annis Minister fui Sathanæ, nunc cupio Christi seruus esse, & Ecclesiæ eius humilis discipulus, & in eorum numerum transferri suppliciibus his lachrymis tuam obtestor sanctitatem.* Audit eum Pontifex, & plenius interrogat, & tandem ei collachrymans & competiens, benedictionem impertitur, negotiumque salutis eius duobus committit Cardinalibus. confessione peracta, & Sacra Eucharistia maximo pietatis sensu percepta, visitatis in maximo solis ardore loca sancta, morbo corripitur, & ad Hospitale s. spiritus defertur. Vbi tribus post diebus mortuus est, summa cum spiritua suauitate & conscientiæ pace, gratias agens Deo, quod post tanta pericula & naufragia eum ad salutis portum nil minus cogitantem transuexisset. Re delata ad Pontificem, cui tunc aderant duo Capucini, oculos in cœlum tollens cœpit dicere cum Apostolo: *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viæ eius! Cum tam multi peccatores, vt pœnitentiam condignam agant, alij Monasterium, alij desertum petant, hic tùm esset tantus pe cator, triam dierum spatio, cum grandi sua contritione, & veniam adeptus est, & Paradisum.*

Exemp.

Attendant hæretici nostri, & ad hunc thesaurum qui omnibus corde contritis patet, accedant relicto errore, & in melius mutata mente. Alioqui si illum calumniari pergunt, similes se ostendunt inuidis illis de quibus Gen. 26. qui conati sunt obstruere puteos aquæ, spectantes ad Abraham Patrem Fidelium, & ad Isaac fidelium eius, conantur enim obstruere fontem satisfactionem spectansem ad Christum, & filius eius. Ibi etiam refertur Isaac fodisse tres puteos quorum vnum vocauit *Calumnias*, alterum vocauit *Inimicitias*, tertium vocaui *Latitudo*. Nos hunc puteum aquæ viuæ, hoc est meritorum & satisfactionum Christi thesaurum siue fontem, meritò possemus vocare *Calumnias*, quia illum calumniis suis obstruere & obruere conantur nostri errantes: possemus etiam vocare *Inimicitias*, quia velut fundamentum fuit primæ hostilitatis inter Lutheranos & Catholicos. At melius vocabitur à nobis *Latitudo*, quia non obstantibus eorum calumniis & hostilibus mendaciis, nunquam desinet abundanter fluere in subsidium animarum, vt capientur à pœnis, & in finem sæculi perdurabit inexhaustus.

Gen. 26.

LECTIO XIV.

De causa Indulgentiæ.

1 *Docet Pontificem habere plenitudinem potestatis.*
2 *Docet non posse illum dare indulgentiam absque causa.*

PROPOSITIO I.

Potestatem concedendi indulgentias habet in plenitudine Pontifex immediatè à Deo.

Hæc ei promissa est in persona Petri, dum dicitur. *Tibi dabo claues regni cœlorum, quidquid solueris super terram, erit solutum & in cœlis.* Vtique si claues ei commissæ suos plena administratione illis potest aperire & dispensare hunc thesaurum, illis potest aperire cœlorum regnum, & remouere omnia impedimenta ingressus regni. Cùm ergo reatus pœnæ sit impedimentum aditus regni cælorum, censetur ei data potestas illud remouendi, alioqui claues eius essent imperfectæ: & cum ille idem reatus pœnæ sit vinculum, potest illud dissoluere super terram, vt sit & in cælis dissolutum. Alioqui potestas eius censeretur manca & diminuta. Ratio quoque est manifestas, quam D. Thomas aliique Theologi afferunt: quia nimirum distributio bonorum communium potissimum ad ipsum Resp. principem spectat, hæc autem distributio indulgentiarum ex ærario Ecclesiæ, est quædam distributio bonorum communium, satisfactionum scilicet Christi & Sanctorum.

Matth. 16.

Sed inquiret aliquis. An ergo hæc applicatio thesauri non aliud sit, quam applicatio talis qualem faciunt Superiores Religionum, dum specialibus litteris nos faciunt participes omnium bonorum, quæ in illa fiunt Religione, orationum, ieiuniorum, pœnitentiarum, suffragiorum, &c. Respondeo: indulgentiam longè certiorem esse. Primo, quia fit virtute clauium illa applicatio satisfactionum Christi & Sanctorum. Illa autem alicta à Prælatis non fit virtute clauium, & ideò nec indulgentia dici potest. secundò, indulgentiæ applicatio absoluit à pœnitentia iniuncta à Sacerdote in Sacramento pœnitentiæ. Illa autem communicatio meritorum, vel satisfactionum Religionis, hunc effectum non habet. Tertio, quia in indulgentia nobis applicatur satisfactions Christi & Sanctorum iam de facto exhibitæ: Prælati vero Religionum, non communicant nisi merita vel satisfactiones futuras post illam communicationem. Quarto, quia ista communicatio prodest solum per modum impetrationis, quia scilicet orant Religiosi pro amicis Religionis, & Congregationis iuxta mentem Prælatorum: communicatio quæ fit in indulgentiis, ex opere operato effectum suum confert, Neque tamen dicta Religiosorum communicatio parui facienda est cùm etiam ab Ecclesia approbetur: quia cum quis possit in particulari communicare omnia bona sua opera, cuilibet fideli in gratia existenti, etiam quoad vim

vim faciendi, eodem modo possunt illi Prælati communicare opera & suffragia, quæ in eorum fiunt Religione. quia hæc potestas eis data est, consensu omnium membrorum dictæ Religionis, dum eliguntur in Superiores. Tunc enim constituuntur dispensatores bonorum etiam spiritualium.

Hanc ergo communicandi potestatem habet & ipse Pontifex, tanquam Religionum omnium primus superior: sed habet & alteram specialem quam virtute clauium facit in persona Christi, & eius auctoritate, tanquam vices gerens Sanctissimi Domini nostri Iesu Christi Pontificis supremi, qui auctoritatem suam plenissimam erga Ecclesiam communicauit Petro & eius successoribus Romanis Pontificibus, tanquam suis Vicariis in quibus suam vult coli & honorari personam propterea enim & ad pedum ipsorum osculum etiam Principes accedunt, & impletur illud Isaiæ, *Vultu demisso in terram pronernent se, & puluerem pedum tuorum lingent.* Propterea quoque vocamus eum *sanctissimum Dominum nostrum:* quia tanquam Christi Vicarius, etiam omnibus sanctis ex ea parte censetur maior, vt notant Canonistæ, Abbas, & alij. Hinc dicit Zerula Episcopus Minorensis, Papam non flectere genua ante aliquem Sanctum vel Sanctorum imagines; sed solum ante sanctissimum Eucharistiæ sacramentum & Crucem Domini, quæ adoranda sunt adoratione latriæ. Dicitque obseruatum fuisse à viris doctis, & piis, rituum obseruantissimis, quando Gregor. III. transtulit corpus D. Gregorij Nazianzeni, a Monasterio sanctimonialium Campi Martij de Vrbe ad suam Capellam Gregorianam, cum venisset ad præsentiã corporis non genu flexisse, sed amplexatum fuisse loculũ vbi sacra pignora asseruabãtur. In quo amplexu ostẽdit quandam maiestatẽ cum charitate coniunctã respectu illius sãcti Episcopi, sicut cũ venit nobilis aliqua persona ad domũ Principis, ille ad demonstrandũ maiestatẽ & charitatem, amplectitur personam illam aduenientem.

Is. 49

Aduertit quoque, Summum Pontificem genu flectere ante altaria, quia illic solet crux reperiri quæ adoratur adoratione latriæ. Sed est & alia ratio cur Pontifex Sanctissimus nominetur; quia est sponsus Ecclesiæ vniuersalis, quæ sancta in symbolo nominatur, & olim laudabilioris vitæ fidelibus sancti nomen tribui solitum fuit, vt patet ex epistolis Pauli: non mirum ergo esse debet si omnium fidelium caput *Sanctissimus* nominetur, quo etiam nomine antiquitus Episcopi insigniti fuerunt.

Porrò hanc Pontificibus indulgentiarum concessionem non esse dubiam, multa in illarum concessione edita miracula confirmant. Hinc in lib. vitæ S. Bernardi c. 4. legimus D. Bernardum concionatum fuisse de indulgentiis ab Eugenio Pontifice concessis, & statim post concionem, fidem illam de indulgentiis viginti ægrotorum curatione comprobasse. Certa quoque historia est, quæ in Chronicis D. Francisci legitur, Christum ipsum B. Virginis intercessione indulgentiam plenariam pro Ecclesia S. Mariæ de Portiuncula Francisco concessisse, præcepisse tamen ei vt suum Vicarium adiret, & ab illo dictæ indulgentiæ confirmationem postularet. Vnde B. Franciscus comite Fratre Massæo Pontificem Honor. III. adiit, & is diuina inspiratione optatam indulgentiam confirmauit, renitentibus licet Cardinalibus, qui existimabant talem indulgentiam derogare indulgentiæ datæ visitantibus limina Apostolorum Petri & Pauli. Voluit verò Dominus illam Indulgentiam dari die subsequente festum vinculorum D. Petri, vt significaret per illam vincula peccatorum dissolui, & quidem auctoritate Petro concessa. Quod quidem ita etiam tunc accidisse confirmat exemplum quod in iisdem Chronicis refertur. Ad illam scilicet indulgentiam publico & celebri rumore vulgatam, centum & viginti Sclauones diuino impulsu concurrisse, & inter illos quandam mulierem peractis omnibus exercitiis defunctam fuisse; eumque postea alij comites nauigio se commisissent, vt Sclauoniam repeterent, dicta mulier illis apparuit dicens: *Ne quicquam timeatis, quia ad consolationem vestram vobis appareo, & missa sum à B. Virgine Domina nostra, vt vobis indicem ad gloriam Dei ipsiusque Virginis, me beneficio indulgentiarum Ecclesiæ S. Mariæ de Portiuncula, cæli liberum aditum habuisse sine purgatorij vllis flammis.* Hisque dictis disparuit, magna eis consolatione relicta. Illud quoque in dictis indulgentiis Portiunculæ mirabile fuit quod cum Honorius III. diploma Francisco dare vellet, dixit ille non opus esse, sed sibi sufficere verbum ipsius. Cùm enim opus Dei esset, Deum per seipsum opus suum diuulgaturum ac magnificaturum, nec cupere se aliam Bullam, quàm Beatissimæ Virginis, Angelorumque testimonium. Vnde hæc indulgentia taliter à Christo concessa, ab eius Vicario confirmata, præsente Virgine, quasi Notarij vices gerente, & Angelis tanquam testibus promissa, multis deinde miraculis tanquam sigillo signata, in Ecclesia Dei semper inter cæteros fuit celeberrima. Vide latius Annal. Ordin. Fratrum Minorum.

Exempl.

Quæres, an alij præter Pontificem, auctoritatem habeant indulgentias concedendi? Respond. Episcopos, Archiepiscopos, Legatos habere auctoritatem, sed limitatam; eamque prouenire a Pontifice, tanquam à fonte totius iurisdictionis & auctoritatis Ecclesiæ. Alij verò Prælati inferiores Episcopis non habent hanc potestatem iure communi, quia dispensatio thesauri Ecclesiæ reseruata est his qui propriè sponsi sunt Ecclesiæ, & ideò præsident super bonis communibus illius. Pastores autem inferiores Episcopis propriè sponsi non dicuntur. Qualis autem potestas Cardinalibus, Legatis, Archiepiscopis, Episcopis competat, hic non disputo. Hoc iure notum est, cùm primum dedicatur Ecclesia posse Episcopos indulgentiam vnius anni concedere, ac deinde in anniuersario dedicationis non vltra dies quadraginta, quam etiam concedere possunt in quocumque casu, in quo eis causa sufficiens occurrerit.

Vide summistas.

PROPOSITIO II.

Ad indulgentiæ valorem requiritur causa legitima.

Ratio est, quia potestas ista data est Ecclesiæ in ædificationem, non in destructionem. Concessio autem indulgentiæ ex qualibet causa, vergeret potius in perniciem fidelium, qui debitas in hac vita, vel in futura pœnas peccatis, nihil mererent. Et ita dicimus, indulgentiam sine iusta causa datam, non esse validam, quia Pontifex non est Dominus, sed tantum dispensator Ecclesiastici thesauri, iuxta illud Apostoli: *Sic nos existimet homo, vt ministros, & dispensatores mysteriorum Dei.* Et ideò non potest suo arbitratu dispensare, sed debet se iuxta Domini sui voluntatem regere in hac dispensatione satisfactionum Christi. Alioqui non est dispensator, sed dissipator, & maximè cum pœna peccato debita expianda sit iure diuino, non potest summus Pontifex, sine iusta causa, dispensare in illis, quæ aliquo modo ad ius diuinum pertinent, quia ipse non est Dominus, sed minister. Vnde docent Theologi relaxationem voti, & iuramenti, sine causa factam, nullam esse. sic hic dicimus relaxationem pœnarum sine motiuo aliquo iusto nullam esse; quia contra voluntatem Domini, quam ipse satis testatur suo exemplo. Licet enim Deus infinite sit misericors & liberalis, non tamen statim remittit omnem pœnam temporalem, sed quendam seruat iustitiæ ordinem. sic & debet eius minister ac dispensator æquitatem seruare.

1. Cor 4.

Disputant tamen doctores, an necessaria sit non solum pia causa & iusta, sed etiam Indulgentiæ ipsi proportionata, & multi putant non sufficere causam piam, sed debere esse proportionatam, de qua re vide latius passim Scholasticos. Inter causas autem indulgentiarum, censetur non solùm gloria Dei in genere, sed & particularis necessitas Ecclesiæ vel publica grauis vtilitas, v. g. pax Principum, extinctio bellorum, pij loci erectio, pauperum & miserabilium personarum subuentio, hæresum extinctio, Concilij vniuersalis expeditio, placatio iræ diuinæ in pestilentia, fame, bello, schismatis sedatio, bellum cõtra hæreticos, Ecclesiarum visitatio, & Sacramentorum frequentatio, celebritas Sanctorum in canonizatione eorum.

Dices, si requiritur causa proportionata, ergo semper fideles erunt dubij, an lucrati sint indulgentiam concessam? Respondeo, sicut iudicis sententiam semper dicimus iustam, nisi contineat intolerabilem errorem, sic etiam dicimus indulgentiam semper censeri validam, nisi contineat intolerabilem errorem: neque pertinet ad subditos, discutere & iudicare de causis indulgentiæ, sed eas cum humilitate suscipere, & simpliciter de earum iustitia bene sentire. Quapropter non sunt facile damnandæ indulgentiæ, quia licet frequenter Summus Pontifex maximas det indulgentias illis, qui opus aliquod præscriptum, quod apparet facile, præstiterint. Non est tamen alia Pontificis mens, quam id præstare, quantum potestas eiusdem intra terminum constitutum, tali causa existente, se extendere potuit: quæ cum certo sciri nequeat, quæ & quanta causa requiratur ad

ad hanc vel illam indulgentiam concedendam, occurrente pia quadam causa, tantam indulgentiam intra præfixum terminum Summus Pontifex dare intendit, quantam vi clauium potest. ita vt si causa coram Deo tantæ indulgentiæ sit proportionata, tantam simpliciter conferat: si autem sit minor, minorem intra terminum præfixum.

Hinc sua vtilitate non caret, quod terminus amplior præfigatur: quia is, qui feruentius opus præscriptum executus fuerit, ampliorem poterit quandoque indulgentiam lucrari, vt docet Nauarrus tractatu de Iubilæo, notabili 13. & 14. Hinc patet, quomodo intelligendum sit quod communiter dicitur: *Indulgentiæ tantum valent, quantum sonant.* Hoc enim intelligi potest, primò negatiuè, hoc est, non valent plusquam sonant. Si enim centum dies dantur, non plus conferunt quam centum dies. Secundo etiam positiuè tantum valent quantum sonant: si adsint conditiones necessariæ, auctoritas in concedente, opera præscripti debita adimpletio, charitas in suscipiente, iusta causa ad concedendum.

Nauarr. & alij.

Ex dictis inferunt Nauarrus, Zerula, & alij quandoque fieri vt non omnes æqualiter lucrentur indulgentiam: quia non omnes æqualiter operantur opus coniunctũ, dum vnus maiore deuotione, feruore, charitate, pœnitentiâ, peragit opus, alter longe inæquali & inferiori. Causa autem concedendi indulgentiam multum augetur, vel minuitur ea modo eam adimplendi: & sic potest fieri quod quis totam, alter mediam, tertius tertiam partem indulgentiæ lucretur: ita vt similes sint illis qui pannum habent abundanter ad conficiendam sibi vestem, sed vnusquique conficit sibi iuxta mensuram suam. Sic quoque fieri potest, vt vnus plus pœnæ debeat, alter minus, & ita potest esse causa iusta respectu huius vt assequatur plenariam remissionem, respectu autem alterius non ita, quamuis aliquam remissionem sit consecuturus. Verum cum causa indulgentiarum non solùm sit labor, aut deuotio, aut opus adimplendum à lucrante, sed etiam alia grauia motiua ex parte Pontificis Ecclesiæ bonum concernentia, cum quibus concurrit & abundantia meritorum ac satisfactionum quæ sunt in Ecclesia, debemus captiuare intellectum nostrum, cum de indulgentiis censemus, & meminisse illius Pauli: *Non plusquam oportet sapere sed sapere ad sobrietatem.* Et oportet omnibus viribus nostris ad illarum lucrum studium nostrum intendere, non disceptando de causa, aut quantitate indulgentiæ: cùm in his rebus moralibus, non ita agatur de rigore mathematico, vel metaphysico, nec punctualiter procedendum sit, sed iuxta latitudinem donorum Dei, qui dat omnibus abundanter & affluenter. Et frequenter quæ exigua opera in se videntur, magna omnino sunt, si bene ponderentur. Sic non debet æstimari exiguum, ad sacramentorum frequentiam populos excitare, ad cordis contriti & humiliati compunctionem illos stimulare, ad Sanctorum glorificationem illos animare, ad feruentes preces instigare pro vnione Principum, pro extinctione bellorũ, pro extirpatione hæresum, pro Ecclesiæ Catholicæ amplificatione & propagatione, quæ omnia ordinariè in indulgentiis illis maioribus concurrunt.

Sed tandem quæres, an Papa possit errare in iudicando quod hæc vel illa causa sit iusta? Respondent Caietanus, Adrianus, Nauarrus, posse errare: quia res est facti, cum indulgentiæ possint dari sine consilio, & sine ponderatione debita; & quia ignoratur numerus, pondus, mensura diuinæ sapientiæ, quam requirit in dispensatione huiusce thesauri.

Exactè enim & perfectè omnia nota sunt diuinæ Maiestati. Pontifex autem quantum potest studet se illi conformare, & cùm sit Vicarius Christi, non debet præsumi errare in illis quæ agit vt Vicarius, quia specialiter dirigitur à Deo. Nec tamen irrogatur aliqua macula Ecclesiæ sanctæ, si dicatur in his quæ facta sunt non ita infallibiliter dirigi, quin aliquando possit error contingere, sicut aliqui de indulgentiis asserunt: quia sufficit Ecclesiæ habere hoc pro fundamento infallibili, quod in ea sit potestas dispensandi thesaurum per Pontificem, & Episcopos. Sed quod illa vel illa indulgentia sufficiente nitatur causa, ad veritatem catholicæ conclusionis non ita necessarium est? Nec aliud Pontifex Clem. VI. in extrauagante *Vnigenitus* definit, quam in Ecclesia esse thesaurum hunc: *Quem quidem thesaurum, inquit non in sudario repositum, non in agro absconditum, sed per Beatum Petrum Cœli clauigerum, eiusque successores committit fidelibus salubriter dispensandum, ex propriis & rationalibus causis.*

LECTIO XV.

De dispositione requisita.

1 *Docet requiri statum gratiæ.*
2 *Docet requiri adimpletionem operum.*

PROPOSITIO I.

AD lucrandas Indulgentias requiritur vt quis sit in statu gratiæ. Ratio est, quia per indulgentiam remittitur reatus pœnæ, & ita supponitur culpa remissa: non enim pœna remitti potest absque culpa, & qui inimicus Dei est indignus est tali remissione, quæ non datur nisi filiis, statúmque gratiæ & filiationis supponit. Hinc illos qui indulgentiæ fructum percipere optant, rectè Pin. hetæ verbis monemus. *Innouate vobis nouale, & nolite serere super spinas.* Renouate & proscindite conscientiæ vestræ agrum, tribulis, carduis, spinis peccatorum confusum, aratro pœnitentiæ & compunctionis: aut fodite eum ligone contritionis, & veteres radices extirpate sarculo Confessionis, alioqui semen illud pretiosum & granum electum, quod de horreo Ecclesiæ per indulgentiarum concessionem participare putatis, nihil vobis proderit, sicut nec semen in dumeta aut spinas proiectum. Audiant hæc qui spe indulgentiæ plenariæ allecti, ad visitationem Ecclesiarum veniunt, sed tali quali examine conscientiæ, tali quali contritione & confessione putant sufficere, si hæc cursim & perfunctoriè peragantur, reliquum largitate indulgentiæ suppleri. Audiant & illi hoc Prophetæ monitum, qui lucrandæ indulgentiæ gratiâ accedunt ad Confessionem & sacramenta, sed plerumque ne nota aliqua suspitionis de hæresi aut vita praua inurantur, non vero ex veræ pietatis & contritionis motiuo. Imo cùm grauibus peccatorum spinis exasperatam habeant conscientiam, & in illorum occasionibus continuo voluentur, non exscindunt spinas, non extirpant aut resecant occasiones, non habent voluntatem dimittendi concubinam, aut libidinis pericula, non fraudes & iniustitias, nec odia inueterata, non societatem prauam, & similia. Hæ ergo sunt vepres, quæ suffocant bonum semen gratiæ & indulgentiæ, in syluosis eorum cordibus. Certè multis accedentibus & cum tumultu concurrentibus ad publicas & solemnes indulgentias, possumus cum veritate dicere illud Alterius Prophetæ: *Ponite corda vestra super vias vestras: seminastis multum, & intulistis parum, comedistis, & non estis inebriati, operuistis vos, & non estis calefacti, & qui mercedes congregauit misit eas in sacculum pertusum.* Hæc vtique omnia contingunt illis qui in peccato mortali bona opera faciunt, vel ad Sacramenta & indulgentias accedunt. Videntur enim seminare & parum fructus faciunt: Videntur comedere de pane viuifico, & bibere de sanguine Domini, sed in suam potius perniciem, quam commodum: Videntur cooperire se lana & vellere Agni, hoc est Christi Domini, qui per indulgentias nobis communicat vestem duplicem meritorum & satisfactionum suarum, sed illa non calefacit eos, manente intùs frigore peccatorum suorum, corde instar christalli glaciato, cui priùs necesse erat ignem contritionis admoueri, vt in lachrymarum vndam glacies illa diffluerет.

Hier. 4.

Aggæ c.1.

Denique videntur multa aggregare lucra, sic verò illis contingit, sicut negotiatoribus, qui ad nundinas euntes multas emere merces, vel vendendo multa lucra congregare videntur; sed dum omnia in saccum ruptum proiiciunt, omnia eis pereunt. Sic ergo his de quibus loquimur omnia spiritualia, quæ putant se facere lucra, pereunt quasi in loculos pertusos proiecta. *Ponite*, inquit, *corda vestra super vias vestras*, hoc est, diligenter considerate & cogitate vias vestras, opera vestra, operáque aliorum hominum, & hoc inuenietis vobis quandoque, aliisque contingere.

Hinc tam sedulo solent Pontifices dum Iubilæum, aut similes Iubilæo indulgentias promulgant, pœnitentiam & compunctionem peccatorum inculcare, tanquam necessariam, vt præuiam dispositionem. Clem. VIII. in sua Bulla Iubilæi anni. 1600. sic paterne hortatur,

Hunc autẽ annũ verè Sanctũ, annum Domini acceptum & placabilẽ, quo homines pœnitentiam agerent, & ad Deum Patrem misericordiarum in corde perfecto

con

conuerterentur, primus mundo annunciauit ipse vitæ & salutis nostræ Auctor Iesus Christus Filius Dei, quem pater vnxit Spiritu S. & omni super eum gratiæ plenitudine effusa, misit illum euangelizare pauperibus, & mansuetis mederi, & sanare contritos corde, prædicare captiuis indulgentiam & remissionem, clausis apertionem, & cæcis visum. Et nos etiam qui licet humiles & indigni, vices tamen Christi Domini in terris, ipso ita disponente, gerimus & tenemus, ex hac sublimi Apostolicæ vigiliæ specula, vobis vniuersis Christi Fidelibus, annunciamus, indicimus, & euangelizamus hunc eundem annum Iubilæi verę pœnitentiæ & spiritualis lætitiæ. Et quia charitas Christi, pro quo legatione fungimur, ad omnes gentes, vrget nos, & zelus salutis animarum comedit cor nostrum, hortamur & obsecramus omnes per aspersionem Sanguinis Iesu Christi, per aduentum eius, & per diem tremendi iudicij, vt sacro potissimum Iubilæi tempore, conuertatur vnusquisque à via sua mala, & reuertatur ad Dominum in corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, quia clemens & misericors est Deus noster, multæ miserationis & præstabilis super malitia. Hæc Pontifex.

Vrbanus quoque VIII. promulgans suum Iubilæum sic alloquitur præclaros: *Docete omnes si vnquam alias, nunc potissimum iras, rixas, contentiones, & inueterata odia extinguenda, propter Christum; nunc potissimum omnes carnis sordes esse detergendas, vt templum Dei mundum sit, & vnusquisque vas suum possideat in honore, & sanctificatione, & portet Deum in corpore suo. Docete eos nunc maxime scelera detestanda esse, deudemque ap tam, ne quis Christiano nomine abutatur. Docete sacros indulgentiarum thesauros lucrandi spem omnem inanem esse, nisi quis contrito & humiliato corde seipsum præparat, & Christianis operibus exercere studeat.*

Propterea etiam Pontifex solent concedere indulgentiam verè pœnitentibus & confessis; circa quæ verba, quæ Bullis solent adiici, aliqua sunt notanda ex Doctoribus Scholasticis.

Primò, secundum communiorem sententiam non esse necessarium confiteri, si non habeas materiam peccati mortalis: sicut enim præceptum de annua confessione, ita & forma talis indulgentiæ intelligitur, si habeas materiam necessariam Confessionis.

Secundò, aliqui etiam docent, etiamsi peccato mortali sis obnoxius, sufficere solam contritionem, nec omninò necessariam esse confessionem. Sed contrarium est securius.

Tertiò, non esse necessarium, vt confessio sit generalis, sed sufficere ea peccata confiteri, quæ prius legitimè confessus non fueris, est certa sententia.

Quartò, nota, quod qui in peccatis venialibus est, & de illis non conteritur, vel atteritur, potest lucrari remissionem mortalium de quibus confessus fuit vel contritus, remissionem quoque totius pœnæ illis debitæ: Non tamen potest lucrari indulgentiam absolutè plenariam, quia non dimittitur ei illud veniale, in quo voluntariè manet, nec pœna illi debita. Vnde ipse impedimentum ponit, propter quod illa indulgentia non est ei plenaria. Ex quo colliges frequenter fieri vt qui plenariam indulgentiam non lucretur, licet Bulla ita sonet, quia frequenter fit, vt aliquæ personæ venialibus obnoxiæ sint, nec eis illa displiceant, sed potius complaceant, non obstante contritione & confessione mortalium.

Sic de Baptismo possumus dicere licet institutum sit ad tollendum omne peccatum originale, veniale, mortale, & omnem pœnæ reatum; tamen potest fieri vt adultus baptizandus afficiatur aliquo veniali; & sic accedenti ad Baptismum non tollitur omnis omnino reatus culpæ & pœnæ, non defectu Baptismi, sed baptizati. Simili ergo modo, defectus esse potest non ex parte indulgentiæ, quæ plenaria est, sed ex parte tua, quia obicem ponis eius plenitudini per prauum venialem affectum.

PROPOSITIO II.

OPus est lucretur quis indulgentias, adimplere opera iniuncta.

Ratio est, quia concessio indulgentiarum censetur conditionata, & ideò conditio debet impleri, & quidem quantum ad omnia opera in Bulla contenta.

Hic nihil consequitur is qui morbo impeditus, aut alia impotentia, opera præscripta non adimpleuerit, nisi contrarium expressè in concessione indulgentiæ habeatur: ita vt non habeat hic locum illud vulgare: *voluntas pro facto reputatur.* Vnde si ieiunium præscribitur, aut visitatio Ecclesiæ, æger non consequitur fructum, qui ieiunium aut visitationem illam non potest peragere. Aliquando tamen in concessione indulgentiæ, hæc confessariis commutanda committuntur. Si visitatio Ecclesiæ præscribatur, & quia propter multitudinem populi ingredi omnino non possit, videretur sufficere si oret iuxta Ecclesiam v.g. in cœmeterio annexo, hæc enim videtur esse mens concedentis.

Sed variæ hic quæstiones mouentur. Primo quæritur, an omnia præscripta opera debeant fieri in statu gratiæ? Resp. communiorem Doctorum opinionem esse, sufficere vt vltimũ opus in quo indulgentia percipienda est, in gratia fiat, & ita videtur approbare vsus Fidelium. Nam cum ieiunia, aliaque pia præscribuntur, solent Fideles illa præmittere Confessionis & Eucharistiæ, cum tamen contingat eos in peccato mortali agere. Securius ergo est confessionem vel contritionem præmittere, non est tamen de necessitate.

Secundo quæritur, an omnia opera præscripta debeant in indiuiduo ita esse bona, vt si peccato veniali inficiantur, aut circunstantia aliqua vana, nihil valeant ad consecutionem indulgentiæ? v. g. præscribitur ieiunium, oratio eleemosyna, & aliquis eleemosynam dat ex vana gloria, orationem suam facit cum aliqua animi distractione & irreuerentia, ieiunium peragit, sed excidit aliquantum in potu, aut intemperanter se in prandio habet, & sic de aliis operibus, quæ possunt vana aliqua circunstantia infici. Respondet Nauarrus, tali opere non obtineri indulgentiam. Alij tamen cum Corduba, Valentia, & aliquibus aliis Scholastici, contrarium probabiliter existimant, putantque sufficere, vt opus ex suo genere bonum fiat, quamuis forte si in indiuiduo consideretur, non omnibus circunstantiis ad bonitatem moralem requisitis perfectè vestiatur. Sicut impletio præcepti adimpletur per opus ex se bonum, licet aliqua circunstantia quandoque vitietur. Alioqui valde difficilis redderetur, & lubrica indulgentiæ consecutio, si ita singulæ circunstantiæ in actibus nostris sint considerandæ. Vide Suarem, & alios hac de re latius disputatores.

Tertio quæritur, an sufficiat præstare opera, ad quæ adhuc alia obligatione teneris, v. g. ex voto teneris ad aliquod ieiunium, an per illud ieiunium censearis satisfacere, quod ad indulgentiarum lucrum etiam requiritur? Respondeo, licet opera supererogationis sint gratiora, & accomodatiora ad iustificandam causam indulgentiæ: certum tamen videtur etiam ex vsu Pontificum sic concedi indulgentiam, vt per opera aliunde præcepta, satisfieri possit. Sic dantur indulgentiæ ieiunantibus in quadragesima, & communicantibus tempore Paschæ, ad quæ præceptum Ecclesiæ etiam obligat. Vnde si indulgentiæ requirentes tria ieiunia promulgentur in quatuor temporibus, illo ieiunio satisfit præcepto & indulgentiæ: idem censetur si ieiunium vel confessio ex voto sit obligatoria. Et licet incidat in hebdomadam Paschæ indulgentię communicans & confitens pro indulgentia est liber à præcepto Ecclesiastico: nihil enim prohibet quominus vno actu pluribus obligationibus satisfiat, dummodò & natura talium obligationum id patiatur, & intentio obligantis non repugnet.

Quartò quæritur, ad lucrandum indulgentiam, necessarium sit opus facere ex tali expressa intentione, verbi gratia, habet quis medalliam, qui has vel illas orationes recitando, indulgentiam lucrari intendat? Respondeo non requiri actualem intentionem, sed sufficere habitualem, vel interpretatiuam. Ratio est, quia vnus alteri potest applicare satisfactiones suas etiam inscio, cur Pontifex non possit Christi satisfactiones applicare homini, v.g. morituro, aut sensibus alienato, aut alicui habenti medalliam, sed de illa cogitanti.

Quinto quæritur, vtrum visitans Ecclesiam sæpius in die toties lucretur? Respondetur, si indulgentia sit sine temporis determinatione absolutè concessa, toties lucratur quis quoties visitat, ita vt dicat Nauarrus, pluries etiam in die talem posse lucrari indulgentiam, non tamen toties & tali modo, vt fraus quædam & irrisio videatur, v.g. visitantibus Ecclesiam S. Petri Romæ, indulgentia data est sine limitatione, si quis pluries in die visitarit; putat Nauarrus pluries lucrari. Alij tamen cum Paludano & Corduba hoc putant debere intelligi restringi ad singulos dies, quia concessio talis iuxta communem vsum videatur talem determinationem admittere, vt indulgentia censeatur prudenti & rationabili modo concessa. Itaque res hæc pendet ab intentione concedentis, & satis incerta est: si autem indulgentia est

determinato tempori alligata, v. g. à vespera in vesperam, nonnisi semel potest obtineri.

Sexto quæritur, an qui habet plurima numismata, vbi in singulorum benedictionibus, concessa est septem annorum indulgentia, si recitauerit septies Orationem Dominicam, an inquam ille lucretur pro illa recitatione septena Orationis Dominicæ triplicatam indulgentiam, si tria diuersa numismata habeat, vnum S. Caroli, alterum S. Ignatij, certium alia ratione benedictum? Respondet affirmatiuè Fernandez, citans Astensem, Cordubam, Hostiensem, & Henriquem. Negat Ioannes Clarius, dicens hanc non videri concedentis intentionem, ea eo quod vnaquæque indulgentia postulet talem actum applicatum ad talem effectum, vt causam saltem partialem talis concessionis, idem autem finitus actus applicatus ad multa, minor fit in singulis, & ita non reddit proportionatam causam ad tot indulgentias simul sumptas.

LECTIO XVI.

De indulgentiis pro defunctis.

1 *Docet posse iuuari defunctos indulgentiis.*
2 *Docet infallabiliter eis prodesse.*

PROPOSITIO I.

C*Ertum est indulgentiis posse iuuari animas defunctorum.*

Hoc ex traditione & vsu Ecclesiæ manifestum est & ratio etiam probat. Quia si priuati homines pro defunctis tanquam membris eiusdem corporis mystici, satisfactiones suas offerre possunt, & illos iuuare suis suffragiis, ieiuniis, eleemosynis, laboriosis operibus, peregrinationibus, & aliis. Quare non Possit Pontifex applicare eis satisfactiones Christi & Sanctorum, quæ sunt in spirituali thesauro, cuius ipse est dispensator? Nam & hæc est, voluntas Christi, vt satisfactiones eius non solùm viuis, sed & defunctis indigentibus, & capacibus, prosint, tanquam membris corporis sui mystici, vinculo glutino fidei & charitatis. Ipse enim est Aaron Sacerdos ille summus, stans cum thuribulo inter mortuos & viuentes, vt iram Dei desæuientem possit placare, hoc est, eius merita & satisfactiones, tanquam sacerdotis summi & Mediatoris inter populum & Deum, adhuc viuunt & permanent in oculis Dei, & exhalant odorem suauissimum instar thuris aut thymiamatis in thuribulo incensi, & odoratur Dominus odorem hunc suauitatis, illum acceptans tam pro mortuis, quam pro viuis vsque in finem sæculi. Quia hæc fuit voluntas offerentis, vt prosint omnibus quorum Mediator & Redemptor est constitutus, qui adhuc redemptionis capaces sunt. Hæc est etiam voluntas sanctorum, cum superabundantes satisfactiones operantur, vt prosint omnibus etiam defunctis, ad quos non minus se charitas extendit quam ad viuos. Solis vero animabus Purgatorij prodesse possunt indulgentiæ, non vero beatis, nec damnatis. Non beatis tum quia non indigent, tum quia incapaces sunt, quandoquidem nullum debitum habent. Non damnatis, quia & illæ animæ in peccato mortali defunctæ, extra statum gratiæ sunt & omnis liberalis remissionis indignæ idcóque incapaces, & quia illæ etiam in termino sunt, in statu immobili permanent, de quo dicitur: *Lignum si ceciderit, siue ad Austrum, siue ad Aquilonem, vbicumque ceciderit, illic erit.* Illæ animæ quæ ad Aquilonem damnationis & reprobationis ceciderunt, non possunt iuuari, vt ad Austrum gratiæ & gloriæ reuertantur, sicut nec illæ quæ ad Austrum æternitatis gloriosæ per mortem ceciderunt, nocumentum vllum aut mutationem accipere possunt, vt ad Aquilonem reuertantur. Vterque ergo status immobilis, vtræque in termino sunt, sed quæ in Purgatorio sunt, needum sunt planè extra viam, quia needum sunt terminum assecutæ, ideò indulgentiarum fructu, & satisfactionibus Christi & sanctorum possunt adiuuari.

Hinc frequenter apparuerunt animæ purgatorij, à viuis requirentes Missæ sacrificia, vt thesauro satisfactionum Christi per sacrificium eis applicato, iuuari possent. In vita S. Nicolai Tolentini legimus, quod ipse pro mortuis sæpenumero celebrando, plurimum adiumenti attulerit. Vnde animæ in Purgatorio vnam ex earum numero electam (cui hoc quasi legationis cuiusdam munus imposuerunt) ad ipsum miserunt, ac necessitate in qua erant constitutæ, proposita, sanctum virum rogauerunt, ne Missas pro ipsis dicere intermitteret. Cui ipse respondit, sequenti die (quod dies esset Dominica) se Missam pro defunctis legere non posse. Anima vero illa ingentem illi numerum animarum spectandum exhibuisse dicitur, quæ mirum in modum diris cruciatibus in Purgatorio vexabantur: & hoc viso commotum sanctum, à Priore suo impetrata facultate, non modo die Dominica, sed singulis etiam reliquis per istam septimanam diebus, pro defunctis Missas celebrando, maximum animarum numerum à Purgatorij pœnis liberasse. Vnde finita septimana, eadem anima ad ipsum reuersa, de auxilio eis præstito gratias egit.

Quapropter solent Pontifices altaria priuilegiata, in quibus Missæ pro defunctis cum indulgentia plenaria celebrantur, certis in locis concedere, & per certa numismata potestas datur Missam applicandi animabus aliquibus Purgatorij, aut Communionem faciam, vt illæ virtute indulgentiæ liberentur.

Est verò pia Caietani opinio dicentis, cum Missæ aut indulgentiæ generaliter pro defunctis afferuntur illis maximè prodesse, qui in carne adhuc mortali degentes, magna erga indulgentias ferebantur deuotione, & erga claues Ecclesiæ fide, per quas indulgentiæ conferuntur, & qui sollicitudinem ac diligentiam in adiuuandis defunctis impenderunt.

Illi enim maximè merentur tunc iuuari, qui quantum in se fuit, alios iuuare in Purgatorij pœnis solliciti fuerunt, vt verificetur in illis illud Euangelij: *Qua mensura mensi fueritis, eadem remetietur vobis.* Refert Vincentius in Speculo, Religiosum quendam in dicendis Missis pro defunctis, quas iuxta Ordinis institutum Religiosi dicere consueuerant, negligentem fuisse. Illum ergo mortuum punitio & reprehensio grauis secuta est, ita vt Missas omnes, aliasque orationes, quæ pro illo dicendæ erant, alteri Deus applicari voluerit, vt ipse nullum earum fructum perciperet.

Vinc. l. 1. Dist. 2. Cap. 2.

Simile exemplum habemus in historia S. Francisci lib. 9. cap. 21. de Monacho quodam qui post mortem cuidam suorum sodalium magnos se in Purgatorio pati cruciatus significauit, propterea quod adhuc viuens negligens fuisset in recitandis precibus pro defunctis, ideoque nihil sibi profuisse Missas pro ipso oblatas, sed in pœnam negligentiæ aliis fructum Deum applicasse.

Porro, indulgentiæ quæ defunctis conferuntur, *per modum Suffragij* eis prosunt. Sic solent loqui Pontifices in concessione indulgentiæ. Explicandum verò hoc nobis est. Quæritur ergo: cur dicantur eis applicari per modum suffragij? respondeo, quia aliter viuis, aliter mortuis indulgentiæ à Pontifice applicantur, viuis enim applicantur per modum iuridicæ absolutionis, quia Pontifex habet in illos iurisdictionem, eiusque iudicio sunt subiecti, ideoque potest eos absoluere à pœnis debitis, tanquam exercendo iudicium ergo illos. Sed non habet iurisdictionem Pontifex in eos qui sunt in Purgatorio, quia diuinum iudicium immediatè subierunt, nec amplius eorum iudex est, & ita non potest eos absoluere à pœnis per modum iuridicæ absolutionis. Sed cum habeat auctoritatem in thesaurum ecclesiæ, ipse offert de thesauro Ecclesiæ tantum satisfactionis, quantum necesse est ad illas animas liberandas, & Deus illam satisfactionem animabus defunctorum communicatam acceptat, & eas à reatu pœnæ liberat. Et ita indulgentiæ non dicuntur illis prodesse per modum absolutionis iuridicæ, sed per modum cuiusdam solutionis, siue compensationis, & suffragij satisfactorij. Pontifex enim illas animas non absoluit, nec remittit pœnam: sed offert id ad quod tanquam suffragium satisfactorium, à Deo remissio & absolutio datur. Voco suffragium satisfactorium, quia non solùm prodest per modum meriti de congruo, aut per modum impetratiuum, sed & per modum pretij satisfacientis.

PROPOSITIO II.

I*Ndulgentiæ prosunt defunctis infallibiliter, & non solum ex libera Dei acceptatione & miseratione.*

Hæc est acceptior & verior Doctorum opinio, & deducitur ex Epist. Leonis decimi de indulgentiis ad Caietanum. Vbi docet Romanum Pontificem Petri Clauigeri Successorem, & Iesu Christi in terris Vicarium, potestate clauium, quarum est aperire Regnum Cœlorum, tollendo illius impedimenta, posse pro rationabilibus causis iisdem Christi fidelibus, qui charitate iungente membra sunt Christi, siue in hac vita, siue in Purgatorio indulgentias concedere, ex superabundantia meritorum Christi & Sanctorum, & tam pro viuis quam pro defunctis Apostolica auctoritate thesaurum meritorum Christi & Sanctorum dispensare.

Vbi

Vbi eâdem certitudine loquitur de viuis & defunctis Pontifex, & vtrumque dicit Apostolica auctoritate fieri, & ex clauium potestate, & ita infallibiliter fieri colligimus, quia clauis semper aperit, si non errat, id est, si rationabiliter intendat. Quando ergo rationabili ex causa Pontifex aperit illum, & applicat defunctis, efficaciter illis & infallibiliter prodesse concludimus: & oriri dicimus hanc infallibilitatem, tùm ex æqualitate oblata pretij, tùm ex diuina promissione Christi.

Dices: Posset sic Pontifex certo animam liberare, & consequenter etiam omnes, quia potest pro omnibus ex infinito hoc thesauro pretium sufficiens offerre. Respondeo, sicut Pontifex non potest dare indulgentiam viuis, sine vlla causa & proportionata, ita nec mortuis, & sic solùm illis prodest pro ratione causæ sufficientis: Nec enim ex solo misericordiæ mortuo potest Pontifex quaslibet animas liberare, quia dispensatio thesauri erga illas debet etiam fieri cum moderamine & discretione: quia vt dicit D. Chrysostomus: *Misericordia tunc vera est, si sic facta fuerit, vt iustitia per eam non contemnatur, si autem contempta iustitia misericordia obseruatur, ipsa misericordia non est misericordia, sed fatuitas: nam iustitia non est vera iustitia, nisi in se habuerit misericordiam: sic & misericordia non est vera misericordia, nisi habuerit in se iustitiam.*

Propterea etiam in operibus Dei hæ duæ virtutes sociali fœdere ita aptè iunguntur, vt nunquam ab inuicem separentur, quia *omnes viæ eius misericordia & veritas.*

Sed quæritur, an determinatè illa anima liberetur, cui intendimus applicare indulgentiæ suffragium? Respondeo, ità videtur significare forma indulgentiæ, quam pro defunctis solet applicare Pontifex in Altaribus priuilegiatis, sic enim se habet.

Gregorius seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Omnium saluti paterna charitate intenti, inter tam multa pietatis officia, quæ nos pro munere nostro conuenit exercere, sacra interdum loca spirituali priuilegio insignimus, vt inde fidelium defunctorum animæ ampliùs consulatur. Quare cùm talis Ecclesia N. hoc priuilegio necdum fuerit decorata, & in ea tale sit altare N. auctoritate nobis à Domino tradita concedimus, vt quoties Missa defunctorum ad dictum Altare celebrabitur, pro anima cuiusque fidelis, quæ Deo charitate coniuncta migrauerit ab hac luce, ipse de thesauro Ecclesiæ Indulgentiam consequatur; quatenus D. N. Iesu Christi, & B. Virginis Mariæ, beatorum Apostolorum Petri & Pauli, aliorumque sanctorum omnium meritis suffragantibus, à Purgatorij pœnis liberemur. Datum Romæ, &c.

Quæritur secundò, si illa anima non sit in Purgatorio, ad quid prosit illa Indulgentia, vel aliud opus pro illa factum?

Respondeo primò tibi proderit ad meritum, oratio tua in sinu tuo conuertetur.

Secundò, si illa anima sit beata, obligabitur iam specialiter pro te apud Deum intercedere.

Tertiò, licet damnationi sit addicta, tamen nec tunc meritum tuum perdis: respicit enim Deus charitatem tuam: sicut cum pro aliquo orationem fundis qui non meretur, non ideo tu merito priuaris.

Quartò, dicit Sylnester, & alij, quod oratio facta pro aliquo, si ei est superflua, datur magis indigenti: sic & Indulgentia Dei benignitate indigenti poterit applicari.

Aduerte vero, non rectè docuisse Auctorē quendam antiquum, cui nomen Præpositus, quod suffragium Missæ pro vna anima oblatum, æquè prosit & alijs, *sicut*, inquit, *candela quæ pro vno accenditur, æquè lucet illis qui in eodem sunt cubiculo.*

Hæc ratio & comparatio non est bene fundata, nam rùm quis lumen accendit, ab eius intentione non pendet, cui hoc lumeo prosit: At in suffragij Missæ oblatione, determinatur ab intentione offerentis, cuinam prosit. Semper tamen quādo anima aliqua iuuatur per Missæ suffragium, vel indulgentiæ applicationem, aliæ refrigerium aliquod percipiunt: tum quia in oratione & sacrificio pro illis omnibus quæ sunt in Purgatorio oratur, postquam specialiter pro aliqua orauimus, nam collectæ generales sunt, & virtute Ecclesiæ orantis & applicantis generaliter aliquis fructus animabus Purgatorij prouenit: tum quia accipiunt aliquam consolationem & gaudium ex liberatione cuiuslibet animæ ibi detentæ, quia sunt charitate coniunctæ. Et sicut dicitur, quod *Angeli gaudent super peccatore pœnitentiam agente*, ita etiam dicimus animas flammis expiatorijs detentas, gaudere super cuiuslibet è carcere illo diro liberatione.

Aduerte tamen, aliquos docere, non certo determinatè illam animam cui indulgentia ex intentione nostra applicatur, liberari à Purgatorij pœnis: putant enim requiri in animabus Purgatorij dispositionem aliquam diuinæ sapientiæ notam, in qua dispositione si sit anima illa cui applicare intendimus, ipsa liberabitur, si non sit in ordine illo quem disposuit Deus, & in proxima dispositione requisita ad egressum ex hoc carcere, altera anima liberari poterit, quæ est in tali ordine & dispositione: Illa tamen anima cui applicare intendimus non carebit fructu, sed ab aliquibus pœnis liberabitur & iuuabitur, vt ad illum ordinem & dispositionem animarum liberandarum accedat. Et sic putant satisfieri Bullæ Altarium priuilegiatorum, in qua dicitur quod anima cuiusque fidelis qui in charitate discesserit, liberabitur à Purgatorij pœnis, si nimirum sit in illo ordine aut dispositione à diuina sapientia requisito, aut liberabitur à Purgatorij pœnis saltem aliquibus, & sic si non liberetur à Purgatorio totaliter & ex integro, saltem partialiter liberatur. Vide Zerulam tract. de Indulgentiis.

Quæritur tertiò: An si celebretur Missa alia quàm *Requiem* in Altari priuilegiato, applicetur indulgentia, aut satisfiat intentioni Pontificis, qui celebranti *Missam defunctorum* in tali altari, dat potestatem applicandi indulgentiam? Respondet Nauarrus conf. 37. de Pœnit. & remiss. & Zerula in Praxi Episcopali, etiam valere ad id missam aliam v. g. de festo aut Dominica, nec esse de intentione Pontificis coarctare, sed principale eius intentum esse, vt in tali Altari Missa celebretur.

Quæritur quartò: An in peccato mortali existens possit validè satisfacere, & applicare indulgentiam animæ existenti in gratia, vel in Purgatorio? Resp. multi affirmatiuè, quia illa satisfactio & indulgentia habet vim non tam ex parte satisfacientis, quàm ex parte Christi: huius autem merita applicantur & satisfactiones, si sit dispositio ex parte illius cui debent applicari: nec nocebit, si non est dispositio, sive status gratiæ ex parte illius qui applicat.

Sylnest. v. suffragium. Luc. 15.

CANDELABRI MYSTICI
TRACTATVS SEXTVS.
DE SACRAMENTO
EXTREMÆ VNCTIONIS.
PROOEMIVM.

QVINTA Lampas siue Lucerna mystica nostri Candelabri, est Sacramentum extremæ Vnctionis. Quæ quidem Lampas luminosa est, per oleum à sacratorum Hierarcha consecratum, & potens est præbere nobis lucem in extremo discrimine, in exitu caliginoso huius vitæ: tunc enim opem lucidam præbet contra multiplices tenebras, à timore mortis, iudicij, inferni exortas, quæ multipliciter animum tunc inuoluunt. Protegit

etiam ſuo fulgore à caligine proueniente tunc, à Sathanæ Principis tenebrarum doloſa immiſſione. Affulget opportunè eo tempore hæc Lucerna ardens, vt non opprimatur animus angore aut deſperatione, ſed nouerit reſpirare in miſerationum Domini nunquam intermoritura luce, quæ nunquam deſerit hominem, niſi deſeratur ab ipſo, ſed parata eſt omni tempore nos ſuſcipere, & pedes noſtros è tenebris in viam æternitatis dirigere. Eſt igitur myſtica hæc Lampas noſtra, ſicut Lampas illa Iſraëlis, quæ exeuntibus de tenebroſa Ægypto in nocte dux fuit, nec deſeruit donec in terram Promiſſionis introduxit.

Itaque de illius inſtitutione, materia, forma, miniſtro, ſuſcipiente, effectu & ritu in hoc tractatu differendum nobis eſt.

LECTIO I.

De inſtitutione Extremæ Vnctionis.

1 *Explicat, cur extrema Vnctio vocetur.*
2 *Docet, quando à Chriſto ſit inſtituta.*

PROPOSITIO I.

Extrema Vnctio eſt Sacramentum in oleo ab Epiſcopo benedicto inſtitutum, vt ægris applicetur ad ſalutem animæ & corporis.

Rectè huic ſacramento nomen extremæ Vnctionis competit, tum quia ſolet dari his qui in extremis, ſiue in periculo mortis aguntur: tum quia inter varias Vnctiones quibus vngitur Chriſtianus, ex inſtituto Chriſti vel Eccleſiæ, hæc poſtrema eſt.

Chriſtianus, qui à Chriſto dicitur Vnctus (non ſolùm quia regiæ dignitatis eius conſors eſſe debet, ſed etiam quia luctator ſit contra diabolum) in tribus Sacramentis Vnctionem recipit, in Baptiſmo per Chriſma in vertice, & per Oleum ſacrum in ſcapulis & pectore, in Confirmatione in fronte, in hoc ſacramento in quinque ſenſuum organis. Nempe in Baptiſmo initiatur ad luctam contra hoſtes ſalutis, in Confirmatione ampliori fortitudine roboratur, vt publicè non vereatur contra fidei hoſtes decertare, in hoc Sacramento ad vltimam & grauiſſimam luctam præparatur, impendente iam corona.

Huius triplicis Vnctionis quidam figuram præceſſiſſe dicunt in perſona Dauid, quem etiam tertio vnctum legimus. 1 In domo patris ſui, Samuele ad eum miſſo, ante mortem Saul, 1. Reg. 16. Et per illam deſignari poteſt Vnctio Baptiſmi, per quam initiamur ad regnum. 2. Vnctus eſt in Hebron, 2. Reg. 2. vt regnaret ſuper domum Iuda, poſt illam Vnctionem variis fuit probatus & agitatus aduerſis, variiſque cum hoſtibus bellis colluctatus.

Per hanc Vnctionem ſignificari poteſt illa quæ datur in Confirmatione, ad bellandum toto vitæ noſtræ tempore, quæ non eſt niſi militia ſuper terram, vnde & per illam ſpecialiter tunc datur virtus Spiritus ſancti. 3. Vnctus fuit, vt regnaret ſuper totum Iſrael, 2. Reg. 5. & paulo poſt cœpit regnare in pace, ſubſtratis inimicis.

Et hæc deſignare poteſt Vnctionem extremam, quâ deuictis hoſtibus, pertingimus ad regnum æternæ pacis. Quod ergo Deus de Dauide dicit: *Inueni ſeruum meum, oleo ſancto meo vnxi eum, manus enim mea auxiliabitur ei, & filius iniquitatis non apponet nocere ei, nihil proficiet inimicus in eo*, hoc etiam de ſingulis chriſtianis veritatem poteſt habere. Hi enim ſunt ſerui Dei ſpecialiter ad eius obſequium deſtinati, hi ſunt ſacratiſſimo oleo ab eo vncti multoties, vt fortiter bellent & luctentur contra hoſtes. Et propter hanc Vnctionem ſpecialiter eis adeſt manus Domini protegens, & brachium eius confortans: vt Sathan filius ille iniquitatis, cuius ſuperbia & iniquitas mater eſt, qui etiam nonniſi iniquitatem reſpirat, & odium irreconciliabile in hominem Chriſtianum gerit, non poſſet ei nocere, aut præualere, nec eum à iure & poſſeſſione regni æterni deturbare. Et huius Vnctionis vis maximè eluceſcit in extremo prælio, quod fortiſſimum eſt & acerrimum: in quo virtute poſtremæ vnctionis fit ſuperior omnibus hoſtibus: ita vt poſſit dicere cum Apoſtolo: *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo mihi repoſita eſt corona iuſtitiæ.* Imo cum Dauide poteſt dicere, inſtante illo prælio: *Dominus qui eripuit me de ore leonis, & vnxit me vnctione miſericordiæ ſuæ, ipſe me eripiet de manibus inimicorum*

Iterum, vnctionis ſacræ qua vnguntur Chriſtiani, in Bethel typus olim videtur præceſſiſſe. Etenim Iacob in Bethel lapides vngit oleo, vt domum ædificet Deo: quod & ad eius imitationem Eccleſia facit, dum ſacram domum Dei erigit, ſic nimirum Chriſtus, ad quem tanquam lapides viui accedimus, vt coædificemur, non vult lapides illos ingredi in ſtructuram templi æterni; antequam ſæpius iam oleo ſacro ſint peruncti. Ergo cùm te elegerit, ô Chriſtiane! vt lapidem viuum, vult prius, vt tonſionibus & preſſuris expolitus ſis, & ſacrata Vnctione perfuſus, antequam inter illos lapides recenſeatis, qui per manus artificis diſponuntur permanſuri ſacris ædificiis. Ideo te tali ſtructuræ aptans, & dignum efficiens, vngit in principio vitæ, & in fine, vt per primam vnctionem ingrediaris, fiaſque de ædificio Eccleſiæ Militantis, quæ eſt domus Dei hic ab illo conſtructa: & per poſtremam egrediaris fiaſque de ædificio Eccleſiæ Triumphantis quæ eſt domus Dei æternum permanſura.

Vſu etiam Fidelium hæc Vnctio ſolet vocari extremum Sacramentum, quia ſcilicet vſus Eccleſiæ modo habet, quod extremo loco poſt omnia Sacramenta detur. Hoc vero non ſemper fuit in vſu, nam veteres primo vngebant ægros ſacra Vnctione, deinde reficiebant Chriſti corpore. Vnde in vita S. Guiliel. Archiepiſc. Bituric. apud Sur. t. 1. ſic legimus: *Vnctionis Sacramentum humiliter ac deuote ſuſcepit, eo precepto ſanctam Euchariſtiam ſibi porrigi inſtantiſſimè poſtulauit, vt tanto itineris Duce munitus, poſſet ſecurius hoſtium cuneos penetrare.* Vixit autem ipſe tempore Innocentii III. in vita quoque S. Malachiæ à S. Bernardo ſcripta, habetur, quod Euchariſtiæ viaticum poſt extremam Vnctionem acceperit. Præter hæc duo teſtimonia, quæ demonſtrant ordinem inter extremam Vnctionem & Euchariſtiam, poſſunt adferri alia duo, quæ docent viaticum fuiſſe poſtremum, quamuis non fiat mentio Vnctionis extremæ. In vita S. Ambroſii, quam ſcripſit Paulinus, habetur viaticum datum fuiſſe S. Ambroſio, morte iam imminente, ita vt ſumpto viatico ſtatim ſpiritum emiſerit. Idem omnino ſcribit Simeon Metaphraſtes de S. Ioanne Chryſoſtomo in vita ipſius. Itaque perſpicuum eſt apud veteres vltimum Sacramentum fuiſſe viaticum corporis Domini.

Nos hoc tempore primum ægrotos munimus ſacro viatico, deinde poſt aliquot dies morbo creſcente, inungimus oleo ſancto. Vterque ritus habet ſuas rationes. Veteres conſiderabant, olei ſancti venerabile Sacramentum inſtitutum fuiſſe, tum ad bonam valetudinem recuperandam, tum ad peccata, ſiue peccatorum reliquias expellendas. Veteres igitur ſperantes in hac ſacra Vnctione ſanitatem corporalem ægroti, non differebant hoc ſacramentum ad illud tempus, in quo deſperata eſt ſalus Medicorum iudicio, ſed cùm morbus incipiebat à Medicis periculoſus iudicari, continuo ad ſacram Vnctionem confugiebant. Id quod etiam poteſt intelligi ex eo quod ſanctus Bernardus ſcribit in vita ſancti Malachiæ Epiſcopi, eundem ſanctum virum ægrotantem, ex cubiculo quod erat in parte ſuperiore domus, deſcendiſſe pedibus ſuis ad Eccleſiam, vt Vnctionem extremam primum, deinde viaticum acciperet, & his Sacramentis ſuſceptis, rediiſſe etiam pedibus ſuis, nullo adiumento, ad cubiculum & lectum ſuum.

Noſtro tempore ægroti, cùm audiunt mentionem fieri extremæ Vnctionis, arbitrantur iam actum eſſe de vita ſua, eaque de cauſa cognati vel amici, ne ægrotos terreant, differunt hoc ſacramentum quandiu poſſunt.

Eſt etiam alia ratio, quæ veteres mouebat, vt primo loco inungerent ægrotos, deinde viaticum eis præberent: quia videlicet in Sacramento Vnctionis remittuntur peccata, vt ex Apoſtolo Iacobo conſtat, & ideò vocatur à nonnullis veterum extrema Vnctio Pœnitentia infirmorum, peccatorum autem remiſſio & pœnitentia, rectiſſimè præponitur tanquam præparatio ad altiſſimum Sacramentum Euchariſtiæ, quod puritatem maximam requirit.

Denique Sacramenta omnia concluduntur, & quaſi conſignantur Sacramento corporis Domini. Sic enim qui baptizantur adulti, vt Hebræi, vel Turcæ poſt Baptiſmum continuò confirmantur, & admittuntur ad ſacrificium Miſſæ, & ſacram Euchariſtiam percipiunt. Sic etiam qui pœnitentiam agebant, pœnitentia peracta ad Euchariſtiam, ſaltem more veteri, ſemper accedebant. Illi etiam qui ordines minores vel maiores accipiunt, ſuſceptis Ordinibus ad ſacram Communionem accedunt. Denique,

qu

qui Matrimonio iunguntur, Sacramentum coniugij sacramento Eucharistiæ muniunt & confirmant.

Nostro tempore inuertitur ordo non sine causa rationabili. Sæpè enim accidit, vt extrema Vnctio, ne terreantur ægroti, differatur in longum tempus, & periculum est, ne interim ægrotus vel vsum rationis amittat, vel alia de causa reddatur inhabilis ad sacrosanctam Eucharistiam rite percipiendam. Ideò igitur viaticum nostro tempore præmittitur. Melius enim est vt inuerso ordine Sacramenta illi ministrentur ægrotis, quam vt altero eoque saluberrimo careant. Vnctio extrema conferri potest ægroto, etiam in agone posito, & non intelligenti vel sentienti quid circa se agatur. Has rationes affert Bellarm. l. de Arte bene moriendi.

PROPOSITIO II.

Hoc sacramentum à Christo est institutum, & à beato Iacobo promulgatum.

Sic docet Tridentinum sess. 14. ita vt antiquorum quorundam opinio, qui docuere illud ab Apostolis aut ab Ecclesia institutum, sine errore nunc defendi nequeat. Et cum Sacramenta ad fundamenta primaria legis nouæ pertineant, sintque gratiæ sanctificantis signa efficacia, nonnisi ab auctore gratiæ & legis nouæ institutore Christo esse primitùs ordinata, certum & definitum esse debet.

Sed quæritur, quando Christus illud instituerit? Quidam putant institutum fuisse Marci 6. vbi legimus Christum duodecim ad se vocasse, eosdémque binos misisse, certa quadam legationis forma præscripta, & potestate qua agerentur. Et statim sequitur: *Exeuntes prædicabant, vt pœnitentiam agerent, & dæmonia multa eiiciebant, & vngebant oleo multos, & sanabantur.* Non est dubium, quin illa vnctio olei fuerit ex institutione, & mandato Christi: & quod per hanc missionem discipulos Christus non vt Medicos aut Chirurgos destinarit, sed vt Apostolos, qui vngerent ægros Sacramenti quâdam & mystica vnctione. Vnde veteres hunc locum intelligunt de Sacramento Vnctionis infirmorum, à Christo ibi instituto, & per Apostolos Ecclesiæ tradito, & de eadem vnctione dicunt hic agi apud Marcum de qua apud Iacobum cap. 5. sic enim Hieronymus in Marc. c. 6. *Quando vngunt oleo ægros, i. firmitatem fidei virtute corroborant. Corroborant autem intercessione, & oratione fidei, quam Dei clementia exaudit, & se exorabilem præstabit, cuius Sacramentum est oleum consecratum.* Idem asserit Theophylactus, & alij. Non est improbabile ob auctoritatem Patrum, non tamen certum. Vnde Tridentinum de hac re agens non aliud dicit, quam Sacramentum illud Marci 6. insinuatum esse, relinquens, vt apparet, disputationi Doctorum, an expressè ibi agatur de eo, an verò solùm adumbratio quædam & signum præuium ibi proponatur. Nam difficultatem facit, quod tunc Apostoli non fuerint Sacerdotes, ad quos spectat ministerium huius Sacramenti, & quod non solum inuncti fuerint illi, qui iam erant baptizati, quia Marcus dicit ægros multos vnctos & sanatos fuisse, pauci autem tunc adhuc Baptismo erant initiati.

Quapropter est aliorum sententia institutum non fuisse hoc Sacramentum ante noctem Cœnæ. Cur enim ante Eucharistiam aut Pœnitentiam institueret illud quod postremum Sacramentorum vsu Fidelium est, & minùs quàm alia necessarium? In nocte autem Cœnæ, verisimile est inter alia mysteria Christum Apostolos docuisse ritum obseruandum in hoc Sacramento. Quia tamen tunc adhuc non fecit Apostolos Sacerdotes, nisi quoad potestatem consecrandi, non verò quoad potestatem remittendi peccata: siue (vt loquuntur Theologi) quia tunc tantum dedit eis potestatem super corpus Christi verum, non vero in corpus Christi mysticum sed eam acceperunt post resurrectionem. Ioan. 2. Ideò rectè dixeris cum quibusdam Theologis potestatem ministrandi hoc Sacramentum Apostolos accepisse ibid. Ioan. 20. Quia sicut Sacramentum est quasi annexum Sacramento Pœnitentiæ: ita potestas illud ministrandi supponit potestatem peccata remittendi. Vel breuiter dici potest institutum esse hoc Sacramentum intra illos quadraginta dies post resurrectionem, quo tempore conuersatus cum Apostolis loquebatur de Regno Dei, hoc est, non solum de Regno æterno, sed & de Ecclesia quæ Regnum Dei in Scriptura dicitur. Ordinando scilicet ea, quæ postmodum obseruaturi erant Apostoli, maximè circa Sacramenta & Ecclesiæ Ordinem Hierarchicum: quia plenè & perfectè Ecclesiam tunc fundabat, antequam ex hoc mundo discederet.

Quantum ad promulgationem, manifesta est apud Iacobum disertis verbis dicentem: *Infirmatur quis ex vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit remittentur ei.* Quibus verbis, inquit Trid. vt ex Apostolica traditione per manus accepta Ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministrum & effectum huius salutaris Sacramenti à Christo instituti. Cuius institutionis rationem adfert Concilium, quod clementissimus Redemptor noster, qui nobis quouis tempore de salutaribus remedijs & subsidijs in ingressu Ecclesiæ, & progressu vitæ nostræ prouiderat, per diuersa sacramenta, quibus gratiam adipiscimur, vel illam conseruamus, voluerit decere diuinam suam prouidentiam, in egressu ab hac vita. Quare prouidere nobis voluit de hoc extremo remedio, & subsidio, quo maximè tunc egemus: quia & hostis fortissimè impugnat, vt à fiducia diuinæ misericordiæ deiiciat, & homo morbi magnitudine prægrauatus, ad resistendum non est ita idoneus. Benedictus ergo Deus, & millies à nobis benedicendus, qui sic nos adiuuat & protegit in omnibus vijs nostris. Dedit enim Baptismum, quo ingredimur in viam vitæ, & nascimur Filij Dei ad vitam nouam. Dedit corpus & sanguinem, quo hanc vitam alueremus, tanquam viatico in hac via nos confortaremus. Dedit & Confirmationem, tanquam scutum & protectricem contra hostes in hac via obsistentes, per quam spiritum sanctum suum dat viæ Ducem. Et quia contingit quandoque vulnus accipere, dedit & Pœnitentiam, tanquam vulnerum omnium etiam lethalium medelam. Sed quia parum erat in via hac progredi, nisi peringrederemus ad terminum, ideò quod Sacramentum instituit hoc vocatur Sacramentum exeuntium: quia superbi spiritus hostes nostri, in extremitate viæ ab condunt laqueum, quem nobis aperit, & diffringit Sacramenti huius subsidium.

Sed ministri Sathanæ spiritu eius inducti, sicut inuident nobis alia remedia, ita & hoc Sacramento nos & Ecclesiam spoliare conantur. Et vt subuertant fundamentum illius, quod in testimonio Iacobi Apostoli, tanquam publici ex parte Christi præconis & promulgatoris ponimus, inclamant non agi apud illum de vnctione aliqua sacramentali, quæ gratiam conferat, sed de alia quadam olim adhiberi solita ad curationem corporum per donum miraculorum: & ita cum nunc donum illud cessarit, etiam hanc vnctionem cessare debere, ac superstitionem esse. Sic interpretantur illi, vt simplices decipiant, erroneamque suam doctrinam obumbrent sacramenta quæ sunt columnæ Ecclesiæ, demolientes, Ac è contra dicimus, non solum ex traditione Ecclesiæ, sed & ex circumstantijs scripturæ citatæ, satis apertè contrarium colligi, & probamus. Primò quidem, cùm donum illud, & eius effectus non fuerint sine signo aliquo miraculoso, & signa non tam fidelium sint, quam infidelium, cur vniuersim vellet Apostolus, vt fideles infirmi miracula quærerent? secundò, si de miraculosa corporis curatione ageret, iam non tantum infirmis id consuleret, sed etiam cæcis, surdis, claudis, alijsque qui egebant curatione, quæ per donum miraculorum fieri poterat. Tertiò, cur diceret, inducat Presbyteros, cùm nec illi soli omnes donum istud habuerint, melius ergo diceret, indicat eos qui donum curationum habent. Quartò, cur præscriberet certam materiam, cùm ab illa non pendeat curationis donum? Quintò, per donum miraculorum non remittebantur peccata, hic autem eorum remissio promittitur. Sextò, Apostoli promissio absoluta est & perpetua, ergo in Ecclesia debet eius effectus permanere, quandiu ægri sunt. Et tam ea quæ præcedunt, quam quæ sequuntur apud Iacobum, ad Ecclesiam etiam futuram pertinent, cur ergo hæc promissio restringeretur ad eos solos, qui tunc erant? Sed quoniam Apostolus Iacobus, singula quæ ad huius sacramenti constitutionem concurrunt, particulariter exprimit, illius verba ordine quo expressit explanemus: quia ex illis sufficiens scientia, quoad ea quæ hoc Sacramentum concernunt, elici potest.

LECTIO II.

Explicantur verba sancti Iacobi Apostoli.

Infirmatur quis ex vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, vt orent super eum vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.

De persona capaci extremæ Vnctionis.

PRimò igitur insinuat personas huius Sacramenti capaces sanctus Iacobus, dum dicit: *Infirmatur quis ex vobis?* Vbi satis indicat institutum esse solum pro fidelibus infirmis, & quidem, & indicat verbum Græcum, infirmitate graui: quod etiam expressit Tridentinum & Florentinum dicens, non debere dari hoc Sacramentum, nisi infirmo, de cuius morte timetur, vnde & Sacramentum exeuntium dicitur, Sanis ergo nullo modo debet dari, & si illis detur, nullum est Sacramentum, vt docent communiter Theol. Non est tamen expectandus vltimus articulus, quando iam pene infirmus animam agit; sed vbi aduertitur periculum, mature conferendum est hoc Sacramentum, dum æger adhuc integris sensibus est. Ad vberiorem enim Sacramenti gratiam suscipiendam plurimum valet, si in ægro mens adhuc & ratio integra vigeat, vt fidem & religiosam animi voluntatem adferre possit, ad huius Sacramenti susceptionem. Nec necesse est, vt infirmos lecto decumbat: nam qui videt se peste infectum, vel venenum bibisse, vel viperæ morsu læsum, posset vel in Ecclesia, vel in illo loco opportuno, sibi curare Sacramentum hoc administrari. Vnde D. Bernardus, refert de sancto Malachia, quod ex cubiculo superiore ad Ecclesiam descenderit, vt solemniter coram Fratribus oleo sacro vngeretur: & quod propriis postea pedibus, ad cubiculũ & lectum regressus fuerit.

Admirabile verò est, nec imitandum, quod apud Surium legitur in vita S. Hedvvigis in Polonia Ducissæ 15. Octobr. Hæc priusquam in morbum incideret, qui ei vitæ finem attulit, accito ad se F. Matthæo Confessario suo Ord. Cisterciensis, extremum petiit Sacramentum. Id vbi Moniales comperetunt, consternatæ sunt, inde colligentes appropinquare tempus mortis eius: cum scirent illam non temerè id petere, quæ spiritu prophetico polleret. Dolebant ergo se tali spoliandas matre, quæ sic filias in Christo foueret & diligeret. Accedit ad eam soror Adelheidis ei familiaris, & ait: *O Domina, cur vnctionem petendo, nostros affligis animos, cùm sis incolumis, nec vlla in te mortis signa visantur, & ea solum soleat administrari ægris, de quorum periculo metuit?* Cui illa: Scito ita esse, & Ecclesiæ morem bene explicas: est tamen quod hic te aduertere oporteat. *Cum enim hoc Sacramento homo moriturus quasi armis spiritualibus contra spirituales nequitias munietur: summa deuotione accipiendum est. Ego autem etsi incolumis adhuc sum, tamen mox aliter erit, vereorque ne crescente morbi dolore, tam salutare auxilium tanto deuotionis feruore non possim percipere, quanto par est animam ad Deum properantem.* Ita satisfactum est eius desiderio, nec diu post in morbum incidit, nec denuò vngi voluit. Id tamen admirandum potius quam imitandum, cui spiritus Dei per reuelationem tribuit efficaciam, & in quo vt piè creditur, sancta deuotio dispensauit. Hæc ibi.

Nemini igitur, vt expressè docet Catechismus ad Parochos, sacramentum hoc dare licet, qui morbo graui affectus non sit, licet vitæ periculum adeat: vel quia periculosam nauigationem paret: vel, quia si prælium ineatur, à quo certa mors pendeat: vel etiam si capitis damnatus ad supplicium raperetur. Omnes etiam qui rationis vsu carent, vt pueri, vel perpetuo amentes, non sunt huius sacramenti capaces. Institutum est enim propter luctam, & grauissimas tentationes in morte occurrentes, & ad reliquias peccatorum actualium extergendas: quæ omnia non habent locum in paruulis, aut perpetuo amentibus.

Aduerte tamen illud communi Theologorum sententia, non esse necessarium vt actualiter vsum habeat rationis, qui inungitur: sed sufficere, quod eum aliquando habuerit, quodque capax fuerit peccati actualis, deuotionis, tentationis, & resistentiæ ac fiduciæ in Deum. Vnde non requiritur expressa voluntas recipiendi sacramenti, sed sufficit virtualis seu interpretatiua, qua vnusquisque fidelis pœnitens ac bene dispositus optat frui sacramentis omnibus, & remediis à Christo institutis. Itaque inungi solet quilibet fidelis, nisi constet eum rationis vsum in malo statu amisisse, ideoque ad effectum sacramenti indispositum esse, quia per nulla signa contritionis significationem dederit vel coram sacerdote, vel coram aliis.

Ordinariè verò munus esse infirmi, ex deuotione hoc Sacramentum petere, & ad id tempestiuè, dum rationis vsus adhuc viget, Sacerdotes aduocare, apertè declarant verba Iacobi dicentis: *Infirmatur quis ex vobis? inducat Presbyteros:* ergo infirmi est curam habere vt aduocentur, & se ad id prè disponere. Quod quidam differunt, cum suo graui plerumque detrimento, stulta opinione persuasi, se post Sacramentum istud statim debere mori.

Audi quod refert Nicolaus de Nyse Ordin. Minorum Theologus in Gemma prædicantium. Quidam vir magni meriti in extremis laborans, cum interrogatus fuisset, num sancto oleo perungi vellet? Respondit: *Nolite obsecro, de hoc mihi mentionem facere, quia omnes qui inunguntur, statim moriuntur.* Atque his dictis, spiritum reddidit. Cùm autem linteaminibus inuoluendus esset, spiritum resumpsit, & oculos aperiens, dixit: *Quia extremæ Vnctionis Sacramentum solatore abhorrui, centum annis in Purgatorio iusto Dei iudicio torquebor. Si autem vnctus fuissem de ægritudine conualuissem. Sacra Vnctio, non est mortis acceleratio, sed dilatio.* Ita expirauit his dictis.

Audi & Niderum l. 4. Formicarij cap. 11. Vbi ait. Fuit nostro tempore Rex Romanorum Rupertus verè clemens, qui post multa sancta opera, in lethali quadam infirmitate prope à dæmone victus fuit. Nam sumpta Eucharistia, differebat semper extremam Vnctionem, superstitioso illo instinctu, quo aliqui sibi persuadent, post illam omnino oportere emigrare. Hortabantur ergo continuò viri docti & pij ne differret tam salubre animæ & corporis antidotum. Obtinuerunt tandem: At ille cùm inungeretur, audiens orationes Ecclesiæ, quæ tunc recitantur pro sanitate tam corporis, quam animæ mentem erigens & vocem, dixit: *Nouero, si sciuissem tantum valere hoc Sacramentum, pro vtriusque hominis sanitate, vt nunc percipio & audio, tamdiu illud deuotissimè postulassem.* Conualuit igitur, & multis annis imperium sanctè gubernauit, & in operibus bonis vita functus est. Hæc ille.

LECTIO III.

De Ministro extremæ Vnctionis.

SEcundò, cum dicit sanctus Iacobus, *Inducat Presbyteros, Ecclesiæ*, exprimit ministrum huius Sacramenti, qui est Sacerdos. Hoc enim significat vox, *Presbyter*, quæ licet aliquando seniorem ætate significet, hic tamen sumitur secundùm vsum noui Testamenti & Ecclesiæ, vt non tam ætate quam dignitate seniorem designet. Sic appropriatur sanctis Sacerdotibus, qui Presbyteri dicuntur, quia prudentia & grauitate cæteris venerabiliores habentur. His ergo solis Sacramentum hoc commissum est, quod Pœnitentiæ consummatiuum dicitur, & ita definit Tridentinum. Si ergo aliter aliquando quam à Sacerdotibus vnctio talis peracta fuit, id ad extraordinariam Dei dispositionem referendum est. Huius rei accipe aliquot exempla.

Reginaldus, vnus ex beati Dominici discipulis, cùm moneretur, vt se extrema Vnctione, vt moris est, ad luctam cum dæmone præparet: *Ego*, inquit, *hanc luctam minimè reformido: quin potius illam expecto: iam enim dudum mater misericordiæ me inunxit, in qua plurimum confido, & ad quam cupidè proficiscor.* Quod autem se prius ab ea inunctum dicebat, id ita habuerat: Cùm ante annos multos grauissimè ægrotaret, vigilanti de nocte apparuit Regina cœli, cum aliis duabus Virginibus, ipsaque ad eum accedens, iacentis oculos, aures, os, manus, vnguento quod attulerat, propriis suis manibus liniuit, denique & pedes in præparationem Euangelij pacis, vt ipsamet quasi ex formula orans, adiunxit.

Platus de bono status Relig. c. 31.

Sancta Lyduuina in vltima agens ægritudine, cùm sola esset, & summo mane ipso Paschatis die contemplationi vacaret: vidit ad se venientem Christum cum Matre & duodecim Apostolis, multisque sanctis ac Angelis. Sedit Christus ad lectuli dexteram, Maria ad sinistram, alij in orbem. Vidit & mensam ornatam vase sacri olei, & Cruce elegantissima, cereóque totum cubiculum mire illustrante. Erat tunc corpus Virginis innumeris angoribus, à vertice vsque ad pedes afflictum: & ecce sentit ab ipso Saluatore sacerdotalibus induto vestibus loca corporis sui perungi, quæ morituris solent, sed nulla salutantem audit verba proferentem. Inde Christus ponit in manu eius cereum, eumque tenet cum Matre sua, Cruce illic inuisibiliter permanente, donec exhalaret spiritum. Cum autem inuncta esset, rogauit Dominam, vt extremum vitæ eius finem tot doloribus & afflictionibus cumularet vt à corpore exiens anima, sine Purgatorio mox ad illum possit euolare. Respondit Dominus: *Ita fiet, filia, vt petis, post biduum cantabis Alleluja cum Virginibus in regno Patris.* His dictis, disparuit.

Sur. 6. Apr.

Mansit

Mansit apud eam Angelus eius, cum quo valde familiariter loquebatur.

Hæc aliquando visibiliter exhibere voluit Christus, ad consolationem & instructionem electorum, vt sciant quæ inuisibiliter geruntur, dum sacramentum visibile à sacerdotibus administratur. Tunc enim assistit Christus, & Angeli eius, adiuuant & agmen sancti eius: sacerdos enim Christi personam gerit: & Christus ipse est qui interiora inungit, corroborat, illuminat, sacerdote externum ministerium adhibente.

Christus est Samaritanus ille Euangelicus, qui homini vulnerato appropians, misericordia mouetur: & totus intendit illius curationi, sacramentorum suorum alligamenta adhibens, quem alligatum, & in Ecclesiæ stabulum, siue hospitium ducit, commendat stabulario, siue illi qui curam gerit hospitij.

Hi autem sunt Pastores, qui Ecclesiæ curam gerunt, quibus præcipitur à Christo, vt vice sui ægri curam habeant, sed vtantur pharmacis ab ipso vero Samaritano, idest, Christo hominum custode, præscriptis, præsertim vino & oleo suo mystico, quibus sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum.

Ex quibus etiam collige, Pastores teneri ex officio sub pœna grauis peccati, subditis suis hoc sacramentum ministrare: quia ordinaria salutis remedia, etiam alioqui ex rigoroso præcepto non necessaria, tempore opportuno tenentur illis patientibus exhibere. Qualia sunt sacramenta, omnibus relicta a Christo, & ordinatio Ecclesiæ vsu frequentata. Hæc obligatio illis imposita est à Iesu supremo Pastore & medico, siue cum in persona Petri illis dicitur: *Pasce oues meas, pasce agnos meos*, siue cum in persona stabularij ad illos dirigitur illud samaritani: *Curam illius habe, & quid quid supererogaueris reddam tibi.*

Hi vero mihi supererogare videntur, qui etiam vitam suam exponunt, vt sacramentum hoc olei sacri morbo contagioso periclitantibus administrent. His certe manifestum est duos denarios à Christo samaritano commissos esse, denarium scilicet amoris Dei, denarium dilectionis proximi: quibus freti negotium curæ sibi commissæ sic perfectè obeunt, vt si etiam vitam suam oppignorare necesse sit pro ægri salute, illam parati sint supererogare: scientes quod is qui curam commisit, potens est tantæ dilectionis opus præmio longè eminentiori compensare.

Horum se inclytum ducem & exemplar præuium exhibuit S. P. Carolus Borromæus, qui in vehementissima contagione, quæ Mediolanensem vrbem depopulabatur anno 1579 auxilia, tùm temporalia, tum spiritualia supererogauit: Temporalia quidem, argentea vasa, tapetes, vestes, proprium lectum, omnèmque supellectilem contribuendo ad egenorum inopiam in ægritudine subleuandam, nec exinde lecti solatio vsus, super paleas aut asseres decumbens. spiritualia verò, infirmos cuiuscumque ordinis die noctèque visitando, non pauperum valetudinaria, nec humiles casas dedignando, proprijs manibus baptizando, confirmando, sacro oleo inungendo peste infectos, & Eucharisticum sacramentum ministrando. Sed quoniam tanti viri fecimus mentionem, dignum est hic audire quo zelo & flammâ exæstuante charitatis adhortatus sit Superiores Religionum cum suis Religiosis conuocatos, vt in illo contagio ad sacramentorum ministerium, & ægrotorum morientium solatium, operam suam contribuerent. Ipsius igitur ad illos orationem compendio insinuare visum est, quæ concernit omnes Sacerdotes, Pastores, Religiosos: vt etiam cum vitæ periculo ad sacramenta cùm Pœnitentiæ & Eucharistiæ, tum etiam extremæ Vnctionis, ministranda accedantur. sic ait ipse.

Non existimo necessarium esse de lamentabili huius ciuitatis statu, multis apud vos verbis disserere, cuius sors infœlix & deplorabilis nimis, omnium oculis est exposita. Fratres nostri, conciues, amici, parentes, heu! ferali contagio pressi, acerrimis doloribus excruciati, mortis horrore perculsi, vitæ non solum corporeæ, sed æternæ auxilijs destituti, opem nostram, sacramentorum medelam, consolationis spiritualis panem, vocibus signisque lamentabilibus implorant, ne salutis suæ incerti, è vita hac emigrare cogantur. Quid igitur, Patres Reuerendi? An non siccis oculis, & cancellatis manibus eos intuebimur, duri & immobiles, misericordes & pietatis Christianæ exortes? An hærebimus sine lachrymis, sine corde, sine compassione, opem denegantes, aut laborem detrectantes? Prorsus nunc conuenit, vt qui se Religiosos nominant, operibus comprobent: nunc tempus est, vt qui se veræ perfectionis sectatores profitentur, in heroicis pietatis & misericordiæ operibus eam elucescere faciant: quorum tanta segres exhibetur, fratribus opem poscentibus, vndique periculo & necessitate eos coarctante.

O quam frequentem feruore orationis resoluistis Deo animas vestras vitamque immolare, & vos ex integro eius obsequio mancipare! Nunc, nunc pateat, quàm efficax illa fuerit resolutio, oblata hac occasione, haudquaquam respiciendo retrò, aut manum retrahendo ab opere adeò pio & sancto, adeò necessario, & diuinæ Maiestati accepto. Præcurrunt & vos animam multi Pastorum, curam omnem impendentes, & nobiscum nulli labori, nulli diligentiæ parcentes. sed nec nostra, nec eorum cura in tanta vastitate sufficit, in tanto numero afflictorum qui in ugris per tuguria sparsi, ope necessaria languent destituti.

Ad vos igitur recurro, qui in statu perfectionis positi humana cuncta despicere profitemini vt debitum reddatis obsequium diuinæ Maiestati, ad vos, inquam qui gloriæ docere debetis, pro amore Dei vitam posse exponere, cùm de animarum agitur salute, ad imitationem nimirùm Filij Dei, & SS. quorum vestigijs presso pede omnes Religiosos conuenit insistere.

Nec dicat quisquam, rem adhuc needũ illuc progressam vt aliter quàm per vos non possit prouideri, vel strictam obligationem necdum vobis posse hac in re imponi. Vtique charitas non patitur hic disputationi, aut talibus dubijs discutiendis locum dari: liberalis est, vult hic impendi quicquid operis in nobis est, nec extremæ necessitatis, aut obligationis terminos expectari. Volt nobis satis esse ipsam legem Christianæ dilectionis, exemplumque Filij Dei, ac SS. eius, qui similes occasiones haud neglexerunt, sed vrgente dilectione, nec externa obligatione stricta iustitiæ, totos se impenderunt. Eorum ergo exempla, sint carbones ardentes congesti super caput nostrum, & quod reipsa præstitit I. C. voluntariè se Patri offerens pro animarum salute sit nobis sermo viuus & efficax, penetrans vsque ad intima cordis, vt etiam nos ipsos offeramus dum opem implorant, qui pressi sunt & oppressi. Neque periculum mortis obijciendum est, quod multi huic ministerio hactenus dediti euasere, cui etiam quantum poterit humana industria, conabitur prouidere. sed quàm gloriosum erit, & æterna dignũ memoria, si mors eo in opere obtingat? Non tam mors dicenda est quàm vita, mors pro gloria Dei & salute proximi obeunda, cum securum ad vitã præbeat gressum, ad æternitatem ingressum, ideoque à Martyribus tot votis fuit adoptata. Testanda igitur modo est gratitudo erga communem Redemptorem, qui se obtulit pro nobis, & dicendum cum Apostolo: *Mihi viuere Christus est, & mori lucrum* Cambium amoris reciproci quod paciscimur cum I. C. Filio Dei, si vitam pro ipso ac membris suis exponamus sicut ipse pro nobis. Et cum ipse quotidie in Missæ sacrificio nobis sacerdotibus se totum donet, cur non prompti erimus etiam semel in hostiam viuentem, nos ipsos totos vitam etiam ipsam, si opus sit, immolare? Cur nos mors exterreat, quam velimus nolimus semel necessum est obire? Sed nec infrequenter in communi contagio contingit, vt qui eam omnimodè fugere nituntur, citius ab ea comprehendantur, iusto Iudice ita decernente, charitatisque neglectum ac amorem nimium perituræ huius vitæ sic plectente. Cum ergo a flagello communi nemo nisi ipso tutante liber esse possit, eius præueniamus vindicem manum, illi nos offerentes pro eius amore, vitam ponere prompti, Christianæ charitati ex officio incumbentes. Sic in expiationem delictorum nostrorum id cedet, imo sic ei manus poterimus colligare, & flagellum extorquere O Patres mei dilectissimi, vel ipsum sæcularium & laicorum exemplum vos permouere, & animos deberet suggerere? Quid enim? Nonne hi pro exigua mercede periculo vitam suam exponunt, dum pestiferis adsunt, medentur, contrectant, opitulantur? An verò pro æterno præmio detractabimus & negligemus, quod illi pro leui & temporali mercede subire parati sunt? Sed nec desunt multi ex ipsis, qui puro Dei amore sine remunerationis expectatione, se nobis obtulere ad omne illud obsequium charitatis. Itane vero, sacerdotes Deo consecrati, vitam perfectam professi, ad zelum gloriæ Dei, & salutis proximi vocati, ab hominibus sæculi se sinent superari? An amor Dei plus virium hominibus de plebe suggeret, quam illis, qui diuino suo obsequio ex vocatione sua destinati? An vero non agitur hic de lucro inæstimabili animarum, ac de gloriæ cœlestis præmio, huic operi certo certius constituto?

Hæc cogitate, hæc recogitate, Patres mei, ne sitis animo deficientes ob mortis timorem, cuius incertum est periculum, certum præmium. Nolite permittere pusillanimes effecti, vt surgant in iudicio homines sæculi, suo feruore teporem vestrum, & ingratitudinem erga Christum Dominum, ac membra eius ægena, condemnantes. Nec vero quempiam rememoretur, quod forte licentiam à suis superioribus non obtineat: mihi etenim à sanctissimo Domino nostro amplissima facultas facta est, omnes, qui se ad id opera sancti obtulerint, ab omni Prælatorum obedientia ea in re eximendi. Itaque quo possum cordis affectu, quibus possum votis & precibus a vobis efflagito, vt animo infracto adeò eximium & heroicum opus amplectamini, opus dignum vocatione vestra, dignum Deo, qui omnes laborea supra condignum est remuneraturus, pro momento æternitatem redditurus. Sed & ego id mihi beneficij præstiturum existimabo, & quoad in me erit non immemor, omni occasione sese offerente reddam gratiam, & in Domino congaudebo, dum vos intuitus fuero in salutem animarum fidei meæ concreditarum toto zelo incumbere, lapidem oneris, qui supra modum premit, & affligit cor meum, sublenabitis vicaria opera & pietate: nec enim parum mihi angustiæ infligit, cum intueor animas, quas in corde & visceribus meis gero, in tanta versari subsidij inopia, defectu Ministrorum Ecclesiæ. Spes itaque mihi non exigua affulget aliquos vestrum hic præsentium in auxilium operas & animas suas mihi oblaturos, vt aliis viam sternant, & ad idem eos prævio suo exemplo suscitent, duplex præmium habituri. Nec quisquam vereatur se deserendum in periculo, ego enim ipse curam vestri geram, ego adero; si vos ægritudo corripuerit, ego proprio ore solabor, propriis manibus sacramenta ministrabo; nulli parcam labori, nulli periculo, vt me vestrum Pastorem, Protectorem, Fratrem exhibeam.

Adeo cordatus sermo & scintillis amoris plenus animos multorum accendit. Etenim illa ipsa hora viginti octo sese obtulere. & ex illis non nisi duo peste interierunt, quorum vni extremam Vnctionem cum Eucharistia propriis manibus administrauit, adiiciens animæ commendationes, & vsque ad mortem ei assistens feruentissima charitate.

De extrema Vnctione, & aliis Sacramentis tempore pestis ministrandis.

SEd quæritur, an in rigore Theologico loquendo, teneantur Pastores peste infectis extremam Vnctionem administrare. Respond. 1. multas synodos Diœcesanas, in Belgio videri ita ordinare, Cameracensis tom. 5. cap 10. Iprensis tom. 8. cap. 1. Audomarensis tit. 19. cap 1. Leodiensis tom. 4 cap 8. Attamen in praxi id permultas inuoluit difficultates.

Primo, quia in Parochiis ruralibus sæpè vnicus est sacerdos, qui si domos infectas ad id ingrediatur, iam & ipse vitabitur ab iis qui sani sunt, nec Sacramenta de eius manu suscipere volent, nec Conuersationem cum ipso permittent, ne periculum afferat contagionis. Etenim ob illam etiam causam, S. Carolus Religiosos in subsidium sacramentorum ministrandorum tempore pestis aduocare coactus fuit, quod plerique fugerent proprios sacerdotes, qui contagiosis adfuissent; prout ipse testatus fuit superioribus Religionum, & habetur c. 6. l. 4 vitæ eius.

Secundo, si contingat Pastorem contagio infici, & emori multa confusio in grege solet subsequi, multa inordinatio circa diuinorum ministerium. Nec enim facilè statim reperiri potest qui subrogetur: ita vt experientia docuerit, per plures hebdomades quandoque gregi non fuisse prouisum de ministro. Adde aliquos expresse docere, quod si Parochus toti populo sit pernecessarius, adeo vt eius mors magna sit populi desolatio & iactura, sufficere vt necessaria Sacramenta ministret. Ita Syluius q. 32 art 5. supplem.

Tertiò, Episcopi hoc in synodo ordinantes (cum sint Pastores Pastorum) deberent sollicitam curam gerere, vt & ipsis Pastoribus ruralibus subueniatur, nec periculum incurrant, vel ipsis deficientibus per mortem, vt statim substituatur idoneus minister. At ipsorum aliqui, vel ob distantiam, vel ob neglectum, non eam quàm à pastoribus ipsis requirunt, illis tunc in periculo existentibus, vel plebi desertæ curam impendunt sic forsan conqueri hic quis posset de aliquibus, quod *onera importabilia alligare velint, quæ ipsi digito nolunt mouere.*

Quartò, extrema Vnctio non est de necessariis ad salutem, nec est de præcepto, ergo in contagiosis morbis, si quibus est periculum, non videtur tam grauis obligatio Ministris imponenda.

Quintò non obstante ordinatione illa Synodorum, praxis videtur obtinere vrgente pestilentia non administrandi hoc Sacramentum, nisi forte in Vrbibus, vbi religiosi ad id se exponunt, aut alij Sacerdotes charitate magis impulsi, quam rigore præcepti. Possemus testimonium reddere de variis locis, vbi ab Episcopis non fuere puniti, aut reprehensi Parochi, qui tempore pestis ministrare extremam Vnctionem neglexerant. De Italia testatur Possevinus in plerisque locis non esse moris, vt administretur à pastoribus. De Hispania & nonnullis aliis Prouinciis, idem mihi testatus est D. Leander de S. Mart. S.T. Doctor in Academia Duacena, qui multas frequentauit Prouincias.

Respondeo itaque secundò, generaliter loquendo, synodales constitutiones rectè asserere id ordinariè debere fieri, vt facilè Pastores hic se non excusent, trepidantes vbi timor non est, aut vbi charitas foras debet timorem pellere. Supponunt ergo ordinariè non esse ita morale periculum, sed illud posse vitari, tum per medicamenta præseruantia, tum prouidendo vt ægri restituantur in loco ad quem securior sit accessus, tum vtendo aliqua oblongiore virgula ad vngendum, aliisque præcautionibus. Cum autem his omnibus præsuppositis, vel medicorum, vel prudentum iudicio adhuc morale periculum permanet, multorum Theologorum sententia est non obligari Parochos; magnæ verò perfectionis esse, si periculum vitam contemnentes, ad id se resoluant ex charitatis feruore. Huic sententiæ subscribit Suarez: hanc Cathedræ primariæ professor eximius Ioannes Clarius in Academia Louaniensi publicis scriptis docuit. Et Emanuel Sà, in Aphorismis cum multis dicit, V. *Parochus. Tenetur tempore pestis ministrare saltem necessaria Sacramenta*, indicans ea quæ non sunt necessaria, non teneri Parochum ministrare sacramenta, extra tempus præcepti ad illa obligantis suscipientes, inter quos recensentur Richard. 4. distinct. 8. Ioan. Med. q. 37. de Confess. Syluester V. *Confessor.* 1, quæst. 37. Inuenio quoque S Carolum misisse ad Pontificem, vt resolutionem haberet, an Pastores Mediolani posset cogere ad sacramenta omnia ministranda, vrgente grauissima pestilentia: sed cum omnium aliorum quæ simul poscebat, responsum acceperit, illud dilatum fuit, nec resolutionem accepit. Forte ne conscientiis aliquorum graue nimium onus, aut laqueus iniiceretur, res Doctorum opinioni est relicta. Inuenio quoque eundem eum parochos coram se congregatos, sanctis admonitis extimulasset, operis huius perfectionem, & sublimem remunerationem proponendo, addidisse se consultationem cum viris doctis & piis iniisse (quia Romana determinatio non adueniebat) per quam resolutum erat, eos ad minus obligari ad sacramentum Pœnitentiæ & Eucharistiæ ministrandum, ergo nec de extrema Vnctione illi ausi sunt obligationem affirmare. Vide lib. 4. vitæ eius cap. 3. Attamen plerique, huius viri sancti non solùm sermone, sed & exemplo prævio succensi, ad omnia promptos sese obtulere. Et absque dubio, si Episcopi talibus occasionibus se Carolos exhiberent zelo & opere, reperirent & Pastores non parcentes etiam suæ vitæ.

Quantum ad Eucharistiam, communis opinio est Theologorum obligari ad eam ministrandā; Parochos etiam cum periculo, Existimant enim iure diuino obligari vnumquemque ad eam sumendam in mortis periculo: ex quo consequitur, ægro tunc petenti ministrandum esse. Nec excusationi facilè locus admittitur, nisi fortè paucis ante diebus (v.g. ante octiduum) æger communicasset in communi periculo se disponens ad Dei beneplacitum. Vnde ad Eucharistiam frequenter suscipiendam hortandi sunt tunc fideles, vt suum ac Ministrorum periculum præueniant. Ac bona praxis est, statim ac in aliquam domum contagium serpserit, non solum infectam personam, sed & omnes illius habitationis ac viciniæ communione sacra præmunire: quod si post aliquot dies morbo corripiantur: sicut non tenentur denuò communicare, sic nec minister, administrare. Sic docent Palud. Soto, & quidam alij Theologi, licet quis ignorans periculi mortis, octo vel decem dies ante communicarit, non teneri illo postea superueniente, iterum communicare, sed satisfecisse præcepto diuino. Sic enim reuera paulo ante mortem dicetur communicasse, quod vis præcepti requirit, & finis eius est, ad transitum ex hac vita præparatio. Vnde licet quis ignorarit periculum, nec reflexionem expressè fecerit ad præceptum:

censent tamen quamlibet habere intentionem virtualem, seu implicitam adimplendi omnem obligationem, quam potest & debet. Sic ignorans esse festum, si audierit Missam, censetur satisfecisse præcepto. Liberius hac in materia & fauorabilius pro ministris loqui videntur, qui asserunt eum qui in Pascha communicauit, si in articulo mortis non communicet ex negligentia sine contemptu, non peccare mortaliter. Cuius opinionis sunt *Syluest. Eucharist. n. 3* Caiet. *V. Communio. Sà verb. Eucharistia, & quidam alij.*

Austeriores porrò hac in materia videntur illi Theologi, qui volunt infundi a Ministro ori illius qui contagio infectus est, Eucharistiam, & propriis manibus ministrari, nec alium admittunt modum ministrandi: quod tamen omninò periculosum est, ob halitum ægri contagiosum. Alij varios alios modos ministrandi permittunt & practicant, quos tamen ab Episcopis examinari optarim; ne quidam illorum non satis reuerentem sacramenti tractationem inuoluant. Quidam curant benedici particulas corporalium, in quibus sacrum corporis Domini deponant loco aliquo secreto, ad quem ægro sit accessus, vt ipsemet sumere possit, aut per personam assistentem sibi in ægritudine ad id adiuuari, quæ pars corporalis igni postea traditur: Alij capsulis vel paruulis vitris vtuntur, è quibus æger illud ore desumit. Alij aliis vtuntur modis. Ego licet consultius fore non dubitem, si propriis manibus ministrari possit, non video tamen cur in præsentissimo periculo, aliqui alij modi reprobari debeant adiuncta tali reuerentia, quæ hic & nunc adhiberi potest sine periculo in tali rerum statu. Ratio est, quia ritus sic administrandi, vt suscipientis ori infundatur Eucharistia, est solum de præcepto Ecclesiæ, quod præceptum non videtur obligare cum tanto periculo vitæ. Nec refert de iure diuino & naturali esse, vt reuerenter administretur Eucharistia non enim alij modi irreuerentiam continent. Patet primò, quia olim notum est propriis manibus suscipientis sumptam fuisse, gerebant enim Fideles linteolum manu, quod Dominicale vocabatur, & in illo deponebatur Eucharistia à Sacerdote. Secundò, notum est sæuientibus olim Tyrannis Fideles domum Eucharistiam detulisse, vel quotidie, vel pro opportunitate sumendam. Tertiò, etiam nostro sæculo concessit Pontifex Mariæ Reginæ Scotiæ, vt in carcere asseruaret sibi Eucharistiam sumendam à se, eo quod accessus non pateret Sacerdoti, vt alibi dixi. Non ergo per se est irreuerentia, quod laicus ex aliquo loco puriè & honestè apparato, vel ipsemet per se, vel ope alterius sacramentum sumat in tali necessitate, aduigilante ipso Sacerdote, vt reuerenter & cum pietate fiat. Quamuis extra necessitatem hoc nolit fieri Ecclesia, ad maiorem ipsius sacramenti dignissimi reuerentiam & dignissimam tractationem.

Quantum ad sacramentum Pœnitentiæ, tenetur tunc Pastor ministrare, etiam cum periculo vitæ. Nec exceptioni locus est, nisi vbi morali certitudine constat de bono statu ægri, v. g. quod paulo ante ægritudinem confessus sit, & quod timoratæ & sollicitæ sit conscientiæ, nec nisi veniali culpæ obnoxius. Ex altera verò parte euidens sit contagij periculum, nec facile futurum, vt si Parochus inficiatur, de alio possit prouideri. Tunc enim commune bonum multum ponderat. Hæc tamen non temerè præsumenda sunt, vt subditus deseratur. Hoc porrò adiicimus in euidenti periculo posse fieri confessionem materialiter non integram à pœnitente, & à Sacerdote parte peccatorum audita absolutionem impendi, excitando pœnitentem ad omnium quantum in se est contritionem, vel attritionem. Est enim talis confessio formaliter integra: & à Theologis solet reputari causa sufficiens faciendi confessionem, non integram materialiter, ob periculum vel spiritualis vel corporalis salutis alicui impendens. Ita Suarez & alij.

Quæritur postremo, quantum ad extremam Vnctionem, an in periculo contagij sufficiat vnica vnctio in aliqua corporis parte? Respondeo hanc opinionem probabilem omninò esse, tùm ob auctoritatem Doctorum, tum ob multiplicem rationem, ideoque à multis hoc tempore in praxi vsurpari.

Primò quidem auctoritatem illi dat Pastorale Gebennense R. Francisci de sales Episcopi, doctrina & sanctitate spectatissimi. In illo sic lege in tit. de extrema Vnctione. *In morbis contagiosis, vt periculum vitetur, sufficit inungi organum sensus magis ad Vnctionem expositum, dicendo: Per istam Vnctionem & piissimam suam misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quicquid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, & tactum.* Idem habet Pastorale Mechliniense an. 1589 quamuis id omissum sit in editione 1607. apud Moretum, suasu, vt apparet, quorundam Louaniensium Doctorum, contrariam opinionem sectantium, idem habet etiam Pastorale Ruremundanum impressum circa an. 1589. Item Pastorale Bartholomæi ab aula, per Theologos aliquos Louanienses probatum anno 1574. idem docet. Et huius opinionis sectatores fuere Ioannes Hesselius celebris Louanij Doctor, & Ioannes Molanus tract. 4. Theol. pract. accedit auctoritas Octauij Tricaricensis Episcopi, per Germaniam & Belgium Nuncij Apostolici in Direct. Ecclesiasticæ disciplinæ, vbi sic ait: *Et si ordinariè sint inungenda singula singulorum sensuum loca, nec nisi grauissima necessitas cogat aliter faciendum, constabit tamen Sacramentum, & ad euitandum contagium suffecerit, si inungatur sensus organum magis expositum dicendo per istam Vnctionem, & piissimam suam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quicquid deliquisti per visum, auditum gustum odoratum, & tactum.* Idem sequuntur aliqui recentiores, inter quos Franc. Sylvius in supplem. D. Thomæ. Consulunt verò, vt Vnctio fiat in capite, quia ibi maximè viget sensus.

Secundò, confirmatur ratione desumpta ex Tridentino dicente, Ecclesiam Romanam non aliud obseruare in administranda Vnctione quantum ad ea quæ ad huius sacramenti substantiam faciunt, quam quod B. Iacobus præscripsit. At ille vnde Vnctionem præscribit, non vero Vnctionem quinque sensuum. ergo illam obseruat Ecclesia vt essentialem, non illas, alioqui obseruaret aliquid quoad substantiam, quod Apostolus non præscripsit. Addi deinde potest, quod ex more Ecclesiæ, vngantur non ipsa sensuum organa, sed partes vicinæ, vt patet in oculis, auribus, & organo gustus: vt etiam magis constat in iis, qui aliquo sensuum organo sunt orbati: ergo censet Ecclesia, non esse de essentia vt sensuum loca vngantur: sed sufficere ad essentiam, partem aliquam corporis inungi, cùm vbique sensus vigeant quamuis organa, si possit fieri, ad expressiorem significationem debeant vngi. Denique Florentinum, & alia Concilia enumerant septem vnctiones, nec distinguunt, & ita ex illis nequit colligi, quod quinque magis sint de essentia, quam septem, & per consequens non repugnant assertioni, quæ dicit vnicam perficere essentialiter Sacramentum.

LECTIO IV.

De materia extremæ Vnctionis.

Tertiò, dum dicit *vt orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini*, indicant materiam. Est enim materia huius Sacramenti, oleum ab Episcopo benedictum: quæ quidem Vnctio olei aptissimè significat gratiam Spiritus S. quâ inuisibiliter anima ægrotantis inungitur. Vnde Theophylactus: *Est*, inquit, *oleum & ad labores vtile, & lucis fomentum, & hilaritatis effectiuum, significatque misericordiam Dei, & gratiam Spiritus, per quam à labore liberamur, & gaudium, hilaritatémque accipimus.* Debet autem esse benedictum oleum ab Episcopo, vt per hanc sacram benedictionem, velut eleuetur, atque aptetur ad munus sacrum & supernaturale. Et quidem ab Episcopo debet fieri, quia in ipso est plenitudo quædam potestatis circa Sacramentorum administrationem, & ab illo ad inferiores Sacerdotes potestas descendere debet. Hanc vero benedictionem insinuat Iacobus, dum dicit: *Vngentes oleo in nomine Domini*, id est, oleo consecrato in nomine Domini, interprete Beda: quapropter illam benedictionem ad essentiam pertinere materiæ, communis tenet Theologorum opinio: ita vt nullum sit Sacramentum, si inungatur æger oleo ab Episcopo non benedicto. Quod si ita sit, miror cum à Pastoribus, tum ab aliquibus Episcopis, non maiorem in distributione huius sacri olei curam adhiberi, & non maiorem quantitatem dari. Etenim duo vel tria cochlearia exigua pro quadraginta Pastoribus, Decanis assignari alicubi solent, quæ exigua quantitas videtur. Monentur illi quidem aliquid addere olei non benedicti, guttatim infundendo, quia sic totum per mixtionem participat benedictionem, iuxta Capitulum; *Quod in dubiis, de consec. Eccl. vel altaris.* Id tamen satis incautè fieri scimus, & dolenter oculis nostris conspeximus: ita vt quandoque sit maior quantitas superaddita, quàm præexistens. Et licet non in maiori quantitate superaddatur vnica vice, tamen propter

pter exiguam olei benedicti quantitatem,& magnum numerum participantium,tam frequenter debet reperi superinfusio,tum à Decanis vt distribuant, à Pastoribus post distributionem(pro toto enim anno sufficientem debent copiam habere) vt videatur mihi propter incuriam multorum,materia quandoque reddi dubia. Quocirca humiliter in Domino obsecratos velim Episcopos Reuerendissimos Dominos ac Patres meos, vt in maiori quantitate oleum conficiant ac distribuant Pastoribus.Quia sic longè certius consulent incommodis , quæ ex multiplici superinfusione oriri possunt.Etenim in magno Pastorum numero,ferè non desunt qui præcipitanter,nec cum debito modo,mixtionem istam frequentem peragunt,& materia dubia vtentes , valdè sæpè spatio vnius anni administrandum hoc Sacramentum etiam dubio exponunt , sicque effectu expectato ægros fraudare possunt.

Cæterùm oleum illud benedictum, simplex est,neque balsamum illi admisceri solet:Vnde à sacro Chrismate distinguitur,quamuis si quis Chrismate vteretur, validum efficeret Sacramentum. Et licet modò id non liceret ob Ecclesiæ præsentis vsum , qui has distinxit materias, earumque benedictiones:tamen olim etiam Chrismate administratū fuisse,indicare videntur verba Innoc.I.epist.1.ad Eugenium Episcopum c.8. *Non est dubium*,inquit, *verba Iacobi de Fidelibus ægrotantibus accipi,vel intelligi debere,qui sancto oleo Chrismatis perungi possunt,quo ab Episcopo confecto,non solum Sacerdotibus,sed omnibus vti Christianis licet,in sua aut suorū necessitate inungendo.*Quæ verba reperiuntur in Conc. Vvormaciensi can.72.& in Concil.Aquisgranensi.Vbi quod dicit licere omnibus Christianis vti in vngendo intellige passiuè,nam vngere actiuè,solis licet Presbyteris.Et quod dicit infrà : *Pœnitentibus oleum istud infundi* , intelligit de his qui in publica agebant pœnitentia,quibus Sacramentum hoc non solebat administrari.Neq; verò hoc oleo vtitur Ecclesia,nisi pro ægris sacramentaliter inungendis : quamuis insinuet Beda, olim energumenos vnctos fuisse contra dæmonium. Nam in c.6.Marci tractans illa verba : *Demonia multa eiiciebant Apostoli,& vngebant oleo multos ægros,& sanabantur*,sic ait:Patet ab ipsis Apostolis hunc sanctum Ecclesiæ morem esse traditum,vt energomeni vel alij quilibet ægroti,vngantur oleo Pontificali benedictione consecrato. Et in c.8. Lucæ hoc exemplum refert. Quidam vicinus mihi presbyter retulit , se quandam sanctimonialem à dæmonio curare cœpisse;sed quandiu res latebat,nihil apud eam proficere potuisse Confessio autem quo molestabatur phantasmate, mox & ipsum orationibus,cæterisque quæ oportebat purificationum generibus effugasse,& eiusdē fœminæ corpus ab vlceribus,quæ dæmonis tactu contraxerat medicinali studio, adiuncto sale benedicto curasse. Sed dum vnum de vlceribus,quod altius lateri infixu reperetat, nullatenùs posset,quin continuò pāderetur,obducere, ab eadem ipsa quam sanare volebat,consilium quo sanaretur,accepisse.Si inquit,oleum pro infirmis consecratum eidem medicamento adsperseris , sicque me perunxeris,statim sanitati restituar.Nam vidi quondā per spiritum,in quadam longius posita ciuitate,quam nunquam corporalibus oculis vidi , puellam quamquam pari calamitate laborantem, taliter à Sacerdote curatam.Fecit vt illa suggesserat,statimque vleus remedium quod ante respuerat,accipere consensit.

Ex dictis patet distinctio Vnctionis quæ in Confirmatione,ab illa quæ in hoc fit Sacramento.Sex allegat distinctiones Parochiale Leodiense.

1.In effectu seu efficacia,quia Confirmatio præparat ad melius pugnandum;extrema Vnctio ad expeditius è certamine emigrandum.

2. In tempore,quia Confirmatio datur in sanitate, extrema Vnctio in extrema infirmitate.

3. In loco:nam illa in fronte, hæc in aliis corporis partibus

4. In administratione , quia Confirmatio datur à solis Episcopis,extrema Vnctio ab aliis Sacerdoti... inferioribus.

5. In materia , quia Confirmationis materia est Chrisma , hoc est, oleum cum balsamo commixtum, extremæ Vnctionis,oleum solum.

6. In forma,quæ vtrobique diuersa est,vt patet.

LECTIO V.

De forma extremæ Vnctionis.

QVartò,D.Iacobus insinuat formam, dum dicit,vt presbyteri *vngentes orent super eum*,& iterum : *Oratio fidei saluabit infirmum*.Quæ est oratio hæc tanta virtutis,nisi forma sacramentalis,quæ per modum deprecationis est instituta, dum dicit sacerdos : *Per istam Vnctionem & piissimam suam misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quicquid deliquisti per visum, &c.* Ratio verò, cur hic deprecatoria forma adhibeatur , est , quia sacramentum hoc datur quasi complementum sacramenti pœnitentiæ,& pœnitentia infirmorum vocatur,qui iam viribus destituti, opera pœnitentiæ non possunt facere:ideoque ea foro Ecclesiæ egredientes,in solius Dei manibus constituuntur,ideóque orationibus sacerdotum iuuantur, & Deo commendantur. sicque per modum deprecationis sacramentum istud administratur, vt etiam simul significetur,dari hic remissionem peccatorū,non ex iustitia,sed ex misericordia Hinc tamen aduerte, deprecatoriam istam formam non habere vim ex deuotione orantium, sicut aliæ orationes : sed ex opere operato , siue ex infallibili Christi promissione.Vnde quod dicit S. Iacobus:*Oratio fidei saluabit infirmum*,intellige cum D.Bonauentura,orationem fidei, non tam ipsius inungentis , quàm totius Ecclesiæ, in cuius fide administrantur sacramenta:imò omnis forma sacramentalis à B Aug. *Fidei verbum* vocatur,eo quod fide sola percipiatur.

Quia verò Vnctiones in diuersis sensibus solent fieri , qui sunt portæ per quas peccatum in animam ingreditur : Hinc etiam diuersæ formæ partiales reperiuntur in hoc sacramento, de quibus latè Parochialis.

Sed licet effectum qui promittitur ægris in hoc Sacramento aut pro quo postulat deprecatoria forma,deuotioni ministrorum,aut adstantium primariò non adscribamus,sed virtuti & efficaciæ sacramenti , quam habet ex institutione Christi : tamen negari non potest, plurimùm hic valere , & auxilium periclitantibus ægris ferre, feruentem orationem siue ministrorum Dei,siue aliorum adstantium,præsertim si sint amici Dei. Hoc pluribus exemplis demonstrari potest. Narrat S Greg.l 4.dial. c.37. quod sequitur, & dicit in Monasterio suo contigisse.Quidam,inquit,Theodorus nomine adolescens,in Monasterium meum Fratrem suum necessitate magis quàm voluntate secutus est. Cui nimirum graue erat,si quis pro salute sua aliquid loqueretur,bona enim non solùm facere,sed etiam audire non poterat. Nunquam se ad sanctæ conuersationis habitum venire iurando , irascendo, deridendo testabatur. In hac autem pestilentia, quæ nuper huius vrbis populum magna ex parte consumpsit,percussus in inguine , est perductus ad mortem. Cumque extremum spiritum ageret , conuenerunt Fratres , vt egressum illius orādo protegerent.Iam corpus eius ab extrema parte fuerat præmortuum,in solo tantum pectore vitalis calor anhelabat.

Cuncti autem Fratres tantò cœperunt pro eo enixius orare , quanto eum videbant sub celeritate discedere.Tunc repentè cœpit eisdem Fratribus assistentibus clamare , atq; cum magnis vocibus orationes eorū interrumpere, dicens: *Recedite , recedite , Ecce draconi ad deuorandum datus sum , qui propter vestram præsentiam deuorare non potest. Caput meum iam suo ore absorbuit:date locum , vt me non amplius cruciet, sed faciat quod facturus est.Si ei ad deuorandum datus sum,quare propter vos moras patiar?* Tunc Fratres cœperunt ei dicere:Quid est quod loqueris, Frater,signum tibi S.Crucis imprime.Resp.ille dicens:*Volo me signare,sed non possum , quia squamis huius draconis premor.* Cumque hoc Fratres audirent , prostrati in terram cum lachrymis,cœperunt pro ereptione illius vehementius orare.Et ecce æger subitò cœpit clamare,dicens:*Gratias Deo, ecce draco ille, qui me ad deuorandum acceperat, fugit , orationibus vestris expulsus , pro peccatis meis modo intercedite , quia conuerti paratus sum,& sæcularem vitam funditùs relinquere.* Homo ergo qui iam, sicut dictum est, ab extrema corporis parte fuerat præmortuus,reseruatus ad vitam,toto corde ad Deum conuersus est , & postquam mutatus mente diu est flagellis adstrictus , tum eius anima carne soluta est. Hæc S. Gregorius.

LECTIO

LECTIO VI.

De effectibus Extremæ Vnctionis.

Explicat tres effectus ex Apostolo.

QVinto exprimitur à S. Iacobo effectus huius sacramenti, dum dicit: *Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit dimittentur ei.* Multiplex igitur effectus est sacramenti huius. Ac primus ad quem ordinatur, est, ad adiuuandam & confortandam animam ægroti, contra difficultates in mortis articulo occurrentes. Et hoc insinuat D. Iacobus dicens: *Alleuiabit eum Dominus,* vbi Græca legunt excitabit seu confortabit. Multæ porro difficultates tunc occurrent. Primo, quia homo naturaliter nihil ad mortem timet, angitur tunc mirum in modum. Secundò, augent tunc timorem vitæ præteritæ memoria & conscientia accusatrix, ita vt verum sit illud Sap. 4. *Venient in cogitationem peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex aduerso iniquitates ipsorum.* Tertiò, angit maxime cogitatio de appropinquante iam iudicio ac tribunali Dei, ad quod citatur anima. Quartò pœnarum æternarum consideratio iam fortiter animum peruadit & tremefacit. Quintò, dæmon qui omni quidem tempore nos perdere conatur, tunc maximè infestat, *Sciens quod modicum tempus habet.* De qua re vide quæ dixi tom. 2. lect. vltima, vbi explicui, quomodo B. Virgo contra hæc in hora mortis adsistat. Item, quæ dixi de custodia Angelorum tom. 1. Certè hæc omnia ita animam terrent, vt etiam viri sancti hic hæsitarint. Patet de Hilarione, de S. Elzeario, de quodam Stephano Anachoreta, de quibus alibi dixi. Quidam Religiosus deductus ad extremum vitæ horribiliter clamauit: *Maledicta hora, in qua Religiosus factus,* & siluit. Non multo post facie serena dixit: *Imò benedicta hora in qua intraui in Ordinem, & benedicta Mater Christi, quam semper dilexi.* Et iterum tacuit. Fratres qui in circuitu erant audientes, cum lachrymis orabant pro eo. Post duas horas dixit fratri adstanti: Voca fratres nostros, quoniam Dominus exaudiuit orationes eorum. Ingressis autem dixit: *Vos ex primo verbo meo quod audistis, turbati fuistis, sed hæc est causa clamoris mei. Apparuerant mihi duo dæmones terribiles, parati ad recipiendum animam meam, & præ timore extra me raptus maledixi diei meæ. Et dico vobis, si hic factus fuisset ignis ex ære mixtus cum sulphure, qui duraret de hac hora vsque ad finem mundi: & daretur mihi optio, vtrum per illum ignem vellem transire, aut iterum dæmones in simili forma videre, eligerem potius per ignem transire.* Postmodum autem venit illa Regina Cœli, Mater misericordiæ, & fugauit dæmones, & ea visa concepi spem, & præ gaudio risi, & benedixi eam, quod liberauerit me de tam horribili visione. Contra hos omnes angores arma & vires suppeditat hoc sacramentum. Alleuatur enim & erigitur ægri animus diuinæ bonitatis spe, & confirmatur aduersus omnia terriculamenta & trepidationes, siue à morte, siue à iudicio Dei, siue à pœnis inferni, siue à dæmonis insidiis prouenientes. Ita vt viua fide excitatus, possit tunc æger aduersus impetum tentationis constanti animo dicere. Christi membrum sum, Christi athleta sum, eius sacro oleo inunctus sum. Quare tu Princeps mundi huius, tu immunde spiritus discede, ille te foras eiecit, vt in me non habeas quicquam, nihilque mihi & tibi sit commune. Christo insitus sum, & inhærere illi volo in finem vsque tanquam membrum. Quæ autem conuentio Christi cum Belial? Consecratus sum tanquam eius Templum: Quis autem consensus Templo Dei cum Satana? Licet cum multis iam appareas in animæ meæ excidium coniurantibus, non te timeo, quia plures sunt mecum, quàm tecum. Tota enim Ecclesia Sanctorum pro me curam agit, orat meque in suam tutelam recipit, aduersus quam non præualebis. Habeo interim à Deo certissima fiduciæ meæ signa ac testimonia, nempe sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, Vnctionis Extremæ, quibus Deus me nequaquam fallet: sed promissioni suæ assistens, perficiet omnia, quæ in eorumdem exhibitione mihi pollicitus est. His & similibus cogitationibus, quæ excitat viua fides plurimum solatii, & virium additur, estque in his titubantis animæ fulcimentum. Monent interim rectè sancti Patres, vt frequenter hæc excogitemus, dum tempus est, & sic ad illum exitum nos disponamus, ne impræparati inueniamur.

Audi Cyrillum Alexandrinum in oratione de exitu animæ: *Metuo mortem, quoniam acerba & amara mihi est, metuo gehennam, quoniam æterna est, exhorreo tartarum, vt cui nimium insit caloris. Paueo tenebras, quoniam nihil admittunt lucis. Formido pestiferum vermem, quoniam perennis est. Metuo Angelos in vltione præfectos, quoniam immisericordes sunt. Terreor mente cum prospicio illius diei rigidum iudicium, horrendum tribunal, iudicium seuerum. Metuo flumen ignis ante tribunal illud fluens, vehementissimaque flammæ torrens. Metuo stridorem dentium, & fletum inconsolabilem. Quis terror, quis tremor, quod certamen, quæ vis animam hinc manet à corpore secedentem? Illa est hora dolorosa, periculosa, luctuosa, inconsolabilis, donec ei pateat exitus.* Hæc ille, inter plura ibi videnda ad hanc rem.

Audi etiam Eusebium Emissenum hom. 1. ad Monachos. Paratos nos inueniat extrema necessitas, quæ sæpe præuenit imparatos. Certam nobis imponat sollicitudinem incerta conditio, quotidianus sit illius periculi metus, cuius nescitur incursus. Quam tarde misera anima malorum pœnitebit? Cùm de vltimo separari se a corpore viderit, cùm sibi in fine claudenti oculos nigrescere, & horrescere æterna nox cœperit, cum iacere ante se vacuum salutis & lucis infœlicem commilitonem suum viderit, incentorem pariter & deceptorem, cum quo de arena mundi huius per flagitium suum victa discessit. Cùm cœperit iam ab eo diuulsa, immanes & inanes dare planctus, & dicere, *Vbi sunt cupiditates tuæ quibus hucusque impatienter arsisti, & astutias inquies congregasti? Ecce transierunt vt vmbra, abierunt oblectamenta, & sola in perpetuum opprobria & crimina remanserunt. Væ mihi ô anima, ad tam perditam vas velim nolim reddituta sum, propter fugitiuas voluptates nunquam effugiendis ardoribus cum eo concremanda.* Hæc Emissenus.

Audi denique D. Gregorium, vt in ore trium testium stet omne verbum. Cogitandum valde quantum terribilis hora resolutionis nostræ, quanta omnium malorum memoria, quæ obliuio transactæ fœlicitatis, formido Iudicis. Tunc maligni spiritus anima egrediente, sua opera requirunt: Tunc mala quæ suaserunt, replicant, vt sociam ad tormenta trahant. Sed cur de peruersa anima dicimus, cùm ad electos etiam veniant, & suum in illis aliquid requirunt? Vnus in hominibus extitit, qui ante passionem libera voce dixit: *Venit princeps mundi huius, & in me non habet quisquam.* Quia hunc mortalem hominem vidit, suum in illo aliquid reperire credidit. Vnde quotidie cum fletu cogitandum nobis est, quam rabidus tunc sua in nobis requiret, qui etiam ad Deum carne morientem venit, & in illo aliquid quæsiuit, in quo suum inuenire nihil potuit. Quid nos miseri dicturi sumus, qui innumera mala commisimus, nisi solum quod nobis certum est refugium & solida spes, quia vnum cum illo facti sumus, in quo Princeps huius mundi nihil inuenire suum potuit? Nihil tamen prodest, quod Redemptori per fidem iungimur, si moribus disiungamur. *Non enim omnis qui dicit, Domine Domine, intrabit in regnum Cælorum.* Ita Gregor. hom. 39. in Euang. qui etiam videri potest 24. Moral. c. 17. & 18.

Secundus effectus est remissio peccatorum, dicente Iacobo: *Si in peccatis sit dimittentur ei.* Sed quia remissio originalis peccati propriè ad Baptismum spectat, remissio actualis ad sacramentum pœnitentiæ: ideo peccata quæ hic remittuntur sunt venialia, & ea quæ a Theologis vocantur reliquiæ peccatorum.

Reliquiæ autem peccatorum etiam dici possunt mortalia, quæ post susceptum Pœnitentiæ sacramentum non sunt in confessione specialiter manifestata, vel quia pœnitens nesciebat esse mortalia, vel quia obliuioni erant tradita. Has igitur peccatorum reliquias Vnctio sacra delet. Vnde generaliter dicitur: *Si in peccatis sit, dimittentur ei.* Reliquiæ etiam peccatorum sunt, debilitas & languor animi ex peccatis prioribus relictus, quem expellendi vim habet hoc sacramentum. Denique reliquiæ peccatorum sunt pœnæ peccatis debitæ, quæ hic vel penitus tolluntur, vel multum minuuntur. Sic quantum est ex parte huius sacramenti, infirmus ita præparatur, vt tanquam miles cursu certaminis peracto, nihil relinquatur in exitu, quod à corona percipienda remoretur, aut à gloria & amplexu sponsi animam Sponsam retardet. Vestitur armis & fortitudine, vestitur gratia & decore, ita vt de ea possimus illud vsurpare: *Fortitudo & decor indumentum & ridebit in die nouissimo;* Ab Ecclesia Militante ad Triumphantem transiens; à regno gratiæ, ad regnum gloriæ; à gemitu mortis, ad gaudium nuptiarum.

Propter hos effectus, neutiquam negligendum est hoc sacramentum, licet rigorosè præceptum de illo non inueniatur. Et propter omnes illius fructus, adeò dolebat S. Malachias, se distulisse per aliquot horas ministrare sacramentum

mentum hoc cuidam mulieri quæ interim è vita decesserat Hiſtoriam ſic refert Bernardus in vita eius. Habitabat vir nobilis in vicinia Benchorenſis *Monaſterij*, cuius vxor cùm infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias, vt deſcenderet priuſquam moreretur, infirmam vncturus oleo: deſcendit, & intrauit ad eam. Quo viſo exultat illa, ſpe animata ſalutis. Et cùm pararet vngere eam, viſum eſt omnibus differendum potius vſque ad mane. Erat enim veſpere. Acquieuit Malachias, & data benedictione ſuper ægram, exiuit cum his qui ſecum erant. At verò poſt modicum ſubitò clamor factus eſt, planctus & ſtrepitus multus, per totam domum ſiquidem inſonuit quod mortua eſſet. Accurrit Malachias tumultu audito, & ſequuti ſunt eum diſcipuli eius. Et accedens ad lectum, vt certò comperit expiraſſe, conſternatus eſt animo, ſibi imputans, quod fraudata gratia ſacramenti obierit. Et eleuatis in cœlum manibus: *Obſecro Domine*, inquit, *inſipienter egi, ego peccaui qui distuli, non iſta quæ voluit*. Hæc dicens conteſtatus eſt in audientia omnium, nullam ſe recepturum conſolationem nullam daturum requiem ſpiritui ſuo, niſi quam tulerat, liceret reſtituere gratiam. Et ſtans ſuper eam tota nocte laborabat in gemitu ſuo: & pro oleo ſancto, largo imbre lachrymarum perfundens mortuam, vicem illi Vnctionis, quam poterat, exhibebat ipſe quidem ſic. Ad ſuos autem: vigilate, inquit, & orate. Itaque in Pſalmis illi & in lachrymis noctem duxerunt peruigilem. Et mane facto, exaudiuit Dominus ſanctum ſuum, quia ſpiritus Domini erant poſtulans pro eo, qui poſtulat pro ſanctis gemitibus inenarrabilibus. Quid plura? Aperit oculos quæ fuerat mortua, & vt ſolent, qui de graui ſomno euigilant, fricans ſibi manibus frontem & tempora, ſuper lectum ſe erigit, & agnito Malachia, inclinans deuotè ſalutat eum. Et verſo luctu in gaudium, ſtupor apprehendit omnes, & qui viderunt, & qui audierunt. Sed & Malachias gratias agens, benedixit Dominum. Et vnxit eam nihilominus, ſciens in hoc ſacramento remitti peccata, & quod oratio fidei ſaluet infirmum. Poſt hæc abiit ille & illa conualuit, & viuens incolumis tempore aliquanto, vt gloria Domini manifeſtaretur in ea, peracta pœnitentia, quam ſibi Malachias iniunxerat, in bona Confeſſione iterum obdormiuit, & migrauit ad *Dominum*.

Dum præſente Maria Ogniacenſi Vnctionis Extremæ ſacramentum ægroti perciperent, illa Chriſtum cum ſanctorum multitudine adeſſe ſentiebat, ægrotumque illum miſericorditer corroborantem, dæmones expellentem, animam purgantem, ſeque, dum membra eius vngerentur, quaſi in lumine per totum corpus eius diffundentem. Sed & cum ipſamet, beata Virgine præmonente, Extremam vnctionem reciperet, Apoſtoli omnes adfuere, & Beatus Petrus claues oſtendens, pollicebatur ſe illi Cœli ianuam patefacturum.

Porrò Chriſtus ſignum Crucis, vexillum victoriæ ſuæ, ad eius pedes fixit. Cumque in diuerſis locis vngeretur, ipſa ſacramenti eius perceptione S. ſpiritus operationem cum ingenti ſingulorum locorum illuſtratione perſenſit. Quam operationem vt melius perſentiant infirmi, diximus eos inungendos, dum ſenſibus integris ſunt, vt ipſi poſſint reſpondere, & intelligere quæ circa ſe aguntur.

S. Elzearius Comes Arianus, in vitæ agone conſtitutus, grauiſſimos eoſque perpetuos dolores patientiſſimè ſpe futurorum tolerabat: ſpiritus eius iugiter coniunctus fuit, cum Deo, volebatque nihilominus etiam bona audire, iubebatque Chriſti Paſſionem ſibi legi. Nec lingua etiam a diuinis ceſſabat laudibus, crebro repetens illum verſum. *Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius, vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius*. Sumpto autem Dominico ſacramento, cum ſacro oleo vngeretur, & verſum illum diceret: *Per ſanctam Crucem & Paſſionem tuam, libera eum Domine*, ipſe eundem tertiò repetiuit, & addidit: *Hæc eſt ſpes mea, in hac volo mori*.

S. Aleth, mater S. Bernardi, dum eadem verba à ſacerdotibus Litanias recitantibus proferrentur leuans manum, ſignauit ſe ſigno Crucis, ac verba illa pronuncians ex imo cordis expirauit.

Tertius effectus eſt ſanitas corporalis vbi illa ſaluti animæ expedierit, vt Florentinum Conc. explicat & Trident. Inſinuatur quoque à D. Iacobo, dum dicit. *Oratio fidei ſaluabit infirmum*. Quod de ſaluatione non ſolùm animæ, ſed & corporis accipi poteſt. Et quidem hic effectus non eſt infallibilis ſimpliciter, quia non eſt ſemper homini conueniens in ordine ad bonum animæ; quando autem expedit ad ſpirituale animæ bonum, tunc ſemper eam inducere, aſſerit communis ſententia Theologorum. Et conformius eſt dictis Conciliorum, quia cùm dicant ſanitatem corporis eſſe effectum ſacramenti ſub conditione, iam poſita illa conditione, infallibilis cenſetur, eo quod conditionata promiſſio tranſeat in abſolutam. Debet autem non eſſe impedimentum ex parte recipientis.

Sed quæres, cur ergo rarò conualeſcant modò ægri vnctione ſuſcepta? Reſpondent, duplicem rationem afferri poſſe. Vna eſt, quia noſtro tempora ſerius quàm oporteret, hoc ſacramentum exhibetur ægrotis. Neque enim per hoc ſacramentum expectanda ſunt miracula, quale miraculum eſſet, ſi is, qui agit animam, continuo conualeſceret. Vnde ſi conferretur ægrotis qui periculosè incipiunt ægrotare, ſæpè videremus effectum ſanitatis, quæ non quidem in momento, ſed tempore ſuo ſuccederet. Ita Bellarminus lib. 2. de Arte bene moriendi c. 8. Alteram rationem affert Catechiſmus Pij V ſic dicens, *Quod ſi ægri hoc tempore eam ſanitatem minus conſequantur, id quidem non ſacramenti vitio, ſed ob eam potius cauſam euenire credendum eſt, quod eorum magna pars, qui ſacro oleo perunguntur, vel à quibus adminiſtratur, fides infirmior eſt. Teſtatur enim Euangeliſta Dominum apud ſuos multas virtutes non feciſſe, propter incredulitatem illorum*.

Interim, quantum ad ſanitatem, & animæ & corporis hanc vnctionem multis prodeſſe, exemplis ſupra citatis poteſt declarari. Quibus & hoc recens addo, ex Annalibus ſocietatis anno 1599. Quidam circa Lugdunum magno febris æſtu conflictatus, inter conſitendum vigente morbo, de poteſtate mentis exierat. Iam de ſua ſalute actum eſſe, ſempiternis ſe ſuppliciis apud inferos damnatum, clamitabat, nullius orationem auribus admittebat. Sacerdos qui antea ei dabat, vbi furorem eius animo obſtrepere animaduertit, ad diuina præſidia, vbi deeſſent humana, confugiendum exiſtimauit. Ita domeſticos monet, vt ſacrum oleum, quod æger priuſquam inſaniret, poſtulauerat, celeriter adferendum curarent. Mira dictu viſuque res, ſimul ac ſacro ritè inunctus eſt oleo, mentis ſanitatem, paulò poſt etiam corporis valetudinem recuperauit. Ita in Extremæ Vnctionis ſacramento, extremum ſalutis auxilium inuenit.

Videat Lector Teſtamentum ſancti Caroli *Borromæi*.

CANDELABRI MYSTICI
TRACTATVS SEPTIMVS.
DE SACRAMENTO ORDINIS.

PROOEMIVM.

SEXTA Lampas, seu Lucerna mystica nostri Candelabri, est Sacramentum Ordinis Lampas fulgidissima, ex qua potestas sacrata inaque gratiæ specialis depromitur à Ministris Dei ad eam accedentibus per quam possint omnia sacta rectè obire & cum fulgore interiori coram Domino in ministeriis digne stare. Ex illa etiam ignis ardens zeli gloriæ Dei, ac salutis proximi desumitur, quo possint ipsi non solum lucere, sed & ardere, ac alios accendere igne illo cœlico, quem Dominus venit mittere in terram, & vehementer optat accendi. Tolle ab Ecclesia eminentem illam Lampadem Ordinis sacri, & sacerdotij à Christo instituti: Quid nisi confusio & caligo? Quid nisi Babylon quædam, aut Ægyptus tenebrosa? Talis reperitur confusio apud Nouatores Hæreticos, talis & caligo, dum pro libito suo ex Sacerdotibus faciunt Laïcos, ex Laïcis Sacerdotes sine Oleo, sine Vnctione, sine Ordine, sine luce Gratiæ. Vnde in eorum ministeriis nihil sublime, nihil decorum, nihil fulgidum. Sed repit in terra omne ministerium eorum, nec de Cœlo trahit originem aut lucem: vile est, populare est quod è sutoribus, è plebe, è sartoribus, & viatoribus aliisque infimæ fæcis committitur. Aperiant ergo & eleuent oculos, qui ab eis fascinati sunt, & videant splendorem Ordinum sacrorum, in Ecclesia vera effulgentem instar Lampadis in Candelabro sublimi positæ, vt lucem fundat omnibus qui in domo sunt. Hæc vero Lampas septuplex est, septem Ordinibus, quasi partialibus Lucernis vnam totalem constantibus distincta. Ideo de singulis in particulari breuiter in hoc tractatu agemus, materiam, formam, effectum explicantes.

LECTIO I.

De diuersitate Ordinum.

1 *Docet rectè in Ecclesia diuersos Ordines institutos.*
2 *Ordinationem esse verè & propriè sacramentum.*

PROPOSITIO I.

Conuenienter in Ecclesia, distinctio est ministrorum & graduum sacrorum, stabilita à Christo.

Ratio prima conuenientiæ deducitur ex iis quæ in naturalibus cernimus. Nam inter res naturales ordo quidam conspicuus est, quo inferiora per superiora gubernantur, vt vnumquodque finem suum assequatur: pari ergo ratione congruus est aliquis ordo in Ecclesiæ institutione, vt regulatus sit eius processus ad esse gratiæ, & ad finem supernaturalem assequendum. Per hunc autem varium ordinem fit, vt alij aliis superiores sint officio & potestate, in eosque influant dispensando sacramenta Gratiæ. Itaque sicut sapientia Dei & gloria elucet in pulchritudine totius vniuersi, ex diuersis perfectionibus creaturarum ordinata: ita eadem sapientia & gloria multo magis manifestatur in Ecclesia per graduum functionem, & ordinum distinctionem speciosam. Magnus vtique Dominus & laudabilis nimis in Ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius. Magnus in Ecclesia sua instar Ciuitatis sanctæ ordinatissima; quæ non solum ciuium numero affluit, sed & officiorum ac graduum speciosa distinctione effulget. *Deus in domibus eius cognoscetur, cum suscipiet eam.* Legit August. *Deus in gradibus eius cognoscetur,* hoc est, in terra graduum & distinctionum diuersitate laus eius coruscabit. *Regina Saba considerans sapientiam Salomonis, & domum quam ædificauerat, & cibos mensæ eius, & habitacula seruorum, & ordines ministrantium, vestesque eorum, & pincernas, & holocausta quæ offerebat in domo Domini, non habebat vltra spiritum.* Merito etiam in admirationem rapietur, qui penitus contemplari voluerit Christi sapientiã in institutione Ecclesiæ rutilantem in diuersis ordinibus & ministris, & in sacrificiis & sacrificantibus, in tot sacris functionibus ordinatissimis, in tot mysteriis & mystagogiis à se institutis. Habet enim Ecclesiæ facies quiddam maiestatis, habet eius facies, & ordo hierarchicus diuini quippiam numinis, si oculis mentis perlustretur sagacius: ita vt merito dicamus: *Deus in domibus eius, siue in gradibus eius cognoscetur,* si scilicet oculo mentis purgato, templorum, ministrorum, cæremoniarum, sacramentorumque maiestas mysteriis plena, introspiciatur. Quamuis & hoc fateri debeamus veteris Ecclesiæ faciem externam in functionibus Ordinum singulorum, in splendore suo ac maiestate illustrius promicasse. Etenim olim Episcopus cum suis Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, Acolythis, Exorcistis, Lectoribus, Ostiariis procedebat, & singuli suis officiis intenti incumbebant. Tunc Laici ad Dominum (sic cathedralis Ecclesia vocabatur quasi Templum Domini, in quo propter Dominum conuenitur, sic Germani etiam nunc Episcopalia templa Domini vocant) cateruatim confluebant, lectionum, concionum, & sacri audiendi, participandique corporis & sanguinis Domini gratia. Tunc Episcopus personaliter dispensabat verbum Dei, & populus religiosa attentione illud non vt verbum hominis, sed vt verbum Christi excipiebat: & ad singula mysteria quæ peragebantur intentus, religiosissimè venerabatur. Tunc Cathecumeni, Energumeni, Pœnitentes, & cæteri de plebe sancta in suas quique classes distributi, Clericorum sibi præfectorum monitis parebant. Clerici quoque singuli singula sua gerebant officia pulcherrimo ordine: ita vt pius ille conuentus, & functionum sacrarum splendor, etiam prophanos in admirationem sui raperet: sicut Paulus testatur, idiotam aut incredulum ingressum in Ecclesiam Sanctorum, procidere in faciem suam, & adorare Deum, profitendo quod verè Deus sit in medio eorum.

Enchir. Cœnæ. Col.

De Valente imperatore legimus, Epiphaniæ festo die eum splendidâ suâ pompa in Ecclesiam venisse, & munus suum ad sacram mensam attulisse. At cum ibi satè considerasset, quam miro omnia ordine gererentur, ad stuporem delapsus est, & totus mutatus in solum concidebat, nisi quidam ex primoribus iam ruentem retinuisset. Vbi verò sermonem quoque cum viro contulit, magis etiam sapientiam sacrisque obeundis & concionibus atque conuentibus peragendis dexteritatem, necnon ordinem rerum omnium pulcherrimum, est admiratus. Ita Nicephorus lib. 11. cap 18.

Succendente tempore aliquid de hoc splendore imminutum est, quando Ecclesiæ Cathedrales (vt testatur Concilium Coloniense in Enchiridio) primò in Monachorum, deinde in Canonicorum Collegia commutatæ sunt, & minores & Parochiæ prope Dominicum ædificatæ,

ficatæ, & in ſingulis ſinguli Parocho minores conſtituti ſunt.

Tunc enim cœperunt hi Parochi in ſuis quique Parochiis Eccleſiaſtica officia, (quæ olim in Dominico, diſtincti Clericorum ordines gerebant) indiſcriminatim obire ac peragere, factumque eſt, vt via vmbra veteris Eccleſiæ in noſtris Cathedralibus Eccleſiis (quæ nunc magis deambulationibus ac prophanis colloquiis, perinde ac fora publica à plebe fœdatur, ac nulla penè pietate inuiſuntur) remanſerit. Adde quod nemo ferè nunc ſuo officio ad veterem morem fungatur, nomina tantum retinemus, munus nemo exequitur, ſed in pueros ſeu conductitios paſſim relegatur. Lectorum enim officium etiam pueris committitur, ſicut & Acolyti munus, adoleſcentulis, quos Chorales vocamus, demandatur, Exorciſtarum officium penè abſoleuit. Oſtiariorumque munus.

Secunda ratio conuenientiæ diuerſorum graduum & ordinum, eſt ſimilitudo quædam Eccleſiaſticæ Hierarchiæ cum cæleſti. Etenim cæleſtis Hierarchia à Deo ita inſtituta eſt, vt variis diſtincta gradibus, alij aliis ſuperiores ſint, alij in alios influant, alij alios illuminent: quod ſimili modo in Eccleſia ſtabiliri ab eodem vtriuſque authore decuit. Quapropter ſicut in Eccleſia Triumphante Angeli ſunt in ordine ac poteſtate differentes, qui iniuncta ſibi munia decenti diſpoſitione obeunt, ac fideliter exequuntur: ſic militans etiam Eccleſia, quæ domus Dei, & velut Caſtrorum acies quædam ordinata eſt, miniſtros habet ſibi peculiares à reliquis Chriſtianis ſeiunctos, & pulchro ordine inter ſe diſpoſitos, ac publica & communia Eccleſiæ miniſteria in terris peragenda; nimirum vt pro Chriſtiano populo, in his quæ ad Deum ſalutemque animarum ſpectant, ſuas illi operas præſtent. Et ſicut inter Angelos ſunt ſupremi, medii, infimi, ita in Eccleſię miniſtris. Ac primò ſunt ſupremi, ſcilicet Epiſcopi, Archiepiſcopi, Patriarchæ, vſque ad ſupremum Pontificem. Epiſcopi dicuntur, qui Principes ſunt ſacerdotum. Archiepiſcopi, qui pluribus Epiſcopis præſunt, qui etiam Metropolitani vocantur, tanquam illarum vrbium Antiſtites, quæ matres habentur illius Prouinciæ, Patriarchæ, id eſt, primi ſupremique Patres. Olim in Eccleſia vniuerſa, præter Summum Roman. Pontificem quatuor tantum Patriachæ numerabantur, neque tamen omnes dignitate pares: Nam Conſtantinopolitanus, etſi ad eum poſt omnes alios hic honos delatus eſt, tamen ob imperij maieſtatem altiorem locum obtinuit. Proximus eſt Alexandrinus, cuius Eccleſiam Marcus Euangeliſta iuſſu Principis Apoſtolorum fundauit. Tertius Antiochenus, vbi Petrus ſedem primò locauit: Extremum gradum habet Hieroſolymitanus, cuius Eccleſiam Iacobus Frater Domini rexit. Secundò ſunt medij, ſcilicet Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, qui ad altaris miniſterium ſpecialiter ſunt ordinati, & ad ſacrarum rerum contactum ius habent, ac per continentiam perpetuam Deo ſunt dicati: propterea hi tres Ordines ſacri ſpecialiter dicuntur. Tertiò, infimi ſunt alij in inferioribus ordinibus conſtituti, & ad inferiora miniſteria deputati: quibus nec continentiæ votum impoſitum eſt, quales ſunt Acolyti, Lectores, Exorciſtæ, Oſtiarij. De quo omnibus dicit S. Greg. lib. 4. epiſt. 52. *Ad hoc diuinæ diſpenſationis prouiſio gradus diuerſos & ordines conſtituit diſtinctos, vt dum reuerentiam minores potioribus & potiores minoribus dilectionem impenderent; vna concordia fieret, ex diuerſitate connexio, & rectè officiorum gereretur adminiſtratio ſingulorum.* Ideò etiam dicit Bernardus Eccleſiam in Apocalypſi deſcribi deſcendentem de cœlo, eo quod ordines exemplar habeant in Cœlo. *Ne vileat*, inquit, *reputes formam hanc, quia in terra eſt; Deum habet auctorem, & de cœlo ducit originem.* Ita ad Euangelium lib. 3. loquitur Bernardus.

PROPOSITIO I.

Fidei eſt, Ordinem, ſiue ſacram ordinationem, eſſe Sacramentum, verè ac propriè dictum, à Chriſto inſtitutum.

Eccleſiæ hoſtes in hoc potiſſimum incumbunt, vt Ordinem ex Eccleſia tollant, ex ſacerdotibus laicos facientes, & ſacerdotalia munera laicis iniungentes. Sic illi domum Dei bene ordinatam & ſpecioſam, in Babylonem quandam plenam confuſionis & deformitatis tranſmutare conantur. Quia ſublata legitima miniſtrorum poteſtate gratiam coniunctam habente, vileſcere faciunt, tum ſacramenta, tum alia omnia quæ in Eccleſia miniſtrorum opere peraguntur. Contra hos Concilium Trid. ſeſſ. 23. can. 3. & c. 3. disertè agit, & decernit ex doctrina Eccleſiæ & Scripturæ auctoritate, ordinationem ſacram verè eſſe Sacramentum. Declaratur, quia in ordinatione per viſibile ſignaculum gratia & poteſtas ſpiritualis traditur ordinato, ad munus ad quod in Eccleſia gerendum deſtinatur. Hinc Apoſtolus monet Timotheum, *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Vbi ſignificat gratiam ei collatam fuiſſe in ordinatione ſacra, qua munere ſuo fungi poſſit; quam excitare debeat quaſi quodam flabello, vt reardeſcat, quia gratia ſenſim langueſcit, & quodam cinere conſopiri videtur, niſi ſuſcitetur. Quod fit per orationem ſtudiumque ſacrum ac conatum, quo homo ſe excitat, æſtumque in ſe accendit, vt gratiæ & charitati infuſæ cooperetur, ne elangueſcat. Huc etiam pertinet illud: *Noli negligere gratiam quæ eſt in te, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum Presbyterij.* Vbi per prophetiam intelligunt aliqui orationem ſacram, ſiue verba myſtica formam ordinationis continentia: ita vt Apoſtolus hic deſignet formam ſacramenti Ordinis. Nec hoc abſonum videtur, quia Apoſtolus 1. ad Cor. 14. & alibi prophetiam vocat quamlibet orationem & ſermonem ſacrum, præcipuè, arcanum & myſticum, quales olim erant formæ Sacramentorum. Quamuis alij per prophetiam hic intelligant reuelationem, qua iuſſit Deus ordinari Timotheum Epiſcopum iuxta illud c. 1. *Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, ſecundum præcedentes in te prophetias, milites bonam militiam.* Cum verò Apoſtolus addit, *cum impoſitione manuum presbyterij*, materiam indicat ſacramenti, & ſignum viſibile gratiæ. Solebant enim Presbyteri cum Epiſcopo manus ordinandis imponere; & ita Presbyterium hic idem eſt, quod cœtus Presbyterorum, vel iuxta Anſelmum per impoſitionem manuum presbyterij, idem eſt ac ſi dicat, per ordinationem qua conſecratus es Presbyter & Epiſcopus. Impoſitio ergo manuum, efficax eſt gratiæ ſignum, & ſub illo intelliguntur reliqua quæ ad materiam in ordinatione ſacra ſpectant. Denique gratiam per ſignum viſibile in ſacra ordinatione dari etiam ſatis probatur ex facto Chriſti, qui extenſis ſufflans in Apoſtolos, dixit: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, &c.* Vbi per inſufflationis ſignaculum illud viſibile, deſignatur poteſtatem in ſacra ordinatione, & Spiritus ſancti gratiam ſimul conferri, poteſtatis illius muneri ritè peragendo neceſſariam. Quapropter eadem in Eccleſia Presbyteris ordinandis dicitur: *Accipe ſpiritum ſanctum*, Chriſto ſcilicet per ſuum meritum & virtutem, idem quod olim per ſe, per miniſtros iam ſuos operante. Imo ſcriptura ordinationem non tam Apoſtolis aut Epiſcopis, quam ipſi Spiritui ſancto tribuit: qui principalis agens eſt per Sacramentum. Hinc Act. 20. legimus. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.* Et Act. 13. *Dixit ſpiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes & imponentes illis manus, dimiſerunt illos.*

Ex quibus omnibus collige contra hæreticos noſtros, non ad Magiſtratum politicum ſpectare ordinationem miniſtrorum Eccleſiæ, ſed ad Apoſtolorum ſucceſſores, per Spiritum ſanctum eis communicatum à Chriſto: cuius perſonam gerunt, cuius virtute ac meritis eundem Spiritum ſanctum tribuunt, per ſacramentum ordinationis. Vnde non habendi ſunt tanquam Eccleſiæ miniſtri, verum fugiendi vt fures, latrones, canes, lupi, & vulpes: qui per hoc oſtium non ingrediuntur: ſed vel propria temeritate, vel propter Magiſtratus ciuilis aut turbæ popularis fauorem, Eccleſiaſtica munia ſibi aſſumunt & abſque legitima vocatione & ordinatione in ſacra illa inuolant. Væ enim illis quos non Aaronis à Deo vocati exemplum, ſed nouandarum rerum ſtudium, ac animi tumor ad inſtar Oziæ Regis, ad ſacerdotales functiones arripiendas præcipitat. De quibus verum eſt illud: *Non mittebam eos, & ipſi currebant; non loquebar ad eos & ipſi prophetabant.*

Sed dicunt hæretici ſe à Domino miſſos inuiſibiliter: quia conuincuntur ab his, qui in Eccleſia poteſtatem habent nec ordinati eſſe, nec legitimè miſſi. Verum id inaniter dici patet, quia quilibet hoc aſſeuerare poteſt, & ſub eo prætextu erroneæ doctrinæ peſtifera ſemina ſpargere, omnémque ſacrarum functionum ordinem perturbare. Quod & ipſi faciunt, non in ædificationem, ſed in deſtructionem, contra Apoſtol. Pauli doctrinam, qui dicit Deum in Eccleſia viſibiliter ordinaſſe diuerſos miniſtrorum gradus *Appoſtolos, DD. Paſtores, ad conſummationem Sanctorum,* in

in opus ministerij, in ædificationem Corporis Christi: vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris. Ideo in Ecclesia videmus perpetuam, & nulla hactenus ætate interruptam Episcoporum ac legitimorum in ea ordinũ successionem, quos Deus ad regni sui gubernationem collocauit, & ad doctrinæ veræ traditionem. Quam successionem, tùm ordinationis, tum doctrinæ neutiquam possunt hæretici ostendere. & ideo furtiuè, iniustè, perniciosè, sacris se ingerunt ministeriis, sine missione. Quod si extraordinariã & inuisibilẽ velint missionẽ suam, debent, per operationẽ miraculi, vel per scripturæ euidens testimonium illam adstruere.

Vnde, cùm Dominus vellet mittere Moysen in Ægyptum ad filios Israel: vt crederent ei, dedit ei signum, quando dedit ei potestatem vertendi virgam in colubrum, & iterum colubrum in virgam, aliaque prodigiosa signa patrandi. Ioannes quoque Baptista missionis suæ speciale testimonium protulit de scriptura, dicens: *Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini sicut ait Esaias Propheta.* sed & eius Natiuitas, Prædicatio, vita, cibus, vestis, prodigiosa fuere, & satis miraculosa ad missionem eius confirmandam. De his quoque à Domino missis legunttir, testatur Euangelista, *quod vbique prædicauerunt Domino sermonem confirmante sequentibus signis.* Cùm ergo hactenus Caluinistæ aut Lutherani, qui se ad Ecclesiam reformandam missos volunt, nullum suæ missionis signum ediderint, nec ordinationis legitimæ successionem prodere possint; tanquam iniusti inuasores sacri mysterij, & adulterini deformatores sponsæ Christi, propulsandi sunt & cauandi. Cum nec vita sua moribusque, spiritu Christi duci se ostendant, sed à spiritu immundo regi, libertati & carni fræna laxantes, quam Euangelij auctoritate impiè velant. Hinc Lutherus interrogatus cur à raptu Virginum & Monialium defloratione incesta, & coniugio etiam Sacerdotũ, Euangelium suũ auspicaretur? Respondisse fertur improbè & scurriliter, quia Euangelium incipit: *Liber generationis Iesu Christi Filij David Filij Abraham, Abraham genuit Isaac, &c.* Hoc vero libẽter eis concedimus hactenus ad reformationem Ecclesiæ ipsos aliquid contulisse: quia cũ fuerint aliquando in Ecclesia ipsi tanquam paleæ inter triticum, lolia inter lilia, spinæ inter flores; postes cùm egressi sunt, à multis paleis, loliis, spinis, Ecclesia exempta fuit. Et cum fuerint tanquam putidi humores deformitatem corpori mystico Ecclesiæ parientes, quando eiecti sunt vel egressi, iam sanior & formosior Ecclesia facta est. Denique dederunt occasionem Ecclesiæ tollendi abusus aliquos, prauosque mores corrigendi, & pietatis, ac doctrinæ studio diligentius incumbendi. Hinc lucidior facta est doctrina fidei & pietas Catholicis magis commendata ac stabilita in Concilio Trident per tot canones, decreta, reformationes. Hinc tot eruditissimi libri doctrinam fidei lucidantes prodiere, & ordines diuersi surrexere aduersus hæreses pro veritate pugnantes, vita, calamo, oratione.

Sed iterum obiiciunt, omnes Christianos Sacerdotes esse, ideoque sacris functionibus aptos nec opus esse alio Ordinationis sacramento. Vnde Petrus omnes Christianos alloquens, ait c. 2 *Vos genus electum regale Sacerdotium, Gens sancta.* Et Apocal. 1. dicitur: *Dilexit nos, & lauit à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & Sacerdotes Deo & Patri.* Respondeor hanc obiectionem planè inanem esse: & ignorantiæ adscribendam. Nam scriptura solet distinguere duplex sacerdotium & Regnum: aliud quidem spirituale & internum generaliter dictum, aliud speciale & externum propriè dictum. Primum competit omnibus Christianis, alterum non. Regnum enim & sacerdotium spirituale & internum, omnibus piis est commune, quia Christi summi Regis ac sacerdotis membra sunt per Baptismum, & omnes quædam spiritualia sacrificia offerre possunt, orationes, laudes gratiarum actiones, carnis mortificationem. Quia sicut Christus, se obtulit hostiam Patri in odorem suauitatis: ita Christiani debent exhibere corda ac corpora sua, hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem. Et sicut Christus est Rex ille, qui deuicit carnem, mundum & diabolum; ita Christiani per Christum in se regnantem, tentationes, illecebras, insidias carnis, satanæ, sæculi vincere debent, & animo excelso & regio passionibus prauisque affectibus dominari. Sed præter hoc sicut est aliud regnum externum; ita & sacerdotium propriè dictum, quod non omnibus conuenit, sed legitima ordinatione quidam ad illud euehuntur; & speciali auctoritate deputantur ad consecrandum, offerendum, dispensandum sacramenta, Verbumque Dei, & ad alias sacras functiones obeundas. An non & hæc etiam manifesta sunt in veteri lege, Ad vniuersum populum dixerat Dominus: *Si vocem meam audieritis, eritis mihi in peculium de cunctis populis & in regnum sacerdotale.* An ergo omnes Iudæi fuere sacerdotes? An non de vero & propriè dicto sacerdotio præcipit Moysi: *Aaron & filios eius vnges & sanctificabis eos, vt sacerdotio fungantur mihi?* Nec cuiquam alteri licebat sumere hunc sibi honorem. Vnde Dathan, Chore, & Abiron, propria auctoritate se ingerentes sacerdotio, viui absorpti sunt. Item Oza subita morte à Domino percussus est vel ob id quod manum arcæ Dei, ne caderet, submisisset, sui officij fines excedens. Itidem Ozias cùm functionem sacerdotalem vsurpans, increpatusque ab Azaria, & sacerdotibus Domini non desisteret, lepra in fronte perfusus est.

Cæterum hic non definio, an singuli inferiores ordines Sacramenti rationem obtineant, an verò solum sacramentalia sint, quod inter Theologos adhuc controuersum est. Sufficit verò proposito nostro, quod ordinatio sacerdotalis, imò & ordinatio Diaconorum, de quibus expressè fit in Scriptura mentio, propriè dicti Sacramenti rationem habere dicatur. Vnde Sacerdos & Diaconus per orationem & impositionem manuum ordinantur, per quam significatur plenitudo Spiritus sancti & gratiæ quæ datur ordinatis vi sacramenti, eiusque regimen directio & protectio quam apprecatur qui manus imponit rogans scilicet, vt Spiritus sanctus ordinandum quasi manu sua regat & dirigat. Hinc D. Dionys. Eccl. Hierar. c. 5. *Manuum impositione,* inquit, *indicatur protectio Principis ac Perfectoris Dei, qua tanquam illi ipsi quibus manus imponitur, tanquam filij gubernantur qui vitutem ac robur ipsis largitur, & aduersarias potestates repellit,* Et iterum ait idem Dion. Manus impositio docet eos, qui sacris ordinibus mancipantur, sacras omnes actiones quasi sub Deo efficere, vtpote quem habeant operationum suarum in omnibus Ducem atque Rectorem.

Sic Num. 27. Iosue repletur Spiritu sapientiæ quia Moyses posuit super eum manus suas, quasi consecrans eum Ducem populi. Et Christus ascendens in cœlum eleuatis manibus, benedixit discipulis, significans se plurima dona largiri de sua plenitudine. Adde hac impositionem manuum significari, ordinandos quasi victimas Deo consecrari & offerri. Sic victimæ olim imponebantur manus Exod. 29. cum Deo offerretur, Sciãt ergo Sacerdotes, se hac ceremonia Deo sacratos esse, vt ei se totos dedicent iam non sibi viuentes, sed Deo, sciantque se saluti suæ ac aliorum procurandæ vitam totam debere impendere.

In ordinatione quoque sacerdotis vnctio adhibetur ad significandam vnctionem interiorem, vi sacramenti à Christi & spiritus sancti efficacia procedentem. Et hæc cæremonia vnctionis, à veteri lege trahit originem, in qua sacerdos mystico vnguento perungebatur. Ad quam vnctionem alludens Propheta dicit: *sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbã Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius.* Vbi designatur mystice vnctio spiritualis à Christo capite & pontifice nostro defluens in Apost. & Prælatos Ecclesiæ, qui sunt velut genæ Christi, & in illos, in oram superiorem vestis, hoc est, in ecclesiæ inferiores ministros. Vnctione ergo interiori imbuuntur sacerdotes, quam in plebem debent diffundere, & id significat oleum, quod supernatat, imbuit, & se diffundit. Vnguntur autem digiti sacerdotales, quia illis debent tangere pretiosum corpus Christi, quod vt dignius fiat, digiti hi consecrantur, vt & manus semper habere puras, ab impiis operibus moneantur. *Debet enim innocens manibus ac mundo corde ascendere in montem Domini, & stare in loco sancto eius ad pure ei sacrificandum.*

Audi quid de his digitis vnctis & consecratis referatur in vita S. Mariæ Ogniacensis. Tempore Innoc. III. Conradus quidam, primus Abbas Villariensis, postea Cisterciensis, deinde Cardinalis & Legatus Apostolicus in Germanis, vir erat pietati maxime & contemplationi deditus, attamen negotiis etiam publicis somma cum dexteritate vacabat. Eius verò pietatem hoc miraculo probauit Deus sibi gratam, quod digiti sacri quibus vtebatur ad consecrationem Corporis Christi, de nocte ita erant lucidi, vt his frequenter vteretur in tenebris loco candelæ, ad studia, & alia quæ ei ex more incumbebant peragenda.

Illud etiam memoria dignum est, quod inter miracula B. V. Mariæ de Fida, quæ propè Dionantum colitur,

noſtro tempore anno 1619. contigit Religioſo Monaſterij S. Geſſeni Ord. S. Benedicti. Hic multo tempore impeditus vſu brachiorum, manuum, digitorum non poterat Miſſæ ſacrificium offerre. Voto facto venit ad ſanctam Mariam de Fide, hoc votum toto corde obſecrans, vt eius meritis, membra morbo perculſa eatenus ſaltem ei libera reſtituerentur, vt illis ad ſacrificij ſalutaris effectum poſſet vti, nec fraudaretur tanto ſalutis beneficio.

Rex mira. Vbi ad monaſterium rediit, illi ſoli digiti quatuor, quibus vtimur ad ſacrificium, liberi ei redditi ſunt à paralyſi & contractione, reliqui vt antea contractis contra palmam manus, & ad omnem motum inepria. Et exinde potuit brachium vtrumque ſufficienter ad oblationem ſacrificij eleuare, quod antea nullatenus potuiſſet. Rex nota eſt, & certiſſima per ipſius Abbatis ſigillum publicum atteſtata.

Audi & aliud Referebat Abbas Daniel de Sconauia, dum Pariſiis ſtuderet, accediſſe horrendum ſpectaculum in Eccleſia S. Mariæ. Cùm enim quidam non Sacerdos præſumpſiſſet celebrare, ignis ſacer eius manum cœpit corripere & deuorare. Cumque ei quidam ſecreto dixiſſet: Nunquam manus iſtæ ſacro fuere Chriſmate vnctæ, videns ſe ſpiritu prophetico deprehenſum, culpam faſſus eſt.

Diaconus quidam Steinueldenſis Ordinis præmonſtratenſis, apoſtatans circa 4. tempora, fingens ſe Ordinem Sacerdotij ſuſcepiſſe, Coloniæ in Baſilicas ſancti Michaelis primam Miſſam celebrauit. At quoties ſe vertebat ad populum, Crucifixi imaginem contra ſe ſtantem lachrymantem conſpexit; quo permotus, poſtea culpam faſſus eſt, & pœnitentia ductus Sedem Apoſtolicam petiit, & in eadem via vitam finiit. Teſtis eſt Cæſarius lib. 9 miraculorum, c. 61

L E C T I O II.

De Numero Ordinum.

P R O P O S I T I O.

SEptem Ordines propriè dictos in Eccleſia ab initio fuiſſe tenendum eſt.

His autem nominibus ſolent recenſeri, Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolytatus, Subdiaconatus Diaconatus, Presbyteratus. Hi tres per excellentiam dicuntur maiores: quia impediunt matrimonium contrahendum, & dirimunt contractum: & habent votum caſtitatis ſolemne annexum, & proximè accedunt ad conficiendum ſacramentum Euchariſtiæ per aliquod miniſterium.

Horum Ordinum frequens fit mentio apud ſanctos Patres, quorum teſtimonia videre potes apud Caniſium & Bellarm. Prima Tonſura non debet hîc inter Ordines numerari, quia eſt ſolùm diſpoſitio ad illos. Epiſcopatus etiam non numeratur ſpecialiter, quia eſt gradus Sacerdotij, & ſub Sacerdotio comprehenditur. Licet vero ſeptem ſint Ordines, tamen vnum efficiunt ſacramentum, quia omnes referuntur ad vnum finem, & omnes in Sacerdotio conſummantur.

Quod ſi ſeptenarij huius numeri rationem expoſcis, ea deſumi poteſt ex functionibus, quæ ad Euchariſtiam referuntur, ob quas hi Ordines ſunt inſtituti. Quatuor enim ſunt quæ directè ad ipſum ſacramentum pertinent: Euchariſtiæ conſecratio, ob quam eſt Ordo Presbyterij, Euchariſtiæ adminiſtratio ac diſpenſatio, ob quam eſt Ordo Diaconatus: materiæ in vaſis ſacris præparatio, ob quam eſt ſubdiaconatus: eiuſdem materiæ ad altare præſentatio, quæ eſt Acolyti.

Tres aliæ deinde functiones ſunt quæ pertinent ad diſpoſitionem ſuſcipientium immundorum. Eſt enim immundorū, vt eos diſtribuit Dionyſius Ordo triplex.

Primus infidelium credere nolentium, qui proinde totaliter à viſione diuinorum, & à cœtu fidelium arcendi ſunt, id quod pertinet ad Oſtiarios, quibus claues cum cymbalo traduntur, vt ſciant munus ſuum eſſe, populum fidelem ad diuina conuocare, fores aperire ac claudere, alios reiicere.

Secundus Ordo immundorum, eſt eorum qui fidem ſuſcipere annuunt, ſed necdum ſunt ſatis inſtructi, vt Catechumeni: ad quos proinde in rudimentis fidei inſtruendos ordinantur Lectores.

Tertius immundorum Ordo, eſt eorum qui quamuis fidem ſuſceperint, ſunt tamen Energumeni; id eſt, à dæmonibus obſeſſi, ad quos emundandos ordinantur Exorciſtæ, quibus traditur liber, in quo ſcripti ſunt Exorciſmi, ſub hac forma: *Accipite, & habete poteſtatem imponendi manum ſuper Energumenos.* Olim ſiquidem, quia frequentiſſimè dæmones pellebantur de corporibus humanis concurrebant plurimi energumeni ad Eccleſiam, ita vt eſſent quaſi greges energumenorum, ob quam cauſam iſte Ordo inſtitutus fuit.

Sed de ſingulis Ordinibus pauca nobis dicenda ſunt, vt pateſcat quodnam ſit eorum qui illis initiantur officium. Ac primùm de Clericali ſigno aliquid dicamus.

L E C T I O III.

De Prima Tonſura.

CLericatus & Tonſura diſpoſitio ſunt ad Ordines, & à populo communi ſeparant hominem, vt ſit de nobili illa parte Reipublicæ Chriſtianæ, quam Deus vocat ſuam ſortem & hæreditatem, cui etiam Deus debeat ſors eſſe & hæreditas in cuius rei figura, olim cum populus ingreſſus fuit terram promiſſionis, quælibet tribus partem accepit, excepta Sacerdotali, cui dicit Dominus: *Ego pars & hæreditas tua.* Et licet, generaliter loquendo, populus Chriſtianus dicatur quandoque hæreditas Dei: iuxta illud: *Beata gens, cuius eſt Dominus Deus eius, populus quem elegit in hæreditatem ſibi.* Et iterum, *Laudabilis populus quem Dominus benedixit, dicens: Opus manuum mearum tu es, hæreditas mea Iſrael* Tamen ſpeciali modo Eccleſiaſtici ſors Domini dicuntur, quaſi Domeſtici ſpecialiter conſecrati ad obſequium Dei, ſacraque functiones. Vnde & eis quotidie verſus recitandus proponitur *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, &c.* Quapropter ſi magna fuit promiſſio Dei ad Abraham *Ego merces tua magna nimis.* Quid de ea dicemus, quæ illis fit, qui in Clerum Domini recipiuntur? Et certe quanta ſit eorum obligatio, vt vocationi ſanctæ reſpondeant, cæremoniæ quæ in Tonſuræ initiatione fiunt, ſatis declarant.

Primo, caſura crinium quid aliud ſignificat, quam reſecationem ſuperfluorum & terrenorum contemptum, ad vacandum Deo, qui vocauit eos in partem ſortis ſanctorum ad militandum Regi cœleſti (abiectis ſæcularibus negotiis) ſub vexillo Crucis, & corona eius ſpinea? Vnde in illius memoriam iam coronam geſtant in capite, & ſigno Crucis frequenter ſignati fuere, tanquam ſuæ ſigno militiæ. Adde quod illa corona indicet conſortium regiæ dignitatis cum Chriſto, cuius iam ſpecialiter participant: & monentur regio & excelſo animo infima hæc deſpicere, & ad æternum regnum aſpirare. Vnde iſta raſio crinis, quæ perfectam figuram circuli continet, perfectionis Symbolum eſt: quo profitentur, ſe perfectionis vitæ ſectatores eſſe, idque in perpetuum, quia circulus principium non habet aut finem.

Neque verò hæc ſpecies coronæ aliquid recens eſt, nam ab Apoſtolis originem ducit. Teſtatur enim Beda lib. 5. Hiſt. Angelorum, S. Petrum hanc geſtaſſe, & eius imitatione apud Eccleſ. & Religioſos perennaſſe: Meminit etiam illius D. Dionyſ. c. 6. Eccl. Hierar. Et Hier. ad Aug. ſcribit: *Fratres meos Alipium & Euodium, vt meo in nomine ſalutes, deprecor coronam tuam* Aug. quoque epiſt. 147 ad Proculianum Epiſc. *Per coronam noſtram nos adiurant veſtri: Per coronam veſtram vos adiurant noſtri.* Tanto ergo honore habebatur corona olim, vt per illam deprecarentur & adiurarent, vt ſic non poſſet eis quod petebant, denegari. Cùm ergo illa ſit ſignum ſortis & gradus, ac electionis noſtræ, cur ita à multis negligetur etiam Sacerdotibus? Sed acri reprehenſione ſunt digni maximè illi, qui vt liberiores ſint in conuerſatione mundana, & minimè agnoſcantur vt Dei miniſtri, hoc negligunt ſortis ſuæ ſymbolum, verecundantur de illo, vtpotè cui vita non ſit conformis, ne quidem ad altare eam deferunt, quia non tam facilè eam exuere poſſent vt caſulam & albam, dum ad mundi ineptias ſacerdotibus indignas reuertuntur. Videant hi ne grauiter eis iraſcatur Dominus, & Angelus eius, qui grauiter iratus fuit Moyſi, quia ſignum Circumciſionis in filio neglexerat, quod erat ſignum ſeparationis populi ſui ab aliis infidelibus.

Secundo, dum crines radit Epiſcopus, etiam ſuperpellicium in ſiniſtra, & candelam in dextra tribuit Clerico tonſurando: Symbolum vtique puritatis & luminis, quorum ſectator eſſe debet qui initiatur. Vnde ſic orat Epiſcopus: *Oremus, Chariſſimi, Dominum, pro his famulis, qui ad deponendas comas capitum ſuorum pro eius amore feſtinant: vt donet eis Spiritum ſanctum, qui habitum Religionis in eis perpetuum conſeruet, & à mundi impedimento ac ſæculari deſideria*

corda

corda eorum defendat, vt sicut immutantur in vestibus, ita dextra manus virtutibus eis tribuat incrementa, & omni cacitate spirituali & humana oculos eorum aperiat, & lumen æterna gratia concedat.

Tertiò, ante benedictionem à Choro legitur: *Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo, quia hæc est generatio quærentium Dominum.* Deinde superpellicio vestitur dicente Episcopo: *Induat te Dominus nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in sanctitate & iustitia.*

Denique, & aliæ mysticæ orationes recitantur Spiritus sancti gratiam implorantes. Vt quid tot mysticæ preces tot cæremoniæ sacræ, nisi vt significetur dignitas status ad quē initiantur, dignitatesque coronæ & gradus quem sortiuntur? Ponderent ergo hæc qui ad illum aspirant, aut qui iam consecrati sunt, aduertantque ne obicem ponant gratiæ, aut effectui harum precationum. Et qui hactenus non considerarunt ista attentiùs, iam tandem studeant, perfectiùs vocationi sanctæ respondere, & se emundare ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti in puritate: & segregare se à sæculi contagiosa conuersatione, resecareque crines superfluos, hoc est, cogitationes & affectus nimis terrenos, inanes, luxuriantes. Cumque de ipsis dicatur: *Hæc est generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Iacob,* videant vt veritati id sit conforme, Ecclesiastico statui se-se scribentes, id faciant purè quærendo Deum, hoc est, eius honorem, suamque ac proximi salutem. Non quærant primò quæ sua sunt, opes, honores, commoditates. Non sint similes habitatoribus Sichem; de quibus scriptura dicit: quod Circumcisionem admiserunt sicut Israelitæ, vt de eorum bonis participarent: *Si circumdamus, inquiunt, masculos nostros, iuxta ritum gentis, substantia eorum, & pecora, & quæ possident nostra erunt.* Sic cogitant plerique: si circunciderimus nos, si statum Ecclesiasticum susceperimus, ad beneficia pertingere poterimus, & honorificè statum nostrum tuere. Sic castrant se non propter regnum cœlorum, sed propter commodum terrenum. Hæc non est generatio quærentium faciem Dei, sed quærentium se suaque.

LECTIO IV.

De Minoribus Ordinibus.

VT ab infimis ad summum gradum disserendo ascendamus, primò agemus de Ostiario, secundò de Lectore, tertiò de exorcista, quartò de Acolyto.

De Ostiario.

OStiarius ordinatur per traditionem clauium, quia eius munus olim erat custodiam templi habere, indignos à liminibus sanctæ Ecclesiæ reiicere, dignos ad sacrorum conspectum admittere: idque discernendo inter infideles, hæreticos, excommunicatos, catechumenos, energumenos ac pœnitentes varij generis, quibus ingredi interdictum erat. *Magnam autem in antiqua Ecclesia huius ordinis dignitatem fuisse ex eo colligitur,* inquit Catechismus Romanus, *quod his temporibus, in Ecclesia seruari animaduertimus, nam Thesaurarij officium (qui erat idem sacrarij custos, quod ad Ostiarios pertinebat) inter Ecclesiæ honestiores functiones etiam nunc habetur.* Ostiarium ergo ordinans Episcopus dicit: *sic age, quasi redditurus rationem de iis rebus Deo, quæ his clauibus recluduntur.*

Ad sanctam etiam Missæ sacrificium assistebat, curans ne quis propius accederet, & Sacerdotem impediret. Ipse Christus olim Ostiarij officium portendisse & adimpleuisse visus est, dum zelo pio eiecit ementes & vendentes, ne impedirent domum orationis & sacrificij. Imò aduertit Marcus, quod nec onera permitteret per templum deferri, vt domus orationis sine murmure foret.

De Lectore.

LEctoris munus est in Ecclesia libros veteris & noui Testamenti clara voce & distinctè recitare, præsertim eos qui inter horas matutinas legi solent. Hoc etiam ad imitationem Christi faciunt, qui intrans templum, inueniens librum Isaiæ aperuit & legit, inciditque in illam prophetiam: *Spiritus Domini super me, euangelizare pauperibus misit me, vt mederer contritis corde.*

Gratia ergo illis communicatur ad legendum cum attentione & deuotione, & ad eam in iis qui audiunt excitandam. Hanc gratiam in se suscitare deberent, dum officia diuina publicè & priuatim Ecclesiastici persoluunt, vt scilicet cum spiritu legant, & deuotionem in se & aliis suscitent. Vnde lectores ordinans monet Episcopus: *Quod ore legitis, videte vt corde credatis, & opere impleatis, quatenus auditores verbo pariter & exemplo docere possitis: ideoque dum legitis, in alto loco Ecclesiæ stetis, vt ab omnibus videamini & audiamini, figurantes positione corporali vos in alto virtutum gradu debere conuersari, quatenus cunctis à quibus audimini & videmini, cœlestis vitæ formam præbeatis.*

Lectoris etiam munus erat, prima rudimenta fidei fidelibus tradere. Quapropter eum ordinans Episc. per traditionem libri, dicit: *Accipe, & esto Lector verbi Dei, habiturus si fideliter & vtiliter impleueris officium, partem cum eis, qui verbum Domini bene ministrant ab initio.*

De Exorcista.

EXorcistarum munus erat inuocare nomen Domini super eos, qui ab immundis spiritibus obsidentur. Vnde ordinantur per traditionem libri Exorcismorum, dicitque Episcopus: *Accipe, & commenda memoriæ, & habe potestatem ponendi manus super Energumenos, siue Baptizatos, siue Catechumenos.* Quapropter, sicut Deus curauit dæmoniacum, surdum & mutum, cum saliua, dicens: *Ephete, quod est adaperire,* ita eandem potestatem dat Exorcistis, vt dæmonem eiciant ab obsessis, & eis aurem aperiant ad audiendam veritatem, & linguam ad confitendum nomini Domini. Sed vide consilium Christi. Cum videatur res ardua & sublimis, dæmoni imperare, illum subiugare, & è possessione sua depellere: noluit tamen hanc potestatem superioribus solum ministris communicare, sed officium illud inferioribus ordinibus annexuit, vt confunderet superbiam diaboli, qui parere debet & subiici ministro etiam cuilibet inferiori: sicut elisa est superbia Goliath funda & lapide per paruulum Dauid. Noluit etiam ministros suos nimium in hac auctoritate gloriari, sed potius in sanctitate interiori conscientiæ: ideoque inferioribus ministris id commisit, ne superioribus id reseruans, occasionem gloriandi eis præberet. Nam & discipulis de hoc gloriantibus dixit: *Nolite gaudere, quod dæmonia subiiciantur vobis, sed in hoc gaudete, quod nomina vestra scripta sint in cœlis.*

Quasi dicat: Parum est dominari diabolo, nisi & humilitatem habeatis, vt superbia non dominetur vobis: & nisi iustitia vera regnet in vobis, ob quam cœlo inscribi mereamini. Itaque antiquitus per Exorcistas etiam pueros, voce humana & potestate diuina flagellabatur, vrebatur & torquebatur diabolus, inquit Cypr. l. 4. ep. 77. Et testatur Lindanus Panopliæ lib. 4. pag. 78. in Hollandia per vnum Exorcistam tres mulieres possessas fuisse liberatas. Nunc tamen Episcopi certis de caussis hanc potestatem reseruant designatis à se presbyteris. Quamuis & in Ecclesia Leodiensi, vestigium adhuc huiusce potestatis pueris, & inferioribus ministris communicatæ, ostendatur quotannis. Nam in die sabbati sancti, pueri ad Fontes deferuntur solemniter baptizandi, & Exorcismi præeuntes Baptismum, committuntur adolescentulis Choralibus in minoribus Ordinibus constitutis, vt ostendatur eorum potestas in qualitate Exorcistarum.

Cæterum Exorcistas ordinans Episcopus, eos rectè his verbis monet, ab iis quibus Exorcismi commissi sunt, diligenter considerandis. *Studete vt sicut à corporibus dæmones expellitis, ita à mentibus & corporibus vestris omnem immunditiam & nequitiam abiiciatis. Ne illis succumbatis, quem ab aliis vestro ministerio expellitis. Discite per officium vestrum vitiis imperare; ne in moribus vestris aliquid sui iuris inimicus valeat vendicare. Tunc enim in aliis rectè imperabitis dæmonibus, cùm prius in vobis eorum multimodam nequitiam superaueritis.*

Hoc etiam hic rememorandum non abs re puto, nunquam hæreticos nostros, vel vnum dæmonem potuisse cum suis Exorcismis liberare. Lepidum est, quod de Luthero refert Fredericus Staphillus his verbis: Possum redigere in memoriam anno 1545. dæmoniacam quamdam puellam è Misniæ ditione adductam Vvitembergam ad Lutherum, ea spe, quod Lutherus, seu tertius Elias eam liberaturus foret. Quamuis autem initio ad tantum opus non parum difficilem se ostenderet, tandem tamen iussit puellam duci in Ecclesiæ Vvitebergensis sacrarium, illicque coram multis

eruditis (inter quos iuuenis Magister aderam) dæmonem cœpit exorcizare, more suo, non eo, qui apud catholicos vsitatus est.

Cùm autem diu dæmonem coniurasset, noluit ille cedere, sed eas in angustias, sit venia verbo, Lutherum redegit, vt is statim è sacrario se prosripere vellet. At dæmon ita fores obstrinxerat, vt nec foris, nec intus aperiri possent. Quæ res Lutherum ita in angustias adduxit, vt ad fenestram properaret, sperans exitum. At obstabant cancelli ferrei. Sic compulsus est inclusus hærere, donec per cancellos ab æditio oblata esset securis, & mihi seu iuueni tradita, vt fores effringerem quod feci. Interea verò visu admirandum erat, vt Lutherus angoribus correptus, sursum deorsum cursitaret, atque instar ouis parturientis huc illucque sese inuerteret. Hæc ille.

Sed antiquiùs istud videri potest, recentiùs addamos exemplum, quo constat apud hæreticos hanc expellendi dæmonum non esse potestatem, ideoque nec veram Ecclesiam; esse autem vtrumque apud Catholicos, testatur id quod accidit anno 1627. in Polonia quasi publico theatro, irrefragabili testimonio comprobatum. In Ostroph ciuitate, quædam nobilis Domicella parentibus orta Caluinianis possidebatur à dæmone. Hæretici variè explorarunt, an verè dæmoniaca foret, quod tandem fateri publicè coacti sunt. Cum fat simplex foret, vixque legere nosset, iam plerraque idiomata nouerat: si Latinè interrogaretur, respondebat Latinè, si Germanicè, aut alio idiomate, eodem poterat respondere, & pleraque supra vires naturales peragebat. Consulebant inter se hæretici quid remedij, & suggestum, vt ad Patres Societatis duceretur, si forte auxilio esse possent, tanquam hac in re periti. Accedit ad Rectorem Collegij famosus quidam hæreticus propinquus huius iuuenculæ possessæ, rogatque vt afflictæ velit succurrere. Responsum accepit bene sperandum esse de Dei misericordia si modo omnem incredulitatem deponant, sed mirum esse quod requirant auxilium à Catholicis, quandoquidem eorum cæremonias subsannent, & exorcismos superstitioni ducant? Respondet ipse: si huic obsessæ sanitatem restituatis credite nos aliud iudicium de vestra Religione facturos. Subiungit Rector: *Aduocate vos primum prædicantes vestros, vt in virtute sui Euangelij dæmonium pellant, quod si res non succedat, experietur Sacerdos catholicus.* Excusat se ille, dicit Ministros modò absentes esse, nec huius rei praxim habere, vrgetque vt dignetur secum venire, & visitare dæmoniacam, & probare, num talis certò sit. Aduenit igitur Rector cum altero Sacerdote, & vbi intrauit, statim dæmon vlulans eius præsentiam detestatur. Facto vero signo Crucis cum aspersione aqua benedictæ, occultè humeris obsessæ quasdam à Ignatij reliquias admouet: illa tremens cum vlulatu exclamat: *Ignatij cuius ob osse apprimor & torqueor.* Tunc hæretici rogati à sacerdote nostro, suum Euangelium pectori eius apponunt. Arridet vero malignus spiritus, cum gaudio librum hæreticum amplectens. Iterum occulte huic libro imaginem S. Ignatij inserit, & præsentat dæmoniacæ, vrgetque dæmonem vt edicat quid ibi contineatur. Ille cum vlulatu abiicit à se librum, fateturque ab imagine Ignatij libro inserta se torqueri. Quid dicerent hæretici? Pars plena stupore tacet, pars insusurrat: *Isti Papistæ pactum cum dæmonio habent.* Respondet sacerdos: *Quandoquidem adhuc increduli estis, ecce pactum vobiscum facio. Fides Catholica falsa est, Deum precor vt per horam ab hoc dæmonio possidear & torquear: si vestra falsa, quisque vestrum per idem spatium ab eo torqueatur.* Cum vero obmutescerent, nec conditionem acceptarent, digressus est ab eis, & indicto per tres dies ieiunio, ac oratione, piisque aliis operibus, dat spem bonam liberationis, si incredulitas non obstat. Tandem decernitur dies Purificationis Mariæ, vt in templo societatis publicis exorcismis adiuuetur. Quod die finita Missa adducitur ante altare B. Virginis, & S. Ignatii: Vbi Sacerdoti Societatis præcipit Rector, vt exorcismos peragat. Per duas iam horas mirè torquebatur, & varia fatebatur dæmon cum vlulatu, nec dum tamen egrediebatur. Monet itaque populum exorcista, quod si quis conscius sibi foret peccati mortalis, detestaretur illud cum contritione, & confessionis proposito, ne forte per peccatum alicuius occultum, satanæ egressus impediretur. Ad quam vocem cœpit populus ingemiscere, adorare pectus tundere cum contritionis voce. Perseuerante populo in orationis feruore, & exorcista constanter coniurationes replicante, dæmoniaca in terram quasi mortua cadit. Paulo post exurgit, & se meritis B. Virginis ac Ignatii liberatam inclamauit. Quare ante tabernaculum sanctissimi sacramenti deducta, Fidei Catholicæ professionem fecit in cuius fine cum voce virginali Canticum illius diei: *Nunc dimittis seruum tuum Domine*, grato animo decantabat. Magnus autem applausus populi secutus est inclamantis, *Magnus Dominus & laudabilis nimis: Magna Mater, Magnus S. Ignatius, magna & vnica fides Catholica.* Hunc plausum excepit exhortatio ad populum super illud in Missa decantatum: *Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio Templi tui &c.* Deinde Hymnus *Te Deum laudamus*, cum sono campanarum exhilarauit ciuitatem, ita vt multi hæretici conuersi fuerint.

De Acolyto.

AColyti munus est, Diaconum & Subdiaconum in ministerio altaris assectari, vnde nomen Acolytus, id est assectator. Item munus eius est, ampullas vini & aquæ præsentare, & ferre cereos ante sacerdotem, quando Euangelium legitur, in signum lætitiæ, quo excitantur fideles ad contemplandam euangelii lucem, ad erigendamque mentem ad Christum, *qui est lux vera illuminans omnem hominem.* Hi ergo ordinantur per traditionem cerei, & per traditionem vrceoli vacui, dicente Episcopo: *Accipe vrceolum ad suggerendum vinum & aquam in Eucharistiam, sanguinis Christi in nomine Domini.* Item: *Accipe ceroferarium cum cereo, & scias te ad accendenda luminaria Ecclesiæ mancipari, in nomine Domini.* Pulchra autem est admonitio, quam tunc eis dat Episcopus: *studete susceptum officium digne implere; non enim Deo placere poteritis, si lucem manibus offerendo, operibus tenebrarum inseruiatis, & per hoc aliis exempla perfidiæ præbeatis: sed sicut veritas dicit. Luceat lux vestra coram hominibus, &c. Et sicut Apostolus ait: In medio nationis prauæ lucete, vt luminaria in mundo, verbum vitæ continentes. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, fructus autem lucis est in omni bonitate & veritate, vt & vos, & alios Ecclesiamque Dei illuminetis. Tunc vero in Dei sacrificio digne vinum suggeretis & aquam, si vos ipsi Deo sacrificium per castam vitam, & opera bona oblati fueritis, quod vobis Dominus per misericordiam suam concedat.*

LECTIO V.

De Subdiacono & Diacono.

SVbdiaconi officium (qui & Hypodiaconus apud veteres nominatur) est Diacono proximè ad Altare subseruire, vt patet ex nomine. Ac primò ei olim incumbebat sacra lintea, sacra vasa, panem & vinum, ad sacrificij vsum præparare: & consecrandas hostias (quæ nunc oblata vocamus) super altare ponere quot sufficiunt populo, quia olim populus frequentissimè communicabat. Nunc etiam Episcopo & Sacerdoti aquam præbet, cum manus in sacrificio abluunt Epistolam quoque, quæ olim à solo Diacono recitabatur, Subdiaconus legit, & tanquam testis ad sacrum assistit. Vnde ordinatur Subdiaconus per traditionem libri Epistolarum, & calicis vacui cum patena vacua, estque ei continentiæ perpetuæ lex imposita, quod olim non fuit. Nam à tempore Syluestri hoc præceptum inchoasse quidam autumant.

De Diacono.

DIaconi officium satis indicat exhortatio Episcopi ad futuros Diaconos, quæ sic habet. Prouehendi, Filij dilectissimi, ad Leuiticum Ordinem, cogitate ad quantum gradum Ecclesiæ ascenditis. Diaconum enim oportet ministrare ad altare, baptizare & prædicare. Sanè in veteri lege, ex duodecim vna tribus Leui electa est, quæ speciali deuotione tabernaculo Dei, eiusque sacrificiis ritu perpetuo deseruiret. Tantaque dignitas ipsi concessa est, quod nullus nisi ex eius stirpe ad diuinum illum cultum, atque officium ministraturus assurgeret, adeò vt grandi quodam priuilegio, hæreditas & tribus Domini esse mererentur, & dici: Horum hodie filij dilectissimi, & nomen, & officium tenetis; quia ministerium tabernaculi testimonij, id est Ecclesiæ Dei, eligimini, quæ semper in procinctu posita, incessabili pugna contra inimicos dimicat. Vnde ait Apost. *Non est nobis colluctandū aduersus carnē & sanguinē, sed aduersus mūdi rectores tenebrarū harū cōtra spiritualia nequitiæ in cœlestib.* quoniā Ecclesiam

Ecclesiam Dei velut tabernaculum portare, & munire debet ornatu sancto, prædicatu diuino. Leuis quippe interpretatur, *additus, siue assumptus*. & vos filij dilectissimi, qui ab hæreditate paterna nomen accepistis, *estote assumpti à carnalibus desiderijs, à terrenis concupiscentijs, quæ militant aduersus animam: estote mundi, puri, casti, sicut decet ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*: vt dignè addamini ad numerum Ecclesiastici gradus, vt hæreditas & tribus amabilis Domini esse mereamini: & quia comministri & cooperatores estis Corporis & Sanguinis Domini, estote ab omni illecebra carnis alieni, sicut ait scriptura: *Mundamini qui fertis vasa Domini*. Cogitate B. Stephanum meritò castitatis ab Apostolis ad officium illud electum. Curate, vt quibus Euangelium ore annunciatis, viuis operibus exponatis, vt de vobis dicatur: *Beati pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona, habete pedes vestros calceatos sanctorum exemplis, in præparationem Euangelij pacis*. Quod vobis Dominus concedat per gratiam suam.

Vt verò hæc plenius intelligantur, aduertendum Diaconos vocari Leuitas, quia successerunt Leuitis synagogæ, quorum officium explicatur in Leuitico, & in Numeris. Præcepit Dominus siquidem Moysi Num. 14. vt post ordinationem Aaron, & filiorum eius, tota tribus Leui ad diuini cultus ministeria prorsus ordinaretur, & consecraretur Domino, seruiretque pro Israel coram Aarone, & filijs eius in tabernaculo.

Voluitque vt gestaret arcam & tabernaculum, & omnia vasa eius, & sic in circuitu tabernaculi excubaret, ac in transportando tabernaculo ipsi deponerent, rursumq; componerent illud. Iubebantur autem à 25. annis & supra, seruire in tabernaculo. Quæ singula si Diaconis aptè conuenire si perfectè officium eorum consideraueris, inuenies. Nomen enim Diaconus, quod est Græcum, idem est quod Minister: & sic specialiter vocantur, quia debent Aaroni & filijs eius ministrare, hoc est, Episcopo & Presbyteris. Et quia olim pauperum magna agebatur cura, Diaconi fuerunt constituti bonorum communium, quæ adferebantur ad pedes Apostolorum dispensatores, vt vnicuique iuxta necessitatem prouiderent, vt patet Actorum 6. & de sancto Laurentio notum est. Item in Ecclesia in quibus sub vtraque specie communio dabatur, Diaconi Calicem porrigebant sanguinis Domini. Vnde S. Laurentius Sixto dixit: *Experire vtrum ministrum idoneum elegeris, cui commisisti Dominici Sanguinis dispensationem. Tu sine Ministro nunquam Sacrificium offerre consueuisti. An verò huic consortium tui Sanguinis negas, cui Sanguinem Christi & consummandorum consortium Sacramentorum commisisti? Vide ne periclitetur iudicium tuum, dum fortitudo laudatur, obiectis discipuli detrimentum est magistri. Quid quod ipsi illustres & præstantes viri, discipulorum certaminibus, magis quam suis vincant? Denique Abraham filium obtulit, Petrus Stephanum præmisit, & tu Pater in Filio ostende virtutem tuam, offer quem erudisti, vt securus iudicij tui (quod degenerem non elegeris) comitatu nobili peruenias ad coronam*. Ita Ambrosius refert locutum Leuitam Laurentium.

Officium etiam Diaconi erat prædicare, & Euangelium explicare: non tamen ex cathedra, vt intelligatur hoc propriè ad Sacerdotem & Episcopum spectare, in absentia autem Episcopi & Sacerdotis ad Diaconum, sicut & baptizare. Interim non parum æstimandum munus Diaconi constat Act. cap. ex electione primorum Diaconorum. Conuocata enim multitudine discipulorum dixere Apostoli in celebri consessu: *considerate Fratres, viros ex vobis boni testimonij plenos Spiritu S. & sapientia, quos constituamus super hoc opus*. In quibus verbis, conditiones requisitæ ad bonam electionem quorumlibet ministrorum Ecclesiæ designantur.

Primò enim licet Apostolis magna à Deo sapientia & lumine præditi, potuissent dignos aliquos per se designare & nominare, nihilominus etiam considerantes se homines esse & decipi posse, quodque diuina Prouidentia, humana diligentia & exquisitione vti non velit, exquirere voluerunt consilium aliorum fidelium, vt plurimorum testimonio & consensu ageretur. Sic etiam posteris dederunt exemplum, nominationem aut electionem ministrorum Dei præuio multorum examine & suffragio peragendi.

Secundo, ne res præcipitaretur, tumultuariéque fieret Fideles grauibus his verbis commonefaciunt: *Considerate Fratres, viros ex vobis boni testimonij*. Considerate, id est, bene perpendite, hoc negotium in pondere Sanctuarij ponderate: quia talis electio aut nominatio à vobis non debet fieri præcipitanter aut perfunctoriè, aut affectu, aut passione, fortuito aut inconsideratè; non cæco gressu ad eam procedendum est, aut claudo pede, sed rectè, oculatè, prudenter & magis consideratione personarum ac idoneitatis ad tale officium.

Tertiò, compellat eos nomine Fratrum, vt admoneat talem electionem aut nominationem debere fieri cum charitate fraterna sine tumultu, sine discordia & quantum potest fieri, sine schismate & diuisione obstinata. Vbi enim discordia est, turbatur mentis quies & serenitas, claritasque rationis. At vbi pax amor, & vnio cordium regnat, fœlicior ad electionem fit progressus. Tunc enim magis publicum bonum consideratur quam proprium: & vniuersalis Ecclesiæ commodum ponderatur potius quam priuatum: Vtrique plurimum importat hæc fraternitas, vnioque inter eos qui vocem habent in electione.

Quartò, conditiones eorum qui eligendi sunt, indicantur, dum dicitur: *Viros boni testimonij*. Viros enim vult eligendos, hoc est, qui & ætate viri sint & prudentia, animique fortitudine & virtute, quia vir à virtute appellationem sortitur. Debent etiam esse boni testimonij, hoc est, tales quorum vitæ & probitati à multis post serium examen, testimonium optimum præbeatur: vt tanto plus auctoritatis habeant, quanto magis in bona opinione apud homines sunt, & bonum famæ odorem sparserunt. Debet verò aduigilari, an testimonium, quod de illis datur, fauori non innitatur, aut inuidiæ, quæ sunt pestes electionis bonæ. Et sicut olim electus est Aaron, eo quod virga eius germinasset flores, frondes, fructus: ita illi eligi debent, quorum vita floridam famam boni odoris, fructusque bonorum operum noscitur produxisse. Deinde vult eligi eos qui pleni sint Spiritu sancto, hoc est, abundantes gratia spiritus Sancti ad ministerium ad quod eliguntur sufficientissima, zelo amoris diuini succensi, zeloque salutis suæ ac proximi, obsequio Dei eiusque Ecclesiæ ex integro destinati. Imò plenitudo spiritus sancti in Scriptura, gradum excellentem pietatis & sanctitatis solet designare. Denique requirit, vt sint pleni sapientia, hoc est, prudentia & discretione, scientiaque diuina & humana, quantum necessarium est ad officij impletionem. Quia ergo hæc omnia nemo facile debet præsumere se habere: ideo neque debet quispiam facile sublimia Ecclesiæ munia ambire. Quapropter etiam nemo legitur inter Fideles ad Officium Diaconi tunc aspirasse, quia nemo præsumpsit se dotibus his præditum esse. Quid ergo dicemus de superioribus Ecclesiæ dignitatibus?

Porro, cum proximè sacrificio Corporis & Sanguinis Christi Diaconus debeat ministrare, gratiæ statum continuò in se debet alere, ne si in peccato mortali ministret, nouo se obstringat scelere. Quod & monet Apostolus ad Timoth. 3. *Diaconos oportet esse pudicos, non bilingues, non vino multo deditos, habentes mysterium Fidei in conscientia pura, & sic ministrent nullum crimen habentes*. Ad hoc datur eis gratia in ordinatione sua, vt dignè sacrificio tanto ministrent. At quantum importet in illis hic gratiæ status, ex eo colligitur, quod sæpe antiquitus spiritus S. visibilis descensus, ob Diaconos improbos in sacrificio fuerit impeditus.

Sic de sancto Ioanne Chrisostomo legimus, quod cùm inter diuina mysteria panem consecratum extolleret, totus à Deo afflatus, quibusdam signis videbat Dei spiritum ad dona proposita descendere. Cùm autem vnus ex ministris in quandam mulierem oculos lubricos coniecisset, magno Ioanni depulsa fuit visio spiritus S. Ille autem non ignorauit, sed ministrum continuo è sua statione mouit, & visione sua pristina non est frustratus. Ita Surius 27 Ioan. ex Metaph.

Narrat Sophronius in Prato spirituali c. 150 de Episcopo Rumellæ celebrante missam coram Agapito Papa. Hic Episcopus, qui spiritus S. descensum, hoc est, vt ego censeo, vim diuinam transmutantem oblata in Corpus & sanguinem Christi, signis visibilibus cognoscere solebat, tunc minimè videbat: proinde consecrationem haud terminabat: sciscitatur Agapitus ex Episcopo moræ causam. Respondet ille, Diaconum qui flabellum tenebat, esse remouendum ab altari. Remouetur. Eo remoto, solita signa apparuerunt, Papa vidente; & alia miracula secuta sunt, quæ Episcopi sanctitatem declararunt, & Diaconi peccatis atque improbitate fuisse retardata docuerunt.

Audi & aliud; Epiphanius Constantiæ Cypri Episcopus nunquam sacra mysteria perficiebat, donec vidisset visionem quæ statim ei reuelabatur, post prolata quædam verba. Cum verò aliquando tertiò protulisset verba illa, nulla sese obtulit visio. Cum autem legens orasset, vt eius rei causa indicaretur, primus obseruat in fronte Diaconi, qui à sini-

stria ventilabrum tenebat ministraterium, lepram apparere. Quod nulli manifestum erat. Episcopus itaque accepto de manu Diaconi ventilabra, dixit, Vade, fili, domum, ne mundo sumas diuina mysteria. Ipse autem statim egressus iuit domum, dat Epiphanius alteri Diacono ventilabrum, cumque verba consueta protulisset; mox apparuit visio. Accersito autem Diacono dimisso, sciscitatur ex eo lepræ causam, Qui respondit, ea nocte propria fuisse vsum vxore. Tunc monuit Clerum Epiphanius, vt qui vxores haberent, essent tanquam non habentes. Et ex eo tempore non ordinabat amplius eos, qui habebant vxorem, sed viros sanctos qui vitam viuebant monasticam, & viduos viros probatos. Licebat tunc videre Ecclesiam, tanquam pulchram sponsam ornatam sacerdotio.

LECTIO VI.

De Sacerdotio.

SAcerdotum Ordo exordium sumpsit è filiis Aaron, qui in veteri Testamento Sacerdotes dicti sunt, ille summus Sacerdos, hi autem inferiores. Vnde dicit Dominus ad Moysen, Exod. 29. *Accipe Aaron & filios eius & applicabis ad ostium Tabernaculi testimonij, cumque laueris Patrem cum filiis suis, indues Aaron vestimentis suis, id est, linea tunica, & superhumerali, & rationali, quod constringes balteo, & pones tiaram, & oleum Vnctionis fundes super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur. Filios quoque eius applicabis, & indues tunicis lineis, & cinges balteo, & impones eis mitras, eruntque Sacerdotes mihi religione perpetua, &c.* Hoc ergo fuit inter Aaronem & filios eius discrimen, quod ille super tunicam accipiabat puderem, superhumerale, & rationale, & laminam sanctam super tiaram, & oleum Vnctionis super caput: filij autem super tunicas lineas cuncti tantum erant, & mitram in capite gerebant cum Vnctione manuum.

Itaque duplex sacerdotium nostrum insinuatur, summum sacerdotium qui Episcopalis ordo dicitur, & inferius sacerdotium, qui Presbyteratus dicitur. Vtrumque etiam Christus specialiter designauit, quando & Apostolos ordinauit summos Sacerdotes, quos misit, vt legatione fungerentur pro se, Euangelium vbique prædicando. Videntes autem Apostoli, *Messem esse multam, & operarios paucos, rogarunt Dominum messis, vt mitteret operarios in messem suam*, & deinde electi sunt 72. discipulis tanquam adiutores, quorum locum tenent nunc Presbyteri, sicut & Episcopi Apostolorum. Ad cuius rei confirmationem adsert D. August. illud Psalm. *Pro patribus tuis nati sunt tibi, &c. Constitues eos Principes super omnem terram.* Quid est, inquit pro patribus tuis nati sunt tibi filij? *Patres missi sunt Apostoli, genuerunt te, Apostoli ipsi prædicauerunt, ipsi Patres sunt: sed quia corporaliter nobiscum semper esse non potuerunt, pro Apostolis filij orti sunt tibi, constituti sunt Episcopi. Hodie enim Episcopi qui sunt per totum mundum, vnde nati sunt? ipsa Ecclesia Patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus Patrum. Non ergo te putes desertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos per quos nata es: prole tua tibi creauit paternitas, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij.*

Distinguuntur ergo Episcopi à Presbyteris, licet primis Ecclesiæ temporibus (vt & Apostolica Scriptura testata est) vtrique Presbyteri, vtrique vocarentur Episcopi: Presbyteri ob sapientiæ maturitatem, Episcopi siue superintendentes ob Curæ Pastoralis vigilantiam. Vnde illud Act. 20 *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*, etiam ad Presbyteros dirigitur. Et quæ Paulus de qualitate Episcoporum ad Timothæum scribit de Presbyteris etiam vult intelligi. Et quod sanctus Petrus c. 5. ait: *seniores qui in vobis sunt, obsecro ego consenior* (id est Presbyter Presbyteros) *pascite qui in vobis est gregem*, etiam ad Episcopos dirigitur. Rectè verò Episcopos a Presbyteris distinguit S. Epiphanius Her. 75. dicens: *Episcoporum ordo patrum generator est, patres enim generat Ecclesiæ: Presbyterorum verò non potens generare patres, per lauacri regenerationem generat filios Ecclesiæ, non tamen Patres aut Doctores.* Damasus Papa epist. 4. de Chorepiscopis (quos aliqui putant fuisse instar Decanorum nostrorum Ruralium, inter cæteros Presbyteros auctoritatem habentes) cum dixisset Chorepiscopos septuaginta discipulorum vice fungi, ad distinctionem inter eos, & Episcopos subiungit, *quod non licuit eis sacerdotes consecrare, nec Diaconos aut Subdiaconos, aut virgines, nec altaria erigere, nec Ecclesias dedicare, nec Chrisma conficere, nec Chrismate baptizatorum frontes signare.* Et multa alia, quæ Episcoporum erant propria, ibidem recenset.

Cæterum, vt sacerdotes quid muneris sui sit, plenius intelligant, dignum est eo bene ponderare, quæ Episcopus ordinans in exhortatione ad ipsos solet pronunciare. Verba eius sunt. Consecrandi filij dilectissimi in Presbyteratus officium illud digne suscipere, ac susceptum laudabiliter exequi studeatis: Sacerdotem etenim oportet offerre, benedicere, præesse, prædicare & baptizare; cum magno quippe timore ad tantum gradum adscendendum est, ac prouidendum vt cœlestis sapientia, probi mores, & iustitiæ obseruatio, ad id electos commendent. Vnde Dominus præcipiens Moysi, vt septuaginta viros de vniuerso Israel in adiutorium tuum eligeret, quibus Spiritus sanctus dona diuideret, suggessit: *Quos tu nosti quod senes populi sunt.* Vos in septuaginta viris & senibus signati estis, si septuplicem spiritum & decalogum legis custodientes, probi & maturi in scientia simul & ætate fueritis. Sub eodem quoque mysterio & eadem figura, in nouo testamento Dominus 72. elegit, ac binos ante se in prædicationem misit: vt doceret verbo simul & facto, Ministros Ecclesiæ suæ, fide & opera debere esse perfectos: seu geminæ dilectionis, Dei scilicet & proximi virtute fundatos Tales itaque esse studeatis, vt in adiutorium Moysi, & duodecim Apostolorum, & Episcoporum, qui per Moysem & Apostolos figurantur, dignè per gratiam Dei eligi valeatis. Hæc certè mira varietate Ecclesia circundatur, ornatur & regitur, Cum alij in ea Pontifex, alij minoris Ordinis Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi, diuersorum Ordinum viri consecrantur: & ex multis, & alterius dignitatis membris vnum Corpus Christi efficitur. Itaque Filij dilectissimi, quos ad nostrum adiutorium, fratrum nostrorum arbitrium consecrandos elegit, seruate in moribus vestris castæ & sanctæ vitæ integritatem, agnoscite quod agitis imitamini quod tractatis. Mortis Dominicæ mysterium celebrantes, mortificare membra vestra à vitiis & concupiscentiis omnibus procuretis. Sic doctrina vestra spiritualis medicina populo Dei, sit odor vitæ, delectamentum Ecclesiæ Christi: vt prædicatione atque exemplo ædificetis domum, id est familiam Dei, quatenus nec vos de tanti officij susceptione, damnari à Domino, sed remunerari potius mereamini. Quod ipse nobis concedat per gratiam suam. Amen.

Sacerdotium olim in lege naturæ, annexum fuit Primogenituræ in illustribus familiis, & ratione Sacerdotij, multa præeminentia fuare Primogeniti adornati. Quam præeminentiam in sex potissimum consistere dixere aliqui. Primò gaudebat vestimento aliquo speciali, quod Sacerdotale erat, pro ministerio deputatum. Secundo, ad eum spectabat ex officio sacrificiorum oblatio. Tertiò specialis à Patre in fine vitæ debebatur ei benedictio. Vnde & tunc veste sacerdotali eam solitam suscipi, existimant aliqui. Propterea enim Rebecca induit Iacob vestibus Esau optimis, hoc est Sacerdotalibus, vt affirmat sanctus Isidorus & Eucherius in Genesim l. 1. c. 48. Erat quo hæc vestis pretiosa in loco odorifero asseruati solita. Quapropter eius allectus odore, benedictionem impertiit magno cum affectu & suauitate. Quarto, illis etiam erat in publicis & solemnibus actibus benedictionem impertiri. Hinc Melchisedech benedixit Abrahæ quem multi existimant fuisse Sem primogenitum Noë. Quinto, in mensa maiorem habebat cæteris portionem, primo loco sedens, & in diuisione hæreditatis duplicem partem, Deuteron. 21. Sexto, habebat dominium super omnes fratres: illi incuruabant se & submittebant, illum adorabant, illi benedicebant Gen. 27.

Hæc omnia Sacerdotibus noui testamenti rectè possunt applicari, qui primogeniti censentur inter fratres Christianos participantes de potestate Iesu Christi, qui à Patre constitutus est *Primogenitus in multis Fratribus*, & sacerdos supremus. Duplex autem potestas huius sacerdotij principalis, ex qua omnis alia potestas deriuatur, & longe supereminet omnem præcellentiam Sacerdotij & Primogenituræ legis naturæ. Vna est super Corpus Christi verum, per quam panem & vinum in carnem & Sanguinem Iesu Filij Dei sermone suo conuertere & transelementare potest, quoties voluerit. Et hanc Christus dedit in cœna dicens: *Hoc facite in meam commemorationem.* Altera est super Corpus Christi mysticum, hoc est super Fideles, peccata eis remittendo, & iudicio suo eos subiiciendo. Et hanc dedit Christus post resurrectionem dicens: *Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis, &c.*

Mira

Mira porrò Christi saluatoris & Iudicis nostri in hac vtraque potestate hominibus concessa benignitas elucet. In prima quidem, quod voci hominis obedire paratus sit, vt quoties ille vocem istam virtutis, *Hoc est corpus meum*, pronunciauit, sistat secum corpore immortali, cum gloria & diuinitate sua, sub speciebus panis & vini. In altera verò, quod cùm Pater omne iudicium dederit Filio, omnemque iudicandi auctoritatem, ipse eam sibi noluerit reseruare, sed pluribus communem facere, ostendens indicibilem liberalitatem, dum omnibus eam Sacerdotibus communicat. Sicut ipse de Patre dixit: *Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio*: Ita & nos dicere possumus: *Filius non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Sacerdotibus.* Nempè potestatem quam dedit Filio Pater, pro finali iudicio reseruat Filius: at pro decursu huius vitæ, omnem voluit Sacerdotibus communicare, vt quicquid iudicant in terra, ratum sit ab eo in Cœlo. Quænam est tua, ô Iesu, benignitas, & quàm prodigalis in te Pater transtulit omne iudicium, quia Filius es, quia polles sapientia infallibili, & iustitia in quam error, passio, excessus aut defectus nequit cadere. Et tu itane faues hominibus, vt eam potestatem iudicandi tibi vt Filio debitam & sapientiæ tuæ congruam, in homines fragiles, ignorantes, erroneos, & peccatores volueris plenè transferre? quid facient tales iudices? Reos nimia facilitate absoluent, qui & ipsi fragiles, & peccatis iisdem obnoxij similem sententiam facilem & fauorabilem optant. An hæc putas est voluntas Patris, iudicium tibi seuerum committentis? sed quid faceret filius Dei, factus homo? Nouit ipse figmentum hominum, nouit quàm lubrico vestigio labantur in peccatum: nouit denique quam timidi essent, & quàm facilè animam desponderent post peccatum, timentes Maiestatem Iudicis. Voluit ergo iustitiam & iudicium sibi commissum misericordia temperare: & homini qui iam fugerat ab ipso ad solam vocem terribilem in Paradiso, Iudicem hominem alium constituit, ad quem non vereretur accedere, & supplex culpam fateri: a quo etiam vice ipsius Iudicis supremi, post quælibet facinora agnita, absolutus dimitteretur. Et quod Patri haud displicuit, qui etiam miseretur timentibus se, *& misit Filium in mundum, non vt iudicet mundum, quàm vt saluetur mundus per ipsum.* Ad hæc in spiritu considerans Propheta inclamat, *Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam Filio Regis. Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam. Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem.*

Quasi dicat: O Deus Pater, mitte quem missurus es, Filium scilicet tuum, Regem nostrum, cui omne iudicium committas, vt iudicet mundum, iudicatus à mundo. Ipsius est iudicium, ipsius iustitia, tanquam Regis nostri & Filij Regis æterni. Attamen per illum illiusque commissionem, O Pater etiam suscipiant illi qui sunt eminentes in populo quasi montes & colles, pacem nomine eius nunciandam, & misericordiam cum iustitia temperandam; vt humiles enede & pauperes spiritu saluentur, ab accusatore & calumniatore diabolo liberati. Humilietur ipse, dum humiliantur ipsi confundantur ipse, dum confunduntur & conteruntur ipsi in sacro Tribunali, in quo iudicantur per eos qui vicem Filij tui gerunt, & pacem absolutionemque ab ipsis recipiunt. Qui sunt ergo montes & colles, per quos pax & iustitia ad nos deriuatur, nisi Prælati & Sacerdotes, per quos in Tribunali vice Regis & Filij Regis siue Iudicis supremi sedentes peccatorum remissio datur, & pax conscientiæ redit, Satanæque nos calumniantis vincula & potestas in nos eliduntur? Exultabat Dauid in spiritu hæc præuidens, laudemus & nos Deum & Christum eius, qui talem potestatem dedit hominibus in Sacerdotio. Sed de vtraque potestate, tam super Corpus Christi verum, quam mysticum iam dictum est, cùm de Eucharistiæ & Pœnitentiæ sacramento disseruimus.

LECTIO VII.

De aliis in Ecclesia Ordinibus.

ORdo more Ecclesiæ dupliciter sumitur; propriè, & communiter. Propriè Ordo dicitur, qui certo sacro ac solemni ritu ab Episcopo confertur, & ad certum ministerium sacrificio diuino exhibendum refertur. Hoc modo septem solùm sunt ordines propriè dicti, sub Sacerdotio Episcopatum comprehendendo, de quibus iam egimus. Communiter autem & extensè, Ordo sumitur pro serie deputatorum ad quodlibet obsequium diuinum, etiamsi ad sacrificium minime referatur. Hoc modo, apud Sanctos Patres plures Ordines vltra supradictos commemorantur. Nam sic virgines dicuntur habere ordinem suum in Ecclesia. Item Psalmistæ, & Cantores. Item illi, qui dicti sunt *Laborantes*, id est, qui in sepeliendis mortuis operam impendebant. Item viduæ aliquibus ministeriis deputatæ, quæ aliquando vocantur Diaconissæ, non quod Ordinem aliquem propriè loquendo haberent (cum mulier incapax sit Ordinis) sed quia auxilium aliquod & ministerium exhibebant, præparando mulieres baptizandas ad baptismum, eas instruendo, eas nudando dum Baptisma dabatur, vel dum Vnctio fiebat. Et cùm Episcopus in Confirmatione vngebat, solebant illæ in mulieribus Vnctionem abstergere. Deinde præerant illis foribus templi, per quas fœminæ ingrediebantur; sicut enim habebant locum distinctum à viris fœminæ in templo, ita & fores. Vnde vocat eas Sanctus Ignatius ad Antiochenos *Vestibulorum custodes*. Denique tempore persecutionum, cùm ob pericula, vel ob suspiciones infidelium non posset mitti Diaconus ad mulieres, mittebatur Diaconissa, vt Episcopi vel Parochi mandata perferret, solaretur in ærumnis, ac in fide roboraret. Præterea cum mulieres moriebantur, lauabant, & componebant corpora. Hæ Diaconissæ igitur erant meræ laicæ, nec consecrabantur: & diu fuere in Ecclesia Græca, sed in Latina paulatim abolitæ sunt, vt patet ex Conc. Aurelianensi 2. can. 17. Vide de his Epiph. Serm. 79 & Baron. an. Christi 34. Vbi etiam Presbyterarum meminit & Episcopatum, quod nomen aliquando retinebant illæ, quarum viri ad sacerdotium aut Episcopatum assumpti fuerant è coniugio, qui postea continentiam seruabant, sicut & illæ.

Inuenies quoque apud S. Dionys. Ecclesiast. Hierarch. cap. 6 Monachos habere ordinem suum, vocem scilicet ordinis non strictè, sed generali quadam ratione sumendo. Qui modus loquendi in Ecclesia mansit, vt Religiosos ordines passim nominemus, ad quos est accessus non per consecrationem aliquam imprimentem characterem, sed per professionem & votorum emissionem; per quam quis Deo dicatur, & ad eius obsequium destinatur. Et hi quidem Religiosi cuiuslibet ordinis approbati, constituunt cum Sacerdotibus & Clero seriem illam, ob quam Ecclesia in Cant. vocatur. *Terribilis vt Castrorum acies ordinata*; hoc est spectabilis & admiratione digna ciuibus Ecclesiæ, terrorem quoque incutiens sua ordinata serie hostibus. Atque vtinam siue Clerici & sacerdotes, siue Monachi & Religiosi, ordinis quisque sui decorem sartum tectum custodirent: absque dubio de illis verificaretur illud. Iud. 5. *Stellæ manentes in ordine suo pugnauerunt aduersum Sisaram.* Quia autem plurimum non solum pulchritudinis, sed & fortitudinis afferunt sponsæ Christi hi ordines & Religiones, ideo feruenter orandus est Deus, & omni studio Prælatis incumbendum, vt ad primæui instituti sui spiritum, feruorem, perfectionem reuocentur. Et certè non exigua exultationis seges Ecclesiæ oritur, dum hoc sæculo cernit, multis in Religionibus spiritum illum vocationis sanctæ reuiuiscere. Sic plurimis in locis ordo Seraphici Francisci, siue per Capucinos, siue per Recollectos, qui se strictioris obseruantiæ indigitant, plurimum decoris acquisiuit, & multum maculosæ lituræ abstersit: similiter ordo Carmelitarum, per eos qui S. Theresiæ spiritum reformantem sunt sectati. Ordo Præmonstratensis, per sollicitam Prælatorum curam & piam vigilantiam. Ordo S. Benedicti, tunc per Benedictinos Reformatos, primi instituti austeram abstinentiam redocentes: tum etiam per eos qui licet Pontificum in ea re indulto se conforment, tamen quæ ad perfectionem substantialem regulæ & instituti spectant, cum rigore & vigore obseruant. Inter quos in Belgio nominatissimi sunt Lætienses Religiosi, qui Ludouici Blosij Abbatis, tum doctrina, tum pietate excellentissimi, reformationem secuti hactenus eam inuiolabilem conseruarunt.

In Heluetia memorabiles quoque sunt, hoc nomine, Monachi S. GALLI, in medio nationis prauæ velut luminaria collucentes, qui vndique hæresi & hæreticis cincti, velut lilia inter spinas, non desinunt pietatis florem & odorem emittere. Ex hoc Monasterio nouissimè aduocati sunt septē Religiosi professi, & decem Tyrones, vt fundamenta reformationis iacerent in antiquissimo & nobilissimo Germaniæ Fuldensi Cœnobio, bellorum iniuria, & Religiosorum incuria, quantum ad muros & mores non parum afflicto, & desolato, cuius reformationis primordia inuitatu R. Abbatis, & speciali commissione S.D.N. Vrbani VIII. Nuncius Apostolicus P. Aloysius Carafa, in sua visitatione stabiliuit.

Coram

Coram quo conuocatis Cœnobij Antiſtite, & 7. Nobilibus præpoſitis cum reliquo Religioſorum cœtu in Baſilica ſaluatoris, concionis mihi munus impoſitum fuit: & quia concio illa eos, qui ordinem Religioſum profitentur, concernit, hoc loco adſcribendam duxi, vt hunc de ordinibus Eccleſ. Tractatum concluderem, & Religionis cultores ad ſatisfaciendum vocationi ſuæ extimularem.

Obſecro vos vt dignè ambuletis vocatione qua vocati eſtis. Ad Epheſ. 4.

IN hoc nobili & Religioſo conceſſu, de illis mihi potiſſimum diſſerendum video, quæ ſpectant ad inclytæ domus veſtræ Fuldenſis antiquam gloriam: vt ipſa, quæ infœlicitū temporum declini greſſu ad occaſum vergere videtur, noua poſſit oriente renaſci, & ſicut de Phœnice intermoriente dicitur, etiam è ſuis cineribus ſuſcitari. Proponam igitur ad hunc ſcopum, non ſubtilia, ſed vtilia: non diſerta & erudita, ſed fortia & efficacia: non quæ aures mulceant aut vngant, ſed quæ mentes extimulent & pungant, muneriſque ſui commonefaciant. Et quidem non mea erunt quæ proferam ſed Spiritus ſancti eloquia: quæ ex Scripturis ſacris ea depromam, vt ſint efficaciora. Optarimque hodie, vt Dominus exacuat & dirigat linguam meam, quaſi *calamum ſcribæ velociter ſcribentis*, vt in tabulis cordis veſtri dignum aliquid valeat exarare. Optarim, vt ponat *os meum quaſi gladium acutum, & ſagittam electam*, cordis intima penetrantem: *ſagittam ſalutis*, quæ vulnerando ſanet, vlcus pungat, virus expungat, *Gladium viuum & efficacem, ad diuiſionem animæ pertingentem*, vt omne amaritudinis germen amputet, & demetat omnem altitudinem extollentem ſe contra Deum. Exordior igitur, & Apoſtoli verbis vos alloquor, at prius rogo, vt aurem mentemque erigatis:

Iſa. 47.

Heb. 41.

Obſecro vos ego vinctus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione qua vocati eſtis, cum omni humilitate & manſuetudine, cum patientia ſupportantes inuicem in charitate, ſolliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ.

Præclara ſunt hæc Apoſtoli monita, ſeria conſideratione expendenda, *Fidelis ſermo & omni acceptione dignus.* ut ſunt igniti eloquij prunæ ardentes, quas congerit ſuper caput veſtrum. *Hæ ſagittæ potentis acutæ cum carbonibus deſolatoriis*, quibus cor durum tranſfigatur, aut frigidum ſuccendatur. Expendite mecum ſingula.

Pſ. 119.

Obſecro vos ego vinctus in Domino. Sub hoc verborum breui cortice, latet copia medullæ. Idem enim eſt, ac ſi dicat: Obteſtor & obſecro vos, per ipſum Dominum ſalutis veſtræ Auctorem: per vincula, quæ pro Chriſto Ieſu eiuſque fide alligatus patior: *Per Catenam, qua ob ſpem Iſrael ſum circumdatus*: Per ſacratas quoque compedes Charitatis, quibus Domino cerentur deuincior, voſque illi identidem deuinciri totis viſceribus percupio. Obſecro vt ambuletis, non quomodolibet, non per quamlibet viam, non quouis erroneo greſſu; *Eſt enim via, quæ videtur homini recta, ſed nouiſſima eius ducunt ad mortem.* Sed vt ambuletis iuxta vocationis veſtræ tramitem directum; & quidem dignè ac circumſpectè, conſiderantes vbi ponatis pedem, vbi figatis veſtigium. Quid ita? *Quia latet anguis in herba, latet tortuoſus Coluber in via ceraſtes in ſemita, mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retrò.* Obſecro iterum, vt ambuletis, non ſecundùm carnem, ſed ſecundùm ſpiritum: *Si enim ſecundùm carnem vixeritis, moriemini, ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis viuetis.* Obſecro denique vt ambuletis cum omni humilitate, ſolliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Si qui inter vos ſunt nobiles, non deſpiciant ignobiles; ſi qui eminentes, non deſpiciant inferiores. Quia membra eſtis eiuſdem corporis: *Vnum corpus, vnus ſpiritus, in vna ſpe vocationis veſtræ.* In eadem profeſſione, ſub eadem regula, eodem Duce, ſub eodem vexillo militantes, ad idem Brauium ſupernæ vocationis deſtinati. Hæc eſt igitur mens Apoſtoli, in iſto verbo abbreuiato compendio quodam inſinuata, quæ pleniùs modò à me eſt explananda, vt faciliùs eam aſſequi vberiuſque valeatis.

Act. 18.

Prou. 14.

Gen. 49.

Rom. 8

Ac in primis, hortans Apoſtolus vnumquemque dignè ſua vocatione ambulare, inſinuat in Eccleſia Dei diuerſas reperiri vocationes, ſtatus, ordines, gradus: & horum vnicuique, certa ſerie ſpecialem obligationem annexam eſſe. At ſicut eſt diuerſitas vocationum, ſic & gratiarum, Et ſicut *multiformis ſapientia Dei* elucet in inſtitutorum variorum coordinatione: ita & in gratiæ multiplicis ſubminiſtratione; vt quiſque poſſit ſuæ ſatisfacere vocationi, & congenitæ obligationi. Verùm quia aliqui arbitrij ſui natiua libertate abutentes, huic gratiæ non cooperantur, à Deo deſeruntur: at cùm poſſent in ſtatu ſublimi vocationis ſanctæ, vt ſydera præfulgida promicare, ſinunt ſe à cauda draconis, (quæ tertiam partem ſtellarum ſpiris ſuis inuoluere olim viſa eſt, & è Cœlo detrahere) in vitiorum præcipitia pertrahi, & in abyſſum, æternamque perniciem deuolui. Contempletur ergo vnuſquiſque an non deſit ipſe gratiæ Dei quia nemini deeſt ipſa gratia Dei. Nemo omnium præſumat, quia nullus eſt adeo ſecurus ſtatus, in quo non aliqui pereant culpa ſua. Quia dum vocat Oriens, ipſi conuerſi retrorſum attendunt ad Occidentem. Dum Auſter irrorantis gratiæ calorem aſpirat, frigidam Aquilonis plagam reſpiciunt, & adamant teporem. Reſpuunt vocem Cœli, aurem erigunt ad vocem ſæculi. Huius rei teſtimonium ex ſacris litteris poſſumus depromere. Oſtendens enim Dominus quomodo in omni ſtatu aliqui Deum deſerentes, deſerantur ab illo, ſic loquitur: *Erunt duo in agro, vnus aſſumetur, alter relinquetur. Erunt duæ molentes in mola, vna aſſumetur, altera relinquetur. Erunt duo in lecto, vnus aſſumetur, alter relinquetur*, interpretes ſacri, inter quos S. Auguſtinus, tres hic ſtatus ſymbolicè deſignari docent: ſacerdotes in clero; ſæculares in coniugio, Religioſos in clauſtro; Etenim quinam per duos in agro laborantes deſignantur, niſi Eccleſiæ Miniſtri & Rectores, quibus Domini ager commiſſus eſt? Eorum quidam ſtrenuè laborant, arando, occando, ſerendo, metendo: ideò tanquam *Serui fideles intrant in gaudium Domini*, & ab illo aſſumuntur. Alij deſidioſam, imò, & facinoroſam vitam ducunt, agrumque ſibi concreditum, ac propriæ conſcientiæ vineam negligunt; idcirco tanquam infidelitatis rei, ergaſtulo concluduntur, & pœnis mancipantur æternis. Qui vero per *molentes in mola*, aptius indigitantur, quàm illi qui in coniugio agunt? Hi enim per diuerſas curas & ſolicitudines, molam trahunt in circuitu, inſtabiles velut in verſatili rota, velut in cæci Sampſonis mola. Quia tamen horum aliqui, etiam inter ſolicitudines, Chriſtianæ ſatisfaciunt vocationi, aſſumuntur à Deo: alij qui cœleſtia nihil pendunt, nullamque æternæ ſalutis curam gerunt, relinquuntur ab illo, tandemque in tormentis Æternitatis molam, nunquam finiendo circuitu cum lamento circumducere coguntur. Denique, quam apte per duos in lecto, Religioſus ſtatus inſinuatur? Cum enim locus quietis ſit, in quo anima à ſtrepitu ſæculi ſemota ſit, ac Deo vacare poteſt, & in contemplationis molli culcitra ſuauiter vigili ſomno indormire, rectè ei lecti nomen adaptatur. Attamen quia vocationem hanc ſanctam quidam poſt emiſſa vota faſtidiunt: & Babylonis quam reliquerant, iterum vitiis & turbidis negotiis implicantur: non mirum, ſi ſæcularem potius, quam religioſam vitam ducentes, reprobentur: & è ſtatu, qui debebat eis eſſe quietis, in ſtratum æterni doloris, irrequieto ſemper motu voluendi, deuoluantur.

Matt. 24.
Aug. in Pſ. 99.

Verùm enim quis non lugeat multorum cæcitatem, qui ſtatus in quo à Deo poſiti ſunt immemores, ſic ſe gerunt, quaſi res exigui foret momenti, quando agitur de diſpendio gratiæ, de animæ incolumitate, de æternitatis diſcrimine. Quis ſanæ mentis eum iudicet, qui ſalutem tam charo pretio à Filio Dei emptam, fortunæ & ſorti volubili exponere nihil veretur, aut æternitatis incertam aleam iactare parat? Ideò iam ſeriò, ita paternis viſceribus, nos Apoſtolus præmonet, obſecrat, obteſtatur, vt ſoliciti ſimus noſtra quiſque vocatione ambulare: ne ignorantes, nosmetipſos, abeamus *poſt veſtigia gregum, poſt veſtigia hœdorum*, animali conuerſatione, quæ non ſapit quæ Dei ſunt, ne aberremus per latum iter mundi, per abrupta cupiditatum, per anfractus vitiorum de quibus non inuenientes poſtea exitum, æternum tandem ſortiamur exitium.

Quamuis vero hoc Apoſtoli monitum, omnes cuiuſlibet vocationis concernat, potiſſimum tamen eos extimulare debet, qui profeſſionis ſunt Religioſæ. Horum eſt renes ſuccingere, calceamenta in pedibus habere, ſemper ad iter paratos eſſe: imo nunquam gradum ſiſtere, nunquam retrocedere, ſed citato greſſu ſemper progredi, ſemper dignè ambulare, ſemper aſcenſiones in corde diſponere, de perfectione in perfectionem, de virtute in virtutem procedere, *donec videatur Deus Deorum in Sion.* Sed quotuſquiſque eſt, cui cordi ſit vocatione ſua dignè ambulare? Quàm multos tædet itineris & laboris? Quàm multi retro aſpiciunt, abeuntque per diuerticula diſtorta ſæculi, in diuerſas aduerſaſque virtuti vias? Diſertè dixit Hugo Card. quod & noſtro congruit propoſito. *Aliqui ambulant cùm Domino.*

Eph. 3.

Hug. in Gen.

Hi sunt Prælati & Rectores. *Aliqui ambulant ante Dominum:* hi sunt pij concionatores viam Domino præparantes. *Aliqui ambulant post Dominum*, animæ humiles & pœnitentes. *Aliqui ambulant coram Domino*, omnia opera ad eum referentes. Sed ex altera parte, *alij ambulant à Domino*, propriam voluntatem sectantes. *Alij contra Dominum*, hi sunt obstinati & rebelles. Merito ergo cum Apostolo, iterum, iterumque monemus, vt consideret vnusquisque quomodo ambulet: vt saltem cum Domino ambulet, vel post Dominum, aut coram illo. Nulli verò contingat ambulare ab illo, vel contra illum. Nemini de illorum numero censeri, qui omne iugum excutientes tanquam *Pullos Onagri se liberos natos putant, & hi attrahentes ventum* mundanæ voluptatis titillantis & allectantis, abeunt post desideria cordis sui, nec quisquam eos potest auertere. Multò minus contingat de illis esse, qui *aduersus Deum pingui ceruice armantur, & currunt erecto collo.*

Iob. 11.

Interim dum vocationis vestræ vos admoneo, illam duplicem esse expendatis, peropitarim. Vna est Christianis omnibus communis, per quam omnes professi sumus Sathanæ operibus & pompis nuncium remittere. At vtinam vel hinc, vt decet, consideremus, memores vestis candidæ in Baptismo ritu solemni traditæ, in symbolum candoris & puritatis, qua induti sumus, reiectis peccati carnalibus inuolucris: quamque illibatam, sartam, tectam ad extremum vsque spiritum conseruare spopondimus. Memores quoque Cerei ardentis in manus nostras delati in signaculum mysticum illuminatæ conscientiæ, ad Tribunal Domini nostri Iesu Christi deferendæ. Altera vocatio vestra est Religiosa, primam perficiens: per quam priorem renunciationem voto solemni confirmastis erga Dominum & Christo eius. Per hanc specialiter de tenebris vos eduxit in lucem, vt filij lucis sitis, vosque tulit *in partem sortis sanctorum in lumine*. Vocati igitur estis non ad vias sæculi sectandas, non ad libertatem animas exprimentem in lege peccati, illasque perimentem: sed ad obedientiam & disciplinam, suaui & oleato iugo eas premente. Vocati estis non ad prodigendum patrimonium Crucifixi, sed ad seruiendum in spiritu Deo viuenti. Vocatio vestra est, in castris Iesu Christi Imperatoris summi, sub vexillo Ducis Benedicti, contra Sathanam, & inferni aciem, *contra Principatus & Potestates, Rectores tenebrarum harum*, fortiter dimicare. Nos omnes Christi milites sumus, at vos sub talis Ducis Labaro in prima estis acie constituti: ideóque oportet cæteros fortitudinis exemplo antecedere, & animare. Eia igitur, ô milites Christi, induite arma lucis, Galeam spem salutis, Loricam iustitiæ, Baltheum castitatis, scutum orationis, & quicquid ad salutis Panopliam spectat. Animant vos inclyti Duces, Benedictus, Bonifacius, Sturmius, qui in hoc loco, præclarè & fœliciter depugnarunt cum antiquo serpente. Ipsi exemplo præierunt, nunc vobis facem & lampada tradunt. Vobis ergo nauigantibus, ipsi modò in portu, manum lucémque tendunt, ne in syrtes, vada, vitiorumque saxa impingatis: & neglecta veræ disciplinæ via, in naufragium procurratis. Certè monent ipsi, vt professionem, regulam, votum ponderetis: & id quidem non leuiter, non perfunctoriè, sed in veritatis bilance in Sanctuarij pondere. Etenim vnumquemque appendet in statera, quæ nec falli potest, nec fallere, *spirituum ponderator Deus*. Væ, væ tunc, si quis inueniatur minus habens. Minis vtique ponderis & valoris, minus religionis & obseruantiæ, quam professio deposcat: sic enim fiet, vt instar nummi reprobi repudietur, ignique vel piaculari, vel vindici tradatur. Attendenda est manus illa, calamusque scribens in pariete regio iuxta Candelabrum, pauca ista verba, sed stupore plena, *Mane Thecel, Phares*. Licet enim regium caput impetant, ad Regem directa, decretum tamen continent improbos omnes concernens; decretum quod eis terrorem incutere, errorem deberet excutere. Hæc enim eos manet capitalis sententia: *Numerauit Deus annos tuos, menses, dies, horas, momenta. Appensus es in statera, quam manu tenet diuina, & inuentus es minus habens ponderis & valoris, quam à te exigebat. Diuisum ideo est regnum tuum, anima à corpore quod regit separata, vt fiat vltricibus esca flammis.* Durus est hic sermo, asperum planè verbum. Qui optat securus esse ab illo prius se in statera veritatis & incorrupti iudicij appendat, & obligationem status sui sollicite attendat. Nec vtatur statera fallace mundi, quæ nimium decipit ponderantem. Quæ est enim bilanx pondusque, quo mundus sua ponderat? amor proprius, amor cæcus, erga se, erga suos, erga sua. Fallax vtique pondus, reproba trutina, dicente Propheta: *Chanaan in manu eius statera dolosa*, mundus Chanaam est, hoc est Negotiator, falso decipiens pondere, dum grauia apparere facit quæ sunt caduca & inania: leuia vult æstimari, quæ sunt æterna. Plerique viuunt hac dolosa sæculi bilance, appendentes obligationem vocationis suæ. Afferunt enim prætextus multos, excusationes, consuetudines, aut potius corruptelas. Folia sunt omnia ista, nihil ponderis habent in bilance diuina: Ficus folia, Adæ perizomata sunt, quibus velatur libertas, nuditas, turpido. Excute hæc inania inuolucra, sique rectè vis vocationis tuæ obligationem examinare, statue faciem tuam ante faciem tuam, te ante te, sine adblandimento mentis serenitatem obnubente, rectum iudicium obnubilante. Nihil proderunt vela omnia libertatis atque licentiæ, illo reuelante qui nouit quicquid latet in homine, & quicquid requirit ab homine, pro diuersa vocatione & professione.

Prou. 18.

Dan. 5.

Oseæ 12.

Parcite mihi, si vt commisso muneri faciam satis, liberius loquendum est. Non vult apparere veritas fucata, sed natiuo suo colore candida. Appendite in lance veritatis statum vestrum & Ecclesiæ vestræ, vt ad meliora vos impellat. Videte an Fulda, quæ olim fulgida fuit, iam non sit fuliginosa. Vbi pietatis antiquus vigor? Vbi disciplinæ sanctæ rigor? Vbi trecenti aut quadringenti Religiosi, qui hic cœlestem duxisse vitam scribuntur? Vbi stricta clausura cum silentio, & familiaritas cum Deo? Vbi sibilus auræ tenuis & susurri diuini loquentis ad cor? Vbi studium sapientiæ & scientiæ salutaris? Vbi mutua meliorum charismatum æmulatio, & ad perfectionem feruens contentio? Nonne ita euanuere omnia, vt solum præteritorum remanserit honorabilis memoria, & pauca admodum vestigia? Describens grandem ruinam Propheta Isaias dicit: *Comminuetur sicut lagena figuli, contereretur contritione prævalida, & non inuenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fouea.* Ad eundem modum dicere quis possit, tantam esse antiquæ Fuldæ spiritualem ruinam, vt difficile sit reperire fragmen testæ, in quo vel reseruetur igniculus de magno illo diuini amoris incendio, quo olim feruentissima cernebatur, vel quo hauriatur aliquid aquæ de puteo gratiæ, vbertim illa antiquitus inundante. Certè cum ego Fuldam cum Fulda confero, nouam cum veteri, cuius fama apud omnes percrebuit, illam a seipsa, toto vt aiunt, cœlo distare reperio. Etsi dixero vt olim de ipsa, *Hæc est illa Noëmi*, videtur mihi respondere cum gemitu: *Ne vocetis me Noemi, id est pulchram, sed vocate me Mara id est amaram.* Huius verò responsi causam ipsius ex ore audi: *Plena fui, & vacuam me fecit Dominus, cur ergo vocatis me Noemi, quam Dominus humiliauit, & afflixit?* Planè cùm plenius eius statum vndequaque circumspicio, attentiúsque mecum considero, videor mihi iterum audire vocem planctu plenam, per eadem verba quibus olim sapiens Iob afflictus, sortem suam, haud vt antea fœlicem, deplorabat. *Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos, secundum dies, quibus Deus custodiebat me.* Qui sunt illi dies ita fortunati, pro quibus suspirat? Ipsemet edisserat. *Quando lucebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris: sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo. Quando erat Omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei. Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.* Vtique CHRISTVS IESVS, Mystica Petra, FVLDENSI CONGREGATIONI, cùm foret illa in primigenio suo flore, in primæua ætate, fundebat abundans oleum gratiæ, copiosam fundebat vnctionem charismatum spiritualium, qua eius alumni perfundebantur, & lauabant, ac vngebant spirituales affectuum pedes. In diebus adolescentiæ suæ, luce quoque diuina omnimodis cinctam perfusamque fuisse testantur tot viri sapientia & sanctitate illustres, qui ex ipsa prodierunt. Speciali verò fauore circumcincta, *Gaudens gaudebat in Domino qui loquebatur ad cor eius in secreto tabernaculo:* & afflabat ei suauem spiritus sui auram in secreto silentio sonoram. Multi quoque eius filij in circuitu agebant, in circuitu vicinis Cœnobiis, seu Præposituris Domino seruientes, & Matri obedientes. Quid enim vicini illi Montes & Ascensoria, Mons B. Mariæ, Mons B. Petri, Mons B. Andreæ, Mons B. Michaëlis, Mons B. Ioannis: Quid, inquam, nisi habitacula seruorum Dei, castra pœnitentiæ, domicilia filiorum, matrum circundantium & circumspicientium, velut lineæ quæ à centro ductæ respiciunt centrum? Meritò igitur ipsa dicit: *Omnipotens erat mecum, & filij mei in circuitu meo:* Meritò & nos ob sacras illas in collibus habitationes de illa dicimus: *Montes in circuitu eius, & Dominus in circuitu populi sui.*

Isa. 30.

Iob 29.

Ad

Ad priſtinos igitur fœlices illos dies, floridaque tempora, adſpirat, *quibus germinans, germinabat quaſi lilium cum gloria Libani, cum decore Carmeli & Saron*, quæ prius ſolitudo deſerta & inuia fuerat. Neque deſperandum eſt, poterit adhuc ſimilea videre dies, ſi voluerint filij quos genuit, audire vocem matris plangentis. Mœrore enim confecta eſt, quod ſterilis ſit, fœcunda olim mater filiorum rimentium Dominum. Deſolata eſt, quod videat decorem ſuum temporum decurſu, ſic immutatum & coarctatum. Equidem dum eius ſtatum, per varias ſæculorum euolutiones, ad hanc vſque ætatem, iecundum Annales veſtros perluſtro, haud abſimilis mihi videtur Statuæ Nabuchodonoſoris, cuius caput erat aureum, brachia argentea, pectus æreum, tibiæ ferreæ, pedum pars, ex ferro, pars ex luto. Per caput deſigno primordia, ſiue prima ſæcula Religionis hic iuſtitutæ, quæ omnino fuere aurea charitatis feruore, rutilo pietatis colore. Succeſſere ſæcula aliquot argentea, hoc eſt, ob doctrinam & ſapientiam peritiſſimorum hic virorum, inſtar argenti ſplendida. Deinde refrigeſcente charitate, neglectoque ſapientiæ ſtudio, ærea ſæcula ſubrogata fuere, in tantum ſcilicet, à priſtino fulgore degeneraria in quantum æs degenerat ab argento vel auro. Denique ferrea & lutea ſæcula videre & pati eſt coacta.

An non ferreum ſæculum, in quo filij & ſubditi, Abbatem & Principem de formanda diſciplina cogitantem, conjunctis eum hæretica nobilitate viribus, propria ſede exegerunt? Imò pet annos quinque ſupra viginti extra agere coëgeruot, donec tandem Cæſarea poteſtate iterum inauctoratus eſt, & poſtliminio reſtitutus, vt ex Annalibus veſtris pernoſtum Eſt an non luteum ſæculum in quo multi hic Religione & Sacerdotio initiati, caſtitatis libellum repudj dantes, infixi ſunt in limo profundi, in concupiſcentiæ luto immerſi, & qui ſpiritu cœperant, carne ſunt conſummati? heu, heu, qui debebant eſſe filij ſion inclyti, *amiſti auro primo, reputati ſunt in vaſa teſtea, & amplexati ſunt ſtercora*.

Gal. 5.

Thren. 4.

Quid igitur mirum, ſi Fulda luctum pater lugubrêque veſtro inſtar matris amantis & lugentis, inſtar *Rachelis plorantis filios ſuos: & nolentis conſolari, quia non ſunt?* Deplorat enim cum ea liceat ruinoſum eius ſtatum, & verbis Ieremiæ dicere: *Quomodo obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus? Diſperſi ſunt lapides Sanctuarij per plateas?* Quomodo pictas illa antiqua, inſtar auris rutilans, ardor & zelus perfectionis religioſæ, inſtar ignis flammis ſcens, obſcurata em contraxit & fuliginem? Quomodo color optimus innocentiæ & pietatis, color hyacinthinus conuerſationis cœleſtis, vitor diſciplinæ humilitatis ita emarcuit? Quomodo illa, quæ decore ſuo cœleſtis Regis, ſpirituumque ſuperiorum ad ſeruitium illiciebat, fuſca nunc eſt & decolorata? illi qui debebant eſſe lapides Sanctuarij, lapides à Deo electi & delecti, quomodo in plateis Babylonis inueniuntur diſperſi in lato itinere mundi, corde & corpore vagi, iacentes in vitiis ſæculi? at quid mirum, ſi forte à tranſeuntibus proteruntur, ſi Religioſi ſtatus dignitas non agnoſcitur, quando vita vocationi non reſpondet, quando in via lata & lutoſa Religionem profeſſi paſſim reperiuntur, & quaſi ſal in fatuatum procul cantur?

Hier. 31.

Thren. 4.

Veruntamen non ita inſolitum videri debet, ſi aurum & argentum, piæ ſitu & ſenio, rubiginem quandoque contrahat & obſcuritatem, ſi color ſpecioſus antiquitate detritus, quandoque depereat, ſi ædificium bene ſtructum, vetuſtate collabaſcat. Sic nec adeò mirum, ſi Religio olim florens & rutilans ſenſim deficiat à priſtino flore & ſplendore. Sed aurum obſcurum & rubiginoſum, iterum depingetur, vt ſpecies eius appareat. Domus collabaſcena fulcitur & renouatur, ne funditus concidat. Ita hæc ſacra Religio, nouo eget feruore, nouo Spiritus ſancti igne fecriam omnem & rubiginem excoquente, nouo colore, vetuſtæ maceriæ maculoſas lituras obliterante, noua reſtauratione, vt ad primæuum decorem poſſit innouata redire.

Ad hunc finem tendit Illuſtriſſ. & Reuerend. Legati Apoſtolica viſitatio, qui totis viſceribus charitatis, ad veſtram anhelat gloriam, ad veſtram ſalutem, ad Religioſæ nobilitatis veſtræ decorem. Optat in domo ac Religione veſtra adimpleri illud Domini apud Iſaiam: *O paupercula tempeſtate conuulſa, ad tempus ego dereliqui te: & in miſerationibus magnis ego congregabo te: Diſponam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Saphyris, ponam laſpidem propugnacula tua, & omnes terminos tuos lapides deſiderabiles.* An non id aptè *Eccleſiæ Fuldenſi* congruit? Videte id particularius. Fuit illa diues non ſolum opibus terrenis, ſed & donis ac chariſmatibus cœleſtibus ædificata tanquam ſacræ Religionis Baſilica, & Ars Principalis, cæteris norma. Habuit fundamenta ſpecioſa & pretioſa, viros omni ſanctitate conſpicuos, viros cœleſtes quaſi Saphyros & Iaſpides, qui lucem virtutemque ſapientiæ & pietatis quaqua verſum diffuderunt, Religionis eximij Propugnatores. Filij eius erant quaſi lapides pretioſi, à Domino electi & ſculpti: quia digitus Dei tabulis cordis eorum, legem ſanctam inſculpſerat. Verum, temporum varia tempeſtate Fulda & conuulſa eſt, & ronnulla. Terrenæ opes ex parte dilapſæ ſunt, & in alienas manus ſenſim furtimque tranſierunt, vt probe noſtis. Et vtinam quæ remanſerunt, in alios vſus non conuertantur, quam in eos, quos poſcit Patrimonium *Benedicti & Bonifacij* Hæreditas Crucifixi, ménique Fundatorum, qui eas ſunt imperti. Opes etiam cœleſtes, maxima ex parte temporum iniuria cernuntur periiſſe. O igitur, *paupercula tempeſtate conuulſa*! Lutherana tempeſtas ab Aquilone vnde pandetur omne malum, originem trahens, plurimam tibi vaſtitatem attulit, & aliorum temporum clades, religioni ſanctitatique tuæ damnum grauiſſimum inſtulit, cuius veſtigia remaneant vſque modo deploranda. *Sed nunc ſi volueris*, inquit Dominus, *& niſi domus exoſper. ut fuerat, iterum diſponam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Sapphyris, ponamque Iaſpidem propugnacula tua.* Hoc eſt, per ordinatam diſciplinam, per collectum conuerſationem, per receptis pietatis virorem, ſi aurum maoumque cooperans admouere volueris, iterum te potero innouare, & in priſtinum ſplendorem reuocare, necnon ſanctis propugnaculis adornare. At quomodo iſtud fieri poterit? Attendite quid idem Propheta dicat: *Vocabuntur in ea fortes iuſtitiæ, plantatio Domini ad glorificandum & ædificabunt deſerta à ſæculo, ruinas antiquas & diſſipatas erigent, fundamenta generationis & generationis.* Videtur ſuo penicillo delineare Propheta, ſuiſque his verbis diſerte deſcribere, quæ modo geruntur in Eccleſia Fuldenſi reſtituenda & renouanda. Vocarunt enim Reuerendiſſimus Abbas ad eam viros fortes, veræ iuſtitiæ ſectatores. Acceſſiuit ex longinquis Heluetiæ oris, ex nobili S. Galli Monaſterio, religioſæ diſciplinæ conſtantes æmulatores & propugnatores. Aduocauit ſimul Tyrones, vt ſint *nouellæ plantationes in iuuentute ſua*, ad renouandam nobilis huius Cœnobij ſenectam. Aduocauit ad glorificandum Deum, vt ſint *Filij Sion, qui exultant in Rege ſuo, & laudant nomen eius in choro.* Ipſi zelo & exemplo, erigent antiquas regularis diſciplinæ ruinas. Monaſticæ Religionis deſerta reædificabunt, erigent electos mutos, probos mores, iacientque, *fundamenta generationis & generationis* Filiorum Dei, & Filiorum Benedicti. Ad id eos exhortor, vt infracto animo pergant primordiis tam bene iactis, vna manu ædificent inſtar filiorum Iſraël, altera pugnent contra hoſtes inuiſibiles, qui ſemper noui ſpiritualia ædificij ruinas moliuntur. Pergant conſtanter Ieruſalem nouam ciuitatem pacis & viſionis hic in terris conſtruere, donec tandem ipſi, *in ſtrombis, preſſura, expoliti lapides, ſuis coaptentur locis, per manus Artificis, diſponantur perma ſuri ſuperni ædificio.*

Quia interim, niſi mentis ſit exaſperatæ & exaſperantis, non debeat deſiderare labefacti ædificij ruinas erigi? Quis poteſt iuſtè conqueri, capiti aut membris ſauciatis cataplaſma medelámque adhiberi? Quis inuideat vineam Domini reparari, muro diſciplinæ circumuallari, ne tota ab incurſatibus animalibus deuaſtetur, aut diligentius excolatur, ne deſerta ſylueſcat? In hoc incubit R. Abbas, vt collabeſcenti Religionis manum ſupponat, aut collapſam è ruderibus ſuſcitet & ſtabiliat. Hoc ei curæ & cordi eſt, vt capiti & membris infirmis opportuna medela prouideat. Hoc agit, vt vineam ſibi commiſſam diligenti opere excolat, ne cogatur cum planctu tandem dicere: *Filij Matris meæ pugnauerunt contra me, poſuerunt me cuſtodem in vineis vineam meam non cuſtodiui.* Qui ſunt filij Matris ſuæ, niſi vos eiuſdem Eccleſiæ huius nobilis nobiles Filij? Nonne vos elegiſtis eum, & poſuiſtis cuſtodem Vineæ huius ſanctæ? Cur ergo velletis repugnare, aut impedire, ne vineæ ſibi concreditæ prouideat, & ſedulam illius curam gerat? Cur velletis obſiſtere, ne ſepem clauſuræ circumdet vineæ, ne turrim diſciplinæ exædificet, ne defluentis luxurianti ſuæ libertatis infœlicia germina reſecet & ſuccidat? Cum ad id obligetur, ne diuino obnoxius fiat iudicio, cur velletis vt omnem

Isai. 54.

culpam in vos retorqueat, & diuinum obtestari cogarur iudicium: & dicere: *Domine, si vineam meam non custodiui, filiis matris meæ culpam adscribe: ipsi pugnauerunt contra me qui in vineæ custodem posuerunt me, ipsi cultum & custodiam vineæ meæ impediuerant, dura sua ceruice & rebellione.* Verè, *non expedit vobis, vt qui peruigilant rationem reddituri pro animabus vestris gementes id faciant.*

Multi fortè prætextus, priuilegia, consuetudines, imo corruptelæ produci possunt à vobis, ad obsistendum reformationi sanctæ. Sed omnia hæc, *Vulpes sunt paruulæ, quæ demoliuntur vineas.* (Cant. 1.) Capite nobis vulpes illas, enecate, suffocate; vt hæc vinea Domini iterum possit germinare, florescere: odorem dare. Multa consilia quæ contexitis, sunt velut Vulpes Sampsonis, caudis colligatæ ad incendendam messem hanc, vel spem messis. (Iud. 15.) Vultis et omnia verbo complectar & apertè eloquar. Non potestis sine crimine, sine conscientiæ discrimine, pio conatui R. præsulis obsistere, quinimo tenemini ad sanctum adeo opus opitulatricem manum porrigere. Caput ipse est, vos membra; an decet membra a capite dissidere; an non ab illo potius influxum recipere, illi cooperari, illi se conformare? Hoc est, quod ex Apostolo dixi: *Vnum corpus vnus Spiritus: sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ.* Itaque zelum domus Dei, zelum Ecclesiæ ac Religionis vestræ, cum eo induite, nec diuino vos iudicio reos obstringite.

Hoc exposcit à vobis S. D. N. Vrbanus totis visceribus æternæ dilectionis; qui & expressè Illustr. Legatum suum ad id destinat, vt pontificiam personam, auctoritatem, & dilectionem vobis repræsentet: & is vt videtis, in hoc negotio totum se impendit. Quinimo Ferdinandus Augustissimus Imperator, ad vestram antiquam adspirans gloriam, idipsum suis litteris impensè commendat. Durum certè foret vobis, *contra stimulum calcitrare, contra ictum fluuij conari, resistere contra faciem Potentis*, tam Dei, quam hominis. Sed & superuacaneus conatus est, consilium quod ex Deo est, velle dissoluere. Conquerentem audio de quibusdam Sapientem Iob, & dicentem: *Ipsi sunt rebelles lumini, nescierunt vias eius, nec reuersi sunt per semitas eius. Si subito apparuerit aurora arbitrantur vmbram mortis, & sic in tenebris, quasi in luce ambulant.* (Iob. 24.)

Quidam enim, cùm apud eos agitur de moribus corrigendis, & de vita melius instituenda, de reformatione suscipienda, rebelles sunt huic lumini.

Quasi vmbram mortis reputant, cum sit aurora quæ eis exoritur ad dissipandam caliginem. Nolunt reuerti per semitas lucis, nesciunt & repudiant vias eius: & sic in tenebris quasi in luce ambulant, impingunt, & nesciunt vbi corruant & tandem æterno præcipitio colliduntur. An vos de eorum numero censeri velletis? Imo vero aperite oculos ad auroram & lucem, quæ iam affulget, & proponitur vobis, vt filij lucis sitis.

Hoc ipsum à vobis implorant tot viri iam beati, qui hoc in loco vos præcesserunt: quorum ossa tanquam Sacra Parentum pignora adhuc conseruatis. Hi extimulant vos ad sua sectanda vestigia, & ad id imaginem vobis vitæ suæ reliquerunt tanquam sacram hæreditatem, & speculum quod frequenter mentis vestræ oculis deberet obuersari. Audire mihi video B. Bonifacium, sacrorum familiæ vestræ Parentem antibus vestris insonantem illud sapientis: *Nunc ergo filij audite me. Beati qui custodiunt vias meas. Nunc audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eam.* (Prou. 8.) Quasi paterno affectu sic moneat. Nostis qua via ad metam peruenerim, quam doctrinam & disciplinam vobis tradiderim. Si eam repudiatis vel abijciatis, non est quod meum imploretis auxilium, vsurpetis patrocinium, deuoretis patrimonium. Etenim potius daturus sum contra vos acerbum testimonium, clamabit coram diuino tribunali sanguis meus pro fide Christi, & religionis conseruatione profusus. Dabunt ossa mea sacra, quæ tanquam pignora Patris asseruatis: quæ modo deberent vobis esse non solùm monumenta meæ pietatis, sed & stimuli virtutis. Quod si negligitis, iam non ego Pater, nec vos filij, qui Patris vocem non auditis.

Sed vereor onerosus vobis esse verborum meorum acrimonia, ac odium incurrere, veritatis pronunciatione. Nam & quandoque ægri insurgunt in eum qui vlcus tangit, etiam ad sanandum. Existimo tamen vos legisse apud Sapientem, *Meliora sunt vulnera diligentis amici, quam fraudulenta oscula blandientis inimici.* (Prou. 27.)

Concludo igitur, & hoc vnum breuiter repeto. Quicquid à vobis Illustrissimus Legatus in hac visitatione postulat: id ipsum exigit Regula, Professio, Votum, quod coram Domino & Christo eius, in atrio Domini conscribentibus Cœlestibus obtulistis. Videte ne illud vobis vertatur in laqueum ruinam & scandalum. Idem requirit mens Fundatorum & Benefactorum, qui vobis adeo amplum legarunt patrimonium. Interim, si ea quæ ordinauit & ordinatur est Illustrissimus Legatus, negligere aut respuere decerneritis; vt suam ipse exoneret conscientiam, cogetur forti voce & animo cum Apostolo Christi Legato dicere: *Contestor vos hodierna die, quia mundus sum à sanguine omnium: non enim subterfugi quominus annunciarem omne consilium Dei vobis. Cauete ne post discessionem meam intrent lupi rapaces in vos, & ex vobis ipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se:* (Act. 20.) hoc est, qui illectent prauis consilijs aliquos de gremio vestro, ad euertendum quod ad Dei gloriam est ordinatum. Sed meliora ominor & apprecor.

Vide, sicut Exorsus sum verbis beati Apostoli, sic beati Petri Apostolorum principis, sacro monito coronidem impono, & obsecro: *Succincti lumbos mentis vestræ, perfectè sperate in eam, quæ vobis offertur, gratiam, quasi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignorantiæ vestræ desiderijs: sed secundum eum qui vocauit vos sanctos, & ipsi in omni conuersatione sancti sitis.* (1. Petri. 1.)

Idem igitur quod beatus Apostolus Petrus, ego hodie à vobis per vestram salutem efflagito: Per IESV CHRISTI Corpus & Sanguinem, in cuius conspectu sto, coram eius sacra Hierotheca & Tabernaculo: Per viscera misericordiæ Dei nostri in quibus visitauit nos oriens ex alto. Per pignora sanctorum Patrum vestrorum, hoc loco quiescentium. Per omne quod in cœlo, aut in terra, pretiosum est & sanctum. *Odite eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam, & nolite conformari huic sæculo, sed renouamini spiritu mentis vestræ, vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, beneplacens, & perfecta.* Transit enim sæculum, & præterit figura huius mundi: transeunt fluctus eius, manet luctus si his fueritis inuoluti. Et hæc sperans à vobis, *Commendo vos Deo, & gratiæ ipsius, qui potens est ædificare, & dare hæreditatem in sanctificatis omnibus.* Quam vobis impetret D. Pater vester BENEDICTVS, & donet ille qui est in sæcula benedictus.

Vide Epistolam sancti Cypriani, de singularitate Clericorum.

CANDELABRI MYSTICI

TRACTATVS OCTAVVS.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

PROOEMIVM.

SEPTIMA Lampas, siue Lucerna Mystica eminentis nostri Candelabri, est sacramentum Matrimonij. Iacebat in terra tempore Legis veteris, erat enim Matrimonium tantum contractus quidam ciuilis & terrenus: sed Christus Iesus veniens illud euexit in sublime, & in Ecclesiæ Candelabro posuit, ex contractu ciuili

efficacius Sacramentum, addita ſpeciali ſignificatione coniunctionis ſuæ cum Eccleſia Sponſa ſua. Sic ergo huic Lampadi addidit lucem, addidit & oleum, cuius participes eſſe poſſunt omnes, qui carnis infirmitati condeſcendentes, coniugio iunguntur. Hi enim oleum gratiæ ex hoc depromunt Sacramento, quo vocatur iugum coniugij, & mollius ſuauiúſque fiat à facie huius olei ſacri. Deſumunt quoque ab illo lucem ac ignem amoris ſancti, quo ſe in Domino, & propter Dominum diligant: quo etiam ſopire poſſint caliginoſum fumum, qui ex ſulphureo igne concupiſcentiæ oritur ad libidinem. Itaque in hoc tractatu amplè diſſeremus de Inſtitutione Matrimonij, de eius Materia & Forma, de Miniſtro & Cæremonijs, de eius multiplicibus bonis: ad inſtructionem eorum qui hunc ſtatum eligunt, vt rectè vitam in eo inſtituere poſſint.

LECTIO I.

De Matrimonio vt eſt Sacramentum.

1. *Docet Matrimonium à Deo inſtitutum.*
2. *Eſſe Sacramentum gratiam conferens.*
3. *Perfici conſenſu partium.*

PROPOSITIO I.

Matrimonium inſtitutum eſt à Deo in Paradiſo.

Hæc inſtitutio colligitur ex Geneſi, vbi refert Moyſes, quomodo Deus conſideratis omnibus, iam diuina ſua potentia creatis, & ſapientia ordinatiſſimè diſpoſitis, in hominem tanquam opus ſuum primarium oculos iecerit, dixeritque: *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus ei adiutorium ſimile ſibi.* Immiſſo igitur extatico ſopore in Adam, vnaque de coſtis eius ſublata, produxit ex ea mulierem quam adduxit ad virum, matrimonij vinculo indiſſolubili colligandum. Hæc autem omnia in illo ſopore extatico prophetice conſiderans Adam, nec ignorans quæ circa ſe geſta erant, agnouit Deum & mulieres matrimonij auctorem. Vnde pronunciat: *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quia de viro ſumpta eſt. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna:* His verbis, Adam diuinitus edoctus, promulgat Matrimonij legem, & ſocietatem indiſſolubilem diuino decreto firmatam. Nec tam ipſe loquitur quam Deus, eius ore ſanciens & ordinans, quod futuris temporibus in finem vſque ſæculi, in coniugio firmum & inconcuſſum debebat permanere. Etenim vſque ad conſummationem ſæculorum verificabitur illud in coniugatis: *Relinquet homo Patrem & Matrem, & adhærebit vxori ſuæ.* Vnde Chriſtus Matthæi. 19. Verba iſta non Adæ, qui inſtrumentum erat, ſed ipſi Deo quaſi per os Adæ loquenti adſcribit & addit, *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Non ergo homo aliquis, non Adam, non Moyſes, non Angelus, non Propheta, primus coniugij auctor eſt, ſed Deus ipſe, creans mulierem, de coſta eam ædificans, adducens ad virum, proponens ei adiutorium ſimile, ſanciens legem indiſſolubilis ſocietatis. Per quam magno myſterio ordinauit, vt coniuges relicto illo qui genuit, qui principium eſt vitæ, qui etiam tantis laboribus & curis aluit, & in ætatem maturam perduxit: relicta etiam illa quæ tot ærumnis concepit, tanto dolore peperit, tanto amore de propria lactis ſubſtantia educauit, adhæreſcant ſibi mutuò (cùm vix prius ſe viderint) tanto glutino & tali fœdere, quod mors ſola diſſoluat, quod in qualibet etiam infœlicitate perduret ad extremum vſque ſpiritum. Neque parentes offendentur, licet filius qui eſt caro & ſanguis eorum, eos quoad habitationem & vitæ conſortium deſerat, & præferat extraneam, quia norunt quod Deus coniunxit, hominem non debere ſeparare, neque ægrè ferre quod diuinæ ordinationi eſt conforme.

Gen. 2.

Porrò, multæ ſunt circunſtantiæ notatu dignæ in Matrimonio Adæ & Euæ. Etenim nobiles admodum fuere hæ primæ Nuptiæ; illuſtre hoc coniugium; cæterorum origo & primæuum exemplar, ſiue conſideres perſonam ſponſi & ſponſæ, ſiue magnificentiam loci, ſiue excellentiam paranymphi, ſiue teſtium præſentium nobilitatem, ſiue miniſterij ſignificationem.

Primò, agnoſce qualitates Sponſi. Ipſe eſt conſtitutus Dominus & Rex totius vniuerſi, gloria & honore coronatus, Angelorum conſors, imò vice Deus orbis conditi, cui famulantur cætera, obediunt creata. Sapientia præcellit Sapientes omnia, qui ſunt, fuerunt, aut erunt. Potentia antecit Monarchas, diuitijs & nobilitatis gloria, inclytos terræ, omnium ipſe parens.

Secundò, agnoſce qualitates Sponſæ correſpondentes. Nomen glorioſum in fronte gerit, titulumque honoris, dum Eua appellatur: hoc eſt *Mater viuentium*: adornata eſt veſte ſplendida, non exteriori (erat enim nuda, ſed nuditas tunc non erat fœda) verum interiori veſte innocentiæ. Corona nuptialis eſt iuſtitia originalis, cæteraque dona eam comitantia, inſtar torquis aureæ radiantibus gemmis intertextæ. Sponſam hanc ſpecioſam reddens magis, quam byſſus, purpura, aut aurum. Omnis gloria huius filiæ primæ Regis æternæ, ab intus eſt, quamuis nec deſit ei ſpecies vultus exterioris, ſtatura nobilis, loquela diſerta, oris corporiſque gratia, cui nulla Reginarum aut Matronarum poſſit adæquari, quia Dei opus erat, Dei autem perfecta ſunt opera. Viro ergo ſimilis eſt in natura, ſtatura, ſapientia iuſtitia, gratia, dotibuſque ſupernaturalibus.

Tertiò, agnoſce loci magnificentiam. In loco voluptatis, in Paradiſo Dei manu plantato, creata eſt mulier, in quem vir à creatione translatus fuerat: ibi Matrimonium initum eſt, cuius finis erat per prolium multiplicationem, cœleſtem replere Paradiſum, hominibus ad Angelorum conſortium prouehendis. Erat verò ibidem conſummandum ſine illecebroſis & fœdis concupiſcentiæ motibus, generatione caſta: erat & fructus matrimonij in Eua & poſteris ſine ærumnis concipiendos, ſine dolore pariendus ſpeciali Dei fauore & prouidentia: niſi ſerpentis inuidia irrepente, & inobedientiam ingenerante ex eo loco deturbati fuiſſent, Deo Angeloque vindice. Hæ itaque Nuptiæ in Paradiſo celebratæ fuerunt primæ & vltimæ: dum enim à iuſtitia exciderunt, ſimul & à loco voluptatis floribus ſuauiſſimis adornato, deuoluti ſunt in ſpinas & tribulos, quibus nunc cingitur connubium, conceptus, partus.

Quartò, attendenda eſt illius auctoritas, qui ſe gerit vt paranymphus, & matrimonij huius Conciliator. Ipſe Deus eſt, de quo teſtatur ſcriptura, quod mulierem de coſta ædificatam, adduxit ad Adam. Nimirum ſublatam coſtam de latere in alium locum tranſtulit, & ibi miro artificio mulierem efformauit, ſicut fecerat Adamum, eamque ſpiritus & flatus ſui participem effecit, ratione, gratia, ſapientia adimplens, ac veriſimiliter ibidem cum ea eſt collocutus: Deinde ad Adamum expergefactum eam adduxit, vt ſponſam ornatam monilibus, diuino Angelicoque conſpectui ſpecioſam, paratam viro ſuo, vt ſocietate indiſſolubili eos connecteret, quam primo aſpectu agnoſcens Sponſus & vir futurus, tanti Paranymphi concilio & beneuolentiæ lætus aſſentitur, & ait: *Hoc nunc os de oſſibus meis, & caro de carne mea.* Quaſi dicat: Hæc Eua facta ex vno oſſium meorum, cui caro adhæſit, vt ſit mihi Sponſa chariſſima & coniunctiſſima: illam ergo lubens amplector, & indiuulſo fœdere mihi adiungo, nihil in terris charius habiturus, cum & mihi ſimillima ſit, particeps rationis & colloquij. Adam ergo dormiebat, dum quærit ei Deus ſponſam, non dormit dum eam ſponſare debet, ſed ſagaciter inſpicit eam, luſtrat, approbat, eiuſque eius dotes agnoſcit.

Quintò attende non ſolum præſentiam Dei huic fœderi præſidentis, & benedicentis illud, fœcunditatemque impertientis dum dicit: *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram*: Sed & agnoſce Angelorum ſpirituumque ſupernorum præſentiam, qui tanquam cœlites teſtes nuptiarum ſolemnitati adfuere. Ex quibus nuptijs gaudium in eo refuſum eſt: eo quod per matrimonium procreandi erant, qui reſtaurare debebant ſedes vacuas regni ſuperni, & ruinam cœleſtis Hieruſalem, quam fecerat ſuperbia depopulatrix: dum Angelorum partem à Cœlo detrahens, in abyſſum deuoluerat, æternis vinculis reſeruandam.

Sextò, attende excellentiam connubialis huius fœderis, ex myſtica & ſublimi illius ſignificatione. Etenim ſignificabat futuram admirabilem Chriſti cum Eccleſia coniunctionem per incarnationem & amorem. Hic amor tantus fuit vt è Cœlis deſcendens videretur deſerere Patrem ſuum cœleſtem, & matrem ſuam ſynagogam ad coniungendum ſe nouæ Sponſæ Eccleſiæ, quæ ſicut altera Eua è latere

è latere sponsi in Cruce soporati educta est, dum fluxere è vitali costa sanguis & aqua, mysterium Ecclesiæ nouæ symbola. Correspondens verò fuit amator Sponsæ nouæ Ecclesiæ qui deseruit Patrem quem habuerat in gentilismo: scilicet diabolum, & matrem scilicet congregationem fidelium, vt adhæreret Christo Sponso. Hæc vero Adamum cognouisse in suo sopore tradunt SS. Patres, ideoque primum Vatem fuisse: licet enim occlusos habuerit sensus corporis, mente tamen vigilabat, in tempora longè post futura prospiciens. at certè quia admirabilis erat illa Christi coniunctio præordinata ante sæcula, voluit ab initio, illius quædam signa prævia, oracula, vaticinia præmitti. Nam non solùm nuptiæ Adę, sed & Patriarcharum cum electis à Deo mulieribus, illam præsignarunt: & Prophetæ de ea vaticinati sunt manifestè, inter quos Osea disertis verbis dicit: *Sponsabo te mihi in sempiternum in Iustitia & iuditio, in Miserationibus, & sponsabo te mihi in fide.* Salomon quoque harum Nuptiarum Epithalamium, siue nuptiale carmen cecinit intonans nomine Ecclesiæ, *Osculetur me osculo oris sui.* Sic & alij Prophetæ missi sunt quasi serui qui quasi inuocarent inuitatos ad nuptias. Tandem venit Baptista, electus huius coniugij Paranymphus, qui & digito Sponsum designauit, & tempus Nuptiarum aduenisse indicauit: *Qui habet sponsam sponsus est, Amicus autem sponsi, qui stat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi.*

PROPOSITIO II.

Christus in noua lege Matrimonium approbat, & ad Sacramenti dignitatem euexit.

Nulla est hæresis adeo stolida, nullus error adeò insulsus, qui in alicuius stolido cerebro, amente mente, locum non inuenerit, sectatoresque ac propugnatores postea habuerit. Id circa Matrimonium cernimus, de quo prodigiosa figmenta prodiere. Aliqui nuptias illicitas asseruerunt, esseque inuentum Sathanæ. Inter hos Princeps asseritur Tatianus Iustini Martyris discipulus, qui post eius mortem ambiens nomen Doctoris, factus est Magister erroris, & illius sectatores Encratitæ dicti sunt, id est Continentes De quibus Irenæus lib. 1. cap. 30. dicit: *A Saturnino, & Marcione exorti, abstinentiam à nuptiis annunciauerunt, frustrantes antiquam plasmationem, & oblique accusantes eum, qui masculum & fœminam ad generationem hominum fecit.* Hi quoque seipsos stulte condemnant, cum ex nuptiis sint, si enim illæ damnandæ, & ipsi. Hos præuiderat Apostolus dicens, *Spiritus manifestè dicit, quod in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinæ dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & prohibentium nubere.* In eodem errore fuere Manichæi & alij dicti Archontici, sic nominati à Principibus Angelis, quibus mundi creationem adscribebant. De quibus Epiphanius: *Qui matrimonium contrahunt, eas opus sathanæ explere dicunt, adduntque dimidiam hominis partem esse Dei, dimidiam diaboli: nam ob vmbilico & supra dicunt esse formationem Dei, ab vmbilico & infra esse malæ partis formationem. Quapropter dicunt omnia secundum voluptatem, & corporis stimulum ac concupiscentiam, ab vmbilico & infra fieri.* Alij docuerunt, si Adam non peccasset non fore nuptias: quare Adam in Paradiso imitari volentes fugiebant nuptias, dictique sunt Adamiani, eo quod nuditatem Adæ in paradiso æmulantes, nudi obambulabant. Mares cum fœminis nudi orabant, & ideò suam Ecclesiam siue congregationem vocabant Paradisum. Horum reliquiæ aliquæ visæ sunt Antuerpiæ initio tumultuum Belgicorum, ex Amsteledamo siue Hollandia prodeuntes. Verum Adæ matrimonium ante peccatum fuisse, satis constat ex dictis. Aliqui denique ex Anabaptistis vxores voluerunt esse communes, vnde in suis conuenticulis promiscuam commixtionem induxerant. Postremo Lutherani & Caluinistæ, licet matrimonium esse à Deo consentiant, negant tamen esse Ecclesiæ Sacramentum.

Sed contra hos omnes errores definite pronuntiat Ecclesia: *Si quis dixerit matrimonium non esse verè & propriè vnum ex septem legis Euangelicæ Sacramentis, à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inuentum, neque gratiam conferre, anathema sit.* Ita Trid. sess. 24. can. 1.

Sed quæres quo tempore Christus illud ad dignitatem Sacramenti eleuarit? Respondeo scripturam id non exprimere, probabiliter tamen quosdam dicere, id factum Ioannis 2. quando nuptias sua præsentia approbauit, & primitiis signorum suorum publicoque illo miraculo decorauit, aquam in vinum conuertens, vt significaret aquam carnalis concupiscentiæ (quæ in matrimoniis inualuerat) per gratiam quam matrimonio superaddebat vertendam esse in vinum perfectioris & purioris innocentiæ. Iam approbarat virginitatem de Virgine nascens; approbarat viduitatem inter viduæ brachia in templo præsentatus, approbarat sua præsentia ac miraculo matrimonium, quod prius honorarat, Matrem eligens non tantum Virginem, sed & maritatam.

Vis plenius hæc intelligere? Accipe similitudinem Matrimonij. Vitis erat quondam manu Dei in agro suo plantata, sed inculta facta est luxurians in palmitibus, ideoque non producebat fructus maturos, sed tantum labruscas, fructus aqueos, immaturas & præcoces vuas. Hanc interim vitem non exscindit Christus cœlestis agricola in hortum suum veniens, sed excolit & expurgat, nouo rore gratiæ irrigat, nouo Spiritus sancti calore fœcundat, vt iam fœlix reddatur, & fructum perfectiorem germinare possit in Ecclesia, tanquam nouello Domini agro. Felix vtique exinde vitis hæc, de cuius surculis procedent beata germina, tot scilicet Martyres inclyti, tot Confessores floridi, tot illibatæ Virgines, tot Angelorum cohæredes. Sed si quis velit cernere agricolam cœlestem, vitia huius luxuriantes palmites resecantem: attendat quid egerit dixeritque Christus Matth. 19. Ibi enim reduxit matrimonium ad statum primæuum, rescindens poligamiam, resecans libellum repudij, quæ tanquam germina spuria & syluestria excreuerant, & matrimonium dedecorabant: nec enim erant plantatio Patris cœlestis. Quapropter ibi: *Ab initio non fuit sic, sed masculum & fœminam fecit eos.* Quasi dicat: Vnum & vnam coniunxit, procul ergo vxorum pluralitas: Sic verò coniunxit, vt inseparabiliter sibi adhæreant; procul ergo libellus repudij: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Hinc fit, vt aliqui Theologi censeant illo loco Christum ad rationem Sacramenti matrimonium eleuasse, cuius rei peragendæ, præludium quoddam vel præsignificationem dederit, in nuptiis aquam in vinum conuertens.

Itaque Christus eleuans matrimonium, quod erat primitus officium naturæ, ad rationem Sacramenti, addidit ei tria. Primo addidit firmitatem maiorem quàm habeant matrimonia veteris legis, quæ patiebantur solutionem per libellum repudii, & diuisionem per pluralitatem vxorum, maiorem quoque firmitatem quam infidelium matrimonia, quæ possunt dissolui si conuertatur ad fidem vnus coniugum, & alter nolit cohabitare sine iniuria Creatoris, vt patet ex Apostolo.

Secundò, christus matrimonio addidit perfectiorem significationem. Nam si matrimonium Adæ significabat Christi & Ecclesiæ coniunctionem futuram per incarnationem & per charitatem, multo perfectius, & melius significat matrimonium nouæ legis, illam coniunctionem consummatam, non solum in incarnatione, sed & in cruce tanquam amoris thalamo. Vnde de matrimonio nouæ legis maximè intelligitur illud Apostoli: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia*: Quasi dicat: Matrimonium iam in Christi Ecclesia magnum est Sacramentum, quia significat perfectissimè vnionem Christi & Ecclesiæ iam factam; amoremque coniugum purus & perfectus, repræsentat amorem Christi & Ecclesiæ. Ideoque vos ô coniuges, excitate & fouete amorem mutuum & sincerum, exemplo Christi & Ecclesiæ, vt non sit inanis repræsentatio in vestro coniugio. Vir vt caput diligat vxorem tanquam corpus suum, sicut Christus corpus suum mysticum, Ecclesiam. Vxor diligat virum, sicut Ecclesia Christum. Hæc est summariè intentio Apostoli in cap. 5. ad Ephesios.

Tertiò, adiunxit coniugio gratiam specialem. Hoc his verbis asserit Trident. *Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem vnitatem confirmaret, coniugesque sanctificaret, ipse Christus Sacramentorum institutor & perfector sua nobis passione promeruit.* Hæc igitur est gratia sacramentalis, quæ in sacramento Matrimonij rectè dispositis applicatur, virtute passionis Christi. Nam sicut in Baptismo datur gratia regenerans, per quam Christo specialiter gignimur, in Confirmatione gratia roborans, ad profitendam Christi Fidem: in Eucharistia gratia nutriens & restaurans, per quam innatus concupiscentiæ calor deperit: in pœnitentia gratia resuscitans à morte peccati, vel vulnera sanans: in extrema vnctione gratia consolidans contra languores animæ, & vires inimici: in Ordine gratia specialiter sanctificans ad digne obeunda

ministeria sacra: Ita in Matrimonio datur gratia amorem naturalem perficiens, adiuuans ad matrimonij onera subeunda, concupiscentiam refrænans, nam ibi operatur *vox intercidentis flammam ignis*, siue libidinis ardorem consopientis.

Vt verò particulariùs & clariùs hæc intelligantur, aduertendum est, Christum qui aduenit, vt infirma confirmaret, disrupta consolidaret, deprauata conuerteret, imperfectáque perficeret, considerasse naturæ deprauatæ infirmitatem, & simul grauissima matrimonij onera, quibus sine auxilio gratiæ imbellis natura impar videbatur. Vis videre hæc onera? In primis coniux cum fastidio concipit, cum diuturnis molestiis fœtum portat, cum dolore asperrimo parit, cum continuis curis, laboribus incommodis lactare debet, alere, instituere prolem in fide, religione, bonisque moribus. Vidit porrò Christus, qui nostræ salutis auctor est, amator, adiutor, cœlesti auxilio ad hæc omnia opus esse: quo iuuentur illi, qui cooperantur ædificio cœlestis Hierusalem, & ruinæ Angelorum reparandæ: Cum ergo coniugati per generationem & institutionem sanctam filiorum, variis laboribus ad id cooperentur, filios suos quasi lapides ad illam structuram coaptantes, prouidit eis auxilium gratiæ, per matrimonij sacramentum. Et cum prius tantum foret naturalis contractus, & in officium naturæ, voluit nunc esse signum causamque efficacem gratiæ & sanctificationis coniugibus conferendæ, vt sic ostenderet nouum testamentum melioribus promissionibus sancitum, quàm vetus. Quia vetus onerare poterat, subleuare non poterat: nouum autem, tanquam tempus gratiæ, oneris si quid relinquit, pares dat vires ad ferendum. Vis ergo scire quid sit illa gratia? Non est aliud quàm oleum suaue & efficax, quod iugum ponderosum coniugi emollit & alleuiat, ita vt hic dicere possis illud Prophetæ, *Computrescet iugum à facie olei*, hoc est, alleuiabitur vnctione spiritualis gratiæ, animum corroborantis. Iterum, gratia illa mel quoddam est, multas ærumnas & tribulationes coniugij pedissequas, aut omnes inseparabiles, fellis instar amarulentas dulcorans. Si memineris ollæ colocynthidas & agrestes herbas continentis, quam famuli Prophetæ Elisæi igni apposuerunt, vides figuram matrimonij. Illa tanta amaritudine inspersa erat, vt diceretur Prophetæ: *Mors in olla vir Dei*. At ipse pugillum farinæ immiscens, sustulit amaritudinem. Sic vita coniugalis amaritudine aspersa, mortis olla videretur, nisi Christus Prophetarum summus immixta farinula gratiæ, eius amaritudinem dulcorasset, per quam fit vt multis non videatur insipida.

Vlterius gratiam adiungi matrimonio congruum fuit: quia in remedium concupiscentiæ coniugibus debet seruire, vt à fornicatione aliisque corruptelis esse possint liberi. At concupiscentia ex actu coniugali potius accenditur quàm extinguitur: prout patet in Dauide & Salomone, qui licet plurimas haberent vxores, in illis tamen non tam extincta est libido, quam accensa: vt eius sapientiam, illius edisserit sanctitatem. Carnis quoque voluptas facile à licitis ad illicita diffluit, etiam in matrimonio circa propriam coniugem: nam multi ex coniugali lecto, non tantum ad scorta accedunt, sed & turpitudinibus in ipso coniugio dediti sunt. Quapropter imperfectum foret remedium in Matrimonio pro concupiscentia, nisi accedat & gratia, hanc sanans & refrænans. Adde quod multæ in lubrica hac vita occasiones sese offerunt, in hominum carnalium conuersatione: quæ non infrequenter castitatem coniugalem infestant, illique insidias struunt. Præterea sæpè accidit, vt ob morbum vel absentiam coniugis, alter diuturno tempore abstinere cogatur, quod voluptati carnis assuetis, difficilius esse solet: opus ergo fuit coniugibus sacramentali gratia, ad omnes illecebras forti animo superandas, vt iuxta Apostolum *vnusquisque vas suum possideat in sanctificatione & honore, non in desiderio passionis, sicut gentes quæ Deum non nouerunt*. Quocirca in benedictione sacerdotali hanc gratiam adprecamur mulieri, quia sexus magis lubricus est, sic orantes: *Respice propitius Domine super hanc famulam, quæ maritali iuncta consortio, tua se expetit protectione muniri: sit in ea iugum dilectionis & pacis, & quæ fidelis & casta in Christo nupsit, imitatrix sanctarum permaneat fœminarum, sit amabilis vt Rachel viro suo, sapiens vt Rebecca, longæua & fidelis vt Sara. Nihil in ea ex actibus suis ille auctor prauaricationis vsurpet, nexa fidei mandatis permaneat vni thoro iuncta, contactus illicitos fugiat, muniat infirmitatem suam robore disciplinæ, sit verecundia grauis, pudore venerabilis, doctrinis cœlestibus instituta.*

1. Thess. 4.

Denique, Matrimonio gratiam adiungi oportuit, quando quidem vinculum insolubile secum vehat, quod in qualibet vitæ conditione permanet, quamlibet aduersa succedant, vel duri præfractique mores coniugis accedant. Cum ergo hæc vita alternantibus malis infausta sit & infesta, vt tolerabiliora forent, benedictionis gratiam infundi voluit Deus coniugibus: & vt pacificè se supportent adinuicemque: non solum amorem naturalem, sed & supernaturalem in charitate fundatum, adiunxit. Sic enim firmior fit amicitia, & societas quamlibet morosa tolerabilior, dum natura & gratia iunctim trahunt hoc iugum, ita que strīdentes bigæ matrimonialis; vt coniugatos tandem pertrahant & perpucant ad senectam, & fœlicem vitæ finem, licet oporteat per ignem & aquam, per anfractuosas orbitas aut semitas paupertatis, diuturnæ ægritudinis, alteriusue calamitatis pertransire. Hoc significat illa Ecclesiæ benedictio: *Respice quæsumus Domine super hanc nuptiarum solemnitatem, & sicut mittere dignatus es Angelum tuum ad Tobiam, ita mittere digneris gratiam tuam cælestem super coniuges istos, vt in tua pace viuant, senescant, & multiplicentur in longitudinem dierum.*

Ex his concludo, quàm verè dixerit Apostolus: *Saluabitur mulier per filiorum generationem (hoc est in statu coniugij & generationis) si permanserit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.* Quibus verbis, indicat ad hæc omnia iam accepisse gratiam in Sacramento, ideóque in illis debere permanere. Enumerat enim quatuor bona, fidem, dilectionem, sanctificationem, sobrietatem, quæ opponuntur quatuor malis, quæ sine gratia Dei in matrimonio vitari non possunt. Primum est, non seruare coniugi fidem. Secundum odium & rixæ, qui subinde oriuntur inter coniuges. Tertium, immunditia & turpitudo ex rebellione membrorum. Quartum temperantia, quibus malis medetur gratia in Sacramento accepta, vt ex iam dictis constat.

PROPOSITIO III.

Matrimonium facit consensus partium, licet copula non accedat, nec eius voluntas.

Aduerte hoc Sacramentum consistere in contractu, ideóque illius materiam, formam, ministrum, designari sicut in contractibus. Cum ergo ministri contractus sint contrahentes, ministri huius sacramenti sunt coniuges. Verba vel signa consensum exprimentia, sunt materia & forma. Materia quidem, quatenus traditionem mutuam corporum significant; forma, quatenus acceptationem includunt. Et licet post Tridentinum oporteat consensum exprimi coram Parocho & testibus; Parochus tamen non est minister sacramenti, sed præsidet matrimonio nomine Ecclesiæ, tanquam primarius & auctoritatiuus testis. Vnde nec verba eius, *ego vos coniungo*, sunt forma, sed tantùm est cæremonia sacramento posterior per quam nomine Dei & Ecclesiæ significat se confirmare quod est peractum, tanquam minister cæremoniarum ab Ecclesia adiectarum. Vnde licet nulla verba pronunciet, Sacramentum perfici potest.

Copula verò coniugalis est vsus matrimonii, idemque quid posterius illud præsupponens. Quapropter licet copula non subsequatur, validum est, ratúmque Sacramentum; quia matrimonium non in corporum contactu aut sensu, sed in mutuo contractu & consensu consistit, *non defloratio Virginitatis facit coniugium sed pactio coniugalis*. Vterque ergo paciscens de præsenti, accipit ius in corpus alterius: sed vterque potest renunciare vsui, & mutuo consensu in castitate viuere, illámque vouere. Nec infrequens fuit id in Ecclesia, Deo spiritum gratiæ & castitatis coniugibus suggerente, antequam virginitatis dispendium paterentur. Et hanc aliqui thoro, non tamen cohabitatione, separati, integram conseruarunt, quasi in igne illæsi, verè Eunuchi Euangelici ob regnum cœlorum se castrantes.

Ambr. in inst. virg. c. 6.

De hac re interpretantur quidam Prophetiam Isaiæ, ad Ecclesiam nouam sub nomine Sion dicentis c. 62. *Non vocaberis vltra derelicta aut desolata, sed vocaberis, voluntas mea in ea: Habitabit enim iuuenis cum virgine, & habitabunt filij tui in te.* Quomodo habitabit iuuenis cum virgine? Habitabit sponsus incorruptus Ioseph cum Maria, Valerianus cum Cæcilia, Elzearius cum Delphina, Henricus cum Chunegunde, Iulianus cum Basilissa.

Cæcilia in festiuitate nuptiali, cantantibus organis, in corde suo decantabat; *Fiat Domine cor & corpus meum immaculatum*, sicque meruit Valerianum sponsum, & ad fidem & castitatem traducere.

Elzearius

Elzearius & Delphina Dei consilio coniuncti fuere, & casti ad coniugium accedentes, virginitatis florem Iesu Nazareno consecrare voluerunt. Vnde sacram ædem adeuntes, sumpto Christi corpore oratione facta, flexis genibus, iunctis manibus, erectis in cœlum animis, vterque hoc votum fecit: *Domine Iesu à quo donum omne, ego peccator fragilis sine spirituali dono non possum castè viuere, sed in spe tua singulari confidens, voueo & promitto tibi & sanctissimæ Matri, omnibus sanctis, toto tempore vitæ meæ castè victurum, & virginitatem seruaturum, quam huc vsque tua benignitate in me custodisti: & vt professionem hanc exequar, paratus sum quaslibet pœnas, imo mortem pati.* Sur. 27. Sept.

Iulianus vrgebatur à parentibus, vt vxorem duceret, tum vt familiam conseruaret, tum vt adolescentiæ lapsus euaderet. At Deo se, virginitatemque dum commendat, monetur ab Angelo acquiescere parentum voluntati, nacturum autem se coniugem, quæ virgo perseueret. Peragitur ergo festiuitas nuptialis, in thalamum cum sponsa introducitur: at statim rosarum liliorumque odor locum perfundit, hyemis licet tempore. Miratur Sponsa, inquiritque vnde tanta fragrantia? Respondet esse odorem mundiriæ virginalis, hortaturque vt florem hunc Deo acceptissimum, velit secum seruare illibatum. Illa cœlesti hac suauitate capta, consensit. Cùm ergo castitatem vouissent, lux cubiculum perfundit. Hinc Christus cum Sanctorum choro, hinc Maria cum Virginibus. Ortus deinde cantus ex parte Sanctorum: *Vicisti Iuliane, vicisti*, ex choro quoque Virginum, *Beata es Basilissa, salutaribus monitis consentiens.* Datúsque est liber Iuliano, in quo aureis litteris scriptum: *Iulianus, qui pro amore meo mundum contempsit, deputetur in numero eorum qui cum mulieribus non sunt inquinati, Basilissa in numero Virginum, quarum Maria tenet principatum.* Responderuntque Chori: Amen, amen. Tunc duo Angeli duas coronas afferentes, eis dextras iunxerunt, & in proposito confirmarunt. Reliquum ergo noctis in laude transigentes, cœperunt spiritu, non carne sanctificare. Nec dinumerari possunt animæ, quæ per Iulianum præmittebantur ad Dominum, nec agmina virginum, quæ per Basilissam præmittebantur in cœlum. Sic, *multi filij desertæ magis, quàm eius quæ habet virum*, vt vaticinatus est Isaias.

V Sur. 9. Ian.

Isa. 54.

Hi verò omnes secuti sunt Mariam & Ioseph, qui primi vexillum virginitatis in coniugio erexerunt, nam inter illos matrimonium intercessisse non est ambigendum. Licet enim sancti Patres de illis loquentes, quandoque refugiant nomen mariti vel coniugis: solùm volunt non fuisse matrimonium consummatum nec copulam coniugalem. Neque verò votum Virginitatis perpetuum, quod primiceria Virginum Maria prima fecisse creditur, eius impediuit Matrimonium: quia sicut ex diuino instinctu vouerat, ita ex diuina reuelatione contrahebat. In omnibus enim à Spiritu sancto regebatur, multò certiùs in re ad totius vitæ statum spectante. Vnde non habebat propositum consummandi matrimonium, quia sciebat Iosephum in perpetuam virginitatem consensurum. De hac re hic Hugo Victorinus: *De incorrupta virginitate Matris Domini, hoc fides piè & pietas fideliter confitetur, quod eius perfectionem nullo modo imminuit coniugalis consensus, sicut castitatem illius non violauit conceptus, nec integritatem abstulit partus. Ipsa namque eadem Virgo perpetua & cùm desponsaretur viro, non deseruit, aut mutauit propositum continentiæ, & cùm fœcundaretur non à viro, concepit sine libidine, & sùm filium ederet, peperit sine dolore.*

LECTIO II.

De Matrimonij perfectione.

1 *Docet continentiam præferendam matrimonio.*
2 *Multos saluari per matrimonium.*
3 *Plerosque ingerere se matrimonio non vocatos.*

PROPOSITIO I.

1. Cor. 7.

Status continentiæ perfectior est, & securior matrimoniali.

Primò, de perfectione notum est ex Apostolo: *Qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit, qui non iungit, melius facit.* Quasi diceret, argentum non est reprobandum, aurum tamen est præferendum. Ex Euangelio quoque discimus agrum Ecclesiæ tripliciter coli, triplici messe adornari, fructu 30. 60. 100.

Prima pars agri colitur per coniugatos piè conuersantes & fructum affert trigesimum.

Secunda per vidualem continentiam, & duplicem profert fructum.

Tertia per castitatem virginalem, & centuplum infert in Domini horreum. Matrimonium Susannæ fidelitate & pietate excultum, non fuit sine fructu: Castitas vidualis Iudith aut Annæ in templo, longè ampliorem produxit: Virginitas Mariæ supereminet sine comparatione. Etenim status castitatis, imitatio est vitæ cœlestis, quia in cœlo non nubunt, neque nubentur? & sicut Angelica vita Deo purè intendit, ita castitas corpus mentemque Deo dicat: Audi D. Cyprian. *Domini vox est dicentis, filij huius sæculi generant & generantur, qui autem habuerint dignationem sæculi illius & resurrectionis à mortuis, non nubunt, neque matrimonium faciunt, neque enim incipient mori, æquales enim sunt Angelis Dei, cùm sint filij resurrectionis. Quod futuri sumus, iam vos esse cœpistis, vos resurrectionis gloriam in isto sæculo tenetis, per sæculum sine sæculi contagione transitis.*

Cap. de hab. vir.

Idem Cypr. vocat Virgines, illustriorem portionē gregis Domini, decus & ornamentū gratiæ spiritualis, florem Ecclesiastici germinis. quare flos dicitur Ecclesiastici germinis? Id S. Martinus apta comparationē declarauit, teste Sulpitio. Contigit eum per pratū transire, cuius partem depauerant boues, secundam porci suffoderant, tertia illæsa erat floribus vernans. Hoc ille ad sublimiora assumens dicebat: *Prima pars speciem coniugii gerit, quia pecore depasta, licet gratiam herbarum non penitus amisit, nullam tamen florum retinet dignitatem. Secunda, quam porci immundu pecora suffoderunt, fornicationis fœdam exhibet imaginem. Tertia, quæ nullam sensit iniuriam, gloriam virginitatis ostendit, vnde herbis fœcunda est, floribusq; decora.*

Sulpic. dial. 6. cap. 17.

Sed non mihi hic immorandum, vt eminentiam virginitatis supra coniugium ostendam, cum illa ex scriptura & doctrina Sanctorum nimis euidens sit: cùm etiam tot exempla Virginum, quæ sæculum mortemque calcarunt, vt virginitatis lauream conseruarent, nimis hanc rem probent. Videndum autem præclarum ad hanc rem exemplum S. Victoriæ, de quo egi tom. 1. tract. 2. lect. 6.

Secundò, de securitate, etiam claret ex 7. ad Cor. vbi asserit Apostolus; multa esse impedimenta in matrimonio, multa salutis adiumenta in cœlibatu: *Qui sine vxore est, sollicitus est quæ sunt Domini, quomodo placeat Deo: qui cum vxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est. Et mulier innupta cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu: nupta cogitat quæ sunt mundi quomodo placeat viro.* Summa moniti Apostolici hæc est. Cùm breue hoc tempus vitæ nostræ datum nobis sit ad placendum Deo, æternorumque bonorum consecutionem, ad id consulo cœlibatum, quia coniugati per onera coniugij variè distrahuntur, in cœlibatu licet Deo ex integro se impendere. In coniugio oportet partiri animum in vxorem, proles, familiam, in cogitationes de negotiis, de lucro, de opibus, de statu filiorum, de collocandis in matrimonio filiabus, de emendis fundis, de domibus extruendis, de perpetuanda familia: hæc omnia animum à cœlo auocant, terræ immergunt, & sic quandoque absorbent, vt multi per diem vix de Deo semel cogitent. Contra, cœlibatus colligit animum in Deum & diuina, & dat otium & gustum ad cœlestia, iter præparat ad æterna, dat facultatem sine impedimento seruiendi Patri spirituum, obsecrandi illum, eiusque gratiam ieiuniis & aliis operibus bonis promerendi. Hæc est prima ratio Apostoli.

Altera ratio est, quia cœlibatus eximit à tribulationibus carnis, quibus scatet vita coniugalis. Etenim multa viro molestia incumbit. 1. si in vxorem impudentem inciderit, superbam, dicacem, impatientem, morosam & rixosam, aut quæ non sit bona materfamilias: in talem autem non incidere, difficile est. 2. multa afflictio, si liberi proterui sint, capitosi, prodigi, si ad mala consortia abrepti, si poculis aleisque dediti, si stupidi, aut defectuosi animo vel corpore. An non hæc parentibus etiam bonis contingunt? Cain, Cham, Ismael, Esau, Absalon, nonne parentibus crux fuerunt? 3. vxori est tribulatio, non solùm viri dominatus, cholera, ebrietas, prodigalitas, zelotypia, sed & paupertas, rerum damna, mors prolium, filiarum incontinentia, vel certè nimia libertas, consortiaque periculosa. 4. licet omnia dicta remoueas, tribulatio tamen carnis est, onus vteri, fastidia, vertigines, dolores partus, anxia cura prolis, dum mundanda, fascianda, vestienda, cunis agitanda

vt dormiat, eximenda vt surgat, mulcenda ne ploret. Ad hæc enim omnia matres noctuque diuque circa infantes occupantur, vt vix aliud cogitare possint. An non hic multa carnosis salutisque impedimenta? Rectè dixit D. Gregor. *Bonum est coniugium, sed mala sunt, quæ circa illud ex humana mundi cura succrescunt, dum ergo tenetur quod non nocet, ex rebus iuxta positis committitur plerumque quod nocet. Sicut sæpè iter rectum & mundum pergimus, & tam exortis iuxta viam vepribus, per vestimenta retinemur. In via quidem munda non offendimur, sed à latere nascitur quo pungamur.*

Gregor. 11 mor. Hæc considerans Ammon Sanctissimus, qui tempore S. Antonij vixit, cùm adolescens esset, à nuptiis abhorruit. Attamen propinquorum importunitati tandem morem gerens, vxorem duxit. At prima nuptiarum nocte, in conclaue secretiori cum sponsa ingressus, producto libro epist. S. Pauli, cœpit prælegere coniugi c. 7. ad Corinth. & illi exponere, quæ ibi de nuptiarum incommodis tradit Apostolus: onera conceptus, partus, educationis, diserto sermone recensere, impedimenta salutis exaggerare, ac deinde de virginitatis commodis, & quàm pora sit & læta cœlebs vita, disserere. Quo sermone ita sponsa commota est, vt vltrò castitatem amplecteretur, sine matrimonij consummatione. Itaque in solitudinem se conferentes, plures annos illibatè simul egerunt, tandem vtriusque consensu separari, in Monasticæ vitæ genere reliquum ætatis contriuerunt, vt refert Nicephorus lib. 8. Palladius, Sozomenus, Theodoretus, & alij. Vide etiam ad hanc rem illustrem historiam sanctæ Domitillæ apud surium vel Ribadeneiram 12. Maij. Hæc cum se ad nuptias præpararet, à suis Eunuchis Nereo & Achilleo, propositis vitæ coniugalis incommodis castitatisque perfectione, ita ad eam colendam extimulata fuit, vt pro illa tuenda etiam martyrium subierit.

Porrò S. Bernardus, vt ostendat in cœlibatu securiorem salutem, dicit in Ecclesia esse ordines tres designatos per Noe, Danielem, & Iob. Prælatos vult designari in Noe, continentes in Daniele, coniugatos in Iob, omnesque dicit transire hoc sæculum quasi mare spatiosum, sed primos per nauem, secundos per pontem, tertios per vadum, ideoque minus securè. Sed audienda sunt eius verba. *Hoc mare magnum & spatiosum, non aliud est quàm præsens sæculum fluctibus amarum, quod tribus generibus hominum suo modo est peruium, vt transeant liberati. Tres enim sunt, Noe, Daniel, Iob: Primus naui, secundus ponte, tertius vado transit, & tres ordines Ecclesiæ signant. Noe arcam erexit ne periret diluuio, Rectorum Ecclesiæ formam agnosce. Daniel vir desideriorum abstinentiæ & castimoniæ deditus, ipse est Pœnitentium & continentium ordo soli Deo vacans. Iob substantiam mundi benè dispensans in coniugio fidelem designat populum, terrena licitè possidentem. Coniugatorum ergo ordo est, qui mare magnum vado pertransit laboriosum & periculosum, & longum habens iter, nulla via captans compendia. Quod periculosum sit patet, cùm tam multas in eo perire videmus, tam paucos sicut necesse est, pertransire. Valde est difficile, præsertim modo cum malitia inualuit inter vndas huius mundi, voraginem vitiorum & criminalium peccatorum foueas declinare.* Hæc Bernardus sermone de tribus ordinibus.

PROPOSITIO II.

Licet perfectior sit cœlibatus, multi tamen per Matrimonium vocantur ad salutem.

Hoc indicat Apostolus, dum dicit: *Volo omnes sicut me ipsum esse, sed vnusquisque proprium donum habet à Deo, vnus sic, alius vero sic.* Quasi dicat: Cuperem omnes continentiam amplecti, sicut & ego: & vitæ genus perfectum sequi, in quo liberi à sollicitudine & carnis tribulatione, in aula meoris diuinæ possint vacare sapientiæ, inhiare dulcedini verbi, gustare donum Dei, virtutesque venturi sæculi, ac soli Deo placere, corpore puto & corde. Sed quia Deus nolens castitatem concludere sub præcepto, diuersa instituit vitæ genera, matrimonium, cœlibatum, religionem, vt diximus, sic neminem adstringo. Aliquos enim vocat ad hunc statum, alios ad illum, & vnicuique dat donum cœlestis auxilij gratiæ, vt si cooperari velit, in statu suo salutem possit inuenire. Vnusquisque igitur attendat quò vocetur à Deo, & cùm statum ex diuino instinctu elegerit, aduocet Dei donum, inuocet auxilium, illique strenuè cooperetur: nec enim Deus ei deerit, si Deo non desit ipse.

Et quia aliqui tantæ sunt infirmitatis, vt se non contineant, sed ardore libidinis inualescente vrantur, lædanturque succumbentes fornicationi, vel libidinosæ corruptioni, ideo his etiam consulo, vt Matrimonium ineant, infirmitatis remedium *Melius enim est nubere quam vri*, quàm carnis desiderijs continuò agi & angi, vinciri & vinci cum salutis dispendio. Hæc est summa mens Apostoli eo loco.

Ex quo colligimus primò, quosdam vocari ad matrimonium, tanquam ad remedium & tabulam arripiendam, ne fluctibus carnis in perniciem abripiantur: vel vt in coniugio suppeditetur eis velut aquæ frigidæ remedium, quo cupiditatis ignis in illicitas libidines exæstuans, licito morbo temperetur.

Secundò, quosdam etiam vocari ad matrimonium, vt perfectionem in eo assequantur per patientiam inter tot onera & tribulationes, per sanctam prolis educationem, per alia virtutis opera, statui huic congrua, sicque cæteris exemplo præfloreant.

Ita in coniugio perfectus fuit Noe, Abraham, Isaac, Iacob, Iob. Nec tamen defuerunt eis variæ tribulationes & sollicitudines, à filiis, ab vxoribus, à seruis & ancillis, à propinquis, à domesticis negotiis.

Nam Noe à filio patitur irrisionem, illicque infligit maledictionem: ob diluuium quoque multam passus est anxietatem, dum Arcam diuturno fabricat labore & sollicitudine, dum propinqui & amici fluctibus inuoluuntur, dum Arca tanto tempore tristibus vndis concutitur, dum egrediens, terram cadaueribus conspersam cernit.

Abraham verò & Sara ob ancillam Agar non parum torquentur, dum illa dominam pati non vult nec sub eius manu humiliari; fed sterilem contemnit, fugit in solitudinem cum puero, sibi ex Abraham progenito. Deinde quantam putas anxietatem Abraham pati debuit, dum timet vitæ suæ, dum timet & vxori & ob pulchritudinem? quibus cogitationibus æstuabat ei animus anxius, dum Abimelech dilectam sibi vniicè vxorem in suam tollit Regiam?

An non Isaac & Rebecca multa passi sunt ab Esau? dum adhuc vtero concluditur, luctatur cum fratre, non sine grauissima materni vteri concussione, ita vt illa cogatur inclamare: *Si sic mihi futurum erat, quid necesse erat concipere?* Prius affligitur, quia sterilis, nunc multò magis, ob geminam prolem sese collidentem.

Deinde illi & Isaaco multa tribulatio, dum Esau continua contra fratrem æmulatione consurgit, & ob benedictionem surreptam molitur ei necem: *Venient dies luctus patris mei, inquit, & occidam Iacob fratrem meum.* Ideo coactus est Iacob paternam domum deserere, & ad Raban auunculum profugere.

Sed quid de coniugio Iacob dicam, quanta & ipse perpessus est ob inuidiam & contentionem inter Liam & Rachelem vxores; quantà à prolibus anxietas, dum Dina filia rapitur & violatur, dum filij propria auctoritate raptum vlciscentes, integram ciuitatem internecioni deuouent? Quanta ei afflictio, dum Ruben cubile paternum incestu polluit cum Bala vxore? Hac de re morti vicinus adhuc conqueritur, & priuat eum primogenitura, atque: *Ruben principium doloris mei, effusus es sicut aqua, ne crescas, ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius.*

Gen. 49. Taceo contentiones varias inter domesticos Patriarcharum, ob greges, ob curam rei familiaris: quæ omnia magnam molestiam patribusfamilias ingenerabant. His interim non obstantibus assequuti sunt perfectionem, transeuntes per varias curas & molestias, sed his animum non immergentes, nec illum, à Deo auocantes.

Verùm, ne existimes antiquo tantum tempore coniugio perfectionem adhæsisse, considera tempore gratiæ Christi plura exempla nos posse recensere, illorum qui in coniugio sanctitate floruerunt, clariusque nunc patescere illud: 1. Tim. 2. *Mulier saluabitur per filiorum generationem, si permanserit in fide & dilectione.* Quis ambigat sanctam Fœlicitatem ad Matrimonium vocatam, vt per filiorum generationem, & piam institutionem, coronam gloriæ assequeretur? Poterat dicere illa de filiis naturalibus, quod Apostolus de spiritualibus: *Gaudium & corona mea, sic state in Domino charissimi.* Septem filios sic post se timuit viuos relinquere, sicut carnales parentes solent metuere, ne mortuos præmittant. In persecutionis enim labore deprehensa, & filiorum corda in amore supernæ patriæ roborabat, & parturiebat spiritu quos carne pepererat. Optabat verò ipsa posterior

rior mori, non enim amittebat filios, sed præmittebat: nec intuebatur quam vitam finirent, sed quam inchoarent: Desinebant viuere vbi quandoque fuerant morituri, & incipiebant viuere sine fine victuri. Vidénsque certantes, in omnibus ipsa certabas, & in omnibus vincentibus, ipsa vincebas.

An non & Symphorosa ad connubium à Deo vocata est, vt per septem filios cœlestis Ierusalem ruinas instauraret? Hos Deo consecrans per martyrium dux eis fuit, & verbo hortans, & exemplo præsens, prima victima Deo.

Quis non videat & sanctam Monicam per matrimonij tribulationes ad perfectionem à Deo vocatam? Hæc cum mundo Augustinum peperisset, quantis angustiis egit, vt & Deo iterum parturiret? quanam patientia & humilitate se gessit, vt maritum infidelem conuerteret?

Quid de Aletha matre Bernardi, an non per sanctam generationem & institutionem filiorum, salutem est assequuta? Hæc septem proles genuit, non tam viro suo quàm Deo, vnam filiam, quæ Sanctimonialis facta est, sex filios, qui Religiosi. Quos Bernardus frater, aut potius spiritu & verbo vitæ Pater, ad Religionis Claustrum Clareuallem deduxit, excepto minimo adhuc puero. At cum huic in plateis ludenti occurrisset in discessu, Guido primogenitus eum compellans, dixit: *Eia, Frater, Niuarde, ad te solum respicit terra possessionis nostra.* Quid verò ille puer quidem, at non pueriliter respondit: *Vobis ergo Cœlum, mihi terra. Non ex æquo diuisio hæc facta est.*

Guil. Abbas l. 1 c. 3 vitæ Ber.

Quo dicto abeuntibus illis, tunc quidem cum patre remansit: sed modico post tempore, fratres sequutus, nec à patre, nec ab amicis potuit retineri.

Potest his adnumerari sancta Regina, S. Adelberti coniux, neptis Pipini Regis, Fundatrix Dononij iuxta Valencenas, vbi eius corpus quiescit. Hæc decem habuit filias, quæ omnes per cœlibem vitam Deo consecrarunt.

Mol. 1. Iul.

Sic sanctæ mulieres plurimæ ad Matrimonium à Deo fuerunt destinatæ, non tam ad orbis huius, quam ad Cœli propagationem, sancto germine. Et modo speciali lætitia in Cœlo exultant, dum filios suos vident in circuitu mensæ Domini in festiuo æternitatis epulo: dum & illis, quasi corona specialis gloriæ, circumcinguntur in sponsi cœlestis thalamo. Hæc ergo exemplar virtutis (quæ plurima in sanctorum gestis reperies) proponuntur coniugibus imitanda. Nempe sicut Iacob, vt diuersi coloris agnos in grege haberet, virgas variegatas populeas in canalibus proponebat: vt dum in illis canalibus biberent, illos colores varios imaginationi suæ imprimerent, & dum in feruore conciperent, iuxta imaginationi repræsentatas virgas, fœtus ederent, ita Deus in Scripturis & sacris Historiis, omnis generis exempla proponit Virginibus, Viduis, Coniugatis, vt quisque iuxta statum suum similes virtutum fœtus edat, prius exempla menti cordique imprimens.

PROPOSITIO III.

Multi ingerunt se in Matrimonialem statum non vocati à Deo.

Deus, licet, Author sit Matrimonij, non tamen quemlibet indifferenter ad illud vocat, sed prouidentia particulari illis inspirat, quibus nouit congruum esse ad salutem. Homines autem carnales & mundani id non attendentes, cæco gressu, sine deliberatione matura, sine consultatione cum Deo, quo passio eos turbulenta tulerit, Matrimonia nectunt: sicque æternitatis aleam iactant. O verè momentum, ex quo pendet æternitas, quando de status electione decernitur! Quapropter vt agnosci possit voluntas Dei, dum status eligendus est, aliqua media præscribunt viri sancti.

Primò, vt seriò cogitet homo finem ad quem creatus est: vt scilicet æternum Deo fruatur: ad hunc omnis ætatis suæ cursum debet ordinare, huc omnis eius intentio collimare.

Secundò, se coram Deo sistat purgata conscientia, & remota passione vel affectu inordinato ad terrena, intret in cor suum, conetúrque cum differentia perfectè voluntatem offerre Deo, vt inspiret quod voluerit: nec inclinanda est voluntas ad hunc potius statum, quam illum, sed animus debet esse paratus ad firmiter amplectendum, quod voluntatis est diuinæ, licet propriæ contrarium. Lutum figulo resignetur, vt quam placuerit formam imprimat.

Audiendus enim Dominus quid loquatur, etenim loquitur, quæ ad pacem spectant & salutem, super eos qui conuertuntur ad cor, illique respondendum est: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.*

Tertiò, ne forte mundus oculos terreno inspergat puluere, bonum est tunc in horam mortis illos conuertere, & considerare quid tunc velles elegisse, quem statum, quamque viam iniisse, de qua putes melius reddere posse rationem.

Quartò, consideret talenta, inclinationes, complexionem, vires, rationes pro vno statu vel altero, & hæc omnia secundùm Deum appendat. His vero omnibus bene perpensis, si quandam auersionem sibi videtur sentire ab aliquo statu, non censetur ad illud vocari; si ad alterum se moueri sentiat, cum pace interiori, cum fiducia magna in Deum, cum gaudio conscientiæ, hunc potest eligere, semper in illo sibi præscribens vt finem, maiorem Dei gloriam salutémque suam. Neque refert quod ille non sit perfectior, non enim status perfectior omnibus conuenit. Non omnes qui voluerunt sequi Christum, statim ab eo in suam sequelam sunt adoptati, sed aliquos illorum in suam domum remisit, huic sequelæ perfectæ non idoneos. Non paucis conuenit dicere cum Loth. *Non possum in monte saluari, est hîc ciuitas parua, saluabor in ea.* Hoc interpretans moraliter sanctus Gregorius dicit: *Ardentem Sodomam fugere, est illicita carnis incendia declinare, altitudo verò montium, est munditia continentium: qui ergo ad montana scandere non possunt, ciuitatem paruam eligunt, in qua ab ignibus defendantur. Coniugium ciuitas parua est, non incolarum numero, sed comparata cum altitudine continentiæ & castitatis, quia coniugalis vita non quidem in virtutibus mira, sed tamen à suppliciis est secura, nec à mundo longè diuersa est, nec tamen à gaudio salutis aliena.* Vide Gregorium 3. Parte Pastor. admonitione 28.

Ex his patet in electione status Matrimonialis à multis errorem committi.

Primò enim aliqui eligunt statum & officium, quia parentes volunt imitari, qui illo fruiti sunt, imò ab illis illuc ferè prouehuntur inscij & inuiti. Non considerant statum qui parenti congruebat, filio non semper conuenire, nec qui vni fratri etiam alteri congruere; cùm non sit eadem complexio, talentum, inclinatio in parente & filio, in fratre, & fratre etiam gemello, quod in Esau & Iacob nimis claruit.

Secundò, aliqui primario respiciunt terrena, opes, honores, sic occasionem oblatam opulenti Matrimonij arripiunt, vt hæc assequantur.

Tertiò, aliqui committunt se aleæ, & dicunt: Si possum saluari in isto statu, satis est, ad perfectionem non obstringor. Nec cogitans nullum esse viatorem, qui breuiorem & securiorem viam non eligat, licet fortè per aliam possit domum pertingere, sed sero, lassus, lutosus, periculis obnoxius.

Quartò, alij consulunt cum Deo, cùm iam præuenerunt eius inspirationem & consilium, præuio affectu & penè firmata resolutione, non iam optantes se conformare diuinæ voluntati, quam vt Deus se conformet illorum inclinationi & resolutioni. Attamen in Matrimonio eligendo, voluntas diuina prius exquirenda est, quàm nostra.

Neque solùm ab illo exquirendum est an ineundum sit, sed etiam cum qua persona: quia contingit personam eligi quæ impedimenta salutis sit allatura, si alteram elegisses, securior tibi salus fuisset. Porrò Angelus in his inuocandus, quia dirigit hominem in omnibus viis suis. Hunc Abraham voluit comitem esse Eliezer famulo suo, dum eum misit ad quærendum vxorem Isaac filio. Hic prouidit Tobiæ in sua peregrinatione. Vide dicta de custodia Angelorum.

LECTIO III.

De matrimoniis infaustis.

1 *Docet multiplicem originem infausti Matrimonij.*
2 *Agit de remediis Matrimonij infausti.*

PROPOSITIO.

Infausta Matrimonia variam habent originem ex multiplici defectu hominum.

Quadruplicem hic latius describemus causam infausto-

rum Matrimoniorum, vt clarius dicta eluceſcant, de quibus etiam apud plebem diſſerere conuenit Paſtorem, vt in tanto negotio maturius iuuentus procedat.

Primam ergo cauſam infœlicis Matrimonij aſſerimus defectum prudentis examinis perſonæ, cum qua iucundum eſt. Hæc in multis euidens eſt, qui præcipiti greſſu Matrimonio ſe inuoluunt, ſola conſideratione arridentis commoditatis terrenæ, quam à perſona cui iunguntur, expectant: aut ob ſpem promotionis ad aliquod officium, honorúm ve gradum, non examinatis perſonæ moribus, genio, ingenio, quod poſtea reperitur moroſum & difficile, ſuperbum & iracundum, ſtultum leuéque. Audi Hieronymum: *Pleriſque nulla eſt vxoris electio, ſed qualis obuenerit habenda: ſi iracunda, ſi fatua, ſi ambitioſa, ſi fœtida, quodcunque vitij eſt, poſt nuptias diſcimus: Equus, Aſinus, Bos, Mancipia, Veſtis, Vrceolus probantur prius, & ſic emuntur; ſola vxor non oſtenditur, ne ante diſpliceat, quam emotur.* Examinanda ergo eſt, ſed non tam oculis quam mente, quia vt monet Diuus Petrus capite tertio, non attendenda *extrinſecus capillatura, ſed abſconditus cordis homo*, quia pulchritudo morum, magis quàm exterior ponderanda. Satis pulchram inuenit, qui bonam inuenit, quia præcipua ſpecies vxoris in moribus eſt, dicente Eccleſiaſtico 29. *Gratia ſuper gratiam, mulier ſancta & pudorata.* quaſi dicat: Quæ pudicitiæ probos mores copulare deprehenditur, multiplici ſpecie & pulchritudine ornata cenſetur. Frequenter id repetit ſapiens: *Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum*, Prouerbiorum decimoquinto. Vtique qui inuenit caſtam, ſobriam, curam habentem, non vulgare bonum cenſetur reperire.

Dicimur autem inuenire quod diligenter quæſiuimus, & ſic Sapiens indicat prudentem curam adhibendam in quærenda coniuge: & ſi occurrat bona pro magno Dei beneficio id habendum. Quod de muliere dixi, idem de viro. Sed quia non ſufficit ad quærendum, ſola prudentia humana, quæ frequenter fallitur, iungenda eſt oratio, & cum Deo conſultatio.

Prou. 18. Secunda igitur cauſa infauſti Matrimonij, eſt defectus debitæ orationis & conſultationis cum Deo: *Etenim, domus & diuitiæ à parentibus, à Domino autem vxor prudens*, inquit Sapiens. Hoc eſt, duo à maioribus filij hæreditario iure accipiunt, nobilitatem & opes; at vxorem prudentem, licet parentes filiis magno ſtudio perquirant, ſæpè falluntur, quia talem non tam parentes dant, quàm Deus ſua prouidentia & beneuolentia, ideò rogandus eſt, vt dignetur prouidere. Legunt Septuaginta: *Aptatur vxor viro à Domino.*

Non quælibet cuilibet viro apta vxor, ſed illa tantum quæ ſimiles mores habet, morum enim ſimilitudo facit fundamenta coniugalis amoris. At ſimilem copulare, ſolius Dei eſt, qui cùm omnium mores temperet, eorum concordiam aut diſcordiam ſolus perfectè nouit. Sicut verò aptanda eſt vxor viro, ſic etiam vir vxori aptari debet, tum in morum ſimilitudine, tum etiam in conditionis quadam æqualitate.

Tertia ergo infauſti Matrimonij cauſa, eſt inæqualitas viri & vxoris: vnde frequenter à Deo punitur eorum temeritas, qui cùm ſint humiles aut inopes, cum nobilibus aut diuitibus inire Matrimonia contendunt, nec conſiderant illud Poëtæ.

Quàm malè inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Tam premitur magno coniuge, nupta minor.
Ouidius.

Nec iterum conſiderant, quod cùm Adæ Deus vxorem dare voluit, ſimilem effinxit, & dixit: *Faciamus ei adiutorium ſimile ſibi*: ſimile non ſolùm in natura, ſed & in conditione, & morum conformitate illi quæſiuit, vt aptum foret adiutorium, docens & hoc obſeruandum illis qui connubium ambiunt; nam diſparitas conditionis frequenter inuehit diſſentiones.

Ferrum non cum argento & auro, ſed cum alio ferro cohæret, & ſe commiſcet, fœdere quodam in eandem maſſam conueniens. Sic de viro & vxore dicendum, non bene vilis cum nobili, nec diues cum paupere cohæret; ſed ſicut quando ferrum auro vel argento commiſcetur, inuicem deſiliunt, ita inæqualium coniugia diſſidiis ſunt plena. Alia ſimilitudine diſparitatem in Matrimonio improbat Euripides apud Stobeum ſermone 37. *Nauclerus gubernacula eligit, pro magnitudine nauis.* Qui ergo cùm ignobiles ſint, cum ſublimibus connubia ambiunt, perinde faciunt, ac ſi magnæ naui exiguum gubernaculum apponant, vel è contra; quandoquidem vir pro gubernaculo ſit; vxor verò nauim imitetur. Ac ſicut cùm nauis parua, gubernaculum verò magnum eſt, nauis non regitur, ſed immergitur; ſic cùm vir nobilis eſt, vxor tenuis, non tam regitur, quã opprimitur. Item cùm nauis eſt magna, & gubernaculum paruum, nauis impelli & conuerti non poteſt, ſic cùm vxor illuſtris aut opulenta eſt, vir tenuis non poteſt vxorem regere, & ad nutum vertere. Hæc omnia conſiderans Diuus Chryſoſtomus de virginitate cap. 53. dehortatur graui oratione pauperem, ne diuitem ducat, & ait: *Eſt ſuperbia mulierum genus elatum, & perturbationibus expoſitum, & cum ſuperbiæ occaſiones habent, non poſſunt in officio contineri. Sed vbi ſylua concepit ignem, flamma fertur in altum, ſic elatæ ordinem peruerrunt, ſumma faciunt infima, dominatum in virum occupant: Taceo vitia & contumelias, nihil illis intolerabilius.* Sed quia forte perſuadet ſibi vir, ſe ſua ſeueritate hunc faſtum excuſſurum & ſubiugaturum, audiat ſapientem: *Sicut ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem ſocij* Maritus & vxor ſociantur, ſed ſicut ferrei duo gladij, ſi inuicem ſint affricti, alter alterius acumen acuit, ita ſi vir & vxor duri ſint ſe mutuo acuunt ad iram, nec alter vult alteri cedere, ideoque difficile eſt vxorem ſuperbiam, & rigidam, viri ſeueritate domari. Addit Sanctus Chryſoſtomus, etiamſi ita contingat, non parum adhuc detrimenti eſt: *Quod enim vi & timore in poteſtate viri mulier eſſe cogitur, id viro grauius eſt ac moleſtius, quam ſi ipſa imperandi haberet poteſtatem, quia omnem amorem mutuum, & voluptatem euertit ex animo, ipſa vis, ſublata autem amicitia, & metu ac neceſſitate illius locum occupante, quid tali coniugio ad dignitatem reliqui eſſe poteſt?*

Deniq; hæc diſparitas coniugij improbatur faceta fabula 4. Reg. 14. vbi dicitur quod cũ Carduus Libani miſiſſet nuntiũ ad Cedrum, vt daret filiam ſuam in vxorem filio ſuo, factum eſſe in pœnam huius ſuperbiæ & æqualitatis prætenſæ, vt ab animantibus illac tranſeuntibus acriter conculcaretur Carduus. Huc etiam ſpectat Æſopi fictio dicentis, Carbonarium rogaſſe Fullonem, vt in eadem domo ſecum habitaret, ac filiam ſuam ſuo filio traderet; ſed prudenter reſpondiſſe illũ: *Timeo ne quæ ego dealbo, tu fuligine repleas*: ſic indicauit, quantũ detrimenti & morum & conditionis diſſimilitudo pariat.

Quarta cauſa infœlicis Matrimonij eſt mala vita præterita, quæ punitur electione in coniugio infauſta. Hoc etenim contingit iuſta Dei prouidentia, ſicut ob vitam bonam peractam, meretur quis à Deo dirigi in hac electione. Ideo dicit Eccleſ. cap. 26. *Pars bona, mulier bona, dabitur viro pro factis bonis.* Habes huius rei exemplum in Prato ſpirituali c. 201. vbi narrat quidam quomodo fœlix ſibi coniugium contigiſſet, ob ſpem in Deo collocatam, & eleemoſynas in pauperes erogatas. Ego inquit, filius fui viri clariſſimi & eleemoſynis maximè dediti. Die quadam vocauit me Pater, oſtendit mihi omnes pecunias, dicens: Fili, quid tibi gratius eſt, vt dimittã tibi pecunias iſtas, an Chriſtum Curatorem tuum? Ego cùm placerent mihi, quę faciebat, reſpondi, me Chriſtum malle. Iſta enim omnia prætereunt, & hodie ſunt, & cras non erunt. Chriſtus manet in æternũ. Quo ille cũ audiuiſſet, omnia iam liberè & larga manu pauperibus erogabat, ita vt moriẽs pauca admodũ mihi relinqueret. Ego iam pauper effectus, humilis procedebam, ſpem meam habens in Chriſtũ, cui ille me reliquerat.

Erat autem alius quidam diues valdè & primarius, habens vxorem fidelem Chriſto, & timentem Dominum; habebat autem & filiam vnicam. Dixit ergo illa viro ſuo. Hanc ſolam habemus filiam tantaque bona nobis largitus eſt Deus cuius ergo rei indiget? Si quæſierimus illam dare alicui primario & diuiti, qui non ſit bonis moribus, affliget eam, quæramus illi virum timentem Deum, & humilem, quã illam diligat. Qui dixit illi Rectè dixiſti. Perge ergo in Eccleſiam, & orationi inſiſte, qui primus ingreſſus fuerit, à Domino illi miſſus eſt ſponſus. Fecit igitur vt iuſſerat vir: cumque oraſſet & ſederet, ingreſſus ſum ego primus. Mittens illa ſeruum accerſiuit me, & interrogauit vnde eſſem? ego autem dixi ex ciuitate hac ſum, filius talis. Dixit autem mihi, illiuſne Eleemoſynarij? Tunc ait, habes vxorem? Dixi non. Et narraui quæ mihi Pater dixerat. Illa verò glorificãns Deum ait: *Ecce bonus Curator tuus miſit tibi vxorem & pecunias, vt vtaris vtriſque cum timore Dei.* Deditque

mihi

mihi filiam suam, & ego oro vt patria mei viam vsque in finem teneam, Hæc ibi.

Quomodo vero possunt fœlix coniugium sperare iuuenes perditi, dissolutionibus, impudicitiis, ebrietatibus deditti, salutis incurij: cur non potius timent, ne Deus eos plectat infausta electione, ob detrimentum vitæ improbæ? Quare volunt inuenire vxorem castam, sobriam, piam cum non sint casti, nec sobrij, nec pij? Si aptatur à Domino vxor viro, pœnam potius expectent incontinentem, leuem, maledicam, rixosam, quales ipsi sunt. Aut certe discant hæc emendare in tempore opportuno, quando agitur de statu totius vitæ, de salute, de æternitate, quæ pendet ab hac electione.

August. de verb. Dom.

Rectè illos monet Augustinus. *Si daturi estis vxores, seruate vos vxoribus vestris, quales vultis eas inuenire, & ipsæ inueniant vos. Quis est qui non castam velit ducere? Intactam quæris, intactus esto, puram, purus esto. Non enim illa potest, & tu non potes.* Idem alibi docet, quomodo vir tanquam caput debet præcedere virtute & exemplo vxorem inito iam matrimonio, & si ab ea castitatem pietatemque requirit, oportere vt illam prius in se exprimat. *Cùm sis caput*, inquit, *vxoris sis, præcedit te ad Deum, & sic vis domum, capite deorsum pendere. Caput enim mulieris vir vbi est? si autem melius viuit mulier quam vir, capite deorsum pendet domus.*

Aug. de. io ebus-dis.

De remediis infausti Matrimonij.

QVæritur quid remedij, si quis imprudenter Matrimonio se ingessit, vel non vocatus, vel certè in delectu personæ errarit, odiosam, peruersi moris & humoris coniugem sortitus.

Respondeo, non ideo debere nimium cruciari, aut animum despondere, quia Deus in quolibet statu à se instituto, non deserit hominem, sed dat gratiam sufficientem, statui congruum, vt in eo rectè viuere possit, si velit. Hoc spectat ad ordinatam Dei prouidentiam, vt cum noluerit statum certum præscribere singulis, sed electionem hominis arbitrio reliquerit, eum non deserat, vbi is elegerit quinimo gratiam illi statui necessariam tribuat. An Deus deerit in necessariis? An non vult omnes homines in quouis statu saluos fieri? Suppeditat ergo media & gratiam ad superandum omnia impedimenta. Id vero maxime oportuit fieri in statu cui perpetuitas & insolubilitas est annexa. Dicit Sapientia cap. 1. *Creauit vt essent omnia, mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum, sed sanabiles fecit nationes orbis terrarum, & non est illis medicamentum exterminij, nec inferorum regnum in terra.* Quasi dicat Neminem vult perire, dat omnibus gratiam vt sanentur: medicamento exterminante, hoc est, pharmaco pernicioso peccati, neminem optat interimere, aut ad inferos descendere. Certè videretur quoddam inferorum regnum in terra Deus reliquisse, si postquam homo infœliciter matrimonium elegit, non haberet gratiam sufficientem, vt in illo rectè viuere possit, ideóque animum despondere necesse foret. Itaque cùm malè elegit voluptate aut commodo terreno impellente, varia se potest solari consolatione.

Primò, consideret tribulationes & amplexas difficultates, quibus se comperit inuolutum, à Deo vel immitti vel permitti in pœnam transactæ imprudentiæ. Hæc est pensio, quam ob intentionem voluptariam vel terrenam, à coniugali vita exigit Deus. Hoc est fel, quod melli nostro, vel aqua quam vino admiscet, iusta sua prouidentia, qua sortes hominum regit, & suo temperat arbitrio.

Secundò approbet hanc iustam prouidentiam, præteritam cæcitatem sic castigantem, offeratque se illi supplex, gratiam petens, vt patienter in satisfactionem peccatorum tolerare possit omnia incommoda.

Tertiò, petat auxilium efficax, quo inter tot spinas illæsus, quasi diuina gratia calceatus, pertranseat. Potens est enim Deus de tribulis vuas, de spinis flores, de infœlici lolio frugem producere, & mala nostra in bonum conuertere. Potens est gratiam nobis impertiri, vt possimus *mel de petra, oleumque de saxo durissimo sugere*; quod fit dum matrimonialibus angustiis cor lancinantibus, patientiam & humilitatem aliqui discunt. Ad illum ergo cum fiducia recurrendum est, qui immisso ligno dulcorauit aquas amaras pro Hebræis, & aquas fœtentes sale salubres reddidit per Elisæum, aquamque in vinum in nuptiis transtulit per seipsum.

Quartò consideret se quidem coniugis vitia moresque prauos posse odio habere, ac personam, quatenus sibi vinculo Christi coniuncta est, amare debere, omnique modo satagere, vt possit eam Christo lucrifacere. Sic monet Chrysostomus hom. 26. I. ad Corinth. maritum diligis, quia bonus est, benignus, facilis, quam speras mercedem? At si iracundus est, difficilis, turbulentus; & diligis, coronam in cœlo tibi comparas, quia nonnisi propter Deum diligis. Sic Christus onera & peccata Ecclesiæ sponsæ suæ patienter tulit, & sanguine suo expiauit. Rectè Varro: *Vitium coniugis aut tollendum est, aut ferendum: Qui tollit, commodiorem coniugem præstat. Qui fert, se ipsum efficit meliorem.*

Varro in Nempea

Lepide Socrates, qui cum rixosam vxorem Xantippem nactus foret, ita vt illo studente mensam euerteret, & iurgia concitaret, cùm interrogaret quomodo illam perferret, Respondit: *Qui omni vesti vult, glocitantium gallinarum strepitu offendi non debet.* Et sapienter adiecit: *Equidem sic domi patientiam disco, vt foris melius exercere queam.*

Laërtius in vita Socr.

Sic cogitet Christianus se habere domesticum patientiæ exercitium, vt & alia ferre possit & superare, se habere domi crucem, quam foris quidam quærunt, hæc autem crux patientiam docere debet.

Quintò, consideret etiam in coniugiis Sanctorum spinas varias, mores dissimiles & prauos alterius coniugis, aliaque infausta contigisse, & tantum abest, vt hæc in salutis dispendium eis cesserint, quin potius ad segetem maioris perfecti operis profecerint.

Iob cùm omni afflictione vallatus ingemisceret, filiis orbatus, & rebus omnibus, corpore totus vlceribus conspersus sola ei vxor relicta est; quæ cùm solatio esse deberet, despiciebat eum, & ad blasphemandum Deum incitabat. Ad hoc verisimiliter intacta à Sathana illi relicta, vt ad peccatum impelleret. At Spiritus illius, patientia & fiducia in Deum magis enituit, dum eam sanctis verbis corripit.

S. Monica virum rigidum, moribusque sæuum Patricium nacta fuit, qui & infidelis erat. Conquerebantur apud eam aliæ Christianæ mulieres, quod virorum contentionibus, iniuriisque affligerentur, mirari autem se, quomodò pacificè cum viro & infideli, & feroce cohabitaret.

Quibus illa respondit: Meæ sorores, vos fortè maritos ad rixas impellitis, morositate & contumacia, ego marito sæuiente taceo dissimulo, & animum precibus ad Deum fundendis occupo, sicque iracundiá eius frango & vt stabili fruamur concordia, efficio: quin animum eius sic inflexi, vt mecum Christum colere cœperit ita & vos agite erga maritos.

S. Elizabeth filia Petri Regis Aragoniæ, & Constantiæ Reginæ, data fuit in cõnubium Dionysio Regi Portugalliæ, carnis vitiis nimiè dedito. Interim ipsa tanta prudentia & sanctitate conuersata est cum illo, vt omnes in admirationem raperet, qui dissolutissimam vitam mariti agnoscebant. Hoc solum eam angebat, quod adeo grauibus offensis toties Deus offenderetur. Vnde continuas fundebat preces, vt lucem, pœnitentiamque Deus illi infunderet, quia è profunda & cæca abysso tandem emergeret. Vlterius præcipiebat, vt illegitimi omnes filij illius sibi adducerentur, quos nutricibus tradebat, & commendabat, de omnibus prouidebat, nutricesque muneribus donabat. Hac tanta patientia, prudentia, charitate, sic tandem mariti animum euicit, vt fidem coniugalem postea conseruarit.

LECTIO IV.

De dispositione ad Matrimonium.

1 *Docet oportere accedentem esse in gratia statu.*
2 *Oportere rectam esse eius intentionem.*
3 *Operibus pietatis sese dedere.*

PROPOSITIO I.

A*Ccedens ad Matrimonium debet esse in statu gratia.*

Ratio

Ratio est, quia Matrimonium est sacramentum, ad augmentum sanctificationis pro coniugibus institutum: indignè igitur censetur accedere, qui in statu peccati mortalis existit, effectuique illius & benedictioni obicem ponens, nouo se peccato obstringit. Præmittenda est igitur vel confessio, vel contritio, ne iniuria fiat sanctitati Sacramenti, conspurcata conscientia illud suscipiendo. Sed & ex eo capite peccatum aggrauatur, quod coniuges non solùm sint suscipientes, verùm etiam ministri Sacramenti: ideoque duplici ratione gratiæ statum non debent negligere, tum vt dignè suscipiant, tum vt dignè ministrent. Dixi aggrauari peccatum, nam Doctores Scholastici censent non esse nouum mortale peccatum, ratione ministerij: quia ad illud non sunt specialiter coniuges consecrati, ideóque specialem obligationem ministrandi ex gratia non habent, qualem sacerdotes & Ministri aliorum Sacramentorum in ordinatione suscipiunt. Nemo tamen negat ea parte indignæ susceptionis illos mortale peccatum incurrere, sicut in aliis Sacramentis.

Hinc collige originem tot malorum & scelerum in coniugiis: quia nimirum coniuges sacramenti sanctitatem gratiamque vel negligunt, vel ignorant, ideoque ad eam nullatenus se præparant. Quot irruunt passim post impudicitates & fœditates, inter sponsos & sponsas non infrequentes, quas pudor vetat in confessione expiare? Quot, post fraudulentas promissiones, & perniciosa mendacia in contractu matrimoniali ingesta, vt toto quacumque via potirentur? Quot, post iuramenta illicita, post ebrietates comessationes etiam mortiferas, vel alia peccata? Pauci attendunt sanctitatem Sacramenti, nec alia dispositione ad contractum nundinarum; ad conuiuia, profanasque solemnitates proruerunt. Si moniti sunt de confessione & communione, illam pluribus diebus ante præmittunt, & quidem perfunctoriè, vt reliquos dies non conscientiæ & Deo, sed negotiis & curis vxoris immergant, interim adrepentia grauia peccata negligunt. An mirum, si aliqui infœlicia nanciscantur coniugia, dum peccata peccatis adiiciunt, laqueum laqueo cumulant, conscientiam & infœlicitatem coniugalem præfocant? An mirum si quandoque maleficia & ligamenta in illis sathanica potestate locum reperiant, cùm in gratiæ statu non existant? De his maleficiis, vide quæ dixi superiùs. Præcepto Decal.

Nouerat B. Cæcilia sanctitatem Sacramenti, quæ cum à parentibus Valeriano desponderetur, tribus ante nuptias diebus ieiunabat, sub byssina veste cilicium gerebat, orationi continuo vacabat, negotium istud Domino supplex commendans. Hæc erat eius præparatio. Ac dum alij lætitiæ profanæ vacabant, ipsa musicos sonos, organorumque dulcisonam melodiam ad Deum referebat, & in corde suo suaue melos Domino promebat, psallens spiritu, psallens & mente: *Fiat cor & corpus meum immaculatum, vt non confundar.* Sic meruit à Deo gratiam impetrare sponsum conuertendi, & integritatem cum nuptiis conseruandi.

PROPOSITIO II.

Accedens ad Matrimonium, debet habere rectam intentionem finis, ad quem illud institutum est.

Triplex autem finis potest intendi. Primò, mutuum auxilium. Habet enim homo inclinationem naturalem ad viuendum socialiter, vt ex mutuo auxilio & ope, facilius vitæ huius incommenda possit tolerare, & labentis sæculi tumultantes vndas transuadere. Nam & ad hunc finem Matrimonium institutum est, vt homini sit solatium, tum solitudinis, tum solicitudinis, *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium.* Qua in re adiutorium? Ad prolis propagationem, ad familiæ gubernationem, ad curarum, laborum, dolorum leuamen, cæterasque vitæ necessitates. Ad id mire iuuat insolubilis associatio, quam nulla superueniens infœlicitas, non morbus non exilium, non paupertas, sed sola mors dissoluit. Sic etiam intellexere Gentiles apud quos laudatur Theogena vxor Agatoclis Regis Siciliæ, qui ab ægro marito nullo modo se diuelli passa est, dicebat enim: *Nubendo non solùm prosperæ fortunæ, sed & aduersæ societatem inivi, quare nec inuita Spiritus mei periculo empturo sum, vt viri spiritus extremos excipiam.* Sed & sexus diuersitas admodum vtilis est ad mutuum solatium & opem; ob propria munia à natura sibi indita. Nam ex habitudine naturali ad aliud apta est mulier, ad aliud vir.

Mulier domum regit, familiam alit, proles benigne educat, digiti eius apprehendunt fusum, ancillis partitur officia, multaque alia peragit viris incongrua. Vir vero negotia grauia peragit, ad negotiationes procedit, prouidet familiæ, eamque tuetur contra incursantes. Hunc ergo finem societatis & auxilij licite & meritoriè potest quis intendere, ordinando omnia ad finem supernaturalem, ad quem maximè opem sibi debent ferre in idem iugum iuncti, vt se perducant ad eandem metam supernam. Hinc licitum est Matrimonium, licet spes prolis non fuerit, vt patet in sterilibus, & Matrimonio senum.

Secundo; & principaliter Matrimonium iniri potest ad procreationem prolis, inest enim homini naturale desiderium propagandæ speciei. Vt verò sit meritoria hæc intentio, debet intendi prolis generatio, vt instruatur in fide, pietate, timore Dei, sicque benedictionem diuinam possit participare, non tantùm temporalem, sed & æternam, vt per filiorum multiplicationem, Filij Dei multiplicentur, & electorum numerus adimpleatur. Hæc est enim prima ratio instituti Matrimonij, & teste Augustino lib. 1. de nuptiis cap. 4 hoc est potissimum Matrimonij bonum, vt parentes filios suos ex membris primi hominis, transferant in membra Christi. Non ergo primaria intentio debet esse, vt hæredem Domini relinquat (quo carens Abraham dolebat, dicens: *Vernaculus meus erit hæres meus*) sed vt æternorum bonorum hæredes sibi acquirat, proles a Deo dilectas & electas, ideò patriarchis promisit Deus proles multiplicandas, vt stellas cœli indicans parum esse quod filios producturi sint, terræ sæculoque labenti, nisi & illi in cœlum eleuandi sint, vt fulgeant sicut stellæ in perpetuas æternitates, lucis cœlestis & æternæ consortes. Hanc etiam intentionem edocetur Tobias ab Angelo cap. 6. *Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidine ductus, vt in semine Abrahæ benedictionem filiis consequaris.* Vnde postea orabat Tobias: *Domine Deus Patrum nostrorum, benedicant te cœli & terra, & omnes creaturæ tuæ. Tu fecisti Adam de limo terræ, dedistique illi adiutorium Euam. Et nunc Domine tu scis, quia non luxuriæ causa accipio sororem meam coniugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicetur nomen tuum in sæcula sæculorum.*

Tertio, iniri potest Matrimonium in remedium concupiscentiæ. Cum enim homo priuatus originali iustitia, multos fluctus patiatur à carne, quibus aliqui valdè difficulter possunt resistere, in remedium morbi huius, matrimonium est ordinatum. Vnde Apostolus dicit infirmis. *Propter fornicationem vnusquisque habeat vxorem suam.* Et ad Timotheum 5. *Volo iuniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse, nullam occasionem aduersario dare, maledicti gratia.* Nempe Apostolus offert illis nuptias, in remedium incontinentiæ, quia aliquæ illarum iam incontinentia sua scandalum suscitarant. Quod indicat subiiciens: *Iam quædam conuersæ sunt retro sathanam*, ita vt non tam stantibus coronam, quam iacentibus manum porrigat auxiliarem Apostolus.

Hæ igitur sunt principales rationes, quæ debent intendere, qui volunt Matrimonium inire, & piè in illo viuere omnésque sunt ex Christi institutione. Nam & de postrema dicit D. Gregorius 12. Moral. *Qui tentationum procellas cum difficultate tolerant, coniugij portum petant, sine culpa enim ad connubium veniant, si meliora non vouerunt.* Possunt accedere aliæ rationes, sed secundario non principaliter; verbi gratia, honorabilitas coniugij, nobilitas, prudentia, gratia, modestia, indoles bona, morum paritas, pulchritudo: propter quas rationes inducitur quis secundario ad matrimonium cum aliqua persona ineundum sine peccato. Hæc enim non sunt repugnantia fini Matrimonii, vt patet in Iacob, qui Liæ prætulit Rachelem, ob pulchritudinem.

PROPOSITIO III.

Qui Matrimonium init, debet insistere bonis operibus, pietatisque exercitiis vt gratiam Dei aduocet, qui Matrimonij & Auspex & Præses est.

Olim gentiles in nuptiis, laudibus & hymnis aduocabant Hymenæum, vt coniugio benediceret, existimabant enim eum esse Deum nuptiarum Præsidem. Depingebant verò tanquam iuuenem speciosum, corona ex floribus odoriferis redimitum: & gerebat in vna manu facem ardentem,

Garul. in Epital.

dentem, in sinistra velum sericum pallidi coloris ab Antiquis *flammeum* vocatum, quia Flaminum vxores illo caput ornabant. Pedes etiam habebat calceis calceatos pallidi coloris, quod genus calceorum proprium erat fœminarum. Cur coronam ea floribus gerit, nisi in signum læti & festiui animi? Sed cum talis corona facile marcescat, per illã significabant coniugij corporisque voluptatẽ non diu perdurare. Dicunt & Myrrhæ folia admixta fuisse, quia voluptati coniugali amaritudo sese solet aspergere, quamuis & per Myrrham incorruptionem corporibus impertientem, perpetuum matrimonij vinculum, quod incorruptum debet permanere, potuerit designari. Dicit verò Plutarchus agens de connubialibus, in Bœotia moris fuisse asparagis sponsam coronari vt significaretur ei, citiùs quã asparagi coquuntur, tristitiam, quam ex paternæ domus discessu conceperat, aboleodam; est enim asparagus facillimè concoctionis. Cur vero facem accensam gerit? Quia olim noctu sponsæ in sponsi domum traducebantur, ob verecundiam adhuc recentem.

Imò in tenebris viri thalamum adibant, vnde deceptus in tenebris fuit Iacob, putans Rachelem, cum Lia foret: dicit verò Plutarchus præfixum fuisse numerum famularum, nec potuisse plures esse quam quinque, varias illius numeri afferens rationes. Significabat porro fax ardens in manu Hymenæi, in nocte aduersitatis affectum coniugalẽ nunquam extinguendum, & fidelitatem continuo ardere debere. Cur etiam in sinistra velum gerit, nisi vt subiectionem perpetuã, quam sponsa sponso se habituram profitetur denotet, denique, cur pallidi calcei, nisi ad significandam clausuram à sponsa seruandam? Calceis enim pallidis per calles vagari indecorum. Hunc itaque Deum suum varijs laudibus & hymnis sibi optabant propitium, vnde Hymni nomen deriuatum est; Hymnus enim quasi Hymenæus cantus.

Sed procul figmenta Gentilium, procul fictitij, factitiique Dij, exclusi sunt veniente veritate, & velut vespertiliones tenebris immersi, veniente luce. Nuptiarum ergo Deus & verus Hymenæus Christus est, qui primũ diuinitatis signum à nuptijs auspicatur, aquam in vinum conuertens, in symbolum benedictionis Christianorum nuptijs impertiendæ, per quam aquæ carnalis concupiscentiæ in amorem supernaturalem verterentur, qua coniuges se amarent, vt ipsam Ecclesiam sponsam suam, vt supradictum est. Aduocandus ergo est ille, qui suum spirituale connubium, & amorem, quam sponsæ defert, voluit esse exemplar, speculum, prototypus omnium Matrimoniorum; vt cætera illius significationem contineant, & imitationem præseferant. Ipse in finem vsque sæculi sacrat connubia. Præses & Auspex, vbi adest, omnia fœlicia, vbi abest, omnia infausta. Vbi adest, dæmonium nullam habet potestatem: vbi abest, Asmodæus accipit possessionem, vt luxuriantem ex sese naturam in fœda & indecora coniugia propellat. Vbi adest, thorus est immaculatus, & per omnia honorabile connubium, vbi abest, zelotypia, æmulatio, discordia, aliaque vitia, vel irrepunt, vel irrumpunt. Vbi adest, vinum non deest, gratia & amor quo onera Matrimonij leuiter ferantur; vbi abest, fæces solum manent, & amaritudo mixta cum aqua carnalis concupiscentiæ diffluente. Denique vbi adest, inter Matrimonij spinas etiam flores producit, flores bonorum desideriorum, sanctorum operum ac meritorum, ex quibus æternæ gloriæ coronas licet contexere; vbi abest, nonnisi coronas infœlices pungentium spinarum, augmentum curarum, ingentium malorum, est reperire. Vis vno verbo complectar? vbi adest, nuptiæ habent speciem & initium Paradisi: vbi abest, inferni: veniat ergo Iesus oratione & præuia operibus sanctis adductus, vt coniugio fœlicitatem & fœcunditatem impertiatur. Procul Venus & Cupido, procul & Iuno, quam pronubã dixere Gentiles fœlicisque connubii conciliatricem: loco illius adsit Maria Virgo & sponsa, Virginum & Sponsarum primiceria & Tutelaris Diua. Nonnisi per illã impetratur nuptiis vinum pro aqua, nonnisi eius intercessione, coniugibus adest amor sanctus & gratia. Aduocentur & Discipuli, quos Dominus secum adduxit. Hi enim sunt optimi testes, hi sunt amici cœlestis Sponsi, qui gaudio gaudent propter vocem eius, fauorémque ipsius nobis conciliant. Aduocetur & Angelus tanquam paranymphus, qui Eliezer famulum Abrahæ est comitatus, vt Isaaco desponsaretur Rebecca: & Tobiam deduxit, vt relegato dæmonio in desertum, ab illo acciperetur vxor Sara incorrupta. Hos omnes inuocat Ecclesia, cuius est oratio illa: *Domine Iesu Christe, Fili Dei, Beatæ Virginis Mariæ, qui in paradiso Matrimonium instituisti in officium, & pro nobis homo factus, etiam in Sacramentum, tua præsentia, ac miraculorum primitiis dignanter illustrasti: Tu per merita & preces Virginis Mariæ, & omnium sanctorum, hos quos sacro Matrimonio coniunxisti, benedicere digneris, & liberare ob omni ligamento, fascinamento, & maleficio sathanæ, & dare eis fœcunditatem, & gratiam qua libere possint vti Matrimonio ad generandum, concipiendum, gestandum pariendum, & fouendum prolem & gratiam Deo & hominibus, in nomine patris, & Filij, & spiritus sancti.*

LECTIO V.

De cæremoniis Matrimonij.

1. *Agit de prauiis Matrimonio interrogantibus.*
2. *Agit de cæremoniis adhibitis in Sacramento isto.*
3. *De benedictione Matrimoniali.*
4. *De conuiuiis nuptialibus.*

PRimò interrogantur, an castitatis votum non emiserint? Licet enim votum simplex non irritet Matrimonium, facit tamen illicitum, ita vt post contrahens peccati mortalis reatum incurrat, nec debitum possit exigere à coniuge, sine Episcopi dispensatione. Meritò verò hæc interrogatio præmittitur, quia experientia docet, adolescentes quodam pietatis & ætatis indiscreto feruore, ad castitatis vota prosilire, & postea cum sit illis mobilis cum ætate animus, coniugij occasione ardente, sæculique illecebra illectante, vota negligere, fidem Deo fallere. Frustrà verò excusationes quæruntur tunc, ob ætatem immaturam, ob indiscretionem & imprudentiam, quod nexum tanti vinculi non ponderarint, nec difficultates secuturas præuiderint, quia sacri Doctores non plus exigunt ætatis & maturitatis ad obligandum se Deo per votum, quàm dæmoni per mortale peccatum, vel Deo per actum meritorium. Vnde eleganter Ambr. *Non mireris in adolescentulis castitatis professionem, cum legis in paruulis passionem: Nam & scriptum est de his. Adolescentulæ dilexerunt tè nimis.* De nubentibus igitur post votum audi Apostolum: *Habent damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*, quia scilicet per votum, fecerunt cum Christo pactum, fidem illi dantes nunc contra illam, cum marito pacisci volunt, Christique fœdus dissoluere. Addit Apostolus: *Iam conuersa sunt retro sathanam*, quia relicto illo, cui se per continentiam desponderant, sequuntur dæmonem libidinis incentorem ad incestas nuptias inuitantem. Et quidem aliquæ vt sibi ad illas viam sternant, prius luxuriantur cum sponsis quos ambiunt, & hoc vocat Apostolus, *luxuriari in Christo*, hoc est, in iniuriam Christi. Consonat Apostolo Augustinus disertè pronuncians: *In illis qui vouerunt castitatem, non solùm capessere nuptias, sed & nubere velle, damnabile est.*

Licèt verò iuuencularum vota in sæculo non reprobemus, si serio se probent (Non ætas reiicitur florentior, vbi morum est senecta, Theclam non senectus, sed virtus probauit, inquit Ambrosius) Multarum tamen inconstantia etiam post plures castitatis annos comperta, indicat frequentius suadendum, vt aut virum, aut murum eligant, vt se claustris secludant, aut nubant, quia ob sexus infirmitatem multis periculosum est inter consortia & illecebras mundi vouere castitatem.

Hinc illud consilium Apostoli ad adolescentiores viduas, quibus ob habitum coniugii difficilior est continentia: *Volo iuniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse, nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia.* Quasi dicat. Consulo illis ob periculum otiandi, vagandi, impurè viuendi, vt iuuenilis inconstantia coniugii iugo adstringatur, & sic iuris domesticis occupetur, ne cuipiam detur occasio scandali, & maledicti contra eos qui ad castitatis votum sic inconstantes vellent adducere.

Ex his omnibus consulitur Confessarios vt iuuenculas quæ domi debent degere inter suos non facilè permittant edere vota perpetuæ castitatis, ne postea sint in laqueum: nihil tamen vetat, vt de mense in mensem, aut de anno in annum, concedant ad probationem.

Secondo interrogantur an alteri fidem non dederint? Quia qui sciens volensque alteri spopondit, obligandus est vinculo oris sui, tenetúrque implere promissum, nec sine perfidia mortali potest recedere, nisi in casibus à iure permissis, de quibus vide Nauarrum c. 22. Imo si quis fidem

Matrimo

Matrimonij alicui dederit, non tamen iuramento firmarit, si postea alteri fidem iuret, tenetur priori: quia iuramentum posterius cadit in materiam indebitam, & illicitum est, nec ligat. Interim parvipendunt cæci iuvenes fidem etiam iuratam, sufficit promissione ad turpia puellas allectare & deflorare, postea deserunt & despiciunt, cum illarum dedecore, lachrymisque parentum: sicut Ammon cum violasset Thamar, despexit, & exosam eam habuit.

Hoc verò Deus permittit in pœnam levitatis puellaris, vt discant serpenti per os eorum sibilanti non credere, ne instar Euæ decipiantur fallaci promissione, & vt discant se Matrimonio integras conservare. Sic exemplum aliis eas exhibet Deus, quomodo & Dinam violatam ob nimiam levitatem & curiositatem, qua voluit excurrere, vt videret filios & filias regionis alienæ. Sed & ex parte puellarum falsa hæc fides non deest, quæ illaqueant iuvenes ad suam sequelam, alliciuntque ad graves expensas fallaci promissione, postea si opulentior occurrerit conditio, eam captant, non obstante fide & iuramento, sed non sine animæ periculo.

Audi exemplum memorabile. In Saxonia virgo opulenta formoso iuveni Matrimonium spopondit, at qui tenuioris erat fortunæ, diuisque se devoverat, dicens: *Si alteri nupsero, dæmon me in illis nuptiis abripiat.* Post intervallum, animum mutans, alteri nubit, non obstante quod prior eam promissi & imprecationis admoneret. Ipso nuptiali die omnibus convivis ad hilaritatem se excitantibus, ipsa tristior fit solito, vrgente conscientia.

Tandem duo dæmones sub specie equitum adveniunt, & in ædes nuptiales mensámque adducuntur, deinde ad choreas. Vni ex illis honoris causa quasi extraneo, sponsa ducenda iungitur, cum ea aliquoties tripudiat, deinde in sublimi effert, in conspectu parentum & amicorum, cum eorum eiulatu. Altero die amici mœsti sponsam quærunt, vt fortè delapsam sepeliant, & ecce iidem occurrunt, vestes & aurum referentes dicentesque. Non in has res, sed in sponsam nobis à Deo potestas est concessa. Ita Delrio, l. 3. 4. 7. lect. 1.

Tertiò interrogantur, an adsit parentum consensus? Ratio est, quia parentum est, prolibus providere & consulere in hoc gravi negotio. Nam & ratio naturalis docet debere parentes de statu prolis satagere, illisque obtemperandum esse, & consilio eorum vtendum hac in re. Scriptura veteris & novæ legis hanc curam delegat parentibus. Apostolus: *Qui Matrimonio iungit virginem suam, benefacit, &c.*

Ecclesiasticis vero: *Filiæ tibi sunt, serua corpus illarum, & non ostendas faciem hilarem ad illas. Trade filiam, & grande opus feceris, homini sensato da illam.* Hinc Abraham Genes. 24. vbi nubilem Isaac attigit ætatem, mittit fidelem domus suæ Oeconomum Eliezer, illi desponderet vxorem. Et laudatur Isaac tanquam filius obediens, quod totam hanc curam Patri deferat, nihil disputat quod è longinquo adducatur, cum non deesset quam posset eligere è multis, quas suis oculis lustrarat.

Non etiam contendit ipse proficisci, vt eligat, sed patris directioni, & illius qui mittebatur fidelitati se committit. Ideò vt obedientiæ exemplar illum proponit S. Ambros. laudans illud puellæ apud Euripidem responsum: *Sponsalium quidem meorum Pater curam subibit, hoc enim non est meum.*

Ambr. libro de Abraham

Sic Catullus in Epithalamio, alloquens puellam vt assentiatur voluntati parentum, dicit lepidè.

Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est.
Tertia pars Matri data, pars data tertia Patri.
Tertia sola tua est, noli pugnare duobus.
Qui genero sua iura, simul cum dote dederunt.

Itaque inuitis parentibus contrahere, ordinariè est graue peccatum, ob irreverentiam & iniuriam patriæ potestatis. Grauiter Esaü offendit & contristauit parentes, duas sine eorum assensu ducens vxores. Et infœliciter cedere solet filiis hac in re in pœnam peccati. Aliud est, cum quis Religionem ingreditur: quia tunc non tam cum parentibus (qui solent obicem inicere) quam cum Deo consulendum. Si vocet oriens, non attendas ad occidentem, si vocat magni consilij Angelus, noli aliena consilia præstolari: *sine mortuos sepelire mortuos suos*, tu viam vitæ ingredere. Sufficit verò parentum consensus interpretativus. Sic Tobias absens ducit vxorem, & Iacob peregrinus apud Laban.

Si verò non adsit consensus, ratum tamen est Matrimonium, vt definit Trident. sess. 24. cap. 1. quia illorum consensus etiam iure naturæ sufficit, quorum est onera Matrimonij ferre: hoc autem non parentum est, sed coniugum: & licet peccent contra obedientiam, dum de Matrimonio decernunt, de re tamen sua, & non aliena disponunt.

Grauissimè verò monendi sunt parentes, ne metu graui, minis, verberibus, in electione status cum prolibus agant. Nec ad nuptias cogant, quæ statum eligent castitatis, nisi Dei iram vindicem in se velint accersere, neque ad castitatem importunè vrgeant, quæ nubere volunt. Exinde enim in Religione & Claustris tot infausta, tot scādala & apostasiæ, quia plures irrepunt non à Deo vocati, sed à parentibus intrusi, vt spem hæreditatis amplioris aliis prolibus parent, aut cæco alio affectu.

Denique si connubia eligant, non ad placita sibi, prolibus autem ingrata, impellant, quia magna opus est libertate, cum de vinculo insolubili agitur, & ad tot onera ferenda opus spontaneo amore, tam vxor, quam hostis dicenda est, quæ inuita nuptui datur. Eheu quot malorum origo est parentum importuna potestas, & malesuada voluptas colligans filias cum exosis maritis!

Mihi contigit in variis locis hac de re casus lachrymis dignos audire. Quædam fassæ sunt, se per plures annos à maritis ita fuisse aversas, vt nec se attingi paterentur ad Matrimonium consummandum: exponebāt interim eos certo turpitudinis periculo. Quædam cùm parentum voluntati non possent refragari, resoluebant secum: Si opus sit huic viro mihi exoso iungi, cogitatione alio perfruar.

Sicque in congressu maritali ad alium affectum, cogitationémque convertebant. Cùm quodam vrgerem, an non interrogata fuisset à Ministro assistente, num in illum virum consentiret? An non saltem tunc asseruerit se consentire: Respondit se verbo quidem asseruisse mentem tamen quantum in se erat, alio devertendo. Nec defuit quæ tandem veneno maritum & infecisse, & interfecisse, fassa est. Denique, quam, multæ hanc ob causam, adulterio Matrimonia polluerunt? sic discite, ô infausti parentes non abuti patria potestate, liberos morosè premendo, opprimendo, perimendo, vósque ipsos, dum tot periculis salutem eorum exponitis, quæ quidem in caput vestrum retorquentur.

Quartò, dextræ cōtrahentium iunctæ sacra stola colligantur, in symbolum fidelitatis, & vinculi insolubilis, quo vi Sacramenti in Christo copulantur. Est Matrimonium insolubile ob vnionem significatam Christi cum Ecclesia, per amorem & vnionem hypostaticam in humanitate assumpta. Stola autem symbolum humanitatis Christi est, quam tanquam vestem & stolam sibi adstrinxit, & nos per illam, sic verò adstrinxit, vt nunquam dimiserit. Hanc significationem Matrimonio Christiano inserens, vult coniugum corpora animósque ita vniri, vt quoadiu spirant non dividantur, dicens in illius institutione: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Hæc omnia stolæ collatio mysticè repræsentat.

Vnde sic colligati, mutuum consensum exprimunt: & iuramento solemni, in præsentia Dei & Angelorum, asserunt per fidem quam Deo debēt, per baptismum quo in Christo regenerati sunt, per partem quam cum electis expectant, se mutuam fidelitatem tam cordis quam corporis, tota vita inviolabilem, adseruaturos quocumque in statu, simulque auxilium, bonorum communicationem protectionem, sibi compromittunt, quæ olim per pallium quod vir suprà coniugem extendebat, designabatur, vt colligitur Ruth. 3. Vtinam huius iurisiurandi sæpius coniuges meminerint.

Vtinam non se periurij reos coram Deo sistant, & in caput suum damnationem accersant: dum opere vel corde mœchantur, vel desponsatas deserunt, repudiant in desperationem & perditionē adigunt. Per hanc fidem datam fit, vt mulier potestatē corporis sui non habeat, sed vir, & vir potestatem corporis sui non habeat, sed mulier, vt dixit Apostolus.

Huius iuramenti & potestatis sibi mutuò datæ per illud, memores fuere vir ille & mulier, de quo in Prato spirit. cap. 189. Mercator quidam naufragium passus omnium rerum suarum, divina providentiā incolumis evaserat.

Vbi

Vbi domum appulit, à creditoribus carceri traditur omniaque ad vxoris vsque vestes diuenduntur. Hæc omni ope destituta mœrebat, quod nec viro panem suppeditare posset. Cum quadam die in carcere mariti sortem defleret, accessit diues quidam incarceratis eleemosynam largiturus, mulieris specie captus est. Dicitque custodi, vt adducatur ad se.

Venit illa eleemosynam sperans, narratque mariti infœlicem sortem: at ille: Vis hac nocte mihi iungi, eximam te angustiis, & creditoribus satisfaciam? Cui mulier casta & fidelis. Domine intellexi Apostolum dicere: *Mulier corporis sui potestatem non habet, sed vir*, remitte me ad maritum, quod iusserit, peragam. Regressa, narrat marito rem. At ille non se hac occasione abripi passus est. Ait ergo lachrymans dilectæ coniugi. Vade ô Soror, dic ei nos spem figere in Iesum, qui suos non deserit, mortemque potiùs obire nos paratos, quam eum offendere. Renunciat illa mariti responsum, rubore perfundens virum castitati suæ insidiantem.

Nec verò Christus defuit spei illorum. Nam per id temporis latro etiam carcere detentus, viri mulierisque colloquium audiens, compunctus in se dixit: Ecce hi pudicitiam: Deúmque pluris faciunt, quàm pecuniam vitámque. At ego quid faciam qui de Deo nunquam cogitaui, tot homicidiorum auctor? Vocat ergo eos, & dicit: Ego scio me ad mortem damnatum, audiensque pudicum vestrum consilium, compunctus sum: pergite ad talem locum, & fodite, pecuniam reperietis, vt debitum persoluatis, & orate vt ego inueniam misericordiam. Post paucos ergo dies latro occidatus est, & mulier pergens ad locum, pecuniam reperit, & paulatim satisfaciebat creditoribus, vt existimarent pecuniam ab ea mutuo accipi. Hæc ibi.

Quintò, non solùm dextræ coniunctæ colligantur, sed etiam in Sponsæ digito annulus inseritur; vt hoc pignore sacro dilectionis mutua sic corda iungantur & obsignentur, vt nullus amori extraneo accessus detur, nullúsque odio locus. Etenim & huius rei symbolum est, quòd quarto digito sinistræ manus annulus hic imponitur, qui & annularis, digitus fidei, digitus cordis, nuncupatur. Tradunt etiam ab illo neruum quendam tenuissimum, venámque sanguinis ad cor pertingere, Aulus Gellius, Macrobius, Plinius, Isidorus, & alij. Neque verò mos annulum exhibendi in nuptiis recens est, cùm & apud Hebræos vsitatus fuerit, Græcos, ac Romanos, apud quos ciues vtebantur aureo, libertini argenteo, serui ferreo, teste Isidoro. Neque solùm in vsu erat Signatorius aut Honorarius annulus: sed & maximè Sponsalis ac Pronubus. Apud Hebræos annuli vsus colligitur ex multis Scripturis. Nam Thamar dixit Iudæ: *Potitur quod vis, si dederis mihi arrhabonem. Ait Iudas, quid pro arrhabone vis dari? Respondit, annulum tuum.*

Iterum cùm de fabrica tabernaculi agitur, ad quam monilia, aurum, argentum: byssus, afferebantur: inter cætera etiam annulos oblatos, testantur Scriptura Exod. 25 & Isaiæ 3. minatur Dominus se ablaturum à filiabus populi sui monilia, mitras, discriminalia, annulos. Inter Christianos verò iam ab initio vsitatos annulos, testatur Clemens Alexandrinus, docétque quo signo Christianorum annuli forent sculpendi: *Sint nobis signaculo, Columba, Piscis, vel Nauis, quæ celebri cursu à vento fertur, vel Lyra Musica, quâ vsus est Polycrator, vel anchora, quam insculpebat Seleucus: & si sit piscans aliquis, meminerit Apostoli & puerorum, qui ex aqua extrahuntur. Neque idolorum imprimendæ sunt facies, quibus vel solum attēdere, prohibitum est, sed nec ensis vel arcus: iis qui pacem prosequuntur, nec locula, iis qui sunt ordinati & temperantes.* Sed apud Christianos, teste Baronio, vsus olim fuit, vt in annulo sponsali, sculperetur signum mutui fœderis & concordiæ, hoc est *dextra simul iuncta*, quia porrectione dextræ, apud omnes ferè nationes ea fides spondere solita est, & coniunctione manuum (ex qua efficitur numerus denarius) perfecta animorum consensio aptè exprimitur. Plura ea de re vide apud Baronium ad Christi annum 57.

Sed & annuli pronubi vsus satis ex eo probatur, quod adhuc aliqui sacri Ecclesiæ habeantur. Nam Coloniæ reseruatur annulus S. Vrsulæ aureus opere simplici, quo eam sibi Conanus Gallus Britaniæ Præfectus, nondum à paternis abductum laribus desponsaret, sed illa virginitatem amans, fugiensque sponsum, ex maiori Britannia fœlici naufragio Coloniam appulit, cum virginum cohortibus, vbi Christo fidem datam, coniugiumque per castitatem cum illo initum, sanguine suo sanxit.

Annulus quoque quo S. Ioachim Annam Mariæ Parentem sibi coniunxit, seruatur Romæ apud Sanctimoniales sanctæ Annæ: éstque argenteus, & rudis, cum cristallina gemmula, maculis circumgentibus nigris, in medio pellucida, ex qua imago, veluti è speculo resilit, quo hebetes & caligantes oculos quibus admoueri solet in festo sanctæ Annæ, plurimum iuuari tradunt.

Seruatur & Perusij in Italia, in templo Sancti Laurentij, summa veneratione: & populorum concursu, annulus quo B. Ioseph Mariam desponsauit, éstque miraculis clarus, à Clusinis ad Perusinos diuina prouidentia delatus: historiam describit eleganter Ioannes Baptista Laurus Perusinus. Hunc annulum sæpius se spectasse mihi asseruit Clariss. I. V. D. Ioannes Baptista de Niuis Illustrissimi D. P. Aloysij Carafæ Nuncij Apost. ad Germaniam, Auditor Generalis, sed non posse dignosci ex qua materia sit, non enim ex argento aut auro, sed ex lapilli alicuius genere est. Solent verò Matronæ conflatos ex ebore annulos, Perusium mittere, attactu illius consecrandos in partu pro futuros, de quo sic Baptista Laurus: *Ego quoque Romæ abhinc quadriennio, Principum aliquot fœminarum rogatu, annulos ex ebore conflatos Perusiam transmisi, curauique attactu nostri, quasi diuinam ex eo hausturos indolem, consecrari: eo quod asserent, partem propinquas mulieres difficili nixu se excrucientes, si hos annulos digito gestassent, sublenari.*

Annulus quoque iste sacratissimus Deiparæ reconciliandis coniugum dissidentibus animis, mirè prodest, cuius rei gratia, plures voto adstricti, se Perusium conferunt, & fructu domesticæ pacis fruuntur eliminata discordia. Denique multi à Dæmonibus vexati & obsessi ad aram sacram, vbi hic annulus seruatur, confugientes, liberati sunt.

Nec hoc silendum, quod cùm nobilis & Regij sanguinis fœmina nomine Vualdrada præcipiti pietate, dum ei gemma spectanda exhiberetur, manu eam accepisset, & digito annulari inseruisset, illum protinus digitum exaruisse in pœnam temeritatis. Quæ res in populi concursu contigit, dum adhuc Clusij existeret. Nec mirum tibi videatur, tanta in veneratione illum haberi, quandoquidem annulus pronubus, humanæ fœlicitati auspicium dederit; quo Maria hortus conclusus, fons signatus, porta Cœli, soli æterno Principi peruia, fuit obsignata, & tradita Iosepho virginitatis socio, & consorti. De hoc annulo sic quondam lusisse fertur Vrbanus Octauus, modo in Seda Petri agit, dum adhuc S.R.E. Cardinalis foret,

Imbriferis arcus fulgens in nubibus, Orbem,
Effera diluuij damna, timere vetat,
Sic Deus omnipotens voluit Deus annulo maius.
Est tibi, quem supplex Vrbs Perusia colit.
Is gemino constans arcu, fœlicior index.
Nam peragit Virgo nupta salutis opus.
Virgineo terra contingens fœdere Cœlum:
Hac duce, non pelagi, non stygis vnda nocet.

Cæterùm, cum Sponsus Sponsæ annulum tradat in digito cordis, (ex quo neruulus in cor deriuari anatomia Medicorum obseruauit) frequenter illum attendat Sponsa, oculumque mentis non debet ab illo dimouere: sicut nec oculis corporis expositum, faedè obliuioni tradit. Meminerit ergò amoris cordatissimi, ad quem se obstrinxit, & illius aspectu resuscitet gratiam in coniugio datam, nec obliuiscantur benedictionis illi annulo datæ à Sacerdote Christum repræsentante, quæ sic habet: *Benedic Domine, hunc annulum, quem in tuo nomine benedicimus, vt quicunque eum portauerit, in tua pace consistat, & in tua voluntate permaneat, & in tuo amore viuat, crescat, & senescat, & multiplicetur in longitudinem dierum.*

De Benedictione Sacerdotali.

POst interrogationes, stolæ colligationem, annuli traditionem, mutui consensus expressionem coniugibus benedictionem impertitur Sacerdos, in qua benedictione legi solet Psalm. 127. *Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis eius, &c.* Qui quidem Psalmus, quoniam bona Matrimonij insinuat, paulò latius à nobis explicandus est.

Primò incipit: *Beati omnes qui timent Dominum*, quia initium omnis boni timor Domini est: *A timore tuo Domine, concepimus, & parturiuimus spiritum salutis inquit Propheta.* Timor autem ille sanctus in hoc elucescit, si sollicite quis illi

AA a placere

cunditati contraria esset, tamen quanto magis opprimebantur, tantò magis crescebant. Vnde dicit August. 18. Ciu. c. 7. *Crescebant Hebræi diuinitus fœcundata eorum multiplicatione.*

Diodor. l. 3. c. 4.

Mirabilis certè fœcunditas in genus humanum prouenit, ex prima illa benedictione Domini: *Crescite, & multiplicamini, &c.*

Vnde ex tribus Noë filiis 250 annis in tantum propagati sunt homines, vt Diodorus Siculus doceat Ninum (qui regnare cœpit sub annum 350. à diluuio) eduxisse contra Bactrianos, peditum decies septies centena milia, & equitum ducenta milia.

Sed parum est filios producere, nisi benè moratos, ideò dicitur coniugij benedicti fructus fore instar vuæ suauium, Mali enim filij sunt vua acerba dentibus patrum suorum, quibus obstupescunt, & torquentur. De bonis autem filiis attende quod sequitur.

Quartò subdit: *Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ.* Hoc donum Dei est, circa se videre proles quasi nouas plantulas oliuarum, ductiles, delectabiles, virentes, & bonæ spei: illasque alere, irrigare, & si quid curuum sit, erigere, manu ducere, vt frondes, flores, fructusque suaues parere tandem possint, oliuas, & oleum, hoc est pacificos, frugiferosque mores, quibus parentes Deusque oblectetur. Cùm autem dicit filios hos in circuitu mensæ conspici, indicat maritum qui benedictione matrimoniali frui vult, non debere frequentare symposia, popinas tabernas, ibique sua prodigere: sed potius panem suum cum pueris, & vxore diuidere, illos in circuitu mensæ alere, cum eis quandoque animum relaxare. Sic Iob dicit: *Omnipotens erat mecum, & pueri mei in circuitu meo.*

Hæc quoque allegoricè Christo competunt, cuius vxor Ecclesia fœcunda est, *Quasi vitis, quæ extendit palmites suos vsque ad mare, & vsque ad flumen propagines suas.* Filij eius sunt quasi nouellæ oliuarum in circuitu mensæ, quam sponsus suus struxit, virtute cuius irrigantur, & fœcundantur, vt abundans oleum bonorum operum, gratiæque pinguedinem per odoriferam conuersationem possint producere.

Quintò deinque cùm repetens benedictiones iam dictas dixisset: *Ecce sic benedicetur homo qui timet dominum.* adiecit & hanc finalem: *Benedicat te dominus ex Sion, vt videas bona Hierusalem omnibus diebus vitæ tuæ. & videas filios filiorum tuorum pacem super Israël.*

Quæ quidem benedictio, vel terrena, temporalis, vel cœlestis, spiritualis, & æterna intelligi potest. Temporalis quidem, & terrena erit, hoc sensu: Ex cœlesti Sion Deus sic te benedicat, vt non solùm priuatam familiæ fœlicitatem experiaris, sed & publicam ciuitatis tuæ ac Patriæ, vt eius statum videas tempore vitæ tuæ florentem, & pacificum, sine turbine bellorum, sine vastitate, & procella afflictionum publicarum, bonis omnibus circumfluentem: ita vt quisque sub vite, & ficu sua illis, quæ Deus de cœlo dedit, compage gratias agens fruatur, & comedat cum quiete. Spiritualis autem, & æterna hoc sensu erit. Benedictionem, & hanc postremam post omnes temporales dictas impertiatur tibi Dominus, qui ex Sion siue ex specula æternitatis omnia contemplatur ab æterno, vsque in æternum prouidentiam, & misericordiam extendens: vt scilicet perducat te ad bona illa cœlestis, & supremæ Hierusalem, quæ piis, & timentibus se, sunt reseruata, quibus fruaris omnibus diebus vitæ tuæ. Quæ cùm futura sit post hoc sæculum immortalis, opto, vt & æternum illis bonis perfruaris, & illa in Sion bona contempleris, quæ hic oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt.

Et postquam ad bonam senectutem perduxerit te in hoc sæculo, ita vt filios, & nepotes tuos felici iucunditate conspexeris: tandem ad pacem illam æternam Israëlis siue populi electi videntis Deum, perpetuo tibi donet, ad pacem inquam, illam imperturbabilem, quam nomen *Hierusalem* importat, quod interpretatur, *Visio pacis*, nomen quoque *Israël* quod idem est ac *videns Deum.*

Has itaque benedictiones iuuat explicare coniugatis, vt non solùm opibus, & fœlicitati terrenæ, & externæ inhient, sed & maximè fœlicitati, ac paci internæ, ac bonis æternis, ad quorum participationem filios se debere generare agnoscant.

De Conuiuiis Nuptialibus.

IAm olim conuiuia in nuptiis celebrari solita, constat ex Genes. 29. vbi Laban cùm traderet in vxorem Rachelem filiam, *Vocatis amicorum turbis ad conuiuium fecit nuptias.* Apud autem hæc conuiuia exercebantur cum timore Dei, vt dicitur Tob. 9. Sed Atheneus conuiuij nuptialis dans causam, dicit: *Moribus, & legibus scitum est. vt in nuptias epulum fiat, tum nuptiales Deos vt veneremur, tum vt pro testimonio id sit conuiuiis, quod nuptiæ placeant suæ nuptiæ.* Verùm hæc passim in luxum, & abusus indignos Christianis excreuerunt, Tunc quidlibet licitum videtur. Quis enumeret grauissima mala, quæ quotidie conuiuia nuptialia vltra omnes limites Christianæ modestiæ exundantia pariunt? Bacchus illis præsidet, & Proserpina, furiæque infernales cum tædis suis ardentibus; non solùm ebrietates, sed & rixæ; homicidia, sanguinis effusio, dissolutionesque grauissimæ passim ex illis oriri cernuntur. Vide Chrysost. in Gen. c. 29.

Sed has dissolutiones quandoque vltio diuina à tergo cōsequitur, paucis id exemplis comprobemus. Agebantur Qualenses in Lubica nuptiæ, aderatque frequens vtriusque sexûs multitudo choreas ducens. Et ecce ignis ignota origine locum inuadit, & 180 vtriusque sexus perempti sunt, soli sponsi nudi è lecto euaLere. Vnde & prouerbio locus datus, *Nuptiæ Qualenses* Nempe Sponsi ritè suscepto sacramento, in gratiæ statu existebant, vnde eis diuinus fauor affulsit, alij in peccatis hærentes, diuinamque irritantes clementiam dissolutionibus suis, vltioni fuere obnoxij. Testis est Albertus Crantzius, & Maiolus colloq. 4. art. 144.

Alexander tertius Scotorum Rex, cum tertio sibi vxorem desponderet iam senex, Druydam Comitis filiam, & noctu festum celebraretur, vidit cum aulica familia, mortuum in fine choreæ carnibus exutum saltantem. Quod cum Rex cæterique aduerterent, attoniti primùm substitere, deinde omnem aduersati, non solùm nunc, sed & imposterum nuptiales iocos dimiserunt. Nec inaniter hoc visum est nam eodem anno Rex equo insidens, excussus, & occisus est. Inde etiam clades, & seditiones ortæ, quæ florentissimum alioqui Regnū euerterunt. Contigere hæc anno 1250. Ita Hector Boetius in Scotiæ Annalibus.

Audi & aliud infaustum. Celebrantur in aula Regis Galliæ Caroli sexti Nobilis cuiusdam nuptiæ, Rex recreandi animi gratia (erat enim mente paulisper læsus) cum quinque aliis, nocturno ludo in cœnaculum prodit, vultu in Leonini oris imaginem personato, reliquum verò corpus delibutum pice, & multo lino depexo, ac in villos confecto, ita connexo, vt hispidi portenti speciem gereret. sic fit chorea, & spectaculum ad quod tota regia concurrit. At Ludouicus Aurelianensis, frater Regis, volens Carius rem inspicere, faciem propius admouit: ex qua scintilla in Regem incidens, in omnes offusa flamma, repentinum conciuit incendium. Rex fuit seruatus, vxoris Biturigis veste caudata, fluxaque, quâ inuolutus est, antequam flamma iam lambens, ad viuum corpus pertigisset quatuor miserè vstulati perierunt, quintus in propinquam promicellam ruens aqua, & vino se perluens salutem inuenit.

Belfor. in hist. Paul. Æmil. & alij.

Altera adiungi potest solemnitas Matrimonij, traductio Sponsæ in domum Sponsi, quæ repræsentari solet in Ecclesiæ Christiana quibusdam in locis dum ad oblationem sacram inter officia diuina procedunt, Sponsus, & Sponsa, & vtrius parentes. Deducitur autem Sponsa à duobus iuuenibus sibi proximis consanguineis: deinde reducitur, & suscipitur à duobus consanguineis, vel propinquis Sponsi quadam valedictione suis parentibus facta, per osculum datum significata. Et his ceremoniis significatur transire in potestatem viri, vt ei adhærescat relicto etiam, si necesse fuerit, patre, & matre, simulque traduci in eius familiam nomen illius titulosque honoris, ac prærogatiuas familiæ illi communicatas, participando.

Neque noua est traductio solemnis sponsi in domum sponsæ, nam & quid simile indicatur Genes. 24. dum de Isaac dicitur, quod Rebeccam sibi desponsatam, & adductam per Eliezer, *Introduxit in tabernaculum Saræ matris suæ,* vbi notant aliqui sponsam olim ductam fuisse in tabernaculum, vel cubiculum socrus suæ, vt significaretur, quod nouella sponsa esset futura materfamilias, ex qua liberorum, successionis, & familiæ filum produceretur, & propagaretur; quodque ipsa in pari honore, & gradu futura esset apud domesticos, quo fuerat sponsi mater. Et aduertunt Interpretes, seorsum à viris habitasse vxores apud Hebræos. Vnde dicitur in tabernaculum matris, non verò patris introducta sponsa. Sic & Rebecca, cùm apud parentem suum existens, in aures aureas accepisset ab Eliezer, dicitur cucurrisse in domum matris suæ, vt nunciaret quæ audierat. Ex quo colligitur, alia habitacula virorum, alia mulierum fuisse, seorsum enim Gynecæo mater cum puellis degebat.

LECTIO V.

De Matrimonio spirituali.

1. *Docet quale sit Matrimonium animæ cum Christo.*
2. *Illud Matrimonium perfici per votum Castitatis.*

PROPOSITIO PRIMA

IN *Ecclesia & anima fideli reperitur coniugium spirituale cum Christo.*

Colligitur id ex Apostolo dicente ad Corinthios: *Despondi vos vni viro Virginem castam exhibere Christo.* Quæ verba veritatem desponsationis indicant cum Christo sponso, siue loquamur de Ecclesia in genere, siue de anima in particulari. Vt autem has nuptias intelligas, explico singulas nuptiis carnis correspondentia.

1. Cor. 11.

Primo ergo aduerte, hanc desponsationem fieri per fidem, spem, & charitatem, dicente Augustino: *Virginitas mentis est integra fides, solida spes, sincera charitas.*

13. in Ioan.

Secundò, Paranymphi harum nuptiarum illi sunt, qui animarum saluti insudant. Agnoscit se Paulus Paranymphum, dum dixit: *Despondi vos*, quasi dicat: Ego Paranymphus sum harum nuptiarum spiritualium, non sponsus, non ambio mihi sponsam, sed Christo & Deo, illius gloriæ incumbo, illi cupio vos exhibere & iungere, puro & casto matrimonio. Ipse enim sponsus est, ego tantùm sponsi amicus, sponsæ custos & ductor, ideóque illi animas vestras mihi commissas adorno introducendas tandem ad futurum thalamum, tanquam sponsas virgines, hoc est integras in fide, spe, charitate, ideóque nuptiis æternis aptas.

Tertiò, aduerte differentiam: In nuptiis enim mundi sponsæ post nuptias non manent virgines, at Christi sponsæ quasi priùs virgines non fuerint, post nuptias cum Christo virgines fiunt, hoc est, fiunt in fide purissimæ, in spe & charitate integræ, in moribus incorruptæ, ob hæc enim Ecclesia & anima dicitur virgo. Et hoc vult Apostolus, dum Corinthiis etiam coniugatis dicit: *Despondi vos virginem castam exhibere Christo.* Audi Bernardum, *Propter Æthiopissam Filius De longinquo venit, vt sibi illam desponsaret. Moyses quidem Æthiopissam duxit, sed non potuit eius mutare colorem: Christus verò quam adamauit ignobilem adhuc, & fœdam, gloriosam sibi exhibebit Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam? Vnde tibi, ò humana anima, tam inæstimabilis gloria, vt illius sponsa mereris esse, in quem desiderant Angeli prospicere.*

Quartò cùm desponsatio hæc fiat per fidem spem & charitatem, & velut per hunc contractum: *Eris mihi in populum, & ero tibi in Deum* (sicut & in nuptiis dicitur: Accipio te in meum: accipio te in meam) meritò vocatur anima meretrix, & adultera, quando consentit infidelitati, & peccatis, quando admittit suggestiones dæmonis, illiusque obsequitur voluntati. Audi Origenem, *Si susceperis, o homo, in cubili animæ tua adulterum diabolum: si spiritus inuidiæ superbiæ, impudentiæ, ingressus fuerit, & receperis eum, delectatusque fueris in his quæ suggerit, meretricatus es cum eo.* Consequenter dicendos esse lenones Sathanæ, qui ad peccatum alios pertrahunt prauis consiliis, & suggestionibus, quique ad hæresim peliciuntur prauitate doctrinæ. Hi enim sponsam surripiunt Christo, & Sathanæ constuprandam tradunt.

Bern. ser. 2. Dom. post Epiph. Aug.

Quintò in hoc matrimonio annulus datur, ornamentaque sponsalia, de quibus Ezech. 16. *Vestiui te discoloribus, & calceaui te Hyacintho, & cinxi te bysso, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum. Et dedi in aurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo.* Quo omni ornatu, virtutes variæ, donáque Spiritus S. designari possunt quibus anima à Christo decoratur, vt fiat Sponsa. Additur verò: *similam, & mel, & oleum comedisti, & decora facta es vehementer nimis; & profecisti in Regnum.* Etenim desponsatio ista, etiam facit communia vtriusque coniugis bona, ideo sponsi Christi bona communicantur Ecclesiæ, animæ fideli. Nam quia sponsus est Rex, sponsam animam facit Reginam, licet serua sit, vilis, & pauper, fit socia mensæ, socia thalami, & bonorum omnium. An non audis? *Astitit Regina à Dextris tuis in vestitu deaurato.* Quæ nunc pannoso vestitu, ac seruili habitu vilis putatur, nunc in regno Cœlorum Regina, & nobilis Regi adstans reperitur, inquit Basilius.

Sextò, etiam in his nuptiis conuiuium reperitur, quod prandium vocatur, & à cœna, ita distinguit Bernardus, animam alloquens: *Iam desponsata es illi, iam nuptiarum prandium celebratur, nam cœna quidem in sero paratur: sed ibi vinum non deficiet, inebriabimur enim ab vbertate domus Dei, & torrente voluptatis eius potabimur. Paratū est profectò illis nuptiis flumen vini lætificantis cor, si quidem fluminis impetus lætificat Ciuitatem Dei. Hæc ille Dom. 1. post Epiph.* Est ergo prandiū in gaudio interiori animæ, quæ se tanto sponso desponsatam agnoscit: Cœna erit in gloria, in gaudij illius cōsummatione. Quo verò magis crescit amor charitatis, eo magis perficitur desponsatio hæc, & concupiscentia hæc, & connubium. Tunc enim & maior fit vnio cum Deo, & nuptialibus bonis, ac gaudiis diuinis fruitur anima. Quid enim aliud amor charitatis est, nisi conspiratio, & conformitas humanæ voluntatis cum diuina, ex qua oritur communicatio, & familiaritas, & vnitas cum Deo? Oritur & gaudium internum, animæque quies in centro. Audi Bernardum sermone 38. in Cantica. Talis conformitas maritat animam verbo, cùm cui videlicet similis est per naturam, similem nihilominus ipsa se exhibet per voluntatem, diligens sicut dilecta est. Ergò si perfectè diligit, nupsit. Quid conformitate hac iucundiùs? Quid optabilius charitate, quâ fit vt humano magisterio non contenta, ô anima, fiducialiter accedens ad verbum, verbo inhærens, verbum familiariter percuncteris, consulasque de omni re. Verè spiritualis sanctique connubij contractus est iste. Parum dixi contractus, complexus est, vbi idem velle, & nolle vnum facit spiritum de duobus, quæ enim inter sponsos alia connexio præter amari, & amare? Quæ ergò amat, & aliud nouit nihil, sponsa est. Hæc Bernardus.

Septimò, ex illa desponsatione pulchræ concipiuntur proles. Has describens Origenes, dicit: *Dum anima adhæret sponso, & audit verbum eius, & ipsum complectitur, sine dubio, ab ipso semen suscipit, sicut ille dixit; De timore tuo Domine in vtero concepi, & parturiui spiritum salutis. Inde nascetur generosa progenies, inde pudicitia oritur, inde iustitia, inde patientia, inde mansuetudo, & charitas, & omnium virtutum proles veneranda.* Sic è contrario si sponsum anima deseruerit, & Sathanæ se adiunxerit per fornicationem spiritualem, semen pessimum suscipit, ex quo omne vitiorum genus concipitur, & oritur.

Orig. in 25. Num.

PROPOSITIO SECVNDA.

EST *& ista desponsatio spiritualis specialiter per statum castitatis.*

De hac sic loquitur Diuus Augustinus, tract. 9. in Ioan. *Qua virginitatem Deo vouent, licet ampliorem honoris gradum in Ecclesia teneant, tamen sine nuptiis non sunt: nam & ipsa pertinent ad nuptias, cum tota Ecclesia in quibus Sponsus est Christus.* Explicemus ergò particularius desponsationis illius circunstantias, & cæremonias, illarumque significationes: & comparationem ineamus cum nuptiis terrenis, nuptiarum harum spiritualium.

Primò igitur, sicut sponsa contrahens dicit: *Accipio te in meum*, & exinde totum amorem, & seipsam tradit marito: ita & qui castitatem vouet, Christo totum amorem & seipsum consecrat, & obligationem habet viuendi secundùm eius voluntatem, sicut sponsa obligationem habet erga maritum. 2. Sicut sponsus in suam protectionem sponsam accipit; eique familiaritatem & communicationem exhibet: ita & Deus protectionem assumit sibi vouentium, illisque communicationem, ac familiaritatem non denegat si voto, & vocationi respondeant, illis sapientiæ sua dona impertitur.

Hoc aliquando in visione ostensum fuit B. Gregorio Nazianzeno. Cùm ipse iuuenis castissimus Athenis studiis vacaret, vidit per soporem sedenti sibi, & legenti duas decoras fœminas ad dexteram, & sinistram consedisse. At ipse castitatis instinctu, inspiciens eas oculo toruiore, quænam essent & quid vellent, percunctatur. Familiariter verò ipsum complectentes aiunt: *Ne molestè accipias iuuenis nota tibi, & familiares sumus: altera ex nobis Sapientia, altera Castitas dicitur, & missæ sumus à Domino tecum habitare, quia iucundum nobis tuo corde habitaculum præparasti.*

Similes habes de Laurentio Iustiniano. Hic cùm annum ageret vndevigesimum, qui ætatis fluxus lubricus esse solet, apparuisse ei dicitur Dominus Iesus specie Virginis, cuius splendor Solis splendorem facilè superaret, vultuque placidissimo hæc ei dixisse: *Cur adolescens cor tuum effundis, & pacem sectando te ipsum per multa spargis? quod quæris penes me est*

ergo

apparuiſſe ei dicitur Dominus Ieſus ſpecie Virginis, cuius ſplendor Solis ſplendorem facilè ſuperaret, vultûque placidiſſimo hæc ei dixiſſe: *Cur adoleſcens cor tuum effundis, & pacem ſectando teipſum per multa ſpargis? Quod quæris penes me eſt. Ergo ſi me ſponſam accipere decreueris, pacem hanc certiſſimè polliceor.* Ille tantâ pulchritudine, tamque magnifico promiſſo delectatus, quæſiuit quod ei nomen, quod genus eſſet? Tum illa: *Ego ſum Dei ſapientia, quæ ad homines reformandos humanam formam indui.* Cùm ergo adoleſcens reſpondiſſet, ſe eam libentiſſimè accipere, dato oſculo læta abſceſſit: ipſe verò non multò poſt, in Monaſterium ad oblatas ſe contulit nuptias.

Tertiò, cæremoniæ exteriores, quas Eccleſia adhibet, dum virgines caſtitatis votum emittunt, hanc deſponſationem rectè indicant: velum enim eis ſolet imponi, ſicut & olim in nuptiis, velum flammeum dictum gerebant puellæ, quo obtegebantur. Hinc verbum *Nuptiæ*, à verbo nubere, quod idem eſt ac velare, quia ergo Chriſto nubunt, ideò velantur. Sic Rebecca cùm ducta fuit in ſponſi ſui Iſaac domum, velo ſe ornaſſe legitur Gen. 24. Et ſponſa in Canticis inter iniurias quas à cuſtodibus noctis ſibi illatas conqueritur, velum ſibi ablatum commemorat. Nam licet Interpres noſter, *Pallium* nominet, originale tamen Hebræorum vtitur nomine etiam ſignificante velum ſericum. De hoc velo agit Tertull. lib. de velandis virginibus: *Vera virginitas*, inquit, *ſemper timida oculos fugit, confugit ad velamen capitis, quaſi ad galeam contra ictus tentationum, contra iacula ſcandalorum, contra ſuſpiciones & ſuſurros.* Significare etiam poteſt illud velum debere operiri Virginem, tanquam imaginem Dei ſpecialem, eius ſigillo inſignitam, & ab eo ad perfectionis decorem, penicillo cæleſti perducendam, vt ergo imago iſta à Chriſti ſponſa reformanda, terreno puluere nequaquam aſpergenda deſignetur, velo obuoluitur. Adde hoc eſſe ſeruitutis perpetuæ ſymbolum, vnde in illius ſuſceptione ſolent virgines canere: *Suſcipe me ſecundùm eloquium tuum, & viuam, & non confundas me ab expectatione mea.* Velum verò illud ſolet benedici, in ſignum benedictionis, quam Chriſtus ſponſus his nuptiis impertitur, qui etiam à ſe velum hoc imponi, miraculis quandoque demonſtrauit.

Pſal. 118.

Illuſtre exemplum eius rei habemus in vita ſanctæ Aldegundis. Hæc vrgebatur à parentibus nobiliſſimis, vt nuberet Principi, Angliæ Regis filio. Dies nuptiarum iam decreta erat, ipſa licet diſſentiente. Ea nocte quâ adueniebat Princeps, è domo paterna ſeſe ſurripit, in ſyluam Malbodium nuncupatam perrectura, vt ibi lateat. Quæritur puella à domeſticis, quæritur & à Sponſo: præſidio noctis ſe tutam arbitrabatur; at illo inſequente in anguſtiis deprehenditur, Sambra fluuio vlteriorem greſſum prohibente. Quid ageret? tumultum ad ſe aduenientium equitum inaudit; nec tam Sponſum exiſtimat, quam Virginitatis hoſtem aduenire. Rem igitur tacita oratione Deo commendat & magna in Deum facta fiducia, ſuper liquidum & impermeabile elementum gradum figit ſolidum, opitulantibus duobus dextra læuáque Angelis. Sic euadit incolumis, ſpectante vt dicitur Sponſo, qui diuinum admiratus miraculum, plenus ſtupore, ab incepto deſiſtens retrogreditur. Quid deinde illa? Cum paucis exinde diebus audiſſet ſanctos Aubertum & Amandum Epiſcopos, in Cœnobium Altimontenſe (Mabodio hora diſtans) aduenisse, nudis pedibus illuc pergit, perfuſa lacrymis eis aduoluitur, obſecrat vt eorum ope cœleſti Sponſo per votum caſtitatis conſecretur, ſicque parentum importuno deſiderio ad coniugium terrenum aſpiranti terminum imponat. Dum verò annuunt illi, & per preces ſacras benedictum Virginitatis velum ſolemni ritu imponere parant: ecce Columba diuinitatis miſſa velum è terra pedibus roſtróque in ſublime eleuat, & virginis vouentis capiti imponit, cum omnium ſtupore. Huius rei adhuc memoria eſt (quam licuit mihi cernere) in dicto Monaſterio, in Sacello dicto S. Aldegundis. Et velum iſtud maximo cum honore ſeruatur apud Malbodienſes Nobiles Canoniſſas, quæ patrimonio & patrocinio Sanctæ Aldegundis fruuntur.

Quartò, dum Virgines in Religione Chriſto deſponſantur, crines eis abſcinduntur. Sic adimpletur figura Deut. 21. vbi decernitur vt fœmina gentilis bello capta, ſi velit nubere Hebræo, priùs cæſariæ & præciſis vnguibus, veſtéque in qua capta erat depoſita, patrem, matrémque lugeat: Si huius rei rationem quæras, id fieri decretum fuit, vt his luſtrationibus ſancta, & munda reddita, ad populum ſanctum adiungeretur, oblita generis & cognationis ſuæ. Vel ne fortè Iudæus ob crinium, vnguium, & veſtium ornatum, temerè mulierem adamaſſet, ſicque per horum ſpoliationem probaretur, an vanus eſſet amor, & ad perpetuum vinculum minus idoneus. Deinde id fieri poterat, vt puella lugubres ſordes, & funebrem corporis habitum ſuſcipiens, triginta diebus parentes defleret & amicos, quos in bello perdiderat; & poſtea luctu ſatiata, ad epuli gaudia, & nuptiarum lætitiam conuerteretur. Sed myſticè ſignificabatur 1. Chriſtum animas è captiuitate ſæculi ac Sathanæ eductas, ſibi in ſponſas velle aſſumere, ſi & ipſæ velint veſtem in qua captæ ſunt mutare, hoc eſt priſtinos mores exuere, quos ſub mundi captiuitate tenebant. Hoc Apoſtolus vocat, *exuere veterem hominem cum actibus ſuis; & induere nouum, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate.* Vtique noua veſtis gratiæ non eſt ſuperaddenda veſti culpæ: ſed deponenda eſt vetus, vt noua induatur. 2. Deinde adhibenda eſt nouacula abnegationis propriæ, qua radantur crines, hoc eſt, terrenæ & ſuperfluæ curæ & cogitationes; omniſque mundana ac vana pulchritudo & iactantia. 3. Debent & circumcidi vngues, hoc eſt, omnes effectus ſæuitiæ & rebellionis: quia ſimplicitas, manſuetudo, humilis obedientia requiritur. 4. Oportet denique ſedere vno menſe, hoc eſt oportet ſufficienti tempore vitam præteritam recogitare cum quiete: conſiderando quem Patrem habueris in mundi conuerſatione, Sathanam nempè; quam verò Matrem, malignantium congregationem: ſicque culpas præteritas lachrymis oportet diluere. Vel etiam flere debet patrē, flere matrem, quaſi mortui eſſent, & ita ſe gerere erga illos, quaſi non eſſent: imò eos ſancto odio proſequi oportet, ſi Chriſto aduerſentur: *Qui non odit Patrem & matrem, non poteſt meus eſſe Diſcipulus.* Sic adimpletur illud? *Obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, & concupiſcet Rex decorem tuum.*

Solebant veſtales Virgines abraſam capillaturam ſuſpendere ad arborem *Lotos* dictam, quæ fructus adeò ſuaues protuliſſe dicitur, vt ſemel ad eam allecti, non poſſent ab ea diuelli. Sponſæ Chriſti ad arborem crucis capillaturam ſuam debent ſuſpendere, & ab ea nunquam diuelli. Hæc enim arbor eſt vitæ, ſuauiſſimos fructus producens. Imò thronus eſt & thalamus ſponſi, in quo primum animas deſponſauit. In hoc thalamo poterunt ſponſum inuenire, hanc arborem conſcendentes poterunt Chriſtum cum Zachæo videre, eiuſdem æternam benedictionem participare. Intueantur præuium Reginæ Chunegundis exemplum, ſolemni ritu Chriſto nubentis, Crucémque Sponſi amplectentis. Sic habet eius vita.

Chunegundis Henrici II. Imperatoris coniux, quæ virgo manſit, Conrado ſibi in regnum ſuccedente, curis ſæcularibus, vt optarat, exonerata, ipſo anniuerſario die obitus Sancti Henrici, vocauit Archiepiſcopos ad Dedicationem Eccleſiæ Confugienſis. Vbi inter Miſſæ ſolemnia, in Imperiali ornatu ante primum altare proceſſit, & obtulit ligni crucis partem, quam vti theſaurum incomparabilem habebat. Recitato ergo Euangelio, quod in Eccleſiæ dedicatione ſolet legi (de Zacheo aſcendente ſuper Sycomorum, vt Chriſtum videre mereretur, eiuſque benedictionem impetrare) regalem purpuram exuit, & fuſciorem tunicam, quæ propriis operata erat manibus, ab Epiſcopis benedictam, induit Religionis veſtem. Deinde capillis abraſis (qui adhuc in eadem Eccleſia pretioſè ſeruantur) multis flentibus pro ſe, pro illa gaudentibus, ſæculo renunciauit. Exinde impoſito ſibi velo, traditóque annulo præcinuit: *Poſuit ſignum in faciem meam, & annulo ſuo ſubbarrauit me Dominus.* Ita conſcendit ipſa in Crucē, vt Ieſum mereretur videre, quia ſtatura ſibi puſilla videbatur: ita ſuſpendit ad arborem illam capillaturam benedictam, Regiam ſuam cæſariem, vt iam ſignificaret omnes cogitationes Chriſto dicatas: ita pro Imperatoria veſte cilicium aſſumpſit, cui iugiter indormire, imò immori voluit. Cum enim agonizans videret ſibi parari regales exequias, & aurea fereſtro obtendi velamina, illa reſpuens, aiebat: *Amictus iſte non eſt meus, auferte hinc, alienus eſt: his terreno ſponſo, iſtis cæleſti copulata ſum, nuda de vtero matris egreſſa, nuda regrediar illuc. His vilibus vdem miſeræ carnis materiam inuoluite, & corpuſculum meum iuxta tumulum fratris mei, ac D. Henrici Imperatoris quem me iam vocantem video, in proprio locello reponite.* Atque his dictis ſpiritum Chriſto ſponſo reddidit.

Quintò, annulus tradi ſolet in virginum conſecratione. Vnde hac forma vti ſolet Epiſc. *Deſponſo te Ieſu Chriſto Filio ſummi Patris, qui te illæſam cuſtodiat: accipe ergo annulum fidei ſignaculū Spiritus Sancti Sponſa Dei vocaris, & poſtquā fideliter ei ſeruieris, in perpetuum coroneris.* Tunc illa hunc annulū oſtendēs, nuptiale ſymbolū ſolita eſt decantare: *Annulo ſuo ſubbarrauit me Dominus Ieſus, & quaſi ſponſam decorauit me corona*, vt iam diximus de S.

Chunegunde. Sic & Episcopis, dum consecrantur & sponsantur nomine Ecclesiæ Sponsæ Christi, solet annulus dari, & dici: *Accipe annulum fidei signaculum, quatenus sponsam Dei Sanctam Ecclesiam, intemerata fide ornatam illibatè custodias.* Sed aduerte differentiam, nam virgines & Episcopus recipiunt annulum in quarto digito manus dextræ, in quarto manus sinistræ, vt distinguantur nuptiæ huius vitæ à nuptiis futuri sæculi. Nam illæ incipiunt à gaudiis, & desinunt in luctum, ideóque per sinistram significantur, hæ à luctu initiantur, sed in gaudium terminantur, vel certè initium habent à solito Spiritus S. gaudio, & deinde in æternum gaudium transfunduntur, vnde rectè per dextram significantur.

Vt verò ostenderet Christus non esse inanem hanc annuli traditionem & significationem quandoque sponsis, ipsemet annulos exhibuisse legitur, qui adhuc in Ecclesiis vt pignora sacra seruantur. Coloniæ Agrippinæ apud Patres Augustinianos, inter sacras reliquias exhibitus mihi fuit annulus, qui dicebatur esse S. Agnetis à Christo ei traditus. Celebris est annulus B. Edmundi, quo virginitatem in ipso vernantis ætatis flore Deo vouit coram imagine B. Mariæ Virginis: cui imagini annulum in digito inseruerat insculptum gerentem *Aue Maria*, quem quidem annulum voluit esse in signum coniunctionis indissolubilis, quam pasciscebatur cum Maria tanquam Domina & Sponsa, & Filio eius Iesu Christo. Hic verò annulus, post mortem ei diuinitus redditus est, & digito eius insertus, quem cùm extrahere vellet Religiosus Sacrista Pontiniacensis (vbi corpus asseruabatur) vt nulla vi id potuit. Supplici tamen prece ad aures viri sancti factâ, statim sine difficultate dimisit, & per illum multæ sanitates infirmis redditæ sunt.

Sed inter omnia dignissimum commemoratione est, quod circa Catharinam Senensem visibiliter à Christo Sponso gestum est. Hæc vt posset Sponso cœlesti inuiolabili fidelitate manere subiecta, valde adspirabat: ad perfectum fidei gradum, dicens Apostolis: *Domine adauge mihi fidem eamque ita in me perfice, vt nullo vi vnquam possit deficere.* Sæpe id orabat, sæpè respondebat Dominus: *Desponsabo te mihi in fide.* Tandem in Bacchanalibus, ventris festa aliis celebrantibus, inclusit se in cellula, non respiciens in vanitates & insanias falsas; sed ardentissimè petens à Domino dictam fidei perfectionem. Adimpletum igitur est in ea illud Prophetæ: *Delectare in Domino, & dabit petitiones cordis tui.* Etenim Christus ei apparens cum matre sua, & aliquibus Sanctis, eam mirabili modo desponsdit, hortatus vt deinceps ageret viriliter, quæ ex diuina prouidentia incumberent peragenda. Post illam desponsationem, cœpit eam sensim trahere ad hominum conuersationem, quia volebat eius opera vti ad multorum salutem. Exinde etiam secuta est mira cum Christo familiaritas & vnio, nam licet familiæ & ægris seruiret, nihil ab æterni sponsi amplexibus recedebat, ineratque illi tanta promptitudo, mentem suam cum Christo quouis loco & tempore coniungendi, vt nullo actu externo impediretur, quominus tenderet ad cœlestia, vnde & frequentissimè extra se rapiebatur. Porrò causam desponsationis hanc dedit Christus: *Quia tu spreuisti vanitates mundi, amplexa es crucem & pœnitentiam, quærens summum & æternum bonum his diebus quibus mundani vacant gulæ & luxuriæ, & ideò ego te desponsabo.* Ritus fuit iste. Accipiens Maria dexteram Catharinæ digitúmque annularem, petebat à filio hanc desponsationem. Matri annuens Christus annulum sponsalitium digito eius inseruit, dicens: *Ecce ego Creator & Saluator tuus te mihi despondeo in fide, quæ perdurabit ex hac hora immutabilis donec nuptiis æternis & me facie ad faciem perfruaris. Superest, vt viriliter decertes, & in robore fidei quam infixi tuo cordi, superes omnes illecebras & angustias mundi, omnes stimulos carnis, & tentationem inimici.* Hæc Raymundus eius Confessarius. Adhue hodiè Romæ seruatur hic annulus in Magnanapoli, in Monasterio Virginum Dominicanarum.

LECTIO VI.

De amore coniugali.

1. *Docet qualis debeat esse amor coniugum.*
2. *Quibus effectibus possit probari.*

PROPOSITIO PRIMA.

Inter coniuges debet esse amor perfectus secundum Deum.

Ratio est, quia sine amore non possunt onera Matrimonij, vt docet, tolerari, per illum autem amorem onus fit leue, iugum suaue. Cum ostium perstrepit in cardine, aut rota in horologio non facilè voluitur, aliquid olei adiiciendum est, & ita faciliùs quo voluerit, vertetur. Sic in Matrimonio multus strepitus & stridor, nisi amoris oleum molliens accesserit, quo fit vt rota maior minorque debitam suam reuolutionem teneat; hoc est, vt vir & vxor debitum officium cum suauitate exequantur. Quapropter Scriptura tam noua quam antiqua, frequenter ad hanc dilectionem adhortatur. Audi Sapientem in lege veteri: *In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus, concordia fratrum, amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes.* Et iterum: *Sit tibi vxor quasi cerua charissima, & gratissimus hinnulus, lætare cum muliere adolescentiæ tuæ.* Comparatur amor coniugum amori cerui & ceruæ, tum quia cerua amabilis homini est, & in deliciis: tum quia inter ceruum & ceruam amor singularis est, & felle carere dicuntur. Sic olim (teste Plutarcho) sacrificantes Iunoni Pronubæ, fel eximebant animalis immolati, significantes charitatem coniugum debere esse sine felle. Sunt etiam ceruus & cerua veloces ad mutuam sibi opem ferendam, suntque ceruæ maribus suis fidelissimæ, vt meritò propter hæc omnia, amor coniugum à Sapiente amori ceruæ & hinnuli comparetur. Vide Bedam Prou. 5.

Ecel. 15.

Audi modo Apostolum in lege noua: *Viri diligite vxores vestras, sicut Christus Ecclesiam. Viri diligere debent vxores, vt corpora sua. Qui vxorem diligit, seipsum diligit.* Ephes. 5. His omnibus triplicem indicare videtur rationem Apostolus dilectionis coniugalis.

Prima est, quia cum Matrimonium repræsentet vnionem & amorem Christi & Ecclesiæ, ne inanis sit hæc significatio, oportet vt opere exprimatur: & ita debet amare vir vxorem perfecta & pura dilectione, vt Christus Ecclesiam, & vxor virum, vt Ecclesia Christum.

Secunda est, quia cum vir & mulier sint vna caro, & morali quadam ratione vna persona, & vnus homo; quomodo seipsum quis diligit sibi omne bonum optans & quærens, seipsum fouens, excusans, supportans; ita circa vxorem vir se gerat, vxorque circa virum.

Tertia est, quia istud est præceptum Domini in institutione Matrimonij, dum decernit, vt etiam relicto patre & matre, vir adhæreat vxori perfecto amore. Vt vero hunc amorem in mulieris formatione designaret, formauit eam de latere, & costa cordi proxima, vt cordate diligeretur tanquam collateralis & socia. Et aduertunt sancti Patres non esse de pedibus formatam, ne conculcaretur vt inferior & serua; non de capite, ne dominium sibi vsurparet ambitiosa: non de oculis, ne nimis foret curiosa: non de renibus, ne existeret carnalis nimis & lubrica: non de brachiis, ne audax nimis foret & factiosa. Costa vero ista de sub brachio viri detracta est, vt significetur sub manu & directione esse mariti: ideò non solum debere amare, sed & revereri. Vnde cum dixisset Apostolus, vir diligat vxorem, sicut Christus Ecclesiam, subdit: *vxor timeat virum*, id est reuereatur, vt Ecclesia Christum non obloquatur procaciter & inuerecundè, sed alloquatur, & se gerat cum reuerentiali amore.

Quarta ratio insinuatur Malach. 2. quia mulier non solum est de ossibus Adæ, & caro de carne, pars carnis, pars costæ, sed est & spiritus de spiritu: siue reliquiæ spiritus eius, ideo eodem spiritu amoris debent ferri vxor & vir, participes eiusdem spiritus diuini & humani. *Nonne vnus fecit, & residuum spiritus eius est?* inquit Dominus: quasi dicat. Nonne vnus Deus primitus fecit Euam & Adam, & ex se spiritum halitumque vitalem produxit; cuius vnam quasi partem dedit Adæ: reliquam dedit Euæ? ergò cum non solum formati sint ex eodem tempore, sed ex eodem habitu vitali, debēt eodem spiritu perpetuo sociari, eodem affectu sese diligere. Voluit enim Deus tali formatione, summum viri cum vxore amorem, ac coniunctionem non solum carnis, sed & spiritus insinuare, & ingenerare. Procul ergo diuortia, procul discordiæ & iurgia, per quæ diuiditur vnum corpus viri & fœminæ, vnusque spiritus a Deo eis adspirans. Vnde addit Propheta: *Custodite ergo ô viri spiritum vestrum*, hoc est vxorem, quæ residuum & dimidium est spiritus vestri, & dimidium siue altera pars corporis & animæ vestræ, custodite amorem & affectum, quem illi debetis.

Malac. 2.

PROPO

PROPOSITIO SECVNDA.

HÆc *dilectio multis debet effectibus comprobari.* Explicemus id particularius.

Primò, quidquid alter alteri gratum nouit, procurare debet, & exequi, si licitum sit, & statui congruum; quidquid autem molestum, vel tædiosum est, rescindere: sic conari debent sibi mutuò complacere, vt in nulla re velint offendere. Ideò oculis comparantur, quo vnus respicit illuc, & alius conuertitur. Habent hac in re exemplar Christum, & Ecclesiam cui se moneotur ab Apostolo conformare dilectione. Audiant Ecclesiam modo de Christo dicentem: *Dilectus meus mihi, & ego illi*, modo verba transferentem: *Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi.* Quasi dicat: ego illi ex integro complacere studeo, quia & ipse mihi totus incumbit, purum amorem, puro amori refundo: ipse sollicitus est de commodo, gloria, & honore meo, & ego illius honori me consecrans, quantum in me est, illum honoro, illius gloriam quæro: ipse quidquid illi displicere potest procul elimino. Hoc exemplar, hoc speculum intueantur, & imitentur coniugati, vt defectus sibi mutuò displicentes, quoad fieri potest corrigant, & in familia cuncta sic ordinent, vir in famulis, mulier in ancillis, vterque in prolibus, vt omnis inquietudinis tollatur occasio: & pax perfecta reperiatur iuncta amori solido.

Cant.6.
Cant.2.

Secundò debent de se mutuò occasione occurrente loqui honorificè, defectus si qui sint excusando, charitatis pallio illos operiendo, habent iterum exemplar Christum, & Ecclesiam. Christus in canticis multa dicit in laudem Sponsæ, & quam nouerat delictorum venialium puluere aspersam, nihilominus vocat totam pulchram, quasi charitate defectus operiens, & illos obliuione voluntaria sepeliens. Si ergo coniuges de se loquantur, imperfectiones domesticas non euentilent. Nec prudentiæ est, nec amoris coniugalis, mulierem per domos discurrere, de marito conqueri, quod turbulentus sit, molestus familiæ, suspiciosus, zelotipus, ebriosus, prodigus, aut vitiosæ alterius complexionis. Nec similia viro de vxore euulgare conuenit. Esto enim ita se res habeat. Quid iuuat illos id nosse, qui nec remedium, nec consilium adhibituri sunt; Quid quod frequenter his hæc dicantur, qui etsi videantur audire cum compassione, postea improperant cum passione, aut fabulas in die nectunt cum irrisione.

Tertiò, cùm vix in Matrimonio non contingat aliquid turbidum ob diuersitatem naturalem conditionum, vel alia accidentia discordiam ingenerare nata: tunc maximè debet se se exercere virtus amoris coniugalis, si in charitate sit fundatus: *Charitas enim patiens est, & benigna, non æmulatur, non agit perperam, non cogitat malum*, monet alterius onera portare, & sic legem Christi adimplere. Itaque tunc imponat coniux amans sibi, impatientiæque suæ frenum; neque debet existimare se immerito pati, & offendi, sciens quia & ipse quandoque offensionis causam afferat grauiorem, velitque supportari. Si alterius lingua in clamores, & conuitia soluitur, non debet clamor, sed amor opponi clamori: *Responsio mollis frangit iram, durus sermo suscitat furorem.* Ferrum ferro, contentio contentione acuitur, sed silentio, aut prudenti responso, (quod amor coniugalis potest suggerere) pax reducitur. Torrens de monte erumpens, non ita nocet, si eius impetus sinatur sine obice præterfluere, quod si quis ei obstare velit, prata innundat, agros depascitur. Ita sæpè coniugis ira subitò in verba, & aerem diffluens, perit sine graui damno: nisi altera contentiosa lingua, verbis verba volens retundere, grauius damnum inuehat. Sic enim agit, si quis oleum flammæ addat, aut ligna igni, non enim extinguit, sed accendit.

Quartò, in hoc etiam amor charitatis patescit, si se ad bonum mutuò exhortentur ad opera pietatis, & virtutis iuxta statum suum peragenda. Habent exemplar iterum in Christo, toties monente, & instigante sponsam suam ad sanctificationem. Sic & coniuges erudiant se, & instigent ad timorem Dei, & amorem, Christo enim gratum est, si se de mutuis defectibus moneant, & corripiant ad emendationem. Quod quamuis viro magis congruat ob auctoritatem, quia caput est, cui debet ex amore mulier obedire: tamen, & id conuenit mulieri, suo loco, & tempore amanter facere, secundum leges prudentiæ. Iacob monet præcipitque omnia idola è familia eijci, Rachel obedit statim cum reuerentia. Abigail nacta erat virum stultum, durum, ebrietati deditum, sicque familiam perturbantem: Ipsa vero prudens erat, nec iracunda, tamen suo eum tempore corripiebat cum efficacia. Vnde laudat Scriptura, quod occurrerit Dauidi vltionem paranti ob Nabal virum suum, qui nuncios Dauidis iniuria affecerat, quodque prudenti sermone ipsum potuerit placare, & vltricem gladium iam domui suæ incumbentem, remouere. Sed non minoris fuit prudentiæ, quod rediens, & inueniens virum suum ebrium, non locuta est ei verbum de ea re. Sed diluculo cùm vinum digessisset, ei omnia efficaci sermone indicauit, factumque est cor viri mortuum intrinsecus, ita vt rigesceret ipse quasi lapis. Exemplum sumant fœminæ loquendi, & suauiter, efficaciterque corripiendi tempore opportuno, tacendi verò dum mariti animum ira succensum conspiciunt, omnia potius domi vertentem, quàm verba, quibus tunc monerentur aduertentem.

Quintò, debent sibi in aduersis solatium, opem, protectionem. Est enim perfectissima amicitia in coniugio, omni verò tempore diligit, qui verè amicus est. Dicunt, olim nuper coniugatis solitum proponi ignem, & aquam, vt hæc attingerent, & profiterentur se per aduersa quælibet mutua ope pertransire debere: quæ quidem per elementa contrariarum qualitatum designabantur, secundùm illud Psaltis: *Transiuimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.* Idem significarunt antiqui, dum dixere felices illas nuptias, à quibus gratiæ, & charites non exulant: Tres charites vocabant tres gratias, & quia nuptiarum fœlicitas in mutua gratia, & amore consistit, ideo illæ fœlices, à quibus gratiæ siue charites non absunt. Per has triplicis temporis gratia designarunt, præteriti, præsentis, futuri, & significatur quædam constans gratia, & amor in coniugio. Nam multi nubunt per amorem præuium nuptiis, sed vix coniuncti sunt, & amor tepescit: his nuptiis, vna tantùm ex charitibus præfuit. In aliis aliquandiu amor perdurat, cursu tamen temporis perit. His nuptiis duæ charites interfuere. At si amor ante nuptias, in nuptiis, ac tota inde vita constans est, trium gratiarum fauor adfuit. Ad hoc videri posset allusisse Sapiens Prou. 18. *Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum.* 70. ibi legunt *inuenit gratias.*

Plutar. apud. Stobæum.

Itaque obligatio mutua amoris poscit à coniugibus, vt alter alterius curam specialem habeat in aduersis, curam inquam bonorum, honoris, sanitatis, vitæ tàm corporis, quàm animæ. Ita vt teneantur se se exponere alicui periculo pro alterius salute. Neque hic deest exemplar in Christo, & Ecclesia illustre. Nam ipse pro ea liberanda se tradidit, ipsa pro Sponsi honore tuendo, tot mortes, & martyria sanguinolenta non detrectauit.

Exempla coniugalis amoris in aduersis, nec noua, nec antiqua desunt. Non exiguum amoris indicium exhibuit Micol erga Dauidem, cum iussu Saulis quæreretur ad necem 1. Reg. 19. Dimisit enim eum per fenestram, & effigiem ligneam lecto imponens, finxit ægrotantem, nec verita est Saulis patris iram grauissimam, si modo marito subueniret.

Sed audiamus recentiora. Sanctia Comitis Castellæ vxor, cum maritus eius à Legionensi Rege per fraudem, & inuidiam in vincula coniectus foret, peregrinantis induta personam, Compostellam Religionis gratia se proficisci finxit, factoque per Legionem itinere, primum copiam videndi mariti sibi fieri postulauit: deinde petiit, vt ea saltem nocte sine catenis esset. Rex per omnia satisfaciendum voluntati tantæ matronæ duxit. At illa postridiè antelucano, mutatis cum marito vestibus, vicaria captiuitate illum liberauit. Cumq; Comitem iam esse in tuto arbitraretur, Regi nunciat se in carcere teneri, rogare vt solueret, neque durius quicquam in fœminam regiam, & cognatam suam consuleret. Rex vbi dolum sensit, primò stomachari, mox admirari constantiam, ac virtutem Sanctiæ: postremò laudata illius in maritum pietate, cum honorifico comitatu iussit ad Comitem deduci.

Vasæus ad an. 931.

Enituit etiam vxorum pietas in maritos, cùm Conradus Imperator obsedisset oppidum Vvinspergam, & armis famæque deditionem facere coegisset: Mandauit tum Cæsar omnes equestris ordinis viros capi: mulieribus abire permissum est cum tanta sarcina bonorum, quanta humeris suis gestare possent. Guelphi vxor, & cæteræ matronæ nobiles, neglecta supellectili, & rebus omnibus suos maritos humeris impositos, & liberos ex sinu pendentes asportare maluerunt videntibus cunctis, & industriam mirantibus. Id verò cùm calumniarentur quidam, qui retinere captiuos viros volebant (nam bonorum, non hominum beneficium propositum esse) adeò delectatus est Cæsar, hac virtute fœminarum nobilium, vt omnium etiam opum copiam fecerit, quas secum auferrent.

An. 1138. Nau. Trith. & alij.

Quin etiam cùm Fredericus frater Imperatoris contradiceret,

diceret, & de viris non esse cogitatum diceret, respondit Conradus: non decet verbum regium immutari. Et si enim ipsius confessio vafrè eludi videretur, tamen tantoperè Imperator pietate, & coniugum fide commotus est, vt & pœnam Guelpho hosti capto condonarit, & pacem, & amicitiam cum eo fecerit.

Audi, & aliud Cùm Eduardus Regis Angliæ primogenitus ad Domini sepulchrum transfretasset, à Mauro quodam proditoriè gladio veneuato est percussus. Cùmque Medicorum remediis non tam alleuaretur, quàm alligaretur; tandem in Angliam fine salutis spe est reuersus: Eius verò vxor Regis Hispaniæ filia, nouam, & inauditam, sed amore, & pietate plenam adhibuit medelam, plagam enim quæ venenum vi claudi non poterat, lingua dietim lingebat, sugebatque humorem venenosum, sibi liquorem dulcissimum. Sic verò fidei vxoriæ virtute omnem veneni materiam attraxit, vt integratis vulnerum cicatricibus, ille planè curatus, ipsa incolumis euaserit.

Rod. Sanct. Hist. Hisp. c. 4.

Neque minus memorabile est, quod Fulgosius lib. 4. c. 6. refert. Dominicus Cat. lusus vir nobilis, & magnus, tanto in vxorem fuit amore, vt cùm illa in lepram incidisset, essetque magis illouies, quam viuū corpus, ille ne aspectus horrore, nec contagij discrimine, nec tetro odore ab vlceribus manante, vnquam eam aut mensa aut lecto prohibuit. Coniugalis enim charitas, contagij timorem tetrumque aspectum, & odorem, in securitatem verterat, & voluptatem: quod iuxta Dei verbum eandem secum esse carnem consideraret. Quid non potest coniugalis fides amori in charitate fundato coniuncta.

LECTIO VII.

De inordinato amore coniugum.

1 *Docet in amore posse, peccari per excessum.*
2 *Amorem esse culpabilem, si in zelotypiam desinat.*
3 *Si ob illum violetur.*

PROPOSITIO.

IN amore coniugum peccari potest non solùm per defectum, sed etiam per excessum.

Sicut virtus in medio existens, extremitates habet vitiosas, ita & dilectio: Et qui viam regiam vult tenere, ad dexteram, vel sinistram non debet nimium declinare: ita & coniuges cauere debent ne dissidiis, aut radice amaritudinis germinante, ad sinistram deuient, ne etiam vltra rationis, diuinæque legis limites, quasi ad dextram amor nimius exorbitet. Apud Scriptores Gentiles commendantur plæreque mulieres, quæ licet magno se animo gesserint erga maritos, neutiquam apud Deum gloriam consequi possunt, quia & rationis, & diuinæ legis terminos excesserunt.

Talis fuit Portia M. Catonis filia, de qua Valer. Max. l. 4. sic ait. *Tuos quoque castissimos ignes, ô Portia, cuncta sæcula admiratione prosequentur, quæ cùm apud Philippos interemptum virum tuum Brutum cognosceres, quia ferrum non dabatur, ardentes carbones ore haurire non dubitasti, muliebri spiritu virilem patris exitum imitata, sed nescio an hoc fortius, quod ille vsitato, tu nouo genere mortis es assumpta.*

Talis, & altera, Tanthia nomine quæ cùm audiuisset mariti sui necem in prælio, in mediam aciem veniens, & inueniens eum totum sanguine conspersum, animam exhalantem illius cruore se perfundens, & abluens, in eius amplexum ruit: & ferro simul cordi infixo, mortem sibi consciuit idem fortita sepulchrum.

Nec absimilis his Artemisia Mausoli Cariæ Regis vxor, quę tanto affectu virum amasse perhibetur, vt ad eius funus, viros vndiq; eloquentissimos accersiuerit, ad laudes eius decantādas. Quæ & sepulchrum à nomine Regis Mausoleum dictum erexit adeò splendidum, vt inter septem miracula mundi annumeretur, indeq; magnifica sepulchra Mausoela dicta sunt. Nec hic stetit amor, ossa enim viri in pulueres redigi iussit, & vino mixtos ebibit: vt sic quodammodò eū vitæ redderet, & à mortuis eius pulueres excitaret, sepulchro viuente condēs, viuentem tanquam alimentum transformans.

Denique his annumeranda Blanca Patauina, Cùm vir in deditione Bassiani Municipij Patauini ab Acciolino Tyranno obtruncatus fuisset anno 1233. ipsa quoque armis induta fortiter dimicans captiua facta est. Tyrannus eius forma, & magnanimitate delectatus, primò blanditiis, deinde vi eam adortus est, vt corrumperet. Illa cùm aliter non posset euadere per fenestram se præcipitem dedit. Ex casu saucia, via tandem curatur, at curatam tyrannus iterùm aggreditur, & ligatam à seruis obluctantem constuprat, illa dolorem dissimulans impetrat ab amicis, vt ad leuandum mœrorem, & desiderium aperto sepulchro, possit iterùm mariti cadauer respicere. Morem gerunt illi: illa verò aperto sepolchro, emisso magno eiulatu, in illud se præcipitat, & tanto impetu lapidem impellit, vt vna ruens ei ceruicem infringeret. Sic pudicitiam vlta, ex voto suo commune cum marito sepulchrum obtinuit. Ita Bernardus Scardeonius. l. 3. Hist. Patauinę.

PROPOSITIO SECVNDA.

AMor culpabilis est si in zelotypiam desinat.

Vermis ingenerari solet pomo etiam delicatissimo: sic & zelotypia oritur ex amore nimis tenero, & excessiuo Et sicut vermis pomi corrumpit substantiam, ita illa amoris veritatem, inducitque dissidium, & contentionem, Vbi amor verus, purus, perfectus, in charitate, & virtute fundatus est, zelus ille non habet locum, supponit enim in amato amoris reciproci rectitudinem. Vbi ergo oritur, signum est amorem esse sensualem, crassum, diffidentem, impurum imperfectum. Hunc amoris excessum à coniugio remouendum, sæpè monet Scriptura, illius describens incommoda. Eccl. 26. *Dolor cordis, & luctus mulier zelotypa: In muliere zelotypa flagellum linguæ omnibus communicans.*

Vtique talis mulier affligit virum dolore cordis, & sub iugo facit gementem: Lingua eius quasi flagellum strepitum continuò edit, verbis molestis, querulis iniuriosis, virum lacessens, eius ingressus, & gesta omnia suspecta habens, inquieta est, importuna. Vnde ex illa oriuntur grauissima peccata, iudicium temerarium, detractio, odium contumelia, &c. Hæc autem zelotypia perniciosior est, si in viro locum firmitemque reperiat quanto ille potentior est, vt vxorem affligat. Hanc domo concludit quasi carcere, instar mancipij eam tractat, nullam indulget libertatem, verbis, & verberibus enecat, nihil ei fidit, singula explorat dicta, facta, gestus, nutus, semper angustias corde gerit. Explodendum igitur est adeò graue malum, tot mala, & infœlicia pariens germina arbor excindenda, infelix, & virulenta, tot fructus amaros, tot pyra angustiæ producens: quia non habet originem, & radicem suam, nisi ab illo qui matrimonij, & hominis fœlicitati inuidet, ac insidiatur. Ideòque semen diffidij in quocunque statu, & loco, ab initio cœpit serere in Cœlo in Paradiso, in mundo, in religione, in cœlibatu, in matrimonio: gaudetque si semen hoc maledictum exurgat in germen, per quod possit suffocare semen Dei, pacem, gratiam, charitatem, & in animas fortiri possessionem.

Audiant ergò tales Ecclesiasticum: *Non zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam.* Sensus est Ne zelotypia prosequaris vxorem, quæ in sinu tuo recumbit, ostendens te malè de illa suspicari, ne fortè dilectionē auertat à te, & des illi occasionem peragendi, quod prius nec illi in mentem venerat. Tu enim malè suspicando, nec ei confitendo, quin potius affligendo, docere eam potes in caput tuum, vel certè ansam præbere aliis, vt ei id suadeant, & instigent in vindictam. Certè non desunt exempla earum quæ prius castæ, sed à viris zelotypis diuexatæ, coarctatæ instar mancipiorum, tandem in vindictam matrimonia contaminarunt, & libertate vsæ sunt: *Necessitas, & coarctio violenta, non est castitatis secura custodia.* Quæ casta est amore detinetur pudicitiæ, frænoque timoris, & amoris Dei, timoris, & amoris mariti, ne vtatur libertate, vel præpediatur oblata occasione. Patet in Susana. Quæ lasciua est, frustra muris concluditur, vis, & metus tollit amorem, multamque ingerit turbulentam cogitationem, deinde in alienum transfert mentem, suggeritque media euadendi (via qualibet etiam illicita) potestatem, & asserendi se in damnosam libertatem. Ingeniosior plerumque est timor, quam amor, seruitus, quàm libertas, sed vbi ingenij vis non suppetit, extrema quæruntur etiam per impietatem extremam: quia sicut *non est caput nequius super caput colubris, ita nec ira super iram mulieris.*

Ostendit id suo facto Rosimunda Alboini Regis Longobardorum vxor. Is quodam die vino, superbiaque in conuiuio temulentus Veronæ vxorem ex patera bibere compellebat, quam ex capite Patris ipsius Chunimundi, quondam à se occisi, in poculum redigi fecerat, dicebatque coniugi, vt lætè biberet cum patre suo. Iniuriam vlcisci mulier decreuit.

decerat. Erat quidem Helmechildos forma præstans, armisque ferox, qui puellam in obsequio Rosimundæ agentem, deperibat. Sciens Regina suadebat concubitum: recusante puellâ, hoc vtitur impio stratagemate. Monet puellam, vt saltem illum aduocet clanculum, & discedat. Et ita factum induitque Regina ancillæ vestes, & loco designato consedit. Venit ille, & voluntatem adimpleuit. Volenti abire detegit se Regina, causamque facinoris exponens, ait: Aut Regi accusatus peribis, aut illo obtruncato, Regno, & coniugio meo frueris. Sic arctatus aggreditur facinus, Regem dormientem obtruncat. Conatur Rosimunda peracto funere eum declarare Regem, armis repugnant Longobardi. Vnde vt sibi consuleret, aurum, Regiamque supellectilem naui imponit, cùm adultero per Padum, & Adriaticum mare Rauennam appellit, & à Longino rerum ibidem potiente, cum honore recipitur. Longinus auro formâque illius accensus, pertentat eam, vt Helmechildom de medio tollat, sibique iungatur, sic fore, vt Regnum Italiæ. & Longobardorum obtineant. Assentitur inconstans, & impudica, marito poculum virulentum porrigit. At ipse sentiens venenum, per capillos eam apprehensam, venenum quod remanserat, bibere cogit, & diuino iudicio ambo perierunt per venenum.

Nauc. vol. gen. 10. cap. 374.

Sic comprehendit Deus impietatem in consiliis suis. Sic ad impia concilia traducit, vel amor peruersus, vel maritorum seueritas, tyrannis, vt meritò moneat Ecclesiasticus: *Ne zeles vxorem, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam.* Cuius quidem sententiæ aliqui hunc vlteriorem dant sensum: ne prosequaris zelotypia vxorem, ne fortè suggeras ei occasionem vtendi pessima doctrina maleficarum, vt se liberet de manibus tuis. Quis nesciat ob maritorum tyrannidem eò adductas mulieres, vt etiam se maleficiis traderent, & Sathanæ potestati? Ponderent hæc zelotypi, & insupportabiles mariti, audiantque Chrysostomum dicentem: *Qui zelotypia laborant, & bonum pacis amittunt, turbas, & fluctus sibi mutuò excitant, nullam voluptatem habere possunt, interno bello omnia confundente, multamque eis amaritudinem inuehente.*

Chrys. hom. 36. in gen.

Concludo, & ostendo quomodo inde homicidia quandoque contingant, exemplo funesto, quod anno 1558 accidit Basileæ. Ciuis quidam diues Christophorus Bongatenerus, vxorem de adulterio suspectam habuit. Suspicionem auxit, quod in famuli caligis ligulas sericas inuenit, quas esse suas nouerat. Extorquet vi ab vxore, vt fateatur, promittitque impunitatem, si neget præsentem minatur mortem. Illa fatetur, quod verè non fecerat, sed mox fugit ad sororem in quendam pagum. Amicorum tandem interuentu, redit conciliata marito, ea nocte ducitur ad commune admissa cubile, altera die ablegata famula, & liberis ex priore coniuge, primò grauidam vxorem confodit, inde filiam vix quadrimem: mox epistolam scribit ad Senatum, deinde ter inuocato nomine Iesu e summa ædium parte se præcipitem dedit, fractis ceruicibus. Epistola continebat quid, & quo animo fecisset. At de eo mortuo graue sumptum est supplicium, corpus eius fractis ossibus, sublimi rotæ impositum. Certè vnicum hoc exemplum à maledicto zelotypiæ semine coniuges deberet deterrere.

Sur. in Chrys. an. 1558.

PROPOSITIO TERTIA.

Amor culpabilis est, si ad complacendum vir, vel vxor Dei præceptum violet.

Sic Adamum nimius amor ad esum pomi traduxit, de quo Augustinus. *Noluit Adam vxorem contristare, non quidem carnis concupiscentia, aut pulchritudine victus (non enim ante peccatum eam passus fuit) sed amicabili beneuolentia, qua sæpè offenditur Deus, ut offendatur amicus.* Sic Salomon vxorum cœcatus amore, etiam ad cultum idolorum defluit. Sic Sampson illecebris Dalilæ consentiens, abrasis capillis, spiritu Dei destituitur.

Legendus Esdras, l. 3. c. 4. vbi ait: *Multi dementes facti sunt propter vxores, & serui. & multi perierunt, & iugulati sunt, & peccauerunt in furta, fraudes, rapinas, homicidio delapsi sunt, vt earum voto satisfacerent.* Intelligant illi quod Dominus Luc. 14. dicit: *Qui non odit vxorem non potest esse meus discipulus:* odisse vxorem (more Scripturæ loquendo,) est minus eam amare quam Deum. Odit vxorem, qui propter eam Dei legem non vult infringere, sed odium hoc bonum est, verè amor est, quamuis odium vocetur: quia hæ se odiri clamant, dum earum peruersæ voluntati maritus non obsequitur. Sic vxor Sampsonis ei improperabat: *Odisti me, & non diligis, idcirco problema quod proposuisti filiis populi mei, non vis mihi exponere.* Et iterum: *Quomodo dicis quod amas me, cum animus tuus non sit mecum, & non vis dicere in qua sit maxima tua fortitudo?* Tandem, & blanditiis, & importunitate eius victus, Sampson aperuit veritatem, sed in caput suum.

Frequenter nimis verum est illud: *Vxor naufragium viri.* Iezabel, Achab. viro suo ruinæ est occasio. Quàm multi ad hæreses deducti ab vxoribus? Valens Imperator lenociniis coniugis suæ delinitus, erroris Arriani laqueis irretitur, fitque Catholicorum persecutor, sed postea miserè periit. Sic Arcadius Imp importunitate vxoris Eudoxiæ. Arcadius S. Chrys. sede Constantinop expulit, Baron. tom. 5. ann. 401. Multi similes illi (de quo in Euangelio) qui vocatus ad cœnam illam opiparam, æternæ mensæ delicias designantem, excusauit se, & dixit: *vxorem duxi, non possum venire.* Inordinatus coniugis affectus eis compedes inicit, ne veniant, & deliciis fruantur æternis. Sic è contra vir mulieri quandoque occasionem præbet ruinæ, & cùm coniugium à Deo sit ordinatum in auxilium mutuum) non solùm ad domesticæ rei gubernationem, sed ad spiritualem profectum, felicisque & æternæ vitæ adiumentum) cedit vtrique coniugi in laqueum, & scandalum.

Theod. l.4. hist.

Interim, cùm vir caput sit mulieris, illi maximè incombit vxori auxilium dilectionemque præstare ad salutem; multò magis lenociniis eius ad malum illectantibus obsistere. Hoc suo etiam exemplo viri fortes docuere: Audi de Saturo domus Humerici Regis Vvandalorum Procuratore. Vrgebatur, vt Arrianus fieret, primò opibus, & honoribus, deinde minis, & tormentis. Ille omnia contemnit pro confessione veritatis. Adducta vxor liberis, ad genua mariti deuoluitur, & per omnia sacra obsecrat, vt misereatur sui, & pendentis à lacte filiolæ aliorumque pignorum: nec committat, vt quos generis nobilitas reddidit claros, seruili conditioni subiiciantur, & ipsa turpi matrimonio copuletur Camerarij sereno, ad quod vrgebatur: Deum haud dubiè respecturum, quod inuitus faciat. At id Iob ei respondet: *Tanquam vna ex insipientibus mulieribus locuta es formidarem, ô mulier, si tantum huius vitæ dulcedo foret amara, in earum rerum amissione. Imò si verè maritum diligeres, non conareris eum insidiosis blanditiis in secunda mortis exitiũ præcipitare. Age distrahant liberos, auferant vxorẽ, diripiant facultates, ego de Domini promissione securus, fixũ mente tenebo: Si quis non dimiserit vxorẽ, filios, agros, propter nomen meũ, non potest meus esse discipulus.* Vxor discedit, & ipse spoliatis omnibus, & suppliciis debilitatus mendicus relinquitur. Victor Vticensis lib. 1. de persec. Vvandalica.

Eadem fortitudine se gessit erga maritum matrona, cui nomen Victoria. Hæc dum continuato suspendio cruciaretur, à marito iam perdito, filiis præsentibus, ita rogabatur: *Quid pateris coniux si me despicis, vel horum quos genuisti miserere paruulorum? Quare obliuisceris vteri tui, & pro nihilo ducis quos cum gemitu peperisti? Vbi sunt fœdera coniugalis amoris? Vbi societatis vincula, & inter nos tabulæ conscripta? Respice filios, & maritum, & Regis imple præceptum, vt tormenta euadas, & mihi liberisque doneris.* Sed illa, nec filiorum fletus, nec serpentis blandimenta audiens, affectum eleuans à terra, mundum cum suis desideriis contemnebat. Etiam continuatione suspendij vulsis humeris conspiciebatur mortua, sicque exanimis est deposita. At post retulit quandam sibi Virginem astitisse, singulaque membra tetigisse, & illicò fuisse sanatam. Victor Vticensis.

Nec illius prætereunda memoria, quæ videns mariti oculos ad fletum prosilire, ob filios Arriana impietate à se separatos, illius lacrymas graui auctoritate increpauit, & sic ait: *Fia inquit, an ob filios animam es perditurus? Computa, non fuisse natos, nam & Christus sibi eos vendicat, dum audit clamantes, Christiani sumus.* Cùm verò ipsa, & maritus carcere diuerso tenerêtur, veniunt impij, & dicunt mulieri: solue duritiem, ecce vir tuus paruit Regis imperio, & noster factus est. At illa. Videam illum, & faciam quod voluerit Christus. Educta inuenit virum cum multitudine, pro tribunali stantem: æstimansque verum esse quod dictum erat, apprehendit oram vestis supremam, suffocans eum, & dicens, *Perdite, & reprobe, gratia Dei indigne, quare vis ad modicum gloriari, & æternum perire? Quid prodest tibi aurum, quid argentum? An liberabit te de camino gehennæ? Dixit & alia multa. Cui maritus; Quid pateris mulier? Quid audisti de me? Ego in nomine Christi Catholicus permaneo, nec amittere vnquam potero quod teneo.* Sic detecta fuit Hæreticorum fraus. Victor Vticensis suprà.

Excellit in hoc genere exemplum S. Nataliæ vxoris S. Adriani.

Adriani. Cùm illa reſciret Adrianum in vincula coniectũ, gaudio exultans accurrit ad carcerem, procidenſque ad pedes eius vincula oſculabatur, dicens: *Beatus es, Domine mi Adriane, quia inuenisti opes non a parentibus relictas: iam ſecurus pergis ad Chriſtum, recondens in ipſo diuitias pro tempore neceſſitatis, quando nemo liberabit, non pater filium, aut mater filiam, non opes, non amici, nō serui. Perge intrepidus, non reuocet te intuitus rerum, vt vmbra transeuntiũ, non gemitus parentũ, non ſpecies tormentorũ, habes Chriſtum cuius promiſſa percipies. Aſpice illorum conſtantiam, qui tecum ſunt, his ſolis intende.* Deinde ſingulorum Martyrum vincula deoſculans, dicebat: *Rogo vos ô ſerui Chriſti, confortate Adrianum beatis monitis, facite cum Chriſto, eſtote ei Pottes, vt ſentiat per vos æterna vita.* Tunc Adrianus. Vade ſoror in domum, cùm videro fieri quæſtionem, acceſſam te, vt videas rei ſtiuem. Poſt aliquot dies imminente quæſtione, dato cuſtodibus pretio, & fideiuſſore, domum perrexit vocare Nataliam. Agnouit eum quidam, & præcurrens nunciat. Suſpicans illa quod martyrium refugiſſet, flebat amarè, & claudens oſtium clamabat: *Longè à me, Qui mentitus eſt Domino. Quis te coegit ſuſcipere opus Chriſti, nec perficere, quis te ſeduxit, quis ſeparauit à Sanctis?* Adrianus autem: Aperi Soror, non eſt ſicut putas, ego veni, quia tormenta inſtant, vt promiſſis ſtarem. Iterùm illa non credens: *En me ſeducit tranſgreſſor, recedo, potius quam tibi ſocier, me interficiam.* Lætatur Martyr de zelo, efficit tandem credentem verbis ſuis, oſtium ergo aperiens, Adriani prouoluitur pedibus gratulans. Currunt ſimul ad locum tormenti. Dicit ei Adrianus: Quomodo ô Soror, ordinaſti de ſubſtantia mea? At illa: *Non preter memorare quæ mundi ſunt, ne animum trahant, illa ſolum reſpice, quæ tibi in cælo ſeruantur.* Cùm exhibitus fuiſſet coram tyranno, ignito charitatis eloquio iterum illum animabat, & dicebat. *Vide, vt ſolùm ad Deum ſiat mens tua. nec trepidet cor tuum, dum videris tormenta. Labor modicus nunc, ſed in ſæcula tibi quies.*

Itaque hic eſt verus amor coniugum, qui ad ſpiritum ſalutis ſibi mutuò communicandum ordinatur, vt iam non tantùm ſint vna caro, ſed verè eiuſdem ſpiritus participes in Chriſto. Ad hoc debent adſpirare coniuges, hoc Deum obſecrare. De S. Gorgonia ſorore ſua atteſtatur, B. Gregor. Nazianz. quod adeo vnum cum marito ſuo ſe ſatebatur, vt ea propter ex parte tantùm baptizatam ſe putaret, quod eius maritus non eſſet baptizatus, quem dimidiam ſui partem eſſe cenſebat. Ideò continuis precibus apud Deum efflagitabat, vt ſui ſpiritus eum redderet participem per baptiſmum, quod & impetrare meruit. Verba Nazianzeni ſunt: *Porro cùm vnum hoc ad omnia accedere cuperet, vt maritus quoque perficeretur (vt ſic corpore conſecraretur, & non dimidia tantùm ex parte initiata diſcederet, ipſiuſque imperfectum aliquid relinqueretur) hoc quoque impetrauit.*

LECTIO VIII.

De caſtitate coniugali.

1 *Docet illam excludere omnem de alio concupiſcentiam.*

2 *Moderari tempora actus coniugalis.*

PROPOSITIO.

Caſtitas coniugalis non ſolùm omnem alterius contactum, ſed & concupiſcentiam debet eliminare.

Non deſunt coniugatis tentationes, & illecebræ à concupiſcentia, & dæmone ſuggerente maiorem voluptatem ineſſe alienis amplexibus. videtur enim inſurrare auribus quorumdam illud: *aqua furtiua dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuauior.* furto ſublata videntur ſuauiora: quia ſicut maiori deſiderio deſiderantur, ita maiori voluptate percipiuntur, & ferè noſtra nobis vileſcunt, aliena optantur. Hac ſimilitudine mulier improba perſuadet vecordi, congreſſum, cùm non ſua maiorem afferre voluptatem. Idem multis Sathan inſinuat fallaci tentatione. Sic ſenes, caſtam Suſanam in abſcondito pomarij, ad abſconditam, & furtiuam libidinem prouitare conantur. Sic vxor Putipharis, deſiderio furtiuæ voluptatis, caſtum Ioſeph ſollicitat. Sed nec vecors Ioſeph fuit, nec Suſana ſcientes illud: *Propter inopiam cordis adulter perdet animam ſuam.* Verè enim qui adulterium mente gerunt, inopiâ cordis laborant: nec aduertunt quàm amara ſit aqua hæc furtiua, quàm virulentus panis iſte abſconditus, & indecuplum ſoluendus. *Nouiſſima enim eius quaſi abſynthium, & quaſi gladius biceps,* Animam, & corpus transfigit libido illa, inſtar romphææ bis acutæ: *Ignis eſt vſque ad perditionem deuorans, & eradicans omnia genimina.* Deuorat ſubſtantiam, famam, honorem, eradicat omnem animæ tranquillitatem, domeſticam pacem, amicorum concordiam, totius familiæ fœlicitatem. Filios qui ſunt germina ſancta matrimonij, rubigine peſſima infamiæ lædit, & vſtulat, arboremque ipſam coniugij vitiat. Ideò Sapiens: *Bibe de ciſterna tua* (non de aliena) *& fluenta putei* (non alieni) *deriuentur foras, fontes tui, & riuulis, & in plateis aquas tuas diuide.* Hoc eſt filij tui in publico poſſint apparere ſine pudore tanquam tui, non tanquam illegitimi, & communes.

Fruſtra aliis bonis operibus Deo placere, vel illum placare contendunt, qui in hoc vitio adulterij computreſcunt, fœtorem enim ſuum etiam vſque ad cœlum diuinumque thronum exhalant. Sic aliquando fertur B. virgo oſtendiſſe Hugoni poſt Hetruriæ Marchioni 6. Huic enim poſt venationem laſſato, & nocte iam appetente ingreſſo tuguriolum, vt fame ſe penè enectum radicibus, aut glande reficeret, apparuit Virgo, vas vile, & luto ſordidum, delicatis tamen cibis refertum offerens. ille cibum quidem appetebat, ſed ob fœtidum, & lutoſum vas, guſtare renuebat. Tunc virgo rei ſignificationem ei capiens, dixit: Huic vaſculo, corpus tuum eſt ſimillimum, carnalium vitiorum fœtore conſpurcatum. *Impoſita epula obumbrant animum, qui ob vaſis ſue corporis grauolentiam, etiam ſui nauſeam excitat aſpicientis, & opem beatarum mentium totus quaſi faſtidioſus à ſe dimittit. Ego quoque abominor animum ſuculentum, ſicut tu cibum hunc ſordidum, Atqui ego mater pulchræ dilectionis, & ſanctæ ſpei, meliori de te impoſterum conceptu ſpe, tibi me in obſcuro ſyluarum anfractu inuiàm oſtendo, vt mentem è turpis amoris veterno excites, & corpus ab adulterinis complexibus dimoueas, agnoſcensque errorem pœnitentiam agas.* Nec fuit ſine fructu hæc reprehenſio. Nam in melius vitam emendans, ſeptem monaſteria ſuis ſumptibus ædificauit, eſt ſepulchrum eius memorabile Florentiæ: habeturque codex vitæ eius apud Monachos ſancti Saluatoris Ord. Ciſter.

Sic amat Virgo caſtitatem coniugalem, amant & beatæ mentes, etenim & multi SS. adhuc viuentes, contra adulteros clamarunt adeo conſtanti voce, vt & mortē oppetere parati fuerint pro caſtitatis defenſione fortius condemnantes adulterium apud Deum & homines, ſanguinis ſui voce.

Ioan. Baptiſt. Laurus. l. de vit. annulo.

Sic Ioannes Baptiſta occiſus ab Hærode, quod adulterij & inceſtus intrepidè eum argueret. Dicebat enim, *Non licet tibi habere vxorem fratris tui.* Inclamabat id ſæpius, ideo coniectus eſt in carcerem, tandemque adultera vrgente perimitur, & à reis in iudicem capitalis ſceleris pœna conuertitur, ſed eius ſanguis non deſinit clamare, ſuoſque per emptores ac luxurioſos homines coarguere. Vide Ambroſius: *Intuere Rex acerbiſſimè tuo ſpectaculo digna conuiuia, porrige dextram, ne quid ſæuitiæ tuæ deſit, vt inter digitos tuos riui deſluant ſacri cruoris. Et quia non ſaturari epulis fames, non reſtingui poculis potuit inaudita ſæuitiæ ſitis: bibe ſanguinem, ſcaturientibus adhuc venis exſecti capitis profluentem. Cerne oculos in ipſa morte ſceleris tui teſtes, claudantur non tàm mortis neceſſitate, quàm horrore luxuriæ. Os aureum iſtud exangue, cuius ſententiam ferre non poteras, conticeſcit, & adhuc timetur.* Sic Staniſlaus pro caſtitate contra Boleſ. Polon. Regem depugnans, ab ipſomet Rege cuius notam libidinem publicè arguebat, obtruncatus eſt ad altare offerens ſacrificium.

Similiter, & ſanctiſſimus Patronus noſter Lābertus, & pro caſtitatis, & veritatis defenſione, velut alter Ioannes ſanguinem fudit. Cùm enim Pipini adulterium, cum quadā Alpaide ferre non poſſet, non deſtitit Principem arguere, & à flagitioſo ſtatu deterrere. Reuerebatur enim Pipinus, ſed Alpais altera Herodias odio furebat, timens repudiari. Fratris ergò ſui Dodonis furorem in eum concitauit, qui orantē corā altari SS. Coſmæ, & Damiani, brachiiſque extenſis in modū crucis, vouentē ſe Chriſto Crucifixo victimam, confodit. Sed nec deſtitit ipſe etiam poſt mortē luxuriā miraculoſis ſignis condemnare. Cum enim corpus eius trajectum diſcipulis trāſlatum fuiſſet, illud mirabile fuit, quod omnibus ad illud honorandum concurrentibus, nemo prohibebatur accedere, & corpus attingere, ſpeciali autem miraculo remouebantur, nec accedere, aut attingere poterant corpus caſtiſſimum pro caſtitatis honore tuendo interemptum, Aulici impudici

aut

aut concubinarij, vel filiæ libidini prostitutæ. Sic voce sua viuens, voce sanguinis sui moriens, voce corporis exangois post mortem: ostendit se odio habere, & condemnare impudicitiam summos amator, & propugnator castitatis.

Sed de adulterio, eiusque poenis fuse ibi diximus super præcepto 6 Videri potest Iob. cap. 24. & ibi Interpretes. Item Sapient. Prou. 5. & 9 & Eccl. c. 22.

Quod si ex Scripturis puniti adulterij exempla requiris, intuere Dauidem, & Absalonem. Dauidi dicit Natan 2. Reg. *Ecce suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis Solis huius. Tu enim fecisti absconditè, Ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu Solis* Absalon autem, licet permissus sit iusto Dei iudicio violare vxores Patris sui, tamen & ob id id breui vltorem sensit Deum; Propterea enim permisit Deus, vt Ioab cor eius transfigeret triplici lancea, quia triplici vitio abominali infectus fuit, insatiabili ambitione, parricidali rebellione, adulterio incestuoso. Et quia decem violarat vxores, à decem armigeris, cum adhuc palpitaret, confossus est.

Porrò castitas coniugalis non solùm adulteria ablegare debet, sed & impudicitias, quæ exerceri possunt extra vsum coniugij ab altero coniugum circa se, vel circa coniugem. In his enim potest interuenire peccatum mortale, sic coniux in absentia alterius per sui corruptionem, peccat mortaliter: & omnes contractus pollutionis periculum extra vas naturale inuoluentes, peccato mortali sunt obnoxij. Habes in Scriptura de vindicta Her. & Onan, qui semen fundebant in terram, ne proles eis nascerentur. Hoc aliquando contingit aliquibus, ne fortè plures proles alere teneantur. Est tamen peccatum grauissimum, directè repugnans fini Matrimonij.

PROPOSITIO SECVNDA.

Castitas coniugalis restringit etiam immoderatum vsum coniugij, seu voluptatis causa factum.

Licet copulam carnis Matrimonium admittat, debet tamen fieri, vel prolis desiderio, vel ad succurrendum carnis infirmitati, vel ad reddendum debitum coniugi. *Oportet*, inquit Apostolus, *vas suum possidere in honore, & sanctificatione, non in passione desiderij, sicut gentes, quæ Deum non nouerunt.* Hoc non attendentes multi putant sibi licitum quidlibet in coniugio cum sua, & ita fiunt, *sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus.* Nec attendunt documenta Angeli ad Tobiam, nec monita Sanctorum Inter hos Diuus Hieronymus ait: *Sapiens vir debet iudicio amare coniugem, non affectu m regit impetus voluptatis, ne præceps feratur ad coitum: nihil fœdius, quàm amare vxorem quasi adulteram: In alienam vxore omnis amor turpis est, in sua nimius.*

Præclarè B. Ægydius Francisci discipulus, cuidam glorianti se castum esse, se fidem vxori seruare, respondit: *An putas, quod ex sua quis dolio ebrius fieri non possit?* Insinuabat non esse illi gloriandum de castitate, nisi etiam excessum voluptatis in coniugio nosset temperare. Nam sicut vinum moderatè sumptum conducit sanitati, excessus autem eam peruertit, sic immoderatus voluptatis vsus ruina est spiritualis sanitatis. Et sicut coniugium alienum inebriari non solùm alieno vino, sed etiam suo, similiter species quædam ebrietatis est in vsu coniugij immoderato, quæ ratio absorbetur, & contra Perfectam rationem castitatis coniugalis peccatur. Sed & animalia quædam in hoc hominem condemnant. Ceruus enim & Cerua, non nisi castè, & secretè congrediuntur, & post conceptum congressu abstinent: dicitur que ceruos morâ congressu in scrobem se se abdere, quasi libidinis pudeat, donec pluuia ablutus, & quasi purificatus in pascua redeat, vt propterea sapiens etiam dicat: *vxor sit tibi quasi cerua gratissima*, teste Beda in prou. c. 5. Simile quid de Elephante legimus. Sint ergo hæc animalia coniugatis exemplum honestatis, & coniugalis castitatis. Audiant & ipsi S. Fulgentium: *instituta viendi coniugij hæc est, vt non explendæ libidinis, sed sustinendæ prolis obtentu coniuges sibi misceantur congruo tempore. In illis namque bonis quæ fecit Deus inuenitur iusta copulatio vxoris, & viri, in quibus Dei operibus libido non potest reperiri, quæ hominibus non ex dono conditionis, sed peccatoribus ex vitio primæ præuaricationis, accessit. Sed quia sine illa, in corpore mortis huius, præter humana non seritur, non eam affectant coniugia casta, sed tolerant: eique imponit nuptialis honestas modum, sine qua non potest, in carne, peccati naturalis explere fœcunditatis officium.*

Fulgent. ep. 1. de coniug.

Sic ergo quæri debet ex nuptiis fructus, vt cohibendus sit lubrica voluptatis excessus. At ne fortè quis existimaret statim esse peccatum mortale, in coniugio voluptatem quærere; eam opinionem remouet Fulgentius, subnectens: *Coniugatus si liberi fidem non deserat, sed in vxore sua naturali dumtaxat vsu aliquantum excedat, non propter generationem quærens, sed tardis libidini obeuntem, hoc quidem sine culpa non facit. Talis autem culpa, cuius benè aptanti atque orantis remittitur quo ipse coniugij seruat maritalis castitatis fidem, in quo non potest maritalis infirmitas custodire temperiem. Et si nuptialis in vxore modestia non tenetur, à nuptiali tamen fide, nulla immoderatione discedatur.*

Cæterum licet in coniugij vsu, carnis quædam impuritas reperiatur, cordis tamen etiam perfecta potest puritas reperiri: si solùm prolis desiderium, vel debitum coniugale ad id impellat. Hinc in vitis PP. legimus S. Macarium in deserto hanc è cœlo vocem audiuisse: *Nondum, ô Macari, attigisti perfectionem duarum mulierum coniugatarum, in vicina ciuitate.* Desiderio autem inquirendæ vitæ, quam ad perfectionem assequendam tenerent, adit ciuitatem, & spiritus diuini ductu, ingreditur domum, in qua duæ mulieres duobus fratribus matrimonio copulatæ agebant, à quibus precibus importunis efflagitat, vt narrare velint, quem tenerant vitæ modum Tandem eius precibus acquiescentes; piciunt se annis vndecim in eadem domo viris cohabitasse summa pace, & sæpius enixè postulasse, vt vitam vellent cœlibem agere, id verò cum impetrare nequirent, Deo puritatem cordis obtulisse. Insuper summo semper studio inuigilasse, ne verbo, vel opere Deum offenderent. Hoc audiens vir sanctus exclamare cœpit: *Verè in quocumque statu puritas cordis Deo placet, tum vt quandoque puritas coniugatorum puritatem Virginum, & Monachorum exercitat.*

Sed cum non possint coniugati puritatem corporis per abstinentiam à coniugij vsu seruare, nisi ex consensu mutuo: contingit quandoque, vt qui cordis puritatem Deo afferunt, illamque sectantur, impetrent postea à Deo vtramque; ita vt animum refragantis aut dissentientis, inflectat Deus in fauorem alterius puriorem vitam optantis. Habemus huius rei præclarum exemplum in Annal. Francisc.

Transeunti Francisco circa syluam Cortonæ, occurrit Matrona nobilis benedictionem poscens. Hæc impertità infœlicem statum suum enarrat Nempe quod cum Deo ex integro seruire, tam diu inspiratione cœlesti impelleretur, maritum sortita sit ita infestum, vt ei in eis potius permeiem conspirare videretur. Itaque obsecrat amore Dei opem Francisci. Cui vir sanctus: Confide filia, & si firmam fidem conceperis, aderit Deus piæ voluntati. Regredere domum, alloquere virum in hæc verba: *Ex parte Dei tibi annuncio tempus modo esse misericordiæ, postea iustitiæ, ideòque per Christi vulnera te exorò, vt in pace timore, & amore Dei modo viuamus.* Abiit mulier, interim Franciscus orationi se addicit: Res mira. Ingressa domum rogante marito vnde veniat, omnia ordine recitat. Et cum verba à Francisco infinuata pronunciasset: ita statim ille mutatus est, vt eadem resolueritt vitam meliorem inire, vxorisque votis satisfacere. Cur vxor: Quid ô marite, per castitatis votum non Deo consecramus, cum nihil gratius, nec felicius sanctitatis fundamenta iacere possimus? Acquiescit ipse nouam, & miram initians sanctitatis viam, in qua vterque perseuerauit, eum omnium qui eum nouerant, admiratione. & quidem id ita Deo gratum fuit, vt eodem die obierint, mulier manè tanquam sacrificium matutinum, vir vesperi tanquam sacrificium vespertinum. Sic voluit Deus, vt qui concordes viuerant, in pietate simul vniretur per mortem in æterna beatitudine. Huiusque tanti miraculi æterna in loco mansit memoria.

Chron. c. 1. c. 26.

Licet verò hæc vota non facilè sint emittenda, ne vergant in laqueum, monet tamen coniugalis castitas tempora moderari, & abstinere, dum rebus spiritualibus incumbendum est. Sic Apostolus: *Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi, & reuertimini in id ipsum ne tentet vos Sathanas.* Hinc Nicolaus I. in responsis ad quæstiones Bulgarorum, cap. 5. scribit, vt tota Quadragesima vxoribus abstineant. Et licet id sit consilij, Pij tamen merito obsequantur, vt abstrahant animum à carne, & Deo seruiant spiritu mentis suæ cum perfecti ori cordis, ac corporis puritate. Sic verè adimplens monitum Apostoli:

Cor. 7.

Qui

Cor. 7. *Qui vxores habent, tanquam non habentes ſint.* Hoc enim congruit, dum Deo, orationi, ieiuniis vacandum eſt. Si aliis temporibus fiant vna caro; quidni ſacro tempore fiant vnus ſpiritus, & communi zelo conſpirent ad ea quæ Dei honorẽ, propriamque concernunt ſalutem? Certè ſic fœlicius fruẽtur Matrimonij bonis, ſic tolerabilius eius onera ferent, ſic protegentur contra infauſta, aut ingruentes perturbationes. Denique ſic renouabunt, & ſuſcitabunt gratiam in Sacramento ſuſceptam, ſi mutuo impulſu pietati vacent, Deumque coniugij auſpicem, & præſidem pro fœlicitate ſpiritua & animæ inuocent. Maximè autem pro pane Propoſitionis edendo interrogabatur Dauid à Sacerdote, an caſta eſſent puerorum vaſa à mulieribus, quanto magis pro pane hoc cœleſti edendo id procurandum.

LECTIO IX.

De prole, primo Matrimonij bono.

1. *Docet parentes poſſe deſiderare prolem.*
2. *Agit de cura prolis in vtero.*
3. *Agit de cura prolis iam ab vtero.*

PROPOSITIO PRIMA.

P*Arentes poſſunt pro prole habenda Deum orare: ſi tamen careant, non debent de nimio affligi deſiderio.*

Primùm patet, quia fœcunditas eſt Matrimonij bonum à Deo veniens, & ſicut ſterilitas ab illo prouenit, ita & per illum tolli poteſt, Ideò dixere Hebræi, Deum ſibi reſeruare quatuor claues naturæ.

1. Claues pluuiarum, vt eas ad libitum emittat ea theſauris ſuis, Deut. 28. 12. verſu.

2. Clauem vitæ, id eſt, generationis. Gen. 30. *Num pro Deo ego ſum qui te priuaui fructu ventris tui.*

3. Clauem alimoniæ ad famem pellendam. Pſal. 144. 16. *Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione.*

4. Clauem ſepulchrorum, id eſt reſurrectionis. Patet Ezech. 37. *Aperiam tumulos veſtros, &c.*

Cùm ergo illi clauis generationis aſſignetur, non eſt fortunæ, aut caſui adſcribenda fœcunditas; ſed benedictioni Dei, quam ſæpè promiſit in compenſam bonorum operum Sic rectè Mater Machabæorum proles dona Dei eſſe agnoſcens, dicebat: *Neſcio quomodo apparuiſtis in vtero meo, nec ego enim ſpiritum donaui vobis, & vitam, & ſingulorum membra non ego ipſa compegi: ſed enim mundi Creator qui formauit hominis natiuitatem, quique omnium inuenit originem: & ſpiritum vobis iterum cum miſericordia reddet & vitam.*

Patet quoque fœcunditatem donum Dei eſſe in tot ſterilibus, Sara, Rachele, Anna, quas poſtea Deus prole donauit, oſtendens quomodo habet clauem generationis. Vnde & dicere ſolet Scriptura, Deum claudere vuluam, vel aperire. Si autem quæras, cur Deus olim tot ſteriles fœcundauerit, & prole electa donarit. Reſpondeo: Quia cùm Deus omnia diſponeret in ordine ad Chriſtum ſemen electum ex Patriarchis oriundum, voluit per minora miracula viam ſternere ad maximum miraculorum: vt ſcilicet ſteriles parerent in antiqua lege, & lex noua oriretur, dum non ſolùm ſterilis generat, ſed & Virgo Deum parit, & hominem.

Quantum ad ſecundum, non debere nimium affligi parentes ſteriles, declaratur, quia ſic poſſent diuinæ prouidentiæ iniuriam irrogare. Etenim illa iuſta eſt, & permitit ſterilitatem in bonum variis de cauſis.

Primò ob ſalutem parentum, quia ſi eis prolem dediſſet, peccati occaſio non defuiſſet, vel ob nimium affectum, vel ob rerum temporalium accumulationem, cui neglecta ſalute inhæſiſſent. Quis enim neſcit multos parentes perire ob proles, quibus cum diſpendio ſalutis, cum iniuſtitia, & ambitione opes procurant, & ſtatus honoratos.

Secundò, ob bonum prolium, quia prænidet proles ex eis oriundas infœlices fore, & improbas: ita vt melius ſit non naſci, quàm perire; & parentibus ignominiæ eſſe, & 14. Iulij. tormento. Sic dè Iuda dicit Dominus: *Melius fuiſſet, ſi natus non eſſet homo ille.* Et in perſona impiorum dicit Iob: *Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, conceptus eſt homo. Quare non concluſit oſtia ventris, qui portauit me; Quare non in vulua mortuus ſum, cur exceptus genibus, lactatus vberibus.*

Tertiò, ob damnum corporale, vel etiam diſpendium vitæ, quod Deus nouit parentibus à prole obuenturum. Quam multæ matres vita periclitantur, ob prolis natiuitatem? Rebeca cùm diu ſterilis fuiſſet, magnoque deſiderio fructum optaret, tandem fœcunda reddita eſt ob preces Iſaac, dicente Scriptura: *Deprecatus eſt Iſaac. Dominum pro vxore, eo quod ſterilis eſſet: qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.* Sed quid deinde? Collidebantur in vtero eius paruuli, luctam cum matris graui periculo ineuntes, ita vt diceret: *Si ſic mihi futurum erat, quid neceſſe fuit concipere?* Infœlicius Racheli contigit hæc tanto deſiderio liberorum angebatur, vt diceret viro ſuo, *Da mihi liberos, alioquin moriar.* Vnde iratus Iacob reſpondit: *Num pro Deo ego ſum, qui priuauit te fructu ventris tui?* Tandem fœcunda reddita, enixa ſecundum filium mortua eſt. Vnde vocauit nomen eius Benoni, hoc eſt filium doloris. Sic & alij nati necem parentibus ſuis attulere, Inter hos Iulius Cæſar, ſic dictus à cæſo matris vtero. His quoque adnumeratur S. Drogo natus propè Valencenas, qui miro modo calculoſis, & ruptis inuocatus ſubuenit. Ex parentibus nobilibus ortus eſt, ſed poſthumus puer, & Cæſar. Cum enim nondum natus Patrem amiſiſſet, inter diros parturientis matris labores, conſilio obſtetricum per maternum latus eſt editus in lucem. Sic natus eſt vtroque parente orbatus, quòd cùm decennis intelligeret, ſæpius conteſtabatur, recogitans ſe maternæ necis eſſe occaſionem. Idem refertur de ſancto Lamberto Venienſi Epiſcopo, qui floruit anno 1154. cuius mater in partu obiit doloribus victa, & de ventre illius inciſo, puer extractus eſt, ideò matris ſæpius lugebat interitum.

Molanus Iob. 3.

Quartò, permittit Deus ſterilitatem, in peccati alicuius vindictam. Sic Michol vxor Dauid, filia Saül, quia deſpexerat Dauidem coram arca ludentem, ſterilitatis opprobrium incurrit.

Quintò, quia vult Deus, vt ſteriles corpore, non ſint animis ſteriles, ſed virtutibus & bonis operibus fœcundæ: vt & temporalia bona quæ in filiorum luxum erant erogaturæ, in eleemoſynas & pia opera conuertant, membriſque Chriſti impendant. Sic faciebant Ioachim & Anna, qui teſte D. Hieronymo, bonorum ſuorum vnam partem templo Domini impertiebantur, alteram pauperibus, tertiam neceſſitati ſuæ adſeruabant. Igitur prole carentes, orationi, & ieiunio, pietatique vacabant, ita vt tandem poſt viginti annos fœcunditate donati, prolem illam electam Virginem Deiparam orbis lucem, edere meruerint. Sic Ioannes Patritius Romanus, & vxor eius paris nobilitatis, cùm liberos non ſuſcepiſſent, quos bonorum hæredes relinquerent, ſuam hæreditatem Matri Dei vouerunt, aſſiduis inſtantes precibus, vt ſignificaret in quod pium opus vellet eas opes impendi. Vnde miraculo niuis æſtiuo tempore locum deſignantis, & contegentis, Baſilicam S. Mariæ Maioris erexerunt.

Poſſemus hic adſcribere plurimos coniuges, qui ob ſterilitatem ſe ſuaque omnia Deo vouerunt. Nec deſunt multi, qui cùm piis operibus, eleemoſynis, orationibus vacarent, poſt longos annos ſpeciali Dei fauore Sanctorumque interceſſione, proles Sanctas generarunt, quas Deo vouerunt. Sic ſanctus Nicolaus Tolentinus ex ſterilibus interceſſione ſancti Nicolai orbi datus eſt. Item ſanctus Lambertus precibus ſancti Rumoldi ex Adonæ Comite, & Elizia ſenibus natus eſt Mechliniæ. Item ſanctus Staniſlaus ex nobilibus, & piis parentibus poſt annos triginta ſterilitatis ortus eſt. Sanctus Albertus Carmelita poſt annos viginti ſex. Item ſanctus Ludouicus Rex impetratus fuit oratione ſancti Dominici, & deuotione matris Blanchæ ad Roſarium. Sic alij plures.

Sed non eſt prætereundum de ſancto Remigio, cuius ortum prædixit Anachoreta quidam Montanus nomine, Angelicis ſæpius fruens alloquiis: Hic nocte quadam orabat pro pace Eccleſiæ afflictiſſimæ apud Gallos & Belgas. Tandem obdormiens, viſus eſt ſibi intereſſe Angelorum, & ſanctorum choris hac de re agentibus: voxque cœleſtis intonuit: *Dominus proſpexit de excelſo ſancto ſuo, Dominus de Cælo in terram reſpexit, vt audiret gemitus compeditorum, in conueniendo populos in vnum, & Reges vt ſeruiant Domino.* Itaque monuit vir ſanctus Æmilium, & Ciniliam, genere nobiles, ſed ſteriles, & ſenes, de prole edenda, per quam Deus pacem Gallicanæ, & Belgicæ Eccleſiæ eſſet allaturus. Cùm vix crederent oraculo, ait ipſe matri: *Vt ſciat me vera nunciare, ablactato infante oculos meos lacte tuo vnges, & ego infantis meritis viſum recipiam.* Remigio ergo nato, matris ille lacte viſum recipit, qui vtroque lumine orbatus erat.

Addenda

Addenda est hic & memoria eius miraculi, quod Romæ extat in templo S. Saluatoris de Lauro. Anno 1474. Ioannes Mares, & Catharina Calagnira Barcinonenses, cùm annos octo egissent sine prole, pro ea obtinenda, voto domi concepto, & in S. Seueri Ecclesia renouato, Sacrum solemne celebrandum curarunt in honorem duodecim Apostolorum, accensis duodecim cereis, cum nomine vnius Apostoli ad singulos cereos. Audierunt Apostoli vota precantium, nam spatio tredecim annorum sequentium, duodecim proles habuere, octo masculos, & quatuor fœminas, quorum singulis vnius Apostoli nomen indiderunt. Et licet diu superuixerint, nullam vltra prolem susceperunt. Filij deinde post parentum mortem, singuli circa festũ sui Apostoli cuius nomen gerebant, obierunt. Horum vltimus Petrus Mares I.V.D. Cubicularius Apostolicus, hæc Romæ in marmore incidi curauit in S. Saluatore. Quod marmor translatum est in claustrum dum Ecclesia conflagrauit.

PROPOSITIO SECVNDA.

Prolis curam tenetur habere mater, iam à conceptu.

Explicemus id particulariùs cum breuitate, qua conuenit Pastores, sæpius in concione, & Catechismo, ad instructionem parentum hac de re agere, & munia eorum explicare.

Primò igitur tenetur mater statim vbi concepit, abstinere ab his quæ fœtui possunt nocere. Quapropter eùm iã animatus est fœtus, in genere cuiusdam homicidij censetur, si non aduigilet, sed inordinatè se gerens illi noceat, siue in cibis appetitui prauo nimis indulgens: siue fatigatione nimia, aut oneribus ferendis, quibus impar est, siue indiscretis afflictionibus, ieiuniis, abstinentiis, siue passionibus violentis, ira, odio, impatientia, tristitia, aliisve modis. Debet & aduigilare maritus, ne vxori horum sit occasio, indiscreto mandato, obiurgatione, graui percussione, aliisve modis. De hac re fusè egi super præcepto 5. Decal.

Secundò iuuat ex tunc Angelo fœtum frequentiùs cõmendare, quia sicut hic custodit matrem, ita & prolem, dũ adhuc pars matris est, donec specialis Angelus ei deputetur à natiuitate. Hic ergò est qui impedit ne dæmon noceat, ne procuret extinctionem, vt ad Baptismi gratiam nõ pertingat. Id ob peccata parentum aliquando permittit Deus, & indulget diabolo potestatem proles enecandi necdum natas, vel per maleficia, vel per alia media quæ suscitat, vtens hominum opera. Semper enim insidiatur dæmon vitę spirituali prolis, & ita Angelica custodia, & protectio multum necessaria est. Sed & propter ipsam prolem, specialiter quandoque Deus matres è periculis liberat, Angelorũ subsidio. Cùm Sigridis Brigittam materno adhuc gestaret vtero, contigit eam naufragio periclitari in quodam maris sinu vbi multi perierunt: at Dux Sueciæ Héricus frater Regis videns eam periclitantẽ, omnibus modis ad littus perduxit. Eadem nocte adstitit ei Angelus radianti specie, dicens: *Salua euasisti propter illud bonum, quod gestas in vtero: nutri ergò illud pro Dei amore, sciens specialiter tibi donatum.* Visibiliter quoque aliquando Angelos apparuisse legimus vt benedictionem matribus impertirentur pro prole. Mater S. Eucherij cùm se quieti dedisset, ecce Angelus in veste fulgida apparet, dicitque se missum, vt benedictionẽ proli impertiatur adhuc in vtero, & benedictione impertita, prædicit fore promouendum ad Aurelianensem Episcopatum, pium verò est, vt à Sacerdotibus, qui Angelorum officium gerunt, benedictionem matres exposcant pro se ac fœtu suo, idque cum viua fide. De S. Stephani iunioris Martyris matre, apud Surium legimus 28. Nouem. quod cùm S. Germanus patriarcha in thronum Patriarchalem ascensurus esset, circumfluente multitudine, ascendit illa scamnũ, vt virum Dei intueri posset. Cùmque per Ecclesiam transiret, mulier clamare cœpit: *Benedic Domine, quod in vtero meo est.* Ille autem perspicaci animæ oculo eum qui vtero gestabatur intuens, respondit: *Benedicat hunc Dominus per intercessionem primi Martyris Stephani.* Apud verò omnes affirmabat se ea hora, qua hoc audisset, igneam flammam ex diuino illo ore prosilientem vidisse. Sic mulieris fides, & benedictio illius qui locum Dei gerebat, magnam habuit efficaciam in puero materno adhuc carcere concluso, qui à Stephano 1. Martyre nomen & sanctitatem est mutuatus.

Tertiò aduigilet mater vt in gratiæ statu existat similiter & Pater, tum ne propter peccata parentum, proli aliquid contingat mali, tum vt iuxta illis inhærentem gratiã Deus in prole affectiones dispositionesque bonas operetur. Quia non solùm corpus mirabiliter format, sed & animam infundens, dotibus diuersis iam in radice adornat, idque meritis parentum, dum se se per gratiæ statum, & bonorum operum exercitium, ad id disponunt, vt Deus initialem benedictionem in prole operetur. Similiter & eorum demeritis infœlicia nonnunquam prodigia contingunt.

Audi quid contigerit in Baccharach oppido, inter Confluentiam, & Moguntiam, ex vini præstantia celebri, quod quidam Bacchiara sic nominatum putant. Illic anno 1595. 14. Martij natum est monstrum horrendum, anteriore superioreque parte serpenti simile, caudam habens tribus vlnis longam, nec diutius vixit, quàm quo ad munere ob quod missum fuerat perfunctum fuit. Cùm enim pater impius, & ebriosus, contemptor Dei & hominum, Dominica Quinquagesimæ in cauponam abiisset, ad potationes, aleas, & impietatem more suo exercendam, vxor partui vicina, secuta est, vt moneret, & domum eum reduceret. Ille monentem non solùm contemnit, sed & percutit, dicens, vt cum suo viuo dæmone, quem vtero gereret, domum abeat, alioqui se gladio eam transfossurum. Illa verò, Hanc ego viuum gero dæmonem? Esto igitur. Non plura locuta domum reuertitur, doloresque partus statim sensit, & terribile hoc monstrum peperit. Ille cum iam potando, & ludendo libidinem expleuisset, domum reuertitur. Ingressus ad locum vbi partus iacebat, monstrum illud in eum inuolat, & caudæ suæ implicatum venenosis ictibus ita pungit & transfigit, vt paulò post infœlicem animam exhalarit. marito mortuo, puerpera quoque, extincta est, tandemque monstrum viuere desiit.

Michaël. Isselt. Mercur. Gallo Belgi. an. 1595.

Quartò deuotio concipienda erga Christum in venerabili Sacramento, qui illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundum; erga Deiparam, ac alios Sanctos, quos puerperis opem frequentius attulisse, ex sacris notum est historiis. Vide quæ dixi tom. 1. tract. 3. lect. 15.

PROPOSITIO TERTIA.

Tenentur quoque parentes, statim à partu specialem curam proli exhibere.

Primò quidem solliciti sint per baptismum vitã spiritualem proli procurare, nam Christiani non solùm carnis, sed & spiritus, & animæ esse debent parentes, vt obsequantur æterno Patri spirituum; Prouideant ergò filij de regeneratione in vitam æternam ex aqua, & Spiritu sancto. Nec per multos dies, ne proli periculum ingeneretur; fragilis enim admodum vita infantis, & nimio incommodo perimi potest. Matres generant infantes per peccatum mortuos, matres sunt mortuorum: proles statim offerendo per baptismum, fiant matres viuentium. Non patiantur, vt nomen Euæ ipsis conueniat solùm per antiphrasim aut ironicè fiat quælibet mater Eua, hoc est *Mater viuentium*, per veritatẽ; procurando infanti vitam gratiæ in Saluatore promissam. Debent quoque simul cum Baptismo eligere tales Patrinos, siue Patres spirituales puerorum, vt si contingat parentes intermori, possint ipsi in fide, & probitate vitæ illos instruere. Sed de Patrinis, & nomine imponendo, fusè dixi tract. de Baptismo.

Secundò post partum munus matris est, ad Ecclesiam reuerenter procedere cum prole, tẽpore scilicet congruo ad restaurandam debilitatem ex partu relictam; nec hic ponenda est vis in numero dierum, aut hebdomadarum, ne Iudaismo videantur accedere. Non alia autem intentione moneantur venire, quàm vt in gratiarum actione, acceptam diuino fauore sobolem, diuinæ offerant Maiestati, ad instar Annæ Samuelẽ offerentis. Quapropter diuinæ tunc Maiestati monentur non debere esse ingrata, quòd è doloribus, & periculis partus cum fructu euaserit libera. Nouã igitur gratiam imploret sibi prolique, & ad hoc Sacerdotis aduocet benedictionem, quæ multùm efficax est per Ecclesię preces, si accedentis dispositio reperiatur. Vnde, & in cæremoniis Ecclesiæ monetur cum lumine accenso venire in symbolum vitę proli datæ, ac lucis gratiæ, cuius incrementum sibi, illique optat. Ac simul indicatur quod sicut candela in honorem Dei consumitur, ita & ipsam debere vitam suam ac prolis, quoad in se est in honorem Dei consumere. Capiti quoque super imposita stola, indicat omnẽ benedictionẽ à Christo immortalitatis nostræ stola induto, deriuari, per quem immortalitatem in Adam perditam, recuperare speramus. Vnde, & tunc legitur Euangelium Ioan. in cuius fine significatur, quomodo Verbum caro factum sit, vt habitaret in nobis, vt ostẽderet tandem gloriam suam; gloriam quasi vnigeniti à Patre. Itaque longè alia ratio est Purificationis antiquæ

& nouæ. Illa enim quadragesimo fiebat die ex præcepto cæremoniali, at illud iam cessauit, sicut & sacrificium quod tunc offerebatur, de quo Luc. 2. & leuit. 12. Remansit interim in Ecclesia consuetudo pia, qua Mater se cum prole offert, non Iudaico errore, aut superstitione, sed ad sacrificandam hostiam Deo viuenti in Missæ mysterio, & seipsum cum illa. Et licet hæc generalis sit oblatio, quandoque tamen oblatio prolis speciali deuotione facta multam efficaciam habuit, tàm in antiqua, quàm in noua lege. Declaremus exemplo.

Lauduna Comitissa S. Elzearij Mater, vbi partum hunc primogenitum edidisset, statim feruenti deuotione, & gratiarum actione, obtulit Deo dicens; *Domine Deus ad cuius imperium existunt creaturæ omnes, gratias ago pro pro hoc filio tua benignitate donato, teque humiliter oro, vt eum tibi seruum accipias, & tua benedictionis gratiam ei largiaris: Quod si te illum nosti fore diuina voluntati tuæ rebellem, vbi sacro Baptismate erit candidatus, illum sine mora tollas è medio. Satius enim est innocentem, & nullis propriis auctum meritis tecum viuere, & mundo emori, quam in hac mortali vita tuam offendere Maiestatem* Vt autem Deus ostenderet, se hoc sacrificium accepisse in odorem suauitatis, tantam pietatem infantia illius animo in ipsis cunabulis instillauit, vt cùm necdum triennij ætatem compleuisset erga Christi pauperes mirabili commiseratione afficeretur. Nam cum baiulorum brachiis portaretur, in castri Ausoisij porta sæpè pauperes humanissimè intuens, nullo pacto vlterius progredi volebat. imò verò etiam sine intermissione acerbè plorabat, nisi illis præstita esset eleemosyna. Atque ea de causa nutrices eius vel laturæ panem in castrum redibant, vel secum ferebant, vt illi infanti satisfacerent. Cùmque pauperes accepissent eleemosynam, lætus, & alacer transibat. Surius in vita S. Elzearij.

Tertiò, mater filio debet lactationes, natura enim hoc onus illi imposuit, ideò mamillas, & vbera ipsis adaptauit. Calor nempe naturalis ex sanguine menstruo lac candidũ & suaue efficit, quem sanguinẽ vi attractiua per venas alliciãt ad se mamillæ, & facultate sibi innata, candore, & dulcedine, aliisque proprietatibus lactis imbuunt, ad alendum congruis. Et hæc certè prouidentia meritò deberet impellere matres, ad proprio lacte nutriendas proles. Nam iam in vtero infans illi nutrimento assueuit, quod tunc per vmbilicum trahebat, optat iam sibi defæcatius propinari in mamillis per venas vtero vberibusque communes. An non & Maria Virgo Iesum propriis lactauit vberibus? *Porroque lacte pastus est, per quem nec ales esurit.* Hic tamen speciale miraculum interuenit: ille enim qui aquam eduxit de petra, lac virgineo potuit elicere ex pectore, lac purissimũ candidissimum planè virgineum. Hæc decoctio non iam a vi naturali, sed à vi Spiritus S. facta est, ab illo scilicet qui eam sanctificauit, & fœcundauit. Vnde canit Eccl. *Saluatorem sæculorum ipsum Regem Angelorum, sola virgo lactabat vbere de cœlo pleno.* Quapropter non est dubium maioris fuisse puritatis, candoris & efficaciæ ad alendum, quàm lac vllius mulieris, vt pote à cœlesti efficacia gratiæ, & a Spiritus. S. igne primitus originem habens.

Interim in Maria matribus ostenditur exemplum proles alendi, sicut & in antiqua lege illustribus fœminis. Nam Sara lactauit Isaac, Rebecca Iacob, Anna Samuelem, & nobilis illa mater, Machabæorum filios septem: vt propterea laude dignum non sit, quin potius vituperabile, dum fœminæ nobiles, absque iusta causa, & necessitate, filios alere dedignantur. Hoc aliqui dixerunt esse peccatum mortale. Nauarrus tamen cum quibusdam existimat tantum esse veniale. Plures interim grauesque rationes non desunt (vltra supradicta) quæ matres ad id officij impellant.

Prima, quia sæpè contingit infantium corpora animosque corrumpi: dum alieno lacte educantur. Corpora quidem non ita viuida fiunt aut mobilia: quia lac alienum sugere compelluntur naturæ suæ non conforme: est enim lac maternum naturæ prolis conuenientissimum, vtilissimumque. Et sicut plurimum valet ad animi corporisque similitudinem communicandam vis seminis ad ingenium & proprietatem lactantis assequendam. Sic in naturalibus, si hœdi ouium lacte alantur, pilos teneriores gignunt, & agni si caprarum lac sugant, lana existunt duriore. Similiter nutrix si sit iracunda, si crudelis, si temulenta, si improba, & impudica, facilè transmittit cum lacte hæc vitia, infirmitatem quoque corporis, si illa laboret. De S. Catharina Suedica legimus, speciali prouidentia Dei ab infantia refugisse vbera, si aliqua mulier incontinens admouisset: abhorrebat enim cum lachrymis, & vagitu, sed suæ matris, & aliarum pudicarum mulierum, sine difficultate sugebat. Idem dicitur de sancta Catharina filia Brigittæ, & de Roberto Vide Sur. 22. Maij & 24. Aprilis.

Secunda causa; quia ex eo quod filius non lactetur à matre, fit vt mater filium, filiusque matrem minus amet; matres enim solent plus amare filios, quos propriis lactauerunt vberibus. Vnde aduertunt aliqui in communi plebe maiorem esse amorem parentum, & filiorum, quàm in familiis Nobilium. Solent enim Nobiles per nutrices lactare, & aliquando vix vident proles suas per annum: Hinc fit, vt maior affectus inueniatur erga nutricem, quam erga matrem.

Addi tertia causa potest, quod aliquando possit contingere, vt proles commutentur, dum nutricibus extra domũ degentibus committuntur, nec de die in diem visuntur. Huius rei fidem facit exemplum, quod Lutetiæ Parisiorum, quasi in publico Orbis theatro notum factum fuit anno postremi Iubilæi 1626. Quidam inter primarios vrbis Consiliarios prolem enutriendam, & lactandam commiserat coniugi vinitoris cuiusdam sui, extra vrbẽ in agris, & vinetis cõmoranti. Cũ de sedulitate, & fidelitate mulieris nihil ambigeretur, tota ei recenter natæ puellulæ cura ita concredita est, vt ferè curam ipsius parentes viderentur ad tẽpus deponere, & resignare. Cõtigit autem infantulam Nutricis negligentia igni propius admotam, in facie vstulari, & grauem ei deformemque maculam inuri. Quid faceret illa, quæ parenti id nunquam ausa esset nunciare? Inito cõsilio cum coniuge, suã ipsa prolem, nec ætate nec facie absimilem, loco alterius supponit: & cùm per plures hebdomadas, & fortè menses, altera visa non foret, credunt parentes sine scrupulo suam esse. Itaque ætate crescens educatur in vrbe more nobilium, quæ filia rustici erat, quæ autem filia Consiliarij, ignobiliter in agris versatur, & more rustico enutritur: Tandem & illa rustica, secundùm nobile genus putatiuũ, alterius Consiliarij filio nobiliter, & opulentè in matrimonium datur cum dote correspondente. Altera penes Vinitorem commoratur ignobilis. Quid faceret mater, non mater? Vrgetur scrupulis conscientiæ ob fraudem, & ob damnum legitimæ proli inde ortum. Post multos tandem annos, Iubilæo adueniente compuncta suasu Confessarij fraudem detegit illis, quos res ista concernebat. Agnoscitur puella legitima, per notam quandam secretam quam in ortu attulerat, in parte aliqua corporis. Instatur nunc pro recuperanda dote extraneæ datæ, res apud Iudices decernanda defertur? Matrimonium illud prioris non sine perturbatione est, tanquam in quo error fuerit circa personam Quid autem decreuerint Iudices, pleniùs forsan Mercurius Gallicus proximè excudendus poterit aperire. Hoc solùm enarro Lutetiæ, & Galliæ notissimum, vt ostendam neglectam lactationem prolium, & curam, damna non pauca generare.

LECTIO X.

De Institutione Prolis.

1 *Tractat de obligatione parentum ad instruendum*
2 *Affert exempla praua institutionis.*

PROPOSITIO PRIMA

Tenentur Parentes, prolem vbi adolescit, in pietate instruere.

Ratio est, quia finis Matrimonij est, non solùm prolem generare huic sæculo, sed etiam instituere, vt perfectè generetur Deo, Dicente Lactantio: *Hac quidem conditione gignimur, vt generati Deo debita obsequia præstemus, hunc solum nouerimus, hunc sequamur.* Sed quia post peccatum ab hoc fine facilè deuiat homo, ideò educatione, & magisterio parentum ad rectam viam dirigi debet: & hoc quidem ab adolescentia, qui qualiter educatus fuerit, sic ferè perseuerat. Est enim ætas tenera, sicut charta candida, quæ primos characteres suscipit, non facilè delendos. Est velut tabula, quæ primos colores ita imbuit, vt omni tempore reseruet, nec facile expungat. Arbusculæ, si rectè plantatæ fuerint, postea si in rectitudine sollicitè adminiculis quibusdam conseruentur, in illa perseuerant. Sic adolescentũ ingenia, si virtutis rectitudini assuescant, illam in ætatem vltimã transmittunt; sic contra si vitio imbuantur à teneris, illud etiam quasi adolescunt Testatur id Ieremias: *Ossa eius implebuntur vitiis adolescentiæ, & cum eo in puluere dormient* Quæ sunt illa ossa, nisi consuetudines graues, & duræ, quæ

vsque

mortem perdurant, semper cum ætate crescentes in duritias? Quod clarius ibidem expressit, dicens: *Adolescens iuxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.* Lanæ albæ postquam semel alio colore sunt imbutæ, non redeunt ad candorem. Certæ adolescentiæ vitia non tam ætati (quæ imbecillis est) adscribuntur quàm parentibus, quorum negligentia, hæc in animos puerules sunt illapsa. Vnde D. Gregorius epist. 70. dicit peccata puerorum ad annum vsque septimum redundare in parentes.

Itaque conuenit illos imitari Aquilam, de qua dicitur: *Sicut Aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans;* Ita parente erga filios se gerant, doceant eos cœlum solemque respicere, & mentis aciem in radios fulgurantes diuinæ gratiæ dirigere, vt aperiant oculos ad virtutem, relicto vitio, & vanitate. Quid iuuat hortum plantasse, nisi etiam irrigetur, excolatur, & germina infœlicia diffuẽtiáque extirpentur? quid iuuat pueros in hunc mundum edidisse, si infructuosi fiant, aut sylvescere permittantur, sine cura, & sollicitudine, sine instructione, & directione? Pietatis ergò germen producant, & sint *sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ:* non sint infructuosæ plantationes abscindendæ, in ignem mittendæ. Sis ô homo, non solùm pater carnis, sed & spiritus? non solúm vitæ generans corpus, sed & immortalitati animum; non solùm tempori, sed & æternitati, non solùm sæculo, sed & cœlo. Hoc fit per institutionem à teneris annis datam. Audi Ecclesiasticum cap. 30. de filiis dicens: *despicias cogitatus illius, doce & operare in illo.* Non sat sibi videtur dixisse, *doce*, sed addit *operare*: quia continua cura parentis, debet in animo adolescentis quasi nouello agro arare, monitaque salutis serere, & doctrina sancta instituere, vt hoc germen sacrum, tandem in vitæ probitatem assurgat

Sic prædicarunt viri sancti. Exemplum enim habent in Bersabee, de Salomon, *Filius fui tenellus, vnigenitus coram matre, & docebat me dicens, suscipiat verba mea cor tuum.* Prouerb. 4. Hæc Bersabee, filium suum vocabat Samuel. Prou. 46. quasi diceremus, *Deus cum ipso* (quod vernaculè diceres, *Garde Dieu* (vt doceret matres Deo proles dicare, & de Deo eas alloqui, non verò acerbis verbis vti, aut circa eas diabolum nominare, aliaque dissona pronunciare. Sic verò blandiens adolescentulo, seria monita immiscebat: *Quid dilecte mi? Quid dilectè vteri mei? Quid dilecte votorum meorum?* Vocat sibi specialiter dilectum vteri, siue viscerum suorum, vt meminerit cruciatuũ quos mater sustinuit, & sic magis ad audiendum, & obediendum. Sicut mater Machabeorum: *Fili miserere mei, quæ te nouem mensibus portaui, lac triennio dedi, & ad ætatem istam perduxi:* Vocat etiam dilectum votorum: quasi dicat, quod omnia vota, & desideria, in illum vnicè intendunt, de nulla alia re sollicita, præterquam de eius salute, & fœlicitate, pro qua vota, & preces etiam Deo fundat. Sic eum attentum reddebat ad monita quæ dabat: & ideò fortè ter repetit, *dilectum*, quia triplex tunc dabat monitum. Primùm de libidine fugienda: *Ne dederis substantiam tuam, & robur mulieribus.* Secundùm de ebrietate vitanda, regio animo indigna. Tertiùm de non inuadendo alieno, & iustitia etiam pauperi seruanda. Optimè autem hic Chaldeæ legunt: *Quid ve, fili mei? Quid ve, fili vteri mei? Quid ve, fili votorum meoru;* Quasi dicat, ô fili, quem visceribus gestaui, modo iterum parturio: Qualis infœlicitas mihi tibique si dederis te mulieribus, si ebrietati vaces, si iniustè erga proximum te geras, Absit id à te ô fili mi, auertat Deus ab illo quem amo vt viscera. quin potius audi vocem matris. caue eam contristate, quæ sic te amat, quæ te votis, & animo iterùm generat. Hæc ergò verè mater fuit, & matrum exemplar, tanta sollicitudine adolescentis filij animum imbuens, eiusque salutem respirans.

Accipe inter Christianos exempla non inferiora.

Primum sit S. Monicæ, de qua dicit Augustinus filius: *Mater mea, præcepta vitæ, quæ in animo plantauerat verbo, rigabat lachrymis, alebat exemplis.* Cùm is ætatem adolescentiæ, in lubrico carnis, & hæresis contagio contereret, nullam non sollicitudinem mater adhibebat lachrymis apud Deũ & homines instans, vt eum erueret è luto carnis, & errorĩs. Nocte dieque, nec corpore, nec spiritu quiescebat, perditione filij maternum cor lancinante. agnoscit Aug. c. 11. l. 3. Confess. *Misisti manum tuam ex alto Domine, & de profunda caligine eruisti animam meam, cùm pro me pleraret ad te mater mea fidelis tua, amplius quam flent matres corporea funera. Videbat enim illa mortuum fide, & spiritu quem ex te habebat: & exaudisti eam Domine, nec despexisti lachrymas eius, cum rigarent terram in omni loco orationis eius.*

Cum illa quodam die S. Episcopum consuleret, obsecraretque vt ad viam veritatis reduceretur filius per ipsius monita, & doctrinam: Respondit ille; nec dum tempus esse, eo quod indocilis adhuc foret, inflatus nouitate hæresis Cùmque illa magis instaret deprecando, & vbertim flendo, respondit ille, *Vade, fieri non potest, vt filius tantarum lachrymarum pereat;* Sed nec ipsa quiescens secuta est cũ ex Africa Mediolanum, maiori sollicitudine filium generans spiritu, quem carne pepererat. Et nescio quod remedium eius dolori potuisset afferri, si in eo statu vidisset eum morientem. Quod iterum agnoscit Augustinus: *De sanguine cordis matris meæ per lachrymas eius, diebus ac noctibus pro me sacrificabatur tibi, & egisti mecum miris, & occultis modis: Tu illud egisti Deus meus, nam à Domino gressus hominis diriguntur, & viam eius volet.* Vlterius explicat Augustinus bona opera, quæ ad filij salutem impetrandam mater Deo præsentabat; *Non aurum, & argentum petebat à te Domine, aut aliquod volubile bonum, sed salutem animæ filij sui: An tu Deus misericordiarum, sperneres cor contritum, & humiliatum viduæ castæ, ac sobriæ, frequentantis eleemosynas, famulantis Sanctis tuis nullo die prætermittentis oblationem ad altare tuum, bis in die, manè, & vesperè ad Ecclesiam tuam sine intermissione venientis, vt te audiret in sermonibus tuis, & tu illam in suis orationibus.* Denique desiderium eius erga salutem filij in hoc enituit, quod vbi is fidem suscepit, statim & illa mortem obire paratissima fuit, quasi voto propter quod vitam desiderabat, iam adimpleto.

V. l. 5. Conf. cap. 3.

Secundum fuit Blanchę circa filium S. Ludouicum. Hunc à pueritia docuit, non ambitiosa sequi, non equos calcaribus subigere, aut armis alienum sanguinem appetere, sed tanquam fundamentum futuræ sanctitatis, timorem Domini in eius corde construxit, ita vt soleret dicere, se licet sciret filium natum ad sceptrum, & diadema Regum, malle tamen oculis propriis eius cernere necem, quàm peccantem, ita & ad pietatem eum informabat, vt nihil hac in re curę prætermitteret, ad omnem actionem, cùm seipsum signo crucis muniret, solitus erat dicere: *Ita me puerum mater instruxit.* In tantum igitur monitis matris profecit, vt speculum omnibus Principibus meritò exhibeatur pietatis, & virtutis. Licet enim Rex foret, tamen cum austeritate singulis feriis ieiunabat, singulis hebdomadis corpus Christi sumebat, vel saltem confessione peccata expiabat. Rex vtique & in hoc admiratione dignus, quod pauperibus lauabat pedes, cibum ministrabat, quod mediis noctibus surgens, laudibus diuinis vacabat: vnde hæc omnia nisi à matris pia cum lacte institutione? Ergò matrem hanc matres imitentur piæ.

Tertium exemplum habes in matre S. Edmundi. Cùm hæc adolescentulum filium Parisios mitteret studiorum gratia timens eius teneræ ætati, monebat sanctissimis verbis, vt puritatem, & castitatem, pietatemque, quam cum lacte suxerat, conseruaret. Monebat lasciuam societatem tanquam pestem vitare. Monebat Sacramentum Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, purè, & diligenter frequentare. Cùm verò indusia, & alia linea ei mitteret, ciliciolum interserebat, quo carnis petulantiã coerceret. Quantos verò matris monitis in virtute progressus fecerit, eius vita satis eloquitur: per illam enim ita in timore Dei fuit eruditus, vt ordinariè in ore gereret illud ex Anselmo desumptum: *Si ex vna parte peccatum viderem, ex altera infernum cum pœnis, lubentius inferni pœnis me immergerem, quam vel vnum peccatum in Deum admitterem.*

Ex his satis elucescit vis educationis, & institutionis, quę certè tantam aliquando efficaciam sortita est, vt ad Martyria pueros sufficienter obarmarit. Nouissima est instructio matris Machabæorum, S. Fœlicitatis, S Symphorosæ. Nota & vox illa matris ad Symphorianum adolescentem in tormentis; *Nate, nate memorare æternæ vitæ. cœlum suspice, & ibi regnantem intuere, tibi enim vita non eripitur, sed in melius mutatur.* De hac re aliqua dixi tom. 1. tractat. 1. lect. 8. & 9. Duas iterum ea de re historias memorabiles hic adnecto.

Sæuiente Romæ Imperat. Adriano, Matrona nobilis Sophia nomine in eam curam incumbebat, vt filias non solum in pietate, sed etiam in fortitudine ad martyrium obeundum instrueret. Erant autem ei tres filiæ nomina gerentes rebus mirè consona. *Fides*, annorum duodecim, *Spes* decem; *Charitas* nouem. Cùm autem pietate excellerent; accusatæ sunt cum matre, quod multos à Deorum cultu auerterent. Sistuntur itaque ad Imperat. tribunal. Ac primò mater interrogata nomen, patriam, religionem, liberè respondit, se

ex nobili Italiæ proſapia ortam, à parentibus Sophiæ nomen accepiſſe, interim in alio non gloriari, quam quod à Chriſto Chriſtiana dicatur. Libertate offenſus Tyrannus, cum filiabus eam in cuſtodiam tradit. Tertio die ad quæſtiones producuntur. Ac primùm blanditiis promiſſiſque, filias à matris fide, quam ſurrexerant ab vberibus, contendit ſeparare. At illæ: *Nos nec tuas opes aut honores in hac vita expetimus, ſed nec tormenta tua formidamus. Quid enim Chriſtianis iucundius quam pati pro Chriſto, qui & hanc vitam contulit nobis, & æternam ſanguine ſuo præmeruit?* Abiecta igitur ſpe rantam conſtantiam blandiris ſuperandi, tradit eas Imp. Iudici torquendas. Fides veſtibus prima nudatur virgiſque crudeliſſimè cæditur. At cùm triumpharet de tortoribus, Iudicis præcepto mamillæ ei exſcinduntur: Diuinum interim adfuit prodigium, dum pro ſanguine lactis riuuli fluunt, & eam dealbant miréque exornant. Stupet Index fremitque, & ideo in ſartaginem pice, & bitumine bullientem, iubet præcipitari. Sed cùm exultaret illa in flammis, capite condemnatur. Condemnata matrem, & ſorores ſic affatur: *Vide ô mater, quæ me benignitate Chr. filius profectam ſit, vt eiam es etiam hoc certamen vltimum, tuis precibus munere perges. Vos ô Sorores, nihil formidate, pro Chriſti nomine glorioſam mortem appetere. Vna mater nos genuit, eadem vtres aluit, ſic etiam vnus tribus finis, ſint ſororibus ſoretia, & germana voluntates.* His verbis confirmatæ lachrymantes præ gaudio, vltimum vale dixerunt ſorores cum matre: & illa porrecta ceruice, ad Chriſtum migrauit. Iudex ſe victum non ferens ſperat victoriam de aliis duabus. Secundam ergo aggreditur, ac primùm blanditus ad Dianæ ſacrificium inuitat. At illa: *Si me credu ſororem illius, cuius iam ſoteſtis peruulum, ſcias fare, vt conſtantia eius etiam non inferior ſim.* Iubetur ergò crudis boum neruis flagellari, poſt flagella in fornacem ardentem mittitur, & cùm non læderetur, in ligno ſuſpenſa, ferreis dilaniatur vnguibus, ita vt oſſa carne denudata, miſerabile ſpectaculum forent. At illa oculis in cœlum erectis, Deum precabatur, ne quid indignum Chriſtiana ſanctitate permitteret eam pati. Et Tyranno inſultans dicebat: *Ego de Chriſti gratia, & virtute confiſa, de tacum ſorore triumphum agam.* Accenditur iterum lebes pice, & reſina plenus, inmittitur in eam: at inſtar vitri confracto lebete, liquore diffluente, non pauci ex tortoribus nece ſunt aff ch. Nec potuit ei mortem afferre, niſi gladius cui glorioſè ceruicem ſubiicit, vt eandem cum ſorore palmam aſſequatur. Tabeſcit furore Iudex. Tertiam eiſdem ferè pœnis aggreditur, aculeo, fornace, flamma, tandemque corpuſculum terebria transfigi iubet. Exultat & illa, inſ ſtatque eadem conſtantia. Et cùm capite damnaretur, exultat & mater inclamans! *O me beatam, quæ tribus filiabus ſanctiſſimam Trinitatem beatare merui! O Iamnum Dei in me beneficium, quæ tas bodiè Martyrij gloria coronatas, in ſuum tranſmiſit regnum! perge ô filia, Angelos video cum lætitia, conſummationem tuam expectantes. Perge ad cæleſtem thalamum Chriſti, quo ſorores tam perfruuntur.* His verbis, dum poſtremam filiam proſequitur, ipſa lætè certamine glorioſo, ſponſo ſe victimam præbet. Mater deinde filiarum corpora honorificè tumulauit. & poſt tertium diem ad locum accedens reliquiarum, fuſis precibus, & ipſa Deo ſpiritum reddidit, filiabus fidelium opera in eodem tumulo adiuncta. Hiſtoriam ſuſè refert Metaphraſtes, & alij. Idque dicitur contigiſſe ſub Alexandro Papa II. anno 125.

Adiungamos his nobilem adhortationem Matris ad Melitonem filium ex hiſtoria 40. Martyrum. Hunc cùm tyrannica aſtutia adhuc viuorem reperiſſet (alus mortuis, poſtquam bacillis eorum crura confracta eſſent) noluit ad rogum eius corpus efferre, ſi fortè tandem reſiliret à Chriſti confeſſione. At mater in humeros eum aſſumens, defert ad rogum Martyribus præparatum, illique in itinere, hæc verba inſonabat: *O me Beatam fili, ſi perſeueres pro Chriſto mortem obire! O fœlicem viterum meum, qui te geſtauit, fœlicia vbera quæ te lactarunt! eſto fili animo infracto, licet hanc lucem perdas, breui æterna fruiturus es. Quando ad prælium properabas pro Imperatore terræ, proſequebar te cum lacrymis, cernens periculum quod ſubibas, exiguum nacturus præmium. At modo cum gaudio te ſequar, ſciens poſt breue certamen, vitam tibi fore, & lauream immortalem. Angelus ille qui coronam in ſtagno gelido obtulit, expectat vt illius tibi perennem poſſeſſionem donet. Ahuc modicum te pati aparter, vt matrem lætifices, Angelumque Tutelarem. Aqua, & ignis iter ſunt ad refrigerium æternum, & Angelorum conſortium. Aqua frigus paſſus es animo inuicto, ego te ad ignem, & regnum paratum deferam, vt quem mihi Deus commodauit, repræſentem ei cum gaudio. Lugeant matres de filiorum ſalute incerta? ego ſecura iterum te paria æternitati cœloque, vt ibi me expectes.* Hęc illa commemorante ſpiritum reddit Melithon inter amplexus maternos, & ab illa in vehiculum Martyrum inmicitur, nec ab eo recedit donec vi ignis corpus eius in cineres verſum cerent. Sic fœmineæ cogitationi, maſculum cœleſtéque animū inſerens, docet matres filios ſuſtiuere, & inſtigare ad cœleſtia bona æternum participanda, à periturus quibus filij huius ſæculi ſeducuntur, tenellos eorum animos abſtrahendo.

Exempla prauæ Inſtitutionis.

PROPOSITIO SECVNDA.

M*Axima eſt efficacia prauæ educationis, ad ingenerandam, & inſtillandam tenetis animis malitiam.*

Ratio eſt, quia cùm naturæ à primæuo originis vulnere, inſita ſit pronitas in malum, ſi accedat praua inſtitutio vel exemplum, ita malitiam imbuit, vt quodammodo naturalis videatur. Ideò dicebat propheta quibuſdā: *Si poteſt Æthiops mutare pellem ſuam, ſic & vos benefacere, cum didiceritis malum.* Multùm verò confert exemplum prauum parentum, ad impietatem filiorum. Etenim frequenter vetum eſt illud Prophetæ: *Filij colligunt ligna, Patres ſuccendunt ignem, Mulieres conſpergunt adipem, vt faciant placentas Reginæ cœli.* Quid his verbis vult Propheta? Inſinuat quod cùm aliqui Patresfamilias Lunam tanquam cœli Reginam adorarent, illique ſacrificia offerrent, ſtatim etiam filios eam rem edoctos fuiſſe, & iam à pueriſ ætate ſolitos cooperari huic parentū ſacrilegio, ligna colligendo apta huic ſacrificio. Sanè, ſi patres ſuccēdiſſent ignem ad ſacrificium Dei veri, nonne & filij ad id etiam ligna collegiſſent, & ſacrificij veri pietatem edocti fuiſſent? Imò, nonne & mulieres ad idē cooperatæ ſuiſſenti Tantum ſcilicet eſt virtus in doctrina prauo exemplo Patrum, vt ita mox in familiam ſerpat, inficiatque eius cuncta membra lue ſua, vt vix ſanitati locus relictus videatur.

Hæc porrò adeò vera ſunt, vt etiam parentum impietas ad ineunda cum dæmone pacta, & horrenda malefica proles non infrequenter inſtituat a teneris annis, à quibus nas reuocare penè ſit impoſſibilè. Audi quid acciderit Leodij an. 1610. Tres erant malefici, & Lycantropiæ dediti viri duo, & puer vnus duodenis. Hi ſub forma adſcititia, magnā infantium carnificinam exercebant, poteſtate dæmonis transformati in lupos. Filium parens ſeptimo ætatis anno Sathanæ addixerat, & impijs ſacris initiauerat; quia verò vires ei deficiebant, diabolus eum in coruum transformabat. & cùm pater in ſyluam tranſportaret infantes more bellulno vorandos, ipſe in forma corui aduolabat ad has epulas. Poſtea cùm viribus & ſtatura paulò firmior ſactus foret, etiam in lupum à dæmone transformabatur. Capti ſ iere hi ſpeciali quadā Dei prouidentia. Cùm enim lictores, vni eorum nihil minus cogitantes occurriſſent: ſtatim ille ob conſcientiam trepidantē perturbans cœpit pallere genibus contremiſcere, fugam velle arripere. Illi ſuſpicantes alicui criminis vitum obnoxium, appropinquant ei, ipſe verò mox inclamat; Sinite me, & omnia aperiam vobis. Statim atrociſſima facinora propalat, & deinde ad iudicē tractus etiam ſocios criminis recelat. Fatebatur autem ſe ferè 40. annos dæmoni, & veneficiis ſeruiuiſſe eorumque cos docuerat. Itaque duo illi viri igni ſupplicio per hac ab illo auctoritate Lycantropię, quę ſuprema intermepil ſunt, puer autem quem ætas excuſabat, qui non ſua malitia, ſed parentis flagitio ad tale ſcelus venerat, à ſupplicio liber dimittendus videbatur, & in ſecretiorem locum ablegandus, niſi vetitum fuiſſet, ac ob prauam inſtitutionem, & conſuetudinem, ſimulque ob infeſtationem quam patiebatur mali genij, ad eadem flagitia rediret. Itaque cum peruſa voa, ſcui mortis genere interemptus eſt.

Neque verò exempla in Scripturis deſunt, quibus educationis prauæ, aut bonæ vis agnoſcatur. Conſidera vitam moreſque Iſmaelis, mores vitamque Iſaaci. Vnde, nā putas tanta illis differentia, cùm eodem patre ſint nati? Nempè Iſmaël cum Agar matre ſua, in tenera ætate diſcedens à domo Abrahæ, in ſyluis eſt educatus, & in infidēlitate adoleuit, vnde crudelis factus eſt, & impius, de quo Geneſ. 16. *Erit homo ferus, manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum.* At verò Iſaac ſub inſtitutione Patris ſui Abrahæ, & Matris ſuæ Saræ domi adoleuit, & ſic in pietate,

pietate, fide, mansuetudine profecit. Sic nimirū fratres moribus disiunxit, ortu æ similis adiuncta dissimilis educatio.

Vide idem in Venceslao, & Boleslao, ex Historia Boemica. Fratres erant, at hic impijssimus, ille sanctissimus; hic Cain, iste Abel; hic Ismael, ille Isaac; hic mitis, ille sanguinolentus. Orti erant iisdam parentibus, sed non habuerant eandem educationem institutionemque teneræ ætatis. Nā Venceslaus Boemiæ Princeps à Ludmilla auia muliere religiosissima, à puero in pietate fuerat educatus, Boleslaus à Drahomira impia fœmina, ideò impius, & crudelis, ad summum malitiæ gradum pertigit. Nam Drahomiræ vestigia secutus (quæ Ludmillam socrum, multosque Christi Sacerdotes occiderat) Venceslaum fratrem interemit, diuina humanáque iura violans. Et templi paries cruore Venceslai aspersus, nunquam detergi potuit, vt cædis nefariæ testis foret æternus.

Ioan. Dubrauius in Boe. Hist.

Lycurgus diuersam educationis vim volens Lacedæmoniis palam exhibere, duos catulos in theatrum produxisse legitur, quorum vnus in culina inter tripodes, cacabos, ollas educatus fuerat; alter in sylua venationi assuetus. Cùm ergò hinc ollam, & inde leporem in medium exhibuisset cum vtroque catulo, vnus in ollam insiluit, neglecto lepore, alter, verò in leporem, neglecta olla, & carne. Inde accepit Licurgus occasionem differendi ad populum, de proba filiorum a pueritia institutione neutiquam negligenda.

LECTIO XI.

De Correctione Prolium.

1 *Decet parentes obligari ad correctionem.*
2 *Correctionem debere esse discretam.*
3 *Oportere illi adiungere bonum exemplum.*

PROPOSITIO PRIMA

Debent Parentes filiis non solùm instructionem, sed & correctionem.

Hoc frequenter indicat Scriptura: *Stultitia alligata est collo pueri, sed virga disciplinæ fugabit illam.* Quasi dicat, paruulis facilè innascitur stultitia, & indisciplinatio, crescitque cum ætate, nisi correctionis virga illā tempestiuè effugarit. Addit Sapiens: *Qui parcit virgæ odit filium, qui autem diligit, instanter erudit.* Hebræa habent: *Maturat ei correctionem, siue manè quærit ei castigationem.* Manè est, ante omnia, tempestiuè scilicet, dum malum necdum adoleuit, vel indurult, aut etiam manè, hoc est matutino tempore; vt scilicet id faciat sedato animo, non ex ira, aut passione animum obnubilante & vltra discretæ correctionis limites illum proripiente. Certè filios indisciplinatos non corrigere, quid aliud est, quam eorum vitia alere, & velut oua aspidum fouere, quæ tandem adolescant, & erumpant in prolium, & parentum perniciem? Neque enim tantum segnes facit indulgentia natos: sed & superbos, audaces indomitos, ad quælibet flagitia protectos. De quo iterum Sapiens: *Equus indomitus euadet durus, & filius remissus euadet præceps.*

Frænum igitur timoris illi iniiciendum est, vt à præcipitio dimoueatur, idque tēpestiuè ne serò cogantur conqueri parentes de indomita indole eis dolorem grauissimum ingenerante, dum vix remedium adhiberi potest. Disciplinatam, & generosam prolem, vel solus timor correctionis ad debita compellere solet.

Sicut enim nobilis equus vmbra virgæ regitur, cùm tamen ignauus nec calcaribus concitari possit, sic generosa indoles, vel vnico verbo parentis ad quælibet excitatur, peruersum verò ingenium, contra stimulum recalcitrans, frænum iugumque excutere nititur. Sed peruersitas illa ab initio tolli debet, vel domari animaduersione prudenti. Explorent diligenter parentes filiorum mores, & inclinationes, vt eos dirigere possint, vel corrigere: *Ex studiis puer cognoscitur, si recta sunt opera eius,* inquit Sapiens. Vult dicere conici posse ad quam vitam puer declinaturus sit, ex illis ad quæ in sua pueritia inclinatus reperitur. Quapropter obseruandæ sunt eius actiones, nec vt ferè fit pro ioco, & voluptate habenda, conandumque vt bonis assuescat, & prauæ propensiones refrænentur.

Dicuntur Lacedemonij puerum regij sanguinis interemisse, quod captas auiculas soleret cum voluptate necare, inde coniicientes futuram eius crudelitatem.

Sanctus Gregorius Nyssenus cum Iulianum adhuc adolescentem, in ludum litterarium ingredientem conspexisset eius gestus, faciem, oculos, ac mores turbulentos penitus contemplatus, suspirans dixit: *O quantum malum imperium Romanum in hoc alit adolescente!* Sic ex moribus puerilibus, non malè coniecit ætatis maturioris studia turbulentiora in hoc adolescente. Verum ergò est, *Ex studiis puer cognoscitur,* si attentius spectetur: quia iam à tenera ætate, quædam futuræ vitæ semina licet expectare. Si ex tunc munda sunt opera eius, futurorum bonorum præsagium est, nec parui faciendum bonæ indolis tunc exhibitum specimen. Si enim casti, & pudici mores aduertātur, si placidi, ac dociles, quis non speret fructum? Si autem rigidi, & proterui, frugem vix pollicentur, & ideò sunt corrigendi. Si libido in adolescente iam appareat, virtutum semina, & probitatis radices adurit, & spem frugis futuræ facilè exscindit. Tenera illa ætas in herba, vel flore est, vt ergò maturos fructus in vlteriori reddat ætate, æstus libidinis, & rigor morum indocilium debet abesse: quia hæc instar caloris, aut frigoris nimij, florem illum adurunt, & sic perimunt spem fructus. Pulchra autem est lectio Hebræa: *In studiis suis effoditur puer,* estque similitudo ducta à venis, medallicis, quasi diceres. Sicut certa quædam indicia suadent auri, & argenti, vel aquæ venam alicubi latere, & sic oportere illam effodere; ita studia, affectus, propensiones puerorum, indices sunt in ipsis, latentis venæ virtutis, quam scrutari, fodere, elaborare oportet. Sunt quædam in pueris scintillæ; velut ab igne sub cinere adhuc latente erumpentes, quia indices sunt illius ignis. Ideóque videndum ne vitiorum accedentium pondere suffocentur, paulatimque flatu suauandus est hic ignis, vt accendatur. hoc est per correctionem debent aduigilare parentes, ne nimiæ vanitatis, peruersæ societatis, dissolutæ libertatis cinis, vel aqua concupiscentiæ diffluentis extinguat bonam indolem.

Ex Sanctorum historiis declarare possumus, quanti facienda sit, & quam diligenter excolenda puerilis indoles, quæ quandoque secum affert sanctitatis futuræ indicia non obscura.

S. Carolus Borromæus, iam à pueritia sapientiæ, & sanctitatis futuræ specimen exhibuit. Cùm enim quodam die in occulto paterni castri cubiculo ageret, inuentus est pomum in diuersas partes secans, illasque in ordinem varium dirigens. Rogatus verò quid ageret: Respondit: *Totus hic eram occupatus, in orbe varias in partes regionesque diuidendo.* Ex quibus verbis magna aggressurus, & ex tunc præsagire iudicatus est, quæ & expleuit, cum Pij IV. tempore, ad Ecclesiæ gubernacula adiunctus est, eiusque consilio, & diligentia Concil. Trid. Coronidem suam accepit. Cùm etiam ipse puer altariolis erigendis, & exornandis vacaret, & frequens Ecclesiasticis interesset officiis, boni omnis signa dedit, Ecclesiasticique zeli, quo postea exardescere visus est, Vnde R. P. Bonauentura Castilonensis, Præpositus S. Ambrosij Maioris apud Mediolanenses, vir grauis eruditus, & zelosus cum fortè præteriret, Carolus adhuc puer, substitit illico, eúmque obtutu defixo bene diu est intuitus, nec abiit, donec ampla illi exhibita reuerentia, intuentes in admirationem vocaret. Quibus respondit: *Mirari desineretis, nisi puer hic vos lateret, futurus est enim aliquando totius Ecclesiæ lumen, & columen.*

Guisanus in vita Caroli.

B. Theresia ætatis anno octauo, Sanctorum vitas legens martyrij cupiditate incendebatur, & iam paruulo fratri suo persuadebat, vt ad Mauros proficiscerentur, eleemosynam petendo, sic fore vt ob fidem ab illis nece afficerentur. Cùmque domum reducta esse à patruo haud procul ab vrbe ei obuiam facto, aliò vertens concilia, quasdam eremiticas cellulas puerili amore, sed maturo sensu in paterno horto construebat, iamque id præsagium erat cellularum, quas constructa erat postmodum, & solitariorum locorum, quæ eius opera, & institutione incolere debebant Religiosi ipsius reformationis sectatores.

S. Vincentius necdum ætatis annum decimum attigerat, & iam prudentia, natu maiores longè superabat, pueris tarò colludebat; si tamen id quandoque contingeret, post breuem, & honestum lusum, terræ tumulū conscendebat, & socios conuocans dicebat: *Audite pueri quæ loquor, & iudicate aptusne Prædicator sim futurus.* Confidentibus, ac silentibus illis, facto signo crucis, quæ Valentiæ à Concionatoribus audiuerat, pronunciabat, idque tàm fœliciter, vt neminem vnquam audierit, quem gestibus, dictis, aut sententiis quibusdam non potuerit æmulari. Simile quid refertur de S. Bernadino.

Surius in vita.

S. Athanasius iudicatus est ad Ecclesiæ ordines aggregandus ab Episcopo Alexandro, dum in puerili ætate ab ipso visus est Episcopum agere, Cathecumenos baptizare,

ludo quidem puerili, attamen serio. Unde conuocatis parentibus, sub Dei obtestatione ipsum tradidit Ecclesiæ nutriendum tanquam alterum Samuelem, ad portandum post se Ephod sacerdotale.

Possem hic de Moyse ex Ioseph referre, quomodo adhuc puer diadema regium conculcarit coram Pharaone, quod sinc infausto nomine Ægyptiorum: qui regno suo nihil boni portendere id iudicarunt, cui iam videbatur puer insultare. Vide Iosephum in Antiquitatibus l.2.c.5. possem & de Alexandro adiungere, qui virtutis suæ bellicæ in ætate tenera in hoc præsagium dedit, quod quoties audiret patrem suum Philippum vrbem aliquam fœlici auspicio oppugnasse, suoque imperio adiunxisse, toties tristem vultum, & quandoque non sine lacrymis exhibebat Causam interrogatus, respondit: *Quia Pater meus nihil mihi relinquit, sed omnia subiicit.*

Debent ergo iuuari à parentibus hæ virtutis scintillæ, in ætate tenera exilientes: Debent aduigilare, ne forte suffocentur spinis vitiorum succrescentibus inclinationes hæ bonæ, hæc semina vitæ. Sic enim fatetur Theresia, scintillantia pietatis desideria quodam tempore sopita in animo suo fuisse, eo quod exemplo matris suæ libros curiosos & vanos lectitaret, qui ei propinarent lac sæculi: quandoque studeret ornatui exteriori nimio affectu quamuis non praua intentione. Maximè vero ex consortio quarumdam consanguinearum vanitati deditarum, à quibus puluere mundanos contrahebat animæ puritatem maculantes. Quapropter hoc deplorat, monetque parentes, vt sollicitu sint, quam proles ineant in ætate prima conuersationem, & cum quibus: quia non parum ætati posteriori id importat, quod & de se ipsa fatetur. Nam cùm ad Monasterium missa foret à Patre, vt cum aliis puellulis educaretur in pietate, ibi iterum ob bonam societatem prodiderunt se primæ ætatis scintillæ, rerumque æternarum desideria, maximè ex conuersatione cuiusdam religiosæ, quæ eam frequenter de rebus diuinis alloquebatur, de præmio illorum, qui sæculum deserunt amore Christi: enarrabatque ei quomodo religiosum statum adsumpsisset, eo solum quod ex Euangelio audiuisset, *Multi vocati, pauci verò electi*. Sic ergo, & ex conuersatione hac pia, & ex librorum sacrorum lectione, Spiritum alere qui æterna susciperet, vana despiceret.

Sed alendæ sunt in pueris hæ inclinationes bonæ, ita expungendæ sunt per correctionem inclinationes peruersæ: non solùm verbis, sed si necesse sit etiam verberibus. Nec dicant parentes, fletum, & lachrymas puerorum dilectorū sibi cor commouere, nec ideo posse adduci, vt virgam adhibeant. Præstat enim filij plorent leuiter flentibus lachrymis, quam matres postea conficiantur grauissimis angoribus, ob vitam indisciplinatam puerorum: ob eamque a Deo plectantur, & filij æternum fletum nanciscantur.

Heli nimis indulgens, filiorum perditam vitam (quam certo rumore agnouerat) paterna indulgentia, & lenitate non coarguit, sed postea plorare coactus est eorum mortem infaustam eodem die: Statim verò & ipse mortuus concidit, nurus eius, subitis doloribus consternata noctio de morte viri sui, pariens obiit. Sic multiplex luctus secutus est, quod filios suos corrigendo noluit contristare. De quo nec laudatur Dauid, quod Ammon filium, cum violasset sororem suam non reprehendit, timens eius contristationem. Et quia Ammon, & Absalon nimio amore enutriuerat, in vtroque punitus fuit, dum alter lancea percussus, cor patris grauius percutit.

Nec dicant quoque parentes: adhuc iuuenculus est non ita iudicio præditus, dissimulandum videtur: in ætate maturiori se agnoscet, emendabit, aut tunc à Patre emēdabitur, grauiusque cum illo agetur. Non enim intelligunt illud Ecclesiastici: *Lude cum filio, & contristabit te*: Et iterum: *Filius qui dimittitur voluntati suæ confundet matrem suam*. Similes hi sunt Medico, qui initio morbi nihil dicit vel præscribit; cum vero iam morbus insanabilis est, plurima ordinat remedia. Nam pueros suos nolunt corrigere cum pueri sunt, volunt corrigere cum adoleuerunt, cùmque inueterati, iam medelam non patiuntur. Ipsi enim ætate grandescentes, sui iuris volunt esse, nolunt ligari, aut obiurgari, excutiunt iugum, gerunt vlcus quod dicitur. *Noli me tangere*. Monita paterna spernuntur, minantur malitiam, aut discessum è paterna domo, si sæuior sit. Sic sero medicina paratur, cum mala per longas inualuere moras, & cùm ex parte ægri nulla fit dispositio.

Eccl.30. Prou.29.

Verumtamen attendāt hic filij quam iniquè agant, dum paternam disciplinam respuunt, ad quam illi diuino mandato tenentur. Aduertant quanto se discrimini exponant: *Non amat pestilens eum qui se corripit*, inquit Sapiens: *qui autem increpationes odit, morietur*. Plutarchus in morali tria distinguit hominum genera. Primum eorum qui præceptores suos adeunt, vt ab his corripiantur. Secundum eorum quidem qui non quærunt, tamen cum in eos inciderint, non ægre ferunt correctiones. Tertium eorum qui nec quærunt, nec sustinent. *Qui dentibus, inquit, laborant, Medicum ipsum adeunt, malum exponunt: qui febre tenentur, accersunt At Phrenetici nec accersit, nec admittit*. Ita his qui vitia sua celant, & admonitiones recusant, nulla spes salutis. Vt enim difficillimè sanantur, qui sui sensu carent in morbo, sicut Letargi ita difficillimè ad bonam mentem reuocantur, qui vitia sua non agnoscunt, nec ab aliis sibi repræsentata agnoscere volunt.

Prou.15.

Initium sanitatis est sensus morbi, ita & correctionis initium, agnoscere culpam. Qui ergo admoneri recusant satis se peccatorum suorum grauitatem ignorare produnt. Audiant August. e.5. de correct. & grat. *Quicunque corripi non vis, ex eo sanè corripiendus es, quia non vis corripi: Non vis enim tua tibi vitia demonstrari, non vis vt feriantur fiatque tibi vtilis dolor, quo medicum quæras: non vis tibi tu ipse ostendi, vt cùm te deformem vides reformatorem desideres, eique supplices ne in illa maneas fœditate*.

Audiant & Chrysost. hom. 44. ad Corinth. Qui arguitur, non ægrè ferat, quod enim fit medicina est, non odium, & inimicitia, sic Medici vrunt, & non reprehenduntur, vel non ios vocantur, etiam si sæpè aberrent à fine, sed & qui dolent dum vruntur, beneficio se affici existimant; Sic qui suscipit reprehensionem, pro medico habet corripientem, nō pro inimico. Hoc attendant filij & parentes suos considerent tanquam diuino obstrictos iudicio, vt de filiis rationem reddant, eumque gerant. Ergò cædentem eorum manum lubentes suscipiant, ob diuinam vltricem sentiant; *Quod si extra disciplinam sunt, iam non sunt filij*, inquit Apostolus, sed adulteri. Parentes quoque non debent curare quod turbentur, quia infirmus delirat, & renuit medicinam, nec Medicus curat attendens non quid velit, sed quomodo sanitatem recuperet.

PROPOSITIO SECVNDA.

Correctio parentum erga proles debet esse discreta.

Ratio est, quia sicut nimia indulgentia eas perdit, ita & nimia crudelitas. Modus igitur seruandus est in regenda adolescentia, & prudentia adhibenda ad ingenia discernenda. Sunt enim quædam ligna flexibilia, & lenia sunt, quædam rigidiora, quæ si nimium flectas, aut curues, diffringis, ita de ingeniis adolescentium iudicandum est, ideoque diuersis modis iuxta leges prudentis regiminis sunt moderanda. Sic & medici quandoque fomentis, & ligaturis, quandoque incisione, vel cauterio medentur vulneribus, quandoque amaram potionem exhibent, quandoque suauem, & lenientem propinant. Iuuat autem plurimum si filij agnoscant seueritati disciplinæ commixtam consuetudinem paternæ beneuolētiæ. Oportet ergo cum Samaritano vinum, & oleum adhibere, vinum acre est, & pungens, oleū suaue est, & vngens. Idē significat antiquū illud Prou. *Oportet oleum, & salem emere*. Oleum lenit, & humectat, sal mordet & siccat, sicque significant suauitatē beneuolentiæ iungendam esseeum rigore disciplinæ Idem significat illud Domini apud Zachariam. *Assumpsi mihi duas virgas, vnam vocaui decorem, alteram vocaui funiculum & paui gregem*. Docet his verbis Dominus, illos qui alios debent regere, duplici regimine vti debere, primo quidem virga decoris hoc est humanitate, amore, clementia, beneficentia, promissis, præmiis. Hoc nempe regimen decorū, & speciosum, quo etiam Deus suos regit, disponens omnia suauiter. Quod si aliqui duri, & seruilis ingenij, amori regi nolint, secundo regimine vtendum est, virga scilicet funiculi, quæ seueritatem ac pœnam metúmque incutit cerui osis, & duris. Interim mixtum hoc regimen vtrumque efficacius solet esse dicente Apostolo: *Argue, obsecra, increpa*, cum rigore increpationis miscendo benignitatem charitatis.

Zach.

Quapropter attendant Patres illud monitum Apostoli, *Nolite ad iracundiam prouocare filios, sed educate eos in disciplina & correctione Domini*. Hoc est: Nolite vestra duritie, & asperitate continuis minis, & verberibus, eos exasperare, neque tamen ab eis omnem etiam disciplinam, & correctionem auertite, sed extrema vitantes moderationem adhibete. Certè pueri, qui nimio rigore tractantur, quandoque a fructu impediuntur, fiunt deteriores. Id eleganti similitudine declarauit

Ephes. 4.

declarauit sanctus Anselmus cuidam Prælato conquerenti, quod pueri quos in claustro instruebat, nocte diéque vapularent, nec libertatis quidquam eis indulgeretur, attamen deteriores deprehenderentur. Dic mihi, inquit, si plantam in horto haberes, & illam ex omni parte concluderes, vt ramos extendere non posset, qualis arbor prodiret? Certè inutilis, incurua & perplexis ramis. Sic vos qui minis & verberibus vndique coarctatis pueros sine vlla libertate, ita vt nihil amoris, & pietatis circa se à vobis sentiant, quin imò putent omnia ex odio procedere; tantùm abest vt fructificent, quin proni potiùs & incurui ad vitia remaneant. Attendant hæc patres, qui auctoritate & seueritate suas proles potiùs opprimunt quàm instruunt, quasi seruos eos, tractantes non vt filios, quasi mancipia non pignora; exhibentésque se eis vt Dominos & tyrannos, non vt patres & genitores. Sunt enim instar leonum inter domesticos omnia euertentes, vix vllam aliquando beneuolentiam exhibentes; quin potiùs ob rem nihili imprecantes, iurantes, maledicentes, minantes, exsecrantes, percutientes. Quid mirum, si tales parentes quandoque ad impatientiam & desperationem filios adigant, aut etiam ad iugum paternum excutiendum animo fractos, propellant? Quid mirum, si quandoque tot maledictis diuinam vindictam in se & filios accersant? Notum est exemplum ex Augustino, de matre quæ Cæsareæ per iracundiam decem filiis maledixit.

Maternam verò imprecationem statim efficax vindicta secuta est. Nam omnes corporis tremore correpti fuere, & præ verecundia patriam relinquentes, vagi per orbem, exemplo suo omnibus ostenderunt, quàm perniciosus sit maternæ execrationis effectus. Mater verò filiorum miseriam & opprobrium conspiciens, etiam desperationis funesto laqueo luctuosam vitam conclusit. Post illius mortem, cùm illi diuersa quærerent remedia, quidam eorum liberati sunt: & quidem duo in præsentia S. Augustini, ad reliquias S. Stephani in Ecclesia Hypponensi. Vide Augustinum 2. de Ciuit. cap. 8.

Plurima suppetunt similia exempla, quæ passim occurrunt. Audi hoc vnicum Ciuis quidam Mediolanensis, cùm filium rebus ludicris addictum præter consuetudinem increpasset: & filius indignè ferens insolita Patris monita, obtemperare renuisset, Pater his eum maledictis cœpit onerare: Egredere nequam domo mea, nunquam te videant oculi mei, nisi fodiendum & terra tumulandum. Abit filius furiis quibusdam instar Cain actus, fugiens paternam domum & consortium. Paulò post obuium habuit quemdam debitorem, à quo cùm importunè pecuniam exigeret, à verbis ventum est ad verbera, & graui excitata rixa occisus est, in domum Patris illatus mortuus. Quid Pater infœlix ageret? Meminit maledicti, quo filium onerarat & exasperarat. Itaque dolore ac pœnitentia cor paternum lancinante, barbam sibi euellit, quibusdam se furiis flebiliter agitat, infœlicitatem suam ita deplorat, vt vix remedio locus foret. Nempe hic fuit effectus paternæ execrationis non solùm in filium, sed & in patrem redundans.

Quam multi reperiuntur, qui hæc non attendunt, qui ob rem nullius momenti, statim filiis imprecantur: *Pestis corripiat: Auferat te dæmon.* Quàm multi iniuriis eos grauibus lacessunt, instar Saulis, qui Ionatham filium, pro Dauidis innocentia benignè se alloquentem, verbis iniuriosis ipsi & sibi onerat, & ait: *Fili mulieris, vltrò virum rapientis.* Quasi dicat, fili meretricis & adulteræ. Sic ignominiam aspergit filio, ac thoro suo maculam, præ impatientia & impotentia animi. Quem certè non pauci imitantur, statim ad conuitia prosilientes, si vel vxorem vel filios volunt reprehendere. Hoc verò non est eos educare in disciplina & correptione Domini, sed ad iracundiam, & ad deteriora prouocare.

Itaque quandoque virgam debet Pater gerere, sed talem qualem vidit Ieremias c. 1. *Virgam vigilantem*, siue vt alij legunt, *virgam oculatam*. Oculus significat vigilantiam & prudentiam, quæ debet inesse Parenti, vt filios moderetur, & dirigat in virtutis semitam. Sit ergo in manu eius virga directionis, sit & virga correctionis, sed cùm oculo, id est, cum prudentia, vt videat quando & quomodo ferire debeat, vt scilicet id cum debita fiat discretione.

PROPOSITIO TERTIA.

Monitioni & correctioni parentũ, vt efficax sit debet præmiũ boni operis & vitæ exemplũ iungi.

Parum prodest vox oris, si desit sermo operis, efficaciusque influit in prolis animum exemplum parentis prauum, quàm bonum illius monitum exemplo destitutum. Quomodo potest efficaciter mater filias edocere castitatem, temperantiam, pietatem, quæ incontinenter viuit, quæ vanitatibus sæculi dedita est, neglecto Dei cultu? Quomodo probos mores monitis suis tenero prolis animo instillabit, & ad veritatem modestiamque erudiet, quæ mendaciis, detractionibus, maledictis, contumeliis, à familia scatere agnoscitur? Non illepidè, puer quidam interrogatus quod esset nomen matris suæ, respondisse fertur; se nescire aliud eius nomen, nisi quod à Patre ordinariè vocaretur *Charogne, Morue.* Similia verba imbibunt pueri à parentibus, potius quàm bona monita; fructusque instructionis eliditur per praua exempla. An efficaciter poterit Pater hortari filios ad sobrietatem, qui ebriosus est, qui popinas quotidiè frequentat, qui temulentus domum repetens familiam totam perturbat? An fructuosè ad frugalitatem & laborem eos existimabit, si dum illi laborant & expensis parcunt, ipse otiosus dissolutus, ludis vacans omnia dissipet & prodigat? Quomodo in timore Dei eos instruere poterit, si Sacramenta ipse negligat, Missæ sacrificium parui pendat: si iuramentis & blasphemiis contra diuinum honorem, leui de causa os aperiat; An non potius hæc vitia prauique mores in proles transmittentur imitatione praua, & irrita reddent omnia recta monita? Profectò non malediat ille: *Quorum vita turpis est illi ne seruos quidem obiurgandi potestatem habent.* Et fortius dicendum, illos tot esse mortibus dignos, quot praua exempla in filios transmittunt, sua improba vita illis mortem & perniciem generantes æternam.

Cùm verò vitia hæc commemorata in Patribus familias non frequenter reperiantur an mirum si familiæ multæ de generatione in generationem peruersis moribus deprehendantur infectæ? An non mali corui malum ouum? An non verum est & illud Poetæ: *Et sequitur leniter filia matris iter?* Si ergo quæris, cur tam multæ passim malæ proles? In promptu responsio est. Quia multi mali parentes, sed non tam parentes, quàm serpentes & viperæ, quia genimina viperarum pariunt, in suam illorúmque perniciem. Conqueruntur plerique de filiis immorigeris, inobedientibus, contumacibus dissolutis; & ipsi similes sunt, vel certè in iuuentute sua fuerunt. Non exiguum tormentum & contristationem tunc parentibus attulerunt? ideoque iusto Dei iudicio similiter in filiis plectuntur, ob præterita scilicet vel præsentia peccata.

Debent itaque coniugati se liberis suis velut speculum nitidum exhibere, in quo videre possint & corrigere mores suos peruersos: ita vt in vitam eorum piam, mentis oculos conijcientes, ab omni turpidine absterreantur. Debent eis facem præferre bonis, & lucidis operibus, viamque præmonstrare, & in virtutis stadio præcurrere: vt post cursum huius vitæ fœlicem possint eis dicere. *Tibi totidem trado* Vitam in morte possint dicere, quod olim Seneca moriens amicis suis legitur dixisse: *Testamenta vobis consigno imaginem vitæ meæ.* Quid aliud est Pater in familia sua, quam centrum in circulo? Sicut à centro multæ ducuntur lineæ, & omnes illæ respiciunt centrum: ita à Patre multæ proles deriuantur, & illæ Patrem Patrísque mores respiciunt, vt imitentur. An non id indicasse videtur Iob multis abundans prolibus, dum ait de tempore fœlicitatis suæ: *Omnipotens erat mecum, & pueri mei in circuitu meo* Quare in circuitu? Nisi vt tanquam lineæ circuitu, in ipsum centrum, oculorum animique aciem intenderent? Audi & aliam similitudinem.

Debet Pater in familia esse instar Solis, Mater instar Lunæ, Filij instar Stellarum. Indicatur id in visione Patriarchæ Ioseph: *Vidi inquit, Solem & Lunam & Stellas vndecim adorare me.* Quid aliud illis verbis significatur, quam Patrem ac Matrē cum vndecim fratribus, adoraturos Ioseph, dum in Ægypto exaltabitur? Ergo Sol Pater est, Luna Mater, & in vnaquaque domo debent esse luminaria duo, vnum maius, alterum minus, quæ per bonum exemplum influant lucem in Stellas, hoc est gratiam conuersationis sanctæ in proles, vt & ipsæ instar syderum effulgeant: Sed heu Sol iste Lunaque non infrequenter obscuritatem patiuntur & eclypsin: Luna quidem per interpositionem terræ, hoc est mulier, terrenis affectibus & passionibus sese interponentibus inter eam & virum: Sol verò per oppositionem Lunæ, hoc est viri dum ei vxor opponitur & contradicit. Et sic fit, vt lumen ad stellas non derivetur, hoc est, lux boni exempli piæque conuersationis, ad filios non transfundatur.

Quin potius tenebræ familiam obnubilant, dum domestica dissidia perstrepunt, dum peruersi mores scandalum & caliginem generant? & filij facilè vitiosam parentum vitam imitantur. Sicut qui in domo fumo turbida habitant, facilè fuliginem contrahunt maculosam.

Cæterùm graue manet iudicium parentes illos, qui prauo exemplo proles ad peruersitatis latum tramitem traducunt: vel defectu instructionis & correctionis ab erronea eas via non reuocarunt. Gemunt filij, quod propter parentes sint in opprobrium datì sempiternum, & planctus eorum in suos genitores redundat, à quibus vitæ improbæ exempla hauserunt. An non hic vel similis est illorum apud inferos lamentatio & planctus? O parentes, non parentes, sed peremptores! O patres, minimè patres, sed parricidæ! An oportebat à vobis vitam nos fugacem & temporaneam haurire, vt morti destinaremur æternæ? An oportebat exiguum lucis mutuare, oriendo ex vobis, vt in inferno perennis luminis horridum occidentem reperiremus? Quid iuuat heu nos è vobis natos fuisse, vt suppliciis renoscéremur æternis? Quid profuit Christianismi Sacramento initiatos fuisse, si nos non iuxta gratiam Christi, sed iuxta legem mundi & inferos educastis? Sic signaculum Christi & character Baptismi, ad pœnæ incrementum & damnationis nobis vertitur cumulum, vermem pariens non intermoriturum, & viuam tormentorum imaginem nobis repræsentans continuò exagitantem.

O vtinam in vtero suffocati essemus, & abortiui in sterquilinium proiecti, ne æternis flammis succenderemur, & colluctaremur cum ardoribus sempiternis. Aut cur genitos, statim neci non destinatis, vt in crimines exortes mortem obiremus? Oportuitne nos nasci, & adeo infœlicem sortem nancisci, noctis mortisque æternæ esse filios? Oportuitne coniugio vos sociari, ad propagandum animas æternum infœlices? An ignorastis Deum ad hoc coniugium sanxisse, vt proles ex illo prognatæ, timorem sanctum, legẽ, obedientiam, virtutem à parentibus discerent? At verò potiùs in perniciem nostram conspirasse, aut certè consensisse videmini. Etenim in vanitate nos erudiuistis, dissolutos mores tolerastis, insolentes animos quasi ingenij specimẽ approbastis: si vxor in iuramenta proteruè erumpebat, magnanimitati adscribebatis: si fraudes dolosaque mendacia ad lucrum inueniebat animus, artificio ingenioso tribuebatis. Nec defuit nobis exemplum vestrum ad praua illectans, sed defuit correctio & monitio ab erroneo gressu improbisque moribus reuocans, quæ si adfuisset, ad meliora impulsi iam à suppliciis essemus liberi. Nihil vobis fuit cordi, pietatis exempla, tanquam hæreditatem sacram nobis relinquere, sed hæreditatem terrenam magna sollicitudine nobis quæsiuistis, vt hæreditatis æternæ exortes fieremus, gloriam mundi nos ambire voluistis, vt cœli gloria priuaremur. Maledicti igitur patres, maledictæ matres, maledicta hæreditas nobis relicta, maledicti sæculi honores, vestro nobis labore parti, maledicta viscera quæ nos gestarunt, maledicta vbera quæ aluerunt. Sit maledictio & iusta Dei vindicta super vos, vt qui progenitores estis corporum, sed incentores vitiorum, sitis & consortes pœnarum. Hic est lugubris cantus, in vesperis illis æternæ noctis, in horridis tenebris delubri Plutonis apud inferos resonans sine fine, quia fumus tormentorum eorum, ascendet cum blasphemia in sæcula sæculorum.

Concludendo adiicio, quandoquidem non infrequenter parentes ob varias sollicitudines ac negotia impediantur, nec possint diligenter aduigilare instructioni prolium, eruditionique cùm in moribus, tum in doctrina? tenentur eos tradere Præceptoribus, Magistris, ac Pædagogis, à quibus in tenera ætate haurire possint documenta pietatis, virtutis, eruditionis. Hoc certè dolendum est, quod multorum terrena adeò sit vita, & nihil cœleste sapiens, vt plus sollicitudinis impendant pecoribus suis, equis, vaccis, ouibus, quam filiis educandis. Ideò dicebat Diogenes: *Mallem Megarensis esse aries, quàm filius*, insinuans maiorem illis animalium curam esse, quàm prolium. Alij quidem sat sollicitudinis pro filiis gerunt, sed non tam ad salutem, quàm ad sæculi ambitiosam vanitatem, vnde solliciti sunt, vt filij & filiæ instructoribus tradantur ad artes sæculi moresque discendos: vt discant dextrè arma tractare, ad numeros saltare, gestus ordinatos & aulicismum sæculi præ se ferre, in cæremoniis mundi eruditum esse: at negligunt scientiam Dei & Sanctorum, & vanitas hæc sæculi suffocat in illis spiritum Christi, curámque salutis, arbor vanæ scientiæ exterminat germina piæ vitæ.

Quantum verò pia instructio præceptorum efficax sit, si à teneris imbibatur, multis posset exemplis declarari. Vnicum subiicio ex Chrysostomo & Metaphraste de sancto Babyla, qui cum tribus pueris quos in fide erudiuerat, passus est Antiochiæ, res sic habet.

Numerianus Imperator immolans dæmoniis apud Antiochiam, ingredi voluit Ecclesiam Dei, prohibuit eum Babylas Episcopus, ideoque in vincula coniectus fuit. Interrogatus ab Imperatore facti sui rationem, respondit: *Placuit Deo me humilem seruum plebi suæ constituere Pastorem, ideò cùm vidi te lupum venientem, timens ouibus, prohibui ab ingressu ouilis.* Cum autem de Christianis interrogaretur, & doctrina sua, *Si*, inquit, *vis scire quæ sit doctrina mea? habeo tres paruulos, quos gratia Dei erudiui, iube adduci, & videbis in eis scientiam Dei.* Adducuntur paruuli, adducta est mater, interrogatur nomen, & an isti filij eius sint. Respondet, *Theodula vocor, eos genui, & Deo obtuli per Pastorem bonum Babylam, qui erudiuit eos in doctrina Dei.* Alapis cæditur illa, & iubetur tormentis filiorum assistere. Pueri ergo in sublime eleuantur, vni duodecim plagæ infliguntur, alteri nouem, tertio septem. Illis autem Deum benedicentibus dicebat & mater *Gratias tibi ago Domine, quia singuli secundum numerum annorum cæsi sunt.* Cùm verò à confessione per hoc nihil deterrerentur, iussus est & Babylas suspendi cum eis, & grauissimè cædi. At ipse exultans insonabat: *Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in portentum. Ecce nihil tormentorum sentio, quia patitur pro me Christus.* Pueri autem inclamabant: *Crudelis tyranne, gloriam nobis accumulas, dum pœnam oggeras, tu autem non effugies iudicium Dei. An non erubescis à pusillis vinci? Non sentimus tormenta iuuante Deo, tu verò magis cruciaris.* Cùm nihil proficeret tyrannus, iussus est Babylas cum infantibus gladio perimi. Dicebat autem iterum: *Ecce ego & pueri mei mecum, quos dedit mihi Dominus in portentum*, Pueri autem eius manus osculantes, respondebant: *O Pater Domine, Magisterque bone: quale nobis erit gaudium, si tecum pariter consummemur.* At ipse: *Benedictus est Domine, qui ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem, vt destruas inimicum & vltorem.* Osculatusq; singulos, tradidit eos tortoribus, vt in sua præsentia percuterentur, postea tradidit & seipsum. Sic pariter educati, pariter coronati, ad cœlestia migrarũt & quatuor victimæ ad Deum missæ sunt. Aries Dux cum tribus agnis.

LECTIO XII.

Breuis repetitio de Officio parentum.

Breuiter hic repetamus munus parentum erga proles iam ab infantia, quod Catechistis eis frequentiùs insinuari conuenit.

Primò, igitur dicimus, oportere proles sæpè Deo offerri, tanquam depositum sacrum à Deo parentibus commendatum, cuius cura specialis eis incumbit.

Secundò statim ac eloqui potest puer, prima vox cui debet assuescere, sit salutatio Angelica, deinde oratio Dominica, discátque cum lacte nomen *Iesu & Mariæ* cum affectu & reuerentia pronunciare.

Tertiò, cum paulatim adolescit, instruatur in rudimentis fidei & pietatis, vt confusa quadam ratione concipiat, quid Deus, quid Christus, quomodo omne obsequium nostrum ei consecrandum.

Quartò, discat mandata Dei, vt tempestiuè agnoscere possit, quid sit peccatum, quomodo Dei offensiuum, qualiter illud oporteat abhorrere: & iuxta ætatis capacitatem proponatur eis punitio malorum, præmium bonorum, inferni tormentorum, cœli Regnum. Audiendus est Dominus dicens. *Sinite paruulos & nolite prohibere eos ad me venire, talium est enim Regnum Cœlorum.* Docendi ergo sunt ad Christum, docendo ea quæ sunt pietatis & regni cœlestis. Imitandi illi, de quibus Euangelistæ testantur: *Afferebant ad illum infantes, vt tangeret illos, & manus eis imponeret, & oraret.*

Ioannes Gerson Theologiæ Doctor & Cancellarius Parisiensis, plurimum temporis impendere delectabatur, informando paruulos in fidei Christianæ rudimentis. Vnde & libellum conscripsit: De paruulis ad Christum trahendis, in quo sic ait: *Vsquequò paruuli diligitis infantiam? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Venite fidenter, nullæ vitarum insidiæ, nullus latet anguis in herba, communicabimus mutuò bona spiritualia, quia temporalia vestra nulla requiro: ego vobis doctrinam, vos mihi orationem impendetis, imò orabimus pro inuicem vt saluemur. Sic Angelos nostros vicissim lætificabimus, in quorum solemnitate hæc scribo: sic fortè, nec ea fortè, sed certo spe miserum*

misericordiam inueniemus apud Patrem nostrum, dum obedienus voci eius in accessu nostro ad eum, ega prouocando, vos exequendo. Nec desunt pia gratia & deuotionis amplexus in praesenti miseriis consolatory. Post modum gloria consummata perpetua vanitas subsequetur. Ad quam non omnes, qui spiritu paruuli esse debemus, inuitat ipse Iesus spiritualis collatiane & afflatu inguer inspirans, & dicens: Sinite paruulos venire ad me.

Retulerunt viri fide dignissimi dictum Ioannem Gerson ante obitum sui diem in ea vrbe, in qua tum habitabat, multos collegisse puerulos, quorum tanquam Praeceptor erat: quos quotidie ante summam Missam in templum adduxit, clausisque vndique ostiis, ipse in medio eorum stans iubebat vt verbis Gallicis post se in hunc loquerentur tenorem: *Mon Dieu, mon Createur, ayez pitié de vostre pauure seruiteur Iean Gerson*, hoc est, *Deus meus, Creator meus, miserere misero famuli tui Ioannis Gerson*. Itaque post tam sanctos & viles labores, post tam feruentem animarum zelum, tam exacta scripta, post tantam deuotionem, nouissimè infantium & innocentium interpellationem tantus vir quaesiuit.

Quintò edoceantur quid sacrificium, quomodo illi cum reuerentia & modestia sit assistendum, quod ibi adoretur & contineatur. Imò discant pueri statim vbi capaces sunt, illi ministrare cum humilitate & veneratione. Placet enim puerilis innocentia hic ministrans, Angelorum ministerium imitans.

Audi hac de re quod refert Antonius Senensis, in Chronicis Praedicatorum. Circa annum 1240. pietate clarus F. Bernardus in Portugalia, qui in Conuentu Sanctarenensi Ordinis Praedicatorum agens sacristam, puerulos aliquot religionis habitum gestantes, peracto Missae mysterio informabat litteris & moribus. Hos docuerat Missis inseruire, & postea ex materna domo ientacula ferentes, soliti erant ad Capellam quandam diuertere, & ibi ientaculum sumere. Erat verò in altari Virginis imago, & in sinu eius, Puer Iesus, qui paruulorum simplicitate delectatus, è sinu matris descendens, cum illis ientaculum sumebat. Postquâ id aliquot vicibus fecit, parui puereli tem ad magistrum deferunt, narrantes quod ille paruulus ad eorum ientaculum semper descendebat, & nihil in symbolam apportabat Prudens ac religiosus pater, re ista ab ore innocentium percepta eos instruxit, vt si illi iterum more solito ad eos descenderet, eum sic alloquerentur: *En Domine, tu semper nobiscum comedis, & nihil symboli ferre consueuisti ad ientaculum: inuita erga nos & magistrum n strum semel in domo patris tui* Et sic illi instructi faciunt, cùm paruulus Iesus more solito ad eos descendit. Qui eorum petitioni annuens, diem certum designauit, quod id praestaret, & erat dies Ascensionis Domini iam iam instans. Id mox illi referunt magistro, qui se praeparans vt coelesti interesset conuiuio, illa die matutinè post celebrandum disposuit, paruulis eisdem illi ministrantibus, & sacrificio peracto, omnes tres ibi simul viuere desierunt, & omnes tres simul eodem fuere reconditi tumulo.

Aliquanto tempore postmodum elapso, eorum corpora fuerunt ex humili loco ad altiorem translata, & reposita in sepulchro, in capella quae Regum dici consueuit, & miraculosa haec historia fuit super idem sepulchrum depicta: & per traditionem quandam ab antiquis acceptam, fama ad haec nostra tempora peruenit. Tandem anno Domini 1577. cum in eodem loco portam quandam oporteret aperiri, inuentae fuut horum sacrorum corporum Reliquiae, & quidem paruulorum, vno superstrato linteamine, praedicti verò patris eorum magistri alio. Quod verò easdem omnes illorum trium Reliquias simul coopueriebat linteamê, adeò candidum integrum, & incorruptum fuit repertum, quasi à paucis diebus ante fuisset ibi repositum. Huius rei fama repentè per ciuitatem spargitur, accurit mox ad rem stupendam vniuersus, & quae erga hos beatos habebatur deuotio & memoria augetur, & instrumento publico ad posterorum memoriam haec omnia per testes priùs sacramento adstrictos examinata scripto traduntur. Ita Seneusis, ad annum 1240.

Sextò oportet pueros Poenitentiae sacramento assuescere, modùmque confessionis edoceri, & inculcari eis illos integritatem, quia iam aetate pueri impuritates sat graues saepe agnoscimus, de quibus conscientia cum rationali lucentis radicu eos arguit, verecundia tamen deterrente, in confessione eas reticent, & in multam aetatem vermem rodentem protrahunt, cum nullitate confessionum, & cum iniuria Sacramenti. De qua re grauiter postea multi aguntur, & multiplicatis confessionibus generalibus, vix adhuc sibi satisfaciunt.

Septimò, puer instruatur de oratione manè & vesperè facienda ad Angelum suum, ad Sanctos tutelares, ad Virginem, ad Christum: excitet turque eius affectus, vt in his exercitiis piis oblectetur. Habeat imagunculas & altariolum in quo sit imago Christi & Virginis, coram quo genuflexio fiat: imo Sabbato & Festis B Mariae cereolum ibidem accendat, vt sic reuerentiae & pietati maiori viam sternat. Plurimum enim iuuat a teneris annis erga Deiparam deuotionem imbibere, & gaudet Virgo ex ore infantium & lactantium perfici laudem suam Vide exempla quae attuli de S. Thoma, de S. Theresia, de S. Catharina Senensi, Lectione 2. de salutatione Angelica. Vnum hic iterum adoecto de puero Salun, de quo sic legimus.

Tempore Vrbani V circa annum Domini 1350 florebat in innocentia, simplicitate & sanctitate vitae admodum austerae, pauper, rudis, & simplex men sicut nomine Salun: qui in annis puerilibus ad scholas missus, nihil aliud potuit discere, quàm haec verba Latina, Aue Maria. Cùmque in Britannia Gallica ostiatim per pagos panem quaeritaret, repetebat supradicta verba ter, quater, quinquies & sexies. Quamobrem illius Prouinciae habitores ipsius sanctam simplicitatem intuentes, porrigebant ei quod comedere ipsimet statuerant. Tunc Salun conferebat se ad quendam fontem ab vrbe Landeue nec vna ferme leuca distitum, in cuius aquis suum panem macerare & condire solebat, nollo vnquam alio potu cibove vtens, quàm pane madefacto in dicto fonte. Lectus eius nuda erat humus, capitis ceruical lapis, idque sub arbore tortuosa, & nodicum à tergo erecta iuxta illum fontem. Hyberno tempore cum prae frigore rigesceret, ascendat illam arborem, & ramos flexiles apprehendens, librabat corpus sursum deorsumque, & hac motoria agitatione temperabat algoris saeuitiam, pleno decantans ore sexies: *O Maria*. Cùmque aliquando inerescerct hyemis asperitas, ut aquas fontium (per antiperistasim & contrarietatem qualitatum fumantes) infiliebat; hinc factum est, vt incolae eum fatuum vocitarent: sed Deus admirabilis in sanctis suis, volens Matris suae famulam excusatum habere ab innocentiâ, & nomen Virginis Matris celebrarius reddere, miraculum quod sequitur edidit nam cùm defunctum hunc innocentem & simplicem Salun, vicini sub arbore sepelissent eodem loco vbi solebat sibi lectum sternere (qui erat nuda humus fonti adiacens) accidit vt pulcherrimum lilium miraculosè super ipsius tumulum cresceret, cuius flores repraesentabant haec verba, *Aue Maria*, aureis litteris exarata.

> Iean. de Lôgo eiueu. Abba de Lendeue. nec hæc se testatur vidisse. Rader Vind p. 2. legen. Sâct. 1. Nou.

Octauò, sexus vterque suo iungatur sexui, nec permittantor pueri cum pueris diuersi sexus ludere, propter periculum impuritatis, quam instigante etiam sathana sibi mutuò facile pueri affricant, quod experientia omnis notum est. Vnde etiam cauere debent parentes, ne proles nostrae aetatis diuersi sexus in eodem lecto decumbant, vt alibi iterum monui, & quàm periculosum sit, exemplo declaraui Sed nec impudicum aut scurrile vllum verbum proferre permittantur, ne assuescant turpibus, discantque impuritatem, tum in verbis, tum in moribus, & à mendaciis abstineantur, omnique nouerint nisi quod ad timorem Dei pertinet. Vnde etiam cauere debent parentes, ne ipsimet exemplum prauum exhibeant, aut ne in familiam admittant famulos vel aucillas, coouersatione prolium infecte natas.

Nonò, vt etiam ab infantia puer ad misericordiam inclinetur, non abs re erit, si per manus prolium eleemosynas erogent parentes: sic enim imitari, poterunt Iob dicentem: *Ab infantia mecum creuit miseratio*. Incumbit quoque parentibus cura sollicita, ne pueri discant in otium diffluere: ideoque alicui rei cuius per aetatem capaces sint, sunt applicandi, vel studiis litterarum, vel arti addiscendae. Propterea Carolus Magnus (teste Eginhardo) filios suos mechanicam aliquam artem, & filias suas lanificium vel hoificium discere voluit. Et Paulus licet nobilis foret & sacris litteris eruditus, didicit scenofactoriam artem, qua etiam vtebatur cum praedicatione Euangelij. Consuebat nimirum tabernacula ex pellibus quibus milites vtebantur in castris. Vnde Origenes dicit: *Paulus à faciendis tabernaculis terrenis ad caelestia construenda translatus est*. Defectum curae parentum hac in re, multi ad otiosam, imò & flagitiosam vitam transeunt.

Decimò, vbi adoleuerint, moueantur vt Deum feruenter orent pro certo vitae statu, vt in illo possint ipsi seruire. In magna enim mundi familia, supremi Patrisfamilias est vnicuique officium & statum suum distribuere, vnde parentes qui volunt ex proprio de liberis disponere, Deo iniurij sunt,

suot quod Dei est, Deo eripientes. Si ergo vocatum viderint ad aliquem statum, non impediant, sed promoueant.

De inordinato amore parentum.

VNdecimò, vitent inordinatum amorem erga filios, curamque præposteram, & non tam terræ genitos, quam cœlo agnoscant. Quod si quæras, in quo hic inordinatus amor, aut præpostera cura consistat? Respondeo in diuitiis conquirendis, honorato statu, beneficiis Ecclesiasticis quacumque via etiam prænaturæ filiorum ætati prouidendis. In his enim non infrequenter reperitur dispendium salutis, tum filiorum, tum parentum. Ac in primis si sollicitudinem parentum in congerendis opibus spectemus, videre licet plurimos ita se totos effundere, vt cæteris neglectis, quæ animum concernunt, huic vni rei insudent: contristantur de filiis, quod abiecti videantur & ignobiles, si autem improbi sint & Deo exosi negligunt. Propterea dicit D. Chrysostomus, hanc esse primariam causam, cur tam multi filij parum probi reperiantur, quia nimirum Patres opes terrenas ita respiciunt, vt æternas nihil suspiciant. Nec considerant illud; *Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, anima vero sua detrimentum patiatur!* Pellicanus dicitur pectus suum dilacerare, & cruore conspergere, vt pullos nutriat? Sic illi vt opes filiis parent, totos se dilacerant, animo suo corporéque saucii, Hinc dicebat Crates Thebanus? *Si liceret, in altissimam vrbis partem conscenderem, & acclamarem: quo ruitis, ô stulti homines? quid agitis, qui totum studium in opibus erogandis ponitis, filiorum vero vestrorum quibus illas relinquatis, erudiendorum curam non suscipitis.*

Hanc etiam vanitatem notans Ecclesiastes dicit: *Detestatus sum omnem industriam, qua sub sole studiosissimè laboraui, habiturus hæredem, quem ignoro, vtrum sapiens, an stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis quibus desudaui, & est quicquam tam vanum?* Taxat nimiam sollicitudinem parentum, duas afferens causas, quibus in illa vanitaté ostendat. Prima est, ex mortis necessitate, per quam, velit nolit, in manus hæredis debet sua relinquere, nec secum potest quicquam efferre. Secunda est, quod nesciat qualem hæredem habiturus sit. Licet enim habeat filios, illis tamen forte ab illis oppressis, hæreditas ad alienos ventura est. Deinde nescit qualis futurus sit filius, & an bene vsurus, solent enim animum opes immutare, solent ad vitia transferre. Et licet viuente parente spem det bonam, forte tamen postea occasione oblata præceps ibit in vitia & delicias, & tanto labore quæsita breui dispendet. Vnde addit: *Homini otioso quæsita dimittit*, hoc est, nimio suo labore facit hæredem otiosum: videns enim se habere ad sufficientiam, laborem refugit, & exercitium quo honestè occuparetur. Non ergo prolium prorsus immemores debent esse parentes, quia *si quis suorum maximè domesticorum curam non habet, infidelis est, & infideli deterior*, sed nec immodici in sollicitudine, quia *melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas.*

Chrys. hom 9. in ep. 2. ad Tim.

Vnde S. Chrysost. hom. 9. in morali: *Magnum*, inquit, *habemus pretiosumque depositum, scilicet filios, ingenti illos seruemus cura, atque omnia faciamus, ne fur id nobis astutus auferat, nulla nobis possessio, nullus fundus æquè nobis gratus & charus esse debet: quippe hæc omnia filiis quæruntur. Si igitur maior possessionum nobis est cura, quàm eorum quorum illa gratia comparantur, id profectò absurdissimum & stolidissimum est. Exerceamus ergo ad virtutem ac pietatem molles filiorum animos, cætera omnia secundo loco quæramus. Nam si quidem illi improbi fuerint, nihil eis pecunia proderunt: sin autem probi, nihil ex paupertate lædentur. Vis filium relinquere diuitem? Bonum illum ac benignum esse doce, ita enim etiam rem familiarem auctiorem facere poterit. Filiis non ritè institutis præstat pauperes esse quam diuites, paupertas enim vel inuitos coercet, atque intra virtutis limites continet: opes vero ne volentes quidem pudicè temperanterque viuere sinunt, verũ exorbitare faciunt atque peruertũt.*

Quod spectat ad honores, quanto labore & importunitate videmus parentes pro filiis iohiare, & nihil non intentatum relinquere? Mater filiorum Zebedæi huius rei exemplum suppeditat, magna ambitione pro filiis obsecrans, vt vnus sedeat ad dexteram, alter ad sinistram: *hæreditario mater delinquebat errore*, inquit Ambros. *Considerate Euæ illius primæ mulieris hæredem, transfuso in omnes immoderata cupiditate labentem, cui pro filiorum honore sollicita immoderatior quidem, sed ignoscenda mensura votorum.* Sic & de Rebecca, quid non agit, vt filio Iacob dilecto vltra Esaü, primogenituræ dignitatem adoptet cum Patris benedictione? Quo non astu vtitur, vt ei consulat, & Isaac fallat, repugnante licet filio, ne maledictionem, sibi adsciscat? Illa verò maledictionis periculum in se suscipit amore filij, & certè illi sese exponit, nisi inspiratione diuina rei euentum agnoscat. Sic quidem parentes periculum maledictionis æternæ parum curant, si modo filij promoueantur. Quàm multi officia emunt, permutant, fraude acquirunt, nec attendunt an illorum capaces sint filij, an saluti hæc promotio congruat, an sinistrum successum non sint habituri empti honorum status. Etenim quæ emuntur in grosso, minutarim solent vendi, & exinde correptulæ sequuntur, violatio iustitiæ, furta, fraudes Oportebat olim per templum virtutis ingredi ad templum honoris: nunc per nummum tanquam numen summum honor venalis habetur.

Hæc porro inordinatio maior est, si circa officia beneficiaque Ecclesiastica versetur. Ex eo enim quod iam ab adolescentia filiis quacumque via parentes de illis prouideãt, grauissima sequuntur incommoda. Vnde enim videmus in Ecclesiæ tot inundantia mala? Ex Ecclesiasticorum praua vita, ex dissolutorum iuuenum promotione immatura, qui nihil minus quærunt quàm Dei honorem, & à parentibus quandoque inscij, & inuiti promouentur, nec eorum est vocatio. Vnde & ad præcipitium ducuntur, dum ad pinnaculum templi euehuntur, sera querela dicentes, *Quia eleuans allisisti me.* Sic non cingulum honoris, sed funem aureum perditionis, parentes filiis nectere reperiuntur. Quis non videat parentum impulsu, ad sacerdotium vel Ecclesiæ gradum multos conscendere, sine tantæ rei examine, sine desiderio, sine deuotione. Non alia sane ratione, quam vt habeant ac commodè viuendum; eadem planè intentione qua alij artem mercatoriam, vel mœchanicam addiscunt. Quibus assimulabimus homines generationis huius: Similes sunt ciuibus Sichem, qui libenter admiserunt Hæbræorum circumcisionem, vt eorum bonis fruerentur, dicebant enim. *Si circumdamus masculos nostros sicut & Hæbræi, substantia eorum & pecora & quæ possident nostra erunt.*

Quid iterum dicemus de similibus Ecclesiæ ministris? Certe non ingrediuntur Ecclesiam per ostium, diceres potius quod per caminum. Quapropter videmus eos fuliginosos & fumigantes: in vno fumat ignis concupiscentiæ, in altero flamma turbida ambitionis exæstuat, in tertio ignis caliginosus auaritiæ animum obscurat. Reditus verò Ecclesiastici sunt tanquam ligna ignis, quibus eorum auiditas & vitiosi affectus magis succenduntur.

Inordinatus quoque amor reperitur in parentibus, dum spoliant se passionibus & rebus necessariis, vt de coniugio honorato, vel aliquo statu filiis prouideant. Vnde monet Ecclesiasticus c. 33. *Non des potestatem super te in vita tua filio & mulieri, fratri & amico: & non dederis alii possessionem tuam ne forte pœniteat te, & depreceris pro illis. Dum adhuc superes & aspiras, non immutabit te omnis caro. Melius est enim, vt filij tui te rogent, quam te respicere in manus filiorum tuorum.* Etenim sæpius accidit, cum totam spem collocarint parentes iam senescentes in filiis, in quorum gratiam bonis suis spoliarunt se, hac spe defraudari ob ingratitudinem illorum, deserique ab eis, nec debita status sustentatione honorari.

Habes exemplum ex Thoma à Cantiprato lib. 2. apum c. 7. In Normanniæ partibus vir diues vnicum filium habebat, quem nobilis quidam adiens proponit ei filiam suam in matrimonium filio dandam, si possessione velit bonorum cedere in gratiam filij: ea tamen conditione, quod filius ei abundantissimè prouidebit, reliquo vitæ tempore, consulentibus idipsum amicis, nobilis coniugij illecebra allectis, consentit pater. Et primis quidem annis honoratus à filiis, postea autem vt onerosus eis non foret cohabitans ædificant ei domunculam vicinam, insufficienter etiam necessaria ministrantes, ita vt non modicam ægestatem pateretur senex pater cum vxore decrepita. Quadam die cum vidisset mulier assandum anserem in domo filij, insinuauit viro, vt illuc iret, ventremque esurientem pasceret, de cibo præparato. Videns filius aduenientem, curat, ab igne abstrahi & abscondi dictum anserem, obuiusque patri quid quæreret, inquisiuit. Ille dissimulans redit domum

contra

contristatus. Sic dum igni iterum apponere voluit cibum assandum, inuenitur bufo illi adhærens, quem cum excutere niteretur ingressus filius, insiliit in faciem eius, nec vlla vnquam arte dimi potuit. Et hoc stupendum erat, quod si aliqua de monstri aliqua pars tangebatur, ita sensibiliter homo lædebatur, ac si in corde percuteretur. Conterritus tandem ipse & contritus, adiit Episcopum & ingratitudinem confessus, pro pœnitentia accepit, Normanniæ & Galliæ fines circuire ingratis filiis exemplum. Tandem autem Dei misericordiâ per sanctas preces aduocata, disparuit fœdum monstrum. Hæc ex Cantiprato asserente se id audiuisse ab his qui Parisiis virum viderunt.

Neque verò tantum filios monet hoc exemplum vitandę ingratitudinis, & parentes cauendi inordinati amoris, & audiendi monitum Ecclesiastici, *In die consummationis dierum vitæ tuæ, & in tempore exitus tui distribue hæreditatem tuam.* Sapienti hac in re fraude & stratagemate, vsus fuit quidam Ioannes Conaxa, videns se deceptum nimis matura patrimonij distributione. Huic ditissimo duæ filiæ erant, quas duobus nobilibus nuptui tradidit, & in tantum generos dilexit, vt omnia sua eis partiretur. Aduertens tandem eorum ingratitudinem, adinuenit hoc consilium. Adiit quendam mercatorem familiarem, & decem millia mutuo petiit ad tres dies. Instabat festũ quoddam, generos, & filias inuitat ad opiparum conuiuium. Finito conuiuio, intrat conclaue, & pecuniam mutuatam diligenter calculat, cõmouet cũ sonitu, quem facilè percipiebant filiæ. Vnde occultè ad ianuã accedentes, per rimas cernunt grauem pecuniæ summam, quã post calculũ pater imponebat clanculum cistæ tribus clausuris obfirmatæ. Occasione capta interrogant, quanta foret pecunia in cista illa reposita? Fingit ille 2500. se reseruasse in testamentum, vt impertiatur post mortem his, qui maioribus beneficiis inter generos eũ affecerint. Spe igitur remunerationis allecti certant vtrimque filiæ, & generi patri obsequium, honorem, alimenta deferre. Cùm tandem mors eis instaret, conuocat eos, & ait: Antequam moriar nullum aliud instituo testamentum, quàm quod cista obfirmata continet.

Vidi charitatem, vestrã, volo ex æquo participetis de illis quæ relinquo. Et vt nemo præter vos quicquam illorũ tãgat, dũ adhuc viuo, Fratribus Prædicatoribus Minoritis assignate quinquaginta libras, & ab his post mortem claues cistæ, quas apud se habent depositas, repetite, in qua inuenietis sigillum meum. Curauit deinde cuilibet Ecclesiæ ciuitatis aliquid pecuniæ dari. Cùm ergò diem clausisset extremum celebratis exequiis, redditæ sunt claues, & aperta cista, nihil repertum est (retulerat enim post triduũ pecuniam ad negotiatorem) præter clauam magnam cuius manubrio inscriptum erat. *Ego Ioannes Conaxa tale condo testamentum, vt feriatur hac claua, qui se neglecto alterius curam gerit.*

Concludamus hactenus dicta de instructione filiorum, & cura parentum, sancta illa instructione, quàm S Ludouicus Rex, sub mortem dedit Philippo primogenito filio suo, tanquam testamentum legans eius cordi firmiter imprimendum omnibusque Principibus merito imitandum.

Instructio S, Ludouici ad Filium Philippum.

Fili mi, ante omnia diligenter in eam curam incumbe, vt diligas Deum: nemo enim potest esse saluus, nisi Deum amet.

Odium peccati.

2. Caue ne vnquam admittas peccatum mortiferum, sed omne potiùs ferre velis genera tormentorum, quàm aliquam talem perpetrare culpam.

Patientia.

3. Cùm aduersa accidunt, feras æquo animo, & cogites te commeruisse, atque ita lucrum inde tibi accidet.

Humilitas.

4. Cùm rebus prosperis vsus fueris, humiliter agas gratias Deo, ne inde animo elatus efficiaris deterior, vnde te oportuit fieri meliorem.

Confessio.

5. Crebrò confitearis peccata tua, diligasque tibi sapientes Confessarios, qui te possint instruere & docere, quid agere, quid vitare te oporteat: & coram illis ita te compares, vt audeant sincerè te reprehendere, & vitia tua indicare tibi.

Precandi studium.

6. Officium diuinum deuotè auscultes, facessant tibi fabulæ & nugæ, ne oculi huc atque illuc circumferantur: sed ores Deum ore, & etiam meditando, corde, idque præcipuè sub sacrificio post peractam consecrationem.

Misericordia.

7. Animo sis pio & humano erga pauperes & calamitosos homines, illisque pro viribus opituleris. Si quid angat animum, id mox explices Confessario tuo, aut alicui viro bono: ita fiet vt faciliùs id feras.

Qui adsciscendi, nemque vitandi.

8. Da operam, vt quorum vteris consuetudine & familiaritate, ij sint homines probi & integri, siue religiosi illi sint, siue sæculares, & cum illis libenter misce colloquia: Porrò nequam & improborũ virorum commercia deuita.

Conciones, indulgentiæ.

9. Sermones qui fiunt de Deo publicè & priuatim lubens audias, preces quoque & condonationes, siue indulgentias, studiosè expetas. Amato bonũ, odito malũ omne.

Obtrectationes cauendæ.

10. Vbicumque fueris, nemo audeat quidquam eiusmodi te præsente eloqui, quod alliciat ad mortiferum peccatum aut alterius famæ derogetnec tu vnquam de vllo malè loquaris obtrectandi animo. Non patiaris quemquam, te audiente, peruersè de Deo & Sanctis eius loqui, nec id sinas impunè abire.

Gratitudo.

11. Crebrò gratias agas Deo pro bonis omnibus ab illo tibi collatis, vt dignus fias, potioribus eius beneficiis affici & augeri.

Iustitia.

12. In administranda iustitia sis rectus, & seuerus, & ita vt leges præscribunt eam exerceas erga subditos, neque ad dextram, neque ad sinistram deflectens: pauperumque querimonias non reiicias, donec veritas innotescat. Si quis habeat aduersum te querelam aut controuersiam, semper ab illo stes contra te ipsum, donec rem certam comperias. Ita enim fiet, vt Consiliarij tui fidentius iustam ferant sententiam.

Restitutio.

13. Si quid possideas rei alienæ, etiamsi id acceperis à maioribus tuis, incunctanter restituas iusto possessori vbi certò id tibi constiterit. Si autem dubia res est, cura vt viri sapientes accuratè & sine mora inquirant: id enim vel maximè studere debes, vt qui sunt in ditione tua, pace & iustitione fruantur, in primis homines Religiosi, & qui in clero sunt, parentibus tuis debes amorem, reuerentiam & obedientiam.

Ecclesiastica beneficia beneficia dignis conferenda.

14. Beneficia Ecclesiastica non conferas nisi benè dignis, & qui nulla eiusmodi beneficia habeant, idque ex consilio bonorum virorum.

Pax.

15. Bellum præsertim aduersum quemlibet Christianum, sine multo consilio vide ne suscipias. Si necessitas cogat suscipere, Ecclesias & insontes nullo patiaris damno affici. Si qua exstat, vel tibi vel subditis tuis contentio, vel bellum, quoad poteris componere & sedare coneris. Vide vt bonos habeas Prætores & Magistratus, & de illis solerter exquiras vt se gerant.

Reuerentia erga Romanum Pontificem.

16. Semper sis addictus & deuotus Romanæ Ecclesiæ & eius Pontifici, haud secus atque spirituali Patri te morigerum præbeas. Da operã vt impensæ tuæ moderatæ sint, & rationi consentaneæ. Sub finem hortor, & adiuro te fili mi, vt si me contigerit ante te migrare ex hac vita, vt toto Regno Franciæ pro anima mea cures offerri Deo preces & Missæ sacrificia. Ad extremũ, fili charissime, quidquid boni potest bonus & pius parẽs precari filio suo; id ego tibi precor. Sacro sancta Trinitas, & Sancti omnes seruẽt te ab omni malo, præstetque tibi Deus gratiam rectè semper agẽdi, & ipsius faciendi voluntatem, ita vt ille per te honoretur, & possimus post hanc vitam pariter esse cum illo, eum cõtemplari, & laudare per infinita sæcula sæculorum. Amen.

LECTIO XIII.

De Insolubilitate Matrimonij.

1. *Docet olim solutum per libellum repudij.*
2. *Solui Matrimonium non consummatum per Religionis Professionem.*
3. *Multas afferi causas dissolutionis quoad thorum.*

PROPO

PROPOSITIO PRIMA.

Matrimonium consummatum, in noua lege non potest dissolui, quod potuit olim in veteri.

Matrimonium antiquitus duo vulnera passum supra insinuauimus, *Polygamiam, & libellum repudij*, Polygamiam quidem, quia licitum fuit plures habere vxores, ex quadam indulgentia & dispositione diuina. Nam & Patriarchas plures duxisse constat, non quidem causa vitiandæ voluptatis, sed ratione multiplicandæ prolis, vt docet Augustinus lib. 1. de nuptiis, c. 8 Cùm enim essent pauci cultores veri Dei, indultum fuit, vt numerositate prolium, Dei cultum & conseruarent & propagarent, quod cùm non possent consequi per steriles, adiunxerunt sibi diuina permissione plures fœcundas: & sic successio non solùm fuit numerosa, sed & Religio sumpsit incrementa. Neque existimandum est ideò non fuisse propriè vxores, quod concubinæ vocentur, nam dictæ sunt concubinæ à principali actu coniugij; sed & quandoque etiam vocantur vxores, vt patet 25 Gen. vbi dicitur: *Abraham aliam duxit vxorem nomine Ceturam*

Vnde aduertendum, fuisse quasdā primarias vxores, quę ducebantur solemni ritu cum dote, erantque matres familiar, & bonorum omnium cum marito consortes, domus gubernatrices, quarum filij erant hæredes patris. Concubinæ autem non habebant hanc auctoritatem, nec filij earum succedebant, sed erant ignobiliores & pleræque manebat seruilis conditionis, quamuis verò coniugio iungerentur. Sed nec defuit in plurimis vxoribus Patriarcharum mysterium. Nam cum Abraham vltra Saram accepit Agar concubinam, per eos qui nasci debebāt ex Sara sub nomine Isaac designabantur veri filij Ecclesiæ? per eos qui ex Agar sub nomine Ismaël: illi qui eiiciendi erant ex Ecclesia, hæretici & infideles. Nam Agar cum filio suo fugitiua est, sed per Angelum iubetur redire; sic & illi à vera domo Dei Abrahæ fugitiui iubentur redire ad gremium Sanctæ Matris Ecclesiæ. Adde quando vnus plures dixit, significatū fuisse Christum Synagogam, & gentium multitudinē sibi coniuncturum, & in vnam Ecclesiā redacturum. Vna verò non permissa est nubere pluribus, vt significaretur Ecclesiam non posse nubere, nisi vni viro, hoc est Christo.

Quantum ad libellum repudij vsitatus etiam fuit in antiqua lege, vnde de eo sic legimus Deut. 21. *Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem? scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua.* Vbi per fœditatem non solùm fornicationis fœditas intelligenda est, sed etiā fœditas tum animi, tum corporis, v.g lepra, sterilitas, veneficium, rixæ perpetuæ, ebriositas, praui mores incorrigibiles. Non ergo assentimur Tertulliano, & quibusdam aliis existimantibus ob solam fornicationem licitum fuisse repudium. Imò via videtur locum habuisse ob fornicationē, si enim erat adultera, lapidabatur: si suspecta, aquis zelotypiæ prodebatur, vt patet Num. 5. Hic autem libellus repudij scribebatur, traduntque ex Hebræis hanc fuisse formā, *Ego R. Simeon filius, R. Abraham filij, R. Dauid filij R. Salamonis die prima mensis secundi anno 1196. à creatione mundi hic & in Ciuitate, ex animi mei consensu, & sine vlla coactione repudiaui Rachel, filiam R. Moysis, Filij R. Ioseph, filij R. Iacob: & dedi illi libellum repudij in manu scedam abscissionis & signaculum diuisionis, vt sic à me absoluta, & abeat quocumque velit, & nemo possit illi prohibere iuxta constitutiones Moysis & Israel.* Vsitatissimum fuit repudium etiam apud Romans ac alias Gentes, Medos, & Persas: nam Assuerus repudiat Vasthi Esth. 1. apud Philisteos patet Iudicum 15. Formula autem apud Romanos hæc erat, *Res tuas tibi habeto.* Debebatque fieri repudium coram iudice forma iudiciaria vt patet ex iure ciuili tit. de diuor. Sed cur erat conscribendus libellus? Respondet August. 19 contra Faustum c. 26. Deum interposuisse hanc moram, vt in dissidium animus præceps, libelli constitutione refractus absisteret, & quid mali esset dimittere vxorem cogitaret, præsertim quia scribæ, quorum erat literas scribere, quasi viri prudentes, dissidij erant dissuasores. Deinde scriptura conueniens fuit vt legitimè & iuridicè res fieret, ne repudians postea repudium negaret, vt sic etiam repudiatæ consuleretur, vt per libellum demonstraret se nouas nuptias inire posse. Sed dices: Christus Matthæi 19. solùm dicit ob duritiem cordis Moysem permisisse repudium, ergo non soluebatur matrimonium, nec repudiata alteri nubere poterat. Respondeo hanc duritiem fuisse causam non solùm permissionis, sed etiam cuiusdam diuinæ dispensationis in lege matrimonij, ne scilicet Iudæi vxores quas repudiare non possent, occiderent, & ita nomine permissionis non solùm intelligendum est quod non puniretur, sed dispensatio insinuatur, qua repudium fiebat licitum iusta causa accedente, soluebatque matrimonium. Vnde & de facto pleræque alteri nubebāt, idque significatur Deut. 24. dum dicitur: *Cumque egressa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, & dederit illi libellum repudij, vel mortuus fuerit, non poterat prior maritus eam recipere.* Vbi dum vetatur ad maritum repudiantem redire, significatur matrimonium solutum esse, & posse alteri nubere. Nec refert, quod ideò dicitur prior maritus eam non posse recipere, quia polluta est, & abominabilis coram Deo facta est. Ideò enim vocat pollutam, non quod peccasset ineundo secundas nuptias, (nam alioquin deberet etiam prohiberi ne alicui tertio nuberet) sed quod ab alio, puta, secundo marito cognita esset, eiusque semine polluta, ideoque ad priorem redire ei non liceret, quia respectu eius abominabilis erat, velut habent Hæbræa: *Quia abominatio est coram Domino*, quia scilicet reditus ad maritum qui eam repudiauit, abominabilis est, & omnino vetitus à Domino? tum quia specimen præ se ferr adulterini concubitus hic orbicularis nuptiarum regressus, videturque fucatum, & palliatum tantum fuisse diuortium: tum quia alioqui facilior datus fuisset aditus ad diuortia & repudia, si post secundas nuptias licitum fuisset redire ad primas: iam verò maritus ægrius repudiabat vxorem, sciens se eam nunquam recipere posse.

Ita Caietan. & Oleaster. Itaque valde probabile manet, & grauissimorum sententia Doctorum est, Deum infirmitati Iudæorum subueniendo mitigasse legem de insolubili Matrimonio, repudiumque concessisse vt licitum maximè cùm hoc ordinaretur ad mysterium significandum, significabatur enim repudium quod Deus daturus erat Synagogæ Iudæorum, vt Ecclesiam ex gentibus desponsaret. Adde quod alioqui foret durissimum in illa lege, si repudiata tota vita continere cogeretur, cùm & vir aliam ducere posset, cuius tamen vitio sæpius separatio accideret. Sic Deo iubente Abraham repudiauit Agar, nec verisimile est eam deinde perpetuò cælibem agere debuisse. Similiter Exodi 6. constituitur, si Dominus seruo suo Hebræo dederit vxorem alienigenam, quæ verè serua esset, eaque filios peperisset, seruus Hebræus euoluto septennio liber egrederetur, sed vxor & filij Domino manerent. Nec videtur iterum ad perpetuam continentiā illa coacta fuisse sed potiùs soluto matrimonio cum alio contrahere potuisse. Hoc verò ius repudij non habebant vxores, sed viri, poterant tamen illæ ob iustas causas facere thori diuortium.

PROPOSITIO SECVNDA.

Matrimonium fidelium non consummatum solui potest per alterutrius religionis ingressum siue professionem. Patet ex Trident. sess. 24. Can. 6 Ratio congruentiæ esse potest, quia duplex in matrimonio vinculum reperitur, vnum spirituale, quod ex solo consensu nascitur, alterum carnale quod ex copula coniugali: ergo cùm carnale dirimatur per mortem corporalem, conueniens fuit vt spirituale dirimatur per mortem spiritualem, siue per ciuilem. Atque talis mors est in professione monastica, qua homo toti mundo quodammodo moritur, quoad animum seu voluntatem, per votum obedientiæ: quoad corpus per votum castitatis, quoad ad res exteriores, per votum paupertatis.

Idem declaratur exemplis Sanctorum, qui ante matrimonij consummationem coniuges suos relinquentes, statum perfectionis sunt amplexi. Sic testatur Epiphanius Hæresi 78. Theclam à D. Paulo à nuptiis reuocatam ante matrimonij consummationem statum castitatis fuisse amplexam Vnde sponsi furore vrgente ad bestias damnata fuit sed leoni obiecta proprie ille feritatis oblitus, pedes virginis exosculans, satis indicauit castum corpus se violare non posse. Idem refert D. Hier. de S. Machario. Celebrato enim nuptiarum conuiuio, cùm vespere thalamum esset ingressus, vrbem egrediens, eremum petiit, vbi ad mortem vsque permansit. Testatur id ipsum Metaphrastes de B. Alexio quod propter eximium Iesu Christi amorem, prima nuptiarum nocte diuina gratia vocatus, sponsam intactam relinquens, nudus Christo famulari cœperit, peregrinationemque illustrium orbis Ecclesiarum susceperit, vt ignotus vitam castam perpetuò duceret. Denique de S. Leobardo Aruernensi refert B. Greg. Turonensis, quod postquam parentum importunitate, dato anulo osculo porrecto, exhibitoque calceamento, celebrasset sponsaliom diem festum: nocte quadam diuino excitatus spiritu; cœperit intra se dicere: *Quid agis anima? Quid in ambiguo suspensa teneris? Va-*

num

num est sæculum, & vana concupiscentia eius, vana gloria, & in ea omnia vanitas: melius est igitur deserere, & sequi Dominum, quam ad eius opera præbere consensum.

His dictis oriente diei luce, ad S. Martini tumulũ spiritu ductus processit, vt per illius preces à domino viam vitæ edoceretur. Oratione ergò ibi facta, in cellulã vicinã trãsijt, vbi agnouit verum esse quod Dominus inspirarat, illiusque obsequio se ibi in perpetuum consecrauit. Vide simile apud August. l.8 conf. c 6. de duobus Aulicis iuxta Treuiros.

Si quandoq; inueniantur SS. Patres condẽnare eos, qui prætextu religionis coniugia soluunt, intelligendi sunt de coniugio consummato. Sic etiã intellige illud Domini: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Licet etiam rectè dicatur non separare eos homo, sed potius Deus, quando diuini amoris intuitu coniuges separantur. Quapropter etiam si matrimonium iam consummatum quoad vinculum nunquam dissoluatur; tamen quoad thorum, & habitationem, vtriusq; consensu dissolui potest, suscepto religionis statu, quod etiam sæpè aliquibus inspirauit Deus.

S. Amelberga mater Sancti Aldeberti Cameracensis Episcopi, & Sanctorum Reineldis, Pharaildis, Ermelendis, & Gudilæ, quæ sorores fuere quatuor dicatæ in Belgio celebres, diuinitùs monita fuit sæculum relinquere. Cùm enim Gudilam vtero gestaret, & instar parturientium iam Angelico alloquio recreata est: *Ne timeas Amelberga, lachrymæ, preces, eleemosynæ tuæ ascenderunt ad Deum, paries dilectam Deo filiam, castitate conspicuam, illique tota vita famulaturam. Deinceps nullam concoptura es prolem, sed in castitate cum marito, Religionis sumpto habitu gratam Deo hostiam immolabis. Filiam autem Gudilam. Gertrudis offeret salutari lauacro suscipiendam, & in Christo lacte Dei enutriendam.* Cùm igitur filias ab infantia castam ducere vitam docuisset, & non obstante importunitate procerum ad matrimonium eas postulantium, Christo sponso per castitatis votum coniunxisset, tandem mundo vale dixit, sacrum velum à Sancto Auberto Cameracensi Episcopo accipiens, virque eius Vvigerus Princeps Monasticam vitam est professus. Surius decima Iulij.

Idem fecerunt sanctus Vincentius Comes Hannoniæ cũ Vvalderrude vxore, de quibus sic Molanus, Cùm Beatus Vincentius totus inhians cœlestibus in Alto Monte monasticum habitum suscepisset, & relicto sæculi naufragio, Monasterij portum expetiuisset: coniugalis eius S. Vvalderrudis quæ id ei annuerat, admonitione sancti Gasleni à Beato Auberto velamen sacrum impetrauit, & cellulam, seu monasteriolum construxit in monte, qui Castri locum dicitur. Quæ cellula est hodie in primaria Hannoniæ vrbe Ecclesia sanctæ Vvalderrudis, conuersa in Canonicarum nobilium collegium. Cum autem illa ante conuersionem secum luctaretur, dum esset in Basilica villæ, quam vulgus *Buxtum*, vel vt hodiè *Bossutam*, vocat, apparuit ei S. Gaugericus Episcopus, qui dixit: Age quod agis, & calicem vino plenum per visionem ebibendum dedit. Quam visionem illa passim narrauit, & mediatum opus perfecit tolerans calumnias, & opprobria, quæ hinc consequebantur.

Memorabilis quoque est hac in re sanctus Eucherius; Lugduni Episcopus ann. 440. Hic cùm esset Senator ingenio, opibus eloquentia, dignitate nobilis coniugem habens illustrem, & liberos vtriusq; sexus, vniuersis relictis secessit in Monasterium Lirinense, & postea in solitudinem, ibi in spelunca totum se ieiunio, & orationi addixit, vocante Angeli monitu designatus est Lugduni Episcopus. Cum vero à Clero, populo ad id requisitus omino abnueret, è spelunca vi extractus, vinctusque in vrbem ductus, in Cathedra Episcopali violenter est collocatus, quam mira sanctitate & doctrina administrauit. Extant eius docta scripta in Genesim, & libros Regum, quæ filiis suis Veranio, & Salonio dedicauit. Hos à puero in Monasterio educari curauit, qui inde ob illustrem virtutem, & sapientiam ad Episcopatum sunt euocati. Vxor verò eius nomine, Galla in speluncam mariti, cũ ipse ad Episcopatum raperetur, secessit, eiq; vitæ, & loci rigore successit, totam se pœnitentiæ, & orationi cõsecrãs: Filiæ verò Consortia, & Tullia, Patrẽ, & Matrẽ imitatæ, virginitatem vouerunt, & miraculorum gloria, sicut & Pater, ac Mater claruerunt. Ita Ado in Martyrol. 16. Nou. Et Claudianus l. 2. de statu animæ sic de illo scribit. *Eucherius viridis aui, maturus animo, & terræ despuens, Cæli appetens, humilis spiritu, arduus, merito ingenio subtilissimus, scientia plenus, eloquio profluus, magnarum sui sæculi Pontificum longè maximus, edidit in rem fidei multorum operum volumina.*

Aduertendum verò ex cõmuni sententia, bimestres inducias à iure concessas esse vtrique coniugi, ad deliberandum de ingressu Religionis ante Matrimonium consummatum, intra quod tempus neuter alteri reddere debitum tenetur, illo verò transacto, tenetur consummare altero exigente, vel statim ingredi: quod si lapsum sit iam tempus termini, non potest ingredi altero repugnante: De qua re latius DD. Scolastici in tertiam Diui Thomæ, agentes de Matrimonio.

PROPOSITIO TERTIA.

Svnt alia multa causa ob quas soluitur matrimoniũ quoad thorum.

Primaria est adulterium alterius partis, ob illud enim coniux innocens potest in perpetuum dimittere coniugem. Hæc causa exprimitur in Euangelio à Domino: Qui dimiserit vxorem nisi ob fornicationem, mœcatur. Vbi solam fornicationem nominat, quia illa sola est causa matrimonio intrinseca, propter quam in perpetuum dimitti potest, ita vt emendatam non teneatur recipere. In aliis verò vitiis, accedente emendatione tenetur recipere. Dico non teneri recipere loquendo de stricta obligatione, nam aliquando etiam decens est, & consulunt Sanctissimi Patres pœnitentem, & emendantem se recipi. Inter quos Augustinus sic ait ad Pollent. l. secunda, capite sexto; *Quod autem durum tibi videtur, vt post adulterium reconcilietur coniugi coniux, si fides adsit, non erit durum. Cur enim adhuc deputamus adulteros, quos pœnitentia credimus sanatos? Hæc crimina veteri lege, nullis sacrificiis mundabantur, quæ in Nouo Testamento sanguine Christi procul dubio sanantur, Et ideò prohibitum fuit ab alio contaminatam recipere vxorem, Quamuis Dauid Saulis filiam, quam pater alteri dederat receperit, Noui Testamenti præfigurator. Nunc autem postquam Christus adulteræ dixit, Nec ego te condemnabo, vade noli amplius peccare: quis non videat debere ignoscere maritum, qui videt ignouisse amborum Dominum: nec iam se debere adulteram dicere, cuius pœnitentis crimen diuina credatur miseratione deletum?* Itaque quod in prouerbiis Sapiens dicit: *Qui tenet adulteram, stultus est, & impius*, intelligendum est, si consentiat, aut inde quæstum faciat, aut certè resipiscat ad tolerantiam mariti.

Porrò non desunt exempla Sanctorum, qui vxores deseruere ob adulterium, & statum perfectiorem sunt amplexi. Vxor S. Gangulphi rupta coniugij fide nefaria commistione se se polluerat: ille rei indignitate permotus debitas ab ea pœnas exigere statuebat, sed veritus ne illi causa fuisset necis, si vitę innocentiam alieni sceleris nęuo obscuraret: tandem rem totam diuino iudicio commisit. Accidit interim vt die quodam cum sola coniuge, prædij fines lustrando circuiret, & ad quendam fontem veniret, vbi vxorẽ his verbis compellauit. *Multa quidem de te coniux passim feruntur fœda & indigna natalibus tuis, quæ vera nè an falsa sint mihi non constat; sed diuina prouidentia, quam nihil fugit, vt se res habeat; iam certis declarauit indiciis. Et fons hic propositus est, nec frigidus valdè, nec immodicè calidus, in hunc manum immitte, & è fundo lapillum extrahe, & si quidem à culpa es vacua nihil mali patieris sin autem polluta es, non sinet Deus latere scelus.* Tum illa cùm intrepidè iurando, falsos de se rumores spurios assereret, & illos beati viri sermones contemneret, vecordiæq; adscriberet, incunctanter in fontẽ manum iniecit. Ecce autem simul atq; lapillum ad se retrahere conata est, membris omnibus obriguit; abstractaq; à digitis & brachio, quo vsque aqua pertigerat cutem, nihil aliud misera nisi repentinum interitum expectabat. Tunc Gangulphus. *Optaram quidem, si fidem seruasses, omnia tecum vitæ huius discrimina perpeti: sed quia te scelere obstrinxisti morte quidem digna es, sed meis manibus nolim tibi necem afferre, diuino potius te iudicio relinquo. Quod si dignos pœnitentiæ fructus egeris, veniam à Deo impetrabis, si malitiæ finem non imposueris, cum auctore eius Diabolo flammis æternis obnoxia eris. Meo sanè deinceps contubernio nequaquam frueris: habeas autem tibi meam propter nuptias donationem, quã possis vitam sustentare.* His dictis, ascenso curru ad prædia procul in Auabensi territorio sita profectus est, pietatis illic, & misericordiæ continuò vacans operibus Sur. 11. Maij.

Eadẽ ratione Paulus simplex Antonij discipulus, ad monasticam disciplinã amplexandam permotus fuit. Cũ enim rusticã vitam ageret cũ coniuge, eamque in flagranti crimine deprehendisset, adhibito iureiurando, coniunctioni eius renunciauit, eáq; statim dimissa ad Antonium venit, sub quo in obedientia, & religiosa disciplina maximè profecit.

Secunda diuortij causa est: si alter cũ altero securè viuere nequeat, vel propter enormem viri sæuitiã, vel propter vxoris maleficia, quibus vitæ viri, aut etiam liberorũ insidietur.

Tertia cauſa, eſt hæreſis, vel Apoſtaſia ſubuerſionis periculo coniuncta. Hæc tamen cauſa non eſt perpetua, quia ſi conuertatur, coniux debet recipi.

Quarta cauſa generaliter à Doctoribus affertur, ſi alter coniugum alterum ad peccatum impellat, ita vt illi cohabitare nequeat ſine iniuria Creatoris, ſine periculo Deum offendendi. Id verò colligunt Doctores ex verbis Domini. *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & proiice abs te* Propter hæc omnia Trident. ſeſſione 24. can. 8. anathema dicit illi, *qui dixerit Eccleſiam errare, quando ob multas cauſas, ſeparationem inter coniuges quoad thorum, ſeu cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri poſſe decernit.*

LECTIO XIV.

De impedimentis Matrimonij.

DVplicia ſunt Matrimonij impedimenta, quædam enim tantùm prohibent ne contrahatur, ſi tamen de facto contractum fuerit, validum eſt. Sic impedit votum ſimplex caſtitatis, ſponſalia prius contracta cum alio ſponſo, Imò & quædam crimina, inter quæ numeratur inceſtus, occiſio prioris vxoris, raptus alienæ ſponſæ, coniugium ſacrilegum cum ſanctimoniali, homicidium præſbyteri, Baptiſmus proprij filij. Quorum tamen criminum aliqua conſuetudo videtur abrogaſſe, ita vt non cenſeantur multis in locis impedimenta, ſaltem in illis poteſt Epiſcopus diſpenſare. Alia ſunt impedimenta dirimentia, quæ nullum reddunt Matrimonium, ſolentque his verſibus comprehendi.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus, diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas:
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis.
Hæc iungenda vetant connubia, facta retractant.

Non eſt autem inſtituti mei ſingula pertractare, & caſus varios circa illa occurrentes decidere, de quibus paſſim videri poſſunt Toletus, Nauarrus, Binsfeldius, & alij. Pauca attingemus communiora, vt quando contingit Paſtores apud plebem de his agere, poſſint impedimentorum illorum rationem exemplis adſtruere.

Primò igitur inter impedimenta cōmuniora recenſemus conſanguinitatem, & affinitatem. Hæc vtraq; dirimit Matrimonium, vſq; ad quartum gradum; quod ſi affinitas oriatur ex illicita copula, dirimit ſolum vſque ad ſecundum. Et de hac quidem affinitate ex illicita copula oriente, opus eſt quandoque Paſtores apud plebem diſſerere, quia non infrequenter contingit diſſolutos iuuenes conuerſari, vbi plures ſunt ſorores, vel conſanguineæ, & iam commercio carnali cum pluribus conſanguineis habito, cum alterutra illarum Matrimonium inire inceſtuoſum, & inualidum.

Ratio verò cur Eccleſia inter conſanguineos, & affines inualidet coniugium, eſt quia reuerentia aliqua propinquitati debetur? ita vt incongrua iudicetur valde propinquorum copula coniugalis. Vnde Leu. 18. dicitur: *Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedet, vt reuelet turpitudinem eius.* Turpitudinem vocat membra inhoneſta, quæ Hebraicè vocatur nuditas à contrario ſenſu, eo quod minimè deceat illa nuda eſſe, turpitudinem ergò reuelare, eſt illam cognoſcere, ſiue in matrimonio, ſiue extra.

Secunda ratio eſt, quia dum abſtinetur à ſanguine iunctis, latiùs ſe diffundit charitas, & neceſſitudo humanę ſocietatis, quando hi qui ſanguine ſunt alieni, matrimonio fiunt propinqui.

Tertia ratio eſt S. Gregor. in reſponſione ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, vbi ait: *Experimento didicimus, quòd ex coniugio adeo propinquorum ſoboles nō ſoleant ſuccreſcere.* Quia ſcilicet non tam facile, vt ex coniugiis minus propinquorum, etenim duplicatus ardor, & carnis, & ſanginis procreationē aliquo vſq; ſolet impedire. Hic autem concubitus illegitimus, inceſtus nominatur, quaſi dicat nō caſtus: quamuis aliqui deducant à cæſto, id eſt, cingulo quo vxor cingebatur, cùm maritalis illi fides dabatur a marito. Eſt ergò inceſtus cōcubitus reprobus, cui cingulum legitimarum nuptiarum inſigne, ob conſanguinitatem adhiberi nequit.

Quapropter viri ſancti, non ſolum oris, ſed & ſanguinis ſui voce inceſtas nuptias damnarunt. Sic fecit Baptiſta arguens Herodem: *Non licet tibi habere vxorem fratris tui.* Tandemque pro caſtitatis defenſione, capitis ſubiit detruncationem, & ſuum oppignorauit ſanguinem. Similiter Apoſtolus fortiter increpat Corinthios, quod ſuſtinerent aliquem, qui nouercam, ſiue vxorem patris ſui detineret.

Audi, & de Sancto Dunſtano, quā conſtanter inceſtis nuptiis obſtiterit. Comes quidam potens conſanguineam ſibi copularat, nec poſt trinam monitionem, inceſtum diuortio expiare volebat. Quare à liminibus Eccleſiæ excōmunicatione eſt ſeiunctus, & gladio ſpiritus à viro Dei percuſſus. Is ſuperbia erectus, Regem Angliæ adit, S. Duſtanum impiæ ſeueritatis accuſat, regia ſanctione ab eius tyrannide liberari obſecrat. Preci Rex acquieſcens mandat Dunſtano vt hominem in pace ſinat, Eccleſiæq; reſtituat. Videns Dunſtanus Regem mendaci lingua circumuentum dolet iterumq; adit reum, vt increpet, ad correctionem cor emolliat; At ille cōmmax furere, miratiq; imò ſe totum ad id impendere cœpit, vt Dunſtano excitaret ſcandalum, & Chriſtianæ legis iugum, quo à ſua libidine coercebatur, ſibi faceret alienum. Legatos Romam deſtinat, & quorundam Romanorum corda, & ora in ſuam cauſam largo munere permutat. Mandat itaque Pontifex litteris, vt Comitem gremio Eccleſiæ reſtituat. Ad quæ Duſtanus: *Vbi hominem pœnitentiam agere videro, Sedis Apoſtolicæ præcepto parebo, abſit autem vt in peccato hærens, inſultet nobis ab Eccleſ. diſciplina immunis: auertat Deus, vt ego cauſa alicuius hominis mortalis, vel pro redemptione capitis mei poſtponam legem, quam ſeruandam dedit in ſua Eccleſia Dominus meus Ieſus Chriſtus.* Audiens ille Dunſtanum inflexibilem timore diuinæ vindictæ conſtrictus, obſtinationem deponit, & abdicato illicito coniugio pœnitentiam aſſumit. Celebrante enim Dunſtano concilium generale totius Regni, Ini oblitus, nudis pedibus, laneis indumentis, corpus amictus, virgam manu ferens, concilio ſe ſe medium ingeſſit ad pedes Dunſtani gemebundus. Sic moti ſunt omnes, qui aderant ad pietatem, & ipſe Pater omnium, maiori præ cæteris pietate lachrymans, culpam indulſit. Surius in vita eius, & Baronius anno 970. tom. 10.

Secundum impedimentum non infrequens eſt cognatio ſpiritualis propinquitatis ſcilicet orta ex baptiſmo, aut Cōfirmatione, inter baptizantem, & baptizatum, eiuſq; Patrem & Matrem, inter ſuſceptorem, & baptizatum, ac vtrumque eius parentem, & de Confirmatione ſimiliter dicendum, Vide Trid. ſeſſione 24. cap. 25. Neque in hoc impedimento diſpenſat Epiſcopus, ſed ad arbitrium Pontificis res eſt referenda.

Vnde an. 998. cum Robertus Francorum Rex, cum ſua cōmatre, & affine coniugium iniiſſet, celebrata in Gallia Synodus in qua adulatione Epiſcoporum, indultum ei fuit tale coniugium, ſed reclamante Greg. V. diſſolutum eſt, fueruntque Epiſcopi pœnitentia caſtigati. Nec defuit iudicium Dei. Nam ex illa vxore ſuſcepit Rex filium habentem anſerinum per omnia colli & caput. Ac poſtea Regem, & vxorem omnes ferè Galliarum Epiſc. à Sum. Pont. coerciti, cōmuni ſimul excōmunicauere ſententia. Cuius ſententiæ tantus omnes terror inuaſit, vt ab eius ſocietate recederent, nec vlli præter duos ſeruulos ad neceſſarij victus obſequium illi remanerent; qui tamen & ipſi, omnia vaſa in quibus Rex edebat, & bibebat, abominabilia iudicantes, pabulum igni exhibebant. Sic coarctatus Rex ſualu Albonis Floriacenſis Abbatis viri magni nominis ad ſanam mentem rediens, diuortium fecit iniuſque legale connubium, & peccatum pœnitentia diluit Baron. tom. 10. anno. 998. ex P. Damiano, & aliis.

Sic & Otho Imp. duxit in coniugem Adelaidem Italiæ Reginam cōmatrem ſuam, ſed filius eius Alminicus Moguntinus Epiſcopus publicè coniugium iſtud condemnauit: quē Pater comprehendi iubens, per annum carceri mancipauit. Cùm verò circa Quadrageſimæ tempus eductus fuiſſet, zelo accenſus excommunicationis ſententiam in Patrē intorſit & in cauſa Dei, nec imperiale faſtigium, nec parētelæ agnouit affectum. Dicebat autem parenti: *arbitraris me inſolenter agere contra te, ſed ſcito, quia die ſancto Pentecoſtes, adſtabimus ſimul ante Deum, & ventilabitur cauſa iſta, ibi apparebit, quis Dei legi contradicat.* Et factum eſt in die ſolemnitatis illius, dum Auguſtinus Imperiali ornatu, Pontificum, & Procerum vallatus agmine, Miſſæ intereſſet, repentino iudicio concidit mortuus, Epiſcopus autem iam in Domino quieuerat. Sic qui de inceſtis inter homines contempſerat iudicari, ad tribunal æterni iudicis coactus eſt pertrahi; & qui noluit audire Pontificem, diuinam non euaſit Maieſtatem. P. Damiani tract. de miraculis apud Sur. tom. 7.

Tertium impedimentum eſt cultus diſparitas, quādo Matrimonium contrahitur cum infideli. Olim prohibebantur Hebræis Deuter 7. Matrimonia cum Chananeis; & ratio legis indicatur, periculum ſeductionis a fide. Eadem ratio mouit Eccleſiam ad conſtituendum impedimentum dirimens, quia ex tali diſparitate grauiſſima oriuntur incommoda periculum educationis prolium in infidelitate, periculum ſeductionis à fide, periculum diſſidiorum ob ea quæ religionis ſunt.

sunt. Neque tamen solo iure naturali hæc coniugia irrita sunt, nam & olim in lege antiqua, & in initiis Ecclesiæ fuere frequentia, certis circumstantiis licita Iacob duxit filias Laban, Moyses Æthyopissam, Dauid filiam Regis Iessur. In noua lege S. Monica maritum habuit Patricium, quem in fine vitæ ad fidem adduxit, & hoc fuisse frequens testantur August. & Hieronymus. Quapropter ignorantia, quæ ex contraria consuetudine ortum habuit, multos potuit excusare. Patriarchæ verò & aliqui alij per hoc excusantur, quod vxores acciperent infideles, ad fidem sua auctoritate transferendas.

Sic & Clotildis Christiana, contrahit cum Clodouæo Rege, cum spe certa conuersionis. Testatur quoque B Nazianzenus sororem suam Gorgoniam infideli nuptam fuisse sed instantissimis precibus eum vrgere solitam, vt vir baptismum reciperet, ita vt se tantum ex parte baptizatam putaret, quod maritus nec dum baptismum accepisset, quem dimidiam sui partem esse censebat. Sic enim loquitur orat. 11. de laude Gorgoniæ? *Porro cùm vnum hoc ad omnia accedere cuperet, vt maritus quoque perficeretur, vt sic corpore consecraretur, & non dimidia tantum ex parte initiata discederet, ipsiusque imperfectum aliquid relinqueretur, hoc quoque impetrauit.*

Dicimus porro irritum Matrimonium fidelis cum infideli non baptizato, post Ecclesiæ constitutionem: non est tamen irritum cum hæretico, quia illi ratione baptismi capaces sunt Sacramentorum. Vetantur tamen talia connubia, ob periculum seductionis, & alia incommoda Et certè monitum Apostoli dicentis: *Nolite iugum ducere cum infidelibus, quæ enim pars Lucis ad tenebras? quæ conuentio Christi ad Belial?* generale est, & præsertim intelligi videtur de iugo Matrimonij, in quo est arctissima coniunctio & communicatio. Quæ ergo conuentio inter partes, si vna Christo se vouerat, altera sathanæ per hæresim seruiat? In coniugio debet esse harmonia & concentus duplex, religionis & morum: quam harmoniam efficit diuina gratia aptans vxorem viro, virum vxori: sicut aptantur chordæ, vt harmoniã edãt. Sed quænã consonantia, aut concentus oriri potest in nuptiis Catholici cum hæretica, cùm sit fidei & morum dissonantia? nec diuina gratia vtrûque regnet, vt eorum tanquã chordas possit aptare & coniungere corda? Vbi fides non est, nec charitas est, quia Deus charitas est: & vbi charitas non est, nihil nisi dissidium & discordantia reperiri potest.

Existimant tamen aliqui, non esse peccatum mortale, contrahere Matrimonium cum hæretico vel hæretica, in partibus valde infectis hæresi, verbi gratia, in Germania & Gallia, vbi cum Catholicis permixti viuunt hæretici. Hoc enim licere putant, si coniux Catholica libera permittatur, & absque peruersionis periculo, in fide permanere in eaque prolem educare. Ita docet Sanchez disput. 72. num. 3. tom. 2. Quia tamen hoc difficile est, ideò passim talia connubia sunt dissuadenda.

Nec facilè sibi persuadeat vir Catholicus aut mulier se vxorem hæreticam, vel virum ad fidem posse traducere. Hoc enim ratum est ob ingenium siue muliebre, siue virile, quod sæpè est contumax. *Vnde scis mulier, quod virum saluum facies*, inquit Apostolus? Si enim Cæcila Valerianum, Theodora Sisinium, Clotildis Clodouæum, Christiana Dariam, ad fidem conuertit, non omnibus ea gratia datur: *Non est volentis, neque concurrentis, sed est Dei miserentis & illuminantis.* Estque opus altiori illius prouidentia & misericordia, efficacique lumine, ad infidelitatis cæcitatem abstergendam.

Adde ex talibus Matrimoniis, sæpè oriri Babylonicam quandam in familia confusionem, dum proles diuisæ, & in varias sectas dissectæ dissentiunt: dum vna patris errorem sectatur, altera maternæ fidei adhærescit: sicque fit, vt sese mutuò non agnoscant, corporum quidem & sanguinis propagatione fratres, animis verò & mente extranei. Apparetque in illis quædam Ægypti facies, dum vna pars in tenebris palpabilibus hæret: altera in luce versatur, sed non sine periculo tenebrarum. Denique etiam quandoque tales nuptiæ Dei prouidentia puniuntur. Iucundum mihi fuit hac de re audire sententiam Consiliarij cuiusdam Nobilis & Aulici principis & Abbatis Fuldensis.

Mirabar ego adscitus in sequelam Illustriss. Patria Aloysij Carafa Nuncij Apostolici in visitatione Germanica, in familiis & ministerio Principum Ecclesiasticorum Treuirensis, Moguntini, Fuldensis, agere quosdam vel Caluinismo vel Lutheranismo infectos Resp. ille mihi, rem non debere videri miram in perturbatissimo & exulceratissimo Germaniæ statu, vbi libertas conscientiæ est indulta. Sic enim fieri, vt Principes Ecclesiastici, pati cogerentur vasallos cuiuslibet religionis, sibi ad certa obsequia obstrictos. Et cùm valdè cordatè mecum ageret. Ecce inquit, ego Catholicus sum, fidemque illam semper grauiter sui professus: attamen vxorem duxi Caluinianam, vt paris nobilitatis consortem nancíscerer: confidens quod eam adhuc iuuenculam, ingrauescente ætate, maturioribus consiliis, blandis veræ atis sermonibus, vel etiam coniugalis auctoritatis pondere, ad veram fidem inflecterem. At hactenus omnibus consiliis pertentatis, cum oleum & operam me perdere vidi, & auri surdæ verba dare, coactus sum ei libertatis fræna laxare. Interim cùm forsitan Deo displicuerit dispar hoc meum in religione connubium, non permisit ex illo proles nasci, ne fortè adulterina in religione matris blanditiis educarentur, & ita diuinæ prouidentiæ, connubij nostri sterilitatem adscribo. Hæc ille mihi prudenter & vere.

Cùm ergo in dispari cultu & coniugio, non parum discriminis inuoluatur, laude dignæ sunt Virgines illæ, quæ nec parentum minis, vel auctoritate, nec quorumlibet importuna ita vel prece, adduci potuere, vt cũ infidelibus vel hæreticis Matrimonij fœdera iungerent Vis harũ exempla?

Sancta Eurona Bohemiæ Regis filia, capta à Maurorum Principe, mori maluit quàm ei nubere. Cumque ferientis gladium patienter expectaret, audita est vox Angelica: *Veni electa mea sponsa Christi, accipe coronam, quam tibi Dominus præparauit, & donum: vt quoties pro pluuia, vel contra tempestatem fueris inuocata, Fidelium oratio exaudiatur.* Cùm hoc audisset, brachiis, pedibusque obtruncata expirauit miraculis celebris. Marineus l. 5. de rebus Hisp.

Cæsara Regina vxor Arnulphi Persarum Regis, tempore Mauricij Imperat. Constantinopolim secreto fugit, ibique conuersa & baptisata est Cùm autem maritus eam repeteret, ad eum redire noluit nisi Christianus fieret. Quare Constantinopolim veniens, ibi baptisatus est, & ab Augusto de fonte leuatur, acceptâque coniuge, lætus ad suos rediit. Id contigisse anno 593. testatur Baronius.

Quartum impedimentum, est vis & raptus Vis quidem irritat Matrimonium quia debet esse liber consensus. Hinc metus cadens in virum constantem si ad extorquendum consensum iniustè incussus fuerit, inualidum reddit Matrimonium: imò & metus reuerentialis, qui à patre vel parentibus incutitur (maximè cum verbera, aut graues minæ accedunt) irritum reddit Matrimonium, etiamsi copula carnalis accedat. Habes exemplum in Theresia Alphonsi regia Legionis sorore, hanc ipse inuitam Abdallæ Regi Arabum qui Toleti regnabat anno Domini 1010. voluit tradere in vxorem. Illa vtpotè Christiana negauit se consensuram, nisi eiusdem Religionis Christianæ fieret. Simplex Virgo promissione decepta, quod vir fieret Christianus, se duci passa est: vbi autem tempus aduenit, promissionem exigens, serò tandem se delusam agnouit, illa comminatur diuinam vltionem, si quid præter fas inuitam ac renitentem tentare præsumat. At ille deridens, libidinis æstu percitus, puellæ vim intulit: at mox offensi Numinis expertus est vltionem, affectus morbo grauissimo Cuius salutem desperans, nisi causam protinus dimoueret, eandem Theresiam amplis muneribus ad fratrem sponte remisit. Ita Rodericus Sanctius & Vasæus, & Baronius tom. 11. anno Christi 983.

Raptus, est ablatio qua fœmina violenter, contra suam voluntatem, aut saltem parentum sub quorum potestate est, ex vno loco trahitur in alium, siue ad copulam carnalem, siue ad eam ducendam in vxorem. Statuit autem Concilium Tridentinum, vt inter raptorem & raptam nõ possit contrahi validum Matrimonium, quandiu rapta est in potestate raptoris, quantumuis ipsa liberè & spontè velit in Matrimonium consentire? Statuitque vt fœmina priùs libera dimittatur: atque in tuto loco consistens possit si velit consentire. Attamen ne spes coniugij necessarios ad raptum inuitet, grauissimas pœnas decernit in raptores, in primis excommunicationem tam ab ipso quam ab adiutoribus de facto incurrendam, deinde perpetuam infamiam & incapacitatem omnium dignitatum, & vt raptam siue duxerit, siue non, dotare teneatur.

Quintum impedimentum, est impotentia, si sit perpetua, hoc est defectus viri siue fœminæ, quo impediatur actus coniugalis. Cùm enim Matrimonium inuoluat traditionem mutuam corporum in ordine ad actum coniugalem, meritò constituit Ecclesia, vt tale Matrimonium sit inualidum, quod etiam conforme est iuri naturali. Tales ergo separari possunt, & debent, nisi velint vt fratres & soror cohabitare sine amplexu coniugali. Et parum est vnde proueniat illa impotentia, siue à natura, siue ab accidente, per maleficium, castrationem, vel aliam causam, si modò perpetua iudicetur: & qui noscens

hoc impedimentum, nihilominus contraxit, peccat, & in ee graui decipit.

Carolus iunior dictus, cognomento Craſſus, Richardam habuit vxorem, Regis Scotiæ filiam, fœminam vitæ ſanctitate & caſtitate inſignem. Cui cùm adulterij crimen obiiceret, quod familiaritatis ageret cum Liuiuardo Vercellenſi Epiſcopo, vnico ſuo Conſiliario, cui rerum ſuarum omnem adminiſtrationem conceſſerat, factus zelotypus ac delirus vxorem in concionem vocat, iurat à ſe integram hactenus relictam, nec vllo concubitu cum ea ſe commiſcuiſſe. Caſta fœmina quæ impotentiam viri per annos celauerat, gaudet hanc occaſionem offerri, & ait: *Ecce quandoquidem mariti iuramento virgo ab eo relicta ſum, adſint obſtetrices & matronæ quæ integritatem meam atteſtari poſſint, nec enim mihi mens eſt vlterius tali marito cohabitare. Quod ſi voltis inſuper parata ſum igniti vomeribus caſtitatem meam palam cunctis facere.*

Itaque facto diuortio, acceptis bonis, in Alſatia Monaſterium conſtruxit Virginum, quod hodiè vocatur Andalanu, vbi Deo ſedicauit, & ſepulta iacet. Quæ res vt multis commiſerationem, ita Auguſto peperit extremam calamitatem. Ioan. Cuſpin. in Carolo Craſſo, Platus l. 2. de ſtatu religionis cap. 27. & alij.

LECTIO XV.

De viduis.

1. *Dacet morte alterius diſſolui Matrimonium,*
2. *Manere libertatem ad vlteriores nuptias.*
3. *Statutum viduitatis amara continentia ſuſceptum, eſſe maximè meritorium.*

PROPOSITIO PRIMA.

Iuſta Dei prouidentiâ per mortem alterutrius coniugis vinculum Matrimonij diſſolui.

Hanc Dei prouidentiam debet attendere is, qui viduatur aut relinquitur, vt diuinæ voluntati ex integro ſe offerat & conformet, licet ob derelictionem grauiſſimis ſe affectum incommodis deprehendat. Hæc autem conformitas ad diuinam voluntatem triplici poteſt niti ratione.

Prima eſt ex parte Dei, qui ſeparationis huius auctor eſt, ſicut & coniunctionis fuerat. Ac eum ſpectat ex libera voluntatis ſuæ æternæ diſpoſitione connubia, quando vult & quomodo vult coniungere, & proſpera in prole, opibus, honore, reddere, aliiſque cumulare bonis. Ad eius quoque prouidentiam iuſtam & ſanctam ſpectat ea dirimere, licet ſucceſſu fœliciſſima. Vnde non aliud habeat dicere coniuges, quàm illud Iob: *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſit nomen, Domini benedictum.* Eſt ergo & in hoc adoranda Dei prouidentia licet aſperior, tamen iuſta. Nemini enim iniuram facit, reperiendo quod commodauit: imò debet gratias referre coniux quæ derelinquitur, pro tempore quo coniuge vti potuit, ex bene placito Dei: debétque diuinam diſpoſitionem propriæ conſolationi auferre.

Huius rei exemplum voluit Dominus in perſona Ezechielis bonis exhibere c. 24. *Et factum eſt verbum Domini ad me dicens: Fili hominis ecce ego tollo à te deſiderabile oculorum tuorum in plaga, & non plangis, neque plorabis, neque fluent tuæ lachrymæ. Ingemiſce tacens, mortuorum luctum non facies, corona tua circumligata ſit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes. Locutus ſum ergo ad populum mane, & mortua eſt vxor mea veſperè; feciique mane ſicut præceperat mihi.* Nempè voluit Deus vt Propheta ſe conformaret voluntati ſuæ in caſu licet illi acerbo & funeſto, quandoquidem rollebatur id quo nihil illi charius & deſiderabilius, vxor ſcilicet dimidium cordis ſui, & deſiderium oculorum ſuorum.

Prohibet verò ne plangat aut ploret, more & clamore eiulantium, & lugentium. Et quia ſolebant lugere mortuos, operto capite, & nudis pedibus, atonſis etiam crinibus, oréque velato per amictum, & certis cibis vti, certis abſtinere tempore luctus, hæc omnia prohibet ei, vt agnoſcat populus, quam forti & erecto animo diuino decreto licet peraſpero ſeſe conformet. Sufficit enim illi verbum iſtud diuino ab ore procedens: *Fili hominis, Ecce ego tollo.* Ego Pater tuus, ego Dominus, ego Deus tuus, ego tollo quod dedi: ego tollo quod magis meum eſt, quàm tuum, ego tollo iuxta meum beneplacitum. Tu caue refragari, nec interius curua aut rebelli voluntate, nec exterius luctus demonſtratione. Quia tamen ſcio te ob amorem rei tibi chariſſimæ non poſſe omni ſenſu doloris carere: (homo enim es, humani nihil à te alienum) hinc concedo vt humano affectui nonnihil indulgeas. Poteris ergo ingemiſcere & ſuſpirare, ſed tamen nolo ex ore tuo effluat vel verbum quo conquerâris, aut deplores miſeram ſortem tuam: nulla omnis murmuris aut impatientiæ ſignum vel minimum oſtendas. Quod ſi os aperueris, ad glorificandū me id peragens, & ad gratias agendū decreto diuino huic meo, quo nō tua voluntas, ſed mea adimpletur. Hæc ad Ezechielē diriges Dominus, in illo & per illū videtur alloqui omnes, quos ſimili ſorte plectit, charorū ſuorum ſcilicet morte. Nam quamuis eis luctus moderatus permittatur, adoranda tamen hac in re illis diuina voluntas proponitur: ne limites excedat dolorum, aut impatientiæ iactentur fluctibus omnium amatis.

Secūda ratio eſſe poteſt ex parte eius qui decidit. Diuina enim Sapientia fit diſponit omnia ſua ad ſalutem electorū, vt mors etiam accelerata illis in maius bonum ordinetur: *Scimus enim quod diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti.* Et vt idem Apoſtolus ait electis: *Omnia veſtra ſunt, ſiue mundus, ſiue vita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura.* Ordinat enim Deus eis vitā, vt colligant merita, ordinat mortem, vt finiant exilium, vt ærumnas fugiant & peccata. Vnde de multis verum eſt illud: *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam eius. Faſcinatio enim nugacitatis obſcurat bona, & tranſuerſt ſenſum ſine malitia.* Item illud: *Iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Sap. 4. Itaque coniugi relicto hoc ſperandū eſt, & quoad fieri poteſt, ad hoc cooperandū, ſacrificiis, orationibus eleemoſynis, vt refrigerij locū qui deceſſit quantocius aſſequatur; ad quod nihil conferre luctus aut immoderata deloratio, quin potius moram iniicere poteſt.

Rom. 8.

1. Cor. 3.

Sap. 4.

Tertia ratio, eſt ex parte illius qui relinquitur. Hoc enim conſiderare debet, hoc ſic à Deo ordinatum eſſe ad ipſius probationē, & melius bonum. Vnde cum humilitate debet hic honorare diuinum beneplacitum, tanquam ſalutis ſuæ procuratiuum. Et quoniam Dominus dixit neminem ſe de diſcipulatu ſuo agnoſcere, *qui non odit patrem, aut matrem, aut vxorem propter nomen ſuum*, hoc eſt, niſi minus amet patrem, aut vxorem quàm Deum: ideò amore inordinato coniugi non debet adhærere, ſed illum cùm Deo placuerit, liberè debet deſerere, ne cenſeatur plus amare coniugem, quàm Dei voluntatem.

Iacob licet ardenter amaret Rachelem, illā tamen in partu morientē haud immoderato luctu eſt proſecutus. Quinimò cùm puerum Mater vocaſſet *Benoni*, hoc eſt filiū doloris, ipſe eum *Beniamin* nominauit, hoc eſt filium dexteræ; agnoſcens hunc ſueſtum caſum à dextera Dei potēte prouenire, quæ quidē percutit, ſed in bonum: à dextera enim bona prouenitur & fœlicitas, etiam inter aſpera: à ſiniſtra mala procedunt & infœlicitas, etiā inter proſpera. Adoremus ergo eius manum dextram etiā percutientem, refugiamus ad ſiniſtram etiam blandientem. Dexteram adorabat Iacob, qui etiam noluit filium nominari Benoni, ne frequenter audito nomine, dolorē renouari & immoderatum.

Adde, coniugem dum relinquitur, morte præmatura etepta ſibi comparte, inde moneri quod etiam mortalis ſit: & morti ſe debeat præparare: ita & mors alterius ſit quaſi quædam vox Dei excitans mentem ad contemnenda hæc caduca, & ad mortis propriæ cogitationem, immortalitatiſque futuræ conſiderationem inſtigans: in qua iam degit fortè beatus qui præceſſit, & promouet apud Deum ſalutem coniugis à quo receſſit, vt in eundem adducat locum, vbi æterno copulentur amore.

Appendo hic Epiſtolam hac de re tractantem, & tres rationes iam dictas operoſè declarantem, quam ad fratrem Iuriſconſultum, dilectiſſima ſibi coniuge recenter viduatum, & in luctu agentem ſolatij gratia deſtinaui.

Fraternus affectus literas a me prolixioris conſolationis exigere videretur, niſi mihi perſuaderem, te non adeo animo repentem eſſe & deiectum, quin illum noueris exigere ad diuinæ voluntatis beneplacitum, à quo omnis emanat afflictio, ſapienter ordinata ad ſalutem illius cui infligitur. Nouit enim Deus, vt medicus ſapiens, ſuauiora amaris iudicio aſpergere, & licet cum faſtidio ægri, ad ſalutem tamen ægri. Sic alternantibus ſæculi malis, inter caſus aſperos, per carorum mortem vult nos erudire, vt ſcilicet agnoſcamus in manu eius eſſe vitam & necem, dicente Propheta. *In manibus tuis ſortes meæ, & tempora mea.* Vult etiam docere, nos nihil hic poſſidere, nec veram nec vxorem, nec filios, nec quidlibet eorum, niſi velut depoſitum, aut acceptum precario vel commodato, breui repetendum, ne omnino inhæreamus, ſed à perituris ad æterna, vbi poſſeſſio noſtra firma erit, retorqueamus animum & affectum. Vnde monet Apoſtolus: *Reliquum eſt vt qui habent vxores, tanquam non habentes ſint, & qui flent tanquam non flentes, & qui*

Pſ. 30.

gaudent

gaudent tanquam non gaudentes, & qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtentes, Præterit enim figura huius mundi. Satis id claré intueri tibi datur, si oculos habes, & hactenus non videris, iam tandem intuere, aperi illos, sciasque magis perspicaces esse debere, ea eo tempore quo felle illiti sunt, & afflictionis collyrio inúcti: *Fel valet ad vngédos oculos, in quibus fuerit albugo, & sanabuntur,* loquitur Angelus Tobiæ.

Sic tibi deseruiet hæc fellis amaritudo, vt clariùs videat, & perspicaciùs intuearis æterna, ad quæ contendendú est, directo itinere, à latere respiciendo & despiciendo quæcumque in orbe sunt. His haud debet cor affligi aut immorari, sed debet erigi: docet, & euolare ad illum, qui fecit illud. *Tob. 1.* Itaque age gratias Deo, etiam de hac tibi immissa afflictione, & dic cum Propheta: *Tribulationem & dolorem inueni, & nomen Domini inuocaui.* Sit tibi stimulus & calcar excitans ad se, & absit à te, vt vllatenus recalcitres: *Durum enim esset tibi contra stimulum calcitrare.* Nec id debet agere, quisquis rectus est corde. Rectus ille est, teste D.Greg. *qui aduersis non frangitur, qui ad temporalia non inclinatur, qui ad superiora totus erigitur, qui diuinæ voluntati totus subiicitur.* *Greg. in 2.c.Iob.* Age diuinæ bonitati gratias, quod hactenus vsus fueris coniuge, tanquam re ad ipsum spectante, & ab illo tibi commodata. Imitare vocem illam nobilem Iob inter decem cadauera liberorum stantis, & libero ac constanre animo dicentis, *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.* Sed & ad hoc nitere, vt cum qua tot annis pacificè demoratus eras in terris, tandem possis æternum viuere & perennare in cœlis, quando perfectius cor vnum & anima vna. Noueris que te Dei dono ex illa per sacrum connubium liberos suscepisse, vt Dei cooperator existeres, & animas multiplicares quibus cœlum impleatur, & Angelicæ instaurentur ruinæ. Iam aliquas Deo præmisisti in tenera ætate defunctas proles, at cur reliquæ Deo educentur, & non tam in sæculi vanitate, quam in Dei timore & vera pietate instituantur. Interim ego tui memor ero rem diuinam faciens; & sacro appropinquans altari, vt Spiritus ille bonus qui deducit nos in terram rectam, inspiret tibi quod rectum est, & saluti tuæ proficuum. Tu etiam nolì tibi hac in re deesse, in sacrificiis diuinis frequentior quam soles esse; quia scriptum est: *Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo ostendam illi salutare Dei.* *Psal. 49.*

PROPOSITIO SECVNDA.

1.Cor.7. P*Er mortem coniugis manet libertas alteri aliarum nuptiarum.*

Hæc est definitio Apostoli: *Mulier alligata est legi quandiu vir eius viuit: si autem dormierit vir eius, liberata est à lege viri, cui vult nubat tantum in Domino: beatior autem erit, si sic permanserit secundum consilium meum: puto autem quod & ego spiritum Dei habeam.*

Hinc sequitur primò, posse coniugem relictum transire non solùm ad secundas, sed etiam ad tertias, & quartas nuptias. Nec enim id prohibet Ecclesia, licet incontinentiæ notentur Bigami & à sacris ministeriis arceantur, eo quòd illis desit perfecta significatio illius sacri matrimonij, quod est inter Christum & Ecclesiam, quod est vnicum, habens vnionem perfectam vnius cum vna.

Sequitur secundò posse manere in statu viduitatis, vel liberè, vel adiuncto voto simplici continentiæ: Talium plura sacris historiis occurrunt exempla. Inter historias Leodiensis Eccles. celebris est S. Oda quæ traditur fuisse amita S. Huberti, Ducis Aquitaniæ vxor, quæ cum Huberto ad Sanctum Lambertum Tongrensem Episcopum mortuo marito Christianæ perfectioni desiderio venit. Atque ita eiusdem monitis diuitiarum & sæculi fastu contempto, Hubertus arctioris vitæ statum iniit: Oda vero ad consummandum sanctæ viduitatis cœptum certamen viriliter accincta, possessiones suas amplissimas in vsus pauperum abundanter erogare cœpit. Pietatis igitur & misericordiæ operibus totam se addicens, variis locis Xenodochia & Ecclesias construxit, Deoque ibi famulantibus, de vitæ necessariis sedula prouidit, ac singulariter in suo prædio Amanij prope Huum, vbi in sancto viduitatis proposito perseueranter Deo, eius Sacerdotibus, & sacris Ecclesiæ ministris, pauperibus, peregrinis, cæterisque miserabilibus personis seruiens, fœliciter quiescit, ac honorificè sepulta est. De qua & memoria proditur ipsam semel deficiente penitus domestica prouisione, quâ familiæ & peregrinis subueniret, ad orationem recurrisse, & ea peracta Dominum ipsum Cœlorum in specie pauperis aduentantis excepisse, atque illico non solum cunctis superabundasse, sed ab eo se domum prodeuntem, bonorum æternorum pro temporalibus repromissionem accepisse. Cuius corporis reliquias S.Floribertus Leodiensis Episcopus, ipsius miraculis permotus ad altare sacrum sublimauit. Ita Breuiarium Ecclesiæ Leodiensis 24 Octobris.

2. Celebris est etiam S.Elizabeth filia Regis Hungariæ, quæ mortuo marito adhuc iuuencula, castam & operibus misericordiæ eximiam viduitatem transegit, in pauperum & ægrorum cura. Vide Ribadeneiram, & alios 19. Nou. Vide & S. Monica 4. Maij.

3. Celebris quoque est apud S. Chrysostomum Epist. 5. Olympias quæ mortuo Nebridio marito Vrbis Constantinopolitanæ Præfecto, post secundum coniugij annum respuit coniugium etiam nobilissimum, a quo vrgebatur ab Imperatore, illi sic respondens: *Imperator meus si voluisset me vitam transigere cum marito quopiam, vtique non ademisset primum: nunc cum ademerit, matrimonij molestiis me extricauit, & suaue continentiæ iugum mihi imposuit, mentique meæ infudit.* Quare se totam addixit ministeriis templi eleemosynis, & piis operibus.

4. Celebris etiam est apud Hieronimum S.Marcella Romana, quæ septimo mense post nuptias, viro nobilissimo est orbata. Cùmque Consul Romanus Cerealis ob nobilitatē, & decorem corporis, ac morum eam ambiret in vxorem grandior iam ætate, & suas omnes in eam transfundere vellet diuitias: Albina mater idipsum appetebat, tanquam viduatæ domus præclarum præsidium. At illa respondit: *Si vellem nubere, & non æternæ me cuperem pudicitiæ dedicare vtique maritum quærerem, non hæreditatem.* Cùmque ille diceret, *posse & senes diu viuere, & iuuenes cito mori,* eleganter lusit dicens: *Iuuenis quidem potest cito mori, sed senex diu viuere non potest.* Ita Hier. in Epitaphio Marcellæ, apud quem etiam celebrantur, S.Paula R. Blesilla, Melania, viduæ, quarum vitam scripsit.

Sequitur tertiò, coniugem relictam posse transire ad Religioné. Vnde multæ sunt celebres viduæ, quæ post thorum maritalē in statu Religionis sanctè vixerunt. Sic in ordine Carmelitissarū celebris est quædā Sancta Maria de Incarnatione, quæ post coniugiū Religioni isti se addixit, ac in Gallia eius initia iecit. Celebris etiā est S.Brigitta vidua, in regno Sueciæ Ordinis S. Fundatrix: Itē & S. Cunegundis, Henrici Imperatoris vidua, de qua egi supra. Hę omnes imitatrices fuere Iudith in veteri testamēto, quæ clausa morabatur in cōclaui, & oratorio secreto, agēs in cilicio, & ieiunio, & Annæ Viduæ in nouo testam Luc. 2. *Cuius diuersorium erat in templo, colloquium in prece, victus in ieiunio,* inquit Ambr.

Celebris etiam hac in re fuit S.Galla Consulis Rom. Filia, de qua S. Gregorius lib. 4. Dialog. capite 13. & Fulgentius Epist. ad Gallam. Hæc primo anno orbata marito, ab omnibus vrgebatur ad secundas nuptias, asserentibus medicis nisi nuberet, eam ob igneam complexionem barbam habituram, quod factum est. Illa constans in viduitate permansit, nec hanc exteriùs deformitatē timuit, quæ interiùs, cœlestis Sponsi speciem amauit. Mox ergò abiecto sæculari habitu, in Monasterio iuxta Ecclesiam Sancti Petri, Dei obsequio se mancipauit, multis annis simplicitati cordis, & orationi dedita. Cùmque Deus mercedem eius laboribus reddere decreuisset, cancri vlcere in mamilla est percussa. Nocte autem ad lectum eius duæ lampades lucere consueuerant, quia amica lucis non solum spirituales, sed & corporales oderat tenebras. Apparuit verò ei Beatus Petrus nocte inter lāpades: quem agnoscens cum fiducia interrogat: *Quid est Domine mi? Dimissa ne mihi peccata mea?* Cui benigno vultu annuit, dicens, *Dimissa sunt.* At illa quandam Sanctimonialem ibidem diligens subiunxit: *Rogo vt soror Benedicta mecum veniat,* Respondit ipse: *Non sed talis veniat tecum: hæc verò quam petis, die 30. est secutura,* His expletis, accivit matrem Congregationis, & cuncta ei indicat. Tertia ergò die, cum sorore altera est defuncta, & trigesimo post die soror Benedicta. Hæc ex S.Gregorio.

Sequitur quartò, virum posse transire ad Sacerdotium, nisi sit Bigamus. Si enim matrimonio manente ex consensu vtriusque partis, vir potest Sacerdotium assumere, & mulier Religiosum statum, multò magis id potest fieri ab alterutra parte iam libera? idque sine dispensatione, nisi vt iam dixi, vir sit bigamus, tunc enim eget dispensatione ad Sacerdotium. Atque antiquitùs non fuit insolitum quosdá assumi ad Sacerdotium de statu Matrimoniali, imò ad Episcopatum. Sic S.Saluianus, de quo supra, S.Hilarius, & alij (qui passim occurrere possunt legentibus sacras historias) ad Ordinem Episcopalem de matrimonio sunt euecti.

Addo hic, & quandoque Deum ordinare mortem coniugis prolium que, vt ad sublimiorem statum quosdam

vocet disruptis vincolis. Hinc cuidam sacræ amicitiæ fœdere mihi coniuncto, dum post thalamos coniugales, ad cœlibatum & Sacerdotium (erepta sibi contuge ac prole per mortem præmaturam) pertransiret, congratulari mihi visum fuit & aptare ei Psalmum 22. per singulos, versus, in hunc qui sequitur modum.

Non sine Numinis lumine factum reor, quodà thalamo ad sacrum Tabernaculum, à thoro ad Dei thronum, à nuptiis ascenderes ad Sacerdotium. Vellem in *scypho nostri Ioseph*, scypho sapientiæ, augurari posse, qoid de te velit, talem mutationem faciens in te. Gratulor tibi animo calamoque, & dedico Psalmum Eucharisticum, sacræ pignus amicitiæ, quem per singulos versus tibi adaptatum poteris in pondere Sanctuarij ponderare, tecumque sæpios considerare, nec hoc erit sine fruge. Sic ordituɼ.

Dominus regit me, & nihil mihi deerit. In loco pascua ibi me collocauit.

Prou. 15. Col. 1. Dominua regit te, qui *Sortes hominum in Vrna sub prouidĕtia* suo temperat arbitrio. Quid ergo tibi poterit deesse? Ecce nunc tuam inuertens sortem, *Dignum fecit in partem Sortis Sanctorum in lumine.* Et de coniugio ad cælibem vocans vitam, quasi de loco sterili ad vberiorem transtulit, *in loca pascuæ ibi me collocauit*, vbi possis & pasci & pascere. Quid est enim Cœlibatua, nisi pascuæ locus; Ibi Sponsus, *pascit in meridie.* Ibi Agnus pascitur tota die. Quid est cœlibatus, nisi *Hortus conclusus* Sponsi, Ibi flores rosarum, Lilia conuallium, Areolæ Aromatum. Qoid est cælibatos, nisi ager fœcundus Dei? Ibi castæ mentis deliciæ. *Adeps frumenti, vbertas vini & olei.* Psal. 4.

Super aquas refectionis educauit me, animam meam conuertit.

Isa. 8. Sacerdotij statos quem eligis, habet, *Aquas refectionis, aquas fluentes cum silentio*, quibus reficitur animus. Rote cæli est circumfluus, habet riuos vberes. *Aquas salientes in vitam æternam.* Habet fluenta plenissima, iuxta quæ resident mentes candidæ, quasi *Columbæ lacte lotæ.* Tu esto de illis. Cant. 5.

Deduxit me super semitas iustitiæ, propter nomen suum.

Sunt in cælibe vitæ spatiosæ, semitæ speciosæ, *Viæ pulchræ, Semitæ pacificæ* per quas deducit Agnus, *ad vitæ Fontes Aquarum.* Multa ergo tibi fœlicitas, multa amœnitas, sed tamen non omnis securitas. Quare nō omnis securitas? Quia latet coluber in via, *Cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò.* Vis clariùs edisseram? Latet ibi Sathan, anguis in herba, dolos struens castitati, insidians calcaneo, vt is qui fœliciter graditur, retrò cadat, & cùm *spiritu cœperit, carne consummetur.* Sed tu intrepidus dicas, Prou. 3. Apoc. 7. Gen. 49. Gen. 3.

Nam & si ambulauero in medio vmbræ mortis non timebo mala.

Quare non timebis? Quia ipse tecum est, qui lux est in tenebris, dum in periculis, ignis fulgidus in nocte, nubes roscida de die. Nunquid illo Duce, *super aspidem & basiliscum ambulabis?* Nunquid sub eius gradiens luce, omnia caliginosæ vitæ crimina, omnia lubricæ huius vitæ discrimina euitabis? Exod.

Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.

Deut. 3. Aptè hæc tibi consonant. Mors enim præmatura & coniugis & prolis, quid aliud fuit, quàm virga castigans? Sed & ex illa didicisti solatium elicere quasi *Oleum de saxo, mel de petra.* Didicisti enim verum esse; *Tempus est, vt qui habent vxores, tanquam non habentes sint, & qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtentes.* Virga ergo ista non tam castigans fuit quàm erudiens te, non tam percutiens quàm excitans te, vt sublimioris vitæ genus oculos erigeres, & ad perfectiorem Dei aspirares seruitutem. Vnde cœlestibus obtemperans monitis in sacerdotio totum te illi voues, in ipso sæculo, calcans sæculum; in ipso mundo nuncium remittens mundo. Iam ergo lætus Domino canis. Cor. 7.

Chr. 6. 16. 24. *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.*

Psal. 15. Quæ vincula? Prolis vinculum, Coniux vinculum Virumque à te non tam separans, quam auellens Deus, tua non tam dissoluit vincula, quàm disrupit. Auulsit à te quidquid poterat cor tuum cum ipso diuidere, vt totum illi dicare possis & dicere.

In toto corde meo exquisiui te.

Hunc versum anni quo primitias offers, pro sacro monili cordi tuo appendo: vt moneat te semper ad illum tendere qui centrum est cordis, cui sacris initiatus dixisti: *Dominus pars hæreditatis meæ*: Non agnoscis quod *funes ceciderunt tibi in præclaris*? Sed mundus id agnoscet, nam cùm diuini luminis sequaris ductum, facilè pronunciabit te seductum. Arguet hanc mutationem quasi professioni & talento tuo incongruam, & eris scopus in quem iacula dirigent procacea linguæ. Attamen *Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.* Illius mensæ te ministrum momento, quæ fortitudinem, dat contra omnea nobis aduersantes. Dic ergo. Psalm. 101

Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me.

Illa dabit tibi clypeum patientiæ, quo omnia lubricæ linguæ tela & elidas, & eludas. Sic tandem, *iniquitas oppilabit os suum.* Sed inter omnia aduersa gaudens, gaudebis in Domino, & dices cum sono epulantis.

Impinguasti in oleo caput meum, & calix meus inebrians quam præclarus est.

Prou. 9. Zach. 9. Tu enim voctionis es particeps, Sacrorum Mysta inauguratus: particeps es olei odoriferi, à Christi capite, veri Aaronis, *ad oram vestimenti eius defluentis.* Dispensator es Calicis inebriantis, sed vino illo quod *sapientia miscuit*, quod generat Prophetas, consecrat Nazaræos, *germinat Virgines.* An non Calix hic præclarus? Sed quæritur inter dispensatores, vt fidelis qui inueniatur, solus enim ille intrabit in domum & gaudium Domini. Ideò concludens cane: Cor. 4.

Misericordia tua subsequitur me, vt inhabitem in domo Domini. Psal. 20.

Misericordia eius præueniens, *præuenit in te in benedictionibus dulcedinis*, concomitans deducet te, subsequens perducet coronans introducet, vt possis dicere: *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.* Deus cordis mei; & pars mea, Deus in æternum. Sic opto Sic voueo. Psal. 27.

PROPOSITIO. TERTIA.

Viduitas quæ dicitur matrimonio perfectior amore continentiæ, & propter Deum suscipi debet.

De illa nempè loquuntur sancti PP. quando tot laudibus viduas extollunt, & statum earum. Alioqui si propter rationes quasdam humanas, siue pollicitas, propter respectus quosdam sæculi, ab aliquibus vidualis status eligitur: tales habere possunt gloriam, sed non apud Deum. Exempla adducit D. Hier. de quibusdam Romanis Matronis, quæ ab antiquis Historicis laudantur ob repudiatas nuptias secundas.

Æmilia quædam nomine vrgebatur à parentibus transire ad secundum connubium, quod adhuc iuuenis foret formosa, diues. Respondit se id facere non posse, quia bonum nacta fuerat maritum; ideóque si secundum, acciperet aut bonus ille foret, aut prauus. Si bonus tam sibi semper timendum esse ne illum denuò perderet; si malus, id continuo agendum sibi fore mœrore, quod tam infœliciter post optimi mariti thalamum aspero viro & prauo se adiunxisset.

Martia filia Catonis, interrogata quare non acciperet secundum virum? Respondit, *Se non inuenire virum qui velit eam propter se, sed propter sua*; nempè diues erat, sed deformis: Altera quædam respondit mortuo viro se iam semimortuam, cùm fuerint vna caro, non conuenire autem semimortuam nubere.

Valeria Romana ad eandem quæstionem respondit: se virum secundum accipere non posse, quod suus non foret mortuus. *Quandiu enim ego viua, viuit & vir meus, in corde meo. Iste defunctus apud me viuit, viuetque semper.*

Sublimius respondit S. Macrina soror S. Basilij. Hæc licet vouisset virginitatem, à Patre tamen cuidam iuueni nobili desponsata & promissa fuit, mira amata ob pulchritudinē, quam nullus Pictorum penicillo potuit perfectè exprimere. At illa, precibus assiduis à Deo impetrauit, vt iuuenis ille sponsus suus paulò post dies suos finiret. Iterum verò sollicitata ab altero, nuptias easdem ambiente; Respondit non esse sibi licitum dissoluere matrimonium vel sponsalia nomine suo, per patrem prius contracta: quia nec sponsus suus inter mortuos, sed inter viuos censendus foret: licet enim de hoc mundo excessisset; accepisset tamen solum licentiam ab ipsa sua certa spe, ac velut conditione simul se paulò post videndi & vnitis cordibus perfectiori vita in Deo viuendi. Dicebat ergo illa: *Quandoquidem sponsus meus viator est & peregrinus ad tempus absens, & spem conceptam certam breui eum inuenidi cur promissam illi fidem non seruarem? cur tam cito eius obliuiscerer, & inter mortuos eum computarem*; Itaque inter viduas quædam veræ viduæ sunt quædam exteriori tantum specie, ideò Apost. Timotheo scrib. cap. 5. *Honora viduas quæ verè sunt*: siue quæ conformem perfectioris status sui vitam agunt.

Primo quidem, vt verè sit vidua, requiritur non solùm sit corpore, sed & perfecto corde, resoluta ad conseruandū

inuiolabili

inuiolabiliter continentiam, & castam viduitatem. Nā quæ iterùm expectant occasionem mariti, corde nō sunt viduę, etsi corpore. Quapropter consulit sanctus Augustinus, vt mulier se confirmet in statu viduitatis per votum, quo corpus suum Deo offerat, & castitatem, vt sic omnes matrimonij tanquam iam sibi illiciti cogitationes lōgè à se reiiciat, postremam ætatis suæ partem Deo consecrans. Id tamen, si fiat, debet valdè prudenter fieri & solidè, idque præcedente examine sagaci constantiæ, auxilioque Spiritus sancti diuturnis precibus inuocato. Est enim vita vidualis obnoxia ærumnis, malis cogitationibus, ac tentationibus, vt facilè retrocedat a continentię proposito, nisi animus in Deo obfirmetur. Quapropter D. Ambrosius in libro de viduis, illas variis rationibus adhortatur ad resistendum fluctuantibus cogitationibus in diuersa eas rapientibus.

1. O vidua! si dicis, & quæreris te esse solam? amat castitas solitudinem, sed & Christus tu tua est societate.

2. Si allegas te carere adiutore, aut mediatore, qui negotiorum tuorum curam gerat, aut apud iudices intercedat: Deus Iudex tuus erat, Aduocatus & Mediator, Legis suæ zelosus Obseruator, qui præcipit pupilli, & viduæ causam protegi.

3. Si dicis te exiguum habere patrimonium, continentia bonum patrimonium est, & hæreditas copiosa multa benedictione cumulata, secum vehens opes ad sufficientiam.

4. Si excusas te ratione prolium, allegans tibi opus esse aliquo cooperante, vt educentur, & instituantur: & contra dū iterum nubis, perdunt matrem, & quandoquidem hæredē habes cur nouis nuptiis nouos quęris hęredes? Cur fraudas proles primi thori integro illo amore materno, quem eis debebas, diuisura illum, nō sine discordia in futuri thalami futuras proles? Quid est enim generare nouam sobolem, nisi spoliare iam ex altero thoro generatam, & orbare eam multis pietatis maternæ officiis, & solatiis.

5. Si dicis te non habere prolem, & ideò ambire nuptias, ne tibi desit semen, & hæres, vnde scis non idem fore in secundo connubio, ac in primo, Deo tibi sobolem denegante per sterilitatem, aut postea natos eripiente, idq; fortè per asperiorem quam antea afflictionem? His ferè rationibus vtitur sanctus Ambrosius, non quidem prohibens secundas nuptias, sed præferens viduitatis cœlestes opes.

Secundò, vt sit verè vidua, debet renunciare secundis nuptiis pura, & simplici intentione, vt possit perfectiùs diuino obsequio se mancipare, & maiori cum puritate affectus suos Christo dicare, & in Deum profundere, illique cor suum ex integro vnire. Nam si viduitatis statum amplectitur, vt liberior sit, quia iam marito subiici non oporteat aut matrimonialis seruitutis iugo premi, vel etiam vt relinquat filios suos diuites, aut ob alios respectus humanos: talis apud Deum laudem veræ viduitatis non consequitur, quia non propter Deum purè illam amplectitur, nec spem solum figit in Deo, sed in sæculo. Intelligat ergò verè vidua, se in Deo ita purè amorē debere constituere, sicut sponsa in sponso. Ipse enim Vir, & Maritus, Viduarū Protector, & cōsolator earum, ipse speciali intuitu earum lachrymas respicit, nec despicit, dicente Ecclesiastico, cap. 35. *Nonne lachrymæ viduæ ad maxillas descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? ascenderunt vsque ad Cælum, & Dominus exauditor delectabitur in illis.*

Tertiò quæ verè vidua est, orationibus, & piis operibus se se ex professo addicit, dicente Apostolo 1 ad Timoth. 5. *Quæ autem verè vidua est, & desolata speret in Deum, & instet orationibus, & obsecrationibus nocte, ac die.* Nempe Christus volens earum esse consolator, Pater, & Maritus, orationem instituit tanquam medium, per quod vult familiariter cum eis conuersari tanquam remedium, quo earum desolationi, & infirmitati vult prouisum. Quapropter Augustinus scribens ad viduam nomine probam, monet vt vincat hoc sæculum assidua oratione, vt oret cum spe, vt oret cum fide, & amore, vt oret cum instantia, & compunctione, vt oret tāquam vidua Iesu Christi. Quia licet oratio ad omnia Christi mēbra spectet, potissimum tamen viduis commendatur quæ aspirare debent ad faciem Iesu Christi Mariti sui, & Protectoris, quem necdum vident præsentem in specie, intuentur tamen in spe, & opem experiuntur certa fide. Exēplum eis sit Iudith in suo clausa Oratorio cor effundens ad Dominum, & Anna in templo orationi instans, & expectās Christum, redemptionem Israël, quem cum oculis fidei, ac spei iam diu intuita fuisset, tandem meruit, & oculis corporis cernere, & brachiis pietatis amplecti, & lachrymis deuotionis faciem eius rigare; Denique paulo post vinculis exsoluta corporeis, ac dimissa in pace, diuinitatis eius speciem limpidè intueri potuit in Christi Resurrectione, ab illo cum aliis Sanctis educta de captiuitate.

Quartò vt verè sit vidua, debet quantum fieri potest, à sæculi vanitatibus se substrahere, vt sit aliis exemplum modestiæ, & speculum virtutis omnigenę. Debet enim sancta non solū spiritu, & corpore, sed & exteriori conuersatione exemplaris esse. Quapropter nitor & simplicitas, tanquam duplex ornamentum eluceat in eius veste, humilitas, & charitas in conuersatione, honestas, & affabilitas in actione, & voce, modestia, & pudicitia in oculis, ac externa facie, & amor Iesu Christi crucifixi interiùs in corde. Vnde etiā tria vitia his aduersa debet fugere otiositatem, curiositatem, loquacitatem. De quibus Apostolus ad Timoth. 5 *Otiosæ discunt circuire domos, & non solùm otiosæ, sed verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet.* Nempè hęc sunt vitia viduarum, quæ viduæ non sunt, vitia fœmineo sexui agnata non enim paucæ sunt in ciuitatibus, quæ otio assuetæ, & laboris inimicæ fabulis solùm vacant, ac risu oblectantur. Et vt occasionem nanciscantur, pro titulo visitationis charitatiuæ de domo in domum discurrentes, maximam diei partem otio, & fabulis conterunt imò vix orta luce, quas domos obire debeant visitando, mente reuoluunt. Interim linguosę sunt & loquaces, varia inutilia comminiscentes. Sunt etiam & ipsæ curiosæ, quid in aliorum domibus fiat explorantes, & quæ rumore volatili feruntur inuestigantes. Denique etiam loquuntur quę non oportet, ex suspicione, & iudicio temerario, quæ in animo gerunt statim profundentes, euomētes etiam quæ famæ, aut honori proximi maculam valent affricare. Interim volunt videri tanquam viduę religiosæ, & piæ, quia templa quandoque frequentant, & sacramenta, aliaque exteriora opera in conspectu hominum speciosa exhibent. Sed non attendunt illud D. Iacobi cap. 1. *Si quis autem putat se Religiosum esse, nec refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est Religio. Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem, hæc est visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se se custodire ab hoc sæculo.* Non etiam attendunt Apostoli monita viduas concernentia, Timotheo insinuata, quod quinque dotes videntur in vidua requirere.

Prima est, filios & domum piè regere, ac in pietate imbuere parentesque colere, & mutuam eis vicem reddere, si adhuc viuant, eis ministrando, alendo opitulādo, sicut enim ab illis à puero alita fuit, & educata, ita imitari debet Ciconiarum in parentes reciprocam pietatem. Si verò sint defuncti parentes, reddat eis vicem in filiis, & nepotibus, & ipsis illam curam impendat, quam parentibus impendisset.

Secunda est mortuo marito sperare in Deum, & instare orationi, prout iam dixi.

Tertia est fugere delicias. *Nam quæ in deliciis est, viuens mortua est*, loquit Apostolus, hoc est licet corpore viuat, spiritu non viuit: atque ita viuens non viuit, quia vitam corporis obruit animæ morte. Imò deliciis, & gulositate ratio obruitur, & fit vt in corpore tanquam in aliquo sepulchro iaceat. Exemplum viduis de Iudith, tantum facinus oratione & ieiunio nobilis vidua perfecit, obtruncauit tanti agminis ducem, & insperatam populo Dei reddidit libertatem.

Tantùm potuit humilis castitas, cuius mater fuit sobrietas.

Quarta est, vt sint irreprehensibiles, hoc enim est expressè quod dicit Apostolus; *Præcipe vt irreprehensibiles sint*, in conuersatione, scilicet in verbo, in incessu, in actione.

Quinta est, piis operibus se addicere, maximè hospitalitatis, & misericordiæ.

Has omnes dotes in matre sua Monica agnoscit Augustinus libro nono Confessionum cap. 9. vbi dicit: *Fuerat vnius viri vxor, mutuam vicem parentibus reddiderat, domum suam piè tractauerat, in operibus bonis testimonium habebat, nutriebat filios toties eos parturiens quoties abs te deuiare cernebat. Postremò nobis Domine omnibus, qui ex munere tuo ante dormitionem eius in te iam consociati viuebamus, percepta gratia Baptismi tui ita curam impendit, quasi omnes genuisset, ita seruiuit, quasi ab omnibus genita fuisset.*

CORONIS CANDELABRI MYSTICI AD FILIOS LVCIS.

DE LAMPADE ACCENDENDA CORAM TABERNACVLO DOMINI, IN honorem omnium Sacramentorum, maximè Eucharistici Sacramenti.

In ipso vita erat, & vita erat lux hominum. Ioan. 1.

PRÆFATIO.

LIBELLVM hunc in lucem emitto, vt testimonium perhibeat de luce: ideò ad vos dirigitur, ô Filij lucis, electi Dei, dilecti Ecclesiæ, alumni in sinum vestrum læto gressu procedit, sperans benigno à vobis vultu excipi. Quid enim? Num repulsam vereretur a filiis lucis libellus disserens de luce? Qui profitetur de Spiritu Christi viuificari, fide illuminari, charitate accendi, illum obuiis vlnis complectatur, est necesse. Scopus eius est, decretum Ecclesiæ, Christi sponsæ Matris vestræ, illustrare: quo sancit coram sacro Tabernaculo Lampadem iugiter fouendam esse. Notum facit omnibus qui oculos aperire voluerint, quam præclara sit hæc sanctio, quam sancta, & mysteriis fœcunda: sicque calcar subiiciet, siue Pastoribus siue subditis, qui socordia sua illam videntur parui pendere. Optat enim obdormiscentibus aurem vellicare, & torpidos quorundam Christianorum animos extimulare, qui in his quæ gloriam Dei spectant, parci sunt & auari: in his quæ vanitatem sapiunt, profusissimi. Inculcabit ipsis, vt memores sint lucis gratię, ac fidei, quam in Baptismo acceperunt, à qua filij lucis nominantur, simulque luminis æterni ad quod aspirant: vt sic excitentur ad lucem continuò alendam in Templo Dei, hilariter ad id de sua conferentes substantia, zelo pietatis, ac diuinæ gloriæ impulsi.

Accede igitur, quicunque verè Christianus es, & æternæ Lucis filius optas esse, aurem hic meinremque erige, & intelliges quomodo Ecclesia, quæ Sponsi sui sapientia eruditur, & spiritu dirigitur, non sine mysterio accendendi perpetuo luminis decretum ferat. Hoc agnosceos, & tu quoque ad id quod muneris tui est accenderis, nisi frigidus valdè fueris, durus, & indeuotus.

CAPVT PRIMVM.

Prima significatio Lampadis

PRimò Lampas illa emicans, symbolum est Diuinitatis, hic specialiter præsentis: Per lucē illa rectè designatur quia sacra eloquia frequenter asserunt Deum lucem esse, ac ignē: Audi Moysem in veteri testamento: *Ignis consumens Dominus Deus tuus.* Audi Ioannem in nouo: *Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ.* Qui societatem fœdusque cū Deo inire optat, lucem in se foueat necesse est. Si enim dixerimus societatem nos habere cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur: *Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse in luce est, societatem habemus ad inuicem, & Sanguis Filij eius emūdat nos ab omni peccato,* inquit idem dilectus discipulus. Epistola prima, capite primo. An non & beatus Iacobus ob idem, Deum vocat Patrem luminum; *Omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.*

Lampas ardens, symbolum est Diuinitatis.

Sed vt apertius intelligas, quomodo Lampas ardens sit mystica nota Diuinitatis nos illuminantis, attende Abrahæ sacrificium, Genes. capite 15.

Abraham iussu Dei, sumpsit vaccam triennem, capram trimam, arietem annorum, triū, & diuisit ea per medium, & partes cōtra se altrinsecus posuit. Cū ergò occubuisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit; *Lampas ignis transiens inter diuisiones.* Tunc pepigit Deus fœdus cum Abraham, promittens semini eius post Ægyptiacam seruitutē, terram illam lacte, & melle fluentem. Quid aliud repræsentabat Lampas illa flammans, & transiens inter partes sacrificij, quam Dei personam? Abraham enim apud Deū gratiam promereri optat, offerens hoc sacrificium seruitutis suæ, ac fidelitatis testimonium: Deus ne ex parte sua desit comparet per Lampadem fulgurientem vices suas gerentem, fœdusque complet.

Aperi oculos mentis, ô fili Lucis! & cum ingressus fueris in Templo

Templo lampadem micantē, memineris hîc Deū præsentem esse multò illustrius quam in Abrahæ sacrificio. vbiq; est per essentiam, præsentiā, potentiā; sed specialius in locis sacratis adest, vt ibi adorātes sua collustret luce, dicēte Propheta: *Accedite, & illuminamini, & facies vestræ nō confundētur.*

Explicatur.

Memineris iterùm hic altissimi mysterij Trinitatis. Pater est lumen, & origo totius luminis; Filius est lumē de lumine, Candor lucis æternæ, quasi Radius rutilans à Patre; Spiritus sanctus ardor est procedens ab vtroque, à radio scilicet, à luminis quoque fonte. Vide vlterius, quia Deus lux est, etiam Angeli, primæua Dei creatura, lucis Angeli, dicuntur & flammæ ignis: *Qui facit Angelos suos spiritus, & Ministros suos flammam ignis.*

Ideò, & beatus Ioannes vidit Apoc. 4. septem Spitus, Dei Throno assistentes, quasi septem lampades flammantes. Quid aliud sunt omnes Spiritus Angelici, tanto numero à Deo originē ducentes, quàm scintillæ luminosæ ab immēsa Diuinitatis flamma, & lumine exilientes? Audi Mellifluū Bernard. serm. de Virg. lamentat. *O immarcessibilis decor Deitatis, & purissima claritas lucis æternæ, vita omnem vitam viuificans, lux omne lumen illuminans, & conseruans in æterna splendore! Mille millena lumina fulgurantia ante Thronum Diuinitatis tuæ à primo diluculo.* Angelos intelligit ab initio mundi creatos. Horum ergò omnium memor sis, dum Lampadem Templi intueris.

CAPVT II.

Secunda significatio Lampadis.

2. Christi humanitatis.

TRansco ad secundam mysticā significationē, & docere te volo Lampadē accensam designare Cristi non solùm diuinitatem, sed humanitatem. Isaias c. 62 suspirans ad illa tempora, quib. Filius Dei nostra vestiri debebat mortali substantia, inclamat: *Propter Sion non tacebo, & propter Hierusalem non quiescam, donec egrediatur vt splendor iustus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur.* Spiritu Prophetico præuidebat, & peruidebat, Saluatorem ex Virgine nasciturum, non temerata eius virginitate, sicut per vitrū splendor trāsit, sine læsione. Cernebat deinde totam Ecclesiā hoc splendore, quasi lampade in medio domus accensā, illustrandam. Dicit igitur se continuis vocibus, suspirijs lachrymis, Deo Cœloque fore importunum, donec iustus ille, ille Messias, ille Saluator, visitet nos oriens ex alto, donec Ecclesiam suā (Sion nomine designatam) suo illustret splendore. Idē Propheta mysticæ huius Lampadis aduentū propinquum conspiciens, obdormiscentes quodam tædio, & expectatione animos suscitat: *Surge illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est.*

Aperi iterum oculos, ò Fili Lucis, & eùm Lampadem in Templo lucescentem conrueris, memineris Ecclesiam esse domū Dei viuentis, quę à Christi Incarnatione, luminis sui sumpsit primordiū. Creuit autem in lumine per Verbi Incarnati prædicationē, dum circuibat vrbes, vicos, & castella, lucem suæ spargens sapientiæ. Tandē in immensum excreuit per passionem dum eleuata est, hæc lucerna fulgida in mystico illo Crucis Candelabro. Ibi quide hostes moliti sunt orientem lucem acerbo funere penitus extinguere, & mortis occiduis tenebris abortiuā sepelire. At in Resurrectione nouo inclarescens oriente, subitò tāto refulsit splēdore, vt ægros liuidosque hostium oculos excæcaret, & in fines orbis terræ radiantem fulgorem inueheret.

Præclarè hæc omnia sacris Eccl. cęremonijs designatur sub quarum cortice mysteriorū suauis latet medulla. Quid enim designant tot cerei illuminati, & eo die quo Christus in Templo oblatus fuit adeò solemniter benedicti, nisi initium luminis diuini, per Christi infantiam, caliginoso huic mundo exorti? Quid floridus ille Pascalis Cereus quinque granis thuris odoriferi instar clauorum compositis adornatus, nouo igne succensus? symbolū gerit Christi rediuiui, gloriosi corporis nouo lumine cincti, quinque vulneribus instar gemmarum rutilantibus, decori. Ipse post amaram Passionis suæ myrram suauem instar thuris odorem emittit, vt ad sui sequelā Martyres, Cōfessores, Virgines alliciat.

Omnia hæc mysteria nostræ Lampadi sunt consona, eādem in frontispicio significationem gerunt, Christi scilicet viuentia; *Vt nos de tenebris vocet in admirabile lumen suum, & dignos faciat in partem sortis Sanctorum in lumine.* Esto memor huius rei in Lampadis consideratione, & Saluatori tuo gratias age.

CAPVT III.

Tertia significatio Lampadis.

3. Christi in Eucharistia.

TErtiam rationē assigno, & dico Christū in Eucharistia per hanc lampadem coram Hieroteca accensam designari. Attende quid ipse Apostolus dicat: *Quamdiu sum in mundo lux sum mundi.* Adiunge quod alibi dicit; *Ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.* Quod maximè verū est ratione huius Sacramēti, in quo Christus nobis pręsens est, realiter verè, & substantialiter. Cùm ergò nobiscum vsque in finem sæculi commoretur, vtiq; commoratur tanquā lux mundi, ad tenebrosa cordis nostri latibula splendorem suū diffundens, nec luminis quicquam in nobis est, nisi ab ipso. Iure igitur realem præsentiā illius qui est lux vera, semper nobiscū, sēper *Emanuel nobiscū Deus*, agnoscimus, & profitemur per iuge lumen corā diuino hoc Sacramento accensū.

Hoc videntes Christi hostes, nec æquo animo ferūt, qui lumini rebelles, inuidiæ liuore tabescūt, & serpētino illo luminosum hoc Sacramentū conantur extinguere torquētur ad luminis accensi cæremoniā, qua lucidam mysterij huius veritatē exterius profitemur: ideò lingua venenata illā carpūt, & discerpere moliuntur. At stultè id quidem, imò vanè, & irrito labore. Etenim feritatis indicium est non obscurum, rebellē esse lumini, cōtra solis radios dimicare, pedibus eos velle conterere, gladiis conscindere, sputo, lutoque cōspurcare: *in solem ne meias, aut conspuas*, inquit vetus prouerbium.

Quàm benè congruit his tenebrionibus illud: *Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non cōprehenderunt.* Christus in hoc Sacramento lux est, sed circumuestita specie sacramentali, quasi nebula, aut vmbra tenebricante. Attamē radios lucis suæ iacit per hanc vmbrā, in corda filiorum hominum. *Sed tenebræ id non cōprehendunt*, Iudæi, Gentiles, Hæretici, id non intelligunt, huic obluctantur veritati. Lux verò id rectè cōprehēdit, hoc est fideles, & Christiani, veræ lucis filij agnoscunt lucem hanc in mysticis tenebris Sacramēti rutilantē, eāque adorant. Meminerunt illius quod suis dicebat Saluator, *Dum lucem habetis credite in lucem, vt filij lucis sitis.* Probè nouerunt lucem diuinitatis secū morari in finem vsque sęculi, licet velatā obscuritate Sacramentali. Credunt igitur in hanc lucē velatam, donec reuelatā sine nebula, sine obscuritate, sine sacramento cernant, quādo in lumine videbimus lumen, & fides transibit in clarā perfectamq; visionē.

Heli teste Scriptura 1. Reg. 3. *non poterat videre lucernam Dei antequam extingueretur.* Quid ita? Quia iā ei præ senio oculi caligātes erant, & cœcutientes. Samuel paruulus cōspicuè cernebat hanc lucernam, & in illius luce oblectabatur. Sic antiqua Synagoga, & hæresis impia, caligātes habet oculos senio malitiaque cæcatos, ideò fulgorem huius Sacramēti non sustinet, & extinctū optaret. At Ecclesia oculos habet pellucidos, acie præstans est cum Samuële, idcòque hanc lāpadem fixè intuetur, eamque sibi agnoscit necessariā. Scit sine ea se esse in tenebris, & caliginosa nocte. Profitetur ergo hanc suam fidem symbolo materialis luminis ante sacrum Tabernaculum emicantis.

Tu itaq; ò Fili Lucis, sis sēper huius lucis amator, sis sēper illius lucis nutritius, ne inter cæcutiētes cēsearis. Caue ne vnquam turbidis oculis aspicias hoc sacramentū, ne vnquā titubes de eius certissima veritate. Inunge oculos tuos fidei collyrio, & agnosce illuminationis mysterium, quo diriguntur pedes nostri in viā pacis, & æternitatis. Maledicas linguas perfidorū contemne, qui omnia quælibet sacra in cœlo, & in terra cōuitiis proscindunt, oris virulentia conspuerant, dicente Propheta: *Posuerunt in cœlum os suū, & lingua eorum transiuit in terra.* Redde tu Deo corā Tabernaculo admirabili honorem, cum interiorem, cum exteriorem per signū luminis iugiter ardentis, Noctuas vlulantes, & obmurmurantes aspernare, ob has nō debent inquietari lucis filij

CAPVT IV.

Quarta Lampadis significatio.

4. Regij honoris Deo debiti.

PRogredior vlteriùs, & cùm exposuerim quid ex parte Dei, & Christi lampas designet, tunc differēdū est quid ex parte nostra significet. In primis rectè dixeris designare regium honorē, quem supremo omnium Regi præsenti deferimus. Clariùs eloquor, Certū est olim Regibus, & Imperatoribus in signum Maiestatis, faces, ac lampades præferri solitas. Huius rei fidē faciunt Historici Suetonius de Iulio Cæsare c. 37. vitæ ait; *Ascēdit ad Capitoliū, quadraginta Elephantis dextra, atque sinistra lychnos gestantibus.* Herodianus l. 1. de Martia dicit: *Præter ignem, omnes honores velut Augustæ ei tribuebantur.* Et de Gordiano iterū ait; *Ignis de more ei præferebatur:* Nec solùm apud Romanos, sed etiā apud Persas, Æthiopes, Chaldæos, mos iste inualuit. Quod si sacris Historiis id etiam comprobari velis, audi quod in actis S. Syluestri legimus de Constantino Magno, Romæ Christi fidem edicto publico sanciente, apud Baron. an. 324. *Reuertente Augusto ad palatium tota ciuitas cereis lampadibusq; repleta coruscata est.* Confirmantur hæc ex Iudith. c. 3. vbi legimus; *Tantus metus Prouinciis incubuit, vt vniuersarum vrbium habitatores, Principes, &*

honorati

honorati simul cum populis, exirent obuiam Holoferni, excipientes eum cum coronis, & lampadibus. Sic nempe in eius persona regium honorem deferre voluerunt Nabuchodonozori, cuius vices gerebat Holofernes Dux exercitus.

Quid verò aliud faces, ac lāpades Regibus prælatæ designabant quam Regum splendorem, dignitatem, sapientiā, quæ instar ignis populis debet lucem afferre, vitalemque spiritum afflare? Quid igitur mirum, si illi eundem deferimus honorem, qui habet scriptum in femore; *Rex Regum, Dominus Dominantium:* Quid mirum; si in eius Regia ac sacro domicilio, cereos accendimus, lampades appendimus, faces præferimus, cui supremum honorem debemus.

CAPVT V.

Quinta Lampadis significatio

5. Fidei, Spei, & Caritatis.

ALteram rationem affero, & lucernā ardentem designare Fidé, Spé, Charitatem assero. Hæ sunt tres lucernæ, quæ in Tabernaculo nostro interiori igne Spiritus S. semper debēt accendi. De hoc igne B. Aug. *Ignis sanctè, quā dulciter ardes, quàm secretè luces, quàm desideranter aduris? Væ illis qui ex te nō ardēt? Væ caligantibus oculis, qui te videre nō possūt.*

Primò quidé, Fides lāpas est non illuminans, ab illa enim deoomioamor. *Filij Lucis* Apost. de fide sic loquitur: *Qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in facie Iesu Christi* Quasi dicat: Ille Omnipotens, qui in mundi exordio verbo suo de tenebris lumen eduxit, modo produxit in nobis lumen excellentius, lumen fidei, vt illuminemur scientia Iesu Christi, & tandé perducamur ad claritatem eius faciei. Certè absque hac lampade fidei, mundus in tenebris iaceret, & cōfusione. Etenim sine fidei lumine non cognoscimus Deum, à quo creati sumus, ignoramus fœlicitatem æternam, cuius gratia sumus; nescimus viam qua ad eam itur. Imò Christum ignoramus, redemptionem, aut redemptionis pretium, quo a morte translati sumus ad vitam.

Sic cæcitate inuoluimur, palpantes in nocte, impingētes in caligine; planè necessaria est nobis hęc lucerna in lubrica & implexa nostra via. Tu itaq; ô Fili lucis, sollicitè aduigila, ne fidei lumen extinguatur in te, imò verò sollicitus esto de alendo igne, & lumine sacro ante Altare Dei, vt beneficium hoc ampliori Deus compensans beneficio, continuò in Altari cordis tui hanc fidei lucernā conseruet, & foueat.

Secundò Spes etiam lampas est, dicente Augustino in Enchirid. *Spes nostra lucerna est animæ, ad illam operatur, quicumq; aliquid boni speratur, & in nocte ardet lucerna nostra.* Semper lucet Spes, siue tépore nubilo aduersitatis, siue sereno prosperitatis in nocte afflictionis dispellit caliginé, ad fortiter agendum extimulat, ad constanter patiendum corroborat. Claritas spei boni operis meritò alitur, sicut & lampadis fulgor oleo superfuso fouetur, & quo magis in Sanctorum operum exercitio versamur, eò magis illa, & augetur, & firmatur. Licet contrariæ potestatis nebulosus turbo impetat, viuit spes: nec eius claritas, aut minuitur, aut suffocatur; *Non extinguetur in nocte lucerna eius.*

Hæc est lampas quá manu gestabant Euangelicæ Virgines, sed quia oleo caruere, luce intermoriente, spe introeundi ad nuptias priuatæ sunt. Hanc etiam lucernam seruis suis Dominus commendat; *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.*

Hoc sacrum monitū, ô Fili lucis, tuo profundè imprime cordi, & dum tempus est, lampadem tuam adorna, oleiq; copiā prouide, vt nunquam lux eius deficiat. Hoc verò certò tibi persuadere potes, per oleum materiale quod lucernæ Templi subministras, olei spiritualis te copiam promereri, & gratiam pro gratia accipere, lumen pro lumine.

Tertiò Charitas lucernā est, aut si mauis, ignis est, lucernā fidei, & spei, accendés: sine charitate.n. fides mortua est, spes, nec vigorem habet, nec splendoré. Hic est ignis de quo Dominus, Lucæ 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat?* Lāpas igitur, quę iugiter in téplo debet ardere, etiā indicat charitatis ignem in corde nostro nunquam debere intermori. Quod si aliquando videatur extingui, accendi debet de lampade principali, quę est Christus; & alii hoc Sacramento luminis, quod virtutem suā sine diminutione toto cōmunicat orbi, sicut lampas accensa mille aliis lampadibus lumen suum sine detrimento impertitur.

Admoneo te igitur, ô Fili lucis, vt sedulò foueas hanc in te charitatis flammā. Et ne eam extingui contingat frequēter accedas ad hoc Eucharisticum Mysterium, quasi ad *Rubū ardentem*, quod diuinitatis flāma purissima continetur, lucis suæ vim, & ardorem cunctis impertiri parata. Nunquā suffocabitur tuæ fulgor lucernæ, si eam renouet ille, de quo Sponsa; *Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum.*

Admoneo etiā te vt memineris, quod sicut oleū, aut cereus in altari Dei consumitur, ad eius obsequium & honoré, ita debere totū quod in te est, in gloriam ipsius, & impédi, & consumi velut perfectum holocaustum, cuius nihil tibi reserues. Incendatur ergò, & doleatur in cōspecto Dei, cor, vita nostra, instar cerei, aut thymiamatis odoriferi; quia est cordis vitæ lucisque totius quæ in nobis est, & auctor, & inceptor.

CAPVT VI.

Sexta Lampadis significatio.

6. Lætitiæ nostrę spiritualis.

POstremam rationé subnecto, & dico lāpadem ardenté spiritualis lętitiæ esse indicé. Hæc lętitia in Eucharistico Sacramento excitatur, dū memoria recolitur tot beneficiorū, ac gratiarum, quæ à Christo Redemptore benefico in nos profecta sunt. Propterea mysteriū illud *Memoria mirabilium* dicitur, & Epitome omnium operum diuinorum. Audi Prophetam; *Lux orta est iusto, & rectis corde lætitia; Lætamini iusti in Domino, & confitemini memoriæ sanctificationis eius.* Vbinam iusti omnigenæ lucis beneficio donantur? Vbinā recti corde lætitia spirituali copiosè perfunduntur, nisi in hoc diuinæ suauitatis mysterio. Ideò eos oooo calcari vrget ad gratitudiné Psaltes, & subdit: *Confitemini memoriæ sanctificationis eius*, quasi dicat Benedicite eū nouo semper gaudio, in hoc memoriali, in quo tot dona, fauores, Charismata, in sanctificationem vestrā impensa collectim rememorantur. Itaque nemo ignorat lucé semper schema gessisse lætitiæ, sicut & tenebras luctus, & tristitiæ. Meritò ergo iusti exultant in lumine huius Sacramēti, & lumina ei accendunt in signū lætitiæ cordis sui, In signum quoq; adspirationis continuæ ad lumen illud æternum in templū gloriæ quod expectāt virtute Eucharistiæ, quia illa est arrha, & pignus fœlicitatis æternæ. Illuc tua tendant suspiria, ô Fili lucis ad domū illā, & Téplū non manufactū, iaculatoriæ cordis tui aspirationes contendāt. Vbi non est opus appenso à nobis materiali lumine, quia teste B. Ioanne in Apoc. *Lucerna eius est Agnus.*

CONCLVSIO.

ITaque, vt cōcludam, benedicti sint æternū, à Deo Patre, & ab eius filio Iesu Christo, qui zelo pietatis impulsi, suam opé, opesque ad mystici huius luminis iugem accensioné lubentes conferunt. Olim Pater æternus per os Prophetæ dicebat: *Paraui lucernam Christo meo, inimicos eius induā confusione, super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.* B. Aug. hæc verba interpretās, dicit Patré parasse Filio suo venienti in hunc mundū lampadem viuā, lampadem præcurrentem, Ioannem scilicet præcursorem; *Ille enim erat lucerna lucēs, & ardens*, teste Scriptura. Et ideò hanc lampadem prænunciā lucis pręparauit, vt omnibus nunciaret ipsum esse Christū, & Sanctificatorem, omnis sanctitatis floridæ auctoré. Benedicti igitur sint Filij Dei, qui iuxta vires suas patri æterno cooperantes, parant filio eius lucernā materialem, lucernā iugiter ardentem, in symbolū, & agnitionem splendoris, & sanctificationis super ipsum efflorescentis, & in nos deriuātis. Sic confusionem ingerunt inimicis Christi, dū non solū interno animi affectu, sed etiam externo splendore ei cultū supremum exhibent, Si in tabernaculo antiquo, vbi manna huius Sacramenti figura continebatur, in signum honoris alebatur lux continua; quanto magis sacro veritatis, & diuinitatis domicilio hic honor debetur.

O Christiani tepidi ac torpidi rebus in diuinis, parumq; illuminati? Cur ita liberalitas vestra affulget, dum de rebus vanis, ac superfluis agitur, inter ludos, pocula, aleas, symposia? Cur manus vestra ita parca est, & auara, dū de his agitur, quæ Dei gloriam concernunt, ornatū Sponsæ Christi, & decoré domus eius? Nescio cuius Spiritus sitis; *adhuc modicum lumen in vobis est* Aperite oculos, accedite, & illuminamini, & mihi credite, honor huic impensus Sacramento signū est beneuolétiæ diuinæ, & prædestinationis æternæ. Nec ambigite quin multa sit compensaturus Deus benedictione, si quod à vobis libellus iste exposcit valeat impetrare. Meminisse vos decet, quod in die tenebrarū, & caliginis, eritis indigi lucis. In illo scilicet die, quo cereus accensus, qui in Baptismatis sacramento vobis fuit exhibitus, in vitæ reddetor termino, signum conscientiæ illuminatæ, quam ad Iesu Christi tribunal oportet deferre. Tunc ille qui *illuminat omnem hominē venientem in hunc mundū, omnemque egredientem ex hoc mundo?* vos deducet, vos proteget, vos salua luce collustrabit, si eius fueritis luminis amatores, lampadisq; accensæ deuoti æmulatores. Sic tandem efficiet, vt Princeps tenebrarum maligno suggestionis suæ flatu, lampadem vestram non extinguere, aut ius vllum in vos habere. Et ita cum Virginibus, aut Seruis Euangelicis lumbos præcingentes, & lucernam fulgidam tenētes, poteritis ad cœnam nuptiarum

Agni

Agni introire in domum æternam. Hoc toto animo vobis exopto, hoc vouet labor hic meus, & calami mei compendioſa hæc enarratio. Ita viuite felices, lucis ſemper filij, viuat Ieſus in vobis, vita, & lux ſpiritus noſtri in hac vita mortali per gratiam, in altera æterna per gloriam.

CAPVT VII.

Declaratur ſacris hiſtoriis Lampades accendendas.

VT ſpero, ſatis ſuperq; ex iis quę diſſeruimus, ô Filij lucis, Lampadis noſtræ rationes myſticæ tibi elucent omnibuſq; qui oculos habent. Nec mihi eſt animus prolixius diſceptare cum illis, qui oculos habent, & non vident, aures, & non audiunt, qui vt talpæ cæci, aut vt veſpertiliones lumini ſunt rebelles. Reſtat, vt exemplis, & hiſtoriis exploratum fiat, quomodo Deus cereos ac lampades variis etiam miraculis approbarit, ſiue in ſuum ſiue in Sanctorum ſuorum honorem accenſas.

Ac in primis, ſi antiquæ legis oracula conſulere volueris, typici altaris ignem miraculo celebri illuſtrem reperies, 2. Mach. c. 1. Vbi ſic legimus, Cùm autem præteriiſſent anni multi, & placuit Deo vt mitteretur Nehemias à Rege Perſidis; Nepotes Sacerdotum illorum qui abſconderant ignem, miſſi ſunt ad illum requirendum. Nam tùm in Perſidem ducerentur Patres noſtri Sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè abſconderunt in valle, vbi erat puteus altus, & ſiccus; & in eo contutati ſunt eum, ita vt omnibus ignotus eſſet locus. Cùm verò nepotes illorum illum ignem requirerent, nõ inuenerunt ignem, ſed aquam craſſam. Et iuſſit eos haurire, & afferre ſibi, & ſacrificia quæ impoſita erant, iuſſit Sacerdos Nehemias aſpergi aqua ipſa, & ligna, & quę erant ſuperpoſita. Vtq; hoc factũ eſt, tempus affuit quo ſol refulſit, qui prius erat in nubilo, accenſus eſt ignis magnus, ita vt omnes mirarentur.

Hoc nempè miraculo, voluit Deus antiqui Altaris ignem ſibi gratum approbare. At quia ignis ille ſymbolum erat flãmæ charitatis, & amoris diuini iugiter in nobis ardentis, ſi quandoque hic ignis ſopitus in te videatur, aut in aquam craſſam tepore, & torpore quodam degenerare, expone illum ardori ſolis. Si Sol iuſtitiæ Chriſtus radios ſuos in cor tuum fuderit, aqua illa craſſa, ille tepor, ille torpor, in ignem iterum vertetur, & diuini flamma amoris iterum in te exardeſcet, eritque gratum cordis tui ſacrificium.

Sed cõmemoremus miracula circa cereos, aut lampades in Eccleſia Chriſti. Notum eſt ex Hiſtoricis Sacris, quotannis Sabbato ſancto Lampades in Eccleſia conſecrata in loco Sepulchri Chriſti, diuinitùs ſuiſſe accenſas, poſt Baptiſmalis fontis conſecrationem igne de cœlo deſcendente, & Chriſtiano populo illum ſummis votis expectante, & inclamante, *Agios, kyrie eleiſon*, decantando Litanias. Si aliquando id Deus ob peccata plebis denegabat, totam noctem in luctu tranſigebãt Chriſtiani. Audi hac de re Vrſpergenſem Abbatem ex relatione Hermanni Præsbyteri apud Gretſerum l. 2. de Cruce. Anno, inquit, 1101 die ſacratiſſimi Sabbati, quo ſecundùm antiquæ miſericordiæ Domini paracleſin, Baptiſmate iam conſecrato lumen de cœlo deuoti expectamus, vſque ad Veſperam orationibus ſolitis inſtitimus. At propter peccata noſtra, dono cœleſti, quod ante nos etiam in conſpectu gentium Chriſtiani ſemper ſuſcipere ſolebant, fruſtrati, abſque omni feſtiuæ ſinaxis officio, noctem illam Reſurrectionis Dominicæ lugendo tranſegimus. Sed ſummo manè cum Litaniis à ſepulchro Domini nudi pedes proceſſimus ingreſſique ſumus ante Templum Domini, in Monte Moria, in eo loco, & area, vbi Dauid in tribulatione petitis exauditus fuit, vbi & eos qui deuoto corde orarent Salomon, exaudiendos Dominus promiſit. Non ergò poſt preces & lachrymas via inde egreſſi eramus, & ecce concrepantia ſigna, & laudes altiſonas in occurſum nobis ab his qui remanſerant reboantes, audiuimus. Intrantes ergò Eccleſiam Sepulchri lãpades duas cælitùs incenſas ſummo gaudio cõſpeximus. Quid plura? A Baptiſmi officio quo pridiè ceſſaueramus incipientes, totum ſeruitutis noſtræ penſum, vſq; ad Miſſæ complementum, læta deuotione perſoluimus. Nobis verò egreſſis in Miſſam Syrorum, qui poſt nos in eodem Choro pſallere ſolent, lampades aliç diuinitùs accenduntur. Sic contigit, vt pauci intra Hieruſalem; vel Chriſtiani, vel Pagani, tam euidentem Dei potentiam non cernerent. Hæc Abbas Vſpergenſis.

Audi & Rodolphum Monachum, l. 4. Hiſt. Die magni illius Sabbati, quo ignis Dei potentia mirabili veniens ab vniuerſo populo expectatur, ibi cum cæteris incolis, & peregrinis, Guillelmo Comite Pictauienſi, & aliis peregrinis Principibus, Odulricus Aurelianorum Præſul adſtabat. Iamq; erat dies ipſa in veſperam tranſiens, repente penes horã qua ſperabatur ignis adfuturus, vnus Saracenorum ſcurra impudentiſſimus, ex plurima illorũ multitudine, quæ adeſſe ſolet, exclamauit, vt Chriſtianis mos eſt cum primum videtur, *Agios Kyrie eleiſon*, & cauillanter cachinnum emiſit, extẽſaq; manu arripuit cereũ de manu cuiuſdã Chriſtiani, aufugere tentãs. At illico arreptus à dæmonio turpiter nimiũ vexari cœpit: quẽ proſequens Chriſtianus, cereum abſtulit, ille verò tortus acerrimè, Protinus inter Saracenorũ manus expirauit. Quod factum omnibus terrorẽ immiſit, Chriſtianis autẽ gaudiũ, & exultationẽ. Statim verò vt aſſolet Dei virtute eruperis ignis ex vna lampadarum quæ ibidem pendent, curſim eructando cæteras inflammauit. Quam lampadem cum ſuo oleo, dictus Epiſcopus Aurelianenſis emẽs auri libra à Iordano qui tunc erat Patriarcha, ſecum detulit, atq; in ſede propria repoſuit vbi plurima infirmis contulit beneficia. Hæc Rudolphus.

Similia plerumq; contigerunt Sabbato illo Sancto, in quo etiã modo Eccleſia tanta celebritate nouum ignẽ producit de ſilice, eumq; benedicit, & ex illo lampades ac cereos Eccleſiæ ſolemni ritu accendit, inclamans tertiò altiori ſemper voce, *lumen Chriſti*, cum genuflectione, choro etiam tertiò reſpondente, *Deo gratias*. An hæc omnia myſterio carent? Neutiquã. Diſce ergò myſterium laicos, ex ipſa oratione, a Sacerdote prolata: *Deus qui per filiũ tuum angularem ſcilicet lapidem, claritatis tuæ ignẽ fidelibus contuliſti, productum è ſilice nouũ hunc ignem ſanctifica, noſtris vſibus profuturũ, & concede nobis, ita per hæc Feſta Paſcalia cæleſtibus deſideriis inflammari, vt ad perpetuæ claritatis puris mentibus valeamus feſta pertingere.*

Inter res admirabiles à Narciſſo Epiſc. Hier geſtas refertur & hoc miraculum apud Euſeb. l. 6 Hiſt. c. 8. In ſolemni Paſcatis vigilia oleum Diaconis, & miniſtris deerat. Vnde cum vniuerſam multitudinẽ grauis quædã ægritudo, & demiſſio animi occuparet, præcedit Narciſſus illis, qui luminaria apparabant, vt aquam ex puteo quodam propinquo haurirent; quo peracto ſuper aqua illa orauit, deinde mandauit, vt cum conſtanti in Deum fide, in luminarium vaſa eã infunderent. Quod vbi factum eſt, diuina virtute natura aquæ in olei naturam eſt cõmutata. Vnde pro illius miraculi certo indicio, multi ex illo oleo reſeruarunt, ex quo etiam aliquid ad noſtra vſque tempora reſeruatum eſt, inquit Euſebius.

Sed ad ea quæ oculis noſtris conſpicere licet, ſermonem conuerto. Non intellexi quandoq; ô Fili lucis, de cereo illo miraculis illuſtri in nobili Atrebatenſi vrbe? De cœlo prodiit, Deipara Virgo illum detulit, ac inter manus Lamberti Epiſc. loci depoſuit. Iam à 500. circiter annis frequenter accenditur, ac ſtillæ in aquam ad ægrotum ſanitatem, ex illo diſtillantur, nec tamen imminutus eſt, quin potius auctus videtur ex defluentibus ſiquidem guttis tantum ceræ collectum eſt, quantum pluribus aliis cereis efformandis ſufficeret, qui varia in loca tranſmiſſi ob parem vim, & efficaciam pari in honore habentur. Et iam nunc in ſacello ibidem videre eſt maſſam ceream, quæ ex iiſdem ſtillis in dies accreſcit. Memoria dignum eſt miraculum quod ann. 1233. cõtigit. Cùm repentè de cœlo fulgur Templum S. Gaugerici ibidẽ inuaſiſſet, nec flamma, aqua è puteis copiosè hauſta extingui poſſet, venit in mentem aliquot piis ciuibus, ſacras aliquot dicti cerei guttulas alteri ceræ commiſcere, & in ignem iniicere, nec fruſtra; præſentiſſimum enim fuit remedium ad flammam compeſcendam. Sed ſingula proſequi non eſt mihi animus, Belgio ſatis nota, & ab aliis ſpecialiter cõſcripta. Hæc ſolùm dico propter hunc miraculoſum cereum, Deum ritum Eccleſiæ de accendendis candelis, ac lampadibus ſae approbare. Ac mihi quidem videtur cereus iſte optimè ſymbolum huius Sacram. Eucharistici præ ſe ferre, de quo quidẽ luminis ſacramento participarunt fideles iam à primordio Eccleſiæ quaſi lucem viuam de cereo in medio Eccleſiæ illuminati: & in finem vſque ſæculi participabunt ac illuminabuntur, attamen integrum perſeuerabit, nec imminuetur.

Sed nec hic prætereundum eſt inter miracula ſacrorum luminum, quod olim Ioan Anachoretæ Abbati cõtigiſſe refert Sophron. Prat. ſpirit. c. 180. Habebat in ſpelunca imaginẽ B. Mariæ ferentem in vlnis Chriſtum Saluatorem. Quoties abibat peregrinaturus, vel Hieroſolimam ad S Crucem, vel in Montem Sinai ad orationem, vel ad ſepulchra Martyrum, reficiebat candelam, & accendebat, & Virgini iter cõmendans, dicebat: *Sancta Domina noſtra Dei genitrix, quia longum iter peracturus ſum, candelæ tuæ curã habe, & ne extinguatur iuxta propoſitum meum, ſerua; ego enim adiutorio tuo comitante, iter arripio.* Sic egrediebatur, & peracto itinere regrediebatur aliquando poſt tres vel quatuor menſes, & reperiebat integram candelam, & accenſam: & nunquam hanc vidit à ſe ipſa extingui, neque de ſomno ſurgens, neque à peregrinatione rediens, neque ex eremo in ſpeluncam pergens.

Neque alienum eſt à noſtro propoſito, annuum miraculũ Valcotiolæ prope Almagrum in Hiſpania, quo cerei plures

D.Auguſt.

D. Auguſt. feſto die accenſi, ponderis diminuti iacturam nõ ſentiunt, vt indeficientes doctrinæ ſibi è Patre luminum communicatæ lumen, in ipſo & per ipſum in Eccleſia affulgere intelligere poſſumus. Huius rei teſtes ſunt loci Annales & multi ſcriptores, inter quos Hieron. Petri Prior Auguſtinianorum Mechliniæ in vita S. Auguſt. iconibus expreſſa.

Si Deus ita approbat lumen coram imaginibus, ſiue ſuis, ſiue Sanctorum, quanto magis coram Tabernaculo ſuo, vbi Sanctum Sanctorum in veritate conſitetur? Poſſem equidem ſi prolixius agere vellem, recenſere plurima miracula illuſtrantia cereos corã Tumulis aut Reliquiis Sanctorum accenſos, ſed prolixitate nolo onerosus tibi eſſe. Vnum tamen adhuc miraculũ audi, de candelis altari in ſacrificio offerri ſolitis ad apprecandum lumen tum defunctis, tum etiam viuentibus, ſciaſque id ipſum Deo acceptiſſimum eſſe.

Refert itaq; Petrus Abbas Cluniacenſis, lib. de Miraculis, in Grationopolitano Epiſcopatu, cùm eruerentur ab incolis ruſticis venæ ferri pro fornacibus ferrariis, homine quodã fodiente in ſubterraneo ſpecu, repentè mole terræ aditum per quẽ ingreſſus fuerat, occluſũ fuiſſe ipſo tamen incolumi permanente, & in illis amplius ſpatiis perfoſſis agẽte, ſine ſpe tamẽ regreſſus. Vxor mortuum credens, vt eius animã iuuaret, per annũ integrũ Miſſam ei celebrari curat, ſingulis ſeptimanis offerens panẽ, & candelam more Eccleſiæ. Vna tamẽ hebdomada aliis intenta id omiſit. Anno elapſo, foſſores alij eodem loco fodientes paulatim pertingunt, ad locũ vbi is agebat. Ille intelligens ſonitum, cœpit toto conatu vociferari vt adiuuaretur. Illi vocem intelligentes peruenerunt ad eum, & agnouerunt illum eſſe, quẽ anno præterito putabãt obrutum. Inquirunt quomodo illic viuere potuerit? At ipſe reſpondet ſingulis hebdomadis ſibi aliquem, panem cũ lumine attuliſſe, quo & ſuſtentabatur, & teras fugabat tenebras: & quidem eo pane octiduo reficiebatur. Vna verò hebdomada id beneficij præſtitum non fuiſſe, ſe autem cauſam ignorare. At illi ſcientes quid per vxorem actũ fuiſſet ſatis agnouerunt beneficio panis, ac luminis ad altare oblati, incolumem eum fuiſſe: & cùm id vna hebdomada omiſſum fuiſſe, ipſum etiam beneficio illo priuatum fuiſſe.

Simile quid accidiſſe his in partibus (ſi non idem, nam in narratione P. Cluniacenſis error in loci circumſtantia potuit contingere) notum eſt, & inter miracula B. Mariæ Vvalcurienſis ſequenti ſtylo relatũ eſt, prout ad me reuerendus Paſtor loci reſcripſit nouiſſimè. In ea villa quæ Iuia dicitur, vbi ferè ſinguli ferro igni conficiendo inſudant materiam aptare: Vir Deo, & B. glorioſæ V. Mariæ ſingularitate deuotus, qui cùm quadã die causa extrahendi mineralia ſub terrãneo ſua côcaua deſcendiſſet, obtectus deſuper diſſolutis terris ad vnum annum creditus eſt expiraſſe pro cuius anima, iuxta loci ritum, deuota eius vxor continuauit offerre altari vnum panem pro defunctis. In ipſo autem pane, vir ipſe meritis præcelſæ Dei genitricis Mariæ Vvalcurienſis, cuius auxilio fretus eſt, viuus, & incolumis ſub concauo ipſo per annum vixit. erat autem fluuiolus paruus decurrens, medius inter domũ mulieris, & Eccleſiam d. loci, qui pluuialibus aquis quadã vice cùm d. panẽ offerre altari pararet, adeò intumuit, vt eũ tranſgredi, & ad Eccleſiam accedere mulier non valuerit. Illa autẽ ſeptimana vir ipſe in concauis contectus, pro pane vſus eſt in victum vno digitorũ ſuorum. Redeunte autẽ anni circulo, diſponente diuina gratia, & prouidentia, denuò foſſum eſt in ipſo loco: ad ictũ autẽ ligonis clamauit ipſe vir pia voce, vt miſericorditer ſibi aperiretur terra, & extraheretur. Territi autem foſſores, ſtatim ad Paſtorem recurrentes, nuntiauerunt ei, totiq; populo, de voce audita. Prudenti autem conſilio tandẽ terra aperitur, & ipſe ſanus, & viuus penitus extrahitur qui confeſtim Eccleſiã Vvalcurienſem adiit B. & glorioſæ Virgini ſupradictæq; imagini gratias agens, cunctis quæ propter eum dignata eſt pia Dei genitrix facere miracula prædicans, & approbans. Hæc notiſſima ſunt apud noſtrates, & in rogationibus hodie adhuc incolæ loci de Iuia in proceſſione adeunt locum illum, & ibidem decantãt Antiphonam *Salue Regina*, in memoriam dicti miraculi, & in gratiarum actionem.

Concludo tandem, ſi tamen adhuc monitum breue ſubiecero illos Paſtores concernens, qui quandoq; alienari permittunt pia legata, quæ fideles ad lumen alendũ teſtamento conſignarunt: illos quoq; hæredes qui à parentibus legatos reditus, aut alia bona denegant, & iniuſte in proprios vſus conuertunt. Opto, vt vtriq; audiant B. Petr. Damianum ſic loquentẽm in Epiſtola ad Cadaloum Antipapã. Quod mihi à ſenioribus innotuit, refero. In Babyloniæ partibus poſſeſſionem Apoſtolica ſedes habebat, vnde tantũ balſami reditũ per annos ſingulos capiebat, quod indeficiente fomite ſufficeret lampadi, quæ videlicet ante altare B. Apoſtolorum Principis rutilabat appenſa. Quam poſſeſſionẽ, accepta pecunia, Papa diſtraxit, canonemq; aromatis quem accipere ſolebat amiſit. Aliquanto poſt, cũ idem Papa prædicto S. altari quaſi deuotus aſſiſteret, & oraret, ecce quidam terribilis, & grandæuus ſenex, in cuius etiã facie barbiraſium videbatur, elato brachio colaphum ipſi vehementer incuſſit, & ait; *Tu extinxiſti lucernam meam ante me, & ego extingam lucernam tuam ante Dominum*, moxque diſparuit. Ille verò protinus corruit, & paulo poſt diem clauſit extremum.

Sic, ſic nimirũ meretur corripi, qui illi ſe præbet aduerſũ qui cœli, terræq; primus Paſtor obtinet principatũ. Ita ille.

Hanc Hiſtoriam iuuabit te memoriç firmiter imprimere, ô Fili Lucis, vt eã poſſis aliis proponere, & terrere eos, qui per iniuſtitiã, aut auaritia ſimili pœnæ ſunt obnoxij, aut per incuriam non aduigilant, vt lumen illud ſacrum in locis piis cõtinuetur, vbi domiciliũ figit is à quo omne lumẽ corporale, ſpirituale, æternũ. Et perpende, quã ſit rationi conſonũ, vt qui honorẽ hunc Deo, & Sanctis per lumen, & cereos ardentes debitum, vel per iniuriam impediunt, vel per incuriã negligunt, priuentur quandoq; luce ſpirituali, & æterna. Hoc nimirum vult indicare decretum illud, vt errorem excutiat, terrorem incutiat; *Tu extinxiſti lucernam meam, ego extinguam lucernam tuam ante Dominum*. Hoc ad omnes dirigi poteſt hac in re diuinã gloriã concernẽte, rebelles, vel ſocordes. Quaſi dicat: Quandoquidẽ tua culpa eſt, quod lumen ad deferendũ honorem non accendatur, & tantillũ mihi denegas, vnde ne demerito hoc tuo, lumen vitæ corporalis tibi auferatur, inſuper & lumen gratiæ denegetur. Ex aduerſo igitur qui zelo ardenti huic lumini fouendo opem, & ſubſtantiam ſuã conferunt, benedictionẽ a Deo promerentur, tã pro lumine corporalis vitç, quã æternæ. Ac omni tempore maiori cũ fiducia poterunt Domino dicere illud Prophetæ *Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine, illumina tenebras meas Deus meus.*

O quàm facilè extinguitur lucerna animæ, lucẽ perdens diuinæ gratiæ tentationis vento flante? illam ſed reaccendit Chriſtus, author lucis, & parens luminis, his qui per pœnitentiã, & pia obſequia ad eum reuertuntur, idque aliquãdo oſtendit per ſymbolum exterioris luminis. Dignum eſt cõmemoratione, quod in antiquorum Patrũ refertur Hiſtoriis. Cuidam illorum in deſerto agenti hæc venit cogitatio: *Cur fratribus mihi ſeruientibus oneroſus ſum? vadam ego ipſe in ciuitatẽ, & ſportellas quas facio vendam, emámq; quod opus eſt ſicq; aliis deſinam oneri eſſe.* Sic voluit eum Sathan illaqueare. Deſcendens enim frequenter in ciuitatem, tandẽ mulieris occaſione turpiter corruit in adulterium. An non deſeruit eum dæmon? Cùm enim iam rediret in deſertum confuſus ſpiritu deſperationis cœpit agitari, quod ſic ſpiritum Dei contriſtaſſet, ſanctos Angelos, & venerabiles in deſerto Patres Quocirca appropinquans cuidam flumini, ſe in illud mergere parabat, niſi diuina manus adfuiſſet. Hac manu in corde tactus, & in ſe reuerſus, tandem & ad cellam reuerti reſoluit in luctu pœnitentiæ Dominum deprecaturus.

Cùm rediſſet, claudens oſtium cellæ, ſuper ſe fleuit tanquam ſuper mortuũ, in ieiuniis, & vigiliis macerans corpus ſuum, neminemque ad ſe voluit admittere, ſed accedentibus Fratribus reſpõdebat: *Fratres, orate pro me, reſolui, & integro anno vno in ſilentio pænitentiã agere.* Cũ verò magnus ſanctitate haberetur, ſcandalũ id Fratribus ingenerabat. Itaque ieiunauit, & pœnitentiam egit, & lucernã poſuit in vaſculo nouo, & cooperiens eã ſic orauit: *Miſericors Deus qui omnes vis ſaluari, miſerere mei, quia te grauiſſimè offendi, & inimicum exultare feci, ſed apud te nihil eſt impoſſibile. Fac ergo cum figmento tuo miſericordiam, & reſuſcita me, qui reſuſcitaturus es omnium hominum corpora. Sed & peccatum peccato adieci, quia deſperaui. Præcipe verò, igni tuo bono lucernam accendi, vt fiduciam ex hac habeam, quod dimiſeris peccatum meum, & reſiduum tempus quod donaueris impendam obſequentiſſimè mandatis tuis.* Hæc cùm dixiſſet, multaſque lachrymas fudiſſet, ſurrexit, vt detecto vaſculo videret, an lucerna accenſa foret; ſed lucem cùm non reperiret, iterum in faciem cadit, ſic orans: *Parce mihi Domine, iterum bonitati tuæ turpitudinem meam confiteor, coram Angelis, & Sanctis, & niſi ſcandalum timerem, omnibus confiterer. Deus miſerere mei, vt alios erudiam.*

Tribus ſic vicibus orans exauditus eſt, & inueniens lucernam ardentem, gratias egit Diuinæ illæ bonitati tota illa nocte, & ſubſequente dieiq; cũ tanta lætitia, vt ſibi corporis obliuiſceretur. Toto autem tẽpore vitæ ignem lucernæ illius ſeruauit diligentiſſime, oleum deſuper fundẽs ne extingueretur. Sicque rurſum Spiritus Sanctus in eo habitauit, & apud omnes humilis eſt habitus, & ſanctitate magnus. Ac illi poſtmodum mortis dies eſt reuelatus.

TVBA SACERDOTALIS DEMOLIENS MVROS IERICO.

TRACTATVS I. DE VITIO SVPERBIÆ.

LECTIO PRIMA.

De Muris Iericho, & eorum significatione.

PEccati apud Theologos multiplex est diuisio. Primò enim diuiditur in originale, & actuale. Originale vocãt, quod à primo parẽte in nos transfusum, & in ipsa conceptione cõtractum, Baptismo tollitur. Actuale, quod per proprios nostros actus, diuinam legẽ transgrediendo volũtariè contrahitur. Ex S. August. describi solet: *Dictum, factum, vel concupitum, contra, vel præter legem Dei.* Vnde iterum illud subdiuidi solet, in peccatũ cordis, oris, operis. Rursus alia illius diuisio est in peccatũ mortale, & veniale. Mortale est, quod animæ vitam gratiæ eripit, & mortem affert, quæ à Deo Deiq; Regno separat, & supplicio æterno dignũ facit. Veniale est, quod Dei inimicum non efficit, sed illius venia facilè impetratur, de quo dicit S. Iacobus c. 3. *In multis offendimus omnes.* Et S. Ioan Epist. 1. c. 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.* Mortale porrò peccatum varias etiam habet diuisiones, & varias species. Quædam dicuntur peccata in cœlum clamantia, quædam vocantur peccata contra Spiritum S. Quædam etiam appellantur peccata capitalia, eo quod sint capita, radices, initia, & prima fomenta omnium peccatorum quę ab hominibus committi solent; Vnde illud.

Crimina cur censes quædam capitalia dici?
Cætera Lernææ velut hinc ceruice resultant.

Hæc septem enumerari solent, initialibus suis litteris in hac dictionẽ, *Saligia*, comprehensa: nimirum Superbia, Auaritia, Luxuria, Inuidia, Gula, Ira, Accedia.

Omnia hæc complectimur nomine ciuitatis Iericho, & murorum eius. Quæquidem ciuitas cum muris fortissimis cœlesti virtute penitus concidit Tubis Sacerdotalibus personantibus: ideòq; ciuitatem Sathanæ aptè designat, quæ ex varijs peccatis, quasi lapidibus, vel lateribus igne tartareo excoctis ædificata, Sacerdotalis vocis ministerio virtute diuina per eam operante, est diruenda, vnde ad Sacerdotes illud Prophetæ dirigitur: *Ascende montem, tu qui euangelizas Sion, clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, annuntia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.* Itaq; hic in memoriam reuocandum est, quod docet S. August. & alij SS. Patres, duplicem ex sacris litteris colligi ciuitatem sibi mutuò aduersam. Vna est ciuitas Diaboli, quæ fundata in amore huius sæculi crescit vsq; ad contemptum Dei, Altera est ciuitas Dei, quæ fundata in amore ipsius Dei crescit, & pertingit vsque ad contemptum sui. Hanc primus ædificauit Abel. iustus & innocens, pro illa dimicans vsq; ad mortem, illamq; vt firmior foret, astruens cæmento sanguinis sui. Hanc quoq; ædificant iusti vsq; in finem sæculi, & maximè Martyres Abelis primi iusti, primiq; Martyris imitatores, glorioso suo cruore eam sancientes. Alteram Sathanæ ciuitatem huic nunquam intermorituro odio iugiter infestam primus ædificauit Cain aduersus Deum se erigens, fraternoque sanguine manus polluens. De quo sic loquitur Sapiens c. 10. *Ab hac* (scilicet sapientia) *vt recessit iniustus in ira sua per iram homicidij fraternitatis deperiit.* Caino cooperantur eius sectatores impij omnes, qui hanc ciuitatem Sathanæ coædificant vsque in finem sæculi, peccata peccatis, quasi saxa saxis adijcientes, & compaginantes, vt culmen eius erigant aduersus Deum, eiusq; Ciuitatem sanctam.

Sicut verò ciuitas illa Dei quam ædificat Abel, cum suis sortitur varia nomina sacris in litteris, vocatur enim *Ciuitas Ierusalem, Ciuitas Sion, Ciuitas sanctificata, Ciuitas pacis, & visionis.* Ita & Ciuitas Diaboli solet varijs nominibus typicis designari, Vocatur primò *Ciuitas Babylonis*, id est confusionis, quam qui habitant, non tam homines quam belluæ dicẽdi sunt: quia animis moribus, vocibusq; dissoni, verè ciues sunt confusionis. De hac loquens Isaias c. 13. ait. *Requiescent ibi bestiæ, & replebuntur domus eorum draconibus, & habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi, & respondebunt vlulæ in ædibus eius, & syrenes in delubris voluptatis.* Designat Propheta varij generis peccatores, superbos, & inuidos, crudeles, & feros, carnales, & voluptuosos, & cuiuslibet sortis improbos homines, qui in ædibus Babylonis, in ciuitate Sathanæ, sibi mutuò respondent, se mutuò ad peccata impellunt, animis vocibusq; certatim ad flagitia se se concitant: dum alius alium vanitate, fastu, superbia, delicijs, voluptate superare contendit. Ideò inclamat alter Propheta: *Fugite de medio Babylonis, & saluate animas vestras:* Vocatur secundò *Aegyptus*, id est tenebrosa, quia in ea regnant miræ tenebræ, mira cęcitas, cuius typus erat tenebræ illę palpabiles Ægyptiorum, de quibus sapiens c. 17. *Dum persuasum habent iniqui posse dominari Nationi sanctæ, vinculis tenebrarum, & longæ noctis compediti, inclusi sub tectis fugitiui perpetua prouidentia iacuerunt:* hoc est quasi profugi, seu exules à prouidentia diuina, quæ perpetuò per solem homines illuminat, in ædibus suis vel cauernis mœsti delitescebant; Addit ibidem: *Et dum putant se latere in obscuris peccatis, tenebroso obliuionis velamento dispersi sunt, pauentes horrendè, & cum admiratione nimia perturbati. Et ignis quidem nulla vi poterat illis lumen præbere, nec syderum lympida flamma illuminare poterant illam noctem horrendam.* Certè hæc omnia designant ea quæ contingunt habitantibus in ciuitate Sathanæ, in ciuitate caliginosa peccati, qui tenebrosa obliuione Dei detinentur, nec cœlestem lucem attendunt: sed de tenebris pergunt in tenebras, de peccatis in peccata corruunt, & de tenebris internis ad æternas cæci ambulant. Nec desunt illi pauores horrendi, à redarguente conscientia: *Cum sit enim timida nequitia, dat testimonium condemnationis.* Sic ergò incolæ huius Ægypti *vna catena tenebrarum, omnes sunt colligati.* Superposita est illi grauis nox imago tenebrarum quæ superuenire debent in æternitatis nocte: *& ipsi sunt grauiores tenebris.* Vocatur tertiò, *Sodoma, & Gomorrha*, quia instar illarum se se turpitudinis cœno, & in corruptione fœda peccati conuoluunt, & in ea dominatur ignis concupiscentiæ, fumus immunditiæ, sulphur, & fœtor luxuriæ: Regnant & in alia eius peccata, de quibus Ezechiel: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius, & manum pauperi non porrigebant.* Hæc omnia vitia in ciuitate Sathanæ regnant, ideò spiritualiter Sodoma nuncupatur. Hinc ad Principes improbos populumque scelerarum inclamat Isaias: *Audite*

Ezech. 1.

Isai. 1.

verbum

verbum Domini, Principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei nostri, populus Gomorrha. Quapropter & S. Hyeronymus, quod de Elia & Enoch, interemptis, Apoc. 11. dicitur, : *Corpora iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus*, interpretatur de vrbe illa magna quam Cain ædificauit, siue de ciuitate impiorum, de qua loquimur. Quamuis rectè etiam id intelliges specialiter de Ierusalem, quæ ob scelera pars erat ciuitatis illius magnæ a Caino inchoatæ & hic ob imitationem scelerum spiritualiter Ægyptus vocatur, & Sodoma nominatur. Vocatur quartò *Niniue*, idest speciosa, quia specie externa rerum sæculi oblectatur, & vt speciosis nimia æstimat honores, opes, delitias; honorumque specie illecta, vt ea conquirat, non veretur peccatis variis se obnoxiam reddere. Quicquid in ea concupiscitur, *aut concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ*. Hæc quidem eius incolis pulchra videntur, & amabilia, quæ in se fœda sunt, abominabilia. Et ideò aduersus Niniuem intonat Propheta Nahum, onus ei calamitosum, & calicem maledictionis prædicens.

(Epist. 7. ad Marcel.)

Hæc autem omnis ærumnosa onera, siue lamenta, quæ eius humeris incumbere ab vltrice Dei manu prædicit, de hac ciuitate Sathanæ figuraliter prædici testatur S. Hyeronymus in prologo prophetiæ Nahum præfiao.

Nos autē de ea ciuitate Sathanæ disserere aggredimur, sub nomine, & typo ciuitatis Iericho, quæ maledicta fuit à Domino: præceptum legimus filiis Israël de ea; Sit hæc ciuitas anathema, cum omnibus quæ sunt in ea. At post destructionem ipsius, maledictio fulminata fuit omnibus eam ædificare molientibus. Modus autem quo diruta fuit planè est admirabilis. Iussi enim sunt filij Israël septem diebus circuire ciuitatem cum Arca Domini, & in septimo die septem circuitus facere; septemque Sacerdotes cum septem buccinis præcedebant Arcam; sic septimo die, in septimo circuitu illis clangentibus, & populo vociferante, illico muri corruerunt, Hæc certè omnia nostro aptè congruunt proposito. Nam & hic proponimus ciuitatem rebellem Deo, & instar Iericho clausam per obstinationem, & pertinaciam, de qua illud Psaltis possumus vsurpare, Vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate: iniquitatem contra proximum, contradictionem contra Deū, & præceptum diuinum: iniquitatem in illis qui in ea principantur, contradictionem cordis, & linguarum plusquam Babilonicam in illis qui eam incolunt : *Die ac nocte circumdabit eam super muros eius iniquitas, & labor in medio eius, & iniustitia : & non deficiet de plateis eius vsura, & dolus.* Iniquitas vndique eam circumdat, intus, & extra, subtus, & supra, ex pura iniquitate, iniustitia, dolo, vsura, aliisque peccatis constructa cernitur. Septem muros principales in hac maledicta ciuitate designamus septem vitia capitalia, ex quibus cætera ortum habent, qui muri stant contra Deum, & ciuitatem cœlestem, nec nisi virtute diuina possunt dirui His præsunt septem spiritus tartari, qui illos cōseruent, aut resarciant. Hi sunt qui de 7. illis vitiis asseruntur à quibusdam homines specialiter tentare, Lucifer de Superbia, Mammon de Auaritia. Matth. 6. Asmodæus de Luxuria. Tob. 3. Beelphegor de Gula. Psal. 105. Beelzebud de Inuidia. Lucæ 15. de Ira, & Impatientia. Iob. 1. Behemot de Acedia, Iob 40. Hi nimirum sunt 7. Præfecti, & Exactores crudeles in operibus luti, & lateris, vt fata recta custodiatur, aut instauretur ciuitas, Deo, & cœlo aduersa, & muri eius reintegrentur. Nec sine mysterio est septenarius numerus siue in sacerdotibus circumeuntibus Iericho, siue in tubis personantibus, siue in diebus 7. quibus circumire oportebat, siue in septemplici circuitu qui in ipso septimo die fieri debebat.

(Vide cap. Iosue.)

Est enim septenarius sacris in litteris mysticus numerus frequenter ordinatus in remedium contra hæc septem capitalia vitia, quæ & per septem capita Draconis in Apocalypsi designantur, quibus etiam correspondent septem plagæ in eodem libro apocalypsis descriptæ. Fortè etiam propterea septies aspergitur ex decreto Legis leprosus, & Naaman Syrus lepra infectus septies in Iordane se lauare iubetur, quia peccatoris gerebant ipsi typum, quia septemplici illa lepra vitiorum sanguinis Christi, & vi aquæ gratiæ, septupla quadam, id est perfecta aspersione, & lotione mundari debet.

Exhibemus deinde in hoc Tractatu specialiter septem tubas sacerdotales, hos Sathanæ muros cœlesti virtute demoliri potentes. Hæ sunt maledictionis voces aduersus hæc capitalia vitia personantes, quibus vti debent Sacerdotes, & verbi diuini Præcones, vt ea effringant, & diruant *Væ* enim, & væ, & septies *væ*, intonat Scriptura sacra aduersus hos septemplices, septemplicia maledictionis muros. Et, vt breuiter quasi vno obtutu intuearis, quæ latiùs de his postea dicemus, aduerte quod sequitur.

Primus murus est Superbia, rebellis vtiq; & erectus contra Deum. At contra eum audi tubam insonantem cum maledictionis fulmine: *Væ coronæ superbiæ, & flori decidenti, & gloriæ exultationis eius.* Isaiæ 28.

Secundus murus est auaritia, ex aggeribus luteis conflatus. Sed personat etiam contra illum buccina cœlestis cum maledictione: *Væ ei qui multiplicat non sua. Vsquequo agrauat se densum lutum?* Abacuc 2.

Tertius murus est luxuria, cæmento fœtido coagmentatus. Sed tuba diuina illi maledictionem ingerit, & inclamat: *Væ qui opulenti estis in Sion, & lasciuitis in stratis eburneis.* Amos 6.

Quartus murus est Inuidia, & lateribus, & saxis prædurris constans, quasi inuictus. Sed sacra buccina eam concutit insonans : *Væ illis qui in viam Cain abierunt & in contradictione Core perierunt.* Iudas in epist.

Quintus murus est Gula, contra quem validus maledictionis sonus perstrepit, & inclamat : *Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt æstuetis vino.* Isaiæ 50.

Sextus murus est ira, cæmento humani sanguinis quandoque commixtus, & coagulatus. Sed personantem audiat hanc necesse est tubam : *Væ labiis scelestis, & manibus malefacientibus.* Eccl. 2. Labia scelesta sunt, quæ ex ira maledicta, calumnias, contumelias promunt : Manus maleficientes, quæ ad verbera à verbis procedunt, & cruore alieno se fœdant: *De quibus & Psaltes.* Psal. 13. *Quorum os maledictione plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem? Contritio, & infœlicitas in viis eorum,*

Septimus murus est Acedia, contra quam inclamatur ; *Væ dissolutis corde; Væ his qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerterunt in vias prauas.* Eccl. 2.

Attende ergò in his sententiis, ex sacra Scriptura quasi ex ore Domini deductis, septies *Væ* repetitum, quasi septuplex maledictionis fulmen contra vitia illa capitalia : quæ sæpius ore ministrorum Dei, & præconum verbi repeti debent, vt conterant, & demoliantur septem illos aggeres Ciuitatis diaboli, in quibus tota eius vis consistit contra Ciuitatem Dei, Sed hæc in genere ad scopum nostrum insinuandum dicta sufficiant, quæ latiùs, & specialiùs ex infra dicendis patebunt, vbi altitudinem, ac profunditatem, latitudinem, ac longitudinem murorum istorum explanabimus sigillatim.

LECTIO II.

De primo Fundatore muri superbiæ.

PRimum murum ciuitatis nostræ maledictæ constituit Superbia, vt patet ex iam dictis. Est autem illa sicut eam definit S. Augustinus 14. de ciuit. *Peruersæ celsitudinis appetitus.* Vel secundum Isidorum, & Hugonem, *est inordinatus amor propriæ excellentiæ.* Huius muri fundamenta prima iecit Angelus reprobus in Cœlo dum propriæ excellentiæ notitia, & amore turgidus, contra Deum se se extulit. Huius vox est apud prophetam : *Dixi, ascendam in cœlum, super astra exaltabo solium meum, similis ero Altissimo.* Et quidem Deo vindice detracta illico fuit ad inferos eius superbia, vt qui voluerat ascendere sublimius quàm decuerat creaturam, iam profundissimè descenderet ab omni creatura cruciandus. Attamen non destitit ex eo tempore contra Deum superbiam conspirare, & semper nouo quodam incremento malitiæ augeri, dicente Propheta : *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.* Quomodo ascendit? Ascendit vtique cum odio implacabili coniuncta : ascendit tanquam fumus turbidus. & tumidus putei infernalis contra Deum, Iudicem, & Vindicem? ascendit blasphemiis, & execrationibus commixtus, illius quaqua versum gloriam obscurare connitens. Itaque qui Superbiæ murum in Cœlo non potuit firmiter Stabilire, vltrice Dei manu illum subito demoliente & cooperatores, ac structores Angelos exterminante, statim conatus est noua illius fundamenta in terris erigere. Conatus est vexilum primigeniæ malitiæ suæ in turre superbiæ figere, quo dominaretur in terris, qui in cœlis principatū, & soliū, quod peruersè ambiebat, non potuerat obtinere, vt & iam illud de ipso veritatem

(Isaiæ 14)

tatem haberet: *Ipse est Rex super omnes filios superbiæ.*

Iob 41.

Huoc verò dominatum extorsus est cùm per serpentis vocem auribus, & animo primæ mulieris superbiæ venenum instillauit, & maledictum illius semen eius cordis inseruit quod infœlici germine in filios erat transmittendū, Nempe vt eam sociam criminis supplicijque consortem, eius fœlicitati inuidens, irretiret, dixit: *Eritis sicut Dij scientes bonum, & malum, aperientur oculi vestri.* Appetiit mulier improuida similitudinem Dei, appetit scientiam, & excellentiam peruersè eleuauit super se: & Veneno infecta diabolicæ superbiæ cum desertoribus illis Angelis æterno se reddidit obnoxiam supplicio. Illudq; virulentū superbiæ semē quo primo grauida fuit in generante Sathana, in posteros infœliciter parturiens etiam illos miserè inuoluit. Primum itaque in cœlesti, primum in terresti Paradiso peccatum, læsæ Maiestatis Diuinæ reatum inducens superbia fuit; vnde ei inter vitia etiam capitalia primatus assignatur, quod & Angelum primum, & Hominem primum deuicerit Sed in homine medelam reperit, per pœnitentiæ efficax antidotum in Angelo inexpiabile est, qua, & ipse omnem pœnitentiæ medelam tumido respuit supercilio, in affectum transiens malitiæ, & nequitiæ, nec flammis quidem vltricibus vnquam expiandum.

Bern. ser. de Ado. Isaiæ 16.

Et certè in figura Moab. apud Isaiam de illo scriptum est interprete Bernardo: *Audiuimus superbiam Moab, superbus est valdè, superbia eius, & arrogantia eius, & indignatio eius plusquam fortitudo eius. Idcirco vlulabit Moab ad Moab, vniuersus vlulabit: his qui lætantur super muros cocti lateris loquimini plagas suas.* Audiuimus superbiam Luciferi, cum consortibus suis, tota Scriptura illis reddente testimonium. Superbus est planè, superbus valdè & arrogans, eleuans se contra Deum, & contra eos qui sunt ex parte eius & implacabili elatus indignatione, sed non habet tantam virtutem quantam habet arrogātiam, & indignationem. Multa præsumit, & infirmus est *Habet fiduciam quod Iordanis influat in os eius.* Id est ex superbia, & indignatione præsumit absorbere omnes baptizatos (qui per Iordanem vbi baptismus Christi cœpit, designatur) sed inanis est præsumptio: & si quos per tentationes, & peccata absorbere videtur, nouit Dominus *perforare maxillam eius*, vt euomat quod aliquando deglutiit, nouit *conterere molas iniqui, & de dentibus eius prædam eripere*, vt loquitur Iob. Idcirco vlulat Moab, ad Moab, idcircò fremunt dæmones, & contabescūt præ impotentia, & indignatione, dum se illudi, & inanes esse vires suas agnoscunt, Lætari quidem videntur super muros cocti lateris, ædificando, muros de quibus agimus ciuitatis maledictæ, ex diuersis vitiis quasi lateribus igne infernali decoctis, vt hisce muris, & fortalitiis dimicent contra Deum, & cœlū; sed per hoc non diminuuntur plagæ eorum, nec flagella vindicis Dei, sub quibus ingemiscūt & vlulant, Eorum ergò plagas aduertant, & ruminent, qui in his muris maledictis erigendis, & ædificandis cooperantur per peccata sua, quibus se reddunt Sathanæ ministros, & imitatores, maximè superbi, & arrogantes hæc cōsiderent, qui quodam modo expuncta imagine, & charactere Dei imaginem, & characterem Diaboli per superbiam animo suo superinducere audent: ideòque eius charactere, & sigillo signati, plagis iisdem, & flammis illo merentur obuolui.

Sed audiamus rursus superbiam Moab, superbiam diaboli: & agnoscamus eam ex propria eius confessione quam quandoque diuina virtute coactus est facere. Habes huius rei exemplum apud Thom. à Cantiprato lib. 2. apum. c. 57. quod retulimus Horti Pastor. Tract. 3. Lect. 4. vbi diximus præ superbia hūc versum ferre non posse ex Cantico Moysis desumptum: *Deum qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es Dei Creatoris tui.* Nec enim permittit superbia vt Deum Creatorem suum humiliter agnoscat, aut vt illi possit dicere illud. *Domine Deus meus.*

Habes & in vita S. Macharij, Anachoretæ celebris sanctitate, quomodo ei quondam apparuerit Sathan armatus falce acuta, qua eum percutere moliebatur, sed irrito conatu, Deo eum protegente. Interim premere cœpit, quod tanta non foret fortitudo sua, & in virum sanctum virtus, quanta indignatio, & odium in illum. Quid ergò? Virtute diuina victus, coactus est inclamare, & ei dicere: *O Machari, Machari, quàm crudelis me bello lacessis, infatigabilis, & fortis nimis quem nullo possum superare conatu: non me à te superari inuitus licet agnosco. Attamen quicquid facis, ego facio: si tu vigilas, ego quoque nunquam dormio, si tu ieiunas, ego nunquam comedo: si tu paupere contentus indumento, vestem nullam gero: si tu castus, & continens, ego quoque contineo, nec mulieri ad voluptatem egeo. Si tu sæculi vanitates, opes, honores aspernaris, ego & illa contemno nec appeto. Sed vnum est in quo me superas.* Cùmque cogeret eum vir sanctus edicere quid illud foret, respondit: *Profundo est humilitas tua, quam mihi impossibile est imitari.* Hęc Sathan dixit & confusus abscessit

LECTIO III.

De dimensionibus muri superbiæ.

Apud Historicos plæræque ciuitates admirationem pepererunt ob murorum suorum dimensiones, longitudinem, latitudinem, celsitudinem, profunditatem.

Primò, sacris litteris dignum commemoratione visum est, quod Arphaxad Rex Medorum ædificauit ciuitatem potentissimam, quam appellauit Ecbatanis. *Fecit muros eius ex lapidibus quadratis, & sectis in latitudinem cubitorum 70. & in altitudinem cubitorum 30. turres verò eius posuit in altitudinem cubitorum 100 Per quadrum verò earum latus vtrumque vicenorum pedum spatio tendebatur, posuitque portas eius in altitudinem turrium* Iudith. primo.

Secundò memoratur Niniue fuisse *Ciuitas magna itinerē trium dierum*, Ionæ 30. quod plerique interpretes intelligunt non in circuitu, vt aliqui voluerunt, sed in directo; ita vt ad eam ab vno extremo ad aliud directa via peruadendam, opus fuerit itinere tridui. Hinc & Diodorus Siculus, l. 3. c. 1. ait. eam cùm à Nino primùm condita est, habuisse statim in circuitu 480. Id est milliaria sexaginta, quæ conficiunt leucas gallicas viginti, muros altos fecisse centum pedibus, & adeò latos, vt tres currus simul per eos incedere possent. Turres habuit 150. pedum 200. in altitudine Si autem dum primò condita fuit leucas 20. in circuitu habuit, non est dubium, quin post ducentos, aut trecentos annos maximè ampliata fuerit, Monarchis in ea residentibus, ita vt tempore Ionæ tres dies necessarij fuerint ad peruadendam.

Tertiò Babylon celebris fuit à murorum suorum amplitudine, ita vt dixerit Pausanias, *Babylon omnium quas vnquam Sol vidit vrbium maxima iam nihil præter muros reliqui habet.* Diciturque tanta eius fuisse amplitudo, vt potius videretur esse regio clausa muris quā ciuitas De altera Babylone in Ægypto, quæ Mēphis dicebatur, & modo Cayrus appellatur, referunt Historici, Luteriam Parisiorum quinquies magnitudine superare, & per Nili ripas latissimè se se diffundere. Ortelius in Theatro orbis. Scribitque Arist. l. 3. Polit. c. 2. cum expugnata esset, hostesque primam vrbis partem obtinerent, illos qui ex alia parte vrbis habitabant tertio die nesciuisse vrbem captam esse.

Quartò turris Babel. de qua Gen. 11. teste S. Hieronymo in Isaiæ c. 14. in tantam pertigit altitudinem, vt haberet quatuor milia passuum, quæ efficiunt miliare magnum germanicum. Indicatq; Iosephus ideò filios Nembroth cogitasse illam turrim tanta ædificare altitudine, vt ad eam diluuium, si rediret, pertingere non posset.

Denique scribit Marcus Paulus Venetus vrbem *Quinzai* in Tartaria, centena milliaria in gyro comprehēdere. Oculatus autem ipse testis est, qui ibidem habitauit circa annum 1560. Pontes lapideos habet duodecim millia, eosque tam altos, vt naues magnæ erecto malo subter eos transcant. Magnus Cham ibi statiuum præsidium 30. millium habet. Vrbs magnifica & amœna, inde nomen adapta; nam *Quinzai* cœli ciuitas interpretatur. Ita Ortelius in Theatro Orbis. Videri etiam potest Lipsius de antiqua magnitudine Romæ.

Sed hæc de dimensionibus corporalibus ciuitatum illarum celebrium dicta sufficiant, Nostra porrò ciuitas de qua agimus, quam & Babylonem, & Niniuem, & Sodomam, & Iericho spiritualem vocari diximus, maxima est, & muri eius dimensiones habent spirituales consideratione dignas, quas intellectus nostri perpendiculo explorare non erit inutile, nec infructuosum. Vis ergò muri quem superbia constituit dimensiones nosse? Altitudinem si inquiris, ascendit vsque ad cœlum; Profunditatem si exploras, descendit vsque ad abyssum infernalem. Latitudinem si consideres, amplissima est, ex eo perpendenda, quod varij generis lapidibus, & lateribus luteis constituitur, & dilatatur. Longitudinem si metiris, vniuersum penè ambit orbem. Porrò hoc in speciali nobis edisserenda modo sunt.

De Muri Superbia altitudine.

PRimò igitur superbiæ celsitudinem in cœlum vsque ascendere asserimus; quia superbia non solum se erigit super inferiores, aut super æquales, aut super ipsos superiores eos despiciendo, sed in Deum rebellis est & perduellis ipsum quantum in se est, sua spolians maiestate, sua spolians diuinitate. Adeò enim inueniuntur superbi quidam filij hominum, *vt quasi pullos non agri se liberos natos putent*, sine vlla vel ad homines, vel ad Deum subiectione. Imò contra eum *armantur pingui ceruice, & incurrunt in eum erecto collo*, vt loquitur, Iob, animo rebelli: & obstinato eius infringentes leges, consilia, mandata.

Iob 12.

Deinde etiam eò temeritatis prorupit humana superbia vt supremo Numine despecto, nomen diuinitatis ambiret, diuinosque honores sibi arrogaret. An non Pharao arrogantia elatus dicit Moysi, *Quis est Dominus, & Deus Hebræorum, vt dimittam populum eius? Nescio Dominum.* At quia Deum Hebræorum noluit agnoscere, dicitur Moysi: *Ego te constitui Deum Pharaonis.* Ideòq; dum Moyses tanquam Deus Iudex, & vindex, varijs plagis percutit Ægyptum; miscens cœlum, & terram: elementisq; imperans, percellit regiam mentem, & Principum ac sapientum eius, coguntur dicere *Digitus Dei est hic.*

Similiter, an non etiam Nabuchodonosor dicit Danieli: *Quis est Deus qui eripiet vos de manibus meis?* Statuam ergo quam posui prostrati adorate. Statua illa fuit ipsius Nabuchodonosoris, in qua voluit vt Deus adorari, vt cum multis interpretibus testatur S. Hieronymus in Danielem vbi dicit: *Velox oblitio est veritatis, vt qui dudum seruum Dei quasi Deum adorauerat* (propter interpretationem somnij illius admirabilis de statua, cuius caput aureum, brachium argentea) *nunc statuam sibi fieri iubebat, vt ipse quasi Deus in statua adoraretur.*

Dan. 3.

En volubile superbi Regis ingenium, Sed propter feram superbiam cum feris est eiectus, & in ferinam naturam conuersus, per septennium cum illis conuersatus, vt describitur Dan. 4. Vnde S. Gregor. 5 mor. 6. sic de eo loquitur: *Quia elocutione cogitationis suæ se super homines extulit, ipsum quem communem cum hominibus habuit sensum amisit.* Sic verum hic est illud Psaltis 48. *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis* Manifestum etiam est ex Ezech 28. quomodo Rex Tyri sibi diuinitatem arrogauit, sub cuius typo Luciferi arrogantia ibidem describitur. Sic ait de Rege illo superbo Ezechiel: *Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis dic Principi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: eo quod eleuatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris, cum sis homo, & non Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei. Idcirco adducam super te alienos robustissimos gentium, & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decorem tuũ. Interficient, & detrahent te, & morieris in interitu occisorum in corde maris. Nunquid dicens loqueris, Deus ego sum coram interficientibus te?* Similis superbia Balthasaris Regis Babylonis describitur Isaiæ 14. & sub illa superbia, ac ruina primi Angeli delineatur.

Neque solùm in sacris, sed in prophanis historiis plerosque reperies inter Reges, qui humanæ conditionis obliti, tumidi, & cœco supercilio sibi quandam diuinitatem arrogarunt: *Posuerant os suum in cœlum, & lingua eorum locuta est superbiam.*

Diocletianus post triumphum de Persis, humanam sortem, mortalitatem obliuioni tradens, vt Deus adorari voluit, & vt frater Solis, & Lunæ haberi. Vnde coram eo se homines prosternebant in terram, & pedibus osculum figebant. Sed arrogantis ista à Deo vltionem mox accepit. Nam toto corpore intumuit, & lingua eius blasphema vermes fœtidissimos protulit. Postremo canis instar sceleratam animam exhalauit, vt testatur Nicephorus, l. 7. c. 20. Sidonius, & alij.

Caius Caligula etiam pro Deo coli desiderauit, rationẽ afferens, inquit Philo l. de legatione ad Caium, quia ouium Pastor non est ouis, nec boũ bos, nec caprarum capra, ergò nec hominum homo. Quid ergò? Deus. Vesania igitur superbiæ elatus Deum se fecit, Deorum assumens insignia, Mercurij Caduceũ, & Talaria, Apollinis radiatam coronã, arcum, & sagittas, Martis Thoracem, gladium, & Clypeum. Hac ratione diuinitatem ostentabat. Fingebat quoq; se rem habere cum Luna. Vnde quodam die quærebat à Vitellio Senatore: Vidisset ne se cum Deo congredi: Cui ille non insulse respondit; Solis vobis Dijs licet inuicem videre.

Alexander Magnus diuinitatem ambiens, se Iouis filium pronuntiabat, & hanc insanam opinionem, multi adulatione sua fouebant. Sed rectè mater ipsius Olympias grauibus ob id apud eum verbis conquesta fertur, quod hac ratione eam adulterij insimularet, Resipuit tandem verò ab hac demente mente; Nam in bello graui percussus vulnere, dolorem præsentiens, & fluorem copiosi sanguinis cernens, in hæc verba prorupit: *Omnes me filium Iouis acclamant, omnes Deum, & immortalem pronuntiant, At istud vulnus, iste cruor me hominem morti obnoxium euidenter demonstrat.*

Ex his ergò satis colliges muri primi Iericbontini, hoc est, superbiæ, altitudinem. Cuius cùm fundamenta in cœlo iacta fuerint, sed Dei manu vindice diruta, iterum conatur ad cœlum vsque ad diuinitatem se se erigere, vt primum semper suum imitetur auctorem, dicentem: *in cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, ascendam, super altitudinem nubium, similis ero altissimo.* Sed verè de hac re pronunciauit S. Bernardus in medit. c. 31. *Superbia in cœlo nata, immemor qua via cecidit, illuc vltra redire non potuit.*

Isaiæ 14.

L E C T I O I V.

De profunditate Superbiæ.

QVantum ad profunditatem. Hæc in primis eo declarari potest, conformiter ad dicta, quod sicut altitudo superbię ascendit vsq; ad cœlum erigens se contra Deum sic profunditas eius descendit vsque ad abyssum. Illi enim dictum est, Isaiæ 14. *Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci.* Nempe iustissima Dei ordinatione superbia è cœlo detracta est, & ad abyssum relata, lacusq; inferi præparatus, & designatus est, vt ibi domicilium haberent non solum reprobi Angeli superbia, sed & omnium illorum qui illum hac in parte imitantur, ita vt sicut sunt consortes peccati, & malitiæ, sint & consortes supplicij, & pœnæ. Et quia in omni peccato reperitur superbia, & virtualis quidam contemptus Dei, ideo omnis peccator illuc deportatur, vbi locus proprius superbię est primitius destinatus, constituta ibidem Regia caliginosa illius qui est *Rex super omnes filios superbiæ.* Vnde etiam asserit S. Gregorius Superbiam esse reproborum characterem, & signum certissimum reprobationis; sicut humilitas electionis est signum, & specialis character electorum, Quæ quo profundior est, eò locum sublimiorem paratum sibi habet in cœlis, sicut superbia quò sublimior est, eo locum profundiorem sortitur in inferis,

Vlterius superbiæ profunditas ex eo declarari potest, quod ad profundissima peccata hominem deducat, nimirum ad homicidia, parricidia, imò ad Deicidium vsque.

1. Nonne Superbia cum dominandi libidine coniuncta, Athaliam eò deducit profundæ cæcitatis, vt omne semen regium extingueret? 4. Reg. 11.

2. Nonne Abimelech induxit, vt 70. fratres interimeret crudelissimè super lapide vno? Iudith 9.

3. An non ambitio ita Absalonem excæcauit, vt parenti suo optimo necem quaqua via molitetur.

4. An non Romulum, & Remum, vt fraterno sanguine primos ciuitatis suæ muros defœdarent.

5. An non Hærodem ita dementauit ambitio, vt Christum Filium Dei in ortu nefando quodam Deicidio interimere attentaret, & ad id cædem illam promiscuam infantium adhuc lactantium decerneret?

6. Deniq; quæ non in orbe nefanda flagitia, neces cruorisq; humani profusiones in cœlum vsque vocem tollentes, ex hac ambitione, & dominandi libidine quotidiè cernimus exoriri? O ergò superbia omnium malorum fons, & origo profundissima?

Postremo, profunditas eius ex eo declarari potest, quod plerosq; ad hæresim deducat, & atheismum, qui est centrũ profundissimum, peccatorũ omnium, continens in se omnis religionis, & pietatis contemptum, omnisq; iustitiæ, & veritatis. De illo rectè intellexeris illud Prouerbiorum 18. *Impius cùm in profundum venerit, contemnit.* Græci legunt *Impius cum in centrum venerit contemnit.* Quid verò contemnit? omnia vtiq; diuina nimiaq; humana, omne monitum, omnem probitatem, omnem iustitiam. Ex hoc verò profundo vix contigit quempiam iterum assurgere ad lucem veritatis aut gratiæ, quia subuersus est talis, & submersus in impietatis inextricabili abysso.

Exempla dedimus alibi quæ breuiter hic repetere non

Reor

reor superuacaneum. Quidam Cœnobita sapere volens plusquam oportet sapere, nolens sapere ad sobrietatem comparabat viros sanctos inter se, in meritis, in gratia, in gloria, & pertinaci iudicio, hos illis præponebat, non sine præiudicio. Arguebatur verò eam ob causam indiscretæ deuotionis, superbiæque simul, & pertinaciæ. At vlteriùs procedens, ausus est asserere viuentes æquè sanctos esse, ac illi sint, quos in canonẽ, & numerũ beatorum relatos Ecclesia proponit colendos. Arguitur grauis in ea re erroris; citantur Patres, & eorũ interpretationes. Ridet ipse, dicitq; esse homines errare potentes. Deducitur ad infallibilem Spiritus Sancti assistentiam Ecclesiam regentem. Id ipsum ridet. Et in abyssum tandem vltimam ruens, ipsum Deum negat. sic ex Monacho Atheus efficitur, idq; adeò pertinaci superbia, vt nemo eum ad veritatis orbitā reducere valuerit. At furore quodam rabido correptus, belluæ instar, postmodum scelestam animam perfide exhalauit. En ergò superbiæ inextricabilis profunditas, en Abyssus. Testis est huius rei Cassianus in Patrum collationibus.

Audi, & alterum: Quidam Simon de Toruaco celebris Parisiis Doctor in disputatione de humilitate Christi, ex superbia in reprobum est sensum datus. Nec enim veritus est asserere, Tres esse, qui mundum sectis suis subiugassent, Moysem, Christum, Mahometum, Moysem infatuasse Iudæos, Christum Christianos, Mahometum Gentiles. His verò pronunciatis, statim diuersit oculis pro humana voce mugitum dedit: & epilepsia elisus in terram, die tertio vindictam accepit, mutusque mansit non nominans nisi Alterdam concubinam suam. Ecce iterum nomine isto ex superbia error, post errorem atheismus, ex atheismo blasphemia horribilis, contemptusque Christi, & Prophetarum. Testis est Cantiprato, lib 2. apum, c. 48.

Audi, & tertium de Machiauello. Hic cùm rememoraret, quod viri illi illustres, Alexander, Plato, Aristoteles, assererentur damnati, & alia ex parte, eos, qui inter Beatos censentur, considerans fuisse homines vt plurimũ in oculis sæculi despectos, quales fuere Apostoli, viles, & illiterati, superbiæ spiritu dementatus in hanc insanam erupit vocem: *Malo cum illis illustribus viris in infernum descendere, quàm cum his infimis in cœlo degere.* Ecce iterùm & tertiò, profunditas inexplorabilis superbiæ humanæ ad atheismum deducens centrum omnium peccatorum.

Audi postremo ad quam vesaniæ profunditatem superbia pertingerit humana, ex relatione quam fecit Iosephus à Costa de temporibus nouissimis, lib. 2. c. 11. Fuit in Peruēsi Reg. magni nominis Theologus. Hic familiaritate cuiusdam mulieris, quæ videbatur pari diuina plena extasibus, & reuelationibus deceptus, ex illis verbis quasi oraculo, tātam de se opinionem concepit, vt licet integri foret sensus & cerebri, tamen seriò crederet, seriòq; affirmaret, se & Regem futurum, & Pontificem Summum, Sede Apostolica ad ea Regna translata: concessam quoq; sibi sanctitatem super omnes Angelos, & choros cœlestes, atque Apostolos omnes: quin etiam oblatam sibi à Deo vnionem hypostaticam, sed à se non fuisse admissam. Datum se quoque Redēptorem orbis quoad efficaciam, vt ipse loquebatur, quod Christus non solum quo ad sufficientiam fuisset, omnem statum Ecclesiasticum abrogandum, leges verò alias se editurum faciles, & apertas, secundum quas cœlibatus Clericorum tolleretur, multitudo vxorum concederetur, confessionis necessitas excluderetur. Hæc & alia tanta libertate, & facundia asseuerabat coram Episcopo, & Iudicibus sanctæ inquisitionis, citans plurima ex Prophetis, ex Apocalypsi, ex Psalmis, & ea his contentis adaptans, vt omnes starent attoniti. Atque cùm per complures dies disputatio esset inita cum eo à doctissimis, numquam potuit ad sanam doctrinam reduci. Adeò vt stupendum foret eò posse adigi mētis humanę superbiam, & pertinaciam. Quapropter nouus ille Rex, Pontifex, Redemptor, Legislator igni traditus est, & in cineres redactus.

Sic nimirum nullum altiùs nullum profundiùs vitium superbia: nulla re capitur humana mens, aut faciliùs, aut potentiùs Nulla vis veneni, nulla febris phrenetica, nulla medicatissima potio, quæ sic statua mentis eruat, aut in furorem rapiat, vt animo semel humano imbibita superbia, in profundam, & abyssalem mergens hominem cæcitatem. Quapropter vere asserit S. Augustinus, omnium errorum, hæresum, & sectarum arrogantiam, & superbiam, esse genitricem, & nutricem: *Alia*, inquit, *secta in Africa, alia est in Oriente, alia in Aegypto, alia in Mesopotamia, diuersis locis diuersa sunt, sed vna mater superbia omnes genuit.* Et certè eadem mater eas fouet, & alit vsque modo! O impia mater! improba Nutrix adeo infœlicis partus.

LECTIO V.

De latitudine superbiæ.

LAtitudo huius muri, quem constituit Superbia, consistit in variis quæ illi connectuntur, & superstruuntur peccatis, quasi lapidibus, aut lateribus coctis, quibus Lucifer operis huius præfectus suæ ciuitatis mœnia continuò amplificat, & dilatat. Et quidem ex superbia oriuntur generaliter omnia vitia: At etiam specialiter aliqua ad eam pertinent, suntq; materia ex qua compaginatur murus iste. Primò quidem vana gloria, ambitio, iactantia, hypocrisis. Secundò arrogantia, tumor præsumptio, aliorum contemptus. Tertiò pertinacia, discordia, inobedientia, rebellia, & horum similia. Hæc omnia à Sanctis Doctoribus vocantur Superbiæ proles, & germina. Nos apta proposito nostro dicimus esse laxa, & luteos lateres, quibus primus is murus Ierico, ciuitatis maledictæ, & in altum, & in latum cōsurgat, tanquam ex triplici quadam serie constans. Suntque hi lateres instar illorum, quibus conficiendis à Pharaonis exactoribus vrgebantur Hebræi in Ægypto oppressi: ex luto nimirum & paleis coniugati, igne quodam ex fornace inferni desumpto excocti: bitumine quoque & cæmento à tartareis venis educto agglutinati. Sed de singulis pauca dicere non erit abs re.

DE PRIMA SERIE STRVCTVRÆ.

De Gloria vana.

PRimam itaque seriem in hoc ædificio constituunt vana gloria, iactantia, ambitio, hypocrisis.

Vana gloria est appetitus inordinatus, & inordinata delectatio humanæ laudis. Ita definit Alexand. ab Ales, 2. p. summæ. Ex superbia ortum ducit, qua superbus valde appetere solet humanam laudem: nec contentus est, quod apud se in æstimatione sua magnus, vult etiam magnus haberi & clarior fieri in notitia aliorum. Quantò verò magis laudatur, tantò magis extollitur pèr superbiam: instar vesicæ, quæ quo magis vento inflatur, eò magis dilatatur; aut instar paleæ inanis, quæ quanto leuior, tanto altiùs ab aëre flante huc illuc rapiatur. Humilia verò instar electi grani, in imò solidè se tenet, ventoque flanti quantum in se non agnoscit confunditur, & erubescit. Si laudatur Deum qui nouit, laudem in Deum reiicit, & à se repellit. Audi hac de re Sanctum Gregorium, lib. 17. Mor. *Laus sua iustos cruciat, iniquos dum lætificat, reprobos monstrat. Hi enim sua laude pascuntur, illi cruciantur, vt non sit intus quod foris dicitur. Non etiam si ita fit, vt dicitur ante Dei oculos fauoribus vacuetur: ne humana laus robur mentis extollat, emolliat, & in sui delectatione prosternat.* In hoc itaque ordinario superbi conspicitur, vel quod laudem aucupetur de his quæ non sunt, aut laudem non merentur, vel quia laudē quærit ab hominibus, & non à Deo: vel quia laudem non ordinat ad debitum finem. Etenim si à Deo quæratur, vel ab hominibus oblata ad Deum referatur, vitio haud est tribuendum.

DE IACTANTIA.

IActantia est inanis de se & stulta prædicatio, quando quis se verbis extollit dicendo de se aliquid super id quod in se est. Contra vitium istud monitum dat Sapiens. Prou. 27. *Laudet te alienus, & non os tuum, extraneus, & non labia tua.* De quo & Poeta.

Nec te collaudes, nec te culpaueris ipse:
Hoc faciunt stulti quos gloria vexat inanis.

Hæc iterum prouenit ex auiditate laudis humanæ, quæ quàm inordinata sit ostendit sanctus Augustinus lib. 10. Conf. dum sic domino loquitur: *Qui laudari vult ab hominibus vituperante te, non defendetur ab hominibus iudicante te, nec eripitur damnante te.* Tunc verò iactantia crimen censetur mortale, quando in diuinū vergit dedecus: aut graue proximi damnum. Sic contingit, cum quis iactat se, aut gloriatur de delicto aliquo mortali. De talibus loquitur Isaias *Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt.*

Item Sapiens, *Lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Eheu quam frequens est inter iuuenes dissolutos, qui impudenter sua iactent scelera, fornicationes, adulteria, rixas, & pugnas vulneraq; illis inflicta, ebrietates, dolos, quibus puellas intemeratas circumuenerunt: in iisque etiam mendaciter gloriantur, & ad similia alios extimulant. Inter hos se quandoque fuisse fatetur S. Augustinus, & in illosque sic describit: Monebat me mater mea ingenti sollicitudine ne fornicarer, maximè ne adulterarem cuiusquam vxorem. Qui mihi monitus muliebres videbantur, quibus obtemperare erubescere m. Illi autem tui erant, & nesciebam, & te tacere putabam, atque illam loqui, per quam mihi tu non tacebas, & in illa contemnebaris à me, à filio eius, filio ancillæ tuæ, seruo tuo. Sed nesciebam, & præceps ibam tanta cæcitate, vt inter coætaneos meos puderet me minoris dedecoris, quum audiebam eos iactantes flagitia sua, & tantò gloriantes magis, quantò magis turpes essent, & liceb at facere non solùm libidine facti, verùm etiam laudis. Quid dignum est vituperatione, nisi vitium? Ego ne vituperarer, vitiosior fiebam. Et vbi non suberat quo admisso æquarer perditis fingebam me fecisse quod non feceram, ne viderer abiectior, quo eram innocentior, & ne villior haberer, quo eram castior. Ecce cum quibus comitibus agebam in medio platearum Babiloniæ, & volutabar in cœno eius, tanquam in cinamomis, & vnguentis pretiosis, & in vmbilico eius, quo tenacius hærerem. Hactenus August. lib. 2. confess. c. 3. Mores certè, improuidæ, & ad flagitia proiectæ iuuentutis, eleganter, & verè delineans, qui quidem praui mores plerisque ea in ætate lubrica adhærent, quasi morbidæ adolescentiæ maculosa lepra, pruriensque scabies

Similiter peccati mortalis culpam incurri ex iactantia censemus, cùm illa vergit in graue alicuius præiudicium. Sic potest iactantia fieri cũ graui, despectu aliorum, quandoque etiam damnum ex ea subsequi natum est. Ita Medicus se potest iactare de scientia, & æger cum graui sanitatis dispendio sui se committere. Idem Iurisperitus de sciẽtia Iuris, ita vt inde fiat, quod cum grandi damno grauis ei concredatur causa ignaro. Similiter & artifex iactare se potest peritiæ, & artis, & opus exinde ei tradi, cum detrimento notabili. O mendaces filij hominum, vt decipiant ipsi de vanitate in id ipsum. Quælibet arte lucrum emẽdacitèr, & iactabundè quæritant etiam contra conscientiæ testimonium, O quantus est numerus eorum qui dicunt, & non faciunt, & dicendo fingunt quæ efficere nesciunt.

DE AMBITIONE.

AMbitio est honoris, vel dignitatis, seu præeminentiæ immoderata cupiditas. Ab hac sæpè deterret Scriptura, tanquam gaudium malorum infœlici origine. Nam & Christus Dominus suos acriter reprehendit discipulos, quando inter eos exorta fuit illa disceptatio, quis eorum foret maior. His enim dixit: *Quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister, & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus.* Matt. 20. Idem reprehendit Pharisæos, quod primos accubitus ambirent in cœnis, primas cathedras in Synagogis, & ab hominibus vocari Rabbi. Quorum adhuc similes sunt nonnulli, inquit S. Gregorius initio Pastoralis; *qui intra sanctam Ecclesiam per speciem regiminis gloriam affectant honoris, videri Doctores appetunt, transcendere cæteros concupiscunt, primas in conuentionibus quærunt cathedras Qui susceptum curæ Pastoralis officium ministrare dignè tanto magis nequeunt, quanto ad huius humilitatis magisterium ex sola elatione peruenerunt.* Hos condemnat Christus, condemnant & Sanctorum exempla qui dignitates, & honores vel fugerunt trepidi, vel susceperunt inuiti, scientes in loco sublimi vertigininis periculum esse, & præcipitij. Horum aliqua recenseamus exempla.

B. Gaudefredus Cœnobij Claraeuallensis Prior, Episcopatum Tornacensem vt acciperet, nullis potuit precibus induci, quantumlibet vrgeret B. Bernardus Abbas eius sãctissimus, ac simul Eugenius, qui tunc Apostolicam Sedem tenebat. Quam verò id sapienter fecerit, effectus demonstrauit, Obiit enim ipse non ita multo post, & apparens cuidam religioso eiusdem Cœnobij, dixit: *Saluus sum mihi, quæ feliciter cessit fuga Episcopatus. Si enim fuissem de numero Episcoporum, fuissem de numero damnatorum: Ita mihi Sancta Trinitas reuelauit*: Nempe verum est illud Sapient. 16. *Iudicium durissimum fiet his, qui præsunt.* Importunitatem ergò omnem vir sanctus euincens, omnemque ambitionis occasionem euitans, dicere poterat illud: *Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. expectabam eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus, & tempestate.*

Lege Sanctorum historias, & complures reperies, inter quos S. Bruno, S. Thomas Aquinas, S. Bernardus, S. Bernardinus, qui easdem ob causas Episcopales Infulas repudiarunt, dicentes cum Iob. 29. *in nidulo meo moriar, quasi palma multiplicabo dies meos.* Quasi dicerent: in humili Religionis statu, seu in quietis lectulo, & nidulo Cristo viuere, mihique mori præeligo, potius quam demorari in sublimi & amplo dignitatis loco variis periculis exposito: & sicut palma diminutiono eorum quę deorsum sunt falsorum cœlum versus procera extollitur paulatim crescens, sic in humili loco plamatus, totam cordis intentionem ad celestia erigere aueo.

Alij quidem Sancti Primatum susceperant, sed diuinitùs coacti ab omni ambitione alieni. Quid non egit Moyses Principatum detrectans; ait enim Domino excusans se: *Qui sum ego vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Israël de Aegypto?* Quasi dicat: Ego nullus sum, & omnino ineptus, vt me tam excelso destines muneri, & iterum: *Obsecro Domine non sum eloquens, ab heri, & nudiustertius, & ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris, & tardioris linguæ sum.* Quasi dicat; Nunquam fui eloquens, & nequidem ab eo tempore quo tu mecum locutus es, quia à natura impeditam, & tardam habeo linguam. Noli me huic destinare muneri, quia Pharao tam indisertum reiiciet Oratorem. Denique cùm has excusationes non acceptaret Deus, respondens se os hominis fabricasse, se posse os, & facundiam dare, & adimere cum voluerit, nihilominus vrget Moyses: *Obsecro mitte quem missurus es.* Quasi dicat: excute à me tantum munus, mitte quem volueris, modo me excuses inidoneum planè & ineptum. Certè Deus erat qui eligebat, qui & idoneitaté impertitur his quos eligit, & tamen timet Moyses, timent Sapientes Primatum, ad quem tota ambitione anhelant insipientes.

Audi ad hanc rem parabolam Iudicum 9. expressam. Vbi nec oliua, nec ficus, nec vitis, nec aliæ arbores fructuosæ, & dulces ad Regnum promoueri inter ligna syluarum voluerunt, ne forte cogerentur deserere pinguedinem, & suauitaté, fructuosumq; liquorem Rhamnus autem, frutex spinosus, & infructuosus, consentit electioni. Quid aliud hæc indicat parabola, quam eos quidem detrectare primatum, qui dotibus præclaris à Deo prædit sunt, ne fortè contingat eos suaui fructu priuatæ, & tranquillæ vitæ priuari, dum aliorum regimen inquietum transferuntur: alios verò cæteros quin inidoneos ambire talem promotionem, etiam cum grandi suo periculo? sed hoc quandoq; reiicit Deus, illos verò cogit, illos erigit in humili iacentes: eligit fugientes.

Sanctus Gregorius ad summum electus Pontificatum, non solùm ab vrbe fugit, vt in solitudine foret ignotus, sed & ad Mauritium Imperatorem litteras dedit, ne huic electioni consentiret obnixe obsecrans. Verum iudicio cœlesti, & igneæ columnæ in solitudine deprehensus, inuitus ad Pontificatum rapitur. Conqueritur interim postmodum ipse tanquam oliua, & ficus quæ pinguedinem, & suauitatem deseruerit. Sic enim quodam loco de se pronunciat: *Infælix animus meus occupationis suæ pulsatus vulnere, meminit qualis in Monasterio fuerit, quomodo ei cuncta labentia subteressent: quomodo rebus omnibus quæ voluuntur eminebat, quod nulla nisi cœlestia cogitare consueuerat, quod etiam retentus corpore ipsa iam carnis claustra contemplatione transibat. At nunc ex occasione curæ Pastoralis secularium hominum negotia patitur; & post eam pulchra quietis suæ speciem terreni actus puluere fœdatur. Perpendo itaque quid tolero: quid admisi: dumque illud intueor quod porto: Ecce enim nunc magni maris fluctibus quatior, atque in naui mentis tempestatis valida procellis illidor: dum prioris vitæ statum recolo, quasi post tergum deductis oculis viso littore suspiro.*

S. Augustinus quoque cognita Episcopi sui morte fugit ab vrbe vt fatetur Epist. 148. Verumtamen à populo reductus est nitens, & Sacerdotio ordinatus non sine lacrymis vbertim fluentibus.

S Ambrosius similiter, vt testatur Paulinus in vita eius à populo, & Imperatore post vocem prodigiosam infantis postulatus ad Episcopatum Mediolanensem noctu vrbe excessit. Sed cum Ticinum iter intendisset, manè se deprehendit in porta Mediolanensi, non sine diuino miraculo.

Inter recentiores recenseamus Cæsarem Baronium, & Robert. Bellarminum, Cardinales Illustrissimos. Hi quidem priùs diu, & fortiter cum purpura, & dignitate oblata reluctati, non aliter, & tandẽ victi, sunt, quã ex ora Clementis

Octaui

Octaui, emanente ea de re mandato in virtute obedientiæ, & sub excommunicationis interminatione. Vnde Cæsar Baronius sic de se quodam loco loquitur: *Perterrebat me illa quam videre meditabar manus hominis, contra candelabrum in pariete publico in ipsa Ecclesia albo scribentes, statera & pondera præferentis, quibus expendendi forent omnes ad Cardinalatum aspirantes. Precibus redimebam illud periculum, illa Lath acerba proferens, Non possum in monte saluari, ne inueniat me malum, & moriar, est ciuitas hæc iuxta ad quam possum fugere, parua, & saluabor in ea. Nunquid non modica est & viuet anima mea? Statueram priuato simplicique genere bene præcinctus mundi contempta, & ex editus permanere.* Hæc ille Bellarminus quoque scribens ad Henricum a Lotharingia, Episcopum Verdunensem, se suæ promotioni ad purpuram renitentem quidem fuisse diu satis indicat, sed tandem diuinæ voluntati per præceptum Pontificis agnitæ acquieuisse. Sic enim loquitur: *illam Domini vocem præter omnes amans semper Pater transfer à me calicem hunc; veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat, emptι pretio magno sumus, proinde tanquam serui obedientiam hero nostro debemus. Deum conscientia testis est, non quæsiuisse nos, non optasse, non elegisse tocum sublimiorem, & in præsentia honorem nihili ducere, quæ & abdicare nos si liceret luberet: sanè id quod gaudemus & acquiescimus voluntati diuinæ, quam nobis Pontifex manifestauit Pastorale enim est periculo & solicitudine plenum. Sed si Opifex, si emptori nostro placuit hos in angustiis, hac in pericula nos vocare, ecquinam sumus, vt possimus ei dicere, cur ita fecisti?* Hæc ipse.

De ambitione Aulicorum.

QVæ hactenus dicta sunt maximè concernunt ambitionem ad Ecclesiastica munia. Verùm magis illa regnat in aulis & curiis Principum, vbi certatim ad sæculi honores & Præfecturas contenditur. Ambitionis enim & inuidentiæ quædam sunt gymnasia, Magnatum Aulæ & Palatia. Sed quàm variis ibidem malis, variisque periculis ambitio sit obnoxia; quamque instabilitati coniuncta, dilucidè docent omnium Historiarum Volumina. Cernere est ibi fortunam cum ambitiosis istis primùm prosperè ludentem, at postmodum asperè illudentem. Hos quos euehit primùm quidem blandè excipientem & lenientem, mox verò crudeliter omnino lanıantem, vt verè possint illud Iob vsurpare. *Eleuasti, & super ventum posuisti, & elisisti me valide.* Certè quoties ambitionis malum aliquos fuo tramite dusisse cernitur, toties eos miserè cernitur seduxisse: Nam qui hac duce gradiuntur, dum per formosam eius caliginem ascendere se autumant, subitò præcipiti gressum confusionis voraginem, velot excoluti, proruunt: *Ascendunt vsque ad Cælos descendunt vsque ad abyssos, emoti sicut ebrius* Percurre Regna, percurre Aulas Principum, intuere quæ ibi geruntur oculo mentis perspicaci: & agnosces Theatra esse, vbi fortuna, spectante Orbe, circa ambitiosa ludum suum exercet, sed in eorum ludibrium. Ibi inconstantiæ suæ absolutissima exprimit, & exponit exempla, Ibi rotam suam volubilem ascensu & descensu sanguineo purpuratam erigit, & ostentat. Hinc Poeta,

Viue tibi, quantumque potes prælustria vita:
Sæuum prælustri fulmen ab arce venit.

Sed de hac volubili ambitiosorum fortuna aliqua lubet subiicere exempla, variis in aulis Optimatum nobis proposita, quæ & his proponi possint, qui nimium suæ fidunt fortunæ, ambitionis fallaci aura in aula decepti. Nam pauci illud considerant. *Fortuna vitrea est, cum splendet, frangitur.* Aperiant oculos hic, & videant.

1. Aman in aula Assueri primus, interrogante Rege, quo profequi honore conueniret, quem Rex decreuisset honorare, hunc sibi à Rege decernendum honorem tumida ambitione autumans, respondit: Induendum fore talem regali veste, & equo impositum regio, cum diademate regali in vertice circum ducendum per vrbem à primo de Principibus Regiis inclamante, *Sic honorabitur, quemcumque Rex voluerit honorare.* At citò iussus est, id Mardochæo Iudæo quem hostili odio infectabatur, præstare: eumque per vrbem sic ornato regio amictum circumducere, & paulo post is qui gentem Hebræam penitus internecione delere ambitione seductus moliebatur, erectus in patibulum, corruorum ipse pabulum. Sic nimirum in fatali aliquo ligno pendet Aman, ambitiosæ fortunæ ludibrium, aulicis & omnibus ambitiosis exemplum.

2. Magnus fuit in aula Dauidis Regis Ioab, exercitui imperans, qui & ausus fuit duos Principes Abner & Amasam io dolo perimere, lugente quidem Rege, crimen tamen eius differente punire. At tandem iusto Dauidis decreto, iussu Salomonis infœliciter interfectus fuit iuxta altare. Sic ambitio eius audacia & crudelitas condignam accepit vindictam, fortitaque est ambitio infœlis eius exitium. Lib. 2. Reg.

3. In aula Tyberij Cæsaris potentia & honoribus mirè effulsit Seianus, cui statuam æneam populus erexit, cuius nutu omnia regebantur, cuius natalis dies celebrabatur, qui & Imperatoris in Consulatu Collega factus est Sed quid tandem? Eius ambitio cum ad supremum apicem pertigisset honoris, citò etiam ad extremam infœlicitatia sortem reuoluivisa est. Nam paulò publico edicto cum tota perimitur progenie, & ipse vnico spectandus ducitur, quique eum prius veneratundi spectabant, iam eius exitio gaudent, & currunt præcipites, pedibusque eum proculcant, clamantes: *Dum iacet in ripa, calcemus Cæsari hostem.* Iuuenal Sat. 10.

4. In Aula Arcadij Imp. rerum summam obtinuit Rufinus, cum eo impetium in Oriente administrans. Hic suo non contentus loco, dignitatem imperialem sibi arrogare conatus est, ambitione seductus. Verùm eadem die qua purpureo paludamento inaugurandus erat, ferro necatus ab exercitu Romano iacuit ad pedes Arcadij. Caput deinde ei resectum est, & lapide in os immisso hastæ infixum est, in sublimique loco expositum. Dexteram quoque eius abscissam per vrbem circa opificum officinas circumtulerunt, his vtentes verbis: *Date stipem inexplebili auaritiæ viro.* Et ridicula illa mendicitas auri multum satis collegit: lubenter enim contulerunt aurum ad hoc iucundum spectaculum. Niceph. L. 13. c. 1.

5. Belisarius in aula Iustiniani Imperatoris summus fuit Præfectus, nemini sua ætate comparandus, militari fortitudine, & triumphis celebris contra Persas, Vandalos, Gothos. Adeò vt Iustinianus monetam cudi curarit, argenteam, in cuius vno latere imaginem suam imprimit in altero imaginem Belisarij cum hoc elogio, *Belisarius decus Romanorum.* Hunc tamen tot & tantis honoribus ornatum propter affectati regni suscipionem ab æmulis suscitatam, non tantum omnibus honoribus priuauit, sed etiam erutis oculis eò calamitatis induxit, vt è vili tugurio stipem sibi emendicare coactus sit dicens: *Date obolum Belisario, quem virtus extulit, inuidia excæcauit.* Ita Procopius l. belli Persarum, Cedrenus & alij.

Sed cùm hæc antiquiora censeri possint, nostro etiam sæculo non desunt exempla his non absimilia, quæ ab ambitione mentem prudentem valeant abstrahere: & deterrere. Et hæc quidem in Europæ celebrioribus Regnis, quasi in Theatro Orbis, fuere oculis exhibita nostris. Pauca rememoremus.

1. In regno Angliæ Thomas Volsæus humili loco natus ita Regis sibi gratiam conciliauit, vt Lincolniensis primùm Episcopus, deinde Vintoniensis, simulque Archiepiscopus Eboracensis, denique regni totius Cancellarius, ac postremò Cardinalis & legatus a latere creatus fuerit. Accessit & gratia duorum Regum Caroli V. Imp. & Francisci Galliarum Regis, qui certatim hunc sibi deuinciebant muneribus, ita vt Carolus sæpe amantet ad eum scriberet, & se eius filium & cognatum subscriberet. Verùm cùm Summi Pontificatus eum ambitio inuasisset, se per Franciscum Regem ad illum viam securam sternere posse autumans, primus suggessit funestum illud Angliæ consilium Henrico Regi, vt diuortium iniret cum Catharina Caroli materrera. Et quidem istud eo animo dederat, vt Rex nuptias nouas cum Gallica Prosapia contraheret, sicque arctiùs sibi Regem deuinciret. Cùm ergo in id omnem conatum exeruisset, spe frustratus est: nam Henricus Catharina relicta alteram deduxit: simulque regnum à Fide Catholica seduxit. At verò Volsæus non immunis à flagitio consilij pessimi author, illud in caput suum retorqueri non ita multò post persensit. Nam gratia Regis excidit: Cancellariæ munere priuatus est, Episcopatu quoque & Palatio magnificentissimo quod extruxerat spoliatus. Deinque in magna nobilium corona, comprehensus in Londinensem arcem trahitur, sed in ipso itinere his oppressus ærumnis animam exhalauit. Dicitur verò quod cùm satellites ei dixissent se ob Regiam Maiestatem læsam vinculis his trahi, respondisse. *Vtinam ita magis diuina Maiestati læsa reus forem. At dum Regi animum seruio, & Dei, & regis gratiam perdo.* Testis est Sanderus l. 1. Schismi Angbc. Hoc nimirū est funestus finis ambitionis, hic funis aureus in iugulū eorū reduudans, tandéque eos prælucans incauter,

2. In

2. In regno Galliæ Carolus de Biron Marescallus, per gradus prosperæ fortunæ ad apicem supremæ fœlicitatis conscenderat: Primum Capitaneus, deinde Admirallus, postea Marescallus regni, denique Regis vices gerens. At nec hoc loco contentus, regnum dum vult ambire, cum Regibus exteris consilia miscens deprehensus est, & comprehensus à Regis satellitibus, carceri est mancipatus. Atque vt ambitio eius finem tandem acciperet, & subitò decresceret is qui nimium intumuerat, in publico Theatro capite est mulctatus. Dignum verò est memoratu, quod de eo ferunt. Nimirum iam à iuuentute ambitione ductũ mutata veste adiisse quemdam Astrologum, vt sortem fortunamque suam ex astris exploraret. Ostendit ergo ei Horoscopum suum, & natiuitatem per alterum delineatam, dissimulans suam esse, asserensque esse, cuiusdam Nobilis Domini, se autem eius esse famulum. Astrologus ille respondit cuiuscunque esset Horoscopus aut natiuitas esse alicuius prænobilis, qui arte & fortitudine militari ad regiam etiam dignitatem posset conscendere, sed quoddam *Caput Algol*, impedimento fore. Quærit ipse, quid sit illud *Caput Algol*? Respondet Astrologus, esse capitis periculum illi imminens. Et hoc quidem responsum sæpius ipsi in cogitationem postmodum veniebat, non sine solicitudine: neque tamen eum à dicta potuit deterrere ambitione. Fertur & alterum magiæ deditum accessisse, vt præcaueret sibi ab ictu Burgundi retrorsum, quem si posset euitare, ad Regnum facile pertingeret. Huius memor responsi, cùm carcere detineretur, inquisiuit ab amico visitante, num Executor Parisiensis an Burgundus foret. Cumque responderet ille Burgundum esse: Ergo inquit, actum est de vita mea. Sic nec magicis responsis, nec conscientiæ interioris stimulo, ab ambitionis periculosissimæ libidine abstrahi potuit, sed miserè periit, exemplum aliis daturus. Vnde exiguit hic versus apud Gallos, annum diemque necis eius designans gallico idiomate:

Lan mil six cens deux en Iuillet
Lon fit ce Grand Biron desfaire,
Tant pour le mal qu'il auoit fait,
Que pour celuy qu'il vouloit faire.

3. Nota est in eodem regno historia tragica Marchionis d'Ancre, qui summo apud Regem loco fuit, cuncta negotia regia suo administrans consilio & potentia. Multi porro exinde tumultus orti, multæ conspirationes in Nobilitate Gallica: adeò vt Prouerbium circumferretur: *Nostre Nauire ne s'asseurera; si lon ne iette l'Hancre en l'eau.* Quasi dicat: Non erit tuta Nauis, nisi Anchora in aquam iaciatur. Alludebant autem ad nomen *d'Hancre*, quod Gallis Anchoram designat, hanc aquis submergendam asserebant, vt Regnum fluctibus variis agitatum securitatem acciperet. Quid tandem? Dum mandato Regis, ad fores Palatij comprehensus vult reluctari, ibidem perimitur, ac deinde cadauer à furente plebe per plateas cum ignominia trahitur, fœdéque pertractatur, & discinditur odio incredibili. Vxor quoque ipsius decreto publico igni postmodum traditur. Sic qui Galliæ Regnum dudum cum ambitione administrarat, quasi in prora sedens, clauumque tenens, postea disiectus est, & confractus, non sine grauissima confusione. Hinc Chronographicus ille versus necis eius in vulgus fuit.

Anchora Confracta est, tota ergo pace fruatur,
Francia, nunc Ipsa Rege regente vale M.

4. In Regno Hispaniæ, similem passus est aulicæ fortunæ varietatem Aluarus de Luna, sub Ioanne II. Legionis & Castellæ Rege qui intimus erat à Consiliis: ita vt primò Comitem, deinde Conestabilem, demum Magistratum sancti Iacobi illum fecerit, non sine admiratione multorum: quia has dignitates in vnius personam concurrisse, nunquam auditum fuerat. Tantoque affectu in eum Rex ferebatur, vt omnia ad eius voluntatem facere crederetur. At tandem amor in odium incredibile est commutatus: Vnde Regis decreto apud Burgos captus, criminibus quibusdam contra eum propositis, capite mulctatus est, caputque eius in publico loco in signo sublimi fixum, omnibus fuit miserabile spectaculum, vt discant homines non nimium prosperæ fortunæ fidere, aut Regum fauori, non nimium laxare habenas propriæ ambitioni, aut cupiditati.

Alphonsus Carthag. Roderic. Sanctius, & alij.

5. In eodem Regno recens est adhuc Historia Roderici Calderonis, viri in aula potentis, cui anno 1621. 21. Septemb. Madriti, sedet in publico Theatro constituta, caput abscissum est: ita vt eius exemplum & cruor recens effusus satis moneat ambitiosos, satisque edoceat, quomodo à summa prosperitate ad summam aduersitatem fortunæ rota frequenter ac velociter humanos successus reuoluat.

6. Berneuelty Batani, Statuum totius Hollandiæ Archiconsiliarij, cuius consilia instar Architophalis in Israel æstimabantur, haud ignotus est occasus, tota fortunæ sese in eius exitium voluente, post tot tantaue obsequia Reipublicæ Hollandicæ exhibita. Sic præclaré dixit Polybius lib. 5. *Sicut Calculi modo ærei sunt, modo aurei: sic Aulici ad nutum Principum, nunc beati sunt, nunc miseri.*

Scripsit Aeneas Syluius, postea creatus Pontifex Pius II. ad aulicum quendam, librum de miseria Curialium, vbi ostendit quanta in aulis sit vanitas, inuidia, ambitio, quot seruitutes, solicitudines, metus, quanta inconstantia, mutabilitas, casus, ruinæ, pericula animi & corporis. Hunc verò tandem Epilogum addit: *Quæ cùm ita sint, relinquamus hoc pelagus inquietum, nosque in aliam vitam redigamus. Nam si pacem cupimus, si nobis viuere volumus, si salutem animæ quærimus, fugienda sunt nobis atria Regum, & aulici tumultus, in quibus nec requies, nec bonarum artium exercitatio, nec virtutis amor regnat, sed auaritia, libido, crudelitas, ambitio. Quibus vitiis qui deditus sit, non poterit se tueri, quin malus censeatur, & stultus apud sapientes. Vale vir, nisi ex curialibus vnus esses, meo iudicio prudens. Anno 1445.*

Sapienter ergo Horatius lib. 2. Carm. Ode 10. vt ambitioni multorum insatiabili frænum ponat, sic concludit, & nos cum illo.

Auream quisquis mediocritatem.
Diligit, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret inuidenda
Sobrius aula.

DE HYPOCHRISI.

Hypochrisis est simulatio, qua quis se iustum simulat, vel iustiorem quàm sit, estque illa quoddam facti mendacium, crimen mortale inuoluens, si finis & intentio simulantis sit contra charitatem. Sic potest quis simulare pietatem vt alterum decipiat, vt beneficium vel officium assequatur ad quod est inidoneus: vt temporalia cum aliorum damno per eam simulationem conquirat: vt doctrinam falsam disseminet. Simili enim peruerso fine simulatio vestita perniciosa est. Propterea Dominus Matth. 23. octo maledictiones fulminat in Scribas & Pharisæos hypocritas, sicut octo beatitudines iustorum alio loco protulerat.

Prima est: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui clauditis Regnum Cœlorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare.*

Nempè cùm deberent doctrina sua & exemplo aliis aperire Regnum Cœlorum, viamque præmonstrare: è contrà claudebant, & impedimentum præstabant, auocando à fide in Christum, qui ostium erat per quod intrandum erat: eius enim doctrinam ac miracula pessimè interpretabantur, & condemnabant. Quibus planè similes sunt Hæretici, doctrinæ veræ, per quem in Regnum Cœlorum introeundem est, & miraculis obsistentes, sicque eis quos docent Regnum Cœlorum claudentes.

Secunda est: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos viduarum, orationes longas orantes, propter hoc amplius iudicium accipitis.* Simulabant illi longas se pergere preces, vt captarent fauorem viduarum, earumque domos, hoc est facultates, hac via ad se attraherent, & exhaurirent. Nam tanquam sanctæ & religiosæ personæ frequenter magno sumptu inuitabantur, vt ait Theophylactus. Atque etiam propter illam precum ostentationem, multum eis confidebant tanquam sanctis viris, muneribusque magnis afficiebant, vt fierent participes orationum: imo suas pecunias & fortunas apud eos deponebant, & sic exhauriebantur. Non absimiles sunt aliqui etiam inter Catholicos Sacerdotes & Religiosos, qui prætextu pietatis & religionis non solùm viduarum, sed & coniugatarum dos exhauriunt. Summas grandes in pias causas ab illis expostulant; easque acceptant sine consensu maritorum, & in superflua ædificia vel ornatus impendunt. Atque etiam hypocriticè quandoque multas Missas promittunt, multas orationes, exiguumque præstant.

Tertia est: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi, circuitis mare & aridam, vt faciatis vnum Proselitum, & cùm factus fuerit, facitis eum*

filium

filium gehennæ duplo quàm vos. Proselitus dicebatur, qui ex Gentilismo conuertebantur ad Iudaismum, in quam rem Pharisæi multos labores exantlabant. Nec propterea væ eis dicitur, sed quia quem tanta diligentia, & labore in suæ Religionis consortium pellexissent, prauis exemplis & cõuersatione gehennæ reddebant obnoxium multo magis quam ipsi essent, quia vt plurimum qui Præceptorum sortitur malum, non illius malitia sistit, sed vlterius solet progredi. Videant ne his similes sint, qui indifferenter quoslibet ad suam introducunt Religionem; postea eis prauo exemplo præeuntes, disciplinæ; Religiosæ neglectum fouentes, eos gehennæ reddunt obnoxios, qui seculari in vita piè agentes, Regnum erant ingressuri.

Quarta est: *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, qui decimatis mentham, & anethum, & ciminum, & reliquistis quæ grauiora sunt Legis, iudicium, & misericordiam, & fidem, hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Similes sunt, quotquot inter Christianos studiosius humana obseruant præcepta, quàm diuina magis solliciti de ceremoniis aliquibus, quam de conscientia. Solliciti, & anxij ne aliquas preces quotidianas emnlocras omittant, potius quam de odio, & inuidia in proximos, de detractione, & iudiciis falsis, de fraude, iniustitia, oppressione pauperum, & similibus, ita vt leuia quædam curent, grauiora, & conscientiam grauantia negligant.

Quinta est: *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui mundatis, quod de foris est calicis, & paropsidis, intus autem pleni estis rapina, & immunditia.* Hos imitantur qui magnam profitent in exterioribus puritatem, in corpore in veste, in cubiculis, in mensis, in locis, in cyatis, & catinis; immunditiam verò animi parui paruipendunt, impuritatem cordis cogitationis negligunt. Væ illis.

Sexta est: *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum.* Vtinam considerent hæc illi, qui omni ornatu, & candore exteriùs effulgent in corpore, intus verò cadauer gerunt, illudque fœtens circumferunt, animam scilicet mortuam, coram Deo, & Angelis fœtidam, & coram seipsis, si oculos mentis intus velint intendere, & sepulchrum reserare, non potest non fœtorem exhalare mortua conscientia si introspiciatur.

Septima est; *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum: & ornatis monumenta iustorum, & dicitis: Si fuissemus in diebus Patrum nostrorum, non essemus socij in sanguine Prophetarum.* Itaque testimonio estis vobilmetipsis quasi filij estis eorum qui Prophetas occiderunt. implete & vos mensuram Patrum vestrorum.

Octaua est: *Væ vobis Duces cæci qui dicitis: Qui iurauerit per templum nihil est, qui autem iurauerit in auro templi, debet, &c.*

Vide ergò quot maledictionibus percellat Dominus hypocritas omnes in persona Pharisæorum. Dominatur nihilominus hypocrisis mirè in Christianis, statumque omnem inficere cernitur, Ecclesiasticum, Religiosum, Sæcularem. 1. An non hypocrisis simulatio est, sub pietatis nomine lucrum quærere, aut per alios titulos ementitos? Horum verò quantus est numerus in orbe? 2. An non hypocrisis animo odium inuidiamque fouere, interim amicitiam simulare, aliud in ore, aliud in corde gerere; Et hoc tamen est mundi ingenium: *Vana loquuti sunt vnusquisque ad proximum suum, labia dolosa in corde, & corde loquuti sunt.* Duplici corde sunt, aliud cor in pectore, aliud in ore gerentes. Eccl. 13. *In labiis suis indulcentur inimicus, & in corde insidiatur, vt subuertat te.* Instar apis plerique mel in ore, in cauda virulentum gerunt aculeum, illum infigere parati. 3. An non hypocrisis ostentare se vt liberalem, interim durissimum esse erga pauperes creditores, & inopum sanguinem exsugere; Item in publico se iustum exhibere, in occulto verò multa iniustè patrare; Et tamen quàm multi sunt horum de numero? An non hypocrisis, simulare se aliquid consulere alteri ob bonum suum, interim dolosè proprium commodum quærere? Sic nempe mundus hypocrisi plenus est, dum homines aliud ostentant extera specie, alud verò moliuntur obscurè. Vis horum exempla. Audi quædam ex sacris litteris.

1. Hypocrita erat Cain fratri dicens: *Egrediamur in agrum*, educens eum quasi consortij fraterni solatio, volens frui, animumque in agris relaxare: interim odium corde fouens, Agnum innocentem ducit ad lanienam, & semotis arbitris crudelissimè interimit, ne pater resciret, aut mater: Imò quasi Deum facinus horrendum lateret, interrogatus simulabat se innocuum.

2. Hypocrisi vsus est Ioab, Amasam officiosissimè salutans; *salue mi frater*, amplectensque amicorum more: in hoc interim simulato amplexu, dolosè eius fundit cruorem, & lethale vulnus infligit. Hoc nimirum est fraternum opus hic fratris amplexus. 2.Reg.20.

3. Hypocrita erat Absalon, & stans iuxta introitum portæ, & omnem virum pro negotio venientem ad iudicium Regis ad se vocans, benignè audiens, adblandiens, dicensque: *videntur mihi sermones tui boni, & iusti, sed est qui te audiat constitutus à Rege. Quis me constituat, vt iustè iudicem.* Hypocrisi quoque detanda vsus est idem inuitans fratrem suum Ammon ad conuiuium, sollicitans pro ea re Regem Dauidem, vt Ammon mitteretur vicem Regis repræsentans; interim non aliud moliebatur, quam cum hac occasione inermem, & iam temulentum interimere. 2.Reg.15.

4 Hypocrita erat Iudas, Hypocritarum ipse Dux; *Aue* inquit, *Rabbi*, Magistrum dissimulanter vocat, quem iam vendidit, osculo, Filium hominis tradit, & occidit, velat facinus impium prætextu honoris, & pietatis.

Hos multi imitantur, & pauci sunt de quibus possis dicere quod Dominus de Nathanaele; *Ecce verè Israelita, in quo dolus non est.* Pauci sunt quorum oculi vt columbæ, hoc est, quorum intentio sit simplex, & recta. Oculos enim vagos, duplices, & simulatos plerique gerunt, oculos qui facilè voluuntur in vtramque partem. Dum eos putas ad dextram respicere, respiciunt ad sinistram, dum sursum existimas eos tolli, flectuntur deorsum. Videntur respicere cœlum, & cœlestia, respiciunt terram, & terrestria, videntur proximi salutem, aut bonum quærere, suum proprium lucrum quærunt, vel gloriam. Nec pauci sunt, qui perfectionem profitentur cum hypocrisi. Volunt esse humiles sine despectu, pauperes sine defectu, patientes sine tribulatione, obedientes sine coarctatione, pœnitentes sine afflictione, virtuosi sine labore, volunt abstinentiam præferre, & pasci delicatè, bene vestiri sine sollicitudine.

Volunt laudari sine virtute, amari sine bonitate, honorari sine sanctitate. At pessimi omnium Hypocritarum sunt, qui pietatem simulantes, mordaces sunt vt canes, dolosi vt vulpes, superbi vt leones, rapaces quasi lupi, mel appetentes, hoc est, carnis lasciuiam, vt vrsi, speciem denique pietatis omnis habentes; virtutem autem, & eius opera abnegantes. Aduerte verò, quod frequenter simulationem & hypocrisim occultam reuelet Deus, nec sinat inultam. Ipse enim corda inspicit, ipse agnoscit Iacob sub pellibus alienis, non caligat eius oculus, & vbi damnosa est simulatio, non tardat vltrix eius manus. Probemus id sacris exemplis.

Ananias, & Saphira simulant apud Apostolum Petrum, se omnia eius manibus tradidisse, nec de pretio agri quicquam defraudasse. At citò detegitur eorum hypocrisis diuina vltione.

Ægyptia Putipharis vxor, innocuam esse, & castam simulat, Iosephum castissimum adulterij attentati dolosè insimulat. At non patitur Deus simulationem istam diu perdurare; adulteram detegit, simulatamque æquitatem ostendit; Iosephum protegit, ciusque innocentiam propalat.

Mulier quædam (inquit Sanctus Gregorius Turonensis in Gallis) sub specie Religionis, vacabat ieiuniis, orationibus insistebat, vigilabat pertinaciter, loca sancta deuotione simulata assiduè circuibat. Sic aurum quotidiè congregabat, quod deuotio Christiana pro redimendis porrigebat captiuis. At ipsa quæ dabantur necessitatibus profutura, loculis abscondebat occultis; ita vt in medio cellulæ haberes ollam grandem defossam, auro plenam, Interim moritur mulier, & sepelitur in inferno. Puella ei familiaris interrogatur quid de pecunia quam corradebat, an eam in pauperum vsus erogasset; Respondet, se numquam vidisse quod vlli inopum misericordem manum porrexisset. Inquiritur pecunia, tandemque reperitur, & affertur inter manus Episcopi consignanda. At ille repudiat eam, iubetque reserato sepulchro pecuniam super corpus exanime proiici, dicens; *Sint tua tibi quæ congregasti, non deerit pauperibus Christi vnde sustententur.* Postmodum nocturno tempore audiebantur voces è tumulo, fletus, & vlulatus, *Me miseram, me infœlicem, auri consumor incendio.* Post triduum tumulus à Sacerdotibus aperitur visumque est aurum quasi in fornace resolutum in os mulieris ingredi cum flamma sulphurea.

D. August. festo die accensi, ponderis diminuti iacturam nõ sentiunt: vt indeficiens doctrinæ sibi è Patre luminum communicatæ lumen, in ipso & per ipsum in Ecclesia affulgere intelligere possumus. Huius rei testes sunt loci Annales & multi scriptores, inter quos Hieron. Petri Prior Augustinianorum Mechliniæ in vita S. August. iconibus expressa.

Si Deus ita approbat lumen coram imaginibus, siue suis, siue Sanctorum, quanto magis coram Tabernaculo suo, vbi Sanctum Sanctorum in veritate confitetur? Possem equidem si prolixius agere vellem, recensere plurima miracula illustrantia cereos corã Tumulis aut Reliquiis Sanctorum accensos, sed prolixitate nolo onerosus tibi esse. Vnum tamen adhuc miraculũ audi, de candelis altari in sacrificio offerri solitis ad apprecandum lumen eorum defunctis, tum etiam viuentibus, sciasque id ipsum Deo acceptissimum esse.

Refert itaq; Petrus Abbas Cluniacensis, lib. de Miraculis, in Gratianopolitano Episcopatu, cùm eruerentur ab incolis rusticis venæ ferri pro fornacibus ferrariis, homine quodã fodiente in subterraneo specu, repentè mole terræ aditum per quẽ ingressus fuerat, occlusũ fuisse: ipso tamen incolumi permanente, & in illis amplius spatiis perfossis agẽte, sine spe tamẽ regressus. Vxor mortuum credens, vt eius animã iuuaret, per annũ integrũ Missam ei celebrari curat, singulis septimanis offerens panẽ, & candelam more Ecclesiæ. Vna tamẽ hebdomada aliis intenta id omisit. Anno elapso, fossores alij eodem loco fodientes paulatim pertingunt, ad locũ vbi is agebat. Ille intelligens sonitum, cœpit toto conatu vociferari vt adiuuaretur. Illi vocem intelligentes irruerunt ad eum, & agnouerunt illum esse, quẽ anno præterito putabãt obrutum. Inquirunt quomodo illic viuere potuerit? At ipse respondet singulis hebdomadis sibi aliquem, panem cũ lumine attulisse, quo & sustentabatur, & tetras fugabat tenebras: & quidem eo pane octiduo reficiebatur. Vna verò hebdomada id beneficij præstitum non fuisse, se autem causam ignorare. At illi scientes quid per vxorem actũ fuisset satis agnouerunt beneficio panis, ac luminis ad altare oblati, incolumem eum fuisse: & cùm id vna hebdomada omissum fuisse, ipsum etiam beneficio illo priuatum fuisse.

Simile quid accidisse his in partibus (si non idem, nam in narratione P. Cluniacensis error in loci circunstantia potuit contingere) notum est, & inter miracula B. Mariæ Vvalcuriẽsis sequenti stylo relatũ est, prout ad me reuerendus Pastor loci rescripsit nouissimè. In ea villa quæ Iuia dicitur, vbi ferè singuli ferro igni conficiendo insudant materiam aptare: Vir Deo, & B. gloriosæ V. Mariæ singularitate deuotus, qui cùm quadã die causa extrahendi mineralia sub terrã in sua côcaua descendisset, obrutus desuper dissolutis terris ad vnum annum creditus est expirasse pro cuius anima, iuxta loci ritum, deuota eius vxor continuauit offerre altari vnum panem pro defunctis. In ipso autem pane, vir ipse meritis præcelsæ Deigenitricis Mariæ Vvalcuriensis, cuius auxilio fretus est, viuus, & incolumis sub concauo ipso per annum vixit. erat autem fluuiolus paruus decurrens, medius inter domũ mulieris, & Ecclesiam d. loci, qui pluuialibus aquis quadã vice cùm d. panẽ offerre altari pararet, adeò intumuit; vt eũ transgredi, & ad Ecclesiam accedere mulier non valuerit. Illa autẽ septimana vir ipse in concauis contectus, pro pane vsus est in victum vno digitorũ suorum. Redeunte autẽ anni circulo, disponente diuina gratia, & prouidentia, denuò fossum est in ipso loco: ad ictũ autẽ ligonis clamauit ipse vir pia voce, vt misericorditer sibi aperiretur terra, & extraheretur. Territi autem fossores, statim ad Pastorem recurrentes, nuntiauerunt ei, totiq; populo, de voce audita. Prudenti autem consilio tandẽ terra aperitur, & ipse sanus, & viuus penitus extrahitur qui confestim Ecclesiã Vvalcuriensem adiit B. & gloriosæ Virgini supradictæq; imagini gratias agens, cunctis quæ propter eum dignata est pia Dei genitrix facere miracula prædicans, & approbans. Hæc notissima sunt apud nostrates, & in rogationibus hodie adhuc incolæ loci de Iuia in processione adeunt locum illum, & ibidem decantãt Antiphonam *Salue Regina*, in memoriam dicti miraculi, & in gratiarum actionem.

Concludo tandem, si tamen adhoc monitum breue subsecero illos Pastores concernens, qui quandoq; alienari permittunt pia legata, quæ fideles ad lumen alendũ testamento consignarunt: illos quoq; hæredes qui à parentibus legatos reditus, aut alia bona denegant, & iniustè in proprios vsus conuertunt. Opto, vt vtriq; audiant B. Petr. Damianum sic loquentem in Epistola ad Cadaloum Antipapã. Quod mihi à senioribus intimatũ est, refero. In Babyloniæ partibus possessionem Apostolica sedes habebat, vnde tantũ balsami reditũ per annos singulos capiebat, quod indeficiente fomite sufficeret lampadi, quæ videlicet ante altare B. Apostolorum Principis rutilabat appensa. Quam possessionẽ, accepta pecunia, Papa distraxit, canonemq; aromatis quem accipere solebat amisit. Aliquanto post, cũ idem Papa prædicto S. altari quasi deuotus assisteret, & oraret, ecce quidam terribilis, & grandæuus senex, in cuius etiã facie barbirasium videbatur, elato brachio colaphum ipsi vehementer incussit, & ait; *Tu extinxisti lucernam meam ante me, & ego extingam lucernam tuam ante Dominum*, moxque disparuit. Ille verò protinus corruit, & paulo post diem clausit extremum.

Sic, sic nimirũ meretur corripi, qui illi se præbet aduersũ qui cœli, terræq; primus Pastor obtinet principatũ. Ita ille.

Hanc Historiam iuuabit te memoriæ firmiter imprimere, ô Fili Lucis, vt eã possis aliis proponere, & terrere eos, qui per iniustitiã, aut auaritiã simili pœnæ sunt obnoxij, aut per incuriam non aduigilant, vt lumen illud sacrum in locis piis cõtinuetur, vbi domiciliũ figit is à quo omne lumẽ corporale, spirituale, æternũ. Et perpende, quã sit rationi consonũ, vt qui honorẽ hunc Deo, & Sanctis per lumen, & cereos ardentes debitum, vel per iniuriam impediunt, vel per incuriã negligunt, priuetur quandoq; luce spirituali, & æterna. Hoc nimirum vult indicare decretum illud, vt errorem excutiat, terrorem incutiat; *Tu extinxisti lucernam meam, ego extinguam lucernam tuam ante Dominum*. Hoc ad omnes dirigi potest hac in re diuinã gloriã concernẽte, rebelles, vel socordes. Quasi dicat: Quandoquidẽ tua culpa est, quod lumen ad deferendũ honorem non accendatur, & tantillũ mihi denegas, vnde ob demerito hoc tuo, lumen vitæ corporalis tibi auferatur, insuper & lumen gratiæ denegetur. Ex aduerso igitur qui zelo ardenti huic lumini fouendu opem, & substantiam suã conferunt, benedictionẽ a Deo promerentur, tã pro lumine corporalis vitæ, quã æternæ. Ac omni tempore maiori cũ fiducia poterunt Domino dicere illud Prophetæ. *Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine, illumina tenebras meas Deus meus.*

O quàm facilè extinguitur lucerna animæ, lucẽ perdens diuinæ gratiæ tentationis vento flante? illam sed reaccendit Christus, author lucis, & parens luminis, his qui per pœnitentiã, & pia obsequia ad eum reuertuntur, idque aliquãdo ostendit per symbolum exterioris luminis. Dignum est cõmemoratione, quod in antiquorum Patrũ refertur Historia. Cuidam illorum in deserto agenti hæc venit cogitatio: *Cur fratribus mihi seruientibus onerosus sum? vadam ego ipse in ciuitatẽ, & sportellas quas facio vendam, emámq; quod opus est sicq; aliis desinam onerosus esse.* Sic voluit eum Sathan illaqueare. Descendens enim frequenter in ciuitatem, tandẽ mulieris occasione turpiter corruit in adulterium. An non deseruit eum dæmon? Cùm enim iam rediret in desertum confusus spiritu desperationis cœpit agitari, quod sic spiritum Dei contristasset, sanctos Angelos, & venerabiles in deserto Patres. Quocirca appropinquans cuidam flumini, se in illud mergere parabat, nisi diuina manus adfuisset. Hac manu in corde tactus, & in se reuersus, tandem & ad cellam reuerti resoluit in luctu pœnitentiæ Dominum deprecaturus.

Cùm redisset, claudens ostium cellæ, super se fleuit tanquam super mortuũ, in ieiuniis, & vigiliis macerans corpus suum, neminemque ad se voluit admittere, sed accedentibus Fratribus respõdebat: *Fratres, orate pro me, resolui, & statui anno vno in silentio pœnitentiã agere.* Cũ verò magnus sanctitate haberetur, scandalũ id Fratribus ingenerabat. Itaque ieiunauit, & pœnitentiam egit, & lucernã posuit in vasculo nouo, & cooperiens eã sic orauit: *Misericors Deus qui omnes vis saluari, miserere mei, quia te grauissimè offendi, & inimicum exultare feci, sed apud te nihil est impossibile. Fac ergo cum figmento tuo misericordiam, & resuscita me, qui resuscitaturus es omnium hominum corpora. Sed & peccatum peccato adieci, quia desperaui. Præcipe verò, igni tuo bone lucernam accendi, vt fiduciam ex hac habeam, quod dimiseris peccatum meum, & residuum tempus quod donaueris impendam obsequentissimè mandatis tuis.* Hæc cùm dixisset, multasque lachrymas fudisset, surrexit, vt detecto vasculo videret, an lucerna accensa foret; sed lucem cùm non reperiret, iterum in faciem cadit, sic orans: *Parce mihi Domine, iterum bonitati tuæ turpitudinem meam confiteor, coram Angelis, & Sanctis, & nisi scandalum timerem, omnibus confiterer. Deus miserere mei, vt alios erudiam.*

Tribus sic vicibus orans exauditus est, & inueniens lucernam ardentem, gratias egit Diuinæ illæ bonitati tota illa nocte, & subsequente die, adq; cũ tanta lætitia, vt sibi corporis obliuisceretur. Toto autem tẽpore vitæ ignem lucernæ illius seruauit diligentissimè, oleum desuper fundẽs ne extingueretur. Sicque rursum Spiritus Sanctus in eo habitauit, & apud omnes humilis est habitus, & sanctitate magnus. Ac illi postmodum mortis dies est reuelatus.

TVBA SACERDOTALIS DEMOLIENS MVROS IERICO.

TRACTATVS I. DE VITIO SVPERBIÆ.

LECTIO PRIMA.

De Muris Ierichø, & eorum significatione.

PECCATI apud Theologos multiplex est diuisio. Primò enim diuiditur in originale, & actuale. Originale vocatur, quod à primo parente in nos transfusum, & in ipsa conceptione cōtractum, Baptismo tollitur. Actuale, quod per proprios nostros actus, diuinam legē transgrediendo voluntariè contrahitur. Ex S. August. describi solet: *Dictum, factum, vel concupitum, contra, vel prater legem Dei.* Vnde iterum illud subdiuidi solet, in peccatū cordis, oris, operis. Rursus alia illius diuisio est in peccatū mortale, & veniale. Mortale est, quod animæ vitam gratiæ eripit, & mortem affert, quæ à Deo Deiq. Regno separat, & supplicio æterno dignū facit. Veniale est, quod Dei inimicum non efficit, sed illius venia facilè impetratur, de quo dicit S. Iacobus c. 3. *In multis offendimus omnes.* Et S. Ioan Epist. 1. c. 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus* Mortale porrò peccatum varias etiam habet diuisiones, & varias species. Quædam dicuntur peccata in cœlum clamantia, quædam vocantur peccata contra Spiritum S. Quædam etiam appellantur peccata capitalia, eo quod sint capita, radices, initia, & prima fomenta omnium peccatorum quę ab hominibus committi solent: Vnde illud.

Crimina cur censes quædam capitalia dici?
Cætera Lernaa velut hinc ceruice resurgant.

Hæc septem enumerari solent, initialibus suis litteris in hac dictione, *Saligia*, comprehensa: nimirum Superbia, Auaritia, Luxuria, Inuidia, Gula, Ira, Accedia.

Omnia hæc complectimur nomine ciuitatis Iericho, & murorum eius. Quæquidem ciuitas cum muris fortissimis cœlesti virtute penitus concidit Tubis Sacerdotalibus personantibus: ideòq; ciuitatem Sathanæ aptè designat, quæ ex variis peccatis, quasi lapidibus, vel lateribus igne tartareo excoctis ædificata, Sacerdotalis vocis ministerio virtute diuina per eam operante, est diruenda, vnde ad Sacerdotes illud Prophetæ dirigitur: *Ascende montem, tu qui euangelizas Sion, clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.* Itaq; hic in memoriam reuocandum est, quod docet S. August. & alij SS. Patres, duplicem ex sacris litteris colligi ciuitatem sibi mutuò aduersam. Vna est ciuitas Diaboli, quæ fundata in amore huius sæculi crescit vsq; ad contemptum Dei, Altera est ciuitas Dei, quæ fundata in amore ipsius Dei crescit, & pertingit vsque ad contemptum sui. Hanc primus ædificauit Abel, iustus & innocens, pro illa dimicans vsq; ad mortem, illamq; vt firmior foret, astruens cæmento sanguinis sui. Hanc quoq; ædificant iusti vsq; in finem sæculi, & maximè Martyres Abelis primi iusti, primiq; Martyris imitatores, glorioso suo cruore eam sancientes. Alteram à Sathanæ ciuitatem huic nunquam intermorituro odio iugiter infestam primus ædificauit Cain aduersus Deum se erigens, fraternoque sanguine manus polluens. De quo sic loquitur Sapiens c. 10. *Ab hac* (scilicet sapientia) *vt recessit iniustus in ira sua per iram homicidij fraternitatis deperiit.* Caino cooperantur eius sectatores impij omnes, qui hanc ciuitatem Sathanæ coædificant vsque in finem sæculi, peccata peccatis, quasi saxa saxis adiicientes, & compaginantes, vt culmen eius erigant aduersus Deum, eiusq; Ciuitatem sanctam.

Sicut verò ciuitas illa Dei quam ædificat Abel, cum suis sortitur varia nomina sacris in litteris, vocatur enim *Ciuitas Ierusalem, Ciuitas Sion, Ciuitas sanctificata, Ciuitas pacis, & visionis;* Ita & Ciuitas Diaboli solet variis nominibus typicis designari. Vocatur primò *Ciuitas Babylonis*, id est confusionis, quam qui habitant, non tam homines quam belluæ dicēdi sunt: quia animis motibus, vocibusq; dissoni, verè ciues sunt confusionis. De hac loquens Isaias c. 13. ait. *Requiescent ibi bestiæ, & replebuntur domus eorum draconibus, & habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi, & respondebunt vlulæ in ædibus eius, & syrenes in delubris voluptatis.* Designat Propheta varij generis peccatores, superbos, & inuidos, crudeles, & feros, carnales, & voluptuosos, & cuiuslibet sortis improbos homines, qui in ædibus Babylonis, in ciuitate Sathanæ, sibi mutuò respondent, se mutuò ad peccata impellunt, animis vocibusq; certatim ad flagitia se se concitant: dum alius alium vanitate, fastu, superbia, deliciis, voluptate superare contendit. Ideò inclamat alter Propheta: *Fugite de medio Babylonis. & saluate animas vestras:* Vocatur secundò *Aegyptus*, id est tenebrosa, quia in ea regnant miræ tenebræ, mira cæcitas, cuius typus erat tenebræ illę palpabiles Ægyptiorum, de quibus sapiens c. 17. *Dum persuasum habent iniqui posse dominari Nationi sanctæ, vinculis tenebrarum, & longæ noctis compediti, inclusi sub tectis, fugitiui perpetua prouidentia iacuerunt:* hoc est quasi profugi, seu exules à prouidentia diuina, quæ perpetuò per solem homines illuminat, in ædibus suis vel cauernis mœsti delitescebant, Addit ibidem: *Et dum putant se latere in obscuris peccatis, tenebroso obliuionis velamento dispersi sunt, pauentes horrendè, & cum admiratione nimia perturbati. Et ignis quidem nulla vi poterat illis lumen præbere, nec syderum lympidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam.* Certè hæc omnia designant ea quæ contingunt habitantibus in ciuitate Sathanæ, in ciuitate caliginosa peccati, qui tenebrosa obliuione Dei detinentur, nec cœlestem lucem attendunt: sed de tenebris pergunt in tenebras, de peccatis in peccata corruunt, & de tenebris internis ad æternas cæci ambulant. Nec desunt illis pauores horrendi, à redarguente conscientia: *Cum sit enim timida nequitia, dat testimonium condemnationis.* Sic ergò incolæ huius Ægypti *vna catena tenebrarum, omnes sunt colligati.* Superposita est illi grauis nox imago tenebrarum quæ superuenire debent in æternitatis nocte: *& ipsi sunt grauiores tenebris.* Vocatur tertiò, *Sodoma, & Gomorrha*, quia instar illarum se se turpitudinis cœno, & in corruptione fœda peccati conuolutat, & in ea dominatur ignis concupiscentiæ, fumus immunditiæ, sulphur, & fœtor luxuriæ: Regnant & in alia eius peccata, de quibus Ezechiel: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius, & manum pauperi non porrigebant.* Hæc omnia vitia in ciuitate Sathanæ regnant, ideò spiritualiter Sodoma nuncupatur. Hinc ad Principes improbos populumque sceleratum inclamat Isaias: *Audite*

Ezech.

Isaiæ 1.

verbum Domini, Principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei nostri, populi Gomorrha. Quapropter & S. Hyeronymus, quod de Elia & Enoch, interemptis, Apoc. 11. dicitur, : *Corpora iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Aegyptus*, interpretatur de vrbe illa magna quam Cain ædificauit, siue de ciuitate impiorum, de qua loquimur. Quamuis rectè etiam id intelligas specialiter de Ierusalem, quæ ob scelera pars erat ciuitatis illius magnæ a Caino inchoatæ & hic ob imitationem scelerum spiritualiter Ægyptus vocatur, & Sodoma nominatur. Vocatur quartò *Niniue*, idest speciosa, quia speie externa rerum sæculi oblectatur, & vt speciosa nimis æstimat honores, opes, delitias, honorumque spec.e illecta, vt ea conquirat, non veretur peccatis vatiis se obnoxiam reddere. Quicquid io ea concupiscitur, *aut concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ.* Hæc quidem eius incolis pulchra videntur, & amabilia, quæ in se fœda sunt, abominabilia. Et ideò aduersus Niniuem intonat Propheta Nahum, onus ei calamitosum, & calicem maledictionis prædicens.

(Epist. 7. ad Marcel.)

Hæc autem omnia ærumnosa onera, siue lamanta, quæ eius humeris incumbere ab vltrice Dei manu prædicta, de hac ciuitate Sathanæ figuraliter prædici testatur S. Hyeronymus in prologo prophetiæ Nahum præfiao.

Nos autè de ea ciuitate Sathanæ disserere aggredimur, sub nomine, & typo ciuitatis Iericho, quæ maledicta fuit à Domino: præceptum legimus filiis Israël de ea; Sit hæc ciuitas anathema, cum omnibus quæ sunt in ea. At post destructionem ipsius, maledictio fulminata fuit omnibus eam ædificare mollientibus. Modus autem quo diruta fuit planè est admirabilis. Iussi enim sunt filij Israël septem diebus circuire ciuitatem cum Arca Domini, & io septimo die septem circuitus facere; septemque Sacerdotes cum septem buccinis præcedebant Arcam; sic septimo die, in septimo circuitu illis clangentibus, & populo vociferante, illico muri corruerunt. Hæc certè omnia nostro aptè congruunt proposito. Nam & hic proponimus ciuitatem rebellem Deo, & instar Iericho clausam per obstinationem, & pertinaciam, de qua illud Psaltis possumus vsurpare, Vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate: iniquitatem contra proximum, contradictionem contra Deū, & præceptum diuinum: iniquitatem in illis qui in ea principantur, contradictionem cordis, & linguarum plusquam Babilonicam in illis qui eam incolunt : *Die ac nocte circumdabit eam super muros eius iniquitas, & labor in medio eius, & iniustitia: & non defecit de plateis eius vsura, & dolus.* Iniquitas vndique eam circumdat, intus, & extra, subtus, & supra, ex pura iniquitate, iniostitia, dolo, vsura, aliisque peccatis constructa cernitur. Septem muros principales in hac maledicta ciuitate designamus septem vitia capitalia, ex quibus cætera ortum habent, qui muti stant contra Deum, & ciuitatem cœlestem, nec nisi virtute diuina possunt dirui His præsunt septem spiritus tartari, qui illos construxerunt, aut resarciant. Hi sunt qui de 7. illis vitiis afferuntur à quibusdam homines specialiter tentare, Lucifer de Superbia, Mammon de Auaritia. Matth. 6. Asmodæus de Luxuria. Tob. 3. Beelphegor de Gula. Psal. 105. Beelzebud de Inuidia. Lucæ 15. de Ira, & Impatientia. Iob. 1. Behemot de Acedia, Iob 40. Hi omnium sunt 7. Præfecti, & Exactores crodeles in operibus luti, & lateris, vt farta tecta custodiant, aut instaurent ciuitas, Deo, & cœlo aduersa, & muri eius redintegrentur. Nec sine mysterio est septenarius numerus siue in sacerdotibus circumeuntibus Iericho, siue in tubis personantibus, siue in diebus 7. quibus circumire oportebat, siue in septemplici circuitu qui in ipso septimo die fieri debebat.

(Vide cap. 6. Iosue.)

Est enim septenarius sacris in litteris mysticus numerus frequenter ordinatus in remedium contra hæc septem capitalia vicia, quæ & per septem capita Draconis in Apocalypsi designantur, quibus etiam correspondent septem plagæ in eodem libro apocalypsis descriptæ. Fortè etiam propterea septies aspergitur ea decreto Legis leprosus, & Naaman Syrus lepra infectus septies in Iordane se lauare iubetur, quia peccatoris gerebant ipsi typum, quia septemplici illa lepra vitiorum sanguinis Christi, & vi aquæ gratiæ, septupla quadam, id est perfecta aspersione, & lotiona mundari debet.

Exhibemus deinde in hoc Tractatu specialiter septem tubas sacerdotales, hos Sathanæ muros cœlesti virtute demoliri potentes. Hæ sunt maledictionis voces aduersus hæc capitalia vitia personantes, quibus vti debent Sacerdotes, & verbi diuini Præcones, vt ea confringant, & diruant

Væ enim, & *væ*, & septies *væ*, intonat Scriptura sacra aduersus hos septemplices, septemplicis maledictionis muros. Et, vt breuiter quasi vno obtutu intuearis, quæ latiùs de his postea dicemus, aduerte quod sequitur.

Primus murus est Superbia, rebellis vtriq; & arectus contra Deum. At contra eum audi tubam resonantem cum maledictionis fulmine: *Væ coronæ superbiæ, & flori decidenti, & gloriæ exultationis eius.* Isaiæ 28.

Secundus murus est auaritia, ex aggeribus luteis conflatus. Sed personat etiam contra illum buccina cœlestis cum maledictione: *Væ ei qui multiplicat non sua. Vsquequo agrauat se densum lutum?* Abacuc 2.

Tertius murus est luxuria, cæmento fœtido coagmentatus. Sed tuba diuina illi maledictionem ingerit, & inclamat: *Væ qui opulenti estis in Sion, & lasciuitis in stratis eburneis.* Amos 6.

Quartus murus est Inuidia, & lateribus, & saxis praeduris constans, quasi inuictus. Sed sacra buccina eam concutit infonsons: *Væ illis qui in viam Cain abierunt & in contradictione Core perierunt.* Iudas in epist.

Quintus murus est Gula, contra quem validus maledictionis sonus perstrepit, & inclamat: *Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt æstuetis vino.* Isaiæ 5.

Sextus murus est ira, cæmento humani sanguinis quandoque commixtus, & coagulatus. Sed personantem audiat hanc necesse est tubam : *Væ labiis scelestis, & manibus malefacientibus.* Eccl. 2. Labia scelesta sunt, quæ ea ira maledicta, calumnias, contumelias prorumpt: Manus maleficientes, quæ ad verbera à verbis procedunt, & cruore alieno se fœdant: *De quibus & Psaltes.* Psal. 13. *Quorum os maledictione plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem: Contritio, & infœlicitas in viis eorum.*

Septimus murus est Acedia, contra quam inclamatur; *Væ dissolutis corde; Væ his qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerterunt in vias prauas.* Eccl. 2.

Attende ergò in his sententiis, ex sacra Scriptura quasi ex ore Domini deductis, septies *Væ* repetitum, quasi septuplex maledictionis fulmen contra vitia illa capitalia : quæ sæpius ore ministrorum Dei, & præconum verbi repeti debent, vt conterant, & demoliantur septem illos aggeres Ciuitatis diaboli, in quibus tota eius vis consistit contra Ciuitatem Dei. Sed hæc in genere ad scopum nostrum insinuandum dicta sufficiant, quæ latiùs, & specialiùs ex infra dicendis patebunt, vbi altitudinem, ac profunditatem, latitudinem, ac longitudinem murorum istorum explanabimus sigillatim.

LECTIO II.

De primo Fundatore muri superbia.

PRimum murorum ciuitatis nostræ maledictæ constituit Superbia, vt patet ex iam dictis Est autem illa sicut eam definit S. Augustinus 14. de ciuit. *Peruersæ celsitudinis appetitus.* Vel secundum Isidorum, & Hugonem, *est inordinatus amor propriæ excellentiæ.* Huius muri fundamenta prima iecit Angelus apostata in Cœlo dum propriæ excellentiæ notitia, & amore turgidus, contra Deum se se extulit. Huius vox est apud prophetam : *Dixi, ascendam in cœlum, super astra exaltabo solium meum, similis ero Altissimo.* Et quidem Deo vindice detracta illico fuit ad inferos eius superbia, vt qui voluerat ascendere sublimius quàm decuerat creaturam, iam profundissimè descenderet ab omni creatura cruciandus. Attamen ideo destitit ex eo tempore contra Deum superbiam conspirare, & semper nouo quodam incremento malitiæ augeri, dicente Propheta : *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.* Quomodo ascendit; Ascendit vtique cum odio implacabili coniuncta : ascendit tanquam fumus turbidus, & tumidus putei infernalis contra Deum, Iudicem, & Vindicem: ascendit blasphemiis, & execrationibus commixtus, illius quaqua versum gloriam obscurare connitens. Itaque qui Superbiæ murum in Cœlo non potuit firmiter Stabilire, vltrice Dei manu illum subito demoliente & cooperatores, ac structores Angelos exterminante, statim conatus est nouis illius fundamenta in terris erigere. Conatus est vexilum primigeniæ malitiæ suæ in turri superbiæ figere, quo dominaretur in terris, qui in cœlis principatū, & soliū, quod peruersè ambiebat, non potuerat obtinere, vt & iam illud de ipso veritatem

(Isaiæ 14)

tatem haberet: *Ipse est Rex super omnes filios superbiæ.*

Iob 41.

Hunc verò dominatum extorsus est cùm per serpentis vocem auribus, & animo primæ mulieris superbiæ venenum instillauit, & maledictum illius semen eius cordis inseruit quod infœlici germine in filios erat transmittendũ, Nempe vt eam sociam criminis supplicijque consortem, eius fœlicitati inuidens, irretiret, dixit: *Eritis sicut Dij scientes bonum, & malum, aperientur oculi vestri.* Appetit mulier improuida similitudinem Dei, appetit scientiam, & excellentiam peruersè eleuauit super se: & Veneno infecta diabolicæ superbiæ cum desertoribus illis Angelis æterno se reddidit obnoxiam supplicio. Illudq; virulentũ superbiæ semẽ quo primo grauida fuit in generante Sathana, in posteros infœliciter parturiens etiam illos miserè inuoluit. Primum itaque in cœlesti, primum in terrestri Paradiso peccatum, læsæ Maiestatis Diuinæ reatum inducens superbia fuit; vnde ei inter vitia etiam capitalia primatus assignatur, quod & Angelum primum, & Hominem primum deuicerit. Sed in homine medelam reperit, per pœnitentiæ efficax antidotum in Angelo inexpiabile est, quia, & ipse omnem pœnitentiæ medelam tumido respuit supercilio, in affectum transiens malitiæ, & nequitiæ, nec flammis quidem vltricibus vnquam expiandum.

Bern. ser. de Adu. Isaiæ 16.

Et certè in figura Moab. apud Isaiam de illo scriptum est interprete Bernardo: *Audiuimus superbiam Moab, superbus est valdè, superbia eius, & arrogantia eius, & indignatio eius plusquam fortitudo eius. Idcirco vlulabit Moab ad Moab, vniuersus vlulabit: his qui lætantur super muros cocti lateris loquimini plagas suas.* Audiuimus superbiam Luciferi, cum consortibus suis, tota Scriptura illis reddente testimonium. Superbus est planè, superbus valdè & arrogans, eleuans se contra Deum, & contra eos qui sunt ex parte eius & implacabili elatus indignatione, sed non habet tantam virtutem quantam habet arrogãtiam, & indignationem. Multa præsumit, & infirmus est. *Habet fiduciam quod Iordanis influat in os eius.* Id est ex superbia, & indignatione præsumit absorbere omnes baptizatos (qui per Iordanem vbi Baptismus Christi cœpit, designator) sed inanis est præsumptio: & si quos per tentationes, & peccata absorbere videtur, nouit Dominus *perforare maxillam eius*, vt euomat quod aliquando deglutiit, nouit *conterere molas iniqui, & de dentibus eius prædam eripere*, vt loquitur Iob. Idcirco vlulat Moab, ad Moab, idcircò fremunt dæmones, & contabescũt præ impotentia, & indignatione, dum se illudi, & inanes esse vires suas agnoscunt, Lætari quidem videntur super muros cocti lateris, ædificando, muros de quibus agimus ciuitatis maledictæ, ex diuersis vitiis quasi lateribus igne infernali decoctis, vt hisce muris, & fortalitiis dimicent contra Deum, & cœlũ, sed per hoc non diminuuntur plagæ eorum, nec flagella vindicis Dei, sub quibus ingemiscũt & vlulant, Eorum ergò plagas aduertant, & ruminent, qui in his muris maledictis erigendis, & ædificandis cooperantur per peccata sua, quibus se reddunt Sathanæ ministros, & imitatores, maximè superbi, & arrogantes hæc cõsiderent, qui quodam modo expuncta imagine, & charactere Dei imaginem, & characterem Diaboli per superbiam animo suo superinducere audent: ideòque eius charactere, & sigillo signati, plagis iisdem, & flammis illo merentur obuolui.

Sed audiamus rursus superbiam Moab, superbiam diaboli: & agnoscamus eam ex propria eius confessione quam quandoque diuina virtute coactus est facere. Habes huius rei exemplum apud Thom. à Cantiprato lib. 2. apum. c. 57. quod retulimus Horti Pastor. Tract. 3. Lect. 4. vbi diximus præ superbia hũc versum ferre non posse ex Cantico Moysis desumptum: *Deum qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es Dei creatoris tui.* Nec enim permittit superbia vt Deum Creatorem suum humiliter agnoscat, aut vt illi possit dicere illud. *Domine Deus meus.*

Habes & in vita S. Macharij, Anachoretæ celebris sanctitate, quomodo ei quondam apparuerit Sathan armatus falce acuta, qua eum percutere moliebatur, sed irrito conatu, Deo eum protegente. Interim premere cœpit, quod tanta non foret fortitudo sua, & in virum sanctum virtus, quanta indignatio, & odium in illum. Quid ergò? Virtute diuina victus, coactus est inclamare, & ei dicere: *O Machari, ô Machari, quàm crudelis me bello lacessis, infatigabilis, & forcis vnus quem nullo possum superare conatu: nam me à te superari inuitus licet agnosco. Attamen quicquid facis, ego facio: si tu vigilas, ego quoque nunquam dormio, si tu ieiunas, ego nunquam comedo: si tu paupere contentus indumento, vestem nullam gero: si tu castus, & continens, ego quoque contineo, nec muliere ad voluptatem egeo. Si tu sæculi vanitates, opes, honores aspernaris, ego & illa contẽmno nec appeto. Sed vnum est in quo me superas.* Cùmque cogeret eum vir sanctus edicere quid illud foret, respondit: *Profunda est humilitas tua, quam mihi impossibile est imitari.* Hęc Sathan dixit & confusus abscessit

LECTIO III.

De dimensionibus muri superbiæ.

APud Historicos plæræque ciuitates admirationem peperernt ob murorum suorum dimensiones, longitudinem, latitudinem, celsitudinem, profunditatem.

Primò, sacris litteris dignum commemoratione visum est, quod Arphaxad Rex Medorum ædificauit ciuitatem potentissimam, quam appellauit Ecbatanis. *Fecit muros eius ex lapidibus quadratis, & sectis in latitudinem cubitorum 70. & in altitudinem cubitorum 30. turres verò eius posuit in altitudinem cubitorum 100 Per quadrum verò earum latus vtrumque vicenorum pedum spatio tendebatur, posuitque portas eius multitudinem turrium* Iudith. primo.

Secundò memoratur Niniue fuisse *Ciuitas magna itinerẽ trium dierum*, Ionæ 30. quod plerique interpretes intelligunt non in circuitu, vt aliqui voluerunt, sed in directo; ita vt ad eam ab vno extremo ad aliud directa vis peruadendam, opus fuerit itinere tridui. Hinc & Diodorus Siculus, l. 3. c. 1. ait. eam cùm à Nino primùm condita est, habuisse statim in circuitu 480. Id est milliaria sexaginta, quæ conficiunt leucas gallicas viginti, muros altos fecisse centum pedibus, & adeò latos, vt tres currus simul per eos incedere possent. Turres habuit 150 pedum 200. in altitudine Si autem dum primò condita fuit leucas 20. in circuitu habuit, non est dubium, quin post ducentos, aut trecentos annos maximè ampliata fuerit, Monarchis in ea residentibus, ita vt tempore Ionæ tres dies necessarij fuerint ad peruadendam.

Tertiò Babylon celebris fuit à murorum suorum amplitudine, ita vt dixerit Pausanias, *Babylon omnium quas vnquam Sol vidit vrbium maxima iam nihil præter muros reliqui habet.* Dicitur que tanta eius fuisse amplitudo, vt potius videretur esse regio clausa muris quã ciuitas De altera Babylone in Ægypto, quæ Mẽphis dicebatur, & modo Cayrus appellatur, referunt Historici, Lutetiam Parisiorum quinquies magnitudine superare, & per Nili ripas latissimè se se diffundere. Ortelius in Theatro orbis. Scribitque Arist. l. 3 Polit. c. 2. cum expugnata esset, hostesque primam vrbis partem obtinerent, illos qui ex alia parte vrbis habitabant tertio die nesciuisse vrbem captam esse.

Quartò turris Babel de qua Gen. 11. teste S. Hieronymo in Isaiæ. c. 14. in tantam pertigit altitudinem, vt haberet quatuor milia passuum, quæ efficiunt miliare magnum germanicum. Indicatq; Iosephus ideò filios Nembroth cogitasse illam turrim tanta ædificare altitudine, vt ad eam diluuium, si rediret, pertingere non posset.

Denique scribit Marcus Paulus Venetus vrbem *Quinzai* in Tartaria, centena milliaria in gyro comprehẽdere. Oculatus autem ipse testis est, qui ibidem habitauit circa annum 1260. Pontes lapideos habet duodecim millia, eosque tam altos, vt naues magnæ erecto malo subter eos transeant. Magnus Cham ibi statiuum præsidium 30. millium habet. Vrbs magnifica & amœna, inde nomen adaptatum *Quinzai* cœli ciuitas interpretatur. Ita Ortelius in Theatro Orbis. Videri etiam potest Lipsius de antiqua magnitudine Romæ.

Sed hæc de dimensionibus corporalibus ciuitatum illarum celebrium dicta sufficiant, Nostra porrò ciuitas de qua agimus, quam & Babylonem, & Niniuem, & Sodomam, & Iericho spiritualem vocari diximus, maxima est, & muri eius dimensiones habent spirituales consideratione dignas, quas intellectus nostri perpendiculo explorare non erit inutile, nec infructuosum. Vis ergò muri quem superbia constituit dimensiones nosse? Altitudinem si inquiris, ascendit vsque ad cœlum; Profunditatem si exploras, descendit vsque ad abyssum infernalem. Latitudinem si consideres, amplissima est, ea eo perpendenda, quod varij generis lapidibus, & lateribus luteis constituitur, & distratur. Longitudinem si metiris, vniuersum penè ambit orbem. Porrò hoc in speciali nobis edisserenda modo sunt.

De Muri Superbia altitudine.

PRimò igitur superbiæ celsitudinem in cœlum vsque ascendere asserimus; quia superbia non solum se erigit super inferiores, aut super æquales, aut super ipsos superiores eos despiciendo, sed in Deum rebellis est & perduellis ipsum quantum in se est, sua spolians maiestate, sua spolians diuinitate. Adeò enim inueniuntur superbi quidam filij hominum, *vt quasi pullos onagri se liberos natos putent*, sine vlla vel ad homines, vel ad Deum subiectione. Imò contra eum *armantur pingui ceruice, & incurrunt in eum erecto collo*, vt loquitur, Iob, animo rebelli: & obstinato eius infringentes leges, consilia, mandata.

Iob 15.

Deinde etiam eò temeritatis prorupit humana superbia vt supremo Numine despecto, nomen diuinitatis ambiret, diuinosque honores sibi arrogaret. An non Pharao arrogantia elatus dicit Moysi, *Quis est Dominus, & Deus Hebræorum, vt dimittam populum eius? Nescio Dominum.* At quia Deum Hebræorum noluit agnoscere, dicitur Moysi: *Ego te constitui Deum Pharaonis.* Ideòq; dum Moyses tanquam Deus Iudex, & vindex, variis plagis percutit Ægyptum; miscens cœlum, & terram: elementisq; imperans, perculit regiam mentem, & Principum ac sapientum eius, coguntur dicere *Digitus Dei est hic.*

Similiter, an non etiam Nabuchodonosor dicit Danieli: *Quis est Deus qui eripiet vos de manibus meis?* Statuam ergo quam posui prostrati adorate. Statua ista fuit ipsius Nabuchodonosoris, in qua voluit vt Deus adorari, vt cum multis interpretibus testatur S. Hieronymus in Danielem vbi dicit: *Velox oblitio est veritatis, vt qui dudum seruum Dei quasi Deum adorauerat* (propter interpretationem somnij illius admirabilis de statua, cuius caput aureum, brachium argêtea) *nunc statuam sibi fieri iubebat, vt ipse quasi Deus in statua adoraretur.*

Dan. 3.

En volubile superbi Regis ingenium, Sed propter feram superbiam cum feris est eiectus, & in ferinam naturam conuersus, per septennium cum illis conuersatus, vt describitur Dan. 4. Vnde S. Gregor. 5 mor. 6. sic de eo loquitur: *Quia elocutione cogitationis suæ se super homines extulit, ipsum quem communem cum hominibus habuit sensum amisit.* Sic verum hic est illud Psaltis 48. *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Manifestum etiam est ex Ezech 28. quomodo Rex Tyri sibi diuinitatem arrogauit, sub cuius typo Luciferi arrogantia ibidem describitur. Sic ait de Rege illo superbo Ezechiel: *Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis dic Principi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: eo quod eleuatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris, cum sis homo, & non Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei. Idcirco adducam super te alienos robustissimos gentium, & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decorem tuũ. Interficient, & detrahent te, & morieris in interitu occisorum in corde maris. Nunquid dicens loqueris, Deus ego sum coram interficientibus te?* Similis superbia Balthasaris Regis Babylonis describitur Isaiæ 14. & sub illa superbia, ac ruina primi Angeli delineatur.

Neque solùm in sacris, sed in prophanis historiis plerosque reperies inter Reges, qui humanæ conditionis obliti, timido, & cœco supercilio sibi quandam diuinitatem arrogarunt: *Posuerunt os suum in cælum, & lingua eorum locuta est superbiam.*

Diocletianus post triumphum de Persis, humanam sortem, mortalitatem obliuioni tradens, vt Deus adorari voluit, & vt frater Solis, & Lunæ haberi. Vnde coram eo se homines prosternebant in terram, & pedibus osculum figebant. Sed arrogantia ista à Deo vltionem mox accepit. Nam tota corpore intumuit, & lingua eius blasphema vermes fœtidissimos protulit. Postremo canis instar sceleratam animam exhalauit, vt testatur Nicephorus, l. 7. c. 20. Sidonius, & alij.

Caius Caligula etiam pro Deo coli desiderauit, rationẽ afferens, inquit Philo l. de legatione ad Caium, quia ouium Pastor non est ouis, nec boũm bos, nec caprarum capra, ergò nec hominum homo. Quid ergò? Deus. Vesania igitur superbiæ elatus Deum se fecit, Deorum assumens insignia, Mercurij Caduceũ, & Talaria, Apollinis radiatam coronã, arcum, & sagittas, Martis Thoracem, gladium, & Clypeum. Hac ratione diuinitatem ostentabat. Fingebat quoq; se rem habere cum Luna. Vnde quadam die quærebat à Vitellio Senatore: Vidisset ne se cum Deo congredi: Cui ille non insulse respondit; Solis vobis Dijs licet inuicem videre.

Alexander Magnus diuinitatem ambiens, se Iouis filium pronuntiabat, & hanc insanam opinionem, multi adulatione sua fouebant. Sed rectè mater ipsius Olympias grauibus ob id apud eum verbis conquesta fertur, quod hac ratione eam adulterij insimularet, Resipuit tandem verò ab hac demente mente; Nam in bello graui percussus vulnere, dolorem præsentiens, & fluorem copiosi sanguinis cernens, in hæc verba prorupit: *Omnes me filium Iouis acclamant, omnes Deum, & immortalem pronunciant, At istud vulnus, iste cruor me hominem morti obnoxium euidenter demonstrat.*

Ex his ergò satis colliges muri primi IericHontini, hoc est, superbiæ, altitudinem. Cuius cùm fundamenta in cœlo iacta fuerint, sed Dei manu vindice diruta, iterum conatur ad cœlum vsque ad diuinitatem se se erigere, vt primum semper suum imitetur auctorem, dicentem: *in cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, ascendam, super altitudinem nubium, similis ero altissimo.* Sed verè de hac re pronunciauit S. Bernardus in medit. c. 11. *Superbia in cælo nata, immemor qua via cecidit, illuc vltra redire non potuit.*

Isaiæ 14.

LECTIO IV.

De profunditate Superbiæ.

QVantum ad profunditatem. Hæc in primis eo declarari potest, conformiter ad dicta, quod sicut altitudo superbię ascendit vsq; ad cœlum erigens se contra Deum sic profunditas eius descendit vsque ad abyssum. Illi enim dictum est, Isaiæ 14. *Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci.* Nempe iustissima Dei ordinatione superbia è cœlo detracta est, & ad abyssum relata, lacusq; inferi præparatus, & designatus est, vt ibi domicilium haberent non solum reprobi Angeli superbia, sed & omnium illorum qui illum hac in parte imitantur, ita vt sicut sunt consortes peccati, & malitiæ, sint & consortes supplicij, & pœnæ. Et quia in omni peccato reperitur superbia, & virtualis quidam contemptus Dei, ideo omnis peccator illuc deportatur, vbi locus proprius superbię est primitius destinatus, constituta ibidem Regia caliginosa illius qui est *Rex super omnes filios superbiæ.* Vnde etiam asserit S. Gregorius Superbiam esse reproborum characterem, & signum certissimum reprobationis; sicut humilitas electionis est signum, & specialis character electorum, Quæ quo profundior est, eò locum sublimiorem paratum sibi habet in cœlis, sicut superbia quò sublimior est, eo locum profundiorem sortitur in inferis,

Vlterius superbiæ profunditas ex eo declarari potest, quod ad profundissima peccata hominem deducat, nimirum ad homicidia, parricidia, imò ad Deicidium vsque.

1. Nonne Superbia cum dominandi libidine coniuncta, Athaliam eò deducit profundæ cæcitatis, vt omne semen regium extingueret? 4. Reg. 11.

2. Nonne Abimelech induxit, vt 70. fratres interimeret crudelissimè super lapide vno? Iudith 9.

3. An non ambitio ita Absalonem excæcauit, vt parenti suo optimo necem quaqua via moliretur.

4 An non Romulum, & Remum, vt fraterno sanguine primos ciuitatis suæ muros defœdarent.

5. An non Herodem ita dementauit ambitio, vt Christum Filium Dei in ortu nefando quodam Deicidio interimere attentaret, & ad id cædem illam promiscuam infantium adhuc lactantium decerneret?

6. Deniq; quæ non in urbe nefanda flagitia, neces cruorisq; humani profusiones in cœlum vsque vocem tollentes, ex hac ambitione, & dominandi libidine quotidiè cernimus exoriri? O ergò superbia omnium malorum fons, & origo profundissima?

Postremo, profunditas eius ex eo declarari potest, quod plerosq; ad hæresim deducat, & atheismum, qui est errorũ profundissimum, peccatorũ omnium, continens in se omnis religionis, & pietatis contemptum, omnisq; iustitiæ, & veritatis. De illo rectè intellexeris illud Prouerbiorum 18. *Impius cùm in profundum venerit, contemnit.* Græci legunt *Impius cum in centrum venerit contemnit.* Quid verò contemnit? omnia vtiq; diuina omniaq; humana, omne monitum, omnem probitatem, omnem iustitiam. Ex hoc verò profundo via contigit quempiam iterum assurgere ad lucem veritatis aut gratiæ, quia subuersus est talis, & submersus in impietatis inextricabili abysso.

Exempla dedimus alibi quæ breuiter hic repetere non

reor superuacaneum. Quidam Cœnobita sapere volens plusquam oportet sapere, nolens sapere ad sobrietatem comparabat viros sanctos inter se, in meritis, in gratia, in gloria, & pertinaci iudicio, hos illis præponebat, non sine præiudicio. Arguebatur verò eam ob causam indiscretæ deuotionis, superbiæque simul, & pertinaciæ. At vlteriùs procedens, ausus est asserere viuentes æquè sanctos esse, ac illi sint, quos in canonē, & numerū beatorum relatos Ecclesia proponit colendos. Arguitur grauis in ea re erroris; citantur Patres, & eorū interpretationes. Ridet ipse, dicitq; esse homines errare potentes. Deducitur ad infallibilem Spiritus Sancti assistentiam Ecclesiam regentem, id ipsum ridet. Et in abyssum tandem vltimam ruens, ipsum Deum negat. sic ex Monacho Atheus efficitur, idq; adeò pertinaci superbia, vt nemo eum ad veritatis orbitā reducere valuerit. At furore quodam rabido correptus, belluæ instar, postmodum scelestam animam perfide exhalauit. En ergò superbiæ inextricabilis profunditas, en Abyssus. Testis est huius rei Cassianus in Patrum collationibus.

Audi, & alterum: Quidam Simon de Tornaco celebris Parisiis Doctor in disputatione de humilitate Christi, ex superbia in reprobum est sensum datus. Nec enim veritus est asserere, Tres esse, qui mundum sectis suis subiugassent, Moysem, Christum, Mahometum, Moysem infatuasse Iudæos, Christum Christianos, Mahometum Gentiles. His verò pronunciatis, statim diuersis oculis pro humana voce mugitum dedit: & epilepsia elisus in terram, die tertio vindictam accepit, mutusque mansit non nominans nisi Alterdam concubinam suam. Ecce iterum nomine isto ex superbia error, post errorem atheismus, ex atheismo blasphemia horribilis, contemptusque Christi, & Prophetarum. Testis est Cantipratō, lib 2. apum, c. 48.

Audi, & tertium de Machiauello. Hic cùm rememoraret, quod viri illi illustres, Alexander, Plato, Aristoteles, assererentur damnati, & alia ex parte, eos, qui inter Beatos censentur, considerans fuisse homines vt plurimū in oculis sæculi despectos, quales fuere Apostoli, viles, & illiterati, superbiæ spiritu dementatus in hanc insanam erupit vocem: *Malo cum illis illustribus viris in infernum descendere, quàm cum his infimis in cœlo degere.* Ecce iterùm & tertiò, profunditas inexplorabilis superbiæ humanæ ad atheismum deducens centrum omnium peccatorum.

Audi postremo ad quam vesaniæ profunditatem superbia pertigerit humana, ex relatione quam fecit Iosephus à Costa de temporibus nouissimis, lib. 2. c. 11. Fuit in Peruēsi Reg. magni nominis Theologus. Hic familiaritate cuiusdam mulieris, quæ volebatur pati diuina plena extasibus, & reuelationibus deceptus, ex illis verbis quasi oraculo, tātam de se opinionem concepit, vt licet integri foret sensus & cerebri, tamen seriò crederet, serioq; affirmaret, se & Regem futurum, & Pontificem Summum, Sede Apostolica ad ea Regna translata: concessam quoq; sibi sanctitatem super omnes Angelos, & choros cœlestes, atque Apostolos omnes: quin etiam oblatam sibi à Deo vnionem hypostaticam, sed à se non fuisse admissam. Datum se quoque Redēptorem orbis quoad efficaciam, vt ipse loquebatur, quod Christus non solum quo ad sufficientiam fuisset, omnem statum Ecclesiasticum abrogandum, leges verò alias se editurum faciles, & apertas, secundum quas cœlibatus Clericorum tolleretur, multitudo vxorum concederetur, confessionis necessitas excluderetur. Hæc & alia tanta libertate, & facundia asseuerabat coram Episcopo, & Iudicibus sanctæ inquisitionis, citans plurima ex Prophetis, ex Apocalypsi, ex Psalmis, & ea his contentis adaptans, vt omnes starent attoniti. Atque cùm per complures dies disputatio esset inita cum eo à doctissimis, numquam potuit ad sanam doctrinam reduci. Adeò vt stupendum foret eò posse adigi mētis humanę superbiam, & pertinaciam. Quapropter nouus ille Rex, Pontifex, Redemptor, Legislator igni traditus est, & in cineres redactus.

Sic nimirum nullum altiùs nullum profundiùs vitium superbia: nulla re capitur humana mens, aut faciliùs, aut potentiùs. Nulla vis veneni, nulla febris phrenetica, nulla medicatissima potio, quæ sic statum mentis eruat, aut in furorem rapiat, vt animo semel humano imbibita superbia, in profundam, & abyssalem mergens hominem cæcitatem. Quapropter verè asserit S. Augustinus, omnium errorum, hæresum, & sectarum arrogantiam, & superbiam, esse genitricem, & nutricem: *Alia*, inquit, *secta in Africa, alia est in Oriente, alia in Aegypto, alia in Mesopotamia, diuersis locis diuersa sunt, sed vna mater superbia omnes genuit.* Et certè eadem mater eas souet, & alit vsque modo! O impia mater! improba Nutrix adeo infœlicis partus.

LECTIO V.

De latitudine superbia.

LAtitudo huius muri, quem constituit Superbia, consistit in variis quæ illi connectuntur, & superstruuntur peccatis, quasi lapidibus, aut lateribus coctis, quibus Lucifer operis huius præfectus suæ ciuitatis mœnia continuo amplificat, & dilatat. Et quidem ex superbia oriuntur generaliter omnia vitia: At etiam specialiter aliqua ad eam pertinent, suntq; materia ex qua compaginatur murus iste. Primò quidem vana gloria, ambitio, iactantia, hypocrisis. Secundò arrogantia, tumor præsumptio, aliorum contemptus. Tertiò pertinacia, discordia, inobedientia, rebellia, & horum similia. Hæc omnia à Sanctis Doctoribus vocantur Superbiæ proles, & germina. Nos apta proposito nostro dicimus esse saxa, & luteos lateres, quibus primus is murus Ierico, ciuitatis maledictæ, & in altum, & in latum cōsurgat, tanquam ea triplici quadam serie constans. Suntque hi lateres instar illorum, quibus conficiendis à Pharaonis exactoribus vrgebantur Hebræi in Ægypto oppressi: ex luto nimirum & plateis coniugati, igne quodam ex fornace inferni desumpto excocti: bitumine quoque & cæmento à tartareis venis educto agglutinati. Sed de singulis pauca dicere non erit abs re.

DE PRIMA SERIE STRVCTVRÆ.

De Gloria vana.

PRimam itaque seriem in hoc ædificio constituunt vana gloria, iactantia, ambitio, hypocrisis.

Vana gloria est appetitus inordinatus, & inordinata delectatio humanæ laudis. Ita definit Alexand. ab Ales, 2. p. summæ. Ex superbia ortum ducit, qua superbus valde appetere solet humanam laudem: nec contentus est, quod apud se in æstimatione sua magnus, vult etiam magnus haberi & clarior fieri in notitia aliorum. Quantò verò magis laudatur, tantò magis extollitur per superbiam: instar vesicæ, quæ quo magis vento inflatur, eò magis dilatatur; aut instar paleæ inanis, quæ quanto leuior, tanto altiùs ab aëre flante huc illuc raptatur. Humilis verò instar electi grani, in imò solidè se tenet, ventoque flanti quantum in se non agnoscit confunditur, & erubescit. Si laudatur Deum qui nouit, laudem in Deum reiicit, & à se repellit. Audi hac de re Sanctum Gregorium, lib. 17. Mor. *Laus sua iustos cruciat, iniquos dum lætificat, reprobos monstrat. Hi enim sua laude pascuntur, isti cruciantur, ne non sit intus quod foris dicitur. Non etiam si ita sit, vt dicitur ante Dei oculos fauoribus vacuetur: ne humana laus robur mentis extollat, emolliat, & in sui delectatione prosternat.* In hoc itaque ordinario superbi conspicitur, vel quod laudem aucupetur de his quæ non sunt, aut laudem non merentur, vel quia laudē quærit ab hominibus, & non à Deo: vel quia laudem non ordinat ad debitum finem. Etenim si à Deo quæratur, vel ab hominibus oblata ad Deum referatur, vitio haud est tribuendum.

DE IACTANTIA.

IActantia est inanis de se & stulta prædicatio, quando quis se verbis extollit dicendo de se aliquid super id quod in se est. Contra vitium istud monitum dat Sapiens. Prou. 27 *Laudet te alienus, & non os tuum, extraneus, & non labia tua.* De quo & Poeta.

Nec te collaudes, nec te culpaueris ipse:
Hoc faciunt stulti quos gloria vexat inanis.

Hæc iterum prouenit ex auiditate laudis humanæ, quæ quàm inordinata sit ostendit sanctus Augustinus lib. 10. Conf. dum sic domino loquitur: *Qui laudari vult ab hominibus vituperante te, non defenditur ab hominibus iudicante te, non eripitur damnante te.* Tunc verò iactantia crimen censetur mortale, quando in diuinū vergit dedecus: aut graue proximi damnum. Sic contingit, cum quis iactat se, aut gloriatur de delicto aliquo mortali. De talibus loquitur Isaias *Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt.*

Item Sapiens, *Lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Eheu quàm frequens est inter iuuenes dissolutos, qui impudenter sua iactent scelera, fornicationes, adulteria, rixas, & pugnas vulneraq; illis inflicta, ebrietates, dolos, quibus puellas intemeratas circumuenerunt: in iisque etiam mendaciter gloriantur, & ad similia alios extimulant. Inter hos se quandoque fuisse fatetur S. Augustinus, & se illosque sic describit: Monebat me mater mea ingenti sollicitudine ne fornicarer, maximè ne adulterarem cuiusquam vxorem. Qui mihi monitus muliebres videbantur, quibus obtemperare erubescerem. Illi autem tui erant, & nesciebam, & te tacere putabam, atque illam loqui, per quam mihi tu non tacebas, & in illa contemnebaris à me, à filio eius, filio ancillæ tuæ, seruo tuo. Sed nesciebam, & præceps ibam tanta cæcitate, vt inter coætaneos meos puderet me minoris dedecoris, quàm audiebam eos iactantes flagitia sua, & tantò gloriantes magis, quantò magis turpes essent, & libebat facere non solùm libidine facti, verùm etiam laudis. Quid dignum est vituperatione, nisi vitium? Ego ne vituperarer, vitiosior fiebam. Et vbi non suberat quo admisso æquarer perditis fingebam me fecisse quod non feceram, ne viderer abiectior, quo eram innocentior, & ne vilior haberer, quo eram castior. Ecce cum quibus comitibus agebam in medio platearum Babilonæ, & volutabar in cœno eius, tanquam in cinamomis, & vnguentis pretiosis, & in vmbilico eius, quo tenacius hærerem. Hactenus August. lib. 2. confess. c. 3. Mores certè, improuidæ, & ad flagitia proiectæ iuuentutis, eleganter, & verè delineans, qui quidem praui mores plerisque ea in ætate lubrica adhærent, quasi morbidæ adolescentiæ maculosa lepra, pruriensque scabies.

Similiter peccati mortalis culpam incurri ex iactantia censemus, cùm illa vergit in graue alicuius præiudicium. Sic potest iactantia fieri cũ graui, despectu aliorum, quandoque etiam damnum ex ea subsequi natum est. Ita Medicus se potest iactare de scientia, & æger cum graui sanitatis dispendio sui se committere. Idem Iurisperitus de sciẽtia Iuris, ita vt inde fiat, quod cum grandi damno grauis ei concredatur causa ignaro. Similiter & artifex iactare se potest peritiæ, & artis, & opus exinde ei tradi, cum detrimento notabili. O mendaces filij hominum, vt decipiant ipsi de vanitate in id ipsum. Qualibet arte lucrum emẽdaciter, & iactabundè quæritant etiam contra conscientiæ testimonium, O quantus est numerus eorum qui dicunt, & non faciunt, & dicendo fingunt quæ efficere nesciunt.

DE AMBITIONE.

AMbitio est honoris, vel dignitatis, seu præeminentiæ immoderata cupiditas. Ab hac sæpè deterret Scriptura; tanquam gradium malorum infœlici origine. Nam & Christus Dominus suos acriter reprehendit discipulos, quando inter eos exorta fuit illa disceptatio, quis eorum foret maior. His enim dixit: *Quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister, & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus.* Matt. 20. Idem reprehendit Pharisæos, quod primos accubitus ambirent in cœnis, primas cathedras in Synagogis, & ab hominibus vocari Rabbi. Quorum adhuc similes sunt nonnulli, inquit S. Gregorius initio Pastoralis, *qui intra sanctam Ecclesiam per speciem regiminis gloriam affectant honoris, videri Doctores appetunt, transcendere cæteros concupiscunt, primas in conuentionibus quærunt chathedras. Qui susceptum curæ Pastoralis officium ministrare dignè tanto magis nequeunt, quanto ad huius humilitatis magisterium ex sola elatione peruenerunt.* Hos condemnat Christus, condemnant & Sanctorum exempla qui dignitates, & honores vel fugerunt trepidi, vel susceperunt inuiti, scientes in loco sublimi vertiginis periculum esse, & præcipitij. Horum aliqua recenseamus exempla.

B. Gaudefredus Cœnobij Clarœuallensis Prior, Episcopatum Tornacensem vt acciperet, nullis potuit precibus induci, quantumlibet vrgeret B. Bernardus Abbas eius sãctissimus, ac simul Eugenius, qui tunc Apostolicam Sedem tenebat. Quam verò id sapienter fecerit, effectus demonstrauit, Obiit enim ipse non ita multo post, & apparens cuidam religioso eiusdem Cœnobij, dixit: *Saluus sum nobisque feliciter cessit fuga Episcopatus. Si enim fuissem de numero Episcoporum, fuissem de numero damnatorum: Ita mihi Sancta Trinitas reuelauit*: Nempe verum est illud Sapient. 6. *Iudicium durissimum fiet his, qui præsunt.* Importunitatem ergò omnem vir sanctus euincens, omnemque ambitionis occasionem euitans, dicere poterat illud: *Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. expectabam eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus, & tempestate.*

Lege Sanctorum historias, & complures reperies, inter quos S. Bruno, S. Thomas Aquinas, S. Bernardus, S. Bernardinus, qui easdem ob causas Episcopales Infulas repudierunt, dicentes cum Iob. 29. *in nidulo meo moriar, quasi palma multiplicabo dies meos.* Quasi dicerent: in humili Religionis statu, seu in quietis lectulo, & nidulo Christo viuere; mihique mori præeligo, potius quam demorari in sublimi & amplo dignitatis loco variis periculis exposito: & sicut palma diminutione eorum quæ deorsum sunt falsorum cœlum versus procera extollitur paulatim crescens, sic in humili loco plantatus, totam cordis intentionem ad celestia erigere aueo.

Alij quidem Sancti Primatum susceperant, sed diuinitùs coacti ab omni ambitione alieni. Quid non egit Moyses Principatum detrectans; ait enim Domino excusans se: *Quis sum ego vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Israel de Aegypto?* Quasi dicat: Ego nullus sum, & omnino ineptus, vt me tam excelso destines muneri, & iterum: *Obsecro Domine non sum eloquens, ab heri, & nudiustertius, & ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris, & tardioris linguæ sum.* Quasi dicat: Nunquam fui eloquens, & nequidem ab eo tempore quo tu mecum locutus es, quia è natura impeditam, & tardam habeo linguam. Noli me huic destinare muneri, quia Pharao tam indisertum reiiciet Oratorem. Denique cùm has excusationes non acceptaret Deus, respondens se os hominis fabricasse, se posse os, & facundiam dare, & adimere cum voluerit, nihilominus vrget Moyses: *Obsecro mitte quem missurus es.* Quasi dicat: excute à me tantum munus, mitte quem volueris, modo me excuses inidoneum plenè & ineptum. Certè Deus erat qui eligebat, qui & idoneitatẽ impertitur his quos eligit, & tamen timet Moyses, timent Sapientes Primatum, ad quem tota ambitione anhelent insipientes.

Audi ad hanc rem parabolam Iudicum 9. expressam. Vbi nec oliua, nec ficus, nec vitis, nec aliæ arbores fructuosæ, & dulces ad Regnum promoueri inter ligna syluarum voluerunt, ne forte cogerentur deserere pinguedinem, & suauitatẽ, fructuumq; liquorem Rhamnus autem, frutex spinosus, & infructuosus, consentit electioni. Quid aliud hæc indicat parabola, quam eos quidem detrectare primatum, qui dotibus præclaris à Deo præditi sunt, ne fortè contingat eos suaui fructu priuatæ, & tranquillæ vitæ priuari, dum aliorum regimen inquietum transferuntur: alios verò cæteros quin inidoneos ambire talem promotionem, etiam cum grandi suo periculo. sed hos quandoq; reiicit Deus, illos verò cogit, illos erigit in humili iacentes: eligit fugientes.

Sanctus Gregorius ad summum electus Pontificatum, non solùm ab vrbe fugit, vt in solitudine foret ignotus, sed & ad Mauritium Imperatorem litteras dedit, ne huic electioni consentiret obnixe obsecrens. Verum indicio cœlesti, & igneæ columnæ in solitudine deprehensus, inuitus ad Pontificatum rapitur. Conqueritur interim postmodum ipse tanquam oliua, & ficus quæ pinguedinem, & suauitatem deseruerit. Sic enim quodam loco de se pronunciat: *Infœlix animus meus occupationis suæ pulsatus vulnere, meminit qualis in Monasterio fuerit, quomodo ei cuncta labentia subterfluebant: quomodo rebus omnibus quæ voluuntur eminebat, quod nulla nisi cœlestia cogitare consueuerat, quod etiam retentus corpore ipsa iam carnis claustra contemplatione transibat. At nunc ex occasione curæ Pastoralis sæcularium hominum negotia patitur; & post tam pulchra quietis suæ speciem terreni actus puluere fœdatur. Perpendo itaque quid tolero: quid amisi: dumque illud intueor quod perdidi: Ecce enim nunc magni maris fluctibus quatior, atque in naui mentis tempestatis validæ procellis illidor: dum prioris vitæ statum recolo, quasi post tergum deductis oculis viso littore suspiro.*

S. Augustinus quoque cognita Episcopi sui morte fugit ab vrbe vt fatetur Epist. 148. Verumtamen à populo reductus est nitens, & Sacerdotio ordinatus non sine lacrymis vberim fluentibus.

S. Ambrosius similiter, vt testatur Paulinus in vita eius à populo, & Imperatore post vocem prodigiosam infantis postulatus ad Episcopatum Mediolanensem noctu vrbe excessit. Sed cum Ticinum iter intendisset, manè se deprehendit in porta Mediolanensi, non sine diuino miraculo.

Inter recentiores recenseamus Cæsarem Baronium, & Robert. Bellarminum, Cardinales Illustrissimos. Hi quidem prius diu, & fortiter cum purpura, & dignitate oblata reluctati, non aliter, & tandẽ victi, sunt, quã ex ore Clementis

Octaui

Octaui, emanente ea de re mandato in virtute obedientiæ, & sub excommunicationis interminatione. Vnde Cæsar Baronius sic de se quodam loco loquitur: *Perterrebat me illa quam videre meditabar manus hominis, contra candelabrum in pariete publico in ipsa Ecclesiæ albo scribentes, stateram & pondera preferentis, quibus expendendi forent omnes ad Cardinalatum aspirantes. Precibus redimebam illud periculum, illa Loth acerba proferens, Non possum in monte saluari, ne inueniat me malum, & moriar, Est ciuitas hæc iuxta ad quam possum fugere, parua, & saluabor in ea. Nunquid non modica est & viuet anima mea? Statueram priuato simplicique genere bene præcinctus mundi contemptu, & ex editus permanere.* Hæc ille. Bellarminus quoque scribens ad Henricum a Lotharingia, Episcopum Verdunensem, se suæ promotioni ad purpuram renitentem quidem fuisse diu satis indicat, sed tandem diuinæ voluntati per præceptum Pontificis agnitæ acquieuisse. Sic enim loquitur: *illam Domini vocem præter omnes amaui semper Pater transfer à me calicem hunc; verumtamen non mea, sed tua voluntas fiat, empti pretio magno sumus, proinde tanquam serui obedientiam hero nostro debemus. Deum conscientia testis est, non quæsiuisse nos, non optasse, non elegisse locum sublimiorem, & in præsentia honorem nihili ducere, quæ & abdicare nos si liceret iuberet: sanè est quod gaudemus & acquiescamus voluntati diuinæ, quam nobis Pontifex manifestauit Pastorale onus est periculis & sollicitudine plenum. Sed si Opifici, si emptori nostro placuit has in angustias, hæc in pericula nos vocare, ecquinam sumus, vt possimus ei dicere, cur ita fecisti?* Hæc ipse.

De ambitione Aulicorum.

QVæ hactenus dicta sunt maximè concernunt ambitionem ad Ecclesiastica munia. Verùm magis illa regnat in aulis & curiis Principum, vbi certatim ad sæculi honores & Præfecturas contenditur. Ambitionis enim & inuidentiæ quædam sunt gymnasia, Magnatum Aulæ & Palatia. Sed quàm variis ibidem malis, variisque periculis ambitio sit obnoxia; quamque instabilitati coniuncta, dilucidè docent omnium Historiarum Volumina. Cernere est ibi fortunam cum ambitiosis istis primùm prosperè ludentem, at postmodum asperè illudentem. Hos quos euehit primùm quidem blandè excipientem & lenientem, mox verò cruentè omnino laniantem, vt verè possint illud Iob vsurpare. *Eleuasti, & super ventum posuisti, & elisisti me valide.* Certè quoties ambitionis malum aliquos suo tramite duxisse cernitur, toties eos miserè cernitur seduxisse: Nam qui hac duce gradiuntur, dum per fumosam eius caliginem ascendere se autumant, subitò præcipiti gressu in confusionis voraginem, velut exoculati, proruunt: *Ascendunt vsque ad Cælos descendunt vsque ad abyssos, emoti sicut ebrius.* Percurre Regna, percurre Aulas Principum, intuere quæ ibi geruntur oculo mentis perspicaci: & agnosces Theatra esse, vbi fortuna, spectante Orbe, circa ambitiosa ludum suum exercet, sed in eorum ludibrium. Ibi inconstantiæ suæ absolutissima expromit, & exponit exempla. Ibi rotam suam volubilem ascensu & descensu sanguineo purpuratam erigit, & ostentat. Hinc Poeta,

Viue tibi, quantumque potes prælustria vita:
Sæuum prælustri fulmen ab arce venit.

Sed de hac volubili ambitiosorum fortuna aliqua lubet subiicere exempla, variis in aulis Optimatum nobis proposita, quæ & his proponi possint, qui nimium suæ fidunt fortunæ, ambitionis fallaci aura in aula decepti. Nam pauci illud considerant: *Fortuna vitrea est, cùm splendet, frangitur.* Aperiant oculos hic, & videant.

1. Aman in aula Assueri primus, interrogante Rege, quo prosequi honore conueniret, quem Rex decreuisset honorare, bene sibi à Rege decernendum honorem tumida ambitione autumans, respondit: Induendum fore talem regali veste, & equo impositum regio, cum diademate regali in vertice circum ducendum per vrbem à primo de Principibus Regiis inclamante. *Sic honorabitur, quemcumque Rex voluerit honorare.* At cùm iussus est, id Mardochæo Iudæo quem hostili odio insectabatur, præstare: eumque per vrbem sic ornatu regio amictum circumducere, & paulo post is qui gentem Hebræam penitus internecione delere ambitione seductus moliebatur, erectus in patibulum, coruorum ipse pabulum. Sic nimirum in fatali aliquo ligno pendet Aman, ambitiosæ fortunæ ludibrium, aulicis & omnibus ambitiosis exemplum.

2. Magnus fuit in aula Dauidis Regis Ioab, exercitui imperans, qui & ausus fuit duos Principes Abner & Amasam in dolo perimere, lugente quidem Rege, crimen tamen eius differente punire. At tandem iusto Dauidis decreto, iussu Salomonis infœliciter interfectus fuit iuxta altare. Sic ambitiosa eius audacia & crudelitas condignam accepit vindictam, sortitaque est ambitio infœlix eius exitum.

Lib. 2. Reg.

3. In aula Tyberij Cæsaris potentia & honoribus mirè effulsit Seianus, cui statuam æneam populus erexit, cuius nutu omnia regebantur, cuius natalis dies celebrabatur, qui & Imperatoris in Consulatu Collega factus est. Sed quid tandem? Eius ambitio cum ad supremum apicem pertigisset honoris, citò etiam ad extremam infœlicitatis sortem reuolui visa est. Nam paulò publico edicto eum tota perimitur progenie, & ipse vnco spectandos ducitur, quique eum prius venerabundi spectabant, iam eius exitio gaudent, & currunt præcipites, pedibusque eum proculcant, clamantes: *Dum iacet in ripa, calcemus Cæsaris hostem.*

Iuuenal Sat. 10.

4. In Aula Arcadij Imp. rerum summam obtinuit Rufinus, cum eo imperium in Oriente administrans. Hic suo non contentus loco, dignitatem imperialem sibi atrogare conatus est, ambitione seductus. Verùm eadem die qua purpureo paludamento inaugurandus erat, ferro necatus ab exercitu Romano iacuit ad pedes Arcadij. Caput deinde ei resectum est, & lapide in os immisso hastæ infixum est, in sublimique loco expositum. Dexteram quoque eius abscissam per vrbem circa opificum officinas circumtulerunt, his vtentes verbis: *Date stipem inexplebili auaritiæ viro.* Et ridicula illa mendicitas auri multum satis collegit: lubenter enim contulerunt aurum ad hoc iucundum spectaculum.

Niceph. l. 13. c. 1.

5. Belisarius in aula Iustiniani Imperatoris summus fuit Præfectus, nemini sua ætate comparandus, militari fortitudine, & triumphis celebris contra Persas, Vandalos, Gothos. Adeò vt Iustinianus monetam cudi curarit, argenteam, in cuius vno latere imaginem suam imprimi, in altero imaginem Belisarij cum hoc elogio, *Belisarius decus Romanorum.* Hunc tamen tot & tantis honoribus ornatum propter affectati regni suspicionem ab æmulis suscitatam, non tantum omnibus honoribus priuauit, sed etiam erutis oculis eò calamitatis induxit, vt è vili tuguriolo stipem sibi emendicare coactus sit dicens: *Date obolum Belisario, quem virtus extulit, inuidia excæcauit.* Ita Procopius l. bell. Persarum, Cedrenus & alij.

Sed cùm hæc antiquiora censeri possint, nostro etiam sæculo non desunt exempla his non absimilia, quæ ab ambitione mentem prudentem valeant abstrahere: & deterrere. Et hæc quidem in Europæ celebrioribus Regnis, quasi in Theatro Orbis, fuere oculis exhibita nostris. Pauca rememoremus.

1. In regno Angliæ Thomas Volsæus humili loco natus ita Regis sibi gratiam conciliauit, vt Lincolniensis primùm Episcopus, deinde Vintoniensis, simulque Archiepiscopus Eboracensis, denique regni totius Cancellarius, ac postremò Cardinalis & legatus a latere creatus fuerit. Accessit & gratia duorum Regum Caroli V. Imp. & Francisci Galliarum Regis, qui certatim hunc sibi deuinciebant muneribus, ita vt Carolus sæpe amanter ad eum scriberet, & se eius filium & cognatum subscriberet. Verùm cùm Summi Pontificatus eum ambitio inuasisset, se per Franciscum Regem ad illum viam securam sternere posse autumans, primus suggessit funestum illud Angliæ consilium Henrico Regi, vt diuortium iniret cum Catharina Caroli matertera. Et quidem istud eo animo dederat, vt Rex nuptias nouas cum Gallica Prosapia contraheret, sicque arctiùs sibi Regem deuinciret. Cùm ergo in id omnem conatum exercuisset, spe frustratus est: nam Henricus Catharina relicta alteram duxit: simulque regnum à Fide Catholica seduxit. At verò Volsæus non immunis à flagitio consilij pessimi author, illud in caput suum retorqueri non ita multò post persensit. Nam gratia Regis excidit: Cancellariæ munere priuatus est, Episcopatu quoque & Palatio magnificentissimo quod extruxerat spoliatus. Denique in magna nobilium corona, comprehensus in Londinensem arcem trahitur, sed in ipso itinere his oppressus ærumnis animam exhalauit. Dicitur verò quod cùm satellites ei dixissent se ob Regiam Maiestatem læsam vinculis his trahi, respondisse. *Vtinam non magis diuinæ Maiestatis læsæ reus forem. At dum Regi nimium seruio, & Dei, & regis gratiam perdo.* Testis est Sanderus l. 1. Schismi Anglic. Hoc nimirū est funestus finis ambitionis, hic funis aureus in iugulū eorū redundans, tandéque eos præfocans incautos.

filium gehennæ duplo quàm vos. Profelitus dicebatur, qui ex Gentilismo conuertebantur ad Iudaismum, in quam rem Pharisæi multos labores exantlabant. Nec propterea væ eis dicitur, sed quia quem tanta diligentia, & labore in suæ Religionis consortium pellexissent, prauis exemplis & cóuersatione gehennæ reddebant obnoxium multo magis quam ipsi essent, quia vt plurimum qui Præceptorum sortitur malum, non illius malitia sistit, sed vlterius solet progredi. Videant ne his similes sint, qui indifferenter quoslibet ad suam introducunt Religionem; postea eis prauo exemplo præeuntes, disciplinæ Religiosæ neglectum fouentes, eos gehennæ reddunt obnoxios, quæ seculari in vita piè agentes, Regnum erant ingressuri.

Quarta est: *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, qui decimatis mentham, & anethum, & ciminum, & reliquistis quæ grauiora sunt Legis, iudicium, & misericordiam, & fidem, hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Similes sunt, quotquot inter Christianos studiosius humana obseruant præcepta, quàm diuina magis solliciti de ceremoniis aliquibus, quam de conscientia. Solliciti, & anxij ne aliquas preces quotidianas consuetas omittant, potius quam de odio, & inuidia in proximos, de detractione, & iudiciis falsis, de fraude, iniustitia, oppressione pauperum, & similibus, ita vt leuia quædam curent, grauiora, & conscientiam grauantia negligant.

Quinta est: *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui mundatis, quod deforis est calicis, & paropsidis, intus autem pleni estis rapina, & immunditia.* Hos imitantur qui magnam profetuor in exterioribus puritatem, in corpore in veste, in cubiculis, in mensis, in locis, in cyathis, & catinis: immunditiam verò animi parui paruipendunt, impuritatem cordis cogitationis negligunt. Væ illis.

Sexta est: *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum.* Vtinam considerent hæc illi, qui omni ornatu, & candore exteriùs effulgent in corpore, intus verò cadauer gerunt, illudque fœtens circumferunt, animam scilicet mortuam, coram Deo, & Angelis fœtidam, & coram seipsis, si oculos mentis intus velint intendere, & sepulchrum reserare, non potest non fœtorem exhalare mortua conscientia si introspiciatur.

Septima est; *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum: & ornatis monumenta iustorum, & dicitis: Si fuissemus in diebus Patrum nostrorum, non essemus socij in sanguine Prophetarum.* Itaque testimonio estis vobismetipsis quasi filij estis eorum qui Prophetas occiderunt. implete & vos mensuram Patrum vestrorum.

Octaua est: *Væ vobis Duces cæci qui dicitis: Qui iurauerit per templum nihil est, qui autem iurauerit in auro templi, debet, &c.*

Vide ergò quot maledictionibus percellat Dominus hypocritas omnes in persona Pharisæorum. Dominatur nihilominus hypocrisis mirè in Christianis, statumque omnem inficere cernitur, Ecclesiasticum, Religiosum, Sæcularem. 1. An non hypocrisis simulatio est, sub pietatis nomine lucrum quærere, aut per alios titulos emeritos? Horum verò quantus est numerus in orbe? 2. An non hypocrisis animo odium inuidiamque fouere, interim amicitiam simulare, aliud in ore, aliud in corde gerere; Et hoc tamen est mundi ingenium: *Vana loquuti sunt vnusquisque ad proximum suum, labia dolosa in corde, & corde loquuti sunt.* Duplici corde sunt, aliud cor in pectore, aliud in ore gerentes. Eccl. 13. *In labiis suis indulcatur inimicus, & in corde insidiatur, vt subuertat te* Instar apis plerique mel in ore, in cauda virulentum gerunt aculeum, illum infigere parati. 3. An non hypocrisis ostentare se vt liberalem, interim durissimum esse erga pauperes creditores, & inopum sanguinem exsugere; Item in publico se iustum exhibere, in occulto verò multa iniustè patrare; Et tamen quàm multi sunt horum de numero? An non hypocrisis, simulare se aliquid consulere alteri ob bonum suum, interim dolosè proprium commodum quærere? Sic nempe mundus hypocrisi plenus est, dum homines aliud ostentant extera specie, aliud verò moliuntur obscurè. Vis horum exempla. Audi quædam ex sacris litteris.

1. Hypocrita erat Cain fratri dicens: *Egrediamur in agrum*, educens eum quasi consortij fraterni solatio, volens frui, animumque in agris relaxare: interim odium corde fouens, Agnum innocentem ducit ad lanienam, & semotis arbitris crudelissimè interimit, ne pater resciret, aut mater: Imò quasi Deum facinus horrendum lateret, interrogatus simulabat se innocuum.

2. Hypocrisi vsus est Ioab, Amasam officiosissimè salutans; *salue mi frater*, amplectensque amicorum more: in hoc interim simulato amplexu, dolosè eius fundit cruorem, & lethale vulnus infligit. Hoc nimirum est fraternum opus hic fratris amplexus. *2. Reg. 20.*

3. Hypocrita erat Absalon, & stans iuxta introitum portæ, & omnem virum pro negotio venientem ad iudicium Regis ad se vocans, benignè audiens, adblandiens, dicensque: *videntur mihi sermones tui boni, & iusti, sed est qui te audiat constitutus à Rege. Quis me constituat, vt iustè iudicem;* Hypocrisi quoque nefanda vsus est idem inuitans fratrem suum Ammon ad conuiuium, sollicitans pro ea re Regem Dauidem, vt Ammon mitteretur vices Regis repræsentans; interim non aliud moliebatur, quam cum hac occasione inermem, & iam temulentum interimere. *2. Reg. 13.*

4 Hypocrita erat Iudas, Hypocritarum ipse Dux; *Aue* inquit, *Rabbi*, Magistrum dissimulanter vocat, quem iam vendidit, osculo, Filium hominis tradit, & occidit, velat facinus impium prætextu honoris, & pietatis.

Hos multi imitantur, & pauci sunt de quibus possis dicere quod Dominus de Nathanaele; *Ecce verè Israelita, in quo dolus non est.* Pauci sunt quorum oculi vt columbæ, hoc est, quorum intentio sit simplex, & recta. Oculos enim vagos, duplices, & simulatos plerique gerunt, oculos qui facilè voluuntur in vtramque partem. Dum eos putas ad dextram respicere, respiciuntur ad sinistram, dum sursum existimas eos tolli, flectuntur deorsum. Videntur respicere cœlum, & cœlestia, respiciunt terram, & terrestria, videntur proximi salutem, aut bonum quærere, suum proprium lucrum quærunt, vel gloriam. Nec pauci sunt, qui perfectionem profitentur cum hypocrisi. Volunt esse humiles sine despectu, pauperes sine defectu, patientes sine tribulatione, obedientes sine coarctatione, pœnitentes sine afflictione, virtuosi sine labore, volunt abstinentiam præferre, & pasci delicatè, bene vestiri sine sollicitudine.

Volunt laudari sine virtute, amari sine bonitate, honorari sine sanctitate. At pessimi omnium Hypocritarum sunt, qui pietatem simulantes, mordaces sunt vt canes, dolosi vt vulpes, superbi vt leones, rapaces quasi lupi, mel appetentes, hoc est, carnis lasciuiam, vt vrsi, speciem denique pietatis omnis habentes; virtutem autem, & eius opera abnegantes. Aduerte verò, quod frequenter simulationem & hypocrisim occultam reuelet Deus, nec sinat inultam. Ipse enim corda inspicit, ipse agnoscit Iacob sub pellibus alieni, non caligat eius oculus, & vbi damnosa est simulatio, non tardat vltrix eius manus. Probemus id sacris exemplis.

Ananias, & Saphira simulant apud Apostolum Petrum, se omnia eius manibus tradidisse, nec de pretio agri quicquam defraudasse. At citò detegitur eorum hypocrisis diuina vltione.

Ægyptia Putipharis vxor, innocentem esse, & castam simulat, Iosephum castissimum adulterij attentari dolosè insimulat. At non patitur Deus simulationem istam diu perdurare; adulteram detegit, simulatamque æquitatem ostendit; Iosephum protegit, eiusque innocentiam propalat.

Mulier quædam (inquit Sanctus Gregorius Turonensis in Gallis) sub specie Religionis, vacabat ieiuniis, orationibus insistebat, vigilabat pertinaciter, loca sancta deuotione simulata assiduè circuibat. Sic aurum quotidiè congregabat, quod deuotio Christiana pro redimendis porrigebat captiuis. At ipsa quæ dabantur necessitatibus profutura, loculis abscondebat occultis; ita vt in medio cellulæ haberet ollam grandem defossam, auro plenam, Interim moritur mulier, & sepelitur in inferno. Puella ei familiaris interrogatur quid de pecunia quam corradebat, an eam in pauperum vsus erogasset; Respondet, se nunquam vidisse quod vlli inopum misericordem manum porrexisset. Loquitur pecunia, tandemque reperitur, & affertur inter manus Episcopi consignanda. At ille repudiat eam, iubetque reserato sepulchro pecuniam super corpus exanime proiici, dicens; *Sint tua tibi quæ congregasti, non deerit pauperibus Christi vnde sustentur.* Postmodum nocturno tempore audiebantur voces è tumulo, fletus, & vlulatus, *Me miseram, me infelicem, auri consumor incendio.* Post triduum tumulus à Sacerdotibus aperitur visumque est aurum quasi in fornace resolutum in os mulieris ingredi cum flamma sulphurea.

phuca. Orantibus autem illis Dominum, vt malitia populis sat declarata luctuosas illas voces remoueret, aperto tumulo mulieris vox vlt:a non est audita. Tur. l. de Gloria Mart. c. 106.

Noui & egò senem inopem, iam septuagenarium, frequentissimum in sacrificiis, in concionibus ardentissimum, in aliis pietatis publicis exercitiis continuum. An verò veræ pietatis studio, an hypocrisis vitio hæc perageret, mihi valdè ambiguum reliquit. Quæritabat enim eleemosynas, & his quandoque verbis vtebatur, vt ad me perlatum est: *Date eleemosynam inopi seni, tibicinem continuò gerenti.* Cùm autem eum reprehendissem, quia sermo iste saperet, vel iactantiam, & ostentationem, vel hypocrisim & simulationem, nescio an monitis acquieuit. Hoc scio quod non ita multo post puellam aliquam mendicantem nobis ignotam in vxorem ducere voluerit; ad id, vt aiebat inductus, quod curam habitura foret suæ senectæ, ne pudore, & sordibus conficeretur: Verisimilius autem stimulo agitatus concupiscentiæ, quia & iam cum illa malè versari rumor erat, aut suspicio. Cùm verò remoram inicerem huic matrimonio, dicerem que accedendum Episcopum, eo quod puella peregrina foret, & vagabunda, à proposito coniugio desistere visus est: sed paucis ab inde mensibus, nullo præcognito, vel diuulgato eius morbo, in horreo quodam, nemine sciente, & sine vllis sacramentis excessit è vita. & quidem non parum me anxium reddidit, tum de vita, tum de fine infœlici. Et licet diuino iudicio totum lubens relinquam, qui solus corda, & interiora scrutatur, tamen non potui mihi non moueri suspicio alicuius in homine hypocrisis, fortè per hanc sat improuisam, & subitaneam mortem vltionem accipientis.

Concludo denique exemplo, quod in Tripartita Hist. lib. 9. cap. 47. legimus circa annum Domini 399. quidam Pauperes Epiphanium, Cypri Episcopum conati sunt arte, & simulatione deludere agentem: Vnus eorum supinum se prostrauit in terram, alter stabat quasi mortuum deflens, querita ósque se non habere quo eum sepeliret. Epiphanius superueniens orauit vt sub quiete dormiret, & sepulturæ necessaria præbuit, simulque consolatus est flentem dicens: Quiesce à lacrymis, non enim fletu resuscitari poterit.

Cùm recessisset Epiphanius, cœpit ille pulsare socium vt resurgeret. At ille nec ad secundum, nec ad tertium pulsum, & monitum mouetur, quamuis vt resurgeret ad epulandum super eleemosyna data moueretur. Cognoscens ille verè mortuum currit ad Epiphanium cum fletu, rogans vt socium suscitaret, culpamque agnoscens. At ille consolatus quidem est illum, ne grauiter ferret quod euenerat, noluit tamen mortuum suscitare. Hoc verò prouidè factum est, vt non facilè Dei ministri deludantur.

LECTIO VI.

De secunda serie structura.

SEcunda series huius muri Iericuntini, quem Superbiam nominamus, constituitur ex arrogantia, tumore, præsumptione, despectu aliorum, & similibus duris saxis, aut lateribus luteis, igne pessimo excoctis, de quibus pauca in particulari subiicio.

DE ARROGANTIA.

ARrogantia est quædam vana existimatio sui, per quam quis sibi attribuit quod non habet, idque temerè, & insolenter. Hæc non solùm humilitati, sed & modestiæ est contraria.

Hanc sæpè Deus in Scriptura se detestari indicat. Vnde Prou. 8. sic legimus: *Arrogantiam, & superbiam, os bilingue, & viam prauam ego detestor.*

Exempla arrogantium multa, cùm ex Scripturis sacris; tum ex Historiis prophanis depromere liceret, pauca accipe.

1. Quid arrogantiùs, & insolentiùs Rege Assur? Isaiæ cap. 10. dicente: *In fortitudine manus meæ egi feci, & in sapientia mea intellexi, & abstuli terminos populorum, & Principes populorum deprædatus sum, & detraxi quasi potens in sublimi residentes. Et inuenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum, & sicut colliguntur oua quæ derelicta sunt, sic vniuersam terram ego congregaui, & non fuit qui moueret pennam, & aperiret os, & gganniret.* An aliquid verbis insolentiùs dici potest? Respondet ibidem Dominus: *Visitabo super fructum magnifici cordis Regis Assur, & super gloriam altitudinis oculorum eius. Nunquid gloriabitur securis super eum qui secat in ea; Aut exaltabitur serra contra eum à quo trahitur, Quomodo reueletur virga contra eleuantem se? Propter hoc mittet Dominator Dominus exercituum in pinguibus eius tenuitatem*, hoc est in fortibus eius plagam, *& sub eius gloriam eius succensa ardebit quasi combustio ignis.* Quasi dicat Dominus: Debebat in me non in se gloriari, ipse enim virga est & baculus, quo percutio hos quibus indignatus sum: ego illi dedi fortitudinem, sed quia illam sibi arrogat, quasi eleuans se contra me, puniam eum, & gloriam eius ad nihillum deducam, sicut stipulam vis ignis in fauillam redigit.

2. Quid insolentiùs, & arrogantius Zisca, Tyranno Bohemorum. Hic cùm varias victorias reportasset contra Sigismundum Imperatorem, ita fastu, superbia, & crudelitate plenus vita excessit, vt suis moriens præciperet cadaueris sui pellem detrahere: ex illa tympanum conficere, quo ad prælium contra hostes tuti progrederentur. Futurum enim aiebat, vt tympanum istud ex cadauere suo confectum, solo sonito hostes fugaret, & terrore nimio profligaret.

3. Quid insolentiùs, & arrogantiùs Eduardo primo Angliæ Rege? Hic cùm in variis præliis contra Scotiæ Regem, quoties præsens fuerat, fœliciter trophea reportasset, hæc omnia cum fastu sibi soli attribuens, iam morti proximus iuramento obstrinxit filium, vt post mortem cadauer suum aquis bullientibus traderet, sicque carnem ab ossibus secerneret. Vlteriùs præcipit eidem, vt quoties ad prælium contra Scotos procedendum foret, ossa ista paterna secum veheret, hostibus metum, & vastitatem absque dubio, vt asserebat, allatura. Sic arrogantia, & Præsumptio, nec Regem hunc, nec Tyrannum Zyscam in morte deseruit. *Ossa eorum ab adolescentia implentur vitiis, & cum illis in puluere dormient*, vt de quibusdam dicit Hieremias.

DE TVMORE.

TVmor arrogantiæ coniungi solet, estque mentis quędam inanis, & superba inflatio: de qua Augustinus sic ait quodam loco: *Est superbia non magnitudo, sed tumor, quod autem tumet, videtur magnum, sed non est sanum.* Propterea superbi comparantur Bufoni Æsopico, qui cum in eodem secum prato bouem pascentem aduertisset, eius inuidens magnitudini, voluit, & ipse sui quodam incremento illi adæquari. Vnde toto annisu se inflans tandem crepuit medius. Comparantur etiam superbi propter tumorem, & inflationem mentis, montibus, & collibus; humiles verò vallibus.

Dicunturque tumore illo animi maximè aduersarij diuinæ gratiæ, illos se incapaces, & indignos reddere. Montes propter altitudinem suam, & tumorem, aquam superfusam à se repellant, quæ defluens toto impetu ad valles currit, ita cor per superbiam tumidum, & elatum, à se reiicit fluenta gratiarum. Quapropter si loci profunditas fuerit in montem per tumorem conuersa, statim hunc locum aquarum deserit copia, & totus fit durus, aridusque: Simili planè modo cor elatum durum est, expers pietatis, ignarum compunctionis, siccum ab omni rore gratiæ spiritualis. In sensu mystico illud Psal. ad hanc rem potest accommodari: *qui emittis montes in conuallibus, inter medium montium pertransibunt aquæ.* Psal. 103.

DE PRÆSVMPTIONE.

PRæsumptio ex arrogantia oritur: estque immoderatio quia quis corde elato attentat aliquid temerè vel supra vires. De præsumptuoso scriptum est, *Omne sublime videns oculi eius.* Oculos autem sublimes se odisse testatur Dominus, Prou. 6. Præsumptuosum quoq; monet Apostolus *Noli altum sapere, sed time.* Rom. 11. Est itaque odibilis, & condemnatione digna præsumptio, siue versetur in materia, scientiæ, & doctrinæ, siue virtutis, & sanctimoniæ, siue artis, & industrię, siue diuitiarum, & fortunæ.

S. Bernardus, Tractatu de duodecim Gradibus Humilitatis, apertè describit præsumptuosorum genium, & ingenium dum ait: *Præsumptuosus primus in conuentibus residet, in consiliis primus respondet, non vocatus accedit, non missus se intromittit,*

mittit, reordinat, ordinat ordinaria, reficit facta: quicquid ipse non fecit aut ordinauit nec pulchrè factum, nec pulchrè æstimat ordinatum, iudicat iudicantes præiudicat iudicaturos. Quid si ad id quod sperat non promoueatur, eos qui promouere poterant iudicat inuidos, aut deceptos.

Propter hanc præsumptionem multi volentes nimium sapere, & alta penetrare, neque humilibus consentire, à fide etiam naufragium fecerunt: dum infeliciter quasi Pelagi fluctibus ingenium suum committunt. Testatur id beatus Augustinus Epist. prima ad Macedonium. *Non ergo meo ingenio, vel merito, sed eius dono sum, si quid laudabile sum. Nam quædam acutissima & excellentissima ingenia tanto peius errarunt, quanto confidentius, tanquam suis viribus cucurrerunt, nec suppliciter ac veraciter Deum, vt sibi viam ostenderet, rogauerunt.*

Hi præsumptuosi rectè comparantur Icaro, qui præsumpsit in sublime volare, & soli nimium appropinquare. Vnde ad solis calorem pennis eius defluentibus, cecidit, & submersus est. Vnde Poeta.

Ouid. 5. Trist.

Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus, Icarias nomine fecit aquas,

Comparantur etiam Phaetoni, qui importunus fuit patri ad regendum solarem currum. Cui Pater:

Magna petis Phaeton, & quæ non viribus istis
Conueniunt.

Extorsit tandem, sed orbi ac sibi imperitus incendium suscitauit, in vltionem præsumptionis.

Quàm multi his similes sunt, qui volare contendunt ad ea quæ vires superant solis victi præsumptionis aliis: sed sæpè confusionem sibi pariunt & perniciem, leuantes se super se. Vnde satius illis foret cum Propheta dicere: *Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulaui in magnis neque mirabilibus super me: si non humiliter sentiebā: & exaltaui animā meā, sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea*: Quasi dicat, & Deo nos idem dicere doceat: Domine tu testis es, quod modestè semper de me senserim: quod si extuli animam meam arrogando, vel præsumendo altiora me, non recuso quidlibet à te pati. Sicut infans recenter ablactatus, adhuc tamen totus pendet à matre: ita vt anima mea tibi vni omnia refert accepta, atque à te vno omnia sibi tribui donarique expectat. Imò, si ita est quod humiliter de me non senserim, cupio vt sit talis retributio animæ meæ, qua sim sicut infans qui ablactatur à matre ante tempus, vt nec competenter crescam nec proficiam, sed subtrahatur mihi gratia tua in vltionem superbiæ & præsumptionis meæ.

Psal. 130.

Certè Deus ab his qui præsumunt de se, aut fidunt viribus suis frequenter auxilium subtrahit gratiæ & permittit vt labantur, cadentesque agnoscant se. Non enim nisi de ignorantia sua præsumptio oritur & superbia vitæ. Ideò quia Petrus nimis de se, & de viribus suis præsumpserat, Domino monente, tandem permissus est grauiter cadere. Et dum infirmitatem agnouit suam, lacrymis illam diluens iterum erectus est, didicitque non vltra præsumere. Similiter Dauid, quodam loco sic Domino loquitur, præsumptionem suam notans: *Ego dixi non mouebor in æternum.* At postea subdit, præsumptionis suæ agnoscens vltionem, *Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.* Nemo ergo sibi fidat, nemo præsumat.

Psalm. 29.

DE CONTEMPTV.

Contemptus aliorum arrogantiæ affinis est, & superbiæ agnatus. Sic superbus Pharisæus dicebat arroganter: *Non sum sicut cæteri hominum.* Vnde & eius exemplum proponit Dominus illis, *Qui se confidebant tanquam iusti, & aspernabantur cæteros.* De his agens sanctus Gregorius 34. Moral. sic loquitur: *Quisquis superbiæ tyrannidem captiua mente susceperit, hoc primum damnum patitur, quod clausa cordis oculo, iudicij æquitatem perdit: Nam cuncta quæ ab aliis bene geruntur, displicent, & sola ei quæ praue egerit, placent. Semper aliena opera despicit, semper miratur quæ ipse fecit, quia & quid egisse se singulariter credit.* De his rectè vsurpaueris illud Psalmi: *Errauerunt in solitudine:* Qui sunt qui in solitudine errant? Qui soli sapere, soli videri, soli honorari peroptant, aliosque vel aspernantur: vel negligunt, nec patiuntur sibi fieri in honore consortes. Hoc profectò ambitiosis commune esse rectè declarat Innocentius de vilitate conditionis humanæ, vbi sic ait: *Ambitiosus, statim vt est ad honorem promotus, in superbiam extollitur, iactantia effrenatur, non curat prodesse, sed gloriatur præesse, præsumit se meliorem, quia cernit superiorem. Priores dedignatur amicos, notos ignorat hesternos, comites contemnit antiquos, vultum auertit, ceruicem erigit, fastum ostendit, grandia loquitur, sublimia meditatur, subesse non patitur præesse molitur, subditis onerosus, omnibus infestus, præceps, molestus, arrogans, grauis & importunus.*

Psal. 106.

Aduertendum est hic, ex quadam oriri superbia, quod sese mutuo contemnant, sibique inuicem detrahant nationes diuersæ. Certè nullæ sunt contemnendæ nationes, Cùm æquè charas habuerit Christus, omnes suo redimens sanguine. Sunt quidem quibusdam sua vitia & defectus, suique mores qui non æquè nobis placent: sed sunt similiter & nobis defectus & vitia, moresque qui aliis meritò displiceant, sunt & aliis virtutes multæ quæ nobis desunt. Sicut in corpore membra omnia officium suum ad corporis perfectionem & subsidium habent: ita & ad mundi vnionem Deus dedit regionibus quibuslibet fructus, dedit & munera, quo necessaria societas mutua coalesceret, per auxilium mutuum. Imò distribuit Deus nationibus dona propria quæ inspiceremus, ne in vitia semper intenti essemus, propriasque virtutes illis distinxit, quas & nobis precaremur, & imitaremur. Sic Græci natura sunt eloquentes. Afri callidi, Brasilij casti, Hispani ingeniosi, Itali iudicio maturi. Germani sinceri, Galli agiles, Poloni hospitales & peregrinorum amatores, Angli amantes ciuium, Scoti parci, Belgæ industrij & laboriosi. Hæ ergo virtutes considerandæ sunt, & pleraque alia in illis munera Dei: ideoque nulla natio despicienda.

Const. Conc. 4. post Pent.

LECTIO VII.

De tertia serie structura.

Tertia series structuræ mori nostri constituitur ex pertinacia, discordia, inobedientia, rebellione, ingratitudine, & his similibus vitiis.

DE PERTINACIA.

Pertinacia est vitium, quo quis nimis innititur propriæ sententiæ, proprio consilio vel iudicio, nolens cedere meliori sententiæ, vel consilio. Oritur hæc ex superbia, & in rebus fidei valde est perniciosa, quando quis suæ innitens scientiæ, Maiorum declarationi haud vult acquiescere. Hi sunt enim gradus hæresis ordinarij.

1. Curiositas legendi omnis generis libros.
2. Præsumptio iudicandi de omnibus.
3. Pertinacia rebellis sustinendo propriam opinionem.
4. Contemptus omnium qui huic contradicunt.
5. Cæcitas cum superbia coniuncta,
6. Denique ex his omnibus error pertinax.

Perniciosa etiam est pertinacia in moribus siue institutione vitæ: dum scilicet quis proprio adhærescit iudicio, aliorum relicto consilio. Hinc sæpe monet Scriptura: *Ne innitaris prudentiæ tuæ: Ne sis sapiens apud temetipsum. Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Væ qui sapientes estis in oculis vestris.* Hinc Tobias instruens filium, monet vt sine consilio nihil faciat. Moyses ipse non est dedignatus suscipere consilium a Iethro socero suo, se longe sapientia & auctoritate inferiore.

Prou. 5.
Prou. 17.
Rom. 12.
Isaiæ 5.
Tob. 4.

Hoc idem monent Sancti Patres, consilio scilicet aliorum rebus in dubiis vti. Vnde sic ait Basilius in cap. 1. Isaiæ. *Sacra quædam res est consilium, voluntatum vnio, fructus dilectionis, & humilitatis insigne. Edmersa intolerabilis est superbiæ argumentum existimere se nullius egere consilio: sed sibi tantum attentum esse, quasi solus quis possit decernere quæ optima sunt.* Præclarè quoque Bernardus in eandem sententiam dixit: *Qui se sibi Magistrum constituit, stultæ se discipulum subdit.* Ita ipse Epist. 87. Iterumque addit sermone de Resurrectione. *In corde quorundam duplex est lepra, propria voluntas & proprium consilium. Lepra vtraque pessima, eoque perniciosior, quò magis interior.*

Quantum verò noceat pertinacia, duobus possumus exemplis demonstrare. primum est apud Beatum Gregorium dialog. de Paschasio Apostolicæ Sedis Diacono. Alterum est apud Cass. coll. 2. de Herone Monacho. De primo sic ait Gregorius: Cum adhuc essem iuuenculus, narrari à Maioribus audiui, quod Paschasius huius Apostolicæ Sedis Diaconus, miræ sanctitatis vir fuerit, cultor pauperum, & contemptor sui. Sed hic in ea contentione quæ

inardescente

inardescente seditione fidelium inter Symmachum atque Laurentium facta est, ad Pontificatus ordinem Laurentium elegit, & omnium post vnanimitate superatus in sua tamen sententia vsque ad diem exitus superstitit, illum amando atque præferendo, quem Episcoporum iudicio præesse sibi Ecclesia refutarat. Hic itaque cùm temporibus Symmachi Apostolicæ Sedis Præsulis esset defunctus, eius dalmaticam feretro superpositam dæmoniacus tetigit, statimque sanatus est. Post multum verò temporis Germano, Capuano Episcopo Medici pro corporis salute dictauerunt vt in angularibus thermis lauari debuisset. Qui ingressus easdem thermas prædictum Paschalium stantem, & obsequentem in caloribus inuenit. Quo viso vehementer extimuit, & quid illo vir tantus faceret, inquisiuit. Cui ille respondit. Pro nulla alia causa in hoc pœnali loco deputatus sum, nisi quia in parte Laurentij contra Symmachum sensi.

Sed quæso te pro me Dominum Deum deprecare. Atque hoc statim cognosces quod exaudirus sis, si huc rediens me non inueneris. Qua de re, vir Domini Germanus se in precibus strinxit, & post paucos dies rediens, Paschalium in eodem loco minimè inuenit. Gregor. cap. 40. lib. 4. Dialog.

De secundo sic habet Cassianus: Recolite quod nuper gestum oculorum vestrorum vidistis obtutibus senem, videlicet Heronë ante paucos admodum dies illusione diabolica à summis ad ima deiectum, quem quinquaginta annis in hac eremo commoratum singulari districtione continentiæ rigorem tenuisse meminimus. Hic igitur quo pacto post tantos labores grauissimos corruens lapsu cunctos in hoc eremo constitutos luctuoso dolore perculit? Nonne quia minus discretione possessa suis definitionibus regi, quàm consiliis vel collationibus fratrum, atque institutis maiorem maluit obedire? Quia præsumptione deceptus, Angelum Sathanæ velut Angelum lucis, cum summa veneratione suscipiens, eiusque præceptis prono obediens famulatu semetipsum in puteum, cuius profunditatem oculorum non attingit intuitus præcipitem dedit de Angeli videlicet sui sponsione non dubitans, qui eum pro merito virtutum, ac laborum suorum, nequaquam posse firmauerat vlli iam discrimini subiacere. De quo ingenti fratrum labore extractus, vitam die tertia, finiturus, in deceptionis obstinatione permansit, non credens quod demonum calliditate fuisset delusus. Idem Cassianus collatione decimasexta non dubitat affirmare: *Impossibile esse quemquam qui proprio sidit iudicio, Diaboli illusione non decipi.* Sicut contra Abbas Moyses apud eundem: *Nullatenus fraudibus & insidiis inimici decipi posse, qui non suo iudicio, sed Maiorum viuit exemplo.*

DE DISCORDIA.

Discordia est quædam voluntatum disgregatio, soletque ea superbia genus suum ducere. Testis est Sapiens Prou. 18. *Inter superbos semper sunt iurgia.* Sicut enim vapor de terra & mari sursum ascendens in regionem aeris, nubes, turbines, fulmina, tonitrua generat, aliasque tumultuosas impressiones. Sic ex superbia vapore de corde terreno in caput superbi conscendente, oriuntur discordiæ, dissensiones & tumultuosæ interius exteriusque passiones.

Vnde hos rectè gallo comparaueris. Nam sicut gallus cristam in capite gerit, erectus incedit, caudam leuat, sæpè cantat, calcaria portat, pro nihilo cum aliis gallis decertat: Sic multi reperiuntur in capite cristati per superbiæ elationem, & per vestimentorum fastum, incedunt erecto corde, erectâ ceruice plumas suas extendunt, & fimbrias, aliosque contemnunt per vanitatem. Dissolutè canunt & fracta voce, ambulant calcaribus & ense succincti, semper ad lites sunt parati, caudam eleuant seruorum multitudine cincti & verbo dicam ad nihil aliud videntur nati, nisi ad pugnas, discordias, oppressiones pauperum, aut ad sæculi vanitatem cum arrogantia sectandam.

Sanè si se mutuò homines agnoscerent homines, & cum humanitate humilitate, tanquam de eadem humo orti, supportarent se in charitate fraternitatis vniti, nullus relinqui posset discordiæ locus. Verùm cupiditas & superbia furtim irrepentes, semper nanciscuntur occasionem dissidij, effringuntque fraternitatis nexum, in diuersum rapiendo voluntates. Ad hanc rem innuendam finxere Poetæ, Iunonem Deam Diuitiarum, Palladem Deam Sapientiæ, Venerem Deam amoris, vnione concordi ad nuptias Mercurij inuitatas venisse. At Dea Discordiæ, cum inuitata non foret, adinuenit modum quo se ingereret, & vnionem ac societatem amicam inter eas dirimeret. Pomum enim aure[um] accepit, in quo scriptum erat, *Pulchriori detur*: diudqu[e in] medium earum iecit. Cùm ergo quælibet sibi blandi[ens] superbiæ instinctu, de pulchritudinis laude contender[et,] diuisæ fuerunt & discordes. Sic Regnum Troianoru[m] quod diu steterat per diuitias, sapientiam & honorem, inter se discoprantibus delere potuit discordia.

Non absimiliter diabolus sciens quod per concor[diæ] nexum filij Dei congregantur in vnum. summè nititur [in] omni congregatione, etiam sancta, dissidia generare, & p[ra]ua sua suggestione pacificos ad dissensiones concitare. [Æ]mulationes inter eos spargit, venenumque superbiæ, [vt] neuter alteri ob elationem cordis dignetur concede[re.] Nimirum sic ipsis diuisis dominium suum propagat, sic i[m]perij sui pomeria dilatat: quia ipse est Rex super om[nes] filios superbiæ. Inquire in omnibus Congregationibus [si]ue sacris, siue politicis, in Regnis, in ciuitatibus, Monast[e]riis, Collegiis: & si aliquam inuenis discordiam, scito p[ræ]cessisse superbiam, illaque hanc foueri agnoscito. Vn[de] scissuræ & schismata in Ecclesia, nisi ex illa? Vnde sedit[io]nes in Republica? Vnde in domo & familia particulari verborum contradictiones, tot animorum diuisiones, n[isi] ne ex mentis elatione, dum vnus alteri non vult cède[re.] Vtinam ergo monitum attendant Apostoli Ephes. 4. *Obs[ecro] vos, Fratres, vt dignè ambuletis vocatione qua vocati estis, cum [om]ni humilitate & mansuetudine, cum patientia supportantes inui[cem] in charitate, solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pa[cis.] Vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe va[ca]tionis vestræ.* Verum dum non vult frater fratrem, consa[n]guineus consanguineum, proximus proximum, collega c[ol]legam tolerare; hinc contentiones, hinc riæ. Sed & p[ost] offensam nemo alterum dignatur accedere: nemo prim[us] reconciliationem postulare: sic superbiâ superascenden[te] semper ascendit discordia, omnium vitiorum vel genitr[ix] vel nutrix. Similis planè est bestiæ illi de qua Apoc. 13. q[uæ] ascendebat de mari habens capita septem, & cornua d[e]cem, super cornua decem diademata. Est enim discor[dia] bestia ascendens de amaro hominum corde quasi de ma[ri] tumultuante, habens capita septem, generans septem cap[i]talia vitia, habens & cornua decem; ob transgressionem d[e]cem præceptorum Dei, quæ temerè violat. Habet quoqu[e] super cor gloriam, de malis & peccatis capiat. Lætant[ur] enim discordes in malis suis, & in proximi damnis. Sic [ex] superbia oritur discordia, & ex discordia & superbia iu[n]ctis omnium malorum cumulus exurgit.

DE INOBEDIENTIA.

Inobedientia etiam ex superbia ortum habet facitque [il]la, vt quis dedignetur aliis subesse, & quandoque co[n]temptum inducit præcipientis, vel prohibentis. Est ve[rò] mortalis, si res præcipiatur legitimè ab habente potest[a]tem *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*, inquit Apost[o]lus. *Omnis ergo anima sublimiori potestati subdita sit, siue Regi qu[a]si præcellenti: siue Ducibus tanquam ab eo missis, &c.* Rom. 13.

Hanc inobedientiæ culpam adauget proteruia & rebe[l]lio superbiæ germen pessimum: Siue illa sit subditoru[m] erga Dominos, filiorum erga Pastores & Sacerdotes, si[ue] inferiorum quorumlibet erga Superiores. Hinc Hugo [lib.] 2. Abus. sæculi ait: *Inobedientiæ morbus ex superbia tumore [pro]cedent. At sicut sanies ex vicere, sic ex superbia contemptus ma[nat.] Tribus autem modis solemus mederi vlceri: emplastro, vngue[nt]o, & ferro: sic etiam inobedientiæ oportet remedium afferre, exem[]plo boni operis, verbo exhortationis, disciplina correctionis. Cù[m] enim vlcus hoc non emittit saniem per confessionem & humiliati[o]nem, vel ex commotione non permittit emendatione, restat vt fer[rum] recipiat incisionem per disciplina correctionem.*

DE INGRATITVDINE.

Ingratitudo etiam superbiæ merum amplificat, dum be[]neficium acceptum, vel contemnitur, vel obliuioni vo[]luntariæ traditur: ideoque eum non solùm erga Deum, se[d] & erga benefactores, condemnant oracula Scripturæ sacr[æ.]

Hinc S. Paulus ingratos numero adscribit improboru[m] & superborum 2. Tim. 3. *Erunt in nouissimis temporibus homi[]nes seipsos amantes, cupidi, superbi, blasphemi, parentibus non obe[]dientes, ingrati, scelesti, &c.* Sap. 16. *Ingrati spes tanquam hiber[]nalis glacies tabescet, & disperiet tanquam aqua super[]uacu[a].* Est verò grauis & condemnanda ingratitudo erga eo[s] quos Magistros nacti sumus, quibus sicut nec parentibu[s] redd[]

reddi potest æquiualens. Est quoque erga Deum ingratitudo, hostis gratiæ, inimica salutis, exinanitio meritorum, dispersio virtutum, ventus vrens, & siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ: vt sæpè docet Bernardus: ideòque tanquam radix omnia mali spiritualis, summè est fugienda, & detestanda.

LECTIO VIII.

De Longitudine Muri Superbiæ.

Muri superbiæ longitudinem in hoc dicimus consistere, quod totum ambiat orbem sui extensione: id verò propter multitudinem innumeram ædificantium. Etenim ex omni statu reperiuntur aliqui superbiæ murum ædificantes in ciuitate hac terrena, idque Sathanæ Regis sui instinctu. Inueniuntur varios comportare lapides & lateres, quibus in immensum extenditur hoc primum eius propugnaculum, quo se erigit aduersus Deum, & ciuitatem eius sanctam. Longior ergò multò est murus hic; muro illo celebri apud Historicos, qui quingentis dicitur constare leucis, & Chinas à Tartaris diuidere. Sed videamus in particulari horum ædificantium multitudinem, vt considerare possimus muri nostri longitudinem.

De Superbia Nobilium.

Primò ædificant hunc murum Iericho Nobiles, & Potentes sæculi, quibus superbia cum natura videtur ingenita, ita vt dixerit Salustius: *Superbia commune Nobilitatis malum est*: Hi sunt qui de primatu solent contendere, & exinde bella, seditiones, duella tumultusque publicos suscitare. Nempè si ut terræ motus à vento intra viscera sua concluso, ortum habet, dum volens erumpere euertit omnia quę offendit: Sic ambitio & superbia: licet non nisi ventus & vanitas mera in sublime erumpere volens omnia commouet, & perturbat.

Cur Alexander totum orbem bellis commouet? Cur Cæsar & Pompeius totum Romanum imperium concutiunt? Cur Saül persequitur Dauidem per montes & deserta? Cur occasione illius 80. Sacerdotes perimit in ciuitate Nobe? Cur Aman procellam grauissimam excitat in Iudæos? Cur in rep. ab illis qui regere ambiunt, tanta commotio, & tempestas exurgere sæpè cernitur? Omnia certè ista à vento superbiæ in hominum cerebro concluso procedere exploratum est. Vult Alexander orbis solus esse monarcha; & hic est ventus erumpens, & suscitans tot prælia. Non fert Cæsarq; priorem, Pompeiusq; parem, & ideò tanta commotio Romano redundans ciuote Superbia Saulis hoc mulierum canticum non potuit non egrè tolerare: *Percussit Saul mille, & Dauid decem millia.* Aman indignatur grauissimè, quod Mardocheus Iudæus nolit sibi genua flectere: hinc tot tempestates, tot procellæ.

In hoc quoque Nobiles hunc murum ædificare cernuntur, quod ex superbia passim de suis stemmatibus & nobilitate glorientur: Attamen exigui ex momenti est, si ignauis vel sordidis ipsorum moribus conquinetur. Sicut enim nulli nocet generatio vilis quem nobiles commendant mores: sic nec illis prodest generatio clara, quam sua deturpant, & obscurant ignauia. Adde nullum esse adeò nobilis familiæ, etiam si Princeps, qui suos à bis mille annis repetat, inter eos non inuenturus sit multos spurios rusticos, viles: Nam & ex vili prosapia multi mox ad Regnum pertigere, Vis bonum exempla.

1. Saül ab Asinis, Dauid ab Ouibus ad Regnum euehitur, & Saül postmodum reprobatur.

2. Valentinianus primus Imperator Patrem habuit funes torquentem.

3. Agatocles Syracusanorum Rex Patrem babuit Figulum.

4. Tamberlanus ex Bubulcho factus est Rex Tartarorum.

5. Tullus Hostilius ex Pastore factus est Rex Romanorum.

6. Maximus ex opilione Imperator.

7. Iustinus primus Imperator primò fuit subulcus, deinde bubulcus, postea Faber lignarius, deinde miles, tandem Imperator.

8. Othomanus ex agrestibus parentibus ortus, primus Turcarum Princeps fuit, cuius & modo posteri Regnum obtinent.

9. Aurelianus & Diocletianus Imperatores etiam ex vili genere orti sunt.

10. Denique omnis Nobilitas ignobile habuit principium, & qui in auorum nobilitate gloriantur, non in sua sed in aliena virtute gloriam collocant:

> *Et genus & proauos, & quæ non fecimus ipsi;*
> *Vix ea nostra voco.*

Vnde Iphicrates cuidam exprobanti ignobilitatem, rectè respondit: *Meum genus à me incipit, tuum à te desinit.* Testis est Plutarchus in Apophteg.

Sixtus Quintus Pontifex cùm de nobilitate ageretur, per locum solebat dicere, se ex illustrissima domo prognatum: quia licet vili esset è tugurio ortus, illam meritò domum dicebat illustrissimam, quæ rimas multas habens vndique Solis radiis erat peruia. Certè multi ad Pontificatum, supremum Ecclesiæ apicem, euecti sunt ex vili familia; nec hoc obfuit nobilibus eorum moribus. Horum aliquos recenseamus.

Ioannes XXII. Sutoris cuiusdam fuit filius, doctrina interim spectatissimus.

2. Sixtus IV filius Nautæ pauperis extitit.

3. Nicolaus V. filius circumforanei pullos, & oua vendentis.

4. Sixtus V. (vt iam diximus) filium pauperis rustici in tugurio habitantis se gloriabatur.

5 Adrianus VI. Vltraiectinus, pauper Louanij quondam studiosus fuit.

Gloriantur & alij equites Nobiles bellicis stratagematibus, & victoriis; & hoc iterum est superbiæ murū erigere.

Sic Persarum Rex Sapor deuicto Valeriano Imperatore, equum dum conscenderet, subsellij vice vtebatur; ac eum instar canis sub mensa sua micas cadentes lingere cogebat, inaudita sanè superbia.

Similiter Adonibesec Rex, vt habetur Iudicum 1. habebat 70. Reges amputatis manuum, ac pedum summitatibus sub mensa sua ciborum reliquias colligentes. Vnde iustè factum est, vt & ipse captus, cæsis summitatibus manuum, ac pedum, ab hostibus illuderetur.

Sesostris Ægyptiorum Rex, illustris admodum, & fœlix plurimas & maximas sibi subiecit nationes. Atque ex eo successu in proteruam arrogantiam sublatus, currum sibi aureum pellucidis pretiosisque lapillis exornatum, fieri fecit. In quo considens, à quatuor ex deuictis Regibus currum suum voluit trahi, iugo illis imposito. Hoc verò cùm fieret celebri quodam festoque die ex istis Regibus vnus oculis conuersis continuè retrospiciebat, & subridens, rotæ volubilitatem intuebatur. Sesostris verò cùm eum cuius rei gratia tam frequenter oculos in rotam coniiceret, percunctaretur, respondisse is fertur: *Cum stupore admiror, imò cum risu rotam instabili modo ferri, atque aliàs aliter voluit; & nunc quidam sublimia demittentem, rursus autem demissa sublimantem conspicio* Sesostris porrò, vbi dictum id intellexit, statuit, ne illi posthac currum traherent, considerauitque rotam in cuius summitate ipse agebat, ad infortunium simile deuolui posse: Vnde moderationem accepit eius arrogantia, & insolens gloriatio.

Niceph. l. 18. c. 29.

Certè ex victoriis ortam gloriationem planè vanam esse & stolidam rectè ostendit Archidamus Rex Lacedæmonis. Cùm enim Philippus Rex Macedo post partam de hoste victoriam Epistolam insolentem, & amarulentam ad eum scripsisset, rescripsit ille: *Si metiaris vmbram tuam; haud reperies illam maiorem quàm ante victoriam.* Sic grauiter monuit, non esse viri prudentis ob tales successus prosperos intumescere, cum inde quis melior, vel maior non existit, nisi extrinseca quadam, & vmbratili ambitione, cùm & omnia hæc variari possint fortunæ mutabilitate.

Plut. in Laconicis.

Hoc etiam rectè agnouit Carolus Quintus Imperator. Cùm enim Franciscus Valesius Galliæ Rex, eius captiuus, parieti cubiculi inscripsisset: *Hodie mihi cras tibi*: id aduertens Carolus, & captiui mentem haud ignorans, subscripsit: *Homo sum, humani nihil à me alienum puto.* Non ergò glorientur nobiles in auis, & proauis, non in stemmatibus aut insignibus, non in vexillis aut victoriis. Non ædificent turrim superbiæ in caput suum tandem occasuram, sed meminerint se eiusdem esse sortis cum hominibus omnibus, se ex humo prognatos, & in humum rediturox, quando nihil proderunt stemmata, nihil arma victricia, nihil fortitudo bellica, quia hæc deterretur, & ipsi à vermibus obsessi, deuincentur, prædaque erunt ac esca.

Florimūdus Remundus, & alij.

Ponant & illi sibi ante oculos Pompeium post tot bellica gesta à vili speculatore capite truncatum, & in suo iacentem tabido cruore.

Ecce Propo

Proponant & Iulium Cæsarem, post tot victorias in medio Senatus tot confossum vulneribus.

De Superbia Diuitum

SEcundò, ædificant murum hunc diuites huius sæculi, Rectè enim dixit Augustinus: *Omne pomum, omne granum, omne lignum habet vermem suum, & alius est vermis grani, alius pomi, alius ligni: Vermis autem diuitiarum superbia est.* Nempè ideò homines cogregant diuitias, *vt in excelso ponant nidum suum, sicque putant se liberari de manu mali*, vt dicit Propheta Abacuc, c. 2 & cum paupertas aut fortuna mediocris in officio posset continere, statim vbi vident se abundare rebus sæculi: extolluntur, & inflantur. Ideò speciatim diuites moneri vult Apostolus, & ab hac superbia deterreri: *Præcipe diuitibus non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum*, ait ipse discipulo suo Thimotheo, Diuites specialiter exprimit, sciens maiorem eis suggeri occasionem superbiæ quàm tenuioribus. In quem enim finem vel negotiatores, vel iurisperiti, vel alij scientia, & industria multa coogregant, nisi vt nidum suum in sublime tollant? nisi vt nomen suum excelsum faciant: certe si in statu suo tranquilli agerent cum mediocritate, & bona conscientia, melius illis consultum foret. At ipsi quidem sicut aues sunt quæ in excelso nidum suum construunt, vt nemo illum valeat deijcere, putãt n. & hi per opes excelsas ab omni calamitate liberi, sed non infrequenter confusionem sibi moliri inueniuntur, & opes in perniciem cùm temporalem, tum æternam, ob superbiæ excessum, illis conuertuntur, quod serò agnoscunt.

De quibusdam dicit Propheta Osias capite 5. *Facti sunt quasi assumentes terminum*, siue vt legunt 70. & diuus Hieronymus: *Facti sunt transponentes terminum.* Quid est transponere terminum, nisi signum aliquod diuidens fundum tuum ab alio transferre, vt partem de alieno vendices. Hoc prohibitum legimus Deuteronomij 19. & 29. Similes his dicimus eos qui maiora nomina, titulos, opes ambiunt, quàm eorum deposcat status. Et hæc nihilominus ambitio penè vbique cernitur vis particulariùs exemplis tibi id ob oculus ponam? An non videmus, quod rusticus, & arator si ditescat, statim rurale sagum abijciens, vestiri velit & in omnibus se gerere quasi mercator vrbanus? Mercator verò si opes auxerit, iam negotiatorum conuersationem fastidire cernitur, optat inter nobiles censeri, more Nobilium se suamque familiam vult indui, modum viuendi Nobilium domi suæ introduci, filios suos Dominos vocitari. Denique, an non cernimus eos, qui exiguæ sunt nobilitatis, si opibus contingat abundare, nona, & sublimiora dominia coëmere; Baronatus, Comitatus, Marchionatus ambire? An non hoc ipsum est quodammodo terminum transponere, nolle se intra statum suum mediocrem coarctare, sed sublimiùs semper, superbiâ duce, velle conscendere.

Profectò hi, & his similes meritò asseruntur hunc superbiæ murum in altum erigere, in longum latumque protendere; sed in perniciem sæpè suam. Nam quandoque Deus super hos ædificatores Iericho, *iram effundit suam quasi aquam*, vt ibidem loquitur Ozeas Propheta. Superbiam eorum deprimit cum pudore, & confusione, vt alijs sint exemplo, & ludibrio. Videmus enim non infrequenter, eos tandem non sufficere sustinendis sumptibus status altioris, què ambierunt: Videmus & proles eorum, per fastum quem a parentibus didicerunt, paulatim ab illis grandi labore coogesta, & conseruata, exigui temporis curriculo infœliciter prodigere, & à stato decidere.

De Superbia Mulierum.

TErtiò ædificat hunc murum sexus muliebris, superbiæ & vanitati supra modum addictus. Cùm enim specie externa delectetur, aut alios delectare auear, huic adornando muro eum fastu inhæret, dicente Poeta.

Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam.

Cùmque pulchritudo inter dona Dei sit minimum, in illa tamen vel comparanda, vel ostenda totum studium figit, inde captans gloriam vanam, & inanem: Hinc illa speculis adhæsio, & sui contemplatio cum abusu, huic sexui familiaris. Abusum Voco, non enim materia illa recipiendæ imagini apta, ad hunc est finem inuenta primitus, vt cum vanitate, & superbia ad speculum se cōmeret fœmina: Sed ad hoc specula inuenta sunt, vt se nosceret homo, teste Seneca lib. 1. c. 17. natur. q. Inde consecuta sunt multa bona, si homo ad malum illa non detorqueret.

Primò, inde orta sui notitia, & ad multa consilium: formosus, vt vitaret infamiam, deformis vt sciret redimendum esse virtutibus, quod corpori deesset. Iuuenis, vt in flore ætatis moneretur tempus esse discendi, & fortia audendi: Senex, vt indecora carnis deponeret, & de morte cogitaret. Ad hoc rerum natura facultatem dedit nosmet videndi: Fons lucidus, aut leue saxum cuique imaginem reddit. Qualem fuisse putas cultum ad hoc speculum se comentium? Ætas illa simplicior, & fortuitis contenta, beneficium nondum detorquebat in vitium, nec inuentum naturæ in libidinem luxumque rapiebat. At verò nunc multi, instar Narcissi ex speculis se intuentes nimis efferuntur, nimis heu se amant; & dum corpus formant, animum deformant. Et certè Narcissi fabula tales perstringit, qui inaniter speculis deluduntur, & deludunt. De qua re sic S. Gregorius Nazianzenus in carminibus suis

Vt data sit priscis per casum fabula nostros.
Quidam olim formæ ipse suæ correptus amore,
In fontem insiluit pulchrique ex oris inani,
Exitium traxit speculo mortemque pudendam.

Dicitur Basilicus se se respiciendo seipsum interimere reflectione quorumdam radiorum ab ipsiusmet oculis infectissimis procedentium. Non absimiliter contingit quandoque curiosis, & superbis illis mulierculis, quæ multoties in speculis se se intuentur, vt sciant an pallor & rubedo aptè sint permixta, an fucus & color adiectitius adhibendus, an sic placituræ sint illis quibus nec placere decet. Etenim radijs quibusdam superbiæ è facie sua promicantibus nonnunquam sibi mortem generant. Et sicut inter specula quædam sunt fallacia, quia corpus obiectum vel longius quàm sit in re, & altius, vel altius & amplius repræsentant, sic plerique se se intuendo, ita alti, & sublimes, ita ampli, & superbi animo efficiuntur, vt alijs se se præferre haud vereantur tumido supercilio: sic nimirum Superbiæ murum ædificant, & exaltant.

Quam verò melius eis foret, speculum tale intueri quod eis conscientiæ maculas ostentaret, & animæ impuritatem exhiberet? hæc detersa colores, & lineamenta virtutum superinducerent, candorem puritatis, & castitatis, pallorem humilitatis, ruborem diuini amoris, cæruleumque colorem cœlestis intentionis Quam satius eis foret caluariam suam contemplari, sine cute, sine crine, sine lineamentis, & coloribus tandem futuram, cum horrore omnium intuentium, vermibus, vel serpentibus exedendam? Inspiciant vtinam Absalonis florentissimi iuuenis, omni specie, omni cæsarie denudatum caluium, & quærant, vbi decor ille, vbi capilli auro splendidiores, quibus virgines Israel ornatæ in publicum procedebant gloriantes, pretio auri illos sibi comparantes. Nunquid non solùm non totus ille decor euanuit, sed & intuentibus caput illud aureum iam horrorem incuteret.

Vtinam intuerentur, tanquam speculum, animas illas in flammis æternis vel purgatorijs lamentantes, & horridis suis clamoribus commonentes, vt in vanum tempus suum non consumat in speculis, noxiæ vacantes contemplationi per qua animæ multæ, vel flammis æternis, vel expiatorijs sunt addictæ: Vel certè intueantur animas gloriosas, & suspirent ad pulchritudinem illam immortalitatis, despiciendo hæc vana, respiciendo illa æterna. Hæc forent specula proficua, & pretiosa, in quibus se nosce possent, se humiliare discerent, superbiam conculcare.

Neque verò solùm superbiæ murum ædificare hic sexus censetur in faciei ornatu, & vna compositione, sed & maximè in vestium luxu, & ornamentorum curiosè excogitatorum adhibitorum varietate, ea noxiæ curiositatis perniciosa inuentione. Denique in ingressu, & incessu, in oculorum & corporis affectatione: quæ omnia interioris hominis designant deprauationem, & deformitatem, elationem ac superbiam. Propterea minatur Dominus per Prophetam Isaiam, capite tertio. *Pro eo quod eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt extenta collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant: ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant: Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & sindones, & vittas, & theristra. Et erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium.*

Est certè vestitus ille nimia curiositate compositus, nimisque mollis, superbiæ vexillum, nidus luxuriæ. Ideo S. Petrus cap. 3. monet vt mulieris ornamentum non sit in externo ornatu, sed in pura & casta conuersatione, ac timore Dei: sic enim loquitur: *Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres sperantes in Deo ornabant se, subiectæ propriis viris.*

Porro quantum Deo displiceat ornatus ille superbiæ, qui non solum mulieribus modo, sed & iuuenibus ac vitis virorum nomine indignis, est communis, quantumque sit perniciosus, multis posse exemplis declarari.

Notum est quomodo Iesabel, quæ stibio pingebat oculos suos, & luxu diffluebat muliebri: fœde interierit iusto Dei iudicio, ita vt adimpletum fuerit illud Domini per seruum suum Eliam: *Erunt carnes Iesabel sicut stercus super faciem terræ, in agro Iezabel, ita vt prætereuntes dicant: Haccine est est illa Iezabel?* Quasi dicat: Illane est, quæ sua pulchritudine adeo delectabatur, aliosque illectabat? quæ tanto cum fastu & pompa incedebat, quæ fuco & stibio genas oculosque, vt promicarent, depingebat, quæ deliciis omnibus diffluebat? Heu quantum mutata è seipsa, quæ iam vt stercus fœtidum proculcatur, à canum dentibus dilaniatur, sordibus conspurcatur, vilissimè pertractatur. Vbi nunc illa pulchritudo & decor? Vbi fastus & arrogantia? Vbi pomparicus ornatus? Vbi opes & deliciæ? Vbi oculi radiantes? Eheu omnia in stercus & spurcitiam sunt commutata.

4. Reg. 9.

Rectè sanctus Petrus Eremita, vt in Historiis SS. Patrum Theodoretus refert, ad quandam mulierem huic vanitati vestium, ornatui corporis & genarum, fastuosæque pulchritudini nimium studentem, in spiritu Dei sic locutus est non sine efficacia: Dic mihi filia, si quis Pictor in arte benè exercitatus, aliquam pinxisset imaginem, vt præcipit lex artis, & eam proposuisset videre volentibus; veniret autem aliquis alius artem non sciens perfectè & accuratè, temeréque & inconsultè, vt sibi videtur, vellet contra pingere; deinde illam artificiosam reprehendens picturam, superciliis quidem & ciliis lineas adderet longiores, faciem autem efficeret albiorem, & genis rubrum adderet colorem: non tibi videtur prior ille Pictor iure succensurus, quod imago eius probro esset & contumelia affecta, & eorum, quibus opus non erat, additamentum à manu indocta accepisset? Ego vniuersorum quoque Opificem, & nostræ naturæ Effectorem & Pictorem, iure irasci credite, quod illam imaginem suam naturam, & sapientiam accusetis inscitiæ. Non enim rubrum aut album aut nigrum colorem vobis compararetis, si non existimaretis esse vobis opus hac additione. His autem corpus egere arbitrantes, imbecillitatis damnatis Creatorem. Deinde subdidit: *Nolite ergo corrumpere eius imaginem, neque tentetis ea reddere, quæ sapienter non dedit: neque hanc adulterinam excogitate pulchritudinem, quæ vel pudoris affert exercitium, videntibus insidians.* Hæc cùm audisset præstantissima fœmina domum reuersa, omnem extrinsecus inductum abiecit ornatum, neque varia veste induta, neque amplius est aureis monilibus exornata; idque cùm esset ætate admodum iuuenis.

Audi & de sorore S. Bernardi exemplum. Hæc cùm in diuitiis & deliciis sæculi periclitaretur, tandem aliquando inspirauit ei Deus, vt fratres suos visitaret. Cumque venisset quasi visura Venerabilem fratrem suum, & adesset cum comitatu superbo & apparatu, ille detestans & execrans eam tanquam rete diaboli ad capiendas animas, nullatenus acquieuit exire ad videndum eam. Quod audiens illa confusa & compuncta vehementer, cùm ei nullus fratrum suorum occurrere dignaretur, cumque à fratre suo Andræa, quem ad portam inuenerat Monasterij, ad vestium apparatum stercus inuolutum argueretur, tota in lacrymis resoluta: *Et si peccatrix sum*, inquit, *pro talibus Christus mortuus est. Quia enim peccatrix sum, ideirco consilium & colloquium bonorum requiro. Et si despicit frater meus carnem meam, ne despiciat seruus Dei animam meam. Veniat, præcipiat: quicquid præceperit, facere parata sum.* Hanc ergo promissionem tenens, exiit ad eam cum fratribus suis frater eius. Et quia separare se à viro non poterat, primo verbo omnem ei mundi gloriam in cultu vestium & in omnibus sæculi pompis & curiositatibus interdixit; formam vitæ matris suæ, in qua multo tempore vixit cum viro, ei indixit, & sic eam à se dimisit. Illa verò obedientissimè parens præcepto, rediit ad propria, mutata repentè secundùm omnipotentiam dexteræ Excelsi. Stupebant omnes, adolescentulam, nobilem, delicatam, subita mutatione in habitu & victu, in medio sæculi vitam ducere eremiticam, instare vigiliis, & ieiuniis, & continuis orationibus, & ab omni sæculo prorsus se facere alienam: Biennio postea sic vixit cum viro suo, illo dante Deo honorem, nec temerare vlterius præsumente templum Spiritus sancti.

Qui etiam tandem victus eius perseuerantiæ victos, liberamque à se dimittens, iuxta ritum Ecclesiæ, facultatem ei concessit seruiendi Deo, cui se probauit. Illa verò optata libertate potita, Monasterium Iullcium adiens, cum sanctimonialibus ibidem Deo seruientibus, reliquum vitæ suæ Deo vouit. Vbi tantam ei Dominus gratiam contulit sanctitatis, vt non minus animo quàm carne illorum probaretur virorum Dei esse germana. Testis est Guillelm. Abbas lib. 1. cap. 6. vitæ Sancti Bernardi.

De Superbia Iuuenum.

QVartò, superbiæ murum certatim iuuentus cæca ædificat. Cernitur enim passim in plerisque superbiæ & arrogantiæ virus cum annis crescere, cum ætate adolescere. Ideò dicebat Sapiens: *Tria sunt mihi difficilia, quartum penitus ignoro: Viam Aquilæ in cælo, viam colubri super terram, viam nauis in medio mari, viam viri in adolescentia.* Quænam est via Aquilæ in Cœlo cui comparat Sapiens viam viri in adolescentia, nisi via mentis instabilis & elatæ qui in aëre vanitatis volitare videtur per iactantiam, præsumptionem, audaciam effrænem, & per gloriæ ambitiosam cupiditatem? Quid porrò aliud videmus in iuuenibus, nisi has elatas & instabiles animi passiones, ea superbia progenitas? Hi porrò huc illuc incerto vestigio motitantur? ita vt difficile sit agnoscere viam quam ineunt per varios flexus vitiorum. Etenim cernere est, eos modo per elationem, quasi in cælum tendentes Icari, sed alis præsumptuosis: modò in terra repentes, & instar colubri per cupiditatem rerum terrenarum tortuosa via incedentes: modò etiam in aquis instar nauis fluctuantes, & libidinum fluxu & refluxu sine certo vestigio agitatos. Sic per horas singulas adeò aduersas ineunt vias, duce superbia vel libidine, vt has postea vel memoria repetere illis sit impossibile. Certè nec exiguus est numerus eorum, qui Deo, Parentibus, Magistris rebelles, eorum iugum superba audacia excutere moliuntur. Vbi vel leniter corripi, vel leuiter corrigi contigerit, ringuntur, *& quasi pullos onagri se liberos natos putant.* Imò aduersus eos quibus obseruantiam humilem debent, pingui collo & erecta ceruice procurrunt. Monita sunt hi, & si vel nimium tangantur, fumigant, vindictamque meditantur arrogantiæ turbido & tumido fumo sursum ascendere. Monita paterna aspernantur; minantur parentibus discessum, nisi libertati fræna laxent, minantur militiam, aut deteriora Et non infrequenter diuexant eos pro portione substantiæ quæ eos contingit, vt iam sui iuris effecti, quos cæcus superbiæ impetus extulerit, abeant, & illam prodigant, vel diuendant.

Prou. 30.

Hos itaque dicimus murum hunc scriebuotinum infœliciter ædificare, in caput suum ruiturum. Sed huic rei ab illis qui iuuentuti præsunt maturè & prudenter ad vigilandum. Vnde Tobias instruens filium suum, & præuidens hoc superbiæ malum iuuentuti affine vel agnatum, his cum verbis adhortatur: *Attende tibi fili, & superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas, in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.*

Tob. 4.

Exempla habemus omnis superbæ iuuentutis, ex sacris deprompta litteris.

1. Intuere Esau, contemptu quodam parentum, ex filiabus alienigenis sibi contra eorum voluntatem vxorem despondentem. Intuere eundem sic Patri & Matri tumida superbia minantem, *Venient dies luctus Patris mei, & occidam Iacob fratrem meum.*

2. Memineris filiorum Iacob, tumida audacia, sine patris consilio & assensu, Dinæ stuprum barbare vindicantium, in occasione Hemor Principis, & totius vrbis Sichem: Adcò vt moriens & feram hanc superbiam detestans Iacob dixerit: *Simeon & Leui fratres, & vasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum non veniat anima mea, quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura.*

Gen. 49.

3. Memineris Roboam 1. Reg. 12. qui derelicto consilio senum; & adhibitis in consilium iuuenibus qui cum eo erant enutriti, sic locutus est populo petenti vt iugum grauissimũ imminueret: *Minimus digitus meus grossior est dorso Patris mei. Et nunc pater meus posuit super vos iugum graue, ego*

autem addam super iugum vestrum. Pater meus cecidit vos flagellis; ego autem cadam vos scorpionibus. Sed responso hoc superbissimo è iuuenum consilio procedente, causa fuit discessionis populi, & scissionis Regni sui, decem tribubus deperditis protetura sua.

4. Memineris Absalonis, ambitione & superbia intolerabili insidiantis sceptro & vitæ Dauidis, propriasque manus Parentis cruore fœdare parantis.

De Superbia editorum.

Bernard. in Cant.

QVintò ædificans hunc murum scientia præditi dum illorum plerique ex ea superbiunt, nec eam ordinat ad finem suum, sed ad vanitatem, ambitionem, ostentationem. Ideò dixit sanctus Bernardus: *Sunt qui scire volunt, eò tantùm fine vt sciant, & turpis curiositas est. Et sunt qui scire volunt vt sciantur ipsi & turpis vanitas est. Sunt item qui scire volunt vt scientiam vendant, pro pecunia, vel honoribus, & turpis quæstus est. Sed sunt quoque qui scire volunt vt ædificent, & charitas est, vt ædificentur, & prudentia est.* Sed horum quidem non ita magnus est numerus: istorum verò præcedentium penè est innumerus, quorum scientia inflata est animalis, terrena, diabolica. Percurre vrbes, percurre Academias, inspica singulos gradus, & verum id esse reperies. Vnusquisque ad hoc videtur certatim scientiæ incumbere, vt sibi vel ad beneficia pinguia, vel ad honores, vel lucrosum statum viam sternat. Sic, ô Virgo scientia, te prostituunt, sic te venalem faciunt, castis amplexibus aptam, non te propter te quærentes, sed per lucra & honores.

Porrò illos scientia maximè inflati videmus, qui necdum veram & perfectam scientiam, sed scientiæ tantùm vmbram, vel imperfectam gradum sunt assecuti. Et ideò hi non tam scientes & sapientes, quam stulti & ignorantes dicendi sunt, quia verè ignorantia est mater superbiæ. Si enim animus se cognosceret, haud facilè extollendo superbiret. Vnde ex eo ignorantes conuincuntur quod exigua pro magnis ostentet, quodque alios vanitate decepti facile despiciant. Vera scientia ad humiliter de se sentiendum facem præfert. Quia quo in aliquo quis scientiæ genere plus profecit, eò plura sibi deesse cognoscit, cum ex illa, tum ex aliis scientiis: meritoque se tyronem, & discipulum fatetur, cùm sibi discendum semper supersit: & immensum scientiarum pelagus se illi obijcit, cui vix prima labra ad gustandum immersit. Quapropter verè dixit Apost. Cor. 8. *Qui existimat se scire aliquid, nondum cognouit quomodo oporteat eum scire*, Perfecta enim scientia est, scire quidem, & tamen quodammodo, scientem se esse nescire. Dum enim in sæculo hoc agimus, non perfectè quæ scienda sunt scimus, tamen proficientes per intellectum nihil nos perfectè scire cognoscimus. Risu ergo digna est vanitas quorundam, qui vbi vel humaniores literas gustarint, vel Philosophiæ studia cursim audierint, Magistelli effecti, vel si iurisprudentiam aut Theologiam leuiter attigerint: in propriis oculis sapientes sibi videntur. Cum quadam ostentatione corã quibuslibet etiam plebeis de his disserere imperitè non verentur, opinione certè sua tumidi, sed veritate sciẽtiæ vacui.

1. Cor. 8.

Inter hos etiam recensemus Concionatores quosdam nouellos & incipientes, melius fortè dixeris insipientes, qui à studiis Theologis mox ad concionando rudi plebi à Superioribus destinati, ad hoc cathedram conscendere videntur scioli, vt scientiam suam vendítent, & ostentent. Vix enim quidpiam captiui rudis populi aptum proponunt, sed terminos Theologicos interponunt, & materias Theologicas scientiæ suæ iudices auidè requirunt: buccis sonantibus, Magistrum sententiarum, Scotum, Durandum, S. Thomam citant longis sententiis verba eorum, librum, distinctionem, quæstionem, articulum, corpus articuli nominant, & præcisè hæc allegant memoriæ suæ fœlicitatem ostentantes. Sed quam vanè inutiliterque, nemo prudens non videt, ita vt dici possit de plerisque horum quod apud Iob habetur: *Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis?* Atque huic rei aduigilare deberet superiorum cura, vt iuxta monitum Tridentini Concilij, inuolutis illis sermonibus relictis, communi plebi annuncient cum breuitate sermonis vitia & virtutes: pœnam & gloriam, fidei & pietatis rudimenta. Sed hæc negliguntur & nescio quæ alia non intelligentibus infructuosè proponuntur, voce clamorosa aer verberatur, vix aliud.

Expertus loquor, & dolens tot esse concionatores per rurales Ecclesias discurrentes, adeò exiguo cum fructu, eo quod capacitati plebis neutiquam sese accommodent. Risum, imò partim & stomachum mihi mouit quidam rusticanæ plebi prædicans, super Euangelio de Nuptiis in Cana Galilææ: statim initio Concionis, opinionem Durandi Theologi antiqui proponebat, docentis quod matrimonium non videatur esse Sacramentum, eam verò opinionem proponebat cum omnibus singillatim argumentis eius Theologicis: ac deinde illa resoluebat ex mente Scoti Doctoris subtilis. Hæc prima para Concionis. Secunda diuidebat Nuptias quadruplices, litterales, allegoricas, tropologicas, anagogicas, & hi termini repetebantur frequentissimè toto sermonis decursu, ita vt certò crederem ob terminorum istorum inuolutam repetitionem, in qua sibi videbatur Concionator complacere, vix vel vnam periodum concionis à rusticis intellectam. Alter quidam coram eadem rusticana plebe de Beata Virgine concionem adornans, primam partem totam insumebant in explicandis singulis proprietatibus materiæ primæ quæ in libro primo Physicorum traduntur, quod materia prima sit propè nihil, quod sit puta potentia, quod sit mera passiua, &c. Altera parte probabat, quod per materiam primam oportet intelligere Beatam Virginem, & sic insudabat vt omnes proprietates materiæ primæ ipsi accommodaret. Quid hæc porrò ad plebem rudem? Tertius vocem latriæ, duliæ, hyperduliæ, ita singulis sententiis resonabat, & commiscebat, vt non plus intelligeretur, quàm si Græcè aut Hebraicè concionaretur. Vnde mulier quædam interrogata num intellexisset concionem, dicebat se intellexisse quod Concionator frequenter locutus fuisset de pultibus: dum enim gallico sermone sæpius pronunciaret *Dulie*, ipsa *Boulie* intelligebat, quod vernacula lingua rusticis Pultes significat: se autem fatebatur ignorare mulier, cur de pultibus sermo institutus foret. Similia, quoque contingunt, sed hæc pauca rememoro ex occasione, vt aduertant qui ad concionandum suos mittunt, aduertant quoque illi qui mittuntur, ne locum dent simili aut imprudentiæ, aut ostentationi infructuosæ.

Sed dolendum magis quod scientia inflans multos perdat & in tartara mittat. Hinc dixit S. Bonauentura: *Arbor scientiæ multos priuat arbore vitæ*: Nempè cum scientia sit lux quædam, sicut per lucem radiantem quidam illuminantur, quidam excæcantur: ita per scientiam humiles illustrantur, superbi excæcantur. Quia scilicet illa non ad Dei gloriam vtuntur, sed ad suam perniciem abutuntur, & per illam peccant, per quam à peccatis se emendare debuerant. Audi S. Bernardum serm. 36. in Cant. *Sicut cibus indigestus malos generat humores ita multa scientia stomacho nocet animæ, qui est memoria: Nam si decocta igne charitatis non fuerit, & sic per quosdam artus animæ, mores scilicet atque actus transfusa atque digesta, nonne reputabunt in peccatum, itaque cibus conuersus in prauos noxiosque humores? An non mali humores, praui mores?* Audi & August. ser. 13. de verb. Dom explicantem illud Apost. *Scientia inflat, charitas autem ædificat.* Sic enim loquitur: *Quid ergo? an scientiam fugere debetis, & electuri estis nihil scire potius, quàm inflari? Vt quid vobis loquimur, si melior ignorantia, quàm scientia?* Respondet verò S. Aug. huic quæstioni his verbis: *scientia cauenda ne inflet, ergo amate scientiam, sed anteponite charitatem. Scientia si sola sit, inflat, quia verò charitas ædificat, non permittit scientiam inflare. Ibi ergo inflat scientia, vbi charitas non ædificat, Vbi autem ædificat solidata est: non est ibi inflatio, vbi petra est fundamentum. Quando autem tanta inflatio, hoc est elatio? Vtique, vbi, & quando charitas deest*, Hæc August.

Audi exempla quorundam pereuntium per scientiam sine charitate inflantem. Ac primo memoria dignum est quod in Chronico FF. Minorum Gallico libro secundo capite vigesimo tertio lego. Quidam Frater Minor, Ioan. de Seiactia, Minister Bononiæ, Vir literatus, absque S. Francisci consilio ordinauit studium pro Fratribus Bononiæ. Statim verò vbi id Francisco nuntiatum fuit aduolat Bononiam, acriterque alloquitur, & reprehendit virum istum propter illam ordinationem sine eius assensu factam, dicitque ei: *An tu ita vis destruere Ordinem meum? Optabam ego magis exemplo Domini Fratres orare, quàm legere: tu verò huic solo voto meo obsistis: nec erit id sine vltione diuina*, Recedens ergo Franciscus spiritu diuino maledixit ei statimque cœpit infirmari. Miseruut Fratres vt maledictionem retractaret: at respondit illam in cœlo esse confirmatam. Itaque in lecto cùm decumberet, gutta ignea è sublimi descendit, lectumque eius perforauit. Vnde factum est, vt paulo post magno cum fœtore expiraret, & diabolus animam eius acciperet. Sic nimirum ipse scientia inflatus neglexit charitatem; neglexit obedientiam, neglexit veram simplicitatem: propterea diuina est vltione percussus, mitissimo & humillimo vitorum ei comminante. Res sanè consideratione & horrore plena. Hoc quidem

initiis

initiis Ordinis Fratrum Minorum contigit; an non minus horrore dignum, quod in Ordine coætaneo Fratrum Prædicatorum contigisse, multis est testibus comprobatum,

Accidit Neapoli in quodam Conuentu S. Dominici, vt post Completorium ingrederetur Refectorium is, cui illius cura incumbit, ibique comperit locum refertum Fratribus, quasi collationem expectantibus. Accurrit, & Priori id denuntiat. Ille delirium aut somnium reputat. Accedit tamen; videt, credit, turbatur; rem denique confert cum grauioribus Monasterij Patribus. Horum consilio sacras assumit vestes, Christique Corpus. Per illud adiurat eos, vt aperiant qui sint, & quid velint. Tandem is qui inter eos videbatur primus, respondet, omnes fuisse Ordinis Religiosos, & pro maiori parte Magistros, Priores, Superiores, Baccalaureos, Lectores, vel alio in officio constitutos, omnesque esse damnatos ob ambitionem, superbiam, inuidiam, & similia vitia. Huc verò ipsos aduentasse Deo iubente, vt omnes suæ vocationis commonefacerent quam quia neglexissent ipsi flammis iam æternis cruciarentur. In huius rei indicium cappas aperientes, flammis vndique cincti apparuere. Tunc præcipuus manu signum dedit, & visio disparuit. Istius rei adhuc perseuerat memoria, velut per traditionem, accepta in isto Conuentu, vt testatur Antonius Senensis in Chronico, ad annum 1370 p. 199.

De superbia pietatem sectantium.

POstremò, hunc Superbiæ murum ædificare reperiuntur, qui pietatem & sanctitatem profiteri videntur. Inter hos nonnunquam serpit ambitio, contentio, vana gloria. Sic attestatur S. Cyprianus ser. de Ieiunio & Tentatione: *Et iam in sinu Sacerdotum ambitio dormit, ibi sub vmbra recubat, in secreto thalami se fraudulenter occultat, per omnia officia graduśque discurrit.* Cui conforme est quod de illa scribit S. Bernard in Psalm. 90. *Ambitio subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parens, vitiorum origo, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, cordium excæcatrix.* Addit S. Ambr. lib. 4. in Luc. cap. 4. *Sæpè quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit mouere luxuria, nulla auaritia subruere, facit ambitio criminosos, eo perniciosior, quo blandior.* Ideo hanc ambitionis viam tentauit Sathan, vt Christum subrueret Sanctum Sanctorum; non ignorans hanc multam habere efficaciam, ad sublimes mentes, etiam sanctitatem profitentes, euertendas. Nempè quia natura cœlestis quodammodo est, facilè sublimium inuadit mentes: in Cœlo enim ortum suum habuit, vbi Luciferum deuicit, qui erat principium viarum Dei, vt dicitur Ezech. 28. hoc est, qui erat primum & præcipuum opus Creatoris in Cœlo. Exinde Principes generis nostri, qui erant præcipuum Dei opus in terra, iterum inuasit & subuertit; dum ex promisso serpentis elati, diuinitatem non sunt veriti, cùm illis istud suggereret: *Eritis sicut dij.* Tandem & ipsos Ecclesiæ Principes primos, etiam in schola humilitatis ad Christi pedes eruditos, aggressa est: *Facta est contentio, quis eorum videretur esse maior,* Lucæ 22. Quid mirum igitur, si & altos quauis sublimitate sapientiæ vel pietatis excellentes aggreditur; ita vt nemo sibi ab ea securitatem polliceri debeat quamlibet in virtute prouectus? Insidiatur enim maximè operibus bonis, insidiatur sanctitati, insidiatur diuinis in nobis donis, vt illa reddat inania. Tinea est perniciosissima, quæ non solùm ex sicco, sed etiam ex sacro exoritur, & vtrumque corrodit.

Hæc porrò præsertim vera sunt de vana gloria, de qua S. Basilius in Constit. Monast sic monet pietatis sectatores: *Fugiamus vanam gloriam, dulcem spiritualium operum spoliatricem, iucundum animarum nostrarum hostem, tineam virtutum blandissimam, bonorum nostrorum deprædatricem, eademque mellis illitu fraudis sui veneni coloratricem, & mortiferi hominum mentibus poculi porrectricem.* Similiter loquuntur & alij Patres, monentque ab illa cauendum, tanquam à fermento Pharisæorum. Quod ipsum præmonuit Dominus Matth. 8. Sicut enim fermentum inflat massam, sic superbia hominem; & sicut totam massam fermentum corrumpit, sic omne præclarum opus inanis gloria destruit. Ideo dixit Philo lib. de Offerentibus victimas, fermentum ab altari, olim diuina ordinatione repulsum. Sic enim ait; *Iubet Legislator oblationem omnem fieri sine fermento, ob tumiditatem quam efficit: significato præcepto, ne quis elatus ad altare accedat, tumidusque fastu aut arrogantia,*

Cæterùm non mirum quod etiam viris sanctis quandoque subrepit vanæ gloriæ affectus: rectè enim dixit Valerius maximus: *Nulla est tanta humilitas, quæ gloriæ dulcedine non tangatur.* Si huius rei causam plenius vis agnoscere, aduerte quod omnibus hominibus innatus sit appetitus excellentiæ: Honor autem est excellentiæ testimonium: Gloria eiusdem excellentiæ est notitia & opinio: Laus quoque excellentiæ istius est prædicatio: Dum igitur hæc exhibentur, nascitur in homine apprehensio, & cogitatio suæ excellentiæ, quia mirè delectatur. Sic vt è cótra dum conuitio quis afficitur, concitatur in ipso apprehensio vilitatis quæ est causa, & mœrorem parit. Itaque omnes amant laudē & gloriam, quia signa sunt excellentiæ. Omnes oderunt conuitium & contumeliā, quia signa sunt excellentiæ. Omnes oderunt conuitium & contumeliam, quia signa sunt abiectionis & vilitatis.

Adde & alteram rationem. Nempe sicut animus maximè desiderat eminere, ita & talis haberi in mentibus hominum. Et hoc censet ad se spectare, quasi nouum quoddam esse: & quasi nouam vitā intelligibilem, qua cognitum sub illustri specie & forma, videtur viuere in mente cognoscentis. Vnde vel scriptis, vel factis eam vitam ambiunt homines quæ vrget memoria sæculorum, quam posteritas alit, qua absentes quodammodo adsunt, & mortui viuunt. Hæc ergo memoria, æstimatio, & laus, est vita quædam, qua quis sibi videtur in mentibus hominum viuere, & tot habere vitas, quot sunt homines, in quorum corde magnipenditur. Hanc porrò quandoque tanti faciunt homines vt vitam corporalem præ illa aspernentur, & parati morti se potius exponere, quam nominis & gloriæ detrimentum sustinere. Sic pluris existimant viuere in hominum mente per memoriam, quam in proprio corpore per naturam.

Lessius de prouident. Nominis.

Hi itaque omnes, vel ob doctrinam, vel ob sanctitatem, vel ob illustria gesta superbientes aut gloriam occupantes, murum hunc letheo amplificant, infœliciter sanè, & in perniciem suam: cum ipsi iisdem medijs æternam sibi potuissent gloriam comparare; & in cœlo in solido diuini honoris fundamento ædificare. Heu quam magnus est eorum numerus qui in vanum ædificant, in vanum laborant.

Hos rursus comparare possumus cum sancto Anselmo lib. de Similitud. cap. 14. illis qui magno labore granum seminant, metunt, molunt, ac postea farinam vento exponentes, eam dispergunt: sicque pane quo se sustentare debuerant carentes, miseriam & inopiam serò lugere coguntur. *Tres sunt, inquit, à mane vsque ad vesperam molentes, Primus quidquid molit in saccum abscondit. Alter partem suscipit, partem in flumen, vel ventum cadere negligentia sua permittit. Tertius vento exponens quicquid molit, nihil retinet. Veniente vespere quid credas singulos dicturos.* Quid est flumen, nisi sæculi decursus? Quid ventus, nisi gloria inanis? Quid molendinum tota die molens, nisi labor sæcularis? Quid est mane nisi tempus quo nati sumus, & vesper tempus quo per mortem transibimus? Tempus nempe præsens illud est quo laborare debemus, vt in vespere viuamus. Et sicut mola circunducta ad eundem locum reuertitur; ita labor præsens singulis annis more solis iteratur. Modò namque aratur, modò seminatur, modò metitur, sic de anno in annum. Eadem mola circumducitur, idem labor iteratur. Sic in temporalibus, sic & in spiritualibus semper labor innouandus est, semper molendum est. In vespera lætabuntur iusti tota farina sua conseruata: hoc est, vita sua & labore vtiliter impenso. Alij ex parte mœsti erunt, quod partem laboris perdiderint; ex altera tamen parte sibi gratulantes quam Deo impenderunt. Verùm alij omne tempus in vanitatem insumentes, omne opus suum ab humana laude non abscondentes censentur omnium studium vitæ suæ in decursum flammis proiicere, farinamque omnem vento committere. Væ illis, quia in fine pane vitæ carebunt. Væ illis, quia post multos labores, post multa opera, etiam in speciem bona peribunt ipsi, peribunt illa.

Refert ad nostrum propositum Guillelmus Peraldus Lugdunensis Episcopus illud exemplum. Eremita quidam cum infirmaretur ad mortem, quamprimùm misit ad Monasterium propinquum, rogans Abbatem, vt aliquem de fratribus cum sacramento Altaris ad se destinaret pro Viatico suscipiendo: quod & Abbas fecit. Cumque frater sacramentum deferens per syluam transiret, nolamque vt moris est pulsaret Clericus, latro quidam ibi latitans aduenit vt videret quidnam esset. Cùm verò rem intellexisset, sequutus est vsque ad cellam Eremitæ, mansitq; foris indignum se reputans sancti viri domum ingredi. Cùm denique Eremita confessione præuia deuotè communicasset, latro stans propè ianuam cum humilitate cordis in hæc

Per. in Sum. Vitiorum Pep. & aliis.

ſuperbi, & potentes qui in hac vita adeò erant fortes, vt nemo auderet eis reſiſtere, ipſi verò auderent cum Deo dimicare; in illo die clangentis tubæ infirmi erunt, vt ſtipula quæ vento raptatur, & igni non poteſt reſiſtere. Potenti enim vltione Dei vt ſtipula celerrimè cremabuntur, nec tamen conſumentur, ſeruante eos Deo ad æterna tormenta, vt ſemper viuant, & ſemper ardeant. Hæc eſt *vox tonitrui in rota*, vt loquitur Pſalmiſta, quæ ſemper voluit ſuperbos de pœnis in pœnas, de flammis in flammas; quia in rota ſuperbiæ, & ambitionis animum ſuum continuò infœliciter priùs rotarunt, & ob ſuperbiam de ſceleribus in ſcelera ſeſe conuoluerunt. Ad hanc vocem diuini iudicij dicitur in Apocal. *Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta eſt habitatio dæmoniorum, & cuſtodia omnis immundi ſpiritus.* Quid eſt Babylon, niſi ciuitas, & congregatio confuſibilis ſuperborum? Hæc nempè, & Babylon à confuſione, & Iericho à demolitione, & defectione meretur appellari. Ad vocem ergò buccinæ illius poſtremæ funditus illa corruet in abyſſum, cum ſuo primo Auctore, fundatore, & Rege.

Apoc. 18.

L E C T I O X.

De ſeptem arietibus contra Superbiam.

Exinanite, exinanite vſque ad fundamentum in ea.
Pſalm. 136.

Filij Babylonis, & idumeæ, miniſtri Sathanæ, cum ſuo Rege omnes ad hoc vires, omneſque clamores conferunt, vt ciuitatis Dei mœnia deſtruant, & illius arces vſque ad fundamenta diruant, hoc eſt omne ædificium ſpirituale, omnem virtutis ſtructuram, etiam vſque ad fidei radicem; ideò inclamant: *Exinanite, exinanite, vſque ad fundamentum in eo.* Ita planè Filij Dei, & miniſtri Chriſti, in hoc omnes debent animi vires impendere, omnemque conatum exercere, vt ciuitatis Sathanæ muros, & mœnia vſque ad fundamenta euertant, non relinquentes lapidem ſuper lapidem. Hoc verò fiet, ſi omnes ſpecies vitiorum, maximè capitalium, in ſe, & in alijs diruere, quantum in ſe eſt, moliantur.

Itaque cùm prima mœnia huius ciuitatis conſtituat ſuperbia, rectè exhortamur filios Dei, vt vocibus diuinis inſtar tubæ perſonantibus operam ſuam coniugant, ad huiuſce muri demolitionem; ideòque eis inclamamus; *Exinanite, exinanite vſque ad fundamentum in ea.* Cum arca Domini, armiſq; ſpiritualibus circumite, circumluſtrate, & explorate ciuitatem iſtam Iericho, & omnibus votis veſtris, vocibus, conatibus, ad eius demolitionem accingite, ſic enim cadet, non tam viribus veſtris, quam Deo pro vobis dimicante, eamque ſubuertente. Et licet Iericho ſubitò conciderit nemine manus admouente, vult tamen Dominus, vt in hac ſpirituali Iericho deſtruenda pedetentim pergatis, & manus adhibeatis, donec vſque ad fundamentum diruendum pertingatis.

Fundamentum porrò huiuſce muri ſuperbiæ eſt amor nimius ſui, & amor nimius propriæ excellentiæ: hunc euertere oportet propriæ vilitatis agnitione, ac ſui ipſius deſpectu, & abnegatione. Hoc fiet ſi homo conſideret qualis fuerit in ſua natiuitate, qualis ſit in præſenti tempore, qualis futurus ſit in morte. Sperma fuit fœtidum, nunc ſaccus eſt ſtercorum, poſtmodum erit eſca vermium.

Vnde ſuperbit homo, cuius conceptio culpa,
Naſci pœna, labor vita, neceſſe mori?
Poſt hominem vermis, poſt vermem fœtor, & horror:
Sic in non hominem vertitur omnis homo.

Hic eſt primus aries, quo concutitur murus ſuperbiæ etiam vſque ad fundamentum, in quo nos docuerunt arietare SS. Patres: Inter quos ſic ait S. Bernardus: *Conſidera ô homo vnde venis, & erubeſce: Vbi es, & ingemiſce: Quo vadis, & contremiſce. Cùm ſuperbientibus Angelis Deus non pepercit, putaſne tibi ſuperbire putredo, & vermis? nihil illi fecerunt, nihil operati ſunt, tantùm cogitauerunt ſuperbiam, & in momento, in ictu oculi irreparabiliter ceciderunt, & è cælo præcipitati ſunt. Si ſic actum eſt cum Angelis, quid de te erit terra, & cinere? Illi in cælo ſuperbierunt, tu verò in ſterquilinio. Quis non tolerabiliorem in diuite ſuperbiam, quam in paupere dicat? Si ergò tam durè in beatos illos Angelos animaduerſum eſt, quoniam elatum fuerat cor eorum: quam grauia de te exigentur ſupplicia, & miſero, & ſuperbo?* Hæc nimirum conſideratio, ſi cordi figatur ſi in ſanctuarij bilance expendatur, validè poteſt ſuperbiam humanæ mentis elidere, & vſque ad fundamentum exinanire.

Videri poteſt S. Bern. in Medit. & ſerm. 1. de Adu.

Secundus aries, quo vna gloria, ac iactantia concuti poteſt, eſt fortis illa conſideratio, qua ſibi homo ob oculos ponit nihil ſe habere quod à Deo non acceperit. Si autem acceperit, quare gloriatur? Et maximè de fluxis, & caducis bonis, quæ facilè perdi poſſunt, nulla ſuperbiendi occaſio, ſi in ſe conſiderentur, quia nec his animo inhærendum cùm fluxa, & labentia ſint, vel citò decidua. Quod ſi conſiderentur vt à Deo data ſunt, ad hoc data ſunt, vt ad meliorem vitam prouocent, & per præſentia quæ accepimus bona, ad æterna, & inuiſibilia ſperanda nos inuitent. Peſſimus ergò illorum bonorum diſpenſator eſt ille, qui per ea ad Deum ſe non conuertit; ſed potius ad cumulum damnationis illis abutitur ſuperbiens, & glorians, ſicque illa & ſe peruertit.

Tertius aries, quo ſuperbia concutitur vſque ad fundamentum, eſt notitia ſui, non ſolum, ſecundum corporis infirmitatem, & vilitatem, ſed etiam ſecundum animæ miſerias, & ærumnas. De ignorantia noſtri naſcitur in nobis ſuperbia, cùm nos meliores, aut beatiores deceptrix, & deceptrix cogitatio eſſe mentitur, ideòque facit nos in oculis noſtris maiores, quàm apud Deum in veritate ſimus. Idcircò naſcenti ſuperbiæ nemo efficaciùs occurrere poteſt, vt ſupprimat; quàm ſi in veritate ſeipſum diiudicet, & ad veritatis lumen ſeſe ſine diſſimulatione diſcutiat, ne fortè ſibi de ſe mentiatur, & in ſpiritu eius ſit dolus. Nam quomodo non verè humiliabitur in vera ſui cogitatione, cùm ſe perceperit oneratum peccatis, mole huius mortalis corporis aggrauatum, terrenis intricatum curis, carnalium deſideriorum fæce infectum, implicitum mille erroribus, expoſitum mille periculis, mille timoribus trepidum, mille difficultatibus anxium, mille ſuſpicionibus obnoxium, mille neceſſitatibus ærumnoſum, procliuem ad malum, difficilem ad bonum? Certè his omnibus conſideratis, non eſt periculum ne quis ſe nimis humiliet aut nimis humiliter de ſe ſentiat: Imò grande eſt malum, grandeque periculum, ſi quis ſe extollat, vel modicè, ne plus æquo ſe extollat, ſemperque periculum eſt, ſi vel vni quis in ſua cogitatione ſe præferat, quem fortè parem veritas iudicat, aut ſuperiorem. Et hinc fit, vt ſi quempiam viderit peccare, vel grauia perpetrare, neutiquam tamen debeat ſe meliorem exiſtimare, quia ignorat quandiu poſſit in bono ſtare. Omnes enim fragiles ſumus, nemo tamen debet ſeipſo quempiam fragiliorem exiſtimare. Hac ergò conſideratione ſuperbia eliditur cum ſuo fundamento, id eſt, cum philautia ſui ipſius amore, & complacentia. Deſtruitur etiam hoc modo contemptus aliorum qui ex ſuperbia oriri poteſt, nam & forſitan is qui deſpicitur ſalutem aſſequetur, eſtque dignior, & Deo charior, ob virtutem nobis incognitam, is autem qui deſpicit, & ſuperbit alterius intuitu, damnationi obnoxius redditur, ob demeritum occultum, vel ſuperbiam.

Quartus aries, quo ſuperbiæ murus concutitur ad fundamentum vſq; eſt conſideratio ipſiuſmet ſuperbiæ, & ſuperborum, quia nec illa, nec illi poſſunt vllis placere. Non Deo, quia ipſum habent aduerſarium: ſuperbis enim reſiſtit, & humilibus dat gratiam. Non humilibus, quia humilitatis amatores planè exhorrent ſuperbiam. Non etiam alijs ſuperbis, qui eo ipſo omnino quo quis ſe ſe exaltat, & extollit, iam ſibi aliorum ſuperborum conciliat inuidiam, qui hoc metuunt, ne ipſis ille poſſit excellentior cenſeri, aut beatior.

Nec tandem ſibi placebit ipſe ſuperbus, ſiue in hoc ſæculo, cum ad ſe reuerſus vilitatem ſuam agnouerit, nihilque inuenerit, quo verè gloriari poſſit: neque in futuro, cum ob ſuperbiam in æternum ardebit. Quapropter quodam loco ſic loquendum introducit Deum Bernardus: *O homo ſi te videres, tibi diſpliceres, & mihi placeres: ſed quia te non vides, tibi places, mihi diſplices. Veniet dies, quando nec tibi, nec mihi placebis: mihi, quia peccaſti: tibi, quia in æternum ardebis. Sola diabolo tuo places ſuperbia, quia ſuperbus eſt valde, qui ex ſpecioſiſſimo Angelo præ ſuperbia in teterrimum dæmonem eſt commutatus, teque ſimili modo ſibi ſimilem tentat efficere.* Hæc certè conſideratio valida eſt, & exinanire poteſt hunc murum vſque ad fundamentum.

Quintus aries qui concutit superbiam, & gloriam inanem, quæ potest esse de bonis operibus, est consideratio incertitudinis quam de illis habemus. Nemo enim euidenter, & certò scit, an toto vitæ suæ tempore, vel vnum opus meritorium fecerit: quia sæpè vitia virtutis speciem præ se ferunt, sæpè inanis gloria, vel intentio distorta, opus alioqui bonum vitiat: sæpè iustitia nostra ad examen iustitiæ diuinæ deducta iniustitia est, & plerumque sordet in conspectu Iudicis, quod in oculis fulget operantis. Alia enim sunt iudicia hominum, alia Dei; cui gratior est peccator humilis, quam iustus superbus. Certè mala nostra potius consideranda sunt quam bona; quia & plura sunt, magis pura. Bona autem nostra vel exigua sunt, & minori numero, vel etiam impura. Nam mala nostra pura mala sunt, grauibus suppliciis digna, quia sæpè grauia: Bona autem nostra non sunt pura bona, sed multis impuritatibus admixta; ita vt nemo de illis debeat gloriari, quin potius pertimescere. Hostis enim nostri malitia tanta se arte palliat, vt plerumque ante deceptæ mentis oculos culpas esse virtutes fingat, & fit vt inde quisque quasi expectet præmia, vnde æterna dignus est inuenire tormenta. Quapropter quodam loco dicit S. Augustinus, & S. Gregorius: *Væ laudabili vitæ hominum, si remota pietate iudicetur; quia vnde ante oculos iudicis se placere suspicatur obruitur.*

Sextus aries, qui impetit superbiam illam quæ humanam laudem vndique aucupatur, est consideratio meræ in ea re vanitatis: quia nemo seipsum debet æstimare ex aliorum laude, sed ex sua ipsius conscientia in veritate. Qui se laudari audit, seipsum interroget, an talis sit, qualem alij prædicant. Quod si animus respondeat se longè alium esse, magis credat sibi ipsi, qui notus est, quam aliis. Quod si talem esse agnouerit, nihilominus, quantum in se est, scuto veritatis curet à se repellere iaculum fauoris dans Deo gratiam, & dicens: *Gratia Dei sum id quod sum.* Nam Deus est qui in nobis operatur omnia opera nostra, qui dat velle, & perficere sine quo nec bonum quidem possumus cogitare, nec in bono stare, nec laude dignum quidquam aggredi, vel peragere. Vnde nihil nobis, sed Deo omnia ascribenda laus, ne cùm hic temporalem gloriam perdamus cum omni opere. Nemo enim potest præsentis sæculi temporali gloria frui, & æternam venturi sæculi securè expectare. Qui itaque mercedem receperit in sæculo, non speret in cœlo. Vnde quodam loco sic iterum D. Gregorius: *cum pro recto opere laus transitoria quæritur, æterna retributione res digna vili pretio venundatur.*

Septimus aries qui ambitionem impetit, & superbiam in honore, est consideratio breuissimi, & infœlicissimi sæpè exitus bonorum huius sæculi. Nam & mors breui illi finem imponit, & de pluribus cogentur rationem reddere, qui fuerunt in sublimitate. Vnde S. Basilius scribens in verba Moysis: Attende tibi ipsi, sic alloquitur superbos: *Tibi mirè places ob opes, vel auita gentis claritudinem; Immoderato gaudio subsilis ob patriæ celebritatem; ob elegantiam corporis; ob honores ab omni gradu tibi delatos; Attende tibi Mortalis enim tu. Quippe terra es, & in terram abibis.* Circumspice eos, qui ante te similibus splendoribus fulsere. Vbi sunt qui ambibant ciuitatem Potentatus; vbi insuperabiles Imperatores; Vbi qui conuentus disponebant, & festa; Vbi equorum splendidi inuectores; exercituum Duces; Vbi Satrapæ, tyranni; nunc omnia puluis, nunc omnia fauillæ, nunc in paucis versibus eorum vitæ memoria est. Respice sepulchra, & vide quis seruus, quis Dominus, quis pauper, quis diues. Discerne si potest vinctum à Rege, fortem à debili, pulchrum à deformi. Memor sis itaque, ne extollaris aliquando, ne altiora ambias: Memor autem eris, si te ipsum respexeris. Similiter loquuntur & alij Patres, inter quos Sanctus Chrysostomus hæc alicubi: Intuere nunc sepulchra superborum, & vide si est aliquod in eis iactantiæ suæ vestigium, si aliqua diuitiarum, vel luxuriæ signa cognoueris. Require nunc vbi vestes, & ornamenta peregrina, vbi spectaculorum voluptas, vbi asseclarum turbæ Conuiuiorum cessit opulentia; effrænata verò lætitia quò abijt, quo recessit; Vbi illa nunc, & vbi ipsi, Quis finis vtrorumque intuere diligentiùs, & accede propius. Vide cineres solos, & fœtidas carnes, vermium reliquias, & recordare hunc esse corporum finem, & bonorum. Atque vtinam res omnes, omnisque nostra causa vsque ad cineres tantùm veniret, & vermes: parua viderentur hæc damna, & quæ facilè excusare possit naturæ conditio. Nunc autem conuerte oculos tuos ab his cineribus, & sepulchris, & reuoca cogitationem tuam ad illud diuini iudicij tribunal horrendum, vbi fletus, & stridor dentium, vbi tenebræ exteriores, vbi vermis ille conscientiæ, qui numquam moritur, & ignis qui nunquam extinguitur.

Bas. hom. 3. in illa verba.

Sic ergò præter voces diuinas muros Iericho, instar buccinarum cœlestium, validè impetentes, poterunt variæ considerationes esse efficaces, seruire tanquam arietes, ad eosdem muros conuellendos, distringendos, & funditus demoliendos; ita vt inuitemus omnes, vt his vtantur, ideòque eis inclamemus pro destruenda ciuitate Sathanæ (longè potiori ratione quàm Idumæi, vel Babylonij pro demolienda ciuitate Ierusalem:) *Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea.* Exinanite, & diruite omnes ambitionis luteos lateres, considerantes quod finem tandem ambitionis ponet septem pedum vrna, in qua ambient vos vermes. Diruite omnes lateres, omne cæmentum arrogantiæ, & tumoris, exinanite omnes lapides iactantiæ, vanæ gloriæ tartareo bitumine coagulatos, & bene pensantes nihil in vobis esse, nisi peccatum, de quo tanquam vestro gloriari valeatis. Diruite omnem seriem lapidum præsumptionis, pertinaciæ, rebellionis, & inobedientiæ, & hic quæcumque affinia vitia, ex quibus murus iste Deo aduersus conflatur. Denique diruite amorem proprium, fundamentum totius huius ædificij Sathanici, vt fundamentum veræ humilitatis iacere possitis, & primum murum Ciuitatis Dei perfectè in vobis ædificare, qui à contemptu vestri crescere valeat vsque ad amorem Dei.

LECTIO XI.

De maledictione superborum.

Maledictus vir coram Domino qui suscitauerit, & ædificauerit Ciuitatem Iericho, &c. Iosue 6.

Maledictionem à Deo expectare debent, quicunque aliquem ex muris Iericho, hoc est, ex peccatis istis capitalibus ciuitatem diaboli constituentibus, ædificant. Sed maximè illi qui postquam per pœnitentiam vitia illa destruxerint, tuba intus cœlesti eos ad meliorem vitam vocante, & per inspirationem sanctam intonante, diuinâque gratia efficaciter cooperante: nihilominus vitiis iterum se implicant, & de nouo muros istos quodammodo reædificant. Sed quædam est maledictio illorum; Vtique Dei singularis vindicta, quam frequenter experiuntur in corpore, & in anima, in præsenti, & in futura vita. Et hoc indicari videtur in verbis istius maledictionis, quam imprecatus est Iosue spiritu Dei Iericho iam destructa, vbi ait: *Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit, & ædificauerit ciuitatem Iericho. In primogenito suo fundamenta illius iaciat, in nouissimo liberorum ponat portas eius*, hoc est, plectantur morte primogeniti sui inchoans, & morte vltimogeniti antequam absoluat; siue moriantur ei filij omnes antequam consummet ædificium istud præcepto Domini contrarium. Et hoc quidem litteraliter, & in veritate contigit. Num. 3. Reg. 16. refert Scriptura: *In diebus Achab Regis ædificauit Hiel Iericho; in Abiram primitiuo suo fundauit eam, & in Segub nouissimo suo posuit portas eius, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu Iosue filij Nun.* Perdidit ergò Hiel omnes filios suos, anathemati, & mandato Domini rebellis.

Spiritualiter autem id interpretari possumus de his, qui muros Iericho spirituales ædificant, quod in primogenito, vel vltimogenito vindictam accipiant, hoc est in corpore & anima, & id quidem cum in præsenti, cum in futura vita. Per primogenitum ergò intelligere licet animã, quæ primatum tenet in homine, prima ordine dignitatis, prima secundum ius ad hæreditatem æternitatis, iure quodam primogenituræ cœlestis ei competente. Propterea etiam prima regeneratur ad vitam immortalem, deinde corpus licet in generatione corporali præcedat generatio corporis animæ infusionem. Ergò maledictio hæc ædificantium ciuitatem diaboli aduersus ciuitatem Dei, primò animam concernit, tanquam primogenitam, deinde corpus quasi nouissimè genitum.

Et cùm verum sit omnes vitiis suis dæmoni cooperan-

tes & coædificantes maledictionem hanc incurrere, & vindictam diuinam tandem experiri, id verò maximè manifestatis exemplis probare possumus de his qui superbiæ murum ædificant tanquam primò maledictum, vt potè ciuitatis Deo infensæ primum murum, primum fortalitium. Si enim dum in Cœlo ab Angelis primitus inchoaretur istud ædificium, in omnes illius structores maledictionis æternæ fulmen subitò est immissum, quo in abyssum præcipites corruerunt: Nonne meritò eidem maledictioni & vindictæ erunt obnoxij, qui eorum instinctu, & persuasione hic eandem structuram erigere contendunt? Itaque exemplis è sacra Scriptura depromptis declaremus maledictionem illorum, qui superbiæ elato tumore quodammodo se contra Deum erexerunt. Et quidem maledictionem, & vindictam non solùm in futura, sed & in præsenti vita eis diuinitùs inflictam sacra nobis exhibent eloquia.

Primò quidem, nonne maledictus Pharao, Rex Ægypti, ob superbiam? Monente enim eum Moyse, ex parte Domini Dei Israel, vt dimitteret populum suum sacrificaturum in deserto, cum superbia respondet: *Quis est Dominus, vt audiam vocem eius, & dimittam Israël? Nescio Dominum, & Israël non dimittam.* In pœnam ergò tantæ superbiæ cum curribus, & equitibus, cum toto suo exercitu vindictam, & maledictionem accepit, submersus quasi plumbum in aquis vehementibus, dextera Domini elationem eius & altitudinem superbiæ sic demoliente, sic humiliante. Atq; per hanc vindictam diuinam etiam iudicatum est, omnes qui per superbiam contendunt se erigere, à Deo vindice proiciendos, & in aquis putei infernalis submergendos. Vbi nunc fastus tuus, ô Pharao maledicte, vbi sceptra, & currus, vbi vox illa: *Nescio Dominum?* Spoliasti Hæbreos, & oppressisti, nunc oppressus iaces, & ipsi spoliant te. Tu crudelis, & superbe mersisti infantes eorum, nunc dignum est, vt mergaris ipse, & in mari, & in tuo sanguine. Deuorasti eos, nunc te pisces vorant, & corui. Et hæc quidem fuit maledictio tua temporanea, sed sequetur & æterna: *Detracta est enim ad inferos superbia tua, descendisti in profundum laci, vbi vermis non moritur, & ignis non extinguitur, vbi fumus tormentorum tuorum ascendit in sæcula sæculorum.* Hæc est maledictio, hic finis superborum. *Maledictus ergò vir qui ædificat Iericho.*

Nonne maledictus Sennacherib Rex Assyriorum, ob nimiam arrogantiam, & superbiam. Audi quid de eo dicat Dominus apud Isaiam cap. 37. & 4 Reg. 10. *Cui exprobasti, & quem blasphemasti, & super quem exaltasti vocem, leuasti altitudinem oculorum tuorum? Ad sanctum Israel. Superbia tua ascendit in aures meas, ponam ergò circulum in auribus tuis, & frænum in labijs tuis, & educam te in viam per quam venisti.* Egressus igitur Angelus Domini, qui percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Et surrexerunt manè, & ecce omnes cadauera mortuorum. Et egressus abiit Sennacherib Rex Assyriorum, & habitauit in Niniue. & factum est eum adoraret in templo Nesroch Deum suum, Adramalech & Sarasar filij eius percusserunt eum gladio, fugeruntque in terram Ararat, & regnauit Asarbaldon filius eius pro eo. Hæc apud Isa. c. 37. sub finem. Ecce igitur maledictio necis temporalis per filios inflictæ, necis æternæ à Deo vindice semper infligendæ, vt in æternum Regis superbi maledicta elatio, & arrogantia plectatur, & humilietur in abysso: *Maledictus ergò vir qui ædificat Iericho.*

Tertiò, nonne maledictus Absalon filius Dauidis Regis, qui ædificans ambitionis maledictam turrim in caput suum ruituram tandem pendet in funesta arbore inter cœlum, & terram? Aureis crinibus, & regia Cæsarie ramis circumligatus, cœlo vtique ac terra indignus, cernitur suspensus maledictus filius: ambitioso supercilio iugiter parenti infensus. Cernitur tribus lanceis confixus; iusta Dei vltione, vt omnibus ambitiosis exemplo sit & remedio. Et quidem exigua censeri posset vltio per mortem illam præmaturam & temporaneam', nisi sequeretur & æterna, quæ omnis est consummatio maledictionis. Hanc enim maximè luget pius eius parens Dauid, fili mi Absalon, fili mi Absalon. *Planxit meritò super parricida filio,* inquit sanctus Bernardus sermon. 26. in Cant. *Cui perpetuò sciret obstructum exitum de ventre mortis, mole criminis.* Ergò iterum hic repetamus: *Maledictus vir qui ædificat Iericho.*

Quartò, nonne maledictus Aman, magnus ille Assueri Regis aulicus, à Rege primus, & quidem maledictus ob superbiam? Non potuit eius superbia tolerare, quod Mardocheus sibi genu non flecteret, ideòque ei erigendum putauit patibulum altitudinis 50. cubitorum. Verum ille qui humana omnia iustè suo moderatur arbitrio; sortem inuertit, & iustissimâ eius vltione contigit, vt in ligno quod iniustè alteri pararat, mox penderet ipse. Sic qui tumido nimis corde se eleuarat per arrogantiam, & superbiam, iam in sublime eleuatus cernitur per ignominiam, & confusionem maximam. Ergò rursum hic verum illud esse agnoscimus: *Maledictus vir qui ædificat Iericho.*

Quintò, Nonne maledictus fuit Saül, & reprobatus ob superbiam, & inobedientiam? Sublimatus fuerat à Domino ad regnum propter humilitatem, sed decidit à regno terreno, & æterno ob superbiam. Præceperat ei Deus, vt contra Amalechitas procedens vniuersa illorum bona demolirentur, nec quicquam de præda sibi reseruaret. Ipse verò Domini præcepto inobediens, meliora reseruat: Quapropter ei & superbiam, & inobedientiam exprobat Dominus 1. Reg. 15. *Nonne cum esses paruulus in oculis tuis caput Israel factus es? Quare ergò non audisti vocem Domini, sed versus es ad prædam in oculis Domini? Pro eo ergò quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus, ne sis Rex.* Postmodum infœlici morte interiit in montibus Gelboë, sollicitans vt à suo quodam milite Amalecita propriæ incumbens hastæ adiuuetur ad se interficiendum. 1. Reg. 2. Sic qui in humilitate agens à Deo fuerat benedictus, in sublimi statu positus ab eodem fuit maledictus ædificans turrim superbiæ. Itaque iterum hic verum est: *Maledictus vir qui ædificat Iericho.*

Sextò: Nonne Herodes Agrippa Rex Galilææ ob superbiam maledictionem quoque incurrit? Veste ipse Regia indutus sedebat pro tribunali, concionabatur ad populum, hoc est, magna facundia, & eloquentia illum alloquebatur. Populus autem ea adulatione, & assentatione acclamabat: *Dei voces, & non hominis,* Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem, & gloriam Deo, & consumptus à vermibus expirauit. Vide quomodo eius altitudinem demolitur Deus. Nam qui prius veste regia promicabat, & sibi diuinos attribuebat honores: iam vermibus est circumamictus, qui palam testantur eum non esse Deum immortalem, sed fœtidum, & miserrimum hominem: Sic maledictione inuoluitur in corpore hac putredine vermium correpto, sed & in anima fœtidissima, lacunis infernalibus paulo post immersa: *Maledictus ergo vir qui ædificat Iericho.* Actor. 12.

Septimò; Nonne Anthiochus in Scriptura celebris admirabili maledictione ob superbiam à Deo fuit percussus? Certè vltio multiplex Dei in superbos maximè in ipso effulget, si expendantur quæ de eo dicuntur lib. 2. Machab. capite 9. Primò enim de eo ibi legitur: *Qui vniuersa conspicit Dominus Deus Israël, percussit eum insanabili, & inuisibili plaga.* Vt enim finiuit sermonem, quo ex superbia pronunciarat se Hierosolymam congeriem sepulchri Iudæorum facturum: *Apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta: & quidem iustè, qui multis, & nouis cruciatibus aliorum torserat viscera.* Et hæc fuit prima plaga. Secundò, cùm superbia, & ira furens in Iudæos, iuberet celerrimè agitari currum, contingit eum impetu de curru cadere, & graui corporis collisione vexari. Vnde addit Scriptura *Is qui sibi videbatur fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus; & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans.* Et hæc fuit secunda ipsius Plaga, Tertiò, membra eius computruerunt, ita vt de corpore impij vermes scaturirent, ac viuentis in doloribus carnes eius feterent. Nam & odore eius ac fœtore exercitus grauabatur. Addit Scriptura: *Sic qui paulò ante sydera cœli contingere se arbitrabatur, nemo eum poterat propter intolerantiam fœtoris portare.* Et hæc fuit tertia plaga, Quartò, tandem cœpit ex graui superbia deductus ad sui agnitionem venire diuina admonitus plaga per momenta singula, doloribus augmenta capientibus. Et cùm nec ipse iam fœtorem suum ferre posset, ita ait: *Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire. Orabat autem scelestus Dominum, à quo misericordiam non erat consecuturus.* Væ igitur arrogantibus, væ superbis: exemplum istud sibi proponant, & resipiscant, ne simili maledictioni, & vindictæ diuinæ obnoxios se reddant.

Possemus & plura hic attexere exempla maledictæ à Deo superbiæ, ex historiis Ecclesiasticis, sed sufficientissima

sima, & certissima sunt ista, ex sacræ Scripturæ oraculis deprompta: quæ & in septenario numero disposuimus, quia numerus iste in materia de qua agimus, frequens est, & mysticus, vt initio Tractatus annotauimus.

LECTIO XII.

De muro Humilitatis contra superbiam.

SIcut initio diximus septem esse muros primarios ciuitatis Sathanæ, quam sub typo ciuitatis Iericho describimus, ita ex aduerso septem sunt muri primarij ciuitatis Dei, quæ sub nomine Ierusalem sacris in litteris designatur. Nimirum 1. Humilitas contra Superbiam. 2. Liberalit. contra Auaritiam, 3. Castitas contra Luxuriam. 4. Charitas contra Inuidiam. 5. Abstinentia contra Gulam. 6. Patientia contra Iram. 7. Deuotio contra Acediam. Hi sunt muri, quibus se se tuentur Filij Dei contra Sathanam, suntque Arces fortissimæ ad dimicandum contra inferorum regnum. His ædificandis omnem operam impendunt electi, præsuntque huic structuræ Genij boni eos excitantes & adiuuantes.

Primus itaque murus ciuitatis Dei, muro iam descripto ciuitatis Iericho aduersans, & ex diametro oppositus, Humilitas nominatur. Huius fundamenta posuit Christus Dominus, ædificij cœlestis Auctor, dum cœlestem suam doctrinam in monte traditam ab illa exorsus est, dicens, *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Pauperes enim spiritu humiles intelligi sine controuersia est, inquit Sanctus Augustinus, lib. de Virginit. cap. 35. Atque huic muro continuò nos conperari, & coædificare docuit verbo, & exemplo. Vnde ait: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris.* Quod quidem Christi Domini monitum expendens Sanctus Augustinus c. 35. eiusdem libri de Virginit. sic ait: *Huccine redacti sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi in te, vt hoc pro magno discamus à te, quoniam mitis es, & humilis corde? Itane magnum est esse paruum, vt nisi à te qui tam magnus es fieret, disceretur? discite ergò à me quia mitis sum, & humilis corde? Ita planè, non enim aliter inuenitur requies animæ, nisi inquieto tumore digesta, quo magno sibi erat, quomodo tibi sana non erat.*

Matt. 5.

Neque mirum quod Christus Iesus humilitatem suos continuo docuerit, & ad eam ædificandam perpetuò hortatus sit, quandoquidem illa fundamentum sit omnis virtutis, omnis boni operis. Audi hac de re eleganter S. Chrysostomum in Genes. Hom 35. *Bonis operibus nostris humilitatem quasi fundamentum substruamus, vt securè virtutes superexstruere valeamus. Virtus enim non est, nisi coniunctam habeat humilitatem. Qui hoc fundamentum rectè iecerit, poterit in quantam voluerit altitudinem structuram excitare. Hoc est inexpugnabilis turris hac omne continet ædificium, non sinens ipsum vel à ventorum violentia, vel ab imbrium impetu, vel à spirituum vi deijci, sed omnibus insidiis inaccessum facit, & inuictum, quasi ex adamante constructum esset.* Murus ergò hic primus ciuitatis Dei solidus omnino est, & fortis, potensque contra aduersarias potestates, ita vt idem S. Chrysostomus in Acta Apost. Hom. 10. & 30. iterum in eandem sententiam sic pronunciarit. *Nihil humilitate potentius, fortior est petra, solidior adamante; & in maiorem securitatem nos collocat, quam queant vel turres, vel vrbes, vel muri, omnibusque diaboli machinamentis sublimior facta insuperabiles reddit.*

Hunc porrò murum variis lapidibus compingi, & construi rectè asserimus. Sunt verò hi lapides, aut lateres varij actus virtuosi ex humilitate ortum habentes, vel illi indiuisim coniuncti. Inter hos censentur, contemptus sui, abnegatio propriæ voluntatis, & iudicij, fuga laudis, confessio proprij peccati, agnitio infirmitatis, amor vilitatis, & contemptus, patientia in iniuriis, & aduersis, obedientia prompta in omnibus, modestia in voce, in veste, in incessu, in verbis, exercitium lubens in officiis humilibus. Ex his enim omnibus construitur turris ista sublimis; quæ quo profundior est, eo celsior consurgit, quia eius celsitudo in cœlum vsque se porrigit, pertingens tandem à contemptu sui vsque ad conspectum Dei. Ex his quoq; omnibus agnoscitur, si sit perfectus humilitatis in nobis murus. Nam teste Cassiano l. 4. institutionum, vera humilitas his indiciis comprobatur. 1. *Si* homo habeat mortificatas in se omnes voluntates. 2. Si nihil nec actuum suorum, nec cogitationũ, suum celauerit superiorem. 3. Si nil suæ discretioni, sed iudicio eius vniuersa committat, ac monita eius sitiens libenter auscultet. 4. si in omnibus seruet obedientiam, mansuetudinem, & patientiæ constantiam. 5. Si non solùm iniuriam inferat nulli, sed ne ab alio quidem sibimet irrogatam doleat atque tristetur. 6. Si nihil agat, nihil præsumat, quod non, vel communis regula vel maiorum cohortentur exempla. 7. Si omni vilitate contentus sit, & se ad omnia quæ sibi præbentur velut operarium malum iudicabit indignum. 8. Semetipsum cunctis inferiorem; non superficie pronunciat labiorum, sed intimo cordis credat affectu. 9. Si linguam cohibeat, vel non sit clamosus in voce. 10. Si non sit facilis ac promptus in risu. Hactenus Cassianus.

Hoc ædificium spirituale humilitatis non solùm Christus, sed omnes sacri Doctores iugiter nobis commendarunt, tanquam totius perfectionis fundamentum. De hac re agens Hugo de claustro animæ, lib. 3. sic spirituale ædificium cum suis dimensionibus describit: *In spirituali ædificio fundamenti locus in imo, id est humilitate quæritur. In latitudine, id est, in charitate disponitur. In altitudine vero bonorum operum paries erigitur: & diuinæ protectionis tectum desuper ponitur. In longitudine autem id est patientia perficitur.* Sic loquuntur, & alij Patres primatũ semper humilitati inter omnes virtutes attribuentes, & totam soliditatem spiritualis ædificij in illa consistere conformi voce asserentes. Audiendus est inter hos iterum de hac re disserens S. Gregorius, lib. 18. Moral. *Qui humilitatem quæ est mater virtutum nesciunt, vsum sui laboris perdunt: etiam si bona sint quæ operari videantur. Quia surgentis fabricæ robusta celsitudo non figitur, quæ nequaquam per fundamenti fortitudinem in petra solidatur. Solis igitur ruinæ crescit quod ædificant, quia ante molem fabricæ humilitatis fundamenta non procurant.*

Conformiter planè loquitur Sanctus Augustinus serm. 10. de verbis Domini, *Magnus esse vis? à minimo incipe. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis? De fundamento prius cogita humilitatis. Et quoniam quisque vult, & disponit super imponere molem ædificij, quantò erit maius ædificium, tantò altius fodit fundamentum. Et fabrica quidem cum construitur in suprema consurgit, qui autem fodit fundamentum ad ima deprimitur: ergo & fabrica ante celsitudinem humiliatur, & fastigium post humiliationem erigitur. Quod est fastigium construendæ fabricæ quam molimur? quò peruenturum est cacumen ædificij? cito dico vsque ad conspectum Dei.* Sic hac de re vniformis est Augustini, Chrysostomi, Gregorij, aliorumque Sacrorum Doctorum consensus asserens, nostro congruè proposito, primum murum ciuitatis Dei, primam structuram cœlestis ædificij esse humilitatem. Hæc alia dona Dei, ac virtutes sibi superædificat, quia humilibus dat gratiam; illasque acceptas conseruat, quia Spiritus Sanctus Donorũ omnium auctor non requiescit nisi super humilem corde: conseruatas etiam illas perficit, quia virtus in humilitate, & infirmitate perficit, inimicumque omnis gratiæ, & omnis peccati initium superbiam debellat: ipsa deniq; illas coronat, quia ipsa emitur regnum cœlorum: *Beati pauperes*, siue humiles *spiritu.* Quid ita? *Quia ipsorum est regnum cœlorum.*

Concludamus hanc humilitatis commendationem verbis S. Cypriani de natiuitate Christi. *Humilitas primus est Religionis tirocinius, sicut in mundum Christi ingressus, vt quicumque vult piè viuere humiliter de se sentiat, neque supra se in mirabilibus ambulare præsumat. Fundamentum sanctitatis semper fuit humilitas, nec in cœlo stare potuit superba sublimitas. Hanc primam gratiam ingrediens mundum noster paruulus attulit, & à cunabulis nos sibi conformes fieri volens, teneri voluit in vita, quod exhibuit in persona.* Nempè quicquid fecit magisterium humilitatis fuit: & Ideò venit, vt doceret hominem non debere esse superbum, humilis Deus noluit dicere quod ipse non esset, noluit iubere quod ipse non faceret. Vis particularius id cernere.

1. Humilitatem commendans, Matrem humilem voluit eligere Luc. c. 1. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.*

2. Eligit domum humilem diuersorium animalium, lectum humile præsepium, vestem humilem, vilium pannorum inuolucrum, Denique & humilibus Pastoribus per Angelum suam nuntiat Natiuitatem.

3. Humilem se exhibet in circumcisione, peccatoris signaculum non veritus assumere.

4. In pueritia contemptum in Ægypto elegit, in adolescentia humilitatem in Nazareth exhibuit, subditus Parentibus. Luc. 2.

4. Humiles

5. Humiles in suum adsciuit consortium, viles scilicet Piscatores.

6. Subdit se humiliter Ioanni pro Baptismo, vbi mirabile fuit certamen inter humilitatem Saluatoris, & humilitatem præcursoris: *Ego debeo baptizari à te, & tu venis ad me*, ait Ioannes, At ipse: *Sine modo, sic nos decet implere omnem iustitiam*, Sed vicit humilitate, qui vincebat sublimitate. Cessit humilitas Præcursoris tanquam minor, quia obedientia tulit auxilium humilitati Saluatoris.

7. Paruulum amplectitur, & statuit in medio Magister humilitatis paruulosque ad se venire prohibentes increpauit, Marci 9. & 10.

8. Dat humilitatis exemplum miraculorum operatione, dum ait Leproso: *Vide, nemini dixeris*. Similiter loquitur, & Apostolis electis in Transfiguratione.

9. Humilitatem docet in verbi prædicatione: *Ego gloriam meam non quæro. Doctrina mea non est mea. Ego Patrem honorifico*. Ioan. 8.

10. In fuga dum Regem eum volunt facere, manifestam fecit humilitatem: Fugit enim in montem ipse solus. Ioan. 6

11. Vbi melius humilitatis exemplum præbuit, quam in pedum ablutione? *Filius*, inquit, *hominis non venit ministrari, sed ministrare. Exemplum dedi vobis*, &c. Ioan 12.

Postremò, in passione humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem. Quid ergò superbus homo, tantum habens humilitatis exemplum, superbiæ medicamentum? Quid pellis morticina teneris? Quid sanies fœda inflaris; Princeps tuus humilis est, & tu superbus? Capiti humili superbum membrum non congruit. Ambula per Christi humilitatem, vt venias ad æternitatem. Deus Christus patria est, quò imus: Homo Christus est via, quâ imus. Ad illum imus, per illum imus, quid timemus, ne erremus? An non dixit ille; Discite non quomodo cœlos, & astra feci, sed quomodo mitis sum, & humilis corde; Vis capere celsitudinem Dei, cape prius humilitatem Christi? Nunc in ciuitate Dei in hoc sæculo peregrinante, in Rege eius Christo maximè humilitas prædicatur, & commendatur.

Similiter alij sancti viri non solùm verbis, verumetiam potissimum exemplis humilitatem hanc edocuere. Primùm hunc murum ædificij cœlestis, & perfectionis spiritualis, primò in se, deinde in aliis ædificare contenderunt omnes cohortando ad ædificandum præuio suo exemplo. Vnde Sanctus Gregorius 23. Moral. capite 13. sic ait: *Vera doctrina humilitatem, quæ magistra est omnium, materque virtutum, & loquendo dicere, & viuendo conatur ostendere: vt eam apud discipulos veritatis, plus moribus quam sermonibus eloquatur*. Certè nihil humilius S. Augustino, nihil humilius Chrysostomo, Gregorio, Ambrosio, Hieronymo. Hi opere & veritate humilitatis Magistri extiterunt, non lingua solùm, aut eloquio. Consule eorum vitam apud Lauren. Surium. Vide etiam quæ de humilitate tractaui in Virga Aaronis, Tract. 3. Lectione 7. quæ hic non repeto breuitati consulens.

Inter omnes porrò humilimus planè S. Franciscus, qui interrogatus familiariter, & sincerè à quodam è Fratribus suis, quid de se sentiret, humillimè respondit: *Videor mihi maximus peccatorum*. Cùm verò Frater ille diceret: impossibile ei esse hoc in conscientia dicere, vel sentire, nisi cum iniuria diuinæ gratiæ quæ mirè in ipso promicabat, iterum hoc responsum humile accepit: *Si quantumlibet sceleratum hominem tanta fuisset Christus misericordia prosecutus, arbitror sanè multò magis quam ego Deo gratiorem fore illum, solertiusque diuina gratia cooperaturum, & ideò miserrimus sum omnium peccatorum*. Agnouit ille humilitatem Francisci profundissimam, & solidissimam, quam prius in visione quadam præuidere potuerat.

Cùm enim esset in comitatu viri Dei, & vna cum ipso in quadam Ecclesia deserta feruenti oraret affectu, in extasi factus, vidit inter multas in cœlo sedes, vnam præ cæteris digniorem, pretiosis lapidibus, & omni gloria refulgentem. Miratus intra se præcelsi fulgentiam throni, anxia cœpit cogitatione requirere, quis ad illum deberet assumi. Audiuit inter hæc vocem dicentem sibi: *Sedes ista vnius de Angelis ruentibus fuit, & nunc humili seruatur Francisco*. Testis est S Bonauentura eius c. 6.

Quisquis ergò ad Angelicam sublimitatem cœpit pertingere, & ad ciuitatis cœlestis societatem, debet muro huic ciuitatis sanctæ cooperari, debet illum cum diuina gratia ædificare. Cuiuslibet sis status sublimis, vel vilis, in quolibet statu honoris, vel paupertatis necessaria est humilitatis virtus, sine qua nemo potest salutem assequi: quia sine contemptu sui, non pertingitur ad conspectum Dei, Et quidem humilitas his qui in statu inferiori degunt, facilior est, illisque coniunctior, de qua continuò eos vel status ipse monet. Quod si superbiant hi, intolerabiles planè sunt, & abominabiles coram Deo, & hominibus. Dicit enim Sapientia: *Tres species odiuit anima mea, diuitem mendacem, senem fatuum, pauperem superbum*. Specialiter se odisse pauperem superbum asserit, quia cùm ille nullam superbiæ occasionem habeat; quin potius omnis humiliationis materiam in se circunspiciat, planè intolerabilis est iudicandus, si superbiat: at verò inter honores superbia tolerabilis magis videtur, & venia digna. Nihilominus etiam eos qui in sublimi positi sunt, frequenter monent sacræ litteræ, vt humilitati studeant, vt propugnaculum hoc primum, & fortissimum contra Sathanam ædificent, ne eius imitatores sint, & superbia sua pereant.

Eccl. 10.

Hinc illud monitum Ecclesiast. 3. *Quanto magnus es, humilia te in omnibus*. In quam sententiam S Bernardus in lib. de Consideratione ad Eugenium Pontif. sic loquitur: *Cum omni indifferenter personæ humilitas sit quædam turris à facie inimici, nescio quo pacto tamen vis eius maior in maioribus, & clarior in clarioribus comprobatur. Nulla clarior gemma in omni præcipuè ornatu Pontificis. Salubris copula, vt cogitans te Summum Pontificem, agnoscas simul te non solum fuisse, sed esse vilissimum cinerem. Non est magnum esse humilem in abiectione, magna prorsus & rara virtus est humilitas honorata. In alto non altum sapere nihil apud homines rarius, nihil Deo charius*. Hæc eleganter Bernardus Summo scribens Pontifici, quæ eadem concernunt omnes in honoris gradu constitutos, vt se aduersus ventum superbiæ firmos faciant, tutosque à casu, & ruina humilitatis arce.

TRACTA

TRACTATVS II.
DE VITIO AVARITIÆ.

LECTIO PRIMA.

Quid sit Auaritia, & Quotuplex.

ALTER Murus Ierichuntinus Tuba Sacerdotali diruendus nominatur Auaritia. Est autem Auaritia immoderatus appetitus illorum exteriorum bonorum, quæ ad sustentationem vitæ hominis ordinata sunt, qualia sunt aurum, argentum, agri, vineæ, domus, aliæque possessiones. Distingui vero potest duplex auaritia; Est enim quædam auaritia, & cupiditas sic immoderata, vt etiam extendat se ad aliena indebitè, & per nefas desideranda, conquirenda, possidenda, puta, per iniustitias, dolos, fraudes, rapinas furta, oppressiones. Et in hanc maximè inuehuntur eloquia diuina, & Sanctorum Patrum scripta. Est & alia auaritia quæ est amor inordinatus circa proprias opes, aut res possessas, dum quis nimis amat res exteriores, nimis ardenter illis acquirendis incumbit, nimis tenaciter illas retinet, nimis illis delectatur, & animum immergit, licet nolit rapere, aut retinere aliena. Et hæc etiam peccatum est, licet non ita graue, vt prior illa iustitiæ aduersa. Mortalem verò culpam potest inuoluere, si ob illum inordinatum amorem, vel affectum, quis transgrediatur Dei, vel Ecclesiæ præcepta, si propter illum negligat, quæ sui muneris sunt erga pauperes, aut alios, quibus ex charitate obstringitur. Opponitur ergò hæc auaritia liberalitati, & charitati quæ moderatur tale affectum erga externa bona. Neque verò vt communis plebs existimare solet, illa solùm reperitur in diuitibus, qui immoderatè congregant aut retinent opes supra statum, & conditionem suam, sed in pauperibus locum habet, quibus licet non sint superflua, immoderato tamen frequenter desiderio illis inhiant, illa qualitercumque acquirere satagunt, & paucis quæ possident affectu nimio inhærent. Hoc etiam aduertit S. Augustinus explicans illud Psalm. 51. *Videbunt iusti, & timebunt, & super eum videbunt, & dicent: Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum.* Sic in hunc locum disserit Augustinus: *Audiuit aliquis pauper prophetam dicentem: Sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & continuò attendit pannos suos, respicitque forte circa se diuitem ornatius indutum, & ait in corde suo, de illo dicit, non de me.* Sed subiungit idem Augustinus: *Noli excipere, noli sperare, nisi & tu videris, & timueris, vt possis videre in die nouissimo. Nam quid tibi prodest, si egeas saturitate, & ardeas cupiditate?* Ergò & auaritiæ pauper obnoxius esse potest, qui animo pauper non est, sed affectu diues, sicut & diues diuitiis affluentibus nequaquam cor apponere, imò illis vt materia virtutis rectè vti potest. Sunt enim diuitiæ indifferentes: & sicut scala ad ascendendum, & descendendum indifferentiam habet, sic & illis bene vtendo potest quis conscendere in cœlum, vel abutendo discedere in infernum: Sic bonum est vinum, sed & immoderatus eius vsus perniciem affert. Hinc rectè dixeris diuitias in manu impij esse velut gladium in manu phrenetici, sibi, & aliis in perniciem. In manu verò viri pij leges est in meriti gratiæque, & gloriæ semen.

Non absimiles sunt opes aquæ Ægypti, quæ in sanguinem versa fuit. Hanc verò asserunt Hæbræi, in manu Ægyptiorum sanguinem fuisse, in manu Israelitarum aquam mundam: sic & diuitiæ in manu improbi fiunt sanguis, dum illis peccata peccatis cumulat; in manu verò pij aqua munda, per quam peccata eluat. Sic in manu Iob iustitiam opes operatæ sunt, dum pater est pauperum, oculus cæco, pes claudo: *Si comedi buccellam solus, & pupillus non comedit ex ea.* In manu Epulonis Euangelici damnationis sunt occasio, dum in luxum abutitur illis, & immiserient erga pauperem Lazarum manet illum aspernans. Quia verò plerique hominum illis auarè abutuntur ad suam perditionem, ideò, & apud veteres compedes Plutonis vocantur, & apud eosdem, Pluto simul inferorum, & diuitiarum Deus asseritur. Est ergò diuitiarum cupiditas, aut amor nimius huius muri infernalia fundamentum, contra quod intonat Tuba efficax sacrorum eloquiorum, vt funditus murus ille diruatur. Sed videndi sunt muri huius dimensiones, altitudo, & profundum, latitudo, & longitudo.

LECTIO II.

De dimensionibus Muri Auaritiæ.

De Altitudine.

ALtitudo muri Auaritiæ ex eo declarari potest, quod in cœlum vsque se se erigat. quod maximè fit, quando propter illam oppressio fit pauperum, pupillorum, viduarum: defraudatio item mercenariorum, similesque iniustitiæ quæ Cœlum clamare dicuntur, more loquendi Scripturæ sacræ. Ascendunt enim in cœlum, & diuinæ vindictæ pondus attrahunt super iniquos istos oppressores, multi eius ædificatores, & Sathanæ operarios confusibiles. Vnde nos monet Sanctus Iacobus c. 5. *Ecce merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.* Idem Eccl. 35. docet Sapiens dum ait: *Nonne lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? A maxilla ascendunt vsque ad cœlum, & Dominus exauditor delectabitur in illis.* Murus itaque iste permixtus lacrymis, & Sanguine pauperum, neutiquam bono constat cæmento, nec firmiter coagmentatur: sed à Deo, & cœlo pugnante contra eius altitudinem, in caput ruit ædificantium, & in æternam eorum confusionem.

Deinde eius altitudo inde declarari potest, quod contra Deum se erigere ex eo cognoscatur, quia in sacra Scriptura auaritia Idolorum seruitus appellatur. Ita enim eam disertè appellat Apostolus ad Ephes. 5. & hoc verum est, quia auaritia totum cor, & mentem hominis sibi vendicat, ita vt vix ad aliud cogitet, quam de augendis lucris, noctes diesque in his insumat. Et ita auarus Mammonæ corpus velut immolat per assiduos labores ex amore lucri: immolat illi & animam per varia peccata, quæ inde obueniunt.

Habet ergò auarus opes pro Deo, id enim cuique Deus est, quod semper in mente habet, cui totus intendit, in quo totum cor, totam curam, totam fiduciam figit, cui & totam vitam dicat. An fortè idololatra est qui duo grana thuris offert aliari, & idolo Mercurij: ille verò idololatra non iudicabitur, qui totum vitæ obsequium defert pecuniæ, & creaturæ? Certè impossibile est seruire

Deo

Deo, & Mammonæ, vt asserit Euagelium. Seruit autem Mammonæ qui nummo seruit & pecuniæ: plus solitus de pecunia, quam de diuina gratia: plus curans lucrum in arca, quàm damnum in conscientia. Sic enim plus censetur colere nummum, quam Deum, & quandoquidem ei obsequitur seruitute damnosa, quam diuinæ præfert seruituti.

Deinde magna est similitudo inter idololatram & auarum, quia vt ait Innocent. lib. de vilitate conditionis humanæ: *Sicut idololatria seruit simulachro, sic auarus seruit thesauro. Nam ille cultum idololatriæ diligenter ampliat, & iste cumulum pecuniæ libenter augmentat. ille cum diligentia colit simulachrum, & iste cum omni cura custodit thesaurum. ille spem ponit in idololatria, & idola, & iste spem ponit in pecunia & nummo. Ille timet mutilare simulacrum, & iste timet minuere thesaurum.* Dicamus ergò simulachra auarorum esse argentum, & aurum quæ præ reuerentia vix videntur audere tangere, sed inani eorum aspectu solùm delectantur, vt late dicit S. Chrysost. in c. 5. ad Ephesios.

Declaremus id exemplis. 1. An non idololatra is de quo Robertus de Liceo Theolog. Ord. Minorum in suo quadragesimali? Vidi, inquit ipse quendam in extremis laborantem qui ditissimus erat & diuitias non sine peccato congregauerat. Cùmque monerem eum vt iam animæ salutem quæreret eiusmodi monitum haud lubens audiebat, Quinimò in lectulo quo iacebat se voluens, suspirabat, gemebat, imò rugiebat dicens: *O quantum laboraui vt thesaurizarem, & alij mei fruentur thesauris! ô diuitiæ! ô pecuniæ! ô gemmæ, & tocalia mea quis vos possidebit, & quibus vos relinquam?* In his itaque fingens cor & animum, miserè expirauit. Sic qui prius Mammonæ corporis labores, cordisque affectum vouerat, iam illi, & animam è corpore egredientem, victimam æternam infœlicissimè immolauit.

2. An non etiam idololatra is, de quo Prosper lib. de Dono timoris? Quidam inquit pecuniæ semper amantissimus, cùm opes plurimas congregasset, nihilque vnquam pietatis officiis impendisset, subitâ morte raptus est. Cadauer autem eius amicis præsentibus & petentibus apertum est, vt despiceretur quænam tam repentinę mortis causa foret. At cor in eo non fuit repertum, omnibus in admirationem raptis. Paulò post cubiculum aditur vbi thesaurus erat: atque cista aperta, cor hominis repertum inter manus dæmonis, qui instar draconis super illud sedebat, ac in varias partes discerpebat: dixitque astantibus, hoc aurum & argentum pretium esse cordis, quod ille sibi antea vendiderat & vouerat. O infœlicem mercatorem! ô infœlicem idololatram, Mammonæ seruum.

Amile apud Antonium, p. 2. tit. 1. c. 4.

3. An non ille idololatra pecuniæ, de quo Niderus in Fornicario, l. 3. c. 5. Quidam, inquit, in ciuitate Constantiæ in morbum incidens vt pecuniæ suæ parceret, deferri se curauit in Xenodochium. Cùm iam desperabundus vitæ termino appropinquaret, curauit sibi iusculum præparari quod sorberet: atque in illo aurum suum clam conchleari commiscens dum putat deglutire tandem post aliquot pectori immissas particulas, antequam totum hausisset confusibiliter suffocatus expirauit.

4. Denique, Nonne se nummum vt numen adorare apertissimè ostendit ille de quo in Annalibus Societ. refertur, quod nulla Sacerdotis instantia ad confitendum induci potuerit. Sacerdote autem è cubiculo exeunte vocauit vxorem, & sibi in disco copiam auri afferri iussit, ac deinde illud osculis frequenter repetitis ori admouens, *Tu es Deus meus, in te omnis spes mea.* Cùm aliquanto tempore oculos, cor, animum, in præsens aurum idololatraos intendisset, eandem miserrimè animam exhalauit.

Magna est igitur altitudo huius peccati se se contrà Deum extollentis, dum diuinum cultum (quantum ad aliquem modum) censetur tribuere creaturæ. Magna eius altitudo, quandoquidem etiam vsque ad Deicidium, pecuniæ cupiditas hominem potuerit perducere: Dum Iudas auaritia excæcatus Christum magistrum suum Deum hominem neci obiicit, hostibusque tradidit, de qua re sic ait S. Cyprianus: *Vsque ad mortem Domini amor lucri se ingerit.* Magna eius altitudo, dum ex cupiditate auara, periuria prodeunt nefanda, quæ diuinam impetunt Maiestatem. Magna eius altitudo, dum per violentiam, & oppressionem inopum, in cœlum vsque suum tollit clamorem, aures Domini Sabaoth pulsantem.

Cypr. tract. de Oper. Card.

LECTIO III.

De profunditate Auaritiæ.

Profunditas auaritiæ dici potest eius insatiabilitas, propter quam inferno comparatur. Sic enim dicit Sapiens, Prouerb. 27. *Infernus & perditio numquam implentur; sic & oculi hominum insatiabiles.* Eccl. 14. *Insatiabilis est oculus cupidi,* Nempè sicut dicit Isaias: *Dilatauit infernus animam suam & os suum absque termino:* sic & de auaritia dicimus, dilatat animam suam, & os suum absque termino, quia auarus numquam implebitur pecunia, teste Ecclesiastico, capite 5. Sed est in eo semper ignis cupiditatis exardescens, *qui numquam dicit, sufficit:* est in eo sanguisugæ infernalis filia, *quæ semper dicit, affer, affer.* Cor eius terrenum, & aridum, terra illa est, quæ numquam satiatur aqua. Ex abysso igitur profundissima murus auaritiæ consurgit, nec vllum habet suprà aut infrà terminum. Vnde August. vel quisquis est author sermonum ad fratres de Eremo, serm. 48. sic ait: O pestis interminabilis! O famelica rabies! Omnia nempe suis terminis clauduntur, sola auaritia nullo clauditur termino, nullo fine. Ecce enim terra limitibus terminatur, aqua suis finibus limitatur, aer suo fine concluditur, cœlum suis terminis arctatur, sola auaritia terminum nescit. O auare, si cuncta terra tibi datur, mare quæris? Si terra & mare dantur, aerem quæris? Quod si mare, terram, & aërem possederis; adhuc cœlum ambis & ipsum penetrare affectas. Quod si cœlum penetraueris, adhuc non quiesces, donec Deo te adæquaueris, vel altissimo superior fueris.

Oculum cupidi insatiabilem esse, nonne satis demonstrauit Alexander? Hic cùm à Democrito Philosopho audisset innumeros mundos esse, ingemuit: & cùm nec dum vno planè potiretur, ad alios imaginarios etiam cupiditatem extendit, nec vno contentus fuit. Sic ferocissima pestis est cupiditas, quæ solet quos capit egenos efficere, cùm finem acquirendi non inueniat, sed magis quo fuerit locupletata mendicat. Propterea quidam Sapiens Alexandro interroganti; *Doce nos aliquid sapientiæ plenum,* in hunc modum respondisse fertur: *Si ego sapientiam à Deo acceptam tibi communicare volo, non habes quo tale munus capias: impleuerunt enim animam tuam immedicæ cupiditates. Sed & quomodo desiderio tuo possum satisfacere, quod totus orbis tibi seruiens explere non potest, aut frænare? Interim hoc habe à me graue sapientiæ documentum, omnia licet velis possidere, tandem necesse est vt telluris tantùm postremò possideas quantum vides me iacentem occupare.*

Sed & illa quæ apud antiquos reperitur, narratio, seu apologus de Rege Myda, insatiabilem hominum rectè arguit cupiditatem de qua sic Fulgentius: *Mydas Rex Appolline petiit ex magna rerum temporalium auaritia vt quicquid tangeret aurum fieret. Id verò cùm obtinuisset, manus in vltionem conuersam est. cùm cibus, & potus in auri naturam obrigescerent.* Sic nempè auarus pecuniæ cuncta deputat, & se fami destinat; & adeò stultus est, vt aurum sitire & famere videatur, & fame enecari, dum sibi benefacere vix audet. Propterea Mithridates Rex (teste Plinio Natural. Hist. l. 33. c. 3.) cùm Aquilium Ducem, hominem super omnes mortales auaritiæ deditum, bello superasset; iussit aurum liquefactum ori eius infundi, dicens: *Aurum sitisti aurum bibe.*

Hæc profunda abyssus auaritiæ, & auri cupiditas, etiam vsque ad effodienda sepulchra, & exenterandos mortuos se se extendit, non solùm in viuos, sed & in defunctos crudelis: Hæc cùm animaduertisset Semiramis (vt refert Æstanus) vt hanc cæcam, & feram cupiditatem argueret, sepulchro suo inscribi moriens iussit: *Si quis Rex pecunia indiget, hoc monumentum diruat,* Darius Rex hac Epigraphe sepulchrali inuitatus aperuit tumulum, sed sua spe frustratus est, & delusus. Nec enim nummos reperit sed tantum intus scriptum: *Nisi esses insatiabilis, sepulchrum mortuorum non attingeres.*

Profunditas quoque auaritiæ declarari potest tum ex eo quod suos sectatores in profundum mittat interitum, tum ex eo quod ad profundissima deducat peccata. Generat enim, teste Apostolo, desideria nociua quæ mergunt hominem in perditionem, illum inextricabiliter absorbent. Ideo dicebat S. August. *Amor saeculum absorbebit illos Amatores suos votare nouit, non portare.*

Similiter diximus: Amas terrena, & sæcularia bona? absorbebunt, & non portabunt: fluctus sunt super quibus ambulare gaudes: Abyssus est super qua ambulare gestis oneratus. Haud verò id fiet, sed inuoluaris necesse est, & mergaris. Imò non mirum si auari demerguntur: alligatam enim gerunt ad collum quasi molam asinariam, quamcumque suam possessionem, qui immoderato affectu adhærent.

Sed & Profundissima peccata ad quæ deducit auaritia, nota satis sunt, nempè homicidia, & parricidia, sacrilegia, proditiones, & alia grauissima flagitia, vt ideò dixerit Poeta.

Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames.

Addamus denique, illi annexam esse profundam cæcitatem quia oculos obnubit sectatorum suorum, vt molam trahant in circuitu, instar Sampsonis à Philisthæis obcæcati. Quid est enim mola, nisi terrenorum volubilitas cui continuò sunt affixi? Hanc graui voluunt labore; at illa inquietis curis iugiter voluuntur & ipsi. Et certè nec tanta anxietate hanc voluerent, nec inquieto motu ita voluerentur, nisi oculos prius perdidissent. Sicut nec Sampson ad id duci potuisset, nisi oculis prius sibi erutis. Et iterum, Sicut Tobias calido stercore hyrundinum cæcus, luget quod cœli lumen intueri nequeat: sic & his meritò lugendum foret, quod acumulatione temporalium bonorum, quæ tanquam stercora reputat Apostolus, oculi eorum ita grauati sint, vt videre non possint lumen cœli.

Nec mirum quia cùm erexerit eis Deus vultum, & aciem oculorum dederit, vt quæ sursum sunt intueantur: è contra ipsi oculos suos statuerunt declinare in terram, cuius puluere respersi lumen perdunt, & ita quidem perdunt aliqui, vt neque cœlum esse credere videantur, neque infernum: quia nec peccatum multiplex quo circumuoluuntur agnoscunt. Quapropter quosdam ob auaritiam excæcatos a Religione Christiana excidere testatur Apostolus dicens: *Radix omnium malorum cupiditas quam quidam appetentes errauerunt à fide*: In quem locum serm. 56. sic loquitur S. Ambrosius: *Vides ergò, quia qui pecuniam appetit, fidem perdit; qui aurum redigit, gratiam prodigit. Auaritia enim cæcitas est, errorem. Religionis indicit. Cæca, inquam, est auaritia, sed aduersis fraudum occultata ingeniis, non videt quæ diuinitatis sunt, sed cogitat quæ cupiditatis;* Ideo & multi hoc tempore ob cæcum amorem patrimonij sui, & diuitiarum, hæresim amplectuntur, vel in ea detinentur, ne his priuentur; quamuis cœlesti inspiratione satis agnoscant secretare: Sic serpenti terram comedenti ipsi cibus, & præda fiunt, quia terreni: Cœlumque perdunt, ob affectum ad terrena mira, & profunda cæcitate auaritiæ delusi. Hoc ipsum deplorat S. Cyprianus multis contigisse suo tempore in sermone de Lapsis.

LECTIO IV.

De Latitudine Muri Auaritiæ.

Latitudo muri auaritiæ declarari potest ex variis, quæ illi annectuntur, & superstruuntur peccatis, quæ sunt quasi lateres igne cupiditatis decocti, & cæmento tartareo diabolicæ suggestionis conalescentes, quibus mirum in modum dilatatur, & fortis efficitur hic Sathanæ murus. Et quidem generaliter loquando, omne genus peccati ea fundamento cupiditatis exurgere videmus: ideòque ad hunc murum pertinent quadam ratione vitia omnia cætera. Vnde & diuitiæ dicuntur Mammona iniquitatis; idque teste sancto Ambrosio, non solùm quia sunt frequenter iniquè partæ, sed etiam, quia sunt omnis iniquitatis causæ, & fomenta.

Ac in primis opes superbiam generant, quia facilè diues inflatur, & extollitur, cum paupertas hominem in officio soleant continere. deinde ea illa iræ. Pauper enim lacessitus tacet; patientiam habet, non habens potentiam se vindicandi. Diues litigat, prosequitur vindictam fidens pecuniæ. inuidia quoque cognata est auaritiæ, quia diuiti inuidet qui illas cupidè coaceruat. Gulæ etiam materiam suggerunt diuitiæ, cum pauper pane, & sale debeat esse contentus. & quia domui oportet graues splendidæ mensæ sustinere sumptus, gaudia etiam oportet aucupari lucra, & quidem per fraudes, rapinas, & oppressiones. Abyssus capeosarum abyssum inuocat iniustorum lucrorum, in domo diuitum. Luxuriam verò ex opibus oriri, & per illas foueri haud est ignotum. Denique & acedia opes comitatur. Dum paupertas pondus diei, & æstum portat, vt necessaria acquirat; abundantia facit vt otio multi torpeant, auari interim labores pauperum comedente. Singula ferè hæc in diuite Euangelico intueri licet, & ex verbis ipsius apertè colligere, dum dicit: *Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare.* Primò enim dicit: *Anima mea, habes bona plurima;* en inflatio superbiæ, tumor, iactantia, & vana complacentia. 2. Dum ait: *Reposita in annos plurimos,* en acedia, torpor, & ignauia. 4. Dum adiicit: *Comede, bibe,* en gula, en ebrietas. 5. Dum dicit: *Epulare,* en luxus veneris, & inde subsequens luxuria. Ergò radix omnium malorum cupiditas, fundamentumque cui multiplicia superstruuntur peccata.

Sed sunt quædam specialia peccata, ex auaritia specialiter ortum habentia, ex quibus murum hunc nostrum lateribus quibusdam particulatiua construi, & dilatari asserimus. Possunt verò tanquam duplicis sortis distingui, tanquam duplicis Seriei in eadem structura lateres, sicut & duplicem auaritiam suprà distinximus. Etenim auaritia quæ opponitur liberalitati tantùm non iustitiæ: ex hoc oriuntur non solùm accumulatio immoderata, & tenacitas nimia, sed & obduratio mentis, & erga pauperes immisericordia; solicitudo quoque inquieta, & anxietas superflua, & damnosa, item neglectus rerum diuinarum, rerumq; salutis, fiduciâq; nimia in rebus sæculi, & in diuitiis. En lutei lateres paleis Ægypti commixti, ex quibus consurgit prima series muri nostri.

Est & altera auaritia, iustitiæ quoque aduersa, quæ per nefas accumulat, & ex ea oriuntur vsura, & fraudulenta negotiatio, mendacium & periurium, furtum, rapina sacrilegium, oppressio pauperum, & similia vitia. Et secunda series laterum, ex quibus murus hic compingitur. Paucis ergò differemus de singulis, ac primò quidem de primæ seriei lateribus.

LECTIO V.

De Obduratione, & Immisericordia, & de serie Auaritiæ.

PRimo loco constituamus inter lateres huius muri, durũ illum, & igne tartareo excoctum laterem qui dicitur obduratio, & immisericordia erga pauperes. Hæc enim ex auaritia ortum habet, sæpiusq; in Scriptura condemnatur. Disertè de ea Dominus per os Sapientis, Prou. 21. pronunciat: *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.* Id verò confirmat Euangelica doctrina exemplo Diuitis in Lazarum mendicum, & ad ianuâ iacentem, duri & immisericordis, qui postea inclamat pro stilla aquæ refrigerantis, nec exauditur. Sic inter causas euersionis Sodomæ, apud Ezech. 16. enumeratur immisericordia. Dicitur ibi: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius & manum egeno, & pauperi non porrigebant.*

Horum verò auarorum inanes excusationes perstringit eleganter S. Basilius homil. 6. variorum argumentorum: Quantam inquit, te Deo beneficentissimo gratiam habere, & hilarem esse simul, & in opes liberalem esse oportebat, quod non ipse pro foribus alienis cogeris obstrepitus esse, & querulus; sed tuas alij occupant. Nunc autem tristis es, & rogatu difficilis. Vnam tantum nosti vocem: *Non habeo, non dabo, nam pauper quoque ego sum.* Hæc scilicet est prima excusatio, multis communis cùm rogantur: & mendacio quidem coniuncta excusatio, vt instantem egenum à se propellant. Rectè verò respondet S. Basilius his verbis; *Pauper es profectò, pauper, & omnium egens bonorum: Pauper inquam, charitate pauper, pauper æterna spe.* Iterum his respondet idem, Homilia in diuites auaros, quæ est septima inter homilias variorum argumentorum. Tu pauperem te ipsum dicis, & ego tecum sentio. Pauper profectò est qui multis indiget: ille autem indiget, qui nunquam satiatur, insatiabilem concupiscentia reddit. Decem talentis totidem addere contendis, deinde viginti coactis etiam totidem nec solam crescendo non expletur, sed ardentior redditur appetitus, sic semper eges, semper pauper manes.

Sed replicant auari: *Cui facio iniuriam, si mea retineo conseruoque?* Respondet iterum Basilius. Quæ illa dic mihi tua? Vnde accepta hæc ad traducendam præsentem hanc vitam inuexisti? Perinde facias ac si quis in theatro locum spectandi, mox vt anteuerterit alijs arripere, cæteros abarceat ingressu suo, vnius vsui adiudicans, quod ad omnium communem vsum proponitur. Tales, & diuites existunt. Communia namque cum priore obtinuerint, propria faciunt occupando. Nonne nudus ex vtero matris excidisti, nudusque rursus reuerteris ad humum? Hæc tibi præsentia bona vnde? Si a casu dixeris, impius es, eum non agnoscens qui te condidit, neque illi qui dedit, rependens gratiam. Quod si ex Deo te illa habere fateris dic mihi, quamobrem hæc sortita es? Non enim iniustus est Deus, qui ea, quæ sunt ad victum, inæqualiter nobis diuiserit. Cur tu diues es, ille pauper? Profectò non ob aliam causam, nisi vt tu benignitatis, ac fidelis administrationis mercedem accipias, ille verò patientiæ maximis tormentis honoraretur: Tu verò insatiabilis auaritiæ lacertis omnia circumplexus, & tot homines illis priuans, neminem te lædere putas cùm ad distribuendum perceperis, tibi propria facis. Esurientis est panis, quem tu retines: nudi id est vestis quam in arca custodis, discalceati calceum, qui apud te marcescit: egentis argentum, quod in terræ in fossum possides. Quare tot iniurius es hominibus, quot poteras opem conferre. O quanto dignum pretio tibi censebitur in die iudicij verbum illud! *Venite Benedicti Patris mei, possidete Regnum vobis paratum à constitutione mundi: esuriui enim, & dedistis mihi manducare: Sitiui, & dedistis mihi bibere.* Quanta rursum trepidatio ac sudor, quantæ ob oculos tenebræ se tibi circumfundent, condemnationem audiens? *Ite maledicti in ignem æternum, & tenebras exteriores paratas Diabolo, & Angelis eius. Esuriui, & non dedistis mihi manducare, &c.* Non ibi rapax accusatur, sed qui substantiam non communicauerit condemnatur.

Secunda excusatio auarorum in pauperes immisericordium est ista: *Incertum est quid futurum sit necessitati, quæ nos quandoque vrgere posset prouidendum est.* Respondet Sanctus Basilius eleganter: *At longè incertior defossi thesauri vsus: nec tamen pœna incerta, quæ tuorum morum manet inhumanitatem.* Probat id ipse, & ostendit in particulari, cum addit: Vidi ego multos ieiunantes, orantes, præteritorum pœnitentia suspirantes, omnem denique hac sumptu pietatem ostendentes, egentibus verò ne obolum quidem præbentes. Quid his cætera virtutum diligentia prodest? Non propterea Regnum Dei consequentur. Quid miser respondebis Iudici? Parietes vestis, non homines vestis? Equos ornas phaleris, fratrem tuum amictum laceris pannis aspernaris? Frumentum retinendo perdis, esurientes non respicis.

Tertia excusatio obduratorum, & immisericordium cùm multi rogantes concurrunt, est ista: *Non possumus omnibus sufficere.* Respondet S. Basilius. Cùm lingua tu, ô auare! sic loquendo deieres, etiam manu periurus efficeris. Licet enim illa taceat, mendacium tamen tuum deprædicat, annulo qui in digito habes conspicua, & illustris. Annulus inquam, tuus, multis posset sufficere: vna tantum tuarum vestium arcula hos qui frigore rigent, vestire posset. Verum inexoratus abs te pauperem reijcis, nec metuis Iudicis moras. Non te miseret? Misericordiam non inuenies. Non aperuisti domum tuam à Regno Dei excluderis. Non dedisti panem? Vitam non recipies æternam. Hæ sunt Iudicis minæ, quas præcauere deberes.

Quarta excusatio est: *Liberis nostris est prouidendum.* Respondet S. Basilius: Plausibilis est ista auaritiæ excusatio: liberos prætexitis, ac interea cordibus vestris satisfacitis. Dic quæso cùm Deum orasti, & pro fœcunditate eum precatus es, vt fieres liberorum pater, addidisti ne illud? da liberos, vt causa sint ne præceptis tuis obediam. Da mihi liberos ne veniam in Regnum Cœlorum. Præterea, quis tibi sponsor de ipsorum fuerit voluntate, ac ingenio, vt rectè datis relictisque vtantur, nam multis diuitiæ luxuriæ sunt causa. An non audisti Ecclesiasten dicentem? *Vidi stultitiam multam, & grauem, diuitias in manu custodientibus ipsas conuerti.* Et rursus: *Relinquo ego homini post me, & quis nouit si sapiens erit aut stultus?* Considera itaq; ne cùm multis ærumnis opes cumulatas peccatorum materiam alijs tradas duplicique plectaris postmodum pœna, & tuorum criminum causa, & aliorum quibus causam dederis. Nonne cunctis liberis coniunctior est tibi anima tua? Huic tu primas da partes diuitis hæreditatis, vitæ videlicet æternæ diuitem materiam, deinde filijs victum tribue.

Quinta excusatio est eorum qui liberis carent: *Ego dum vixero bonis meis frui volo: Post mortem verò in testamento Christum, & pauperes hæredes scribam.* Respondet Sanctus Basilius: scilicet magna dignus eris liberalitatis laude, magnus tibi honor debebitur, & gratia si in sepulchro iacens, in terram conuersus, magnificus, ac sumptuosus appareas. Dic cuius mercedem temporis potissimum exposces, vitæ ne an mortis? Nam si tempore quod ad promerendum datur, in voluptatibus, ac delicijs absumpto, pauperes nequaquam respexisti: mortuus cuiusnam actionis, aut operis mercedem es petiturus: Addit denique, & hoc responsum idem vir sanctus. Quis exitus tui tempus nunciabit? quis de mortis genere sponsor? Quot vidimus repentinè, ac vi vel casu extingui, qui præ doloris ac spiritus angustia ne vocem quidem emittere potuerunt? Quot etiam febris à sensu alienos facit? Quid igitur tempus expectas in quo sæpè rationis compos non eris. Enimvero nox profunda, morbus grauis, nullus circa adiutor, imò potius qui hæreditati insidiatur paratus aderit.

His ergò omnibus excusationibus clauis tenacium hominum, & auarorum, totidem responsis amplè respondet vir sanctissimus, vt omnem obdurationem, & immisericordiam ab eorum animis eliminet. Quæ quidem responsa digna sunt, vt ab animo Christiano ponderentur in pondere & statera Sanctuarij ideòque easdem quibus ipse verbis expressi, vt ab ipsius auctoritate etiam pondus sumantur.

De inquietudine ab Auaritiam.

INquietudo & anxietas superflua, secundo loco constitui potest inter lateres duros muri auaritiæ, ista enim oriri solet ex auaritia & cupiditate, nec parum damni animæ afferre. Propterea diuitiæ in Euangelio spinæ vocantur, quia Interprete sancto Gregorio aculeis sollicitudinum mentes lacerant, & corda auarorum pungunt: sicque peccati vulnus infligunt, & mentem frequenter cruentant. Ideò etiam dixit Ecclesiastes: *Peccatori Deus dedit afflictionem, & curam superfluam, vt addat, & congreget. Cuncti dies eius doloribus, & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit, hoc vanitas est, & sollicitudo mentis.*

Loquitur ibi Ecclesiastes de homine cupido & auaro, semper inquieto, semper auido. Hunc cani famelico eleganter comparat Seneca Epist. 74 ad Lucilium: *Vidisti aliquando canem missa à Domino frusta panis aut carnis, aperto ore captantem? Quidquid excepit, protinus integrum deuorat, & properat ad spem futuri. Idem euenit nobis, Quidquid fortuna expectantibus proiecit, sine vlla voluptate demittimus, & statim ad rapinam alterius erecti, & attenti stamus.* Hæc ille. Sollicitudinem porrò necessariam filijs Adæ, vt sibi de necessarijs prouideant, sine diffidentia, aut anxietate nimia non condemnat Scriptura, quandoquidem primæuo decreto sanxerit Deus vt homo in sudore vultus sui vescatur pane suo.

Hanc sollicitudinem omni arti annexam Ecclesiasticus cap. 38. disertè describit.

Primò enim sic dicit de rusticis: *Qui tenet aratrum, & qui gloriatur in iaculo, stimulo boues agitat, & conuersatur in operibus eorum, & enarratio eius in filijs taurorum. Cor suum dabit ad versandos sulcos, & vigilia eius in sagina vaccarum.* Hæc est sollicitudo nostrorum rusticorum, quæ quidem non est reprobanda, quando cor nimium his non immergitur, ita vt propterea non negligant diuina & saluti necessaria: nisi damnum quoque proximi quantum in se est, deuitent. Sed frequenter auaritia se se interfecit, fraudulentia diuinorumque neglectus. At quando hæc absunt, & finis bonus hisce operibus laboriosis præfigitur, puta alere familiam, necessitati suæ, & liberorum prouidere; sollicitudo moderata etiam meritoria est, apud Deum laude digna: sicut & otium, & socordia in his qui huiusce possessionis sunt meritò condemnantur. *Nam homo natus est ad laborem, sicut auis ad volatum* (inquit Iob.) Et ideò primus agriculturæ exemplum dedit Adam, quem sequuti sunt Patriarchæ, imò & quidam ex Prophetis. De Noe dicit Scriptura, quod vir agricola fuerit, qui cœpit exercere terram. Elias quoque Elisæum vocans, vngens Prophetam, inuenit arantem duodecim iugis boum, & vnxit eum imponendo

pallium suum super ipsum. Amos etiam Propheta celebris armentarius fuit, & sequens boues, sicque cor suum dabat ad sulcos versandos. Ergò sollicitudo illa non est condemnanda.

Secundò, dicit Ecclesiasticus: *Si omnis faber, & Architectus, qui noctem tanquam diem transigit, qui sculpit signacula sculptilia: & assiduitas eius variat picturam: cor suum dabit in similitudinem picturæ: & vigilia sua perficiet opus.* Et quidem quandoque etiam illis necessaria est sollicitudo, vt prouideatur familiæ, sicut de priori arte dictum est, facile verò excessus committitur, nec modus seruatur.

Tertiò ait ibidem Ecclesiasticus. *Sic & Ferrarius Faber, sedens iuxta incudem, consideret opus ferri. Vapor ignis vrit carnes eius, & in calore fornacis concertatur. Vox mallei innouat aurem eius, & contra similitudinem vasi oculus eius. Cor suum dabit in consummationem operum, & vigilia sua ornabit imperfectionem.* Atque vtinam ita cor suum de vasis suis formandis, vt tamen non obliuiscatur corde se à Domino, vt vas formatum, & expoliendum, vt vas aureum, & argenteum, Domini vsibus profuturum, sicque interius se disponat, vt inter vasa gloriæ deputetur, & æternis ignibus non destinetur.

Quartò addit. *Sic Figulus sedens ad opus suum, conuertens pedibus suis rotam, qui in sollicitudine positus est semper propter opus suum, cor suum dabit vt consumet linitionem, & vigilia sua mundabit fornacem.* Et hi itaque omnes haud reprobandi, nec similes artifices laboriosi, & solliciti in suo opere, quia sine his omnibus non constat ciuitas. Sed quia facilè cupiditas & immoderatio se interserit sollicitudini, ideò Ecclesiasticus postquam de vnoquoque disseruit, de singulis subiicit *Cor suum dabit, &c.* Item, *& vigilia eius, &c.* Indicat igitur amore lucri cor noctè dieque terrenis his operibus facilè nimium implicari. Quam immoderationem vitantes quidam sanctitatis nomen sunt adepti, licet vile artificium profitentes. Sic inter agricolas imminet sanctitate S. Isidorus, stiuam, & aratrum professione sequutus sub imperio herili.

Sic & Sanctus Ioseph Faber lignarius, & non nisi ex opere manuum victitans, meruit eligi Sponsus Mariæ, Nutritius Christi.

Sic Coriarius Alexandrinus ad quem S. Antonius missus est, sedens in opere suo diuina voce meruit tanquam humilitatis exemplar honorari.

Sic Crispinus, & Crispinianus sutoriam sunt artem professi, operarij inconfusibiles coram domino, pro quo & martyrio sunt affecti.

Sic Fabris ferrariis reuelata fuit Confraternitas illa celebris S. Eligij, quæ peste infectos visitat, sepelitque sine periculo apud Bethunienses.

Sic S. ipse Eligius Aurifaber fuit in opere suo strenuus; & ingeniosus: deinde euectus est ad Ecclesiæ curam Pastoralem, vt vasis gloriæ aureis, & argenteis efformandis totus insudarat.

Sic Paulus tabernaculorum opifex, nocte, & die laborat, vt se opere manuum suarum sustentet, ne ex Euangelio lucrum captare videatur.

Sic & omnes antiqui Anachoretæ, & Eremorum incolæ opere manuum victitabant, sportas contexendo, aliàque laboriosa opera conficiendo, sed diuino cultui primùm animo toto dediti erant.

De neglectu Diuinorum ob Auaritiam.

Neglectus diuinorum & salutarium, ex auaritia oritur & sollicitudine nimia temporalium. Impossibile enim est seruire Deo, & Mammonæ, seruire Deo, & diuitiis, cor apponendo illis quærendis, vel quæsitis totum affectum addicendo. Impossibile est cœlum & terram simul aspicere: sic & oculos mentis terrenis, & cœlestibus simul intendere. Hinc experentia vidimus, eos qui magna cupiditate terrenis inhiant, paruam, & raram gerere curam salutis: Sacramenta vix frequentare, diuina officia negligere, vt suis vacent negotiis, conscientiæ examen prætermittere, mortis aut iudicij ratò meminisse, verbi diuini semen vel non excipere, vel suffocare, hæreditatis cœlestis, & patrimonij filiorum Dei desiderium via cum feruore concipere. Quia tanquam terrigenæ & filij terræ terram amant, terram sapiunt terram accumulant, terram hæreditate ambiunt, & excolunt. Hos rectè comparaueris filiis Gad, qui cum ad terram promissionis ducerentur, voluerunt figere domicilium in monte Galaad, eius contenti fertilitate, *Sicque pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.* An non aliqui similes inter filios hominum qui ita graui corde ad terrena sunt depressi, vt videantur parum curare cœlestia promissa, si modo securitas eis daretur fruendi his terrenis? dicamus ergò cum Eccl. cap. 26. *Difficile exuitur negotians à negligentia.* Hoc aliqui interpretes intelligunt de negligentia salutis, vt sit sensus difficilè exuitur à negligentia salutis, qui nimis inhiat terrenis lucris, & negotiis. Inde enim teste Augustino in Psalm. 70. dictum est negotium, quod negat quærere otium & veram in Deo quietem. Otium, inquam, de quo psalmista: *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus.* O cæca & malesuada cupiditas, quæ ita auidè sectaris res perituras, vt amittas æternas, quibus vt vacet homo creatus est, hic eas contemplando, & suspirando, illic fruendo. De hac cupiditate neglectum salutis inducente sic loquitur Sanctus Bernardus serm. 38. super Cant. *Currus auaritiæ vehitur rotis quatuor vitiorum, quæ sunt pusillanimitas, inhumanitas, contemptus Dei, mortis obliuio. Porrò iumenta trahentia sunt rapacitas, & tenacitas. His ambobus vnus auriga præsidet, ardor habendi. Hic auriga ad vrgendum trahentia iumenta, flagellis vtitur acerrimis, & libidine acquirendi, & metu amittendi. Hæc sola auaritia, quia conducere plures non patitur, vno contenta est seruitore.*

De Fiducia in opibus.

Fiducia quoque nimia in rebus sæculi & opibus agnata est auaris, nec parum illis damnosa. Vnde Propheta, *Væ qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ.* monte scilicet fertili, & opulento. Similiter & Apostolus monet Timotheum, capite sexto. *Præcipe diuitibus huius sæculi non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum: sed sperare in deo viuo, bene agere, diues fieri in operibus bonis, facilè tribuere, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant vitam æternam.* Incerta ergò spes in diuitiis, cùm illæ sint incertæ, aut vexatili fortunæ obnoxiæ. Citò adueniunt, citò eunt, & intereunt, faciunt sibi alas, & auolant. Hedera sunt Ionæ vmbrosa, sed citò virens, citò arescens. Ascenso diluculi verme oriente, & vento vrente conscidit hedera: sic & opes, & fiducia in illis collocata, paruo vento, paruo verme intermoriuntur. & licet tota vita durent; in fine deserendæ sunt, non sine dolore, & confusione, dicente Iob: *Diues cùm dormierit, nihil secum auferet, aperiet oculos, & nihil inueniet.* Ideò diuiti illi Euangelico Luc. 12. fiduciam omnem in suis diuitiis collocanti, & dicenti: *Anima mea habes reposita multa bona in annos plurimos, requiesce nunc, bibe epulare?* Respondet vox diuina? *Stulte hac nocte repetent animam tuam à te, & quæ parasti cuius erunt?* de hac fiducia in rebus sæculi, quàm inanis sit, instabilis, Deoque iniuria. latè deduxi Tomo 2. de spe, Tract. Lect. 3. Ideòque illuc Lectorem remitto.

LECTIO VI.

De secunda serie Auaritiæ.

DE VSVRA.

Primum lapidem in secunda serie vsuram esse diximus. Hanc detestatur Scriptura plurimis in locis. Exod. 2. *Si pecuniam mutuam dederis pauperi qui tecum est non vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes:* Item Leuit. 25. *Pecuniam non dabis fratri tuo ad vsuram, & frugum superabundantiam non exiges.* Et Deut. 23. *Fratri tuo absque vsura commodabis id quod indiget, vt benedicat tibi Dominus in omni opere tuo.* Propheta etiam Dauid vsuram excludere à regno sat insinuauit, dum dixit: *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Vbi inter cætera respondet; *Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram.*

Est verò vsura, cùm in mutuo aliquid accipitur, vltra sortem. Estque duplex eius species. Vna manifesta, altera palliata. Manifesta nunc rara est, quia passim montes pietatis eriguntur in ciuitatibus, vt publicis vsurariis non sit locus.

Viden

Videndum tamen quibus conditionibus, & circunstantiis stant illi montes: nam vt quibusdam in locis instituantur, difficultate non carent, & suspicione iniusti, & nimij lucri: sed non est huius instituti mei id modo disputare. Vsura palliata frequens est in contractibus, in mercationibus, in societatibus. Lapis est offensionis, in quem multi ex auaritia, & nimia lucri cupiditate impingunt, & corruunt. Lapis est coloratus colore iustitię & conuentionis passim visitatæ, qui multis, vt puluillus leuis, sed nouissimè durus erit. Lapis coloratus est, ex quo passim diuitum domus speciosè ædificantur: sed lapis, qui tandem contra eos de pariete clamabit, vt dicit Propheta. Passim verò lapis iste obducitur duplici colore, damni emergentis, quod vocant interesse, & lucri cessantis de quo illud Augustini frequenter dicere possumus: *O lucrum damnosum, dum inuenis pecuniam, perdis iustitiam, perdis animam! Præda quam rapere cupis, muscipula est, in qua sicut mus volens capere laridum, dum capis, caperis: detinens alienum, & à Diabolo detineris.* Sic vsura, & interesse iniustum animas deuorat, dum aliorum exhaurit facultates. Interesse enim illud quasi cancer serpit, & quasi insensibiliter alienam corrodit, & exedit substantiam, vt passim vidimus. & apud Hebræis vsura vocatur *Nesach*, id est morsus: est enim instar morsus serpentis, qui mordet exiguum in pede vulnus, ita vt quis non sentiat: mox autem serpit, & diffundit se venenum, donec ad verticem vsque pertingat. Sic est incrementum vsuræ, vel duri interesse, vix primò sentitur, donec ita augetur, vt substantiam totam exhauriat. Hæc est similitudo Sancti Chrysostomi in capite quinto, Mathæi, dum ait; *Pecunia vsurarij similis est morsui aspidis. Percussus ab aspide, quasi delectatus in somnum vadit, & per suauitatem soporis moritur: quia tunc venenum per omnia membra latenter decurrit. Sic qui pecuniam sub vsura accipit, ea tempore quasi beneficium fruitur. sed vsura per omnes eius facultates decurrit, & totum conuertit in debitum, id est hominem cum substatia deuorat.* Segnis est & exitialis vita vsurarij, nescit laborem agrorum colendorum, mercaturam non exercet, sed vno in loco considens vult omnia sibi sine satu & inarata progigni, cui quidem aratrum est calamus, ager charta, semen atramentum, pluuia tempus quod pecuniæ ipsius fructus occultis incrementis adauget, & educat: falx est illi repetitio, aurea domus in qua miserorum fortunas ventillat, ô fortunatum, imò ô infortunatum agricolam.

Sed quam fœliciùs hi Deo fœnerarentur, vt totam eius substantiam, eiusq; regnum sibi conuerterent in debitum? Ipse enim pro simplo commodato obligat se ad centuplum, & tandem ad vitam æternam retribuendam: *Fœneratur autem Deo qui miseretur pauperis*, inquit Sapiens; Et ipse exigit continuò à diuitibus, vt ipsi dent sibi ad vsuram, & ad has lucrosas concurrant nundinas. Vnde S. August. sic eum introducit loquentem: *Da mihi de eo quod dedi tibi, de meo quæra, da & reddam. Habuisti me largitorem, habeam te fœneratorem: pauca mihi dones, plurima reddam: temporalia dones, æterna retribuam.*

Augst. in serm. de temp.

At ipsi lucri, & fœnoris pecuniosi auiditate capti malunt animam dæmoni oppignorare, pauperes spoliando, quam Deo illam obligare, egenis propter mortem Dei subueniendo. Dico spoliando pauperes; nam sancti patres passim vocant fœneratorem honestum furem, blandum spoliatorem, pium carnificem, humanum tortorem. S. Gregorius Nyssenus sic vsurarium alloquitur. *Opitulator veteris in hostem, non enim fers opem, euadat alter egestatem, sed feris afflicto mala, nudum exuens, vulneratum denuò vulnerans, curas curis accumulans, doloresque doloribus addens, sicque specie beneficij exitium ille domum reportas.* Vnde fit vt infœlici morte Deo vindice, intereant, & æternum pereant fœneratores.

Exemplum hac de re refert Cantipratano lib. 2. de Vniuerso c. 22. His verbis, vidi ego, in Brabantiæ partibus vsurarium nequam valde, qui multos nobiles, & potentes exhæredauerat, & pauperes spoliauerat supra modum. Hic frequenter occurrés Religiosos rogabat quasi cū lacrymis pro se orari, sed in nullo prorsus se correxit. Cumq; super hoc eum frequentius arguissem, nec tamen in aliquo profecissem, accidit vt repentina infirmitate correptus ad exitum propinquaret; & ecce subitò duo ingentes tenebrarum canes, lectum iacentis circuitibus ambibant; ipse verò protracta lingua ad longitudinem propè pedis, dehiscens horribiliter, expirauit.

Narrat quoque Abbas Sabiensis, Vsurarium quemdam à Pastore aliquoties ad agendam Pœnitentiam commonitum fuisse: quam cùm de die in diem distulisset, ac iam iamq; se facturum, iam verò satis adhuc temporis super esse respondisset, tandem in grauem morbum incidit: cunctum quidem denuò vrgente Pastore, vt pœnitentiam ageret; faciam, inquit, sed aliàs. Reuertitur Pastor, iterumque ad faciendam pœnitentiam ægrotum exhortatur: Respondit ille nondum esse paratum. Demum cùm eò res deuenit, vt quotiescumq; Pastor eum excipiendæ confessionis causa accederet, ipse animi deliquium pateretur: cumque vehementius eum Pastor vrgeret, videns miserrimam eius animam periclitari, quasi expostulabundus ei reclamauit: *ô pœnitentia, vbi es? Non possum amplius pœnitere, cum enim possem, nolui.* Atque ita miserabiliter animam efflauit.

DE FRAVDVLENTIA.

SEcundum ex lateribus huius fœtici posuimus fraudulentiam in commerciis, & negotiationibus. Hæc potest esse vel circa substantiam, vel circa qualitatem in numero pondere, mensura. variæq; sunt species iniustæ negotiationis ex radice pessimæ cupiditatis, & auaritiæ prodeuntes. Videnda sunt quæ de hac re diximus fusè sub præcepto 7 ad arguendum auaros mercatores, qui contra præceptum Apostolicum in negotio circumueniunt fratres suos, nolentes aduertere quod vindex est Dominus.

DE MENDACIO.

DOlum, & fraudem subsequuntur mendacium, & periurium, lateres tartarei hanc seriem perficientes. Hæc in commerciis vsitata sunt instigante Sathana primo mendacij authore. *Malum est, malum est, dicit emptor, & cum recesserit glariatur*: ait Sapiens Prou. 20. Sic de ementibus, & vendentibus dicere possumus: *Non est in ore eorum veritas, & cor eorum vanum est, linguis suis dolosè agebant.* Fatentur ipsi mercatores, qui dicunt sibi vix possibile esse vendere, & lucrum captare sine mendaciis. Et ita impleri videtur quotidie inter eos, quod in Apocalyp. 13. legitur: *Et faciet bestia, vt nemo possit vendere, vel emere; nisi qui habuerit characterem bestiæ, aut nomen eius aut numerum nominis eius:* Hoc quidem fiet tempore Anti-Christi, ibi per bestiam designati: nam visibiliter eius characterem in manu vel fronte gerere opotrebit eos qui ement, aut vendent. At modo etiam qui emunt, & vendunt, characterem gerunt bestiæ infernalis, hoc est Sathanæ, inuisibiliter quidem in anima, sed in lingua visibiliter, dolum scilicet in anima, mendacium in lingua.

Hic est duplex character fraudulenti serpenti, & dolosæ bestiæ, quo ipse primò circumuenit in negotiis salutis Adam & Euam primos nostros parentes: & modo in negotiis temporalibus eorum posteris eundem imprimit characterem, vt eorum salutem illaqueet? vt iam fiant filij huius sæculi, filij Sathanæ, & mendacij, qui filij debebant esse veritatis filij Dei. Sed sicut ibidem in Apoc. dicitur quod gerentes characteré bestiæ, bibituri sunt de vino iræ Dei, sic & verum est de illis, qui hunc caracterem mendacij gerunt, ementes, & vendentes; *Væ illis qui dicunt bonum malū, & malū bonū*, loquit Isaias. Et quid aliud in mercimoniis dicunt emptores, & venditores; Neq; tamen istud vitiū est negotiationis sed negotiantium. August. in Psal. 70. *Ego mentior negotium, vitium meum est, non negotiationis est. Possent enim dicere tanti emi, tanto vendam, si placet mihi Nunquid enim istam veritatem audiens emptor repelleretur, & non omnes potius accurrerent, quia plus fidem quam mercedem diligerent.* Itaq; vanus est & excors, teste Sapiente. *qui congregat thesauros lingua mendacij & impingetur ad laqueos mortis.* Prouerb. 21.

DE PERIVRIO.

PEssimum porrò & abominabile est cum auari isti negotiantes non contenti simplicibus mendaciis, etiam periuriis se se onerant, nomen Dei violantes, cum sigillo æterni Regis, sigillo veritatis. Deum enim summa cum eius iniuria falsi testem non verentur inuocare, & ob immoderatum pecuniæ ambitum merces suas quandoque plus periuriis onerant, quam pretiis, nihil iustitiam Dei cōsiderantes ipsi iniusti. Sed Deus erit illis testis & vindex: testis fidelis mendacibus, & periuris, vindex iustus iniustis vt minatur Malach. 3. Vnde Zachar. 5. exhibet volumen volans, in quo maledictio continetur. *Et veniet*, inquit, *ad domum, iurantis in nomine mendaciter, & commorabitur in media domus eius, & consumet ligna, & lapides eius*, Vide quæ dixi hac de re super præcepto 4. Decal.

Interim si negotiatores existiment, sine auaritia, aut salutis dispendio, se non posse negotiatoni operam dare, adducatur speculum, quod eis exhibet sanctus Bernardinus, & in illo se intueantur: videantque quales sint, & quo in statu, nec speculi huius vnquam obliuiscantur, & sui.

Regulæ Mercatorū.

Primò inquit, studeat mercator in mercationibus nullo vti mendacio, aut iuramento: abhorreatque omnia periuria, nulla vtatur duplicitate, nec etiam duplicibus & sophisticis verbis, sit verbum suum rectum, & verum in ore suo.

Secundò non circumueniat quemquam in opere aliquo: neque mercimoniorum suorum malitiose occulte vitium vel defectum: nullam falsitatis mixturam in venalibus suis opponat vendendo, vel emendo. Vtatur iustis ponderibus & mensuris.

Tertiò non vendat carius propter solutionis pretij concessum tempus, & in plus vendendo, vel minus emendo, iustum pretium non excedat.

Quartò, non diffamet merces alienas contra proximi charitatem, vt vendat suas.

Quintò studeat seruare promissa, & soluere tempore constituto: atque cum sociis non faciat irritam fidem, sed seruet præstita iuramenta, vel promissa.

Sextò summopere caueat, ne hi qui propter eius dicta de mercimoniis, & pretio, liberè in eo confidunt, defraudatos se inueniant, & deceptos.

Septimò, moneta nullo modo abutatur, vel dando, vel recipiendo: solutionesque fideliter numeret atque scribat.

Octauò sæpius in anno Confessario perito, ac timenti Deum, prauio conscientiæ examine integrè confiteatur, & Eucharistiæ sacramentum sumat.

Nonò frequenter quantum potest fieri, Ecclesias Sacrificia, & missas, ac diuina Officia, maximèque verbum Dei.

Decimò, omni anno ad minus semel cum sociis reuideat rationes, & testamentum, ac suam vltimam voluntatem in scriptis authenticè semper teneat præparatam.

Hoc speculum, hasque probæ vitæ regulas tradit Sanctus Bernardinus: easque prædicando, & conscribendo illos edocuit.

De aliis Muri huius lateribus tartarei.

Tertio loco constitui possunt varia iniustitiæ manifestæ peccata, quæ auaritia sibi coadunat, quasi lateres suum murum augentes. Talia sunt furtum, rapina, peculatus, sacrilegium, & alia, de quibus egi super præcepto 7. Ideoq; non repeto, sed illuc lectorem remitto.

LECTIO VII.

De Oppressione Proximi ob Auaritiam.

Quarto loco constituamus defraudationem mercenariorum, & oppressionem pauperum, pessima auaritiæ germina, quæ in cœlum vsque clamorem suum extollunt, vt supra dixi. De qua re frequenter Scriptura. Vnde Eccl. 34. dicitur: *Panis egentium vita pauperum est, qui defraudat illam, homo sanguinis est.* Et iterum. *Qui fert in sudore panem, Quasi qui occidit proximum suum.* Et rursus: *Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.* Sic sapiens comparat inter se, tanquam in peccatis similes homines homicidas, siue sanguinarios, & fraudatores mercedis, victum scilicet reouem in sudoribus partum quo vitam sustentant pauperes defraudantes, aut detinentes, ita vt miseram vitam ducere eos cogant. Et quia aliqui diuites quandoque ex alienis, & quidem pauperum bonis, eleemosynas faciunt, vel dant Ecclesiis, vel missas cantant dicti, putantque per hoc peccata redimere; His ibidem Ecclesiasticus fortiter sic loquitur; *Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu Patris.*

Vbi indicat pauperes esse dilectos filios æterni Patris, & cum quis ex eorum bonis direptis, vel defraudatis munus Deo offert idem esse, ac si occideret Filium in conspectu Patris: quia in conspectu eius offert id vnde vita eius pendebat; quod non potest non eum ad grauem iram commouere, tantum abest vt per hoc placetur.

Neque solùm defraudare, & detinere mercedem operarius egenis indicat Scriptura graue coram Deo esse. Vnde Deut. 24. dicitur, *Non negabis mercedem indigentis fratris tui, sed eadem die reddes ei pretium laboris ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam, ne clamet ad Dominum, & reputetur tibi ad peccatum.*

Hinc se se intueantur nobiles, & diuites huius sæculi, qui non rarò operas à subditis durissime exigunt, nec obolum, nec panis frustum rependentes. Contra hos, & similes dicit Ierem. c. 22. *Væ ei qui ædificat domum suam in iniustitia, & cœnacula sua non in iudicio. Amicum suum opprimet frustrà, & mercedem eius non reddet ei.*

Hic etiam illi intueantur, qui licet aliquid soluant operatiis à se conductis, non tamen iustum pretium laboris, sed angariant, & cogunt vili pretio laborare egenos. De illis Propheta Amos c. 2. videtur conqueri, dum similes diuites introducit, sic loquentes: *Possideamus in argento egenos, & pauperes pro calceamentis;* Quasi dicat redigamus pauperes ad extremam inopiam, vt cogantur pretio minimo nobis se vel: in mancipia vendere, & ita possideamus eos, vt quasi iumenta seruiant, & quidem exigua mercede, quasi pro pari calceamentorum.

Denique hic etiam illi intueantur, qui multos conducunt operarios, siue pro lignis cædendis, siue pro officinis ferrariis, siue pro aliis operibus sibi proficuis, & dum cum illis computandum est, & pecunia numeranda, ea industria se absentant: sic de die in diem, de hebdomada in hebdomadam protrahunt, prætexentes impedimenta, sed cum angustia egenorum; imò solent quidam eorum, dum vrgentur ad solutionem, asserere sibi pecuniam non esse; cogunt verò hos egenos operarios aut granum, aut aliud mercaturæ genus à se excipere, & quidem chariori pretio quam prompta pecunia sibi alibi compararent: aut deterioris speciei. Hi certè omnes grauem pauperi iniuriam irrogant sua auaritia, ideòque digni sunt vltione.

Postremò, qui pupillos, aut viduas opprimunt, eorumq; bona vel fraudulenter, vel vi occupant, non sunt sine diuina vindicta. Hac de re audi exemplum, omni certè sæculorum memoriâ dignum quod habemus in vita S. Ioannis Chrysostomi, qui cupiditati Eudoxiæ Imperatricis, infracto animo animo obstitit ob ademptum Callitropæ viduæ agrum. Audi, & attentius considera, quid post mortem eius acciderit.

Theodosius iunior, Arcadij & Eudoxiæ filius, tum vt expiaret parentum culpam, tum vt populi desiderio faceret satis, optauit vt Constantinopolim eius sacræ reliquiæ transferrentur ab vrbe Romana. Ad hunc ergò finem Senatorea destinauit, qui ab Episcopo loci id impetrarent, utique desiderium Imperatoris capnnerent, optantis frui corpore Patris sui Spiritualis, à quo Baptismum, & Fidei instructionem perceperat. Verùm cùm id concessum iam fuisset, nullis vnquam viribus potuit corpus à loco dimoueri. Quapropter huius rei certior factus Imperator, hanc dedit ad virum Sanctum, quasi adhuc inter viuos ageret, Epistulam.

SACRO DOCTORI TOTIVS. Orbis, & Patri meo spirituali, S. Ioanni Chrysostomo, Theodosius Imperator.

Existimabam, Pater sancte, corpus tuum instar aliorum corporum vita defunctorum fore, ideoque ego filius tuus pignus paternum desiderans, illud in hi vaim præsens esse, insigni cum omni humilitate, reuerentia, & honore huc asferri. Sed pia hoc voto frui non est datum forsitan ob Imperialem fastum, quo vis fœtulis moderamur, indigni diuina, vel spiritualia tractare. Quapropter, à Pater mi reuerentia dignissime, Te tanquam viuum alloquor, & humillimè supplico, vt nostro tandem condescendere vrgentis desiderio. Tu qui dixisti nos pænitentiam agere, parce pænitenti & instantissimè veniam deposcenti, nec longiori morâ nostro afflictae tenda. Sic rem tuo benignitate dignam efficies, nostroque dignum affectu, & fiducia finali: propter quam summè nobis in votis est tuos sacros honorare cineres, imò & vmbram, pro nostra felicitate, & commodo spirituali.

Hæc Epistola apposita fuit magna cū reuerentia, pectori Viri sancti coniugata omnium feruentissima prece. Exauditæ sunt ergò preces, adeo humiles, statimq; permisit se eleuari; At verò totus populus Constantinopolitanus
maie

mare transmisit, & cum lætitia obuiam venit, magno nauium numero Imperatorem comitatus. Imperator ergo illud in suam nauem deponi iubet. At cùm mare esset tranquillum, tempusque serenissimum, exorta est mox tempestas valida, quæ naues cæteras ab Imperatoria diuisit. Illa verò diuino ductu in agrum viduæ illius delata est, cuius Vir sanctus protectionem quondam susceperat, denegato introitu templi Imperatrici, ob iniustam agri possessionem. Non ita multo post tempestate cessante, iterum cæteræ naues sunt congregatæ, & in portum delatæ: Corpus vero Viri sancti in Imperatoris curru triumphali per vrbem deportatum fuit, & depositum in templo SS. Apostolorum. Ibi Imperator humillimè sese in terram prosternens, veniam rogauit pro animabus parentum suorum, & specialiter Matris suæ: obsecrans vt Sancti meritis & fauore cessarent tumultus illi, qui iam à 35. annis in sepulchro Matris audiebantur, totumque templum concutiebant. Quod quidem obtinuit, nec illi exinde auditi fuerunt. Cùmque totus populus inclamaret, *Regredere in thronum tuum ô Sanctè Pater*, Respondit ipse quasi adhuc viueret: *Pax sit vobiscum.* Sicque honorifico tumulo depositus quieuit.

Attende igitur in hoc exemplo, quanto tempore oppressio illa viduæ, & Chrysostomi persecutio ab Eudoxia facta punita fuerit adhuc post mortem tumultu quodam continuo perdurante in eius tumulo, donec filij pœnitentiâ & lacrymis, Vtriusque sancti meritis. Deus illi finem imposuit, post 35. annos.

LECTIO VIII.

De Decimatione fraudulenta ob Auaritiam.

QVinto loco inter huius muri lateres constituamus fraudem in decimatione, & solutione aliorum iurium, quæ Ecclesiæ, & Deo debentur. De hac re diserrè sic Sapiens monet Eccl. 35. *Bono animo gloriam redde Deo, & non minuas primitias manuum tuarum.* Quasi dicat: Quæ Deo donanda sunt, & offerenda, animo lubenti, vultu hilari, animo liberali, & nequaquam auaro sunt eroganda. Cùm ergò glorificare debes Deum per oblationes, primitias, decimas, non vt facias ex tristitia, aut necessitate, neque ex animi auaritia quicquam minuas, aut detrahas, eas nequaquam liberaliter persoluendo, sed tenuiter, & accisè: hoc enim non est Deum, vt oportet honorare Et specialiter de decimis adiungit: *In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas.* Sanctificate decimas, est eas à reliquis separare, & Deo deputare, atque offerre: idque vult fieri cum exultatione, & lætitia: *Hilarem enim datorem diligit Deus*, inquit Apostolus, secundæ Corinth. 9. Denique concludit ibidem Sapiens monitum suum Eccles. 35. de decimis persoluendis his verbis: *Da Altissimo secundum datum eius, & in bono oculo adinuentionem facito manuum tuarum. Quoniam Dominus retribuens est, & septies tantum reddet tibi.* Præcipit non solum hilariter, sed & liberaliter persoluere. Hic enim dicitur bonus oculus, qui liberalis est & largus, sicut & oculus nequam dicitur qui parcus est & auarus, cum tristitia aspiciens quod dandum est, & non fauens ei cui dandum est. Da ergò bono oculo quicquid inuenerit dextera tua, da quod Dei dono manus tuæ comparauerunt, & acquisierunt. Caue melioribus seruatis peiora deligere, vt offeras instar Cain, qui ideo reprobatus est cum oblatione sua. Idem enim tibi dicitur quod ipsi: *Nonne enim si rectè offeras, & non rectè diuidas, peccasti?* Sic legunt septuaginta Interpretes, Vbi nostra Lectio habet: *Nonne si bene egeris recipies?* Cain ergò bona sua inter se, & Deum diuidens, malè dicitur diuisisse, in Dei partem deteriora conijciens: Sic plurimi in decimarum persolutione peragunt animo auaro, & iniusto: nec attendunt hoc Sapientis pronunciatum. *Da Altissimo secundum datum in bono oculo, quoniam retribuens est, & septies tantum reddet tibi*; hoc est multiplicatum reddet tibi, abundanter compensabit. Duplici ergò ratione lubenter, & liberaliter quæ Dei sunt persoluenda sunt. Primò quidem quia ipse meritus est, qui omnia dedit. Deinde, quia abundè remuneraturus est. Confirmat id Apostolus 2. Corinth. 9. *Qui administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ.* E contra verò si diminutè soluas & auarè si defraudes, etiam fortunis tuis in iustam vindictam meritò debes à Deo timere damnum. Audi & de hac re sanctum Augustinum: *Qui dignatus est totum dare, decimum dignatur repetere non sibi sed nobis sine dubio profuturum. dum præstas hoc gratis, quod statim recipies magno cum fœnore: Nonne sæpè tibi partes detrahis quia decimam subtraxisti, tùm missis tua benedictione pluuia iniuriæ defluit, grando percussit, pruina decoxit.* Vnde Malac. 10. dicitur. *Inferte omnem decimationem in horreum meum.*

Certè qui sine fraude decimas soluunt, benedictionem recipiunt: qui decimationem non inferunt in horrea Domini, sed fraudant, audire coguntur: *Si affliget homo Deum quia vos confligitis me? Et dixistis In quo confiximus te? In decimis, & primitiis, & in penuria vos maledicti estis.* Malach. 3. Hanc maledictionem senserunt quandoque variæ Regiones. De Dania testis est Ioannes Archiepiscopus Vpsalensis in Gothorum Suetorumque historia, his verbis: Canutus Rex cùm studio summo, & pro contenderet, vt Christi ministris liberalius, & commodius de decimis & primitiis prouideretur, insigni cuiusdam Blacconis perfidia traditus, ab insana plebe trucidatur. Quo facto tanta frumentorum penuria vniuersam Daniam inuasit, vt maxima populi pars alimentorum inops, inedia consumeretur. Etenim verò abundè seges finitimis erat; vt priuata gentis non publica terrarum vltio videretur. Nec prius Danicis agris fœcunditas restituta est, quam populus ad cor conuersus, pœnitentiam ageret, se tam sanctum Regem occidisse, qui tam iusta, & honesta pro Christi ministris postulasset, iamque experimento didicerant, se iustè nouem frumentorum partes amisisse, qui decimam ex eis Deo, & Dei ministris reddere noluissent.

Memorabile est etiam hac in re quod refert Ioannes Molanus ex variis historiis de Sancto Bellino Martyre his verbis: Thomas Capiuaccius iuste conuictus & iudicatus fuerat a Bellino Episcopo Patauino, viro sanctissimo, ad soluendas decimas agrorum, quos in ea Diœcesi latè possidebat. Hæc sententia homini auaro visa est multũ iacturæ afferre, ideoque non valens eam æquo animo ferre, Bellinum Romam pro Ecclesiæ suæ negotiis proficiscentem immaniter interimit. Qui quidem vir sanctus miraculis multis postea clarus ab Eugenio quarto biennio à morte Martyrum catalogo est adscriptus. Homicida autem ille diuino iudicio postmodum acriter est punitus: nam iusta Dei vindicta grauissima post hæc inopia afflictus quoad vixit, vitam traducit miserrimam: ita vt tanta æris alieni magnitudine oppressus fuerit, quod in carcere infœliciter reliquum vitæ degens, egestate confectus, miser interierit. Insuper in vltionem tanti flagitij, omnis eius progenies templum D. Bellino dicatum ingredi nunquam potuit. In[illegible]tota cum fundis, & facultatibus ita postea defecit, vt nulla proles ex ista radice remanserit.

Audi denique exemplum quod ad hanc rem spectans sic refert Cantipratanus lib. 2 apum, c. 29. Vide in Brabantiæ partibus iuuenẽ generosum, qui licet esset sæculo totaliter deditus, Virgini tamen deuotus, tres quinquagenas quotidie exsoluebat. Infirmatus est, & ad extrema deductus. Sed cùm per aliquot horas quasi mortuus iacuisset, reuixit subito, & sorori montali iuxta sedenti inclamauit: Soror ecce redij, citò aduoca Sacerdotem. Aduocatur ille, coramq; ipso quid acciderit refert omnibus astantibus, dicens: Ad tribunal Iudicis raptus fui, & cùm in rebus maximè à dæmone accusarer, iamq; sententia contra me ferenda foret, piissima mater filium rogauit, vt ad corpus reducerer, pœnitentiæ locum suscepturus. Primum ex peccatis pro quo damnadus eram, erant decimæ, quas de agris & bonis meis subtraxeram Sacerdoti. Secundum, quod cum quibusdam sodalibus pisces Religiosorum quorumdam furtiuè surripueram, Tertium quod segetes pauperum cum canibus venaticis vacans destruxeram. ipse ergò restituenda omnia damna statim assignauit, & disponens rebus domus suæ postmodum in spe, & pace mirabili spiritum exhalauit. Hæc Cantipratanus.

De Simonia Auaritiæ pessima specie.

POstremo loco annumeremus Simoniam. Ex auaritia enim ortum ducit, dum res spirituales, aut spiritualibus annexæ commerciis humanis, emptioni, venditioni, illicitè subijciuntur. Vnde Simonia sic dicta est à Simo-

ne Mago, qui emere voluit pecunia potestatem dandi Spiritum sanctum cui dicitur: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimasti donum Dei pecunia possideri.* Huic etiam vitio Giezi discipulus Elisæi fuit obnoxius, dum pro dono curationis lepræ Naaman vestes & munera accepit: ideóque lepra cum tota posteritate sua est infectus, 4. Regum quinto. Similiter in hoc vitium incurrerunt, non sine Dei vindicta Ieroboam, & Antiochus. De Ieroboam enim dicit Scriptura 3. Reg 13. *Quicumque volebat, implebat manum suam, & fiebat Sacerdos excelsorum.* Ideo peccauit domus Ieroboam, & euersa est ac deleta de superficie terræ. Aduerte verò, licet verum sit muneribus multos tempore Ieroboam ad sacerdotium peruenisse; id tamen non existimo significari illa phrasi, qua dicitur *implebat manum, & fiebant Sacerdotes.* Nam implere manum vt fiat quis Sacerdos: non est munera ad id dare, quando quidem etiam in bonum more loquendi Scripturæ id accipiatur, vt idem sit implere manum, quod per vnctionem consecrare manum.

Certè ea phrasis inde desumpta est, quod illi qui fiebat Sacerdos in manum traderetur victima, quam apprehenderet & immolaret: Item quia quicumque consecrabatur Sacerdos, aliquid manu Deo in manus offerebat.

Hoc etiam vitium Simoniæ maximè regnauit tempore Antiochi Regis Syriæ, de quo habemus in l. 2. Mach. quod summum Sacerdotium impiissimo Iasoni vendidit; ob quam causam Dei cultus & sacrificia planè fuerunt contempta, & ad ritum gentium translata.

Nunc verò passim in beneficiorum callida assecutione & varia super illis transactione Simonia delitescit: sed tot palliis obuoluta, vt via possit agnosci. Reuelabit verò Dominus tandem, secretorum & cordium omnium Iudex & Vindex, omne velum, omne pallium, omne perizoma filiorum Adæ, qui in rebus his & iuribus Ecclesiasticis præter ius transactiones nescio quas immiscent: & ostendet nuditatem & ignominiam simoniacæ labia, per quam ad sacerdotia & beneficia Ecclesiastica irrepunt, non sine salutis dispendio.

Facetè dicit quidam ad hanc rem. Dæmoni olim duas fuisse filias nubiles, & in matrimonium elocandas vel prostituendas, vnamque earum Ecclesiasticis, alteram Mercatoribus consignare peroprat. Sed turpes erant facie, turpes nomine, ideò deserebantur. Vna quidem *Simonia*, altera vocabatur *Vsura*. Id aduertens ille, faciem colore in quo immutauit eis, immutauit & nomen: vni tamen dedit *Pensionis* alteri nomen dedit *Interesse*, siue *Damni emergentis*. Sicque sub nomine isto & colore multos procos sortitæ sunt, multis placuerunt, quæ sub nomine Vsuræ aut Simoniæ prius displicebant. Certè sicut exploratum est, sub titulo lucri cessantis, vel damni emergentis, multos fouere vsuram: ita etiam nemo ignorat, sub nomine Pensionis multas corruptelas & illicitas pactiones passim irrepere, non sine Simonia. Sic qui Ecclesiæ muros, muros Sion ædificant, murum Iericho, murum auaritiæ instigante Satana ædificare reperiuntur: Et quidem ex lapidibus aut lateribus colore iustitiæ & pietatis coloratis, sed si perspicaci oculo inspiciantur, illi planè aduersis. Quapropter vnusquisque maturè consideret, quomodo ingrediatur ad patrimonium Crucifixi, in Ecclesiam Dei: qua via, qua porta, quo pede, quo auxilio: aduertatque illud monitum Eccl. cap 5. *Custodi pedem tuum, ingrediens domum Domini.* Caue per portam auream introire, & vide ne fortè ambiens beneficium per quod ingrediaris, offendens pedem tuum ad lapidem Simoniæ, qui quandoque latet in obscuro, quem & cupiditas excæcans oculos nostros nobis abscondit; & ita vide, ne dum te reperisse putas beneficium, animæ reperetis veneficium.

LECTIO IX.

De longitudine muri auaritiæ.

Longitudo huius muri in immensum crescit, ob ædificatores omnis generis operam suam ad hanc structuram elocantes. Ex omni enim statu & conditione, reperies plerosque auaritiæ mirè deditos. Quapropter dicebat Dominus apud Prophetam Ierem. cap. 6. *Extendam manus meas super habitantes terram, à minore quippe vsque ad maiorem omnes student auaritiæ, & à Propheta vsque ad Sacerdotem cuncti faciunt dolum.* Et quidem hac de re fusè egimus in Horto Pastorum, super præcepto 7. Lect. 13. Vbi in particulari ostendimus varios status hoc vitio infectos: Pauca tamen hic, vt ordinem nostrum sequamur, repetemus, pauca dictis ibidem adiiciemus.

Primò igitur hunc murum ædificant Reges & Principes, ita vt propterea de his dixerit Sapiens: *Multi dati sunt in auro casus, etiam vsque ad cor Regum sese extendit.* Hinc & ille versus: Eccl. 31.

> *Cuncta trahunt ad se Magnates aurea, sicut*
> *Magnates ad se ferrea cuncta trahunt.*

Habemus Regum pleraque exempla in Iustiniano Imperatore (inquit Euagrius) tam inexplibilis fuit pecuniæ cupiditas, vt omnia subiectorum bona his qui Magistratus administrabant, qui tributa colligebant, qui nulla de causa insidias hominibus struere volebant, ob sui amorem vendiderit. Complures verò, imò innumerabiles, qui bona multa possidebant, causa falsa commentitiaque conficta, omnibus fortunis mulctauit. Quod si quæ meretria oculos cupiditatis ad alicuius bona adiiceret, consuetudinem se vllam cum eo vel coniunctionem habuisse simularet, statim omnia iura ac leges, modo Iustinianum turpis lucri socium constitueret, eius causa euersa iacuerunt facultatesque omnes illius, qui falsò in crimen adductus erat, fuerunt eius domum translatæ. Ita Euagrius. Euag. l. 4. c. 29.

Audi aliud Chrunus Rex Bulgarorum Legatos mittens Constantinopolim ad Imperatorem poterat pacem ab eo obtinere, nisi iniquissimis conditionibus quæ auaritiam mirè sapiebant Imperatoris. Hic ergo velut quadam furiâ actus cum paucis quos collegerat militibus Imperatorem aggressus deuicit eum tandemque caput ei abscindi voluit. Hoc vero caput in vltionem auaritiæ exsiccari iussit, & penitus expurgari, ac argento obduci & adornari, instarque crateris argentei efformari, vt in illo biberet. Primus ergò bibit, ac deinde omnibus Principibus exercitus sui ex eodem propinauit, hoc addens: planè esse iustitiæ consonum, vt adeo auari Imperatoris aurum sitientis, caput in posterum seruiret ad fundendum vinum, quo aliorum sitis extingueretur. Ita Zonaras in Hist. & alij.

Meminerit etiam Mauritij Imperatoris crudelis & auari, qui cum paucis nummis magnam militum manum è captiuitate hostium liberare potuisset, nolens ob auaritiam, necis eorum causa fuit. Vnde omnem hanc occisorum turbam in aula noctu vidit coram Christo Iudice exsurgere & auaritiam, ac inhumanitatem suam grauiter accusare. Quapropter postea suam agnoscens culpam petit à Domino instantissimè, vt in vita eam offensam vindicaret, quod & accidit. Nam Nobilis quidam, Phocas nomine spoliauit eum imperio: & tandem capite plecti eum iussit, cum vxore & octo pueris. Imperator porro in terram prostratus, cùm prolium suarum necem intueri cogeretur adiectum quo singuli necabantur, cum feruore spiritus illud pronunciabat: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Tantamque in fine vitæ iudiciorum Dei notitiam habuit, vt cùm Nutrix absconderet vnum è pueris, supponens suum ornatu Imperiali amictum; id nequaquam ipse permittere voluerit, dicebatque iustum esse Dominum, in singulis suis prolibus peccata sua plectentem.

Secundò murum hunc ædificant, qui Reipublicæ administrandæ moti, illius opes in propriam vtilitatem conuertunt. Item dum de contributionibus pauperum, de munerum corruptelis, de pauperum sanguine censum suum annuum adaugent, domosque suas alienis impendiis in sublime erigunt. O quot in Republica sanguisugæ qui dicunt affer, affer, auaritia insatiabili inhiantes ingirer opibus congerendis, alienisque exsugendis! Sed tandem hi cùm pauperum sanguinem suxeront, nec euomuerunt per restitutionem in morte instar sanguisugarum crepant, & infœliciter intereunt. Hi porro qui in officiis publicis constituti hoc auaritiæ & rapacitatis morbo laborant, olim *Reipublicæ mulctores* appellabantur; eo quod populi pecunias emulgere nossent. Atque hi sanè non paucis malis viam aperiunt, vt rectè dixerit Salustius in Catilinario: *Pecuniæ, imperiique libido, materies sunt omnium malorum. Nam auaritia fidem, bonitatem, cæterasque bonas artes subuertit, & pro his superbiam, crudelitatem, Deos negligere, omniaque venalia habere edocuit.* Propterea etiam rectè quidam dixit: Cùm aurum Romam ingressum est per vnam portam, Virtutem egressam esse per alteram.

Tertiò

Tertiò hunc ædificant murum Iudices, Aduocati, Procuratores & Causidici: quia plerique eorum litigantium exhauriunt substantiam exactionibus iniquis, & stipendiis iniustis. Atque etiam hi auro & argento facilè vincuntur, vt iniustæ causæ fiant tutores & patroni.

Prop. lib. 2. Eleg. 12.

Auro pulsa fides, auro venalia iura.
Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor.

De Iurisconsulto quodam referunt, iniustæ cuiusdam causæ patrocinium noluisse suscipere, precibus licet importunis ad id sollicitaretur. Quid igitur? Sollicitator aliam meditatus viam precibus efficaciorem, in mensam profert non paucos Hungaricos aureos, quibus impressæ visuntur bellatorum imagines cataphractæ. Quid verò Iurisconsultus ad hæc? *Eheu*, inquit, *captiuum me tenes, quis enim tot armatis resisteret?* Sic causæ qualis patrocinium in se suscepit, militibus aureis victus, qui precibus vinci non potuerat.

Quartò ædificant hunc murum negotiatores & mercatores: quia plerique eorum nonnisi auaritiæ studio impulsi tot labores exantlant, tot pericula adeunt, cùm eis non sit res augusta, sed augusta domi. Ac verisimiliter auaritiæ litis primùm docuit maria sulcare, mortisque periculis, in elemento adeo incerto semperque tumultuante, sese obiicere. De qua re Seneca Tragœdia 7.

Audax nimiam qui freto primus,
Terrasque suas post terga videns,
Dubiaque secans æquora cursu,
Inter vitam mortisque vias,
Rate tam fragili perfida rupit:
Animam leuibus credidit auris:
Parit tenui sidere ligno:
Nimium gracili limite ducto.

In eandem sententiam dixit Propertius Eleg. 6. Lib. 3.

Ergo sollicitæ tu causa pecunia vitæ es:
Per te immaturum mortis adimus iter.

Rectè Anacharsis dixit: Auari qui lucri cupiditate pernauigant maria, incerti de reditu, quatuor tantum digitis absunt à morte, hæc est enim nauium spissitudo.

Quintò, ædificant hunc murum plerique inter diuites cuiuscumque status, quia illis diuitiæ non satietatem, sed famem augent, & concupiscentiam. Hi agrum agro coniungunt, domum domui, pecuniam pecuniæ copulant. *Mare terminos habet, nox item leges antiquas non egreditur: Solus auarus nullum circumscribit tempus, non terminum noscit. Potentiæ incrementum fit auaris sceleris occasio maioris*, inquit S. Basil. Homil. 7. variorum argumentorum. Hoc enim est sæculi vitium, quod diuites cupiditati suæ non satisfacientes extendere semper moliuntur & agros & domos suas, idque frequenter non sine dispendio proximi. Vnde idem Basilius ibidem eos alloquens ait: *Numquid innumeris censoris, vt quæ sunt proximi auferas? Domus, inquis, proximi, ædes obscurat meas, turbas excitat, aut errones suscipit; aut tale quid aliud quodcumque prætexis, quo vexes & agites, vellas aut laceres proximum, nec prius cessas quàm ille necessitate coactus abiò migret.* Quam ob causam Naboth Israelita occisus? An non propter concupiscentiam Achab vineam ipsius auferre volentis? Hanc verò historiam Naboth prosequens sanctus Ambrosius lib. ea de re edito contra diuites auaros, sic ait, cap. 1. Historia antiqua est, sed vsu quotidiana. Quis enim diuitum non quotidie concupiscat aliena? Quis opulentorum non contendat exturbare agello suo pauperem: & inopem auiti iuris eliminare finibus? Quis diuitum contentus est suo? Cuius diuitis non inflammat animum vicina possessio? Non igitur vnus Achab natus est: sed quod peius est, quotidie Achab pessimus nascitur, & nunquam huic in sæculo moritur. Si vnus moritur, assurgunt plurimi: plures qui rapiant, quàm qui amittant. Similiter non vnus Naboth pauper occisus est: sed quotidie pauper Naboth sternitur, & quotidie pauper occiditur. Quis non videat pauperem cedere suis terris, & migrare cum suis paruulis nullum pignore suo? Quem etiam sequitur vxor lachrymans, tanquam ad bustum persequatur maritum. Hæc S. Ambros. qui & postea addit: *Quousque extenditis diuites insanas cupiditates? Nunquid soli habitabitis super terram? Cur eiicitis consortem naturæ vestræ, & vindicatis possessionem eius? In commune nempe omnibus diuitibus atque pauperibus terra fundata est, cur vobis ius proprium soli diuites arrogatis? Nescit natura diuites, quæ pauperes omnes generauit.* Hæc S. Ambrosius.

Sextò hunc murum ædificant multi inter pauperes, illi scilicet, qui etsi egent facultate, ardent tamen cupiditate; nequaquam animo pauperes, sed affectu diuites. Non enim opes aut census auaritiam parit: sed animus. Circumspice, & considera varias tenuiorum hominum conditiones; & paucos reperies sua sorte contentos, sed plerosque auidiores fortunæ altioris. Et cùm ad hanc non valeant arte & via licita ascendere, illicitam attentant; per fraudes, dolos, iniustitias, iter sibi ad meliorem fortunam sternunt. Explora quæ inter plebeios opifices & artifices geruntur, quæ inter mercenarios operam locantes: & reperies multas in arte, multas in opere fraudes, ob amorem nummi, ob auiditatem maioris lucri. Sic fides, sic probitas exultat, eam eliminante auaritia in maiori tenuiorum hominum parte. Nec desunt qui paupertatem mentiuntur, cùm & nummos reconditos habeant, & rei familiaris copia sufficiens eis non desit. Interim sic ementita paupertate, de pauperum bonis participant, illosque defraudant, eleemosynasque & largitiones diuitiorum sic dolo aucupant, & cupiditate auara.

Septimò, hunc murum etiam ædificant multi inter Ecclesiæ Dei ministros, qui auaritiæ facibus accensi multa sibi beneficia Ecclesiastica comparant, & ex illis multos reditus multasque opes congregant non in obsequium Christi, aut Ecclesiæ Dei, sed vel in vsus profanos & illicitos, vel ad fortunas augendas nepotum & consanguineorum. Sic verò subtrahunt Christo & pauperibus relictum eis patrimonium ex oblatione Fidelium pro pretio peccatorum suorum. De qua re cùm multa dixerim in virga Aaronis Tract. 4. Lect. 9 & in Horto Pastorum super præcepto 6 Decalogi, Lect. 13. hic supersedeo, illuc remittens Lectorem Vbi & singula quæ hic attigimus de plerisque ex omni statu murum hunc auaritiæ ædificantibus, & Mammonæ, profectò huiusce muri ea in re cooperatoribus, fusiua tractata reperiet.

LECTIO X.

De septem tubis contra auaritiam:

TOta Scriptura sacra væ auaris insonat, totaque dici potest Tuba quædam contra hunc auaritiæ murum detonans, vt eum funditus concutiat, & demoliatur. Specialiter tamen è sacris oraculis septemplicem tubam assignare possumus, contra murum illum maledictum insonantem: eodemque ordine procedemus, quo suprà de superbia agentes. Prima tuba erit vox legis diuinæ. Secunda, vox Sapientiæ in libris suis. Tertia, vox Prophetica. Quarta, vox Euangelica. Quinta, vox Apostolica. Sexta, vox propriæ conscientiæ. Septima, vox diuini iudicij. Singulatim ergo illas voces tubales exprimamus, & quomodò auaritiæ murum sathanicum concutiant, declaremus.

Prima itaque Tuba contra auaros & auaritiam intonans, est vox diuina in lege. Nam tuba illa in monte Sinaï validè insonant clangore contra eos, dum illud inclamat *Non furtum facies. Non concupisces rem proximi tui, non agrum, non domum, non bouem.* Huc etiam spectant illæ voces: *Maledictus qui transfert terminos proximi sui.* Deut. 25. Item illud: *Non fænerabis fratri tuo, Non negabis mercedem, sed reddes ei pretium ante solis occasum*, An non hæc omnia personant, vt percutiant mentes, auaræ cupiditati deditas? Nonne vt auaritiam penitus diruant, & à populo Dei extermi-nent?

Secunda Tuba est Vox diuina in libris Sapientiæ, altissimè & fortissimè proclamans: *Auaro nihil est scelestius. Nihil iniquius quàm amare pecuniam. Hic enim & animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua.* Quænam vox validius concutere valeat auaritiæ murum? Cur verò auaro nihil scelestius esse, Vox ista ita fortiter asserit? Audi plures huius rei rationes.

Primò, quia auaritia in seipsa, grauissimum peccatum est, si consideres bonum, cui inordinatè afficitur: illud enim inter omnia bona est infimum, nempe pecunia. Vnde vilissima res est hominem tam viliter sese addicere, se totum ita tradere, & quasi Deum adorare, ideo enim & auaritiam idolatriam nuncupari docuimus.

Secundò, quia nullum est vitium quod in plura scelera impellat: aut quod sit adeo noxium proximis, & Reipublicæ,

blicæ; ad quodlibet enim malum hominem perducit. Vnde quodam loco sic loquitur Augustinus: *Quæ est ista audita concupiscentia? Cùm & ipsa bellua habeant modum. Tunc enim rapiunt, quando esuriunt: parcunt verò prædæ, cùm senserint satietatem. Insatiabilis est sola auaritia diuitum; semper capit, & nunquam satiatur. Nec Deum timet, nec hominem reueretur: nec patri parcit, nec matrem cognoscit, nec fratri obtemperat, nec amico fidem seruat. Viduam opprimit, pupillos inuadit, liberos in seruitium reuocat, testimonium falsum profert. Quæ est illa animarum insania, amittere vitam, appetere mortem, acquirere aurum, & perdere Cælum?*

August. de Verbis Domini.

Tertiò, quod asseritur, auaro nihil esse scelestius ibidem amplius explicatur, dum addit Sapiens. *Nihil iniquius quàm amare pecuniam. Hic enim & animam suam venalem habet, quoniam proiecit intima sua in vita sua.* Nempe pro re vilissima vitam & animam, rem omne pretium excedentem, periculo exponit & perdit. Imò adhuc viuens perinde se habet, ac si omnia viscera sua eiecisset: nimirum quia omnem humanitatis & commiserationis affectum exuit, nec sibi bonus, nec aliis. Ad quod forsitan insinuandum Iudas suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius. In quo clare patuit, auaro nihil scelestius esse, patuitque quomodo auarus animam suam venalem habet; qui dum pro tantillo Christum vendidit, suam magis animam vendidit; & vitam tam temporalem quàm æternam perdidit, impiéque prodegit. Sic pro obolo periurant auari, quidam, & animam vendunt, imò Christum: quia vt habetur 1. quæstione tertia. *Profectò qui veritatem pro pecunia negant, Deum pecunia vendunt: ipse enim dixit, Ego sum veritas.* Nihil ergo iniquius quàm amare pecuniam: nihil iniquius, quàm in statera dolosa Chanaam, hoc est mundi reproba bilance, illam ponderare, & Deo animæque suæ tam impiè præferre. Nihil iniquius quàm se euiscerare instar araneæ, pro tela toani texenda nonnisi ad capiendas muscas apta: hoc est, pro vilibus huius sæculi bonis & vanis lucris. Atque sicut frequentissimè aranea cum suis telis per scopam mundantem conuoluitur, & in ignem mittitur: ita post tot labores inutiles quibus se auarus consumpsit & euiscerauit, tandem cum illis in fine ardere eum contingit. Sic nimirum est esse in Deum iniquum, in se quoque, ac etiam in proximum, nihil ei velle communicare ex auara & adunca tenacitate, cùm omnes creaturæ ad imitationem Creatoris se & sua communicent: ignis calorem, sol lucem, aqua frigus & humorem, terra cum arboribus fructum, fructus odorem & saporem. Iniquitatem ergo illam, quæ negat alteri fructus communis participationem, omnes condemnat creaturas.

Tertia Tuba est vox Domini per Prophetas, contra auaritiam buccinans, & declamans frequentissimè, & acerrimè.

Audi primò Abacuc cap. 2. *Væ ei qui multiplicat non sua. Vsquequo aggrauat contrà se densum lutum?* Quid est, inquit S. Gregorius, Auarum contrà se densum lutum aggrauare, nisi terrena lucra cum peccati pondere cumulare? Per lutum enim terrenarum rerum multiplicitas figuratur: & ita denso se luto aggrauat, qui terrena per auaritiam multiplicans, peccati sui oppressione se angustat. Verè lutum sunt opes aggregatæ: quæ de luto sunt, quæ & amatæ inquinant, & possessæ onerant, & amissæ cruciant. Verè lutum maximè cum per iniustitiam aggregantur: quia non solùm peccati pondus accumulant, & conscientiæ remorsum ingenerant, sed etiam restitutionis obligationem secum vehunt. Et hæc est valde densum lutum, ex quo difficulter pedes extricare quis potest: quia pauci restitutionem faciunt iniustè acquisitorum. Rursus idem Propheta insonat in sequentibus: *Væ qui congregat auaritiam malam domui suæ* (hoc est exitialem) *vt sit in excelso nidus eius, & liberari se putat de manu mali. Lapis de pariete clamabit, & lignum quod inter iuncturas est ædificiorum respondebit.* Hæc nimirum pecuniis iniustè partis empta, quasi alterno concentu coram Deo & toto mundo iniustitiam auarorum tandem propalabunt. Subdit Postremò Propheta. *Væ qui ædificat ciuitatem in sanguinibus:* hoc est, pecunia parta ex oppressione, sudoribus, & sanguine pauperum. Attende ergo quam multoties væ repetit Propheta ille iussu Domini, vt ædificatores muri nostri lerico percellat, & murum ipsum euertat.

Greg. 3. p. Past. cap. 24. Item in 34. Moral. c. 13.

Audi secundò Isaiam, alteri Prophetæ consonantem, similemque buccinam cum voce maledictionis inflantem: *Væ*, inquit, *qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. Nunquid vos soli habitabitis in medio terræ? In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum.* Et iterum: *Væ qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Propter hoc sicut deuorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit: sic radix eorum quasi fauilla erit, & germen eorum vt puluis ascendet.* Quid fortiùs dici posset contra auaros diuites? Quid tonantiùs contrà auaros Iudices, qui pecunia corrupti, Iustitiam, Virginem intemeratam sibi commissam, violare audent, & corrumpere?

Isa. cap. 5.

Audi tertiò Ezechielem, contra Ierusalem proclamantem: *Vsuram & superabundantiam accepisti, & auarè proximos tuos calumniabaris, meique oblita es,* ait Dominus Deus. Sed attende quod sequitur: *Ecce complodo manus meas super auaritiam tuam, quam fecisti.* Quid est complodere manus, nisi more irati & indignantis manibus complosis indicare vindictam, minarique ruinam? Id verò se facere dicit Dominus super Ierusalem, propter eius auaritiam. Ergo & vox & manus Domini super murum auaritiæ luteum, vt demoliatur eum, & ædificatores eius graui plectat vltione.

Quarta Tuba est vox Domini in Euangelio, toties personans contra auaros. Ac in primis Lucæ 12. clamat: *Videte, & cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiusquam vita eius est ex his quæ possidet.* Quasi dicat. Non ideo, quia apud homines quis opibus abundat, ideo etiam vita eius est abundans, scilicet vt sit longior & beatior ob opes, sed potius breuior est ob sollicitudinem & luxum. In hunc locum sic disserit S. August. ser. 196. de Temp. Præcepit nobis veritas, quæ nec fallit, nec fallitur: Audiamus, timeamus, caueamus: *Dico*, inquit, *vobis abstinete ab omni auaritia.* Quid est ab omni? Quare hoc addit? & non dicit: *Cauete ab auaritia?* Quare ab omni? Cur hoc dixerit, occasio ipsa vnde natus est sermo docet. Interpellauit enim eum quidam contra fratrem, qui totum patrimonium abstulerat, & fratri partem suam non reddebat. Non rapere quærebat aliena, sed sua à parentibus derelicta quærebat. Et tamen Dominus ei dicit *Cauete ab omni auaritia.* Tu fortè auarum & cupidum diceres, si quæreret aliena: at Dominus ei etiam dicit, vt cupidè & auarè non appetat & sua. Hoc est ergo ab omni auaritia cauere. Fratres mei, non leuiter habendum est, quando Dominus noster Redemptor, Saluator, qui sanguinem suum pretium dedit pro nobis, Aduocatus & Iudex noster: non est leue, inquam, quando dicit; *Cauete*, nouit ille quantum mali sit: nos non nouimus, illi credamus. Nec dicas, meum seruo, alienum non tollo. *Cauete ab omni auaritia.* Non solùm auarus est qui rapit aliena, sed & ille qui cupidè seruat sua. *Sed si sic arguitur, qui cupidè conseruat sua: quomodo damnatur qui rapit aliena?* Ita Augustinus.

Iterum Marci 10. inclamat Dominus. *Quàm difficile est confidentes in pecuniis in regnum Dei introire? Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum.* Quis crederet nisi diceret ille qui falli nescit, aut mentiri? Et quis non crederet, illo dicente? Decretoria illius sententia est, qui errare non potest quam Euangelica propalat tuba; ergò credendum. Nec tamen exterminandæ diuitiæ, sed cupiditas, & confidentia quæ in illis figitur funditus diruenda, hæc est quæ murum Iericho, murum Auaritiæ construit, quem hoc Euangelicæ tubæ sono demoliri intendit Dominus.

Denique Matthei 6. iterum proclamat Tuba ista Euangelica contra auaritiæ deditos. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo, & tinea demolitur, vbi fures effodiunt, aut furantur, Thesaurizate vobis thesauros in cælo, vbi nec ærugo, nec tinea demolitur, nec fures effodiunt, aut furantur.* Ergò ædificium auaritiæ luteum ne erigite, vt placeatis Plutoni, & Mammonæ, sed ædificium cœleste bonorum operum, non moriturum vobis construite, credentes Christo, æternæ Sapientiæ.

Quinta Tuba est vox Apostolica, quæ insonat ad Ephes. cap. 5. *Hoc scitote intelligentes, quod omnis fornicator aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno Christi, & Dei.* Iterum ad Hebræos capite 13. insonat: *Sint mores sine auaritia contenti præsentibus. ipse enim dixit. Non te deseram, neque derelinquam.* Denique ad Tim. 1. Epistola 1. capite 6. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Tu verò ô homo Dei, hæc fuge.* An non hæc omnia concutiunt auaritiæ & cupiditatis structuram validissimè? Quanam fortiori-

tiori voce potuisset Apostolica Tuba illam conuellere, illiusque structores pervertere.

Sexta Tuba est vox propriæ conscientiæ, quam exprimit Sapiens c. 5. *Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia tanquam vmbram Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis, vias difficiles ambulauimus, & viam Domini ignorauimus.* Hoc dum ad cor redire volunt, agnoscunt opum & auaritiæ sectatores, ipsa synderesi interiùs id proclamante.

Et vtinam id non serò nimis agnoscant, & vel etiam laboris, & sollicitudinis partem impendant pro Deo, cælesti præmio consequendo: quam in viis difficilimis & laboriosissimis pro nummo, & mammona iniquo impendere solent. Sed ad hanc vocem conscientiæ sæpius solent obturare aurem dum tempus est; coguntur verò in futuro eam continuò insonantem audire, sed infructuosè, & summa cum infœlicitate. Hanc infœlicitatem describit sanctus Iacobus Epist. suæ cap 5. his verbis. *Agite nunc, diuites, plorate, vlulantes in miseriis vestris, quæ aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt, Aurum, & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus.* En ergo post cupiditatis cumulum; malorum cumulus, quem conscientiæ voce præmonente vitare possent auari, si de terrenis accumulatis bonis tempestiuè cœlo vellent thesaurizare, nec dura illa testimonia vestium coaceruaturum, aurique & argenti, ac æruginis eorum contra se expectare.

Septima Tuba est vox iudicij diuini, siue particularis iudicij, siue vniuersalis. Hæc enim auaritiæ terminum vltimum ponit, eamque in æternum radicitus destruit, & flammis condemnat perennantibus. Audi Tubam durè sonantem in auribus diuitis illius auari secum dicentis: *Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? Destruam horrea mea, & maiora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi.* Audi, inquam, tubam acerbè illi insonantem; *Stulte hac nocte repetent animam tuam à te, quæ autem parasti, cuius erunt?* O dura vox! cupiditati limitem, & vitæ imponens.

Sed & audiant auari postremam illam tubam ad se directam cuius clangore cœlum & terram, elementaque omnia commouebit: *Ite maledicti in ignem æternum, quia paratus est Diabolo, & Angelis eius.* Hæc, inquam, maximè ad auaros dirigitur. Hoc manifestè docet, quod sequitur, *Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: Sitiui, & non dedistis mihi bibere. Nudus fui, & non cooperuistis me.* An non hoc diuites, cupidos, & tenaces, ideoque duros & immisericordes concernit? Hæc nimirum est vltima & terribilis admodum tuba, omnes lapides, omne cæmentum muri nostri Iericho, muri cupiditatis auaræ, perfectissime disperdens, & in abyssum æternam deuoluens cum suis structoribus maledictis.

LECTIO XI.

DE SEPTEMPLICI ARIETE contra Auaritiam.

Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea Psalm. 136.

Sicut diximus supra, filios Babylonis, & ministros Sathanæ se se mutuò exhortari verbis istis, vt ciuitatem Dei deprimant, & opprimant, sic etiam adiecimus filios Ierusalem similibus se debere exhortari verbis, vt diruant ciuitatem Sathanæ, nec vestigium eius relinquant. Ac potissimum aduersus hunc auaritiæ murum ipsis maximè pernicioſum vires omnes debent exercere, vt diuinis tubis (de quibus iam differuimus) toto molimine cooperentur. Erigant aduersus illum machinas sacras, quasi arietes belli spiritualis quibus validissimè potuerunt hostilem hanc munitionem profligare. Hi arietes sunt considerationes efficaces, quibus animus præmunitus facilè auaritiam omnem proculcat: & hæc quidem ex dictis elici possunt: speciatim tamen aliquot rememorabimus, & in ordinem redigemus.

Primus quidè & validissimus aries contra auaritiam, est mortis consideratio. Facilè enim omnia, quæ sunt sæculi huius omnemque eorum cupiditatem contemnit & calcat, qui semper cogitat se esse moriturum. Mors nempe ad oculum demonstrat, contemptibilia esse quæcumque quæruntur in hoc mundo: quandoquidem homo qui nudus ingressus est hunc orbem, nudus egredi debet ex hoc orbe, cum orbitate, inops natus, inops denascitur. Quid ergò accumulat opes sibi breui perituras, ipse fors cum illis periturus? Postquam diutino labore, & sollicitudine se fatigarit, & cum auaritia possederit, difficulter ab eis auellitur nec securè: auelli tamen necesse est cum dolore, & ad iudicium deferre mala quæ propter opes conquirendas operatus est. Hac ratione contra hunc murum arietare nos docent sancti Patres, præclari hoc in bello duces. Audi sanctum Ambrosium eleganter: *Nescit natura diuites, quæ pauperes omnes generauit, nudos fudit in lucem, nudos recipit terra quos edidit: nescit fines possessionum sepulchro includere. Omnes similes creat, omnes similis gremio claudit sepulchri. Quis discernat species mortuorum? Redaperi terram, & cognosce diuitem, deprehende. Eruderata paulò post tumulis, & si cognoscis egentem, argue nisi fortè hoc solum quod cum diuite plura pereunt. Sericæ vestes, & auro intexta velamina, quibus diuitis corpus ambitur, damna viuentium non subsidia sunt defunctorum.*

Ambrosius lib. de Noboth. c. 1.

Secundus aries quo impetitur auaritia, est efficax consideratio illorum incommodorum, quæ etiam post mortem frequentes ex opibus auarè coaceruatis ortum habent. Ac in primis multi accumulāt propter hæredes quos adamant, sed certè quandoque in damnum salutis, cum propriæ, tum hæredum. Num non rarò contingit diuitis fieri in morte tres partes, dum corpus datur vermibus, anima dæmonibus, bona temporalia hæredibus, aut ingratis, aut prodigis. Audi iterum Ambrosium eodem quo supra loco: *Hæredes relinquet, qui litigent cum hæredibus Si frugi hæredes sunt custodiunt, si luxuriosi exhauriunt. Itaque aut bonos hæredes perpetua condemnas sollicitudine, aut malos admittis qui tua facta condemnant.* Hoc ipsum primus præmonuerat Ecclesiastes, cap 2. *Detestatus sum omnem industriam meam qua sub sole studiosissimè laboraui, habiturus hæredem post me, quem ignoro vtrum sapiens, an stultus futurus sit: & dominabitur in laboribus meis, quibus desudaui, & sollicitus fui. Et est quicquam tam vanum?* Explicat nimirum vanitatem in diuitiis nimia sollicitudine aggregandis. Cuius duas dat causas Primam ex mortis necessitate, quia non perennat, sed oportet in manus tradere alicui hæredi. Secundam ex incertitudine, quia nescit homo quem sit nacturus hæredem: licet enim filij ei non desint ignorat tamen, an his per vim oppressis, vel paterna hæreditate spoliatis, illa ad extraneos sit peruentura, vt sæpè contingit. Deinde nescit qualis sit futurus hæres, an vsurus probè, an improbè, quia solent opes animum immorare & ad vitia traducere. Vnde licet Patre viuente spem det bonam filius, fortè tamen occasione copiæ se dabit præcipitem in vitia, luxurians in his quæ tanto sunt parta labore, illaque abligurriens. Vnde & postea addit Sapiens: *Homini otiosa quæsita dimittit*, hoc est nimio suo laborè otiosum reddit hæredem, qui circumfluus bonis honestum etiam repudiat exercitium. Itaque non prorsus immemores esse debent parentes liberorum; sed nec sint immodici, sollicitudine inquieti, cupiditate illaqueati, & propter liberos carentes libertate.

Tertius Aries contra murum auaritiæ, est consideratio efficax illius dicti Apostolici: *Est autem quæstus magnus pietas cum sufficientia* Et iterum: *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus.* Cur extendunt homines circa varia cupiditatem, non contenti sorte sua, nec contenti mediocritate, & sufficientia? *Quid prodest homini*, inquit Sapiens, *diuitiarum possessio, nisi quod cernat diuitias oculis suis?* Attende quo quis sublimioris fortunæ, etiam Reges, etiam Principes, quid nisi victum, & vestitum habent, & quæ his continentur? Quibus hi, qui mediocris fortunæ sunt fruuntur maiori cum solatio. Quamuis enim in regias gazas tributa, & reditus annui inferantur, hæc tamen ipsi non nisi oculis cernunt, expenduntur enim in ministros, & vasallos, in pensionarios, halebardarios, cantores, coquos, muliones, mimos, equos, canes. Contemplare Regiam Salomonis aulam, in qua apponebantur mensæ dierum triginta cori similæ, & sexaginta farinæ decem boues pingues, & viginti pascuales, centum arietes, excepta venatione, & alitibus, 3. Regum 4. Quid ex his omnibus habebat pro portione sua, nisi crustulam similæ, & coxam vnam atque alteram auisalitis, aut quid simile? Reliqua poterat ocu-

1. Tim. c. 3.

lis

lis suis cernere. An non tantum habeot qui medioeris sunt fortunæ? Sic contingit, quod *vbi multæ opes, multi quoque qui comedunt eas*. Designant ergò homines easendere cupiditates, congregare cum sollicitudine diuitias, quas profundant in vsus vanos, quum sufficientia contenti esse possint, & sic lætius securiusque viuere.

Audi non illepidum quidpiam quod Ludouico II. Regi Galliæ fertur contigisse: Turonis agens quodam tempore accessit culinam instar alicuius nobilis de communi turba siue comitatu, ideoque ignotus. Inuenit ibi adolescentem vertentem veru ad ignem interrogatque: *Quantum lucraris?* Respondet adolescens confidens huic familiaritati: *Lucror tantum quantum Rex ipse.* interrogat iterum; *Quid ergò Rex lucratur?* Respondet: *Victum, & amictum, tantumdem & ego. Sed ille à Deo, ego verò ab eo, dum illi inseruio.* Delectatus Rex responso pueri, fertur postea illum euexisse ad honores. Et certè verè respondit: quia Rege fœlicior est, qui sua contentus est sorte, & magnus quæstus est pietas cum sufficientia, vt ea ex Apost. diximus. Necessitati verò pauca, si bene attenderemus, sufficerent. Vita breuis est, mors properat, breue iter est, mox terminus peregrinationis adest; Quid tanto opus est viatico? Quid tot auarè, & sollicitè congestis diuitiis? Quo minus quis fuerit onustus, eo expeditius hanc peregrinationem conficis. Ad metam cum pertigerit pauper, aut mediocris, nihilo peius cum illo actum erit, quam cum ditioribus, qui plus viatici ad eandem viam conficiendam congesserant. Hæc sola erit differentia, quod nihil aut parum supersit in exitu relinquendum inopi. Ditioribus autem locupletes thesauri, frustra ad breue iter coaceruati, cum animi angustia erunt deserendi, vt iam dictum est.

Quartus aries concutiens auaritiam est efficax consideratio vilitatis pecuniæ, bonorumque sublunarium, quibus auaritia inhiat, vel inhæret. Audi S. Basilium. Habes terræ partim arboribus, partim aratro, vt illis tot iugera, præterea vineas, montes, campos, saltus, flumina, loca amœna. quid ergò post hæc? Nonne telluris tres tantùm cubiti te expectant? Nonne paruus lapis ad sui miseri corporis custodiam satis erit? Quibus verbis te curabo? Regnum Dei non curas, gehennam non times. Infœlix homo, pecuniæ naturam aliquantum inspice. Quid attonitus aurum miraris? Lapis est aurum, lapis argentum, lapis margarita, lapides sunt chrysolitus, beryllus, achates, hyacinthus, amethistus, iaspis. Hæc summa, hi flores opum magnarum, hos partim cùm sint clarissimi, in tenebris abscondis: partim in digitis micantibus, aliisque in ornatibus circumfers. Quis pulchritudini formæque fingendæ studens vnam vitæ diem sibi prorogare potuit? Aut cui mors ob diuitias pareit? A quo morbus ob pecuniam abstinet? Quousque igitur opes erunt animarum laqueus, mortis hamus, peccati esca? Ad subsidium vitæ non ad malorum incitamentum datæ sunt, pecunia animæ redemptio est, non exitij occasio. Hæc Basilius. Profectò miserabilis est abiectio & pusillaminitas hominum, quod animam ad similitudinem & imaginem Dei creatam, cuius pretium ortus mundus esse non potest, pro his temporalibus, & caducis bonis perdant: Christus animam pro toto mundo dare noluit, pro anima dedit: sic vide quantum eam æstimas. Quid ergò cum terrenis diuitiis in eius perniciem congerendis? Cùm veræ sint, nec nostræ, & animo longè inferiores esse manifestum sit, certè homini, qui verè homo est, haud illis inhærendum; contemnendæ potius illæ sunt, & calcandæ. Idipsum agnouerunt Gentiles Philosophi: inter quos sic ait Seneca ad Lucilium Epist. 96. *Nulli vos vitio natura conciliat, illa integros ac liberos genuit. Nihil quod auaritiam nostram irritaret posuit in aperto. Pedibus aurum, & argentum subiecit, calcandumque ac premendum dedit. At verò vultus nostros erexit in cælum.* Hæc ille & verè: nam si hominum opinionem sustuleris, quid est aurum & argentum, nisi terra rufa & alba? Et cur in imis visceribus terræ eorum delitescunt metalla, nisi vt iudicentur calcanda, & aspernanda? Adde quod bona quæ à Deo in hoc mundo nobis data sunt, calamitatibus sunt solatia, non autem retributionis præmia. Itaque cauendum, ne dum copia nimia nobis suppetunt, eorum omnium datorem quærere negligamus: Ne iis quæ dantur animum fingamus, ne peregrinationem pro patria diligamus, ne subsidia itineris in obstacula perueniontis vertamus; ne nocturno Lunæ lumine delectati, claritatem diuini Solis videre refugiamus; tandemque fauorem vitæ transeuntis in mortis perpetuæ occasionem commutemus.

Quintus aries auaritiæ aduersus, est opum, & bonorum æternorum frequens consideratio. Vilescunt enim hæc terrena, extinguitque cessat cupiditas, si mens ad cœlestia, & æterna assurgat. *O quam sordet mihi terra dum cælum aspicio!* Dicebat quidam. Sola illa æterna animi nostri valent sitim & desiderium explere, cum ad illis fruendum animus noster sit destinatus, & creatus. Cunctæ autem opes terrenæ nihil animo possunt conferre, nec cordis valent desiderium explere. Sanè cuiusdam est dementiæ, ea semper appetere, quæ multiplicata nunquam satiant, & ne minuunt quidem appetitum, imò potius cupiditatis sitim augent sicut potus hydropico. Nam quiduis saltum habuerit quis, nihilominus non habita concupiscit, ad ea quæ desunt inquietus anhelat. Sic nempè vagabundus animus dum per fallacia bona inani labore discurrit, fatigatur, & non satiatur. Et quicquid famelicus deglutierit, parum reputat id quod superest deuorandum, semperque non minus auarè optat quæ desunt, quàm latè possidet quæ adsunt: nec prius satiatur auro, quàm corpus aura.

Sextus aries contra auaritiam, est efficax consideratio illius dicti Apostolici. *Qui volunt diuites fieri incidunt in multa desideria inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum.* Hæc desideria inutilia nociua, infesta explicans S. Greg. lib. 10. Moral. sic ait: *Magna est securitas cordis nihil habere concupiscentiæ sæcularis. Nam si ad terrena concupiscenda cor inhias, securum tranquillumque esse nullatenus potest. Quia aut non habita concupiscit vt habeat, aut adepta metuit ne amittat. & dum in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa, huc illuc quasi quibusdam fluctibus voluitur, et per modos varios rerum alternantium mutabilitate versatur. Si verò semel in appetitione supernæ patriæ fortis stabilitate animus figitur, minus temporalium rerum perturbatione vexatur.* Hæc ipsa desideria inutilia, & nociua, tanquam laqueos diaboli in terra hærentes, vt terrenis rebus inhiantes irretiant, sic describit S. Chrys. Homil. 8. in Epist. ad Rom. *Diabolus serpentis formam gerit, deorsum trahitur, ab inferiori loca depugnat, hoc est, ab iis rebus quæ infra nos sunt, à voluptate, à diuitiis, denique à quibuslibet sæcularibus rebus. Quapropter si quem ille viderit volatu in cælum ferri primum saltu tonsque contingere nequaquam potest. Deinde id aggressus, celeriter confidet; neque enim pedes habet, ne formides: neque alas, ne terreare. Super terram trahitur, it, quæ in terra sunt adhærescit, veluti serpens spinis occultatur, intra diuitiarum imposturam assiduè latitans.* Itaque ibi multa desideria nociua suggerit, nempè non solùm propria auarè seruare, sed & aliena appetere, fraude quærere, mendaciis agere, & similia quæ mergunt hominem in interitum. Qui ergò hæc omnia forti consideratione in corde figit, auaritiam & cupiditatem, tanquam horum radicem germinum, à corde extirpare conatur, & vsque ad fundamentum exinanire. Sed etsi forte à diuitiis mortifera desideria non semper oriantur, vix tamen vnquam cessant inutilia, & vana. Nam teste Basilio, Homilia in diuites auaros: Quædam est diaboli methodus ad suggerendum diuitibus, mille sumptuum inanium occasiones, vt semper concupiscant, & congerant. Suggerit enim iis oportere partem habere ad vsum, partem sepositam: illam vt seruiat sumptibus domesticis, hanc vt præsto sit ad externa quæ contingere possunt; nam iter faciendi ornatus cultior erit necessarius, equitatus viaticum. Deinde oportet splendidam quandoque sternere mensam aduentantibus; morbus longior potest accidere? similiaque multa auaritiæ velamenta Sathan suggerere nouit; qui præconsiderat tentationes esse & laqueos, facilè contemnit hæc omnia, & elidit auaritiam ac cupiditatem nociuam, & infestam in sua radice.

Septimus aries contra auaritiæ murum, est consideratio efficax Christi Domini, & paupertatis eius. Hæc animo fixa facilè destruit quicquid ædificare in nobis molitur auaritia etiam vsque ad fundamentum. cùm enim caput nostrum sit, nos eius membra oportet ei conformari in contemptu rerum sæculi, vt aspiremus cum ipso ad bona æterna.

SECTIO

LECTIO XII.

DE MALEDICTIONE Auarorum.

Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit & ædificauerit ciuitatem Iericho. Iosue 6.

MAledictus quicumque ex muris Iericho aliquem reædificat: hoc est, qui alicui ex his vitiis capitalibus deditus, Sathanæ cooperatur in hoc ædificio ciuitatis suæ: Sed specialiter maledictionem videtur incurrere, qui hunc auaritiæ murum ædificando, Plutoni & Mammonæ cooperatur operis huius tartareo Præfecto, & luti ac lateria exactori crudelissimo: quapropter, vt ex iam dictis satis colligitur, toties sacris in litteris maledictio contra auaros reperitur. Maledicti ergo omnes isti ædificatores, & in promogenito: & in vltimo genito: hoc est, in anima, & in corpore, vt suprà explicauit, cùm de superbia ageremus. At maledictionis huius iuuat hic exempla recensere, tùm ex scripturis, cùm ex sacris historiis.

Primò, Maledictus Cain primus terræ filius, terram colens, terram sapiens, terrenis inhians, immemor cœlestium. Hic enim est qui muri huius prima iecit fundamenta, suam orbi futuro manifestans auaritiam, dum è deterioribus terræ frugibus Deo offert, qui adeò abundè omnia ei suppeditabat. Verè primus auarorum est, ita fraudulenter & dolosè inter se & Deum ipsiusmet Dei dona dispartiens. Væ illis qui hac in re viam Cain sequuntur, sint & ipsi maledicti.

Secundò, Maledictus Acham murum hunc ædificans, quando diuino non obstante præcepto in demolitione Iericho ex auaritiæ cupiditate pallium coccineum, & regulam argenteam furatus est, & abscondit. Verum illa in abscondito contra ipsum testimonium dedit auaritiam eius condemnans, ac propalans. Quapropter vt omnes à simili auaritia abhorreant, ab omnibus è populo diuini præcepti transgressor est lapidatus, argumentumque & pallium & aurea regula in tabernaculo defossa, & cuncta quæ illius erant, cum ipso tabernaculo, igne fuere consumpta. Iosue capite septimo. Væ ergò eis qui eum imitantur, furtis in abscondito ditescere cupientes; sint & ipsi maledicti.

Num. 22 Tertiò, maledictus Balaam murum hunc Sathanæ ædificans, dum mercedem accipit, vt maledicat populo Dei, auara id impulsus cupiditate: Verumtamen ei restitit Dominus, & coactus est maledictionem in benedictionem vertere interpretationemque accepit ab Angelo Domini, quem prius vidit eius asina, quam ipse cæcus. Væ igitur & illis: *Qui errore Balaam mercede effusi sunt*, inquit sanctus Iudas in Epistola sua. Tales sunt nostris Hæretici, de quibus sanctus Petrus Epistola secunda capite secundo sic dicit: *Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum auaritia habentes, maledictionis filij derelinquentes rectam viam errauerunt sequuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit, correptionem verò habuit suæ vesaniæ Subiugale mutum animal, hominis voce loquens prohibuit Prophetæ insipientiam.*

Quartò maledictus Achab & Iesabel, vineæ sua Naboth spoliantes ex auaritia, & ipsum vita. Sed nec immunes fuerunt ab vltione diuina, nam paulò post Iesabel iacet in agro à canibus deuorata, iuxta verbum Domini per Isa. 3 Reg 21. Achab autem humilians se coram Domino pœnas comminatas euasit, sed in filius vltionem non euasit: Vnde ibidem factus est sermo ad Eliam dicens: *Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius.* Vid. lib. 4. Reg. capite 9. Væ ergò & iis qui viam & vitium Achab sectantur, proximum suum opprimentis.

Quintò, maledicta Dalila, quæ Pecunia accepta virum suum Sampsonem tradidit in manus hostium, excæcandum, illudendum, occidendum, Iudic. 16. Sic nimirum auaritia non veretur etiam proditiones meditari in eos quibus summum debet amorem; vel ratione consanguinitatis, & affinitatis, vel ratione nuptialis vnionis Væ Dalilæ, Væ & illis omnibus qui eius sectantur vestigia seducti auara cupiditate.

Sextò maledictus Giezi qui pro dono curationis lepræ Naaman vestes accipiens & dona, auaritiæ suæ sensit vltionem dum anima & corpore lepra fœdissima infectum se inuenit. Quam quidem corporis lepram, etiam in posteritatem suam transmisit. De illo loquitur Cassianus lib. 7. Institut. Monast. c. 14. *Giezi ea quæ non antea quidem possederat, volens acquirere, non modo gratiam Prophetiæ non meruit possidere, quam per successionem velut hæreditariam à suo habuit Magistro suscipere*: Verum etiam è contrario æterna lepra S. Elisæi maledictione perfunditur. Et hæc quidem exempla è veteri sunt testamento deprompta, sed sunt & plerraque ex nouo manifesta.

Ex nouo testamento Auari maledicti.

PRimò, maledictus Ananias, & Saphira à sancto Petro, hi maledictionis fulmine percussi ob auaritiam, quià defraudarunt de pretio agri diuenditi, cuius pretium ad pedes Apostolorum afferebant. Dum ergo auaritia stimulante ausi fuere Spiritui sancto mentiri, loquente Petro, cœlesti vltione profligati expirarunt. De qua re sic loquitur sanctus Ambrosius sermone 59. *Exemplum auaris omnibus in Anania propositum est, vt qui eiusdem criminis in Ecclesia fuerit reus eiusdem supplicij in die Iudicij, sententia seruatur.* Grande ergo malum auaritia; imo omnium ferè origo malorum. Væ illis qui viam Ananiæ sequuntur, sunt enim & illi maledicti. Tales sunt qui in Religione sunt proprietarij. Qui cum ad pedes Christi sua attulerunt, & omnibus renunciarunt; cupiditate seducti furtim sibi postmodum aliqua audent vendicare, vel reseruare.

Secundò, maledictus Iudas auarorum ille coryphæus, qui post Domini sui proditionem, pro qua pecuniam pactus erat, laqueo triplici, auaritiæ, parricidij, desperationis suspensus crepuit medius effusis visceribus: *Melius fuisset, si natus non fuisset homo ille.* Væ ergo illi, væ & omnibus eius sectatoribus.

Tertiò, maledictus Simon qui existimauit domum Dei pecunia possideri, & Spiritum sanctum posse vendi cui dicitur: *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Væ illi, væ quoque illis qui res spirituales, vel spiritualibus annexas in Ecclesia vendunt vel emunt, Simonis irreligionem imitantes. Hi omnes ædificant murum hunc Iericho maledictum.

Quartò maledicti custodes Dominici Sepulchri, qui pecunia corrumpi se passi fuere, vt in caput suum mentirentur, & peierarent, dicentes Christi Domini corpus furtiuè à Discipulis surreptum. Sic auaritia quæ captiuauit discipulum comitem Christi, captiuauit & militem custodem Sepulchri.

Quintò, maledictus diues ille luxuriosus, gulæ deditus sed & auarus, & immisericors erga pauperem Lazarum, cui vel micæ canibus datæ denegabuntur, & ideo maledictione percussus, flammis vritur æternis; nec misericordiæ locum inuenit, qui non dedit. De quo agens Hugo de Claustro Animæ sic ait: *Superbia diaboli claudit cœlum: Gula primo Parenti abstulit Paradisum: Auaritia diuiti aperuit infernum: Intemperantia verò adhuc corrumpit mundum*, Væ ergo diuiti illi. Væ illis qui viam eius ineunt; a maledictione haud immunes esse possunt, qui omnes tales coædificant Sathanæ in muro isto auaritiæ maledictioni obnoxio.

Possemus & ex Ecclesiasticis Historiis aliqua recensere exempla maledictionis auarorum, sed passim occurrent; Vnum hic subiicio ex Baronio Tomo septimo Annalium, anno 553, Constantino Heraclij filio imperante. Vir quidam pecuniosus Constantinopoli in morbum incidit: mortemque formidans, in pauperes triginta auri libras distribuit. Conualescit subitò, & dæmone impulsore pecuniæ huius expensæ magna pœnitentia ducitur, valdèque anxiatur. Rem interim cum sincero quodam amico diuite communicat.

At ille: Repelle inquit, hanc cogitationem impiam, nec te pœniteat eleemosynæ, ne Deum grauiter offendas, qui tui misertus te sanitati restituit, & ne facto infausto, & subita morte opprimaris sine pœnitentia: Sed frustra consilium istud datur auaro: videns amicus se hac ratione non mederi, sic ait: Quandoquidem quæ salutaria suadeo non admittis, aliud suggeram: Si vis adi mecum

templum, & ibi dic & profitere: Domine, non ego, sed iste dedit eleemosynam, sicque triginta libras auri tibi restituam. Placet hoc consilium auaro, ad templum venitur, verba concepta pronunciantur, aurum ab amico illi redditur. At receptâ pecuniâ dum pedem ex templo effert, subito mortuus concidit, omnibus præsentibus ingenti horrore correptis, iustumque Dei iudicium admirantibus, & laudantibus. Cùm autem præsentes Clerici monerent amicum, vt suam sibi pecuniam resumeret: *Absit*, inquit, *hoc à me, vt ego Deo deuotum aurum, & cælo iam conscriptam, recipiam. Domini est, nullum mihi in id amplius etiue, nec potestas Ananiæ & Saphira immemor et de agro iam Deo dedicato, dum aliquid pretij suffurati sunt, pœnas subitæ mortis, sicut & isto persoluerunt, Absit id à me, Deus non irridetur.* Itaque, illo sic loquente, aurum istud pauperibus tribua diuisum fuit.

Mirabile quoque est, quod de Reginhero Misnensi Episcopo refertur. Is post refectionem, in cubiculum vbi thesaurum suum secretò infoderat, ingressus, quasi paululum requiescere volens se inclusit. Cùmque iam die vergente in vesperam, præter modum consuetudinemque suam, somno indulgere videretur, rem insolitam mirantes cubicularij, pulsare ostium cœperunt, sed nec pulsantibus, nec vociferantibus vllum dabatur responsum. Tandem effractis foribus irrumpentes, inuenerunt eum fractis ceruicibus, collo retorto exanimem, ipsis thesauris miserabilem in modum incubantem.

LECTIO XIII.

De liberalitate, virtute opposita Auaritiæ.

HVic auaritiæ muro, muro ciuitatis Sathanæ, ex diuersis vitiis quasi lateribus compacto, ex aduerso opponitur murus & turris ciuitatis Dei, quæ etiam ex diuersis virtutibus auaritiæ contrarijs componitur. Nimirum ex iustitia, quæ aliena rapere, vel appetere non nouit, sed suum cuique tribuere; ex liberalitate, quæ nouit moderari opes, & earum appetitum, eas quando oportet distribuendo, ex misericordia & beneficentia in egenos, quæ hic exhaurit diuitias, vt in futuro thesaurizet: ex paupertate spiritus, quæ etiam in opum circumfluentia potest reperiri: Denique ex contemptu omnium bonorum sæculi, quæ nec bona dicenda, nec diligenda. Ex his virtutibus, earumque variis actibus, structuram spiritualem auaritiæ aduersam construere docuit Christus Dominus, author sacri omnis ædificij. Tunc verò id docuisse censendus est, cùm dixit: *Beatius est dare, quàm accipere.*

Item, cùm eleemosynam & opera misericordiæ toties præcepit esurienti dare cibum, sitienti potum propinare, vestire nudum, hospitio excipere peregrinum, iuuare ægrum, & similia. Iterum cùm pronunciauit, beatos esse pauperes spiritu, illos scilicet qui contemnunt caduca, & aspirant ad æterna.

Idem verbo, & exemplo docuerunt omnes sancti ob initio sæculi: qui ex dictis virtutibus turrim sibi construxerunt altissimam & fortissimam, ex qua depugnarent Magnas enim vires sibi acquisierunt contra illum, sæculi contra ciuitatem Sathanæ, & Sathanam ipsum euincerent res omnes despiciendo, peregrinos se profitentes, circumeuntes *vt egentes: angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus*, vt loquitur Apostolus. Vel certè, si opibus quidam abundabant, magnum sibi cumulum bonorum operum aggregarunt, eas in egenos distribuendo, nec affectu nec effectu inhærendo. Innumeri occurrent, si gesta Sanctorum euoluantur, qui sua in pauperes erogauerunt, vt in cælo sibi thesaurizarent, & vt ab omni affectu terreno liberi, diuino obsequio, cœlestiúmque rerum meditationi perfectiùs se manciparent. Habet inclytos ciuitatis Dei structores, auaritiæ, & cupiditatis omnis destructores Antonium, Hilarionem, Franciscum, & similes innumeros, qui ad vocem Domini insonantem; *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, veni & sequere me;* statim excitati sunt, quasi classico militari, ad præliandum prælia Domini, omnibus suis derelictis, omnisque calcata cupidine Habes & Martinum, Ioannem Patriarcham Alexandrinum, Gregorium, Carolum & similes Eleemosynarios, præclaros certè bellatores contra auaritiæ murum opibus quidem affluentes, sed in vsum pauperum eas continuo impertientes, ipsimet egentes & multos locupletantes. Vide eorum vitam, liberalitatis & misericordiæ eminentissimæ exemplis refertam, ad imitandum omnibus propositam.

Sed de liberalitate, quæ auaritiæ virtus est opposita, pauca nobis in particulari tractanda sunt. Est autem liberalitas, vt describit S. Thomas: *Virtus bene dispensandi diuitias in vsus bonos, sibi, suisque & aliis*, Ita ille 2. 2. q. 117. art. 1. Alij sic describunt: Liberalitas est virtus beneficiorum erogatrix; quam pro affectu benignitatem, pro effectu beneficentiam dicimus. Debet autem liberalitas, vt virtus dicatur suis vestiri debitis circumstantiis; nec enim satis erogare sed videndum cui, quid, qualiter, quando, vbi, & quare donandum sit. Vnde aliquis has circumstantias hisce versibus comprehenderunt.

> *Libera quid virtus in dando, rite videbit,*
> *Cui, quid, cur, quantum, qua tempora, quove loco det.*
> *De propria in suis, non improperans, neque tardans.*

Videamus in particulari præcipuas liberalitatis circumstantias, quia apud homines sæculi sæpè liberalitas vocatur, quæ minimè talis est.

Primò, ergo liberalitas attendit cui benefaciat; nam in histriones, meretrices, assentatores, aut voluptatem aliam quampiam afferentes beneficum agere, & multa erogare, non est liberalem esse, sed potius prodigum Remuneraturis quoque benefacere; aut lucrum aucupari est, aut certè mutare, & hæc est mercenaria liberalitas. Rectè Cicero lib. 2. de Officiis: *Duo sunt largorum genera, quorum alteri prodigi, scilicet qui in epulis, & inuitationibus, & gladiatorum muneribus, ludorum, venationumque apparatu pecunias profundunt, & in eas res quorum memoriam nullam aut breuem sunt relicturi. Alij sunt liberales, quia facultatibus suis aut captos à prædonibus redimunt, aut æs alienum suscipiunt amicorum causa, aut in filiorum collatione adiuuant, aut opitulantur in re acquirenda, aut augenda.* Ergà omnes itaque se liberalitas extendit, quantum potest, cùm ratione honestatis comite: maximè autem ergà egenos ac pauperes, & eos qui ærumnam patiuntur, fame, carcere, captiuitate, calumnia, aut aliis modis. Vnde Iob cap. 19. de illis dicebat: *Benedictio perituri in me veniebat.* Addit sanctus Ambrosius: *Est etiam illa probanda liberalitas, si proximos seminis tui ne despicias, si egere cognoscas. Melius est enim vt ipse subuenias tuis, quibus pudor est ab aliis sumptum deposcere, aut alteri postulare subsidium necessitatis, non tamen vt illi ex te ditiores fieri velint quod tu potes conferre inopibus*, Denique subiicit ipse ostendens quibus primò benefaciendum sit: *Considerandæ in largiendo ætas atque debilitas, nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales; vt senibus prius largiaris, qui sibi labore, iam non queunt victum quærere, Similiter & debilitas corporis iuuanda promptius. Tam si ex diuite cecidit in egestatem & maximè si non vitio suo; sed latrociniis, aut descriptione, aut calumniis, quæ habebat, amisit.* Quamuis verò primùm ad iustos liberalitas & beneficentia se extendere debeat, tamen & iniustos, & inimicos & ingratos ac peccatores negligere non debet, si & illi egeant: *Benefacite his qui oderunt vos.* Vt efficiamini similes Patri vestro qui in cælis est, qui etiam oriri facit solem suum super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, ait Christus. Hoc & agnouere gentiles, inter quos Seneca sic dicit. *Officium liberalitatis est omni petenti dare, Deos imitari: Si Deos imitaris, da etiam ingratis, nam sceleratis Sol oritur, & piratis maria patent. Dij rerum omnium optimi auctores ignorantibus beneficia dare incipiunt, ingratis perseuerant. Non cessant Dij beneficia congerere, vnam sortiti intentionem, scilicet prodesse: imitemur illos, demus, etiam si multa in irritum data sunt. Ingratus est? Non fecit mihi iniuriam, sed sibi;* nam gratum beneficium semper delectat, ingratum semel. Hæc ille.

Secundò, liberalitas attendit quid, cur donet, hoc est, elargiatur quod vtile futurum sit egenti, nec nociturum animæ vel corpori. Nam si luxurioso donet quis id quo ad luxuriam abutitur, aut ebrioso ad commessationes & ebrietates, iam commaculantur beneficentia; cùm id potius sit officere, quàm prodesse, illeque potius videtur iniuriam accipere, quàm ornari beneficio. Vbi est nocumentum & scitur, non beneficentia aut beneuolentia vera reperitur. Et iam attendit liberalitas cur donet, hoc est, qua intentione, vt scilicet donet non propter inanem gloriam, aut vanum aliquem finem. Quia teste S. Ambr. lib. de Officiis c. 30. *Non est tunc perfecta liberalitas*

itas, si iactantiæ causa magis quam misericordiæ largiaris. Affectus tuus nomen imponit operi tuo, quomodo à te perficitur, sic æstimatur. Debet quoque liberalis dare, non respiciens ad seipsum; dare debet, non fœnerari. Si ergo intentio pia, vt liberalitas sit vera: vt virtutis rationem induat, sæculi mercedem non requirat.

Tertiò liberalitas attendit quantum donet, & de quo. Non enim excedendus est modus, ne non liberalitas sed prodigalitas sit, quandoquidem hoc & danti & accipienti nocere valeat: fieri enim potest, vt propter immoderatam profusionem in aliquo non possit quis satisfacere his quibus magis obnoxius est, Putà vxori, liberis, consanguineis, creditoribus. Non verò profundendæ sunt opes, sed dispensandæ. Vnde S. Ambrosius l. 2. c. 21. de officiis: *Etiam bonorum operum sumptibus immoderatum esse non decet. Pulchra liberalitas, etiam ergà ipsos pauperes tenere mansuetum, & abundantes pluribus, non conciliandi fauoris gratiâ vltrà modum fluere.* Multi sunt qui non donant, sed proiiciunt: non voco liberalem: pecuniæ suæ prodigum. In ipsa liberalitate modus adhibendus est, & rerum & personarum: cauendumque ne beneficium facultatem dantis exuperet: inest enim nonnumquam tali liberalitati cupiditas rapiendi, vt ad largiendum suppetant copiæ. Cùm enim dando egere cœperunt, alienis bonis manus inferre coguntur, & maiora odia eorum assequuntur quibus ademerunt, quàm fauores eorum quibus dederunt. Propterea etiam diximus liberalem attendere quantum, & de quo det. *Quantum*, hoc est iuxta vires & facultates: *Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum, etiam exiguum libenter impertiri stude.* Sic docebat Tobias filium cap. 4. *De quo*, hoc est an de proprio, an de alieno. Certè nihil liberale, quod non iustum, nihilque proficit, qui alterum indè reficit, vnde aliis iniuriam facit. Non vult Deus pietatem vni de alterius crudelitate præstari: nec alienum auferri fraudulenter, quod alteri exhibeatur misericorditer. Illa sola liberalitas vera, quæ de iustis laboribus aliis opitulatur. Quod ergò per vsuram, rapinam, extorsionem, concussionem acquisitum est, illi restituendum à quo prouenit, nec Deo, nec Ecclesiæ, nec aliis causis piis impendendum. Talis enim oblatio, aut beneficientia, à Deo reprobatur, maximè cùm hæc à pauperibus ablata sunt. Quia teste Ecclesiastico: *Qui immolat sacrificium de substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu Patris.* Quid autem potest intolerabilius esse quam filij mors ante oculos Parentis.

Quartò liberalitas attendit quo loco se effundat. Quo quidem loco est, vt potius in secreto, quam palam; si id fieri possit: *Nesciat sinistra quid faciat dextera*, Perfecta est liberalitas (inquit sanctus Ambrosius) vbi silentio quis tegit opus suum, & necessitatibus singulorum occultè subuenit: quam laudat os pauperis, & non labia sua. Audi & Senecam libro secundo de beneficiis cap. 9. distinctionem quandam non inutilem hac in re afferentem? Præcipiunt omnes auctores sapientiæ quædam beneficia palam danda, quædam secreto. Palam quæ consequi gloriosum est, vt militaria dona, & honores, & quidquid aliud notitia pulchrius fit. Rursus quæ non producunt, nec honestiorem faciunt, sed occurrunt infirmati, egestati, ignominiæ, tacitè danda sunt, vt nota sint solis quibus prosunt. Interdum & ipse qui iuuatur fallendus est, vt habeat nec à quo acceperit sciat. Arcesilaus, vt aiunt, amico pauperi & paupertatem suam dissimulanti, ægro autem, & nec hoc quidem confitenti deesse sibi in sumptum ad necessarios vsus, cum clam succurrendum iudicasset, puluino eius ignorantis subiecit, vt homo inutiliter verecundus quod desiderabat inueniret, potius quam acciperet. Hæc Seneca.

Habes in sacris historiis illustre huius rei exemplum de sancto Nicolao Mirræ Episcopo, cuius cùm ciuis egens tres filias iam nubiles in matrimonio collocare non posset, sed earum pudicitiam prostituere cogitaret: ille re cognita, noctu secretissimè per fenestram tantum pecuniæ in domum eius iniecit, quantum vnius virginis doti satis esset. Quod cum interùm, & tertiò fecisset, tres illæ virgines honestis viris in matrimonium datæ sunt. Sed tandem in tertia vice deprehensus est à ciue illo excubante, & vigilantissimè obseruante, vt agnoscere posset benefactorem suum, illique gratias agere. Ad pedes ergò eius, cùm nocturnis in tenebris fugientem ipsum insecutus fuisset & assecutus, humillimè procedit, lacrymis oculos rigans, hisque verbis eum alloquens: *Quare ô vir Sancte, ita te abscondis à me? Cur non permittis, vt humili agnitione testari valeam, quâ ergà te teneor obligatione? Verè tu refugium meum qui animam meam ac filiarum mearum eripuisti de portu inferi, corporaque eorum ob infami contaminatione, & prostitutione. Verè per te Deus suscitauit à terra inopem, & de stercore erexit pauperem.* Indoluit interim Vir sanctus se detectum, qui coram Deo non coram hominibus liberalitatis suæ opus exercebat: Obsecrauitque illum vt nemini hac de re verba faceret, seque in compensam illius bonæ voluntatis, restabatur hoc accepturum. Verum voluit Deus, vt hæc tanta charitas, liberalitas, humilitas Nicolai toti Ecclesiæ totique orbi, patescerent in exemplum, illo prædicante qui tantum acceperat ab illa charitate beneficium. Vnde quandiu Ecclesia orbisque durabit, celebre erit hoc liberalitatis opus eximium, verificabiturque illud de ipso; *Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in sæculum sæculi.*

Quintò liberalitas attendit quo tempore benefaciat. Tempestiuè elargitur, imò præuenit petitionem indigentis. Omnis enim benignitas properat & proprium est libenter facientis citò facere, tardè velle nolentis est: Nam & beneficij gratia promptitudine & celeritate congeminatur, & vt in prouerbio est, *Qui citò dat bis dat.*

Si benè quid facias, facias citò, nam citò factum
Gratum erit: ingratum gratia tarda facit.

Vnde contra differentes sic ait Sapiens Eccl. 4 *Cor inopis ne afflixeris, aut etiam differas quod erogaturus sis in egenum.* Item Prou. 3. *Ne dixeris amico tuo, Vade & reuertere, & cras dabo tibi, cum statim possis dare.* Quapropter Sanctus Basilius diuites sic monet: *Iam quando suppetit tibi, quid prohibet quominus liberaliter impertiare. Nonne inops adest? non sunt plena horrea? Non merces à Domino parata? Non mandatum manifestum? Esuriens fame absumitur; Nudus frigore rigescit, & tu eleemosynam in crastinum differs? Audi Salomonem Ne dicas, regressus reuertere, nescis enim quid sequens pariet dies.*

Sextò attenditur in liberalitate, quo animo quid detur. Debet enim fieri hilari & voluntario vt sæpius monet scriptura, & SS. Patres. Audi Ecclesiasticum c. 35. *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* Et iterum: *Declina pauperi sine tristitia, aurem tuam.* Cui conformiter Apostolus, 2 Corinth. 9 *Non ex tristitia; aut necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus* Audi & Ambrosium lib. 1. de officiis c. 30 *Non est satis benefacere, nisi id ex bona voluntate proficiscatur. Nam si inuitus facias, quæ tibi merces est? Vnde Apostolus generaliter inquit: Si volens hoc ago, mercedem habeo, si inuitus dispensatio mihi credita est.* Conformiter sic loquitur & S. Augustinus in Psalmum 42. *Ex anima frange esurienti panem, quia plerumque fit à tristibus, à murmurantibus, vt careant tædio interpellantis, non vt reficiant viscera indigentis? Hilarem autem datorem diligit Deus Si panem dederis tristis & panem & meritum perdidisti: fac ergo ex animo, vt ille qui intus videt adhuc loquente te dicat, Ecce adsum* Agnouit id Seneca dum dicit: *Qui de die in diem trahens profuit: non ex animo fecit. Itaque duas maximas res perdidit & tempus, & argumentum amicæ voluntatis.* Animus quoque verè liberalis in hoc cognoscitur, si non improperet illi cui dedit, nec superbè, sed benignè donet & humiliter. Omnia quæ habent homines à Deo benignissimè data accipiunt, & ille nobis non exprobat: sic & nos aliis exprobrare non debemus Imò agnoscere debent diuites se constitutos à cœlesti Patre familias dispensatores bonorum temporalium, in quibus distribuendis tanto se debent præstare humiliores, quanto magis aliena esse intelligunt quæ dispensant. Quinimo dispensando considerent, se potius beneficium accipere, quàm dare. Nam teste S. Gregorio 21. Moral. *Multum ad edomandum dantis superbia valet, si cum terrena tribuit, verbo Magistri sollicitus attendit, qui dicit: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Si enim eorum amicitiis æterna tabernacula acquirimus, dantes procul dubio pensare debemus, quia patronis potius munera afferimus, quam dona largimur egenis.* Denique, ex animo pensatur liberalitas, & ex affectu dantis; ita vt etiamsi quis parum donet, magnum existimetur: si animo lubenti donet iuxtà facultatem suam. Liberalitas enim non cumulo patrimonij, sed largitatis definitur affectu, vt dixit S. Leo ser. de Apparit. Domini. *Nulli paruus est census, cui magnus est animus. Nec de rei familiaris mensura pendet modus pietatis. Maiora quidem sunt impendia diuitum, & minora mediocrium: Sed non discrepat fructus operum, vbi non differt affectus operantium. Si non est omnium æqualis facultas, debet es-*

so

se per pietas : quoniam fidelium largitas non de muneris pensatur pondere, sed de beneuolentia quantitate. Et semper illi quod largiatur occurrit, cui benè velle non deficit. Hæc S. Leo. Concludamus verbis Senecæ lib. de beneficiis, qui ostendens quo animo liberalitas exercenda sit, quàm hilari, quàm lubenti, quàm humili, sic ait : *quidam beneficium ab homine duro & aspero datum, panem lapidosum rectè vocauit, quem esurienti accipere necessarium, sed tamen acerbum. Multò verò gratius venit, id quod ex facili potius quam ex plenâ manu venit seu datum est. Exiguum est quod quis in me contulit; sed amplius non potuit. At quod alius dedit magnum est, sed dubitauit, sed distulit, sed cùm daret gemuit, sed superbè dedit, sed cùm contulit, ambitioni dedit, non mihi.* Idemque Seneca docens, quàm humiliter beneficientia ergà alterum exercenda sit, quamque humiliter excipienda ab illo cui bene fit, sic iterum dicit : *Hæc beneficij inter duos lex est, Alter statim obliuisci debet dati, alter accepti numquam. Non est memoria renouandum, nisi vt aliud dando, prioris admoneas. Ne aliis quidem narrare debemus. Qui dedit beneficium taceat, narret qui accepit. Quid opus est te loqui? Quid alienum occupare officium? Et qui illud facere honestius possit : quo narrante & hoc laudabitur quod ipse non narras.*

Habes ergo hic veræ liberalitatis conditiones, in sacris litteris insinuata, SS. Patribus delineatas, sapiente Philosopho eleganter descriptas. Et quoniam liberalitas illa murum constituit ciuitatis Dei muro auaritiæ in ciuitate diaboli aduersum; illum erige ex beneficientia & misericordia in egenos compositum, ex septemplici serie operum misericordiæ amplum, ex variis charitatis actibus coordinatum, in paupertate spiritus & comptemptu bonorum sæculi fundatum. Ex illo poteris mammona, contrà sæculum, & eius retia aurea, & illecebras aureas, contrà principem huius sæculi: idque sic iactando omnem spem ad futurum sæculum illiusque cœlestes & perennantes opes contemplando quæ solæ verè sunt opes, quibus auarè & tenaciter, imò pertinaciter & toto corde inhærendum est, pro quibus omnis labor ac sudor exantlandus.

TRACTATVS III.
DE VITIO LVXVRIÆ.

LECTIO PRIMA.

Quàm fœtidum Murum erigat Luxuria.

TERTIVS Murus Iericho Tubæ Sacerdotalis sonitu demoliendus, est Luxuriæ murus. Luxuria autem definiri potest : *Impuræ & libidinosæ voluptatis inordinatus appetitus.* Constituit ergò ipsa murum ex variis luteis lateribus constructum; hoc est, ex variis vitiis carnalibus. Et huic muro ædificando & tuendo præest Asmodæus : ideoque illi cooperari & subuenire censetur (miserabili certe seruitute) omnes qui huic sunt vitio carnis addicti : habet verò hoc vitium præ cæteris quendam fœtorem & infamiam, non solum coram Deo & Angelis, sed & coram hominibus, ideoque specialiter detestandum, Ecc. 47. *Inclinasti fœmora tua mulieribus, potestatem habuisti in corpore tuo. dedisti maculam in gloria tua.* Maculam scilicet sibi aggerit, qui affectus carnis non coercens mulieribus se inclinat, maculam, inquam, in conscientia fama, vita. Vnde & de adultero dicitur, Pro 6. *Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur.* Et de muliere fornicaria dicit sapiens. *Quasi stercus conculcabitur in via*, Eccl. c. 9. Propter hunc fœtorem in infamiam luxoriæ hic murus non solum ex lateribus igne infernali decoctis constare rectè dicitur, sed etiam compactus esse ex cæmento sulphureo, de tartareis vallibus educto. Nam & de hoc vitio interpretatur D. Greg. illud Iob: *Aspergatur in tabernaculis eius sulphur.* Vnde dicit : Sulphur quid aliud est quam somentum ignis, quod tamen sic ignem nutrit, vt fœtorem grauissimum exhalet? Quid itaque in sulphure, nisi peccatum carnis accipimus, quod dum peruersis cogitationibus quasi quibusdam fœtoribus, mentem replet, æterna incendia præparat, & dum fœtoris sui nebulam in mente dilatat, contrà eam flammis subsequentibus quasi nutrimenta subministrat? Subiungit ad propositum S. Gregor. Nam quod per sulphur fœtor carnis accipitur, ipsa sacri eloquij Historia restatur, quæ contra Sodomam ignem & sulphur Dominum pluisse narrat : qui cum carnis eius scelera punire decreuisset, in ipsa qualitate vltionis notauit maculam criminis. Sulphur quippe fœtorem, & ignis ardorem habet. Qui itaque ad ad peruersa desideria ex carnis fœtore arserant, iustum erat vt simul & igne & sulphure perirent, quatenus ex iusta pœna discerent, peruerso desiderio quid fecissent. Ideo in tabernaculo impij sulphur aspergitur, quoties peruersa carnis delectatio in mente eius dominatur. Hæc S. Greg.

Cæterum de hoc vitio fusè diximus super Præcepto sexto Decalogi vt tamen institutum ordinem prosequamur, altitudinem & profunditatem, latitudinem & longitudinem huius muri describemus, lateresque ex quibus construitur. Ac deinde tubas & maledictiones contrà eum insonantes, & contrà illius structores, in medium producemus.

LECTIO II.

De altitudine muri luxuriæ.

ALtitudo muri luxuriæ in cœlum vsque se protendit, Deo cœloque rebellis, diuinam super se attrahit vindictam Vnde primi illi ædificatores, maligni ante diluuium, postquam turrim Superbiæ ædificare non potuerunt in cœlum vsque, diuina impediti vindictâ, in linguarum confusione: posteà nihilominus turrim Luxuriæ adeo altam erexere, vt necessarium fuerit Deo alio modo contra eam bellare, eiusque muros disiicere, immisso diluuio vniuersali, apertis cœli cataractis. Potissimam enim diluuij causam fuisse luxuriæ peccatum discribit Moyses Genes. cap. 5. dicens : *Cum cœpissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent videntes filij Dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt vxores sibi ex omnibus quas elegerant. Dixitque Deus : Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, &c.* Nempe cùm homines numero aucti, toto orbe terrarum diuisi feruentius libidini operam darent, & filias potius quam filios genuissent : promiscuo abutentes concubitu, in peccatis securi, iudiciorum Dei, & verbi eius contemptores, idque impietatis vigeret non in populo tantùm, sed etiam in Principibus, inopes opprimentibus per tyrannidem, diluuium immisit Dominus super terram luxuriæ passim regnantis vindictam. Quæres qui sint hi filij Dei, quæ filiæ hominum, quas in vxores accepisse dicuntur; Respondeo, filios Dei intelligi

filios

filios Seth, filias hominum, filias Cain. Duæ enim lineæ dictæ ab Adam sunt eorum qui ex Cain essent procreati, & qui ex Seth, suffectus est in locum Abel, quem interfecerat Cain. Qui ergò à Cain originem acceperunt, non fuerunt patri dissimiles: sed cùm in aliis facinoribus, tum in homicidiis paternam impietatem referebant. Qui autem ex Seth ducerentur, hi quoque patriam pietatem ac modestiam sequuti sunt. Erantque hi potius genere vitæ discrepantes, quam loco: alteri alteros execrabantur, à se procul desiunctì. Vigebantque in genere Cain stupra, adulteria, veneficia, homicidia: & apud illos pietas, religio, Deique summa veneratio: ob eamque rem Dei filij nuncupantur, nimirum sacrum ac celeste genus. Annis autem decurrentibus, totoque vertente mundo, corrupta omnia sunt. Prima corruptelæ fuit causa, eorum qui Dei filij haberentur, cum illo genere pessimo: sceleratissimâque natione admistio. Cumque diuinum genus esset potentissimum ac nobilissimum, pulchritudine infamium mulierum capti alterius generis, eas sibi vxorem acceperunt, quarum commercio & ipsi polluti sunt auersique à Religione. Factumque est, vt & hi quos succedentibus temporibus procreassent, scelestissimi, bellis, homicidiis, violentia, adulteriis insignes euaderent.

Post diluuium quoque iterum huic structuræ maledictæ cooperari visi sunt ciues Pentapolis, in Sodomis, Gomorrha, aliisque oppidis vicinis, Adama & Seboim. Erant hi quasi certatim ædificantes hunc luxuriæ murum; sed cùm ipsi in cœlum vsque quodammodo turrim hanc altissimam erexissent, igne cœlesti profligante cœlo Deus, & exinaniuit vsque ad fundamentum in ea, dispergens omnes reliquias fœtidi huius peccati, cum ædificantibus suis. Quàpropter ex nunc adhuc manent vindictæ huius vestigia in mari adiacente, & in terra illi maledictioni obnoxia, vbi contrà Deum se erexit luxuria, cuius clamorem in cœlum conscendisse testatur Scriptura. Nam regio illa amœna quasi Paradisus, tota effecta est sterilis & fœtida, totaque cinerulenta: adeò vt arbores nescantur in ea poma ferentes quæ statim in fauillam vertuntur manu quadlibet attacta, vt testatur Sapiens capite decimo Sap. est quoque regio pudidissimis aquis è terra erumpentibus recta, & lacus adiacens pisces non fert, nec aliquid viuum. Vnde vocatur mare mortuum, Vide latios dicta hac de re super præcepto sexto Decalogi, Lectione 11.

Maledictum ergò ædificium luxuriæ, & sublime nimis quod vsque ad contemptum Dei exurgens, cœlo bellum videtur indicere, religionis omnis ac fidei in mentibus extinguens veritatem. Hæc enim luxuria potissima causa fuit, & adhuc modo est, cur multi aduersus Deum & fidem se erexisse cernantur, noua dogmata consectati. Etenim idipsum ab illis fit vt securius corda sua enutriant in luxuriis suis, ideoque de illis dixit S. Petrus: *Hi velut irrationabilia pecora naturaliter in captionem & in perniciem, in his quæ ignorant blasphemantes, in corruptione sua peribunt, percipientes mercedem iniustitiæ voluptatem existimantes diei delicias, coinquinationes & maculæ deliciis affluentes, in conuiuiis suis luxuriantes, oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti.* Hæc quoque luxuria ad idololatriam deduxit filios Israel fornicantes cum filiabus Moab.

Deduxit & Salomonem, qui iam violato in se templo Spiritus sancti per variam libidinem, eò vsque pertigit cæcitatis vt violaret templum sanctum Dei ædificans in excelsis lucos contrà Deum, eiusque verum cultum: in quibus & ipse falsis diis thus adhibuit, in iniuriam Dei viuentis. Vide ergò quomodo turris luxuriæ contrà Deum rebellis, diuinos ei denegat honores, cœlum & aetem inficiens, perniciosâ celsitudine sublimis.

Hæc iterum est, quæ ad incantationes & magicas artes, Deo maximè aduersas, multos traducit; vt fœdis fruantur voluptatibus qualibet via, cum dæmonum pacto, & summa Creatoris sui iniuria. Admirabile est quod hac de re refert Delrio de Magia libro 3. part. 1. contigisse in quadam vrbe Hispaniæ.

Magni, inquit, nominis Concionator quidam, in reprobum sensum datus est: Hic familiaris erat cuidam nobili cui formosa erat vxor, sed casta. Hanc cœpit ipse deperire, nec diu ignem fouit occultum, sed mulieri aperit animum, & flagitium oritur persuadere. Illa sedulo conatur eum ad sanitatem reducere mentem; sed erat oleum flammæ adiicere: nam & monita magis inflammabant incendium. Illa solicita continuò, pertæsa tandem molestiarum, statuit se vlcisci de nebulone: Rem totam pandit marito. Eius iussu tempus certum addicit huic sollicitanti. Venit ipse nocte optata, & addicta: sed maritus cum aliquot famulis agebat in propinquo conclaui cum armis, insigniter eum excepturus. Adest ergò sæculari habitu, gladio & pugione accinctus, & sequitur matronam in cubiculum se deducentem, vbi veterem cantilenam repetit, Cumque mulier more solito reniteretur verbis vim ipse parat tenebris audacior.

Tandem mulier inclamat, & conductum cum marito signum alta voce enunciat: Verùm nec maritus, nec quisquam accurrit. Anxia illa vim vi repellit, vngues & dentes arma muliebra stringit, faciem eius deformans: at ille proptereà non desistit. Aduertit matrona inter luctandum, dorso pugionem hærere: hunc eripit, & improbus perfodiens, vita priuat.

Collapso cadauere, accurrit in conclaue mariti, & inuenit ipsum cum famulis mortuis potius quàm viuis similes. Clamat, vellicat, trahit, at illi consopiti permanent. Suspicata maleficio id fieri, nec opem aliunde sperans cadauer domo efferre, & in plateam abiicit cum gladio & cruento pugione. Interim, nocturni vigiles in cadauer incidunt, in carcerem illud efferunt. Facie lota agnoscitur concionator. Silentio indicto vigilibus summo mane Prætor, quem Corrigidor vocant, adit Cœnobium illius, euocat Priorem, iubetque omnes de Conuentu conuenire, tanquàm de re magna coram ipsis tractaturus. Adsunt omnes excepto illo, qui cum quæreretur in cubiculo, non respondet. Ingreditur Prior cum Prætore in cellam, & nil reperitur, nisi fax ardens, & obscurè lucens, in camino defixa. Mirantur omnes: Tum Prætor narrat de inuento cadauere, & dum illud auferunt è carcere, vt prophanæ tradatur sepulturæ: Ecce nobilis aduenit cum vxore, rem totam enarrans. Conferuntur momenta temporis: reperiunturque euigilasse, dum fax extincta fuit. Sic perfidia improbi & luxuriosi hominis in cœlum se erexit, abominabilis contrà Deum, vt voluptate fœda frueretur. O luxuriæ peruersa altitudo, diuina omnia humanaque peruertens, ad quam eheu cæcitatem perducis hominem!

LECTIO III.

De profunditate luxuriæ.

TAnta est profunditas huius Sathanici vitij, vt meritò dicere possit qui illo detinetur. *Infixus sum in limo profundi:* Nam & Scriptura testatur: *Profunda fouea meretrix, & pedes eius ad infernum descendunt*, Prou. 22. & 23. *Fouea profunda os alienæ, cui iratus est Dominus incidet in eam.* Item c. 7. *Viæ inferni domus eius, penetrantes interiora mortis.* Denique c. 2. *Inclinata est ad mortem domus eius, & ad inferos semita eius: omnes qui ingrediuntur ad eam, non reuertentur, nec apprehendent semitas vitæ.* Sic Sapiens profunditatem frequenter attribuit huic vitio ad inferos vsque pertingentem; quia qui illo inuoluuntur, ferè absorbentur à profundo inferi & mortis æternæ, & domum sibi ædificant in infernis, in barathro, difficillimè enim carnalibus addicti peccatis resipiscentiam inueniunt, vt saluti & vitæ restituantur. Ideo etiam Oseæ 5. dicitur: *Non dabunt cogitationes vt reuertantur ad Deum suum, quia spiritus fornicationis in medio eorum.* Hinc S. Augustinus postquam huic vitio diu addictus, illius profunditatem luce diuina affulgente agnouit, inclamat *Væ cæcitati, Væ tenebris, Væ abyssatui qua iacui.*

Profunditatem quoque huius vitij notat Oseas c. 9. dicens: *Profundè peccauerunt, sicut in diebus Gabaa.* Vbi Hebræa: *Profundè fecerunt, corrupti sunt, sicut in diebus Gabaa.* Meminit Propheta veteris illius historiæ Iudic. 19. & 20. Vbi Gabaitæ, & homines vitiosi & carnales, exemplum nefandæ luxuriæ & corruptionis exhibuere: dum vxorem Leuitæ peregrè proficiscentis, tota nocte constuprarunt, & corruperunt, incredibilique furore libidinis ita vexarunt, vt mane ad ostij limen vbi vir hospitabatur, conciderit emortua. Quod cum aduertisset Leuita, imposuit eam asino reuersusque est in domum suam. Quam ingressus arripuit gladium, & cadauer vxoris cum ossibus suis in duodecim partes, ac frusta concidens, misit in omnes terminos Israel: Nempe singulis tribubus singulas mittit partes; eo consilio, vt cùm nemo grauitate facinoris non commoueretur, spectaculi huius horrore &

abominatione omnes ad vindictam inuitarentur. Quod factum est. Nam cum singuli id vidissent, conclamabant: *Numquam res talis facta in Israel, ex eo die quo ascenderunt Patres nostri de Ægypto vsque in præsens tempus: ferte sententiam, & in commune decernite, quid facto opus sit* Bellum ergo ob id facinus indixere reliquæ tribus Beniamitis & Gabaitis, atrox flagitium vindicare recusantibus. Profundè itaque peccarunt illi: profundè peccant qui totos luxuriæ se tradunt, in profundo inferni ædificant abominabilem hunc murum, Sathana cooperantes.

Denique profunditas huius vitij ex grauissimis & profundissimis peccatis ad quæ deducit, latè declarari potest. Quandoquidem non solùm ad incestuosas commixtiones, & ad eas quæ contrà naturam sunt, deducat, sed etiam vsque ad nefandam bestialitatem; cuius viiit putant quidam Ioseph accusasse fratres, dum exprimit Scriptura accusasse eos apud patrem de crimine pessimo. Imò vsque ad congressum cum corporibus mortuis & cadaueribus, luxuriam hominum infamem se protendisse, notum faciunt historiæ. Denique ad congressum dæmone succubo vel incubo illam pertingere, notissimum est à sagis & magis.

Audi exempla luxuriæ grauissimæ & profundissimæ, deprompta ex historiis antiquis cum sacris, tum prophanis.

1. Ammon, œstro libidinis victus propriam sororem constuprat: At postcà eam ob causam à fratre Absalone in conuiuio interemptus iacet, & calcatur.

2. Absalon vxores patris sui Dauid in publico cognoscit, in conspectu solis huius, vt loquitur scriptura. At postcà speculum ipse funestum in publico ostentatur, in ligno pendens lanceis confixus.

3. Cyanippus Syracusanus temulentus nocte quadam, violat & constuprat filiam propriam. Hæc verò non ferens flagitium adeò execrandum, patrem interemit, seque ipsam cum illo.

4. Papyrus, filius Papyrij Volucris, dum cum propria sorore congressus fuisset, indignatus pater mucronem eis transmisit sceleris vindicem, quo se subitò interemerunt.

5. Proclus, Imperator Romanus eò iactantiæ infamis prorupit, vt assereret se spatio dierum quindecim centum virgines in Samaria, siue Polonia, bello captas, ingrauidasse.

6. Periander, Rex Corinthiorum adeò insatiabilis fuit luxuriæ, vt cum propria vxore post mortem ipsius congressus fuerit fœdissimè.

7. Sigismundus Malatesta, cum in itinere occurrisset speciosæ cuidam mulieri Germanicæ Romam eunti, nisus est omni vi eam constuprare. Cùm autem illa renitente non potuisset voto potiri, eius iugulum mucrone petiit, & cum ipsa iam emortua nefandè est congressus. Dicitur & ipse cum propria filia carnale commercium habuisse, & attentasse ipsum circà proprium filium Robertum, à quo hac occasione mucro ei in pectore infixus fuit. Fuit ipse vir maximè nobilis, qui filiam Francisci S. fortiæ Ducis Mediolanensis in vxorem duxerat, sed spurcissimis his facinoribus ignobilis & infamis euadit.

Ex his ergo exemplis, & infinitis aliis patet abominanda & infernalis profunditas luxuriæ hominem ad iam nefanda demergentis, quæ horrorem legenti aut audienti valeant incutere.

LECTIO VI.

De latitudine muri luxuriæ.

HVius muri latitudinem diuersæ series laterum quæ in eius conspiciuntur structura, efficiunt amplissimam. Dicamus ergò primò, seriem primam hic constitui per laterales illos, qui gradus peccatorum nominantur, suntque maximè conspicui in hoc vitio: nimirum cogitatio praua, delectatio, consensus, operatio, frequentatio, consuetudo ac deinde desperatio.

* * *

De prima serie huius structuræ.

HVic ergò ædificio tanquàm primi lapides aut lateres fiunt cogitationes prauæ, à carne & concupiscentia, & dæmone & mundo per suggestionem prodeuntes. De qua re S. Iacobus: *Nemo cùm tentatur, dicat quod à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est, sed vnusquisque à sua concupiscentia tentatur, abstractus & illectus.* Concupiscentiam propriam vocat prauum appetitum, corruptæ hominis naturæ congenitum, ab originali peccato producentem, quæ solet prauas cogitationes suggerere, & ad varia scelera primùm cogitanda, ac deinde patranda, facile hominem inclinare.

Hanc eandem concupiscentiam vocat Apostolus *legem carnis & membrorum, repugnantem legi mentis, & captiuantem se in lege peccati.* Hæc quidem concupiscentia de se peccatum non est, cùm homo possit resistere ne ab illa vincatur, quia tamen ex peccato est, & ad illud inclinat, alliciendo, attrahendo, causa est & fomes peccati rationemque obnubilans, & voluntatem inescans, ad illicita perducit blandimentis & illecebris suis. Ita vt iam cogitationibus prauis quas suggerit, non solum delectetur sensus, sed & affectus aliquis accedat.

Secundus ergò lapis initium dans huic ædificio est delectatio, & mora in cogitationibus prauis, & de quibus Ier. 4. *Vsquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ?* Dicit enim *morabuntur*, nam aduertentes si statim reiiciantur, non est culpa. Non est in potestate nostra vt non veniant, aut vt non sentiamus; sed in potestate nostra est vt non delectemur, nec consentiamus: Si quis carbones ardentes casu apprehenderit, & citò à se proiecerit, nihil ei nocebit: si verò diutius tenere voluerit, sine vulnere non erit. Similiter, si quis libidinis cogitationem cordi incidentem statim excutiat nihil nocet: sed si morari permiserit, euadere sine plaga haud poterit. Delectationem enim morosam, etiam si voluntas operis non accedat, esse peccatum mortale, docent Theologi ex August. l. 12. de Ciuit. c. 12. vbi dicit: *Nec sanè cum sola cogitatione mens oblectatur, illicitis. non quidem decernens esse facienda, tenens tamen & voluens libenter, quæ statim vt attigerunt animum, respui debuerunt: negandum est esse peccatum, sed longe minus quam si & opere statuatur esse implendum, ideoque de talibus quoque cogitationibus venia petenda est & pectus percutiendum.* Et infra quale sit peccatum iudicans, dicit: *Totus homo damnabitur, nisi hæc quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi solius cogitationis sentiuntur esse peccata per mediatoris gratiam remittantur.* Hoc etiam iudicat S. Iob. cap. 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hæreditatem Omnipotens de excelsis! Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?* Agnouit ergò Iob non solùm inesse peccatum, si corpus alicuá libidine contaminetur, aut voluntas in id consentiat, sed etiam si in sola cogitatione delectatio voluntarie delitescat, absque operis voluntate: quia per lasciuam cogitationem & delectationem cor maculatur, & expellitur habitator Deus & Spiritus sanctus, vt ibi partem non habeat. Author enim munditiæ non vult nisi in mundo corde habitare. De hac re latius dixi super Præcepto vltimo Decal. Lectione vltima, illuc Lectorem remitto.

Tertius lapis huic accedens structuræ, est consensus perfectus: accedit enim ille cogitationi, affectioni, delectationi, illa Complet, sic quædam est gradatio in hoc erigendo ædificio, vt semper crescat, & dilatetur, dum cogitatio quodam cæmento agglutinat sibi delectationem, delectatio consensum, consensus operis consummationem.

Quartus ergo lapis est operis luxuriosi patratio, quæ peccatum consummat, affectum deducens in effectum.

Quintus lapis est operis frequentatio: nam generaliter quidem verum est illud S. Gregorij: *Peccatum quod cito pœnitentiá non deletur, mox suo pondere trahit ad aliud.* Id verò maximè in hoc vitio luxuriæ quod tenacius hominem illigat, & peccato peccatum cumulat, quasi lapidem cæmento quodam glutinosissimo & validissime connectente. Vnde Greg. l. 4. Moral. sic ait: *Cùm culpa in vsum venerit, etiam animus, etsi appetat, debilius resistit. Quia quot vicibus praua frequentationis astringitur, quasi tot vinculis colligatur.* Et iterum Hom. 31. *Vsitata culpa obligat mentem, vt nequaquam surgere possit. Ad rectitudinem conatur, & labitur: quia vbi diu sponte persistit ibi, & cùm noluerit, coacta cadit.* Hunc sequitur.

Sext

Sextus lapis eſt conſuetudo, & quædam neceſſitas ex frequentatione orta: quam deinde deſperatio conſequitur, complens quaſi vltimus lapis ſtructuram hanc maledictam, illamque conſtituens gradu ſuo perfectiſſimo; Nempè cum eorumdem actuum pondere premitur peccator in prauæ conſuetudinis carcere incluſus, à ſemetipſo exire non poteſt. Difficile eſt conſuetudinem vincere, prauus alue vix aboletur, aſſidua enim conſuetudo vitium in naturam conuertit, ſicque animus ſceleribus adſtrictus via ab eis diuelli poteſt. Hinc fit, vt notat Apoſtolus ad Epheſios c. 4. quod ſint *quidam tenebris obſcuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam quæ eſt in illis, propter cæcitatem cordis ipſorum: qui deſperantes ſemetipſos tradiderant impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnem.*

Hanc ſeriem & gradationem ſtructuræ libidinoſæ in ſe ipſo aduertit Sanctus Auguſtinus, quam ſic deſcribit lib. 8. confeſſ cap. 5. *Suſpirabam ligatus non ferro alieno. ſed ferrea mea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & conſtrixerat me. Quippe ex voluntate peruerſa facta eſt libido. Et dum ſeruitur libidini, facta eſt conſuetudo. Et dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas. Quibus quaſi anſulis quibuſdam ſibimet innexis* (inde catenam appellari) *tenebat me obſtrictum dura ſeruitus. Voluntas autem noua quæ mihi eſſe cœperat, vt te colerem ô Deus meus, nondum erat idonea ad ſuperandum priorem vetuſtatem roboratam. Ita duæ voluntates meæ, vna vetus, altera noua, illa carnalis, hæc ſpiritualis, confligebant inter ſe, atque diſcordando diſſipabant animam meam.* Hæc ſanctus Auguſtinus.

Hæc etiam omnia in morali quodam ſenſu inſinuata videntur Iob 16. dum ſic loquitur: *Circumdedit me lanceis ſuis, conuulnerauit lumbos meos, effudit in terram viſcera mea conſcidit me vulnere ſuper vulnus.* Rectè, & ad noſtrum propoſitum accommodè, intelligi poteſt loqui Iob de Sathana, in perſona peccatoris, & maximè luxurioſi; vt ſit ſenſus, *Circumdedit me lanceis ſuis*, per multiplicem quam appetit, tentationem, *Conuulnerauit lumbos meos*, per delectationem, & conſenſum. *Effudit in terram viſcera mea*, per peccati conſuetudinem, & continuationem. Hæc eſt maledicta ſeries lacrymis deploranda, & euertenda.

LECTIO V.

De ſecunda ſerie huius ſtructuræ.

Dicamus ſecondò ſeriem quandam etiam conſtitui in hac ſtructura per impudicitias quaſdam inchoatas, & incompletas, quæ tandem perducunt ad perfectam luxuriam. Hæ autem ortum habent ex ſenſibus exterioribus. Sunt enim in quolibet ſenſu aliquæ delectationes ad luxuriam ſpectantes, vel illam prouocantes. Hinc illud: *Mors aſcendit per feneſtras noſtras*, mors ſcilicet peccati per ſenſus, quaſi per feneſtras quaſdam malè obſeratas, aditum ſibi ad nos parat. Primò, luxus viget in auditu verborum, ex cantu laſciuo; ex alloquio mulieris aut viri, cor facilè concipit flammam libidinis: ideò dicitur Eccleſiaſt. 9. *Colloquium mulieris quaſi ignis exardeſcit.* Secundò, luxus viget in odoratu, dum homo odoribus meretriciis delectatur. De quibus meretrix quædam, vt iuuenem irretiret, ſic loquitur Prou. 7. *Aſperſi cubile meum, Aloe, & cinnamomo, & myrrha. Veni, oblectemur.* Tertiò libido guſtu quoque concitatur; Vnde Eccl. monitum illud datur: *Cum muliere aliena ne ſedeas omnino, nec cum eo accumbas ſuper cubitum, & non alterceris cum illa in vino, ne fortè declinet cor tuum in illam.* Hinc in comedendo, & bibendo cum muliere, cui iam affectus aliquis annexus eſt, complacentia quædam oritur inter iuuenes, & homines lubricos, Quod aduertens Ouidius Libro de arte amandi, ſic ait.

> *Fac primùm capiat illius tecta labellis*
> *Pocula: qua bibit parte puella bibes.*
> *Et quemcumque cibum digitis libauerit illa,*
> *Tu peto: dumque petis, ſit tibi tacta manus.*

Nempè hæc eſt conſuetudo horum amantium, vel potius amentium, qua fouetur, aut prouocatur libido. Quartò, ex viſu oriri delectationem, notorium eſt dicente Eccleſiaſtico, cap. 9. *Propter ſpeciem mulieris multi perierunt.* Quintò, tactus vehementiſſimè libidinem incitat. Prouerb. 6. *Qui ingreditur ad vxorem proximi, non erit mundus ſi tetigerit eam.*

Itaque, vt breuiter repetamus, hos eſſe huius ſeriei lapides in hac ſtructura luxuriæ aſſerimus, cantus laſciuos, turpiloquia, viſum incautum, epulas & conuiuia, ludos, & choreas, familiaritates, blanditias, oſcula, attactus impudicos: Quæ quidem omnia ſenſim murum amplificant, & ſibi inuicem cæmento libidinis glutinoſo connexa, inſtar laterum paulatim illum erigunt, & ad opus tandem perfectum perducunt. Sed in particulari libet pauca de ſingulis dicere, vt per ſingulas partes murus iſte noſter in ſtructura ſua melius dignoſcatur.

DE INCAVTO ASPECTV.

In primis, vt de viſu exordiamur, ſæpè Scriptura monet, & SS. Patres diligenti cura illum eſſe cuſtodiendum, tanquam primam feneſtram per quam mors aſcendens, & ad cordis noſtri conclaue penetrans, illud interimit. De quo rectè interpretaberis illud Threnorum 3. *Oculus meus deprædatus eſt animam meam* Propterea etiam dicebat Iob capite 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.* Fœdus cum oculis pepigit ne priùs incautè conſpiceret, quod poſtea inuitus amaret. Hinc Eccleſiaſticus toto capite 9. diſſuadet aſpectum mulierum, tanquam periculum libidinis animo inuehentem: *Virginem ne conſpicias, ne fortè ſcandalizeris in decore illius.* Et iterum: *Auerte faciem tuam à muliere compta, & non circumſpicias ſpeciem alienam: Propter ſpeciem enim mulieris multi perierunt.* Et rurſus: *Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti ſunt.* Hac de re etiam agens Auguſtinus in libris Confeſſionum dicebat: *Per quales imagines ibant oculi mei, per tales ibat, & cor meum.* Formæ enim mulierum qualeſcumque virorum affectum ſolent allicere. Vnde etiam Apoſtolus oculorum periculum inſinuans, ordinat, vt *mulier in Eccleſia habeat velamen ſuper caput ſuum propter Angelos.* Quid eſt propter Angelos? Propter Sacerdotū ſcilicet reuerentiam, ne fortè facie mulierum inſpectâ, alicuius concupiſcentiæ ſubeant periculum. Vocantur enim Sacerdotes in Scripturis Angeli, tum ob cognitionem diuinorum ſecretorum, & annuntiationem diuinorum mandatorum, quia inſtar Angelorum diuinam nobis indicant voluntatem. Tum propter continentiam, quia inſtar Angelorum nec nubunt, nec nubentur. Tum propter gregis ſibi crediti cuſtodiam, quia ſicut Angelis mandauit vt cuſtodiant nos in omnibus viis noſtris, ſic & Sacerdotibus. Tum propter continuationem officiorum diuinorum, quia ſicut Angeli Deum perenni laude collaudant? ſic ſuo modulo debent Sacerdotes. Tum propter contemplationem ſupernorum, quia ſicut Angeli ſemper vident faciem Patris, ſic & illi ad eam continuò debent adſpirare. Tum propter victoriam paſſionum, quia inſtar Angelorum à paſſione debent eſſe liberi 2. Reg. 14. *Sicut Angelus Domini ſic Dominus meus Rex: ita vt nec benedictione, nec maledictione moueatur:* Prouidenter ergò Apoſtolus præſcribit, vt velamen gerant mulieres propter illos. Nam & ipſi vigilanter debent oculos cuſtodire, & auertere ne videant vanitatem: quia cùm nec virorum ſit mulieres intueri, multò minus ſeruorum Dei. Hoc quodam die edocuit S. Ephrem mulier quædam procax, caſu ei occurrens, aut potius diuino impulſu: Cùm enim ille ſingulari quodam inſtinctu ad pietatem maiorem ſublimemque vitam complectendam moueretur, eoque ſtudio Edeſſium tenderet, ſic ſecum dixit, ſic precatus eſt: *O Ieſu Chriſte omnium Domine, concede vt Edeſſinam ciuitatem ingrediens in talem virum ſtatim incidam, qui ſit idoneus ad diſſerendum mecum de iis quæ ad animæ ædificationem pertinent, & vtilitatem:* Cùm ſic oraſſet, atque in portam ciuitatis perueniſſet, cœpit cogitabundus ſecum attento ſollicitoque animo expendere, quomodo virum illum optatum accederet: & quænam ex illo ad maiorem vtilitatem, vitæque perfectionem eſſet interrogaturus. Dum ſic cogitabundus incederet, ecce illi mulier quædam leuicula, & meretrix, in ipſo portæ introitu facta eſt obuia. Cùmque defixis in eam oculis quaſi emotæ mentis ſubſiſteret, & triſti perturbatoque animo torqueretur, quod non vt precatus fuerat, ſed contrarium potius ipſius votis accidiſſet; cœpit & illa eum ſic ſtatim acerrimo obtutu contemplari. Poſtquam

verò sic diu se inuicem aspexissent, volens eam pudore afficere, & ad verecundiam adducere magnus Ephrem: *Quia verò*, inquit, *non erubescis mulier, tam fixis oculis nos intueri?* Illa autem: *Mihi conuenit sic te aspicere, ex te enim sumpta sum, & tuo latere: Te verò non nos, sed terram potius oportet aspicere, ex qua ipse sumptus es, & in quam rursus reuerteris*. Hæc cùm audisset mulieri magnas habuit gratias, propter eam quam ab ipsa acceperat vtilitatem, &c. Surius Tom. 1. Feb ex Metaphraste.

Sed & exempla manifesta sunt plurimorum qui ob mulieris aspectum incautum perierunt, ita vt oculi illis fuerint irritamenta vitiorum, & duces scelerum. Pauca ex Scripturis accipe.

Primò, Gen. 34. Sichem filius Emor videns Dinam, adamauit eam, rapuit, & constuprauit. Propterea periit ipse, & tota ciuitas internecione deleta est.

Secundò, Iud. 14 Descendit Sampson in Ramnata, vidensque de filiabus Philistim mulierem, adamauit eam. Hæc verò eum prodidit, ei crines & spiritum septemplicem erasit.

Tertiò, Iudith. 16. Holofernes videns Iudith, captus est, sed & capite truncatus: *Sandalia rapuerunt oculos eius, pulchritudo captiuam fecit animam eius.*

Quartò, 2. Reg. 11. Vidit Dauid lauantem se Bersabee, illiusque pulchritudine captus, homicidium, & adulterium commisit.

Quintò, Dan. 13. Senes vident Susanam quotidie se lauantem, & in concupiscentiam eius exardent.

Similiter Abimelech specie Saræ captus, eam transtulit in domum suam: sed correptus à domino, mille illi argenteos dedit dicens; *Hoc erit tibi velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt*, vt scilicet tibi, & puellis comitantibus, velum compares, ne alius quispiam in tuam pulchritudinem conspectam exardescat.

Sextò, sicut viri per mulieris inspectum periere, sic è contra & mulieres. Habes exemplum in vxore Putiphatis, quæ capta est aspectu Ioseph. pulcherrimi iuuenis. illa ei continuò molesta erat, donec tandem semotis arbitris cum reperiens, ad adulterium apprehensa vestis fimbria adigere voluit. Coactus porrò fuit fugere, & egredi foras, relicto in manibus adulteræ pallio suo.

LECTIO VI.

De Turpiloquio.

TVrpiloquia, & verba lubrica, ad hoc spectare, ædificium nemo ignorat, cùm vehemens libidinis, & luxuriæ incentiuum circumferant. Vnde Apostolus Ephes. 5. turpiloquium sedulò docet fugiendum, additque causam hanc: *Corrumpunt mores bonos colloquia praua* in quam sententiam Sanctus Ambrosius, cùm dixisset libidinem conuiuijs pasci, delicijs nutriri, tandem subiicit: *Grauiora sunt his fomento verborum*, de pœnit. l. 5. c. 14. Et certè, obscœna verba etiam ad animos castos non sine fæce inficiente penetrare nemo potest inficiari. Nec inelegans est Sancti Basilij lib. de virginit similitudo. Sic ait ipse: *Velut lapis in aquam cisternæ coniectus, non solùm adiacentem aquæ partem in quam decidit, agitat, verum & orbes alios perpetuis victibus excitant, eos interdum ad vltimos lasciuia margines producit, ita sermo lasciuus in animam castam velut in vndam purissimam vehementer coniectus, alias post alias amatorias cogitationes excitat, totamque animam voluptatis fluctibus agitat.* Nempè sicut oleum vesti incidens facilè se dilatat, & maculam haud exiguam illi ingignit: sic ferè est de verbis impudicis, & obscœnis vbi in animam inciderint, facilè eam commaculant ni statim sedulitate magna extergantur & eiciantur.

Hoc egregiè declarauit senex ille, qui iuuenem Religiosum videns ingredientem Tabernam, maximè indoluit: zeloque incensus quærebat foris occasionem eum alloquendi Illum igitur egredientem manu à plebe in locum secretiorem ducens sic affatus est. Nescis Frater quod Angelicum gestes habitum? Ignorasne te iuuenem esse? An te latet hostem nobis semper retia tendere? Interim tabernas & popinas ingredi audes, vbi multa audis quæ nec decet audire: multa cernis quæ nec cernere licet sedensque ibi inter viros ac mulieres. Obsecro te in Christo, mi Frater, desine his in locis commorari, sed redi ad locum tuum, ad cellam pœnitentiæ vbi possis saluare animam. Indignatus iuuenis ille respondit: Vade senex in viam tuam, Deus non quærit nisi cor mundum, & purum. Tunc in cœlum manus tollens Senex inclamauit: *O Domine Deus laus tibi sit & gloria, ecce 50. annis in solitudine dego, & cor mundum non habeo, hic verò iuuenis in locis dissolutis frequenter agens, cor purum, & mundum illibatè conseruat.* Ita Senex his verbis perstringens omnes qui nihil sibi cauentes à consortiis dissolutorum hominum, putant interim cordis puritati hoc parum officere

De Cantu Amatorio.

CAntus amatorij his turpiloquiis affines sunt eâdem efficaciâ libidini irritandæ, vel fouendæ cooperantes: Vnde non solùm aspectu pulchritudinis, sed & auditu modulatæ vocis plerosque cedere insinuat poeta, dum ait;

Res est blanda canor, discantare puella,
Profecit multis vox sua lena fuit.

Ouid. de Arte amandi.

Nihil potentius ad eneruandum animum iuuenilem, quam lenocinium melodiæ. Vnde Cyprianus libro de Singularitate Cleric. sic ait: *Mulier nunc in risum dissoluitur, nunc blanditias exhibet, quod est venenosius, super cuncta psallere delectatur, cuius cantu tolerabilius est audire Basiliscum sibilantem.* Rectè Basilisco comparantur, qui cantando alios inficiunt. Basiliscus enim dicitur sibilo & flatu sibi circumadiacentia inficere, & quandoque interimere: sic & nonnulli cantu, & sibilo serpentino, & lubrico, aliorum inaudientium animos corrumpunt.

Comparantur & hi Sirenæ quæ vocis modulatione nauigantium aures & animos sic detinere asseritur, vt tandem soporatos, & sui oblitos in mare mergat. Dicitur autem Sirena piscis marinus esse, specie muliebri. Nec aliud designat, quam voluptuosas illas animas quæ circa aquas voluptatis sæcularis lubenter degentes, alios etiam blandis verborum illecebris cantionumq; lasciuis vocibus dementant, & in naufragium ducunt. Quod in choreis & ludis puellarum & iuuenum non frequenter accidit, propterea moneat Ecclesiasticus c. 9. *Cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne fortè pereas in efficatia illius.* Nempè inter saltationes & ludos, efficacia vocis animum quandoque penetrans, vulnerat, & mergit.

De quibus ludis rectè & illud intellexeris. Isa. c. 13. *Respondebunt ibi Vlulæ in ædibus suis, & Sirenæ in delubris voluptatis* Vlulæ, vt interpretatur Hugo Cardinalis, aues sunt magnitudinis coruinæ, maculis respersæ, quæ rostro fixo in palude, strident potius quam canunt: & rectè designant dissolutos illos iuuenes, cantantes cantica luxuriæ.

Habent hi rostra fixa in palude, hoc est in fœtore luxuriæ. Sirenæ verò in delubris voluptatis, filias illas cantatrices designant, quæ loca in quibus luditur, saltarnt, Choraisatur, canitur, pro templis suis, & delubris habent, & voluptatibus tanquam Idolum, tanquam Deum suum adorant, Veneri psallunt, illi suas voces dicant, illi suas processiones faciunt, illi obsequuntur gestu, manu, pede, voce. Hæc sunt delubra, & ædes sacræ in Babylone, in sæculi confusione. Diebus etiam sacris, & festiuis, hæ ædes ibi sunt frequentatæ, Babylonico more. Et sicut cantus sacer Ecclesiæ prouocat ad deuotionem: sic profanus ille cantus in choreis prouocat ad luxum & dissolutionem.

Scimus quidem choreas & ludos his in signum publicæ lætitiæ institutos, vt in nuptiis & similibus ex se carere peccato, & in finem bonum referri posse ita vt si his cum moderatione quis interfuerit, à peccato immunis exeat; Attamen, quia vt plurimum periculum inuoluunt, parentibus diligenti custodia tunc inuigilandum est castimoniæ filiarum suarum; quia illæ lætitia diffusæ facilè ad illicita diffluunt, facilè seducuntur. Et cùm nocte plerumque choreæ illæ deducuntur, nocturna, & tenebrosa secum vehunt accidentia, mœroris noctem Parentibus parientia. Tunc enim sæpè munerum corruptelæ spondetur, tunc loca priuatim, & secretò conueniendi & colloquendi excogitantur, tunc & tempus oportunum perquiritur, & condicitur. Tunc instrumenta omnia haud negligit Sathan, quibus animas etiam castas subuertere nouit. Qualia sunt blanditiæ, colloquia lubrica, oculorum nutus, afflatus, intuitus, amplexus, contactus, & his affinia, quæ libidinis esse solent incentiua, & irritamenta. Tunc verum est illud Poetæ

Mens

Mens erit apta capi, tunc cum lætissima rerum,
Vt seges in pingui luxuriauit humo.
Pectora dum gaudent, nec sunt astricta dolore,
Ipsa patent: blanda tunc subit arte venus.

Sed de choreis & eius periculis, iterum dixi super Decalogi Præcepto tertio in fine. Vide ibi dicta.

LECTIO VII.

De Osculis, & Contactibus.

POstremò dicamus, maximè efficaciter luxuriæ cooperari oscula, & amplexus, mulierisque attactus. Vnde & hæc à plerisque Theologis censentur peccata mortalia, si libidinosè fiant, hoc est intentione libidinis, & voluptatis, etiam illius solùm quæ ex tactu, aut osculo, aut amplexu oritur non intendendo vlterioris actus consummationem. Nempè, quia cùm natura sua ad consummatum actum ordinentur, & disponant satis propinquè, periculum non exiguum censentur inuoluere; & ideò ab his deterret Scriptura, & SS. Patres. Ideò dicitur Ecclesiast. cap 9. *Cum muliere aliena ne sedeas omninò nec accubes cum ea super cubitum.* De eadem dicitur: *Vincula sunt manus illius.* Ecclesiast. cap. 7. Ergò non attingendæ, nec capieris, nec sermones attendendi, ne irretiaris: nec faciei pulchritudo, ne excæceris: *Fauus distillans labia meretricis, nouissima autem eius, amara quasi absinthium,* dicebat Sapiens. Prouerb. c. 5. Cur verò meretricis labia fauo melli comparantur, nisi propter suauitatem sermonis, qui illecebra est libidinosi amoris? Rectè Hugo Cardinalis in hunc locum *Sicut in fauo duo considero: mel & ceram, sic in facie meretricis video decorem, & gratiam: hoc est pulchritudinem oris, & dulcedinem sermonis.* Succendit cera ignem sed mel præbet dulcedinem.

Et sicut cum dulcore mellis latet cera fomentum ignis: sic pulchritudo meretricis igne libidinis inflammat carnem: blandimento verò loquutionis subuertit mentem. Stillat mel, dum verba sua meretrix mollit, sed ignem accendit, dum suæ voluptati consentit. Ad hoc enim diligit mulier vt decipiat, decipit, vt capiat, amat quod non es, sed quod habes. Ideò dixit etiam quidam non illepidè; Vocatiuos oculos, ablatiuos loculos gerit mulier, datiuus si fueris, genitiuus poteris esse. Sic ergò meretricis mellita verba, & blanditiæ fugiendæ procul, nam verum est illud;

Præmissas mellis sequitur conclusio fellis.

Attende mulierem illam de qua Prouerb. c. 7. Considero (inquit Sapiens) vecordem iuuenem, qui transit per plateas iuxta angulum, & propè viam domus illius graditur in obscuro aduesperante die, in noctis tenebris & caligine: Et ecce occurrit illi mulier, ornatu meretricio, præparata ad decipiendas animas, garrula, & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. Apprehensumque deosculatur iuuenem, & procaci vultu blandibatur dicens: Victimas pro salute deuoui, hodie reddidi vota mea, idcircò egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, & reperi. Irretiuit eum multis sermonibus, & blanditiis labiorum pertraxit illum: Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuiens. & ignorans, quod ad vincula stultus trahatur donec transfigat sagitta iecur eius; velut si auis festinet ad laqueum; & nescit quod de periculo animæ illius agitur. Tales verò iuuenes vecordes ad cor adducere tentans Sapiens, hoc eis monitum animo materno insinuat, quo à casu præmuniat: *Nunc ergò fili mi, audi me, attende verba oris mei. Nec abstrahatur in viis illius mens tua, neque decipiaris semitis eius. Multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea.*

Itaque docet fugiendas occasiones, & consortia: quæ si non interficiunt, saltem inficiunt: si non comburunt saltem denigrant. Sicut enim murus à candela iuxta se posita non incenditur quidem, tamen fuligine & nigredine aspergitur candoremque perdit: sic quidam ex familiaritate mulierum non ita quidem aduruntur, vt in peccatum consummatum incidant; vstulantur tamen, & coinquinantur frequentissimè. Ergò excusationi eis non est locus, ob periculum cui se exponunt. Et hoc maximè verum est si oscula, & blanditiæ accedant, quibus nihil periculosius.

Audi quod de his insinuauit Sapiens Prouerb. 22. *Fouea profunda os alienæ, cui iratus est Dominus incidit in eam.* Os potrò alienæ rectè dixeris oscula eius vel colloquia. Vnde in hanc sententiam sic ait Beda; *Qui verba vel oscula meretricis amplectitur, quasi ianuam iam gehennalis abyssi pulsat, citòque mergitur, si pedem cautus non retrahit, si non membra reliqua à vicinia cohibet foueæ pœnalis, in quam nullus omninò nisi filius iræ labitur.* Quasi dicat: Qui in foueam labi non vult, procul ab illius ore recedit; sic qui non vult in fornicationis barathrum labi, longè se coerceat à colloquiis, & sermonibus mulieris. Alioqui sicut qui incautus ad oram alicuius putei profundi accedere non veretur, vento impellente, vel capite ob profunditatem turbato potest impingere, & irreparabiliter cadere: ita qui improuidens ad colloquium mulieris, quasi ad os putei, accedit, potest vento tentationis impelli, & oculis capi, & tenebris offundi inde exhalantibus vaporibus, & sic præcipitio se exponit: *Cui iratus est Dominus incidet in eam.* Hæc omnia illis certius imminent, qui diuinam iram aliis iam culpis demeruerunt; fit enim, vt qui alia peccare admiserunt, à quibus non esset difficile resipiscere, in turpem amatorem incidant, à quo vix emergunt. Sic animam superbam Deus iustè permittit in hanc ruinam cadere, dicente Augustino: *Nonnunquam deiicit Deus occultam mentis superbiam, per manifestam luxuriæ ruinam.* Hoc experientia etiam docet.

De tertia serie structuræ.

DIcamus tertiò, seriem tertiam hanc structuram consummantem, ex actibus luxuriæ consummatis perfici: hoc est ex fornicatione, adulterio, sacrilegio incestu, stupro, raptu, sodomia bestialitate: & aliis speciebus luxuriæ, siue naturalis, siue contra naturam. Tot enim luxuriæ species, quot sunt huius maledicti muri saxa, & lateres, quibus perficitur, & consummatur, sub Asmodæo exactore, & operis huius præfecto. Sed quoniam de singulis his luxuriæ speciebus super Præcepto sexto Decalogi tractauimus, supersedemus, & illuc Lectorem remittimus.

LECTIO VIII.

De longitudine Muri Luxuriæ.

LOngitudo huius muri, ob multitudinem ædificantium totum per orbem se extendit. Nempè hæc maledicta luxuria omnem ætatem corrumpit, omnem sexum confundit, omnem gradum peruertit, omnem statum inuadit. Aggreditur enim Principes, & Reges, mares & fœminas, prudentes, & idiotas, superiores, & inferiores, & ad extremum subuertit etiam Deo dicatos Sacerdotes, & Religiosos. Disseramus ordine quædam de singulis.

Primò, quot Reges, & Principes inuicti bello, & armis, libidini manus dedere victas? Respice Sampsonem à Dalila victum. Respice Dauidem à Bersabee prostratum. Respice Holofernem à Iudith profligatum. Rectè ergò inter aulicos Darij Regis lib. 2. Esdræ cap. cùm primus scripsisset: *Fortè est vinum.* Et alius: *Fortior est Rex,* Tertius scripsit: *Fortiores sunt mulieres.* Probansque suum dictum, sic edisserit: *Credite mihi quia magnus est Rex in potestate sua, quoniam omnes Regiones verentur tangere eum. Videbam tamen Apemen filiam Bezacis, mirifici concubinam Regis, sedentem iuxta Regem ad dexteram, & auferentem diadema de capite eius, & imponentem sibi, & palma cædebat Regem de sinistra manu. Et super hæc aperto ore intuebatur eam, & si arriserit, el ridet: nam si indignata ei fuerit, & blanditur donec reconcilietur in gratiam. O viri! cur non sunt fortiores mulieres?* Ad hoc etiam insinuandum dixerant antiqui, famosum illum Herculem, post tot monstra domita mulieris malesuado amore victum fuisse: adeò vt relinquens clauam suam fortitudinis insuperabilis insigne, sederet inter ancillas cum colo ad cingulum alligata, filum trahens, & stupam ad nendum aptam: quia ita præcipiebat illa cuius amore malesano deuinctus erat & deuictus.

Itaque Reges & Principes luxuriæ serui, & mancipes hunc murum ædificant sub Rege tartareo.

Secundò, iuuenes, & senes huic ædificio cooperantur indiscriminatim. Iuuenes quidem ad hoc impellit ætas in Venerem procliuis & lubrica; hi sunt enim qui dicunt: *Coronemus*

Coronemus nos rosis antequam marcescant: nullum sit pratum quod non pertranseat luxuria nostra. Agnouit hoc Sanctus Augustinus, qui adolescentiam describens, omnibus palam facit, quomodo illa non solùm à se, sed & ab alijs in arbore libidinoso consumi soleat. Sic ille dicit: *Et quid erat quod me delectabat, nisi amarè, & amari? Sed non tenebatur modus ab animo vsque ad animum, quatenùs est limosus limes amicitiæ. Sed exhalabantur nebulæ ex limosa concupiscentia carnis, & scatebra pubertatis, obnubilant atque, offuscabant cor meum, vt non discerneretur serenitas dilectionis. Vtraque in confuso æstuabat, & rapiebat imbecillem ætatem per abrupta cupiditatum, atque mersabat in gurgite flagitiorum.* Quod Augustinus de se fatetur, hoc plerique ea in ætate experiuntur: ita vt hîc opus non sit exemplis. Attende Sichem filium Emor, violantem Dinam filiam Iacob, libidinem haud temperare potens, donec in stuprum efflueret. Attende Ammon sororem suam Thamar constuprantem, cuius amore pene emoriebatur. Attende Absalonem florentissimum iuuenem, vxores patris sui libidinoso incestu defœdantem.

Quantum verò ad Senes, licet effœta ætas iam terminum libidini imponere moneat; sunt tamen & plerique, qui vitio huic ab adolescentia dediti, illud in sepulchrum vsque trahunt. De his verum est illud Ieremiæ: *Ossa eius implebuntur vitiis ab adolescentia, & cum eo in puluere dormient.* Propterea & Sapientia inter tres species quas se odisse pronunciat, recenset *Senem fatuum.* Quia est autem Senex fatuus, nisi qui adolescentum adhuc vitiis delectatur, Venerem sectans, & libidinem? Nempè senis iam capularis libido intempestiua est & Deo otiosa, quantò enim qui ætate prouectior est, tantò à voluptatum corporis titillationibus remotior esse debet; & canitie admonetur grauioribus curis incumbere. Hinc & illud:

Turpe senex miles, turpe senilis amor.

Interim multi etiam illa ætate amantes fiunt, & amentes sine amore insanientes. Horum vnum describens Tibullus elegia 1. lib. 11. sic canit.

Vidi ego qui iuuenum miseros lusisset amores,
Post Veneris vinclis subdere colla senem.
Et sibi blanditias tremula componere voce,
Et manibus canas fingere velle comas.
Stare nec ante fores puduit, caræve puellæ
Ancillam medio detinuisse foro.
Hunc puer hunc iuuenis, turba circumterit arcta,
Despuit in molles, & sibi quisque sinus.

Ad designandum hanc senum imprudentiam & fatuitatem, finxerunt Antiqui in Emblematibus suis, Mortem & Amorem qui cupido dicitur, quadam nocte ad idem hospitium appulisse, vtrumq; pharetra ornatum, & telis; nam & Morti, & Cupidini sagittæ attribui solent, cum pharetra. Cùm autem subitò discedendum foret, inopinatò suas pharetras cum telis commutasse dixerũt. Hinc postea cùm vnusquisquisque iaculandi munus suum exerceret, Cupido iacula dirigens contra iuuenes, eos enecabat, & sternebat: Mors verò contra senes illos curuos & canos sua emittens tela, iam curuos erigebat, quos tumulo dedicere parabat. Iam videbantur iuuenescere, floribus se coronare, vanitates, choreas, ludos, amores sectari; Quid mirum? Non erant telà mortis, sed amoris. Vnde illud.

Hinc iuuenes occidit amor, fallente pharetra,
Hinc mors ipsa suos cogit amare senes.
Disce hinc, humanæ quæ sint ludibria vitæ:
Mors thalamum sternit, sternit amor tumulum.

Tertiò ædificant hunc murum, & diuites, & pauperes, æquè enim habitat & fouetur luxuria apud vtrosq; Parum ei est, vel in Palatio demorari, vel in tugurio: æquè sub vili panno, & sub rustico sago, atque purpura, vel serico locum sibi eligit.

Quartò Sapientes & dictæ huic subseruiunt structuræ maledictæ: *Vinum & mulieres apostatare faciunt Sapientes.* Testis vnus instar omnium sit ipse Salomon, qui à mulieribus dementatus etiam à Deo recessit, sapientissimus licet, & orbis miraculum; Ideò de muliere dictum est Eccles. 7. *Laqueus peccatorum est & sagena cor illius.* Qua duplici Metaphora significatur per mulierem lubricam non tantùm capi illos, qui tanquam pisces totos se mundanis aquis in en hoc mari sæculi vodolo immergunt, pro quibus mulier sagena dicitur? Sed & illos qui tanquam aues sapientiæ alis in cœlum volare videntur: pro quibus mulier laqueus dicitur, quia sicut sagena pisces, sic laqueo captantur aues.

Quintò maximè hoc vitio, & hoc ædificio, mancipatur sexus muliebris. Ille enim mollior virili, ad luxuriam pronior est: & sic natura compositus videtur, vt blanditiis facilè vincatur, & succumbat; dumque vincitur, virorum etiam animos fortes illecebris suis vincere tentat. Molle mollior mulier quasi mollis aer, eneruat animum virilem lactanter, & latenter. Vnde multæ ex illis quæ virgines dicuntur, aut viragines, dicendæ potius forent voragines, quia viros vorant, & vires eorum atterunt, vt iam non viri sint, sed homines viles. Quantum ad hunc sexum libidini esse addictum, vt probemus haud necesse est; testantur satis, & sacræ, & profanæ historiæ. attende mulieres, quæ fodiente parietem templi Propheta Ezechiel, inuentæ sunt intus plangentes Adonidem, Veneris scilicet Amasium. Dixerunt Poetæ, Adonidem filium Cinaræ Cypriorum Regis, Veneris Amasium, cùm iuuenis esset pulcher, dente Apri occisum, quem Venus planxit quasi mortuum, sed mox reuiuiscentem eum gaudio recepit. Fingitur Adonis, inquit Macrob. capite obnupto, specie tristi faciem manu leua intra amictum sustinens lacrymæ visione conspicientium manare creduntur. Fœminæ ergò & viri libidinosi, hoc planctu Venerem colebant, eamque sibi reddebant propitiam. Ita sanctus Hieronymus. Testantur quoque antiqui historici, Corinthi fuisse Fanum Veneris in quo erant plusquam mille aliæ Deo dedicatæ, & meretricio vacantes, tanquam sacris Deæ suæ, hoc opere eam colentes quasi obsequio sacro. Sic Ægyptij, & Cyprij, & alij Populi templa sua habuere Veneri dicata, vbi filias suas prostituebant, & tanquam Deæ huius sacrificas per hæc abominabilia sacra reputabant. Hæc omnia manifestè declarant, quantùm hic sexus luxuriæ sit addictus.

Ezech. c. 8

Ouid. 10. Metam.

Postremò, huic muro ædificando cooperari visi sunt multi qui ex professione filij sunt ciuitatis Dei; Sacerdotes nimirum & Religiosi Deo dicati; eiusque charactere consignati. Illuc enim processit hoc malum luxuriæ, vt etiam non vereantur quidam de die contrectare Filium Virginis, de nocte filiam Veneris, de die Filium Virginis offerre in altari, de nocte Filiam Veneris souere in cubili. Hæc patebunt in die illo qui deteget omnia abscondita tenebrarum, omnia occulta cordium. De his agens sanctus Cyprianus libro de singularitate Clericorum sic dicit: *Quanti, & quales Episcopi, Clerici post confessionum, & victoriarum certamina, post magnalia, & signa mirabilia vsquequaque monstrata: noscuntur cum his omnibus naufragasse, cum voluit in mari fragili nauigare? Quantos leones domuit vna infirmitas delicata, id est luxuria, quæ cùm sit vilis, & misera de magno efficit prauum?* Blandum sane malum luxuria, quam accusare aliquando facilius est, quam vitare. Nam principaliter hoc vitio, humano generi dominatur diabolus de quo Iob dixit: *Sub vmbra dormit in secreto thalami, & locis humentibus*, quod de carnis luxuria interpretatur Sanctus Isidorus; l. 2. de summo bono c. 39. & alij Patres.

Iob. 4.

Ad idem significandum dixit quidam ex antiquis diabolum sibi in vxorem desponsasse iniquitatem, ex qua varias suscepit filias, superbiam, auaritiam, vsuram, furtum, rapinam, mendacium, tandem simoniam, hypocrisim, inuidiam, & similes, sed præcipuam eius filiam fuisse luxuriam, illas enim priores in Matrimonio quodam collocauit, nam superbiam desponsauit nobilibus, & potentibus, auaritiam & vsuram mercatoribus, rapinam & furtum militibus, mendacium & fraudem artificibus & aduocatis, simoniam Ecclesiasticis, hypocrysim Religiosis, inuidiam aulicis. At verò luxuriam voluit esse liberam, & omnibus communem, vt per eam lucrari posset innumeros cuiuslibet status & sortis, quod in finem sæculi peragit.

Habes in vitis Patrum multa exempla eorum, qui post longam castitatem per luxuriam ceciderunt, & horum aliqui lapsi sunt irreparabiliter, alij diuina luce & ope resurrexerunt. Quidam post quadraginta annos in deserto exactos in omni sanctitate, ita vt per Angelos pane cœlesti pasceretur, tandem per mulierem corruit, & in peccatis diem extremum clausit. Alter quispiam senex solitarius cùm in grauem incidisset ægritudinem, ismque diu ei Fratres seruissent cum sollicitudine, & charitate,

vlterius eos veritus grauare, dixit: *Vado in Aegyptum, ne vlterius Fratribus meis sim onerosus.* Dixit autem ei Abbas Moyses: *Noli Frater discedere; nam fornicationem recursurus es.* At ille contristatus hoc responso ait: *Mortuum est corpus meum, & tu mihi illa dicis?* Abiit ergò in Ægyptum, cumq; audissent homines circumquaque habitantes, visitabant eum, & multa offerebant. Venit quoque ad eum virgo fidelis, vt ei in infirmitate seruiret. Cùm autem post tempus aliquantulum paulò melius habuisset cognouit eam, & ex ipso concepit. Interrogata à vicinis, vnde concepisset? Respondit: *De Sene illo.* Cùmque illi non crederent, dixit Senex, *Ego feci, sed custodite infantem.* Cùm autem genuisset infantem, & ablactatus fuisset, Senex tulit eum in humeris, & rediit ad Fratres, & in Ecclesia coram multitudine Fratrum dixit: *videtis hunc infantem, filius est inobedientiæ meæ. Cauete ergò Fratres, quia in senectute hoc feci: & orate pro me.* Sic pergens ad cellam, reuersus est per austeram pœnitentiam.

Vide etiam exemplum quod retuli in Candelabro Mystico, Tract. 5. Lect. 1. in fine. Videre etiam potes vitam S. Iacobi Eremitæ apud Surium 28. Ianuarij, de quo egi in Horto Pastorum Tom. 2. Tract. 3. Lect. 10. in fine.

LECTIO VI.

De septemplici Tuba contra Murum Luxuriæ.

PRima tuba est vox diuina in lege antiqua, detonans contra fornicarios, mœchos, incestuosos, stupratores, sodomitas, Bestialesque homines. Nam tuba illa in monte Sinai proclamat. *Non mœchaberis: Non concupisces vxorem proximi. Maledictus omnis qui dormit cum vxore proximi sui: & dicet omnis populus, Amen:* Deut. 27. Et iterum: *omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, vt reuelet turpitudinem eius,* Leu. 18. Rursus *Non erit meretrix de filiabus Israël, neque scortator de filiis eius.* Deut. 23. Deinde: *Qui dormierit cum masculo coitu fœmineo, morte moriatur.* Leu. 20. Denique: *Qui coierit cum iumento, morte moriatur.* Exod. 22. An non hæc omnia in Sene personantia, perterrefacere debent mentes quaslibet luxuriæ cuiusuis generis deditas? An diruere debent seriem omnem huiusce maledictæ structuræ, ex quacumque laterum specie constantem? Quæ enim species luxuriæ iacitis hisce oraculis specialiter non est condemnata? Audiant ergò tubam hanc multiplici fragore sonantem fornicarij, & mœchi, incestuosi, & stupratores sodomitæ, bellnini homines; & eliminent a se omnia hæc vitia, eorumque vel minimas occasiones.

Secunda tuba, vox est diuina in libris Sapientiæ. Ecclesiasticus enim toto capite 9. declamat contra luxuriosos, contra omnes muliebri consortio infœliciter colligatos: nexum Veneris efficaci voce suâ inter hos non tàm dissoluere, quàm dirumpere conuitens. Iterùm idem capite vigesimo quinto proclamat. *Ne respicias mulierem alieni viri, & ne scruteris ancillam eius, neque steteris ad lectum eius.* Prætereo alias voces in libro Prouerb. & alibi per Sapientiam efficacissimè in vitia hæc inuehentes, de quibus sparsim aliqua dicta sunt.

Tertia tuba, vox est Domini per Prophetas contra impudicos, & lasciuos personans. Audi primò Prophetam Amos capite 9. *Væ qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris.* Alia Lectio habet. Væ vobis qui in decore estis vos distendentes in stratis vestris, lasciui, & libidinosi. Audi secundo Prophetam Oseam sic inclamantem, *Audite filij Israël verbum Domini: Iudicium Domino cum habitatoribus terræ, quia maledictum, mendacium, furtum, adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Id est, interprete Ruperto, adeò luxuria inualuit, vt consanguinei inuicem sanguinem & semen commisceant, se se mutuò polluentes, & incestantes. Audi tertio Prophetam Nahum. *Ecce ego ad te, & reuelabo pudenda tua in faciem tuam, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.* Hæc vox & tuba insonare dicitur auribus luxuriantium: quibus Deus per Prophetam minatur occultas spurcitias, fœditates, fornicationes, pollutiones, quas in secretò se commisisse putant, se propalam facturum, & coram omnibus regnis abominanda illa scelera ignominiosissimè detecturum

Nahum. 3.

vt tandem in publico orbis theatro erubescant, qui in priuato conclaui coram Deo, & Angelo haud erubuerunt, ad omnia proiecti scelera impudenter, & imprudenter. Audi 4. Prophetam Ioël. *Congregabo gentes in vallem Iosaphat & ibi disceptabo cum eis, quia posuerunt puerum in prostibulum & vendiderunt puellam pro vino.* Eò impietas luxuriæ procedit in quibusdam populis, vt pueri prostituantur, & puellæ pro vilissimo pretio. Hoc se arguere debere proclamat Deus in generali illo iudicio, similiaque luxuriosorum hominum scelera grauissima vltione plectenda denunciat.

Quarta tuba, est vox diuina in Euangelio: Cuius hic est clangor: *Dictum est de antiquis: Non mœchaberis, ego autem dico vobis; Quicunque viderit mulierem ad concupiscendum eam, mœchatus est in corde suo.* Et iterum Matth. 23. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, quia mundatis quod de foris est calicis & paropsidis, & intus pleni estis immunditia; Væ vobis Scribæ & Pharisæi; quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.* Rursus Matth. 15. *De corde exeunt cogitationes malæ, adulteria, fornicationes: hæc sunt quæ coinquinant hominem.* Itaq; clangor Euangelicæ tubæ sonantiùs inclamat contra interna luxuriæ peccata, cogitationes, delectationes, consensusque interiores, quam legis antiqua tuba, eaque clariùs reprobat, & condemnat.

Quinta tuba, est vox Apostolica validissimè insonans variis locis contra hæc peccata. Apostolus Paulus ad Cor. 6. buccinam inflans, hanc vocem resonare facit. *Fugite fornicationem. Omne enim peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus suum est, qui autem fornicatur in corpus suum peccat.* Et iterùm. *An nescitis quoniam corpora vestra templum sunt Spiritus S. & membra Christi, tollens ergò membra Christi, faciam membra meretricis?* Concludit denique *Empti estis pretio magno glorificate & portate Deum in corpore vestro.* Quæ omnia fusè explicuimus super præcepto 6. Decalogi. Contra idem vitium personat ipse, scribens ad Thessal. ad Ephesios, ad Hebræos, ad Romanos. *Fratres hora est nos de somno surgere: non in cubilibus, & impudicitiis, non in commessationibus, & ebrietatibus, sed induimini Dominum Iesum Christum* Rom. 13. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, vt sciat vnusquisque vas suum possidere in honore & sanctificatione, non in passione desiderij sicut gentes quæ Deum ignorant.* Thess. 4. *Omnis fornicator, aut immundus, non habet hæreditatem in Regno Dei.* Ephes. 5. *Fornicatores, & adulteros iudicabit Deus.* Hebr. 13. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio immunditia, impudicitia, luxuria, &c. quæ prædico vobis sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Attende quam infrequenter, quàm efficaciter percellat Apostolus voce & vice Dei, structores muri luxuriæ.

Sexta tuba, est vox propriæ conscientiæ quæ interiùs insonat luxuriosis. *Quem fructum habuistis in his in quibus nunc erubescitis?* Voluptas enim est quidam hamus diaboli ad perniciem trahens; Voluptas est mater peccati, voluptas est stimulus mortis, Voluptas est nutrix æterni vermis quæ ad tempus demulcet fruentem, at postea felle amariores retributiones facit, vt loquitur Ambr. l. 6. Epist. 42. ideo conscientia voluptuosis intus stridens, facit illos in nouissimis gemere postquam consumpserunt carnes, & corpus suum, ab illisque hanc vocem elicit inquietam, quasi tubam continuò buccinantem, & intima omnia concutientem: *Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquieuit cor meum, nec audiui vocem docentis me, & magistris non inclinaui aurem meam? Penè fui in omni malo, in medio Ecclesiæ, & Synagogæ.* Hæc enim est vox conscientiæ, sera quidem, sed nimis sera.

Quæ iterùm exprimitur Sap. 5. *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus.* Ideò Salomon propria conscientia, & synderesi stimulatus, de se ipso inclamat: *Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor illius, Vincula sunt manus illius. Qui placet Deo, effugiet illam, qui autem peccator est, capietur ab illa.* Ita loquitur ad cor conuersus, non absimilis illis, qui post ebrietatem profundam, & somnum Brutalem ad se redeunt. His enim vini fæces totum guttur mira amaritudine & alteratione inficiunt, ita vt illud detestentur, & ad aspectum eius nauseam concipiant: Sic post vsum mulierum videtur contigisse Salomoni, vt seipsum detestaretur, & sexum illum Ec quæ prius melle ipsi dulciores visæ fuerant, ita vt vix sufficerent vxores septingentæ, & trecentæ concubinæ, nunc felle amariores eas inuenit: Quid dico felle? Morte amariores eas iudicat, cùm amatorum omnium amarissimum sit mors sicut terribilium terribilissimum. nec tamen irrationabiliter

tionabiliter, sic loqui censendus est, sed per os Spiritus sancti id eloquitur, omnes insipientes erudiens, vt hoc vitium euitent quasi mortem acerbissimam, omnia opera viua, omnia bona spiritualia internecioni dantem, atque animam ipsam æterna vita orbantem, mortique Perenni addicentem.

Septima tuba, vox est diuini iudicij, quæ insonat per Angelum, Tibicinem cœlestem, in libro Apoc. 21. *Exsecratis, & homicidis, fornicatoribus, & veneficis, pars illorum in stagno ardenti igne, & sulphure, quæ est mors secunda.* Et iterùm in eodem libro inclamatur: *Cecidit, cecidit Babylon illa magna, mater fornicatorum, & facta est habitatio dæmoniorum. Vt ciuitati sanguinum.* Quænam est hæc Babylon, mater fornicatorum? Quænam hæc ciuitas sanguinum, nisi societas impiorum, & præsertim immunditiæ seruientium? Hæc est ciuitas quæ ædificatur, & ædificat in sanguinibus, ex adulterijs nimirum & fornicationibus, stupris, & immunditiis carnis constructa, & compaginata, quæ quidem peccata nomine sanguinum frequenter in Scriptura designantur, eo quod sanguinis, hoc est, seminis humani effusione impura & impia consumentur. Contra hanc ergò ciuitatem sanguinum diuini iudicij tuba iam ab initio in Lege Naturæ, in Lege Veteri, in Lege Gratiæ insonuit, non cessat quotidie personare, donec postremam in die illo orbis decretorio edens vocem totam illam funditùs demolietur vt non restet vestigium eius, nisi sulphureis æternisque incendiis.

LECTIO X.

DE SEPTEMPLICI ARIETE contra murum Luxuriæ.

Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea. *Psalm. 136.*

EXinanire vsque ad fundamentum huius Luxuriæ murum, non est aliud, quàm omnes non solùm eius actus, sed & delectationes, & cogitationes exscindere. Atque omnes occasiones peccati huiusita à nobis reiicere, elongando se ab omnibus illectamentis, vt nullum eius vestigium in nobis possit reperiri, aut certè nulla illius tentatio in nobis euualescere, & roborari. Quod fiet si initio statim illi obsistatur, si statim profligetur, & obruatur, mente totenta, & conatu continuò. Hoc quidem in omnibus vitiis locum habet, quia diligenter contra initia malignæ suggestionis conuitendum est, vt elidatur nequitia dæmonis in semine: maximè tamen in hoc vitio, quia vigilantissimè aditus omnis illis præcludendus est. Et si quando in nobis robur acceperit per suggestionem, delectationem, consensum, vel etiam opus perpetratum, ita omnes postmodum structuræ ipsius lapides diruendi sunt, vt ad fundamentum vsque pertingatur. Alioqui inanis erit omnis conatus, nisi eliso fundamento: quod si permaneat mox lapides nouos ex se ipso aggerere sibi natum est, & in nouam structuram se erigere, vitia vitiis connectendo, & agglutinando. Fundamentum igitur luxuriæ, est omnis occasio qua fouetur carnis concupiscentia, omnis familiaritas & consortium lubricitati obnoxium. Hæc vitanda, hæc diruenda planè. Quapropter sancti Patres singulare præsidium contra luxuriam asserunt esse fugam occasionis, & hæc est vniformis doctrina omnium hac in re peritorum, & expertorum. Hinc illi versus.

Si vitare velis Venerem, loca, tempora, vita;
Nam locus, & tempus, pabula præbet ei.
Si tu persequeris sequitur; fugienda fugatur,
Si cedis, cedit; si fugis, illa fugit.

De hac re latiùs egi in Horto Pastorum, Tomo 2. Tract. 3. Lectione 10. sub finem. Vide ibi dicta.

Cæterùm, vt ordini à nobis hactenus constituto insistamus, producemus hic arietem septemplicem, quo cessare, & exinanire valeamus omne fundamentum luxuriæ illud penitùs à nobis eliminare. Erunt verò hi arietes, considerationes efficaces, quibus instructus animus omnè à se luxuriam facilè propulsare planèq; abominari poterit.

Primus itaque aries quo diruitur Luxuriæ murus, est consideratio efficax fœditatis, vilitatis, breuitatis, quæ in voluptate venerea reperitur. Certè vilitas eius ac fœditas ita manifesta est, vt propriè nomen turpitudinis ei assignetur, & qui huic dediti sunt, comparantur belluis fœtidis, porcis in volutabro luti se se conuolutantibus, canibus immundis, mulis & equis insipientibus, quibus non est intellectus. Nempè luxuria belluinum est vitium, quia omnia sensu, & cupiditate carnali metitur, quæ nobis communis est cum belluis; ratione autem nescit se moderari, quæ est propria homini. Hinc & fœditatem eius, velint, nolint, agnoscere coguntur, qui illi se addicunt, ideòque pudefacti refugiunt lucem, semperque formidant, ne in illa fœditate deprehendantur. Inde etiam factum est, vt quibusdam sanctis Deus fœtorem huius peccati agnoscere dederit, si quando illo quis maculatus ipsi obuiaret: Sic de Catharina Senensi legimus. Quoties illam impuratus aliquis alloqueretur, vel occurreret, sensisse fœtorem exanima eius exhalatum: ita vt vel faciem auertere cogeretur, vel etiam ad vomitum quandoque prouocaretur. Idem de S. Euthymio Abbate refertur apud Surium 20. Ianuarij. De S. etiam Pacomio refert Palladius, dæmoni in specie Æthiopissæ ad ipsum tentandum aduentanti enlaphum impegisse, sed fœtorem tantum manui contraxisse, vt vix duobus annis eluere potuerit. Tanta ergò est turpitudo, tanta vilitas, tantus fœtor huius vitij, vt meritò abominationem parere debeat illi, qui verè homo est, ratione se regens: nec similis factus est iumento insipienti. Sed neque solùm vilitas, aut fœditas in voluptate carnali reperitur, verum etiam spurcissima breuitas. Breuis vtique est, & momentanea voluptas fornicationis. Sic maximè hic verum est: *Momentaneum est quod delectat, æternum quod cruciat:* Et nonne iniquissima est permutatio, pro breuis horulæ turpi voluptate, æternitatis aleam iactare, æternum gaudium perdere, & mercari dolorem nunquam intermoriturum.

Secundus aries quo impetitur luxuria, est efficax consideratio indignitatis eius in homine Christiano, quandoquidem aduersetur vnctioni & consecrationi toties in ipso repetitæ. Spurca enim illa voluptas corrumpit fœdè imaginem Dei, violat templum viuum Spiritus Sancti, quod est corpus humanum in Baptismo consecratum & vnctum pretio Sanguinis Iesu Christi emptum, & sanctificatum, iterum in Confirmatione sacro Chrismate perfusum, deinde toties in Eucharistia authori puritatis coniunctum, denique in Resurrectione incorruptionis perpetuæ munere donandum. Vocationi ergò Christianæ, redemptioni, sanctificationi, glorificationi mirum in modum hæc carnalis corruptio aduersatur, vt meritò illam horrere debeat animus Christianus. Horum omnium permoueri debet efficaci consideratione, ne membra Christi, ne domum Dei, ne templum viuum Spiritus sancti in iniuriam totius Trinitatis, per quam & in qua sanctificatus est, violet & polluat libidinis spurcitia: & ne tandem disperdat illum Deus, sautam iniuriam impunitam non relicturus De hac re latiùs egi super Præcepto 6. Decal. sub initium. Vide ibi dicta fusè.

Tertius aries, est consideratio efficax remorsus conscientiæ voluptatem hanc subsequentis, qui tanquam furia infernalis inquietum reddit iugiter animum, & citò præter lapsam delectationem amarissimo felle aspergit. Vnde dixit Boëtius: *Habet hoc voluptas omnis, stimulis agit fruentes: apumque instar volantium, vbi grata mella fudit, fugit, & nimis tenaci ferit ista corda morsu.* Hoc etiam expressit Sapiens. *Fauus distillant labia meretricis, nouissima autem eius amara quasi absinthium, & acuta quasi gladius biceps.* Vtique biceps gladius, qui animam, & corpus transfigit, qui & iaculum venenatum relinquit, continuò lancinans, & vulnerans. Habet ergò plus fellis quàm mellis libido: longè maior est, & amarior tristitia quæ consequitur, quam delectatio quæ præcessit quod & agnoscere coguntur, qui luxuriæ vacant. Agnouit id Salomon inclamans. *Inueni amariorem morte mulierem.* Agnouit Ammon, postquam sororem suam Thamar violauit, quam deperibat: nam postea tristitia tanta transfixum animum gessit, vt longè foret odium maius violatæ, quam amor integræ, qui præcesserat. Agnouit, & Augustinus inclamans. *Effer ebar miser, sequens impetum fluxus mei, relicto te, rei ... flagella tua: Nam tu semper aderas, misericorditer sæuiens, & amarissimis aspergens offensionibus omnes illicitas iucunditates meas.* De hoc stimulo conscientiæ continuò rodente luxuriosos, fusè etiam dixi super

Præcepto

Præcepto 6. Decal. Proposit. 5. Lect. 8. Ideòque illuc recurrendum.

Quartus aries luxuriæ murum conuellens fortissimè, est seria mortis aliorumque nouissimorum consideratio. Nihil enim (teste sancto Gregorio, ad edomandum desideriorum carnalium appetitum, sic valet, quam vt vnusquisque hoc quod viuum diligit, quale sit mortuum penset. Quod ipsum docet sanctus Isidorus sic præscribens. *Quanto impulsu dæmonum mens ad delectationem fornicationis impellitur; dirum iudicij metus, & æterni tormenta incendij ante oculos proponatur: quia nimirum omnis pœna grauioris supplicij formidine superantur. Sicut enim clauus clauum pellit, ita sæpè recordatio ardoris gehennæ ardorem excludit luxuriæ.* Idem præscribunt & alij Patres & in praxim deduxerunt illi qui castimoniæ conseruandæ solliciti fuere. Audi Thomam de Cantiprato, lib. 2. Apum cap. 30. vbi sanctum virum M. Guidonem Presbyterum Monialium Niuellentium, de quo certissimè ferebatur; quod cùm in Senegio, Hannoniæ oppido, scolas regens incautè semel fœminam contemplatus fuisset, per tres annos etiam ipsa mortua ita tentatum fuisse, vt præter id quod vigilans sustinebat, tota nocte in somnis crederet esse præsentem. Sentiens ergò diabolum non cessare, clam tumulum mortuæ mulieris aperuit nasesque in cœno putrefacti corporis tandiu tenuit, vt penè fœtore nimio suffocatus, quasi mortuus caderet resupinus. Quæ res in tantum valuit sancto viro; vt nullum postea stimulum in carne sentiret. Imitatus ille fuit alterum illum eremitam Scytiæ, qui cum non ignoraret sepultam fœminam, cuius memoria sæpè animo recurrebat, ingressus sepulchrum Abstulit putridi cadaueris partem, eamque conseruauit panno inuolutam; vt cum persentisceret libidinis commotionem, fœtorem hunc naribus applicans, tali sensus molestia victoriam super carnem reportaret. Ita habetur in vitis Patrum, Parte 2. de Fornic. Vide plura Thomo 2. Horti Pastorum, Tract. 3. Lect. 10. Tit. de Remedio.

[margin: Isid. lib. 2. de summo bo no. c. 36.]

Itaque concludendum hic, & certò asserendum nihil efficaciùs destruere murum hunc Sathanæ, nouissimorum attenta consideratione. Nam menti hoc obiiciendum tanquam certissimum: Si carnem sequeris, in carne punieris: Si in carne delectaberis, in carne cruciaberis. Non potest iustitia Dei aliter iudicare; qui plus sæculum diligit quam Deum, aut luxuriam quàm castitatem, ipse sequitur Sathanam, & ibit cum illo in supplicium æternum. Attende diligenter quid sunt, & quid fuerunt, qui ante pauca tempora nobiscum visi sunt. Cinis sunt & vermis, comederunt, biberunt, riserunt, luxuriati sunt, in bonos dies suos duxerunt, & in puncto ad inferna multi eorum descenderunt: hic caro vermibus, illic anima ignibus deputatur. Quid profuit illis breuis lætitia; quid voluptas carnis de grandi exaltatione in ruinam; de exultatione in perennantem cecidere tristitiam. Tibi idem accidere poterit, si carnem sequeris, quia humus de humo, terra de terra es, in terram reuersurus, Et forsitan hodie mors te expectat, tu quoque illam expecta, & elige vnum de duobus, aut æternùm cruciari cum impiis si desideria carnis sectatus fueris, aut æternum regnare cum Sanctis, si illis restiteris, & illa contriueris. Hoc autem ariete, hoc est mortis, iudicij, inferni, æternitatis futuræ seria consideratione absque dubio conterere desideria illa poteris, si volueris.

Quintus aries quo impetitur luxuriæ lutosus paries, est frequens & feruens oratio, cum vera fide, & humilitate coniuncta. Oratio enim à carnalibus desideriis animum abstrahit; ad cœlestia transferens; fugatque Asmodæum dæmonem, & solo sternit omne eius in nobis ædificium. Nam per orationem Asmodæus dæmon luxuriæ fugatus est à Sara vxore Tobiæ iunioris Tob. 6. Et verum est de illo istud Matth 17. *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur nisi in oratione, & ieiunio.* Nempè cùm per orationem Spiritus sanctus aduocatur eius præsentiam non fert dæmon: sed statim fugatur cum suis carnalibus suggestionibus. Maximè verò id fit, si fidei feruore sit munita oratio, quod monet Apostolus *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis ignita diaboli tela extinguere:* Si & humilitate sit roborata; namque cor contritum, & humiliatum non despicit Deus. Cor verò superbum iusta animaduersione in luxuriæ baratrum cadere permittit, vt sic humiliet. Sæpe enim fit, vt qui superbiendo super alios volare illosque aspernari volebat, instar auis in sublime alas expandens, iam more bestiæ luxuriando in imò se iacere cernat, sicque de se vltrà præsumit, qui de volatu volucrum in stercore iacet iumentorum, per carnalem appetitum. Hoc porrò orationis humilis munimentum & machinam validissimam, per quam aduersus luxuriæ murum arietare valeamus, & illum exinanire docuerunt nos Viri sancti. Vnde Sapiens sic de se dicit, Sap 8. *Sciui quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & idcircò adij Dominum, & deprecatus sum illum.* Susana quoque, Dan. 13. vt luxuriæ resisteret adit Dominum, & vi orationis humilis omnem vim Sathanæ elidit, castitatemque suam sartam tectam custodit. Sic & S. Tho. Aquinas cùm illecebrosa iuuencula in eius cubiculum immissa fores, vt eius castitatem subuerteret, adit Dominum oratione humili: *Ne sinas quæso Domine Iesu, & tu sanctissima Mater, & Virgo, vt tam immani me scelere obstringam.* Mox autem per hanc orationem vires accepit ad euertendum omne molimen diabolicum, eiusque vim omnem atterendam. Nam & adfuere Angeli lumbos ei cingentes, in symbolum perpetuæ castimoniæ. Vide etiam hac de re plura Tom. 2. Horti Pastorum, Tract. 3. Lect. 10.

Sextus aries priori adiungendus est carnis castigatio & maceratio, siue per ieiunia & vigilias, siue per cilicia & flagellationes, aut id genus alia. His machinis ad euertendam luxuriæ structuram, vsi sunt omni æuo castitatis æmulatores. Vnde Apost. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* En Paulus, Dux militiæ nostræ, quibus armis & machinis pugnandum nobis sit aduersus carnem & sathanam, nos præuio suo exemplo docet, vt digni simus recenseri incolæ, & milites ciuitatis Dei, vt ne vnquam inueniantur accolæ, & ciues reprobi ciuitatis diaboli. Hunc præclarum Ducem, & alij iisdem armis eodem prælio sunt sequuti. Audi S. Hieron. ad Eustochium Epist. 22. *Omni auxilio in Eremo destitutus ad Iesu iacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia subiugabam. Memini me clamantem, diem cum nocte crebrò iunxisse, nec prius à pectoris cessisse verberibus, quàm Domino increpante rediret tranquillitas.* Idem peregit B. Iustina teste Nazianzeno, cùm à Cypriano Mago pelliceretur ad libidinem. Audi eius verba, Orat de laude S. Cypriani. *Ieiunij atque humi cubationis pharmaco se communit, vt formæ venustatem tanquam insidiosam obscuraret, sicque flammæ materiam subtraheret, ac libidinis facem extingueret, partim vt humilitate sua propitium sibi Deum. & exorabilem redderet. Neque enim vllis perinde, ac corporis animique afflictionibus conciliatur Deus, lacrymisque misericordiam vicissim rependi solet.* Hæc Sanctus Gregorius Nazianzenus, qui & alibi animæ deplorans calamitatem, fatetur se iisdem machinis contra luxuriam pugnare. *Veneri, inquit, claustra impono, animum mœrore conficio, lacrymarum vim profundo, sempiterno Rege debilitata genua flecto, sordidatus incedo, pro lecto mihi est pauimentum lacrymis perfusum, pro linteis cilicium.*

Sed & quidam sancti extraordinaria corporis maceratione aduersus luxuriam vsi sunt, S. Benedictus se in vepres cruentè vstular, donec libidinem oppimeret, & exinaniret. S. Bernardus in lacum vicinum frigidissima aura vsque ad collum se mergit. S. Franciscus in niues se proiicit, donec conglaciatus luxuriam omnem exinceret. Sic & alij castigatione corpus macerarunt, vt victoriam reportarent.

Septimus aries contra luxuriam, est continua præsentia Dei obiecta oculis mentis, tanquam Iudicis seuerissimi, turpitudinem si commitas est spectantis, & mox vindicantis; peccantis enim ceruici mox diuinis incumbit mucro, sequiturque eum vltor à tergò Deus. Iuuat etiam præsentia ipsius Angeli, tibi à Deo constituti custodis. In hac attenta consideratione facilè eliditur omnis luxuria.

Quomodo enim rem fœdam attentare audebit coram Angelo suo custode, coram Deo quoque spectatore, & Iudice, qui coram homuncione planè erubesceret; Quinimò, contra omnem libidinis tentationem, oportet ob oculos sibi ponere Iesum præsentem, cruci pro te suffixum. Hæc efficax consideratio vim dabit ad diruendum omne diaboli molimen, ne in corde tuo luxuriæ structuram valeat erigere. Hoc nos edocent quoque Sancti Patres. Inter hos Hugo de S Victore sic ait, l. de Anima, capite 23. *Quoties te senseris turpibus cogitationibus pulsari, & ad illicitam delectationem vrgeri, toties pone ante mentis oculos, quomodo Christus in cruce crucifixus est pro te. Intuere quomodo à Iudæis traditur, & quàm viliter pertractetur, blasphemetur, & colaphizetur, iudicetur; & condemnetur, expuitur, & flagelletur*

grilatur, ad vltimum verò contumeliis affectus inter duos latrones suspenditur clauis cruci affixus, sputis derisus, spinis coronatus, lancea perforatus, ex omnibus partibus sanguis emanat, & inclinato capite emittit spiritum. Ita Redemptor tuus moritur pro eo, & tu nescis cuiusmodi sordida cogitatione sordidaris in mente. Idem præscribit Sanctus Augustinus cap. 21. & 22. Manualis. Vide eum ibi fusè.

LECTIO XI.

De maledictione Luxuriosorum

Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit, & ædificauerit ciuitatem Iericho. Iosue 6.

MAledictos esse omnes structores muri luxuriæ in primogenito, & vltimo genito, hoc est, in anima & corpore, in præsenti, & futura vita, tum ex dictis colligitur, tum ex variis exemplis tam antiqui, quam noui Testamenti dilucidè probari potest. Exempla antiqua huius maledictionis in medium producamus.

Exempla veteris Testamenti.

PRimò quidem, maledicti filij illi Dei, qui videntes filias hominum, quod essent pulchræ, solo libidinis æstu illas sibi copularunt: sicque genus suum diuinum commacularunt, filij fideles cum infidelibus commixti. Quapropter dum ipsi generis sui obliti in lasciuiis ætatem conuerterent; primo illo diluuio, tanquam maledictionis flumine, & fulmine, sunt absorpti. Videant porrò hic filij Dei, hoc est Sacerdotes, vel Deo dicati Religiosi, se huiusce maledictionis & animaduersionis esse consortes, quando immemores diuinæ originis, & sanctificationis cœlestis cum filiabus hominum non verentur se nefario concubitu, aut impura conuersatione commiscere.

Secundò maledictus Cham, quod patria sui Noë virilibus fortuitò detectis impudicè insultarit impius, & impurus filius, meritò in filiis, & progenie sua propterea maledictus. Benedictus autem Sem & Iaphet, qui obseruantiæ paternæ & castitatis amatores, retrorsum incedentes turpitudinem paternam pallio obtexerunt; aspectum etiam indecorum omni sollicitudine euitantes.

Tertiò maledicti Sodomitæ, & Gomorræi, qui exfornicantes, & abeuntes post carnem alteram, facti sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes, vt loquitur S. Iudas in epistola sua.

Quartò maledictus Her & Onam, qui ne nascerentur filij, semen in terram fundebant, & ideò cœlitùs percussi mox corruerunt. Genes. trigesimooctauo. Timeant quidem in coniugio maledictionem & interitum similem, qui ne profundunt, certè non sine crimine, nec sine salutis discrimine.

Quintò maledictus Sichem, filius Emor, Dianam filiam Iacob rapiens & constuprans, qui propterea cum suis ciuibus internecione cruenta est deletus. sed & discant puellæ exemplo Dianæ non circumcursitare, & curiosè huc illuc se transferre, vt videant filias regionis alienæ.

Sextò maledicti filij Israel, num. 25. fornicantes cum filiabus Moab, ideò viginti quatuor milia internecioni iubente Domino data sunt, & Principes populi contra solem in patibulis suspensi. Benedictus Phinees, qui zelo Domini accensus interfecit Zambricum Madianitide coeuntem? propterea enim, & iram Dei auertit, & sacerdotium sempiternum promeruit.

Septimò, maledictus Ammon sororem suam Thamar constuprans: ideò iusta Dei vltione meruit à fratre Absalone in conuiuio temulentus interimi, qui sciuerat à temulentia voluptatis libidinosæ ad tam horrendum flagitium se abripi. sed maledictus Absalon, qui vxores patris sui palam incestauit; & ideo cernitur triplici hasta confixus, scilicet crudelis ambitionis, incestus pudibundi, inobedientiæ parricidalis.

Octauò maledicti senes Susanæ impudici proci, qui ve proci libidine obcæcati statuerunt declinare oculos suos in terram, ne cœlum aspicerent, & thorum coniugalem viri fidelis audacter contaminarent. Ideò iusta Dei vindicta à Daniele adolescente crimine duplici conuincuntur, & morti traduntur, Susana pudica e periculo famæ, & vitæ erepta.

Nonò, maledicta quælibet mulier adultera in veteri Lege, quæ si aquas zelotypiæ, in quas cum execratione maledicta congesta erant, biberet, computrescebat femur eius, & tumens vterus disrumpebatur; sic cernebatur in maledictionem & exemplum cunctis data. Tali nempè horribili pœna & maledictione Deus vxores in officio continebat.

Decimò maledicti Gabaonitæ, qui vxorem Leuitæ tota nocte ita constuprarunt, vt manè ad ostij limen vir emortuam reperiret. Hinc asperrimum illud bellum inter Beniamitas & cæteras Tribus, quod illi tale flagitium non vindicassent. Vide lib. Iudicum.

Exempla noui Testamenti.

SI ex nouo testamento exempla maledictionis cupis, attende.

Primò maledictus incestuosus ille Corinthius, qui vxoris patris sui ausus fuit commisceri, quem ideò Paulus Sathanæ tradere parabat, nisi resipisceret.

Secundò maledictus Herodes, qui vxorem fratris sui publicè fouebat, quique libidine, ac muliere, malis consiliis, ausus fuit Prophetæ caput obtruncare, & spectaculum illud horrendum mensæ suæ opiparæ apponere. Vbi caput exanime, mortui cruor defluens, non fuit sine voce scelus incestuosi condemnante, & vindictam à Deo deposcente. Vnde & ærumnis confectus in exilio miserè periit.

Tertiò maledicta Herodias saltatrix impudica, quæ facinoris huius author extiterat, de cuius interitu sic Nicephorus. Furibunda adultera, incestaque adeò illa (quæquidem Herodis habebatur; reuera autem Philipppi erat coniux) vita longius acta, cùm priùs filiam suam saltatricem acerbo saxo sublatam vidisset: deinde ipsa quoque decessit, futuri sæculi iudicio, & supplicio reseruata, meras ibi quàm citissimè diuinæ iræ fæces, intolerabilisque indignationis Domini calicem haustura. Filiæ autem eius (dignus enim est qui memoriæ commendetur) talis fuit obitus. Euodum ei quopiam brumali tempore erat, & fluuius traiciendus: qui cùm glacie constrictus coagmentatusque esset, pedes eum transibat; glacie autem rupta, idque non sine Dei nomine, demergitur illa statim capite tenus, molliusque se mouens saltat, non in terra, sed in vndis. Caput verò scelestum frigore & glacie concretum, deinde etiam conuulneratum, & à reliquo corpore non ferro, sed glaciei crustis resectum, in glacie ipsa saltationem lethalem exhibet: spectaculoque illo in memoriam eorum quæ fecerat spectantibus reuocat.

Quartò maledictus Nicolaus Aduena Antiochenus, qui inter primos Diaconos Spiritus Sancti, charismatibus plenus, ita postmodum spiritui illi iniurius fuit, vt profligatissimæ hæresis inuentor fuerit, volens communes esse vxores. Maledicti eius sectatores Nicolaitæ dicti maledicti inquam, cum sua doctrina maledicta, de quibus Apoc. 2. dicitur, quod doctrinam Balaam sequuti sint, *Qui docebat Balaam mittere scandalum coram filiis Israel, edere, & fornicari,* Væ his qui hanc viam sectantur. Væ Anabaptistis nostris, qui similem doctrinam reuocare nostro æuo conati sunt.

Quintò maledicta mulier Iesabel, de qua Apoc. 2. *Quæ se dicebat Prophetam, & docebat, ac seducebat seruos Dei,* fornicationi addicta, *Dederat quidem illi Deus tempus, vt pœnitentiam ageret, & noluit;* ideò de ea dicit Dominus: *Ego mittam eam in lectum, & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi pœnitentiam ab operibus suis egerint, & filios eius interficiam in mortem, & scient omnes Ecclesiæ quia ego sum scrutans renes, & corda, & dabo vnicuique vestrum secundum opera sua.*

Sextò maledicti omnes de quibus S. Petrus Epist. 2. c. 2. *Qui velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem; & in perniciem; in his quæ ignorant blasphemantes, in corruptione sua peribunt, percipientes mercedem iniustitiæ, & voluptatem existimantes diei delicias, coinquinationes & maculæ, deliciis affluentes in conuiuiis suis; luxuriantes vobiscum, oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti.*

Hi nempe omnes meritò maledictioni sunt obnoxij, quandoquidem reædificatores sunt murorum Iericho, quasi de nouo eos suscitantes è ruderibus illis quæ anathemati subiecit Dominus, præcipiens ne structuræ iterum deseruirent: quandoquidem Tubæ cœlestis virtute dirui funditùs voluerit ciuitatem illam maledictam.

LECTIO

LECTIO XII.

De Continentia, & Castitate virtute opposita Luxuriæ.

HVic muro iam descripto ciuitatis diaboli; ex diuerso opponitur alter murus ciuitatis Dei, murus scilicet, & turris continentiæ & castitatis. Ex hac arce, inter alias primaria debellatur hostilis ciuitas, dum concupiscentia, & caro per continentiam subigitur dæmonisque viresque, quas præcipuè per carnis concupiscentiam erexit, enerunantur & conteruntur. Hoc nimirum est munus continentiæ & castitatis, quæ virtus est sub iugo rationis refrænans impetum libidinis. Altitudinem porrò suam turris hæc & structura castitatis in cœlum vsque prouehit, cum ipsa sit imitatio quædam vitæ Angelicæ, & cœlestis: imò & vitæ diuinæ, quandoquidem *Incorruptio facit esse proximum Deo*; Ipsaque Trinitas prima est Virgo quam omnes Virgines imitantur, vt docet Sanctus Nazianzenus in Carmine de Virginitate. Hinc etiam de illa Sanctus Athanasius sic loquitur l. de Virginit. *O Virginitas opulentia indeficiens, corona immarcessibilis, templum Dei, domicilium Spiritus sancti, margarita pretiosa, mortis & inferni profligatrix, Angelorum vita, corona Sanctorum.*

Sap. 6.

Porrò castitatis perfectæ prima fundamenta, tanquam primarij muri ciuitatis suæ in terris erigendæ, in cœlis postmodum perficiendæ, iecit ipse met Christus, qui ex Virgine castissima natus, ad castitatem omnes est cohortatus. Et quandoquidem quidam sunt Eunuchi à natura, alij ab hominum violentia: voluit & ipse suos habere Eunuchos, non necessitatis, sed voluntatis, qui se castrarent ob regnum cælorum, ob diuinum cultum, speciali mercede donandi, specialem locum accepturi. De his iam prædixerat per Prophetam Isaiam, c. 56. *Non dicat Eunuchus: Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis. Qui custodierint Sabbatha mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis, & filiabus, nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.* Et quamuis sub præceptum noluerit hanc rem cadere; vel ad id quempiam obstringere, vt se castraret propter regnum cœlorum: tamen noluit suo obsequio speciali in diuinorum ministerio quempiam mancipari, qui castitatem non profiteretur; ipsos idcircò discipulos quos elegerat de coniugio, suæ iam adscriptos sacræ familiæ, à thoro voluit abstinere, & ad castitatis, ac continentiæ arcem omnes conuocare.

Matth. 11.

Hi ergò sunt qui à Iesu Christo, tanquam supremo Architecto, iactis iam diuini huius operis primordiis, structuram muri huius amplificandam susceperunt, donec amplitudinem suam ne scilicet castitatis amatores, & sectatores in humeros, tanquam ædificij huius cœlestis strenuos cōstructores, qui eius fastigium in cœlum vsque tollerent, eiusque altitudinem & amplitudinem toti orbi conspicuam redderent. Nam enim concurrerunt multa milia hominum vtriusque sexus, qui etiam sanguinem fuderunt pro castitate tuenda. Nempè tot milium Virginum sacer cruor huius castitatis sublimem murum quasi pretiosum cæmentum coagmentauit, & illustrem orbi fecit illarum lucidissimis exemplis, validissimaq; constantia, plerique in tenebris excæ libidinis sub carnis infirmitate iacentes lucem asperxerunt, & animum erexerunt, vt è cœno emergerent, cœloque se redderent. hoc fatetur sanctus Augustinus de se ipso adhuc in carne hærente. *Aperiebatur ab ea parte qua intenderam faciem, & quo transire trepidabam dignitas continentiæ* (inquit ipse l. 8. Confess. c. 11.) *serena & non dissolutè hilaris, honestè blandiens vt venirem, neque dubitarem, & extenderet ad me suscipiendum & amplectendum pias manus plenas gregibus bonorum exemplorum. Ibi tot pueri puellæ, & ibi iuuentus multa, & omnis ætas, & graues viduæ, & virgines anus, & in omnibus ipsa continentia nequaquam sterilis, sed fœcunda mater filiorum gaudiorum de marito te, Domine. Et irridebat me irrisione exhortatoria. Quasi diceret: tu non poteris quod isti, & istæ? an verò isti, & istæ in semetipsis possunt, & non in Domino Deo suo? Quid in te stas, & non stas? Proiice te in eum, noli metuere, non se subtrahet vt tu cadas? Proiice securus, excipiet, & sanabit te.* Hæc ipse.

Itaque Augustinus qui prius ædificabat ciuitatem Sathanæ, sub Asmodæo Principe, deseruiens in luto & latere, in operibus immundis luxuriæ, inuitatus tot exemplis structorum ciuitatis Dei de vtroque sexu, ex lapidibus politissimis sanctorum operum eligentium aggerem, longè latèque rutilantem continentiæ & castitatis, transiuit in sortem eorum. Et factus est non solùm cooperator & coadiutor, sed & dux cæterorum, & inhortator feruentissimus, vbique zelans pro castimonia, omnes excitans ad eius arcem, & castra, omnes animans ad fortiter præliandum pro ea, vt possint postmodum in cœlesti ciuitate canticum nouum, & trophæa victricia decantare. Propterea librum scripsit de S. Virginitate, vbi sic illius sectatores alloquitur. *Pergite itaque sancti Dei, pueri, & puellæ, mares & fœminæ, cælibes, & innuptæ, pergite perseueranter vsque in finem, Vos afferetis ad nuptias Agni canticum nouum, quod cantabitis in cytharis vestris. Non vtique tale, quale cantat vniuersa terra, cui dicitur: Cantate canticum nouum, cantate Domino vniuersa terra; sed tale quale nemo poterit dicere, nisi vos in sequela Agni. Et quæ hæc putamus hunc Agnum, quo nemo eum sequi vel audeat, vel valeat, nisi vos? In quos saltus & prata? Vbi credo sunt gramina gaudia, non gaudia huius sæculi vana, insaniæ mendaces: nec gaudia qualia in ipso regno Dei cæteris non Virginibus erunt; sed à cæterorum omnium gaudiorum sorte distincta. Gaudium Virginum Christi, de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum propter Christum. Gaudia propria Virginum Christi, non sunt eadem non Virginum, quamuis Christi. Nam sunt aliis alia, sed nullis talia. Sequantur itaque Agnum cæteri fideles, qui virginitatem corporis amiserunt, non quocumque ille ierit, sed quà vsque ipsi potuerint. Possunt autem vbique, præterquam cum in decore virginitatis incedit. Vos itaque sequimini eum tenendo perseueranter quod vouistis: ardenter facite cùm potestis, ne virginitatis bonum à vobis pereat, cùm facere nihil potestis, vt redeat. Videbit vos cætera multitudo fidelium quæ Agnum ad hoc sequi non potest. Videbit, nec inuidebit: sed collætando vobis, quod in se non habet, habebit in vobis; Videte itaque, roboramini, permanete, qui vouetis & redditis Domino Deo vestra vota perpetuæ continentiæ, non propter præsens sæculum, sed propter regnum cælorum. Vos etiam qui hoc nondum vouistis, qui potestis capere, capite, perseueranter currite vt comprehendatis, Tollite hostias quisque suas, & introite in atria Domini non ex necessitate, sed potestatem habentes vestræ voluntatis. Non vobis id Dominus imperat, sed si quid super erogaueritis, reddet vobis, Cogitate quicquid illud est, in regno eius locum commutum, meliorem multo quam filiorum, atque filiorum. Cogitate illic nomen æternum. Quis explicat quale nomen erit? Quicquid tamen erit, æternum erit. Hæc credendo, & sperando, & amando potuistis, coniugia non deuitare prohibita, sed transuolare concessa.*

Hæc sparsim Sanctus Augustinus in variis capitibus eiusdem libri de Virginitate. Vbi totus in hoc incumbit, vt cooperatores conuocet ad strenuè ædificandum murum & arcem castitatis in ciuitate Dei, per quam depugnare valeant, & superare sæculum, carnem, sathanam in ipso sæculo agentes & carne; ac postea in altero sæculo triumphantium celeuma decantare, ciues effecti cœlestis ciuitatis, vbi nec carnis rebellio, nec sathanæ suggestio, nec concupiscentiæ stimulus vltra habebit locum, sed præcipitabitur in æternum. Tot igitur Sacerdotes, tot Religiosi, tot sacræ Virgines, tot Sanctimoniales in claustris, tot sunt ædificatores huiusce muri & arcis, tot præliantes prælia Domini.

Huius porrò arcis primariæ ciuitatis Dei inuictam fortitudinem, & aduersus hostes suos triumphantem gloriam, sic decantat Sanctus Cyprianus lib. de Singularitate Clericorum. *Castitas nomen inuictum est sanctimoniæ, & expugnatio fortis infamiæ; fortitudinis firmitas; & lasciuiæ petulantis infirmitas; probitatis præsidium, & improbitatis excidium; animæ victoria, & corporis præda; vbertas gloriarum, & sterilitas criminum; pronuba sanctitatis, & repudium turpitudinis, sinceritatis indicium, & abolitio scandalorum, exercitium continentiæ, & euacuatio tota luxuriæ; pax secura virtutum, & debellatio inquieta bellorum, hostis immunditiæ, lorica pudoris, morum rigor, triumphatrix dissolutionis, exitium corruptionis.* Hi nempè sunt tituli honoris, quos castitatis fronti inscribit sanctus Cyprianus: & sanè meritò, quia sicut concupiscentia initium est omnium vitiorum, ita castitas ei aduersa origo est omnium virtutum, & mater omnium bonorum spiritualium Neque enim est solum honor corporum, sed & ornamentum morum, & sanctitas sexuum, puritatem à corpore in animam refundens, soli Deo placere, optans in sanctificatione animæ & corporis Hic & eius laudes decantat Sanctus Ephrem sic exclamat in sermone de Castitate. *O castitas oculorum frænum, quæ è tenebris ad lucem totum corpus reuocas! O castitas, quæ carnem castigas, & in seruitutem redigis, quæ m-*

lestia velocissimè penetrans! O castitas, quæ cor possidentis te lætificas & animæ ad cœlestim vitas adiungis! O castitas, quæ spirituale gaudium paris, & mœrorem aufers! O castitas, quæ passiones minuis, & animum à perturbationibus liberas! O castitas quæ iustos illuminas, & diabolo tenebras offundis! O castitas, quæ pigritiam depellis, & patientiam offers! O castitas, currus spiritualis possessorem suum in sublime euehens! O castitas quæ rosæ instar in medio animæ & corporis flores, vniuersamque domum odoris fragrantia reples! O castitas Præcursor atque habitator Spiritus sancti! O castitas mater dilectionis, & angelicæ vitæ ratio! O castitas quæ mundo ex corde, ac dulci gutture, hilarique vultu! O castitas quæ homines Angelis similes reddis! O castitas quæ Dei amicum ita exaltasti in patria æterna, vt eos qui emerant ipsum redimeret! O castitas donum Dei benignitatis, disciplinæ, cogitationisque plena O castitas portus tranquillus in summa pace, ac securitate constitutus. Hæc S Ephrem.

Concludendo addamus, triplicem esse muri castitatis seriem. Est enim triplicis generis castitas: vnam vocant virginalem, secundam vidualem, tertiam coniugalem. De qua re sic S. Cyprianus lib. de bono pudicitiæ. *Pudicitia,* inquit, *primum in Virginibus locum tenet, secundum in continentibus, tertium in matrimoniis. Verum in omnibus gloriosa est, cum gradibus suis. Nam & matrimoniorum fidem tenere laus est inter tot bella corporis; & matrimonio de continentia modum statuisse, maioris est virtutis dum etiam licita reiiciuntur.* Idem tradit sanctus Ambrosius in libro de viduis; sic enim ait: *Docemur triplicem castitatis esse virtutem. Vnam coniugalem, aliam viduitatis, tertiam virginitatis. Non enim vnam sic prædicamus, vt alias excludamus. suis quibusque professionibus illa conducunt. In hoc Ecclesia opulens disciplina quos præferat habet, quos reiiciat non habet, atque vtinam habere nunquam possit. Ita igitur virginitatem prædicamus, vt viduas non reiiciamus, vt suus honor coniugia referatur.* Idem Ambrosius post hos tres status comparat Ecclesiam agro fertili, ita vt status virginum sit veluti hortus odoriferis vernans floribus: Status vidualis campus autem nemus arboribus consitum: Coniugij autem status velut ager arabilis, multa fruge, & messe fœcundus! Rectè etiam hi tres status intelliguntur in semine illo triplici Parabolæ Euangelicæ, cuius pars attulit fructum centesimum, pars sexagesimum, pars tricesimum. Centesimum enim fructum SS. Patres assignant Virginibus, sexagesimum viduis, & continentibus, tricesimum casto matrimonio: Nos verò aptè proposito nostro, hanc triplicis generis castitatem asserimus esse velut triplicem seriem in hoc muro ciuitatis Dei, per quam agnoscitur & elucet multiformis gratia Dei, in vario continentium statu, per sapientiam Dei coordinato ad pugnandum contra ciuitatem diaboli, & obtinendum ei iuxta ordinem vnicuique à Deo constitutum.

Postremò diximus, hunc castitatis murum solidari oratione, ieiunio, humilitate, vigiliis, castigatione corporis, & similibus fulchris sibi connexis. Atque in tantam soliditatem exurgit murus iste electus, vt nec mors, nec omnes Sathanæ aut inferi vires illi valeant præualere. Audi Sanctum Bernardum sermone de Assumptione Mariæ. *Qui ergò protegente patientia continenter viuunt, ipsi bene cum Apostolo protestantur & dicunt: Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Vides quam solidus sit continentium murus? quos neque mors, neque vita, neque Angeli neque Principatus, neque Potestates, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo neque fortitudo, neque profundum, neque creatura aliqua potest separare, à charitate Dei quæ est in Christo Iesu.*

TRACTATVS IV. DE VITIO INVIDIÆ.

LECTIO PRIMA.

Quid, & qualis Inuidia.

QVARTVM murum ciuitatis Iericho constituit inuidia, ex maledictis lapidibus, & luteis lateribus in sublime elata, & dilatata à variis structuribus. Hanc porrò inuidiam definiens Sanctus Augustinus dicit esse, *dolorem, & odium fœlicitatis alienæ.* Plenius, & specialius Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 36. nu. 1. dicit esse, *Tristitiam de bono alterius, in quantum æstimatur diminuere gloriam propriam.* Quoniam verò inuidia secum tristitiam & dolorem ob alterius prosperitatem inuoluit; hunc antiqui (teste Alciato emb. 71.) descripsere, & depinxere mulierem annosam, macie, & pallore confectam, oculos habentem liuidos & dolentes, cor suum edentem, & simul carnes vipereas, ambulantem etiam & innitentem spinoso baculo, manum puncturis lacerante.

Squallida vipereas manducans fœmina carnes,
Cuique dolent oculi, quæque suum cor edit.
Quam macies & pallor habent, spinosaque gestat
Tela manu: talis pingitur inuidia.

Videamus rationem picturæ huius, quia perelegans est, vitamque infœlicissimam inuidorum dilucidè proponit.

Primò igitur, inuidia vt fœmina depingitur, quia infirmi animi vitium est, & maximè in fœminis regnat. Annosa quoque est, quia ab initio sæculi ætas eius.

Secundò, describitur vipereas carnes manducans, quia cùm inuidus alterius prosperos successus contemplans intabescat, & tristetur, virulentia pasci censetur cogitationibus, in perniciem suam. Alienis enim gaudere malis quid aliud est, quam veneno vipereo pasci? Deinde sicut, verum est viperam non prodire in lucem, nisi apertis matris lateribus, ita sic liuor primò afficit, & quasi edit lignũ in quo gignitur. Denique, linguam vipereo veneno infestam gerit inuidus, semper eorum quibus inuidet, famam detractione inficere, paratus, Propter hæc omnia inuidi Pharisæi à Ioanne Baptista vocantur, *Progenies viperarum.*

Tertiò depingitur cor proprium edens: estque allusio ad illud Prouerbium Pytagoræ: *Cor ne edito.* Hoc est Curis ne animum excruciato. Cura enim dicitur, quod cor edat vel vrat. Grauis ergò & molesta animi solicitudo cor exedere rectè dicitur. Et hæc contingit inuido, quia inuidia tineæ similis est, quæ lignum ex quo oritur sensim corrodit; sic illa cor ex quo gignitur, Prouerb. 25. *Sicut tinea vestimento, & sicut vermis ligno, ita tristitia viri nocet cordi.* Torquet ergò inuidentes tristitia alieni boni, siccat, afflat, exossatque quasi tortor quidam tartareus. Est ex tartareis vltoribus vnus, ad mortalium exterminium missus. *Inuidia sibi primum nocet, primum authorem suum mordet, mentis officit, cor quasi peste depascens, animum vrit,* inquit Augustinus a. Solil. & Sanctus Gregorius in Pastorali capite 11. *Inuidi dum alienæ prosperitatis augmenta prospiciunt, apud semetipsos anxij, afflicti, cordis peste afficiuntur.* Audi & Alanum in Complanctu Naturæ hac de re disserentem: *Hæc est hospes qui apud suum hospitem inhospitabiliter hospitatus sui hospitis labefecit hospitium. Hæc est possessio, suum possidens possessorem, quæ dum alios detractionum latratibus vexat, sui possessoris animum*

mum intestino morsu profunditus inquietat. Quicunque ergò inuidus es,illis quos odisti infestus es,sed magis tibi.Is enim quem zelo persequeris, subterfugere, & vitare te poterit, vt verò te non potes. Quocumque fueris,aduersarius tuus tecum est. hostis semper in pectore tuo est, pernicies intùs inclusa est.

Quartò depingitur inuidia habens oculos obscuros, liuidos, dolentes, quia illa mentis oculum confundit, rectumque iudicium obnubilat : inuidiæ enim languor rectè iudicandi impedit sensum, & operi etiam optimo nomen imponit vitiosum, mensque inuida dum alieno bono affligitur , radio lucis obscuratur. Nam luce virtutis in alio conspecta, & boni operis ac exempli ennuerfatione lucida,inuidi quodammodo excæcantur. Tenebras amant,quia proximorum vmbrosa aduersitate exhilarantur : nec absimiles sunt noctuis vespertilionibus, qui solis lumen auersantur,& illo magis excantur , noctis verò caligine quodammodo illustrantur;hoc manifesta satis experientia compertum est , quod inuidi scilicet mentis cæcitati obnoxij lucem in tenebras conuertant , dum aliorum bona opera vel præclarè gesta sinistra interpretatione obscurare conantur.Lux illorum illis displicet,in illam mentis suæ aciē intendere nequeunt , nisi lippientem & caliganteꝫ,instar Heli sacerdotis, qui non poterat videre lucernam Dei, antequam extingueretur. Quid ergò de illis dicemus , nisi quod Iob de quibusdam; *Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.*

Quem locum interpretans Greg. l.6. Moral.de Inuidiis, sic edisserit : *Mentes iniquorum dum de alienæ melioratione affliguntur, de luce obscurantur : quia dum bona opera considerant, si qua mala lateant, inuestigant, & sollicitè laborant,si quid quod accusare possint, inueniant. Sana membra exterius conspiciunt , sed clausa sordis intus vulnus palpantes quærunt. Quasi in nocte sic palpabunt in meridie. Dies quidem boni operis exterius in proximo lucet, sed quasi noctis palpant, quia liuoris intus tenebras tolerant. Penetrare ad aliqua quæ reprehendant satagunt , detractionis ambitum quærunt; sed quia haud inuenire non valent, cæci exterius circumeunt. Quod benè exprimitur,cùm Loth,protegentibus Angelis in domo eius,Sodomitæ ostium inuenire non potuerunt. Sodomitæ enim ostium inuenire nequeunt , quia inuidi contra vitam iusti, nullum aditum aditum deprehendunt. percussi enim cæcitate quasi domum circum eunt, qui inuidentes facta, & dicta perscrutantur iustorum, sed quia totumdem vita fortis vndique & laudabilis obuiat,ipsi errantes nihil aliud quam parietes palpant.* Hæc S. Greg.idemque docent alij sancti Patres.

Pulchrè quoque id expressit Sapiens Eccl. 14. sic pronuncians : *Nequam oculus inuidi , & auertens faciem.* Quare oculus inuidi dicitur nequam? Quis nullam rem intuetur æquam.· Non potest enim aliorum bona æquis spectare oculis, quia toruam,& deprauatam gerit oculorum aciem. Cur enim vocatur inuidus? Nonne quasi non videns? Hæc nominis etymologia : Sed quare non videt, aut benè non videt?Quia nihil benè videtur nisi per lineam rectam; ipse autem vel auertit faciem, & oculum nequam , vel non vult cernere nisi per lineam curuam,& passione obliquata. Vis id in exemplo inuidi ob oculos nostros sacris in litteris posito plenius agnoscere ? Attende in Saule inuido, de quo dicitur 1. Reg. 18 *Non poterat respicere Dauid rectis oculis.* Vtique, nec eius heroica gesta rectè intueri poterat , acie mentis turpida. Sic oculus eius interior, & exterior vterque erat nequam iniquè scilicet cuntuens rem planè æquam.

Quintò propter eandem causam describitur ab aliquibus domus inuidiæ obscura, abdita, sole, & luna carens. Tum quia Deus Sol iustitiæ ab inuidis abest, & ab illis sapientiæ suæ lumen abscondit : tum quia ipsi tenebrosa amant,& lumen oderunt Instar furum enim ipsi lucem extinguere conātur, vt in absconditō furentur, & aliorum honorem,famam, gloriam surripiant,aut vt in obscuritate illos confundant. Audi Alanum in l.de planctu naturæ. *Inuidi aliena fama insidiantur, detractioni tam unde obnubilare conantur, aut eiusdem gloriam fala taciturnitate furentur; sed tuto Dei iudicio contingit, quod sicut papilio circa lumen volitans, illudque extinguere volens , seipsum consumit ; sic inuidi dum aliis lumen bonæ famæ extinguere conantur , ipsimet inde læduntur , & turbantur.*

Sextò dicitur inniti baculo spinoso , quia inuidus vnde se fulcire deberet, pungitur, & baculo haud se sustentat, quia nihil habet in se inuidia quod delectet. Etenim ex bono proximi , quo se tanquam baculo releuare deberet , ipse per inuidiam tanquam spinarum aculeis , se & alios lacerat.Spinæ ergò ei vndique, quia ex lemine bono etiam spinas metit. Hæc omnia dicta describens iterùm aliu Poëmate Ouid. sic ait l.1.Methamorph.

> *Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,*
> *Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes,*
> *Pectora felle virent, lingua est suffusa veneno.*
> *Risus abest omnis, nisi quem fecere dolores:*
> *Nec fruitur somno vigilantibus excita curis.*
> *Sed videt ingratos intabescitque videndo*
> *Successus hominum,carpit & carpitur vna,*
> *Suppliciumque suum est.*

De hac porrò inuidia nunc nobis differendum est , sub schemate quarti muri Iericho, siue ciuitatis diaboli. Videbimus itaque muri huius altitudinem,profunditatem, latitudinem longitudinem. Audiemus etiam tubas contra illum insonantes , & maledictiones contra eius structores fulminatas : ac deinde murum ei aduersum erigemus.

LECTIO II.

De altitudine Muri Inuidiæ.

Altitudo muri Inuidiæ ea eo in primis declarari potest, quod eius prima fundamenta iecerit Angelus reprobus in cœlo. Est enim opinio nonnullorum Sanctorum Patrum,quod Angelis reprobis in cœlo notum fuerit,filiū Dei destinasse humanam naturam assumere,& sibi coniungere per hypostaticā vnionem: huic verò beneplacito voluntatis diuinæ inuidisse,eo quod neglecta Angelica natura ad tantā dignitatem eueheretur humana. Existimat namque S.Bernardus serm.7.in Cantica. Basilius serm de Inuidia. S. Greg & alij quidam,Lucifero & Angelis cōplicibus Christum Deum hominem ex tunc in ordinatione diuina fuisse propositum,tanquam per fidem adorandum,vtpote Rege, & Dominum, Caputq; Angelorum. Verùm ob superbiam noluisse eos hanc ei adorationem, & obsequium deferre , indignumq; iudicasse, quod Angelus homini se subderet. Exinde igitur inuidia ab Angelo rebelli contra hominem concepta est,imò contra Christum Deum hominē propter quam inuidiam è cœlo exterminatus est, quæ quidem non nisi ex superbia ortum suum duxit; Nempè inuidia filia est superbiæ,nec est sterilis mater ista,sed continuò eam parit. Sistim ergò suffocanda est mater, nisi filiam istam volueris concipi & generari. Hoc porrò inuidiam adauxit Angeli reprobi,quod homo in eius locum, & benedictionem cœlestem, siue in ius ad eius gloriam successerit. Sicut enim Esau summam inuidiam concepit aduersus fratrem suum Iacob,eo quod primogenita eius tulerat,& benedictionem primogeniti debitam patre impatiente hæreditarat:Sic & hic contigit,nam homo primogenita Angeli, & hæreditatem eius sibi in partem tulit:hoe est gratias spirituales,virtutes,& dona,cum quibus Angelus à Deo creatus,vt filius Dei primogenitus. Hæc illo peccante ablata sunt ab eo, & in hominem translata; factusque est ipse hæres primogenituræ eum sua benedictione, siue cœlestium donorum & gloriæ promissione. Et hæc fuit causa & fomes inuidiæ numquam intermoriturae.

Itaque cùm deiectus fuisset Lucifer cum consortibus suis, & cùm fundamenta muri duplicis, superbiæ scilicet & Inuidiæ,cum ipso , & cum constructoribus suis forent disiecta; conatus est iterùm illa restaurare , nouumque parietem ex veteri materia erigere in Paradiso terrestri, quia non poterat in cœlesti. Ibi pessima intentio, colore tamen beneuolentiæ palliata, hominem est aggressus, & inuidiam suæ non absimilem animo eius ingenerare conatus: persuadens vt de ligno vetito carperet,in scientia boni, & mali per diuinitatis cuiusdam participatione similis Altissimo futuros. Addidit vt stimulum eis hunc ad effectum subiiceret,id vetitum ipsis non fuisse nisi quadam inuidentia tanti boni.Exinde eiecto etiam ex illo Paradiso homine, quod suggestiuni tali autem dedisset, & obedientiam Sathanæ detulisset, diuinum aspernans præceptum. non destitit Sathan nouam inuidiam concitare , nouum illius semen virulentum serere , non iam contra Deum, sed inter hominem, & hominē,inter fratrem,& fratrē,inter Cain & Abelem Ac nunquam postea vllo hominū æuo destitit, aut desistet,nouis aggestis lateribus , & saxis murum illum inuidiæ dilatare , & in sublime erigere , cooperatoresque sibi adsciscere:vt per hoc fortalitium ciuitatis suæ dimicet

contra cœlum, & contra Deum auctorem, & parentem suum, & odio nunquam intermorituro.

Secundò declarari potest altitudo Inuidiæ, eo quod illa directè quandoque contra Spiritum sanctum consurgat, idque irremissibili quodam modo. Inuidentia enim fraternæ gratiæ, quæ Dei, & Spiritus sancti bonitatem impugnat, specialiter nominatur peccatum contra Spiritum sanctum, & quidem irremissibile. Quia cùm sit ex certa malitia, & opponatur directè gratiæ Spiritus Sancti auctoris omnis sanctificationis, & iustificationis, omnisque remissionis peccatorum; certè talis culpa gratiæ tali malitiosè aduersans difficulter planè remittitur, quia sublimis nimis malitiæ censetur.

Tertiò altitudo inuidiæ ex eo vlterius declarari potest, quod in terris se erigere ausa fuerit contra Filium Dei Altissimum, ipsum Cruci suffigens. Neque enim aliud præter inuidiam Filium Dei neci tradidisse frequenter attestatur Scriptura, tam Prophetica, quàm Euangelica. Nam hi sunt sermones inuidorum Pharisæorum apud Sapientem Propheticè expressi: *Venite circumueniamus iustum, quia contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & Filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum. Grauis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ sunt viæ eius. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tanquam ab immunditiis, & præfert nouissima iustorum, & gloriatur Patrem se habere Deum. Videamus ergò, si sermones eius veri sunt, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt nouissima illius: Si enim est verus Filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum.* An non hic inuidia contra Patrem, an non contra Filium, an non contra Spiritum sanctum, donorum omnium in Christo auctorem, venenosum erigit caput, & virus totum suum effundit? Sublime ergò nimis & detestabile vitium, contra Deum rebelliones suscitans in cœlo, in Paradiso, in exilij loco. Et quidem contra personam Patris dona sua pro suo beneplacito dispertientis etiamnum adhuc se erigit alta & sublimi ceruice, dum non verentur murmurare quidem de donis Dei in alios effusis, liberalem eius manum quodammodo coarctare optantes. Deinde etiam contra Filium Altissimi adhuc modo se erexit, dum non desunt diabolicæ animæ quæ redemptionis ipsius efficaciam quibusdam communicari indolent pessima certè inuidentia. Denique contra Spiritum sanctum manifestè adhuc insurgit inuidia illorum, qui dona Spiritus ea malitia optant ab aliquibus subtrahi iam data, vel denegari donanda. Quid verò de illis dicemus, qui Draconis administri, & metatores Antichristi, bellum continuò inferunt sponsæ Christi, ex eo inuidia liuidi quod pariat semen electum? Ideòque mittunt flumen blasphemiarum post eam, vt absorbeant eam, & semen eius prout Apocalip. 12. describitur Draco virulentus facere: vtique non tam per se ipsum, quam per suos ministros, quos spiritu liuoris sui, & inuidiæ afflat, & implet. Hæc ergò omnia satis superque probant altitudinem malitiæ quæ in inuidia reperitur, vt meritò asseramus murum hunc Sathanæ sublimem admodum esse, tanquam arcem principalem eius nequitiæ.

LECTIO III.

De profunditate muri Inuidiæ.

PRofunditas huius muri ex eo declarari potest, quod sicut inuidiæ altitudo ascendit vsque ad cœlum, erigens se contra Deum: ita & eius profunditas descendit vsque ad infernum, illuc à Deo vindice relegata dum fuit è cœlo exturbata. Illic enim proprium domicilium constituit inuidiæ diabolicæ, ac omnibus qui eius sunt imitatores & consortes. Nempè inuidia vitium diabolicum est, vt dicit sanctus Augustinus, quo solo diabolus reus est, & inexpiabiliter reus. Non enim diabolo dicitur, vt damnetur, adulterium commisisti, furtum fecisti, &c. sed homini statim inuidisti. Hoc solo peccato Sathan, Sathan est, & illud continuat, & continuò auget, & effundit. Nam ea inuidia continuò tentat, continuò ad peccatum impellit, *& fiduciam habet quod Iordanis influat in os eius*: id est, Iob 40. Sperat omnes baptizatos absorbere, & deglutire: hi namque per Iordanem designantur, quia ibi accepit baptismus suam originem à Christo in Iordane baptismo. Inuidia quoque signum est speciale quo filij diaboli agnoscuntur, & primarius character Sathanæ: sicut charitas signum est distinctiuum Filiorum Dei, & character familiæ Christi. Audi Gregorium vigesimo nono Moral. capite tertio, hoc ipsum asserentem: *Ecce*, inquit, *tacitus qui fratri suo inuidet, & si occasionem repperiat, eum supplantare contendit. Cuius alterius talis membrum est, nisi illius de quo scriptum est, Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum.*

Secundò inuidiæ profunditas declarari ex eo potest, quod ad profundissima peccata hominem demergat. Vnde sanctus Cyprianus, quanta sit malorum abyssus inuidia, sic describit: *Non est quod aliquis existimet malum istud vna specie contineri, aut breuibus terminis, & angusto fine concludi. Latè patet zeli multiplex, & fœcunda pernicies, radix est omnium malorum, fons cladium, seminarium delictorum. Inde odium surgit, animositas inde procedit, auaritiam zelus inflammat, dum quis non potest suo esse contentus, videns alterum ditiorem. Ambitionem zelus excitat, Dei timor spernitur, magisterium Christi negligitur, iudicij dies non prouidetur.*

Inflat superbia, exacerbat sæuitia, perfidia præuaricatur, impatientia concutit, furit discordia, ira feruescit. Nec se potest iam cohibere, nec rege, qui factus est potestatis alienæ. Hinc dominicæ vinculum pacis rumpitur, hinc charitas fraterna violatur, hinc adulteratur veritas, vnitas scinditur, ad hæreses atque schismata prosilitur, dum obtrectatur Sacerdotibus, dum Episcopis inuidetur. Mala cætera habent terminum, & quodcumque delinquitur, delicti consummatione finitur: In latrone conquiescit scelus, homicidio admisso, & prædoni rapacitatem statuit præda possessa: zelus & inuidia terminum non habet permanens iugiter malum, & sine fine peccatum. Hæc Cyprianus. & certè ex quo vitium istud plenè cor alicuius occupauit, nullum scelus abhorret. Non parcit innocenti, non timet homicidium, non parricidium, aut fratricidium, quod ab initio quidem sæculi liceret demonstrare. Non pepercit Sathan primis parentibus innocuis donec eos morte inuolueret, & Deo reos statueret, sic se de Deo ipso vindicans. Non pepercit Cain fratri suo Abeli innocentissimo; nec quieuit inuidia iugiter stimulante donec fraterno se satiaret cruore. Quam inuidiam parricidalem describens Prosper de benedictionibus sic ait: *Cain contumax, suique impatiens, insilit super Abel in campum, & occidit eum. Proh nefas! Hæccine sunt in Cain germanitatis fœdera? Hæccine principia bonæ naturæ? Hæccine bonæ indolis spes est; vt ante norit Pater homicidam, quam filium. Sed his omnibus sævius, eum Cain multis etiam vitiorum connodauit: Effectus contemptor diuini mandati, superbiæ caput, auctor inuidiæ. Princeps iniquæ mortis, & primus in hominibus parricida: Hic initia bellandi instituit, vt reus innoxium sanguinem diffundat, liuoris plenus, gloriam impetit alienam. Nam præclara hic fulsere martyria, dum iusti occiduntur ab impiis.* Itaque Cain factus est per inuidiam omnium impiorum Patriarcha, & primus lapis in ædificio ciuitatis diaboli, exemplar filiorum huius mundi, & Deum non credentium, eius iudicia blasphemantium, proximos persequentium, fraternæ gratiæ inuidentium, & desperantium de clementia Dei. Verum igitur est quod diximus, inuidiam nullum scelus abhorrere, nulli parcere: Si etiam non pepercerunt filij Iacob fratri suo Ioseph castissimo, innocentissimo, mitissimo, Quapropter vendiderunt eum extraneis Ismaelitis, nec defuit voluntas, eius sanguine vt se contaminarent, sola instigante inuidia. Parata erat fera hæc pessima eum deuorare, nisi Ruben fratrum senior auctoritate & consilio obstitisset. Sic etiam non pepercit Saul Dauidi, liuore stimulante transfigere eum conatus, generum licet suum planè amabilem, gestis heroicis orbi admirabilem. Denique non quieuit inuidia, quæ Pharisæorum animos continuò occidebat, donec ad Deicidium eos deduceret, & cruore Filij Dei illa nec dum potuit temperari morte eius non emortua, sed accensa magis.

O igitur profundum inuidiæ vitium! O abyssus! O profunditas huius muri sathanici, planè detestabilis! O ad quam profundas machinationes, & horrenda consilia deducis animos quos possides, & quæ suggeris dedecora ad nocendum! O verè tu es erroneæ cæcitatis abyssus imperscrutabilis, humanæ mentis infernus contentionis omnis

omnia stimulus, tranquillitatis animi hostis perduellis criminisque omnis aculeus damnabilis! propterea SS. Patres de hac inuidia agentes innumera infamiæ eius epitheta congerunt, vt vitij huius profunditatem quadam ratione ob oculos ponant, de illa sanctus Basilius hom. vndecima sic loquitur: *Inuidia est interitus vitæ, pestis naturæ, aduersa omnibus bonis ex Deo venientibus, demum Deo ipsi contraria. Fugiamus eam: est enim tolerabile malum, serpentis præceptum, diaboli inuentum: inimici satio, punitionis arrha, pietatis impedimentum, via ad gehennam, Regni cœlorum priuatio.* Audi S. Gregorium Nissenum in vita Moysis: *Inuidia malorum princeps, mortis mater, prima peccati ianua, vitiorum radix, doloris initium, calamitatis parens, inobedientiæ causa, ignominiæ principium, mortifer stimulus, mœror reconditus, naturæ morbus, bilis venenosa, tabes sponte adhibita, telum amarum, figens animam clauus, flamma cordis, intestinorum ignis.* Audi & S. Greg. lib. 5. Moral, cap. 31. *Quamuis per omne vitium quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur: in hac tamen nequitia, tota viscera serpens concutit, & imprimenda malitiæ pestem vomit. Et cum dictum cor liuoris putredo corruperit, ipsa quoque exteriora indicant, quam grauiter animum vesania instigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigescunt, sicque in cogitatione rabies, in dentibus stridor, & cum in latebris cordis crescens absconditur odium, dolore cæco tenebat conscientiam vulnus inclusum.*

Tertiò inuidiæ profunditas declarari potest, ex eo quod sit insanabile malum: incurabilis enim est ista pernicies inuidiosa, ita vt blandimentis exasperetur, inflectur obsequiis, muneribus irritetur, & cum intra conscientiæ latebras cæco dolore claudatur sine remedio est: quia non potest adhiberi remedium quando vulnus est occultum: sed & innumeris appositis medicaminibus propriam adhuc inuenitur scaturire tabem & saniem, imò & insaniam erumpere.

Concludamus hanc Lectionem exemplo abyssalis & infernalis inuidiæ in vita S. Benedicti, relato à S. Greg. lib. 2. Dialog cap. 8. Cùm iam Monasteria Sancti Benedicti in amorem Christi feruescerent, & sæcularem vitam multi relinquerent, leui Redemptoris iugo ceruicem subiicientes, sicut mos prauorum est inuidere aliis virtutis bonum, sic factum est, vt quidam Florent. Sacerdos, antiqui hostis malitia percussus, Sancti viri studiis cœpit æmulari, eiusque conuersationi detrogare, vt alios ab illa abstraheret sed cum videret nihilominus sanctitatis eius opinionem crescere & multo conuenire: inuidiæ tenebris excæcatus ad hoc vsque perductus est, vt seruo Dei infectum veneno panem, quasi pro benedictione, transmitteret. At illum quæ pestis lateret in pane, non latuit. Ad horam refectionis ex vicina sylua coruus venire consueuerat, & panem de manu eius accipere: Hunc igitur ante coruum proiecit & dixit: *In nomine Iesu Christi tolle hunc panem, & tali loco proiice, vt à nullo hominum possit reperiri.* Tunc coruus aperto ore & expansis alis circa panem cœpit discurrere, & crocitare, ac si apertè diceret obedire se velle, & non posse. Cui vir Dei præcipiebat, iterùm dicens: *Leua, leua securus atque ibi proiice, vbi inueniri non possit.* Quem tandem coruus momordit, leuauit, & recessit. Post trium verò horarum spatium, abiecto pane rediit, & de manu Hominis Dei annonam quàm consueuerat accepit. Venerabilis autem Pater contra vitam suam inardescere Sacerdotis animum videns, illi magis quàm sibi doluit. Sed prædictus Florentius, quia magistri corpus necare non potuit, se ad extinguendas discipulorum animas accendit: ita vt in hortum cellæ cui Benedictus inerat ante eorum oculos nudas septem puellas mitteret: quæ coram eis ludentes, illorum animos ad peruersitatem libidinis inflammarent. Quod vir sanctus de cella conspiciens, lapsumque adhuc tenerioribus discipulis pertimescens, idque pro sua solius persequutione fieri pertractans inuidiæ locum dedit. Atque Oratoria, & cuncta quæ construxerat, substitutis Præpositis adiunctis Fratribus ordinauit. Sicque paucis secum Monachis ablatis, habitationem mutauit loci, humiliterque odium declinauit. Sed omnipotens Deus terribiliter percussit inuidum. Cùm enim stans in solario Benedictum discessisse cognosceret, & exultaret, perdurante immobiliter tota domus fabrica, hoc ipsum tantùm in quo stabat solarium cecidit, & Benedicti hostem conterens extinxit. Quod Vir Dei discipulus Maurus nomine, statim Venerabili Patri Benedicto, qui adhuc a loco eodem vix decem millibus aberat, æstimauit esse nuntiandum, dicens: *Reuertere, quia Presbyter qui te persequebatur extinctus est.* Quòd Vir Dei Benedictus audiens, sese in grauibus lamentationibus dedit, vel quia inimicus occubuit, vel quia de inimici morte discipulus exultauit. Qua de re factum est vt idem quoque discipulo pœnitentiam indiceret, quod mandans talia gaudere de inimici interitu præsumpsisset. Hæc sanctus Gregorius.

LECTIO IV.

De latitudine muri inuidia.

Latitudo huius muri conspicitur in variis peccatis, quæ inuidiæ superstruuntur, & ex illa originem ducunt, aut cum ipsa affinitatem habent. Suntque peccata hæc velut lapides, aut lateres quibus in latum hic murus ciuitatis Sathanæ consurgit sub Præfecto huius operis, quem diximus Beelzebud esse.

Sunt autem hi lateres, odium, susurratio, detractio, iudicium temerarium, interpretatio praua, contentio, contemptus, accusatio, conspiratio, exultatio in aduersis proximi, tristitia in prosperis, calumnia, conuitium, improperium, & his affinia peccata. De quibus sic ait S. Ambrosius: *De inuidia, odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio autem in prosperis eius propagatur. O mala progenies, quæ si animo intromissa dominari cœperit, omnem sanctitatis sobolem extinguit! Qui itaque inuidet vel odit non aliam prius quàm seipsum occidit. Qui exultat in aduersis proximi, & affligitur in prosperis eius alieno se petit gladio. Hoc secundum superbiæ virgultum tunc primo fuit exortum, cùm ille de quo scriptum est Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum, Cain persuasit, vt liuoris odio fraternum funderet sanguinem.*

Quoniam verò de distractione, susurratione, odio, iudicio temerario, & similibus vitiis specialiter tractauimus super præcepto 8. Decalogi, nihil hic de illis repeto. Pauca verò de odio, contumelia, conuitio & improperio subiiciemus.

DE ODIO

Odium porrò multiplex. Quidam enim sunt, qui licet nec verbo, nec opere studeant malum pro malo reddere, tamen erga fratrem mirè affliguntur in corde. Alij non sentiunt talem tristitiam erga fratrem, siue proximum suum, tamen cùm audierint illum ab alio afflictum vel contumelia affectum delectantur omninò. Alij neque videntur odium in corde retinere, neque gaudere de afflictione, contumelia, aut aduersitate alterius, non tamen libenter audiunt illum bene habere, & hæc iterùm est species quædam inuidiæ.

Denique, alij quidam sunt qui iam odium deposuerunt, & iniuriæ acceptæ obliti sunt, fratri statim post offensam reconciliati: sed si post dies aliquot aliquid dicatur ab eodem sibi minus gratum, statim reuocant in memoriam primam iniuriam. Hi omnes radicem aliquam inuidiæ vel vindictæ adhuc gerunt, quæ est amaritudinis sursum germinans radix, exscidenda penitùs. Similesque hi sunt vulneratis post vulnus cicatricem aliquam retinentibus, quæ facile refricatur, & recrudescit. Oportet igitur vt huic cicatrici remedium adhibeant, omnem tabem, omnemque saniem inuidiæ vel odij adhuc intùs latentem expungendo, & expurgando perfectiùs: vulnerisque locum ita expoliendo, vt nulla ibi deformitas relinquatur, nec aliquando reminiscantur vulnus ibi extitisse. Hoc verò fiet, si quis, quantum in se est, habeat in corde, & non exerceat dilectionem, inuidiæ & odio aduersam, quam quidem testetur non solùm erga proximum beneficentia, vbi occasio occurrerit; sed etiam oratione erga Deum pro his quibus offensus fuit. Pro his enim orans argumentum præstat charitatis, nec potest esse vindictæ, aut odij studiosus, illis bona omnia à Deo apprecans. Et licet quandoque recalesceret passio aliqua interior, suggestione maligni sese exercere ostens, nihil tamen illa nocet, si mox extinguatur & opprimatur ex dictamine rationis & charitatis. Ideò dicit Iob. cap. 31. *Si gauisus sum ad ruinam eius qui oderat me, & exultaui quod inuenisset eum malum.* Quasi dicat: Si ita est, non habeat Deus partem mecum, nec Altissimus mihi agnoscat. Sic & Psalmista dicit: *Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam.* Nempe iustus inuidiam inuidiâ, vindictam vindicta, aut odium odio non compensat, sed orat

pro his à quibus affligitur, vt Deus illis inspiret meliorem mentem, pro se autem vt inueniat patientiam & dilectionem.

Hac de re etiam agens S. Bernardus serm. 29. in Cantica, multa præscribit contra inuidiam & odium, quod quandoque in communitate aliqua ſcuibus ea causis cernitur ebullire. *Ante mihi contingat*, inquit, ipse *mori, quàm audire in vobis quempiam iustè clamantem: Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Nonne præsentis congregationis tamquam vnius matris filij omnes vos estis, & singuli alterutrum fratres? Quid ergo à foris vos conturbare aut contristare potest, si intus bene estis, & fraterna pace gaudetis? Denique, quis vobis nocere poterit, si boni æmulatores fueritis? Quamobrem æmulamini charismata meliora, vt bonos vos probetis æmulatores. Charisma peroptimum charitas est, toties inculcatum à Christo: In hoc cognoscent quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem.* Ideo & orat ipse, vt vnum sint, sicut Pater & ipsè vnum sunt. Fugiendum ergo malum intestinum atque domesticum. Et quodnam illud? Inuidia discordiæ seminarium, & odij fomes, quæ etiam gliscit inter eos qui debent habitare vnius moris in domo, ita vt conqueretur ea de re Propheta: *Si is qui oderat me, super me magna loquutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo, tu verò homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos in domo Dei*, Quasi dicat: Hoc planè mihi molestius: hoc & ægrius fero quod ego à te patior conuiua & contubernali meo: quod filius matris meæ pugnet, contra me, odio & inuidia stimulatus. Quapropter idem S. Bernardus sic loquitur congregationi suæ. *Longè quæso à vobis facite hoc tam abominabile & detestabile malum, vos qui experti estis quàm bonum sit, & quàm iucundum habitare fratres in vnum, & non in scandalum. Alioquin nec iucundum planè, nec bonum, sed pessimum et molestissimum. Væ autem homini illi, per quem vnitatis vinculum iucundum turbatur, iudicium profectò portabit, quicumque est ille.* Hæc S. Bernardus, qui & postea monet omnem occasionem, etiam leuem eliminandam, ne quis lædatur, aut odium concipiat, sic enim dicit: *Proinde dilectissimi, pacem habete ad vos, & nolite lædere inuicem, non facto, non verbo non signo quolicumque: ne quis fortè exacerbatus & præoccupatus à pusillanimitate spiritus & tempestate Deum interpellare cogatur aduersus eos, qui læserint aut contristauerint: ne & conqueri cogatur: Filij matris meæ pugnauerunt contra me: Sic enim peccantes in fratrem, in Christum peccatis.* Quia verò aliqua abstinent quidem ab aperto conuitio, vel maledicto, aut grauioribus offensis, clandestinum autem susurrum ex inuidia aut maleuolantia ortum tanquam leue æstimabant: hos arguens idem sanctus sic subiungit: *Vide an leue debeat dici quodcumque in fratrem præsumpseris, voluntate lædendi, cum hoc solo si irasceris illi, diuini iudicij reus teneris. Meritò quidem, nam quod tu leue putas, plerumque alius aliter accipit, tanquam homo videns in facie, & secundùm faciendum iudicans, paratus festucam trabem suspicari, & scintillam putare fornacem.*

Ita vritur ille: & moritur clauso & lethali vulnere, intra semetipsum gemens, dum totus in ira & disceptatione positus, nihil aliud silens versare in mente potest, præter iniuriam, quam accepit. Non potest orare, non legere, non sanctum aut spirituale aliquid meditari. Et ita intercepto vitali spiritu, dum suis destituta alimentis vadit mortem anima pro qua Christus mortuus est, quid tu interim quæso animi habes?

Sed dicas, illum non tam grauiter pro tam leui causa debuisse turbari? Respondet Bernardus? Quantò leuior est tantò à te leuius potuit non committi: quamquam nescio, quomodo leue dicas, vt iam dixi, quicquid amplius est, quam irasci, cùm vel ipsum obnoxium esse iudici, ex ore ipsius acceperis Iudicis. Quid enim? Tunc leue dixeris, in quo offenditur Christus, vnde ad Dei iudicium pertrahi habes, cùm horrendum sit incidere in manus Dei viuentis? Tu ergo accepta fortè iniuria (quod quidem interdum non accidere in his Conuentibus difficile est) non continuè more sæcularis obliquè referire fratrem responsione festines, sed neque sub specie quasi corripiendi, verbo acuto & vrenti transfigere audeas vllatenus animam, pro qua Christus affigi Cruci dignatus est. Nec debes grunire quasi increpando; non labiis mussitare, quasi murmurando, non narem contrahere, aut cachinnare, quasi subsannando, non frontem rugare quasi inuehendo aut comminando. Sanè commotio tua ibi moriatur: vbi oritur, nec permittatur exire, quæ mortem portat, ne perimat, vt dicere possis & tu cum Propheta: *Turbatus sum, & non sum loquutus.*

Hæc quidem Bernardus de Religiosis, sed quæ etiam omnibus Christianis conueniunt, tanquam filiis eiusdem matris, qui prohibentur pugnare contra se inuidia & odio, animo vel lingua: quia & in Christum fratrem omnium hæc resultant, qui in quolibet læso lædi censetur, qui & toties in Euangelio dilectionem inculcans omnem inuidiæ & odiæ & odij fomitem voluit procul eliminari. Cùm autem omne odium detestabile sit, illud certè maximè, quod absconditum latet in corde, & lingua mendaci tegitur in voce: de quo Prouerb. 10. *Abscondunt odium labia mendacia.* Rectè ait Cassiodorus in Psalmum 54. *Grauissimum inimicitiæ genus est, corde esse aduersarium, & lingua simulare deuotum.* Sic Absalon oderat Ammon, & dissimulauit, donec illum colore amicitiæ fraternæ ad conuiuium inuitatum, interfici erat temulentum. Sicut fefellit Troianus equus, formam misericordiæ est mentitus. Sic & latens in pectore inuidiæ virus. Hoc etiam habet odium absconditum, quod facilè perimat: Odium verò in lucem eductum facilius perimatur. Sicut si quando domus aliqua exarsit, dum ignis interius est, nemine prohibente exurit, sed si flammas extulerit, vicini concurrunt, & aqua extinguunt: sic odium dum latet, adurit animi penetralia, nullo prohibente, vbi verò flammas extulit, amicorum interuentu non frequenter sopitur.

De contumelia, conuitio & improperio.

Contumeliæ dicuntur verba quibus aliquis iniustè vel iniuriosè alterum afficit; obiiciens ei defectum vrgentem in honoris sui præiudicium. Et maximè contumelia quis afficitur, cùm sunt defectus culpæ, aut defectus animæ, verbi gratia, si quis in faciem quempiam, vel raptorem, fornicatium, adulterum, superbum, aut vitium simile exprobret: aut si vocet ignarum, stultum, alioque defectu notet, qui animum concernat.

De hac re dicebat Sapiens, Prouerbiorum decimo: *Qui profert contumeliam insipiens est.* Nempè hoc facilè contingit illam efficaciter reuocare, & ferè semper, vt notat Plutarchus in Moralibus, amicitiæ post contumelias, & mutuas famæ lacerationes, aut non coëunt, aut cicatricosæ coëunt: quia semper vestigium antèactæ discordiæ impressum manet, tanquam vibex, aut cicatria. Quod quidem vestigium, dum memoria refricatur, vulnus præteritum solet instaurare. Vnde planè mirum est, inter eos qui etiam amicitia iuncti fuere, tam facilè contumeliam quandoque leui ex causa exsurgere, dum societatis pertæsus facilè quis displicentiam alterius concipit.

Sic instabilis est amicitia humana, & quem prius laudabat quis, nunc contumeliosè vituperat, licet in eo non sit vlla mutatio. Hoc aduertit sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione decimaquarta de pace, vbi sic ait. *His tibi heri pius erat, quo posito hodie impius, cùm nec verbo, nec re quicquam addiderit, aut detraxerit? hodie tibi libidinosus, qui heri Ioseph erat. Iudas hodie, vel Caiphas, qui heri Elias, vel Ioannes. Sic contentio progreditur quasi flamma per stipulam currens, & finitima comprehendens.* Hoc sanè accidit, quia iniqua rerum regula, hoc est, contentione & iracundia vtimur ad metiendas alterius actiones. Sicut terra sanis quidem stabilis est, his autem qui circumaguntur, & vertigine laborant, mouetur, nimirum aspicientium vitio ad rem aspectam transeunte, sic ob inimicitiam facilè decipimur, nec de eisdem rebus eadem amantes & non amantes iudicamus. Ita Nazianzenus.

Conuitium dicitur, cùm obiiciuntur alicui defectus corporis, verbi gratia, si alicui dicas: *Tu pessime claude, distorte nequam, infelix cocles, illegitime nebulo.* Tales enim & similes defectus solent sibi homines in faciem obiicere, animo irrisorio, & exprobratorio, vel vindicatiuo, & sæpè non sine graui culpa.

Insultabant Elisæo pueri, inclamantes cum illusione: *Ascende calue, ascende calue:* & duo Vrsi ex sylua procedentes, lacerarunt quadraginta duos ex eis.

Comes quidam Gueldriæ, cùm Nuntium Parisiis cum litteris ad se directis reuertentem interrogasset, num regem, Franciæ Ludouicum vidisset? Subsannans ille, illudens, & collum contorquens, respondit: *Vidi illum miserum papillardum Regem, grisea veste indutum ad scapulas Capucium gerentem.* Sed vix verba finierat per conuitium hoc illusorium, quin statim facies eius retrorsum acta fuerit, & sic contorta permanserit. Ita apud Surium in vita S. Ludouici.

Surius in vita S. Ludouici.

Sic

Sic & Michol, cùm insultando Dauidi ante Arcam saltanti dixisset: *Quam gloriosus est Rex Israel, & nudatus quasi vnus de scurris.* Non impunè tulit Deus hoc conuitium, nam sterilitate percussa fuit eam ob causam.

Improperium dicitur cùm cuipiam obiiciuntur forte defectus: *Tu pauper, tu mendicus, tu ignobilis, &c.* vel quando in faciem beneficia, & auxilia improperantur: vt cùm quis exprobat alteri: *Sine me eras derelictus, eras mendicus.* Quænam autem hic culpa contineatur, ex animo obiicientis, & aliis circunstantiis metiendum est. Videri potest de his sanctus Thomas 2. 2. quæst. 72. Videri etiam possunt interpretes sacri super illud Math. cap. 5. *Qui dixerit fratri suo Raca, reus erit concilio: Qui autem dixerit Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Vbi nonnulli illam vocem *Raca*, idem existimant significare, quod *Pannosus*, ita vt sit exprobratio quædam egestatis & paupertatis, ex maleuolo animo in alterum profecta: siue vt idem sit quod Galli dicerent exprobrando *Tu n'es qu'vn gueux, vn bribeux.* Alij aliter interpretantur. Contra hæc omnia Christianorum muniens sanctus Basilius sic ait Oratione nona de Ira. *Probris te perculit? At tu illi benedicas. Conspuit, & nihil te fecit? Cogita quod ex terra factus es, & in terram resolueris. Ignobilem te dixit? Tu dicito te cinerem, non præstantior Patre nostro Abraham, Indoctum ac nullo opibus? Tu vermen te dicito, ex sterquilinio ortum. Quid te pauperis appellatio perturbat? Memoriâ repete ortum tuum, & reperies te nudum huc ingressum. Quid pauperius.*

LECTIO V.

De longitudine muri inuidiæ.

Longitudo huius muri ex multitudine ædificantium illum considerari potest. Concurrunt enim ad hoc ædificium extendendum omnis pené conditionis homines, ita vt orbem penè totum ambiat inuidia: atque vt in particulari hoc cernamus, recenseamus per diuersos status cooperatores aliquos muri huius ciuitatis Sathanæ.

Primò igitur, hunc murum ædificare Principes & Magnates, exploratum est. Cùm enim inter eos sibi locum vendicet superbia, hanc illico inuidia subsequitur, tanquam proles aut pedissequa. Nempè cùm superbia, amor sit propriæ excellentiæ, inuidia verò odium fœlicitatis alienæ quisquis amat propriam excellentiam, illius ita æmulator est, vt solus eam velit possidere, Hinc fit vt mox vel æqualibus inuideat quod sibi æquentur: vel inferioribus quod crescant, timens ne sibi pares efficiantur, vel superioribus ne sibi imperent & dominentur. Exsurgunt inde inter Principes tot bella & tumultus, ob alienæ potentiæ inuidiam & æmulationem.

Etenim, solus splendor nimis rutilans vicini Regis, & magni ita quandoque perstringit oculos quorumdam Regum & Principum, vt suggerente inuidiæ incentore, statim nanciscantur sufficientem occasionem ad bella commouenda & potentiam illam deturbandam, aut certè perturbandam. Cæsar & Pompeius mutuâ æmulatione concitati, totum conturbant Imperium Romanum, nece & sanguine replent.

Quanto itaque est maior affectatio potestatis sublimis, tantò amplior seges exoritur inuidiæ & æmulationis? Quapropter aulas Regum & principum, vbi multi ad sublimes certatim contendunt honores, rectè dixeris Scholas esse & Gymnasia inuidorum. Quò præclariora gesseris in Regnum obsequia, eò magis æmulationi & inuidiæ subiacebis.

Sic Scipio Africanus, militari gloria inclitus, cùm totam Africam armis & consilio Romanis subiecisset, de omnibus trophæis nihil præter nomen sibi retinens, inuidiam tamen suorum effugere non potuit. Patetur id ipse apud Valerium Maximum lib. 3. cap. 7. sic Romanos, alloquens. *Cum totam Africam vestræ subiecerim potestati, nihil ex ea quod meum diceretur, nisi cognomen retuli. Non igitur me Punicæ nec fratrem meum Asiatica gazæ auarum reddiderunt: sed vterque inuidia magis quàm pecuniæ locupletior.* Neminem quoque vt refert idem Valerius cap. 3. Licurgo maiorem aut vtiliorem virum Lacedemonia genuit: Attamen neque vitæ suæ sinceritas, neque in patriam constantissimus amor, neque leges salubriter excogitatæ auxilio ei esse potuarunt, quominus inuidos, & infestos ciues pateretur: sæpè enim lapidibus petitus aliquando furore eiectus, publicè etiam priuatus, ad vltimum patria pulsus est. Hoc nimirùm est commune vitium in magnis ciuitatibus & regnis, vt inuidia comes sit gloriæ, tanquam vmbra corporis & plerique æquo animo non intueantur, quod alius videt eminere, ac de his bene loqui ignorent. Sicut enim in sole ambulantes vmbra sequitur: ita in honore & fœlicitate viuentes inuidia. Vbi nullum lumen, vmbra nulla: vbi nulla fœlicitas, nulla est inuidia. Hinc illud Poetæ contra inuidos,

> *Inuidiosa mea nempe vmbra pedissequa vitæ.*
> *Ostendit lucem rebus inesse meis.*

Secundò ædificant hunc murum Sathanæ, opulenti & diuites, qui dum ad lucra & opes continuò conatu contendunt, ex affectu nimio humanæ cupiditatis sibi inuicem æmulationes conciliant. Frequenter ea inuidia fit vt quicquid alteri vident accrescere, totum sibi credant deperire. Rectè ergo Aristoteles interrogatus quid foret inuidia? Respondisse fertur: *Inuidia fortunatorum est antagonista.* Cui subscribens Seneca sic pronuntiat: *Facilius est pauperi contemptum effugere quàm diuiti inuidiam.* Hoc ex Scripturis deducta probent exempla Isaac, quia Dominus ei benedixerat, & multiplicabatur prosperè in ouium & armentorum possessiona, sustinere debuit inuidiam Palæstinorum: qui implebant puteos humo, ne posset greges adaquare. Quamobrem vnum puteum ex illis eruderans, vocauit *Calumniam*, eo quod iurgium ibi fuisset Pastorum Geraræ aduersus Pastores suos dicentium: *nostra est aqua.* Alterum quoque fodiens, vocauit *Inimicitia*, eò quod pro illo iterum inuidiosa rixa exorta fuisset, Genesis, 26. *Sed profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderunt, & vocauit nomen eius Latitudo*, Patet etiam in Scripturis inuidia Laban contra Iacob, eo quod prosperaretur in omnibus: ita vt decem vicibus mercedem ei mutarit, vt exprobrat ei Iacob, Genesis 31.

Tertiò ædificant hunc murum, cumque mirè extendunt & adaugent plebei cuiuslibet artis vel opificij. Neque in magnos tantùm animos, aut in fortunas magnas sed enim in mediocres & viles inuidia cadit & odium. Sic in Prouerbio est. *Figulus odit Figulum: Faber Fabrum: Sutor Sutorem: Sartorem Sartor non æquo inspicit animo:* eo quod quicquid lucelli vni accedit, alteri decedere videatur.

Et si qua melior fortuna vicino contigerit nouæ exsurgunt æmulationes. imò si qua solùm spes aut opinio illius, Quæcumque proximi sunt ferè solent rudiores animi cum inuidia contemplari: Hinc illud:

> *Fertilior seges est alieno semper in aruo:*
> *Vicinumque pecus grandius vber habet.*

Sic nuda opinione plerique laborant, & sibi nihilominùs afflictionem pariunt, modo auaritia, modo inuidia stimulante. Propterea etiam negotiatores mutuas merces mutuò contemnunt, & si sermo incurrat de arte, industria, mercimoniis alterius facile aduertes vix ipsos sincere iudicare, nec sincere loqui. Quid ita, quia nimirum passio inuidiæ sicut rectum obnubilat iudicium, sic & rectum impedire solet sermonem.

Quartò, huic fabricæ cooperatores sunt eruditi literati. Vnde enim inter eos tot discrepantes sententiæ, tot disceptationes, tot contentiones verbosæ? Inuidia sæpenumero illas parit. Imò illa efficit, vt non solum verbis sed scriptis sese mutuò accerrime insectentur, non sine legentium scandalo. Alij etiam inuidiæ habenas laxantes in hoc incumbunt, vt libros & doctrinam aliorum eruditorum censura aliqua aut nota conspergant Et dum ipsorum libris etiam quædam carpserunt sibi proficua reliqua contemnunt, authoremque ipsum: Hi non absimiles sunt harpiis, quæ vbi lautè in cadauere inuento epulatæ fuerint, reliqua desœdant & hinc est, quod Zoilos timere debeant, qui alios verbo vel scripto erudiunt. Charitas communicat, sed inuidia conspurcat. Cùm Scriptores ipsi possint asserere cum Sapiente cap. 7. *Sapientiam sine fictione didici, & sine inuidia communico*, exempti tamen non sunt, nec eorum sapientia, ab aliorum tabescente inuidia.

Quintò, etiam fratres eiusdem familiæ, eiusdem vteri, inueniuntur hanc ædificare maceriam Sathanicam. Quàm manifestum id sacris in litteris est, in Cain insurgente contra Abel, in Esau contra Iacob, in Ismael contra Isaac, in Fratribus contra castissimum Ioseph? In his omnibus omnes suas exeruit inuidia vires, omnem virulentiam: ita vt non mirum sit, si & modo cernamus eos

qui

qui non solùm societate humana, sed etiam consanguinitate stricta colligati sunt, sibi mutuò aduersari, sibi mutuò inuidere. Nam etiam amicissimis & coniunctissimis, alterum alteri esse prælatum, sat ampla materia inuidiæ est, & odiorum. Magnam non tardò inuenies inter fratres morum similitudinem, mutuam beneuolentiam: sed si maior vni accesserit honor, maximè iuniori, fratres esse desinunt, iniquis se oculis inspectant, & æquius ferunt in externum aliquem transferri dignitatem & honorem, quàm in fratrem, quem volunt & habere se minorem. Vteri hæc videtur esse prærogatiua, quod inter fratres nesciat discrimina: ignorat & illa mater, ignorat & vbera. Ideò sicut vtero & vberibus, sic opibus, honore, veste, æquari volunt: nec sibi ferendum putant, si notabilis in his distinctio reperiatur. Quamobrem causa odij & inuidiæ fratrum contra Ioseph, fuit, quod plus diligeretur à patre. Tunicaque eius polymita, symbolum amoris & honoris paterni, assiduè oculos eorum inuidos feriebat: hinc tot in eum conspirationes, & necis etiam molitiones. Discant exinde parentes, quod fieri potest, filios æquare in omnibus, æqualiter diligere, vestire, educare, suaque dona & bona secundum aliquam æqualitatis rationem inter eos partiri, ne perpetuent inter eos contentionem & inuidiam, sibique concilient ob id assiduum dolorem & tristitiam.

Sextò, Ecclesiastici viri etiam huic structuræ sathanicæ amplificandæ incumbunt. Quàm sæpe enim iurgia inter eos concitantur ex æmulatione, modò ratione officiorum, modo ratione præcedentiæ in loco, & similium? Certè Ecclesia, quæ deberet esse schola discipulorum Christi, & veræ veritatis gymnasium, facta est schola æmulationis, & gymnasium contentionis. Et illa quidem æmulatio quondam voluit irrepere in familiam Christi, sed statim eliminandam docuit ipse. Dum etiam contentio facta est inter discipulos, quis eorum videretur esse maior (quam contentionem inuidia suscitarat) compescuit quoque operis exhibitione & exemplo.

Statuit enim paruulum in medio eorum, ipso facto ostendens, & paruuli exemplo manifestans, quales discipulos exoptaret: nimirùm paruulos sine dolo, sine fictione, sine æmulatione, sine ambitione. Cùm etiam mater filiorum Zebedæi pro filiis ambiret primatum, sciens Dominus id non sine inuidia cæterorum fore, prudenti responso cum ambitionem, tùm inuidiam eliminauit è mentibus eorum. Hoc attendere deberent discipulorum hæredes, & in Sacerdotio successores, vt magis aspicerent ad bibendum calicem passionis, quàm conscendendum verticem ambitionis. Verùm penè semper hi qui in Ecclesiastico gradu doctrinæ & sanctitatis gloria emicuerunt, aliquos eiusdem gradus passi sunt æmulos. Quanta inuidia in sanctum exarsit Athanasium, etiam ab Episcopis suis? Quanta in sanctum Chrysost. qui Episcopis subscribentibus & vrgentibus, ab Eudoxia Augusta in exilium pulsus fuit? Præclarè & sapienter sanctus Gregor. Nazian. pronuntiauit, quando propter suos æmulos & inuidos Ecclesiam vidit perturbatam: *Absit à me*, inquit ipse, ipse, *vt vnquam mei causa aliqua simultas inter Dei Sacerdotem oriatur. Illud Iona vsurpabo: Si propter me orta est tempestas, mittite me in mare.*

Postremò, etiam huic ædificio operam suam impendunt nonnulli, qui religiosum statum profitentur. Quis enim ignorat, inter eos contentiones æmulationes quandoque serpere? Quã sæpe aduertere est, eos qui in diuersa religione quasi in diuersis castris fixerunt sedem, monita sese amplecti vt fratres, non ita, amare vt eiusdem militiæ sub vno imperatore Christo, commilitones? Certè inueniuntur plerumquam neutiquam de sese mutuò præclarè loqui, idquè ex passione & æmulatione: imò inuicem mordere, meritaque aliorum interpretatione sinistrá quandoque euacuare, vel certè frigida laude non parum imminuere.

Denique eò procedit quorumdam animus inuidiæ liuore tabefactus, vt deuotionem, pietatem, præclaraque opera virorum alterius ordinis fictioni & hypocrisi adscribere non vereantur. Quibus assimilabimus homines generationis huius? similes sunt amicis Iob, qui cùm rectissimus foret & patientissimus, peccato labiorum nunquam infectus, audent tamen illi eum insimulare hypocrytæ fictionis. 1. Præterea æmulationes inter Religiosos propter cathedras, & alia officia, ac prærogatiuas. Quæ quidem frequenter non parum scandali generant in Ecclesia Dei, & in plebe rudi. Vnde nam ortum suum habent hæreses omnes huius nostri æui, nisi ab inuidia Lutheri? Deferebatur ab Archiepiscopo Moguntino promulgatio Indulgentiarum pro suscipientibus crucem, aut elargientibus stipem contra infideles, Fratribus Dominicanis, & in Ecclesia eorum celebris ad hanc rem erat concursus. Inuidit Lutherus Augustinianus, quia Conuentui Augustinianorum id primum deferri solitum foret. Nec diu inuidiæ venenum conceptum, fouit, sed ea stimulante, contra Pontificis authoritatem, contra Indulgentiarum valorem virus suum effundit.

Hæc fuere initia erroris, qui tot portenta errorum postea parturiit: nunquam inuidiæ fœtus serpentinos. Sic ergo nullus status ab inuidia est securus, quamlibet profiteatur sanctitatem: nam & in signum quod ad viros etiam spirituales se extendat, Euangelica doctrina nobis attestatur, discipulos Baptistæ Christo & eius discipulis inuidisse. Zelo enim commoti dixere quondam Ioanni: *Rabbi qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.* Pharisæi quoque, doctrinæ & sanctitatis Professores inuidebant Christo, inuidebant & Ioanni, pessimè de illis omnia interpretantes. Vnde illis improperat Christus. *Venit Ioannes, neque manducans neque bibens, & dicunt dæmonium habet. Venit filius hominis, manducans & bibens, & dicunt, Vorax est, & potator vini.*

LECTIO VI.

De septem tubis, contra Inuidiæ murum.

PRima tuba est vox sanguinis Abel contra Cain, denotans simul etiam contra omnes inuidos, fratrum suorum sanguinem sitientes. Cui voci iungitur & vox Domini condemnantis inuidum Cain, omnesque magnos eius sequaces. Quam vocem & condemnationem renouare censetur S. Iudas, dum sic insonat in Epistola sua: *Væ his qui in via Cain abierunt.* Itaque omnes inuidi, qui maligna Cain sectantur vestigia, eadem merentur inuolui pœna.

Secunda tuba, vox est Domini per Prophetas ab inuidia deterrentis, inter quos Dauid inclamat: *Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem.* Hoc est: Noli inuidere malignis hominibus, si videris eos prosperari diuitiis, officiis, honoribus. Rationem subdit: *Quoniam tanquam fœnum velociter arescent; & quemadmodum olera herbarum citò decident.* Quasi dicat: Licet modo videantur florere aut fructificare, subitò tamen deficient & decident instar herbæ marcescentis, instar floris decidui aut contriti. Nam in media prosperitate deficere cernentur, vel saltem in morte: & hæc consideratio facit, vt non opus sit eis inuidere, imò nec deceat.

Nam hoc est optimum Inuidiæ omnis remedium, contemptus opum, honorum, & rerum omnium huius sæculi, vt statim dicemus. Inter Prophetas quoque accensere possumus Iob, contra inuidos sic pronunciantem cap. 13. *Quam partem haberet in me Deus desuper, & hæreditatem Omnipotens in excelsis, si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quod inuenisset eum malum.* Quasi dicat apertè: si contingat quempiam de numero illorum esse, qui ob infortunium alterius ex odio aut inuidia exultant, certum est in illo Deum non habere partem, neque ipsum cum Deo. Quid ergo? Habet partem in ipso diabolus, & ipse cum diabolo, qui inuidorum & inuidiæ primus est author & parens, hæreditatem pessimam supplicij æterni, & filiis suis pessimis in partem donans.

Tertia Tuba, vox est Domini in libris Sapientiæ, contra Inuidiam, declamans. Vnde Prou. 17. hæc vox insonat: *Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus.* Quis verò est ille qui in ruina alterius lætari potest, nisi qui inuidiæ stimulis agitatur? Talis igitur non euadet diuinam vindictam, nec in hoc sæculo, nec in futuro: Ruina & ipse inuoluetur, aliis collætantibus, nam hoc est iustum æterni Iudicis decretum. Hinc iterùm c. 24. inclamat Sapiens contra inuidos & malignos susurratores: *Cum detractoribus ne commiscearis, quoniam repentè consurget perditio eorum: & ruinam vtriusque quis nouit?* Talis scilicet detractoris quam illius qui detractioni lubens aurem accommodat. Vnde porrò detractio, nisi ex inuidia ortum habet? Vnde susurratio

nisi

nisi ab ipsa genus suum ducit! Denique Sapiens, cum lib. Sapientiæ capite secundo, dixisset: *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum*, illa subdit. *Imitantur autem illum qui sunt ex parte illius*. Si ergo imitantur illum quicumque inuidiæ sunt obnoxij, væ illis, quia illius etiam se commiscent maledictioni, & se reos statuunt eiusdem supplicij. Neque solùm inuidiam à se fugandam monet Sapiens, sed & omnem cum inuido communicationem cautè fugiendam. Vnde c. 6. sic ait: *neque cum inuidia tabescente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ*. Ergo odio habenda est inuidia, fugiendusq; inuidus, quia illam affricare potest secum conuersanti, aut certè per eam illi ipsi, cui amicum se simulat nocere.

Quarta tuba est vox Domini in Euangelio. Sic enim contra inuidum intonat, sic illum reiicit, Matth. 20. in Parabola Patrisfamilias operarios vineæ conuocantis: *Tolle quod tuum est, & vade. An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Iterùm Matth. 3. minæ istæ intentantur: *progenies viperarum, quis docebit vos fugere à ventura ira?* Progeniem viperarum inuidos vocat, ob rationem supra à nobis allatam: quia nimirum serpentis sunt germen: serpentis quidem illius per quem primum inuidiæ venenum factum fuit & in hominem effusum, quod & quotidie illo fomenta increscit. Quia vt supra diximus ex sancto Gregorio lib. 5. Moral. capite 34. *Quamuis per omne vitium virus hostis antiqui humano infundatur cordi, in zelo tamen inuidiæ tota sua viscera serpens ille antiquus concutit, & imprimendæ malitiæ pestem vomit.* Propterea etiam de membris, & progenie hac serpentis illius antiqui dici potest illud Genesis 49. *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò.* Diabolus liuore impulsus inuidiæ, quantum potest impedit ne homines illic gloriosè ascendant, vnde ipse turpiter æternum est deiectus. Est itaque tanquam venenatus coluber, qui insidiatur per viam transeuntibus vt eos mordeat, qui per iter salutis incedentibus, & tendentibus in cœlestem regiam impedimentum opponit. Ipse est cerastes: serpens cornutus in semita qua ad cœlum pergitur & equi dicitur mordere vngulas, vt simul cadat equus & ascensor, quia dum nititur impedire hominis in cœlum ascensum, etiam hoc molitur, vt corpore & anima finaliter cadat, & præcipitetur in infernum. Huic malignitati videntur cooperari inuidi, serpentina eius progenies, dum & sibi & aliis impedimento sunt ne gloriam assequantur, quia & eorum malitia, & de casu aliorum, & ruina eorum lætitiam concipere videantur.

Quinta tuba est vox Apostolica, quæ sæpè contra inuidos valido sonat clangore. Audi sanctum Petrum tibicinem cœlestem capite secundo insonantem. *Deponite omnem malitiam; & omnem dolum, & simulationem, inuidias & detractiones, vt in Deo crescatis in salutem.* Audi Apostolum Paulum ad Romanos cap. 1. de quibusdam pronunciantem. *Tradidit eos Deus in reprobum sensum plenos inuidia, dolo, malignitate.* Iterumque cap. 13. tanquam tuba matutina insonat: *Fratres, hora est nos de somno surgere, non in contentione & æmulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum.* Ad Corinthios verò hæc est vox eius: *Cùm sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis? Vtique carnales, quia manifesta sunt opera carnis, inter quæ recensenda sunt inimicitiæ, rixæ, contentiones, inuidiæ, æmulationes, & his similia.* Audi denique S. Iacobum cap. 3. proclamantem: *Vbi zelus & contentio, ibi inconstantia, & omne prauum.*

Sexta Tuba, est vox propriæ conscientiæ quæ inuidos tandem cogit dicere: *In via iniquitatis lassati sumus.* Inuidia enim ignis est inextinguibilis, qui conscientiam vrit in hoc sæculo, vrit & postmodum in futuro. Et illa quidem non oritur nisi ex malignitate, cùm cætera peccata, aliquam habeant annexam, vel delectationem, vel excusationem. Hoc ita asserit sanctus Chrysostomus Homil. 44. ad populum Anthiochenum, *Omni*, inquit, *venia caret illud inuidiæ peccatum: nam fornicator quidem concupiscentiam prætendere potest, fur potestatem, homicida furorem, frigidas quidem & irrationabiles, habent tamen quas prætendunt excusationes, tu verò quam dicis causam? nullam penitus, nisi tantùm intensam nequitiam: Si enim inimicos diligere iubemur, quam pœnam luemus, si etiam diligentes oderimus.*

Septima Tuba, est Tuba iudicij diuini, quam indicat Psalmista acerbissimam fore contra inuidos dum ait: *Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & ponebas scandalum. Hæc fecisti, & tacui. Existimasti inique quod ero tui similis: arguam te & statuam contra faciem tuam.* Postea subdit: *Intellige hæc qui obliuiscimini Deum, ne quando rapiat, & non sit qui eripiat.* Intelligant hoc susurrones, detractores, omnesque inuidiæ liuore rabescentes, animo, & lingua proximis suis innocuis nocumentum inferentes, de quibus præcessit: *Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos.* Audiant inquam, hæc qui diuini Iudicis fratres suos vindicantis non effugient manum, nec vocem terribilem, malignos omnes tanquam maledictos in ignem æternum deuoluentem. Vnde iterùm illis id inculcatur per eundem Psalmistam, Psalm. quinquagesimoprimo: *Dilexisti malitiam super benignitatem, iniquitatem magis quam loqui æquitatem, dilexisti omnia verba præcipitationis in lingua dolosa. Propterea Deus destruet te in finem, euellet te & emigrabit de tabernaculo tuo & radicem tuam de terra viuentium.* Timeant ergò inuidæ linguæ & malignæ hanc destructionem, hanc euulsionem, & eradicationem quam eis diuini iudicij tuba ex nunc comminatur. Redeant ad cor, & omne virus tam animi, quam linguæ venenatæ extergant, discantque Deum, & proximum benedicere, Deum & proximum semoto omni liuore discant sincerè amare.

LECTIO VII.

DE SEPTEMPLICI Ariete concutiente Murum Inuidiæ.

Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea.
Psalm. 136.

SEptemplices arietes siue machinas, quibus destruitur inuidiæ murus vocamus septem efficaces considerationes quæ illi fortiter obsistunt & animo fixæ omnem inuidiæ rationem demoliri & procul eliminare valent.

Primus ergò aries contra inuidiæ murum erigendus, est consideratio efficax fraternitatis, & fœderis strictissimi, quod inter homines inesse debet, cùm à natura, tum à spiritu & gratia. Et quidem omnes sumus naturæ fratres, ex iisdem principiis genus ducentes, quibus vnus est Pater Adam, vna Mater Eua. Ideoque voluit Deus ab vno principio omnes nos originem ducere, vt charitatem & vnitatem commendaret, discordiam omnem & inuidiam eliminaret. Sumus etiam specialissimè fratres spiritu, & gratia, quibus vnus est Pater Deus, vna mater sancta Ecclesia, vnus communis omnium frater Filius Dei Iesus Christus. Ad eandem paternam hæreditatem creati sumus, vt vnà possideamus, & æternùm vnà collætemur. Quod si ergo fratres sumus in Domino, cohæredes in Christo eiusdem corporis membra, eodem redempti sanguine, eadem muniti fide, ad eandem gratiam, & gloriam vocati, procul abesse debet omnis inuidia, procul omnis æmulatio, & discordia; Imo vnumquemque vnicuique tanquam fratrem fratri, oportet bene velle, & bene precari, benefacere: tantum abest, vt in aduersis gaudere, vel rebus secundis dolere quis possit: nisi fraternitatem hanc quis repudiare velit, à Deo prius ipse repudiandus, à numero filiorum eius ipse reprobandus.

Secundus aries, est consideratio efficax deformitatis huius vitij, quæ abominabilis ex eo est, quod hominem dæmoni similem reddat: vnde vitium istud diaboli proprium esse diximus. Non enim diabolus statim creatus est diabolus; sed cùm Angelicam naturam & potestatem accepisset, per inuidiam in dæmonis naturam est conuersus, & è Dei familiaritate alienatus. De hac re sic loquitur sanctus Cyprianus: *Facilius malum tàm pretiosum à nobis vitabitur, si eiusdem origo & magnitudo noscatur. Hinc diabolus inter initia statim mundi, & periit primus, & perdidit illa. Angelica Maiestate subnixus, ille Deo acceptus, & carus postquam hominem, ad imaginem Dei factum conspexit, in zelum maleuola liuore prorupit: non prius alterum deiiciens instinctu zeli, quam ipse zelo ante deiectus, captiuus antequam capiens, perditus antequam*

nequam perdens. Dum stimulante liuore homini gratiam dona immortalitatis eripit: ipse quoque id prius fuerat amisit. Hinc nouæ fraternitatis prima odia, hinc parricidia inceperunt. Itaque cùm proprium sit diabolo de hominum benefactis dolore affici, supernaque & cœlestia illis inuidere: hunc imitantur qui ad inuidiam se diaboli sinunt, cum illo vt diximus cruciandi: quia illius imaginem characterem proprium suscipiunt imagini & characteri filiorum Dei planè aduersantem. Hoc qui efficacius considerarit, omne inuidiæ semen statim à seipso reiiciat necesse est; nisi ex humana natura diabolicæ naturæ similitudinem assumere audeat.

Tertius aries, est consideratio efficax mali quod sibi consciscit, qui inuidiam in corde alit, seipsum enim suo gladio perimit: se confodit. Sic asserit S. Cyprianus serm. de zelo & liuore: *Nihil magis Christiano cauendum, nihil cautius prouidendum, quàm ne quis inuidiâ & liuore capiatur, ne dum zelo in fratres odio connectitur, gladio suo nesciens ipse perimatur.* Nempe, vt supra diximus, inuidia dum quis tabescit, vritur continuò, & corroditur cor eius, corpus exsiccatur, mens iugiter sollicitatur: nec homini bene esse illa permittit, nec nisi cum tristitia viuere. Vnde & inuidiam similem diximus vermi nato de ligno, qui lignum istud ex quo egreditur, mox incipit rodere. Sic illa nascitur ex hominis corde, sed primum quod affligit & lædit, cor ipsum est de quo nascitur.

Iustius inuidia nihil est, quia protinùs ipsum.
Auctorem lædit, excruciatque suum.

Quartus aries, est consideratio efficax, quod omnium bonorum operum quibus quis inuidere potest, particeps esse queat, si voluerit. Sic enim & dona proximi per charitatem nostra sunt, & quæ ab illis egrediuntur merita, communicatione charitatis nostra fiunt. Membra eiusdem corporis, licet dispositas dotes diuersasque habeant functiones & officia, haud tamen sibi mutuò inuident, quin potius congratulantur: quia in eodem corpore quadam ratione ob vnionem sibi sunt communia, & in communem vtilitatem redundantia. Sic si vnum læditur membrum etiam infimum, cuncta dolorem sentiunt, & quantum in se est, opitulatur vnum alteri, tantum abest vt sese mutuò lædant aut conculcent. Hoc ipsum imitari debent membra mystica eiusdem corporis, sibi mutuò congratulari de donis, & prosperis; inuicem etiam dolore aduersis.

Quintus aries, est contemptus rerum omnium terrenarum, opum, honorum, voluptatum. Hanc machinam aduersus huuc murum erigendum esse docet S. Basilius his verbis: *Quid faciendum vt peste inuidiæ affecti facilè liberemur? Si nihil rerum humanarum magni æstimemus: Non enim in rebus fluxis bonum constituimus, sed ad sempiternorum & verorum bonorum participationem vocati sumus.* Itaque nec diues æmulandus est propter diuitias, nec potens ob dignitatis ac magistratus culmen, nec fortis ob corporis robur, nec eloquens ob dicendi facultatem. Instrumenta hæc sunt virtutis rectè vtentibus, nihil per se veræ fœlicitatis habentia. Miser est, qui his abutitur, non aliter quam qui in pugna contra inimicos ensem corripiens, in se ac interitum suum conuertit. Omninò autem qui res humanas rationi subiecerit, & ad veram pulchritudinem, laudemque se conuerterit, multum abfuerit ab eo, vt in rebus terrenis & fluxis, quemquam putaret esse fœlicem & æmulandum. Qui verò ita fuerit animatus, vt nihil vsquam humanum admiretur, huic proculdubio inuidia dominari nullo modo poterit. Si quis verò ita gloriæ cupidus fuerit, vt omnes antecellere cupiat, nec secundos facilè patiatur, maximam profectò occasionem, causamque inuidiæ dabit. Itaque amplectenda humilitas, quæ mater est charitatis, fugiendaque superbia mater inuidiæ & simulationis; nam superbus, qui non solùm superiorem, sed ne parem quidem pati potest, iis facillimè inuidet, quos aliqua in re excellentiores videt, hoc timens, ne illis videri, possit inferior. Hæc sanctus Basilius serm. de Inuidia.

Sextus aries, est efficax consideratio æternorum bonorum, æternæque beatitudinis amor. Si enim hæc in anima sint, omnem inuidiæ rationem extinguent, omnem illius structuram demolientur. Hac machina nos vti docet S.Greg. lib 5. Moral. cap 34. Qui liuoris peste plenè carere desiderat, illam hæreditatem diligat quam cohæredum numerus non angustat, quæ & omnibus vna est, & singulis tota: quæ tantò longior esse ostenditur, quantò ad hanc percipientium multitudo dilatatur. Imminutio ergo liuoris, est effectus surgens internæ dulcedinis, & plena mors eius, est perfectus amor æternitatis. Nam cùm mens ab eius rei appetitu retrahitur, quæ accipientium numero partitur, tantò magis proximum diligit, quantò minus ex profectu illius sua damna pertimescit. Hæc S Greg.

Septimus aries diruens inuidiæ murum, est consideratio efficax malorum grauissimorum, quæ ex inuidia ortum habent: ex illa enim omnis generis mala oriri iam supra fusè declarauimus. Hoc si efficaciùs animo figatur, radix adeò amara & virulenta, fundamentumque tot malorum omni conatu diruetur. Vnde ingenium inuidorum in varia pronum peccata describit S.Prosper, lib 3. Contempl. cap. 69. *Donante Domino debemus ostendere, qualiter inuidi sanctè viuentium merita, sua faciant inuidendo peccata: Nam quantùm potest, bonum corrumpit inuidia, quicquid boni fieri vel dici à Sanctis audierint, aut omninò non credunt, aut res bene gestas in malum malè interpretando conuertunt. Omne malum, quod de illis mendax fama iactauerit, statim tanquam si ipsi viderint, credunt. Taliter eis, qui illud verum non esse probare voluerit, contradicunt. Omnia sui æmulis fingunt eorum profectu deficiunt, odia intra se abscondunt, & in suos cruciatus enutriunt, proficientibus inuident, peccantibus fauent. De bonorum malis gaudent, de profectibus lugent, de inimicis gratuitò ardent, deprehendi pectoris sui malitiam timent, semper amari, nunquam certi. Amici diaboli, inimici etiam sui, omnibus odiosi. Ad gaudenda anxij, ad plangenda læti, vtrobique dispersi. Inter amicos discordias seminant, discordantes ad tempus si possunt in dissensione confirmant. Opinionem bonorum mendaciis decolorant: in spiritualibus carnalia laudant, vt spiritualia bona eis deesse persuadeant. Amicitias simulant, vt eos, qui se incautè sibi commiserunt, qua possunt arte decipiant.*

LECTIO VIII.

DE MALEDICTIONE Inuidorum.

Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit & ædificauerit ciuitatem Iericho, &c. Iosue 6.

PRimò, maledictus Cain, qui inuidia stimulatus primum lapidem in terra iecit sathanici huius ædificij, dum sanguine fraterno terram innocuam aspersit, manusque proprias defœdauit. Huius ex inuidia ortum fratricidium eleganter describit S. Chrysostomus in Genesim, cap. 4. explicans illa verba: *Surrexit Cain contra fratrem suum, & occidit eum*, vbi sic ait. *Horrendum facinus periculosi ausus, abominabile opus, incondemnabile peccatum, efferatæ animæ sententia. O abominabilem manum! ô dexteram miserabilem! imò non manum oportet vocare abominabilem, & miserabilem, sed mentem, cui membrum seruiuit: Dicamus igitur sic: O audacem mentem, & abominabilem, & miserabilem! & quicquid dici potest, non satis dicitur. Quomodo non obduruit manus? quomodo potuit tenere gladium, & intentare plagam? quomodo non euolauit à corpore anima? quomodo valuit operari tam nefandum facinus? quomodo non inflexa est, & mutauit mentem? quomodo non cogitauit naturam? quomodo non expendit, antequam adoriretur nefas, operis finem? quomodo ferre potuit post facinus, vt videret corpus fratris spiritum efflans super terram? quomodo potuit videre corpus mortuum super humum, & à spectaculo non statim periit? Nam cùm nos post tot annorum numerum, cùm quotidie morientes videmus, quamuis vulgari morte, & sanguine tibi nobis iunctos, viribus destituimur; & si inimicus sit, inimicitiarum finis: Quantò magis verisimile est has dissolutas, & hunc statim expirare debuisse animam cùm videret fratrem, qui paulò antea loquebatur, eadem matre natum, eodem patre genitum, eiusdem vteri partu editum, Deo singulari gratia acceptum, subitò absque spiritu & operatione iacentem, & super terram palpitantem?*

Secundò, maledictus Esau: fratrem suum Iacob ex inuidia persequens. & in exilium discedere cogens non sine luctu patris, matrisque.

Tertiò maledicti fuissent fratres Ioseph vendentes eum ex inuidia, nisi pœnitentia crimen diluissent, *Peccauimus*, inquiunt, *in fratrem nostrum videntes angustias animæ eius, cum deprecaretur nos Et sanguis eius exquiritur.* Bened. Ioseph qui eis remisit omnem culpam, omnem iniuriam inuidiæ veneno in se commissam, & reddidit pro malo bonum.

Quartò

Quartò maledicti Corè, Dathan, & Abiron. ex inuidia contra Aaronem insurgentes: quos ideò cum suis terra dehiscens absorbuit, æternum inuidis exemplum datura. Io his verbis describit Ambrosius in Epistola 82. lib. 10. ad Vercellensem Ecclesiam. *Consideratis igitur quæ offensionis causa extiterint, quod Sacerdotio fungi, quod qui vellent, & propterea diffiderent, quod immurmurarent improbantes in sacerdotis sui electione iudicium Dei: propterea populum totum metus ingrat corripuit, pæne terror inuoluit vniuersus. Obsecrantibus tamen omnibus ne paucorum insolentia omnes periret, designatur sceleris rei, & à totius populi corpore ducenti quinquaginta cum auctoribus suis separantur viri. Immugiens terra in media plebis scinditur, aperitur in profundum sinus, absorbentur noxij, & ita ab omnibus mundi huius ablegantur elementis, vt nec aerem haustu nec cælum visu, nec mare tactu, nec terram contaminarent sepulchro. Cessauit pœna, non cessauit malitia: ex hoc ipsa immurmuratio exorta populi, quod per sacerdotes periisset populus. Quia indignatione Dominus perdidisset omnes, nisi Moysis & Aarō precibus inflexus post eius obiectu sui sacerdotii Aaron, maluisset ingratus mutare veniā pudore donare iis quorum abnuebant gratiam. Ipsa Prophetissa Maria quæ cum fratribus pede transmiserat freta maris, quia Aethyopissæ ministerium adhuc nesciens immurmurauerat aduersus fratrem Moysen, lepræ maculis inhorruit, vt vix tanta absoluta esset contagio, nisi Moysen rogasset.* Hæc S Ambrosius.

Quintò, maledictus Saul tandem miserè interemptus, & à Deo reprobatus: quia toties animo inuido Dauidem innocentem persequutus fuerat, eo quod cantassent filiæ & mulieres Israel. *Percussit Saul mille, & Dauid decem millia.*

Sextò maledictus Ioab, qui Abner & Amasam ex inuidia proditoriè occiderat, effundens sanguinem belli in pace, *ponens cruorem prælij in balteo suo, & in calceamento quod erat in pedibus eis*, vt loquitur Scriptura. Ideo Dauid mandauit Salomon. vt canos eius non deduceret pacificè ad inferos.

Septimò, maledictus Aman, qui ex inuidia voluit delere totum genus Iudæorum cum Mardochæo, cui iam lignum infamæ præparauerat. Sed retro ea sententia in caput eius in eodem ligno ipse infami necatus est suspendio.

Octauo, maledicti Satrapæ, qui ex inuidia insidiantes vitæ Danielis integerrimæ in locum Leonum, decreto regis importunè sollicitato, eum immiserunt. At eius innocentiam cùm approbassent Leones, intactum dimittendo, ipsi eum familiis suis iniecti tuoi, subitò interierunt, & subitò deuorati sunt.

Nonò, maledicti illi qui inuidentes Sacerdotium Machabæis, eos iniustissimè apud Regem Demetrium accusarunt, & reos statuerunt, inter quos impius Alcimus Dux eorum, qui volebat fieri Sacerdos. De quo 1. Machab. c. 7.

Decimò, si requiris exempla noui testamenti, maledicti Pharisæi, qui ex inuidia in Iesum Christum filium Dei, dixere eum in Belzebub eiicere dæmonia, & aliis conuitiis affecerunt. Denique adeò atrox facinus meditati: vt eum crucifigerent. Propter hoc sanguis eius super filios eorum in vltionem fuit, dum eorum ciuitate destructa non mansit lapis super lapidem.

Vndecimò maledicti & eorum posteri in eius discipulos consurgentes, flagellantes, vinculis morti addicentes. Propter hoc enim iam toto orbe dispersi gemunt, impletaque est in eis illa apud Isaiam c. 22. interminatio: *Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam & spaciosam, ibi morieris, & ibi erit currus gloriæ tuæ*, Hoc enim in Israëlitico populo est adimpletum, cum instar pilæ de regno ad regnum est excussus, miseram trahens seruitutem, omnium mancipium & ludibrium, ignaua occubans morte, ex illo solo & vinculis illustris, omniumque contemptu, & irrisione ostentatus; & hic est currus.

Duodecimò, maledictus Elimas Magus. de quo in actis Apostol. qui inuidens doctrinæ à Paulo prædicatæ donis Spiritus sancti quæ per eum communicabantur, nitebatur auertere Proconsulem Sergium a fide, Paulum desiderantem audire Dei accersitis Barnaba & Saulo. Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu S. intuens in eum dixit: *O plene omni dolo & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, & non desinis subuertere vias Domini rectas. Et nunc ecce manus Domini super te & eris cæcus non videns solem vsque ad tempus.* Et confestim cecidit in eum caligo & tenebræ, & circumiens quærebat qui manum daret.

LECTIO IX.

De muro charitatis, contra Inuidiæ murum.

HVic quinto muro iam descripto ciuitatis Sathanæ, ex aduerso oppositus erigitur alter murus ciuitatis Dei, murus scilicet Charitatis: Illa enim opponitur directè inuidiæ, nec vllus ei locus esse potest, vbi regnat. Hoc luculenter docet S. Cypr. Tract. de zelo & liuore. *Quod inter salutaria præcepta & monita cælestia seruanda custodiendaque magis mandauit discipulis Dominus, quā vt eadem dilectione qua ipse discipulos dilexit, nos quoque inuicem nos diligamus? Quomodo autem vel pacem Domini vel Charitatem tenet, qui intercedente zelo & liuore, nec pacificus esse potest, nec charus? Ideò Apost. Paulus cum pacis & charitatis merita depromeret, adiecit: Charitas benigna est charitas non zelat, ostendens eum posse charitatem tenere, quisquis benignus, & à zelo & liuore est alienus.* Nempe Apostol qualitates enumerans charitatis, illas planè inuidiæ esse ex diametro oppositas declarat dicens: *Charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non inflatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non quærit quæ sua: non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati.* Vides præclaras charitatis perfectiones? Vide etiam his planè aduersas inuidiæ qualitates. Inuidia enim impatiens est, maligna est, continuò æmulatur & inflatur, perperam agit, hoc est peruersè, procaciter, malitiosè; ambitiosa est, quia ex ambitione ortum ducit, quærit quæ sua sunt, idque tanto affectu, vt sibi detractum autumet, quod alter acquirat, semper malum cogitat, alios lacessit etiam non lacessita, non congaudet æquitati & veritati, sed potius iniquitati. Cùm enim videt proximos rectè viuere & proficere, non gaudet, sed tristatur; si autem alterum videat iniquè & iniustè pati, magis tunc hilarescere videtur. Destruenda igitur est maligna isthæc inuidia, tanquam turris diabolica, extructa arce charitatis ex aduerso illi opposita, quæ est inter primas arces & turres ciuitatis Dei. Imò illa non solùm inuidiam debellat & demolitur, sed & omnibus aliis vitiis debellandis plane vtilis est, omnibus contraria vitiis, omnibus vitiosis aduersa: quod ipsum, qualitates eius ab Apostolo enumeratæ declarant. Vnde S. Chrysost. illas explicans Hom. 34 in Epist. 1. ad Corinth. dicit Apostolum bona & fructus charitatis Corinthiorum vitiis quasi remedia opposuisse. Audi eius verba: *Charitas* inquit, *patiens est*; contentiosos notans. *Benigna*, factiosos & clandestinos *Non inuidet*, aduersus eos qui ægrè superiores fuerunt: Non est procax, perstringit dissolutos: *non inflatur*, superbos: *non est fastidiosa*, contra eos qui se demittere, & proximo inseruire nolunt: *Non quærit quæ sua sunt*, in eos qui cæteros despiciunt: *Non irritatur, non cogitat malum*, in contumeliosos: *Non gaudet super iniquitate*, inuidos. Rursum, *Omnia suffert*, ad solatium circumuentis & oppressis: *Superat omnia*, ad solatium reiectis & desperatis: *Omnia sustinet, & numquam excidit*, in eos qui leui causa seditiones fouent. Hæc sanctus Chrysost. Eleganter verò sanctus Greg. hæc eadem bona & fructus charitatis explicans, tanquam inuidiæ primario aduersantes sic prosequitur. *Charitas patiens est, quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna est quia bona pro malis largiter ministrat. Non æmulatur, quia per hoc quod in præsenti mundo nihil appetit, inuidere terrenis successibus nescit. Non inflatur, quia cum præmium internæ retributionis anxia desiderat, de bonis se exterioribus non exultat. Non agit perperam, quia quæ se in solum Dei & proximi amorem dilatat, quicquid à rectitudine discrepat, ignorat. Non est ambitiosa, quia quæ ardenter intus ad sua satagit, foris nullatenus aliena concupiscit. Non quærit quæ sua sunt, quia cuncta quæ hîc transitoriè possidet, velut aliena negligit, cùm nihil sibi esse proprium, nisi quod secum permaneat, agnoscit. Non irritatur, quia & iniuriis lacessitus ad nullos se vltionis suæ motus excitat, dum pro magnis laboribus, maiora præmia expectat. Non cogitat malum, quia in amore munditiæ mentem solidans, dum omne odium radicitus eruit, versare animo quod inquinet, nescit. Non gaudet super iniquitate, quia quæ sola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione aduersantium exultat. Congaudet autem veritati, quia vt se cæteros diligens per hoc quod rectum in aliis conspicit, quasi de augmento proprij profectus hilarescit.* Hæc sanctus Gregorius.

Cæterum, huius muri charitatis fundamentum iecit Christus cùm verbo, tùm exemplo, Christianos omnes ad illius structuram inuitans. Verbo quidem; quia nihil ita ac charitatem continuò inculcauit, vt iam dictum est: nihil ita à discipulorum cordibus chirnisari voluit ac am-

bitionem, contentionem, æmulationem charitati aduersantem. Exemplo autem, quia summa charitate æmulorum inuidiam peruicacem & pertinacem tolerauit, bonum pro malo reddidit, beneficium pro beneficio. Nam ore serpentino in eum continuò virus vomebant; eius famam inficere omnimodè conabantur, verùm ipse non solùm æquanimiter id ferebat, sed etiam eorum sanabat ægros, curabat surdos & mutos, illuminabat cæcos, suscitabat mortuos, & pertransibat beneficio afficiens omnes. Tandem & in cruce ad summum perfectionis apicem eius charitas pertigisse visa est, dum inter cruciatus intolerabiles, in extremo & angustiis, inuidorum conspiratione sanguinolenta constitutus, non meminit dolorum aut vulnerum, sed cum lacrhymis Patrem obsecrat illis petens ignosci, offerrique sanguinis pretium in redemptionem & remissionem illius horrendi sceleris, quo hunc, ipsum innocuum fuderunt sanguinem. Et cùm ille vindictam deberet exposcere in æmulos ita atrociter illum fundentes, sicut sanguis effusus Abelis in Cain, inuidum se erexit, in cœlum vsque penetrans, è contra poscit clamore nouo misericordiam & gratiam, & quot sunt vulnera tot aperta ad id sunt ora. Sic ergo Christus fundator est & primus Architectus huius sublimis muri ciuitatis Dei, quo omnia inuidiæ molimina & culmina diruuntur. Eius verbo & exemplo inuitat, tanquam sub ipso structores hoc charitatis ædificium mirè ampliarunt Apostoli & innumeri martyres, etiam & ipsi pro suis æmulis & inimicis Deum obsecrantes, non infrequenter eorum conuersionem sunt promeriti. Ad hoc ipsum ædificium construendum, dilatandum, exaltandum in finem vsque sæculi; omnes ab his primis structoribus inuitantur Christiani, qui volunt esse conciues ciuitatis Dei, & cohæredes Christi.

Habet porrò hoc ædificium etiam lapides varios, vario ordine & serie dispositos: per varios enim charitatis gradus ad culmen & fastigium perfectionis consurgit. Hoc enumerans sanctus Chrysost. in cap. 5 Matth. sic ait: *Primus gradus est, ne prior iniuriam ordiare. Secundus, vbi est iniuria recepta, ne tu etiam eodem pacto propellas. Tertius, nec par pari referas, sed quiescas. Quartus, vt etiam te præbeas promptum ad iniuriam sustinendam. Quintus, vt etiam ad maiora te paratum præbeas quam vult ille qui fecit. Sextus, non odisse à quo ista perpetitur. Septimus, etiam diligere lædentem. Octauus, beneficiis quoque eum lubenter afficere. Nonus, etiam Deum pro aduersario precare.* Hoc nimirum est culmen & cacumen ædificij nostri qui ad illum gradum pertigit, vt aduersantem sibi amet, beneficio afficiat, pro illo deprecetur, reddens pro bono malum, corde, ore, opere; iam charitatis supremam attingit perfectionem: adimpletque Christi Domini supremi Architecti illam quam in hoc ædificio collocari voluit coronidem, dum dicit: *Benefacite his qui oderunt vos: Benedicite maledicentibus: orate pro calumniantibus & persequentibus vos.* Possumus quoque dicere ad hoc ædificium charitatis varias alias virtutes spectare, illudque fulcire, solidare, ac speciosum reddere. Charitati enim indiuisibili quasi glutino & cæmento virtutes aliæ connexæ cernuntur. Nam vbi charitas, vbi mansuetudo, ibi humilitas, ibi patientia, ibi benignitas, ibi misericordia. Tot ergo virtutes conglutinatæ charitatis, tot sunt lapides pretiosi, tot lateres cœlestes, hunc murum electum ciuitatis Dei, hanc arcem eius primariam exornantes, & solidantes.

Denique huic charitatis muro suas possumus aptè attribuere dimensiones, longitudinem, latitudinem, profunditatem, altitudinem. Charitatis longitudo, est eius continuatio & constans perseuerantia. Charitatis latitudo, est eius extensio, quâ se ad omnes tam Angelos quam homines tam inimicos, quàm amicos, & quodammodo ad omnes creaturas se extendit. Charitatis profunditas, est eius extensio & feruor, & humiliatio profunda quam inducit in nobis. Charitatis altitudo, est eius excellentia quâ in Deum se eleuat vt obiectum suum primarium, atque, in excelsum se tollens, illum semper respicit vt diligat: nam & proximum non nouit diligere, nisi propter Deum.

Excellentia quoque eius, & celsitudo in heroicis actibus ipsius elucet, cum vsque ad martyrium pertingat fortis vt mors dilectio: imò & morte fortior, rebusque omnibus humanis celsior. Hæ sunt igitur dimensiones, hæc excellentia muri huius inuidiæ aduersi, quam nos omnes ciues ciuitatis Dei debemus ædificare. Sed quoniam de Charitate fusè tractauimus initio tertij Tomi Horti Pastoralis, hic supersedeo, nec plura adiicio.

TRACTATVS V.
DE VITIO GVLÆ.

LECTIO PRIMA.

Quid Gula, & quæ eius species?

QVINTVM murum ciuitatis Iericho constituit Gulæ vitium. Huic muro ædificando, & amplificando, præest dæmon, qui in Scripturis Beelphegor nominatur, de quo fit mentio in Psal. 105. *Et initiati sunt Beelphegor & comederunt sacrificia mortuorum.* Est autem Gula inordinatus appetitus cibi & potus. Nempe cum cibus & potus ad corporis humani sustentationem a Deo ordinata sunt, si quis illis vtatur prout congruit sustentationi naturæ, hominis habitudini bonæ, seu temperatæ, agit secundum virtutem & secundum rationis regulam.

Si verò recedit ab hac regula inordinato aliquo appetitu, vel immoderata aliqua concupiscentia, iam rationis & virtutis ordinem transgreditur, & peruertit: ideóque vitio obnoxius redditur, & gulæ arguitur. Cùm verò contingat propter hanc inordinatam cibi & potus concupiscentiâ, hominem à fine debito & vltimo quandoque se auertere, Dei præcepta propter ventris cultum & curam deserendo, rationisque ordinem peruertendo: ideò grauem per hoc vitium incurri culpam, grauisque supplicij reatum satis est manifestum. Propterea sæpe Scriptura contra gulam & gulosos forti & minaci voce insonat, vt infra patet.

Cæterum, varias habet gula species, quas exprimit S. Gregorius libro trigesimo Moralium, capite secundo. *Sciendum est*, inquit, *quia nos multis modis gulæ vitium tentat, aliquando namque indigentiæ tempora præuenit: aliquando verò tempus non præuenit, sed cibos lautiores quærit: aliquando quælibet sumenda præparari accuratiùs expetit.* Aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit: sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectionis excedit. Nonnumquam verò & abiectum est quod desiderat, & tamen ipso æstu immensi desiderij deterius peccat. Solent autem hæ species diuersæ gulæ versu notari.

Præproperè, lautè, nimis ardenter, studiosè.

1 *Præproperè* comedunt vel bibunt, qui tempus comedendi vel bibendi preueniunt, solâ voluptate, non necessitate coacti. Et quidem si præcepti sit abstinentia aut ieiunium, notabiliter horam præueniens, grauiter peccare occenitur. Mortis sententiam ore Patris Ionathas meruit, quia in

gustu

guſtu mellis conſtitutum edendi tempus anteceſſit. Curꝛunt in hunc abuſum etiã plerique, qui diebus feſtis ventri indulgent, bibendo & comedendo priuſquã diuinis interfuerint, carnis cultum Dei cultui anteponentes, illi quoq; qui vix ſtratum ſuum egreſſi, quiſquiliæ ſit ad patinas currunt, omnemque orationem negligunt, ſolius ventris curam exercentes. Non abſque cauſa inclamat Propheta: *Væ terræ, cuius Principes manè comedunt. Et væ qui manè ſurgitis ad ebrietatem ſectandam.* Non enim animæ & corpori exiguum afferunt detrimentum hi gulæ ſectatores impuri & præmaturi.

2. *Lautè*, comedere aut bibere cenſendus, qui quoad ſubſtantiam eſculenta aut poculenta nimis prætioſa quærunt. Et hic tamen videndum, an ex immoderata cupiditate id fiat: poteſt enim & quandoque ſine vitio fieri. Vnde aduerte illud Auguſtini: *Quiſquis reſtrictius vtitur rebus prætereuntibus, quam ſeſe habent mores eorum cum quibus viuit, aut temperans, aut ſuperſtitioſus eſt. Quiſquis verò ſic eis vtitur, vt metas conſuetudinis bonorum inter quos verſatur excedat, aut aliquid ſignificat, aut flagitioſus eſt. In omnibus enim talibus non vſus rerum, ſed libido vtentis in culpa eſt.* Quid igitur locis, & temporis, & perſonis conueniat, diligenter attendendum eſt, ne temerè apprehendamus. Fieri enim poteſt, vt ſine aliquo vitio cupiditatis vel voracitatis pretioſiſſimo cibo ſapiens vtatur, inſipiens autem fœdiſſima gulæ flamma in viliſſimum olus inardeſcat.

Interim, non rarus eſt abuſus ſuperfluè quærentium lauta nimis, ſine neceſſitate, ex ſola auiditate gulæ. In hunc abuſum lapſi ſunt filij Iſrael in deſerto, quibus, cùm plueret Manna de cœlo, in carnium concupiſcentiam exarſerant; ſed ita Deum irritarunt, vt viginti tria millia hominum perierint, Numer. capite vndecimo. *Adhuc eſcæ erant in ore eorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos.* Hos imitantur illi, qui cum paucis & ordinatis poſſent eſſe contenti, lauta cœlo pelagoque requirunt, de quibus Lucanus libro quarto.

O prodiga rerum.
Luxuries, nunquam paruo contenta paratu,
Et quæſitorum terra pelagoque ciborum
Ambitioſa fames! O lautæ gloria menſæ!
Diſcit quam paruo liceat producere vitam.

Vnde & Boetius dicebat.

Fœlix nimium prior ætas, contenta fidelibus aruis.

In eandem ſententiam Seneca: *Taurus*, inquit, *perpauciſſimorum iugerum ſpatio ſe implet, vna ſylua pluribus Elephantibus ſufficit, homo verò terra paſcitur & mari, Veruntamen non fames ventris magis cruciat, ſed ambitio. Quicquid auium volitat, quicquid piſcium natat, quicquid ferarum diſcurrit, totum ventribus ſepelitur. Sic omnia elementa ambitioſa fames peruaſit, præter elementum ignis, quod eis in futuro reſeruatur. Ideò enim diues ille qui lautè epulabatur, in inferno ſepultus, & in flammis iacens deſcribitur.*

3. *Nimis*, ſpectat ad quantitatem immoderatam, ſumuntur alimenta ſuſtentationi naturæ ſuperflua. Vnde inter vitia Sodomæ recenſentur *Saturitas panis, & abundantia.* Difficile tamen eſt menſuram non excedere, quia venter exactor eſt inquietus, niſi temperantiæ frænum ei iniciatur. Quapropter dicebat ſanctus Auguſtinus: *In tentationibus poſitus certo quotidie aduerſus concupiſcentiam manducandi & bibendi, non enim eſt quod ſemel præcindere, & vlterius non attingere decernam, ſicut de concubitu potui. Itaque frænæ gutturis temperata relaxatione & conſtrictione tenendi ſunt. Et quis eſt, Domine, qui non rapiatur aliquantulum extra metas neceſſitatis? Quiſquis eſt, magnus eſt, magnificet nomen tuum: Ego autem non ſum, quia peccator & homo ſum.* Iterùm hac de re ſic diſſerit idem: *Reficimus quotidianas ruinas corporis edendo & bibendo, priuſquam eſcas & ventrem deſtruas Domine, cùm occideris indigentiam meam ſatietate mirifica, & corruptibile hoc indueris incorruptione ſempiterna: Nunc autem ſuauis eſt mihi neceſſitas, & aduerſus iſtam ſuauitatem pugno ne capiar, & quotidianum bellum gero in ieiuniis, ſæpius in ſeruitutem redigens corpus meum. Hoc me docuiſti, vt quemadmodum medicamenta, ita & alimenta ſumpturus accedam.* Hæc Auguſtinus lib. 10. Confeſſ. cap. 31. docet nos armare contra immoderatam potus cibique menſuram. Sunt verò non pauci de quibus poteſt vſurpari illud Iſaiæ 56. *Canes impudentiſſimi, neſcientes ſaturitatem*, de quibus etiam Chryſoſt. *Deteriores* inquit, *videntur irrationabilibus animalibus, illa enim nihil vltra neceſſitatem exquirunt, iſti autem irrationabiles effecti, moderaminis terminos excedunt, & ad quemcumque exceſſum gulæ deſiderio rapiuntur.* Hos nimirum porcis rectè comparaueris cum eodem Chryſoſtomo ſic dicente: *Nouimus porcos immundos eſſe naturaliter, atque ad terram, ad cœnoſas voragines demerſos ore, non aliud quàm ad ſatietatem ventris pabula ſemper acquirere, nullam vtilitatem ex ſe dum viuunt præſtare. Non lanam vt oues, nec lac vt cætera animalia, non vecturam præbere, ſed ſolum paſtum ventris requirentes ad mortem nutriri. In quorum perſona, ſine dubio immundos, & luteos homines aduertimus ſignatos, qui nullum opus miſericordiæ, vel religioſi laboris, nullam ſpem futuræ ſalutis habent, ſed de gula ac ventre tantummodo cogitantes, in peccatorum ſuorum ſordibus, tanquam porci in cœno voluuntur.*

4. *Ardenter*, dicitur cibus potuſque ſumi, cùm nimia auide aut voluptuoſè ſumitur: quod in quolibet cibo & vili potu poteſt contingere. Exemplum habes in Eſau, qui vilis cibi delectatione attractus, vltro vendidit primogenita ſua. Veniens enim de agro, vidit Iacob fratrem ſuum coquentem lenticulam, & in illam mira exarſit concupiſcentia, dicens: *Da mihi de coctione tua hac rufa, quia oppido laſſus ſum.* Et facta pactione de venditione primogenitorum, comedit in voracitate coctionem nimis deſideratam. Non eſt dubium quin ardenter comederit acceptum, quod iam ardenter fuerat deſideratum. Vnde dicebat præ deſiderio languens: *En morior, quid mihi proderunt primogenita mea?* Hac de re ſic loquitur ſanctus Auguſt. *Non propter aliud quàm propter pomum, mortem primus homo inuenit. Et Eſau primatum ſuum non propter gallinam, ſed propter lenticulam perdidit: Ergo ſæpius non cibus peccatum facit, ſed auiditas & cupiditas.* Vnde iterùm idem Auguſtinus: *Non ego immunditiam obſonij timeo, ſed immunditiam cupiditatis. Scio Noe omne carnis genus quod cibo eſſet vſui manducare permiſſum: Heliam cibo carnis refectum: Ioannem mirabili abſtinentia præditum, animalibus, hoc eſt, locuſtis in eſcam cedentibus, non fuiſſe pollutum. Et ſcio Eſau lenticulæ concupiſcentia deceptum, & Dauid propter aquæ deſiderium, à ſeipſo reprehenſum: Et regem noſtrum non de carne, ſed de pane eſſe tentatum. Ideoque & populus in eremo, non quia carnes deſiderauit, ſed quia eſcæ deſiderio aduerſus Dominum murmurauit, meruit improbari.* Hæc ſanctus Aug. l. 10. Confeſſ. c. 31. Aduigilandum igitur huic auiditati; contra quam nos præmonet Eccleſiaſticus c. 37. *Noli auidus eſſe in omni epulatione, & non te effundas ſuper omnem eſcam.* Solet verò hæc auiditas ſeſe intermiſcere, vt ad gulam prouocet, & vltra neceſſitatem alimenti hominem quadam voluptate trahat. Hoc iterum eleganter deſcribit ſanctus Auguſtinus eodem loco, vbi ſic ait: *Dum ad quietem ſatietatis ex indigentiæ moleſtia tranſeo, in ipſo tranſitu mihi inſidiatur laqueus concupiſcentiæ: Ipſe enim tranſitus voluptas eſt: Et non eſt alia qua tranſeatur, quam qua tranſire cogit neceſſitas. Et cùm ſalus ſit cauſa edendi & bibendi, adiungit ſe tanquam pediſſequa periculoſa iucunditas, & plerumque præire conatur, vt eius cauſa fiat, quod ſalutis cauſa me facere velle dico, vel volo, nec idem modus vtriuſque eſt. Nam quod ſaluti ſatis eſt, delectationi parum eſt. Et ſæpè incertum fit, vtrum adhuc neceſſaria corporis cura ſubſidium petat, an voluptuaria cupiditatis fallacia miniſterium ſuppetat. Ad hoc incertum hilareſcit infœlix anima, & in eo præparat excuſationis patrocinium; gaudens non apparere quid ſatis ſit moderatione valetudinis, vt obtentu ſalutis obumbret negotium voluptatis. His tentationibus quotidiè conor reſiſtere, & inuoco dexteram tuam ad ſalutem meam. Audio vocem tuam, non grauentur corda veſtra crapula & ebrietate. Ebrietas longè eſt à me, miſereberis, ne appropinquet mihi: crapula autem nonnunquam ſurrepit ſeruo tuo, miſereberis, vt longè fiat à me.* Docet igitur nos S. Auguſt. auxilium diuinum inuocare contra hunc laqueũ concupiſcentiæ omnibus inſidiantem in cibo & potu, nam voluptas ſub neceſſitate ſe palliat, vt vix eam perfectè quiſque diſcernat. Dum enim ſolum debitum neceſſitas petit, voluptas explere deſiderium expetit, & tantò gula ſecurius in præceps ruit, quantò ſub honeſto nomine neceſſitatis explendæ ſe colligit.

5. *Studioſè*, hoc modo peccatur, cùm nimis accuratè eſculenti vel poculenti fit præparatio. Hac ratione multi inueniuntur peccare. Nam vt Hugo de diſciplina cap. vltimo dicit: Quidam ſunt qui in præparandis cibis nimium ſtudium adhibent, infinita decoctionum genera excogitantes, modò mollia, modò dura, modò frigida, modò calida, modò cocta, modò aſſa deſiderant, & tanta ſollicitudine præparantur, vt deuoratis iam quatuor aut quinque ferculis, prima non impediunt nouiſſima, ſapores deſiderant inſtar prægnantium fœminarum. Sic multi poſt ventris repletionem, & potus inebriationem, cùm nec ſitiant, nec eſuriant, ſitim & eſuriem nouis & acutis ſpeciebus excitant, variiſque fructibus impulſant, vt nouo ſemper guſtu delectentur, & ſine menſura lineas potationis extendunt. His altilia ſtudioſè parantur, & va-

riagantor coquorum industria, vnus contendit & colat, alius confundit & conficit, substantiam vertit in accidens, naturam mutat in artem, saturitas transeat in esuriem, & reuocet appetitum. Ad irritandam autem gulam hæc fiunt, non ad sustentandam naturam: Ad auiditatem explendam non necessitatem supplendam.

Hinc interim tot morbi humano corpori ingenerantur, quia teste Eccles. c. 37. *In multis escis infirmitas.* Postquam magna diligentia se impinguant, nimia voracitate se grauatos inueniunt, Medicosque inquirere necesse est vt purgationes recipiant, & quæ cum dulcedine ingesserunt, cum amaritudine euacuant. Seneca sic hac de re dissarit: Esca fuit quondam paucorum herbarum, quia tunc cibus facilis, nunc per artem voluptatemque corruptus est postquam non ad tollendam famem, sed potius ad incitandam, inuentæ sunt multæ conditiones, quibus appetitus excitetur, & voluptas, & quæ erant famescentibus alimenta repleta sunt horrore. Inde pallor vultus, & neruorum tremor & miserabilior, & execrabilior quam ea fame macies. Quid capitis vertiginem dicam, quid oculorum aurium que tormenta; Multos morbos multa fercula fecerunt, Necesse est enim vt inter se tam diuersa discrepent, & hausta male digerant, ex discordi verò cibo nascitur morbus. Hæc ille. Hanc etiam studiosam præparationem & varietatem, gulæ illicem describit & arguit S. Bernard. in Epistola quadam ad Abbatem Cluniacensem fusè & elegantat, sed prætereo, quia hæc nota sunt per experientiam. Hoc interim monitum Apostoli animis nostris infixum velim: oculisque mentis nostræ sæpius aduersari: *Nolite curam carnis facere in desideriis.* Et iterum monitum illud S. Bernardi in epist. ad Fulgentium *Vbi curiosa diuersitas ciborum pascit ventrem, cælestis panis ieiunam deserit mentem.* Homo ergo si satisfacere debet naturæ ne deficiat, non tamen carnis desideriis tantùm deferre, vt spiritui contraria sit & rebellis. Et quamuis hoc sit difficile, poterit tamen id auxilio diuinæ gratiæ, quam continuò debet inuocare, & illi conatum vigilantiamque suam coniungens, non debet diffidere.

Agnouarunt antiqui Patres hanc difficultatem, sed summa animi contentione aduersus illam animum erexere. Hinc senex quidam, vt in vitiis eorum refertur, disputans cum Philosophis sub colore Problematis hoc proposuit. *Multis debitoribus parens meus me fecit obnoxium, cæterisque soluens, & ab eorum molestiis liberatus, soli vni quotidie soluendo satisfacere non possum.* Quærentibus solutionem respondit: *Multis sui constrictus vitiis, quibus tanquam molestissimis creditoribus omnem abyciens substantiam satisfeci, atque ab iis solutus sui, gastrimargia verò stimulis carere nequeo: & licet eam ex parte redegerim, vix vim impulsiens euado.* In eandem sententiam refertur de quodam Sidonio, qui Athenis post ieiunium triduanum fame pressus, iuxta locum concilij clamauit, dicens: *Athenienses, mihi succurrite* Quærentibus quid haberet? Respondit: *Trium fœneratorum manus incurri, & duorum debitum solui, tertio satisfacere, non possum.* Quærentibus iterùm, quid esset? Respondit. *Tres fœneratores esse cupiditatem pecuniæ, carnalitatem luxuriæ, & auiditatem gulæ.* Quorum duobus primus satisfecerat, sed tertius eum fame vrgebat. Igitur dederunt ei vnum solidum, & empto pane vnius denarij, qui sufficeret, reliquum totum solidum dimisit, & recessit. Cæterum de hoc vitio gulæ quem murum Iericho constituere diximus, eodem ordine quo supra de aliis prosequendum nobis est. Videamus itaque eius latitudinem & longitudinem.

LECTIO II.

DE ALTITVDINE muri Gulæ.

ALtitudo huius muri, siue huius vitij gulæ, in eo cernitur, quod vsque ad contemptum Dei consurgat, & & contra illum se erigat. Hoc perfectiùs intelligemus, si capendamus, quod hi qui huic vitio sunt addicti ventrem pro Deo colere censeatur, in iniuriam certè maximam ipsius Dei. Sic loquitur Apost. de gulosis: *Multi ambulant, quos sæpè vobis dicebam, nunc quoque & flens dico, inimicos crucis Christi: Quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt, quorum finis interitus.* Hos deflet Apostolus, dixitque inimicos esse crucis Christi. Hic nempe perstringit Apostolus illos qui ventri toti student, quia omnia sua studia, cogitationes, opes, ad gulam & venerem referunt: qui illum Deo proponunt, parati pro gula Dei legem & amicitiam violare: qui etiam de peccatis turpibus, de quibus confundi deberent, & pudibundi esse, gloriantur & sese iactant. Putant quidem sanctum Paulum in his verbis alludere ad Dagum Deum Philistinorum, 1. Reg. 5. Dagum enim est Deus venter, quia ventris causa colebatur, petebant enim ab eo copiam piscium & multiplicationem prolium instar piscium, & copiam frumenti. Traduntque Hebræi fuisse idolum hominis mixti cum pisce, ita vt ab vmbilico & infra piscis figuram habuerit, à parte autem superiori figuram hominis, sicut Sirenes finguntur. Rursus Dagon Deus venter est, quia cum arca fœderis capta à Philistæis collocata esset iuxta Dagon, Dagon cecidit coram ea capite & manibus à corpore auulsis, vt tantum truncus seu venter extaret reliquus, quem postea coluerunt. Vnde & cultores Dagon percussi sunt in pudendis partibus, pudendis scilicet morbis in secretiori parte naturalium, ita vt computrescerent, & intestina defluerent, & promiuarent. Sic etiam modò, iusto Dei iudicio cultores ventris & Veneris feriuntur pudenda & infami lue.

Multi enim ambulant, inimici crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, vt cum lacrymis conqueritur Apostolus: & hi contra Christum iterum Dagon colere videntur, nam venter ipsorum ipsis Dagon est, cum cultum exhibent in iniuriam Dei. Vnde Hugo Victorinus de Claustro animæ sic dicit: ad hunc Apostoli locum alludens: *Solent diis templa construi, altaria erigi, ministri ad seruiendum ordinari, immolari pecudes, thura cremari, ita Deo ventri templum est coquina, altare mensa, ministri coqui, immolatæ Pecudes coctæ carnes, fumus incensorum odor saporum, Spiritusque sanctus eorum vini & temulentiæ spiritus & flatus.*

Deinde, sicut in templo Dei fit decantatio laudum (inquit Alanus in Planctu Naturæ, Prosa sexta) sic in comessationis & ventris templo fit recitatio nugarum & dissolutionum. Et sicut ibi fit continuatio orationum, ita hic detractionum, fabularum. Ibi promptitudo obsequiorum, hic multitudo ministrorum: ibi processiones deuotæ, hic choreæ & circumitiones diabolicæ. Ibi salutatio Sacerdotis, dicentis *Dominus vobiscum*, & populi respondentis congratulatio, & cum spiritu tuo: hic ad ingurgitandum mutuò exhortatio: Ibi dicitur, *Ite Missa est*, & datur populo exeundi licentia: hic dicitur, Ite, euacuata est, & vasa vini sunt exhausta, hic popinæ Satanæ sunt oratoria, templa sunt vbi Deus venter colitur.

Deinde, altitudinem gulæ in contemptum Dei exsurgere, & contra illum se erigere, declarari potest ex multis blasphemiis, & iuramentis pernicïosis, quæ ex hoc vitio ortum habent Nam de multis huic vitio addictis verum est, quod apud Oseam conqueritur Dominus cap. 13. *Saturitati sunt & eleuauerunt cor suum, & obliti sunt mei.* Quis enumeret nefanda iuramenta, & blasphemas voces, quas effutiunt cum Dei maxima iniuria inter pocula, comessationes, ebrietates? Audi terribile exemplum relatum à Delrio libro 3. de Magia, parte 1. q. 7.

In Flandriæ Comitatu Prioratus est, tres vbi nomine tenus Monachi degebant qui nonnisi helluari & libidinari nouerant, dedit etiam sibi quisque concubinis. Quadam die in seram noctem compotatione protracta, vnus minus inter eos scaleratus ait: *Sat Baccho, libidinique iam datum, Deo saltem gratia agenda.* Alter procacior respondet: *Ego Domino gratias aga & agendum censeo cuius opus agimus.* Sic mensa cum risu relicta est, & ipsi in cubicula reuersi singula scorto via decubuerant, ecce tibi in triclinium, vi ianua reserata, dæmon atri, & trucis viri specie, habitu venenatorio, & cum eo coqui duo paruuli obambulant. Hic lectos circumspicit toruo vultu: deinde horrenda voce: *Vbi qui mihi gratias egit? adsum, referam.* Lecto abstrahit pauitantem, fermè præ metu animam efflüentem. Traditum coquis iubet infigi veru, luculento igne probè assari. Parant promptè: assatur infœlix, emoritur plagissime, cæteri ferè præ formidine, assi corporis nidor cubiculum impletur. Demum Venator ad superstites sub stragulis trepidantes, via viros: *Digni vos etiam, ait, pars supplicio, nec deest voluntas mihi: Vetor vi maiore: inuitus abeo, & moneo: resipiscite, aut manent terribiliora.*

Dissipant larua, nec tamen his altis animus redit vel

vox

vox, niſi clara iam luce. Vbi ſurrexere, collegam inueniunt mortuum, & (ne viſum mane putes) plene aſſum. Hand ſcio an ab aliquot ſæculis quicquam ad exemplum vtilius acciderit, ſcio locum, & Ordinem, ſed vtrumque ſilentio inuoluo. Hæc Martinus Delrius.

Sed ô blaſphemam vocem! ô blaſphemam animam! ô altitudinem ebrioſæ & impuræ conſuetudinis, extollentem ſe contra Deum, illumque aſpernantem, quæ meritò confeſtim tali ſuccidi ſupplicio commeruerit!

Sed & audiamus alterum duorum compotatorum exemplum contra Deum, vt vitij huius altitudinem perfectius agnoſcamus. Refertur illud à Gabriele Puteolo qu. 2. Chron. 1580. 24. Iulij, contigiſſe in Germania, in Nekehonio pago Duo ibi ingreſſi ad hoſpitium vinum petierunt, & primò quidem ipſis ſat tenue & viride promptum eſt, quod Hornanum vocant. Inſtiterunt ipſi pro meliori, & obtinuerunt vinum vetus ſat probum, ſicque cœperunt inter ſe ſcyphis certare, cachinnari, debacchari. Cùm incaluiſſent mero, dicit vnus: *Cui nunc bibam?* Reſpondet alter: *Bibe Deo, videbis quid reſponſurus ſit. Vitrum arripit miſer, & his verbis Deum compellat, O Deus audi me, tibi de pleno, cyphum propino, & niſi rationem feceris iniuriam mihi feceris.*

Sed de quo ei ſundam, interrogat ipſe ſocium cùm duplex nobis ſit vinum. Additque. Hornanum mihi ſundendum eſt, licet crudum & tenue, ſat præſtans pro ipſo eſt. Leuans ergo manum, ait, *Tibi, ô Deus, miror an reperies bonum? ſi hoc anno melius effeciſſes, melius bibiſſes.* His prolatis confeſtim irriguit, immobilis factus, ſine ſenſu, reſpirationis quoque & loquelæ impotens, quamuis oculos clauderet ac aperiret. Socius eo prodigio deterritus fugit, alij eo in loco tunc præſentes amouere conati ſunt, ſed fruſtra. Vocantur ergo Scabini loci, quorum decreto homo funibus & tribus equis extrahi iuſſus eſt, ſed nihil effectum. Quo circa magiſtratus id iuſto Dei iudicio fieri agnoſcens, tota rei veritate perfecta ignem admoueri iubet, vt contemptor ibidem conburantur: ſed ignis nunquam potuit accendi. Sic multo tempore ibi ſtetit immobilis, ille non loquens; neque bibens aut manducans, vt omnes agnoſcerent iudicium Dei.

Hæc eſt igitur altitudo iudiciorum diuinorum, dementens & plectens huius vitij altitudinem, in cœlum cum contemptu ſe erigentem, in Deum ipſum blaſphemam vocem & manum eleuantem: vt propterea meritò diximus, magnam eſſe muri huius Sathanici ſublimitatem, ad contemptum Dei ſic facilè pertingentem & Spiritu ſancto, quantum in ſe eſt, ſeſe opponentem, cuius dona contemnit, & aſpernatur; Sicut enim muri alicuius altitudo ſolares impedit radios, ne locum illuſtrent: ſic & vitij huius ſublimitas Spiritus ſancti gratiam, & radiantem lucem, ab anima propulſat, tenebris obcæcatam eam relinquens.

LECTIO III.

DE PROFVNDITATE muri Gulæ.

PRofunditas huius muri, ſiue huius vitij, ex eo declarari poteſt, quod ad barathrum & abyſſum profundiſſimum profundiſſimorum ſcelerum hominem deducat. Ebrietas enim & crapula, quæ duæ ſunt ſpecies primariæ gulæ, quàm profunda orbi inhaot flagitia, nimis notum eſt ea omnium gentium hiſtoriis, imò & ea ſacræ Scripturæ pluribus exemplis. Iniquitas Sodomorum apud Prophetam cap. 16. ſaturitati panis adſcribitur: *Panem quippè Sodomitæ immoderatè ſumentes,* (ſub nomine panis omnis cibus apud Hebræos intelligi ſolet) *in turpitudines deſluxere flagitiorum, atque inde meruerunt comitante ſuperbia cœleſtibus aduri incendiis, ex quo modum non tenuerunt edacitatis. Ideò cauenda eſt gula, ciborumque concupiſcentia.* Ita loquitur Iſidorus, lib. 2. de Summo Bono cap. 42. Sic & Loth ebrietate & crapulâ ad inceſtum deducitur cum filiabus: ita vt quem Sodoma non vicerat, iam vinceret vni potio immoderata, & concupiſcentia gulæ connexa. Certè profunditatem huius vitij agnouit ſanctus Auguſtinus, dum ſic loquitur ſerm. 231. de Tempore. *Quicumque guloſi & ebrioſi cum Dei adiutorio de luto facis ſe excutiut, de cloaca ebrietatis, dum adhuc tempus eſt pænitendi, feſtinent quanto poſſunt celeritate conſurgere: totis animæ viribus cum Propheta ſupplicants Domino dicant. Eripe me de luto, vt non inhæream.* Et illud: *Non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundum, neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum. Ebrietas enim, quaſi inferni puteus, quoſcumque ſuſceperit, ita fortiter ſibi vendicat, vt eoſdem ipſos de inferni tenebroſo puteo ad charitatis vel ſobrietatis lucem redire non permittat.* Videſne profunditatem huiuſce vitij, quod ita hominem mergit & ſubmergit, abſorbetque irreparabiliter? Profectò proprium hoc habet ebrietatis vitium quod peccatorem conſtituat in certo & ineuitabili æternæ damnationis periculo, idque ſpecialiter præ aliis peccatis. Alij enim peccatores: ſi mors ingruat, pœnitere poſſunt, cùm ſint rationis compotes, poſſunt & ſacramentis expiari. Solus ebrius nec pœnitentiæ, nec aliorum capax eſt Sacramentorum, ita vt ſi lædatur, vel catharro ſuffocetur, certò certius damnationem debeat expectare.

Cogitet ergo ebrioſus, ſibi eandem manum, eandemque ſententiam imminere, quam cernere coactus fuit Balthaſar, Babyloniorum Monarcha. Vidit enim ille manum ſcribentem contra parietem *Mane, Techel, Phares*: Et eandem noctem à Cyro ſpoliatus vita iacuit, orbatus & regno, *Mane*, hoc eſt: Numerati ſunt dies vitæ tuæ, ô ebrioſe! & hoc fortè die quo ebrietate ſepultus es, morieris, & in inferno ſepelieris. *Techel*, id eſt, appenſus es in ſtatera diuinæ iuſtitiæ, & inuentus es minus habens quàm à te requiritur virtutis: plenus vitiis, temulentia grauis. *Phares*, id eſt, diuiſus es: corpus tuum quod impinguare ſollicitus eras, iam vermibus alimentum erit & epulum: anima verò dæmonibus tradetur in ludibrium & tormentum. Sic in profundam & inextricabilem abyſſum merget te vitium iſtud profundiſſimum. O quot pereunt in ebrietate! etiam & hoc habet vitium hoc quod via vnquam ſit ſolum, quia rationem cùm ſuffocet, aliis facilem præbet ingreſſum in animum. Sicut caſtri cuſtode interempto facilè illud occupatur; ſic eſt & in animæ arce, cuius cuſtodia rationi eſt concredita, quæ ſi iacet ſepulta, iam omnibus vitiis ara redditur peruia.

Memorabile hic eſt quod in vitis Patrum hac de re ſcriptum habemus. Quidam ex illis grauiſſimè continuis tentationibus diuexatus, mœrebat, & inconſolabiliter ſuam plangebat ſortem. Tandem dixit ei dæmon, ſe liberum eum dimiſſurum, & ab omni poſtea tentatione immunem futurum, ſi vnum ex tribus peccatis ebrietate, homicidio, adulterio patrare decerneret. Ille ſeductus fallaci hac promiſſione, eligit ebrietatem, tanquam minus inter cætera malum.

Verùm quid contigit; Cùm tumulentus foret cum quadam muliere in adulterium lapſus eſt: nec ibi flagitij terminus. Viro enim ſuperueniente, & facinus ſubodorante, ne fortè illud ipſe vendicaret, etiam & virum aggreſſus trucidauit. Ita qui ſimplex & minus cæteris peccatum ſibi eligere viſus fuerat, triplici ſe ſcelere abominabili contaminatum agnouit. Sic nimirum profundum meritò dicimus & deteſtabile vitium, quod ad tantam malorum abyſſum mox hominem perducit. O igitur gula origo profundiſſima, grauiſſimorum malorum in orbe inundantium! hæc Paradiſum clauſit, primogenita vendidit, Noë denudauit, Loth inceſtauit, Samſonem hoſtibus tradidit, Pharaonis Piſtorem ſuſpendit, Ammon occidit, Simonem & filios interemit, Baltaſarem cum regno internecioni dedit, Holofernem confudit, millia prima è populo Dei interfecit, regna integra perdidit, Baptiſtam decollauit diuitem Epulonem igni & flammis donauit. Hæc quidem antiqua ex ſacris litteris aliiſque hiſtoriis notiſſima, ſed quotidiè noua orbi malorum prodigia parere noſtris oculis cernitur. Vnicum accipe noſtri ſæculi, quod à Ioanne Benedicti Ordinis S. Franciſci Theologo leg. 3. ſuæ Summæ, poſteritati eſt conſignatum his ferè verbis; Quid paucos, inquit ipſe, ante dies homini luſui & pauculis addictiſſimo contigerit, hic minimè prætereundum. Ille cùm rem omnem in luſu & popinis conſumpſiſſet, eum aliquando potitantem adiuit vxor, rei domeſticæ penuriam expoſitura; ſed ſic illam verberibus excepit, præſentibus compotoribus, vt quaſi mortua ſit ibi relicta. Miſera tandem reſurgit, ac domum reuerſa occurrit duobus puerulis, qui hinc inde illius veſtem apprehendentes, vociferabantur: *Da panem, mater, fame perimus: iam biduum eſt ex quo nihil ſumpſimus. Ah! pueri mei, vndenam habebo? pater veſter expendit omnia, Quid agendum? Præſtat ſemel mori, quàm ſic fame languere, & vna morte mille mortes redimere.*

His dictis, velut desperabunda confestim arripit cultrum, quo vtrumque iugulat. Sub crepusculum verò noctis maritus domum reuersus ebrius, & reliquâ substantiâ exhausta, lecto se committit. Quem cum summo sopitum vidisset, eodem cultro, ea audacia qua Iudith Holoferni, etiam marito caput amputat. *Moriere*, inquit illa, *peruersa tua viuendi ratio sit tua ipsius & puerorum nostrorum ruina*. Re palam facta, ipsa à Magistratu comprehensa, facti veritatem fatetur. Et tandem morti adiudicata, supplicium lubenter subiit, habita prius ad coniugatos monitione, ne sic sua in aleis & tabernis dissiparent. Et vt gula, cum alea, his quatuor mortem intulerit.

LECTIO IV.

De latitudine muri gula.

VArij lapides & lateres hunc murum latum efficiunt, tot scilicet vitia, quot ex gula ortum habent: inter quæ prima obtinent crapula & ebrietas. Esca nimia crapulam, potus nimis ebrietatem generat. Ex his quoque oriuntur inepta lætitia, multiloquium, scurrilitas, immunditia, mentis & corporis hebetudo, & alia eiusmodi vitia, quæ sacri Doctores vocare solent gulæ filias, tanquam ab illa infelici matre genus ducentes. Nos congruè proposito nostro & scopo, vocamus diuersa saxa & lateres, quibus hic murus sathanæ construitur, erigitur, dilatatur. Atque hic de singulis pauca attingamus.

Primò itaque, *Ineptam lætitiam* gulæ esse affectum & affinem Scriptura sat insinuat Exodi 32 dum de populo Israëlitico sic dicit: *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere*. De his quoque qui ventris curam exercent in symposiis & comessationibus, dicit Iob. cap. 21. *Tenent tympanum & cytharam, gaudent ad sonitum organi, ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt*. Audi & sanctum Gregorium libro primo Moralium: *Pene omnes cantitatur voluntas, nam cum corpus in refectionis delectatione resoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur.*

Sed hanc inanem lætitiam sæpe soluunt in vsuram, qui illi nimium se immergunt; dolore scilicet capitis, vel stomachi, & amaritudine varia subsequente. Vnde Ecclesiasticus cap. 30. *Vinum multum potatum, amaritudo animæ*. Ebrietas vnius horæ hilarem insaniam longi temporis tædio compensat. Non illepidum est, quod de quodam studioso è Gymnasio Parisiensi paternos lares repetente referunt.

Hic cùm itinere quodam in hospitio à sibi notis exciperetur lautè, & cum copiosa vini propinatione: post compotationem per quam sufficientem, vrgebatur cohortatione amica ad haustus æquales, primò ad sanitatem hospitis & hospitæ, iterùm ad sanitatem filiarum eius, denique & ad sanitatem ancillæ. Sic pergebat ipse potum iucundè & hilariter continuare: ita vt subsequenti die capitis grauissimo torqueretur dolore. Discessit ipse hunc dolorem secum via ducens comitem. Cumque in itinere ad fluuium pertigisset, in quo adaquandum erat iumentum quo insidebat exiguum aquæ bibit sobrium istud animal, sufficienter tamen naturæ. Ille verò sibilo, gestu verbo vrgebat, vt ampliùs biberet, cumque recalcitraret & abnueret, hortabatur vt amore ancillæ, amore puellarum, amore hospitæ iterùm & iterum biberet. At frustra. Cui ille: Verè, inquit, longè prudentior me es, cum omni studio & doctrina mea. Si enim ego heri eodem me modo continuissem quo tu modo cum sufficienter naturæ datum erat, ea nunc faucium alteratione, & capitis acri dolore haud torquerer. Sic homo iumentis insipientibus insipientior redditur, per crapulam & ebrietatem. Serotina vigilia nimia hilaris & ineptè exundans lætitia, triste mane parturit, & totum sæpè amarum reddit diem, tum ob conscientiæ remorsum, tùm ob corporis & mentis hebetudinem, tùm ob crumenæ euacuationem, tum ob alia incommoda per crapulam & ebrietatem sequi nata.

Secundò, ineptam lætitiam mox sequitur. *Multiloquium*. Nisi enim gulæ deditos sequeretur immoderata loquacitas, diues ille quotidie epulatus, in lingua grauius non arderet. Quia epulando quotidie crebriùs in lingua peccauerat, refrigerari se in lingua præcipuè requirebat. Hoc verò multiloquium sæpissimè in detractiones & temeraria colloquia degenerat, deinde in contentiones & rixas. Audi eleganter hæc describentem S. Ambrosium de Ieiunio, & Elia c. 12. *Sedentes in foribus tabernarum, tunicam vix habentes, aut sumptum sequentibus diei, de imperatoribus & Potestatibus iudicant, imò regnare sibi videntur & exercitibus imperare. Fiunt ebrietate diuites, sunt in veritate inopes. Aurum donant, dispensant pecunias poculis, ciuitates ædificant, qui non habent vnde cauponi potus sui pretium soluant. Feruet enim vinum in his, & nesciunt quid loquantur. Diuites sunt dum inebriantur mox vbi vinum digesserint, erubescunt se esse mendicos*. Hæc Ambrosius. Cui conforme est quod Esdræ lib. 3. c. 3. dicitur de vino. *Quàm præualet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud! Seducit mentem, itemque Regis & orphani mentem facit vanam. Item serui & liberi, pauperis & diuitis, & omnem mentem conuertit in securitatem & iucunditatem & non meminit omnem tristitiam & debitum, non meminit Regem & Magistratum, omnia per talenta facit loqui.* Nempe temulentia resoluit corda & voces in iactantiam, præsumptionem, & miram in verbis leuitatem mendaciis coniunctam, in promissa inania & his similia. Hinc Ouidius.

Omnia promittis, cum tota nocte bibisti.
Non faciunt quemquam pocula nostra reum.

Maximè autem in detractiones linguam effundit profusum in ea vinum: adeò vt nec Regibus nec Magistratibus illa tunc parcat. Audi præclarum Pyrrhi Epirotarum Regis exemplum, quo docuit parcendum linguæ quæ vino madida diffluit: alienóque non parcit honori: cùm id potius temulentiæ adscribendum sit quàm prauæ voluntati. Audiuerat ipse quosdam Tarentinorum in conuiuio parum honoratum de se sermonem habuisse. Accersit eos & percunctatus est, num ita foret, Num de se sermones vituperij & detractionis protulissent? vnus simplici veritatis confessione respondet: *Ita est ô Rex! quadam contra honorem tuum eloquuti sumus, & nisi vinum defecisset, plura absque dubio dicturi eramus.* Vrbana hæc ebrietatis excusatio, & veritatis nuda confessio placuit Regi, & iram eius in risum conuertit, cùm intelligeret quæ dicta erant magis vino quàm maleuolentiæ imputanda. Qua clementia & moderatione consequutus est, vt sobrij sibi Tarentini gratias agerent, & ebrij bene precarentur.

Tertiò non solum multiloquium, sed turpiloquium & scurrilitas, ex gula originem ducit. Temulentorum guttur sepulchrum est patens, facilè fœtore exhalat: Vnde Chrysost. Hom. 37. ad Pop. sic ait: *Vbi ebrietas, ibi diabolus: ibi turpia verba, vbi satietas, ibique dæmones agunt. Talem habebat mensam diues ille, propterea ne gutta quidem aquæ dominus fuit.* Experientia satis notum est quomodo in tabernis multiloquium & turpiloquium propriam sibi sedem eligat: vbi qui inter potationes spurciora proloquitur, eloquentior gratiorque habetur. Sales vocantur, sed sine sale, ab hominibus salacibus produunt. De hisque rectè vsurpauerit illud S. Iudæ: *Hi sunt epulis suis maculæ conuiuantes*. Nec enim eis sufficit quod sordidi sint maculati, sed & maculæ ipsæ sunt, aliis labem afficantes, alios commaculantes. In cauponis tales homines passim reperiuntur, tales conuiuæ salacissimi. Ibi amatoria comminiscuntur & lasciua: inter pocula desudant mutuim & certatim ingenia conuiuantium ad hæc concinnanda carmina, quæ sporcitus vel scommatis esse ea postmodum decantentur, & in vulgus perniciosè spargantur.

Neque verò in verbis solummodo, verùm etiam in actionibus eorum qui ventri dediti symposia sectantur, multa scurrilitas cernitur. Multa enim enormia ebrij faciunt, de quibus sobrij erubescunt. Vbi possedit animum nimia vis vini, quicquid mali latebat, emergit. Tunc impudicus morbum confitetur, ac publicat. Tunc petulans, non linguam, non manum continet. Tunc insolenti superbia crescit, & malignitas liuido. Tunc omne vitium detegitur & prodit. Denique, in has etiam impudentias venitur vt sacra quælibet in risum traducantur. Sacerdotes enim & Religiosi, ritus & cantus Ecclesiastici sermones & conciones in scurrilitates conuertuntur. Sic lingua vino madida, in vdo posita, frænum omne excutit, & in quælibet lubrica est sine retinaculo. Nam corde ad lætitiam ineptam dissoluto etiam in spurca & blasphemia sese ille dissoluere cernitur.

Quartò ex gula & crapula generatur *Immunditia*, quæ in oris eructatione & fœtore, ac in stomachi vomitu horrorem patiente cernitur. Nam sepulchrum est patens venter lurconum & epulonum, cadauera, quæ sepeliunt vesperè, manè eiicit cum fœtore. De his Isaias cap. 28. *Absorpti sunt à vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Omnes mensæ repletæ*

sunt vomitu, sordiumque, ita vt vltra non esset locus. Rectè dixit quidam, quod ebrij non sustinent Deum suum Bacchum foris manere, ideòque illum volunt ventri suo includere. At eius deitas magna nimis, ventris angustiis nequit concludi; propterea egreditur superiùs quasi per polum Arcticum, hoc est per os, vel interiùs per Antarcticum.

Deplorandà certè fœditas talium, qui stomachi sui nesciunt tenere mensuram, sed vomitis etiam ingesta visceribus per os reddunt, & vinum omne vomitu immundo remetiuntur, Vomunt vt bibant, bibunt vt vomant: digestio ventris, & guttur vno occupantur officio.

Quintò, ex gula sequitur corporis mentisque *Hebetudo.* De qua sanctus Chrisostomus Homil. 44. in Ioan sic ait: *Nihil gula perniciosiùs, nihil ignominiosiùs est. Hæc obtusum & crassum ingenium, hæc carnalem animam reddit. Hæc cæcat intellectum, nec sinit, vt quicquam perspiciat.* Ideò etiam monuit Dominus: *Attendite ne grauentur corpora vestra crapula, & ebrietate.*

Sextò ea gula, & crapula etiam alteri immunditia carnalis sequi solet, quæ ad libidinem pertinet veneream; mollitiei scilicet, & pollutionis immonditia, quæ sæpe in somnis ex cibi & potus nimietate exoritur. Proxima est ventri libido, sicut loco, sic vitio. Venter cibo, meroque distentus & æstuans, facilè despumat in libidinem. Hinc & ad belluinas voluptates concitantur etiam coniugati, coniugio iniurij, dum indebito modo indulgent concubitui: non viri: sed equi instar inhientes effecti, ob temulentiam. Ciborum enim & potus fomite inardescunt eorum corpora in vapores libidinosos, quibus præter naturam concitantur in abusum. Et quidem etiam casti ex abundantia nimia sentiunt hanc spermatis effusionem, & si non vitent causam, & occasionem, se culpæ obnoxios reddunt. Sæpè enim sequuta immunditia corporis ex imaginatione turpi culpabilis esse potest in sua causa, si nimirum proueniat ex nimia crapula. Alioqui sine culpa est dum nullatenus conuincitur esse voluntaria, vel in se vel in occasione illi data. Hoc eleganter describit sanctus Augustinus libro decimo Confessionum, capite trigesimo, vbi sic ait: *Iussisti vt contineam à concupiscentia carnis, & concubitu: & quoniam dedisti, factum est. Sed adhuc viuunt in memoria mea talium rerum imagines, quas ibi consuetudo mea fixit: & occursant mihi vigilanti, carentes quidem viribus: in somnis autem, non solùm vsque ad delectationem, sed etiam vsque ad consensionem factumque simillimum. Et tantùm valet imaginis illusio in anima mea, vt dormienti falsa visa persuadeant, quod vigilanti vera non possunt. Numquid tunc ergò non sum Domine Deus meus? Vbi est tunc ratio, qua vigilans animus talibus suggestionibus resistit, & si res ipsæ ingerantur, manet inconcussus? Numquid clauditur cum oculis? Numquid sopitur cum sensibus corporis? Et vnde etiam sæpè in somnis resistimus, nostrique propositi memores, in eo castissimè permanentes, nullum talibus illecebris adhibemus assensum? Et tamen tantùm interest inter nos ipsos, & nos ipsos, vt cum aliter accidit, nihilominus euigilantes ad conscientiæ requiem redeamus; ipsaque distantia reperiamus nos non fecisse, quod tamen nobis quàm quomodo factum esse doleamus. Numquid non potens est manus tua Deus omnipotens sanare omnes languores animæ meæ, atque in abundantiore gratia tua lasciuos motus etiam mei saporis extinguere? Augebis Domine magis, magisque in me munera tua, vt anima mea sequatur te concupiscentiæ visco expedita, vt non sit rebellis sibi: atque vt in somnis etiam, non solùm non perpetret istas corruptelarum turpitudines per imagines animales vsque ad carnis fluxum, sed ne consentiat quidem.*

Hactenus S. Augustinus de illa immunditia quam diximus quandoque esse sine culpa, cùm in nobis fit sine nobis, per meram illusionem: videndum autem ne fiat per intemperantiam, vel aliam nobis culpabilem occasionem. Etiam propter hunc impurum effectum gula & crapula omninò est fugienda.

Itaque plurima sunt vitia gulæ & gastrimargiæ connexa fœdere quodam vix dissolubili, quæ si vincere quis optat, vel effugere, priùs illa debellanda est, vel fugienda. Audi Climachum Gradu 14. qui cum diu & fœliciter dimicasset contra hanc ingluuiem, quæstionem se fingit habuisse cum ea, & responsum etiam extorsisse. Interrogamus itaque ipse, hunc hostium nostrorum primum, vitiorum ianuam, ruinam Adam, Esau perniciem, interitum Israelitarum, Noë turpitudinem, Gomorrhæorum perditionem, & proditorem Loth crimen, filiorum Eli exterminationem, inquinationum ducem, vnde gignatur; quinam nati eius, quis sit à quo conteratur, & à quo tandem perimatur? Dic nobis mortalium nimis violenta Domina, vnde tibi in nobis introitum paras? Quid post ingressum parere consueuisti? Quisnam exitus ex nobis tuus? Quomodo abs te liberemur? Illa verò agitata contumeliis ferox respondeat. Quid me maledictis incessitis, quid mihi estis obnoxij, aut quomodo à me separari studetis; siue moribus siue natura vobis coniuncta sum? Stirpium verò mearum nomina quare quæritis discere? Primogenitus meus fornicationis incentor nominatur. Secundus obdurationis author. Somnus tertius Mare cogitationum, inquinationis fluctus, profundum immunditiarum ex me prodeunt.

Filiæ verò meæ sunt, desidia, loquacitas, scurrilitas risum mouens, contradictio, ceruicis duritia, tarditas ad audiendum, elatio temeritatis, mundi amor, oratio immunda, fluctusque cogitationum. Oppugnat quidem me, sed non superat peccatorum memoria, inimicitias per omnia contra me gerit mortis intenta cogitatio. Nihil verò in hominibus me perfectè destruit. Qui Paracletum possidet, interpellet eum aduersum me, ille operatus non me permittet operari vitiosè. Hactenus Climacus.

LECTIO V

De Ebrietate.

Ex dictis satis colligitur, quanta nocumenta ebrietas afferre soleat. Quapropter sanctus Augustinus & alij Patres variis eam titulis solent dedecorare; ita vt hæc sit illius descriptio, *Ebrietas est animæ corruptela, insania voluntaria, procella corporis, tempestas linguæ, naufragium castitatis, omissio temporis bonorum prodigalitas, omnium vitiorum mater, omnium origo flagitiorum.* Hæc singula quamuis ex dictis partim elucescant, paucis tamen amplius adhuc & plenius lubet declarare sigillatim, ad huius vitij perfectam detestationem.

Primò itaque ebrietas describitur, *Animæ corruptela.* Est enim illa peccatum mortiferum, animam miré commaculans: est velut pestis contagiosa illam inficiens, ac coram Deo, & Angelis eius omninò fœtentem reddens: Non ita fœtet corpus pestilens coram hominibus, sicut anima ebrij coram spiritibus Angelicis. Pestis è domo eiicit procul omnes eam incolentes: Ebrietas ex anima eiicit cunctos Sanctos habitatores, Spiritumsanctum cum donis & virtutibus cunctisq; piis desideriis, ac simul omnia bona opera in ea inuenta immaculat. Ergò verè ebrietas est animæ corruptela & infectio: & vt dixit quidam ex sanctis Patribus: *Blandus est dæmon ebrietas, dulce venenum, quam qui habet seipsum non habet, & quicquid facit, sed ipse totus est peccatum.* Omni enim se peccato, vel peccati periculo exponit ebrius, sepulta iam ratione.

Secundò ebrietas describitur, *Insania voluntaria,* quia hominem ratione priuans amentem reddit & stultum. Hunc despiciunt Angeli, illudunt dæmones, rident homines, conculcant omnes, aspernantur & ludibrio habent. Certè hoc solùm sufficere deberet vt hominem ab hoc vitio deterreret. Dicuntur Lacedæmones soliti inebriare quandoque mancipia sua, ac deinde illa coram pueris & liberis suis exhibere illudenda, vt hac ratione ab ineunte ætate vitium illud horrere discerent. Sic & Anacharsis philosophus interrogatus: *Quomodo quis abstemius fieri posset?* Respondit: *Si turpes ebriosorum motus sibi ob oculos poneat:* Propterea & Seneca ait: *Ebrietas quid aliud quàm insania voluntaria. Extende in plures dies ebrij habitum, numquid de furore dubitabitis? Nunc quoque non est minor, sed breuior.* Habes & Sapientis cuiusdam dictum celebre apud Apuleium libro 3. Floridorum. Prima, inquit, cratera ad sitim pertinet, Secunda, ad hilaritatem. Tertia ad voluptatem. Quarta ad insaniam. Voluntaria certè insania, quæ reddit hominem iumentis insipientibus similem, neglecto rationis honore quo Angelis Deoq; ipsi similis effectus est. Sed & insipientior redditur iumentis, quandoquidem illa vltra satietatem haud se ingurgitare consueuerunt, vt suprà diximus.

Tertiò ebrietas describitur, *Procella corporis:* Sicut enim cymba agitata vento huc illucque titubans se versat, non se regere potens, eodem modo se gerit homo ebrietate exagitatus. Prouerb. 23. *Eris sicut dormiens in medio mari: &*

quasi sopitus gubernator amissa clauo. Hoc præclarè amplificat Sanctus Chrysostomus serm. contra luxum & crapulam: *Sicut nauis quæ omnia supra suam magnitudinem vehendo capit, oneris magnitudine grauata submergitur: ita anima & corporis nostri natura, si plures ceperit cibos quàm ferat natura, impletur, & insestorum grauitatem non amat, & in perditionis pelagus demergitur, & nautas, & gubernatores, & eos qui in prora, & alios nauigantes, & ipsum onus cum hominibus perdit. Sicut igitur non tranquillitas maris, non scientia gubernatoris, non nautarum multitudo, non præparationis studium, non vnius partis tempestiua, non aliud quicquam naui, quæ sic in tempestate est, prodesset: ita & delicata mensa, neque cogitationum multitudo, neque eruditio, aut admonitio, neque consilium, neque timor futurorum, aut aliud quid saluare potest sic periclitantem, sed inualescit luxus, & nauigium per omnia, & sub aquas deferens graue facit naufragium.* Sic nimirum luxus & crapula non solùm corporis, sed & animæ est procella, in profundum illam mergens, & in mortis ducens naufragium. Audi & sanctum Ambrosium, ebrij corpus & animam, quasi tempestate iactatam describentem de Elia & Ieiunio capite decimosexto. *Hinc*, inquit, *ebriis vanæ imagines, incerti visus, instabiles gressus, vmbras sæpè transiliunt, sicut foueas. Nutat his cum facie terra subitò erigi, & inclinari videtur, & quasi versatur, timentes: in faciem ruunt, & non solum manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus sibi includi videntur. Murmur in auribus, quasi maris fluctuantis fragor, resonantia fluctu littora.*

Quartò ebrietas dicitur: *Tempestas linguæ.* Nam illam exagitat huc illuc, in impudica & spurca, in perniciosa & nociua. Exagitat illam contra proximum, contra Deum, contra amicum, contra seipsum, contra absentes, & præsentes, contra viuos, & mortuos. Deinde in rixas exagitat, & contentiones. O quoties manè ad mentem, & tranquillitatem redeuntes, optarent posse reuocare illas quas despumarunt confusiones, illas, inquam, spumas conuitiorum, vel blasphemiarum, in quas eorum linguam præcedente vespere exagitauit ebrietatis tempestas.

Quintò, dicitur ebrietas, *Naufragium castitatis*, quia ex illa impudicitiæ, fornicationes, adulteria, incestus prodiisse, hisque similia vitia, apud omnes nationes notum est. Et quotidie libidines illæ portentosæ ex illa originem primam ducunt, quia sine Cerere & Baccho friget Venus, venter autem cibo potuque repletus æstuat, & in libidinem despumat. Sic de populo Israelito Exodi 32. legimus: *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.* Lusus hic luxuriam indicat, cuius postmodum infelix effectus fuit: coram vitulo choros agere, & à Deo fornicari. Sic vna ebrietas populi tabulas confregit, quas quadraginta dierum ieiunium obtinuerat. Notum est etiam quomodo in Loth, naufragium fuerit castitatis ebrietas, dum duplici se contaminat incestu. Noe quoque ad vnius horæ ebrietatem nudauit femora, quæ per sexcentos annos obtexerat, propter hoc ludibrium factus filio. Habes & exemplum ex diuo Hieronimo Epistola ad Vital Tomo tertio, vbi sic ait: *Audiui & Domino teste non mentior, quod sequitur. Quædam muliercula cùm expositum nutriret infantem, instillaret cibos, ac nutricis officia fungeretur, cubaretque cum eo paruulus, qui vsque ad decimum iam peruenerat annum; accidit vt plusquam pudicitia patitur, se mero ingurgitaret, accensaque libidine, obscœnis motibus duceret infantem. Prima ebrietas alterius noctis, & cæterarum deinceps fecit consuetudinem. nec dum menses duo fuerunt euoluti, & ecce fœminæ venter intumuit. Quid plura? dispensatione Dei factum est, vt quæ contra naturam simplicitate paruuli in contemptum Dei abuteretur, à natura Domino proderetur, impleto sermone quod dicitur: Nihil occultum, quod non reueletur.* Hæc Sanctus Hieronymus.

Sextò, ebrietas dicitur: *Amissio temporis bonorumque prodigalitas.* Et primum quidem patet, quia noctes diesque ebriosi in popinis consumunt. Et magis dolendum, quod tempus sacrum festis diebus ac Dominicis in Dei iniuriam impendunt, quodque Sanctorum honori maximè tunc derogent. Tempus enim illud Christianis destinatum est; vt diuinam bonitatem sibi propitiam reddant, vt Sanctorum patrocinium concilient, vt ad eorum societatem properent, vt ad amissam Cæli hæreditatem suspirent, vt remissam voluntatem excitent, vt commissam defleant iniquitatem, denique vt diuinæ gratias agant clementiæ. Interim hæc omnia vilipendentes, totos ferè dies istos carni dicant, & sæculari voluptati? templum & oratorium diaboli cauponas scilicet, frequentant, ibi cantus eius & Psalmi cantica lasciua, & iuramenta resonant. Ibi sacrificant ventri, tanquam Deo; ibi se ostendunt inimicos crucis Christi, & amari fellis qui paratus est propter peccata nostra, illius enim amaritudinem crapula sua renouare censetur. Quantum ad secundum, patet etiam experientiâ, ebrietatem nimirum rem domesticâ prodigè consumere, & abligurire. Vnde scriptum est: *Operarius ebriosus non locupletabitur.* Nec id opus est exemplis probare, ipsi fatentur ebriosi: & licet fateri nollent, satis id ostentant vxoris & prolium voces. Vnde iterum Sapiens Prouerb. 21. pronuntiat: *Qui congregauit merces, misit eas in saccum pertusum.* Ebriosi enim quicquid per totam hebdomadam congesserunt labore & industria sua, die festo, vel dominico occurrente in saccum pertusum conijciunt; hoc est, in ventrem. Ille citò omnes labores deuorat operariorum, & ad inopiam eos, eorumque adigit familiam. Rectè Socrates, cùm quodam die pertransiret plateam, vbi domus quædam venalis exposita erat, in qua gulæ, & ebrietati deditus epulisque vacans quispiam possessor fuerat, sic pronuntiauit: *Persentiscebam, & odorabar, domum illam vino semper plenam, hospitem tandem suam vomiturum.* Sic ebriosi isti coguntur sua quælibet diuendere, etiam vsque ad vestimenta, & supellectilem necessariam; imò, & vsque ad ædes sibi à parentibus in hæreditatem relictas. Hæc est infœlicitas miseranda, quæ & nonnumquam patriam deserere cogit, & in exilium velut commigrare, per prouincias varias diuagando, vel militiam infortunatè sectando. Sed parum foret, si temporalia solùm diuenderent, si non & animam dæmoni & inferno oppignorarent, & quidem in æternum non redimendam.

Audi exemplum quod refert Thomas à Cantiprato libro secundo, Apum capite quinquagesimooctauo, pagina secunda. *Sedebant*, inquit, *in taberna viri quidam, & cùm incaluissent mero, varios inter se sermones miscebant, incidit ille, quid futurum foret post hanc vitam. Tunc vnus: Vanè decipitur à Clericis dicentibus animas sine corpore viuere post mortem.* Hoc dicto, omnibus in risum concitatis, superuenit homo statura robustus & grandis: Vinum & ipse postulat, quæritque quis sermo inter eos? De animabus inquit ille; *Si quis meam emere velit, optimo pretio darem, & pretium in commune ad bibendum conferrem.* Ridentibus omnibus, is qui superuenerat, ait: *Talem ego mercatorem, paratus sum eam emere, dic pretium.* Conuentus est de pretio, soluit emptor, bibitur calice pleno. Vespere facto, ait *Tempus est, vt quisque ad sua reuertantur, sed antea date iudicium: Si quis emerit equum capistri vinculo alligatum, nunquid & ius habet in capistrum?* Affirmant omnes. Mox ergo venditorem cum anima & corpore in conspectu omnium eleuat, & secum absque dubio ad inferna pertrahit. Dæmon enim erat in specie hominis. Quis namque alius se diceret animarum mercatorem, nisi in cuius figura ad Abraham dictum est: *Da mihi animas cætera tolle tibi.*

Feliciùs quippiam contigit (vt refert Gotscalus Holen. Ordinis sancti Augustini Concionator, sermone centesimoprimo, in parte æstiuali) cuidam potatori, quodam in loco Iudicis officium agenti. Habebat ille coniugem valdè piam, quæ Deum quotidie precabatur, vt à potatione maritum auocaret, & ad cor reduceret: Eleemosynis hunc in finem datis pauperes adhibebat etiam precatores. Accidit verò eum quadam nocte temulentum redire, & per cœmeterium transire. In casu in lapidem impingens, in maledicta contra Deum & Virginem erupit. Mox verò apparuit ei imago cuiusdam mortui, terribili specie. Ille nihil pauidus interrogat: *Quis esset?* Respondeturque ei: *Quod ego, tu eris.* At ipse vino animatus subiungit: *Quisquis es, veni mecum, ad cœnam te inuito.* Responsum iterum est: *Vade, mox sequar.* Cùm domum appulisset, rem secum plenius considerans, timore quodam percellitur, aperitque vxori quod gestum fuerat, se quendam inuitasse non admittendum, adeòque ostia, & fenestras omnes diligenter claudi iubet. Paulò post cùm mensæ assisteret cogitabundus, venit inuitatus. Pulsans fores: cùmque non intromitteretur, iterùm tanto fragore pulsat, vt tota domus contremisceret, & ostia omnia sponteneè se se reserarent. Ait ergò intrans: *En adsum quem inuitastis, tecum mihi comedendum est.* Fugiunt omnes, deseritur ipse totus trepidus. Iterum verò vox inuitati ad illum: *tu inuitasti me nec fercula iam apponis, ego te ad cœnam meam reinuito, fercula mea videbis. Tertia die venies & comparebis.* Sic disparuit. sequenti die totus tremulus, omnium peccatorum confessione conscientiam purgare fuit sollicitus, expectabatque diem & horam condictam, non sine animi horrore. Illo die raptus est in locum, vbi vidit omnia

omnia genera potatorum, & mensam serpentibus, sulphure, pice, igne, refertam: Dixitque et inuitans: *En cœna mea, comede nunc, & bibe, potum sume, cibumque appositum.* Cumque ipse hæreret, & horreret quasi emortuus præ timore, reductus est in locum suum totus canus & decrepitus effectus. Et hac visione ita ad mentem rediit, vt postea grauissimam cum lacrymis pœnitentiam egerit.

Postremo, ebrietas dicitur: *Origo omnium vitiorum*, & hoc iam satis elucescit ex dictis supra, vbi egimus de profunditate vitij gulæ in abyssum flagitiorum omnium hominem præcipitantis.

Pictura Ebrietatis.

HÆc omnia quæ de ebrietate diximus, ab antiquis insinuata videntur in pictura, quam nobis exhibuerunt ebrietatis. Depinxerunt enim ebrietatem sub imagine Bacchi, qui Deus vini dictus est; fortè quod imitatus Noe viti colendæ se se addixerit. Depinxerunt autem Bacchum, vt puerum, facie tamen Mulieris, nudoque pectore, deinde vite coronatum, & cornibus dotatum, Tygridi insidentem. Videamus breuiter huius picturæ rationes, vt quam rectè dictis congruat, intelligamus.

Primò, vt puer pingitur, quia ebrietas insipientem reddit hominem vacillantem instar pueri. Priuat enim prudentia, & scientia; ita vt ebrius instar infantis balbutiat, nec quid eloquatur nouerit. Genua quoque habet tremula, instar pueri ambulare discentis, caditque frequenter, quasi non valens se sustentare, quod ipsum pueris contingit. Adde, quod sicut puer de nullo sollicitus omnia se possidere credit; sic & ebrius omnem sollicitudinem abijcit: & licet pauper sit, tunc tamen opinione sua sibi videtur opulentus, aut saltem non meminit egestatis.

Secundò, pingitur facie muliebri, quia ad luxuriam stimulat & accendit: Vnde monet Apostolus, ad ephes. 5. *Nolite inebriari vino in quo est luxuria.* Deinde quia virum eneruat vinum, & effœminat; cor ei mollit, imò & aufert vires. Vnde Oseæ 4. *Vinum & ebrietas auferunt cor.*

Tertiò ebrietas depingitur nudo pectore, quia ebrius omnia quæ corde habet, manifestat, nihilque secretum tenet, siue nociuum sit, siue non. Similis est vasi musto nouo repleto, quod de imò fæces trahens, per os dolij emittit. Hanc similitudinem dedit Seneca, Epist. ad Lucil. *Non est*, inquit *animus in sua potestate, ebrietate deuictus: quemadmodum musto dolia ipsa rumpuntur, & omne quod in imo iacet, vi caloris in summam partem euectat, sic vino æstuante, quidquid in imò abditum, effertur, & prodit in medium. Onerati mero quemadmodum non continent cibos vino redundante: ita nec secretum quidem quod suum, alienumque est pariter effundunt.* Propterea etiam Scriptura videtur vinum Regibus prohibere, ne fortè vino exæstuante, secreta in Reipublicæ perniciem pandant: *Noli Regibus dare vinum, quia nullum secretum, vbi regnat ebrietas.* Rege nimirùm nihil debet esse secretiùs maxime si in hostem ducendi sint exercitus. Vnde & regni censetur proditor, qui est secreti. Nam regna multa exercitusque stetissent, si stetisset lingua: dum hæc sui est oblita, vel per iniuriam, vel per temulentiam, in exitium regni exitus eius fuit. Propterea etiam monet Sapiens Prou. 20. *Et cui reuelat mysteria & ambulat fraudulenter, dilatat labia sua, ne commiscearis:* Fugiant ergò qui à consilijs intimis Principum sunt, ebrietatem, & temulentiam, arcanorum proditricem, & irreparabilium sæpè damnorum inuectricem. Deinde nudo etiam pectore propterea ebrietas depingi potest, quod homines denudet, hoc est ad nuditatem & egestatem sæpènumero redigat, vt iam diximus: quodque pudorem auferat, & ad nudandum se non solùm adolescentes, sed & adolescentulas inducere soleat. Quia vix vlla erubescentia, vbi vini dominatur copia.

Quartò vite coronata depingitur, quia fatuè homines exhilarat: quam hilaritatem hisce corollis, modò ex vite, modo ex alijs fruticibus, vel floribus contextis ostentare solent. Vnde hæc eorum vox apud Sapientem, capite secundo. *Coronemus nos rosis, antequam marcescant, & nullum sit pratum, quod non pertranseat luxuria nostra: Nemo nostrum expers sit luxuriæ nostræ, vbique relinquamus signa lætitiæ.* De his quoque intelligi potest agere propheta Isaias capite vigesimo, dicens: *Væ coronæ superbiæ, ebrijs Ephraim, & flori decidenti, gloria exultationis eius qui erant in vertice vallis pinguissimæ errantes à vino. Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorum Ephraim, & erit flos decidens gloria exultationis eius, qui est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem autumni.* Sic & antiqui Deos suos coronauerunt speciali corona, Iouem Oleastro & Quercu, Martem gramine, Apollinem Lauro, & Hiacintho, Herculem Populo, & Apio, Venerem Amomo, Mineruam Oleo, Proserpinam Narcisso, Cererem Spica, & Papauere, Bacchum Hedera & Palmite. Cùm ergò Bacchus Deus sit ebrietatis, & ebriorum, hac ipsa vite etiam ipsi rectè exhibentur coronati, in signum vt dixi iucunditatis fatuæ, quam parit ebrietas, de qua iterùm 3. *Omnem mentem vinum vertit in securitatem, & iucunditatem, & non meminit omnium tristitiam,*

Quintò, ebrietas cornibus ornatur, quia eleuat, & inflat, superbiamque, & animositatem generat. Hinc facilè de ebrietate ad arma consurgitur, calicibusque tela succedunt, pro vino sanguis effunditur, & ipsum sanguinem vina fuderunt. Quam fortes sibi homines videntur in vino? Barbari in ferrum ruunt, vulgus in rixas, inquit Ambrosius capite 12. de Elia & ieiunio. Vnde etiam Sapiens Prouerb. 20. dicit: *Tumultuosa res est ebrietas.* Propter eandem causam Tygridi insidere depingitur, est enim illa miræ velocitatis, virtutis, & crudelitatis. Sic indicatur, ebrios ad iram concitatos, proteruos esse, & sine deliberatione in ferrum ruere, & crudelitatem exercere, à qua planè alieni forent, si temulentia abesset, si vini calor sanguinem non adureret, & cor non inflammaret, sicque ad choleram aptum & immite efficeret. Vnde sanctus Ambrosius sic de illis loquitur: *Vocem omittunt, colore variantur, oculi ignescunt, ore anhelant, fremunt naribus, in furore ardescunt, sensu excedunt: Omnes sibi æquales in vino videntur, nullus inferior: non pauper diuiti cedit, non infirmus valido, non ignobilis honorato.* Hæc ergo sunt cornua ebrietatis, hæc Tygridis immitis insignia.

LECTIO VI.

De inani excusatione Ebriorum.

SEd dicunt ebrij in excusationem suam, vinum à Deo creatum est, ergò illo oportet vti, & quidem in copia vt licet, aut aliàs non licebit se vnquam recreare. Respondet Sapiens: *Vinum creatum est à Deo, non in ebrietatem, sed in iucunditatem.* Atque vtinam scirent homines huius sæculi, hanc iucunditatem intra terminos suos teneri illibatam; hoc enim & nos eis indulgemus. verùm illa in dissolutionem vertitur & lasciuiam. Vtinam illud intelligerent, quod apud Tobiam, capite nono, habemus; *Cum timore Domini conuiuium exercebant:* & in lib. Iudith. capite decimosexto; *Erat populus iucundus secundum faciem Sanctorum*, hoc est sicut decebat populum sanctum, & verum Deum colentem. Verum modo mensæ quæ iucunditatem sapiunt, ita ingluuiem & temulentiam commiscent, vt iam non à veteri Dei cultoribus censeas instrui, sed a Bacchi potus adorationibus. Alij verò sunt qui ob aliqua grauia incommoda ob ebrietatem inciderint, dicunt; *Vtinam non esset vinum!* Sed & hi quoque planè stolidè loquuntur. Vnde contra eos sic Chrysostomus: *O amentiam singularem, ô stoliditatem inauditam! Alij delinquunt, & Dei sui Dona criminaris: putasne à vino hoc factum malum? Non facit vinum sed incontinentia eorum; qui vino abusi sunt. Dicas vtinam non esset ebrietas, non essent deliciæ: si verò dicas, vtinam non esset vinum, ordine paulatim progrediens, optabis ne sit ferrum propter homicidium, nec sit nox propter fures, nec sit lux propter calumniatores, nec sit fœmina propter adulterium, & sic omnia Dei opera tibi destruentur. Non igitur dicas, mens enim istud est diabolica; nec vinum, ebrietatem criminaris. Et ebrio cùm in se fuerit reuersus, omni dedecore suo priùs descripto, dicas datum esse vinum ad lætitiam, non ad turpitudinem nostram: datum est vt videamus, non vt derideamus, vt rectè valeamus, non vt ægrotemus, vt imbecillia corpora reficiamus, non vt robur animi deijciamus: honorauit te hoc munere Deus, cur inhonestas propter intemperantiam bibendi teipsum?* Hæc S. Chrysostom. hom. 58. in Matth.

Secundò dicunt; Non ego ebrietatem amo, sed oportet

tet amico satisfacere, si enim ad conuiuium vocatum non tracto liberaliter, & quantum voluerit potum sub ministro, sine gratia eum dimitto. Respondet Augustinus sermone 231. de tempore: *Non sit tibi amicus qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaueris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideò sapienter considera, si iustum sit, vt à Deo separes, dum te ebrioso coniungis. Ad extremum, tu eum noli adiurare, noli cogere, sed in potestate illius dimitte, vt quantum sibi placuerit bibat: etsi se inebriare voluerit, vel solus pereat, & non ambo pereant!* O *infœlicitas generis humani* (addit ibidem Augustinus) *quàm multi inueniuntur, qui ebriosos, & luxuriosos amplius quàm oportet cogunt bibere, & anti hostium pauperibus petentibus, vel calicem dissimulant dare? Nec attendunt, quia illud quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis. Sed qui tales sunt, quando alias in nimio potu sepeliant, pauperi eleemosynam petenti dicunt: Vade, vade in unte, & dabit tibi Deus: Quid est verò quod dicit, vade in unte, & dabit tibi Deus, nisi vade ad illum hominem, qui habet Deum, quia daturus est Deus? At sic ore suo confitentur apud se Deum non esse, quo inspirante possent pauperibus erogare.* Hæc iterùm Augustinus, perstringens ebriosos immisericordes.

Tertiò dicunt aliqui, persona potens me coegit, & societati satisfaciendum fuit, nec potui aliter. Respondet sanctus Augustinus sermone 233 de tempore. Ad excusandas excusationes in peccatis ista prætendimus: & quod implere noluimus, non potuisse nos dicimus. Nolle, in culpa est nostra, & non posse, prætenditur. Etiam si ad hoc veniretur vt tibi diceretur: Aut bibas, aut morieris: melius erat vt caro tua sobria occideretur, quàm per ebrietatem anima moreretur. Sed excusatio ista falsò obiicitur. Ipsi enim Reges, & quicumque sunt alij Potentes, quia, Deo propitio, & Christiani sunt, & prudentes, & sobrij, & toto corde Deum timentes, si te viderent definiuisse vt eis non acquiescas pro timore Dei inebriari: etsi sub hora videantur irasci, postea verò te in grandi admiratione suscipient, dicentes: Quantum cum illo egimus, quantis eum minis & terroribus fatigauimus, & tamen nunquam eum à sobrietate separare potuimus. Nam & Deus qui te videt propter eius amorem inebriari non velle, ipse tibi gratiam illorum dabit, qui te, vt amplius biberes, videbantur hortari, & cogere. Ille qui ebrietati resistit, si eum Dei adiutorio perseuerare voluerit, & pro ipsa illa aliquas pertulerit tribulationes, omnia ei Dominus ad martyrij gloriam reputabit. Hæc Augustinus.

Quintò, dicunt alij se siti frequenter premi, oportere eam extinguere: seque consuetudine bibendi ita implicatos, vt sine maxima difficultate, imò nec sine periculo sanitatis desistere valeant. Respondet August. Qui se de hoc malo desiderat liberare, quomodò sibi interuallo dierum potum addendo ad ebrietatis tenebras peruenit: ità paulatim subtrahendo, ad sobrietatis lucem redeat. Qui si semel totum quod amplius accipiebat, subtraxerit, vbi nimia siti cœperit exardescere, cum grandi amaritudine clamat & dicit; Malle se mori, quam sibi bibendi, vel inebriandi consuetudinem tollere: nec attendit, quod tolerabilius erat illi in carne mori, quam per ebrietatem in anima interfici. Et ideò vt nec ardorè nimium patiatur, & de tam graui malo quod patitur, liberetur: sicut iam dictum est, per interualla dierum sibi aliquid de nimietate potus subtrahit, quo vsque ad rationabilem cosuetudinem redeat. Qui hoc ita, vt diximus, per partes subducere voluerit, & de ebrietate liberabitur, & illam intolerabilem pœnam non patietur. Hoc iterum est sanum consilium S. Augustini.

Sermo. 223 de Temp.

Postremò, dicunt & aliqui, exiguum istud esse peccatum ebrietatis. contra quod consuetudo obtinuerit, & quodammodo præscripserit. Hanc rationem quorumdam afferens sanctus Augustinus, sic dicit: Tanta infœlicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut paruum, aut nullum peccatum esse. Sed illa ignorantia maximè Sacerdotes in die iudicij reddituri sunt rationem, si commissis sibi populis, quæ vel quanta mala de ebrietate nascuntur, assiduè noluerint prædicare. Qui ergò credit ebrietatem esse paruum peccatum, si se non emendauerit, & pro ebrietate ipsa pœnitentiam non egerit; cum adulteris, & homicidis æternùm sine remedio pœna illum cruciabit, secundum illud quod ipsi bene nostris B. Apostolorum prædicasse, *Neque*, inquit, *fornicarij, neque idolis seruientes, neque molles, neque masculorum concubitores, neque auari, neque adulteri, neque ebriosi regnum Dei possidebunt.* Videte ebriosos cum fornicatoribus, & idolis seruientibus & masculorum concubitoribus, & adulteris Apostolus hic coniunxit; Sciant ergò hi consuetudine improba peccatum non minui, quin potius augeri, nam consuetudo sine veritate, vetustas erroris est; non ergò hominum consuetudo ad praua ducentium, & ad perniciem currentium, sed Dei veritas, quæ per Prophetas, per Apostolos, per ipsam Domini vocem nobis innotescit, sequenda est, nisi interitum & perditionem adamemus. Neque erit illis minus supplicium, quin potius supplicij incrementum ebriosi accipient, ex multitudine peccantium, & consortio eorum qui simili culpa colligati, simili pœna inuoluentur.

Neque vero illi solùm qui inebriant se grauiter peccant, sed & illi qui ad ebrietatem alios inducunt. Vnde Ambrosius de ieiunio cap. 14. sic eos arguit; *Rogas ad iucunditatem cogis ad mortem, Inuitas ad prandium, efferre vis ad sepulchrum? Cibos promittis, tormenta irrogas. Vina prætendis, venena suffundis. Omne quod nocet venenum est. Tollit sensus, viscera exurit, somnum infert, caput vexat. Etiam maior vis vini, quam veneni est. Venenum vino excluditur, non veneno vinum. Deus meritò per Moysen non solum veneno, sed venena draconum vinum comparat. Deut. 23. Veneno caro vulneratur, vino mens. Noxia ebrietas corpori crimen adiungit & menti. Aduerte etiam & perfidia venenum vini declaratum nomine. Ait enim de his qui nesciunt Deum: De vinea Sodomorum vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ. Vua fellis: vua eorum, & botrus amaritudinis.* Hæc Ambrosius.

LECTIO VII.

De longitudine muri Gulæ.

MVri nostri longitudo agnoscitur ex variis hominum generibus, qui ad illum construendum concurrunt, quique quotidie opus suum continuant. Ita enim inualuit vitium crapulæ & ebrietatis, vt passim irrideantur in conuiuiis, qui se vino sine potu non ingurgitant, solentque per inimicam amicitiam se mutuò homines adiuuare, & adigere ad mutuam ebrietatem. Ac primò quidem huic vitio sunt obnoxij multi inter Magnates, de quibus conqueritur Sapiens: *Væ tibi terra cuius Rex puer est, & cuius Principes manè comedunt.* Et hi quidem speciali reprehensione digni, qui aliis semper consilio, iudicio, exemplo præire tenentur. Soletque hæc ebrietas Principum & Magnatum non parum nocumenti Reipublicæ afferre, maximè si regnet in eis, qui exercitus ductare populosq; debent regere. Vnde Valerius sic de Hannibale loquitur lib. 9. Campana luxuria per quam vtilis ciuitati nostræ fuit: inuictum enim armis Hannibalem illecebris suis complexa, vincendum militi Romano tradidit: Illa vigilantissimum Ducem, illa exercitum acerrimum dapibus largis, abundanti vino, vnguentorum fragrantia, Veneris vsu lasciuiore ad somnum & delicias euocauit; ac tùm demum confracta & contusa Punica feritas fuit. Quid ergo his vitiis fœdiùs; quid etiam damnosius, quibus virtus atteritur, animique pariter & corporis vires expugnantur: adeò vt nescias, ab hostibusne, an ab illis capi perniciosius sit. Quanta mala inuehat Magnatum mensa ebria, satis docent Herodis, Holofernis, Baltazaris, aliorumque exempla. Adde & Alexandri Macedonis exemplum antiquum, qui Clytum sibi charissimum, ac fidelissimum inter epulas transfodit, & intellecto facinore mori voluit certè debuit. Atque ipse Herculeano postea cypho periit.

Secundò, huic vitio obnoxij sunt, huicque structuræ cooperantur, non solùm nobiles & potentes, sed & quilibet cuiuslibet sortis opulenti huius sæculi. Mirum profectò, quantò luxu conuiuia instruantur, quam perfuso mero illa excedant. Hos arguit Propheta Amos capite 6. *Væ qui opulenti estis in Sion, & lasciuitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti, qui canitis ad vocem psalterij, bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, & nihil compatiebantur super contritione Ioseph.* Describit porrò opulentorum horum conuiuia sanctus Ambrosius, quasi pugnas & prælia vbi cyphi dispositi instar aciei ordinatæ

dinatæ ad prælia odum. Sic enim dicit de Ieiunio & Elia cap. 13. Primò minoribus poculis veluti velitari pugna præluditur, & sicut tragediarum actores, Primò sensim vocem excitant donec viuæ vocis aperiant iter, vt postea magis possint clamoribus personare; ita isti quoque in principio prælusoriis se exercent poculis vt irritent sitim, ne fortè restinguant eam, & satiati postea bibere non possint. Ergò vbi res carere cœperit, maioribus poculis feruor inardescit. Auidus cibus siti exæstuat, vbi imminui vasa cœperint, potu meraciore reparantur. Certant pocula cum ferculis, & inter moras sæpè geminantur. Deinde procedente potu longiùs, contentiones diuersæ, & magna certamina, quis bibendo præcellat. Nota grauis, si quis excuset, si quis temperandum fortè vinum putet. Et hæc donec ad mensas perueniatur secundas. At vbi consummatę fuerint culpę, putes iam esse surgendum; tunc de integro potum instaurant suum, & cùm consummauerint, tunc inchoare se dicunt, tunc deferuntur phialæ, tunc magni crateres quasi instrumenta bellorum; At ne immoderatum hoc arbitreris, mensura proponitur, certatur sub Iudice, sub lege decernitur. Agonotheres illic furor est, stipendium debilitas victoriæ præmium culpa: pendet anceps diu, & dubius belli euentus. Furor enim illic est peculiaris. Hæc ille.

Idem quoque Ambrosius irridet illam consuetudinem ebrietatis illicem, quabibitur ad sanitatem Magnarum & Regum: ad sanitatem Imperatorum. Bibamus, inquiunt, pro salute Imperatorum, videtur non amare Imperatorem, qui pro eius salute non biberit. Qui non biberit fit reus in deuotione. O piæ deuotionis obsequium, ô stultitia hominum, qui ebrietatem sacrificium putant! in hoc adnertendum illud Apostoli 1. ad Timot. 2. *Obsecro fieri postulationes, orationes, obsecrationes gratiarum actiones pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate.* Hi porrò compotatores nesciunt has obsecrationes, & postulationes & apprecationes, in templis peragendas. Aut certè non sufficit eis ibi eas perfunctoriè peragere, in mensis pleniùs referunt perficiendas, donec multiplicitate sanitatum insani ad alonam pertigerint, & ebrietatem. Hanc ergò piam deuotionem piumque obsequium in Reges, & Principes profusum, sed in Deum non raro impiè redundantem, subsannant, & condemnant S. Ambrosius, ac Alij SS. Patres.

Tertiò, huic muro ædificando certatim operam suam afferunt adolescentes, & iuuenes. Hi enim vix pubertatis annos attigerint, quin potationibus & comessationibus se dedant; ludibrio habendi à consodalibus, si bibere & ingurgitare non probè nouerint. Norunt id Parentes, & sæpè suo malo, grauique familiæ incommodo. Nam plerique eorum cum prodigo decoquunt, & abligurriunt patrimonia, in cauponis & vinolentia, in crapulam & luxuria. Cui malo obuiare optant Parentes, sed sæpenumero serò nimis, dum iam incorrigibiles sunt effecti. Hinc illa antiquitùs pronunciata in filios immorigeros, & prodigos sententia Deuter. 21. *Si genuerit homo filium contumacem & proteruum apprehendant eum, & ducent ad seniores ciuitatis, & ad portam iudicij, dicentque, Filius noster iste proteruus comessationibus vacat, & luxuriis atque conuiuiis, lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatur malum de medio vestri, & vniuersus Israël audiens pertimescat.* Hæc est ergo pœna iuuentutis inobedientis, luxuriosæ & ebriosæ, quæ si noua lege sanciretur, multos hoc æuo detereret his vitiis mirè deditos. Sed & hi omnium modos inuenire, quibus suas promoueant ebrietates, per varias omnium Amasiarum sanitates, & conantur nonnunquam tot ebibere calices, quot litteras nomen Amasiæ habet. Sic bibunt ad numerum, antiquos Idololatras imitantes, qui in Deorum, vel Dearum suarum honorem tot bibebant cyathos, quot litteras continebat nomen vt docet Martinus Delrio in Adagiis Adag. 810.

Quartò etiam sexta structuræ huius muri se impendunt, quia & crapulæ, & ebrietati inueniuntur addicti; cùm tamen hi sobrietatis exemplo cæteris præire deberent. Propterea senem fatuum se odisse dicit Sapiens, eum numerum odio dignum iudicans, qui cùm iam senio ex parte tremulus sit, nihilominus vt fatuus iuuenculus simpositiis, cantu poporis, & conuersatione lubricorum, & lasciuorum delectatur, Melius Berzelai, qui cùm inuitaretur à Rege Dauide ad regiam mensam, respondit: *Octogenarius sum hodie, nunquid vigent sensus mei ad discernendum suaue aut amarum? aut delectare potest seruum tuum cibus aut potus? vel audire possum vltra vocem cantorum atque cantatricum? Non indigeo hac vicissitudine, sed obsecro vt reuertar seruus tuus, & moriar in ciuitate mea, & sepeliar iuxta sepulchrum Patris mei, & matris meæ.*

Quintò notum est, quomodo tenuioris fortunæ homines, artifices cuiuslibet sortis, huic structuræ cooperantur, quomodo ingluuiei & crapulæ se se immergant. Omni oblata occasione, sæpè totos se exhauriunt in potibus, vt amicam & coalumnam suam ebrietatem foueant, vno die expendunt, quod in plurium dierum refectionem pro se & familia erat impendendum, ita vt ad inopiam redigantur, de qua re supra iterum diximus. Rectè de illis dixit quidam: Isti bursam ad omnimodum vomitum, & arcam inuitant ad pecuniam nauseam, vt exactori stomacho possint audaciùs adulari Intestinis ventrem ciborum & potum locupletant diuitiis, exterius nudi, & in paupertate positi. Hæc est introductio, per quam quis furandi artem ingreditur, hæc morbos parit, & seminat egestatem. Hoc verò eis frequenter contingit, ob prauam quorumdam societatem: qui enim ebriosis & prodigis se associat, similis illis non redditur. Et certè non absimiles sunt cuidam magneti, qui trahit ad se annulum ferreum annulus quoque ille virtute sibi communicata dicitur & alterum attrahere, & ille tertium, & tertius quartum: sicque fit quasi catena per attractionem annulorum. Sic reuera Dæmon in quibusdam operatur: delectatione enim potus aliquem ad se trahit ebriosum, & ille tertium, & tertius quartum: sicque caupona fit plena, in qua est quædam concatenatio ebriosorum. Hoc vt plurimum diebus festiuis experies, in quibus se mutuo ad pocula inuitant & trahunt: ita vt dum corpore quandoque agunt in templo, iam corde sunt in taberna & sympósio: quibusque sociis sint vsuri meditantur in oratorio. Id verò illis diebus maximè fieri satis apparebit, si cauponum registra velis consulere, & dies quibus isti sub credito vacarent crápulæ innotare, & hoc maximè dolendum inter Christianos.

Sextò non desunt etiam in fœmineo sexu, quæ huic ædificio maledicto cooperentur, temulentiam sectantes. De his dixit Ecclesiasticus: *Mulier ebriosa, ira & contumelia magna, & turpitudo eius non regetur.* Has describens sanctus Ambrosius de Elia & Ieiunio cap. 10. sic ait: Sed quid de vitiis loquatur, quando etiam fœminæ quas oportet sollicitiorem castitatis sobrietatisque adhibere custodiam, vsque ad ebrietatem bibunt? Deinde surgentes, quas etiam inter secreta domus vel audiri ab aliquis non conuenit, vel videri, prodire audent in publicum, non velato capite, vultu procaci. Apostolus mulieres tacere etiam in Ecclesia iubet, viros suos domi præcipit interrogare. Illæ in plateis inuerecundæ sub conspectu adolescentulorum intemperantium choros ducunt, iactantes comam, trahentes tunicas, scissæ amictus, nudæ lacertos, plaudentes manibus, saltantes pedibus, personantes vocibus, irritantes in se iuuenum libidines motu histrionico, petulanti oculo, dedecoroso ludibrio. Spectat corona adolescentium, & fit mirabile theatrum. Inter saltantium lapsus, ocello impuro, & contaminato aspectu, & terra turpi saltatione polluitur, quæ obscœnis cantibus verberatur. Olim vini vsus teste Valerio Max. l. 2. Romanis fœminis ignotus fuit, ne scilicet in aliquod dedecus prolaberentur. Quia proximus à Libero Patre intemperantiæ gradus ad inconcessam Venerem esse consueuit: Quæcumque enim fœmina vini vsum immoderatè appetit, virtutibus ianuam claudit, & delictis aperit.

Septimò, etiam Ecclesiastici Sacerdotes, Religiosi, hunc murum maledictum amplificant: quod maximè dolendum est, quandoquidem aliis exemplo præire deberent. Certè nonnisi id infirmis scandalum, sacerdotio probrum, & propriæ conscientiæ grauem reatum conflare potest. De qua re conquerebatur Isaias capite vigesimo *Sacerdos, & Propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino. Errauerunt in ebrietate, ignorauerunt iudicium.* Interim antiquitùs grauissimè puniebatur ebrietas in sacerdotibus imò & in laicis. Vnde Burchardus Vormatiensis Episcopus libro decimoquarto decret. hunc adfert Canonem ex pœnitentiali Theodori; Sacerdos quilibet si inebrietur per ignorantiam, septem dies pœniteat in pane & aqua, si per negligentiam, quindecim dies, si per contemptum, 40. dies. Diaconus vel Monachus secundum ordinem, vt scriptum est, ceu & reliqui Clerici & ministri iuxta ordinem,

nem, indicio Sacerdotis pœniteant. Laici velut vota non habentes, si inebriantur, arguantur à Sacerdote, quod ebriosi Regnum Dei non possidebunt, & interitus sit ebrietas, & compellat ipsos pœnitere. Qui cogit hominem, vt inebrietur humanitatis gratia acerrimè corripiatur, & 7. dies pœniteat, si per contemptum 30. dies. Nullus Christianus alium Christianum plus bibere cogat, quam naturæ sufficiat. Quod si fecerit, iuxta id quod in pœnitentiali habetur, pœniteat. Eiusdem libri c. 13. ex Pœnit. Rom. Qui per ebrietatem vomitum facit, si Presbyter aut Diaconus est, 40. dies pœniteat: Si Monachus 30. dies pœniteat: si Clericus, 30. dies, si Laicus 14. dies. Item c. 14. ex Pœnit. Bedæ: *Laicus si per ebrietatem vomitum facit, tres dies à carne & vino, & cereuisia abstineat.* Rursum c. 15. ex eodem: Si quis per nequitiam alium inebriat, 40. dies pœniteat. Quod si consuetudinem habuerit communione priuetur donec digne pœniteat, & emendationem promittat, Hæc ibi.

De ebrietate vitanda à Sacerdotibus dixi in virga Aaronis, Tractatu quarto, Lectione 11. & infra exempla proponemus.

Ex his itaque Patet, quantopere se extendat murus iste: tot concurrentibus structoribus impiis, ita vt merito asseramus magnam partem hominum propter gulam perire, & propterea dicat Isaias: *Dilatauit infernus os suum absque termino, & descendent fortes eius, & populus eius;* Agit contra gulosos, de quibus præcesserat. *Cythara, & lyra, tympanum, & tybia, vinum in conuiuiis vestris, & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis.* Vbi cùm dicit, quod infernus aperuit os suum absque termino, ad deglutiendum gulones illos, & ebrietatem sectantes, insinuat tanto eos numero futuros, vt opus sit infernum extraordinariè os aperire suum ad tantam multitudinem absorbendam: Sicut cum homini magnus morsus deglutiendus est, os grande aperire dicitur. Insinuatus etiam illis verbis, quod sicut illi ad satiandum appetitum, & ventrem adimplendum, os suum absque termino aperuerunt, appetitui inordinato finem non imponentes: sic & infernus sine termino os suum aperiet, vt se illis impleat, & ibi operum suorum mercedem accipient: *Opus Domini non respicitis*, inquit, *& opera manuum eius non consideratis*: qui nimirùm effectus generalis gulæ est obliuio operum Dei, & beneficiorum eius. Qui enim de ventre sunt solliciti, vix Dei meminerunt, & salutis.

LECTIO VIII.

De septem Tubis contra murum Gulæ.

Tubæ declamantes contra murum hunc Gulæ, à Sathana, & eius cooperatoribus ad fortificandam ciuitatem suam longè latèque constructam; partim ex dictis intelligi possunt: ordine tamen nostro, septem voces quasi tubas designabimus ex sacris litteris, murum hunc demoliri potentes.

Prima tuba, est vox diuina in lege contra filiosfamilias ebrietati & comessationibus vacantes deronans, quam statim audiuimus: *Si homo genuerit filium contumacem & proteruum, apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis, & ad portam iudicij, dicentque, Filius noster iste proteruus comessationibus vacat, & luxuriæ atque conuiuio, lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & moritur, vt auferatur malum de medio vestri, & vniuersus Israël audiens pertimescat.* Item numerorum vndecimo: *Adhuc carnes erant in dentibus eorum: & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis. Vocatusque est ille locus Sepulchra concupiscentiæ:* ibi enim sepelierunt populum qui desiderauerat.

Deut. 21.

Secunda tuba, est vox Domini per Prophetas contra idem vitium insonantes. Audi primò Prophetam Abacuc; *Væ qui potum dat amico suo, mittens fel suum, & inebrians, vt aspiciat nuditatem eius repletus est ignominia pro gloria.* Audi secundò Ieremiam: *Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Bibite inebriamini, vomite, cadite neque surgatis à facie gladij quem ego mittam inter vos.* Audi tertiò Isaiam cap. 5. *Væ qui surgitis manè ad ebrietatem sectandam & potandum vsque ad vesperam, vt vino æstuetis.* Et iterùm: *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.* Et capite vigesimoptimo. *Vocabit Dominus exercituum in die illa ad fletum, & ad planctum, & ad caluitium, & ad cingulum sacci: & ecce gaudium, & lætitia occidere vitulos, iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum: Comedamus, & bibamus, cras enim moriemur. Et reuelata est vox Domini in auribus meis: si dimittetur iniquitas hæc vobis, donec moriamini dicit Dominus exercituum.*

Abac. 2.

Hier. 25.

Tertia tuba, vox est Domini apud Sapientem; *Noli esse in conuiuiis potatorum, nec in comessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt: quia vacantes potibus & dantes symbola, consumentur, & vestietur pannis dormitatio.* Et paulò post; *Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui fouea? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? Nonne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?* Quam fortiter insonat vox ista, quamque efficaci clangore repræsentat ebrietatis damna præcipua? Primò dicit; *Cui væ.* Et quidem affert ebrietas væ tam ebrioso, quam parentibus eius; hoc est, pœnam, dolorem, afflictionem grauissimam, rationem malorum quæ ex illa promanant. Secundò dicit; *Cui rixa?* Quia parit illa rixas, parit & contentiones quæ sæpius inter bibendum intercurrunt, cum graui læsione honoris proximi. Hinc lites obligatio ad honoris restitutiones. Tertiò dicit: *Cui fouea?* Intelligitque varia impedimenta itineris ebriis obiecta, in quæ frequenter impingunt, non sine collisionis periculo, aut etiam necis, dum vel in foueas, vel in flumina præcipites ruunt. Quartò dicit: *Cui sine causa vulnera?* Quia non solum contentiones verborum inter ebrios oriuntur, sed etiam ad ferrum consurgitur, & sanguis effunditur, pocula in tela vertûtur si ferrum desit, ciphique in faciem iaciuntur. Sic vulnera mutua mox insani proruunt, immoderatio enim potus iracundiam concitat, & ruinas multas facit. Deinde etiam vulnera sine causa sibi conciscunt, frequenti casu ad saxa collisi. Quintò dicit; *Cui suffusio oculorum?* Ratione humorum copiosè nimis ex oculis defluentium, & visus aciem obtundentium, & suffocantium. Vnde ebriosi passim ob copiam catarrorum defluentium oculis sanguineis cernuntur, visuque hebetes, lippientes. Possumus & hæc omnia spiritualiter sensu altero accipere, vt per *Væ* intelligatur æterna maledictio, & damnatio, cui animam oppignorat ebriosus, cuius & sunt consortes Patres, qui filios ebrietati deditos non reprehendunt, non aduertunt. Secundò, Per foueam, intellige præcipitia varia ad pleraque vitia, in quæ ratione ebrietatis corruit. Tertiò per vulnera, interpretare tot ictus mortales, quibus animam suam conficit, quot peccatis se obnoxium reddidit. Per suffusionem oculorum designatur hebetudo, cæcitas in oculis cordis; quia tenebræ & caligo interior ita mentem ebriosi obnubilant, vt nihil cernere videatur in negotio salutis.

Prou. 23.

Quarta tuba est vox Euangelica, quæ Lucæ 21. insonat: *Attendite vobis ne fortè grauentur corda vestra in crapula, ebrietate, & curis huius vitæ & superueniat in vos repentina dies illa. Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ.* Item Matthæi vigesimoquarto. *Sicut in diebus Noë, ita erit aduentus Filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ad eum diem, quo intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuium, & tulit omnes, ita erit & aduentus Filij hominis.*

Quinta tuba, vox est Apostolica frequentissimè insonans contra ebriosos. Audi ad Romanos capite decimotertio. Matutinam Tubam illos excitantem; illis autem fortissimè vellicantem: *Fratres hora est nos de somno surgere, non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, sed induimini Dominum Iesum Christum.* Audi & ad Corinthios sexto. *Nolite errare, fornicarij, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, Regnum Dei possidebunt.* Denique audi ad Galatas quinto. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, immunditia, dissentiones ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur.*

Sexta tuba, est vox propriæ conscientiæ, illa enim mox remordet; tandem in fine voce & clangore æterno transfodit illos: *Ne intuearis vinum quando flauescit, cum splenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet.* Nempe vinum duplici illectamento ad sui desiderium, & concupiscentiam trahit colore splendido, & sapore delicato. Monet iterùm Sapiens, ne his eius illecebris vinci nos patiamur & seduci, quin potius exitum nobis repræsentemus, & triste quod afferre solet exitiũ. quasi venenum

nenum cauda sua profundit instar serpentis; & hoc venenum continuò corrodit conscientiam. Itaque non cessat eis inclamare: *Quem fructum habuistis, in quibus nunc erubescitis;* Hæc vox conscientiæ quosdam æterna afficiet confusione.

Septima tuba, vox est diuini iudicij fletum æternum ebriosis, & gulosis interminans: *Expergiscimini ebrij, & flete & vlulate omnes qui bibitis vinum in dulcedine, quoniam periit ab ore vestro* O tubam, ô vocem valido clangore personantem? Sic tota Scriptura, antiqua, & noua, plena est vocibus resonantibus contra murum hunc maledictum, in circuitu Sathanæ à gulosis & veneri deditis constructum, vt illum funditùs demoliatur, Deo & cœlo aduersum.

Admonitio ad Ebriosos.

Expergiscimini igitur ebrij, & dum tempus est flete, & vlulate, si fletum, & vlulatum æternum optatis euadere, diuinæ vocis clangor insonet, aurem vobis mentemque vellicans, vt veternum, & lethiferum somnum, internos animi oculos vobis obseruantem, illicò excutiatis. Quid verò clamat? *Expergiscimini*, inquit, *& flete.* Quasi dicat: An fortè tempus est somno profundo indulgendi, quando æternæ mortis iam proxime vobis discrimen imminet? Expergiscimini, & excussa lethargo aperite oculos, vt diuinæ iustitiæ mucronem tot ebrietatem aliorumque scelerum ebrietati affinium vindicem, ceruici vestræ incumbentem, & subitam ac infœlicem mortem minitantem intueri cominus valeatis. Vbi ratio qua à Deo præditi estis, vbi iudicium? vbi intellectus, si non videatis, nec præcaueatis æternùm non finiendam ruinam? Ea, expergiscimini, & considerate mala innumera, quæ ebrietas parit & accumulat, in caput vestrum tandem ruitura. Hæque considerantes, in melius dirigite infortunatam vitam vestram, ad sobrietatis & pietatis regulam ordinate illam. Iram Dei placate, eius gratiam conciliate, pro anteactæ vitæ delictis & tot dissolutionibus temulentiæ; eius Maiestatem obsecrate. An vera fides in vobis est iudicij futuri in quo ineunda ratio totius vitæ coram seuerissimo Tribunali diuinæ iustitiæ, An verè Christiani estis? Cur ergo non vt Christiani, sed vt Athei, vt Sardanapali, vt Epicuri vitam traducitis? Cur sic ætatis floridæ maximam partem conteritis, qua post hanc morientem vitam, altera non intermoritura non secutura non foret? vbi fides vestra de animæ immortalitate donanda, quandoquidem bibentes sicut aquam iniquitatem, quasi in vanum accepistis eam? quam porrò rationem dabitis Iudici, de tot ebrietatibus, de tam prodiga effusione bonorum vobis ab illo concreditorum, de tot rixis domesticis, quibus familiam, vxorem, proles diuexatis temulenti? quid de blasphemiis, & iuramentis? quid de scandalis & prauo exemplo inde ortis? quid de contentionibus, iniuriis, & percussionibus proximo, suadente ebrietate, inflictis? Expergiscimini igitur ebrij, de profundo isto sopore oculos claudentes: expergiscimini tam sonora tot præconum voce, tam valido tubæ diuinæ clangore commonefacti. Perterreat mentes vestras diuini iudicij rigor, qui si modo vos subita morte non conterit, paulatim nihilominus de peccatis in peccata, de præcipitiis in præcipitia ruere permittit, donec in reprobum sensum traditi grauiori postmodum supplicio æternùm intereatis. Finis enim eorum qui ventri indulgent & voluptatibus carnis, interitus est, inclamat Apostolica tuba, quod si ad illius sonitum comminante non expergiscimini saltem ad vocem eorum qui ob similia vestris peccata, in flammis vlulant fletu, & vlulatu æterno, ne obsurdescatis. Hi sunt commilitones vestri, comessatores, combibones, inclamantes cum Euangelico illo Epulone ad fratres suos & socios, ne in eundem locum tormentorum veniant, eorum suppliciis incrementum illaturi. Expergefaciant vos illi, & clamore suo insano sanos vos reddant, ne de die in diem procrastinantes interitui appropinquetis. Cur in senectam emendationem differentes indormitis, & tanquam mancipia carnis & Sathanæ, verèque rebelles Deo & lumini eius, solitam initis viam in tartara præcipitem? Quando speratis à peccatis libertatem, & cum Deo ineundam à vobis pacem? An forte florida ætate luxuriis comessationibus, aliisque vitiis incalescentes, putatis frigidam senectam, sobrietati pietati, virtutibusque aliis posse incalescere? An nescitis illud: *Promissio nequam perdidit multos;* Hoc conqueruntur vestri in symposiis & poculis consodales, æternæ iam neci addicti, igne & sulphure potati, spiritu procellarum temulenti, quia emendationem procrastinantes cita ruina tacuerunt oppressi. O quam refertus est infernorum locus coruis illis, qui nolentes gemere, & citò reuerti cum columba, inclamantes, cras, æternæ mortis iaculo sunt confixi! De his Propheta Sophonias: *vox cantantis in fenestra, coruus in superliminari.* Indigitat enim homines leues, & voluptatis amatores, in fenestris tabernarum lasciua cantica decantantes; Hi nempè si de conuersione agatur, numquam *hodie* canunt, sed semper *cras*, vt corui nigri, ab arca id est gratia Dei extranei. Hi in superliminari huius vitæ tandem æternùm intereunt & cantus eorum vertitur in vlulatum. Expergiscimini igitur ebrij ad vocem eorum: illa dum tempus est, *dum hodie cognominatur*, penetret corda vestra, ne crastinum non inueniatis, ne configat vos repentè Deus, qui *visitat super viros defixos in fæcibus suis*, & calicem illis propinat cuius fæx non est exinanita, de quo bibere coguntur omnes peccatores terræ. Absit vt illorum vos numero accenseri oporteat, qui inclamant præ angustia spiritus gementes! O vtinam dies, vtinam hora nobis daretur, qui tot dies, & tot horas noctis ac diei inter pocula infœliciter contriuimus, dum foret pœnitentiæ & salubris contritionis hora, & tempus! O æternùm nos infortunatos! O spem fallacem, quæ nos fallaces in fæcibus detinuit, & tandem æternis suppliciis præcipites dedit. O Lazare, ô pauperes, quos in vestibulo despeximus iacentes, quàm fœlices estis, quamque fortunati! O aquæ gutta nunquid non in æternùm te carebimus! talia inclamant in inferno epulones. Hi eorum gemitus vos commoueant, vos expergefaciant, ô ebrij! dum adhuc diuina gratia vos expectat vt ad cor & mentem redeatis; dum necdum clausa est ianua pœnitentiæ, ostium Misericordiæ. Attendite diuitem Euangelicum, epulantem quotidie splendidè, attendite Christaurum infœlicem infœliciter & serò nimis inclamantem: *inducias, inducias, vel vsque manè*, postquam in comessationibus, & luxuriis enutriuerat cor suum. Sed manè non inuenit, *qui dum hodie cognominatur*, pacem noluit cum Deo inire. *Intelligite, intelligite hæc, qui obliuiscimini Deum*, vino absorpti, cæcitate ebrietatis percussi. *Nequando rapiat, & non sit qui eripiat.*

LECTIO IX.

DE SEPTEMPLICI ARIETE contra murum Gulæ.

Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea.
Psalm. 136.

Cum septem tubis murum hunc Gulæ maledictum demolientibus, admoneamus & septem machinas quæ plurimùm roboris habent, ad destruendum illum vsque ad fundamentum. Sunt autem hæ machinæ septem considerationes, efficaciter huic vitio Gulæ obnitentes, & instar arietum belli, structuram illius Deo aduersam validissimè concutientes.

Primus aries, est consideratio efficax singularis abstinentiæ Christi, qui in carnem venit, vt satisfaceret pro peccato Gulæ, per quod omne peccatum intrauit in genus humanum. Ideò carnem suam macerat, tanta abstinentia quadraginta dies & noctes in deserto ieiunans, vt exemplo foret Christianis omnibus, doceretque gulæ vitium fugere, & contra illud continuè obsistere & pugnare. Quasi nisi quis illud euicerit, facilè superabitur ab aliis vitiis, illo verò superato, faciliùs etiam alia superabit. Qui enim vitia quæ intus sunt extinxerit, nullo negotio ea quæ foris aduersantur, proteret, & conculcabit, Ergò sensualitati resistat Christianus, Christum Caput suum & Ducem secuturus, ad mentemque reducat acetum illud cum felle mixtum, quo ipse potatus fuit: sitim quoque quo erat arefactus, & supra modum adustus, vt satisfaceret pro reatu huius gulæ maledictæ, genus huma-

 num

num maledictione pessima afficientis.

Secundus aries, est consideratio efficax eorum qui Christum Caput suum & Ducem sequuti, carnem crucifixeruot cum vitiis & concupiscentiis suis, scientes non esse aliam viam ad Regnum Dei & Christi. *Non enim est Regnum Dei esca & potus*, sed Regno Dei aduersantur illæ nisi ratio temperantiæ obsistat illecebræ. Vide tot Athletas in eremo & deserto abstinentiam quotidianam huic illecebræ & voracitati gulæ bellum indicentes, carnem macerantes, & concupiscentiam subigentes. Intuere tot Religiosos greges in Claustris, agentes in cinere & cilicio, in ieiunio, & austeritate, & hoc quidem non nisi vt hoc vitium funditùs demoliantur, & procul à se eliminent.

Tertius aries quatiens murum hunc gulæ, illumque destruens, est efficax consideratio indicij valde præposteri & inordinati, dum homo gulæ ventrique seruiens, curam gerit corporis mox à vermibus deuorandi, illud cibo potuque exsaturat, ac impinguat: animam verò inanem, bonorumque operum exsortem reddit, & ad omnia hebetem. Illius porrò gerenda cura erat bonorum operum fructu impinguanda, esca spirituali reficienda, postmodum æterno cibo potitura. *Esca ventri, & venter escis, Deus autem & hunc & has destruet.* Quid igitur? *Operamini cibum qui non perit, sed permanet in æternum.* Non anima ob corpus, sed corpus ob animam factum, qua neglecta, nec corpus quidem salutem assequi poterit. Ergò primùm illius subeunda sollicitudo, illi cibus, illi prouidenda salus: sic enim & corpori prouisum erit, cùm corporis ab anima salus dependeat æterna. Gulæ addictorum saginatum deliciis corpus infœlici vinculo colligatum, in tormentis etiam iugiter sociabitur, ob societatem in vitiis. Quapropter sanctus Bernardus sic alloquitur corpus sermone nouo de Aduentu: *Noli, corpus, noli præripere tempora, potes enim impedire animæ salutem, suam operari non potes. Patere, vt nunc anima pro se laboret? magis autem ei collabora in ieiuniis, in vigiliis, in siti & fame, in frigore, si opus est, & nuditate, si compateris, & conregnabis. In breui cadauer putidum, & putridum simul fies, & decor omnis in saniem conuertetur; vt quid ergò temporali qualibet delectatione contristas & lædis hospitem tam nobilem, qui hospitatur in te, vt reducat te ad regionem viuentium, de regione vmbræ mortis? Tota salus tua pendet de eius salute, tota reparatio tua de eius reparatione: quapropter illam mortale hoc induet immortalitatem, corruptibile hoc induet incorruptionem: propter illam veniet ille, qui reformabit sua configurans corpori claritatis te. Noli ergò, ô misera caro! insipiens, cæca, demens, & prorsus insana, transitorias quærere consolationes, & delectationes, ne indigna iudiceris hac gloria magis autem ne contingat excruciari pœna æterna.* In hunc ferè modum sparsim loquitur Bernardus sermone isto sexto, vt à gulæ, aliisque delectationibus sensualibus deterreat homines terrenos, & animales, nobiliorem sui partem, animam scilicet negligentes, & Spiritum Dei ea suffocantes.

Quartus aries & machina hunc murum dissoluere potens, est efficax consideratio breuitatis & vilitatis, quæ in delectatione gulæ reperitur. Quam enim velociter pertransit illa, quasi nunquam fuerit. Interim, relinquit post se vestigia remordentis conscientiæ, pœnitudinis, confusionis & reatum æternæ damnationis, æternique doloris. *Breue enim est quod delectat, æternum quod cruciat: voluptas modica, pœna infinita.* E contra, si quis tentationi, sensualitati, & eius illectamentis resistat, si appetitum inordinatum mortificet, pro passione modica perpetuam assequitur gloriam. Vnde caro ad tempus viuit, inde spiritus æternùm cruciatur, & ingemiscit, quò verò plus caro punitur in hac vita, tantò plus gaudij assequitur in futura. Vide Lazarum esurientem in hoc sæculo, ab Angelis in sinum Abræ deportatum: Vide diuitem epulantem quotidiè splendidè, detrusum in infernum, aquæ guttam exposcentem. Sic in morte miseriæ patienter toleratæ delitiis, delitiæ vero & epulæ miseriis non intermorituris commutantur. Elige dum tempus est, quam optaris sortem, elige cui volueris numero accenseri.

Quintus aries, est consideratio efficax indignitatis quam homo committit, dum os illud quo sæpè sacratissimum Christi Iesu Corpus sumit, instrumentum debet fieri gulæ & vomitus quandoque sordidissimi: instrumentumque Sathanæ, per quod peccatum introducit, animam fœdissimè coinquinans per gulam, coinquinato corpore. Sic nempè os, quod organum esse debet, & ostium vitæ, in panis Angelorum viuifica manducatione, fit organum & ostium mortis æternæ, per continuationem crapulæ. Illudque idem os, quod ad benedicendum Domino datum esse sacra testantur eloquia, post crapulam in spurca colloquia, in detractiones, & maledictiones, in iuramenta, & alia indignè se facilè effundit, sitque obstaculum diuinæ gratiæ, quod instrumentum esse debuerat æternæ gloriæ.

Sextus aries, est consideratio efficax impensæ inutilis, & damnosæ, quam affert ingluuies & crapula, obligationis quoque quam habet vnusquisque ergà pauperes, quibus superflua ex diuino iuris præcepto eroganda. heu! Voluptas linguæ vix duorum habet latitudinem digitorum, & huic iam immodicæ parti, tam breui delectationi, aer, terra, mare, vix sufficiunt. Interim, propter fouendam linguæ gulæque voluptatem, etiam aliena diripiuntur, pauperes spolia patiuntur, iniustitiæ variæ committuntur: ita vt fames inopum transeat in delicias opulentorum. Horum enim spoliis sæpius splendida cernitur mensa Magnatum, Iudicum, Officiariorum, Aduocatorum, Consiliariorum, Procuratorum, Mercatorum, & aliorum diuitum. Ac propter istas mensas opiparas, crapula, & ingluuie redundantes, pauperes negliguntur cum immisericordia, in vestibus licet iacentes, inediaque graui ac morbis & ærumnis confecti. Patet iterùm in Lazaro in Epulone Euangelico.

Septimus aries & machina potens contra gulam, est efficax consideratio innumerorum malorum gulam comitantium quæ ex dictis iam satis constare possunt. Lædit enim corporis dispositionem temperatam, variosque morbos ingenerat, calculum, podagram, chiragram, capitis vertigines, stomachi cruditates, oculorum caliginem & effusionem, viscerum corruptionem & adustionem, totius corporis grauеolentiam, & ad omnia inutilitatem. Nam sicut terra, quando aquæ abundantia nimia oppressa fuerit, suum innatum perdit calorem, perdit autem & vires, & nec ad opus nec ad generationem est accommoda: Sic & corporis vis mollescit, dissoluitur, & diffluit, potu continuo ingurgitatur, inutilisque homo redditur, & morbis variis obnoxius, nihil aliud exhalans quàm fœtores, eructationes, oscitationes, & alias lutulentas impuritates, ac superfluitates supra infraque. Hinc Sanctus Augustinus sermone ducentesimo trigesimo primo de Temp. sic ait: *Omnes ebriosi tales sunt quales paludes esse videntur. Quid enim in paludibus nascatur, non ignorat charitas vestra totum quod ibi nascitur, nullum fructum habere cognoscitur. Nascuntur ibi serpentes, sanguisugæ, nascuntur ibi ranæ, & diuersa genera vermium, quæ magis horrorem possunt generare, quam aliquid quod ad victum proficit, exhibere. Ista enim herba, vel arbores, quæ aut in ipsis paludibus, aut circa ripas nasci solent nihil vtilitatis habere videntur; ita vt annis singulis incendio concrementur. Videte quod de ebrietate nascitur, igni præparatur. Paludes enim sunt, vt dixi ebriosi, quorum prandia dicuntur in noctem, quorum cœnas Lucifer videt, quorum sensus tardi, graues, obtusi, & quodammodo iam sepulti. Sic nimirùm grauiter lædit corpus, grauissimè lædit & animum crapula & ingluuies, hebetem eum planè, perturbans rationem, & angorem generans & tædium ad cœlestia, pronum faciens ad libidinem, & omnia vitia? intellectum obnubilans, affectum deordinans, prudentiam euertens, animam quodammodo brutam faciens, verecundiam tollens, infamiam inducens, sicque quicquid in animo & mente, animi mentisque proprium, dehonestans, & deturpans. Quisquis ergò hac efficaci consideratione pependerit, hoc vitium destruere funditùs, & demolire conetur, necesse est, si quid ei iudicij residuum est, aut rationis, si homo esse, hominisque honorem in se tueri velit, nec fieri similis iumentis insipientibus.*

* *
*

LECTIO

LECTIO X.

DE MALEDICTIS OB GVLAM.

Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit, & ædificauerit Ciuitatem Iericho, &c. Iosue 6.

MAledictos esse omnes gulæ addictos, quorum Deus venter est, Scripturæ testimonia iam prolata satis manifestant: toties enim huic vitio, væ & væ repetunt maledictionis certum in sacris litteris signum *Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam. Væ qui potentes estis ad miscendum ebrietatem. Væ terræ, cuius Principes manè comedunt.* Cui væ? Cuius Patris væ? Nonne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis? Ergò maledicti structores huius muri ciuitatis Iericho, in primogenito, & vltimogenito, in anima & corpore, in præsenti futura vita, apud Deum & homines. Hoc verò nunc exemplis nobis declarandum est ex sacris Scripturis desumptis, aliisque Historiis.

Primò quidem, maledicti illi, *qui comessationibus symposiis vacantes comedentes & bibentes*, vt loquitur Scriptura: hoc est genialibus conuiuiis cum luxu indulgentes, immemores diuinorum iudiciorum, & vltionis per Præconem iustitiæ Noe sibi nisi resipiscerent intentatæ, illico diluuio sunt inuoluti & obruti, æternoque interitu sepulti. Iustum vtique erat, vt qui quotidie animum, mentem, cor, sensus obruebant, & sepeliebant, potus cibique quodam in venas inundante diluuio; perfectè tandem obruti, & sepulti iacerent in aquarum abysso, quanto voluerint epotaturi, sed calicem iræ Domini nunquam exhausturi.

Secundò, maledicti filij Israel, qui pane cœlesti de die in diem à Deo nutriti, nihilominus vt gulæ satisfacerent, carnes concupiuerunt in deserto, sicque diuinam in se iram accenderunt. Quapropter tot millia ad sepulchra, concupiscentiæ cœlesti vltione prostrata iacuerunt. Quæquidem sepulchra eorum, dicta sunt sepulchra concupiscentiæ, ob hanc carnium maleuadam cupiditatem.

Tertiò maledicti Philistini, qui in conuiuio genio indulgentes, excæcatum Sampsonem produci voluerunt in ludibrium conuiuentium: hos enim omnes vino temulentos, & Deo contumeliosos obruit ruina, æternoque exitio sepeliuit. Sampsone concutiente columnas per spiritum Dei in se insilientem. Sic plures occidit moriens, quàm fecerat viuens, in iustam ebrietatis & illusionis vltionem.

Quartò maledicti filij Eli Sacerdotis Ophni & Phinees, qui gulæ dediti rapiebant carnes sacrificij antequam coquerentur, contra fas, contra præceptum legis: id verè faciebant, vt accuratius illas gulæ, & palato suo appararet. Verum non diu Dominus hanc gulæ concupiscentiam, & scandalum ex ea ortum passus est malorum: nam vterque postmodum in bello infœliciter occubuit, & peccati pœnam mox persensit.

Quintò, maledictus Ammon, qui cùm sororem suam Thamar quam miserè deperiebat, violenter constuprasset; postmodum à ministris Absalonis in conuiuio temulentus infœliciter est interemptus, vt iam non solùm vino immaderet obrutus, sed & in proprio cruore iaceret immersus.

Sextò, Maledictus Balthasar apud Danielem, cui opiparè conuiuanti, & Magnatibus ac concubinis suis propinanti vinum in vasis sacris è templo sancto direptis, apparuit manus in pariete regio iuxta candelabrum scribēs: *Mane, Techel, Phares Numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud; Appensus es in statera, inuentus es minus habens, diuisum est Regnum tuum, & datum Medis & Persis*; Eadem verò nocte iacuit interfectus Balthasar Rex, & multi conuiuæ eius, qui ad inferos descenderunt generalem noctem sibi consummaturi. Similem sententiam diximus supra imminere vnicuique ebrioso in conuiuiorum luxu lasciuienti cum obliuione Dei.

Septimò, Maledictus Holofernes, cui iam crapula ebrietate, & somno sepulto, mulier Hebræa caput, animo plusquam virili, obtruncauit in opprobrium eius sempiternum & confusionem totius exercitus sui.

Octauò, si ex nouo testamento exempla petis, nota est nimis maledictio diuitis Euangelici, qui ob epulas & luxum quotidianum, sepultus asseritur in inferno. Cuius lingua frequenter nimis vino madida, iam ab anuntium millibus aquæ guttam postulat, nec impetrat.

Nonò, maledicti omnes illi de quibus S. Petrus Epist. 2. cap. 2. *Delitiis affluentes, in conuiuiis suis luxuriantes, Maledictionis filij.* De quibus & S. Iudas in Epistola sua addit: *Hi sunt in epulis suis maculæ, conuiuantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua quæ à vento circumferuntur, arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ fluctus feri maris, despumantes confusiones suas, sydera errantia quibus procella tenebrarum seruata est in æternum.*

Decimò, Maledicti omnes illi, de quibus idem Iudas dicit: *Væ illis qui in via Cain abierunt. Quis est*, inquit S. Basilius homil. 14. in ebrietatem, *qui maledictionem Cain in seipsum transfert? An non qui vino tremit, & vacillat per omnem vitam? Naturali namque firmitate deficiente, necesse est corpus continuò vacillet & moueatur.*

Denique, Maledicti omnes qui in ebrietate moriuntur maledictione irreuocabili. Quod si orbem perambules, vel ciuitates propulsas, non paucos tales recenseri audies, qui post temulentiam in rixa interfecti sunt, vel in grassatione nocturna; sicque vomentes cibum, & potum, etiam sanguinem emouerunt & vitam. Alios etiam inuenies somnum cum morte coniunxisse in ebrietate, catharro aut defluxione eos obruente & interimente. Horum certa maledictio, cum in flagranti delicto mors eos præoccupet, sine sensu, aut certè ne profectò rationis vsu, quo ad Deum conuerti possint. Sic verum est de illis illud Iob: *Tenent tympanum & cytharam, & gaudent ad sonitum organi: ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.*

Itaque hi omnes, quos modo è sacris Scripturis recensuimus, structores sunt muri huius ciuitatis Sathanæ, sub nomine & schemate Iericho à nobis descriptæ, non inquā, intemperantiæ & gulæ cooperatores suos sub Behemot maledicti huius operis Præfectos. Idcòque eiusdem cum ipsa maledictionis & supplicij sunt consortes, infœlici fato hinc discedentes, Possumus verò & plerosque alios ex certis historiis eis adnumerare.

Audi de Zenone Imperatore Orientis. Hic gulæ & ebrietati deditus, errore mentis sic affici solebat, vt prolapsus à mortuo nihil differret. Cùm verò ipsi etiam coniugi Adrianæ inuisus esset, sic inebriatus pro mortuo in monumentum Imperatorum ab illa coniectus est; lapide maximo pro operculo imposito: factusque sobrius inter lamentationes & eiulatus misera & horrenda morte est extinctus, prohibente Adriana ne quis monumentum aperiret. Ita Zonaras Tom. 3. Annalium.

Audi & eundem de Michaele Imperatore III. Hic cùm se vino ingurgitare consueuisset, ebrius absurda multa fieri imperabat, aliis enim aures amputari, aliis nares, aliis caput iubebat. Eam ob rem, de inferenda ei nece Basilius consilium cum quibusdam communicauit. Cùm ergò vino in cœna obrutus in cubiculo suo regio iaceret, Basilius aduenit cū coniuratis quorum vnus ambas manus Imperatori exsecuit, & alius quidam ensem in ebrij pectus adegit, ita vt ventre traiecto intestina laberentur.

Sic & Alexander Imperator, cùm ebrius post meridiem pila lusurus descendisset, ex toto dolore in intestinis piæ cibis quibus se ingurgitarat, & ebrietate in Palatium reuerti cogitur, vbi multo è manibus ac pudendis effuso sanguine, postridie mortuus est infami exitu. Baron. Tom. 10. Anno 92.

Denique audi & de Phoca Imperatore qui cùm ebrius multos morte mulctasset, ebrietatem quod suam risu excepissent; tandem & ipse sollicitantibus proceribus & Magistratu, fœda morte interiit. Aduocarunt enim contra Phocam, Heraclium Africæ Prætorem, & vnus quidem Magnatum Photinus, cuius vxoris pudicitiæ Phocas insidias struxerat in palatium irrupit, & Phocam ad Heraclium cum pulla veste adduxit. Tunc ei dextra manus & pedes amputati, cutis dorso detracta, exsecta verenda & hastæ affixa, denique & caput obtruncatum. Reliquus corporis truncus in foro quod Bostium nuncupant, per contumeliam hinc inde tractus, tandem igni traditur. Hic fuit fuaestus ebriosi exitus. Vnde igitur qua maledictione percussi intereunt Imperatores hi, ebrietati & crapulę addicti, cum structoribus maledicti muri nostri Ierichuntini iure adnumerandi cum illis condemnandi.

Audi postremo recentiora. Refert Thomas Cantipratensis lib. 2. Apum capite 1 2. suo tempore in Francia contigisse quod sequitur. Erant duo senes Monachi, iuuenilibus annis in Monasterio enutriti, pares in scelere & dissolutione. Hi plures à iuuenibus sibi associabant, seorsum vacantes epulis, risui, cantui, dissolutioni, detractioni. Cùm de eorum insolentia Conuentus quotidie turbaretur, nec esset qui corrigeret, vidit Dominus, & ad iracundiam est concitatus.

Accidit enim quodam vespere, vt secundum consuetudinem esculento ore ad voraginem inhiarent. Vix verò quintum morsellum vnus ori apposuerat, & ecce subita ingluuie strangulatus, euersis statim oculis expirauit. Territi omnes qui consederant, surrexerunt. Nec diu post superstes vetulus licet ad momentum horruisset sicut porcus occiso à carnifice porco, resumpta audacia resedit ad mensam. Atque ita enormi crapula est repletus, vt amens portaretur ad lectum, sicque vt brutum animal expirauit. Horrore talium exemplorum perturbati alij, mores in melius emendarunt, & obseruationem disciplinæ Religiosæ in cibo & potu renouerunt.

Michaël Isser. P. Tyreus, & alij.

Nostro item sæculo anno 1584. in Apeldorn. Veluæ pago contigit duos Nobiles Germanos Ordinibus Hollandiæ militantes inter se conuenisse, vt vino adusto tandiu se ingurgitarent, donec alteruter expiraret. Si quis prior surgeret, in eum dæmon potestatem acciperet. Accidit dum hac lege potarent, quendam ex mercatoribus illac iter faceret, quem vt se tertium iungeret coegerunt. Inuitus ille huc inductus est mortis metu. Paulò post spiritus malignus locum ingressus, vtrique ceruicem fregit.

Herentius Sahobel. Agic. ann. 1595.

Addamus & id quod in Baccharach. oppido, in Rheni ripa sito inter Moguntiam, & Confluentiam contigit anno 1595. de quo iterùm alibi memini. Natum ibi est monstrum horrendum, anteriore & superiore parte serpenti simile, caudam habens tribus vlnis longam: nec diutius vixit, quam quoad munere, ob quod missum fuerat perfunctum fuit. Cùm enim pater impius & ebriosus, contemptor Dei & hominum, Dominica Quinquagesimæ in Cauponam abiisset, ad potationes, aleas, & impietatem more suo exercendam: vxor partui vicina sequuta est vt moneret, & domum eum reduceret. Ille monentem non solùm contemnit, sed & percutit dicens: vt cum vino suo dæmone, quem vtero gereret, domum abeat, alioqui se gladio eam transfossurum. Illa verò; Itane ergo viuum gero dæmonem? Non plura loquuta domum reuertitur, doloresque partus statim sensit, & terribile hoc monstrum peperit. Ille cùm iam potando & ludendo libidinem expleuisset, domum reuertitur. Ingressus locum vbi partus iacebat monstrum in eum inuolat, & caudæ suæ implicatum venenosis ictibus ita transfigit, vt paulò post infœlicem animam exhalarit. Marito mortuo, puerpera quoque extincta est, tandemque monstrum illud horrendum viuere desiit.

Itaque hi omnes de eorum numero sunt, quos maledictionis diuinæ fulmen manet; eo quod contra diuinum præceptum murum gulæ maledictum erigant in caput suum tandem ruentem: & Sathanæ cooperantur in structura æternæ maledictioni obnoxia: ideò in primogenito & vltimogenito, in corpore & anima, tandem vltionem persentiscent.

LECTIO XI.

DE MVRO SOBRIEtatis & Temperantiæ, contra Murum Gulæ.

HVic muro descripto ciuitatis diaboli, opponitur ex aduerso alter in ciuitate Dei, quem sobrietatis & temperantiæ murum arcemque dicimus. *Est autem Temperantia* (vt eam describit S. Ambr. lib. 2. de S. Iacobi) *virtus quæ passionum restinguit ardorem, quæ primum sobrietate atque moderatione animum temperat, mentem informat, deinde etiam deliciarum abstinentia restringit habenas corporalis ferocitatis.* Vel vt compendiosè dicit S. August. lib. 1. de Libero Arbitrio: *Temperantia est animæ affectio, coercens & cohibens appetitum ab iis quæ turpiter appetuntur.* Abstinentia enim & sobrietas, quæ sunt species temperantiæ, moderantur voluptatem circa vsum cibi, potusque. Vnde illud Eccles. capite 31. *Aequa vita hominibus, vinum in sobrietate, si bibas illud moderatè, eris sobrius.* Itaque gula, crapulæ, ebrietati, comessationi, & aliis cupiditatibus carnis, aduersatur directè temperantia: ideòque dicimus illam murum constituere, illis ex diametro oppositum illaque debellantem, ex quibus murus gulæ compaginatur. Audi sanctum Prosperum hac de re disserentem, & hanc hostilitatem describentem, leg. 2. de Contemplatiua Vita. *Temperantia temperantem facit abstinentem, parcum, sobrium, moderatum, pudicum, serium, verecundum. Hæc virtus si in animo habitat, libidines frænat; affectus temperat, desideria sancta multiplicat, vitiosa castigat, omnia intra nos confusa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet, sanctas inserit, ignem libidinosæ voluptatis extinguit, animi teporem desiderio futuræ remunerationis accendit, mentem placida tranquillitate componit, & totam semper ab omni vitiorum tempestate defendit.*

Fortis itaque est murus iste in ciuitate Dei, carnis desiderijs, & omnibus obsistens vitiis validissimè omnesque sibi cæmento quodam & vinculo firmissimo connectens virtutes, vt aduersetur carnali voluptati, & inordinato appetitui. Quapropter Diuus Augustinus ad sacras scribens Virgines, temperantiæ ac sobrietatis vires describens sic ait: *Sobrietas est mens & sensus membrorum omnium, corporisque tutela, castitatis pudicitiæque munimentum; pudoris proxima, amicitiæ, pacique, honestatique semper coniunctius crimenum, & vitiorum omnium profusa.* Audi iterùm eundem. *Sobrietas est rectis iudicij tenax, memoriæ recordationisque inseparabilis sapientia, secretorum custos, arcani velamen, lectionum & doctrinæ capax, studiorum & artium bonarum disciplina, magistra ingeniorum, bona famæ semper auida, salubria atque vtilia creans, virtutis singulare auxilium, cuncta cum ratione disponens, in congregationem honestorum semper ingerens.* Audi & Sanctum Ambrosium ad Vercellensem Ecclesiam Epist. 82. de hac etiam differentem. *Quid pulchrius abstinentia, quæ facit etiam iuuentutis annos senescere, vt fiat morum senectus? Namque, vt redundantia ciborum, ac temulentia etiam maturior ætas calescit; ita mitigatur iuuentutis ferocitas epularum parcimonia, irriguòque fontis. Quid quod naturæ conuenions temperantia est, atque illi diuinæ legi, quæ in ipso rerum ortu omnes fontes potum, fructum arborum esui dedit? Vinum post diluuium iustus ad tentationem suî reperit. Vtamur ergò temperantiæ naturalis cibo, vti namque possumus. Sed quia non omnes fortes sumus, ideò ait Apostolus: Modico vino vtere, propter stomachi infirmitatem: Non ergo propter voluptatem bibendum est, sed propter infirmitatem; pro remedio igitur parciùs, non pro deliciis redundantiùs.* Hæc Ambrosius.

Tot porrò sunt muri huius in ciuitate Dei constructores, quot enumerari possunt abstinentiæ sectatores. Et cùm ab initio Deus ciuitatem suam erexerit, & illius fundamenta iacens ad eandem perficiendam multos conuocarit ædificatores, & cooperatores etiam ab initio abstinentiæ & sobrietatis murum gulæ aduersum erigi voluit.

Primò quidem posteri Adæ, multis decurrentibus à creatione sæculis, abstinentiæ & sobrietatis operam dederunt, arborum fructibus, & terræ oleribus, fontiumque aquis victitantes, crapulæ & ebrietatis ignari. Vini postmodum inuentio tentationis fuit occasio; quamuis illud non ad ebrietatem, sed ad iucunditatem creatum attestetur Sapiens in lib. Eccl. cap. 31.

Secundò per 40. annos populum suum deducens Deus, Abstemium voluit eum esse manna & aqua viuere; docens gulam edomandam, sobrietatem colendam. Cùm verò populus carnes concupiuit, vt gulæ & concupiscentiæ satisfaceret, grauissimè à Dño punitus fuit ad sepulchra concupiscentiæ, vt diximus. Sic ante legem in statu naturæ, sic in Lege sobrietatem coli voluit.

Tertiò id ipsum tempore Prophetarum inspice. Quot enim Prophetæ, tot sectatores abstinentiæ, tot muri nostri ædificatores pro ciuitate Dei, ad debellandam ciuitatem diaboli. Elia quid abstinentiùs, quem Coruus pascit pane in deserto, quem & Angelus lassum sub Iunipero excitat, vasculum aquæ panemque sub cineritium ei Præbens in portionem? An non poterat ei lautas carnes Angelus prouidere? An non erat hic cibus Prophetæ. Quid de Daniele? Rapit Abacuc Prophetam Angelus, cum prandio, quod ad messores deferebat, & Danieli illud proponit. An fortè lautum & delicatum prandium illum? Messorum erat, & ita rusticanum. Poterat Angelus regium procurare, at illud non erat Prophetæ ieiunio congruum.

congruum, Elisæus quoque Propheta inuitat filios Prophetarum ad prandium. At quo cibo refertum? herbis inquit Scriptura, aggrestibus. Quid de Anania, Misaele, Azaria, in Babylone captiuis? Nonne regiam aspernantes mensam, solis vescuntur cum aqua leguminibus? Ideò decorem cùm externum, tùm internum, eis contulit Deus, quo Regi Regisque ministris forent acceptissimi, sapientiamque & gratiam mirificè effulgentem eis impertiuit. Addamus & de Nazareis, qui ita odio ebrietatem sunt insectati, vt non solùm non biberent aut siceram, vel omne quod inebriare potest; sed nec vuas quidem passas attingerent, vt omne illectamentum gulæ, omnemque occasionem prurientis concupiscentiæ, ad vini vsum paulatim via sternere potentis, planè rescinderent & procul eliminarent. Audi & de Rechabitis Ierem. 35. quibus cum à Ieremia in domo Domini positi fuissent scyphi & calices pleni vino, responderunt. *Non bibemus vinum quia Ionadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis dicens: Non bibetis vinum vos & filij vestri in sempiternum. Et domum non ædificabitis; & sementem non seretis, & vineas non plantabitis; sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, vt viuatis diebus multis super faciem terræ, in qua peregrinamini. Obediuimus ergò voci Ionadab patris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis.* Hi ergò omnes fuere structores muri illius, de quo nobis sermo: neque ab orbe condito aliqui defuere vsque ad Christum.

Post Christum verò, qui omnes omnibus sæculis futuros verbo & exemplo ad idem ædificium consummandum conuocauit, etiam non defuere innumeri constructores. Ac in primis eius Discipuli, præuio exemplo Magistri, mirè abstinentiam & sobrietatem coluerunt. S. Matthæus, teste Clemente Alexandrino, solis oleribus cum pane vitam duxit. Similiter refertur de S. Petro in vita eius apud P. Ribadeneiram. Iacobus frater Domini, vino & carne, teste Egesippo, abstinuit. Marci Euangelistæ Discipuli pane, sale, hysopo, & aqua contenti fuere, vt Eusebius & Hieronymus probant ex Philone. Euseb. Lib. Hist. cap. Hier. de viris illustribus. Hos sequuti sunt Sanctus Paulus Eremita, Antonius, Hilarius, & cum ipsis Myriades Anachoretarum, qui in deserto vitam traduxerunt, pane, aqua, radicibus, herbisque aggrestibus, dactilis & similibus. Quorum omnibus prædux fuerat Sanctus Ioannes in deserto syluestri melle vescens ac locustis, vinum & siceram, aut omne quod inebriare posset, non attingens. Hi omnes gulæ bellum infensissimum indixerunt, diruerunt vsque ad fundamentum murum maledictum, quem construere nititur. Arcem verò temperantiæ & sobrietatis in sublime erexerunt, toti orbi conspicuam. Horum etiam exemplis inuitati innumeri Religiosorum & Sanctimonialium greges, si non in desertis, certè in Claustris, huic structuræ cœlesti cooperantur, in cinere cilicio, orationibus, ieiuniis, vigiliis, mortificationibus, carnis maceratione, Deo deseruientes. Omnia hæc lateres, & saxa sunt, quibus hic sacer murus erigitur, solidatur consummatur, & in cœlum vsque eleuatur, ibi coronidem à Deo accepturus. Huic ergò & nos grauiter cooperari conuenit, sic ciues & incolæ ciuitatis Dei esse volumus: si enim ventri & gulæ, crapulæ & ebrietati, si asotiæ operam damus; sumus ciues reprobi ciuitatis diaboli.

TRACTATVS VI.
DE VITIO IRÆ.

LECTIO PRIMA.

Quid Ira, & quando sit licita, vel illicita.

SEXTVM murum Iericho constituit iræ vitium, quod etiam inter capitalia recenseri solet: est tamen hic in fronte animaduertendum, iram non semper in malum accipi, cùm possit esse recta & iusta, dicente Psalmista: *Irascimini, & nolite peccare.* Punitio & vindicta potest non excedere ordinem & limites rationis. Imò vitiosum esse potest non irasci, siue vindictam & punitionem in delinquentes non exposcere, aut non inferre. Vnde S. Chrysostomus in Matth. cap. 5. sic dicit: *Si ira fuerit, nec iudicia stant, nec crimina compescuntur. Qui cum causa non irascitur, peccat: Patientia enim irrationabilis vitia seminat, negligentiam nutrit, & non solùm malos, sed & bonos ad malum quodammodo inuitat.* Sic patres & matres in familiam conuenit irasci, & sibi subditos secundum rectæ rationis iudicium plectere. Nam iusta ira mater est disciplinæ. *Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus animus corrigitur delinquentis.* Eccles. 7. Quapropter Heli grauiter arguitur, & iusta morte punitur, dum non irascitur filiis suis discolis, & vitiis eorum, 1. Reg. cap. 3.

Idem asserendum generaliter de quibuslibet superioribus erga inferiores, præceptoribus erga discipulos, dominis erga seruos: eos nimirùm coram Deo reatum incurrere nimia leuitate & facilitate iram excludente, & vitiis viam sternente, aut illa confouente.

Tunc verò ira iusta maximè locum habet, cùm in Dei iniuriam aliorum gesta vel verba redundant. Nam in propriis iniuriis esse patientem, laudi dicitur: Dei autem iniurias dissimulare probro aut impietati. Quapropter Moyses licet mitissimus, super omnes homines qui erant in terra (vt testatur Scriptura Numer. capit. 12.) videns tamen populum à Deo desciuisse per idololatriam & vitulum conflatilem adorasse, iratus valdè proiecit & effregit tabulas Legis, Exod. 32. Hæc porrò Ira dicitur Ira per zelum, de qua agens Isidorus lib. de Summo Bono lib. 3. sic ait: *Ira recta data est homini naturaliter, ad cohibendum vitia sua, vel aliena, sine mentis perturbatione, sola charitatis intentione ne homo seruiat peccatis.* Et hæc etiam gubernaculo eget, ne limites excedat, quia dum iusto plus irascimur, & volumus aliena coercere peccata grauiora committimus. Illa verò Præpositorum sollicitudo est vtilis, illa cautela laudabilis, in qua totum agit ratio, furor nihil sibi vendicat. Restringenda sub ratione potestas est; nec quid agendum priusquam concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore iustum putant omne quod fecerint. Est itaque quædam ira laudabilis, quæ vitiis iustè irascitur, & quidem cum moderatione, limites suos non transgrediens: & illa diuinam imitatur iram. Nam diuina bonitas ideò irascitur in hoc sæculo, ne irascatur in futuro: & misericorditer temporalem exhibet seueritatem, ne æternam inferre cogatur vltionem.

Sed de hac ira laudabili nunc nobis non est sermo, ast de illa disserere instituimus, quæ definitur, *immoderata cupiditas puniendi, vel vindicandi se de eo à quo quis se læsum arbitratur.* Estque illa irrationabilis perturbatio mentis, quæ in ciuitate diaboli murum altum & fortem constituit contra ciuitatem Dei, destruens quantum in se est, virtutes omnes. Vnde explicans S. Gregor. lib. 5. Moral. cap. 31. de ea quanta mala eueniant, sic ait.

1. Per Iram Prudentia perditur, vt quid, quo ordine agendum sit nesciatur, quia nimirum intelligentiæ lucem ira subtrahit, cùm mentem permouendo confudit.

2. Per iram Iustitia relinquitur, quia dum perturbata mens Iudicium fine ratione exasperat, omne quod furor suggerit rectum putat.

3. Per Iram Gratiæ vitæ socialis amittitur, qui se ex humana ratione non temperat, necesse est vt bestialiter solus viuat.

4. Per Iram Mansuetudo amittitur, & superorum imaginis similitudo vitiatur.

5. Per Iram Concordia rumpitur.

6. Per Iram Lux veritatis amittitur; quia cum menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suæ cognitionis abscondit.

7. Per Iram Spiritus sancti splendor excluditur, qui super humilem & quietum requiescere dicitur, : quia cum ira subtrahit quietem, Spiritui sancto habitationem claudit cuius recessione animus vacuus ad apertam morum insaniam ducitur vsque ad superficiem, ab intimo cogitationum fundamento dissipatur. Hæc sanctus Gregorius ostendens apertè, quomodo ira dissipat in nobis quidquid solidarum virtutum est, spectans ad ædificium ciuitatis Dei erigendum.

Antiqui Iræ vitiom volentes cum suis perniciosis effectibus ob oculos nobis ponere depingebant illud sub specie Martis, siue hominis furentis in curru sedentis, galeam in capite gerentis, cum flagello in dextera, quem & lupus præcedebat. Nempè Mars furibundus, Deus belli dictus est; & stella illa quæ Mars nominatur complexioni choleticæ dominatur, & ad iram mouere dicitur. Vnde de sphera Martis illud extat Poema.

Imperat hic Mars, igne calens, facundus in ira:
Bella ferens, sitiens lites, nostrique sitior
Sanguinis, excutiens pacem, fœdusque rescindens,
Quid gerat interiùs, facies docet ipse rubore.

Primò igitur Mars instar hominis furibundi describitur. Eodem modo designari potest & iratus, quia nulla celerior est via ad insaniam & furorem iracundia; quod ipsum motus gestusque irati hominis satis indicant. Nam iræ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, in ore & est clamor, & intus quid loquatur iratus ignorat. *In quo ergò iste ab arreptitiis longè est, qui actionis suæ conscius non est*, inquit sanctus Gregorius lib. 5. Moral. capite trigesimo-primo. Vtrique qui iratum planè perturbatum, clamantem, percutientem, destruentem, mordentem, lædentem se & alios inspexerit, non aliud dicere potest, quam iram breuem esse insaniam.

Secundò Mars in curru depingitur. Sic & iratus designatur, quia ira volubilitati est subiecta: irati enim nulla stabilitas, cholera, quæ est igneæ & mobilis naturæ, in eo dominante, de vno in aliud voluitur. Quapropter de insatuato per iracundiam rectè illud Ecclef. 33. vsurpaueris: *Præcordia fatui quasi rota currì, & quasi axis versatilis cogitatus illius.* Confusæ enim sunt cogitationes eius & volubiles, ex confuso & turbido corde prodeuntes. Et sicut rota currus suo motu ingratum edit sonitum: ita & intima hominis irati, dum incondito sermone proferuntur, ingratum adiutoribus edunt sonum, & quasi auribus eorum stridorem. Currus ergò cui iratus insidet, est cholera quæ vehitur, & opinio praua cui adhæret. Quatuor rotæ quibus voluitur, passiones sunt, quibus ad vindictam impellitur, inquietudo, impetuositas; præsumptio, audacia: *Rotæ eius quasi impetus potestatis.* Isa. 5.

Tertiò, Mars habet caput galea coopertum, sic & iratos iudicium rationis habet obtectum & obnubilatum: caput habet caliginosa galea obumbratum: *Impedit ira animum ne possit cernere verum.*

Quartò, depingitur cum flagello, quia illud instrumentum est percussionis & vltionis. Sicut flagelli plaga liuorem facit, ita ira per vindictam percutit & punit. Quod si manu non potest, lingua facit, dicente Ecclesiastico capite vigesimooctauo; *Flagelli plaga liuorem facit, plaga autem linguæ comminuet ossa.* Vbi comparat percussionem linguæ cum percussione flagelli: indicatque aliquem lædi grauiùs lingua luxuriosa quam flagello: quia ictus flagelli facit in cute exteriori liuorem & vibices: ictus verò linguæ fit veluti ictus fustis ossa & durissima quæque, & intima hominis comminuentis. Turpiores enim notæ in vita & moribus maledica lingua irati inferuntur, quam sint cicatrices in cute corporis verberationε impressæ: suntque magis insanabiles. Itaque ira flagellum gestare dicitur, quia omnibus viis vindicare se gestit, si non flagello linguæ, quod si vindicare se nequit contristatur. Ad hoc flagellum iræ in tyrannidem se se quandoque vertentis refert illud Roboam 3. Reg. 12. *Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.*

Quintò depingitur lupus Marti adiunctus, quia is solebat Marti olim consecrari: cum autem lupus sit animal vorax, eos designat qui furore & ira nulli parcunt, omnea deuorant, immites sunt, & dente mordaci oues & pecudes diuexant dilaniant. Tales sunt plerique Domi oierga subditos, qui facilè ira & furore instigante eos diuexant, opprimunt, deprædantur, de quibus Ezech 22. *Principes eorum quasi lupi rapientes prædam.*

Hæc igitur fuit apud antiquos iræ descriptio.

Nos vero describemus sub schemate muri Ierichuntini, variis lapidibus & luteis lateribus constantis, Tuba diuina insonante concidentis, & varia maledictione percussi eius quoque altitudinem & profunditatem, latitudinem & longitudinem ostendemus.

LECTIO II.

De altitudine huius vitij.

Altitudo iræ in hoc cernitur, quod contra Deum, contra Cœlum, contra cœlestes incolas quandoque se præsumptuosè erigat, & furibundè. Nam de iratis hominibus quis ignorat illud nonnumquam verum esse: *Tetendit aduersus Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est, cucurrit aduersus eum erecto collo.* An non quotidiè cõspicimus, in tot blasphemiis ex ira & furore prodeuntibus in Deum in Christum, in Virginem Deiparam, in Sanctos Cœli ciues; An non Dei & Sanctorum faciem conspuere censeas homines iracundiæ furore perceitos, & quodammodo è Cœlo velle eos detrahere, imitantes furoris sui incentorem & auctorem Sathanam? O quot iniurias Christo Filio Dei inferunt, sacra eius vulnera, crucem, caput, membra, sanguinem ore polluto & rabioso vsurpantes, & contaminantes! Hanc iræ maledictam altitudinem exemplis declaremus.

1. Iulianus Apostata, cùm à fide Christi defecisset, ita contra illum & Christianæ professionis sectatores exarsit, vt cùm iam ad bellum contra Persas proficisceretur, statuerit, si parta victoria reuerti posset incolumis, funditùs Christi nomen & religionem euertere. Iamque Hierosolymis theatrum ædificari iusserat, vt ibi esset carnificina Christianorum, vbi illa religio fuerat exorta. Verum audi quid in Bello isto contigerit, & agnosce hominis irati rabiem, iræque detestabilem altitudinem in cœlum se exhærentem. Ipse namque in bello isto sagitta è cœlo missa vulneratus est, sed tantùm abest vt inde fuerit humiliatus, quinimò è vulnere suo sanguinem caua manu hauriens, in cœlum vociferans proiiciebat, cum hac indignabunda voce, *Vicisti Galilæe, vicisti.* Et iterùm quasi in Christum cruorem illum suum proiiceret exclamabat; *Satiare Nazarene, satiare.* Agnouit omnium, istud sibi vulnus Christi virtute inflictum, & propterea adeò vesano furore in eum cum cruore verba contumeliosa iactabat, vt iræ eius furibundæ sola mors horrenda terminum modumque posuerit. Sic verum est de illo: *Tetendit manus aduersus Deum, & contra Omnipotentem roboratus est, cucurrit aduersus eum erecto collo.*

2. Quid de Herode? Quanto furore contra cœlum, quanta ira contra Christum, puerum efferbuit, cùm vidit se à Magis illusum: Iram suam & furorem temperare vix potuit, tot millia infantium à bimatu & infra, in omnibus finibus Bethleem, horrenda nece. Sic & ipse ira & furore instigante tetendit aduersus Deum manum suam & contra Omnipotentem roboratus est, curreus in eum erecto collo.

Tertiò, Quid de Caio Caligula Imperatore. Audi vesaniam iræ eius in cœlum se erigentem. Dic quodam indixerat festiua spectacula, ad quæ non solùm populum, sed & Nobiles omnes solemniter conuocarat. Interim omnibus iam præparatis eam in rem, cœlum pluuia, fulgurationε, tonitruo turbidius, totam disturbat festiuitatem, spectaculaque dissoluit. Quid ille? Ira succensus supra modum, Deum cœli quem Iouem nominabat, ad pugnam vocat, ad duellum prouocat; illud Homeri exclamat: *Aut tolle me, aut ego te.* Exinde ille Ioui maledicens & poenas in

in cœlum os suum iubet sagittarios suos sursum in cœlum contra Iouem tela vertere; quæ quidem deorsum dum recidunt magnam plebis partem conuulnerasse feruntur. En altitudo iræ, en eius vesania. Tetendit & iste frustra manum suam aduersus Deum, frustrà contra Omnipotentem (non Iouem sed Deum cœli) roboratus est, frustra aduersus eum cucurrit erecto collo.

Quartò non absimile est, quod de Augusto Cæsare referunt. Hic cùm in mari, non sine maximo vitæ suæ ac suorum discrimine iactatus fuisset tempestate vehementissima iratus mari pelagoque adeò sibi infenso, Neptunum eorum Deum voce contumeliosa ad pugnam sibi prouocandum censuit. At vt se de eo vindicaret, iussit eius imaginem è numero Deorum suorum auferri. An non hæc iterum est dementia iræ furibundæ in cœlum altitudinem suam erigentis, & non tam contra Neptunum, quam contra verum Deum cœli, & maris tendentis manum, vocemque impiam, ac contra Omnipotentem se roborantis? Quid insanum magis.

Audi postremò quid circa Moguntiam acciderit Aleatori iram suam insanam contra Christum & Diuos exerenti anno 1383. Hic cùm aleæ deditus, aduersante ei fortuna, pecuniam omnem suam exhausisset in quadam Taberna in suburbiis Moguntiœ sita, grauissimè cœpit stomachari, & post conuicia collusoribus dicta, in Deum etiam & Sanctos iram effundere. Sic à sociis digressus, concepta impietate peruenit ad Sacellum quoddam S. Albiani & beatæ Virginis, aliorumque SS. cruci astantium imaginibus pleraque vulnera inflixit. At mox terrificus & admirabilis, cruor ex vulneribus illis effluxit, quasi non essent simulacra lignea, sed viui homines qui eam pertulissent ictuum iniuriam. Ille expleta impietate sua, siue nutu Dei affixus, siue ipso cruoris miraculo exterritus inde pedem non mouit, donec in flagranti crimine deprehensus, in vrbem Moguntinam captiuus est deductus, iam non suæ sed diuinæ iræ memor, & anxius pœnarum sibi infligendarum. Viuus ergò in conspectu populi exustus est, & consumptus. Imagines verò vulneribus & cruore insignes, Moguntiæ adhuc asseruantur, & terrificus ille cruor visitur, religiosèque colitur. Vnde multi variè afflicti, conceptis votis, ibi Dei clementiam sunt experti.

Ex his ergò satis constat, quanta sit altitudo huius vitij, huiusq; muri Sathanici, quandoquidem sic contra Deum, Diuosque, se superbè extendat. Sed & Spiritui sancto illa semper resistit, illius gratiis & donis impedimentum ponit, illum expellit ab anima, quia in pace locus eius: Spiritusque iræ planè Spiritui sancto, qui est Spiritus mansuetudinis, censetur aduersus. Deniq; & in hoc contra Deum se erigere censetur iræ vitium, quod eius imaginem confundit, & dissipat. Quæ est imago Dei, nisi homo? Hanc mansuetudo seruat, dum tranquillitatem in animo hominis fouet. Ira autem hanc imaginem dissipat, quia ex homine dæmonem efficit, aut certè hominem in belluam furibundam vertit, ratione vel extincta & perturbata. Et sanè valdè parum ab abreptitiis & dæmoniacis irati, & furibundi distant, qui & actionis suę postmodum vix sunt conscij, corpore frementes, ore spumantes, sine ordine & decore membra agitantes instar arreptitiorum. Profectò maligno quidam dæmon eos agitat & possidet, saltem ad tempus, hominis namque imagine, & Dei similitudine interiùs exteriùsque dissipata, non potest non sibi dæmon illic locum vendicare. Veruntamen sicut irati in ciuitate terrestri Dei disperdunt imaginem, locum dantes diabolico huic vitio: sic Deus in ciuitate cœlesti imaginem eorum ad nihilum rediget, & in æternùm cum dæmonibus eos condemnaturus est. Quapropter monet Apostolus de hoc vitio agens: *Nolite locum dare diabolo.*

LECTIO III.

De profunditate muri Iracundiæ.

PRofunditas huius muri ciuitatis Iericho, ex profunditate huius vitij capitalis agnosci debet. Est autem profunda valdè & abyssalis iræ, siue appetitus vindictæ culpa. Etenim eòusque descendit quandoque appetitus ille, vt ne quidem satietur nece & morte illius qui vindicta paratur; hinc fiet, vt homines illi vindicatiui, prostrato & enecato eo quem persequuntur, vulnera vulneribus adiiciant, in corpus mortuum crudeliter sæuientes, vt irato conceptam exsaturare valeant. Adeo infernalis profunditatis iram pertingere, vt non solùm necem corporis, sed & animæ in æterna perditione respirare inueniatur: illudque conetur omnibus modis vt supremum malum infligere, diabolicam imitans malitiam. Audi quod nouimus de facto contigisse æuo nostro. Quidam ita quasi furia infernali agitatus, cùm in hostem incidisset, pedibus suis tenebat diu prostratum, quasi deliberando quanam via furori & odio concepto satisfacere posset. Tandem verò, vrget vt Deum abneget, alioqui mucrone iam iugulo incumbente se confossurum eum asserit; spem autem euadendi ei dabat, si modo abnegaret. Hærebat ille sub pugione trepidus, & mortem horrebat imminentem: quam sperans euadere, & peccatum postmodum pœnitentia diluere, in Dei abnegationem ore sacrilego prorumpit. Verum id malo suo æterno & irreuocabili, mox enim alter perfodit, vbi abnegationem extorsit: hancque adiecit consolationem sathanicam: *Iam tandem satiabor, iam in eo me solabor, quod tibi non solùm corporis, sed & animæ æternam peremerim salutem.* O abyssalis profunditas vindictæ! O infernalis ira! Nempè diabolus, qui per se iram suam perfectè non potest, in animarum perniciem profundere illam per hos suos ministros iræ & furoris sui Sathanici participes effundit, *Væ terræ, quia descendit diabolus magnam iram habens;* Iam à sex annorum millibus, omni qua potest via ad effectum illam perducens; Maximè vero per vitia iræ & vindictæ annexa id peragit; nam tot occisiones, tot bella, tot discordiæ & rixæ, quæ iræ sunt infœlicia germina, maximè infernum replent. Non enim solùm intereunt corpora, sed & animæ maximo numero, dum ad sonitum tubæ & tympani millia hominum criminosorum concurrunt, vt vindictam insatiabilem alicuius Principis aut Tyranni expleant: sicque Plutoni & inferno victimas æternas se se vouent.

Apoc. 12.

Habes huius rei exemplum apud sanctum Gregor. lib. 2. Dialog ex Vitis Patrum. Vbi refertur quomodo quidam Iudæus in templo Idolorum nocte hospitatus, adiuuit Principem Dæmoniorum in cathedra sedentem, à ministris suis tartareis, quos in varias regiones destinarat ad promouendum regnum suum, rationes exigentem, & quid ab vnoquoque gestum foret interrogantem. Atque ibidem vnus inter cæteros comparens enarrauit, quomodo iram discordiamque seminando plurima suscitasset bella, in quibus copiosius sanguis effusus fuerat, multique perierant. Prodiit & in medium alius declarans se quibusdā nuptiis interfuisse, vbi rixas varias concitauerat, ita vt se lætitia festiua multo cruore, multorumque nece redundaret: atque ibidem sponsum interemptum fuisse. Et hæc quidem grata fuere nuncia Principi tenebrarum: quia tamen iram semper regit insatiabilem, sitiens supra modum perniciem animarum, vapulare iussit hos suos mali ministros, quod primus spatio triginta dierum, alter spatio decem dierum, plura & grauiora non suscitassent mala. Verum ergò est illud Apoc. *Væ terræ, quia descendit Diabolus magnam iram habens.* Murum hunc iracundiæ, murum ciuitatis suæ, continuò ab abysso in Cœlum vsque erigere, & contra Deum stabilire moliens, & cooperatores ad hoc aduocans, partem iræ suæ videtur effundere in Deum; partem in homines quos vitij reddit consortes, in perniciem illos trahens. Hoc nempè redundat in iniuriam Dei, & hoc modo de Deo se vindicare videtur, si homines perdere possit, diuinæque gratia, & gloria frustrare, pacem inter eos perturbans, symbolum filiorum Dei iram, discordiamque serens, symbolum, generationis maledictioni obnoxiæ.

Habes & aliud exemplum apud Ioannem Nauclerum Volum. 2. Generat. 36. Anno inquit, millesimo quinquagesimoquinto. Henricus 3. Imperator humilis & pius, ac pauperibus benignus, Festum Pentecostes celebrabat Moguntiæ. Vbi suadente diabolo, inter famulos Archiepiscopi, & famulos Abbatis Fulgensis graui orta contentione de loco Ecclesiæ, pauimentum copioso cruore repletum est. At mox Episcopis & aliis adulantibus, pax inter dissidentes composita est, templum purgatum, & multa cum deuotione Missa celebrata. Cùm verò ad illum versum Sequentiæ ventum foret: *Hunc diem gloriosum fecisti,* vox ab aere lapsa est dicens. *Hunc diem bellicosum ego feci.* Quo audito, aduertens Imperator hanc esse lætitiam diaboli, sic ait: *Tu omnis malitiæ inuentor, & incentor, diem*

bellicosum & arrogantibus luctuosum fecisti, sed per gratiam Dei, qui illum gloriosum fecit, pauperibus gratiosum facimus. Mox ergo inchoata iterùm Sequentia, solemni ploratu Dei gratiam inuocari iubet. At completa Missa omnibus pauperibus per Præcones vocatis, omnes cibos pretiosos sibi & curialibus præparatos distribuit. Ipseque pius Imperator cum cæteris Prælatis ac ministris propriis manibus illis seruiuit.

Concludamus ergo, & dicamus vitium hoc iracundiæ diabolicum esse, & meritò profundum vocari, profundum, quę murum in ciuitate Sathanæ construere, quandoquidem ad crimina profundissima homines perducat & immergat. Neque enim ex ira solùm oriuntur homicidia, sed & parricidia, fratricidia, vxoricidia, vt ex variis Historiis constare potest. Cain iratus est vehementer in fratrem suum Abelem, & interemit eum. Absalon Dauidis Patris sui necem, & Saul sui generi ex inuidia, ea ira, quoties quæsierunt. Vbi ira deferbuit, Saul flagitium suum non semel agnouit: at vbi spiritus malus inuadebat eum, psallentem licet coram se Dauidem aliquoties transfigere lanceâ est conatus. Herodes iracundia sæuus, non solùm filios, sed & vxorem enecauit, virtute licet eximiam. Vnde ea ista posteritati commendatio relicta est, & litteris consignata *Mariamne Regina Machabæorum stirpe incyta, Herodis pessimi omnium viri, vxor optima, forma corporis supra cæteras eximia, animi etiam virtutibus maior, integerrimæ pudicitiæ, & ineluctabilis potentiæ fœmina, iniquissimis calumniis oppressa, mariti gladio regias ceruices dedit, anno ante Christi Natalem* 28. De illo verò sic posteritati scriptum lego. *Herodes Ascalonita, vultu ferus, animo barbarus, luto & sanguine maceratus, à qua nihil ad summam crudelitatem præter Deicidium adfuit, Deicidio voluntas non defuit: Vulpina fraude Regnum Iudeæ inuasit, regnauit ira seruus, iuris Dominus, fortuna felix, Cyclopæa vita infelicissimus. Desiit cælesti plaga ferolis morbi anno regni* 37. *vitæ fermè* 70. *Christi* 2.

LECTIO IV.

De latitudine Iræ, & muri eius.

Latitudo huius muri Iericho, quem ira constituit, in variis saxis, variisque lateribus igne infernali decoctis agnoscitur. Quænam enim sunt saxa, quinam lateres murum hunc compaginantes, & ampliantes? Magno certè numero sunt. Tot nimirum vitia, quot sibi fœdere quodam vel infinitate iracundia connexa & conglutinata habet. Inter cætera recenseri potest, odium, indignatio, tumor, bella, discordiæ, furor, crudelitas, contumeliæ, clamores, minæ, voces blasphemiæ, calumniæ, maledictiones, iniuriæ, vindicatio, in aduersis impatientia, & his similia. Omnia enim ista murum istum maledictum conficiunt & dilatant; suntque sibi inuicem glutinoso quodam cæmento cohærentia. Pauca verò in speciali de his attingemus.

Primò quidem, odium lapis huius muri maledicti, saxumque graue ex ira ortum habens. Imò odium non est nisi inueterata ira perdurans. Ira festuca est in oculo, odium trabs est: Ira turbat oculum mentis, odium excæcat & lumen omne extinguit. Ira est instar aceti, quod quidem funditùs corrumpit vas si ibi diutius fuerit: sic & ira cor funditus corrumpit, si perdurauerit: *Qui odit fratrem suum, in tenebris ambulat, & homicida est*, inquit sanctus Ioannes in Epistola sua. Sed de odio, cùm etiam ad inuidiam spectet, diximus suprà Tractatu 4.

Affinis est odio indignatio, & tumor mentis, sunt enim & ista lapides quidam huius muri. Est porro indignatio, quando homo illum contra quem irascitur, reputat indignum, vel alloquio, vel societate sua: imò est quædam paruipensio siue contemptus ipsius. Tumor autem mentis est, quando iratus varias secum agitat amaras cogitationes, quasi varias meditans vias, quibus se odium, iram in corde fouent, suntque lapides primæ structuræ, siue primæ seriei, in hoc ædificio maledicto.

Ambr. Precat. 2 ad Missam.

Secundò recenseri possunt tanquam lapides & lateres secundæ seriei, ea vitia, quæ ad iram ore expressam spectant. De quibus S. Ambrosius sic ait: *Ira inter cætera vitia nihil est asperius, & nihil inuenitur amarius, quæ dum vltra modum efferbuerit atrociter mentem exulcerat, sensum hebetat, linguam immutat, oculos obumbrat, totumque corpus perturbat. Hinc proteruus clamor, contumeliæ, minæ, blasphemiæ suscitantur.*

Clamor est inordinata & confusa locutio, quâ quis exterius demonstrat iram. De hoc clamore intelligi potest illud Matth. 5. *Quicumque dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio.* Quam vocem nihil significare multi autumant; sed solum esse iræ quandam cum clamore indignabundo demonstrationem confusam. Frequenter verò lingua irati clamorem format, sed sensus qui loquatur, ignorat. Vnde fit vt postmodum se excusare velint, Nesciebam, inquiunt, quid dicerem. Quos quidem his verbis arguit S. Chrysost. hom. 30. ad pop. Antioch. *Et quare nesciebat hoc, cum sit homo rationalis? Rationem habens irrationalium opera facis tanquam efferuens equus equus furore correptus & impetu. Et excusatio quidem est accusatione digna. Vtinam enim sciuisses quæ dicebas. Iræ sunt, inquis, verba non mea. Quomodo sunt illius, certè vires, ira non habet nisi sumat abs te: quale si quis dicat, manus sunt, non mea vulnera.* Frænum ergo iræ, frænum linguæ imponendum ab homine prudenti, nec despumet aliquam verborum confusionem clamore indigno: Velut enim spumam & saliuam fœtidam emittit cum confusione, quando in verba clamorosa & indigna erumpit.

Clamorem subsequi solent contumeliæ, vel maledictiones mutuæ. *Quandoque*, inquit S. Gregorius, *ira vsque ad manus non prosilit: sed in maledictionis iaculum linguam vertit. Fratris namque interitum precibus exposcit, & hoc Deum perpetrare expetit, quod ipse peruersus homo facere vel metuit, vel erubescit. Fitque vt voto & voce homicidium peragat, etiam cum à læsione proximi manibus cesset.*

Hos iratos in iniuriosa aut contumeliosa verba erumpentes comparat eleganter S. Chrys. Hom. 31. ad pop. Antioch. ebriis vomentibus. *Si videris*, inquit ipse, *vomentem ebrium distortis, dissipari, oculos habere distentos, immunditia mensam implere, omnes eum fugere, & postea in eadem incidas, videris magis odiosus? Talis est & irascens; imo verò vomentis venas intendit, oculos inflammat, distrahit intestina, verba multo illis immundiora cibis eructat, indigesta loquitur omnia, elaboratum nihil: non enim ita permittit. Sed sicut illic humorum immoderatio stomachum vexans, vt plurimum omnia eiicit: itidem & hic immoderatus feruor animam vexans, ea tegere, quæ tacere bonum est, non permittit. Sed effutiliia dicit & ineffabilia: non audientes, sed seipsum dedecorans. Sicut igitur è vomentibus fugimus, sic & ab irascentibus: puluerem eorum iniiciamus vomitui. Quid agemus? tacentes, canes vocemus vt ipsa deuorent vomitum nostrum, quod audientes, nauseam patimini: sed cùm hæc fieri videtis, hoc volo vos tunc pati, non autem super facto delectari. Canis sordidior est contumeliis gaudens, qui reuertitur ad vomitum suum.* Hæc S. Chrysostom.

Denique clamores iratorum sequi solent iuramenta, & blasphemiæ in Deum redundantes, vt experientia nimia notum est. His tamen blasphemiis vocibus nihil esse deberet detestabilius Christiano, nihil ab eius ore alienum magis quod laudibus diuinis decantandis est consecratum. Ideò monebat Apostolus Ephes. c. 4. *Omnis amaritudo & ira, indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à nobis cum omni malitia. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat; sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Et nolite contristare Spiritum S. Dei, in quo signati estis in die redemptionis.* Mirè deturpant nomen Christianum hæ blasphemæ voces, quæ inter eos agnoscuntur & Spiritum S. planè contristant hæ spumæ Cerberi, spumæ confusibiles Tartari à Christiano ore prodeuntes. Omnia quæ fecit Deus laudant Deum, celestia & terrestia, Angeli & elementa, cœlum, maria & flumina, plantæ & animalia. Homo verò ingratus, ad hanc laudem specialiter creatus? cum Angelis primogenitis Dei filiis) qui & alias creaturas ad laudis huius consortium aduocare monetur) vbi iram in fratrem conceperit, mox & in Deum illam refundit, per indignas voces execrationibus & blasphemiis refertas. Sic non solùm fratri, sed & Deo ac Spiritui sancto in quo signatus est, iniurium se reddit, omnibusque creaturis detestabilem.

Propterea Spiritus S. per os Dauid in Psal. 68. multas insinuat maledictiones & plagas blasphemis his omnibus pertimescendas, cum sic ait: *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum & in retributionem & in scandalum. Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua. Effunde super hos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos, Fiat habitatio eorum deserta & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet. Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt & super dolorem vulnerum meorum addiderunt. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam. Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur.*

Prima plaga blasphemantium insinuatur his verbis: *Fiat mensa*

mensa eorum coram ipsis in laqueum, &c. Quasi dicat: Hi in symposiis suis dum sibi gaudere videntur, illa queantur variis vitiis, ac iusto Dei decreto postmodum etiam multis tribulationibus, quando maiori pace ac quiete frui autumabant. Tunc mensa eorum fit in retributionem, & in scandalum: quia ruinam patiuntur & impingunt tùm in hoc sæculo, tum in futuro. Ibi perfectè retribuetur maledictio, & plaga ab omnibus creaturis, dum de illis qui Deum maledixerint, aut blasphemauerint, se vendicabunt. Et quia in mensis non infrequenter hæ blasphemæ voces audiuntur inter pocula & comessationes, inter rixas ex ebrietate concitatas, ideò dici potest de mensa specialem fieri mentionem, quod sæpè illa vertatur in laqueum & scandalum siue in ruinam & perditionem multorum.

Secunda plaga insinuatur illis verbis: *Obscurentur oculi eorum, & dorsum eorum semper incurua.* Hi enim blasphemi cæcitate interiori percutiuntur à Deo, impleturque in illis illud Soph. 1. *Ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt.* Ex hac cæcitate fit vt de tenebris, in tenebras, de peccatis in peccata proruant, & tandem in tenebras æternas ibidem dorsum eorum ad flagellum semper incuruetur in continuis plagis, nec desunt etiam plagæ hoc in sæculo dorso eorum inflictæ.

Tertia plaga blasphemantium illis verbis indicatur: *Effunde super eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos.* Ipsi effundunt iram suam in fratres: effundunt & in Deum blasphemis vocibus. Patienter tolerat Deus nolens quempiam perire sed per pœnitentiam ad cor redire vnumquemque. At tandem effundit & ipse iram suam in eos & furore iræ suæ eos comprehendit, ita vt nulla via valeant euadere. Sic habet vices suas Deus, iram eorum & furorem ira & furore plectens eo quod secundum duritiam suam & impœnitens cor thesaurizauerunt sibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei.

Quarta plaga indicatur istis verbis: *Fiat habitatio eorum deserta, & in habitaculis eorum non sit qui inhabitet.* blasphemantium enim domus & familiæ sæpè ruinam patiuntur iusto & secreto Dei iudicio. Dathan, Chore & Abiron rebellantes Moysi & Deum blasphemantes deuorauit terra, cum tabernaculis suis & vniuersa substantia Num. 16. Hos enim quasi blasphemos talia passos esse asserit Moyses, sic turbam alloquens: *Si consueta morte interierint: & visitauerit eos Deus plaga, qua & cæteri visitari solent: non misit me Deus: si autem rem nouam fecerit Deus, vt aperiens terra os suum deglutiat eos & omnia quæ ad illos pertinent, descenderintque ad infernum viuentes, scietis quod blasphemauerint Dominum.*

Harum porrò prædictarum plagarum ratio insinuatur illis verbis: *Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt, & super dolorem vulnerum meorum addiderunt.* Nempe blasphemantes persequuntur Christum denuò, quem Pater pro peccatis nostris semel percussit, siue percuti permisit; imò quodammodo eius dolorem renouant, & vulnera, eius plagas sanguinolentas, eius carnem pollutis labiis & dentibus dilacerant & offodiunt, eius caput spinis compungunt, eius latus transfodiunt. Hoc morali quadam ratione agere censentur dum indignè eius caput, sanguinem, carnem, ore furioso vsurpant, iurantes & blasphemantes. De his enim verum est illud Apostoli ad Heb. 6. *Rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui habentes, ac sanguinem testamenti pollutum ducentes.* Quid ergo mirum, si tot plagis & comminationibus digni iudicentur.

Postremam plagam blasphemantium hæc postrema verba continent: *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur.* Quasi dicat: De peccatis in peccata, de pœnis in pœnas permitte Domine iusto tuo decreto eos corruere, nec sint participes fauoris tui, quo iustos scribis in libro vitæ, de quo se peccatis suis ipsi deleuerunt: ac ideo impœnitentes tandem libro mortis æternæ adscribantur, deleti de libro vitæ.

Tertiò, recenseri possunt ceu lapides & lateres tertiæ seriei in hac structura, peccata illa quæ ad iram spectant non solùm corde conceptam, aut ore & lingua expressam, sed etiam facto læsiuo externus completam. Talia sunt rixæ, bella, seditiones, duella, homicidia, vulnerationes & persecutiones. Hæc enim omnia iræ sunt germina infelicia, imò, illam complent & consummant: Porrò cùm de his tractauerim fusè super præcepto: Non occides, in Horto Pastorali, hic supersedeo, illucque Lectorem remitto.

LECTIO V.

DE LONGITVDINE muri. Iræ.

Longitudo huius muri Iericho, siue ciuitatis Satanæ, ex multitudine ædificantium declarari potest. Hunc enim structuræ multos cooperari & coædificare reperies, si consideraueris quam multos Satan, muri huius Præfectus, ad iram & impatientiam deducat ex omni statu: quomodo etiam odia, inimicitias, bella vndique foueat & ferat.

Quatuor porrò genera iracundorum enumerat S. Gregorius lib. 5. Moral. cap. 32. *Nonnullos ira citius accendit, faciliùs deserit: Nonnullos verò tardè quidem commouet, sed diutius tenet.* Hoc primum & secundum genus iracundorum, De quibus post subiungit. *Aliqui namque accensis calamis similes, dum vocibus perstrepunt, quasi quasdam accensionis suæ sonitus reddunt, citius quidem flammam faciunt, sed protinùs in fauilla frigescunt.* Hi ergo sunt primi generis statim irati, statim placati. *Alij autem lignis grauioribus durioribusque non dispares, tardè accensionem suscipiunt tamen accensi semel, difficilius extinguuntur: & qui se tardius in asperitate concitant, furoris sui diutius ignem seruant.* Hi sunt secundi generis, tardè irati, tardè placati. *Alij, quod est nequius, citius iracundiæ flammas accipiunt, & tardius deponunt.* Hi sunt tertij generis. *Nonnulli denique, & tardè suscipiunt & citius amittunt.* Hi sunt quarti generis, ad tranquillitatis bonum magis appropinquantes cæteris. Interim adeò latè patet iracundiæ vitium, vt omnis penè status homines, ad aliquam horum sortem referre debeas. Percurramus ergo breuiter status aliquos, & videamus quam multi structuræ huius nostri muri cooperentur.

Primò: Quis dubitet plerosque Regum & Principum primum hic locum obtinere, quando iniustis vel leuibus sanè causis, tot bella conflant, adeò numerosum militem conscribunt: cruoris tantam copiam profundunt? Horum omnium dux est ira, comes vindicta. Audi exempla ex sacris litteris. Nabuchodonosor misit legatos ad omnes Prouincias, suo volens eas subiugare imperio. His verò sine honore remissis, Ira Nabuchodonosoris supra modum accensa est, & iurauit per thronum suum, quod vendicaret se de omnibus. Hinc tantus exercitus ductante Holoferne Iudeæ fines inuadit, sed parum fœliciter. Audi & aliud crudelius: Saul Rex intelligens Dauidem ab Achimelech Sacerdote in Nobe hospitio susceptum, cùm ei panes propositionis & gladium Goliat præbuerat, iratus nimis curauit trucidari Achimelech: & Octoginta quinque Sacerdotes, vestitos Ephod lineo. Nobe autem ciuitatem Sacerdotum percussit in ore gladij, viros & mulieres, paruulos & lactentes, bouemque & asinum, & ouem in ore gladij. Nota est & Theodosij ira (quam tamen postmodum pœnitentia seuera, Ambrosio iudice expiauit) qua concitatus, septem millia hominum Thessalonicæ trucidari mandauit immissis militibus in promiscuam multitudinem ad theatrum ludorum gratia conuocatam. Sic vindicari voluit necem cuiusdam de suis in seditione populari factam in innoxios sæuiendo, crudeliter sanè & barbarè. Addamus hic & exemplum Cambysis Regis, Cyri Regis filij. Hic vino nimium deditus, cùm moneretur à familiari quodam, priuatim & familiariter, non ita esse decorum Regi, in quem cæteri tanquam in speculum oculos conijciunt, nimio se potu, vt assolebat, implere: mox ille iratus omnis moniti, filium adduci coram se iubet, sumptoque arcu & sagitta cor eius transfixit, hoc addens: *Vide, an Regis ebrij certa sit manus & oculus.*

Secundò, hunc murum ædificant Nobiles, diuites, honorati, dum facilè concipiunt iram, vt pauperes opprimant. *Cùm obsecrationibus loquitur pauper, diues effabitur rigidè,* inquit Sapiens Prou. 18. Hoc etiam respicit Ecclesiasticus, dum c. 28. sic pronuntiat: *Secundum ligna syluarum exardescit ignis, & secundùm virtutem hominis sic iracundia illius: & secundum substantiam suam exaltabit iram suam.* Docet enim hac sententia Sapiens, quomodò vires & opes fomenta sint iræ, vt experientia pernotum est. Aptaque vtitur lignorum similitudine: secundum enim illorum qualitatem & multitudinem ignis exardescit maior & calidior, si nimirùm multa & dura ligna apponantur. Sic etiam iuxta vires & opes, homines solent iram exaltare: quo quis ditior & fortior

tior est, eo magis audet iram suam sine pudore & timore ostentare, altè inclamando, & quosuis liberè incessendo. Sic potentia & opulentia fomenta sunt iracundiæ, sicut ligna sunt ignis alimenta: idque tum quod propter illa homines magis ponderent iniuriam suam, & facilè se læsos iudicent: tum quod pudore & timore non ita ab ira clamoribus reuocentur, sicut humiliores. Inter opulentos & validos, verbum vnum malè pronunciatum statim suscitat rixas & iras. Hinc ob verba volatilia, quandoque duella & homicidia fiunt, quæ excusantur pallio puncti honoris. Dauid vir alioqui benignissimus, quodammodo incenditur in Nabal, iurans totam eius familiam internecione delere? Quid ita? Quia dixerat: *Quis est Dauid, & quis est filius Isai? Hodie increuerunt serui, qui fugiunt Dominos suos.* Secundùm vires & potentiam suam excitatus est ignis in Dauid, & his verbis ita est succensus, vt pararet vltionem non solùm in personam Nabal, sed & in totam eius domum substantiam, etiam vsque ad mingentem ad parietem; nisi prudentia Abigail eum placasset, & ignem iam succensum extinxisset.

Tertiò, Iudices populorum quandoque & hunc iracundiæ murum maledictum ædificant, sub Belial Principe: à quibus tamen non solùm ira, sed & omnis passio rectum iudicium obnubilans procul deberet abesse, præsertim cùm in iudiciis de vita hominis agitur. Rectè Alexander Magnus, cùm Mater eius Olympias importunè eum sollicitaret pro condemnatione viri cuiusdam innoxij, solo odio & vindicta ad id eam impellente, respondisse fertur: *Pete aliud Mater, vita enim hominis nulla potest re compensari.* Hanc interim Iudices crudeles parui æstimant, & ad fundendum sanguinem humanum leui quandoque causa ducuntur, ira suadente. Refert ad hanc rem Seneca Lib. de ira, Militem quendam accusatum fuisse apud Iudicem de morte commilitonis sui, eo quod illi vnà iussi idem iter conficere solus hic reuersus foret. Lata est sententia, iussusque Centurio militem hunc homicidij suspectum ad suspendium ducere. At ipso progrediente, en obuiam miles ille, pro quo hic morti adiudicatus erat. Quid ageret? Vtrumque læius ad iudicem reducit. Quid verò Iudex: Iratus supra modum in tres sententiam dictat. Ac primò quidem sic ait: *Te iubeo interfici, quia iam condemnatus es.* Alteri verò sic: *Te quoque similiter, quia commilitoni tuo mortis es causa.* Tum Centurioni: *Mortis etiam te reum volo eo quod militem occidere iussus, imperium meum detrectasti.* Sic furor iracundiæ, tanquam gladius triceps, vno velut ictu tres peremit, iniquo Iudice illum exercente. Quicquid furor suggerit, rectum putat.

Quartò, non solùm in magnos animos, sed & in viles ira cadit: & ideò non solùm nobiles & opulenti, sed & plebeij ac egeni hunc murum Satanæ ædificare reperiuntur. Hinc inter eos tot discordiæ & rixæ, tot lites & dissensiones. Hinc & in Republica tot populares seditiones, acerrimo iracundiæ igne concitatæ, ita vt via extingui valeant, quia hi impetu magis furoris ducuntur, quàm ratione. Hinc Poeta.

Adiuuat infirmas qualibet ira manus:

Nemo ergo quamlibet vilis conditionis ab iracundia censetur immunis: nam & formicæ sua bilis inest: & vermi, si attingatur aut calcetur, non deest.

Quintò, etiam inter fratres, consanguineos, ac propinquos ira regnat, eaque plerumque acerrima. Nam è propinquitate & sanguine odia si exurgant, omnium ferè sunt maxima. Ac velut ignis magnus exardescens, via arte, aut aqua extingui potest: ita nec ira inter illos accensa facilius extinguenda, si inter alienos; id verò ea eo prouenit, quod summus amor si exasperetur, in summum odium transeat, sicut & clementia summaque mansuetudo, dum exacerbatur, in extremam crudelitatem & ferociam degenerat. Tardè hæc quidem lenteque veniunt, & syluarum more ignem concipiunt: sed quo tardius, eo vehementius. Nota est ira (tanquam fera pessima) fratrum in Ioseph; quam eius cruore satiare parabant, nisi Ruben obstitisset. Vnde & ipsemet Ioseph postmodum fratres ex Ægypto dimittens, cùm sciret concordiam fratrum rem esse sat lubricam, monet eos his verbis: *Ite, & ne irascimini in via.*

Postremò, ira non solùm in viris reperitur, sed & maximè in mulieribus, ideoque & illæ huic muro ædificando cooperantur. Hinc illud Ecclesiastici 25. *Non est caput nequius super caput colubri, non est ira super iram mulieris.* Quasi dicat: Sicut inter omnium animantium capita nullum est perniciosius capite serpentis, ob venenum quod gerit, quo & occultè hominem perimit: ita omnium pessima est ira mulieris, quia etsi viribus corporis aperto Marte nocere nequeat, tamen ira, quam in animo instar veneni latenter gerit, opportunitatem nacta effundit: nec desinit, nisi eum cui irascitur, perimat & perdat.

Vnde iterùm Sapiens in Prouerbiis dicit: *Melius est habitare in terra deserta, quàm cum muliere rixosa & iracunda.* Videre potes Ecclesiasticum cap. 25. per varias sententias de mulieris iracundæ & rixosæ malitia disserentem. Non quod Sapienti propositum sit, sexum illum acerba oratione insectari: sed improbarum mulierum vitia voluit acriter notare, vt insinuaret cum quanta discretione & iudicio vxor sit diligenda, quantaque prudentia agendum cum mulieribus, ne temerè irritentur: Nam *mulieribus ira,* inquit, *irreuerentia, & confusio magna.* Quia nempe illa suæ inuerecundia non vulgarem confusionem vel ignominiam solet adferre, & maximè marito. Iracunda enim mulier irreuerenter se gerit erga maritum suum, suaque tum ira, tum irreuerentia, viro confusionem magnam adducit, quod ei non deferat honorem quem debet. Exempla porrò perniciosissimæ mulierum iræ habes in Iesabel: in Athalia in Elisabetha Angliæ Regina. In quibus manifestè patuit, quod non sit ira super iram mulieris, sicut non est caput nequius super caput serpentis.

LECTIO VI.

DE SEPTEMPLICI tuba contra murum Iracundiæ.

PRima tuba est vox Domini in lege naturæ Gen. 9. *Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Ad imaginem quippe Dei factus est homo.* Hæc nempè tuba insonat contra iram, eo vsque procedentem, vt etiam non vereatur imaginem Dei violare in homine, per necem & cruoris fraterni effusionem. Qui quidem cruor, vocem etiam habet in cœlum vsque se tollentem. Sic exprimit Scriptura de Abel interempto à Cain: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* De qua voce effusi sanguinis contra interemptores clamante, multa dixi super Præcepto 5. Decalogi: vbi egi de homicidio. In lege quoque veteri contra murum iræ detonans Dominus, sic ait Leuit. 19. *Non oderis fratrem in corde tuo, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum; vt quæras vltionem.*

Secunda tuba, vox est Domini per Prophetas contra iram detonans, inter quos sic inclamat Propheta Dauid: *Desine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari vt maligneris, quoniam qui malignantur, exterminabuntur.* Iob quoque cap. quintò pronunciauit. *Virum stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.* Sæpius etiam voces propheticæ iram condemnant, vt patebit perlegenti.

Tertia tuba, vox est Domini in libris Sapientiæ frequenter contra iram & vindictam inclamans. Sic Ecclesiast. 8. *Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit.* Et iterum: *Memento nouissimorum & desine inimicari: tabitudo enim & mors imminent in mandatis eius.* Hoc est, corruptio & mors imminent homini propter neglecta mandata eius, aut certè *imminent in mandatis*, hoc est transgressoribus mandatorum eius apertè prædicuntur obuentura. Horum ergo malorum metu meritò inimicitia omnis & ira deponenda est, vt iram Dei, quam omnes meruerunt, effugere quis possit. Et rursum: *Memorare timorem Dei, & ne irascaris proximo: Memorare testamentum Altissimi, & despice ignorantiam proximi.* Quasi dicat: Recordare legis & timoris Dei, & hoc intuitu reuoca te ab ira omni, & vltionis cupiditate quia *testamentum Altissimi*, hoc est lex eius, eam prohibet. Ipsiusque timoris Dei intuitu, noli nequidem irasci proximo, sed despice ignorantiam proximi, hoc est parui æstima quæ proximus per ignorantiam in te peccauit. Vt extenuet proximi peccatum, & ostendat esse despiciendum tanquam paruum, vocat ignorantiam, quia & sæpe per ignorantiam committitur; memoria autem legis & timoris Dei vult illius obliuionem induci. Addit denique: *Abstine te à lite, & minues peccata: homo enim iracundus incendit litem.*

litem. Quibus verbis reuocat à contentionibus, & litibus, quæ ex cupiditate vindictæ, & ira prodeunt. Addit rationem, quia contendo te à lite minues peccata, iram tua, quam aduersarij: quia & pauciora tu peccata committes, & causam præbebis, vt alij minus peccent, quos ad contentiones & rixas non excitabis. Homo enim iracundus, qui sicut facile irascitur, ita facilis est ad contendendum, incendit litem non solùm in se contra alios, sed etiam in alijs contra se, & sic multa peccata committit, aliisque peccatorum etiam causa est. Multis quoque alijs sententijs, Sapiens in lib. Prou. contra iram detonat. Nam c. 22. sic habet: *Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso, ne fortè discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ.* Et iterum 27. *Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti vtroque grauior. Ira non habet misericordiam: nec erumpens furor, & impetum concitati spiritus ferre quis poterit?*

Quarta tuba, vox est Domini in Euangelio, quæ ita manifestè insonat: *Dictum est antiquis, Non occides. Ego autem dico vobis: Quicumque irascitur fratri suo, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri suo Raca, reus erit concilio: Qui autem dixerit Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Et iterum: *Audistis quia dictum est: Oculum pro oculo, & dentem pro dente: ego autem dico vobis non resistere malo, sed si quis percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram. Et ei, qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium, & quicumque te angariauerit mille passus, vade cum illo & alia duo.* His certè omnibus ira penitùs diruitur voce Domini, etiam ad fundamentum vsque.

Quinta tuba, vox est Apostolica iram condemnans. Ideò clamat Apostolus ad Roman. 12. *Non vos defendentes, charissimi, sed date locum iræ,* id est, non vos vlciscentes: sed relinquite Deo vindictam vestræ iniuriæ: hoc est cedere iræ diuinæ, vt explicat sanctus Chrysostomus, Theodoret. August. in Psalmum 78. Vel vt explicant sanctus Ambrosius & Anselmus: *Date locum iræ,* fugiendo, tacendo, cedendo irato, illum patienter ferendo, nihil contradicendo, aut contra faciendo, sic enim eius ira subsidit. Vel denique: *Date locum iræ* hoc est, non sint corda vestra sic impatientiæ & pusillanimitatis angustiis coarctata, vt violentam commotionis procellam, cùm irruerit, sustinere non possint; sed dilatamini in cordibus vestris, suscipientes aduersos iracundiæ fluctus in illis extensis finibus charitatis, quæ omnia suffert omnia sustinet. Et ita mens vestra amplitudine longanimitatis ac patientiæ dilatata, habeat in se consiliorum salutares recessus, in quibus receptus quodammodo atque diffusus teterrimus iracundiæ fumus, protinus euanescat. Date ergo locum iræ, est excipere iracunda verba, imò & verbera, in sinu cordis, in sinu patientiæ & charitatis, ibique ea extinguere & obruere charitate. Ita Abbas Ioseph apud Cass. coll. 16. capite 27. Addit verò sanctus Paulus, *Scriptum est enim: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.* Ergo Domini officium non præoccupemus: cuius tanquam iudicis & Vindicis proprium munus est irasci, & iniurias vlcisci.

Iterum alibi clamat Apostolica tuba contra murum iracundiæ. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt inimicitiæ, rixæ, dissensiones, iræ, sectæ, contentiones, inuidiæ, homicidia, &c. quæ prædico vobis sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur: fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, &c.* Inclamat quoque Ioannes in Epistola sua c. 2. *Qui odit fratrem suum, in tenebris ambulat, nescit quo eat, quia tenebræ excæcauerunt oculos eius.* Quid est autem odium, nisi ira inueterata?

Sexta tuba, vox est propriæ conscientiæ, hæc enim continuò arguit, & conturbat interiùs eos qui iram fouent: gladius eorum intrat in corda ipsorum, ipsosmet perimens. Audi vocem quam propria conscientia elicit ab illis qui iam in condemnatione sunt: *In malignitate nostra consumpti sumus: Iustitiæ lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non est ortus nobis.* Quia scilicet fumus iracundiæ & vindictæ lucem veritatis & iustitiæ excludit, & in æternum excludet ab illis, adeò conqueruntur; nec desistit vnquam conscientia acerbo sono querelam & clamorem renouare nunquam moriturum. Ideo dicebat Abigail Dauidi, vt eum à vindicta reuocaret: *Non erit hoc tibi in singultum, & in scrupulum cordis Domino meo, quod effuderis sanguinem innocuum, aut ipse te vltus fueris.*

Septima tuba, vox est Iudicis diuini, per quam armabitur omnis creatura, & pugnabit orbis terrarum contra insensatos, & maximè contra vindicatiuos illos, qui insana cupiditate sese vlciscendi, exacerbati sunt contra fratres suos Christianos, armarunt se, & pugnarunt contra illos, vel verbis, minis, contumelijs, maledictis exasperarunt ira & odio instigante. Illis ergo inclamabit tuba, *Discedite maledicti in ignem æternum.* Et iterum: *Foris, foris canes, & venefici, & homicidæ.* Canes sunt, qui non in alios ringuntur, lacerant dentibus, proscindunt verbis & contumelijs, latrant & incessunt maledictis; suntque hi venefici & homicidæ, corde saltem & voto. Foras ergo illi eijciuntur extra ciuitatem Dei & canente nouissima tuba segregati, inter maledictos computabuntur, & à tenebris interioribus odij, in tenebras exteriores & æternas, ab igne fumigante iracundiæ in ignem æternum deuoluentur: Fumusque tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum. Hanc tubam repræsentans sanctus Iacobus capite quintò, his iracundis sic ait: *Nolite ingemiscere, fratres, in alterutrum, vt non iudicemini. Ecce Iudex ante ianuam assistit.*

LECTIO VII.

DE SEPTEMPLICI
Ariete demoliente murum Iracundiæ.

Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea.

Psalm. 136.

Exinanire murum Iræ vsque ad fundamentum, est inordinatum sui amorem detergere, & ex animo delere: illud enim est fundamentum Iræ, quod scilicet ex illo inordinato amore statim existimemus nos lædi, leuemque iniuriam non grauem iudicemus.

Iterum, exinanire murum Iracundiæ vsque ad fundamentum, est illius omnes occasiones excindere, primasque cogitationes, primos motus, penitus diluere, alioqui si permittatur Ira excrescere, aut in nobis locum arripere, difficilior est contra illam pugna.

De hac re dicebat sanctus Ambrosius, in Officiis libro primo capite vigesimo primo. *Cauere debemus, ne in perturbationes prius incidamus, quam animos nostros ratio componat: exanimat enim mentem plerumque aut ira, aut dolor & improuiso percellit ictu. Ideò præuenire pulchrum est cogitatione, reprimit excitetur commotionibus, sed iugo quodam rationis & habena constricta mitescat.*

De hac re etiam eleganter Gregorius in Epistola ad Regem Visigothorum, sic ait: *Curandum est ne ira subrepat, ira quippe cùm etiam delinquentium culpas exequitur, non debet menti quasi Domina præire, sed post rationis tergum velut ancilla famulari, vt ad iussum iussa veniat. Nam si semel possidere cœperit, iustam esse deputat, etiam quod crudeliter facit. Hinc enim scriptum est: Ira viri, iustitiam Dei non operatur.* Itaque prima machina, primusque aries contra iram, est animi præparatio contra illam: & efficax consideratio, siue præmeditatio, quæ mentem exerceat, ad omne initium illius, omnemque occasionem excindendum præmaturè. A scintilla augetur ignis, nisi illico suffocetur & extinguatur. Mirum profectò, quomodo sese præuia consideratione aduersus omnem iram Ethnici se præmunierint. Audi non iniucundam de Socrate relationem, quæ ostendit quàm præmunitus ille fuerit contra iram. Quidam eius faciem vehementi impetu percussit: ipse verò minimè commotus, furentem debacchari & iram satiare permisit, ex quo eum totum plagis contusum reddidit. Vbi verò ille cædendo destitit, nihil aliud Socrates fecisse dicitur, quàm fronti propriæ inscripsisse Talis fecit; velut statuæ cuidam nomen authoris scribens: nec alio modo se vindicauit. Ita refert Basilius, Homilia quarta.

Secundus aries, si fortè iam ira animo oborta fuerit, est efficax consideratio malorum quæ ingenerare potest, si excreuerit: hac enim ratione illa supprimitur & vincitur. Ideò de hac re sic dicebat S. Ambrosius: Iræ motus naturæ ita infixus est, vt euelli atque euitari quandoque non queat: si præuideri potuerit, ratione perimatur: si autem præuenerit, & præoccupauerit mentem tuam iracundia, & ascenderit in te non relinquas locum tuum. Locus tuus patientia est, locus tuus sapientia est, locus tuus

ratio

ratio est, locus tuus sedatio indignationis est. Aut si te contumacia respondentis moueris, & peruersitas impulerit ad indignationem, si non poteris mitigare mentem: reprime linguam tuam. Sic enim scriptum est: *Cohibe linguam tuam à malo, labia tua ne loquantur dolum*: Deinde *Inquire pacem à malo, labia tua loquantur dolum*: Deinde *Inquire pacem, & sequere eam.* Mala autem quæ ex ira sequuntur, iam ea supra dicta satis patent.

Tertius aries contra iræ murum, est consideratio efficax illius quod dicit Apostolus: *Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.* A malo scilicet noli vinci, hoc est ab iniuria tibi illata, & consequenter à dæmone, qui iniuriam inurentemque excitat, vt suam & tuam pacem, pariter ac conscientiam conturbet. Rursum: *Noli vinci à malo*, a tua scilicet impatientia: nemo enim læditur & vincitur nisi à seipso. Vincitur verò & non vincit, qui se vendicat. Vincit autem ille in bono malum, qui patitur, & multò magis qui malefactum benefacto superat: Vnde Chrysostomus locum istum explicans sic ait: *In certaminibus diabolo consectatis, lex est malefaciendo vincere: in studio Christi omnino lex est contraria. Sic enim non eum qui percutit, sed percussus coronari decretum est, illud demum est diuinæ virtutis, illud cœleste studium, illud Angelorum theatrum: si mansuetudinem exhiberemus, essemus omnibus insuperabiles, nec vlla ad nos iniuria perueniret. Roga inimicum, non doleat, non censeat se victum, cum contemnis eius susurrum.*

Tunc verò maximè vincis in bono malum, si adimplea illud quod ibidem apud Apostolum præcedit: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitierit, potum da illi; hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput eius.* Carbones scilicet igneos, non iræ, sed charitatis & amoris qui eum inflammant ad pacem, concordiam, amorem, Carbones quoque ignis congeres super caput eius, id est, faciem eius ardere facies, & rubore quodam suffundi, non secus ac si supra caput carbones suggessisses, qui faciem inflammarent. Ille enim tua beneficentia pudefactus, tua charitate victus, cedat necesse est, & odium in amorem conuertat.

Quartus aries, est consideratio efficax benignitatis & mansuetudinis diuinæ quæ nos ad deponendam iram erga proximum, omnemque vindictam commonet. Leuis enim culpa proximo condonanda est, cùm leue sit quicquid homo in hominem peccat, vt ipse nobis mille culpas & grauiores condonet. Nec durum nobis debet esse iratum animum comprimere, & aliquid perpeti, quandoquidem duriora à nobis patiatur Deus, duriora pro nobis passus fuerit Christus. Qua enim benignitate quotidie nos toleras, etiam vetera peccata iterantes? Qua misericordia etiam grauissimè offensus ad se recipit reuertentes? Qua misericordia etiam grauissimè offensus ad se recipit reuertentes? Qua porrò mansuetudine Christus tot pertulit probra, vincula, verbera denique & mortem ignominiosissimam? Si illa efficaciter ad memoriam reuocentur, nihil adeo durum est quod non æquo animo toleretur. Ergo si is qui te disturbat, quique inimicatur, indignus est, cui beneficium pro maleficio rependas: dignus tamen est Christus, pro quo id facias. Hoc ariete vtebatur contra iram sanctus Elzearius; qui in familia, licet numerosa: negotiis variis intertexta, nunquam vel leue impatientiæ aut iræ signum dedit. Interrogatus autem ab vxore, qui fieri posset vt sic immotus permaneret? Respondit: *Quid mihi prodesset irasci? dicam tamen veritatem. Quandoque in me insurgit indignatio in molestiis, at mox mihi ob oculos pono iniurias quas à me, & pro me Redemptor tulit & tunc cum meipso sic loquor: Etiamsi famuli tui tibi barbam euellerent, & colaphis cæderent, oporteret tolerare: nihil enim istud est in comparatione eius quod Dominus pro te tulit. Hæc verò consideratio animum mox reddit pacatum.* Surius in vita eius c. 23.

Quintus aries, est consideratio efficax eius quod in Euangelio docet Dominus, nullum posse boni operis sacrificium rectè immolari, quamdiu à proximo per iracundiam quis discordat, sic enim scriptum est: *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.* Ex qua præceptione efficaciter considerandum est quam eorum culpa intolerabilis esse monstretur quorum hostia repellitur. Nam cum mala cuncta bonis sequentibus diluantur, magna vt sint mala discordiæ est necesse, quæ nisi funditus extincta fuerint, bonum opus subsequi non permittunt. Hæc saltem consideratio efficere debet, vt iracundiam, si quæ inciderit citò à nobis excutiamus, adimplentes illud Apostoli: *Sol non occidat super iracundiam vestram, Et, Nolite locum dare diabolo.* Nempè per iram maximè ei datur locus in nobis: & si illa aliquandiu permaneat, in odium conuertitur, & festuca trabs efficitur. *Incomparabiliter*, inquit sanctus Augustinus Epist. 149. *salubrius est etiam iræ iustæ pulsanti non aperire penetralia cordis, quàm admittere non facilè recessuram, & peruenturam de surculo ad trabem: audet quippè impudenter etiam crescere citius quàm putatur, non enim erubescit in tenebris, cum super eam sol occiderit.*

Sextus aries iram euertens, est consideratio efficax tui. Vel enim in eum exasperaris, qui iustus est, vel in eum qui iniustus. Si iustus ille est; cur tu velis illi esse inimicus, cui Deus amicus est; Cur tu velis illi nocere, cui Deus vult bene esse? Adde, quod si iustus est, non eum tu molestia tua commouebis, non illi nocebis: sed eius patientiam exercebis. Si verò iniustus est, non minus miserum est, vt alienam vlciscaris improbitatem, improbum etiam te fieri: & dum violenter in tua ipsius causa iudex alienam conaris punire iniustitiam, te nouam admittere iniquitatem. Dicit enim Dominus, *Mihi vindicta, & ego retribuam.* Sic tua iniuria non manebit inulta, vlciscetur eam suo tempore Deus. Non debes te ipsum vlcisci, ne inuadas Officium Dei. At noli particeps esse iniurianti in peccato quod facis, si tu conuitium conuitio rependas, iram iræ Commiseratione potius ille dignus est & compassione, qui leuem nobis irrogans iniuriam, grauem à Deo accepturus est vltionem. Audiendus est hac de re sanctus Ambrosius lib. 1. de Officiis, vbi ait: *Quando aliquis nobis conuiciatur, lacessit, ad violentiam prouocat, ad iurgium vocat, tunc silentium exerceamus. Peccator enim est qui prouocat, & nos sui similes fieri desiderat, si taceas, si dissimules, solet dicere, quid taces? loquere si audes, elinguem te feci. Si ergo taceas plus rumpitur, victum se putat & illusum Si respondeas, superiorem se arbitratur quia parem inuenit. Si taceas, dicetur; Ille huic conuitiatus, contempsit iste. Si referas contumeliam, dicetur; ambo conuitiati sunt. Vterque condemnatur, nemo absoluitur. Ergo illius est studium Vt irritet, vt similia loquaris & agas. Iusti autem est dissimulare nihil loqui, tenere fructum bonæ conscientiæ, ita fit, vt etiam humilitatem custodiat. Hæc sunt arma iusti, vt cedendo vincat:* Hæc Ambrosius.

Septimus aries, validè murum iræ concutiens, est consideratio efficax sanctorum, qui occasione data iræ miram exhibuere patientiam. Attende quomodo Dauid iniquitatem Semei sibi maledicentis tulerit, non enim iræ locum dedit, sed in Deum causam transtulit, dicens: *Quoniam Dominus mandauit Semei, vt malediceret Dauid.* Efficax nimirum consideratio huius & similium exemplorum: morsus cordis & impulsus facile delebunt, & animi cogitationes, in tranquillum statum deducent. Sic exemplum Dauidis proponens Chrysostomus erga Saulem ait: *Si imaginem Dauidis præ oculis habeas & in hanc assiduè defignas oculos, etiamsi, millies obtundet ira, mentis omnium perturbatus, ad hoc virtutis exemplar respiciens, perfectam non sequeris sanitatem. Ne quis igitur mihi dicat: inimicum habeo scelestum, improbum, incorrigibilem, quicquid dixerit, non est tamen Saule deterior, qui semel & iterum, imò sæpius seruatus à Dauide, cum ipse mille modis illi struxisset insidias, tamen pro beneficiis acceptis, perseuerauit in sua malitia.*

LECTIO VIII.

DE MALEDICTIS ob iracundiam.

Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit & ædificauerit ciuitatem Iericho, &c.
Iosue 6.

PRimò, Maledictus Cain, cuius irati vultus concidit contra fratrem; nec exsatiata est ira eius, nisi cruore illius. Maledictus autem ipse factus est, semper tremulus, semper vagus & profugus; maledicta & terra propter ipsum, quia sanguine fratris eius ab eo polluta. Maledictionis ergo signum semper secum circumtulit, tremorem corporis & mentis, pauoremque conscientiæ maledictæ.

Repræsen

Repreſentabat enim ſibi Cœlum contra ſe infenſum, cœleſteſque & inferiores virtutes. Nam ad fulgura, tonitrua, coruſcationes, horrificè tremebat, videbaturque ſibi videre Angelos igneis gladiis ſibi mortem minitantes, cœlum ſi aſpiceret. Si verò terram, videbatur ſibi videre ſerpentes venena, Leones vnguibus cæteraſque feras in ſe irruentes. Sic hac conſcientia, quaſi furia infernali excarnificatus, continuò profugus ambulabat & tremulus. Maledictus & Eſau, ex ira in fratrem dicens: *Venient dies luctus Patris mei, & occidam Iacob fratrem meum*. Gen. 27.

Procop. in Gen.

Secundò, Maledictus Pharao, qui ira & odio impulſus non ſolùm Hebræorum maſculos ſuffocari aquis præcepit, ſed egredientem populum Domini de Ægypto, cum furore eſt perſecutus: Certùm in eo patuit, quam verum ſit illud: *Per quæ quis peccat, per hæc & punietur*. Nam qui odio & furore tot maſculos Hebræorum aquis demerſerat, ſepelitur & ipſe in illis. Et qui Iſraelitas deuorare parabat, à piſcibus deuoratur, imò & à coruis. De qua re Auguſt. ſerm. 89. de tempore diſſerens, oſtendit quam iuſta Dei prouidentia & vindicta Moyſes de aqua ſublatus ſit, & à filia Pharaonis conſeruatus, ſed in perniciem totius regni paterni. Audi eius verba ad Pharaonem directa. Quid impiè inſanis, & crudeliter ſæuis; Licet plurimis inſontium mortes inferas acerbas, tibi necis augetur, & pœnæ non detrahitur meritum. Cùm enim paſſim innocua paruulorum corpuſcula ducerentur in flumine, Moyſen manus excepit humana. Nouum miraculi genus fecit filia parricidæ: nam dum paruulum ſeruat ignara, Patrem decipit in cauta. Dignum malitiæ eius ſceleris erat, vt filiæ prouiſione periret, qui genitrices induxerat parturire. Iubet crudelis in flumen paruulos proiici, in flumine periturus. Hos necdum viuere natura conceſſerat, & eos iam ad pœnam deſtinat ſententia. O noua & inaudita crudelitas! Non natorum pietas, non parentum dolor te flectit, qui inter infantium mortem, parentumque dolorem, ſæuitiæ tuæ expleri ſententiam gaudes. Sed percutitur Ægyptus primogenitorum nece: vt ſeſe cognoſcerent quantus dolor ſit filiorum, qui necarent filios Hebræorum. Dignitas nullum excuſabat, nec ipſum Regem ab hoc iuſto Dei decreto abſoluebat. Stabant Hebræi vindicta dominante illæſi, quos non tantum propria ſalus lætos reddiderat, ſed & hoſtium plaga lætiores effecerat. Hæc Auguſtinus, declarans maledictionem Pharaonis in populum ſuum fuiſſe redundantem, ob iram crudelem in populum Dei exercitam.

Tertiò, Maledictus Adonibeſec: crudeli nimiùm iræ ſæuiens in Reges ſe deuictos, amputans eis ſummitates pedum ac manuum: iubenſque ſub menſa ſua, canum inſtar, ciborum reliquias colligere. Iuſta ergo Dei vindicta, ſimilis pœna recidit: nam Iuda duce captus eſt, ſummitateſque manuum ac pedum ei amputatæ. Vnde iuſtum hoc decretum è Cœlo eſſe agnouit, dicens: *Septuaginta Reges, amputatis manuum ac pedum ſummitatibus, ſub menſa mea ciborum reliquias colligebant ſicut feci, ita reddidit mihi Deus*, Iud. 1.

1. Reg. 17.

Quartò, Maledictus Saul, qui ira duce toties perſecutus eſt innocuum Dauidem, & propter ipſum ciuitatem Nobe cum Sacerdotibus & incolis ſuccendit. Propterea poſtmodum infœlici morte in montibus Gelboë defungitur, propriæ incumbens haſtæ.

Quintò, Maledictus Achitophel: magni vir in Iſrael conſilij, qui cum vidiſſet in conſpiratione Abſalonis contra Dauid non eſſe factum iuxta conſilium ſuum, ex ira & indignatione domum abiens ſuſpendio ſe interimit.

Sextò, Maledictus Ozias, qui cùm templum ingreſſus, in cenſum vt adoleret, reprehenderetur ab Azaria Sacerdote, iratus eſt vehementer, & tenens manu thuribulum grauiter Sacerdotibus eſt comminatus. Sed ſtatim in ſignum maledictionis, orta eſt lepra in fronte eius, coram Sacerdotibus in domo Domini ſuper altare Thymiamatis, fuitque leproſus vſque ad diem mortis. & habitauit in domo ſeparata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini.

Septimò, Maledictus Herodes Deicidium attentans, & tot innocentium ſtrage furorem ſuum orbi manifeſtum faciens. Poſt hæc autem dignam pœnam, ſuſcepit, inquit S. Chryſ. Nam filios ſuos tres interfecit & nos interfectos ab aliis vidit occidi, vt ne vel paternam in illos pietatem demonſtraret in luctu, ſed ipſe occidit, vt & filios perderet, & de morte eorum crimen acquireret. Viſcera ſua laniabat in filiis, & dolorem eorum non ſenſit. Vt quemadmodum paruuli mortem ſuam non ſenſerunt, propter infantiam: ſic & ille dolorem viſcerum ſuorum non ſenſit, propter inſaniam. Deinde ipſe multis doloribus apprehenſus: Quot enim membra corporis habebat, tot doloribus torquebatur, Et quia multoties mori non poterat; qui multos occiderat infantes: propterea vindicta morientium plurimorum in plurimis ei doloribus reddebatur. Item quando vidit ſe prope mortem, ſciens quia odibilis erat apud omnes Iudæos, & quia mors illius multis gaudium erat factura, congregauit omnes Principes Iudæorum, & iuſſit, vt cum ipſe mortuus fuiſſet omnes occiderentur, vt in morte eius omnes ciuitates lugerent: etſi non propter amorem illius, vt ſaltem propter ſuum dolorem. Hæc Chryſoſtomus. Latius verò mortem eius & crudelitatem legere potes apud Ioſephum l. 1. de bello Iudaico c. 21. & l. 17. Antiquitatum, c. 9.

Poſtremò, ſi omnes pacifici dicuntur beati, ſi filij Dei vocantur: certè maledicti qui pacem turbant quique lites, contentiones, rixas conciant, vt propterea dixerit de filiis ſuis Simeone & Leui Iacob moriens: *Maledictus furor eorum quia pertinax, & indignatio, quia dura*. Nec ſolùm beati qui pacem in ſe colunt, ſed & illi qui ad pacem alios reducunt, & ab iracundis auertunt. Ideò benedicta Abigail, de qua dixit Dauid: *Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui miſit hodie te in occurſum meum, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuiſti me hodie, ne irem ad ſanguinem, & vlciſcerer me manu mea. Alioquin viuit Dominus Deus Iſrael, qui prohibuit me ne malum facerem tibi: niſi citò veniſſes in occurſum mihi, non remanſiſſet Nabal vſque ad lucem matutinam, mingens ad parietem*.

LECTIO IX.

De muro patientiæ, contra murum Iræ.

HVic iam deſcripto muro Iracundiæ in ciuitate Satanæ, ex aduerſo opponitur in ciuitate Dei murus Patientiæ. Eſtque hic murus ſublimis & ſpecioſus, amplus, fortis & ſolidus, muros omnes aliarum virtutum fulciens & conſolidans. Vnde de Patientia ſic ſcribit Tertul. *Patientia fidem munit, pacem gubernat, dilectionem adiuuat, humilitatem inſtruit, pœnitentiam expectat, exomologeſim aſſignat, carnem regit, ſpiritum ſeruat, manum continet, tentationes conculcat, ſcandala pellit, pauperem conſolatur, diuitem temperat, infirmum non extendit, valentem non conſumit, fidelem delectat, gentilem inuitat, ſeruum Domino, dominum Deo commendat, fœminam exornat, virum approbat, amatur in puero, laudatur in iuuene, ſuſpicitur in ſene, in omni ſexu, in omni ætate formoſa eſt*. Hæc ille.

Specioſus ergo murus ille, fortiſque, ab omni ſtatu, ab omni ſexu, ab omni ætate ædificandus, tanquam cæterarum virtutum munimentum & propugnaculum. Vnde iterùm de eadem re diſſerens S. Cypr. lib. de Bono Patientiæ, ſic Inquit. *Patientia tuetur in virginibus beatam integritatem, in viduis laborioſam caſtitatem, in coniunctis & maritatis indiuiduam charitatem: facit humiles in proſperis, in aduerſis fortes, contra iniurias & contumelias mites: Docet delinquentibus citò ignoſcere, ſi ipſe delinquas diu & multum rogare, tentationes expugnat, perſequutiones tolerat, martyria conſummat*. Videſne igitur, quod non ſolùm ſpecioſus & fortis, ſed & ſublimis maximè ſit murus iſte, quandoquidem ad ſublimiſſimum charitatis & virtutibus culmen hominem perducat? Ad martyrium ſcilicet, quo nihil inter omnes heroicos ſublimius, nihil fortius. Et certè ſicut impatientia in omne delictum ducit diffundens de ſuo fonte varias criminum venas: ita patientia radix eſt & cuſtos aliarum virtutum, quia eius munus eſt non vinci à malo, ſed vincere in bono malum. Vnde Baſil. in Admonit. ad Filium ſpiritualem ſic eum monet, *Fili patientiam arripe, quia maxima virtus animæ: vt velociter ad ſublimitatem perfectionis poſſit aſcendere. Retributionem patientiæ tuæ ne quæras ab homine, vt in futuro poſſis accipere æternam Domino, æternam retributionem*. Nempe huic ſacro & ſublimi ædificio, patientiæ tandem Deus coronidem addet in æterna illa retributione; quia quandiu in hoc mundo ſumus, pati oportet, & iugiter hunc murum ædificare & erigere, poſt hanc verò vitam finem accipiet, conſummationem & coronam.

Porrò, varij lapides & lateres electi huius muri, dici poſſunt varij virtutis Patientiæ actus. Hi ſunt linguam fræнare, iram temperare, mentem gubernare, pacem cuſtodire, diſciplinam regere, aliena mala æquanimiter tolerare, bonum pro malo reddere, impetum omnem animi frangere, tumoris violentiam comprimere, omne odium, omne ſi-

multatis incendium extinguere, citò delinquentibus ignoscere, citò in gratiam recipere. Sunt & alij innumeri actus ad virtutis huius perfectionem spectantes, & cum illa turrim perfectionis constituentes aduersus omnes ventos, & contrarias potestates perseuerantem.

Hanc Patientiæ arcem ædificare nos docuit Christus Dominus, illius supremus Architectus: docuit autem non solùm verbo, sed etiam exemplo. Vnde S. Petrus: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius, qui cum malediceretur non maledicebat, cùm pateretur non comminabatur.* Ad eius exemplum graviter sequendum sic exhortatur ibidem Christianos omnes: *Hæc est gratia, si propter Dei conscientiam sust net quis tristitias, patiens iniustè. Quæ autem est gloria, si peccantes & colaphizati suffertis? Sed si benefacientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis.* Ita ipse cap. 2. Epist. 1. Itaque conuocantur omnes Christiani ad Christo cooperandum omni conatu in hac structura Patientiæ; eiusque exemplar tanquam primi structoris, diligentissimè intuendum & imitandum, quia in illo patientia per totam vitam effulsit: omnes actus eius statim ab aduentu in carnem patientiam docent, dum sine peccato peccata aliena iam ab infantia patienter portat, pœnasque illis debitas dignatur sustinere. In Iudæis porrò tolerandis quanta eius patientia? Incredulos ad fidem suadendo flectere, obsequio ingratos fauore, contradicentibus respondere leniter, superbos sustinere clementer, humiliter persequentibus cedere. Prophetarum interfectores, & aduersus Deum semper rebelles, vsque ad Crucis & Passionis horam velle colligere. Iudam verò quàm longum vsque ad extremum patientia voluit tolerare, dum dignatur cibum cum inimico sumere, hostem domesticum sustinere, nec palam ostendere, proditoris osculum non recusare. Quid potest patientius, quid benignius dici?

Ad hanc quoque Patientiæ structuram erigendam: nos conuocarunt & alij sancti exemplo & verbo tam ij qui Christum præcesserunt, quàm illi qui sequuti sunt. Audi S. Cypr. lib. de Bono Patientiæ. *Inuenimus & Patriarchas, & Prophetas, & Iustos omnes, qui figuram Christi imagine præeunte portabant, nihil magis custodisse in laude virtutum suarum, quam quod patientiam forti & stabili æquanimitate tenuerunt: Sic Abel originem martyrij & passionem iusti hominis initians primus, & dedicans, aduersus fratrem fratricidam nō reluctatur sed humilis & mitis patienter occiditur. Sic Abraham Deo credens, & radicem ac fundamentum fidei primus instituens, tentatus in filio non dubitat, neque cunctatur, sed præceptis Dei tota patientia deuotionis obsequitur. Et Isaac ad hostiæ Dominicæ similitudinem præfiguratus, quando à Patre immolandus offertur, patiens inuenitur. Tot denique Prophetæ interfecti, tot gloriosi Martyres, gloriosis mortibus honorati, omnes ad cœlestes coronas patientiæ laude venerunt:* Propterea dixit Apostolus ad Hebr. 10. *Patientia vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes, reportetis repromissiones.* Item ad Cor. c. 6. Ep. 2. *Exhibeamus nos ipsos, sicut ministros Dei, in multa patientia.* Denique ob eandem causam dixit Dominus: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Homo enim sibi & suo animo dominatur per patientiæ virtutem dominatur & memoriæ, linguam cohibens è contumelijs, manum à vindicta. Sic homo patiens seipsum interius exteriusque possidet: in homine verò impatiente dominatur furor, possidet eum ira. In sæculo quoque futuro animam possidebit suam in æternum per patientiam, quia per illa regnum cœlorum acquiritur, & animæ dominium gloriosum, vbi nulla amplius exterior vel interior resistentia.

Ex his itaque sat manifestum euadit, patientiam omnibus Christianis esse sollicitè procurandam & custodiendam; siue cùm tribulationes à Deo immissæ nos exercent; siue cùm contumeliæ, maledicta & verbera à proximo inflicta nos exacerbare contendunt, & ad iram prouocare. Habemus exempla præclara Sanctorum, pauca hæc accipe:

De S. Martino sic scribit Seuerus Sulpitius. Nemo vnquam Martinum vidit iratum, nemo mœrentem, nemo ridentem; vnus idemque semper cœlestem lætitiam vultu præferens. Tantam verò aduersus omnes iniurias patientiam assumpserat, vt impunè etiam ab infimis Clericis læderetur, nec propterea, eos aut loco vnquam mouerit, aut à sua charitate repulerit. Quin & pro illorum solebat orare peccatis, qui obtrectatores videbantur. Hæc ille.

S. Spiridion ab Imperatore Constantino ad aulam erat vocatus; cùm verò eum quidam lacera veste intrantē conspiceret, alapam ei impegit. Ille mox alteram præbet maxillam consilium Christi sequutus. Id verò percussoris cor ita persuasit, vt illico ad pedes eius se abijceret, veniam deprecaturus.

S. Ioannes Canonicus Regularis, de quo Surius 10. Octob. vir maximæ fuit patientiæ. Quidam è Fratribus furore commotus, & procaciter ingressus locum vbi familiariter cum quibusdam conferebat, multa in eum conuitia iactabat, minis & clamoribus eum exasperare putans. At ille fellis expers, columbinæ simplicitatis amans ne verbum quidem respondet. Inquirit quidam ex familiaribus: Cur tam atrocia verba perferat, cùm eum ad bubsiculum verbo remittere possit? Cur negligat ita honorem suum? Cur nequitiam viri non reprimat? Respondet, *Si flamma vorax ædis tectu lambens in sublime feratur, num tu consultè plus materiæ in flammam inijcies? Frater iste magno ardet furore, si minarum faculas admouero, inflammabitur magis, nec in rectam viam facilè reuocabitur. Vbi verò flamma deferbuerit, ad remedia opportuna animo deliberato accedere licebit.* His dictis, nihil commotus abscessit, cum Dauide sacræ Scripturæ pulsans cytharam, atque ita Saulis insaniam temperans: ea enim harmonia didicerat iræ vesaniam profligare. Pulchrū est hac de re ad patientiam sectandam, & contra iram se armandum, decretum Imp. Theodosij. *Si quis modestiæ nescius, & pudoris ignarus improbo petulantique maledicto nomina crediderit lacessenda, ac temulentia turbulentus obtrectator temporis fuerit; eum pœnæ nolumus subiacere, neque durum aliquid, neque asperum sustinere. Quoniam si id ex leuitate processit, contemnendum est: si ex insania, miseratione dignissimum: si ab iniuria, remittendum.*

TRACTA

TRACTATVS VII. DE VITIO ACEDIÆ.

LECTIO PRIMA.

Quid Sit Acedia?

SEPTIMVM murum Iericho conſtituit Acediæ vitium. Definitur autem Accedia, *Torpor mentis bona inchoare vel proſequi negligentis.* Habet enim duas partes, ſcilicet vel pigritiam in aggrediendo,& auſpicando bonum; vel Triſtitiam in progrediendo, & tædium in perſeuerando in iam inchoato bono. Hinc apud ſacros Scriptores vitium iſtud inſinuatur variiſque deſcriptionibus.

1. S. Gregorius vocat Acediam,vtriuſque hominis languidam directionem,de virtutum laudabili exercitio.

2. S Damaſcenus vocat triſtitiam aggrauantem mentem vt nihil boni ei agere libeat.

3. Thomas vocat tædium bene operandi,& triſtitiam de re ſpirituali, ſiue receſſum mentis à bono ſpirituali diuino cui oportet mentem inhærere ex neceſſitate,22.q.35.

4. Hugo S Victore vocat Acediam,ex confuſione mentis natam triſtitiam, & amaritudinē animi immoderatam.

5. S. Ioannes Climacus ſic eam deſcribit: *Acedia eſt remiſſia animæ, & reſolutio mentis puſillanimitas exercitationum, odium profeſſionis, mandatorum beatificatrix, detractrix Dei quaſi immiſericors, & exiſtentis ſine benignitate. Attonita in pſalmodia, infirma in oratione, in miniſteria ferrea, in opere manuum pigra, in obedientia improba.*

Quibuſcunque porrò nominibus aut titulis iudicetur, ſiue triſtitia ſpiritualis, ſiue corporis & pigritiæ, ſiue tædij & faſtidij, ſiue indeuotionis & languoris: duplici modo hoc vitio, vt diximus,homines peccant. Primo quidem modo,quando pigrè,tardè & cum triſtitia bona opera aggrediuntur, vt ieiunia, orationes, exercitia ſpiritualia, & quæcumque alia ad vocationem ſuam pertinentia, in his quæ ſalutis ſunt laborem detrectantes, aut faſtidientes.Secundo modo quando iam inchoata bona opera ex tædio & faſtidio intermittunt. Quod ſi verò ea quæ omittuntur ſint ex præcepto, aut ſint ad ſalutem neceſſaria, tale animi tædium iam ſit mortale peccatum: quandoquidem illud ſit excutiendum,illique repugnandum & reſiſtendum. Ad illud excutiendum in his operibus quæ ſalutem concernunt, ſæpè monet Scriptura. Hinc illud ad Galatas cap 6. *Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes.* Et iterum: *Bonum facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus.* Item Eccl.9. *Quandocumque poteſt facere manus tua,inſtanter operare, quia nec opus,nec ratio,nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos, quò tu properas.* Item Lucæ 12 *Seruus ſciens voluntatem domini ſui,& non faciens, plagis vapulabit multis.*

Propterea etiam Sapiens Eccleſiaſtici c. 6. ad ſtudium ſcientiæ ſalutaris, ſiue ad ſtudium virtutis & perfectionis extimulans ſic ait: *Subiice humerum tuum, & porta illam & ne receſſeris à vinculis illius.* Nempe is qui virtutem ſectatur, & viæ ac ſcientiæ ſalutis incumbit (quæ hic ſapientiæ nomine intelligitur) debet ſe totum ſubmittere virtuti & ſapientiæ,quicquid iniungit,etiamſi graue ſit & moleſtum, debet exequi. Debet pedes, collum, humeros illi offerre, nihil pro illa laboris debet detrectare, ſed omnia ſufferre cum alacritate,etiamſi vincla & compedes videantur;ſunt enim alligatura ſalutis. Bonum eſt cùm illa pedes noſtros conſtringit, hoc eſt dum affectus noſtros cohibet. Cùm collum noſtrum,hoc eſt ſuperbiam caruat, etſi moleſtum, eſt & ipſum tamen nobis proficuum. Cùm manus noſtras colligat,à malis operibus Dei timore nos retrahens,& hoc ipſum durum eſt,ſed tamen cum gaudio ſuſtinendum. Cùm humeros noſtros onerat onus alacri animo ferendum Hoc igitur vult Sapiens, dum dicit: *Iniice pedes tuos in compedes illius, & in torquem illius collum tuum Subuce,& porta illam, & ne acedieris vinculis illius.* Ibi vtitur verbo Accediæ, vitij ſcilicet illius quod explicaturi ſumus. Quaſi dicat. Ne triſteris, vel tædio afficiaris, ob eius vincula ſalutaria manibus pedibuſque tuis iniecta, quibus te à malo & affectibus inordinatis cohibet, quibus & ad viam ſalutis, ac ad opera bona trahit,permitte te cohiberi permitte te trahi,ſequere lubens, non inuitus aut triſtis, quo te ducit,eius præcepta promptus exequere.

Idipſum iterùm clarius explicat verbis ſequentibus: *In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conſerua vias eius:* Quaſi diceret. Tota animi tui virtute,tota fortitudine exequere mandata eius: noli frigido,aut tepido, & tædioſo animo ad illam accedere illiuſque præcepta obſeruare cum triſtitia.Rationem ſubdit: *In nouiſſimis enim inuenies requiem in ea, & conuertetur tibi in oblectationem.* Nam ſi præcepta Dei & Sapientiæ diuinæ videntur carni moleſta,eorum tamen obſeruatio prompta,poſtmodum conſcientiæ eſt iucundiſſima. Iugum quidem Domini oculis carnis videtur aſperum & tædioſum, ſed oculis mentis ſuaue eſt & leue,requiem animi adducens.Virtutis radices nonnihil ſunt amaræ, ſed fructus ſuauiſſimi, tùm in hac vita propter conſcientiæ pacem,tùm in altera ob æternam mercedem. Ergo omne tædium,omnis triſtitia omnis torpor, omnis acedia,in via virtutis excutienda.

In eandem ſententiam dixerunt Antiqui duas eſſe vias, per quas humanam vitam progredi neceſſe eſt vnam,quæ in Cœlos ferat: alteram, quæ ad Inferos deprimat: vnam virtutis, alteram vitiorum. Et quidem illam quæ virtutis eſt, dixerunt primo aditu eſſe arduam & confragoſam, in qua ſi quis, difficultate ſuperata, in ſummum eius enaſerit, habere eum de cætero planum iter, amœnumque campum, & omnes laborum ſuorum capere fructus vberes atque iucundos. Quos autem primi aditus difficultas deterruerit, eos in eam vitiorum viam labi atque deflectere, quæ primo ingreſſu ſit quaſi amœna: ſed deinde cùm in eam paulò vlterius proceſſerint, amœnitatis ſpeciem, repente ſubduci, exoriri autem viam præcipitem,nunc ſaxis aſperam nunc obductam ſentibus; nunc gurgitibus interciſam, vel torrentibus rapidam, vt laborare, hærere, labi,cadere ſit neceſſe: quæ omnia ideò dicuntur,vt appareat in virtutibus capiendis labores eſſe magnos,ſed magnos etiam fructus, & ſolidas atque incorruptas voluptates:ideò acediam & triſtitiam,ad illos fructus per aſperam viam contendenti, proculcandam eſſe animo forti. Vt appareat quoque vitia quibuſdam del[illegible] allicere animos ad inertem vitam, & inanis ru[illegible]ſpecie ad acerbas amaritudines miſeriaſque per[illegible] vis ergo vitiorum, ad quam ignauia ducit, illecebræ ſunt, voluptates ſunt,at mortiferæ: illis enim diabolus blanditur vt fallat, arridet vt noceat,allicit vt occidat,Hanc vtrumque viam eleganti deſcripſit verſu Virgilius de litera Pythagoræ,quæ eſt littera Y.

Littera Pythagoræ diſcrimine ſecta bicorni.
Humanæ vitæ ſpeciem præferre videtur.
Nam via virtutis dexterum petit ardua callem,
Difficilemque aditum primum ſpectantibus offert,
Sed requiem præbet feſſis in vertice ſummo.
Molle oſtentat iter via læua ſed vltima meta
Præcipitat captos, voluitque per ardua ſaxa.
Quiſquis enim duros caſus virtutis amore
Vicerit,ille ſibi laudemque decuſque parabit.
At qui deſidiam, luxumque ſequetur inertem,

Dum fugit expositos incauta mente labores
Turpis inopsque simul miserabile transiget aeuum.

Cæterum, cùm hæc Accedia, de qua agimus, quam & tristitiam & tædium boni spiritualis definiuimus, murum fortem & amplum constituat in ciuitate Satanæ, inter capitalia peccata locum sibi vendicans: restat vt eius dimensiones explicemus, tubasque contra illum insonantes audiamus, & maledictiones quas inducit in medium producamus, ordine suprà à nobis constituto.

LECTIO II.

DE ALTITVDINE Muri Acediæ.

Sicut de aliis vitiis capitalibus, murum ciuitatis diabolici constituentibus, diximus habere quemlibet eorum altitudinem extollentem se contra Deum: sic & in vitio Acediæ est demonstrandum. Etenim ea desidia & accedia, paulatim cætera quot quot sunt in homine vitia oriuntur, Ideo scripsit Sapiens Eccles. c. 33. *Multam malitiam docuit otiositas.* Imò inducit acedia tandem hominem ad contemptum quendam Dei, rerumque diuinarum, Ergo non mirum si dicamus contra Deum & Cœlum hunc Satanæ murum ab acedia conflatum suam altitudinem erigere: qua quidem altitudine gratiam Dei & lucem Spiritus sancti planè impedit, gratiam deuotionis & orationis impugnat, Deo & Spiritui eius rebellis, Facit quoque ignauia & torpor acediæ, quando iam inualuit, vt impossibilitatem quandam Dei præceptis inesse existimat homo, ideóque Deum crudelitatis cuiusdam insimulat, imò & iniustitiæ. Hinc blasphemia, hinc & odium sequi natum. O altitudo semper crescens maledicti huius vitij, nisi quantocius fundamentum demetatur! Denique dilationem conuersionis in peccatoribus acediæ torpor inducit, ex qua torpida dilatione in anima sequitur quædam rebellio contra Deum vocantem & inspirantem. Pugnat ergo turris acediæ contra celsitudinem diuinæ misericordiæ Ideò Apostolus dicit: *An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* De his etiam pronuntiauit Iob: *Ipsi fuere rebelles lumini, & nescierunt vias eius.* Certe Deo maximè odiosum & abominabile esse acediæ vitium, satis manifestè attestatur ipse dum dicit: *Vtinam calidus vel frigidus esses, sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Quid magis horrorem parit, quam quod vomitu eiectum est? Ergo te per horrorem quemdam Deo pariat necesse est, quodoquidem ad euomendum hominem à se, Deum prouocat quodammodo tuitum.

LECTIO III.

DE PROFVNDITATE Muri Acediæ.

Profunditas huius muri Sathanici, ex grauissimis peccatis ad quæ hominem mergit, intelligi potest. Vnde S. Maximus [illegible] Centuria prima, de acedia loquitur: *Omnes aliæ [illegible] aut iracundiam in animam attingunt aut concupiscentiam, aut partem animæ rationalem cuius generis est obliuio aut ignorantia. At acedia omnes animæ virtutes depopulans, omnes ferè vnanimiter animæ affectus commouet. Quapropter omnibus aliis quoque affectibus est grauissima. Probè itaque Christus aduersus hanc nobis præstitit pharmacum: In patientia, inquit, vestra, possidebitis animas vestras.*

Vnde & hoc vitio affectos describens sanctus Bernardus sermone sexto de Ascensione. *Inuenire*, inquit, *est etiam in Congregatione Religiosa, homines pusillanimes & demissos, deficientes sub onere, virga & calcaribus indigentes, quorum remissa lætitia, pusillanimis tristitia est, quorum breuis & rara compunctio; animalis cogitatio, tepida conuersatio: quorum obedientia sine deuotione, sermo sine circumspectione, oratio sine cordis intentione, lectio sine ædificatione, quos denique vix gehennæ metus inhibet, vix pudor cohibet, vix frænat ratio, vix disciplina coercet.*

postmodum verò describit sanctus Bernardus quàm profundè eos deducat istud acediæ vitium, ita vt possint vsurpare illud: *Æstimatus sum cum descendentibus in lacum, vita mea inferno appropinquauit.* An non tibi horum vita, inquit ipse, inferno appropinquare videtur penitùs, *dum intellectu affectus, & affectu intellectus repugnante, necesse habent mittere manum ad opera fortium, qui cibo fortium minime sustentantur, socij planè tribulationis, sed non consolationis? Exurgamus obsecro, quicunque eiusmodi sumus, resarciamus animas, spiritum recolligamus, abiicientes perniciosam tepiditatem; quia perniciosa est, & Deo solet vomitum prouocare: quia molestissima, plena miseriæ & doloris, & inferno planè proxima, vmbra mortis iure censetur.*

Hæc est igitur profunditas huius vitij, profunditas huius muri Sathanici, quæ proxima inferno est, quæ hominem deducit ad cor durum, cor quod compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur: Cor quod ingratum est ad beneficia, infidum ad consilia, ad iudicia sæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiscens, præsentium negligens, futura non prouidens. Huc vsque deducit acedia, sed & ad centrum & profundum omnis peccati perducit, ad desperationem nimirùm quâ nihil profundius, nihil inferno proximius. Audi sanctum Chrysostomum libro de Lapsu. *Radix desperationis est ignauia, & non solùm radix, sed nutrix eius & mater. Nam sicut vestimentum & tineam generat & nutrit: ita ignauia non solùm gignit ex se desperationem, sed alit & fouet.* Ex torpore enim oritur pusillanimitas ex pusillanimitate diffidentia omnis futuræ emendationis, ex illa diffidentia desperatio veniæ: & hoc est profundissimum barathrum, ex quo contingit emergere. Hæc omnia ex acedia venire, tùm experientia, tùm sacra testantur eloquia. Hinc illud Prouerbiorum 15. *In mœrore animi deiicitur spiritus.* Quid verò est acedia, nisi mœror animi? Absorbet ille animum, illumque deiicit in desperationis profundum. Si verum est illud: *Spiritus tristis exsiccat ossa.* Quænam ossa? Animi scilicet ossa æquè ac corporis, hoc est vires eius & fortitudinem easurgit; sicque exsiccat ab humore gratiæ & in diffidentiæ, & desparationis siccitate eum relinquit. Idcirco iterùm Eccles. 14. *Fælix qui non habuit animi tristitiam, & non excidit à spe sua.* Qui enim immoderatam concipit ex acedia tristitiam, iam quodammodo ab animo suo condemnatur, ita vt excidat à spe quàm habet in Deum.

De hac tristitia pessima animum & spem absorbente, ac in profundum mergente, sic loquitur sanctus Chrysostomus Epistola septima ad Olympiam. Tristitia animarum crudele tormentum est, & dolor quidam inexplicabilis, & iudicium omni iudicio & vindicta deterius. Nam & vermi similis est venenato, non solùm carnem, sed & animam ipsam perimens: & tinea, non solùm ad ossa, sed etiam ad corda pertingens: & perpetuus quidam carnifex, non corpus dilanians, sed vires animæ consumens, & iugis nox ac tenebræ profundæ, & tempestas, & turbo & febris non apparens, omni igne validius incendens, & pugna requiem non habēs, & languor plurimos obscurans viuentium. Non enim noctis tenebræ tales sunt, qualis nox mœroris ex cogitationum obscuritate collecta, faciem omni tyranno crudeliorem præferens, nulli facilè obtemperans eorum, qui eam dissoluere moliuntur. Hæc sanctus Chrysostomus.

LECTIO IV.

DE LATITVDINE MVRI Acediæ.

Latitudo huius muri Iericho agnoscitur in varij generis fanis, siue luteis lateribus quibus constat. Quænam autem sint illa faaa, quinam illi lateres, nisi varia peccata, acediæ agglutinata? Et quidem omnis generis vitia ex illa ortum ducere supra docuimus: sunt tamen quædam quæ specialiter ad eam referuntur. Hæc sunt illa quæ sparsim supra insinuauimus; nimirum tepiditas, mollities & pusillanimitas; somnolentia, otiositas, dilatio, tarditas, negligentia, imperseuerantia, remissio, & dissolutio animi; incuria, ignauia, indeuotio, tristitia tædium, vitæ, diffidentia & desperatio. De his porrò sigillatim pauca nobis dicenda.

DE

DE TEMPORE

Tepiditas definitur parua boni amor: siue languor spiritualis ad bonum & videtur prima radix in peccato acediæ, ex qua cætera germina pessima pullulant. Hæc vt diximus, Deo vomitum prouocat: atque tunc à Deo tepidus euomi incipit, quando in deteriora labitur. Perfectè verò euomitur, dum impœnitens moritur & reprobatur. Hæc etiam Sathanæ aditum reserat, & tentandi fiduciam præbet: nam feruentes vix aggredi audet Satan: *Ollæ feruenti muscæ non incident.* Qui in virtute progredi ob teporem non curat: ianuam claudit inspirationi diuinæ, sicque paulatim corruit. Hinc Cassianus Collat. 6. c. 17. sic ait. *Lapsus quispiam nequaquam subita ruina corruisse credendus est, sed aut praua institutionis deceptus exordio, aut per longam mentis incuriam paulatim virtute animi decedente, & per hæc sensim vitiis increscentibus censendus est concidisse. Ante contritionem enim præcedit ruina, & ante ruinam mala cogitatio. Quemadmodum domus nunquam subitaneo ad ruinam procumbit impulsu, nisi aut antiquo vitio fundamenti, aut longa inhabitantium desidia, stillicidiis primum paruissimis penetrantibus, corrupta sensim fuerint munimenta tectorum.* Sic ergo tepor occasionem grauiori ruinæ suggerit, ideoque sollicitè fugandus.

DE MOLLITIE.

Mollities est impatientia rei duræ. Mollis enim dicitur qui duris cedit, & sic opere, cùm durum aliquid occurrit, discedit. Prou. 18. *Qui mollis est & dissolutus in opere frater est sua opera dissipantis.* Sicut cera mollis ad ignem, sic homo quandoque deficit ad minimam difficultatem. Hanc etiam mollitiem possumus vocare pusillanimitatem, de qua Eccl. cap. 7. *Noli esse pusillanimis in animo tuo.* De hac etiam scribebat Bernardus Epist. 32. *Non immeritò his quos in anxietate positos videmus compatimur, quibus dum exitum ignoramus, defectum metuimus: quoniam quidem sicut sanctis & electis tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit: sic damnandis & reprobis tribulatio parit è contrario pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatio desperationem, & illa interimit.* Contraria huic molitiei & pusillanimitati est fortitudo animi, quæ a Deo precibus humillimis imploranda est. De qua sanctus Ambrosius libro primo Offic. cap. 49. sic ait. *Rectè in iure ea fortitudo vocatur quando vnusquisque seipsum vincit, nullis illecebris emollitur neque inflectitur, non aduersis perturbatur, non extollitur secundis nec variarum rerum mutatione quasi vento quodam circumfertur. Quid autem excelsius & magnificentius quam exercere mentem, affligere carnem, & in seruitutem redigere, vt obediat imperio, consiliis obtemperet, vt in adeundis laboribus impigrè exequatur propositum animi ac voluntatem.*

DE SOMNOLENTIA.

Somnolentia est pigredo illa, de qua Prou. 19. *Pigredo immittit soporem.* Et c. 6. *Vsquequo piger, dormies? quando consurges è somno tuo? paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus vt dormias, & veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus. Si verò impiger fueris, veniet vt fons messis tua & egestas longe fugiet à te.* Quæ quidem omnia, non solum de corporali, sed etiam de spirituali copia aut inopia accipienda sunt.

Iterùm, monet eadem de re Ecclesi. c. 31. *Hora surgendi non te trices, sed præcurre prior in domum tuam, ibi lude, ibi auocare, & age conceptiones tuas, & benedicito Dominum qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis suis.* Contra somnolentos reprehendit Sapiens, Prouerb. 26. *Sicut ostium vertitur in cardine, sic piger in lecto suo.* Nempè, sicut ostium in cardine versarum huc illuc murmurat, & tamen à loco suo non recedit, nec exit: ita piger somni amator, de lecto non se mouet licet in lecto moueatur: Si euocetur clamore infestatur, murmurat, huc illuc se vertit, distendit brachia, manus scalpit, & interim præsto adesse renuit. Et hæc etiam vera sunt in pigro spirituali, quia ad vitam virtutis vocatus, aures obstruit, vel si audit, venire differt, semper moras quærit. Ad hunc inclamat Apostolus: *Hora est nos de somno surgere.*

Eccl. 22. Audi iterum Ecclesiasticum de pigro contemptum loquentem: *In lapide luteo lapidatus est piger, & omnes qui tetigerit eum excutiet manus.* Quasi dicat: Per suam socordiam ita est maculatus, ac si lapide lutoso, aut stercore boum esset impetitus: ac proinde, sicut omnes de tali cum risu loquerentur, & qui talem contigisset, mox à se sordibus contractis excuteret manus suas: sic omnes de pigri vilitate loquuntur, eiusque consortium deuitant, & si quid ei commiserint, mox ab illo subtrahunt, & se eximunt. Græca ibi legunt, teste Iansenio: *Lapidi conspurcato comparatus est piger, & omnis sibilat super ignominia eius. Stercori boum comparatus est piger, omnis qui tollit illud, excutiet manum.* Significaturque hac comparatione vilitas, contemptus & sordities hominis pigri. Potest etiam & hic sensus esse, vt piger lapide luteo dicatur lapidari, quando corripitur, aut verbis increpatur: ipse enim sic exaggerat quod patitur, sic ingemiscit quasi lapidatus foret cùm in nullo sit læsus, sicut stercore boum via potest quis lædi. Omnis quoque qui tetigit eum, excutiet manus, quia onerosus est omnibus, & displicibilis, & inquinatus. Quomodo verò pigritia & somnolentia excutienda ad laudes diuinas matutino tempore decantandas. Vide quæ dixi in secundo Tomo Horti Pastoralis, Tit. de Oratione Matutina, & in Virga Aaronis Tractatu tertio, Lectione vndecima.

Iansen. in illum locum.

De Otio, & aliis speciebus Acediæ.

Otium etiam species est Acediæ, illudque Christiano multis est titulis vitandum.

Prima ratio esse potest, quia homo ex conditione sua natus est ad laborem sicut auis ad volatum. Secunda, quia exemplo aliarum creaturarum inuitatus ad laborandum, & non ad otium. Sol, Cœli, Elementa nunquam quiescunt sed semper agunt: homini quoque datæ sunt manus, pedes, vires à natura, vt operetur, vt non otietur: Deus itaque hominem finxit, vt non segnis ac languens desidiat, sed vt in laboribus honestis se exerceat: Vnde primò Adæ in Paradiso præcipit vt laboraret, & paradisum custodiret: & postquam eum eiecit, tulit sententiam vt in sudore vultus sui vesceretur pane suo. Vbique otium reprobatur, siue à Deo, siue à creaturis, siue ab animalibus, ad quæ sæpè mittit Scriptura hominem inertem: *Vade ad formicam, ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam: quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, parat sibi cibum in æstate & congregat in messe quod comedat.* Prou. 9. Quasi dicat: Cùm formica non habeat cuius exemplum sequatur, sicut nos Christi & Sanctorum, nec præceptorem, sicut nos Ecclesiam & præpositos; tamen congregat in messe quod comedat in hyeme. Nos verò non prospicimus in præsenti vita futuro tempori, cum acquirere possimus tot occasiones operis boni & prouisionis copiosæ pro tempore illo indigentiæ. Et aduerte, quod singula quæ in formica sunt ad virtutem omnigenam nos instruunt.

1. Formica enim est animal paruum: sic commendatur humilitas. 2. Formica socias laborantes adiuuat: sic docetur charitas. 3. Formica sollicita semper cursitat, sic monstratur laboriosa industria. 4. Formica prouida est de futuro: sic ostenditur prudentia. 5. Formica portat maius pondus quam ipsa sit: sic insinuatur zeli compassio 6. Formica vias facit in silice: sic docet hominem per vias duras ambulare. Vade ergo ad Formicam, ô homo, & considera vias eius. Non solum Regina Austri, aut Niniuitæ sed & ipsa consurget in iudicio, & otiosos condemnabit, steriles que bonorum operum. Vade ad apes, & vide earum diligentiam, sollicitudinem, industriam, & disce non otiari. *Breuis in volatilibus apis, initium dulcoris fructus eius.* Tertia causa fugiendi otij est, quia multa ex illo vitia exoriuntur. Nam & de Sodoma testatur Ezechiel: eousque malitiæ eam processisse, ob saturitatem panis & otium eius ac filiarum Ezech. decimo sexto. Etiam in idololatriam lapsi sunt filij Israel otium sectantes, dum Moyses in monte cum Deo ageret: *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere*: Vitulumque aureum impiè adorant, Exod. 32. Dauid quamdiu exercitauit se in militia non insultauit ei luxuria: sed postquam domi otiosus mansit, adulterium committit, & postmodum potuit capi ab hostibus, sed postquam dormiuit in sinu fœminæ, & otiosè cum ea remansit, mox capitur & excæcatur. Salomon dum occupatus esset in ædificatione templi, non sensit luxuriam: sed mox rediens ab opere eius persensit insultum, & se dans inertiæ, ad idola adoranda defecit fœmina instigante.

Propterea S. Antonius Monachorum Pater, cupiens otiositatem fugere, clamabat in Eremo ad Dominum: *O Samaritane Domine Deus, ô animarum & corporum vere Custos, suscita me gratiam tuam, infunde seruo tuo misericordiam: vt in Eremo collatus, in conspectu tuo non maneam otiosus.* Et audiuit Antonius vocem: *Antoni cupis Deo placere? Ora, & orare non poteris, manibus labora, sempérque aliquid facito: sic quod in te est & non deficio tibi auxilium de Sancto.* Testis est S. Athanasius in vita eius.

Hinc etiam Laudatur Prou. 31. mulier illa fortis quod panem non comederit otiosa, sub quod quæsierit lanam & linum, & operata sit consilio, siue industria & opera manuum suarum, factaque sit velut nauis institoris de longè portans panem suum. Laudatur quoque quod accinxerit fortitudine lumbos, roborauerit brachium, manum miserit ad fortia, & digiti eius apprehenderint fusum. Denique laudatur quod de fructu, siue labore & lucro manuum suarum plantauerit vineam, quodque cingulum tradiderit Chananæo; hoc est, vendiderit mercatori de labore suo. Et multa similia in laudem eius dicuntur, vt ostendatur quo modo non fuerit otiosa, sed maximè laboriosa: sicque in exemplum aliis exhibetur ne per ostium diffluat, & in vitia dilabantur. Nam vt de quibusdam dicit Apostolus: *Otiosæ discant circuire domos, simul & verbosæ.* Ex otio enim circumcursatio, garrulitas, & curiositas, aliaque vitia grauiora in fœminis sequi solent. Neque solùm in illis, sed & in viris, nam verum est illud Catonis: *Nihil agendo, male agere discimus.* Mens nostra est mobilis instar molendini quod semper voluitur, & molit vel farinam, vel seipsum: Quapropter necesse est si frugiferum opus non aggrediatur, in frugiferum & inutile attentet, adeoque aliorum vitas otiose scrutentur, & inde ad obtrectationes & alia vitia progrediatur.

Hinc etiam de quibusdam dicit Apostolus, 2. ad Thessal. capite 3. *Audiuimus inter vos quosdam ambulantes in quiete, nihil operantes, sed curiosè agentes.* Nempè hi otiosi auent singulorum facta audire, iudicare, carpere; inquieti sunt, dicaces & turbulenti: Negotiosi verò in silentio panem suum manducant, & suis operibus vacant. Rectè sanctus Chrysostomus homil. septima in secundam ad Corinthios. *Sicut terra non occupata semente, aut consitione, quomlibet herbam producit: sic anima quoties non habet quod agat rerum necessariarum, cùm omnino capiat aliquid agere, prauis actionibus semet tradit.* Et quemadmodum oculus non desinit cernere, atque ob hoc cernit mala, si quando bona non sint obiecta: & cogitatio, quoties se abducit à necessariis, circa inutilia iam versatur: nam vndequaque perspicuum est, quod occupatio ac sollicitudo valet primum incursum repellere. Rectè quoque Cassianus: *Mens otiosi nihil aliud cogitare nouit, quàm de escis ac ventre, donec inuenta quandoque sodalitate cuiusdam viri vel fœminæ, æquali tempore torpentis, rebus eorum ac necessitatibus inuoluatur: & ita paulatim reddatur noxiis occupationibus irretitus: vt tanquam serpentibus spiris obstrictus, nunquam deinceps ad perfectionem professionis suæ se valeat enodare.* Hæc quotidiana experientia docet, tum in viris sæculi huius, tum in Religiosis otiosis.

DE DILATIONE.

Dilatio quæ ex accedia oritur, est quædam conuersionis procrastinatio: quæ sæpe reprehenditur à Scriptura, tanquam periculo obnoxia. Vnde Apostolus ad Hebræos 3. sic loquitur. *Adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.* In quam eandem sententiam dixit Sapiens Eccl. 17. *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem.* Nempè hæc conuersio vnum est ex his, quæ oportet fieri citò: Quapropter dum vocans, oriens gratiæ, non est respiciendum ad occidentem peccati & malitiæ. Vnde meritò sic monebat S. Basilius, orat. 4. de Pœn. *Suscipiamus tandem aliquando curam animarum vestrarum, ô Fratres moereamus ob stultitiam vitæ antegressæ, decertemus pro futuro, ne amplius in hac perstemus, nec præsens semper per negligentiam amittendo, in crastinum verò & consequens actiones differenda, reuocati ab eo qui reposcit animas nostras, nec bonis operibus præparati, à prandio sponsi excludamur. Frustratam pessimè actam vitam lugebimus, cùm nihil amplius hoc pænitentibus proderit.*

Ad eandem dilationem potest referri illud Isa. 28. *Erit eis verbum Domini Manda, Remanda, Expecta, Reexpecta, Modicum ibi, Modicum ibi, vadant & cadant retrorsum & conterantur.* Verbum Domini multis est occasio similis derisionis; multi enim quando admonentur de sua conuersione, respondent Domino, si non verbo, saltem facto: *Manda, Remanda, Expecta, Reexpecta*: Et tandem procrastinantes venire ad Deum, cadunt retrorsum, & conteruntur, dum improuisè moriuntur, & irreuocabiliter damnantur. Sic de se fatetur S. August. *Non erat quod tibi responderem dicenti mihi: Surge qui dormis, nisi verba lenta & somnolenta, modò, sine paululum, & modo non habebat modum, sine paululum, ibat in longum. Differebam de die in diem viuere in te, & non differebam in metipsa mori.* Sed de hac dilatione conuersionis iam differuimus, quando de Pœnitentia egimus. Videri etiam potest Guillelmus Peraldus copiosissime de hac re tractans c. 5. de Acedia.

DE TARDITATE.

Tarditas est, cùm quis iam inchoauit opus, sed tardè procedit in illo iam inchoato. Quod quidem Deo inuisum est. Vnde Prouerb. 10 dicitur: *Sicut acetum dentibus, & fumus oculis: sic piger his miserunt eum.* Molestum est acetum dentibus, molestus fumus oculis, & sic & molestiam videtur sustinere Deus in tarditate eorum qui sibi seruiunt: vult enim eos strenuos esse, imò quodammodo volare, vel currere: *Qui sperant in Domino, assument pennas, vt Aquilæ, volabunt, current, & non deficient.* Ideò etiam monebat Ecclesiast. cap. 32. *In omni opere tuo esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi*; hoc est in his quæ agenda incumbunt, ne torpidus sis, sed diligens & strenuus: velocitas & diligentia custos est sanitatis animæ & corporis; nam promptitudini & alacritati animi coniuncta, pellit mœrorem, pellit melancholiam & languorem, quem desidia nutrit, vires corporis & animæ eneruans.

DE NEGLIGENTIA.

Negligentia in hoc consistit, quod homo non curet qualiter opus inchoatum faciat, benè vel malè, perfectè, vel imperfectè: Hoc solum curat, vt onere laboris inchoati se expediat. Monet tamen Dominus per Sapientiam, *Diligenter exerce agrum tuum.* Quod de agro cordis rectè intelliges, de quo ibidem dicitur: *Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti; & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant superficiem eius spinæ, & materia lapidum destructa erat.* (Prou. 24.) Certè dignum lacrymis est, quod homines adeò diligenter se gerant in his, quæ sæculi sunt, peragendis: in his verò quæ ad Deum spectant, adeò negligenter, cum illa opera coram Deo & Angelis eius se exercere nouerint, aut certo ignorare non debent. In Chronicis Cistercienſis Ordinis legimus de sancto Bernardo: Quadam nocte cum interesset matutinis Officij, aduertisse plures Angelos in Choro agere cum Religiosis, & scripto notare qualiter se hi in Officio gererent. Vidit autem quadruplicis generis scripturam, nam quorumdam nomina & acta aureis erant conscripta litteris, quorumdam argenteis, aliorum verò aqua sordida vel atramento. Hacque diuersitate scripturæ indicabatur varia attentio spiritus & deuotio, quam vnusquisque ad laudes diuinas decantandas afferebat. Quorundam verò nomina nec scribebantur, nec gesta, quia licet præsentes forent corpore, absentes tamen erant mente. Hoc nimirùm incitare deberet eos, qui ad officium diuinum recitandum tenentur, vt videant quomodo coram Deo & Angelis eius illud persoluant, qua diligentia, qua attentione, quia maledictus qui facit opus Dei negligenter.

De non perseuerantia.

Imperseuerantia, siue inconstantia, in illis reperitur, qui opus consummatum ad perfectionem non deducunt, de quibus sanctus Gregorius in Pasto ali 3. Parte, cap. 35. *Admonendi sunt qui inchoata bona minime consummant, vt caute circumspectione considerent, quia dum proposito non perficiunt, etiam quæ fuerant cœpta conuellunt. Si enim quod videatur gerendum sollicita intentione non crescit, etiam quod fuerat bene gestum decrescit. In hoc quippe modo humana anima quasi more nauis est contra ictum fluminis contendentis, quæ vno loco nequaquam stare permittitur, quia ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus ad perfectionem non subleuat,*

ipsa

ipsa operandi remissio contra hoc quod operatum est pugnat. Hinc est enim quod per Salomonem dicitur: Qui mollis & dissolutus in opere suo fuerit, frater est sua opera dissipantis. Sed de hac inconstantia, & perseuerantia illi contraria tractaui Tomo secundo Horti Pastorum, Lectione sexta. De cæteris verò speciebus accediæ, remissione animi, tædio, indeuotione, tristitia iam partim ex dictis constat, & videri potest latius Guillielmus Peraldus de hoc vitio tractans, & de singulis eius speciebus copiosè.

LECTIO V.

De longitudine Muri Accediæ.

LOngitudo huius muri, ex variis ædificantibus illum est manifesta. Etenim omnibus aut penè omnibus, commune est istud vitium Accediæ, non solùm qui in sæculo agunt, aut coniugio, sed & qui in Religione, aut Sacerdotio, huic structuræ inseruiunt. Nam quemlibet quis perfectionis statum profiteatur, non deest neglectus. In sæculo verò tanta est illius corruptio, vt sicut alia peccata gignit amor sui, ita eadem nutriat & foueat accedia, & deadiosa quædam sui incuria. Est omnium peccatorum mater & radix superbia, est eorum eadem nutrix, & altrix acedia. Illa concipit, gestat parit; hæc fouet, nutrit, & ad id augmenti producit, vt complectatur omnis malitia.

Primò ita Religiosos quosdam hanc accediæ structuram erigere testatur ipse Sanctus Bernardus sermone sexto Ascens. quem supra allegauimus inter eos enim non pauci sunt torpidi, & tepidi. Porrò temporis hæ sunt indicia.

1. Orare sine attentione, & feruore spiritus.

2. Meditari res diuinas sine animi sensu, affectu, fructu.

3. Difficulter se expedire ab hominum frequentia, nec tili congressione & colloquio.

4. Ægrè redire ad seipsum, & nunquam aut rarò admodum in cor suum dissipatum animum cogere.

5. Examinare conscientiam, & seipsum inspicere quasi per transennam, & strictim absque compunctione, proposito & emendatione.

6. Late libenterque se diffundere in omnes res exteriores, non hominum salutis procurandæ, sed & tædij sui mitigandi causa.

7. Consolari se quæsitis solatiis ex rebus creatis aut ex cogitationibus inanibus.

8. Libere de aliis loqui, & eadem libertate aliorum facta dictave obseruare, & reprehendere.

6. Grauiter ferre disciplinam religiosam, si Religiosus sis; & omnem admonitionem aut correctionem, quæ olim iucundissima fuisset, insuauem, tempestiuam, intolerabilem existimare.

10. Ad otiosam vitam aspirare, & subterfugere labores ad animarum auxilium fructuosos, & necessariosq; permittereque vt earumdem zelus omninò languescat: quæ grauis est culpa iis quibus animarum cura aliqua commissa est.

11. Obedire maioribus, patribus spiritualibus, aut etiam legibus, quibus tenemur, sine vlla animi consolatione, imò cum fastidio, lente, frigidè, inuitè.

12. Optare sibi ab hominibus honorem haberi, & ab iis se multùm amari, hominum blanditiis, & forte etiam assentationibus.

13. Existimare vacationem laborum suis meritis iam deberi, & immunitatem qua careant alij, dandam sibi. Et si hæc fortè alicui minima videantur illa sine dubio maiora sunt, videlicet.

14. Fugere iam Sacramentorum vsum, nec amplius frequentare, vt inceperas.

15. Sacras conciones non adire, spirituales, & vtiles libros non euoluare, vel certè rarò, & fastidiosiùs.

16. Occasiones peccatorum minimè vitare vt anteà, idcireò quia tibi multùm, tuisque viribus fidis, quæ temeritas est maxima, atque oculus superbiæ: ita enim tepidus imprudens, prouehitur in altum mundanorum fluctuum: fitque quominus secum reputat eò magis periculo propior.

17. Indulgere tibi, tuoque corpori deseruire, & paulatim quicquid salutari pœnitentia austrioxeras, relaxare molliore viuendi ratione.

18. Memoria replicare pristinos mores, & mundanorum hominum fœlicitatem, eòque mentis cæcitate induci, vt mundi voluptates & delitiæ, quæ prius somnia ludibriaque, vti sunt, videbantur, non displiceant, vt antea, arridere incipiant potius, ac præclara quædam bona videantur.

19. Diuinos instinctus, quibus ad seueritatem vitæ, & Christianam disciplinam subinde excitaris & impelleris, vel non aduertere, vel dissimula, & in aliud tempus differre, vel quod deterrimum est tepiditatis genus etiam negligere.

20. Spiritualibus Patribus non auscultare, vti consueueras, & quamquam eorum concilia præsens probas; absentem, secto ab eis discrepare, clam te subtrahere, & ab eorum magisterio, eoraque refugere! Hæc Bernardinus Rèsignolius lib. 2. c. 19.

Hæc attendant viri Spirituales, viri Religiosum statum profitentes, & sæpè ad cor ingredientes, inquirant hæc omnia: si quædam illorum repertant, statim consensum excutere, & securim ad radicem tepiditatis omnis apponere, vt eam penitùs exscindant.

Secundò, non solùm professi Religiosi, sed Nouitij; huic acediæ quandoque victos dant manus, & sub Dæmone Prosecto huius muri maledicti ædificare eriguntur. Hos describit sanctus Bernardus in serm. in Cantica. *Tepiditas si semel animam inuaserit, mox subit quidam animi rigor, & viget lentescit, languet frangitur votum, horror austeritatis sateoaitur, timor sollicitat paupertatis contrahitur gratia, subtrahitur gratia, protrahitur longitudo vitæ, sopitur ratio, spiritus extinguitur, deferuescit nouitius feruor, ingrauescit sopor fastidiosus, refrigescit fraterna charitas, blanditur voluptas, fallit securitas; reuocat consuetudo. Quid plura? Dissimulatur lex, abdicantur ius, fas proscribitur; derelinquitur timor Domini. Dantur postremo impudentiæ manùs, præsumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpissimus, plenus ille ignominia, & confusione saltus de excelso in abyssum, de pauimento in sterquilinium, de solio in cloacam, de cœlo in cœnum, de claustro in sæculum, de paradiso in infernum.* Hæc Bernardus.

Tertiò, inuentus in sæculo quàm mirè huic dedita sit accediæ vitio, poteris agnoscere; si propiùs intueri, & considerare volueris, quomodo passim in vrbibus otio marcescant & desidia. Dissolutè enim hilaris nouissi ludos amat: lectionem sacram, occupationes pias, auditionem diuini verbi vel aspernatur, vel fastidit. In popinis, in spectaculis ludicris, aleis, taxillisq́, chartarum ludis; totos videas dies, totásque consumi noctes, sic fallendum aiunt tempus. Ex hac deinde otiosa vita, & perniciosis ludis, innumera consequuntur mala, plura certè quàm sint in taxillis, vel chartis, siue lusoriis, puncta. Hinc Cyprianus Tractatu de Aleatoribus sic ait: *Alea tabula est diaboli venabulum, & delictis vulnus insanabile. Alea tabulam dico: vbi diabolus, præsul est, ad capiendum summ ipse, & cùm sæpius de captiuo triumphum, perfidia, falsa testimonia. Tabulam alea dico vbi dementia & furia, venale periurium, impérium & colloquium serpentium. Illic rabiosa amicitia, illic atrocissimi sceleris fraternitas discordantes illic conuitia, & audacia fama, & mens insana, & fera impatientia. Alea tabulam dicò; vt possessionum amissio, & pecuniarum ingentium perditio monstrum & demonstrans litigiosum, furax dementia. O aleatorum noxia, sedentaria, & Pigra nequitia! ô manus crudeles, & ad periculum sui armata, quia bona patrona, & opes suorum sudore qualitas ignominiosa studio dilapidant: manus vorax, noxia & infomata, nulla dieque continuis instrumentorum suorum armigera, quæ peccando seipsum damnauit, & post peccata non desinit ita.* Hæc S. Cyprianus.

Quartò, omnes illi murum hunc accediæ, diabolo instigante, ædificant, qui de die in diem conuersionem ab improba vita sua protrhahunt, vocante licet eos gratia diuina. Hos omnirùm occupat dæmon in operibus luti & lateris, vt vocem diuinam non attendant ex Ægypto euocantem in terram promissionis.

O quanto hi sunt numero, qui paleis sæculi colligendis animum ita impendunt, vt cœlestium non meminerint; diuinæ rebelles vocationi, siue cum è peccatis grauissimis vult eos educere, siue cum ex tenebris sæculi, ad solitudinem perfectionis status in Religione

transferre. Spiritus acediæ detinet eos multis vinculis, Aures, oculos cor claudit, ne vocem audiant, ne lucem videant, corde tangentur, & exurgant. Sed de his alibi iterùm diximus.

Quintò muliebris sexus huic acediæ muro strenuè cooperatur per mollem & desidiosam vitam. Id maximè manifestum est inter Domicellas nobiles, quibus mos est nocturnis temporis partem in choreis & & saltationibus, aliisque vanis ludis conterere; matutini verò temporis horas penè vsque ad meridiem somno dare; ac deinde vacare ornatui corporis, pectendo, comedendo, cerussando crines intorquendo, ac similibus. Sic tota penè decurrit dies vanitati; nam & pomeridianum tempus ambulationi, visitationi amicæ, confabulationi, spectaculis dicatur & voluptati.

Audi exemplum memorabile: Pelagia Antiochena meretrix adeò compta & ornata per plateas incedebat, vt in vestibus ad pedes vsque nil nisi aurum & gemmas cerneret. Stipabat & eam ingens comptulorum adolescentum & adolescentularum numerus. Tanta erat formæ venustas, vt spectantes vix exsatiari possent. Episcopi aliquot ei obuiam facti, cum gemitu vultum & oculos auerterunt, velut à re execranda: Solus Nonus Episcopus Edissenus oculos faciemque diu in eam direxit. Cùmque alij mirarentur, rogat ipse quid de ea venustate illis videretur? Atque illis nihil ad id respondentibus, vultum in genua dimisit, sudario tectum, lacrymasque copiosas profudit. Erectus paulò post, dixit mire se ea venustate delectatum, & addit: *Quot horas hæc mulier expendit se ornans, tota mentis cogitatione in id tendens, vt sua pulchritudine amatoribus faciat placeat? At nos habentes Patrem in cœlis, Dominum maiestatis, tanta præmia promittentem, nihil studemus animabus exornandis, & sordibus expiandis; sed patimur eas desidia quadam marcescere* His dictis abiit in cubiculum suum, ibique prostratus nullum plorandi finem fecit, coram Deo suam detestans socordiam: & dicens: *Ecce vnius Dei ornatus, quem hæc fœmina corpori suo excolendo adhibet, omnem animæ meæ ornatum vincit.* Hanc tamen pelagiam S. Nonnus paulo post, cùm suæ concioni interesset, ad Christum conuertit, & baptizauit illaque durissimam agens pœnitentiam in monte Oliueti in habitu virili ignota, tandem fœlicissimè vitam finiuit. De hac Surius die octaua Octobris.

Sextò, Sacerdotes non pauci hunc murum acediæ ædificant, qui existimant satis esse horas canonicas manè percurrere, reliquum verò temporis impendunt vel otio, vel vagationi, aut aliis inutilibus occupationibus, vnde exiuit illud quorumdam dicterium: *Sacerdotium non esse nisi otium.* Hos reprehendit Sanctus Ambrosius leg.2. Offic. capite 20. *Cur non illa tempora, quibus ab Ecclesia vacas, lectioni impendas, Christum audias, Christum alloqueris? Illum alloquimur cùm oramus; illum audiuimus cùm diuina legimus oracula. Quid nobis cum fabulis? Ministerium altaris Christi, non omnibus deferendum accepimus.* Sed de his egi fusè in Virga Aaronis Tractatu tertio, Lectione duodecima. Hoc monitum adiicio cum Bernard. sermone 21. in Cantic. Cùm te corpore, acedia, vel tædio affici sentis, noli propterea deficere; aut desistere à studio spirituali, sed iuuantis requirere manum trahi te obsecrans Sponsæ exemplo donec denuò suscitante gratia factus promptior curras & dicas: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.* Sic autem quamdiu adest gratia, delectare in ea, vt non te existimes domum Dei iure hæreditario possidere; ita scilicet securus de eo, quasi nunquam perdere possis; ne fortè cùm subitò retraxerit manum, & subtraxerit donum, tu animo concidas & tristior quam oportet fias. Ergò in die virtutis tuæ noli esse securus, sed clama ad Deum cùm Propheta: *Cum defecerit virtus mea ne derelinquas me.* Hæc Bernardus.

* * *

LECTIO VI.

De septem tubis contra murum Acediæ.

PRima tuba, vox est diuina in lege: quæ seuerè præcepit: *Ignis in altari meo semper ardebit.* (Leuit. 6.) In figura enim istud præceptum antiquitùs à Deo statutum est, in veritate autem, vult Dominus feruorem & ardorem ad diuina semper in sacro animi nostri tabernaculo foueri, & nunquam extingui: alioqui nos maledictioni proclamat obnoxios. Torpor ergo omnis, omneque tædium & accedia, procul à nobis eliminanda sunt; ne reos nos coram Deo statuamus. Iterùm in figura vox diuina proclamat veris Israelitis: *Agnum comedetis festinanter, succincti renes, habētes baculos in manibus, calceamenta in pedibus.* Vbi præceptum rursus est, vt accincte & expeditè, solertes & prompti, non desidiosè & torpidè rebus in diuinis nos geramus, alioqui de numero filiorum Dei sumus excludendi.

Secunda tuba, vox est diuina per Prophetas contra acediosos detonans, inter quos Hieremias: *Maledictus, qui facit opus Dei negligenter.* (Hier. 48.) Et Ezechiel ad Ierusalem otium sectantium, vitiorum omnium originem, sic insonat: (Ezech. 2.) *Hæc fuit iniquitas sororis tuæ Sodomæ, superbia, saturitas & abundantia panis, otium eius, & filiarum eius.* Vox quoque Domini per Aggæum Prophetam cap. 1. inclamat contra eos, qui solliciti de rebus propriis, diuina negligebant, domos proprias diligenter instaurantes, domum Dei ædificare differebant. *Numquid tempus est vobis, vt habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta? populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ. Et vos festinatis vnusquisq; in domum suam propter hoc super vos prohibiti sunt Cœli, ne darent rorem suum.* His porrò verbis grauiter arguuntur, hacque tuba percelluntur omnes, qui rebus diuinis cum tædio; & acedia se impendunt, toti rebus sæculi intenti: Vox ergò ista murum acediæ concutere potens est; & demoliri.

Tertia tuba, vox est diuina in libris Sapientiæ, quæ toties contra inertes & pigros personat validissimè. *vsquequo piger dormies, quando consurges?* Vide cap. 6. Prouerb. Vide etiam cap. 24. ex quibus pleraque iam allegauimus, quæ repetere superuacaneum foret. Item cap. 20. *Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi.* In quem locum sic ait sanctus Gregorius in 3. p. Pastor. Admonit. 16. Propter frigus quippe piger non arat, dum desidiâ & torpore constrictus, agere quæ debet bona considerat, & dissimulat. Propter frigus piger non arat, dum parua ex aduerso mala metuit, & operari maxima prætermittit. Bene autem dicit: *Mendicabit æstate, & non dabitur illi.* Qui enim nunc in bonis operibus non exsudat, cùm Sol Iudicij feruentior apparuerit, quia frustrà Regni aditum postulat, nihil accipiens æstate manducat. Hæc ipse.

Quarta tuba, vox est Domini in Euangelio contra acediam frequentissimè forti insonans clangore, Marci 13. *Videte, vigilate, & orate nescitis enim quando tempus sit.* Iterum iterumque idem repetit Matth. 24. & 25. Item Luc. 13. *Contendite intrare per angustam portam, quia multi dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Idipsum inculcatur Matth. 7. Item Matth. 11. *Regnum Cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud:* An non hæc omnia toties voce Domini in Euangelio repetita, velut tubæ diuinæ sonitus validissimus, omnem torporem a Christianis mentibus excutere deberent, omnemque acediæ structuram funditùs diruere? An non hæc vox Christianos omnes concernit: *Quid hîc statis tota die otiosi?*

Quinta tuba, vox est Apostolica, quæ insonat ad Romanos 13. *Fratres, hora est nos de somno surgere. Nox præcessit, dies autem appropinquauit; abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.* Itē ad Hebr. 12. *Propter quod remissas manus, & soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris, vt non claudicans quis erret, sed sanetur magis.* Iterùm ad Rom. 12. *Estote sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino seruientes, spe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi instantes, necessitatibus communicantes.* Denique ad Ephes. 5. *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis, redimentes tempus. Quoniam*

niam dies mali sunt. Cadant ad vos voces muri Iericho, concidat murus acediæ maledictus, voce diuina, voce Prophetica, voce Euangelica, voce Apostolica contra eum personante, toties repetitis contra tepidos Christianos cœlestibus buccinis, diruatur vsque ad fundamentum.

Sexta tuba, vox est propriæ conscientiæ, ipsos tepidos arguentis, & in præsenti, & in futuro sæculo coodemnantis. Hæc exprimitur apud Iob. cap. 19. *Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me. Quando lucebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Quando lauabam pedes meos in butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.* Hæc enim est vox eorum qui negligenter vixerunt, qui nec diuinis inspirationibus, cœlestique luci affulgenti responderunt. Cumque Sacramentorum gratia pedes animæ, hoc est, affectos, lauare & vngere gratiæ sanctificantis, quo se vngerent desumere omnia hæc, desidiâ & languore quodam animi compediti, neglexerunt, cùm tempus opportunum affulgeret. Hanc ergo vocem propriæ conscientiæ grauiter arguentis, coguntur sæpè audire, & maximè in fine vitæ, ac postea incessanter in æternitate. Socordiamque suam tunc ipsi condemnant, sed serò nimis, cùm vocem Domini vocemque conscientiæ prius audire & obaudire debuissent, dum hodie cognominatur: *Hodie si vocem eius audieritis: nolite obdurare corda vestra.* Alioqui postmodum continget; quod de reprobis Sapiens cap. 5. asserit: *Venient in cogitationem peccatorum suorum timidi, & traducent ipsos ex aduerso iniquitates ipsorum.* Sap. cap. 5.

Septima tuba, vox est, tuba postrema diuini Iudicij, quæ continuò minatur negligentibus & desidiosis excisionem. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, exscindetur, & in ignem mittetur. Iam securis ad radicem arboris posita est.* Matthæi tertio, & septimo. Item Lucæ 13. de Ficulnea infructuosa dicitur: *Succide illam, vt quid etiam terram occupat?* Quænam est hæc arbor, aut quæ ficulnea infructuosa, nisi anima bonorum sterilis & inanis, desidioso langoore torpida? Audi apertius Matth. 25. Iudicis æterni vocem contra ignauum seruum detonantem. *Serue male & piger, oportuit te committere pecuniam meam nummulariis, & veniens ego recepissem vtique quod meum est cum vsura. Tollite itaque ab eo talentum, & inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor dentium.*

Audi denique vocem eius in Apocal. cap. 2. tepidum acerrimè increpantem & illi minitantem. *Habeo aduersum te pauca, quod charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.* Perterreant ergò voces istæ: dum adhuc tempus est, animas tædio quodam & languore in opere salutis torpidas: & hunc murum maledictum acediæ, quem sub Behemot Principe ædificant, hisce tubis personantibus, tempestiuè demoliantur, & funditùs destruant, alioqui in caput suum æterna infœlicitate mouerent ruinam.

LECTIO VII.

DE SEPTEMPLICI ARIETE murum Acediæ euertente.

Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea. Psalm. 136.

Sicut septem tubas audiuimus contra murum Acediæ personantes: sic & septem machinas quasi arietes bellicos admouere possumus, ad funditùs demoliendum murum istum capitalem ciuitatis Iericho. Sunt autem hi arietes, septem considerationes efficaces, quibus vitium istud à nobis possumus amoliri, & à corde nostro eliminare.

Primus aries, est efficax consideratio tot laborum, quos continuò Christus Dominus pro nobis pertulit, summa cum promptitudine, à præsepio vsque ad sepulchrum, à primordio vitæ ad extremum vsque spiritum. Quid non in stabulo & infantia sua, quid non in Ægypto & fuga sua? quid non in deserto & abstinentia sua perpessus est? Quanta aduersa toto illo triennio prædicationis tolerauit, modo in orationibus noctem ducens insomnem, modo in illam regionem progressus ad animarum lucra, in his quæ Patris sui erant semper sollicitus? Denique, quid post tot fatigationes & itinera toto tempore passionis tolerarit, siue in cruce, omni intueri volenti manifestum esse potest. Si ergò tantùm laborauit pro nobis, pro salute nostra, quid nos pro eadem salute assecuranda facere conuenit? Non decet sub capite spinoso membra esse mollia, & delicata: *Qui non baiulat crucem suam & sequitur me, non est me dignus,* ait ipse.

Secundus aries, est efficax consideratio laborum, quos Apostoli, Martyres, confessores, Virgines, & sic Pœnitentes ab initio susceperunt, Christum Ducem sequuti; eadem via, iisdem vestigiis quæ detriuerat, vt eiusdem gloriæ consortium assequerentur. Agnouerunt illi, non aliam viam esse ad Regnum nisi per labores, spinas cruces, sudores; & ideò presso pede Christi vestigia sequuti ad eadem nos adhortantur verbo & exemplo: optantque vt agnoscamus illud verum esse: *Regnum Cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Non itaque dormientibus aut desidiosis ipsum defertur aut certè omnes hi Sanctorum frustranei sunt sudores, omnisque doctrina eorum inania.

Tertius aries, est efficax consideratio rerum omnium cœlestium & terrestrium, continuo opus suum, ac munus, exercitium, & accediam ac otium nostrum condemnantium. Ac in primis Christus de Patre suo ac de ipso dicit: *Pater meus vsque modo operatur, & ego operor.* Ioan. 5. Item de seipso secundum humanitatem. *Me oportet operari opera eius qui misit me dum dies est: veniet nox, quando nemo poterit operari.* Ioann. 9. De Angelis verò notum est, quomodo continuo laudes decantant diuinas: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.* Notum etiam est quomodo sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis; in quo quidem opere promptissimè se gerunt, currunt, volant, & non deficiunt. Quantum ad cœlestes orbes, & alia inferiora, iam suprà insinuauimus; quomodo nunquam otiantur, cursum suum iugiter perficientes. Herbæ quoque & plantæ, arbores & frutices, ad incrementum suum quodam conatu naturali feruntur. Formicæ, apes, aliaque bruta mouere non desunt suo. Cur ergò homo rationis particeps ignauiam sequitur, quam exhorrent naturalia omnia.

Quartus aries acediam destruens, est efficax consideratio negotiatorum huius sæculi, qui tanto ardore feruntur ad res perituras, tanto labore conquirunt fallaces fluxasque opes, cum ipsis postmodum perituri. Quid non ergò pro æternis & cœlestibus diuitiis homini Christiano agendum est? Aperiat oculos vnusquisque, & illorum sollicitudinem pro re adeò vili & occidua contemplans, ignauiam suam condemnet, pro gloria æterna, & perennante substantia assequenda. *Verè filij huius sæculi prudentiores sunt filiis lucis in generatione sua:* Audi de hac re Thomam à Kempis de Imit. libro 3. capite 3. qui introducit Christum sic loquentem. Promittit mundus temporalia & parua, & seruitur ei auiditate magna; ego promitto summa & æterna, & torpescunt mortalium corda. Quis tanta cura mihi seruit: sicut mundo & dominis eius seruitur? Erubesce Sidon, ait mare. Etsi causam quæris, audi quare. Pro præbenda modica, longa via curritur. Pro æterna vita, à multis vix pes à terra leuatur. Vile pretium quæritur, pro vno nummismate interdum turpiter litigatur. Erubesce ergo, serue piger & querulose, quod illi paratiores inueniuntur ad perditionem, quam tu ad vitam. Gaudent amplius illi ad vanitatem quam tu ad veritatem. Hoc & alij Sancti deplorare solebant, inter quos sanctus Xauerius solebat dicere, magna sese affici confusione & pudore, quod negotiatores citiùs in Iaponiam penetrassent ad diuidendas merces viles & peritura, quàm cum sociis ad diuidendas spirituales merces, & opes cœlestes.

Quiotus aries siue machina diruere potens murum acediæ, est efficax consideratio temporis adeò pretiosi, & tamen adeò inaniter præterfluentis. Tempus illud datum est ad bene agendum: si nolueris quamdiu potes, forsan non poteris quando voles. Qui bene perpenderit, quàm breue sit tempus cursus nostri, quam irreuocabile & quomodo ab hoc momento temporis pendet Æternitas, extimuletur oportet ad diligentiam & feruorem. Quia quod iam negligetur, per omnem Æternitatem reeuperare

recuperare non licebit: *Iurauit Angelus*, in Apoc. *per viuentem in sæcula sæculorum, quia tempus non erit amplius.* Vnde sanctus Gregorius Nazianzenus dicit hanc vitam mercatui esse similem, in quo quis varias merces comparare potest, illo autem transacto nihil amplius potest emi. Nempè cœlestes merces & opes comparare quis potest hac in vita: quæ est quasi vnus dies, imò vna hora: illa autem breui transacta curriculo nihil ulterius potest homo reperire, nihil mercari pro æternitatis prouisione. Ergò dum tempus suppetit, omnis impendenda diligentia, omnis torpor, omnis acedia effugienda: ne postmodum frustrò illud reuocare conemur, & in vanum inclamare: *Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos, quando petra fundebat mihi riuos olei, &c.* vt ex Iob cap. 29. suprà allegauimus. Tempus hoc, Deus constituit, tempus meriti, non tempus otij, tempus sementis laboriosi, post erit tempus in benedictionibus metendi. *Quicquid potes instanter operare, quia nec opus, nec ratio apud inferos quo tu properas*, inquit Ecclesiastes. Illuc ante Christum omnes tendebant, in lymbum scilicet vel infernum, vel purgatorium, ideò illis verbis Sapiens omnes vult monitos.

Sextus aries, est consideratio efficax grauium peccatorum; quæ tota vita nostra commisimus. Hæc enim consideratio omnem in nobis destruere debet acediam & torporem: quia cum peccata nostra, nec exigua sint nec pauca, meritò requirunt pœnitentiæ & deuotionis magnum feruorem, vt eluantur & pro illis satisfiat. Hoc considerantes viri sancti, etiam pro paucis peccatis commissis noluerunt suam terminare pœnitentiam, nisi cum terminarunt & vitam. Petrus toto vitæ suæ tempore trinam lacrymis continuis eluit negationem, ad galli cantum continuò promanantibus. Magdalena quanto feruore sua deplorat peccata præterita, tametsi à Christo dimissa ob feruentissimam in primordio conuersionis dilectionem? Nos verò quotidiè peccata peccatis cumulamus; & tamen labor exiguus pro illis susceptus, non nobis censetur grauis, ob spiritum acediæ, & valdè tepide nos gerimus, vt illa nobis debita remittantur, quibus mors æterna debetur. Certè qui efficaciter perpenderit quantum damni peccata nobis intulerint, quamque mereantur pœnam, leuem reputabit omnem laborem pro illis susceptum.

Septimus aries acediam demoliens, est efficax consideratio cruciatus futuri in tormentis, vel gloriæ futuræ in cœlestibus. *Non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis*, inquit Apostolus. Imò addit sanctus Bernardus: *Non sunt condignæ passiones totius huius temporis, ad præteritam culpam quæ remittitur, ad supernæ consolationis gratiam quæ immittitur, ad gloriam futuram, quæ promittitur.* Propterea sanctus Franciscus suos exhortans ad omnem eliminandam acediam, sic dicebat: *O! dilectissimi fratres, & æternum benedicti filij, audite me, audite vocem Patris vestri.*

> *Magna promisimus: maiora promissa sunt nobis.*
> *Seruemus hæc: suspiremus ad illa.*
> *Voluptas breuis: pœna perpetua.*
> *Modica passio: gloria infinita.*
> *Multorum vocatio: paucorum electio.*
> *Omnium retributio.*

Audi quod in Prato Spirit. Sophronij cap. 142. hac de re legimus. Frater quidam perrexit ad Abbatem Alexandrum, & dixit: *Abbas volo ex hoc loco vbi habito discedere, valdè enim acedia & tædio animi laboro.* Respondet Abbas: *Istud fili mi signum est, quod nec Regnum cœlorum, nec æternum cruciatum in mente habes. Nam si ista sollicita intentione cogitares, nullam in cella tua acediam sentires.*

LECTIO VIII.

DE MALEDICTIS OB vitium Acediæ.

Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit, & ædificauerit Ciuitatem Iericho, &c. Iosue. 6.

PRimò, maledicti filij Israel, ex acedia murmurantes ob laborem itineris, cùm Deo duce egressi forent ex Ægypto, Numer. 11. ideò iusto Dei decreto Terram Promissionis non intrarunt. Porrò ipsi figuram gesserunt eorum, qui per varios labores in Regnum à Deo promissum ducuntur, sed tandem pertæsi laboriosi itineris deficiunt, & perseuerantiæ defectu à diuinis promissionibus excluduntur, fiuntque ob acediam maledictioni obnoxij. Gerunt quoque figuram, qui relicto sæculo, tanquam tenebrosa Ægypto, & Religionis statum suscipiunt: at postmodum respicientes retrò, respirant ad allia & cepas, & ollas carnium quas in Ægypto reliquerunt, ad præteritas voluptates sæculi rursus animo feruntur, cum fastidio itineris ad perfectionem ducentis per asperiores vias.

Secundò, maledicti ante legē illi de Sodoma & Gomorrha, qui ex eo quod otio & abundantia diffluerent, in horrenda postmodum flagitia defluerent, suoque exemplo docuerunt verum esse quod Sapiens dixit: *Malitiam omnem docuit otiositas.* Hos verò ex otio in hæc facinora abominanda impegisse testatur Ezech. Propheta c. 19. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ saturitas, abundantia panis, otium eius, & filiarum eius, & manum pauperi non porrigebant.*

Similibus irretiti fuere vitiis Gabaitæ, propterea & ipsi maledictionis filij. Et maledictionis horum participes sunt omnes qui eorum sectantur vestigia, qui ob desidiosam vitam in fornicationes, adulteria, & alia huius generis crimina prolabuntur. Meritò ergo dixit Ennius in Iphigenia.

> *Otio qui nescit vti, plus negotij habet in otio,*
> *Quam cum est negotium in negotio.*

Tertiò, hanc maledictionem incurrerat Dauid, otiosus in solario domus suæ, alienam ex occasione concupiscens vxorem, quam adulterio maculauit. Verùm diuino monitu crimen & maledictionis reatum, seuera pœnitentia & vberrimis lachrymis postmodum expiauit.

Quartò, si ex Euangelio exempla petimus, maledictus diues ille, qui in otio & delitiis vitam ducens, postmodum conqueritur se ita tempus inaniter consumpsisse. Optatque mitti Lazarum ad fratres suos, vt moneantur melius illud tempus impendere, ne veniant in eundem locum tormentorum per eandem vitam ignauam, & luxui deditam, cruciatibus eius incrementum allaturi.

Quintò, maledictus & alter ille, priori non absimilis qui dicebat intra se: *Anima mea requiesce, & bibe epulare, habes bona reposita in annos plurimos, &c.* Dicitur enim ei. *Stulte, hac nocte repetent animam tuam à te, & quæ parasti cuius erunt.*

Sextò maledictus seruulus ille ignauus, qui talentum ligauit in sudario & illud defodiendo in loco abscondito, inutile reddidit. Acerrimè is à Domino suo reprehenditur, ablato talento in tenebras exteriores deiicitur vbi fletus & stridor dentium. E contra benedictus seruus qui duo vel quinque talenta multiplicauit in vsum Domini sui.

Septimò maledictus is de quo Matth. 12. à quo cùm eiectus fuisset spiritus nequam, postmodum reliquit domum ita vacantem, vt iterùm rediret spiritus ille maledictus, cum septem spiritibus nequioribus se. Tuncque illius nouam & fortiorem possessionem accepit, ita vt fierent posteriora prioribus deteriora. Hi verò designantur, qui salutis suæ, & gratiæ diuinæ incurij, eam vt oportet non custodiunt: sed negligentia & acedia sua iterùm locum dant dæmoni, quem pœnitentiæ flagello prius excusserant.

Octauò maledictæ Virgines fatuæ, quæ dormitantes & dormientes neglexerunt prouisionem olei in lampadibus, ad occurrendum Sponso nocturno tempore. Dum enim nimis serò oleum requirerent, clausa est ianua, & à nuptiis sponsi exclusæ fuerunt, frustra postmodum gementes frustra pulsantes. Et contra benedictæ Virgines quæ suo tempore sibi oleum pro necessitate nocturna prouiderunt, & cum sponso, accensis, & adornatis lampadibus, ad nuptialia gaudia, cum geniali & æterno plausu admissæ sunt.

Nonò maledictus & ille Episcopus, cui à Domino in Apoc. dicitur: *Quia tepidus es incipiam te euomere ex ore meo:* Vtique maledictus nisi resipuerit, & teporem excusserit. Maledicta & mulier Iezabel, Reg. capite secundo: *Dedi tempus, vt pœnitentiam ageret, & non vult pœnitere.*

Decimò,

Decimò, maledictus Chrisaurius, de quo sanctus Gregorius qui ignauam & perditam vitam ducens, sanè admonitioni nolebat obtemperare. At postmodum spiritibus malignis circumuallatus, inclamabat horrendè *Inducias, inducias, vel vsque manè*. Sed manè non inuenit qui præsentis temporis occasionem negleait, & pœnitentiæ non impendit.

Hi itaque omnes ideò maledicti, quia dæmoni cooperantur ædificando hunc murum acediæ, murum Iericho maledictum. hunc enim ædificare censentur, dum tepidè in negotio salutis se gerunt, vel talenta negligunt à Deo sibi concredita, vel bonorum operum oleum sibi prouidere non satagunt, vel conuersionem de die in diem differunt, nec diuinæ gratiæ vocanti cooperantur. Maledicta enim terra quæ rore cœlesti irrigata non nisi tribulos profert & sentes: *Consummatio eius in combustionem erit*; vt ait Apostolus ad Hebr. c. 6.

LECTIO IX.

DE FERVORE ET Diligentia spirituali, opposita Acediæ.

MVro descripto de ciuitate Sathanæ, opponitur alter in Dei ciuitate ex diametro, vocaturque *Feruor & diligentia spiritualis*. Huoc fortem & sublimem murum ac ciuitatis Dei arcem iam ab initio sæculi iustitiæ ædificarunt, per quam contra Sathanæ vires & insidias depugnarent. Constat verò præclaris lapidibus, aptè inter se cæmento quodam indiuisibili compactis.

Nam murum illum constituunt promptitudo ad diuinam voluptatem exequendam, ardor animi, zelus gloriæ diuinæ, zelus salutis suæ, zelus salutis proximi, deuotio in oratione, celeritas in bono opere, constantia perseuerantia, odium terrenorum, & amor cœlestium, sollicitudo æternorum: Hæc omnia opponuntur tædio spirituali remissioni animi, languori cordis, tristitiæ & tepori, negligentiæ & tarditati, ex quibus murum acediæ componi iam diximus.

Hunc murum iam ab initio iustos ædificasse, declarat præclarè S. Ambr. lib. de Cain & Abel, exemplo Abraham Patriarchæ, quem omnibus imitandum proponit, & singula quæ ad hunc murum erigendum spectant, ei non defuisse ostendit, promptitudinem, zelum, deuotionem, celeritatem, constantiam. Audi eius verba. *Prima vati gratia est celeritas festinantis. Abraham filium suum in holocaustum iussus afferre, non post dies vt Cain obtulit, sed consurgens mane strauit asinam suam, & adhibuit secum duos pueros, & Isaac filium suum: & concidens ligna ad holocaustum surgens abiit, & venit ad locum, quem dixerat ei Deus die tertia.*

Primò, aduerte immolantis studium maturum atque festinum, vt mora expectationis non esset donec audiretur Oraculum. Deinde vt sterneret asinam, obsequium omne ipse susciperet, & sacrificio necessaria præpararet, duabus quoque fide & spe virtutibus comitantibus hostiam suam duceret, de potestate Dei certus & de bonitate securus. Quod autem ait die tertia, ostendit quod continua & perpetua esse debeat deuotio. Sed & in alio facto Abrahæ, cognosce celeres studia deuotionis. Concurrit, & accepit vitulum tenerum, & dedit puero, & festinauit coquere eum. Vbique impigra deuotio, & ideò munus acceptum. Hæc S. Ambrosius.

Adiicit & ipse postea ibidem exemplum Zachæi de Euangelio. *Audi*, inquit, *dicentem Dominum, festina, descende Zachæe. Et ille quia impetrauerat quod volebat, vt Christum videret, amplius impetrauerat, vt videretur & vocaretur à Christo festinans descendit & excepit eum gaudens. Et ideò probauit Dominus eius affectum, & cum celeri remuneratione donauit dicens: Hodie huic domui salus facta est; festinauit enim Dominus ad beneficium, & ideo non expectauit, vt promitteret, & impleret omnia; sed ante fecit postea declarauit; Dixit enim, facta est salus, quod vtique præuenienti seruit non promittenti. Iustus ergò votum suum celeritate commendat.* Hæc iterùm ille.

Ad hoc ædificium iunctis animis erigendum aduersus teporem spiritualem, omnes suos conuocat Christus primus architectus, & diuini huius operis Præfectus. Hoc enim & exemplo fecit & verbo, vt ex ipsius dictis factis constat. Ideò enim tam frequenter inculcat in Euangelio, vt oremus, vt vigilemus, vt operemur dum dies est, vt talentum impendamus, vt lucrum referamus, vt laborantes nunquam deficiamus, vt per angustam portam contendamus, vt sequamur, & crucem gestantes & perseueranter feramus. Ideò & ipse hæc quæ à nobis requirit, primus peregit, vigilans, orans, docens, opera patris sui operans. noctes insomnes ducens, ieiunans, patiens, sanguinem fundens, vsque ad extremum spiritum in cruce summa promptitudine & feruore perseuerans. Ergo erigenda nobis cum eo est hæc structura cum sollicitudine & diligentia, cui tandem ipse coronidem gloriam adiiciet.

At non solum ipse, sed Apostoli & Martyres, Confessoresque & Virgines, hunc spiritualem feruorem, hanc diligentiam in opere salutis, & in his quæ Dei sunt semper commendarunt, & exemplo & verbo Gesta eorum & labores manifestè hac in re proloquuntur. Tota enim Scriptura Apostoli plena est monitis continuis, vt bonum facientes non deficiamus, vt tempus redimamus, vt diligenter postea messem in benedictione habituri, vt somnum excutiamus, & strenui vigilemus, vt semper impigri, solliciti & satagentes simus. Hæc ex dictis constant. Vnde concludit Apost. Petrus omnium Pastor post Christum & oues suas omnes sic paulò ante mortem adhortatur: *Fratres, magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis: hæc enim facientes non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum Regnum Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi.*

Denique confusionem Christianis deberet ingerere, quod ipsi Ethnici, qui cœlestia illa bona nobis promissa ignorabant nihilominus magnam temporis nobis à Deo dati rationem haberi voluerunt. Audi Senec. Epist. 1. ad Lucilium. *Ita fac, mi Lucili, vendica te tibi, & tempus quod adhuc aut auferebatur, aut surripiebatur: aut excidebat, collige & serua. Persuade tibi hoc sic esse, vt scribo: quædam tempora eripiuntur nobis, subducuntur, quædam effluunt. Turpissima tamen est iactura, quæ per negligentiam fit. Et si volueris attendere, magna pars vitæ elabitur malè agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus.* Nempe illa pars vitæ, quæ ludo, quæ aleæ, quæ ventri, quæ vanis colloquiis, aliisque inutilibus exercitiis impenditur, male agentibus elabitur. Illa verò quæ somno, otio, ignauiæ datur effluit nihil agentibus.

Denique cum negligenter & languidè, pleraque nos concernentia tractemus illud cogitantes: illa pars censetur elabi aliud agentibus, & aliter quàm oportet, maximè cùm & alienis sæpè nos explicemus, nobis neglectis. Addit Seneca: *Quem mihi dabis qui aliquod pretium tempori ponat? qui diem æstimet, qui intelligat se quotidie mori? In hoc enim fallimur, quod mortem prospicimus. Magna pars eius iam præterit, quicquid ætatis retrò est mors tenet: Horas ergò omnes complectere: sic fiet vt minus ex crastino pendeas, si hodierno manum inieceris. Dum differtur, vita transcurrit.*

Hæc omnia audiat Christianus ignauus cum confusione, & rubore concepto extimuletur ad pretium tempori ponendum, ad serio considerandum se quotidie mori, ad vitæ transeuntes horas non languidè, sed diligenter his quæ oportet impendendas.

Denique, subiicit & concludit idem Seneca: *Omnia aliena sunt, & tempus tantum nostrum est. In huius rei fugacis ac lubricæ possessionem natura nos misit, ex qua nos expellit quandocumque vult. Sed tanta stultitia mortalium est, vt quæ minima & vilissima sunt certè reparabilia imputari sibi, cum impetrauere patiantur; nemo se iudicet quicquam debere, qui tempus accepit, cum interim hoc vnum est, quod ne gratus quidem potest reddere.*

O Christiane! quam dabis rationem temporis tibi dati seuero Iudici. Cur conquereris & doles dum iacturam facis rerum vilium, & caducarum quas recuperare potes, temporis autem pretiosissimi iacturam facis, nec conqueris, cum illud irrecuperabile sit; & illo æternitatem valeas tibi comparare? Ridet stultitiam tuam Gentilis Philosophus, tuamque arguit cæcitatem.

Sed si dedignaris audire Ethnicum, audi certè sapientem Christianum, eiusdem rei te grauissimè commonentem. Audi sanctum Bernardum virum vtique sapientissimum

ſimum, & ſapientiſſimum, & ſanctiſſimum, ſermone de Triplici Custodia ſic loquitur. *Nemo parui æſtimet tempus quod in otioſis colloquiis conſumitur: Volat verbum irrenocabile, volat tempus irrenocabile, nec aduertit inſipiens quod admittat. Licet confabulari, inquiunt donec hora prætereat. O donec prætereat hora, ô donec pertranſeat tempus. Donec hora prætereat, quam ad agendam pænitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad gloriam promerendam, miſeratio conditoris indulget. Donec tranſeat tempus, quo diuinam tibi propitiare debueras pietatem, properare ad Angelicam ſocietatem, ſuſpirare ad amiſſam fœlicitatem, excitare remiſſam voluntatem, flere commiſſam iniquitatem.* Hæc S. Bernardus.

Quod quidem monitum, ſi vt decet perpendant Chriſti Fideles, diſcent excutere ignauiam & teporem: diſcent pretium temporis in ſiclo & pondere Sanctuarij ponderare; diſcent cum diligentia, & ſollicitudine, cum promptitudine & alacritate, illud in negotio ſalutis & operibus diuinis impendere. Sed quoniam non ſolum ab humana cura cooperante, ſed maximè à diuina gratia præuia operante id pendet, ad te Domine hoc votum poſtremum operi huic meo coronidem addens, dirigo: *Tu innocentiæ reſtitutor & amator, dirige ad te tuorum corda ſeruorum, vt ſpiritus tui feruore concepto, & in fide inueniantur ſtabiles, & in opere efficaces.*

FINIS TVBÆ SACERDOTALIS.

VIRGA

VIRGA AARONIS FLORENS.

HOC EST,

DIRECTIO VITÆ SACERDOTALIS EX SS. PATRVM.

Præfertim S. CAROLI BORROMÆI documentis.

Omnibus Sacerdotibus tam in Sæculo, quam in Religione agentibus, perfectionis stimulus.

Authore IACOBO MARCHANTINO, Theologo Pastore, Congregationis S. Caroli Presbytero.

TRACTATVS I.

DE RECTITVDINE VIRGÆ AARONIS, SIVE DE PERFECTIONE VITÆ SACERDOTALIS.

PROOEMIVM.

EXHORTATIO ad Sacerdotes.

VOS aduoco, vos toto hoc libro alloqui gestit animus, ô Sacerdotes & ministri Domini! adeste animis, & fauete. Oculos vestros inungere puro sacri sermonis collyrio, si fortè puluere terreno, vel graui aliquo humore dispersi caligent, vt perspicacius meum contemplari valeatis, celsum quem conscendistis Sacerdotij verticem, sacrique Ministerij, quod sors vobis diuina in Ecclesiastica Hierarchia tribuit, sublimem perfectionem. Atque vt Cœlo & Deo auspice cuncta exordiar, dicere mihi liceat cum Apostolo. *Huius rei gratia flecto genua ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur, vt det vobis secundum diuitias gloriæ suæ virtute corroborari per spiritum eius in interiori homine, det etiam scire supereminentem scientiæ charitatem Christi, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.*

Ephes. 3.

Nonne ipse est qui suum vobis nomen & honorem communicauit, vt sicut Pater est vnici sui Filij in æternitate, sic & vos sitis Patres filiorum adoptionis in tempore? Nonne vim prolificam verbi semenque cœlestis gratiæ suæ vobis commisit, vt nouam progeniem, hoc est, filios salutis sibi Ecclesiæque suæ generetis; ergo conuenit ab eo postulare; vt diuina sua cognitione, suo amore, suo spiritu vos adimpleat, quem in alios refundere valeatis, & in cordibus fidelium parturire. Atque cùm ad hunc amorem & spiritum attrahendum, fouendum, aliisque ingenerandum, plurimum conducat cognoscere statum, sortemque in quam vos tulit Deus: *Etiam huius rei gratia flecto genua ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur vt det vobis secundum diuitias gloriæ suæ virtute corroborari per spiritum eius in interiori homine, vt det etiam scire supereminentem scientiæ charitatem Christi, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.*

Nonne ipse est qui suum vobis nomen & honorem communicauit, vt sicut Pater est vnici sui Filij in æternitate, sic & vos sitis Patres filiorum adoptionis in tempore? Nonne vim prolificam verbi, semenque cœlestis gratiæ suæ vobis commisit, vt nouam progeniem, hoc est, Filios salutis, sibi Ecclesiæque suæ generetis? Ergò conuenit ab eo postulare, vt diuina sua cognitione, suo amore, suo spiritu vos adimpleat, quem in alios refundere valeatis, & in cordibus fidelium parturire. Atque cùm ad hunc amorem & spiritum attrahendum, fouendum, aliisque ingenerandum plurimum conducat agnoscere statum sortemque in quam vos tulit Deus: *Etiam huius rei gratia flecto genua ad Deum & Patrem Domini nostri Iesu Christi, vt possitis viua fide apprehendere, quæ sit sublimitas & profundum, quæ latitudo & longitudo vocationis vestræ sanctæ, donec in æterna tandem gloria plenius id ipsum cum omnibus Sanctis vno intuitu comprehendatis, & mysticas has dimensiones Sacerdotij limpida contueri visione.*

Ephes. 3.

Primò igitur ab illo exposcendum mihi decerno, vt det vobis notitiam non solum theoricam ac speculatiuam, sed maximè efficacem ac practicam, qua agnoscere valeatis, quæ sit sublimitas, quæ altitudo vocationis illius. Hæc porrò in eo consistit, quod circa corpus Deificum Christi Iesu potestas vestra versetur; dum vestro sermone illud consecratur: dum præsens quoties volueritis sistitur: dum manibus vestris tractatur, sumitur, distribuiturque quotidie in fidelium salutem & alimentum. Neque corpus solum, sed & sanguis, anima, diuinitas, merita, & thesauri gratiarum eius vestræ subsunt potestati per vos fidelibus communicanda & dispensanda. O sublimis potestas, Angelicam, & Seraphicam potestatem supereminens, super Deum quadam se ratione extendens, *Deo obediente voci hominis*, ac super ipsum cœlum se porrigens illud animabus fidelium aperiendo, infernumque claudendo. Hæc est ergò altitudo Sacerdotij vestri, quam vtinam sublimi notitia per Intellectum sublimi amore per affectum, sublimis vitæ perfectione per effectum dimetiri valeatis.

Iosue 10.

Vtinam sic animum interius, sic mores exteriùs componatis, vt nemo non reuereatur vos, vt Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei, in vertice montis celsissimi constitutos, in gradu Deo proximante. Verè enim estis eius personam repræsentantes, eius verbis supra naturam operãtes, eius spiritum participantes, illumque aliis communicantes, eius sponsæ curam gerentes. Si hoc alta consideratione perpenditis, & certa fide creditis, sic agite, vt omnis homo id ipsum legat in fronte, & vultu vestro prodeunte, *qui semper sit in sale gratiæ*, sale conditus, id ipsum credat ex operibus vestris, quæ sint tanquam characteres viui, quales sitis edocentes. Sic in vobis imaginem viuam Primi Sacerdotis Iesu Christi per omnia agnoscant, omnes & vocationis vestræ tantam sublimitatem admirentur, & reuereantur.

1. Cor. 4.

Col. 4.

Secundò, à Patre & à Domino Iesu Christo obnoxiè mihi postulandum existimo, vt possitis comprehendere non solum sublime, sed & profundum vocationis vestræ. Hoc est, quam profundum amorem à vobis exposcat ille, qui prior vos sic dilexit, sic elegit, sic consignauit: & quam profunde vos coram ipso humiliare debeat tanta eius dignatio, dũ suscitat de puluere egenos qui solio gloriæ suæ assistant, qui secum sedeant, suasque vices gerant, qui suo loco iudicent, & sententiam ferant in terris, quam certò respondet ratam habere in cœlis.

Certè ex nobis planè viles sumus, impuri, ignorantes, imperfecti, cæci, ad malum proni: è contra, illa Maiestas coram qua stare, cuiusque vices debemus gerere, tanta est, vt omnis ei perfectio ex natura & essentia conueniat, ita vt sit ipse ipsa Sanctitas, Sapientia, Potentia, Bonitas, Gloria, Immensitas. Hæc ergo omnia in considerationis nostræ bilance, & in Sanctuarij pondere expensa, nos mirum in modum humiliare deberent, & in profundum mergere, cum illa Psaltis voce: *Exaltatus autem humiliatus sum, & conturbatus.* Meritò sanè talis consideratio, e cordis nostri fundo, è nihilitatis nostræ profundo, voces illas Sanctorum elicere deberet: *Quis tu? Quis ego? nouerim te, Nouerim me, vt exaltem te, & humiliem me.* Igitur si per altitudinem potestatis nostræ ascendimus vsque ad cœlos, per profundum vocationis nostræ, quandoque etiam descendamus vsque ad abyssos.

Psal. 88.

Hoc fiet, si sub abyssalibus iudiciis Dei nos constituentes, cum timore, & tremore salutem nostram operemur, ne tantæ gratiæ, tantisq; Dei in nos profusis donis inueniamur digni, ac ne spiritui eius per nos adeò sublimia operanti iudicemur ingrati vel contumeliosi, maioribusq; proinde suppliciis obnoxij. Nam non paucorum erit in futuro illa querela apud Psaltem expressa; *Quia eleuans allisisti me.* Quæ eadem apud Iob reperitur: *Eleuasti me, & quasi super ventum ponens, elisisti me valdè.* Iuuat ergo sublimitatem

Psal. 101.

Iob 30.

tatem Sacerdotalis nostri Ordinis intueri, sed non descendo profundum humilitatis & timoris, ne supra nos vnquam tollamur sine nobis.

Tertiò & hoc opto à Patre luminum & huius rei gratia cordis genua lubens flecto, vt possitis comprehendere, quæ sit latitudo vocationis vestræ. Extendit nimirum se, suumque sinum ad omnes animas sanguine Christi emptas, cruore pretioso Agni immaculati redemptas: Sacerdotium enim ad id institutum est, eas brachiis amoris complectens, sanguine isto efficaciter (quantum in se est) adspergat, spiritusque Christi participes efficiat, & illi reddat cuius pretio emptæ sunt, vt ipse finem suum assequatur, & in illis æternum Deus glorificetur. Nullam animam negligit Sacerdotalis & Pastoralis vocatio: hoc semper pro obiecto & scopo sibi præfigit Dei gloriam promouere: animarum salutem procurare, & in hoc gemino cardine iugiter volui debet Sacerdotum animus & vita. Pastorum mens & sollicita cura.

Hæc ergò est vocatio eximia, latitudinem suam expandens ad omnia quæ diuinæ gloriæ promouendæ sunt congrua, & ad omnes ad quos potest electos, diuinæ prædestinationi cooperando, Christi Iesu Sanguinem, Passionem, & merita efficacia reddendo gratiam eius & spiritum vitæ quantum fieri potest, communicando, nihil discernens inter inopem & diuitem, inter nobilem & ignobilem, inter sapientem & idiotam, inter seruum & dominum, inter masculum & fœminam, inter senem, & iuuenem, omnes ad cognitionem veritatis & salutem conuocando, omnes compellendo, monente Domino: *Compelle intrare, vt impleatur domus mea.*

Luc. 14.

Quartò & postremò, flecto genua ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, vt possitis comprehendere, & frequenter pio mentis perpendiculo dimetiri, quæ sit longitudo vocationis vestræ, hoc est Ordinis Sacerdotalis ad quem vocati estis. Longitudinem eius intelligo, ipsius in vno quoque vestrum durationem, quæ ad æternitatem vsque se protendit: Nonne Character Sacerdotalis vsque in æternum permanet inexpugnabilis? Quod ergò Christo dictum est: *Tu es Sacerdos in æternum*, hoc de singulis meritò dici potest; quandoquidem in Sacerdotio imprimatur signum indelebile in anima, quod non solum huius vitæ & æui breuis decursu perduret, sed etiam post hanc vitam perennet, vel ad gloriæ incrementum in electis, vel ad confusionis augmentum in reprobis.

Hæc est doctrina Theologorum, ex qua etiam deducitur talem fieri per characterem consecrationem, vt si contingeret Sacerdotem quempiam à mortuis suscitari, nequaquam foret necessarium denuò eum consecrari, aut ordinari; quia nec mors characterem priorem expungere potuerit nec tollere consecrationem. Ex quo agnosci potest firmitas status Sacerdotalis, supra statum vel religionis, vel Matrimonij: in neutro enim illorum consecratio fit per inhærentem animæ qualitatem, sicut in Sacerdotio: vnde etiam aliquo casu qui solui potest a Religionis vinculo, nunquam à Sacerdotio. Atque per mortem dissoluitur Matrimonium, haud verò Sacerdotium; sed illud manet in æternum. Qualem porrò confusionem reprobis Sacerdotibus inducet permanens signaculum illud æternum: *Signaculum similitudinis Dei*, quo Pater ipsos elegerat, *conformes fieri imaginis Filij sui*: quo ipse Filius eos sibi configurare voluerat, non solùm tanquam membra Capiti, aut milites Duci, sed etiã vt ministros summo Sacerdoti? Manet enim, illud tanquam æterni dedecoris nota, cum verme consciẽtiæ acerbissimè eos torquente coniuncta, quia cum ex institutione sua signum foret specialis quam sortiti erant in Ecclesia prærogatiuæ, singularisque potestatis & gratiæ, iam agnoscitur testimonium acerbum contra ipsos ferre, coram Iudice, coram Angelis & Beatis, coram toto Orbe: censetur que deseruire tanquam cumulatioris damnationis & acrioris cruciatus instrumentum in pœnarum æternitate. Hæc est eius longitudo, quam præmeditari & præmetiri vos conuenit, ô Sacerdotes! ô Christi Ministri! quandoquidem tam sublimi: & sacro signaculo à Domino signati estis quandoquidem Spiritum S. in pignus salutis æternæ accepistis cum plenitudine, in manus impositione, nolite pati vllatenus motum vitæque improbitate, & ingratitudine, illud quod vobis traditum est in auxilium & gloriæ incrementum, verti in dedecus, & opprobrium sempiternum. Quinimò omni cura satagite, vt ornamentum illud & decus characteris Sacerdotalis vobis datum in hac vita, perficiatur in gloria. Et quoniam ille quandam habet æternitatem sibi a Christo communicatam, ex tunc admonere censetur, omnia desideria vestra, affectus & vota, functiones & ministeria, à vobis æternitati vouenda esse; vt quandoquidem estis æternitati consecrati, æternitati viuatis, æternitati laboretis, æternitatem cogitetis, æternitatem annuncietis & prædicetis, ad Æternitatem respiretis, in qua supremi & Æterni Sacerdotis Iesu Christi, aspectu digni fiatis, cum illo hostias laudis perpetuæ & perfectissimi amoris Æternum holocaustum oblaturi. Huius rei gratia finaliter flecto genua cordis mei, ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, totis animi mei votis idipsum ab eo contendens. Huius etiam rei gratia liber iste in lucem modò emittitur, quem omnibus Sacerdotibus offero, ac speciali titulo illis debeo, qui sub vexillo ac Regulis S. P. N. Caroli Borromæi pietatem sectari desiderant; quorum hortatu, consilio, suasu, hæc elucubraui. Et quoniam numerus eorum in Hispania, Arduena, Fania, Pannonia, accreuit, ipsi hic Ducis ac Patris, quem sequi optant, vestigia relegere poterunt, & imitari.

Cæterùm quia in hoc opere non parum laboris insumere mihi necesse fuit, hanc ab eis gratiam rependi opto; vt torpentem in via Domini gressum meum, precum ac sacrificiorum suorum spiritu valido promouere dignentur. Atque ita Apostoli Pauli verbis exorsus, eiusdem quoque verbis concludo, & coronidem hanc adiicio: *Ei autem qui potens est omnia facere, superabundanter quàm petimus, aut intelligimus, secundum virtutẽ quæ operatur in nobis, ipsi Gloria in Ecclesia, & in Christo Iesu, in omnes generationes sæculi sæculorũ.* Amen.

Ephes. 3.

LECTIO I.

De nomine, & significatione mystica Virgæ.

Statum Sacerdotalem Virgæ nomine rectè designari, vt clariùs declarare valeam, paulò altiùs repetenda est. Ex sacris igitur, & prophanis Scriptoribus exploratũ esse potest, nomine Virgæ potestatem aliquam solere designari.

Hinc 1. Virgam gerunt Reges, regiæ suæ potestatis symbolum, quam sceptrum vocamus. De Assuero Rege refert scriptura sacra: *Neminem vocatum Regis atrium interius ausum ingredi, nisi forte auream Virgam ad eum extenderit, pro signo clementiæ.*

Esther. 4.

2. Etiam Principes primos à Rege, Virgam & Sceptrum, quasi suæ potentiæ indicium gessisse, colligi potest ex Apost. ad Hebr. 11. vbi indicat Ioseph in Ægypto Virgam in Principatus sui testimonium gestasse; dum dicit: *Fide Iacob moriens, singulos filiorum Ioseph benedixit, & adorauit fastigium Virgæ eius.*

Hebr. 11.

3. Romani Prætores Virgam gerebant. Vnde dum manumittebant seruos, eorum capita solebant Virga attingere quæ dicebatur *Vindicta vel vindicia.* Hinc Cicero in Topicis: *Si neque censu, neque vindicta, neque testamento liber factus est, non est liber.* Persius quoque Satyra 5.

Vindicta postquam meus à Prætore recessi:
Cur mihi non liceat, iussit quodcumque voluntas?

4 Iudices in Tribunalibus virga vti solent in symbolum potestatis vindicatiuæ & punitiuæ, quæ ex eis officio competit erga improbos. Nempè aduigilare debent, vt potestas quam sortiuntur, sit *Virga directionis, Virga æquitatis, Virga correctionis.*

Psal. 44.

5. Pastores ouium Virgam, siue baculum Pastoralem ad oues dirigendas ab initio sæculi siue artis Pastoritiæ gestasse ex antiquis Scriptoribus & Scripturis deduci potest. Hinc illud.

Pastores baculo minas, lupus ore minatur.

Tradunt ab illis deriuatum esse morẽ, vt Reges Sceptra gerant, quasi Baculos Pastorales, cùm ipsi non aliud sint, quam Pastores populorum, sic enim vocat Homerus Regem Agamenonem. Quapropter etiam Philo dicit, *Pastoralem artem esse præludium ad Regnum.* Sic Dauid & Moyses, aliique antiqui, ab ouibus ad Regnum translati, à regendis ouibus didicerunt populos regere.

Denique ad potestatem spiritualem hæc translata ita sunt, vt ad eam significandam, nomine Virgæ sæpius vtantur sacræ litteræ. Sic enim loquitur Regius Propheta de potestate annunciandi verbum Dei, & de ipsa prædicatione per Apostolos initiata: *virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum.* Quasi dicat: O Christe, Pater tuus æternus, Sceptrum Regiæ & Sacerdotalis tuæ potestatis agnosci, & dominari faciet, per verbum prædicationis, quod primò

Psal. 109.

exibit ex Sion, post Spiritos Sanctos xdnentum: virtute illius, quasi pec Virgam potentiæ tuæ ac fortitudinis conteres eos qui tibi aduersantur, & subiciet dominatui tuo, ita vt à modo non resistant tibi. sed victas manus tradant; & exinde per fidem regnans dilatabis imperium tuum non solùm inter Iudæos, sed etiam inter gentes infideles. Apud Zachariam quoque loquens Dominus de regimine populi sui, dicit: *Assumpsi mihi duas Virgas; vnam vocaui Decoram, alteram vocaui Funiculum, & paui gregem.* Virga decora hæc est, qua suaui speciosoque regimine reguntur pij; Virga *Funiculus* noncupata, qua est. seuero & pœnis regimine permiato, teguntur impij, & in hoc Deum imitari debent, qui ab illo regendi sortiuntur potestatem.

Ortus exinde mos est in Ecclesia in symbolum potestatis spiritualis in quibusdam spiritualibus officiis Virgas gestare. Sic Episcopi & Abbates in signum eminentis suæ dignitatis Virgam Pastoralem gerunt, quam Pedum vocamus. Sic Decanis & aliis prælatis, vel Viris in dignitate constitutis argentea Virga præfertur in solemnibus Officiis Ecclesiasticis. Sic & Romæ Pœnitentiarij Virgas gestant, quibus capita Pœnitentium attingant, in symbolum specialis auctoritatis eos iudicandi, absoluendi in libertatem vendicandi, disruptis Sathanæ & peccati laqueis. Sed & per Virgam antiquitùs inauguratum fuisse Moysem & Aaronem ad regendum populum, idque ex speciali Dei ordinatione, nemo est qui ignoret. Virgam enim tenebat Moyses in manu, qua gregem suum ad interiora deserti minabat, vt dicit Scriptura, & iussus est eam in terram proiicere, cumque proiecisset, versa est in colubrum; sed cùm iterùm apprehendisset reuersa est in virgam, & per illam multa prodigia patrata sunt in Ægypto; Itaque per illam virgam inaugurauit Dominus Moysem, & Ducem populi constituit; nam non aliud illa significabat, quam potestatem sibi à Deo datam, qua Ægyptios perculeret, & puniret; Hebræos verò regeret & duceret, ita vt virga hæc Moysi fuerit instar Sceptri quod Ægyptiis formidabila fuit & exosum instar serpentis & colubri; Hebræis verò amabile instar virgæ & baculi Pastoralis. Atque etiam cùm Moyses non solùm Deus Populi, sed & sacerdos fuerit dicente Psalte, *Moyses & Aaron in Sacerdotibus eius.* Virga hæc etiam Sacerdotij symbolum ipsi fuit, qua fuit insignitus tanquam Legatus vices Dei gerens, tanquam Sacerdos, tanquam Mediator inter Deum & populum, tanquam miraculorum Operator, quibus ostenderet se Deum Pharaonis. Hinc & illa Virga vocatur, *Virga Dei.* Nam sic loquitur Scriptura, Exod. c. 4. v. 10. *Reuersus est Moyses in Aegyptum, portans Virgam Dei in manu sua.* Vbi addunt Hebræi Virgam istam fuisse quadratam, & in 4. lateribus nomen Dei Tetragrammatum, siue 4. litteratum inscriptum fuisse, ita vt singulis Virgæ lateribus vna Numinis littera esset insculpta, ideòque dici *Virgam Dei.*

Psal. 99.

Sed de Virga Aaronis potissimom nobis sermo, quæ specialissimè per diuinam ordinationem Sacerdotalis potestatis fuit indicium, producens diuinitùs frondes, flores, fructus, & per id Aaronis electionem ad Sacerdotium designans. Nam cùm ob seditionem Core, eum suis contendentis eum Aarone de Sacerdotio, graue murmur obortum fuisset; Deus vt litem visibili signo dirimeret, iussit singulas tribus earumque Principes Virgam suam adferre, cui inscriptum esset nomen Principis, seu Primogeniti illius tribus illasque poni in tabernaculo fœderis, coram Arca testimonij in Sancto Sanctorum, fueruntque Virgæ duodecim, præter Virgam Aaronis, quæ erat Virga tribus Leui; nam tribus Ioseph erat diuisa in duas, Ephraim scilicet & Manasse. Cùm ergò posuisset Moyses Virgas coram domino, sequenti die regressus, inuenit germinasse Virgam Aaron, qui erat primogenitus de tribu Leui. *Et turgentibus gemmis eruperant flores, qui foliis dilatis in amygdalas deformidati sunt;* hoc est, forma florum mutata & desinente, gemmæ eorum transformatæ sunt in fructus amygdalarum. Manifestum ergò fuit hoc miraculum & indicium electionis diuinæ: nam hæ Virgæ erant prorsus aridæ, & siccæ, sicut scipiones vel baculi viatorum, nec naturaliter poterant reuirescere. Deinde triplex quasi miraculum cernitur. Primum in eo quod gemmas siue baccas germinarit; Secundum in eo quod baccæ hæ subitò conuersæ sint in flores; Tertium eo quod flores eodem penè tempore in fructus sint conuersi, Deniq; probabilis est opinio, quam habet Tostatus, & alij, nunquam fuisse desiccatam, sed semper mansisse cum floribus, vel potius fructibus.

Num. 17.

Ratio asserri potest, tum quia perfecta sunt Dei opera & miracula, tum quia Virga hæc fuit perenne memoriale & testimonium apud posteros rei gestæ, quod per Virgam florentem familiæ Aaronis esset consignatum Sacerdotium: hoc autem posteris non ita probari poterat per Virgam siccam. Sic manna semper fuit sui simile, & incorruptum in tabernaculo seruatum, vt posteris fidem faceret illius quod populo pluerat in deserto. Ergò & de Virga Aaronis idem dicendum est, quam in arca fuisse cum tabulis legis seruatam (hoc est circa arcam cum manna) tradit Apost. Heb. 9. versiculo quarto. Nunc autem ignotus est locus, in quo arca delitescit, quia abscondit eam Hieremias, *& dixit ignotum fore locum, donec congreget Deus congregationem populi sui, & propitius fiat,* vt dicitur 2. Machab. 2. Quod de fine mundi intelligunt Sanctus Epiphanius & Dorotheus Martyr. & alij cum eis. Tunc autem manifestabitur, vt certius Iudæi cognoscant, se in Christum credendo veros esse filios Abrahæ, discipulosque Moysis & Prophetarum, cùm viderint Ieremiæ Prophetiam impletam suo tempore, & se arcam habere qua maiores sui caruerant. Tunc ergò forsitan etiam apparebit Virga Aaronis, quæ circa arcam seruari solita erat. Quid verò virga Moysis deuenerit, incertum est, maximè cùm Apostolus ad Hebræos nono, tantùm meminerit Virgæ Aaronis quæ fronduerat, quam aliam fuisse à Virga Moysis plerique arbitrantur. Nam Virga Aaronis vocatur Virga Leui, non Virga Moysis, Numero decimoseptimo. Et cæteri Principes suspectum habuissent, Aaronem & Moysem, si ipse fratri consignasset Virgam illam, quæ tot portentorum fuerat operatrix, cum alij communem Virgam acciperent; consequenterque miraculum, florentis Virgæ non Aaroni, sed Virgæ tribuisse. Fuit ergò virga Aaronis communis, sicut & aliorum, quas omnes ex Amygdalo fuisse tradunt Hebræi de more eius gentis, quæ ea ex potissimum arbore scipionibus vtebatur. Amygdalus enim excellit in surculis, siue ramis rectis & proceris, ita vt apta sit ad Virgas & scipiones senum conficiendos. Virgæ porrò Moysis partem inuentam esse anno Christi 1008 ad eamque ex Gallia, Italia, aliisque Prouinciis multos confluxisse narrat ex Glabro Baronius anno dicto.

LECTIO II.

EXPLICATIO Virgæ Aaronicæ.

SEd iam breuiter explicemus, quomodo hæc Virga Aaronis Sacerdotalis vitæ & perfectionis imaginem gesserit quod potissimum ad scopum nostrum spectat.

Dicamus ergò primò, in eo quod virga illa recta fuerit, nō curua aut nodosa, insinuari quomodo vita Sacerdotalis à curuitate peccati & nodositate vitiorū libera esse debeat, alioqui reprobandam fore, ignisq; æterni incendium operari debere. Sit ergo recta, & procera, diuinæ regulæ conformis, non sit ad terram incuruata, nec de ligno spinoso aut præfracto: vt erga alios possit esse virga correctionis, virga electionis, virga dilectionis.

Dicamus secundò, in eo quod Amigdalina fuit, significare vigilantiam sacerdotalem & Pastoralem. Amigdalus enim est symbolum vigilantiæ apud veteres, eo quod prima euigilet post hyemem primaque floreat: Vnde quod Ieremias c. 1. dicit: *Virgam vigilantem ego video,* alij dixerunt: *virgam amigdalinam ego video.* Rectè itaque designat vigilantiam, quam Pastores, & Sacerdotes gerere debent, cum erga se, tum erga gregem. Erga se quidem, ne passionibus & vitiis in animum furtim irrepentibus locum dent dormiendo, & cum torpore se gerendo, Hinc Thomas à Kempis: *Vigila super teipsum, admone teipsum, & quicquid fit de aliis, non negligas teipsum. Tantum proficies, quantum tibi vim intuleris.* Erga gregem vero vigilare etiam tenentur, ne lupo ferarumque spiritualium occursibus, infestationi pateant, ne corrupti mores, ne perniciosi errores gregatim irrumpant, & fero laniatu ouile Dominicum sibi concreditum discerpant. Imitari debent vigilem Pastorem, fidumque Iacob, dicentem ad Labam: *Viginti annis fui tecum, oues tuæ, & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi, nec captum à bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam, quod furto peribat exigebas à me diu, noctuque æstu*

1. c. vir. Damat. 2.

Gen. 31.

gestu vrebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis. Quapropter ipsos etiam monet Apost. in persona Timothei: *Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple.* Nempe excubare debet Pastoris cura pro singulorum salute, & sicut non dormit, neque dormitat, qui impugnat & conturbat Israel, ita nec dormitare debet aut dormire, qui custodit Israel.

Dicamus tertiò, in hoc quod Amygdalus inter arbores prima flores producit, designari perfectionem virtutis, qua aliis præflorere debent Sacerdotes; & cæteras arbores in Horto Dei Mystico plantatas ad florendum, quodammodo exemplo suo inuitare. Atque cùm perpetuò (vt supra diximus) flores fructusve conseruarit Virga Aaronis in testimonium posteris, etiam hoc ipsum designat, teste S. Ambrosio lib. 10. Epist. 82. *Quod numquam Sacerdotalis marcescat gratia & in summa humilitate, habeat in suo munere commissæ sibi potestatis florem.* Designat ergo id perseuerantiam in flore & fructu perfectionis, quam in sacrata cordis sui arca diligenter debent asseruare Sacerdotes.

Dicamus quartò in eo quod Virga Aaronis subito gemmas, seu baccas, deinde flores, statimque fructus produxerit, significari quomodo Sacerdotes expediti esse debeant, prompti & efficaces ad omne bonum, & omnem fructum citò producendum. Mox enim vt germinarint gemmas & baccas, hoc est, sancta intùs desideria, statim flores subsequi debent, hoc est, firma proposita & resolutiones; easdemque sine mora illas ad effectum deducendo, è floribus fructum efforment. Non sint de illis arboribus, quæ multas frondes & germina, multosque flores producunt, sed paucos fructus, quia statim flores decidunt inanes, hoc est, non sint de illis, qui multa pia desideria, multa bona proposita germinant, sed omnia minimo vento defluunt, & pauca ipsi ad effectum deducunt. De quibus possumus dicere illud Iob. cap. 15. *Lædetur quasi in vinea in primo flore.*

Dicamus quintò, in eo quod primo florens Amygdalus debeat frigora multa, grandines, pluuias, ventos sustinere & superare, designari quod vita Sacerdotalis pia & florida debeat esse cum patientia coniuncta, eo quod non sit libera à multis aduersis, à contradictione linguarum, à flatu malignantium, ab infestatione improborum, aliisque grandinibus & ventis, eius florem lædere conantibus. *Non est enim discipulus supra Magistrum, nec seruus maior domino:* si ergo tot passus est contradictiones, tot maledicta & aduersa Iesus Nazarenus potens in opere & sermone, ita vt & Hypocritæ, & Voracis, & Seductoris nomen calumniosè ei ingestum fuerint; quid aliud expectare debent eius discipuli, & supremi huius sacerdotis ministri, qui vestigiis ipsius volunt inhærere? Certè non possunt esse liberi ab interiori vel exteriori afflictione, si in Christo piè volunt viuere, sed instar Amygdali, inter pluuias & ventos debent fortes & floridi permanere.

Marc. 10.

Dicamus sextò, in eo quod Amygdala exteriùs in cortice duritiem & amaritudinem habent, indicari austeritatem & mortificationem à Sacerdotis vita non debere abesse, vt possit fructus Amigdalinos proferre. Hoc his verbis explicat S. Gregorius Nyssenus lib. de vita Moysis, de hac Virga sermonem faciens: *Aspera, & continens, duraque debet esse exterius Sacerdotis vita, intus autem in occulto suaue quoddam edulium continere: quod tunc manifestatur, cum maturum fuerit, cumque corruptus fuerit *[illegible]* circumfusus cortex, & ligneo nuclei testa defracta.* Cui consonat quod tradit Philo, dum dicit per Amygdalum significari, opus esse aspero conatu & labore, vt quis dulcem virtutis fructum assequatur: vt quis enim fructu Amygdali fruatur, debet priùs durum perfringere nucleum, quo fructus contegitur.

Dicamus postremò, hac Virga percussam esse petram, Num. 20. Nam ibi dicitur: *Tulit Moyses Virgam, quæ erat in in conspectu Domini,* hoc est, quæ reposita erat in Tabernaculo, Constat autem Virgam Aaronis repositam fuisse in Tabernaculo, ex Apost. ad Heb. 9. de Virga autem Moysis ignoratur quò deuenerit, & ita certiùs dicitur Virgam Aaronis percussisse petram, & aquas eduxisse. Itaque significatur, Sacerdotum esse diuino verbo & potestate percutere dura corda, lacrymasque ab illis elicere: atque etiam ipsorum esse è Christo Petra mystica aquam gratiæ copiosam educere, in gratiam populi. Illis nempe dicitur: *Loquimini ad petram & dabit vobis aquam.* Ad quam petram? Vtique ad duplicem.

1. Loquimini ad cor petreum & impœnitens, vt contritionis aquas donet verbo compunctionis à vobis percussum.

2. Loquimini etiam, & maximè ad Christum, qui his quando vult siccis & duris cordibus aquam gratiæ non denegat abundantem.

Conclusio ad sacerdotes.

Concludendo tandem, & dicta breuiter recolligens, sermonem ad vos conuerto, ô Sacerdotes & Ministri Domini, Fratres Patresque mei! cùm filiorum Aaron honore & nomine gaudeatis, & quod apud illos in typo gestum est, vos exhibere debeatis in veritate; vitam ad exemplar, & imaginem illius Mysticæ Virgæ decet vos componere. Sit ergo vita vestra recta, & erecta cœlum versus, non nodosa aut curua, ne de vobis verum sit: *O curuæ in terras animæ, & cælestium inanes!* Sic florida quoque, & vigilans instar Amygdali, non tardè, sed tempestiuè flores producens. Sit in perfectionis exemplum posita, aliis præflorens, & ad pietatis similem florem germenque producendum præinuitans. Nec solùm frondes aut folia germinet, hoc est, desideria, proposita, aut verba pietatis; sed & ipsum fructum efficaciter producat. Sit quoque constans & patiens, nec à flore aut fructu retardetur ob ventos aut grandines, ob aduersa exterius interiusque infestantia, sed perseueret florida, & nunquam marcescat, Dei protegente eam gratia. Sit denique austeritate & mortificatione quasi quodam asperiori cortice obtecta, & securius suauem suum fructum intus alat & conseruet. Sic fiet, vt directionis Virga sit pro piis, Virga correctionis pro impiis; ita vt exemplo vitæ vestræ, & verbo doctrinæ intus percussi, impietatem deterant, & per pietatis viam ad aquas gratiæ per contritionis lacrymas reuertantur. Hoc satagite, huic rei aduigilate, sic certam vestram electionem & vocationem facietis.

Habemus exemplar quod intueamur, in nostro Aarone, in sancto Carolo Borromæo, qui posterioribus his sæculis, tanquam nouus Aaron ad Sacerdotium, & Sacerdotalis perfectionis apicem supremum à Deo est vocatus, omnibusque Sacerdotibus in perfectionis Archetypus propositus: cuius & virga in Tabernaculo Domini conseruatur, dum eius vita tanquam sanctitatis norma in Ecclesia Dei in pretio habetur, & celebratur vita eius, instar Virgæ Aaronicæ, rectissima perstitit, nunquam peccato mortali incuruata, vel præfracta. Florentissima fuit omnigenæ virtutis flore, ita vt illud ei conueniat: *Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.* Vigilantissima fuit in omni Sacerdotali & Pastorali munere, ita vt cum Apostolo dicere potuerit: *Præterea quæ extrinsecus sunt instantia mea quotidiana sollicitudo Ecclesiarum.* Constantissima fuit inter ventos & turbines, inter tot persequutiones, contradictiones, conspirationes, nihil floris deperdit. Cortice aspero fructus suauis interius obtegebatur, quia vitam duxit in contemplatione suauem, sed in cinere & cilicio, mortisque mortificatione absconditam. Denique, ita exemplo vitæ, & verbo doctrinæ Cleri sui, & populi cor antea durum emolliuit, vt Myriades animarum ad meliorem mentem vitamque traduxerit.

Psal. 131.

Cor. 11.

LECTIO V.

DE OBLIGATIONE SACERDOTUM AD PERFECTIONEM.

Error est communis satis & popularis, ad perfectionem tantùm illos obligari, qui per Religionis vota se Deo consecrarunt, & à populi consortio ad viuendum sibi & Deo segregarunt, ita vt Religionis Claustris putent obligationem ad eam tendendi, imponi. Veruntamen ex sacris litteris constat, illam omnibus Christianis a Christo proponi, omnesque ad eam inuitari. Si antiquis in coniugio agentibus vitæ perfectio proposita fuit, ita vt dixerit Dominus Noë, ac similibus inter curas liberorum & domesticorum negotiorum degentibus: *Ambula coram me, & esto perfectus?* an non multò magis hoc ipsum in lege perfectionis omnibus dictum censebimus? An non omnes Christus alloquitur dicens, Matth. 6. *Estote perfecti, sicut Pater vester cœlestis perfectus est.* Sanè perfectio sectanda hic insinuatur omnibus illis, qui filios Dei se profitentur, qui ergo eam negligunt, sciant se à numero filiorum excludendos. Interim, sicut Deus ab initio creationis voluit vnamquam-

que arborem producere fructum iuxta genus ſuum, ita id ipſum decreuit in Horto ſuo Myſtico volens vnumquemque fidelem tanquam plantam à ſe inſitam, & rigatam, perfectionis fructum producere, iuxta vocationem ſuam. Et hinc certum eſt nos ſtrictiorem obligationem tendendi ac perfectionem incumbere Sacerdotibus, quam Laicis, & Plebeis. Ac ſicut Virga Aaronis non quoſlibet flores, aut fructus dedit, ſed amygdalinos & perfectos, electionis diuinæ, & ſpecialis vocationis indices: ita Chriſtus iuxta vocationem Sacerdotalem & electionem, à Miniſtris ſuis frondes, florem, fructumque requirit perfectæ vitæ & ſanctitatis. Id verò vt methodo Theologica procedamus: primò ex Scriptura, deinde ex ſanctorum Patrum doctrina; denique ex rationibus ad hoc allatis demonſtrandum nobis eſt.

Declaratio ex Scripturis.

PRimò quidem ſi Scripturæ Oracula conſulimus, manifeſta eſt illa Domini ſententia Sacerdotes concernens: *Sancti eſtote quoniam ego ſanctus ſum qui ſanctifico vos.* Quod ſi Sacerdotibus id antiquis dicitur; quanto magis Sacerdotes nouæ Legis concernit? quandoquidem eis tradita eſt lex perfectionis & amoris, & Sacerdotium longè perfectius quam vetus; in quo non animalium, ſed Agni immaculati caro & ſanguis cum diuinitate immolatur. Si ab eis perfectio & ſanctitas requirebatur, qui ad arcam fœderis, aut vaſa tabernaculi portanda erant deſtinati: quidnam requiretur ab eis, qui diuinitatis Sanctuarium (Chriſti corpus) quotidie manibus lactatis debent tractare, & Sanctum Sanctorum in medio ſui collocare? Si ab eis, qui incenſum & panes offerunt, quid ab illis, qui Deificum panem diuinitati coniunctum, tanquam Angeli Dei conficiunt, offerunt, ſumunt, miniſtrant? Olim itaque ſeparauit Deus Tribum Leui, ad perpetuò ſeruiendum ſibi, ſed hoc in typo Miniſtrorum, & Sacerdotum nouæ Legis, quos ſibi eligens Deus ad eminentius longe miniſterium, ſegregari vult à communi plebe, non diſtantia locorum, ſed diſparitate morum: vt ſicut ab illis ſegregantur ſtatus eminentia, & diſtinctione; ſic & ab illis ſeparentur eminentia vitæ & ſanctiori conuerſatione. Docet nimirum eos nullis intendere popularibus negotiis, & cogitationibus, nullis implexos eſſe cupiditatibus, nullis inuolui impedimentis; vt excellentiorem vitæ rationem ineant, diuino cultui, cœleſtiumque rerum tractationi vacantes. Certè quantum diſtat cœlum à terra, tantum Sacerdos à plebe diſtat: igitur & ſacerdotalis vita non minus diſtare debet à conuerſatione ſæculari & plebeia. Illis maximè conuenit dicere cum Apoſtolo: *Conuerſatio noſtra in cœlis eſt.* Nam licet in terris inter homines agant, tamen ad hunc ſolum ſcopum cum hominibus conuerſari debent: & cum terra commercium habere, vt hominibus beneſaciant, vt in illos amorem & gratiam Ieſu Chriſti influant, vt ſecum ad cœleſtia pertrahant. Sicut ergò cœlum à terra diſtantiſſime eleuatum, tamen cum terra quoddam habet commercium influendo, idque in ipſius terræ commodum, ita Sacerdotibus conuenit cum terrenis hominibus quandoque conuerſari, ſed in ſpiritale eorum emolumentum, vt de terrenis cœleſtes efficiantur: Sint itaque Sacerdotes velut cœli, eleuati à terra per contemplationem, ampli per charitatem, ſplendidi per ſapientiam; ſemper ſereni per animi tranquillitatem; celerrimè moti ab intelligentia per obedientiam, pluentes per inſtructionem, tonantes per obiurgationem & reprehenſionem, fulgurantes per bonorum operum diuinam lucem, multa bona terris largientes, & nihil ab eis quærentes, per veram liberalitatem, puriſſimi ab omni ſorde per vitæ ſanctitatem Deique ſint habitaculum, ſicut & cœli per iuſtitiam perfectam.

Secundò certum eſt ex Scripturis Sacerdotibus ſæpè tribui nomen Angeli: ſic enim loquitur Malachias capite ſecundo. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem de ore eius requirent, quia Angelus Domini exercituum eſt:* Sic loquitur & Sanctus Paulus ad Corinthios capite vndecimo. *Velamen debet habere mulier ſuper caput, propter Angelos,* hoc eſt propter reuerentiam Sacerdotū, qui tanquam Angeli Deo miniſtrant, conuenit velari in loco ſacro mulieres, ne forsè vani alicuius aut lubrici aſpectus occaſionem ſuggerant. Sic etiam in Apocalypſi Prælatis Eccleſiarum nomen Angeli tribuitur, dum Ioanni Apocalyp. 2. dicitur: *Angelo Epheſi ſcribe, Angelo Philadelphiæ, Angelo Thyatiræ, &c.* Cur verò Angeli nomen Dei Miniſtris tribuitur niſi vt indicetur ab eis requiri Angelicam vitam, puritatem, ſanctitatem, quandoquidem & illis in officio aſſimilentur? Sicut ergo Angeli ſemper vident faciem Patris, ſic conuenit Sacerdotes in præſentia Dei ſemper ambulare, illumque contemplari oculo mentis; illi miniſtrare aſſiſtendo, illi aſſiſtere miniſtrando. Et ſicut Angeli (hominum enim *adminiſtratorij ſpiritus, propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis*) ſimili ferè modo Sacerdotes hominibus præſunt vt cuſtodes, vt in viam ſalutis directores, vt inter Deum & ipſos mediatores, vt conſtituti à Patre tutores & actores. Itaque hæc omnia inclamant eminentiam ſtatus ac muneris eorum, cui fœdere inuiolabili vitæ perfectio & puritas debet coniungi.

Tertiò idem deducitur ex Apoſtolo variis locis, ſed potiſſimùm ad Corinth. cap. 6. vbi ſpecificans quantam perfectionem, & quàm viuidum florem omnigenæ virtutis, à ſuis Sacerdotibus requirat Deus inter cætera ſic ait: *Nemini dantes vllam offenſionem, vt non vituperetur miniſterium noſtrum, ſed in omnibus exhibeamus voſmetipſos ſicut Dei Miniſtros, in multa patientia, in tribulationibus, in angoſtiis, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, in ſuauitate in Spiritu Sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris, per gloriam & ignobilitatem, per ignominiam & bonam famam.* Ecce quot virtutum flores contexuit Apoſtolus, ex quibus ſertum conficiat, quo ſacerdotum & Miniſtrorum Dei capite adornari eſt neceſſe. Quam multa conſociat perfectionis munia, quæ ab illa exigi proteſtatur, ſi verè Miniſtri Dei dici, & eſſe deſiderant. Si olim opere polymito contexta veſtis ſacerdotalis, auro, byſſo, purpura, hyacintho, coco retorto & bis tincto effulgere debebat: typus erat polymitarum virtutum, quibus debet ſacerdotalis vita promicare. Quod ergo illi geſtabant in veſtibus, nos debemus imprimere in cordibus, exprimere in moribus, vt effulgeat in nobis & efflorеat ſuper nos ſanctificatio illius, cuius Miniſtri conſtitui ſumus. Nemo igitur conqueratur, ſi Apoſtolicæ doctrinæ inhærentes, multa à Miniſtris Dei requirimus, & plura quàm communis eorum ſere opinio, cogamur dicere & docere, Nempe ipſis plus cœlitùs à Deo creditum eſt, quam ipſi à ſeipſis, videantur exigere. Caſula illa & Ponderis Sacerdotalis, maioris eſt ponderis, quàm communiter exiſtimetur: pondus illius appendant in ſiclo ſanctuarij qui illa ſe veſtire vel adornare geſtiunt. Quidam vir ſanctus cùm inaudiſſet mortem cuiuſdam recenter Sacerdotio initiati, qui dicebatur ſolùm ſemel Sacrum celebraſſe, ſacraque ſemel indutus fuiſſe, ſubieciſſe fertur: *Multum ponderis ſecum defert ad Iudicem.*

2. Cor. 6.

M. Anila ceſte Molina.

LECTIO VI.

DECLARATIO OBLIGATIONIS Sacerdotalis ex SS. Patribus.

COnformis eſt iam dictis Sanctorum Patrum doctrina, inter quos ſic loquitur Sanctus Ambroſius: *Audite me beatiſſimi Patres, & ſi dignum ducitis ſanctiſſimi Fratres: Audite me ſtirpi Leuitica genus ſacerdotale, propago ſanctificata, Duces, & Rectores gregis Chriſti: Audite me rogantem vos pariter & timentem, & honorem ſacerdotalem demonſtrare volentem, vt cum honoris vobis prærogatiuam monſtramus, merita etiam congrua requiramus, Dignum eſt enim, vt dignitas Sacerdotalis prius noſcatur à nobis, & deinde ſeruetur à nobis, vt Pſalmographi ſententia repelli queat à nobis: Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Ita ipſe l. de dignitate ſacerdotal. idem quoque ep. 5. ad Irenæum, refricat pythagoræ mandatum, quo diſcipulos ſuos communem & viſitata populo viam ingredi prohibuit; ac multò magis ad Leuitas & Sacerdotes, quos Dñus à turbis ſeparari præcepit, pertinere his verbis eleganter docet: *Vides nihil in Sacerdotibus plebeium requiri, nihil populare, nihil Commune cum multitudine ſobria à turbis grauitatem.*

nitatem; serlam vitam, singulare pondus dignitatis sibi vendicat dignitas sacerdotalis. Quomodo enim potest obseruari à populo, qui nihil habet secretum à populo, nihil distat à multitudine? Quid enim in te miretur, si sua in te cognoscat, si nihil in te aspiciat, quod vitru se inuenit, si qua in se erubescit, in te etiam offendat. Supergrediamur igitur strata gregalis conuersationis, sit nostra via angustior, virtus exuberantior, vitamus pressior, fides sublimior, callis arctior, vigor mentis exundans, sit gressus ad superiora.

Consonant & alij Patres, inter quos Isidorus Pelusiota lib. 2. epist. 5. sic dicit: *Sacerdos debet esse Christi alumnus, à peccatis segregatus, rector, non raptor, speculator, non spiculator dispensator non dissipator, pius in iudicio, iustus in consilio, deuotus in choro, stabilis in Ecclesia, sobrius in mensa, prudens in laetitia, purus in conscientia, assiduus in oratione, patiens in aduersitate, lenis in prosperitate, dives in virtutibus, expeditus in actibus, sapiens in sermone, verax in praedicatione.* Ita ille.

Audiamus & B. Laurentium Iustinianum ser. de Corpore Christi: *Accedat Sacerdos ad altaris tribunal vt Christus, assistat vt Angelus, ministret vt Sanctus, populorum offerat vota vt Pontifex, interpellet pro pace vt Mediator, pro se autem exoret vt homo: huic expedit vt diuinae sit amator, religiosus in se, humilis corde, & ergo proximorum errata compassione compunctus.* Haec ipse.

Omitto S. Chrysostomum aliosque, qui ex professo de sacerdotio libros edidere, vt illius perfectionem plenius declararent, & Sacerdotum animis imprimerent; quos non communi, sed diuinâ quadam & eminenti virtute ac sanctitate praeditos esse debere inculcant, totosque Deo diuinisque consecratos. Vnde differentiam afferunt inter Laicos & Sacerdotes, quod Laici sint velut sacrificium oblationis, quod partim Deo offerebatur, partim offerenti cedebat; aliquando cor tantùm & viscera animalis Deo offerebantur, caetera Sacerdoti obtingebant in partem. Sic Deus, cor quidem & animum eorum qui coniugio aguot exposcere videtur; attamen corporis vires & membra permittit saeculi negotiis quandoque impendi. Sacerdotes verò holocausti rationem habere debent, cuius nulla pars erat quae Deo non offerebatur, & cultui diuino mancipabatur, ac igne comburebatur: ipsorum ergo tota vita omnia desideria, opera, verba, igne diuini amoris incendi debent in obsequium Dei. Hinc Hesychius explicans illud Leuit. 6 *Praecipe Aaron & filiis eius, Haec est lex holocausti, cremabitur in altari tota nocte vsque mane*, sic ait: *Sacerdos iuge & continuum debet esse perfectionis holocaustum, vt perfectae sapientiae incipiens in mane aetatis & iuuentutis, vt in eadem vesperam senectutis & vitae suae finiat.*

LECTIO III.

Declaratur idem rationibus & exemplis.

EX doctrina iam tradita, qua ex Scripturis qua ex Sanctis Patribus, multiplices rationes deduci possunt, cur Sacerdotes prae caeteris ad perfectionem teneantur, eamque eminentè. Nempe cùm sint in statu perfectissimo & eminentissimo, necessariò sequitur obligatio conformiter huic statui & vocationi vitam agendi: cui quidem obligationi nequit satisfieri, nisi per virtutem & perfectionem sublimem, per vitam deiformem. Haec est doctrina sancti Ambrosij lib. de dignitate sacerdotali, vbi ait: *Nihil est in hoc saeculo excellentius Sacerdotibus, si quod sumus professione, actione potius quam nomine demonstremus, vt nomen congruat actioni, actio correspondeat nomini; ne sit nomen inane, & crimen immane: ne sit honor sublimis, & vita deformis: ne sit deifica professio, & illicita actio.* Quam eminens autem sit sacerdotalis status, non est necesse multis probare; cùm functiones Sacerdotis id satis demonstrent. Cum enim versentur, tum circa corpus Christi verum, illud consecrando, offerendo, distribuendo; tum circa corpus Christi mysticum, peccata remittendo, animas sanctificando, iudicando, Sanguinis ac Spiritus Christi participes efficiendo: sicut hae functiones omnem creatam potestatem transcendunt, ita sanctitatis gratia, & perfectio correspondens, omnem perfectionem debet supereminere. Et sicut potestas Sacerdotalis est supremae potestatis Christi participatio; ita gratia, perfectio, spiritusque vitae Sacerdotalis debet esse participatio vitae spiritus, gratiae Iesu Christi in gradu eminenti. Denique cùm eam in alios teneantur Sacerdotes transfundere, debent vbertim pro se & aliis continere, tanquam secundarij fontes gratiae, ipsi fontali origini proximi & coniunctissimi.

Ex his collige, statum Sacerdotij sublimiorem esse statu Religionis, maioremque obligationem ad perfectionem & Sanctitatem includere: quod non parum à Sacerdotibus ponderandum foret, & ab iis qui nimis facilè, sine praeuio examine, diuinoque consilio, ad Sacerdotium conuolant, illius haud satis noti sibi vinculis se inserunt, animasque suas illaqueant. Hinc est, quod multi in Religione pietatis licet laude illustres, numquam ausi fuere ad Sacerdotium adspirare.

S. Francisco, cùm post importunam Fratrum interpellationem de ea re meditabundus, & velut deliberans incederet, apparuisse ferunt Angelum, in manu phialam chrystallinam limpidissimam gestantem, hisque eum verbis allocutum: *Francisce, debet animum illius, qui Sacerdotio initiari desiderat, instar huius crystalli effulgere, & ea puritate nitere.* Quâ quidem apparitione & sermone, ab vlteriori de Sacerdotio suscipiendo cogitatione deterritus, in Diaconatus Ordine permansit.

B. Theodorus Abbas, de quo in vitis Patrum 2. parte de humil. cùm Diaconus foret, numquam vt ministerio suo fungeretur, adduci potuit. Cùm ad id sollicitaretur instantissimè, orationi se dedit, vt diuinam ea de re agnosceret voluntatem: oranti verò apparuit columna ignis ad coelum vsque pertingens, & vox audita est: *Si instar columnae huius igne flagras charitatis, ministerio fungere Diaconatus.* Ideò numquam ei persuaderi potuit, vt illud exerceret nec vt calicem tangeret.

S. Marcus Anachoreta (errant qui de Euangelista id narrant) ita fulgorem Sacerdotij illiusque perfectionem animo conceperat, vt sibi pollicem dextrum absciderit, non sine diuino instinctu, ne ad Sacerdotium promoueretur, quo se indignum iudicabat.

Denique S. Benedictus, amplissimi licet & sanctissimi Ordinis Patriarcha, Sacerdotalem Ordinem non suscepit: nec vmquam ausus fuit tantae perfectionis verticem conscendere, vtpote gradum Deo proximantem.

Similiter S. Antonius, Hilarion, Macharius, Anselmus, totque Eremi Patres sanctitate illustres, qui progeniem sanctam & numerosam, tot millia Monachorum Deo progenuerunt, Sacerdotium detrectarunt, illo se indignos censentes. Et hinc factum est, vt in multis Aegypti Coenobiis via vnus Monachus Sacerdos reperiretur, vt patebit vitas Patrum diligenter reuoluenti.

Adhortatio ad Sacerdotes.

QVid dicimus ad haec, nos terreni & animales; infirmi & imperfecti, vitiis & tenebris saeculi pleni, qui ad tantum gradum, tantae perfectionis culmen ausi fuimus conscendere? Cur locum sanctitatis tenemus, & illius expertes sumus, nec ad illam contendimus, vel aspiramus? Cur terrae & rebus infirmis inhaerentes, caelestium parum sumus memores? Certè auribus nostris insonare, & oculis nostris continuò obseruari deberet illud: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum.* Hoc libri sacri, hoc sacrificia, omnesque aliae functiones, in quibus quotidie versamur, nobis inclamant.

Cordi nostro viuis litteris eam vocem exaratam gerere nos deceret, vt iugiter ad perfectionem sectandam animos nostros extimularet. Itaque, ô Ministri & Sacerdotes Domini, non semel & iterùm, sed & decies auribus vestris eam repetere libet, vt agnoscatis quot titulis ad sanctitatem, hoc est, ad puritatem, & integritatem vitae, obstricti sitis. Luc. 25.

1. *Sancti estote*, quia Ter sanctus est Dominus Deus exercituum, cui militatis. Sanctus Pater omnis sanctitatis principium sine principio. Sanctus Filius, qui coeleste semen sanctitatis in terras attulit. Sanctus Spiritus, cui & nomen sanctitatis appropriatur, & opera sanctitatis specialiter attribuuntur.

2. *Sancti estote*, tanquam qui in officio similes estis Angelis Dei, ideoque cum puritate assistere & ministrare obligati, sicut & illi.

3. *Sancti estote*, tanquam Filij speciales Matris Sanctissimae Mariae, cui debetis esse cooperatores; vt cum ipsa in cordibus Fidelium Iesum possitis parturire & sanctitatis Filios gignere.

4. *Sancti estote*, quia Sanctus est pater, qui vos eligit: Sanctus Filius cuius personam geritis: Sanctus Spiritus, quem accepistis, qui vos sibi signat consecrat.

5. *Sancti estote*, oleo sanctificationis à Sancto Sanctorum defluente (quasi à capite Aaronis) perfusi: vt per vos gratia vnctionis in infirma qualibet Christi membra, in oram vsque ad vestimenti deriuetur.

6. *Sancti estote*, qui characterem sacratum in Sacerdotio accepistis, non solùm tanquam signaculum potestatis vobis traditæ, sed etiam tanquam signaculum sanctitatis & gratiæ vobis datæ & commendatæ.

7. *Sancti estote*, quandoquidem quotidie *hostiam puram, sanctam, & immaculatam, panem sanctum vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ* debetis offerre.

8. *Sancti estote*, quoniam totius sanctitatis vasa, Sanctissima Sacramenta, vestræ dispensationi sunt commissa, è quibus tanquam fontibus sanctitatis sanctificationem vobis aliisque deriuetis.

9. *Sancti estote*, quibus animæ sanctæ commissæ sunt, Iesu Christi sanctissimo Sanguine emptæ quo etiam Sanguine fideles aspergera debetis & pretium sanctum pro eis expensum explicare, vt sint ipsi vobiscum, *Genus electum regale Sacerdotium, Populus acquisitionis, Gens sancta*. 1. pet. 2.

10. *Sancti estote*, tanquam *Nazarei*, hoc est, sancti segregati coronati: tanquam, *Leuitæ*, hoc est assumpti & specialiter electi tanquam *Clerici*, hoc est de parte & hæreditate sancta Domini, ab illo in partem sortis Sanctorum in lumine vocati: tanquam *Ecclesiastici*, hoc est, de Congregatione sancta, vt filij sanctæ Matris Ecclesiæ primogeniti: denique, tanquam Mediatores inter Deum & homines, Aaronis, Moysis Samuelis, Christi locum tenentes. En quot titulis ad sanctitatem & perfectionem vitæ obligati estis.

Conclusio & Oratio ad Christum.

Sed quoniam tu, ô Iesu, Sacerdotij Institutor, supreme Sacerdotum, auctor es & fons sanctitatis, nec nostris meritis debetur, nec nostris viribus acquiritur illam tu impertire, illam conserua, illam aduge. Hoc dico modo, quod vnusquisque nostrum quotidie: *Custodi animam meam quoniam Sanctus sum*. Meritò omnis Sacerdos pronuntiat quod Sanctus sit; quandoquidem tuo sit Sanguine emptus, & per illum in baptismate accepta sanctitate regeneratus, per characteris signaculum consecratus: per confirmationem iterum sanctitate adauctus & signatus, tandem per sacram olei vnctionem, & per nouum characterem in sacerdotio sanctificatus: Custodi ergò Domine in nobis hanc sanctificationem, tuere & adauge sanctitatem; quia nec sine te illam participare, nec sine te conseruare valemus. Te adoramus, Te agnoscimus Sacerdotij nostri, & Sacerdotalis gratiæ auctorem: à Te habemus potestatem tanquam milites à Duce: à Te vitam, tanquam membra à capite: à te spiritum tanquam corpus ab anima viuificante: à Te succum gratiæ tanquam palmites à vite: à Te rorem, tanquam terra arida à cœlo irrorante: à Lucem tanquam Radij à Sole: à Te motum omnem, tanquam instrumenta ab artifice: à Te vnctionem tanquam ab olei fonte. Tibi ergò omnia accepta referre cupimus, Tibi adhærere, Tibi nexu inseparabili vniri vt semper participemus vnctionem, lucem, gratiæ succum & rorem, vt semper sentiamus intus in nobis operantem, motum tuum, spiritum tuum, tuam vitam, ita sane, vt sis nobis omnia in omnibus. Psal. 85.

LECTIO IV.

SACERDOTES POSSE in sæculo perfectionem assequi.

Quia difficilius est Sacerdotibus in sæculo agentibus, assequi perfectionem status sacerdotalis congruam, hinc fit, vt multi illum deterant, simulque Pastorales curas quibus iam erant obligati: sumque velut milites stationem suam deserentes ob periculorum imminentia ab hostibus, vt saluti suæ securius consulant. Et hoc quidem quandoque fieri, Deo aliò vocante, non ignoramus: attamen quandoque etiam ex pusillanimitate fieri, nec satis consultò, & potius voluntati esse summi Imperatoris nostri Iesu Christi, vt in ea in qua iam positi erant statione fortiter dimicent & perseuerent, possumus asserere, idque ex mente & doctrina Sanctorum. Etenim sicut Deus multa præuidet pericula in statu Sacerdotum & Pastorum in sæculo agentium, ita & de gratiæ auxilijs ac speciali protectione illis contra discrimina prouidit, si ipsi iactent fiduciam suam in Domino, ad cuius gloriam propagandam huic se sorti & malitiæ adscripserunt. Alioqui defuisset in necessariis Ecclesiæ suæ Deus si abundantia gratiæ & specialibus auxiliis in periculis non subueniret, quandoquidem Ecclesia eget Operariis & Pastoribus quæ in sæculo agentes sæcularium curam gerant, pro animabus illorum animas suas periculo exponantes. Præclara est hac de re epistola Cardinalis Bellarmini, viri pietate & doctrina eminentissimi, ad Henricum a Lotharingia Episcopum Verdunensem, octauo idus Nouembris anno 1611. quam meritò hic inferendam duxi ad consolationem quorumdam infirmorum, qui semper in statu Pastorali vacillant ob onus & pericula, ad Religionis securiorem statum mentem conuertentes. Sic ergò scribit ille.

Quod ad pium desiderium tuum attinet adipiscendi pennas columbarum, & volandi ad locum quietis dulcissimæ, dicam quod sobrie animum meum. Non puto solidiorem quietem, & salutis veriorem securitatem in re alia posse inueniri, quam in Dei voluntate, animæ totis viribus exequenda Illam ergò Domini vocem præter omnes amari semper: *Pater transfer à me calicem hunc verumtamen non mea sed tua voluntas fiat*. Empti pretio magno sumus, proinde tanquam serui obedientiam nostro hero debemus. Dum conscientia testis est, non quæsiuisse nos, non optasse, non elegisse locum sublimiorem, & in præsentia honorem nihili ducere, quo abdicare nos si liceret liberet: fanè est quod gaudeamus & acquiescamus voluntati Dei quam Pontifex nobis manifestauit. Pastorale onus est sollicitudinis & periculi plenum, neque forsasse, vt exemplum in me statuam, minus graue est onus, dignitas Cardinalis. Sed si Opifici, si emptori nostro placuit has in angustias, hæc in pericula nos vocare: ac quinam sumus vt possimus ei dicere, cur ita fecisti? Qui nos dilexit & animam suam pro nobis posuit, dicere dignatus est Petro, & in eo Pastoribus omnibus: *Si me amas, pasce oues meas* Ec quis erit qui respondere audeat Domino: Nolo pascere oues tuas ne perdam animam meam, nisi sit aliquis, qui non Deum, sed seipsum amat? Det amator verus cum Apostolo ait: *Malo anathema esse à Christo pro fratribus meis, quam non subire sarcinam, quam mihi amor imposuit*. Quamquam discrimen nullum salutis esse potest, vbi charitas regnat. Nam esto imprudentes vel ea imbecillitate in multis labimur, *nonne operit charitas multitudinem peccatorum*? Amantissimè Præsul, quæ mihi frequens dico, eadem & scribere volui sanctæ animæ tuæ, quam ab onere pastorali admodum angi video: Hæc Bella, minus & nos hic inseruimus, vt illi pondere, qui sub onere Pastorali gemunt, non enim facilè excutere illud debent, & libertatem ab eo quærere, nisi de Dei voluntate certiores fiant. Luc. 22. Iob. 21. 1. Pet. 4.

Dicimus ergò intuitu maioris quietis aut securitatis, à Pastorali cura ad Religionis statum transire quandoque esse seipsum quærere, crucem fugere: & nonnunquam fieri, vt maiorem crucem reperiant, qui minorem fugerunt; quia vbique crux nos expectat quocumque transfugerimus. Ergò eam quam humeris nostris impositam iam habemus nos facilè deponamus, sed auxilium eius, qui cum cruce dat fortitudinem, & commiscet vnctionem gratiæ alleuantis, imploremus. Et hoc etiam insinuat Apostolus consilium, dum dicit: *Vnusquisque in sua permaneat vocatione*. Hic verò maximè alloquimur eos quibus diuina gratia impertitur dotes animi non ignobiles, quibus in Ecclesia & plebe commissa frugem facere possunt, quam iam inchoatam quandoque dereliquunt, quibus illud etiam Augustini Epist. 81. ad Eudoxium Abbatem competimus: *Si Ecclesia parturienti ministrare volueritis qui possunt, quomodo fily nascentur*.

Ad hanc rem confirmandam facit, quod de Alphonso à Rosa referunt Annales Franciscanorum. Cùm Dei seruus ille pro nomine Dei gloria laborasset ad conuersionem Indorum voluit secedere, vt maiori otio sibi vacaret & securius ad mortem disponeret. Rediit ergò in Hispanias

Hispanias, vbi se orationi & quieti dedit contemplationis. Verùm toties quoties orationi volebat intendere, statim sibi videbatur videre Christum Crucifixum amica quadam querela sibi dicentem : *Quare me reliquisti in hac cruce, ut internum solatium quæras?* Quæ visio adeò validè eius cor permouit, vt statim ad copiosam illam messem pedem retulerit, animabus conuertendis vitam suam & sanguinem, si necesse erat profusurus.

Addere hic possumus, conuenire potius è Claustris & Collegiis Religiosis educi viros præclaros, in militia Domini exercitatos, qui populis præessent exemplo vitæ, & verbo doctrinæ. Quod antiquitus solitum fuisse non ignoramus, & adhuc hodiè in quibusdam institutis Religiosis practicari videmus. Hanc enim ob causam Curæ Pastorales quibusdam Cœnobiis Religiosis annexæ fuerunt, vt è gremio suo illis prouideret. Et id quidem Rectè, ex Religionis instituto, & Fundatorum pia mente. Sed vtinam maior delectus haberetur, vtinam maiori cura incumberent Prælati, vt viros vndequaque idoneos alerent huic rei impendendos, Pastoralibus Curis sufficiendos, suoque tempore emittendos, de quibus possemus dicere illud vaticinantis Iacob: *Nephtali ceruus emissus, dans eloquia pulchritudinis.* Tales enim viri intra Religionis Claustra, diu sacræ doctrinæ pascuis saginati dum emittuntur, ad velociter aliis præcurrendum, vt viam perfectionis currendo & præeundo ostendant vt plebem instruant sacræ prædicationis specioso eloquio; nonne verè sunt cerui emissi veloces, speciosi ad sublimia conscendere docentes, & adiuuantes: Ergo Prophetia illa rectè in eos quadrat. Atque vtinam (iterum repeto) multi tales sint maximè in Cœnobiis illis quibus Curæ Pastorales ob eam causam primitus commendatæ fuerunt, vt viros pietate & doctrina probatissimos populis præficerent, qui spiritum Dei, quem in Religione hausissent, sed plebeium regimen translati in sibi subditos transfunderent. At experientia videmus è Religioso statu ad Pastoratus dimitti non paucos, quia difficilioris sunt in domo moris & humoris, ceruicosi, elati aut aliis imperfectionibus onerosi: & hi has secum efferentes turbidas passiones, regendæ plebi parum sunt idonei, parum frugiferi, & iam multis nocent, qui antea soli sibi, aut certè paucis in solitudine, & sub disciplina nocere poterant. Scimus etiam alios venire qui non tam missi sunt à Deo vel ab iis, qui Dei vicem hac in re gerunt, quàm propter improbam sollicitationem, qua per se vel per alios amicos, Prælatorum molles animos tandem euicerunt. Atque cùm plerique horum libertatis dulcedine allecti veniant, vt scilicet excutere possint vel fugere iugum arctæ obedientiæ, austeritatis religiosæ, solitariæ vitæ: hinc fit vt non exiguo cum salutis dispendio inueniantur deserere primitias spiritus & delitias paternæ domus, ad siliquas porcorum, ad inania sæculi oblectamenta libertate damnosa conuersi. De similibus ergo verum est illud lamentum Prophetæ: *Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.* Candidi erant quasi Nazaræi, in Religionis disciplina coarctati: modo denigrantur super carbones facies eorum in conuersatione plebeia. Lapides erant Sanctuarij, lapides electi, dum adhuc sub manu polientis agebant intra Claustra; at postea inueniuntur per plateas dispersi & in luto conculcari. Quid ita? Quia *ipsi currebant, & ego non mittebam eos,* inquit Dominus: si enim propter importunam, vel suam, vel aliorum sollicitationem dimittuntur à Prælatis, non censentur à Deo mitti. Quid ergo eis in hac dimissione contingat? Descendere de Paradiso Religionis sanctæ ad sæculum quasi locum spinis & vepribus animam lædentibus obsitum, de portu in naufragium, de Ierusalem in Babylonem, de Segor in Sodomam, de cœlo in infernum, cum onere Babylonis, hoc est æternæ confusionis.

Thren.

Itaque his aduigilare ad Præsules spectat, nec mens est eos capere, sed vt Patres obsecrare quatenus spiritus probent, & vocationem illorum explorent, quos mittere parant ad hæc grauia onera: ne sub illis quandoque gementes inueniantur, & querelam in eos retorqueant, qui ea imposuerunt. Præclarum certè est hac de re monitum quod inter statuta Ordinis Præmonstratensis dist. 2. cap. 23. his verbis reperio: Cùm pro salute animarum ad Pastorales Curas, cùm speciali indulto Sedis Apostolicæ, ordo noster emittat: adlaborent omnes Prælati, vt in concredito sibi grege semper habeant, & vita & morum disciplina bene excultos, & doctrina præstantes quos ad vineam Domini excolendam cum fructu, & sine animarum, tùm propriarum, tùm ipsis committendarum dispendio emittere queant & quia regimen animarum ars est artium: & scientia scientiarum. Prælati in suorum ad Pastoralem Curam promotione omnem priuatum affectum exuentes, singulorum qualitates diligenter considerent, & eos promoueant, de quorum pietate, sufficienti doctrina, & in virtute constanti, in supremo illo die respondere possint: scientes quod si indignos scienter promouerint, in promouentium caput refundendum sit, quicquid promoti deliquerint, & quod omne damnum Domini gregis per illos illatum, sit ab eis repetendum. Cum autem nemo sibi honorem debeat assumere, Prælati eos qui se impudenter nituntur ingerere, & currere volunt, sed non ea Deo, reprimant: Quando verò ad tam grauem, & periculosam functionem aliquis emitti debet, Prælati ante oculos habentes Christi apostolos electuri, & in oratione pernoctantis exemplum orationi sedulò vacent, oblatoque Missæ Sacrificio, in eoque implorata Spiritus S. gratia, omni fauore & passione supposita, Deum & Ecclesiæ vtilitatem purè spectantes, eum promoueant quem dictante conscientia omnibus consideratis ad tale munus obeundum maximè aptum censuerint, sine hac in re tam ætatis, quam idoneitatis, & virtutis ratio habeatur. Ita ibi. Quæ sanè omnia sapienter & piè sancita sunt, & si executioni mandentur, non potest non Ordo ille candorem suum sartum tectum custodire, & Ecclesiæ Dei magnam frugem parere.

Cæterùm, hic mihi potissimum sermo est de illis, qui curam iam Pastoralem nacti sunt, & in illa fructum faciunt quos dicimus haud facilè eam debere deserere, quin conuenit eos potius spartam quam nacti sunt, adornare. Sed si quandoque vacillantes allegant in sæculo multas esse occasiones peccandi, periculum etiam esse in onere Pastorali ac vix in sæculo agentibus, perfectionem possibilem esse sic formidolosi fiunt, & fratrum corda pauere faciunt. His respondemus id verum esse, Pastoralem statum onus adueherc graue, sæculi conuersationum puluerem quandoque aspergere, inter multa pericula & impedimenta Sacerdotem salutis suæ percupidum non esse sine conflictione. An tamen propterea hæc debent animum infringere? Absit. Sicut enim Deus nouit onus esse graue in hac vocatione, sic & gratiam ad ferendum illud absque dubio vult suppeditare: nouit & vult pericula temperare, & timoratis specialem protectionem impendere vt illæsi pertranseant, & in sæculo, si velint, sæculum possint calcare, & in medio nationis peruersæ perfecti esse & lucere. Sic protexit Abraham in Chaldæa, Iosephum in Ægypto, Loth in Sodomis, Iob inter infideles in Oriente, Danielem in Babylone; hosque voluit perfectos esse in medio Nationis prauæ, vt nemo debeat animum despondere in quacumque vocatione si sibi velit aduigilare, sub diuinæ manus directione & protectione. Atque sicut rosæ perfecti coloris & odoris inter spinas & vepres quandoque cernuntur crescere: ita de perfectione inter spinas & dumeta sæculi non oportet desperare; licet facilè concedamus hanc perfectionem non esse inter hæc sine difficultate, quam difficultatem compensat Deus meriti ampliore, & fructum maiori vbertate.

Ad hoc elucidandum seruire potest illud Sapientis Prou. 14. *Vbi non sunt boues, præsepe vacuum est, vbi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis.* Quem locum allegoricè sic possumus explicare cum nonnullis Interpretibus. Sicut qui caret bobus, habet præsepe, id est stabulum mundum: qui autem boues habet, immundius habet stabulum, tamen habet multitudinem fructuum. Sic qui curam animarum non suscipit, nec in agro Domini laborat, sed totus sibi vacat forte habet maiorem munditiam conscientiæ. Sed qui boues suos iungit, id est operas suas proximis nauat, hic aliquando conscientiæ præsepe aut stabulum immundius habet, nam ex hominum consuetudine, & negotiosa vita, aliquid sordium, saltem leuium contrahere potest, tamen vberiores fructus metit.

Concludamus denique, & exemplo ostendamus, propter aliquas tentationes non statim fugiendum, & officium proximo vtile deserendum. Presbyter quidam Alexandrinus Canon nomine, vt testis est Sophronius Prati Spirit. cap. 3. ad Baptismi ministerium Monasterio à Superioribus erat deputatus: at quoties mulierem baptisare, aut inungere parabat, intus scandalum patiebatur, ideòque è Monasterio abire volebat. Cùm autem ea cogitatione agitaretur, assistebat ei sanctus Ioannes Baptista dicens: *Tolera, persevera, ego te de hoc bello liberabo.* Quadam die venit puella ex Persidu, adeò speciosa, vt numquam Presbyter ille ausus fuerit eam baptisare, aut inungere, timens scandalum

lum animæ suæ. Vnde sumpto melote suo recessit, dicens: *Non amplius hoc in loco demorabor.* Cùm autem recessisset ad colles, ecce S. I. Baptista ei obuius dicit: *Reuertere ad Monasterium, & hoc te certamine eximam,* At ille, quomodo reuertar, iam toties mihi id pollicitus es, nec fecisti. Tunc sanctus eum sedere fecit, & ter sub vmbilico signauit, dicens: *Crede mihi, volebam te pro hoc pugna mercede donare; sed quia non vis, ecce abstuli à te bellum hoc, mercede autem huius operis carebis.* Reuersus ille, puellam vnxit, & baptisauit, nec penitus animaduertit eam esse mulierem. Impleuit autem in ministerio baptisandi & alios duodecim annos, tanta animi tranquillitate, vt carnis nullum motum sentiret inspiciendo, vel tangendo mulieres, & sic in pace consummatus est Ita ibi.

LECTIO VII.

Documenta ad perfectionem assequendam.

QVædam documenta generalia tradunt Magistri spiritualis vitæ, ad perfectionem assequendam, quæ hic breuiter insinuamus; Sacerdotibus ad eam adspirantibus opportuna.

Primò, magnum & feruens desiderium illius concipere oportet: nam illud iam initium quoddam est ad illam obtinendam. Hinc Beati dicuntur, qui esuriunt & sitiunt Iustitiam; hoc est, qui magno feruntur desiderio ad virtutem & perfectionem, per quam coram Deo iusti esse possint: ita vt gratiæ diuinæ ac perfectionis sint quasi famelici & sitibundi. Sanè hæc ardens voluntas & affectio, stimulus est & calcar ad currendum: nec Deus desiderio eorum deesse poterit, qui promittit Sap. 6. quod sapientia (quæ non est aliud quàm notitia & amor Dei) inuenitur ab his quærunt illam, imò præoccupat eos qui se concupiscunt, vt prior se illis ostendat.

2. Huius desiderij & propositi frequens debet esse renouatio, vt tanto firmiùs & profundiùs cordi imprimatur: & vt hâc renouatione semper magis accendatur & flammescat.

3. Omnia opera debent fieri cum pura intentione, vt soli Deo placeamus. Atque etiam ideo debent fieri, quoad possibile est, perfectè & consideratè: quandoquidem fiant ea affectu placendi Deo, & ea illius amore Nam si propter homines fierent, parum est quod aliquis tepor aut negligentia irreperet: sed cùm propter Deum fiant timendum illud: *Maledictus qui opus Dei facit negligenter.*

Ier. 48.

4. Videndum vt semper omnia opera nostra exerceamus, quasi in præsentia Dei constituti, ne quid indignum committamus, coram illo qui cor introspicit, & defectus nostros perfectè explorat. Hoc ergo nobis dictum persuademus, quod antiquis Patribus dicebat Dominus: *Ambula coram me, & esto perfectus.* Quicquid ergo loquimur, quicquid cogitamus, quicquid desideramus & volumus, coram Deo loquendum est, cogitandum, volendum, agendum; hoc erit coram illo ambulare in veritate & corde perfectio, sicut Ezechias, sicut Abraham, sicut Enoch, sicut Noë.

Gen. 49.

5. Iuuat sic operi quod agendum est intendere, quasi nihil aliud deberemus agere. Sic orationi oportet vacare, sic Missæ celebrandæ, sic examini conscientiæ, sic aliis exercitiis spiritualibus, vt aliorum omnium obliti, sic nos geramus quasi nullum aliud opus nobis curæ esset, attendentes illud antiquum monitum: *Age quod agis.* Nempè in oratione aut exercitio quod nunc peragendum est, non de studio, non de officio, non de negotio, quod postea peragendum veniet, cogitandum est, quantum fieri potest.

6. Consulunt Magistri spirituales, sic in particulari opus nostrum peragere, quasi esset vltimum vitæ nostræ. Vnde illud Bernardi: *In omni opere suo dicat sibi, si modo moriturus esses, faceres istud?* O quanto feruore Missam celebrares! quanta attentione ad orationem te componeres, quanta compunctione peccatorum veniam deposceres, si vltimum tibi diem dilexisse crederes. Igitur hoc firmiò considerandum est, perfectionem consistere in hoc, vt actiones ex officio & vocatione nobis incumbentes perfectè (quantum in nobis est) obeamus. Non ergo multa extraordinaria postulat à nobis Deus, vt perfecti dicamur; sed cùm ex vocatione nobis conueniat orare, conscientiæ examini vacare, sacramenta ministrare, horas legere, sacrificium offerre: si hæc perfectè exequimur, perfecti sumus si imperfectè imperfecti: nisi fortè illa imperfectio summè nobis displiceat, nos coram Deo humiliet, nos excitet ad pugnam contra nos ipsos, & illam ipsam.

7. Et hoc documentum accipiendum est & practicandum: quotidie interroget se Sacerdos, quem ob finem statum illum assumpserit. Nunquid vt Deo placeret, & certius salutem suam operaretur? Ergo agat, quotidie incipiat, quotidie teporem excutiat, quotidie impendat se ad victoriam passionum suarum, & appetituum inordinatorum refrænationem, attendens illud Bernardi Epist. 254. *Ingis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur.* Nec animo concidas si labaris, aut non tantùm proficias sicut optas: nam & hoc signum esse potest ad perfectionem te tendere; sic enim D. ait Aug. ser. 50. de Temp. *Ipsa est perfectio hominis, inuenisse se non esse perfectum.*

8. Diligenter & sincerè coram Deo vsque ad animæ fundum perscrutari se iuuabit, ad cognoscendum quid maximè à progressu remoretur, quæ sit origo vitiorum & imperfectionum: quia in quolibet ferè reperitur vitium aliquod radicale, à quo cætera pullulant, cui eradicando oportet continuò animum defigere, curamque omnem impendere.

Hæc ergo sunt quæ breuiter & summatim hic proponimus ad perfectionem media, quæ & postea latiùs explicabuntur. Diligenter verò considerata & practicata non parum fructus poterunt producere. Simili praxi ad insignem illam sanctimoniam pertingit S. P. N. Carolus Borromæus, cùm enim delicatè esset nutritus, cœpit se in paruis mortificare & vincere, facilesque pœnitentias suscipere, ac deinde ad sublimiora progredi.

Dicebat enim animi generosi & inuicti esse semper maiora aggredi, & in vita spirituali magnis passibus procedere. Quia sicut mercatores intenti lucro illi quotidie aliquid adiiciunt, & sicut Hortulani quotidie hortum excolunt. Pictores quotidie imaginem quam pingunt, poliunt, & perficiunt: eodem modo quotidie virtutis aliquid adiicere debet, qui eius est studiosus. Ita fecit ipse, donec eò perueniret, vt via vlteriùs quid superesset.

Nam eò tandem peruenit, vt vltimis vitæ annis quotidie solo pane & aqua viueret, exceptis festis, quibus aliquid obsonij addebat, non tamen carnem, nec piscem, nec oua, nec vinum. His enim semper abstinebat. In quadragesima etiam pane abstinebat, tantumque ficubus & fabis viuebat. In Hebdomada sancta nonnisi lupinis (genus est piscium amarorum) victabat. Lectus eius erat saccus stramineus, aut sedes, aiebat enim, Episcopum super gregem vigilare debere, ac proinde parcè & sedentem dormire, vti faciunt strenui Duces in bello. Cilicio duro vtebatur, quod etiamnum seruant Mediolanenses: rudi disciplina corpus castigabat: labores continuos & maximos iugiter capessebat. Ita author vitæ eius lib. 1. c. 31.

Sed quoniam non omnibus datum est ad hæc adeò sublimia assurgere; ne quispiam infirmior animum despondere, cum quidam ex suis ab illo petiisset documentum, quo ad perfectionem posset pertingere, & Deo placere, hoc breue dedit: *Qui quotidie in via Dei progredi cupit oportet primo, vt incipiat quotidie.* Hoc est, quotidie debet conari, vt Deo seruiat eo feruore, ac si ea die primum inciderer, *Secundò, ambulet actualiter in præsentia Dei. Tertiò, solùm Deum statuat sibi finem omnium & singularum actionum.* His tribus breuiter complexus est omnia, totamque vitam spiritualem, & progressum interioris hominis. Ita idem Author libro octauo, capite decimo octauo.

Concludo igitur cum Apostolo Paulo obsecrans vnumquemque Sacerdotum, vt digne vocatione sua ambulet. Sed quid est ambulare, nisi diligenter proficere, & in via Dei progredi? Audiant ergo Augustinum serm. 15. de verbis Apostoli. *Proficite, Fratres mei, discutite vos sine dolo, sine adulatione, sine palpatione. Non enim est aliquis intùs tecum, cui erubescas & iactes te. Est ibi, sed cui placet humilitas, ipse te probet. Proba & teipsum tu ipse. Semper tibi displiceat quod es, si vis peruenire ad id quod nondum es. Nam vbi tibi placuisti, ibi remansisti. Si autem dixeris, Sufficit, & periisti: semper adde, semper ambula, semper profice. Noli in via remanere, noli retrò redire, noli deuiare: remanet, qui non proficit: retrò redit, qui ad ea reuoluitur, vnde iam abscesserat: deuiat qui apostatat. Melius it claudus in via, quàm cursor præter viam.*

TRACTA

TRACTATVS II.

DE VIRGA CVRVA ET ARIDA, SIVE DE PRAVIS SACERDOTIBVS.

LECTIO PRIMA.

De multitudine Sacerdotum prauorum.

RECTE comparantur mali Sacerdotes lignis curuis & aridis, siue infructuosis, quæ non possunt nisi ignem operire. Conqueri porrò hic licet cum S. Chrysostomo: *Multi Sacerdotes, pauci Sacerdotes: multi nomine, pauci opere.* Multi externa veste, pauci interna perfectione: multi ordine, pauci ordinis, sanctitate. Rari inueniuntur in messe Dei operatores, multi operis interturbatores. Imò cum gemitu addere licet, ex illis, qui se Ministros Christi dicunt plerosque Ministros esse Satanæ per Superbiam, Ministros Mammonæ per auaritiam, Ministros Belphegor aut Veneris per luxuriam, Ministros Bacchi & Cereris per gulam, Ministros Beelzebub per inuidiam, Ministros Martis & Vulcani per impatientiam & iram ardentem, Ministros Dianæ per ignorantiam. Hic porrò quæritur, vnde tam multi improbi Sacerdotes, cùm Sacerdotium status sit sanctitatis? Aliquot huius rei rationes in sequentibus prosequemur.

Ratio prima grandis numeri Sacerdotum idoneorum.

PRima ratio est, quia multi ad Sacerdotium accedunt non vocati à Deo. Quis tamen nesciat, ad illum spectare vocationem & electionem eorum, quos in domo sua speciali ministerio vult destinare? Quis nesciat Ducis esse, militum suorum delectum facere, & quo voluerit officio honorare? Quis ignoret, artificis esse seligere lapides ad ædificium suum erigendum, & quo voluerit loco disponere? Licet enim Sacerdotium certæ tribui Deus consignasset, tamen vt ostenderet nemini ad illud adspirandum, nisi specialiter vocetur, præcipit Moysi: *Aaron ad filios eius applicabis ad ostium tabernaculi Domini; & ego enim eum cum filiis suis de medio filiorum Israel, vt sacerdotio fungatur mihi.* Et iterum: *Applica tribum Leui, & fac stare in conspectu Aaron Sacerdotis, vt ministrent ei. Ego tuli Leuitas filiis Israel pro omni primogenito, qui aperit vuluam in filiis Israel, eruntque Leuitæ mei.* Itaque eorum vocationem ad ministerium notam vult fieri per Moysen, vt exemplum det. *Neminem hunc sibi debere sumere honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Ne quis tamen existimet, hanc vocationem debere fieri miraculo aliquo, aut signo visibili, sicut electio Aaronis per Virgam florentem, aduertendum est duplicem distingui posse vocationem. Vna est extraordinaria, altera est ordinaria. Quantum ad extraordinariam, fieri solet signis aliquibus miraculosis, vel certè miraculo proximis. Huius multa exempla ex sacris Historiis possemus proferre, sed ad scopum nostrum, pauca sufficiet delibare.

S. Ioan. Chrysost. ordinatus fuit e Flauiano Patriarcha, iubente Angelo, qui ei apparens, dixit eum futurum nouum vas electionis. Atque dum ordinaretur, columba candida eius capiti insedit, signum Spiritus in eum descendentis. Surius ex Metaph. 27. Ianuarij. In ordinatione Sancti Remigij, apparuit radius noui luminis, super eius verticem, quia illuminandarum lux parabatur animarum: & radio illo illustrante, sensit capiti suo vnguenti sacri infusum liquorem, quo totum eius delibutum est caput: erat autem ipse solùm 22. annorum. Surius ex Hincmaro in vita eius.

S. Amphilochius, vt Iconcensi Ecclesiæ præficeretur, ab Angelis legitur ordinatus: ita vt Præsules vlteriori eum consecratione non fuerint ausi initiare. Niceph. lib. 11. Hist. cap. 20.

S. Greg. fugiens Pastoralem curam, indicio columnæ igneæ, agnoscitur, & in templum B. Petri trahitur, Pontifex inaugurandus. Similiter S. Fabianus Papa, signo columbæ diuinitus super eum apparentis, ad Pontificatum eligitur, teste Euseb. lib. 6. c. 21. Quod de Pio IV. referunt Annales Italici.

S. Ambr. puero instinctu diuino eum nominante, ad Sacerdotium & Episcopatum communibus populi, Procerumque votis adhuc Cathecumenus est postulatus, nec potuit publicæ voci diuinæque resistere inspirationi. Paulinus in eius vita.

S. Nicetius à primo suo ortu diuinis quibusdam signis in sortem Domini electus esse videtur: nam cum partu effusus, aliorum infantium instar proditet in lucem capillis nudus, in circuitu tamen capitis tenuis pilorum ordo aptè distinctus apparuit; haud secùs ac clericali corona ex arte ornatus fuisset. Surius 11. Octobris.

B. Rupertus Abbas Tuitiensis, cùm à superioribus suis vrgeretur ad sacros Ordines, & constanter refugeret indignitatis suæ conscientia permotus, nocturna quadam visione intelligit id Deo authore fieri, vt ipsemet testis est lib. 12. in Matth. Visus enim est sibi videre altare quoddam, & in eo imaginem Saluatoris Crucifixi viuentis, & oculos in se defigentis; cuius aspectu totus incolus, cùm amplexum eius ardenter expeteret, sed ab altaris crepidine (quod magnum altumque erat) impediretur, sensit se tamen a Domino interno instinctu iuuari. Quare cùm accessisset, medio altari scisso, via ad Dominum patuit; quem ardenter amplexus & osculatus est, ipso etiam Domino diuinum os suum aperiente, vt profundiùs oscula admitteret. Sic factum est, vt diuino inflammatus amore etiam Sacerdotij quod fugiebat desiderium sibi inspirari senserit, quod cùm Abbati indicasset, illo annuente ordinatus est.

S. Carolus Borromæus abdiderat se in occulto paterni castri cubiculo, vbi a famulo repertus est pomum in diuersa secans. Rogatus quid ageret respondit: *Orbem in varias partes & regiones diuidendo occupabar.* Sic præsagium fuit eum ad magna vocari: & quidem apparuit id, dum Pij IV. tempore totum penè Orbem & Ecclesiam regere visus est.

Sicut Aaron Virga florente, sic hi omnes extraordinariæ vocationis indicio, ad Sacerdotium conscenderunt.

Quantum ad ordinariam vocationem, non est necesse eam miraculo, aut visibili aliquo signo innotescere: sed vt plurimum fit a Deo interius & inuisibiliter, illamque potest homo dignoscere, si Dei vocem totus loquentem in silentio animæ velit explorare. Vocare enim solet per inspirationes, per illuminationes, per motus interiores, & nonnunquam sufficienter suam indicare voluntatem, dum de statu vitæ eligendo cum ipso consultatio initur. Sed multi præcipiti & cæco consilio sese intrudunt, aut irrepunt in ministerium Ecclesiæ non vocati: quia Deum consulere vel audire ea in re negligentur. A quo ergo vocati sunt? Nonne a carne & sanguine? Nonne plerique autem præbent

parenti

parentibus Ecclesiasticum statum suadentibus, ad opes augendas, vel ad honores consequendos? Non adspirant ad Ordines sacros, vt Dominus sit pars eorum, sed vt de parte Domini lautè viuant, & de patrimonio Crucifixi honoratè incedant. Qui tali fine ad Sacerdotium ascendunt, funem sibi nectunt funestum, & ruinam moliuntur: qui tali intentione beneficium ambiunt, & veneficium inueniunt. Et de his rectè dicitur, quod a spiritu nequam in pinnaculum templi deferantur, vt æterno tandem præcipitio collisi pereant. Certè non possunt dici à Spiritu Dei ducti, vel vocati; quia Dei Spiritus non inspirat aut mouet ad aliquid sacrum & diuinum, proposito fine aliquo terreno; sed concupiscentia & ambitio, quæ etiam sacra peruertere & conspurcare solet, similem eis præfigit scopum, qui postea in scopulum vertitur & naufragium.

Sacerdotalis ergo status non debet suscipi, nisi intentione omninò cœlesti, ad sese mancipandum diuino obsequio: idque toto cordis affectu. Quam intentionem sagaci studio debent discutere, ponderare, & probè in se agnoscere, qui nosse volunt, an ad sacri ministerij gradum vocentur à Deo. Debent & hi in interiori animæ conclaui sedentes computare, an sumptus sibi comperant ad turrim perfectionis in sublimitate montis, siue excelsi huius status, inchoandam & perficiendam. Sumptuosa siquidem turris est, cœlibatum & Ecclesiastici ordinis perfectionem profiteri: & verbum grande, quod non omnes possunt capere. Multis satius esset in humili statu viuere & saluari, quam in sublimitate clericali deteriùs agere, & districtiùs iudicari. Meliusque non paucis fuisset nubere, & in Christiana simplicitate rectè se gerere, quàm in Sacerdotio vri, & non continere; & postea inferno ardere, fierique filios iræ, de ministris gratiæ. Quia ergo plerique non examinant vocationem, non vires, non dotes & capacitatem, non intentionem ponderant suam, sed cæco gressu in Ecclesiæ ministerium ingrediuntur; hinc fit, vt in illo statu se gerant tumultuosè & scandalosè. Neque verò indoneos & indignos vocari certum est, non enim Virgam inutilem aridam aut curuam elegit Deus: sed amygdalinam, floridã & fructuosam, dum Sacerdotium Aaroni consignabat. Indonei autem censentur, vel ob defectum scientiæ & talenti, vel ob defectum conscientiæ & morũ, vel ob defectũ alicuius conditionis, per Canones requisitæ ad beneficiũ vel officium quod prætendunt. Olim, licet Deus elegisset filios Aarō ad Sacerdotiũ, non quoslibet tamen indiscriminatim admitti voluit, sed proclamari iussit per Moysen: *Homo de semine Aaron qui habuerit maculam, non accedet ad ministerium: si cæcus fuerit, si claudus, si paruo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede vel manu, si gibbosus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus.* Et hi quoque non vocantur à Christo ad altare nouæ Legis, sed repudiantur. Non vocantur cæci, hoc est ignorantes, & scientia carentes. Et tamen tales multi, non sine grandi periculo suo, & Ecclesiæ damno, non solùm ad ordines & beneficia simplicia, sed etiam ad Pastorales curas irrepunt. *Speculatores cæci, canes muti, non valentes latrare.* Et certè mirandum, qua præsumptione Speculatores fieri audeant, qui vix vident: Præcones, qui nullam vocem habent: Pugiles, qui neruis & arte carent: Medici, qui morborum sunt ignari: Agricolæ, qui nesciunt quid sit de aratro aut semine: Architecti, qui vix viderunt exemplar domos, vt rectè lapides aut ligna polire possint, & suis locis coaptare. An non Apostolus requirit: *Operarios inconfusibiles, rectè tractantes verbum veritatis?* An non tales qui sciant ædificare, serere, plantare, metere, pugnare, contra hostes inflare tubam, eosque à longè prospicere & cauere?

Leuit. 21.

Non vocantur etiam claudi & manci ad altare Domini. Hi sunt, qui nec bono pede nec integro affectu incedunt, nec intentione omnino pura, sed distorta: & ideo claudicare dicuntur, vel fracto pede & manu esse, quia bonorum operum exortes vacant; aut certè non integrè ad probas actiones gradiuntur, sed opus Dei faciunt imperfectè & negligenter. Sed nec hi iudicantur idonei ad Sacerdotium Christi, qui paruo, vel grandi, vel torto naso sunt. Paruo naso sunt, qui prudentia carent, paruumque discretionis habent: Grandi vel tortò naso sunt, qui nimium prudentes, nimium sapientes videri volunt. Cuncta diiudicare solent hi, cuncta reprehendere, non verentur quæ in Ecclesia bene instituta sunt censura notare: quæ simpliciora videntur, vilipendere: suæ discretionis immoderata subtilitate cuncta confundere: imò & in his quæ fidei sunt, suam philosophiam & argutiam periculosè intermiscere. Nec attendunt illud Apostoli. *Non sublime sapere sed sapere ad sobrietatem*, qui & alibi monet fideles ad Col. 2. *Videte, ne quis vos seducat per inanem philosophiam, aut in sublimitate sermonum.* Et iterùm 1. ad Tim. 1. *Quidam aberrantes conuersi sunt in vaniloquium, volentes esse legis Doctores.* Hæc nimirùm fuit prima Ecclesiæ pernicies, & hæresum origo; quod quidam Ecclesiæ ministri grandi & torto naso scientiam suam, prudentiam, subtilitatem voluerunt propalare, & venditare. Et sic Scripturas pro libito suo interpretati, dicentes se Ecclesiæ Reformatores, Prophetas, Videntes, Ecclesiæ vnitatem sciderunt, illamque deformarunt. Tales Arrius, Caluinus, Lutherus & similes, qui priùs Ecclesiæ & Christi ministri, cùm nimis grandi & torto naso essent, nolentes sapere ad sobrietatem, facti sunt ministri Synagogæ satanæ, & Anti-christi Metatores: & hi nimirùm in Ecclesiæ Sanctuarium irrepserant non vocati.

An verò illi vocantur, qui lippi, gibbosi, albuginosi, scabiosi, vel herniosi sunt? Absit: *Omnis qui habuerit maculam, non accedet.* Et vt breuiter complectar singulos. Gibbosus est, quem terrena sollicitudo nimium deprimit, nec superna respicit. Lippus cuius sensum & mentem natura exacuit, sed conuersationis prauitas confundit. Albuginem habet, qui candorem iustitiæ vel sapientiæ sibi tribuens, à lucis supernæ cognitione se per arrogantiam excludit. Iugem habet scabiem, cui carnis petulantia dominatur: impetiginem, cui auaritia. Herniosus est qui in abditis, id est, in mente pondus turpitudinis gestat.

Isa. 56.

Interim cùm hi meritò repellantur à ministerio, nec vocentur à Domino, currunt tamen ipsi, & reuerendu etiam spiritibus Angelicis ministeria apprehendunt, sine consideratione & reuerentia. Nec signum regni occupatu cœlestis aut illius imperij timent gestare coronam, in quibus auaritia regnat, ambitio imperat, dominatur superbia, sedet iniquitas, luxuria etiam principatur, in quibus & pessima fortè appareat abominatio, si iuxta Ezechielis Prophetiam fodiamus parietem vt in domo Dei videamus horrendum. Sodomæ & Gomorrhæ tullerem luxuriã exundante ubiumpsit ignis sulphur & spiritus procellarum, & in lacum horribilem redacta est. Gehennalis flamma moram non sustinens, execrabilem illam præuenit cullerare rationem, ob peccata sua manifesta præcedentia ad iudicium. Amputata sunt iræ hydræ capita quinque, sed heu! innumera surreperunt. Reædificauit inimicus vrbes flagitij, & turpitudinis mœnia. Væ, væ, sulphurei illius incendij reliquias infœlices circumquaque dispersit, execrabili illo cinere Ecclesiæ corpus adspersit; & nonnullos etiam Ministrorum eius sanie spurca respersit, qui deberent esse genus electum, gens sancta, populus acquisitionis. Et hi cum simili macula ingrediuntur Sanctuarium Dei. Hæc conqueritur Bernardus serm. 59. ad clericos. Conqueritur & nos, ac licet vniuersos etiam non excusemus. Multa millia sibi relinquit Deus, tanquam semen sanctum, quorum iustitia Ecclesia fulcitur & Clerus, nec sicut Sodoma & Gomorrha depereant. Sed & multi de Clero libertatem gratiæ & sacri status traducunt in occasionem carnis, in multa vitia proruentes. Si fodere possemus parietes conscientiarum, inundantia malam cæcitatem videremus. Sed & multa manifesta sunt ita vt iam vt cum dedecore Ordinis Sacerdotalis, inueniantur in triremibus cum vltima hominum fæce assidua fustigatione remos trahere. Dilatata igitur Ecclesia, etiam cleri sanctissimus ordo dilatatus est, numerus super numerum multiplicatus est, & conquerimur cum Propheta: *Multiplicasti Domine gentem, sed non magnificasti lætitiam*, dum nihil minus apparet decessisse meriti, quàm accessisse numeri. Verùm non tam Dominus multiplicauit numerum, quàm hi, qui sine eius voluntate aut vocatione irrumpunt in clerum, de numero indigno numerari.

Isa. 9.

LECTIO II.

Explicat alteram rationem.

SEcunda ratio numeri grandis malorum Ministrorum est incuria & negligentia Prælatorum. Hi facilè nimis quoslibet ad Ordines admittunt, sine sufficienti scientiæ & conscientiæ examine: & ordinatos suæ libertati dimittunt, non fraternè corrigunt, non paternè dirigunt, nec forma

forma gregis ipsi fiunt. Si quandoque corrigunt, id potiùs agunt *quasi dominantes in cleris, & turpis lucri gratia*: neque tam cordi illis est, vt curent vitia, quàm vt euacuent marsupia. Quantum vero valeat Prælatorum pia & diligens cura in clero formando vel reformando, sancti Episcopi Caroli vel vnicum exemplar docere potest. Hic cum Mediolanensem non solùm populum, sed & clerum, quasi agrum malitia temporum vepribus turpiter deformem reperisset, sua vigilantia hunc ita restituit & excoluit, vt clerum illum redderet præclarum exemplar Ecclesiasticæ disciplinæ. Vnde qui priùs in illa Diœcesi speciem quandam Babylonis conspexerant, iam tanquam Ierusalem nouam descendentem de cœlo à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo, admirarentur & colla darent. Hinc Gregorius XIII. vigilantissimi huius Episcopi mortem intelligens, non sine graui doloris sensu in hæc verba prorupit: *Extincta Lucerna Israel.* Cardinalis quoque Sirletus in eius obdormitione hoc elogium scripsit: *Carolus homo specie, Angelus gratia, Christianæ pietatis exemplar, Episcopalis auctoritatis speculum, Cordinalitiæ dignitatis specimen, antemurale aduersus impios firmissimum, decus Ecclesiæ Dei speciosissimum: Fuit sal, lux ciuitas supra montem Sion. Fuit lucerna ardens Euangelica, sal in vita & moribus, lux in doctrina & prædicationibus, ciuitas in præsidiis & defensionibus, lucerna in accensionibus. Effulsit in Ecclesia fide, sapientia, vita regimine: Fide vt Martyr, sapientia vt Doctor, vita vt Confessor regimine vt Pastor.*

Alius quidam Episcopus hoc elogium priori ascripsit: *Carolus Angelus terrestris, qui prædicatione, humilitate, charitate nobis repræsentat Basilios, Chrysostomos, Gregorios: mortificatione Hilariones & Antonios: Constantia Athanasios & Hilarios, diligentia Cyrillos, Hieronymos, Paulinos. Exemplar viuum Prælatorum, norma Episcoporum, regula Ecclesiasticorum, frænum dissolutorum, vita Ecclesiasticæ disciplinæ.*

Itaque Vir hic Sanctus, datus nouissimo sæculo in exemplar Prælatis, summa cura aduigilabat his, quos ordinabat, vt idonei forent. Incumbebat correctioni eorum, qui effrænem sectantur libertatem, instruebat & dirigebat quoscumque pietatis & disciplinæ æmulatores comperisset, aduertant igitur cum illo Prælati illud Apostoli: *Nemini citò manum imposueris, nec communicaueris peccatis alienis.* Quid est manus citò imponere, inquit D. Leo ep. 87. nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus, examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinæ, sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis est qui non meruit ordinari? Sicut enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet in eligendo Sacerdote iudicium: ita semetipsum graui afficit damno, qui indignum sublimat ad sacerdotum collegium Si ad honores quoddi, sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adiuuant; quam diligens & quam prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum & cœlestium dignitatum?

Laude & imitatione dignos meritò censemus, Episcopos, qui ad Ordines Sacros Officiave Pastoralia, admittendum neminem decernunt, qui non priùs testimonium secum ferat, se per plures hebdomadas sub Directore rerum spiritualium perito exercitiis pietatis vacasse. Hæc maximè opportuna sunt, tùm ad vocationem suam cognoscendam, tum ad conscientiam à totius vitæ peccatis expiandam, tùm denique ad spiritum concipiendum sanctæ huius vocationis sacerdotalis. Hoc in Diœcesi Machliniensi decetni lubenter audiuimus, ac in aliis quoque Episcopatibus, introduci adeò sanctum decretum; totis animi votis optaremus. Certe impositio manuum, siue ordinatio, Ostium est, per quod intrant Ecclesiæ Ministri; sed quia Ostium istud ea qua deceret vigilantia non custoditur, fit vt multi irrepant indonei, qui Ecclesiæ statum commaculant, & indè tanta mala animarum in Ecclesiam irrupisse sentimus. Ac quidem non parua temeritas est, in Ecclesiam Dei ingredi cum macula, in Sanctuarium eius sese ingerere non vocatum, sine scientia, & cum non satis integra conscientia. Sed nunquid ea culpa retorquebitur in eos qui ostium Sanctuarij custodiunt, qui sine delectu ordinant, qui ordinatorum curam non gerunt, qui officia & beneficia indignis impertiuntur?

Consideratione dignum est, quod Leoni Papæ hac de re reuelatum scribit Sophronius Prat. spirit. cap. 149. vbi ait: Cùm descendisset Abbas Amos Hierosolimam Patriarcha ordinatus, venerunt omnes Monasteriorum Abbates, vt adorarent eum, & ego cum Abbate. Cœpit verò Patriarcha dicere: *Orate pro me Patres, magnum onus mihi iniunctum est, quod me non modicè terret Petri & Pauli similium est regere animas, ego autem infelix & peccator sum: Nihil verò quam cætera timeo ordinationis sarcinam. Nam inueni scriptum quia beatissimus & Angelis æqualis Leo Papa 40. dies perseuerauit ad sepulcrum S. Petri, vigiliis & orationibus insistens, petensque vt pro se apud Deum intercederet, vt sibi peccata amitterentur. Impletis 40 diebus, apparuit ei Apostolus dicens: Oraui pro te, & dimissa sunt tibi peccata omnia præter impositionis manuum. Hæc solùm abs te requiretur siue benè sue fortasse malè egeris.* Interpretatur his Baronius, omnia quidem peccata S. Leoni dimissa quoad culpam, nam ex parte dimitti non possunt. Potuisse tamen S. Leonem manere obligatum pœnis aliquibus, propter peccata illa quæ illi perpetrassent, qui illo indigni ordinati fuissent, tunc enim dicuntur Præsules communicare peccatis alienis, vt ex Apostolo diximus Interim si hæc in viridi ligno fiunt, in arido quid fiet? Leone quis sanctior & prudentior, vt tantum periculum liber transiliat?

Simile habes de S. Vdalrico Episcopo Augustano. Hic annos natus 81. Proximè moriturus ablegare cupiens omnia negotia, vt sibi Deoque soli vacaret in contemplatione, Ecclesiam suam resignauit Adalberoni nepoti, quem apud se in virtute, pietate & doctrina aluerat? ordinauitque eum in Episcopum & successorem, putans idoneum. Interim, paucos post menses sat repentina morte obiit Adalbero: Vdalricus verò iam morti appropinquans, cùm omnia sua pauperibus distribui curasset, prolixæ orationi se dedit, petens a Deo omnium sibi peccatorum ante egressum fieri remissionem. At post eam quasi è graui somno euigilans cum lamento dicebat: *Heu! heu! vtinam nunquam agnouissem Adalberonem nepotem, quia secundum desiderium suum consensi ei, noluit me sancti impunitum in suum recipere consortium.* Raptus ergo fuit per visum ad diuinum Tribunal, & intellexit se pœnis purgatorijs condemnatum, quia quidam carnis affectus sese interseuerat, Nepotem ordinando successorem, illo petente, & per hoc indignum se exhibente, licèt fortè præclaris dotibus non careret. Et hîc aduerte non repugnare, quod quis Sanctus sit & miracula patret, & tamen per Purgatorium transeat: nam & hoc testatur de S. Pascasio Diacono S. Gregorius in dialog.

Verùm, non solùm negligentia Prælatorum in ordinandis Ministris, sed & praua vita eorum sæpè Ecclesiasticis occasio est dissolutionis vitæ. Nam dum praui sunt, quomodo subditos ausi erunt corrigere aut quomodò poterunt in viam disciplinæ eos dirigere? Oportet vt Regula recta sit, nihil habens obliquum, deinde cætera sibi admota poterit exæquare. Similiter qui aliis præest postquam seipsum direxerit vitamque suam composuerit, coaptare eos quibus imperat. Nec enim cadentis est erigere, nec ignorantis, docere, nec incompositi componere, nec inordinati ordinare, nec imperare eius est? qui non paret imperio.

Sol & Luna obtenebrati sunt, & Stellæ retraxerunt lumen suum, inquit Propheta Ioel. Nempè, quando Prælati in firmamento Ecclesiæ, tanquam Sol & Luna constituti, vt illuminent diem & noctem, desidiosa vita obtenebratur, inferiores ministri quasi stellæ facilè tenebras contrahunt, quia à superioribus illis luminaribus claritas & sanctitas debet deriuari; quia deficiente, iam inter *sidera errantia computantur, quibus caligo tenebrarum seruata est in æternum.*

Audi hac de re quid referat Thomas Cantipratano lege primo, Apum capite vigesimo, Clericus quidam in synodo Episcoporum prædicare compulsus, angustiabatur non modicum, quidnam dignè posset coram tot Prælatis proponere. At vbi accessurus in oratione iaceret, venit ad eum diabolus, dixit ei. Quid angustiaris istis clericis prædicare? Dicas eis illud, & non aliud: *Principes Ecclesiæ salutant. Læti nos grotias eisdem referimus quia, cum ipsis, eorum nobis afferuntur subditi? & per eorum negligentiam ad nos deuoluitur totus pariter ferè mundus. Iustus quidem tibi dico quod dica, sed Altissimi iussione coactus.* Respondit clericus: si hæc eis retulero, non credunt. Tunc diabolus tangens maxillam eius: *Ecce ait, signum nigredo insolitu faciei. Hanc antequam prædices, non contingas, quia frustra: post prædicationem vero aqua benedicta delebis.* Processit ergo clericus in synodo prædicatutus: & admirantibus cunctis in signo indito faciei, tan-

tum illa quæ ſibi iuſſa ſunt recitauit, & ad horrorem maximum cunctorum corda permouit. Hæc anno ab Incarnatione Domini M. CC. XLVIII. fuerunt Pariſiis coram omni clero & populo ſolemniter recitata. Ita ille.

LECTIO III.

Explicat Tertiam rationem.

Tertia ratio, cur multi ſint mali Sacerdotes, eſt, non quod ad Sacerdotium à Deo non ſint vocati, ſed quod vocationis ſuæ gratiam negligant; quodque vnctionis, conſecrationis, dignitatis ſuæ reddantur immemores: ſæ-vitiis poſt vocationem ſanctam ſe implicantes. Certè Saul à Domino electus fuerat: & vocatus ad regnum, ab illo vnctus. At poſtea immemor diuinæ vocationis, & vnctionis, inobediens fit Domino, & eius beneficiis ingratus, ideoque reprobatur. Nadab quoque & Abiu deſignati fuere & vocati à Domino ad ſacerdotium, ſed officij ſui & præcepti immemores dum offerunt ſacrificium in igne alieno, à Domino percuſſi intereunt. Et in nouo teſtamento Iudas ad Apoſtolatum & Sacerdotium à Chriſto vocatus eſt: ſed tantæ dignitatis non ſatis memor, triplici laqueo, auaritiæ, parricidij, deſperationis, ſibi vitam æternam præfocat, & mortem perennem conſciſcit. Nicolaus quoque Diaconus ad eum ordinem à Domino vocatus fuerat, per electionem Diſcipulorum & Apoſtolorum, atque plenus Spiritu S. & ſapientia, ſed poſtea vocationem & ſpiritum deſerens: auctor fuit pernicioſæ hæreſis, & profligatiſſimæ vitæ in aliis incentor. Sic multi pietatis ſpiritu impulſi ad ſacerdotium aſcendunt: ſed diuinum hoc beneficium & gratiam paulatim negligentes, ſæculo & vitiis eius ſe inuoluunt. Reſpiciunt retrò, claudicant in duas partes, deſcendunt de tecto & culmine virtutum ad tunicam veterem repetendam, tunicam Adæ: fiuntque vt ſydera errantia, & ab impetu ferientis caudæ draconis è virtutis & gratiæ gradu, in vitia detracti, è cœlo in profundum abyſſi demerguntur. Hi ſunt inſtar ſtatuæ Nabuchodonoſor, cuius caput erat aureum, pedes lutei: incipiunt enim in auro, deſinunt in luto, cùm ſpiritu cœperint, carne conſummantur. Quos luget Ieremias: *Filij Sion inclyti auro primo, quomodo reputati ſunt in vaſa teſtea?* Qui erant vaſa in honorem, apta ſeruire menſæ & altari Domini, fiunt vaſa in contumeliam, immunditiæ ſeruientia.

Hos admonet Bernardus: *O Fratres, non tædeat incipere magna, & tenere inchoata: ſcientes quod perſeuerantia informat merita, coronat bona propoſita, remunerat currentem, ducit ad brauium, & portum. Hæc eſt tunica talaris Ioſeph vſque ad finem pertingens. Hæc tunica ſacerdotalis ad pedes perueniens. Hæc eſt cauda hoſtiæ quam tenemur Deo offerre. Hæc eſt calcaneum bonæ operationis, quod contra ſerpentis morſum debemus obſeruare. Hæc eſt qua laureantur Martyres, qua Virgines coronantur, qua Sacerdotes ſublimantur.* Hæc ille Epiſt. 129.

1. Tom. 4. Propterea etiam adeò ſollicitè monet Apoſtolus ad Timothæum: *Noli negligere gratiam, quæ eſt in te, quæ data eſt tibi per Prophetam, cum impoſitione manuum Preſbyteri.* Et iterum: *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam quæ eſt in te, per impoſitionem manuum mearum.* Licet ſciret Apoſt. Timotheum à Deo vocatum, & per reuelationem diuinam cum ordinaſſet, vt docet Chryſoſtomus, & alij Patres, ex c. 1. ad Timoth. tamen ſedulò monet & replicat, vt memor ſit gratiæ ſibi collatæ in ordinatione, & in ipſo omnes nos ſacerdotes admonere cenſetur, quaſi dicat: Memor eſtò, ô ſacerdos! conſecrationis tuæ, vnctionis, impoſitionis manuum, qua ordinatus es.

Per hanc Spiritus ſanctus in te deſcendit, tanquam protector & dux vitæ tuæ, qui manu ſua te regeret & protegeret. Per hanc etiam tanquam victima ſpecialis Deo conſecratus es & oblatus, vt iam non tibi viuas, ſed illi totam vitam impendas. Per hanc denique copioſam accepiſti, & benedictionem abundantem, non ſolùm vt te regeres, ſed & aliis rector & dux præluceres, exemplo vitæ & doctrinæ. Hæc ergo frequenter meditare, attendeque tibi: & gratiam hanc tanquam ignem ſacrum animo tuo infuſum conuerſatione mundana, puluere terreno, cinere deſidiæ, aut infirmitatis corpore, ne ſinas obduci & tepeſcere. Aquam ſpiritualium deſideriorum extingui ne permittas: ſed excute puluerem & cinerem, excita te, excita zelum, excita gratiam & ſpiritum, vt ſemper ardeat in te ignis ille cœleſtis gratiæ & charitatis, qui facilè ex infirmitate naturæ torpeſcere poſſet aut ſopiri. Ac ſicut ignis lignia & flabello eget vt ſuſcitetur, ita & gratia cœleſtis nouis alitur deſideriis: vigilantia animi, piis conatibus, feruentibus precibus renouatur ac ſuſcitatur, incrementumque accipit eius flamma. Et quoniam hoſtes plurimi illam ſuffocare conantur Sathan venenato ſuo afflatu, caro iniecta vnda craſſiore concupiſcentiæ, mundus aggeſto terreno ceſpite & puluere: ideò continua attentione opus eſt, vigilantia, ac repugnantia contra hoſtes hos, ne ſpiritum gratiæ in te ſuffocent, ô Sacerdos, ô Timothæe! Hæc eſt mens Apoſtoli.

Interim nec his monitis, nec ſibi attendentes non pauci ſacerdotes ſæculi, dum conformant ſe huic nequam ſæculo, ſuffocant gratiam & ſpiritum Dei flatu ambitionis & ſuperbiæ, ſordibus auaritiæ, ventris ingluuie, carnalibus deſideriis, aliiſque corruptis in moribus ſublimem hunc ſtatum dedecorare noſcuntur: Ac deinde in conſpectu Dei cū immunditia audent ſtare, ſine timore conſecrant, ſine reuerentia myſteria tractant, ſine pudore frequentant. Audent accedere ad Deificum Chriſti Corpus, manibus cruentis, labiis pollutis, viſceribus venenatis, corde impuri, corpore fœtidi, ſpiritu mortui. De quibus Dominus per Prophetam conqueritur: *Ad vos, ô Sacerdotes, qui deſpicitis nomen meum, & dicitis: In quo deſpeximus nomen tuum, offertis ſuper altare meum panem pollutum. Et dicitis: In quo polluimus te? In eo quod dicitis: Menſa Domini deſpecta eſt.* Mal. 1. Quæ quidem querela, licet directa ſit ad Sacerdotes antiquos, tamen maximè nouæ legis Sacerdotes reſpicit. Hi licet non poſſint panem pollutum, aut victimam maculatam immolare (quia hoſtia noſtri ſacrificij nulla offerentis indignitate poteſt pollui) tamen quantum in ipſis eſt, cenſentur illam contaminare ſacrilego ritu, & impura conſcientia; ſicque nomen Dei deſpiciunt, quaſi non eſſet *Sanctum Sanctorum*, ſimulque vt ab aliis deſpiciatur, occaſionem ſuggerunt, dum improborum vita Chriſtus Miniſtris ſuis non honoratur.

LECTIO IV.

Sacerdotum Peccata grauiora eſſe quàm aliorum, & magis punienda.

Sacerdotes muneris ſui immemores, deberent attendere cœleſtem illam manum, quæ non ſolùm in aula Principum, ſed & in templo Sacerdotum decretum exarat contra improbos, iuxta Candelabrum. Deberent bilancem illam & ſtateram, in qua expendendi ſunt, attentè conſiderare, & præcogitare pondus quod ab ipſis exquiretur, *ne tunc inueniantur minus habere*; Minus vtique valoris & iuſtitiæ, minus pietatis & religionis, quàm ſacerdotum ſtatus depoſcit.

Quid dicturi ſunt quando veniet ille qui numerat annos, menſes, dies, horas, momenta, ille *Ponderator ſpirituum*, cuius iudicia, pondus, & ſtatera: ille qui diuidit regnum animæ à corpore, auferetque coronam & tiaram, ille qui veniens mouet candelabrum; ille qui in tenebras mittit eos qui in aliis illuminandis dati erant, & deiicit in ergaſtulum, ligatis manibus & pedibus, illos qui priùs aliorum vincula ſoluere poterant. Iudicium grauiſſimum fiet his qui præſunt; timent ergo, ipſi non timeant.

Certè Sacerdotum peccata grauiora eſſe, & grauiùs ponderanda, quàm aliorum, non eſt ambiguum: æſtimatur enim peccatum non tantùm ex natura operis, ſed etiam ex conditione & dignitate operantis. Atque cùm Sacerdotes toti ſint Dei ſpecialiter illi conſecrati, ſpeciali ſigillo & charactere ſignati, ſpecialibus gratiæ donis edocti, myſteriorum omnium, & Corporis Sanguiniſque Chriſti diſpenſatores conſtituti; dum ipſi peccant, non parum auget peccatum ingratitudo: creſcentibus donis, creſcunt rationes eorum. Et cùm peccatum ſit ſigillum Sathanæ, quando ſuperinducunt illud ſigillo Chriſti, tam cenſetur contra eos clamare, acerbumque teſtimonium ferre, vnctio & conſecratio quam conſpurcant character & viua in ſeipſis imago Chriſti, quàm polluunt, Sanguis Ieſu & ſpiritus eius, cui contumeliam faciunt.

Sed vt planiùs eorum ingratitudo grauiuſque culpa innoteſcat, primò eam declarabimus ex ſcripturæ auctoritate: ex doctrina ſanctorum Patrum: tertiò exemplis, quibus olim Sacerdotes puniuit Deus.

Declaratio

Declaratio ex scripturis.

PRimò, si Dei vocem in Scripturis volumus audire, attendant illud Domini apud Hier. 11. *Quid est quod dilectus meus in domo mea, fecit scelera multa? Oliuam vberem, pulchram, fructiferam, vocauit Dominus nomen tuum: ad vocem loquelæ grandis exorsus grando in eo, combusta sunt frutecta eius. Et Dominus exercituum qui plantauit te, loquutus est super te malum.* Ad quos id melius dirigitur, quàm ad Sacerdotes? Hi præ cæteris electi, dilecti, beneficiisque diuinis sunt adornati? dum in domo Dei constituuntur, non solùm tanquam serui, sed tanquam speciales amici, tanquam domus administri, imò tanquam filij primogeniti. Ergone horum omnium obliti, electionem hanc, dilectionem, diuinumque fauorem contemnentes, in tantum benefactorem erunt iniurij? Profectò dum sceleribus suis domum Dei conspurcant, dum sanctuarium cui consecrati sunt prophanant, dum infideliter mysteria sancta tractant, non potest non esse grauissimum, & indignissimum eorum peccatum quandoquidem gradus & dignitas, ad quam euecti sunt, sublimis admodum sit & incomprehensibilis. Eheu, plantauit Dominus Sacerdotium & Sacerdotes, quasi oliuam vberem, speciosam, frugiferam, sed nescio quis malignus cupiditatis ignis cernitur, oliuæ huius frutecta adurens & depascens: ita vt cogatur Dominus loqui super eam malum, ramis infrugiferis maledictionis fulmen immittendo, exscindendo, & in ignem perpetuum præcipites dando: vt tantò grauiùs puniantur, quantò magis iram merentur & indignationem, post tot beneficia vocationis, plantationis rigationis, nullum fructum ferendo, nisi acerbum & funestum peccati. Attendant hi Sacerdotes illi, qui cùm sæpè recitent illud Psal. 51. *Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei in æternum, & in sæculum sæculi;* tamen inueniuntur quasi rami aridi & sicci spiritus, & humoris gratiæ exortes: aut tanquam rami Oleastri syluestris, amarum liquorem peccati generantes, curent igitur per peccati & vitæ propriæ abdicationem, per contritionis culturam & purgationem, per orationis studium, gratiæ rorem & succum recuperare. Curent Oliuæ Radicali (quæ est Christus Iesus) per vnionem spiritus iterùm inseri, vt fiant *socij radicis & pinguedinis:* sicque fructum copiosum proferant in fœcundo Ecclesiæ solo plantati, fructum correspondentem suæ vocationi, tanquam *Filij olei.* Alioqui inuidi peribunt, aut peruersis moribus silueſcentes, *securis ad radicem posita est*, vt exscindantur, & igni eterna tradantur.

Altera vox Domini ad hanc rem spectans, quam etiam debent attendere Sacerdotes, est illa quæ habetur Malach. 2. vbi dicit Dominus se pactum fecisse cum Leui, id est cum Leuitica & Sacerdotali Tribu, siue cum Aarone & Sacerdotibus: *Et pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis, & dedi ei timorem, & timuit me, & à facie nominis mei pauebat. Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non est inuenta in labiis eius, in pace & æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate.* Hic indicatur, quod pactum speciale Deus inierit cum Sacerdotibus posteris Aaronis, promittens illis vitam & specialem gloriam ex parte sua: Ex parte autem illorum primò requirit timorem, quo ab omni eius offensa se custodiant. Secundò, legem veritatis in ore eorum: hoc est, vt legem diuinam verè & rectè populum doceant. Tertiò, vt ambulent in pace & æquitate, hoc est, vt pacis & æquitatis amatores sint & tutores, sua conuersatione pacifica illius amorem cordibus proximorum imprimentes. Quartò, vt alios auertant ab iniquitate, hoc est, verbo & exemplo satagent omnes ab impia & iniqua via ad piam & sanctam traducere. Hæc omnia dicit Aaronem seruasse, & Leuitas veros. Nonne Pacto quodam speciali quicumque Sacerdotio initiantur eadem seruaturos se addicunt? Interim subdit Dominus exprobrans improbis Sacerdotibus: *Vos autem recessistis de via, & plurimos scandalizastis in lege, irritum fecistis pactum.* Habent hæc verba emphasin ad omnes legis ministros directa, & offensæ eorum grauitatem ostendunt. Quasi dicat: Vos qui mihi speciali pacto obligati estis: Vos qui tot obsequiis amoris mihi deuincti: Vos specialiter legi & potestatis diuinæ consortes feci: Vos quibus claues cœlorum commisi: Vos quibus Ecclesiam sponsam meam, & animas à me redemptas concredidi: Vos quos cæterorum Duces constitui, vt eos in viam veritatis & æternitatis perducatis: Vos inquam ipsi, *de Via recessistis*, de via legis & scientiæ diuinæ, de via pietatis & timoris, de via salutis in viam perditionis prorumpentes. Et quod peccatum vestrum tot titulis grauissimum & indignissimum magis adauget: *Vos scandalizastis plurimos de lege*, improba vestra vita dedistis exemplum legis violandæ & condemnandæ; Vos quibus lex concredita erat, quasi Virgo quæ tutoribus & custodibus committitur, vt inuiolata seruetur, eam primi deflorastis, deuirginastis, violastis: ac deinde cæteri exemplo vestro audacius ad id ipsum assumpserunt. Vos qui magistri probitatis cæteris esse debuistis, peruersitatis Duces facti estis, flagitiorum facem præferentes, eos in ruinam & excidium pertraxistis. Exinde nimirum Sacerdotum peccata grauiora redduntur, Deoque infensissima, quod plebeij illorum perditos mores considerantes, æstimant peccata sua leuia, dum similia aut maiora in Sacerdotibus conspicantur: & sic inuoluti similibus flagitiis in ruinam cum ipsis feruntur. Hæc igitur considerent Sacerdotes, seruent pactum, legem custodiant tanquam sacrum depositum; vitent scandalum, caueant præbere prauum exemplum, ne in hoc incidant opprobrium.

Deinque huc spectat illa visio Ezechiel de qua cap. 8. Cùm in Babylone ageret, raptus fuit in spiritu & in Ierusalem delatus, vt peccata populi (quasi testis oculatus) intueretur. Ac primò templum ingressus, aduertit multitudinem idololatrantium, qui picturis reptilium, & animalium omnis generis offerebant incensum. Progressus vidit lacrymas mulierum deplorantium Adonidem, quem vt turpitudinis & luxuriæ idolum colebant. Quid turpius ei ostendi poterat? tamen dicitur: *Fili hominis vidisti abominationes maximas, ac conuersus videbis maiores.* Introductus igitur est in atrium interius, & ecce inter vestibulum & altare ostensi sunt ei viginti quinque viri, dorsum vertentes ad altare, adorantes ad ortum solis. Cur verò hæc abominatio dicitur grauior altera? Cur detestabilius altari tergum vertere, & ad Orientem adorare, quam serpentibus incensum adolere? Respondent Interpretes cum Diuo Chrysostomo, peccata, quæ committebantur in atrio exteriori, peccata sæcularium designare, quæ verò in atrio exteriori, peccata Ecclesiasticorum, quia locus ille locus erat Sacerdotum. Ideoque hæc exaggerantur præ prioribus, quia licet grauiora non sint ratione operis, sunt tamen ratione status & qualitatis. Dum sæculares idola picta adorant diuitias, honores, voluptates, propter illa Deum relinquentes, absque dubio diuino sunt Numini iniurij, grauiterque eius iram accendunt. Sed Sacerdotes grauissimè, dum humeros altari obuertunt, dum sui immemores officij, suæ dignitatis obliti, dissolutioni vitæ & libertati perniciosæ fræna laxant mundo, voluptati, vanitati dediti. Frustra tales gaudent nomine Sacerdotum & Ecclesiasticorum, in vanum gloriantur in Beneficiis, Officiis, Præbendis quandoquidem ob hæc maiori sint vindictæ obnoxij. Idem illis inculcamus, quod olim Dominus Israelitis per Hieremiam cap. *Nolite confidere in verbis mendacij dicentes: Templum Domini.* Hæc dicit Dominus exercituum: *Bonas facite vias vestras, & studia vestra, & habitabo vobiscum in loco isto. Numquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua inuocatum est nomen meum in oculis vestris? Ego, ego sum, ego vidi, dicit Dominus.* O quàm multi propter honorem sacerdotij, propter titulum & officium acquisitum in templo Domini, & propter beneficium & præbendam, qua fuerint abusi, maiori erunt obnoxij damnationi. Videt enim Dominus & requirit.

***

Non 2 LECTIO

LECTIO V.

DECLARATIO EIVSDEM ex SS. Patribus.

S.Greg. Homil. 17. in Luc.

SEcundò, audiendi sunt sancti Patres grauitatem peccati in sacerdotibus verborum suorum grauitate declarantes. Inter hos sanctus Gregorius dilucidè dicit: Nullum maius præiudiciū quàm à sacerdotibus tolerat Deus, quando eos quos ad aliorum correctionem posuit, dare de se exempla prauitatis cernit. Quando ipsi peccamus, qui peccata compescere debuimus Nulla animarum lucra quærimus, ad nostra studia vacamus, terrena concupiscimus, humanam gloriam intenta mente captamus. Eo ipso quo cæteris prælati sumus, ad quælibet agenda maiorem licentiam sumimus, susceptæ benedictionis ministerium, vertimus ad ambitionis argumentum. Dei causas relinquimus, ad terrena negotia vacamus, locum sanctitatis accipimus, & terrenis actibus implicamur. Hæc ille.

Præclara sanè monitio, quæ vtinam efficaciter sacerdotum corda penetret: vtinam animos eorum vlcerosos, sic intùs fortiter pungat, vt vitiorum latentem saniem expungat, & educat, sicque sanentur. Vtinam hoc collyrio tingant oculos suos, vt clariùs videant?

Audiendus est secundo loco hac de re sanctus Bernardus in serm. *Ecce nos deliquimus. Cæleste tenet officium Sacerdos, Angelus Domini exercituum est, tanquam Angelus aut eligitur, aut reprobatur. Inuenta in Angelo prauitas & districtius iudicetur necesse est, & inexorabiliùs quàm humana.* Atque ad id confirmandum affert S. Bernard illud Domini apud Isa. 26. *In terra Sanctorum iniqua gessit, non videbit gloriam Domini.* Quid est in terra Sanctorum, nisi in Ecclesia, & in domo Dei quam decet sanctitudo? De qua Apostolus ad Tit. 3. *Scias, quomodo oporteat conuersari in domo Dei, quæ est Ecclesia Dei viuentis, columna & firmamentum veritatis.* In Clero ergo, tanquam in cœlo gerens iniqua, quidni grauius iudicetur? inuenta est iniquitas eius ad odium, qui in terra Sanctorum gessit iniqua: non videbit gloriam Domini in cœlo, quia eam debuit, nec voluit in Clero propagare, sed potentes tormenta patietur cum Angelis desertoribus, quibus non pepercit Deus.

Audiendus est tertio loco S. August Epist. 148. ad Valerium, vt sit in ore trium omne verbum. Sic autem: *Ante omnia peto, vt cogites religiosè tua prudentia, nihil esse maximè nunc facilius & lætius hominibus, Episcopi, Presbyteri, Diaconi officio, si adulatoriè & perfunctoriè res agatur: sed apud Deum nihil miserius, tristius, & damnabilius. Et nihil esse in hac vita laboriosius, difficilius, periculosius: apud Deum verò nihil beatius, si eo modo militetur quo Imperator iubet.*

Itaque sacræ militiæ adscripti non adulemur nobis, non de gradu adblandiamur, non vanitati & vitiis dediti torpescamus, non perfunctoriè quæ muneris nostri sunt obeamus quandoquidem nihil tristius, nihil miserius, nihil damnabilius esse queat. Sed abiicientes opera tenebrarum, & induti arma lucis, eo modo militemus quo Imperator noster Christus iubet: *Satagamus vt per bona opera certam nostram electionem & vocationem faciamus: sic enim abundè ministrabitur nobis introitus in æternum regnum Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi*, vt nos monet sanctus Petrus, Sacerdotum & Pastorum Dux & Antesignanus. Ardua est militia nostra & periculosa, nisi solerter aduigilemus: sublimis est, & multa à nobis requirit: *Mediocre non putes quod tibi commissum est*, inquit Abr. *Primum vt alto videas, quod est sapientiæ Deinde vt excubias pro populo deferas, quod est iustitiæ: Castra defendas, tabernaculum tuearis, quod est fortitudinis: Te ipsum continentem & sobrium præstes, quod est temperantiæ.*

Ambr. l. 5. de Off.

Quia ergo multam requirit perfectionem, Sacerdotum, & maximè Pastorum vita, & quia exactius expendenda est, etiam sancti viri timuerunt illius reddere rationem. Audi quod de sancto Huberto refert scriptor vitæ eius ad Surium. Hubertus ad extrema deductus, post varias salutis adsuns monitiones dicebat: Mihi non mediocris est angor, reminiscenti quanta perfectio debeat esse ministerij mihi iniuncti: & è contra, quam contemptibilis vitæ meæ inofficiosa correctio. Ecce iudicis mei iam considero à nuptiis reditum, cùm mihi desint lampades bonorum operum perfectione repletæ, & charitatis luce irradiatæ, quibus eius valeam occurrere aduentui. En rationem petiturus de talentis redit, mihique timeo dici, quod seruus negligens audiuit: Redde rationem villicationis tuæ: Serue piger, nonne oportuit te pecuniam meam committere nummulariis, vt ego veniens cum vsuris recepissem eam? Gregis mei te posui Pastorem, & lactis eorum vbertate famem lanarumque tegumine repellere consueuisti algorem. Ergo necesse est eorum præsens salutationem, quorum te præposui Præsulem. Hæc ipse. Quid dicet lignum aridum, si Virga florens adhuc sibi timet?

LECTIO VI.

Declaratio per exempla.

TErtiò confirmantur iam dicta, si expendamus pœnas graues, quas immisit olim deus in suos ministros, ob aliqua delicta, quæ non ita grauia iudicarentur, nisi ipsa diuina vindicta testis foret grauitatis.

In primis, Nadab & Abiu, quia in Tribulis suis ignem alienum imposuere, statim igne cœlitus descendente, absumpti sunt. *Leuit.* 10. Quis existimaret hanc culpam tota seueritate plectendam? sed hoc exemplo voluit Deus sacerdotibus omnibus notum esse, non communi hominum pondere & æstimatione, sed in sanctuarij sui grauiori siclo & pondere, sacerdotum culpam expendi apud se: ideóque ipsos magna religione munus suum obire debere, & ab omni culpa sibi præcauere. Nempe hoc verbum quod loquutus est Dominus: *Sanctificabor in his, qui appropinquant mihi.* Ergo, ô Sacerdotes Euangelici, cùm sanctuarium Dei ingredimini, videte ne ignis alienus, ignis concupiscentiæ, in cordis vestri Thuribulo inueniatur, & diuinam excitet vindictam: quandoquidem vobis præceptum sit, incensum purum suauis odoris, super igne diuini amoris, supremo Numini adolere.

2. Oza 2. Reg. 6. cum Leuita foret, calcitrantibus bobus manum extendit ad arcam, vt eam fulciret, & subitò percussus est. Certè vel nullam, vel leuem culpam hic iudicaremus: siue enim dicatur peccasse, qui actu coniugali non abstinuerat: siue quia nudè arcam tetigerat, quam nonnisi per vectes portare licebat: siue quia oporteret eam humeris portare, & non plaustro imponere, vndecumque error acciderit, cùm necessitas vrgeret, excusabilis culpa videretur, nec tanto obnoxia supplicio. Quin etiam Philistæi nudam arcam tetigerunt, & plaustro vexerunt, nec simili vindicta absumpti sunt.

Psal. 95.

Quid ergo? Quid dicemus ad hæc? Nisi quod ostendere voluerit Deus, se Iudicem deorum seuerum existere. Iudicem scilicet sacerdotum, in quorum medio stat tanquam deos diiudicans, & plectens eorum culpas, etiam quæ leues videntur. Graues enim sunt, quia sacerdotum culpæ sunt, siue eorum qui id quod ad Dei cultum spectat, nec debent ignorare, nec vllatenus omittere. Philistæi ergo layci erant, & gens prophana, quæ præceptum Domini poterat ignorare. Oza Leuita erat. & præceptum Domini nosse debebat, & strictè obseruare.

3. Moyses & Aaron Sacerdotes Domini *inuocabant eum, & ipse exaudiebat, in columna nubis loquebatur ad eos; vlciscens tamen etiam erat in omnes adinuentiones eorum* Dubitat Moyses percutiens petram, propter duritiem & rebellionem populi (nec enim de potentia Dei ambigere poterat quam in simili expertus fuerat, & prodigiis aliis grauioribus manifestarat) interim irascitur Dominus Moysi, & ob id eum punit denegans ei ingressum in terram promissionis Simili pœna Aaronem plectit Moysis fratrem, & in sacerdotio consortem. An non ergo meritò dicimus sacerdotum peccata grauia esse, licet in speciem leuia videantur, quandoquidem adeò acri pœna castigantur?

Num. 2.

4. Quantum ponderet Deus sacerdotum peccata, satis liquet ex punitione Heli & filiorum eius, 1. Reg. 3. Hi ingluuiem & fornicationem sectantes, ceciderunt tandem diuina vindicta perculsi. Heli quia non satis seuere eos correxerat, subita etiam morte interiit, & Dei manum vindicem non solùm in se, sed & in sua sensit posteritate. Vnde 1. Reg 3 sic ait Dominus *Faciam verbum quod qui audierit, tinnient ambæ aures eius: pars enim magna domus eius morietur cùm ad ætatem virilem venerit, nec expiabitur iniquitas domus eius victimis & muneribus vsque in sempiternum.* Ob idipsum arcam capi permisit Dominus & transtulit sacerdotium a domo Heli in Samuelem. En igitur quam grauia censeat Dominus peccata sacerdotum, dum

dum diuinis ſunt ſacrificiis iniuriæ per improbam vitam, quandoquidem propter illa non ſolùm ipſi, ſed & plebs Dei grauiſſimis ſæpè affligetur malis, ſed id ſequentia clariùs & ſpecialiùs poterunt declarare.

LECTIO VII.

De malis oriundis ex vita improba ſacerdotum.

Ex improba Sacerdotum vita plurima mala, cùm culpæ tum pœnæ in plebem deriuari certum eſt. Et primò quidem quantum ad mala culpæ attinet, quis non videat ex malo exemplo ſacerdotum plurima vitia oriri, illudque efficax admodum eſſe vt plebis animos ad libertatem polliciat, & ad vitiorum imitationem inflectat? Quod enim quiſque in ſacerdotibus cernit inualuiſſe, nec reprehendi id ſibi facilè licitum putat: & cùm nihil faciliùs, quàm vitia impuris mentibus affricentur, fit teſte ſancto Bernardo, vt *miſera ſacerdotum conuerſatio, plebis Dominicæ ſit miſerabilis ſubuerſio.*

Similitudinibus id declarant ſancti Patres, ſanctus Ambroſius capitis & mẽbrorum ſimilitudine vtitur, ſic dicens: *Sicut in corporalibus membris capite vitiato neceſſe eſt reliquum corpus inundatione ſuperioris morbi lethaliter irrigari: ita & hi qui caput eſſe videntur Eccleſiæ, morbo ſuo ſtaternum vitiant corpus, vt nihil totius corporis compage infamatum poſſit euadere, quod negligentium ſacerdotum vitioſitas non infecerit: vnde populum videmus nugacem & indoctum, eo quod tales habeat ſacerdotes.*

S. Chryſoſt. vtitur ſimilitudine radicis & ramorum. *Quemadmodum*, inquit, *cum videris arborem pallentibus foliis intelligis quia aliquam culpam habet circa radicem, ita cum videris populum indiſciplinatum & irreligioſum ſine dubio cognoſce, quia in ſacerdotibus culpa eſt, ſicut de templo omne bonum egreditur, ſic & de templo malum procedit.*

Ouid. 20. Metamorphoſis.

Poetæ, vt oſtenderent quantum documenti Rectoris improbitas, vel imperitia inuehere poſſit in eos quos regit, finxere Apologum Phaetontis. Hic regendi auidus poſcit à ſole patre ſuo habenas & regimen currus ſolaris. Et quamuis pater id ſupra vires eius ſciens, difficile exhiberet importunitate tamen victus, tandem ceſſit, & petita conceſſit; at cum regendi ignarus eſſet, accidit vt igneo illo curru & terram & ſe aduſſerit. Similes porrò illi ſunt, qui ſacerdotium & regimem animarum ſuſcipiunt, vel imperiti, vel improbi Currus ſolaris regimini admouentur, ſed damno ſuo & aliorum: nam ſibi perniciem æternam, aliis quoque combuſtionem non infrequenter afferunt. Experientia certè quotidiana nos docet multos qui ad curas Paſtorales aſſumpti ſunt, vel irrepſerunt, ſine ſcientia, ſine digna ſtatu vita, plurimum detrimenti gregi afferre, & multiplici ſe reatu obſtringere, dum pereuntium animarum ſanguis requiritur de manibus eorum. Sæpè enim fit, dum Paſtor per abrupta graditur, quod ad præcipitium grex ſequatur.

Hinc de ſimilibus conqueritur Eccleſia apud Hier. cap. 10 *Væ ſuper contritione mea, peſſima plaga mea, tabernaculum meum vaſtatum eſt, omnes funiculi mei diſrupti ſunt, filij mei exierunt à me, & non ſubſiſtunt. Non eſt qui extendat vltra tentorium meum & erigat pelles meas: quia ſtultè egerunt Paſtores, & Dominum non quæſierunt, propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum diſperſus eſt.* Certè meritò Eccleſia conqueritur, quod propter improbam vel negligentem vitam paſtorum & ſacerdotum grex diſpergatur, vel errando à via mandatorum, vel reſiliendo à ſpe promiſſorum, vel diuidendo ſe ab vnitate fidei & ſacramentorum iuſtè conqueritur, paucos eſſe qui perfectæ vitæ exemplo erigere curent quæ diruta ſunt, zeloque pietatis & veritatis inſtaurare, quæ in moribus aut fide corrupta ſunt. Iſtud eſt erigere tabernaculum Domini, tentorium & pelles eius extendere, animas ſcilicet in Chriſto iterùm ædificare in quibus Dominus habitet & glorificetur, illaſque ad veram fidem & pietatem formare, & è cœno vitiorum erigere.

Sed quàm exiguus eſt numerus eorum, qui huic rei totos ſe impendant? Imò verò, quàm magnus eſt numerus illorum qui bene ædificata prauo exemplo deſtruunt, & animas illaqueant; *Audite hoc ſacerdotes*, inquit Propheta Ozeas, *facti eſtis laqueus ſpeculationis, & velut rete appenſum ſuper Tabor ad capiendas animas.* Quaſi dicat: Vos ô improbi ſacerdotes! eſtis ſcandalo & offendiculo plebi, & illaqueatis animas, malis veſtris exemplis & vitiis in peccata allicientes, & in exitium perducentes quaſi venatores, qui ſuper montes laqueos tenſos habent, quibus illaqueantur aues. Eſtis ergo laqueus perditionis ſpeculationi, hoc eſt populo curæ & ſpeculationi, ſiue vigilantiæ veſtræ commiſſo: quia quem ſpeculari vos decebat, pro quo excubare debebatis ad cuſtodiam, pertrahitis in ruinam.

Eſtis igitur non ſpeculatores, ſed ſpiculatores, non directores gregis, ſed direptores: non tutores, ſed tortores; non paſtores, ſed impoſtores; ſimulque proditores, & perditores. *Eſtis rete ſuper montem Thabor*, ſuper montem luminis & puritatis: hoc enim Thabor ſignificat. Eſtis nimirùm in ſacerdotio, tanquam in ſtatu perfectionis, vt puritatem & lumen cæteris communicetis: & tamen praua vita veſtra non puritatem, ſed fœditatem, non lumen, ſed tenebras offunditis: & de celſitudine in profundum perditionis cum plebe ruitis exoculati.

Quantum ad mala pœnæ, grauiſſimas clades inflictas eſſe in plebem ob peccata ſacerdotum, etiam ex ſacris Hiſtoriis exploratum eſt.

Propter peccata Hæli & filiorum eius, victoria ceſſit Philiſtæis, Iſraelitæ profligati ſunt, arca in hoſtium poteſtatem venit. 1. Reg. 2.

Cypr. lib. 4. Epiſt. 4.

S. Cypr. grauiſſimam calamitatem ſuo tempore Africam depopulantem ſacerdotibus adſcripſit his verbis. *Fecit Dominus voluntatem Patris ſui, & non facimus voluntatem Domini, lucro ſtudentes, ſuperbiam ſectantes, æmulationi ac diſſentioni vacantes, fidem negligentes, ſæculo verbis, & non factis renunciantes, vnuſquiſque ſibi placentes. Vapulauimus itaque vt meremur, cùm nec illi qui exemplo cæteris ad bonos mores eſſe debuerant, teneant diſciplinam.*

S. Greg Hom. 17. in Euang. ſui temporis clades iiſdem attribuit his verbis: *Quanto mundus gladio feriatur aſpicitis quibus quotidie percuſſionibus mœreat populus videtis; cuius hoc niſi noſtro ſacerdotum peccato agitur? Nos pereunti populo authores mortis exiſtimus, qui eſſe debemus Duces ad vitam ex noſtro peccato populi turba proſtrata eſt, quia noſtra negligentia ad vitam erudita non eſt.*

Non ergo miremur diuturnam Eccleſiæ perſecutionem, & turbidam vaſtitatem Catholico populo, gregi Domini incumbentem. Non obmurmuremus de fœlici ſucceſſu Hæreticorum contra Catholicos. Sed cum beato Hieronymo fateamur nos ſacerdotes: *Noſtris peccatis Barbari & Hæretici fortes fiunt, noſtris vitiis Catholicus ſuperatur exercitus: infelices nos qui tantùm diſplicemus Deo, vt per rabiem Barbarorum & Hæreticorum illius in nos ira deſæuiat.*

LECTIO VIII.

Hæreſes oriri ex improba vita Sacerdotum.

Sed hic malorum cumulus dici poteſt, quod ex improba ſacerdotum vita, tanquam ex peſſima radice hæreſes fuerint exortæ, & ob illam adhuc continuentur. Occaſio enim orta eſt aliquibus ab Eccleſiæ vnitate, & fide recedendi, dum viuendi licentiam cernunt in ſacris miniſtris redolentem antiquorum ſacerdotum pietatem, diſciplinam, ſplendorem: Atque etiam modò Eccleſiæ hoſtes, Eccleſiaſticorum, ſacerdotum, Prælatorum nobis exprobrans vitam.

Hanc vnam recenſent ex primariis cauſis defectionis ſuæ à Romana Eccleſia, inclamantes eam ob cauſam in illa nonniſi abuſum eſſe, corruptelam, confuſionem, Ægyptum tenebroſam, & Babylonem. At verò fatendum quidem nobis eſt, multos in Eccleſia reperiri Sacerdotes, multos Prælatos vitæ maculatæ & ſcandaloſæ. Sed etſi plures adhuc forent & peiores, non ideò ſchiſmatis ſui & defectionis ſufficientem haberent rationem. Non enim eſt hac in re vitium ſtatus Eccleſiaſtici aut Sacerdotij, nec fidei aut doctrinæ, nec ipſius Eccleſiæ. Sed eſt vitium particularium perſonarum, de quibus cum lamento ingemiſcimus, & ingemiſcit Eccleſia columba gemebunda, deteſtaturque vitia omnia membrorum ſibi per fidei ſolum vinculum, non ſpiritus & charitatis perfectæ nexum coniunctorum. Ac ſimul obteſtatur eos qui regunt, vt impios coërceant & emendent, aut aliis pœnis & cenſuris, aliiſque ſuppliciis, plectendos & abſcindendos minatur. Dicant nobis Hæretici: Nonne ſancti Prophetæ inclamabant olim contra impios Synagogæ ſacerdotes? An ideo defectionem à Synagoga vnquam meditati ſunt? Clamat Iſaias: *Omne caput languidum, omne cor mœrens à planta pedis vſque ad verticem non eſt ſanitas.*

Iſai. 1.

Vtique vitia regnabant à supremis Rectoribus, vsque ad eos qui sunt de fæce plebis. An propterea nouam religionem, nouum altare oportuit erigere? Certè & viri sancti omni ætate hæc vitia viderunt, & deplorarunt, sed non ideo ab Ecclesia desciuerunt. Sciebant fraudem esse Satanæ, prætextu hœdorum ab ouili velle recedere, prætextu paleæ nolle cum frumento in area esse, prætextu loliorum nolle cum liliis in agro Patris-familias florescere. Dicat iterùm nobis. Si quis ex Archa Noe egressus fuisset, eo quod ibi animalia immunda, imò essent & Tygrides. Nonne id insipientiæ adscriptum fuisset, & talis fluctibus inuolutus certè periisset? Pari planè modo, qui ab Ecclesia Romana egrediantur, prætextu vitiorum in ea regnantium, æternæ perditionis vndis absorbentur: quia extra illam salus nequit reperiri, sicut nec extra Arcam.

Excusatio ergo eorum inanis est, sed ipsi corde & lingua venenati, vt doctrinam Ecclesiæ carpere possint & obscurare, quicquid de Sacerdotibus, Episcopis, Religiosis, Ecclesiasticis reperire possunt, vel fingere, statim vbique decantant, scribunt, exaggerant. At sicut in immundis excrementis lætantur sues, sicut vitiosum sanguinem libenter sanguisugæ attrahunt: sicut denique quicquid veneni est in domo, vel horto, araneæ & bufones attrahunt ita quicquid in Ecclesiasticorum moribus corruptum est & vitiosum, attrahunt illi ad se, & his quasi delitiis pascuntur. Vt quid vero sic gerunt? Nonne vt simul fidem eorum ac doctrinam in odium vocent, sicque suam stabilire valeant?

Hunc eorum morem & fraudem iam olim aduertit sanctus Augustinus de hac re præmonens & præmuniens suos fideles. Vnde Epist. 137. ad Hipponenses sic ait. *Quid aliud cogitant, nisi vt quisquis Episcopus, vel Clericus, vel Monachus, vel Sanctimonialis ceciderit, omnes tales esse credantur, sed non posse omnes manifestari? Et tamen etiam ipsi cùm aliqua maritata inuenitur adultera, non proiiciunt vxores suas non accusant matres suas. At cum non habeant quod in causa suæ diuisionis defendant & qui diuinæ Scripturæ veritatem, qua Ecclesia Christi vbique diffusa commendatur, criminari & obscurare non possunt, homines per quos prædicatur in odium adducunt, de quibus & fingere quicquid in mentem venerit, possunt. Vos autem non ita didicistis Christum, si tamen illum audistis, & in illo edocti estis. Ipse quippe fideles suos securos fecit etiam de dispensatoribus malis, mala sua facientibus, & bona eius loquentibus, vbi ait: Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, nolite facere, dicunt enim & non faciunt.* Hæc Augustinus de Hæreticis sui temporibus, quæ & nos reperimus de Hæreticis nostris.

Conclusio ad sacerdotes.

VOs interim, ô Sacerdotes & ministri Domini, state super custodiam vestram, *Ponite corda super vias vestras*, vt detis gloriam nomini Domini. *Nemini date vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium vestrum*: nullam occasionem date aduersariis maledicti gratia nec lætentur illi de casu & ruina vestra. Quin potius vt Aarones, vitæ vestræ Virga per sanctificationem efflorescente, hos compescite qui sunt de contradictione Chore, sacerdotio vestro iurati hostes. Integritate conuersationis vestræ, *Obstruatur omne os loquentium iniqua, oppilet iniquitas os suum.*

Immaculatos vos custodire satagite, quia omnis quidem macula in membro quolibet turpis est sed maximè turpis deformisque in facie. Vos autem non de membro aliquo infimo, sed de facie estis Corporis Christi mystici. In vos oculi omnium coniecti sunt, illius ergo speciem sartam tectam conseruantes, etiam hostibus reuerendam exhibete. Omnis casus dolendus, sed maximè eorum qui sunt in sublimi, audite ergo illud: *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, ne dimittas locum tuum*: Sic agite, vt possit Ecclesia Hæresi insultanti dicere: *Ne læteris inimica super me, quia cecidi, consurgam cùm sedero in tenebris, Dominus lux mea est, iram Domini portabo, donec causam meam iudicet, educet me in lucem, videbo iustitiam eius.* Si sacerdotum caliginosa vita tenebras Ecclesiæ attulit, vestra iam lux eas dissipet, & iram Domini placare contendat. *Dies est, vt ædificentur maceriæ*, inquit Propheta, hoc est, vt bonorum operum exemplis & doctrinæ veritate, quæ in Ecclesiæ ædificio sacro infirma sunt confirmetis, quæ dirupta consolidetis, quæ deprauata conuertatis: ne sit tanquam paries inclinatus, aut maceria depulsa. Hoc muneris, hoc ordinis vestri est: huic operi sedulo incumbentes, glorificabitis Patrem vestrum, qui est in cœlis, lætificabitis Matrem vestram, quæ est in terris ædificabitis Fratres vestros, & Angelos gaudio afficietis: animas vestras saluabitis, & Inimicos tandem confundetis.

Eccles.

Mich.

LECTIO IX.

De bonis oriundis ex pia Sacerdotum vita.

SIcut ex praua Ecclesiasticorum vita plurima in Ecclesiam inundare mala declaratum est: sic consequitur ex pia eorundem conuersatione omnis generis bona in ipsam plebem Christi redundare. Hæc verò his verbis præclarè expressit Tridentina Synodus. *Nihil est quod magis ad pietatem & Dei cultum assiduè instruat, quam eorum vita & exemplum, qui se diuino ministerio dedicarunt. Cum enim à rebus sæculi in altiorem sublati locum conspiciantur, in eos tanquam speculum cæteri oculos coniiciunt, ex iisque sumunt quod imitentur. Quapropter sic decet omninò Clericos in sortem Domini vocatos vitam moresque componere, vt habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus, nihil nisi graue, moderatum, religione plenum præ se ferant, leuia etiam delicta: quæ in ipsis maxima essent effugiant: vt eorum actiones cunctis afferant venerationem.*

Hoc etiam semper intellexerunt & docuerunt antiqui Patres, nimirùm à reformatione & correctione cleri sacerdotum, Republicæ mores & reformationem dependere. Quapropter S. Bernard. sic scribit ad Eugenium Pont. lib. 3. de Considerat. *Superest vt super Ecclesiæ statum intendas consideratio tua, si plebs clericis, si clerici sacerdotibus, si sacerdotes Deo in ea qua oportet humilitate subiecti sunt, si censura ecclesiastico vigeat & disciplina. Etenim si Ecclesia vinea floreat honestate & sanctimonio sacerdotum, iam flores fructum parturiunt obedientia populorum.*

S. Chrysostom. eadem de re agens, dicit, ideò Christum initio suæ prædicationis, sæpiusque alias, sacerdotum vitia redarguisse: comparat illum Medico, qui originem mali vult eradicare, vt sanet. Audi eius verba. *Hoc erat boni medici, vt ingressus ad infirmam ciuitatem saluandam, primò ad originem morbi intenderet. Nam sicut de templo omne bonum egreditur, sic & de templo omne malum procedit.*

Medicus ingrediens ad infirmum, statim de stomacho interrogat, eum componere curat: quia si stomachus sanus fuerit, totum corpus validum est: si dissipatus totum corpus infirmum est. Ita si sacerdotium integrum fuerit, tota Ecclesia sana foret: si corruptum, omnium fides marcida est: cor & stomachus sacerdotes intelliguntur, quia in rebus spiritualibus per eos totus populus gubernatur. Et sicut cor sapientiæ locus est, ita sacerdotes sunt receptacula sapientiæ spiritualis. Isaia dicente de Regibus quidem. *Omne caput in dolore*: de sacerdotio autem: *Omne cor in tristitia.* Hæc Chrysost. in opere Imperf. Ho. 30. vel quis est author. Prosequitur & idem rationes, cur stomacho comparantur Sacerdotes, & illis munus stomachi applicat eleganter.

Primò quidem, quia sicut stomachus accipiens cibum coquit eum in seipso, & per totum corpus dispergit: sic & sacerdotes accipiunt scientiam sermonis per scripturas ex Deo, & excoquentes eam in se, id est, tractantes & meditantes apud se vniuerso populo subministrant.

2. Sicut stomacho ministrante vnumquodque membrum suscipit nutrimentum, & conuertit ipsum in se secundum suam naturam: nam quod suscipit iecur, totum fit sanguis: quod suscipit fel, totum efficitur bilis: quod verò ascendit in pulmonem, fit flegma: quod in mammillas, totum efficitur lac. Sic Sacerdotibus in Ecclesia loquentibus Dei verbum, vnusquisque illud conuertit secundum proprium cor: ita vt idem verbum in cordibus rectis procedat ad vitam: in cordibus peruersis suscitet iracundiam quasi bilis in aliis autem operatur dilectionem dulcissimam quasi lac: in aliis odia quasi phlegma nociuum & expuendum. Tandem huius similitudinis explicationem concludens idem author, sic admonet sacerdotes. Videte, ô Sacerdotes! quomodo vos comparat iam verbo, & opere.

Quoniam sicut in corpore, si aliquod infirmatum fuerit membrum non omninò languet & stomachus, si autem stomachus languerit, omnia membra inueniuntur infirma: sic si aliquis Christianorum peccauerit, non omninò peccant & Sacerdotes, si autem Sacerdotes fuerint in peccatis totus populus conuertitur ad peccandum.

Sapientes antiqui hanc quam volumus doctrinam insinuare volentes, & qualis debeat esse Sacerdotum vita exprimere

primere, depingebant venerabilem senem vna manu solem tenentem, altera horologium. Ac primo quidem per solem significant Sacerdotis vitam claram esse debere & luminosam, contra quam nemo merito loqui possit, de qua etiam verum sit illud Pythagoræ: Aduersus solem ne loquatis, hoc est, ne sugilla eum, cuius vita instar solis est illustris. Conforme est illud quod a Christo de Sacerdotibus pronunciatum: *Vos estis lux mundi*. Sicut enim nihil nitidius sole aut luce, sic nihil purius esse deberet Sacerdote. Deinde sicut sol non inficitur luto aut terrena corruptione, licet per terram transeat, sic & Sacerdos licet cum luteis hominibus habeat conuersationem, debet tamen infectionem omnem vitare: at sicut lux viantibus iter præmonstrat, ita debet ipse deuiantibus. Denique sicut sine luce omnia in tenebris & cæca iacent caligine, quodamque frigore constricta languent: ita sine pia & lucida sacerdotum vita, mundus viuit in tenebris errorum, ignorantiæ, flagitiorum, frigescente fide & charitate.

Vide ergò quanta bona aduehat lucis & solis ortus, ac scito longè maiora & præstantiora, sacerdotum lucidam doctrinam & exemplum modo parere, 2. Per horologium innuebant, à regimine, & vita Sacerdotum dependere regimen & vitam totius populi, sicut ab horologij directione, pendet ciuitatis directio & negotiorum eius. est enim hora quasi mensura & regula quædam rerum gerendarum, & causa, vt omnia ordinatè fiant certo tempore operi cuilibet designato. Quod si in motu celerius aut tardiùs incedat ingeritur quædam confusio: Ita ad Sacerdotis vitam quasi ad horologij motum cæteri se conformant, ad illius pulsum excitantur, & regulantur. Quod si confusio & inordinatio in illius motu intercurrat, statim etiam in aliis cernitur. Hinc rectè dixit author Politicus: *Quinque declarant Remp. bene aut malè habere 1. Aedes precum 2. Curia 3 Scola 4. Forum 5. Horologium.* Prout benè aut malè regitur, sic & solet iudicium formari de Repub. Hic & Carolus V. vrbes lustrans, dicitur solitus attendere ad horologium, ad templum, & ad plateas, an omnia ibi recta & munda forent sicque de ciuitatis directione solebat iudicare. Idem tria P. inquirere solebat: *Quis in vrbe Prætor? Quis Præceptor? Quis Pastor.*

Est itaq; Pastor velut horologium, alios suo motu dirigens, suo sonitu excitans; & ideò ad vestem antiqui Sacerdotis, quasi ad horologium mysticum pendebant 72. campanulæ, intermixtæ malogranatis aureis. Quibus significabatur, vt aduertit S. Hieron. Epist. 127. ad Fabiolam, quod Sacerdotes boni odoris exemplis debeant oblectare, & reficere appropinquantium ad se corda & animos: quoque instar horologij alios debeat verbis sonoris, & igne pietatis examinatis & probatis, excitare ad omne bonum. Et quidem tintinnabula 72. discipulorum 72. figuram gerebant, quos Christus summus Sacerdos in omnem locum misit ad annunciandum verbum Dei. & in his omnes alij Sacerdotes repræsentari censentur; qui quidem esse debēt vocales, & iuncti malis granatis, quia verba eorum iungi debent operibus odoriferis, sic multos ad se tum voce doctrinæ, tum pietatis odore attrahent, & ad Deum corda eorum conuertent.

Ex dictis itaque satis colligi potest, quanti facienda sit Sacerdotum pia & exemplaris vita: cùm etiam per experientiam nobis compertum sit quantum vel vnius Sacerdotis, siue Pastoris pietas, & zelus emolumenti afferat, quantum mutationis in plebe ac moribus corruptis. Videmus enim non infrequenter, sub aliquibus animarum Rectoribus torpidis flacescere pietatem, deuotionem cultumque Dei, sub aliis zelo accensis, reuirescere, & odorem suauitatis afferre per sacramentorum frequentationem; per morum conuersionem per pietatis amorem.

S. Gregorius Thaumaturgus, morti vicinus, cùm annis plurimis laborasset pro Dei cultu propagando, & extirpanda infidelitate, inquirebat à suis, quod adhuc essent in ciuitate sua Neocæsariensi infideles. Cúmque responsum fuisset esse 17. Deo gratias, inquit ipse, totidem erant fideles, cùm cœpi Episcopatum. Vides quantum vnius viri pietas in Dei cultu promouendo valuerit.

Patuit in S. p. N. Carolo, quantùm benedictionis eius pia vita & vigilantia intulerit in Clerum populumque Mediolanensem, quia ante eius ad Archiepiscopatum electionem vitiis & ignorantia scatebat. Sed & quam magni faceret, vel vnum pium Sacerdotem, & verbo docuit, & facto monstrauit. Sacerdotibus enim suis quos in partē sollicitudinis aduocaret, tali affectu deditus erat, vt ipsis etiam ægris, propriis manibus inseruire vellet, & obsequium personaliter impendere, admirantibus omnibus tanti viri adeo humilem beneuolentiam. Quodam die decumbebat infirmitate lethali Iuann. Stopano, in Diœcesi curam gerens animarum. Hoc vbi rescivit S. Cardinalis, statim profectus est, & illius curam noctedieque sic egit, quasi ipsemet fuiset Infirmarius, siue is cui ægrorum cura committitur. Dum verò ægritudo ingrauesceret, illius confessionem excepit, propriis manibus Eucharistiam ministrauit. Tandem cùm iam desperata sanitate extremum spiritum breui redditurus videretur ita afflictus fuit S. Cardinalis, vt summo compassionis affectu orationi se addicens, enixissimè obsecrarit Deum pro gratia sanitatis, quam & ille impetrauit. Cùm verò quidam admirarentur tantam viri sollicitudinem; Respondit ipse cum cordis singultu. *O vos nescitis, cuius sit pretij apud Deum, vel vnius boni Sacerdotis vita.*

Porrò cùm à Pastorum pia vita, prudenti regimine, salus plebis dependeat, rectè illustrissimus Antonius Albergatus ad partes Germaniæ quondam Nuncius Apostolicus, inter decreta sua pro Diœcesi Leodiensi folio 51. sic decreuit; *Vacante per mortem Pastoris, vel quomodlibet Ecclesia parochiali, erit cura populi Pastore orbati, exponendam curare orationem 40. horarum pro bona Pastoris electione ab obtinenda, à qua bona cuncta procedunt.*

Conclusio & Oratio ad Christum.

O Iesu Christe! Sacerdotum, & Pastorum Pastor & Moderator, quandoquidem ab illis æterna populi salus & vita dependeat, de idoneis tua benignitate prouidere digneris, qui possint dicere: *Domini est assumptio nostra, & Sancti Israël Regis nostri.* Tu Ecclesiæ tuæ sanctæ sponsus es, tuum est illi prouidere paranymphos, tutoresque, qui eius decorem adament, colant, exornent: qui æmulentur Dei æmulatione sponsam hanc exhibere ornatam viro suo: vt tandem *specie & pulchritudine sua sic prosperè procedat*, vt cum sponso suo æternùm regnare valeat, tota triumphans & gloriosa, sine macula, sine ruga. Obsecramus te, *ô Domine Deus per spiritum vniuersæ carnis!* qui nosti vnumquemque cuius spiritus sit; ne permittas irrepere in sanctum tabernaculum tuum, & ad regimen animarum, vocatos è carne & sanguine sed solùm à te missos & electos, qui ponderatores spirituũ: vt non conformentur huic sæculo, sed renouentur spiritu mentis suæ; sicque super multiplicem gregem tuum constituti, possint ante illum ingredi, & egredi, tandemque in locum à te præparatum introducere, hoc meum, hoc omnium piorum votum est, cui faue, & cœlitùs adspira.

Psal. 88.

Num. 27.

TRACTATVS III.

DE FLORIBVS VIRGÆ AARONICÆ, SEV VITÆ SACERDOTALIS.

FLORES Virgæ Aaronis varias designant virtutes animique dotes, quæ in Sacerdote requiruntur, vt pote in sacerdotio affines, vel illi congenitæ. Nam de quolibet Sacerdote illud verificari debet. *Super ipsum autem florebit sanctificatio mea.* Et iterùm ad illos maximè dirigitur illud Eccles. 39 *Obaudite me diuini fructus & quasi rosæ plantata super riuos aquarum fructificate. Quasi libanus odorem suauitatis habete. Florete flores quasi lilium, & date odorem & frondete in gratiam, & collaudate canticum & benedicite Dominum in operibus suis. Date nomini eius magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum vestrorum.* Duplices ergò sunt hi Sacerdotij flores, quidam respiciunt Deum coram illo suauitatis odorem dantes. Alij respiciunt proximum, quia illorum bono odore proximus ad Deum attrahitur dicente Apostolo: *Christi bonus odor sumus in omni loco.*

2. Cor. 15.

Agemus ergò hoc Tractatu de Floribus primi generis, qui continentur in documentis floridis, quæ suis Sacerdotibus præscripsit S. Carolus Borromæus ad perfectionem Sacerdotalem assequendam. Sequenti tractatu explicabimus flores secundi generis, quibus proximò suauitatis odor afflatur.

LECTIO PRIMA.

De primo Flore, qui est pietas erga Iesum Christum Sacerdotem primum.

PRimo hoc vniuscuiusque Sacerdotis menti fixum esse debet, quicquid sacri ministerij ab ipso ex vocatione, & consecratione peragitur illud specialiter Christum æternum Sacerdotem operari. Ipse enim in Sacerdotibus baptisat, absoluit, consecrat, sacrificat, animas iustificat, verbum vitæ ministrat, aliasque functiones peragit. Quapropter oportet vt Sacerdotes & ministri ipsius, ipsum non solùm in diuinitate, sed & in humanitate vncta per diuinitatem speciali pietate colant, adorent, adament, ac spiritum eius attrahere conentur: quandoquidem ex eius virtute, afflato & directione, omnis sacra functio dependeat. Nec enim nos illam obire debemus quasi ea nobis, sed in illo, & per illum, cuius vices gerimus, cuius personam repræsentamus; cuius verbis vtimur, cuius munere fungimur. Hoc si viua fide apprehendat Sacerdos, non potest non concipere magnam reuerentiam, submissionem, deuotionem erga Iesum Christum primum Sacerdotem, adeò sublimia per hominis ministerium operantem, non potest non firma gratiæ & spiritus coniunctione velle illi continuò adhærere, cuius est viuens & electum instrumentum.

Secundò considerandus est Iesus Christus, vt omnium Sacerdotum primum & absolutissimum exemplar, & sacerdotalis perfectionis vnica Regula, quam sequuti sunt omnes, qui in sacerdotio perfectionem sunt assequuti. Vide vnusquisque eorum cum D. Paulo sic dicit: *Imitatores mei estote sicut & ego Christi.* Et rectè cum eodem Apostolo adicimus: *Quicumque hanc regulam sequuti fuerint, pax super illos, & super Israel Dei.* Non ergò Paulus, non Petrus, non Augustin. non Ambros. non Carolus, aut Philip. primum exemplar, sed I. C. cui oportet omnes conformes fieri ex decreto Patris. Oportet ergò exemplar istud secundum omnia sua lineamenta perfectè intueri & cognoscere, deinde venerari, & adorare, denique ad imitationem illius sese accendere.

Gal. 6.

Cognoscere quidem oportet illud non solùm notitia speculatiua quam Docti etiam improbi possunt habere, sed & scientia effectuosa, quæ ab intellectu transeat in effectum, scientia quoque practica, quæ ab affectu transeat in effectum, imitando exemplar cognitum. Hæc nempè est cognitio illa, de qua S. Ioannes dicit: *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.* Hæc est scientia de qua gloriatur S. Paulus: *Non enim iudicaui aliquid scire inter vos, nisi Iesum & hunc crucifixum.* Nuda ergo notitia Iesu Christi & virtutum ac perfectionum eius, quæ sunt instar lineamentorum & colorum huius exemplaris, exiguum fructum in anima parit: sed cum viua fide, cum adoratione in spiritu & veritate coniuncta, statim desiderium imitationis accedit, vt scilicet illa eadem lineamenta in nobis exprimamus, & illi conformes reddamur, qui tanquàm imago Patris æterni proponitur, vt & nos fiamus imago imaginis. Certè omnis sacerdos sigillum est, & signaculum quoddam sacrum, in quo debet reformari viua imago Iesu Christi, quam & ipse aliis possit imprimere: non potest simul esse imago sæculi & Christi, spiritus sæculi & Christi; & conformitas ad sæculum & ad Christum; oportet ergo eradere & expungere vnum, vt perfectè in hoc sigillo imprimatur & insculpatur alterum. Eradatur mundus & imagò eius: imprimatur Christus, imago & spiritus eius; sic assimiletur ei sacerdos in tempore, vt assimiletur & in æternitate.

Ioan. 17.

2. Cor. 2.

Tertiò, proponat sibi sacerdos, continuò Iesum Christum, Deum & hominem, sacerdotem & sacerdotij institutorem, vt pondus cordis, vt centrum sui amoris, vt scopum totius suæ intentionis: omnia scilicet sua ad eius amorem, ad eius gloriam perfectè referat, totam vitam, totum affectum illi deuoueat, à quo sacerdotalem vnctionem & consecrationem participauit, illius charactere signatus est, vt plenè in eius dominium speciale translatum se nouerit, quod omnia, siue opera, siue desideria & vota quæ habiturus est in tempore, vel in æternitate. Itaque ipse sit principium, medium, finis omnia nostræ deuotionis & pietatis, qui est principium, medium, finis omnis gratiæ, pietatis, omnisque functionis sacerdotalis.

Attendant sacerdotes, vocem illam Iesu Sacerdotis Æterni loquentis S. Thomæ, quem iam sacerdotio cum aliis Apostolis initiarat: *Ego sum via, veritas & vita.* 1 quidem est sacerdotibus via, in hoc quod à peccato segregatus fuit & Pontifex impollutus, qui nihil inordinatum, vnquam vel cogitatione, vel verbo, vel opere commisit: sed omnia semper perfectissimè ad Patris gloriam retulit. Ergo in hoc sequamur viam nostram. Ipse etiam est via in virtutum exemplis, in obedientia, castitate, humilitate, mansuetudine, dilectione. Ergo hæc iterùm via sequenda. Ipse denique est via in afflictione & patientia, iter nobis præmonstrat, flagellis, clauis, spinis, felle, sanguine conspersum. Hæc est regia quam proponit via, hanc omnes vult sequi, & maximè eos qui dignitatis sibi gradu sunt proximi. 2. Ipse est veritas, cui adhærere oportet relicta vanitate, relicto mendacio & errore. Ipse est veritas, quam consectari docet, sæculi ignorantia mentis oculos obcæcante procul eliminata: *Beatus qui non respexit in vanitates, & insanias falsas*, lucem Christi & veritatem sequutus. 3. Ipse est vita, tùm secundùm diuinitatem, quia vita in se, verbum vitæ, fons vitæ: tùm secundùm humanitatem, quia per illam est in nobis principium nouæ & perfectæ vitæ, & vita est in illo, vita est ab illo: *in ipso vi-ta*,

Ioan. 14.

ta erat, & vita erat lux hominum. In Eucharistia quoque admirabiliter est vita, donans panem vitæ. In verbis suis erat vita. *Domine ad quem ibimus, habes verba vitæ æternæ,* inquit S. Petrus. Ergo vbiq; ipse est vita, & huic vitæ toto cordis & pietatis affectu adhærere debent, qui eam primi debẽt participare, ac deinde in alios trãsfundere & influere.

Audite igitur, ô Sacerdotes & Ministri Domini? Quandoquidem Christus Dominus via sit, absit vt hac via vnquam deuietis, vel oculos auertatis: cùm extra eam non possit esse nisi casus & aberratio, offendiculum, & impactio, præcipitium vel circuitus, quo non peruenitur ad terminum. Quandoquidem ipse sit veritas, absit vt à vobis Veritas hæc deseratur vnquam, cùm extra eam non possit esse nisi mendacium & falsitas, vanitas, & insipientia, error & ignorantia. Filij hominum diligant vanitatem, & quærant mendacium: vos qui primogeniti filij Dei estis, diligite veritatem, quærite sapientiam, illa in doctrina Iesu Christi, in eius imitatione reperietur. Quandoquidem ipse sit vita, absit vt hæc vita à vobis negligatur, extra quam nõ est nisi ægritudo & perditio, venenũ & mors, extra quã nulla vnquam potest esse salus. Igitur illum inspicite, quærite, diligite: inspicite tanquam viam: quærite tanquam Veritatem & Sapientiam: diligite tanquam Vitam: Accedite ad illum, sed per illum tanquam viam, ad illum confugite tanquam ad venam Veritatis & Sapientiæ, haurite aquam vitæ & salutis de ipsius inexhausto fonte, aliosque adducite, vt veniant, hauriant, bibant, & non moriantur in æternum, non deuient in præcipitium: non recipiantur per mendacium, non pertrahantur in exitium.

Conclusio ad Christum.

OBsecramus te Domine Iesu, vt sis Sacerdotibus tuis, Via, Veritas, Vita, & notas illis facias vias vitæ. Non sis solùm vita in Te, sed & in illis, & per illos, in omnibus qui ministerio eorum debent vitam participare. Cùm ipsi quotidie tractent panem vitæ, verbum vitæ, fontem & principium vitæ, fac vt non careant fructibus vitæ, sed da eis posse viuere vita diuina, vita perfecta, vita sancta, & vocatione ipsorum digna. Non viuant sibi, sed Tibi; Non desiderijs terrenis, non voluntati suæ, non voluptati, sed amori tuo, voluntati tuæ, Cœlo & rebus cœlestibus; non sæculo, sed æternitati, non spiritu mundi ducti, sed spiritu quem afflare venisti. Vitam imitentur quam eis proposuisti, & quotidie proponis tanquã ideam; gratiam impertire, vt illi plena similitudine conformentur, vt exuta veteris hominis vita illam induant nouam, perfectam, diuinam, illis copiosam impende benedictionem, vt possint dicere: *Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus.* Hoc faciat spiritus tuus bonus, veniens in corda eorum, & illa animans, possidens, dirigens ad omne bonum, spiritum sæculi & carnis excutiens: vt iam nouerint ipsi (& idipsum verbo & exemplo alias doceant) quid sit viuere, quid benè viuere, quid perfectè viuere, quid viuere in te, quid viuere de te, vt postea possint beatè viuere, & in æternum viuere. Quid enim prodest viuere, si non detur semper viuere? Hoc dare potest spiritus tuus, qui non est spiritus imperfectæ, aut mortalis & corruptibilis vitæ, hoc est vitæ, non vitæ, sed est spiritus vitæ perfectæ, beatæ & æternæ, quam inchoamus iam viuere per gratiam in Patre, Filio, & Spiritu S. & postea perficietur in ijsdem per consummatam gloriam. Ergo hanc vitam inspira, perfice, consumma in nobis, ô Iesu Sacerdotum exemplar, spes, amor, vita, & gloria.

Praxis ad alendam Pietatem erga Christum Iesum.

AD excitandam deuotionem erga Iesum Christum, seruire potest quotidiana Litaniarum nominis eius cum affectu interiori recitatio. Frequentes quoque amoris erga illum actus, item adorationes in spiritu, item oblationes perfectæ sui ipsius repeti poterunt. Iuuat ad id in promptu habere aspirationes sacras siue orationes breues iaculatorias ex sacris Scripturis, aut aliunde excerptas, quibus mens erigi, & in Iesum possit dirigi. Vt autem modum eas formandi indicem, aliquot subiungo pro singulis diebus hebdomadæ.

Die Dominica. O Iesu signaculum Patris, qui me sacro Charactere tuo signasti, amorem tuum imprime cordi imprime brachio meo, vt omni cordis affectu Te purè spectem, in omni operatione Te Iesum Sacerdotem Magnum glorificem.

Feria 2. O Iesu Sacerdotum vera vita, & vitis vera, sim palmes in Te vitæ, ferens fructum vitæ. Non ego Te, sed tu me elegisti vt fructificem, fac vt fructus quem à me requiris, permaneat.

Feria 3. O Iesu, Tu es Pontifex noster impollutus, & à peccatoribus segregatus, da vt Sacerdotes tui à peccatis segregati induantur iustitia, induantur salutari, & super ipsos efflorea Sanctificatio tua.

Feria 4. O Iesu custodi animam meam, quoniam sanctus sum, à Te vnctus, à Te sanctitati consecratus. Lætifica animam serui tui oleo sanctificationis & lætitiæ, & Te tanquam Capite defluente.

Feria 5. O Iesu Sacerdos adorande! Adoro te in sinu Patris cum Angelis, in sinu Matris cum Magis, cum Pastoribus in præsepio, cum Simeone Sacerdote in templo. In vnione omnium adorationum istarum adorare te cupio in spiritu & veritate quotidie in Eucharistico Mysterio.

Feria 6. O Iesu Spiritus oris nostri, & Christus Domini, heu tu captus es in peccatis nostris! heu in sublimem Crucis stipitem eleuatus ibi tanquam in altari munus imples Sacerdotis! fac vt in vmbra tua viuemus inter gentes.

Sabbato. O Domine Iesu! ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ, filius Ecclesiæ, filius Mariæ, Ancillam se pronunciantis: disrumpe vincula mea, vt Tibi valeam dignam Hostiam laudis sacrificare.

Similia è sacris scripturis deducta, vel breuiter ea arcu cordis intenso & intento eiaculari licet in cor Iesu Christi, vel etiam pressiùs ruminari & mandi possunt, quia non parum medullæ continent & vnctionis, si attentè expendantur.

Secundò, ad excitandam pietatem erga Dominum Iesum, qui debet esse obiectum speciale pietatis sacerdotalis, seruiet consideratio beneficiorum ab eo promanantium, consideratio item perfectionum eius. Ad quam rem hic subijcio petitiones triginta tres, in honorem annorum eius ex Scripturis concinnatas, per ternarios partitas, iuxta beneficia nobis ab eo collata, & perfectiones correspondentes. Beneficiã porrò sequentibus verbis indicantur, *Iesus Christus est Deus noster, Creans, Conseruans, in carne Veniens, Docens, Pascens, Moriens, Sanctificans, Protegens, Iudicans glorificans.* O quot titulis Christum colere tenemur! O quot titulis illius tui sumus! Perfectiones verò ipsius his beneficijs correspondentes sunt: Nempè cùm à Patre per intellectum genitus sum, in eo elucet Sapientia in Creatione Potentia, in Conseruatione Prouidentia, in Incarnatione Misericordia, in Doctrina Zelus, in eo quod quod Pastor est Bonitas; in Morte Charitas, in Iustificatione nostra eius Sanctitas, in Protectione Clementia, in Iudicio Iustitia, in Glorificatione effulget ipsius Munificẽtia. Hæc omnia stimulus sunt & obiectum nostri amoris, nostræque considerationis. Et hæc consideratio iterùm fieri potest vel per meditationis longiores & profundas, vel per breues & eiaculatas aspirationes, quæ sint tanquam scintillæ animas inflammantes.

LECTIO II.

DE SECVNDO FLORE, QVI EST *pietas specialis erga Virginem Deiparam.*

MErito monentur Sacerdotes, specialem pietatis affectum erga Virginem concipere; multis enim titulis eorum specialis Mater esse dignoscitur.

Primò quidem, cùm sint specialiter Fratres Christi, primogenituræ illius participes, consequitur Filios quoque esse speciales Mariæ. Fratres autem eos vocare Christus dignatus est illis verbis apud Psalmem: *Narrabo nomen tuum fratribus meis, me in Ecclesia laudabo te.* Hoc de Apostolis, & eorum in sacerdotio successoribus, pronunciasse censetur Christus de quibus etiam Magdalenam alloquitur: *Vade, dic fratribus meis, ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum.* Deinde rectè dixeris Sacerdotes Mariæ in filios esse datos ab ipsomet Christo in persona S. Ioannis, quando in celebri Crucis testamento illi dixit: *Mulier, ecce Filius tuus.* Deinque discipulo: *Ecce Mater tua.* Ex inde Maria eos in filios specialis dilectionis adoptauit, exinde tenentur speciale obsequium pietatis Mariæ exhibere, vt Matri. Qua in re S. Ioannes affectu, & effectu eis præfuit, cuius anima agglutinata fuit Deiparæ, amore, puritate, imitationeque speciali. Quamuis verò de omnibus fidelibus

Mal. 21.

Ioan. 20.

verum

verum sit, quod Mariæ in filios à Christo dati sunt in persona Ioannis per illud testamentum Crucis; tamen particulari ratione id de Sacerdotibus asseritur, quia S. Ioannes Sacerdos erat & Discipulus. Ideòque Sacerdotes qui specialiter Christi Discipuli sunt, particulariùs repræsentari censentur, & Virgini Matri in filios consignari: vt maternum illa eis exhibeat affectum in quodam gradu eximio, illi rependant, vt verè filialem, & eo ardentiorem, quo Christo Filio Mariæ coniunctiores censentur munere & dignitate.

Hic iuuat in memoriam reuocare id quod olim Beatæ Gertrudi Deipara Virgo legitur insinuasse. Cùm enim in Missa de Christo B. Gertrudis audiret illud cani: *Primogenitus Virginis Matris.* considerationi sacrorum horum verborum intendens, cogitabat congruentiùs dici, *Vnigenitus Virginis Matris*: quia intemerata Virgo nullum alium genuerit, præter illum quem de Spiritu Sancto meruit concipere. Cùm verò in hac cogitatione adhæreret, adfuit ei Beata Virgo blanda serenitate respondens: *Nequaquam vnigenitus, sed congruentissimè Primogenitus dulcissimus meus Iesus, quem primum clauso vtero protuleram, & post ipsum, imò per ipsum omnes vos in fratres, mihi in filios materna charitatis visceribus adaptando generaui.* Hoc si de omnibus verum est, de Sacerdotibus specialissimè, ob rationem dictam.

Secundò, Mater est specialis Sacerdotum, quia Filium quem semel mundo edidit fructum vitæ ipsi quotidie reproducunt, vt sit vsque ad consummationem sæculorum verè Emanuel, verè nobiscum Deus. Quapropter Maria materno eis assistit affectu, vt eum animi puritate illum producant consecrantes, illumque in visceribus suscipiant iam consecratum sumentes: vt sicut ipsa peperit illum summa puritate, vlnisque amoris castissimi est amplexata: ita idipsum eis liceat per mysticam consecrationem & sumptionem. Hinc legitur non infrequenter in Sacerdotibus sibi dilectis in sacrificio adstitisse, & vt sacris piè operarentur inuitasse.

S. Bonitus præsul Aruernensis cor totum suum vouerat ad perfectè Iesum eiusque matrem diligendam. Quadam die in Basilica sancti Michaelis, dum solitudinem eligens in angulo quodam obseratis foribus cor suum effunderet coram Domino: Ecce cœlestis multitudo micantibus luminaribus ingreditur cum Deipara laudes decantans in medio templi. Facta processione, inquisitum est quisnam missam celebraturus foret? Tunc B. Virgo; Ecce adest Bonitus Præsul verè idoneus cui id officij committatur. Pauebat ille & retrocedebat contra murum, ita vt in huius rei testimonium grandis ei lapis cesserit qui adhuc seruat viri retrocedentis indicium & vestigium manifestum: Attamen adductus est ab Angelis, & veste Sacerdotali ornatus altari admotus. Et postquam dedit in celebratione sancti operis decus, Beata Virgo valedicens dilecto suo, pro munere dedit ei cœlestem & sacerdotalem vestem, seu casulam. Res est nota & celebris apud Aruernenses, & in ciuitate quæ dicitur Mons clarus monstratur illa vestis cuius materia, & contexturæ modus à nullo hominum dignosci potest, estque eximij candoris & miræ leuitatis & lenitatis.

S. Andreas Ord. Carmelit. Episcopus Fesulanus, cum iam sacerdotio initiatus, primitias Corsini esset celebraturus, vrgebant omnes vt magno apparatu & pompa id fieret. Ille verò secretò, licentia à Prouinciali obtenta, secessit ab vrbe in Conuentum Syluarum, sciens humilitatem magis placere Deo & B. Virgini, cui se vt Matri deuouerat, quam apparatum. Ibi ergò deuotissimè sacerdotij sui primitias offerenti apparuit Maria Virgo cum comitatu Angelorum, & dixit: *Seruus meus es tu, quia elegi te, & in te gloriabor. Et hæc dicens disparuit;* Andreas verò stupore percussus, non vana elatione intumuit; sed magis per humilitatem nitebatur se dignum Christi & Mariæ seruum efficere humanas laudes fugiens. Sensit ergò ipse ex illa promissione & prima benedictione Mariæ in primitiis suis sacerdotalibus data auxilium sibi speciale adesse in omni munere & functione sacerdotij, idque semper cooperante Virgine.

Tertiò, matrem se specialem exhibet Sacerdotibus Maria, quia Filium suum quotidie pariunt nouo modo in cordibus fidelium, iuxta illud Apostoli: *Filioli quos parturio, donec formetur in vobis Christus.* Ipsa erga eis ad sacrum hunc partum cooperatur, vt sit Mater Christi non solum carne, sed & spiritu, dum Sacerdotibus specialem fauorem impertit vt per eos fideles qui sunt Christi sui membra, spiritualiter nascantur, & æternitati gignantur. Hinc eius specialem opem expertos esse legimus omnes illos, qui animarum zelo feruentes, non aliud respirabant, quam Filios spirituales Christo generare, & suscitare generationem nouam Filiorum Deum timentium. Quales fuere Bernardus, Dominicus, Franciscus, Ignatius, Carolus, Philippus Nerius, & alij. Nam & Dominicum & Franciscum à beata Virgine tanquam Matre, Christo ad hunc effectum præsentatos fuisse ex eorum historia sat notum est.

Enituit fauor B. Matris erga S. Hubertum, cuius ope speciali ad Sacerdotium promotus fuit. Cùm enim ipse ad limina Apostolorum profectus foret, Sergio Pontifici mors S. Lamberti indicata est per Angelum, delato Pastorali Pedo vt inauguraretur Hubertus, tunc Apostolorum sepulchrum orans peregrinus, Pontificalia quoque ornamenta subitò à loco Martyrij Angelico ministerio sunt delata, vt indueretur consecrandus. At cum stola non inueniretur, quam Sathan abdiderat, consecrationem istam sentiens sibi damnosam: Ecce stola serica alba, auro intertexta, transmissa per Angelum à beatissima Virgine, clienti suo munus perenne. Et ita cùm Hubertus insufficientiam suam prætendens tantæ promotioni reniteretur, per Angelum & Mariam difficultas est disrupta. Rem sic narrant vitæ eius Scriptores. Hubertus cui humilitas corde tenus radicata erat in idoneitatem ad Episcopatum prætendebat *Iustus enim in principio accusator est sui.* At dum Summus Pontifex & sacer conuentus pensili animo fluctuaret, Angelus adueniens fulgore suo cuncta collustrauit. Vidensque cunctos attonitos, sic alloquutus est: Quorsum, ô Præsules animas suspenditis, & in diuersa rapitur sententia? Huberte, quid cunctaris? Deus qui Gedeonem hostium congressum veritum per Angelum suum roborauit, qui discipulorum corda & ora afflamine spiritus sui edocuit, qui Balbutienti Prophetæ Aaronem Oratorem constituit, ille aderit tibi, ille dabit os & sapientiam ad regendam plebem tibi commissam. Et vt verbis fidem habeas, en Deipara Mater Maria tibi hanc Solam Angelicis manibus cõtextam in singularem mittit prærogatiuam, qua consecreris Sacerdos, & qua sicut petisti à Domino, habeas scientiam tibi necessariam & perfectam, datque tibi hoc sacro munere virtutem imperiosam super dæmoniacos, Energumenos, Phreneticos, & super omnem inimici potestatem, hæc stola instrumentum erit virtutum, & operationum, quas Deus orationibus tuis in salutem populi operabitur, & durabit in memoriam tui in remedium his qui patrocinium tuum implorabunt. Hæc est vita Sancti Huberti notis illustrata ex antiquis Codicibus.

Quartò, ideò Sacerdotum specialis mater est Maria, quia nomen suum totum per orbem propagarunt, & quotidie propagare non desinunt, dum scilicet eius encomia decantant dum illius castitatem sibi alijsque imitandam proponunt, dum maternitatem, & diuinitatem diuino fœdere copulatam prædicant, dum infideles, & hæreticos Virginitatis Mariæ hostes coarguunt.

Numquid iterùm hanc ob causam sacra veste seu casula donatus fuit S. Ildephonsus Archiepisc. Toletanus, quia scilicet magno zelo virginitatem perpetuam Mariæ contra quemdam Helladium veteris Heluidij errorem suscitantem scriptis & disputatione tutatus fuisset? Res sic narratur. Ad nocturnas preces nocte festum Annunciationis præcedente procedebat: & ecce templum visum est maiori fulgore micare quam vt oculi mortales ferre possent. Tunc cæteris alio atque alio dilapsis præ terrore, ad aram ipse progressus, & flexis genibus preces fundens in cathedra, ex qua solebat concionari, adstantem Virginem Matrem augusta specie conspicatur, hæc verba promentem: *En castitatis tuæ cum fidei ardore coniunctæ & nostræ virginitatis defensæ præmium, ex cælesti thesauro tibi illatum.* Inter hæc verba vestem illam suis manibus capiti eius inseruit, dicens: *Hac veste, Fili mi, memqæ totius anni Festa celebrato.* Comites eius resumptis animis aduenientes eum ferè exanimem reperiunt, toto spectaculo iam ex oculis sublato. Metus & admiratio vocem intercluserant, oculi tantum in lacrymas soluebantur, quod neque pares beneficio gratias agere posset, nec Virginem alloquio morari. Lapis vbi virgo stetit, in ipso Templi Toletani aditu monstratur, clathris ferreis inclusus, rei tantæ monumentum. Et casula illa de cœlo illata Oueti seruatur in arca obserata, videndi omnibus facultate sublata ideòque maiore religione culta.

Conclusio ad Sacerdotes.

ERgo, ô Sacerdotes, affectum & pietatem continuam fouete erga tantam Matrem, cuius estis Filij inclyti, siue filij honoris, inter cæteros Fratres honoratiorem locum tenentes mensæ Iesu Christi semper assidentes, illiusque cibum alijs fratribus partientes. Filij primogeniti estis ob dignitatem & primatum, ideoque vobis conuenit illud, quod olim Iacob dicebat de Rubeo, Primogenitus meus prior in donis, maior in imperio. Nam sicut primogeniti in familia cæterorum curam habent, Patrisque negotia administrant, sic & vobis conuenit dicere: in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse Cura quoque Fratrum vestræ est fidei concredita à Patre, ita vt liceat vobis cum Cain dicere: Numquid custos fratris mei sum ego? Ergò vere Sacerdotes Christi, verè filij estis Mariæ primogeniti, quandoquidem curam filiorum morientium vobis commendat illa, committit & partitur ipse qui in medio Fratrum vox vnxit, vult sui eminentis dignitatis consortes, ministerij sibi à Patre commissi Participes. Itaque pio recurrite affectu ad Matrem, recurrite ad Fratrem & Dominum vestrum, cui dictum est: Esto Dominus Fratrum tuorum & incuruentur ante te filij Matris tuæ. Dicite illi cum humili submissione: *O Domine ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.* Bis etenim serui illius estis, tum quia eius charactere in baptismo signati, tum quia in ordinatione specialius sigillati, & consecrati, & tertiò serui tanquam Mariæ filij quæ se etiam ancillam Domini pronunciat: Obsequium ergò seruitutis vestræ illi ex integro consecrate, & vt gratius sit semper illud per matrem offerte, illam colite illam adamate, illi cum Filio seruite.

PRAXES ALIQVOT PIEtatis erga Deiparam.

PRima praxis esse potest quotidie ei Litanias cum deuotionis interioris affectu, & pietatis sensu recitare, aliasque preces tanquam obsequium seruitutis nostræ exhibere. Aliqui officium Beatæ Virginis ad hunc finem quotidiè persoluunt. Aliqui Coronam eius nullo die omittunt. Alij quinque Psalmos initialibus litteris nomen Maria ad imitationem B. Iosciionis quotidie recitant, scilicet: *Magnificat, Ad Dominum cum tribularer, Retribue, In conuertendo, Ad te leuaui.* & singulis Psalm. Angelicam salutationem præmittunt, alij denique officium beati Bonauenturæ adiungunt in honorem Virginis. Vnusquisque pro sua pietate id persoluat quo magis excitari videtur, sed aduertat ne multiplicitas pensi quotidiani, aut prolixitas, ei causa sit, vt frequenter cursim potius & perfunctoriè peragatur, vel idipsum officij, vel etiam Horarum recitatio ea obligatione incumbens. Id enim apud aliquos inualuit, vt quæ sunt Ecclesiæ præcepta sancita, negligentiùs peragatur quæ voluntariæ pietatis, diligentiùs quod est absurdum, & à ratione alienum.

Secunda praxis, in frequenti vsu habere iaculatorias orationes & aspirationes ad Virginem directas, quæ desumi possunt vel ex eius sacris Hymnis aut Litaniis, vel ex Sanctorum scriptis & exemplis.

S. Antonius Padua frequenter in ore habebat illud: *O gloriosa Domina, excelsa supra sydera, qui te creauit prouidè, lactasti sacro vbere.*

S. Bernardus illud labiis oris & cordis impressum continuò gestabat: *Monstra te esse Matrem, sumat per te preces, qui pro nobis natus tulit esse tuus.* In quibus verbis, quondam lac cœleste ex vberibus Virginis sibi instillari senserat. Idem nos sic Virginem sæpe interpellare docet: *Domina nostra, Aduocata nostra, Mediatrix nostra, tuo Filio nos commenda, tuo Filio nos reconcilia, tuo Filio nos repræsenta.*

Item. *Fac, ô benedicta Maria, per gratiam quam inuenisti, per prærogatiuam quam meruisti, per misericordiam quam peperisti, vt qui te mediante fieri dignatus est particeps infirmitatis, & miseriæ nostræ, te quoque intercedente, participes nos faciat gloriæ & beatitudinis suæ.*

S. Anselmus sic nos orare docet; *Pie Domine, parce seruo Matris tuæ; Pia Domina, parce seruo Filij tui O tu illa piè potens, & potenter pia Maria, de qua fons est ortus misericordiæ, ne contineas, precor, tam veram misericordiam, vbi tam veram agnoscis miseriam.*

Sanctus Augustinus sic alloquitur: *Succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro Clero sentiant omnes tuum iuuamen, qui deuotè celebrant tuum nomen. Sit tibi compassio super afflictis, sit pius affectus super captiuorum peregrinis.*

S. Casimirus semper gestabat secum hymnum à se compositum, qui incipit: *Omni die dic Mariæ mea laudes anima. Dic fœlicem genitricem: Dic beatam Virginem, &c.* Qui hymnus symbolum deuotionis eius erga Deiparam, cum eo sepultus est, & post aliquot sæculorum reuolutiones integer repertus.

Tertia praxis erit, frequenter occasionem sumere Virginis laudes prædicandi, siue in exhortatione ad populum, siue in instructione puerorum & rudium.

Sic S. Vincentius Ord. Prædicatorum, tanto amore, & deuotione ferebatur erga Virginem, vt numquam concionaretur, quin aliquid in eius laudem diceret. Cùm in morbum grauem, & longam melancholiam incidisset, sub finem vitæ, visa Beata Virgine in spiritu, cœpit exultare iubilare, Vnde cum socio laudes persoluens, cùm peruenisset ad illa verba vltimi Psalmi, *Omnis Spiritus laudet Dominum,* multoties iterando, & iubilando reddidit spiritum.

Ferdinand. Castil.g.in vita eius.

Alphonsus Salmeron, vnus ex primis Societatis Patribus Ignatio adiunctis, tanta erga Virginem charitate fuit vt de ea singulis Quadragesimæ Sabbatis etiam si aliud Feriæ illæ deposcerent cõcionaretur, & id quidem populo & optimatibus obstupescentibus, ac in sanctæ Matris amore crescentibus.

Ribad. in vita eius.

Quarta praxis esse poterit, festa Beatæ Virginis ieiunio præuenire, & speciali deuotione colere, ad idemque alios excitare. Virtutes item eius meditationis obiectum sibi proponere, & semper aliquam earum imitationis exemplar coram oculis habere: sicque affectu ad eam recurrendo, gratiam postulare ad virtutis illius imitationem perfectam. De hac re sic monet Sanctus Bonauentura; *Obsecro te mi frater, vt gloriosam Reginam Domini nostri Matrem benedictam in summo habeas venerationis affectu, & in cunctis necessitatibus, periculis pressuris, ad eam quasi ad refugium tutissimum recurras, securèque tuam ei causam committas: quia Mater misericordiæ est, cui debes quotidie specialem reuerentiam exhibere Et vt deuotio tua sit Deo accepta, ipsius puritatem mente & corpore illæsam in te seruando, toto conatu mentis ei placere; humilitate quoque & mansuetudine eius vestigio sectare.*

Postrema praxis esse potest, offerendo sanctissimæ Matri, in supplementum obsequij quandoque neglecti, cor amantissimum Iesu Filij eius Hoc nos edocuit B. Gertrudis, diuinitùs ipsa prius edocta. Sic enim legimus lib. 4. insinuationum Diuinæ pietatis.

Cùm quodam die in processione circumferretur imago B. Virginis, pia Gertrudis cum mœrore voluebat in corde, quod infirmitate præpedita & lecto detenta, nihil specialis obsequij diebus istis per orationes persoluisset Virgini Matri. At illa statim prædulci vnctione Spiritus edocta, obtulit intemeratæ Matri nobilissimum ac dulcissimum cor Iesu Christi pro suppletione totius neglectus sui. Quod benedicta Virgo maximo cum gaudio & gratitudine suscipiens, in aspectu illius, omnis obsequij & honoris sufficiens comperit delectamentum, exhibeat Matri Virgini omnium desiderabilium summam, quę nunquam ex alicuius deuotione, vel orat onum studio possent honoris filioa materno exhiberi. Ita ibi.

LECTIO III.

DE TERTIO FLORE, qui est deuotio erga Sanctos.

Qui Sacerdotali & Pastorali dignitate, & sanctimonia emicuerunt.

SAnctorum omnium inuocatio nobis cordi esse debet, vt eos apud Deum mediatores nanciscamur, qui nondum sicut nos infirmitate circundati, nouerunt figmentum nostrum nouerunt necessitatem; & illi libenter nobis succurrent, tanquam fratres qui è fluctibus erepti, fratribus alus

aliis adhuc periclitantibus auxiliatricem manum gaudeat porrigere si inuocentur.

Illorum verò Sanctorum specialis debet esse cultus, & frequens inuocatio, qui vel electi è populo, vel à Deo designati sunt loci in quo versamur, speciales Patroni, & auxiliatores. Sic specialiter colendum hic dicimus Patronum prouinciæ in qua degimus, & Ecclesiæ particularis cui præficimur. Etenim hos specialiter assistere,& locorū istorum ac personarum curam gerere, exploratum est. Quapropter *Diui Tutelares* rectè nominantur, quia scilicet instar Tutorum nostri curam gerant,quasi pupillorum nos protegunt,instruunt, & ad munus nostrum rectè obeundum instigant.

Sic monemus Pastores ac Sacerdotes Leodiēsis Prouinciæ, vt speciali cultu deuoti sint S. Lamberto, qui in hac Prouincia Pastorali quondam præfulgeos dignitate, illam etiam suo rigare voluit sanguine. Quid ita vt sic Solum istud Legiam cum rore cruoris sui fœcundiùs redderet, ad germinandum fructum iustitiæ & castitatis pro qua ipse occumbat:Deinde ad excitandos animos Sacerdotum qui temporum decursu ibidem animarum curam gerere debebant, ipsiusque vices sortiri, vt scilicet forti zelo animarum salutem promouerent, & pro iustitia ac veritate semper decertarent; populis præcepta & exempla quæ tradiderat proponendo. Et certè in suctionibus Pastoralibus eius opem frequenter poterunt experiri, si pia deuotione illam velint inuocare. Nam quod de Onia Pontifice defuncto olim pronuntiatum est, de ipso meritò possumus dicere: *Hic est fratrum amator, & populi sui. Hic est qui multum orat pro populo, & vni versa sancta ciuitate.* Et quidem variis exemplis protectio & affectus specialis Diui huius in suam Ecclesiam posset demonstrari; sed non est loci huius. Vocum suhiungn.

Anno 1212 Hugone Episcopo Leodiensi, Henricus Louani Comes, Brabantiæ Dux conspiratione secreta Leodiensem ciuitatem ex insidiis diripuit: & atroci cuiuslis Ordinis sexus atq; ætatis strage oppressit,ipsis enim templis prophanatis, & rebus sacris deprædatis. Episcopus vix fuga Hoyum elapsus, Henricum sibi in spiritualibus homagiique Sacramento subditum anathemate ferit, & per sesquiannum (ipso obdurato, & spoliis insolente grauioraque comminante) anathema quotidie coram imagine crucifixi,& Sanctorum reliquiis solo inter spinas confitratis, in eum constanter repetitum est. Quæ irridens Henricus copioso iterùm exercitu collecto,extremum iotentat Leodiensibus exitium. Sed ei incendiis & rapinia omnia deuastanti, Episcopus implorato B. Virginis, & S. Lamberti patrocinio, impari admodum manu occurrens, perterritum cœlitùs ad Brabantiæ vsque confinia repulit, ac in campis de Steps commisso prælio S. Martyre propugnante memorabilem de hoste victoriam, & 10 hostes vltionem diuinam multi ea superna reuelatione prænunciarant. Et tanta fuit vltio diuina, vt Henricus coactus paulo post satisfacere ad Ecclesiam Chathedralem Leodiensem nudis à Ciuitatis Porta pedibus, supplex veneritt; & inter alia desiais pauimento genibus; hæreotes adhoc eo vsque ibidem Sanctorum reliquias publicè releuarit; demumque absolutionem & pacem ab Episcopo Hugone impetrarit. Vide quæ leguntur in Ecclesia Leodiensi decimatertia Octob. in festo triumphi sancti Lamberti.

Quod de sancto Lamberto declaramus, id de singulis Prouinciarum, seu Ciuitatum patronis veritatem obtinet. Et hoc variis exemplis pro locorrum diuersitate declarari potest, sed non est instituti huius nostri.

Hoc interim hic aduertendum est, non sufficere Patroni Ecclesiæ in qua præficimur implorare auxilium, nisi etiam imitemur exemplum. Diui enim Tutelares nobis virtutum exempla, & vitæ suæ piæ imaginem tanquam saeram hæreditatem reliquerunt, & tanquam speculum morum, in quo perfectum & defectum nostrum agnosceremus. Quod si iam in vitiorum præcipitia declinamus præuia licet vitæ & virtutis eorum face collustrati qua io via recta gressum figere poteramus: nam non eorum patrociorum, sed potius vltionem & iudicium capessemus. Etenim ipsi iudices nostri erunt & vltores, si scandalo fuerimus plebi ipsorum dilectæ si improba conuersatione animas ipsis manibusque concreditas in perditionis semitam pertraxerimus.

Habes exemplum de Vdone, Magdeburgensi Episcopo, ob impuram vitam scandaloso, qui vrgente, & accusante apud supremum Iudicem S. Mauritio,Ecclesiæ istius S. Patrono, in medio templi circumstante Sanctorum cœtu, quorum ibi reliquiæ erant in choro plexus est capite, cùm prius à diuinæ iustitiæ ministris illuc adductus fuisset, & de latere concubinæ diuulsus, vt hanc iustam iusti Iudicis subiret sententiam.

Alterum exemplum,sed fæliciorem habens exitum narrat Cantipratanus in libro de Apibus. Quidam, inquit, per multos annos malè regebat sibi subditos, nec respondebat vocationi suæ:Tandem morbo correptus decubit, & apparuit ei S. Petrus qui Pastorum curam agit Pastorum primus, apparuit autem seuero & minaci vultu, exhibens libellum, in quo erat scriptum illud Ezech 34. *Mortificat animas quæ non moriuntur & viuificat quæ non viuunt.* Cogebat autem eum legere, & ipse verò & hærebat, & horrebat, & quia contra se decretum pronuntiare durum erat: auersatur conspectum vt vlterius non legat. Sed eum iam id legisset, cogitur vlterius Apostolicæ præcepto Glossam legere qui in margine sic habebat: *Quando reducit animas de inferno, quas tu destitutas exemplo æterno demersisti supplicio?* Cùm verò his præ horroru & confusione respondere non posset, disparet visio; remanet interim ipse anxius, & multo sudore perfusus, Nec mora consilio cuiusdam Viri sancti dissoluit omnia vincula, & sæculo valedicens,Christi se vouet seruitui in Monasterio Camberonensi,Ordinis S. Bernardi, vbi beatissimo fine quieuit.

Deuotio specialis erga sanctum Carolum.

a

A Sacerdotibus & Pastoribus speciali deuotione colendi sunt sancti illi qui Pastorali zelo & spiritu eminentes censentur à Deo propositi, tanquam viua specula perfectionis sacerdotalis & pastoralis. Hoc in numero primùm recensendi sunt Apostoli, & discipuli Iesu Christi, qui ab eo tanquam fonte primitias Spiritus sacerdotalis hauserunt copiosissimè:fonti nimirùm proximè semper assidentes fuerunt primi sacerdotes Iesu Collegæ,vel Affeclæ, eius spiritu affluente ab ipsomet ordinati, & super plebem constituti, per quos etiam in finem vsque sæculi Ecclesiam suam spiritualibus chrismatibus replet, regit, protegit. Vnde sic canimus: *Verè dignum & iustum est te Domine suppliciter exorare, vt gregem tuum Pastor æterne non deseras: sed per beatos Apostolos tuos continua protectione custodias, vt iisdem Rectoribus gubernetur, quos operis tui Vicarios eidem contulisti præesse Pastores.* Cùm verò sacerdotes sint horum successores, haud dubium quin suo patrocinio illis plurimùm opitulentur, in propaganda Dei gloria, & populorum salute, si se frequentique oratione istis soleant commendare.

Sed & singulis sæculis viros Apostolico spiritu plenos eligit Deus, vt Sacerdotio fungantur sibi & habeant laudem io nomine ipsius, & offerant incensum dignum io odorem suauitatis. Hos quoque proponit inuocandos, & imitandos, vt ob oculos mentis nostræ frequentius positi vitæ suæ odore & fragrantia excitent & alliciant ad ea premenda vestigia. Inter hos eminuerunt hoc sæculo S. Carolus Borromæus, & S Philippus Nerius, qui viuentes in carne,in hoc toti incubuerunt, vt spiritum sacerdotalem & pastoralem in Christi Iesu ministris sopitum & penè emortuum verbis,exemplis, constitutionibus, exhortationibus, sacrisque precibus suscitarent super caput nostrum frigidum,ad eos etiam inflammandum.De ipsis possumus dicere:*Isti sunt duæ oliuæ & duo candelabra lucentia ante Dominum, duo filij olei & splendoris.*

Ab illis in eos qui perfectionis sacerdotalis boni æmulatores fuerint deriuari potest copiosa deuotionis, & pinguedinis spiritualis gratia luxque fugans animi caliginem: vt perfectiùs videant & adimpleant quæ muneris sui sunt, siue quoad sacerdotium,siue quoad curam pastoralem. Sunt enim potentes apud Deum intercessores, & spiritum quem à Domino hauserunt omnibus communicatum peroptant, si se eorum patrocinio ad eum finem, fiducia, & sollicitudine eadem sectandi vestigia, committant. Apocal. 11.

Et quidem de S. Carolo legimus, hanc ei specialiter à Domino gratiam dum adhuc in terris degeret impertitam,vt his qui familiæ suæ adscribebantur,spiritum quemdam perfectionis afflare posset & communicare. Ideo cùm ferè centum personis quasi domesticis vteretur,

in

inter illos tanta conformitas cernebatur, tanta colligatio spiritus, & vnio amoris, zelus quoque pietatis ac mundi contemptus, vt admirationi & exemplo omnibus forent: maximè cùm ferè essens diuersæ nationis, quod sicut honorum, ita & morum, dissimulationem non mediocrem solet parere. Quia verò hos omnes quasi filios diligebat, idem in ipsis Christum formare, & spiritum gratiæ parturire non cessauit. An verò putamus cum minorem tunc haberc copiam spiritus, aus minorem potestatem illum afflandi, & communicandi Sacerdotibus cultioribus suis? Imò verò longè ampliorem habere certum est, in gratia consummata. Vult ergo Deus gloriam eius accidentalem incrementum sumere, dum exemplis quæ reliquit, monitisque quotidiè nouns Christo filios, & perfectionis zelatores Sacerdotes ecciotur generare.

Deuotio erga SS. Angelos.

ADdimus hic à Sacerdotibus & Pastoribus pio & speciali cultu colendos esse Angelos, Ac primò quidem deuotio specialis erga SS. Michaelem & Gabrielem maximè commendabilis est, quia commissa est illis à Deo specialis cura Ecclesiæ, & ministrorum eius. Hos etiam primariorum mysteriorum fidei oostræ: & in opere redemptionis coadiutores elegit Deus

Bon. c. 9. vitæ. De S Francisco sic testatur S. Bonauētura c. 9. Angelicis spiritibus ardentibus igne mirifico ad excedendum in Deum, & electorum animas inflammandas inseparabilis amoris erat vinculo colligatus, & ob deuotionem ergà ipsos, ab Assumptione B. Virginis 40. diebus ieiunans, orationi insistebat. Beato autem Michaeli eo quod animarum repræsentandarum haberet officium, spirituali erat amore deuotior, ob feruidum quem habebat zelum ad salutem omnium saluandorum.

Secundò specialis deuotio à Pastoribus concipi debet erga Angelos custodes suos Ecclesiæque. Nam hi à Deo præficiuntur Pastoribus, vt ab illis dirigantur, non solùm vt priuatæ personæ in officiis publicis rectè obeundis, & in aliorum salute procuranda. Vnde Pastori vnicuique duplicem Angelum ad custodiam à Deo deputatum multorum est opinio; vnum quidem à die baptismatis, seu natiuitatis; alterum ex eo tempore, quo aliorum ei cura incumbit. Et ita cum ex officio aliqui peragendum est, inuocet Pastor Angelum suum inuocet & Angelum sibi ve pastori specialiùs assistentem, vt illorum fretus auxilio, perfectè & efficaciter quæ muneris sui sunt, exequatur, in gloria Dei propaganda io salute animarum promouenda.

Paulinus in vita Ambr. S. Ambrosius Auxentium Episcopū Arrianum cum suis eiusdem sectæ prouocarat, vt se differentem in Ecclesia conuenirent. Accidit tunc quod quidā Arrianorum acerrimus disputator, durus & inconuertibis ad Ecclesiam se conferret. Is verò postea testatus est, vidit Angelum ad aures Ambrosij concionantis, suggerentem quæ populo deferre deberet. Quo vno concursu, fidem quam expugnabat, amplexus est, & scriter tuatus.

Tertiò, in publicis officiis, siue concio habenda sit, siue aliud pro salute animarum agendum, maximè fructuosum est Angelos illorum cum quibus tractandum est inuocare, vt nobis ministris Dei, ipsi primarij ministri cooperentur in opere Dei.

Petrus Faber S. Ignatij socios, magnus præco verbi diuini, cum in Germania saluti animarum & gloriæ Dei amplificandæ insudasset, venit in Genuensem Diœcesim hæresi infectam. Fatebatur autem cum animi gaudio, sibi plurimùm profuisse, quod quamcumq; permeans Parochiam Tutelares Angelos salutasset: sensisse enim illos propitios, tum ad declinandas insidias hæreticorum, tum ad animas reddendas doctiores capaces.

LECTIO IV.

DE QVARTO FLORE QVI est ardor Animi ad Diuina.

IN regulis Sacerdotum ex documentis S. Caroli Borromæi desumptis, sic præscribitur: *Alant Sacerdotes perpetuum animi quendam ardorem erga diuina, zelumque gloriæ Dei & salutis animarum, tanquam ignem sacrum ad sacras actiones necessarium.* De hoc ardore & igne paulò latiùs nobis modò disserendum est, vt illum in Sacerdotum cordibus accendere, & fouere valeamus.

Leuit. 6. Notum est quomodo in tabernaculo antiquo ignem perpetuum sibi præceperat Dominus, quem extingui piaculi fuisset Vnde specialis sollicitudine prouisum erat, ne lingua deesset sed continuò ignem illum alendum, instituta festiuitates quæ *Xilophoria*, id est lignorum cum portatio dicebatur, in qua magna copia vehebatur, ne pabulum igni deficeret. Quapropter Leuit. 6. dicitur: *Subiiciet Sacerdos ligna mane per singulos dies.* Hoc quidem in figura. Designabat verò ignem illum sacrum, quem Dominus venit mittere in terram, & vehementer optat accendi, nunquam in tabernaculo cordis nostri debere extingui sed semper noua aggesta materia alendum esse, & sancta sollicitudine magis magisque succendendum. Quod si id verum est de singulis Fidelibus, quantò magis de singulis Sacerdotibus? Hi cum ad Deum (qui ignis consumens in Scriptura vocatur) quotidiè debeant accedere per varias functiones, ouo semper egent spiritu, ueun spiritus feruore. Meus enim debet esse instar Rubi Moysis, facto circumdata ardore, qui non consumit sed perficit, non destruit sed instruit, ooo in cineres sed in Deum animas enotiouo transformat. Hic ergo ignis quem in Sacerdote requirimus, cœlestis est, zelus scilicet ardens diuinæ gloriæ, feruor animi ad cœlestia illum eleuans torporemque frigescentis cordis excutiens, quo verba & opera eius debens succendi, vt alios possint accendere. Hic zelus & feruor ad cœlestia, est aurum ignitum, de quo Dominus monet quendam Episcopum in Apocalypsi: *Suadeo tibi emere aurum ignitum, vt locuples fias.* Ac sicut olim omnia quæ in templo erant, voluit Dominus auro vestiri & ornari, etiam vsque ad ipsa emunctoria: ita vult omnes nostras actiones ab hoc aureo & ignito zelo procedere, vt decoræ fini & lucidæ, sibique acceptabiles.

Rom. 12. Quapropter monet Apostolus, vt simus *sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, Deo seruientes*, hoc est, impetu quodam animi succensi ad diuinum obsequium, & ad ea quæ muneris nostri sunt rectè peragenda: Ac sicut olla quæ feruet, in altum se erigit, ignemque vapores sursum emittit, nec quiescit, sed ebullit: ita zelus & spiritus in nobis otiosus esse non debet, sed ad cœlestia semper tendere, & desideria nostra, gemitus intentionem, ad suprema dirigere, quasi vapores sacros ad Deum ascendentes. Item sicut ad succensam ollam muscæ non appropinquant, si verò tepida fuerit, incident in ea, & faciem vermes: ita & succensum igne diuini amoris fugiunt dæmones, tepidum verò illudunt & inlequuntur, vt dicebat quidam senex in vitis Patrum,

In Regul. Bre. resp. 259. Diuus Basilius agens de hoc spiritus feruore ad omne opus bonum, dicit in tribus consistere. Primò vt in ca re quam agimus sit tota animi intentio. Secundò vt magna sit cupiditas bene operandi. Tertiò, vt accedat continuatio, qua nihil prætermittatur quod ad gloriam Dei, ad salutem proximi pertinere cernimus.

Apoc. 3. Huic feruori & ardori ad cœlestia tepor opponitur, de quo in Apocalypsi: *Quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Sicut enim tepida aqua solet vomitum prouocare, ita tepor spiritualis solet Deo nauseam generare, & sic fit vt tepidos à se abiiciat: Dicit verò, *Incipiam euomere*, quia qui per teporem resoluitur, non subitò à gratia deleritur, vt statim in mala præcipitetur: sed primùm minora deinde maiora contemnens, gradatim à summis descendit, atque ad ima ruit. Sicut vero quod vomitu eiicitur, horrorem parit, & in vomendo corpus conturbatur cùm Deus aliquem à se reiicis, cùm sit ipse bonitas, dolere quodammodò dicitur & conturbari, quod tamen eiicit, execrabile redditur & maximè displicens. Sic cùm aliqui magno ardore & spiritus alacritate Deo seruire cœperunt, & sensim sua negligentia tepescunt, & à vigore gratiæ deficiunt culpa sua, paulatim tandem ruentes eiiciuntur, & fiunt Deo abominabiles.

Huius generis non pauci reperiuntur in quolibet statu, etiam inter eos qui perfectionem deberent profiteri, Vnde D. Bernardus de religiosis congregationibus agens, cum multos spiritu feruentes reperiri dixisset insinuat etiam magnum numerum tepidorum repertiri, quos sic describit; *Inuenire est homines pusillanimes & remis-*

 sos

rem. 6. Apoc. *fat, deficientes sub onere, & calcaribus indigentes, quorum remissa letitia, pusillanimis tristitia est; quorum breuis & rara compunctio, animalis cogitatio, tepida conuersatio, obedientia sine deuotione, sermo sine circumspectione; quorum oratio sine cordis intentione, lectio sine sui ædificatione: quos vix gehennæ metus inhibet, vix pudor cohibet, vix ratio frænat, vix disciplina coercet.* Sed & illi inter tepidos pessimo loco sunt, qui cùm reuera vocationi suæ non satisfaciant, tamen se inter bonos ac pios censent; sibi placent, & securè viuunt, quasi nullius egentes, nihilque timentes. De quibus in Apocalypsi subiungitur: *Tu dicis quia diues sum, & nullius egeo, & nescis quia miser es, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus? Ideòque suadeo tibi emere aurum ignitum, probatum*; hoc est ardentem zelum, & charitatem. de his quoque præsertim verum est quod ibi dicitur, præstare eos esse frigidos, & grauioribus peccatis obnoxios, quam tepidos, quia tale hominum genus ferè inemendabile est, ideòque non immeritò tales tepidi frigidis peiores, siue minus emendabiles censentur, frigidi enim suam miseriam agnoscentes; frequenter ad meliora adspirant.

de Asc.

Quàm multi inter Sacerdotes, quorum status perfectionis studium exposcit, ventri indulgent, moribus sæcularium se conformant, compotantium contubernia sectantur, congerendis pecuniis student, inter muliercularum consortia rident, colloquiis inanibus, imò detractoriis tempus conterunt, vanitati interiùs, exteriùsque dediti cernuntur, lectioni aut meditationi rerum sacrarum vix quiddam temporis insumunt? Vix vno verbo dicam: Mundani sunt animales, terreni, libertatem sectantes, scioli & inani scientia sua tumidi, ac inter cæteros dominatum ambientes, & tamen nihil sibi timent, ad cor non ingrediuntur, vt miseriam suam & egestatem interiorem peruideant. Sicque in tepida sua conuersatione se gerunt, quasi nullius egeant. Sufficit eis quod horas canonicas non omittant, quod rogati Sacramenta administrent, quod Missas obligationis tempore celebrent, quod scandalum publicum non exhibeant, quod peccatis mortalibus conscientiam oneratam non sentiant. Dicunt se ad perfectionem non teneri maiorem, nec ad venalia peccata vitanda aut ad ea confitenda obligati, sine quibus vita hæc non transigitur. Altioris pietatis studium, vel hypocrisis cuiusdam insimulant, vel ad Religiosos spectare proclamant, timoratamque conscientiam aliorum, scrupuli accusant. Sic in vitiis ordinariis totum vitæ tempus transigunt, nec statum suum in pondere sanctuarij ponderant, ideòque puritati cordis non student, & languidè ac perfunctoriè, sine spiritu, sine zelo, diuina obeunt ministeria, Cœlica tractant Mysteria. An non hi in periculoso statu versantur, qui caligine & puluere mundano obtusos gerentes oculos, vulnera animæ suæ egestatemque cordis non perspiciunt? An non timent nauseam vomitumque Deo tempore suo prouocare? O vtinam Collyrio inungant oculos, suos, vt videant confusionem suam. Verum animæ Collyrium, est propriæ frigiditatis cognitio, quo occulorum lippitudo & caligo detergitur. Duo porrò sunt oculi animæ nostræ, vnus sinister quo supplicia impiorum considerantur, & sic excitatur timor iustitiæ, & animus à peccatis deterretur, alter dexter, quo æterna bona considerantur, sicque amor Dei & studium perfectionis in cordibus nostris accenditur. Si hunc vtrumque oculum Collyrio veritatis, & humilitatis perungerent, iam clariùs viderent humilitatem suam; & excitarentur ad emendum aurum ignitum, ab illo qui est, medio Candelabrorum aureorum in hoc est, omne studium adhiberet ad comparandum sibi cœlestem sapientiam, amorem, gratiam, à Christo Iesu qui in medio Ecclesiæ, & Sacramentorum eius, ministris vicem suam gerentibus eam paratus est exhibere, solùmque pro pretio poscit promptam nostram volontatem siue anhelans desiderium cum humili petitione coniunctum.

Conclusio ad Sacerdotes.

ITaque obsecro vos in Domino fratres, vt ignem illum quem Christus accendi optat in cordibus vestris, nunquam intermori, aut sopiri permittatis. Vos enim elegit non solùm vt illum in vobis alatis, sed etiam vt hunc cum ipso *mittatis in terram*, hoc in terrena corda, vt illa priùs viscosa, grauia, frigida, & tenebrosa, excoquantur, purgentur, accendantur illuminentur. Exposcit igitur vocatio vestra, vt in vobis semper flammescat, lucida illius puritate, feruore, ardore, diuinas functiones oblatas, ad cœlestia, & superna cordis eleuantes desideria, tanquam scintillas illius sacri ignis: *Resuscitate*, iuxta monitum Apostoli, *gratiam quæ est in vobis, per impositionem manuum Presbyterij*: nec puluere terreno, aut desidia nimis obrui gratiæ sacerdotalis efficaciam spiritusque feruorem vnquam sinatis. Sic verum fit de vobis illud Psaltis: *Qui facit ministros suos flammam ignis*. Nec deest remedium, si torpor quandoque obrepserit, qui videatur gratiam sopire, ita vt in aquam crassam, ignis sacer priùs in vobis accensus, censeatur degenerasse. Attendite tunc quid in libris Machabæorum gestum dicatur de igne Sanctuarij. Hic cùm absconditus, in aqueum humorem conuersus reperiretur, Soli feruenti expositus fuit: sicque nouam concepit flammam & ardorem, qui corripiens sacrificij victimam; Deo eam reddidit acceptabilem. Sic exponite cor vestrum radiis solis cœlestis & torpor diffugiet, statim aqua crassa in ignem nouum conuerti poterit quo cor frigidum accendatur, amoris diuini ardore renouatum.

Psal. 103.

PRAXIS AD ARDOREM ILLVM concipiendum & fouendum,

PRimo, Consideret Sacerdos se in ministeriis sacris Angelicum obire officium, & ideò sicut Angeli, cùm promptitudinis feruore, & diuinæ gloriæ zelo, ministerium sibi a Deo commissum peragunt, eadem spiritus alacritate & ardore. Sacerdotes ad diuina sese accingere debere, & voluntati Domini, cuius sunt ministri, obtemperare, illiusque gloriam respirare.

Secundò, consideret feruorem Christi Domini in opera redemptionis nostræ Huic iam cooperator existit, imò & illius vices gerit. Ergo suscitet in se eius spiritum, eiusque ardentem charitatem interius sibi imprimat, & exteriùs in opere exprimat. Cernatur in ipso Christus baptisans, Christus absoluens, Christus sacrificans, Christus prædicans & exhortans, siue verbum æternæ vitæ ministrans, Christus conuersans. Eius spiritu impulsus & animatus, hæc omnia vice eius cum zelo peragat, & debita cùm exteriùs, cùm interiùs reuerentia. Attendat illud: *Maledictus qui facit opus Dei negligenter.*

Tertiò, ad se excitandum & torporem excutiendum, nunquam se sacris accingat functionibus, nisi præuia oratione & oblatione. Habeat quoque iaculatorias orationes frequentes, quibus animus eleuetur, & ignis sacer sopitus quasi bello succendatur. Hæc ex sacri Scripturis, ex ecclesiæ precibus, ex S. Augustino & aliis Patribus desumi possunt. Vis aliquas suggeram? frequens sit tibi in corde & in ore illa Ecclesiæ oratio: *Nunc Sancte nobis Spiritus, vnum Patri cum filio, dignare promptus ingeri, nostro refusus pectori. Os, lingua, mens, sensus, vigor confessionem personent, flammescat igne charitas, accendat ardor proximos.* Hac vti poteris, siue cùm concio habenda, siue cum aliud ministerium sacrum obeundum Memineris & illius ex Augustino, *O ignis sancte quàm suauiter ardes, quàm secrete luces, quam desideranter aduris! Væ iis qui ex te non ardent, qui per te non lucent.* Item illius ex eodem: *O charitas! Deus meus accende me.* Repete & illud ex Psalmo: *Dormitauit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis.* Item illud seruire potest ex Cantico Canticorum ad deuotionis spiritum postulandum: *Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum & fluent aromata illius.* Aquilo, frigidus ventus est, & aridus frigidum spiritum designat, quo indurescit & glaciatur animus; auster, ventus suauis est & irrorans, ex arboribus aromaticis florem quemdam odoriferum educens: & Spiritus sancti gratiam suauiter afflantem designat, quo mens irroratur, & cœlesti odore adimpletur. Aperi ergo os per orationem breuem, & attrahe cordi spiritum viuificantem, sic enim dicit Propheta: *Os meum aperui, & attraxi spiritum.*

Cant. 4.

Quartò, attendat frequenter monita Christi, de quibus iam dixi. Nempe illud? *Ignem veni mittere in terram, quid volo nisi vt ardeat!* Et illud: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.* Ac illud: quod illi in ordinationem dictum est: *Accipe Spiritum sanctum.* Timeat quoque, si tepidum se reperiat ad obsequium diuinum, ne indignè toties sacris participet mysteriis, quia cùm ibi calculus ignitus de altari sumatur, mirum est quomodo frequenter accedens ad illum, & ore cordeque percipiens ignem cœlicum non sentiat in se scintillas dissilientes, hoc est, feruentia desideria perfectionis & amoris An non de corde Iesu tanquam fornace exæstuantes, flammam ad frigua omne arcendum in sacrificio Missæ vnicuiq; datur depromere,

Luc. 12.

mere? Mirùm ergò quod tam duri sumus, frigidi & indeuoti, & cùm quotidiè ignitum Domini eloquium, vel psallentes, vel legentes, in ore & aure habeamus, mirandum profectò quod cor nostrum ardens non sit in nobis, vt perfectiùs Deo seruiamus, & feruentiùs vocationi nostræ satisfaciamus.

Quintò iuuetur Sacerdos exempla Sacerdotum & Pastorum qui in Ecclesia Dei pietate & sanctitate effulserunt. Hi sunt carbones ardentes, qui alios & obscuros, & frigidos accendere potentes sunt, si propiùs voluerint accedere & vitam eorum considerare. Ipsi tanquam vasa electionis, non nisi ab hoc igne sacro conflata fuere in fornace diuini amoris, ideòque zelo læsantes pro Domino exercituum, vitam animamque pro eius gloria impenderunt. Horum omni sæculo; vt diximus, aliqua exempla non deerunt, si Sanctorum gesta reuoluantur. Nam de Sacerdotibus noui Testamenti vaticinatur Malachias: *Erit Dominus quasi ignis conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui, colabit eos quasi aurum, & argentum & erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia.* Quasi dicat Spiritus ardoris quem mittet Dominus in corda Sacerdotum emundabit eos ab omni peccato, scoria, & rubigine, erunt aurum ignitum, probatum; purissimum: ideòque pretiosi erunt in oculis Dei, eorumque sacrificia acceptissima.

Malach. 3.

Sanctus Martinus tanto ardore ministerijs, mysterijsque sacris operabatur, vt quandoque globus igneus caput eius circumcingens visus sit symbolum vtique externum, cœlitùs exhibitum, vt ardoris interioris in viro Dei delitescentis mentemque eius collustrantis, publicum foret indicium.

Sic & S. Carolus frequenter visus est à S. Philippo Nereo, cœlesti luce circumdatus, dum de diuinis rebus cum illo ageret: zelo scilicet, & lumine interiori exteriùs promanante, facies eius instar Angeli promicabat, & fulgorem aliorum animis ardoremque communicabat.

Conclusio ad Christum.

O Iesu Pastor Pastorum, & Summe Sacerdotium, qui in Rubo ardente Crucis inter flammas exæstuantes amoris apparuisti, & vt Sacerdotibus benedictionem impertiteris, ibidem manus extendisti; Fac vt hæc sit pars benedictionis eorum lumen in mente ardor in corde, verbum ignitum in ore, charitas flamescens in conuersatione; vt succenso ad cœlestia desiderio, eleuentur à terrenis, aliosque secum eleuent & accendant. Tu cuius iuxta prophetam: *Ignis es in Sion & caminus in Ierusalem*, quique apud Ezechielem designatus es per Virum lineis indutum, cui dicitur: *Ingredere in medio rotarum quæ sunt subtus Cherubim, & imple manum tuam prunis ignis quæ sunt inter Cherubim, & effunde super ciuitatem*, hoc est: effunde super Ecclesiam tuam sanctam, super ministros tuos, vt sint ministri tui flamma ignis, & verbum eorum quasi facula ardens, ad vlulandos animos fidelium. Ad exterminandum è cordibus eorum caliginosum illum sæculi maligni ignem, qui nimis heu inualuit, & copiosum animarum numerum ad æternum ignem perducit illo continuo sufflante, *cuius halitus prunas ardere facit.* Fac tandem, vt Sacerdotes tui adimpleto perfectè ministerio in medio lapidum ignitorum ambulent, locum accipientes illorum qui superbia elati electi sunt de monte sancto tuo, ad quorum primarium ducem loqueris per Prophetam: *Tu Cherubim extentus & protegens, posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti. Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te, & eieci de monte Dei, & perdidi te de medio lapidum ignitorum*, ô Iesu in nobis signaculum similitudinis tuæ da sapientiam decorem, zelum, perfectionem in viis tuis, vt in eorum locum valeamus æternum surrogari, & te laudare in sæcula sæculorum.

Isa. 31.

Ezech. 10.

Iob 40.

Ezech. 28.

* * *

LECTIO V.

De quinto flore, qui est puritas intentionis.

HAnc sic exprimit Regula Sacerdotalis: *Curent Sacerdotes, vt in omnibus functionibus actionibusque suis pura sit intentio: quia facilè vanus aliquis finis subrepit, actiones etiam sacras inficiens. Unde diligenter agnoscant qua intentione ferantur.* Hanc regulam sequentia pleniùs explicabunt.

Animus hominibus lubricus adeò est, vt facilè à scopo quem sibi præfigere debet & totam intentionem dirigere contingat, eum dilabi, distrahi & exerrare. Dæmon quoque vanitati præsidens adeò subtilis est, vt furtim facilè quocumque irrepat, & sacratis etiam actionibus sese interserat; fumo suo illa aspergens & inficiens. Hinc licet ad multa videamus ferri ex intentione & zelo honoris diuini, ac salutis proximi: sicut tamen vix ignis in sublime fertur, quin statim aliquid fumi admixtum habeat, & inde fuligo generatur: ita difficile est, vt ignis etiam sacer sese exerat in functionibus præclaris, quin vanitatis fumum comitem ingerere conetur Sathan, vt affricet caliginem, & detorqueat intentionem. Et ita huic rei studiosè aduigilare debent Ministri Christi, rebus diuinis intendentes. Etenim gloriæ vanitas velut ærugo interius optimos opimosque fructus depascens: est vulpes paruula demoliens vineam florescentem: est tinea latenter irrepens, & sublimes etiam quercus corrodens:

Et hoc quoque aduertendum dæmonem insidiari non solum actionum nostrarum principiis, sed & medio & fini iuxta illud Psal. *In via qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi.* In principio scilicet viæ, fine operis nostri insidiatur intentionis puritati: medium vanæ complacentiæ fumo nititur commaculare; finem fastidio benè operandi peruertere. Sic omnem gressum & progressum nostrum, à recto tramite & scopo solet detorquere: ideoque nos super omnia opera nostra decet vigilare.

Psalm. 139.

Itaque intentio est radix & fundamentum bonitatis & perfectionis nostrarum actionum: dicente Domino: *Si oculus tuus simplex est, totum corpus tuum lucidum erit.* Si intentio tua recta fuerit & munda, totum corpus actionis tuæ mundum erit & rectum. E contra si oculus nequam fuerit & maculosus, totum corpus tenebrosum & maculosum erit, tota actio Deo displicebit. Nam per bonæ intentionis radium merita actionis illustrantur, vt dicit Diuus Gregorius; at verò per vanæ intentionis næuum penitus commaculantur & obscurantur. Sicut ergò ad rectè ambulandum duo oculi lucidi nobis necessarij sunt, ita vt Sacerdos sanctas suas actiones duplici oculo dirigat est necesse. Pro oculo dextro sit intentio pura honoris Dei, pro sinistro intentio salutis proximi, sic Deo poterit non displicere. Quod si alia intentione terrena munus exercet, lippos habet oculos vt Lia, aut caligantes vt Heli, nempè graui humore deffluentes, aut puluere respersi oculi in operibus sanctis efficiunt, vt nihil sit lucidum, nihil Deo gratum, quid vero sunt humores grauantes, aut puluis noxius aciem mentis sordidans, & turbidam efficiens nisi affectus ad lucrum & proprium commodum, appetitus laudis vanæque gloriæ & complacentia inanis. Et quam facile similia obrepunt in sacris ministris, nisi studiosa & continua vigilantia arceantur? Audi Sanctum Bonauenturam grauiter multorum Sacerdotum miseriam deplorantem: *væ & væ Domine Deus quanti hodie infælices Sacerdotes ad sacros Ordines & diuina mysteria accedunt, non cælestem panem sed terrenum, non spiritum sed lucrum quærentes, non Deo honorem sed ambitionem, non animarum salutem, sed pecuniarum quæstum, non Christo seruire mundo corde & corpore sed deliciari, diuiti superbire, luxuriari de patrimonio Christi & eleemosynis populi Ecclesiastica munia ambienda multis litigiis & simoniis, potius rapiunt quàm assequuntur, non vocati à Deo sed impulsi à Diabolo.* Audi & Bernardum in eandem sententiam: *Omnes fere quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi; ipsa quoque Ecclesiasticæ dignitatis officia in turpem quæstum & tenebrarum negotium transiere: nec in iis salus animarum, sed luxus quæritur diuitiarum: Propter hoc tondentur, propter hoc frequentant Ecclesiam, Missas celebrant, Psalmos decantant. Pro beneficiis & dignitatibus imprudenter hodiè decertatur, vt Ecclesiarum reditus in superfluitatis & vanitatis vsus impendantur.*

Matth. 6.

Refert S. Vincentius ferrerius Ordinis S. Dominici,

 Nobilem

Vinc. Fertē, Dominic. 8. Post Pent.

Nobilem quendam graues sumptus & labores suscepisse, vt Episcopatu quodam opulento potiretur. Ad cum verò voti compotem cùm venissent alij Episcopi munus consecrationis peracturi, interrogant, an onus Episcopale subire paratus sit? Respondet se ad id paratum, Interrogant vlteriùs, an Christo velit reddere rationem in extremo iudicio, pro tot animabus eius iam regimini & curæ committendis? Hæret ipse, & interrogationem ponderans negat se velle tanto discrimini exponere. At ipsi dignitati Episcopali hoc onus necessariò annexum adfirmant. Ille verò asserit se hac de re non cogitasse, sed opulentiam ac sublimem honoris gradum attendisse: malle verò tot sumptuum iacturam facere, quam tantæ rationi aleam subire; sic renunciat Episcopatui.

De altero quodam legimus, varis amicorum potentium sollicitatione ad Episcopatum pertigisse, in quo cùm aliquot annos versatus fuisset, vacante Episcopatu altero pinguiore, illius ambitione cœpit vrgeri, & iterùm amicis in aula potentibus importunus esse, asserens si contingat se voto potiri, numquam quidpiam aliud postulaturum à Rege. Adipiscitur ergo postulatam dignitatem, ea quam posuit conditione. Quid deinde? Effluxis paucis ab inde annis, vacante Archiepiscopatu, iterùm Aulicos, & aulæ fores frequentat, importuna prece pulsans vt possit altius ascendere. Mirantur illi, & quærunt an immemor sit promissi sui? At meminisse fatetur quidem, sed excusat dicens; *Nesciebam tunc nec plenè expertus adhuc eram*, quod in Prouerbio est, *quantum appetitus crescat comedendo, sitis bibendo*. Nempè fames ambitionis, & sitis auaritiæ non expletur fluxis bonis, quin potius excitatur & crescit. & hæc est quæ multos vrget ad Ecclesiastica munia, non honor Dei, non salus proximi.

Hoc deplorat Ecclesia, quæ est columba gemebunda, de qua in Canticis Sponsus; *Vnica est columba mea, formosa mea, perfecta mea.* Gemit quod cùm pennæ eius deargentatæ esse debeant, aut instar auri fulgidæ, radiis solis expositæ, & ad volandum pernices, & sublimi volatu dispositæ, videre eas cogatur fuligine conspersas, puluere sordentes, visco terreno coagulatas, vt perfectè volatum inire nequeant præpeditæ. Quæ sunt pennæ columbæ, nisi Ministri Ecclesiæ; hi in altum debent se eleuare, debent puri & candidi esse ac Solis iustitiæ radiis præfulgentibus desideriorum plumas expandere; interim repunt in terra rerum terrenarum visco præpediti, volare nequeunt, fuligine & impuritate pleni; *Duabus alis anima volat in cælum, & subleuatur à terra* (inquit Thomas à Kempis) *simplicitate scilicet & puritate. Simplicitas intendit ad Deum, puritas apprehendit & gustat. Nulla bona actio te impediet, si liber intus ab ordinato affectu fueris. Si nihil aliud quam Dei beneplacitum, & proximi vtilitatem intendis, & quæris interna libertate perfrueris,*

CONCLVSIO, & ORAtio ad Christum.

O Iesu Summe Sacerdotum, Pastor Pastorum, audi gemitum Columbæ tuæ. Emitte lucem & veritatem tuam super Ministros tuos' vt in sacris functionibus semper sint eorum oculi lucidi & puri, nullo vanitatis fumo, nullo terræ puluere turbidi. Fac semper eos portare Ephod Sacerdotale coram te ex lino candido & purissimo; fac candore & puritate cœlestis intentionis sint semper obsequio tuo accincti. Non ordiantur telam ex lino lanaque contextam, lana mundi non inficiat linum Dei. Sed sicut tu dixisti; *Non quæro gloriam meam, sed Patris mei*: ita ipsi non gloriam suam, non sæculi lucrum, sed tuam semper ambiant gloriam, tuumque beneplacitum. Tanquam filij æmulatores sint honoris paterni, tanquam serui lucrum & profectum attendant Dòmini, Domino suo semper acquirere studeant, ac ipsi toti illius, omnia sua in illius dominium transferant: Patri suo soli filioli amore placere contendant. Pastores tuos, ô Pastorum Pastor, non pascat ventus, non aura popularis, nec vmbra vanitatis: sed eos pascat solidus cibus veritatis tuæ, quo possint & oues suas pascere, non sibi sed tibi; non tanquam suas, sed tanquam tuas; ad honorem tuum, non suum. Et cùm semper in conspectu tuo stare debeant ministrantes, fac vt te solùm respiciant, non homines, non terram, non sæculum tuos solùm oculos ambiant, à te solo remunerationem dignam expectent; sic complaceant eloquia oris eorum, & meditatio cordis eorum, in conspectu tuo semper.

Ioan. 8.

PRAXIS AD PVRAM mentionem fouendam.

PRimò, dum expergiscimur, omnia diei Verba, cogitationes, opera, in Deum dirigentes, rogemus vt in illius gloriam cedant, de alio vero fine qui furtim irrepere posset, protestantes nolle nos consentire, ita vt si vana gloria aduenerit, possimus respondere; *Sero nimium venis, omnia iam diuinæ gloriæ sunt oblata, omnia in illius sunt possessione, nulla tibi pars remanet.*

Secundò: Nec hoc sufficere debet, sed etiam in particulari, dum actualiter quodlibet opus exordimur in Dei gloriam referandum est. Sic qui ædificat, cuilibet lapidi solet regulam & plombũ suum adhibere, ne quid in opere distortum reperiatur, imo frequenter adhibet, & appendit operi suo funiculum mensorium, ne fortè error contigerit. Regula nostra est voluntas Dei eiusque gloria ad quam omne opus nostrum debet dirigi, vt nihil incuruum reperiatur: ergò frequenter considerandum est, an singulæ nostræ actiones conformentur & exigantur ad regulam istam & amussim.

Tertiò non solùm initio operis, sed & in medio & fini aduigilandum est. Nam dæmon dentem suam quandoque infigit radici, quandoque ramis, quandoq; fructui arboris nostræ, vt eum vitiet, hoc est insidiatur operis, vel principio, vel progressui, vel termino; vanam iniiciens postea complacentiam, cùm primam vitiare non potuit intentionem. Contingit nobis, inquit S. Gregor. sicut in cibi sumptione. Illum primò sumimus ad satisfaciendum naturæ: at dum pergimus comedere furtim se gulæ delectatio ingerit, ita vt quod inchoauimus necessitate, prosequi iam videamur voluptate. Sic officium prædicandi, docendi, proximum iuuandi desiderio inchoamus, sed vanitas serpit paulatim, cupimusque hominibus placere, & ab illis æstimari, quod si id non succedit ex animi sententia, facilè deficimus & elanguescimus; instar organi quod non resonat nisi flante vento è follibus

De quodam in vitis Patrum legimus, eum aggrediendum illi opus aliquod erat solitum pauco antea tempore subsistere & hærere. Interrogatus cur sic se gereret, respondit: *Cùm opera nostra bonitatem sortiantur à fine illis proposito, imitari contendo illos, qui ad scopum iaculantur, qui vt illum attingant, aliquantulum hærent, antequam iaculum emittant, figentes oculum ad signum: ita ego intentionem, & oculum mentis in Deum dirigo, antequam operi manum admoueam, & certiùs tunc illum attingo.* Imò sicut qui iaculantur, oculum sinistrum claudunt, vt visus sit magis in dextro collectus, nec inde dispersus. Ita claudere nos oportet oculum sinistrum, humanis & terrenis respectibus: sic firmius oculus dexter cœlestis intentionis nos diriget ad cor Dei. Nam & ipse Sponsæ suæ dicit: *Vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum.*

Cant. 4.

Legimus de S. Bernardo, quod quadam vice pro gloriæ Dei zelo, concionem ad populum exorsus, videns frequentiam auditorum & applausum, eloquentiam viri admirantium, cœpit inani lætitia subsilire, vnaque cogitatione tentari quasi quis diceret: *En quam nobilis confluxus, quam attenti omnes & attoniti ad verborum tuorum eloquentiam*: At ipse statim aduertens hæsit, & dubitare cœpit, an concionem vellet abrumpere, & sic serpenti siue dæmoni caput conterere. Sed illic diuina adiutus gratia prosequitur inclamans: *Neque per te maligne spiritus prædicationem inchoaui, nec propter te desinam.*

Quartò omnia nostra opera peragere debemus, quasi staremus in præsentia Dei: *Nam huius oculi plus lucidiores super solem, circumspicientes omnes vias hominum, corda eorum intuentes in absconditas partes*, vt dixit Sapiens Eccl 23. Ergò coram illo ambulantes, faciliùs ad illum opera & intentionem dirigemus, & perfectius operabimur, singulaque considerabimus, ne sint indigna in oculis Dei. Quapropter sicut sancta animalia, de quibus Apoc. 4. coram throno Dei stabant plena oculis ante & retrò, exteriùs & interiùs. Sic conuenit Sacerdotes & ministros Domini coram eius throno stantes, oculis plenos esse. Habeat oculos in pedibus & videant quomodo ambulent,

Eccl. 23.

habeant

habeant in manibus, vt videant quomodo operentur; habeant in labiis & ore, vt videant quæ & quomodo loquantur, habeant oculos in oculis, vt videant quomodo & ipsos oculos suos tegere debeant, habeant oculos in corde, vt videant quæ cogitent, quibus afficiantur. Sic omnia opera sua peruidentes, perfectè illa peragent, & perfecta intentione in Deum referent.

Quintò, habeat Sacerdos in promptu orationes iaculatorias animum eleuantes, & cordis intentionem renouantes, aut interruptam resarcientes. Tales ex Psalmis plures occurrent. Huic rei seruient subsequentes.

1. *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Cor in scripturis pro intentione accipitur: sic cor mundum postulare à Deo, puram est perfectamque in omnibus intentionem implorare, cum affectu illi placendi ex animi sinceritate,

2. *Regi sæculorum immortali, & inuisibili soli Deo honor, & gloria, in sæculorum sæcula. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.*

3. *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, Tibi laus tibi gloria, nobis autem non debetur nisi confusio & culpa, contemptus, & pœna.*

4. *Notam fac mihi viam in qua ambulem, quia ad te leuaui animam meam, doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.*

5. Frequens sit in ore & corde illud; *Sanctificetur nomen tuum: Fiat voluntas tua: laudetur Dominus: Benedictus Deus.* Et similia, quæ in omni opere intentionem possunt rectà in Deum retorquere, aut ne effluat ab illo impedire.

Sanctus Ignatius in ore, & in corde frequenter voluebat illud, *Ad maiorem Dei gloriam* sicq; stimulabat se in omni opere ad intentionis puritatem illibatè conseruandam. Vnde ipsi pro symbolo sacro & elogio nobilitatis suæ adscriptum est. *Ad maiorem Dei gloriam*: quam pro virili in terris, amplificare omnibus suis præclarè gestis, adlaborauit.

Hoc verò aduertunt rerum spiritualium periti, dum quis opus aliquod aggreditur in proximi spirituale commodum, v.g. dum concio habenda, confessiones audiendæ, rudes docendi, consilium pro vitæ directione dandum non esse figendum, principaliter oculum in finem specialem, & proximum in fructum scilicet, vel fœlicem successum operis istius in particulari. Sed generaliter opus istud est aggrediendum, vt Deo placeas, vt eius gloriam procures, exequendo in hoc eius beneplacitum, & ideò perfectè quantum in te est, proponere debes illud adimplere, siue ergo fructus sequatur conuersionis proximi, emendationis, aut profectus in doctrina, siue non sequatur, id te propriè non concernit. Tuum est rigare & plantare; Dei est incrementum dare. Sufficiat quod feceris id vt Deo placeres, vt voluntatem eius faceres: nihil diminutum de operis valore & perfectione, si feceris sub hac intentione, siue res successerit, siue non. Quod si quando confessiones audis, concionaris, doces, hortaris, principaliter figas intentionem in fructum quem optas facere, quem mente iam recenses, si non successerit, facilè continget te turbari tranquillitate animi, gaudioque interiori priuari, imò & animum abiicere, ac pusillanimem fieri. Quod non accidit si solum Dei beneplacitum intendis, semper enim habes intentum.

S. Apostolus Iacobus non minus meriti habuit, quam cæteri Apostoli, licet in Hispanias profectus, sex tantùm aut septem conuerterit, nec minus opus eius Deo fuit gratum: quia Dei beneplacitum, quod in missione sua habuit in mandatis, non minori zelo est executus, & hæc fuit eius intentio pro Christo legatione fungi, siue succederet, siue non.

Sic Angeli dum ex Dei commissione nostri curam gerunt, sufficit eis diuinum in hoc beneplacitum, diuinamque gloriam quærere: siue non eorum inspirationibus, & monitis rebelles reperiant, siue non. Nec eis fœlicitatis & fruitionis, quam de Deo habent quidpiam decedit, si rebelles reperiamur: quia nō suum studium ad diuinum beneplacitum regularunt, & quantum in se fuit perfectè muneri suo satisfecerunt. Imitemur eos in cura nobis à Deo demandata de proximo, semper proponamus eius voluntatem, vt finem, accingamur operi peragendo, cum omni ex parte nostra perfectione. Quod si fructus non succedat, nihil turbemur, aut inquietemur, nec animo deficiamus, sufficiat nobis Dei voluntatem adimplevisse: hæc fuit, aut esse debuit nostra intentio.

Dictum nobis est à Christo idem quod stabulario dixit Samaritanus: *Curam illius habe.* Non verò mandatum est, *Cura illum.* Non est in medico vt semper conualescat æger.

Conclusio ad Sacerdotes.

IGitur concludens, obsecro vos Fratres, quandoquidem functiones nostræ sublimes, publicæ, eminentes sunt, ideoque afflatui vanitati, ostentationi, laudi, adulationi, complacentiæ inani, facilè obnoxiæ: sancta sollicitudine nobis circumspiciamus, ne iam recipientes ab hominibus mercedem, meritum sublimioris gloriæ euacuemus: Sic opus sit in publico, vt intentio maneat in occulto, vt proximis lucis exempla monstremus: & tamen per intentionem qua soli Deo placere intus contendimus, laudes eatenùs non quæramus, ne aurum fulgidum boni operis, conuertamus in lutum sordidum vanitatis. Væ nobis, si de illis simus, qui quæstum æstimant pietatem si ad inanem gloriam transferamus, quod ad lucrum Domini accepimus erogandum: si de donis Dei, de auro eius & argento nobis commisso formemus idola vanitatis: aut si vili pretio transitorij fauoris venalem exhibeamus rem tanti pretij, qua regnum cœlorum nobis comparare poteramus. Væ si fuerimus de illis qui adulterant verbum Dei. Adulter non prolem, sed quærit voluptatem: ita vanæ gloriæ seruiens prædicator rectè adulterare verbum Dei dicitur (inquit D. Gregorius) quia per sacrum eloquium non Deo filios gignere, sed suam scientiam desiderat ostentare. Væ iterum, si furti inueniamur rei dum gloriam Deo debitam vsurpamus, communicantes cum Angelo reprobo, qui in cœlis eam sibi attribuens, in furto deprehensus, æternis est supplicijs mulctatus. Si quid laude aut gloria dignum opere in aliquo reperitur, an illud instrumento vili, aut vero potiùs artifici adscribendum? Laus picturæ aut scripturæ, penicillo ne aut calamo, an verò peritiæ scriptoris vel pictoris attribuenda est? Qui sumus nos nisi vilia instrumenta confusione digna? His tamen vti potest summus ille artifex Deus in gloriam suam pro vt libuerit: si quid ergo per nos, in nobis, aut in aliorum cordibus operetur, non eleuet se cor nostrum: totum illius est; nos autem lutum in manu figuli, aut securis in manu operantis, quam non oportet gloriari contra trahentem se sicut, nec lutum contra formantem se. Ponamus igitur corda super vias nostras, & semper dicamus: Magnificetur opus tuum Domine, non meum: laudetur nomen tuum, non meum. At alias timeamus ne illud Aggæi, de nobis verificetur: *Seminastis multum, intulistis parum, comedistis, & non estis satiati: operuistis vos, & non estis calefacti; & qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum.* Hoc illis contingit, qui semen verbi Dei seminant, sed curculio aut eruca vanæ complacentiæ omnia depopulatur & depascit: sicque non nisi paleam vanæ gloriæ, aut ventum metunt. Hi etiam alia multa opera eminentia peragunt, sed nullum fructum inde percipiunt: ideoque similes sunt his qui in saccum pertusum res pretiosas congerunt, aut vinum præstans in dolium perforatum.

LECTIO VI.

De sexto Flore, qui est studium solidarum virtutum.

DE hac re sic monet Regula: *Conetur ad solidas virtutes, quibus debet vita Sacerdotalis coronari maximè ad humilitatem, mansuetudinem, castitatem, sobrietatem.*

Inter res materiales, quædam veræ sunt, solidæ, quædam apparentes tantùm, & inanes. Sic verum aurum, veræ quædam gemmæ reperiuntur, sed nec desunt apparentes & adulterinæ. Simili modo inter virtutes, quædam solidæ sunt & probatæ, quædam ventosæ, inanes, apparentes, & imaginem tantùm virtutis referentes. Ideò hic monemur solidas sectari virtutes, quia frequenter virtutis & pietatis cortice contenti sumus, & tanquam vasa vacua solo aere pleni, aut idolum quoddam inane pietatis in nobis gerimus; Sicut enim imagines illæ Deorum, speciosæ exteriùs, intùs aranearum telis scatere reperiuntur, ita & in nobis exterior quædam species virtutis est, si autem intima nostra perspiciamus, texturas inanes reperimus, & imperfectiones absconditas sine veritate virtutis, quas nobis abscondit amor proprius. Quid enim? An non recta & vere dixit ille? *Volumus esse humiles,*

Thomas à Kempis. *fine dispectione: patientes sine tribulatione: obedientes sine contradictione: pauperes sine defectu: pœnitentes, sine afflictione, aut dolore: virtuosi, sine labore; gaudemus laudari, sine virtute: amari sine bonitate: honorari sine sanctitate.* Sic tantùm vmbram habemus & apparentiam, quæ disparet, dum aduersa irruunt ad probationem virtutis: quia vera, & solida virtus nec prosperis extollitur, nec aduersis supprimitur. sed probata exigitur.

Luc. 9. An non verum est de nobis illud Domini ad Apostolos adhuc infirmos & imperfectos: *Nescitis cuius spiritus estis.* Passione mouemur, & zelum putamus: male quandoque agimus, nec agnoscimus, sed potius excusamus. Castos nos existimamus, & minima occasio nostram euertit castitatem, & quales simus ostendit. Minimum verbum ab altero prolatum honorem nostrum nostra opinione imminuens, miram perturbationem inijcit, & quam solida sit in nobis humilitas declarat exigua tribulatio patientiam nostram euacuat, iram accendit. Occasione Societatis aut conuiuij, sobrietas nostra statim perit. Laus contemnendi plebeij & vilis hominis, extollentiam in nobis parit. Leuis aliqua suspicio de proximo, charitatem nostram lædit. Sic quam inanes in nobis sint virtutes, quam infirma radice initiatæ, minima probatur occasione. An non frequenter in orationis feruore, plurima fortiter resoluimus, infractoque animo vitijs resistere proponimus? Sed omnia ista nonne pertranseunt quasi in imagine picta, aut ficta in aere? Minimus ventus ea reperitur dissoluere. Sic pascimur imaginaria virtute, fortitudo & virtus nostra dum exercenda est, cuncidit quia inanis erat, sine soliditate. Ita verum agnoscitur in nobis illud Psalmistæ. *Filij Ephrem*

Psalm. 76. *intendentes & mittentes arcum, conuersi sunt in die belli.* Similes enim sumus Israelitis, quos ibi arguit, qui ante bellum multa promittebant, mittentes iacula in scopum, quasi præludia & præsagia fortitudinis; at vbi prælij tempus venit terga verterunt. Nos quoque magnos virtutis progressus exteriùs ostentantes, & virilem pugnam interius nobis promittentes tentationis tempore recedimus pusillanimes & virtutis inanes.

Procul vero à ministris Domini vmbra, larua, fucus pietatis & virtutis. Sed vt dignè ambulent vocatione sua, audiant illud Apostoli: *Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem; qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis*, id est, in sanctitate vera & solida, non fucata, non laruata, non inani. Audiant & illud: *Veritatem*

Ephes. 4. *facientes, crescamus in eo qui est caput Christus.* In ipso qui est Veritas, iacenda sunt solida fundamenta spiritualis nostri ædificij, solidæ perfectionis & virtutis: quia lapis angularis est, super quo firma consurgit structura virtutum, crescens in templum sanctum Domino; quod non nutat etiam concussum flatibus aduersis, aut fluctibus. Caput quoque ipse est, spiritum verum & vitalem subministrans suis ministris, tanquam præcipuis membris, vt adorent in spiritu & veritate, & crescant quoque in spiritu & veritate perfectionis; nec sint arida membra, sed vegeta & fortia, non solùm colore exterioris apparentiæ, sed & medulla & succo interioris deuotionis & virtutis. Si in veritate solida cor stabilire curemus, & in sanctitate veritatis interiorum ædificium erigere, non nutabit aut elidetur humilitas nostra contemptu, aut laudibus; nec castitas succumbet illecebris, nec mansuetudo aut patientia nostra vincetur iniurijs, nec lædetur charitas suspicionibus, nec in nobis fortitudo fatiscet in aduersis, nec zelus noster extinguetur, aut refrigescet, obiectus Sathanæ & sæculi impedimentis, velut aquis frigidis, nec pietas suffocabitur desidiæ puluere, aut varijs desiderijs. Sed sicut arbor firmiorem iacit radicem agitata & probata ventis, & rupes allisos ad se recidens fluctus, in spumas abire finit: aut sicut ignis sub cinere conseruatus, & flante vento magis accenditur: ita crescet, & magis radicabitur aduersis Humilitas, Castitas, Fortitudo, Patientia, Zelus aliæque Virtutes. Tunc enim maiorem rationem habent vim suam exercendi, quam dum manent inconcussæ, quia videntur otiosæ, nisi aduersis exerceantur.

S. Carolus, solidis & bene radicatis in Christo Iesu virtutibus præditus erat: ideò numquam ita agnitæ sunt, numquam tanta luce coruscarunt, quam eo tempore, quo vt conuellerentur impetitæ fuerunt. Castitas maximè in ipso effulsit, dum in iuuenilibus adhuc annis à familiaribus introducta est speciosa puella, quæ venustate & oris gratia ad libidinem eum pelliceret. Patientia & mansuetudo, dum sclopeto ab impio conspiratore impetitus, non sine eum requiri, quinimo optabat ei parci. Fortitudo & constantia, dum pro Ecclesiæ iurisdictione murum se opposuit, non obstante potentia & minis eorum; cum quibus res agebatur. Zelus & pietas grassante peste enituit, dum nec vitæ suæ parcit, vt sacramentis omnes præmuniantur. Sic sic de alijs virtutibus iudicandum est, quas non fuisse apparentes tantùm, aut super labilem arenam initiatas, sed solidas, & in petra inconcussa firmatas, totprosequutione & periculis obiecta comprobarunt.

Monitum Sacerdotes concernens.

Meminerint Ecclesiæ Rectores & Sacerdotes, literarum quas Christus scribit in Apoca. *Angelo Ecclesiæ Sardis*, hoc est, Rectori & Episcopo illius loci. Hæ etenim eos etiam concernunt, ad rectè agendum in statu ad quem euecti sunt, Vnde & Spiritus sanctus ibi dicit: *Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesijs.* Quid igitur continent literæ illæ à Domino dictatæ, per Secretarium suum Ioannem exaratæ, & ad nos transmissæ? *Scio opera tua, quia* Apocal. 3. *nomen habes quod viuas, & mortuus es: esto vigilans, non enim inuenio opera tua plena coram Deo meo.* His verbis amica reprehensio continetur, quia insinuatur Ecclesiæ illius Rectorem, nomini quod gerit non respondere operibus, nec professioni suæ, aut statui perfectè satisfacere: plusque exterioris specie exhibere, quam intus sit in veritate. Ideò dicit: *Nomen habes quod viuas, & mortuus es.* Quasi diceremus Sacerdos es, Pastor, Episcopus: Nomina ista omnia vitæ perfectæ & sanctitatis te admonent, interim, quasi mortuus intus es, nec spiritu Dei duceris spiritu veritatis sed potius spiritu sæculi, spiritu vanitatis. Ideò non inuenio opera tua plena coram Deo meo. licet homines de illis bene iudicent, qui non solùm vident quæ exterius parent. Ego autem scio cor tuum, scio opera, agnosco in te, in operibus tuis defectum vacuitatem, imperfectionem. Arbor es frondosa & florida, sed perfectorum operum sterili poma si quæ profers, instar fructuum Sodomæ, sunt exteriùs speciosa, at bene considerata, & attacta in puluerem resoluuntur: vel certè intùs vanitatis verme corrosa vacua sunt, nec coram Deo plena. Virtutes quæ exteriùs in te videntur oculis hominum parere, solidæ non sunt, nec veræ. Ideò vigila super te, penetra intima perfectionis perge opera tua, soliditati virtutis & perfectionis studium omne impende. Hæc omnia eadem ratione nobis dicta cogitemus ministris Christi, propter nos enim scripta sunt. Vnde ad vnumquemque nostrum spectat, quod ibidem sequitur, *In mente habe, qualiter acceperis, & audieris, & serua, & pœnitentiam age. Si non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora. Qui vicerit, vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram Patre & Angelis eius.*

Conclusio, & Oratio ad Sacerdotes.

O Iesu! summe Sacerdotum, Pastor Pastorum, qui hæc ad instructionem Sacerdotum, quos Ecclesiæ præficis, dixisti & posteris scribi voluisti, imprimere ea cordibus nostris, aperi aurem interiorem nobis, vt audiamus quid spiritus dicat Ecclesijs, & promptè obediamus. Tu scis opera nostra qualia sint, virtutes nostræ quam defectuosæ, & inanes. Tu scis & cor nostrum, quod radix est omnium bonorum operum & virtutum. Quia autem ignoramus nos ipsos, opera nostra, cor nostrum, & defectus quos amor proprius abscondit; Ideò tibi vnusquisque nostrum inclamat: *Proba me Deus, & scito cor meum, interroga me, & cognosce semitas meas. Et vide si via iniquitatis in me est, deduc me in via æterna.* Ita obsecro, fac vt opera nostra sint plena coram te, fac vt solidæ sint illæ virtutes in nobis, quas status Sacerdotalis exposcit à nobis, & omnia vanitas abigatur, quæ multipliciter animum nostrum circumuoluit, actionesque nostras inficit: *Sacerdotes tui induantur iustitiam, & Sancti tui exultent.* Induamur à te poderem omnium virtutum aggregatione perfectam, textum à Spiritu Sancto, & illa ad pedes vsque & talos, hoc est, ad finem vsque vitæ nostræ se porrigat, vt postea vestiamur à te vestimentis albis promicantis gloriæ, & videamus nomen nostrum in libro vitæ, & confiteamur illud coram patre tuo & Angelis eius. Psalm. 1[illegible]

LECTIO

LECTIO VII.

De ſeptimo flore, qui eſt Humilitas.

QVia radix aliarum virtutum eſt Humilitas, fundamentumque ſpiritualis ædificij, ideo prima Sacerdotibus commendatur, maximè quia cùm ipſi in ſtatu ſublimi ſint, facilè contingit eos præſumptionis, ambitionis, ſuperbiæ flatu agitari & ſuperari, niſi profundas in humilitate, radices figere ſtuduerint. Quare dicit ſanctus Gregorius: *Eo ipſo quo aliis prælati ſumus, ad qualibet agenda maiorem licentiam ſumimus, & ſuſceptæ benedictionis miniſterium vertimus ad ambitionis argumentum.* Ideò etiam monet S. Petrus Paſtores Sacerdotes: *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, non vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo.* Nempè ſuperbia naturæ quaſi cœleſtis eſt: quæ primò in cœlo ortum habuit, & Angelum, qui erat principium viarum, ſiue operum Dei, vicit: ideò eorum qui in ſublimi ſtatu a Deo ſunt erecti, mentes facilè inuadit, niſi ſibi aduigilent. Hinc & Apoſtolos licet in ſodalitio Saluatoris & ſchola humilitatis eruditos, adoriri auſa eſt, dum facta eſt contentio quis eorum videretur eſſe maior; dùm Iacobus & Ioannes matris ſollicitatione dexteram ſiniſtramque Saluatoris ambiunt. Ergo nec tuti ſunt ab illa ſucceſſores Apoſtolorum, Miniſtri ſcilicet Ieſu Chriſti, ſed continuò aduerſus eam debent decertare, humilitatis contentione.

(2. Pet. 5.)

Habent autem Capitis ſui & Summi Sacerdotis inſtructionem, & exemplum. Inſtructionem, dum inculcat hanc ſcholæ ſuæ primam lectionem: *Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde.* Diſcite non mundum fabricare, aut miracula facere, non ſublimia quærere, alta ſapere, ſed humilibus conſentire: & quæ mundus reputat alta conculcare: quæ infima, amare. Et ite dùm cum ſtatuiſſet paruulum in medio eorum ait: *Niſi efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* An verò ſolùm id docuit verbo, & non etiam exemplo ſuo præiuit, & viam præmonſtrauit? Nonne abiectus ad diſcipulorum pedes, eos lauat, vt exemplo doceat, quod qui maior eſt, debeat fieri ſicut minor, inferioribus ex vera humilitate miniſtrando? Sed & tota eius vita non fuit niſi humilitas vſque ad mortem, quia *propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem confuſione contempta.* Recogitemus ergo Pontificem noſtrum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus contradictionem, & exinaniuit ſe vſque ad abyſſalem abiectionem, ſicque diſcamus ab eo veram cordis humilitatem, excuſſo ſpiritu præſumptionis & ſuperbiæ, corã Deo, Angelis, hominibus fœtente, quo ſimiles reddimur diabolo, & difformes Chriſto, iniuriique ſpiritui eius Spiritus enim Chriſti, qui debet habitare in nobis eius miniſtris, cœleſtis eſt & humilis, & excutere debet ſpiritum mundi, qui vanus eſt, terrenus & carnalis, ſpiritum quoque dæmonis, qui eſt ſuperbiæ ſpiritus, inuidiæ & arrogantiæ. Ipſe enim diabolus: *Rex eſt ſuper omnes filios ſuperbiæ.* Ieſus Chriſtus è contra humilitatis Magiſter & exemplar, qui adhuc deſpectus venit, contumelias, ludibria, irriſiones tolerauit, *vt ſuperbum non debere eſſe hominem doceret humilis Deus, & quia perditionis noſtræ originem ſuperbia præbuit diabolo, inſtrumentum redemptionis noſtræ inuenta eſt humilitas Dei.* Vnde & D. Leo ait: Tota ſapientiæ Chriſtianæ diſciplina, non in abundantia verbi, non in aſtutia diſputandi, ſed in vera & voluntaria humilitate conſiſtit, quam Dominus Ieſus ab vtero matris vſque ad ſupplicium Crucis omni fortitudine elegit & docuit. Cui conſonans addit Auguſtinus cap. 56. dicens: *Si quæras quæ via ſit ad obtinendam veritatem, quidque primum ſit in religione & diſciplina Chriſti? Reſpondebo. Primum eſt humilitas. Quid ſecundum? Humilitas. Quid tertium? Humilitas: & quoties interrogabis, toties dicam Humilitas. Quod Demoſthenes in ſchola eloquentiæ pronunciationi dedit, ego dabo humilitati, in ſchola Chriſti.*

(Matt. 18. — Heb. 12. — Iob. 41. — Leo ep. ad Dioſ.)

Itaque cùm in ſchola Chriſti Sacerdotes primi eſſe debeant, qui & alios docere debent, imprimant cordi hanc primiſſimam lectionem, & primum Alphabetum, ſiue elementum exordij Sermonem Dei Magiſtri ſui: illudque ſemper & verbo doceant & exemplo, vt poſſint dicere cum Apoſtolo: *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.* Habent verò immanidæ humilitatis quotidianum ſalutae, ſi conſiderent Filium Dei in manibus ſuis quotidiè humiliantem ſe, hoc ſeculaniam tractari ab indignis etiam peccatoribus, qui renouant iterùm deſpectum & iniurias ſibi quondam illatas: *Crucifigentes ſibimet ipſis Filium Dei, & oſtentui habentes, & ſanguinem teſtamenti pollutum ducentes*, impuraque vita conculcantes. O humilitas, ad quam abiectionem deducis Filium Dei? humilitas, in quantam obliuionem veniſti apud filios hominum? Et tamen hoc ipſum quod ſint filij hominum, ac proinde fragiles, imbelles, miſeriis circundati & peccatis, continuò eos deberet humilitatis admonere. Circumferentes enim mortalitatem ſuam, teſtimonium circumferunt, quod ſuperbis reſiſtit Deus, qui parentem primum, in ſe & in filiis, ob ſuperbiam ſic puniuit.

(Heb. 6.)

Cæterùm pro praxi humilitatis exercendæ multi differunt Magiſtri ſpiritualis vitæ, tractantes gradus eius media illius acquirendæ, & ſigna illius iam acquiſitæ. Videri poteſt Alphonſus Rodriguez, & alij. Pauca ſubijciam quæ ad propoſitum noſtrum, hoc eſt ad humilitatem ſacerdotalem aſſequenda iuuare poterunt. Humilitas enim omnia opera & functiones noſtras debet præcedere, comitari, & ſubſequi: alioqui ſi his ſe animi elatio interſeſerit, & meritum noſtrum, fructus erga proximum deperit. Iuſto enim iudicio fit, vt ſacrum miniſterium quod exhibemus ex ſe proximis fructuoſum, inefficax reddatur, dum nobis aliquam gloriam in illo arrogamus, nec Deo totum attribuimus: Sic fit, vt præclari Concionatores, nimium gratiæ, eloquentiæ, ſapientiæ ſuæ fidentes & perſuaſibilibus, plauſibilibuſque humanæ ſcientiæ verbis nimium ſe oblectantes, minus fructus faciant: quia ſcilicet, nimis de ſuo afferre volunt, & de opere quod totum debet eſſe Dei aliquid ſibi attribuere. Contingit ergo illis in pœnam illud Oſeæ, *Da illis Domine; quid dabis eis? Da eis vuluam ſine liberis, & vbera arentia,* q. d. Redde eos ſteriles: vt filios ſpirituales non gignant nec nutriant, nec conuerſionis animarum efficaciam habeant: Prædicationes eorum ſint infœcundæ, ſolum eis nomen Patris prædicatoris maneat, aliud nihil. Hæc enim merentur, dum perfectè non agnoſcunt, quod tu ſolus ſis qui generationem hanc tribuis, & dicis, *Gloriam meam alteri non dabo.* Itaque ſiue exhortatio habenda ſiue confeſſiones audiendæ, ſiue quid aliud ſacri muneris obeundum, poſt omne ſtudium noſtrum, induſtriam, aut dona impenſa, dicendum: *Serui inutiles ſumus.* Nulla inde animi elatio oriatur, ſed ex corde inutiles nos pronunciemus, vt vtiles reddamur. Et quoties aliquem fructum parere optamus, documentum illud bene obſeruemus: *Si quis loquitur, quaſi ſermones Dei, ſi quis miniſtrat tanquam ex virtute quam adminiſtrat Deus, vt in omnibus honorificetur Deus per Ieſum Chriſtum, qui eſt gloria & imperium in ſæcula ſæculorum.* Hoc documentum nobis tradit Apoſtolus Petrus epiſt. 1. c. 4. ſciens ipſe quomodo in verbo Domini laxans rete, tantam piſcium multitudinem traxerit, qui priùs tota nocte totam induſtriam ſuam impendens, in vanum laborauerat. Vnde & poſtea hominum piſcator effectus, vna prædicatione & exhortatione loquens quaſi ſermones Dei, tria millia conuertit, & altera quinque millia, & nihil ex ſua virtute, ſed ex virtute quam adminiſtrat Deus, vnde totam ei gloriam refundebat, nihil ſibi attribuens.

(Oſeæ 9. — Iſa. 42.)

De primo gradu humilitatis, praxis.

GRadus humilitatis duo potiſſimi ſunt. Horum primus eſt, nullam ſui æſtimationem habere, ſed ſibi vileſcere veriſſima ſui agnitione. Ex notitia enim ſui tanquam fundamento oritur propriae contemptus. Multiplex porrò habes tuæ vilitatis teſtimonium, ſi introſpicias: *Humiliatio tua in medio tui,* inquit Michæas c. 6. Non longè humilitatis magiſterium & vilitatis præconium quærendum eſt, in te geris.

Primò, ex parte corporis ſi te inſpicis, meritò deſpicis: *Quid ſuperbis terra & cinis?* Quid fuiſti? Quid eris? Sperma fœtidum, vas ſtercorum, eſca vermium. Si bene conſideres quid per os, nares, aliaſque corporis meatus egrediatur, vilius ſterquilinium non vidiſti. Dic putredini: *Pater meus es, mater mea, & ſoror mea vermibus;* ſicque humiliare in tua origine & fœditate, & miſero tandem fine. Audi Thomam à Kempis. *Loquar ad Dominum cùm ſim puluis & cinis. Si me amplius putauero, ecce tu ſtas contra me, nec poſſum contradicere. Si autem me vilificauero, & ab omni reputatione defecero,*

(Eccl. 10.)

& ad nihilum redegero, erit mihi propitia gratia tua, & vicina cordi lux tua & omnis æstimatio etiam minima in valle nihil claustri mea submergeretur. Hoc refert S. Bonauentura mysterium cæcinati à Christo illuminati applicatione luti per quod & fe vidit, & Dominum agnouit, ac protinus adorauit. Sic Dominus nos cæcos natos per nostri & Dei ignorantiam, illumines. At quomodò? Luto vnde nati sumus, oculos nostros liniendo, vt primùm accipiamus nos agnoscere, deinde illuminatorem nostrum penni adorare.

Secundò, ex parte animi si sagacius explores. *Humiliatio tua in medio tui*, occasioque multa, vt tibi ipsi vilescas. Quanta ignorantia & tenebræ in intellectu? quanta pronitas ad malum in voluntate? quanta obscuritas & obliuio in memoria? quàm vitiata natura mentis nostræ quanta ad bonum impotentia, quanta inconstantia? quam omnia miseriæ spirituali obnoxia & imperfectioni ac corruptioni, ita vt nonnisi tædium & nausea sis etiam benè agere volenti? Certè tuis cupiditatibus rebellantibus est animus obnoxius: vt ad bonum contendens homo, cogatur sub onere gemere & Domino inclamare: *Quare me posuisti contrarium tibi, & factus sum mihi met ipsi grauis?*

Iob. 17.

Tertiò non solum generalem naturæ corruptionem & ingenitum morbum inspice, sed & particularia peccata summatim perpende, quibus scatet vita tua, ab initio vlus rationis. Hæc & multiplicia & grauia humilitatem & confusionem tibi parere deberent, cùm ab illa & indignus sis aëre quem respicias, pane quo vesceris, terra quam calcas & licet ea per pœnitentiam expiasse te putes, tamen recordatio transactæ fœditatis, debet in te custos esse humilitatis: vt sicut hortulanus cùm spinas extirpauit, ea illi sepem circumducit, ad horti custodiam: ita, & tu de præteritis ac præsentibus animæ tuæ spinis, eas eradicans, Sepis viam superbiæ, ne in animæ tuæ hortum vllus ei pateat ingressus. Quid quod modo nesciat an peccata præterita ei dimissa sint, sciat verò se omninò infirmum facili impulsu in eadem posse corruere, nisi continua gratia sustentetur? Humiliet ergo se sub manu Dei, nam & ideo gratiam suam abscondit, & incertam nobis vult Deus, vt vnam gratiam certam habeamus: scilicet humilitatem. Ergo & ea illa parte *Humiliatio tua in medio tui.*

Quartò, ob oculos pone etiam opera bona, & dona Dei quæ in te experiris: tantum abest, vt illa aliquam debeant in te arrogantiam generare, quinimò humilitatem magnam. Si enim de operibus bonis loquamur, quanta confusio quod tam imperfectè ea peragamus, tot defectibus ea conspergamus indicat S. Gregorius: *Si remoto pietate discutimur, opus nostrum pœnâ dignum est, quod remunerari præmiis præstolamur.* Cui consonant illud Isaiæ, *Facti sumus vt immundus omnes nos, & iustitia nostra quasi pannus menstruatæ.* Itaque quantum ad operum & vitæ perfectionem, plurima tibi deesse noueris.

Quidam ex antiquis patribus, teste Climaco, descripserat in cellæ pariete, altissimarum virtutum appellationes, perfectæ Charitatis, Angelicæ puritatis, incorruptibilis Castitatis, &c. Cùm ergo cogitationes eum extollere cœpissent, dicebat: *Eamus ad argumentum.* Et veniens relegebat: *Eamus ad argumentum.* Et veniens relegebat appellationes, & sibi clamabat. *Cùm hæc omnes possederis seruus eris inutilis, fecisti enim quod facere debuisti.*

Quod si de Dei donis loquamur, quantò maiora in te sunt: tantò humilior esse debes, dicente S. Gregorio *cùm augentur dona, etiam rationes crescant donorum: tanto ergo esse humilior, & ad seruiendum Deo promptior quisque debet esse ex munere, quanto se obligatiorem conspicit in reddenda ratione.* Multis gratiæ donis, vel abutimur, vel non vtimur: multa auxilia gratiæ & inspirationes negligimus, nec respondemus. Et inde iterum oriri deberet. *Humiliatio in medio nostri.*

* * *

De secundo gradu humilitatis praxis.

Secundus Humilitatis gradus est, quando non solùm sibi ipsi quis vilescit, sed nec vllam quærit apud alios reputationem, quin verò vult potiùs ab ipsis despici. Etenim verè humilis, libenter patitur se contemptibiliter tractari: quia sicut se vilem reputat, ita gaudet suæ æstimationi aliorum etiam opinionem conformari. Hinc fit primò, quod verè humilis non loquatur de his quæ suam laudem concernunt, sed potius ea abscondat: & considerans se qualis est ex se, hoc est nihil, aut etiam qualem se fecit peccatis suis, hoc est infra nihil, talis etiam ab aliis vult reputari. Vnde & indignitatem suam ex sincero corde coram aliis confitetur. Sic Apostolus Paulus vocat se abortiuum, & talis optat haberi ab aliis. Vnde ad Corinth. sic loquitur. *Ego sum minimus Apostolorum, & non sum dignus vocari Apostolus, quia persequutus Ecclesiam Dei, qui blasphemus & contumeliosus fui.*

1. Cor. 15.

Secundò, si ab aliis laudatus, non ideò complacet sibi, sed potiùs in se humiliatur. *Cauto enim consideratione trepidat,* inquit Greg. *ne aut his in quibus laudatur, & non sunt, maius Dei iudicium inueniat: aut de his in quibus laudatur, & sunt, competens præmium perdat.* Sic S. Iob. dicit: *Si vidi solem cùm fulgeret, & lunam incedentem clarè, & lætatum est in abscondito cor meum.* Respicere solem aut lunam fulgentem, est attendere ad famam honorificam, & bonam opinionem, quam de bonis homines conceperunt, & sic eorum laudibus vanè sibi complacere. Hoc à se remouet Iob, hoc refugiunt veri humiles, quin potiùs erubescunt in laudibus aliorum. Refert sanctus Hieronymus de sancto Hilarione, grauiter ipsum contristari & conturbari solitum, eo quod videret magnam turbam continuò sequentem, ob miracula quæ Deus eius opera patrabat. Quodam autem die à Discipulis interrogatus, cur ita sederet contristatus? Respondit. Quia vereor ne exiguum quod hactenus Deo impendi obsequium, ipse in hac vita remuneretur, dum ita me homines honorant, & laude prosequuntur. Qui porrò in humilitate infimi sunt, adblandiente hominum laude statim euanescunt in cogitationibus suis, quia licet facile sit laude *carere dum denegatur*, inquit D. August. Epist. 64. *difficile est ea non delectari, cùm offertur.* Quare Sapiens rectè dixit: *Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum, sic homo probatur ore laudantis*, quasi dicat: Aurum & argentum, si adulterinum sit aut falsum, consumitur in igne, ebullit in spumas: si verò bonum sit, purius redditur & inclarescit. Sic laus hominum habet se instar ignis. hominem humilem probantis: si enim laude inflatur ebullit interius, & intumescit, non est aurum purum, aut potius reprobum: Si verò solidum manet potiùsque humiliatur laude aurum probatum censetur. Vide ergo quomodo te geras dum laudaris, & inde collige, an aurum sis, spuma & scoria ebulliens, & solam auri speciem referens.

Iob. 31.

Prou. 17.

Tertiò, humilis solet sectari officia vilia & inferiora exercitia, & in illis se exercere, in illis delectari, Christum lubenter imitans lauatorem pedes Discipulis, sublimiora verò lubens refugere si posset, quia honore non delectatur.

Quartò, non excusat defectus suos & vitia, sed fatetur & aperit, gaudet moneri & reprehendi, & semper se aliis inferiorem iudicans, omnibus se submittit. Nouit enim illud Bernardi: *Non est periculum quantumlibet te humilies, & reputes minorem quam sis, sicut non est periculum, si quis per portam declinans transeat, valdè se incuruet: sed est periculum si altius modicum quàm porta admittit se eleuet. Non nocet ergo si omnibus te postpones, potest autem nocere plurimum, si vel vni te præpones.*

Bern. 38. Cant.

Hanc humilitatis semitam mirè coluerunt Sancti, inter quos sanctus Pater Sacerdotum & Pastorum Carolus, in cuius festiuo die hæc scribo, toto corde eam damnauit, & licet in purpura ageret, fastigioque celsi honoris, illius nunquam corde oblitus, opere semper exhibuit. Audebat & gaudebat moneri personaliter: si quis in eo vel minimus defectus aduerteretur, volebat singulas suas actiones circumspici, & explorari. Vnde ad effectum duos constituerat Presbyteros domesticos actionum suarum censores, quibus præcipiebat, vt nihil celarent imperfectionis statum suum concernentis, & cùm id agerent plurimùm

eos diligebat. Laudes quoque maximè auersabatur, tanquam puritati intentionis maculam aliquam aspergere solitas, vnde quæ sublimi Dei fauore in se experiebatur, abscondere satagebat. Abstinentias quoque exteriores & austeritates, apud domesticos (quoad poterat) pallio quodam excusationis piè obuelabat. Cùm quidam Prælatus coram ipso extolleret opera, quæ Deus per eum operabatur, Respondit, Non opera esse attendenda, sed defectus & imperfectiones: quia multis scatent defectibus, & multa illis desunt (inquit ipse) ideoque laude digna non esse. Cùm quidam celebris Concionator in Ecclesia Cathedrali publicè, etiam in eius præsentia, notasset eum imprudentiæ, & quædam quæ ad eius aliquam confusionem vrgebant diceret, nil immutatus est: sed magna pace & quiete cum spiritu humilitatis hæc tolerabat, licet populus in Concionatorem non parum accenderetur, tanquam tanti viri gloriæ maculam affricare conantem. Nempè ita se seruum inutilem existimabat, & confusione dignum, vt gauderet etiam ab aliis despici, licet heroicis operibus effulgeret: Non enim illa attendebat, sed suum nihilum, & in vilitatis suæ profundum se immergebat, cum omni humani honoris contemptu. Sic tota eius vita humilitas fuit, exemplarque præclarum profundissimæ humilitatis omnibus conspicuum. Hanc vsque ad extremum spiritum, imò etiam post mortem, colere voluit, voluit enim sepeliri loco maximè hominum pedibus conculcato, ad gradus quibus ad Chorum Ecclesiæ conscenditur. Hæc omnia attendentes Vrbis Ecclesiæque Mediolanensis Primores, in eius exequiis procurarunt, vt numerosa pauperum multitudo cum puella veste faces præferret ardentes, singulique hoc symbolum veste inscriptum gererent, Humilitas. Ac deinde & vocem istam, Humilitas, sepulchro eius longis & intercisis characteribus insculpi voluerunt, cui voci supereminet, ciogens Ducalis Corona; vt significetur Humilitas in ipso coronata, quandoque inter cæteras eius virtutes principatum tenuerit; id verò maximæ admirationi esse debet, in tali sublimitate, nobilitate dignitate, tantam humilitatem reperiri.

Responsio ad Obiectiones.

SEd dicet aliquis Cùm functiones nostræ & opera proximis fructuosa esse debeant, fructum autem parere in eorum cordibus non possint, nisi ab illis magnifiamus, & æstimentur opera nostra; consequitur quod id optare & quærere possimus, sicque laudem non refugere, sed approbare, & de illa gaudere. Secundò, si homo in vilitatem suam semper oculos figat, pusillanimis quodammodo reddetur: nec quicquam arduum aggredi audebit, aut laude dignum.

Respondendum ex doctrina Sanctorum Patrum. Primò, licet quantum in nobis est, gloriam fugere debeamus, & hominum æstimationem, desideramus potius vtilitatem nostram ab illis considerari? tamen cum propagatio honoris diuini, & maius obsequium eius id poscit, posse nos honorem & æstimationem desiderare, apud eos apud quos agimus: & expedire eis occultari imperfectiones nostras & defectus, qui agniti possent minuere fructum quem intendimus. Tunc enim non amamus honorem nostrum propter se, nec in illo hæremus; sed amamus honorem Dei, & fructum proximis. Et cùm æstimatio nostra sit medium ad illud, ideo illuc referimus eam, nec propriè de ipsa gaudemus, sed de fine illo bono quem per eam assequimur. Hoc his verbis exprimit D. Greg. 22. Moral. 9 *Nonnunquam sancti viri de bona sua opinione gaudent, sed cùm per hanc de meliora proficere audientes pensant: nec iam de opinione sua, sed de aliorum gaudent vtilitate: quia aliud est fauores quærere, aliud de profectibus exultare.* Qua in re necesse est, vt cùm audientium vtilitati non proficit, mentem nostram fama laudabilis non eleuet, sed fatiget. Itaque honor & æstimatio hominum de se non est quid malum, sed est quid bonum & desiderabile; si modo tanquam medium desideretur, & in illo non adhæreamus, sed ad finem suum purè & perfectè referatur. Quia tamen hominis animus lubricus est, & amor proprius facilè fit, vt vana in illo complacentia reperiatur, & impuritas aliqua, nec ad Deum ita purè referatur, cui rei cautè & circumspectè oportet aduigilare. Et vt quis plenius possit de sua intentione iudicium ferre, aduertat cùm occasio humilitatis exercendæ se suggerit, v. g. contemptus aliquis, an promptè illam amplectatur; imo de ea gaudeat, ob profectum quem inde potest elicere. Nec enim minus debet de suo, quàm de aliorum profectu exultare: & ideò si vtrimque gaudeant, siue cum honor, siue cum contemptus exhibetur (de honore ob ædificationem proximi, de despectu ob occasionem meriti) signum est humilis & bene dispositi animi, seu bonæ mentis; tunc enim potest dicere: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum*, Paratum am ambulandum coram Deo, siue in prosperitate laudis, siue in aduersitate despectionis. Paratum ad illi seruiendum per ignominiam & bonam famam, vt loquitur Apostol. Sic Apostolus ipse, modo se commendat sublimi laude, quia necessarium id erat ad resistendum falsis Apostolis & ad confirmandum veros fideles: at cùm id necessarium non erat, humiliat se: *Nihil sum*, inquit, *insipiens sum, abortiuus sum, infimus omnium, indignus nomine Apostoli.*

Secundò, humilitas & consideratio vtilitatis nostræ non officit magnanimitati, quin potius eam iuuat. Homo enim suum nihilum considerans, iam non in se, sed in Deo fortitudinem suam ponit: & ideò eius viribus fidens fortia audet, & sublimia: sciens quod ille *vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt*: & quod eligat infima & vilia instrumenta, vt grandia operetur, *vt glorietur omnis caro coram illo, sed qui gloriatur, in Domino glorietur.* Sic cùm excusaret se Moyses tanquam halbutiens, ne adiret Pharaonem, & Hieremias tanquam infans diceret: *A, A, A, Domine Deus, puer ergo sum*; ne Prophetiæ onus ei incumberet incapaci, tantùm abest, vt Deus eorum excusationes acceptarit, quin verò eo magis idoneos censuit, quia sibi ipsis diffidebant, voluitque vt omnem iactarent cogitatum in illum, qui iuxta Prophetam: *Lasso dat virtutem, & his qui non sunt robur multiplicat.* Qui etiam per mandibulam asini Philistæos subruit, per os asini loquitur, & Prophetam redarguit. Ergo cùm agitur de functionibus sublimibus, de animarum conuersione, ob vtilitatem nostram non reddamur pusillanimes, sed eius attendamus virtutem; qui operari vult in nobis, & per nos quæ commisit nobis. Et ideò in illo suo gloriemur, in illo fortiter accingamur ad agenda & perficienda, quæ iniuncta sunt nobis ex munere nostro.

1. Cor. 1.

Isa. 40.

Conclusio ad Christum.

O Iesu summe Sacerdotum, Pastor Pastorum, tu sis omnis eorum gloria, laus, gaudium, virtus & fortitudo. In te solo glorientur, non in se: tibi omnia sua opera & dona referant accepta, quia in illis docens, ministrans, prædicans, quicquid laude dignum est operaris. Effice igitur, vt paruuli sint in oculis suis, & tibi ministrent in spiritu humilitatis.

Videant te Magistrum & Ducem humilem in præsepio, despectum in fœno, peccatoris characterem suscipientem in Circuncisionis signaculo, & immundi symbolum in Baptismo. Videant fugientem laudes & plausus populi Regem te volentis eligere & inauctorare; præcipientemque infirmis ne sanitatem per te factam prædicent, & Discipuli ne visionem gloriæ, quam in sublimi Transfiguratione conspexerant, ante mortem cuiquam denuncient.

Videant denique incuruatum te ad pedes Discipulorum, abluentem, abstergentem, exosculantem humilitatisque exemplar testamento eis legantem. Sic discant à te primam illam lectionem, & vltimam scholæ tuæ, & familiæ tuæ, vt sint veri Discipuli; vt sint veri Filij, Patris & Magistri sinceri imitatores. Hoc gratia tua in illis perficiat, ô Iesu Pastor humilis, Pastorum summe, & humillime Sacerdotum?

LECTIO VIII.

De octauo flore, qui est Mansuetudo.

MAnsuetudo affinis est Humilitati, imò tanquam filia ex illa solet generari, ideoque secundo loco Sacerdotibus commendatur. Etenim & Dominus se proponens exemplar virtutis, primò humilitatem, deinde mansuetudinem in se considerari optat: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Hæc autem mansuetudo, quàm desideretur in Rectoribus animarum, ex eo colligi potest, quod Deus ideo elegerat Moysen, populi sui Ducem, quia

mansueta

mansuetudine omnes præcellebat, de quo sanctus Hieronymus Epistola ad Theophilum. *Dux ille Israelitici exercitus qui decem plagis afflixerat Aegyptum, & ad cuius imperium cælum, & terra, & maria seruiebat, inter cunctos homines quos terra tunc generauit, mansuetissimus prædicatur. Et ideò per annos 40 obtinuit principatum, quia potestatis superbiam mansuetudine, & lenitate temperabat. Lapidabatur à populo, & pro lapidantibus orabat, quin ipse potius deleri vult de libro vitæ, ac commissus sibi grex pereat. Cupiebat enim illum imitari Pastorem, quem sciebat etiam errantes oues humeris suis portaturum.* De eodem sic loquitur S. Ambrosius 2. de Offic. cap. 7. Quantas Moyses à populo Dei illatas absorbebat contumelias? Quam mitij sermone post iniurias appellabat populum, solabatur in laboribus, deliniebat oraculis, fouebat operibus. Et cùm Deo, constanter loqueretur, homines tamen humili & grata appellatione affari solebat. Verissimum enim illud Ecclesiastic. 6. *Verbum dulce multiplicat amicos & mitigat inimicos.*

2. Cor. 6. Huius etiam virtutis admonet sanctus Paulus ministros Christi, dum dicit: *Nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum:* sed in omnibus exhibeamus nos sicut Dei Ministros in multa patientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam. Ex quibus Apostoli verbis deduci potest, quosnam affectus & effectus in Ministris Christi debeat mansuetudo producere.

Primò, cum Suauitate Spiritus & affabilitate erga omnes debent se gerere, non solùm erga honoratos & diuites, sed & erga pauperes & despectos: ita vt Sacerdotum & animi & aures eis pateant, siue cùm consilium petunt, siue cùm auxilium. Nec agresti aut odiosa seueritate reiiciendi sunt, licet quandoque videantur aliquantulum importunè accedere, vel sua paupertate, ægritudine, afflictione omnium conqueri, sed cum benignitate debent dimitti si non potest eis auxilium quod petunt impendi. Et enim asperioris animi, statim importunitatem eis obiicere, vel dicere quod nobis caput obtundat, vel verbo modoque agendi dedignari, & se ablegare. Christus Iesus, qui se mansuetudinis exemplar proposuit, venientes ad se non repellit, at benignè suscipit, & cum beneficio dimittit: paruulos ad suum conspectum & alloquium admittit, turbas opportunè importunè irruentes docet, afflictos & pauperes consolatur, ægros visitat & sanat, quinimò proditoris osculum non recusat, & tanta affabilitate mulierculam Samaritanam alloquitur, vt animam eius dignatione & verborum suauitate ad se conuerterit.

Sanctus Augustinus tanta suauitate & mansuetudine se gerebat cum populo curæ suæ commisso, vt magna submissione veniam petat, si vel verbum asperius ex eius ore prodierit in quempiam. Sic enim ait ad plebem homil. 24. ex 50. hom. Diuersarum curarum æstibus ac difficultatibus conturbatus, si quem fortè non vt poscebat audiui: si quem tristius quàm opus erat aspexi: si in quem verbum durius emisi: si quem corde tribulatum & ope indignum responso incongruo turbaui: si quem pauperem mihi in aliud intento importunius insistentem, vel prætermisi, vel distuli, vel nutu aspero contristaui: si quis in sua conscientia non agnouit, quod humanitus de illo suspicatus sum, vos quibus pro his offensis fateor me esse debitorem, simul me vestrum credite debitorem. Nam pullos quos fouet, sæpè in angustiis, sed non toto pedis pondere calcat & mater; nec ideò desinit esse mater. Dimittite vt dimittatur vobis, & commendate Domino curam pro vobis meam. Hactenus Augustinus.

Secundò, mansuetudo etiam tollit cordis asperitatem & duritiem, redditque aptum diuinæ impressioni suscipiendæ doctrinæque sanctæ, & inspirationi cœlesti, iuxta

Psal. 24. Prophetam dicentem, *Diriget mansuetos Dominus, & docebit mites vias suas.* Nempè illi nihil rebellionis aut asperitatis in corde alunt, quo Deo assistant inspiranti, docenti, dirigenti, sed dociles sunt, quasi lutum molle in manu figuli formandum vt sit vas honoris, vas gratiæ: De mansuetis ergo verum est illud: *Erunt docibiles Dei, siue Theodidacti.* Sic de Moyse dicitur: *In lenitate sanctum fecit illum Dominus.* Quapropter etiam fit, vt Superioribus facilem obedientiam exhibeant suauiterque ab illis dirigantur. Hæc ergo virtus omnino Sacerdotes & Ministros Dei decet, qua dispositi sint, vt Iesus Christus in corde eorum imprimatur, tanquam sigillum in cera molli, sicque conformes fiant imagini filij Dei.

Tertiò, mansuetudo frænat passiones, & animi motus inordinatos, efficitque vt Minister Christi neminem lædat, non sit turbulentus, litigiosus, & contentiosus, non percussor aut iracundus: quas conditiones requirit Apostolus, scribens ad Timothæum, & Titum, in ipsis erudiens omnes Sacerdotes: *Seruum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem.* Et iterum: *Noli contendere verbis, ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium:* Rex in apibus dicitur aculeo carere: sic Sacerdotes à Deo constituti, vt Fideles regnant, quasi apum sacrarum examina, non debent aculeum gerere, nec in cauda, nec in ore, nec in corde: sed mellis suauitatem, hoc est, mansuetudinem & benignitatem semper præferre; vt nec animo, nec verbo, nec opere quempiam lædant. Vnde maximè eos concernit monitum illud Apostoli ad Col. 3. *Induite sicut electi Dei, sancti & dilecti: viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam.*

Docet porrò sanctus Gregorius, quomodo cum rigore mansuetudo erga peccantes commiscenda sit ab his, qui regnant & corrigunt, vtiturque his verbis: *Sunt nonnulli ita districti, vt omnem mansuetudinem benignitatis amittant: & sunt nonnulli ita mansueti, vt perdant districti iura regiminis. Vnde cunctis rectoribus vtraque sunt tenenda, vt nec in disciplinæ rigore mansuetudinem, nec in mansuetudine districtionem deserant disciplinæ. Nec à compassione pietatis obdurescant cum contumaces corrigunt, nec disciplinæ rigorem molliant, cum infirmos animos consolantur. Regat ergo rigor disciplinæ mansuetudinem, & mansuetudo ornet sermone rigorem. Et sic alterum ex altero commendatur, vt nec rigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.*

Quartò, maximè elucet effectus mansuetudinis, dum quis prouocatus & læsus vincit in bono malum. Sunt enim quidam mites, sed quamdiu nihil dicitur, vel agitur, nisi pro eorum arbitrio. Parebit autem quam longe sint à vera mansuetudine, si leuis oriatur occasio. Verè autem mansuetus aliorum iniquitates etiam in sui læsionem redundantes tolerat, & prunas ardentes charitatis congerit super capita eorum, quibus succendantur in cordibus & sibi temperent à malis. Hanc mansuetudinem perfectam optat in ministris Dei sanctus Paulus, dum monet vt exhibeant se cum omni patientia & benignitate, per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam: hoc est, tam in aduersis quàm in prosperis, siue honorentur & laudentur, siue inhonorentur & vituperentur. Ergo iniuriis & prouocatione lædentis maximè probatur mansuetudo Christiana. Quapropter, vnus ex antiquis eremi Patribus, cùm Christi fidem annuncians exagitaretur iniuriis ab infidelibus Alexandrinis, & interrogaretur ab illis, quæ Christus miracula fecisset, non aliud respondit: *Hoc miraculum fecit, quod ego contumeliis & iniuriis vestris lacessitus, ad indignationem nihil commouear.* Hoc requirit Christus à suis Apostolis, & ab eorum successoribus in regimine animarum. Quod enim dicit: Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum, omnes concernit Pastores, qui missi à Domino monentur (licet ex officio Pastores sint) instar ouium & Agnorum per humilitatem & mansuetudinem exhibere, cum in lupos inciderint, hoc est, in eos qui verbis mordent, & factis nocent, aut seuiunt. Vt scilicet humilitate & mansuetudine iram eorum superent, eosque vincant, & de lupis oues efficiant, quod non infrequenter accidit Dominus per Isaiam, loquens de grege futuro in Ecclesia noua Christi: *Habitabit lupus cum Agno, & Pardus cum hœdo accubabit, vitulus & leo & ouis simul morabuntur.* Et statim adiicit; *Puer paruulus minabit eos, siue deducet ad pascua.* Hoc Pastores concernit, interprete D. Hieronymo, in quorum grege non desunt varij humoris & conditionis homines: aliqui superbi sunt vt leones, ob potentiam vel nobilitatem, ob scientiam vel opes: aliqui dolosi sunt & furiosi, cholerici, impatientes, vt Pardi vel Vrsi, qui vix possunt domari. Aliqui vt lupi rapaces sunt & iniusti, & alios nati deuorare. Alij verò vt oues, agni, hædi, vituli, faciles sunt & suaues moribus. Interim grex iste ex variis agregatus naturali complexione dissonis, gratia Christi ad concordiam debet reduci, vt simul morari possint & pasci, nec sibi mutuo nocere. Quomodo id poterit fieri? Vult id Dominus perfici per Pastores, quos monet instar puerorum humiles esse & mansuetos ac innoxios, sine dolo & malitia: vt sic pascuis doctrinæ efficacius possint gregem pascere, & Lupis, Leonibus, Pardis ac Vrsis, sua humilitate & suauitate agnos facere, gratia Dei cooperante. Hoc est enim quod ait: *Puer paruulus minabit eos.* Si enim superbus sit vt Leo is

qui

qui Pastor, est variegatus & dolosus vt Pardos, cholericos & impatiens vt Vrsus, mordens & dilanians vt Lupus, nihil proficiet, sed contrariis virtutibus euincet. Si Apostolis facti paruoli & agnelli, ad pascua doctrinæ Christi deduxerunt Reges, principes, barbaros & feros homines, eosque agnos è lupis effecerunt.

Exempla mansuetudinis.

HAnc mansuetudinem humilitati confœderatam, non solùm Christus & Apostoli, sed & illi qui in Ecclesia Pastores eminuerunt, semper sectati sunt. Audi Seuerum Sulpitium de S. Martino Turonensi, in cuius laciato die hæc scribo, disserentem. *Nemo vnquam Martinum vidit iratum, nemo mærentem, nemo ridentem, vnus idemque semper cælestem lætitiam vultu præferens. Tantam verò aduersus omnes iniurias patientiam assumpserat, vt impunè etiam ab infimis clericis læderetur, nec propter id, eos aut loco vnquam mouerit aut à sua charitate repulerit. Nunquam in illius ore, nisi Christus: nunquam in illius corde nisi pietas, nisi pax, nisi misericordia inerat. Plerumque etiam, pro eorum qui obtrectatore illius videbantur, solebat flere peccatis.* Ita Sulpitius Dial. 5.

Excelluit quoque virtus Mansuetudinis in S. Pastorum Patre Carolo Borromæo, cui cùm pro reformatione Ecclesiæ suæ adlaboraret, tot oppositiones, contradictiones, conspirationes Spiritus malignus per potentiam Magnatum, per rebellionem Ecclesiasticorum & Religiosorum suscitarit, nunquam tamen in iram prorupisse visus est, aut animi alterationem pati vel turbida commotione concuti. Omnia cum mansuetudine & tranquillitate superans, ad optatum finem perduxit. Cùm quodam die ad eum deferentur litteræ, quibus certior reddebatur conspirationis in personam suam factæ, detectis illius auctoribus, accipiens litterarum fasciculum à nobili quodam missum ab Episcopo de Sauona, delatum nequidem reserandum potauit, sed coram latore igni tradidit; hoc solùm addens: *Gratias tibi ago pro obsequio charitatis in me præstito, & rogo vt nomine meo R. Episcopo idipsum præstes. Nolui autem videre quis auctor foret tam improbæ factionis, quia iam Missæ Sacrificium oblaturus sum, nec vllum volo admittere aditum tentationi, aut prauæ in aliquem voluntati.* Quo quidem responso, in admirationem rapuit virum illum nobilem, qui vbique præco extitit tranquillitatis & lenitatis, quam in viro sancto deprehenderat. Similiter cùm quidam domesticus publicum scriptum refertum iniuriis & calumniis eius personam lacessentibus reperisset affixum & ad ipsum detulisset: statim curauit flammis dari, nec animi tranquillitatem his voluit præpediri. Quid etiam eius mansuetudine manifestiùs, quando impius ille conspirator in scopero orantem appetiit? Cùm enim globulus ad pedes destuxisset, haud ab oratione abstinuit, quin imò præcepit domesticis, vt nemo se moueret, nec conspiratorem requireret, cui eo ipso tempore offensam se remittere protestatus est. Vnde quantum potuit Vrbis Mediolanensis Gubernatorem tunc se visitantem, ne inquisitionem in reum peragerет, est dehortatus. Sic & verbo & exemplo inculcabat illud Sapientis: *Fili in mansuetudine perfice opera tua, & super gloriam hominum diligeris.* Eccl. 3.

Conclusio ad Christum.

O Iesu summe Sacerdotum, Pastor Pastorum, effice per gratiam spiritus tui communicationem, vt Ministri altaris tui, tanquam electi Dei, sancti & dilecti induant viscera benignitatis, mansuetudinis, suauitatis, quam semper obseruent, siue gloria, siue ignominia affecti, siue honore, siue vituperio probati. Sint agni mansueti sine turbida voce clamoris. Sint columbæ sine felle amaritudinis. Sint Reges inter apes cum dulcore mellis, & sine aculeo vltionis. Neminem despiciant, neminem offendant, nec læsi lædant, vt non vituperetur ministerium eorum: nec degenerent à te Capite suo, qui cum maledicereris non maledicebas, sed benedictionem rependebas. Sic ipsi in iniuriis tranquilli sint & mites & benefici, sint tanquam pueri sine veneno, puri innoxij: vt sic gregem suum pascant, & Leones, Pardos, Serpentes, benignitate, humilitate, suauitate, ad deponendam iram, superbiam, venenum, inuitent, & ad te conuertant Pastorem animarum omnium.

De mansuetudine iterùm infra recurret sermo, in Tract. 4 vbi etiam agemus de Castitate ac sobrietate Sacerdotum.

LECTIO IX.

DE NONO FLORE QVI EST studium pietatis & puritatis conscientiæ.

DE hac Regula: *Studeant semper pietati & puritati conscientiæ quam vt conseruent Sacerdotes, bis in hebdomada confiteantur: & sic caueat à peccatis: vt ferè quotidiè apti sint ad sacrosanctum Missæ Sacrificium offerendum.*

Pietas in Scripturis dicitur Religionis Dei cultus, sincerusque erga eum affectus: siue studium internæ deuotionis excitans ad spem, & timorem & amorem Dei. De hac dicit Apostolus ad Tim. 4. *Exerce te ipsum ad pietatem. Pietas enim ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est & futuræ.* Quia nimirum studium internæ deuotionis erga Deum vitam hic pacatam & quietam parit: & ad futuram in beatitudine æterna pacem nos initiat, tandemque introducit. Hæc ergo pietas, inquit August. Epist. 52. *Est verax veri Dei cultus, vnde omnia rectè viuendi deriuantur officia.* Estque omnium virtutum fundamentum, fons & parens. Ideò verò ad omnia dicitur vtilis, tum quia Dei gloriam promouere nata est, tum quia propriam animæ salutem procurat, & ad promerendum vitæ æternæ brauium valet; tum denique, quia ad alios docendos, & ad salutem perducendos efficax est. Ideòque maximè commendatur Sacerdotibus, ad quos spectat relictis externis huius sæculi occupationibus, internæ deuotionis animum addicere: aliisque fidelibus hac in re prælucere, & cum hac coram Deo in diuinis ministeriis continuò stare. Quod vbi fit, cum magna diuini Numinis reuerentia, sanctoque timore & amore, ministerium Sacerdotale odorem suauitatis afflat Deo hominibusque pergratum. Nam ipsa vita Sacerdotalis fit aliis odor vitæ in vitam, à pietate commendata: quod si hæc pietas desit, fit odor mortis in mortem. Ergo primum studium Sacerdotis: sit studium pietatis: vt vitæ præsentis fructu peccato in interna suauitate possit frui, & futuræ promissionem habens illius iam quoddam initium valeat degustare.

Prima autem pietatis pars, studium puritatis conscientiæ: quæ maximè illis cordi debet esse, qui coram Deo in iustitia & sanctitate obligatur stare & ministrare. *Quis verò ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius, nisi innocens manibus & mundo corde? Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo.*

Cùm ergo illi qui ad Sacerdotium euecti sunt, censendi sint ad montem conscendisse: in vertice montium, hoc est, ad statum maximè sublimem, & ad gradum Deo proximantem: Cumque in locum sanctum, imò in sancta Sanctorum quotidiè ingrediantur, debent portare Ephod candidissimum coram Domino: hoc est animi & conscientiæ perfectissimam puritatem, debent manus gerere innocuas, & cor immaculatum, opere & cogitatione puri & fulgidi. *Sic benedictionem accipient à Domino,* pro se, qua de die in diem proficiant: *& misericordiam à Deo salutari suo,* pro populo, pro quo mediatores existunt, sit quia de illis verum est, quod sint de generatione quærentium dominum, quærentium faciem Dei Iacob: debent continuò ad illam beatitudinem contendere: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.*

Sed in via lutulenta agimus, in qua difficile est non aliquid adhærere pulueris, vel cordi, vel manibus, vel pedibus: in Ægypto tenebrosa conuersamur, siue in Sodoma, in aqua à fulgine & scintillis dissilientibus facilè infici contigit. Ideò monentur sacerdotes, diligenter sibi aduigilare à puluere volante, & scintillis etiam exiguis. Et tamen cum omnis etiam diligentia hac in parte vix sit sufficiens ad sibi præcauendum ab omni impuritate: ideò solliciti esse debent frequenter ad lauacrum & aquam pœnitentiæ accedere, vbi valeant omnem etiam labeculam abstergere.

Error quorumdam.

TRiplex ergo hic error à sacerdotum mente & corde relegandus est. Primus est eorum qui nihil faciunt peccata venialia: ideóque nec se custodiunt ab illis, nec commissa plangere, aut abstergere curant. Sufficit eis quod peccato mortali non se putent obnoxios, reliqua contemnunt. Sed non aduertunt hi documentum Sapientis dicentis: *Qui spernit modica, paulatim decidet.* Frequenter enim in seruis Dei contingit, dum negligentes sunt ad sui custodiam, & dum non vitant minora peccata, quod in grauiora tandem prolabantur. Propterea D. Greg. Epist. Past. Monit. 35. dixit ex aliqua parte culpas leues periculosiores esse grauibus, quia graues melius agnoscuntur: ideoque circumspecti sumus ad eas vitandas, & cito corriguntur si cecidimus: sed leues nec agnoscimus, ne cauemus, & dum in his hæremus, magnæ fiunt de paruis. Idem docet D. Chrysost. Homil. 27. sup. Matth. his verbis: *Mirabile quidem & inauditum dicere audeo. Solet mihi nonnunquam videri, non tanto studio magna esse peccata vitanda, quam videri, non tanto studio magna esse peccata vitanda, quam parua & vilia. Illa enim vt auersamur, ipsa peccati natura efficit, hæc autem quia parua sunt, desides sumus, & dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus generosus insurgere.* Vnde citò ex paruis maxima fiunt, negligentia nostra. Ita ille.

Hoc ipsum similitudinibus variis declarari potest. Hic enim contingit quod in morbo, qui in initio leuior contemnitur, & paulatim crescens necem adfert. Sicut enim infirmitates corporis paulatim ingenerantur, & disponunt ad ægritudinem mortalem, si negligantur: ita & infirmitates spirituales, quæ per peccata venialia incurruntur, disponunt ad necem animæ. Contingit quoque idem quod in ædificiis, quæ ab exiguis stillicidiis paulatim dissoluuntur, & tandem corruunt dum illa negligunt, cum facili antea negotio ruinæ prouidisset prouideri. Si enim passiones nostræ & affectiones paulatim instar stillicidij penetrant, viresque animæ quasi muros dissoluunt, dum molliunt, tandemque demoliuntur: tamen ab initio facilis foret reparatio, sed negligimus & spernimus. Contingit denique idem quod in naui, quæ aqua per rimulas paulatim ingrediente tandem submergitur, cùm facilè fuisset initio eam subrepentem impedire vel euacuare. Vnde Augustin. Epist. 108. *Quid interest ad naufragium, vtrum vno grandi fluctu nauis obruatur, an paulatim subrepens aquam in sentinam nauem impleat, & submergat?* Itaque per examen & confusionem frequentem peccata etiam venialia euacuanda sunt, ne multiplicata ad mortale disponant: ita vt tandem animæ nauicula ob incuriam periclitetur, vel naufragium patiatur.

Nemò porrò dicat se non obligari nisi ad vitandum peccatum mortale, vt propterea neglectum se habeat circa alia, quæ existimat solùm venialia, ne audiat Deum sibi respondentem, se etiam non teneri ad multiplices gratias & auxilia, quibus illum protegit & custodit, ideque relicto quidem necessario & sufficiente auxilio, sublimiorem illam & efficacem gratiam meritò subtractorum. Quo fit, vt in lubrico facilè cadat, & inter hostes agens diuinæ protectionis clypeo singulari orbatus, facilè det vulneri locum. Hoc enim in ingratitudinis pœnam iustè ordinatur, vt qui non vult facere aliud quàm id ad quod strictè obligatur, non etiam accipiat à Deo nisi gratiam & auxilium ordinarium, subtracto speciali fauore. Hunc electis suis, vt firmiter stent, solet impendere; & quasi granam pro gratia rependere, quia ad omne eius obsequium gratissimo animo se impendunt, & nullum peccatum sollicitè suot fugere & plangere.

Hoc est quod quondam sanctæ Catharinæ Senensi dixit Dominus: *O Filia, esto mei sollicita & ego ero tui.* In quibus verbis plurimum ipsa solatij & fiduciæ reperiebat. Nempe sicut nos gerimus erga Deum, sic ipse erga nos: si eius aduigilamus gloriæ & obsequio, ipse nostræ protectioni & gratiæ.

Nemo etiam dicat, vel opinetur, peccatum veniale leue quid esse, quandoquidem damna secum vehat, quæ haud leuia dici possunt. Licet enim non spoliet gratia & charitate, imminuit tamen charitatis feruorem, deuotionis alacritatem, & facilitatem illam tollit, qua via Domini & mandatorum eius percurri posset. Et licet non deflectat omninò à via, vt aberrare faciat; retardat tamen, & per circuitus gressus nostros inflectit, torpentesque reddit. Licet non expellat Spiritum sanctum, attamen non parum contristat. Offendit Deum, licet planè non reddat infensum. Certè censetur lædere amorem, & puluere graui eum obscurare, licet non planè violet amicitiam: Spiritum quoque Christi licet non extinguat, consopire tamen censetur, & impedire eius efficaciam. Deinde licet gratiam iam acceptam non expellat, nouæ tamen recipiendæ obstaculum quoddam ponit. Quia anima venialibus peccatis obscuratur, & voluntariè in illis delitescens, beneficiorum Dei obliuiscitur, illisque ingrata redditur: ita vt gratiæ dona suo pretio ab anima sic negligente non ponderentur, prauæque dispositiones in ipsa generentur. Et hinc fit, vt influxum abundantioris gratiæ cohibeat Deus, tanquam quo anima indignam se reddiderit, priore non vtens cum debito feruore & gratitudine. Quia ergo vult Dei obsequio se perfectè mancipare, etiam veniale peccatum debet sollicitè fugere, maximè illud quod ex deliberata fit scientia aut voluntate.

Sanctus Martinus Turonensis Episcopus accesserat ad Imperatorem nomine Maximum Treuiris agentem, grauissimis de negotiis Ecclesiæ tractaturus. Aderant in aula Episcopi aliquot excommunicati, quia fauerant Imperatori iudicem agenti in causa Ecclesiastica contra Priscillianum Hæreticum, quem condemnarat & neci addixerat. Hos verò Episcopos primò quidem vitare voluit sanctus Martinus: sed cùm id ægerrimè ferret Imperator, cumque negotia Ecclesiæ, pro quibus aduenerat, non possent fœlicem exitum sortiri, nisi in hac re dissimularet, eorum alloquium tandem non est dedignatus. Hoc verò postea ita deflexit, vt necesse fuerit Deum ei Angelum destinare ad solatium. Qui quidem Angelus dixit viro sancto meritò ipsum eam ob rem mœrore affici (licet excusabilis foret, quia aliter expeditionem negotiorum Ecclesiæ sperare non poterat) quia à prima constantia non debuerat dimoueri, ideóque correcta iam culpa ad constantiam illam redeundum sibi esse. Interim Martinus, licet Angelica visitatione dignus, cùm videret se postmodum non ita facilè vt antea dæmones eiicere, vel ægros sanare flens, solebat dicere: *Heu mihi, quia exiguo tempore, & quasi coactus cum excommunicatis sum conuersatus, castigat Deus, vt non ea sit mihi modo miraculorum gratia, quæ prius.* Exinde sexdecim annis quibus vixit, sedulo ab Episcoporum conciliis se subtraxit, ne in similem culpam incidere posset. Quis verò hanc culpam putauerit mortalem, quandoquidem ex vrgante causa etiam licitum sit cum excommunicatis agere? Et tamen quia aliquid inconstantiæ in tanto viro interuenerat, venialem licet culpam diu deflere voluit. Voluit & Deus gratiam miraculorum ei diminuere, vt nemo existimet peccatum etiam veniale aliquid leue esse, vel contemnendum.

Secundus error

SEcundus error, est eorum, qui venialia quidem peccata frequenter confitentur, sed non cum debita contritione aut displicentia, nec concepto satis firmo proposito ea vitandi. Hinc fit, vt frequenter à sacro pœnitentiæ tribunali redeant non mundati: Imò quandoque magis maculati, quia nulla est confessio, si nullitas sit dispositioni pro absolutione. Quod tunc fit si venialia solum confessioni subiiciantur ex arida consuetudine, sine vera attritione, sine proposito firmo cum quadam solùm emendationis velleitate. Hæc itaque non sufficit ad Sacramentum confessionis, nec ad custodiam mentis: sed oportet sedulam curam adhibere, vt vera sit displicentia, firmumque propositum, quibus tanquam excubitoribus ianua mentis custodiatur à peccatis: quæ tanquam insidiatores occultè irrepere conantur, & quælibet prætiosa in anima diripere, aut etiam eam interimere. Vnde D. Gregorius 1. mor. cap. 19. quod de Isboseth refertur 1. Reg. 4. nostro commodans proposito, sic ait: *Nequaquam morte occubuisset, per insidiatores admissos dum dormiret, si non ad ingressum domus, mulierem, hoc est, mollem custodiam ad mentis aditum deputasset: Fortis namque virilisque sensus proponi cordis foribus debet, quem nec negligentiæ somnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat.* Itaque vt seriam etiam venialium contritionem, confitentes eliciamus, ponderanda sunt illa, non in statera mendace filiorum hominum, vbi parum ponderant, sed in siclo & bilance Sanctuarij, vbi multum grauantia inueniuntur. Hac bilance vtuntur Sacerdotes pij, & verè timentes Deum. Hac vsi sunt & Sancti, qui supernè illuminati culpæ etiam venialis damna agnouerunt, & ideò illas amarè deflebant. Quod quidem iam declarauimus exemplo S. Martini, cui adiici potest exemplum Maurilij.

Sanctus Maurilius Andegauensis Episcopus rogabatur, vt

vt puerum quodam ad Eccleſiam adductum baptiſaret, dum verè expectat donec Sacrificium Miſſæ abſoluiſſet, puerum quem erat baptiſaturus, vita defunctum comperit. Suæ verò id negligentiæ imputans, vſque adeò doluit, vt relicta Eccleſia nauim conſcendens, clam effugeret. Fortè Sanctuarij claues ſecum tulerat, ſed illis de manu caſu fortuito in mare elapſis, exiſtimauit eo indicio ſe prorſus Epiſcopatu indignum; atque iam propoſuit nunquam ad ſedem ſuam redire, niſi inuentas claues quis ad ſe retuliſſet tranſmiſſo mari, veſte ſæculari indutus, cuidam Principi viro operam ſeruilem locauit; olitor eius factus. Septennio ſic peracto, à Clericis inuentus & cognitus nolebat cum illis redire propter clauium illarum caſum. Ipſi ergo quas Epiſcopus requirebat claues, in medium proferunt eas autem in itinere capto piſce & exenterato inuenerant. Itaque iam manifeſtæ Dei voluntati contradicere non auſum, cum alacritate ſecum reducunt, quem paulò ante earundem clauium argumento in mari periiſſe ſuſpicati fleuerant. Maurilium igitur ex Epiſcopo culpa ſeruum fecerat, ſed rurſum ex ſeruo Epiſcopum fecit culpæ pœnitudo. Fama eſt, cùm reductus eſſet, quamprimum ad pueri illius vrnam proſtratum oraſſe, atque ipſum à morte ſuſcitatum Baptiſmo perfudiſſe. Ita habet Matthæus Typis in Speculo Epiſcoporum. Attamen apud Surium, Ribadeneiram & alios in vita ſancti Maurilij, non inuenio fieri mentionem Baptiſmi, ſed ſacramenti Confirmationis, ſine quo cùm puer ille expiraſſet, ſuæ id culpæ attribuens ſanctus Maurilius, ſummè pœnituit & aufugit.

Tertius error.

TErtius error, eſt eorum, qui propterea negligunt remedium per pœnitentiam & confeſſionem venialium quærere, quia ſtatim eandem infirmitatem & eadem peccata vident recurrere. Hi porrò ſimiles ſunt illis, qui lintea ſua lauare negligunt; quia iterum vſu nouo ſordidanda ſunt. Et id quidem inſipienter.

Si enim lintea noſtra, manus, facies quotidie ſordidatur, ideò frequentius abluenda ſunt, quin etiamſi redeant ſordes, tamen tenacitate non cohæreſcunt. Nec ideo inſoluta relinquere debemus debita, quia quotidie noua contrahenda ſunt, ſed ideò diligenter ſoluenda ne nimis excreſcant.

Nec ideò nauem aut ſentinam exhauriens, deſerit opus, quia tantumdem redibit aquæ quantum expulerit, ſed diligenter exonerat ne periculo exponat. Licet igitur ſolliciti eſſe debeamus, vt quantum in nobis eſt à peccatis etiā quotidianis abſtineamus, & confitentes firmum cum auxilio Dei propoſitum eliceamus ad ea vitanda: non tamen propterea debemus puſillanimes effici & animo concidere, aut nimia anxietate concuti & fluctuare: ſed cum diligētiam adhibeamus & nihilominus perfectam puritatem non aſſequimur, nec conſeruamus, conſiderare nos conuenit quod vita noſtra, ab eo tempore quo excidimus à ſtatu illo innocentiæ perfectæ, corruptionem ſecum vehit, infirmitatem & inſtabilitatem. Et ideò vita noſtra non eſt, niſi perpetuus quidam caſus & reſurrectio, ſordidatio & dealbatio, infirmitas & ſanatio, & quaſi domus cuiuſdam luteæ, quæ terrenum habet fundamentum, cum ſenſim ex ea aliquid collabaſcat etiam continua reparatio.

Domus ab opificibus, licet peritis benè ſtructæ; tamen ſucceſſu temporis ſemper aliquid patiuntur damni; modo è tecto regulæ aliquot decidunt vento flante, mox aliquid de pariete labitur mox vitra feneſtræ diſſoluuntur, mox lapis aut lignum atteritur. Attamen qui inhabitat, non propterea ſtatim turbatur, aut domum deſerit: ſed Latomum vocat, aut vitrarium, aut Tegularium, & curat inſtaurari quod decidit. ſicque quantum poteſt domum ſartam tectam cuſtodit: & quoties nouum damnum patitur, nouam curam adhibet.

Non abſimili modo nobis agendum cum animæ ſpirituali domo: non enim turbari oportet, aut deſperare, aut deſertam negligere, eo quod continuò à vento tentationis, & damno peccati venialis non poſſit immunis cuſtodiri; ſed continuò ſollicitudine defectus eſt reparandus. Hac ſimilitudine vtitur S. Chryſoſt.

Porrò tanta eſt Dei benignitas, vt paratus ſit ſupplere hos noſtros defectus, ſi modo hanc miſeriam, inſtabilitatem, infirmitatem, cum confuſione agnoſcamus: ſi cum humilitate de ea indoleamus, ſublimi eius miſericordia nos continuò egere confitentes. Hinc rectè Thomas à Kempis: *O quanta fragilitas humana quæ ſemper prona eſt ad vitia! Hodie confiteris peccata tua, & cras, iterum perpetras confeſſa. Nunc proponis cauere, & poſt horam agis, quaſi nihil propoſuiſſes. Meritò ergo noſipſos humiliare poſſumus, nec vnquam aliquid magni de nobis ſentire, quia tam fragiles & inſtabiles ſumus: interim oportet nos tenere patientiam, & eius expectare miſericordiam, donec tranſeat iniquitas hæc, & mortalitas abſorbeatur à vita. Quia quamdiu iſtud fragile corpus gerimus, ſine peccato eſſe non poſſumus, nec ſine tædio & dolore viuere.* Ita ille.

Hoc docet exemplum quod refert Iacobus de Vitriaco, in vita S. Mariæ Ogniacẽ. Quidam Religioſus Ciſtercienſis ob immoderatum puritatis zelum, quo conabatur ad innocentiam primæui ſtatus aſſurgere, penè ad deſperationem adactus fuit. Suſcepit ea de cauſa varias afflictiones, per inediam, vigilias, preces, ſed fruſtra, idenque incidit in tædium & acediam. Volebat cibo ſumendo non ſentire delectationem, conabatur primos ſenſualitatis motus, contendebat ſine venialibus puram vitam agere: & erat tentatio dæmonij Meridiani ad impoſſibile inſtigantis. Tandem illigatus eſt quadam deſperatione, perſuadens ſe in illo corruptionis ſtatu ſalutem conſequi non poſſe. Imò veniales culpas iam mortiferas putans, nolebat ſumere Corpus Chriſti, etiam diebus ea Regula præſcriptis. Ad hanc miſerandam ruinam ſub ſpecie boni ab hoſte perductus eſt, vt infirmus eſt, vt infirmus reſpueret medelam, & propriæ voluntatis ſectator iter contra obedientiam. Hunc morbum cognoſcens pius Abbas, cùm eſſet amicus Ancillæ Chriſti, cuius etiam virtutem aliquando in ſe expertus erat, iubet illum adduci ad eam. Ecce orante eum lacrymis, ante introitum Miſſæ, cùm recitaret Monachus *Confiteor*, quaſi atri lapilli ad ſingula confeſſionis verba ex ore decidere videbantur. Sic ipſa agnouit ab illo receſſiſſe deſperationis & triſtitiæ nigredinem, de quo gratias Deo egit, qui amat conuerſionem peccatorum. Monachus verò peracto ſacrificio, quaſi ex longinqua regione ad ſe reuerſus Chriſti Corpus accepit, & hac ſalutis medicina perfectè curatus eſt.

Concludendum itaque hic eſt cum diuo Ioanne. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus: ſi autem confitemur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt remittat ea nobis, & emundet nos ab omni iniquitate.* Dicendum quoque cum Auguſt. in Pſal. 99. *Semper confitere, quia ſemper habes quod confitearis: difficile enim eſt in hac vita vt ſic homo mundetur, vt nihil in ſe quod confiteatur.* Dicendum denique ſacerdotibus, vt memores ſit vaſis ænei quod iuſſus eſt ponere Moyſes ad lauandum inter teſtimonij tabernaculum & altare. Exod. 30. *Lauabunt*, inquit Dominus, *in ea Aaron & filij eius manus ſuas ac pedes, quando ingreſſuri ſunt tabernaculum, & acceſſuri ad altare, vt offerant thymiama Domino, ne fortè moriantur.* Quid aliud eſt vas, niſi ſymbolum ſacramenti Pœnitentiæ, in quo ſacerdotes debent abluere affectus & cogitationes, opera & actiones impuras, antequam accedant oblaturi thymiama odoriferum, ea diuinitate & humanitate perfectum.

Concluſio ad Chriſtum.

O Ieſu Chriſte! tu es Summus Sacerdotum, & Deus eorum; de te enim ſcriptum eſt: *Deus ſtetit in ſynagoga Deorum, in medio Deus diiudicat.* (Pſal. 81.) Sacerdotes ſunt Dij tecum, in medio eorum ſtas, tanquam in ſynagoga Deorum. Ipſi offerunt ſacrificium, vt ſacerdotes, intercedunt vt mediatores, miniſtrant vt diſpenſatores, ſedent vt iudices, mittuntur vt Angeli, peccata remittunt vt Dij. (Iob.) Sed licet Dij ſint, & filij Excelſi, tamen infirmi ſunt vt homines, moriuntur vt homines, peccant vt homines. Quod ſi in primogenitis filiis, in Angelis tuis reperiſti prauitatem, nec fuerunt ſtabiles: quantò magis hi qui habitant domos luteas, & terrenum habent fundamentum, licet Angelicum in terrena munia obeant. In carne enim lutea degunt in lubrico, in terra & puluere pedum ponunt. Nec eis contingit quod radiis ſolis, vt per lutum tranſeuntes ab omni ſe infectione eximant. Et ita fit vt qui alios mundant, quandoque ſint immundi: qui alios ſanant, quandoque ſint infirmi: qui iudices ſunt conſtituti, quandoque inueniantur & rei. Tu interim melius eis prouidiſti quàm Angelis, quorum culpa fuit ſine remedio: ac etiam pro ſacerdotibus, qui Chriſtianorum duces ſunt & Angeli, Pœnitentiæ Sacramentum inſtituiſti, in quo remedium reperirent pro infirmitate, balneum pro pedum ablutione, tribunal pro culparum abſolutione. Licet ergo moriantur vt homines, aut cadant vt Angelici principes: ſi tamen huic ſe ſiſtant tribunali, in quo vt Deus Deorum

ministerio hominem iudicas: tu supponis manum vt erigantur impunis manum vt absoluantur; extendis manum quam amplectantur, sicque gratiam pristinam denuò consequantur. Inspira ergo eis gratiam contritionis & humilitatis, vt libenter aliis se subijciant, licet fidelium sint Iudices, & ipsi quoque alterutrum peccata sua confiteantur; orantes pro inuicem vt saluentur, Spiritum eis impertire veritatis, vt sincerè & cum confusione, non leniter & perfunctoriè, culpas suas agnoscant, & confessione frequenti expient.

LECTIO X.

De Flore decimo, qui est deuotio Sacrificij quotidie offerendi.

CVm oblatio sacrificij sit primaria functio sacerdotij, in eam prima sacerdotum cura debet incumbere. Vnde monentur, ita immunes se conseruare à peccatis, vt quotidie apti sint sacrificio offerendo. Neque digni sunt nomine & honore sacerdotum, qui perrarò diuinum offerunt sacrificium: Quapropter Beda, & ex eo S. Bonau. sic eos arguunt. *Sacerdos non legitimè impeditus celebrare omittens, quantum in se est priuat S. Trinitatem laude & gloria, Angelos, lætitia, peccatores venia, iustos subsidio & gratia in Purgatorio existentes refrigerio, Ecclesiam spirituali Christi beneficio, & ipsum medicina ac remedio:* Singula breuiter percurro & explico.

Primò quidem, & priuare censetur Trinitatem laude & gloria, quia Missa nihil aliud est nisi legatio quotidiana; cum munere incomparabili coniuncta in agnitionem supremi Numinis. Ibi ergo diuina laus celebratur, tùm ab Ecclesia Militante, tùm ab Ecclesia Triumphante, quarum vices gerit Sacerdos sacrificans. Ibi extollitur diuina potentia, sapientia, bonitas, charitas, sanctitas, aliæque infinitæ perfectiones. Ibi supremus honor trino & vnico Numini impenditur ab omni creatura: quæ est in Christo Iesu recapitulata, simulque quodammodo in ipso oblata, dum offertur ipse, *Primogenitus omnis creaturæ*, in quo omnis creatura eminenter continetur. Hac ergo laude & gloria quodammodo priuat Deum, qui sua socordia non se aptat sacrificio.

Secundò, censetur priuare Angelos lætitia, quia illi hic ascendunt & descendunt super Filium hominis, tanquam mystica scala Iacob. Et hi quoque exultant hic in laude diuina, per sacrificium nostrum renouata. In illo enim renouatur de die in diem eleuatio Agni, *stantis quasi occisi*, coram cuius throno inclamat: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, qui est, qui erat, & qui venturus est*. Ad illius quoque pedes mittunt; hic beati coronas suas, agnoscentes sibi ab illo qui ibi offertur fuisse impertitas. Vnde censetur & ipsi hic inclamare quotidie: *Dignus est Agnus qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & honorem, & gloriam, & benedictionem* Atque etiam cùm in hoc sacrificio, cum Passione Iesu Christi Martyrium capitis & ducis, commemoretur passio Militum siue Martyrum eius, gaudent & ipsi in quotidiana hac oblatione. Et ita qui ex negligentia sacrificium rarò offert, censetur priuare quodam gaudio & gloria accidentali, non solùm Angelicos spiritus, sed & beatas mentes.

Apoc. 5.

Tertiò, peccatores priuantur venia, quia quotiescumque in hoc sacrificio incruento mysticè effunditur, Sanguis Christi id fit in remissionem peccatorum, & multum proficit ad impetrandam gratiam contritionis & conuersionis: his qui iacent infixi in limo profundi, in statu pernicioso. Nam intuitu huius sacrificij, Deus multis immittit cogitationes sanctas, & inspirationes ad conuersionem efficaces. Ideò Sacerdos quoties sacrificio se accingit; in veste sacerdotali crucem gestat, & pro delictis totius mundi exorat, pretiumque semel oblatum in remissionem, iterùm offert, vt prosit efficaciter in expiationem. Ergo hoc pietatis præsidio, hac efficaci salutis victima non sunt priuandi qui in peccatis demorantur salutis periculo obnoxij; sed sollicitè pro illis exorandus est Deus: immolata hostia hac salutari, vt eruantur, *& non absorbeat eos profundum, neque vrgeat super eos puteus os suum*; sed Spiritus contritionis illis immittatur, quo aperiant oculos excæcatos & cor durum, vitamque & lucem attrahant ad reuertendum. Hoc porrò præsidio & ope ab illis priuari censentur, qui vbi possunt, sacrificium offerre renuunt.

Quartò, priuantur iusti gratia & subsidio, quia hic fit efficax applicatio meritorum Christi, & est apertio thesauri, ex quo cœlestis gratiæ dona copiosè depromuntur, & in iustos deriuantur. Hic iterum Christus vt mediator & intercessor, vt Sacerdos & hostia, à Patre deposcit & impetrat, quæ suis electis nouit congruere dona. Ergo & hoc extimulare debet quemlibet sacerdotum, ad frequentissimè offerendum hoc sacrificium, non solum pro peccatoribus & perditis, vt reuocentur ad vitam; sed & pro iustis, vt confirmentur & proficiant ad ampliorem gratiam, & pro perfectis, vt cœlestibus incrementis & auxiliis tandem pertingant ad gloriam.

Quintò, priuantur defuncti refrigerio. Nam & pro ipsis etiam institutum est hoc sacrificium, ideòque sollicitam eorum gerere deberent curam Sacerdotes, quod in magna degant inopia, grauissimisque affligantur pœnis imponentes sibi, ipsis succurrere. Sacerdotes verò exigua & facili opera eis valeant auxiliari, & mediante sacrificio è tormentis eripere. Nec exiguum istud beneficium existimandum est, quia cùm omnes animæ purgatorij pœnis detentæ, sint prædestinatæ, & in gratiæ statu confirmatæ; continuò suspirant ad præmiũ sibi debitum, cum iam se appropinquare probè norunt. Et quia sciunt quanti æstimanda sit illa gloria, illa diuinitatis visio: licet nullis affligerentur pœnis, grauissimũ eis est tormentum, vel vna hora ab eius fruitione retardari. Quapropter nec ingratæ erunt opitulantibus, quia adepta beatitudine, reddent gratiã pro gratia, cùm sint potentes apud Deum. Deinde nõ solùm ipsis, sed & ciuibus cœlestibus gratissimum est, has è carcere animas quantocius liberari: quandoquidem huic debeant inscribi ciuitati, eiusdem consortes gaudij. Expectant autem ipsi auidè, restaurari ruinas ciuitatis suæ, electorum numero sese complente. Adde, quod hanc pietatem remunerare soleat Deus simili planè compensatione, vt scilicet qui in defunctos fuerit pij vita durante, vbi defecerint, viuentiũ etiam fruantur pietate. Itaque Sacerdotes hæc expendentes, frequentissima sacrificij oblatione, & charitatis affectu ardente eis opitulari conentur, gratiam multiplicem tùm ab eisdem, tùm à Deo, haud dubie recepturi. Cùm enim eis bene fuerit, non obliuiscentur sicut ille apud Regem Pharaonẽ succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui: sed suggerent æterno regi, vt & ipsi educantur de carcere expiatorio & de flammis particularibus; si contingat illuc pro exolutione pœnarum detrudi.

Sextò, priuantur Ecclesia spirituali Christi beneficio, quia missæ sacrificio non habet ipsa beneficium maius. Nihil enim est pretiosius humanitate Christi, diuinitate peruncta, quæ hic immolatur, hominibusque tum in cibũ, tum in sanctificationem ordinantur: Estque oblatio ista origo omnium beneficiorum in Ecclesiam deriuantium, cùm sit holocaustum perfecti amoris, propitiatorium pro pro peccatis, expiatorium pro pœnis, impetratorium pro donis, Eucharisticum pro beneficiis. Nam semper ascendit in Deum cum odore suauitatis: & secum refert eius dona in profectum humanæ salutis, & in bonum Ecclesiæ militantis. Hoc igitur bonum vrgere debet Sacerdotes, ad excutiendum somnolentiam & teporem, & ad concipiendum ardorem ad rite offerendum adeò sublime & salubre sacrificium; ne respuere videantur copiosa dona spiritualium charismatum: ab hoc fonte scaturientium.

Septimò priuat seipsum Sacerdos non celebrans medicina & remedio. Cum enim homo semper peccet, semper eget medela, quæ hic efficacissime præparatur. Cùm ergo sacerdotes etiam infirmitati sint obnoxij, dum sacrificium negligunt, remedium certissimum aspernari videntur: priuanturque bonis omnibus ex sumptione pharmaci huius cælici prouenientibus, quæ sunt peccatorum remissio, fomitis mitigatio, mentis illuminatio, interior refectio Christi: & corporis eius mystici incorporatio, virtutum roboratio, contra diabolum armatio, fidei certitudo, eleuatio spei, excitatio charitatis, augmentatio deuotionis & communicatio cum Angelis. Atque cùm Sacerdotes magno debeant pietatis affectu ferri erga passionem Christi, & sanguinem pro se fusum, ad redemptionem requisitam, eorum vita non aliud debet esse quam continua ad sacrificium præparatio, in qua renouatur mysticè & incruentè Iesu Christi primi Sacerdotis immolatio. Audiant ergo illi Christi in ordinatione dictum. *Hoc facite in meam commemorationem.* Non semel, non aliquoties in anno, sed prout possibile est per impedimenta huius mortalis vitæ illud facite, illam mortem meam commemorate: illud pretium redemptionis immolare aliqui

beneficio

beneficio mortis meę quam quotidie commemorari volui: an non sitis ingrati, perpendite.

Sacerdos ergo quotidie accedens ad sacrificium cum morti Christi memoria sibi in ordinatione commendata, piè hanc orationem ex D.Bonau. poterit ore, & corde, Deo præsentare.

Oratio ex D. Bonauentura desumpta.

Ecce cœlestis Pater, recolens illam mortem vnigeniti tui offero tibi hostiam hanc quam ipse tibi obtulit pro mea & totius mundi salute: Ecce ad altare tuæ maiestatis transmitto oblationem vnicam, quam tu in miseratione multa misisti ad altare Crucis pro nobis immolandum. Recordare illius sacrosancti sudoris quasi guttæ sanguinea decurrentis in terram. Respice illam virgineam carnem verberibus crudeliter flagellatam, sanguine cruentatam, spinis perforatam, clauis confixam, lancea vulneratam. Illa ergo pietas quæ filium tuum traxit & vicit vt statera crucis totius mundi peccata librares, ipsa te cogat Pater miserere nobis miseris. Respice, obsecro non nostra peccata, sed in faciem Christi tui. Non enim in iustificationibus nostris possumus preces ante faciem tuam, sed in multitudine miserationum tuarum.

Confirmatio dictorum per exempla.

OB has rationes viri sancti nullo die sacrificium Deo offerre neglexerunt, & id quidem non ex arida consuetudine sed ex amoris diuini impulsu & diligenti præparatione.

Sic de S.Ambrosio legimus ad sacrificium celebrandum ita assiduum fuisse, vt ex ardenti animi affectu se præparans, illud quotidie offerret. Cui in diebus Dominicis concionem semper iungebat ad populi instructionem. Testis est orat. 1. ad Missam & Epist. ad Sororem. Testis & Aug. 5. Conf. c. 13.

S. Carolus Borromæus, Pallij & spiritus eius hæres, ac eiusdem Mediolanensis Cathedræ successor, singulis etiam diebus rem diuinam faciebat: & id non perfunctoriè, sed sæpè cum lacrymis, solebatque Sacramentalem Confessionem præmittere. Gaudebat quoque propriis manibus populo sacram communionem ministrare, tanquam vnus ex Seraphinis, *Ignitum illum calculum*, siue carbunculum diuinitatis flammam continentem, duplicis charitatis forcipe de altari sumens, vt confitentium & communicantium non solùm labia, sed & corda, expurgaret & sacratissimo diuini amoris igne inflammaret, ideoque plurima millia de sacris eius manibus immolatam hostiam sumebant, sacrificio eius participantes.

De S.Gudulano apud Surium similiter legimus, solitum fuisse Missas assiduè celebrare: quanta autem puritate se tanto mysterio præpararet diuinitus reuelatum est: ieiuniis, vigiliis, precibus præmissis, cum sacro altari virginitatis bysso, & charitatis purpura, adstaret indutus atque ad cœlestia suspensus, cœli aperti sunt, & visio mirabilis ei exhibita est. Descendunt ad eum sancti Angeli, adstant consolationis gratia sacrificanti, tremendi intersunt mysteriis, vna cum illo laudes depromunt Deo cum ingenti reuerentia. Ille ceu splendida lucis columna stat: Sancta Sanctorum tractans, Agnum Dei immolans iunguntur cœlestia terrenis, terrena cœlestibus, mortalibus immortales, pro tanta gratia diuinitùs mortalibus collata immortales gratulantur. Ita Surius in vita eius, Iulij.

Audi & S. Gregorium hom. 37. in Euang. de S. Cassio, *Multi vestrum, Fratres, Cassium Narciensis Vrbis Episcopum nouerunt: cui mos erat quotidianas Deo hostias offerre, ita vt pene nullus dies vitæ eius abscenderet, quo non Omnipotenti Deo hostiam placationis immolaret. Cum Sacrificio, valde etiam concordabat vita, nam cuncta quæ habebat in eleemosynas tribuens, cùm ad horam offerendi sacrificij venisset velut totus in lacrymis defluens, semetipsum cum magna cordis contritione mactabat. Cuius & vitam & exitum à quodam venerabilis vitæ Diacono, qui fuerat ab eo nutritus, cognoui.* Aiebat enim, quod quadam nocte eius Presbytero per visum Dominus astitit dicens: *Vade & dic Episcopo: Age quod agis, operare quod operaris, non cesset pes tuus, non cessit manus tua, Natali Apostolorum venies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam.*

Quod quidem septimo post annos contigit; in Natali enim Apostolorum, oblato Sacrificio ad lectum rediit, ibique Sacerdotes suos ac Ministros circumstantes, quasi vltimum vale dicens, de seruando charitatis vinculo admonebat. At inter sanctæ exhortationis verba subitò exclamauit: *Hora est.* Moxque assistentibus ipse suis manibus linteum dedit quod ex more morientium sibi contra faciem tenderetur, quo tenso, spiritum emisit. Sicque sancta anima ad gaudia æterna perueniens, à carnis corruptione soluta est. Hæc ex D Greg. qui addit ipsum meruisse ob pietatem in Missa quotidiè offerenda. Sic enim dicit: *Quem fratres charissimi, quem vir iste in morte sua imitatus est, nisi eum quem in vita sua fuerat contemplatus? Dicens enim Hora est, de corpore exiit: quia Iesus peractis omnibus cum dixisset, consummatum est, spiritum tradidit. Quod ergo Dominus ex potestate, hoc egit famulus ex vocatione. Ecce quotidiana hostia, illa cum lacrymis missa legatio, quantam cum Rege gratiæ pacem fecit?*

S.Thomas Aquinas, in rerum diuinarum contemplatione sic sæpè visus est mente in Deum sublimiter excessisse, vt corpus pariter in aere suspensum viderent, præcipuè autem afficiebatur Eucharistiæ mysterio, solebatque quotidiè Missæ offerre sacrificium nisi ægritudine impediretur: nec per hoc contentus alterius etiam Fratris Missam auscultabat, & sæpè inseruiebat. Sub ipso autem sacrificio tanti sacramenti amore ebrius, non rarò in Deum rapiebatur lacrymis totus perfusus.

S. Laurentius Iustinianus Patriarcha Venetus ex quo die factus est Sacerdos non omisit celebrare, nisi ob valetudinem. Solebat verò dicere, quod qui cùm posset Domino suo frui, non fruetur, facilè se declaret Domini sui curam non habere.

Hos imitantur plerique viri pij, & imitari maxime debent, quoad fieri potest, Pastores; quos conuenit similes esse Iob, quem dicit Scriptura pro peccatis filiorum quotidie hostias immolasse. Sic & ipsi cùm patres sint, solliciti esse debent de filiis, eosque in visceribus gerere, in Christo diligere, ac pro eorum salute hostiam illam propitiationis quotidie immolare. Illorum est, vota precesque æterno & viuo Deo offerre, pro redemptione animarum, pro spe salutis & incolumitatis suorum, miseriam Orphanorum, inopiam debilium, desperationes languentium, defectus senum, suspiria iuuenum, vota virginum, lamenta viduarum, Deo præsentare. Offerre debent & orare pro pereuntibus vt reuocentur; pro labentibus, vt non collidantur; pro lapsis, vt erigantur, pro stantibus vt confirmentur; pro iustis, vt coronam adipiscantur. Conuenit illis idem agere & dicere, quod olim Esther. c. 7. periclitante populo suo. Hæc enim accedens ad Regem, & summitatem virgæ regiæ (quæ protendebatur in signum clementiæ) tangens & osculans, dicebat, *Si inueni gratiam in oculis tuis, ô Rex & si tibi placet, dona mihi animam pro qua rogo, & populum meum pro obsecro.* Sic ad thronum gratiæ & diuinæ misericordiæ Dei accedens Pastor & Sacerdos in Sacrificio quotidiano; auream diuinæ clementiæ virgam exosculans, pro se & populo sibi commisso, repetat illud: *Si inueni gratiam in oculis tuis, ô Rex, dona mihi animam meam pro qua rogo, & populum meum pro quo obsecro.*

Dolendum porrò, non paucos reperiri Sacerdotes, qui ferè quotidie celebrant: at non tam propter Christum, quàm propter nummum, animo potius mercenario, quàm spiritu diuino, auiditate lucri ad altare currunt, non pietate ducti, vt marsupium impleant, non vt animum, cibumque quærunt terrestrem non ita cœlestem. Et ideo nouit Deus qua dispositione, qua mentis præparatione accedant quandoque enim adhuc cibos & crapulam præcedentis diei ructantes primo diluculo consurgunt, & altari se sistunt, via lectis matutinis horis sine præuia aliqua oratione; sicque celeriter, cursim, perfunctoriè omnia peragunt, nec distributione careant.

O Domine Iesu, ideò nominatis. *Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, quia quotidie in finem vsque sæculi per tuos offers Ministros sacrificium, quod semel in cœna & cruce obtulisti idque instar Melchisedech sub panis & vini symbolis. Inspira igitur Sacerdotibus tuis consignatis & configuratis charactere, vt sacrificium de die in diem accedant: non ex arida consuetudine, non ex lucri auiditate, sed vt Te adorent in spiritu & veritate. Fac vt semper memores sint cuius personam gerant, cuius verbis consecrent, qua potestate sacrificent: vt sic conformentur Tibi tanquam membra capiti, tanquam

condent altare tuum, ab omni inquinamento carnis & spiritus puri, vt sic audiant vocem laudis, & enarrent mirabilia tua donec in templo gloriæ tuæ, in stolis albis immolare valeant hostiam laudis perennem.

De præparatione ad sacrificium.

CVm, vt iam dictum est, primaria Sacerdotum functio sit sacrificij huius diuini quotidiana oblatio: hinc rectè infertur primariam Sacerdotis occupationem: imò & totam vitam non aliud esse debere quàm iugem tanti sacrificij considerationem, siue præparando se ad illud, siue pro illo gratias agendo. Itaque de die in diem Sacerdos hoc corde reuoluat, huic rei sollicitudinem impendat, vt dignè sacrificet, vt Sacerdotium Christi indignis moribus non commaculet. Interim, quemlibet conatum & sollicitudinem animi ad piam præparationem contulerit, hoc semper cum humilitas agnoscat, numquam illum correspondentem esse posse dignitati tanti sacrificij, licet pluribus annis in eam insudasset totus animus totusque cordis affectus. Vnica enim tantum Missa dignè, siue correspondente eius dignitati, semel oblata est: & hæc ipsa est quam Christus Homo Deus in cœna primò consecrans & sacrificans obtulit. Quia tunc ex parte offerentis infinita dignitas aderat, sicut & ex parte rei oblatæ. Rectè igitur Thomas à Kempis. *Si haberes Angelicam puritatem & S. Baptistæ sanctitatem (addo & Virginis Mariæ dignitatem) non esses dignus hoc sacramentum accipere, nec tractare. Non enim hoc debetur meritis hominum quod homo consecret & tractet Christi sacramentum, & sumat in cibum panem Angelorum.* Vult interim Dominus, qui sua benignitate supplet quod ex nobis deest, vt sincero cordis affectu & reuerentia, non ex arida consuetudine aut necessitate, tantæ actioni mentem præparemus. Variæ autem præparationes à variis præscribuntur, sed quia diuerso palato diuersus sapit cibus, illud potest vnusquisque seligere ad ruminandum, in quo maiori afficitur sapore; siue, quod efficacius sibi iudicat, ad intellectum & affectum excitandum in tanti mysterij participatione. Multa præclara habet Thomas à Kempis leg. 4. imit. & occurrent alij passim libelli. Vide Burgoineum de ligno Vitæ.

Exercitium purgatorium in quinque vulneribus Christi ad dignè sacrificandum, vel communicandum.

INgemiscens de peccatis veniam à Deo enixè postula & singula peccata diuide, ac depone ad singula Iesu Christi vulnera.

Primò ad vulnus dextri pedis, deponere potes superbiam & inanem gloriam, & his affinia peccata, superbiæ maledicta germina, quibus te commaculatum agnoscis: sicque collecto spiritu, & tota cordis conuersione ac gemitu, *O Iesu miserator & misericors, propitius esto mihi peccatori, & libera me ab omni superbiæ peste, & da imitationem humilitatis tuæ.* Optabis igitur desiderium feruens in hoc vulnere, quo valeas ab his peccatis expiari: similiter te excitabis pro aliis peccatis in singulis aliis Christi vulneribus, vt iam diximus.

Secundò ad vulnus sinistri pedis depone iram & inuidiam, & quidquid ex his peccatis in te enasci solet & iterum cum gemitu ex intimo cordis affectu pronuncia, cum pectoris tunsione pia: *O Iesu miserator & misericors, propitius esto mihi peccatori, & libera me ab omni ira & impatientia, ab omni vindicta & inuidiæ maledicto germine, & da imitationem charitatis tuæ.* Hic iterùm excita feruens desiderium in hoc vulnere, vt ab illis expediaris.

Tertiò, ad vulnus dextræ manus depone gulam & luxuriam, ac vitia inde germinantia, quæ te coinquinarunt: excitatoque desiderio ardenti ibidem te ab illis expiandi, ingemisce & dic: *O Iesu miserator & misericors, esto mihi propitius peccatori, & libera me ab omni inquinamento gulæ & luxuriæ & accende me ad imitationem sobrietatis & castitatis tuæ.*

Quartò, ad vulnus manus sinistræ, depone acediam & negligentiam in diuino seruitio & officio, cum omnibus delictis quæ indè ortum habent: atque ita in isto vulnere ab illis expiari feruenter desiderans, dic cum cordis & pectoris tunsione: Iesu miserator & misericors, propitius esto mihi peccatori, & ab omni ariditate, torpore & sopore, ac tædio, ab omnibusque negligentiis expia me: & da participationem feruoris quem exhibuisti in redemptionis nostræ opere.

Quintò, in vulnere cordis piissimi Iesu depone omnem amorem proprium, amoremque sæculi, cum omnibus vitiis & concupiscentiis inde enatis, quibus neque proximum, neque Deum pura charitate, sed tuis desideriis satisfaciens, temetipsum quæsiuisti. Itaque in hoc vulnere cordis, ab iis omnibus impuris affectibus emaculari & expiari feruentissimè optans, contriti cordis gemitum edue cum hac voce: *O Iesu miserator & misericors propitius esto mihi misero peccatori, & libera me ab omni proprio vel impuro creaturarum amore quo inquinatum est cor meum, & da amorem tuum purum, quo pure te possim quærere, & nihil amare nisi in te, & propter te.* His peractis poteris mentaliter Iesum Christum coram oculis cordis tui crucifixum alloqui, cum firma resolutione deinceps peccata vitandi, hoc aut simili modo: *O Iesu saluator benignissime, postquam omnia peccata, vitia, imperfectiones, & negligentias in vulneribus tuis, & in corde tuo amantissimo & misericordissimo posui, indulge mihi, infunde contritionem perfectam, vt ex totis medullis hæc omnia lugeam. Da emendationem vitæ vt deinceps ab omni peccato pro tui amore abstineam, & omnia tibi beneplacita perficiam. Cor meum tua charitate impleas, tui amore vulneres, in te illud transformes, tibique inseparabiliter vnias.*

LECTIO XI.

De Flore vndecimo, qui est studium orationis mentalis.

DE hac re sic Regula: *Vltra preces horarias Sacerdotes quotidie aliquid temporis destinent orationi mentali, & sincero conscientiæ examini.*

Oratio est quædam vita vitæ nostræ, anima animæ nostræ: est enim quædam respiratio, qua os aperimus & spiritum cœlestem attrahimus. Vnde omni tempore commendabilis est, omni negotio oportuna. Sicut omni momento Dei fruimur bonitate, ita omni momento congruū foret in Deum cor eleuare. Atque maximè decet Sacerdotes, in omni negotio quod aggrediuntur, ad orationem recurrere, & Dei voluntatem quærere. Cùm enim negotia quæ tractant, Dei sint, ex illius directione peragi debent: quæ directio impetratur frequenti oratione, cùm sit quædam cum Deo consultatio. Hoc exemplo Moysis eos monet S. Gregorius in Pastorali, his verbis: *Moyses crebrò tabernaculum intrat & exit, & qui intus in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis vrgetur, intus Dei arcana considerat, foris onera carnalium portat. Qui de rebus quoque dubiis semper ad tabernaculum recurrit, coram testamenti arca Dominum consulit: exemplum proculdubio Rectoribus præbens, vt cùm foris ambigunt quid disponant, semper quasi ad tabernaculum redeant.*

Sanctus Carolus hoc ipsum requirit in Sacerdotibus, frequens scilicet orationis studium: familiaritas enim cum Deo, quotidiano & attento orationis ac diuinarum rerum meditationis studio nutritur, & fouetur. Nec solum hoc aliis præcipiebat, sed multò magis faciebat ipse. Vix enim abibat dies, etsi in summis illis occupationibus, quin ternas & quaternas horas, sæpè etiam plures orationi insumeret. Paulò ante mortem, cum ad eam se disponeret, ipsum octo horis in oratione mentali perseuerasse testis est scriptor vitæ eius. Atque etiam noctes integras ea in re impendere solitum, testati sunt qui familiariter virum sanctum agnouerant. Imò tota ferè eius vita, excepto breuissimo somno, perpetua fuit oratio: quia inter agendum, inter eundum, inter vescendum semper aliquid mente voluebat.

Similiter S. Martinus inuictum ab oratione spiritum non relaxabat, nec in vita, nec in morte. Vnde cùm iam corpore fatiscente, animam agere videretur, labia adhuc mouebat orans, & in cœlum oculos tollebat. Nec orare destitit, donec lumine subito circunfusus, spiritum reddidit perpetuò in cœlis Deum laudaturum.

Admirabile est, quod de Isac Syro Monacho refert Gregorius 3. dial. qui postquam Spoletum Picenum oppidum appulisset, Presbyteros rogauit, vt ibidem orandi quandiu vellet, copiam sibi concederent, nec sinerent orationi

quempiam

appulisset, Presbyteros rogauit, vt ibidem orandi quandiu vellet, copiam sibi concederent, nec sine sinerent orationi quempiam impedimento esse. Ea re impetrata, dies tres continuos, & totidem noctes genibus innixus orauit. Hoc quidam hypocrisi deputans, & verbis iniuriosis ei insultans, etiam colaphum impegit, sed repente à maligno spiritu vexari cœpit. Isaac verò pietatis memor, percussorem suum oratione liberauit.

Hæc verò exempla sublimia quidem sunt, nec omni ex parte imitabilia, attamen monent & stimulant Dei ministros, vt orationis studium, tanquam ipsorum maximè proprium, habeant commendatum. Ipsis enim cum Apostolis conuenit illud dicere: *Nos orationi & ministerio Verbi instantes erimus.* Ipsorum est, Christum Iesum primum exemplar Sacerdotum imitari, qui de die his quæ plebis salutem concernebant, vacare solitus erat, de nocte orationi incumbebat, & Apostolis commendabat sedulam & frequentem orationem: *Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem.* Imitentur & Franciscum, qui in omni re per orationem Dei explorabat voluntatem, frequenter hoc habens in corde & in ore: *Quid iubet Dominus meus? Da quod iubes, iube quod vis.*

Cæterùm, duplex est oratio, vocalis scilicet & mentalis. Hac posteriore homo non tam voce quam animo sese cum Deo coniungit, & maximè commendabilis est, tanquam omni tempori & loco congrua. Omni enim tempore, omnique loco fieri potest mentis in Deum eleuatio, per actum oblationis, per actum amoris, per actum contritionis, humiliationis, adorationis & similes. Et ita Dei continuam fouent memoriam dicere possumus cum psalmista *Apud me oratio Deo vitæ meæ.* Apud nos illa debet adesse, tanquam omnium functionum nostrarum socia & comes indiuisa. De hac re Religiosum instruens Thomas à Kempis sic ait: *Surgat tecum oratio nocte de lectulo, vigilet & cantet tecum Psalmos de Psalterio, quiescat tecum in dormitorio: præcedat & sequatur in Choro, sedeat tecum in Refectorio, gratias agat de cibo sobriè sumpto, transeat tecum in agrum in labore diurno, plantet tecum sepes in horto, tecum redeat, & adsit in cubiculo, mundet tecum pedes à luto verborum, lauet tecum manus à sorde operum, comitetur te in omni loco priuato & aperto, habitet tecum in silentio.*

Hæc itaque oratio non est nisi quædam in Deum reflexio, & mentis in Deum respiratio, quæ non impedit opera alia aut functiones, sed dirigit illas, vel solamente, vel quandoque etiam voce Nam aspirationes iaculatoriæ, solo cordis desiderio, vel oris etiam gemitu emissæ plurimum prosunt, & efficaciter in cœlum penetrant, nosque ac nostra in Deum dirigunt.

Sed de oratione mentali nunc potissimum agimus, dicimusque ad Sacerdotum munus spectare, vltra preces horarias ex professo illi vacare, siue sacrarum rerum meditationi aliquid temporis, quotidie destinare. Quia cùm inter sublimia mysteria hi quotidiè versentur, illa vix dignè tractare queunt, neque muneri suo plenè satisfacere, nisi per frequens sacræ meditationis exercitium. Vnde congruit eos esse similes mysticis animalibus illis de quibus apud Ezechielem: *Facies eorum & pennæ eorum extensæ erant desuper.* Animalia illa mystica circa Currum gloriæ Dei, illorum figuram videntur gerere, quorum est diuino Throno astare, hoc est, Sacerdotum & Dei ministrorum. Hi nempè sublimes debent habere facies per rerum diuinarum contemplationem, pennasque extentas per affectum in cœlestia volantem Facies enim interprete S. Gregorio, notitiam significat, alæ sunt desideria & affectus: & ita facies & alæ in sublime feruntur, quando per orationem mentalem, intellectus & voluntas ad Deum cognoscendum & amandum eleuatur. His duabus alis etiam volabant apud Isaiam, contemplatione per intellectum, amore & fruitione per voluntatem.

De illis qui dicunt se non posse meditari.

NOn omnes idem possunt in hac mentali oratione, sed diuersi diuersis donantur à Deo hac in re donis. Quidam, speciali Dei beneficio, ad contemplationis etiam altissimæ verticem pertingunt. Nemo tamen est sincerè sese addicens huic rei, quin aliquid possit, aliquidque proficiat. Vnde nemo dicere debet: Non possum orare mentaliter, non possum meditari. His respondet Thomas à Kempis: Si non potes cum Ioanne sublimia & diuina contemplari, procide cum Magdalena ad pedes Iesu, & corde contrito, spiritu humiliato, pete tuorum veniam peccatorum, quibus multoties offendisti. Si non vales cum Paulo ad tertium Cælum eubiare, mane cum eo apud Iesum Crucifixum, non in carne gloriando, sed carnem cum vitiis & concupiscentiis crucifigendo. Si non potes montes excelsos contemplationis cum ceruis, id est, viris perfectis scandere, ingredere petram cum Heremitis, vt ibi spinas peccatorum relinquas. Si non habes alas Aquilæ volantis ad sydera, habeas pennas simplicis columbæ nidificantis in maceria, meditando sacrosancta ves[?] Christi quàm omnes Sapientes & Philosophi in contemplatione cæli.

Respondet 2. Beatus Ægydius sancti Francisci socius. Si non potes nisi distractas orationes & meditationes peragere, tamen offer, quia Deus etiam in tabernaculo acceptabat pilos caprarum. Oportet ergo, non obstantibus distractionibus animum in diuersa rapientibus, in præsentia Dei perseuerare, & tempus orationi destinatum non interrumpere. Oportet hanc ipsam miseriam, quæ non sinit cor perfectè in Deum erigere, cùm humilitate agnoscere, & repræsentare gemendo cùm Propheta: *Cor meum dereliquit me, Domine, ad adiuuandum me respice.* Cogitationes meæ, quæ diuidunt animum meum à me, *multiplicatæ sunt super capillos capitis mei, complaceat tibi Domine vt eruas me.* Haud dubiè oratio hæc fructuosa erit, Deoque placens in humili agnitione nihili nostri, & in conformitate voluntatis nostræ cum diuina, quæ vult nos sic probare: & iustè ordinat in tali etiam miseria nos esse, in tali cordis inopia, quæ vix sinat illud in Deum aliquanto tempore erigere, aut erectum tenere. Atque cùm sic affectus & afflictus animus, propter Deum purè & nullo modo propter se, aut propter consolationem suam, hæret in oratione, tempus destinatum nolens interrumpere: sed perseuerare quasi ad pedes Domini gemendo; absque dubio plurimum meretur. Et cùm hoc sit valde molestum tempore orationis sine vllo sapore esse, sed potius in quodam cordis exilio & desolatione stare, cum animus id acceptat tanquam à Deo, etiam rationem habet pœnalis satisfactionis in vindictam peccatorum ordinatæ. Hoc nimirum est seruire Deo suis expensis, vt quondam dicebat Dominus B. Gertrudi sponsæ. Sic enim teste Blosio cap 3. allocutus est eam Dominus: *Vellem electis meis persuasum esse, eorum exercitia mihi omnino placere, quando seruiunt expensis suis. Sic autem seruiunt illi, qui licet saporem deuotionis minimè sentiunt, fideliter tamen, vt possunt, orationes & alia opera pia peragunt, fidentes pietati meæ, quod libenter ea suscipiam Plerisque si sapor & consolatio daretur, non prodesset eis ad salutem, & meritum multum minueretur.*

Itaque in tali cordis sterilitate oportet se diuinæ voluntati forti animo offerre, actus patientiæ, actus resignationis, actus humilitatis elicere, in nihilum suum descendere, & instar inopis & mendici ad Deum clamando viscera ostentare. Vnde M. Auila docet sic tunc orandum ad pedes Iesu Christi: *Domine in quantum culpa mea interuenit, quod his fortè distractionibus occasionem dederim summoperè doleo; in quantum verò à tua procedit voluntate, agnosco iustam & peccatis meis debitum pœnam castigantem culpas meas, & præteritas ac præsentes negligentias. Vnde lubenti animo accipio de manu tua hanc crucem, hanc ariditatem & desolationem, hoc exilium misericordiis meis.*

Addi hic debet, quando tempore meditationis cor nostrum ita fugit à nobis, vt illud in alicuius mysterij consideratione figere nequeamus, magnum saltem huius rei desiderium à nobis eliciendum esse, quo suppleatur defectus. Quia hæc docet Blosius c. 2. Mon. *Deus non minus voluntate sanctoque desiderio latatur, quàm si tota anima amore liquefacta plenè sibi iungeretur.* Hoc etiam insinuauit Virgo Deipara sanctæ Brigittæ sic eam quondam docens: *Diabolus explorator inuidus quærit impedire bonos dum orant, tu verò filia quacumque tentatione pulseris, persiste in desiderio & conatu sancto: quia desiderium & conatus pietatis reputabitur pro affectu orationis. Etiamsi cogitationes sordidas elicere non potueris, tamen pro illo conatu coronam recipies, & proderit illa molestia, si tentationi consentias.*

Respondemus 3. his, qui dicunt se non posse meditari, mentalem orationem & meditationem plurimum adiuuari, si quis prælectioni intendat, & inter legendum inhæreat singulis sententiis: vt & intellectum illuminet, & affectum moueat voluens & reuoluens quæ legit, non animo sciendi siue studio doctrinæ, sed studio animum deuotione impinguandi, & diuino amore succendendi:

Quacumque ratione finis habeatur orationis, quid refert? Hac ratione multis contingit efficacius mentem eleuari, quam sublimiori oratione, imò hæc est via ad sublimiorem contemplationem.

De S. Theresia accipimus, per quindecim & amplius annos vix potuisse meditationi animum addicere, nisi hac via, libellum scilicet pietatis coram se gerendo, & post singula quæ legebat mentem in cœlum Deumque eleuando, ac deinde deficiente intellectus consideratione & voluntatis motione, iterum ad librum se conuertendo. Tandem Deus ad sublimiora eam vocans, noluit vt libris amplius vteretur, sed dixit ei: *Exhibebo tibi librum viuum, in quo poteris plenius legere, & perfectius erudiri.* Nec dum sciebat quem ob finem hoc ei diceret Dominus: sed paulo post intellexit, quia tanto eam fauore præuenit Deus, vt multifariam multisque modis ipsam de rebus diuinis erudiret. Etiam non egebat libris sed ipse ei liber erat scriptus intus & foris, liber vitæ & sapientiæ, liber pietatis, & deuotionis omnis.

Itaque qui aliter nescit meditari, libellum de contemptu mundi, aut similem in manus sumat, & singula quæ legit attendat, cum sapore gustet, masticet & comedat. Imitetur animalia munda, quæ in pascuis ruminant. Imitetur gallinam, quæ dum bibit, ad singulas aquæ stillas caput exaltat: Imitetur columbam, quæ ad singula grana oculos in cælum tollit.

Conclusio ad Christum.

COncludo igitur, & ad vos, ô Pastores & Sacerdotes sermonem conuertens, verba Regij Prophetæ vobis rememoro: *Si dormiatis inter medios Cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.* Vos qui de Clero estis, de sorte Domini, dormite inter medios Cleros. Quid est dormire inter medios Cleros? cõtemplari scilicet, & tranquillitate considerare vtramque Æternitatis sortem, fœlicem pro piis, infœlicem pro impiis, sortem prædestinationis, sortem reprobationis. Inter vtramque sæpè vobis hærendum est: hanc detestando, ad illam aspirando, hanc vitando, illam per bona opera certam faciendo: sæpius de nouissimis de morte, de iudicio, de inferno, de gloria meditando. Rursus quid est dormire inter medios Cleros? versari scilicet inter duas sortes, cœlestem & terrenam, ad illam ascendendam per contemplationem rerum diuinarum, ad hanc descendendo per charitatis obsequium erga proximum; sicque in medio contemplatiuæ & actiuæ vitæ cum tranquillitate animi sese gerere. Hæc vestri muneris est; ô Sacerdotes ô Ecclesiæ Pastores, & quicumque de Clero esse gloriamini! Hoc si præstiteritis, erit Ecclesia Columba formosissima habens alas deargentatas, & dorsum deauratum. Erunt pennæ Columbæ huius (id est, Ecclesiæ fides & mores) quasi deargentatæ puritate cœlestis sapientiæ, & deauratæ charitatis ardentis feruore. Estote igitur pulli huius Columbæ, in altum pennas sublenate, ad foramina petræ, ad cauernam maceriæ volate, ibi gemite ob exilium vestrum, vel ob infœlicem malorum sortem. Cadauera relinquite & fœtidos sæculi nidores, ad arcam cœlestem contemplationis alis sæpius animum vestrum prouehere satagite, vt ibi valeatis aliquantum quiescere.

De oratione matutina.

LIcet omne tempus idoneum sit orationi, maximè tamen matutinum, multiplici ratione.

Primò: quia matutina oratio detersis tenebris fenestras animæ diuinæ aperit lumini: deinde seruit tanquam clypeus nos præmuniens & protegens, *à sagitta volante in die, ab incursu & dæmonio meridiano.*

Secundò, quia per illam persoluuntur Deo primitiæ cogitationum & actionum, ipsiusque diei, quæ debentur illi tanquam primæ causæ, tanquam omnium rerum Principio, tanquam auctori naturæ & gratiæ, tanquam bonorum omnium largitori. Hoc ipsum agnouere Gentiles, apud quos hæc inter præcepta recensentur: *Adueniente aurora, cum diis est versandum.* Et quia decet omnes actiones initium à Deo sumere, dicebat ipsi, *A Ioue principium.*

Tertiò, quia ad id inuitant aliæ creaturæ, Angeli diuinas laudes canentes, sol, volucres, gallusque cantans. Hoc D. Ambr. in Psal. 118. serm. 19. *Graue est, si te otiosum in strato solis orientis radius inuerecundo pudore conueniat, & lux clara feriat oculos somnolento adhuc tempore depressos. Occurre ergo ad solis ortum, ut lumen tibi primus dies fulger exurgat.* Et infra: *Si autem Solem* (Christum) *præueneris, antequam iste surgat, aspicies Christum illuminantem: ipse prius in tui cordis illucescit arcano, iterumque dicet ad eum: Exitus matutinos & vespere delectabis.*

Quartò, quia hoc ipsum Scriptura commendat. Audi de hac re monitum Sapientis: *Oportet præuenire Solem ad benedictionem tuam, & ad orientem lucis te adorare.* Sap. 6. Loquitur ibi quidem de manna, quod speciali Dei benedictione quotidiè descendebat, qui volebat colligere, debebat ante solis exortos radios, quia per illos liquefiebat. Significabat verò simul, illum qui voluerit participare de cœlesti orationis dulcedine, quæ est manna & refectio Filiorum Dei, debere diluculo paratum esse, quia tunc defluit ros cælicus, ros lucis ad animam vigilem irrorandam & impinguendam. Huc etiam spectat illa monitio Eccl. 32. *Horâ surgendi non te trices, præcurre autem prior in domum tuam, & illic auocare, illic lude & age conceptiones tuas.* Quasi dicat Sapiens, Ingredere in domum interiorem statim ac experrectus fueris, illic vaca, illic ambula, delectare cum sponso animæ tuæ, tunc opportunum est, vt rerum diuinarum considerationi vacando, sacros & conceptus & effectus illi exponas, in illum dirigas. Subdit ibidem: *Benedicito Dominum qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis suis.* Quasi dicat: Opportunum est tunc gratias agere, & maturè considerare, quod ad imaginem suam te crearit, quod ad beatitudinis suæ participationem te ordinarit, quod vt eam assequaris, tot quotidie te cumulet bonis, & vbertim adimpleat benedictionibus.

Quintò, ratio etiam est euidens, quia tunc melius mens est disposita ad consideranda & percipienda diuina, post aliquam quietem corporis: minus obnoxia est distractionibus, cùm nec dum se implicuit diurnis curis. Liberius in Deum volat, quia pennæ eius occupationum variarum puluere needum sunt respersæ, vel depressæ. Itaque nihil est vtilius, quàm tunc temporis assuescere sacro mentis exercitio, in meditatione aliqua de breuitate vitæ, de morte, de iudicio, de æternitate, de proprij status obligatione, de vita aut Christi passione, de sanctorum gestis & exemplis tanquam carbonibus ignitis super caput nostrum congerendis. Eadem efficacia oportet proposita concipere de mortificandis eo die passionibus nostris, ira, super. gula, desideriumque elicere exercendi se in virtutibus contrariis, humilitate, patientia, charitate: ac dissoluenda quæcumque occasionem præbent vitiis quæ exoriuntur in nobis: Denique iuuat hæc proposita subinde per diem recolere & renouare, vt efficaciora sint: atque etiam per orationes iaculatorias, & aspirationes sacras acuere & accendere.

Hoc vero si omnibus piis rectè suadetur, quantò magis Sacerdotibus? Illis olim præcipiebatur: *Ignis altari semper ardebit, quem nutriet Sacerdos, subiiciens ligna mane per singulos dies.* Hoc perfectè adimplent, qui sacræ meditationis obiectum, quasi lignorum congeriem quotidiè admouent, vt ignis pietatis in corde, tanquam in diuino quodam altari, nunquam extinguatur. Quàm fœlices dum possunt dicere: *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.* Audiant ergo Sacerdotes qui spiritu Domini repleri volunt, & illum in alios refundere, & practicent illud quod de viro iusto ait Sapiens: *Cor suum tradet ad vigilandum diluculo, ad Dominum qui fecit illum, & in conspectu Altissimi deprecabitur. Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illum, & ipse tanquam imbres emittet eloquia sapientiæ suæ, & in oratione confitebitur Domino, & ipse diriget consilium eius.* Singula hæc Sacerdotibus conueniunt, & orationis modum edocent, ideoque ab illis benè ponderanda sunt.

Leu. 6.

Psal. 38.

Oportet primò, vt solliciti sint ad manè euigilandum; hoc enim est cor suum tradere ad vigilandum diluculo. Ideò debet Sacerdos iam nocte incumbente cogitare de matutino sequente, & tunc prælegere materiam, de qua meditationem sumet.

Debet secundò, primas cogitationes & affectiones, vbi euigilauerit, Deo dicare, tanquã primogenita mẽtis & cordis quibus ipse delectatur; & hoc iterũ est cor illi tradere.

Debet tertiò omnem mentis somnolentiam in oratione excutere, lucemque & alacritatem induere; & hoc est diluculo vigilare.

Debet quartò præsentiam Dei sibi semper toto orationis decursu proponere; & hoc est in conspectu Altissimi deprecari.

Debet

Debet quintò oratio initium sumere à spiritu contritionis & humilitatis, à confusione de ingratitudine nostra, è firmo proposito peccata præterita expiandi, & hoc est aperire os suum in oratione, & pro delictis deprecari.

Debet sextò voluere animo cœlestia, & piè pro captu suo, & tunc si Dominus voluerit, replebit eum spiritu amplioris intelligentiæ quia solet illuminare intellectum, quando quis se illi offert in oratione: *Accedite ad eum, & illuminamini*, dicit Psalmista. Accessus ad Deum fit in oratione, & radius illuminans diffunditur à spiritu sapientiæ & intelligentiæ, quem Deus communicat adorantibus se in spiritu & veritate. Et quia abundanter tribuitur hoc donum quibusdam speciali fauore, ideò dicitur: *Si Dominus magnus voluerit, replebit illum.* Exinde oriuntur in mente colloquia intima & suauia cum Deo, dum iam illustrata est anima per meditationem, & irrorata per sapientiam cœlestem, & hoc est quod additur: *Et ipse tanquam imbres emittet eloquia sapientiæ suæ, & in oratione confitebitur Domino*, laudans scilicet, & illum glorificans, benedicens, affectus in ipsum dirigens, vt ab ipso in omnibus dirigatur. Hic est ergo ordo, hic scopus & finis sacræ meditationis: qui iustis omnibus communis est, sed Sacerdotibus & Pastoribus maximè proprius, quia per orationem in omnibus debent dirigi, vt se & alios possint dirigere: vbertimque debent spiritu gratiæ & intelligentiæ impleri, vt alijs illum possint communicare.

Oratio Vespertina.

Sicut oratio matutina animæ fenestras diuino aperit lumini: sic vespertina claudit cordis fenestras, & illas munit contra stygias tenebras, mentemque protegit *A negotio perambulante in tenebris*; ideòque debet illa maximè commendari sicut & matutina.

Primò igitur tunc agendæ sunt Deo gratiæ pro beneficijs quæ per singulos dies & momenta de manu eius accepimus. Eius enim nutu vitæ nostræ stadium decurrimus, in manibus ipsius sunt sortes & tempora nostra. Si non cadimus eius manu fit nos tenente. si cadimus & resurgimus fit ipso subleuante, & manum porrigente. Sic tempora nostra ipse disponit; sic dies regit, vt licet frequenter promereatur vindictam, & damnationis præcipitium, ab illo nos nihilominùs sua benignitate eripiat: ideòque de die in diem ei debemus gratias agere, eum benedicere, cum nec vnum diem, sine eius benefica manu securi transigamus: Ad eam porrò gratiarum actionem opportunum est tempus vespertinum dicente Psalmista: *In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum.* Sic & nocturnæ aues canoro carmine occasum diei solent prosequi ne immunes abeant gratiarum actionis, quibus Creatorem omnis creatura collaudet, inquit S. Ambrosius lib. 5. Hexam cap. 55.

Secun lo nocturno tempore examen conscientiæ commendatur, vt quæ per diem carnis fragilitate commisimus, humili mente recenseamus, & cordis contritione eluamus monente iterùm Psalmista: *Quæ dicitis in cordibus vestris in cubilibus vestris compungimini.* Quasi dicat: Quæ per diem, vel sola cogitatione in Deum aut proximum peccando commisistis, noctu cùm soli estis in silentio, & quiete recogitate, rationem & pœnas à conscientia exigite per veram cordis compunctionem, vt sic coram Deo vos continuò ad mortem iudiciumque disponatis, quasi ea nocte à Domino euocandi. Multi enim contigit subita morte præuenti, cùm sani cubiculum ingressi fuissent, & nocte illa ad inferos descendisse, quod peccato mortali obnoxij obdormiuissent. Ergò hoc monitum Apostoli altè

Ephes. 4. nostris hæreat fixum mentibus: *Sol non occidat super iracundiam vestram, nolite locum dare diabolo.* Sol non occidat super vllum peccatum nostrum quod possit esse mortiferum, nec vnquam per illud locum relinquamus Diabolo. Cur enim obdormiat, aut hæreat diu homo in statu in quo non auderet mori si vitæ suæ agnoscit incertitudinem? Quis scit an somnus quem mortifero in statu suauiter capescit, æternæ non sit futurus mortis initium? Hoc igitur seriò priùs meditetur cum corde suo exerceatur in se & per stricti examinis, ac perfectæ contritionis exercitium scopet spiritum suum, emundet cordis sui cubiculum & eijciat quicquid Deo displicet. Præclarum est ea de consilium Hugonis Victor lib. 3. de Anima, vbi sic monet. *Redi ad cor tuum, & subtiliter discute teipsum, considera vnde venis, quò vadis, quomodo viuis, quid agis, quid amittis, quantum quotidie proficis, vel deficis, quibus cogitationibus magis incursaris, quibus affectibus tangaris, quibus tentationibus à maligno acrius impugneris. Et cum totum exterioris & interioris hominis statum plenè agnoueris, non solum qualis sis, sed etiam qualis esse debeas; de cognitione tui poteris sublimari ad cognitionem Dei.* Opportunè certè ista vespertino tempore, dum silent omnia, & à negotiorum tumultu vacuus est animus, à sacerdotibus veræ pietatis sectatoribus requiruntur, antequam quieti membra componant.

Tertiò, vespertina oratione non solùm renouanda est voluntas de cætero non peccandi, nequidem venialiter ex deliberatione: sed etiam debet fieri renouatio omnium desideriorum feruentium, circa Dei obsequium, & vocationem nostram, implorato simul auxilio, quo ad effectum deduci & firmari possint omnia ista proposita & desideria pia. Multum profectò confert hæc renouatio ad vitæ directionem. Nempe, sicut horologij pondera ad terram semper trahentia matutino vel vespertino tempore solent erigi, & ab hoc pendet totius horologij motus & progressus: ita ad animæ horologium, vt rectè incedat (cùm carnis pondus continuò ad terram vergat, & animum secum deprimat) opportuna est vespertina matutinaque oratio: per quam mens à terrenis ad cœlestia eleuetur, & congrua secundùm Deum reuolutione moueri possit & procedere, dirigi & dirigere.

Quartò, cùm nocturnò tempore ad quietem homo se componit, aut expergiscitur, iuuat seriò recogitare de tot seruis & ancillis Dei, qui in religione & alibi tunc vigilant in conspectu Dei, etiam cum lacrymis cor offerentes, & fortasse sanguinem pro eius amore elicientes. Hac cogitatione excitatus, saltem intentionem suam & spiritum coniungat cum illis, supplicando Patri spirituum, particepa fieri tot orationum, tot bonorum operum, quæ coram ipso pretiosa sunt & accepta, dum alij in frigore & nuditate, alij in cinere & cilicio tunc temporis pœnitentiam agunt, non solùm pro se, sed & pro omnibus Ecclesiæ membris illa offerentes in expiationem peccatorum. Plurimùm prodest his & alijs sanctis cogitationibus cor munire contra tenebras inferni, & phantasmata diaboli. Et certè pia cogitatio nocte in corde condita, est instar seminis sacri quod manè germinat, refloreſcit, & fructificat. At sicut is qui vesperi carbones cineribus tegit, tantò facilius manè cùm exurgit, focum potest exsuscitare: ita qui cum pia consideratione vesperi incumbit, manè facilius feruorem in se potest accendere, reliquiæ enim cogitationis nocturnæ statim incipiunt agere diem festum Domino. De hac vespertina & matutina oratione fusiùs egi Tom. 2. Horti Pastoralis, Tract. 2. Vnde hæc ex parte resumpta sunt pro opportunitate.

ADSPIRATIONES NOCTURNÆ, pro singulis hebdomadæ diebus,

Dom. *O Iesu! Lumen indeficiens, illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, nequando dicat inimicus meus, Præualui aduersus eum.*

Feria 2. *O Iesu! Proba me & scito cor meum, interroga me, & cognosce semitas meas. & vide si via iniquitatis in me est, & deduc me in via æterna.*

Feria 3. *O Iesu! Tu singulariter in spe constituisti me: In pace in idipsum dormiam & requiescam. O in pace! O in idipsum! ô quid dixit! Dormiam & requiescam.*

Feria 4. *O Iesu! quid erit de me, quando oportebit sternere in tenebris lectulum meum? Quando sternetur subter me tinea, & operimentum meum erunt vermes??*

Feria 5. *O Crux! ô corona spinea, quam durum lectulum præbetis Iesu Saluatori meo! in his lectulis dormiam & requiescam, in cogitatione anima mea.*

Feria 6. *O Iesu Sponse! fac nunquam exors sit luminis tui lampas mentis meæ: Sed iugiter ardeat & luceat ad illam noctis vocem promptâ Ecce Sponsus venit. exite obuiam ei.*

Sabbato. *O Domine nomen tuum, & memoriale tuum, in desideria animæ meæ: anima mea desiderauit te in nocte, sed & de mane ex præcordijs meis vigilabo ad Te.*

ADSPIRATIONES MATVTINÆ.

Dominica. *O Iesu Sol æterne, per viscera misericordiæ, in quibus visitasti nos oriens ex alto, illuminare his qui in tenebris, & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.*

Feria 2. *O Iesu lux de luce, fac exuamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis, vt filij lucis ambulemus in omni bonitate, iustitia, & veritate.*

Feria 3. *O Iesu! Rex meus, & Deus meus, intende voci orationis meæ, manè orabo, manè adstabo tibi, & videbo quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.*

Feria 4. *O Iesu! Deus meus, ad te de luce vigilo; Sitiuit in te anima mea. In matutinis meditabor in te, quia fuisti adiutor meus adhæsit anima mea post te.*

Feria 5. *O Iesu! Præceptor meus, manè erigo mihi aurem, vt te audiam quasi Magistrum, & retrorsum non abeam.*

Feria 6. *O Iesu! Alpha & Omega, Principium & Finis, Te lingua primùm concinat, Te mentis ardor ambiat, vt actuum sequentium, Tu sanctè sis exordium.*

Sabbato. *O Iesu veritas, & vera charitas, cara æternitas, Tu es Deus meus, ad te suspiro de die ac nocte.*

LECTIO XII.

De flore duodecimo, qui est lectio librorum pietatis, vel doctrinæ necessariæ ad Officium.

EXistimant quidam Sacerdotes, satis esse matutino tempore breue aliquod tempus orationi impendere, & exinde Horas Canonicas percurrere: reliquum verò temporis impendendum, vel otio, vel vagationi, vel inutilibus occupationibus; idque non sine graui animæ detrimento, grauique obligatione erga Deum iudicem & vindicem. Hi occasionem dederunt illi quorumdam dicto: Quid est sacerdotium, nisi otium? Hi porrò condemnationi sunt obnoxij, cùm seruis illis quos inuenit Dominus desides, & otio torpentes, aut talentum in sudario ligantes. Et certè cùm otium radix sit non infœcunda multorum malorum diabolique pululllus, vitandum est maximè sacerdotibus, à quibus temporis ratio strictior exigetur. Occupatio igitur post orationem consistit in lectione librorum sacrorum, illorum scilicet qui vel ad pietatem erudire, vel de his quæ sacerdotale munus spectant, possunt instruere: ad scientiam scilicet comparandam, abunde sufficientem; cùm pro se tum pro aliis adiuuandis.

Quantum ad lectionem librorum pietatis, è quibus ediscere possunt scientiam Sanctorum, scientiam salutis, hanc eis commendat S. Ambr. his verbis: *Cur non illa tempora quibus ab Ecclesia vacas, lectioni impendas, Christum audias? illum alloquimur cùm oramus, illum audimus cùm diuina legimus oracula. Quid nobis cum fabulis? Ministerium altaris Christi non hominibus deferendum accepimus.* Hæc Ambrosius leg. 1. Offic. cap. 20. Modum autem, & finem quo debet hæc lectio fieri, disertè insinuat sanctus Augustinus Epist. 143. *Optimè vteris lectione diuina, si tibi eam adhibeas speculi vice, vt ibi velut ad imaginem suam anima respiciat, & vel fœda quæ corrigat, vel pulchra plus ornet.* Addit Sanctus Bernardus Epistola ad Fratres de Monte Dei, eos exhortans ad sacram lectionem non tam ad quærendam scientiam, quam saporem: *De quotidiana lectione aliquid in ventrem memoriæ dimittendum est, quod fidelibus digeratur, & rursus reuocatum crebrius ruminetur, quod proposito conueniat, quod intentioni proficiat, quod animum detineat, vt aliena cogitare non libeat.* Non itaque multa cursim, sed pauca animo collecto legenda sunt ruminanda, masticanda, vt pascatur animus & excitetur ad ea adimplenda.

Multùm porrò efficax est lectio ista rectè peracta. Exploratum enim est, plurimos per eam ad vitæ perfectionis institutum extimulatos. Testis est Sanctus Ignatius qui legendo Sanctorum vitas accensus est ad Religionem illam instituendam quæ in Ecclesia fructum parit amplissimum. Testis Sanctus Columbanus, qui ex lectione vitæ Sanctæ Mariæ Ægyptiacæ initium fecit conuersionis suæ. Testes Aulici illi, de quibus August. lib. 9. Confess. qui legendo vitam S. Antonij ad eius imitandum exemplum incitati statim ibidem vbi librum inuenerant, Religioni nomina dederunt. Certè de libris sacris rectè asserimus fructum eorum haud satis posse explicari. Etenim verum est, quod de illis Thomas à Kempis alibi dicit: *Docent ignaros, arguunt otiosos, excitant torpentes, extimulant dormientes, corrigunt errantes, erigunt corruentes, terrent ridentes, consolantur lugentes, laudant humiles, vituperant superbientes, confortant debiles reprimunt præsumentes, mitigant turbatos, lætificant tristes, iustificant pios damnant peruersos.*

Quantùm ad lectionem librorum illorum, qui ad scientiam status sacerdotali congruam ordinantur, illa etiam debet esse cordi Sacerdotibus ne in illud Domini impingant: *Quia tu scientiam repulisti, & ego repellam te ne fungaris mihi.* Nosse ergò debent illud: *Labia Sacerdotis custodient scientiam & legem de ore eius requirent, quia Angelus Domini exercituum est.* Quapropter monet Timotheum Apostolus, & in illo omnes Sacerdotes: Attende lectioni, exhortationi, doctrinæ, notum est, ob imperitiam sacerdotum, multa mala in Ecclesia orta esse. Inde enim hæresi initium factum, inde contemptus Sacerdotum, & sacerdotes, inde dicti sunt ipsi asini coronati. Neque excusent se quidam quasi scientia non egeant, eo quod animarum non suscepérint. Neque enim exigua egent scientia, vt officio suo perfectè fungantur; & vt quæ statum suum sacerdotalem concernunt callere possint. Et certè indignum est, scripturis sacris & Psalmis quotidiè legendis adstrictos esse sacerdotes, & tamen nunquam vel interpretem aliquem saltem in Psalmos legisse, aut eloquiis diuinis intelligendis aliquo vsque operam dedisse. Audiant Rodulphum, Decanum olim Tungrensem, lib. de Obseru. Prop. 8. *Omnes Ecclesiastici ad librum Psalmorum perdiligens studium meritò se debent transferre, vt ea quæ tenentur quotidiè orare & Psallere discant intelligere: & sic intelligendo gustent interiore gustu dulcedinem ipsius sapientiæ, salutaris scilicet libri laudis diuinæ.* An non & hoc ipsum monet ipsemet Psaltes, dum dicit: *Psallite Regi nostro, psallite sapienter?* Quid est sapienter psallere, nisi sapiendo, & sciendo? Sapor ergò sit in affectu, scientia in intellectu, vt dignè Deo Regique possis psallere. S. Ambrosius sacram Scripturam vocat *librum sacerdotalem*, & Dyonysius dicit esse *Substantiam Sacerdotij nostri*: ergò indignum est Sacerdotes reperiri, qui nunquam eam vel à limine salutarint, cæci & duces cæcorum. Hoc certè Sacræ Scripturæ studium ita S. Patres commendarunt, vt omne vitæ Sacerdotalis studium meritò in illa legenda, & relegenda, & sæpè sæpius decurrendum dixerint meritò consumendum. Quod & ipsimet priùs perfecerunt, vt & aliis stimulo forent & exemplo.

S. Paulus morti iam erat vicinus, & tamen libros sacros ad se afferri mandat 2. ad Tim. 4. v. 13. Absque dubio illis voluendis se impendebat, licet diuinitùs infusa scientia non careret; vt nos edoceret tandiu discendum, quandiu viuimus.

S. Ambrosius vsque ad vltimam ægritudinem non cessauit vnquam scribere, & commentari, siue exponere sacras litteras: vnde in commentatione Psal. 47. *Magnus Dominus & laudabilis nimis*, immortuus est. Nec dedignabatur ipsemet scribere, nullo vtens amanuensi, vt perfectiùs opus foret. Vnde Ep. 65. ad Sab. sic ait: *Nobis cura est senilem sermonem familiari vsu ad vnguem distinguere, & lento quodam figere gradu; ideoque aptius nobis videtur propriam manum nostro affigere stylo, vt non tam deflere aliquid videamur, quam abscondere, neque alterum scribentem erubescamus.*

S. Thomas in lecto ægritudinis, explicabat Religiosis Monasterij Fossæ nouæ Cantica canticorum, & mortuus est, cùm ad illa verba peruenisset *Veni dilecte mi, veni, egrediamur in agrum.* Quę verba summo suauitatis affectu repetens, cum illis spiritum reddidit.

Venerabilis Beda de se in Historia Anglicana sic scribit: *Ego septennis in monasterium ingressus, ibi tota vita omnem meditandis Scripturis operam dedi, atque inter obseruantiam disciplinæ regularis, & quotidianam cantandi in Ecclesia curam, semper aut discere, aut docere, aut scribere, dulce habui.* Scripsit penè ipse in omnes Scripturæ libros, nec morbo destitit. In vltima enim infirmitate in Euangelio S. Ioannis laborauit, & penè animam agens; Scribam accersens, vt absolueret dicebat: *Accipe calamum, & festinanter scribe*, tandemque absoluens dixit: *Bene est, consummatum est*, & paulò post cygneam vocem hanc edens, *Gloria Patri & Filio, Spiritui sancto*, placidissimè spiritum emisit, anno trecentesimo septuagesimo primo.

S. Bonifacius iugiter Euangelij Codicem secum deferebat, adeò vt nec in martyrio eum demiserit. Nam cùm impij in eum ensem vibrarent, ipse Codicem hunc quasi clypeum obiecit: & illustri miraculo factum est, quod licet ense peracuto per medium secta sit liber, nulla

tamen

tamen littera ea factione est abolita. Quem ego librum, in prænobili Fuldensi Monasterio in Germania, propriis oculis conspicare merui.

Hæc recenseremus hic, vt nouerint Sacerdotes muneris sui potissimum esse, legere, discere, scribere, & sacros libros versare. Siue eis animarum cura incumbat, siue non, eloquia diuina, non debent negligere, & post illa debent quæstiones morales (quas Conscientiæ casus vocant) sæpè voluere, ne ex illorum ignorantia in graues impingant errores, in iis etiam quæ proprium Sacerdotij statum concernunt, & conscientiæ propriæ discretionem. Vnde Thomas à Kempis sic ait in doctrinali iuuenum c. 6. *Ecclesiasticus sine libris, quasi miles est sine armis, equus sine fræno, nauis sine remis, scriptor sine pennis, auis sine alis, sutor sine subulis, faber sine malleis, sartor sine acu, & filis, sagittator sine iaculis, viator sine baculo, cæcus sine ductore.*

De occupatione diurna, & fuga negotiorum sæcularium.

ALiqui inter Sacerdotes non quidem sunt otiosi, sed cùm se occupationibus sacris deberent impendere, profanis & sæcularibus insinuantur animum immergere. Hos disertis verbis arguit Apostolus: *Nemo militans implicat se negotiis sæcularibus, vt placeat ei cui se probauit.* Et sanè sancti Patres hoc à vocatione sacerdotali alienum semper iudicarunt, inter homines sæculi versari, & maxima ex parte sæcularia tractare negotia, neglectis illis quæ proprium Sacerdotis statum concernunt, & tamen videmus & dolemus Sacerdotes imò Religiosos non paucos id agere.

Audiant illi sanctum Anselmum, qui olim Abbas Beccensis & Archiep. Cantuar. fuit; ipse lib. simil. cap. 187. ita describit. *Sicut Bubo dum in cauerna sua cum pullis est, lætatur, & suo modo bene sibi est; dum verò inter coruos & corniculas seu alias aues est, incursatur, ac dilaniatur, & omninò sibi male est: Vt pote quia hic rostro percutit, ille alis in eum irruit, alter verò vnguibus discindit; ita & mihi. Quando enim cum Monachis meis, scilicet filiolis, conuersari queo, mihi benè est, & grata, ac singularis vita mea consolatio: quando verò remotus ab illis inter sæculares conuersor, hinc inde me variarum rerum incursu dilaceram, & quæ non amo sæcularia negotia vexant. Malè itaque mihi est, quando sic sum, ac tremens pertimesco animæ meæ dispendium.*

Audiant & Synesium Episcopum, qui cùm vrgeretur ad negotia aliqua ciuilia tractanda, sic respondit: *Mea facultas non est duobus Dominis seruire: Si verò sunt aliqui, qui neque à conscientia lædantur in his, poterunt sanè & Sacerdotio fungi, & ciuitatum esse Præfecti. Radius Solis etiamsi cum stercore conuersabitur, purus manet, & non coinquinatur. Ego verò si idem hoc fecero, fontibus & mari opus habeo.* Rectè ille. Nam Sacerdotis munus est cœlestia tractare, & non in exteriora se diffundere, & puluere terreno aciem mentis obtundere.

Audiant & Chrysostomum, siue auctorem operis imperfecti homil. 1. sic differentem: *Videmus planè corporis oculos cùm in fumo morantur, lacrymas fundere, si verò potiantur aere purgato, & florentibus pratis, aut hortis virentibus, fontibusque intus amœna fluentibus, saniores & esse multo maiore aciei fulgore rutilare. Talis profectò est mentis oculus, si enim in pratis diuini eloquij pascatur, erit ipse sine dubio purus & lucidus, & acutius cuncta perlustrans. Si verò in fumum negotiorum sæcularium fuerit ingressus, ad innumera prorsus mala illacrymabitur.* Hæc ille.

Audiant denique Clementem Papam hoc decretum ferentem: *Sacerdotem oportet irreprehensibiliter viuere, & summo studio niti, vt omnes vitæ huius occupationes abiiciat, ne fideiussor abiiciat, existat, ne aduocatus litium fiat, neue in vlla occupatione prorsus inueniatur mundani officij perplexus. Neque enim cognitorem sæcularium negotiorum esse oportet, præsentibus hominum curis, non passio Dei verbo vacare. Nemo ergo eum occupet his studiis, per quæ salus hominibus datur.* Ita habetur, c. *Te quidem* 11. q. 1.

Conformiter loquuntur & alij Patres inter quos Cyprianus dignum memoratu refert exemplum de quodam Victore Geminio grauissimè punito, quod filius suis præsbyterum Faustinum nominasset per suum testamentum tutorem. Nam hæc inquit, nunc ratio & forma in clero tenetur, vt qui ordinatione promouentur, in nullo ab administratione diuina euocentur, nec molestiis, & negotiis sæcularibus alligentur: sed in honore sportulantium fratrum tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari, sacrificiis non recedant, sed nocte & die cœlestibus rebus ac spiritualibus exercitiis seruiant. Quod Episcopi Antecessores nostri religiosè considerantes, censuerunt, ne quis decedens ad tutelam vel curam clericum nominaret. Si quis hoc fecisset, nec offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur. Neque enim apud altare Dei meretur nominari, qui ab altari Sacerdotes, & ministros voluit auocare. Et ideò cùm Victor Geminius Faustinum præsbyterum ausus sit Tutorem constituere, non est quod pro dormitione eius apud nos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in Ecclesia frequentetur, vt Sacerdotum decretum religiosè seruetur, & cæteris fratribus detur exemplum, ne qui Sacerdotes & ministros Domini, altari eius Ecclesiæ vacantes, ad sæculares molestias deuocet.

Cyp. Ep. 66.

Attendite igitur ô Sacerdotes! quanta cura fuerit olim prouisum & decretum, ne quis occupationibus sæcularibus vos præpediret: quanta sollicitudine Ecclesia mater vestra voluerit, vt omnibus sepositis impedimentis orationi, lectioni, spiritualibusque exercitiis toti insisteretis. Quod si negotia sæcularia, à vobis releganda sunt, vt sublimioribus intendatis, quantò magis ea quæ perniciosa amplius iudicantur statu vestro indigna? Aleæ scilicet, comessationes, lusus & pocula, quibus maior pars diei à quibusdam teritur dicentibus: *Oportet transigere tempus. Ita asseuero* (inquit Bernardus) *transire debes tempus adeo pretiosum, quo diuinam propitiare debueras pietatem, properare ad Angelicam societatem, suspirare ad amissam hæreditatem, excitare remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem: Certè si ab omnibus, multò strictior à Sacerdotibus temporis ratio exigetur: & si in sæcularibus otiositas mater nugarum, nouerca virtutum, à Domino condemnabitur, in Ecclesiasticis & Christi Ministris grauiùs certè punietur.*

LECTIO XIII.

DE FLORE DECIMO tertio, qui est recollectio annua.

DE hac re sic Regula: *Singulis annis totius anni peccata confessione expient; vt defectus plenius agnoscere, & sibi ad profectum calcar addicere possint.*

Consulunt Magistri spiritualis vitæ, vltra recollectionem quotidianam, instituere & annuam, octo vel decem dierum, ad peruidendum animæ statum, ad exscindendas occasiones peccatorum ad vitæ perfectioris propositum efficaciùs renouandum, & gratiæ spiritum cœlicùs hauriendum; Sic iussit Dominus discipulos suos decem diebus sedere; & in tranquillitate animi agere, vt induerentur virtute ex alto. Consulunt aliqui singulis trimestribus tres seligi dies, adimplendo illud: *Ibimus viam trium dierum in solitudine & sacrificabimus Deo nostro.* Idipsum potest in honorem tridui mortis Christi fieri; vt scilicet perfectiùs commoriamur cum ipso vitæ veteri, & sepeliamus veterem Adam ad resurgendum & ambulandum in nouitate vitæ. Consuli etiam potest menstrua vnius diei specialis recollectio, qua renouetur animus; imò & hebdomadalis, qua totius hebdomadæ defectus ad mentis tribunal vocentur, inuestigenturq; radices eorum, & contra occurrentes occasiones animus obfirmetur.

Cæterùm, ad annuam hanc recollectionem, iuuat eligere locum solitarium, & à turbis remotum, qui mentis etiam solitudinem generare possit, vel adiuuare vt Dominus ibi loquatur ad cor, & animus silentio diuini susurri venas possit percipere. Ad id porrò necessarium est ab omnibus obiectis mentem distrahere notis, à curia etiam licitis se segregare, cum Domino Iesu in solitudinem ingredi, cum illo solo conuersari, illique dicere: *Sileant Domine omnes creaturæ tuæ in conspectu tuo, tu solus loquere, qui soles loqui pacem super eos qui conuertuntur ad cor, audire enim cupio quid loquaris in me.* Quam fructuosa sit hæc mentis solitudo, aliquot dierum recollectio ad totius vitæ directionem, nonnisi experti intelligere valent. Vnde meritò ad eam instigantur quicumque perfectionis sunt cupidi, maximè Sacerdotes Ecclesiastici. Nam ex conuersatione sæculi frequentes

frequenter puluere terreno contingit etiam pia corda foedescare & spiritum sopiri: sed hac methodo & praxi perfectiùs possunt emundari, & de nouo accendi. Sic etiam efficaciùs adimpletur monitum illud Apostoli: *Admoneo te vt resuscites gratiam quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Ibi enim flabello suppeditantur & folles ad spiritum & gratiam impositionis manuum excitandam, oratio examen & inuestigatio inclinationum & passionum peruersarum, quæ impediunt gratiam & spiritum. Ibi pugna specialis instituitur contra primarias aliquas inclinationes, quæ sunt origo & fons aliorum imperfectionum & vitiorum. Est enim in quolibet aliquod vitium speciale cæterorum radix, contra quod principaliter est decertandum. De qua concertatione sic monet Cassianus: *Aduersus illud arripiat homo speciale certamen omnem curam mentis erga illius impugnationem obseruationemque defigens aduersus illud quotidiana ieiuniorum dirigens spicula; contra illud cunctis momentis cordis suspiria, crebraq. gemitus tela contorquens; aduersus illud vigiliarum labores, ac meditationes sui cordis impendens, indesinentes quoque orationum ad Deum fletus fundens, & impugnationis sua extinctionem ab illo specialiter ac iugiter poscens.*

Eligite igitur ô Sacerdotes & ministri Christi hanc adeò fructuosam solitudinem, hanc adamate, quam Dominus frequenter elegit & adamauit, illius vobis exemplum tradens, siue in deserto per quadraginta dies commorans à spiritu illuc ductus, siue in montibus in oratione pernoctans. In hac solitudine Angelum & Angelorum Dominum Diuosque Tutelares sufficiat conscios habere mentis nostræ, duces vitæ, adiuncto illo qui vicem Dei teneat in directione. ibi perfecta fiat oblatio totius vitæ, & totius temporis & æternitatis nostræ, totos nos Domino Iesu exhibendo; omnibus eius placitis, votis, intentis, consiliis per singula vitæ currentis momenta fidelissimè cupientes respondere, & ad id nos hoc ipso exercitij tempore disponentes integerrimè.

Documenta aliquot ad recollectionem annuam.

Status animæ illa annua recollectione perspicaciter inquirendus est, & singula peruestiganda, sicut horologij director non solùm manè & vesperi pondera depressa erigit, sed etiam in anno semel singulas partes sigillatim inspicit, & è loco suo dimouet, vt rubiginem estergat, oleo vngat, reparet & componat singula, quæ vsu vel violentia attrita sunt, vel loco mota. Sic qui conscientiæ suæ curam habet, non solùm nocte & vesperi per examen, pondus ad terram deuergens erigit, vel per orationis exercitiũ ei curam adhibet, sed etiam singulis annis singula sagaciter inuestigat, affectus, passiones, defectus, tanquam rotas horologij explorans, vt videat an congrua secundum Deum reuolutione moueantur. Et sic vbi reperit rubiginem, oleo gratiæ inungere curat, & quæ detrita sunt reparare. Sequentia porrò documenta ad animę statum cognoscendum subseruire possunt.

Primò, inquirat quale sit cor suum contra peccatum mortale, an valida resolutione firmatum, vt nullam ob causam vellet in illum incidere: & an hæc resolutio semper in ipso perdurarit ab altero examine, siue annua confessione. In hoc enim præcipuum fundamentum vitæ spiritualis consistit.

Secundò, quale sit cor suum erga peccata venialia, à quibus licet penitus non possit eximi, videndum tamen an inclinetur specialiter ad aliqua, aut illis inhæreat cum affectu. hic enim affectus maximè expungendus est sarculo contritionis perfectæ, ne germinet pestiferum germen in mente.

Tertiò quale cor erga exercitia spiritualia, an ea diligat, an ea æstimet, an sapore & gustu illis afficiatur & reficiatur an verò molesta sint, & illi tædium ingenerent.

Quartò an libenter lectioni piorum librorum se impendat; verboq; Dei lecto, vel audito delectetur. Num frequenter cogitet de Deo, lubenſque loquatur de illo, & desiderijs sæpè renouatis aspiret ad illum. Quod si in his cum tedio languidè se gerat, inquirat causam & originem, coneturque radicitùs excindere.

Quintò, qua deuotione erga Christum Deum hominẽ, quo amore feratur erga redemptionis mysteria, & eius passionem, quomodo imitetur eius virtutes, patientiam, humilitatem, charitatem. An sincerè quærat eius gloriam, ita vt se totum impendat ad eam promouendam. Quid pro illius amore faciat, aut relinquat. Quo item affectu erga Deiparam, erga sanctos Tutelares, erga Angelum Custodem, quamque fiduciam in illorum patrocinio concipiet.

Sextò, quo affectu & spiritu feratur erga officia vocationi suæ annexa, circa celebrationem sacrificij, horarum lectionem, sacramentorum tractationem an pura intentione, an torpida, an perfunctoriè hæc obeat. Quo zelo erga animas feratur ad eas adiuuandas, sanctificandas, lucrandas, quo desiderio inardescat, vt in illis honorificetur Deus per Iesum Christum.

Septimò, quàm inordinato amore erga seipsum feratur, an non plus curæ & diligentiæ corpori curando impendat, quam animo: an non plus sollicitudinis, vt honorem terrestrem assequatur, quàm cœlestem: an non plura ob respectus humanos peragat, quàm propter Deum. Item, quàm æstimationem sui habeat: an non facilè præsumat: cùm liberè se iactet.

Octauò, quomodo erga proximum se gerat: an in charitatis sinceritate illa auxilietur, non solùm in ordine ad necessitatem subleuandam. Qualiter se gerat erga illos, qui ipsum offendunt: an directè vel indirectè vindictam non quærat: an de illis bene loquatur, an non impatienter se habeat: non temerariè iudicet.

Postremò, his & similibus examinatis, si profecerit, gratias Deo immensas agat, cui omne bonum adscribendum est. Si potius defecerit, confundatur & erubescat, quod diuinis inspirationibus, gratiæque auxilijs non responderit: & compungatur, quod erga eum infideliter gesserit, nec vocem aut manum attenderit inuitantis ad meliora, deducere volentis ad perfectiora. Tunc integra sui oblatio in manus Dei fiat, vt dominetur cordi illudque dirigat secundùm suum beneplacitum. Vt omnes voluntates eius, & omnia consilia super salute nostra ab æterno & & in tempore habita, perfectè ipso operante adimpleantur: & non simus rebelles eius lumini sanctissimæque voluntati, sed gratias & inspirationes, illustrationesque & motus spiritus sui diuini perficiat in nobis. Et ad hoc inuocentur sanctorum patrocinia, præsertim Mariæ, & Angeli custodis.

Conclusio ad Christum.

O Iesu! Dux Sacerdotum & Pastorum, inspira illis desiderium & amorem huius sacræ solitudinis & recollectionis; in qua de anno in annum se valeant agnoscere, & te, se humiliare & contemnere, te exaltare & glorificare. Ibi agnoscant quomodo ex se semper deficiunt, & ad nihilum tendant, quoque septem tempora mutentur super se, nisi Tu qui idem semper ipse es, semper bonus iustus & sanctus, eos in te stabilias. Da igitur illis in solitudine, vt claudentes aurem ad vocem foris sonantem, audiant te veritatem intùs docentem: & clausis oculis ad exteriora, cœlestia penetrent & interiora. Ibi renouent animum, & magis accendantur ad tuum obsequium. Ita ô Iesu innocentiæ restitutor, & amator, dirige ad te tuorum corda seruorum, vt nouo semper feruore concepto, & in fide inueniantur & in opere efficaces.

ADSPIRATIONES SAcræ pro diebus Recollectionis.

O Domine! ecce ego quia vocasti me, loquere, quia audit seruus tuus, & quia seruus tuus sum, da mihi intellectum.

1. O Magister bone fac me de illis Discipulis esse de quibus dictũ. Erunt docibiles Dei & Theodidacti: Vnctio tua de omnibus doceat me.

3. O Domine verba vitæ æternæ habes, ad quem ibimus? loquere ergo, & dic animæ meæ, Salus tua ego sum, pax vita, gloria tua.

4. O Domine doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu: Spiritus tuus bonus deducat me, custodiet me.

5. O Domine! quid ego sum mihi sine Te, nisi Dux in præceps? Tu ergo deduc me in vita æterna, & ingrediar in veritate tua.

6. O Domine Iesu! qui dixisti, Ego principium qui & loquor vobis; sic loquere, vt redeamus ad Te Principium à quo profluximus.

7. O Domine; ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo, vt placeant tibi eloquia oris mei & meditatio cordis mei.

8. O Domine

8. *O Domine Iesu! Vias tuas demonstra mihi, & semitas tuas edoce me: quia tu es Deus Saluator meus.*

9. *O Deus cordis mei? cor mundum crea in me, & spiritum rectum innoua in visceribus meis: Spiritu principali, quem Sacerdotali characteri indidisti confirma me.*

LECTIO XIV.

DE FLORE DECIMO QVARTO, qui est Officij diuini pia recitatio.

DE hac re sic monet Regula: *In diuinis officiis diligenter curent Sacerdotes pronunciationem integram attentionem & reuerentiam tùm interiorem, tùm exteriorem.*

Officium diuinum vnum est ex propriis & primariis muneribus Sacerdotum, & ideò debet cum perfectione peragi: quod ipsum nomen insinuat: quandoquidem non quodlibet officium sit, sed diuinum. Omnibus ergo exercitiis voluntariæ pietatis illud præferendum est; quandoquidem sit obligationis strictæ: ideòque præposterè aliqui animum collectum & locum opportunum in aliis sollicitè requirunt, officium autem diuinum cursim & perfunctoriè persoluunt.

Potissimùm autem duo requiruntur ad ritè illud persoluendum, attentio scilicet & affectus: attentio ex parte intellectus, affectus ex parte voluntatis. Hæc sunt duæ alæ quibus mens ad cœlestia volat, & Dei thronum pertingit: sine his oratio non ascendit, sed super terram repit, & sine fructu perit. Ideò dicit Apostolus; *Orabo spiritu, orabo & mente, psallam spiritu psallam, & mente.* Itaq; non solum spiritu oris, sed & spiritu mentis & cordis oratio debet fieri, ne sit sine fructu, si fiat labiis sonantibus, corde & mente aliud voluentibus. Vt verò attentio ista procuretur, necessarium est præuia aliqua consideratione frænum iniicere imaginationi per varia vagari assuetæ. Et cor paulatim à terrenis ad cœlestia, ab exterioribus ad interiora, a fluctibus tumultuantium cogitationum ad quietem aliquam renouandum, vt in Deum erigi possit. Hoc monet Ecclesiasticus: *Ante orationem præpara animam tuam, & non sis quasi homo tentans Deum.* A turbidis enim cogitationibus ad orationem subitò prosilire, Deum potius est tentare, quam orare. Quid enim est tentare Deum, nisi desiderare, vt aliquid faciat sine mediis ordinariis, quæ prærequirit? Cùm ergò requirat præuiam animi recollectionem, vt menti deuotionem in oratione infundat: nolle sic se disponere, & velle orare, quodammodo est illum tentare, & irritare. Nempè sicut instrumentum musicum aliud non potest edere, quam strepitum & confusum sonum, nisi chordæ præuiè disponantur: ita nisi cordis nostri chordæ præuia consideratione componantur, & animus attemperetur, oratio ingrata est auribus diuinis quasi sonus obstrepens.

1.Cor.14.

Eccl.18.

Quapropter sancti ante orationem conabantur exuere se ab omni cogitatione rerum externarum, solius que Dei memoriam corde gerere. Sic de S. Francisco traditur; cùm Ecclesiam oraturus ingrederetur solitum dicere. *Manete hic cogitationes meæ, donec egrediar, & vbi opus Dei impleuero, si indigeam vobis iterùm vos assumam.* Eodem hortabatur se modo S. Bernardus ante orationem dicens: *Intentiones, cogitationes, voluntates, affectiones, & omnia interiora mea, venite, ascendamus & ad montem, vbi Dominus videt, & videtur. Curæ, sollicitudines, anxietates, pœnæ, seruitutes, expectate me cum asino corpore isto: donec ego cum puero, intelligentia scilicet & ratione, vsque illuc properantes postquam adorauerimus reuertamur.*

Alludebat ad verba Abrahæ, in montem ad sacrificium ascendentis. Ad pedem enim montis asinum reliquit & famulos, cunctaque ad sacrificium importuna. Ita viri sancti ad montem sacrificij ad montem myrræ & collem thuris, hoc est ad locum orationis ascendantes, asinum cum famulis & oneribus, hoc est, corpus sordidum cum cogitationibus & impedimentis, ad ianuam relinquere solent, solo velut animo ascendente, occupationibus ad tempus vale dicentes, & cum Abraham dicentes: *Cum adorauerimus reuertemur ad vos.* Hoc imitari debemus: nam & ideò ad ingressum templi vas aquæ benedictæ appendi solet vt ad orandum ingredientes, cogitationum turbam nos interturbantem immergamus, & sepeliamus ibidem, quasi Ægyptios in aquis: quia nos à sacrificio impedire nituntur & ad lutum & paleas reuocare, dum diuino insistendum est operi.

Considerationes pro pia recitatione Officij diuini.

COnsiderationes piæ præparare possunt & fouere attentionem in decursu Officij: harum aliquot subiicimus.

Primò, Dei consideranda est præsentia, ad cuius laudes accingimur; illiusque maiestatem reuereri decet toto laudum decursu. Serui dum in conspectu Domini ea quæ sibi ex officio incumbunt, peragunt, solent perfectè peragere quia ad oculum seruiunt. Nos obsequium seruitutis nostræ in conspectu supremi Domini peragimus, vereamur ergo oculum eius ad fundum vsque animi penetrantem, & quæ imperfectè fiunt videntem, vereamur illud Prophetæ: *Maledictus qui opus Dei facit negligenter.* Et quidem cùm supremo Numine de negotiis omnium grauissimis tunc agimus, de remissione peccatorum, de iustificatione animæ, de gratia & salute, de gloria æterna. An non ergo aliud tunc intendere indecorum; An non id in tantæ maiestatis vergit contemptum? Nonne coram Rege terreno de negotio quolibet tractans si animum interim & vultum ab eo auertat, Regis maiestatem aspernari videtur? quantò magis id hic verum est. Præsentia ergo diuini Numinis viua & firma fide apprehendenda in oratione, & ad eam rememorandam, excitandamque attentionem seruit adspiratio illa singulis Psalmis adiecta, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, &c.* Quæ toto animi sensu pronuncianda est, vt attentio & intentio inter psallendum facilè diffluens, reuocetur & renouetur, vel si perstiterit, accendatur & acuatur.

Secundò, consideret qui psallit, se Officium Angelorum obire, quorum in cœlo perpetuum est exercitium Dei laudes celebrare; eorum ergo solemnitatem cum reuerentia iunctam debet æmulari. Audi Thomam à Kempis. *Chorus est Dei, & sanctorum Angelorum locus, sicut Angeli in Cælo, sic ministri ordinati sunt in Choro. Opus Angelorum est semper Deum laudare, opus Religiosorum est intento mente psallere & orare. Sit in choro & in cantu quasi in medio Angelorum. Imò omnes fratres tui sint tibi tanquam Angeli Dei, & cum quibus psallis in terris, spero te quandoque cantaturum & in cælis.* Meminerit ergo qui psallit versus illius: *In conspectu Angelorum psallam tibi, adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.* Sic animum erigat intentionemque foueat.

Exemplis multis demonstrari potest officium diuinum, Angelorum esse officium, & in eorum consortio persolui.

S. Magdalena 36. annis ab hominum consuetudine disiuncta, quotidiè septies ab Angelis eleuabatur in altum, ad audiendas cœlestium spirituum laudes, & cum illis persoluendas.

S. Ignatius tertius à Petro Apostolo Anthiochiæ Episcopus, visionem vidit Angelorū SS. Trinitatem hymnis alterna voce decantantis collaudantium & formam canendi in ea visione expressam Antiochiæ Ecclesiæ tradidit. Testis est ex Socrate, & aliis Baronius.

Tempore Diocletiani, trucidatis multis Sacerdotibus; circa illorum Reliquias audita est cœlestis psalmodia, horis illis quibus S. illi Martyres & Sacerdotes Deum laudare consueuerant manè & vesperi, ac hora tertia, sexta, nona. Testis est huius rei Ado in Martyrol qui ideò Angelico ministerio Horarum Canonicarum ordinem esse constitutum affirmat.

In Monasterio Corbeiensi Ordinis S. Benedicti Vvelphalia multis sæculis perdurante Religiosi instituti Sanctitate quoties quis religiosus infirmitate detentus, chorum non poterat frequentare, supplebant Angeli perceptibiliter eius vicem, eiusque in choro vocem. Testantur Annales illius Cœnobij Illustrissimo Nuncio Apostolico P. Aloysio Carafa nouissimè in eius visitatione exhibiti, ex cuius ore id percepi.

S. Gudunalus Archiepiscopus ambulans aliquando per mare, cùm preces in naui persoluturus inchoasset more Ecclesiæ, dicens, *Deus in adiutorium meum intende.* Angeli subiunxerunt, *Domine ad adiuuandum me festina,* & ita totum officium alternis vicibus cum viro Dei persoluerunt, Sur. 26. Iunij.

S.p.em

Septem tubis ministerio Sacerdotum clangentibus, olim muri Iericho ceciderunt. Sic ergò septies in die cum Angelis laudes Dei psallant Sacerdotes, vt his diuinæ laudis buccinis ore sacerdotali clangentibus, diaboli machinæ diruantur.

Tertiò consideret, qui psallere debet, se membrum Ecclesiæ Militantis, quæ laudes diuinas decantando, Triumphantem imitari cupit, vbi non solùm Angeli, sed & omnis beatorum Chorus ardenti amore decätat. Vna verò est Ecclesia siue Militans, siue Triumphans: sicut vnus erat populus Israelis, licet vna pars iam mare transisset in littore secura, altera per mare adhoc graderetur inter vndas. Vtraque autem ordinata est ad laudandum Deum licet vna securè & continuò laudet, altera pro modulo suo certis tantùm temporibus, ad æternam interim illam laudem respirans. Porrò Sacerdotes huius Ecclesiæ laudantis primaria sunt membra, quibus commissum est, vt nomine totius Ecclesiæ laudes persoluant, ideoque illius spiritu eas debent persoluere cuius vices gerunt, Imò spiritum Ecclesiæ triumphantis, quantum in se est, attrahere debent, aut in spiritu sic eleuari, vt illi interesse iam quodam modo possint, & cum ille decantare. Ideò eum in alba veste eas decantare iubentur in choro, vt meminerint se æternitatis candidatos esse, & ad eam laudem æternam aspirare de qua dicitur, *Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.* Quomodo laudabunt? Altissimè, deuotissimè, purissimè, suauissimè, feruentissimè, securissimè, felicissimè. Nec vnquam cessabunt à laude, quia nunquam cessabunt ab amore. His vocem & spiritum iungent Ecclesiæ Ministri, quorum professio est immolare Deo hostiam laudis, vice totius Ecclesiæ, & vice plebis: quæ cùm variis negotiis & curis detinetur, habet eos tanquam Mediatores, qui certis horis orent, laudent intercedant apud Deum; impetrentq; subsidia necessaria, cum temporalia tùm æterna. Nempè sicut Respublica ciuilis habet suos milites, qui excubent, & vigilent noctu diuque pro illa. Ita Christiana Respublica habet suos, qui nocturnis & diurnis horis vigilent, & preces tanquam arma spiritualia contra hostium incursus opponant. De his intelligi potest illud Prophetæ; *Super muros tuos Ierusalem constitui custodes, tota die & nocte laudabunt nomen Domini.* Hic iterùm sunt filij Sion, qui exultant in Rege suo, & laudant nomen eius in choro.

Isa. 61.

Apoc. 58.

Tanta antiquis Patribus diuini huius officij & laudis cura fuit, vt ad imitationem illius quæ perpetuò in cœlo persoluitur in quibusdam Monasteriis institutum fuerit, vt sine remissione Laus & cantus continuaretur.

Sic legimus in Luxouensi Monasterio, institutis Sancti Columbani celeberrimo, tantam fuisse Religiosorum multitudinem, vt continuò sibi inuicem chori succederent, nullumque interstitium foret à Diuinis laudibus die nocteque vacuum.

Ecclesia Disnensis per Albertum & Ernestum Saxoniæ Principes, sic instituta fuit & dotata annuis fructibus, vt perpetuum diurno nocturnoque tempore chorum haberet; cœlestis concentus perpetuitatem imitantem, Testis est Ioannes Bonifacius, lect. 3. de institutione pueri Christiani.

Quartò vt attentio possit foueri in decursu officij diuini, iuuabit animum reflectere ad orationem Christi in terris, qui tunc orauit pro nobis, & iam oratur à nobis: imò adhuc orat in nobis tanquam in membris suis, & ideò nos oportet illi coniungere mentem & spiritum, & offerre fructum labiorum in vnione illius laudis, & orationis, quam Patri obtulit in terrenis. Ipsos etiam hymnos decantasse ad laudem Patris; satis deducitur ex Euangelicis gestis. Cœna enim peracta, hymno dicto, cum discipulis gratias egit: quem hymnum quidam existimant fuisse Psalmum: *In exitu Israel de Aegypto.* In Cruce etiam inchoauit Psalmum vigesimum secundum. *Deus meus respice in me, quare me dereliquisti?* Ibidem finiuit Psalmum trigesimum pronuncians. *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum,* censentque aliqui Psalmum integrum submissa voce persoluisse. Itaque Christi Domini consideratio nata est excitare attentionem nostram; siue consideremus eum olim orantem in terris, quia eius deuotionem debemus mirari, siue consideremus vt modo orantem in nobis, quia eius spiritum reueremur dum oramus, siue consideremus ipsum esse qui oratur, & adoratur in cœlis, quia nullo satis digno honore eum possumus prosequi. Ipse etenim Agnus ille in Throno stans, in circuitu cuius mystica animalia cum Angelis & seniores, cum omnibus creaturis, quæ in cœlo sunt & in terra, inclamant. *Dignus est Agnus qui occisus est, accipere virtutem & diuinitatem & sapientiam & honorem, & gloriam, & benedictionem.* Atque sciant Sacerdotes, se vicem non solùm populi, sed & omnium creaturarum gerere, in laude & honore ac gloria Agno reddenda: quia creaturæ, quæ sine anima sunt & sine voce, illorum spirituum animam, & linguam quodammodo mutuant, vt laudent Creatorem illi homagium præstent, & agnitionem. Quinimò cùm animæ reprobæ se voluntariè gratia & amore æternum priuarint & consequenter laude, in pœnis blasphemantes Creatorem & Redemptorem; ipsi tenentur supplere, quibus laus est Dei commisse, non solùm pro illis creaturis, quæ non possunt nisi muto eloquio laudare, sed etiam pro illis quæ maledictioni æternæ obnoxiæ, indignæ sunt laudem Dei in ore aut mente habere, Et ideò quanto ipsi maledicti affectu maledicunt Deum Vindicem.: tanto nos affectu laudare debemus, & benedicere iustum Iudicem: & ad eum etiam finem laudes diuinæ in officio quotidiano animo deuotissimo persoluendæ sunt & referendæ.

Exempla sanctorum.

EAm ob causam Viri Sancti ad extremum vsque spiritum diuino officio & laudibus Dei persoluendis instititerunt, vt eam quam in laude Creatoris vitam insumpserant, finire possent.

De S. Ioanne Episcopo Neapolitano, sic legimus; *Sabbatho autem secunda hora diei lætus ad Ecclesiam processit, & ascenso Tribunali ex more populum salutauit, resalutatusque à populo orationem dedit & collecta oratione spiritum exhalauit.*

Quod dicitur ex tribunali populum salutasse, significabitur mos Episcopi ex altiori loco dicentis ad populum *Pax vobis.* Eumque resultasse dicitur populus, respondendo scilicet: *Et cum spiritu tuo.* Tunc orationem, quæ Collecta nominatur, subiunxit, & eam finiens, etiam vitam finiuit.

S. Osualdus Vigorniensis in Anglia Episcopus, cùm sciret vitæ suæ terminum adesse ex diuina reuelatione, conuocatis Sacerdotibus suis, hortatus est, vt sibi impenderent Sacramentum Extremæ Vnctionis cum Viatico Domini. Interim nocte sequente, quasi oblitus aduersæ valetudinis, in templum se contulit, & officium diuinum expleuit, reliqua noctis spatia in diuinis laudibus expleuit. Mane solito more linteo præcinctus, pauperum pedes lauit, atque extergens, quindecim psalmis, quos in illo ministerio dicere solebat, persolutis subiunxit, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto,* sicque ad pauperum pedes in diuina laude expirauit.

S. Vincentius Ordinis Prædicatorum, cùm non posset officium in vltima ægritudinis die persoluere, curabat apud lectum suum per socium recitari. Cumque socius laudes persoluens, peruenisset ad versum vltimi Psalmi: *Omnis spiritus laudet Dominum,* ipse multoties id repetendo cum iubilo spiritum reddidit. Idem de sancto Petro Cælestino tradidit Scriptor vitæ eius.

Conclusio ad Sacerdotes.

ERgo agite, *Benedicite Sacerdotes Domini Domino, benedicite serui Domini Domino.* Vos qui statis in domo Domini, in atriis Domus Dei nostri benedicite, laudate, super exaltate, psallite cum attentione & reuerentia, cum affectu, & deuotione. Memores estote; siue priuatim siue publicè vobis psallendum sit, vos stare in conspectu Angelorum, in conspectu Maiestatis Diuinæ, in conspectu Agni coram Throno eius: vt reddatis eis gloriam & honorem, ex parte Cleri, ex parte Populi, ex parte omnis Creaturæ, quæ si vocem haberet optaret laudem persoluere. Supplere toto animi conatu laudem quam ei denegant infideles, Hæretici, Reprobi, & maledictionis voces quas in eum intorquent, compensare frequentissima, & feruentissima laude. Vos statis quasi inter cœlum & infernum medij ad hunc effectum Deo consecrati, vt eum laudetis pro superioribus & inferioribus creaturis, pro animatis & inanimatis, pro infidelibus & Christianis, pro Hæreticis & Catholicis, pro electis & reprobis, vt sic confiteantur per vos Deo omnia opera sua, dum vos sancti & consecrati benedicitis, illi. Cur vero cursim, cur perfunctoriè, cur præcipitanter, & oscitanter, & torpidè

tantùm

tantum munus obeatis, si Deum si Angelos, si Iesum Christum attenditis? Iesum considerate tanquam eum quem debetis laudare, tanquam eum per quem debetis laudare, tanquam eum cum quo debetis laudare & orare, quia semper laudat & orat Patrem, semper illi se hostiam offert & holocaustum, laudat per se in cœlis, per vos in terris.

Concludo obsecrans Te Domine Iesu, qui simul es Sacerdos & hostia laudis, pro me & Sacerdotibus fratribus meis, vt illis aperias ora, aperias corda, ad digne Te laudandum & per Te Patrem ac Spiritum sanctum ad digne pronunciandum Psalmos, Hymnos, Cantica laudis quotidianæ. *Da eis labium electum*, quod Ecclesiæ filiis promittis per Prophetam, *vt inuocent in nomine Domini, & seruiant ei humero vno.* vnanimi scilicet consensu in obsequio tuo, vnanimi oratione in domo sacra tua, puro corde, puris labiis tibi psallentes. Lætifica eos *in domo orationis tua, in monte sancto tuo.* sicut promisisti per Isaiam: Fac vt sint de populo qui scit iubilationem: *Ambulent in lumine vultus tui, & in nomine tuo exultent tota die, quoniam gloria virtutis eorum tu es?* Spiritum tuum cordibus eorum infunde, ne opus Dei faciant negligenter, aut ne dum labiis te honorant, cor eorum longe sit a Te.

Soph. 3. Isa. 56

LECTIO XV.

De Flore decimoquinto, qui est eleuatio mentis ad sensum vel ad mysteria Passionis.

Ecclesia à Spiritu sancto instructa ordinauit Officium ex sacra Scriptura, ex Sanctorum Patrum Scripturis, ex sacrarum precationum medulla, ex Martyrum, & aliorum Sanctorum gestis. Et hic liber officij diuini, *Breuiarium* vocatur, quasi compendiose & abbreuiate continens, quicquid præclarum est in sacris Scripturæ libris, in Patrum scriptis, in Sanctorum gestis & historiis, in orationibus à summis Pontificibus editis, aut aliis libris piis Distinxit verò hoc officium grata varietate, ad tædium tollendum, per Psal. Cantic. Hymn. Antiph. Lect. Responsoria, Versus, Orationes. Et in his omnibus mens erigenda est, vt intelligat sensum & affectus excitandus ad saporem & gustum, quia sub cortice sacrorum verborum, quæ decantantur, vel leguntur, non parum medullæ continetur, quæ potest reficere animum bene attentum. Hoc docuimus velle Psaltem, dum mouet: *Psallite Deo nostro, psallite Regi nostro, psallite sapienter.* Hoc est, sapidè & sapienter, vt sit intelligentia in mente, sapor in corde. Hoc etiam vult Apostolus: *In Psalmis Hymnis & canticis spiritualibus cantantes in cordibus vestris Domino.* Cui consonat monitum S. Bern. *Immolantes hostiam laudis iungamus sensum verbis, affectum sensui, exultationem affectui, modestiam exultationi.* Quoniam verò plerique non intelligunt quæ pronunciant, saltem meminerint se Spiritus S. verba proferre, & ideò in illis verbis spiritum Ecclesiæ orare, qui est spiritus Columbæ, *Postulans pro nobis gemitibus inenarrabilibus*: & idem ille spiritus est, qui hæc Officia dictauit, & ordinauit, qui etiam nobis intelligentibus orat. Hac consideratione mentem in Deum eleuent, qui sensum ignorant & ita licet non pascantur sensu & intelligentia, habebunt tamen fructum deuotionis erga Deum, fructumque reuerentiæ erga preces sacras, & erga spiritum Christi & Ecclesiæ, qui in aliis orat Hoc si magna humilitate & pietate fiat, non minus meriti conciliabit, quam si verborum sensus perciperetur, nec minus efficaciæ ad impetrandum habebit.

Quapropter S. Iordanes rogatus, an preces Monialium non intelligentium placerent Deo; Respondit *Sicut gemma in manu rustici ignorantis pretium tantùm valet, ac in manu artificis qui pretium nouit: sic & preces tantùm valent in ore indocti, quantum in ore docti, qui intelligit.* Addi potest & hæc similitudo. Libellus supplex, licet porrigatur Principi ab idiota, tantùm impetrat quantùm si à viro litterato. Audi & aliam similitudinem.

In vitis Patrum quidam conquerebatur: *Ecce oro, & non est compunctio in corde meo, quia nescio virtutem, siue significationem verbi.* Respondit ei Abbas Pastor: *Tu tamen orare perge. Quia sicut incantator, licet virtutem verborum quæ dicit, nesciat, serpens tamen percipit, & subiectus incantanti. Sic & nos licet ignoremus virtutem eorum quæ loquimur, Dæmones tamen intelligunt & territi discedunt.*

Memorabile est quod de S. Lugarde legimus. Contulerat ei Deus donum curationis, ita vt tactu saliuæ, vel manus morbos curaret. Cùm verò hominum frequentia sæpè in oratione impediretur, dicebat: *Quorsum Domine hac gratia impedior toties ne tibi vocare possim? Meliori illam dono commuta.* Respondet Dominus: *Quid verò petis?* Ait illa: *Cupio intelligere Psalterium pro maiori deuotione.* Concessit ei Dominus; sed vidit ex ea gratia se non ita proficere; vt sperarat: reuerentia enim velati mysterij mater est deuotionis, & auidius res celata quæritur, maiorique veneratione concupiscitur. Iterum ergo Domino dicebat: *Quid ad me simplicem Monialem Scripturæ arcana nosse? Potius mihi Domine cor tuum tribue, & Cordis tui amorem sic cordi meo attempera, vt in te cor meum possideam omni tempore, tua protectione securum.* Dedit ei Dominus; & ex eo tempore facta est quædam commutatio cordium, siue vnio spiritus creati & increati per gratiæ excellentiam. Et ita deinceps Christus cordi Virginis inhæsit, vt nec tentatio carnis, nec cogitatio turpis eam infestarit, vel momento. Surius 16. Ianuarij.

Sed quæritur, cur in septem horas Officium diuinum Ecclesia distinxerit? Respondeo, potissimum id fecisse ad memoriam Passionis Iesu Christi, vt recolerentur ea quæ passus est diuersis illis horis, laudibus eius obsequio quotidiano gratam animum exhibendo. Hinc illi Versus

> Matutina *ligat Christum, qui crimina soluit.*
> Prima *replet sputis*: *causam dat* Tertia *mortis.*
> Sexta *cruci nectit*: *Laudis fed* Nona *biperit.*
> Vespera *deponit*: *tumulo* Completa *reponit.*

Quocirca fructuosum & Deo pergratum exercitium est, illis horis mente voluere ista, & adspicere in Iesum pro peccatis nostris ligatum, illusum & conspurcatum, vulnere amoris circa cor transfixum, cum luctu tandem depositum, & cum mœrore tumulatum. An non hoc indicare voluit Dominus per Zachariam, dicens; *in die illa effundam super domum Dauid, & super habitatores Ierusalem spiritum gratiæ & precum, & aspicient ad me quem confixerunt.*

Zach. 12.

Quænam est domus Dauid, nisi Ecclesia Christi, & congregatio Fidelium? Quinam habitatores Ierusalem, nisi filij Ecclesiæ, qui intra muros illius adhuc Militantis demorantur, aspirantes interim (& animo iam conuersantes) ad Ierusalem triumphantem? In illa ergo die, hoc est, tempore Legis gratiæ, communicabo eis Spiritum gratiæ & precum: vt adspiciant in me quem confixerunt, rememorantes quomodo pro peccatis omnium confixus sim, ideoque necem meam, & peccata sua deplorantes. Hoc omnibus Christianis qui de domo Dauid & filij sunt sunt, commune est, qui omnem orationem auspicari & finire debent per merita Christi crucifixi: *Aspicientes in authorem Fidei, & consummatorem Iesum:* Ideoque à signo Crucis inchoant, & ter in die orando, manè, meridiè, vesperi, mortem Christi commemorant. Sed potissimum in his qui de Clero sunt, conuenit, tanquam primariis habitatoribus & ciuibus Ierusalem, qui ideo septies in die laudes decantant in honorem Crucifixi, & in memoriam omnium eorum quæ toto Passionis tempore diuersis horis est perpessus. Ergo vt hoc munere perfectè fungantur, debent meminisse Crucis Christi, & ardentibus votis implorare: *Spiritum gratiæ & precum.* aspiciendo continuò in eum quem peccata nostra confixerunt, tanquam obiectum & scopum qui vnicè proponitur eis, toto Officij diuini decursu, in certas horas eam ob causam ab Ecclesia distributo.

Heb. 12.

Ad matutinum igitur & Laudes recolentur angustiæ, tormenta, pœnæ & contumeliæ probrosæ, quas Christus passus est pro nobis tota illa nocte: dum in horto iam sudore sanguineo & angustiis intimis exhaustus, crudelissimè vinculis & funibus attractus est in Ierusalem, totoque noctis tempore modo percussionibus attritus, modo opprobriis & blasphemiis innumeris affectus; ita vt dixerit S. Hier. ea nocte tot ac tanta passum Christum, vt in diem vsque iudicij reseruata sit eorum integra notitia.

Ad Primam, recolitur quid ea hora passus sit, dum diluculo conuenere cum rabie Principes Iudæorum, de quibus conqueritur per Prophetam: *Circumdederunt me canes multi & consilium malignantium obsedit me.* O! quot latratus, quot calumniæ mordaces, consputationes, illusiones affixerunt cor Domini Iesu dum per plateas trahitur tanquam opprobrium hominum, & abiectio plebis; dum mane sistitur tanquam omnium sceleratissimus coram

Psal. 21.

Principibus Iudæorum, coram Pilato coram Herode accusatus, illusus, angustiatus: *Aperuerunt os suum quasi leo rugiens & rapiens, & factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei.*

Ad Tertiam recolitur post tot noctis & diei attritiones, acerbissima flagellatio, impiissima coronatio, ignominiosissima purpuræ, & arundinis inauguratio; innumeris opprobriis coniuncta, dolorosissima exhibitio in illis verbis: *Ecce Homo.*

Ad sextam recolitur damnatio eius ad mortem, crucisque baiulatio renouans tormenta iam inflicta, acetum felle mixti potus: denique infamis iterum denudatio, pedum & manuum crudelissima transfixio, & in crucem eleuatio: *Foderunt manus meas, & pedes meos, & dinumerauerunt omnia ossa mea.*

Ad Nonam recolitur trium horarum in cruce angustia, cum mysticis quæ protulit verbis, quasi testamentum condens, postque tandem expirauit, cœlo lugente, & elementis signum luctus edentibus. Simulque rememoratur quomodo sibi iam mortuo latus voluerit aperiri, extremi amoris extremum iudicium.

Ad Vesperas eius de cruce depositio, recolitur quanto cum mœrore fuerit piorum maximè Virginis Matris, Discipuli Ioannis, Magdalenæ, Ioseph Arimathæi, & Nicodemi, qui corpus vndique cruentum & laceratum, in sinum Matris deposuerunt dolorosum spectaculum.

Ad Completorium, recolitur eius funus & sepultura, cui cooperatæ sunt personæ hæ piæ cum mulieribus, quæ secutæ erant eum à Galilæa, quæ non deseruerunt pium Dominum & magistrum lachrymis; quæ amoris & doloris testes fuere, ad sepulchrum vsque comitantes.

Itaque ad fructuosè recitandum Officium, & recolendam Christi passionem, ad singulas horas poterit oratio aliqua breuis & eiaculatoria fieri vel voce, vel mente, in hunc vel similem modum.

Ad Matutinum. *Domine Iesu in vnione illius orationis, quam in horto angustiatus Patri obtulisti, & tormentorum omnium quæ Passionis tuæ nocte pertulisti, offero tibi hoc matutinæ laudis obsequium, vt illud acceptare digneris in compensum tot blasphemiarum.*

A Primam. *Domine Iesu in memoriam sputorum, alaparum, conuitiorum, illusionum, quas initio diei pro nobis pertulisti & Patri obtulisti, hoc oris & cordis nostri obsequium suscipere ne dedigneris, vt Patri æterno gratum sit in vnione tui amoris.*

Ibid. A Tertiam. *Domine Iesu in memoriam acerbissimæ flagellationis, & ignominiosissimæ coronæ tuæ, te modo orare te adorare cupio: & hoc sit obsequium seruitutis meæ, quo Te Regem æternum profiteor, & agnosco.*

Ad Sextam. *Domine Iesu, in memoriam Crucis acerbæ quam baiulasti, in qua erectus es & te Patri hostiam obtulisti, hoc laudis sacrificium à nobis digneris suscipere, & Patri offerre, vt sit acceptum in oblationis tuæ vnione.*

Ad Nonam. *Domine Iesu, in memoriam cordis tribus horis in Cruce angustiati, & post expirationem lancea aperti, offero tibi hoc precis & amoris obsequium, vt cor nostrum iungere digneris tuo cordi amore inseparabili.*

Ad Vesperas. *Domine Iesu, in memoriam capitis tui languidi, & corporis tui plagis vndique affecti, è Cruce in sinu Matris depositi, hoc Officium orationis suscipe, & tibi acceptum sit in vnione dolorum benedictæ Matris tuæ.*

Ad Completorium. *Domine Iesu, in memoriam vnctionis, & sacræ sepulturæ tuæ, accipe hoc extremum Officium seruitutis & deuotionis nostræ diurnæ, & vt tibi gratum sit, coniunge cum lachrymis quas tibi obtulerunt piæ animæ.*

Conclusio orationis pro supplemento negligentiæ, in Horarum recitatione hæc esse poterit post expletum Officium.

O bone Iesu, propitius esto mihi peccatori. Ego tepidum & distractum Officium commendo mellifluo cordi tuo emendandum & perficiendum: Tibique offero ad salutem omnium in vnione illius perfectissimæ attentionis, qua Patrem orasti, & laudasti in terris. Responde quæso, satisfac, & supple pro me plenissimè.

B. Gertrudis hoc ipsum diuinitùs est edocta, quæ cum quodam die Officium cum aliis perageret, attentè singula pronunciare studens, ex infirmitate tamen humana multas patiebatur distractiones. Vnde mœsta dixit intra se: *Quis fructus prouenire potest ex hoc studio, cui tanta instabilitas est coniuncta?* At Dominus volens eam consolari, præsentauit illi dignissimum illud totius boni Gazophylacium, cor scilicet suum, & dixit: *Ecce cor meum oculis mentis tuæ prætendo, quod omnia quæ per te minus perficere potes fiducialiter per me perficiendo commendabis, & ita coram oculis meis apparebunt perfecta. Certè cor meum humanam fragilitatem, instabilitatemque cognoscens, semper cum desiderio expectat, vt si non verbis, saltem cogitatione committas pro te supplendum, emendandum, ac perficiendum quicquid minus per te vales.*

LECTIO XVI.

De Flore decimosexto, qui est obseruatio pia loci, temporis, modi conuenientis, ad Officium persoluendum.

DE LOCO.

QVantum ad orationis locum, peropportunus est, & peroptimus. Templum vel oratorium Deo consecratum. Hic enim propriè est locus orationis, in quo Chorus & Altare: Hic locus sanctus, in quo Dominus specialiter habitat, & Angeli ascendunt, & descendunt, vt preces nostras offerant, & dona Dei referant. Et certè quidquid in Templis cernitur, aut reconditur, natum est ad deuotionem excitare, si mens ad ea consideranda eleuetur: & ideò in illis officia publica decantari præceptum est. Quid est enim Ecclesia, nisi summi Imperatoris Palatium sacrum locusque non solum diuino Numini gratus, & ab Angelis frequentatus, sed & dæmonibus terribilis, deuotis delectabilis & suauis? Quid aliud Ecclesia, quam domus Dei ad adorandum, Aula Dei ad laudandum, Chorus Dei ad cantandum, Altare Dei ad celebrandum: Porta Dei ad cœlos intrandum, scala Dei ad ascendendum. Cœnaculum, & mensa Dei ad panem vitæ edendum, Atrium Dei ad mortuos in Domino sepeliendum? Verè locus iste sanctus est, in quo omnia sancta, omnia ad sanctitatem Christianos excitantia. Vnde & sacerdotum animus illic frequens debet esse, illic vota eorum & preces coram Deo comparere, vbi exercitiorum omnium sacrorum proprius est locus. In Templis enim castra sunt Christianorum, vt in eis vigilent & orent, & pugnent contra diabolum. Ibi celebrantur festa Christi & Sanctorum, quæ indicant nobis gaudia cœlorum, vbi nunc cum Christo regnant, qui mundum contempserunt. Ibi recitantur Sanctorum gesta, quæ corda pusillorum confirmant, vt constantes sint, & per arctam viam eos sequantur. Ibi miracula eorum declarantur, vt mali intelligant quomodo nequaquam bonos opprimere debeant aut in malitiis suis inebriari; sed tantis signis ad veritatem reduci. Ibi conduntur ossa eorum, vt populorum fidem roborent, ne mori timeant, sed cum electis resurgere confidant. Ibi scripta sanctorum Patrum exhibentur & leguntur quæ sunt velut lucernæ viatorum, ne in fide aut moribus errent. Ibi imagines & picturæ mentes excitant ad venerationem & amorem Beatorum. Ibi denique Psalmi, & Cantica resonant, ad excitanda corda arida & tepida, vt ipsi exultent in conspectu Dei & Angelorum.

Non parum profectò quę in diuinis Officiis piè decantantur ad animos audientium excitandos valere, variis potest exemplis declarari.

Ac in primis S. August. de se sic fatetur post Baptismum, *Non satiabar illis diebus, dulcedine mirabili considerans altitudinem consilij tui super salutem generis humani. Quantum fleui in Hymnis & Canticis tuis suauesonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus, acriter? voces illæ influebant auribus meis, & eliquebatur veritas tua in cor meum, & ex eo æstuabat affectus pietatis, & concurrebant lacrymæ, & bene mihi erat cum eis.*

S. Cæcilia cantantibus organis soli Domino decantabat in corde suo illud Psalmi: *Fiat Domine cor meum & corpus meum immaculatum vt non confundar*: & ita animo per hæc sacra Verba in Deum erecta, se in castitatis proposito, ac in fide Iesu Christi confirmabat. Ipsa quoque Euangelium Christi gerens in pectore, non diebus neq; noctibus vacabat à colloquiis & laudibus diuinis: dumq; expansis manibus orabat ad Dominum cor eius in verborum sacrorum pronunciatione cœlesti ardescebat igne. Denique dum iam conuertisset Valerianum Sponsum & Tiburtium Fratrem nocturnis colloquiis: dum aurora finem daret, insonuit eorum auribus hoc ex Apostolo monitum: *Eia milites Christi, abiicite opera tenebrarum, & induimini arma lucis.* Audi aliud ex Chronicis PP. Prædicatorum.

Iuuenis

Iuuenis, quidam in ciuitate Parisiensi Iurisprudentiæ operam nauans, cùm quodam die Officio defunctorum interesset in Ecclesia, illud audiuit decantari: *Heu mihi Domine, quia peccaui nimis in vita mea, quid faciam miser, quo fugiam nisi ad te Deus meus?* Ita verò interiùs illa voce commotus est, vt non potuerit eam continuò auribus insonantem a mente repellere, nec occupationibus aliis, aut recreationibus quibuscumque eludere. Quapropter renuncians dissolutiori vitæ, & sæculo valedicens, de medio Babylonis fugit ad Ordinem sancti Dominici adhuc pietate recentem, ibi repertururus Deum suum. Ita Vitæ FF. Prædicatorum p c. 10.

Alius quidam F. Guerricus, vir eminens in Ordine Prædicatorum, similem sui ingressus in Religionem causam asserebat. Cùm quodam die Officio diuino interesset, audiuit legi in Ecclesia: *Factum est omne tempus quod vixit Adam nongenti triginta anni, & mortuus est. Facti sunt dies Seth nongenti & duodecim anni, & mortuus est. Facti sunt dies Enoch nongenti quinque anni, & mortuus est.* His auditis eum inuasit, & ad cor vsque penetrauit hæc cogitatio: *Quid faciemus & nos, nonne cito moriemur?* Hacque sancta cogitatione vehementer compunctus, Ordinem S. Dominici est ingressus, vt morti se prepararet. Ita idem l. c. 10.

S. Theresia non poterat sine spiritus exultatione & iubilo audire decantari illud: *Misericordias Domini in æternum cantabo.* Similiter cùm missa illud caneretur: *Et regni eius non erit finis*, tota extra se rapiebatur.

Cæterum quia his qui priuatim diuinum Officium recitant, non est semper integrum in Templis Deo sacratis illud peragere; ideò omnis eis locus qui non impedit attentionem & deuotionem, est permissus. Consulitur verò eis illud Matthæi 6. *Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & ora Patrem tuum in abscondito.* Quod licet maximè intelligatur de mentis solitudine & conclaui, etiam tamen intelligi literaliter potest de loco solitario & secreto ad orandum & psallendum eligendo, tanquam magis congruo. Istud vbi fieri non potest, S. Catharinæ Senensis exemplum est imitandum: quæ cum à parentibus impediretur, separatum locum ad pietati & orationi vacandum seligere, diuina inspiratione est edocta cellulam sibi in interiori mentis domo fabricare. In illa deliciabatur cum Deo magna quiete, etiam inter ollas & lebetes, ac culinarum loca, ob præceptum matri, existens. Audiendum igitur est monitum illud D. Augustini Tract. 334. in Ioan. *Quisquis explicaturus Deo locum aptum & sanctum requiris, interiora tua munda, & omni inde mala cupiditate depulsa, præpara tibi in cordis tui pace secretum. Volens in templo orare, in te ora: & ita age semper vt Dei Templum sis. Ibi enim Deus exaudit, vbi habitat.*

De compositione Corporis.

QVantum ad compositionem exteriorem corporis, ea sola prohibetur quæ impedit attentionem, & consulitur ea, quæ deuotionem & mentis eleuationem magis iuuat. Varia autem est iuxta variorum orantium dispositionem: ideòque dum priuatim horæ recitantur, relinquitur id prudentiæ vniuscuiusque & deuotioni, quantum in Choro oporteat se conformare, Ecclesiæ mori & cæremoniarum præscripto.

S. Franciscus licet oculorum, stomachi, splenis, & hepatis ægritudine laboraret, nolebat tamen muro vel parieti inhærere dum psalleret; sed horas semper erectus & sine caputio, non gyrouagis oculis, nec cum aliqua syncopa persoluebat. Si quando esset in itinere, figebat tunc temporis gressum huiusmodi consuetudinem reuerentem & sacram propter pluuiarum inundantiam, non omittens. dicebat enim: *Si quiete comedit corpus cibum suum, quod futurum est vermium esca, cum quanta pace & tranquillitate accipere debet anima cibum vitæ?* Hinc adhuc S. Francisci corpus mortuum stabat quasi orans, nullis fulcris innixum.

S. Carolus solebat flexis genibus totum Officium diuinum recitare, idque propter reuerentiam illius quem alloquebatur. Imò sacras Scripturas capite discooperto, & flexis etiam genibus, tanquam diuina verba legebat.

S. Paulus primus Eremita etiam in oratione hunc modum seruabat, flectendo, & manus oculosque in cœlum tollendo. Et id ex eo constat, quod tali corporis situ animam exhalarit. Vnde S. Anthonius cùm sic inuenisset eum existimabat in oratione esse persistentem, quem non deceret interrumpere. At postea aduertit corpus exanime esse & tamen speciem quam in oratione toto vitæ suæ cursu obseruarat, etiam in morte non deseruisse, genibus complicatis, erecta ceruice, extensisque in altum manibus.

D B Isaac Syro Monacho ex S Gregorio supra diximus, quod tres continuos dies, & totidem noctes genibus innixis orauit.

Ex his colligere licet, quandoque negligentiæ, & irreuerentiæ periculo obnoxium esse, Horas Canonicas in lecto recitare. Quod exemplis aliquot comparabat B. Petrus Damiani Epist. 14. ad Desiderium Abbatem. In quodam Cœnobio Burgundiæ refert accidisse, quod casu Religiosus piæ conuersionis obuiaret cuidam speciem præferenti peregrini alicuius Ierosolomitani, palmamque in manu gerenti. Cùm autem ille paululum pertransisset, dixit: *Completorium in lecto dicere, nec salus est, nec profectus.* Id audiens Religiosus, miratus est: at post tergum respiciens, eum videre non potuit, quia mox prolato verbo disparuit. Ille verò ad conscientiam mox reuersus, inuenit quod pridiano vespere lassus de via redierat, & fessa in lectulum membra proiiciens, Iacendo Canonicas horas compleuerat, Virum Angelus vero fuerit, vel homo Dei, ducimus relinquendum iudicio. Ita ille.

Idem refert de altero Religioso, Priore cuiusdam Cœnobij qui quia leui quadam infirmitate laborabat, sæpè iacens in lecto Completorium decurrebat, confisus in hac sui corporis imbecillitate. Accidit vt quendam dæmoniacum exorcisare rogaretur: Cumque hoc perageret; *Tunc ille es* (inquit dæmon per os energumeni) *qui quotidiè Completorium in lecto insusurras, & modo me quasi sanctus vis eiicere, & iuris mei vasculum de me vis dominio eripere?* Erubuit ipse, quia rei veritatem etiam per mendacij cognouit auctorem.

Audiendum hic est, quod ex Vitis Fratrum Eremitarum S. Aug. lib. 2. c. 15. hic refertur. Cùm duo Fratres quadam nocte sedendo in lectis suis, & quasi cubando Matutinas horas persoluerent, ecce pertransiens dæmon, & fœtorem intolerabilem spargens dixit: *Ad talem orationem tale debetur incensum.*

Itaque sub diuini timoris ac reuerentiæ disciplina, diuina sunt persoluenda Officia, ne dum psallimus, fructum spiritus cum carnis desidia misceamus, quia sæpè parum prodest Hostiam Deo laudis offerre; & per corporem negligentiæ eam fœdia vel inutilibus cogitationibus inquinare.

De tempore Officij persoluendi.

QVantùm ad tempus, olim etiam recitantibus secundùm Canones & antiqua iura opportunum tempus & certum destinatum fuit: ita vt iuxta communiorem opinionem.' Prima recitari deberet vna hora ante vel post Solis ortum, tertia verò, hora à Solis ortu tertia. Sexta hora meridiana. Nona, tertia post meridiem hora. Vespertina, hora duodecima à Solis ortu. Completorium verò, post Solis abscessum, appetente iam nocte Nocturnæ vigiliæ cum laudibus matutinis ad mediam noctem, aut quarta vigilia noctis, hoc est vna, duabus tribusve horis ante solis ortum. Hæc sunt debita tempora, secundùm Canones & iura. At verò vsu receptum est, vt singularum horarum officia persoluantur in choro, iuxta consuetudinem Prouinciæ vel Patriæ.

Quantum verò ad priuatim horas legentes, quoad fieri potest tenentur sese conformare horis ab Ecclesia solitis ita vt veniale peccatum intercurrat, si notabiliter absque causa præueniantur, vel postponantur. Ad hanc rem comprobandam facit exemplum quod in antiquis Patrum historiis refertur, & citat Innocentius, Hostiensis, Ioannes Andreæ, & Abbas in c. 1. de celebrat. Missarum. Angelus quendam Anachoretam solitus erat obseruare diuina officia persoluentem: ille verò persoluebat modò citius, modò tardiùs, quandoque etiam hora debita. Ideò Angelus aliquando ei deferebat vuas immaturas & acerbas, aliquando maturas & suauissimas, aliquando etiam siccas & marcentes. Interrogatus est Angelus, quid rerum id significaret? Respondit se vuas afferre ea parte tantùm maturas, quando diuini officij tempus præueniebat; quia tunc & ipse immaturam quodammodo orationem Deo offerret, horam præoccupans. Tunc verò perfectas vuas se deferre, quando debito tempore officium diuinum persoluebat:

vt insinuaret quanti sit apud Deum meriti, obsequium laudis diuinæ suo tempore persoluere. Denique attulisse quandoque vuas siccas emarcidas: vt indicaret obsequium laudis diuinę seriùs quam par est præstitum, multo minus valere quàm suo tempore oblatum, vel etiam anticipatum.

Alterum exemplum idem confirmans refert B. petrus Damianus Epist. ad Abbatem Desiderium de S. Seuerino Episcopo Coloniensi in purgatorio punito, eo quod frequenter ob negotia aulæ horarum tempus anticiparet. Sic autem habet. Clericus Coloniensis vadum fluminis transibat, & Ecce B. Seuerinus ibidem nuper Episcopus, equi habenas apprehendit, eumque retinēs sistit. Cùmque ille in stuporem versus, cur illic tam celebris famæ vir moraretur, inquireret, *Da mihi*, inquit, *manum tuam*, *& quæ circa me sunt, non auditu disce, sed tactu.* Cùmque datam manum fluctibus Episcopus impressisset, tantos eam ardor absorbuit, vt vndique carnes eius diffluerent. Ad quem Clericus ait: *Cùm nomen tuum in tanta sit benedictione apud nos, & fama tua totius Ecclesiæ præconiis celebretur, cur te pestilens hæc vorago constringit, tantoque incendio cruciaris?* Respondit: *Nihil aliud in me mansit plectendum præter hoc, quod dum in aula regia constitutus Imperialibus me consiliis, vehementer implicui, Canonicæ synaxis officia per distincta horarum spatia non persolui. Manè quippè simul omnia conseruans, tota die negotiis vacabam securus.* Hæc Petrus Damianus: Aduertit verò Baronius hic irrepsisse errorem in nomine, putatque non esse legendum *Seuerinus*, sed *Pilegrinus*, siue *Peregrinus*, qui creatus est Episcopus Coloniensis anno 1021. & præfuit sexdecim annis. De quo Baronius Tom. 10. anno 1063.

Sed dices videtur sequi ex dictis ob negotia & occupationes incidentes illicitum esse præuenire tempus horarum: & tamen communiter Doctores consulunt, tunc manè diuinum officium vsque ad Vesperas persolui, eo quod attentiùs, studiosius, religiosius recitari soleat. Vnde & in cap. Præb. de celebrat. Miss. idem consilium datur Clericis, qui variis occupati sunt negotiis quocirca etiam Hugo de Sancto Victore dicit: *Ante horam officium persoluere, prudentia, post, negligentia, debita hora, obedientia est.* Respondeo; Non sequitur ex dictis exemplis ob iustas occupationes etiam communes, non licere præuenire officium. Quantum enim ad Anachoretam illum, quandoquidem solitariam vitam agebat; meritò suis temporibus diuinum officium persoluere tenebatur, & de ea re monebatur. Quantum ad Episcopum illum, ideò in purgatorij pœnis detentus videtur, quia vel aulam Regiam frequentabat plus quam par erat; vel preces horarias præcipuè in Ecclesiis cantandas non curauerat, vel certè ipse priuatim eas plus æquo & sine iusta causa anteponebat, ita Azor. lib. 10. cap. 9.

LECTIO XVII.

De Flore decimoseptimo, qui est studium intelligentiæ principalium partium Officij Diuini.

Explicatio Officij Diuini

CVr incipit Ecclesia preces Canonicas Per orationem Dominicalem? Quia hæc est perfectissima omnium orationum, & singulæ eius petitiones finem complectuntur, ob quem debemus orare, & omne id quod orando debemus petere. Cùm enim dicimus: *Pater noster qui es in cœlis*, eleuatur mens ad illum æternæ Maiestatis Patrem, & conciliatur attentio, & animi ad cœlestia erectio. Deinde in prima petitione, designatur finis primus ob quem debemus orare, scilicet vt honoretur & glorificetur Deus in omnibus, & ab omnibus, & per omnia. In secunda petitione secundus finis indicatur, nempè vt adueniat nobis Regnum Dei æternum, & internum. Internum quidem, quod consistit in iustitia interiori, pace, & gaudio Spiritus Sancti: Æternum autem, quod erit in fruitione consummata, ad quam illa ducunt. In tertia petitione indicatur tertius finis, quia oramus, vt impleatur Dei voluntas in nobis, vel per nos, vel sine nobis, vt simus conformes diuinæ & æternæ voluntati, eamque quantum in nobis est possimus adimplere cum feruore, promptitudine, & perfectione. Et quia Angeli & Sancti eam implent in cœlis, rogamus vt det nobis orare in spiritu, sicut & illis. In quarta dum petimus panem quotidianum, cùm ille panis sit etiam refectio animæ, quæ datur in oratione, hanc nobis intendimus & petimus in horarum & precum harum persolutione. In quinta indicatur & alter finis orationis nostræ, quia ad hoc fundimus preces Deo, vt peccatorum nostrorũ remissionem, & cordis contritionem impetremus. Denique in sexta & septima insinuatur & ille orationis scopus, qui est vt liberemur à periculis & occasionibus peccatorum, ab omnibusque corporis & animi malis. Et nunquid omnia hæc in Psalmorum decursu variis versiculis continentur? Oratio ergo Dominica rectè præmittitur, tanquam breuiter continens & rememorans nobis omnia, ad quæ mentem erigere debemus dum diuinum officium persoluimus. Adducitur quoque Salutatio Angelica, tum vt amorem & reuerentiam erga Mariam testemur, tanquam Matrem Domini & Mediatricem nostram, tum vt nos adiuuet sua intercessione, in hoc sancto opere rectè peragendo. Tum denique, vt ipsa in omnibus laudibus nostris participet cum Filio, & per illius laudes inchoamus, recitantes *Aue Maria*, & finimus dicentes *Salue Regina*, vel aliam Antiphonam. Denique additur *Credo* in Matutinis & Prima, ac in fine Horarum: vt protestemur fidei virtutem ore & spiritu, per quam inchoamus, prosequimur, finimus omnem orationem; quia ipsa est radix & fundamentum omnis deuotionis, omnisque illius quam Deo reddimus laudis.

2. Cur singulis horis præmittitur: *Deus in adiutorium meum intende?* Vt miseriam nostram agnoscamus, & gratiam diuinam planè nobis necessariam, quandoquidem nec vnum solum desiderium bonum, vel cogitationem Deo gratam, possit homo habere à se. Tantum abest, vt rectè possit orare, nisi specialiter a Deo iuuetur. Auxilium ergo poscimus, vt in hac laude ei persoluenda intellectum illuminet, voluntatem accendat, memoriam foueat; sicque verba, cogitationes, affectus & desideria, toto tempore laudis huius in eum transferuntur. In vita S. Lutgardis lego, quod licet ea idioma Latinum haud intelligeret, ad illum tamen Versum: *Deus in adiutorium meum intende*, videbat fugientes dæmones, & agnoscebat quàm efficacia sint diuina verba, etiamsi qui pronunciant, illa non intelligant.

3. Cur adiicitur *Gloria Patri*, vt moneamur non habere aliam intentionem, quàm sanctæ Trinitati gloriam reddendi, & ad id omnes creaturas, cœlum & terram, & quæ in eis sunt, inuitandi. Censemur enim toto officio iungere voces nostras cum Angelis & Choris cœlestibus, qui in æternum cantant, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, Illam eandem gloriam pro modulo decantare conamur, dicentes: *Gloria Patri, &c.* Vnde id proponitur velut thema, & quæ in toto officio peraguntur, non sunt nisi commentarius & plenior explanatio, glossaque huius versiculi. Hæc est primaria *Nota*, ad quam omnes alij moduli, sicut in musica fieri solet, reducuntur: hinc in fine cuiuslibet Psalmi repetitur. Et idem est, *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto*, cum voce Apocal. *Benedictio & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, virtus & fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum, Amen.* Hic verò versus ex Apostolorum instituto & vsu ortum habet, vt docet Baron. Tom. 3. an Christi 325. ex S. Basilio, Concilium autem Nyssenum addidit: *Sicut erat in principio & nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.* vt retunderet Arrianos dicentes: *Erat quando non erat*, hoc est, Erat tempus quando non erat filius. Vnde olim Catholici ab Arrianis per hunc versum, *Gloria Patri*, distinguebantur, tanquam per quoddam symbolum continens professionem Fidei Trinitatis, & consubstantialitatis personarum. Per illum ergo initiamus psalmodiam sacram, per illam continuamus, per illum finire debemus, vbique tribuentes gloriam tribus in diuinitate personis; illamque semper respicientes tanquam primarium obiectum nostræ intentionis in omni oratione. Hic verò versus ita quorundam inhæsit animis, vt in extremo spiritu illum exprimere non solùm corde sed & voce conati sint. Sic supra dixi S. Osualdem Episcopum Virgoniensem, & Venerab. Bedam in illius pia pronunciatione spiritum reddidisse. Atque etiam nonnulli pij & eruditi ex illo versu conficiunt Rosarium Sanctæ Trinitatis, in quo recitata oratione Dominica & Salutatione Angelica, ad singulos globulos maiores, recitant etiam ad singulos minores hunc versum *Gloria Patri, &c.*

Apoc. 7.

loco

loco salutationis Angelicæ, quæ solet repeti in Rosario Virginis, & hoc exercitium non est infructuosum, cùm sit imitatio cœlestis chori Angelorum, illam gloriam continuè decantantium.

DE INVITATORIO.

4. Cur subditur Inuitatorium? Inuitans non solùm plebem aut eos cum quibus officium persoluimus, sed & omnes beatos è cœlis, imò omnem creaturam è tertia, quasi eis insonantes: *Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum.* Et quia septem sunt horæ Canonicæ, reduci possunt tunc in mentem septem ordines Beatorum. Primus Angelorum in nouem Choris. Secundus Patriarcharum. Tertius Apostolorum, Euangelistarum, & discipulorum Christi. Quintus Pontificum, Confessorum, Doctorum. Sextus Sacerdotum Leuitarum, Monachorum, Eremitarum. Septimus Virginum, viduarum, & coniugatorum. Et cùm de Martyribus, aut Apostolis, aut Confessoribus officium peragimus, præcipuè in medio eorum esse consideramus, dum dicimus: *Regem Martyrum Dominum venite adoremus.* Et sicut Saul inter Prophetas, meritò talis societatis prophetauit, ita & nos digni fiamus, cum illis Dominum adoremus. Deinde aduocare debemus omnes animæ nostræ vires, omnia interiora nostra, vt in Dei laudem conspirent.

Ita practicabat Religiosus quidam, de quo in Vitis patrum, qui initio orationis solitus erat dicere facultatibus animæ suæ: *Venite exultemus Domino iubilemus Deo salutari nostro, adoremus & procidamus ante eum, nos enim populus eius & oues pascuæ eius.* Quasi diceret: O potentiæ animæ! estote populus Dei, oues ouilis eius: Venite, & simul intendite, ac prosternite vos ad plorandum peccata vestra: orate, vt possitis pasci in hac Dei laude sanctâ affectibus.

S. Gertrudis in Inuitatorio quod quinque constat versibus, ad singula vulnera Domini nostri Iesu Christi suauiter deosculanda solebat mente accedere, & sanguine inde fluente in spiritu se aspergere, finiensque in vulnere lateris & eius corde ibi remissionem & supplementum defectuū petebat, ac nouam gratiam ad officium rectè inchoandum. Cùm verò quintum versum ad vulnus lateris persoluisset, quasi intrasset ipsius fonti totius boni, ibidem decantabat: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, &c.* Omnia per cor Iesu terminabat, quod totius diuini influxus est contentiuum. Similiter practicabat in aliis versibus Psalmorum decantans illos, ad florida vulnera Christi in corde eius finiens.

DE HYMNIS.

5. Cur Hymnus subiicitur? Respondeo, Hymni isti vel continent Historiam creationis mundi distributam per septem dies hebdomadæ, vel Historiam festorum quæ celebrantur ad laudandum Deum de donis gratiæ communicatis: & ideò aliqui initio Horarum alij in fine subiiciuntur, & sunt à SS. Patribus compositi, & à sanctâ Ecclesia probati. Vide in Concilio Toletano 4. capite 13. dicitur: *A multis Hymni magno studio in laudem Dei, atque Apostolorum & Martyrum triumphis, compositi esse noscuntur, sicut sunt y, quos beatissimi Doctores Hilarius atque Ambrosius ediderunt.* Porrò Canticum Hymno est à fine: solent verò Cantica ex sacris Scripturis depromi. Attamen Canticum *Te Deum laudamus*, à Beato Ambrosio & Augustino fuisse compositum testatur Dacius Episc. Mediolanensis in suo Chronicol. l. 1. c. 10. his verbis. *Ab Ambrosio cunctis fidelibus vrbis astantibus, & videntibus, in nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Augustinus baptizatus & confirmatus est. In quibus fontibus prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis: Te Deum laudamus cantantes, cunctis qui aderant audientibus, & videntibus, ediderunt: quod ab vniuersa Ecclesia vsque in hodiernum diem religiosè decantatur.* Hæc Episcopus Dacius, cuius meminit sanctus Gregorius Dialog. libro 4. cap. 4. Attamen quandoque miratus sum, me id non reperire, nec apud sanctum Augustinum in Confessionibus, cum de Baptismo suo agit, nec apud Baronium tractantem de hoc eodem Baptismo Augustini. Hoc interim certum maneat, diuino spiritu compositum fuisse, & ab Ecclesia inter Cantica recenseri, tanquam dignum quod Canticis è Scriptura depromptis annumeretur. Cantica enim Ecclesia non solet ap, ellare nisi illa, quæ spiritu prophetico aut diuino edita sunt, puta Moysis, Ezechiæ, Zachariæ, trium Puerorum, Mariæ Virginis, & Symeonis. Vnde aduerte Ecclesiam in singulis hebdomadæ diebus aliquod Canticum ad matutinas laudes decantare. In diebus Dominicis ac Festis Canticum Ambrosij & Augustini, & Canticum trium Puerorum, Feria 2. Canticum Ezech. Isaiæ 38. Feria 4. Canticum Annæ, 1. Reg 2. Feria 5. Canticum Moysis & filiorum Israelis, Exod. 15. Feria 6. Canticum Habac. c. 3. Sabbato, Canticum Moysis, Deut. 32. ad Vesperas quotidie recitat Canticum B. Virginis Ad completorium, Canticum Symeonis, Luc. 2. Quotidie itidem ad Matinas Laudes Canticum Zachariæ, Luc. 1. Ita vt nullum ferè Canticum, ex iis quæ in Scripturis continentur, prætermiserit Ecclesia.

DE PSALMIS.

6. Cur Psalmi adiiciuntur Hymnis? Respondeo, Psalmos esse principalem Officij diuini partem, omnis generis voces & affectus in se complectentem. Modò enim exprimunt affectus & voces compunctionis pro peccatoribus, modò sublimis amoris pro iustis. Modò voces edocent miseriam nostram repræsentantes vt nos ipsos agnoscamus: modò voces diuinam misericordiam exaltantes, vt Deum collaudemus. Mox diuina beneficia enarrant, vt gratias agamus: mox adhortationem continent, & perfectionis consilia suggerunt, vt ea adimpleamus. Denique multa continent, quæ omni tempori, omni loco, omni conditioni hominum congruunt, vt animus in Deum erigatur. Hinc antiquitus maximè fuit commendatum, his qui in pietate instituebantur à primæua ætate, Psalterio ediscendo incumbere.

S. Athanasia septennis puella, breui edidicit tempore totum Psalterium, Testatur Surius 14. Ianuarij.

S. Beatrix Ordinis Cistercienfis Abbatissa, quinto ætatis suæ anno absque errore, totum Psalterium ordine memoriter tenebat; vt testantur Annales Cistercienses.

Sancta Margarita Hungarica, cùm Monasterium ingressa esset, annos tantùm tres, cum dimidio nata, dimidium post annum preces Horarias B. Virginis perfectè callebat Tassis est Surius 28. Ianuarij.

S. Theodorus anno duodecimo, ætatis magno zelo cœpit Psalterium ediscere: graui autem cum labore vsque ad decimum sextum Psalmum edidicit: sed 17. nullo modo percipere poterat. Quare Deum humi prostratus orabat, vt sibi donum psalmos memoriæ commendandi impertiretur. quod factum est: nam cum surrexisset ab oratione facta coram imagine Saluatoris, dulcedinem melle suauiorem in ore sensit, & deinceps totum Psalterium paucis diebus memoriæ commendauit. Surius 22. Aprilis. Petrus de natalibus lib. 10. cap. 44.

S. Vualericus à prima ætate oues patris ducebat: sed discendi auiditate impulsus, sibi alphabetum pingi curauit, & ita inter pascendum de illo discendo sollicitus fuit, vt breui non solum alphabetum, sed & totum disceret Psalterium Surius 7. Aprilis.

His omnibus insinuamus, gratissimam esse Deo hanc Psalmorum recitationem, quandoquidem ad eos ediscendos multis inspiratione speciali author & adiutor fuerit. Hinc meritò Sacerdotes Ecclesiasticos exhortandos duximus, vt non solum illorum lectioni, sed etiam interpretationi operam nauent. Quandoquidem hæc potissimum sit fructuosa oratio, si qui Psalmos enuncians, quantum in se est eundem affectum induat quem Psaltes, eundemque spiritum caritare conetur, qui in versibus pronunciatis insinuatur. Itaque si Psaltes indicat se Deum diligere, Dei amorem excita in te; si timere, timorem; si sperare, spem. Lauda dum laudat, compungere dum peccata deplorat, humiliare dum se humiliat, super cœlos eleuare dum se eleuat. Admirare Christi sponsi pulchritudinē & Ecclesiæ decorem dū eum enarrat; gratias age, dum Dei beneficia cōmemorat; time, dum vindictā rebellium notam facit, Deique lauda iustitiā.

Atque etiam ex facili Psalmis iuuat memoriam infigere versus pios, qui diuersis occasionibus seruire possint ad animum erigendum & excitandum, siue manè, siue vesperi, siue in tentatione, siue in tranquillitate, siue in prosperitate, siue in aduersitate, siue in morbo, siue in sanitate, siue in vita, siue in morte. Continent enim vt diximus, sacri versus omnia genera affectus, omnique tempori & negotio congruentes. Hine Martyres aliique Sancti viri in mediis tormentis, ac in extremo etiam spiritu, sacrorum versuum & Psalmorum modulatione animum confirmabant, & in Deum erigebant.

Martyres illi 40. de quibus 9. Martij, in carcere conclusi, noctem transigebant decantando Psalmum 90. *Qui habitat in adiutorio Altissimi.* Et cùm ora ipsorum lapidibus contusa fuissent iterùm carceri mancipati decantabant Psalmum 125. *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis,* Denique cum bacillis eorum iam confractis cruribus animam penè exhalarent, repetebant illud Psalm. 127. *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus: Adiutorium nostrum in nomine Domini*, & subiicientes, *Amen*, spiritum reddiderunt

Sanctus Nicasius Remis Episcopus, Vvandalis vrbem occupantibus in templo orans est repertus: feriente autem eum carnifice, vt caput abscinderet, versum illum cœpit recitare, *Adhæsit pauimento anima mea,* Caputque iam longè à corpore separatum, adiecit: *Viuifica me secundum verbum tuum.*

Sanctus Theodorus in mediis tormentis resonabat: *Benedicam Dominum in omni tempore, Semper laus eius in ore meo.* SS. Processus & Martinianus similiter illud repetebant: *Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc & vsque in sæculum.* SS. Marcus & Marcellianus vnanimi concentu Psalm. 132. resonabant: *Ecce quam bonum habitare fratres in vnum*

Sanctus Franciscus in mortis extremis angustiis recitabat Psalmum 141. *Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus sum*, quem vbi compleuit, statim expirauit, in illis omnium verbis, *Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo, &c.* Eundem versum ter repetens B. Conradus S. Dominici discipulus, fixè & lætæ facie intuens Crucifixum, animam in istis verbis Christo reddidit.

Castiglius in hist. Ord. S. Dominic.

Quidam F. Romæus in Ordine Sancti Dominici, sanctitate insignis, perpetuò in ore habebat illud Psalm. 128. *Cùm dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini*, & per illum se in omni afflictione solari solebat. Cùm esset in agone, Frater quidam absens eiusce rei nescius, audiuit Angelos eundem versum canentes. Vnde ad Romæum accurrens reperit agonizantem, & sanctè morientem.

F. Petrus Alcantara moriens, inchoauit Psalm. 121. *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus:* & sic os, oculos, vitamque clausit

Quidam F. Munius, Ordinis S. Dominici, Episcopus Paleotinus finiens Psal. 4. finiuit vitam in his verbis: *In pace in id ipsum dormiam & requiescam: Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.* Lege lib. 9. cap. 4. Confess. quanto affectu hunc eundem Psal. ipse Augustinus initio conuersionis iubilans resonabat. Sic & alij in aliis occasionibus, ex Psalmorum pia & ruminata recitatione plurimùm solatij repererunt.

De dispositione Psalmorum.

QVantum ad dispositionem Psalmorum in Officio diuino, Sic per totam hebdomadam distribuuntur, vt centum quinquaginta in hebdomada persolui possint, vt patebit aduertenti. Et quidem Sanctus Benedictus in Regul. capite 18. licet aliter disponat Psalmos per hebdomadam, quam in Romano Breuiario, tandem ait: *siue hoc siue alio ordine Psalmi disponantur, hoc omnino attendatur, vt omni hebdomada Psalterium ex integro numero centum quinquaginta Psalmorum psallantur, quia nimis inertis deuotionis suæ seruitium ostendunt Monachi, qui minus Psalterio cum Canticis ordinariis per septimanæ circulum psallunt: cùm legamus sanctos Patres nostros vno die hoc strenuè impleuisse quod nos tepidi, vtinam per septimanam integram persoluamus.* Testis est Marcus Marulus libro 2. capite 1. Beatum Stephanum Præsbyterum Constantinopolitanum, totum Psalterium singulis noctibus persoluere solitum. Cùm verò quodam die citiùs quàm consueuerat consopitus Psalterium istud semiplectum dimisisset, monitus à Beato Petro Apostolo in somnis vt surgeret, & cœptum opus intentiùs perficere curaret.

Quantum ad nocturnum ordinationem, in quo duodecim Psalmi recitantur, ex monito Angelico processit. Refert enim Cassianus libro 2. de instit. Monach. capite 4. per Ægyptum, & Thebaidem apud Monachos olim diuersum fuisse morem in numero Psalmorum concinendo, dum alij plures alij pauciores cantarent. Sed Angeli ministerio retentus est postea numerus duodecim Psalmorum, qui ad nocturnas vigilias quotidiè recitantur. Nam coram Monachis semel Angelus apparens, duodecim Psalmos continenter cecinit, quibus finitis, Alleluya cantauit, ac subitò, non amplius visus nec auditus. Vnde in Concilio Turonico capite 19. legimus: *Ad Matutinum saltem duodecim Psalmi expediantur, quia Patrum statuta præceperunt, vt duodecim Psalmi decantentur cum Alleluya, quod etiam Angelo ostendente didicerunt.* In Festis autem tria Nocturna cum nouem Psalmis recitantur in memoriam nouem Chororum Angelorum, quibus etiam adscribuntur sancti: qui iuxtà opinionem Theologorum assumuntur ad diuersos Choros Angelorum, iuxta merita diuersa. Antiquitùs verò etiam hæc Nocturna diuidebantur, & persoluebantur per certum tempus interpolatum, vt significaret Ecclesia, se quodammodo semper orare, semper diuinas laudes cantare, semper memoriam beneficiorum diuinorum celebrare, semper gratias agere, & sic adimplere monitum Domini, Lucæ 18. *Oportet semper orare & nunquam deficere*, monitum quoque Apostoli 1. ad Thessal. 5. *Sine intermissione orate.* si autem vis intelligere quomodo semper oret tam de die quam de nocte, aduerte quod nox constet quatuor interuallis quæ dicebantur Vigiliæ, & dies similiter quatuor partibus, seu horis sacris quarum, crebra mentio est in Scripturis, singula vero interualla suas preces habent: nam prima, secunda, & tertia vigilia noctis, sunt preces Nocturnæ Hæ vel tribus partibus constant, quæ Nocturnæ dicuntur, vt in Festis; (sicut enim quæque Vigilia continet tres Horas ciuiles, ita quodque Nocturnum continet tres Psalmos, & tres Lectiones, vt singulis horis singuli Psalmi, & singulæ Lectiones respondeant) vel vno tantum constat Nocturno, sed duodecim Psalmorum & trium Lectionum, ita vt ferè tribus nocturnis æquipolleat, vt in Feriis, & Festis simplicibus. Pro quarta vigilia sunt Laudes Matutinæ, Pro prima hora diei, quæ durat ab ortu solis, vsque ad tertiam exclusiuè, sunt preces primæ. Pro tertia, quæ durat à tertia vsque ad sextam exclusiuè, sunt preces tertiæ Pro sexta, quæ durat à sexta diei, vsque ad nonam, sunt preces sextæ. Pro nona sunt preces nonæ. Pro vespera appetente, sunt preces vespertinæ, Pro initio noctis, est Completorium. Non tamen est necesse, vt præcisè istis temporibus illæ preces dicantur: Sufficit habere respectum ad illa, & officium publicum, quantum commodè fieri potest illis temporibus accommodare.

DE LECTIONIBVS.

7. CVr Lectiones interiiciuntur Psalmis?

Respond. Lectiones depromi vel ex sacra Scriptura, vel ex Homiliis Sanctorum, vel ex gestis & vita eorum: & designant nobis vsum illum saluberrimum & fructuosissimum lectionis spiritualis, quem diximus frequentandum esse à Sacerdotibus & Ministris Christi. Horum enim vita maxima ex parte debet consumi in lectione sacræ Scripturæ, præsertim Euangeliorum, & Apostolicarum Epistolarum: Deinde in libris Sanctorum Patrum, qui ex spiritu Dei hæc interpretati sunt: Denique in vita & gestis Sanctorum, quorum exempla mouere nos possunt ad imitandum. Vnde dixi supra propter hæc omnia, hoc nomen *Breuiarium* vsitatum esse: quia scilicet est compendium breue omnium dictorum & gestorum, quæ ad pietatem possunt excitare.

De Benedictionibus.

8. CVr Lectionibus Benedictiones præmittuntur? Resp. Esse quasdam breues adspirationes: & veluti iaculatorias preces, quibus excitetur attentio: quarum prima ad Patrem, secunda ad Filium, tertia ad Spiritum sanctum dirigitur, vt indicetur nunquam lectionem debere nos auspicari, nisi in nomine SS. Trinitatis, neque fructum ex ea percipi, nisi præuia illius benedictione. Quapropter etiam hæc conclusio adiicitur: *Tu autem Domine miserere nobis*: vt scilicet sua misericordia inserat cordibus nostris semen hoc verbi diuini lecti, quod germinare possit & crescere in salutem: vt condonet etiam culpam quam incurrimus, eo quod monita quæ leguntur, non adimpleuerimus. Subiicitur, *Deo gratias*? & id refertur ad totam lectionem. Agimus enim gratias Deo, quod doctrinæ verbum tanquam panem frangere dignetur. Quod autem Lector recitaturus, dicit: *Iube Domine benedicere*, indicat

cat neminem vsurpare debere munus annunciandi verbum, Dei, sine permissu & authoritate Maioris *Quomodo nisi mittantur?* In horis diurnis etiam Lectiones sunt, sed breuiores: & ideo Capitula vocantur, quasi breuia quædam Capita, in quæ Lectio ad Missæ sacrificium recitanda, quasi in breues partes dissecta, solet distribui. Sed cùm Capitula inchoamus, non solemus dicere *Iube Domine benedicere*: quia Lectiones Cantor vel Lector aulun recitabat, Capitula Episcopus vel Sacerdos.

De Responsoriis, Antiphonis, & Collectis.

QVid Responsoria, Antiphonæ, Collectæ? Resp. Vocatri Responsorium, illum cantum qui Lectiones sequitur, eo quod vno aliquid recitare desineute alius respondeat. Antiphona autem dicitur Græcè opposita vox, siue contra sonans. Inde Antiphonæ dictæ sunt, quod alternatim à duobus Choris canerentur. Vsu verò receptum est, vt sententia Psalmum antecedens, *Antiphona appelletur*, ad cuius sonum totus Psalmus à duobus Choris alternis vetsibus decantaretur; ac deindesimul duo Chori in Antiphona conueniunt. Collecta verò dicitur oratio quā sacerdos omnium vota & orationes colligit, quasi in vnam, & per illam concludit, addens, *Per Dominum nostrum Iesum Christum*: quia nihil nisi per eius merita impetramus, *quem proposuit Deus propitiatorem in sanguine suo.* Cæterùm, Responsoria deduci solent ex illis quæ tempori conueniunt, aut ex Scripturis ex quibus ipse Lectiones sunt. Et aduerte quod olim vltima Lectio Dominicæ semper erat de Trinitate, & ideo Responsorium erat illud: *Duo Seraphim clamabant alter ad alterum*, quod nunc etiam permansit, licet Lectio de Trinitate sit omissa. Præclare verò in Officio de Sacramento S. Thomas Responsoria sic concinnauit, vt initium sumatur ex veteri Testamento, versus autem subsequens correspondeat ex nouo; vel è contra, vt initium sit ex nouo Testamento, & versus correspondens ex veteri. Sic elega itissimè ostendit, quomodo fœdera quodam speciali conspirent in veritatem huius Sacramenti paginæ vtriusque Testamenti, vt meritò confusione digni sint, qui hoc Sacramentum ponunt tanquam contradictionis signum, & scopum ad quē virulentia tela suæ iaculentur.

11. Cur concluduntur horæ per illud, *Fidelium animæ, per misericordiam Dei requiescant in pace?* Vt in qualibet hora partem habeant animæ Purgatorij: & illarum non obliuiscantur Ecclesiæ Ministri quoties Officium persoluunt. Mouentur etiam per hoc mortis, in qua aliorum indigebunt precibus: & cùm hora illius sit incerta, animum reflectant ad singula debitè peragenda. Denique, concluditur officium per aliquam ad Virginem Antiphonam, quia hæc est Mediatrix preces nostras Filio porrigens; & per illum Patri æterno: ipsaque intercedit pro defectibus & negligentiis in decursu Officij interuenientibus.

LECTIO XVIII.

De Flore decimo octauo, qui est Caremoniarum pia obseruatio

DE hac re sic monet Regula; *Sacerdotes in Officijs publicis decentem cultum, & reuerentem Cæremoniarum obseruationem semper adhibeant.*

Cæremonias Ecclesiæ à Spiritu S. eam dirigente prouenire, alibi diximus, triplicique de causa eas institutas esse. Primò, ad excitandam fidelium deuotionem erga sacra mysteria. Secundò, ad illorum instructionem: quia solent simpliciores erudiri per signa sensibilia, & rudiorum mens sic eleuari ad sublimiora percipienda. Vnde dum solemnes illos ritus intuentur, vel eruduntur, vel saltem eximulantur ad inquirendum quid per illos significetur. Denique, solemnes illi ritus in Ecclesia Dei, sacræ processiones, hymni resonantes, ordo distinctus ministrorum, ornamenta eorum, & alia quædam extrinseca symbola Ecclesiæ Militantis, adumbratio quædam sunt illius gloriæ, quæ erit in Triumphante, in distinctus Angelorum ac Beatorum Choris laudes diuinas resonantibus: ideoque munemur per hæc quæ celebri officio geruntur, ad perennem illam solemnitatem adspirare. Itaque tantum abest vt sit in his superstitio, quin verò mystica significatio in illis inuoluitur, omnibus veneranda, tam intelligentibus, quàm ignaris.

Exemplum porrò Christi Domini cæremoniis vtentis, obstruere debet omne os loquentium iniqua, omnem blasphemiam vocem hæreticorum nostrorum, impiæ superstitionis Ecclesiam accusantium ob has cæremonias. Quid enim? An Christus superstitiosus, dum lutum imponit oculis cæci, digitum auribus surdi, salinam linguæ muti? An non tru sacro vtitur, quando lauat pedes Discipulorum, dum in horto tertiò prosternitur, dum insufflat in Apostolos, dum pueris benedicens manum imponit dum Lazarum suscitans oculos eleuat in cœlum, ingemiscit, & spiritum fremitu quodam excitat in se? Sic in Eucharistico mysterio instituendo, nonne ritus multos adhibet? Lauantur pedes, grande cœnaculum eligitur, tapetibus adornatur, preces iunguntur, gratiarum actiones miscentur, fermo amoris scintillis plenus adhibetur. Vt quid hæc omnia nisi vt exteriori ritu tale mysterium commendetur, & in discipulorum animis grandis reuerentia tanti sacramenti, eximiaque pietatis sensus excitaretur?

Itaque Sacerdotes duo vel Sacramenta ministrant, vel diuina Officia celebrant, vel Missæ mysterium conficiunt, decentem cultum, reuerentem cæremoniarum obseruationem (quas à Christo, Apostolis, ac sanctis Patribus Ecclesia est edocta) debent adhibere: vt se & alios excitent ad pietatem & tantorum mysteriorum dignam consideratioem, Quia verò absonum est eos non intelligere (aliqua saltem ex parte) cæremonias, & sacrum ritum quem quotidie in Missæ adhibent sacrificio, ideo breuem ex sacris Interpretibus illarum explicationem per interrogationes subnecto.

EXPLICATIO BREVIS Cæremoniarum Missæ.

De Prima parte vsque ad Præfationem,

QVæritur primò, quid significet descensus sacerdotis ad inferiores altaris gradus humilitantis se? Respondeo, significare Christum in horto incuruatum pro peccatis nostris inchoantem Passionis suæ sacrificium & mysterium.

2. Cur incuruatus Confessionem facit? Respondeo, vt plebem ad id exhortetur, & indicet in meritis Domini nostri Iesu Christi salutem reperiri, si corde contrito & humiliato requiratur.

3. Cur tundit pectus sacerdos confitens? Respondeo vt moneat redire ad cor nostrum à quo omnis prouenit malitia, cui etiam adscribi percussione significatur, non verò per excusationes in alias causas referri.

4. Cur ascendens osculatur altare. Resp altare significat Ecclesiam, ex diuersis populis quasi viuis lapidibus ædificatam, charitatis cæmento coagmentatam, quam, Christus veniens osculatus est in medio, pacem donans vtrique parti siue vtrique populo, ex Gentibus & Iudæis, vtrumque reconcilians in Templo.

5. Quid introitus significat? Resp. sanctorum Patrum pro Christi aduentu desiderium, quod suspirabant ad Saluatorem & Medicum, Agnumque venturum, qui se debebat offerre in sacrificium.

6. Cur repetitur Introitus? Resp. vt istius desiderij vehementia significetur, quo Patres eandem repetebant æterno Patri supplicationem.

7. Cur gloria Patri adijcitur? Resp. vt sanctissimæ Trinitati debitæ gratiæ agantur de Redemptione, quam illi expectabant iam peracta.

8. Quid significat Kyrie eleison, nouies repetitum? idem est ac dicamus: Domine miserere, quod ter singulis Trinitatis personis repetimus, vt misericordia nos egere perfecta supplicatione ostendamus; votisque ardentibus illam nos expetere significemus.

9. Quid Gloria in excelsis? Post imploratam misericordiam, Hymnum in ortu Saluatoris ab Angelo pronunciatum mox inchoat sacerdos, vt significet Christi Mediatoris ortu misericordiam illam quam poscimus, nobis allatam. Ideoque Chorus statim prosequitur glorificans Deum ob misericordiam quam nobiscum fecit, & quotidie reiterat.

10. Quid Collecta? Oratio est sacerdotis pro populo; & Collecta vocatur, quia totius plebis petitiones in ea colliguntur,

colligantur,& omnium collectim vice offeruntur.

11. Quid Dominus vobiscum? Salutatio est populi, quam sacerdos præmittit, vt audientium cor ad deuotionem excitet, qui orationem communibus votis adiuuant: vnde & Chorus vicem totius populi tenens, respondet, amen, innuens se petitioni vota coniungere.

12. Cur omnes orationes finiuntur, per Dominum nostrum Iesum Christum? Quia monuit nos vt quicquid à Patre petierimus, in eius nomine peramus, qui ab illo Mediator est constitutus, per quem nobis omnia donantur.

13. Quid Epistola? Ad populi eruditionem seruit, & designat officium legis Moysis, & doctrinam S. I. Baptistæ, viam Domino præparantis.

14. Cur Epistola præcedit Euangelium? Quia lex præcessit Christum, nec auditores suos ad perfectum adducere potuit, ideo succedere debuit Euangelij doctrina.

15. Cur ad lectionem Epistolæ sedemus? Vt imperfectionem legis infra Euangelij dignitatem designemus, ad quod quidem iam maiori reuerentia assurgimus.

16 Quid Graduale? Lamentum indicat pœnitentię, quam Ioannes prædicauit, & significat nos ad salutem Christi nonnisi per pœnitentiæ gradum posse conscendere.

17. Quid Alleluia? Sicut Graduale vox est adhuc luctantium, vt ascendant: ita Alleluia vox adspirantium ad laudem æternam, ideoque longa vocis modulatione protrahitur, & paucis syllabis prolixitas cantus adaptatur.

18. Cur tempore Resurrectionis adeò frequenter repetitur? Quia cùm sit vox quædam Beatorum illo tempore resurrectio gloriosa rememoratur.

19. Cur aliquando Tractus cantatur? Resp. A Septuagesima vsque ad Pascha cantus lætitiæ omittitur, quia illud tempus pœnitentiæ est destinatum. Sed Tractus tunc canitur, multa vocis asperitate & multiplicatione verborum, significans piorum gemitus, quibus vitæ præsentis miseria, captiuitas, exilium, suspirando deploratur.

20. Quid Euangelium? Christi docentis est bonum nuntium.

21. Cur legitur facie versa ad Aquilonem? Quia hæc mundi plaga in Scriptura malitiæ diabolicæ dedicata significatur. Dixit enim ille. *Ponam sedem meam in Aquilone, & ab Aquilone pandetur omne malum*, iuxta Prophetam. Contra hanc ergo mundi plagam vox Euangelij personat, vt significetur subuersum esse per illud diaboli principatum.

22. Cur salutatio præmittitur à sacerdote? Vt ad auditum populus præparetur, & gratia à Domino optetur, qua idonei fiant auditores ad suscipiendum verbum, quod potest saluare animas ipsorum.

23. Cur assurgunt omnes? Vt significent se attentos esse, & nudatis capitibus cum reuerentia suscipere, atque ad executionem eorum quæ audierint promptos esse.

24. Cur postquam sacerdos dixit, *Sequentia sancti Euangelij*, responsum accipit, *Gloria tibi Domine*? Sacerdos indicat de qua Euangelij parte velit depromere, & Chorus vice plebis, glorificat Deum, quod ex dignatione sua voluerit nos participes esse Euangelij Christi, quod est virtus ad salutem omni credenti.

25. Cur Crucis imaginem imprimit libro. Vt significet hanc doctrinam ad mysterium Redemptionis per Crucem consummatæ pertinere.

26. Cur omnes Crucis signum tribus locis sibi imprimunt? In fronte id fit, vt non erubescant Euangelium Crucifixi in ore, vt significent se ore confiteri velle ad salutem, In pectore, vt designent se firmo cordis assensu semper velle credere.

27. Cur ad finem Euangelij iterum pectus signaculo munitur? Ne veniens diabolus tollat salutare semen de cordibus, sed potius radices agat & fructificet in vitam æternam.

28. Quid Symbolum quod canitur? Publica est fidei professio, salutarem Euangelicæ prædicationis fructum indicans.

29. Cur à Sacerdote inchoatur, & per Chorum vice plebis continuatur? Vt intelligamus fidei fundamenta nos ea ore Christi percipere, cui statim assentimur corde, deinde ore confitemur.

Luc. 12.

30. Cur oblatio fit panis & vini, cum mixtione aquæ in Offertorio? Repræsentatur prompta voluntas, qua Christus se obtulit Patri ante Passionem, magno ardens desiderio patiendi pro nostra salute: *Baptismo baptizari habeo, & quomodo coarctor donec perficiatur?* Mixtio verò aquæ, significat vnionem populi fidelis cum Christo.

31. Cur abluit Sacerdos extremitatem digitorum? Commouet se & alios, vt immundas cogitationes ex corde abstergant, quo tantis mysteriis apti esse queant: & quidem extremitates solùm abluit, significans se iam mundum esse, nisi quod fortè puluisculi extremis digitis adhærescant, hoc est leuia aliqua & venialia peccata.

De Altera parte Missæ, à Præfatione vsque ad finem.

1. Cur Præfatio post silentium solemniter canitur? Significatur ingressus triumphalis Christi in Ierusalem, postquam aliquo tempore latuisset & siluisset. Vnde & repetitur vox acclamantium: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Et tunc signum Crucis facit Sacerdos ante se significans hunc ingressum non ad regnum sæculi, sed ad passionem & mortem Crucis initium esse.

2. Cur in canone omnia sub silentio fiunt? Repræsentatur mœror Dominicæ Passionis. Atque initio illius inclinato capite osculum figit Sacerdos in medio altaris, humilem Christi obedientiam demonstrans, qui se initio Passionis Patri obtulit hostiam, vt nos reconciliaret. Vnde altare ex lapidibus multis, populos significat, & impressio osculi reconciliationem illorum cum Deo per Sanguinem Christi.

3. Cur trina fit crucis signatio super oblata? Significatur quod totius Trinitatis voluntate, redemptionis nostræ opus per Crucem sit consummatum.

4. Cur iterum postea quinque Cruces fiunt? Indicantur quinque dierum mysteria, qui ab ingressu Christi vsque ad diem immolationis intercesserunt.

5. Cur post consecrationem fit eleuatio Hostiæ? vt exhibeatur Corpus iam consecratum & Sanguis toti populo adorandus: vt significetur quomodo pro salute nostra in sublimi patibulo pendere voluit, & Sanguinem fundere, vt omnes eum possent conspicere Saluatorem.

6. Cur post eleuationem quinque Crucis signacula fiunt super oblata? Significatur Corpus Domini quinque præcipuè vulneribus pro nobis confossum, quæ etiam tacitè repræsentamus Patri pro nostra salute.

7. Cur iterum post, trina consignatio? significantur tres hominum conditiones, participantes fructum ab hoc mysterio: Beati quibus hoc mysterium proficit ad gloriam defuncti, quibus proficit ad purgationem: Fideles viuentes, quibus proficit ad omnem gratiam & benedictionem.

8. Cur post *Memento defunctorum* pectus tundit Sacerdos, & vocem eleuat pro viuis orans? Rememorat Latronis pœnitentis obsecrationem ad Dominum in Cruce pendentem. At sicut ille Domini miseratione, Regni factus est particeps: sic & nos per eandem, licet vacui meritorum, rogamus nobis partem & societatem dari in regno suo cum electis.

9. Cur postea iterum tres crucis consignationes super oblata cooperta? Significans tres horas, quibus viuens Dominus in cruce pependit, & sic renouatur memoria omnium cruciatuum, quos tunc innocens tolerauit.

10. Cur discooperto Calice rursus quinque crucis consignationes? Significatur velum templi ablatum fuisse & disruptum in morte Saluatoris, ac illum post mortem tribus horis in cruce perdurasse. Duæ verò cruces ad labra Calicis, designant è Crucifixi latere aquam & sanguinem defluxisse. Postea sacerdos Corpus Domini in corporali deponens, & Calicem cooperiens, Christi indicat sepulturam.

11. Cur post orationem Dominicam iterum fit silentium? Indicat hoc Sabbati quietem, in quo Dominus in sepulchro quieuit, postquam orationem alta voce ad Patrem in cruce emisisset. Similiter & mulieres tunc siluerunt iuxta legem, quæ postea cum aromatibus venerunt.

12. Cur rursus eleuat vocem dicens Pax domini? &c. Indicat resurrectionis lætitiam, & resurgentis salutationem: Pax vobis, &c. quia resurgens Christus pacem nobis cum Deo reddidit.

13. Cur in tres partes Hostia diuiditur? Designantur

tres

tres hominem conditiones participantes de hoc myſterio, vt dixi ſupra quia hi qui in Cœlo, qui in Purgatorio, qui in terris agunt, de myſterio hoc participant. Hoſtiæ iam conſecratæ fractio, illam panis fractionem ſubindicat, cuius indicio Dominum à mortuis ſuſcitatum Diſcipoli in Emaus cognouerunt.

14. Cur tertio fit ſignum crucis dicendo Pax Domini? Significatur triplex pax, crucis merito nobis impetrata, externa, interna, æterna.

15. Cur commiſcetur particula cum Sanguine? Illa deſignat nos viuentes non poſſe gloriæ Chriſti eſſe conſortes, niſi Sanguinis & paſſionum eius fuerimus participes. Significatur etiam in ea commixtione, Sanguinis & corporis Domini cum anima reunio poſt mortem.

16. Cur Agnus Dei canitur? Vox eſt rememorans gloriam Aſcenſionis Domini: quia ipſe eſt Agnus qui peccata noſtra tulit, & pacem nobis attulit: & modò vultui Dei Patris, quaſi Agnus occiſus (ſiue occiſionis & mortis ſigna retinens) aſſiſtit, & pro nobis interpellat.

17. Cur oſculum pacis datur ante Communionem? Ad ſignificandam vnionem cordium, quæ inter eos debet eſſe, qui de eodem pane ſacro participant, & in vnum Chriſti Corpus coaleſcunt, tanquam membra eius myſtica.

18. Quid deſignant Orationes poſt Communionem? Adhibentur in gratiarum actionem pro participatione Euchariſtiæ.

19. Quid deſignat Ite Miſſa eſt, & vltima benedictio ſacerdotis? Deſignat benedictionem Chriſti in Aſcenſione eleuatis manibus factam. Ac illa verba, Ite Miſſa eſt, repræſentant vocem Angelorum ad Apoſtolos dicentium: *Viri Galilæi, quid ſtatis, &c.* ſicque eos dimittentium.

Corollaria.

EX his patet quam impiè Miſſam ſugillent & execrentur Hæretici cum cæremoniis illi adiectis, quandoquidem ſacris plena ſit myſteriis. Conſtat enim Pſalmodia, qui dicitur Introitus, Doxologia Precatione ſacris Canticis, recitatione verborum Propheticorũ aut Apoſtolorum, quam vocant Epiſtolam, recitatione Euangelij, profeſſione fidei Catholicæ, gratiarum actione quam vocant Euchariſtiam, ac religioſa commemoratione mortis Dominicæ: rurſus precationibus, inter quas eſt precatio Dominica; deinde ſequitur pacis Chriſtianæ ſymbolum, mox communio, rurſus ſacrum canticum & præcatio. Poſtremò loco, ſacerdos totum populum, velut in ſuam tutelam receptum, Deo benedictione tradit atque commendat, vt perſeuerent in affectu pietatis mutuaque charitate. Quid in his non pium ac venerandum?

Patet ex his ſecundò, quanta reuerentia & attentione ſacerdotes his myſteriis debent operari. Et quanto cum ſilentio, cum exteriori, tum interiori fideles teneantur aſſiſtere & attendere, illa verò quæ non intelligunt, reuereri & ſuſpicere.

Vnde etiam omnis inquietudo interturbans in populo, ſiue ab infantibus & pueris, ſiue à mendicantibus per Eccleſiam, ſiue ab hominibus vanè confabulantibus, eliminanda foret; de quo plebs frequenter eſt monenda. Hinc ſanctus Ambroſius poſt Euangelium monere conſueuerat populum, vt à tuſſi & omni inquietudine ſe temperaret, maximè ne ſacerdotem verba Canonis recitantem, & ſacrificium offerentem impediret. Hanc conſuetudinem adhuc tenuere dicitur Eccleſia Mediolanenſis tempore ſolemnioris Miſſæ, in qua Archidiaconus ad populum conuerſus, ante Euangelij lectionem ex ambone proclamat, *Silentium habete*: cui reſpondet alius è Choro, *Habete ſilentium*. Huius etiam moris meminit tanquam viſitatæ rei S. Iſidorus lib. 1. de Eccleſ. Offic. cap. 11.

Patet ex his 3. quanta cum deuotione & alacritate mentis quanta cum lætitia ſpirituali debeat aggredi, progredi, & perficere hoc ſacrificium; quandoquidem non ſine cauſa tertio repetat illud, *Introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam.* Ibi cor & caro exultare deberent in Deum viuum qui nouam gratiam, nouas vires, nouam alacritatem animæ tribuit, quaſi renouans ipſius decorem & iuuentutem virtute huius ſacrificij donec in immortalitatem perfectam nos reſtituat, in qua nihil antiquatur, nihil ſeneſcit. Monetur ergo ſacerdos in ſacrificio Corporis & Sanguinis Domini, expungere veteris hominis ſenectam & corruptionem, & in via noui hominis greſſum ponere puriori conuerſatione. Ad id gratiam hic accipit & alacritatem, ſiue promptitudinem, idroque mœſtum pectus, ac triſte quod priùs peccatis angentibus premebatur, congruum eſt, vt hic diuinæ indulgentiæ lætitia reſoluatur, & ſpe noua concepta excitetur, cum interiori ſuauitate illud pronuntiando: *Quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo quoniam adhuc confitebor illi ſalutare vultus mei, & Deus meus.*

Patet ex his 4. cur Miſſa dicatur celebranda, cum A, B, C, D, quia ſcilicet, *Attente*, *Bene & breuiter*, *Claro*, *Deuote*.

Attentè, ad verba, ad ſenſum, ad Ieſum Chriſtum. Illum reſpiciendo ante conſecrationem, vt ſupremum Dominum & Deum, cui miniſtrandum eſt, & cui ſacrificium iſtud tanquam obſequium ſeruituris noſtræ offerendum. Illum reſpiciendo in conſecratione, & tanquam Summum Sacerdotem, per nos conſecrantem cuius perſonam gerimus, cuius verbis vtimur. Illum aſpiciendo poſt conſecrationem, tanquam Agnum immolatum, tanquam Hoſtiam viuam, Hoſtiam, ſanctam, Hoſtiam immaculatam, cum qua nos quanto intimius valemus, offerre debemus, in animo contrito, & ſpiritu humilitatis. In communione illum inſpiciendo vt paſtorem animarum illas paſcentem propria ſubſtantia ſua, carne, ſanguine, diuinitate.

Benè, cum exacta obſeruatione cæremoniarum & rituum, cum conuenienti decentia inceſſus, oculorum, & totius corporis. Item, *Breuiter*, non moroſè, non nimium indulgendo propriæ deuotioni cum tædio adſtantium, ſed ſecundum communem morem piorum; non tamen præcipitanter ſe gerendo, aut feſtinè.

Claro, pronunciando verba, & diſtinctè, non corruptè, non languidè, non nimis altè aut ſubmiſsè; ſed ita vt quæ alta voce dicenda ſunt, non clamoroſè enuncientur, poſſint tamen audiri à Circunſtantibus, quæ verò ſubmiſsè dicenda præcipiuntur, audiri poſſint à ſeipſo.

Deuotè interiùs per erectionem mentis & affectum voluntatis elicientis actus adorationis, & oblationis, amoris, humiliationis, contritionis.

Deuotè etiam exteriùs, ad ædificationem circunſtantium, per modeſtam & piam, ſed ſinceram & non affectatam, corporis compoſitionem.

LECTIO XIX.

De Flore decimonono, qui eſt ſtudium munditiæ circa altaria & alia Diuina.

DE hac re ſic monet Regula: *Eccleſiarum Altarium, & ſacræ ſuppellectilis ita ſint ſtudioſi Sacerdotes, vt munditia digna myſteriis illis quæ in his celebrantur, reperiatur.*

Ex altarium, ſacræque ſuppellectilis immunditia ſplendor noſtræ Religionis non parum obſcuratur, ardorque fidei quam de diuinis myſteriis concipere debemus. Quodammodo enim vilipendi videtur ſacra illa & diuina, tremendaque actio, dum vilia ſunt & ſordida iſta, in quibus myſteria tanta tractari debent, calices, patenæ, corporalia, purificatoria, mappæ, & ſimilia. Profectò, ſi menſa pauperis honeſtum hoſpitem excipientis candido ſolet tegi linteo, ne offendatur hoſpes: quanto maior cura nitoris habenda eſt in menſa quæ Chriſtum excipit, ne ipſe deſpici videatur? Multæ porrò rationes afferri poſſunt, cur altaris, & omnium quæ illud concernunt, ſpecialis cura haberi debeat: eſt enim altare res valdè, ſacra multis titulis.

Primò, quia eſt nobilior pars templi, non enim eſt altare propter templum, ſed templum propter altare, ſicut & altare propter ſacrificium. Præpoſtera igitur cura eſt quibuſdam in locis, dum magnæ impenſæ fiunt pro muris & columnis templi, pro turribus, vt in ſublime faſtigium extollant, pro campanis, vt grandes & ſonoræ, ac

magno

magno numero sint; interim altaria deseruntur, vel negligũtur in squalore & sorde. Via necessaria eis prouidentur, vt quandoque renouari valeant, & nitore conseruari, vix mappæ, vix albæ, aut corporalia, aliave ad sacrificium proximè spectantia. Vt quid verò templa, columnæ, muri erecti & turres sublimes, campanæ resonantes, nisi vt populus vocetur ad altare, in quo sacrificium offerri debet? Illius ergo prima cura animum subeat, vt decoris paramentis, & necessariis ad sacrificium multiplicibus non careat. Illius ornatus cordi sit sacerdotibus quandoquidem res sacra sit, tot consecrationibus & benedictionibus ad diuino primariò destinata. Profectò si huius sanctificationis viuam fidem conciperemus, illius nitorem cum suis vasis & lineis maiori sollicitudine curaremus.

Secundò, cuilibet altari Angelus est destinatus à die consecrationis, cooperans sacerdotibus ibidem offerentibus, vt alibi multis exemplis declaraui. Non ergo parum Angelis displicet, si locus adeò sacer, custodiæ eorum specialiter destinatus, qui purissimis debet Mysteriis subseruire ob sordes inueniatur vilescere, & nauseam potiùs excitare quam reuerentiam.

Tertiò, sub altari resident sanctorum reliquiæ pretiosæ, æternitatis pignora, resurrectionis gloriam expectantia; ergo & ex eo capite honorari debent & ornari. Altare illud quod vidit S. Ioannes in Apoc. super quod offerabatur incensum orationis sanctorum, erat totum aureum. An non per id innuitur oportere nos magnificare altaria, quæ sunt velut sanctorum cubilia, in quibus eorum quiescunt pignora, dum ipsi exultant in gloria, & pro nobis offerunt orationes in odorem suauitatis?

Quartò, cùm certa fide teneamus altaria esse thronum Regis æterni, vbi residet & adoratur, quis non videat magno esse honore veneranda, magno nitore conseruanda? An fortè thronus & sedes Pontificum, Episcoporum, Regum, pretioso est amictu adornanda, thronus verò & sedes Iesu Christi, supremi Regis & Pontificis negligenda est, & vilis habenda? Si syndone munda inuolui voluit Corpus suum iam mortuum, si in sepulchro nouo in petra exciso honorificè condi; certè illud ipsum Corpus in sacramento nobis exhibens, lineis bene mundis tractari præcepit, & in altari honorifico, quasi in sepulchro reponi. Si Angelos in albis voluit apparere ad sepulchrum suum venerandum, vult & sacerdotes instar Angelorum, cum puritate interna & externa altare suum, quasi Corporis sui purissimi sepulchrum circundare. An & hoc ipsimet profitentur, dum dicunt: *Lauabo inter innocentes manus meas, & circundabo altare tuum Domine: vt audiam vocem laudis, & enarrem vniuersa mirabilia tua: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.* Meminerint ergo verborum quæ pronunciant, & sint semper studiosi munditiæ; primò interioris, deinde exterioris, quæ in vestibus sacris, ornatuque altaris consistit: nihil indignum mysteriis tantis hic reperiatur. Alioqui, si notabilis immunditia sit in his, quæ immediatè attingunt Corpus Christi, graui se nouerint culpæ obnoxios.

Hac de re agens Cardinalis Bellarminus in lib. 2. c. 5. de Gemitu Columbæ, variasque miserias congerens, quæ in Ecclesia reperiuntur, & meritò piis (qui sunt membra huius Columbæ) gemitum excutiunt, hæc inter cætera habet. Illud etiam lacrymis vberrimis dignum est, quod ob nonnullorum, sacerdotum incuriam, aut impietatem, sacrosancta mysteria iam indecore tractentur, vt qui illa tractant, videantur non credere maiestatem Domini esse præsentem. Sic enim aliqui sine spiritu, sine affectu, sine tremore & timore, festinatione incredibili sacrum perficiunt; quasi fide Christum Dominum non viderent, aut ab eo se videri non crederent. Omitto, quod alicubi vasa sacra & vestes quibus mysteria celebrantur, vilia & sordida inueniantur, indigna prorsus quæ ad mysteria adhibeantur. At fortè, qui adhibent, pauperes sunt? Id quidem fieri potest, sed si pretiosa non possunt, saltem munda & nitida procurent. Ego tamen cùm aliquando ex itinere apud Episcopum nobilem & prædiuitem hospitarer, vidi aulam vasis argenteis splendidam, & mensam omni ciborum genere refertam: mappas quoque, & reliqua omnia nitida, & odorem suauem spirantia. Sed cùm die sequente summo manè ad Ecclesiam palatio contiguam descendissem, vt sacris operarer; inueni omnia contraria, id est, vilia & sordida, vt vix auderem in tali loco, & cum tali apparatu, diuina celebrare mysteria. Fontibus ergo lachrymarum plangendi sunt non pauci, qui exteriori turpitudine & sordibus, animi sui impuritatem sordesque testantur. Hæc Bellarminus.

Cæterum, quæ de Altari, & de iis quæ ad sacrificium pertinent, nitidè conseruandis dicimus, etiam de Tabernaculo Sanctissimi sacramenti intelligi volumus. Quapropter Pastoribus hic rememoramus Decretum Petri Aloisij de Carafa, Illustriss. Nuncij Apostolici anno 1628. in visitatione Diœcesis Leodiensis. *Nos, authoritate Apostolica facimus, vt Tabernaculum venerabilis Eucharistiæ, quia est quasi thalamus, in quo cælestis Sponsus adest Sponsæ Ecclesiæ suæ, interiùs velo byssino purpurea vndique conuestiatur: ne intra nudos ligneos asseres, contineri videatur Rex gloriæ in terris, qui lucem in cælis habitat inaccessibilem, & est amictus lumine sicut vestimento.* Idem decreuit Illustriss. Antonius, itidem Nuncius Apost. in visitatione anno 1613.

TRACTATVS IV.

DE ALIIS FLORIBVS VIRGÆ AARONIS, SEV VITÆ SACERDOTALIS. qui respiciunt proximum.

HACTENVS dicta, concernunt Sacerdotes, maximè quantum ad interiorem hominem formandũ erga Deum. Cùm autem Sacerdotium non solùm Deum, sed & proximum respiciat, functiones varias habens annexas ad proximi salutem directè ordinatas: nunc nobis disserere restat de illius perfectionibus & virtutibus requisitis in Sacerdote, vt fructum valeat in proximis efficaciter producere. Sunt porrò hæ virtutes & perfectiones, velut flores decori, & suaueolentes, quibus oculos & corda plebis ad Sacerdotij venerationem, & ad Christi amorem valent pertrahere ipsius Ministri.

LECTIO PRIMA.

De Flore primo, qui est Zelus salutis animarum.

DE hac re sic Regula: *Sciant se ad animarum salutem iuuandum vocari; vnde sæpè recogitent dignitatem illarum, quas ipsemet Christus Sanguinis sui pretio voluerit redimere & abluere.*

Quam sit sublimis, vocatio eorum, qui ad salutem animarum procurandam destinantur ea officio, quatenus intelligi poterit, si perspicacibus mentis oculis considerauerimus,

ucrimna quantum sit, & quam eximium bonum salus vel vnius animæ. Quid est enim gratia Dei in qua salus animæ hac in vita consistit, nisi diuinæ naturæ participatio & consortium? Quid sempiterna fœlicitas, in qua post hanc vitam salus consummata sita est, nisi diuinitatis perfecta & interminabilis fruitio? Quid vero ex alia parte offensa Dei & peccatum, quid pœna damni, & pœna sensus correspondens, quale quantumque malum hæc inuoluunt? Nonne peccatum est auersio à summo & incommutabili bono? Nonne pœna damni est æterna à Deo separatio? Nonne pœna sensus est cum igne deuorante & ardoribus sempiternis perpetua commoratio? Ergone prohibere tantum malum ab anima, & oppositum illi malo eximium alterum bonum fœlicitatis procurare, exigui potest esse momenti? Imò verò rectè asserit sanctus Dionysius: *Omnium diuinorum esse diuinissimum, Deo cooperari in salute animarum.* Nempè, quia Deus bonitas est per essentiam; propriissimum est illi sui diffusiuum esse & ita omnes ad participationem, quæ in æterna fælicitate consistit conuocare: qui ergo huic rei cooperantur, diuinæ perfectionis sunt imitatores, diuini operis executores. Vnde dixit Richardus Victor. *Nescio an maius beneficium possit homini à Deo conferri, quàm vt per eius obsequium alij consequantur salutem, si tamen homo Deo cooperetur ex charitate.* Eodem modo loquitur sanctus Beda: *Quæ gratia & Dei gloriosior conuersatio esse potest, quam illius qui quotidiano exercitio alios ad Authoris sui gloriam studet conuertere, crebra animarum acquisitione gaudium Patris cælestis semper augere?* Si quis Deo cooperari posset in cœli & terræ, & stellarum vel elementorum compositione, quis non id eximium planè arbitraretur? At doctrina Sanctorum Patrum disertè asserit istud longè maius esse. Inter eos sanctus Chrysostomus sic Deum sacris sui ministris loquentem introducit: *Pri ego cælum & terram, eadem facultate te dono, vt terram facias cælum. Accendi ego luminaria, accende tu illa clariora, nam potes his qui in errore sunt lumen veritatis accendere: Hominem facere non vales at iustum gratumque Deo potes: Vide quam te diligam, qui maiora tibi faciendi tribuo potestatem.* Vt autem scias quantum sit bonum cum salute nostra, & alios lucrari, audi Prophetam ex persona Domini loquentem: *Si separaueris pretiosum à vili, quasi os meum eris.* Quasi dicat: qui ab errore ad veritatem, vel à peccato ad virtutem proximum manu duxerit, me imitatur, & velut os meum censetur.

Chrysost. in Gen.

Secundò considerandum est, animarum salutem procurare, non aliud esse quàm muneri Angelico & Apostolico communicare. Nam quantum ad Angelos de illis scriptum est: *Omnes sunt administratorij Spiritus, missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis.* Angelici ergo officij partem adimplent, qui se saluti animarum piè & sedulo impendunt; neque parum per hoc Angelorum patrocinium sibi demerentur. Hanc ob causam sancto Ioanni in Apocal. c. 19. Angelus Apparens non vult ab eo honorem accipere; sed se illi parem reputat non superiorem, vultque æquali gradu ipsum secum procedere, tanquam ad munus simile cooptatum: *Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu Christi, Deum adora.* Munus ergo Angelicum & Apostolicum non absimile est, vtrumque autem implent qui electorum saluti cooperantur. Sanctus Paulus de suo Apostolatu non aliud dicit: *Paulus seruus Iesu Christi, segregatus in Euangelium Dei.* Hoc omnibus Pastoribus etiam conuenit; nam & ipsi debent esse serui Christi non quomodocumque, sed omnino propriè id est, toti addicti obsequio Christi: vt abiecta omni alia solicitudine, vnum sit eis negotium Christo famulari in lucro animarum. Seruus enim quicquid est, Domini sui est, quicquid habet, Domino suo habet; quicquid potest, Domino suo potest. Sunt etiam ipsi segregati in Euangelium Dei, hoc est, ad annunciandum populis nuncium bonum æternæ salutis; quod quidem continuò instillare debent cordibus fidelium, nec in hoc vnquam lassari, aut tædio affici. Hinc sancti Pastores, tam antiqui quam noui, hanc in rem diligentissimè incubuerunt.

Heb. 1.

Apoc. 19.

Rom. 1.

Sanctus Carolus cùm iurisprudentiæ operam dedisset, & vsum concionandi non haberet, tamen ad Pastoralem curam assumptus (cùm etiam linguæ impedimentum pateretur) omnes difficultates Christi amore & officij sui implendi desiderio superauit: & assiduè vberrimo cum fructu vsque ad mortem Euangelium prædicauit.

Sanctus Chrysostomus de seipso dicit concione prima de Lazaro: *Ego meo ipsius animo persuasi, sperauero hoc implere ministerium, siue quis attendat, siue non attendat. Aquarum vena etiam, si nemo veniat adaquatum, manet tamen, & fontes, quamuis nemo hauriat, scatebras emittunt.*

Sanctus Cyprianus nihil charius habebat, quàm assiduò verbum Dei populo annunciare, vnde lib. de Bono Pudicit. sic ait: *Semper curæ, vel maximè quotidianis Euangeliorum tractatibus, aliquando vobis fidei & scientiæ incrementa præstare, vt possitis credentes ad repromissum regnum peruenire. Hoc meo & opera, & munere quotidianum votiuum negotium est.* Ideo cùm ipse absens esset à plebe per litteras hoc pensum persoluebat, & Dei verbo sic semper intentus erat, vt summo desiderio optaret inter concionandum extremum posse diem claudere, aut pro fide necari. Certè sic mortuus est Sanctus Andreas, qui in patibulo tanquam in cathedra sublimi, non cessauit concionari biduo, donec animam exhalauit. Similiter de B. Galdino, Archiepiscopo Mediolanensi, virò sanctimonia & zelo eminenti refert, ita scilicet concionibus ad populum edocendum, & hæreses confutandas animum addixisse, vt quadam die concione finita, simul etiam animam Deo tradiderit.

Potius in vita Cypr.

De S. Dustando Cantuariensi Episc. illud planè mirabilè est, quod in eius vita refertur: in die Ascensionis sacra orabat ipse, & ecce in templo illi oranti adfuit multitudo Angelorum, dicentium se venisse ad eum in cœlum deducendum, si tamen paratus esset. Quibus ille, quod ad ipsum attineret, se quidem esse paratum, sed tamen molestè laturum, si iam celebri die populus sacri verbi pabulo priuaretur. Tum Angeli excusatione accepta diem proximum eius migrationi præfiniunt, quo deinde cum magno suo gaudio defectus est.

Porrò, sicut munus Pastorum non est aliud quàm Apostolici muneris participatio, ideoque munus grande, ita ei meritum est correspondens, nam qui illo officio cum zelo funguntur participes efficiuntur omnium bonorum operum, quæ fideles illorum hortatu faciunt. Et si magnam illi mercedem percipiunt, qui operibus misericordiæ corporalis se impendunt; quanto magis, qui admonendo & docendo in viam rectam alios perducunt? Quanto enim anima corpore præstantior est, tanto maioris meriti est auxilium quod animæ impenditur. Vnde sic monet S. Greg. Homil. 6. in Euang. *In quantum vos profecisse pensatis, vobiscum alios trahite, in via Domini socios habere desiderate. Si ad Deum tenditis, curate ne soli veniatis. In Apocalypsi dicitur: Qui audit dicat veni, vt qui iam in corde vocem superni amoris acceperit, foris etiam proximis vocem exhortationis reddat, Et forte panem vt indigenti porrigat, non habet, sed magis est quod tribuere valeat, qui linguam habet. Plus est enim verbi pabulo victuram in æternum animam reficere, quam ventrem moriture carnis terreno pane satiare.*

Tertiò, considerandus hic maximè à sacerdotibus, amor Iesu Christi erga animas, qui & cordi imprimendus est, omnique studio ad laborandum: vt spiritus eius suscitetur in nobis, & excitet ac impellat nos ad animarum lucrum? Illi meritò dicimus illud Sap. 11. *Domine, qui amas animas.* Amat enim eas multis titulis, & se amare ostendit multis signis amoris.

Sap. 11.

1. Quia eas creauit ad imaginem & similitudinem suam.

2. Quia ita desiderauit earum salutem, vt pro illis venire voluerit in mundum.

3 Quia ex zelo ardentissimo amoris tanta in mundo pro illis peregit, docens, illuminans, sanctificans.

4. Quia sanguine suo emit, desponsauit, abluit, ea volens esse sine macula, sine ruga.

5. Quia dedit vnicuique Angelum, imò cœlum & terram, & omnia creata ad earum salutem ordinauit.

6. Quia vnicum cordis eius desiderium est, vt diuinitatis suæ visionisque ac fruitionis æternæ faciat esse participes, & ideo in finem vsque sæculi, per se, & per suos ministros eas docet, illuminat, pascit, sanctificat, ducit vt perducat, & tandem in æterni amoris thalamum introducat.

Itaque hic est titulus honoris, quem merito capiti fronteque eius inscriptum dicimus? *Domine qui amas animas.* Imo in omnibus eius membris, hoc ipsum insculptum legere possumus. Hoc vulnera tanquam characteres, hoc claui tanquam calamus aut penicillus, hoc sanguis eius instar atramenti aut colorum planè exprimit omnibus legere volentibus: *Domine qui amas animas.* Ipse est liber exterius, intus & foris signatus, liber amoris non

amplius

amplius clausus, sed coactis apertus quo insipientes excitentur ad amandas animas. Cur igitur nos Sacerdotes eius personam repræsentantes torpescimus? Cor anima à Iesu Sacerdote magno ita dilectas, omni studio amare non conamur? Cur non cooperamus totis viribus earum prædestinationi, quandoquidem Dei adiutores sumus? Cur non promoueamus omni sedulitate, vt æternum possint laudare & amare Iesum, qui ita eas amat & amauit? Cur non collaboremus Angelis quorum officium suscepimus, quorum exemplum & auxilium in procuranda animarum salute præuium habemus? Si amamus Iesum sincero cordis affectu, amare illum debemus in animabus: non enim tantum vult amari, in se, sed & in illis. Amemus ergo amorem illius erga animas, amemus animas in illo, & in amorosis eius visceribus pretiosas.

Amemus pretium sanguinis quo emptæ sunt. Amando illas vocemus illarum conuersioni, ablutioni, sanctificationi: quandoquidem illo opere nihil fit nobilius, nihil maioris meriti, nihil Deo charius.

Exempla Sanctorum.

QVicumque Christi spiritum habuerunt, animas in Christo magna charitate dilexerunt. Vnde S. Francisco sic loquitur S. Bon. c. 8. vitæ. *Cum Franciscus animarum salutem viscerosa pietate appeteret, & feruida æmulatione zelaret, suauissimis dicebat se repleri odoribus, & quasi vnguento pretioso leniri. Cum sanctorum fratrum per orbem distantium odorifera fama multos audiret ad viam veritatis induci, ex talium auditu exultabat in spiritu, benedictionibus omni acceptione dignissimè fratres illos accumulans, qui verbo & opere ad Christi amorem inducerent peccatores.*

Sancta Catharina Senensis sæpè osculabatur non solum pedes, sed & vestigia illorum qui conuersioni animarum per verbum prædicationis operam dabant; causamque interrogata dicebat: Dominum ostendisse aliquando sibi animarum in gratia existentium pulchritudinem. Illius verò pulchritudinis amore sic se captam asserebat, vt continere se non posset, quin terram oscularetur, quam eorum pedes calcant qui verbo Dei animas à peccatis ad pulchritudinem gratiæ diuinæ reducunt.

S. Theresia ex zelo animarum sic loquitur: *Quale mihi damnum, aut cur conqueri debeo, licet vsque ad diem iudicij pœnas Purgatorij sustinere mihi oporteat, modo per illud consequar, quod anima vna saluetur; quanto ergo magis si agatur de plurium animarum lucro, id vereri nequaquam deberem?*

SS. Anachoretæ quandoque etiam ob lucrum animarum, solitudinem suam deserendam censuerunt. Quod fecit sanctus Antonius tempore Imperatoris Constantij, dum hæresi Ariana inualescente venit Alexandriam, & totam illam circuibat Prouinciam, veritatis agens Præconem. Celebris est hac in re inter cæteros quidam Aphraates, qui tempore Valentis Imperatoris Ariani Antiochiam venit zelo impulsus animarum. Cui cùm occurrisset Imperator, & interrogaret. *Quo te confers.* Respondit. *Pro regno tuo precaturus venio.* Cum Imperator. *At domi tibi manendum, & intra cellam tuam orandum.* Cui ille: *Præclarè à Imperator ais, nam id mihi faciendum, & hactenus feci, dum oues Saluatoris pace fruerentur. Verùm quia iam magnoperè conturbantur, & periculum ei impendet, necesse est omnes vias persequi, non modo ne à feris capiantur, sed etiam vt incolumes conseruentur.* Adiecit & ipse sapienter hanc oppositam similitudinem. Dic mihi, ô Imperator! si filia alicuius essem, & sederem in conclaui vt ædes curarem, & deinde cernerem flammam in ædes incidisse, & domum paternam conflagrare: an totus manere me oporteret, & ædes incensas negligere, an relicto conclaui sursum deorsumque cursitare, & aquam afferre, qua flammam extinguerem? Hoc certè te responsurum constat. Atque hoc ipsum nos agimus, ô Imperator! Nam cùm tu in ædes Patris nostri flammam ingesseris, nos circumcursitamus, quo eam maturè possimus extinguere. Hæc cùm locutus esset ille, ei Imperator interminatus conticuit.

Non absimili similitudine vsi sunt Galli Theologi, dum hæresis initio serperet, sic scribentes. Quod inrecto ædibus incendio, ac iam vel summa tecta vel infima lectmitia occupante, facere solent qui propè sunt, vt opem ferant primi excitentque clamore vniuersos, vt opem omnem ferant: id nos magna domo quæ Ecclesia est, deflagrante eius non vili parte, sed sponsi thalamo in quo totis mille ac ducentis annis placidissimè quieuit, & primogenitos sponsæ suæ constituit, quod Regnum Galliæ est, ambusti ipsi, & vix è medio igne erepti tanto magis præstare debuimus, ne Propheticum illud in nos rueret: *Væ mihi quia tacui.* Et certè si id non faceremus, parum probè quod Gallorum est, qui cæteros excitare solent, fecisse videremur, qui nos potius ab anseribus illis qui olim clangore suo Capitolium seruarunt, vinci pateremur.

LECTIO II.

Quæ est de secundo Flore, qui est diligens instructio puerorum.

DIligentem instructioni puerorum operam nauare debent Sacerdotes & Pastores: quia ab illa pendet omnis posterioris ætatis fructus, sicut messis à semine. Seminent ergo cordibus tenellis semen pietatis & timoris diuini, rigent illud exhortationis frequenti rore, absque dubio germinabit, & fructus certè suo tempore. Adolescentum mollia sunt ingenia, & instar ceræ, sigillum quod primò eis imprimitur facilè suscipiunt; ergo imaginem vitæ piæ & perfectæ iuuat ex tunc eis proponere & imprimere, quam paulatim coloribus virtutum possint adornare.

Primò, itaque edoceantur elementa sermonum Dei, prima fidei mysteria, vt iuxta ætatem intelligere possint, quid sit Deus, quomodo vnus & trinus: quid Christus, quomodo carnem assumpserit, Dei Filius, non Pater, aut Spiritus sanctus. Deinde quæ mandata Dei & Ecclesiæ, vt sciant distinguere vitium à virtute, peccatum à bono opere, vitium abhorrere, virtutem amare, simulque pœnæ improborum, præmia bonorum eis proponantur. Absterreantur maximè à vitiis ætati illi teneræ affinibus, à mendacio, inobedientia, furto, verbis obscœnis, cogitationibus, aut tactibus impuris. Vlterius edoceantur, quid Sacrificium, qua pietate oporteat assistere: Quid Pœnitentia, quid Eucharistia, qui fructus frequentationis horum Sacramentorum. Denique erudiantur de precibus fundendis ad Christum: & in hoc se vespertino matutinoque tempore exercere moneantur.

Quod de adolescentibus dicimus, de quibuslibet etiam rudioribus intelligimus, quos inter paruulos accensemus, quibus doctrinæ panis frangendus est, imò masticandus, imò in fauces infetendus: & cùm incapaces sint solidi cibi, lacte alere eos oportet: hoc est, simplissima instructione in rudimentis doctrinæ & pietatis Christianæ. Erga tales nempè, decet vt Pastores se exhibeant non solùm vt spiritu Patres, sed etiam vt Matres Nutrices, vbera eis exhibentes veritatis, pietatis, amoris plena. Oportet eos repuerascere cum pueris, & balbutire cum illis, rudes esse cum rudibus: hoc est, oportet deprimere verba & conceptus mentis ad captum eorum; nam vulgaribus vocibus via ad instructionem simplicium, non debet videri vile nimis & abiectum.

Elias & Elisæus, vt spiritum communicarent puero, non veriti sunt instar pueri membra contrahere, os super os, manus super manus, pedes super pedes coarctando se apponere: & ita se puero conformando, spiritum vitæ infuderunt. Hos imitantur Pastores illi, qui scientia licet eminentes, omni modo ad puerorum & rudium captum se demittunt, sic enim spiritum gratiæ illis possunt inspirare. Ad id omnes excitari debent, & merito magno laboris, & præuiis magnorum exemplis.

Primò quidem ipsius Christi, qui dum iubet paruulos ad se venire, dum illos amplectitur, benedicit, manus imponit, humilis ad paruulos, & paruulus factus cum illis, satis ostendit illos quibus doctrina & benedictio spiritualis committitur, non debere dedignari. *Et æternus Pater vt Verbum suum Æternum captui nostro coaptaret, & vsibus hominum addiceret, adeò demisit vt carne & corpore se vestiret, Cur pigeat Doctorem & Magistrum verba & conceptus mentis suæ deprimere, & abiectis vulgaribusque vocibus sabmittere, vt auditorum rudium captum non superent?* inquit S. Augustinus.

Aug. lib. de catec. rud.

Secundò ad id inuitat exemplum Apostolorum. Eximia

hi

hi sapientia repleti, nihilominus cum rudibus agunt, cum vilibus conuersantur, illisque se adaptant, omnibus omnia facti, vt omnes lucrifacerent. S. Petrus apud Simonem Coriarium in Ioppe commoratur S. Paulus Angelis sapientia æqualis apud eos qui erant scenefactoriæ artis, hoc est tabernaculorum & pellium artifices. Et profectò, Apostoli orbem conuerterunt non sublimibus concionibus, sed simplici & catechistico sermone, cum spiritus virtute. Patet in sancto Petro, qui in die Pentecostes simplici exhortatione & catechismo tria hominum millia ad pœnitentiam conuertit. Sequenti die similiter quinque millia ad priorem numerum adiecit: & nunquid id sublimibus humanæ sapientiæ verbis? absit. Factus est enim paruulus paruulis, qui vult omnes repuerascere, *Vt quasi modo geniti infantes, lac sine dolo possint concupiscere, & crescere in salutem.* Similiter & Apostolus Paulus. *Facti sumus paruuli in medio vestrum* (inquit ad Philippenses) *quasi si Nutrix foueat filios suos.*

Tertiò hoc ipsum imitati sunt, & ad id alios inuitant viri eminentes sanctitate & doctrina post Christum & Apostolos, humilem rudium & puerorum instructionem lætissimo animo amplexi.

S. Hieronymus iam senex cùm multa præcepta dedisset in Epistola ad Lætam, pro recta filiæ institutione, sic concludit: *Si ad Paulum miseris, Magistrum me & Nutricium spondeo, gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo, multo gloriosior mundi Philosopho, qui non Regem Macedonum Babylonio periturum veneno, sed ancillam & sponsam Christi, erudiam regnis cælestibus offerendam.*

S. Vincentius Ordinis sancti Dominici eximius Concionator, gaudebat cum paruulis Doctorem agere. Vnde sic habet eius vita neque tantùm ætate prouectos sublimium rerum capaces erudiebat, sed etiam pueros certis ad se horis euocatos instituebat: docens quomodo se Cruce signarent, quomodo orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, fidei symbolum enunciarent; quomodo Deum colerent, parentibus honorem deferrent, & debita officia persoluerent.

Cancellarius Gerson, qui & legatus fuit ad Conc. Constantiense hac quoque re eminuit. Is enim amplissimis honoribus non obstantibus, solebat paruulorum greges ad se in Ecclesiam aduocare & erudire, scriptisque & exemplo suos alios ad idem inuitare. Sciebat Ipse, quantum emolumentum in Ecclesiam redundet ex paruulorum instructione. Quocirca scripsit libellum, *De paruulis ad Christum trahendis,* vbi inter cætera in facti sui defensionem sic dicit. Adeo iam indignum videtur apud multos, si quis ex Theologis, aut famosus in litteris, vel Ecclesiastica dignitate præditus, ad hoc se opus inclinaret; præsertim circa paruulos, quod mihi in fabulam & improperium cesserit. Conuincit autem illos exemplum Christi, qui finite, inquit, paruulos venire ad me, talium enim est regnum cœlorum. O piissime Iesu, quis vltra post te verecundabitur esse humilis ad paruulos, quando tu, qui es Deus, vsque ad castissimos puerorum amplexus brachia mansuetus inclinas, atque circumligas? Da mihi aliquem, qui spiritualis est qui quærat non quæ sua sunt, sed qui Iesu Christi quem totum repleuerit charitas, humilitas & pietas, & nullum in eo locum inueniat vanitas & cupiditas, cuius conuersatio in cælis sit, qui tanquàm vnus est ex Angelis Dei, nec benedictione, nec maledictione moueatur, qui nullis stimuletur aut alliciatur formis corporum, sed abstractus in sublimi arca rationis, in sola animarum perspicaci qualitate versetur, & hæc intelliget.

Sed dicunt, occupationem meam in maioribus esse debere. Nescio prorsus si quicquam maius esse potest, quàm animas ab ipsius inferni portis eripere & paruulorum animas plantare aut rigare, tanquam partem non indignam horti Ecclesiastici. Sed asserunt me in prædicationibus publicis ista magnificentius operaturum. Id quidem fortè pompofius, sed meo iudicio non efficacius, neque fructuosius, nam quo semel est imbuta recens, seruabit odorem testa diu. Venite ergo ad me paruuli, ego vobis doctrinam vos mihi orationem impendetis: sic Angelos nostros vicissim lætificabimus.

LECTIO III.

De Tertio Flore, qui est diligens instructio rudium & pauperum.

De hac ratione Regula: *Inuigilent diligenter puerorum & iuuentutis instructioni, rudiumque puerorum personarum, quarum curam lubenti animo subeant exemplo Christi Domini.*

Multùm Meriti sibi conciliant Pastores & Sacerdotes, qui charitate vrgente solliciti sunt: vt pauperes & miserabiles personæ instruantur in doctrina & pietate: quas sæpè contigit in paupertatis sordibus & paupertati vitiis affinibus hærere, sine instructione. Videmus enim quotidiè non paucos ignorantes, nec aliam afferre excusationem ignorantiæ suæ nisi paupertatem, quasi ea ipsis debeat patrocinari hac in re. Dicunt se ob inopiam in Ecclesia ad instructionem non ausos comparere, nimioque pudore affici, dum sine veste decenti publicis Ecclesiæ conuentibus oportet interesse. Alij qui in agris commorantur, nimiam ab Ecclesia distantiam in suæ ignorantiæ patrocinium allegant, quod ob eam tempore & loco vbi doctrina Christiana traditur, adesse illis vix liceat. Alij vt plurimum pecoribus pascendis detinentur etiam diuinorum officiorum tempore, rudes planè & aggrestes: ideoque doctrinæ fidei incurij delitescunt in tenebris, & ignorantiæ cæca nocte. In hoc igitur incumbere debent Pastores vt hi quacomque ratione & via instituantur in his quæ ad salutem sunt necessaria, nullamque animam debet negligere eorum piacula. Animarum enim omnium æqualis est nobilitas ea Christi Sanguine, nec anima diuitis cariùs empta est, quàm inopis: Christique sanguis æque fusus pro rustico & ignobili, quàm pro nobili & vrbano. Manet vtrumque eadem æternitas, eadem pœna si pereant, eadem gloria si ad salutem emergant. Idem ius habent ad gloriam, eosdem fontes gratiæ: eandem hæreditatem & patrimonium Filiorum Dei, eundem Patrem in cælis, eandem Matrem in terris, eandem escam spiritualem in verbo Dei & Sacramentis.

Itaque qui curam animarum suscipiunt, imitentur Pastorem illum Euangelicum, qui ouem errantem quærit per desertum. Imitentur Christum de se dicentem. *Spiritus Domini super me, euangelizare pauperes misit me.* Meminerint se de numero seruorum esse, qui mittuntur non solùm per plateas, sed etiam per agros & sepes ac syluas, vt omnes inuitent ad cœnam domini sui pauperes & claudos, cæcos & surdos, detersa nimirum prius cæcitate & gressus rectos eis faciendo in veritate. Hoc fecere Apostoli & Apostoli Viri, qui per vicos, casas, mapalia agrestia, & deserta loca loca pertransierunt, doctrinæ veritatem, lucem gratiæ, pacis benedictionem omnibus impertiendo. Hoc fecit Christus Dominus, nullum quantumlibet vilem & abiectum, cuiuscumque conditionis aut sexus, à se reiiciens. Attende vel vnicam Samaritanam, quam licet extraneam, licet conditione vilem, licet conuersatione impuram ac salacem, occasione apud puteum quæsita, non dedignatur catechizare, exhortari & conuertere; ita vt illa potuerit dicere: *Super aquam refectionis educauit me, animam meam conuertit.* Simili ergo sollicitudine Pastores occasionem quærant quamcumque, oues suas ducendi vel deducendi per semitas iustitiæ, ne aberrent per abrupta, & tandem æterno præcipitio collidantur. Ideò in principio nascentis Ecclesiæ in Calicibus, imò & in vestibus Sacrificio deputandis solebat depingi imago Pastoris ouem gestantis, vt Sacerdotes quotidie monerentur imitationis. Ideò etiam pallium Episcopale ex lana contextum est, vt testatur Isidorus his verbis: *Illud autem amiculum quod Sacerdos humeris gestat; atque ex lana non ex lino contextum est, ouis illius, quam Dominus aberrantem quæsiuit, & inuentam humeris suis sustulit, pellem designat.* Episcopus enim Christi typum gerit, ipsius munere fungitur, atque ipso etiam habitu illud omnibus ostendit se boni illius ac magni Pastoris imitatorem esse, qui gregis infirmitate sibi ferendas proposuit.

Exempla sanctorum.

HVius rei monet S. Carolus Borromæus, cum numerosam plebem haberet in sua Diœcesi inter syluas

& montes demorantem confiderabat esse gregem & oues à supremo Pastore sibi concredita ; & ideò sollicitudine pastorali eas requirebat, personabiliter inuisebat, vt instrueret, vt lucem ac benedictionem eis impertiret. Vndè visitans Diœcesim, per Heluetianas partes aliaque loca prærupta & inuia oberrabat, sæpius coactus potius reptare quam itinerari, coactus quoque sarcinas propriis vectare humeris, vt ad inaccessos populos pertingeret, vt Sacerdotes ac plebē in montuosis locis demorantem proprio ore catechizaret, propriis monitis stimularet. Testis est auctor vitæ eius leg. 6., cap. 4. & 5. Hoc & alij eximij Viri præstiterunt.

S. Nobertus Coloniensis & Xantensis quondam Canonicus, postea Ordinis candidi institutor, cum esset Concionator celeberrimus (Bernardus enim vocat eum, Fistulam cœlestem diuini verbi) neglectis tamen vrbibus, malebat concionari in vicis & pagis. Nec minus paucis quàm multis, pauperibus quàm diuitibus, rusticis quam nobilibus paratus erat operam suam impendere, exhortando & instruendo.

Similiter sanctus Gutbertus sanctitate & miraculis celebris, in villis montanis locisque solitariis & horridis, quò non veniebant Concionatores, ludens ipse properabat, & multis diebus hærens verbum Dei annunciabat.

De S. Francisco idem refertur, quod lubentius se ad villa & agrestia loca conferebat, vbi à paucis rudibus audiretur, quam ad ciuitates populosas.

Nostro sæculo Iosephus Anchria magno zelo in Brasilia operā nauauit, rudibus populis per agrestia ibidem loca dispersis instruendis, & excolendis. Admiratione porrò dignum est, quod in eius vita lib. 2 refertur. Quodam die à comitibus digressus, solus in syluā intrauit, & quasi alterius manu duceretur, in senem incidit humi abiectum, atque arbori incumbentem. Itque senex eum videns, his vocibus compellabat. Perge huc venire, iamdiu enim te expecto. Quærit ex eo Iosephus, quinam sit, ex qua patria, & vnde illuc venerit? Respondit senex se ex remotioribus terris esse, patriamque suam mari imminere, & alia adiecit, ex quibus satis indicabatur ministerio plusquam humano illuc translatum, vel diuino aliquo duce suis gressibus venisse, ex quo labore & ætate fractus iacebat. Quæsiuit rursus Iosephus, cur venisset, & quid ibi quæreret? Respondit vt rectam viam percipiam. Hoc loquendi modo, diuinam legem & iter ad salutem intelligunt Brasilij. Cùm verò accuratè omnē eius vitā per omnes ætatis partes inquisiuisset, cognouit ipsum nunquā nisi vnā coniugē habuisse, nūquam arma nisi sui defendendi causa suscepisse, numquam lethali culpa naturæ legem violasse: vt verissimum illud esse credamus, quod de talibus innocenter etiam in infidelitate viuentibus tradunt Thelogi, à Deo non deseri, quin illuminentur quacumque viā. Comperit præterea, hominem naturæ bono magno præditū; cognitione rerum pertinentium ad animum, æqui præsertim & iniquitatum etiam etiam ipsius naturæ auctoris. Et cùm multa de veræ Religionis mysteriis illi Pater exponeret, subiiciebat identidem, se intra animum suum ita sensisse, sed expromere nesciisse. Ergo satis instructum, labore, & ærumnis itinerum, ætateque confectum, quoniam solutio instabat, aqua pluuiali, ex carduo collecta (nulla enim alia in arenis illis suppetebat) baptizauit. Adamumque illi nomen dedit. Qui tam diuino affectus beneficio, operante intus virtute Sacramenti, diuinæ in se gratiæ sentiens charismata, oculis manibusque in cælum sublatis, læto vultu diuinæ bonitati primum, tum etiam Patri Iosepho gratias egit, & quasi expetiti voti compos, cum nihil iam deesset eorum, quorum illuc causa, diuino ductu venerat, omni solutos cura animam sacro lauacro expiatam, in ipso primo suæ regenerationis vestigio Deo reddidit.

Pater Iosephus illum morientem statis precibus de more commendauit, & sabulo sepeliuit. Hæc ipse rediens enarrauit.

Hoc porrò hic recensendum censui, vt aduertant Pastores, se nullum debere laborem detrectare, vt diuinæ prædestinationis sint cooperatores in animarum conuersione & directione. Ipsi enim electi sunt numquā instrumenta Deo cooperantia, vt adducant homines ad hunc suæ prædestinationis finem: & cùm nesciant ipsi quinam ex sibi commissis ab hoc numero sint excludendi, omnibus operam suam grauiter debent nauare, & neminem & quamlibet simplicem & vilem despicere: quia licet sint inæqualia dona naturæ & fortunæ, omnibus tamen æquale ius competit ad dona gratiæ & gloriæ. Ideo iste Sanctus ad senem per syluas, Dei spiritu & manu deductus est, vt eum catechizaret, baptizaret, morienti adesset, mortuum sepeliret: sicque que prædestinato Dei consilio tanquam instrumentum electum subseruiret.

LECTIO IV.

De quarto Flore, qui est prædicatio pia Verbi Dei.

DE hac re sic Regula: *Piè prædicent Verbum Dei, sed & illarum personarum diligentem curam habeant, quæ longè à Parochiis dissita non possunt commodè audire Verbum Dei, aut erudiri in syluis & locis agrestibus agentes.* De hac re cum iam dictum sit pauca de Prędicatione Verbi diuini subiiciemus.

Praxis piè & fructuosè prædicationem peragendi.

PRimò, magnifaciendū est legatione fungi pro Christo, eius gratiam, spiritum, merita partiri, & velut pes ab quæ ductus in alios influere. Ipsam Domini Passionem & Sanguinem efficacem reddere, Dei verborum ore humano tradere, munusque exercere ad quod Apostoli Spiritus sancti charismatibus priùs repleti assumpti fuerunt, quod & ipse Christus in terris exercuit.

Secundo, oportet D. Iesum sibi proponere vt principium influēs, nihil optando dicere quod ipse non posuerit in ore. Ideoque eum obnoxiè obsecrare, vt inspiret & influat, & spiritum eius sequi, vt nihil dicatur, nisi quod ad eius amorem, timorem, cultum imprimendum spectet: & hoc est prędicare Iesum, vt loquitur Apostolus.

Tertiò, præparatio adhiberi debet non tantum speculatiua, sed maximè practica, quæ fiat ex animi in Christum eleuatione: ita vt primariæ veritates & capita, in oratione velut escæ calore deuotionis digerantur, & in propriam substantiam conuertantur, vt ex abundantia cordis os loquatur. Non sicut aues pullos ex aliunde quæsitis, sed vt matres, vel nutrices ex propria substantia nutrire decet, & cum Apostolo dicere: *Tanquam paruulis in Christo lac dedi.*

Quartò. purificanda est intentio, vt nullum verbum nisi ad gloriam Dei proximè, vel remotè referatur; & animus respiciat semper Deum, & salutem animarum, non auram popularem, aut suam gloriam, vt possit coram Deo & Angelis protestari: Non quæro gloriam meam. Oportet itaque præuia oratione offerre D. Iesu eiusque spiritui omnia dicenda, omnia illi subiicere vt dirigat, animei applicet iuxta beneplacitum voluntatis suæ. Nam sæpè fit vt dicta ex occasione, eius directione animos efficaciter tangant, imò longo post tempore fructificent in salutem.

Quintò, in ipso exercitio Prædicationis iuuat sibi sistere præsentem Christum, & reuerert in terris prædicantem, eiusque loquentis spiritum, ac vim, virtutem efficaciter in animabus intueri, & ex illo intui ac reuerentia loqui. Nam sicut verum est, licet Petrus baptizet, Paulus, baptiset, tamen Christus est qui propriè baptisat: sic & ipse est non solum qui prædicat, sed & qui in nobis prædicat, & interius afficit animam, & prędicantis & audientis. Vnde etiam ex hoc intuitu cum spiritu & efficacia loquendum est, tanquam in persona illius qui *loquebatur, tanquam potestatem habens.* sicut & Apostolis dicitur: *Virtute magna testimonium reddebant Resurrectionis Iesu Christi.* Huius virtutis & spiritus aliqua stilla ex animi humilitate deposcenda, vt possit feruor ac affectus auditoribus patescere, eosque simul afficere. Matth. 4.

Sexto, cùm post Concionem pungi quis possit stimulo vanitatis, si rectè successerit; aut confusionis, si non rectè, aut non ita ex animi sententia: ideò statim Domino Iesu & eius spiritui quidquid boni fuerit, referendum est, quidquid verò incongrui, cum humiliatione animi sibi tribuendum, rogando Deum vt suppleat sua benignitate, & fructum educat ex nostro qualicumque labore.

Audiendus est hac de re Beat. Xauerius Epist. ad Patrem Gaspatem. *In concionandi munere caput est, Deo bonorum omnium fonti, quidquid: inde fluat boni acceptum referre. Sis memor quidquid in concione piè rectèque expresseris, nequaquam esse tuum, sed ore tuo loquutum Dei. Nec quicquam tibi tribue præter delicta, socordiam, elationem ingratumque animum in Deum, in populum, in socios, quorum deprecatione, non tuo merito, talentum communicatum tibi est à Deo.*

Illud

Illud etiam meminisse velim ac sæpius animo repetere, multos Concionatores apud inferos cruciari, qui plus habuerint vel copiæ, vel leporis in dicendo, quàm ii plurésque à scelerata vita, ad piam honestamque traduxerunt: & quod monstri simile est cùm plurimis salutis fuerit, ipsi tamen miserrimè periere. Cur ita? Ob eam maximè causam, quia ab elatione & arrogantia insolentes, diuina bona non Deo retulerant accepta, sed vindicarunt sibi: quæsita humanæ auræ dos laudis, vnaque sui opinione inflatos, insana gloriæ cupidos præcipites in locum pronexit: vnde in exitium ruerent sempiternum. Hæc Xauerius.

Septimò non debet animum despondere Concionator, licet exiguus fructus sequatur, sed debet attendere illud Augustini l. 1. contra Crescouium cap. 8. *Sicut malignus suasor peccati, etiamsi non persuaserit, meritò pœnam deceptionis incurrit, ita fidelis iustitiæ Prædicator, etiamsi ab hominibus respuatur, absit vt apud Deum sui officij mercede fruatur.* Nihil ergo decidit de merito, sed (vt dicit Dominus Matth. 10.) Pax quam indignis apprecamur, ad nos reuertitur. Sunt etiam multæ rationes quas tangit S. Chrysostomus Conc. 1. de Lazaro, ob quas non oportet facilè animo deijci, vix contingit, quin saltem aliquis ex auditoribus fructum faciat, nec parui æstimandum est, si vel vnum lucretur. Deinde vix fieri potest, vt sermo vacet omni fructu; quia & illi ipsi qui ad peccatum redeunt, cum aliquo timore, & non tanta libertate id faciunt. Vlterius si non prodest sermo malis, bonos tamen in bonis confirmat propositis. Denique si secunda vel tertia vice non persuades, forsitan quarta aut quinta id facies. Piscator licet totum pene diem in vacuum laborarit, nihil per rete attrahens quandoque sub noctem piscem quæsitum inuoluit: sic & venator diu perseuerat, & tandem prædam capit quæ sæpius effugerat. Ideò monet Apostolus: *Argue, obsecra, increpa, in omni patientia & doctrina.* Id ergo agendum est, etiamsi difficiles & duri sint auditores: exemplo Domini, qui peccatores continuò monet, docet, hortatur; expectat in omni patientia & longanimitate. Exemplo etiam Medici, qui conuitia & ineptias Phrenetici tolerat, nec de ægritudine desperat. Et porrò cùm omnis fructus verbi diuini ab ipso Deo pendeat, rectè ait S. Bernardus l. 4. de considerat. *Fac tu quod tuum est, nam Deus quod suum est, curabit. Planta, riga, & tuas impleuisti partes, sane incrementum vbi voluerit, dabit Deus; vbi forte noluerit, tibi deperit nihil. Medici est medicamenta adhibere, non est in Medico semper reuelescit vt æger. En plaga tibi incumbit, curam exigens non curationem.*

Octauò sollicitus sit vt opera verbis & sermonibus respondeant, attendens illud Apostoli Petri: *Pascite qui in vobis est gregem Dei: forma facti gregis ex animo.* Quasi dicat: Pascite non solùm verbo, sed & exemplo: ita viuite pro vt loquimini, estote forma bene viuendi, & grex Christi legat non solùm in sermonibus, sed & in operibus vestris quasi in libro originali, quid agere & quomodo conuersari debeat. Pascite gregem Christi propriis pascuis & herbis, & non solum alienis, siue aliundè adiectis. Non enim sufficit alienæ virtutis exempla gregi proponere, nisi & eandem in nobis possint cernere. Non est satis patientiam Iob prædicare nisi eam prædicans etiam in seipso eam conetur exhibere. Non est satis castitatem docere & in Ioseph præluceorem indigitare; sed oportet seipso eam etiam posse designare. Non est satis obedientiam Isaac, humilitatem Francisci aliasque Sanctorum perfectiones imitandas proponere, sed oportet vt qui proponit, aliquid saltem earum possit in se exprimere, alioqui hoc est ad aliena solùm prata gregem ducere, non autem propriis pascere. Qui ergo efficaciter volt verbum Dei annunciare, videat vt cum Christo primo Magistro incipiant prius facere quàm docere. Et vt cùm Apostolo dicere possit: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi, Ambulate sicut habetis formam nostram.*

Hæc est etiam doctrina Sanctorum, Patrum, inter quos sic loquitur sanctus Hieronymus: *Non confundant,* inquit, *sermonem tuum opera tua, ne cum in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat. Cur ergo hæc quæ dicis, ipse non facis? Sacerdotis Christi os, mens, manusque concordent.*

Phil. 5.

S. Gregorius Nazianzenus malos concionatores malis comparat Pictoribus, qui lingua pingunt, vita expungunt. Ideò ait, purgari prius debent, quàm purgare: lux fieri, & alios illuminare: ad Deum appropinquare, & ita alios adducere, sanctificari, & ita alios sanctificare: priùs manibus ducere, id est, exemplo suarum actionum indè consilium dare.

Hanc etiam similitudinem Abbas Pastor in vitis Patrum c. 10. adducit: *Si quis docet aliquid & non facit, similis est puteo, qui omnes ad se venientes satiat, & sordes delet: seipsum autem purgare non potest, sed omnis spurcitia & immunditia in eo est.*

Audi & Isidorum de summo bono l. 3. Qui non viuit sicut decet, ipsam quam prædicat veritatem contemptibilem facit. Arcus peruersus est lingua Magistrorum benè docentium & malè viuentium: & ideò ex peruerso arcu sagittam emittunt, dum suam prauam vitam linguæ propriæ ictu confodiunt. Quid est enim benè docere & malè viuere, nisi se propria voce damnare?

O Iesu Doctor & magister æternæ veritatis, da Pastoribus tuis & Concionatoribus lumen in mente, ardorem in corde, verbum in ore, puritatem in intentione, efficaciam in opere: vt prædicent Te, & prædices in eis, vt operentur in Te, & opereris in eis, sicque possint viuis operibus & sermonibus persuadere, euangelizantes verbum virtute multa. Non sit in ipsis. *Vox Iacob, manus Esau:* Vox benè docentis, sed malè operatis. Aquam sacræ doctrinæ, quam à Te fonte viuo purissimam possunt haurire prauæ conuersationis pedibus non turbent, ne sic turbatam oues tuæ sine sapore gustent; sed puram sic eis propinent, vt sit bibentibus aquam in vitam æternam salientis.

LECTIO V.

De Quinto Flore, qui est benignitas erga proximum charitati coniuncta.

De hac re sic regula: *Ergo omnes personas cum humilitate & mansuetudine ita se gerat, vt ex fraterno, paternoque agendi more, satis agnoscant omnes, desiderio salutis agi, quicquid erga eos agitur.*

Spiritus mansuetudinis & charitatis, valdè efficax est ad alliciendas & Christo deuinciendas animas; Solent enim trahi homines *in funiculis Adam, & vinculis charitatis,* Vnde etiam qui rudes sunt, tardi, vel duri mansuetudine, humilitate, charitate ducuntur, vincuntur, & Christo deuinciuntur: quando agnoscunt puro salutis suæ desiderio, & paterno animo agi, quidquid erga ipsos agitur. Quantum putas commouebat Philippenses illud Apostoli: *Testis est mihi Deus quomodo omnes vos cupiam in visceribus Iesu Christi.* Quantum afficiebat Corinthios illud: *Os nostrum patet ad vos, cor nostrum dilatatum est, non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris, eandem autem habentes remunerationem, tanquam filiis dico, dilatamini & vos,* Quantum corde Thessalonicensium penetrabat illud? *Facti sumus paruuli in medio vestrum tanquam si nutrix foueat filios suos; ita desiderantes vos cupidè, volebamus tradere vobis non solùm Euangelium, sed etiam animas nostras.* Hunc ergo spiritum paternum cum mansuetudine & humilitate exhibere erga Fideles, præuio suo exemplo multis in locis docet Apostolus, Fideles enim omnes quasi in visceribus gestans dicebat: *Filioli quos parturio, donec formetur in vobis Christus.* Vbi non solùm se Patrem, sed & Matrem insinuat, quia vt loquitur S. Gregor. l. 3. in Iob. cap. 6. *Illi verè Doctores sunt, qui cum per rigorem disciplinæ Patres sint, per pietatis viscera Matres esse nouerunt: qui labores sanctæ conceptionis tolerant, & proferendos Deo Filios inter viscerum charitatis portant: in edendo enim prole plus Matres laborant.* Tandem se exhibebat S. Bern. in seipso erudiens eos qui curam aliorum gerunt, dum ex intimo cordis affectu suos alloquitur: *Me putate Matrem animarum vestrarum, & ideò vos velle sic componere, vt in vobis nec macula, nec ruga possit ante Tribunal Æterni Iudicis apparere. Animabus autem vestris non solùm ornamenta, sed etiam medicamenta prouidere desiderans, studeo dissuta consuere, conscissa sarcire, vulnerata curare, abluere sordida, reparare perdita, & ea quæ sunt integra, spiritualibus margaritis ornare.*

Philip.

2. Cor. 6.

1. Thess. 2.

Spiritus quoque ille mansuetudinis & humilitatis cum charitate coniunctus, facilitatem inducit Pastoribus ad subditorum omnia onera portanda, quod proprium eorum munus est. Si enim videt Pastor sibi subditum gementem sub onere paupertatis, debet eius onus charitatis humeris & eleemosynis subleuare, cum mansuetudine. Si alterum sub ægritudinis onere cernit conflictari &

deprimi, oportet vt erigat auxilio, consilio, consolatione. Si tertium conspicat sub peccatis fasce iacentem, onus est Babilonis, onus confusionis; sollicitus sit vt onus illud possit excutere. Si videt pusillanimem; excitare debet & adiuuare stimulis monitionis sinceræ, cum humilitate & mansuetudine. Denique si aliquem autem patiatur rebellem & durum, portare debet humeris charitatis, lenitatis & patientiæ. Si humilitas iuncta sit mansuetudini, ne quidem nos conturbare valent, nostræ curæ subditi licet rebelles sint, & post monitionem iniurij, quia nostræ humilitatis nobis conscij, interius animo nostro repræsentamus illud: *Conculcate pedes hominum sal infatuatum.* Debemus enim nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere, inquit Apostolus ad Rom. 15. Debemus alter alterius onera portare. Quod explicans S. Bernardus, ita ad Prælatum quemdam scribit Ep. 73. *Hoc enim animarum est, & infirmarum: nam quæ sana sunt, portari non indigent, at per hoc nec onus sunt. Quoscumque igitur de tuis inueneris tristes vel pusillanimes, ipsorum te noueris Patrem. Exhortando, consolando, increpando, opus tuum, portans onus tuum, & portando sanas, quod sanando portas. Si quis verò ita sanus est, vt magis iuuet te quàm iuuetur à te: huius te non Patrem, sed fratrem & comitem iam agnoscat.* Idem Bernardus contra detractiones aut iniurias rebellium te muniens, sic dicebat: *Ego plaga conscientiæ meæ nullum medica accommodatius medicamentum probris & contumeliis, non est proinde quod promiserat, homuncio omni dignus despectioni & opprobrio.*

Hac ergo consideratione, cum patientia & lenitate contradictiones suos ferendæ, & euincendæ. Nec animum despondere oportet si seminemus triticum, & meramus spinas, quandoquidem ipse Christus suo exemplo nos id æquo animo ferre docuerit magna fortitudine. Rectè id quodam Breui Apostolico ad Ioannem Bernardum, Abbatem Fuldensem sic scribit Vrbanus Octauus: *D scipinam Monasteriam apud tuos corruptam diutius non patiaris, nulla quetoia extirpeant. Ægrotantes etiam inuitos, etiam Medico minitantes curamus: qui tamen vbi conualuerunt, minatum voces vertunt in gratiarum actiones.*

Humilitas quoque & mansuetudo docet nos ad tempus quædam vitia in aliis tolerare & dissimulare: ne imperiose nimium aut violentè volentes excindere, inuaniamur potius animos exacerbare, & in malo obfirmare. Sunt anim quædam vitia quæ potius lentè sunt diffuenda, quàm impetu discindenda: & animi quorumdam prius artificio pietatis tentandi, quam acerbæ siue acris correptionis stimulo pudore turbulento munitiet suffuudendi. Et vt quodam loco dicit Gelasius Papa. *Non omnes simul curat medicina languores, sed quos periculosius conspicit imminere: ne aut materia corporis non sufficiat medicinæ, aut pro conditione mortali simul omnia non possit auertere.* Vnde diuersa noxia, diuerso sublata sunt tempore. Eam ob causam, cùm S. Gregorius Augustinum Monachum sanctitate & doctrina clarum ad Britanniam misisset, vt insulam illam Christiana fide imbueret, cùm id fœliciter peractum fuisset, & nihilominus quasdam nequitiæ veteris nequitiæ & gentilismi in populis illis nouiter Christo adiunctis permanerent Augustinus animaduertisset, consulendum existimauit ad re Gregorium Pontificem. Rescripsit Gregorius vt quædam adhuc Britannorum imbecillitati permitteret, hanc rationem addens: *Quia sancta Ecclesia quædam per feruorem corrigit, quædam per mansuetudinem tolerat, quædam per considerationem dissimulat, atque portat, vt sæpe malum quod aduersatur, portando & dissimulando compescat.* Hoc etiam intelligere, & praxi sua nos docuere. Viri Sancti, animabus conuertendis a Deo destinati

S. Xauarius inter præcepta, quæ suis præscribebat ad animarum conuersionem efficacia, monebat vt Christianæ magis humilitatis, quàm potestatis memores, paternum in omnes imperium exercerent; amorem sibi conciliando, potiùs quàm timorem. Quia nulla re magis quàm amore in omnes partes humanus animus flecti potest. Hinc teste Tursellino lib. 4. cap. 17. quorumdam animo adeò perditos, vt nec scelera sentirent, nec remedia ferrent, hac arte adiuuit. Comiter primò confouerat se in illorum familiaritatem insinuare, in peccatis conniuere madendi voluntatem dissimulans, inde vsu & comitate deuinctis animis, lenissi ad inueteratos morbi curationem sibi viam faciebat, modo diuini legibus propositis flagitia ostendens, modo meretris variis humanæ vitæ casibus, Dei terrorem incutiens. Sic mentibus præparatis manum admonebat, auaritiam resecans, illecebras remouens ab eis,

& recrudescentia conscientiæ vulnera diuinæ misericordiæ oleo deliniens. Audi in particulari Selectum militem, qui iam duodecimum annum sacra confessione abstinuerat, socium nauigationis habere voluit: comitate in eum vtens maxima, etiam ludenti assidebat, omnibusque obsequiis demerebatur, vt illum ad confessionem induceret, & in viam salutis reuocaret. Quod accidit. Militem, confessione peracta, semel Pater & Aue orare iussit, pollicitus se pro illo Deo satisfacturum, & ita aculeato flagello vir Sanctus se pro illo vsque ad sanguinem verberauit. Quare ita mollitus flexusque militis animus est, vt studium pœnitentiæ amplexus, voluntariis se pœnis addiceret, ad eluendas antèacta vitæ sordes.

LECTIO VI.

De Flore sexto, qui est ardens Zelus ad reducendos eos qui in peccatis agunt.

DE hac re sic monet Regula: *Personas quas sciuerint in statu peccati mortalis agere, quantum in eis est, per se & alios conentur educere, hortando, increpando, monendo, obsecrando.*

Sacerdotes & Pastores, sunt velut Angeli Custodes erga populum, ideoque hortando, increpando, monendo, docendo, debent eos in viam salutis dirigere, & è via peccati educere. Sicut Angeli Loth & familiam eius à Sodoma eduxerunt, ne incendio inuoluerentur. Similiter debent & ipsi manum apprehendere illorum, qui perditionis itersectantur, aut peccatis inuoluti iacent. Debent è importunè eos è periculo eruata, ac velut compellere, vt è Sodoma, statu peccati egrediantur. Conuenit ergo illis cum Chrysost. Homil. ad pop. dicere. *Sum communis Pateri eoque necesse est non curam agere tantum eorum qui stant, sed eorum quoque qui collapsi sunt: non eorum modo qui secundis nauigant ventis, sed & illorum qui tempestate iactantur, non eorum modo qui in tuto sunt, sed illorum qui periclitantur. Vnde & eos qui iam demergi cœperunt in portum tranquillum portella manu deducere studeo.* Quanta autem sollicitudine id ageret Chrysostomus, patet ex his quæ habet ipse in Acta Apost. Hom. 44 vbi inter alia sic dicit. Nonne per tres dies, sæpè etiam per septem exhortamur? Quid amplius assequimur, quàm quod reprehendimus, increpamus, lacrymas fundimus, dolemus, & si non foris, sed in corde? nisi quis indicaret me supra modum honoris cupidum, vidisseis quotidie me fontes lacrymarum emittere, quarum conscia fuot domicilium & solitudo. Credite enim mihi, de salute quidem mea desperaui. Non vacat mea mala deplorare, adeò totus deditus sum vobis Et si sentio vos obtemperantes, præ gaudio non sentio mala mea. Si video vos minus obtemperantes, præ dolore iterum intermitto mala mea. Idem Chrysostomus sic iterum suas alloquitur: Vellem si fieri posset, vestris oculis ostendere, quam in vos haben charitatem. Nihil est enim mihi vobis iucundius & desiderabilius, ne hæc ipsa quidem lux. Millies enim optarem vestras animas conuertere, ideo ipsa luce est mihi vestra salus iucundior. Quid enim ma iuuant solares radij, quando quæ prop er vos accipitur animi ægritudo, oculis meis magnas offundit tenebras? Lux enim tunc est bona, quando apparerin lætitia. Et paulò post: Implere gaudium tecum, liceat vobis salutem assequi, ne autem propter vos reddete rationem: vobis dari salutem, me verò accusari, quod meum munus non impleuerim. Non enim curo, vt par me salui sitis, sed vt salui siria, quacunque ratione.

Sic imaginem veri patris ac pastoris in seipso exhibet S. Chrysost. quam merito debent Pastores alij attentius inspicere & imitari, vt erga peccatores magno amore & compassiona, magnaque sollicitudine ad eorum conuersionem aspirentur: Vnde iterum eos instruentes sic alibi dicit: *Vis fratrem corrigere? lacrymare, ora Deum eû tolle, Apprehensum admone, consule, exhortare Sic Paulus faciebat: Demonstra charitatem ergo peccatorem, persuade ipsi quod consulens & iuuans, non verò perculgare volens, ipsum peccati commonisacis. Comprehende pedes, osculare ne erubescas, si modo mederi vis. Hæc & Medici faciunt, sæpè difficiles ægros habentes, deosculantes, & rogantes persuadent sumere medicinam.*

Homil. ad prop.

Itaque omnis occasio arripienda est: omnis modus tentandus, vt reducatur frater errans omni charitatis benignitate,

gnitate, vel etiam Iudicij diuini proposito terrore, à suo reuocandus est errore. Attendendumque est illud Iac. 5. *Fratres mei, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore vitæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.* Ideo sancti nullum prætermisere laborem, quo vel vnam animam conuerterent.

Exempla Sanctorum.

QVid non fecit Abraham Eremita, vt neptem suam Mariam à turpi vita ad castitatem & pietatem reduceret? Mutauit habitum, ingressus est tanquam miles hospitium, incognitus petiit eius alloquium, quasi rem nefariam cum ea commissurus. Ac tandem se detegens, pro eius anima spopondit, peccatis ipsius se onerare paratus fuit si modo reuerteretur, sicque ouem perditam humeris reportauit.

Quid non egit S. Ioannes euangelista, vt adolescentem quem cuidam Episcopo commendaret, iam prædonum ducem factum requireret, & reduceret: lene æplanè inter arma sicariorum, per montes & syluas; inter lupos, ouem perditam requisiuit, & reduxit.

Quid non Vitalius Monachus? Adibat ipse prostibula & lupanaria, & pretium offerebat, vt saltem vel hoc obtineret ab aliqua, vt vel vna nocte abstineret ab impudicitia. Ipse verò in angulo procumbens & orans, peruigilabat; donec dies illucesceret. Et ita multæ ob id ab eo conuersæ, vitam correxerunt, ipse verò, licet homines peruersum de ea re iudicium formarent, eo quod circa lupanaria frequens esset, patienter tolerabat: quia plus vtilitatis ex correctione alieni delicti percipiebat, quàm ex suæ infamia damni.

Quid non fecit Paphnutius Abbas, vt Thaidem meretricem ob bonam mentem & frugem reduceret? Infamem etiam locum ipse est ingressus, vt eam alloquendi occasionem nancisceretur. Quam tandem ex summa peccatrice, maximam pœnitentem effecit.

Quid non agebat Serapion Abbas, vt Infideles conuerteret? Venundabat se in seruum, vt saltem eum domini priuatim colloquendi potestatem haberet, sicque eos instruebat & conuertebat.

Quid non S. Dominicus? Hic in pane & aqua quadragesimam agere voluit, & super nuda humo decumbere, vt quasdam domus pellices in qua degebat, ad pœnitentiam adduceret.

Quid non S. Ignatius? Hic Parisiis agens, cùm sciret quendam extra oppidum frequenter ire ad turpitudinem voluptuarium, in lacum frigidissimum viæ adiacentem sese coniecit, corporeque immerso, capite tantùm extante, ad illum iam appropinquantem clamabat: *Perge miser ad tuas fœdas voluptates, hic ego pro te tamdiu me macerabo, donec iustum Dei furorem in te tam paratum auertam.* Sic hominem illum lucratus est.

Sciebant nimirum omnes hi, quantum vel peccatum vnum Deo displicet, quantum vel anima vna coram Deo æstimetur: & hoc magno lucro ducebat, vel vnicam secum ad Deum euehere, idcoque nullum laborem detrectabant. Et certè non inutiliter operā locarit, qui vel vnam animam lucratus fuerit S. Iacobus, licet Apostolus à Christo missus, octo tantùm animas in Hispania conuertisse legitur. An tamen paruum sit lucrum? Absit. Nam hi quidem octo semen fuerunt electum, per quod amplior postea seges excreuit. Et si Noe non inutiliter operam impendit, per centum annos arcam fabricando ad octo animas saluandas, quia hæ cæteris semen exhibere debebant. Sic nec S. Iacobus, nec alij quilibet, qui paucos conuertunt, nam & hi conuersi cæteris exemplo esse possunt ad conuersionem.

LECTIO VII.

De Flore septimo, qui est oratio zelosa pro peccatoribus.

DE hac re sic monet Regula: *Illas animas peccati mortalis vinculo constrictas, in precibus ac sacrificiis suis specialiter Deo commendent, vt à morte peccati eas suscitare dignetur.*

Licet pro omnibus fieri debeat obsecratio, & postulatio, pro illis tamen maximè, qui in statu pernicioso peccati hærere dignoscuntur. Nam & secreta Dei ordinatio sublimi suo consilio, sæpè disposuit per orationem vnius, alterius conuersionem operari. Sic prædestinarat per orationem Stephani, salutem Pauli adhuc persecutoris: per orationem S. Monicæ salutem Augustini. Et certum est, frequenter ob preces piorum fusas pro illis, qui in peccato existunt, plures è peccatis educi, & ad gratiam vocari. O beatam causam! S. Dominicus singulis noctibus acerrimè ter se flagellabat. Primo quidem ob peccata propria. 2. Pro animabus in peccato mortali existentibus, vt Deus eas dignaretur benigno suo vultu illustrare, & educere. 3. Pro animabus in Purgatorio detentis, vt eis cederet in satisfactionem. Optima etiam huius rei praxis est in Cœnobiis S. Francisci in Hispania: nā hora nona vespertina, dum decumbunt Fratres, vnus ex eis singulorum solet circuire cellas, & ostium pulsando inclamare, vt recitent vnum *Pater noster*, pro animabus in peccato mortali agentibus.

Cùm verò omnibus oratio nostra ad impetrandam peccantium conuersionem valeat: maximè tamen efficax est illa quæ in sacrificio fit, coniunctim cum Sanguine Christi. Hic melius loquitur quàm sanguis Abel. quandoquidem ille de terra clamans, è cœlo euocabat vindictam: hic verò inuocat misericordiam: *Sanguis enim Iesu Christi qui per Spiritum sanctum obtulit semetipsum, emundat nos ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti.* Itaque Sacerdotes & Pastores toto compassionis affectu eorum in sacrificio memoriam debent habere, quos grauioribus peccatis sciunt in perniciem suam inhærere, vt fœlicem Deus det illis è peccato exitum, nec æternum quantocius sortiantur exitium. Hæc ergo sollicitudinis Pastoralis non minima pars esse debet, pro subditis pereuntibus, pro ouibus errantibus: quas si voce monitionis reducere nequimus, voce orationis coniuncta cum sanguine primi Pastoris, in sacrificio id impetremus.

Heb. 10.

Sanctus Yuo Presbyter, tum miraculis, tum pietate clarus, dolens quemdam cum propria matre non leui odio dissidere, conabatur omni ratione reconciliationem inter ipsos inire. Cùm verò nihil proficeret, nullum ad eam rem efficacius remedium se posse adhibere ratus est, quàm pro illis sacrificium Missæ intima charitate offerre. Perfecit idipsum, & exinde nemine iam sollicitante, solo diuino instinctu, ita animis resipuere, vt ille se filium obedientem exhiberet, illa matrem amantem.

LECTIO VIII.

De octauo Flore, qui est Castitatis odoriferum exemplum.

DE hac re sic monet Regula: *Sint omnibus tale castitatis exēplum, vt & ipsi, & familia eorum, ab omni sit suspicione libera.*

Dæmon, omni hominum conditioni insidias parat, attamen maiori sibi ducit victoriæ & honori, dum personas Deo sacratas in peccata præcipitare valet. Propterea cùm Iudam Apostolorum proditione & desperatione illaqueasset, expetiuit & alios Apostolos cribrare, & suæ potestati subiicere, tanquam triticum electum. *Esca eius sunt electa,* inquit Propheta Abacuc.

Abac. 1.

Cibus quo ab initio vescitur est peccatum, crescit autem peccatum ex dignitate peccantium, quando ingrati sunt post consecrationem, crescit inde iniuria Dei, crescit Ecclesiæ damnum, crescit plebis scandalum, & hæ sunt deliciæ Sathanæ, hoc eius gaudium. Maximè autem tentat personas Deo sacras, de vitiis castitati aduersis, quia illud vitium in ipsis fœtidius est grauius, & maioris scandali. Itaque specialiter monentur sacerdotes huic rei sedulò aduigilare, quia in illis Christus adamat castitatem, cuius illos vult reminisci per illam candidam vestem, quam palam gestant, & aliorum oculis ostentant: vt nunquam obliuiscantur castimoniæ puritatis, cùm in operibus, tum in animo, & omni conuersatione circumferendæ. Gerant semper coram Domino Ephod lineum cum Samuele, quod castitatis erat symbolum. *Quid,* inquit D. Gregor. *in Ephod lineo, nisi continentiæ candor ostenditur? Quod Ephod accingimur, cùm ad pudorem pudicitiæ omni ex parte retinemur: cùm animæ & carnis nulla pars à districtionis lege absoluitur, per quam ad luxuria caliginem defluimus. Talis itaque minister in conspectu Domini est, quia de omnipotentis Dei sperata visione non fallitur, cui cum tanto accinctione aitare famulatur.*

Vt verò constet, quantum Deus castitatem coli voluerit a suis ministris, animaduersione dignum est, à se electos Apostolos adhuc permisisse in aliqua labi peccata, puta in superbiam & ambitionem, in vindictam & iram, in abnegationem sui & desertionem, in austiam & murmurationem: nulla tamen, voluisse eos notari luxuriæ macula, vtpote statui Ecclesiastico nimis fœda, ab illoque plenè eliminanda. Certè nihil ita detestari debent, qui Deo sunt consecrati, quia hominem maximè reddit indignum præsentia Dei, eiusque luminis & gratiæ influxu. Quandoquidem igitur sacerdotes purissimum Iesu Christi corpus ore conficere, manibus contrectare, & corde sumere debeant, quid magis curæ eis esse debet, quàm puritatem cordis & corporis conseruare? Alioqui, si impuri sunt & impudici, iniurij censentur vnctioni & consecrationi suæ, puritatique carnis Deificæ, quæ proximè dimanat à diuina & essentiali puritate, nec non Spiritui sancto castitatis omnis authori & amatori. Odit ergo maximè Christus spurcitiam carnalem, in ministris sibi specialiter vnctis. Odit Pater in filiis suis primogenitis, quos Vnigenito sicut in potestate, sic & in puritate vult assimilari. Odit Spiritus sanctus in his quos specialiter sacrauit & vnxit, vt sanctificationi deseruirent. Odit Ecclesia in suis mystagogis, & mysteriorum Dei dispensatoribus; quos decet similes esse filio hominis, hoc est, præcinctos zona aurea ad renes & mamillas, vt describitur in Apocalypsi. Castitatis rectè zona dicitur, quia carnis lasciuia, libidinis ardorem, concupiscentiæ stimulum comprimit: & quia suo iugo spiritus; sensus omnes & cogitationes, ac diffluentia desideria ordinat & constringit.

Adiumenta castitatis.

CÆterùm, ad tuendam castitatem opus est vigili cura, opus studio diligenti, ad cooperandum gratiæ Dei, quæ nulli deest, nisi eam repudianti.

Primò igitur, opus est carnem domare, otiumque fugere. Et certè nihil mirum si quibusdam difficilior videatur, qui nihil aduersus carnem volunt pugnare, sed potius fomitem illi suggere. Sic enim viuunt aliqui, vt dæmonem anient, & carnem aduersus castitatem, dum omnem refugiunt austeritatem, omnem sectantur corporis mollitiem & blandam commoditatem. Hos alloquitur Origenes Homil. 9. in Leuit. *Nescitis quia si carnem solum nutriatis, & deliciarum luxu foueatis, insolescet aduersus spiritum fortior illa? quod fiat, sine dubio eum in suam ditionem redactam sub coget legibus ac vitiis obedire. Nutrimenta igitur spiritus sunt, diuina lectio, orationes assiduæ, sermo doctrinæ, his alitur cibis, his conualescit, his victor efficitur. Quod quia non facitis, nolite conqueri de infirmitate carnis, nolite dicere: Volumus, sed non possumus. Tu das stimulos carni tuæ, tu eam aduersus spiritum armas, & potentem facis, dum carnibus saginas, dum vino nimio mundas, dum omni mollitie palpas, & ad illecebras nutris.* Hæc ille.

In eandem sententiam scribit S. Borromæus ad Andream Batorcum Cardinalem, vbi cùm dixisset statum Cardinalium exigere castitatem singularem, adiungit: Quam nunquam assequeris, nisi te carnis maceratione afflictaueris, sensus omnes compresseris, otium vt pestem fugeris. Denique nisi in huius diuini donis pulcherrimi conseruationem, quod ille tibi custodiendum dedit, omnes animi ac mentis tuæ vires intenderis. Mirum est enim, quàm facilè ab eis perdatur, qui in eius conseruationem non inuigilant. Nec aliam ob causam S. Paulus Timotheum quem ab infantia educauerat, sacrasque, literas edocuerat, qui corpore erat imbecillo & infirmo, qui ieiuniis & aquæ potu carnis petulantiam fregerat, tam seriò monet, vt seipsum castum custodiat. Hæc sanctus Carolus.

Secundò, oportet diligenter resistere initiis tentationis, aut malignæ suggestionis; vt sic nequitia dæmonis suffocetur in semine, vt conteratur caput serpentis in cor nostrum illabi cupientis: vt consopiatur scintilla ignis infernalis, ne in aridam paleam nostræ carnis iniecta, suscitet incendium. Similiter omnia verba & colloquia quæ aliquam turpitudinis speciem præ se ferunt, magna circumspectione sunt vitanda. Hæc quandoque parum æstimantur à sacerdotibus, puta in consortiis hominum impudica loquentium demorari, & cum illis risum miscere; vel etiam cum diuerso sexu nugari, ridere, blandiri. Atque inter hæc, putant se cor mundum posse conseruare, quo tamen nihil facilius inficitur; vel verbo, vel cogitatione. Est enim cogitatio immunda, vel verbum dissolutum instar guttæ olei, quæ in vestem aliquam cadens, statim se dilatat & diffundit.

Audi præclarum exemplum hanc rem concernens ex Sophronio Prat. Spir. cap. 194

Quidam ex antiquis Patribus venerat è solitudine Alexandriam, vt manuum suarum opus venderet. Aduertit vero iuuenculum Monachum publicam ingredientem tabernam, & ob eam rem non parum indignatus, zeloque accensus, quærebat foris occasionem eum alloquendi. Illum igitur egredientem manu à plebe in locum secretiorem ducens, sic affatus est: *Nescis, frater, quod Angelicum gestes habitum? Ignorasne te iuuenem esse? An te latet hostem nobis semper retia tendere? Interim in tabernas ingredi audes, vbi multa audis, quæ nec decet audire, multa cernis quæ nec cernere licet, sedesque ibi inter viros ac mulieres. Obsecro te in Christo, mi frater, desine his locis commorari, sed redi ad locum tuum, ad cellam pœnitentiæ, vbi possis saluare animam.* Indignatus iuuenis ille, respondit: *Vade senex in viam tuam, Deus non quærit nisi cor mundum & purum.* Tunc in cœlum manus tollens senex inclamauit. *O Domine Deus! Iam tibi sit & gloria, ecce quinquaginta annis in solitudine dego, & cor mundum non habeo: hic verò iuuenis in locis dissolutis frequenter agens, cor purum & mundum illibatè conseruat.* Ita senex efficaciter his verbis perstringens omnes, qui nihil sibi cauentes à consortiis dissolutorum hominum, putant interim cordis puritati hoc parum officere.

Illud verò maximè concernit sacerdotes, qui debent esse petra salis in populis, quorum sermo debet esse in gratia sale conditus, vt ex eorum verbis & sermonibus etiam priuatis, audientes æternæ vitæ saporem concipiant, & ab insipidis turpiloquiis deterreantur. Ob quam putas causam, Leuit. 8. in Consecrat. Sacerd. extremum auriculæ eius sanguine victimæ tingebatur? Tipus vtique erat Sanguinis Christi, quo empti sumus & sanctificati, ideoque glorificare debemus eum in corpore nostro, & omnibus membris eius: & ita monetur per id Sacerdos, aurem non debere aperire ad sæculi nugas, leuitates & turpiloquia: sed audiendum verbum Dei, ad audiendum quid loquatur in se Dominus. Audi hac de re vltionem memorabilem. S. Vualericus quodam hyberno die suum repetebat Monasterium: at propter frigoris acerbitatem, coactus fuit diuertere ad cuiusdam Sacerdotis ædes, aderat huic Sacerdoti illius loci Prætor, & cùm ignem circonsederent, nihil Viri sancti præsentiam reueriti, turpiloquia cum risu miscebant. Ille verò cum modestia cœpit eos arguere, addens quod si de verbo otioso rationem reddere oporteat, quanto magis de turpi sermone? At illi nihil mouitis deferentes, pergebant impudicis vrbis coniugari. Quid ageret Vir Dei? Ob frigus, inquit, ad vos diuerteram, sed oris vestri me eiicit turpitudo: sicque excutiens puluerem discessit. Subitò autem vlciscens Deus, sacerdotem oculorum lumine orbum reddidit: Prætoris autem consularis genitalia putredine correpta sunt: & non multò post expirauit. Surius 1. Aprilis.

Tertiò, vitanda maximè mulierum consortia, & cohabitationes periculosæ. Huius rei hic specialiter monemur, quia non pauci in hunc lapidem impegere, & alliſi naufragium facere. Viri enim & mulieris consortium velut sementis & stupæ coniunctio est: ita vt cùm lateat ignis, facile accendatur illo flante, *Cuius halitus prunas ardere facit:* hoc est, Sathana suggestionis immittente. De hac re frequentia sunt sanctorum Patrum monita: sufficiant modo trium consonantes voces, non parum efficaces.

S. Hieron. sic loquitur: *Hospitium tuum aut raro, aut nunquam, mulierum pedes terant. Omnes puellas ac virgines Christi, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Ne sub eodem tecto mansites, nec in præterita castitate confidas. Nec Dauide sanctior, nec Sampsone fortior, nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper quod Paradisi colonum mulier è possessione sua eiecerit.* Hæc ille, instruens Nepotianum, vbi & plures in eandem sententiam subiicit.

S. Cyprianus præclara hac de re præscribit in libro de Singularitate Clericorum, aut quisquis author libri illius est dignus sanè qui attentè perlegatur: Inter cætera sic ait. Quid illic geritur, vbi libertatis sumit mulier in contubernalitate constantiam? Quando in domesticis negotiis nunc lacertos & femora lanificis operibus nudat, nunc æstuans detegit membra, nunc fatigata iactatur, aut in risum aliquando dissoluitur, nunc blanditias exhibet,

exhibet, & quod venenoſius eſt pſallere delectatur, cuius cantu tolerabilius eſt audire Baſiliſcum ſibilantem. Ita Cyprianus.

S. Bernard. eodem modo concludit. Cum fœmina ſemper eſſe, & fœminam non cognoſcere, nonne plus eſt, quam mortuum ſuſcitare? Quod minus eſt non potes, quod maius eſt, vis credam tibi? Quotidiè latus iuuenculæ eſt in menſa, lectus ad lectum eius in camera, oculi tui ad illius oculos in colloquio, manus tuæ ad manus ipſius in opere, & continens via putari? Eſto vt ſis, ſed ego ſuſpicione non careo. Scandalo mihi es, tolle ſcandali cauſam. Si non vis ſcandalizare Eccleſiam, eiice fœminam. Hæc Bernardus.

S. Auguſtinus ita huius rei obſeruator fuit, vt intra domum eius nulla vnquam fœminarum fuerit conuerſata, ne quidem germana ſoror, nec fratris ſui filia. Interrogatus cur illarum familiaritatem vitaret, reſpondit. *Quia & et de ſorore aut nepte non ſit ſuſpicio, tamen illæ quæ ad eas veniunt ſuſpicionem poſſunt mouere, & inde infirmioribus ſcandalum naſci.*

Vt verò firmius hæc Patrum monita Sacerdotum mentis inhæreant, & eos omni tempore prouidos reddant; ne fœminea conuerſatione inficiantur: Operæpretium eſt hic illis in memoriam reducere exemplum quod refert Thomas Cantiprato lib. 3. Apum c. 30. Accidit, inquit ipſe, moderno tempore, propè Cameracenſem Diœceſim, quod quidam à pueritia celebs & caſtus, poſt longum Theologiæ ſtudium Canonicatum ſit adeptus, ſed animarum zelo Præbendam cum parochiali commutauit: in quo cùm per ſeptennium fructuosè verbo, exemplo laboraſſet, accidit vt Virgo ſexagenaria, cilicium ſacerdotis lauare ſolita, ſine teſte conclaue eius ingrederetur. Ad tam nefandum verò infortunium res deuenit, vt vterque ſeruato diu caſtitatis lilio priuarentur. Ex qua re mulier ita doluit, vt amaro omnium planctu mortem ſibi acceleraret: Sacerdos vero in luxuria vilia diu perſeuerauit. Hæc ille. Quid mirum? Quato locus altior, tanto caſus grauior, & ſicut Angelorum, ſic & Sacerdotum quandoque caſus irreparabilis eſt. Et certè, ſi fodere liceret parietem cum Propheta, & intra penetralia domuum aſpectum inferre, non paucos ſimiles caſus liceret agnoſcere, non parum abominationis in Eccleſiaſticorum domibus eſſet reperire: idque quia ſibi præſidentes incauta ſunt ſeducti conuerſatione. Nempe verum eſt illud cuiuſdam ſenis, iuuenem religioſum inſtruentis: *Chariſſimè attende, quia ſal ex aqua eſt, & ſi appropinquat aquæ, continuò ſoluitur & deficit. Et Monachus ſimiliter ex muliere eſt, & ſi appropinquat mulieri, ſoluitur & ipſe.* Ita ille peracutè, vnde nemo præſumat, nemo nimium ſibi fidat etiam de præterita caſtitate, nam duo lapides frigidi ſi confricentur, ignem excutiunt. Sic vir & mulier familiariter nimium cohabitantes, licet caſti videantur & frigidi, ignem tamen concupiſcentiæ facilè poſſunt excutere: Proinde meritò dixit S. Cyprianus: *De carbonibus ſcintilla diſſiliunt, de ferro rubigo nutritur, de veſtimentis procedit tinea, de muliere peccati aculeus, ſibilus concupiſcentia, fomes peſtilentiæ.* Quod ſi quis de hac re certior fieri velit, audiat Auguſtinum ſic omnes terrentem: *Experto crede, coram Deo non mentior cedros Libani, Duces gregum ſub hac peſte cecidiſſe reperi: de quorum caſu non magis ſuſpicabar, quam Hieronymi aut Ambroſij.* O quanta igitur videbimus, & admirabimur in illa die in qua reuelabuntur abſcondita tenebrarum.

De Fuga noxia Familiaritatis.

EX his igitur monentur etiam Sacerdotes, non nimiam inire familiaritatem cum Virginibus ſub titulo ſpiritualis inſtructionis. De qua re præclara monita dat S. Leander Epiſcopus Hiſpalenſis in quadam inſtitutione ad Virgines, vbi inter cætera cap. 2. ſic præcipit: Quiſquis vir, ſi ſanctus eſt, nullam tecum quærat familiaritatem, ne videndi auiditate, aut infametur vtriuſque ſanctitas, aut pereat. Decidet enim à charitate Dei, quæ perpetrandi mali operis ocaſionem præbuerit. Decidet à charitate proximi quæ etſi malè non agit, opinione tamen peſſimam famam nutrit. Diſpar enim ſexus in vnum locatus, eo titillatur inſtinctu, quo naſcitur & naturali mouetur flamma, ſi incompoſita atrigerit. Quis colligabit ignem in ſinu, & non comburetur? Ignis & ſtupa ſibi, vtraque contraria, in vnum redacta flammas nutriunt: vir ſexus & fœminæ diuerſus ſi coniungitur, quo lex naturæ prouocat cum mouetur. Hæc ille.

Exemplum huic propoſito congruum habemus in vita S. Mariæ Ogniacæ. Cùm quidam illi familiaris, ex ſpiritualis affectus exceſſu, manum eius aliquando ſtringeret, ſenſit aliquid in ſe motus, licet animo eſſet caſto. Cùm verò illa hoc ignoraret, audiuit tamen vocem de excelſo, *Noli me tangere.* Et cùm non intelligeret ſignificationem, inquirebat ab illo, quid hoc ſibi vellet, at ipſe diſſimulans, & diligentiùs ſibi poſterum cauens, gratiaſq; Domino agens de ea monitione receſſit. Conſule quæ de S. Arſenio, & de B. Vrſinu Presbytero dixi, Lect. ſup. Decal.

Propterea etiam S. Gertrudis, in verbis maximè cauebat, ne cuiuſcunque hominis cor ſibi attraheret, aut ne in eius ſe amicitiam inſinuaret, ne ſimili occaſione à Deo retraheretur. Omnem enim amicitiam, cuius aduertere poterat cauſam fundamentumque eſſe Deum, vt virus lethale horrebat. Vnde pro Dei ita zelabatur amore vt ne verbum quidem vnum tolerare poſſet, quod humanum vel ſenſualem amorem redoleret. Vnde licet alicuius maximè eguiſſet obſequiis, vel beneficiis, mallebat tamen carere illis, quam permittere vt humano ſecum fauore cor alicuius foret occupatum. Ita 1. Inſinuat. cap. 7.

Audi & exemplum mirabile, quod refert Ioſeph à Coſta lib. 2. c. 11. de Nouiſſimis temporibus, & Delrio lib. 4. cap. 2. de Magia. Doctus quidam Theologiæ Profeſſor, magni æſtimatus, mulierculæ Patrem ſpiritualem agebat, & illius familiaritate decepus, credidit eam (vt eadem iactabat) ingentia myſteria ab Angelo edoceri, ſe illi diſcipulum exhibuit praua mentis cæcitate, & inde in multas incidit hereſes. Credidit enim ſe Regem, & Pontificem eſſe, Angelis & Apoſtolis ſanctiorem ſe dixit, ſe oblatam ſibi vnionem hypoſtaticam recuſaſſe, & ſe quoad efficaciam (vt aiebat) orbis Redemptorem. Nullis diſputationibus Theologorum ad mentem potuit reduci: Vnde tandem Iudicis ſententia igni traditus eſt.

Concluſio ad Chriſtum.

COncludo igitur, & cùm nemo poſſit eſſe continens, niſi Deus det, ad ipſum intimi cordis mei votum conuerto, & pro omnibus Sacerdotibus deprecans, inclamo: O Ieſu! Sacerdotum primum & puriſſimum exemplar, totius auctor Puritatis & caſtitatis: illius zelum, amorem, ſollicitam curam imprime cordibus eorum. Quãdoquidem opus ſit quotidiè corpus tuum virgineum tractare, & vinum virginum conſecrare, ac ſumere. Hanc eis gratiam impertire, vt ſincerè interiùs caſtitatem hanc adeò neceſſariam adament & colant, ac bonum illius odorem exteriùs effundant. Fac vt in omni opere, verbo, cogitatione, conuerſatione meminerint ſe vnctos & conſecratos Deo, tum animo, tum carne; vt ſanctificent Chriſtum in corde ſuo, & Deum glorificent in corpore ſuo, tanquam qui Sancta Sanctorum, digni ſint intra ſe quotidiè recipere, ita Domine Ieſu: Tu qui omnis munditiæ author, omnia mũda, & virginea elegiſti, mundam & Virgineam Matrem & Nutritium mundum præcurſorem ac dilectum diſcipulum Virginem, munda noua ſyndone inuolui voluiſti mundo in tumulo, in quo nemo ante te depoſi, qui ab his qui mundo ſunt corde vis videri: ab his qui mundo ſunt corpore poſſideri: da vt miniſtri tui omnes fugiant carnis animique immunditiam, nec diffluant deſideriis, nec lenocinante voluptate corrumpantur: ſed ſint tanquam apes caſtitatẽ corporis præferentes, ſuaue mel in cogitationib. & delectationibus ſanctis conficientes, cibum vitæ ſpiritualis cum puritate exhibentes, aculeum legis erga impuros exercentes. Sint graui ad ſanctificationem, ſint ſuaues ad refectionem, ſint ſeueri ad peccatorum vltionem. Sic tandem te ſequi poſſint, tanquam examina apum ſuum Regem, tanquam inferiores miniſtri ſummum Sacerdotem in Sancta Sanctorum ingredientem, & tanquam pediſſequi te Agnum comitentur quocunq; ieris, vt cantent Canticum nouum cum illis qui empti ſunt de terra, nec cum mulieribus ſunt coinquinati.

***

LECTIO IX.

De Flore qui est contemptus opum & Fuga Auaritia.

DE hac re sic regula: *Auaritia quoque notam, tanquam statui Ecclesiastico noxiam & sordidam maculam inuentem, quantum possunt, fugiant, nec lucri cupidi habeantur.*

Auaritia, & Cupiditas, pestis est carnalis, quam summopere fugere tenentur Ecclesiastici memores præclari moniti quod Apostolus suo præscribit Timotheo Epist. c. 6 Nam in ipso erudire cupit cæteros Ecclesiæ Ministros, & ab hac pestilentia & ægritudine animi eos deterrere.

Primò igitur quibusdam dicit: *Quæstum æstimant pietatem.* At ipse hos corrigens subiungit: *Est autem quæstus magnus pietas cum sufficientia.* Qui sunt qui æstimant quæstum pietatem? Nonne illi qui ad sacerdotia & beneficia adspirant, vt opes adaugeant, & temporalia congerant? Sed planè præposterè se gerunt, quia cum cœlestibus incumbendum illis foret, tota mentis annisu temporalibus lucris, potissimum intendunt: & sic quæ ad pietatem ordinata sunt, ad quæstum ipsi ordinant. Hi porro scire debent, quæstum magnum esse pietatem, si cum sufficientia sit coniuncta, hoc est, si insideat animo illius cui exigua & pauca sufficiunt, eò quod sua viua sorte contentus aspernans temporalia, & illis nonnisi ad sufficientiam & necessitatem vtens, nec multa animo inquieto vel contradens, vel exoptans. In tali nimirum pietas parit quæstum magnum, lucrum eximium: opes scilicet cœlestes, mentem pacatam & fœlicem, animum sublimioribus, intentum in cœlo thesaurizantem. Nec lucrum aliquod maius, nec quæstus amplior esse potest, quam talis pietas coniuncta cum sufficientia & animi quiete, caduca hæc despiciens, & æterna suspiciens Talis pietas eluxit in S. Paulino, Nolano Episcopo, qui dum Barbari Nolam vastarent, sic in corde Deum precabatur: *Domine non excrucier propter aurum, & argentum, tu enim scis vbi sunt omnia mea.* Animus eius orabat in cœlum pietate sublevatus, ibidem etiam thezaurizabat & omnia sua recondebat peregrinorum manus, vbi cum thesaurizare Christus monuerat.

Secundò, vt à cupiditate, & auaritia mortalium animus auertat, addit Apost. *Nihil intulimus in hunc mundum: haud dubium quin nec auferre quid possumus.* Vbi rationem insinuat cur sufficientia sit magnus quæstus, quomodo paucis necessariis contenti viuere debeamus, non verò congerendis opibus studere. Quia nempè hæ opes tantum datæ sunt ad vsum præsentis vitæ, quæ breuis est, in qua nobis continuè tendendum est ad alteram beatam & æternam. Temporalia igitur à latere respicienda sunt tota intentione anhelante ad æterna. Et cùm non plus opum diues efferat quam pauper, frustrà in his studium figit & animum: quin potius in illis studium collocare deberet quæ efferre poterit in opibus scilicet, & lucris pietatis. Itaque habentes alimenta, quibus tegamur, & his contenti simus, hoc etiam suo exemplo docuerunt sancti Pastores peregrinos se reputantes in hoc sæculo, & in pietate cum sufficientia viuentes. Inter hos S. Basilius, qui cùm ab Episcopatu pelleretur in exilium, nihil aliud habebat præter libellos, pauculos & pannosam vestem qua indutus erat: hæc erat sola eius suppellex: Quam cum Præfecto Imperatoris Valentis exilij sententiam pronuncianti obtulisset, dixit, *Exilium nihil ad me spectat, cum domus quam inhabito aliena sit. Nihil possidens, ab exilij metu liber sum, vnam cognosco omnium patriam Paradisum, terra commune exilium est, incola ego sum in terra sicut omnes patres mei.* Ita Naza orat. Fun. de S. Basilio. Idipsum agnouit S. Greg. Taumaturgus, qui teste Nysseno in eius vita moriens obtestatus est suos ne peculiarem & proprium sibi locum sepulturæ compararent. Rationem addebat hanc: *Si viuus nō sustinui vocari alicuius loci Dominus, sed inquilinus vixi in alieno, neque post mortem pudebit esse inquilinum, sed hoc narretur posteris, quod Gregorius neque vnius loci possessor est nominatus, & post mortem fuit inquilinus aliorum sepulchrorum, seipsum subiungens ab omni in terra possessione, adeo vt nec in proprio quidem loco voluerit sepeliri. Solam enim possessionem illam iudicauit pretiosam, quæ ipse auaritiæ vestigium non admittit.* Hæc ipse.

Tertiò, vt cupiditatem & auaritiam eliminet Apostolus addit: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum, & desideria multa nociua, quæ mergunt homines in interitum.* Propterea opes dictæ sunt ab Antiquis, compedes Plutonis: siue quia illis constrictus animus non est liber: siue quia tali laqueo homo in regiam Plutonis, hoc est, in tartarum deuoluitur, nec facilè se expedire potest. Multa desideria nociua pariunt opes, vel vt congerantur, vel vt augeantur, vel vt extendantur; animumque distrahunt in varias partes, & terrenis cogitationibus aggrauant, vt non ita ad cœlestia erigere se possit, sed facilè ad infima reuoluatur. Vnde pro conclusione subiicit Apost. *Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes inseruerunt se doloribus multis.* Amorem pecuniæ (hoc enim significat Græca vox philargyria) vocat radicem omnium malorum: quia ex illa omnis generis mala nasci possunt, & quandoque nata sunt. *Non quod census sit in crimine, sed affectus,* vt loquitur S Greg. 10. Moral cap. 17. *Cuncta enim quæ Deus condidit, bona sunt, sed qui bonis malè vtitur ad profectò agit, vt quasi per edacitatis ingluuiem, illo quo viuere debuit pane moriatur.*

Hæc porrò Apostoli monita, licet ad omnes dirigantur: præsertim tamen concernunt Ecclesiasticos & Sacerdotes: quia, vt dixi, illos instruit in persona Timothei Episcopi & pastoris; auaritiæ ergo nota illis maximè fugienda tanquam noxiam maculam statui Ecclesiastico inueniens: Sacerdos enim aut pastor, qui pecuniæ studere agnoscitur non solùm sibi nocumentum, sed & aliis generat scandalum. Ac deinde vix muneri suo satisfacere potest, lanam potius & lac quam ouium salutem expectans, cogitationes in nummis ponens animas negligens, & pauperum curam derelinquens. Quando pro iis daturus est animam quibus æternam deneget substantiam, quomodo etiam implere posset illud monitum Apost. *Præcipite diuitibus non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed sperare in Deo viuo, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facilè tribuere & communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futuro vt apprehendant vitam æternam.* Quomodo inquam, hæc omnia poterit præcipere Pastor si ipsemet in opibus spem aut effectum designat, si illis accumulandis magis studeat, quàm bonorum operum meritis, si non facilis sit ad erogandum egenis, si fundamentum bonum & solidum, cœlestium & æternarum opum negligat?

Quapropter, vt ostendat Apostolus se omnia antea de cupiditate, & auaritia dicta ad Christi ministros dirigere, sic concludit: *Tu autem, ô homo Dei! hæc fuge, sectare vero iustitiam, pietatem, fidem, Charitatem,* Illa vox *Homo Dei,* vel *Vir Dei.* in Scriptura ad ministros Dei solet dirigi. Hoc enim titulo gaudent, quia Deo specialiter sunt consecrati, quia eius ad plebem internuntij, quia rerum diuinarum Administri, quia Vicarij per quos loquitur, operatur, regitque populum. Hinc in antiquis Scripturis hoc nomen tribuitur prophetis quos Dei spiritus regebat: *Homo Dei Rex dicit, descende,* dicebat quidam Eliæ primo Regum 4. & de Samuele 1. Reg. 9. dicitur *Vir Dei est in hac ciuitate.* Et Iud. 13. de Angelo dicit Manuë: *Vir Dei venit ad me.* Ergò, ô Sacerdos memineris te Virum Dei, memineris te esse Christi, vide cui seruis, vide cui consecratus sis, vide quo spiritu duci te conuenit. Vtique non spiritu huius mundi, vt periturus peritura secteris, & inhæreas his quæ sunt labentis sæculi, sed spiritu Dei, cuius es vir, cuius seruus, qui ideo es consecratus, vt ad diuina & cœlestia totam mentem, totum affectum erigas. Quid tibi cum Plutonis compedibus & vinculis, qui Christo es obligatus? An fortè speras te duobus Dominis posse seruire, Deo & Mammonæ? An in eodem cordis tui templo & altari existimas te posse collocare Dagon, & arcam Dei. Fuge auaritiam, quæ cultum Dagon & Mammonæ promouet, & ministerium tuum deturbat, sectare verò iustitiam, pietatem & charitatem, in quibus Dei, & Christi cultus consistit. Vtere rebus huius sæculi ad Dei gloriam, ad pauperum leuamen, ad tuam necessitatem, & sectare in spiritu & affectu paupertatem tantoperè à Christo, qui pretium eius nouerat, adamatam. Atque vt verbis Augustini concludam: *Extirpa cupiditatem, & planta charitatem sicut omnium malorum radix est cupiditas, ita & omnium bonorum radix est charitas.*

* *
*

LECTIO X.

De Flore decimo qui est frugalitas, & pia bonorum Ecclesiasticorum dispensatio.

DVo extrema Ecclesiasticis sedulò vitanda sunt. Primùm quidem, nimia temporalium bonorum cura & coacervatio quæ affectum ad se trahit, & mentem non parum distrahit. Nam dum per multa spargitur, stare in intimis sua prohibetur. Propterea dum ad Clerum quis assumitur, crines ei raduntur, seu detonduntur, atque per eam detonsionem, rerum temporalium cura superflua ab illis abiicienda designatur. Nam sicut pili non sunt pars corporis sed quædam superfluitas à corporis humore procedens; sic temporalia non nobis naturalia, sed velut aliena sunt, & superflua; ideoque nimia eorum cura, & cupiditas resecanda, vt vertex capitis, id est animus, maneat liber, & cœlestium cogitationi idoneus. Sed & huius rei monet ipsum nomen. Nam Clerus sors appellatur, & Clericus quis dicitur, quod de sorte sit Domini, vel quia ipse Dominus sors, siue pars & hæreditas eius sit. Ergo qui Ecclesiæ seruit, huius rei meminerit, & nitatur esse quod dicitur. Si ipse Dominus pars est, vel Dominum habet partem & hæreditatem, talem se exhibere debet, vt ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino. Ergò de altaris obsequio victum & vestitum habens contentus sit, nec lucra, nec opes sæculi in Christi quærat militia, alioqui non Dominus pars eius, & funiculus hæreditatis eius qui extra Dominum partem quærit & possessionem superfluam.

Sicut solent in hac re ratiocinari SS. Patres, præsertim Hieronymus Epist. ad Nepotianum de vita Clericorum, & Augustinus lib. de contemptu sæculi Tom. 9. Clericos cupidos tenaces, & auaros hac ratione perstringentes. Et certè si in Euangelio Domini (inquit S. Ambrosius) etiam populus ipse ad despicientiam opum informatus, atque institutus est, quanto magis nos Leuitas oportet terrenis non teneri cupiditatibus, quorum Deus portio est? In eandem sententiam Sidonius Episcopus Auernensis lib. 9. Epist. sic scribit ad Faustum Regiensem Episcopum; *Tuis precationibus obtine, vt portio nostra sit Dominus atque vt adscripti turmæ Leuitarum, ne remaneamus terreni, quibus terra non manet, inchoemusque sicut à sæculi lucris, sic quoque à culpis peregrinari.* Itaque si opes in Clero affluant, non est illis cor apponendum, nec in illis gaudendum, non magni pendendæ sunt. adhiberi quidem debent ad vitæ necessitates, sed vt terra, sine qua ne viuere quidem possumus, & tamen adeo non habetur in pretio, vt etiam pedibus teratur, & si quid fortè adhæserit, statim excutiatur. Terrena ergo sint quidem in vsu, sed æterna in desiderio: sic Dominus erit nostra portio.

Alterum extremum omninò etiam vitandum, est bonorum Ecclesiasticorum prodiga seu inutilis profusio. Hoc enim sibi certò persuadere debent qui Ecclesiasticis bonis abundant, non ideò posse genio indulgere, vel illa ad luxum & vanitatem profundere, in epulas & conuiuia, in ædificia sumptuosa, aut in alios vsus profanos: sed sibi concredita esse, vt moderatè & frugaliter in ea quæ honestæ sustentationi sunt congrua expendant, ac reliquum in pios vsus erogent. Certè strictior hic ratio exigenda est quam communiter Ecclesiæ Ministri sibi persuadere videantur. Ac in primis non pauci, iique valde eruditi tùm Theologi, tum Iurisperiti, opinantur Ecclesiasticos non esse propriè Dominos suorum redituum, sed tantùm vsumfructum habere ac dispensationem illorum: ita vt ex iustitia teneatur quod superest decentiæ status in pauperes, vel pias causas erogare, alioqui obligationem restitutionis incurrere. Audi quomodo hac de re loquatur grauissimus Theologus Petrus à Soto de instruct. Sacerdotum p. 2. lect. 3. *Primo omnium constat ex diuersu totius Ecclesiæ ab Apostolis & ipso iure diuino, bona omnium Ecclesiarum cum Christi sint, merito etiam pauperum esse, nec vlla ratione aut potestate humana fieri posse, vt licitè in alios vsus quam Ecclesiasticos & pauperum expendi possint. Contrarium credimus esse errorem grauissimum, saltem contra bonos mores & institiam; & quidni etiam contra Scripturam?* Atque huic opinioni non parum fauent dicta Sanctorum Patrum & Canones, de quibus statim: ita vt sententia illa sit tutior in praxi beneficiaria consulenda.

Sed si alteram sententiam sectemur. nimirùm illos esse verè Dominos omnium suorum prouentuum, tamen nec à Theologis nec à Iurisperitis negari potest, eos strictè obligari ad eleemosynas & pias elargitiones de superfluis statui suo, siue honestæ & decenti sustentationi: & peccati mortalis reatum incurrere si in profanos vsus notabilem summam expendant, quamuis ad restitutionem non obligentur. Id verò multiplici ratione potest declarari.

Primò quidem, quia Ecclesiastici in statu perfectiori degunt, & ideò strictius quam laici tenentur pauperum curam gerere, tanquam pauperum Patres & Tutores, vt insinuant sacri Canones, & hoc quidem de Ecclesiasticis omnibus verum est, maximè tamen de illis qui curam gerunt animarum.

Hoc probè intelligens S. Ioannes Eleemosynarius, cùm primum factus esset Episcopus, illis accersitis qui res Ecclesiæ dispensabant, illis etiam præsentibus qui erant à secretis. *Non est* (inquit) *iustum ô Fratres, & in ministerio socij vllius alterius rei curam gerere priusquam Christi. Euntes itaque per totam ciuitatem singulatim describite meos Dominos.* Cùm autem illi dubitarent, quinam essent hi Domini, dixit ipse. *Quos vos pauperes & mendicos appellatis, ego Dominos meos adiutores nomino, illi soli mihi possunt opem ferre, vt à Christi regno non excidam.* Factum est quod iusserat, & omnes numerati efficiebant septem millia & quingentos, vnicuique verò eorum dedit sumptum diurnum. Idem postea quæcumque habere poterat, etiam lectulum stragula, pauperibus distribuebat; cumque pauperes adeò profusam liberalitatem mirarentur, respondere solebat: *Fratres nondum sanguinem pro vobis fudi, sicut præcipit mihi Dominus Iesus Christus.*

Iucundum & memoratu dignum est eius cum quodam diuite certamen. Miserat diues ei dono culcitram mollem è plumis, at vbi primùm in ea cubauit, noctem illam insomnem egit ingemiscens mollius se iacere quàm suos Dominos: cumque illuxisset, iussit culcitram vendi & pecuniam pauperi dari. At diues ille ad emptores redemptam ei iterum misit, obsecrans ne iterum venderet, sed ea frui vellet. Verum non potuit precibus impetrare quin iterum venderet. Sic diues secundò redemptam eidem remisit, dicens: *Videbimus vter nostrum citiùs defatigabitur, tu vendendo, an ego redimendo.* Ille hæc modesto risu excipiens dixit: *Gratias Deo ago, quod initum simus certamen diuiti salubre, pauperi commodum, mihi iucundum.* Et ita quoties missum est munus, ipse toties illo vendito pauperibus subueniebat.

Secundò, quia Ecclesiasticorum bona, quæ ex beneficiis percipiuntur, ita sunt Christi, vt in iure vocentur Patrimonium Crucifixi, & res Dei, ideoque obligationem specialem secum vehunt vt in eius honorem & cultum impendantur. Ita enim loquitur Vrbanus Papa: *Ipsæ res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur: non ergo debent in aliis vsibus quàm Eccles. & Christianorum fratrum indigentium conuerti, quia vota sunt fidelium & pretia peccatorum ac patrimonia pauperum, atque ad prædictum opus explendum à Domino traditæ: si quis autem, quod absit, secus egerit, videat ne damnationem Ananiæ & Saphiræ percipiat, & reus sacrilegij efficiatur, sicut qui pretia prædiorum fraudauerunt.* Vrb. indec.

Quapropter Sanctus Basilius in Epist. ad Iulianum Apostatam, deposcentem à se talenta aliquot auri, sic scribit: Reditus Episcopatus mei sunt, vnus ager, decem alex, decem aluei, vna mola, domus vna, oues quadraginta, octo palmæ, tres fici, paruus hortus. Quorum ego me dominum non censeo, sed dispensatorem, cum mihi eorum incumbat cura vt inde pauperes, alantur. Nam hic status noster adeò arctus est, vt si fors quispiam Sacerdotum ea sibi reseruet, aut in malos vsus expendat, æqualem pœnam mereatur & qui dilapidat, & qui ex altari furatur. Ita Basilius.

Tertiò, saltem ex præcepto Ecclesiastico, tenentur portionem redundantem decentiæ status, non in profanos, sed in sacros vsus Beneficiarij expendere. Colligitur manifestè præceptum istud ex Concilio Trident. sess. 25. capite primo, de reform. Vbi ait: *Interdicit S. Synodus Episcopis, ne ex reditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresque suos augere studeant, cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas quæ Dei sunt: consanguineis donent: sed si*

pauperes

pauperes sint, eis ut pauperibus distribuant. Quæ verò de Episcopis dicta sunt, eadem non solùm in quibuscumque Ecclesiastica beneficia, tam sæcularia, quam regularia obtinentibus, pro gradu suæ conditionis obseruari, sed etiam ad S. R. E. Cardinales pertinere decernit.

Ad huius porrò præcepti elucidationem iuuat obseruare, initio Ecclesiæ ante erecta beneficia, & antequam ministris singulis in particulari esset portio assignata, prouentus fuisse communes: quia & clerici viuebant in communi, & singulis dabatur ab Episcopo qui omnium erat administrator, quantum cuique opus erat, sumebatque quisque menstruam sportulam. Sic enim loquitur S. Cyprianus Epist. 66. vocans, *Clericos sportulantes* eos qui hæc victus, stipendia ab Ecclesia capiebant. Quod verò superérat, in pauperes, & alios pios vsus erogabatur. Processu verò temporis charitate refrigescente, multa exorta sunt incommoda, vel quod non possent pacificè ita inter se viuere, vel fortè quod plerique maiores poscerent commoditates & Ecclesiastico statui se nollent dicare sub tanta disciplina & tenui portione. Sic sensim præbendæ sunt institutæ & beneficia, ac singulis dati annui prouentus, quibus possent seorsim viuere & copiosè se alere. Neque tamen ideò ablata est obligatio, qua præcipiebatur portio redundans honestæ sustentationi in pauperes erogari: sed voluit Ecclesia id quod fiebat per Episcopum administratorem, id modo a singulis fieri pro cuiusque facultate & prudenti administratione: quandoquidem illi loco Episcoporum in administrationem succederent certæ portionis. Alioqui nisi esset hæc Ecclesiæ intentio, non satis prudenter Ecclesia affluentiam eis concessisset: quæ potius verteretur in occasionem luxus & superbiæ. & sic etiam frustrarentur pia Fidelium vota reditus amploa constituentium in Ecclesia. Hanc igitur intentionem Ecclesiæ declarat Tridentinum, & obligationem præcepto rigoroso renouat.

Confirmatio ex sanctis Patribus.

QVartò audiendi sunt hac de re SS. Patres. Et quidem iam antè audiuimus S. Ioan. Episc. Alexand. & S. Basilium: his porrò subscribens S. Bernardus, multis in locis sublimi voce inuehitur contra Ecclesiastica bona Ecclesiæ in vsus profanos expendentes. In declamationibus super Euang. Ecce reliquimus omnia, sic dicit: *Res pauperum non pauperibus dare, sacrilegij crimen esse dignoscitur: sanè patrimonia pauperum facultates Ecclesiarum sunt, & sacrilegè eis subtrahitur, quicquid sibi ministri & dispensatores, non vtique Domini, vltra victum & vestitum accipiunt.* Quod quidem amplificans in Epist. 42. ad Henricum Senonensem Archiepiscopum sic prosequitur: clamant nudi, clamant famelici, & dicunt: Nobis fame & frigore laborantibus, quid conferunt tot mutatoria seruata in domibus vestris? Nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur quod inaniter expenditis. Duo mala de vna prodeunt radice cupiditatis, dum vos vestiendo peritis, & nos spoliando perimitis. Hi omnes in futuro stabunt magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt stante pro eis Patre orphanorum & Iudice viduarum: & dicente: Quod non fecistis vni ex minimis meis, mihi nec fecistis. Idem sermon. 33. in Cantica multis agit hac de re, inter cætera sic habet: Serpit hodiè putida tabes per omne corpus Ecclesiæ, & quo latius eo desperatius, eoque periculosius quo interius. Nam si insurgeret apertus inimicus hæreticus mitteretur foras & aresceret: nunc verò quem eiiciet, aut quo abscondet se? Omnes amici omnes necessarij, & omnes aduersarij, omnes domestici, & nulli pacifici, omnes proximi & omnes quæ sua sunt quærunt. Ministri Christi sunt & seruiunt Antichristo: honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt. Inde is, quem quotidiè vides, meretricios nitor, histrionicus habitus, regius apparatus. Inde aurum in frænis, in sellis & calcaribus, & plus calcaria quàm altaria fulgent. Inde comessationes, & ebrietates, inde cithara, & lyra, & tibia: inde redundantia torcularia, & promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud: inde dolia pigmentaria: inde referta marsupia. Pro huiusmodi esse volunt Ecclesiarum Præpositi, Decani, Archidiaconi, Episcopi, & Archiepiscopi. Olim prædictum est, & nunc tempus impletionis aduenit: Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in nece Martyrum amarior in conflictu hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum. Hæc S. Bernardus. Audi & Cyprianum. In sermone de lapsis rationem reddere volens, cur Deus permisisset persecutionem, ait: studebant augendo patrimonio singuli & obliti quid credentes, aut sub Apostolis ante fecissent, aut semper facere deberent, insatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus incubabant. Non in Sacerdotibus religio deuota, non in ministris fides integra, non in operibus misericordia, non in moribus disciplina: corrupta barba in viris, in fœminis forma fucata, Adulterati post Dei manus oculi, capilli mendacio colorati, ad decipienda corda simplicium callidæ fraudes circumueniendis fratribus subdolæ voluntates, non iurare tantùm temerè, sed adhuc etiam peierare; Præpositos superbo tumore contemnere, venenato sibi ore maledicere: odiis pertinacibus inuicè dissidere. Episcopi plurimi, quos & hortamento esse oportet cæteris & exemplo diuina procuratione contempta, procuratores rerum sæcularium fieri, derelicta cathedra, plebe deserta, per alienas prouincias oberrantes, negotiationis quæstuosæ nundinas, occupari, esurientibus in Ecclesiâ fratribus non subuenire: habere argentum, largiter velle, fundos insidiosis fraudibus rapere, vsuris multiplicantibus fœnus augere. Quid non perpeti tales pro peccatis eiusmodi mererentur. Hæc S. Cyprianus.

Hos SS. Patres citans Cardinalis Bellarminus hæc adiungit: perpendant nostræ ætatis homines, an ea quæ deplorant sanctissimi isti viri in moribus suorum temporum, non sint omninò similia peccatis temporum: ob quæ nos quoque lugere assiduè ac gemere debeamus. Adde, quod quemadmodum veteres illi populi habuerunt suos Cyprianos, suos Bernardos, qui cæteris vita & exemplo prælucebant, & propterea inexcusabiles erant, qui ad illa lumina oculos claudebant, sic & nos habuimus diebus nostris, non paucos viros sanctissimos, quorum mores & vita reliquis omnibus regula bene viuendi esse potuerunt. Sed potissimum, qui Ecclesiastici sumus, habuimus S. Carolum quasi lucernam lucentem in caliginoso loco, eamque non sub modio, sed super candelabrum excelsissimum, vnde lucebat omnibus qui in domo Dei sunt.

Bellarm. l. 2. de gemitu colũbæ c. 4.

Qualia autem fuerit ex comparatione eorum, quos SS. Patres Cyprianus & Bernardus reprehendunt facilè cognosci poterit. Illi cathedram, id est munus concionandi, Episcoporum proprium relinquebant: iste cathedram non reliquit, nisi cum vita cum reliquit. Illi plebem deserentes ad temporales nundinas, in aliis prouinciis vagabantur: Iste plebem sibi à Deo creditam nunquam deseruit, nisi quando plebis suæ vtilitas vel necessitas compulit. Illi fratribus pauperibus non prouidebant, sed argentum largiter possidere gaudebant: Iste patrimonium suum, vt haberet vnde pauperibus largiter subueniret, cum gaudio distribuebat. Illi non erubescebant vsuris multiplicantibus fœnus augere: Iste miserebatur inopum, vt Domino soli fœneraretur, sciens scriptum esse: Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. Illi non multum laborabant, quod non esset sacerdotibus religio deuota, in ministris fides integra, in moribus disciplina: Iste dies ac noctes incubabant in Ecclesia sua pristina, Cleri ac Populi Ecclesiastica disciplina. Inde tam multas habemus ab ipso posteris relictas constitutiones, ordinationes, admonitiones. Atque hæc ex Cypriano.

Addamus pauca ex Bernardo: Episcopi, quos sanctus Bernardus corripit, honorati incedebant de bonis Domini, qui Domino non seruiebant: Iste in publico vtebatur vestitu, quem dignitas exigebat, sed priuatim viles & attritas vestes gerebat, Domino autem ita seruiebat, vt verbo Dei, & orationi semper intentus noctes insomnes non rarò traduceret. Illi splendidas mensas, & cibis & scyphis habere volebant, hic vulgarem mensam, & scyphis communibus, non aureis, vel argenteis vtebatur. Illi comessationibus, & ebrietati operam dabant, hic sæpè ieiunans, & pane & aqua vt plurimùm contentus. Illi citharam & lyram & tibiam in conuiuiis adhibebant, istius ad mensam sola Scripturarum verba sonabant. Illi redundantia torcularia, & promptuaria plena, & dolia pigmentaria, & præcipuè referta marsupia habere gaudebant: iste modestiam & paupertatem Christianam, cùm diues esset, egenus factus est, nec solum patrimonium in egenos consumpsit, sed etiam multa pinguia beneficia Ecclesiastica, quibus à Pontifice maximo auunculo suo ditatus fuerat, nouo exemplo spontè dimisit.

O beatum Pontificem, ac verè Christi amantem, & imitatorem

tantem discipulorum! O nos beatos, si imitari nunc pigeat, quem laudare delectat! O nos verè miseros, & omni lacrymarum fonte plangendos! si tanto proposito ante oculos nostros exemplo, & quasi lucidissimo vitæ perfectæ speculo, deformia nostra non viderimus, neque emendare diligentissimè studuerimus. Hæc Bellarminus.

De pluralitate beneficiorum periculosa.

EX dictis satis lucidè deduci potest ex mente SS. Patrum, haud tutum esse beneficia beneficiis, pensiones pensionibus, cumulare: nec enim id sine graui inordinatione, vt plurimùm fit, & ex radice cupiditatis ortum habet, quantumvis multi prætextus & pallia (quasi folia & perizomata filiorum Adæ) ad velandam nuditatem & turpitudinem istam à plerisque afferantur. Interim ex omnium Theologorum sententia exploratum manet, & decisum, peccati mortalis reatum incurri, si dum vnum honestæ sustentationi sufficit, alterum retineatur. Nam si Propheta minatur hominibus huius sæculi, & dicit: *Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, nunquid habitabitis vos soli in medio terræ?* (Isa. 5.) Quanto magis væ inclamandum est his, qui beneficiis, præbendas minores maioribus, pensiones pensionibus aggregant, Ecclesiasque Ecclesiis? Certè multiplici ratione tales peccare comperiuntur.

Primò quidem in Deum Christum, cuius patrimonium dilacerant, & prauè diuidunt, de illo inueniuntur incrassati impinguati, dilatati, onus verò & multiplex officium illi annexum, qualiter peragatur, parum sunt solliciti. Sic vt loquitur S. Bern. ser. 10. in Cant. *Christi opprobria, sputa, flagella, clauos, lanceam, crucem, & mortem, hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, & profligant in acquisitionem turpis quæstus, & pretium vniuersitatis suis marsupiis includere festinant.* Nam patrimonium quod Sponsæ suæ Ecclesiæ Christus reliquit flagellis, alapis, Sanguinis effusione acquisitum, illi vertunt in occasionem auaritiæ, & cupiditatis, luxus & carnis.

Secundò, peccant plerumque tales in Ecclesiam, quæ fraudatur pluribus ministris, qui diuinum cultum & obsequium personaliter in pluribus beneficiis erant præstituri. Atque cùm multi idonei pietate, & eruditione reperiantur quibus hæc plura stipendia vnius sufficerent ad producendum in Ecclesia copiosum fructum, etiam illis quodammodo fit iniuria iniqua ista distributione, vel occupatione plurium beneficiorum.

Tertiò peccant in fundatores, quorum pia intentio & vltima voluntas euertitur. Nec enim mens eorum fuit alia, quam diuersis fundationibus diuersos Ecclesiæ ministros alere; qui per se officium obirent legationibus piis annexum; ideòque vox eorum & querela censetur detonare auribus istorum, qui beneficiorum lucra & commoda solùm captantes, parum officij per se præstant: sed onus in alium transferunt, & exsugunt substantiam beneficij per pensionem, vel alia via, quæstuario potius more, quam spiritualis profectus intentione. Ad hos illud Ezechielis dirigitur: *Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis.* (Ezech. 34.)

Quartò, peccant & hi in populum, cùm fidelem tùm infidelem. Quia fidelis populus scandalum patitur, dum videt in Ecclesia tot beneficiorum inordinationes: Infideles autem & Hæretici hæc subsannant & rident, traducuntque Ecclesiæ Ministros, & exinde occasionem stabiliendi suas hæreses apud imperitam, & pusillam multitudinem nanciscuntur, in auaritiam & alia vitia cleri debacchantes.

Quintò denique, quodammodo iuri naturali repugnat, vt vnus idemque sit Beneficiarius in diuersis Ecclesiis, sicut quod vnum membrum sit in diuersis corporibus. Quod vnus & idem sit caput vel oculus in vno corpore, sitque manus etiam & pes in altero, inordinatum est. Hoc verò fieri videtur, dum vnus idemque existit Pastor vnius Ecclesiæ, Canonicus alterius, vel Beneficiarius, maximè quando vtrobique functiones obire nequit. Neque sibi omnes blandiantur de dispensatione, cùm & illa sæpè impetretur tali quali narratione; ita vt non reddat possidentem tutum in foro conscientiæ, quamuis liberet eum ab externa desuper molestatione. Vnde S. Bern. ad Eugen. Pont. de hac re scribit. *Non sum tam rudis, vt ignorem vos positos dispensatores, sed in ædificationem, non in destructionem. Vbi necessitas vrget excusabilis est hæc dispensatio: vbi vtilitas prouocat dispensatio laudabilis est, vtilitas dico communis non propria. Nam cùm nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* Quapropter nonnullis posset responderi, quod olim cuidam Coloniensi Canonico è Curia regredienti cum dispensatione ad plura beneficia responsum fuit à viro magni zeli, & scientiæ: *Poteras ire in infernum sine licentia, nunc ibis cum dispensatione.* Atque illud etiam timendum est, ne qui non vnus, sed plures est in beneficiis, non vnus, sed plures sit in tormentis.

Horum plura exempla refert Cantiprato, qui asserit circa ann. 1238. fuisse Parisiis solemnem disputationem, vbi omnes Theologi à Guillelmo Episcopo Parisiẽsi conuocati, vniformiter determinauerunt, duo beneficia dummodu vnum valeret quindecim libras Parisienses, retineri non posse cum salute animæ. Duo solùm Theologi huic assertioni tunc sunt refragati, Philippus, Cancellarius Parisiensis, & quidam Arnoldus, postea Episcopus Ambianensis. Sed quid de isto Philippo contigerit sic enarrat. Agonizantem in morte dictus Guillelmus Episcopus paterna sollicitudine visitauit, rogans vt singulari opinioni cederet de pluralitate beneficiorum, & omnia sua beneficia, excepto vno, in manus Ecclesiæ resignaret, ea conditione vt si conualesceret et suppleret ipse de proprio. Renuit verò æger, experiri se velle dicens an sit damnabile beneficia plura tenere. Sic ergò mortuus est. Post paucos dies cùm Episcopus finitis Matutinis oraret, vidit inter se & lumen quasi vmbram hominis tetram. Eleuata ergo manu consignat se, & si ex parte Dei sit, præcipit vt loquatur. Cui respondit is qui apparebat: *Alienus à Deo sum sed tamen fictura eius: ego enim sum Cancellarius ille miserrimus* Rursus Episcopus: *Et quomodo tibi est sic dolenti? Damnatus*, inquit, *æterna morte, & tres fuere causæ damnationis meæ. Vna est quod crescentes fructus annuos contra pauperes timidè reseruaui. Secunda est, quod contra sententiam plurimorum de pluralitate beneficiorum opinionem propriam defensaui, & in hoc me periculo mortalis culpæ commisi. Tertia est, quod carnis vitio cum scandalo multo tempore laboraui* Hæc ille.

Refert idem, se cuidam alteri magnæ eruditionis viro cum extremo morbo conflictanti adfuisse. Reduxitque ei, inquit ipse solemnem illam disputationem, & determinationem de pluralitate beneficiorum, cui ipse interfuerat Doctor magnus: consulens et cum magna lacrymarum instantia, vt vnam præbendarum dimitteret, quia duas contra animam suam teneret, quarum vna ad omnem vitæ copiam sufficere poterat. Tunc ille facie conuersa dissimulans, hoc tantùm respondit: Orate Dominum vt inspiret. Nec diu postea cùm recessissem, & tenuissimo vix hærente spiritu, hoc idem quod consulueram ei quidam consobrinis cum lacrymis inclamaret, cùm voce non posset, manu innuens expirauit, post cuius obitum, cùm quidam ex nostris stupefactus cogitaret, cur tantus homo, si mortale peccatum esset plura beneficia retinere, in tali statu obiisset: mox quasi semi vigilanti mortuus apparens dixit; Hæc sola præbendarum causa est pro qua infœlix æternaliter sum damnatus.

Addit etiam, & alia exempla his verbis; Ego in quadam Ciuitate Episcopali annis vndecim adolcui, vbi sexaginta duo Canonici sub præbendis pinguissimis ducentarum ferè librarum Parisiensium in matrice Ecclesiæ seruiebant, quorum plures beneficiorum plurium detentores. Ego qualem vidi vindictam in ipsos, mihi testis, & iudex sit Sancta Trinitas Paucos enim vidi communi morte defungi, sed omnes subitò & reprobè mori: ita vt quidam eorum audito quod vnus sociorum, noctè sanus, mane mortuus inuentus esset, complosis manibus dixerit, Quid vultis? Secundum vsum & morem Ecclesiæ mortuus est, vt videtis. Vidi ego in eâ Ecclesia quatuor Archidiaconos sic defungi. Primus eorum de equo phalerato cecidit, & fracta ceruice expirauit Secundus manè in cathedra sedens, mortuus est repertus Tertius in Choro stans, cùm ad Missam eleuatio Corporis Christi fieret, cecidit resupinus, & subtracta loquela cum sensu, quasi brutum animal tertia die sine sacramentis est defunctus. Quartus, Confessionem Sacramentaque recusans, mortuus est, & extra cemeterium sepultus Hæc Thomas Cantipr. l. 1. Apum. c. 10. p. 5. & seq.

Possem & ego nostri temporis exempla plura recensere, quibus ostenderem subita & improuisa, vel dubia morte abreptos fuisse in florida ætate, beneficiorum mul-

torum

torum occupatores, in dispensatione taliter qualiter, sine sufficienti fortè causa impetrata, vel in fauorabili aliquorum sed periculosa opinione, nimis confidentes. Verùm quia & in Iudiciis Dei occultis non debet præceps nostrum esse iudicium, & recens adhuc memoria animos aliquorum illis faueotium exasperare posset, lubens prætereo. Hoc solùm inculcatum velim his qui hæc legunt, istam beneficiorum accumulationem, vel bonorum Ecclesiasticorum non carere graui periculo.

De Donatione in Consanguineos reprobata.

DEducitur item manifestè ex mente SS. Patrum, bona Ecclesiastica in consanguineos haud licitè profundi, vt illis ditentur. Quod expressit Concilium Tridentinum, hortans & monens Ecclesiasticos, *Vt omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnis affectum, vnde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant.* Illis tamen, si pauperes sint, ea charitate, vt pauperibus subuenire, laudabile est, vt decernit etiam Concilium: *Nam & illa probanda liberalitas, vt proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas*, vt dicit Sanctus Ambrosius 1. de Offic. cap. 30.

Verùm multis viscus est & laqueus hic cognatorum affectus, à quo se vinci patiuntur, & in salutis periculum pertrahi, dum illi nimis indulgent, & è bonis Ecclesiæ suorum statum augent, stimulante cupiditate. Propterea monebat S. Basilius in Const. c. 2. *Scientes itaque intolerabile detrimentum huius erga cognatos affectus, fugiamus illorum curam, tanquam diabolicam ad nos impugnandum armaturam.* Deus nempè voluit Sacerdotes cælibes esse & illiberes, vt à terrenis curis ad cœlestia animum traducerent: Verùm Sathan affectu cognatorum, fratrum, nepotum ita eos obligat, vt non minus terrenis curis implicet ipsos, quam si proprios liberos nacti essent, quibus prouidere deberent, aut illis familiam perpetuare, instar hominum huius sæculi. Et hæ sunt insidiæ Sathanæ, quibus etiam bonos illaquear, vt verum esse illud agnoscamus.

Cùm factor rerum priuaret semine Clerum,
Ad Sathanæ votum successit turba Nepotum.

His oportet statum aliquem sollicitè procurare, vel beneficia conquirere aut resignare præmaturè, & prouidere vt in familia permaneant, sicque oportet hæreditate possidere Sanctuarium Dei, & ædificare Sion ea sanguinibus. Et cùm nemo carnem suam odio habeat, sed nutriat & foueat eam, cùm nepotes & fratres, os nostrum sint, & caro nostra, plus æquo illis indulgetur, in nostrum eorumque damnum. Exemplum ea de re supra dedimus in S. Vdalrico Augustano Episcopo, qui Episcopatum resignans in Adalberonem nepotem sapientia & virtute conspicuum, moriturus tamen ad Dei iudicium raptus est, & per visum didicit se ob eam causam Purgatorij pœnas subiturum. Vnde ad se rediens dicebat: *Heu! heu! quod meum nepotem Adalberonem vnquam vidi, quia pro eo quod ei secundum desiderium suum consentiebam, nolunt cælites me impunitum in suum recipere consortium.* Vdalricus ergo post mortem per purgatorium transiit, & Adalbero anno sequenti repentina morte extinctus est. Sic verum esse patet quod de aliquibus scribit Sanctus Gregorius 7. Moral. capite decimoquarto, quod sæcularium & sæcularia deserere videantur: *Sed tamen adhuc vinculo carnalis cognationis obligati, dum omni propinquitatis indiscretè deseruiunt, ad ea sæpè per affectum cognationis redeunt: cùmque plusquam necesse est carnis propinquos diligunt, retracti exteriùs, à cordis parente diuiduntur. Qui itaque isti nisi in rete ambulant, quos à præsenti sæculo inchoata iam vitæ perfectio soluerat, sed inordinatus amor terrenæ cognationis ligat?* Verùm contra horum propinquorum, siue fratrum, siue sororum, siue & nepotum importunitatem, aut aliorum parentum affectum nimium, eos qui pietatem sectantur armans Climacus Gradu 3. sic ait: *Melius est contristare parentes, quam D. Iesum: hic enim nos creauit & saluauit, illi sæpè suos amando perdiderunt. Amor Dei ipsiusque sanctum desiderium extinguit in animo carnalem parentum amorem, qui autem vtrosque in vno corde claudi posse putat, is seipsum decipit. Ne te moueant tuorum lachrymæ, ne tu tibi æternas lacrymas pories.*

Neque verò desunt exempla eorum, qui se hac in re fortiter gesserunt, propinquorum importunitatem, preces lacrymas despicientes, ne in Ecclesiæ aut pauperum præiudicium eos bonis Ecclesiasticis adaugerent.

Laurentius Iustinianus Patriacha Venetus, vrgebatur à consanguineo quodam suo non ita paupere, vt pecunia eum iuuaret in filiæ dotem: ipse verò non minùs piè, quam sapienter respondit. *Considera frater, quæso si parum dedero, non est quo opus habes: si multùm defraudauero multos, vt vni satisfaciam: & præterea quicquid illud est, quod est ad cibos potius pauperum, quam ad intortos crines, aut margaritas ob Ecclesia traditum est.*

Austerus fuit planè hac in re, vt Præsulibus speculum exhiberet, Clemens 4. ante Sacerdotium coniugatus, & Bononiæ Iuris Doctor. Cùm is anno 1285. euectus foret ad Pontificatum, accesserunt duæ eius filiæ, ex matrimonio susceptæ, sperantes ab illo dotem iuxta Pontificiam dignitatem. Respondit ipse, Papam non habere filias, Ideoque debere eis sufficere patrimonium eis relictum, nec licere quod suum non esset propinquis dare. Trecentas ergo libras Turonenses solùm contribuit vnicuique earum, vel ad Matrimonium, vel ad Religionem? Quapropter post obitum eius repertum est hoc Breue in Cœnobio Dominicanorum Barchinonensi ad nepotem suum Petrum Grossum multa de nostra promotione gaudentibus, nos soli sumus, qui certuis immensitatem oneris experimur. Et idcirco quod aliis gaudium, nobis fletum subministrat, & metum. Sanè vt scias qualiter his auditis debeas esse, Neque enim quod nos vehementer humiliat, debet nos extollere, maximè cum honor huius sæculi momentaneus sit, & sicut vos transeat matutinus. Neque vos, neque fratrem vestrum, vel ex aliis nostris aliquem venire volumus, sine nostro speciali mandato, qui spe sua frustratus, si secus venire præsumeret, oporteret vt rediret confusus. Sed ne in sororis tuæ nuptiis gradum quæras propter nos altiorem, nec enim nos haberes propitios, nec in aliquo adiutores. Si tamen eam filio militis simplicis despensaueris centum libris Toronensibus tibi proponimus subuenire. Et si altiora quæsiueris, ne denarium speres vnum. Et si hoc ipsum secretissimum esse volumus, ac tibi & matri solummodo notum esse. Illud etiam scias quod nullum nullamque de sanguine nostro sub nostræ sublimationis obtentu inflari volumus. Hæc Pontifex. Interim, nepoti cuidam suo cùm nihil vnquam dedisset, Galliæ Antistites in gratiam Pontificis, tres contulerunt Canonicatus: verùm ipse compulit eum, vt ex tribus illis vnum quod mallet, retineret, reliqua resignaret, nec voluit eum vlteriori dignitate cohonestare, licet à multis pro eo preces fierent. Quibus respondit ipse: *Ego Deo, non autem carni & sanguini acquiescam. Deus ita vult vt sua in pias causas erogentur: dignus Petri successor non est, qui plus cognationi, quam pietati & Christo defert.*

Simili modo se gessere erga propinquos Cælestinus V. Vrban. VII. Benedictus XI. Nic. IV. Marcellus Pont. & Adrianus VI. Noluerunt hi ædificare Sion ea sanguinibus, noluerunt propinquos, vel ad opes, vel ad dignitates prouehere, scientes has deferendas non sanguini, sed vitæ. Suo etiam exemplo docente Sacerdotes ac Præsules debere esse instar Melchisedech, quasi sine patre, sine matre, sine genealogia. Introducitur enim talis ab Apostolo, vt indicetur Sacerdotes debere parentum obliuisci, quasi cælestes forent ac de cœlo lapsi, vt viscoso cognationis glutino expediti, cælestia possint cogitare, & in Ecclesiæ communem vtilitatem curam suam omnem impendere, illique prodesse.

S. Cyprianus à coniugio assumptus ad Episcopatum Carthaginensem, vxorem & liberos ditauit, aut euexit: sed bona sua in pauperes erogauit, curamque vxori & filiorum planè à se abdicauit, eamque Cæcilio Presbytero commisit, relinquens eis dotem, quæ tantùm ad necessaria vitæ sufficeret. Ita habet Pontius Diaconus in eius vita.

S. Ricardus Epicopus Cicestrensis, consanguineos nolebat vlla ratione ad beneficia promonere, dicens Pastorum Principem D. Iesum Christum, non B. Ioanni Euangelistæ consanguineo, sed B. Petro sanguine minimè coniuncto, claues regni cœlorum tradidisse. Surius 3. Apr. Christus Dominus cognatis suis Iacobo & Ioanni non opes & delicias, vel primatos promisit, licet mater vrgeret: sed solùm calicem Passionis suæ proposuit & propinauit.

DE

De Testamentis Ecclesiasticorum.

DEnique ex dictis rectè deducitur, non posse beneficiatos testari de bonis acquisitis ex beneficio, nisi ad pias causas. Vnde peccant relinquendo ea consanguineis diuitibus, licet fortè consuetudo alicubi inualuerit, efficiens vt talis dispositio & successio sit valida. Vnde siue Episcopus, siue Pontifex beneficiariis concedat facultatem testandi, hoc solum est intelligendum ad pias causas, vt monent Doctores. Et certè si peccent, & quidem mortiferè, disponendo de his profanè inter viuos, vt omnium Theologorum sententia asseruerat, multò magis disponendo per vltimam voluntatem. Nam semper minus concessum fuit beneficiariis condere testamentorum, quam donare inter viuos, vt etiam ex Canonibus colligi potest. Quapropter grauis quidam Theologus hac de re sic loquitur. Mirum est inquit quosdam Ecclesiasticis tantam esse salutis suæ incuriam, & futurorum securitatem, vt etiam si mox ad tribunal Christi rapiendi sint: ea tamen negligant, quibus salutem facile consequi, possent & insuper rem adeo periculosam, vt amicos suos locupletent, audeant attentare. Verum hæc est sæculi huius fascinatio, & Principis huius mundi, corda mortalium excæcantis potestas. Vnde & his repetimus illud S. Ambr. lib. 2. de Offic. ad Clericos: Bonum est, vt ipse tuis subuenias, quibus pudor est ab aliis sumptum deposcere: non tamen vt illi ditiores fieri velint, ex eo quod tantùm conferri potest inopibus. Neque enim propterea te Deo dicasti, vt illos diuites facias: sed vt tibi vitam perpetuam fructu boni operis acquiras, & pretio miserationis peccata tua redimas. Putant se parum poscere, pretium quæ runt bonum, vitæ tuæ fructum adimere contendunt, & accusant quod eos ditiores non feceris, cùm te velint æternæ vitæ mercede fraudare. Hæc Ambrosius.

Apoc. q. Nao. in 5. effius l. 4. iust. cap. 6. dub. 4.

Cæterùm sic se gerere deberent Ecclesiastici in bonorum suorum distributione, & patrimonij Christi distributione in pias causas dum sani sunt, vt adueniente morbi, vel mortis tempore ab omni forent inquietudine exempti, à sollicitudine nimia temporalium ab inimicorum opportunitate: qui quandoque ægris assistunt, sed instar vulturum cadauer expectantes, vt relicta substantia pascantur.

Parum congruum videtur Clericali statui multa millia congerere grandi etiam parcimonia, & de illis haud disponere donec anima iam agenda est. Nam & quandoque ægrè dimittuntur: licet in pias causas dispositio per testamentum fiat: quandoque & testamenta mara mentem testatoris non complentur, quandoque longè melius, & certius fuisset egenis, tanquam Christi membris visceribus esurientibus, dum prospera est adhuc, & vegeta valetudo, auxilio fuisse. Hinc commune prouerbio illud circumferri solet: *Facula quæ præfertur, plus lucis affert per tenebras ambulantibus, quam si plures subsequantur.* Vnde iterum illud.

Da tua, dum tua sunt, post mortem tunc tua non sunt. Præclarè Sancta Lucia Virgo hac in re se gessisse legitur; vrgent matrem vt matrimonium quod sibi debebatur in egenos erogaretur. Cùm verò illa diceret vitæ suæ finem vt expectaret, tunc libertatem sibi fore ea de re disponendi, hoc sapiens responsum ab ea accepit. *Non est admodum gratum Deo munus, ô Mater! quando ideò illud offertur, quia illi in vsum suprema intercidit dies. Da dum sana es, ne si moriens dederis, inuita dedisse arguaris, rem quam vero nolis relinquere cogeris: quam tecum ferre non potes, & qua ipsa frui nequis.*

Hæc attendentes viri sancti, ne quidem apud se in morte voluerint inuenire temporalem substantiam, de qua possent vel testamento disponere. Vnde de S. Augustino Episcopo legimus: *Testamentum nullum fecit, quia vnde faceret pauper Christi non habuit.* Testamentum S. Greg. Taumaturgi supra retulimus, quo ordinauit vt in alieno sepulchro conderetur, vt nullius loci hæres esset aut Dominus, sicut nec in vita, sic nec in morte. Sanctus Ioânes Aleaand. hoc scribi iussit testamentum: *Ioannes, homium quidem seruus seruorum Dei, propter autem mihi impositam Pontificatus dignitatem, gratia Christi liber: ago tibi gratias Domine Deus meus, quod me dignum censueris, qui tua tibi offerrem, & quod ex mundi bonis nihil aliud sit in his reliquum, nisi tertia pars nummi, quam ipsum iubeo etiam dari pauperibus, qui sunt fratres mei in Christo. Quando enim Dei permissione creatus sum Episcopus Alexandriæ, inueni in meo Episcopatu circiter octo millia librarum auri. ex oblatione autem piorum collegi decies millies plures his pecunias. Quas cum cognouerim esse Christi, Christo etiam dare volui, cui nunc quoque trado animam. Cum hoc testamentum fecisset, deposuit spiritum in manu Dei viuentis.* Metaphrastes in eius vita. Ac, et recentius exemplum subiciamus. Ioannes Fischerus Episcopus Roffensis, ita Episcopatus sui reditus dispensauit, vt cùm impij satellites vt domum eius ingressi, arculas scrutarentur, pecuniæ & auri reperiendi cupiditate, non nummos reperierunt, sed cilicium, flagellumque asperrimum, quibus suum corpus solitus erat castigare. Poterat ergo & ipse dicere cum S. paulino. *Domine non excrucier propter aurum & argentum, tu scis enim vbi omnia mea sint.* Et ideò non honorum nec opum amore potuit retardari, quo minus primus e Præsulibus factis in Anglia, ob fidem & veritatem securi ceruicem subiceret, gloriosè prius decantans oculis in cœlum sublatis, Hymnum gloriæ Dei: *Te Deum laudamus.* Sæculo nostro Greg. XIII. opes Ecclesiæ, & patrimonium Christi sic in vtilitatem & salutem animarum membrorum Christi erogauit, vt durante vita legatur excitasse & dotasse Collegia ad viginti & tot millia pauperum extra & intra vrbem aluisse, vt testetur Baronius ei à Romanis erectum statuam in Capitolio cum hac inscriptione: *Sestertium centum gentus singulari beneficentia in egenos distributum,* id est vicies centena aureorum millia.

Alexander V ex Ordine S. Francisci ad Pontificatum euectus adeò liberalis & profusus fuit in Pauperes, vt diceret se diuitem Episcopum, fuisse pauperem Cardinalem, mendicum Pontificem.

Concludamus hæc omnia iisdem verbis quibus vir quidam pereruditus & pius hac de re agens, concludit ad Christum vota hæc dirigens. O æterna veritas! vera sanctitas, sancta fortunas, illumina tenebras nostras, aperi oculos mentis nostræ, vt nulla nos seducat, nulla inquinet, nulla condemnet phylargyriæ vanitas. Eia adspiret dies & lux tua, vt inclinentur vmbra. Infunde cordi nostro iustitiam, vt quæ Ecclesiæ sunt, Ecclesiæ, quæ Dei sunt, Deo reddamus. Infunde continentiam, vt modico, pro modica enim via huius vitæ modico opus est viatico, victu & amictu contenti, sobriè sed iustè, & piè viuamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei. Infunde religionem & pietatem, vt non Mammonæ iniquo, sed tibi Domino nostro *seruiamus in sanctitate & iustitia omnibus diebus nostris.* Infunde charitatem, vt animam magis diligamus quam arcam, vt pauperes & inopes magis amemus, quam aurum & opes. Infunde sapientiam, vt veras diuitias ambiamus, & coacervemus quæ nobiscum perennent in cœlis, non vanas & mox perituras in terris. Da nobis sic transire per bona temporalia, vt non amittamus æterna. Da & domos, nomen & familiam constituamus, non apud homines breui morituros, sed apud te & SS. Angelos beatos & gloriosos, quæ in omnia sæcula durent, & æternent. Da vt simus sal terræ & lux mundi, vt exemplo magis quam verbo minores trahamus ad te, eosque doceamus te ipsa contemnere terrena, & amare cœlestia, vt in magno illo decretorio mundi die à te iudice audire mereamur, *Euge serue bone, quia in pauca fuisti fidelis super multa te constituam; intra in gaudium Domini tui.*

LECTIO XI

De Flore vndecimo, qui est sobrietas & temperantia.

DE hac re sic monet Regula: *Si quando conuiuiis sæcularium interesse oporteat, ita se gerant, vt modestiæ & temperantiæ limites, non excedant, prauisque exempli omnium occasionem fugiant. Nuptialibus conuiuiis non intersint, nisi de consensu Superioris.*

Primò, quia Apostolus testatur scribens ad Thimotheum in ordinatione, siue, *in compositione manuum dari nobis spiritum virtutis, dilectionis & sobrietatis.* Qui ergò intemperantiæ vacant & crapulæ, gratiam illam ordinationis repudiant & conculcant, quia conformiter statui cui adscribuntur, piè & sobriè viuere illis datur. Et inter cæteras dotes quas idem Apostolus siue ad Titum scribens siue ad Thimotheum, requirit in Episcopo

(quo nomine etiam Sacerdotes comprehendit) semper exprimit vt *sobrius sit & non vinolentus*. quia nempè virtus sobrietatis inter prima Sacerdotii ornamenta meritò censenda sit sicut & temulentia inter illius dedecora.

Secundò maximè incongruum est, & criminis ac discrimini obnoxium, si illi quibus regendæ nauis cura incumbit, & ebrietate, & somno sepulti inueniantur. Idé iudiciū esto de speculatoribus & vigilibus, quibus ciuitatis custodia est commissa. At quis nesciat Sacerdotes speculatores esse constitutos & vigiles in Ecclesia, vt excubent pro sua & aliorum salute, semper accincti ad laudes diuinas & ad ipsum alios excitantes? At quomodo potest vigilare, qui ventri se addicit aut crapulæ vacat? quomodo suam aliorumque salutem curare? quomodo nauis sibi concreditæ curam agere? An non potius illi conuenit illud prouerb. 23. *Eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo, & dices, Verberauerunt me & non dolui: traxerunt me & non sensi. Quando euigilabo & rursus vina reperiam?* O quam indignum id Sacerdote.

Tertiò si attendantur munia quæcumque ad quæ Ecclesiastici, maximè Sacerdotes & pastores obstringuntur si singula sobrium animum & corpus requirunt, mentemque perspicacem & vigilem, cui maximè aduersantur comessationes & compotationes; quia ventris repletio mentis est obtusio. & quænam sunt illorum qui Ecclesiasticum gradum sortiti sunt munia, nisi frequens oratio diuina, nocturnaque horarum lectio, ac diuini officij persolutio, Sacramentorum administratio, sacrificij quotidiana oblatio, denique diuinarum rerum ferè assidua tractatio? An verò hæc omnia obire potest vt decet, qui cibo & potu frequenti se se ingurgitat, qui symposiis, & temulentiæ ventri indulget? Quis ignorat ingluuiei tanquam infœlicis matris primam prolem esse mentis & corporis hebetitudinem? Hæc verò obscurat intellectum, opprimit pietatis affectum, generat torporem, parit acediam & tædium diuinorum, & sic inidoneam reddit attentionem, ad mentis functiones, ad sacratum rerum tractationem. Quam indecorum est Ecclesiastica officia recitantem, & cum Deo loquentem, ob repletionem ventris graui intemperantiæ coniunctam, mentem planè distractam gerere, & cor & oculos penè adhuc in scyphis & patinis habere; lingua titubare, verba diuina dimidiare, vel præcipitanter proferre, aut absorbere, & cum ex spiritu diuino proferri deberent, tumultuoso spiritu vini, perfunctoriè & tumultuariè recitare? Certè si omnes illud monitum Dei concernit? *Attendite ne grauentur corda vestra crapula, aut seculi curis:* Maximè id cauere debent Ministri Christi, quorum corda non nisi cœlestibus & sacris functionibus debent intendere in timore & pietate. Quam turpe etiam est, Sacerdotes non Paucos, qui de die in diem ad Sacrificij oblationem obstringuntur ex officio, vel beneficio ad illud sese accingere, adhuc ferè ructantes præcedentis diei intemperantiam habere, torpidos, distractos, corpore & mente graue olentes, sicque tanto mysterio tractando parum aptos? Nonne his meritò possemus dicere illud Apost. *Non potestis calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum: Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.* Calix crapulam inducens, nonne calix dæmoniorum rectè nominatur? Mensa cui admisceretur temulentia, nonne dæmoniorum mensa? Quid ergò: Fugite ô Sacerdotes & Ministri altaris & mensæ Christi, in qua vinum germinans Virgines propinatur, fugite inquam, intemperantiam, mensæ illi sacræ aduersam: tot infœlicia germina in corpore & animo germinantem. Non potestis seruire Christo & baccho, nec mensæ Vtriusque apti esse ministri. Si gulæ & intemperantiæ dediti sitis, iam non tam Dei quam Bacchi Sacerdotes dici meremini, ac de illorum numero potestis censeri, de quibus Tertull. l. de ieiuniis, *Quorum Deus venter est, & pulmo templum, & aqualiculus altare, & Sacerdos cocus, & Spiritus sanctus nidor, & condimenta charismata, & ructus Prophetia: quibus agape in cacabis feruet, fides in culinis calet, spes in ferculis iacet.* Vetus lex prohibebat, ne qui altari deseruirent, vinum & siceram biberent, hinc illud Leu. 19. ad Aaronem. *Vinum & omne quod inebriari potest non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in tabernaculum testimonij, ne moriamini, quia præceptum est in generationes vestras, vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum, & profanum.* Nempè vetatur Sacerdoti Sacris operaturo sub pœna mortis vinum & siceram & omne quod inebriare possit, vt fugiat torporem, pigritiam, obliuionem, & vt inter ministrandum non erret, sed plenè sui compos, sciat secernere sacrum à profano.

Hinc aliqui reputant Nadab & Abiu, qui cœlesti igne absorpti fuere in ministerio, ideò punitos fuisse quod non cauissent sibi à nimio potu: & ideò aliquantùm turbati temulentia pro igne sacro profanum accepissent. Erat enim in atrio tabernaculi, in altari holocaustorum, ignis sacer è cœlo lapsus, quem Deus iusserat foueri, vt eo solo vteretur ad Sacrificia & thymiamata, de quo Leu. 9. v. 24. Erat & alius ignis communis quo vtebatur ad coquendas carnes hostiæ Pacificæ vel hostiæ pro peccato, quibus vescebantur in atrio partim Sacerdotes, partim laici offerentes. De hoc igne acceperunt in thurificatione coram Domino, siue coram altari holocaustorum & astro tabernaculi; dicitur ignis alienus: hoc est, profanus & communis, qui debeat esse à sacro ministerio alienus. Hoc verò ex alia consideratione & perturbatione fecisse ob nimium potum, ex eo colligunt aliqui cum Hebræis Doctoribus, quod ideò statim lex subiungitur post illorum punitionem, vt ministri vinum, & omne quod inebriari potest, non bibant. Et ratio adiungitur, vt possint discernere sanctum à profano, in quo errant Nadab & Abiu. Huic opinioni subscribit Beatus Petrus Chrysol. his verbis; *Vini odor odorem figurat incensi, & ebrietatis ignem flammam prouocarat incensi. Vnde quia alienati vino alienum portauerunt ignem, mox diuino Igne referuntur extincti. Ebrietas in alio crimen est, in Sacerdote sacrilegium.* Atque vtinam non reperiantur inter Sacerdotes Christi aliqui qui ad ministeria Sacramentorum accedant ita potu perturbati, vt vix discernant inter sacrum & profanum, somnolenti vel obliuione animum prægrauante. Hac de re quandoque plebeiorum audiui, non sine mœrore, de suis Sacerdotibus querelas. Quod nimirùm à compotatione meridiana audiendis confessionibus se exponentes, ex parte somno grauarentur, non sine pœnitentium scandalo. Quod à popinis ad baptizandum vocati, in ceremoniis titubare vel errare, verbaque absorbere aduerterentur: quidni & in forma Sacramenti? Quod ægros visitantes Confessionis nonnunquam gratia, nimij potus afflatu & oris graueolentia nauseam ingenerarent. Quod ad officia publica vesperorum procedentes, in facie tota rubea in modo cantandi, in compositione vocis & corporis potu pleni & turbidi facilè iudicarentur.

Et reuera hæc omnia conscientiæ grauem reatum plebi prauum exemplum, infirmis scandalum, Sacerdotio probrum conflare quis ambigit? ideò ergo omni sunt sollicitudine à Christi Ministris euitanda. Ideo sobrietas omni tempore ab eis colenda, quæ est Nutrix omnis virtutis, Mater sanctitatis, Socia orationis, agnata Sacerdotio, Religioni, & pietati affinis. Radix est castimoniæ germina proferens boni odoris, fructus pariens sanctæ ædificationis. Flos est nostri honoris, omnibus amabilis, cùm & eam reuereantur eius hostes in Sacerdotibus, tanquam præcipuum decus & ornamentum Ecclesiastici Ordinis. Econtra verò, sicut fumus fugat apes, sic crapula dona Spiritus S. inquit sanctus Basilius: atque ita coram Deo & hominibus facit fœtere odorem ontium, ipsum dedecorans ministerium.

Basil. ser. de ingluie.

De Fuga Conuiuorum.

MErito propter omnia dicta, dehortandi sunt Ecclesiastici Conuiuiorum sæcularium frequentatione: ne scilicet facilè contingat temperantiæ limites excedere, aut praui exempli aliquam occasionem præbere. In illis enim magna suggeritur occasio sobrietatis violandæ, quia difficilimum est inter cyatos & epulas cohibere ventris ingluuiem, inter irritamenta & illecebras illibatam colere sobrietatem, maximè cùm accedat frequens incitantium & propinantium importunitas, & in fercula malesuada moræ prolixitas: atque limitem ipsum temperantiæ abscondit cibi potusque voluptas, ita vt facilè persuadeamus nobis causam nos agere sanitatis vel honestæ recreationis, cum agamus voluptatis & ebrietatis. Adde quod in conuiuiis vix datur locus ædificationi, sed potius dissolutioni & ineptæ lætitiæ superfluisque & noxiis iocis, item & sermonibus detractioni affinibus. Ita enim modò deprauatos cernimus sæculi mores, vt vix contingat illud Tob. 9. *Cum timore Domini conuiuium exercebant*: aut illud Iud. 16. *Erat populus iucundus secundum facies Sanctorum*; hoc est sicut populo sancto,

sancto, Deumque verum colenti congruebat Temolentia & lasciuia tanquam comites indiuisi conuiuiis nostris tota libertate se interserunt, aut tanquam pedissequi sub finem conuiuij subsequuntur. Olim populo Israelitico præceptum fuit Deuter. 14. *Comedes coram Domino Deo tuo, & epulaberis tu & domus tua. & Leuita qui intra portas tuas est, cauene derelinquas eum.* Et hoc quidem, etiam hoc tempore plerisque in locis in more positum scimus, vt via conuiuia instruant nisi vocato loci Pastore aut Sacerdote; nec incongruè, si in epulis ipsis se gererent tanquam comedentes coram Domino, vt sacer textus dicit ibi, & iterum alibi: *Iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei.* Sive si ipsi epulantes reprimerentur à lasciuia & intemperantia, ob præsentiam Sacerdotis personam Domini repræsentantis sed ferè aliter contingit. Nam vel Sacerdos præsens eorum moribus accommodare se debet in scyphis euacuandis, in iocis dissolutis, in lusu & aliis incongruis, aut scrupuli, & hypochrisis insimulatur; morosicatisque ne quid grauius dicam, videturque insulsè impedire totius epuli condimentum, hoc est vanam lasciuiam sua nimis seria præsentia. Quod si vero se accommodet moribus Conuiuantium, cyathis decertando, loquacitate & iocis dissolutius se gerendo, non solum sobrietatis, sed & auctoritatis damna patitur quandoque etiam ob locutionis & scandali, siue praui exempli.

Nam ferè adsunt aliqui, qui Sacerdotum actiones explorant, nec vt decet interpretantur, nec beneuolentiæ pallio excusant, aliqui etiam pusilli scandalo passiuo facilè sunt obnoxij: Præterea quod homines libertatis sectatores ex eo opinentur dissolutam libertatem etiam temulentiæ coniunctam vel nullum vel leue esse peccatum, quod eam quandoque in Sacerdotibus cernant, ideoque tanta infœlicitate se inebriant homines. De hac re agens S. Aug. ser. 232 de tempore, asserit eam prauam vel ignorantiam vel opinionem in caput Sacerdotum in iudicij extremo die retorquendam, nisi commissis sibi populis quæ & quanta mala de ebrietate nascantur, assiduè verbo & exemplo prædicarint. Et ser. 231. sic habet: *Quia aliqui etiam Clerici, qui hoc deberent prohibere, ipsi cogunt bibere aliquos plusquam expedit, emendo incipiant & seipsos corrigere, & alios castigare: vt cum ante Tribunal venerint, nec de sua nec de aliorum ebrietate incurrant supplicium, sed magis dum & ipsi se emendant, & alios castigare non cessant peruenire ad æternum præmium mereantur.* Porrò hanc fuisse Sanctorum Patrum doctrinam constanterque ab iisdem obseruatam, de vitandis scilicet conuiuiis, possemus multorum exemplis confirmare. Id enim teste Possidonio diligenter obseruauit Sanctus Ambrosius, vt ad conuiuia non accederet, licet inuitatus.

Huius mores & doctrinam imitatus Augustinus hæc tria homini Dei seruanda monebat. *Primum vt uxorem cuiquam nunquam posceret. Secundum, vt militare volentem ad hoc non commendaret. Tertium, vt in patria sua positus, ad conuiuium non iret.* Causamque singulorum dabat Primi, ne dum inter se coniugati iurgantur, cum maledicant per quem coniuncti sunt. Secundi, ne militiæ commeatus male agens, suam culpam suffragatori tribueret. Tertij ne per frequentiam in patriæ conuiuiis constitutus, temperantiæ amitteretur modus.

Sanctus Hieronymus præsbyter idem obseruabat, idem Præsbyteros alios monebat. Vnde ad Nepotianum sic scribit; *Conuiuia vitanda sunt sæcularium, maximè eorum qui honoribus tument. Consolatores nos potius in mæroribus suis quam conuiuas in prosperis nouerint. Facilè contemnitur Clericus, qui sæpè vocatus ad prandium ire non recusat. Nescio enim quomodo etiam ipse qui deprecatur vt tribuat, cum acceperit viliorem te iudicat, & mirum in modum si eum rogantem contempseris, plus te postea veneratur.*

S. Gregorius Nazanz. licet venerationis gratia à Theodosio Pio Imperatore inuitaretur, penè tamen inuitus non tam ibat, quam adducebatur. Vnde postea carens hac importunitate, sibi congratulabatur his verbis: *Non iam Imperatori vt prius contubernalis erit Gregorius, atque inter medios epulones non erit tristis & tacitus accumbens, ægrè anhelitum ducens, & seruilem in modum edens.* Ita ille Tract. 2. de vitæ differentia.

Inter Conuiuia Præsbyteris vitanda censentur maximè nuptialia. De quibus olim in Concilio Agathensi hoc statutum emersit, cap. 28. de hoc reperitur in cap. Præsbyt. d. 34. *Præsbyteri, Diaconi, Subdiaconi nuptiarum euitent conuiuia. Nec his cœtibus misceantur, vbi amatoria cantantur & turpia aut obscœni motus corporum, choreis & saltationibus exhibentur, ne auditus & visus sacris ministeriis deputati, turpi spectaculorum atque verborum contagione polluantur.* Hic rememorare oportet, sed non sine mœrore, funestos duos casus; qui nuptialibus conuiuiis duobus Pastoribus non multis ab hinc annis in locis mihi probè notis contigere. Vnus eorum tabulato in quo peragebatur epulum nuptiale dehiscente, sub ruina oppressus expirauit, scyphum adhuc in manu gerens. Erat autem is modicæ litteraturæ Pastor, sed & confessarius multorum per vicina loca popularium illis ideo gratus, quia de numero erat illorum Confessariorum, qui via aliud interrogant quam conditionaliter: si hoc vel illud feceris, à Deo veniam petis, si iurasti, si mentitus es, si detraxisti, &c. veniam petis, sicq; grata interrogatione conditionali, sine alia Confessione pœnitentes suos impœnitentes dimittunt. Et quia plures hac methodo citò expediebat is de quo agimus, ideo à Pastoribus negligentibus aut tædio affectis in excipiendis Confessionib. in Pascate & aliis solemnitatibus in auxilium aduocabatur. Sic ipse infœliciter extinctus, lætitiam nuptialem luctu commixtam & amaram effecit. Quo autem in statu fuerit, aut excesserit è vita, diuino relinquo iudicio.

Alter itidem Pastor, nec perfectionis doctrinæ quàm præcedens, nec vitæ, in altero conuiuio tumulentus, dum descenderet ex altiori loco, per gradus corruit, & fracta ceruice satis citò expirauit. Sic iudicia terribilia sunt super filios hominum. Et hæc duo exempla, quæ nec locis nec temporibus longè ab inuicem dissitis contigere, non sine plebium scandalo, monere debent, imò & terrere Sacerdotes, vt tumultuosa & temulenta conuiuia fugiant: & sobrietatis statum Sacerdotem decorantis semper meminerint, ne in Dei manus ebrij quandoque cadant.

LECTIO XII.

De Flore duodecimo, qui est discretio & prudentia.

De hac re sic monet Regula: *In conuersatione prudentiam & discretionem seruent, & caueant ne zelo indiscreto in actionibus aut verbis suis ferantur etiam in sibi subditorum correptione, aut correctione.*

Meritò prudentia & discretio Ecclesiæ Ministris specialiter commendatur, quandoquidem, teste S. Bernard. *Moderatrix sit & auriga omnium virtutum, & affectuum, morum omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit & decorem, & perpetuitatem Tolle hanc, & virtus vitium erit* Eandem ob causam eam aliis virtutibus præferebat S. Anton. teste Cassiano coll. 2 c. tanquam scilicet cæterarum directricem, quæ non sinat eas à recto itinere ad dextram vel sinistram deflectere. Asserebatque illas si discretio absit necessario impingere, vel nimio feruore, vel torpore & remissione hanc verò solam efficere, vt regia incedant via. Item hanc esse quæ in Euangelico vocetur: *Oculus & lucerna corporis nostri,* à qua totum virtutum veluti corpus sit illustrandum. Propterea igitur Apostolus inter primas Episcopi dotes (sub quo Sacerdotes comprehendi sæpè diximus,) recenset *Prudentiam.* De qua agens S. Ambr. addit: *Requirit Paulus non prudentiam mundanam, de qua dicitur quod stultitia sit apud Deum, sed spiritualem: quæ & opere sit circumspecta, & verbo perita, vt prudens sit sicut serpens, & simplex sicut columba.* Nempè & hoc requirit Dominus ab Apostolis, exigitque vt sit fidelis seruus & prudens, quem constituit super familiam suam. Certè cùm Deus tanto honore Ecclesiasticos decorare voluerit, vt illis suam velut in fronte auctoritatem insculpserit, suum in ore verbum tradiderit, sponsam suam eis crediderit, sanguinem suum manibus eorum commiserit, claues cœli eorum arbitrio consignarit, animas à se redemptas eorum regimini reliquerit: magna planè illis opus prudentia ad hæc omnia, vt rectè & fideliter tanto muneri satisfaciant, & vt nouerint *quomodo oporteat conuersari in domo Dei, & in Ecclesia Dei viuentis,* vt loquitur Apostolus, Nec enim ad ea solum sufficit vitæ bonitas aut puritas, sed & in singulis magna circumspectio exigitur & cautio, quæ est pars prudentiæ. Ideò dicebat S. Theresia *Sanctitas sibi, prudentia aliis magis prodest.* Adeò vt si quæratur qui regat, prudentia magis spectanda sit, quam sanctitas, quærendo potius quis prudentior, quam quis sanctior.

Serm. 49. in Cant.

Math. 6.

1. Tim. 3.

Amb. 1. de dil. Sacer.

1. Tim. 3.

Primo igitur prudentia ordinat hominem erga seipsum,

vt aduigilans sibi culpam omnem à se eliminet. De quo sic ait Gregor. mor. l. 31. *Sanctorum prouida discretio dum sollicita circumquaque conspicit, in altum posita priusquam veniat, culpam deprehendit, eamque quo vigilantius prænotat, eo fortiter declinat.* Occasiones etiam quibus alij ceciderunt attentè considerare & fugere prudentia monet, vt casus euitetur, docens quod cautè scopulus ille vitandus est, vbi aliter offendit; quandoquidem & pecora ipsa vitare nouerint, quæ læsisse cognoscunt, nec itinera illa repetunt vbi in foueam corruerint; quandoque laqueos auis capta declinet, & in retia suspecta non facilè incidat: *Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum*, id est, ante aues quæ oculos habent, & pennas, ideòque retia circumspiciunt & euolant ne capiantur. Prudentia ipsa oculus est perspicax, non solùm præsentia respiciens, sed & præterita & futura, docetque quomodo præsentia ordinata sint, præterita recogitanda, futura prouidenda. Quapropter Romani vt testatur Pierius, prudentiam cum triplici facie depingebant, tanquam respicientem tempus præteritum, præsens, & futurum. Optima porrò est illa prudentia, quæ in rebus salutis hæc circumspicit vt animæ prospiciat & æternitati. Hæc maximè Sacerdotes concernit, tanquam in sublimi specula positos, vt circumspectent, & sibi aliisque prouideant. Vtinam ergo ipsi saperent, & intelligerent, & nouissima prouiderent: *Saperent quæ Dei sunt, intelligerent quæ mundi sunt, prouiderent, quæ inferni sunt. Profectò inferna horrerent, superna appeterent, quæ ad malum sunt contemnerent*, inquit Bernardus, Ep. 291.

Secundò, prudentia ordinat hominem erga proximum, docens quomodo se gerere debeat circumspectè, vt nemini det offensionem. Monetque illa Rectores animarum, ne obliuiscantur in conuersatione sua illius sententiæ S. Hier. *In te oculi omnium diriguntur, domus tua & conuersatio, quasi specula constituta, magistra est publicæ disciplinæ.* Illud quoque S. Ambr. lib. 1. de offic. prudentiam altè eorum animis infigit: *Mediocre non putes quod tibi commissum est. Primùm vt alta videas, quod est sapientia & prouidentia. Deinde vt excubias pro populo deferas, quod est iustitia. Castra defendas, tabernacula tuearis, quod est fortitudinis. Teipsum sobrium & continentem præstes, quod est temperantia.* Hæc nempè est quadriga virtutum qua vita Sacerdotalis in omni actione fieri debet, vt possit procedere fœlici gressu, ne in hominum conuersatione gregali luto inhæreat, aut commaculetur, & hanc non solum à malo, sed & ab omni spe mali immunem conseruare docet prudentia, morum secura directrix.

Tertiò, instruit quomodo oporteat cum pusillis & infirmis conuersari, illis quoad fieri potest condescendere, rudes, & duros emollire, omnibus omnia fieri, omnes lucrifacere, moribus hominum sese accommodare sine conscientiæ dispendio aut vulnere, pro artificio animos eorum pertentare, vt ad meliora impellantur. Etenim homo animal varium & multiplex; ideoque ad eum regendum vario prudentiæ genere est vtendum; & cùm variis morbis animi sit obnoxius, vario meditationis genere opus est, vt curetur, quam varietatem, explorato eorum cum quibus agendum est, genio, & ingenio, prudentia suggerit.

Quartò, suggerit illa quando & quomodo oporteat proferre sermonem, ne loco aut tempori sit oportunus, *sed semper sit in gratia sale conditus*: hoc est, discretionis sale conspersus quo omnis nostra actio, omne eloquium condiri debet, vt Deo sit gratum, hominibus proficuum. Iuuat enim sermones disponere in iudicio vt sint accommodi & efficaces, ac personis cum quibus agimus congruentes. Quapropter monet S. Greg. Nazian. alicui qui cum sæculo conuersatur tribus non raro opus esse: *Velo super oculos, claue in aure, custodia in ore.* Velo, vt multa non videat, vel videndo dissimulare sciat. Claue, qua aures frequenter claudat, nec audiat detractiones, susurrationes, contumelias in se vel alios licenter iactas. Custodia seu claustro, vt linguam & spiritum cohibeat ne indiscretè loquatur, sed suos sermones ponderet priusquam effundat. Ab hac loquendi prudentia, quædam mulieres in Scriptura commendantur. Mulier Thecuitis, quæ prudenti eloquio ita efficaciter animum Dauidis permouit, vt profugum Absalonem reuocaret. Abigail quæ occurrit eidem Dauidi contra Nabal ad vltionem se accingenti, eumque minas spirantem oris sui sapientia placauit, & compescuit. Ac deinde, ad virum suum Nabal reuersa, cùm temulentum reperisset, posuit custodiam ori suo, prudentia id suadente, nec ei tunc verbum loquuta est, sed diluculo facto cùm ad mentem rediisset, amantiam aeri sermone eidem ob oculos posuit, ac discrimen cui sese obiecerat, exposuit, quando verbis durioribus seruus Dauid exceperat. Atque ita eum obstupefecit, vt cor eius instar lapidis effectum fuisse testetur Scriptura.

Quintò, lumen prudentiæ pedes nostros sic dirigit, vt nihil temerè vel inconsultè agrediamur, aut cæco præcipitique gressu maximè in negotiis alicuius momenti Monet enim prius considerare quæ subsequi possint: & ne subito ad res agendas impulsi, facilè impingamus, aut aberremus, vult vt palpebræ præcedant gressus nostros perspicaci consideratione. Per tenebrosam domum pedetentim incedendum nemo ambigit, quasi palpando. Tenebrosa autem domus est mundus, negotia illius cogitatione prius quasi manu palpanda sunt, antequam illa adoriamur: atque in illis est cum consilio & maturitate incedendum maximè si salutem nostram, vel aliorum concernant. Et sicut nautæ demissa bolide maris profunditatem explorant, aut qui flumen euadans pertransire debent, vadum illius prius tentant: ita & in negotiis sæculi peragendum est, duce prudentia, ne periculo obnoxij reddamur, aut obruamur, vel inuoluamur.

Sextò, prudentia zelum moderatur, qui facilè potest metas transilire. Nam verum est illud Thomæ à Kempis. *Non debemus nobis ipsis credere, quia modicum lumen in nobis est, passione mouemur, & zelum putamus.* Sic Petrus à Christo reprehenditur, quod nimis feruenter, nimisque temerè ad Magistri sui defensionem prosiliret. Sic & Apost. Iacobus & Ioan. cum Samaritani Christum non reciperent, ex zelo indiscreto in illa verba proruperunt: *Vis dicimus vt descendat ignis de cœlo, & consumat illos?* Sed reprehenduntur à Domino: *Nescitis cuius spiritus estis.* Illi enim tanquam zelatores honoris Magistri, volebant perdere eos ad similitudinem Eliæ in monte, qui zelans Dei honorem, fecit ignem de cœlo descendere, qui interemit duos Principes quinquagenarios, cum militibus suis. Sed quia Dei honorem non secundùm scientiam zelabant, poterat eis dici illud, quod Paulus Romanis ait: *Testimonium perhibeo illis, quod æmulationem Dei habent non secundùm scientiam.* Sic duo filij Iacob, Simeon & Leui, zelo iniuriæ toti familiæ inflictæ per constuprationem Dinæ sororis suæ, destruxerunt vrbem Sichimorum, sed non prudentia duce, ideo vehementer obiurgantur à patre. Memorabile est hæc de re, quod Sanctus Dionysius, S. Carpo refert accidisse. Indignatus planè fuerat Carpus cuidam infideli, qui alium à fide adduxerat, precabaturque vt amborum vitam Deus fulmine extingueret. Hæc precans, nocte quadam vidit quasi cœlum aperiri, & lumen inde descendens ad cubile vsque suum. Et in cœlum oculos leuans, vidit Christum innumeris humana specie Angelis cinctum. Oculos deinde deflectens in terram profundam vidit abyssum, & duos illos viros præcipitio iam proximos, trementes planè & miserandos. serpentes quoque teterrimos eorum pedibus colligatos cernebat, omnem vim adhibentes vt miseros in voraginem pertraherent, quos & adiuuabant viri aliquot impellentes eodem vt ruerent. Delectabatur interim Carpus quasi voto potiturus, Deo grauissimam sibi iniuriam vindicante, si ruerent. At ecce interim in superna oculos vertens, vidit Iesum commiseratione eorum descendentem, & manum porrigentem, Angelosque opem ferentes. Sic autem ipsum Carpum alloquutus est Iesus: *Iam percute aduersum me, paratus sum etiam iterùm pro saluandis hominibus pati, gratum mihi illud est, dum non alij homines peccent. Tu autem inspice, an tibi vtile sit istam cum serpentibus in profundo mansionem Dei, & Angelorum præferre consortio.* His verbis zelum indiscretum Viri sancti correxit Dominus, & aliis exemplum dedit, vt zelo prudenter vtantur.

Luc. 9.

Rom. 10.

Quam multi Sacerdotes, & Rectores animarum, vel Concionatores, quia prudentiam sibi ducem aut comitem non adsciscunt, zelo indiscreto populum perturbant, aut risui & ludibrio se exponunt? Inuehuntur publicè in ea, de quibus prius priuatim agendum foret, quandoque etiam non satis explorata veritate personas sugillant & exasperant, quandoque in statum aliquem verborum multorum acrimonia feruntur, indiscretè & sine fructu. Priuatim quoque, si quis corripiendus sit, impetu reguntur, & zelo tumido ac imperioso vlcus exasperant, animos exacerbant. Alij suscipiunt nescio quas difficultates cum nobilibus & locorum dominis quasi ex zelo, ex quibus odia & scandala duntaxat enascuntur, & his

prudentia

prudentia duce facilè poterant obuiare. Istis ergo omnibus insinuamus illud Salustij. *Sese fatigando non nisi odium, vel ludibrium quærere, extrema dementia.*

Potest & indiscretus zelus contingere in Confessionib. audiendis. Huc referri potest exemplum, quod de se refert Cantip. l. 2. Apum c. 30. Quidam inquit, Episcopatus Cameracensis, pollutionis carnalis vitio continuò laborans venit ad me cum suo Sacerdote, rogans vt absoluerem recidiuantem. Sed cum iam per annos plures absoluissem, volebam mittere eum ad Episcopum grauiùs affligendum. Rogatus tamen sum ab eodem Sacerdote, vt tali conditione absoluerem, quod flexis genibus coram me rogaret Dominum, vt si recidiuaret, ipsum mox diuina vindicta puniret. Consensi conditioni, & heu mihi quod consensi! Flexit enim genua, & vindictam illam sibi imprecatus est, sicque absolui gaudentem. At Feria 4. post Pasca reincidens, mox horrificè clamauit, vindicta Dei super me; sicq; amara morte mulctatus est Hæc ille.

Quapropter S. Bern. Pastorem animarum sua adornans panoplia dicit, quod gestare debeat peram, & panem in pera, baculum & canem latrantem, cornu cum oleo *Panis in pera, est verbum Dei in memoria: Canis latrans, est zelus clamans contra vitia, sed ille inquit, quandoque debet esse in fune, quia zelus debet esse in discretione.* Baculus & virga, est verbum correctionis & increpationis, quo dura debet ferire corda: sed virga debet esse *vigilans & oculata*: vt videat quo cadat, quando & quomodo feriat ne importunè & cum rigore feriens non tam corrigat, sed enecet, aut interimat. Nec debet deesse oleum leniens, hoc est monitio suauis, quo scabiem & impetiginem fricare, quo linire & lenire possit vlcera; commiscens prudenter cum seueritate mansuetudinem, ne immoderata seueritas à lapsu non reuocet delinquentem, aut solutior lenitas etiam occasionem præbeat delinquendi.

His ergò omnibus nihil aliud indicatur, quam quod apertis verbis supra expressum est, aduigilare sibi debere Dei Ministros, vt in conuersatione prudentiam & discretionem semper obseruent, ne in actionibus aut verbis indiscreto zelo ferantur. Quapropter concludo verbis S. Bonauenturæ Doctoris Seraphici: *Altus gradus est prudentiæ, in omnibus cautum esse sæcularibus, ne scandalizentur, altior, coram Religiosis, & Piis cautum esse, vt ædificentur: altissimus, coram Deo iudicari cautum esse, ne offendatur.*

Tu Domine Iesu sapientia es, quæ ex ore Altissimi prodiisti attingens a fine vsque ad finem fortiter, suauiterque disponens omnia: Tu venisti, vt viam prudentiæ nos doceres. Illam igitur Sacerdotibus & Ministris tuis communicare digneris, quam & in pueritia in medio Sacerdotum & Doctorum exhibuisti, ita vt miraretur; super responsis & prudentia tua. Da igitur, vt per illam laqueos peccati in via absconsos deuitent: & coram te stent sine offensione: vt sapienter se gerant, & populum suum regant sine errore, fortiter suauiterque omnia disponant, sine indiscretione. Da vt proximum ædificent prudenti, & sancta conuersatione, & omnibus omnia fieri possint sine conscientiæ discrimine & sine fictione, sicque valeant eos lucrifacere. Fac vt nihil temere aggrediantur sine circumspectione, & zelo in omnibus ferantur, sed cum discretionis sale & debito moderamine; vt sic efficacem, & maturum fructum id proximos possint producere, & fœlici prudentiæ ductu ad æternitatem ipsos secum perducere. Ita obsecro totis animi mei votis & imploro sedium tuarum assistricem sapientiam, vt nobiscum sit, & nobiscum laboret; sicque sciamus & perficiamus quod acceptum sit coram te omni tempore sine quo in caligine degimus, in errore & cæcitate quasi palpantes lapideumq; & erroneum gressum figentes, neque enim nisi te duce possumus nos absolve regere.

LECTIO XIII.

De Flore decimotertio, qui est modestia in veste.

DE hac te sic monet Regula: *Vestitus sit decens & oblongus, Sacerdotali statui congruus, nec vilitate nimia aut sordo contemptum sæcularibus inducens, nec notabili superfluitate vanitatem sapiens.*

Variorum ordinum varia est vestis in Ecclesia Dei, tantum abest vt deformitatem pariat, quin potius splendorem auget & decorem. Sicut enim in Imperatoris terreni militia, diuersæ cohortes vestis exterioris symbola agnoscuntur, & saga diuerso colore promicantia decorem aciei ordinatæ conferunt: ita & in militia Regis cœlestis ea Religiosis variarum ordinum tanquam militibus discoloribus conflata, decor aliquis ex varietate sanctè ordinata resplendet. Si Regina Saba in admirationem rapitur in aula Salomonis, ob diuersos famulantium ordines & vestes eorum: Non minus admiratione digna est in aula nostri Salomonis Iesu Christi, institutorum variorum coordinatio ad ipsius obsequium accincta, quæ exteriori etiam amictu dignoscitur. Non quod ille amictus splendidus sit exterorum specie, cùm potius rudem & vilem institutores Sacrarum Religionum semper commendarint, & quicquid vltra mediocritatem vanitati accederet, detestati sint: sed quia hirsuta etiam & neglecta vestis, splendorem & gloriam quæ ab intus est in variis ordinibus, regit & protegit: sicut pelles Salomonis & tabernacula Cedar, quæ forinsecus fuligine, vel nigredine decolorata, intus speciosa erant & decora. Hanc ob significationem aliqui Ordines austeriores, asperum planè indumentum elegerunt, ad imitationem antiquorum Prophetarum, de quibus Apostolus: *circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus.* De Sanct. Baptista testatur Scriptura, quod ex pilis camelorum contexta veste vsus fuerit: erat hirsutum vtique tegmen, & quasi cilicina vestis. Similiter Elias & Elisæus zona cilicina adstringebant & mortificabant lumbos. Testantur quoque sacræ Historiæ, Sanctum Paulum primum Eremitam, de palmæ foliis contextam gestasse vestem: quam Sanctus Antonius cùm defunctum sepeliisset ita in pretio habuit, vt nonnisi in festis solemnibus ea vteretur. Ac de illa Sanctus Hieronymus sic loquitur: *Si mihi Dominus optionem daret, multo magis eligerem tunicam Pauli, cum meritis suis, quàm Regum purpuram cum suis Regnis.* Denique in Eremo olim melotæ vsum fuisse communem ex Sophronio & Cassiano satis constat: siue melota fuerit vestis ex cannis & pelle ouium (quod ipsum verbum significat, nam *μῆλον* Græcè & Latinè ouem significat, & inde melotes vel melota) siue prout generaliter sumitur hæc vox, ad significandum vestem quamlibet pilosam & hirsutam. Asperiores ergo Religiones, vt carnem magis mortificent, & luxum vestium vitandum doceant habitum pœnitentiæ, in cinere & cilicio vitam sibi agendam rememorantes, nihilque commune cum sæculo sibi quærendum insinuantes, cùm & paupertatis austeræ sint sectatores.

Heb. 11.

Cæterùm, Sacerdotibus aut Ecclesiasticis qui in sæculo agunt nec paupertatis aut religionis vota emisere, commendatur in vestitu mediocritas cum honestate coniuncta, quæ nihil vanitatis, nouitatis, aut superfluitatis redoleat. De quo sic loquitur Trident. sess. 14. in Decret. de Reform. cap. 6. *Oportet Clericos vestes proprio congruentes Ordini semper deferre, vt per decentiam habitus extrinseci, morum honestatem intrinsecam ostendant.* Cui conformiter loquuntur Concilia antiqua, inter quæ Synod. 7. sic ait: *Omnis iactantia & ornatura corporalis à sacrato Ordine aliena est.* Addit S. Basil *A priscis temporibus omnis sacratus vir cum mediocri & vili veste conuersabatur: sed neque ex sericis texturis vestem quis variatam induebat. Audieram enim ex Deifona lingua: Qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt* Conforme iterùm est, quod Synodus Carthaginensis 4. c. 45. ait: *Clericus professionem suam & habitu, & incessu probet, & ideo nec vestibus, nec calceamentis decorem quærat.*

Ecclesia tamen Cardinalibus & aliis in dignitate suprema constitutis, splendorem aliquem, ornatum & maiestatem etiam externam permittit, ne dignitas vilescat. Est enim hoc valde proprium humanæ naturæ, vt sensibus moueatur, & illis afficiatur, quæ per sensus, ac præsertim per oculos ingeruntur; ideòque vt populus moueatur dignitatis Ecclesiasticæ qua adornati sunt externum apparatum eis concedit in veste hyacinthina, & purpurea. Neque refert quod Apostoli tali externo apparatu vsi non fuerint, sed potius in paupertate, in fame & siti in frigore & nuditate dignitatem Apostolicam excoluerint. Hæc enim fuit certa quædam ratio illorum temporum propria quando Ecclesiæ fundamenta iacenda erant, ne humanæ potentiæ tribueretur orbis conuersio. Accedebant miracula, quibus sibi venerationem conciliabant. Vnde in Actis legimus: *Magnificabat eos populus, & cæterorum nemo se audebat coniungere illis.* Nunc

Act. 5.

autem cùm & signa cessarint, & Ecclesia satis fundata & propagata sit: nisi aliquid esset quod hominum oculos caperet, minor foret reuerentia & authoritas Præsulum: atque etiam Ecclesiastica obedientia facilè collabesceret, & contemptus sequeretur. Adde, quod non ambitionis gratia sed significationis sacræ, hyacinthus, vel purpura in sublimi dignitate constitutis concedatur.

Cùm enim hyacinthus vestis sit Regum, sicut & purpura significat eos animum regium, & excelsum gerere: atque color ille cœlestis animum in cœlis fixum esse debere designat, vt omnia terrena pestundet, & proterat. Ideò enim & Ecclesiæ tanquam sponsæ Christi, *Calceus hyacinthinus.* assignatur apud Prophetam Ezechielem capite 16. quo in cœlestibus ambulet, & Lunam mutabiliaque omnia & terrena conculcet. Simul etiam significatur quod hi primarij Senatores Ecclesiæ sint tanquam *Regale Sacerdotium, & Regnum Sacerdotale Christi*, quem sequi debent, vt nimirùm sicut ipse in Passione, & Cruce purpuram induit, & seipsum ad Ecclesiam sanguine suo purpurauit, ita, & ipsi pro Christo & Ecclesia stent vsque ad mortem, & si res poscat sanguinem fundant. Vt ergò huius constantiæ, & Charitatis ac martyrij admoneantur habitum suum intuentes, Paulus secundus anno Domini 1464. cui Platina à secretis fuit eis vestem rubeam, siue purpuream primus attribuit: atque ante eum Innocentius IV. anno Domini 1245. creatis duodecim Cardinalibus, primus eisdem galerum purpureum assignauit, vt illi vsque ad sanguinem & mortem Friderico Imper. hosti Ecclesiæ se se vna secum obijcerent, eique caput suum quasi murum opponerent. Ita Martinus Polonus, , Platina, Onuphrius & alij in horum Pontificum vita

Sanctus Carolus Borromæus veste purpurea cùm in publicum procederet, lubens vtebatur, tanquam Ecclesiasticæ dignitatis symbolo. At quia nec dignitatis vestem splendescentem ambierat, ideo nec affectu immoderato his inhærebat: sed simplicitatis & paupertatis amore interioribus vestibus vtebatur ex simplici panno & tela confectis. Imò vestis eius cubicularis erat ex panno cinericeo, rudi & crasso, & quatuordecim totis annis non mutauit.

Sed quoniam de Cleri ordinato amictu hic agimus, non de sublimibus in dignitate personis, hoc monemus, vt quicumque de Clero sunt, duo fugiant hac in re extrema. Nimirum, luxum, superfluitatem & excessum qui oriri solet ex animi elatione, illamque alteram fugiant etiam contemptibilitatem, abiectamque nimis & sordidam rationem in victu & amictu, quo sacrum ministerium vituperari potest. Sic verò in medio ambulent, vt vestis modestiam & grauitatem sapiat, humilitas personæ sit sine abiectione status, & grauitas vitæ sine animi elatione. Pro hac mediocritatis forma tenenda, notatu digna est sancti Augustini sententia in lib. 3. de Doctrina Christiana. *Quisque rebus prætereuntibus restrictius vtitur, quam se habent mores eorum cum quibus viuit, aut temperans aut superstitiosus est. Quisquis verò, sic eis vtitur, vt metas consuetudinis bonorum inter quos versatur, excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus est. In omnibus enim talibus non vsus rerum, sed libido vtentis in culpa est. Fieri enim potest, sine aliquo vitio cupiditatis vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens vtatur, insipiens autem fœdissima gulæ flamma in vilissimum eius inardescat.*

Ambulant in breui & curta veste, quæ via genua attingit, & frequenter variis scissuris superfluè & curiosè est aptata ad sæculi morem: Colaria gerunt prominentia, ita vt cùm ad sacrificandum accedunt, ne fortè contrahant, aut venustatem deperdant, ea deponere oporteat, & iuxta altare, vel certe in sacristia indecenter collocare, ridiculum planè id, & sacerdotali statui indecorum. Hic non est vsus Patrum nostrorum, siue piorum & antiquorum Sacerdotum, sed originem duxisse videtur à iuuenibus quibusdam qui in veste & moribus leuiores, partim sæculo, partim Ecclesiæ seruire & placere cupiunt. Ideoque à piorum id Sacerdotum mente ablegandum, nemo non prudens iudicare debet. Si enim collaria honestatis gratiæ gestent, sic curent aptari, vt sacrificantibus indecentiam nullam afferant. Quosdam huiusce moris risu excipiendos, vt illum emendarent interrogabam, num hæc collarium depositio secundum morem Romanum sit, an secundum Leodiensem. Si secundum ritum Romanum, mirari me cur in Rubricis Romanis, in quibus omnia valdè exactè præscribuntur, non inueniatur aliqua, quæ ordinet de paxillis, siue bacillis muro affigendis, in quibus collaria suspendantur.

Hoc enim foret valde oportunum, ne dispersa per mensas ornamentis substractas, hinc inde vagentur, & commaculentur. Forsitan in editione noua missalis, expectanda erit similis Rubrica, quia probus iste mos Sacerdotum collaria deponentium inualescit, & ita in magistris ceremoniarum pleniùs innotuisse poterit. Hac facta propositione, quorumdam prauum ea in re vsum correxi, & ad seriam indecentiæ hic annexæ considerationem induxi.

Addendum hic quod & alibi iterùm monui dignos esse reprehensione Sacerdotes qui coronam suam Sacerdotalem negligunt, cum illa sit signum sortis & gradus, siue electionis ad sacrum ministerium. Certè mœrore dignum est, reperiri quosdam Sacerdotes, qui vt liberiores sint in conuersatione mundana, & minimè agnoscantur vt Dei ministri, hoc negligunt sortis suæ symbolum, verecundantur de illo vt pote cui vita non sit conformis. Ne quidem ad altare eam deferunt, quia non tam facilè eam exuere possent ac casulam & albam, dum ad mundi ineptias, Sacerdotibus indignas reuertuntur. videant hi, ne grauiter eis irascatur Dominus, & Angelos eius, qui grauiter iratus fuit Moysi, quia signum circumcisionis in filio neglexerat, quod erat signum separationis populi sui, ab alijs infidelibus. Profectò cùm illa corona indicet consortium Regiæ dignitatis cum Christo, cuius per sacerdotium iam participatio donatur: nunquam illius decet obliuisci, quin potius illa continuò stimulus esse debet, vt regio & excelso animo Sacerdos quilibet infima hæc despiciat, & ad æternum Regnum adspiret.

Conclusio ad Christum.

FAc, ô Domine Iesu, vt Sacerdotes tui induantur interius veste iustitiæ, exteriùs veste modestiæ, vt per hanc populos ædificent, per istam oculis tuis placeant. Reijciant sicut à mente, sic & à veste, omnem vanitatem, superfluitatem, elationem. Non conformentur huic sæculo nec in morum, nec in vestitus compositione: sed reformentur spiritu mentis suæ, vt potior, eisque magis sit cura interioris hominis, vt illum veste sanctitatis, & veritatis adornent, quam exterioris, vt superfluo ornatu illum sæculi more componant.

Fac etiam vt eis pia cura sit secandi crines, & cum crinibus superfluas cogitationes & curas, affectusque nimis terrenos, inanes, luxuriantes, vt in ipso sæculo agentes, calcent sæculum, mores sæculares circumcidant, & a se abdicent, fastumque aspernentur, animi malè compositi indicium.

TRACTA

TRACTATVS V.

DE MEDIIS QVIBVS FLORESCERE poteſt Virga Aaronis,ſeu vita Sacerdotalis.

LECTIO PRIMA.

De Congregationibus pijs, per Sacerdotes ineundis.

HAVD ambigi poteſt, Congregationes, Paſtorum, ſeu Sacerdotum, cum inſtructionis, tum cohortationis mutuæ gratias inita, frugem parere poſſe non mediocrem, pluresque rationes in huius rei confirmationem & elucidationem afferre licet.

Primò, quia in omni arte, ſcientia vel profeſſione, iniri ſolent Societates & Congregationes, inter eos qui conſimilis ſunt profeſſionis,ad conferendum, & conſultandum, de his quæ eam artem ſcientiam ,vel profeſſionem concernunt, & amouendum, ea quæ illi nocumentum afferre valent. Hinc in ciuitatibus bene inſtitutis cernere licet Academias eruditorum, Sodalitia confuſis generis opificum, Societates mercatorum,ſub certis legibus & ſtatutis ad promouendum commoda & politicum bonum. An non potiori ratione congruit ſactas iniri ſocietates, inter Eccleſiæ miniſtros ad bonum illius publicum?

Secundò, etiam ipſe Sathan, vt efficaciùs quaqua verſum malitiam ſuam promoueat, habet Synagogas malignantium, Conuenticula Hæreticorum,quin etiam Sagarum & Magorum conciliabula. His Congregationibus, ipſe doctrinæ peſſimæ nequitiæ ſuæ virus diffundit, fouetque & ſic regnum ſuum, regnum peccati, aduerſus regnum Chriſti nouit ſtabilire & dilatare, horribilem animarum edens ſtragem. Cùm itaque Sathanas pro perdendis animabus tantam impendat ſollicitudinem, tot viatur miniſtris, tot malignis ſocietatibus, in quibus miniſtri ipſius opus vrgent, indefeſſi atque aſſidui, animis in malum obfirmatis: At non magis conuenit miniſtros Chriſti inter ſe ſocietatem inire, ac frequenter conuenire vt ſeſe mutuò exhortentur & exſtimulent ad promouendum regnum Dei,& ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, ad obſiſtendum aduerſus regnum peccati, & conatus diaboli,ad conſulendum de media quibus animabus pereuntibus poſſit ſubueniri? An non turpe eſt & probroſum,ſi Ieſu Chriſti Domini ſui gratiam & voluntatem negligentes, à Sathanæ miniſtris ſuperari ſe ſinat patianturque vt illi maiori ſtudio ad ſe & alios perdendos, quàm ipſi ad ſuam aliorumque ſalutem intuendam incumbant.

Tertiò ad hunc ſcopum iampridem in Eccleſia inſtitutæ ſunt Synodales Concionationes Paſtorum & Miniſtrorum Eccleſiæ, non ſolùm generales, aut quæ totius ſunt Prouinciæ vel Diœceſis, ſed etiam particulares, quotannis aliquoties ſiebant per ſingulos Decanatus & diſtrictus, vt in illis de rebus animarum curam concernentibus tractaretur. At quoniam pleriſque in locis perfunctoriè & exiguo cũ fructu eas peragi cernimus,id ſuppleri,& longè efficaciùs ac fructuoſius perfici poſſe, haud ambigi poteſt, ſi vnanimi morũ & animarũ conſenſu,inter ſe ſacra Societate deuincti Paſtores,ſeu Sacerdotes,non rarò conuenirent ad reſſuſcitandam gratiam ſacerdotalem ad cõſpirandum indiuiſum, in hoc vt ignis ille quem Dominus voluit vehementer accendi,reſlammeſcat, nec cineruleneo corpore ſopiatur, zelus ſcilicet gloriæ Dei,& ſalutis animarum, ad fouendam etiam mutua conſuetae ſeientiam neceſſariam officijs & functionibus ſacerdotalibus ritè obeundis.

4. Huc ſpectat illud Matth. 18. *Dico vobis, ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quacumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cælis eſt. Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Itaque quando plures diuina charitate inter ſe conſentientes congregantur, efficaci Dei in medio eorum præſentia ſolet adeſſe, adiuuans ſanctos eorum conatus, & vota exaudiens, quibus ea illa diuina charitate apud Deum obſecrant, rectà ceſſe poſtulantes.

Debent verò Congregationes hæ fieri in nomine Chriſti,ſi hanc ſpecialem gratiam, præſentiam, aſſiſtentiam velint promereri: hoc eſt, debent fieri propter cauſam aliquam mirè ad ipſum ſpectantem:debet adeſſe intentio gloriæ eius,& dilectio concordiaque veræ charitatis in ipſum relata. Si enim mundana tantum dilectione aliqui inter ſe conſenſerint,ſi ſocietatis amicæ gratia potiſſimum congregati fuerint, ſi vt bonam ſibi opinionem apud illos concilient: ſi ſolatij, aut ſolarij, aut ſympoſij, recreationiſque cauſa, aut ob reſpectus humanos conuocatus agant: hanc Dei præſentiam ſpecialem, non ſibi promittant, quin verò contiget,vt Deus illis reſiſtat,& gratiam deneget.

Hortamur ergo Chriſti miniſtros, vt Congregationes ſacras inter ſe ineant, ſed in gloriam Patris æterni, ſed in nomine Filij eius Ieſu Chriſti, ſed in veritate & vnione Spiritus ſancti aggregentur tanquam lapides Sanctuarij, *Super lapide illo angulari, in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum Domino.* Agglutinentur glutino Spiritus, cæmento ſanguinis Chriſti, cæmento charitatis erga Deum & proximum, colligatione zeli,& deſiderio ſalutis: ſic ædificare poterunt turrim perfectionis in vertice montis.Eliminent reſpectus vanos nimium & humanos, qui ſunt inſtar labilis arenæ:ſuper his ædificatio conſtructa facilè ruit, mox vt aura mutatur, aut aliquid venti afflat,vel imber affluit.Talis ſtructura cùm ſit inſtar materiæ depulſæ, aut parietis inclinati, ſenſim ſeſe diſſoluentis, aut ruinam minantis non poteſt diu perdurare. Eliminatis verò his reſpectibus inanibus, initiatur ſolida compagine ædificium perfectionis, aduerſus ventos perſtrepentes,vel imbres ruentes intemeratum: *Quia conſilium quod ex Deo eſt,non diſſoluitur*, Et vt loquitur Apoſt. *Firmum fundamentum Dei ſtat,habens ſignaculum hoc: cognouit Dominus qui ſunt eius.*

Tu igitur, Domine Deus, qui diſperſa congregas, & conſeruas,apud quem eſt ſapientia omnium artifex, illam infunde, & fac vt ædificent,quicumque ædificare moliuntur, ne in vanum laborent. Da vt in templum conueniant, mente, linguis, zelo vniti:& non ſint diſcordes labijs, vel corde, elimina quicquid Babylonium poteſt ſe interſicere in multitudine. *Eſt enim in te ſpiritus intelligentiæ,ſanctus,vnicus, multiplex, ſubtilis, diſertus,mobilis,incoinquinatus,certus,ſuauis,amans bonum, acutus, qui nil vetat benefacere:humanus, benignus,ſtabilis,certus,ſecurus, omnem habens virtutem, omnia proſpiciens, & qui capiat omnes ſpiritus:intelligibilis, mundus, ſubtilis.* Sap.7. Illum ergo communica myſtico Eccleſiæ corpori, quo coadunetur, regatur, & viuificetur: illum effunde ſuper Congregationes tibi commiſſas, tibi deuotas, & dirige ad te ſuorum corda ſeruorum, vt in veritate tibi placeant, & ab omnibus gradibus tuo Numini fideliter ſeruiant, ſeruoreque concepto in fide inueniantur ſtabiles,& in opere efficaces.

LECTIO II.

De Congregatione stabilita à S. Philippo Nerio.

SÆculo hoc nostro considerantes viri pietate & sapientia eminentes, quam conducant Ecclesiæ publico bono Congregationes & Societates Sacerdotum, secundùm iam dicta Spiritu diuino impulsi sub certis Regulis & Constitutionibus aliquas erexerunt, quæ non mediocrem Ecclesię frugem hactenus pepererunt. Atque scopus eorum fuit, eos, qui Clericali militiæ extra Religionis claustra nomen dederunt, & Ecclesiasticorum specioso titulo gaudent ad perfectionem Ecclesiasticam & Clericalem estimulare, gratiam manuum impositionis, spiritumque sacerdotalem, quasi ignem sub cineribus latentem, & sopitum suscitare.

Inter hos primo loco numerari potest S. Philippus Nerius, qui Romæ Societatem sacram Præsbyterorum instituit, quam *Congregationem Oratorij* nominauit neque voluit eam vllis Religionis votis obstringi, sed solo spiritus suaui vinculo colligari & dirigi. Ipse verò Congregationis Præsbyterorum à se institutæ eam commonstrauit viam, quam inflammati ad pietatem humana despicerent, & Christi amore ferуentes progrederentur ad diuina. Atque in hac Congregatione instituenda, primos discipulos, & quasi cæterorum duces nactus est Cardinalem Taurusium, & Cardinalem Baronium notissimum ob annales Ecclesiasticos, propter quos inter scriptores Ecclesiasticos, meritò Cæsaris nomen & omnem habet. Et hos quidem Annales instigante S. Philipo se suscepisse fatetur in octauo suo tomo. Hi primo inter priuatos parietes illius doctrinam & spiritum hausere, per varia pietatis exercitia ab hoc magistro probati. Et hæc prima Oratorij fundamenta fuere, quod priuato in cœnaculo S. Nerius pios quosdam & familiares discipulos maxima vi & amplexu ardoris cœlestis erudiens, & exhortans, statim multos verbi & sapientiæ suæ efficacia nactus fit auditores & sectatores, & quidem tantus erat eius ardor, vt lecto cogeretur decumbere, quin & supra lectum cubito vno & altero in altum elatus sæpius cernebatur. Cùm verò ob frequentiam confluentium angustus locus foret, tandem in Ecclesia S. Hieronymi, ac deinde in Ecclesia B. Mariæ de Vallicella, vbi nunc situm est oratorium, exhortationes ad populum familiares habere cœpit; quas Oratio mentalis sequebatur, & inde exortum est Oratorij nomen. Institutum vero istud Oratorij stabile permansurum, quamuis nullis votorum nexibus colligatum, diuina reuelatione Sanctissimæque Genitricis Dei Mariæ admonitione intellexit: ex spiritu quoque Prophetiæ, quo donatus fuit, idem dicit. Nam hic spiritua erat in eo eminens, quo & cordium intima penetrabat, & statum animarum interiorem pernoscebat: fætoremque peccati mortalis à longè olfaciebat, obuiantibus sibi animis peruersis hostiam consecratam à non consecrata interiori quodam sensu dignoscebat; mira denique spirituum discretione præditus erat. Hæc omnia agnoscet qui eius vitam perlegerit. Cæterùm Oratorij à se Romæ instituti hæ ferè sunt primariæ constitutiones, vel praxes.

1. In Ecclesia eorum quotidiè, præter diem Sabbati, pia alicuius libri lectione præmissa, quatuor è Sacerdotibus ad dicendum delecti ordinaria successione semihora horologio arenario singulis præfinita, familiares & vtiles de rebus diuinis sermones habent. Festis quoque diebus, vnus sermocinatur post vesperas decantatas: & expletis sermonibus semper fit concentus musicus ad pietatem fouendam.

2. Quotidiè sub vesperum dato signo (ad quod etiam externi confluunt) post dimidiam horam orationis mentalis, recitantur Litaniæ cum precibus alternis multitudinis congregatæ vocibus, Sacerdote orationes, quæ post Litanias subsequuntur, persoluente. Cùm verò ad pacis Orationem venit, cuius est initium, *Deus à quo sancta desideria, &c.* Duo ex Oratorij Ministris, ex altari sumentes duas Iesu imagunculas Sacerdoti genuflexo osculandas exhibent, ac deinde singulis in Oratorio cum salutatione, *Pax tecum.* Orationibus absolutis Sacerdos monet omnes clara voce, vt a Deo iugum in eius cultu & seruitute perseuerantiam precentur, quinquies secretò Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam recitantes Ac postea petit, vt pro Summo Pontifice. Cardinalibus, aliisque Sacerdotum Primariis, pro Christianorum Principum concordia, fidei propagatione, hæresum extinctione, impiorum conuersatione bis eam repetant, semel pro defunctis Oratorij Fratribus. Auditur deinde Antiphona, *Salue Regina,* vel alia pro tempore occurrente.

3. In feriis secunda, quarta, & sexta, & tota maiori hebdomada, ob memoriam flagellorum Christi, omnes se in oratorio flagellis cædunt. Absoluta enim mentali oratione, dimidiæ horæ vespori, Oratorij custodes flagella ex funiculis cum nodis multis connexta distribuunt cuique, ianuis fenestrisque diligenter clausis: lucernula tantùm accensa super altare, qua Iesu Christi Crucifixi imago sola resplendet, reliqua in tenebris sunt. Tunc Sacerdos lugubri voce pronunciat: *Iube Domine benedicere. R. Passio Domini nostri Iesu Christi sit semper in cordibus nostris.* Subdit, *Recordemini, Fratres charissimi, quod Dominus noster Jesus Christus fuit pro nobis venditus, osculo traditus ad Annam primum, deinde ad Caypham Pontificem deductus, & postremò in prætorium ad Pilatum: vbi fuit ad columnam ligatus & flagellatus, spinea corona coronatus, veste purpurea circumdatus, alapis percussus atque conspuitus, & Iudæis traditus vt crucifigeretur: Ad caluariæ locum deductus & crucifixus, & cum eo crucifixi sunt duo latrones, vnus à dextris, alter à sinistris, & cum dixisset, Sitio porrexerunt ei acetum: Quod cùm accepisset, dixit consummatum est, & inclinato capite emisit spiritum. Deinde vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit sanguis & aqua, & de cruce depositus, fuit in monumento nouo sepultus, tertia autem die resurrexit à mortuis.* Tu autem Domine &c.

Tunc subdit: *Seruite Domino in timore, &c. Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, &c.* Ad hæc verba arreptis funiculis cædunt se dum recitatur Psalmus, *Miserere, & De profundis.* Adiciturque oratio: *Preclium, & Deus qui culpa offenderis, &c.* Postea recitatur Canticum, *Nunc dimittis.* Parat interim se Custos, vt cùm illa verba audierit: *Lumen ad reuelationem gentium*, laternam aperiens, lumina rursus accendat. Denique recitatur Antiphona, *Da pacem*, cum oratione, *Deus à quo sancta desideria,* & pax datur vt in aliis diebus, complenturque omnia per Antiphonam, *Salue Regina,* vel aliam, per quinque *Pater noster*, vel alias.

4. Ex Confessariis quotidiè aliquis moratur in Ecclesia: Festis autem diebus, Feria quarta & sexta, à manè vsque ad horam prandij, omnes excubant.

5. Noluit S. Nerius, vt sui aliquas Congregationes, loca vel collegia gubernarent, aut aggregarent. Sed statuit vt quælibet Congregationis domus, vel familia formam instituti Romani Oratorij imitata, se per se regat & moderetur.

LECTIO III.

De Congregatione Oratorij Domini Iesu.

ORatorio Romano à sancto Nerio erecto, non absimiles Congregationes variis in locis institutæ fuerunt, ac potissimum in Gallia, sub hoc titulo: *Congregatio Presbyterorum Oratorij Iesu Christi Domini nostri.* Huius Congregationis Parisiis anno Domini 1611. Ipso die sancti Martini, in quo excelluit spiritus sacerdotalis; iacta sunt initia, per R. P. Petrum Berullum, Virum spiritu Dei & scientia salutis eminentem, qui postea ob spectatam sapientiam & pietatem, in Cardinalium numerum ab Vrbano VIII. renitens licet fuit cooptatus. Sed anno 1629. è viuis excessit, magno Ecclesiæ Gallicanæ damno, & omnium bonorum luctu. Hoc verò post mortem Medicorum expertissimorum iudicium constans de eo fuit, quatuordecim penè totis annis postremis non potuisse viuere, nisi quodam miraculo, ob pulmonis defectum. Magnus ipse fuit Sacerdotalis dignitatis æstimator præco, zelator, tantoque affectu erga diuinissimum Sacrificium, Sacerdotij primariam functionem accensus, vt sæpius optarit inter sacrificandum mortem obire, ac vitam suam Summo Sacerdoti Iesu Christo posse sacrificare, & in ipso Sacrificio consummare. Nec frustratus est omnino votis; nam à Missæ Sacrificio totus corpore deficiens, inter manus Fratrum in lectulum deportatus, paucis exinde diebus mortem oppetiit. Hic

itaque

itaque octodecim ante obitum annis ſpiritu feruens & zelo zelatus pro domo Domini exercituum & Sacerdotio eius, instituit dictam Congregationem, adiunctis ſibi ſelectis Presbyteris, diuini quod moliebatur operis idoneis adminiſtris. Ac horum aliquos diu priuatim omni exercitiorum genere in ſpiritu probatos in varias Europæ partes, Epiſcopis aduocantibus, tranſmiſit, vt pote qui exiſterent de ſemine virorum illorum, per quos ſalus contingere poſſet in Iſrael. Et ita eorum ope & opera erecta ſunt Oratoria in variis Galliæ Prouinciis: imo & in Burgundia, Lotharingia, & Italia. Ac nouiſſimè (annuentibus Epiſcopis, & aduocantibus operarios hos nouos in vineam ſuam) in Belgium tranſierunt, in Diœceſi Cameracenſi & Mechlinenſi, in partem ſollicitudinis Epiſcopalis & Sacerdotalis adſciti, ſuo feruore alios excitantes.

Primariæ porrò eorum qui huic Congregationi adſcribuntur Functiones & praxes, hæ ferè ſunt.

1. Quotidiè matutino tempore decantant Litanias Sanctiſſimi Nominis Ieſu. Veſpertino autem tempore Litanias Beatiſſimæ Virginis Mariæ; vel id peragunt alternatim, adiunguntque Pſalmum *Miſerere*, vel quadrageſimali tempore Pſalmum Paſſionis, *Deus meus, reſpice in me*, Adiunguut, & alias pias preces.

2. Magnam habent rationem orationis mentalis, ſcienses quod Domus orationis eſſe debeat. Huic manè certam horam deſignant. Veſperi autem examen conſcientiæ ſimul in Oratorio peragunt. Quo peracto illud recitant ad Heb. 4. *Habemus pontificem magnum, qui penetrauit Cælos. Ieſum Filium Dei. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius: vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio oportuno.* Verſ. *Miſerere noſtri.* Oremus. *Dirigat corda noſtra, quæſumus Domine, tuæ miſerationis operatio, quia tibi ſine te placere non poſſumus.*

3. Curam ſollicitam gerunt Exercitiorum ſpiritualium, quotannis per plures dies vel hebdomadas illis vacando. Et aduentantes ad illa quoſlibet extraneos lubenter amplectuntur, maximè Sacerdos & Paſtores.

4. Profitentur ſe Epiſcoporum ac Paſtorum coadiutores, quodlibet in miniſterio ſacro. Vnde verbi Dei miniſterio, catechiſmis, confeſſionibus Parochos coadiuuant, ſiue in vrbibus, ſiue in pagis & villis. Miſſionū enim inſtar diſcipulorum Chriſti, onus per varia loca lubentes obeunt.

5. In propriis Oratoriis frequentes habent familiares ſermones, pro ratione confluentis plebis, illud enim Apoſtolicum pro ſcopo habent: *Nos orationi & miniſterio verbi inſtantes erimus.*

6. Nullis votis obſtringuntur, ne quidem obedientiæ, ſed reguntur ſpiritus ſuaui regimine; Chriſti iugo leui humillimè ſunt ſubiecti mortificationi carnis, paupertati ſpiritus, paſſionibus moderandis ſeriò animum addicentes.

7. Habent diſtributionem certam temporis, certis horis deſignatis cuilibet exercitio. Nam lectiones & conferentias habent, pro doctrina & eruditione neceſſariis functionibus quas profitentur: Spirituales etiam lectiones & conferentias pro ſpiritu pietatis hauriendo & fouendo.

8. Noluerunt eximi à Iuriſdictione Ordinarij, ſiue Epiſcopi, in locis in quibus degunt: quamuis Oratoria eorum, ſiue Congregationes habeat Superiorem aliquem generalem.

9. Nihil ab Oratorio alienum putant, quod à Sacerdotum miniſterio, non eſt alienum, puta euangelizare, baptiſare, Sacramenta miniſtrare, curam animarum habere, beneficia poſſidere, quæ reſidentiam in congregatione non impediant, officia decantare. Nam & cantum ſpecialem habent, à Gregoriano diuerſum, à Sede Apoſtolica approbatum. Atque à clericali militia ab Apoſtolorum temporibus piè omninò inſtituta nihil recedere, ſed eius antiquum ſpiritum & pietatem renouare peroptant. Quapropter in locis in quibus Oratoria erigunt, Clero Eccleſiæ ibidem primariæ ſe accenſent: choroque & proceſſionibus, cùm aduocantur, in ſuperpelliceis & habitu Eccleſiaſtico inſtar cæterorum Sacerdotum interſunt.

Denique finis & ſpiritus Oratorij Domini Ieſu, eſt intimo pietatis affectu & humilis ſeruitutis vinculo ipſi Ieſu Chriſto Domino noſtro adhærere, vitæ ipſius participatione in terris animari: illum Deum hominem & Summum Sacerdotem, tanquam exemplar continuò intueri, & imitari: illum ſemper in omnibus functionibus repræſentare in ſpiritu pietatis & feruoris illum Sacerdotibus omnibus, ſpecialiter per manuum impoſitionem & characterem conſecratis, proponere ad imitationem, tanquam ſacerdotalis ordinis & gratiæ fontem & auctorem, Sacerdotalis perfectionis archetypum abſolutiſſimum. Hinc celebratur in Congregatione Feſtum Solemnitatis Domini Ieſu cum octaua 28 die Ianuarij, tanquam præcipuum & titulare Oratorij Ieſu Chriſti, habetque officium proprium & integrum à Sede Apoſtolica approbatum.

LECTIO IV.

De Congregatione Oblatorum Mediolani.

HVic Congregationi Oratorij planè ſimilem in ſcopo & Spiritu, iam pridem inſtituerat ſanctus Carolus Borromæus, Sacerdotum ſplendor, Eccleſiaſtici Ordinis & Paſtoralis muneris eximius inſtaurator, qui cœleſti ſapientia & gratia, qua eminuit in terris, clerum ad Apoſtolicam & antiquam pietatem reducere eſt conatus. Hoc autem vt efficaciùs perficeret, inſtituit Congregationes Sacerdotum, quos Oblatos ſancto Ambroſio nominauit, quia hic omnis in clero perfectionis exemplar fuerat, & Mediolanenſis Eccleſiæ Patronus tutelaris. Vnde eos ad doctrinæ ac virtutum eius ſequelam his verbis adhortatur. Meminerins ſe B. P. Ambroſio oblatos: quare librorum eius ſtudioſos eſſe decet, illorum in primis quos ad huius Eccleſiæ clerum de officiis conſcripſit. Magnam etiam curam conferant, ad imitationem illarum virtutum; quas tanquam hæreditatem poſteris reliquit; has vt obſequentes filij peculiari animi ardore & affectu complectantur. Ex his præcipuæ illæ ſunt, ad Eccleſiæ gubernationem inuitus, ingreſſus, quotidiana abſtinentia, diuturna & ferè aſſidua in Eccleſiis ſtatio, frequentis orationis ſtudium, religioſa & laborioſa Sacramentorum miniſtratio, diligens Eccleſiaſticorum functionum exercitatio, in ſacris ſtudiis inſtructionibuſque Chriſtianis, quas & ſermonibus & libris confecit, aſſidui magnique labores, conſtantia & fortitudo in omnibus quas à mundo & Sathana illatas pertulit oppugnationibus: animi manſuetudo cum magnitudine coniuncta aduerſus hominum potentium impetum & furorem: prudentia in rebus gerendis, morum grauitas ſingularis, diſciplinæ Eccleſiaſticæ diligentiſſimus cultus, mira erga ſedem Apoſtolicam obſeruantia, magna commiſeratio erga pauperes & benignæ largitiones: charitatis illa digna memoria ſempiterna, quæ perfuſus lachrymis peccata aliena defleuit, adeò vt animos in malè agendo obfirmatos, ad pœnitentiæ lacrymas perduxerit. Has igitur & alias virtutes, quas & operum exemplis & ſcriptis Sanctiſſimus Parens, Sacerdotibus Cleroque reliquit, ſibi quiſque ob oculos ponat. Hæc S. Carolus ad ſuos. Atque eaſdem omnes in ipſomet Carolo agnoſcimus, & imitandas proponimus.

Varias autem Congregationes ſeſe offerentium Sacerdotum conſtituit. Ac primò quidem, in Domo ſancti Sepulchri intra vrbem Mediolanenſem, conſtituit Congregationem Sacerdotum, aliorumque Clericorum in Societate viuentium: quibus regulas certas præſcripſit, quæ habentur in libris Inſtitutionum, in opere quod intitulatur *Acta Mediolanenſis Eccleſiæ*. Voluitque in Eccleſia ſancti Sepulchri fieri Oratorium toto anni decurſu, ad inſtar Oratorij Romani in ſancta Maria de Vallicella, cum eadem praxi exercitiorum ad fouendam pietatem in plebe. Et hæc Congregatio adeò tunc fœliter ſucceſſit, vt numerari potuerint ducenti quandoque Sacerdotes, pereruditi & peritiſſimi, quorum opera vtebatur Archiepiſcopus Mediolanenſis ad ſalutem animarum procurandam, & ſuæ Diœceſis ſpiritualem gubernationem.

Secundò vltra hos reſidentes in domo S. Sepulchri, qui beneficiorum aliam reſidentiam requirentium non erant capaces, collegit, & in congregationes coadunauit alios per Ciuitatem & Diœceſim reſidentes in ſuis ſpeciatim beneficiis, vel officiis, vt ſpiritu conuenirent, quaſi in vnum corpus, licet locis diuiſi ob miniſteria: & ad eundem gloriæ Dei & animarum zelum accenderentur, quandoquidem ſimul congregati ſub vno Præfecto ſpirituali. Diuiſit itaque hanc Congregationem vniuerſalem in ſex partiales: duæ erant in Vrbe, quatuor autem per Diœceſim. Optauit verò ſingulis ferè menſibus conuenirent: hi quidem qui in Vrbe ad domum ſancti Sepulchri, præſidente Archiepiſcopo: hi verò qui in Diœceſi, ſub quo quiſque Præfecto,

Præfecto, modo in vnum, modo in alterum locum: Ibi & regulæ legendæ erant, & conferentia ineunda de modo eas obseruandi, de progressu spirituali, de modo promouendi, sermonem ad populum proferebat. Congregationes autem foraneas iisdem ferè regulis dirigi voluit, quibus Congregationem collagialiter viuentem exceptis his constitutionibus, quæ conuictum concernunt, & modum simul conuiuendi & simul agendi in eodem loco, cum officiis quibusdam & functionibus, domum S. Sepulchri in speciali respicientibus.

Quantum porrò regulas istas æstimarit, tanquam impetratas, vt ipsemet fatetur, quantumque eos qui istis regulis obseruandis sese obtulerunt, animo affectuque paterno dilexerit, patet ex illa adhortatione, quam ad eos habuit dum constitutiones illas in lucem editas eorum manibus tradidit. Atque dignum existimauit eam adhortationem hic subiicere, initio librorum 4. Institutionum præfixam, vt quilibet agnoscere valeat quàm igoitus fuerit eius sermo, etiam animos frigidos, quasi carbones sopitos, valens succendere. Vtique de sermone ab eius ore prodeunte, dum suos congregaret, rectè dixeris illud Prou 30 *Verba Congregatis, filij Vomentis. Sermo quem locutus est vir, cum quo est Deus, & qui secum morante, confortatus est.*

Exhortatio Sancti Caroli ad suos Oblatos.

NVnc tandem Filij, quas diu à nobis expectasse vos, & expetisse scimus Congregationis nostræ institutiones, in manus vestras veniunt. Prodeunt illæ ex intimis animi nostri sensibus in lucem, & in sinum vestrum rectà festinant. Vestra iam interest prompte eas excipere, diligenter obseruare & in eo semper honore habere, quem & earum æquitas cum incredibili Ecclesiæ nostræ vtilitate coniuncta, & nostra erga vos pietas, fidesque vestra & obediendi institutum efflagitare videtur. Nam labor noster & in his condendis studium adhibitum irritum planè esset, vosque prætetea omni fructu careretis, si operæ sollicitudinique nostræ vestris animis studiisque non respondeatis, & has quas offerimus institutiones toto pectore non amplectamur. Quare ne id accidat vmquam magnopere cauere debetis. Nam vt corporis humani constitutio absque neruis & compage vinculorumque adminiculo cohærere, & vim suam conseruare non potest: Sic Societatis huius corpus stare nequit, sine certis institutionum quasi vinculis Variæ quippe sunt animorum propensiones, diuersa studia, & mores. Quamobrem nisi quibusdam præceptorum functionibus Collegia connectantur, & ad vnum finem dirigantur, ne quam primum dissoluantur periculum est, illis enim voluntatum varietas, studiorum diuersa ratio, morum dissimilitudo temperatur, dispersa colliguntur, dissipata colligantur, multa demum vnum efficiunt. Cùm omnes autem qui se in aliquam societatem aggregarunt, magnam adhibere oporteat diligentiam ad eius societatis leges cognoscendas & obseruandas, tum vos id maximè & diligentissimè facere debetis. Magna enim principiorum est vis, ac latiùs emanans, seque in omnem partem innata quidam facultate diffundent. Atque vt à radice arbor & à fonte effluunt riui, ita suis principiis cætera quoque omnia respondent.

Cùm igitur huius Congregationis vos primordia, & quasi primitiæ sitis, illud in animum inducere, & altiùs figere debetis, vestrum hoc in genere exemplum plurimum momenti non solum apud præsentes, sed & apud posteros habiturum: in eamque propterea toto pectore curam incumbendum, & quam optimum & præstantissimum sit exemplum vestrum. Vos estis ô filij tanquam ciuitas in altissimo monte sita, & omnium oculis exposita. In vos hominum præsens ætas, in vos posteri animos mentesque conuertent. Quare cauendum vobis ne quid indecorum, ne quid remissum, neque ab instituta vitæ ratione alienum in vobis animaduerti vllo tempore possit. Vos estis lucernæ Congregationis huius in sublimi candelabro, vnde in omnes partes splendor lumenque diffundatur. Vos estis Sal, quo cœtum hunc Oblatorum in omnem ætatem condiri oportet. Maneat igitur præclaræ mentis vestræ, præstantiumque actionum splendor in omnem ætatem, vigeat virtutum vestrarum memoria in omnia sæcula. Nihil vnquam de honesto studio, nihil de præstanti in omni virtutis genere contentione remittite. Non quantum profeceritis, sed quantum ab antiquis illis probis huiusce etiam ciuitatis sacerdotibus, quantum ab Apostolis, quantum ab ipso Domino Iesu Christo, absitis cogitare.

Hasce Institutionis vestræ Regulas in manibus semper, multo magis in animis, & in actionis vsu habete, nihil in his temere, nihil inconsideratè positum est, nihil superuacaneum, nihil inutile. Omnia à nobis diligenter expensa sunt, & cum lectissimis, sapientibusque viris collata: & quod caput est, magnis ac diuturnis precibus atque etiam lacrymis postulata, & vt speramus impetrata. Quare, neque quicquam est, quod in his iure contemni, aut parui æstimari debeat. Omnia enim tum ad animarum salutem procurandam, tum ad ipsam Congregationem conseruandam ita spectant, vt si quippiam eorum omittatur, vel vestrum officium cum aliquo animarum dispendio desiderari, vel statum ipsum Congregationis damnum facere necesse sit. Sed de his satis.

Reliquum iam est Filij, vt Congregationem illam quàm nos totius Ecclesiæ Mediolanensis causa instituisse scitis, sic complectamini, vt illa & virtutum vestrarum exemplis foueri, & spirituali progressu ornari, & benefactis auctiorem splendidioremque reddi, in eaque amplificanda, neque piam voluntatem ardensque studium, neque promptam obedientiam officiumque perfectum in vobis desiderari, cognoscant omnes. Vobisque præterea persuadeatis, nos pro Archiepiscopalis nostri muneris ratione, proque paterna charitate, quas vos vnicè in Christo diligamus, vestras in via Domini progressiones, quantum in nobis est, perpetuò esse adiutores. Ac de vobis adeo sollicitos fore, vt sicuti pro Ecclesiæ huius salute non vigilare solùm, sed vitam etiam profundere, si opus sit, parati sumus ita nihil inexcogitatum, nihil intentatum in posterum relicturi sumus, quoad vestras omnium, vestræque Congregationis rationes pertinere arbitrabimur. At verò vt immortalia denique præmia reportetis, abundantioremque in dies diuinam gratiam consequamini, Deum obsecrabimus assidua prece, Mediolani Idibus Septembris, 1581.

LECTIO V.

De Congregatione sancti Caroli Borromæi in Diœcesi Leodiensi, & alibi stabilita.

PRudenti admodum & diuino consilio sanctus Carolus auxilium & directionem impendere voluit, non solùm his qui in Societate collegialiter viuere possunt, sed & illis qui in certis locis ob beneficia, vel officia residere coguntur. Considerauit nempè illa lamentantis Prophetæ vocem etiam præsentem Ecclesiæ statum concernere. *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus color optimus Dispersi sunt lapides Sanctuarij per plateas.* Quia scilicet, pietas antiqua sacerdotalis instar auri rutilans, ardor & zelus perfectionis olim flammescens, obscuritatem decursu temporum contraxit inter corruptelas & fuliginem sæcularis conuersationis. Et multi sacerdotum qui debent esse lapides Sanctuarij à Deo electi & delicti, in plateis Babyloniæ inueniuntur dispersi, in lato itinere mundi, corde & corpore vagi, in sordibus & luto iacentes, in vitiis sæculi ideoque conculcantur pedibus transeuntium, & vilipenduntur: nec dignitas sacerdotalis in ipsis eo quo par est honore habetur, sed quasi sal infatuatum proteri videtur. Hæc inquam, considerans Vir Sanctus, zelo zelans pro domo Domini, & sanctuario eius ædificando, non solùm voce & exemplo, sed constitutionibus præclaris è luto erigere hos lapides conatus est, & à plateis ac viis publicis reuocare, sanctisque moribus instruere, vt ædificarent populum Ecclesiamque Dei in suo quisque officio. Et quos non potuit in societatem vnius corporis eadem in domo colligare, voluit tamen spiritu & morum conformitate, ac consimili perfectionum studio & contentione, vnitos esse, præscribens eis regulas & viuendi methodum, qua officio suo iuxta vocationem sanctam possent satisfacere & ab hoc sæculo immaculatos se custodire. Optauitque illud Prophetæ Baruch. cap. 3. in sacerdotibus illis impleri: *Stellæ dederunt lumen in custodiis suis, & vocatæ dixerunt: Adsumus, luxerunt illi cum iucunditate qui fecit illas.* Quid sunt probi

probi Ecclesiastici in Cœlo, nisi quædam stellæ in Cœlo, Et quandonam dant lumen in custodiis suis, nisi quando in diuersis officiis vel beneficiis, vnusquisque eorum luce fulget doctrinæ, & exemplo vitæ ? Vocantur verò, & dicunt Adsumus, quando in Congregationes veniunt, ab illo qui præest, conuocati, parati officium suum cum hilaritate exequi, & omnia quæ incumbere possunt, ad nutum Superiorum prompti, sic decorem Sacerdotio & Ordini sacro afferunt, sic in populum Dei lucem suam refundunt, denique sic cum iucunditate lucent illi qui fecit illos. Quapropter in eandem sententiam dicebat Ecclesiasticus c. 43. *Species Cœli est gloria stellarum, mundum illuminans, in verbis sanctis stabunt ad iudicium, & non deficient in vigiliis suis.* Renouare ergo voluit sanctus Carolus pulchritudinem & speciem Cœli, hoc est, Cleri & Ecclesiæ Militantis: & gloriam stellarum, hoc est, Sacerdotum & Ecclesiasticorum.

Idque fecit verbis suis & constitutionibus sanctis, quasi aduocans ad tribunal & iudicium, in quo Deus deorum deos diiudicat Christus sacerdotes, quibus dixit, Dij estis, hosque monitos voluit, vt sæpius considerent exactam quam reddituri sunt rationem sicque excitentur, & nunquam deficiant in vigiliis, seu custodiis suis, sed sibi semper gregique suo aduigilantes, & in officio suo grauiter excubantes, iugem hic lucem fundant, vt postquam ad iustitiam se cum aliis multis erudierint, possint fulgere tanquam Stellæ in perpetuas æternitates.

Cæterùm diu & mature considerarunt aliquot Sacerdotes & Pastores Leodiensis Diœcesis, anno 1624. eodem spiritu congregari, quæ S. Carolus sanctè instituerat circa Sacerdotes & Pastores Mediolanensis Diœcesis. Censuerunt vero posse in aliis Diœcesibus in praxim deduci, estque adiumenta ad vitam Sacerdotalem & Pastoralem pie agendam, & ad fructum in proximis efficaciter pariendum. Quapropter resoluerunt & ipsi, eiusdem spiritus pio impulsu, instituere Congregationem sacram Regulis sanctis communitam & adstrictam, quibus possent sese mutuò dirigere & excitare ad ea quæ sunt vocationis suæ & hanc nominandam censuerunt, *Congregationem sancti Caroli*, vt posteriùs præ eius exemplo, sacrisque legibus stabiliam. Quia verò sine Superiorum auctoritate & directione solidè iniri non poterat, implorarunt illius Candidati Stephani Strecke Reuerendi Suffraganei Leodiensis Viri rerum spiritualium peritissimi directionem, necnon & Reuerendi admodùm Clarissimique Viri Ioannis à Chokier Vicarij Generalis fauorem, vt Serenissimi Principis ac Episcopi Leodiensis Ferdinandi auctoritate, & litteris confirmaretur. Hæc autem fuit Summa literarum quæ ad Reuerendissimum Suffraganeum primò destinatæ sunt.

Reuerendissime Pater ac Domine. Visum est nobis infra signatis has supplices ad Reuerendissimam Dominationem vestram litteras destinare, vt dignetur piis nostris desideriis & votis opitulatricem & directricem manum porrigere. Conuenimus vna, peculiaris impulsi spiritu, peroptantes Sacrum Sodalitium instituere, sub nomine Congregationis sancti Caroli Borromæi, consimile Congregationi, quam instituit Mediolani, vocans eam Congregationem Oblatorum sancti Ambrosij: Hic vero titulus *Congregatio sancti Caroli*, visus est nobis huic tempori, & his locis ac personis magis congruere: sub hoc titulo Congregationem fæliciùs propagandam esse, ob sancti Viri primi Institutoris suaueolentem, & recentem adhuc odorem, in animis cùm Sacerdotum, tum plebium. Supplicamus igitur Reuerendissimæ Pietati vestræ quatenus eius directionem & protectionem, tanquam Præfectus illius Generalis dignetur suscipere: vt possit velut Caput in membra influere, & spiritum Dei nobis, ac per nos aliis communicare, quodque a zelo gloriæ Dei instituitur, plenissima potestate dirigere. Et quia scimus, quod hæc initialis Congregatio Ordinarij auctoritate firmari debeat: supplicamus denuò, vt apud Serenissimam Suam Celsitudinem supplicem nostrum libellum ea de re promouere, & adiunctis suis litteris commendare haud dedignetur. Nam quâ possumus animis submissione obsecramus, media auctoritate vestra vt perficiatur, quod à nobis ad laudem diuini Numinis, sed non ex nobis initiatur.

His porrò litteris Candidatorum Reuerendissimus Suffraganeus per epistolam scriptam 25. Aprilis, 1624. hunc in modum responsum dedit.

Dilectissimi in Christo Fratres: Recepi litteras vestras: & cognoui quæ Spiritus S. cordibus vestris inspirauit: quem rogo, vt manifestet vobis in hoc, & similibus vocationis vestræ negotiis, quæ sit voluntas sua bona, beneplacens, & perfecta, & corroboret in omni bono animas vestras in augmentum gloriæ suæ & salutem quamplurimorum. Deo dante agam apud Principem & Episcopum nostrum, quod expedire pro hoc negotio videbitur. Sane magni ponderis est hoc opus aptum promouere Regnum Christi, Domini & saluatoris nostri cui proinde Sathan vehementer se opponet: si tamen credimus nos omnia posse in eo qui nos confortat, magnam sumemus confidentiam pertingendi ad ea quæ prudenter æstimauimus a Domino fuisse inspirata, nec incastum laborabimus: præsertim cùm non tam secundùm prouentum, quam secundùm laborem præmia reddat Deus, qui sit benedictus in sæcula, & vos omnes regat & custodiat in æternum. Valete, Leodij 25. Aprilis 1624.

Itaque hoc Institutum commendarunt apud Principem & Episcopum Leodinensem suis litteris, illi quorum consilio solet vti in determinandis sacris negotiis suæ Diœcesis. Inter quos obstetricantes manus huic sacro partui porrexerunt, non solùm Reuerendissimus Suffraganeus, sed & Illustris & Reuerendus D. Arnoldus à Bocholt, Præpositus Leodinensis, ac Clarissimus D. Ioannes à Chokier, Generalis Vicarius; necnon & Consultissimus D. Gaspar a Rupe, suæ Celsitud. Consiliarius, Patritius & Senator Leodinensis. Sed licet Serenissimo Principi & Episcopo grata fuerit Instituti huius commendatio à tot tantisque Viris: voluit nihilominus responsum differre, sed probandos sollicitantium animos. Et ne quid non satis maturè decerneretur, iterum vosun hoc sacrum negotium in vrbe sua Bononiensi illorum Consiliariorum consessui proponi, quorum opera vti solet in sacris & spiritualibus decretis. Cùm verò longa dilatione Candidatorum suspensi manerent animi, admirantes quid remoræ iniicere potuisset huic rei determinandæ, preces & sacrificia multorum postularunt, vt cœptis adspiraret Deus. Vnde eorum rogatu multæ Congregationes Religiosæ prece speciali negotium istud Deo commendabant, tanquam concernens non mediocriter gloriam Dei, salutemque animarum. Ipsi interim per libellos sæpè repetitos non destiterunt instare vigilantissimè, vt votis potirentur. Hæ porrò fuerunt postremæ litteræ quibus Principis animum deuicerunt.

Serenissime Princeps, Supplicibus iterum litteris Celsitudinis vestræ pedibus aduoluuntur Congregationis S. Caroli Candidati, & quibus possunt precibus instant, vt prædictus Congregationis iactis fundamentis, authoritas vestra eam confirmans, dignetur coronidem & extremam manum apponere. Hoc tam diu, tot votis & adeò ardenter à vobis expetierunt, & expetunt. Quod si fortè importuni sunt, pia venia digna importunitas est, quæ ab illo spiritu procedit, qui nescit tardia molimina, qui nouos operarios vineæ vestræ præparat & vocat, vocatus verò non vult cum tempore venire, aut cum corpore eo negotio sollicitando se gerere. Ideoque quibus possunt precibus cum Celsitudine vestra colluctantur sicut Iacob cum Angelo, ægrè dimissuri, nisi hanc benedictionem obtinuerint. Ipse qui de tenebris dixit lumen splendescere, illuxit in cordibus eorum, & vrget eos, vt hanc rem vrgeant. Aurora est, dimitte illos cum petita benedictione. Hoc iterum atque iterum in visceribus Domini nostri Iesu Christi postulant, & obsecrant, ne adeò pius fœtus, quem Ecclesia sponsa vestra parturit, in vtero, aut initiis suis suffocetur, & velut abortiuus embrio sepeliatur. Quin potius authoritate vestra committatur R. Suffraganeo vestro, Antistiti rerum Dei perito, quasi nutritio, sub cuius educatione, directione, tutela fœliciter adolescat, & crescat in Domino. Hoc à vobis supplex expectat Congregatio ista, piam cupiens saluti animarum operam nauare sub auspiciis serenitatis vestræ, quam in suis sacrificiis Deo Opt. Max. continuò commendat.

Tandem satisfactum fuit postulantium voto, & litteræ erectionis, siue commissionis ad eam erigendam, dictæ ad RR. DD. Suffraganeum & vicarium Generalem Leodium. Quarum hic tenor fuit.

Ferdinandus Dei gratia, electus, confirmatus, Archiepiscopus Coloniensis, S. R. I. per Italiam Archicancellarius, & Princeps, Elector, Episcopus Leodiensis, &c. Reuerendis & Venerabilibus sincere nobis dilectis, Stephano Episcopo Dionisiensi, & Ioanni à Chokier Vicario in spiritualibus Generali salutem in Domino. Dùm per biennium & amplius fuerimus a nonnullis Viris timoratis Ecclesiasticis

sticis & Laicis multoties instanter rogati, quatenus eis exercitia spiritualia, & alia munia adiutas Oblatorum Instituti sancti Caroli Borromæi in nostra Diœcesi Leodiensi, sub speciali nostra obedientia, & tua R. Suffraganeæ directione permittere, approbareque vellemus & dignaremur. Nosque institutum huiusmodi per rerum spiritualium peritos diligenter examinari fecerimus, nec quicquam comperimus, quod sacris Canonibus aduersetur, sed è contra pietatem & Religionem Orthodoxam idem institutum non parum promoturum speretur. Hinc est, quod nos honoris diuini & rerum spiritualium, quantum in Domino possumus, promotione studentes. Vobis committimus, & demandamus per præsentes, quatenus auctoritate nostra ordinaria iure cuiuslibet saluo, institutum illud prout vobis magis expediens & opportunum videbitur, sub certis Regulis a vobis præscribendis stabiliatis & approbetis: nec non quoslibet eidem inscribi cupientes recipiatis, & admittatis de visione eiusdem directione, postquam vt præfertur, stabilitum fuerit & approbatum mentem nostram si opus fuerit, vlterius aperiemus. In quorum fidem præsentes litteras fieri, & sigillo muniri iussimus. Datum ex Arce nostra Bruliæ, die 20. Septembris, millesimo sexcentesimo vigesimo quinto.

His litteris receptis, illi quibus res committebatur, adiunxere & suas, quibus dictam Congregationem approbarunt & stabiliuerunt, hunc modum.

Stephanus Episcopus Dionysiensis Canonicus & Suffraganeus Leodiensis, & Ioannes a Cl. Ker etiam Canonicus & Vicarius in spiritualibus Diœcesis Leodinensis. Reuerendissimi & Serenissimi Ferdinandi Archiepiscopi Coloniensis, Episcopi Leodinensis, &c. vigore litterarum eiusdem, quibus hæ nostræ transfixæ sunt specialiter deputati. Dilectis nobis in Christo vniuersis & singulis, præfecto, Officialibus, & aliis personis Congregationis Sancti Caroli Borromæi salutem in Domino. Cùm per ante mentionatas litteras idem Reuerendissimus Episcopus nobis committere & demandare quatenus auctoritate eius ordinaria, instar Oblatorum sancti Caroli institutum in Diœcesi Leodiensi, prout nobis magis expediens & opportunum visum foret sub certis Regulis a nobis præscribendis stabiliremus, laudaremus, & approbaremus nec non quoscumque eidem inscribi cupientes reciperemus & admitteremus: Ac postmodum Venerabiles Domini Iacobus Marchant S. Theol. Licent. in Oppido Cuminensi Pastor, & Lambertus Valois Præsbyter & Medicinæ Doctor, a Candidatis eiusdem Congregationis per litteras destinati & deputati apud nos comparuerunt, suoque & Confratrum, nomine vestrum instanter supplicantes, quatenus ad commissionis nobis demandatæ plenariam executionem procedere dignaremur: Nos votis & piis eorum supplicationibus inclinati, & præfati Reuerendissimi mandatis vt par est morem gerentes, Congregationem vestram sub patrocinio sancti Caroli ad instar Oblatorum suorum sub certis à nobis approbatis & subscriptis Regulis auctoritate ordinaria nobis demandata, stabiliuimus, laudauimus, & approbauimus, prout præsentium tenore stabilimus, laudamus, approbamus ad gloriam Dei, & in nomine SS. Trinitatis. Vosque proinde & vestrum singulos in huius congregationis corpus tanquam membra, mox vbi ad munus Præfecti votum seu oblationem, iuxta præscriptam in dictis Regulis formam, ex tunc prout ex nunc recipimus & admittimus. Ac modo pro prima vice ante fatum Dominum Iacobum Præfectum, D. vero Lambertum Vice-præfectum ad triennium, nisi aliter postea visum fuerit, recepto prius ab eis hac die secundùm præscriptam in Regulis formam, voto, constituimus. Volentes hac etiam vice eorundem arbitrio, adhibitis tamen prius & leorsum in consilium singulis dictæ congregationis personis, singulos Officiatis vlteriùs nominari, deputari, locaque congregationum prouisionaliter definiri.

Insuper vos omnes & singulos per viscera Iesu Christi Saluatoris nostri monemus & obsecramus, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, vt quandoquidem peculiariter vocati estis in vineam Domini directam, strenue & constanter accincti fortitudine lumbos, animarum vestrarum, operemini, effodientes vitia eorumque radices, inserentes virtutes, redimentes tempus, idipsum vnaomnes sapientes, forma facti gregis ex animo secundùm portionem vobis a primo Pastore dimissam: Hoc idem in vobis sentientes, quod & in Christo Iesu, omne gaudium existimantes, cùm in varias tentationes pro eius amore & gloria incideritis, expectantes beatam spem & aduentum Domini qui tandem fidelissimè vocabit Operarios suos portantes manipulos solidarum virtutum vt intrent in gaudium Domini, vbi recipiant optatissimam mercedem & pro momentaneo & leui tribulationis transitoriæ possideant æternum gloriæ pondus.

LECTIO VI.

DE INDVLGENTIIS dictæ Congregationis.

Congregatio S. Caroli Borromæi non solum est Canonicè instituta & approbata, sed etiam priuilegiis & indulgentiis adornata, tum ab Episcopo, tum a Sede Apostolica. Quantum quidem ad Episcopales indulgentias illarum concessio in litteris erectionis iam recitatis inseritur, illarum enim litterarum hoc erat complementum & coronis ad Candidatos.

Quo verò dilectissimi etiam ex parte nostra ad alacriùs operandum, currendum, & pugnandum in exercitiis spiritualibus excitemus pietatem vestram, de Omnipotentis Dei misericordia confisi, omnibus & singulis Confratribus in gratiæ statu existentibus, ipso die admissionis suæ in dictam Congregationem, aut in morte dulce Nomen Iesu inuocantibus, & piè ore vel corde proferentibus, vel quodcumque opus sibi ex voti vel oblationis vi ab Episcopo, seu eius Præfecto iniunctum fideliter & obedienter exercentibus, aut generalem peccatorum confessionem iuxta Regulas facientibus, quadraginta dierum Culpas verò suas in Congregatione humiliter accusantibus, ægrotis seu moribundis misericorditer adstantibus, Catechismum vel exhortationem, priuatim vel publicè ad fidem vel bonos mores, vel ad animarum reconciliationem directam, aut eleemosynam, vel legatum ad Congregationis onera supportanda, vel alicui Confratrum indigenti facientibus, triginta dierum. Quodcumque item aliud opus pium ex præscripto Regularum dictæ Congregationis, aut ad conuersationem peccantium agentibus viginti dierum Indulgentias, toties quoties vnum ex præmissis præstiterint authoritate ordinaria elargimur. Quas etiam Indulgentias triginta dierum ad omnes & singulos Christi fideles, qui in aliquo actu solemni dictarum Congregationum, vel alicuius ex Confratribus, qui ex præscripto sæpè dictarum Regularum factus fuerit, piè interesse tendimus. In quorum fidem præsentes litteras fieri, propriis manibus subscriptas sigillis nostris muniri iussimus. Datum Leodij mensis Februarij die decimaseptima, anno millesimo sexcentesimo vigesimo sexto.

Indulgentiæ Pontificiæ.

Ampliores postmodum eidem Congregationi à Sede Apostolica Indulgentiæ concessæ fuerunt, fauore & rescripto Illustrissimi ac Reuerendissimi Patris Aloisij Carafa, Episcopi Tricaricensis, Legati & Nuncij Apostolici ad inferiores Germaniæ partes. Qui quidem primò ex authoritate officij sui, voluit sibi exhiberi Regulas & exercitia dictæ Congregationis, vt post diligens examen, de illa Romæ scripto suo indubitatum testimonium perhibere posset.

Perlegit ergo Regulas omnes, laudauit, approbauit, & apud Sedem Apostolicam probatum testimonium ferens in fauorem Congregationis nouellæ (quam inde paterna beneuolentia est complexus, pallioque Apostolicæ subsequentes impetrauit, perpetuis temporibus valituras. Tenor Bullæ est talis.

Vrbanus PP. VIII. Ad perpetuam rei memoriam. Cùm sicut accepimus in Diœcesi. Leod. vna piæ Christi fidelium præsbyterorum Congregatio oblatorum nuncupata sub inuocatione sancti Caroli canonicè instituta existat, cuius Confratres in diuersis pietatis & Charitatis operibus sese continuò exercere. Nos vt Congregatio huiusmodi maiora in dies suscipiat incrementa, de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius authoritate confisi omnibus & singulis Præsbyter

byteris, qui dictam Congregationem in posterum ingredientur, die primo eorum ingressus, si verè pœnitentes & confessi sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum sumpserint, plenariam. Ac tam ipsis pro tempore describendis, quàm iam descriptis in dicta Congregatione Confratribus, in cuiuslibet eorum mortis articulo, si pariter verè pœnitentes & confessi, ac sacra Communione refecti, vel quatenus id facere nequiuerint, saltem contriti nomen Iesu ore si potuerint, sin autem corde inuocauerint, etiam plenariam. Nec non ipsis nunc, & pro tempore Confratribus similiter verè pœnitentibus & confessis, ac sacra Communione refectis, qui dictæ Congregationis Ecclesiam vel Capellam, seu Oratorium in Assumptione beatæ Mariæ Virginis, necnon sancti Caroli festis diebus, à primis Vesperis vsque ad occasum solis festorum huiusmodi singulis annis deuotè visitauerint, & ibi pro Christianorum Principum concordia, hæresum extirpatione, ac S. Matris Ecclesiæ exaltatione, Romanique Pontificis salute, pias ad Deum preces effuderint, quo die prædictorum id egerint, Plenariam similiter omnium peccatorum suorum indulgentiam & remissionem misericorditer in Domino concedimus. Quoties vero Presbyteri prædicti sacramenta Ecclesiæ quæcumque administrauerint, vnum annum, ac cùm ex missione se iussu Superiorum, & de licentia Ordinarij loci prædicauerint, seu etiam catechizauerint tres annos, & totidem quadragenas. Ac eisdem etiam quoties pias exercitationes ac alias functiones ad Dei cultum, & proximorum salutem fecerint, siue ex Congregationis huiusmodi instituto simul congregati collocutionibus, colloquiisve spiritualibus, aut sacris lectionibus, hortationibus, aut aliis piis exercitationibus per semihoræ spatium vacauerint, seu Litanias Beatæ Mariæ Virginis, vel Antiphonam Salue Regina, aut aliam pro temporis ratione recitauerint, aut decantauerint, siue examen conscientiæ egerint, aut futuræ meditationis argumentum acceperint, seu meditationis huiusmodi rationem Confessario aut Præfecto spirituali reddiderint, seu Rosarium B. Mariæ Virginis recitauerint, vel pro aliquo Confratre defuncto, ex instituto prædictæ Congregationis orauerint, aut peccata sua confessi fuerint, aut Missam celebrauerint, toties pro quolibet prædictorum operum centum dies de iniunctis, seu alias quomodolibet debitis pœnitentiis, in forma Ecclesiæ consueta relaxamus. Insuper omnibus & singulis Christi fidelibus, qui conuenerint ad Ecclesiam, in qua prædicti Confratres collegialiter ex instituto Congregationis prædictæ populo verbum Dei de eadem Ordinarij licentia prædicauerint, seu exhortationem piam habuerint, & sacramenta Ecclesiæ administrauerint, quoties huiusmodi prædicationi interfuerint etiam centum dies de iniunctis eis, seu aliàs quomodolibet debitis pœnitentiis, in forma Ecclesiæ consueta pariter relaxamus. Præsentibus, perpetuis, futuris temporibus valituris. Volumus autem vt si alias dictis Confratribus præmissa peragentibus aliquam aliam Indulgentiam perpetuò; vel ad tempus nondum elapsum duraturam concesserimus, præsentes nullæ sint. Vtque etiam si dicta Congregatio alicui Archiconfraternitati aggregata iam sit, vel in posterum aggregatur, seu quauis alia ratione vniatur, seu etiam quomodolibet instituatur, priores, seu quæuis aliæ litteræ Apostolicæ illis nullatenus suffragentur, sed ex tunc eo ipso prorsus nullæ sint. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub Annulo piscatoris, die duodecima Ianuarij millesimo sexcentesimo vigesimo octauo, Pontificatus nostri anno quinto. Signatum erat M.A. Maraldus.

LECTIO VII.

De progressu eiusdem Congregationis.

Hi quibus à Reuerend. Episcopo directio Congregationis commissa erat; non destiterunt litteris Pastoralibus ad Congregatos directis, eos muneris sui paternè commonefacere, vt quod Deo auspice fœliciter inchoatum fuerat, maiores in dies progressus haberet. Dei gratiâ operante, homine pia sollicitudine cooperante. Hoc frequenter præstitit Charissimus admodumque Reuerendus Ioannes à CoKier, Vicarius Generalis, maximè post mortem piæ memoriæ Reuerendissimi Stephani, Episcopi Dionysiensis, Suffraganei Leodiensis, cuius speciali directione Congregatio fouebatur. Quoniam verò tanti viri authoritate, sapientia, pietate eminentis, non sine graui Ecclesiæ Leodiensis luctu nouissimè vita functi, incidit hic mentio, dignum existimaui monita, quæ postremis suis litteris paulò ante obitum tradidit Congregatis, hic inserere. Quandoquidem ea tanquam testamentum Patris, & legatum pretiosum extremi amoris diligenter seruet S. Caroli Congregatio. Sic autem scribit.

Reuerendi ac Venerabiles Domini in Christo dilectissimi. Recordatus appropinquare diem indictæ Congregationis vestræ, nolui omittere quin omnes & singulos S. Caroli filios humanissimè & amantissimè salutarem, vti per præsentes facio; & ad solidum constansque vestræ vocationis studium animos vestros, si necesse foret, excitarem. In quam rem optarem vehementer, vt certò quisque vestrum apud se attentè statuat, fundandam & perpetuò exercendam esse in Congregatione vestra, & quolibet illius membro, veram cordis humilitatem, adeoque radicitus extirpandam & eliminandam superbiam, præsumptionem, ostentationem, & quamcumque vanitatem, alioquin fore vt Deus vobis resistat, & suam deneget gratiam, sine qua in vanum laborabitis, & in vanum ædificabitis.

Etiam amorem mutuum, purum & sanctum in sinceritate coram Deo & toto mundo, tanquam veri Christi discipuli inuicem exhibere, nescientes irasci, dissidere, disceptare, mordere, odisse, inuidere; sed vnanimes idem in Domino sentientes & sapientes, infirmis compatientes, omnia sustinentes, alter alterius onera portantes.

Deinde, videre quomodo pugnetis contra diabolum, qui initio ecœpit vos cribrare, & instrumenta gloriæ Christi, ac salutis animarum solet cautissimè & vigilantissimè impugnare. Ideoque & vos vigilate, viriliter indefesséque decertate, arma quibus confidit diripite: hoc est, amorem proprium, proprium iudicium, propriam voluntatem, gladio mortificationis vniuersim detruncate: & aliorum Confratrum iudiciis potiùs & lubentiùs vos, quàm proprio singuli submittite. Vnde nolite omni spiritui & feruori quantumuis bene apparenti credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint.

Denique, satagite vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis, vt præcipua vestra doctrina, quam in ædificationem Corporis Christi impenditis, magis constet exemplo virtutum, quàm pronunciatione verborum, vt cùm aliis prædicauerimus, ipsi reprobi non efficiantur.

Ne facilè etiam admittatis in vestram Societatem homines superbos, tenaces proprietatis, iudicij & affectus, sensualitati, præsertim gulæ addictos, nisi propriùs se emendarint. Ad cuius rei probationem, videte inter vos, quænam possent postulantibus iniungi priusquam admittantur.

Hæc paucula modò sufficiant, quia magnam, si fideliter præstentur, efficient noui vestri ædificij firmitatem, & ingentem habebunt remunerationem, Rogo vos in Domino vehementer, dilectissimi, vt illa in optimam partem pro vt scribuntur, accipiatis, & cordatè executioni mandetis; ac pro me oretis, Deus autem repleat vos omni gaudio & ardentissimo suo amore per Iesum Dominum nostrum, qui sit benedictus in sæcula. Amen. Valete Leodij 6. Septembris 1616. Signatum erat Addictissimus in Domino seruus Stephanus, suffraganeus Leodiensis.

Litterarum porrò quas postremò misit R. Vicarius Generalis ad Congregatos, vt eorum animos ad ea quæ muneris Pastoralis sunt, solerter obeunda extimularet, summa hæc est.

Venerabiles & dilectissimi in Christo Fratres. Cùm nobis compertum sit & iam pridem intellexerimus (sed quam lætis & pronis auribus nouit Deus) qua fide, qua integritate, zelo & charitate saluti animarum istic intendatis, visum est has ad vos destinare, vt omnibus etiam testatum faceremus quam gratæ nobis ac Episcopo & Principi nostro sint operæ vestræ in vinea Domini, quam in vestris partibus excolendam suscepitis. Quare si bene currentibus calcaria adhibeantur, benignè, vt spero, omnes interpretabuntur, cùm non tam ipsos quàm me, quâ Pastoribus Pastor licet immeritus præsideo, moneam & exhorter. Dictorum porrò S. August. vult pastores semper meminisse cùm in persona Pastorum sic plebem alloquitur: *Duo vobis ob oculos ponenda sunt, vnum quod Christiani*

sumus, alterum quod præpositi sumus. Illud quod Christiani sumus, propter nos est; quod Præpositi, propter vos est. In eo quod Christiani sumus attenditur vt vtilitas nostra in eo quod Præpositi nonnisi vestra. Sunt autē multi Christiani & non Præpositi, qui perueniant ad Deum faciliori fortasse itinere, & tanto expeditius ambulantes, quanto minorem sarcinam portant. Nos autem, excepto quod Christiani sumus, vnde rationem Deo reddimus de vita nostra, sumus etiam Præpositi, vnde rationem reddimus Deo de dispensatione nostra. Horum ergo verborum S. Patris Augustini meminerimus semper, & sic munus nobis creditum dispensemus, vt cùm Deus nobiscum positurus erit rationem, cum fideli seruo Euangelico nos pro lucro apportato lucro remuneret, & non cum malis Pastoribus damnet. Hi nempe inter reprobos Pastores censentur, qui honorem suum quærunt, & commoda sua sola respiciunt, ideoque se pascunt, non oues, Hos perstringit Dominus apud Ezech. *Væ Pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum erat consolastis, quod ægrotum non sanastis, quod confractum non alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, & quod perierat non quæsistis, sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia.* Sed hic locus ad malos Pastores pertinent, non ad vos: Confidimus enim de vobis, Dilectissimi, meliora & viciniora saluti, quos fideles & cordatos esse didicimus erga gregem Domini. Gaudemus ergo quod oues vestras, oues Dei, oues Christi esse agnoscitis, de quibus dixit Petro, & in illo vobis omnibus: Pasce oues meas. Et quidem cùm Dei Filius eas Sanguine suo redemerit, videte vt semper vobis sint curæ tanto pretio emptæ. Nec solùm gregi vestro, sed vobis etiam attendere par est, estis enim & ipsi oues Christi; qui quotidie è pabulo Euangelij, cibum in lac conuertitis, vt in os plebis ingeratis: & lac istud à diuina Sapientia sic hauritis, vt in eo crescatis in salutē, si tamen gustatis vos qui pascitis Israel, quā dulcis est Dominus. Sed quoniam sub supremo. Pastore Pastores agitis, illum imitari decet; aut certè illos sequi qui ipsum proximis vestigiis sunt imitati. Ideoque semper ob oculos mentis vestræ ponite exemplum B. Patris vestri Caroli sanctissimi viri considerantes qua charitate pastorali se gesserit, dum suis ipse manibus, pestiferis sacramenta ministrabat, medicinam ægris præbebat sanos si diffiderent, reconciliabat, Pastores sui officij admonebat, denique aliis præluccbat, non tam verbis, quàm exemplo. Vtrumque ipse adimplebat, oues scilicet Christi & suas instruebat, exemploque præibat, vt vitam haberent: pauperes implebat, & se exinanibat. Exinanibat autem. imò replebat quia semper habet vnde det, cuius pectus plenum est charitatis. In quo finem facio breuis huius adhortationis, rogans vos in Christo Iesu, vt illam æqui bonique consulatis: ac institutum quod sub eiusdem B. Caroli vexillo suscepistis, non solùm arctissimo inter vos amoris vinculo firmiter teneatis ac foueatis, sed etiam aliis exemplum modestiæ, sobrietatis, continentiæ præbeatis, & doceatis alios deponere omnem malitiam & omnem dolum, simulationem & inuidias, & omnes detractiones, vt quasi modò geniti infantes lac concupiscant: vos verò crescatis in salutem, quam Dominus Iesus sanctiss. suæ Matris ope ac meritis nobis conferat, postquam in sanctitate & iustitia omnibus diebus vitæ nostræ illi seruierimus. Quod vt ipse pro infirmitate mea præstem, vt mei in sacrificiis vestris memores sitis omnes rogo. Valete, Leodij 2 1. Octob. signatum erat, addictissimus ad obsequia, Ioannes à Chokier Vicarius Leodiensis.

Neque hic prætereundem est, quod illustrissimus ac reuerendissimus Pater Aloysius, Carafa Legatus & Nuncius Apostolicus dignatus sit in visitatione prouinciæ Leodiensis præsidere Congregationi S. Caroli, & publicè in Ecclesiæ Conuinensis Choro Latino sermone congregatos adhortari post Missæ à se celebratæ solemnia: ac deinde post meridiem ad conclaue suum eos vocare, ac de rebus pastoralibus diu cum eis conferre familiari & paterno alloquio. Quia autem omnibus pergrata fuerat adhortatio ista adeò eminentis viri, & posteris commendanda, optauit congregatio etiam scripto sibi eam communicari: quod quidem mè sollicitante tandem impetrauit. Vnde hæ fuerunt illustrissimi Nuncij ad congregationem eam ob rem destinatæ litteræ.

Venerabiles, ac admodum RR DD. Rogauit Nos coram, non ita pridem Leodij R. D. Iacobus Marchant, vt quam intra Conuinentem Ecclesiam eius superiori anno Parænesim habueramus, in pio concessu sacerdotalis sodalitij vestri, eam quoque scripto communicaremus: quo ita nimirum posteris etiam posset esse stimulatio & incitamentum, ad susceptum consilium cum charitate alacriori diuino adspirante Numine, prosequendum. Annuimus, & illius exemplum transmittimus, quia Nobis persuademus instituti vestri laudabilis tantam esse præstantiam, quæ vel sola sufficiat, vt singuli qui in eius album digito Dei sunt transcripti, accendantur abundè, ad promptè obeundum quæcumque exigit eiusdem instituti ratio, plena perfectionis, & plena charitatis. Quocirca rati etiam sumus adhortatione nostra faciliùs subdi posse stimulos animis (qui alioqui spontè incitantur) vt perficiant in dies magis id quod in ipsis operatus est Deus à quo in hunc finem venerabili sodalitio vestro precamur cumulum vberem cœlestium gratiarum. Leodij 22. Octob. 1629. signatum erat: ad omnia officia paratus Petrus Aloysius Episcopus Triacatiensis.

His porrò litteris à Congregatione hunc in modum responsum fuit. Illustrissimo ac Reuerendissimo Nuncio & Legato Apostolico.

Eximium Illustrissimæ Dominationis vestræ affectum iampridem multoties experta est S. Caroli Congregatio: siue cum Indulgentiis à Sede Apostolica impetratis placuit eam adornare, siue cum præsentia sua eam dignata est illustrare, & ignito sacræ exhortationis eloquio accendere, Cùm verò in nulla ratione se potuisse promereri habens agnoscat, nec obsequio aliquo digno gratiam valeat rependere, voluit tamen humilem effectum suum, ac obseruantiam erga Illustrissimam Dominationem Vestram, hisce litteris consignatam, & testatam esse. Accessit ad cumulum multiplicis obligationis, quod paucis ab hinc hebdomadis, eadem Congregatione supplicante: Parænesim sacram in Ecclesia Conuinensi pronunciatam dignatus sit scripto communicare: vt quod ex ore disserentis plaudentes ante Congregatio acceperat, etiam legere eam peroptantium oculis & animis frequentibus liceret subiicere, tanquam ad perfectè munia obeunda acre incitamentum, & diffluentis memoriæ adminiculum Certè vt non olim tunc præsentibus, sed & posteris sit stimulo in Acta sua eam refert: sciatque posteritas, quod fruticem nouellum, quem in Diœcesi Leodiensi suis meritis plantauit S. Cardinalis Carolus, ore & rore suo mellifluo rigarit P. Aloysius Legatus, vt & illi perfectionis incrementum daret Deus. Et hoc magni beneficij loco ducens, ac in meditullio cordis gerens Congregatio, instabit sacrificiis apud Deum Opt. Max. qui rigat montes de superioribus suis, vt donorum cœlestium affluentia Illustrissimam Dominationem Vestram sic compleat, vt inferiores vbertim valeant refluere. Humile interim obsequium suum, cum sacratæ manus osculo, supplices deferunt Congregationis alumni paternæ vestræ gratiæ ac beneuolentiæ iugiter se commendantes.

Parænesis habita ad Sacerdotes & Pastores Congregationis Sancti Caroli per Illustrissimum P. Aloysium Carafa Legatum Apostolicum.

In partes vade sæculi sancti, cum viuis & dantibus confessionem Deo, Eccl.

CONstitutus in hoc vestro consessu, vt pauca proloquar Apostolicus Visitator, posse mihi videor dicendo memorare hanc præ multis vocem Dei, quasi fuerit cælitus missa, & auribus cordis proposita quando vnusquisque vestrum fuit ad cleri statum & ad manus Pastoris animarum vocatus. Etenim in ea voce ostendam Ecclesiasticum e Spiritus S. magisterio vos & vestrum munus expressisse mirificè, cùm dixit: *In partes vade sæculi sancti, cum viuis & dantibus confessionem Deo.* In oraculi huius, & eius literarij sensus explicatione non hæreo, quia apud eos verba facio, quibus sonus & concentus verbi Dei sacratumque

erarumque scripturarum meditatio familiaria esse consueuerunt. Quocirca potissimum adscro illa quæ indicare videantur, quam aptè Parochi & Pastoris animarum vocatio hic contineatur.

In partes vade sæculi sancti. Cœtus eos hominum intelligite quibus Christiana charitate præest è cœlo ille *qui paruulus datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius, & vocatum est nomen eius Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis.* Pastoribus dicitur: *Vade in partes huius sæculi sancti,* Scitis enim à partitione curæ parochiam nominari, quia Episcopus est Pastor totius Diœcesis, Parochus est Episcopi adiutor, particeps oneris, & qui partitam curam intra certos illius Diœcesis limites gerit. In partes itaque sæculi huius sancti vocati, & missi à Deo estis, ô Pastores animarum, in quasdam quasi tribus vestræ charitati, vestræ fidei concreditas & commendatas. Hic versari vos, hic agere, hic instare opportunè, importunè, arguere, obsecrare, increpare, ministerium Pastoris implere, piis laboribus ingemere, & animam ponere pro ouibus vestris, si oporteat, debetis. Sed in partes sæculi sancti, non cum hominibus deploratis, aut cum cadaueribus eorum futura est vestra conuersatio, at potiùs cum viuis & dantibus confessionem Deo, Quoniam potissimum illi sunt. Illi qui post Baptismum cum Apostolo dicere possunt: *Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus.* In hunc finem præcipit Christus Parocho & Pastori, vt in partes eat sæculi sancti.

Ecce vestrum munus, vestra authoritas, vestra dignitas: quotquot nascuntur filij sunt iræ; sunt filij mortis, deferuntur ad vitæ fontem, ad baptismi hostialem aquam. Vos illos abluendo, efficitis vt viuant iam non ipsi, sed viuat in eis Christus, quinimò vt viuant ipsi in perpetuas æternitates. Vos in fidei rudimentis decet paruulos imbuere, Christianæ doctrinæ symbolis erudire prouectiores verbo Dei, pane cœlesti alere, vt procreent deinde proles, quæ sint filij sanctorum. Vos oportet matrimonio iungere, iam viros repurgare à peccatis in omni vita, & à morte animæ rursus excitare, in senio ad senectutem bonam, & ad transitum piorum adhortari, denique in morte corporis extremo Sacramentorum communire, vt à mortis sempiternæ faucibus liberentur. Quæ omnia conducunt, vt partes sæculi, ad quas vocati & missi estis, vitam habeant, quo ita versari cum viuis & dantibus confessionem Deo vnusquisque vestrûm deprehendatur. Sed in hac quoque Sacramentorum administratione oculus intentionis simplex in vobis esse debet, & vestrum *totum corpus lucidum erit*: absint sordes, absint proprij lucri cupiditates, eleemosynæ nimiæ non exigantur, caueaturque rei sacræ nundinatio, ne auaritia, quæ est idolorum seruitus, in Ministris Dei vini & veri locum inueniat. Missæ sacrificia decenter, nitidè ac iuxta Ecclesiæ ritus cæremonialque celebrentur. Non adulteretur verbum Dei, sed inter Missarum solemnia sacrosancti Euangelij documenta cœlestia proferantur exponanturque iuxta sensum orthodoxum Ecclesiæ, scandala publica extinguantur, arceantur procul ab altari si qui vllo sint asperis crimine, neque sacris intersint, si qui fuerint censuris Ecclesiasticis notati. Neque enim cum viuis & dantibus confessionem Deo, emortui, vel ij qui sunt contemptores Religionis ac Dei, habere consuetudinem debent. Foueatur in omnibus pax & concordia, & mutua dilectio, neque scindi vestem Christi inconsutilem, quâ corpus Ecclesiæ regitur, Pastores patiantur. Ægros etiam loc infectos, vel cum vitæ periculo inuisant; nec est quod multum ipsi metuant, si charitatis emuleto sese muniat, si hoc vnum in desideriis habuerint, vt animas Christo lucrifaciant.

Hic optatis grande illud exemplum à me recenseri, sanctissimi Archiepiscopi & Cardinalis sancti Caroli Borromæi, cuius non magis cordi vobis est admiratio, quàm imitatio. De eius rebus præclarè gestis nihil vos ignoratis, ideò superuacaneum fermè sit, à me iam ea eis aliqua commemorari. Verè vocatus ipse fuit in partem sæculi sancti, sed in partem amplam & latam, iuxta spatia eius immensæ charitatis. In Archiepiscopatum Mediolanensem, quem impleuit meritis & exemplis: quem virtutibus adeò illustrauit vt earum lux omnibus qui in orbe Christiano sunt, ac in cœlo, deinde lucere debeat nitore diutissimo & sempiterno. Vos vocati perinde in partes sæculi sancti, limites longè minores accepistis à Deo, idcircò faciliùs implere potestis mensuram ministerij vestri.

Hoc mihi pollicetur studium præclaræ illius institutionis sancti Caroli, qua non rudes autor, sed populorum Magistri erudiuntur. Vigeat hæc in vobis disciplina, & simul in partibus sæculi sancti, quibus vos præposuit Deus, vigebit pietas, vigebit sanctitas. Referent Ecclesiæ vestræ pulchritudinem cœli ac domus Dei, vterque cum viuis & dantibus confessionem Deo, vestra in terris erit conuersatio, donec item vestra in cœlis, par tanto merito, sit cum eodem Carolo sancto Institutore gloriæ remuneratio.

Epitome Constitutionum primariarum Congregationi sancti Caroli Borromæi.

CONstitutionum sancti Caroli Borromæi frequens hoc in libro facta fuit mentio. Licet verò eas sparsim in superioribus Tractatibus explanauerimus, vt tamen vnico intuitu coniunctim peruideri possint ab his, qui earum notitiam & obseruantiam optarint, primariæ selectæ hic subijciuntur, & ad aliquot capita summatim referuntur.

CAPVT I.

Constitutiones spectantes ad personas Ecclesiasticas, quæ Congregationi S. Caroli adscribuntur, quantum ad exercitia quæ ipsosmet respiciunt.

1. DEuotionem concipiant particularem erga beatissimam Virginem Dei Matrem, & beatum Lambertum, quorum patrocinio speciali Ecclesia hæc Leodiensis dirigitur: erga diuum quoque Carolum, Instituti huius & Congregationis authorem. Vnde in functionibus suis ad illorum patrocinium & subsidium fidenti animo recurrant, & virtutum exempla, quæ ipsi tanquam hæreditatem sacram Ecclesiæ reliquerunt, specialiter imitari, & spiritum ab eis haurire contendant.

2. Alant perpetuum quendam animi ardorem erga diuina, zelumque gloriæ Dei tanquam ignem sacrum ad actiones sacras necessarium.

3. Curent vt in omnibus functionibus actionibusque suis pura sit intentio, quia facilè vanus aliquis finis subrepit, actiones etiam sacras inficiens. Vnde diligenter agnoscant qui intentione ferantur.

4. Conentur ad veras & solidas virtutes quibus debet vita Sacerdotalis ornari, maximè ad humilitatem, mansuetudinem, castitatem, sobrietatem.

5. Studeant semper pietati & puritati conscientiæ, quam vt conseruent Sacerdotes, bis in hebdomada confiteantur, & sic caueant à peccatis, vt ferè quotidiè apti sint ad sacrosanctum Missæ sacrificium offerendum.

6. Vltra preces horarias quotidiè aliquid orationis destinent orationi mentali, & sincero conscientiæ examini.

7. Singulis annis totius anni peccata confessione quadam generali expedient, quam alicui Sacerdoti de Congregatione faciant, vt defectus suos plenius agnoscere, & sibi ad profectum calcar adijcere possint.

8. In diuinis officiis diligenter curent pronunciationem integram, attentionem & reuerentiam, cùm interiorem, tùm exteriorem: In officiis autem publicis decentem etiam cultum, & reuerentem cæremoniarum obseruationem adhibeant.

9. Ecclesiarum, altarium, & sacræ supellectilis ita sint studiosi, vt munditia digna mysteriis quæ in ipsis celebrantur, reperiatur.

CAPVT II.

Constitutiones concernentes eos, vt fructum in aliis producere possint.

1. SCiant se ad animarum salutem iuuandam vocari, vnde sæpè recogitent dignitatem illarum quas ipsemet Christus Sanguinis sui pretio voluerit redimere & abluere.

2. Inuigilent diligenter puerorum, & iuuentutis instructioni, rudiumque ac pauperum personarum, quam curam lubenti animo habeant exemplo Christi Domini.

3. Illarum personarum diligentem curam habeant, quæ longè a parochiis dissitæ non possunt commodè audire verbum Dei aut erudiri, in syluis, & locis agrestibus agentes.

4. Erga omnes personas cum humilitate & mansuetudine ita se gerant, vt ex paterno fraternoque agendi more, satis agnoscant omnes desiderio salutis, quicquid erga eos agitur.

5. Personas quas sciuerint in statu peccati mortalis agere, quantum in ipsis est, per se & alios conentur educere hortando, increpando, monendo, obsecrando.

6. Illas animas peccati mortalis vinculis constrictas, in precibus ac sacrificiis suis specialiter Deo commendent, vt à morte peccati eas suscitare dignetur.

7. Sint omnibus tale castitatis exemplum, vt & ipsi & familia eorum ab omni sit vel suspicione libera.

8. Auaritiæ quoque notam tanquam statui Ecclesiastico noxiam & sordidam maculam inurentem, quantum possunt fugiant, nec lucri cupidi habeantur.

9. Si quando conuiuiis sæcularium interesse oporteat ita se gerant, & modestiæ & temperantiæ limites non excedant, prauique exempli omnem occasionem fugiant.

10. Nuptialibus conuiuiis non intersint, nisi de consensu Præfecti.

11. In conuersatione, prudentiam & discretionem seruent, & caueant ne zelo indiscreto in actionibus aut verbis suis ferantur, etiam in sibi subditorum correptione, aut correctione.

12. Vestitus sit decens & oblongus, sacerdotali statui congruus, nec vilitate nimia aut sorde contemptum sæcularibus inducens, nec notabili superfluitate vanitatem sapiens.

13. Patrini & susceptores puerorum non fiant, cum ipsi baptizando patrini propriè existant.

14. In colloquiis familiaribus maximè inter se illi qui de hac Congregatione sunt, frequenter agant de his quæ iuuant ad profectum spiritualem animæ suæ, vel aliorum.

CAPVT III.

Constitutiones concernentes eos, quantum ad obedientiam, respectu Præfectorum, & quantum ad charitatem erga se mutuò.

AMent, Præfectum & obseruent eum quasi locum Dei gerentem.

2. Obediant promptè, & internò animi affectu, illique mentem suam conforment, ita vt non sint proprij iudicij & voluntatis sectatores.

3. Murmurationes quibus Præfecti authoritas lædi, vel susurrationes quibus mutua charitas refrigerari posset, non aliter, quam pestem Congregationis, & omnis disciplinæ fugiant.

4. Pro maiori profectu, abnegatione, & humiliatione sui, vnusquisque debet grato animo suscipere, si ea quæ in ipso notantur, superiori manifestentur.

5. Debet etiam grato animo suscipere, si corrigatur, & reprehendatur, & quantum in se est, debet etiam iuuare aliorum correctionem. Imò, qui de Congregatione erunt, debent parati esse cum debita charitate & amore sibi mutuò suas imperfectiones aperire, vt se iuuare possint in vera charitate, & cordis sinceritate.

6. Temeraria de Fratribus iudicia summè caueant, omnemque simulantem maleuolentiam, amaritudinem inuidiam, quia necessaria est maximè ad scopum huius Congregationis, perfecta charitatis & animorum coniunctio, tum cum membris aliis, tum cùm ipso capite.

7. Fiant Congregationes frequentes iuxta præscriptum Præfecti spiritualis, in quibus & regulæ legantur, & de iis quæ ad earum obseruationem iuuant, conferatur.

Item, de iis quæ ad animas iuuandas, aut ad defectuum proprium correctionem, & virtutum plantationem spectant.

8. Sciant semper & sibi proponant, scopum huiusce Congregationis esse, mutuis se verbis & exemplis instruere & corrigere, vt dignè ambulent vocatione sua, & vt alios possint secum saluare: quare spiritum Dei ardentibus precibus implorent, nullumque laborem vt sibi & aliis proficere possint refugiant: sintque solliciti seruare vnitatem spiritum in vinculo pacis.

9. In Congregationibus quoque culparum accusatio fiat, earum scilicet, quæ sacram Confessionem nihil attingant, sed negligentiam circa regulas aut officium sibi comissum.

10. Quæ autem in Congregationibus agentur, stricto silentio ab vnoquoque secreta teneantur, & cum, pœnitentiæ aut humiliationis aliquibus imponentur, nullo modo in iocum, contemptum, aut improperium cuiuspiam vertantur.

CAPVT VI.

De admittentis, vel dimittendis.

PRIMO.

QVantum ad idoneitatem & conditiones requisitas vt quis admittatur, iudicabunt superiores, & seruabuntur conditiones quas præscribit sanctus Carolus, quantum fieri potest. Habentur autem hæ conditiones c. 2. l. 1. Institutionum eius.

2. Nemo admittatur, nisi duæ ex tribus partibus Congregationis votis suis suffragentur.

3. Cùm quis admitti petit, serio moneantur non id debere facere respectu aliquo humano, sed ex Spiritus sancti instinctu, & perfectionis studio, vt vocationi suæ possit coram Deo satisfacere.

4. Nemo excludatur, nisi etiam duæ ex tribus partibus id iudicarint: idque propter grauem iterum iteratamque pertinaciam vel delictum: aut etiam ob aliam iustam causam, quam talem esse iudicabunt Episcopus, Vicarius, vel ab Episcopo delegati.

5. Tempus modusque probationis non necessariò erit vniformis, sed iuxta conditionem personarum supplicantium pro admissione, illa præscribet Præfectus & Congregatio cum Superiorum eorumdem assensu. Solent autem præscribi exercitia spiritualia octo vel decem dierum sub aliquo Directore.

6. Quicumque verò admittuntur beneficium officiumque Ecclesiasticum omittentes, cui residendi onus coniunctum est, licet Episcopo obedientiæ vinculo subiiciantur, nullis tamen legibus, aut institutis reuocantur, quæ functiones beneficio, officioque quod habent debitas impediunt.

7. Cùm contigerit aliquem è Congregatione periculosè laborare, penes Præfectum, aut Vicepræfectum sit cura, vt aliquis confratrum ei charitatem impendat, visitando & consolando, sacramentorumque quantum opus fuerit ministerio subueniendo. Cùm autem è vita discesserit, singuli pro eius animæ refrigerio sacro-sanctum Missæ sacrificium offerent.

8. Quod autem harum præscriptionum constitutionumque vsum tenendum ac seruandum attinet, licet ad præclaram animi atque ad veræ religionis omniumque virtutum Ecclesiasticarum consecutionem, progressumque spiritualem, perutiles atque pernecessariæ sint illæ, si quem tamen eas aliquando non seruare contigerit, non plus illum tunc peccare declaratur, decerniturque quam præuaricationis ipsius, operisve in quo peccatum est, ratio alias postularet.

9. Hæc quidem sunt præcipua fundamenta instituti huius: in his autem quæ hic expressa non sunt, recurritur ad constitutiones à D. Carolo præscriptas, illas quantum fieri potest, ad praxim vsumque cuiuslibet Diœcesis accommodando, prout Superiores & Directores ab Episcopo designati iudicant expedire.

10. Solet eligi Præfectus quolibet triennio, qui etiam potest continuari, atque cum ipso aliquot Consultores, qui in rebus grauibus mutuo consilio decernant: vnus etiam Corrector solet designari, qui in spiritu charitatis & lenitatis vnumquemque è Congregatione secreto monere solet, vt defectus qui in ipsis notantur, emendent. Solet & Præfectus subseruire Secretarius, qui acta & decreta Congregationum notat.

11. Qui huic Congregationi adscribuntur, vel simplex obedientiæ

obedientiæ votum in manibus Episcopi siue Delegati emittunt, quo renouatur obedientia in ordinatione promissa, vel saltem oblationem specialem obedientiæ faciunt.

Totum obedientiæ his solet verbis concipi: Ego N Omnipotenti Deo, beatissimæ Virgini Mariæ, sanctoque Patri nostro Lamberto, huius Diœcesis Patrono speciali, nec non beato Carolo Instituti huius authori, ac toti cœlesti Curiæ: ac Tibi quoque locum sanctissimi Patris nostri Lamberti hic obtinenti, Reuerendissime D. Pater Episcope (vel Tibi reuerende D. Præfecte ab eo delegate) cæterisque deinceps Episcopis sanctæ Leodiensis Ecclesiæ successoribus, seu ab eis delegatis, promitto, spondeo, ac voueo perpetuam obedientiam, in his omnibus quæ mihi præcipientur ad Dei gloriam, & salutem animarum eiusdem Ecclesiæ procurandam, adiuuandam & promouendam, ad præscriptum Instituti huius Congregationis, illudque præterea spondeo ac voueo, me in hac Congregatione & Instituto perpetuo victurum.

Forma verò oblationis est. Ego N in conspectu Dei omnipotentis, gloriosissimæque semper Virginis Mariæ, nec non S. Patris nostri Lamberti huius Diœcesis Patroni atque etiam sancti Caroli huius Instituti authoris, ac totius Curiæ cælestis, prostratus tibi Reuerendissime Episcope Pater & Domine, (vel tibi Reuerendissime D. Præfecte ab eo delegate) cæterisque deinceps Ecclesiæ Leodiensis successoribus, perpetuam obedientiam offero, tam in iis quæ ad curam, salutem, spiritualemque progressum animæ meæ pertinent: quam in iis etiã quæ ex Congregationis huius Instituto per me præstanda erunt in operibus officiisque charitatis in Deum & proximos.

Hac porrò oblatione solent contenti esse Reuerendissimi Episcopi, quia sufficienter renouatur obedientia in ordine promissa: ne forte etiam aliqui per votum præcedens laqueum sibi iniici metuant.

Formula quæ à receptione vsitata est.

Dominus noster Iesus Christus pro cuius amore, & gloriæ propagandæ studio hanc oblationem fecisti, tibi benedicat & gratia sua perpetuò te custodiat. Et sanctissimus Pater noster Lambertus quem præcipuum Patronum elegisti, suis precibus & meritis gratiam tibi impetret, qua in huius Congregationis instituto vberes fructus ad Dei gloriam & animarum salutem proferas Leodiensi Ecclesiæ. Et ego tibi benedico, teque in numerum Congregationis huius recipio.

Sunt & aliæ quædam ceremoniæ ac orationes quæ hic adiungi solent ad pietatem ac charitatem excitandam.

Gaudeo huic operi extremam manum impono, & quoniam in gratiam Sacerdotum & Pastorum hæc exaraui, præsertim eorum qui sancti Caroli Congregationi sacræ, spiritu & digito Dei sunt adscripti: ideo ad Te ô Christe Iesu tanquam ad Sacerdotum Summum & Pastorum omnium Pastorem, votum hoc extremum dirigo, & tuæ promissionis chyrographum in litteris sacris consignatum tibi præsento, quo promisisti in medio eorum esse qui in nomine tuo sunt congregati.

1. Obsecro, vt in medio eorum sis tanquam sol lucem diffundens in medio stellarum, quæ Ecclesiam tuam sanctam tecum & per te debent illuminare, vt de illis dici possit illud Prophetæ: *Stellæ dederunt lumen in custodiis suis & lætatæ sunt, vocatæ sunt, & dixerunt Adsumus, & luxerunt ei cum iucunditate qui fecit illas.*

2. Obsecro, esto in medio eorum tanquam paterfamilias in medio puerorum, panem vitæ & cibum eis distribuens, ita abundè vt & aliis ipsi sufficienter possint illum communicare: Atque de his vtinam possit æterno Patri illos repræsentans tandem dicere: *Ecce ego, & pueri mei quos dedisti mihi.*

3. Obsecro, vt sis in medio eorum tanquam centrum in medio circumferentiæ: vt omnes affectus & desideria ab ipsis prodeuntia, tanquam lineæ ad te tendant directè.

4. Obsecro, vt sis in medio eorum, tanquam cor in medio membrorum suorum, vt quandoquidem tanquam primaria membra corpus tuum mysticum constituunt sacerdotes, eos viuifices, animes, impellas, spiritu tuo repleas, & vita perfectionis in te.

5. Obsecro, vt sis in medio eorum, tanquam magister supremus in medio discipulorum, vt iuxta promissum tuum ipsi sint *Theodidacti*, hoc est, *Docibiles Dei*, ad pedes tuos sedentes, & verba vitæ æternæ excipientes. Vnctio tua doceat eos de omnibus, & Spiritus tuus, Spiritus veritatis, sapientiæ, & scientiæ, quem in alios valeant refundere.

6. Obsecro vt sis in medio eorum tanquam *Deus in medio Deorum eos diiudicans*, eis leges & regulas præscribens: eos spiritu diuino potestati suæ correspondente adimpleos, vt agnoscant se Deos, & Dei Ecclesiæ filios.

7. Obsecro, vt sis in medio eorum, tanquam candelabrum effulgens in medio domus, vel tanquam lampas primaria à qua ipsi tanquam lucernæ inferiores honoris & lucis influxum participent. Ipsi sint *Filij olei, filij splendoris, assistentes Dominatori vniuersæ terræ.*

8. Obsecro, vt sis in medio eorum, tanquam pastor in medio ouium, & in medio inferiorum pastorum: vt ipsi à te discant pasci & pascere, agnos parere, agnos alere, errantesque humeris suis portare: Donec adducantur ad te, *& fiat vnum ouile, & vnus pastor.*

9. Obsecro, vt sis in medio eorum tanquam dux exercitus in medio Tribunorum, eos animans & exhortans, vt sub vexillo Crucis fortiter dimicent contra Sathanam, Carnem, Mundum, & exemplo aliis præeant.

10. Obsecro, vt sis in medio eorum tanquam Legislator ardens in medio rubi, vt ignis tui sacratissimi participes, & cor eorum ardeat sine læsione quo succensi, ignitum eloquium tuum populis, ad quos eos destinas, valeant ministrare.

Postremò obsecrò, vt sis in medio eorum tanquam fons irrigans in medio Paradisi: plantis & arboribus sacris rorem benedictionis abunde impertiens, vt fructum producere valeant in Mystico Ecclesiæ tuæ Horto: donec tandem transferantur in Paradisum cœlestem æterno flore & fructu fœcundum, *iuxta flumen aquæ viuæ procedentem de sede Dei & Agni:* vbi te laudabunt in sæcula sæculorum.

Ita his animi mei votis faue, & cœlitus adspira, ô Iesu Summe Sacerdotum, & Pastor Pastorum, & illud agni huius signaculum in nobis comple.

TrIstItIA Vestra ConVertetVr In gaVDIVM. Ioan. 6.

FINIS VIRGÆ AARONIS.

SVMMARIVM

RESOLVTIONVM ET QVÆ TIONVM,

Ad Quæstiones Pastorales frequentius recurrentes circa Præcepta Decalogi, Sacramenta Ecclesiæ, & capitalia vitialia.

PRÆFATIO.

QVÆ de Præceptis Decalogi tractauit, in ordine ad Cathechismos & Conciones in gratiam Pastorum tractata sunt, in gratiam autem eorundem breuem Tractatum hic damus in ordine ad Resolutiones mox ad manum habendas, pro Confessionibus audiendis. Summariè enim explicabimus Quæstiones præcipuas, & vias ordinarias, vt inuetur Confessarius, eum vel debet interrogare, vel responsum dare super peccatis Decalogi aliquod præceptum concernentibus. Aduciemus & pauca de peccatis capitalibus, quia illa ferè ad præceptum aliquod reducuntur.

Visum est autem expediens has Resolutiones ideo separatim dare, vt vno intuitu eas Pastores inspicere possint, & vt parcant labori & confusioni requisitioni, quæ necessaria videbatur, si eas doctrinæ morali pro Cathechismis & Concionibus datæ intermiscuissemus, dum de præceptis Decalogi fusiùs egimus. Quapropter vt hunc laborem nostrum boni consulant, rogamus.

Quod si his Responsis per aliquot capita digestis coniunxerint Resolutiones quas post singula sacramenta in nostro Candelabro Mystico separatim dedimus, & attentiùs perlegant & relegant, inuenient magnam partem Casuum Moralium conscientiæ compendiosè tractatam & resolutam, secundùm opinionem celebriorum Doctorum, quorum etiam opinioni nonnulla ex praxi à nobis adiecta esse, non sine vtilitate, vt speramus, deprehendent.

PARS PRIMA.

Resolutiones circa Præcepta.

CAPVT PRIMVM.

Resolutiones quæstionum Pastoralium, circa primum Præceptum Decalogi.

QVæro primò, de quibus sint interrogandi Pœnitentes circa hoc præceptum?

Respondeo primò. An non crediderint, vel deliberato consensu dubitarint de aliquo puncto Fidei?

Secundò. An non legerint libros hæreticos, vel prohibitos?

Tertiò. An Biblia vulgari lingua legant sine licentia, si sint laici.

Quartò. An non sint vsi superstitionibus?

Quintò. An verbis sacris non sint vsi ad turpia, adulatoria, vel prophana, graui cum irreuerentia? Item de irreuerentia erga loca sacra, vel res sacras, de odio Dei, de desperatione, de præsumptione. Omnia enim quæ sunt contra fidem, religionem, spem vel charitatem erga Deum, huic præcepto aduersantur. Sed specialiter horum aliqua hic explicanda nobis sunt: Vnde.

Quæro secundò. Quid agendum cum rudibus, qui ignorant ipsos articulos primarios, maximè de Deo trino in personis, in essentia vno, ac de filij Dei Incarnatione? Respondeo, plerosque Theologos sentire fidem & scientiam explicitam articulorum & mysteriorum Trinitatis & Incarnationis, ita necessariam esse ad salutem necessitate medij, vt sine illa quis nec iustificari possit, nec saluari, etiamsi ignorans non foret in culpa, quia nunquam fuerit instructus. Idem quæ de hac re dixi in Resolutionibus de sacramento Pœnitentiæ, capite secundo, Quæstione septima, & in Horto Pastorum Tractatu primo, Lectione noua in fine. Reliquorum articulorum scientiam aut fidem explicitam, dicunt non esse necessariam, nisi necessitate præcepti: ita vt si quis sine sua culpa ignoret, quia instructus non fuerit, excusetur & saluari possit. Equidem præceptum est sub peccato graui, vt sciant saltem substantiam articulorum solemnium in Ecclesia Dei: puta *Christum esse natum de Virgine, esse crucifixum, mortuum, sepultum, resurrexisse, ascendisse, Iudicemque venturum*. Quæ omnia vix ignorant rudes, licet Symbolum non sciant ordinatè, aut quid sub quoque articulo contineatur. Sed ad id non tenentur, nisi fortè sub veniali. Quod aduertere debent Pastores nimis anxij.

Quæro tertiò. Quid agendum cum illis qui putant in sua fide quemlibet saluari posse? Respondeo, hunc errorem esse satis frequentem, non solùm inter rudes, sed & inter eos qui sapere videantur, & se Catholicos putant. Eliminandus porrò error iste, tanquam grauis & repugnans illi articulo, quo credimus *Sanctam Ecclesiam Catholicam*, extra quam non est salus, sicut extra Arcam Noe à diluuio fuit liberatus. Et qui id ignorat, certè ignorat substantiam illius articuli.

Quæro quartò. An sit peccatum mortale, Biblia vernaculi idiomatis sine licentia legere & retinere? Respondeo, hoc difficulter persuaderi Laicis quibusdam: est tamen res grauis, & rigorosum præceptum: & vbi contumacia interueniret, excommunicationi daret locum. Nec video quomodo id possit excusari, nisi dicatur quibusdam in locis illud præceptum contraria consuetudine esse eneruatum: quomodo aliqui asserunt præceptum datum laicis non de disputando in fide, vt habetur cap. *Quicumque*, de hæreticis in 6. contraria consuetudine esse eneruatum, in locis maximè vbi passim vigent hæretici. Sed quid sit de hoc posteriori, de priori præcepto Biblia in vernacula lingua non legendi, ignorantia aut excusatio valida non videtur posse afferri in nostra Diœcesi Leodiensi, cum illud renouatum & per parochias publicatum fuerit anno 1619 iussu Ferdinandi Episcopi Leodiensis, à quo emanauit hocce decretum.

Cum hisce turbulentis & seditiosis Reipublicæ temporibus à piis & doctis viris animaduersum sit, aduersas opiniones erroneas irrepsisse: eo quod tam facilè omnes sæculares sacra Biblia in idioma vernaculum traducta in suis domibus, officinis, tabernis terant. Hinc est quod nos huic malo obuiam ire cupientes, mandamus omnibus & singulis Ciuitatis & Diœcesis nostræ Leodinensis Pastoribus, quatenus proxima post præsentium receptionem Dominica subditis suis è suggestu publicent, nemini deinceps licere huiusmodi Biblia in linguam vernaculam translata legere, nec domui retinere, nisi de expressa Vicarij nostri Generalis aut illius deputatorum licentia in scriptis obtenta. Et si qui huiusmodi Biblia habeant, & illa legendi facultatem obtinuerint: Nihilominus illa sua intra octiduum examinanda reproducant, aliequi absolutionem peccatorum suorum non obtineant. Datum in Ciuitate nostra Leodiensi sub signatura Vicarij nostri Generalis, ac sigillo nostro. Anno Domini 1619. mensis Februarij, die secundo.

Sed excusant se aliqui dicentes, se non habere Biblia, sed

sed solùm Euangelia, aut Epistolas Pauli, aut nouum Testamentum, & se illa legere non ad disputandum, aut dubitandum sed potius ad solatium & confirmationem fidei, vel ad sciendum Euangelia quæ in Concione proponuntur.

Respond. prætextus istos non esse sufficientes, quia lex generaliter prohibet, nisi adsit licentia, propter certas causas & pericula. Deinde cùm prohibet Biblia, etiam prohibet partes illorum, siue Euangelia, siue Epistolas Pauli, siue alios libros Noui Testamenti; quia eadem in omnibus ratio.

Aduerto tamen passim librum Iudith, Ester, Tobiæ, etiam pueris legere discentibus permitti, & in his fortè potuit consuetudo præualuisse, quia libri isti historici sunt, & morales vix periculo obnoxij erroris inde captandi.

Aduerte etiam nouissimè declaratione Congregationis Interpretum Concilij Tridentini prohibitam esse omnibus lectionem Tridentini Concilij in vernaculo idiomate, quæ declaratio in Leodiensi Diœcesi Decanis insinuata fuit auctoritate Episcopi, vt ea per ipsos Pastoribus innotesceret. Actum in anno millesimo sexcentesimo trigesimo primo.

De Hæreticorum libris non legendis, dixi in Tractatu de Pœnitentia, vbi de casibus reseruatis egi, ibique aduertendum dixi in Bulla Cœnæ prohiberi lectionem librorum hæreticorum sub excommunicatione, non tamen in illa excommunicatione contineri audientes conciones eorum. Vide ibi dicta.

Quæro 5. Quomodo agnoscet Parochus, Biblia aliqua esse hæretica? Hoc cùm parochos concernat, quædam hic loca subiiciemus ex quibus maximè Biblia aliqua Gallica agnoscuntur esse hæretica.

1. Ex Genes. 37. 42. 44. *Descendam lugens in infernum.* Nam habent (*en la fosse*) ne sinum Patrum admittant siue Purgatorium.

2. Ex Psalmo 6. *In inferno quis confitebitur tibi*, vertunt (*au sepulchre.*)

3. In Psalmo 15. *Non derelinques animam meam in inferno*, vertunt (*au sepulchre*) ne Christi ad inferos descensum cogantur admittere.

4. Item Malac. 1. v. 11 *In omni loco sacrificatur oblatio munda*, (vertunt) *En tout lieu est l'encensement offert*, ne admittant Missæ sacrificium.

5. In libro 2. Machabæorum, capite 12. duo vltimi versus sunt sublati: ne nimis euidenter orationem pro defunctis cogantur admittere.

Sexto In Matthæi Euangelio capite sexto. Non habentur verba illa in Bibliis Catholicis: *Quia tuum est Regnum, & potentia, & gloria in sæcula.* Hæc autem habentur in Bibliis hæreticis.

Septimò, In cap. 15. Actorum omittuntur illa: *Præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & Seniorum.* Quibus Ecclesiæ præcepta seruanda docentur.

Octauo Secundo Petri 1. v. 10. Illa verba non habentur, *per bona opera*, quæ in Catholicis leguntur.

9. In Apoc. cap. 14. *Opera illorum sequuntur illos*, legunt hæretici & omittunt particulam, *enim*, quæ habetur in Catholicis.

10. Apocalypsis adscribitur in plerisque illorum, *Ioanni Theologo*, non Apostolo.

Quæro sexto. Quid aget parochus cum illis, qui agitantur variis cogitationibus contra Fidem & Religionem, & quibusdam quasi blasphemis imaginationibus contra Christum, contra Virginem, vel Sanctos contra Eucharistiam infestantur? Respondeo, Cùm hæ illis fiet inuoluntariæ, non debent multùm angi. Nec ita hæ superari possunt positiuè resistendo, sed potius contemnendo. Quapropter prudens Confessarius monere poterit pœnitentem nimis anxium, vt ne quidem illas confiteatur: cùm certum est non fuisse consensum deliberatum. Sola enim via contemptus dæmon hac in re infestus solet vinci, & abscedere confusus.

Quæro septimò. An non censeatur tacitè & in facto negare fidem, qui inter hæreticos existens, carnens comedit diebus in Ecclesia prohibitis? Respondeo: Comedere carnes ad vitandum periculum vitæ, vel iniustæ persequutionis, licere Catholicis inter infideles, siue hæreticos: Nam lex Ecclesiæ non obligat cum vitæ periculo, aut grauissimo incommodo. Neque comedere carnes propè est negare fidem, vel profiteri hæresim, quocumque die fiat: quia potest sæpè fieri etiam in die prohibito ista alia de causa, Verbi gratia, ob infirmitatem. Atque hic & nunc non negatur fides, à Catholico in die Veneris cum hæreticis comedente: sed dissimulatur, & celatur iusta de causa, nec tunc instat tempus obligans ad confitendam fidem. Aliud foret, si publica authoritate iuberetur à Iudice comedere carnes in signum Catholicismi abnegati, quia tunc contemptus fidei vrgeret ad non comedendum, & ad fidem firmiter profitendam, Sicut patet in exemplo Eleazari libro secundo, *Machab*. cap. 6. qui maluit mortem pati, quam comedere contra legem carnes prohibitas, ad quod vrgebatur à Iudice in contemptum legis: nec etiam voluit simulare se comedisse, ne scandalum daret. In simili casu ad idem teneretur Catholicus.

Quæro octauò? An non sit tacitè negare fidem, adire templa hæreticorum, interesse eorum concionibus & congregationibus? Aut quale peccatum sit? Respondeo: Hic per se non esse professionem fidei hæreticæ, aut negationem fidei Catholicæ: potest enim id fieri ad eorum errores notandos & redarguendos, potest & fieri alias ob causas iustas. Exempli gratia: Famulus Catholicus illuc procedere potest, cum domino aut hero suo hæretico ad obsequium impendendum. Sicut Naaman 4. Reg. 5. petiit ab Elizeo, vt sibi liceret Regi obsequium præstare adeunti templum Remmon, & ibi genua flectenti: solebat enim inniti adorans brachio Namaan. Hoc verò concessisse videtur Elisæus, dum ait: *Vade in pace.* Quapropter adire templa hæreticorum, eorum congregationi, vel concioni interesse, si scandalum hæreticorum absit, & periculum propriæ peruersionis, non videtur peccatum, si quis iustam causam habeat aliunde: puta quod per hoc notabile damnum euadat, aut periculum vitæ, siue persecutionis iniustæ.

Aduerte tamen Paulum V. motu proprio, occasione cuiusdam edicti Regis Angliæ, declarasse Catholicis in Anglia agentibus, non licere templa & congregationes hæreticorum adire. Hæc verò declaratio super hoc innititur, quod Regis edictum præcipiebat aditum templorum in symbolum Religionis, & ad dignoscendos Catholicos ab Hæreticis. Quapropter virtualiter censebantur à Iudice interrogari tunc de fide, & tanquam signum abnegationis fidei erat, adire congregationes & templa Anglicana: eratq; Catholicorum scandalum graue, cum quispiam Catholicus adiret. Censebatur ergò tunc vrgere obligatio confitendæ fidei, nec obediendi præcepto, quod in contemptum Religionis Catholicæ vrgebat, simulque occasio scandali erat tollenda. Videre potes quæ dixi de signis quibus olim censebatur fides abnegari. Hort. Pastoral. Tractatu 2. Lect. 3.

Quæro nono. An omnis superstitio sit mortale peccatum? Resp. negatiuè; Nam quædam superstitio, quæ est tantùm superflui cultus, quædam etiam quæ vocatur obseruantia vana, potest esse venialis, Pro qua re aduerte resolutiones casuum sequentium, qui sat frequentes sunt inter plebeios, maximè inter rusticos.

Casus primus. Quandoque præter morem Ecclesiæ ponitur Religio in quibusdam circumstantiis, vel rebus in quibus non est ponenda, Verbi gratia, in numero, colore, vt, tot sint candelæ, non plures, tot orationes dicantur, ad singulas orationes candela extinguatur, vt cera sit alba, non flaua. In his & similibus non videtur plusquam veniale peccatum, vt notat Nauarrus, cap. 11. n. 23. Caiet. V. Superstitio. Toletus l. 4. c. 14. Lessius, & alij.

Casus secundus Obseruatio somniorum potest esse venialis, ratione simplicitatis personæ. Item qui licet fidem adhibere videatur somnis, putans ob illa sibi aliquid prosperum, vel aduersum fore, tamen non firmiter, sed tenuiter credit. Nec propterea aliquid facit aut omittit quod sit contra præceptum aliquod Dei vel Ecclesiæ.

Casus tertius Si quis ita deditus esset obseruationi somniorum, vt passim illa in rebus agendis vteretur, non posset facilè à peccato mortali excusari. Nam Leuit. 21. expressè Deus prohibet: *Non augurabimini, nec obseruabitis somnia.* Dæmoni quoque occasio sese illis intermiscendi suggeritur.

Casus quartus. Qui obseruant dies credentes hunc esse fœlicem, hunc infœlicem, & tenent tales obseruationes tanquam regulas vitæ, non excusantur à peccato mortali, saltem post monitionem. Qui hæc solùm obseruant quandoque, sed cum tenui fide, non videntur nisi venialiter peccare.

Casus quintus. Qui obseruant euentus fortuitos, ex quibus coniectant aliquid alicui fœliciter, vel infœliciter euenturum peccant vana superstitione sed ordinariè non videtur plusquam veniale: tum quia fides omnino certa non adhibetur, tum quia a maioribus se ita accepisse dicunt, nec apprehendunt id vt graue malum: tum quia hæc ad causas sibi ignotas referunt. Sic ex occursu quorundam animalium, canis, felis, vulpis, corui, solent iudicare aliquid fœlix vel infœlix obuenturum, sed sæpè vanissimè, & stultissimè.

Casus sextus, est obseruatio sanitatum, quando adhibentur verba, vel signa ad curandos morbos, siue hominum, siue animalium: quæ naturaliter, vel ex diuino, aut Ecclesiastico instituto nullam ad id vim habent. Licet verò quidam ratione bonæ fidei vel ignorantiæ excusentur: non video tamen quomodo hi excusari possunt à mortali, qui post monitionem parochorum, vel priuatim, vel publicè factam non desistunt. Cùm in his tacitum quoddam pactum cum Dæmone interuenire soleat, ita grauis censeri debet. Sed de his fusè dixi in Horto Pastorum, super præcepto 1. Decalogi.

Quæro decimo. An liceat amouere signa maleficij, vt Dæmon non noceat? Respondeo primò: Non licet illa signa tollere nouo maleficio, imò nec maleficum ad id rogare, vel paratum & sese offerentem ad id acceptare. Hoc enim est vel inducere, vel consentire peccato. Respondeo secundo. Licet illa signa tollere & destruere absque maleficio. Est communis sententia Doctorum. Imò licet alia ponere, quibus positis expirat vel destruitur pactum prius: & diabolus desinit nocere, vel certè priora signa vim suam amittunt. ita Lessius libro secundo, capite 44. dub vlt. Ratio est, quia licitum est aliquid facere non ex pacto noco cum dæmone, aut expectando beneficium ab illo, sed ob inimicitiam euertendo pacta eius & impedimenta quæ posuit. Hinc resoluuntur hi casus quotidiani.

Casus primus. Si Saga te tangit vt inficiaria, repercutiendo impediatur nocumentum, id tibi licitum erit: siue quia dæmon statuerit tunc non nocere, siue quia tunc signum veneficæ non est tale, quale ipse requirit.

Casus secundus. Dum quis est infectus à Saga, dicitur cessare nocumentum, vel reddi inefficax, si infectus det illi panem & salem, vel ab illa panem accipiat: id si verum est licitum erit: Quia cum fortè statuerit diabolus his positis non nocere, mihi licitum est aliquid facere, quod sit indifferens, vt eius pactum capiet. Vide Lessium supra latiùs in genere ista explicantem, & in particulari hos casus super modum exempli ponentem. Experientia, vel confessione maleficarum potuit agnosci dæmonem desinere nocere his casibus.

CAPVT II.

Resolutiones concernentes Præceptum secundum Decalogi.

QVæro primò; De quibus interrogandus sit pœnitens circa secundum præceptum? Respondeo primò. An iurauerit assertiuè scienter falsum, vel saltem dubitans, an esset falsum? Vtrobique autem est peccatum mortale. Similiter si induxit alterum ad iurandum falsum, vel incertum.

2. An non iurauit promittendo alicui aliquid, & postea non adimpleuit illud cum posset, tunc etiam peccatum est mortale, si res sit notabilis. Similiter si iurauit, non intendens adimplere, tum quia decipit in re graui, tum quia irreuerentia est erga Deum, eum in testem inuocare hoc animo ex quendi.

3. An non iurauit aliquid facere quod esset illicitum facere, v.g. vindicare se de aliquo, percutere eum & similia? Tunc si malum quod iurat, est mortale peccatum, iurando peccat mortaliter, si veniale, venialiter, & si ad implet, peccatum peccato adiungit.

4. An non iurauerit aliquid quod quidem esset verum, sed nulla erat necessitas iurandi? Tunc est solum peccatum veniale.

Quæro secundo An hæc sint iuramenta, *Per fidem meam; fide boni viri, fide boni Christiani, fide boni Sacerdotis, aut Religiosi*? Respondeo vt ordinariè accipiuntur, non esse iuramenta Nam qui sic loquuntur non intendunt iurare, sed solum significare se loqui ea virtute fidei, seu veritatis, quam vir probus aut Christianus, aut Sacerdos vel Religiosus in dictis suis adhibere debet, ita vt si fallat, iam non habeatur verax aut fidelis. Aliud foret si quis iuraret: *Per fidem Dei, per fidem Catholicam, per suum Sacerdotium, aut Religionem*: Quia tunc censentur inuocare Deum quasi fidei Catholicæ, vel sui sacerdotij & Religionis authorem. Similiter non est iuramentum dicere: *Per meam conscientiam, vel in conscientia, in veritate.* Significant enim tantum tales, se loqui ex conscientia, & veritatis notitia Et siue dicas, *in conscientia, & per conscientiam.* idem videtur. Videtur autem esse iuramentum si quis dicat, *Super animam meam*, vel *per animam meam.* Idem enim videtur id significare, ac si quis dicat: *Pereat anima mea nisi ita sit.* Atque olim veteri Testamento quod iam iuramentum erat: *viuit anima mea*, Sic & apud Apostolum iuramentum est 2. ad Cor. 1. *Testem inuoco Deum in animam meam.*

Quæro tertio: Quid dicendum de more rusticorum confitentium se iurasse & blasphemasse. At interrogati quomodo iurarint, dicunt se hæc aut similia pronunciasse. *Bougre, Charogne, Morte, Diable, &c.* & id quidem vt plurimum circa sua pecora. Respondeo instruendi hi sunt, hæc non esse propria iuramenta: sed verba impatientiæ, maximè si dicantur circa animalia: nec ordinariè excedunt peccatum veniale. Si autem circa humanam personam versentur, quandoque cum impatientia simul iniuriam & scandalum similia verba inuoluunt, non sine graui culpa. Hoc autem pendet tum ex animo quo similia pronunciantur tum ex qualitate personæ in quam talia verba inturquentur, tum ex aliis circunstantiis, de quibus prudentis Confessarij est iudicare, vt dignoscatur an culpa sit mortalis, & iniuria grauis vel ex animo & intentione dicentis, vel ex modo, vel ex personis. Nam inter personas viles hæc vix reputantur mortalia, & vix æstimantur, nisi aliud ex alia circunstantia iudicetur.

Quæro quartò: Quid dicendum de more nobilium quorumdam, qui ad singula ferè quæ pronunciant, solent verbum, *Iuro*, intermiscere? Sic Galli Nobiles sæpissimè habent in ore, *Ie vous iure*, dum aliquid volunt asserere: item illud frequenter, *par Dieu.* Respondeo hæc plerumque sine iuramento pronunciari, quia licet verba iuramentum præ se ferant, non tamen intendunt illi iurare. Iuramento autem non tam ponderanda verba, quam intentio. Sicut ergo cōmuni sermone dicimus: *Ego promitto hoc me facturum*, solùm significantes animi nostri propositum, sine voluntate strictioris obligationis: Sic hi plerumque verbis istis, *Ego iuro*, non intendunt Deum in testem vocare: sed iuro ipsis solùm significare idem quod firmiter assero. Est tamen mos iste reprehensione dignus, ob periculum quod inuoluit. Similiter & illud ad singula fere vsurpare, *per Deum*, vt Gallis est commune, licet cum intentione iurandi non coniunctum, prauæ tamen est consuetudinis, & a Christiano ore ablegandum.

Quæro quinto. An possint excusari à peccato mortali illi Nobiles vel aulici qui dum simul ambulaturi procedunt, iurant se non ituros ad dexteram, se primo loco non assessuros, se primò non introituros, &c. At postmodum modum victi aulicismo & inuitatione assidēt primi, ingrediuntur primi, &c. Respondeo, videri hos posse excusari, tum quia quandoque non intendunt iurare, & fiunt hæc sine consideratione iuramenti, tum quia licet iurent suum tamen iuramentum intelligere sic censentur: *Quantum in me est non procedam primus, aut sedeba primus, nisi fortiter cogar sua voluntate, aut comitate.*

Quæro sextò; Quale peccatum sit iurare per mortem Dei, per sanguinem Dei, per caput Dei, &c. Resp. iurare aliquid illicitum cum his sacris adiurationibus, grauissimum esse peccatum: prout solet fieri in rixis & contentionibus, dum ibi iurant se vindicaturos, se occisuros alterum, aut alia iniusta communicantur cum istis verbis: *Per sanguinem Dei, per caput, per mortem id faciam.* Si autem similia verba vsurpent ex impatientia, aut passione, non tamen iurando falsum quippiam aut illicitum, non ausim condemnare peccati mortalis. Est tamen grauis irreuerentia. tempore iræ & impatientiæ, Sacra hæc ore temerario vsurpare, quibus nostra redemptio est peracta.

Caiet. in sum. Vide blasphemia.

Quæro septimò, Quale peccatum sit dicere, hoc est tam verum quam Deus, vel quam quod sit vnus, vel quam quod Christus sit in Missa. Respondeo, in rigore loquendo

Vide Azorium.

loquendo, siue verum sit quod affirmatur, siue non, non posse istas comparationes veritatem habere: nam veritas dicti nostri non potest esse tanta, qualis est diuina, vel veritas alicuius articuli fidei. Vnde a tibi dtai hæc planè è Christiano ore esse penitus eliminanda. Quia tamen plebeij & rudes dum similes comparationes faciunt, non intendunt aliud dicere, quam omnino verissimum esse quod asserunt, non statim asserere oportet eos in hac re peccare mortaliter si veritas certa eorum dictis inest.

Nauar. c. n. 48.

Quæro octauo, quid dicendum de consuetudine blasphemandi, qualis reperitur inter milites, & alios homines dissolutos, maximè in ludis & rixis? Respond. si desit aduertentia plena, etiam si consuetudo adsit blasphemandi, non committitur peccatum mortale. Quia aduertentia ad peccatum omnino requiritur, vt sit plenè voluntarium: & vndecumque defectus illius sit, excusat à peccato. Sicut quando adest aduertentia plena, etiamsi quis blasphemet ex subita passione, & statim pœniteat, non desinit esse peccatum mortale. Consuetudo autem blasphemandi tunc inducit culpam, quando est coniuncta cum voluntate blasphemiæ directa, vel indirecta, seu interpretatiua. Censetur autem interpretatiua, cùm quis non aufert occasiones. Exempli gratia: Si quis ex ludo habeat occasionem blasphemandi, quando id aduertens voluntate ludit, censetur dare causam blasphemiæ, & sic interpretatiuè eam velle. Quod si verò quis conatur se corrigere, & occasiones auferre, licet ob consuetudinem reincidat non plena aduertentia cùm hoc ei non sit deliberatum, & plenè voluntarium, non esse potest nisi veniale peccatum.

Quæro nonò. Quid dicendum de iuramentis comminatoriis parentum erga filios, vel herorum erga famulos: Verbi gratia Iurant se illos castigaturos, & postmodum non faciunt. Respond. Similia iuramenta ex communi interpretatione & recepta consuetudine continere tacitam quandam conditionem, vel restrictionem hanc aut similem: *Nisi nascatur inde grauius incommodum, nisi veniam deprecando impetrauerint, nisi aliud expediens visum fuerit, &c.*

Imò aduerte generaliter: Quando promissio aut propositum de re bona habet tacitam aliquam conditionem, vel ex dispositione iuris, vel ex mente loquentis, vel ex recepta consuetudine, etiam iuramentum illi appositum censetur habere illam conditionem. Exempla aliquot subiicio, ex quibus alia poterunt agnosci.

Casus primus: Tu iurasti puellam ducere in vxorem. Si ipsa postmodum fornicetur, aut morbum incurabilem, aut paupertatem, aut infamiam incurrat, non teneris. Quia sic tacitè intelligitur iuramentum tuum, etiam ex dispositione iuris.

Casus secundus: iurasti seruare promissum alicui, & ipse etiam tibi aliqua promissa fecit, quæ postmodum non seruat: tunc nec tu teneris iuramento, quia tacite hæc inuoluitur conditio: Iuro ei seruare promissum, nisi & ipse suum violet.

Casus tertius: Inita pace cum inimico iuras te non nociturum, intelligitur, nisi per nouam offensam occasionem dederit.

Casus quartus: Iurasti seruare statuta Capituli: Intelligitur quæ sunt in vigore, & quæ sunt alicuius momenti, atque ex vi iuramenti in vsu. Nec enim quis intendit tam grauiter se astringere ad ea quæ non seruantur, vel quæ sunt minima.

Casus quintus: Inquisitus ab illis qui locum tenent Iudicis, iurasti dicere quicquid nosti in ea causa: Intelligitur, si secundum ordinem iuris interrogeris. Nam quæ sunt occulta, de quibus nec præcessit semiprobatio, aut infamia, detegere non teneris.

Postremò. Sicut promissio rebus notabiliter mutatis non obligat, sic nec iuramentum illi additum.

Quæro decimò. An obliget iuramentum, cui dolus, vel error causam dedit? Respondent plerique Theologi & Iurisperiti non obligare. Ratio esse potest, tum quia vbi dolus est, excluditur voluntas, tum quia iuramentum non obligat extra mentem, & intentionem iurantis? Iurantis autem intentio non videtur esse se in tali casu obligare: nam mens eius tacitè repugnat. Hinc resoluuntur casus sequentes.

Casus primus: Si puella dolo inducta est à fratribus, vt renunciet cum iuramento hæreditati paternæ pro certa dote: Si postmodum hæreditas multò pluris valere agnoscitur, non tenetur iuramento.

Casus secundus: Iuramento quis promisit emere domum Petri, quia persuadebatur ei esse bona: postmodum deprehendit in fundamentis notabile vitium; non tenetur stare iuramento.

Casus tertius: Vendidit quis domum suam, & iuramento promisit stare contractui. Sed postmodum deprehendit se grauiter læsum, potest agere ad suppletionem pretij: quia iuramento non intendit cedere iure suo, si deceptus esset in pretio. Sic de similibus.

Casus quartus: Iurasti celare secretum quod tibi vole quis committere: intelligitur nisi alteri noceat: vnde si postmodum deprehendis grauiter alteri nocere, non teneris celare.

Quæro vndecimò. Quid sit iuramentum calumniæ, quod à litigantibus solet requiri? De hac re vide quæ dixi in Candelabro Mystico, Tract. 5. vbi explicui quid periurium, & quando sit casus reseruatus, in casu decimo octauo inter reseruatos.

Quæro duodecimò. An possit quis iurare secundum mentem suam verum, secundùm autem mentem poscentis falsum, ita vt ambiguè loquatur, & amphibulogicè, vt vocant; Item, an possit iurando vti restrictione mentali? Respondeo primò posse quàm vti locutione ambigua, & secundùm sensum suum vera, licet aliter is cui iuratur intelligat, quando iniustè cogitur ad iurandum, & habet iustam causam celandi mentem suam, puta ad vitandum aliquod damnum. An verò tunc possit restrictione mentali vti, duplex est sententia Theologorum & Canonistarum. Alij enim negant, inter quos Sotus, Caietanus Aragonius, Syluius. Alij Affirmant, inter quos Nauarrus, Toletus, Valentia, Lessius. De hac re doctissimum opusculum, consule R. Ioannis Malderi Episcopi Antuerpiensis, quondam in Theologia Professoris mei, cui titulum dedit de restrictione mentali. Respondeo secundò. Quando quis se offert ad iurandum, vel legitimè à Iudice compellitur & interrogatur seruato ordine iuris, peccat mortiferè, si alieno sensu iuret, fallens interrogantem. Quia peruertit iustum iudicium, & iustam obedientiam in re graui non adimplet.

Quæro decimotertiò. Quale peccatum committant Mercatores, qui iurant sibi mercem tanti constare: sed alio sensu quàm emptor intelligat? Solent se excusare tales, dicendo se aliter iustum pretium non esse obtinere? Respondeo tunc non videri peccatum mortale. At censendum esse mortale, si hac ratione intendunt decipere, & extorquere supra iustum pretium: aut si hoc modo extorqueant pretium summum, quod alioqui emptor non daret, vel si alia ratione sint causa graui damni.

Quæro decimoquartò. Quid de iuramento eorum, qui adhibiti sunt custodes syluarum, iurantque deferre ad Dominos, vel Officiarios, si quos inuenerint damnum syluis inferentes, vt mulctentur pœnis constitutis? Quæro inquam, an hi teneantur quemlibet deferre? Ratio dubitandi est, quia quandoque exiguum omnino & ferè nullum reperitur damnum, mulctæ autem exiguntur grauissimæ, v. g. decem aureorum. Sic quandoque reperiunt pauperculum duo vel tria ligna colligentem: quandoque aurigam qui ob difficultatem præfracti itineris aliquantulum currum ad latus deflectit, ex quo & ferè nullo cum damno. Et tamen hi deferuntur, mulctisq; grauibus opprimuntur, dicunt verò isti custodes se debuisse satisfacere iuramento. Respondeo, Non videtur obligatio tales accusandi, quando est periculum grauis mulctæ: nam licet iuramentum eorum sit generale quoslibet deferendi & mulctandi, intelligi tamen debet secundum rationabilem mentem & voluntatem Domini vel Principis. Rationabilis autem voluntas non videtur esse, vt grauissimo damno afficiatur, nullum vel leuissimum detrimentum attulit, idq; semel aut iterum aut quasi ex accidenti, nam ob consuetudinem, aut frequentiam actuum, iustum esset deferre, & eos grauiter mulctare, tum quia paulatim increscit damnum, tum quia via aperitur aliis ad simile quid audendum contra iustam & rationabilem voluntatem Domini. Ideò vt alij terreantur, iustè potest mulcta exigi ab eo qui videtur parui pendere edictum pœnale, & aliis similem ansam dare, licet grauiter non offenderit.

At experientia compertum est, quod hi quidem custodes quandoque culicem colant, camelum verò glutiant, dum insciis Dominis compositionem ineunt sibi lucrosam, cum iis qui grauiter damnosi, & oculos claudunt quasi nescij, nec inquirunt in eos: alios verò leuiter & fortuitò transgredientes opprimunt.

Q.iz.es

Quæres, an tales teneantur ad restitutionem damni quod infertur Dominis? Respondeo, teneri quando res est magni momenti, & Dominus iusta ratione inuitus, vt iam diximus: si enim pauperi aliquid exiguum quia permittat, non tenebitur. Cur autem in graui damno teneatur, Ratio est, quia ob custodiam stipendium accipit, & sic in lege iustitiæ tenetur impedire damnum.

Quæres iterum si mulcta imposita sit & non accusent, teneantur ne ad illam mulctam? Respondeo non teneri. Vide Lessium libro secundo, capite 13. dub. 10. Nauarrus cap. 25. num. 34. Idem dicendum de his qui habent curam ne merces exportentur sine vectigali soluto. Tales non accusent eos qui exportant, tenentur de damno, sed non de mulcta.

Quæro decimo-quinto. Quomodo posset relaxari iuramentum? Respondeo 1. Iuramentum factum in alicuius fauorem potest ab ipso relaxari: Respondeo 2. Iuramentum factum in Dei gloriam potest quisque commutare in rem apertè meliorem. Respondeo 3. Iuramentum quod de re indifferenti est, vel quod vanum est, aut quod postea non decet facere, non obligat. Respondeo 4. Episcopum in iuramentis posse dispensare, sicut in votis, si tamen factum est in fauorem tertij debet adesse iusta & legitima causa. Imo generaliter quidam putant, Confessarios qui ex priuilegio & potestate delegata, possunt commutare, vota, vel dispensare, posse etiam commutare, vel dispensare in iuramentis de eadem materia. Vide Lessium libro 2. c. 42. dubitatione 12.

De Votis.

Quæres decimo-sexto. Quænam vota obligent? Respondeo primò; Ad obligationem voti primò requiritur vt sit deliberatum. Deliberatum dicitur, non quod sit opus longa mora, aut longa mentis agitatione, sed quia requiritur perfecta eius quod agis animaduersio. Vnde ad obligationem voti sufficit talis animaduersio, qualis sufficeret ad peccandum mortaliter: quod enim sufficit ad obligandum nos diabolo, etiam iudicandum est sufficere ad obligandum nos Deo. Si quis verò ex subito animi motu, vel consuetudine lingua mentem præcurrente voueat non obligatur: sicut qui simili impetu malum alteri imprecantur, non peccant mortiferè. Similiter si sit solùm perfecta consideratio, dùm solùm confusè, & tenuiter aduertis quid agas non inducitur vinculum voti.

Respondeo secundo: Debet esse votum spontaneum, vt obliget. Vnde si metu vel dolo extorqueatur cum iniustitia censent Doctores esse irritum; si verò metus est iustus non irritat, vt latiùs traduut Doctores. Exempli gratia: si Iudex minatur alicui mortem propter homicidium, nisi ingrediatur Religionem: cùm metus ille iustè incutiatur professio ex tali metu facta non censetur irrita.

Respondeo 3. Requiri ad votum vt fiat cum intentione se obligandi: omnis enim promissio cum sit lex quædam quam quis sibi imponit, vim solùm habet iuxta intentionem promittentis, nec amplius, nec aliter, nec diutius quam intendebat. Cùm verò quis sciens, & volens vouet implicitè censetur se velle obligare: etiamsi formaliter hoc non intendat. Qui verò voueret cum expressa intentione se non obligandi, reuera non intendit vouere, sed potius simulare votum, licet externis verbis dicat *voueo*; aut certè talis non intelligit quid significetur nomine voti. Vnde nec talis actus induceret obligationem, tum quia procedit ex errore circa substantiam actus; tum quia actus agentium non operantur vltra intentionem eorum. Ex dictis resolue casus sequentes.

Casus primus. Si quis in naufragio, vel prælio, mortis metu voueat ingredi Religionem si euadat, tenetur implere votum, quia metus non fuit iniustè incussus ab aliquo ad extorquendum votum.

Casus secundus. Si à parente proli incutiatur grauis metus nisi ingrediatur Religionem, professio ex tali metu secuta inualida est, quia iniustè metus illi incutitur.

Casus tertius. Si quis aliquid vouit, & post votum aliquid se aperiat quod ante latebat, vel aliquid superueniat, quod ille suo voto prudentum iudicio non videtur voluisse comprehendere, non tenetur: Verbi gratia. Vouit quis peregrinationem ad locum longinquum, & postea viæ sunt reditæ infestæ propter latrones aut bella: item, vouit quis ingressum duræ Religionis, & interuenit morbus, qui Medicorum iudicio non sinet eum perferre austeritates. In his casibus vel tollitur, vel saltem suspenditur obligatio voti, quia nunquam fuit intentio in his euentis, se obligandi.

Casus quartus. Si quis vouit ingredi certum Monasterium, falsò persuasus esse bene reformatum: non tenetur, si postea reperit esse dissolutum: quia ex errore vouit, nec mens eius fuit in eo casu se obligare: votum autem non obligat vltra expressam vel tacitam intentionem vouentis.

Casus quintus. Qui professus est in Religione vbi non seruabantur nisi essentialia, non intendit se vltra receptam consuetudinem astringere, non obligatur ad arctiora, nisi fortè illa sint necessaria ad seruanda substantialia. Ita Nauarrus c. 45. n. 50. Summa verbo *Religio*, n. 59. Syluester vel *Religio*, Lopez c. 45.

Quæro decimo septimò: De qua re possit votum fieri? Respondeo, debet fieri de re nobis possibili. Defectu huius primæ conditionis, nullum est votum, quod quis faceret de nunquam committendo peccato veniali in genere: quia cum ordinario Dei auxilio non possumus omne vitare. De peccatis tamen certis venialibus, potest votum emitti validè, puta de numquam mentiendo voluntariè. Potest etiam votum emitti de numquam peccando mortiferè.

In vita Sanctæ Theresiæ legimus ipsam emisisse votum non solùm in omnibus agendis quicquid gratum esset Deo, sed etiam quicquid illi gratiùs, & quicquid magis ad eius esset honorem, maiorisque perfectionis. Sed hoc votum cùm sit extraordinariæ perfectionis, magis admiratione, quam imitatione dignum est. Quia & in aliis personis Dei voluntatem apertè non agnoscentibus, nec ita illuminatis, scrupulos varios posset ingenerare tale votum.

Respondeo secundo; Votum debere esse de re bona. Hinc sequitur, nullum esse, si quis voueat opus malum: imò peccatum ob irreuerentiam, quæ per tale votum Deo irrogatur. Quidam Doctores existimant semper esse peccatum mortale, etiam si quis voueat opus solùm sic peccatum veniale: & hoc ratione grauis iniuriæ, & irreuerentiæ quæ infertur, quasi ipse approbaret aliquid quod malum sit. Alij tamen dicunt esse peccatum mortale: quando opus malum quod vouetur est mortale: esse verò tantùm veniale; si opus malum quod vouetur sit veniale. Ita Syluester, Sotus, Nauarrus, Quia materiæ paruitas videtur excusare, nec id vouetur tanquam gratum Deo, sed solùm vt quia se confirmet in intentione sua, opus non ita considerans in ratione suæ malitiæ.

Respondeo 3. Votum debere esse ita de re bona, vt melior sit quam eius oppositum. Nam si eius oppositum est melius, iam erit Deo gratius: & ideo cùm promittamus, vt Deo gratificemur, id quod gratius est, seruandum est, & non alterum. Ex his dissoluuntur casus sequentes.

Casus 1. Si quis vouit numquam se ingressurum domum Petri ex quadam passione & vindicta: voto non tenetur, peccauit sic vouendo.

Casus secundus. Si quis vouit numquam ingredi domum aliquam, quia ibi occasiones sunt peccandi, v. g. ob ludos & potationes, ob occasiones luxuriæ, & similia; tenetur seruare tale votum, quandiu similes occasiones permanent. Quod si auferantur tales occasiones iam res fit indifferens, & ideo cessat obligatio voti.

Casus 3. Si quis vouit non mutare vnquam alteri votum nullum est: quia melius est mutare, cum sit opus charitatis.

Casus quartus? Si quis vouit non amplius vouere, non tenetur tali voto, quia melius est vouere, quam non vouere. Aduerte tamen illum, qui facilis nimis foret ad vouendum, posse validè hoc votum emittere: Voueo non amplius vota aliqua emittere, nisi re prius cum prudente Confessario communicata. Ratio est, quia melius est huic homini vouere adhibita deliberatione cum viro prudente, quam vouere absque huiusmodi deliberatione.

Sed quæritur: Si quis post tale votum, voueat sine Confessarij consilio, tenebit ne votum? Respondet Lessius

vale re

Lessius l. 2. c. 40. dub. 5.

valere, si deliberatè fiat: peccare tamen talem sic vouendo: quia volat prius illud votum quo promiserat non amplius sic vouere. Sed fortè, inquit, hæc violatio non esset mortifera, quia sæpè contingit vt adhibere, vel prætermittere illam maturam deliberationem, non censeatur res magni momenti, præsertim quando res quæ vouetur est facilis. Itaque ille. Alij quidam existimant in d. casu tale votum consilio Confessarij factum, non obligare, & peccare illum qui sic sine illius consilio vouet postquam aliter voto promisit. Ita Sayrus.

Quæro decimo octauo: Quid dicendum de illo qui vouet se numquam sponsorem fore pro alio, quia spondendo grauia damna passus est? Respondeo tale votum posse esse validum, quia licet sponsorem agere in genere loquendo, possit esse charitatis: tamen huic homini nolle amplius sponsorem agere, videtur prouidentiæ, & virtutis.

Quæro decimo-nono: quid dicendum de votis adolescentulorum, vel adolescentularum, dum vouent castitatem perpetuam, aut Religionis ingressum in ætate, verbi gratia decem vel vndecim annorum? Respondeo, hæc vota quidem valere si iudicium sufficiens habeant ad vouendum: quale censeri debet in ætate in qua possunt mortiferè peccare: in qua etiam aliquo modo intelligere possunt obligationem voti quod emittunt: Hæc tamen vota ante pubertatem facta (hoc est in maribus ante annum decimum-quartum, in femellis ante duodecimum) irritari possunt à patre, vel à tutore qui pupillo loco patris est: sic enim iura statuerunt, hoc locum habet in quibuslibet votis illorum.

Quæres verò, An possint etiam irritari post tempus pubertatis? Respondeo posse. Qui simile votum ex interpretatione iuris est conditionatum: hanc scilicet conditionem inuoluens: *Si Parens vel Tutor non contradixerit*: Quam conditionem per tractum temporis non amisit. Nec obstat, quod filius habuerit intentionem seruandi, aut postea fortè illud renouauerit; quia hæc omnia ex errore prouenerunt, quo putauit votum suum ab initio firmum absolutè fuisse: vnde non sufficiunt ad ratificandum. Vt enim quis censeatur aliquid ratificare, necesse est, vt sciens esse inualidum, velit esse validum: vel si nihil de ea resciat, vt saltem intendat illud confirmare, etiam eo euentu, quo inualidum fuisset.

Quæres etiam, an vota puberum, hoc est, post annum decimum quartum, vel duodecimum in fœmina, non possint à parentibus, irritari.

Respondeo illa vota posse irritari quæ obsunt disciplinæ in familia, & potestati paternæ; alia vero vota non posse irritari. Hinc sequitur, si filius-familias multas voueat peregrinationes, illa vota posse à parente irrita reddi. Item si voueat multa ieiunia item, si voueat gestare habitum insuetum in familia, & his similia. Quæ cum illa ad domesticam gubernationem pertineant, subsunt paternæ potestati.

Quæro vigesimò, quid possit maritus circa vota vxoris sine consensu suo facta? Respondeo: quorumdam probabilem esse sententiam, maritum posse omnia vota vxoris consensu suo facta dissoluere, sicut potest parens vota puellæ impuberis, aut Prælatus vota Religiosi sui. Habet hoc quoddam fundamentum in Scriptura ex capite 30. Numerorum, quia ibi eodem modo loquitur de voto vxoris & puellæ quæ est in domo parentum. Ideò hanc sententiam sequitur ibidem Abulensis: Fauent, Sotus, Lopez, & alij. Alia sententia est illa tantùm à marito irritari posse quæ ad familiæ administrationem spectant, in quibus ipse est caput mulieris. Exempli gratia. Potest irrita-e votum ieiunij frequentis, quo posset inceptior ad vsum matrimonij reddi, votum peregrinationis humi cubatio, habitus simp ieiunis, & similia. Si autem votum emiserit non peccandi mortaliter, item votum recitandi certas preces, & similia coniugio nil incommodantia, secundum hanc sententiam non potest dissoluere maritus.

Quantum ad vxorem, illa etiam dissoluere potest vota mariti, iuri suo incommodum afferentia. Exempli gratia, Si vouit maritus gestare habitum Religiosum, si vouit humi cubare ad longum tempus: Imò vt docet Nauarrus numero sexagesimo, ex diuo Thoma, & Paludano, potest irritare votum mariti, quo vouisset non petere debitum, eo quod ipsi non paruin sit onerosum ac verecundum semper exigere. Alij tamen non pauci hic contradicunt.

Quæres, quid sit si vterque pari consensu vouerit continentiam? Respondeo, tunc neutrum posse alterius votum irritum reddere, vt expresse docet S. Aug. Epist. 199. Vnde neuter potest tunc petere, aut petenti reddere quia vterque censetur iuri suo cessisse.

Quæro vigesimoprimo, an Episcopus possit dispensare in voto castitatis? Respondeo primò posse in voto castitatis non perpetuæ, puta vnius anni, quinque, decem, viginti. Secundò, id potest in voto non fornicandi, quia non votum castitatis integræ, quod Pontifici reseruatur. Tertiò, potest in voto non nubendi, quia differt a voto castitatis, quandoquidem per fornicationem non violatur. Quarto, potest in voto non petendi debitum. Vnde si aliquis habens votum simplex castitatis, contraxit matrimonium, & consummauit, Episcopus ob periculum incontinentiæ potest dispensare, vt petat debitum. Mortua tamen coniuge, tenetur seruare castitatem: Vnde hæc dispensatio non fuit integra, sed partialis tantùm, & ad tempus. Imò, si coniuges post contractum matrimonium vouerunt continentiam, & postea periculum vtrique vel alteri eorum immineat; multi docent Episcopum posse dispensare, quia non relaxat absolute & simpliciter illud votum, sed solùm secundùm quid vt eius executio ad tempus differatur: mortuâ enim coniuge redit vis voti, & tenetur quis seruare castitatem.

Denique quidam generaliter docent, quandocumque est magnum periculum incontinentiæ, posse Episcopum dispensare, maxime cùm non est facilis summum Pontificem, aut eius delegatum accessus.

CAPVT. III.

Resolutiones concernentes tertium Decalogi Præceptum.

QVæro primò. De quibus interrogandi sint Pœnitentes circa hoc præceptum? Respondeo primò. An opus aliquod seruile exercuerint in die festo? Secundò. Missam audierint à principio vsque ad finem, vel an partem notabilem omiserint? Tertiò. An non maiore parte Missæ diuagati sint mente, & quidem voluntariè? Quartò. An non magnam partem fabulis impenderint, aut hinc inde spectantes libidinosè? De quibus pauca in speciali nobis explicanda sunt. Itaque.

Quæro 2. Quandonam possit quis excusari, opus seruile exercens in die festo? Respondeo, excusare varias causas.

Primò si exiguum sit opus & leue. Sic excusantur famuli & ancillæ opera ordinaria exigui temporis exercentes, puta verrere cubiculum, purgare vestes, & his similia. In his saltem non nisi veniale interuenit, etiam si nulla iusta adsit causa quin ad alium diem possint differri.

Quæres quantum temporis requiratur, vt quis dicatur notabili tempore in die Festo opus seruile exercuisse? Respondeo alij dicunt 4. horas alij verò 2. ego vt minimum requirerem 3. ad peccatum mortale, quia censeri debet pars notabilis diei. Vnde aliqui tertiam vel quartam diei partem requirunt.

Secundò excusat necessitas. Sic qui ratione paupertatis non potest familiam alere, & ideo cogitur diebus Festis operari, facile potest excusari maximè si fiat sine scandalo in loco priuato.

Similiter ob quandam necessitatem, siue ad vitandum detrimentum, excusantur qui grana colligunt vel ferunt, qui vuas ex vinea, aut fructus transferunt ex pomario, tempore illo quo imbres timentur vel pluuiæ, sed in his solet saltem à loci Parochus licentia peti. Et hic vbi Episcopus non residet, vel eius Vicarius, siue quando ad hos non est facilis recursus, possunt eam dare, vt mox dicemus.

Sic etiam excusantur, qui diebus festis excoquunt vitrum, ollas, calcem, mineralia ferri, carbones, & similia quando opus illud non possunt intermittere. Sic & lanionès, quando plura occurrunt Festa, nec cibus seruatur

retur antea præparatus fine periculo corruptionis, excusati censentur.

Tertio, excusat consuetudo. Sic aliquibus in locis consuetudo à prælatis scitu, ne præcepto speciali abrogata, facit licitam aliquarum rerum venditionem etiam publicam in die Festo.

Tali ex consuetudine actiones bonorum ad Ecclesiam, vel ad communitatem spectantium in Pagis & Vrbeculis permittuntur, quia aliis diebus emptores non concurrerent.

Simili ex consuetudine excusari videntur quidam extranei mercatores, quos vulgò *Porte paniers* vocamus, aut *Sabandos*, qui suas merces humeris suis transuehuntes, de loco in locum continuò transire solent maximè per pagos, quia hi aliis diebus emptores non reperiunt.

Huc etiam referri possent molendina, ex cosuetudine à Prælatia tolerata, Festis mulere solita.

Quartò excusat necessitas quædam spiritualis. Sic excusatur à plerisque puella, quæ vt vitet otium, vel alias occasiones vagandi & peccandi, domi acu pingit vel aliud quippiam priuatim operis peragit.

Excusantur etiam qui ex pietate laborant in gratiam templi, vel loci pij, maximè consensu Parochorum.

Quintò excusat obedientia. Sic excusatur famulus aut ancilla, aut filius-familias, qui iubente hero vel patre, aliquid operis agit in die Festo.

Excusantur etiam à præcepto Missæ, si non potest detentus ab hero illam audire. Si tamen herus non habeat iustam causam liberos vel famulos sic detinendi, peccat ipse.

Item si in contemptum Ecclesiæ, vel Festi, aut missæ id præciperet, tunc non potest filius, aut famulus obedire. Quia tunc non esset solum contra ius humanum, quo Festa præcipiuntur (à quibus excusatio facilè datur) sed esset contra diuinum & naturale, quo Christus & Ecclesia contemnitur, quod nequidem etiam mortis proposito periculo.

Quæro tertio. Quodnam opus dicatur seruile? Respondeo, opus seruile propriè esse illud ad cuius exercitium, seruos, siue famulos seruientes, habemus deputatos, & in quo artes mechanicæ versari solent. Quod autem opus sit mercenarium, siue quod fiat propter mercedem & lucrum non, facit ipsum seruile, si ex se tale non sit. Quapropter docere scribere, consulere, etiam ad instructionem alicuius litis propter lucrum, non censetur seruile nec prohibitum hoc præcepto. Venatio autem, piscatio, & similia, si fiant recreationis gratia quodammodo ad liberum opus spectant: si vero ex officio conueniunt seruis & famulis, & quodammodo seruilia videntur Hæc nihilominus licita in Festo consuetudo facit, si modò Missæ auditionem non impediant.

Similiter consuetudine quædam inter rusticos insolita excusari possunt, saltem à mortali, qui audita Missa ad fructus aliquos syluestres carpendos currunt, & magnam diei partem in hoc impendunt: puta colligendo fraga, vaccinia, nuces, licet id ob lucrum faciant. Vidimus hoc anno 1631 passim Missam Parochialem & Vesperas relinqui, & audita manè aliqua Missa concursum ex Pagis maximum, tum virorum, tum mulierum fieri ad colligendas nuces in syluis, quæ in maxima fuere copia: Et ad id quidem vidimus totos penè dies Festos impendi, spe lucri ad vendendum hasce decerptas nuces. Cùm autem id ex se non minus seruile sit, nec magis licitum, quam metere segetes, aut alios quoscumque fructus toto Festo die carpere: non video quomodo excusentur, nisi per consuetudinem toleratam. Quamuis horum etiam pars quædam excusabilis sit ob paupertatem.

Quæro quartò. Quid dicendum de illis qui varios sub se habent operarios mercede conductos, & diebus Festis vel Dominicis ad eos computandum conuocant, & promeritam mercedem soluunt? sic frequenter videmus practicari per illos, qui multos habent operarios in fodinis, in officinis ferrariis, in lapidicinis, in syluis cædendis, & similibus.

Respondeo, tales se solent excusare, dicentes id fieri in gratiam operariorum, qui alio die cogerentur perdere diurnum laborem ad familiam alendam necessarium. Quod si verum est: iam id ad pietatem, tanquam ad causam excusantem referri poterit. Puto tamen magis consuetudine id introductum quibusdam locis. Nam qui magis pij & timorati sunt, diem Sabbathi eis designant, in quo certò mercedem post computum recepturi compareant.

Quibusdam etiam locis mercatores oppidani non faciunt magnum scrupulum rusticis vendere panem, vestes, & alia necessaria ad familiam, intra tamen parietes domesticos. Excusationemque afferunt eandem quam alij supra, quod ipsi tota hebdomada operibus suis distenti non soleant comparare nisi diebus Festis. Partim ergo pietas partim consuetudo tolerata poterit hos excusare; maximè quando multùm temporis non impenditur. Similiter ob exiguitatem operis & temporis excusari possunt sartores qui diebus istis pannum scindunt ad aptandam vestem his rusticis, & mensuram corporis capiunt.

Quæro quintò. An parochi habeant authoritatem dispensandi in festis? Resp. habere in locis vbi non residet Episcopus, & distans est. Patet ex praxi, & ex ratione: quia ad regimen animarum ob crebros & quotidianos casus hæc potestas moraliter est necessaria. Communique sententia Doctorum notat illam ipsis concessam, tam in hoc præcepto Ecclesiæ, quam in præcepto de ieiunio. Neque solùm dixeris esse interpretationem, nam omnis Doctus potest interpretari cessare legem quibusdam in casibus quempiam eximi à lege certis de causis. Plus verò Parochis concessum est, quam doctis quibuslibet, ergo non solùm interpretatio est, sed & vera dispensatio authoritatem requirens. Et licet requiratur causa rationabilis vt ipsi dispensent, non tamen requiritur euidenter iusta: sed authoritas eorum causæ insufficientiam, aut ineuidentiam supplet, ideoque non interpretatio solùm legis est, sed & dispensatio potestatiua.

Quæro sextò. An ciuis absens teneatur seruare Festa propria domicilij, si sit in loco vbi non est festum? Resp. non teneri; quia cùm præceptum istud de seruandis quibusdam festis in suo oppido vel pago, quæ alibi non seruantur, sit quodammodo loco affixum, obligat solum ratione existentiæ, in loco: & sic non obligat extra territorium. Sic Leodiensis in festo S. Lamberti, Huberti, Dionysij, existens in Diœcesi Cameracensi, non tenetur ibi audire Sacrum, potestque ibidem operari.

Quæres, si quis discedat manè à proprio loco vbi est festum; teneturne, audire Sacrum, quod ibidem manè celebratur.

Respondeo, non consulendum omnino & pietati consonum esse. In rigore tamen non tenetur.

Lefs. lib. 4. c. 2. dub. 8.

Ratio est, quia cùm in loco proprio posset differre auditionem vsque ad vltimum Sacrum: si ante illud tempus inueniatur in loco vbi non est festum tollitur obligatio.

Aliud est de illo, qui propter impedimentum non potest audire Sacrum vltimum: ille enim tenetur audire aliud si possit, quia cum toto tempore maneat obligatio, si putet impedimentum superuenturum pro vltimo Sacro tenetur præuenire.

Similiter dicendum de eo qui discedit ad locum vbi non est ieiunium. Non enim tenetur in rigore loquendo, ieiunare illic, licet in proprio teneretur; vnde ibi potest comedere carnes. Et hoc verum est licet eodem die domum sit reuersurus. Tunc tamen reuersus non potest vesci carnibus, sed si semel ieiunium est violatum, non tenetur à cœna abstinere.

Quæres iterum. An quando est festum in vna Parochia oppidi, in altera non possit subditus Parochiæ in quo est festum, abire alteram Parochiam, vt ibi laboret? Resp. posse. Dices, si solùm in eum locum se confert ad operandum, alias non iturus, videtur facere in fraudem legis: Resp. non esse propriam fraudem legis, sed talis vtitur iure suo, nec dicitur violator legis, cùm non faciat contra eam in loco vbi obligat.

Suarez. Sanchez. & alij.

Quæro septimò. An quis teneatur seruare festum, & audire Sacrum existens in loco vbi non habet domicilium; si ibi sit festum quod in loco domicilij sui non seruetur; Respondeo secundum probabiliorem sententiam teneri, si ibidem aliquandiu hæreat; siue si ibi moram executioni precepti proportionatam trahat, verbi gratia, si sit festum in loco vbi quis hospitatus est, & ipsa vsque ad meridiem ibi hæreat, censetur obligari ad audiendum Sacrum, si autem quis tantum transeat festo illo die per pagum, aut ciuitatem, vel parum ibidem hæreat mox transiturus, non tenetur. Ratio est, quia si à manè vsque ad meridiem, vel circiter, hæreat in illo loco, statutum illud locale iam illum videtur obligare. Similia enim statuta localia, siue de festis, siue de ieiuniis, ad bonam gubernationem loci conducentia, censetur obligare omnes

qui

qui ibi inueniuntur, & qui moraliter præceptum implere possunt.

Imò consuetudo legum inter Interpretes ita recepta est, etiam inter doctos, vt si aliquandiu hæreât in loco vbi festum, vel ieiunium obseruatur, obligari se putent, licet externi sint. Et huc spectat versus ille.

Si fueris Romæ, Romano viuito more,
Et si fis alibi, viuito sicut ibi.

Quod si quis autem transiens vix moram trahat, non censetur statuto locali obligari: quia moraliter loquendo, vix in eo loco censetur esse, & breuis præsentia non videtur adeo strictam obligationem inducere.

Imò aduerte illam quorumdam sententiam, qui dicunt externum hærentem vno die festo particulari alicuius loci, vel vno die ieiunij, non teneri ad festum, nec ad ieiunium esse probabilem, & indicari ab aliquibus Doctoribus securam. Ideo seposito scandalo talis posset operari priuatim in festo tali, posset & comedere carnes in ieiunio illo particulari.

Ratio horum est, quia ad obligandum legibus localibus iurisdictio requiritur, quam negant sese extendere ad externos vno vel altero die tantùm ibi hærentes. Hoc dixerim ne Confessarius facilè condemnet iuxta hanc sententiam agentes. Altera tamen sententia, quam explicauimus, pietati & consuetudini receptæ, est conformior, & ideo tenenda.

Quæro 8. quinam excusentur à Missa audienda in die festo? Quænam pars amissa censeatur notabilis, & inducere peccatum mortale? Quænam attentio sit requisita? Sed de his omnibus, & alijs quæstionibus ad Missam spectantibus sufficienter tractaui in Candelabro mystico, post Tractatum de Eucharistia: ideo illuc Lectorem remitto.

Quæro 9. Quid dicendum de iuuenibus & iuuenculis, tempore sacri libidinosè hinc inde spectantibus; dum hæ quidem ad procos, illi autem ad amasias suas cor & oculos habent.

Respondeo, sæpè vltra id quod tales Sacrum audire non censentur, nec præcepto satisfacere: nouum peccatum libidinis mente conceptæ addere. Sed quæritur, an si tales in templo existentes libidini dent consensum interiorem, si talis circumstantia in Confessione specialiter explicanda, quod scilicet in Sacro consensus ille aut voluntas carnalis adfuerit? Hoc nimirum ad sacrilegium spectare videtur, ideoque circumstantia illa loci sacri iudicari possit mutare speciem peccati?

Respondeo non mutari hic speciem peccati, nec censeri sacrilegium, nisi voluntas consentientis eo vsque feratur, vt paratus etiam esset complere actum carnalem in loco sacro, quantum in se est. Aliàs voluntas carnalis quæ co[...]pitur ex occasione in loco sacro, quam tamen nollet quis intra locum sacrum complere, sed extra illum, iam non facit sacrilegium. Non ego tamen censeo aggrauari peccatum, eo quod quis existens in loco sacrato, consensum dat interiori voluptati carnali, sed cùm circumstantias aggrauantes plerique Doctores non censeant necessariò confitendas dicto casu quis non videtur obligandus.

Quæro 10. An alia opera præter seruilia, prohibita sint in die festo.

Respondeo, prohiberi etiam iudicia siue processus. Vnde in die festo non possunt examinari testes, aut exigi ab illis iuramentum iuridicum. Quod autem nostri Notarij & alij iuris practici in die præcedenti solent iuramenta exigere, ac deinde festo sequenti testes examinare, etiam contra intentum præcepti est; quia prohibet strepitum iudicialem ob quietem, & vacationem, quæ rebus diuinis debet dari; interrogatio autem & responsio testium ad strepitum iudicialem spectat. Imò tenet Suarez cum Antonio, nullam esse testium examinationem in die festo, licet pridiè iuramentum exceptum fuerit, quia debet repeti iuramentum, vt sit iuridica examinatio: prohibitum autem est iuramentum siue petitum, siue repetitum in festo die. Quidam tamen Canonistæ aliter sentiunt.

uarez de
elig.c.20.
7. Filio-
ius in 3.
ræcepto.

* * *

CAPVT IV.

Resolutiones quæstionum occurrentium circa quartum Decalogi Præceptum.

QVæro primò. De quibus examinandi sint Pœnitentes circa hoc præceptum?

Respondeo, filios familias hic interrogandos de obedientia, de honore, de subuentione erga parentes. Item è contra parentes hic interrogandos de officio suo, & cura erga proles, an instruxerint, aut neglexerint corrigere, an malum exemplum dederint. Item vxor erga maritum, quomodo se gesserit in subiectione debita. Denique, quicunque subditi, quomodo se habuerint erga Superiores, qui hic nomine Parentum accipiuntur. Exempli gratia, discipuli erga Magistros, subditi erga Principes, ciues erga Magistratus, oues erga suos Pastores.

Quæro secundò, quando peccent mortaliter filij erga parentes, contra istud præceptum?

Respondeo primò, peccant mortaliter, quando eos habent odio, vel quodcunque eis notabile malum desiderant, vel imprecantur, ex deliberata voluntate. Et tunc non est satis dicere in Confessione se aliquem odio persequutum, vel notabile malum alicui apprecatum esse, sed debet circumstantia illa exprimi, quod pater sit, aut alius proximè iunctus sanguine, cui obedientiam & reuerentiam debet. Similiter dicendum, si Pater spiritualis sit, v. g. Patrinus, Pastor, Prælatus.

2. Peccant mortaliter filij, qui nullum externum amorē, vel beneuolentiam parentibus ostendunt. Et licet forte necessaria eis subministrent, tamen ferè eos semper durè, & asperè alloquuntur, eosque in ruè inspiciunt, sicque vel contemnunt, vel multa tristitia afficiunt.

3. Peccant mortaliter, si percutiant: licet leuis esset percussio in ratione nocumenti, censetur tamen hic grauis iniuria, contra venerationem parentibus debitam. Imò aliqui putant etiam si solum manus attolleretur quasi ad percutiendum, licet percussio non sequatur, esse grauem, & mortalem iniuriam. Accipiendus tamen hic est casus, quo id filius ageret ad defendendum se legitime.

4. Peccant mortaliter filij, qui in his quæ pertinent ad gubernationem domus, non obediunt in re notabili: maximè quando iungitur huic inobedientiæ pertinacia, & quasi quidam contemptus.

5. Quando non obediunt in his, quæ notabiliter spectant ad bonos mores. Exempli gratia: Præcipitur à Patre Filius, vt fugiat alicuius cõuersationem planè sibi noxiam, vt fugiat ludum aliquem prohibitum, non egrediatur domo noctu ad grassandum cum dissolutionis iuuenibus, & similia. Tunc si non obediat, adsitque pertinacia quædam, censetur mortaliter peccare. Dico, si adsit pertinacia: nam hanc pertinaciam, vel contemptum aliquem requirunt hic plerique Doctores ad peccatum mortale, vnde si quis ex infirmitate non obediat, excusabitur à peccato mortali.

6. Si non adimpleant testamentum Parentum, soluendo debita, vel legata. Imò diu sine iusta causa differre, peccatum mortale indicat Nauarrus, c.16.c.24. & S. Antoninus ab eo citatus.

Quæres, an renunciando mobilibus bonis, filij-familias adeuntes hæreditatem, excusentur in conscientia à solutione debitorum personalium, quibus obligantur parentes.

Respondeo, secundum constitutiones quorumdam locorum in dicto casu non posse in eos in iudicio agi, aut ad soluendum cogi. Ita habent consuetudines Patriæ Leodiensis. In foro tamen conscientiæ, existimo hæredes amplam adeuntes hereditatem, teneri ad debita, si mobilia quibus renunciant, ad id non sufficiant. Dico si ampla sit hæreditas: nam si excedunt debita hæreditaria facultates, non cogitur filius in foro conscientiæ ad debita soluenda: potestque se conformare legi exterioris fori, vt vitet grauem inopiam, licet creditoribus inde damnum accedat.

Quæro tertiò, quando censeantur proles mortaliter peccare, dando occasionem iræ parentibus? Resp. si filius

contumeliosis, vel valdè asperis & rebellibus verbis parentibus respondet, vnde fit vt illi in iram grauem prorumpant, absque dubio peccati mortalis reatum incurrit. Si autem paululùm obmurmurat, & leuem dat occasionem, sed illi ex vitiosa natura & morositate supra modum in iram se effundunt, excusentur à peccato mortali. Nec enim id tam ei adscribendum est, quam vitio parentum.

Quæro 4. quando teneantur subuenire parentibus sub peccato mortali? Respondeo, quando sunt in graui necessitate, v. g. si in infirmitate graui detineantur, nec habeant propria quibus vti possint, si carcere detineantur, & se redimere nequeant. Idem dicendum de necessitate spirituali: debent enim curare vt sacramenta eis ministrentur, si in infirmitate egeant. Legata quoque pia, quæ pro salute animæ facere volunt, ac eleemosynas non deberi impedire: qua in re eos peccare mortaliter tradit Nauarr. cap. 14. num. 14.

Quæri etiam hic potest, quando filij familias peccent in administratione bonorum ad parentes spectantium, Sed de ea re dixi in Resolutionibus de Matrimonio in Candelabro Mystico cap. vlt. Tract. 8. Vide ibi.

Quæro 5. quando peccent parentes mortaliter erga filios? Respondeo 1. quando eos non ministrant necessaria ad sustentationem, cùm tamen id possint. Sic reperiuntur aliqui qui eos diuexant, vt tandem domo paterna excedere cogantur, & mendicare, vel militiam non sine dispendio salutis sequi.

2. Peccant mortaliter, quando eos supinè omninò negligunt instruere de necessariis scitu ad salutem: vel eos impediunt sine necessitate, ita vt præceptis Ecclesiæ satisfacere non possint, puta præcepto de audienda Missa.

3. Peccant mortaliter, si eos verbo, aut verbere corrigere negligunt de peccatis mortalibus, de blasphemio, de conuersatione cum meretricibus, de grassationibus nocturnis, de furtis, &c.

4. Peccant mortaliter si eis sint causa peccati, per malum consilium, vel factum. Non enim pauci reperiuntur qui causa sint corruptionis quæ in filiis cernitur, idque malo exemplo, vel suasu.

5. Si sine iusta causa proles retrahunt à statu Religionis Item & maximè si inuitos compellant ad monasteria, vel matrimonia.

Quæro 6. an parentes etiam teneantur filiis ad alimenta? Respondeo affirmatiuè. Ita enim iure Canonico decernitur. Et licet ius Ciuile videatur contrariari, intelligendum est de alimentis non teneri patrem, si aliunde possit filius ali.

Quæres, an Clerici prolibus suis spuriis prouidere alimenta possint de fructibus beneficiorum? Respondeo, posse, si aliunde non habeant bona patrimonialia. Est enim de iure naturæ obligatio alimentorum necessariorum erga proles. Nec refert quod Constitutiones Pij. V. videantur aduersari. Intelligendæ enim sunt non prohibere alimenta necessaria, sed testamenta, donationes, hereditates vltra alimenta. Adde illas constitutiones vix vsu receptas.

Quæro 7. an possint parentes exponere filios suos illegitimos in loco aliquo publico, vt inuenti alantur in hospitalibus. Resp. id iis licere, si pauperes sint, & non habeant ad prolem alendam sufficientia media. Pro talibus enim hospitalia puerorum in ciuitatibus sunt instituta. Quod si parentes diuites sint, saltem secreto tenentur tali hospitali expensas soluere: & curare vt proles illa postmodum suo tempore instruatur. Debent quoque exponi tali tempore, & loco, talibusque circumstantiis, vt saluti infantis nocumentum non afferatur.

Quæro 8. Quando peccet mortaliter vxor per inobedientiam erga virum? Respondeo primò, quando ex contemptu quodam vel pertinacia, præcipienti rem notabilem ad gubernationem domus, vel probos mores spectantem, non vult obedire. Secundò, quando sciens, vel scire debens maritum, ad grauem iram, iuramenta, vel blasphemiam citandum fore, si aliquid dicat, vel faciat, puta si obmurmurando respondeat, aut verba verbis reddat, nihilominus ipsa non desistit istud facere, verbositate aut murmuratione eum magis prouocare. Ratio est, quia videtur salutem viri contemnere ei præbens occasionem peccati mortalis cùm facilè eam possit vitare. v. g. tacendo & patienter ferendo potest eius iram compescere, ad idque tenetur, quia ipsa inferius est.

Quæro nono. Quando peccat vir mortaliter erga vxorem? Respondeo primò, si grauiter eam percutiat aut lædat: licet enim habeat ius eam corripiendi & castigandi, tamen intelligitur cum discretione & moderatione: non enim ei licet eam crudeliter tractare vt seruam & mancipium. Tantò grauius erit peccatum, si grauiter percutiat grauidam, & ad iram notabilem prouocet, quia in his quando periculum abortus est, aut grauis damni in prole. 2. Peccat mortaliter, si contumeliosis verbis quæ grauiter honori eius aut existimationi officere possint, eam exasperet: nam licet ipse, quia caput vxoris est possit eam verbis increpare, hoc tamen etiam intelligendum est moderatè, non verò cum atroci aut graui contumelia.

Aduerte verò, inter personas viles in matrimonio non æstimari contumeliosa quædam verba quæ inter honoratas grauis essent ponderis. Vnde secundum conditiones personarum potest hic ponderare iniuriam Confessarius. Nam quandoque mox coniuges rixosi sunt: & inuicem clamorosi, mox pacati fiunt: & potius ex animi leuitate & praua consuetudine, quædam efficiunt, quæ ex se grauia quidem videntur, inter ipsos tamen parum æstimantur, sed subitæ passioni adscribuntur, & fiunt sine intentione honorem alterutrius, grauiter lædendi. Sic vxori dicit vir: *Tu mentiris*: Respondet idem viro mulier, nec se multum lædi in honore alteruter existimat: inter honoratos autem hoc grauis iniuriæ duceretur.

Quæro 10. Quomodo peccet vxor in debito coniugali, aut in administratione rerum familiæ? Sed de hac re sufficienter tractaui in Candelabro Mystico de matrimonio in fine, illuc Lectorem remitto.

Quæro 11. Quale peccatum sit zelotypia mariti erga vxorem, vel è contra? Respondeo, zelotypiam esse quendam amorem intensum, qui non patitur consortium in re amata: ideoque excessum in amore significat, qui quidem ex se non est mortale, frequenter tamen causa est peccatorum mortalium. Nempè ex hac zelotypia oriri possunt suspiciones, & iudicia temeraria in marito de vxore, vel in vxore de marito; & hæc cum sunt deliberata & voluntaria, mortale peccatum inuoluunt. Ex his etiã iudiciis temerariis de infidelitate coniugis, oriuntur rixæ domesticæ, improperia, contumeliæ quæ graues sæpè sunt & mortales. Item dura propter zelotypiam tractatio vxoris in viro graue peccatum facit. Vnde similia ponderanda sunt à Confessario, vt iudicare possit de hoc peccato. Alioqui zelotypia siue amor coniugis nimis incensus, licet aliquando suspiciones adducat, sed vel leues vel in voluntarias, aut non deliberatas, solum venialis est. Vide quæ dixi in Candelabro Mystico de zelotypia, Tract. 8.

Quæro duodecimo. Ad quid teneantur famuli vel ancillæ erga heros? Respondeo, teneri eis exhibere obedientiam, honorem, & fidelitatem in obsequio pro quo conducuntur.

Quæres: An famulus casu quo res Domino furto surripiantur, & ipse non accuset, aut dissimulet, teneatur ad restitutionem? Respondeo teneri. quando ei domus vel rerum custodia Domino est demandata, aliàs non: Neque enim ex hoc quod sit famulus, tenetur ex iustitia res Domini custodire saltem contra domesticos. Vnde si alium famulum videat aliquid subripientem, non tenetur lege iustitiæ impedire, & per consequens nec restituere. Ille tamen cui inter famulos specialiter cura commissa est custodiendi res Domini, puta vinum, bladum, fœnum, tenetur ex officio etiam contra domesticos custodire, & damnum impedire, ideo quoque si dissimulat, obnoxium se facit restitutionis, si illi non restituant. Contra externos videtur cuilibet famulus obligari ad res Domini tuendas, ita enim habet communis sensus, inquit Lessius, lib 2. c. 13. dub 10.

Quæres iterum, an sint peccata mortalia contra fidelitatem vel iustitiam, si famuli clam à Domino surripiant quædam ad comedendum & bibendum? Respondeo ordinariè furta famulorum vel ancillarum circa esculenta & poculenta, in rebus ordinariis quas ipsi consumunt, quæ non solent accuratè concludi, non censeri mortalia. Ratio est, quia hæc ferè sciuntur fieri, & Domini patiuntur: ac licet id sibi displicere significent, magis tamen displicet modus, quàm substantia rei. Et idem notandum generaliter circa furta filiorum à parentibus, amicorum, vel familiarium: qui per verecundiam aut timorem non audent petere ea, de quibus tamen opinantur probabiliter Dominum in rei substantia non esse inuitum. Cæterum

vendere,

vendere aut donare esculenta, poculenta, sine consensu heri, famulis aut ancillis non est licitum cum Dominus rationabiliter sit inuitus etiam circa substantiam, nisi donatio foret rei omnino leuis momenti. Idem dicendum si abuteretur famulus aut ancilla ad comparationes & comessationes: nam meritò id displicet grauiter heris.

Quæro decimo tertiò: Ad quid teneatur Herus erga famulos? Respondeo teneri Herum famulis prospicere, in his etiam quæ sunt animæ & salutis. Vnde tenetur illos, qui sunt corruptis moribus, obiurgationibus, & moderata etiam castigatione emendare. quod si hac via non possit, tenetur expellere: si probabiliter existimet meliores euasuros. Quod si peiores timeat reddendos, vel tandem si retineantur, reducturos ad meliorem vitam, tunc non tenetur. Ita passim Summistæ, verbo *Familia*.

Secundò, tenetur herus ad alimenta famulatui congruentia. Tertiò tenetur ad iustum stipendium persoluendum.

Quæro quodnam iustum stipendium censeatur? Resp. illud quod passim in istis locis talibus famulis tali ministerio occupatis dari solet. Cùm autem istud non consistat in indiuisibili, sed sicut in rerum pretiis possit esse summum, medium, infimum, vt sit iustum, non debet esse minus infimo. Atque hic referuntur, si nulla facta sit conuentio de certo stipendio, sed res sit Domini arbitrio relicta, Dominus pro more patriæ debet dare stipendium, quod non sit saltem infra infimum.

Quæro 14. An famulo qui ad annum locat operas suas, & anni medietate completa vult recedere, teneatur herus ad medietatem stipendij? Respondeo non teneri, sed solùm iuxta arbitrium boni viri. Cùm enim incommodum Domino possit sequi ex eo quod recedat ante tempus per pactum constitutum; illud incommodum potest Dominus æstimare & compensare, defalcando aliquid de stipendio. Sic & ægrotanti famulo ad aliquod notabile tempus, aliquid mercedis potest subtrahi; quia fortè per alium oportuit operas supplere, vel incommodum Dominus accepit, quod iustè compensat; licet enim sua culpa non defecerit, tamen de facto opera non præstitit, Domino necessaria.

Quæro 15. An famulus vel alius locans operas, cui herus dat stipendium minus iusto, possit vti compensatione subtrahendo de rebus Domini vt augeat stipendium suum: Hic casus est satis frequens inter famulos & operarios, qui sæpè queruntur stipendia esse iusto minora, ideoque hoc titulo id alia via compensent? hoc non esse licitum, nisi reuera iudicio prudentis stipendium non sit iustum, nec solum lege gratitudinis, sed etiam iustitiæ plus debeatur. Duos hac in re casus indicant DD. Theologi.

Primus casus est, si paruo quidem pretio conuentum sit, ea tamen mente vt Dominus seruitio diligenter præstito esset suppleturus, & hanc mentem famuli satis aduerterit Dominus, tunc enim ex iustitia tenetur supplere, eo quod tacitè id pacto contineatur.

Secundus casus est, si pressus necessitate exiguo conuenit, quia Dominus amplius dare noluit. Tunc enim quod operam suam multo pluris valentem tam paruo locet, non spontè facit, sed necessitate compulsus. Tenetur ergo Dominus supplere ad æquiualentiam. Ita Lessius l. 2. cap. 12. dub. 10.

Hæc tamen intellige si Dominus tali seruitio egebat, vel si magnum inde capit emolumentum. Quod si non egebat, sed solùm ad preces alterius nullo maximo suo commodo admisit, meritò potest minus offerre & dare, quia merces vltroneæ vilescunt. Videri potest cum Lessio Nauar. c. 17 n. 109. & sequentibus.

Generaliter porrò aduertendum est non posse vti compensatione famulum, vel operarium, quando dubium est, an herus plus debeat ex lege iustitiæ. Et tunc non plus debere iudicandum est, quando multi alij facilè reperirentur, qui tale seruitium, vel talem operam essent præstituri tali stipendio.

Hinc non facilè excuso sartores; qui aliquid detinent ex materia in qua operantur, dicentes ob multitudinem sartorum non sibi solui iustum pretium, & sic opus esse aliqua industria ad aliquid exiguum detinendum, quæ compenset inæqualitatem. Nam hoc ipsum quod multi eodem pretio parati sunt opus facere, facit quodammodo esse iustum pretium: nam multitudo locantium operas non parum facit ad minuendum pretium, pro tali opere dandum pro quo multi parati se exhibent.

Quæro decimo-sexto: Vtrum famulus cui aliquid est traditum ab hero vendendum certo pretio, possit retinere aliquid si plus vendiderit quam erat præscriptum? Respondeo ordinariè non posse, sed totum illud debere Domino cedere; Nam quod Dominus pretium determinasse dicitur, id fecit ne venderetur infra, non autem ne venderetur supra; occasione oblata. Adde, quod talis famulus non habet legitimum titulum, quo aliquid ex pretio sibi sumat: non enim ratione rei venditæ, nam illa Domini est, nec ratione industriæ vel ministerij, quia habet stipendium suum. Idem dicendum de alio, cui Dominus merces suas vendendas tradidisset, soluens ei pro labore, & ministerio. Notant tamen hic aliqui, si famulus rem illam pretio à Domino constituto sibi compararet, & pluris postea suo nomine venderet, non facturum contra iustitiam: quia iusto pretio à Domino emit, potestque nomine suo iusto pretio vendere. Hoc nempè verum est si Dominus ei non mandarit, vt intra latitudinem iusti pretij vendat quantum potest.

Quæro decimo-septimo: An famuli quibus commissa est cura animalium, puta ouium, iumentorum, equorum, certa portione illis distributa in alimentum illorum, possint inscio hero surripere vltra eam portionem, fœnum, auenam, & his similia, in alimentum pinguius horum animalium? Quotidiana hæc est quæstio, nam hæc ferè consuetudo inter famulos viget, & excusant se aliter vegeta animalia vix posse conseruare, vel apta reddere ad laborem ad quem à Domino destinantur. Asseruntque Dominos in hac portione danda nimis parcos esse, & graues labores supra vires ab animalibus exigere: ideòque necessarium penè esse quaqua via aliquid corradere, hoc autem esse in profectum ipsius heri seu Domini, nihilque inde lucri sibi accedere.

Respondeo 1. Cùm sit Domini administrare res suas, & dispensare pro sua prudentia, ordinariè debent famuli contenti esse portione sibi assignata pro pecoribus quando iudicat Dominus esse sufficientem. Nec enim ipsorum est Domini res dispensare contra eius voluntatem, idque faciendo peccant, quamuis quantitatem valdè notabilem requiri existiment, vt pertingat ad peccatum mortale in casu huius nostræ quæstionis.

Respondeo secundò: Quantum ad restitutionem eos excusari: tum quia nihil inde lucri acceperint, tum quia fructus cessit Domino in animalibus: tum quia Domini non solent requirere restitutionem in similibus, licet eis id displiciat. Aduerte tamen tantum posse inde damnum accedere Domino, ob dissipationem prodigam alimentorum in pecora factam per famulum, vt meritò posset Dominus requirere, & seruus teneri: quia contra rationabilem omnino voluntatem Domini non solùm conducentia alimenta, sed vt superflua dederit. Aduerte deinde pastores ouium, qui ordinariè alunt aliquem numerum sibi proprium in grege Domini (verbi gratia decem vel viginti oues proprias habent) cùm vltra rationabilem portionem ab hero destinatam surripiunt, teneri saltem ad partem redundantem in oues proprias, quia inde lucrum & fructus eis accedit, qui in Dominum non refluit. Quòd si (vt etiam contingit) suis solùm ouibus aut veruecibus surripiendo prouideant deampliore portione neglectis ouibus heri, tantò certius obligantur in integrum restituere.

Respondeo tertiò: Si Dominus imperitus sit agriculturæ vel rei pastoritiæ, & ideò det, non obstante petitione famuli periti, portionem rationabilem pro pecoribus; & ita facilè fiet, vt deficiant præ labore, v. g. cùm arandum erit, si agatur de iumentis & equis: vel in hyeme ob auram frigidam & humidam intermorientur, si agatur de ouibus: Tunc inquam & similibus casibus, non peccat rei peritus famulus clam supplendo, multo minus tenetur ad restitutionem. Ratio est: tum quia agit negotium heri, tum quia ipse herus irrationabiliter est inuitus. Debet tamen prudenter in his iudicare famulos, ac in bona conscientia, nec excedere rationabilem portionem.

Quæro decimo-octauò; Ad quid teneantur subditi erga Principes? Respondeo tenentur leges iustas receptare, & illis obedire. Tenentur etiam iustum stipendium, & subsidium necessarium ad conseruationem Reipublicæ eis persoluere.

Quæro decimo-nonò; An teneantur subditi gabellas

& vectigalia soluere sub peccato mortali? Item, an defraudantes, vel non soluentes teneantur restituere? Respondeo, duplicem hic reperiri sententiam. Prima teneri asserit, ob rationem dictam, quia ius habet Princeps petendi subsidia necessaria ad manutentionem tranquillitatis publicæ, inter quæ sunt gabellæ legitimè & iustè impositæ mercibus, vel rebus aliis. Alia sententia asserit fraudantes non peccare mortifere, nec teneri ad restitutionem: eo quod lex de soluendo aliquo vectigali, pœnalis sit; adijcitur enim pœna confiscationis mercium, si quis inueniatur fraudasse: vnde non videtur nisi obligare ad pœnam, casu quo quis deprehensus fuerit. Prima sententia certior est & securior: secunda tamen non caret probabilitate. Vide eam explicatam latius apud Lessium, lib. 2. capite 33. dub. 8. Certè multi etiam rei sibi non formant conscientiam, si possint euadere vna solutione vectigalis. Et mulctæ ac confiscationes quas incurrunt illi qui deprehenduntur, facilè compensant damna, quæ Principes vel vectigalium redemptores possent incurrere ex non solutione aliquorum. Et quia hi sciunt multos non soluere, sed occultare merces, minoris solent conducere.

Sic in praxi quotidiana videmus, quod cùm hi qui è vicino nobis regno Galliæ transferunt vinum, vel frumentum, in nostram Ditionem Leodiensem, vel Belgicam Prouinciam, certum vectigal teneantur soluere Regi Galliæ super qualibet mensura frumenti, & super quolibet dolio vini, v.g. scutum aureum: idcirco tamen communi non censent se peccasse si noctu transuexerint sine solutione, vel alia via euaserint: nec puto eos solere à Confessariis condemnari ad restitutionem.

Neque hic maiorem difficultatem faciunt transeundi sine solutione, quam efferendi aurum vel argentum à finibus Regni, quod ipsum prohibitum est edictis regiis sub pœna commissi, siue sub pœna amissionis rei, sicut & prius. Putant ergo vtrobique se non obligari nisi ad pœnam, casu quo fuerint deprehensi, non verò ad culpam. Huic sententiæ fauet Nauarrus c. 23. Angelus V. Pedagium, Beda in libello casuum conscientiæ, Henricus à Gandauo, & alij.

Quæro 20. Quodnam censeatur iustum vectigal, vel gabella? Respondeo, vt sit iustum vectigal, non requiri solùm vt imponatur ab habente auctoritatem, sed etiam debere imponi ob iustam causam, puta ob publicam necessitatem aut vtilitatem. Item conuenienti forma seu proportione imponendum est, vt iustum sit. Hinc vbi pauperes magis grauantur, iustum non iudicatur. Tale fuit vectigal, quod paucis ab hinc annis in ditione Leodiensi impositum fuit, vocaturque, *Oculus Molendini*. Quisque ferens mensuram grani ad molendinum, assem vnum super illa mensura debeat pendere. Quod quidem non parum in grauamen pauperum prolibus oneratorum redundabat, qui solo ferè pane vescuntur, & plus panis domi consumunt, quam diuites plerique.

Quæro 21. An leges Principis, vel Pontificis obligent, si non sint promulgatæ in loco? Respondeo multorum sententiam probabilem esse, non obligare legem, nisi promulgetur in Prouincia. Quod ipsum de legibus Pontificis ordinariè verum esse asserunt. Dico ordinariè, nam potest Pontifex aliter in ipsamet lege exprimere. Certè ad ordinatam & suauem dispositionem & gubernationem pertinet vt lex ad subditos deriuetur vt obliget, Cùm ergò populus Christianus per Episcopos & Pastores gubernetur, Pontificia ad eos debet lex deriuari, vt promulgetur, & si defectu promulgationis non seruetur, excusantur subditi. Adde, nonnisi post duos menses à publicatione obligare, secundùm multorum sententiam vide Nauar. cap. 23. n. 44. Sa. V Lex.

Quæres 22. An lex non obliget in conscientia si non sit communiter recepta siue à maiore parte, item si consuetudine contraria censeatur abrogata? Resp. non solum Iurisperitos, sed & Theologos plerosque asserere in dictis casibus legem etiam in conscientia tunc non obligare. Vide Nauar. c. 23 n. 41.

Nota tamen Superiores posse peccare quando absque iusta causa non curant seruari leges Principum aut Pontificum: tamen inferiores tunc posse excusari: quia Legislatoris tacita voluntas fuisse videtur, vt non obligentur singuli priuatim, nisi lex à superiores communitatis in praxim deducatur. Potest quoque fieri, quod aliqui initio peccent legem transgredientes, aliis postea non peccantibus, quia quando maior pars non seruat, con[illegible] Princeps, qui initio non conniuebat, vel non ita poterat, præsumi conniuere. Denique per maiorem partem intelligenda est maior pars prouinciæ vel Diœcesis, quæ cùm occasio legis implendæ se offert, eam non implet; tunc enim vel non recipi lex, vel consuetudine abrogari censetur.

Ex dictis infero, multas constitutiones Pontificum, vel etiam Concilij Tridentini, quæ in locis non fuerunt promulgatæ, vel nunquam fuerunt vsu receptæ, vel contraria consuetudine fuerunt abrogatæ, posse censeri in praxi in aliis locis non obligare, nec facile conscientias hinc illaqueandas esse, si constet de non vsu & contraria consuetudine.

Quæro 23. Quæ ignorantia excuset à mortali in transgressione legis humanæ? Respondet Nauarrus capite vigesimo tertio, numero 59. Syluester V. *Inobedientia*; Non committi peccatum mortale in transgressione legis humanæ quando adest ignorantia, nisi sit ignorantia crassa, aut supina, siue affectata. Videri etiam potest Caietanus in Sum. Vide præceptum in fine. Hæc sententia est probabilis.

CAPVT V.

Resolutiones circa quintum Decalogi Præceptum

QVæro primò: De quibus sint interrogandi pœnitentes circa præceptum quintum? Respond. 1. An pugnauerint, vel alios ad pugnam excitarint? An occiderint, vel voluntatem occidendi habuerint; quanto tempore durauit, an frequenter renouata fuerit; 3. An familiam percutiendo crudeliter quis tractarit; 4. An graue malum minatus alicui fuerit; 5. An graue malum corporis vel animæ ex vindicta desiderarit, vel imprecatus sit; Denique de odio, ira, inimicitia interrogandi sunt.

Quæro secundò: Quando homicidium excusetur à peccato, Respondeo varios casus recenseri; aliquot frequentiores hic rememorabimus, ex quibus de cæteris iudicandum.

Casus primus; Licet occidere alterum in vitæ suæ defensionem, si fiat cum moderatione inculpatæ tutelæ hoc est, cùm ea moderatione sine qua iniuria arceri non potest. Exempli gratia: Tu me aggrederis, nec vitam possum defendere nisi in occidendo, tunc mihi id licitum. Si autem non percussisti, & fugis nec mihi iam periculum vitæ est: non possum te insequi & occidere: quia excedo moderamen inculpatæ tutelæ, nec tunc tam defensio censetur quam vltio.

Casus secundus: Si accedis ad me feriendum, nec possim euadere nisi fugiam, aut te præueniam; non teneor fugere, si mihi inde periculum ignominiæ: sed possum te præuenire, nec teneor expectare donec percutias. Idem dicendum, licet nondum accedas, sed tamen instructus sis ad me inuadendum, nec possim euadere nisi præueniam. Exemplum dari solet de marito qui pugionem condit sub ceruicali, & omnia ostia concludit vt vxorem interficiat, illa potest præuenire, si aliter nequit euadere.

Casus tertius: Si per famulum vel siccarium statueris me occidere; nec spes sit euadendi nisi te occidam, possum id peragere: quia parum est quod per te vel per alium me inuadere pares. Imo si coniuraueris in necem meam, & continuò insidieris vitæ meæ, nec alia via supersit mihi euadendi, possum te præuenire, quia non teneor continuò me concludere domi, aut in exteram regionem abire. Vnde tunc censetur potius defensio quam aggressio, maximè si monitus fuit is qui coniurabat aut insidiabatur, vt desisteret. Nam si fur externo, sic occisus minatus erat mortem occidenti, & erat consuetus minas suas exequi, excusabitur occidens, vt tradit Nauar. cap. 15. num. 3.

Casus quartus: Si falsis criminationibus per testes subornatos vitam meam impetis in iudicio, nec aliter valeam euadere tuum falsum testimonium, periculum vitæ meæ inducens, multi putant posse tibi a me mortem inferri; est enim non tam inuasio, quam defensio. Pro hac sententia

ſententia & citatur Bannez, Petrus Nauarra, Caietanus, & alij.

Bannez 2. 2. q. 64. a. 9. dub. 7.

Quæro 3. An propter defenſionem honoris ſui poſſit quis alium licitè interficere? Reſp. quibuſdam caſibus id licitum eſſe.

Caſus 1. eſt certus, pro defenſione pudicitiæ & honoris licere mulieri, adoleſcenti, virgini, inuaſorem occidere, ſi aliter euadere nequit.

Caſus 2. Viro honorato licet occidere inuaſorem, qui fuſtem vel alapam nititur impingere, vt ignominiam inferat; poſito quod aliter hæc ignominia vitari nequit, Ita Leſſius cum multis, l. 2. c. 9. dub. 12.

Hoc verum eſſe poteſt quandoque in Nobilibus: in Militibus maximè Officiatis, & ſimilibus, quia apud illos pluris longè æſtimatur honor, quam damnum graue in bonis temporalibus; vnde ſi licet defendere ſua bona temporalia etiam occidendo furem, vt mox dicemus, quidni etiam ad defendendum honorem pluris æſtimatum.

Caſus 3. Ob eandem rationem, multi putant virum nobilem vel honoratum, contumelia atroci affectum, vel iniuria, puta alapa percuſſum, etiamſi qui percuſſit fugiat, poſſe inſequi, tantùm verberum vel vulnerum infligere, quantùm neceſſarium putatur ad honorem recuperandum. Nauarrus capite 15. numero 4. Henriquez, & alij.

Nota hæc vix habere locum in Eccleſiaſticis; aut Religioſis, quia illis potius laudi eſt, quam ignominiæ, non repercutere: ſed pati. Imò hi tenentur ex charitate fugere, quando ab aliis immineret ipſis periculum vitæ, ſi fuga poſſint periculum euadere: alij verè non tenentur quibus ignominiæ verteretur. Nec refert quod vita alterius & ſalus præferenda ab omnibus videatur honori, vel bonis aliis quia id non eſt neceſſe, quando quis eam ex malitia periculo exponit, ſicut ſit ab iniuſtè alium inuadente.

Caſus 4. Si quis criminationibus falſis apud Principem, Iudicem, vel viros honoratos famam alterius auferre nititur: nec alia ratione quis poſſit damnum illud famæ auertere, exiſtimat D. Bannez cum quibuſdam, morte alterius id poſſe. Sed in praxi id improbari ſolet, & vix locum habere poteſt. Nam vel fama iam eſt ablata, & ſic per mortem infamantis non reſtituetur; vel non eſt ablata, & tunc, verè contingit alia via poſſe impediri eius ablationem. Per hanc etiam cædibus occultis via aperitur in Republica. Ita Leſſius lib. 2. c. 9. dub. 12. & alij.

Quæro 4. An quando quis prouocatur ad duellum, & niſi acceptet ignauus reputabitur, nec vllam promotionem militarem ſperare poteſt, imò ſi ſit Capitaneus, vel in militia Officiatus, Milites tanquàm ignauo & vili nolent obedire; denique coram nobilibus ignominia notabitur, nec audebit coram illis comparere ſine decoris nota: An inquam his poſitis, poſſit acceptare? Videtur quibuſdam probabilis ſententia affirmans, ob rationes ſequentes.

Prima ratio eſt quia talis prouocans eſt inuaſor honoris alterius, & moraliter loquendo, non poteſt aliter ſuum conſeruare honorem niſi acceptando.

Secunda, quia quando quis iniuſtè inuaditur, non tenetur fugere, ſi fuga ſit ignominioſa. At non minus eſt ignominioſum in caſibus dictis reſpuere duellum: cùm reuera paſſim dedecus grauiſſimum ſit apud Nobiles, æſtimeturque magis, quam bonorum fortunæ amiſſio: imò quam ipſa mora; ergo tale dedecus ei licet repellere.

Tertia quia ſaltem licebit acceptare non animo prouocantem interficiendi, ſed comparendi in loco, ne famam ſtrenui viri, æquè charam nobilibus ac ipſa vita, amittat. Quando ſi prouocans inualerit prouocatus ſtatuit ſe defendere cum debito moderamine.

Quarta, quia acceptare & comparere in tali loco non videtur intrinſecè malum, ſed indifferens cùm poſſit benè & malè fieri; ergo cum iuſta cauſa ſubeſt, nempe conſeruatio honoris, poterit licitum eſſe.

Quinta, quia quando eſt neceſſe ad vitæ defenſionem, licet acceptare vel offerre duellum. Exempli gratia: Si te inimicus armatus inermem reperiens, permittat tibi arma, vt militariter te occidat, vel ſi roges, vt arma tibi permittat, id licet tibi, quia eſt defenſio honoris tui quem aliter defendere non potes. Hæc rationes ex Leſſio & Filiucio deducuntur, & his rationibus (teſtis eſt Filliucius, & Bannez, 2. 2. q. 64. art 7. dub. 3. & Sanch. de præceptis, lib. 2. c. 39.) aliqui eam tenent vt probabilem.

Leſſius l. 2. c 9. dub. 12. Filiucius in 4. præcept. cap. 8.

Sed quoniam Eccleſia vniuerſim duella grauiſſimis ſub cenſuris prohibet, ſententia iſta non iudicatur ſecura, nec facilè ſequenda; quamuis Nobiles multùm ſoleant has rationes amplificare & ponderare. Atque vtinam pondus iſtud foret in ſtatera & ſiclo Sanctuarij, & non in ſtatera & ſiclo fallacis ſæculi. Itaque honor videtur conſeruari in tali prouocatione, ſi dicat prouocatus, ſe ad id paratum, ſi decreta Eccleſiæ & principum id permitterent, ſeque oſtenſurum quid poſſit, ſi non proditoriè, ſed palam aggrediatur, quocumque loco vel opportunitate.

Sed de duello fusè egi in Candelabro Myſtico, Tract. 5. in Reſolutionibus de Pœnitent. c. 5. Item in noſtra Bullam Clem. VIII. contra duellantes, in Horto Paſtorali, in quinto Præcepto Decalogi.

Quæro quintò. An liceat furem occidere ad defendendum res ſuas? Reſp. ex communi ſententia id licere, ſi res ſit magni momenti, nec ſpes ſit aliter recuperandi. Si enim eſt parui momenti, non videtur conceſſum ius defenſionis cum tanto alterius malo. Si etiam re ſublata fur fugiat, & per Iudicem vel alio modo poſſit res facilè recuperari, eſſet contra charitatem pro rei defenſione occidere. Ex his reſoluuntur caſus frequentes.

Caſus primus: Si nitatur quis furari & ego furtum impedire: tali poſſum vi vti qualis neceſſe eſt vt res ſalua mihi ſit: licet per iudicem poſſem recuperare. Quia ratio dicta, vt non patiar res meas in mea præſentia abripi, dictat vt tantæ improbitati reſiſtam vim vi repellendo.

Caſus ſecundus: Si fugiat cùm re mea, poſſum inſequi & ferire, imò bombarda illum petere. Exempli gratia, ſi fugit cum equo.

Caſus tertius: Si res mea certo loco poſita eſt, & quis iniuſtè & vi me impediat volentem ingredi, poſſum vim vi repellere ſi iudex non adſit cuius ope id poſſim.

Caſus quartus: Si conuitaueris in mea damna, vel iniquè impedias meos creditores, ne mihi ſatisfaciant; vel falſa accuſatione & teſtimonio falſo me coneris fortunis euertere, nec alia ratio impediendi ſuppetat, poſſum nece tua. Leſſius lib. 2. c. 9. dub. 11. In praxi autem vix caſus videtur occurrere, vt alia via non poſſit huic malo occurri.

Caſus quintus: Si malefica vel ſaga poſitis certis ſignis per dæmonem continuò noceat, vel bonis meis, vel animalibus meis, vel ſanitati meæ aut meorum: Si aliud remedium non ſuppetat, poſſum cogere verberibus, vt ab iniuria ceſſet, ſi certò conſtet, illum eſſe mali auctorem, quia eſt hic quoddam ius defenſionis.

Quæro ſextò. Vtrum pro defenſione alterius, vel rerum eius liceat inuaſorem occidere? Reſpondeo primò, nos poſſe vitam proximi ſi iniuſtè impetitur à priuato, tueri etiam cum illius interfectione, ſi aliter fieri nequit. Idem dicendum de honore, pudicitia, & fortunis, ſi ſit ſanguine iunctus, vel noſtram opem expoſcat. Iniuria enim quæ ſit perſonæ nobis coniunctæ, in nos redundat. Reſpondeo ſecundo, Nemo tenetur tueri vitam hominis priuati cum probabili periculo vitæ ſuæ. Imò nemo tenetur, quando non poteſt ſine occiſione inuaſoris, quia nec propriam vitam tenetur tueri per mortem alterius. Qui verò non defendit vitam alterius, vel eius facultates, cùm commodè poſſit, mortaliter peccat contra charitatem. Illi verò etiam peccant contra iuſtitiam qui ex officio tenentur, & Iudices, Magiſtratus, Principes, & hi tenentur ad reſtitutionem, ſi commodè defendere poſſint, & non faciant. Non tamen tenentur vitam priuati defendere cum periculo vitæ, ſed pro bono publico illam tenentur exponere. Exempli gratia: Tenentur hoſtes Reipublicæ & latrones è medio tollere, cauſam autem particularis alicuius non tenentur cum tali diſcrimine tueri. propriè enim & directè ſunt cuſtodes boni publici, & officium publicum ad id eos obligat.

Quæro ſeptimo. An homicidium caſuale ſit peccatum, Reſpondeo illud quod omninò in caſu ſit non eſſe peccatum, poſſe tamen eſſe caſuale, taliter quod in ſe non ſit voluntarium, in cauſa tamen cenſeatur volitum. Debet autem cauſa eſſe quodammodo efficax, ita vt ex illa ſoleat talis effectus ſequi, vt cenſeatur in cauſa volitum; ſi enim coniungatur per accidens, tunc non cenſebitur volitum in tali cauſa. Hinc reſoluuntur caſus ſequentes.

Caſus primus: Si alicui inflixiſti vulnus non lethale

sed mors sequuta est, vel malitia, vel graui negligentia medici, aut ipsius temeritate læsi, non censeris homicida, nec talis teneris ad restitutiones, sed vt vulnerans teneris compensare damnum, secundum qualitatem vulneris.

Casus secundus: Reparans domum tuam, lapides & ligna deiicis in plateam, & casu transeuntem hominem occidis, censeris homicidij reus, si non præcauisti, & præmonuisti nullamque diligentiam feceris. Ratio est, quia actio ista periculosa erat, tenebaris diligentiam adhibere, alioqui vulnus vel mors inde secuta tibi in causa censetur voluntaria.

Casus tertius: Iacularis ad scopum, vel etiam ad feras, circa locum vbi transitus est communis, nec adhibes omnimodam diligentiam, & cautionem: certè si quis transiens lædatur, tibi imputatur, & illa læsio à te volita indirectè siue in causa censetur quia actio illa erat periculosa ex qua similes effectus sequi nati sunt.

Casus quartus: Si sufficientem habuisti cautionem ne ex actione tua quis incommodum acciperet, tunc etiam si fortè sequuta sit mors alicuius, non tibi censetur voluntaria: quia licet actio fuerit periculosa, periculum tamen censetur abstersisse diligentia. Exempli gratia: Tu das operam venationi, & aduigilas ne quis fortè lædatur: casu autem crepuit bombarda, aut homo ferina pelle tectus te decepit, non erit tibi mors illius imputanda: Et id verum est, siue licita sit venatio, siue illicita, puta si Sacerdoti, vel Religioso id contigerit. Quia licet peccet venando, non tamen peccasse censetur homicidij peccato.

Casus 5. Sacerdos peritus Chirurgiæ incidit apostema, & monet ægrum ne se committat aeri, ille verò confert se ad messem, hinc corripitur febri & moritur. Illa mors non imputatur Sacerdoti, nec fit irregularis; quia fortè licet peccaret sese miscendo in Chirurgia, si tamen secutus est artis præscriptum, mors ex alterius negligentia subsequens non censetur ei voluntaria, non plusquam laico alteri qui idem fecisset.

Quæro octauo. An liceat quandoque seipsum interficere? Respondeo, non licere directè & ex intentione. Indirectè tamen & per accidens, quando iusta causa subest, licet aliquid facere, vel omittere, vnde certò scitur mors secutura. Ratio est quia non est prohibitum homini, ne vitam suam vnquam periculo exponat, sed tantùm ne absque causa exponat, & velut ex intentione illam quasi exosam auferat. Hinc resoluuntur casus sequentes.

Casus 1. Potest quis seruire infectis Peste etiamsi putet interficiendum, & mortem obiturum.

Casus 2. Potest miles, imò tenetur, non deserere stationem, licet certus sit se occidendum.

Casus 3. Potest quis inijcere ignem in puluerem tormentarium, ad euertendam turrim hostilem, etiamsi certus sit se quoque mox dissipandum.

Casus quartus: Possunt milites nauales, ne ipsi & nauis in potestatem veniant hostium, in mare se deiicere, ignemque in nauem inijcere, licet certissimæ mortis periculo se exponant. Similes casus sunt quotidiani in bellis.

Quæro 9. An quandoque licitum sit se mutilare? Resp. id licitum esse quando id iudicatur necessarium ad corporis necessitatem, v.g. si cancer membrum occupat, si vipera momorderit, nec aliud sit remedium. Imò aduerte quod homo tenetur permittere sibi membrum secari, si Medici iudicent necessarium, nec magni dolores perferendi sint: quia tenetur vitæ suæ periclitanti medijs ordinarijs non admodum difficilibus opitulari. ingentes tamen cruciatus non tenetur permittere, nec ad hoc potest non cogi? non enim quis tenetur tanto cum cruciatu vitam conseruare incerto maximè euentu.

Quæro 10. An optare sibi mortem, sit peccatum mortale? Respondeo, voluntariè sibi optare ex desperatione, vel impatientia graui tanquam malum, sine dubio esse peccatum mortale. Optare autem sibi mortem ad finiendas ærumnas ex tædio aliquo vitæ miserabilis, non est mortale, maximè si id quis committat voluntati diuinæ: imò non est quandoque peccatum. Sic sæpè miserabiles personæ, vel ægritudine afflictæ optent, vt Deus eos ea hoc modo eripiat sine peccato. Sic & alijs mortem optare quandoque licet ea causa aliqua, non ex vindicta, aut odio, rem tamen committendo diuino beneplacito. Sicut enim gaudere possumus de morte alterius, non tanquam de eius malo, sed quia per illam à varijs afflictionibus est liberatus, sic & ob eandem causam optare licet, vt tamen obueniat inculpatè. Sic matres quandoque, aut parentes prolibus onerati, optant aliquas ex illis defectuosas, mancas, claudas, aut aliter afflictas, morte sibi eripi, tum vt hæ his eripiantur ærumnis, & paupertie secutura? tum vt ipsi exonerentur ab eis tanta difficultate alendis.

Quæro 11. Alicui minas intentare quale peccatum sit? Respondeo, si malum comminatum est graue & iniustum, proueniat ea voluntate vltionis, peccatum est mortale. Si verò iustum est, licet quis comminando nimis ira accendatur, ordinariè est veniale. Si denique peccator ex fictione, v.g. si quis minatur solo verbo, animo non exequendi, sed ad terrendum delinquentem, peccatum est etiam veniale mendacij officiosi; nec erit mortale, nisi aliunde graue aliquod incommodum ex minis intentatis proueniret.

Quæro duodecimo. Quale peccatum sit procurare abortum? Respondeo, ex proposito id facere peccatum esse mortale, & si fœtus sit animatus, esse verum homicidium; si autem inanimatus, esse simile peccatum quale esset procuratio pollutionis voluntaria. Est autem fœtus animatus, secundum aliquos, die quadragesimo à conceptu si sit mas, si fœmina die octuagesimo: sed alij verius putant fœtum animari statim ac formatus est: formationem autem absolui docet Hypocrates lib. de natura fœtus, masculi quidem aliquando die trigesimo, aliquando trigesimo-quinto, aliquando quadragesimo, aliquando quadragesimo-quinto; Fœminæ verò nunc trigesimo-quinto, nunc quadragesimo, nunc quadragesimo-quinto, nunc quinquagesimo. Respondeo secundo; Si absque proposito abortus fit aliquid à muliere, vel ab alio, quo tali periculo probabiliter exponitur, etiam peccatum mortale incurritur: Exempli gratia. Potest esse peccatum mortale, graui nimium oneri humeros supponere, immoderatis laboribus sese diuexare, imò vt aliqui adducunt, immoderatis tripudijs & saltationibus se defatigare. De abortu dixi in Mystico Candelabro, agens de casibus reseruatis, Tractatu quinto.

Quæro decimo-tertio. An si mater sit in periculo, liceat præbere pharmacum, quo proles putatur moritura? Respondeo primo, Non licere ei eo animo præbere, vt faciat prolis abortum, siue ante siue post animationem, quia nunquam licet directè intendere, vel procurare abortum, non plusquam liceret procuratè & intendere pollutionem ob sanitatem. Si tamen non supersit aliud remedium periculosè laboranti, potest præberi pharmacum directè tendens in curationem, etiamsi putetur abortio secutura, modo proles nondum sit animata. Quia tunc censetur solùm permissa abortio non procurata: superuenit enim præter intentionem, matre iure suo vtente cum habeat ius ad vtendum remedijs vitæ suæ necessarijs. Simile est, si quis ob sanitatem vti deberet quibusdam medicamentis, vel cibis, ex quibus pollutio putaretur secutura, quam tamen non intenderet: censeretur solùm tunc permissa, & per accidens superueniens.

Respondeo secundo: Si proles sit animata, non licet præbere matri medicamentum cum notabili periculo prolis, si certum erat vel valdè probabile prolem alias viuam edendam. Ita Nauarrus, Lessius, & alij contra Cordubam & Lopez, Ratio est, quia quilibet tenetur præferre salutem æternam proximi vitæ suæ corporali, & hanc pro illa exponere: ergo ad hoc tenetur mater, abstinendo à medicamento, vt possit proles ad Baptismum seruari. Si tamen esset valdè probabile non adhibito remedio vtrumque moriturum, & illo adhibito matrem seruari posse, tunc liceret.

Quæro 14. Qualiter peccet mater infantulum in lecto secum collocatum dormiendo opprimens? Respondeo, de hac re fusè à nobis resolutum esse, Tractatu 5. de pœnitentia in Candelabro Mystico. Vide ibi dicta casu 10. reseruato.

Quæro 15. Ad quam restitutionem teneatur homicida? Respond. teneri ad expensas factas in curatione vulnerati. Teneri etiam ad lucrum quod facturus erat siue quantum lucri spes valebat, si quæstum aliquo officio, vel artificio faciebat: illa tamen detrahi possunt quæ ipse consumere solebat: hæc autem æstimatio lucri, cum ignoretur quandiu victurus foret secundum Prudentum iudicium facienda est.

Quæ

Quæres, si homicida moriatur, an teneantur hæredes ex eius bonis? Resp. teneri, quia cùm succedant in locum eius & in bona & iura, etiam in obligationes ad quas tenebatur ex iustitia, & licet lis in foro exteriori super hoc non esset contestata (quod aliqui videntur requirere) id tamen nihil refert ad obligationem coram Deo in conscientia.

Quæro decimo sexto. An occisor teneatur creditoribus, qui per id sunt impediti ne solutionem accipiant? Resp. ea communiori sententia & praat, & non teneri, nam quandoquidem satisfacit hæredibus pro spe lucri quod facturus erat, iam in hæredes translata censetur obligatio vt ab eis solutionem petant.

Quæres, an aliquid restituere teneatur pro expensis funeris? Resp. non teneri, quia etiamsi morte naturali obiisset, nihilominus hæ expensæ fieri debuissent. Vnde per occisionem nil damni est ex hac parte illatum; nisi fortè in loco occisus sit vbi maiores sumptus quàm domi fieri debuerunt, potest hoc inter damna emergentia æstimari.

Quæres iterum, vtrùm animæ occisi aliquid sit restituendum? Resp. ex iustitia nihil illi deberi, ex æquitate tamen & salubri consilio, homicidæ impoui orationes, missas, eleemosynas pro anima defuncti.

Quæro decimo-septimò. Quando rixa sit peccatum mortale? Resp. Rixam vocari quando aliqui se inuicem percutiunt auctoritate priuata, & hæc etiam hoc præcepto prohibetur.

Est autem illa ordinariè peccatum mortale in inuadente; quia contra charitatem proximo nata est nocumentum inferre. In defendente autem potest esse nullum, si se defendit animo repellendi illatam iniuriam cum debito moderamine; erit autem veniale si paululum excedit moderamen. Quod si verò infirmato animo insurgit quis aduersus impugnantem, vt ei inferat grauem læsionem & notabilem nocumentum, tunc vindicta est & mortale peccatum.

Quæro decimo-octauo. Quid dicendum de rixis puerorum, vel adolescentulorum facile se inuicem percutientium? Respondeo, hos ordinariè non peccare nisi venialiter, quia leuiter faciunt & ex paruo odio. Ita Biosfeldus p. 2. c. 11. Nec displicet opinio Soti, quam approbat Ema uel Sa V. *Excommunicatio*, Clericos pueros se inuicem percutientes vsque ad sanguinis è naribus effusionem, etiam in Ecclesia non esse excommunicatos. Certè, inquit Sa, tales non absolutione, sed castigatione sunt purgandi. Imò quidam existimant ante annos pubertatis censuras non obligare. Sotus in 4. d. 12. q. 1. art. 11. dicit generaliter pueros Ecclesiæ legibus non obligari ante annum duodecimum. Conformiter loqui videtur Valentia cap. 4. d. q. 9. part. 4.

Quæro decimo nonò. Vtrùm qui mandat, vel consulit aliquem percuti, vel vulnerari, teneatur de damno inde secuto? Respondeo teneri, si efficax fuit mandatum aut consilium, ita vt ex vi illius alter ad male faciendum inductus fuerit.

Sed quid si ante executionem, mandatum vel consilium reuocauit? Respondeo communis sententia tenet, si reuocatio mandati innotescat illi cui mandabatur, iam mandantem non teneri de damno, licet alter progrediatur, quia tollit causam. Quantum autem ad consilium, plerique opinantur non esse eandem rationem atque mandati: Vnde si machinanti malum occultam nocendi rationem aperuisti, ostendens id esse ex honore eius, vel vtilitate, vt se hac ratione vindicet, &c. dicunt non sufficere quod reuoces ostendendo rem esse illicitam, & contra suadeas, sed necessarium esse vt persuadeas: quia quandiu ratio & via consilij quod dedisti, eum mouet, censeris influere moraliter ad actum damnosum, qui inde alteri obuenit. Altera tamen sententia non est improbabilis, sufficere scilicet quod consilium quantum in te est reuoces, & contrarium suadeas, licet non persuadeas; Nec ponit distinctionem inter mandantem & consulentem. Ratio esse potest, quia quando quis fecit quod potest, vt consilium quod dedit euertat, & ostendit esse iniquum, & non sequendum; non videtur alter tam eius consilio moueri, quàm sua malitia. Ita tenent Petrus Nauarrus, lib. 3. cap. 4. nu. 27. citans Ioannem Medinam. Idem docet Solonius, qu. 62. art. 7.

CAPVT VI.

Resolutiones circa sextum Decalogi præceptum.

QVæro primò. De quibus sunt interrogandi pœnitentes circa hoc præceptum? Resp. præter perfectas species luxuriæ, fornicationem stuprum, adulterium, raptum, incestum, sacrilegium, pollutiones voluntarias, sodomiam, &c. hic prohiberi etiam omnia quæ ad similia tendunt. Ideò hic interrogandi sunt. 1. An non habuerint cogitationes venereas, quibus voluntas efficax iuncta fuerit. 2. An non saltem delectationes internas habuerint, cogitando de rebus venereis, & licet illas opere complere noluerint, an tamen in illis non sibi complacuerint. 3. An non permiserint tactus inhonestos, vel exercuerint tales tactus erga alios, vel erga se. 4. Interrogandi de osculis ex quibus motus libidinosi exurgere potuerint. 5. De visu libidinoso, de verbis inhonestis, de cantionibus, & libris impudicis, choreis, & similibus.

Quæro secundò. An oscula sint peccata mortalia? Resp. 1. Certum est illa quandoque non esse peccata, si ex amicitia & beneuolentia honesta, iuxta patriæ consuetudinem fiant. Certum etiam est esse mortalia, si fiant causa delectationis concubitus extra Matrimonium: ita vt quis sibi in osculo tanquam signo repræsentet copulam, & in ea delectetur, vel per illa allicere intendat ad concubitum? Resp. 2. Oscula etiam iudicantur mortalia, licet quis non intendat copulam, nec in ea delectetur: sed solùm illam voluptatem carnalem & sensibilem quæ ex osculo oritur, quærat non intendendo vlteriorem. Hæc est communior sententia & tutior: Altera tamen quæ dicit solùm esse venialia, si absit periculum consensus vlterioris, & periculum pollutionis, non videtur improbabilis. Hanc tenet Martinus de Magistris & aliqui recentiores, in eamque inclinat Nauar. de pœnit. d. 1. c. Si cui in fine. Atque rationes huius sententiæ prosequitur fusè Lessius l. 4. c. 3. d. 8. Certè difficile planè est Confessarius, peccati mortalis mox condemnare iuuenes nobiles & procos, quos passim reperies aliquibus osculis vti erga procos, aut puellas quas visitant; nec sibi hi vel hæ formant grauis peccati conscientiam, licet aliquam inde voluptatem perceperint, vel quæsierint, si modo nulla interuenit voluntas alicuius attactus impudici, vel periculum actus aut consensus vlterioris. Difficile etiam est denegare eis absolutionem sacramentalem, si à similibus osculis abstinere noluerint: cùm afferant impossibile moraliter esse, vt non interueniant quandoque oscula cum aliqua voluptate, eo quod deceat ipsos conuersari inter puellas ad ambiendam matrimonia, & honestas recreationes, & familiaria colloquia eis exhibere. Ratio igitur cur non videantur statim peccati mortalis condemnandi, est quia voluptas illa ex osculo captata videtur spectare ad paruitatem materiæ in hoc genere peccati, & solùm remotè disponere ad voluptatem mortalem, quæ in concubitu carnali est: sic ergo voluptas illa venialis censeri potest, sicut quæ remotè disponunt ad alia peccata mortalia solùm in genere peccati venialia censentur v. g. litigium disponit ad homicidium, haustus immoderatus ad ebrietatem: non tamen mox sunt mortalia peccata propter etiam illa voluptas inter sponsos & sponsas non censetur peccatum, si sit sine periculo pollutionis: quia nimirum remotè solùm disponit ad actum principalem coniugij, ratione verò sponsalium ius eis ad illa competit, quæ sunt solùm dispositio & præparatio ad matrimonium. Itaque in aliis quam sponsis iudicabitur voluptas illa exigua, sicque venialis nisi sit cum libidinis magno ardore coniuncta. Vnde aduerto multos qui peccati mortalis condemnant, sic loqui: *Qui oscula vacant libidinosè*, ita loquitur Caiet. Armilla & alij ideoque videtur loqui de replicatis osculis & cum mora & ardore libidinis datis: ob periculum enim consensus vlterioris, vel pollutionis mortales sunt. Resp. 3. Amplexus, oscula & tactus qui non sunt turpes & impudici, si solùm habeantur ex loco vanitate, & leuitate, absque delectatione venerea intenta, & si insurgat ea repressa, non excedunt culpam venialem: censetur enim ea materia exigua, si delectatio venerea absit.

Quæro tertio. An tactus impudicus, siue partium inhonestarum sit mortalis, si non aliquid vlterius intendatur? Resp. talem contactum si fiat causa voluptatis es-

se mortalem, si autem causa medicandi, vel alia quæ iusta censeatur, potest non esse peccatum. Addunt aliqui, si talis contactus non fiat causa voluptatis carnalis, sed solius curiositatis sine periculo pollutionis, per se non esse peccatum mortiferum: eo quod sub alia quadam ratione apprehenditur, quæ tantam vim ad naturam concitandam non habet, & affectus non quærit in eo voluptatem carnalem, sed curiosæ cogitationis. Vide Lessium l.4.c.3 dub.8. Porrò quando tactus est inhonestus & mortalis, etiam illum permittere est mortale. Si autem tactus sit honestus, potest permittere mulier se tangi, licet motus exurgat aliquis, modò absit periculum consensus. Qui tamen aduerteret in alio animum lubidinosum, non deberet permittere nisi iusta ratio excuset, alias censeretur alterius peccato.

Quæro quartò. An quærere ex visu aliquam delectationem sensibilem, sit peccatum mortale? Resp. si sistatur in sola delectatione quæ ex visu oritur, non esse mortale, modò absit periculum pollutionis, & vlterioris consensus. Differentia enim est inter tactum & visum, quod tactus suaptè naturâ ordinetur ad libidinem excitandam, non ita visus; nec habet is ita sensibilem voluptatem, nec ita corpus commouet. Vnde videtur quod voluptas inde percepta ad paruitatem materiæ in delectatione venerea spectare dicenda sit. Si tamen aspectus esset omnino turpis, puta partium obscænarum, fieretve cum mora, periculosus omnino esset, & stimulus vrgentissimus ad luxuriam. Sic Dauid Rex cecidisse memoratur. Ob periculum igitur posset quis mortaliter peccare immorando tali aspectu, nec se auertendo

Quæro quintò. An turpiloquium, vel eius auditio, sit peccatum mortale? Resp. non esse, si quis turpia narret, vel audiat, ob delectationem tantùm quæ ex ipsa narratione percipitur, absque vlteriore intentione. Item si hæc narrentur vel audiantur solùm ex leuitate, & vanitate ad vanum solatium. Si quis verò faciat id animo excitandi se vel alios ad turpia, aut cum periculo consentiendi in illa, mortale peccatum est.

Quæro sextò. Quando motus venerei censeantur esse mortales? Respondeo primò: Si a voluntate excitentur, vel etiam illis aliunde excitatis voluntas consensum præbeat, mortale peccatum committitur. Resp. 2. Si hos motus nec voluntate homo excitet, nec sua actione intendat, non sunt mortales ratione causæ quam homo posuit, si illa tantùm sit venialis ex se. Exempli gratia, per hæc verba iocosa, aspectum immoderatum, lectionem res curiosæ, & similia, aliquis se exponit periculo turpis motus, non tamen illum intendens, imò vellet non exurgere: tales actiones nec ex se, nec ex periculo similis motus censentur mortales. Ita Vasquez asserens ea de re hactenus non fuisse controuersiam. Certè consonum videtur fragilitati humanæ, vt homo teneatur sub peccato mortali vitare omnem actionem leuem, ex qua est periculum, nec exurgat aliquis motus naturalis dissonus rectæ rationi, alioqui vix possemus quidpiam vel loqui, vel audire, vel videre, sine periculo peccati mortalis. Et cùm hi motus facillimè exurgant, vt censeantur mortales, videtur requiri maius voluntarium, quàm si id quod solùm est voluntarium aliquo modo in causa quæ sit tantùm venialis. Sic etiam tactus, si non sint impudici, non videntur peccata mortalia, licet sint occasio alicuius motus, si absit consensus periculum. Alioqui, omnem penè conuersationem iuuenum cum puellis in choreis, in leuibus recreationibus, in colloquiis aliquantum familiaribus, oporteret condemnare peccati mortalis cùm facilè aspectus nimis fixus, manuum aut faciei attactus blanditiæ in verbis, & similia quæ sunt venialia intercurrant, quibus nonnulli motus infrequenter sese interserunt, sed sine deliberato consensu voluntatis. Et hos igitur censemus veniales, quia causa venialis.

Vasquez in lib. 2. disp. 108

Corollarium.

EX iam dictis solui possunt varij Casus in speciali hanc materiam concernentes.

Primus Casus, qui pueros osculantur ex amore tenero infantilis ætatis, licet forsitan aliqua quandoque delectatio & sensualitatis motus exurgat ex mollitie carnis infantilis, vel non peccant, vel solùm venialiter peccant, si in his motibus non sibi complaceant.

Secundus Casus, ancillæ quæ puellulos vestiunt, lauant, & ideo quandoque genitalia puerorum attingere & adspicere contingit, non peccant, licet motus aliquis sensualitatis sese interserat, si ipsis ille motus non placet. Ratio est, quia officium debitæ seruitutis hæc ab ipsis quandoque postulat. Si verò ex curiositate adspiciant, vel attingant sine necessitate, non erit plusquam veniale, nisi periculum propinquum morosæ delectationis, vel libidinosi consensus in se illis eueniat: quod facilè posset euenire, si moram aliquam in simili visu, vel attactu trahant.

Tertius casus, famuli circa equos, iumenta, aut alia pecora versantes: si contractent genitalia pecorum ex quadam libidine, non solùm peccant mortaliter, sed & istud referendum est ad speciem bestialitatis: est enim actus quidam inchoatus. Nec videntur facilè excusandi, si id faciant ex curiositate, quia ille attactus omnino periculosus est, nisi valdè leuiter factus.

Quartus casus, qui aspicit ex curiositate bruta coëuntia, non videtur peccare mortaliter: si absit mortale periculum delectationis libidinosæ, in quam aliquando transit curiositas nimia, maximè quando in similibus trahitur mora. Est verò differentia inter actum & aspectum, quod efficaciùs moueat tactus ad libidinem, quàm aspectus: ideòque magis periculosus est. Aspectus tamen viri cum muliere concumbentis, natura sua efficaciter mouet ad libidinem: ideo omnino vitandus foret sub graui peccato, ob periculum. Hinc quandoque grauiter peccare possunt parentes vel coniuges, qui in eodem cubiculo vbi pueri vel ancillæ decumbunt, coniugio ita indiscretè vacant, vt qui in eo cubiculo sunt facilè aduertant quando commiscentur, & exinde aliquod periculum libidinosæ commotionis subeunt.

Quintus Casus personas eiusdem sexus simul in flumine natantes, si casu aut ex curiositate contingat sese aspicere, etiam in partibus inhonestis, non condemnatur peccati mortalis, si absit libidinosus animus. Aliud est de personis diuersi sexus, si se nudas adspicerent, quia tunc morale periculum est libinis.

Sextus Casus qui seipsum aspicit nudum, etiam in partibus inhonestis, ordinariè non peccat, nisi venialiter, id licet fiat sine causa, & ex curiositate: quia minus mouent propria pudenda, quàm aliena, minorque est indecentia, quod si fiat ex causa aliqua, non est veniale. Sic sine peccato is qui sentit pruritum in his partibus, potest illa vt pruritum sedet refricare, vel abstergere ab immunditia. Similiter actus qui fiunt ab aliquo erga se, rationabili etiam sine causa (non tamen animo excitantæ libidinis) culpam venialem non excedunt.

Septimus Casus, qui componunt cantiones omnino impuras & lasciuas, ordinariè mortaliter peccant: quia vix continget quod aliquis inde mortalis libidinis occasionem accipiat. Qui autem illas cantant, secundum intentionem qua id faciunt, iudicandi sunt grauiùs vel leuius peccasse: aut iuxta periculum quod sibi vel aliis per hoc creant. Imò generalis hæc regula aduertenda est de tactibus, cantu, turpiloquio, vel auditu turpium rerum, quod venialia esse possint ex vanitate, leuitate, curiositate, tamen semper æstimandum est periculum morale libidinis, cui aliquis se vel alios exponit. Qua in re quisque debet suæ satisfacere conscientiæ, quia periculum illud diuersum est pro ratione personarum. Nam quod vni periculosum est, alteri non est: & quod respectu vnius propinquum peccandi periculum ingenerat, vel etiam nullum.

Octauus casus, est de osculis inter iuuenculos & iuuenculas, ex quibus aliqua sensualis delectatio impura oritur. Atque de his iam dictum est, si fiant cum ardore & mora, puta replicatis diu in ore osculis: ob periculum mortale, mortalem ordinariè culpam afferre. Si verò in transitu fiat osculum, cui vix inhæretur, licet voluptas seu delectatio aliqua captetur, posse secundum opinionem multorum veniale id iudicari ob paruitatem materiæ. Imò quidam hæc negant vocari libidinosa oscula, quæ passim à Summistis condemnantur peccati mortalis; illa enim solùm inter libidinosa recenseri, quæ fiunt ex intentione delectationis concubitus, siue pollutionis, aut similis actus luxuriosi. Videri potest Filliucius Tract. 3. in 6. Præcepto, cap. 9.

Nonus casus, de osculis partium pudendarum, nam & hæc etiam contingunt inter personas impuras, tam coniugatas, quàm non coniugatas, vt ex confessione cognouimus. De his certum est grauia mortalia esse inter non coniugatos: inter coniugatos autem non censet esse mortalia Vincentius Filliucius loco iam citato, cap. 10. n. 195. quamuis iudicent similia hominem valdè esse libidini deditum

ditum

ditum ideoque grauiter reprehendenda. Hinc resolue quæstionem à quodam Pœnitente mihi propositam: an qui per similia oscula peccarit cum illa cum qua iam fornicatus erat, tenetur explicare in confessione? An etiam irrita fuisset confessio in qua ex pudore illa circumstantia explicata non fuisset. Resp. cum similia vel præcedunt vel subsequuntur actum fornicarium, in principali confessio videntur contineri. Sicut ergo actus præambuli, vel subsequentes immediatè actum fornicationis non debent speciatim exprimi, sunt enim vel tendentes ad illum principalem actum, vel significantes complacentiam in illo, sic & de hoc actu iudicari potest: quia non mutat speciem peccati, sed videtur solùm indicare complacentiam inordinatam libidinis iam peractæ, vel peragendæ. In opinione tamen eorum, qui circumstantias aggrauantes volunt obligatione confessioni subiiciendas, hæc videretur explicanda. Quod si verò quis non explicuerit eam ob pudorem, existimans tamen necessariò confitendam: tunc censetur fecisse confessionem nullam, ob erroneam quam sibi formauit conscientiam, quòd si dubitauit, debuit dum omitteret illius confessionem probabili ratione dubium deposuisse, alias etiam censetur irritam fecisse confessionem exponendo se periculo dimidiandi confessionem.

Decimus casus est de verbis quibusdam valdé scurrilibus & impudicis, quæ ex ira impatientia in ore aliquorum versantur. Sic Galli irati in quempiam quandoque hæc infamia verba pronunciant: *Va t'en faire ta mere*: quasi dicerent: *Vade fornicatum cum matre*. Certè hæc & similia non possunt excusari à graui peccato, si ex aduertentia pronunciantur, & non ex surreptione. Ratio est, quia licet non intendant plerumque id quod illis verbis significatur, tamen continent grauem contemptum personæ in quam similia verba intorquentur. Dixi, si aduertentia & deliberatè, quis similibus vtatur: nam inter viles personas, ob malam educationem & peruersam consuetudinem, effluere solent ex ore in subita passione plena aduertentia, vel ex leuitate quadam pronunciari.

Vndecimus casus est de choreis. De his nimis scrupulosi vel anxij Confessarij & Pastores audiant quod scriptum est a Vincentio Filliuc. Pœnitentiario S.N.D. ad S.Petrum. Rustici in diebus festis non sunt prohibendi à choreis, modo fiant post Missam; tum quia otio aliter vacarent, quod peius esset, tum quia fiunt pro more Regionis, & coram aliis publicè, ideoque magna ex parte aufertur libidinis occasio: tum denique, quia videntur conciliatrices omnis beneuolentiæ inter adolescentes & puellas, vnde sæpius contrahuntur matrimonia inter illos. Tollendi tamen sunt abusus si qui misceantur, & modestia Procuranda quoad eius fieri potest. Hæc ille Tract. 33. in sextum Præcepto cap. 10. numer. 324 Similiter loquitur Caietanus V. Chorea.

Duodecimus casus est de missione litterarum, aut munerum. De hac re dicendum, si litteræ ad amorem prauum incitent esse peccatum mortale eas scribere vel destinare: similiter & de muneribus ex prauo fine amoris illiciti missis dicendum.

Quæro septimò an possit dari ignorantia inuincibilis de fornicatione, aut aliis speciebus consummatis luxuriæ, ita vt quis non peccarit mortaliter fornicando, quia ignorabat esse peccatum mortale? Respondeo, apud Christianos vix posse talem ignorantiam inuincibilem esse, ob instructionem quæ solet dari. Dico vix, nam fortè aliquis vulgaris & rudis homo, qui videt in vrbibus publicè meretrices permitti, & quia nescit distinguere inter licitum & permissum, putans esse licitum quicquid est permissum, posset ignorare ad meretricem accedere esse peccatum graue, si ex de re nunquam instructioné habuerit: maximè quia quibusdam in Regionibus illud est adeò commune, vt vix pro peccato reputetur, vt quidam de Italia tradunt. Quantum ad peccatum mollitiei, siue pollutionis voluntariæ; existimo posse ignorantiam inuincibilem illius frequentius in hominibus rudibus reperiri. Nam frequenter ex confessionibus reperi, plerosque rusticos numquam in iuuentute hæc confessos fuisse: asserebant se numquam ea de re sibi conscientiam formasse, nec fuisse instructos. Imò inter coniungatos adhuc reperiuntur, qui absente coniuge existimant sibi illos contactus quibus se polluunt, licitos esse. Itaque munus est Confessariorum, Concionatorum, Catechistarum de his plebem rudem pro occasionis opportunitate erudire, quod si nihil vnquam audierint, non video cur ignorantia inuincibilis quandoque hic dari non possit: quia licet deducantur ista ex principiis quibusdam lumine naturali notis, non ita tamen euidenter sunt nota, vt in nullum possit cadere ignorantia. Ob hanc ignorantiam tales rustici non tenentur iterare confessiones in quibus peccatum mollitiei non fuit expressum: securius tamen est eos ad id deducere vt iterent, quia difficile est iudicare an talis ignorantia fuerit omnino inuincibilis. Aduerte etiam ignorantiam satis communem in iuuenibus confitentibus quidem se fornicatos cum aliqua puella, sed non addentibus se vt generationem impedirent extra vas fœmineum seminasse. Hoc enim est alterius speciei peccatum, ad peccatum contra naturam spectans, & specialiter exprimendum, vel interrogandum à Confessario: non enim id infrequenter contingit.

Quæro octauò de Stupro, an censeatur stuprum, quando consentiens cognoscitur, nec vlla vis ei infertur? Resp. multorum esse sententiam non esse stuprum, nec speciale peccatum, siue non esse peccatum à fornicatione specie diuersum, nisi per vim tollatur integritas carnis. Ratio est, quia neque in ratione luxuriæ specialis fæda deformitas concurrit in concubitu cum virgine, si fiat in vase naturali, neque in ratione iniuriæ, cum ipsa consentiat; volenti autem & consentienti non fit iniuria. Nec refert quod sit in potestate parentum: quia habet ius in corpus suum, & illius est domina, ita vt nemini propriè faciat iniuriam, corpore suo vtens, licet sit sub potestate parentum. Ipsa autem prætendens, vel qui eam carnaliter cognoscit, magnum inde mœrorem aut infamiam parentibus & familiæ oriundam, aut lites & inimicitias, potest contra charitatem erga proximum siue contra reuerentiam erga parentes, grauem ideo culpam committere vltra culpam fornicationis, sed cùm hæc eadem oriri possint ex fornicatione cum filia corrupta sub potestate parentum existente, non sunt specialiter referenda ad culpam concubitus cum virgine, vt inde specialis malitia & propria stupri species exurgere dicatur. Nam & hæc contingunt ratione euulgationis, potiùs quàm ratione defloratonis, quæ potest manere occulta, vnde tunc exinde non essent tenenda. Vide Lessium libro secundo, capit. decimo, dubit. prima.

Ex dictis inferunt huius sententiæ auctores, cogitationes seu delectationes morosas in virgine, vel in adolescente circa virginem, licet sint peccata mortalia non habere tamen specialem malitiam moraliter supra delectationes morosas de fornicatione, nisi sint coniunctæ cum voluntate inferendæ violentiæ. Quod ponderandum puto à Confessariis, quibus non parum molestum est interrogare adolescentulas tales cogitationes confitentes, an sint virgines: sic enim peccatum corruptionis tam fortè aliàs confessum teneretur aperire. Nec etiam minus molestum est interrogare adolescentes an cogitarint de virgine, cùm frequenter rudes respondeant se nescire an ea de qua cogitarint sit virgo, vel non, nec de se reflexionem fecisse putantque tum adolescentulæ, tum adolescentes has interrogationes ex curiositate & nimio sciendi desiderio à Confessariis prouenire. Per hanc itaque opinionem dictam à multis anxiis interrogationibus eximuntur Confessarij, habetque graues auctores inter quos Sotus, Lessius, Vasq. Suar. Sanch. Pet. Nau. & alij.

Quæres, an puella quæ violenter constupratur, vel impudicè per vim attingitur, debeat clamare, vt censeatur exempta à peccato siue à consensu? Resp. vt non peccet coram Deo mortaliter, sufficit obniti, & interiorem consensum non dare, licet aliquam delectationem perciperet. Quoad forum autem exterius illa præsumeretur consensisse, quæ intra ciuitatem existens non clamauit nec opem petiit, sed id non est necessarium in foro interiori, vt expressè docet ex Soto Nauarr. cap 16. nu. 1. Imò Sotus dicit non teneri etiam propriis membris resistere, eo quod satis sit non se componere, aut præparare ad obscœnum actum; quod verum erit, si ex timore non audet resistere. Aptare autem ad id membra, tibias aperire, vestem eleuare, aut simile quid agere, existimant Nauarrus esse quodammodo cooperari & non solùm pati licet consensus interior non adesset pro fornicatione vel delectatione.

Quæro nonò. Ad quid tenetur corruptor virginis? Resp. si liberè consentit, ad nihil tenetur; quia volenti non fit iniuria. Item si puella remisit damni compensationem, corruptor ad nihil tenetur, quia illa potest cedere iure suo. Si verò fraude vsuram corporis extorsit, vel vio-

leoter,

lenter, etsi nihil promiserit, tenetur vel matrimonio eam sibi iungere, vel damnum compensare. Potestque Pater puellæ vel ipsa recusare matrimonium, & exigere quanti pluris eges, ad alteri liberè pro sua conditione nubendum. Corruptor autem si velit damni compensationem præstare, non cogitur in foro conscientiæ eam in vxorem accipere, nisi expressè vel tacitè promiserit, aut nisi à Iudice ad id condemnatus fuerit. Quod si adolescens solum precibus importunis vluram corporis impetrarit, non tenetur ad dictam rigore, quia preces violentiam non inferunt. Quod si puella fraude vel vi corrupta æquè commodè potest fuerit nuptui, itavt nihil detrimenti acceperit, nulla restitutio est necessaria, cùm nullum damnum sit secutum; defloratio autem pudicitiæ est irreparabilis, nec pretio æstimanda venit. Difficultas est si promissum fuerit matrimonium fictè? Resp. nihilominus teneri ducere, quia promissio facta est in modum contractus: vnde cùm ipsa ex parte sua compleuerit co actum, tenetur etiam ipse complere ex parte sua prout exterius iudicio Prudentum sonat. Nec sufficit dotare, nisi ipsa consentiat. Excipiunt tamen hic Doctores aliquos casus.

Primus casus: Si ipse sit longè nobilior, vel ditior, & maximè si ipsa id sciuerat. Item, si ex coniecturis facilè poterat coniicere ipsum non sincerè promittere, quia ambiguè, quia inconstanter, quia apertis exaggerationibus loquebatur. Quia tunc non præsumitur decepta, sed deceptionem fingere. Imò aliqui putant non teneri deceptorem, quando ipsa potuit aduertere deceptionem.

Secundus casus: Si graue damnum, vel scandalum, ex tali matrimonio sequeretur.

Tertius casus: Si illam contingat postea cum alio fornicari.

Quartus casus: Si putabat illam esse virginem, & in coniunctione deprehendit esse corruptam. Tunc enim deceptus fuit. Et tunc aliqui, inter quos Sanch. leg. 1. de Matrim. Disp. 10 putat non teneri quidem dotare: Quod si sciuit corruptam: & promisit fictè matrimonium; idem Sanchez cum quibusdam putat, quod non tenetur ducere, sed sufficere pecunia compensare. Rationem afferunt, quia corrupta exigendo tale matrimonium pro corporis vsura, nimium exigit. Non enim tanti æstimatur copula cum corrupta, vt matrimonio eius debeat compensari. Si tamen esset vidua honesta, cui alias grauis impenderet infamia nisi ducatur, videtur ille teneri qui etiam fictè promisit.

Sed petes, qui vouit Religionem, si postea sub promissione ficta vel vera decipit puellam, potestne ingredi? Resp. non posse, sed tenetur ducere si ipsa votum ignorauit, nec velit aliam compensationem. Factus est enim ei illicitus ingressus, cum tam graui damno puellæ. Si vero illa sciuit: non potest vrgere nuptias, quia non bona fide contraxit, cum sciret ipsum non posse promittere. Idem dic si ipsa sciebat ipsum vouisse castitatem. Imò in eis casibus non tenetur aliter compensare, quia illa ab ipso non fuit decepta.

Quæro decimò de adulterio. Ad quid tenetur adulter, si partus est secutus? Resp. teneri pro alimentis à tertio prolis anno, si certum ei sit moraliter esse suam prolem. Non videtur autem certum quandiu habet rationem probabilem dubitandi, & quandiu illam habet, ad nihil tenetur. Cùm enim melior sit conditio possidentis, non tenetur soluere, nisi constet ei se debere. Quod si consuluerit, siue auctor fuerit mulieri vt prolem illam supponat quasi legitimam & illa succedat in hæreditatem, tenetur etiam de damno legitimis inde secuto. Dico, si auctor fuerit suppositionis. Quia si nec consuluerit, nec huius suppositionis auctor fuerit, quidem cum Soto, Henriq. Penna, & aliis probabile putant, quod non teneatur. Quia verè non est causa damni, nec illud intendit, sed ex aliena actione prouenit. Nec refert quod matrem in quandam videatur necessitatem coniecisse, vt supponeret filium istum tanquam legitimum, ne si prodat se, graue periculum incurrat: quia non coniecit in eam necessitatem nolentem & inuitam, sed volentem: vnde ipsa sibi debet imputare. Contraria tamen sententia est communior, quia enim ex adulterio iniquo & iniurioso, facta, fit quod credatur esse mariti, & ex illa credulitate, cuius ipse causa est, sequuntur illa damna, ipse cum adultera videtur obligari illa resarcire.

Quæro vndecimò. An mulier quæ damnum sarcire nequit, quod oritur ex successione illegitimi in hæreditatem, teneatur suum factum prodere? Resp. non teneri cum periculo vitæ vel famæ, quia hæc sunt bona superioris ordinis, quæ non sunt exponenda necessariò pro rebus inferioris ordinis. Deinde non tenetur se prodere, nisi certa sit damnum auertendum, hoc tamen vix contingit. Quis Filius non tenetur credere matri dicenti se illegitimum: vnde mulier potest ferè semper timere tumultus, lites, & pericula ex sua reuelatione.

Petes ergo quid consilij dabit Confessarius mulieri? Resp. Moneat si habeat particularia bona, vt illis compenset legitimos. Item vt quantum potest diligentia sua & industria lucrum faciat in eorum gratiam. Item vt quoad potest parcat sumptibus, quos iuxta statutum posset facere. Denique si idonea est proles ad Religionem, inducat eam suo consilio.

Quæro duodecimo de peccato pollutionis: An & quando sit mortalis pollutio, quia voluntaria in causa? Resp. hoc declarari posse aliquod conclusionibus.

Conclusio prima est: Si quis det operam rei honestæ, licet inde sequatur pollutio, modò absit periculum consensus in voluntate, non est peccatum. Declaratur in Confessario, studioso Medico, qui non tenetur officium suum relinquere, licet inde sequatur pollutio. Sic qui ex certo situ in lecto patitur pollutionem, nec potest sine dispendio sanitatis aliter iacere, non peccat: quia causam licitam non tenetur cum sanitatis detrimento vitare, si non intendat illum effectum, nec periculum sit consensus. Sic quis ex equitatione celeri patitur pollutionem, & habet causam equitandi, non peccat, si absit intentio pollutionis & periculum consensus.

Conclusio secunda: Si quis det operam rei illicitæ, ex qua solum remotè sequitur pollutio, nec directè intenditur, non est nisi veniale peccatum: Sic qui edit edulia nimis calida ex aliqua gula licet sciat quandoque sibi inde euenire pollutionem, si tamen eam non intendat, non est condemnandus peccati mortalis. Similiter qui ex nimio potu præuidet sibi id frequenter accidere, non propterea peccat mortaliter, si non abstineat, modo absit intentio directa & periculum consensus. Ratio est, quia obligatio vitandi causam est satis tenuis, & effectus ex illa sequens non censetur nisi imperfectè volitus, quandoquidem nec directè intendatur, nec illa causa tanquam dispositione omnino propinqua oriatur: sed potius ex quadam conditione naturæ absque voluntaris operatione.

Conclusio tertia: Si quis det operam rei illicitæ, ex qua propinquè nata est oriri pollutio, etiamsi eam non intendat, censetur peccare mortaliter, & eam velle in causa. Sic qui contactus turpes erga se vel alium exercet, vel qui imaginationi rerum turpium ex delectatione inhæret, si sequatur pollutio, censetur ei mortalis & volita in causa, licet directè eam non intenderet.

Quæro decimo tertiò: An liceat vllo casu desiderare pollutionem, vel de illa præterita gaudere? Respondeo numquam id licere causa libidinis: ob causam tamen honestam, puta ob causam sanitatis, vel quia sic tentationes sedatæ sunt: multi probabiliter putant id non esse illicitum: non quod desideratur, tunc non est peccatum, sed indifferens, quandoquidem desideretur vt inculpatè obquem desideratus sit bonus, non videtur culpa incurri. Si autem licet desiderare, licet etiam gaudere.

Notent Confessarij quandoque aliquos confiteri se passos pollutionem, cùm reuera non fuerit perfecta pollutio, siue seminis aut spermatis effusio: ex genitalibus enim vltra vrinam & sperma, siue semen, humor quidam tertius exoriri quandoque solet, qui aliquid immunditiæ generat, & ex commotione partis genitalis in vitio facilè stillat, siuè impetu delectationis, vt fieri solet in seminis decisione: ideoque humor ille fluens non intelligitur hic sub nomine perfectæ pollutionis: nec solus illius periculo se exponere, est mortale: quia ex leui commotione oriri potest in iuuenibus puta ex osculo leuiter dato, vel attactu etiã leuij faciei, aut manus personæ alterius sexus. Interim aduerto quod in confessionibus dicant aliqui se passos pollutionem, cùm solùm passi fuerint aliquid leuis huius immunditiæ, siue serosi humoris, sine delectatione.

Quæro decimo-quarto: quid de pollutione in semi experrectis? Respondeo non esse mortalem, quia non est plenum aut perfectum iudicium. Imò cœptam in somno pollutionem non tenetur euigilans reprimere, sed sufficit non placere. Ita Emanuel Sa. *V. Luxuria.*

Quæro decimo-quinto, de delectatione morosa, an sit

peccatum

peccatum mortale? Respondeo esse peccatum mortale delectari de peccato carnali cogitato, si quis plenè aduertat hanc cogitationem & delectationem, & in illam consentiat licet opus nollet, nec adsit voluntas efficax illius. Si autem sit solùm confusa & semiaduertentia, non erit nisi peccatum veniale.

Aduertat verò confessarius, has delectationes & cogitationes morosas à plerisque maximè fœminei sexus, non explicari in confessione: ideoque prudenter de his interroget, & discernat. Nam & rudes nihili illas æstimant, si voluntas efficax operis non adfuerit, licet immorari fint cogitationi, solentque dicere: *Nec leuiter transiit, quia postea noluissem*; illud autem potius significat, in ipsa morula temporis præcedente, consensum & voluntatem fuisse saltem delectationis.

Quæro decimo-sexto: An delectatio quæ sumitur ex cogitatione actus carnalis sortiatur diuersam speciem ex conditione personæ cogitatæ? Exempli causa, si quis cogitet de virgine, de coniugata, de consanguinea, de Religiosa, nollet tamen actum complere, sed tamen delectatur? Respondeo, quidam ex recentioribus Doctoribus putant probabiliter quando repræsentata certa persona per imaginationem, animus delectatur non ex motiuo conditionis personæ, sed tantum ex actu prout delectabilis est, delectationem non contrahere speciem nouam ex conditione personæ quia quamuis conditiones personarum differant specie, delectationes tamen possunt esse eiusdem speciei.

Itaque secundum hanc sententiam, si quis cogitans de virgine Deo sacra, aut de coniugata aut consanguinea, delectetur de ea etiam vt virgo est, vel vt coniugata est, vel vt consanguinea, actus habet malitiam duplicem, nempè fornicationis & simul sacrilegij, vel adulterij, aut incestus si autem non feratur ex motiuo conditionis personæ, sed solùm delectetur forma coniugis alienæ, quia pulchra est mulier, non contrahetur malitia nisi contra castitatem, non verò contra iustitiam, quia tali delectatione non vellet iniuriam in maritum, quandoquidem nollet exterius actum illi iniuriosum explere. Similiter, si persona sit Religiosa, vel consanguinea, præscinditur ab hac circumstantia, cùm illa non conferat ad delectationem.

Ex hac sententia sequeretur, non esse necessarium explicare in confessione personæ cogitatæ circumstantiam, si abfuerit desiderium efficax siue voluntas operis, sed tantum si adfuerit delectatio. In praxi tamen securius est confiteri eam circumstantiam, tum quia contraria sententia est communior, tum quia difficile est agnoscere an animus steterit in illa simplici delectatione & affectu; nam quandoque non deest etiam voluntas operis, si infamia, aut alia incommoda abessent: & nisi respectus humani prohiberent.

Quæro decimo-septimò. Quid incestus, & quomodo confitendus? Respondeo, est carnalis inter consanguineos vel affines abusus, & terminatur in quarto gradu; nisi sit affinitas ex illicita copula orta: hæc enim terminatur in secundo gradu. Hinc sequitur quod iuuenis qui cum pluribus fornicatur, si fornicari eum contingat cum consanguinea germana illius puellæ seu mulieris quam ante cognouerat teneatur dicere non solùm se fornicatum esse sed incestum commisisse. Item multò magis si cum duabus sororibus fornicetur. Aduerte tamen, vt affinitas hæc ex illicita copula oriatur, necesse esse vt fuerit perfecta copula carnalis, quæ ad generationem sufficiat prolis, qualis non est, nisi per quam virile semen recipitur in vas mulieris, quare neque per solum copulæ nexum, neque per quamuis aliam pollutionem qua semen intra vas non recipitur, potest oriri affinitas ista.

Quæro decimo octauò. An gradus consanguinitatis & affinitatis necessario sint specificandi in confessione? Respondeo duplicem esse hic opinionem. Prima negat, quia dicit non differre specie hos gradus. Videri potest Caietanus in summa V. *Incestus*. Altera affirmat, & hæc est communior & probabilior. Vide Nauarr. capite septimo, numero quarto.

Quæro decimo-nonò. Quando sit sacrilegium confitendum in materia luxuriæ? Respondeo, si peccetur cum persona Deo consecrata, siue sit Religiosus, aut Religiosa, siue Sacerdos aut in ordinibus Sacris qui peccat, aut cum quo peccatur. Item si in loco sacro in Ecclesia vel in cœmeterio peccatum luxuriæ committatur: vel si voluntariè in illud consentitur, licet opus non sequatur. Debet tamen voluntas, vt supra dixi, ferri etiam in circumstantiam loci sacri hoc est, non sufficit quod prauam voluntatem concipias existens in loco sacro, sed opus est (vt sit sacrilegium) quod paratus sis voluntatem eam exequi etiam in loco sacro. Aduerte verò Monasterium & Dormitorium non esse loca sacra, quæ peccatum carnis ibidem commissum efficiunt sacrilegium. Vide Nauarr. cap. 26. n. 13.

Quæro vigesimò. An Religiosus sese oblectans carnaliter si sit Sacerdos, committat duplex sacrilegium? Resp. quosdam affirmare quod sic, eo quod etiam seposito voto in honorem Ordinis Sacri sit annexum impedimentum Matrimonij, vnde seposito voto peccaret duplici sacrilegio. Alij non admittunt hic duplex sacrilegium, quia existimant obligationem seruandi castitatem in ordine Sacro oriri ex voto, itaque tantùm contra votum peccat, & proinde vnico peccato. Et hoc satis probabile est.

De peccatis coniugum dictum est quando egimus de Matrimonio: ideo hic non repeto.

LECTIO VII.

Resolutiones Circa septimum Praceptum Decalogi.

Quæro primò. De quibus interrogandi sunt pœnitentes circa septimum Præceptum?

Respondeo primò. An non scienter acceperint, vel detineant alienum?

2. An non vendiderint, vel emerint cum fraude circa pretium, circa rem, circa mensuram, aut numerum.

3. An aliorum agris, hortis, domibus, vel bonis damnum intulerint?

4. An debita creditoribus, mercedem operariis detraxerint, aut distulerint eorum damno, cùm possent soluere?

5. An ministerium pro quo merces eis persoluitur fideliter præstiterint? Denique quicquid ad iniustitiam erga proximum esse potest ad hoc Præceptum spectat.

Quæro secundò. Quænam quantitas in furto peccatum mortale constituat? Resp. vix posse id vniuersim taxari; solùm in genere dici potest, quod requiratur quantitas notabilis: talis autem iudicari debet arbitrio prudentum, pro varia tum locorum, tum personarum conditione, quia quod respectu vnius censetur notabile, respectu alterius exiguum est. Respectu mediocriter diuitum aliqui requirunt quatuor regales, respectu mechanicorum duos, respectu pauperis vnum, vel etiam dimidium, quia hæc summa his proportionaliter sufficit ad viuendum vno die, victum autem vnius diei surripere alicui videtur, notabile. Aliqui etiam absolutè statuunt quantitatem esse notabilem duos regales, inter quos Toletus, Medina, Lessius.

Respondeo secundò, furtum rei exiguæ potest esse mortale ratione damni coniuncti si præuisum est, aut præuideri debuit. Exemplum afferunt de furto acus, si sartor propter id tota die nequit operari. Si ferrum aratri rustico quis furetur, propterea solere iurare, imprecari, blasphemare, peccabit mortaliter: sed id non tam ratione damni, quam ratione occasionis peccati, quam alteri dat, eius quodammodo salutem contemnens, & sic hoc spectat ad rationem cuiusdam scandali.

Respondeo tertio. Qui aliquid exiguum surripit, sed cum animo plura surripiendi si posset, peccat mortaliter: & de hoc sunt interrogandi qui furtis sunt inuoluti quia sæpè animus eis non deest maiora surripiendi, licet pauca surripuisse se fateantur, quia facultas & occasio non se dedit. Et contra non facilè peccati mortalis sunt condemnandi, qui modica accipiunt non animo furtiuo, vel certè non animo surripiendi aliquid notabile. Sic supra à mortali excusauimus famulos aut ancillas esculenta aut poculenta ordinaria surripientes.

Quæro tertiò. Quid dicendum de furtis quæ fieri solent in messe? Respondeo à mortali excusari possunt pauperes, & tenuioris fortunæ mulierculæ; aliquas spicas in diuersis agris clam surripientes: cùm ipsi quantitatem notabilem nollent surripere, aut notabile damnum alicui inferre.

Sed dices, licet quantitatem nobilem vni vel alteri non surripiat, nec eis notabile damnum inferant, tamen in fine

meßis,

messia, si velint benè considerare, inuenient se quantitatem notabilem de alieno habere; ergo tunc velle eam retinere, nec velle restituere, erit peccatum mortale.

Respondeo 1. magnam requiri quantitatem in similibus furtis, quæ diuisim fiunt & paulatim à diuersis vel etiam ab eodem (per fortuita scilicet furta cum interuallo facta aliquid corradendo) vt iudicetur furtum mortale.

Respondeo 2. Vix ab illis æstimari esse hæc furta si hinc inde paucas spicas colligant de messe, etiam vltra illas quæ manent post terga metentium; nam ratione paupertatis putant quodammodo sibi hæc deberi à ditioribus. Atque etiam ipsi ditiores sciunt vix aliter contingere, quin hinc inde aliquid tunc surripiatur, nec ita grauiter accipiunt, si exigua quantitas, licet de die in diem sensim crescat, nec videntur velle ideò obligare tenuiores ad restitutionem. Vnde cum in fine messia petitur venia generalis ab illis de omni quæ interuenire potuit iniusta acceptione, facilè condonant. Non tamen hic excuso eos, qui modo partem manipuli detruncant, modo erectam adhuc segetem manibus plenis vellicant: mox enim graue paucis diebus damnum possunt ea ratione inferre, & id merito grauiter displicet Dominis. Hi certè ad restitutionem si commodè fieri posset obligandi forent: sed ferè ad confessionem accedunt, dum omnia ista corrasa consumpserunt, & sic inutilè corradendo euadere pauperiores solent, in pœnam iniustitiæ, vixque aliquid ad restituendum habent.

Quæro quartò. Quid de furtis lignorum in sylua ad communitatem spectante? Resp. cùm illa quæ bono publico conducibilia sunt, spectet ad cuiuslibet loci Rempublicam ordinare, iure potest prohibere vltra certum modum & mensuram ligna exportari è sylua communi. Si autem ciuis illius communitatis vltra id aliquid exportet, solùm censetur venialiter peccare, nec ad restitutionem teneri; nisi magnum omnino detrimentum communitati inferatur, puta stirpes notabiles incidendo, grandiores arbores sternendo. Nisi enim tale damnum sit enorme, vix æstimari solet notabilis iniuria committi per eos qui alias ius habent Sic excusari possunt à graui peccato pauperiores, qui portionem suam ad calefaciendum destinatam vendunt, & postea dietim fasciculos hinc inde sibi comparant: nec enim censetur graue damnum.

Sed, quid si ciuis alterius communitatis sic ligna exportet? Respondeo quando sunt incolæ locorum vicinorum habentque syluas cæduas sibi vicinas, cùm passim sciantur hinc inde exigua damna ab vtraque parte fieri, censentur communitates vicissim condonare quod ereptum est, contenti mulcta, si qui in furto deprehendatur. Ita Lessius l. 2. c. 5. dub. 14.

Quod si verò quispiam ligna exportet è loco alicuius priuati, vel in loco communi iam vendito vel elocato alteri, peccat pro ratione ablatæ, vel damni illati.

Quæro quintò. Quid dicendum de his qui pascunt in locis prohibitis? Resp. eodem modo proportionaliter dicendum, quo de lignis; nam si sint membra communitatis qui pascunt, non censetur grauiter peccare, nisi sit omnino graue damnum, quale potest esse si pascant boues & vaccas, & similia animalia in syluis prohibitis, propter nouellas stirpes germinantes quæ exeduntur ab illis animalibus cum notabili damno.

Quæro sextò An inuenta sint restituenda? Respondeo, si post diligentem inquisitionem Dominus non inuenitur, probabilis est sententia aliquorum Doctorum posse retineri ab inueniente, quia tunc quadam ratione censentur derelicta, & sic fiunt occupantis, cum tacita obligatione si Dominus compareat illi restituendi. Æquitati tamen & pietati magis consonum videtur, vt in pauperes vel pias causas impendantur. Quantum ad feras aut aues in alieno laqueo inuentas, etiam iuri est conforme, vt fiant inuenientis & accipientis, vt habet Nauarr. cap. 17. nu. 176. Couar. & alij. Est tamen quorumdam sententia adiudicans illas illi qui posuit laqueum, quia quodammodo censetur per laqueum eam in suam redegisse potestatem; & hoc communi hominum sensui videtur conforme. Lessius lib. 2 cap. 5. dub. 11.

Quæro Septimò. Quid agendum cum his qui in officio constituti exigunt stipendium amplius quam eis sit constitutum? Resp. hos obligandos esse ad restitutionem cùm talis exactio vel extorsio fit contra iustitiam. Potest autem illa fieri, vel expressè, vel tacitè. Expressè quidem, vt dum quis mendaciter asserit sibi plus deberi pro stipendio, quam debeatur. Tacitè, dum differt, vel recusat officij sui actum, nisi vltra stipendium assignatum aliquid ei detur.

Sed quid si detur ab aliquo vltra stipendium Respondeo, si ille ignorat taxam, nihilque vltra daret si veritatem sciret, tunc is qui accepit non potest in conscientia retinere; quia non est datum liberali donatione, sed ex errore & deceptione. Si verò non ignorat, & dat, censetur liberaliter datum.

Aduerte etiam quorumdam excusationem, asserentium taxæ quantitatem adeò exiguam esse in quibusdam officiis, vt ne quidem iusti pretij infimi rationem habere censeatur. Quod si hæc excusatio veritate nitatur, excusabit à restitutione, si solùm quod iustum est, petant. Item, quandoque labor extraordinarius, ad quem quis ex officio non tenebatur, excusabit si quid vltra stipendium ordinarium expetatur.

Quæro octauò. Quid agendum Confessario cum illis qui ære alieno onerantur, nec soluunt, vel solutionem nimis differunt? Respondeo, certum est eos inuito creditore non posse in conscientia diù debitum differre; quod pauci aduertunt. Quod si inde damnum creditori obuenict, etiam tenentur ad illud resarciendum, vel compensandum.

Sunt tamen aliquæ causæ excusantes à debitis solutione statim facienda.

Primò, impotentia excusat à toto, si contingat in toto, si contingat tantùm ex parte, excusat ex parte.

Secundò, magnum, damnum quod sequeretur in rebus non debitis.

Tertiò, notabilis iactura decentiæ status. Ratio est, quia his casibus creditor secundum rectam rationem tenetur consentire, & ideò irrationabiliter est inuitus vt differas solutionem. Intelligenda tamen hæc, nisi creditor per damnum vel parem iacturam status pati deberet propter tuam dilationem. In causa enim paris damni potior est conditio creditoris, habetque ille plus iuris.

Ex his resolui possunt Casus frequentes in gratiam debitorum.

Primus Casus: Si Nobilis non potest soluere, nisi se priuet omni obsequio famulorum & equorum cogaturque abstinere à consortio sui similium, excusari potest si differat restitutionem.

Secundus Casus: si cuius aliquis primarius non potest soluere nisi artem mechanicam exercere cogatur, sibi & suo insuetam, similiter excusari poterit.

Casus tertius: Si quis debet centum aureos, nec potest statim soluere, nisi domum, vel prædium aliquod vendat multo minoris quàm valeat, non tenetur statim, statui, sed potest differre.

Casus quartus: Si quis debita non potest soluere sine periculo salutis suæ vel suorum, potest differre. Exempli gratia: Periculum est ne vxor vel filiolæ præ inopia se prostituant, ne filij ad furta & latrocinia abeant; ne ipsemet debitor præ impatientia in desperationem incidat Nempe saluti suæ vel suorum quisque potius tenetur consulere si periculum istud sit notabile.

Casus quintus: Non excusantur illi, qui vt soluant ne quidem mobilia aliqua etiam haud necessaria volunt alienare. Nec illi qui nolunt sibi quippiam detrahere de domesticis expensis sæpè superfluis, vt sensim reddantur potentes restituere. Cùm enim decentia status non consistat in indiuisibili, tenentur quantum possunt sibi detrahere, vt possint debita dissoluere, vel aliena restituere.

Casus sextus: Non etiam excusantur illi qui iniustè statum aliquem obtinent, puta quia furtis, fraudibus, rapinis, vsuris illum pertigerunt, quin teneantur restituere etiam cùm dimissione status Intellige, quando iam ex parte notum est eum sic diuitem factum, aut pertigisse ad eum statum. Alioqui si vir habeatur probus & honestus, non tenetur se infamare, sed sensim prout potest, debet restituere.

Quæro nonò. Quando quis non potest omnibus simul soluere, quem teneatur in soluendo ordinem seruare? Respondeo multa de hoc ordine præscribi, tum à Iurisperitis, tum à Theologis hac de re tractantibus. quia diuersis locis diuersæ leges vel consuetudines reperiuntur hanc rem concernentes. Atque has quidem ordinariè seruandas putauimus. Illos tamen excusandos existimauimus, qui creditori prius petenti & vrgenti soluerunt, aut magis indigenti. Hos excusat Emanuel Sà V. *Restitutio*. Imò Gabriel in 4. d. 15. q. 2. dicit ea quæ Canonistæ disputant,

quinam

quidam iure potiores sint in restitutione, potius ad iudicij, quàm ad conscientiæ forum spectare. Et licet hoc alij refellant, tamen quando non ex fraude, sed bona fide debitor soluit aliquibus etiam in iure posterioribus, illi retinere possunt, & hic soluendo potest excusari, quia non tenetur scire omnes istas leges & ordinem quem statuunt. Imò multi passim putant se in conscientia ad talem ordinem non obligari, conformiter opinioni Gabrielis, nisi Iudice decernente.

Quæro decimò. Quid dicendum de his qui cedunt bonis, an vltra ad aliquid teneantur: Respondeo. Cessio bonorum in foro conscientiæ non aliter excusat, quàm necessitates sine cessione excusaret. In hac enim cessione ex quadam misericordia conceduntur alimenta ob necessitatem: quia non tenetur se spoliare debitor necessariis alimentis, ita vt cogatur mendicare. Itaque sicut quis in necessitate constitutus potest retinere ea quæ spectata personæ suæ conditione, & eorum quos alere tenetur, censentur necessaria: Similiter qui absque culpa cogitur cedere bonis, potest abscondere quantum necessarium erit, vt tenuiter viuat secundùm statum suum. Ita Lessius, citans Petrum Nauarrum, & Syluestrum. Si tamen postquam cessit quis bonis ad lautiorem fortunam pertigerit, tenetur integrè satisfacere.

Quæro vndecimò. Vtrum liceat carius vendere dilata solutione, siue credito, quàm vendi solet præsenti pecunia?

Respondeo 1. licere vendere carius dilata solutione, intra limites iusti pretij: Vnde si præsenti pecunia vendebas infimo pretio, potes ob dilatam solutionem vendere summo. Item si res quæ nunc valet viginti argenteis tempore solutionis valitura triginta aut circiter, potes illam tali pretio vendere, si seruare decreueras; & hoc ratione lucri cessantis. Item aliquid licitè exigitur vltra pretium iustum, ratione periculi sortis, cui mercator credito vendens se exponit, vel ratione expensarum & molestiarum quas timet in recuperanda sorte & solutione.

Sed difficultas in quibusdam modis vendendi ad creditum in auctione publica introductis, vt hac ratione augeatur pretium concurrente emptorum copia. Sic quibusdam in locis Domini temporales grana à Receptoribus suis collecta ex censu annuo, circa Iunium curant exponi ad creditum, dantes terminum solutionis post messem futuram, puta in Decembri & propterea concurrentibus emptoribus, multum augescit pretium, vltra illud quod tunc præsenti pecunia valeret, & quidem vltra rigorosum & summum illius temporis. Hic casus à quodam Receptore timorato paucis abhinc annis mihi propositus, quia ei scrupulus ea de re à Religioso pio & docto ingestus fuerat.

Respondeo: Non videri absolute condemnandum hunc modum tanquam iniustum, quamuis dissuadere non abs re foret his, qui non habent interesse, ex solutionis dilatione. Ratio esse potest, quia non venduntur pluris præcisè ob dilationem solutionis, sed quia iste modus vendendi, per accidens faciat pretium crescere, alliciendo copiam emptorum. Et illud censeri potest pretium quodammodo iustum, quod in tali modo vendendi spectatis circunstantiis subeunter à plerisque penditur. Maximè si libertas sit in tali modo vendendi, etiam infra pretium quod nunc præsenti pecunia currit, offerre: quamuis moraliter non contingat infimo pretio obtineri in tali foro, & talibus circumstantiis ob raritatem mercis, & concurrentiam emptorum.

Quæro duodecimò. Quid dicendum de tutoribus pecuniam pupillorum apud mercatores deponentibus, vt quinque vel sex pro centum recipiant, cum securitate sui capitalis? Respondeo, à multis id condemnari, nec securum esse. Cui resolutioni consentiunt quæ decreta sunt in Synodis Prouincialibus Cameracensi anno 1586. tit. 23. cap. 4. Mechliniensi anno 1570. atque etiam in Diœcesanis Audomarensi anno 1583. tit. 11. c. 1. Iprensi anno 1577. tit. 13. cap. 4 Ne quis tutor aut curator pupillorum, aut pupillarum sub prætextu augmentandi patrimonij ipsorum, pecunias, eorum, sub certo lucro singulis annis vltra sortem recipiendo det mutuo, retenta facultate recipiendæ sortis, quando ad maiorem ætatem peruenerint, aut matrimonium contraxerint, aut aliàs ad illorum voluntatem & arbitrium. Simul autem declarant illæ Synodi omnes huiusmodi contractus esse vsurarios, & contra sic mutuantes, tanquam contra vsurarios, procedendum. Philippus quoque II. Rex in diplomate, super executione dictæ Syn. Prouinc Camerac. art. 21. declarat tales contractus esse nullos. Et similiter Octauius Episc. Tricaricensis directorio Coloniensibus scripto, titul. de vsuris. Ita Franciscus Syluius in aduitionibus ad Binsfeldij compendium capit. 55. part. 3.

Quæro decimo-tertiò. Quid dicendum de viduis, ancillis, famulis, & horum similibus mercaturam non exercentibus, qui tamen pecuniam apud se aliàs quiescentem deponunt super manus mercatorum, vt sex lucrentur super centum, & capitalem summam sibi volunt, repetendam vbi egerint? Respondeo eandem rationem hic esse quæ in priori casu, eandemque resolutionem.

Attamen praxis hac in re sic inualuit, vt passim id etiam timoratæ conscientiæ agere videantur sine scrupulo iniustitiæ; nec parum difficultatis patiuntur Confessarij, aut Parochi. Vulgo vocant id vernaculè, *Mettre son Argent à monte*, quod quibuslibet concessum putant; quia & ad id quandoque importunè à mercatoribus sollicitantur, qui rem sibi gratissimam passim ab his præstari fatentur, & lucrum quod inde hi pecuniam deponentes faciunt, libenter soluunt, ob maius lucrum quod ea pecunia deposita ei cedit.

Ideò quidam recentiores Theologi & Canonistæ hanc praxim excusant, & iustificant per tres virtuales seu implicitos contractus, nempe, per contractum societatis, per contractum assecurandi capitale, & per venditionem lucri incerti maioris pro minore certo. Nec est necessarium vt contrahentes expressè hos contractus ineant, sed sufficit quod implicitè illos intendant per vnicum contractum expressum. Vnde sufficere videtur, quod suis intendat conferre centum cum mercatore? vt quotannis soluat quinque, salua sorte, eo modo quo licitum est. Vide Lessium lib. 2. cap. 25. dub. 3. Nec necessarium est, vt hi, qui sic pecunias bona fide conferunt, omnia ista perfectè intelligant, sed implicitè censentur intendere iustum titulum, quia cupiunt iusto modo lucrari, & non aliter. Interim etsi de facto vsurarius esset contractus, si tamen bona fide processerint, & alias facturi erant iustum, probabilis est opinio multorum, posse retinere lucrum quod iusto tunc contractu facturi erant. De quo videre potes latius Lessium l. 2. c. 20. dub. 12.

Hinc infero: licet securius sit supradictam consuetudinem tollere ab his, qui pecunia sua negotiaturi non erant, ne videatur mortuum implicitum cum vsura: Attamen qui bona fide fecerint, & lucrum perceperint, non puto facilè esse condemnandos ad restitutionem, ob dicta. Vide Nau. c. 17. n. 257.

Sed dices: Quid si hi repetant sortem capitalem, vt securiori modo suam applicent pecuniam ad lucrum, & mercatores refundere differant? Resp. hoc non infrequens esse scioque contigisse quibusdam viduis quas ab hac lucrandi ratione parum tuta diuertere optabam. Tunc autem cum illi sint in mora, ratione illius moræ possunt tuto lucrum tutum accipere: quia pecuniam suam, vel in annum reditum, vel per aliam iustam viam poterant lucrosè impendere.

Videri etiam potest alius modus excusandi tutores, vel viduas sic pecuniam deponentes, apud Lessium libro secundo capit. 22. dub. 10. circa finem. Nempè posse excusari per censum vtrimque redimibilem. Hæc paulo latius diximus, quia quæstio quotidiana est Pastores concernens, quibus licet suadeam quo ad fieri potest, consuetudinem supradictam corrigere; non tamen approbo quod aliqui nimis vehementer in publico inuehantur in eam, sine sufficienti discretione; nam experientia constat quandoque inde non sequi fructum, sed potius tumultum & conscientiarum inuolucrum. Vnde addo, cùm aliqui bona fide id practicant, nec ex monitione speratur fructus (quod certè non est infrequens) potius hos in sua fide & opinione & fauorabili quamuis minus secura relinquendos; quia saltem ratione bonæ fidei sunt solùm in statu materialis peccati & iniustitiæ. Quod si vero interrogent Confessarium, vel Parochum, tunc illi veritatem aperire tenentur, vt alibi diximus generaliter.

Quæro decimo quartò. Quid dicendum de illis venditoribus, qui quia emptoribus non placet merces nisi infimo pretio, cum pretio medio vel rigoroso optent vendere, compensant id occulta diminutione mercis, puta in mensura vel pondere. Exempli gratia conantur mensurando pannum occultè medium vel vlnam lucrari, vt perueniant tali modo ad pretium intentum? Resp. hic,

esse iniustitiam, & proinde obligationem restitutionis maximè cum est quantitas notabilis. Ratio est, quia licet possent vendere pretio medio, vel rigoroso; hoc tamen post ad mentionem de pretio non licet: sed tenentur stare conuentioni quæ est iusta, licet sit de pretio infimo. Aliud foret, si cogeretur vendere mercator infra iustum pretium etiam infimum, ex necessitate compulsus. Tunc enim si occultè diminuendo solùm pertingeret ad pretium iustum infimum, non videretur peccare contra iustitiam.

Similiter peccant contra iustitiam, & in re notabili tenentur ad restitutionem; qui computando cum mercatore, aliqua retinent quæ certo sciunt se ex officina habuisse, sed non esse scripta mercatore. Solentque hi insufficienter se excusare, dicendo se odio illa reticere, quia charè nimis vendiderit eis alias merces. Nam si non vendiderint vltra pretium rigorosum iustum, tenentur in conscientia stare conuento pretio.

Quæro decimo quintò. An venditor teneatur aperire defectum mercis suæ?

Respondeo primò Si emptor roget venditorem de bonitate, aut vitio rei, vel si petat ad certum vsum, tenetur venditor aperire rei vitia quæ sunt occulta, quia ex officio tenetur explicare conditionem rei suæ, si rogetur. Quod si asserat vitio carere, & eam multum laudet sciens occultum vitium, facit iniuriam emptori; quod si hac ratione alliciat emptorem qui alioqui emere noluisset; contractus est inualidus, quia dolus rei dedit causam. Si voluisset emere, sed non tanti, habet actionem quanti minoris. Si petenti ad certum vsum det rem inutilem, tenetur ad damna. Vide Lessium fusè libro 2. cap. 21.

Respondeo secundo. Si venditor laudet rem supra meritum, vel celet vitium, quod illam non reddat notabiliter minus vtilem ad vsum pro quo petitur, non tenetur ad restitutionem. Tum quia fere scitur hæc consuetudo mercatorum ab ementibus. Tum quia non incurrit emptor notabilem læsionem.

Quærò decimo-sextò. An monopolium obligat mercatores ad restitutionem?

Respondeo generaliter à Doctoribus monopolium accipi, pro omni machinatione qua mercatores efficiunt, vt ipsi soli aliquid vendant, vel certo pretio vendant. Itaque si conspirent in pretium quod non sit supra legitimum, siue supra rigorosum, non peccant contra iustitiam, licet peccare possint contra charitatem. Si nec emptores, conspirantes inter se, vt non emant nisi infimo, sed tamen iusto, quod contingit quandoque in auctionibus publicis. Si verò conspirent in pretium supra legitimum, peccant contra iustitiam, & tenentur ad restitutionem excessus pretij. Sic si emptores conspirent vt pretio vili emant quod sit infra infimum iustum obligantur venditori de damno.

Respondeo secundò. Quando mercatores coëmunt omnes merces certi generis, puta frumentum tempore messis, vel ante aut post; vt post modum inducat caritatem & suo arbitratu vendant: quidam Doctores asserunt eos peccare contra iustitiam, & obligari ad restitutionem, quia iniuriam faciunt Reipublicæ, & fraude quadam sunt causa cuiusdam pretij iniusti. Alij tamen putant eos solùm peccare contra iustitiam legalem, & ideo non teneri ad restitutionem. Ita Molina & Lessius cum quibusdam. Ratio est, quia non peccarent emendo, si pretio currente emerint: nec seruando, quia non tenebantur ea iustitia vendere: poterant enim seruare, vel aliò ferre, vel vastare, &c. Itaque cùm non vendant secundum æstimationem communem à qua pretium pendet rerum, nec iniusta actione illius pretij causa fuisse probetur, non videntur obligari ad restitutionem; quamuis puniri possint à Republica, eo quod contra iustitiam legalem & bonum publicum se gesserint, inducendo caritatem.

Respondeo 3. Si aut fraude impediant aliqui mercatores, ne copia alicuius rei quam vendere volunt, aliundè importetur vt sic caritatem inducant, tenentur ad restitutionem, tum mercatoribus quos impediunt & probabili lucro priuant, tum Reipublicæ, qui per iniustam actionem causa sunt maioris pretij.

Vide Sylu. V. Emptio p. 13.

Quæro decimo septimò. An fraudes, quæ variè in emptione & venditione solent concurrere, obligent ad restitutionem? Respond. ordinariè obligare, cum per illas causa damni datur, siue fiat ex parte emptorum, siue venditorum: sed hæ tamen parum æstimantur ab illis, ideoque sine fronte hic passim suam inoluunt conscientiam. Aliquas recenseamus.

Prima est ex parte vendentium, qui non solùm non tegunt vitia occulta rei, sed & mirè rem extollunt, emptori sæpius inutilem, vel parum vtilem.

Secunda est ex parte eorumdem, dum subornat personas, quæ rem faciant carius vendere quàm iustum sit, quod fit plerumque in auctionibus: hi enim semper agunt donec rei dominus ad pretium pertingat intentum, quod plerumque est supra rigorosum; quod si ad illud pretium alij non augeant, redit horum qui ad hoc subornati sunt fraude res ad dominum.

Tertia est ex parte ementium, qui alios deterrent quandoque à licitatione, fraude, vel minis, vel pecunia, vt ipsi obtineant infra iustum pretium.

Quarta est, eorumdem falsò rem vendendam deprimentium, falsoque asserentium esse inutilem, infrugiferam, vitiosam, litigiosam, vt talibus mendaciis auertant emptores.

Quinta est, eorum qui persistunt in auctione pretij, non vt rem obtineant, sed solùm vt alteri noceant, & carius emant, scientes ei rem quodammodo necessariam.

Sexta esse potest ex parte eorum, quibus res commissa est, vt exponatur venditioni: & hi exponunt eam tempore & loco incommodo, vt aliqui consanguinei eam obtineant, vel ipsimet per aliam personam. Hoc quandoque Tutoribus contingit & Iudicibus, vel similibus, qui & pecunia sinunt se abripi ad similia incommoda.

Quæro decimo-octauò. Ad quam restitutionem hi teneantur? Respondeo, si notabile damnum per hoc aliis creetur, nam si propter hæc non vendatur res supra pretium rigorosum talis fori, vel infra infimum, crediderim non obligandos ad restitutionem.

Quæro decimo-nono. Quid dicendum de fraude illorum qui bonis mercibus alias defectuosas, vel minoris valoris commiscent. Exempli gratia: Frumento commiscent secale, aut alia semina, vel quisquilias, vino aquam miscent, tenue vinum cum præstantiori; lanas in locis humentibus constituunt, vt tanto magis ponderent, & sic de similibus, vbi in qualitate vel quantitate fraus aliqua interuenit.

Respondeo, si simili admixtione facta mercator non plus rem vendat, quam valeat vt sic (quia res non fit propterea deterior, quam quæ passim ab aliis venditur) non videtur obligari ad restitutionem: Ratio est, quia per hoc emptoribus nullum vel exiguum damnum facit. Supponimus enim rem sic mixtam non vltra pretium vendi quod meretur etiam cum illa mixtione. Aliud foret, si damnum inde graue patiatur emptor: Puta quia res ei redditur postmodum inutilis, vel dispendiosa: Exempli gratia, emit vinum ad conseruandum, & ob mixtionem aquæ si citò non euacuatur, totum elanguescit, vel acescit cum eius damno: emit fructus in quantitate, & quia commixti sunt per industriam vel fraudem mercatoris aliqui ad putredinem vergentes paulò post magna pars inficitur. In his & similibus si non monuit emptorem, saltem post contractum, censetur causa damni per fraudem.

Quæro vigesimò. Vtrum liceat quandoque emere rem furtiuam; Respondeo, non licere, nisi quando emeretur in gratiam domini vt illi reddatur, & tunc teneretur dominus pretium refundere: quia talis emptor censetur eius negotium egisse. Alioqui qui emit rem furtiuam, domino comparente, tenetur eam reddere, etiam si nolit pretium reddere.

Respondeo secundò. Qui bona fide emit nesciens esse furtiuam, si postmodum deprehendat esse talem, potest reddere illi qui vendidit, repetito pretio, vt se seruet indemnem. Hæc est sententia multorum Theologorum, & Canonistarum: imò aliqui eorum etiam tenent, si mala fide emisti, sciens vel dubitans esse furtiuam, posse te idipsum facere. Vide Lessium lib 2. cap. 14. dub. 7 in fine.

Sed quæres. Quid si rem furtiuam bona fide emptam alteri vendiderim? Respondeo, si tunc dominus compareat, teneris solùm restituere id in quo factus es inde locupletior. Vnde si eodem pretio vendideris, ad nihil teneris; si pluris, teneris auctuarium illud dare: Si dono eam accepisti & vendidisti, teneris dare pretium, nisi fortè illud in largitiones liberales insumpseris, quas alias non eras facturus. Si eam donaueris, etiam ad nihil teneris, nisi similem ex tuis eras donaturus, tunc enim pepercisti rei tuæ.

CAPVT. VIII.

Resolutiones circa octauum Decalogi Præceptum.

QVæro primò. De quibus interrogandus est Pœnitens circa hoc Præceptum? Respondeo. An aliquod falsum testimonium contra aliquem in iudicio dederit?

2. An Superiori de proximi peccato roganti mentitus falsò fuerit, accusando?

3. An famam alicuius læserit falsum spargendo, vel occultum detegendo?

4. An discordias inter amicos non seminarit?

5. An in malam partem facta alterius interpretatus non fuerit?

6. An temeraria iudicia de proximo non habuerit?

7. An per adulationem alicui peccati causam non dederit?

8. An mendacia perniciosa non protulerit? Sed de his paucas quæstiones in particulari proponemus, ac in primis de detractionibus.

Itaque, quæritur de detractione, quando peccatum sit mortale? Respondeo esse peccatum mortale, si sit detractio formalis in re graui. Dicitur autem formalis, si quis directè intendat famam alterius lædere. Quod si ex quadam loquacitate narrat quispiam peccata, vel defectus alterius, est detractio materialis: Quæ tamen aliquando potest esse peccatum mortiferum, si quod narratur grauiter proximum lædit in fama, quia licet intendas expressè lædere, tamen id censeris implicitè intendere, dum causam ponis læsionis.

Respondeo secundò Si id quod narratur, parum lædit, detractio est tantùm venialis. Hinc narrare defectus veniales, non censetur nisi veniale, eo quod ordinariè hi notabiliter non lædunt famam, cùm ab his via homines sint liberi. Posset tamen talis esse conditio personæ, vt defectus similis cẽseatur magni momenti. Exempli gratia: Si de Prælato aliquo graui, dicas esse mendacem, id est crebro membro mentiri; nam dicere illum semel & iterum mentitum, non videtur mortale.

Similiter è contra quædam peccata etiam mortifera non censentur notabiliter lædere famam ratione conditionis personæ. Exempli gratia, de iuuene dicis esse prodigum, vel amoribus deditum; de milite dicis decepisse aliquam puellam, vel frequentare aliquam concubinam.

Quæro secundò, quale peccatum sit generali nomine aliquem infamare, verbi gratia, dicendo esse superbum, esse auarum, esse iracundum. Respondeo ordinariè non esse peccatum mortale, quia hæc non ita solent accipi, vt sonent peccata mortalia, sed vt denotent naturalem inclinationem, vel etiam veniales defectus. Ratione tamen dignitatis personæ de qua dicuntur, vel quia putantur accipienda quandoque pro grauibus vitiis, posset in his peccatum mortiferum committi, vt notat Nauarrus c. 18. n. 24.

Quæro tertiò, an sit peccatum mortale, reuelare defectus naturales, vt si dicas aliquem esse ignarum, parui iudicij, parui ingenij. Respondeo non esse, nisi inde aliquod notabile damnum sequatur. Idem dicendum de defectu natalium, vt si quis dicat esse filium Clerici, aut natum ex adulterio, & similia. Ratio est, quia ob hæc non censetur quis infamiam, siue læsionem in fama propria contrahere. Videndum tamen an hoc ex nimio contemptu non dicatur, & an etiam ab aliis valde contemnendus non censeatur; nam ob circumstantias similes posset peccatum esse graue. Nauarrus suprà & alij.

Quæro quartò, an sit mortale, reuelare crimen alterius vni vel duobus qui rem omnino silebunt? Respond. Multi putant non esse. Caiet. quæst. 73. art. 7. Petrus Nauarrus lib. 2. c. 4. Corduba Tractatu de Detractione q. 2. concl. 5. Ratio esse potest, quia illud censetur esse leue detrimentum in fama, si vni vel duobus dicas, quibus dicere perinde sit ac si nulli dicas, cùm periculum non sit euulgationis, aut alterius incommodi grauioris.

Quæro quintò, vtrum qui iniuriam sibi factam ab aliquo amico refert, peccatum detractionis incurrat, vel quale peccatum committat? Respondeo, si faciat intentione detrahendi, & vt se vindicet, potest esse quandoque peccatum mortale, si autem vt consolationem accipiat, siue vt querela exposita dolor mitigetur, non est peccatum, saltem mortiferum, quia iure suo vti videtur, Ita Lessius ex Petro Nauarra libro 2. capite 4. Rationem subdit: Quia nimis graue est, & præter humanam consuetudinem, vt quis cogatur iniurias acceptas solus in silentio concoquere, nec possit eas cum amico communicare: cum hac ratione magna pars earum veluti pondere quodam leuetur. Vnde si inde aliqua infamia authori iniuriæ prouenit, ipsi imputandum.

Quæro sextò, vtrum manifestare possit crimen alterius occultum, ad impediendum damnum proximo impendens? Resp. si aliter non potest auerti, id licere. Ratio est, quia nemo habet ius tuendæ famæ cum damno graui alterius. Hinc resoluuntur Casus sequentes.

Casus primus, ego noui aliquem famulum furem esse, possum monere eos cum quibus habitat, vt ei aduigilent.

Casus 2. Si homicidium, vel aliud crimen imponitur innocenti, qui ob id erit plectendus, possum aperire authorem, imò teneor.

Casus 3. Si agitur de officio, vel beneficio conferendo; de matrimonio contrahendo, de Religione suscipienda, si ego sciam iustum impedimentum, vnde notabile incommodum timeri debeat, possum eius occulta pandere.

Casus 4. Si quis simulet se peritum Medicum, vel Aduocatum, vel Pharmacopolam cum periculo damni alterius, & sciam non esse talem, possum aperire eius fictionem.

Casus 5. Si quis simulat pietatem & paupertatem, vt eleemosynas conquirat cum damno aliorum pauperum, possum eius hipocrysim vel fictionem aperire, occulta peccata manifestare. Cùm enim fama eius tota in errore versetur, non habet ad eam ius cum aliorum periculo, vel incommodo.

Quæro 7. vtrum qui vno aut altero crimine est infamis & notus, vt talis possit etiam de aliis ignotis infamari? Resp. non posse, quia qui est infamis in vno genere vitij, non propterea amisit ius & famam quam habet in aliis virtutibus. Nam v. g. potest quis haberi tanquam adulter, non tamen tanquam fur, aut tanquam hæreticus; & ideò si id est occultum non possum detegere.

Aliud foret, si tantùm referantur crimina aliqua minora, affinia, & ordinariè coniuncta crimini illi quod iam publicum est. Exempli gratia. infamatus est quis de furto aliquo grandi & apud illos qui norunt principale, refers alia minora. Aliquis infamatus est tanquam adulter, & tu aliquas conuersationes, vel actus ad ipsum spectantes narras. In his non incurritur graue peccatum, si non censeatur notabiliter infamia augeri.

Quæro 8 Vtrùm crimen proximi publicum in aliqua ciuitate, liceat alibi patefacere vbi ignoratur? Resp. id non esse contra iustitiam, quando crimen est publicum & notorium, quia talis amisit ius ad famam, vnde non fit ei iniuria. Imò si fama communis breui illud perlatura erat ad locum illum, ne quidem est contra charitatem, vel saltem non est peccatum mortale. Id ipsum asserunt Nauarrus, & Caietanus, scilicet non esse mortale, licet fama illuc non erat peruentura, quia quando semel infamatus est quis publica infamia cùm iam non habeat ius ad famam, non videtur graue, si de publico facto alibi fiat mentio. Et quidem non solent hoc graue æstimare referentes si publica scandala alibi facta alio in loco enarrent.

Quæro nonò. Vtrùm quis audita referens absque asseueratione, & dubitanter, peccet mortaliter, & teneatur ad restitutionem? Respondeo negatiuè, si ita referat, vt probabile non sit infamiam inde orituram, eo quod alij non sint credituri. Si tamen audita referat coram illis, quos probabile est ex sua leuitate credituros, licet sufficientem occasionem ad id minimè dederit, potest peccare mortiferè contra charitatem, quamuis non contra iustitiam, nec tenetur ad restitutionem; eo quod non sit causa efficax damni per se, cùm narratio non sit talis, vt fidem idoneus sit facere, sed potius id eorum leuitati, & malitiæ sit tribuendum. Attamen quia ea charitate tenebatur abstinere, aduertens ex suis dictis alterum grauiter lædendum, ideo mortale peccatum potest incurrere.

Hinc infero illum, qui narrat audita ab hominibus parum fide dignis iudicans suos auctores, non teneri ad restitutionem, quamuis alioqui audientes credant. Nec refert quod malo animo id faciat, quia intentio nocendi non obligat ad restitutionem si opus ex se non sit damnosum. Qui verò refert audita tali modo, & talibus auctoribus nominatis, vt audientes meritò possint induci ad opinandum malum, tenetur ad restitutionem, quia dat sufficientem causam damni.

Quæro decimò. Quomodo peccet qui audit detrahentem?

Respondeo primò: Qui ita audit vt inducat, vel excitet ad detrahendum, vel ad prosequendum inchoatam detractionem, non minus peccat, quàm detrahens; quia est ex causa peccati, & ita tenetur ad restitutionem, nisi detractor restituat. Si verò audiendo detractorem lætatur quidem, non tamen inducit, aut animat ad continuandum, non tenetur ad restitutionem, quia non est causa damni. Potest tamen peccare mortaliter, si quis solùm delectetur eloquentia detractoris, vel curiosa cogitatione factorum proximi, non tamen desideret vt ille detrahat; tunc enim non est peccatum mortale.

Respondeo secundò: Quia nec inducit, nec lætatur, tamen audit, nec resistit detractioni, aliquando peccat venialiter. Mortaliter, si infamia sit grauis, & facilè possit eam impedire, nec putet alia ratione auertendam, vel breui recuperandam famam. Charitas enim obligat ad graue damnum proximi auertendum, quando commode possumus. Venialiter peccat, si detractio non est grauis, vel si nimia verecundia aut animi pusillanimitate non audeat resistere, quia tunc valde difficile est efficaciter impedire; vnde tunc tenetur sub mortali, nisi infamia esset valde atrox, & grauia incommoda mox paritura. Tunc enim debet sibi vim facere excussa verecundia, & modestè contradicere. Item solùm venialiter peccat, si putet auditores non credere. Potest autem quis excusari a peccato, si putet monitionem non profuturam, vel si mutuat aliquod graue damnum, puta contumelias vel verbera, vel si rationabilis verecundia obstet, si sis inferior, vel nullius auctoritatis. Ita Lessius & alij.

Quæro vndecimò. Quomodo fama sit restituenda? Respondeo: Qui falsum crimen disseminauit, debet adhibere omnem industriam vt falsa illa opinio animis hominum eximatur: Vnde tenetur illis significare se deceptum fuisse, aut falsum dixisse, etiam cum iuramento vbi opus erit. Quod si id fecerit, iam amplius ad nihil tenetur, & si auditores non credant, quia illorum peruersitas iam est causa prauæ opinionis.

Respondeo secundò Qui crimen occultum manifestauit, dicat se deprehendisse deceptionem, & se errasse, ac deceptum fuisse; laudet infamatum, & honorificè de eo loquatur vbi datur occasio, aut simili alio modo expressè vel implicitè, quantum in se est, eximat opinionem quam impressit.

Quæro duodecimò. Quænam excusent à famæ restitutione?

Respondeo 1. excusare, si fama alia ratione iam sit recuperata

2. Si infamia iam abiit in obliuionem.

3. Si reuera infamia efficaciter non fuit secuta, eo quod infamator esset nullius fidei, quod sæpè contingit. Item si apud quos infamauit sciebant similia, ita vt infamia non fuerit notabiliter aucta.

4 Si non posset fieri sine amissione famæ quæ sit longè maioris momenti, vt si Prælatus vel Vir illustris infamauit plebeium, non tenetur cum iactura sui nominis reuocare. Ratio est, quia ille plebeius non potest cum ratione exigere, vt ille famam tanti momenti amittat: sed debet esse contentus laude, si eum laudet in eo genere virtutis, vbi infamauit, vel honorifica appellatione, aut salutatione, aut certè pecunia ex arbitrio prudentum, vt passim tenent Doctores.

Quæro decimo-tertiò. Vtrum in fama possit fieri compensatio? Respondeo affirmatiuè. Si tu alium infamasti, qui te antea infamarat, non teneris ad restitutionem, si ipse tibi restituere nolit, sed potes vti compensatione; maximè si infamia grauior non sit à te ei illata. Imo quidam putat posse fieri compensationem infamiæ cum damno infortunij tibi illato. Exempli gratia: intulisti Petro damnum, & ille te grauiter infamauit, tu potes illi denegare restitutionem, si nolit tibi restituere famam. Imò aduertendum, si quis te infamet, nec possis infamiam alia ratione auertere, tu potes illius occultos defectus aperire, ne fides ei adhibeatur, verbi gratia, dicere quod aliàs in mendacio & periurio sit deprehensus, si ita sit. Vide Lessius libro secundo cap. 11. dub. vigesimo quinto.

Quæro decimo quartò. Quale peccatum sit iudicium temerarium de proximo? Respondeo iudicium temerarium (siue ex leuibus aut insufficientibus iudicijs) quod concipitur de graui malo proximi cum plena animaduersione, ordinariè est peccatum mortale. Ratio est, quia fit iniuria proximo, & in despectum eius grauem vergit quod in corde tuo iudices eum sine causa improbum: & ex maleuolentia paruoque affectu proueniat, quod auertens signa non esse sufficientia, nihilominus pergis iudicare.

Respondeo 2. Si indicia non sint omnino sufficientia ad certum iudicium, magnam tamen habeant probabilitatem, vt rem faciat omnino credibilem; non censetur mortale, etsi rem iudices moraliter certam; quia non est tanta distantia toret valde probabile & moraliter certum, vt censeatur grauis iniuria inferri, si quod valde probabile est, iudicetur esse certum.

Respondeo tertiò: Non est nisi veniale, de defectibus leuibus & venialibus iudicium temerarium: quia non est grauis per hoc iniuria. Item non est nisi veniale, si fuit graue malum, sed non perfectè aduertisti te malè iudicare vel non aduertisti signa esse insufficientia, licet aduerteres te malè iudicare.

Quæro decimo-quintò. Quale sit peccatum suspicio temeraria. Respondeo suspicionem qua ex leuibus indicijs malum de propinquo opinionem habemus, ordinariè non esse nisi veniale peccatum; qui cum semper maneat intra latitudinem ambiguitatis sine iudicio & definitiua determinatione, non inuoluit completè contemptum proximi. Si enim proximum completè despiceret, prorumperet in definitiuam sententiam, & diceret in in seipso, verbi gratia, Ioannes est peruersæ mentis. Vide Caietan. in Summa. V. *Suspicio*. Quidam tamen putat suspicionem de graui malo pertinacem, prouenientem non ex humano errore, sed ex contemptu & maleuolentia esse mortale peccatum. Ita Lessius libro secundo cap. 29. dub. 3.

Petes: Quomodo sciri potest an tantùm sit suspicio, an verò iudicium firmum; in his enim discernendis hærent, nonnunquam pœnitentes, hærent & confessarij? Respondeo: Dum quis ita iudicat, vt rogatus an habeat pro certo responsurus sit sibi certum, aut ferè certum videri tunc censetur iudicium firmum. Si verò ita iudicet, vt responsurus sit se non esse moraliter certum, sed se posse ea in re falli, tunc solùm est suspicio. Hæc est regula Caietani, & aliorum Theologorum.

Quæro decimo sexto. An susurratio sit peccatum mortale? Respondeo, Susurrationem vocari oblocutionem ad amicitiam tollendam inter aliquos, & in genere suo esse peccatum mortale, cùm tendat ad nocendum proximo, tollendo ei magnum bonum, amicum scilicet. Vnde qui seminant discordias inter consanguineos vel amicos, grauiter peccant. Potest verò susurratio esse venialis propter imperfectionem actus, quia non intendit contra amicitiam, licet materialiter dicat aliquid prouocatiuum contra amicum. Videndum tamen ex grauitate nocumenti, an non redeat actus in naturam suæ speciei, quia tenebatur aduertere ex suo dicto tale nocumentum oriturum. Potest etiam esse venialis ex parte eius quod dicitur, quia leue est, vel ex parte modi, quia iocosè & non seriò dicitur. Ita Caietanus in Summa, V *Susurratio*.

Petes: An is qui ad dissoluendam amicitiam alicui damnosam occultum alterius peccatum aperit, censeatur susurro, & peccatum mortale incurrere? Respondeo, non peccare, sed opus charitatis agere, quia talis non est vera amicitia, quæ non virtute, sed in vitio est fundata, atque etiam alter non habet ius ad tuendam famam suam cum damno proximi, vt supra dixi.

Sed si quid ad dissoluendam amicitiam damnosam confingat graue peccatú de altero, vt amicum ab illo auertat? Respondeo, si sit peccatum de altero, vt amicú ab illo auertat? Respondeo, si sit peccatum cum infamia coniunctum, peccat mortaliter; quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona. Quod si peccato non sit infamia adiuncta, non censetur nisi veniale peccatum. Sayrus libro 12. capite 5.

Quæro decimo septimo. Vtrum sub peccato mortali teneatur quis testari, vel denunciare, iudice præcipiente, vel iuramentum deferente. Resp. subditus tenetur, si author laboret infamia delicti, vel si de illo iam semiplenè probatum est. Item licet nulla laboret infamia, si tamen ab eo impendet graue damnum bono publico, vel priuato quod aliter nequit auerti, tenetur quis denuntiare & testari. Item si procedatur via accusationis, & delictum probari plenè possit, testis citatus tenetur testari.

Respondeo 2. multis casibus non tenetur quis denunciare vel testari. 1. si sub secreto tibi patefactum est, consilij, vel auxilij causa, ad salutem animæ, vel corporis. Exempli gratia, si sis Medicus, Aduocatus, obstetrix. Non enim debet misero obesse, quod consilij vel auxilij petendi causa se

se alteri bona fide patefecerit, & hoc etiam verum est, licet infamia vel semiplena probatio de authore præcesserit. Si tamen denuntiatio vel testificatio ad aliquod tamen publicum vel priuatum foret necessaria, promissio secreti etiam iurata non obligat, quia iuramentum promissorum cedens in damnum tertij non potest obligare. 2. si author non laborat infamia, nec timetur damnum futurum, quia poterit alia via emendari, puta monitis priuatis, non teneris etiam tunc denuntiare, vel testificari, licet cum duobus & tribus scias, & licet procedatur per viam inquisitionis. 3. quando proceditur per viam accusationis, si testis videt rem probari non posse, eo quod ipse solus & accusator sciant, non tenetur testari, quia & accusator tunc non potest accusare. 4. si ex denuntiatione vel testificatione notabile damnum tibi vel tuis impendat, non teneris, nisi fortè publicum bonum necessariò id postulet, si cognoueris ab iis qui fide non sunt digni; hoc enim perinde est ac si nescires. Neque tunc expedit reuelare eos, si fide digni non sunt. Porrò in casibus in quibus non tenetur quis reuelare, etiam si iuret dicere veritatem, non tenetur quia, potest iuramentum suum conuenienti modo intelligere cum hac restrictione: *Quatenus teneor iuro.*

Quæro decimo octauo. Tenetur ne testis ad damni secuti restitutionem, si noluit testari quando obligatur, vel si tunc veritatem occultet? Respond. Quidam DD. ita sentire teneri scilicet ad restitutionem damnorum quæ inde oriuntur, quod noluerit testari, vel veritatem patefacere, quia tunc ex iustitia tenetur testimonium dare citatus à Iudice. Alij negant, si enim fugit, vel se occultat antequam Iudicis citatio denuntietur ei legitimè, non tenetur ad restitutionem damni, defectu testificationis sequuti, quia necdum obligatus erat præcepto Iudicis, cùm necdum obligatus erat præcepto Iudicis, cùm necdum ei debito modo erat impositum. Si verò ei iam intimata est citatio per ministrum iustitiæ, licet obligetur præcepto & obligatione obedientiæ, non tamen obligatione iustitiæ, antequam acceptauit. Cùm verò acceptauit, tunc tenetur ex iustitia veritatem dicere, legitimè interrogatus.

Quæro decimo nono Vtrum testis ratione falsi testimonij, teneatur ad restitutionem damni sequuti?

Respondeo 1. Teneri sciens vel ex crassa ignorantia falsum testantem, & si fortè iam damnum erat datum sufficienter per alios testes, ita vt eius testimonium nihil effecerit, tunc enim non censetur causa efficax damni. Adde, quod si quis per falsum testimonium alium in periculum mortis induxit, tenetur retractare, etiamsi simile periculum illi crearetur. Tenetur enim auertere quisque damnum quod alteri iniquè parauit, etiam cum pari damno suo. Et hoc verum est in omni restitutione, siue famæ siue pecuniæ, siue honoris, quia in pari damno melior est conditio innocentis. Item, si alios ad falsum testimonium induxit, tenetur Iudici machinationem aperire, vt innocens liberetur. Hæc autem intellige, si spes sit in reuocationem & patefactionem profuturam.

Respondeo 2. Qui falsum testimonium dixit ex inaduertentia, vel obliuione, vel ignorantia non mortifera, nec grauiter culpabili, non tenetur ad restitutionem: solùm enim tenetur de dolo & culpa lata, non leui aut leuissima: & censetur tunc tale damnum quasi fortuitò illatum. Ita multi cum Caietano q. 6. art. 4.

Quæro vigesimò. Vtrum testis possit pecuniam accipere, vt dicat veritatem, & si accipiat an teneatur restituere? Respondeo, posse accipere expensas, & dietam quam impendit, vt audiatur in testem, etiam potest accipere aliquid pro damno & periculo quod incurrit, testem se exhibendo. Si autem accepit pecuniam solùm hoc titulo vt verum testimonium dicat, tenetur restituere, nisi liberaliter ei datum sit. Ratio est, quia si testari velit, tenetur veritatem dicere ex iustitia; & ideo pro ea re nihil potest accipere. Imò, tenetur restituere, quia censetur extortum, & coactè datum ex metu iniuriæ, ne fortè iniustitiam committat.

Sed quid si testis pecuniam accipiat, vt falsum testimonium dicat, teneturne ad restitutionem? Respond. quorumdam sententiam esse non teneri, quia putant acceptum ob turpem causam generaliter non esse restituendum. Vnde nec Iudex si acceperit pecuniam pro sententia iniusta, teneretur. Alij volunt non posse recipi, nec retineri acceptum pro opere prauo quod legibus punitur, eo quod leges videantur nec impedire eius acquisitionem & dominium, dum similia pacta irrita reddunt. Sed prior sententia omnino probabilis est. Et licet leges velint talia pacta inualida esse, ita vt obligatio ciuilis ex illis non nascatur: non tamen incapacem reddunt acquisitionis rei in foro conscientiæ eum, qui accepit & retinet opere iam completo. Saltem talis ante sententiam Iudicis non tenetur restituere.

Quæro vigesimo primo. An reus à Iudice interrogatus, teneatur fateri veritatem?

Respond. 1. Certum non est teneri, si Iudex non interroget seruato iuris ordine. Puta quia interrogat de crimine occulto, de quo nec est fama sufficiens, nec sufficientia iudicia, nec probatio semiplena.

Respondeo 2. Si Iudex interroget iuridicè, multorum etiam probabilis est sententia, si agatur de pœna graui, maximè capitali, non teneri reum se prodere, nec peccare mortaliter, negando crimen quamdiu est spes euadendi. Vide Syluestrum. V. Confessio delicti. Emanuelem Sa; V. Reus. Vnde sequitur, non teneri reum iurare ad mentem Iudicis, sed posse vti artificio, seu æquiuocatione, vel restrictione mentali. Nec tenetur de iuramento calumniæ, hoc est, non tenetur iurare se in omni parte litis dicturum veritatem, maximè si dubitet se iuridicè interrogandum.

Petes, an reus accusatus de crimine quod iuridicè probari nequit, peccet, si negando crimen dicat accusatorem mentiri & calumniari? Resp. posse peccare contra charitatem, si simpliciter negando possit se defendere, sine simili verborum asperitate, quia non est proximo malum maius inferendum, quàm ad sui defensionem sit necessarium. Non peccat tamen contra iustitiam, quia reus se potest tueri quauis via, modo non dicat mendacium. Non censetur autem dicere mendacium, quia qui accusat de eo quod probare non potest, calumniator præsumitur in iure, & mentitur, tum quia contra dictamen conscientiæ loquitur, tum quia falsum præsumitur in iudicio quod probari nequit.

Idem dicendum de eo qui extra iudicium negat se dixisse aut fecisse quippiam, quod alius illicitus aperuit: vt si secretum vel tanquam amico ex confidentia tibi patefeci, & tu id alteri referas cum mea infamia, vel cum offensione grauiillius. Si enim ille mecum es de re expostulet, possum negare me dixisse, conuenienti modo intelligendo, vt mendacium vitetur. Negando enim vtor iure meo: quisque enim habet ius sua occulta dicta, vel facta celandi quantum potest, si inde infamia sibi vel offensio alteri nascatur. Quod si delatori inde incommodum obueniat, sibi imputet. Ita Lessius l. 2. c. 31. dub. 2. P. Nauarra c. 4. n. 384. Aliud esset, si aliter licitè id patefecisset: tunc enim ei fieret iniuria, si sine sua culpa infametur, vt mendax.

Aduerte quoque reum vt se defendat, cùm aliter non potest, posse detegere occulta crimina testium, ad labefactandum eorum testimonium, v. g. crimen falsi, vel periurium. Is enim qui se offert ad testandum, sibi imputet, quia tali se periculo exponit.

Quæro vigesimo-secundò. An reus possit fugere è carcere, & vincula ac carceres perfringere, si pœnam mortis timeat? Respondeo id posse, nisi iurarit se permansurum. Etenim ei tale ius ad vitæ suæ conseruationem vt humana potestas eum obligare non valeat ad eam non conseruandam, si eius spes aliqua affulgeat. Neque effringendo vincula & carcerem inferre censetur vim potestati publicæ, quia hæc non est in vinculis aut lapidibus, sed Iudice & ministris, quibus vim non licet inferre, quando est iusta condemnatio. Hinc sequitur, quod si reo licitum est fugere, etiam aliis licitum esse id consulere, & auxilium ferre suppeditando instrumenta & media ad fugam. Si enim licet finem consulere, cur non & media porrigere? Neque id est violare publicam custodiam, quia non iuuo effringere, neque porrigo instrumenta ei qui iniustè sit vsurus. Itaque non licet iuuare effringendo, aut rumpendo carceres vel vincula. Quia solus reus ad id habet ius ad maximum incommodum quod ei imminet. Alioqui nihil posset iudicibus esse firmum & tutum.

Aduerte etiam quod ministris iustitiæ non licet consulere reo, vel suppeditare instrumenta, quia ex officio prohibentur: tenentur enim quantum in se est reum curare detineri: vnde ipsi suadentes vel cooperantes ad fugam, iniuriam Reipublicæ faciunt.

Quæro vigesimò tertiò. Vtrum quis possit sibi falsò crimen imponere, ad vitanda tormenta, si extremo supplicio inde sit afficiendus? Hic casus non est infrequens in illis, qui non valent torturas sustinere, & mortem præeligunt, ideoque fatentur crimen quod non fecerunt, puta maleficium, vel homicidium. Respond. Probabilem esse

recentiorum Doctorum opinionem, non esse id peccatum mortiferum, nec postea teneri reuocare, si in tormenta iterum sint rapiendi. Quæ opinio fauet multis miseris, qui alioqui non solum corpore, sed anima perirent, confitendo ea quæ non audent reuocare metu tormentorum. Quam sententiam latè explicat Lessius libro 2. cap. 55. dub. 7.

Non licet tamen metu tormentorum alterum accusare falsi criminis, si ei mors inde impenderet, aut graue malum. Quia non habet eam potestatem in famam alterius quam habet in suam. Tunc tamen potes occultum alterius peccatum aperire, vt secretum, quia non teneris cum tanto tuo incommodo alterius famam seruare. Quod verum est, nisi inde grauissima incommoda timeantur, v.g. si esset secretum Principis, vel reipublicæ vel exercitus.

Petes: Quomodo peccent litigantes qui appellant à sententia iusta ad differendam executionem;

Respondeo, teneri alteri parti de damnis & interesse, si iniusta est appellatio, esseque peccatum mortale, quando satis patet sententiæ iustitia. Quod si illa obscura est, potest sine peccato appellari.

Quæro vigesimoquartò. Quale peccatum committit, qui aperit literas alienas, & eas legit, vel scripturas quæ in secreto obseruabantur? Respondeo si aduertit, vel aduertere debet notabile damnum alteri posse inde obuenire, peccat mortaliter; nisi id authoritate legitima faciat, quomodo faciunt tempore belli Urbium Gubernatores, item & Prælati in Monasteriis.

Qui autem aperit imprudenter, putas eas ad se missas, aut ob curiositatem quæ non iudicatur periculum inuoluere alicuius nocumenti, non peccat mortaliter, sed venialiter. Qui autem aperit ex tacito consensu eius à quo vel ad quem mittuntur, non peccat.

Similiter dicendum de secreto commisso. Si enim quis illud reuelat, aduertens aut aduertere debens indè secuturum alteri notabile damnum, aut notabilem discordiam, peccat mortaliter. Detectio autem peccati quam constat nemini notabiliter nocituram, solùm est venialis.

Quæro vigesimo quinto. Quale peccatum sit irrisio proximi? Respondeo si absit contemptus personæ: esse ex suo genere peccatum veniale: eo quod secluso contemptu leue damnum nata sit inferre, puta erubescentiam. Si quis tamen putet ex defectu etiam leui obiecto quempiam grauiter commouendum, potest mortaliter peccare. Item, ratione status & conditionis personæ, potest esse hic grauior culpa, si in risum traducatur.

De Præcepto nono.

Qvæ hoc præceptum concernunt, explicata sunt in præcepto sexto.

De Præcepto decimo.

Qvæstiones hoc Præceptum concernentes, explicatæ sunt in Præcepto 7. Vnica quæstio hic explicanda de his qui lucrum captant ex ludis.

Quæro primò. Quando quis teneatur ad restitutionem ex acquisitis per ludum? Respondeo teneri variis casibus.

Casus primus sit: Si lucratus est quis ab eo qui non poterat in ludo disponere, quia non habebat dispositionem rei quam exponebat. Tales sunt Religiosi respectu rei notabilis nisi accedat cõsensus Prælati. Tales & pupilli ac minores iuxta multorum sententiam: item & filij familias, nisi habeant propria bona castrensia, aut quasi castrensia. Possunt tamen hi perdere secundùm morem personarum suæ conditionis, id quod honestæ recreationi congruit, nam hic est tacitus parentum consensus.

Casus secundus: Si per iniuriam, puta minis, fraude, conuitiis, ad ludum pertraxisti quempiam, & vicisti, secundùm multorum sententiam teneris restituere.

Casus tertius: Si simules te parum peritum vt ad ludendum allicias, cum tamen moraliter certus sis te lucraturum? tunc etiam teneris ad restitutionem, quia tunc dolus dat causam contractui. Idem dicendum cùm quis sponsionem facit cum altero, ita vt certus sit de re super qua fit sponsio, & tamen dissimulat vt alliciat alterum.

Casus quartus, Si cùm incipis ludere habebas animum non soluendi, vel solutum repetendi tunc etiam non poteras in conscientia lucrari. Tum quia decipis alterum, & si sciret tuam deceptionem, nollet ludere: tum quia debet par esse conditio ludentium, vt vterque eorum eodem modo paratus sit rem depositam perdere.

Casus quintus: Si variis fraudibus contra leges ludi teneris ad restitutionem eius quod sic lucraris: imò & ad restitutionem eius quod alter iustè lucraturus erat, nisi fraude impeditus fuisset, quia damnum per iniustitiam ei infers. Leges autem ludi sunt, quæ vel eo loco receptæ sunt, vel quas ludentes communi consensu statuunt. Fraudes autem vel astutiæ communi consuetudine receptæ, vel iis quas tacitè ludentes consentiunt, sunt licitæ, nec obligant ad restitutionem. Exempli gratia, si quis aduertens se lucraturum, roget aduersarium an velit deponere duplum: aut si videat errantem in numerandis signis, & non moneat; quia cùm vnusquisque suas agat partes, non tenetur alterius agere; & ludenti non censetur prodesse, quod per negligentiam non aduertit, nisi aliter consuetudo habeat.

Iniusta autem foret deceptio, & ad restitutionem obligans. (Exempli gratia, in lusu chartarum) si quis suffuretur chartam, vnde eum contingit vincere.

Quæro, si chartas signis notet, vt agnoscat quando sibi vel collusori para peior vel melior contingat. Item, si ita artificiose chartas cum fraude componat, vt melior ludi pars sibi contingat.

Quæro secundò. An qui lucratus est ludo vetito, teneatur restituere? Respondeo, ex communi sententia retinere posse, nisi per sententiam iudicis quis condemnetur ad restituendum. Ratio est, quia ex eo quod ludus sit prohibitus, non propterea impeditur translatio dominij. Potest autem per iudicem repetere is qui perdidit: imò potest non soluere, quia iura sic disponunt.

Quæro tertio. Quinam ludi censeantur prohibiti? Respondeo, iure ciuili prohibitos esse etiam Laicis, ludos qui fortuna magis quàm arte reguntur, & hi communiter nomine alearum significantur in iure. Patet lege prima & secunda, capite de Aleatoribus. Clericis etiam prohibetur ludus Alearum & Taxillorum Canone 41. apostol. & cap. Cleri, ex vita & honestate Clericorum. Et reperitur prohibitio in Trident. sessione 22. cap. 11. de Reform. Vnde censetur peccatum mortale, si his ludis vacent, id est, crebro & per longum tempus ludant. Si ad breue tempus recreationis causa licet crebro ludant, non videtur peccatum mortiferum, si absit scandalum. Nam hi Canones non videntur recepti modò, nisi quatenus id prohibent fieri cum periculo scandali, cùm nec per superiores curentur executioni mandari. Ita Lessius lib. 2. cap. 26. dubit. 5.

Quæro quartò. Quid si victus ob dedecus non audeat repetere in iudicio, poteritne vti occulta compensatione? Respondeo, negare id plerosque Doctores. Ratio est, quia non habet ius ad recuperandum amissum, nisi per iudicis sententiam, nec aliud ei leges permittunt.

Quæro quinto. Quid si vterque renuntiarit beneficio legis, & cesserit iuri suo? Respondeo, si solùm renuntiarit simplici verbo absque iuramento poterit non soluere, & solutum repetere: quia simplex cessio non priuat hominem iure quod ei lex tribuit in fauorem boni communis. Si verò iurauit se non vsurum beneficio legis, tenetur soluere; nec potest repetere, nisi fortè iurauit quidem se solusurum, sed non iurauit se non repetiturum, nec hoc intenderit. Debet quoque ea de re potuisse disponere, alioqui iuramentum foret de re illicita.

RESOLVTIONES QVÆSTIONVM PASTORALIVM, ET CASVVM CONSCIENTIÆ CIRCA SACRAMENTA.

Post singulos Tractus, breuem collectiuunem subiiciam principalium dubiorum occurrentium, in gratiam Confessariorum & Pastorum: vt practicè possint resolui, quæ conscientiam concernunt in ministerio Sacramentorum, nec citationibus Authorum inhærebo, sed resolutionis ratione aliqua ponderanda firmabo.

CAPVT I.

De Materia Sacramentorum.

QVæro primò. Quomodo peccetur circa materiam Sacramentorum? Respondeo. Si materia substantialiter sit diuersa ab ea quam Christus instituit, non solum est peccatum mortale, sed etiam nullum sacramentum. Exemplis declaro.

1. Si quis aqua artificiali è floribus aut herbis expressa baptizet.

2. Si quis aceto vtatur in consecratione.

3. Si sicera alio liquore vinum imitante, qui ex vite non fit.

4 Si oleum quod non fit ex oliuis, sed ex nucibus, amygdalis, aut ex aliis fructibus, adhibeatur in Confirmatione, aut Extrema Vnctione.

Quæro 2. quid si materia substantialiter non sit diuersa sed tamen multùm corrupta? Resp. Licet validum tunc stat Sacramentum, peccari tamen mortaliter. Declaro Exemplis: Si quis scienter pane mucido, & vetustate corrupto vtatur ad consecrandum.

2. Si vino acescente notabiliter, aut aqua, aliaue mixtione notabili ex parte corrupto.

3. Sacerdos potest grauiter peccare qui infirmorum oleo benedicto, addit oleum non benedictum non guttatim, sed simul in maiori quantitate, & postea vtitur pro Sacramento Extremæ Vnctionis.

Quæro 3. An numquam liceat vti materia probabili tantùm? Respondeo. Numquam liceat vti materia probabili & incerta, omissa certa; nisi necessitate, quando certa haberi nequit. Ratio est, quia se exponit periculo nihil agendi sine necessitate, censetur grauiter peccare. Vbi verò mortalis quædam necessitas occurrit, tunc non tam censetur periculo se exponere, quam illud pati & permittere, cum aliter non possit, & melius sit hic & nunc in tali casu sacramentum probabile conficere, quam Sacramento carere. Declaro Exemplis.

1 Si quis non habeat ad baptizandum puerum morientem, nisi aquam fœtidam & lutosam, aut lixiuium, aut aquam in aqua aliquid carnis coctum fuerit in tali necessitate potest tali materia baptizare.

2. Si Dominica die, quando populus debet audire Missam non possit haberi nisi aliquid vini acescentis (quod tamen substantialiter putetur vinum, non acetum) potest in illo tunc celebrari.

3. Similiter si non habeatur nisi panis aliquantum mucidus & corruptus, putetur tamen non mutasse substantiam panis, & si aliqua leuis formido de opposito tem non ita certam faciat, in casu iam dicto potest consecrari.

4. Si quis in articulo mortis nonnisi in genere signa doloris ostenderit coram astantibus, aut vocarit Sacerdotem, non peccat Sacerdos absoluendo, licet hæc sit materia absolutionis satis incerta, quia tamen aliquibus censetur probabilis, illa opinione tunc potest vti.

CAPVT II.

De Forma Sacramentorum.

QVæro primo: Quomodo peccetur circa formam Sacramenti? Respondeo. Si mutatio sit substantialis, nullum est Sacramentum: est autem talis, quando mutatur, aut peruertitur sensus formæ sacramentalis.

Respondeo secundò: Si sit accidentalis mutatio, & maneat idem sensus, valet Sacramentum, est tamen ex genere suo peccatum mortale, nisi leuitas materiæ excuset.

Quæro 2. Qualiter fiat ista mutatio? Resp. posse multipliciter.

Primò, per mutationem idiomatis, mutando Latinum in vernaculum idioma, aut partim vernaculè proferendo.

2. Per transpositionem verborum, aut vtendo verbis aliis eiusdem idiomatis, sed idem significantibus.

3. Per interpolationem verborum, cum spatium interponitur inter verba priora & posteriora.

4 Per additionem alicus verbi aut substractionem.

5. Per corruptionem committendo barbarismum in quacumque lingua, aut certè corruptè pronunciando ob impedimentum linguæ. De quibus sequentes casus sunt resoluendi.

Primus est. Quid sit dicendum, si quis vtatur idiomate valdè corrupto, aut barbaro. Exempli gratia. Carbonaria Leodiensis sic puerum baptizauit: *I'et batese à no do Per, & da Fy, & do sainct Esper.* Altera mulier sic inuenitur baptizasse: *Enfan i'et batise à no des Peres, & des Fils, & des sainctes Espirits.*

Respondeo valere baptismum illum, quia idem sensus vtrobique relinquitur in forma: licet enim multa correptio in pronunciatione intercurrat, à vulgari tamen idiomate non est ita aliena, vt sensum mutet nec ex intentione pronunciatis, nec ex significatione verborum, alicuius populi vsu illi adnexa. Addo ordinariè expedire vt obstetrices vernacula lingua baptizent, quam intelligunt: Latinam enim non intelligentes, facilius possunt etiam substantialiter violare. Porrò si corruptè tantùm idioma Latinum pronuncietur, valere Sacramentum definit Zacharias Pontifex, afferens exemplum de quo multa poterat esse graue dubium. Baptizarat enim quidam hac forma, *Ego te baptisa in nomine Patria, & Filia, & Spiritua sancta.* Asserit verò Pontifex valuisse baptismum, quia ille non intendebat errorem inducere aut mutare sensum, sed solum Latinæ loquutionis ignorantia infringens linguam volebat facere quod Christiani faciunt dum baptizant.

Secundus casus. Quid dicendum de eo, qui ob linguæ impedimentum balbutiens, & lingua titubans, syllabas vel absorbet, vel multiplicat? Sic aliqui balbi lingua præcipitante, pro *Baptisa*, dicent *Babaptisa*, pro in nomine Patris, in nomine *Papatris*? Alij sic absorbent, vt medietatem verborum non pronuncient.

Respondeo. Si exigua sit balbuties, parum esse, si magna, certè tales ad Sacerdotium non debebunt admitti, ob multa incongrua, tum in celebratione Missæ, tum in officiis & ministeriis diuinis. Noui ego aliquos Sacerdotes ita lingua impeditos, vt si pronunciando velint festinare singula syncopent, si morose & modestè velint syllabas edicere, non possint sine multiplicatione. Et non infrequenter admiratus sum, quomodo se in Canone gerant & in forma consecrationis: scio enim quod nonnisi corruptè enuncient, cui rei etiam Episcoporum cura aduigilare deberet, ob indecentiam, & incongruitatem notabilem. Existimo tamen (ordinariè loquendo) eos validè consecrare: quia hic & nunc idem exurgit sensus ex verbis sacramentalibus (ab eis corruptè licet prolatis) eademque significatio generatur in mente audientium: quod moraliter iudicari potest ab illis qui soliti sunt eos audire, & cum eis conuersari, ideoque faciliùs eos intelligere, & quod dicant percipere possunt. Similiter dicendum de illis, qui ob linguæ impedimentum nequeunt pronunciare literam, & sic consecrantes videntur dicere: *Hoc est corpus vel corpus meum*, quia ex tali pronuntiatione hic & nunc ab illa persona prodeunte, natus est in nobis idem sensus generari.

Tertius casus. Quid dicendum, si quis interrumpa verba formæ. Exempli gratia, Sacerdos baptisans dum dixit, *Ego te baptiso*, dicit pueris tumultuantibus: Recedite inde, & nolite ibi garrire, postea addit: *In nomine Patris, &c.* Aut fortè dum baptisando dixit: *Ego te baptiso*, retrahente se puero dicit: Admouete propius Fonti puerum, postea addit, *In nomine Patris, &c.*

Respondeo, Licet in his irreuerentia interuenire possit, alienis verbis interpolando verba formæ; tamen valere Sacramentum, quia moraliter iudicatur ea antecedentibus, & subsequentibus verbis vna fieri oratio. Si autem notabilis sit mora, idem non iudicatur, & ideo nullum foret Sacramentum. Exempli gratia: Si quis nunc dicat: *Ego te baptiso*, & post quadrantem horæ adiiciat, *In nomine Patris, &c.*

Quartus casus. Quid dicendum, cùm aliquod verbum formæ additur, vel aliquod detrahitur? Resp. conformiter dictis: Si additio vel detractio mutet sensum, nihil officit, si maneat idem sensus, licet peccetur: validum tamen esse Sacramentum. exempla prioris modi. Si quis dicat solum. *Ego te baptizo*, non addens, *In nomine Patris, &c.* Aut obstetrix quæ dicit, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus S.* aquam proiiciendo, sed non addit, *Ego te baptiso*. vtrobique nullum est Sacramentum: quia desunt substantialia aliqua verba. Similiter si addendo formæ dicat Arrianus aliquis: *Ego te baptiso, in nomine Patris, & Filij minoris, & Spiritus S. procedentis ab vtroque*, nihil efficit, quia verum formæ sensum corrumpit. Exempla posterioris modi, vbi validum est Sacramentum, non obstante quod detrahatur, vel addatur aliquod verbum, hæc esse possunt.

1. Mulier quædam baptisans dixit: *Ego te baptizo in nomine Patris, & in nomine Filij, & in nomine Spiritus sancti*, talis Baptismus validus fuit, quia non immutatur substantialis sensus formæ, nec ex intentione baptizantis, nec ex vi verborum.

2. Alia sic baptisauit. *Baptiso in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & benedictæ Virginis Mariæ, ac omnium Sanctorum.* Talis Baptismus validus fuit, quia non censetur mulier Catholica (ex ignorantia aut deuotione indiscreta hoc adiiciens) voluisse mutare sensum formæ, aut errorem introducere pensitendo æqualitatem beatæ Virginis cum personis diuinis, sed tantum voluisse inuocare beatam Virginem, & Sanctos, eo sensu quo solet Ecclesia eos inuocare, & iungere cum personis sanctæ Trinitatis, vt orent pro baptizandis, aut eos in suam protectionem suscipiant.

3. Si quis dicat: *Baptiso te in nomine Patris, Filij, Spiritus sancti*, relinquendo vocem *ego*, voculam *&*, & vocem *Amen*: validum est Sacramentum, quia illæ voces non sunt essentiales. Postremò addendum hic ordinariè non vitiari formam, per verborum transpositionem, v. g. *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti ego te Baptiso.* Similiter si verba synonima eiusdem vel diuersi idiomatis adhibeantur, censetur mutatio accidentalis. Exempli gratia, si quis diceret pro baptiso, absoluo, aut si quis partim gallicè, partim latinè dicat: *Ie te baptise in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

CAPVT. III.

De Ministerio Sacramentorum.

QVæro primò. Quomodo peccet, qui in statu peccati mortalis ministrat Sacramentum?

Respondeo dupliciter. 1. Si ad ministerium sit ex officio consecratus, & ex officio etiam ministret, peccat mortaliter. 2. Si non sit consecratus ad ministerium, aut certè non ministret ex officio non censetur peccare mortaliter. Exemplis declaro. Mulier baptisans in peccato mortali, non peccat mortaliter, quia ad id munus non accepit consecrationem, aut gratiam, quæ obligetur talem ministerium in statu gratiæ exhibere, sicut Sacerdos eam accepit in ordinatione. Similiter Sacerdos priuatim sine solemnitate baptisans, non peccat mortaliter, etsi in peccato existat, iuxta communiorem doctrinam Theologorum. Quia sic baptisans non censetur se exhibere vt ministrum ex officio, sed potius subuenire necessitatem patienti, sicut faceret quilibet vir, aut mulier, tunc baptisans. Ex his, casus sequentes resolui possunt.

Primus casus. Quid dicendum de Sacerdote, qui assistit & benedicit matrimonio in statu peccati mortalis? Resp. non peccare mortaliter, quia non est minister Sacramenti, sed solùm benedictionem adhibet, tanquam cæremoniam accidentalem, non tanquam formam essentialem: quamuis eius præsentia necessaria sit post Tridentinum, tanquam testis principalis & auctoritatiui, nomine Ecclesiæ præsidentis tali contractui per Ecclesiam approbando.

Secundus casus. Quia de contrahentibus cùm ipsi dicantur ministri sacramenti matrimonij, an peccent mortaliter, si sint extra gratiam? Resp. peccare quatenus suscipientes sunt, quia tenentur in gratiæ statu Sacramentum suscipere. Non tamen peccant mortaliter, quatenus ministri sunt, quia non sunt ministri ad illud munus consecrati, nec specialem ad id gratiam acceperunt.

Tertius casus. Quid dicendum de Sacerdote, qui puero domi baptizato, postea in templo solemniter adhibet ceremonias in peccato mortali existens. Resp. non peccare mortaliter, quia non est administratio Sacramenti, nec actio ex opere operato gratiam sanctificantem conferens. Idem respondent Theologi de Episcopo conferente primam tonsuram, conficiente Chrisma, benedicente Oleum, de Sacerdote etiam benedicente aquam.

Quartus casus? Quid dicendum de Diacono cantante Euangelium, & Sacerdote ministrante? Resp. si in mortali peccato id faciat, multos Theologos eum condemnare peccati mortalis. In quam sententiam non parum inclinor, rationibus sequentibus impulsus.

Prima, quod ad dignè ministrandum, gratiam acceperit in ordinatione, idque per solemnem manuum impositionem, per quam iudicatur eius ministerium esse graue, vtpote proximè accedens ad ministerium Eucharistiæ. Vnde cùm offertur calix, Diaconus contingens brachium Sacerdotis tanquam proximè cooperans sacrificio, & sacratissimo mysterio solet dicere cum Sacerdote: *Offerimus tibi Domine calicem, &c.* prout præscribitur in Missali Romano.

Secunda ratio ex Apost. desumitur 1. Tim. 3. vbi de Diaconis agens dicit: *Ministrent nullum crimen habentes.* Vbi licet Apostolus insinuare velit, non esse ordinandos, nisi qui irreprehensibiles inuenti fuerint, & per examen probati: tamen etiam rectè ad futurum refertur, vt insinuet eos teneri irreprehensibiles se gerere in vita & officio, nec criminis alicuius conscios ad ministerium ordinis sui debere accedere. De quo iterùm præcessit: *Habentes mysterium fidei in conscientia pura*, id est tractantes Eucharistiæ mysterium, cui debent cooperari, pura mente & manibus, vt aliqui interpretantur. Nam Eucharistia, antonomasticè *Fidei mysterium* solet vocari, & olim Diaconi illam etiam populo administrabant. Summatim ex his omnibus quæ de Diaconis, & eorum qualitatibus scribit sanctus Paulus rectè saltem colligitur & infertur graue esse eorum ministerium, & magnipendendum, vt non mirum sit si etiam dicatur illi annexa grauis obligatio illud in gratiæ statu obeundi.

Tertia ratio, quæ me non parum mouet est, quod in sacris Historiis reperiam pluries contigisse, vt Spiritus

sanctus

sanctua super tremendis mysteriis non descenderit, prout nunc solebat, idque ea solum ex causa; quod Diaconus assistens Sacerdoti sacrificanti cum conscientia impura assisteret. Cuius rei exemplum habes Prati Spirit. c. 150. ex Spir. Item in vita Epiphanij apud Surium 12. Maij: ita vt referatur quidam Diaconus lepra percussus, quod indignè ministraret. Hoc autem non videtur fore; nisi ministrando mortaliter peccaret. Ita in vita sancti Chrysostomi 27. Ianuarij apud Surium iterum lego impeditum Spiritus S. de centum visibilem ob Diaconum in peccato assistentem: quod rursus non videtur fore nisi ministerium tale foret graue peccatum. Has Historias sacras plenius referam cùm de Sacramento Ordinis, & de Diaconis agam Tract. 7.

Quæro secundò. An Sacerdos peccet mortaliter, non solùm dum in peccato mortali consecrat; sed etiam dum communionem administrat: idque toties, quot sunt personæ communicantes? Respond. ex communiori sententia Theologorum, eum peccare mortaliter ministrando communionem, quia est graue ministerium ad quod tenetur per gratiam disponere, an verò toties quod personis distribuit non vniformiter loquuntur Theologi. Aliqui asserunt toties peccare, quia tot sunt actus ministrandi: sicut quot personas absoluit in peccato, toties pœnitentiæ sacramentum administrat. Ego rem moraliter considerandam opinor: dum multis simul concurrentibus administratur Eucharistia, licet plures ministrandi actus physicè interueniant, moraliter tamen loquendo censetur vnum ministerium, in quod vna etiam voluntate fertur Sacerdos per quam vult communionem dare plebi, hic & nunc se præsentanti. Rectè ergo dicitur esse vnum peccatum, dum continuat, & quandiu notabilis mora aut interruptio non interuenit. Nam si postquam populi pars communicauit, applicet se Sacerdos alijs actionibus aut functionibus, & postea iterùm ministret alijs, censebitur pluries peccare ob interruptionem. Itaque quod plures personæ simul concurrant, videtur quodammodo materialiter considerandum. Sic quod centum Hostias simul in peccato mortali existens Sacerdos consecret, aut iam consecratas sumat non inducit plura peccata: similiter licet sumptio calicis & corporis diuersæ actiones sint physicæ, tamen non constituunt diuersa peccata in Sacerdote indignè sumente, quia sunt vna moralis sumptio, & participatio eiusdem sacrificij. Sic dicas esse in casu nostro nam (moraliter loquendo) distributionem, vt plebs participet de sacrificio & sacramento, & sic vnum peccatum licet ob continuationem aggrauari non negem sicut & meritum augetur, dum multis simul piè administratur.

Neque verò similiter iudicandum puto de sacramento Pœnitentiæ, quia quot pœnitentes absoluit in peccato mortali, toties censetur peccare mort. Ratio diuersitatis afferri potest, quia quot personæ accedunt, toties variatur iudicium, nouumque conficitur sacramentum, & toties forma sacramentalis reperitur, animam sanctificans. Quod si plures in necessitate, verbi gratia, in naufragio, aut in domo contagiosa iacentes simul absolueret, dicens, Ego vos absoluo: iam solum vnum peccatum censeretur committere.

Quæro tertiò. An Sacerdos in peccato mortali transferens Eucharistiam de altari in alium locum, peccet mortaliter aut forte de pixide extrahens, vt exponat in die solemni? Resp. non videri hoc adeo graue vt peccatum mortale inuoluat, quia non est actio ad animæ sanctificationem ordinata. Sic nec peccat mortaliter Clericus, vel etiam laicus tangens Calicem, Corporalia, &c. licet ab aliqua irreuerentia non excusetur.

CAPVT IV.

De dispositione Ministri.

Quæro primò. An teneatur præmittere Confessionem, si peccati mortalis sit conscius? Respondeo, non teneri, sufficit enim quod contritionem eliciat, per quam sufficienter ad gratiam disponit. Vnde Confessio est consilij, non strictè præcepti de qua ita in Rituali Romano, iussu Pauli V. edito, sic legitur: *Sacerdos si fuerit sibi peccati mortalis conscius, ad sacramentorum administrationem non audeat accedere nisi prius corde pœniteat: sed si habeat copiam confessarij, & temporis, locique ratio ferat, conuenit confiteri.* Nempe hoc consulitur quia difficilis est, contritionis actus, & perfectus ille dolor ex toto corde & ex Dei amore proueniens. Est verò necessaria confessio, nec sufficit contritio, si quis Sacerdos debet celebrare aut communicare, ex speciali præcepto, de quo agemus, cum de Eucharistia tractabitur.

Quæro secundò. An non sufficiat attritio, vt quis dignè ministret? Resp. non sufficere, tenetur enim quantum in se est, ita se disponere, vt gratiæ statum recuperet, quod non fit sufficienter per attritionem. Vnde si solum putat se habere attritionem tenetur præmittere confessionem, vt ex attrito fiat contritus, vel maiori conatu ad contritionem perfectam se erigere.

Quod si accedat cum attritione, putans se verè habere contritionem, iam excusatur à noua culpa per ignorantiam. Ex his resolue casus sequentes.

Primus casus quid faciendum, dum duo Pastores vicini ad se mutuò accedunt vt confiteantur, & vterque est in peccato mortali? Respondeo necessario illum qui prior audit & absoluit, debere elicere contritionem is autem qui confitetur, non tenetur nisi ad attritionem.

Secundus casus quid faciendum, dum subito Pastor vocatur ad ægrum morientem & petentem confessionem, aut in plateis vulneratum, ad quam festinandum est ne moriatur sine confessione? Respondeo si Pastor sic subitò vocatus, extra statum gratiæ est, ob accelerationem tamen non se reflectat super peccato suo, excusatur à nouo peccato; absoluendo talem moribundum sine contritione. Quod si verò memorerit peccati sui, non excusatur ab elicienda contritione ob festinationem aut angustiam temporis, quia sufficit breuissimum tempus ad eliciendam contritionem, ideoque tenetur ad eam eliciendam omnem conatum exercere: ita vt sine peccato nouo non possit ministrare, nisi se eam bona fide putet habere.

Tertius casus. Quid dicendum de Sacerdote qui conscius peccati mortalis incipit audire confessiones, sed prius quam absoluat, conteritur; Similiter accipit venerabile Sacramentum, & defert ad ægrum, nec conatur conteri nisi immediatè antequam ægro porrigat. Respondeo primò, si talis sperauit & intendit se disponere per contritionem aut consummationem actum sui ministerij, puta ante absolutionem, in qua consummatur Sacramentum Pœnitentiæ, aut ante Eucharistiæ in os communicantis porrectionem, in qua consummatur perficitur ministerium Eucharistiæ, non censetur peccasse mortaliter quia sufficit esse in gratia ante illam consummationem, & perfectionem actus principalis ministrandi, Resp. 2. quod si talis peccati sui memor, negligens statum gratiæ non curabat administrare in peccato, ideòque accingebat se ministerio sine voluntate contritionis, etiam si mutet in progressu voluntatem, iam peccauit, ideoque tenetur non solùm de alijs peccatis, sed & de hac ipsa voluntate indignè administrandi, aut de periculo idipsum faciendi, cui se proximè exposuit, contentus ac suo etiam tempore id ipsum confiteri.

Quæro quartò. An liceat recipere Sacramenta ab eo qui indignè est ministraturus? Respondeo 1. numquam facilè existimandum est quempiam indignè ministraturum, etiamsi sciatur esse in peccato, quia potest se per contritionem ad gratiam disponere? Resp. 2. licet sim moraliter certus eum cum peccato ministraturum, si tamen sit rationabilis causa petendi Sacramentum nec facilè ab alio possim recipere, non peccabo. Ratio est, quia bonum est quod petitur, & ille potest si velit licitè dare, & ego iustam petendi causam habeo. Si verò mihi fuerit copia alterius, teneor ex charitate eius impedire peccatum, nec inducere ad ministrandum: quia etiam si ius habeam petendi, tamen tunc iusta etiam causa occurrit ab iure non vtendi, & nihil me vrget, vt ab eo petam, cum ab alio possim: & maximè si non sit paratus ad ministrandum, videor ei peccati occasionem suggerere, a qua nullo meo incommodo possem abstinere. Ex his deducitur resolutio casuum sequentium.

Primus est. Quid faciendum si Parochus sit concubinarius, aut in notorio peccato, & illius occasione hærens? Respondeo, Potest subditus petere ab eo Sacramenta, non solùm in Paschate aut ægritudine, quando vrgetur præcepto communionis, aut confessionis: sed etiam dum

dum iudicat animæ suæ vtile, v.g. Eucharistiæ Sacramentum percipere, nec opportunitas est alterius Confessarij aut ministri, id verum est, non solum ad ministrandum se paratum exhibet, puta sedens in confessionali, vt excipiat confessiones venientium, aut in altare disponens se ad ministrandam accedere volentibus Eucharistiam: sed etiam quando ad id paratus non esset, nec libenter faceret, possum inducere & petere, si alius mihi non suppetit, & rationabilis causa me impellit ad Sacramenti perceptionem, v. g. quia est solemnitas aliqua principalis, in qua soleo ex pietate communicare: aut à longo tempore non sum confessus, & opto confiteri vt consulam puritati conscientiæ, & saluti animæ meæ. In tali enim casu, cùm sit bonum quod peto, & ille per contritionem benè possit dare: quamuis id ex malitia sua non sit facturus, non teneor eius peccatum cum tali incommodo meo vitare.

2. Casus. Quid faciendum si Parochus sit excommunicatus? Resp. si non sit denunciatus, aut manifestus Clerici percussor, possum ab eo petere recipere Sacramenta, sicut in priori casu; hoc est si rationabilis mihi adest causa nec alium ministrum facilè habeam. Quod sit denunciatus vel notorius percussor Clerici, iam non possum nisi in extrema necessitate, ob præceptum Ecclesiæ, quæ præcipit tales esse vitandos in Extrauagant. ad euitanda, prohiberque participationem in diuinis cum talibus. In articulo vero necessitatis, possum petere ab eo baptismum & pœnitentiam, & vt aliqui docent, etiam communionem. Atque ille licitè etiam potest ministrare, concipiendo contritionem, si non possit facilè curare absolutionem. Quod etiam dicendum de illo qui non est denunciatus, à quo Sacramenta peterem secundum iam dicta extra necessitatem? Potest enim dare, concipiendo contritionem, si tunc non possit curare absolutionem: quia si ille non possit dare, ego non possum petere; nec enim ab aliquo possum petere, quod sine peccato, non potest exercere.

Tertius casus Quid faciendum sit si aliquis Parochus qui sine superioris auctoritate se in beneficium intrusit. Vel si contingat parochum ipso iure, aut per sententiam Iudicis, aut crimen suo titulo priuari, & nihilominus tese manu teneat vi in possessione beneficij? Resp à tali non licet petere Sacramenta, quia non potest licitè dare carens iurisdictione imò aliqua non dat validè, non enim validè absoluit, matrimonio coniungit, si notoriè sit intrusus, aut notoriè priuatus titulo per sententiam; si autem communi existimatione habetur legitimus parochus, licet ob occultum impedimentum canonicè non fuerit institutus aut occultè sit priuatus à iure vel per sententiam quæ passim ignoratur, asserunt Doctores suppleri ab Ecclesia iurisdictionem.

CAPVT V.

De Intentione Ministri.

QVæro primò. Quæ intentio requiratur in ministro? Resp. requiri intentionem faciendi quod facit, vel quod Christiani faciunt. Vnde cùm hæretici hanc habeant intentionem, ex ea parte. Sacramentum Baptismi ab illis datum non reputatur dubium. Dico ex ea parte nam forte aliunde dubium reddi posset: nam cum dicant non esse necessarium sese alligere verbis aut formis in Sacramentorum ministerio possent verbum aliquod essentiale in formam mutare, & sic nihil efficere. Ipsi putant solùm requiri verbum concionatorium, & non consecratorium, ideòq; circa formam etiam Baptismi, error aliquis essentialis posset contingere. Addo iuxta reuelationem quorumdam, qui apud Caluinistas conuersati sunt, quandoq; quod Prædicans è sua cathedra peracta concione pronunciat verba ad baptisandum: inferiori verò loco alius quispiam aspergat aqua, puerum, qui babtismus vel nullus, vel dubius foret. Hinc non mirum si ob has & alias rationes aliqui Episcopi curent sub conditione rebaptisari ab hæreticis baptisatos.

Quæro secundò. An requiratur intentio actualis? Resp. sufficere virtualem, quam habetis, qui ea virtute actualis intentionis quæ præcessit procedit ad opus ergo operis censetur manere virtute, quia non est reuocata per aliquam contrariam intentionem. Sic qui se intentione actuali parat ad Sacrum, & hostias ad consecrandum disponit, licet postea distrahatur in consecratione, nec cogitet actualiter de hostiis ibidem præsentibus, nihilominus censetur consecrare, & habere intentionem virtualem: quia virtute permanet prior intentio, ex qua se applicauit ad sacrificium & Sacramentum conficiendum. Consulendum verò, vt quisque quantum in se est, actualem intentionem renouet circa consecrationem, aut in aliis Sacramentis dum formam pronunciat, & materiam applicat, quia illa perfectior est. Reprobamus tamen hic modum agendi quorundam scrupulosorum, tunc repetentium: *Volo consecrare, intendo baptizare: volo hoc vel illud in hac actione agere.* Hoc enim non est necessarium corde vel ore dicere, sed est verè actualis intentio, dum tu tibi actualiter es præsens, & animo attendis ad id quod peragis. Hæc vocatur actualis intentio in actu exercito, illa autem prior dicendo. *Volo, Intendo,* est actualis in actu signato: sed non est necessaria quando prior illa adest, estque superflua & impertinens, si sit cum anxietate coniuncta, vt aliquibus contingit.

Quæro tertiò. Quam intentionem debeat habere minister circa personam aut materiam? Respondeo primò, quantum ad personam suscipientem debet intendere administrare Sacramentum huic personæ præsenti. Vnde licet error materialiter contingeret circa illam personam, valet Sacramentum, verbi gratia, putat esse filium Pauli, & est filius Petri; putat esse marem, & est fœmina. In matrimonio tamen contrahentes qui sunt ministri, rectè determinant suam intentionem ad determinatam personam: ita vt si esset alia, nullum esset Matrimonium, quia est contractus onerosus, in quo iusta de causa limitatur consensus pro hac persona & non pro alia. Respondeo 2. quantum ad materiam, in Eucharistia debere illam determinari per intentionem ministri. Quare si quis ante se haberet decem hostias, & non intenderet consecrare nisi quinque in confuso, nihil faceret; quia cur potius hæ quàm illæ essent consecratæ; si non determinarit intentionem ad has specialiter præ illis, Non est tamen opus, cùm vult plures consecrare, vt numerum determinet, sed recta intentio erit velle consecrare, quas ibi ante se præsentes habet & præparatas. Vnde hæc intentio consulenda est Sacerdoti. Et cùm supponamus illam communiter ab illis haberi, ex illa resoluendi sunt casus sequentes.

Primus casus. Quid dicendum, si Sacerdos putet se habere vnam tantùm hostiam, & reuera inueniat se habere duas, quia vna alteri cohærebat? Resp. vtramque esse consecratam, quia eius intentio est, quod præsens est, & vt consecretur appositum consecrare, quam intentionem non destruit priuata deceptio. Dices, ille non voluit consecrare nisi hostiam quam videt, vnde si latebat altera sub illa, eius intentio ad eam non pertingit. Respondeo, si ita præcisè habuisset intentionem, vt dicitur, concedo quod opponitur, sed dicimus hoc ordinariè non fieri nec debere fieri.

2. Casus. Apponit Clericus ministrans aliquot hostias in parte extrema corporalis, vt consecretur pro aliquot communicantibus; sed non monet huius rei Sacerdotem; aut si monuit non intellexit quid vellet, vnde nec aduertit illas præsentes: quæritur, an censeantur consecratæ post verba consecrationis? Respondeo, non esse, quia non habuit intentionem vnquam actualem circa illas, quapropter nec virtualem nunc censetur habere, sed quod præsens præ manibus habet, solum censetur velle consecrare, cùm de aliis ibidem existentibus ne suspicetur quidem, nec tunc cùm consecrat, nec antea. Aliud foret si postquam ipse aliquot ibi consecrãdas apposuit, alius quispiam etiam ipso non admonito aliquot superaddat, intentio enim fertur ad cumulum hostiarum, ibi præsertim non limitatè ad eas quas apposuit.

3. Casus. Accidit cuidam Parocho in die assumptionis B. Mariæ, in quo magnus populus ad communionem se parabat, quod post Offertorium procedens ad concionem dixerit Matriculario, vt notabilem numerum hostiarum in altari collocaret ad consecrandum pro communicantibus, ille præparat, & in fine altaris collocat, vt Sacerdos rediens illas videns super corporali, possit illas disponere. Sacerdos regressus non aduertit donec post consecrationem, post memento defunctorum, eas ibi relictas conspicit. Quid ageret anxius est, plebis meminit quæ volt communicare, illas hostias non putat consecratas, quod si communio non detur, scandalum timet. Ipse igitur apponens occultè illas hostias corporali, iterùm pronunciat formam consecrationis,

Quæritur

Quæritur hic primò: an illæ hostiæ non erant consecratæ.

Quæritur secundò, an poterat iterùm formam pronunciare & consecrare.

Ad primum respondeo non censeri consecratas, quia eius intentio non censetur se porrigere ad eas in tali loco consecrandas, cùm non censeatur voluisse consecrare, peccaret autem consecrando sic super nudam mappam appositas.

Ad secundum respondeo, etiam posse excusari à peccato iterum consecrando, tum quia sic putauit remedium adhibendum scandalo: tum quia non existimanti quidem consecratas, formido aliqua leuis de opposito occurrens anxium reddebat, quid de illis hostiis foret agendum; tum denique quia in tali subito casu inops consilij, nec hærere valens ad plenius rem examinandam, egit quod prudentia hic & nunc ei suggerebat. Interim difficultas manet, quid simili casu iterùm occurrente peragendum foret, an relinquendæ ibi illæ hostiæ tanquam non consecratæ, & relinquendus populus sine communione: an verò bis pronuncianda forma durante eadem Missa, cùm hoc sit bis consecrare, & per consequens bis sacrificare. Qua de re mihi satis dubia, lubens peritiores Theologos resoluentes audirem.

CAPVT VI.

De suscipiente Sacramentum.

QVæro primò. Quæ dispositio requiratur in suscipiente? Respondeo, in Baptismo & pœnitentia sufficit attritio. Ad Eucharistiam requiritur Confessio cum contritione, vel attritione, nisi vbi non est copia confessarij, & adest necessitas vrgens communicandi, tunc enim sufficit contritio etiam sine Confessione, puta in Confirmatione, Ordine, Matrimonio, Extrema Vnctione, nec attritio sufficeret, nisi putetur contritio.

Quæro secundò. An ignorantia non possit simplices excusare? Respondeo posse, si non sit crassa & supina, sed inuincibilis. Exempli gratia, in Sacramento Confirmationis. Vidi ego nouissimè in Germania Fuldæ Dum Illustrissimus Nuncius Carafa ministraret ibi Sacramentum Confirmationis, statim accurrisse multa millia virorum & mulierum è pagis, quorum multi absque dubio, via instructi erant de dispositione ad Sacramentum, nec solitum à multis retro annis in istis partibus hæresi infectis ministrari. Vnde nec confessione se præparabant, nec vt apparebat contritione, donec in primo die aduertentes, monuimus Illustrissimum, vt sequenti die per Concionatorem publicè eos curaret præmoneri, & instrui de dispositione necessaria. Horum itaque multos puto à peccato excusatos, licet fortè in statu peccati mortalis essent: quia ignorabant excusabiliter dispositionem necessariam, de qua nunquam fuerant instructi. Non tamen excusarim Pastores, quod supina sæpius negligentia plebem suam de his non instruxerint.

Quæro tertiò. An suscipiens Sacramenta in statu peccati mortalis sine dispositione sufficienti, possit repelli.

Respondeo. Si occultè petit, possunt ei denegari sacramenta: si publicè non possunt, ob ius quod habet ad famam suam nisi etiam publicum sit peccatum, de qua re agemus cum de Eucharistia.

RESOLVTIONES QVÆSTIONVM

ALIQVOT PASTORALIVM CIRCA BAPTISMVM.

CAPVT PRIMVM.

De materia Baptismi.

QVÆRO primò. Quæ aqua essentialiter requiratur ad Baptismum? Resp. Sufficere & requiri veram aquam, & naturalem, quæ retineat substantiam elementi aquæ. Hinc deducitur resolutio casuum sequentium.

Primus. Si quis baptisauit in lixiuio, aut in aqua multùm permixta puluere, aut terræ valet Baptismus. Ratio est, quia censetur in his tantùm alteratio, non verò immutatio substantialis aquæ.

Casus secundus. Si quis baptisarit in aqua, qua carnes coctæ fuerint distinguendum est: nam potest esse talis decoctio, vt immutet essentiam aquæ, & faciat mixtum aliquod aliud ex pinguedine, aut succo carnis: aliquando est leuis decoctio, ita vt licet aquam bullientem pro pinguedine aspergat & alteret, censeatur tamen essentia aquæ non immutata: & communis tunc opinio tenet valere Baptismum.

Casus 3. Si quis baptisarit in cereuisia, censetur nullum sacramentum. Ratio est, quia ordinariè est alia species aquæ ob infectionem aquæ, & grani incorporationem. Dico ordinariè. non tam parua videtur esse posse cereuisia, tam exigua coctio vt mixtio grani, vt aquam extra speciem suam videatur non trahere.

Casus 4. Si quis baptisarit in aqua rosacea, aut aqua ex floribus, nullum est sacramentum: sunt enim hæc quædam mixta ab aqua elementari diuersa.

Casus 5. Si quis baptisarit in aqua quæ resoluta fuit sale tunc satis communis opinio censet valere Sacramentum, nec talem aquam ab elementari essentialiter differre.

Casus 6. Si quis baptisarit in vrina, lacrymis, sudore sputo nullum est sacramentum.

Aduerte generaliter, si quis istis quæ diximus probabiliter esse materiam puta lixiuio, carnium iure, aqua ex sale, & similibus baptisarit in necessitate: postea alia aqua habeatur, opus esse iterum sub conditione baptisare, quod si non possit haberi, & moriatur puer, potest sepeliri in loco sacro ob probabilem baptismum.

Quæro secundò Quæ ablutio, aut cuius partis contactus requiratur ad valorem Baptismi? Respondeo. Requiri talem ablutionem talemque in aliqua parte corporis aquæ attactum, vt homo possit dici ablutus. Ex hac generali responsione deducenda est resolutio casuum particularium.

Primus casus. Puer solùm emittit ex vtero matris partem aliquam manus, an sit Baptisatus si illa pars aqua intingatur.

Respondent

Respondent multi Theologi, cùm in qualibet corporis parte sit tota anima, per contactum cuiusuis etiam minimæ, illam ab originali posse purgari. Itaque in periculo quælibet pars baptisanda, dum non possunt principales partes attingi. Si postea perfectiùs enascatur, repetatur Baptismus sub conditione.

Casus secundus. Quædam obstetrix retulit mihi, se dùm non posset extra vterum habere aliam partem quam vmbilicum per quem infans sugit alimentum à matre, & illi coniungitur baptisasse infantem in vmbilico, an sit validus Baptismus?

Existimo quod non, quia vmbilicus non censetur pars hominis, ideoque præscinditur. Sed quærebatur, an talis infans deberet priuari Ecclesiastica sepultura?

Consequenter respondendo, videtur quod sic. Tamen contrariam opinionem posset quis eum aliqua fortè probabilitate tueri, dicendo vmbilicum non minus censeri aliquid infantis in tali statu, quàm capilli censeantur aliquid hominis, licet sint quædam extrema, sicut vmbilicus: & ita sicut per capillos censetur homo ablutus (vt multi docent) similiter videtur per vmbilicum dici posse infantem ablui, tanquam per aliquid sui, quia etiam per illum aqua ad corpus infantis censeri posset pertingere.

Ob has & similes rationes, quæ afferri possent in fauorem pueri, & baptismi dati, non planè condemnarim, si talis sepeliatur in loco sacro, quia saltem apparens aliquod ius ei possit adscribi ratione talis Baptismi disputabilis. Et quamuis longè infirmior sit pars fauens, cur tamen debeat priuari iure loci sacri, nisi manifestè & irrefragabiliter constet priuandum, siue illi tale ius non competere.

Casus 3. Contingit infantem aliquam partem extra vterum protendere sed pelle secundina, seu pellicula suæ generationis inuolutam: ita vt non possit attingi per aquam, nisi illa pellicula infantile corpus inuoluens, an sic validè possit dari Baptismus.

Respondeo non posse, quia non censetur propriè tunc infans ablutus, cum illa pellicula sit ei quid extrinsecum. Sic si aqua tantùm vestes alicuius attingeret. non censeretur Baptismus. Vnde non existimandum S. Petrum dum in diebus Pentecostes plura millia baptizauit, simili modo baptisasse, quo nos populum nunc aqua aspergimus benedicta. Illa enim sufficit vestes attingere, quia ex opere operantis, siue ex deuotione suscipientis vim habet, quocirca morali quadam ratione operatur, licet corpus non attingat. In Baptismo autem requiritur realis quidam corporis attactus, quia ex opere operato vim habet, vnde si tali aspersione multitudinis vsus fuisset S. Petrus, quali nos, potuisset nullitas contingere Sacramenti, respectu aliquorum, quos vel aqua attingeret, vel certè solas vestes tangeret. Ergo dicendum est, quod singulos baptisarit sigillatim, vel paucos simul: dicere enim quod Deus dispensaret circa illos quos aqua non attingeret, solido caret fundamento; maximè cùm initio legis non congrueret in tali Sacramento legem initiante dispensatio.

Casus quartus. contingit infantem cerni vel tangi ab obstetrice, sed intra vterum, nulla sui parte protensa extra vterum: foretne validus Baptismus si aqua illum attingat? Respondeo negatiuè, quia nequit regenerari, qui necdum est generatus: saltem secundum aliquam sui partem. In his tamen duobus vltimis casibus, existimarunt aliqui Theologi sub conditione baptisandum: *Si tu es capax, ego te baptiso, &c.* Quia de nullitate Baptismi in his casibus non est ita definitum, vt contrariæ sententiæ sint erroneæ, quamuis parum probabilitatis censeantur habere.

CAPVT II.

De Forma Baptismi.

QVæro primò. An non sit sufficiens forma, si quis dicat: *Ego te baptiso in nomine S. Trinitatis?* Resp. non esse, quia necessaria est explicita Trinitatis inuocatio ad baptismum: sicut & in adultis requiritur ad salutem explicita illius fides. Cùm ergò hic mutetur explicita inuocatio in implicitam, quatenus etiam formæ significatio censetur immutari, & sic nullum reddi Sacramentum.

Similiter, certum est nullum esse Sacramentum, si quis dicat: *Ego te baptiso in nomine Iesu Christi*, licet disputabile sit, an Apostoli non baptisarint sub hac forma ex dispensatione. De variis modis quibus forma potest alterari vel corrumpi, vide dicta supra in resolutione casuum, de Sacramentis in genere.

Quæro 2. An formæ possit adiici aliqua conditio? Resp. duplicem esse conditionem, quæ potest vsu Ecclesiæ apponi in casibus dubiis. Primò cùm dubitatur an viuat proles, aut an sit capax Baptismi rectè dicitur: *Si tu viuis, ego te baptiso, &c. Si tu es capax ego te baptiso, &c.* In rigore autem sufficit mente concipere conditionem. Secundò dum dubitatur an fuerit baptisatus, solet addi: *Si non es baptizatus ego te baptiso, &c.* Non est autem necesse dicere: *Si es baptisatus ego non te baptiso*: licet id in aliquibus pastoribus exprimatur. Imò, vt iam dixi, etiam mente hanc conditionem sufficit concipere.

Aduerte verò, illum qui temerè, nulla adhibita diligentia etiam sub conditione rebaptisat, peccatum mortale incurrere. Tamen talis non incurrit irregularitatem. Ratio est, quia non est rebaptisatio simpliciter, cùm non sit actio procedens ex intentione dandi baptismum homini baptizato. Irregularis autem cum imponitur ob rebaptisationem, debet intelligi de rebaptisatione simpliciter, siue de peccato in illa specie consummato; non est autem rebaptisatio simpliciter nec peccatum in ea specie consummatum. Vnde licet conditio moraliter tunc quasi non adiecta habeatur, quantum ad hoc quod non excuset à graui peccato magni tamen ponderis est, quantum ad hoc quod intentionem rebaptisandi, & formalem rebaptisationem impediat.

An rebaptisandi sunt ab obstetrice baptisati, dixi supra & de illarum instructione.

De Baptismo Monstri vide Parochiale Leod. f.5. & passim Doctores.

Quæro tertiò, An valeat baptismus, vno pronunciante formam, altero adhibente materiam. Exempli gratia. Contingit in parochia mea, quod obstetrix vtraque manu impedita ad tenendum brachium infantis extra vterum protensum, formam pronunciarit dum interim altera mulier aquam proiiciebat, & puerum abluebat. Resp. non valere quia quæ dicit, *Ego abluo* falsum dicit, si aquam non adhibeat; ergo similiter si dicat, *Ego te baptiso*, quia idem est quod abluo. saltem sub conditione deberet repeti Baptismus.

Quæro quartò. An sub conditione repeti debeat Baptismus, super pueris qui reperiuntur apud portas Eccl. vel Hospitalis, vt passim fit in vrbibus, vbi multi exposititij infantes sunt ex fornicatione nati.

Resp: 1. Si nullum testimonium de Baptismo eorum possit haberi, baptisandos esse, saltem sub conditione.

Resp. 2 si Scriptum habeant collo appensum quo indicentur esse baptisati, res magis videtur dubia multi enim tunc putant ne quidem sub conditione baptisandum. Attamen Synodus Cameracensis (si res aliter non possit constare) statuit sub conditione posse baptisari. Ratio esse potest, quia tale testimonium non est ita certum, vt fidem indubiam faciat. Ergo cùm in casu dubio semper inclinandum sit in fauorem baptisandi, ne periculo exponatur eius salus ob carentiam Baptismi; & altera ex parte, examine diligenti præmisso & conditione apposita, non videtur periculum reiterationis Baptismi: nulli videtur fieri tunc iniuria Sacramento. Hic igitur locum videtur habere illud Leonis Epist. 92. *Conferendum esse videtur, quod collatum esse nescitur. quia non temeritas interuenit Præsumptionis, vbi est diligentia pietatis: nec intelligitur esse iteratum, quod ambigitur esse datum.*

Fauent & aliqua Iuris capitula de Consec. dist.6. cap. *Placuit*, cum sequentibus. Addo ego, quod licet illud scriptum aliquam faceret fidem, quod sit baptisatus talis infans: cùm tamen ignoretur à quo, & quomodo, siue an debita forma, & à persona quæ sciret Baptismi ritum essentialem: imò contingat talibus casibus quæri tenebras, & ab idiotis mulierculis, rem occultè, & rem defectu quandoque essentiali peragi: non mirum si dicatur hic aliquid ambiguitatis remanere, quæ sufficiat ad reiterationem sub conditione, cùm non possint sciri & examinari personæ, quæ Baptismo adfuerint, vel illud administrarint, vt sciatur an ritè collatus fuerit Baptismus. Si enim quando obstetrix baptisauit, volumus vt strictè & diligenter examinetur, ne error aliquis contigerit: quando magis teneri potest ne in similibus casibus muliercula magis ignorans baptisarit.

CAPVT. III.

De Cæremoniis Baptismi.

QVæro primò. An circa necessitatem liceat baptisare sine cæremoniis, vt assecuretur puer, & postea tempore parentibus aut patrinis opportuno, adhibeantur cæremoniæ? Resp. hanc passim inualescere praxim: ita vt Pastores in pagis, vbi aliquis est Domicellus, vel vbi authoritatis alicuius vir id poscit: statim baptisent puerum à natiuitate, sed cæremonias differant ad libitum parentum, expectantium patrinos. Quo autem iure id faciant, non video. Tum quia est Clementina expressa prohibens baptisare extra Ecclesiam, nisi in necessitate, aut Principis filium. Vide Clement. 1. de Baptismo. Tum quia inuertere ordinem cæremoniarum, vt postponatur Baptismo cæremoniæ quæ debēt præcedere ex instituto ipsius Ecclesiæ censetur grauis materia Vnde Nauarrus inter cætera peccata mortalia quæ, circa baptismum committuntur, istud recenset, dicens: *Sexto peccat, qui cùm non sit Præsbyter, baptisat absque necessitate: imò & præsbyter qui baptisat citra necessitatem, sine exorcismis, & aliis solemnitatibus, vel cum illis extra Ecclesiam, præter filios principum* Ita ille Nau. cap. 22. n. 7. Aduerte quod is qui aduocatur patrinus ad cæremonias solùm, non fit verè patrinus nec spiritualem affinitatem contrahit quia talis affinitas oritur ex tenentia in Baptismo, siue in administratione ipsius Sacramenti, non verò ex assistentia ad solas cæremonias.

Cæterum cùm aliquando contingat Pastores vrgeri importunitate in casu posito, imò & molestari pro infantibus quorumlibet nobilium priuatim sic baptizandis: operæ pretium foret, vt ep[is]copi publico Decreto Pastoribus suam mentem ea de re iudicarent Tum ad importunitatem quæ vis solet inuehi propulsandam. Tum etiam ne ipsi Pastores, aut alij id petentes ab eis: existiment hoc communiter licitum ob consuetudinis præscriptum; quæ tamen errori videtur adscribenda, aut adulationi.

Quæro 2. Quid si Parochus baptiset præmissis exorcismis, & aliis cæremoniis Baptismum præcedentibus: sed ea quæ sequuntur differat ad aliquot dies, donec patrinus aduocatus aduenerit? Respondeo. Hoc non tam facile condemnandum putarim, quam prius: quia inuersio ordinis qua ceremoniæ Baptismum præcedentes, postponuntur, & differuntur, grauior est quàm dilatio aliquot cæremoniarum, quæ natura sua, & institutione Baptismum sequūtur: & ideò occurrente causa iudicari possit istud licitum. Hoc tamen facilè in praxim deduci etiam non probarim, quia Ecclesię consuetudo non admittit discontinuationem cæremoniarum, nisi grauibus de causis.

Casus. Si puer occurrat baptisandus in die Veneris sancto, cum sacrum Chrisma nouum non recipiant plerique Pastores, à Metropoli distantes, ante festa Paschalia, possunt interim baptisare adhibitis exorcismis & aliis cæremoniis Baptismum præcedentibus; chrismationem verò & subsequentes cæremonias possunt differre: quia præceptum est non vti chrismate anni præcedentis, nisi in necessitate Similiter dic de oleo Cathecumenorum.

CAPVT IV.

De Patrinis.

QVæro primò. Quinam excludantur ab hoc munere? Resp. 1. Excludi eum qui non est baptisatus, & si de facto suscipiat non contrahit affinitatem spiritualem?

Resp. 2. Excludi Abbatem vel Monachum cap. Non licet de consec. d. 4. Si tamen de facto suscipiant, contrahunt affinitatem. Miror verò cum tam claro iure id eis prohibeatur, quod passim contrarium practicent Abbates vel Monachi: nisi quod putent consuetudine ius istud eneruatum. Sed apud pios, & eruditos Religiosos, hæc consuetudo non viget, ideóq; potius corruptela dicenda est, & cum Cypriano dicimus: *Consuetudo sine veritate, vetustas erroris est, propter quod relicta errore sequamur veritatem,*

Resp. 3. Rectè etiam quibusdam in locis decerni, vel saltem moneri Sacerdotes, maximè pastores per statuta Synodalia, vt Patrinorum officium non suscipiant. Ita decernit quædam constitutio in Diœcesi Auxensi, Tit. de Bapt: cap. 5, vbi statuitur, vt sine Episcopali licentia id non fiat. Idem ordinat Synodus Mediol. 2. Decr. 27. Idipsum continetur in Decretis editis pro Leod Diœcesi, per Anton. Albergatum Nuncium Apostolicum f. 23. Ratio horum Decretorum est: quia eadem causa quæ militat in Religiosis, ob quam arcentur ab hoc munere per Canones, etiam locum habet in Sacerdotibus, maximè Pastoribus, vt expendit Synodus Mediolan. citata, & insinuat Catechismus Romanus agens de Patrinis: cùm enim, inquit, Pastores publicæ Parochiarum curationi præpositi sint, sufficere illis debet hoc onus, nec opus est quod Patrinorum particulari oneri se immisceant: nam & generaliter Patres sunt omnium, & maximè eorum quos baptisant. Addo quod ex more communi Patrini videantur sortiri etiam aliquas obligationes temporales, cùm erga eos quos suscipiunt, tùm erga compatres & commatres: ita vt inde frequentes importunitates parum eorum statui congruæ, Pastoribus aduehantur. Denique id iure statuitur, vt omnis suspicio tollatur, & omnis occasio conuersationis cum mulieribus: oriri enim solet quædam familiaritas ex compaternitate, quæ nonnunquam in fumum caliginosum libidinis potest exardescere, aut certè suspicionem aliis mouere. Hinc populari prouerbio solet dici: *de compere & de commere, les nons sont toutes entrées de marsans*. Quare cùm Canon prohibet id Religiosis, sic dicit: *Non licet Abbati, vel Monacho habere compatres, vel commatres, nec osculari fœminam.* Vbi insinuat ex compaternitate oriri quandoque libertatis etiam carnalis occasionem.

Aduerte porrò, Sacerdotem qui baptisat contrahere etiam affinitatem cum patre, & matre, & cum baptisato. Quapropter notent hic parochi, quod si inciderent in tactum libidinosum, vel cogitationem voluntariam, aut delectationem morosam, circa puellam à se baptisatam, vel circa fœminam cuius aliquam prolem baptisarunt, non sufficere in confessione explicare, quod attigerint vel consenserint in puellam aliquam, vel mulierem coniugatam, aut viduam, sed etiā addendum est, talem à se baptisatam vel aliquam prolem illius mulierculæ se baptisasse. Cùm enim sit hic affinitas spiritualis, talis actus vel consensus ad incestum reducitur. Et hunc quidem casum puto non infrequentem, vbi pastores lubrici degunt, quia facilè est cogitatione labi: Hanc tamen circumstantiam ne existimo in Confessionem venire ex ignorantia. Sed non est excusabilis in Parocho quia tenetur hæc scire.

Quæro secundò; Quam ætatem debeant habere qui suscipiunt? Respondeo, si puer sit doli capax, & habeat sufficiens iudicium ad peccandum mortaliter, potest suscipere, & contrahere cognationem. sufficit enim quod aliquo modo percipere possit quid agat, & quænam obligatio imponatur.

Quod si infra tamen octo vel septem annorum admittatur puer ad suscipiendum, non contrahit cognationem. Sed ordinariè non debent admitti, nisi qui eam ætatem superant, puta circa duodecimum annum, aut vndecimum, cùm solent pueri communicare: quia tunc censentur capaces ad obligationem illam pleniùs intelligendam; si instituantur. Imò in aliquibus Diœcesibus requirunt pubertatem, hoc est, annos duodecim in puellis, quatuordecim in masculis: & absurdum ducunt eos fieri Patres Spirituales, qui per ætatem non possunt esse carnales.

Neque tamen magno scrupulo ducendum puto, si quando doque contingat admitti etiam inferiores septennio (sic aliquando sollicitantur Nobiles, vt permittant filios suos necdum septennes nomen dare, & leuare de Fonte) nam non admittuntur propriè vt patrini, nec se contrahunt affinitatem, sed potius honoris parentibus debiti gratia assistunt: sufficit autem iuxta Concilium Tridentinum, quod vnus vel vna suscipiat. Sic satis erit quod vnus adultus susceptor sit, licet adiungatur ex altera parte puellula, nec dum ætatis sufficientis, aut contra quod mulier aliqua matrina adhibeatur, licet ex altera parte puer septennio inferior assistat. Cauendum tamen ne hæc nimis facilè in praxim deducantur, consuetum Ecclesiæ morem temerando.

Quæro 3. An maritus & vxor, eundem sacro Fonte leuare possint.

Respondeo, hoc non esse prohibitum: & certum est inter susceptricem nullam oriri cognationem, aut impedimentum matrimonij. Vnde anile commentum est quorundam vetularum, necesse esse dum iuuenculus & iuuencula eundem suscipiunt, vt obstetrix inter vtromque se

 interponat

interponat, alioqui inter ipsos oriri impedimentum ad matrimonium. Advigilent Pastores, ne obstetrices aliquæ antiquæ adhuc redoleant hanc superstitionem: nam vidi alicubi practicari, sed acriter reprehensione remedium attuli. Examinétur etiam num circa puerperam pro faciliori partu superstitionem aliquam adhibeant, vel obscruationem vnam, est enim antiquissimum in hæc satis procliue, & valde tenax examinans quandam ca de re, dixit se innocare Christi, & B. Virginis opem, & versum illum pio affectu recitare: *Et Verbum Caro factum est, & habitauit in nobis*. seque didicisse huc habere vim, ne partus mulieris aliquo maleficio impediatur. Cùm autem nullam vanam circumstantiam huic orationi ab ea annexam potuerim deprehendere, non putaui id reprobandum, quia absque dubio pius affectus ad Incarnationem & natiuitatem Filij Dei & ad Virginem parientem, plurimùm prodesse potest, siue contra maleficium, siue ad faciliorem partum impetrandum: sed quia cautus est Dæmon, & per mulieres pus etiam actibus circumstantiam aliquam erroneam solet immiscere, sicque de pietate superstitionem efficere, ideò debent suspecta etiam nobis esse quæ pia apparent, donec examine serio tanquam lydio lapide probentur, & aurum verum ab adulterino discernatur. Sic superstitiosè solent diem obseruare, quo post puerperium ad Templum redeunt, nam diebus Lunæ, Mercurij, Veneris non solent accedere, nescio qua obiectatione & vanitate, de qua re aliquando in Cathechismo agere, non superuacaneum erit, quærendo; An dies sanguine Iesu Christi consecratus redemptionis nostræ consummatione obsignatus, dies scilicet Veneris, idoneus censeri, debeat in quo Mater puerum Deo offerat sanctificandum, & benedicendum, ac seipsam quoque? An non & vniuersum omnes dies à Deo creati sint & benedicti, dum ea quæ in eis fecit dixit valdè bona, sicque diem aliquem ex se infaustum recensere, numquid Creatori illius est iniuriam facere: His interrogantibus & earum elucidatione, è multarum mulierum mente, eam suspicionem eliminaui.

Examinet etiam Parochus obstetricea, circa aliquas superstitiones ab eis adhiberi solitas tertio die à Baptismo dum puero albulam auferunt & abluunt (hoc vernaculè vocant *Defaubler*) vtuntur enim aliquibus cæremoniis, quæ Paganismum sapiunt aut superstitionem, ouum ei in manu tradendo, panem, salem, pattem pecuniæ, & similia, omnem ei prosperitatem & copiam rerum eum solemnitate quorumdam verborum apprecantes.

Quæro 4. An quis possit plures proles parentum eorundem suscipere, Resp. id nullo iure prohiberi. Similiter quicumqi de parentela etiam in gradu ascendente, potest suscipere, excepto patre & matre. Sic auus vel auia, neptem, vel nepotem potest suscipere, licet in vsu non sit. Aduertet etiam cùm maritus est patrinus alicuius, non propterea vxorem contrahere cognationem, nec è contra vxor est susceptrix, non ideo vir eius contrahit cognationem, aut propriè est patrinus, quamis populari vsu baptisati, vtrosque coniuges (licet alter tantùm susceperit) soleant patrini aut matrinæ non honorare.

Quæro 5. Quando quis designatur vt nomine alterius puerum suscipiat, qui contrahit affinitatem, an is qui vice sui aliquem designat, an is qui locom alterius est susceptor? Resp. quod procuratorio nomine tenens non contrahit, sed mandans. Ita habet probabilior sententia, & fertur esse de ea ac declaratio aliqua Congregationis Card. Interpretum Conc. Trid.

Quæro 6. An diu differri possit Baptismus infantium Resp. Parentes & Pastores debere curare, vt paruuli maturè baptisentur, ob tenellam ætatem periculis multis obnoxiam. Quando tamen censenda sit dilatio nimia, prudenti iudicio est expendendum. Post aliquot dies si differant parentes, tunc sunt monendi, vt diligentem curam suscipiant tam die quam nocte; debetque pastor se exonerare, si quid ei contingeret. Non tamen existimarim peccarum mortale si diligentem omnino curam adhibeant, & ad octo vel septem dies differant. Hoc quidem discrim secundum ius commune, quia præceptum Ecclesiasticum hac de re in iure non reperitur, vt possit determinari, quæ dilatio mortale peccatum inuoluat. In diuersis autem Episcopatibus constitutiones possunt esse magis vel minus rigorosæ, & hæ sequendæ sunt.

In Parochiali Leodiensi sic habemus, *Videant Pastores ne Nobiles, aut ruralicumque sortis subditi quouis exclusio praetexu vel colore, proltum suarum Baptismum vltra dies vnius naturalis spatium differant nisi ouriuso ob causam sufficientem ab Ordinario licentia, de qua apud Pastorem, fidem debeant facere competentem.* Hoc autem intelligo de parochiis non longe distantibus à residentia Ordinarij nam in locis distantibus, Parochus prudenter suo iudicio ob causam videtur posse indulgere vnum aut alterum diem, supposito quod cura diligens habeatur cura puerum.

Quæro 7 An plura nomina rectè imponantur in Baptismo? Respondeo, licet id prohibitum non reperiatur, magis tamen congruere vt vnum imponatur, vt sicut vnicus Angelus inter Beatos Spiritus nobis deputatur à Deo ad custodiam à natiuitate, & Baptismo: ita inter beatas animas, vna eligatur ad specialem protectionem, directionem, cultum, imitationem, intercessionem apud Deum.

Et hæc certè multiplicitas nominum à vanitate aliqua inter Magnates ortum habuisse videtur, vt sic à plebeiis distinguerentur: nunc autem passim etiam plebeij volunt imitari, sub titulis aliquibus deuotionis erga Sanctos, quæ quidem deuotio & zelus fortè non est secundum scientiam, saltem non est secundum communem Ecclesiæ morem antiquum. Moneant etiam parochi parentes, non omnino in Baptismo posita patiantur corrumpi, alterari à domesticis aut popularibus, ob quod frequenter contingit nomina Sanctorum fieri ridicula. Similiter Ethnica & profana nomina non facilè admittat Parochus.

Quæro octauo. An possit Parochus admittere duos Patrinos quando nulla adhiberetur Matrina, vel contra duas Matrinas, quando nullus adhiberetur Patrinus? Respondeo, non posse, quia Concilium Tridentinum expressè dicit, vt tantùm admittatur vnus vel vna, vel ad summum vnus & vna: ergo nec duo viri, nec duæ fœminæ admitti possunt, quia cùm hic sit ius positiuum, specialiter expressum, in rigore verbis Concilij standum est. Sic etiam declarauit sacra Congregatio Interpretum Concilij, addens Episcopum non posse concedere licentiam, vt duo viri, loco viri & mulieris, aliquem baptisandum suscipiant.

Corrigendæm ergo hic Parochiale Leodiense, f. 6. agens de Patrinis, vbi insinuat duos susceptores, vbi nulla susceptrix, vel duas susceptrices, vbi nullus susceptor posses admitti.

Sed quid si plures de facto sic admissi fuerint, contrahunt ne cognationem? Respondet Congregatio. Si plures suscipiant, omnes contrahere cognationem, si non constat quis primò tetigerit, & plures fuerint electi, & æquè principaliter admissi & designati. Si enim vnum tantùm designat Parochus & nihilominus plures tangant, illi non contrahunt, sed is solus qui designatur à Parocho.

De Patrino Confirmationis.

QVæro. An debeat esse alius à Patrino Baptismi? Respondeo affirmatiuè, tamen in necessitate idem esse potest. Debet verò esse confirmatus, alioqui non contrahit cognationem, & grauiter peccaret. Item, debet esse vnus vel vna, & quidem in Belgicis Ecclesiis consuetudo optima obtinet, vt in confirmatione viri non teneant fœminæ mares. Vnde non approbaui, nec approbo, quod quidam Sacerdos, cui ex regulis Patrinum esse non conueniebat, nouissimè in Confirmatione, tenuerit puellam contra morem harum Ecclesiarum, licet dicat se à Nuntio Apostolico tunc confirmante licentiam petiisse. Quia nec hanc petere debuit, nec ansam aliis dare infringendi morem Ecclesiæ similem licentiam infuctam alias, similem licentiam iusuctam alias petendo; ob respectus quosdam omnis humanos.

Casus: errauit magis mulier quædam tunc temporis, quæ viri sui filium ex fornicatione cum altera ante matrimonium natum suscepit in Confirmatione, nam per hoc cum viro cognationem contrahit, quæ à petendo debito coniugali eam posset impedire, nisi quod ex ignorantia talis impedimenti excusanda veniat: ignorantia enim iuris vel facti in similibus excusat. Quapropter re longè postea detecta, non putaui monendam, cùm bona fide id fecerit, nihil suspicans ibi erroneum, vel illicitum, & in bona conscientia perseueret.

RESO

RESOLVTIONES
CASVVM, QVÆSTIONVM
Pastoralium, circa Eucharistiæ Sacramentum.

CAPVT PRIMVM.

De Materia & Forma Eucharistia.

QVÆRO primò. Quomodo materia debeat esse præsens.

Resp. debere esse præsentem sensibiliter: Hoc enim significat illa vox, *hoc* vel *hic*, in verbis formæ, designans rem sensibus præsentem. Hinc resoluuntur casus sequentes.

Primus casus. An necesse sit, vt materia in manibus habeatur, aut saltem à ministro tangi possit. Item an necesse sit, vt sonus perueniat ad materiam.

Respondeo negatiuè? Ratio est quia potest censeri Materia præsens sufficienter, licet in manibus non sit, aut paulo amplius distet, quam vt manibus tangi possit: & potest tam submissè Sacerdos consecrare, vt sonus ad materiam super altari positam non pertingat. Sufficit ergo quod digito demonstrari possit, & aliis, sensibus pateat, puta oculis, sicque moraliter præsens sit, nec nimis distans.

Secundus casus. An necesse sit vt videatur materia, oculisque præsens sit? Respondeo negatiuè. Nam etiamsi formulæ sint in pixide clausæ, aut velo coopertæ, valida est consecratio: si pixis super altare sit posita, aut iuxta illud loco apto sensibiliter præsens. Dico si pixis sit in altari, vel iuxta illud præsens: nam si partes intercederet, aut esset clausa intra tabernaculum, non censeretur sufficienter præsens materia.

Quæro 2. An quælibet parua, vel magna quantitas materiæ validè consecretur? Resp quemlibet cumulum materiæ posse consecrari, qui potest esse præsens secundum omnes sui partes moraliter.

Casus accidit in triremibus non multis ab annis, vbi quidam Apostata Dominicanus, cùm inferrentur multi sacci panis ad prouisionem, ille omnes præsentes aduocans dixit: *Ego volo hos omnes panes consecrare*, sicque clara voce protulit consecrationis verba. Cùm igitur inde magna oria foret conclusio, tandem resolutum fuit, vt panis ille pueris daretur, & reliquum igne absumeretur. Cùm autem aliàs id iterum attentasset, mortem præeligens seruituti, suspendio enecatus est. Ita mihi retulit P. Syluester, Petra sancta Soc. Sacerdos Illustrissimo Nuncio Apostolico P. Aloysio Carafa, à confessionibus eo tempore accidisse, quo confessionibus excipiendis in triremibus erat & ipse designatus.

Resp. 2. Minimam quantitatem posse consecrari, si modo sit sensibilis. Vnde minima particula, in qua conseruatur panis substantia apta est materia consecrationis, sicut & minima vini guttula.

Hinc patet resp. ad quæstionem, qua quæritur. an vini guttulæ in calice separatæ à toto, vel minimæ particulæ dissilientis in corporali, à formulis consecrandis separatæ debeant censeri consecratæ? Resp. hoc pendere ab intentione consecrantis. Videtur autem recta esse intentio, velle consecrare solum quod est per modum continui intra calicem. Vnde verisimile est guttas separatas à toto vino, non esse consecratas: similiter nec minimas particulas dissilientes, à formulis ante consecrationem: quia recta intentio Sacerdotis non videtur ad minimas illas particulas separatas, & vix sensibiles ferri, nisi aliter determinarit.

Quæro 3. de forma. An possit à pluribus simul pronunciari, & ita simul consecrari? Resp. posse, vt patet ex vsu Ecclesiæ Romanæ, in qua noui Sacerdotes simul cum Episcopo verba consecrationis super eandem materiam proferunt. Vbi tamen aduerte quod omnes simul verba consecrationis finire debent, si simul consecrare velint, alioqui qui prius absoluit solus, consecrabit. Quia ergo periculum est ne multi verba formæ inaniter proferant, imò ne ipse Episcopus principalis consecrans, nihil efficiat si alius absoluat. Quæritur quomodo hæc consuetudo intelligenda sit, an qualis intentio debeat esse in nouis Sacerdotib. Respondent aliqui, solum Episcopum proferre verba formaliter, & cum intentione consecrandi, alios verò materialiter in signum potestatis sibi concessæ, & in memoriam cœnæ in qua Christus cum Apostolis cœnauit, & illis eandem potestatem concessit. Attamen cùm in Pontificali Episcopus moneatur altè & paulatim dicere, vt possint simul alij pronunciare, qui etiam monentur diligentiam adhibere, vt simul absoluant, per hæc indicatur eos proferre verba formaliter ad consecrandum. Respondendum igitur practicè rectè consuli, vt Sacerdotes tunc intendant proferre verba tali modo, & intentione, quam Ecclesia voluit illos hic habere: ita vt habeant conditionatam, vel potius disiunctam intentionem, scilicet an consecrare cũ Episcopo possint: sin minus, materialiter tantùm verba proferendi, ita vt nullo modo velint ante Episcopum consecrare.

De Materia & Forma, plura supra in hoc Tractatu, & in Resol. casuum de Sacram. in genere.

CAPVT II.

De Suscipientibus Eucharistiam.

QVæro 1. Quæ dispositio requiratur ad dignè suscipiendum? Resp. 1. qui conscius est sibi peccati mortalis vel dubius, & practicè non deponit dubium, tenetur præmittere confessionem, quantumuis sibi contritus videatur. Ita Tridentinum. Resp. 2. duabus circunstantiis concurrentibus sufficit contritio, cum scilicet vrget necessitas communicandi, & deest copia Confessoris. Hinc resoluuntur casus sequentes.

Primus, quando Sacerdos ex officio tenetur celebrare, nec habet alium Sacerdotem nisi longe distantem, quem non potest accedere, potest contritus celebrare. Quænam autem distantia requiratur, vt censeatur non adesse copia Confessarij, moraliter venit prudenti iudicio æstimandum. Nam vnius vel duarum leucarum distantiam puto frequenter sufficere, si quis præcedenti nocte in peccatum mortale ceciderit, & matutino tempore oporteat celebrare. Adde quod hic multæ circunstantiæ veniant considerandæ, inclementia aeris, infirmitas nonnulla, vel senium Sacerdotis, periculum itineris, scandalum & murmuratio populi, si vltra consuetum tempus Missa differatur, confessiones excipiendæ matutino tempore, si sit dies solemnis, & similia. Ex quibus omnibus debet formari iux.a conscien-

tiam timoratam, prudens iudicium.

2. Casus quando etiamsi non teneamus celebrare, vel communicare, id tamen sine scandalo, aut infamiæ nota omittere nequimus. Sed hic videndum an probabilem aliquam rationem afferendo, hanc infamiam vitare possimus, tunc enim cessabit necessitas communicandi.

3. Casus. Necessitas absoluendi inchoatam Missam, si non facilè, nec sine incommodo possit ad altare vocari Confessarius.

4. Si quis altari admotus, vt communicet recordetur peccati mortalis, & non possit retrocedere sine scandalo, vel nota.

5. Quando pœnitens vnum peccatum mortale habet, quod si confiteatur Confessario qui præsens est, grauem sibi ab illo iniuriam metuit, puta sollicitationem ad malum, odium, vel inimicitiam, reuelationem peccati, & similia. Tunc enim non censetur habere copiam Confessarij. Si autem habet mortalia alia ex quibus non metuit, tenetur illa confiteri illo tacito.

6. Quando pœnitens non habet aliud mortale nisi reseruatum superiori, quem audire non potest. Tunc necessitate vrgente potest sine confessione præuia communicare contritus.

Quæro 2. An qui in dictis casibus sine Confessione communicarunt, teneantur statim post confiteri? Respondeo, si sint Laici communicantes, non tenentur, si vero sint Sacerdotes celebrantes, tenentur. Ratio est, quia Concilium Tridentinum hoc Præceptum imponit, Sacerdotibus celebrantibus, non verò Laicis communicantibus, in expositione autem legis nouæ imponentis standum est illius verbis. Verba autem Tridentini sunt. *Quod necessitate vrgente, Sacerdos absque præuia confessione celebrauerit quam primum confiteatur* Vnde nulla fit mentio Laicorum, censentque solum præceptum Ecclesiasticum pro Sacerdotibus consecrantibus, vt publicos ministros sese exhibentibus in Confessione huius Sacramenti. Vnde casus sequentes resoluuntur.

1. Si Sacerdos communicet more Laicorum vrgente necessitate, non tenetur hoc præcepto.

2. Si quis permittendo Confessionem ex obligatione peccatum aliquod non fuerit confessus non tenetur statim confiteri, nisi iterum debeat celebrare.

3. Si quis non præmiserit Confessionem, quia non putauit se esse in peccato, quod prius aduertit post celebrationem, etiam non tenetur statim confiteri, nisi iterum vrgeatur celebrare, & habeat copiam Confessarij.

4. Qui ex malitia omisit confiteri, & celebrauit, etiam non tenetur statim post cõfiteri. Ratio diuersitatis est, quia indignè celebrans peccauit quidem, sed nullo speciali præcepto ad Confessionẽ statim obligatur. Sufficit enim quod suo tempore eam faciat, sicut & quiuis alius peccator, quia cùm solùm præciperetur Confessio, vt dispositio ratione Eucharistiæ, iam transiit illa obligatio. At verò qui dignè celebrat, & non confitetur, vrgente necessitate, ex eo non peccat, sed tantùm remanet obstrictus id postea facere, quod ante non potuit. Quare transfertur tunc in ipso obligatio. in illo verò qui indignè celebrat, videtur manere eadem ratio, quæ de aliis peccatis, vt sicut & alia non teneantur nisi suo tempore confiteri. Hæc est probabilis aliquorum sententia, cuius contrarium non videtur conuinci ex verbis Tridentini.

Quæro 3. Quomodo requiratur vt communicans sit ieiunus. Resp. debet esse ieiunus ieiunio naturali, hoc est, sine omni cibo & potu à media nocte vsque ad Communionem, vt ne quidem per modum medicinæ quicquam sumpserit. Per modum tamen saliuæ si quid deglutiatur, non impedit. Hinc resoluuntur casus sequentes.

1. Si abluendo os incautè parum aquæ deglutiatur, non impedit: quia per modum saliuæ factum censetur, non per modum cibi, aut potus.

2. Qui degustat aliquid iurulenti, siue liquidi solùm vt percipiat saporem, & expuit, non impeditur, etiamsi quid relinqui censeatur in palato, quod per modum saliuæ deglutiatur.

3. Qui casu traiicit aliquid reliquiarum in dentibus ex cibo cœnæ præcedentis relictarum, non censetur etiam ieiunium frangere, ob dictam rationem. Aliud foret, si quis saccarum in ore posuerit paulatim liquefaciendum, & ante mediam noctem needum totum traiecerit: est enim successiua quædam manducatio, & cibi sumptio. Vnde si quis indormiret cũ saccaro in ore, de quo dubitet, an ante mediam noctem totum deglutierit, reputat se non ieiunum.

Quartus casus, an Sacerdos qui deglutit sanguinem, aut alium humorem à capite in os defluentem, censeatur ieiunus? Respondeo censeri, quia non est per modum cibi aut potus: nec est aliquid traiectum per os in stomachum ab extrinseco, quod videtur ad manducationem, aut potum requiri.

Quintus, an potuerit dormiisse post cibum, vel digessisse; Ratio dubitandi est, quia in Iure cap. *Si constiterit de accusat*, punitur Sacerdos, qui noctem insomnem duxerat. Respondeo, id non esse necessarium: Sacerdos autem qui punitur ibi, fuerat tota nocte in taberna, & inde processerat ad celebrandum propter scandalum ergo, necnon irreuerentiam & præsumptionem cibi & potus sumpti post mediam noctem, iure punitus est.

Quapropter in Synodo Namurcensi, huic rei conforme decretum: *Si quis Sacerdotum cùm pridie temulentus notabile scandalum dederit, sacrosanctum. Missæ sacrificium celebrare præsumpserit, ad integrum mensem ab eiusdem sacrificij celebratione suspendatur.* lia tit. 4. cap. 11.

Quæro quartò, quo casu possit sumi à non ieiuno Eucharistia? Respondeo, vel id fieri posse ob necessitatem suscipientis, vel ob integritatem sacrificij, vel ob sacramenti ipsius vitandam irreuerentiam. Hinc resoluuntur casus sequentes.

Primus casus. Si quis sit periculosè infirmus, & sit periculum, si sequens dies expectetur, potest non ieiunus communicare. Vnde aduertant Pastores, in morbo periculoso, non esse scrupulosè differendum communionem propter ieiunium.

Adde quod non solùm semel, sed & pluries communicare possit infirmus non ieiunus, si periculum perseuerat, & pluries id requisierit, maximè, si interstitium notabile sit, puta vnius hebdomadæ, aut circa.

Secundus casus. Si in Hæreticorum manus alias incidere posset Sacramentum, aut alia irreuerentia tractari, nunc etiam à non ieiuno potest sumi, imò & bis in die recipi. Hoc enim licitum foret ad impediendam irreuerentiam sacramenti.

Tertius casus. Si pro vino consecrauerit quis aquam, & sumpserit, tunc denuò potest consecrare vinum, & sumere. Ratio est, quia integritas sacrificij est de Iure Diuino, ieiunium de Iure Ecclesiastico. Vnde & Sacerdos ieiunus, si alter celebrans deficeret post consecrationem, debet perficere sacrificium.

Quartus casus. Si necesse sit sumere reliquias post ablutionem, est enim totum illud per modum vnius actionis moralis, & complementum sumptionis præcedentis. Vnde non hic scrupulosè agendum est, sed intra tempus quo adhuc moraliter persistit ministerium Missæ, licet contingat multo tempore morari, ad ministrandam Eucharistiam, sumi possunt reliquiæ ad illud sacrificium pertinentes.

Quintus casus. Ob Viaticum dandum existenti in periculo mortis Sacerdos non ieiunus posset celebrare secundùm aliquos Theologos. Ratio esse potest, quia Communio tunc est de Iure Diuino, Ieiunium de Ecclesiastico. Sed probabilior sententia id non concedit.

Ratio est, qui maior habenda est tunc ratio reuerentiæ sacramenti, quàm necessitas alicuius proximi, qui etiam excusatur à præcepto, cùm non adest qui ritè possit ministrare. Et hoc videtur approbare Ecclesiæ consuetudo optima legum interpres.

Nec refert quod Communio sit de Iure tunc Diuino, Ieiunium de Ecclesiastico, nam etiam celebrare cum vestibus sacris est Iuris Ecclesiastici, & tamen non admitterent Theologi licere tunc celebrare sine sacris vestibus. Potest ergo præceptum Ecclesiæ quandoque esse, vniuersalius quàm diuinum, quod ex ipsiusmet Ecclesiæ interpretatione colligi quandoque potest.

CAPVT. III.

De Præcepto Communionis.

QVæro primò. An sit præceptum communicandi in articulo mortis.

Respondeo affirmatiuè, Adultos tale præceptum sub peccato mortali obligare, si capaces sint: quamuis disputent Doctores; An tale præceptum sit de Iure Diuino, vel Humano? Quidam enim putant,

con

non esse Iure Diuino præceptum nisi semel in vita communicare, quod impleri potest, extra articulum mortis. Alij non solùm semel in vita, sed quoties periculum probabile mortis occurrit, & asserunt Communionem esse præcepti Diuini, & hæc est communior sententia. Hinc resoluuntur casus sequentes.

Primus casus. Non debere tunc negari amentibus, qui aliquando vsum rationis habuerint, cùm id potest fieri sine irreuerentiæ periculo, puta sine periculo vomitus, vel expulsionis. Ratio est, quia cùm aliquando deuotionem habuerint, eam virtutem perdurare censetur? & si non constet fuisse in peccato mortali, cùm in amentiam inciderint, præsumendi sunt boni & dispositi, maximè si antequam in phrenesim aut amentiam inciderint, signa animi pij dederint. Perpetuò autem amentibus non solet etiam nunc ministrari, quia nulla vnquam in eis fuit ad istud sacramentum deuotio.

Secundus casus. Damnatis ad mortem etiam danda est Communio. Vnde consuetudo Hispanorum negantium reis interficiendis Eucharistiam, sublata est motu proprio Pij V. cui lex Regia accessit. Dicitur tamen adhuc in partibus his consuetudo vigere, vt maleficis & sagis Communio non detur, licet pœniteant. Quæ etiam consuetudo non videtur bene fundata cùm omnis verè pœnitens ius habeat ad Eucharistiam, maximè in articulo mortis.

Tertius casus. Energumenis, si absque irreuerentiæ periculo possunt communicare, non est Eucharistia neganda. Est communis.

Quartus casus. Est difficilior, cuius resolutionem apud nullum reperio. An adultus à natiuitate surdus & mutus sit communicandus saltem in articulo mortis.

Ratio dubitandi est, quia tales non videntur posse habere actualem deuotionem, cùm nunquam fuerint instructi hoc mysterio, ideoque fidem actualem illius non videantur habere. Quomodo enim credent nisi audierint? Quomodo audient sine prædicante? Ex altera parte, vt illis administretur, ratio militat, quia tales sunt baptisati, ideoque fidem habitualem habent per Baptismum infusam: & cùm alios vident cum magna reuerentia & deuotione ad Sacramentum hoc accedentes, & adorantes, concipiunt ibi esse aliquod mysterium, & deuotionem aliquam erga illud quod exterioribus demonstrant signis, imo & adorationem in huius sacramenti eleuatione exhibent.

Experientia id didici, in quadam surda & muta, iuridictioni meæ subdita, quæ in Missæ Sacrificio eleuatione manuum, pectoris tonsione, aliisque signis dum Sacramentum exhibetur, ad orationem exhibet, & deuotionem quam solent Fideles, & cum vsu rationis perfecto polleat, absque dubio confusè mysterium ibi aliquod latere percipit. Imò signis aliquibus quandoque licentiam petiit, cum aliis ad hoc sacramentum accedendi; quæ tamen ei indulta non fuit à Parochis ante me, ideoque nec hactenus id resolui, cum difficile sit iudicare de dispositione, & sufficienti reuerentia sacramenti. Nec ipsa Ecclesiastico præcepto Communionis comprehendatur.

Dubium tamen mihi est, an si existeret in periculo mortis, ob diuinum præceptum communicandi semel in vita non foret fides eius, quantum potest fieri signis excitanda, vt sic ei administretur tunc vt Viaticum Eucharistia. Etenim cum Deus in necessariis non desit videtur speciali illustratione interiori & speciali gratiæ auxilio adiuuare tales ad actum fidei exercendum. Alioqui cùm Theologorum sententia definiat, neminem ex Adultis sine fide explicita mysterij Trinitatis, & Incarnationis saluari posse, sequeretur tales surdos & mutos excludi à salute cum non possint de illis mysteriis sufficienter instrui, & per consequens nec explicitam fidem elicere: nisi dicamus Deum speciali gratia & lumine ad id concurrere, & intellectum, voluntatemque eleuare, vt tales pro affectu fidei sufficienter assentiantur maximè illis articulis qui dicuntur esse necessarij non solum necessitate præcepti, sed etiam necessitate medij ad salutem.

Hinc etiam aliqui Theologi docent, quod si quis inter Infideles faceret quod in se est, nec haberet quempiam pro instructione ad fidem, Deum non ei defuturum, sed extraordinario potius modo eum illustraturum, siue per homines siue etiam per Angelos. Itaque surdus, & mutus à natiuitate, videtur saltem in periculo mortis, posse Communione muniri, si aliquam iudicetur reuerentiam concipere; nec idem de illo est ac de pueris, cum discretionis sua in eo suppleat, iuuarique possit lumen naturale & perfici lumine & gratia supernaturali ad dispositionem sufficientem speciali benignitate Dei.

Quæro secundò. An qui alia occasione communicauit, si postea incidat articulos mortis, teneatur iterum? Respondeo negatiuè. Si non interponatur notabile spatium dictum, quod quidem prudentis arbitrio relinquendum est; vnde multi asserunt sufficere, si quis ante octiduum communicarit, licet ignoraret sibi imminere periculum mortis. Si enim sufficienter censetur impleuisse præceptum de communicando paulò ante mortem, quia vnusquisque censetur habere intentionem, saltem implicitam adimplendi omnem obligationem quam potest & debet licet eam fortè ignoret, nisi contrarium exprimeret, sic satisfacit præcepto Ecclesiæ, qui diem festum ignorans, Missam audit.

Quæro 3. De præcepto Communionis in Paschate, sub qua pœna obliget, & qua ætate obligare incipiat.

Quoad primum, aduerto quosdam simpliciores Parochos destinare sub pœna excommunicationis obligare, sed errant. Nam Canon: *Omnis vtriusque sexus*, hanc solùm pœnam adijcit, vt qui transgressi fuerint, *viuens ab Ecclesiæ ingressu arceatur, & moriens Ecclesiastica careat sepultura*, quæ pœna ab excommunicatione differt, vt doctis notum est.

Tempus vero Paschale continet quindecim dies, à Dominica Palmarum, vsque ad Dominicam in Albis; & vbi est consuetudo illud tempus extendendi, id seruare sufficit, sicut Mediolani, & alibi ab initio Quadragesimæ dicitur inchoari. Istud etiam tempus a Parocho certis de causis potest extendi, vel anticipari.

Quantum ad secundum, quo ætatis anno obligatio oriatur, non potest indiuisibiliter designari: sed in eo sequendum est parentum & Confessariorum iudicium. Dici tamen potest moraliter loquendo, nec ante decennium facilè incipere, nec vltra annum decimum-quartum differri. Non statim verò ac pueri attingunt ætatem, in qua licitè possunt communicare, ad id obligantur, vt notant Doctores: sed post aliquot tempus, v.g. post vnum vel alterum annum. Ratio est, quia congruit vt Ecclesia non obliget hic quamprimum potest, tam pro maiori reuerentia Sacramenti, quam pro securitate communicaturi; & hoc ipsum vsus Ecclesiæ approbat.

Quæro 4. An per indignam communionem, hoc præceptum impleatur? Resp. affirmatiuè. Sicut & præceptum Baptismi, aut Confirmationis impleretur etiam indignè suscipiendo. Ratio est, quia dum præcipitur actus aliquis, substantia ipsius actus ordinariè solet præcipi, non autem modus, & ita cùm præcipitur suscipere Baptismum, aut Confirmationem, aut Eucharistiam, licet intentio & finis præcipientis sit vt dignè fiat; tamen cum finis non cadit sub præceptum, & dignè sumere sit solum modus quidam, etiam sub præceptum cadere non censetur. Dico ordinariè: nam modus potest esse essentialis ipsi actui: & tunc censetur cadere sub præceptum. Sic cum præcipitur oratio, censetur præcipi attentio, quia est modus essentialis orationis, & cùm præcipitur Confessio, censetur præcipi eius formalis integritas, quia est de essentia Confessionis: at dispositio digna non est essentialis, vel Baptismo, vel Communioni, vel Confirmationi.

Quæro quintò. An qui in Paschate transgressus est hoc præceptum, maneat liber vsque ad Pascha sequens? Respondeo primò, multorum esse probabilem affirmatiuam sententiam, quia etiam in aliis præceptis hoc reperitur. Nam qui non audiuit Missam in Dominica, non tenetur vsque ad alteram Dominicam. Item qui non ieiunauit in Quadragesima, non tenetur vsque ad alteram Quadragesimam.

Respondeo secundò, contrarium probabilius videri, & in praxi securius esse. Ratio est, quia lex de communione Paschali duas partes principales includit: vna, vt Communio non differatur vltra annum: altera, vt fiat saltem tempore Paschatis, & vtraque est principaliter intenta. Idipsum exemplis similibus declaro: Si quis teneatur ad aliquid soluendũ in Paschate, non ideò liberatur ab obligatione, si Pascha transierit. Itẽ, si Confessarius præceperit ieiunare Feria sexta, non ideò liberatur pœnitẽs a ieiunio si eo die non impleuerit: quia Confessarij intentio principialis est vt semel ieiunet, dies autẽ Veneris ob congruentiam adijcitur. Sic ergo principalis Ecclesiæ intentio est,

vt Commonio annua sit, dies aotem pascæ ob congruentiam designatus est, qoo tempore si impleatur manet obligatio implendi postea.

Quæro sexto. An Parochus teneatur ministrare Eucharistiam, quoties subditos petierit? Respondeo, teneri quoties rationabiliter petit: Quod enim dixerunt aliqui non teneri, nisi quando ex præcepto tenetur communicare, parum probabile est: quia Parochus non solùm alitur à subditis vt ministret necessaria, sed etiam moltùm vtilia saluti. In hac re ergò videndum est, an iuxta statum suum, & Sacramenti reuerentiam, non nimium freqnenter, aut importunè petant. Atque etiam ex parte Parochi excusatio rationabilis, & impedimentum potest occurrere quadoque, ita vt non peccet, maximè si Coadiutores habet Sacellanos, vel Religiosos, ad quos facilis est recursus. Caueat tamen in Confessionibus audiendis, aut Communione danda morosus esse: quia hæc sunt pascua, ad quæ oues tenentur manu ducere: tantùm abest ab eorum frequentatione, morositate sua eas deceat abstrahere.

Quæro 7. An Parochus tempore pestis teneatur infectis Eucharistiam ministrare, cum periculo vitæ?

Respondeo, duplicem hic esse opinionem, Quidam enim ab hac obligatione Parochum liberant, inter quos Rodriguez p. cap. 77. Tabiena & alij. Cui opinioni fauere videntur omnes illi qui docent eum qui communicauit in Paschate sine contemptu non communicet in periculo mortis, non peccare mortaliter, inter quos est Caietanus, Syluester Fumus & alij, verbo Communio. Atque omnes illi docent nonnisi de præcepto Ecclesiastico tunc communicandum esse: huic opinioni facilè subscriberem: quia præcepta Ecclesiastica cum periculo vitæ non solent obligare, maximè cùm Eucharistia non sit de salutis necessitate. sed contrarium probabilius, & tutius censet communior opinio. De qua re plura dicam in Tractatu de Extrema-Vnctione.

Quæro 8. An Parochus celebrans partem suæ hostiæ possit dare communicaturo? respondeo hoc ordinariè fieri non debere. Ex rationabili tamen causa, si non sit alia hostia, & vrgeatur quis communicare, potest dari. Ita Syluester & alij.

CAPVT IV.

De Celebratione Missæ.

QVæro primò. An Sacerdos censura aliqua occulta implicatus, puta excommunicatione, possit celebrare? Resp. si timet infamiam vel scandalum ex omissione Sacri, potest modo doleat de peccatu, & proponat prima opportunitate petere absolutionem. Ratio est quia non videtur Ecclesia cum tam graui onere obligare ad censuræ obseruationem: nec tunc ergò sier irregularis.

Quæro secundò. An sit mortale peccatum celebrare ante Matutinum recitatum? Respondeo negatiuè, quia nec tale præceptum rigorosum obligans ad mortale reperitur nec est ordo per se Diuini Officij cum sacrificio, sicut est inter partes ipsas Officij Diuini. Et licet talis ordo foret, tamen illius interruptio non est mortalis. Nam etiam ordinem horarum inuertere non censetur peccatum mortale. Est tamen quædam congruentia vt præmittatur Matutinum sacrificio, quia vnum Officium est quasi nocturnum, alterum diurnum. Quod vt facilius fiat, etiam permittit Pontifex, & Ecclesiæ apud pios etiam visitata consuetudo, vt pridiè vesperi officium possit recitari. Quod si quæras qua hora? Resp. nihil me de hac re determinatum reperire. Existimo tamen absoluto Officio illius diei, liceret etiam tempestiuè, hoc est circa quartam post meridianam. Quia Ecclesia in vltimis diebus Hebdomadæ sanctæ, circa eam horam Officium Matutinum sequentis diei solet inchoare.

Quæro tertiò. Quoties teneatur quis ex vi Sacerdotalis Ordinis in anno celebrare? Respondeo, hoc esse incertum, vnde dissentiunt Doctores. Quidam enim dicunt nequidem teneri Sacerdotem in vita sub mortali sacrificare, cùm de ea re non inueniatur præceptum de iure diuino aut positiuo.

Alij, & probabilius dicunt præceptum contineri in illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem.* Vnde Trident. Sessione 2. Canone 1. dicit, *Christum illis verbis Sacerdotibus præcepisse vt offerrent, vti semper Ecclesia Catholica intellexit: & docuit*: Idem Canone 2. & sessione 23. cap. 14. de Reformatione præcepit Episcopis: *Caueat vt Sacerdotes, saltem Dominicis & Festis solemnibus, si autem curam habuerint animarum, tam frequenter vt suo muneri satisfaciant, Missas celebrent.* Incertum tamen manet, quoties sub mortali teneantur, quia licet Tridentinum moneat Episcopos, & præcipiat vt huic rei aduigilent, non specificat præceptum rigorosum de obligatione sub mortali. Quamuis mens Ecclesiæ satis colligatur esse, vt sæpius celebrent. Vnde Capite *Dolentes*, de celebrat. Missarum, pro delicto numeratur, quod Sacerdotes quidam vix quater in anno celebrarent.

Quæro tertiò. An sæpius in die liceat celebrare? Respondeo multos hic casus referri à Casuistis, sed duos tantùm scias in vsu esse: scilicet in die Natiuitatis Domini, & quando quis Ecclesias plures habet. Addi fortè posset casus cuiusdam necessitatis, quando in aliqua Ecclesia æger esset Parochus nec alius Sacerdos posset haberi, vt in die solemni populus Missam audiret. In quibusdam locis Hispaniæ, etiam datur Priuilegium Sacerdotibus plures Missas celebrandi in die Animarum. Atque Antiquitùs, dum tantus erat populi concursus, vt templum omnes non caperet, plures celebrari ab eodem poterat. Ob istam causam dicit Strabo de rebus Ecclesiast. cap. 21. sanctum Leonem in vno die septies Missam celebrasse, Lego etiam in vita sancti Alberti apud Molanum 2. Maij, quod die solitum duas celebraret Missas, vnam pro viuis, aliam pro defunctis.

Quæro quartò. An sint aliqui dies in quibus non liceat celebrare? Respondeo, permissum esse omni die celebrare, excepta Feria sexta Hebdomadæ sanctæ, quo etiam die consuetudo non est Communionem dandi, nisi ægris in periculo mortis. Quantum ad diem Iouis sanctum licet quibusdam in Ecclesiis non soleat nisi vna Missa celebrari in memoriam Christi, qui ea die primam Missam celebrauit, & manu propria Apostolis Eucharistiam præbuit: non inuenitur tamen rigorosum præceptum, quo singuli Sacerdotes prohibeantur celebrare. Vnde & à multis solitum est tunc celebrari. Quantum ad Sabbatum sanctum etiam consuetudo obtinet, vt nonnisi vna Missa solemnis tunc temporis celebretur. quapropter ea die non habetur introitus qui solet legi in Missis priuatis. Atque etiam id prohibetur cap. *Sabbato*, de Consecratione, distinctione 3.

Aduerte tamen istud præceptum ex eo originem duxisse quod antiquitùs Sabbato sancto non recitabatur Officium Matutinum, nec legebatur Missa de Resurrectione ante mediam noctem, quæ erat principium Dominicæ Resurrectionis Pater ea Collecta: *Deus qui sacratissimam noctem, &c.* Vnde totam illam diem Ecclesia transigebat in mœstitia, Christi in sepulchro memoriam repræsentant, & Resurrectionem eius expectant, Postea cœpit Ecclesia missam illam Resurrectionis, media nocte legi solitam, celebrare die Sabbati tempore matutino, qui mos nunc toto orbe inualuit.

Hinc aliqui existimant præceptum illud antiquum abrogatum esse quod Missam in die celebrare prohibeat ita vt priuatam Missam tunc legere non existiment prohibitum. Quapropter, in hac re consule consuetudinem loci in quo degis: in praxi tamen tutiùs & magis ad mentem Ecclesiæ videtur abstinere.

Quæro quintò, qua horá licitum sit celebrare.

Respondeo, Rubricas Missalis determinare ab aurora vsque ad meridiem. Solet autem aurora inchoari vna hora & media circiter ante solis ortum.

Interim, scimus quibusdam in locis solitum esse etiam ante auroram celebrare: tum vt famuli, filij familias, operarij eam audiant: tum vt iter facientes, ea non careant: de quo in multis Belgij locis scrupulus non fit: Et cum talis consuetudo ab Episcopis sciatur & toleretur, non videtur peccatum inuoluere imò Nauarrus cap. 25. Manual. Angelus, Rosella, & quidam alij putant iure communi id non prohiberi. Vide latiù Nauarr. cap. 25. qui putat priuilegia Missæ ante auroram vel post meridiem celebrandæ, continere ius commune, & tantùm prodesse ad sedandos animos scrupulosorum. Tu in praxi consule consuetudinem Timoratorum in Episcopatu in quo degis.

Nam hoc strictius obseruatur in quibusdam locis, quàm in aliis Tridentinum Sessione vigesima secunda, ordinat

ordinat vt Sacerdores vltra horas illis statutas non celebrent, & hoc de statutis intelligi potest cuiuslibet Episcopatus, aut de consuetudine vim statuti habente.

Quantum ad Noctem Natiuitatis, licet celebrare etiam tres Missas Sacerdoti priuato ante ortum solis ex priuilegio Telesphori Papæ. Atque generaliter ex communi Doctorum sufficit, quod finis Missæ initium auroræ incidat, aut quod Missæ initium circa meridiem inchoetur. Sed & olim in Ieiuniis Quatuor temporum, vt patet de Consecratione, distinctione prima etiam post Nonam celebrari poterat, ea hora qua Christus obrulit: quæ etiam tunc erat hora refectionis in diebus Ieiunij, vt testatur D. Thomas.

CAPVT V.

De Requisitis ad Celebrandum, & de stipendio Celebrantis.

QVæro primò. An necessariæ sint Vestes sacræ, & quæ?

Respondeo necessaria esse: nimirum, Amictum & Albam, Cingulum, Manipulum, Stolam, Planetam, itavt nullo casu liceat celebrare sine vestitu illo sacro. Si tamen in casu necessitatis vna ex minoribus deesset, puta Cingulum: vel Manipulus, vel Stola; multi existimant non fore mortale sine ea celebrare, nihilominus si quis per inaduertentiam aliquam earum omittat.

Quæro secundo. An omnes hæ vestes debeant esse benedictæ? Respondent Doctores communiter, omnes debere esse benedictas, alioqui Cingulum, cuius benedictionem non esse necessariam, probabilis sententia asterit, Et testatur Scotus ac Richardus in 4. in aliquibus Regionibus morem non esse vt benedicatur.

Passi videtur, licet quandoque sit benedictum, si tamen frangatur, solere vtramque partem connecti sine alia benedictione; quod licitum esse docet Emanuel Sa, Sotus, & alij. Adde cum aliquibus, licitum esse vti Stola pro Cingulo, atque Manipulo, loco Stolæ, si sufficientis longitudinis sit. Durant verò benedictiones, quamdiu istæ Vestes manent integræ, ac formam suam retinent. Vnde si auellatur plane Manica ab Alba, benedictionem amittit, & licet denuò assuatur, iterum benedicenda est; secus si paulatim reficiatur. Quantum ad Stolam & Planetam, si sint duplices, alium intus, alium foris colorem habentes, & separentur, vtraque partem benedictionem retinere asserit Suares: cum vtramque illarum tota Planeta sit & Stola, & vna benedictione benedicantur, tanquam essent duæ Planetæ ac Stolæ.

Quæro tertiò. Quænam præter Vestes, sint necessaria ad celebrationem? Respondeo, requiri præter Altare fixum vel portatile, Mappas, Corporale, Pallam, Calicem, Patenam, Candelam, Missale, Panem & Vinum, de quibus sequentia sunt notanda.

Primò, duas Mappas requiri, aut vnam duplicem. Quidam etiam docent vnam sufficere: quod ob necessitatem secluso contemptu admitti potest; ordinariè autem nonnisi super duplici Mappa, seu Tobalea celebrandum est. Neque verò Mappas benedici est necessarium. Vltra id requiritur Corporale Lineum benedictum, cuius potest esse extremitas serica Et durat benedictio quandiu manet integrum, per ruptionem autem notabilem perit. Deinde Palla requiritur, qua Calix cooperitur, & ex parte inferiori conuenit esse lineam, exteriori autem parte potest esse serica vel aurea.

Olim vnum erat tantùm Corporale oblongum, quo etiam tegebatur Calix: & tunc non erat necessaria alia Palla, quod etiam nunc apud Carthusianos obseruatur. Cùm autem Pallæ non contingant Hostiam consecratam, non videtur necessaria benedictio, quæ in corporali omnino sub peccato mortali requiritur.

Secundò, requiritur munditia ornamentorum & vestium, maxime Corporalis. Quod si quæras quale peccatum sit si immunditiæ reperiatur?

Respondent Doctores, si sint enormiter immunda, aut si fiat cum scandalo vel contemptu, erit mortale: si non sint enormiter immunda, nec scandalum sit, aut contemptus, veniale.

Tertiò, requiritur vt Calix sit consecratus & Patena, debentque esse aurea, vel argentea, vel stannea. Si deauratio amittatur, non ideo perit consecratio, quia totus Calix, & tota eius materia per modum vnius consecrantur. Quod si deauretur postea Calix vel Patena ex parte, qua Corpus & Sanguinem contingit, iterum consecranda sunt: quia id in quo fit proximè contactus Corporis & Sanguinis, iam non erat consecratum. Perditur porrò consecratio, si notabiliter frangantur, ita vt formam & quantitatem amittant, & quæ ad eorum conuenientem vsum est necessaria.

Quæres, an Pixis in qua seruatur Eucharistia debeat esse benedicta? Resp. multi Doctores, id iure, non inueniri præceptum: ordinariè tamen soler benedici, & hoc tutiùs: quia ordinatur ad tangendum immediatè Corpus Domini Vnde aduerte in nuda Pixide, maxime si sit argentea rectius collocari particulas consecratas, quam in parte Corporalis in Pixide posita: quia cum particulæ renouantur, difficiliùs est id perfectè peragere & non sit sine periculo purgatio Corporalis intro positi: solent enim particulæ facile dissilire. Quod etiam aduertit Posseuinus, & apud Patres Societatis video in vsu esse: quamuis aliqua Pastoralia insinuent substernendam intus Corporalis partem. Cæterùm, contactum Calicis, Patenæ, Pixidis, Corporalis, sine contemptu à Laicis factum, non existimo veniale.

Quartò lumen sub peccato mortali requiri, in rigore tamen sufficit vna candela, quamuis duæ ordinariè ea decentia adhibendæ sint. Sufficit etiam in necessitate, lumen seuaceum. Quærere verò hic potest quis: An sit etiam præceptum vt ante Eucharistiam in Templis semper lumen ardeat?

Respondent aliqui, licet expressum in iure non reperiatur, consuetudinem tamen vniuersalem Ecclesiæ habere vim præcepti. Ita Victorellus Emanuel Sa, & quidam alij. Sed hanc consuetudinem non esse ita vniuersalem, patet ex multis Ecclesiis Parochialibus Maximè Ruralibus, vbi propter paupertatem hactenus non fuit solitum lumen continuum accendi. Et licet Episcopi eam consuetudinem introducere conentur variis decretis, videmus vix obseruari à subditis ob paupertatem.

Disceptant enim illi de expensis, quorum sit eas sustinere, an Ecclesiæ, an decimas percipientium, an communis populi, sicque Decretorum executio vel differtur, vel non fit. Extat porrò præceptum de lumine quando defertur Sacramentum foras, Capitulo *Sane* de Celebrat. Missarum. Ea caula tamen illud etiam omitti posset, vt cum ad ægrum longè distantem defertur, nec commodè cum lumine fieri potest.

Quintò. Requiritur Missale, in quo saltem sit integer Canon: cum enim memoria labilis sit non licet in actione adeò sacra & publica, periculo se exponere. Adiici solet & Crux ex rubricis Missalis, sed hæc non puto requiri de præcepto rigoroso, saltem sub mortali.

Sextò. Quantum ad materiam, vinum non debet esse corruptum, sic nec panis; & hic debet esse azimus, nec notabiliter fractus, & magnitudinis decentis: si haberi maior Hostia non possit, an ex minoribus liceat adhibere?

Respondeo, in Missa priuata & secreta id fieri posse, cùm non inueniatur præceptum in contrarium: gratiusque videri Deo sic celebrare, quam non celebrare, licet non sit festus dies, maximè si non sit periculum de scandalo tunc enim id etiam vrgente causa, publicè fieri nihil vetaret.

Casus. Quidam Parochus nullam habens maiorem Hostiam, veritus populi scandalum aliquod aut murmur, cum minorem Hostiam consecrasset: in eleuatione Sacramenti ostentauit alteram quandam, maiorem Hostiam, quæ asseruabatur in Pixide, vt exponeretur in die solemni populo. Quæritur, an ille prudenter hoc fecerit;

Respondeo, cùm in Missa debeat exhiberi populo adoranda Hostia, in illo sacrificio consecrata & oblata, talem cautelam non esse approbandam: melius tamen, meo iudicio fecisset si & maiori illi Hostiæ alteram paruam consecratam per illud sacrificium simul adiunxisset, quod facilè fieri poterat exhibendo vtramque adorandam. Sic enim satisfaceret cæremoniæ huic sacræ, qua Hostia

sacrificij huius populo ad adorandum reuerenter exhibenda præcipitur.

Quæro quartò. An aliquas cæremonias omittere inter celebrandum, vel addere, semper sit peccatum mortale? Resp. primò, in his etiam excusare posse rationabilem causam, vel leuitatem materiæ. Exempli gratia, omittere Credo, vel Gloria, vel Commemorationem aliquam, facile excusatur à mortali: quia non sunt partes simpliciter necessariæ ad Missam, nec quid notabile ad integritatem Missæ spectans constituunt. Nec si paulò post quis recordetur, debet repetere, quia moraliter non contingit id fieri sine aliqua interturbatione & incommoditate. Similiter dic non esse nisi veniale, & quandoque nullum peccatum, cæremonias aliquas, quæ inter principales non adnumerantur, sine contemptu prætermittere, verbi gratia; omittere crucem aliquam, manuum eleuationem, pectoris tunsionem, &c.

Illa verò quæ notabilia censentur inter partes integrantes Missæ, vel cæremonias principales omittere, potest esse mortale, nisi inaduertentia vel obliuio naturalis excuset. Exempli gratia, voluntariè, vel graui negligentia omittere Epistolam vel Euangelium, oblationem panis seu vini. Item, mixtionem aquæ cum vino, fractionem Hostiæ, & mixtionem aquæ cum Sanguine, & similia. Quia hæ partes & cæremoniæ grauioris momenti censentur, eo quod contineant specialem significationem, & soleant ad integritatem sacrificij, requiri.

Similiter. dic non licere addere nouas precationes ex deuotione, vnde & hic indiscretio, & peccatum intercurrit contra prohibitionem Pij V. in Missali, præsertim si publicè dicantur. Si vt priuata persona secretè aliquid recitet quis, licet non videatur directè contra hoc præceptum, indiscretio tamen est, sacrum mysterium priuatis precibus interrumpere.

Aliud est, si quispiam iaculatoria oratione mentali animum in Deum eleuet. Aduerte etiam hic quosdam dixisse vnum verbum Canonis per negligentiam culpabilem omittere, esse mortale: Sed id nimis durum, quia & leuitas materiæ hic videtur excusare. Quis enim vnius sancti nomen in Canone omissum, statim asserat materiam esse peccati mortalis? Dicamus ergo, & hic negligentiam venialem censendam esse in vno aut altero verbo omisso, ne animas illaqueemus.

Quæro quintò. An Sacerdos ob stipendium, aut institutionem Capellaniæ obligatus dicere Missam determinatam puta Missam Mortuorum, aut Beatæ Mariæ, peccet aliam Missam dicendo? Resp. si id fiat ad seruandum ordinem Missalis, aut quia festum sit, non peccare. Si verò nulla legitima causa subsit, obligationi debet satisfacere. Vbi tamen prudenter aduertendum est, vitandum esse quantum potest fieri, murmur populi in similibus: sed nec sine legitima causa ordo Missalis facilè debet interrumpi.

Quod si etiam fundario habeat in certo altari celebrandum, non satisfit, sine iusto impedimento, & debita causa, alibi celebrando: quia defraudatur mens fundatoris, qui hunc locum specialiter voluit coli.

Quæro sextò. An sacerdos pauper possit accipere pro vna Missa duplex stipendium? Resp. non posse, siue id fiat ab vna & eadem persona, siue à pluribus. quia dum ei datum est stipendium, superiore vel approbata consuetudine declaratum iustum, aliud stipendium iterum accipiendo, bona sumit alterius inuito domino; quod non licet nisi in extrema vel graui necessitate, non verò ordinaria paupertate. Sicut ergo operarius ob paupertatem non potest plus accipere iusta mercede: ita nec Sacerdos iusto stipendio. Quod stipendia non sint integra, potest vel à diuersis, vel eodem tantùm accipere, quantum sufficit ad iustum stipendium: alioqui enim fit ei aliqua iniuria, & potest se indemnem seruare.

Hinc infero, quod si Sacerdos semel iusto stipendio contentus fuerit, non poterit illud ad maius reducere, minuendo Missarum numerum, secus de iniusto stipendio, si inuoluntariè omnino contentus fuerit, fit enim ei iniuria, cùm ob paupertatem cogitur inæquale stipendium acceptare, vnde potest, non obstante pacto, conuenienti modo se indemnem seruare.

Quæro septimò An Sacerdos qui hodie à nemine stipendium accepit, Missam quam celebrat, applicare possit illi, qui primus dabit illi stipendium? Respondent quidam Theologi (inter quos Nauarrus, Arragonius, Henriq. Rodriguez) posse; quia Deus apud quem nulla est distinctio inter præteritum & futurum, sed omnia habet pro præsentibus, applicat fructum secundùm intentionem Sacerdotibus.

Negant verò alij hac ratione, Quia sacrificium Missæ consistit in actione transeunte, cuius fructus si à Sacerdote alicui particulari personæ non applicetur, in Ecclesiæ thesaurum reponitur, in quo vlteriùs nihil habent iuris Sacerdotes, sed solus Pontifex. Quicquid sit de hoc, hic modus non est approbandus: quia communis etiam mens fidelium est, stipendium dare non pro Missa iam dicta, sed pro dicenda: nec facilè viderentur persoluturi si hunc modum scirent, vnde saltem hic modus non est tutus

Ratio Corduba.

Quæro octauò. An is cui datur certa summa pro Missis, possit alios minori pretio conducere? Respondeo, si det iustum stipendium, non videri hic iniustiam committi: quia nihil deperdit ille cui Missa integrè applicatur, & sacrificanti etiam non fit iniuria si istud stipendium illi persoluatur, ideoque cùm ipse hanc summam accipiens, illius dominium sit assequutus, potest implere illam obligationem annexam per se, vel per alium. Hic tamen modus cùm frequenter contineat speciem alicuius turpis lucri haud est consulendus.

Quæro nonò. Quale peccatum committat, qui diu differt per magnam negligentiam Missas dicere, ad quas obligatur stipendio? R. aliquos indicare hoc esse peccatum mortale, ob graue damnum quod potest consequi is pro quo celebrandum est. Fortè enim anima aliqua à Purgatorio liberata fuisset. Item, is pro quo celebrandum erat notabile bonum spirituale vel corporale consequutus fuisset: Itaque à graui, saltem veniali, vel periculo mortalis supinè negligentem non excusarim. Sed dices, defraudatio vnius Regalis, qui solet dari pro vna Missa, non est materia peccati mortalis, ergo aliquem defraudare Missa, non videtur peccatum mortale; Respondeo, ex ea parte præcisè ita videri, attamen cùm fructus Missæ inæstimabiles sint, & ad hos applicandos ex pacto teneatur Sacerdos, defraudatio videtur in re notabili.

Quæro decimò. An mulier possit ministrare? Respondeo, ex communi non posse, ob capitulum de Cohabit. Clericorum & Mulierum. Ratio est quia per se indecens est, & nonnullum periculum continet contra puritatem & munditiam tanti Sacramenti. Addit Sotus, & probat Suares in necessitate potius celebrandum sine ministro, quam fœmina ministrante: quia hoc sit expressius iure prohibitum, & videtur indecentius. Quibusdam tamen in locis iam consuetudine receptum est, vt apud Moniales puellulæ decem aut duodecim annorum ad id instructæ, ministrare permittantur ibi celebrantibus, quod quidam sine scrupulo etiam timorati ob consuetudinem vsurpant in Prouinciis Belgicis, Episcopis id etiam scientibus, nec seuerius prohibentibus. Vnde non ausim condemnare id grauioris peccati, vbi consuetudo præscripsit, nec periculum putatur Hac de re tamen Hispani aut Itali Doctores seueriùs videntur loqui; quia in illis Nationibus maius periculum, aut inordinatio iudicatur in similibus.

CAPVT VI.

De causis à Missa audienda excusantibus.

QVærò primò. Quænam causæ à Missa audienda excusent? Respondeo ex communi Doctorum interpretatione, accedente etiam consuetudine hanc interpretationem confirmante, non esse necessariam causam admodum grauem, vt quis excusetur. Hinc communiter tradunt Theologi iacturam alicuius boni mediocris existimationis excusare, vel etiam cùm audiri nequit Missa sine graui difficultate & labore. Ratio esse potest; quia cùm hoc præceptum sit humanum, videtur latum cum tali moderatione dicta, vt labor, aut difficultas prudenti iudicio existimata rationabilis, aut iactura mediocris, censeatur excusare. Vnde plurimùm hic facit bona fides existimantis se habere iustam causam: per illam enim fit, vt à mortali peccato excusentur aliqui in casibus, alioqui dubitationi aut disputationi obnoxiis

Ex

Ex hac generali resolutione deducuntur casus hi particulares à Theologis expressi.

Primus casus. Si aliquis infirmus sine alicuius momenti incommodo nequeat surgere, aut domo exire vel si periculum sit reincidentiæ, aut retardationis conualescentiæ excusatur.

Secundus casus. Si quis ministret graui infirmitate laboranti, & vna tantùm Missa celebratur, cui non possit interesse nisi relicto infirmo, cum aliqua illius incommoditate. Nec enim opus est vt ministerium planè sit necessarium, ita vt non possit deseri: sed sufficit quod prudenter hic & nunc bona fide putet non relinquendum infirmum, aut timeat ei aliquod incommodum, & ob quod putet se excusari. Similiter dic de aliis operibus misericordiæ, tum corporalis, tum spiritualis.

Tertius casus. Si quis timet iacturam honoris, vt si vir honoratus aut mulier, nequit sine decenti veste in publicum prodire, puta sine pallio, quo modo ei deest: aut si nobilis sine comitatu, deberet progredi foras cum dedecore.

Hic porrò habenda est ratio consuetudinis loci, & qualitatis personarum: ne hæc licentia nimis extendatur. Simul etiam videndum, an manè secretò tales Missam nequeant audire.

Hinc non facile excusarim rusticas quasdam personas, notæ inferioris, quæ dicunt se mansisse domi tempore Sacri, quod non haberent nisi calceos laceros aut inferiores caligas diffutas: vel collaria denigrata, &, partim dilacera: maximè si in illis locis agant, vbi prima Missa manè celebratur: ad quam non est dedecus venire sine veste decenter apta cum excusentur ex eo quod adhuc matutino tempore soleat vacare ministeriis sordidis, circa porcos, equos, vaccas, aut culinaria officia, & similia.

Quartus casus: Si fœmina quæ honesta habetur, vterum gestet, & ne lapsum prodat, oportet eam domi manere, nec possit occultè Missam audire. Quantum ad coniugatam grauidam ordinariè non excusatur a Missa, sicut nec ea quæ menstrua patitur potest tamen in his quandoque excusatio esse, cum ægritudo aliqua aut debilitas simul iungitur.

Quintus casus. Si maritus vxori præcipiat non exire domo, forte ob zelotypiam, vel aliam ob causam etiam iniustam, illa grauia tria timet. Similiter excusatur & fœmina quæ se domi continet, ne sit occasio peccandi alicui, a quo scit se perditè amari, quamuis id non teneatur, est enim occasio accepta non data.

Sextus casus: Si timeat quis furtum, domum suam relinquens solam, aut iter facturus, comites itineris deserens ad Missam audiendam, timeat prædones, vel timeat aberrare quia solus iter ignorat, vel a societate cui se iungere, expensas itineris expectet, sitque ei grauis incommodum talis iactura. Similes ob causas excusantur pastores pecorum, milites custodientes castrum, vectores mercium, cursatores, & similes, qui sine incommodo graui Missam non possunt audire, vel tempus quo celebrabitur expectare.

Septimus casus: Si oportet multum itineris cum graui labore conficere. Vt si quis pedes debeat ire ad duas horas tempore turbido & pluuio, vel etiam ad vnam tempore ventis & tempestatis pleno: aut si torrentibus, vel aquis multum incommodetur, vt Ecclesiam adeat. Hæ causæ sunt frequentes degentibus in agris aut syluis, loco dissito ab Ecclesia, personarum autem, loci temporis, hic habenda est prudens consideratio, ad iudicium de excusatione ferendum.

Octauus casus. Si tempore contagionis timeatur infectio plebe passim concurrente ad Ecclesiam, ad quam non desinunt venire & illi, de quibus aliquod periculum timetur. Similiter si transeundum sit per illum locum aut plateam, vbi aer pestilens iudicatur.

Nonus casus: Excusantur nutrices & matres quæ non possunt relinquere paruulos quos lactant: ad Ecclesiam autem eos afferendo, videmus ordinariè quod non solùm suam, sed & aliorum deuotam attentionem impediant: dum vel eiulantes placant, vel ridentibus arrident, vel aliis modis circa eos occupantur: vnde si aliter Missam audire nequeunt, frequenter præstat non audire.

Sed quid de famulis, aut filiis familias, qui impediuntur à dominis aut parentibus tempore Missæ? Resp. si ministerium sit necessarium iuxta communem viuendi modum, nec dominus peccat præcipiendo, nec famulus parendo. Si possit differri in alium diem, aut aliam horam peccare dominum famulum & filium impediendo, illi tamen non peccant parendo, si iram aut detrimentum timeant a domino: quia non videtur Ecclesia cum tali incommodo eos velle obligare. Si tamen id frequenter accideret, suadendum est, vt alibi famulatum quærant.

Quid verùm de iis qui operas suas locant ad apparatum nuptiale, aut aliud conuiuium in die festo, & ita impediuntur illo die, vt non possint vacare Sacro audiendo? Respondeo idem posse hic censeri, quod in priori casu, cum ministerium istud sine incommodo differri potest, nec præueniri, Missam audiendo. Vnde ob hos & similes casus aduertenda est generalis regula ex Caietan. *Sine rationabili causa omittere Missam in festo, reputatur peccatum mortale. Et hic esto prudens admittendo pro rationabili causa omnem motiuum rationi humanæ consentaneum, etiamsi non fuerit vrgens: quoniam deficiente & subsistente ratione quæ illius conditionis personas libenter ad Missam euntes inducere videtur ad omissionem Missæ in tali casu non incurritur peccatum mortale, quamuis si minus sufficiens est ratio, peccetur venialiter. Et vniuersaliter hic est, quando quis bona fide putat se excusari, & ideo omittit Missam.* Hæc ille.

Hinc etiam resoluo, non esse statim condemnandas peccati mortalis puellas, aut adolescentes, qui eo die quo banna matrimonij eorum proclamantur, non intersunt Missæ, si aliam Missam audire nequeant, vt in ruralibus Ecclesiis contingit non infrequenter. Tùm quod populus tunc si præsentes sint circumspicere soleat cum risu, & verecundiam aliquam eis afferre: tùm quod consuetudine tunc abstinendi sic videatur eos excusare, adiuncta bona fide.

Quæro 1. Qua ætate obliget præceptum Missæ: Respondent communiter Doctores obligare post septennium, quia tunc incipit discretio. Sed licet verum sit, quod ea tunc, ac etiam antea pueri assuefaciendi sint ad audiendam Missam: illud tamen statim ac vsus discretionis incipit dicere obligans sub peccato mortali videtur mihi rigidum. Tum quia Ecclesia pia mater non videtur velle obligare tam rigidè, statim ac potest: tùm quod practicè videamus maiorem partem puerorum, etiam decimum annum attingentium, in Ecclesia stare tempore Missæ, huc, illuc circumspiciendo, sine attentione requisita etiam socios corridere, colloqui, nugari, nec vim præcepti talis apprehendere. Quis verò eos statim peccati mortalis velit condemnare? Non quod velim dicere eos non esse capaces peccati mortalis ob ætatem, nam si hoc sit, non est difficultas. Sed quod licet in rigore loquendo sufficientem ætatem & discretionem habeant ad aliquod peccatum mortale committendum: non videatur tamen Ecclesia tanta sub obligatione, sed vinculo tam arcto eos velle statim obstringere, donec perfectiorem rationis vsum assequantur, quia diuina mysteria pleniùs apprehendant, & obligationem ac attentionem, qua illis interesse oportet, plenius intelligant. Quod ferè ordinariè circa tempus idoneum, quo idoneitatem incipiunt habere ad Eucharistiæ sacramentum putatim contingere: quod ipsum Confessarij & Parochorum prudenti iudicio venit expendendum. Alias antea solùm venialiter existimarim peccare, ob apprehensionem imperfectam, tum mysteriorum, tum præcepti, ex imperfecto adhuc rationis vsu prouenientem: per quam fit vt facilè negligant attentionem requisitam, & magis præsentes ibi sint corpore, quam mente.

Quæro tertiò. Quænam attentio requiratur ad Missam? Resp. debere esse attentionem religiosam ex obiecto, siue attendendo ad ea quæ facit Sacerdos tanquam ad res sacras in genere: siue attendendo ad ea quæ iis significantur, siue attendendo ad Deum illum orando & honorando, ac intentionem cum Sacerdote orante coniungendo.

Hinc resoluo, licere tunc officium persoluere debitum ex obligatione aut pœnitentia, quia non impedit attentionem ad Missam. Voluntariè verò animum rebus non sacris, sed alienis applicare notabili parte Missæ aut confabulari, peccato non caret mortali.

Quæro quartò; Quænam pars Missæ notabilis censeatur, ita vt illius omissio mortalis censeatur? Respond. si quis ab initio Euangelij audiat vsque ad finem, non peccare mortaliter: imò secundùm aliquos, etiamsi Euangelium non audiat, si tamen vsque ad finem peril-

lata

stat, etiam sancti Ioannis Euangelium audiendo. Exire ante communionem, & reliquam partem voluntariè omittere, materiam peccati mortalis multi putant, quia Communio fit inter partes principales. Similiter dic: Si quis voluntariè & sine necessitate exeat ante consecrationem, & vtraque facta redeat, censeri omissam partem notabilem, quia essentialis est sacrificio.

Quæro quintò. Quid dicendum de illis qui confitentur tempore Missæ? Respondeo, id improbandum ordinariè, si confessio sit diuturna, siue partem notabilem occupans Missæ: Vnde si alia Missa audiri potest, audienda est. Frequenter tamen contingit in parochiis ruralibus, vt non facilè adsit occasio confitendi, nisi arripiatur tempore Sacri: puta adueniente aliquo ex Ordine Mendicantium, vt concionetur, qui etiam recessurus est statim. Ac tunc non improbo arripi hanc occasionem, etiam tempore Sacri, cùm commodè aliter fieri nequit. Ratio est, quia finis Missæ est sanctificatio nostra: quem finem cùm certius assequamur per Confessionem, si nequit separatim Missa audiri, Confessio fieri, ob maius bonum expurgandi se à peccato mortali, quod confitens prætendit, excusatur ab attentione speciali ad Missam. Quamuis & in disputationem venire possit, an vacare confessioni excludat attentionem necessariam, quandoquidem sufficiat moraliter præsentem esse, rei alicui sacræ vacando, ac intentionem suam cum Sacerdote coniungendo.

CAPVT VII.

De Missa Parochiali audienda.

Missam in Parochia propria audiendam, decernunt antiqua iura. Vnde Sixtus IV. de Treuga & Pace: vbi concordiam init inter Mendicantes & Parochos, præcipit ne Mendicantes prædicent populum non teneri audire Missam in propriis Parochiis diebus festis, cùm iure sit cautum illis diebus Parochianos teneri audire Missam in Parochiali Ecclesia, nisi fortè ob honestam causam ab Ecclesia ipsa se absentarent. Ita ille in extrauagantibus communibus, indicans ex vi iuris communis obligationem quandam fuisse, quam etiam sententiam sequuti sunt multi Canonistæ. Interim cum vsus & consuetudo Fidelium iam aliud insinuet, non censentur peccato obnoxij, qui alibi audierint. Rectè tamen Concil. Trid. sess. 22. monendum censet populum à Concionatoribus & Parochis, vt frequentes ad suas Parochias, saltem festis maioribus & Dominicis accedant. Missa enim Pastoralis, quæ in Parochia solemniter celebratur, non magnos fructus & prærogatiuas habet.

Primò enim ab illo celebratur, qui ex iustitia tenetur sacrificij sui fructum populo sibi subdito applicare: ita vt populus ius habeat speciale in illud, siue in fructus ex illo prouenientes. Hinc olim Sacrum illud Pastorale Dominicum vocabatur, testatur Baronius: & ad illud non solùm conuenit populus, sed & specialiter Angeli Custodes Parochiæ: nam non solùm singulis personis Angelos Custodes deputatos, sed & toti Parochiæ vnum vel plures, & ipsi Pastori vltra Angelum particularem à natiuitate etiam aliquem destinatum esse vt Pastori, omnino probabile est. Hinc Petrus Faber inter primos Patres Societ. Iesu, Ignatij socius, solebat dicere cùm per Germaniam & Geneuenses partes hæresi infectas pertransisset, se plurimum auxilij sensisse, siue ad declinandas Hæreticorum insidias, siue ad conuertendas animas, ex eo quod solitus erat speciali deuotione Angelos Tutelares Parochiarum, per quas transibat, salutare. Hi ergo specialiter etiam coluntur in communi conuentu populi ad Sacrum Dominicum, & eorum auxilium imploratur. Patet in Oratione quæ post aspersionem aquæ Benedictæ decantatur.

Secundò, tunc fit omnium orationum & piorum operum tacita quædam inter omnes communicatio in concursu precum, & vnione cordium, ita gratia Dei, illiusque beneficia, peccatorum remissio citius & efficacius impetratur, ob communicationem & coniunctionem specialem totius fraternitatis, & Ecclesiæ congregatæ in spiritu Christi & gemitu columbæ. Vnde hic locum habet quod dicit Chrysost. Orationem multum proficere quæ cum Fratribus fit. *Est enim,* inquit, *ibi concordia conspiratio, copula amoris & charitatis, Sacerdotum clamores, qui præsunt vt populi orationes, quæ per se sunt infirmiores, validiores illic complexæ, simul in cœlum euehantur.*

Tertiò in illo conuentu Missæ Parochialis, censentur oues cum Pastore in ouile suum conuenire, vbi vocem Pastoris audiant, & sequantur. Ideò tunc verbum Dei ex officio ab illis prædicatur: Dei Ecclesiæ mandata nunciantur, monetur populus festorum, vigiliarum, ieiuniorum, & aliorum in hebdomada occurrentium. Vnde Trid. sess. 24. c. 4. iterum se habet: *Moneat Episcopus populum diligenter, teneri vnumquemque Parochiæ suæ interesse, vbi commodè id fieri potest ad audiendum verbum Dei.*

Quartò, ibi censentur filij cum patre ad cubiculum genitricis suæ, siue ad sinum matris conuenire, vt eius præcepta aurem præbeant obedientem, iuxta illud Ecclesiastici: *Audi fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.* Ecclesia enim Parochialis matris titulo & honore gaudet, quæ per lauacrum regenerationis in Christo filios gignit: Pastores propriè Patres nominari debent, quia Parochianos vt viscera sua diligere tenentur, quos in Christo generare, verbi & sacramenti ministerio pascere ex iustitia obligantur: ac in viam salutis dirigere, quasi à Patre æterno, & Iesu Christo commissos sibi filios.

Quintò. In Missa Parochiali aqua benedicta populus solemniter aspergitur, vt aduersus malignos spiritus præmuniatur. Item pro auertendis à Parochia malis, & Dei flagellis atque etiam pro bonis spiritualibus, sed & temporalibus impetrandis, pro frugibus terræ & aliis supplicationes instituuntur. Vnde Pastoris est, ex officio specialiter Mediatorem & Intercessorem agere apud Christum & Deum Patrem pro grege, & pro illius salute spirituali, temporali & æterna, Deum placatum ac propitium reddere.

Sextò. In Missa Parochiali infirmi Parochiæ, præsertim agonizantes, ac alij diuersis in necessitatibus siue periculis constituti, communis populi precibus commendantur. Item pro defunctorum Parochianorum animabus (præcipuè qui recenter è vita migrauerint) præcationes fiunt. Denique pro indigentibus & necessitatibus Ecclesiæ collectæ constituuntur, ad quas Parochiani tenentur. Ob hæc igitur & plura, alia, ad Parochiam suam debet populus frequens conuenire, & ad id etiam seriò ac crebrò monendus est.

Sed quæritur: An Episcopus possit cogere, vt diebus Dominicis, aut solemnioribus Festis populus ad propriam Parochiam conueniat? Resp. communiter Fratres Ordinum Mendicantium, vt priuilegiorum suorum fimbrias magnificent, & dilatent phylacteria sua, Episcopum id non posse asserunt. Rationem afferunt, quia Episcopus non possit restringere ius commune, quod habetur ex vniuersali consuetudine. Ita Filliuccius & alij. Item quia Concilium Tridentinum solùm dicit, vt Episcopus moneat populum diebus Dominicis aut Festis solemnioribus ad propriam Parochiam conuenire.

Sed in contrarium est praxis quorumdam Episcoporum, tum in antiquo iure, tum in iure etiam nouo Concilij Trident. fundata, nec non in ratione. Trident. enim sess. 22. in decreto de obseruandis in celebratione Missæ, cùm multa insinuasset, ac hoc etiam dictum est, scilicet monendum esse populum, vt frequenter ad Parochias conueniat, immediatè subiungit: *Hæc igitur omnia, quæ summatim enumerata sunt, omnibus locorum Ordinariis ita proponuntur, vt non solum ea ipsa, sed quæcumque alia huc pertinere visa fuerint, ipsi pro data sibi à sacro-sancta Synodo potestate, ac etiam vt delegati Sedis Apostolicæ, prohibeant, emendent, corrigant, statuant: atque ad ea inuiolatè seruanda censuris Ecclesiasticis, aliisque pœnis, quæ illorum arbitrio constituentur, fidelem populum compellant: non obstantibus priuilegiis ac consuetudinibus quibuscumque:* Ergo vbi populus ad hanc monitionem de frequentanda Parochia negligens cerneretur, opportunis remediis potest Episcopus prouidere etiam sub pœnis præcipiendo. Adde quod idem Concilium sessione vigesima quarta declarat, *Teneri vnumquemque Parochiæ suæ interesse ad audiendum verbum Dei:* imò Dominicis & Festiuis diebus præcipit pueros in Parochiis erudiri, in rudimentis fidei, & obedientia erga Deum & parentes. Cùm autem verbum Dei, aut etiam instructio rudium tempore Parochialis Missæ plerisque in locis ruralibus fiat: ad eam Parochiam compelli possunt ab Episcopis.

Hinc in Diœcesi nostra Leodiensi tale extat decretum. *Parochianos omnes monemus, & eis mandamus, vt*

in

in suis Parochialibus Ecclesiis diligentes sint, ad verbum Dei, aliaque diuina audienda alioquin si eos ad tres continuas septimanas diebus Dominicis & Festiuis abesse absque legitima causa, vel sui Pastoris licentia contigerit: volumus contra eos ad pœnas Canonicas, & Statutarias antiquas huius Diœcesis, aliasque arbitrarias procedi. Ita habetur in Synodo tit. 10. c. 4.

Simile decretum habetur in Synodo Namurcen, titul 4. c. 4. Quis verò hæc audeat condemnare, & Patres Synodi, inter quos multi docti Theologi.

Quæri autem potest cur in quibusdam Prouinciis, panis benedictus & in parte conscissus cunctis præsentibus diebus Dominicis datur? Sic in Gallicanis Ecclesiis communiter practicatur. Respondeo panem illum esse cuiusdam pacis & vnionis Christianæ symbolum. At cùm olim singulis Dominicis Fideles communicarent (iuxta illud Actorum: *Erant perseuerantes in oratione, & communicatione fractionis panis*, panis scilicet Cælestis, Corpus Christi est) successit illi panis benedicti, sed non consecrati siue substantiati participatio. Hinc sanctus Pius Pontifex & Martyr, qui vixit anno centesimo quadragesimo septimo, in decretis suis sic ait: *Vt de oblationibus quæ offerunt Fideles ad Ecclesiam, Presbyter partes conscissas habeat, vt post Missarum solemnia, qui communicare non fuerint parati, eulogias omni die Dominico exinde accipiant.*

CAPVT VIII.

Exempla de Missa Audienda.

Concludo hunc Tractatum, allatis quibusdam exemplis fructuum Missæ audire declarantibus, fructum quoque quem referunt qui illi piè ministrant. Quæ quidem exempla deseruire poterunt Catechismis.

Ab Ænea Syluio, qui postmodum Papa factus Pius II. dictus est, ad hanc rem exemplum de Nobili quodam Illyrico refertur. Hic enim cùm assidua & valida admodum tentatione ad suspendium agitaretur, adeò vt cum Iob dicere posset: *Elegit suspendium anima mea*, post varios conflictus, & mille attentatos modos tandem pium quemdam Religiosum pro efficaci remedio consuluit. Qui vbi narrantem suam miseriam audiuit, statim fraudem & artem diaboli agnouit, ac memor quod quidam discipulus S. Augustini ad instantiam cuiusdam nomine Hesperij Missam celebrans, dæmones è domo quam insederant, fugasset, nobili illi consulit, vt singulis diebus Missam audiret. Placuit ei consilium, & electo aliquo Sacellano, promptè idem executus est: ergo à molestia illa tentatione liberatum se sensit. Contigit autem postea Sacellanum in vicinam aduocari: & hac occasione Missam Domini sui negligere: qui licet eam audire optaret, non potuit tamen alibi facilè inuenire, ideòque ad locum illum vicinum contendit. Sed tarde incedenti, passionibus & cogitationibus æqualiter onerato, rusticus quidam occurrit: qui cùm eum cogitabundum ac timidum aduertisset, rogauit quò tenderet. Eo autem respondente, se Missam quærere, subiunxit alter: Frustrà itaque progrederis iam enim dicta est. Quod responsum adeò melancholiam Nobilis illius concitauit, vt postrato vultu se ad pedes rustici abiecerit; qui attonitus ac ridens ei dixit *Tu mihi sagum tuum da, & ego omne meum meritum, quod audiendo Sacrum adeptus sum transferam.* Placuit Nobili conditio, & permutatione facta, plenus gaudio & deuotione ad Ecclesiam abiit. Rusticus nouo lucro lætus, simul cum sago tentationem illam diabolicam induit, quæ Nobilem illum exagitare solebat: adeoque in eo vehemens & efficax fuit, vt eodem mane cum laqueo vitam suam finire coëgerit, quem reuersus ab Ecclesia Nobilis, in via suspensum reperit, & diuina voluntate suspendij causam intellexit. Ideoque consilium illud Religiosum approbans, in solita sua deuotione progressum fecit ad obtentam tam animæ serenitatem & pacem, eodem modo conseruare conatus est.

Ad hanc deuotionem Missam audiendi etiam referri potest quod in vita S. Elisabeth Reginæ Lusitaniæ scribitur. Habebat hæc Regina puerum virtutibus ornatum, & præsertim fidelitate, per quem eleemosynas faciebat: alium quoque perditis moribus habebat, qui de hoc studioso puero talia ad regem detulit, quod ipse Rex eum interficere decreuerit. Quapropter iussit cuidam calcis artifici, vt cum talis die & hora ad eum misisset quemdam puerum, eum in calcariæ fornacis medium proiiceret. Puerum igitur Rex die & hora dicta illuc misit. At cùm solitus esset in Ecclesiam ingredi, cùm campanæ sonitum audiebat, quia significabatur Hostiæ ad populum ostensio, & ibi permanere vsque ad finem: tantum spatium in nonnullis Ecclesiis consumpsit, ita Deo disponente, vt hora data præterierit. Tunc rei exitum cùm scire vehementer desideraret, alterum puerum calumniatorem ad calcis artificem misit, vt sciscitaretur, num perfecisset quod à Rege sibi impositum fuerat. Ille autem hunc puerum esse existimans, de quo Rex loquutus erat, eum in fornacem proiecit. Hoc modo summus ille Iudex innocentis causam tutatus est, & reum debito supplicio affecit, in eum illud malum conuertens, quod ipse alteri moliebatur. Hoc casu Rex veritatem agnouit & pœna huius tam inopinati exitus alterius pueri innocentiam, & alterius improbitatem cognouit. Ac multùm eum postea Rex dilexit, tum ob virtutem, tum ob deuotionem ad Missam.

Audi & aliud pietatis in Missa audienda exemplum. Thomas Morus, Martyr Regni Angliæ Cancellarius, quod ad Dei cultum attinet, religiosam penè vitam ducebat; singulis diebus ante alia negotia quæcunque (studiis interdum valde matutinis exceptis) Sacrum audiebat. Quod quidem quotidianum pensum ita defixum habebat, strictéque obseruabat, vt à Rege ipso fortè accersitus cùm Sacro audiendo intenderet, ad Regem iterum & tertiò vocatus venire noluerit, donec totum absolutum fuisset: vocantibus & vrgentibus eum vt relicto Sacro Regem accederet, respondens: *Si meliori Domino obsequium præstare, & perficere priùs oportere.* Quod memorabile factum planè simile est ei; quod Carolo Magno Imperatori exhibuit S. Ludgerus Episcopus Primus Monasteriensis. De quo alibi dixi.

De eodem Thoma Moro refertur, quod licet iam foret Cancellarius, nihilominus detractabat Missæ cantandæ instar inferioris Clerici cum superpelliceo in parochia assistere, & cum aliis in Choro cantare, imò & in Processione quandoque Crucem, vt solent inferiores ministri, anteferre. At cùm hoc quidam reprehenderent tanquam nimis humile. Respondebat ipse: magno se honori ducere quod supremo Regi obsequium hac in re ministerium posset exhibere, magis quàm Regi terreno in officiis & muneribus publicis se impendere. Nempe suo exemplo condemnabat quorundam adhuc vigentem arrogantiam, qui putant indecorum sibi, assistere psallentium Choro, aut etiam celebranti Sacerdoti ministra, quo nihil honorabilius: cùm id sit officium exercere Angelorum psallentium Deo & sacrificio assistentium.

Audienda est autem Missa integrè, quod sequenti exemplo declaratur.

Refert Hieronymus Mengus duos simul socios ad venationem profectos, quorum vnus ea die Missam audierat. Cumque iam essent in aperto campo, subitò ecce horrenda commouetur tempestas, fulgurum vis, & incursus pluuiarum. Verùm nihil æquè terruit eos ac tremenda quædam vox in aëre audita, quæ dum sonat *Occide, occide*, ille qui Missam non audierat, fulmine ictus repentè concidit quo spectaculo concussus alter modò huc, modò illuc discursans, denuò vocem audit: *Occide occide istum*; cumque miser iste nihil præter fulminis ictum expectaret, aliam audiuit vocem dicentem: non *possum* quia hodie audiuit, *verbum caro factum est.*

Refert quoque Pinellus ex Discipulo & aliis, de duobus Sartoribus, quorum vni quia quotidie Missam audiebat, omnia cedebant ex animi sententia, abundèque suppetabant quæcumque ad vxorem ac liberos alendos erant necessaria. Alteri verò, etsi nullos haberet liberos, nullique labori parceret, adeò vt ne festis quidem diebus cum vxore sua vacaret à laboribus: nihilominus tamen continua in paupertate ac miseriis erat viuendum: Quæsiuit hic ab altero, vnde tanta illi prosperitas, qui respondens illi: Cras, inquit, mecum veni & ostendam tibi. Venientem sequenti die secum duxit ad Missam, qua finita redire iussit ad labores. Posterea die idem facit, Et cum tertia quoque die idem repetere cogitaret, respondens illi pauper viam (inquit) amice, quæ ducit ad templum & Missam non ignoro, hoc ex te quæro, vnde tanta tibi prosperitas; Tum alter, ex Missa, inquit, vt opinor, secundum illud Christi: *Primùm quærite regnum Dei, & reliqua omnia adiicientur vobis.* Pauper hoc dictum Christi accuratius considerans, apud animum suum constituit, deinceps singulis diebus Missam audire: ex quo tempore omnia illi prosperè successerunt,

Maximè

Maximè verò Deo placet, dum Missæ non solùm quis præsens est, sed & Ministrat.

De D. Thoma Aquinate legimus, quod speciali erga Eucharistiæ sacramentum deuotione afficeretur, solcretque quotidie Missæ offerre sacrificium: nec de hoc contentus, etiam alterius fratris Missam auscultabat, cui etiam vt plurimùm interuiebat. In ipsa vero sacramenti eleuatione legere solitus traditur illud ex Cantico Aug. & Ambros. *Tu Rex gloriæ Christe: Tu Patris sempiternus es Filius*, &c. vsque ad finem. Surius in vita eius.

Si Mechildis virgo, vidit animam cuiusdam conuersi in magna claritate, eo quod speciali deuotione & diligenti studio vbicumque poterat, ad altare seruiebat.

In chronicis quoque Fratrum Eremitarum S. Augustini, narratur de Ioanne Ratione, insignis virtutis iuuene, qui Sacerdotibus omnibus indifferenter ad Missam summa cum diligentia libentissimè ministrabat. Per aliquot autem ante obitum dies ad eum veniens Philomela, quotidie ante fenestram suauiter canebat: & interrogatus quid sibi ea vellet, respondebat iocosè, sponsam esse suam inuitatorem se ad Paradisum. Hic die quidam ad Missam ministrans, vidit super altare lucem diuinam & eadem die cœpit decumbere, & magna cum deuotione spiritum reddidit Creatori. Hæc meruit pium eius obsequium in Missæ sacrificio.

Vide & aliud exemplum in Tract. de Matrimonio, vbi agemus de instructione puerorum, quod à parentibus sint assuefaciendi ad audiendam Missam, & illi inseruiendum.

De Contemptoribus Missæ punitis.

SIcut Deus remuneratur pios Missæ veneratores, ita in contemptores vltionem exercere solet. In Gauda, ciuitate Hollandiæ, contigit Catholicum quendam Ciuem grauiter decumbere, ridebant eum quidam Caluinisticæ sectæ, dicentes cum ludibrio, faciliùs eum defungi posse, si Missam priùs audiuisset. Sic quidam ex illis vestes sacras in medium profert, & illis induitur. Paratur mensa, adest subornatus Diaconus & Subdiaconus, canitur Introitus, & quædam alia iuxta cæremonias Ecclesiæ. Vbi peruentum est ad *Agnus Dei*, ecce festinus accurrit famulus sacrificantis, dicens vxorem eius coarctari doloribus partus. Ille protinus exuto habitu, festinus domum sese proripuit. Inter eundem nunciatur ei vxorem duos gemellos enixam. Sed mox hoc nuncium conuertitur in luctum, quia vterque extinctus est. Vxoris deinde cubiculum ingressus, eam cum morte conflictari, & iam mori videt. Postridie & ipse peste corripitur, cum omnibus qui ministerio vel cantu, præsentiaque sua hic sacrificio adstiterant. Catholicus verò ex infirmitate conualuit, Contingit id anno 574.

Non absimile contigit prope ciuitatem Hardervvikum: Catholicus quidam in die Cinerum agebat ibi in diuersorio inter Hæreticos: qui cùm ientaculum sumerent, & Catholicum ad id inuitarent, tenuit ipse ob ieiunium. Illi hominem contumeliis afficiunt, dicentes: Si Sacrum audiuisset, iam faciliorem fore ad ientandum. Mox quidam ex illis prosiliens: Ego, inquit, eius votis satisfaciam: arripiensque orbem mensæ, eleuauit in despectum Sacrificij. Sed mox eleuata brachia obriguere vt se reducere non posset; & paulò post ibi expirauit.

In Africa, pueri pascentes pecora dixere inuicem ludentes: Venite celebremus Missam, vt fit in Ecclesia. Ordinarunt ergo vnum qui ageret Præsbyterum, alios qui agerent Ministros, & in saxo quodam altaris instar erecto, panem apponentes, iuxta Ecclesiæ morem pronunciabat verba consecrationis, quæ aliquando assistentes Missæ audierant. At ignis cœlitus consumpsit omnia, ita vt nihil eorum quæ apposita erant, relinqueretur. Illi verò corruentes semimortui, nec loqui, nec fugere valebant.

Cum domum hora solita non redirent, adueneret parentes, & humi iacentes inuenerunt, nec agniti sunt ab illis, nec vocem elicere potuerunt. Referunt ergo eos domum semi-viuos cum stupore, diesque tota & nox præteriit: & licet erebro eos interrogarent causam dicere nequiuerunt. Sequenti tamen die ad se reuersi, retulere quæ contigerant, deductis parentibus ad locum vbi ignis vestigia remanserant. Illi ergo rem stupentes admonent Episcopum Ciuitatis. Qui perculsus magnitudine & nouitate miraculi, cum omni Clero festinus accurrit, vidensque pueros, & rursus ab eis quæ euenerant audiens, cælestique ignis vestigia intuens, pueros quidem omnes continuò in Monasterium immisit, locum verò Monasterij fecit latissimum: supra locum autem ignis, Ecclesiam construxit, & sanctum erexit Altare.

RESOLVTIONES QVÆSTIONVM ALIQVOT PASTORALIVM.

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAPVT I.

De Approbatione Confessariorum.

QVæro primò. An habens beneficium Parochiale in vna Diœcesi, possit audire Confessiones ex consensu Parochorum illius Diœcesis? Rep. *Ex vi iuris communis posse*, quia beneficium Parochiale (actualiter scilicet; & quod iam non dimiserit) reputatur idoneus simpliciter, etiam pro quocumque loco: ita vbique sic proximè capax Iurisdictionis ideoque eam possunt Parochi etiam alterius Diœcesis, delegare alterius Parocho, tanquam idoneo & approbato. Quare cum dicit Trid. ss. 23. c. 15. eum qui habet beneficium Parochiale, idoneum esse ad audiendas Confessiones, non restringit ad vnam Diœcesim: quinimò æquiparat eum illi qui ab Episcopis est approbatus, siue cuiuslibet Diœcesis Episcopo Et hanc fuisse sententiam Theologorum omnium, ac Iurisperitorum Salmanticensium, attestatur Suarez & est satis communis opinio. Hinc sequitur, Parochos in confinio duorum Episcopatuum agentes, sese mutuò posse aduocare in auxilium Confessionum audiendarum suorum subditorum, communicata sibi mutuò iurisdictione.

Dixi, *id posse ex vi iuris communis*, nam posset Episcopus hanc delegationem impedire, & statuere facere, vt nemo in suo Episcopatu possit Confessiones audire, nisi à se approbatus, & præcipere, vt nullus Parochos possit iurisdictionem suam concedere, nisi taliter approbato. Id verò tunc obseruandum foret, atque hanc esse praxim aliquorum

rum Episcoporum, asseritur, cui omnino standum est, maximè vbi per decretum publicum constat.

Quæro secundò. An approbatus ab vno Episcopo simpliciter & absolutè, hoc est, non restrictiuè ad hunc vel illum locum, censeatur approbatus pro tota Ecclesia: ita vt possit audire Confessiones vbique terrarum, si modò ei licentia detur à Parochis Resp. 1. Probabilem esse affirmatiuam partem, quam cum Suarez tenent multi Theologi. Iterum tamen hic aduertendum, an Diœcesani statutum aliquod non sit, prohibens licentiam dari nisi approbatis à se, vt iam dixi. Respond. 2. Negatiuam partem securiorem esse, ac multis etiam Theologis placere. Illam docent Emanuel Sa, Rodriguez, Miranda, Vasquez & alij. Et videtur fundamentum habere in Concil. Trident. dicente, Sacerdotem vt Confessiones audiat, debere approbari ab Episcopis, vbi dum dicit, *ab Episcopis*, & non *ab Episcopo*, videtur singulorum Episcoporum approbationem requirere pro quolibet Episcopatu. Vnde & Pontifices communiter dum Religiosis concedunt potestatem audiendi Confessiones, adiiciunt conditionem, si nimirum sint approbati ab Ordinario loci, atque hoc non intelligitur de quolibet Episc. confusè, sed de Episcop. loci vbi audiunt Confessiones. Ergo similiter dicendum, debere approbari Sacerdotem ab Episcopo Diœcesis, in quo audire vult confessiones. Neque eadem est ratio de habente Parochiale beneficium. Ratio enim diuersitatis esse potest quia approbatio annexa Curæ Pastorali, est antiqui iuris, & est deriuata in Parochos ab Ecclesia vniuersali: modus autem approbationis simplicium Sacerdotum est à iure nouo Concilij Tridentini quia eam committit Episcopis.

Refertur quoque ad hanc rem, Congregationem Cardinalium consultam per Archiepiscopum Valentinum, an approbatus per alium quam per Episcopum Valantinum censeatur approbatus in Diœcesi Valentina, respondisse negatiuè. Cuius rei mentionem facit Rodriguez in explicatione Bullæ Cruciatæ. Sed vt verum fatear, multæ resolutiones Congregationis referuntur hinc inde ab Anthoribus diuersæ opinionis hac in materia, quæ parum authenticæ videntur, aut non ita firmæ fidei. Quod si super iam dictis nouissimam aliquam resolutionem datam constet, illi standum, nulla certa hactenùs mihi innotuit.

Fertur esse aliqua super his declaratio. Tu consule.

Quæro tertiò. Quid de Sacellanis, siue de Coadiutoribus Pastorum, qui tantum approbantur pro hoc loco ab Episcopo determinato? Occasione ipsorum motæ fuerunt Quæstiones subsequentes in Diœcesi nostra Leodiensi anno 1624. & præsentatæ Clarissimo & admodum Reuerendo Domino Ioanni à Chokier, Vicario Generali: Responsionesque subiectæ ab eo signatæ sunt me præsente.

Quæstiones Quotidianæ, Pastores, & Sacellanos concernentes.

QVæritur 1. Vtrum Sacellanus alicuius Pastoris possit audire Confessiones Parochiarum alterius Pastoris in aliena Parochia? Resp non potest, si non potest, si non sit approbatus pro illa.

Quæritur 2. Vtrùm Sacellanus possit audire Confessiones alienorum aduenientium ad Parochiam in qua deseruit? Respondeo Potest, si cum licentia Pastorum suorum, saltem interpretatiua accedant: quam tamen facilè non præsuponant, nisi ex ferè certis iudiciis.

Quæritur 3. Vtrum Sacellanus transiens ad ministerium alterius Parochi debeat denuò approbari pro ista noua Parochia?

Resp. Debet approbari de nouo pro illa si nunquam pro illa fuerit approbatus.

Quæritur 4. Vtrum Sacellanus qui aliquando deseruiuit alicui Parochiæ, propter vel mortem, vel absentiam Pastoris, omnia Pastoris munia exercens, postea transiens ad alium Pagum, vt officium Sacellani tantummodo agat debeat pro illo approbari, quandoquidem maius officium exercuerit?

Resp. Debet pro illo Pago approbari.

Quæritur 5. Vtrum Pastor habens erectam Confraternitatem in sua Parochia, possit audire Confessiones alienorum aduenientium ad se, Indulgentiarum lucrandarum gratia titulo Rectoris Confraternitatis? Et an possit similiter tunc eius Sacellanus?

Respondeo, Potest id Pastor, non titulo Rectoris Confraternitatis, sed virtute licentiæ, saltem interpretatiuæ, datæ à propriis Pastoribus, Potest & Sacellanus approbatus.

Quæritur 6. Vtrum alij Pastores non possint in isto loco Confraternitatis Confessiones alienorum audire similiter & eorum Sacellani?

Respondeo Possunt, cum licentia illius qui habet ibi Iurisdictionem. Sacellani autem ipsorum non possunt, nisi sint approbati pro illo etiam loco, aut nisi suos ibi audiant.

Quæritur 7. Vtrum Pastor in propria Parochia, possit audire Confessiones alienorum, etiam alterius Diœcesis aduenientium ad se? Similiter an & eius Sacellanus.

Resp. posse si ex fraude non accedant, sed occasione, vel indulgentiæ, vel perigrinationis, vel rationabili alia causa ibi existentes volunt confiteri.

Si autem suspicio sit venire ad fugiendam authoritatem propriorum Pastorum, non possunt audire.

Signatum erat, *Ioan à Chokier, Canonicus & Vicarius Leodiensis.*

Ex quibus aduerte primò grauem esse errorem quorundam Sacellanorum, qui pro certa Parochiâ approbati immiscent se audiendis Confessionibus quorumcunque, etiam extra Parochiam pro qua sunt approbati.

Aduerte 2. multò magis tales errare, si in aliena Diœcesi audiant, errare quoque Pastores qui eos aduocant ad sibi auxiliandum. Quod videmus practicari erronee, in Patriarchia de Fagnolle, subdita Namurcensibus, vbi solitus erat aduocari pro auxilio Pastoris ad Confessiones excipiendas Sacellanus aliquis in Matania, (qui est locus Diœcesis Leodiensis) approbatus ac pro illo solum pago admissus.

Aduerte 3. errasse quoque grauissimè Pastores aliquos qui titulo Confraternitatis Rosarij in Parochia sua erectæ, putarunt sibi licentiam per hoc factam, absoluendi à quibuslibet casibus reseruatis, eo quod in aliquibus Bullis Pontificum ea de re fiat mentio. Sed non aduerterunt eam authoritatem concedi confessariis Ordinis Fratrum Prædicatorum, non verò quibuslibet Confessariis. Nec Fratres prædicatores hanc authoritatem aliis possunt communicare etiam pro illis qui Confraternitati adscribuntur absoluendis.

Aduerte 4. errare etiam eos qui relicta Cura Pastorali, putant sibi licere virtute prioris Pastoratus siue approbationis per illam audire Confessiones in tota Diœcesi non obstante quod aliam curam Pastoralem non suscipiant. Consilium enim Tridentinum expressè dicit, quod illi censeantur approbari, *Qui parochiale beneficium habent* quod intelligitur de actualiter habentibus, vnde illis dimissis cessat non solum iurisdictio, sed & approbatio, nisi ab Episcopo iterum petatur. In quo aduerti olim errorem contingere in Oppido Thudinensi vbi annuatim fere ad administrationem Curæ (quæ capitulo incumbit) administrabantur noui Sacerdotes, & ad hunc effectum procurabat Capitulum eos ab Episcopo approbari, illi autem non obstante quod post annum vnum vel alterum illam administrationem dimitterent, ingerebant se audiendis confessionibus quorumcunque in Diœcesi, sine noua admissione siue approbatione, virtute prioris approbationis, qua ad curam administrandam dicebant approbatos fuisse.

Aduerte quintò. Quantum ad septimum attinet, responsio ista conformis est resolutioni generali, quam dant communiter Theologi de iter agentibus, aut peregrinantibus. Dicunt enim quod licet olim peterent facultatem à proprio Parocho, vt aliis in itinere possent confiteri: nunc tamen ex consuetudine, sine tacita licentia Pastorum, aut Episcoporum, posse confiteri Parocho loci ad quem perueniunt, vel Sacerdotibus ibi delegatis. Referturque Eugenium 4. declarasse id etiam habere locum in annua confessione & communione. Dicunt tamen esse necessariam bonam fidem, & veram causam: nam si quis tantum ageret iter vt fugiat Auctoritatem proprij Pastoris, non foret absoluendus. Videri potest Suarez, aliique ab eo citati. Et certe moraliter loquendo, necessarium videtur hanc concedere licentiam vel expressam vel tacitam, vt hi quos à Parochiis certis de causis, abesse contingit ad tempus, confessariis quos pro opportunitate reperiunt, possint confiteri, tum quia timentes Deum statim vbi peccato mortali verentur se obnoxios, Confessariis occasione oblata solent vti: tum quia pij festa Beatæ Virginis & alia principalia haud solent præterire sine confessio-

tis,& cum tunc contingat abesse à proprio Parocho, graue eis foret sine Sacramentis remanere. Vnde non puto morosos hinc agendum à Pastoribus, siue propriis, quasi debeant improbare similem tacitam licentiam; siue extraneis, dum bona fide requiruntur ad excipiendas talium confessiones, quibus ad Parochos non est facilis recursus. Contigit alicubi quemdam ad sua negotia iter agentem, diuertere in itinere ad Parochiam aliquam Missæ audiendæ gratia, ac ibidem obsecrare Parochum, vt exciperet confessionem suam, vt tutiùs iter suum perficeret, peccato aliquo, cuius conscius sibi erat expurgato. Parochus hac in re scrupulosior renuit, tanquam non habens facultatem absoluendi non subditum sibi eodem die contigit cum in nemore quodam propinquo à prædonibus spoliari, & interimi. Re ad Parochum delata, non potuit non grauiter contristari, & seipsum coarguere, quod hoc animæ opem non attulerit reiectis scrupulis excipiendo in confessionem, cum etiam diuina inspiratione ad id petendum tunc impulsus videretur. Similes multæ causæ faciunt vt prudenter tacitam illam licentiam in fauorem pœnitentium datam interpretemur. Imò quidam à iure datam dicunt, cuius consuetudo testis existit, & id fundari potest in declaratione Eugenij 4. de qua Caiet. verbo *Absolutio*.

Quæritur verò iterùm hic: An iter agens per Diœcesim alterius Episcopi; ibi confitens possit absolui à casu Episcopo suo reseruato, si ibi non est reseruatus? Respondeo, affirmatiua probabilis est, & eam multi Theologi sequuntur. Ratio est, quia eo ipso quo iter agit per illam Diœcesim, & ibi confiteri potest, absolui etiam potest more incolarum illius loci, quandoquidem Confessarij illius Diœcesis teneantur scire casus reseruatos, absolui potest à quolibet Confessario. Si etiam ibi est reseruatus, poterit absolui ab illis, qui ibi habent potestatem super reseruatis. Consuli potest Nauar. c. 27. n. 27. Suarez disp. 30. sect. 1. Filliucius Tract. 7. cap. 10.

CAPVT II.

De officio Confessarij.

QVæro primò. Quid faciendum Confessario, qui videt pœnitentem esse in occasione peccati. Resp. si sit occasio proxima peccandi mortaliter, tenetur Confessarius exigere à pœnitente propositum firmum eam tollendi. Vt autem proxima indicetur, duo debent concurrere. Primò vt sit voluntaria, si enim vitari non possit moraliter loquendo, & ab alio potius censeatur illata quam assumpta non reddit indignum absolutione. Secundò debet esse talis ex suo genere, vt statim vel quasi statim illa data homines similis conditionis ad talia peccata inducere; vel experientia doceat talem effectum habere in hoc pœnitente. Hic verò ad iudicandum multa prudentia debet vti Confessarius. Nam vni occasio proxima est quæ eadem in alio talis non iudicatur. Exempli gratia Frequentatio popinæ vni est proxima occasio ebrietatis, & aliorum peccatorum mortalium, quæ alteri talia non censetur, licet aliquando etiam inde peccare eum contingeret. Item frequentatio cum hæreticis vni est occasio hæresis, aut dubitatis in fide alteri firmiori non est. Item conuersatio cum puellis alicui adolescenti est causa lecturæ, vel in actu vel in cogitatione: similis occasio non censetur proxima alteri, qui aliquando, aut rarò, propter hoc peccat. Ité lectio librorú de amore, tractantium vni potest esse Præcipitium, alteri non nisi venialis censeri. Cum ergo occasio censetur proxima alicui, talis non potest absolui, nisi proponat tollere: si autem non sit proxima, potest absolui.

Sed quid si pœnitens dicat, se non posse sine scandalo, vel infamia vel graui incommodo tollere? Huiusmodi casus sunt quotidiani, & multùm timoratos Confessarios torquent. Exemplum sit. Famulus & ancilla in eadem domo conuersantes, sibi mutuò carnalium cogitationum & tactuum occasio sunt; & allegant se eam domum non posse deserere sine graui incommodo, quia alibi ministerium non sint reperturi. Item filius familias malè conuersatur cum ancilla, aut cognatione cohabitante, vel etiam sorore: & dicit se non posse deserere paternam domum, nec idipsum fieri posse ab altera. Item adolescens in matrimonium optat aliquam puellam, nec potest eam alloqui sine motibus carnis, in quibus solet delectari, & sic est in frequenti statu peccati, sed hanc familiaritatem ob matrimonium prætensum negat se posse deserere.

Respondeo, in his & similibus casibus, videndum esse, an sit aliquod remedium, quod suscepturn à pœnitente, credatur posse ipsum cum Dei gratia præseruare à lapsu. Atque ita pœnitens si admittat tale remedium, cum proposito non consentiendi iterùm peccato, possit absolui. 1. Moneatur, resoluto animo personæ cum qua malè versatur repræsentare periculum in quo sunt: & quod ob illud sibi denegetur absolutio: ideòque obsecrare eam debere Domino, vt meliorem iam ineant rationem vitandi peccati & periculi. 2. Eliciat propositum efficax non conuersandi in tenebris cum illa, aut in loco remotiori & solitario efficaciùs ad peccatum inducente. 3. Paratus sit non solum loca, sed & occasiones quas iudicat maximè proximas sibi, siue ordinariè initium peccato dantes, euitare: puta aspectus nimis fixos illius personæ, aut manuum faciei que attactus, blanditias & illecebras omnes. 4. Ordinetur ei breuis oratio aliqua iaculatoria, qua quotidie propositum renouet non cadendi, idque mature mane tempore, vel etiam ter in die, mane, meridie, vesperi. Item Salutatio ad Christum, B. Virginem, Angelum custodem, & ad huc effectum precatiuncula per Aue Maria, vel genuflexio cum reflectione mentis. Item quoties cogitatio praua inciderit, cruce signet pectus, cor eleuando in Deum, & similia. Si hæc obseruare se omninò paratum offerat, atque alia quæ Cóf. ssarius ex Spiritus instinctu suggerere poterit (inter quæ esse poterit frequens confessio & communio, frequens Missæ auditio) poterit talis absolui.

Sed quid si adhuc recidat, & absolutionem iterùm iterumque recidens petat? Respondeo non ideò negandam, si propositum firmius, quam antea repetat præsertim si aliquarum se contineat, & diminuat numerum peccatorum, ita vt aliqua inchoatio, aut spes emendationis possit adueniri. Quod si nulla est tandem apparentia aut spes emendationis, sed potius ruina in peius, dicendum et, & rememorandum illud Christi: *Si oculus tuus, aut pes, aut manus scandalizat te, proijce eum.* Hoc est, licet aliquis tibi tam commodus, aut necessarius videtur, quam est oculus, aut pes, aut manus, & tamen propter illú tibi ruina est salutis: melius tamé est, vt eius emolumentis careas, quam ad illá pertrahatis in gehennam, ideoque separa te ab illo, quãuis coniunctissimus tibi sit & vtilissimus. Sicut enim præstat vt cum vno oculo, pede, manu, ingrediaris regnum coelorum, quam cum duobus mittaris in gehennam, ita & hic. Hic est discursus Iesu Christi, de quo supra iterùm dixi, sæpe repetendus, & pœnitentibus in periculo agentibus fortiter inculcandus; vt *soluant vincula colli sui, & colligationes impietatis, ac fasciculos deprimentes*, siue occasiones illas pertrahentes in gehennam, imploret verò Confessarius auxilium spiritus pro illis, ac pro se, vt iuxta prudentiam spiritus illis possit consulere, & opem ferre.

Quæro secundò. Quid faciendum confessario, qui videt pœnitentem versari per ignorantiam in statu de se malo? Exempli gratia. Possidet quis fundum alienum putans suum. Item habet contractum vsurarium, bona fide putans non esse talem. Item coniunctus est matrimonio, cum ea cum qua impedimentum dirimens intercedebat, sed id ignorat. Respondeo, si ignorantia est crassa vel supina, tenetur eum monere & instruere. Si est inuincibilis, non tenetur nisi speret fructum, & sine scandalo ac graui incommodo facti putat monitionem esse efficacem. Quod si timet non profuturam, sed potiùs graues perturbationes, debet tacere. Ratio est, quia tunc solùm permittit in pœnitente statum materialis peccati, cum ille excusetur ob ignorantiam inuincibilem.

Sed quid si circa illa interrogetur à pœnitente, vel ob aliquam dubitationem, vel ob aliam causam? Respondeo, quod tunc debeat respondere secum veritatem, quantum satis est pro interrogatione: quia iustè interrogatus ex officio respondere, nec potest pœnitentem in errore confirmare suo silentio.

Quæro tertiò. An Confessarius possit excipere confessionem mulieris, cum qua peccauit? Respondeo non esse ius positiuum, nec diuinum aut naturale, quo id vetetur, quia potest esse emendatus Sacerdos, & ritè conferre Sacramentum, & ex altera parte potest adesse vera contritio. Ita Suar. & Fillinc. Tract. 7. de Confess. c. 9. Constitutione tamen particulari alicuius Diœcesis id potest prohiberi ea eo quod quandoque per hoc tollatur erubescentia, quæ est pars pœnitentiæ, & quod non ita decens iudicetur. Sic in statutis antiquis Leodiens. Diœcesis c. 4. ordinatur sub

sub pœna excommunicationis, vt Sacerdotes non audirent eas fœminas cum quibus peccassent de peccatis quæ patrassent cum eis: quod maximè videtur fuisse ordinatum ob concubinarios, qui suas concubinas audiebant. Additur tamen in illis statutis, vt Præsbyteri consocios & fautores peccati sui, vt mediatores non audiant, sed mittant eos ad honestos Confessores, nisi necessitas hoc vt in casu præcedenti exegerit. Sed cùm hæc non reperiuntur in postrema Synodo, non puto obligare nisi quatenus iuri diuino sunt conformia.

Petes, quid si Sacerdos peccauerit cum filia confessionis, vel actu, vel voluntate, teneturne eam circumstantiam exprimere? Respondeo non teneri, quia id non mutat speciem peccati, nec est incestus, quamuis non negem inde aggrauari peccatum. Tenetur verò exprimere an illa mulier de qua cogitauit & consensit, fuerit ab eo baptizata, vel an illius aliquam prolem baptisarit: quæ tunc ob cognationem spiritualem est species quædam incestus, hocque aduertere debent Parochi, quibus id posset contingere.

Quæro quartò. Quid faciet Sacerdos, si malè pœnitentem absoluerit, & defectus sit circa substantiam? Respondeo debere monere pœnitentem admissi defectus, quando sine graui nocumento ipsius Confessarij, & sine scandalo fieri potest. Exempli gratia, si absoluit eum, quem non poterat defectu iurisdictionis. Item si absoluit à reseruatis, cum non haberet potestatem. Item si absoluit eum, qui non proponebat abstinere à peccato mortali, nec habebat quidem attritionem. Item si error in forma contigerit, aut dormiens non intellexerit pœnitentem. Quod si graue incommodum aut scandalum ex monitione oriundum præuidet, dolore debet de peccato commisso & relinquere pœnitentem in bona fide, quia per sequentes confessiones poterit iustificari.

Sed quid si Sacerdos in causa fuit, quod pœnitens alienum non restituat? Respondeo: Si non imposuit ei restitutionis onus, cum pœnitens ad id teneretur, peccauit contra Religionem, suum ministerium negligenter & indebitè exercendo. Non tenetur tamen ad restitutionem ipsemet, quia non peccauit contra iustitiam respectu damnum patientis. Si verò positiuè consuluit, aut induxit ad non restituendum, tunc tenetur monere pœnitentem de malo consilio dato: si verò non fecerit aut iam pœnitens ob illius moram factus sit impotens, tenetur de damno.

Quæro quintò Quid faciet Confessarius ergà pœnitentem, qui nullum fecerit examen, vel insufficiens? Resp. si Confessarius existimet se posse defectum supplere interrogando, & is paratus sit examinari, potest audiri & absolui: nam magnam supplet diligentiæ partem (maximè idiotis) voluntas qua desiderant interrogari & respondere. Et ita ordinariè practicandum circa rudes: nam experientia cõperimus inutiliter remitti, quia vel non redeunt, vel æque imparati redeunt. Quod si pœnitens, aliquantũ peritus sit, & à longo tẽpore non cõfessus, inuolutusque variis generibus peccatorum, suauiter quoad fieri potest, ei persuadeatur, vt præuiè per aliquid temporis se disponat.

Quæro sextò. An Confessarius si videat pœnitentem omittere vel obliuisci alicuius peccati, teneatur illum de eo interrogare? Respondeo, ordinariè teneri, quia cùm agat partes Iudicis, munus eius est curare integritatẽ sacramentalis huius iudicij. Dico ordinariè, nam quandoque contingit, quod pœnitentes non existiment esse peccata mortalia, quæ talia iudicat Confessarius, ex bona fide vel ignorantia non putent se teneri ad ea confitenda nec fructus speretur interrogando & monendo, tunc potest non interrogare, vt supra dixi.

Sed quid si interroget Confessarius, & neget pœnitens se fecisse, cùm tamen sciat Confessarius tale peccatum ab eo cõmissum? Resp. si sciat viam aliquã extrà confessionem, potest ea vti ad eum conuincendum: Quod si nihilominus neget, regulariter tenetur ei credere, aut existimare illum esse conscium, aut alia ex causa posse excusari ad non aperiendum peccatũ. Nam ordinariè in hoc foro standum est pœnitenti, tam pro se quam contra se. Quod si via confessionis alterius complicis nouit, non potest eum conuincere, prudenter tamen potest interrogare, ita vt non aduertat pœnitens ex alterius confessione venire. Et tamen si neget, non potest absolutionem negare, quia non magis tenetur vni, quam alteri credere. Frequenter contingit in Confessione quod vxor asserat aliquid & illud maritus neget: & sic & in aliis pœnitentibus complicibus peccati, vnus suo modo, alter planè diuersè factum enarrat. Quid faceret Confessarius? Licet pro vna parte magis, quàm pro altera veritatem stare moraliter colligat, tamen non potest aliud dicere quam *iudicet Dominus inter me & te*. Posset tamen fieri, vt propriis oculis peccatum viderit, vel peccatum blasphemiis & iniuriosis verbis audierit, sciatque certò personam non esse de ea confessam, sed perniciosè mentiri, nec vllo modo posse excusari. Tunc non debet absoluere, cùm certus sit de indispositione.

Quæro septimò. Quid agendum sit Cofessario cum illo, qui ignorat necessaria scitu ad salutem, puta Mysterium Trinitatis & Incarnationis, & alios fidei articulos? Resp. antequam absoluat, debet eum docere saltem ea mysteria, quæ esse necessaria necessitate medij docent Theologi, nempe Deum vnum esse, tres Personas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Atque Filium pro nobis carnem sumpsisse, & per mortem suam nos redemisse, non Patrem, non Spiritum Sanctum. Denique in Sacramento Eucharistiæ, nobis dari Corpus & Sanguinem Filij Dei coniunctum Diuinitati. Mirum profectò est, quanta passim in pagis ignorantia circa hæc, ita vt nihil distinctè, vel explicitè norint istorum, eo quod à Confessariis non interrogentur de his. Nam regulares Confessarij dum eos accedunt rustici, præsupponunt hæc edoceri à Pastoribus: Pastores cum aliquoties hæc in Catechismis dixerint, supponunt suos ista non ignorare. Sed falsa est suppositio quia frequentissimè quæ publicè in genere dicuntur, contingit non apprehendi à multis rudioribus in particulari. Vnde necessarium est tales sigillatim interrogari, imò & repeti, ac eis morosè inculcari Obsecratos igitur in Domino velim Confessarios ac Pastores rudium, vt hic diligentem operam nauent, cum suauitate & patientia, & per experientiam reperient se non infructuosè laborare. Variis in locis confessiones rusticorum excepi, & eos interrogans de Trinitate pro responso accepi Tres esse Deos, vnam personam: vel vnum esse Deum, sed tria corpora. Item dum interrogarem quæ persona carnem assumpserit? Respondebant satis ordinariè, esse Patrem. An Pater esset homo? An etiam Spiritus Sanctus esset homo? Respondebant affirmatiuè. Et maximè errorem vniuersalem plerisque in locis deprehendi, quod putarent vinum, quod aliquando communicãtibus datur, esse Christi sanguinem. Hæc verò difficulter edoceri possunt, maximè senes, nisi à Confessariis interrogentur, & erudiantur. Quod breuiter potest fieri de his quæ sunt necessaria necessitate medij, si ignorent fortè decem præcepta, aut Symbolum, sufficit quod firmiter proponant illa successu temporis se conaturos ediscere. Substantia autem præcipuorum Articulorum debet eis hic & nunc ante absolutionem proponi, vt fidem explicitam illorum concipiant; nempè Iesum Christum esse Filium Dei, & verum hominem, natum ex virgine, pro redemptione nostra mortuum, postea resurrexisse, deinde ascendisse in cœlum, denique venturum Iudicem. Sed petes. An non sint repetendæ confessiones priores ab illis ignorantibus mysteria Trinitatis & incarnationis, quandoquidem scitu necessaria sint ad salutem & non potuerint iustificari sine fide explicita illorum mysteriorum, vt docent multi Theologi. Resp. secundum mentem illorum Theologorum, hoc videtur sequi: quia tamen non improbabilis est sententia, docens sufficere implicitam fidem; ideò non sunt ad hoc condemnandi, cum crediderunt Deum esse nostræ salutis auctorem, ac nos redemisse: quæ fides implicitè continet mysteria credenda nostræ salutis. Adde quod non sit improbabilis aliquorum opinio, quod confessio quandoque possit esse valida, sed informis; hoc est, gratia iustificante non informata. Sic priores confessiones talium bona fide factæ, possent in hac opinione dici validæ, si fortè fuerint informes defectu fidei explicitæ de mysteriis necessariis.

Quæro octauò Quid aget Confessarius circa pueros, de quibus dubium est, an habeant sufficientem vsum rationis? Resp. opus esse confessario prudentia, nã multi pueri etiam post septem, octo, & amplius annos, licet peccata aliqua afferant ad confessionem (fortè ex aliqua instructione parentum eos ad confessionem mittentium) tamen Sacramentum Pœnitentiæ non apprehendunt: vnde aliqua dicentes per modum confessionis, nugantur circa Rosarium suũ, vel galerum, vel digitos vel socios circumspiciunt: nec ita seriò se gerunt, vt videantur intelligere Sacramenti rationem. Quapropter puto hos non esse sacramentaliter absoluendos: sed cum instructione & monitione aliqua (de obedientia parentum, de fugiendo men-

dacio, & verbis inhonestis, de non garriendo in templo, de non se mutuo percutiendo, & similibus) dimittendos esse cum aliqua benedictione. Licet enim peccata aliqua confitentes, videantur dare materiam absolutionis, non est tamen sufficiens materia, nisi accedat saltem attritio supernaturalis? de qua vix est apparentia in dictis pueris, etiam post monitionem serio rem non apprehendentibus. Si tamen probabilitatem aliquam habeat Confessarius alicuius dispositionis, absoluat sub conditione saltem mente concepta: *Si tu es capax ego te absoluo, &c.*

Sed petes quando teneantur pueri annuo præcepto confessionis? R. Dominicum Soto existimare non obligari ante 12. vel 14 annum, cum etiam incipiunt capaces esse Communionis. Communior opinio tenet eos obligari cùm incipiunt peccare mortaliter, quod communius fieri putant post septem vel octo annos, Ego quidem existimo laudabile tunc eos aduocare, & monere parentes, vt mittant, quia ea tunc assuefaciendi sunt huic Sacramento. Aduerto tamen paucos, maximè inter rusticos, ea ætate esse capaces huius Sacramenti. Vnde iudicium de eorum obligatione, qua ætate incipiat, pendet à prudentia Confessarij. Et hoc etiam hic aduertendum, licet obligati possint ad confessionem annuam post dictam ætatem: tamen ante pubertatem, non videri Ecclesiam velle eos obligare ad pœnam non confitentibus impositam, vt etiam aduertit Nauarrus, Suarez, Sa, & alij. Addo quod si quis dum puer esset, putauit aliquod peccatum tantùm esse veniale, & ideò omisit confiteri, non tenentur repetere confessiones, sed tantùm illud peccatum exprimere. Imò fortè ne quidem illud tenetur exprimere, quia ex imperfecto vsu rationis non fuit nisi veniale: licet ex natura sua foret mortale. Quare aduerte ob aliquas puellas matronas, quæ torquentur ob impudicos aliquos tactus in ætate quinque aut sex annorum præ verecundia non audent confiteri, nam ob imperfectum iudicium, plerumque hæc non fuere nisi venialia, & ideò non necessariò confessioni subijcienda, nisi quia erronea conscientia aliter iudicet.

CAPVT. III.

De integritate Confessionis.

QVæro primò. An pœnitens teneatur aperire circunstantias notabiliter aggrauantes, seu peccati speciem non mutantes? Respond. duplicem hic esse opinionem, & vtramque probabilem: illa quæ negat fundatur in eo quod Concil. Trident. solùm significet tanquam necessariò confitendas eas quæ mutant speciem: & cùm confessionis onus ex natura sua satis graue sit, pluribus dubiis res pateret, cùm frequenter ambigi possit, quænam circunstantiæ notabiliter aggrauent. Sunt tamen aliqui casus, in quibus consentiunt Theologi passim confitendam circumstantiam licet solùm aggrauans dicatur, & speciem non mutans, quis ea de re aliquibus potest esse dubium.

Primus est: si quis furatus sit furtum magnæ quantitatis, puta centum aureos, non sufficit dicere, furatus sum quantitatem sufficientem ad peccatum mortale, sed exprimenda est quantitas.

Secundus, si comedit carnes die ieiunij, non sufficit dicere, ieiunium.

Tertius, est in incestu, licet gradus specie non differant, putant tamen multi gradum confitendum, præsertim si primus est puta cum matre, aut sorore.

Quartus, in detractione, vbi oportet dicere an infamauerit, falsum dicendo, & mentiendo, an occultum verum teste lando.

Quintus, si percusserit personam aliquam, dicere debet, an consanguinitate foret proximè coniuncta, puta Pater, Frater, Cõsanguineus, Auunculus, &c. similiter dic de odio.

Sextus, si reseruatio sit annexa ob enormitatem, aperienda est enormitas.

Septimus, generalis est, quando quis nimis excessit modum ordinarium peccandi. Nam interrogante Confessario, tenetur aperire veritatem, ergo etiamsi non interroget, tenetur: nam interrogatio non addit nouam obligationem, sed supponit.

Quæro secundò. An numerus debeat exprimi in Confessione? Respondeo affirmatiuè, Tridentino dicente, *oportere omnia & singula peccata confiteri* Si numerus peccatorum aperiri non potest, aperienda est consuetudo, quanta & quàm diuturna fuerit: vt quantum fieri potest, status pœnitentis intelligatur, dum tempus & frequentia aliquo modo indicatur, vt toties in hebdomada, vel mense: vel anno. Qui autem non potest hæc etiam specificare dicat se valde sæpè hæc fecisse, aut quasi quotidiè, aut frequenter in septimana: hoc etiam sufficiet ad aliquo modo statum aperiendum, pro vt potest. Nam velle rudes ad specialiorem numeri specificationem vrgere, potius est velle eos diuinare, quàm verisimilia confiteri. Et experientia nobis constat, quòd cùm vrgemus eos verisimilem numerum dicere in specie, si aliquem exprimant numerum nonnisi coniecturam parum verisimilem facere: tum quia in diuersis peccatis ferè eundem numerum exprimunt, licet vnum præ altero longè illis frequentius fuerit: tum quia postea specialius interrogati, quoties in die, hebdomada, vel mense, inuenitur ex ipsorummet declaratione, non fuisse priùs vel tertiam partem numeri expressam, videnturque solùm importunitatem Confessarij vrgentis voluisse fugere, coniecturalis alicuius numeri expressione. Vnde aliquando dicunt se commisisse id centies, id est, sæpissimè. Ex his resolutio patet casuum sequentium.

Primus est: si accedat concubinarius sufficienter statum suum declaret & numerum, dicendo se vno, vel duobus annis concubina tanquam vxore vsum fuisse, continua cum ea cohabitatione & carnali consuetudine.

Secundus: Similiter, si meretrix dicat se tot annis expositam fuisse & omni occasione oblata peccasse fornicando, & inducendo. Si tamen specialiter exprimere possit actus speciei differentes à simplici fornicatione, vt puta quia cum coniugatis, aut consanguineis, aut Sacerdotibus, aut Religiosis carnale commercium habuerit, tenetur id exprimere. Alioqui si non possit, dicat se cuiuslibet qualitatis viris expositam fuisse.

Tertius, qui in odio proximi hæsit per annum, sufficit id exprimere: quia in tali mora temporis, status declaratur & confusè in ea explicetur numerus humano modo possibilis, dicendo se quasi continuo aut toties quoties persona illa menti occurrebat, quod frequentissimè factum fuisse agnoscit, odium renouasse, vel malum voluisse, illique malè dixisse, aut mortem optasse

Quartus: si miles accesserit, dicat se per sex, aut septem annos, iuramentis, blasphemiis, concussionibus deditum fuisse, sic & alia vitia militiæ ordinaria exprimere poterit. Putantque aliqui sufficienter exprimi statum tali modo. Si tamen concussiones & violentiæ sunt quandoque enormes vellem specifiari. Quicquid sit, rectè notant aliqui, Confessarios maiorem debere esse curam de excitanda contritione, & firmo proposito non peccandi amplius: quàm de numero peccatorum nimis anxiè inquirendo, dum aliquo modo status pœnitentis agnosci potest.

Quintus: si vsurarius accedat, & dicat se decẽ annis vsuras cum omnibus accedentibus exercuisse, satis aperit statum,

Sextus: Nummularius qui multis annis vacauit cudendis quibuscumque adulterinis monetis, aureis, argenteis, & circumcidendis monetis probis, satisfacit dicendo se talem statum tot annis exercuisse. Confessarius tamen aduertat quæ restitutio sit facienda, vel Principi, vel Principi Nummulario, vel alijs damnum passis, vel piis causis. Id etiam notet in prioribus casibus.

Quæro tertiò. Quid agendum sit Confessario cum pœnitente, qui interrogatus de numero dicit se non esse solitum in præcedentibus confessionibus illum exprimere, nec de hoc interrogari? An talis debeat repetere Confessiones præcedẽtes? Respondeo, si ignorauerit hoc esse necessarium exprimere ad integritatem & validitatem confessionis, non esse compellendum ad repetitionem, sicut nec quando peccatum mortale, quod non putabat nisi veniale. Tenetur tamen, tunc quantum potest, supplere defectum, verisimilem numerum explicando. Aduerte verò quando pœnitens de numero omisso in prioribus confessionibus tacet ignorans obligationem illum exprimendi, Confessarium non teneri eundem de hac re interrogare, sed posse in bona fide eum relinquere, maximè ? si potius perturbationem timet, quam fructum speret. Imò rustici qui bona fide putant se bene confessos, non sunt multum inquietandi, interrogando de aliquo præteritæ confessionis, nisi aliquid essentiale defuisse manifestum sit. Nam etiamsi quandoque confessiones fecerint materialiter non integras, propter bonam tamen fidem censentur formaliter integræ, & sic sufficientes.

Quæro, quartò, An qui de obliuione, ignorantia, inpræpa

in præparatione culpabili, omisit aliquod peccatum teneatur repetere confessionem tanquam inualidam? Respondeo, quosdam Theologos distinguere ignorantiam siue negligentiam culpabilem, si vna sit exigua siue venialis: certum est illam non irritare confessionem. Altera est adeo grauis, vt vel homo directè eam velit, vel moraliter reputetur nullam voluisse diligentiam adhibere, & hæc dicitur affectata vel supina, redditque confessionem nullam: quia æquiparatur voluntariæ sententiæ aliquid omittendi. Tertiò, est quædam ignorantia media, quæ quidem est culpabilis grauiter & mortaliter, sed tamen non est per se intenta. Atque de hac est quorundam sententia non improbabilis, quod illa confessionem informem quidem faciat, sed non inualidam, aut repetendam. Pro qua citatur, apud Filliucium Sotus, Canus, Victoria, Gerson, Adrianus, Henriquez. Et probari potest ratione: tum quia talis confessio est ex intentione dicentis integra, nihil enim omittit scienter, & habet voluntatem dicendi omnia, quæ commisit: adhibet etiam aliquam diligentiã, etsi non omnem quam deberet: ergo est formaliter integra: quia tamen est culpabilis moraliter, vt supponimus, non erit sufficiens ad gratiam, & ideò informis, tum quia alioqui innumeræ confessiones repetendæ essent. Constat enim experientia apud eos qui annuas confessiones excipiunt non rarò omitti multa peccata, & non adhiberi omnem eam diligentiam, qua opus esset, & sæpè esse negligentiam culpabilem moraliter: sed quia non agnoscitur eiusmodi negligentia, tales confessiones reputantur validæ, & satis est se accusare de negligentia. Quare si contraria sententia practicanda esset, redderetur onus confessionis valde graue. Ita Filliucius asserens hanc sententiam esse probabilem, quamuis altera securior sit. Quod notatum volui, propter anxietates, quæ quandoque ob similia contingunt Confessariis, circa pœnitentes rudes, & negligentes, quos difficile foret ad repetendas confessiones inducere, quia genij durioris. Circa quos potest vti Confessarius sententia fauorabili Doctorum, quæ probabilis habetur.

Quæro quintò. An qui præ verecundia aliquid omittit, sciens quidem se male agere, sed nesciens confessionem non valere, teneatur omnia repetere, vel sola tacita? Respondeo, si talis ignorantia sit inculpabilis (qualis forte potest esse in aliquibus rusticis) probabiliter dici posse aliquibus, talem non teneri ad repetitionem confessionum, sed solùm suppletionem omissorum, supposito quod talis si vere sciuisset inualidam reddi confessionem suam, voluisset integram facere. Vide Possepinum de pœn. c. 7. nu. 28. Ordinariè autem cum talis ignorantia non videatur inculpabilis, repeti debet confessio.

Hoc saltem hic notari debet, quod qui volenter reliquit peccatum mortale, ideo tenetur confessionem repetere, si postea huius rei obligatus, confitetur bona fide peccata, quæ fecit, validas esse illas confessiones, nec ad earum repetitionem teneri: sed sufficere illam priorem repetere & supplere. Ita Emanuel Sa cum multis aliis. Adde, cum confessio apud eundem Confessarium iteratur, non esse opus repetere peccata specialiter iam ei dicta: sed id solum quod confessioni defuit, si modo Confessarius notitiam aliquam adhuc habeat status ex præcedente confessione, etiam in confuso. Sic communiter tradunt Theologi.

Quæro sextò An quandoque voluntarie possit aliquod peccatum omitti in confessione? Respond. posse, iuste & probabiliter metuatur, ob alicuius peccati confessionem, reuelatio illius, vel odium & inimicitia, vel pudicitiæ, sollicitatio, vel aliud temporale damnum. Confessio tamen tunc censetur formaliter integra, quamuis materialiter aliquid ei desit, ob iustam causam tacitum, in opportunitate alterius Confessarij supplendum.

Quæro septimò. An possit dimidiari confessio, ob magnum concursum pœnitentium se pro confessione? Respondeo non posse: nec Confessario est liberum confitentes ita vrgere ad expediendum, vt non sinat eos detegere integrè suam conscientiam, vel vt omittat iuuare interrogationibus necessariis. Ratio est quia integritas confessionis est de præcepto Christi, vt exponit Tridentinum: à quo præcepto concursus pœnitentium non excusat, nisi sit coniunctus cum graui necessitate: qualis contingit in conflicta libelli, aut in simili periculo. In concursu tamen multorum, sit Confessarius solum sollicitus de mortalibus, aut grauioribus venialibus, reliqua curet dici verbo generali.

Quæro octauo. An æger debeat absolui, qui vnum tantum peccatum exprimit, vel tantum signa dat attritionis, vel vocauit Sacerdotem pro confessione, postea nequit, vel signo confiteri? Respondeo debere absolui, ita enim habet Rituale Romanum iussu Pauli V. editum in Titulo: *De ordine ministrandi Sacramentum Pœnitentiæ.* Verba sunt ista: *Si inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox & loquela ægroto deficiat nutibus & signis, quoad eius fieri poterit peccata, pœnitentis conetur cognoscere. Quibus vtcumque, vel in genere, vel in specie cognitis, vel etiamsi confitendi desiderium, siue per se, siue per alios ostenderit, absoluendus est.* Hæc ibi. Ex quibus patet resolutio ad quæstionem propositam, quod si adhuc alicui dubium foras sit apud Confessarium, non obstantibus his satis claris verbis Ritualis Romani, saltem absoluat sub conditione. *Si tu es capax, Ego te absoluo*

CAPVT IV.

De Complice & de Sigillo Confessionis.

QVæro primò. An liceat in confessione detegere complicem, siue sociam criminis? Respondeo ordinariè non licere, & id facere sine iusta causa, ex suo genere esse peccatum mortale, communiter censent Theologi. Ratio est, quia licet maneat hoc sub sigillo, tamen potest generare opinionem sinistram in sacerdote, vnde se detegi, etiam corã discreto sacerdote, graue sibi existimat peccati socius, & est rationabiliter inuitus, cùm id nulla vigente causa fit, eliterque confessio facile fieri potest. Dixi, *ex genere suo esse mortale*: nam ob leuitatem materiæ, vel ob inaduertentiam, vel ob confitentis simplicitatem, exigua sæpe est culpa.

Sic, in mulierculis contingit, quæ putantes se bene confiteri, maritorum, famulorum, filiorum vel aliorum domesticorum defectus enarrant iurgia, lites, conuitia. Dixi etiam, *Sine iusta causa*, quia cùm est legitima, & sine ira intentione infamandi, ob aliquod bonum, potest esse licitum, nec censetur esse detractio formalis, nec aliter rationabiliter inuitus. Vnde generaliter non video, cur non liceat aperire in confessione, quod extra liceret. Atqui frequenter licet peccantes, vel ad peccatum inducentes, Parocho deferre, in ordine ad monitionem & correctionem: vel vt de similibus interrogentur in Confessione ad emendationem: ergo etiam licet in ipsa Confessione. Tunc enim maiori obligatione secreti tenetur Confessarius: & de his agat cum illa persona, eam vel interrogando, vel monendo debet ita se gerere, vt non colligat ex confessione alterius procedere.

Quæro secundò. An si non possit aliter pœnitens explicare peccatum, quam dando notitiam personæ Confessario, possit dimidiare Confessionem. Exempli gratia Commisit quis incestum cum sorore, nec potest id aperire Parocho, quia nouit sororem. Item cognouit præposterè vxorem, itaque alia peccata exhibebit, sed istud reseruare capit, donec ignotum Confessarium habeat. Commisit sodomiam cum fratre, & similia. Respondeo primò, probabile esse posse tunc reticeri, vt pareat famæ proximi, imò teneri censent aliqui Theologi & Canonistæ, inter quos Nauarrus. Respondeo secundò, non teneri, nisi aliud graue damnum personæ illi timeat: puta quod impediretur e Confessario ad officium, vel beneficium aliquod consequendum, aut à matrimonio quod sperat, aut cùm persona sit affinis Confessario, male ab eo tractabitur, & similia. Ratio verò cur ordinariè non teneatur est, quia cùm aliter peccatũ exprimi nequit, nisi cum personæ complicis notitia, censetur ille iure suo cessisse illud committendo, quapropter sibi imputet. Deinde integritas Confessionis videtur præponderare existimationi alicui quam inde potest complexè habere, quod eius peccatum sciatur Confessario sibi noto, quæ notitia non potest vti Confessarius in damnum.

Nota verò cùm persona non est socia criminis, sed tantùm obiectum, non licere eius occultum peccatum detegere. Vnde filius vel frater, qui voluit occidere matrem vel sororem, ob adulterium, vel ei optauit mortem ob crimen aliquod, non potest id aperire, sed solùm dicat id se fecisse ob aliquid quod sibi in ea grauiter displicebat. Similiter maritus qui percussit grauiter vxorem ob suspicionem violentam, quam habebat de eius malae fama aut aliquo crimine, puta quia inuenit eam ebriam, non debet illud

aperire: sufficit si dicat se grauem aliquam causam habuisse, & tamen modum excessisse vulnerando, aut lædendo. Et sic de similibus.

Quæro tertiò. Quantum ad sigillum Confessionis, an alius præter Confessarium teneatur ad sigillum.

Respondeo, teneri omnes qui ex confessione peccati notitiam habent. Si tenetur qui propè Confessarium existens, audit alterius confessionem, eadem obligatione qua Confessarius.

Item, is cui Sacerdos sacrilegus reuelasse, teneretur etiam sigillo. Vnde hanc regulam generalem dant Theologi: *Omnis notitia habita ex confessione, siue mediatè, siue immediatè, transit quemcunque sub eodem onere, & manet sub sigillo.*

Quæro quartò. An violet sigillum, qui legit alterius peccata & schedulam, quam scripsit pro confessione, & de illis loquitur? Respondeo non violare, quia tale scriptum non est confessio sacramentalis, grauissimè tamen peccat talis contra naturale secretum.

Sed dices, quid si quis per chartam in qua legit, confiteatur, alter præsens, chartamque respiciens legat aliqua peccata? Respondeo tunc teneri sigillo: quia tunc Scriptura est proximum instrumentum, quo vtitur pœnitens, ad confessionem suam faciendam: idem videtur ac si quis peccata audiret, dum per interpretem sacerdoti exponitur; nam etiam ille vt instrumentum se habet.

Quæro quintò. Quomodo violetur sigillum? Respondeo violari posse, vel directè, vel indirectè.

Directè quidem, quando explicatur peccatum alicuius in particulari etiam veniale, vel circunstantiæ aliquæ aperiuntur, quæ concernunt peccatum, & ad illud declarandum à pœnitente sunt propositæ. Imò, omne id cuius explicatio onerosam aut odiosam confessionem reddere potest, censent ad sigillum spectare. Indirectè verò violatur sigillum, quando aliquid aperitur, ex quo potest colligi, vel suspicio esse aliquem peccasse, vel venialiter in specie, vel mortaliter in genere.

Hinc deducuntur Resolutiones sequentes.

1. Peccat contra sigillum qui dicit aliquem esse illegitimum, & non nouit nisi ex Confessione, quia ei aperuit pœnitens ad explicandum suum peccatum.

2. Peccat contra sigillum, qui dicit se pœnitentem talem noluisse absoluere. Quia inde solet colligi peccato mortali fuisse obnoxium, nisi aliud impedimentum afferat Sacerdos quod non concernat peccatum, puta quia agnouit in progressu Confessionis non esse subditum.

3. Violat sigillum qui dicit: *Iste habebat casum reseruatum.* Vel ex materia Confessionis dicens: *Iste malæ vitæ, peruersæ conscientiæ.*

4. Qui negat alicui Eucharistiam, vel non vult assistere Matrimonio, ex scientia solùm habita in Confessione.

5. Si Sacerdos postquam in aliqua Parochia excepit Confessiones, dicat plerosque Pœnitentes se ibi inuenisse adulteros. Hoc enim & suspicionem sæpè dat aliquarum personarum in particulari, & communitati etiam aliquam infamiam aspergit, vnde reddit Confessionem onerosam.

Quare aduerte consultum esse coram sæcularibus nunquam de auditis in Confessione sermones miscere, etiam in genere: quia statim putant Confessarios semper memoria retinere sua peccata, & propter hæc se respici & despici. Nec etiam approbo, quod aliqui in Concione statim prædicent auditis in Confessione peccatis, maximè dum nimis specialiter fit, nam pœnitentes tacitè sibi peccata sua obijci putant, potestque inde onerosa, vel odiosa, Confessio reddi. Sed & de auditis in Confessione, non potest cum pœnitente loqui Confessarius, nisi de eius licentia. Nec notitia vti in eius grauamen, de qua re latiùs Theologi passim in hac materia.

6. Indirectè censetur violari sigillum, si ex multis qui eidem confitentur, vnus præ aliis laudetur dicendo: *Quantum ad hunc sola venialia confitetur*, comparationem enim faciendo cum aliis, datur intelligi quod alij grauiora confiteantur: Dixi si comparatio fiat cum aliis, nam alicuius si absolutè incidat mentio, eum laudare nihil vetat.

7. Omnis violatio sigilli, etiam de solo peccato veniali, censetur mortalis. Ex defectu tamen deliberationis, potest esse veniale, vt docet Dominicus Soto, & Alij.

8. Non est violatio sigilli dicere: *Iste fuit scrupulis quotidie mihi importunus.* Ratio est, quia tali modo loquendi, significatur potiùs quod pœnitens non habeat peccata.

CAPVT V.

De Peccatis Reseruatis.

QVæro primò. An sint aliqui casus reseruati Pontifici? Respondeo nullos esse, nisi quibus adiuncta est excommunicatio, vel censura reseruata. Tales sunt excommunicationes, quæ in Bulla Cœnæ exprimuntur. Extra illam autem Bullam multæ ab Authoribus enumerantur, sed tantùm tres aut quatuor vsui Confessariis his in partibus esse solent. Prima, de Percussoribus Clericorum, Cap. *Si quis suadente.* Secunda, de Simoniachis realibus vel confidentialibus Extrauagante *cum detestabile.* Pius V. *Intolerabilis.* Tertia de committentibus duellum, vel ad illud fauorem dantibus Clemens VIII. *Illius vices.* Quarta, de ingredientibus Monasteria Monialium, vel Monachorum. Gregor. VIII. Constitutione, *Vbi gratia* 30. de qua in praxi consulenda sunt Instituta particularia cuiusque Religionis, & quænam clausura ibi seruetur.

Quæro secundò. Quænam possint excusare ab his excommunicationibus reseruatis? Respondeo 1. Non incurri, nisi ob peccatum mortale adiuncta contumacia, id est, inobedientia contra Ecclesiam. Respond. 2. Excusare ab illis ignorantiam probabilem, scilicet, quod talis actio cui adiuncta est censura, esset peccatum graue: vel quod foret prohibita ab Ecclesia sub tali censura. Hinc infero, cùm passim multæ Decretales excommunicationes continentes ignotæ sint, plerosque eas non incurrere, licet peccata, quibus excommunicatio annectitur committant, quia nec eas tenetur scire cùm Iurisperiti aut Theologi esse non obligentur, nec aliunde de excommunicationibus illis audierint.

Quoniam verò excommunicatio Duellantes concernens ignota esse nequit, maximè in nostra Diœcesi Leodiensi, vbi singuli Pastores iussi sunt Clementis VIII. Bullam publicare in Ecclesia eamque explicare: & quia nihilominus frequentes difficultates ob eam incurrunt, pauca hic pro Confessariis subiicimus. Bullam verò Clementis VIII. inuenient in Tractatu nostro super Præcepto 5. Decalogi.

Quæro igitur tertiò. Quænam personæ illam excommunicationem reseruatam incurrant? Resp. primò. Vltra ipsos duellantes, etiam incurrere in eam locorum Dominos, Magistratus & alios Officiarios permittentes, vel non prohibentes illud quoad in ipsis est, vel post admissum concedentes veniam & impunitatem. Secundò, dictantes, & manifesta componentes, siue suo, siue nomine alieno, scribentes, mittentes, deferentes, diuulgantes, affigentes, exemplantes, imprimentes, typis subscribentes, mittantes, vel etiam verbo denunciantes, seu attestantes. Tertiò, consilium, operam, vel fauorem præstantes ad hæc scribenda, dictanda, deferenda diuulganda, vel quoquo modo sese immiscentes: etiamsi pugna, nec accessus ad eam, nec prouocatio expressa sequuta fuerit, nec manifesta prodierint in publicum, si per eos non steterit quominus publicatio, vel denunciatio fieret. Quartò consilium vel fauorem ad duellum, equos, arma, commeatus præbentes, aut comitantes, aut ex industria spectatores.

Quæro quartò. Quid sit propriè duellum? Respondetur esse pugnam duorum ex condicto siue singulare certamen ab vtraque parte, ex conuentione spontanea susceptum. Hinc non vocatur duellum, pugna illa quæ concitatur, ex subita ira, vel saltem ex mutua conuentione, interposito aliquo tempore, inter conuentionem & pugnam, sed vocatur rixa. Neque etiam comprehenditur sub duello pugna illa, quæ fieret ob necessariam sui defensionem. Debet quoque fieri pugna instrumentis, periculum occisionis vel mutilationis inuoluentibus: quapropter concertatio, quæ fit inter iuuenes pugnis, vel inter mulieres capillorum euulsione, non solet vocari duellum. Licet verò proprissimè duellum (siue Græcè Monomachia) sit pugna vnius cum altero, siue singulare certamen, si tamen sint plures puta duo vel tres hinc inde, etiam duellum censetur, & excommunicatio incurritur expressa in Bulla Clementis VIII. Ex his resoluuntur casus sequentes.

Casus primus. Si quis occurrenti sibi & prouocanti ad pugnam, eductoque gladio mortem minitanti, alter acceptet, & pugnet statim, & sine interposito tempore, non in-

currit excômunicationem: tum quia non censetur duellũ siue certamen ex condicto, cùm mora non intercesserit inter pugnam, & contentionem: tùm quia cùm alter sit in actu aggressionis, censetur potius defensio, quam duellum: Idem dicendum si quis cogatur per alterum metu mortis certò imminentis, ad suscipiendum cum aliquo alio duellum: quia tunc etiam illa pugna censeretur quędam defensio necessaria propriæ vitæ.

Casus 2. Si duo exorta in domo rixa, ex conuentione in viam, vel forum vicinum exeant, è vestigio prosequentes inchoatam rixam, & quasi continuata actione egressi illam prosequentes, censebitur rixa, & quæstio potius exorta, quam duellum siue certamen ex condicto, & censebitur magis ex impetu quodam perdurante suscepta: quam hinc inde perfectè deliberata quod videtur requiri, vt in hac materia odiosa & pœnali dicatur ex condicto, siue ex conuentione spontanea.

Hinc communi vsu non videntur vocare duellum, nisi pugnam quæ fit (vt gallicè dicimus) *à sang froid*: siue quæ initiatur deliberatè frigido iam & temperato sanguine sine cholera.

Casus tertius est priori non absimilis, si duo inuicem contendant, quorum alter quia non habet ensem in domum propriam properat & dicit, *Expecta me donec arma vt tu habuero*, sicque redeat & pugnet, dubium esse potest, an non sit duellum quandoquidem videatur esse conuentio, dicente ipsi *expecta me*, vel altero dicente: *Vade & fer gladium tuum nolo te aggredi prorsorsù inermatum*. Videtur quoque tempus interuenire inter primam contentionem & pugnam iam conuentam per recessum alterius, & reditum. Ita quidam sentiunt, sed hoc mihi satis durum videtur sic enim omnes ferè rixæ & pugnæ rusticorum nostrorum (quæ frequentes sunt inter iuuenes dissolutos) duellu censebuntur excommunicationi obnoxia. Solent enim hi, modo inter choreas, modo inter pocula, modo inter lusum chartarum, à verbis iniuriosis incipere, vel pugnis sese mutuò petere, siue poculis & vitris: ac deinde quia impediuntur, prouocant se mutuò, vt vterque ferat gladium, ex illoque primo impetu prorumpunt ad pugnam, ad gladios currunt & statim redeunt. Licet igitur quædam hic conuentio & prouocatio videatur interuenire, ac etiam tempus aliquod inter conuentionem & pugnam intercedere, moraliter tamen re considerata, videtur prioris rixę persecutio, & continuata quædam actio præcedentis quæstionis exortæ cuius impetus perseuerat. Sicque videtur posse excusari à ratione duelli illius rigorosi in quod fulminatur grauissima illa excommunicationis pœna. Fauere posset Gregorius VIII. in bulla sua, quam extendit Clem. VIII. Licet enim ipse pœnas extendat aduersus omnes; non solùm qui publicè & solemniter duella ineunt prouocatoriis litteris præcedentibus, Patrinis siue sociis & spectatoribus vocatis sed etiam aduersus eos, qui priuatim duella ineunt, tamen addit: *Si ex condicto, statuto tempore & in loco conuento monomachiam commiserint*. Hic autem non videtur statum tempus, aut particularites locus sed cùm ferueat adhuc inchoatæ rixæ furor nonnisi instrumenta quæruntur ad persequendam rixam & adeo in ipso eodem tẽpore vbi sibi occurrunt etiam locum ferè solent arripere quemlibet hic & nunc opportunum.

Casus 4. Aliud iudicandum est si inter tales conuentum sit, quod intra tot horas comparere debeat tali loco, &c. sicque conuenientes pugnarint, aut locum accesserint, licet nullæ aliæ solemnitates, aut cæremoniæ adhibitæ sint. Non enim est solum prohibitum sub excommunicatione solemne duellum publicum, sed & sine patrinis priuatum, sine sociis, sine litteris prouocatoriis, vt iam dixi ex Gregorio XIII.

Casus 5. Si quis casu in loco vbi duellum committitur præsens sit, illudque spectet, non censetur excommunicatus: quia requirit Bulla, vt sit spectator ex industria, siue illud precedens & comitans ad spectandum. Gregorius XIII. dicit, *ex composito spectatores excommunicari*, siue ex condicto comitantes ad spectandum.

Casus 6. Nouissimè rogatus est à Nobili ad duellum abeunte iuuenis quidam, quatenus ferret litteras ad amicum, sed in illis simul charta prouocatoria inferebatur mittenda vlteriùs ad alterum, qui prouocabatur iuuenis non ignorans de illa chartula quærit occasionem, dicens se vereri excommunicationem. Nobilis hunc timorem excutit, addens nihil ea de re timendum, quandoquidem ipse prouocato non sit insinuaturus sed solùm delaturus litteras ad amicum. Viderit autem ille amicus, aut alius qui prouocatus est, an id debeat timere, hunc autem ipsum litteras amicas deferentem non concernere. Sic nihil sibi dubiæ conscientiæ vlterioris formans litteras defert: Imò in ea vrbe ad quam profectus erat, occasionem Confessarij nactus, apud Patrem Societatis de peccatis suis ordinariis confitetur, huius rei autem nullam mentionem facit, quia nullam sibi ea de re conscientiæ reprehensionem habet, Postea audiens multos inuolui excommunicationibus ob negotium duellantium consulit me. Quæritur ergo an talis excommunicatus sit, & à quo possit absolui? Resp. 1. ex vi Bullæ Clementis talem excommunicari, quia ibi excommunicantur non solùm litteras deferentes prouocatorias, sed quomodolibet sese immiscentes, aut operam & fauorem ad illas perferendas exhibentes. Respondeo 2. potuisse tamen excusari ob ignorantiam quia licet excommunicatio duellantium non possit ignorari post publicationem iam factam, particularitates tamen hæ de litteris aliquas deferentibus, maximè si non deferantur ad eum qui prouocatur possunt ignorari, & iste bona fide aliquid solùm lucri captans, pro nuda delatione litterarum non putarit hoc esse, sese de duello intermiscere: cuius bonam fidem probat, quod nec in Confessione hoc putauit explicandum? Respondeo tertiò, licet ille dicatur non satis excusatus ob ignorantiam, aut ob bonam fidem, quia non debebat credere Nobili dicenti sibi non timendum ab excommunicatione, tamen potuit Confessarius secundum eum absoluere, putat Pastor, licet non haberet auctoritatem à reseruatis Papæ. Quia iam per priorem Confessarium, qui habebat auctoritatem, censetur sublata reseruatio & excommunicatio: quia absoluit ab excommunicatione quantum potuit, & hic indigebat, antequam absolueret à peccatis.

LECTIO VI.

De Casibus Episcopo reseruatis.

PArticulariter tractabo hic de casibus Episcopo nostro reseruatis, quia ferè complectuntur eos qui in Diœcesibus aliis reseruari solent. De his copiosè & eruditè librũ edidit R.D. Ioan. Chapeauilla Leodij quondam Generalis Vicarius, ego breuitati consulens, quæ magis necessaria ad eorum intellectum videntur, paucis edisseram, & aliqua addam ab illis tradidit differentia, non carpens eius doctrinam, sed quia doctrinæ & opinioni nunc receptæ Theologorum videntur magis consona.

Primus casus, qui, Episcopo reseruatus numeratur, est hæresis, sed soles reseruari Pontifici in Bulla Cœnæ in prima excômunicatione. Ideòque sine speciali Pontificis indulto, non licet absoluere ab hæresi: sicut nec eos qui hæreticorum libros legunt. Hæc porrò specialis licentia impetrata est Pastoribus Diœcesis Leodiensis per generalé illius Vicariũ, & data pro quatuor ann. ab ann. 1629, in Octob. numerandis, vt quisque suos possit absoluere etiam hereticos, si modo non relapsos, aut inquestis inuolutos.

Quantum ad legentes libros hæreticos aut eos retinentes, illi etiam excommunicati sunt per Bullam Cœnæ, non tamen audientes legi aut audientes conciones eorum, quod aliqui non aduertunt. Strictè enim verba Bullæ intelligenda sunt Vide Nau. Filliucium, & alios hanc excommunicationem, & personas in ea comprehensas, latius explicantes Continentur enim in ea, non solùm legentes libros hæreticos, sed & hæreticorum receptatores, fautores, defensores, atque etiam libros hæreticos penes se retinentes. Quod intelligendum est de iis, qui eos etiam retinent, nec legere volunt, nec aliis accommodare ad legendum, imò etiamsi ipsi illiterati sint Tenentur enim ad eos comburendos, vel deferendos inquisitoribus, vel tradendos iis qui habent facultatem eos legendi, vel retinendi. Ratio est quia secundum proprietatem verborum, illos retinent: nec lex distinguit de intelligentibus, aut non intelligentibus. Et confirmatur, quia etsi ex eorum lectione ipsi infici non possint quia non intelligunt attamen alij possunt, & per accidens est, si non inciderint in eorum manus. Ita Filliucius.

Secundus casus, reseruatus dicitur *Apostasia*. Est autem illa triplex, à fide, à religione, ab ordine. Prima reseruatur Pontifici, sicut & hæresis, a qua [illegible] q[illegible]

defectio ex toto à fide ipsum etiamsi Christum Auctorem fidei, omnium credendorum, denegando.

Secunda, Cùm quis deserit Religionem approbatam, vt in sæculo viuat, & suæ libertati indulgeat, reseruatur Pontifici, vel superioribus Religionum.

Tertia ab ordine dicitur, cùm Clericus, in sacris, vel beneficiatus in minoribus constitutus, deserit habitum Clericalem cum animo viuendi laicaliter. Vide Summistas verbo, *Apostasia*

Tertius casus est homicidium voluntarium. Vt quis incurrat hūc casum, debet peccasse mortaliter. Vnde furiosus, mente captus, ebrius, licet occidant non incurrunt. Similiter, qui occidit, vitam suam, aut proximi tueatur, aut honorem suum, aut res etiam temporales seruato moderamine inculpatæ tutelæ: imò licet aliquantum illud excedat si excessus non sit mortalis. De hac re late Theologi 2. 2. q. 64. Incurrit autem maritus qui vxorem in adulterio deprehensam occidit, quia in foro poli homicida est, licet non ita censeatur in foro fori.

Quæritur verò: An qui mandat, & qui consulit homicidium, etiam casum reseruatum incurrat, maximè si mandatum, aut consilium non reuocauit? Imò generaliter, an in sequentibus casibus reseruatis mandantes & consulentes, comprehendantur? Affirmat Chapeauilla, rationem addens, quia statutum quo maleficium punitur, ligat etiam mandantes, vt probat Bartolus in capit. *Mulieres.* Sed hoc generatim verum esse negant multi Theologi, videri potest Sanchez de Matrimonio disput. 49. Vnde cùm hæc materia sit pœnalis & odiosa, non debet extendi ad illos, nisi ex verbis reseruatis, aut aliunde constet.

Quod etiam obseruant communiter Interpretes in casibus Bullæ Cœnæ. Confirmatur quia statuta pœnalia condentes, cum tales volunt comprehendi, solent indicare: *Qui consilium, auxilium fauorem impenderit,* &c. Item *qui per se, vel per alium id fecerit* &c. Dices Licet in capitulo, *Si quis suadente*, solum excommunicetur percutiens Clericum, tamen consulens aut mandans etiam censetur, comprehendi. R. Id aliquos negare, inter quos Emanuel Sa. Id tamen conceditur à plerisque, sed non tam ea vi illius capituli, quam quia alia iura siue Canones eam extentionem adiungunt. Colligitur enim id ex capitulo, *Mulieres* de Sentent. excommunic. & ex capit. *Cum quis*, eodem tit. in 6. vbi etiam ampliatur ad eum qui ratam habet percussionem nomine suo factam. Non ergo inde generaliter oportet argumentari: quod notandum est ob hunc casum, & sequentes.

Quartus casus est iniectio manuum in parentes. Vbi nota, nomine *manus*, etiam pedes brachia, & alias corporis partes intelligi, non enim exprimitur manus, vt excludantur reliqua membra, sed quia est instrumentum aptius ad percutiendum Nota secundò. Nomine iniectionis non tantum intelligitur percussio, quæ fiat manu aut pede, immediatè, vel per baculum, lapidem, aliudve instrumentum: sed etiam quæcumq; iniuria grauis, in corpus redundans, puta detentio iniuriosa per vestem, aspersio aquæ, pulueris, sputi, &c. vt explicant DD. interpretantes Capitulum, *Si quis suadente Diabolo*, vbi agitur de violenta iniectione manuum in Clericos. Nota tertiò. Nomine Parentum intelligi Patrem & Matrem, Auum, & Auiam, & superiores ascendentes, l. de appellatione Parentum, ff. de verborum significationibus Quæritur verò an nomine Patris & Matris, Aui & Auiæ. hic non solum mei, sed & vxoris meæ intelligantur. Ita sentit Ioannes Chapeauilla. Imò nomine Patris vitricum, & nomine matris nouercam comprehendi, quia hi eorum tenent munus, & officio funguntur. Sed hoc in dubium reuocari potest, quia casus reseruati strictè sunt interpretandi, atque ita in dubio non præsumitur reseruatio: licet ergò percussio horum grauis sit, & in confessione explicanda, sicut etiam fratris, aut sororis percussio, auunculi aut materteræ specificanda, venit, non censetur tamen adiuncta reseruatio, quamuis quandoque lato vocabulo parentum accipiantur. Probabile etiam est, eum qui mandat aut consulit parentem suum percuti, non incurrere, ob rationem dictam paulo supra de homicidio, quod est iterum contra Capeauillam. Non incurrit etiam ille qui verbis iniuriosis, maledictis minis, metu, incussu, parentem affligit, quia reseruatio intelligitur de iniuria reali in corpus redundante. Non etiam is qui inijcit manus in Patrem sæuientem, & sibi mortem intentantem si adhibeat moderamen insulpatæ rutelæ: hoc est, si nihil quod necessarium est ad euadendum.

Quintus casus, machinatio in mortem coniugis. Vbi per machinationem, non intelligitur sola voluntas nolens & volens aliqua in alterius necem, sed debet in exteriorum opus prodire, ita vt machinari hic propriè sit per dolum & astutiam, aut artem sine ingenium malitiosum aliquod facere, quo mors coniugis sequatur. Hic sequitur illum qui vxorem verberat grauiter, aut etiam vulnerat, non propriè hunc casum incurrere, quia non censetur machinari, qui apertè, & vt loquuntur Iurisperiti, de plano coniuge agit. Si quis tamen cultrum, aut pugionem sub ceruicali abscondat, quo illam dormientem iuguler, etiamsi postea non faciat, censetur machinari in eius mortem. Item similiter si ducat eam secum ad castra, vel loca hostium periculosa, eo animo vt occidatur. Item si quis vxorem valetudinariam continuò variis diuexit modis, vt mortem eius acceleret. Est verò hic idem de vxore & marito iudicium. Cæterum aduertendum est, si maritus aut vxor machinetur in mortem vxoris, vt cum alia persona contrahat, quæ etiam huic machinationi cooperetur ad eundem finem, tunc oriri impedimentum dirimens, respectu talis matrimonij: quod si maritus solus vel vxor, inscia persona cum qua cupiant iungi, id faciunt, iam nascitur impedimentum impediens contrahendum, sed non dirimens contractum, cap. *Admonere* 33. quæst. 2.

Sextus casus est veneficium. Sumitur veneficium aliquando generaliter, vt significet idem quod maleficium, estque superstitionis species, qua quis alteri nocet: vnde sagas, veneficas vocamus: aliquando specialius, pro crimine quo quis veneno alium necat, aut eius valetudinem offendit. Hoc posteriori modo hic accipitur, quia distinguitur contra maleficium & ligaturam. Hunc ergo casum incurrunt, qui herbis venenatis, aut pharmacis, alterius necem, aut valetudinis læsionem procurant. Videtur autem de facto sequi debere læsio, vt peccatum sit reseruatum, quia reseruatio solet intelligi de actu perfectè consummato.

Septimus casus est maleficium. Est autem maleficium hic, superstitio qua quis alteri nocet, quod commune est sagis & magis; ac iuuenibus etiam quibusdam, qui pacto quodam diabolico Matrimonij actum impediunt in nouiter coniungatis, de qua re vide quæ dixi super primo præcepto. Hunc ergo casum incurrunt non solum sagæ, quæ sub lecto, aut sub limine domorum aut stabulorum, aliena abscondunt, vel dum grandines, fulgura, tonitrua procurant, vt segetes lædant: sed etiam illi iuuenes qui philtrum vel poculum amatorium propinant, vt amorem inordinatum alicuius personæ attrahant, Atque etiam puellæ quæ quandoq; cibum vel potum menstruis suis commixtum iuuenibus exhibent, ad hunc effectum, vel hunc vel saltem præcedentem casum incurrunt, si de facto læsio sequatur. Siuerum quæras hic, an qui hæc efficaciter consulunt, incurrāt. Resp. vt supra in aliis casibus, probabile esse quod non. Quæ autem obseruanda sint circa maleficiorum absolutionem, vide apud Ioan Chapeauillam, vtiliter pro his qui sagas, quæ ad mortem ducuntur, debent audire in Confessione, hæc docentem.

Octauus casus est incantatio. Dicitur autem incantatio, cùm quis verbis aliquibus aliquid supra naturam agit. Fitque 2. modis. 1. Verbis profanis expressam vel tacitam dæmonis inuocationem continentibus. 2. Verbis sacris, quibus superstitiosa miscentur: hoc autem multipliciter potest deprehendi. 1. si adhibeantur dictiones nihil significantes, aut certe nihil ad propositum, aut nomina ignota præsertim Angelorum. 2. si misceantur falsa, vt quod Christus spasmum habuerit, vel alia apocrypha & incerta. 3. si addantur certæ figuræ, circuli, characteres, præter signum Crucis. Item circunstantiæ nihil ad rem, facientes, v.g. debere esse scripta mano sinistra, vel in tali charta, aut tali die, & hora. 4. si verbis sacris expectetur aliquis effectus vanus. Nam Deus non operatur ad vana, sed potius Dæmon gaudens se rebus sacris honorati, 5. si verbis clarè recitandis addantur alia, ad aurem hominis ægri vel bruti suggerenda. Excusari autem quis posset, tum à reseruatione, tum à mortali, si nesciens esse dæmonis inuocationem, putabat se dare operam rei illicitæ. quod locum habet frequenter in idiotis quando non sunt moniti. Non incurrit etiam, qui adhibet medicamenta naturalia, puta herbas virtutem habentes ad sanitatem pecoris vel hominis, licet aliquas orationes certo numero recitet, cum aliqua superstitione siue vana obseruantia, puta diminuendo numerum de die in diem. Non quidem vi præcise harum orationum operari volent tales, sed vi naturali herbarum, seu medicatorum; orationes vero adiungunt tanquam rem

Deo

Deo commendantes sed cum vana obseruantia. Tunc autem non censetur propriè incantatio, quamuis sit superstitio sed, non omnis superstitio est reseruata. Obseruandum verò cùm absoluitur aliquis his incantationibus deditus an non habeat libros magicos incantationes, quia illis retentis absolui non debet. Obseruandum etiam an has incantationes vel maleficia non docuerit alios quia debet hoc specificare, & si possit eos à similibus auertere tenetur, imò si malefici sint aut magi, superioribus accusare. Obseruandum denique, an in pactis his cum dæmone, non habuerit errorem in mente puta credendo quod dæmon diuinitatem habeat, quod Sacramenta nullius sint efficaciæ quod dæmonem oporteat adorare, quod res factæ vel verba vim habeant ad maleficia perficienda. Nam his posset hæresis reseruata Pontifici immisceri, maximè si sit pertinacia adiuncta. Neque tamen statim omnes magi aut sagæ quæ pactum habent cum dæmone, aut abutuntur Sacramentis, aut dæmonem adorant, hæresim incurrere iudicantur: quia id frequenter fit ex passione, vt dæmoni placeant, vel alia ex causa; non autem ex errore intellectus in fide.

Nonus casus est procuratio abortus, est autem procurare abortum studiosè hoc agere, siue per se, siue per alium, vt fœtus ex vtero præmaturè eiiciatur, quod fit variis modis, potionibus, medicamentis, venenis, percussionibus, saltationibus, magnis itineribus, oneribus; vel laboribus grauibus mulieri prægnanti impositis, & aliis modis nobis incognitis. Incurritur verò hic casus, siue fœtus sit formatus, siue informis, siue inanimatus. Si tamen animatus fuerit fœtus, homicidium est & incurritur irregularitas Incurritur quoque ab omnibus illis, qui huic rei cooperantur, mandando, consulendo, inducendo, potionem conficiendo, confectam proponendo, &c. ita vt plures personæ huic rei sese immiscentes non solùm peccent mortaliter, sed inuoluantur casu hoc reseruato. Sic si contingat, quod mater procuret hoc per ancillam, ancilla per medicum & pharmacopolam, omnes incurrunt. Debet autem de facto sequi abortus quia reseruatur actus exterior cum effectu. Incurrit etiam hunc casum mulier, quæ experta est ex oneris alicuius impositione se solitam abortum pati, & vir qui ex graui percussione vxoris prægnantis præuidere potest id secuturum, quia censentur hi causa abortus, ponentes enim actionem ea qua sequi solet licet non directè, tamen indirectè illum abortum voluisse censentur. Aduerte etiam olim per Sixtum V. hunc casum cum excommunicatione annexa Summo Pontifici fuisse reseruatum, adiunctis grauissimis pœnis: sed per successorem eius Gregorium XIV. in Bulla, Sedes Apostolica, dicitur quod quilibet Confessor ab ea possit absoluere, modo sit deputatus specialiter per loci Ordinarium, Vnde hanc excommunicationem Papa Episcopo reseruat.

Decimus casus, est oppressio prolis. Additur in quibusdam Diœcesibus etiam ignoranter facta. Sic enim habet Syn. Namurcensis. Pro qua re nota ignorantiam diuidi in eam quæ inuincibilis est, & eam quę vincibilis dicitur. Inuincibilis dicitur quando quis adhibet diligentiam omnē, quam prudentes spectata conditione personarum, locorū, & aliis circunstantiis, adhibere solent, hæc facit inuoluntarium. Alia dicitur vincibilis, quando quis non adhibet diligentiam quam potest, & debet, & hæc licet aliquando minuat rationem peccati, quando non est affectata, non tamen tollit totaliter rationem voluntarij. Censetur enim indirectè volita, quatenùs homo negligat adhibere diligentiam quam potest, & debet, & per consequens affectus etiam est indirectè volitus. Nota 2. in actionibus quæ ex natura non sunt periculosæ, sufficere adhibere diligentiā, quæ regulariter ab omnibus adhiberi solet, v.g. qui modo consueto pulsat campanam, non censetur reus negligentiæ, si illa cadente mors alicuius sequatur. In actionibus autem quæ ex sua natura periculum afferunt, non censetur quis adhibere sufficientem diligentiam, nisi pro ratione periculi, personarum, locorum, multam, & variam afferat circumspectionem, Sic in casu nostro, in eodem lecto secum collocare tenerum infantem, opus est natura sua periculum oppressionis continens: quia cùm dormientes non simus domini actionum nostrarum, facilè fieri potest ex agitatione brachiorum, pedum, & corporis volutatione, vt infans suffocetur, cum sibi cauere non possit. Item facilè ex lectu decidere potest, si angustus sit & altus. Hinc in tali casu, multam diligentiam adhibere opus est, & circumspectionem, vt sufficientem quis dicatur adhibuisse. Debet enim præuidere, num soleat agitari, num cubile sit angustum, & alia quæ causam suffocationis possunt præbere. Vnde secum collocare infantem, nisi omnes illæ circunstantiæ adsint videtur mortale contra curam, quam tenentur iure diuino & naturali de prolibus parentes habere. Ex hiis ergo satis intelligitur, rectè in aliquibus Diœcesibus reseruari oppressionem etiam ignoranter factam: quia facilè contingit ignorantiam illam esse valdè culpabilem, ob multam circumspectionem adhibendam. Alias si constat illam oppressionem esse tantum venialem ob ignorantiam, etiam sequitur non esse reseruatam.

Porro hunc casum videntur incurrere, qui proles ex fornicatione natas, in syluis, agris, aut locis publicis exponunt, si contingat eas à feris, porcis, canibus, aut frigore enecari, quia poterant, & debebant hoc periculum præuidere. Aliud foret si in Hospitali puerorum eas deponant, aut tuto loco. Imò Caiet. & Armilla v. adulterium, & Nauarr. cap. 17. existimant eos in hoc non peccare, quia talia hospitalia ad hoc sunt instituta. Tenentur tamen parentes, si diuites sint, saltem secreto expensas soluere, & curare prolem suo tempore instrui. Quod si quæras, an tales expositij infantes habendi sint pro illegitimis? Respondeo probabile esse quod non quodque tales possint se gerere pro legitimis etiam ad suscipiendos ordines sine dispensatione: quia in dubio nemo iure suo priuandus venit. Fieri autem potest, vt puer exponatur propter paupertatem parentum: qui à legitimis sit coniugibus. Et hæc est sententia multorum, quoa refert & sequitur Suarez, agens de irregularitate illegitimorum.

Quod autem Ioannes Chapeauilla insinuat hunc casum incurrere nutrices, pueros sibi commissos culpa, vel negligentia mortali opprimentes, non est certum, & negari potest, quamuis alterum casum quo reseruatur homicidium possint incurrere. Ratio est, quia oppressio prolis propriè videtur dici quæ à Parente fit, hoc est propriæ prolis enecatio seu suffocatio. Vnde in aliquibus Diœcesibus (vt in Namurcensi) explicationis gratia adiicitur hæc particula, *Oppressio prolis à Parentibus facta*.

Vndecimus casus, *est stuprum & violenta Virginis defloratio*. Vnde aduerte stuprum non largè sumi, sed strictè, vt speciem constituit luxuriæ à reliquis distinctam, est autem sic propriè stuprum quando fit violatio Virginis ipsa omnino inuita, ita vt dicat supra fornicationem iniuriam in puellam: qua per vim, integritas corporis ei adimitur. Differt à raptu, quod raptus vim includat, qua puella abripitur à domo sua vel paterna, & locum potest habere in corrupta: stuprum autem tantùm in integra potestque fieri sine violatione. Ex his patet non incurrere hunc casum si Virgo consentit, licet multis blanditiis precibusque importunè sollicitata, atque etiam promissis allecta. Quod est contra id quod tradit Chapeauilla, explicans hunc casum. Ratio est, quia non dicitur propriè & strictè defloratio violenta, quando solum preces, aut illecebræ, aut promissa interueniunt, quia tunc non est strictè loquendo vis, sine violentia vera Aliud foret, si coniuncta fuerint minæ aut metus reuerentialis, quia fortiter agebat is & minaciter, cui ipsa subdita est tanquam Domino, aut Superiori, qui potest grauiter nocere, tunc enim moraliter vis censetur. V. de hac re Lessium de iure & iust. lib. 4. c. 10. dist. 1. & 5. vbi etiam docet cum Soto & aliis cogitationes seu delectationes morosas in Virgine, & in adolescente circa virginem, etsi sint peccata mortifera, non habere tamen specialem malitiam mortiferam suprà alias delectationes morosas nisi coniunctæ sint cum voluntate inferendæ violentiæ. Vnde iuuenes in confessione non tenentur dicere, cogitaui de virgine, dum delectarer in me carnaliter: & sic nec confessarius tenetur id interrogare. Multominus tenetur puella delectationem passa aperire quod non sit virgo: quia sic teneretur peccatum præcedens iterùm aperire, quod tamen iam clauibus subiecit, hoc verò omnia onerosum foret.

Incurrere verò videtur hunc casum ille, qui sponsam de futuro ante matrimonium ad copulam inducit, timore illi incusso per minas; quod nisi consentiret, aliam de facto duceret: quia tunc in iure censetur violentia, ob metum incussum & minas.

Quæres, ad quid teneatur deflorator? Resp. si virgo liberè consensit, ad nihil tenetur, quia volenti non fit iniuria, nec tunc est propriè stuprum. Si vi, fraude, aut

fallaci

fallaci promissione sit inducta, tenetur primò ad coniugium, promisit. Secundò ad reparationem damni ex stupro, quantum æstimabitur, arbitrio boni viri. Tertiò ad dotem si Iudex ad eum condemnarit. Vide latius Lessium loco citato.

Duodecimus casus est raptus. Dicitur autem raptus, ablatio qua fœmina violenter, contra suam voluntatem, aut illorum sub quorum potestate erat (v. g. Parentum, Curatoris, Sponsi,) de vno loco trahitur ad alium, siue ad copulam tantùm carnalem, siue etiam ad ducendum in vxorem. Hinc sequitur primò, si puella sine vi, pretio, aut blanditiis inducta, sequitur sollicitantem nescientibus parentibus non esse propriè raptum. Si tamen vis adhibeatur, licet ipsa non sit inuita, sed tantùm parentes quibus subest, hoc est verè raptus, & incurritur hic casus. Sequitur secundò, si vim Virgini intulit, sed à loco non abduxit, non est raptus, sed stuprum, vt supra dixi. Quod est iterùm contra tradita à Chapeauilla: sed communior sententia & verior distinctio ita tradit. Sequitur tertiò non incurrere illum, qui Virginem sibi per verba de futuro desponsauit, per vim abduxit è domo paterna, & rem cum ea habuit, si aliter non poterat eam habere, quia licet peccarit deflorando, hoc tamen in iure non vocatur raptus, eo quod ex desponsatione aliquid iuris ei competebat, vt notat Diuus Thomas & Theologi; sed de hac re plura in Tractat. de Matrimonio. Hoc solùm aduerte, quod Tridentin. raptor incurrat excommunicationem, sed nulli est reseruata.

Decimus-tertius casus est, *Matrimonium contractum post votum castitatis, aut in gradu prohibito, scienter, vel priore vxore adhuc viuente:* Tres autem gradus hic reseruari censentur, siue tria peccata illicitè contrahentium matrimonium. Primò quidem, si quis contrahat post votum castitatis, idque intelligendum, siue simplex sit, siue solemne, est enim vtrobique graue peccatum. Quod si quis post votum simplex castitatis contrahat, valet quidem matrimonium, talis tamen non potest petere debitum, nisi Episcopus dispenset. Deinde mortua vxore, non potest aliam ducere sine dispensatione: quia votum non fuit sublatum per matrimonium, sed solùm eius executio ex aliqua parte impedita, quia tenebatur debitum reddere. Adde quod qui contrahit cum illa persona, quam scit emisisse votum castitatis, etiam peccat mortaliter, quia participat peccato, non tamen priuatur iure debitum exigendi.

Porro non incurrit hunc casum, qui contraxit post votum non nubendi, aut post votum ingrediendi Religionem, vel Ordines Sacros suscipiendi. In his enim omnibus licet peccatum interueniat mortale, non est tamen effractio voti castitatis: quia qui vouet Religionem ingredi, aut Ordinem Sacrum, non statim obligat se ad castitatem, aut alia onera talis status. Quod si quis emiserit votum castitatis ante annos pubertatis, & dubitet, an sufficientem habuerit vsum rationis quando vouit, in tali casu iudicandum esse pro parte vouentis multi tenent cum Soto, atque ita talis contrahens non incurret hunc casum sequendo opinionem probabilem.

Secundò, hic reseruatur, si quis contrahat matrimonium in gradu prohibito scienter: Estque annexa excommunicatio, si contrahatur in gradibus prohibitis consanguinitatis vel affinitatis. Clem. 1. de consang. sed non est reseruata. Quinam autem sint gradus prohibiti explicatur in Tract. de Matrimonio.

Tertiò, reseruatur hic, si quis priore vxore viuente, contrahat, scienter nimirùm, quia contrahere ignoranter, etiam si ignorantia non sit omninò inuincibilis, excusat saltem ad hunc effectum, vt quis non subiaceat reseruationi. Debet vero coniux, vt tuta conscientia possit contrahere, sibi persuadere mortem coniugis, non ex leuibus coniecturis, sed ex certis moraliter argumentis. Qualia esse solent in hac materia. Primum si afferatur certum nuncium mortis. Secundum, si fama est publica & communis. Tertium si subsint vehementia omninò indicia quæ faciant omninò probabilem fidem. Nec erit semper expectandum post septem annos, vt videtur insinuare cap. in præsentia de sponsalibus. Hoc enim postea mitigatum est per Innocentium 3. cap. finali, vbi dicit: *Tandem alteruter coniugum expectetur donec de eius obitu verisimiliter præsumatur.* Itaque sufficiunt indicia verisimilem fidem facientia, & in hac re stari potest prudentium arbitrio, Pastoris, Confessarij, & similium.

Quæres, cum hic expressa mentio fiat de viro aliam vxorem ducente, an reseruetur peccatum, si vxor alium virum ducat: & videri potest quod non, quia odia & pœnæ restringi debent, nec extendi vltra suum casum. Probabilius tamen est quod sic, quia teste Nauarro, capite 2. num. 74. & Soto in 4 dist. 37. in correlatiuis, in quibus est eadem ratio, & idem ius suadet, exceptionem patitur illa regula iuris. Eadem autem imò maior ratio suadet, idem hic dicendum de vxore, quod de marito, quia longe turpiùs est vnam mulierem habere duos viros, quam vnum virum duas mulieres.

Decimus quartus casus, est incestus cum consanguineis, aut virgine sacra, seu moniali professa. Incestus est carnalis commixtio cum consanguinea vel affine vsque ad quartum. Ad propriè dictum autem incestum requirunt Doctores, vt sit perfecta & naturalis, hoc est, in vase debito facta commixtio. Vnde per tactus impudicos, aut per effusionem seminis extra vas, aut per veneream seminationem contra naturam non propriè dicitur incestus, ideóque nec hic esset reseruatus. Deinde nota, non reseruari hic omnem incestum, sed solum illum qui cum consanguineis impletur, & id intellige ad quartum gradum inclusiuè. In Diœcesi Namurcensi reseruatur tantum cum consanguinea, in primo aut secundo gradu, sed & adiicitur reseruatio incestus cum affine in primo etiam & secundo gradu. Hæc autem oriri etiam potest ex fornicaria copula. Vnde qui cognoscit sororem, aut cognatam germanam illius, quam ante carnaliter cognouerat, incurrit casum illic reseruatum. In hac autem Diœcesi cum expresse fiat mentio de consanguineis, strictè intelligendum est: ita vt copula cum affinibus non censeatur reseruata. Aduerte tamen, licet incestus, cum consanguinea sit grauior, quam incestus alicuius cum affine sua, siue vxoris suæ consanguinea: tamen hic posterior incestus peculiarem habet effectum à iure. Primò, quod impediat petitionem debiti. Secundò, quod non possit ducere aliam sine dispensatione, quia est impedimentum non quidem dirimens, sed tamen impediens contrahendum Matrimonium, vt habetur c. de eo qui cognouit consanguineam vxoris. Verùm cum hæc pœna passim ignoretur ab occultis istis incestuosis; & cum ad pœnitentiæ forum sacramentale accedunt, frequenter non sit spes fructus si moneantur de non petendo debito, expedit plerumque eos in bona fide relinquere, cum per ignorantiam possint excusari.

Reseruatur hic etiam incestus cum Sanctimonialibus, quod intellige cum Sanctimoniali in ordine aliquo approbato professa, quod peccatum dicitur incestus reductiuè. Nota verò, quod si admittatur hic incestus intra septa Monasterij, incurri excommunicationem Papæ reseruatam, per Gregorium XIII. anno 1575. Idibus Iulij.

Decimus quintus casus, *Concubitus contra naturam, puta sodomiam & eius generis grauiora crimina.* Pro explicatione certum est primò non incurrere illum qui procurat pollutionem etiam opera alterius adhibita per tactus, vel alio modo. Licet enim grauius peccet participando alterius peccato, non est tamen propriè concubitus contra naturam. Certum est secundò, incurri hunc casum, si duo eiusdem sexus commiscentur, masculus cum masculo, aut fœmina cum fœmina. Sed quæritur, an si mulier à viro præpostere cognoscatur puta vxor à marito extra vas debitum, incurratur hic casus; Respondet Chapeauilla, non incurri, quia licet sit, inquit concubitus contra naturam, non est tamen proprie loquendo Sodomia aut peccatum illi grauius. Requiritur enim ad Sodomiam, vt non sit diuersitas sexus, vt scilicet vir cum viro, vel mulier cum muliere carnaliter commisceatur. Hæc responsio probabilis est, & fundata in D. Thoma, atque certum est maiorem deformitatem contineri ratione circumstantiæ eiusdem sexus, quam quando fit carnalis commixtio contra naturam cum diuerso sexu. Passim tamen Doctores hunc concubitum contra naturam præposterè, & extra vas cum diuerso sexu, vocant etiam Sodomiam, vt videre est apud Caietan. in Summula V. *Sodomia*, Sa. V. *Luxuria*, Lessium libro. 4. cap. 3. dub. 13 Couar. de Sponsal. p. 1. cap. 7. Vnde existimarent hi sic peccando incurri hunc casum. Certum est tertio incurri hunc casum per peccatum bestialitatis, ad quod reducitur concubitus cum dæmone in assumpto corpore siue sit succubus, siue corpus humanum assumat, siue belluinum: & hic præter deformitatem luxuriæ inuoluitur scelus societatis cum dæmone. Certum est quartò, non incurri hunc

huoc casum, si non sit tanta peruersio in modo concubitus, vt impediatur conceptus, licet enim aliqui modi monstrosi reperiantur, etiam inter coniuges: tamen si semen in matrice effundatur non dicitur concubitus contra sed præter naturam. Imò inter coniuges non censeatur peccata inurrata. De pœnis Clerici Sodomitæ, Vide Nauarr. c. 17. n. 149. Chapeauill hic.

Decimus sextus casus, *Est falsitas circa monetam.* Intelligitur verò falsitas hic immutatio veritatis cum dolo, & detrimento alicuius: & ita vt quis falsarius monetæ dicatur, requiritur vt immutet eius substantiam vel pondus, vel formam, idque dolosè, & in damnum vergat alicuius. Vide Syluest. V. *Falsarius.* Est ergo hoc peccatum iniuriosum vergens in iniuriam Principis, proximi, ac Reipublicæ, ideòque merito reseruatur. Peccant itaque, & incurrunt hunc casum, qui ob lucrum vnum metallum substituunt pro alio, aut iustum metallo pondus subtrahunt, aut monetam sine iussu Principis cudunt, & charactare Principis signant licet illa in pondere & substantia iusta sit. Character enim est falsus significans auctoritate Principis monetam cusam, quod falsum est: Illi tamen qui monetas exuberantis ponderis circumcidunt, si certum pondus relinquant, non incurrunt, quia non censentur materiam, aut pondus, aut formam falsificare. Peccant tamen, quia vsurpant sibi priuatam auctoritatem quæ ad Principem, aut monetarium eius spectat, ideoque illi ad restitutionem possent obligari, si res esset notabilis. Principes verò qui reprobant monetam iustam, vt vili pretio emant & inde aliam fabricent licet hunc casum propriè non incurrant, tamen quandoque à fraude non excusantur. Vide hac de re Chapeau. hic

Non incurrunt etiam hunc casum, qui recipientes falsam monetam pro vera illam postea scienter obtrudunt aliis. Cùm enim nihil mutent de veritate materiæ aut formæ, aut ponderis, non dicuntur falsarij quamuis peccent mortaliter si summa sit notabilis. Nec excusantur, quod talem acceperint, quia illorum error alteri nocere non debet.

Decimus septimus casus, *est falsitas circa litteras alicuius Prælati inferioris Papa.* Dicitur verò crimen falsitatis circa ea committere, qui dolosè veritatem illarum immutat: quod potest fieri vel addendo, vel demendo, vel nouas effingendo, vel sigillum adulterando. Prælatus autem hic dicitur Episcopus, Archidiaconus, Decanus Cathedralis Ecclesiæ, & similes qui habent iurisdictionem coercendi per pœnas, & censuras. Incurrunt ergo hunc casum, qui litteras Episcopi aut Archidiaconi, commendatitias aut dimissoriales, aut prouisionales beneficij, vel similes alicui ex dictis vitiant cum dolo aut sigillum effringunt, si illis litteris vtantur. Si enim non vtantur sed caueant ne cuiquam damnum aut interesse per illas inferatur, non censetur falsitas strictè accepta committi, quæ solet describi à Canonistis, *immutatio veritatis cum dolo & iniuria tertij.* Non incurront verò hunc casum qui obtinent litteras falsas narrando, aut alieno nomine quod falsò sibi imponunt: licet eas impetrent ab Episcopo, vel aliis Prælatis, quia etsi mendaces sint, & falsi, non tamen dicitur, *falsarij litterarum Episcopi vel Prælati.* Item si quis vtatur litteris falsis si eas ipse non falsarit, non incurrit.

Item qui punctum inordinatè appositum radit aut dictionem malè scriptam corrigit, aut punctum omissum pro claritate maiori adijcit, non censetur falsare. Si tamen immutetur sensus verborum, quod fieri potest etiam solius puncti adiectione, vel detractione, incurritur falsitas. Adijcit Chapeauilla, illum qui mutaris litteris, quæ prius erant in sua supplicatione expressæ, si per errorem Notarij, vel scriptoris fuerint variatæ, non incurrere falsitatem. Exemplum ponit. Porrexit aliquis supplicationem Episcopo, quia petebat sibi dare licentiam excipiendi confessiones, & simul absoluendi à reseruatis in foro conscientiæ: vtrumque concedit Episcopus, non exprimitur autem in litteris eius nisi facultas excipiendi confessiones, non incurrit hunc casum si adscribat *& Absoluendi à reseruatis*, prout continebatur in sua supplicatione signata hoc verum videtur in foro conscientiæ, nam in foro exteriori esset præsumptio contra. Cæterum adeo reseruatur falsitas circa litteras Prælatorum inferiorum, quia circa litteras Papæ, est excommunicatio in Bulla Cœnæ. Quod vero iterum hic comprehendi vult consulentes, & mandantes Ioannes Chapeauilla, non assentior, quia hæc non exprimit casus Vndecim in Bulla Cœnæ etiam illi non exprimantur, docent Theologi eos etiam non comprehendi qui consulunt, aut mandant falsitatem fieri circa litteras Papæ, strictè enim sunt intelligenda statuta pœnalia. Non nego tamen eos incurrere excommunicationem, sed nemini reseruatam, propter capit. *Ad falsariorum*, de crimine falsi, vbi expressè dicitur: *Qui per se, vel per alium, vitium falsitatis exercens.*

Decimus octauus casus, *est periurium solemne.* Periurium dicitur iuramentum carens veritate, quando Deus inuocatur vt testis falsitatis. Est verò solemne, quod fit super re sacra, vt tactis Euangeliis aut Cruce, aut tangendo pectus Sacerdotale. Item quod fit coram Notario aut testibus digitorum eleuatione. Hic incurrit hunc casum qui in iudicio in testem vocatus, solemni iuramento affirmat esse verum quod scit, aut dubitat esse falsum. Item qui a iudice seruato iuris ordine interrogatus medio solemni iuramento, non fatetur verum, vel non accusat quos tenetur & similia. Hinc patet valdè frequenter hunc casum incurri, propter tribunalia nostra, in quibus frequentissimè iuramentum solemne defertur, & à parum timoratis litigantibus violatur. Sic ordinariè iuramentum calumniæ defertur, quod iuxta glossam in cap. 1. de iuram. calumniæ hæc quinque continet. Primò putare, se bonam causam tueri. Secundò, se interrogatum à Iudice, veritatem non celaturum. Tertiò, Scienter falsas probationes se non adhibiturum. Quartò, se litem fraudulenter non prorogaturum. Quintò, se nihil promisisse, vel deinceps promissurum alicui causa litis, nisi quod iura permittunt. Hæc glossa. Si hæc sunt omnia semper iuranda, dum defertur calumniæ iuramentum, quotuquisque est litigantium, qui omnia ista præstet passim leuant digitos coram Notariis solemne iuramentum calumniæ exigentibus ante litem, & nesciunt an verum iurent, an falsum nec satis intelligunt suum iuramentum. Videndum tamen iuxta praxim tribunalium, an omnia dicta requirant, an solum eorum aliqua in eo iuramento quod liti prærequirunt aut in lite exigunt.

Quæro hic an omne periurium solemne reseruetur, an etiam promissorum? Respondet Chapeauilla omne periurium reseruari. Hic tamen grauis difficultas moueri potest, quia sic adulterium etiam esset reseruatum quod est contra communem praxim, & sensum Pastorum huius Diœcesis. Adulter tamen violat iuramentum promissorum, quo solemniter promisit fidelitatem coniugi, idque cum iuramento super baptismo suo & super iure quod prætendit ad regnum Dei &c. pro vt habet forma solemnis in Parochiali nostro præscripta. Atque propriè etiam periurus dicitur qui fidem iuramento firmatam violat. Hac difficultas quomodo soluatur, non video, nisi dicendo non reseruari omne periurium, sed solùm iuramentum illud cui deest veritas præsens, sine quo quis sciens & volens falsum confirmat: atque coniux dum iurat testem adhibet Deum, quod animum habeat integrè seruandi fidelitatem, ideoque sciens & volens non confirmat falsum, nec illi deest veritas præsens. Deest tamen veritas futura, si postea fidem violat ad quam seruandam se obligauit, inter periuria autem primum locum obtinet illud quo quis sciens & volens falsum confirmat. Deinde illud quo quis fidem iuramento firmatam frangit. Ideoque posset primum reseruari tanquam grauius, & non secundum. De qua re tamen non determino, sed lubens audirem de hac difficultate, quam de adulterio moueo. R. DD. Examinatores Synodales, quorum est hæc clarius explicare & interpretari.

Decimus nonus casus, *Est blasphemia publica & enormis in Deum & Sanctos.* Publica dicitur Blasphemia, quæ fit coram tota, vel maiori parte viciniæ, vel congregationis alicuius, siue collegij, in quo saltem decem reperiantur, inquit Panormitanus, & alij ex eo. Enormis verò blasphemia quæ sit dicenda, non ita præcisè definiri potest, sed arbitrio prudentis viri debet iudicari, considerato obiectu blasphemiæ, modòque blasphemandi: quia quandoque fit cùm affectu detestandi vel irridendi Deum vel Sanctos: aliquando autem ex passione aliqua subitanea, vel consuetudine praua. Considerari etiam debet qualitas personæ, loci temporis, occasionis, & reliquæ circumstantiæ. Hunc casum incurreret, qui coram multis Beatam virginem Meretricem vocaret, aut Apostolos, vel Prophetas impostores, mendaces, magos vocaret. Dicunt & aliqui talem blasphemiam hic fore reseruatam, etiamsi solum quis coram duobus hoc protulerit si illi plurimis manifestarint, ita vt fama publica. Sed d. hoc videtur mihi

hi posse dubium esse, qui cùm reseruatur publica blasphemia, videtur intelligi quæ ea modo, aut loco & tempore quo fit, multitudini alicui siue maiori parti alicuius viciniæ manifesta existit. strictè enim accipi debet in pœnalibus vox hæc, *publica*, vel *publicum*, pro eo quod ex se est manifestum, & publicè fit. Nam blasphemia intra domesticos parietes coram duobus facta, ac postea per eorum relationē ventilata, non tam publica dicitur, quam publicata, cùm fuerit ex se priuatim commissa.

Vigesimus casus, *Est insignis contumelia Eucharistiæ illata, aut Sanctorum Reliquiis.* Contumelia dicitur cùm verbis aut signis æquipollentibus læditur & violatur coram persona aliqua, honor aut reuerentia illi debita. Insignis autem contumelia dicitur, quæ atrociter notabilis est exterioribus etiam signis ostentata. Ad quod iudicandum, multùm attendenda est attentio contumeliam proferentis aut inferentis, qualitas personæ, loci, temporis, occasionis, & cæteræ circumstantiæ, Vnde fit, vt Catholicus benè affectus Eucharistiæ & reliquiis, rarò censeri debeat incurrere hunc casum. Hæreticus autem frequentissimè. Hinc Confessarius hæretici pœnitentia non debet esse contentus generali confessione quod in hæresi aut errore tot annis aut mensibus perseuerasse se fateatur, sed etiam interroget, an in Christum, aut Virginem, aut Sanctos non fuerit grauibus contumeliis iniuriosus. Item an in Sacramenta, aut imagines, aut reliquias graues & reales, aut verbales iniurias non profuderit, tractando indignè irridendo impiè, confringendo, &c. Item de calumniis in Pontificem, in Episcopos, & Sacerdotes, &c. Hæc enim sunt eorum peccata ordinaria.

Hunc tamen etiam casum incurrere possunt Catholici, non ex intellectus errore, sed ex impia passione. Sic milites quandoque nostri, nec sacris templis parcunt, nec sacris vasis, quibus Eucharistia, aut reliquiæ continentur, sed ea asporant, indignè reliquias & Eucharistiam tractantes.

vigesimus-primus casus est, *Abusus Eucharistiæ, aut reliquiarum, vel etiam sacræ Scripturæ ad exercitium artium magicarum.* Hic casus satis est apertus, nec apud magos aut sagas infrequens, quibus persuadet dæmon perniciosissimè, has res sacras valere ad hæc nefanda. Vnde quosdam inducit ad comminuendam & puluerisandam Eucharistiam cum nefandis aliquibus verbis, vt seruiat ad philtra vel pocula amatoria. Imò olim Sacerdotes quidam sumpta veste lugubri, Missas mortuorum celebrabant pro viuentibus, vt illi pro quibus sacrificium offerebant, citiùs morerentur, vt insinuatur cap. quicumque Sacerdotum 26 q. 6. Similes hunc casum incurrerent, sed & degradationi obnoxij forent.

Vigesimus-secundus casus: *Comprehendit omnes casus occultos Sedi Apostolicæ reseruatos, tam censuris ex illis prouenientibus.* Fundatur hic casus in verbis Conc. Trid. Sess. 24. de reformat. c. 6. quæ sic habent: *Liceat Episcopis in irregularitatibus & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario (& exceptis aliis deductis ad forum contentiosum,) & dispensare in quibuscumq; casibus occultis, etiam Apostolicæ sedi reseruatis, relinquentes quoscumque subditos diœcesi sua, per seipsos, aut vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absoluere. Idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ, eis tantum & non eorum vicariis sit permissum.*

Incurrunt ergo hunc casum illi qui incidunt in peccata Sedi Apostolicæ reseruata, sint occulta, vt ferè sunt Simoniæ, Ecclesiarum effractiones, & earundem spoliationes, falsificationes litterarum Apostolicarum, & similia: quia talia iurisdictioni Episcoporum, & deputatorum ad hoc specialiter per ipsos permittuntur per Concil. Trident. supra.

Appendix de Vsurpantibus bona Ecclesiastica.

INter casus reseruatos etiam annumerari potest is, quem habet Synodus nostra Leodiensis tit. 4. c. 10. his verbis: *Pastores singulis diebus Dominicis excommunicatos denuncient eos qui vsurpant iurisdictionem Ecclesiasticam, aut conuertunt in proprios vsus, decimas, bona, census, aut iura Ecclesiarum, beneficiorum, aut officiorum Ecclesiasticorum, piorumve locorum, & qui impediunt ne ab iis ad quos pertinent percipiantur, nec non eos qui impediunt visitationem Ecclesiarum, piorumque locorum, & citationes, mandata, aut sententias Iudicum Ecclesiasticorum executioni mandari: prout omnes & singulos prædictos excommunicamus, & excommunicatos, declaramus.* Quæ omnia conformia sunt illis, quæ habet Trid. sess. 25. c. 12. & sess. 22. c. 11. Ex quibus capitulis hæc verba desumpta sunt. Vide Textum ibi. Conformia etiam sunt hæc illis quæ habet Bulla cœnæ in excommunicatione 17. quæ fertur contra vsurpantes iurisdictionem, aut fructus ad personas Ecclesiasticas ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes, vel eos quauis occasione vel causa, sine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium, expressa licentia sequestrantes. Idem Decretum pro bonis Eccles. habet Namurc. Synod. tit. 11. cap. 11.

Quæstio verò quotidiana est inter Pastores, an vi huius decreti excommunicationem incurrant, qui furantur decimas, aut alia bona Ecclesiastica clam surripiunt? Resp. negatiuè, quia talis censura videtur lata contra eos, qui prouentus Ecclesiasticos quasi ad se pertinerent, vsurpant, & nonnunquam bona aliena rapiunt. Insinuat hæc vox, *vsurpare*, tunc enim dicitur aliquis vsurpare prouentus, quando veluti potestate dominandi, & quasi proprio iure vtens illos occupat. Ita interpretantur Caiet. Nauar. Suarez, & plerique recentiores Theologi, Bullam Cœnæ explicantes. Atque etiam de illis agere Tridenc. sess. 22. c. 11. ex eius verbis bene ponderatis inuenietur. Cùm ergo hæc verba decreti Synodalis ex illo capite sint desumpta, non aliud videntur intendere, quam quod in Trident. est expressum. Vnde nisi aliunde constet tales fures incurrere excommunicationem, ex vi huius decreti, non liquet. Antiquitus audio solitos fuisse aliquos Pastores, falsos decimatores & decimatrices diebus dominicis excommunicare: sed ex vi huius decreti non mihi constat. Sicut id quod habetur in Parochiali fol. 106. de Eucharistiæ Sacramento, non video, quo fundamento pronuncietur, aut pronunciari censetur. Ibi enim in exhortatione Paschatis sic habet: *S'il y à icy aucuns qui soient interdicts ou excommuniez, tels que sont tous les heretiques, symoniaques, larrons, laronesses, vsuriers, sociers, concubinaires, concubines, fornicateurs, adulteres publiques & notoires, ie leur enioins de se retirer d'icy.* Vbi videntur insinuari, omnes fures, fornicatores, concubinarios, adulteros, esse excommunicatos de quorum tamen singulis non constat. Aut certè satis impropriè hoc positum fuerit, si solùm velit his verbis insinuari, talibus peccatoribus interdictam esse Eucharistiam, siue excommunicati sint, siue non, nisi satisfecerint per pœnitentiam, aut etiam scandalum repararint, maximè si sint notorij, & ita ante id habentur quasi excommunicati, & quasi interdicti, hoc est, à Diuinis arcendi.

Quæstio secunda esse potest: An hæredes vsurpantium bona, reditus, prouentus, aut decimas Ecclesiarum, cùm sciant, vel scire debeant se detinere res prædictas vsurpatas contra Ecclesiasticas personas, comprehendantur excommunicatione suprà dicta? Respond. affirmatiuè Ratio est, quia ex eo quod res prædictæ semel fuerunt vsurpatæ, transeunt cum eodem vitio ad quoscumque alios; parum autem refert esse primos, vel secundos vsurpatores. Confirmatur ex Cap. indigni 12. q. 2. in quo æquiparantur vsurpatores rerum Ecclesiasticarum, & detentores illorum ab aliis vsurpatarum, & ex Clem. 1. de Decim. in qua excommunicantur non solum vsurpatores decimarum, sed etiam qui detinent easdem vsurpatas ab aliis, vt docent Doctores ibid.

De Incendiariis.

IN multis Diœcesibus reseruatur crimen istud. Vnde in Namurcensi, & aliis sic exprimitur, *Incendium voluntate deliberata procuratum.* Aliqui putant iure communi Episcopis esse reseruatum, sed cùm in nostra Diœcesi illius non fiat mentio, non puto reseruari. Tamen reperio in Parochiali nostro inter casus Papales, *Crimen incendiarij, postquam est denunciatus*: quod habetur ex Cap. *Tua nos*, de sent. excommun. Vbi decernitur, quod incendiarius postquam fuerit per Episcopum excommunicatus, aut denunciatus, à solo Papa absoluitur, de iure tamen excommunicatus non est, & licet soleant Episcopi illum casum reseruare, non tamen tenentur. Qui verò effringit, & simul spoliat locum pium, incurrit excommunicationem, & cùm fuerit denunciatus, non absoluitur nisi à Papa, Cap. *Conquestus*, de sent. excomm. Cæterum, vbi hic casus incendij

cendii reseruatur, non intelligitur de eo qui incendit auctoritate Potentis indicere bellum. Nec qui ea negligentia etiam crassa, licet teneatur ad interesse. Atque qui mandat, consulit, auxiliatur ad incendendam domum, segetem, syluam alterius, incurrit, quando sic exprimitur: *Incendium voluntate deliberata procuratum.*

Quæstio Postrema.

QVid agendum, cùm Confessarius habet pœnitentem cum casu reseruato, à quo non potest absoluere? Resp. remittendum eum ad habentem auctoritatem, nisi forte occurrat necessitas implendi præcepti & communicandi, vt potest fieri in Paschate, si etiam simul contingat non posse prætermitti communionem sine scandalo aut infamia pœnitentis. Tunc enim posse absoluere tenet communior opinio, si superior adiri non possit: manet tamen obligatus ad se præsentandum Superiori siue alteri potestatem habenti, vt directè absoluatur, nam indirectè tantum à reseruatis fuit absolutus. Idem dicendum de excommunicatione reseruata in casu enim necessitatis, in quo vitari debet scandalum vel infamia, cum hoc sit iuris cuiusdam naturalis, præponderat præceptis ex humano iure, siue constitutione Ecclesiastica vim habentibus: & censetur rationabilis causa, vt absolui possit ab omnibus, à non reseruatis quidem directè, à reseruatis indirectè. Item passim Theologi.

Quæres. An etiam absolutus in articulo mortis à reseruatis, teneatur iterum petere absolutionem ab habente potestatem quando periculum illud cessit. R. Quantum ad casum reseruatum non teneri, quia directè & simpliciter tunc ab illo potest absolui. Quantùm ad excommunicationem, non debet absolui nisi sub conditione vt pareat mandato Superioris: Maximè si excommunicatio sit ab homine: imò & tunc debet iniuriam passo satisfacere, aut de satisfaciendo cautionem præstare si ad alicuius instantiam, cui iniuriam fecit, excommunicatus fuit. Vide Parochiale Leodiense Pap. 88.

RESOLVTIONES casuum pastoralium.

De Moribundis & Mortuis.

CAPVT I.

De Extremam Vnctionem suscipientibus, & ministrantibus.

QVÆRO primò. An pueris habentibus vsum rationis danda sit extrema Vnctio? R. Non solere dari, nisi postquam ad Sacramentum Communionis admissi sunt. Non video tamen cur eis non possit administrari, cum iam capaces peccati mortalis iudicantur, & cùm per sensus qui inungi solét certum est deliquisse. Neque enim est ordo necessarius inter Eucharistiam & extremam Vnctionem: tum quia olim dabatur alicubi ante Eucharistiam, seu Viaticum, tum quia maior requiritur reuerentia ad Eucharistiam, quam ad Extremam Vnctionem, & ideò posset huius capax esse puer qui necdum foret capax Eucharistiæ. Potest tamen Pastor hac in re consuetudini suæ Diœcesis sese accommodare.

Quæro 2. An mulieribus in partu periclitantibus danda sit Extrema Vnctio? R. id vetari in syn. Mediol. 4. p. 2. In his tamen Prouinciis solet dari nec apparet ratio sufficiens, cur priuarentur hoc fructu. Quantum ad phreneticos, furiosos, aut amentes eis etiam administranda est nisi perpetuo fuerint tales, aut nisi in excommunicatione, vel notorio peccato in amentiam inciderint sine signis pœnitentiæ.

Quæro 3. An Pastor teneatur post Vnctionem, & alia Sacramenta, adesse infirmo moribundo? Resp. stricta obligatione non teneri, nisi fortè ad talem statum redactus sit, vt illius præsentia moraliter iudicetur necessaria: puta, quia variis agitatur tentationibus, quibus præsentia pastoris opem debet ferre. Tenetur enim Pastor salutem ouium suarum curare quandiu illis superest halitus: & quando hic & nunc iudicatur esse periculum, tanto strictius obligatur quandiquidem damnum foret irreparabile.

Quæro 4. an teneantur Pastor monere ægrum de testamento condendo? R. hoc ordinariè debere fieri, atque etiam præscribi in Pastorali Leodiensi, vt post Eucharistiam administratam à Pastore fiat. Putat verò Nau. cum quibusdam, esse obligationem sub mortali; sed existimo id solum verum esse, quando Pastor præuidet vel præuidere debet damna grauia secuta post mortem, si æger non testetur. Exhortandus verò est infirmus ad testandum, dum est in gratia: & si testamentum condidit dum non erat in gratia hortandus ad illud Deo offerendum, dum in gratia iam existit.

Quæro 5. Si infirmus velit testari, an Parochus teneatur eius testamentum tanquam Notarius conficere & scribere; R. si nullus sit alius qui possit, teneri. Vnde Parochi omnes in Diœcesi Leodiensi, censentur hoc in iudicio competentes Notarii, adiunctis duobus testibus, sicut & in caussis matrimonialibus. Veruntamen velim Curatos sese quantum possunt, ab hoc onere eximere, & illis committere qui iuris & praxis sint periti. Etenim à Iurisconsultis peritissimis audiui, maximâ partem processuum & litium quas tractaui, originem habere ex imperitia, vel Notariorum, vel Parochorum, qui testamenta aut matrimonialia scripta condentes, non expresserunt clarè vel satis peritè mentem testantis aut contrahentis: ideoque sine sufficienti capacitate Scripturis similibus conficiendis se immiscendo, grauium damnorum causæ existunt

Quæro sexto. An quando quis absoluitur in periculo mortis debeat alia forma, quam ordinaria absolui. R. sufficere ordinariam: *Ego te absoluo à vinculo excommunicationis in quantum possum & indiges. Deinde ego te absoluo ab omnibus peccatis tuis. &c.* Rectè tamen additur, *à vinculo excommunicationis & omnibus censuris*, vt etiam docet Parochiale Leod. f. 141. agens de extrema Vnctione, Vbi tamen cauet errorem quorundam, qui ministrantes Vnctionem, iubent recitari *confiteor*, per ægrum, vel assistentes, deinde formam iam dictam pronunciant, quia eam in Parochiali ibi reperiunt: nec aduertunt esse formam sacramentalem, quæ non est danda nisi cum æger peccatum aliquod confitetur. error autem iste grauis est nec tamen infrequens.

CAPVT II.

De modo adiuuandi moribundum.

QVæro Quis optimus modus moribundum adiuuandi? R. 1. hortandus est vt symbolum Apostolorum plena fide recitet vernaculo sermone vel si non potest ore, mente id faciat cum sacerdote, & annuat se intelligere; & protestari se in ea fide velle mori, & perseuerare. Iuuat enim plurimum vt sicut in ingressu vitæ per baptismum, symbolum per se, vel susceptorem quisque recitat: ita & in egressu ex hac vita idem repetat. Sic S. Petrus Martyr in vltimo spiritu digito suo proprio cruore asperso scribebat in terra, *credo in Deum Patrem omnipotentem,*

2. Hortandus est, vt spem viuam & firmam concipiat vitæ æternæ, non tam suis innixus meritis, quam meritis Domini nostri Iesu Christi Quod si diffidentia, torpore, pusillanimitate anxius aut turbidus appareat, bonum est illi insinuare ex psalmis. *In te Domine speraui non confundar in æternum.* Item illud: *Quare tristis es anima mea & quare conturbas me; Spera in Deo quoniam adhuc confitebor illi salutare vultus mei & Deus meus* Vt hæc & similia frequenter ore & corde repetat, adiuuandus est.

3. Excitandus est in illo actus frequens contritionis, & amoris Dei super omnia, detestando omnia peccata vitæ præteritæ, propter Deum summe bonum, summo amore amandum.

4. Excitandus est in eo actus perfectæ resignationis, & oblationis sui, secundum animam, & corpus statumque præsentis morbi, cum omnibus doloribus & incommoditatibus. quatenus concipiat feruens desiderium ac votum, per quod optet omnes voluntates Dei omnia consilia & desideria erga se animæ Iesu Christi, perfectissimè adimpleta esse, vsque ad vltimum momentum.

5. Momentis est, vt omnia sua desideria, suspiria, lan-

gores & dolores vniat cum doloribus & languoribus Iesu Christi in cruce patientis & ad mortem vsque ex obedientia Patris se humiliantis, vt ex vnione illa, accepta etiam fiant Patri æterno.

6. Moneatur concipere specialem deuotionem & attentionem, tum ad agoniam Christi in horto Patrem orantis, tum ad tres illas horas quibus languens in summis cruciatibus pependit in cruce, valido cordis clamore cum lacrymis & suspiriis, orans pro omnibus afflictus, ipse derelictus est afflictissimus. Vir dolorum nouissimus virorum.

7. Proponenda est ei specialis deuotio ad cor Iesu amorosum lancea apertum, in quo fons omnis consolationis & gratiæ reperitur & omne bonum, atque per illam portam pietatis patet ingressus ad misericordiam, ad vitam & gloriam. Iungat ergo sæpius cor suum & veniat illud cordi amoroso Domini nostri Iesu Christi, à quo omne bonum & meritum. Vnde si aliquando diffidentia aliqua obrepat à Satana immissa, confidenter dicat cum Diuo Bernardo: *Ego quicquid mihi deest, vsurpo ex vulneribus Domini nostri Iesu Christi, quia misericordia affluunt, nec desunt foramina, per quæ effluunt.*

8. Moneantur rogare Deum. *Cùm defecerit virtus mea, ne relinquas me, neque proiicias me Deus ne elongeris à me, Deus meus in auxilium meum respice.* Ad hoc autem iuuabit ei proponere vt specialiter deprecetur Dominum, quatenus in extremis, cum amplius loqui non dabitur an intelligere, velit ipse acceptare omnia suspiria ad extremum halitum vsque, quæ quidem ea nunc illi offerat, optans vt toties quoties respirabit, tot sint resignationes & oblationes cordis sui palpitantia, ad cor Iesu, & ad voluntatem eius perfectè semper adimplendam respirantis.

9. Denique, edocendus est iaculatorias aliquot orationes breues, siue ex Psalmis, siue ex Litaniis, aut precibus Ecclesiæ, quibus frequenter & feruenter affectum cordis possit reuocare. Et his etiam vtatur Sacerdos coram ægro, breuiter insinuando, potius quam prolixo discursu, aut exhortatione, quæ quandoque non solùm inutilis est, sed molesta illi qui capite & auditu debilis est.

Hæ autem breues oratiunculæ, modò ad Patrem, modò ad Christum, modo ad Spiritum sanctum dirigi possunt, modo ad virginem, aut Angelum custodem, vel Sanctos, cuius particulari protectioni se æger commiserit. Apud illos qui rudes sunt & illiterati, sufficiet eas depromere ex Oratione Dominica, Symbolo, aut salutatione Angelica. Vnaquæque enim petitio orationis Dominicæ cum affectu eleuata & ruminata efficaciter potest animum ægri afficere. Quid enim melius potest æger in ore habere, quam illud: *Pater sanctificetur nomen tuum?* Aut illud *Pater fiat voluntas tua:* Aut illud: *Adueniat regnum tuum:* Aut denique illud. *Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo.* Quid ad Virginem efficacius dirigi potest, quam istud: *Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis.* Aut istud: *Maria Mater gratiæ Mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe.*

Hæc modo sufficiant de hac re breuiter insinuata, de quibus forsan fusius postero alibi ex professo diuertere, Tractatu de hac re speciali.

CAPVT III.

De sepultura mortuorum.

QVæro primo. An omni die possit sepeliri mortuus? Respond. affirmatiuè etiamsi dies sit Paschæ. Apud aliquos visum est in dubium reuocari an in die Parasceues sepeliendus sit mortuus? Resp. etiam tunc posse sepeliri, sed tamen tunc non sunt pulsandæ campanæ. Quantum autem temporis interesse debeat inter mortem & sepulturam, ex locorum diuersa consuetudine pendet resolutio. Nobis ordinantur in Leodiensi Diœcesi vigintiquatuor horæ. Quod intellige nisi causa subsit, vt facile sit in nimio æstu dum corpora corruptioni sunt obnoxia, aut tempore morborum, &c.

Quæro 2. An missa de *Requiem*, possit celebrari omni die? Resp. posse, excepto die parasceues, in quo non potest celebrari vlla Missa. Excipiunt & aliqui diem Sabbati sancti, atque etiam Paschæ, Excipi etiam possent solemnitates aliæ celebriores in Ecclesia in quibus non est congruum saltem officium publicum & solemne exequiarum celebrare. Imo in nostra Diœcesi iuste ordinatum est exequiæ & publica mortuorum officia diebus Dominicis aliisve festis non peragantur, sed in diem non impeditam, reiiciantur. Ita Synod. Leod. tit. 10 cap. 8. Priuatim autem celebrare defuncto diebus dictis licet, & ea causa laudabile esse potest.

Sic lego in vita Iosephi Anchietæ, Sacerdotis è societate in Bresilia miraculis clari. Ipso die festo S. Ioannis Euangelistæ qui tertius est a natali Christi, celebratam Missam *Requiem*, certo homini applicauit. Id verò absurdum multis visum est. Quapropter & Superior quasi reprehendens coram aliis, quæsiuit ab eo cur in tantæ solemnitatis die, ita ab Eccl. ritu exerceret? Respondit illa nocte In Lauretano Collegio Sacerdotem Societatis obiisse, suum quondam Conimbricæ condiscipulum, seque pro anima illius sacrificium obtulisse. Rogatus est iterum an aliquid nosset de animæ illius statu? Respondit. Cælum ingressam, cum ad eum sacrificij locum venisset: *omnis honor & gloria,* Hæc ibi.

Quæro tertio. An si mulier in partu moriatur, debeant legi orationes, quæ solent recitari ad introducendam puerperam in Ecclesiam, idque super corpore iam mortuo, antequam ad Ecclesiam deferatur pro sepultura? R. licet antiquitus ab aliquibus sacerdotibus hoc videatur practicatum, vt etiam testantur seniores aliæ matronæ, non video cur fieri debeat; tum quia tales orationes sunt pro viua, & non pro defuncta: tum quia hoc in rituali non reperitur, tum denique quia sapere videtur aliquam superstitionem animalem, qua existimant puerperas ante id haberi quasi paganas & Ethnicas: per illas autem orationes reddi quasi denuo Christianas. Sic enim loquuntur vernaculæ de puerperis: *Elle gist Payenne.* Edocendæ igitur sunt, hanc introductionem in Ecclesia non aliud fieri vt redeant post sufficientem naturæ ex partus debilitate restaurationem, redditurae Deo gratias, & se prolemque illi oblaturæ, implorata Sacerdotis per preces Ecclesiæ benedictione. Ex quo etiam consequitur, quando periclitantibus post partum domi eis Sacramenta ministrantur, non esse necesse has orationes preuias recitare, quasi per illas ab aliqua irregularitate, siue impedimento Sacramentorum liberentur quod sapit Iudaismum.

Quæro 4. Quinam priuentur sacra sepultura.

Primò, qui non est baptisatus. Vnde puer moriens ante baptismum non debet sepeliri in loco sacro, nisi forte mortuus sit in vtero, nec extractus; tunc enim censetur pars matris, si autem extrahatur & separetur fœtus à matre, in loco profano est tumulandus. Si verò est baptisatus, licet sit baptismus dubius, sepultura sacra ei non denegatur, siue sit dubius ex parte materiæ, per quam baptisatus fuit, siue ex eo quod dubitatur viuere. Iudicandum enim est in fauorem infantis, quandiu durat dubium.

Secundo excommunicatus nominatim denunciatus, vel notorius percussor Clericorum. Dico nominatim excommunicatus, &c. quia hos solos tenemur vitare dum viuunt, sic etiam dum mortui sunt. Nam cui communicauimus viuo, possumus & communicare mortuo.

Dices; Ergo hæretici passim poterunt sepeliri in loco sacro, si nominatim non denuncientur excommunicati? R. negando consequentiam. Nam licet ex eo capite quod excommunicati censeantur, sed non vitandi ante denunciationem, possit excusatio esse tamen si manifesti sint, & decesserint in hæresi sine signis pœnitentiæ, priuandi veniunt sepultura: quia in statu notorio peccati mortalis moriuntur quales omnes non sunt sepeliendi in loco sacro, vt statim dicemus.

Aduerte verò in locis quæ occuparunt hæretici, siue in Ecclesiis & Cœmeteriis, in quibus corpora sepelierunt cùm priùs Catholicorum corporibus sepeliendis illa loca deseruirent, non esse necesse exhumari ista corpora, tum quia non possunt ossa eorum distingui ab ossibus Catholicorum, tum quia vt plurimum hæretici isti non fuerunt nominatim excommunicati. Sufficit ergo, dum iterum redeunt in vsum Catholicorum, aspersione aquæ solemniter ab Episcopo benedictæ reconciliari. Qui casus mihi propositus fuit nouissimè in Oppido Gelhausen in Germania, ab Illustrissimo D. Carafa Legato & Nuncio Apostolico, eo quod per eam vrbem dum transirem, Religiosi Franciscani templum suum recuperarant auxilio militum Hispanorum, ibidem præsidiariorum rogat atque auctoritate Illustrissimi locum iterum reddi sacris vsibus:

difficultas verò monebatur, propter corpora Lutheranorum ibi sepulta, an prius exhumanda forent. Et ob rationes, dictas, respondeti quod non esset necesse: cum nec etiam tunc temporis, licet discerni potuissent aliqua sepulchra hæreticorum, conueniens fuisset ea disjici, ne noui tumultus suscitarentur in ciuitate plane hæreticorum, & occasio eis daretur inclamandi pacta Cæsarea effringi.

Quod verò si contingat in loco sacro temerariè sepeliri aliquem nominatim excommunicatum, sepelientes excommunicationem incurrunt, vt habetur in Clem. 1. de sepult. Nec diuina officia ibi celebrari debent, nec fideles sepeliri donec extrahatur corpus & reconcilietur locus. Si verò signa Pœnitentiæ edidit excommunicatus talis, poterit absolui post mortem ab illo ad quem spectabat auctoritas absoluendi. Vide Nauar. c. 26. & Tol. l. 1. c. 16.

Tertiò, priuantur sepultura duellantes, si in conflictu decesserint. Item occidentes se ex desperatione vel irâ, si nullum contritionis signum ostenderint. Qui autem seipsum occidit cum mentis compos non esset non priuatur imò cadauer hominis fidelis si inueniatur in puteo, in loco sacro est humandum. Conijcitur enim probabiliter vel casu decidisse, vel violenter ab aliquo deiectum. Ita Rodriquez p. 2. cap. 56.

Quartò, priuantur blasphemi, nisi signa contritionis dent. Si autem in morbo quis blasphemet, & possit conijci quod ex phrenesi, prout contingit quandoque febricitantibus: etiam si moriatur sic propterea priuatur loco sacro, prudenter autem iudicandū est, ex qua causa & ex qua dispositione blasphemet. Sunt & alia peccata quæ specialiter enumerantur à Summistis, ob quæ denegatur sacra Sepultura. Vide late S. Siluestrum, & alios v. *sepultura*. Inter illa enumerant Raptores bonorum alienorum. Item vsurpatores decimarum, si in fine vitæ non restituant, aut non dent cautionem de restituendo.

Postremò, priuandi sunt sepulturâ non solùm qui non sunt confessi, aut qui non communicarent in paschate; sed & omnes qui moriuntur in peccato mortali notorio, seu manifesto, sine signis pœnitentiæ, vt meretrices, concubinarij, vsurarij, & qui in flagranti delicto occiduntur. Sufficit autem vnus testis fide dignus, qui attestatur dedisse signa contritionis, vt possint sepeliri.

Quæro quinto. An debeat permitti apperiri corpora defunctorum? R. ex iusta causa id posse fieri ex consensu propinquorum, maximè cùm grassantur morbi aliquiignoti ideóque aperiunt Medici, vt illis prouideant.

RESOLVTIONES QVÆSTIONVM Pastoralium.

De Ordinandis, vel Ordinatis.

CAPVT I.

De Impedimentis Ordinum.

QVæro primò. Quinam incurrant suspensionem ab Ordine? Qui absque examine, & Episcopi consensu furtim iniecisset se multitudini examinatorum, & simul cum eis Ordinem suscepisset. 2. Qui sine titulo beneficij, aut patrimonij sufficientis promotus esset. 3. Similiter suspensum existimant Nauar. Suar. & alij eum qui promouetur cum titulo patrimonij, aut beneficij, sed sufficientis, obligauit se ad renunciandum ei statim ac ordinatus fuerit: Nam tali ratione ordinari, perinde est ac ordinari sine titulo: & est potius ementitus titulus, quam verus quandoquidem ex pacto, aut iuramento ei sit renunciandum. Secus erit, si renunciatio fiat post ordinationem, nullo pacto præcedente. Vide Nauar. c. 27. n. 158. Si verò aliunde non habet, vnde se sustentet talem renunciationem facere prohibetur sine Episcopi licentia per Trid. sess. 21. c. 2. de reformat. 4. Qui promouetur ante legitimam ætatem scienter. Nam qui bona fide existimat se habere ætatem legitimam, sicut excusatur à culpa, ita & à suspensione. Neque verò cessat suspensio, quando ordinatus scienter ante ætatem legitimam, postea ætatem attingit, sed debet prius requirere absolutionem à suspensione. 5 Qui ordinatus ab alieno Episcopo sine consensu proprij hic tamen iterum bona fides Ordinati excusaret, quia requiritur præsumptio.

Quæro 2. Quid si tales ministrent in ordine suscepto? R. tunc incurrere irregularitatem, maximè si exerceant solemniter actum ordinis sacri. Atque cum suspensio possit tolli ab Episcopo (nisi in canone exprimatur Papæ reseruari) tamen irregularitas tantum tollitur à Pontifice, nisi ex delicto occulto proueniat. Notant verò Theologi, eum qui ex delicto occulto irregularis fuerit, non teneri se prodere abstinendo ab officio, si euidens fuerit periculum infamiæ: imo si non possit prius habere dispensationem, præuia contritione potest officium exercere, quandiu tale periculum durarit.

Quæro 3. Quinam ob irregularitatem arceantur à susceptione Ordinum? R. 1. Omnis infamis tam iuris quam facti infamia, contrahit irregularitatem, susceptionem Ordinum impedientem. Dupliciter autem incurritur.

Primò per sententiam definitiuam, qua quis à Iudice de crimine condemnatur.

Secundò, per alia crimina quibus ex iuris dispositione irregularitas est annexa, vt sunt, simonia, duellum, crimen læsæ Maiestatis, hæresis; atque etiam eam incurrunt hæreticorum fautores, hæreticorum & fautorum filij Cap. *Statuimus* 2. de hæt. in 6. si pater est hæreticus, filius & nepos sunt irregulares si mater filius tantum. Quod intellige, si moriantur vt tales ita Pontifex, sed aduerte quod filius debeat nasci patre iam hæretico, & debet fuisse probatus talis.

Respondetur secundò. Esse aliquas irregularitates, quæ sunt impedimenta ad ordines, quæ tamen non proueniunt ex crimine, qualis est ex defectu corporis. Omnis enim defectio membri reddens hominem inhabilem ad celebrandum, vel saltem efficiens vt sine notabili deformitate ac scandalo celebrare nequeat; inducit irregularitatem, & hoc in dubio iudicio Episcopi relinquitur. Sic irregularis iudicatur, qui caret visu oculi sinistri; ita vt cogatur deformiter ad librum se vertere. Gibbos non inducit irregularitatem, nisi sit notabilis nimium deformitas; nec claudicatio, si non sit tanta, vt scipionem vel pedem ligneum in altari requirat. Qui morbum caducum patiuntur, nunquam possunt ordinari, & post ordinationem non possunt celebrare, quandiu periculum fuerit; idem dic de obsessis & arreptitiis. Irregularitatem etiam & impedimentum ad Ordines incurrunt bigami & illegitimi. Bigami dicuntur, qui bis matrimonio fuerunt iuncti, vel qui contraxerunt cum vidua aut corrupta, vel etiam quando quis cognoscit vxorem post adulterium, siue sciat siue non. Illegitimus autem dicitur, qui ex culpa fornicaria seu illegitima natus. Per matrimonium tamen subsequens, filij fornicarij fiunt legitimi, si sint filij naturales, hoc est qui geniti sint ex parentibus, inter quos tempore conceptionis vel natiuitatis talium filiorum nullum erat impedimentum, quod redderet matrimonium nullum inter illos. Spurij enim, hoc est, orti ex parentibus qui tempore conceptionis & natiuitatis impedimentum dirimens habebant, manent illegitimi. In hac irregularitate solus Papa dispensat ad Ordinem sacrum & beneficium curatum. Ad minores Ordines, & beneficium simplex dispensat Episcopus.

Quæro quarto. Quid irregularitate proueniente ex homicidio, quando incurratur, ita vt impediat ordinationem? Respondeo primo; Ex homicidio voluntario hoc est directè & per se intento, incurritur irregularitas, quæ extenditur ad mutilationem, dum membrum aliquod abscinditur. Atque etiam incurrunt mandantes, aut consulentes talem mutilationem. Resp. 2. Non incurrit, qui non valens aliter euadere, mutilat inuasorem. Si tamen possit fugere, incurrit, nisi fuga sit periculosa, vel ignominiosa; quia tunc censetur moraliter mors ineuitabilis, & non est culpa. Idem sentiunt multi, si occidas ad rerum tuarum necessariam defensionem. Item si ad licitam proximi defensionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ. Quantum ad eos qui militant, nemo ex bello iusto ad vitæ defensionem necessario irregularis est, licet in eo occidat. Militantes verò in bello iusto aggressiuo, fiunt irregulares si propriis manibus mutilarint, alias non, vt ex communi docet Molina, Clerici tamen in aggressiuo bello etiam iusto militare non possunt, maximè si sint Clerici in Sacris Capitul. caus. 23. q. 8. Possunt tamen ex pia causa & Superioris licentia illi interesse, & sine periculo alios exhortari ad strenuè pugnandum. Respondeo

Quantum ad homicidium casualesquale dicitur, quod præter intentionem,& absque necessaria defensione contingit) si quis det operam rei etiam licitæ , si non adhibet debitam circumspectionem,ne noceat,& sequatur ex opere homicidium , fit irregularis , quia censetur tunc homicidium in causa voluntarium. Si debitam diligentiam quis adhibuerit non incurrit,etiamsi det operam rei illicitæ, nisi in casibus à iure expressis.Ratio est,quia tunc censetur inuoluntarium, & per diligentiam abstergitur periculum,ratione cuius actus talis posset tendere ad homicidium:Aduerte vero:cùm multi concurrunt ad actum periculosum,si quis occiditur , omnes esse irregulares. Sic multi ex consulto eundem hominem sunt aggressi , licet ex vnico vulnere moriatur , omnes de homicidio & irregularitate teneutur , quia censetur vna moralis causa homicidij.Item cùm multi iaciunt lapides & nescitur quis occiderit,omnes censendi sunt irregulares.

Quæro quintò : quid de illis qui in iudicio concurrunt ad causam sanguinis,accusator,Testis,Notarius,Iudex, &c. Resp.1.Si ex accusatione alicuius sequatur mors, Accusator fit irregularis. si tamen Clericus protestetus se non intendere iudicium sanguinis,non fit irregularis, c. 5. de homicidio.Et hoc verum est secundum multos , licet habeat animum protestationi contrarium , quia ius Pontificum non videtur requirere nisi externam protestationem, disponens de actibus externis. Accusans de crimine quo mortem non meretur , si iudex morte puniat non fit irregularis. Resp.2. Idem dicendum de teste,quod iam dixi de accusatore. Hoc tamen aduerte quod testis Clericus nullo iure excipitur etiam facta protestatione sicut accusator. Resp.3.Iudicem & cæteros inferiores ministros in casu sanguinis , puta tabelliones procuratores, sollicitatores fieri irregulares ; potest tamen Episcopus , Abbas , vel alius iurisdictionem habens,sine irregularitatis metu causæ criminalis alteri actionem iniungere , quia voluntas committentis iurisdictionem, non fertur ad homicidium , sed ad iustam gubernationem. Aduerte verò iuxta caput : *Sententiam sanguinis* , non posse Clericos in hoc loco supplici assistere.Quod restringit communis sententia ad Clericos in Sacris , & beneficiarios: atque Suarez , & alij id etiam solum putant in illis veniale. Hæc satis ad nostrum propositum de his irregularitatibus, de quibus videri possunt Sayrus,Suarez,Filliucius,& alij ex professo tractantes.

CAPVT II.

De Lectione horarum ratione Ordinis.

QVæro primò. An teneantur in Sacris constituti sub peccato mortali legere horas canonicas? Respondeo teneri, & quidem mortiferè peccare etiam semel omittendo est communis sententia , contra Angelum & Richardum , qui dixere non esse peccatum mortale , nisi qui consuetudinem omittendi habeat vel ex contemptu faciat. Imo plerique docent esse mortale vel vnam horam negligere puta tertiam , vel sextam vel completorium. Non assentior tamen Nauar. docenti omissionem tertiæ partis , verbi gratia vnius Psalmi cum hymno,in sexta vel tertia, aut nona esse peccatum mortale : nec enim adeo materia grauis videtur , vt sub peccato mortali prohibeatur. Quinimo videri etiam possit alicui probabile , vnius horæ breuioris , puta tertiæ aut sextæ , omissionem ex negligentia, non esse mortalem, quia cum opinio communior asserat esse vnicum præceptum quo præcipitur totum diuinum officium recitari, dici posset respectu huius totius , vnius horæ omissionem non esse notabilem partem. Sic si præcipitur alicui ex pœnitentia , vel aliter vnam horam & mediam impendere orationi,vel simul,vel diuisim , si medium quadrantem horæ omittat , non censetur peccare mortaliter. Item , si cui præciperetur aliquo die recitare quadraginta Psalmos , & tres aut quatuor breues illo die contingat eum negligere, an censeretur notabilis adeò materia vt peccati mortalis reatum incurreret ? Hæc afferri possunt pro hac sententia, nam in officio diuino ferè quadraginta Psalmi intercurrunt cum lectionibus,capitulis , antiphonis , orationibus , dum autem omittitur , tertia , vel sexta, tres Psalmi omittuntur cum paucis adiectis : ita vt in omnibus recitandis non impendatur , nisi horæ semiquadrans. Debet autem esse valde graue quod mortale esse censetur naui lene punire morte æterna alienum est à diuina bonitate , cum in foro ciuili tale punire morte temporali censeretur tyrannicum, vt rectè aduertit Reginaldus Praxis lib. , p.1. q.6. Sic Laici in Ordine 3. Franc pro sexta aut tertia dicere tenetur septem *Pater noster* , Cur pro omissione negligenti *septem Pater* condemnaremus eos peccati mort cum videatur non esse satis grauis materia,An qui vouisset septies in die dicere *septem Pater*,peccaret mortaliter omittendo septem , cum ad 80. Pater obligetur dicendum , & septem vix est notabilis pars,confirmatur, quia qui mutat officium puta de Dominico,& vt breuius sit,dicit de festo duplici ad libitum, non censetur peccare mortaliter,& tamen longe omittit, quàm qui tertiam solam,plus. Dices : Ille implet præceptũ quoad substantiam,septem horas persoluens, alter autem vnam ex septem omitens aliquid omittis quod spectat ad substantiam ; R. id quidem verum esse , sed tamen illa substantia omissa non videtur satis notabilis pro peccato mort. Nec sequitur:Vna hora omittitur, ergo peccatum mortale committitur, nam qui Sabbatho sancto omitteret Vesperas, quæ constant Psalmo *Laudate*,cum *Magnificat*,& Oratione, videtur quid leue omittere,est tamen vna hora item , qui obligaretur ad officium B.Virginis, omittens vnam horam paruam videtur non peccare mortaliter.

Quæro 2. Quænam sit iusta causa excusans à lectione horarum ? Resp.1. excusat morbus , v. g. si absque notabili dolore capitis , vel oculorum , aut simili molestia, recitare nequeas.

Secundo.Si periculum graue mortis incurreret sicut potest fieri inter Hæreticos.

Tertiò. Si concio , vel alia functio publica omitti deberet,vel conuenienti modo fieri nequiret, nisi horæ omittantur. Quod si quis vel ob debilitatem , vel aliam ob causam, saltem maiorem partem dicere nequit , ad nihil tenetur si maiorem partem , potest tenetur illam recitare , vt docet Nauarr.& alii Rectè tamen aduertit Biusfeldius , hic non oportere angi nimis scrupulis , quia non requiritur vt homo in moralibus extremum potentiæ exerat : dicimur enim posse , quod commode & sine probabili corporis periculo possumus , quod Medicus aut æger prudenter iudicabit. Adde si ob infirmitatem non potes recitare nisi ope socii nec consueueris, eo vti non teneris ; secus si consueueris, inquit Lessius.

Quartò Non excusatur quis, eo quod in studiis versetur, aut quod iter faciat , vt communis habet opinio. Qui ergo iter faciunt,& suum breuiarium non deferunt,non excusantur à peccato , quia in culpa sunt sibi impedimentum ponentes voluntariè.Qui autem caret Breuiario sine culpa,nec pro tali tempore potest habere,excusatur.

Quæro 3. Vtrum Tonsurati teneantur ad Psalmum *Miserere*,etiamsi sit consuetudo recitandi non videtur tamen obligare per modum præcepti, sed per modum consilii , & ex decore.Ita Lessius.

Quæro quarto Quale peccatum sit syncopare dictiones, vel absorberi syllabas.

Resp. 1. Est syncopa , cum intercurrit verborum quædam omissio , vt fit dum priora verba iunguntur vltimis, absorptis medis ; vel dum ita celeriter expediuntur horæ , vt articulatæ voces non percipiantur , vel dum inchoantur Versus, antequam alij qui simul legunt, finiant. In his ergo, cum est grauis excessus , peccatum mortale incurri potest & obligatio repetendi. Vnde in capitulo *Dolentes* quod desumptum est ex Concilio generali Lateranensi sub Innocentio I I I. dicitur ? *Districte præcipientes in virtute obedientiæ , vt diuinum officium studiosè celebrent pariter & deuote.* Vbi istud,*studiosè* , opponitur illi quod est cursim & syncopando recitare, vt explicat Glossa. Vultque Concilium tollere abusus , qui erant in quibusdam Ecclesiis , maximè Collegiatis , vbi ob celeritatem non persoluebantur , vt decet officia diuina. Estque præceptum graue quandoquidem strictè & virtute sanctæ obedientiæ præcipitur , neque solum concernit in Choro cantantes , sed etiam legentes , quamuis facilius in officio publico , peccato graui reatus incurratur, quam in priuato. Aduertè tamen , si quis inuoluntarie quædam obsorbeat, v. g. ex linguæ participantia , balbusie vel insolita consuetudine , quæ corrigi nequeat , non censebitur peccatum. R. 2. Absorbere syllabas non esse ordinarie nisi veniale , quia manet integra precum substantia,ita vt intelligi etiam possit ; & quando id fit inuoluntariè,nullum censetur peccatum.

Quæro quinto quale peccatum sit horarum interru-

ptio

ptio? R. In priuato officio, si fiat absque causa, solum est veniale: manet enim substantia precum, licèt in medio cursu fiat aliqua intermissio. Vndè etiamsi duret per vnã aut duas horas, non est obligatio repetendi, quod ante recitatum est: quia singuli Psalmi, imò & versiculi, suam habent significationem. Ita Lessius cum multis alijs.

Quæro sexto. Verum si quis interrumpat officium animo repetendi iam lecta, satisfaciat si postea non repetat sed solùm sequentia adiungat; Resp. non teneri repetere, sufficit enim quòd mutet propositum. Sic quis die festo audiens Sacrum animo non satisfaciendi præcepto, sed audiendi aliud, potest mutare animum, & non audire. Ratio est, quia simpliciter præcipitur audire Sacrum attentè & deuotè; non autem præcipitur, vt animo implendi præceptum audiat. Potest enim nihil cogitare de præcepto aut de Festo, & tamen audire Sacrum, & adimplere præceptum. Satisfactum ergo tunc est intentioni Ecclesiæ quoad rem præceptam. Ne tamen quis censeatur præceptum contemnere in animo, explicitè vel implicitè debet censeri velle obedire, vel per hoc opus, vel per aliud. Vnde si expressè intendat non satisfacere per hoc opus debet animum habere satisfaciendi per aliud; alioquin peccat contra præceptum, non quidem omissione operis externi, sed interno contemptu, quia non vult obedire præcepto: quamuis re ipsa obediat, faciendo opus. Illum autem animum debet habere, quandiu manet in priori proposito, quo vult non esse satisfactum præcepto opere præcedenti. Itaque si mutet hoc propositum, non est necesse, vt permaneat in voluntate operis iterandi, nec tenetur iterare, quia non amplius, censebitur præceptum contemnere. Idem dicendum de precum repetitione. Hæc Lessius lib. 2. 27. dub. 10.

Quæro septimò. Quale præceptum sit mutatio officij R. etiam fiat voluntariè, non esse mortale v. g. si loco officij de feria, dicas de venerabili sacramento, aut aliud officium. Ratio est quia substantia præcepti seruatur. Ecclesia enim primariò præcipit septem horas, quod autem fiat de hoc, vel de illo festo officium pertinet ad modum & circunstantiam secundariam, quæ non censetur tanti momenti. Ita communior sententia.

Quæro octauò. Quale peccatum sit mutatio ordinis inter horas, Vt si prima recitetur ante Matutinum, vel Sexta ante Tertiam. Resp. Non esse peccatum mortiferum quia ordo horarum non est sub præcepto nisi secundariò, nec censetur tanti momenti. Vnde facilè datur iusta causa mutandi. Sic iustam causam existimo in parocho, qui in diebus solemnibus manè debet cantare Matutinum cum Laudibus in Choro, propter Confessiones audiendas, & Missam celebrandam, non est rediturus ante Meridiem: iustam, inquam, causam habet, si recitet Primam, & alias horas minores ante Matutinum, quod aliquandò practicant. Nam & communiter tradunt posse aliquem in Choro persoluere horas, quæ canuntur, etiamsi contingat illum necdum persoluisse aliquam ex horis præcedentibus. Imò cum quis accedit chorum, & pars inchoata est; potest prosequi cum alijs & postea supplere partem omissam. Addit Toletus, si à viro graui inuiteris ad recitandas, v. g. Vesperas & necdum recitaueris Nonam, esse iustam causam.

Quæro nono De tempore lectionis horarum.

Resp. Ad vitandum peccatum mortale sufficere vt recitentur ante medium noctis sequentis; est verò veniale, si absque causa tempus nimis præueniatur, vel nimis differatur. Ex consuetudine autem licitum est recitare Matutinum & Laudes pridiè, etiam ante solis occasum, siue ante cœnam siue post cœnam, post tempus scilicet Vesperatum, & Completorij; puta circa quartam aut circiter Laudes adiungi possunt, vel seiungi, & in alterum diem differri. Paruæ horæ non possunt dici pridie, sed solum post mediam noctem; possunt tamen omnes vsque ad Vesperas exclusiuè, ob aliquam honestam causam recitari manè, teste Nauarro, imò si causa adsit, etiam Vesperæ adiungi possunt, teste Caietano, quod aperte habetur cap. 1. de celebratione Missarum, vt si instaret profectio, vel alia longa occupatio, vel amicorum interpellatio, ? imo maior quies & deuotio, posset legitima causa censeri, vt notat Caietanus.

Quæro decimo. Vtrum peccet mortaliter, qui sponte distrahitur, modo integre omnia pronunciet?

Resp. Hic esse duplicem sententiam, vnam quæ affirmat, & est probabilior; alteram quæ negat, & absolute probabilis etiam censetur, habetque multos recentiores Theologos fauentes. In hac sententia, sufficit quod integrè persoluat officium, & cæterius non faciat ea, quæ incompatibilia sunt cum interna attentione, vt fabulari, pingere, scribere, iocari. Qui horas persoluit dum se induit, vel exuit, vel faciem lauat potest ne quidem venialiter peccare; quia hæc non necessario impediunt animi attentionem. Vnde & præscribuntur aliquæ orationes, dum in Missa quis induit se, vel lauat.

Quæro vndecimo. Quid dicendum de eo, qui nihil animaduertens bonam partem Ecclesiastici officij persoluit animo varijs cogitationibus distracto, an scilicet repetere debeat.

Resp. nihil repetere debere omitum, quia mentis distractio minimè fuit voluntaria. Sed quid de eo iudicandũ qui recitat, & postea penitus obliuiscitur id, quod ante recitarat? Hinc enim existunt multorũ inanes scrupuli, qui cum integrum Psalm. recitauerint, non recordantur amplius eius, quod recitauerant, & ideo repetunt, ac deinde obliuiscuntur quod repetiuerint. Hisce scrupulosis hominibus mederi oportet, suadendo eis vt nihil repetant, alioqui si semel eis concedatur, vt dicta replicent innumeris scrupulis aditus patebit: nam tertio & quarto, ac sæpius iterata à capite recitabunt, id Azorius lib. 10. c. 3.

De obligatione beneficiorum ad legendas horas, & in defectu de obligatione restituendi fructus; Vide eundem c. 14. & Binsfeld. p. 4. c. 12. Lessium lib. 4. c. 24. dub. 31.

RESOLVTIONES
QVÆSTIONVM ET Casuum Pastoralium.

Circa matrimonij Sacramentum.

CAPVT I.

De denunciationibus.

QVÆRO primo. Quod denunciationes, & quando sint faciendæ? R. Trid. *Denunciationes à proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festiuis: in Ecclesia inter Missarum solemnia publice faciendas iubet.* Hic autem aliqua notanda.

Primo, peccari mortaliter si illę omitantur, quia præceptum est de re graui; Putat tamen Rebellus cum quibusdam, non esse mortale vnam omittere, quando moraliter certum est nullum esse impedimentum. Quod esse probabile existimant alij.

Secundo, quando est aperta & grauis necessitas contrahendi sine proclamationibus, nec posset Episcopus adiri. Posset tunc illis non præmissis parochus Matrimonio sistere: quia cùm illæ non sint de essentia Matrimonij, sed tantum ex præcepto Ecclesiæ, in tali causa necessitatis, quando scilicet imminet graue damnum, præceptum istud non obligat. Exempli gratia: quia in periculo mortis cum concubina vult contrahere, vt legitimet prolem.

Casus huc spectant paucis abhinc diebus occurrit. Quidam miles iuuenculam quandam post fornicationes in vxorem cupit ducere, imo & de facto cum ea sponsalia iurat, deinde accedit ad Parochum puellæ coram illo matrimonium cupiens contrahere, sed sine denunciationibus, sibi enim ad castra redeundum cito esse asserit, vultque deserere puellam sibi iam affidatam, potiusquam expectare tempus denunciationum. Quærebatur, An Parochus posset assistere talium matrimonio, vt consulat huic puellæ, quæ relinquenda est ab illo, vel in fornicationis statu cum illo permansura. Respondi, cum Episcopus facile adiri non posset ad dispensandum, & moraliter esset certus Parochus nullum subesse impedimentum (de qua re etiam consulebant iuramentum peti à contrahentibus potuisse in foro conscientiæ assistere, & hanc esse sufficientem causam bonum animæ vtriusque, non tamen excusari contrahentes si fictio intercedat festinationis, ad euitandas denunciationes. Potest tamen & in illis etiam excusatio esse à mortali ex aliqua ignorantia, quia forte

non potent has denunciationes esse præcepti rigorosi, sed eualitiam solum solemnitatis, quam omittendi existimant se habere ob pudorem iustam aliquam causam, ideoque non esse hic fraudem in re graui.

Tertio, aduerte quosdam existimare, quando timetur probabiliter matrimonium malitiosè impediendum, si prænuntantur proclamationes, sola tunc authoritate Parochi posse ante eas contrahi: si modò proclamationes fiant antequam matrimonium consummetur. Et hoc habet fundamentum in Trid. sess. 24. c. 1. vbi dicit. *Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesserint denunciationes, tunc vel vna tantum denunciatio fiat, vel saltem Parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur. Deinde ante illius consummationem denunciationes in Ecclesia fiant, vt si aliqua sunt impedimenta, facilius detegantur.*

Quartò, non censetur mortale si contingat sine fraude interpellari denunciationes, ita vt non fiant continuis festiuis diebus modo non diu intermittantur. Imò nec veniale erit, si ex inaduertentia intermittatur aliquis festiuus dies, aut ex aliqua causa. Adde si tres dies festiui statim sese mutuo subsequantur, magis haberi finem intentum per Tridentinum, si non continuis illis festis denonciationes omnes fiant, sed expectetur, donec intercedant alij feriales, vt possint impedimenta detegi. Hoc tamen etiam non est præcepti.

Quinto, debent fieri in Ecclesia, in Missa, iuxta Trid. Quorumdam tamen locorum etiam consuetudo obtinuit, vt in Concione extra Missam, si ad eam confluit ordinarie populus, possint fieri. Imò & in his partibus non fit scrupulus, si aliqua ex denunciationibus in Vesperis fiat ad quas maior pars populi concurrit, maximè si omissa fuerit in Missa inaduertenter, vel etiam quia nondum fuerat insinuata voluntas contrahentium, vel alia ex causa. Atque in his omnibus habetur finis intentus per Tridentinum, quod scilicet maiori parti Parochiæ innotescat Matrimonium.

An vero eodem die, quo tertia denunciatio fit, iungi possint matrimonio, vide consuetudinem. Alicubi id prohibetur, alibi proclamatis bannis in Missa non fit scrupulus, si in vesperis coniungantur. In Diœcesi nostra id aliquando puto fieri, nec prohibitionem reperio in Parochiali aut synodo. Prohibetur verò eodem die coniungi, si vnica solum fiat proclamatio, remissis aliis per Rubrum sigillum. Voluit tamen Anton. Albergatus Nuncius Apostol. in decretis Visitationis id etiam non fieri in tertia die proclamationis sine licentia Episcopi: sed non puto vsu receptum, nec solere peti licentiam etiam in ipsa vrbe Leodiensi.

Quæro secundo. Quid intelligatur nomine diei festi? Resp. intelligi festos ex præcepto & consuetudine, vel etiam ex deuotione, etiamsi non seruetur festus dies, nisi vsque ad meridiem, inquit Pusseuinus. Rationem dat, quia vbi Concilium non distinguit, nec nos distinguere debemus, & in omnibus saluatur mens Concilij, quæ est vt denominationes fiant tempore, quo audiantur à populo, his autem diebus populus confluit ad Ecclesiam. Addit doctissimos Romæ consultos sic respondisse.

Quæro tertio. An Matrimonium post denunciationes statim sit celebrandum, aut si diu differatur, iterum sint denunciationes faciendæ? R. esse quondam declarationem Congregationis Cardinalium, qua approbauit decretum Concilij Rauennatis 2. quod hi qui peractis denunciationibus, intra quatuor menses non contraxerint, non possint contrahere, nisi iterum peractis denunciationibus, arbitrio tamen Episcopi. In Diœcesi nostra cum sponsalia contrahunt in facie Ecclesiæ, iurant se ante quadragesimam diem matrimonium celebraturos.

Quæro quarto. A quo debeant fieri denunciationes? Resp. à proprio contrahentium Parocho. Ita enim exprimit. Trid. Quando verò contrahentes sunt ex diuersis Parochiis, proclamationes debent fieri in vtraque. Sed quæres quis sit proprius contrahentium Parochus? Respondet congregatio Concilij, illum esse hic proprium Parochum, in cuius Parochia contrahentes habitant, quo tempore matrimonium contrahunt. Vnde quod Sanch. vult debere fieri in Parochia, in qua diutissime habitatunt, non est necessarium. Imò nec aliquando conuenit, cum enim aliqui iam diu antiquas Parochias deseruerint, non censentur amplius qui ibi sunt Pastores, horum Parochi, nec quantum ad sacramentum pœnitentiæ, aut Eucharistiæ, nec quantum ad matrimonium, aut alia sacramenta, igitur nec etiam quoad denunciationes. Ergo generaliter Parochus qui censetur proprius sacerdos quoad effectum Confessionis annuæ & communionis paschalis, censetur etiam proprius pro administratione matrimonii, & consequenter pro denunciationibus faciendis. Prudens tamen Parochus si dubitet de aliquo impedimento, exiget testimonium à Pastore illius loci à quo hic coniungendus recessit. Hinc patet quid dicendum de famulis & ancillis, quæ modo in vno loco habent per vnum annum aut alterum, modo in altero loco per simile spatium, & sic frequenter mutant: quæritur pro illis, in quo loco denunciationes faciendæ sint? Respondent aliqui in loco originis, sed id non est necessarium. Possunt enim fieri in loco, in quo contrahunt, si ibi fixerunt domicilium, & maxime, si per maiorem partem anni commoratæ fuerint, & animo illic commorandi venerint. Sicut enim quantum ad confessionem & communionem Paschalem sunt illius Parochiæ, in qua iam degunt, ita & quantum ad matrimonium, ac eius denunciationes. Non nego tamen si non sint satis noti oportere diligentiam adhibere, vt testimonia afferant de loco, in quo diutius morati sunt, vel in quo magis noti esse possunt. Vnde in Namurcensi Synodo, tit. 6. cap. 17. rectè sic ordinatur. *Parochi extraneos in Parochiis suis commorantes, nonnisi visis Ordinariorum aut Parochorum suorum litteris, quod soluti sint fidem facientibus matrimonio iungant. Quod si eas ob nimiam distantiam habere non possint iuramentum ab iis exigant, quod nullum norint impedimentum.*

Quæro quinto. An Episcopus possit dispensare in omnibus denunciationibus pro arbitrio? Resp. cum Tridentinum relinquat hoc non liberæ voluntati, sed prudentiæ Episcopi, censent Theologi requiri iustam causam. Iustæ autem causæ multæ sunt & aliquæ specificantur apud Sanchez & Filliucium. Miror verò cum tam multæ sint, cur vnica tantum exprimatur, in omnibus remissionibus bannorum quæ fiunt per Rubrum, vt vocant, sigillum in hac diœcesi. Semper enim exprimitur pro causa, quod sit suspicio probabilis, malitiosè matrimonium illud pro quo petitur proclamationum remissio, impeditum iri, cum nec hoc ita se habeat plerumque, nec id narrent partes, aut impetrantes: imò nec de ea re cogitent. Et quidem non est meum de illis quæ Superiores concernunt, inquirere. Non erit tamen abs re, si fortè nouerint Pastoribus aliquibus per id non satisfieri. Vnde quidam hac in re scrupulosior quærebat à me, an tuto posset tali dispensatione, vel impetratione vti cum contineret falsam narrationem & causam. Respondi vero ei non debere inquietum esse ea de re, cum sit stylus ordinarius; licet aliæ adsint vel narratæ sint causæ, non propterea stylum ordinarium mutari per Notarium. Aduerte quando duo diuersæ Diœcesis contrahunt, sufficere relaxationem bannorum ab alio Episcopo, in cuius contrahitur Diœcesi.

Quæro sextò. An teneatur quis aperire impedimentum factis denunciationibus, quamuis sit occultum, Respond. Affirmatiuè. Et ratio est, quia maior est ratio habenda salutis proximi quam famæ, & quia quilibet tenetur Superiore præcipiente detegere peccatum inferens damnum tertio. Et quamuis non possit probari nihil refert quia non tendit hæc denunciatio ad punitionem criminis admissi, sed ad impedimentum, ne admittatur. Sed quid si quis acceperit sub secreto, & iurauerit secretum tenere? R. non teneri tunc iuramento, quia lex de vitando animæ periculo vincit legem de iuramento, & de seruando naturali secreto. Si tamen ex Sacramentali confessione sciret non potest aperire: Item multi putant non teneri denunciare, si sine grauissimo suo incommodo non possit, aut sine magno etiam scandalo; quia tunc nec correptio fraterna obligaret, nec præceptum superioris. Quod si impedimentum coniunctum esset cum infamia, & illud tantum quis audisset à personis fide indignis, aut incertis non tenetur aperire, quia tum foret inefficax: consultum tamen esset monere contrahentes, si commodè fieri potest, & speratur fructus.

Quæro septimo. An ante denunciationes debeant præcedere sponsalia. Respond. multis in locis non fieri denuntiationes nisi prius sponsalia coram Parocho in facie Ecclesiæ contraxerint. Id vero non esse necesse patet ex praxi aliorum etiam multorum locorum, vbi sufficit consensus vtriusque partis Parocho intimans, sine sponsalibus saltem publicis: & hoc in vsu est in his partibus. Permittitur vero libertati contrahentium, si sponsalia prius

prius contrahere voluerint. Si in aliquibus Diœcesibus statutum sit de præmittendis sponsalibus ante denunciationes, obseruatur.

Quæro octauo. An post sponsalia contracta, si alteruter fornicetur cum alio, sit circumstantia necessaria in confessione explicanda: Respond. Sanchez cum quibusdam aliis ex parte sponsæ non esse confitendam: quia licet videatur circumstantia specialis, ea tamen iniuria quæ fit sponsæ, reputatur arbitrio prudentum leuis, ideóque non excedit culpam venialem. De hoc tamen ego dubitarem. Quando se tenet ex parte fœminæ, vt quando quis fornicatur cum sponsa alterius de futuro, est confitenda, quia est duplex malitia, vna fornicationis, altera fidei datæ in sponsalibus. Nam licet per sponsalia non acquiratur ius in copulam, acquiritur tamen ius in corpus alterius, quod violatur per fornicationem, ideoque irrogatur maxima sponso iniuria.

Aduerte etiam hic, inter sponsos de futuro non esse peccata mortalia nisi actus ex se impudicos. Vnde eis licent oscula, amplexus, attactus faciei & manuum, & similia quæ non inuoluunt aliquam impudicitiam. Cùm enim habeant inchoatum quoddam ius ad matrimonium, quatenus sponsalia sunt dispositio ad illud, ideo etiam illis permittuntur illa quæ sunt solum dispositio & præparatio ad fouendum affectum, licet adiungatur voluptas aliqua remota & præambula voluptati matrimonij. Quod tamen intelligendum venit, si cautela adhibeatur, ne contingat pollutio, nec periculum probabile illius, vel periculum consensus vlterioris in copulam, aut impudicitiam.

Aduerte secundò, sponsos non posse se oblectare imaginatione copulæ futuræ, eam tanquam præsentem fingendo: quia opus & corporis immutatio, quæ inde sequitur, est illis illicita in eo statu, & ideò etiam illicita voluptas inde proxime resultans. Si tamen apprehendant solum vt futuram, possunt de ea gaudere. Hoc enim non est aliud quam gaudere de spe boni futuri, quæ spes est præsens & licita.

CAPVT II.

De Præsentia Parochi, & testium.

QVæro primo. An sit de essentia matrimonij, vt Parochus intersit? R. esse, in loco vbi Concilium est publicatum & receptum. Dico *publicatum*, quia hoc requirit ipsum Concilium, vt decretum hoc in singulis locis publicetur: & post triginta dies à publicatione robur habet. Dico etiam *receptum*, quia publicatum, sed non receptum saltem quando decem anni transierunt, non obligat, inquit Filliucius ex Nauarro, Ledesma, Sanchez & aliis.

Quæro 2. Quid de matrimoniis quæ contrahuntur in Regionibus subiectis tyrannidi hæreticorum? R. si in Parochia vbi contractus fit non fuerit publicatum, impedientibus hæreticis, valida esse matrimonia, quæ ibi etiam ab hereticis contrahuntur, sine Parocho & testibus. R. 2. declaratum esse ab Interpretibus, si in Parochia tali publicatum fuerit legitimè hoc decretum: irrita ibi esse coniugia, quæ sine Parocho aut testibus contrahuntur, siue ab hæreticis, siue à Catholicis. Postea vero scripsit ex Vrbe Cardinalis Bellarminus ad Nuncium Apostolicum Belgij, quod in Regionibus subiectis hæreticis, vbi Pastores proprij nulli sunt, quantumuis olim ibi publicatum fuerit Concilium rata esse matrimonia etiam sine Parochi præsentia: eo quod satis constet decretum Concilij, quod iubet matrimonia fieri coram Parocho, non se extendere ad ea loca, vbi nulli sunt Parochi. Postremo tandem pro similibus difficultatibus, iterum à sacra Congregatione declaratum est, vt in locis quæ subiecta sunt hæreticis, si Concilium ibi olim publicatum fuerit, irrita sint coniugia, quæ citra formam Concilij contrahuntur, quando ibi aliquis Parochus inueniri potest: si verò nulli ibi Parochi sint (sub quibus comprehende sacerdotes, alios, qui de licentia Ordinarij matrimonio interesse possunt) vel sint quidem, sed adiri nequeant, rata sint etiam sine præsentia Parochi. Ita docuit publice in Academia Louaniensi Iacobus à Castro Theolog. Doctor, & modo Episcopus Rutemundanus.

Quæro tertiò. An valeat matrimonium, si incolæ locorum, vbi Concilium est publicatum, transeant ad Parochum, vbi non est publicatum, & ibi clam contrahant & statim redeant? R. validum esse, quia hoc decretum sic obligat personas, vt tamen necessario respectus debeat haberi ad locum contractus: ideoque cum contractus naturam loci sequatur, siue fraude, siue non, ad illum locum accesserint, valide contraxerunt: quia quod fuit necessarium in eo loco, adhibuerunt. E contra, si hi qui locum incolunt, vbi non est publicatum Concilium accedant ad alium locum, vbi publicatum est, & ibi contrahant sine Parocho, inualidum est matrimonium: quia deest solemnitas necessaria & essentialiter requisita, vt in eo loco validus sit contractus. Vnde licet peregrini diuertentes ad alium locum per modum transitus vel hospicij, non autem animo ibi commorandi, non teneantur ordinariè ad leges huius loci, tamen exceptio solet fieri in contractu, in quo adhibenda est solemnitas requisita à lege loci illius vbi fit.

Casus ille hic nouissime contigit. Aduenit Nobilis quidam cum puella Nobili in nuptias eum eo consentiente. Et quia puellæ auunculus impedimento erat, ne voto potirentur, è Gallia discedebant. Ibi autem non est publicatum hoc decretum Tridentini, & ideo coram quolibet Sacerdote contrahere ad validitatem sufficit. Sic ipsi vt sine strepitu matrimonium initent, & tamen in facie Ecclesiæ adueniebant ad Ecclesiam Fratrum Minorum in Eremo nostra adducentes secum Sacerdotem è Gallia, qui eos coniungeret, nec is tamen erat Parochus alterutrius partis, nec à Parocho vllo licentiam habens. Quærebat à me per literas loci Guardianus, an non posset hac in re merè passiuè se habere non interdicendo eis Ecclesiam suam? Respondi sacerdotem illum ac contrahentes in errore versari, & ideo monendos esse de nullitate contractus huius matrimonialis, quandoquidem in eo loco contrahant, vbi decretum Tridentini Concilij receptum est, quod afficit quascumque personas ibi contrahentes, etiam venientes de loco vbi decretum istud non est receptum. Contractus enim sequitur naturam & leges loci in quo fit, vnde si aliquid de essentia in loco requisitum omittatur, nullus est contractus, in hoc autem loco præsentia Parochi proprij partium contrahentium necessaria est. & ideo nullum fuisset matrimonium. Quare intellecta recesserunt ad Parochiam vicinam, quæ erat in Gallia, & ibi coniuncti sunt.

Quæro quarto. Qualis præsentia parochi & testium requiritur? Resp. 1. non tantum præsentia physica, sed & morali ipsos adesse debere, ita vt appareat ipsos à contrahentibus adhibitos esse & possint ea quæ geruntur cognoscere: quia si coram dormientibus, vel ebrietate omnino sepultis, vel alias vsu rationis carentibus contraheretur, matrimonium foret inualidum. R. 2. testes cum Parocho simul debere concurrere. non enim sufficeret prius coram Parocho, deinde coram testibus absente Parocho contrahere. Sufficiunt autem testes qualescumque qui vsu rationis sufficienti polleant. Vnde infames, excommunicati, consanguinei, serui, fœminæ, Religiosi possunt hic esse testes. Est enim causa matrimonii fauorabilis: & concurrunt cum alio fide digno, nempè Parocho, cuius idoneitas supplet.

Quæro quinto. Quid si Parochus vel testes inuiti adsint, vel etiam per vim aut dolum adducti? R. Valere matrimonium, vt declarauit Congregatio. Nihil etiam obstat quod tanquam alia de causa vocati sint, atque inter conuiuandum (verbi gratia) coram illis res geratur etiam non præmonitis, modo tunc appareat, contrahentes ipsorum præsentiam requirere, possintque ea quæ geruntur, cognoscere. Dico possint, quia si Parocho affectante de facto non intellexerit, iudicat Congregatio valori matrimonii non obstare. Itaque non est necessarium, vt Parochus matrimonio adsit tanquam ex intentione exhibendi suam præsentiam auctoritatiuam in persona Ecclesiæ, sed omnino sufficit quod præsens sit, & possit testari, appareatque quod ad illum actum adhibitus sit. Quod etiam iuri conforme est, ea lege. *Coram Titio, de verborum significatione*, vbi dicitur: *Coram Titio aliquid facere iussus, non videtur præsente eo fecisse, nisi is intelligat scire, non autem is velle debet, nam multo eo vellè fit quod iussum est.*

Quæro sextum. Vtrum Parochus possit dare licentiam alteri, ad assistendum matrimonio? Respond. Affirmatiuè, ita vt validum sit matrimonium, etiamsi contra Episcopi prohibitionem alteri licentiam dedisset, vel ipse interfuisset. Neque necessaria est licentia in scriptutis, sed

sufficit verbalis, etiamsi probari non possit: imò non requiritur vt specificè ad matrimonium solemnizandum detur, sed sufficit generalis ad omnia Sacramenta administranda, siue ad exercenda in sua Parochia illa quæ pertinent ad curam animarum in sua absentia, vt solent Pastores committere dum absunt. Non sufficit autem tacita licentia ex ratihabitione vel tolerentia, declarauit Congregatio Cardinalium. Requiritur enim vel commissio generalis administrandi omnia sacramenta, vel si hæc non adsit, expressa & specialis licentia.

Quæro septimo. An Sacellani qui hanc delegatam habent auctoritatem, possint alteri Sacerdoti eam committere? Respondeo non posse, nisi sint delegati ad vniuersitatem causarum. Vnde aduerte, quod deseruitor qui ad tempus vel per Episcopum vel Parochum constitutus est ad administrandum curam pastoralem, alium sublegare possit ad hunc effectum, eo quod delegatus sit ad omnia negotia Pastoralia: & hæc est potestas talis delegati iuxta communem sententiam Iurisperitorum. Vicarius autem Pastoris qui simul cum ipso curam administrat, eo quod non censeatur delegatus ad vniuersitatem causarum, alium sibi substituere non potest, multominus quilibet alius Sacerdos, quem forte Parochus in aliquo negotio sibi adiutorem adhibuerit.

Quæro octauo. Quid si Parochus, vel Sacerdos ab eo delegatus assistat extra Parochiam, an valeat matrimonium? Resp. affirmatiuè quia iurisdictio voluntaria qualis est assistentia in matrimonio, potest exerceri extra Parochiam: cum nulla irrogetetur iniuria alteri iudici, fiatque sine strepitu iudicij sic etiam in confessione, potest absolui subditus extra Parochiam.

Quæro nono. An Parochus debeat esse Sacerdos? Respond. non esse necesse, quamuis quem delegat Sacerdos esse debeat. sic enim restringit Tridentinum dicens, - *ram Parocho vel alio Sacerdote.* Nec refert quod illa dictio, *Alius sacerdos*, videatur implicare similem qualitatem Sacerdoti in Parocho: nec enim vniuersaliter id est verum, vt patet Matth. 15. *Cum eo crucifixi sunt alii duo latrones*, vbi particula, *Alii*, non implicat similem qualitatem, cum de Christo sit sermo. Itaque cum Parochus non sacerdos exercere possit omnia, quæ ad iurisdictionem spectant, nec ordinem requirunt, poterit assistere matrimonio valide, non tamen licite: quia cum Parochus debeat benedictionem dare, & ex præcepto Ecclesiæ dicere, *Ego vos coniungo*, hoc est, decenter fiat, à Sacerdote debet fieri. Itaque si contingeret Parochum non Sacerdotem assistere, non potest stola vti, nec dare benedictionem.

Quæro decimo. Quid si fuerit Parochus excommunicatus, hæreticus, schismaticus, aut suspensus à diuinis? Respondeo, si habuerit canonicam institutionem, aut passim existimatam talem, quandiu ipse gerit se pro Parocho, nec ab Ecclesia per sententiam est priuatus officio aut possessione beneficij, non impedit aliquid ex prædictis validitatem matrimonij. Exhibitio enim præsentiæ, non est propriè actus iurisdictionis, idcòque fieri potest etiam ab inuito, etiam ab excommunicato, vt declarauit Congregatio. Vnde potest & alteri licentiam dare, quia non est propriè actus iurisdictionis, sed tantum concessio alicuius actus, in quo Parochus est legitimus testis. Manet ergo in eo potestas substituendi alium ad talem actum. Sed quid si aliquis sit intrusus in Parochiam, nec legitimus sit Parochus? Respond. si sit intrusus absque titulo prouueniente à legitimo Superiore, matrimonium coram ipso censetur inualidum: quia gesta per talem, in neutro foro valent. Si vero habuit titulum à Superiore legitimo, sed inualidum ob vitium aliquod occultum, valet matrimonium: quia iuxta communem sententiam valent gesta per eum in vtroque foro. Vide quæ dixi in Resolutione Casuum de sacramentis in genere cap. 4. in fine.

CAPVT III.

De Tempore & loco Matrimonij contrahendi.

QVæro primò. An in omni loco possit matrimonium contrahi? Resp. ordinarie in loco sacro debere fieri: cum etiam præscribant Parochialia, vt sacerdos assistens sit cum stola & superpellicco. Ex causa tamen posset assistere etiam in loco non sacro, puta si malitiosè impedendum est matrimonium, vel sine periculo ad locum sacrum accessus non est. Vnde inter declarationes Cardinalium lego hanc: *Ordinarius non potest prohibere quin matrimonium domi celebretur seruata forma Concilii: cum tamen maximè diceret, vt in Ecclesia celebraretur, ad hoc hortari debet, non tamen præcipere.* Ex quo colligere qui possit non esse mortale assistere domi, etiamsi non adeò graues causæ intercedant, si modò solemnitates postea in Ecclesia peragantur, puta benedictio, & aliæ cæremoniæ in Rituali præscriptæ. Aduerte etiam quod Parochialibus solet præscribi, vt clara luce fiat. Ratio est, quia nocturno tempore tumultus, & alia inconuenientia subsequi possent: alioqui his cessantibus ex causa aliqua etiam nocturno aut matutino tempore ante lucem celebrare licet matrimonia. Nam nec aliud habet nostrum Rituale quam hæc verba. *Clara luce illud celebrari conueniet.* Vide fol. 193.

Quæro secundò. An teneatur Parochus scribere Matrimonia? Respond teneri. Ita enim decernit Concilium Trident. An tamen sit peccatum mortale quæri potest. Ex vi solius Tridentini Concilij, non videtur colligi posse adeo graue, nullo enim verbo rigoroso vtitur. Quapropter non facile condemnarim peccati mortalis in locis vbi hactenus non est consuetum, nec vlla Episcopalis accessit Constitutio rigorosa cadere. Ac omnino etiam conueniens esset, vt liber Confirmatorum in parochia haberetur, quia contingit Sacramentum istud iterari defunctis parentibus, & pueris non satis certam habentibus memoriam confirmationis. De hac re tamen etiam strictum præceptum paucis in locis reperitur. Idem dic de libro defunctorum. De his enim omnibus videndum quo rigore obseruatur constitutio, vel consuetudo in quolibet Episcopatu.

Quæro tertio. An illicitum sit matrimonium contrahere tempore quod vocant feriatum, siue clausum, in Aduentu, aut Quadragesima? Respond. istis temporibus prohibitas esse solemnitates nuptiarum. Inter quas primò recense solemnem benedictionem, deinde traductionem sponsi ad domum sponsæ cum solemnitate. Item celebrationem conuiuij nuptialis, cum sua pompa & solitis vanitatibus. Sed quæritur, an sine Ordinarij licentia, sine solemnitate matrimonium licitè contrahatur? Respond. ex vi Concilij Trident. licite contrahi. Ex vi tamen particularium constitutionum, vel consuetudinis vim legis habentis, in certis Diœcesibus non esse licitum. Et quidem prohibitionem esse in Diœcesi Leodiensi nisi de Ordinarij licentia, satis manifestè consuetudo interpretatur, quæ etiam passim in vicinis Prouinciis vigorem obtinet. Imo eam prohibitionem apertè exprimunt Episcopales dispensationes in denunciationibus clausulam continentes ordinariam, qua concedunt sine denunciationibus coniungi partes, *non tamen tempore clauso, sed tempore aperto.* Quæ clausula demitur, si licentia specialis pro illo tempore petitur, & hæc clausula inseritur, *etiam tempore clauso, &c.* Hanc ergo licentiam esse necessariam, vix remanet dubio locus, quamuis pauco adhinc tempore dubium illud mouere voluerint Dionantenses. In Diœcesibus quibusdam, res est clarior, quia expressè per statuta synodalia prohibetur matrimonium eo tempore etiam sine solemnitate, prout patet ex Synodo Mechliniensi, & aliis.

Quæro quartò. An sponsalia & denunciationes censeantur inter nuptiarum solemnitates prohibitas? Respond. non esse, neque lege neque consuetudine, atque ita omni tempore posse fieri. Non ita tamen decet hæc etiam fieri tempore illo quo matrimonia prohibentur, quia mens Ecclesiæ constituentis tempus feriarum, fuisse videtur vt Christiani circa maiores anni solemnitates, & maximè tempore pœnitentiæ, sepositis curis sæculi & carnis, magis vacarent negotiis spiritualibus, & animæ saluti. Vnde nunc tractare de matrimonio, sponsalia inire, denunciationes facere, non est ita conforme menti Ecclesiæ. Sed cùm intentio Ecclesiæ non cadat sub præceptum, non censetur prohibita hæc. Vnde consuetum est alicubi tempore feriato ad finem tendente proclamationes fieri, puta in festis Natalitiis, aut Paschalibus.

Quæro quinto. An sit peccatum mortale consummare matrimonium ante benedictionem? R. non esse, quia copula ista est inter veros coniuges, nec est prohibitio aliqua rigorosa. Nam Conc. Trid. hortatur tantum coniuges, vt ante illam benedictionem non consummenti.

Quæro sexto. An teneantur statim coniuges consummare

mare matrimonium, si alteruer vrgeat ? Respon. non teneri, sed dari eis à iure bimestres inducias, si de statu Religionis alteruter cogitare voluerit, etiamsi alter inuitus sit. Quod si lapsum sit tempus duorum mensium, tenetur consummare, nec licet ingredi altero repugnante, quamuis si ante consummationem ingrediatur, quantumlibet temporis sit elapsum, valida sit professio. Hanc Sanchez etiam tunc putat licitam: sed repugnat Rebellus, & quidam alij.

Quæro septimò. Quid si sponsa statim post matrimonium violenter cognita fuerit, an religionem ingredi possit? R. probabile esse quod sic, quia fraus & malitia oppressori patrocinari non debent; & aliqui sine culpa sua & inuita iure suo priuabitur. Aduerte tamen actu etiam violento matrimonium consummari, & omnino insolubile fieri, quandoquidem per talem copulam coniuges fiant vna caro. Vnde si violata ingrediatur Religionem, vir in sæculo manens non potest aliud coniugium inire illa viuente, quandoquidem per illam copulam coniugium sit factum insolubile.

CAPVT IV.

De consensu necessario ad matrimonium.

QVæro primo. An matrimonium metu contractum sit validum? R. primo, metus grauis ad extorquendum consensum iniustè incussus, inualidum reddit matrimonium. R. secundo, metus quicumque, qui non est incussus ad extorquendum matrimonium, non reddit illud irritum; R. tertio, metus grauis si iustè incutiatur etiam ad extorquendum consensum, non reddit matrimonium inualidum. Ex his responsionibus deducitur resolutio casuum sequentium.

Casus primus: si parentes alicuius filiæ defloratæ comprehendant illum qui deflorauit (verberibus, aut metu mortis siue verberum quæ minantur ei manibus propriis infligere, & sese vindicare) extorqueant ab illo consensum, inualidum est matrimonium: nisi metu deposito, libere postea consentiat. Ratio est, quia hic iniuste vim & metum pati censetur, cum nec mortem, vel verbera, similemque vindictam grauem per se & propria auctoritate liceat inferre.

Casus secundus; Si tales parentes defloratori vim talem non inferant, per verbera aut minas mortis à se inferendæ, sed solum minentur, nisi nubat cum ea, se à iudice pœnas debitas huic delicto procuraturos, atque actionem litemque intentaturos, validum est matrimonium, licet talis hoc metu inducatur ad consentiendum. Ratio est, quia talis metus non est iniustè incussus; ideoque magis censetur oriri ab intrinseco, cum procedat ex lege & natura delicti, quam ab extrinseco: & non iam censetur incuti metus quam declarari quid debeat sibi metuere ratione delicti. Et ita potius censetur auferri metus ob delictum concipiens, offerendo ei matrimonium tanquam medium ad illum euadendum. Vnde pat Iudicem posse stupratori virginis mortem minari, nisi eam ducat: cum id legibus sit consonum. Sicut & potest Iudex per excommunicationem cogere sponsos ad contrahendum: nec propterea irrita erunt hæc matrimonia, licet metu mortis, vel excommunicationis contracta.

Casus tertius, Si quis matrimonium cum concubina metu morbi, vel naufragij contrahat, alias non consensurus, valet matrimonium, quia hic metus ab intrinseco est, nec inducitur ab alio matrimonium, sed à seipso: voluntariè enim eligit hoc tanquam medium, vt euadat periculum animæ, vel corporis.

Casus quartus. Idem dicendum, si quis in carcere positus contrahat cum aliqua, vt euadat illum carcerem, aut id faciat, vt euadat mortem alias iustam, si modo tamen non sit in illum carcerem detrusus, aut in istud periculum mortis, animo extorquendi matrimonium.

Quæro secundò. An matrimonium metu reuerentiali contractum, irritum sit? R. affirmatiuè, quando metus ille grauis censetur. Metus autem reuerentialis dicitur, qui contingit ex reuerentia quæ debetur Prælatis Parentibus, ac superioribus, verbi gratia, quo filius patrem, pupillus tutorem, vxor maritum, subditus Principem timet. Itaque cum hic metus censetur grauis, non solum matrimonium, sed & professionem Religionis irritare, certum est. Censetur autem grauis, quando minæ, grauia verba, vel iurgia interseruntur, ab illo, quem reueremur & timemus. Vnde si filius vel subditus in aliquam consentit, solum quia vult Pater aut Princeps, aut alias si non faciat, offensio existimatur fore magna & diuturna cum asperitate vultus, vel verborum censetur graui metu consentire. Addunt aliqui si parens vel alius cui hæc reuerentia debetur, importunè vrgeat, & assiduè petat, preces illas & importunitatem coniunctam cum illa reuerentia, quæ Superiori debetur, æquiualere metui graui. Vidimus de facto ob similem importunitatem declaratum matrimonium nullum in Diœcesi nostra nouissimè in Parochia Aduenæ Parisiensi: vbi quædam ob metum reuerentialem & importunitatem parentum consenserat, & coram Parocho consensum expresserat, nunquam tamen à viro post longam licet cohabitationem adduci potuit, vt consummaret matrimonium. Vnde postea allegato & probato hoc metu matrimonium nullum declaratum est, manetque ex nunc illa libera.

Quæro tertio. An qui ex tali metu contrahit, peccet? R. quando coactus fictè consentit, peccat saltem venialiter, quia mentitur: secus si æquiuocaret vt iustè potest: non est vero mortale, quia non est mendacium perniciosum, inquit Filliucius & Sanchez. Quando autem verè consentit, nullo modo peccat, quia licet Sacramentum sit irritum, tamen ipse non est qui irritat, sed Ecclesia, & talis consensus desinit esse vera materia & forma, vt docet Sanchez disput. 16.

Quæro quartò. Quid si accedat copula carnalis? R. si accedat copula, quia matrimonium prius metu contractum validum putatur, nullum erit matrimonium. Ratio est, quia non additur copula vt matrimonium perficiatur, sed quia perfectum, putatur, prius autem non erat perfectum, ergo nec iam perfici dicetur. Quod si sicut prior consensus ex metu graui expressus fuit, ita etiam copula ex metu fiat, nullum erit matrimonium, etiamsi esset intentio consummandi illud. Imò cum matrimonium sit irritum, copula etiam subsequens est mortalis, nisi ignorantia excuset existimantem hac copula ratificari matrimonium. Itaque vt validetur hoc matrimonium debet pars coacta metu iam deposito consentire libere & sponte, & tunc affectu coniugali libere copula habita potest illud ratificare. Atque sufficit per copulam affectu coniugali habitam consensum exprimere. Imò per diuturnam habitationem spontaneam ratificatur, data opportunitate recedendi. Talis enim censetur sufficiens signum consensus spontanei de nouo habiti. De quo Sanchez disp 9.

Quæro quinto. An non sit necessarium tales exprimere consensum de nouo coram Parocho & testibus? R. non esse. Imò generaliter tradunt DD. quando aliqui semel contraxerunt coram Parocho & testibus, si ob impedimentum aliquod occultum non valuit matrimonium, sublato illo impedimento, sufficere quod inter se coniuges renouent consensum. De quo Sanchez late disp. 37.

Quæro sexto An non possit Pater præcipere matrimonium certum filio? R. quando multum interest parentum vt filius ineat certum matrimonium, possunt præcipere, & filius nisi iustam causam habeat, tenetur obedire si modo velit statum matrimonij. Talis casus erat si necessarium iudicetur matrimonium ad sedandas graues inimicitias, aut ad subueniendum necessitati parentum. Extra similes casus non tenetur filius obedire patri præcipienti coniugium aliquod. Imò non peccat contrahendo inuitis parentibus, si iustam causam habeat: vt si iniustè prohibetur ab illis à matrimonio prætenso, aut si vellent eum collocare in matrimonio, à quo abhorret, puta, quia imprudenti, vel ægritudine laboranti volunt coniungere. Quod si filius non habeat iustam causam contrahendi inuitis parentibus, tenetur eos consulere, non tamen tenetur sequi eorum consilium sub peccato mortali. Vnde nec peccabit mortaliter, si contrahat ipsis inuitis postquam consilium petiit. Ratio est, quia in matrimonio est quasi seruitus perpetua, ad quam nemo potest compelli, cum sit liberæ conditionis & quisque libertatem debet habere in electione status sui.

Quæro septimo. Qualiter peccent parentes inducendo vel impediendo? R. Parentes non possunt cogere per metum grauem, nisi sub graui peccato, ad certum matrimonium. Posset tamen Pater metum

 leuem

leuem ex paterna increpatione inducere, ad hoc vt filiua consentiat in certum matrimonium? Respond. 2. non posse absque iusta causa impedire matrimonium prolium, quia sunt sui iuris in electione status. Iusta autem causa est, si filios inæquale & indigoum ineat matrimonium. Dicitur autem indignom, quod sine dedcenre iuata loci mores inire non potest: siue indignitas oriatur ex bonis animi, puta quia malis moribus est coniux: siue ex bonis fortunæ, qnia valde pauper. Quod si filius ad tale matrimonium teneretnr, vel quia desnrauit, vel qnia fidem dedit, peccat mortaliter Pater, si impediat per vim aut metum.

Petea, an incurrat excommunicationem Pater metu vel vi impediens, aut ad certum matrimonium cogens? Id enim videtur indicari in Trid. sess. 24 c. 9. Resp. non incurrere, quia illa excommunicatio tantum fertur contra Priocipea temporales, Magistratus, & alios habentes iurisdictionem io forro eaterno, vt docet communia sententia.

CAPVT V.

De Debito Coniugali,

QVæro primò. Ao teneatur sub peccato mortali coniux alteri debitum reddere? Resp. oon semper esse mortale, qnia noo semper petit coniua cum intentione obligandi adeo grauiter. sic nec creditor pecuniam sibi debitam sub illa ratione semper exigit, vt sit peccatum non reddere. Sic à mortali excusatur negaoa, imò quaodoqoe & à veniali, cum remisse petitur, cum nimis freqenter & immoderatè, & rationabilis item alia causa intercedit, pota inualetudo aliqua, vel quia plures prolea suot, quam possint ab eis enutriri. Intelligi autem hæc debent: nisi in petente periculum incontinentiæ aduerteretur Atque aduerte quando vxor etiam solum tacitè petit, virum teneri reddere. imo qnandoque tenetur perere, quandn scilicet quibusdam signis percipit vir in ea voluotatem petendi, sed ob verecundiam abouete: tunc enim vir noo tam censetur petere, quam reddere. si verò coniox noonisi cum magna difficultate, & quam ratissimè reddere vellet, præsertim cum sentiret incontincotiæ periculum in coniuge, esset peccatum mortale non reddere. Idem si grauiter seotit offendi coniugem, cui negatur, quia tunc censetur sub obligatione petere. Item si ad viodicaodum se de cooiuge, negetur.

Quæro secundo. An sit aliquando peccatum, petenti debitum reddere: R. in multis casibus posse contingere peccatum etiam exigenti reddendo.

Casus primus. Si petatur & reddatur cum periculo abortos vxore grauida. Aliqui putant si fœtus oondum sit formatus, non esse mortale vti matrimonio cum dicto periculo. Quicquid sit de hoc, via cooiugibus de eiusmndo periculo constare potest, vt ideo teneantur abstinere sub mortali. Potest igitur communiter vir vxorem cognoscere. Et licet sancti Patres videantur docere abstinendum tunc esse, consilium magis dant quam præceptum. Et si quandoque vtuntur oomine obligationis vel debiti intelligendi sunt de debito honestatis & congruentiæ.

Casus secundus. Si petatur tempore fluxus menstrui, quia vsus matrimonij tunc continet aliquam indecentiam: adeo vt aliqui porent tunc esse peccatum mortale, propter periculum infectionis in prole? Sed contrarium est verius: tum quia tale est rarissimum, ipsa experientia teste: tum quia via contingit prolem tunc concipi, vt colligitur ex Philosopho 1. de generat. animal capite 19.

Casus tertios. Si petatur tempore puerperij, tunc enim debere abstinere coniuges significat Diuus Gregorius Epist. ad Augustinum Angelum Episcopum. sed licet sit aliqua indecentia statim à partu vti matrimonio, tamen oon est mortalis, oisi aliunde periculum immineat: imò accedente iosta caosa, posset esse licitum. Non tenentur verò abstinere per iotegrum mensem, sicut nec mulier ab ingressu Ecclesiæ, alias saoa sit.

Casua quartus. si petat coniux amens vel ebriua cum periculo morali pollutionis extra vas, quod his ebrius aliquando cootingit. Vnde aduerte quod coniua sanæ mentis alteri plàne ratione destituto, vel ob amentiam, vel ob ebrietatem, aut similem causam, per se ooo tenetur debitum reddere. Ratio est quia talis est incapax omnia dominij. Sicut enim domioium noo potest esse in subiecto irrationali, sic nec vsus in subiecto hic & nunc non potenti vti ratione. Per accidens tamen ad vitandum grauia mala, tenetur coniua amenti vel ebrio reddere. Si vterque sit amens, illicitus erit vsus matrimonij, ob periculum immioens proli, tùm in conceptione, tum in educatione, ideo separandi suot. Idem dicendum, si vxor sit furiosa.

Casus quintus. si sit detrimentum notabile sanitatis, non solum noo tenetur reddere exigenti, sed etiam illicite reddit, quia quisque obligatur habere curam moderatam suæ salutis. Sic ratione febris, aut alterius morbi, potest præcipi à Medico vt ad tempus abstineat ob periculum. Quod si periculum illud iudicetur moraliter certum & graue tenetur abstinere.

Casos sextus. si petatur loco non debito, puta in loco aperto, vel publico, aut sacro. Reddere enim aut petere in loco publico censetur mortale, tum quia fit contra humanam honestatem & decentiam in re graui: tùm quia datetur occasio ruinæ spiritualis aspicientibua. Tactus etiam si tales forent, vt adstantes inducere possent ad venerea, essent mortales: Vnde existimo quandoque grauiter peccari à coniugatis vtentibus matrimooio insolenter, & sine vlla cautela io proprio etiam lecto: ita vt proles, ancillæ, & famuli, qui decumbunt in eodem vel vicioo cubiculo patenter aduertant & audiant eos vacare rei carnali: ideòque periculo exponuntur cogitationum, motuum, & delectationum carnalium. Quantum ad locum sacrum, petere aut reddere in loco illo extram casum necessitatis, peccatum mortale est, quia Ecclesia polluitur. Casus autem oecessitatis excusat, vt si coniuges diu obsessi essent iotra locum sacrum, & ideo exponerentur periculo incootinentiæ. Tactua autem turpes si sint absque periculo pollutionis, oon sunt sacrilegia, quia noo sont specialiter prohibiti, sicut est pollutio, ideoque non sunt necessario confitendi ratione circunstantiæ loci sacri: quod idem dicendum est de tactibua respectu noo coniugatorum vt docet Sanch. disp. 15. quæst. 2. & ex eo Filliucius.

Quæro secundo. An peccent coniuges & qualiter, noo seruando debitum modum coniugio: Respondeo, ordinariè noo esse nisi veniale peccatum, quando seruatur legitimum vas siue organum generationis debitum in muliere sine periculo effusionis. Quod aduertendum est ob multos modos incongruos, à modo quem natura instituit deuios, quos reperire est inter carnales coniuges, qui tamen peccati mortalis reatum oon inuoluuot: & propterea non necessario à Confessariis interrogandi sunt ipsimet confitentes nec de alia re interrogandi, nisi an periculum fuerit effusionis seminis extra vas. Siue ergo à latere sedendo, siue stando, siue muliere loco viri super iocumbente, siue etiam præposterè more brutorum, aliisque modis io vase muliebri actus coniugalis exerceatur noo censent DD. peccatum mortale, quia nullus ea illis generationi aduersatur, eo quod semen in matrice recipiatur per attractionem. Esset vero mortale si ex tali modo concubendi generatio impediretur, aut fieret ad talem finem. Potestque fieri vt talis modus quandoque excusari possit iustam ob causam: puta, quia dispositio ipsius coniugis oon aliud patitur, aut si fiat vt vitetur periculum fœtus io grauida. Excusaturque vt plurimum reddens, si timeat displicere coniugi aut indignationem excitare: ideoque patitur. Quod si vase indebito copula consumetur, non solum peccatum mortale est: sed ad sodomiam spectat, nec potest vxor pati licitè similem copulam.

Quæro tertio. Quid de tactibua, aspectu, verbisque turpibua inter coniuges? Respond. tactus qui fiunt circa corpus mulieris etiamsi noo ordinentur ad copulam, non sunt mortales, nisi fiant cum periculo pollutionis: aut oisi pertineant ad Sodomiam quandam inchoatam, vel aliam speciem contra naturam. Idem dic de aspectu & turpiloquio.

Quæro quarto. Quale peccatum, sit post actum cooiugalem impedire conceptionem: Resp. esse mortale. Hinc resolutio patet casuum sequentium.

Casus primus. Si vir aut mulier se retrahit actu seminationis, ne proles concipiatur, peccat mortaliter.

Casus secundus. Si mulier post actum coniugalem se ad huoc finem erigit, aut alind facit, vt semen excutiat, vel vt non sit prolificum, peccat item mortaliter; quia est voluntariè frustrare semen fine ad quem institutum est. Et aduerte hos casus oon esse infrequentea inter aliquos

qui

qui multa prole grauantur, nihilominus volunt coniugij actu delectari ſine prole & generatione vlteriori, quantum in ipſis eſt. Item in quibuſdam alijs mulieribus, quæ ob incommoditates partus ac dolores, timent denuò concipere. Inueni autem ex confeſſionibus, non paucas huic vitio obnoxias, ſed exiſtimantes ſe mortaliter non peccare In his tamen exquirendis, debent magna cautela vti Confeſſarij. Atque de his ſatis.

Quæro quinto: An coniux in abſentia alterius poſſit delectari moroſè de copula cogitata, tanquam præſenti; Reſp. ſi abſit periculum pollutionis, non eſſe peccatum mortale, vt multi docent, quia cum in eo ſtatu ſint, vt eis actus liceat, cogitatio illius aut imaginaria delectatio de illo cogitato non videtur eis interdicta ſaltem ſub mortali; quamuis quia caret debito fine venialis eſſe poſſit. Vidua autem non poteſt delectari actu coniugij præterito, ſi illum ſibi tanquam præſentem per imaginationem conſtituat: quia ille actus & corporis immutatio quæ inde ſequitur, in hoc ſtatu non ei licet. Secus erit ſi ſolum gaudeat de illo tanquam de re præterita, hoc enim non eſt aliud quam conſentire in rem licitam, ſeu approbare actum præteritum, abſque tamen delectatione venerea præſenti.

CAPVT VI.

De Cohabitatione Coniugum & bonorum administratione.

QVæro primo. An vir & vxor teneantur ſimul cohabitare? R. affirmatiuè. Id enim ex ipſa matrimonij natura colligitur, quod non ſolum ad prolis educationem, ſed & ad mutua obſequia præſtanda, ordinatum eſt. Hæc autem præſtari non poſſunt ſine ea cohabitatione, cum etiam vxorem alere vir teneatur. Si autem marito dos cum vxore promiſſa non ſoluatur, non tenetur eam alere, nec abducere in domum ſuam ad eam ſuſtentandam, & onera matrimonij ſuſtinenda. Imo poteſt illam remittere in domum parentum, licet antea in domum ſuam adduxiſſet. Ratio eſt, quia dos quaſi in pretium datur, tum pro alenda vxore, tum pro ſuſtinendis oneribus matrimonij. Ergo illa deficiente, non tenetur maritus ſtare contractui quantum ad hoc onus.

Quæro ſecundo. An propter non ſolutam dotem poſſit negare vxori debitum & maritale cōſortium? R. non poſſe, vt docet Couarr. Mol. & alij, ſed ſolam poteſt negare ſuſtentationem, pro illa enim dos promittitur, & datur.

Quæro tertiò. Quid ſi vir mutet domicilium, an teneatur vxor ſequi: R. teneri, niſi inde ei animæ vel corporis periculum immineret; aut niſi ab initio coniugalis contractus, deductum eſſet in pactum, vt vir certo loco cum vxore habitare teneretur. Tamen ſi vrgens cauſa locum mutandi marito ſuperuenit, v. g. periculum capitis, tunc non obſtante pacto teneretur vxor maritum ſequi, niſi ſine iuſta cauſa maritus inciperet vagari, adde ſi maritus ſolebat vagari ante matrimonium, & illa id non ignorabat, tenetur ſequi.

Quæro quartò. Quomodo peccet vxor circa adminiſtrationem bonorum familiæ: R. peccat mortaliter: ſi ſummam notabilem marito inuito det vel alienet. Ratio eſt, quia non poteſt accipere aliquid iuſtè inuito illo, ad quem ſpectat dominium, vel adminiſtratio, vel vſusfructus. Cum ergo bona communia adminiſtrare ſpectet ad maritum, fit illi iniuria contra eius voluntatem ea donando. Quia tamen in praxi res hæc poſſet ſcrupulis multis obnoxia eſſe & difficultatibus, recenſentur multi caſus, in quibus vxor excuſatur à mortali.

Caſus primus. Si quantitas iudicio prudentis non cenſeatur notabilis, conſiderato ſtatu aut opibus; aut ſi maritus rogatus cenſeretur conſentire, aut irrationabiliter inuitus eſſet. Sic poteſt facere donationes & eleemoſynas ſecundum morem mulierum ſuæ ſortis. Quod ſi maritus vetet, cenſetur vetare exceſſum, & cum conſuetudo ius quoddam hac in re tribuat mulieri rationi conſonum: non videtur maritus poſſe abſolutè illam priuare tali iure. Quia tenetur vxori ad decentem ſuſtentationem iuxta ſtatum, in qua ſuſtentatione includi cenſentur, non tantum victus, veſtitus, ornamenta & famulatus; ſed etiam quæ mulieribus ſuæ ſortis ad recreationes & largitiones concedi ſolent, maximè iuxta morem loci aut Regionis. Et cum vxor non ſit mancipium viri, ſed adminiſtrationis ſocia, irrationabiliter maritus omnem ei donationem prohiberet.

Caſus ſecundus. Si mulier det ex his quorum habet liberam adminiſtrationem, vt ex paraphernis, vel ex lucro ſuæ induſtriæ. De his enim liberior diſpoſitio competere cenſetur, maximè ſi mulier attulit dotem ſufficientem ad ſe alendum.

Caſus tertius. Si det ad impediendum damnum vel ſpirituale, vel temporale. In temporali caſus ordinarius eſſe ſolet, ſi ad vitandam litem aliquid inſcio marito parti aduerſæ ſoluit, vt faciliorem ineant compoſitionem, ne expenſæ per litem excreſcant, marito animum obfirmante. In ſpirituali caſus eſſe ſolet, ſi det vt celebrentur Miſſæ pro fœlici ſucceſſu familiæ, aut mariti conuerſione. Cum vtiliter negotium familiæ, ac ipſius mariti in his omnibus gerat, non cenſetur rationabiliter inuitus. Sic Nabal non poterat cum ratione inuitus eſſe, quod Abigail multa munera afferret ad Dauid aduenientem, vt ſe vlciſceretur de iniuria. 1. Reg. 25.

Caſus quartus. Si mulier det in extrema aut graui neceſſitate proximi. Tunc enim tenetur. Item ſi maritus eſt abſens, poteſt ſecundùm adminiſtrationem prudentem donare, quia tunc cenſetur ad eam adminiſtratio pertinere.

Caſus quintus. Si maritus eſt diſſipator, cùm tunc faciat vxori iniuriam (ad quam dimidia pars bonorum matrimonio acquiſitorum cum dote ſpectat) poſt occultè vti compenſatione, accipiendo ex bonis mariti, vt ſibi vel liberis conſulat: quantum opus eſt, vt pars ſua ſalua ſit.

Caſus ſextus. Si pater vel mater vxoris ſint pauperes, ita vt miſere ſecundum ſtatum ſuum viuant poteſt marito nolente eis ſuccurrere ex bonis communibus, vel ex dote ſua ſubtrahere proles ex alio matrimonio, quæ ſimiliter egeant. Ratio eſt, quia habent ius ad alimenta ab ea petenda: vnde maritus non poteſt iure id inique ferre. Ita Leſſius ex Petro Nau. & Corduba. Idem probabiliter dicitur, ſi frater vel ſoror vxoris ſimili vrgeantur paupertate.

Quæro quinto. Quid de filiis familias occultè ex bonis parentum ſurripientibus? R. ſi fiat ipſis inuitis, & ſumma ſit notabilis, eſt furtum mortiferum. In furtis autem filiorum, vel vxoris, longè maior quantitas requiritur, quam in furtis externorum. Vnde de ea debet formari prudens iudicium, iuxta conditionem ſtatus, ætatis, perſonarum, locorum &c. Quare ſi filius ſubtrahit duos vel tres aureos parenti prodigiti, non ſtatim putandum eſt mortale, præſertim cum parens talis ſæpè non ſit multum inuitus: ſecus ſi parens ſit mechanicus, aut mediocris fortunæ.

Sic etiam cenſetur peccare mortaliter. ſi in res turpes aut vanas expendat notabilem ſummam contra voluntatem parentum, ea pecuniis ei ad honeſtos vſus conceſſis. Exempli gratia pecuniam pro veſte comparanda expendit in aleas, compotationes, vel mulieres Vide Nauarr. c. 17. centeſimo ſexageſimo quarto. Sunt verò caſus, in quibus excuſatur à peccato ſaltem mortifero filiusfamiliàs, aliquid accipiendo.

Caſus primus. Si quantitas pro conditione ſtatus non cenſetur notabilis. Aut ſi putetur parens ſi rogaretur facile conceſſurus. Tunc enim non videtur inuitus circa ſubſtantiam, ſed tantum, circa medium: aut ſi more aliorum ſuæ conditionis in eleemoſynas, ludum & honeſtas recreationes expendat.

Caſus ſecundus. Si in extrema vel graui neceſſitate proximi ſurripiat, ad eis ſubueniendum. Parens enim non eſt rationabiliter inuitus, cum teneatur ipſe.

Caſus tertius. Si accipiat ex bonis ſuis caſtrenſibus, vel quaſi caſtrenſibus, puta quæ habent rationem beneficij, vel officij publici, vel militiæ, horum enim habet diſpoſitionem, quod ſi pater illa vendidiſſet expendens in alimenta filij, poteſt eorundem repetere à patre, vel etiam à cohæredibus, quod ſi non audeat, poteſt vti occultè compenſatione.

Caſus quartus. Si filius gerit negotia Patris, poteſt deductis expenſis, quas Pater facit in illo alendo pro ſuo labore & induſtria tantum accipere quantum daretur extraneo, ſi pater per ſe erat facturus, ſed per alium. Notant tamen aliqui, vſumfructum iſtius lucri non debere ſibi vendicare ante mortem patris, vel ſuam emancipationem; quia cum lucrum hoc cenſeatur in bonis aduentitiis, cenſetur adhuc ſpectare ad patrem. Hæc notant Confeſſarij pro filiis villicorum, artificum, vel mercatorum, qui frequenter multa expendunt, inſciis parentibus, ſed quia ipſis negotiorum adminiſtratio

incumbit

intendebit, ſuoſque omnes labores vouent paternæ obſequiis & familiæ bono, & quia multum lucri poſſent congerere vltra expenſas ſi alibi permitterentur operas locare: ideò tales non tenentur ad reſtitutionem, nec facile ad graue peccatum ſunt condemnandi: quamuis dehortari eos oporteat à ſimilibus, maximè quando expenſæ ſunt inutiles, nec eorum ſtatui congruæ, tunc enim parentes irrationabiliter ſunt inuiti. Atque de his ſatis.

Tandem extremam huic operi manum impono, doctrinamque omnem hic traditam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ cenſuræ ac iudicio lubens ſubſterno, quo tanquam lydio lapide, doctrina vera à falſa & adulterina diſcernitur. Pro meo vero labore haud exiguo, Lector beneuole, ſacrificiorum vel precum communicationem impertire; ac ſicubi aberraui, inſcitiæ meæ adſcribe, ſi quæ vero tibi proficua vel Paſtorum inſtructioni opportuna reperies non mihi ſeruo inutili, confuſione & verberibus digno, ſed Deo laudem refer: hic enim & vbique in omnibus, & per omnia, mittens & florens, illud decantare opto.

S V M M A R I V M

R E S O L V T I O N V M
Caſuum occurrentium circa peccata capitalia.

C A P V T I.

D E   S V P E R B I A.

CVm rudiores paſſim confitentes nonniſi in genere ſoleant peccata ſua exprimere, dicendo ſe ſuperbos fuiſſe iracundos, auaros, inuidos, guloſos, ideò confeſſarij tenentur ſcire quando peccent mortaliter circa hæc peccata quæ capitalia dicuntur, vt eos in particulari valeant de his interrogare. Itaque explicabimus in quæſtionibus ſequentibus.

Quæro primo. Quando ſuperbia cenſeatur peccatum mortale? Reſp. cum ſuperbia ſit appetitus inordinatus excellentiæ, æſtimatioque ſui ipſius pluſquam conuenit, ordinariè non eſt peccatum mortale, niſi ſimul contineat grauem contemptum vel iniuriam proximi, iniuriam, aut deſpectum ipſius Dei: Et de tali ſuperbia perfecta loquitur Scriptura & ſancti Patres, quando inſinuant eſſe grauiſſimum peccatum. Sic peccat mortaliter, qui quod habet à Deo exiſtimat ſe habere à ſe, & vult vt alij ita exiſtiment, eſt enim in tali ſuperbia, quidam deſpectus, aut iniuria in Deum redundans. Similiter peccat mortaliter, qui ita appetit propriam excellentiam, vt ſit paratus præceptum Dei tranſgredi & mortaliter peccare, potius quam à propria excellentia cadere. Denique peccabit mortaliter ex ſuperbia, qui inſtar Phariſæi Publicanum deſpicientis alios deſpiceret ſibi nimis arrogans. Item qui ex ſuperbia Superioribus non vult ſubeſſe.

Quæro ſecundò. Quando vana gloria, vel iactantia, cenſeatur peccatum mortale? Reſpondeo vt ſupra, hanc non cenſeri mortalem, niſi in Dei vel proximi grauem iniuriam redundet. Sic peccat mortaliter qui gloriatur, vel ſe iactat de peccato mortali, quia ibi eſt iniuria Dei. Si quis verò enarret quædam ſua peccata mortalia ſine approbatione & affectu peccati: ſed ſolùm vt inde dexteritas, ingenium virilitas appareat: excuſari poteſt à mortali. Similiter mortifere peccat, qui ſe iactat Medicum peritum, Chirurgum, Aduocatum, & ſimilia: ita vt hinc emergat graue alicui damnum, eo quod ſe illi credat tanquam Medico, vel litem tanquam Aduocato, &c. Denique, ſi quis ſe ſic iactat, alios vt deſpiciat, mortaliter peccat.

Quæro tertio. Quale peccatum ſit pertinacia: Reſpondeo, cum pertinacia ſit adhæſio in propria ſententia pluſquam oporteat, ordinariè eſt venialis. Tamen erit mortalis, ſi in rebus verſetur contra honorem Dei, vel in graue proximi detrimentum cedentibus. Sic peccat mortaliter, qui adhæret ſuæ ſententiæ cum pertinacia, licet auctoritatem Eccleſiæ videat ſibi contrariam, & omnium Doctorum conſenſum. Ita & Medicus, qui adhæret ſuæ ſcientiæ pertinaciter cum periculo ægri.

Similiter dicendum de diſcordia quæ eſt etiam filia ſuperbiæ, quando quis non vult à propria voluntate diſcedere vt aliis concordet, & hoc intentione contradicendi. Poteſt enim & illa diſcordia verſari erga rem pernicioſam tendentem in detrimentum graue proximi, vel contra honorem Dei, & non eſt mortalis: alias eſt venialis. Sic inter eos qui gubernant, diſcordiæ graue damnum parere natæ ſunt in Republica, idcóque mortalem reatum facilè inuoluunt.

Quæro quarto. Quale peccatum ſit contentio? Reſpondeo, cùm contentio ſit ſermo contradictorius, quo quia veritatem oppugnat, ſi quis ſcienter notam impugnet veritatem in rebus fidei vel in rebus ad ſalutem proximi ſpectantibus, mortalem culpam incurrit. Item in rebus indifferentibus, vel non ita nobilibus, poteſt quis mortale peccatum incurrere verbis contendendo, propter modum contentionis quo aliis ſcandalum ingeritur, aut cum iniurioſa verba miſcentur. Alias ſi hęc abſint, licet fortè perturbatio aliqua clamoroſa etiam cum quadam excandeſcentia interueniat, non cenſetur contentio illa niſi venialis.

Quæro quinto. Quale peccatum ſit hypocriſis: Reſ. cum hypocriſis ſit ſimulatio virtutis quam quis non habet erit mortalis ſi ſit perfecta. Tunc autem cenſetur perfecta quando quis intendit eſſe malus, & vult ſimulare ſe bonum, vult, iniuſtitiam committere, & fingit ſe iuſtum, vult fornicari & in fornicationibus permanere, & tamen fictione & ſimulatione expreſſa vult apparere caſtus. Ideo contra hos in ſacris litteris ſæpè reperitur: *Væ vobis hypocritæ*, quia ſcilicet in his cum ſimulatione contemptus quidam ſanctitatis inuolui videtur, ſanctitatis ſcilicet interioris. Quod ſi quis ſe ſimulet bonum, vel meliorem quam ſit, optans illã bonitatem quam ſimulat, deſideratque aſſequi, non eſt niſi venialis: Item ſi ſimulet, ſolùm ne ſcandalizet alios. Poteſt etiam hypocriſis ex fine eſſe mortalis, vt ſi quis ſimulet ſanctitatem, vt poſſit doctrinam falſam ſeminare, aut poſſit aſſequi beneficium, quo plane eſt indignus.

Quæres quid dicendum de illis qui per hypocriſim eleemoſynas extorquent: Reſp. qui neceſſaria habet ad ſuſtentandam vitam, & paupertatem fingit vt eleemoſynas extorqueat, mortale peccatum poterit incurrere. Si vero non habet neceſſaria, & vt eleemoſynas lucretur, ſimulat paupertatem, non peccat mortaliter.

Quæro ſexto. Quale peccatum ſit curioſitas, Reſpondeo illam etiam inter ſuperbiæ filias cenſeri, quia eſt appetitus ſciendi inordinatus: poteſt atem variis caſibus eſſe mortalis. Primo, ſi res ſint prohibitæ ſub mortali. Sic velle ſcire, ſiue audire quæ in confeſſione dicuntur, eſt peccatum mortale. Item velle legere, & ſcire quæ in libris prohibitis continentur. Secundo, ſi res ſunt noxiæ, & occaſio ſit proxima peccandi in illa ſcientia. Sic qui multum procliuis eſt in luxuriam, & nouit ſibi periculum propinquum fore ſi legat libros inhoneſtos & laſciuos, peccat mortaliter volendo ſcire hæc ſibi noxia. Tertio ſi ita velit ſcire, vt alium inducat ad peccandum mortaliter. Sic peccat, qui vult ſcire ea quæ alius tenetur occultare ratione iuramenti.

Quæro ſeptimo. Quale peccatum ſit inuentio nouitatum aut ornatus vanus: Reſp. ordinariè eſſe veniale. Poteſt tamen ornatus eſſe mortalis, ex fine. Sic peccat mortaliter mulier, quæ ſe ornat ad alliciendum quempiam ad peccatum mortale Item ex aliis circumſtantiis. Sic peccare mortaliter poſſunt qui ſibi magnificas vltrã ſtatum veſtes procurant, & interim debita non ſoluunt, ad quæ tenentur. Similiter qui conuiuia magnifica inſtituunt, cum graui damno creditorum. Sic & grauiter delinquunt, qui vt foueant ſuperbiam ſuam domeſticam in veſtibus, conuiuiis, & aliis ſumptibus, coguntur grauare pauperes, ſtipendia exigere iniuſta & ſimilia.

Quæro octauo. An ornatus fœminarum per pigmenta aut comam oppoſitam, intortoſque capillos item per pectoris nuditatem, & per nouas veſtium formas non ſit mortale peccatum? Reſp. quoſdam exiſtimare eſſe mortalem hunc exceſſum, quia Scriptura & Patres grauiter eum reprehendunt, ut etiam ſupra reprehendimus in Tractatu de ſuperbia: Dicendum tamen hunc exceſſum non videri mortalem, niſi finis ſit mortalis, puta ad alliciendum ad libidinem, aut niſi graue ſcandalum contineat. Sic aliquia adeo tenui & ſic conformata veſte par eſt vti, vt pudenda

denda non satis tegantur; & ideò hoc scandalum omninò esse potest. Quantum ad nuditatē pectoris, cùm illa pars honesta censeatur, nec natura aut pudor humanus absolutè postulet illam tegi, non inducit peccatum mortale, maximè vbi consuetudo viget. Talem autem consuetudinem introducere, vbi esset insolitum graue peccatum contineret, quia vbi insolitum, ibi magis periculosum.

Quod autem Scriptura 1. Pet. & SS. Patres grauiter reprehendunt capillaturam extrinsecùs & circumdationē auri, fucos item & pigmenta, tanquā sit adulterare opus Dei: aduertendum initio Ecclesiæ & temporibus persecutionem, ad bonum exemplum Ethnicorum considerationem huius rei magis fuisse necessariam: ideóque tunc potuisse modestiam in veste & ornatu exteriori faciei & corporis præcipi à Prælatis, & tunc etiam maius scandalum generasse. Alias se ornare coma, & capillis adoptiuis seu alienis, vel pigmentis & aliis modis, non est propriè adulterare opus Dei qua parte Dei est, sed adiuuare opus naturæ, vel defectus eius supplere: quod cum fit ex vanitate solum, seu vano appetitu pulchritudinis; nullo alio extrinseco fine mortali adhibito, veniale est. Hæc latiùs dixerim propter aliquos Confessarios qui morosè nimis quasdam reiiciunt sine absolutione, nonnisi tumultum ingerentes sine fructu. Optimè vero faciunt Confessarij, qui quoad possunt exhortantur ad moderandum corporis cultum.

Petes, an sit peccatum mortale, si vir vtatur veste fœminea, vel fœmina veste virili: Videtur enim quod sic, quia Deut. 22. dicitur: *Non induetur mulier veste virili, nec vir vtetur veste fæmineâ, abominabilis enim apud Dominum est qui hoc facit.* R. vsum vestis alieni sexus non esse ita intrinsecè malum, quin liceat ob iustam causam. Sic qui fugit hostes, potest in aliena veste muliebri se occultare: idem pater in ludis & comediis. Quod si quis ex leuitate vtatur, peccatum est tantum veniale. Quantum autem ad præceptum Deuteronomij, pertinet ad cæremonias vel politiam illius populi.

Quæro nonò. An ingratitudo possit esse peccatum mortale? R. esse mortale, quādo quis beneficium notabile contemnit? & benefactoris affectum, vel eleuat, vel sinistre interpretatur, vt non videatur ei debitor ratione beneficij, aut ne cogatur gratus esse gratias agendo. Ratio est, quia: contemptus beneuoli affectus & sinistra interpretatio beneficij (maximè si sit notabile) non est minus peccatum, quam iudicium temerarium. Nam & illud hic inuoluit, dum quis iudicat affectum esse simulatum, & alio, quam beneuolo animo beneficium impendi. Vnde homines tali contemptu grauiter solent offendi. Erit verò veniale si hoc ex imperfecta aduertentia, vel imperfecto consensu fiat, vt in repentino choleræ motu solet accidere, item ex paruitate materiæ si beneficium sit exiguum, non enim censetur notabilis iniuria benefactoris exigui beneficij contemptus.

Quæro decimò. Quale peccatum sit inobedientia quæ dicitur filia superbiæ. R. formalem inobedientiam ex suo genere esse peccatum mortale. Tunc autem dicitur formalis, quando quis præceptum violat, ea intentione vt illud violet, & ei suo facto aduersetur. Itaque est tunc quidam contemptus præcepti, vel præcipientis, censeturque grauis & mortalis, nisi fiat ex imperfecta attentione, vel præceptum sit de re omninò leui. Vide Caietanum V. *Inobedientia*, Lessium l. 2. cap. 47. dub. 6. De inobedientia supra egimus latiùs in Præceptum 4.

CAPVT II.

De Auaritia.

QVæro primò. Quale peccatum sit Auaritia? R. Auaritia prout dicit appetitum immoderatum diuitiarum, non est ordinariè nisi veniale peccatum: nisi appetitus hic eo vsque se extendat, vt quis non curet quā via opes congregare, aliena etiam rapiendo vel detinendo. Tunc enim est mortale peccatum, prout scilicet opponitur non solum liberalitati, sed etiam iustitiæ, vt supra latiùs diximus tractantes de Auaritia. Prout verò opponitur liberalitati, potest esse mortalis, quando quis ita immoderatè afficitur pecuniā, vt pauperum necessitati non subueniat, quando tenetur ex præcepto.

Quæro secundò. Quandonam teneatur quis ad eleemosynam sub peccato mortali: R. quando quis est in extrema vel graui necessitate, certum est ex communi sententia eum qui habet superflua statui suo, vel etiam personæ obligari ex præcepto illi subuenire: maximè si putet alium non subuenturum. Tunc ergo foret mortale ex auaritia non subuenire. In aliis autem communibus necessitatibus non interuenit ordinariè peccatum mortale, si eleemosyna non detur. Sunt tamen qui condemnant peccati mortalis diuitem habentem superflua statui suo; nullas eleemosynas facientem in communibus necessitatibus pauperum: quia hæc immisericordia grauis censetur, grauiterque repugnans charitati.

Sed petes. An quando quis est in graui necessitate sufficiat illi mutuare, cùm restitutionis obligatione vbi venerit ad pinguiorem fortunam? R. si is qui eget non habeat, nec hoc loco, nec alibi, nec probabiliter putetur habiturus, tunc obligatio est ad dandum gratis; quia præceptum eleemosynas vrget. Si verò ipse est hic inops, alibi habens sufficientia, aut certè vires habet & artem ad facilè lucrandum, tunc satis esset dare mutuo.

Quæro tertiò. An prodigalitas sit peccatum mortale? R. tunc prodigalitatem censeri peccatum mortale, quādo quis per illam etiam aliena consumit: vt cum aliquis sibi ad dispensandum commissa prodigit, vel se impotentem facit ad soluendum debita sua. Item cùm quia propterea desinit prouidere familiæ, vxori, liberis. Denique, si prodigalitas talis sit vt notabile scandalum generet qualis potest esse quandoque in Ecclesiasticis.

Quæro quartò. An peccata illa quæ filiæ auaritiæ nominantur, sint mortalia? R. filias auaritiæ nominari, fraudē, fallaciā, proditionem, vsuram, symoniā, periurium, violentiā Et hæ sunt filiæ eius, quatenùs est contra iustitiam suntque peccata mortalia, nisi paruitas materiæ excuset. Inquietudo & obduratio filiæ auaritiæ etiā sunt, quatenùs illa est contra liberalitatem. Inquietudo, quæ est immoderata sollicitudo ad acquirendū aut conseruandum temporalia, non est mortalis, nisi propter eam aliquis omittat aliquid ad quod obligabatur sub peccato mortali. Obdurationē cordis quâ cor auari est durū erga pauperes, & ad eis subueniendū difficile, mortalis est, quādo quia ex præcepto tenetur eis subuenire, vt iam diximus.

Quæro quintò. Quid sit vsura? R. vsuram dici quando lucrum accipitur vltra sortē ex vi & causa mutui. Potest verò id fieri implicitè in variis trāsactionibus & contractibus. Hinc resoluunt Doctores esse vsuram si quis mutuet alicui vt ad suum molendinū veniat, vel vt ad suam officinam veniat ad emendū, vel vt in suo prædio laboret. Quod quidem intelligendum est, si de his intercedat obligatio ciuilis & stricta: nam si solū sit obligatio gratitudinis, siue si hoc expectetur ex amicitia quadam non ex vi pacti: tunc non est vsura. Imò adde, non posse alicui inijci obligationem ciuilem remutuandi alio tempore, sine vitio vsuræ: quia id est pretio æstimabile. Sic vsura erit, si quis mutuet frumentum, vt postmodum aliud præstantius reddatur, vel vt in maiori quantitate, nisi fortè frumenti pretium iam esset auctius, quam erit tēpore redditionis, ita vt mutuans pateretur damnū, potest enim ipse se indemnem seruare. Item erit vsura, si quis pecunias argenteas, alicui mutuet, cum obligatione postmodum reddendi aureos nummos, quia & hoc onerosum est, & pretio æstimabile. Si tamen ex amicitia id petatur, & non ex obligatione stricta non erit vsura.

Quæro sextò. Quomodo per auaritiam Peccetur mortaliter circa beneficia Ecclesiastica? R. varios hic casus recenseri posse ad symoniam spectantes, reatum peccati mortalis inducentes, & quandoque etiam obligationem restitutionis.

Casus primus: qui dat pecuniam vt ei conferatur aliquod beneficium, peccat mortaliter. Similiter qui recipit pro collatione aut præsentatione beneficij, & ipse tenetur ad restitutionem.

Casus secundus: Si quis conferat alicui beneficium, propter munus a manu vel obsequio peccat mortaliter. Similiter & is qui tale beneficium accipit exempli gratia, aliquis inseruit alieni Prælato principaliter vt beneficium aliquod consequatur, tunc est symonia maximè si promissio, aut pactum accedit saltem tacitum. Quia quando aliquid accipitur, vel datur pro beneficio quod sit pretio æstimabile, vitium incurritur symoniæ.

Casus tertius: Qui dat mediatori aut intercessori aliquod pretium, vt procuret sibi collationem, etiam mortiferè peccat. Ratio est, quia hæc paria æstimantur dare collatori, vel dare alicui tertio vt ipsum collatorem moueat ad conferendum.

Casus quartus: Resignare beneficium cum pensione, addita conditione vt is cui resignatur postmodum sit obligatus redimere pensionem, est symoniacum.

Casus quintus: Resignare beneficium alicui cum pacto, vt tibi restituat expensas quas fecisti in acquisitione beneficij, expeditione litterarum, solutione iurium dum accepisti eius possessionem, &c. ad Symoniam spectat. Ratio est, quia omne pactum in spiritualibus de onere temporali quod iure non est annexum, reprobatur. Vide Binsfeldium parte 4. c. 5.

De aliis quæ auaritiam concernunt, fraude, fallacia, periurio in emptionibus, venditionibus, &c. suprà sufficienter dictum est in quæstionibus super præcepto septimo Decalogi.

De peccato Luxuriæ & speciebus eius tractatum est in quæstionibus super præcepto sexto Decalogi, ideò hic supersedeo. Videri etiam possunt quæ dixi de partu, sodomia, incestu, inter casus reseruatos post Tractatum de Pœnitentia in Candelabro nostro mystico.

CAPVT III.

De Ira & Inuidia.

QVæro primò. Quando ira sit peccatum mortale? R. cùm ira vt in malum accipitur, sit appetitus iniustæ vindictæ, censetur mortalis si vindicta quam quis appetit sit grauis, & perfectè volita: quia tunc est contra proximi charitatem, & contra iustitiam in re notabili.

Potest vero esse venialis ob imperfectionem actus: vel defectu voluntarij perfecti, quando motus iræ perfectum iudicium rationis inuenerit: vel ex parte materiæ, cùm quis modicam vindictam cupit. Sic suprà dixi iram puerorum sese percutientium sine intentione grauis læsionis, venialem ordinariè censeri.

Quæro 2. An quando quis grauem quidem vindictam non appetit, tamen grauiter exardescit interiùs & perturbatur, vel etiam exteriùs excandescit, & iram per signa & clamorem multum patefaciat, an censeatur peccatum mortale? Respondeo non censeri, nisi quis ita accendatur, vt paratus sit aliquid facere quod sit peccatum mortale, vel nisi scandalum graue oriatur: quod quandóque contingere posset in Viris Ecclesiasticis, aut Religiosis.

Quæro tertiò. Si omnis ira non sit mortalis quare Matth. 5. generaliter dicit Dominus: *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio?* Reum esse iudicio, apud Hebræos nihil est aliud quàm dignum esse condemnatione, & quidem mortis, nam illa tanquam præcipua, dicitur absolutè condemnatio & iudicium: & translata ad tribunal Dei, designat damnationem æternam, vt multi interpretantur.

D. Th. 2. 2. p. 158. a. 3. ad 2.

Respondeo. Christum ibi non loqui de omni ira, sed de eâ quæ tendit ad homicidium siue qua quis alterius mortem desiderat. Ponit enim tres gradus homicidij. Primus est ira interna mortem desiderans. Secundus eadem ira erumpens in contumeliam, sed leniorem. Tertius eadem erumpens in contumeliam grauem, dum non solùm *Raca*, sed & *Fatue* fratri dicit. In quarto est ipsum homicidium aut percussio.

Quæro quartò. An maledictio ex ira procedens sit semper peccatum mortale? Resp. cùm maledictio sit mali imprecatio, si quis graue malum animo deliberato alicui imprecetur, est peccatum mortale. Si vero in maledictionem erumpit solum ore tenùs, corde verò & voluntate non vellet illud malum quod imprecatur, peccatum est solum veniale. Quomodo frequenter parentes verba quædam maledictionis fulminant in proles immorigeras ex ira subitanea, absque voluntate mali, & ita absque peccato mortali. Est tamen res periculosa, de qua grauiter frequenter sunt monendi.

Vide Caiet. V. Maledic.

Aduerte hic quosdam malum imprecari aduertenter in ipso feruore iræ, & tunc etiam consentire in malum, mox autem placari, & pœnitere mali imprecati. Hi quandóque se excusant, quasi grauiter non peccassent, quia mox malum noluissent, inquiunt ipsi, sed id non sufficit, quia in morula præcedentis temporis potuit esse sufficiens aduertentia & consensus ad peccandum mortaliter? illa autē quæ statim subsequitur pœnitentia & nolleitas mali, indicat in peccato non fuisse permanentiam: non verò facit, vt non fuerit consensus. De quo rudes in Confessione examinandi sunt, quia putant exiguum fuisse peccatum eo quod durarit ira, aut malam imprecationem mox reuocarint.

Quæro quintò. Quid de contumelia, conuitio, improperio, an semper sint peccata mortalia? Si quis notabiliter intendat lædere alterius honorem, vel ex contemptu illa procedant, peccat mortaliter. Si quis vero ex ira leui aut animi leuitate absque animo inhonorandi aliquid obiicit, censetur veniale peccatum. In peccatis verborum maximè consideratur ex qua intentione & affectu proferantur. Si tamen aduertat aliquis grauiter aliquem commouendum & lædendum ex aliquibus obiectis, licet fortè ei non sit animus grauiter inhonorandi, posset mortaliter peccare: tùm quia occasionem grauis peccati alteri dat, tùm quia dum aduertit alterum grauiter lædi, (etiamsi non faciat en animo) tamen actus redit in naturam suæ sortis, vt loquuntur Theologi.

Quæro sextò. Quale peccatum committunt, qui sibi vel alteri ex ira dicunt: *Maledictus dies quo natus sum. Maledictus dies quo natus es. Maledictus dies quo primum vnquam te vidi. Maledictus dies quo te in coniugem accepi. Maledicti qui vnquam id mihi suaderunt*, & similia. Resp. hic esse discernendum animum eius qui sic maledicit. Si enim maledicendo diei, intendit quis solùm irrationabili creaturæ maledicere, ita vt intendat solùm quod dies maledictus sit tot mala culpæ vel pœnæ producens, siue natiuitatis sit dies, siue coniugij, censetur solum peccare venialiter, & quandóque etiam potest non peccare, vt Iob. Si verò per illam maledictionem intendit optare malum homini nascenti, siue sibi, siue alteri: item personis illo die coniugatis, siue sibi, siue coniugi peccatum mortale est. Vnde deliberato animo id facere, vel his qui coniugium suaserunt maledicere, à mortifero peccato non excusatur. Sed cum sæpè non intelligant proprium sensum verborum quæ proferunt, & ex prauo magis vsu hæc pronuntient, quam ex voluntate mali: tunc excusationi à peccato mortali locus esse poterit.

Quæro septimò. Quale peccatum sit indignatio, quæ dicitur filia iræ? Respondeo, indignatio dicitur, quando homo non vult videre eum cui irascitur, nec cum eo loqui aut conuersari, quia eum indignum iudicat suâ conuersatione & affabilitate. Communiter autem est peccatum veniale, nisi scandalum accedat, vel casus quo ei teneatur loqui. Potest verò in superiore erga inferiorem fieri ex iusta causa correctionis, sine peccato. Sed & indignatio potest crescere vsque ad contemptum & odium proximi, & tunc est mortalis: de quo est examinandus pœnitens.

Quæro octauò. Quale peccatum sit tumor mentis, qui etiam recensetur inter filias iræ? R. quidam vocant tumorem mentis, quo seipsum irascens extollit & alteri præfert. Facit enim ira, vt is qui offensus est se apprehendat vt magnum & extollat: eum verò qui offendit vt vilem & contemnat: quomodo & animalia in ira intumescunt & se extollunt. Si itaque sit perfectus in tumore contemptus, tunc peccatum mortale committitur, Aliàs non. Alij tumorem vocant, quando irascens, animum suum replet diuersis cogitationibus amaris, quibus apud se cogitat diuersas vias se vindicandi, & habet multiplex propositum id perficiendi. Itaque hic tumor, quia ex graui & diurna ira procedit cum viæ multæ vindictæ iniustæ exagitantur, in re notabili grauis est & mortalis.

Quæro nonò. Quæ signa dilectionis inimico tenetur quis exhibere? Resp. Tenetur exhibere signa charitatis generalia ex præcepto, signa autem particularia non tenetur, nisi ex consilio; in præparatione tamen animi debet esse paratus subuenire ei in necessitate. Vide quæ dixi Horti Pastor. Tom. 3. Tract. 2. Lect. 3. in fine.

Quæro decimò. Quale peccatum sit Inuidia? R. cùm inuidia sit tristitia de alieno bono, in quantum tale bonum minuit excellentiam inuidentis, si illa tristitia sit voluntaria & deliberata, sitque de graui bono alterius, mortalis est. Motus autem imperfecti inuidiæ veniales sunt.

Sic, si quis deliberatè exultet in aduersis proximi ob inuidiam, mortaliter peccat, sicut & de prosperis eius ob eandem inuidiam se contristando & affligendo. Ex inuidia solet oriri odium proximi, & illud etiam ex suo genere est mortale: potest autem quis sine peccato odisse peccatum proximi, & prauas consuetudines, quia cùm hoc stat, quod proximum diligat.

Ex inuidia etiam oriri solet detractio, susurratio & similia, de quibus dixi super Præcepto 8 Decalogi.

Aduertat

Aduertat autem Confessarius, confundi frequenter à confitentibus inuidiã cum æmulatione: est autem æmulatio tristitia de alieno bono, non quia ille alius bene habet, sed quia ipse qui tristatur non habet: & hæc à Confessariis distinguenda est ab inuidia perfecta: est enim ordinariè æmulatio illa solùm venialis, qualis frequens est inter homines eiusdem artis, vel professionis.

CAPVT IV.

De Gula & Acedia.

QVæro primò. Quale peccatum sit Gula? R. Cùm Gula sit appetitus inordinatus cibi vel potus ordinariè est solum venialis, nisi propter gulam quis paratus sit transgredi præceptum aliquod Dei vel Ecclesiæ, puta furari propter gulam satiandam, vel frangere ieiunium, non soluere creditoribus, vt opiparè & gulosè viuat.

Quæro secundò. An comedere vel bibere inordinatè vsque ad vomitum, non sit peccatum mortale? Respondeo, quosdam affirmare, inter quos Angelus, V. *Munditia*, & Syluester, V. *Gula*. Communior tamen opinio negat. Quamuis & aliqui illorum dicant vsque ad vomitum se ingurgitare, esse mortale, quando aliquis est ita gulæ addictus, vt eum mox voluntariè, ad finem iterùm bibendi & comedendi, ac de nouo se ingurgitandi, videtur enim id inuoluere magnam deformitatem contra naturam. Aduerte etiam, quod ingurgitatio cum graui sanitatis detrimento, censeri debeat mortalis, siue circa nimium cibum versetur, siue circa potum. Quod autem aliquis frequenti die ob potum pridianum capite multum doleat, non puto censeri ideò mortale, si absit periculum morbi grauioris.

Quæro tertiò, quando ebrietas mortalis sit? Respondeo, quando scienter quis se inebriat, & vsu rationis priuat. Censetur autem scienter id facere, quando potuit & debuit aduertere ex immoderato potu ebrietatem sequuturam, licet eam non intenderet. Alias, quando quis ignorat vim vini, omninò æstimauit non sequuturam ebrietatem, licet viderit aliquam immoderationem, potuit esse venialis sequuta ebrietas. Aduerte iterum hic, quosdam veotri & gulæ deditos, frequenter peccare mortaliter, licet ebrietas non sit sequuta; qui scilicet noctē dieque bibentes, apertè exponunt se periculo ebrietatis, parumque curant an ea sequatur.

Quæro quartò. Quibus signis agnosci poterit, an quis ebrius fuerit? Respondeo, si postridie non meminit eorum quæ egit, vel dixit, aut quomodo domum tedit, aut cubitum concesserit quo duce, aut adiutore, & similia, signum est ebrietatis. Item, si egit aliquid quod integra mente nunquam solat, v.g. iurabat, blasphemabat, familiam perturbabat, cùm alias soleat esse modestus, benignus, turpia agebat aut loquebatur, cùm soleat esse castus, signum etiam est fuisse rationem sopitam. Alias qui nouit discernere inter bonum & malum, licitum & illicitum, vitare mala eligere bona, non videtur esse ebrius, licet rectà nequeat incedere & domus ei verti videatur. Similiter, si possit adhuc solita officia vtcumque exequi, etsi cum vertigine & difficultate. Ita Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 4. ex Caietano, V. *Ebrietas*.

Quæro quintò. Quale peccatū sit prouocare ad æquales haustus? Resp. si fiat animo se vel alium inebriādi, quales aduertere facilè quis possit in se vel in alterum ebrietatem sequuturam, peccatum est mortiferū, nisi fortè iusta causa excuset. Hoc addo, quia aliqui existimant posse esse licitum ex causa alterum inebriare, vel etiam se. Exēpli causa, detinetur quis à valonibus, aut ab hostibus, non potest euadere nisi illos inebriet. Item, meditatur quis proditionem vel homicidium, nec potest auerti nisi inebrietur, prouocando ad æquales haustus, & se etiam ebrietatis periculo committendo. His & similibus casibus putant licitum se inebriare, vel alterum: tùm quia licitum est quibusdam casibus suadere vel inducere ad minus malum, vt impediatur maius: tùm etiam, quia priuatio vsus rationis ex potu, non est ita intrinsecè & per se peccatum, quin quandoque liceat. Nam causa medicinæ ad arcendum morbum, sumere potum etiam vsque ad ebrietatem ex præscripto Medicorum licitum est: Ebrietas enim propriè est excessus in potu vsque ad priuationem rationis, causa voluptatis factus. Itaque ad vitandam mortem, cùm non fiat causa voluptatis, videtur posse quis hibere vsque ad ebrietatem, si aliter quis non possit euadere. Exempli gratia: Nisi æquali cyatho respondeas, prouocabit te alter ad duellum, vel gladio te inuadet. Vide latiùs de his Lessium l. 4. c. 3. dub. 4.

Quæro sextò. An peccent mortaliter caupones vinum vendendo illis quos sciunt illo inebriandos? Hic casus est frequens; nam illis promittitur adhuc vinum in copia, cùm iam proximi ebrietati cernuntur? Resp. peccare mortaliter, si sine incommodo, petentibus denegare possunt, & ebrietatem eorum impedire: Etenim, quando id commodè vitare possunt, nec faciunt, censentur cooperari & consentire, quia non solùm non impediunt, sed etiam materiam peccandi suggerunt. Quod si verò sine notabili incommodo denegare non possunt, tunc excusantur. Nec enim tunc facere censentur causa operationis, sed vitandi incommodi causa, & inuoluntariè, nec intendunt ebrietatem illorum. Sic ancilla iubente domino promere potest, licet videat inebriandum, quia sine incommodo negare nequit. Simile est in aliis exemplis: auriga potest vehere dominum vel dominam suam ad locum adulterij, nec censetur cooperari, licet sciat adulterium ab illis committendum in loco ad quem venit. Naaman Syrus poterat comitari dominum suum ad locum Idoli, & sustentare adorantem. Itaque si caupo aut hospita timet quærelas & rixas graues vel conuitia, iuramenta & blasphemias si promere desinat, non censetur cooperari ebrietati si promat: Item non poterit solutionem impetrare conuiuij, nisi adhuc promat: Item, ad aliam tabernam suot ituri, nec peccatum impeditur. His, inquam, & similibus casibus non censetur mortaliter peccare, quia censetur facere inuoluntariè, & res per se est indifferens, nec sit causa cooperationis, sed vitandi incommodi. Idem dic de cauponibus apponentibus cibos in die ieiunij illis qui petunt cœnam: licet enim sciant aliquos non excusari, non censentur tamen cooperari, si sine incommodo non possunt illis denegare, vt ferè ordinariè fit: atqui etiam denegando non peccatum non impediunt, quia alio ituri sunt, & ibi cœnaturi.

Quæro septimò. An ebrio imputentur peccata quæ in ebrietate committit, puta si fornicetur, si occidat, aut vulneret? Resp. si non fuerit culpabilis ebrietas, mala etiam sequuta non imputantur ei ad culpam. Si verò fuit culpabilis, videndum an similia solitus erat facere in ebrietate, puta quia tunc rixosus esse solet & lubricus: & tunc cùm potuerit & debuerit præuidere & præcauere, imputantur ei ad culpam mortalem, tanquam voluntaria in causa. Si autem non solitus sit similia agere etiam ebrius, nec vllo modo ea potuit præuidere, non imputantur ei ad culpam nouam.

Quæro octauò. Quale peccatum sit Acedia? Resp. Cùm Acedia sit fastidium spiritualium rerum & diuinarum, siue tristitia, eo quod fines spirituales, si sit perfecta & deliberata, mortale peccatum est. Sic peccat mortaliter qui tristatur ex deliberato consensu voluntatis, quod creatus sit ad gratiam, ad merita, ad gloriam. Item qui ex tædio & tristitia rerum spiritualium deliberatè appetit mortem, aut vellet se nunquam fuisse natum, vel esse bestiam. Item qui ex tali tristitia omitteret quæ sunt necessaria ad salutem. Alias facere quæ sunt præcepti, licet cum tædio, non erit mortale, quandoque nec veniale, si ratio non consentit.

Tandem concludo hoc opusculum Resolutionum Pastoralium, & Lectorem monitum opto me frequentes hic insinuasse opiniones probabiles & fauorabiles; idque in gratiam Confessariorum qui tenentur eas scire. Quia hæ noorarb eos liberant à variis anxietatibus occurrentibus circa quosdam pœnitentes satis difficiles, qui quandoque deterrentur nimia seueritate Confessariorum ab hoc Tribunali sacro. Circa eos igitur quandoque sufficit vel opinione Doctorum probabili, ita dictante prudentia: licet ipsemet Confessarius contrariam probabiliorem putaret. Interim omnia quæ hic scripsi S. Romanæ Ecclesiæ iudicio & censuræ substerno, cui nunc variis errorum & bellorum turbinibus exagitatæ, inuiolabilem veritatem & firmitatem à Deo Optimo Maximo promissam hoc voto exopto, tota cordis contentione ad eum clamans.

PRAXIS CATECHISTICA EX PASTORALI HORTO, PER INTERROGATIONES ET RESPONSIONES DIGESTA.

Lector Beneuole Salutem in Domino.

EDITO Pastorali nostro opere, optarunt quidam è Pastoribus, vt tanto faciliorem viam ad catechizandum ſtatam reperirent, ſummatim per ſingulas Lectiones indicari Interrogationes quæ pueris proponi poſſent. Ego quia omnibus Paſtoribus, & rudioribus, & doctoribus, me debitorem initio operis profeſſus ſum, votis eorum ſatisfacio. Vnde per Interrogationes & Reſponſiones breues digeſſi ſingulas Lectiones: quas Interrogationes & Reſponſiones poterunt Pueris vernaculo ſermone ſummatim tradere: ipſi verò vt docere poſſint, legere poterunt eaſdem Lectiones, & inuenient ampliorem explicationem, & exempla ex geſtis Sanctorum in fine Catechiſmi addenda.

Catechiſticæ Interrogationes & Reſponſiones ex Tractatu primo Tomi primi Horti Paſtorum.

DE FIDE CHRISTIANA.

Ex Lectione Prima:

I. ES tu Chriſtianus?
R. Sum equidem, per gratiam Dei.
I. Vnde tibi illud Nomen?
R: A Chriſto, qui oleo ſanctificationis me vnxit.
I. Quando nomen illud acceperunt Fideles?
R. Initio Eccleſiæ in Vrbe Antiochena.
I. Quomodo antea vocabantur?
R. Diſcipuli, vel fratres.
I. Quomodo adhuc?
R. Galilæi & Nazaræi, à Ieſu de Nazareth Galilæo.
I. Eſt ne diuiſio inter Chriſtianos, quod aliqui vocentur Franciſcani, alij Benedictini; alij Bernardini?
R. Non eſt: Nam Franciſcus, Benedictus, Bernardus, ſunt Duces ad perfectionem ſub Chriſto.
I. Ad quid obligat nomen Chriſtianum?
R. Ad moriendum pro Chriſto.
I. Declara exemplis.
R. S. Sebaſtianos, S. Diaconus, S. Blandina per Nomen Chriſtianum animati ſunt ad Martyrium.

Ex Lectione 2.

I. Sunt-ne aliæ obligationes Chriſtiani?
R. Obligatur iugiter agere gratias Deo de ſua ad fidem vocatione.
I. Quid vltra?
R. Sicut eſt hæres Nominis, ita debet eſſe imitator Sanctitatis Chriſti.
I. Quod debet eſſe ſpeculum quotidianum Chriſtiani?
R. Vita & virtutes Ieſu Chriſti.
I. Sunt-ne multi Chriſtiani?
R. Sunt multi numero, pauci vitæ merito.
I. Quid ita? R. Quia pauci Chriſtum imitantur.

Ex Lectione 3.

I. Quod eſt ſignum Chriſtiani?
R. Signum Crucis.
I. Quis fructus illius?
R. Continet profeſſionem fidei SS. Trinitatis; Item Incarnationis & Paſſionis Filij Dei.
I. Quis vlterior fructus?
R. Multam vim habet contra dæmonem, & eius maleficia.

Ex Lectione 4.

I. Quænam eſt prima virtus requiſita in Chriſtiano?
R. Eſt Fides.
I. Quid eſt Fides?
R. Eſt donum Dei quo firmiter aſſentimur illis quæ reuelata ſunt.
I. Quæ requiruntur ad perfectam fidem?
R. Requiritur lumen ſupernaturale ex parte intellectus.
I. Quid vltra?
R. Pius affectus ex parte voluntatis.
I. Quomodo Deus vocat Infideles ad fidem?
R. Vocat lumine & voce interiori, vocat etiam exteriore per ſe, vel per ſuos.

Ex Lectione 5.

I. Quàm firma debet eſſe Fides?
R. Adeò firma eſſe debet, vt nullam vacillationem admittat.
I. Quid ita?
R. Quia innititur Deo, qui eſt prima veritas, nec falli potens, nec fallere.
I. Qui ſolùm vnum articulum non crederet, perditne fidem totam?
R. Omninò perdit, ſi ſit pertinax, quia fides debet eſſe integra.
I. Nonne ſufficit credere quæ in Scriptura continentur?
R. Non ſufficit, ſed oportet etiam credere traditiones Eccleſiæ.
I. Poſſet-ne id oſtendi exemplo?
R. Omninò: Nam & Hæretici nobiſcum credunt Symbolum Apoſtolorum, nec tamen habetur in Scriptura.

Ex Lectione 6.

I. Quod eſt peccatum oppoſitum fidei?
R. Eſt hæreſis.
I. Eſt-ne magnum peccatum?
R. Eſt grauiſſimum.
I. Quare?
R. Quia deſtruit fidem, quæ eſt primum donum Dei, & fundamentum aliorum.
I. Cur adhuc?
R. Quia ſolet hominem deducere ad atheiſmum.
I. Sunt-ne fugiendi Hæretici?
R. Omninò, & quidem magis quam peſte infecti.

Ex Lectione 7.

I. Vndenam hæreſis ſuam duxit originem?
R. A maligno Cain, qui primus non credidit prouidentiam & iudicium Dei.

I. Ex-

I. Ex quibus vitiis orinntur ounc hæreses ?
R. Potissimum ex superbia & libidine.
I. Quare Deus permitrit hæreses ?
R. Vel in punitionem peccatorum, vel probatinnem electorum.

Ex Lectione 8.

I. Quinam sunt fundatores Fidei ?
R. Sunt Apostoli.
I. Quomodo eam fundarunt ?
R. Doctrina sua, quam toto orbe tuleront.
I. Quomodo iterùm ?
R. Sanguine suo qoo doctrinam rigarunt,& firmam fecerunt.
I. Quinam sunt Fidei Fundatores in nouo orbe ?
R. Viri Apostolici, illuc zelo Dei procedentes.
I. Quomodo eam fundant ?
R. Sicut Apostoli, doctriná,& si opus sit etiam sanguine.

Ex Lectione 9.

I. Quis composuit Symbolum nostrum ?
R. Apostoli.
I. Quando ?
R. Cùm in vniuersum orbem sunt diuisi.
I. Ad quem effectum illud composueruot ?
R. Vt vbique traderent eandem formulam credendi.
I. Composuerunt oe singuli vnom articulum ?
R. Non est id certum : sufficit communi consensu omnes atticulos composuisse.
I. Quare dicitut Symbolum sæpè esse recitaodum ?
R. Quia est speculum Fidei nostræ.
I. Valet-ne contra Sathanam ?
R. Omninò, est scutum contra eius iacula.
I. Oportet-ne scire memoriter Symbolom ?
R. Oportet scire, & aliquo modo intelligere.

Catechisticæ Interrogationes & Responsiones ex Tractatu II.

Explicatio primæ Partis Symboli.

Ex Lectione 1.

I. QVod est initium Symboli ?
R. *Credo in vnum Deum.*
I. Potest oe cognosci quid est Deus ?
R. Non potest perfectè cognosci, oec declarari.
I. Quænam sunt perfectiones Dei ?
R. Sunt infinitæ.
I. Enumera aliquas.
R. AEternitas, Immensitas, Omniscientia, Omnipotentia, Prouidentia, Misericordia, Iustitia.
I. Qnare Deus dicitur AEterous ?
R. Quia sine prioeipio & sine semper fuit, semper erit, semper est.
I. Quare dicitur Immensos ?
R. Quia vbique est per essentiá, præsentiam, potentiam.
I. Quare dicitur Omniscius ?
R. Quia videt & nouit omnia præterita, præseotia, futura,& omnia possibilia.
I. Videt-ne omnes cogitationes ?
R. Omninò videt vsque ad fundum cordis nostri.
I. Quare dicitur Omnipotens ?
R. Quia nihil est impossibile eius voluntati.
I. Posset ne creare plures mundos.
R. Posset infinitos.
I. In quo consistit Dei prouidentia ?
R. In gubernatione omnium creaturarum, ab Angelo vsque ad vermiculum.
I. In quo iterùm ?
R. In prædestinatione & reprobatione hominum.
I. Reprobat ne aliquem Deus non præuisis peccatis?
R. Non.
I. In quo relucet Dei misericordia?
R. Io omnibus operibus,& maximè in salute hominum.
I. Io qoo eius elucet iustitia ?
R. In punitione malorum.
I. Declara exemplis.
R. In puoitione Angelorum reproborum, in Diluuio, in Sodoma,& aliis vltionibus.
I. Sunt-ne plures prædestinati quàm reprobi ?
R. Sunt plures reprobi.

Ex Lectione 2.

I. Sunt-ne plures Dij.
R. Noo, sed vnicus est.
I. Cur ergo tres nominantur, Pater, Filius Spiritus S.
R. Tres sunt Personæ, sed vnus est Deus in natura & esseotia.
I. Declata id exemplo.
R. Potest id declarari exemplo animæ : in illa sunt tres potentiæ intellectus, voluntas, memoria, vnica tamen est anima.

Ex Lectione 3.

I. Dic primum articulum Symboli.
R. *Credo in Deu Patrem omnipotententē Creatorē cæli & terræ.*
I. Quid significat vox *Credo ?*
R. Significat idem quod firmissimè teneo, sine vlla hæsitione.
I. Quid significat, *Credo in Deum ?*
R. Hæc solere distingui, *Credo Deo, Credo Deum, Credo in Deum ?*
I. Ostende distinctiooem ?
R. Credere Deo, est Credere vera esse quæ loquitur; Credere Deum, est credere quia est, Credere in Deum, est credendo & sperando pio quodam affectu in Deum ferri.
I. Quid est Credo in Deum Patrem ?
R. Per Patrem intelligitur prima persona Trinitatis.
I. Cur eum dicis omnipotentem ?
R. Omoipotentia licet communis sit omnibus Personis specialiter tamen attribuitur Patri, quia est toos omnis originis, & principium sine prioeipio.
I. Cur initio Symboli statim fit mentio Omnipotentiæ.
R. Vt nobis oihil sit difficile ad eredendum in omnibus in illo proponendis.

Ex Lectione 4.

I. In qno Deus primo suam omnipotentiam ostendit?
R. In creatione cæli & terræ.
I. Quid impulit Deum ad creandum omnia ista ?
R. Sola sua bonitas; quia non egebat creaturis.
I. Est-nè magna obligatio hominis erga Deum, ob creationem ?
R. Est plane magna, qoandoquidem homo creatus sit propter Deum,& alia omnia propter ipsum.

Ex Lectione 5.

I. Quandonam Deus creauit Angelos ?
R. Primo die quando creauit cælum, non creauit illud vacuum, sed Angelis plenum.
I. Est-ne ergo magnus numerus Angelorum ?
R. Est sine comparatione maior numero hominum, & quasi ionumerabilis.
I. Est ne numerus Angelorum qui eeciderunt magnus?
R. Est magnus, quia ex omni ordine aliqui eeciderunt, & ad eorum locum homines electi euehuotur.
I. Præsunt ne Angeli boni muodi gubernationi?
R. Omninò Præsunt elementis, Prouinciis, templis, altaribus, ciuitatibus,& singulis hominibus.

Ex Lectione 6.

I. Quænam beneficia accipiunt homines ab Angelis custodibus ?
R. Accipiunt beneficia, tam corporalia, quâ spiritualia.
I. Declara de beneficiis corporalibus.
R. Conseruant multis periculis vitam nostram & in necessitatibus iuuant.
I. Declata de necessitatibus spiritualibos ?
R. Conseruant nos ne in peccata cadamus, & offernnt Deo preces nostras. Si in peccatis agamus, ad pœnitentiam nos iuuaut.
I. Erga quos specialem protectionem exhibent Angeli?
R. Erga amatores castitatis.

Ex Lectione 7.

I. Qnando inchoat Angelica custodia ?
R. Mox à natiuitate nostra.
I. Quandiu durat illa ?
R. Vsque ad mortem.
I. An non & post mortem Angelicum Officium durat?
R. Etiam, animas post mortem deducunt Angeli in cælum, vel ad Purgatorium.

Ex Lectione 8.

I. Quando creauit Deus hominem ?
R. Sexto die.
I. Qōomodo creauit ;
R. Ad imaginem & similitudinem soam.
I. In quo consistit illa similitudo ?

R. In hoc quod homo sit secundùm animam incorporeus, immortalis, particeps æternitatis & gloriæ.
I. Fuit ne homo creatus cum perfectione donorum naturalium?
R. Planè fuit creatus in perfecta statura, scientia & aliis donis; etiã cum perfecto dominio in alias creaturas.
I. Si homo non peccasset, erat ne moriturus?
R. Nequaquam: sed beneficio ligni vitæ & Dei speciali dono, erat vitam conseruaturus.
I. Quid deinde?
R. Tempore à Deo destinato ad consortium Angelorum sine morte erat transferendus.

Catechisticæ Interrogationes & Responsiones ex Tractatu III.

Explicatio articulorum spectantium ad secundam Trinitatis Personam.

Ex Lectione 1.

I. De qua re tractat secunda pars Symboli?
R. De Mysterio magno Incarnationis.
I. Quare vocas Mysterium magnum?
R. Quia est fundamentum cæterorum, & mysteriorum mysterium.
I. Quomodo grati erimus Deo pro hoc mysterio?
R. Frequenter illud & pie rememorando.
I. Quis inde fructus?
R. Accendetur inde charitas in nobis.

Ex Lectione 2. & 3.

I. Quid necesse fuit Filium Dei incarnari?
R. Quia sine illa non potuit homo à peccato liberari.
I. Quid si homo non peccasset, an non fuisset Filius Dei incarnatus?
R. Non fuisset.
I. Nunquid poterat æquè Pater aut Spiritus S. carnem sumere, & hominem redimere?
R. Poterat.
I. Quare ergo potius Filius id fecit?
R. Quia congruum fuit per filium naturalem reduci filios adoptiuos ad hæreditatis æternæ participationem, à qua exciderant.
I. Poterat ne Deus magis amare mundum, quam vt Filium suum vnigenitum daret?
R. Non poterat.

Ex Lectione 4.

I. Quare potius Deus hominem peccantem liberauit, quam Angelum?
R. Quia natura humana infirmior Angelica, mouit Dei misericordiam.
I. Nunquid poterat homo liberari per Angelum?
R. Non potuisset Angelus perfectam satisfactionem offerre pro peccato hominis, sicut Christus.
I. In quo consistit illa perfecta satisfactio?
R. In eo quod Sanguis Christi, & eius satisfactiones fuerunt infiniti valoris.

Ex Lectione 5. & 6.

I. Poterat-ne magis eleuari natura humana, quàm per mysterium Incarnationis?
R. Non poterat, quia per illud Deificata fuit, & vnita verbo.
I. Nunquid antiqui Patres magnoperè desiderarunt hanc Incarnationem?
R. Omninò, nam Scriptura plena est eorum ardentibus desideriis.
I. Quare ergo tam diu dilata fuit?
R. Quia Christus voluit venire in medio sæculorum.

Ex Lectione 7. & 8.

I. Dic verba articuli secundi in Symbolo.
R. Et in Iesum Christum, Filium eius vnicum, Dominum nostrũ.
I. Quare facis reuerentiam pronuntiando nomen *Iesus*?
R. Quia illud est nomen proprium & dignissimum Filij Dei incarnati.
I. A quo fuit illi impositum?
R. A Patre Æterno.
I. Nunquid Angelus illud imposuit?
R. Non, illud tamen Mariæ & Iosepho reuelauit.
I. Quare vocatur nomen super omne nomen?
R. Quia continet reliqua nomina quæ Christo tribuuntur, & illa transcendit.

Ex Lectione 9. & 10.

I. Quare Iesus etiam vocatur Christus?
R. Christus vocatur, quia vnctus.
I. Quomodo vnctus?
R. Ob triplicem dignitatem: quia Sacerdos, quia Rex, quia Propheta.
I. Quare vocatur Christus Filius Dei vnicus?
R. Quia in Natiuitate æterna non habet fratres.
I. Numquid & nos sumus Filij Dei?
R. Sumus per adoptionem, sed ipse vnicus est per naturam.
I. Quare vocatur Dominus noster.
R. Quia ipse specialiter nos sibi seruos emit pretio Sanguinis sui.

Ex Lectione 11.

I. Dic Articulum tertium?
R. Qui conceptus de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine.
I. Quando fuit conceptus?
R. Post Angeli salutationem, Maria dicente: *Ecce Ancilla Domini*, &c.
I. Quid opus erat Angeli Nunciatione?
R. Vt mens Virginis instrueretur de Filio antequam in carne eum conciperet.
I. Sed cur id fit per Angelum?
R. Vt idẽ esset initiũ orbi reparãdo, quod fuit euertẽdo.
I. Declara istud?
R. Angelus malus colloquio cum Eua dedit initium morti & peccato. Angelus bonus colloquens cum Maria dedit itium vitæ & gratiæ.
I. Quare Conceptio Christi specialiter tribuitur Spiritui sancto.
R. Quia opera bonitatis specialiter illi solẽt appropriari.

Ex Lectione 12. & 13.

I. Quare voluit Christus nasci in Bethleem?
R. Tùm quia erat de familia Dauid; tùm quia voluit eligere locum humilem.
I. Quare voluit reclinari in præsepio?
R. Voluit hoc esse primũ altare, in quo patri se offerret.
I. Quare voluit nasci tempore pacis vniuersalis?
R. Quia nomen eius erat, *Princeps pacis.*
I. Quare natus est media nocte?
R. Quia erat lux vera quæ veniebat ad illuminandas tenebras nostras.
I. Quem in nobis effectum habet natiuitas Christi?
R. Perficit in nobis Fidem & Charitatem.
I. Quem iterum?
R. Docet nos Christus natus, ex præsepio quasi cathedra, omnem virtutem.

Ex Lectione 14. & 15.

I. Quomodo dicitur ex Virgine natus?
R. Quia mansit *Maria*, ante partum, in partu, post partum Virgo.
I. Fuit ne Christi natiuitas sine dolore Matris.
R. Imò fuit cum illius magno gaudio.
I. Oportuit ne obstetricem adesse Virgini parienti?
R. Nequaquam; quia partus eius fuit facilis, & sine vlla sorde.

Ex Lectione 16.

I. Dic quartum Articulum?
R. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus.
I. Vbinam Christus suam inchoauit Passionem?
R. In Horto.
I. Quare in Horto?
R. Vbi inceperat morbus & mors per primum Adam, secundus Adam ibi voluit remedium inchoare, vt redderet vitam.
I. Sudauitne ibi Christus verum & naturalem Sanguinẽ?
R. Omninò.
I. Fuit ne id factum per miraculum speciale?
R. Fuit factũ naturaliter ex vi maximi angoris & agoniæ.

Ex Lectione 17.

I. Quid passus primò fuit Christus sub Pontio Pilato?
R. Flagellationem crudelissimam?
I. Quare vocas crudelissimam:
R. Ob instrumenta crudelia: eaque varia: cæsus enim fuit virgis, funiculis, loris: imò addunt aliqui etiam catenulis.
I. Fuit-ne magnus numerus ictuum?
R. Quidam dicunt reuelatum excessisse quinque millia.

Ex Lectione 18.

I. Quid vltrà passus fuit?

R. Corona

R. Coronationem acerbissimam & ignominiosissimam.
I. Quare vocas acerbissimam?
R. Quia nihil eâ acerbius, dum spinæ penetrant carnem & neruos capitis.
I. Quare vocas ignominiosissimam?
R. Quia ideò talem coronam imposuerunt, vt regnum eius subsannarent.
I. Quid præterea huic ignominiæ adiecerunt.
R. Arundinem, quasi sceptrum, & purpuream vestem, quasi imperiale pallium.

Ex Lectione 19.

I. Quid postmodum Christus passus est?
R. Nouos dolores in baiulatione Crucis impositæ.
I. Declara istud?
R. Quia hoc onere grauissimo premente, nouo cruore plateas respergebat.
I. Quare vocas Crucem tam graue onus?
R. Tùm quia illa ponderosa erat: tùm quia in illa omnium peccata imposita erant.
I. Quare Simō Cyrænæus iuuit Christū in ferenda Cruce?
R. Designat quemlibet verè fidelem cum Christo debere baiulare Crucem.

Ex Lectione 20.

I. Qui fuere vlteriores dolores Christi?
R. Hi fuere in transfixione manuum & pedum per acerbissimos clauos.
I. Quare Christus voluit eleuari in Crucem?
R. Elegit Crucem quasi altare in quo immolaretur.
I. Explica mysterium Crucis.
R. Crux significat totam perfectionem Christianam.
I. Quomodo hoc?
R. Pars inferior in profundo significat fidem, sublimitas spem, latitudo charitatem, longitudo perseuerantiā.
I. Fuitne Christus totus nudus in Cruce?
R. Probabile est quod sic.

Ex Lectione 21.

I. Quare Christus moritur clamans?
R. Vt ostendat se potestatem habere vitæ & mortis.
I. Quare moritur inclinato capite?
R. Vt significet se ex obedientia acceptare mortem.
I. Quare sibi mortuo voluit latus aperiri?
R. Vt ostenderet extremum cordis sui amorem erga nos.
I. Fuitne illa lateris apertio dolorosa?
R. Non fuit Christo, quia mortuus iam erat; Fuit verò Virgini sub Cruce stanti durissimum vulnus.

Ex Lectione 22.

I. Fuitne Christi sepultura honorifica?
R. Plane fuit.
I. Declara?
R. Quia viri Primarij & Nobiles eum sepelierunt in sepulchro nouo, & corpus syndone mundissima inuoluerunt cum aromatum copia.
I. Cur voluit Christus sepulturam suam esse magnificam, cùm mors fuerit ignominiosa?
R. Quia prædictum erat per Prophetam: *Erit sepulchrum eius gloriosum.*
I. In quo consistit præcipua gloria sepulchri Domini?
R. In corpore quod condidit; quia illud nunquam fuit à diuinitate separatum.
I. In quo iterùm consistit sepulchri gloria?
R. In multis miraculis ad illud omni sæculo factis.

Ex Lectione 23.

I. Dic quintum Articulum.
R. *Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.*
I. Quomodo dicitur descendisse ad inferos?
R. Quia anima eius verè & realiter descendit ad lymbum, qui in inferiori terræ loco est.
I. Quare illuc descendit?
R. Vt animas Sanctorum Patrum liberaret.
I. Cur adhuc?
R. Vt possessionem caperet in inferioribus partibus terræ, & de Principe tenebrarum triumpharet.
I. Numquid etiam descendit ad Purgatorium?
R. Etiā; Quia & inde aliquos liberauit: imò fortè omnes.
I. Descendit-ne etiam ad locum damnatorum?
R. Non descendit: saltem inde nullum liberauit.

Ex Lectione 24.

I. Quandonam Christus resurrexit?
R. Tertia die, & hæc erat Dominica dies.
I. Quare non statim à morte resurrexit?
R. Vt verè mortuus crederetur.
I. Quot horæ intercesserunt inter eius mortem & resurrectionem?
R. Circiter quadraginta.
I. Quâ igitur hora surrexit?
R. Circa auroram diei Dominicæ.
I. Resumpsit-ne omnes partes sui corporis?
R. Resumpsit omnes: etiam capillos variis locis sparsos resumpsit.
I. Resumpsit ne omnem Sanguinem?
R. Etiam omnem resumpsit.
I. Quid ergo dicis de Sanguine qui sudario, lanceæ, vel clauis adhæsisse ostenditur?
R. Non est sanguis quoad substantiam, sed solùm color relictus de sanguine.
I. Quare Christus retinuit foramina vulnerum in manibus, pedibus, latere?
R. Vt ostenderet veritatem resurrectionis: & vt Patri pro nobis æternum illa repræsentet.

Ex Lectione 25. & 26.

I. Quem fructum habemus ex Resurrectione Christi?
R. Fides & spes nostra confirmatur, quod simul cum ipso tandem resurgemus.
I. Quare tam frequenter & tam diu Christus post resurrectionem apparuit?
R. Vt firmaret fidem resurrectionis.
I. Cui facta fuit prima apparitio?
R. Virgini Matri, hoc enim poscebant merita Matris.
I. Cui secunda?
R. Mariæ Magdalenæ, quæ maximo ardebat amore.
I. Cui tertia? R. Aliis mulieribus vnguenta ferentibus, ex pietate erga Christum.
I. Cui quarta? R. Petro peccatum suum deploranti.
I. Cui quinta? R. Discipulis Emaus, & de se loquentibus.
I. Cui sexta Apostolis omnibus in cœnaculo, absente Thoma: ac postmodum iterùm octauo die, illo præsente.

Ex Lectione 27.

I. Dic sextum articulum.
R. *Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris.*
I. Ex quo loco ascendit?
R. Ex mōte Oliueti, vbi & vestigia reliquit terræ impressa.
I. Quare ex illo loco ascendit? R. Vt illo loco inciperet exaltari, vbi maximè fuerat humiliatus.
I. Quâ hora ascendit?
R. Circa meridiem, cùm comedisset cum Discipulis?
I. Quomodo ascendit?
R. Eleuatis manibus, benedicens Discipulis.
I. Quis fuit triumphus ascendentis?
R. Angeli venerunt obuiā Regi suo cum iubilo; & animæ quas secū vehebat, sequebātur eum cum triumpho.
I. Quare ascendit in cœlum?
R. Vt adimpleret omnia de se scripta, & vt illuc traheret corda nostra.
I. Quomodo vult illa trahere?
R. Per Fidem, Spem, Charitatem.

Ex Lectione 28.

I. Dic Articulum 7. R. *Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.*
I. Nunquid vnusquisque in morte subit iudicium particulare?
R. Certum est ita esse.
I. Quid ergo opus Christum venire vt Iudicem in fine mundi?
R. Tunc erit iudicium vniuersale, vt homo omnis iudicetur non solùm in anima, sed & in corpore.
I. Da & aliam rationem.
R. Vt Christus qui fuit hic reprobatus ab omnibus, tunc agnoscatur, coram cœlo, mundo, & inferno.
I. Vbinam exercebitur istud iudicium?
R. Hic in inferiori mundo in valle Iosaphat,

Ex Lectione 29.

I. Quæ signa antecedent istud iudicium?
R. Veniet Antichristus, & multos seducet.
I. Qui erunt præcursores Iudicis?
R. Elias & Enoch, qui necdum sunt mortui.
I. Vbi ergo modo sunt ipsi?
R. Sunt in Paradiso terrestri, vel in Regione aliqua amœna, Deo cognita.
I. Quid tunc agent illi?
R. Reducent multos ad pœnitentiam: & pro fide Christi morientur.

Ex Lectione 30.

I. Quænam erunt signa immediatè ante iudicium?

R. Fient signa in sole, & Luna, & stellis.
I. Quid deinde?
R. Apparebit signum Crucis in cœlo.
I. Ad quem effectum?
R. Vt sit solatium iustis, terror impiis.

Ex Lectione 31. & 32.

I. Quinam comparebunt in iudicio vltimo?
R. Omnes comparebunt etiam infantes.
I. Eruntne separati boni à malis?
R. Boni erunt à dextris, mali à sinistris.
I. Quale fiet examen?
R. Fiet de omnibus peccatis, etiam occultissimis.
I. Fietne etiam de operibus bonis?
R. Omnia illa examinabuntur, qualia fuerint, & an vera & bona.
I. De quibus vltra erit examen?
R. De donis & beneficiis Dei, an illis bene vsi fuerimus.

Ex Lectione 33. & 34.

I. Quænam erit sententia pro bonis?
R. Venite benedicti Patris mei; percipite regnum paratum vobis à constitutione mundi.
I. Quis eam pronunciabit?
R. Christus Dominus innumeris comitatus Angelis.
I. Quæ erit sententia pro reprobis?
R. Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & Angelis eius.
I. Quæ erit maxima pœna reproborum?
R. In æternum separari à Deo & eius gloria.
I. Quid sequetur ex illa maledictione à Deo fulminata?
R. Innumeræ maledictiones eam sequentur.
I. Declara id. R. Quia filius patrem, pater filium maledicet. Item, ipsi seipsos maledicent, corpus suum anima maledicet. Item, cœlum & terram, ac Deum ipsum maledicent.
I. Quare ignis ille dicitur æternus?
R. Quia non ad tempus aliquod longum, nec per myriades annorum tantùm: sed cruciabit per infinita sæcula sæculorum, cum desperatione damnatorum.
I. Quare Christus dicitur iudicaturus viuos & mortuos?
R. Per hoc significamus quod sit iudicaturus omnes, tam eos qui nunc viuunt, quàm eos qui mortui sunt.

Catechisticæ interrogationes, & Responsiones ex Tractatu IV.

Explicatio Articulorum spectantium ad tertiam Trinitatis Personam.

Ex Lectione 1.

I. Dic Articulum octauum.
R. *Credo in Spiritum sanctum.*
I. De qua re agit Articulus iste?
R. De tertia persona Trinitatis, de Spiritu sancto.
I. Estne Spiritus S. æqualis Patri & Filio?
R. Est æqualis in omni perfectione.
I. Quomodo id declaras?
R. Est Ecclesiæ doctrina, quæ vbique gloriam æqualem decantat Patri, & Filio & spiritui sancto.
I. Proceditne Spiritus S. à Patre & Filio?
R. Procedit ab vtroque per modum amoris.
I. Quare Spiritus S. dicitur Spiritus viuificans?
R. Quia vitam spiritalem afflat animis nostris, & toti Ecclesiæ.
I. Quomodo declaras?
R. Sicut corpus mortuum iacet sine anima: ita anima mortua est sine Spiritus S. afflatu.

Ex Lectione 2.

I. Apparuitne aliquando Spiritus sanctus?
R. Apparuit in diuersis formis.
I. Declara?
R. In Baptismo Christi apparuit in forma Columbæ, & ideò sæpe sic pingitur.
I. Quare in forma Columbæ apparuit?
R. Quia candor Columbæ & eius puritas, dona designant Spiritus sancti.
I. Quomodo adhuc apparuit?
R. In forma nubis lucidæ in Transfiguratione.
I. Quare in die Pentecostes apparuit in forma ignis & linguarum?
R. Quia instar ignis accendebat corda & linguas Apostolorum, ad loquendum magnalia Dei.

Ex Lectione 3. & 4.

I. Dic Articulum nonum.
R. *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem.*
I. Quid intelligis per Ecclesiam?
R. Congregationem omnium Fidelium sub Christo, & eius in terris Vicario.
I. Estne Ecclesia visibilis.
R. Est planè visibilis sicut sol.
I. Quare ergo hæretici dicunt esse inuisibilem? R. Quia cæci sunt, vt noctuæ, quæ non possunt videre solem.
I. Quomodo vocatur Ecclesia in Scripturis.
R. Vocatur quandoque Regnum Dei, Sponsa Christi.

Ex Lectione 5.

I. Estne Ecclesia vna, & non plures?
R. Est vna, ratione vnitatis, fidei, & doctrinæ.
I. Quinam scindunt hanc vnitatem? R. Hæretici.
I. Quare? R. Quia diuersam doctrinam & fidem introducunt.
I. Declara. R. Non recipiunt Confessionem, nec Extremam-Vnctionem, nec sacrificium, quæ ab initio Ecclesia recepit.

Ex Lectione 6.

I. Quare Ecclesia dicitur Sancta? R. Quia nonnisi sanctitatem docet, tam in fide, quam in moribus.
I. Da & aliam rationem.
R. Quia in ea sunt Sanctificationis media, Baptismus & alia Sacramenta; & Caput eius Sanctus sanctorum est.
I. Da & tertiam rationem.
R. Quia extra eam nō potest sanctitas reperiri, nec salus.
I. Numquid vnusquisque saluari potest in sua fide?
R. Nequaquam potest. sed sicut extra arcam non poterat esse salus, ita nec extra Ecclesiam Catholicam.

Ex Lectione 7. 8. & 9.

I. Quare vocas Ecclesiam Catholicam?
R. Quia extendit se ad omnes gentes, & omnia regna.
I. Explica id pleniùs?
R. Nullum est regnum, nulla gens nobis cognita, quæ Religionem & Fidem Ecclesiæ Catholicæ, vel non habeat adhuc, vel non habuerit, aut modò non incipiat habere.
I. Quare vocas Ecclesiam Apostolicam?
R. Quia ab Apostolis fundata, & doctrina & sanguine...
I. Quare dicitur Ecclesia Romana?
R. Quia Romana mater est omnium Ecclesiarum, cui Christus primatum dedit.

Ex Lectione 10.

I. Quid est, *Credo Sanctorum communionem*?
R. Hoc est Credo quod sancti & iusti inter se communicationem habent specialem, sicut membra eiusdem corporis.
I. Da & alium sensum.
R. Hoc est, Credo in Ecclesia esse communionem Sanctorum, siue rerum Sanctarum.
I. Quæ sunt illæ res sanctæ, in quibus communicamus?
R. Sanguis Redemptionis, Sacramenta, Dona, Gratia, Verbum Dei.
I. Estne etiam in Ecclesia communicatio bonorum operum?
R. Omninò: Nam cùm simus membra eiusdem corporis, si quis orat, aut ieiunat non solum sibi orat, vel ieiunat; sed omnibus orat vel ieiunat.
I. Declara similitudine?
R. Apta similitudo membrorum: dum auris audit, oculus videt, os comedit, toti corpori inde fructus redundat.
I. Habentne mali etiam fructum in hac communione Sanctorum?
R. Habent aliquem.
I. Ostende?
R. Quia boni suis precibus sæpè illis impetrant gratiam. Item propter societatem cum bonis sæpè euadunt afflictiones, & vindictam Dei.
I. Habentne animæ Purgatorij fructum ex hac communione?
R. Omninò: Quia cùm sint membra viua nobis coniuncta per eandem fidem, spem, charitatem, iuuantur satisfactionibus nostris.

Ex Lectione 11. & 12.

I. Dic Articulum Decimum?
R. *Credo remissionem peccatorum.*
I. Est-ne aliquod peccatum adeò graue quod non sit remissibile?
R. Nullum est.
I. Quare?
R. Quia misericordia Dei, gratia, ac Sanguis Christi est efficacior quolibet peccato.
I. Potest-ne esse tantus numerus peccatorum, vt illi non detur remissio?
R. Nequaquam, si modo adsit illorum contritio.
I. Quare ergo peccata in Spiritum S. dicuntur irremissibilia.
R. Quia cùm obsistant gratiæ Spiritus S. per malitiam, vix contingit quod illorum elicíatur contritio.
I. Potest-ne peccatum mortale remitti sine alio?
R. Non potest.
I. Quare?
R. Quia remissio peccati est amicitiæ cum Deo redintegratio: vno autem peccato mortali manente, non potest quis esse in gratia aut amicitia Dei.
I. Potest-ne quis certò scire sibi remissum peccatum?
R. Non potest infallibili certitudine, nisi ex speciali reuelatione.
I. Quomodo ergo habebit pacem conscientiæ?
R. Sufficit ad hoc probabilia habere testimonia, quæ non desunt his qui faciunt quod in se est.
I. Potest-ne homo iustus certus esse de sua perseuerantia?
R. Non potest, nisi speciali reuelatione.

Ex Lectione 13.

I. Dic Articulum vndecimum?
R. *Credo carnis resurrectionem.*
I. Quid intelligis per carnis resurrectionem?
R. Resurrectionem corporum quando iterùm animæ illis vnientur.
I. Quomodo poterit corpus in cinerem redactum resurgere?
R. Hoc facile est Dei omnipotentiæ.
I. Da aliquod huius rei symbolum in rebus naturalibus?
R. Granum seminatum corrumpitur, putrescit & emoritur, postmodum repullulat, reuiuiscit, & resurgit.

Ex Lectione 14.

I. Erit-ne idem omnino corpus?
R. Erit planè idem, quamuis mutatum in qualitatibus.
I. Quomodo mutatum?
R. Quia corpora gloriosa habebunt qualitates & dotes gloriosas.
I. Quæ sunt illæ?
R. Impassibilitas, Claritas, Agilitas, subtilitas.
I. Quâ ætate resurgemus?
R. In ætate perfecta, in qua Christus resurrexit.
I. In quâ statura?
R. In statura quam vnusquisque habiturus esset decenter in flore ætatis.
I. Quare dicis decenter?
R. Quia nulli erunt ibi Gigantes vel Pygmæi, nulli gibbosi aut claudi.
I. Nulline ergo pueri resurgent?
R. Resurgent pueri.

Ex Lectione 15.

I. Quomodo fiet hæc resurrectio?
R. Fiet in voce Archangeli, quæ erit Tuba Dei.
I. Ad quem finem canet Tuba?
R. Vt Angeli mox sint parati ad Colligendos cineres mortuorum.
I. Quid deinde?
R. Mox illam audient qui in monumentis sunt tanquam vocem virtutis Dei.
I. In quo loco fiet resurrectio?
R. In loco vbi maior pars corporum mortuorum iacebit, illuc & reliquæ Partes adducentur ab Angelis.
I. Quo tempore fiet resurrectio, die an nocte?
R. Verisimile est quod hora matutina quâ Christus resurrexit.

Ex Lectione 16.

I. Dic Articulum duodecimum?
R. *Credo Vitam æternam.*
I. Quare hic Articulus ponitur vltimus?
R. Quia vita æterna est finis noster, & præmium quod vltimò per fidem expectamus.
I. Suntne omnes creati ad illam vitam æternam?
R. Omnes planè: quia Deus neminem creauit vt eum damnaret.
I. An igitur omnes perueniens ad vitam æternam?
R. Non omnes.
I. Quare non omnes.
R. Quia non omnes sequuntur viam, & media ipsius à Deo præscripta.
I. Eritne igitur defectus Dei vel gratiæ eius?
R. Nequaquam.
I. Vnde ergo defectus?
R. Ex parte cooperationis liberi arbitrij.

Ex Lectione 17. & vlt.

I. In quo consistit vita æterna?
R. Consistit primo in Dei clara visione.
I. Nihil-ne præter Deum in Cœlo videbimus?
R. Videbimus omnia mysteria, omnes perfectiones Dei, & in ipso tanquam speculo, creaturas.
I. Quid ex hac visione sequitur?
R. Amor & fruitio æterna Dei, cum ineffabili gaudio.
I. Quid ex fruitione vltra sequetur?
R. Laus & cantus perennis, qui non finietur in sæcula sæculorum.
I. Quare non finietur?
R. Quia visio, amor, & gaudium non finietur, ex quibus laus resultat.

FINIS.

Ex Tomo primo Horti Pastorum.

Catechisticæ interrogationes, & Responsiones ex Tomo 2. Horti Pastorum, ex Tract. 1.

De Spe, Secunda Virtute Theologica.

Ex Lectione 1. 2. & 3.

I. Quæ est virtus Christiano necessaria post fidem?
R. Est Spes.
I. Quid est spes?
R. Est expectatio certa beatitudinis, proueniens ex gratia Dei, & meritis nostris.
I. Quos affectus in nobis producit Spes?
R. Dat vires ad currendam viam Dei.
I. Quid vltra?
R. Consolatur mirè animam in afflictione.
I. Quid denique?
R. Tollit omnem anxietatem in morte.
I. Quomodo opponitur spei mundanæ?
R. Quod illa fallax sit, & in fine hominem deserat in anxietate.

Ex Lectione 4. & 5.

I. Quare dicis quod spes sit certa expectatio beatitudinis?
R. Quia iusti certitudine quadam præstolantur futura bona.
I. In quo fundatur illa certitudo?
R. In promissione Dei, quia nobis promisit beatitudinem & auxilium ad superanda omnia obstacula ad illam.
I. Quare dicis quod spes proueniat ex meritis nostris?
R. Quia licet primariò spes sit fundata in gratia Dei, requiruntur tamen & opera à nobis quibus spem nostram faciamus.
I. Suntne ergo opera nostra æternæ vitæ meritoria?
R. Omninò sunt.
I. Licetne operari bene intuitu mercedis æter[illegible]?
R. Planè licet.
I. Licetne fidere in meritis?
R. Licet fidere in illis, non vt sunt à no[illegible], sed vt à diuina gratia operante in nobis.

Ex Lectione 6. & 7.

I. Quomodò tandem confirmatur spes nostra?
R. Per perseuerantiam finalem.
I. Vnde prouenit donum perseuerantiæ?
R. Prouenit à Deo, & est speciale donum.
I. Quare?
R. Quia qui habet, à Deo electus est, [illegible] finaliter non excidet.
I. Possuntne dari aliqua signa huius doni, & electionis

nis diuinæ?

R. Sunt aliqua probabilia ſigna huius electionis.

I. Enumera aliqua.

R. Rebus diuinis delectari, contemnere mundum & mundana ſuſpirare ſæpè ad æterna.

I. Repugnatne timor ſpei?

R. Non, ſed ordinariè ei iungitur.

I. Quomodo? cùm ſpes dicat certitudinem, timor verò incertitudinem.

R. Spes dicit certitudinem ex parte hominis inconſtanter & difficulter auxilio cooperantis.

Ex Lectione 8. & 9.

I. Quænam ergo opponuntur Spei?

R. Deſperatio & præſumptio.

I. Eſtne deſperatio graue peccatum?

R. Eſt, inter grauiſſima & periculoſa.

I. Quare?

R. Quia repugnat omnipotentiæ & miſericordiæ Dei, ac efficaciæ Sanguinis Ieſu Chriſti.

I. Quare dicitur periculoſiſſimum peccatum?

R. Quia exponit hominem omnibus peccatis.

I. Declara iſtud.

R. Eo quod hæc ſolet eſſe vox deſperantium: *Si damnandus ſum, quid vereor peccare, & frui omni cupiditate?*

I. Quomodo præſumptio opponitur ſpei?

R. Per exceſſum, ſicut deſperatio per defectum.

I. Declara id.

R. Quia homo per præſumptionem in ſola Dei miſericordia fidens, audax fit ad peccandum abiecto omni timore.

I. Quænam eſt vox præſumentium?

R. *Deus eſt bonus & miſericors, licet peccem & impleam omnia deſideria mea, tandem dimittet omnia peccata mea.*

I. Licetne ſub ſpe miſericordiæ differre pœnitentiam?

R. Non licet, quia hæc ſpes ſæpiſſimè eſt fallax.

Catechiſticæ Interrogationes & Reſponſiones ex Tractatu II.

De Oratione.

Ex Lectione 1. & 2.

I. Quis eſt præcipuus actus ſpei?

R. Eſt oratio.

I. Quid eſt oratio?

R. Eſt mentis in Deum eleuatio, qua bona precamur, vel mala depelli optamus, vel Deum benedicimus.

I. Eſtne oratio bona in omni loco?

R. Planè eſt.

I. Quare ergo monemur ire ad templa, vt ibi oremus?

R. Quia illa loca ſpecialiter ſunt conſecrata, vt fiat domus orationis.

I. Eſtne oratio Deo gratior in illis locis?

R. Eſt gratior.

I. Quare?

R. Quia fit in præſentia Chriſti Mediatoris in Sacramẽto.

I. Cur adhuc?

R. Quia dum oramus communi conſortio in templo, eleuantur noſtræ preces per ſpiritum Eccleſiæ.

Ex Lectione 3.

I. Eſtne orandum omni tempore?

R. Ita.

I. Quomodò hoc poteſt fieri?

R. Quia ore, vel opere, Deum debemus omni tempore benedicere.

I. Quomodo opere?

R. Referendo in Deum omnia opera noſtra, ſic enim benedicimus, & quàdam ratione oramus.

I. Quod eſt tempus maximè opportunum ad orandum?

R. Tempus veſpertinum & matutinum.

I. Quare matutinum?

R. Oratio matutina tergit tenebras, & aperit feneſtras diuino lumini.

I. Quare veſpertinum?

R. Oratio veſpertina claudit cordis feneſtras inferni tenebris.

I. Quid agendum in veſpertino tempore?

R. Examinanda eſt conſcientia, & de culpis admiſſis petenda venia.

I. Quid vltra?

R. Agendæ gratiæ de perceptis eo die beneficiis.

I. Quid agendum matutino tempore?

R. Agendæ gratiæ pro protectione nocturna.

I. Quid vltra?

R. Omnia diei illius cordialiter offerenda Deo.

I. Quod tempus eſt poſtulans à nobis preces publicas & particulares?

R. Tempus afflictionis publicæ.

I. Quod vocas tempus afflictionis publicæ?

R. Quando flagella Dei in plebem inundant.

I. Quæ ſunt illa?

R. Peſtilentia, fames, bellum.

I. Habetne vim Oratio ad illa auertenda?

R. Habet maximam, ſi fit cum pœnitentia coniuncta.

I. Cur dicis, ſi ſit pœnitentiæ coniuncta?

R. Quia illa oriuntur ex peccatis, & ideò pœnitentia requiritur, vt illa auertantur.

I. Quod eſt inter flagella Dei grauiſſimum?

R. Eſt bellum.

I. Quare?

R. Quia omnis generis ſcelera ſolet ſecum vehere.

I. Da & ſecundam rationem?

R. Quia plurimi in bello morientes æternum pereunt.

I. Da tertiam?

R. Quia ſolet ſecum vehere alia duo flagella, peſtem & famem.

Ex Lectione 8.

I. Quæ ſunt conditiones requiſitæ ad bonam orationem?

R. Sunt multæ.

I. Dic primam?

R. Debet primò fieri cum mentis attentione, & cordis affectu.

I. Vnde tot diſtractiones in oratione?

R. Partim ex miſeria naturæ & praua noſtra conſuetudine, partim ex Sathanæ ſuggeſtione.

I. Quid ſi non ſint voluntariæ?

R. Tunc impediunt fructum orationis.

I. Dic ſecundam conditionem orationis?

R. Debet fieri cum humili diffidentia ſui, & firma in Deum fiducia.

I. In quo fundatur illa firma fiducia?

R. In miſericordia Dei, & meritis IESV-CHRISTI.

I. Dic tertiam conditionem?

R. Debet fieri cum perſeuerantia.

I. Quid ita?

R. Eo quod Deus ſæpè ſtatuit non exaudire niſi diu multùmque rogatus.

I. Quare hoc? R. Vt probet patientiam noſtram, & vt agnoſcamus tantò magis noſtram miſeriam.

Catechiſticæ Interrogationes, & Reſponſiones ex Tractatu III.

De Oratione Dominica.

Ex Lectione 1.

I. Quæ eſt excellentiſſima omnium orationum?

R. Oratio Dominica.

I. Quare?

R. Quia illam Dominus Ieſus Sapientia Patris compoſuit.

I. Quinam eam primo didicerunt?

R. Apoſtoli ex eius ore.

I. Quare eam docuit Apoſtolos?

R. Vt haberent formam orandi, quam aliis traderent duraturam in finem ſæculi.

I. Quare voluit eſſe adeò breuem?

R. Vt nemo quamlibet rudis excuſaretur ab ea memoriter tenenda.

I. Oportetne eam ſcire vernaculo ſermone?

R. Præſtaret eam à rudibus dici vernaculo ſermone vt mentem ad attentionem excitaret.

I. Quot continet petitiones?

R. Septem.

I. Quid in illis ſeptem continetur?

R. Quicquid poſſumus à Deo petere.

Ex Lectione 2.

I. Dic prima verba orationis Dominicæ.

R. *Pater noſter qui es in cœlis.*

I. Vt

I. Vt quid sic incipit hæc oratio?
R. Vt attentionem & fiduciam filialem excitet in nobis.
I. Quare Deus dicitur, *Pater noster*?
R. Propter creationem, redemptionem, iustificationem, glorificationem.
I. Quare Deus dicitur, *Pater noster*?
R. Vt significetur nos omnes eundem habere Patrem in cœlis, & pro omnibus tanquam fratribus orationem faciendam esse.
I. Nunquid Deus est vbique?
R. Est vtique per præsentiam, essentiam, potentiam.
I. Quare ergo dicis: *Qui es in cœlis*?
R. Ibi specialiter dicitur esse, quia ibi declarat gloriam suam.
I. Quid vltra mouemur illis verbis: *Qui es in cœlis*?
R. Leuare oculos corporis & mentis ad cœlestia.

Ex Lectione 3.

I. Dic primam petitionem?
R. *Sanctificetur nomen tuum.*
I. Quid hic petimus?
R. Æterni Patris nostri honorem & gloriam hoc primo loco debent petere filij.
I. Quomodo sanctificatur nomen Dei?
R. Laudes eius decantando, quod debent facere homines ad imitationem Angelorum.
I. Quomodo rursus sanctificatur?
R. Meditando cum reuerentia cordis, eius sanctitatem, bonitatem, amorem.
I. Da & alium sanctificandi modum?
R. Prædicare nomen eius fidelibus vel infidelibus.
I. Qui sunt qui maximè sanctificant nomen Dei?
R. Qui pro nomine Dei & Christi persecutiones patiuntur & martyria.
I. Quomodo illud sanctificant boni & simplices Christiani?
R. Pronunciando cum reuerentia nomen Dei, omnia referendo ad gloriam nominis eius.
I. Qui sunt qui inhonorant nomen Dei?
R. Blasphemantes vel iurantes.

Ex Lectione 4.

I. Dic secundam petitionem?
R. *Adueniat regnum tuum.*
I. Quid per eam petimus?
R. Petimus primo regnum gratiæ quo Deus modo regnat in nobis.
I. Quomodo regnat in nobis?
R. Per dona Spiritus Sancti, per pacem interiorem, per conscientiæ securitatem.
I. Quid vltra petimus?
R. Regnum æternum gloriæ, quod nobis seruatur tanquam filiis.
I. Quibus modis illud assequemur?
R. Varij enumerantur modi.
I. Dic illos?
R. Aliqui violenter rapiunt, alij mereantur, aliqui furantur, alij ad illud compelluntur.
I. Quinam rapiunt?
R. Qui per varias austeritates & pœnitentias sibi, & cœlo vim quandam inferunt.
I. Quinam mereantur?
R. Qui opes suas pro illo pauperibus elargiuntur.
I. Quinam furantur?
R. Qui bona in occulto faciunt, vt regnum illud ad se attrahant.
I. Quinam ad illud compelluntur?
R. Qui variis necessitatibus & oppressionibus afflicti patienter ferunt, & ad Deum referunt.

Ex Lectione 5.

I. Dic tertiam petitionem.
R. *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.*
I. Quid per hanc petimus?
R. Vt mandata eius & consilia valeamus adimplere.
I. Quid vltra?
R. Petimus omnem Dei voluntatem & beneplacitum to nobis adimpleri.
I. Tenemur-ne velle omne quod Deus vult?
R. Tenemur velle sub ea ratione quâ vult.
I. Quare?
R. Quia tenemur approbare rationes diuinæ voluntatis.
I. Quare petimus fieri voluntatem Dei sicut in cœlo & in terra?
R. Quia nostra obedientia, vt sit perfecta, debet imitari obedientiam Angelorum.
I. Quomodo istud?
R. Sicut Angeli integrè & perfectè, promptissimè & infatigabiliter obediunt voluntati Dei, ita debemus & nos quoad possumus.
I. Quomodo quis perfectionem assequetur?
R. Si in omnibus se Dei voluntati conformet, etiam in aduersis.

Ex Lectione 6. & 7.

I. Dic petitionem quartam?
R. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.*
I. Quid per panem hic intelligitur?
R. Quicquid necessarium est ad vitæ sustentationem.
I. Quare dicis, *Da nobis hodie*?
R. Quotidie petendus est ille Panis, & in illo fidendum qui dare potest.
I. Nonne etiam hic petimus panem spiritualem animæ.
R. Omnino, & quidem præcipuè.
I. Quis est ille panis?
R. Quicquid animam reficit.
I. Declara in particulari?
R. Verbum Dei siue auditum, siue lectum, oratio, inspirationes, dona Spiritus Sancti, omnia ista panis sunt animæ.
I. Quid est præcipuus animæ panis?
R. Eucharistia quæ dicitur, *Panis Angelorum*.
I. Nonne & illum hic petimus?
R. Omninò, quia illo maximè egemus.
I. Sed quomodò potest dici panis quotidianis?
R. Quia quotidiè illum olim sumebant Fideles, & quotidiè decet nos spiritualiter illum edere.

Ex Lectione 8.

I. Dic quintam petitionem.
R. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.*
I. Quid hic petimus?
R. Remissionem peccatorum nostrorum.
I. Quorum peccatorum, venialiumne, an mortalium?
R. Vtrorumque.
I. Quomodo venialium?
R. Quia cùm sine his vitam transire nequeamus, etiam per hanc orationem nobis remittuntur.
I. Qua via illa adhuc remittuntur?
R. Per aspersionem aquæ benedictæ, per piam tunsionem pectoris, per sacrificij frequentationem.
I. Quomodo mortalia hac oratione nobis possunt remitti?
R. Quia hac petitione possumus in nobis excitare contritionem per quam delentur.
I. Quare peccata vocantur debita?
R. Quia coram Deo nos reos & debitores æternæ pœnæ reddunt, si sint mortalia.
I. Quare additur; *Sicut & nos dimittimus, &c.*
R. Quia Deus non dimittit nobis, nisi & nos ex cordibus nostris fratri nos offendenti dimittamus.
I. Quare dicis, *Dimitte nobis debita nostra*?
R. Quia non solùm debet quis orare pro suis peccatis sed & pro alienis.

Ex Lectione 9.

I. Dic sextam petitionem.
R. *Et ne nos inducas in tentationem.*
I. Possumus-ne esse liberi ab omni tētatione in hac vita?
R. Imò è contra hæc vita non est nisi tentatio super terram.
I. Declara id?
R. Quia nullus status, quamlibet sacer est ab illis exemptus, nec vllus locus securus.
I. Posses-ne ostendere exemplis?
R. Omninò; nam & Christus ipse tentatus fuit, & Sanctissimi Viri, ab omni licet occasione remoti in deserto.
I. Quare ergo petimus, vt non inducamur in tentationem?
R. Petimus per id ne à tentatione superemur, ad quod necessaria est gratia.
I. Est ne aliquando bonum pati tentationes?
R. Est sæpe vtile.
I. Quomodo id?
R. Ad recognoscendam propriam infirmitatem seruit tentatio, & ad nos humiliandum.
I. Ad quid vlterius?
R. Ad augmentum meriti, dum resistimus viriliter.

Ex

Casuaquartus: Resignare benèficium cum pensione, addita conditione vt is cui resignatur postmodum sit obligatus redimere pensionem, est symoniacum.

Casus quintus: Resignare beneficium alicui eum pacto, vt tibi restituat expensas quas fecisti in acquisitione beneficij, expeditione litterarum, solutione iurium dum accepisti eius possessionem, &c. ad Symoniam spectat. Ratio est, quia omne pactum in spiritualibus de onere temporali quod iure non est annexum, reprobatur. Vide Binsfeldium parte 4.c.5.

De aliis quæ auaritiam concernunt, fraode, fallacia, periurio in emptionibus, venditionibus, &c. suprà sufficienter dictum est in quæstionibus super præcepto septimo Decalogi.

De peccato Luxuriæ & speciebus eius tractatum est in quæstionibus super præcepto sexto Decalogi, ideò hic supersedeo. Videri etiam possunt quæ dixi de partu, sodomia, incestu, inter casus reseruatos post Tractatum de Pœnitentia in Candelabro nostro mystico.

CAPVT III.

De Ira & Inuidia.

QVæro primò. Quando ira sit peccatum mortale? R. cùm ira vt in malum accipitur, sit appetitus iniustæ vindictæ, censetur mortalis si vindicta quam quis appetit sit grauis, & perfectè volita: quia tunc est contra proximi charitatem, & contra iustitiam in re notabili.

Potest vero esse venialis ob imperfectionem actus; vel defectu voluntarij perfecti, quando motus iræ perfectum iudicium rationis inuenerit: vel ex parte materiæ, cùm quis modicam vindictam cupit. Sic suprà dixi itam puerorum sese percutientium sine intentione grauis læsionis, venialem ordinariè censeri.

Quæro 2. An quando quis grauem quidem vindictam non appetit, tamen grauiter exardescit interiùs & perturbatur, vel etiam exteriùs excandescit, & iram per signa & clamorem multum patefaciat, an censeatur peccatum mortale? Respondeo non censeri, nisi quis ita accendatur, vt paratus sit aliquid facere quod sit peccatum mortale, vel nisi scandalum graue oriatur: quod quandóque contingere posset in Viris Ecclesiasticis, aut Religiosis.

Quæro tertiò. Si omnis ira non sit mortalis quare Matth. 5. generaliter dicit Dominus: *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio?* Reum esse iudicio, apud Hebræos nihil est aliud quàm dignum esse condemnatione, & quidem mortis, nam illa tanquam præcipua, dicitur absolutè condemnatio & iudicium: & translata ad tribunal Dei, designat damnationem æternam, vt multi interpretantur.

D Th. 2. 2. p. 158. a 3. ad 2.

Respondeo. Christum ibi non loqui de omni ira, sed de eà quæ tendit ad homicidium siue qua quis alterius mortem desideat. Ponit enim tres gradus homicidij. Primus est ira interna mortem desiderans. Secundus eadem ira erumpens in contumeliam, sed leniorem. Tertius eadem erumpens in contumeliam grauem, dum non solùm *Raca*, sed & *Fatue* fratri dicit. In quarto est ipsum homicidium aut percussio.

Quæro quartò. An maledictio ex ira procedens sit semper peccatum mortale? Resp. cùm maledictio sit mali imprecatio, si quis graue malum animo deliberato alicui imprecetur, est peccatum mortale. Si vero in maledictionem erumpit solum ore tenùs, corde verò & voluntate non vellet illud malum quod imprecatur, peccatum est solum veniale. Quomodo frequenter parentes verba quædam maledictionis fulminant in proles immorigeras ex ira subitanea, absque voluntate mali, & ita absque peccato mortali. Est tamen res periculosa, de qua grauiter frequenter sunt monendi.

Vide Caiet. V. Maledic.

Aduerte hic quosdam malum imprecari aduertenter in ipso feruore iræ, & tunc etiam consentire in malum, mox autem placari, & pœnitere mali imprecati. Hi quandóque se excusant, quasi grauiter non peccassent, quia mox malum noluissent, inquiunt ipsi, sed id non sufficit, quia in morula præcedentis temporis potuit esse sufficiens aduertentia & consensus ad peccandum mortaliter? illa autè quæ statim subsequitur pœnitentia & nolleitas mali, indicat in peccato non fuisse permanentiam: non verò facit, vt non fuerit consensus. De quo rudes in Confessione examinandi sunt, quia putant exiguum fuisse peccatum eo quod durarit ira, aut malam imprecationem mox reuocarint.

Quæro quintò. Quid de contumelia, conuitio, improperio, an semper sint peccata mortalia. Si quis notabiliter intendat lædere alterius honorem, vel ex contemptu illa procedant, peccat mortaliter. Si quis vero ex ira leui aut animi leuitate absque animo inhonorandi aliquid obiicit, censetur veniale peccatum. In peccatis verborum maximè consideratur ex qua intentione & affectu proferantur. Si tamen aduertat aliquis grauiter aliquem commouendum & lædendum ex aliquibus obiectis, licet fortè et non sit animus grauiter inhonorandi, posset mortaliter peccare: tùm quia occasionem grauis peccati alteri dat, tùm quia dum aduertit alterum grauiter lædi, (etiamsi non faciat eo animo) tamen actus redit in naturam suæ formæ, vt loquuntur Theologi.

Quæro sextò. Quale peccatum committunt, qui sibi vel alteri ex ira dicunt: *Maledictus dies quo natus sum. Maledictus dies quo natus es. Maledictus dies quo primum vnquam te vidi. Maledictus dies quo te in coniugem accepi. Maledicti qui vnquam id mihi suaderunt*, & similia. Resp. hic esse discernendum animum eius qui sic maledicit. Si enim maledicendo dies, intendit quis solùm irrationabili creaturæ maledicere, ita vt intendat solùm quod dies maledictus sit tot mala culpæ vel pœnæ producens, siue natiuitatis sit dies, siue coniugij, censetur solum peccare venialiter, & quandóque etiam potest non peccare, vt Iob. Si verò per illam maledictionem intendit optare malum homini nascenti, siue sibi, siue alteri: item personis illo die coniugatis, siue sibi, siue coniugi peccatum mortale est. Vnde deliberato animo id facere, vel iis qui coniugium suaserunt maledicere, à mortifero peccato non excusatur. Sed cum sæpè non intelligant proprium sensum verborum quæ proferunt, & ex prauo magis vsu hæc pronuntient, quam ex voluntate mali: tunc excusationi à peccato mortali locus esse poterit.

Quæro septimò. Quale peccatum sit indignatio, quæ dicitur filia iræ? Respondeo, indignatio dicitur, quando homo non vult videre eum cui irascitur, nec cum eo loqui aut conuersari, quia eum indignum iudicat suá conuersatione & affabilitate. Communiter autem est peccatum veniale, nisi scandalum accedat, vel casus quo ei teneatur loqui. Potest verò in superiore erga inferiorem fieri ex iusta causa correctionis, sine peccato. Sed & indignatio potest crescere vsque ad contemptum & odium proximi, & tunc est mortalis: de quo est examinandus pœnitens.

Quæro octauò. Quale peccatum sit tumor mentis, qui etiam recensetur inter filias iræ? R. quidam vocant tumorem mentis, quo seipsum irascens extollit & alteri præfert. Facit enim ira, vt is qui offensus est se apprehendat vt magnum & extollat: cum verò qui offendit vt vilem & contemnat: quomodo & animalia in ira intumescunt & se extollunt. Si itaque sit perfectus in tumore contemptus, tunc peccatum mortale committitur, Aliàs non. Alij tumorem vocant, quando irascens, animum suum replet diuersis cogitationibus amaris, quibus apud se cogitat diuersas vias se vindicandi, & habet multiplex propositum id perficiendi. Itaque hic tumor, quia ex graui & diurna ira procedit cum viæ multæ vindictæ iniustæ exagitantur, in re notabili grauis est & mortalis.

Quæro nonò. Quæ signa dilectionis inimico tenetur quis exhibere? Resp. Tenetur exhibere signa charitatis generalia ex præcepto, signa autem particularia non tenetur, nisi ex consilio; in præparatione tamen animi debet esse paratus subuenire ei in necessitate. Vide quæ dixi Horti Pastor. Tom. 3. Tract. 2. Lect. 3. in fine.

Quæro decimò. Quale peccatum sit Inuidia? R. cùm inuidia sit tristitia de alieno bono, in quantum tale bonum minuit excellentiam inuidentis, si illa tristitia sit voluntaria & deliberata, sitque de graui bono alterius, mortalis est. Motus autem imperfecti inuidiæ veniales sunt.

Sic, si quis deliberatè exultet in aduersis proximi ob inuidiam, mortaliter peccat, sicut & de prosperis eius ob eandem inuidiam se contristando & affligendo. Ex inuidia solet oriri odium proximi, & illud etiam ex suo genere est mortale: potest autem quis sine peccato odisse peccatum proximi, & prauas consuetudines, quia cùm hoc stat, quod proximum diligat.

Ex inuidia etiam oriri solet detractio, susurratio & similia, de quibus dixi super Præcepto 8 Decalogi.

Aduertat

Aduertat autem Confessarius, confundi frequenter à confitentibus inuidiā cum æmulatione: est autem æmulatio tristitia de alieno bono, non quia ille aliua bene habet, sed quia ipse qui tristatur non habet: & hæc à Confessariis distinguenda est ab inuidiâ perfectâ: est enim ordinariè æmulatio illa solùm venialis, qualis frequens est inter homines eiusdem artis, vel professionis.

CAPTV IV.

De Gula & Acedia.

QVæro primò. Quale peccatum sit Gula? R. Cùm Gula sit appetitus inordinatus cibi vel potus ordinarie est solum venialis, nisi propter gulam quis paratus sit transgredi præceptum aliquod Dei vel Ecclesiæ, puta furari propter gulam satiandam, vel frangere ieiunium, non soluere creditoribus, vt opiparè & gulosè viuat.

Quæro secundò. An comedere vel bibere inordinatè vsque ad vomitum, non sit peccatum mortale? Respondeo, quosdam affirmare, inter quos Angelus, V. *Manditia*, & Syluester, V. *Gula*. Communior tamen opinio negat. Quamuis & aliqui illorum dicant vsque ad vomitum se ingurgitare, esse mortale, quàdo aliquis eft ita gulæ addictus, vt euomat voluntariè, ad finem iterùm bibendi & comedendi, ac de nouo se ingurgitandi, videtur enim id inuoluere magnam deformitatem contra naturam. Aduerte etiam, quod ingurgitatio enim graui sanitatis detrimento, censeri debeat mortalis, siue circa nimium cibum versetur, siue circa potum. Quod autem aliquis sequenti die ob potum pridianum capite multum doleat, non puto censeri ideò mortale, si absit periculum morbi grauioris.

Quæro tertiò, quando ebrietas mortalis sit? Respondeo, quando sciens quis se inebriat, & vsu rationis priuat. Censetur autem scienter id facere, quando potuit & debuit aduertere ex immoderato potu ebrietatem sequuturam, licet eam non intenderet. Alias, quando quis ignorat vim vini, omninò æstimauit non sequuturam ebrietatem, licet viderit aliquam immoderationem, potuit esse venialis sequuta ebrietas. Aduerte iterum hic, quosdam vecti & gulæ deditos, frequenter peccare mortaliter, licet ebrietas non sit sequuta; quia scilicet noctedieque bibentes, apertè exponunt se periculo ebrietatis, parùmque curant an ea sequatur.

Quæro quartò. Quibus signis agnosci poterit, an quis ebrius fuerit? Respondeo, si postridie non meminit eorum quæ egit, vel dixit, aut quomodo domum redijt, aut cubitum concesserit quo duce, aut adiutore, & similia, signum est ebrietatis. Item, si egit aliquid quod integra mente nunquam solet, v.g. iurabat, blasphemabat, familiam perturbabat, cùm alias soleat esse modestus, benignus, turpia agebat aut loquebatur, cùm soleat esse castus, signum etiam est fuisse rationem sopitam. Aliàs qui nouit discernere inter bonum & malum, licitum & illicitum, vitare mala eligere bona, non videtur esse ebrius, licet recta nequeat incedere & domus ei verti videatur. Similiter, si possit adhuc solita officia vtcumque exequi, etsi cum vertigine & difficultate. Ita Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 4. ex Caietano, V. *Ebrietas*.

Quæro quintò. Quale peccatū sit prouocare ad æquales haustus? Resp. si fiat animo se vel alium inebriādi, aut aduertere facilè quis possit in se vel in alterum ebrietatem sequuturam, peccatum est mortiferū, nisi fortè iusta causa excuset. Hoc addo, quia aliqui existimant posse esse licitum ex causa alterum inebriare, vel etiam se. Exēpli causa, detinetur quis à volonibus, aut ab hostibus, non potest euadere nisi illos inebriet. Item, meditatur quis proditionem vel homicidium, nec potest auerti nisi inebrietur, prouocando ad æquales haustus, & se etiam ebrietatis periculo committendo. His & similibus casibus putant licitum se inebriare, vel alterum: tùm quia licitum est quibusdam casibus suadere vel inducere ad minus malum, vt impediatur maius: tùm etiam, quia priuatio vsus rationis ex potu, non est ita intrinsecè & per se peccatum, quin quandoque liceat. Nam causa medicinæ ad arcendum morbum, sumere potum etiam vsque ad ebrietatem ex præscripto Medicorum licitum est: Ebrietas enim propriè est excessus in potu vsque ad priuationem rationis, causa voluptatis factus. Itaque ad vitandam mortem, cùm non fiat causa voluptatis, videtur posse quis habere vsque ad ebrietatem, si aliter quis non potest euadere. Exempli gratia: Nisi æquali cyatho respondeas, prouocabit te alter ad duellum, vel gladio te inuadet. Vide latiùs de his Lessium l. 4. c. 3. dub. 4.

Quæro sextò. An peccent mortaliter caupones vinum vendendo illis quos sciunt illo inebriandos? Hic casus est frequens; nam illis promittitur adhuc vinum in copia, cùm iam proximi ebrietati cernuntur? Resp. peccare mortaliter, si sine incommodo, petentibus denegare possunt, & ebrietatem eorum impedire: Etenim, quando id commodè vitare possunt, nec faciunt, censentur cooperari & consentire, quia non solùm non impediunt, sed etiam materiam peccandi suggerunt. Quod si verò sine notabili incommodo denegare non possunt, tunc excusantur. Nec enim tunc facere censentur causâ operationis, sed vitandi incommodi causâ, & inuoluntariè, nec intendunt ebrietatem illorum. Sic ancilla iubente domino promere potest, licet videat inebriandum, quia sine incommodo negare nequit. Simile est in aliis exemplis: auriga potest vehere dominum vel dominam suam ad locum adulterij, nec censetur cooperari, licet sciat adulterium ab illis committendum in loco ad quem venit. Naaman Syrus poterat comitari dominum suum ad locum Idoli, & sustentare adorantem. Itaque si caupo aut hospita timet querelas & rixas graues vel conuitia, iuramenta & blasphemias si promere desinat, non censetur cooperari ebrietati si promat: Item non poterit solutionem impetrare conuiuij, nisi adhuc promat: Item, ad aliam tabernam sunt ituri, nec peccatum impeditur. His, inquam, & similibus casibus non censetur mortaliter peccare, quia censetur facere inuoluntariè, & res per se est indifferens, nec fit causa cooperationis, sed vitandi incommodi. Idem die de cauponibus apponentibus cibos in die ieiunij illis qui petunt cœnam: licet enim sciant aliquos non excusari, non censentur tamen cooperari, si sine incommodo non possunt illis denegare, vt ferè ordinariè fit: atqui etiam denegando peccatum non impedient, quia aliò ituri sunt, & ibi cœnatori.

Quæro septimò. An ebrio imputentur peccata quæ in ebrietate committit, puta si fornicetur, si occidat, aut vulneret? Resp. si non fuerit culpabilis ebrietas, mala etiam sequuta non imputantur ei ad culpam. Si verò fuit culpabilis, videndum an similia solitus erat facere in ebrietate, puta quia tunc rixosus esse solet & lubricus: & tunc cùm potuerit & debuerit præuidere & præcauere, imputantur ei ad culpam mortalem, tanquam voluntaria in causa. Si autem non solitus sit similia agere etiam ebrius, nec vllo modo ea potuit præuidere, non imputantur ei ad culpam nouam.

Quæro octauò. Quale peccatum sit Acedia? Resp. Cùm Acedia sit fastidium spiritualium rerum & diuinarum, siue tristitia, eo quod sint res spirituales, si sit perfecta & deliberata, mortale peccatum est. Sic peccat mortaliter qui tristatur ex deliberato consensu voluntatis, quod creatus sit ad gratiam, ad merita, ad gloriam. Item qui ex tædio & tristitia rerum spiritualium deliberatè appetit mortem, aut vellet se nunquam fuisse natum, vel esse bestiam. Item qui ex tali tristitia omitteret quæ sunt necessaria ad salutem. Alias facere quæ sunt præcepti, licet cum tædio, non erit mortale, quandoque nec veniale, si ratio non consentit.

Tandem concludo hoc opusculum Resolutionum Pastoralium, & Lectorem monitum opto me frequentes hic insinuasse opiniones probabiles & fauorabiles; idque in gratiam Confessariorum qui tenentur eas scire. Quia hæ non rarò eos liberant à varijs anxietatibus occurrentibus circa quosdam pœnitentes satis difficiles, qui quandoque deterrentur nimiâ seueritate Confessariorum ab hoc Tribunali sacro. Circa eas igitur quandoque sufficit vti opinione Doctorum probabili, ita dictante prudentia: licet ipsemet Confessarius contrariam probabiliorem putaret. Interim omnia quæ hic scripsi S. Romanæ Ecclesiæ iudicio & censuræ substerno, cui nunc variis errorum & bellorum turbinibus exagitatæ, inuiolabilem veritatem & firmitatem à Deo Optimo Maximo promissam hoc voto exopto, tota cordis contentione ad eum clamans.

PRAXIS CATECHISTICA EX PASTORALI HORTO. PER INTERROGATIONES ET RESPONSIONES DIGESTA.

Lector Beneuole Salutem in Domino.

EDito Pastorali nostro opere, optarunt quidam è Pastoribus, vt tanto faciliorem viam ad catechizandum straram reperirent, summatim per singulas Lectiones indicari Interrogationes quæ pueris proponi possent. Ego quia omnibus Pastoribus, & rudioribus, & doctoribus, me debitorem initio operis professus sum, voto eorum satisfacio. Vnde per Interrogationes & Responsiones breues digessi singulas Lectiones: quas Interrogationes & Responsiones poterunt Pueris vernaculo sermone summatim tradere: ipsi verò vt docere possint, legere poterunt easdem Lectiones, & inuenient ampliorem explicationem, & exempla ex gestis Sanctorum in fine Catechismi addenda.

Catechisticæ Interrogationes & Responsiones ex Tractatu primo Tomi primi Horti Pastorum.

DE FIDE CHRISTIANA.

Ex Lectione Prima:

I. ES tu Christianus?
R. Sum equidem, per gratiam Dei.
I. Vnde tibi illud Nomen?
R. A Christo, qui oleo sanctificationis me vnxit.
I. Quando nomen illud acceperunt Fideles?
R. Initio Ecclesiæ in Vrbe Antiochena.
I. Quomodo antea vocabantur?
R. Discipuli, vel fratres.
I. Quomodo adhuc?
R. Galilæi & Nazaræi à Iesu de Nazareth Galilæo.
I. Est ne diuisio inter Christianos, quod aliqui vocentur Franciscani, alij Benedictini; alij Bernardini?
R. Non est. Nam Franciscus, Benedictus, Bernardus, sunt Duces ad perfectionem sub Christo.
I. Ad quid obligat nomen Christianum?
R. Ad moriendum pro Christo.
I. Declara exemplia.
R. S. Sebastianus, S. Diaconus, S. Blasdioa per Nomen Christianum animati sunt ad Martyrium.

Ex Lectione 2.

I. Sunt-ne aliæ obligationes Christiani?
R. Obligatur iugiter agere gratias Deo de sua ad fidem vocatione.
I. Quid vltra?
R. Sicut est hæres Nominis, ita debet esse imitator Sanctitatis Christi.
I. Quod debet esse speculum quotidianum Christiani?
R. Vita & virtutes Iesu Christi.
I. Sunt-ne multi Christiani?
R. Sunt multi numero, pauci vitæ merito.
I. Quid ita? R. Quia pauci Christum imitantur.

Ex Lectione 3.

I. Quod est signum Christiani?
R. Signum Crucis.
I. Quis fructus illius?
R. Continet professionem fidei SS. Trinitatis; Item Incarnationis & Passionis Filij Dei.
I. Quis vlterior fructus?
R. Multam vim habet contra dæmonem, & eius maleficia.

Ex Lectione 4.

I. Quænam est prima virtus requisita in Christiano?
R. Est Fides.
I. Quid est Fides?
R. Est donum Dei quo firmiter assentimur illis quæ reuelata sunt.
I. Quæ requiruntur ad perfectam fidem?
R. Requiritur lumen supernaturale ex parte intellectus.
I. Quid vltra?
R. Pius affectus ex parte voluntatis.
I. Quomodo Deus vocat Infideles ad fidem?
R. Vocat lumine & voce interiori, vocat etiam exteriore per se, vel per suos.

Ex Lectione 5.

I. Quàm firma debet esse Fides?
R. Adeo firma esse debet, vt nullam vacillationem admittat.
I. Quid ita?
R. Quia innititur Deo, qui est prima veritas, nec falli potens, nec fallere.
I. Qui solùm vnum articulum non crederet, perdit-ne fidem totam?
R. Omninò perdit, si sit pertinax, quia fides debet esse integra.
I. Nonne sufficit credere quæ in Scriptura continentur?
R. Non sufficit, sed oportet etiam credere traditiones Ecclesiæ.
I. Posset-ne id ostendi exemplo?
R. Omninò: Nam & Hæretici nobiscum credunt Symbolum Apostolorum, nec tamen habetur in Scriptura.

Ex Lectione 6.

I. Quod est peccatum oppositum fidei?
R. Est hæresis.
I. Est-ne magnum peccatum?
R. Est grauissimum.
I. Quare?
R. Quia destruit fidem, quæ est primum donum Dei, & fundamentum aliorum.
I. Cur adhuc?
R. Quia solet hominem deducere ad atheismum.
I. Sunt-ne fugiendi Hæretici?
R. Omninò, & quidem magis quam peste infecti.

Ex Lectione 7.

I. Vndenam hæresis suam duxit originem?
R. A maligno Cain, qui primus non credidit prouidentiam & iudicium Dei.

I. Ex

I. Ex quibus vitiis oriuntur ounc hæreſes ?
R. Potiſſimum ex ſuperbia & libidine.
I. Quare Deus permittit hæreſes ?
R. Vel in punitionem peccatorum, vel probationem electorum.

Ex Lectione 8.

I. Quinam ſunt fundatores Fidei ?
R. Suot Apoſtoli.
I. Quomodo eam fuodarunt ?
R. Doctrina ſua, quam toto orbe tulerunt.
I. Quomodo iterùm ?
R. Sanguioe ſuo quo doctrinam rigarunt,& firmam feceruot.
I. Quioam ſunt Fidei Fundatores io nouo orbe ?
R. Viri Apoſtolici,illuc zelo Dei procedeotes.
I. Quomodo eam fundant ?
R. Sicut Apoſtoli,doctrioâ,& ſi opus ſit etiam ſanguine.

Ex Lectione 9.

I. Quis compoſuit Symbolum noſtrum?
R. Apoſtoli.
I. Quando ?
R. Cùm in vniuerſum orbem ſont diuiſi.
I. Ad quem effectum illud compoſuerunt ?
R. Vt vbique traderent eandem formulam credendi.
I. Compoſuerunt oe ſinguli vnom articulum ?
R. Non eſt id certum : ſufficit commuoi conſenſu omnes articulos compoſuiſſe.
I. Quare dicitur Symbolum ſæpè eſſe recitandum ?
R. Quia eſt ſpeculum Fidei noſtræ.
I. Valet ne contra Sathanam ?
R. Omnioò, eſt ſcutum contra eius iacula.
I. Oportet ne ſcire memoriter Symbolum ?
R. Oportet ſcire, & aliquo modo intelligere.

Catechiſticæ Interrogationes & Reſponſiones ex Tractatu II.

Explicatio primæ Partis Symboli.

Ex Lectione I.

I. Quod eſt initium Symboli ?
R. *Credo in vnum Deum.*
I. Poreſt ne cognoſci quid eſt Deus ?
R. Non poreſt perfectè cognoſci, nec declarari.
I. Quænam ſunt perfectiones Dei ?
R. Suot infinitæ.
I. Enumera aliquas.
R. Æternitas, Immenſitas, Omniſcientia, Omnipotentia,Prouidentia, Miſericordia,Iuſtitia.
I. Quare Deus dicitur Æternus ?
R. Quia ſine principio & fioe ſemper fuit, ſemper erit, ſemper eſt.
I. Quare dicitur Immenſus ?
R. Quia vbique eſt per eſſentiâ,præſentiam,potentiam.
I. Quare dicitur Omniſcius ?
R. Quia videt & nouit omnia præterita, præſentia, futura,& omnia poſſibilia.
I. Videt ne omnes cogitationes ?
R. Omninò videt vſque ad fundum cordis noſtri.
I. Quare dicitur Omnipotens ?
R. Quia nihil eſt impoſſibile eius voluntati.
I. Poſſet ne creare plures mundos.
R. Poſſet infinitos.
I. In quo conſiſtit Dei prouidentia ?
R. In gubernatione omoium creaturarum, ab Aogelo vſque ad vermiculum.
I. In quo iterùm ?
R. In prædeſtinatione & reprobatione hominum.
I. Reprobat ne aliquem Deus non præuiſis peccatis?
R. Non.
I. In quo relucet Dei miſericordia?
R. In omnibus operibus,& maximè io ſalute hominum.
I. In quo eius elucet iuſtitia ?
R. Io punitione malorum.
I. Declara exemplis.
R. In punitione Angelorum reproborum, in Diluuio,io Sodoma,& aliis vltionibus.
I. Sunt ne plures prædeſtinati quàm reprobi ?
R. Suot plures reprobi.

Ex Lectione 2.

I. Sunt ne plures Dij.
R. Non, ſed vnicus eſt.
I. Cur ergo tres nominantur, Pater, Filius Spiritus S.
R. Tres ſunt Perſonæ, ſed vnus eſt Deus in natura & eſſentia.
I. Declara id exemplo.
R. Poteſt id declarari exemplo animæ : in illa ſunt tres potentiæ intellectus,voluntas, memoria, vnica tamen eſt anima.

Ex Lectione 3.

I. Dic primum articulum Symboli.
R. *Credo in Deū Patrem omnipotentem Creatorē cæli & terræ.*
I. Quid ſignificat vox *Credo* ?
R. Significat idem quod firmiſſimè teneo,ſine vlla hæſitione.
I. Quid ſignificat, *Credo in Deum* ?
R. Hæc ſolere diſtingui, *Credo Deo,Credo Deum, Credo in Deum* ?
I. Oſtende diſtinctionem ?
R. Credere Deo, eſt Credere vera eſſe quæ loquitur; Credere Daum, eſt credere quia eſt, Credere in Deum,eſt credendo & ſperando pio quodam affectu in Deum ferri.
I. Quid eſt Credo in Deum Patrem ?
R. Per Patrem intelligitur prima perſona Trinitatis.
I. Cur eum dicis omnipotentem ?
R. Omoipotentia licet communis ſit omnibus Perſonis ſpecialiter tameo attribuitur Patri, quia eſt fons omnis originis, & principium ſine principio.
I. Cur initio Symboli ſtatim ſit mentio Omnipotentiæ.
R. Vt nobis nihil ſit difficile ad credendum in omnibus in illo proponendis.

Ex Lectione 4.

I. In quo Deus primo ſuam omnipotentiam oſtendit?
R. In creatione cæli & terræ.
I. Quid impulit Deum ad creandum omnia iſta ?
R. Sola ſua bonitas ; quia non egebat creaturis.
I. Eſt ne magna obligatio hominis erga Deum, ob creationem ?
R. Eſt plane magna, quandoquidem homo creatus ſit propter Deum,& alia omnia propter ipſum.

Ex Lectione 5.

I. Quandonam Deus creauit Angelos ?
R. Primo die quando creauit cælum, non creauit illud vacuum,ſed Angelis plenum.
I. Eſt ne ergo magnus numerus Angelorum ?
R. Eſt ſine comparatione maior numero hominum, & quaſi innumerabilis,
I. Eſt ne numerus Angelorum qui ceciderunt magnus?
R. Eſt magnus, quia ex omni ordine aliqui ceciderunt; & ad eorum locum homines electi euehuntur.
I. Præſunt ne Angeli boni mundi gubernationi?
R. Omnioò Præſunt elementis,Prouinciis,templis,altaribus,ciuitatibus,& ſingulis hominibus.

Ex Lectione 6.

I. Quænam beneficia accipiunt homines ab Angelis cuſtodibus ?
R. Accipiunt beneficia,tam corporalia, quâ ſpiritualia.
I. Declara de beneficiis corporalibus.
R. Conſeruant multis periculis vitam noſtram & in neceſſitatibus iuuant.
I. Declara de neceſſitatibus ſpiritualibus ?
R. Conſeruant nos ne in peccata cadamus, & offerunt Deo preces noſtras.Si in peccatis agamus,ad pœnitentiam nos iuuant.
I. Erga quos ſpecialem protectionem exhibent Angeli?
R. Erga amatores caſtitatis.

Ex Lectione 7.

I. Quando inchoat Angelica cuſtodia ?
R. Mox à natiuitate noſtra.
I. Quandiu durat illa ?
R. Vſque ad mortem.
I. An non & poſt mortem Angelicum Officium durat?
R. Etiam, animas poſt mortem deducunt Angeli in cælum,vel ad Purgatorium.

Ex Lectione 8.

I. Quando creauit Deus hominem ?
R. Sexto die.
I. Quomodo creauit ?
R. Ad imaginem & ſimilitudinem ſuam.
I. In quo conſiſtit illa ſimilitudo ?

R. In hoc quod homo fit secundùm animam incorporeus,immortalis,particeps æternitatis & gloriæ.

I. Fuit ne homo creatus cum perfectione donorum naturalium ?

R. Planè fuit creatus in perfecta statura,scientia & aliis donis;etiā cum perfecto dominio in alias creaturas.

I. Si homo non peccasset,erat ne moriturus ?

R. Nequaquam : sed beneficio ligni vitæ & Dei speciali dono,erat vitam conseruaturus.

I. Quid deinde ?

R. Tempore à Deo destinato ad consortium Angelorum sine morte erat transferendus.

Catechisticæ Interrogationes & Responsiones ex Tractatu III.

Explicatio articulorum spectantium ad secundam Trinitatis Personam.

Ex Lectione I.

I. De qua re tractat secunda pars Symboli ?

R. De Mysterio magno Incarnationis.

I. Quare vocas Mysterium magnum ?

R. Quia est fundamentum cæterorum , & mysteriorum mysterium.

I. Quomodo grati erimus Deo pro hoc mysterio ?

R. Frequenter illud & piè commemorando.

I. Quis inde fructus ?

R. Accenderetur inde charitas in nobis.

Ex Lectione 2. & 3.

I. Quid necesse fuit Filium Dei incarnari ?

R. Quia fine illa non potuit homo à peccato liberari.

I. Quid si homo non peccasset, an non fuisset Filius Dei incarnatus ?

R. Non fuisset.

I. Nunquid poterat æquè Pater aut Spiritus S. carnem sumere,& hominem redimere ?

R. Poterat.

I. Quare ergo potius Filius id fecit ?

R. Quia congruum fuit per filium naturalem reduci filios adoptiuos ad hæreditatis æternæ participationem,à qua exciderant.

I. Poterat ne Deus magis amare mundum , quam vt Filium suum vnigenitum daret ?

R. Non poterat.

Ex Lectione 4.

I. Quare potius Deus hominem peccantem liberauit, quam Angelum ?

R. Quia natura humana infirmior Angelica , mouit Dei misericordiam.

I. Nunquid poterat homo liberari per Angelum ?

R. Non potuisset Angelus perfectam satisfactionem offerre pro peccato hominis,sicut Christus.

I. In quo consistit illa perfecta satisfactio ?

R. In eo quod Sanguis Christi,& eius satisfactiones fuerunt infiniti valoris.

Ex Lectione 5. & 6.

I. Poterat-ne magis eleuari natura humana , quàm per mysterium Incarnationis ?

R. Non poterat , quia per illud Deificata fuit , & vnita verbo.

I. Nunquid antiqui Patres magnoperè desiderarunt hanc Incarnationem?

R. Omninò, nam Scriptura plena est eorum ardentibus desideriis.

I. Quare ergo tam diu dilata fuit ?

R. Quia Christus voluit venire in medio sæculorum.

Ex Lectione 7. & 8.

I. Dic verba articuli secundi in Symbolo.

R. Et in Iesum Christum,Filium eius vnicum,Dominum nostrū.

I. Quare facis reuerentiam pronuntiando nomen *Iesu*?

R. Quia illud est nomen proprium & dignissimum Filij Dei incarnati.

I. A quo fuit illi impositum ?

R. A Patre Æterno.

I. Nunquid Angelus illud imposuit ?

R. Non,illud tamen Mariæ & Iosepho reuelauit.

I. Quare vocatur nomen super omne nomen ?

R. Quia continet reliqua nomina quæ Christo tribuuntur , & illa transcendit.

Ex Lectione 9. & 10.

I. Quare Iesus etiam vocatur Christus ?

R. Christus vocatur,quia vnctus.

I. Quomodo vnctus ?

R. Ob triplicem dignitatem : quia Sacerdos , quia Rex, quia Propheta.

I. Quare vocatur Christus Filius Dei vnicus ?

R. Quia in Natiuitate æterna non habet fratres.

I. Nunquid & nos sumus Filij Dei ?

R. Sumus per adoptionem , sed ipse vnicus est per naturam.

I. Quare vocatur Dominus noster.

R. Quia ipse specialiter nos sibi seruos emit pretio Sanguinis sui.

Ex Lectione 11.

I. Dic Articulum tertium ?

R. Qui conceptus de Spiritu sancto , natus ex Maria Virgine.

I. Quando fuit conceptus ?

R. Post Angeli salutationem,Maria dicente : *Ecce Ancilla Domini , &c.*

I. Quid opus erat Angeli Nunciatione ?

R. Vt mens Virginis instrueretur de Filio antequam in carne eum conciperet.

I. Sed cur id fit per Angelum ?

R. Vt idē esset initiū orbi reparādo,quod fuit euertēdo.

I. Declara istud ?

R. Angelus malus colloquio cum Eua dedit initium morti & peccato. Angelus bonus colloquens cum Maria dedit initium vitæ & gratiæ.

I. Quare Conceptio Christi specialiter tribuitur Spiritui sancto.

R. Quia opera bonitatis specialiter illi solēt appropriari.

Ex Lectione 12. & 13.

I. Quare voluit Christus nasci in Bethleem ?

R. Tùm quia erat de familia Dauid ; tùm quia voluit eligere locum humilem.

I. Quare voluit reclinari in præsepio ?

R. Voluit hoc esse primū altare,in quo patri se offerret.

I. Quare voluit nasci tempore pacis vniuersalis ?

R. Quia nomen eius erat , *Princeps pacis.*

I. Quare natus est media nocte ?

R. Quia erat lux vera quæ veniebat ad illuminandas tenebras nostras.

I. Quem in nobis effectum habet natiuitas Christi?

R. Perficit in nobis Fidem & Charitatem.

I. Quem iterum ?

R. Docet nos Christus natus, ex præsepio quasi cathedra , omnem virtutem.

Ex Lectione 14. & 15.

I. Quomodo dicitur ex Virgine natus?

R. Quia mansit *Maria*,ante partum,in partu,post partum Virgo.

I. Fuit ne Christi natiuitas sine dolore Matris.

R. Imò fuit cum illius magno gaudio.

I. Oportuit ne obstetricem adesse Virgini parienti ?

R. Nequaquam;quia partus eius fuit facilis, & fine vlla sorde.

Ex Lectione 16.

I. Dic quartum Articulum ?

R. Passus sub Pontio Pilato , crucifixus, mortuus & sepultus.

I. Vbinam Christus suam inchoauit Passionem ?

R. In Horto.

I. Quare in Horto ?

R. Vbi inceperat morbus & mors per primum Adam, secundus Adam ibi voluit remedium inchoare , vt redderet vitam.

I. Sudauit ne ibi Christus verum & naturalem Sanguinē?

R. Omninò.

I. Fuit ne id factum per miraculum speciale ?

R. Fuit factū naturaliter ex vi maximi angoris & agoniæ.

Ex Lectione 17.

I. Quid passus primò fuit Christus sub Pontio Pilato ?

R. Flagellationem crudelissimam ?

I. Quare vocas crudelissimam :

R. Ob instrumenta crudelia : eaque varia : cæsus enim fuit virgis , funiculis, loris : imò addunt aliqui etiam catenulis.

I. Fuit-ne magnus numerus ictuum ?

R. Quidam dicunt reuelatum excessisse quinque millia.

Ex Lectione 18.

I. Quid vltrà passus fuit ?

R. Corona

R. Coronationem acerbissimam & ignominiosissimam.
I. Quare vocas acerbissimam?
R. Quia nihil eá acerbius, dum spinæ penetraot carnem & neruos capitis.
I. Quare vocas ignominiosissimam?
R. Quia ideò talem coronam imposuerunt, vt regnum eius subsannarent.
I. Quid præterea huic ignominiæ adiecerunt.
R. Arundinem, quasi sceptrum, & purpuream vestem, quasi imperiale pallium.

Ex Lectione 19.

I. Quid postmodum Christus passus est?
R. Nouos dolores in baiulatione Crucis impositæ.
I. Declara istud?
R. Quia hoc onere grauissimo premente, nouo cruore plateas respergebat.
I. Quare vocas Crucem tam graue onus?
R. Tùm quia illa ponderosa erat: tùm quia in illa omnium peccata imposita erant.
I. Quare Simó Cyrænæus iuuit Christú in ferenda Cruce?
R. Designat quemlibet verè fidelem cum Christo debere baiulare Crucem.

Ex Lectione 20.

I. Qui fuere vlteriores dolores Christi?
R. Hi fuere in transfixione manuum & pedum per acerbissimos clauos.
I. Quare Christus voluit eleuari in Crucem?
R. Elegit Crucem quasi altare in quo immolaretur.
I. Explica mysterium Crucis.
R. Crux significat totam perfectionem Christianam.
I. Quomodo hoc?
R. Pars inferior in profundo significat fidem, sublimitas spem, latitudo charitatem, longitudo perseuerantiá.
I. Fuitne Christus totus nudus in Cruce?
R. Probabile est quod sic.

Ex Lectione 21.

I. Quare Christus moritur clamans?
R. Vt ostendat se potestatem habere vitæ & mortis.
I. Quare moritur inclinato capite?
R. Vt significet se ex obedientia acceptare mortem.
I. Quare sibi mortuo voluit latus aperiri?
R. Vt ostenderet extremum cordis sui amorem erga nos.
I. Fuitne illa lateris apertio dolorosa?
R. Non fuit Christo, quia mortuus iam erat; Fuit verò Virgini sub Cruce stanti dolorissimum vulnus.

Ex Lectione 22.

I. Fuitne Christi sepultura honorifica?
R. Plane fuit.
I. Declara?
R. Quia viri Primarij & Nobiles eum sepelierunt in sepulchro nouo, & corpus syndone mundissima inuoluerunt cum aromatum copia.
I. Cur voluit Christus sepulturam suam esse magnificam, cùm mors fuerit ignominiosa?
R. Quia prædictum erat per Prophetam: *Erit sepulchrum eius gloriosum.*
I. In quo consistit præcipua gloria sepulchri Domini?
R. In corpore quod condidit; quia illud nunquam fuit à diuinitate separatum.
I. In quo iterùm consistit sepulchri gloria?
R. In multis miraculis ad illud omni sæculo factis.

Ex Lectione 23.

I. Dic quintum Articulum.
R. *Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.*
I. Quomodo dicitur descendisse ad inferos?
R. Quia anima eius verè & realiter descendit ad lymbum, qui in inferiori terræ loco est.
I. Quare illuc descendit?
R. Vt animas Sanctorum Patrum liberaret.
I. Cur adhuc?
R. Vt possessionem caperet in inferioribus partibus terræ, & de Principe tenebrarum triumpharet.
I. Numquid etiam descendit ad Purgatorium?
R. Etiá; Quia & inde aliquos liberauit: imo fortè omnes.
I. Descendit-ne etiam ad locum damnatorum?
R. Non descendit: saltem inde nullum liberauit.

Ex Lectione 24.

I. Quandonam Christus resurrexit?
R. Tertia die, & hæc erat Dominica dies.
I. Quare non statim à morte resurrexit?
R. Vt verè mortuus crederetur.
I. Quot horæ intercesserunt inter eius mortem & resurrectionem?
R. Circiter quadraginta.
I. Quâ igitur hora surrexit?
R. Circa auroram diei Dominicæ.
I. Resumpsit-ne omnes partes sui corporis?
R. Resumpsit omnes: etiam capillos variis locis sparsos resumpsit.
I. Resumpsit ne omnem Sanguinem?
R. Etiam omnem resumpsit.
I. Quid ergo dicis de Sanguine qui sudario, lanceæ, vel clauis adhæsisse ostenditur?
R. Non est sanguis quoad substantiam, sed solùm color relictus de sanguine.
I. Quare Christus retinuit foramina vulnerum in manibus, pedibus, latere?
R. Vt ostenderet veritatem resurrectionis: & vt Patri pro nobis æternum illa repræsentet.

Ex Lectione 25. & 26.

I. Quem fructum habemus ex Resurrectione Christi?
R. Fides & spes nostra confirmatur, quod simul cum ipso tandem resurgemus.
I. Quare iam frequenter & tam diu Christus post resurrectionem apparuit?
R. Vt firmaret fidem resurrectionis.
I. Cui facta fuit prima apparitio?
R. Virgini Matri, hoc enim poscebant merita Matris.
I. Cui secunda?
R. Mariæ Magdalenæ, quæ maximo ardebat amore.
I. Cui tertia? R. Aliis mulieribus vnguenta ferentibus, ex pietate erga Christum.
I. Cui quarta? R. Petro peccatum suum deploranti.
I. Cui quinta? R. Discipulis Emaus, & de se loquentibus.
I. Cui sexta Apostolis omnibus in cœnaculo, absente Thoma: ac postmodum iterùm octauo die, illo præsente.

Ex Lectione 27.

I. Dic sextum articulum.
R. *Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei Patris.*
I. Ex quo loco ascendit?
R. Ex môte Oliueti, vbi & vestigia reliquit terræ impressa.
I. Quare ex illo loco ascendit? R. Vt illo loco inciperet exaltari, vbi maximè fuerat humiliatus.
I. Quâ hora ascendit?
R. Circa meridiem, cùm comedisset cum Discipulis?
I. Quomodo ascendit?
R. Eleuatis manibus, benedicens Discipulis.
I. Quis fuit triumphus ascendentis?
R. Angeli venerunt obuiá Regi suo cum iubilo; & animæ quas secú vehebat, sequebátur eum cum triumpho.
I. Quare ascendit in cœlum?
R. Vt adimpleret omnia de se scripta, & vt illuc traheret corda nostra.
I. Quomodo vult illa trahere?
R. Per Fidem, Spem, Charitatem.

Ex Lectione 28.

I. Dic Articulum 7. R. *Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.*
I. Nonquid vnusquisque in morte subit iudicium particulare?
R. Certum est ita esse.
I. Quid ergo opus Christum venire vt Iudicem in fine mundi?
R. Tunc erit iudicium vniuersale, vt homo omnis iudicetur non solùm in anima, sed & in corpore.
I. Da & aliam rationem.
R. Vt Christus qui fuit hic reprobatus ab omnibus, tunc agnoscatur, coram cœlo, mundo, & inferno.
I. Vbinam exercebitur istud iudicium?
R. Hic in inferiori mundo in valle Iosaphat,

Ex Lectione 29.

I. Quæ signa antecedent istud iudicium?
R. Veniet Antichristus, & multos seducet.
I. Qui erunt præcursores Iudicis?
R. Elias & Enoch, qui necdum sunt mortui.
I. Vbi ergo modo sunt ipsi?
R. Sunt in Paradiso terrestri, vel in Regione aliqua amœna, Deo cognita.
I. Quid tunc agent illi?
R. Reducent multos ad pœnitentiam: & pro fide Christi morientur.

Ex Lectione 30.

I. Quænam erunt signa immediatè ante iudicium?

R. Erunt signa in sole,& Luna,& stellis.
I. Quid deinde?
R. Apparebit signum Crucis in cœlo.
I. Ad quem effectum?
R. Vt sit solatium iustis, terror impiis.

Ex Lectione 31. & 32.

I. Quinam comparebunt in iudicio vltimo?
R. Omnes comparebunt etiam infantes.
I. Eruntne separati boni a malis?
R. Boni erunt à dextris, mali à sinistris.
I. Quale fiet exameo?
R. Fiet de omnibus peccatis,etiam occultissimis.
I. Fietne etiam de operibus bonis?
R. Omnia illa examinabuntur, qualia fuerint, & an vera & bona.
I. De quibus vltra erit examen?
R. De donis & beneficiis Dei,an illis bene vsi fuerimus.

Ex Lectione 33. & 34.

I. Quænam erit sententia pro bonis?
R. Venite benedicti Patris mei; percipite regnum paratum vobis à constitutione mundi.
I. Quis eam pronunciabit?
R. Christus Dominus innumeris comitatus Angelis.
I. Quæ erit sententia pro reprobis?
R. Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & Angelis eius.
I. Quæ erit maxima pœna reproborum?
R. In æternum separari à Deo & eius gloria.
I. Quid sequetur ex illa maledictione à Deo fulminata?
R. Innumeræ maledictiones eam sequentur.
I. Declara id. R. Quia filius patrem, pater filium maledicet. Item,ipsi seipsos maledicent,corpus suum anima maledicet. Item, cœlum & terram, ac Deum ipsum maledicent.
I. Quare ignis ille dicitur æternus?
R. Quia non ad tempus aliquod longum,nec per myriades annorum tantùm: sed cruciabit per infinita sæcula sæculorum,cum desperatione damnatorum.
I. Quare Christus dicitur iudicaturus viuos & mortuos?
R. Per hoc significamus quod sit iudicaturus omnes,tam eos qui nunc viuunt, quàm eos qui mortui sunt.

Catechisticæ interrogationes, & Responsiones ex Tractatu IV.

Explicatio Articulorum spectantium ad tertiam Trinitatis Personam.

Ex Lectione I.

I. Dic Articulum octauum.
R. *Credo in Spiritum sanctum.*
I. De qua re agit Articulus iste?
R. De tertia persona Trinitatis, de Spiritu sancto.
I. Estne Spiritus S. æqualis Patri & Filio?
R. Est æqualis in omni perfectione.
I. Quomodo id declaras?
R. Est Ecclesiæ doctrina, quæ vbique gloriam æqualem decantat Patri, & Filio & spiritui sancto.
I. Proceditne Spiritus S. à Patre & Filio?
R. Procedit ab vtroque per modum amoris.
I. Quare Spiritus S. dicitur Spiritus viuificans?
R. Quia vitam spiritalem afflat animis nostris, & toti Ecclesiæ.
I. Quomodo declaras?
R. Sicut corpus mortuum iacet sine anima: ita anima mortua est sine Spiritus S.afflatu.

Ex Lectione 2.

I. Apparuitne aliquando Spiritus sanctus?
R. Apparuit in diuersis formis.
I. Declara?
R. In Baptismo Christi apparuit in forma Columbæ, & ideò sæpe sic pingitur.
I. Quare in forma Columbæ apparuit?
R. Quia candor Columbæ & eius puritas,dona designant Spiritus sancti.
I. Quomodo adhuc apparuit?
R. In forma nubis lucidæ in Transfiguratione.
I. Quare in die Pentecostes apparuit in forma ignis & linguarum?
R. Quia instar ignis accendebat corda & linguas Apostolorum,ad loquendum magnalia Dei.

Ex Lectione 3. & 4.

I. Dic Articulum nonum.
R. *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem.*
I. Quid intelligis per Ecclesiam?
R. Congregationem omnium Fidelium sub Christo, & eius in terris Vicario.
I. Estne Ecclesia visibilis.
R. Est planè visibilis sicut sol.
I. Quare ergo hæretici dicunt esse inuisibilem? R. Quia cæci sunt,vt noctuæ,quæ non possunt videre solem.
I. Quomodo vocatur Ecclesia in Scripturis.
R. Vocatur quandoque Regnum Dei, Sponsa Christi.

Ex Lectione 5.

I. Estne Ecclesia vna,& non plures?
R. Est vna, ratione vnitatis, fidei,& doctrinæ.
I. Quinam scindunt hanc vnitatem? R.Hæretici.
I. Quare? R. Quia diuersam doctrinam & fidem introducunt.
I. Declara. R. Non recipiunt Confessionem, nec Extremam-Vnctionem,nec sacrificium,quæ ab initio Ecclesia recepit.

Ex Lectione 6.

I. Quare Ecclesia dicitur Sancta? R.Quia nonnisi sanctitatem docet,tam in fide,quam in moribus.
I. Da & aliam rationem.
R. Quia in ea sunt Sanctificationis media, Baptismus & alia Sacramenta; & Caput eius Sanctus sanctorum est.
I. Da & tertiam rationem.
R. Quia extra eam nō potest sanctitas reperiri,nec salus.
I. Numquid vnusquisque saluari potest in sua fide?
R. Nequaquam potest.sed sicut extra arcam non poterat esse salus,ita nec extra Ecclesiam Catholicam.

Ex Lectione 7.8.& 9.

I. Quare vocas Ecclesiam Catholicam?
R. Quia extendit se ad omnes gentes, & omnia regna.
I. Explica id plenius?
R. Nullum est regnum, nulla gens nobis cognita, quæ Religionem & Fidem Ecclesiæ Catholicæ, vel non habeat adhuc, vel non habuerit, aut modò non incipiat habere.
I. Quare vocas Ecclesiam Apostolicam?
R. Quia ab Apostolis fundata,& doctrina & sanguine.
I. Quare dicitur Ecclesia Romana?
R. Quia Romana mater est omnium Ecclesiarum, cui Christus primatum dedit.

Ex Lectione 10.

I. Quid est,*Credo Sanctorum Communionem*?
R. Hoc est Credo quod sancti & iusti inter se communicationem habent specialem,sicut membra eiusdem corporis.
I. Da & alium sensum.
R. Hoc est,Credo in Ecclesia esse communionem Sanctorum,siue rerum Sanctarum.
I. Quæ sunt illæ res sanctæ, in quibus communicamus?
R. Sanguis Redemptionis,Sacramenta,Dona,Gratia,Verbum Dei.
I. Estne etiam in Ecclesia communicatio bonorum operum?
R. Omninò:Nam cùm simus membra eiusdem corporis, si quis orat, aut ieiunat non solum sibi orat,vel ieiunat; sed omnibus orat vel ieiunat.
I. Declara similitudine?
R. Apta similitudo membrorum: dum auris audit, oculus videt,os comedit, toti corpori inde fructus redundat.
I. Habentne mali etiam fructum in hac communione Sanctorum?
R. Habent aliquem.
I. Ostende?
R. Quia boni suis precibus sæpè illis impetrant gratiam. Item propter societatem cum bonis sæpè euadunt afflictiones, & vindictam Dei.
I. Habentne animæ Purgatorij fructum ex hac communione?
R. Omninò:Quia cùm sint membra viua nobis coniuncta per eandem fidem, spem, charitatem, iuuantur satisfactionibus nostris.

Ex

Ex Lectione 11. & 12.

I. Dic Articulum Decimum?
R. *Credo remissionem peccatorum.*
I. Est-ne aliquod peccatum adeò graue quod non sit remissibile?
R. Nullum est.
I. Quare?
R. Quia misericordia Dei, gratia, ac Sanguis Christi est efficacior quolibet peccato.
I. Potest-ne esse tantus numerus peccatorum, vt illi non detur remissio?
R. Nequaquam, si modo adsit illorum contritio.
I. Quare ergo peccata in Spiritum S. dicuntur irremissibilia.
R. Quia cùm obsistant gratiæ Spiritus S. per malitiam, vix contingit quod illorum eliciatur contritio.
I. Potest-ne peccatum mortale remitti sine alio?
R. Non potest.
I. Quare?
R. Quia remissio peccati est amicitiæ cum Deo redintegratio: vno autem peccato mortali manente, non potest quis esse in gratia aut amicitia Dei.
I. Potest-ne quis certò scire sibi remissum peccatum?
R. Non potest infallibili certitudine, nisi ex speciali reuelatione.
I. Quomodo ergo habebit pacem conscientiæ?
R. Sufficit ad hoc probabilia habere testimonia, quæ non desunt his qui faciunt quod in se est.
I. Potest-ne homo iustus certus esse de sua perseuerantia?
R. Non potest, nisi speciali reuelatione.

Ex Lectione 13.

I. Dic Articulum vndecimum?
R. *Credo carnis resurrectionem.*
I. Quid intelligis per carnis resurrectionem?
R. Resurrectionem corporum quando iterùm animæ illis vnientur.
I. Quomodo poterit corpus in cinerem redactum resurgere?
R. Hoc facile est Dei omnipotentiæ.
I. Da aliquod huius rei symbolum in rebus naturalibus?
R. Granum seminatum corrumpitur, putrescit & emoritur, postmodum repullulat, reuiuiscit, & resurgit.

Ex Lectione 14.

I. Erit-ne idem numero corpus?
R. Erit planè idem, quamuis mutatum in qualitatibus.
I. Quomodo mutatum?
R. Quia corpora gloriosa habebunt qualitates & dotes gloriosas.
I. Quæ sunt illæ?
R. Impassibilitas, Claritas, Agilitas, subtilitas.
I. Quâ ætate resurgemus?
R. In ætate perfecta, in qua Christus resurrexit.
I. In quâ statura?
R. In statura quam vnusquisque habiturus esset decenter in flore ætatis.
I. Quare dicis decenter?
R. Quia nulli erunt ibi Gigantes vel Pygmæi, nulli gibbosi aut claudi.
I. Nulline ergo pueri resurgent?
R. Resurgent pueri.

Ex Lectione 15.

I. Quomodo fiet hæc resurrectio?
R. Fiet in voce Archangeli, quæ erit Tuba Dei.
I. Ad quem finem canet Tuba?
R. Vt Angeli mox sint parati ad Colligendos cineres mortuorum.
I. Quid deinde?
R. Mox illam audient qui in monumentis sunt tanquam vocem virtutis Dei.
I. In quo loco fiet resurrectio?
R. In loco vbi maior pars corporum mortuorum iacebit, illuc & reliquiæ Partes adducentur ab Angelis.
I. Quo tempore fiet resurrectio, die an nocte?
R. Verisimile est quod hora matutina quâ Christus resurrexit.

Ex Lectione 16.

I. Dic Articulum duodecimum?
R. *Credo vitam æternam.*
I. Quare hic Articulus ponitur vltimus?
R. Quia vita æterna est finis noster, & præmium quod vltimò per fidem expectamus.
I. Suntne omnes creati ad illam vitam æternam?
R. Omnes planè: quia Deus neminem creauit vt eum damnaret.
I. An igitur omnes peruenient ad vitam æternam?
R. Non omnes.
I. Quare non omnes.
R. Quia non omnes sequuntur viam, & media ipsius à Deo præscripta.
I. Eritne igitur defectus Dei vel gratiæ eius?
R. Nequaquam.
I. Vnde ergo defectus?
R. Ex parte cooperationis liberi arbitrij.

Ex Lectione 17. & vlt.

I. In quo consistit vita æterna?
R. Consistit primo in Dei clara visione.
I. Nihil-ne præter Deum in Cœlo videbimus?
R. Videbimus omnia mysteria, omnes perfectiones Dei, & in ipso tanquam speculo, creaturas.
I. Quid ex hac visione sequitur?
R. Amor & fruitio æterna Dei, cum ineffabili gaudio.
I. Quid ex fruitione vltra sequetur?
R. Laus & cantus perennis, qui non finietur in sæcula sæculorum.
I. Quare non finietur?
R. Quia visio, amor, & gaudium non finietur, ex quibus laus resultat.

FINIS.

Ex Tomo primo Horti Pastorum.

Catechisticæ interrogationes, & Responsiones ex Tomo 2. Horti Pastorum, ex Tract. 1.

De Spe, Secunda Virtute Theologica.

Ex Lectione 1. 2. & 3.

I. QVæ est virtus Christiano necessaria post fidem?
R. Est Spes.
I. Quid est spes?
R. Est expectatio certa beatitudinis, proueniens ex gratia Dei, & meritis nostris.
I. Quos affectus in nobis producit Spes?
R. Dat vires ad currendam viam Dei.
I. Quid vltra?
R. Consolatur mirè animam in afflictione.
I. Quid denique?
R. Tollit omnem anxietatem in morte.
I. Quomodo opponitur spei mundanæ?
R. Quod illa fallax sit, & in fine hominem deserat in anxietate.

Ex Lectione 4. & 5.

I. Quare dicis quod spes sit certa expectatio beatitudinis?
R. Quia iusti certitudine quadam præstolantur futura bona.
I. In quo fundatur illa certitudo?
R. In promissione Dei, quia nobis promisit beatitudinem & auxilium ad superanda omnia obstacula ad illam.
I. Quare dicis quod spes proueniat ex meritis nostris?
R. Quia licet primariò spes sit fundata in gratia Dei, requiruntur tamen & opera à nobis quibus spem nostram faciamus.
I. Suntne ergo opera nostra æternæ vitæ meritoria?
R. Omninò sunt.
I. Licetne operari bene intuitu mercedis æternæ?
R. Planè licet.
I. Licetne fidere in meritis?
R. Licet fidere in illis, non vt sunt à nobis, sed vt à diuina gratia operante in nobis.

Ex Lectione 6. & 7.

I. Quomodò tandem confirmatur spes nostra?
R. Per perseuerantiam finalem.
I. Vnde prouenit donum perseuerantiæ?
R. Prouenit à Deo, & est speciale donum.
I. Quare?
R. Quia qui habet, à Deo electus est [illegible] finaliter non excidet.
I. Possuntne dari aliqua signa huius doni, & electionis

nis diuinæ?
R. Sunt aliqua probabilia signa huius electionis.
I. Enumera aliqua.
R. Rebus diuinis delectari, contemnere mondum & mundana suspirare sæpè ad æterna.
I. Repugnatne timor spei?
R. Non,sed ordinariè ei iungitur.
I. Quomodo? cùm spes dicat certitudinem,timor verò incertitudinem?
R. Spes dicit certitudinem ex parte hominis inconstanter & difficulter auxilio cooperantis.

Ex Lectione 8. & 9.

I. Quænam ergo opponuntur Spei?
R. Desperatio & præsumptio.
I. Estne desperatio graue peccatum?
R. Est,inter grauissima & periculosa.
I. Quare?
R. Quia repugnat omnipotentiæ & misericordiæ Dei,ac efficaciæ Sanguinis Iesu Christi.
I. Quare dicitur periculosissimum peccatum?
R. Quia exponit hominem omnibus peccatis.
I. Declara istud.
R. Eo quod hæc solet esse vox desperantium: *Si damnandus sum,quid vereor peccare,& frui omni cupiditate?*
I. Quomodo præsumptio opponitur spei?
R. Per excessum, sicut desperatio per defectum.
I. Declara id.
R. Quia homo per præsumptionem in sola Dei misericordia fidens,audax fit ad peccandum abiecto omni timore.
I. Quænam est vox præsumentium?
R. *Deus est bonus & misericors,licet peccem & impleam omnia desideria mea,tandem dimittet omnia peccata mea.*
I. Licetne sub spe misericordiæ differre pœnitentiam?
R. Non licet, quia hæc spes sæpissimè est fallax.

Catechisticæ Interrogationes & Responsiones ex Tractatu II.

De Oratione.

Ex Lectione 1. & 2.

I. Quis est præcipuus actus spei?
R. Est oratio.
I. Quid est oratio?
R. Est mentis in Deum eleuatio, qua bona precamur,vel mala depelli optamus, vel Deum benedicimus.
I. Estne oratio bona in omni loco?
R. Planè est.
I. Quare ergo monemur ire ad templa,vt ibi oremus?
R. Quia illa loca specialiter sunt consecrata, vt fiat domus orationis.
I. Estne oratio Deo gratior in illis locis?
R. Est gratior.
I. Quare?
R. Quia fit in præsentia Christi Mediatoris in Sacramẽto.
I. Cur adhuc?
R. Quia dum oramus communi consortio in templo,eleuantur nostræ preces per spiritum Ecclesiæ.

Ex Lectione 3.

I. Estne orandum omni tempore?
R. Ita.
I. Quomodò hoc potest fieri?
R. Quia ore,vel opere, Deum debemus omni tempore benedicere.
I. Quomodo opere?
R. Referendo in Deum omnia opera nostra, sic enim benedicimus, & quâdam ratione oramus.
I. Quod est tempus maximè opportunum ad orandum?
R. Tempus vespertinum & matutinum.
I. Quare matutinum?
R. Oratio matutina tergit tenebras, & aperit fenestras diuino lumini.
I. Quare vespertinum?
R. Oratio vespertina claudit cordis fenestras inferni tenebris.
I. Quid agendum in vespertino tempore?
R. Examinanda est conscientia, & de culpis admissis petenda venia.

I. Quid vltra?
R. Agendæ gratiæ de perceptis eo die beneficiis.
I. Quid agendum matutino tempore?
R. Agendæ gratiæ pro protectione nocturna.
I. Quid vltra?
R. Omnia diei illius cordialiter offerenda Deo.
I. Quod tempus est postulans à nobis preces publicas & particulares?
R. Tempus afflictionis publicæ.
I. Quod vocas tempus afflictionis publicæ?
R. Quando flagella Dei in plebem inundant.
I. Quæ sunt illa?
R. Pestilentia, fames, bellum.
I. Habetne vim Oratio ad illa auertenda?
R. Habet maximam ,si sit cum pœnitentia coniuncta.
I. Cur dicis,si sit pœnitentiæ coniuncta?
R. Quia illa oriuntur ex peccatis,& ideò pœnitentia requiritur, vt illa auertantur.
I. Quod est inter flagella Dei grauissimum?
R. Est bellum.
I. Quare?
R. Quia omnis generis scelera solet secum vehere.
I. Da & secundam rationem?
R. Quia plurimi in bello morientes æternum pereunt.
I. Da tertiam?
R. Quia solet secum vehere alia duo flagella, pestem & famem.

Ex Lectione 8.

I. Quæ sunt conditiones requisitæ ad bonam orationem?
R. Sunt multæ.
I. Dic primam?
R. Debet primò fieri cum mentis attentione , & cordis affectu.
I. Vnde tot distractiones in oratione?
R. Partim ex miseria naturæ & praua nostra consuetudine, partim ex Sathanæ suggestione.
I. Quid si non sint voluntariæ?
R. Tunc impediunt fructum orationis.
I. Dic secundam conditionem orationis?
R. Debet fieri cum humili diffidentia sui , & firma in Deum fiducia.
I. In quo fundatur illa firma fiducia?
R. In misericordia Dei,& meritis Iesv-Christi.
I. Dic tertiam conditionem?
R. Debet fieri cum perseuerantia.
I. Quid ita?
R. Eo quod Deus sæpè statuit non exaudire nisi diu multùmque rogatus.
I. Quare hoc?R.Vt probet patientiam nostram,& vt agnoscamus tantò magis nostram miseriam.

Catechisticæ Interrogationes, & Responsiones ex Tractatu III.

De Oratione Dominica.

Ex Lectione 1.

I. Quæ est excellentissima omnium orationum?
R. Oratio Dominica.
I. Quare?
R. Quia illam Dominus Iesus Sapientia Patris composuit.
I. Quinam eam primo didicerunt?
R. Apostoli ex eius ore.
I. Quare eam docuit Apostolos?
R. Vt haberent formam orandi,quam aliis traderent duraturam in finem sæculi.
I. Quare voluit esse adeò breuem?
R. Vt nemo quamlibet rudis excusaretur ab ea memoriter tenenda.
I. Oportetne eam scire vernaculo sermone?
R. Præstaret eam à rudibus dici vernaculo sermone vt mentem ad attentionem excitaret.
I. Quot continet petitiones?
R. Septem.
I. Quid in illis septem continetur?
R. Quicquid possumus à Deo petere.

Ex Lectione 2.

I. Dic prima verba orationis Dominicæ.
R. *Pater noster qui es in cælis.*

I. Vt

I. Vt quid ſic incipit hæc oratio?
R. Vt attentionem & fiduciam filialem excitet in nobis.
I. Quare Deus dicitur, *Pater noſter*?
R. Propter creationem, redemptionem, iuſtificationem, glorificationem.
I. Quare Deus dicitur, *Pater noſter*?
R. Vt ſignificetur nos omnes eundem habere Patrem in cœlis, & pro omnibus tanquam fratribus orationem faciendam eſſe.
I. Nunquid Deus eſt vbique?
R. Eſt vtique per præſentiam, eſſentiam, potentiam.
I. Quare ergo dicis: *Qui es in cælis*?
R. Ibi ſpecialiter dicitur eſſe, quia ibi declarat gloriam ſuam.
I. Quid vltra monemur illis verbis: *Qui es in cælis*?
R. Leuare oculos corporis & mentis ad cœleſtia.

Ex Lectione 3.

I. Dic primam petitionem?
R. *Sanctificetur nomen tuum.*
I. Quid hic petimus?
R. Æterni Patris noſtri honorem & gloriam: hoc primo loco debent petere filij.
I. Quomodo ſanctificatur nomen Dei?
R. Laudes eius decantando, quod debent facere homines ad imitationem Angelorum.
I. Quomodo rursùs ſanctificatur?
R. Meditando cum reuerentia cordis, eius ſanctitatem, bonitatem, amorem.
I. Da & alium ſanctificandi modum?
R. Prædicare nomen eius fidelibus vel infidelibus.
I. Qui ſunt qui maximè ſanctificant nomen Dei?
R. Qui pro nomine Dei & Chriſti perſecutiones patiuntur & martyria.
I. Quomodo illud ſanctificant boni & ſimplices Chriſtiani?
R. Pronunciando cum reuerentia nomen Dei, omnia referendo ad gloriam nominis eius.
I. Qui ſunt qui inhonorant nomen Dei?
R. Blaſphemantes vel iurantes.

Ex Lectione 4.

I. Dic ſecundam petitionem?
R. *Adueniat regnum tuum.*
I. Quid per eam petimus?
R. Petimus primo regnum gratiæ quo Deus modo regnat in nobis.
I. Quomodo regnat in nobis?
R. Per dona Spiritus Sancti, per pacem interiorem, per conſcientiæ ſecuritatem.
I. Quid vltra petimus?
R. Regnum æternum gloriæ, quod nobis ſeruatur tanquam filiis.
I. Quibus modis illud aſſequemur?
R. Varij enumerantur modi.
I. Dic illos?
R. Aliqui violenter rapiunt, alij mercantur, aliqui furantur, alij ad illud compelluntur.
I. Quinam rapiunt?
R. Qui per varias auſteritates & pœnitentias ſibi, & cœlo vim quandam inferunt.
I. Quinam mercantur?
R. Qui opes ſuas pro illo pauperibus elargiuntur.
I. Quinam furantur?
R. Qui bona in occulto faciunt, vt regnum illud ad ſe attrahant.
I. Quinam ad illud compelluntur?
R. Qui variis neceſſitatibus & oppreſſionibus afflicti patienter ferunt, & ad Deum referunt.

Ex Lectione 5.

I. Dic tertiam petitionem.
R. *Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra.*
I. Quid per hanc petimus?
R. Vt mandata eius & conſilia valeamus adimplere.
I. Quid vltra?
R. Petimus omnem Dei voluntatem & beneplacitum in nobis adimpleri.
I. Tenemur-ne velle omne quod Deus vult?
R. Tenemur velle ſub ea ratione quà vult.
I. Quare?
R. Quia tenemur approbare rationes diuinæ voluntatis.
I. Quare petimus fieri voluntatem Dei ſicut in cœlo & in terra?
R. Quia noſtra obedientia, vt ſit perfecta, debet imitari obedientiam Angelorum.
I. Quomodo iſtud?
R. Sicut Angeli integrè & perfectè, promptiſſimè & infatigabiliter obediunt voluntati Dei, ita debemus & nos quoad poſſumus.
I. Quomodo quis perfectionem aſſequetur?
R. Si in omnibus ſe Dei voluntati conformet, etiam in aduerſis.

Ex Lectione 6. & 7.

I. Dic petitionem quartam?
R. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.*
I. Quid per panem hic intelligitur?
R. Quicquid neceſſarium eſt ad vitæ ſuſtentationem.
I. Quare dicis, *Da nobis hodie*?
R. Quotidie petendus eſt ille Panis, & in illo fidendum qui dare poteſt.
I. Nonne etiam hic petimus panem ſpiritualem animæ?
R. Omninò, & quidem præcipuè.
I. Quis eſt ille panis?
R. Quicquid animam reficit.
I. Declara in particulari?
R. Verbum Dei ſiue auditum, ſiue lectum, oratio, inſpirationes, dona Spiritus Sancti, omnia iſta panis ſunt animæ.
I. Quid eſt præcipuus animæ panis?
R. Euchariſtia quæ dicitur, *Panis Angelorum.*
I. Nonne & illum hic petimus?
R. Omninò, quia illo maximè egemus.
I. Sed quomodò poteſt dici panis quotidianis?
R. Quia quotidiè illum olim ſumebant Fideles, & quotidiè decet nos ſpiritualiter illum edere.

Ex Lectione 8.

I. Dic quintam petitionem.
R. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.*
I. Quid hic petimus?
R. Remiſſionem peccatorum noſtrorum.
I. Quorum peccatorum, venialium ne, an mortalium?
R. Vtrorumque.
I. Quomodo venialium?
R. Quia cùm ſine his vitam tranſire nequeamus, etiam per hanc orationem nobis remittuntur.
I. Qua via illa adhuc remittuntur?
R. Per aſperſionem aquæ benedictæ, per piam tunſionem pectoris, per ſacrificij frequentationem.
I. Quomodo mortalia hac oratione nobis poſſunt remitti?
R. Quia hac petitione poſſumus in nobis excitare contritionem per quam delentur.
I. Quare peccata vocantur debita?
R. Quia coram Deo nos reos & debitores æternæ pœnæ reddunt, ſi ſint mortalia.
I. Quare additur: *Sicut & nos dimittimus, &c.*
R. Quia Deus non dimittit nobis, niſi & nos ex cordibus noſtris fratri nos offendenti dimittamus.
I. Quare dicis, *Dimitte nobis debita noſtra*?
R. Quia non ſolùm debet quis orare pro ſuis peccatis ſed & pro alienis.

Ex Lectione 9.

I. Dic ſextam petitionem.
R. *Et ne nos inducas in tentationem.*
I. Poſſumus-ne eſſe liberi ab omni tẽtatione in hac vita?
R. Imò è contra hæc vita non eſt niſi tentatio ſuper terram.
I. Declara id?
R. Quia nullus ſtatus, quamlibet ſacer eſt ab illis exemptus, nec vllus locus ſecurus.
I. Poſſes-ne oſtendere exemplis?
R. Omninò; nam & Chriſtus ipſe tentatus fuit, & Sanctiſſimi Viri, ab omni licet occaſione remoti in deſerto.
I. Quare ergo petimus, vt non inducamur in tentationem?
R. Petimus per id ne à tentatione ſuperemur, ad quod neceſſaria eſt gratia.
I. Eſt ne aliquando bonum pati tentationes?
R. Eſt ſæpe vtile.
I. Quomodo id?
R. Ad recognoſcendam propriam infirmitatem ſeruit tentatio, & ad nos humiliandum.
I. Ad quid vlterius?
R. Ad augmentum meriti, dum reſiſtimus viriliter.

Ex

Ex Lectione 10.

I. Quæ ſont remedia contra tentationes?
R. Sunt multiplicia.
I. Enumera aliquà.
R. Primom eſt feruens oratio ad Ieſum Chriſtum & refugium ad eius vulnera.
I. Dic ſecundum.
R. Refugium ad B. Virginem, & ad eius vbera.
I. Dic tertium.
R. Refugium ad Sanctos, maximè ad eos qui ſimiles paſſi ſunt tentationes.
I. Dic quartum.
R. Meditatio nouiſſimorum, mortis, iudicij, inferni.
I. Dic quintum?
R. Frequentatio Sacramentorum.
I. Dic ſextum?
R. Fortis reſiſtentia in initiis tentationis.
I. Dic ſeptimum?
R. Fuga & reſciſſio occaſionom.

Ex Lectione 11.

I. Dic vltimam petitionem.
R. *Sed libera nos à malo.*
I. Quid per hoc petimus?
R. Petimus primo liberari ab hoſte maligno.
I. Quomodo ſic intelligis?
R. Quia hic eſt malus per excellentiam, & omnis auctor malitiæ.
I. Nunquamne poteſt fieri bonus?
R. Non.
I. Quare non?
R. Quia ita eſt in malo obfirmatus, vt ab initio peccet continuè & per totam æternitatem ſit peccaturus.
I. Quid vltra petimus hic?
R. Liberari ab eius membris: quæ membra ſunt mali omnes.
I. Quare dicuntur eius membra?
R. Quia influit in eos malitiam tanquam caput.
I. Qui ſunt qui adhærent eius capiti?
R. Superbi.
I. Quinam ſpectant ad linguam eius?
R. Blaſphemi & iuratores.
I. Quinam ad dentes?
R. Detractores.
I. Quinam ad aures?
R. Qui detractionibus vel turpiloquiis delectantur.
I. Quinam ad collum?
R. Hæretici & Hæreſiarchæ.
I. Quinam ad manus?
R. Iniuſti & raptores.
I. Quinam ad ventrem?
R. Guloſi & luxurioſi.
I. Quinam cordi eius venenato adhærent?
R. Qui in inuidia & odio ſunt obfirmati.
I. Quinam ad pedes?
R. Qui facilè ad malum omne currunt.
I. Quid denique petimus hâc vltima petitione?
R. Liberari ab omni genere mali.
I. Quomodo hoc?
R. A malis pœnæ & culpæ, à malis præteritis, præſentibus & futuris: à malis huius vitæ, & à malis Purgatorij & Inferni.
I. Quare finitur oratio per vocem *Amen*.
R. Hæc eſt clauſula quâ concludi ſolet omnis oratio, idémque ſignificat quod *Fiat*.

Interrogationes Salutationis Angelicæ reiiciuntur in finem Sacramentorum, fol. 673.

FINIS TOMI II.

Catechiſticæ interrogationes, & Reſponſiones ex Tom. III. Horti Paſtorum.

Ex Tractatu primo.

De Charitate, tertia Theologica Virtute.

Ex Lectione 10.

I. Quæ eſt tertia Virtus maximè neceſſaria Chriſtiano?
R. Eſt Charitas.
I. Quare vocas maximè neceſſariam?
R. Quia eſt prima inter virtutes & dona Dei.
I. Poteſt-ne Fides & Spes eſſe ſine Charitate?
R. Poteſt.
I. Poteſt-ne Charitas eſſe ſine Fide, & Spe?
R. Non poteſt imò non ſine gratia Dei.
I. Quicumque habet Charitatem, eritne ſaluus?
R. Quicumque moritur in charitate erit ſaluus.
I. Quare?
R. Quia, qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.
I. Quid ſont aliæ Virtutes ſine Charitate?
R. Sunt ſicut corpus ſine anima.
I. Quare hoc?
R. Quia ſunt mortuæ ſine charitate, & per charitatem viuificantur.

Ex Lectione 2.

I. Quid eſt Charitas?
R. Eſt Virtus qua diligimus Deum ſuper omnia, & proximum ſicut nosipſos.
I. Quid eſt diligere Deum ſuper omnia ex toto corde?
R. Eſt potius velle perdere omnia, quàm amorem Dei.
I. Poteſt-ne quilibet amare Deum ſuper omnia?
R. Aequè poteſt rudis & idiota, ac ſapiens & doctus.
I. Quomodo dignoſcere poſſumus, an Deum toto corde diligamus?
R. Iiſdem ſignis, quibus iudicamus, an Amicum toto corde diligamus.
I. Quæ ſunt illa?
R. Amicum diligimus, ſi de illo ſæpè cogitamus, ſi domum, menſam, colloquium eius amamus, & ſecreta ei aperimus.
I. Eſt-ne idem de Deo?
R. Ferè idem.
I. Declara.
R. Si de eo cogitamus libenter, eius domum, Eccleſiam frequentamus, eiúſque menſam in communione, eique cor aperimus in confeſſione, tunc eum amamos.
I. Qui ſunt maximè qui eum ſe amare oſtendunt?
R. Qui pro eo mori parati ſunt, ſicut Martyres.

Ex Lectione 3.

I. Quare tenemur amare etiam proximum?
R. Quia eſt viua imago Dei.
I. Da & aliam rationem.
R. Quia Sanguine Filij Dei emptus eſt, & à Deo dilectus.
I. Da & tertiam?
R. Quia ſumus membra eiuſdem corporis, & fratres eiuſdem patris ac matris.
I. Quid eſt diligere illum ſicut ſeipſum?
R. Eſt bonum ei deſiderare ſicut ſibi ipſi, eique ſuccurrere ſicut vellet quis ſibi fieri, & omnem fœlicitatem exoptare.
I. Quomodo pateſcit vera charitas noſtra erga proximum?
R. Si non ſolùm verbo, ſed opere & veritate eum iuuemus, ſi infirmitates eius ſupportemus.
I. Quomodo adhuc?
R. Si gaudeamus in eius proſperis, & compatiamur in eius aduerſis.
I. Quomodo maximè amamus?
R. Si quantum in nobis eſt, è via erroris & peccati eum reducere conemur.
I. Tenemur ne inimicum diligere?
R. Tenemur.
I. Quomodo, cùm ſolùm dicatur proximus diligendus?
R. Nomine proximi non ſolùm intelligitur amicus, ſed omnis homo qui aliquâ ratione nobis eſt coniunctus.
I. Quâ ratione nobis inimicus eſt coniunctus?
R. Eſt frater ab Adamo, eſt frater & in Chriſto.
I. Quæ ſigna dilectionis tenemur inimico exhibere?
R. Tenemus ei ſubuenire, ſaltem in neceſſitate? tenemur & pro eo orare, quando pro omnibus oramus.

Ex Tractatu II.

DE DECEM PRÆCEPTIS Decalogi.

I. PEr quem dedit nobis Deus præcepta Decalogi?
R. Per Moysem.
I. Vbinam dedit?
R. In monte Sinai, cum igne, tonitru & fulgete.
I. Quare cum his signis terribilibus voluit dare?
R. Vt ad illorum obseruationem strictam populum commoueret.
I. Vbinam primò scripta sunt hæc præcepta?
R. In tabulis lapideis.
I. Quis ea scripsit?
R. Digitus Dei.
I. Tenentur ne Christiani omnes hæc præcepta memoriter scire?
R. Tenentur saltem substantiam illorum scire.
I. Quare?
R. Qua sunt instar regulæ, quam quisque profitemur in Baptismo.
I. Quomodo poterit quis facilius ea obseruare?
R. Si coram oculis suis ea sæpè proponat tanquam speculum vitæ.
I. Quomodo tanquam speculum vitæ?
R. Quia in illis conspicienda est, facies conscientiæ nostræ, an maculosa sit, an pura.
I. Qua ratione id fiet.
R. Examinando an ea obseruauetimus, an verò ab els recesserimus.
I. Suntne hæc præcepta omnibus obseruatu possibilia?
R. Sunt possibilia, imò & facilia.
I. Quomodo facilia?
R. Quia mandata eius grauia non sunt, cum auxilio eius & gratia.

Ex Lectione 2.

I. Quis est fructus legis Decalogi?
R. Coërcere homines à malo tanquam frænum.
I. Quis secundus fructus?
R. Instigare ad bonum tanquam calcar.
I. Quis tertius fructus?
R. Benedictio spiritualis & temporalis.
I. Quomodo id intellis?
R. Quia promisit Deus Benedictionem obseruantibus præcepta, maledictionem transgredientibus.
I. In quo consistit illa benedictio?
R. In conscientiæ tranquillitate & suauitate.
I. In quo exterius?
R. In bonorum temporalium copia, & aliis exterioribus bonis.
I. Quis est vltimus fructus Decalogi?
R. Vita æterna.
I. Quomodo hoc ostendis?
R. Ex verbis Christi: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.*
I. Quid seruat Deus transgressoribus?
R. Maledictionem, & mortem æternam.

Catechistica Interrogationes & Responsiones ex Tractatu III.

De præceptis primæ Tabulæ.

Ex Lectione 1.

I. DIc primum Præceptum.
R. *Ego sum Dominus Deus tuus: Non habebis deos alienos coram me, &c.*
I. Quid nobis mandatur hoc Præcepto?
R. Deum adorare, & illi soli seruire, seruitute perfecta.
I. Quare tenemur illi seruire?
R. Ratione creationis, conseruationis, redemptionis & infinitis aliis titulis.
I. Est-ne satis eum adorare?
R. Non, sed vltra oportet per fidem, spem & charitatem perfectam in eum tendere.
I. Quinam peccant contra hoc præceptum?
R. Qui in fide vacillant, vel errant.
I. Qui vlterius?
R. Qui corde fidem retinentes, ore negant ob metum mortis.
I. Qui adhuc?
R. Qui hæreticos libros legunt.

Ex Lectione 2.

I. Est ne superstitio prohibita per hoc præceptum?
R. Est omninò.
I. Quos vocas superstitiosos?
R. Qui verbis certis volunt aliquid operari vltra naturam.
I. Ostende exemplis?
R. Qui habent verba vel chartas quibus sanant febres, & alios morbos.
I. Da & aliud?
R. Qui habent scripta, quibus putant se non posse vulnerari.
I. Peccantne tales grauiter?
R. Peccant mortaliter post monitionem.
I. Est-ne licitum ferre Agnum Dei benedictum?
R. Omninò est licitum.
I. Quare?
R. Quia Ecclesia hoc instituit contra maleficia.
I. Est-ne licitum ferre Euangelium S. Ioannis?
R. Est licitum, quando id fit ex pietate.
I. Estne licitum per cribrum velle deprehendere furem?
R. Non est licitum, sed est diabolicum.
I. Est ne licitum fidem ponere in somniis?
R. Non est licitum, sed est vanissimum.
I. Quale peccatum committunt, qui per artes attrahunt puellas ad amandum?
R. Grauissimum mortale, quia est maleficium.
I. Est-ne licitum ligaturis impedire matrimonium?
R. Est etiam id abominabile maleficium.

Ex Lectione 3.

I. Quid prohibetur quandò dicitur: *Non facies tibi sculptile.*
R. Prohibentur Idola.
I. Prohibentur-ne imagines Dei, aut Sanctorum?
R. Nullatenus; imò has honorare pium est.
I. Ad quid seruiunt imagines?
R. Ad instructionem rudium, & ad exercitationem piorum.
I. Quomodo excitantur pij per Imagines?
R. Ad imitationem Sanctorum, & ad honorem eorum.
I. Declara id exemplo?
R. Christus misit imaginem suam Regi Abdagen.

I. Da & aliud?
R. Christus impressit imaginem suam linteo Veronicæ, & syndoni sepulchri.
I. Quare id fecit?
R. Vt tanquam pietatis pignora, hæc in Ecclesia custodirentur.

Ex Lectione 4.

I. Prohiberturne cultus Reliquiarum?
R. Non prohibetur.
I. Quare?
R. Quia Reliquiæ sunt pignora sacra Patronorum, quibus debemus cultum.
I. Vnde hoc probas?
R. Quia Angeli honorant etiam reliquias & corpora Sanctorum.
I. Ostende id?
R. Angeli corpus S. Catherinæ sepelierunt cum honore.
I. Da & aliud exemplum.
R. Angeli corpori S. Clementis sacellum ædificarunt in medio maris.
I. Numquid & Deus vult Sanctorum ossa honorari?
R. Planè vult, quia custodit ossa eorum: resuscitanda in gloria.
I. Quinam abhorrent à Reliquiis?
R. Dæmones & eorum instinctu hæretici.
I. Quare dæmones?
R. Quia ad præsentiam Reliquiarum sæpè electi sunt è corporibus obsessis.

Ex Lectione 5. & 6.

I. Dic secundum Præceptum.
R. *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.*
I. Estne licitum aliquando iuramentum?
R. Est licitum, si habeat tres conditiones.
I. Quæ est prima?
R. Vt fiat cum veritate.
I. Quæ est secunda?
R. Vt fiat de re licita.
I. Quæ est tertia?
R. Vt fiat ex iusta causa.
I. Quale peccatum est, falsum iurare?
R. Est peccatum mortale, Deo iniuriosum maximè.
I. Quare hoc?
R. Quia inuocatur tanquam falsus testis.
I. Si quis iuret alterum occidere, teneturne iuramento?
R. Non tenetur, quia iurauit illicitum.
I. Quale peccatum est sine necessitate iurare?
R. Est peccatum veniale.

Ex Lectione septima.

I. Estne licitum dicere: *Hoc est tam verum quam Deus?*
R. Nunquam est licitum.
I. Quare?
R. Quia nihil debet cum Deo comparari, nec aliquid potest esse tam verum quam Deus.
I. Estne licitum dicere, *Dæmon me auferat*, si non dico verum.
R. Non est licitum, sed est iuramentum execratorium.
I. Quinam peccant contra hoc Præceptum?
R. Quicumque iuramenta sua non seruant.
I. Qui adhuc?
R. Qui Deum vel Sanctos blasphemant.
I. Dic & alios.
R. Qui per caput, per mortem, per sanguinem Christi iurant.
I. Qui vlterius?
R. Qui semper in ore Diabolum vel Deum habent, pestem, vel mortem.

I. Quid de illis qui faciunt vota Deo, aut Sanctis?
R. Peccant hi mortaliter si non adimplent.
I. Declara in particulari?
R. Sic multi vouent peregrinationes, & postea non adimplent.
I. Quid si quis differat cum voluntate adimplendi?
R. Etiam tunc peccat, nisi excuset necessitas.
I. Vnde hoc probas?
R. Quia scriptum est: *Si votum voueris Domino, ne moreris reddere.*

Ex Lectione 8.

I. Dic tertium Præceptum Decalogi.
R. *Memento vt diem Sabbati sanctifices.*
I. Quando incepit obseruatio Sabbati?
R. Ab initio mundi.
I. Declara.
R. Quia tunc benedixit Deus diei septimo, & sanctificauit illum.
I. Quare?
R. Quia in illo ab omni opere cessarat.
I. Nunquid Moysi primò datum fuit illud Præceptum?
R. Fuit tunc renouatum, & strictiori præcepto sancitum.
I. Quare renouatum?
R. Quia tempore idololatriæ & Ægyptiacæ seruitutis quodammodo obliuioni erat traditum.
I. Quomodo strictiori præcepto sancitum?
R. Quia pœna mortis adiecta fuit.
I. Quomodo ostendis valdè strictum fuisse præceptum?
R. Quia ne quidem eo die licebat cibos coquere.
I. Quare fuit Sabbati dies mutatus in Dominicam?
R. In memoriam Resurrectionis Christi, quæ in Dominica fuit.
I. Estne obseruatio diei Dominicæ antiqua?
R. Est planè ab Apostolis.
I. Quomodò id ostendis?
R. Quia S. Ioannes dicit se fuisse in spiritu in Dominica die.
I. Habetne illa dies adhuc alia mysteria?
R. Habet plurima.
I. Ostende.
R. Fuit dies primus creationis, fuit & dies Natiuitatis Christi, fuit & dies Pentecostes, eodem die multi dicunt Christum iudicaturum.
I. Quare dies Sabbati est solemnis Virginis?
R. Quia mansit illo die in ea lumen fidei, aliis omnibus vacillantibus.

Ex Lectione nona.

I. Quomodò oportet sanctificare diem Dominicum?
R. Est multiplex modus eum sanctificandi.
I. Dic primum modum.
R. Gratiarum actio & oratio specialis debet illo die fieri.
I. Pro quibus beneficiis gratiarum actio?
R. Pro beneficiis tota hebdomada acceptis.
I. Dic secundum modum sanctificandi.
R. Confessione peccatorum, vel saltem contritione, sanctificatur dies iste.
I. Dic tertium.
R. Audiendo deuotè sacrificium Missæ.
I. Dic quartum.
R. Sacram Communionem percipiendo, quod solebant olim fideles singulis Dominicis.
I. Dic & alios modos.
R. Audiendo verbum Dei, vacando piis operibus, abstinendo à peccatis eo die.

Ex

Ex Lectione 10.

I. Quinam peccant contra hoc præceptum.
R. Omnes pene status hominum.
I. Dic aliquos.
R. Primo Nobiles, qui totus ferè dies festos venationi impendunt.
I. Quos secundo loco numeras.
R. Domicellas, qui totum tempus matutinum ornatui vano insumunt.
I. Quos tertio loco recenses?
R. Mercatores computibus suis maxima parte diei vacantes.
I. Dic & alios.
R. Opifices & plebes ebrietati in festis indulgentes.
I. Quid de choreas ducentibus in die festo.
R. Illis vacare, non est festum vt oportet sanctificare.
I. A quo duxerunt choreæ originem.
R. A dæmone, seu serpente.
I. Quare.
R. Quia sicut ille, sic & illi, qui choreas ducunt circuitus solent facere.
I. Quare maximè prohibentur choreæ,
R. Ob periculum libidinis quod solet intermisceri.

Catechisticæ interrogationes, & Responsiones ex Tractatu IV.

De Præceptis II. Tabulæ.

Ex Lectione 1.

I. Dic quartum Præceptum.
R. *Honora patrem & matrem, vt sis longæuus super terram.*
I. Quid intelligis per honorem illis debitum.
R. Reuerentiam & amorem cum obedientia.
I. Quem amorem eis debemus, quamque reuerentiam?
R. Interiorem & exteriorem.
I. Quare dicis exteriorem & interiorem?
R. Quia non sufficit quod eos non oderis, sed oportet solatium & amorem eis exhibere.
I. Qui sunt qui in hoc deficiunt?
R. Qui asperè & tornè circa eos se gerunt.
I. Qui adhuc.
R. Qui infirmitates & defectus eorum in senectute non supportant.
I. Quam obedientiam eis debemus.
R. Obedientiam promptam in iis quæ non sunt contra Deum.
I. Debemus ne solum eis obedientiam.
R. Debemus eis & sustentationem in necessitate.
I. Quamdiu debet durare obedientia & amor parentum.
R. Vsque ad mortem, & post mortem.
I. Quomodo post mortem.
R. Quia oportet eorum vltimam adimplere voluntatem.
I. Quomodo adhuc.
R. Oportet honorabilem eis sepulturam prouidere, & piis operibus iuuare.
I. Quinam contra hoc peccant.
R. Qui bona relicta dissipant, & parentum vix meminerunt.
I. Qui adhuc?
R. Qui litibus impediunt executionem voluntatis eorum.
I. Quam benedictionem habent filij obedientes.
R. Temporalem, spiritualem & æternam.
I. Quomodo temporalem.
R. Promittitur eis vita longa super terram.
I. Quid vltra.
R. Fœlicitas quoque in filiis & prole, si coniugium ineant.
I. Quomodo spiritualem?
R. Quia multiplicem gratiam à Deo, cuius vicem gerunt parentes, impetrant.
I. Quomodo æternam.
R. Quia benedictio illis data ab initio, permanebit vsque ad nouissimum diem.
I. Quam maledictionem incurrunt filij inhobedientes?
R. Temporalem spiritualem quoque, & æternam.
I. Declara.
R. Quia sæpe finiunt vitam ante tempus, & quidem infœliciter.

Ex Lectione 2.

I. Per patrem hic intelligitur ne solum corporalis.
R. Non solùm, sed & spiritualis.
I. Qui sunt Patres spirituales.
R. Pastores, Confessores & Sacerdotes.
I. Ad quid obligamur erga illos.
R. Eos honorare & amare, eorumque monitis obtemperare.
I. Quid vltra.
R. Pro ipsis orare, & de illis bene loqui.
I. Quinam peccant contra eos.
R. Qui illis obloquuntur, eorum defectus diuulgant & amplificant.
I. Quæ maledictio istis obtinget.
R. Eadem quæ Cham, filio Noë, qui irridebat nuditatem patris.
I. Debetur ne honor malis sacerdotibus.
R. Debetur propter Christum quem repræsentant.
I. Est ne benedictio à sacerdotibus expetenda.
R. Omnino, quia illam dant in persona Christi.

Ex Lectione 3. & 4.

I. Quinam vltra intelliguntur per patres.
R. Seniores, & omnes superiores, tam spirituales, quam temporales.
I. Debemus ne illis obedientiam.
R. Debemus senioribus propter ætatem reuerentiam, debemus superioribus propter potestatem obedientiam,
I. Quos vocas superiores.
R. Magistros, Dominos, principes, Magistratus.
I. Quinam peccant contra eos?
R. Qui vel contemnunt, vel malè de ipsis loquuntur, aut irrident.
I. Ad quid tenentur superiores erga subditos.
R. Eos instruere, corrigere, & bonum exemplum dare.
I. Quomodo peccant hac in re domini.
R. Coram ipsis iurando, illicita ipsis imperando, ad vindictam, furta & similia, eos instigando.
I. Quomodo peccant famuli & ancillæ erga heros.
R. Contemptim de illis loquendo, & quæ domi fiunt diuulgando.

Ex Lectione 5.

I. Dic quintum præceptum.
R. *Non occides.*
I. Quid hic prohibetur.
R. Omne homicidium, & iniusta sanguinis effusio.
I. Quare dicis iniusta.
R. Quia quandoque est licitum occidere.
I. Declara.
R. Pater in iudice, & in bello iusto.
I. Est ne homicidium graue peccatum.
R. Est grauissimum, inter ea quæ fiunt in proximum.
I. Declara.
R. Quia dicitur clamare in cœlum.
I. Quare hoc.
R. Quia sanguis iniustè effusus, attraxit de cœlo vindictam.
I. Quomodo hoc ostendis.
R. In sanguine Abel clamante contra Cain.
I. Quomodo iterum ostendis grauitatem homicidij.
R. In speciali remorsu, qui semper sequitur homicidas.
I. Quomodo id declaras.
R. In Cain, qui nullibi erat tutus.
I. Potest ne manere occultum homicidium.
R. Deus solet illud propalare, homicida nihil cogitante eadere.
I. Quale homicidium est maximum.
R. Eorum qui nobis maximè sanguine sunt coniuncti, vt est pater, frater, &c.
I. Potest ne qui quandoque interficere licitè seipsum.
R. Non potest.
I. Potest ne quis sibi optare mortem.
R. Potest ex iusta causa.
I. Quænam est iusta causa.
R. Si optatur à Deo, propter Deum, vt quis sit liber à peccatis.
I. Quandonam est illicitum mortem sibi optare.
R. Ex impatientia, desperatione, aut alia passione inordinata.

Ex Lectione 6. & 7.

I. Quinam peccant contra hoc Præceptum.
R. Quicumque curant abortum.
I. Qui adhuc.
R. Matres, quæ licet hoc non intendant vel procurent, tamen sunt causa.
I. Quomodo possunt esse causa.
R. Per nimiam intemperantiam, per nimiam iram exardescentiam, per nimis grauia onera.

I. Quomodo mariti poſſunt in hoc peccare?
R. Nimia ſæuitia vxores grauidas tractando.
I. Quæ adhuc mulieres hic peccant?
R. Quæ per negligentiam infantes in lecto ſuffocant.
I. Qui poſtremò cenſentur hic peccare.
R. Quicumque habent vel rixas, vel odia in proximum.
I. Eſtne licitum duellum inter Nobiles?
R. Nullomodo eſt licitum, ſed omnibus Chriſtianis eſt abominandum.
I. Quare?
R. Quia eſt internecio corporum & animarum.

Ex Lectione 8.

I. Dic ſextum præceptum.
R. *Non mœchaberis.*
I. Quid hic prohibetur?
R. Omne peccatum immunditiei & fornicationis.
I. Quare illud eſt deteſtandum?
R. Quia violat in nobis templum Spiritus ſancti.
I. Da & aliam rationem.
R. Quia & membra noſtra, ſunt membra Chriſti, & ideo non debent ſeruire contaminationi.
I. Cuinam iniurius eſt qui hoc peccatum committit?
R. Conſecrationi & vnctioni acceptæ in baptiſmo, & confirmatione.
I. Da & aliam rationem cur hoc peccatum ſit fugiendum
R. Ob turpitudinem & ignominiam, quam ſecum vehit.
I. Da & tertiam.
R. Ob vermem conſcientiæ acerbiſſimè poſt torquentem.

Ex Lectione 9.

I. Eſtne adulterium grauius fornicatione?
R. Eſt multò grauius.
I. Quare.
R. Quia violat matrimonium, & iniuriam facit ſacramento.
I. Eſtne adulter periurus?
R. Eſt quia violat fidem iuratam.
I. Quæ alia mala ſequuntur ex adulterio?
R. Turbatio pacis domeſticæ, incertitudo prolis, odia, homicidia.
I. Quænam ſunt adulterorum pœnæ.
R. Excluſio à regno, & gehenna ignis in futuro.
I. Quæ in præſenti.
R. Maledictio parentum & prolium, in vindictam patern criminis.
I. Quæ vlterius.
R. Olim apud Iudæos lapidatio erat decreta adulterio.

Ex Lectione 10. & 11.

I. Quæ ſunt aliæ ſpecies hic prohibitæ.
R. Inceſtus, ſtuprum, ſacrilegium, Raptus, Peccatum contra naturam.
I. Quid eſt Inceſtus.
R. Eſt commixtio inter conſanguineos, vel affines.
I. Quid eſt Stuprum.
R. Eſt violenta virginis defloratio.
I. Quid eſt Sacrilegium.
R. Eſt commixtio cum perſona Deo ſacra, vel etiam commixtio quarumlibet perſonarum in loco ſacro.
I. Quid eſt Raptus.
R. Eſt cùm Perſona vi abducitur in aliquem locum cauſa libidinis.
I. Quid eſt peccatum contra naturam.
R. Eſt peccatum pollutionis voluntariæ, vel peccatum ſodomiæ.
I. Suntne hæc grauia peccata.
R. Sunt grauiſſima.
I. Quomodo id declaras.
R. Ex vindicta diuina ſuper Sodomam & Gomorram.
I. Quæ fuit illa vindicta.
R. Ignis & ſulphur, totiuſque regionis amœniſſimæ vaſtatio abominanda.

Ex Lectione 12.

I. Dic ſeptimum præceptum.
R. *Non furtum facies.*
I. Eſtne furtum peccatum mortale.
R. Eſt mortale in re notabili.
I. Quomodo id oſtendis.
R. Quia dicit Apoſtolus quod fures & rapaces regnum Dei non poſſidebunt.
I. Quare hoc peccatum dicitur periculoſum.
R. Quia qui ſemel eſt implicatus, non poteſt ſe extricare.
I. Quam obligationem ſpecialem habet hoc peccatum
R. Habet obligationem reſtitutionis.
I. Quare.
R. Quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.
I. Damnanturne multi propter hoc peccatum.
R. Damnantur plurimi.
I. Quare hoc.
R. Quia multi fraudant alios, & licèt poſtea pœniteant, non reſtituunt.
I. Quare antea multi diuites, poſtea fiunt pauperes.
R. Hoc fit ſpeciali Dei permiſſu.
I. Quomodo hoc.
R. Quia ſæpe contingit quod nimis cito, & non ita iuſtis modis diteſcunt.
I. Quid hominem ſolet deducere ad paupertatem.
R. Bona aliena commixta propriis.
I. Suntne plures ſpecies furti. R. Sunt plures.
I. Enumera aliquas.
R. Eſt furtum ſimplex, eſt rapina, eſt ſacrilegium.
I. Quid eſt furtum ſimplex.
R. Eſt occulta acceptio, vel detentio rei alienæ.
I. Quid eſt rapina.
R. Eſt acceptio violenta rei, præſente domino.
I. Quid eſt ſacrilegium.
R. Eſt acceptio rei ſacræ, vel etiam rei non ſacræ de loco ſacro.
I. Quid vltra hic nomine furti intelligitur.
R. Omne iniuſtum lucrum, aut iniuſta negotiatio.

Ex Lectione 13.

I. Quinam hoc præceptum tranſgrediuntur.
R. Magni & parui, omnis ferè ſtatus homines; pauperes & diuites.
I. Quare id dicis de magnis.
R. Quia ſæpe Principes variis exactionibus plebem iniuſtè onerant.
I. Quid dicis de Magiſtratibus.
R. Illi bona publica malè adminiſtrant, & in proprium commodum.
I. Quid de officiariis.
R. Illi rapaces eſſe ſolent, & ſanguiſugæ plebis.
I. Quid de iudicibus, Aduocatis, Procuratoribus.
R. Ipſi excoriant litigãtes, & iniuſta ſæpè exigunt ſtipendia.
I. Declara furta in priuatis familiis.
R. Mercatores ſuſtentant familias ſuas iniuſtis lucris.
I. Quid de filiis familias, ſeruis, ancillis.
R. Filij à parentibus, famuli & ancillæ multa corradunt ab heris.
I. Oſtende furta inter plebeios.
R. Artifices ſunt fraudulenti in ſuis operibus, & operarij in ſuis dietis.
I. Quid dicis de agricolis.
R. Inuadunt mutuò terminos agrorum, defraudant decimas, defraudant & heros.
I. Quid dicis de pauperibus.
R. Hi ſub ſpecie paupertatis multa committunt furta.

Ex Lectione 14.

I. Dic octauum Præceptum.
R. *Non falſum teſtimonium dices.*
I. Eſtne graue peccatum falſum teſtimonium.
R. Eſt plane graue.
I. Quare.
R. Quia falſus teſtis peccat in Deum, in Iudicem, in reum, in Rempublicam.
I. Quomodo corrumpuntur falſi teſtes.
R. Amore, odio, timore, pecunia, ſeu cupiditate.
I. Nunquid Deus ſolet illos punire.
R. Multos punit publica & cæleſti vindicta.
I. Prohibetur-ne hic ſolum falſum teſtimonium.
R. Prohibetur, & omnis peruerſio iudicij.
I. Quomodo fit peruerſio iudicij.
R. Per Iudices iniquos, iniquas ſententias pronuntiantes.
I. Quid debent hi timere.
R. Iuſtum Iudicem Deum, & eius vltionem
I. Per quos adhuc fit peruerſio iudicij.
R. Per Aduocatos Procuratores, Notarios, falſa immiſcentes.
I. Peccant-ne igitur hi omnes contra hoc Præceptum.
R. Omnino peccant & ſæpe tenentur ad reſtitutionem.

Ex Lectione 15.

I. Quid hic vltra dicta prohibetur.
R. Temerarium iudicium de proximis.
I. Quomodo hic prohibetur.
R. Quia eſt quoddam quaſi teſtimonium falſum, quod ſibi homo reddit de proximo.
I. Eſt-ne iudicium temerarium mortale peccatum?

R. Eſt

R. Est mortale, si in re graui firmiter iudices ea leuibus iudiciis.
I. Quare hoc?
R. Quia apud te ipsum censeris vilipendere proximum sine causa sufficienti.
I. Vnde solet prouenire iudicium temerarium?
R. Ex odio, & inuidia, aut ex corde malitia infecto?
I. Da & aliam radicem temerarij iudicij?
R. Superbia sæpè illius dat occasionem, quando aliquis alijs iustior vult videri.
I. Quæ sunt remedia temerarij?
R. Se & sua vitia inspicere.
I. Quare hoc dicis remedium?
R. Quia vanum est alios rigidè iudicare, & vitia nostra non agnoscere.
I. Quare non est facilè iudicandum de aliis?
R. Quia est vsurpare iudicium Dei.
I. Da & aliam rationem?
R. Quia signa quæ putamus certa sæpe sunt falsissima.

Ex Lectione 16.

I. Dic & alia peccata contra hoc præceptum.
R. Omne mendacium repugnat huic Præcepto.
I. Quare repugnat?
R. Quia est falsum quoddam testimonium,
I. Est ne mendacium semper mortale peccatum?
R. Non semper, quia quoddam est officiosum vel iocosum.
I. Quod vocas officiosum.
R. Quod in nocumentum alterius non vergit, sed tibi est proficuum.
I. Quod vocas iocosum?
R. Quod animi gratiæ dicitur, nulli nec nocens nec proficiens.
I. Est-ne tunc peccatum?
R. Tunc est veniale.
I. Dic & alia peccata contra hoc Præceptum?
R. Susurratio, & adulatio huic præcepto repugnant?
I. Quid est susurratio?
R. Quando quis per oblocutiones tollit amicitiam inter aliquos.
I. Est-ne hoc peccatum graue?
R. Omnino graue est, quia odit Dominus seminantes discordias.
I. Quare & hic prohibetur adulatio?
R. Quia continet falsum testimonium, attribuendo alicui quod non habet.
I. Est ne graue peccatum?
R. Est valde perniciosum apud Magnates.
I. Quare hoc?
R. Quia sæpe instigat ad malefaciendum, vel detinet in peccatis.

Ex Lectione 17.

I. Dic & aliud peccatũ ordinarium contra hoc Præceptum?
R. Est peccatum detractionis.
I. Quid est detractio.
R. Est denigratio alienæ famæ.
I. Est ne istud etiam graue peccatum?
R. Est sane malum pestilens.
I. Quare?
R. Quia lædit famam, quã aliqui existimant plusquam vitam,
I. Quænam mala ex detractione oriri solent?
R. Odia, rixæ, homicidia.
I. Sufficit ne confiteri peccatum detractionis.
R. Vltra hoc oportet famam restituere.
I. Quare hoc.
R. Quia damnum illatum proximo debet resarciri.
I. Quomodo fiet restitutio famæ.
R. Si falsum dixeris, illud reuocando.
I. Sed quid si verum dixerit quis?
R. Si non erat aliquo modo publicum, etiam tenetur famam restituere.
I. Quomodo hoc fiet.
R. Eximendo illam opinionem quam impressit apud alios.
I. Peccat ne detractorem audiens.
R. Si voluntate audit, peccat.
I. Quare peccat.
R. Quia inducit ad detrahendum, vel sibi complacet in detractione.
I. Quare censetur hoc graue peccatum.
R. Quia alieno malo oblectari, est contra charitatem.
I. Quid ergo faciendum dum alii detractant.
R. Bonum est exterius ostendere non libenter audire.
I. Est-ne hoc satis.
R. Si putas fore fructum, oportet & reprehendere.
I. Qui agendum si quis sit inferior.
R. Oportet saltem cor contra detractionem stabilire, & in corde compati.
I. Vndenam fit quod aliqui tam facilè detractant.
R. Aliqui faciunt ex superbia, vt se præ aliis ostentent.
I. Dic & aliam rationem.
R. Alicui faciunt ex odio & ira, vt se vindicent.
I. Dic & tertiam rationem.
R. Quidam ex vanitate & periculosa leuitate, quicquid audiunt, in aliorum aures effundunt.
I. Peccantne hi grauiter.
R. Omnino, quia debent aduertere periculũ famæ aliorum

Ex Lectione 18.

I. Dic nonum Præceptum.
R. *Non concupisces vxorem proximi tui.*
I. Decimum Præceptum.
R. *Non concupisces rem, neque agrum proximi tui,* &c.
I. Nunquid hoc aliis Præceptis continetur.
R. Imo quia Præceptum, *Non mœchaberis, & non furtum facies, idem prohibent.*
I. Quare ergo ipsum repetitur.
R. Quia aliqui putarent illis Præceptis solum prohiberi actum externum.
I. Quid ergo volunt hæc duo Præcepta.
R. Significant prohibitam esse voluntatem vel adulterandi vel furandi.
I. Est-ne prohibita etiam delectatio in fornicatione aut adulterio cogitato.
R. Omnino est prohibita, si sit voluntaria.
I. Quare prohibetur, si quis non habeat voluntatem deducendi ad effectum.
R. Quia est delectatio de illicita.
I. Est ne ergo omnis cogitatio rei illicitę peccatum.
R. Si non sit voluntaria, non est peccatum: sed est meritum si resistimus.
I. Sed si quis sit negligens in resistendo.
R. Tunc est veniale peccatum, si absit delectatio voluntaria.
I. Quando ergo est mortale peccatum.
R. Si quis aduertens consentit, vel voluntariè delectatur.
Reliqua de tactibus, osculis & similibus concupiscentiæ actibus require in tractatu de luxuria.

DE SEPTEM
SACRAMENTIS

Ex Tractatu I.

De Sacramentis in genere.

Ex *Lectione prima.*

I. QVot sunt Sacramenta.
R. Septem.
I. Enumera.
R. Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pænitentia, Extrema Vnctio, Ordo, Matrimonium,
I. Quare vocantur Sacramenta.
R. Quia sunt visibilia signa inuisibilis gratiæ ad nostram sanctificationem instituta.
I. Quis illa instituit.
R. Christus Dominus.
I. An non potest quis alius præter eum sacramẽta instituere.
R. Nemo potest.
I. Quare hoc.
R. Quia est solius diuinæ potestatis infallibiliter alligare vim conferendi gratiam rebus materialibus & sensibilibus.
I. Vnde habent sacramenta vim suam.
R. Ex latere Christi crucifixi, siue ex eius passione.
I. Declara.
R. Quia inde fluxere sanguis & aqua significantia Baptismum & Eucharistiam, aliaque sacramenta.
I. Quare Christus instituit sacramenta.
R. Vt sint Christianæ Religionis speciales notæ, quibus Christiani se agnoscant.

I. Cur adhuc?
R. Vt sint salutis nostræ media, & peccatorum certa remedia.

Ex Lectione 2.

I. Quid requiritur ad perficiendum sacramentum?
R. Requiritur materia & forma.
I. Quid vocas materiam?
R. Res est sensibilis, quæ est in sacramento, vt aqua in Baptismo, oleum in Confirmatione.
I. Quid vocas formam?
R. Verba quæ proferuntur a Ministro, verbi gratia, in Baptismo. *Ego te baptiso, &c.*

Ex Lectione 3. & 4.

I. Quare sacramenta dicuntur hominem sanctificare.
R. Quia conferunt donum gratiæ sanctificantis.
I. Quale est illud donum?
R. Est quædam participatio specialis diuinæ naturæ.
I. Quis illud donum nobis promeruit?
R. Christus Dominus per sanguinem suum.
I. Conferunt ne sacramenta omnia eandem & eodem modo gratiam.
R. Non omnia eandem conferunt.
I. Declara.
R. Quia aliqua conferunt primam gratiam, alia secundam.
I. Explica id plenius.
R. Baptismus & Pœnitentia ex peccatore faciunt iustum, & ideo conferunt primam gratiam.
I. Nonne & alia ex peccatore faciunt iustum.
R. Non: sed augent gratiam, & illam præsupponunt in suscipiente, & sic conferunt secundam gratiam.

Ex Lectione 5.

I. Fueruntne aliqua Sacramenta in lege antiqua.
R. Fuerunt.
I. Dic vnum.
R. Circumcisio fuit sacramentum.
I. Quare?
R. Quia conferebat gratiam paruulis.
I. Ad quem effectum?
R. Ad tollendum peccatum originale.
I. Fuissent ne sacramenta in statu innocentiæ,
R. Tunc fuissent Sacrificia, atque potuissent esse Sacramenta, sed non vt nunc.

Ex Lectione 6.

I. Quem effectum conferunt Sacramenta præter gratiam?
R. Conferunt characterem.
I. Quænam sunt illa?
R. Baptismus, Confirmatio, Ordo.
I. Quid est Character Sacramentalis?
R. Est signum indelebile in anima, propter quod illa sacramenta nequeunt iterari.
I. Quid si iterarentur?
R. Esset sacrilegium grande.
I. Duratne Character post mortem?
R. Durat post mortem, tam in reprobis, quàm in electis.
I. Ad quem effectum in probis.
R. Ad maiorem gloriam & ornamentum animæ, in reprobis ad confusionem.

Ex Lectione 7.

I. Quid est minister sacramenti?
R. Ordinariè est Sacerdos.
I. Quare dicis Ordinariè?
R. Quia in necessitate etiam Laicus posset baptizare.
I. Posset-ne Angelus sacramenta ministrare.
R. Ordinariè non potest, ex Dei tamen speciali dispensatione potest.
I. Contuleront-ne aliquando Angeli Sacramenta?
R. Contulerunt. Nam & sanctus Bonauentura, & B. Stanislaus Eucharistiam sumpserunt de manu Angeli.
I. Quid requiritur in Ministro?
R. Requiritur debita intentio.
I. Quare hoc?
R. Quia sine illa nullum est sacramentum.
I. Requiriturne etiam intentio in suscipiente?
R. Requiritur, si sit adultus.
I. Quare dicis, si sit adultus?
R. Quia in pueris non requiritur.

Ex Lectione 8.

I. Possuntne recipi à malo Sacerdote Sacramenta?
R. Possunt recipi, quia eius malitia non impedit effectum sacramenti.
I. Est-ne tam bona Missa mali Sacerdotis, quàm probi?
R. Est æque bona, ex parte valoris sacrificii.

Catechistica Interrogationes & Responsiones Ex Tractatu II.

De Baptismo.

Ex *Lectione* 1. & 2.

I. QVod est primum sacramentum?
R. Est baptismus.
I. Quare vocas primum?
R. Quia est ianua aliorum sacramentorum.
I. Quæ est materia Baptismi?
R. Est aqua naturalis.
I. Quare dicis naturalis.
R. Quia artificialis non potest esse materia.
I. Declara.
R. Non valeret baptismus in aqua de floribus, vel herbis expressa.
I. Est-ne necessarium quod sit aqua pura?
R. Necessitate posset baptizari in aqua etiam sordida & lutosa, modo verè sit aqua.
I. Nonne debet esse aqua benedicta?
R. In necessitate non est hoc requisitum.
I. Quare ergo benedicuntur fontes Baptismales?
R. Benedictio illa solemnis significat effectum quem habet aqua Baptismi à Christo & Spiritu sancto.
I. Quare singulis Dominicis diebus benedicitur aqua?
R. Vt illa nos memores reddat baptismi nostri, cum illa aspergimur.
I. Quare illius memores esse debemus?
R. Vt gratiam & puritatem per aquam tunc acceptam nitamur conseruare.
I. Quem effectum habet aqua illa benedicta.
R. Per illam purgamur à peccatis venialibus.
I. Da & alium effectum.
R. Dæmonis Insidiæ per illam fugantur.
I. Da & tertium.
R. Temporalia damna per illam auertuntur; morbi corporis & alia.

Ex Lectione 3.

I. Quæ est forma Baptismi.
R. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.
I. Est ne necessaria expressio trium personarum sanctissimæ Trinitatis.
R. Est plane necessaria: ita vt si quis vnam omitteret, nihil faceret.
I. Quid si quis dicat: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & non dicat: Ego te baptizo,
R. Nihil valeret Baptismus.
I. Debentne solùm obstetrices scire formam Baptismi.
R. Deberent scire illam omnes mulieres.
I. Quare hoc.
R. Quia sæpè adsunt parientibus sine obstetrice: & ipsas etiam contingit parare absente obstetrice.
I. Quandonam fuit instituta forma Baptismi.
R. Fuit designata in Baptismo Christi.

Ex Lectione 4.

I. Quomodo infantes sunt capaces Baptismi, cum non habeant fidem.
R. Baptisantur in fide Ecclesiæ & patrinorum.
I. Non possunt saluari sine Baptismo.
R. Nonne possunt, nisi fortè per Martyrium.
I. Quinam sic saluati fuerunt.
R. Innocentes pro Christo occisi.
I. Adultus potest ne aliter quàm per Baptismum saluari.
R. Potest per contritionem cum voto baptismi.

Ex Lectione 5.

I. Qui sunt effectus Baptismi.
R. Remittit peccatum originale, infundendo donũ gratiæ.
I. Remittitne etiam peccata mortalia.
R. In adultis baptisatis illa remittit cum omni culpa & pœna.
I. Da & alium affectum.
R. Aperit regnum Cœlorum.
I. Quomodo hoc intelligis.
R. Quia tollit omne impedimentum, ita vt qui baptisatus est si mox moritur, regnum cælorum statim ingrediatur.
I. Quomodo hoc probas.
R. Significauit id Cælum apertum in baptismo Christi

I. Tollit ne

I. Tollit ne Baptiſmus concupiſcentiam & alias paſſiones?
R. Non tollit, ſed manent illæ ad exercitium & certamen.

Ex Lectione 6.

I. Quare in baptiſmo adhibentur Patrini.
R. Vt curam ſuſcipiant baptiſati.
I. Quam curam ſuſcipiunt.
R. Illos inſtruendi in fide, ſi id parentes non faciant.
I. Poſſunt ne eſſe plures Patrini.
R. Non poſſunt: ſed ſolum vnus, cum vna poſſunt ſuſcipere.
I. ſunt ne alij præter ſuſcipientem quos Patrinos puſſumus nominare.
R. Habemus plures, hoc nomine à nobis colendos.
I. Declara illud.
R. Quia vltra ſuſcipientem in terris, tres Patrini ſunt in cœlis.
I. Dic primum.
R. Primus eſt Angelus qui noſtri curam ab vtero & baptiſmo ſuſcipit.
I. Dic ſecundum.
R. Secundus eſt ſanctus ille cuius nomen nobis imponitur
I. Dic tertium.
R. Tertius eſt ille Sanctus qui in Eccleſia in qua baptiſamur eſt Patronus, & Patrinus omnium ibi baptiſatorum.

Ex Lectione 7.

I. Quare tot cæremoniæ in Baptiſmo.
R. Ad excitandam deuotionem & reuerentiam erga illud Sacramentum.
I. Quare ſacerdos inſufflat in faciem pueri.
R. Vt ſignificet ſe Satanam eiicere, & Spiritum ſanctum illi afflare.
I. Quare crux ſignatur in fronte & pectore.
R. Eſt ſignum noui Chriſtiani, ſub Chriſto Crucifixo militaturi.
I. Quare ſal benedictum adhibetur.
R. Vt ſignificetur ſal ſapientiæ, quod incipit guſtare nouus Chriſtianus.
I. Quare ſaliua ad aures apponitur.
R. Hoc fit exemplo Chriſti, ſurdum, & mutum ſic ſanantis.
I. Quare petitur an renunciet ſatanæ.
R. Quia qui vult eſſe filius Dei, non poteſt eſſe filius diaboli.
I. Quid eſt quod renunciat omnibus mundi pompis & operibus eius.
R. Hoc idem eſt quod omnibus peccatis, illecebris, vanitaribus.
I. Quare toties vngitur baptiſatus.
R. Vt ſit particeps vnctionis Chriſti.
I. Quid ſignificat vnctio.
R. Gratiam Spiritus ſancti.
I. Quoties fit illa vnctio in baptiſmo.
R. Fit tertiò.
I. Quæ eſt prima.
R. Prima fit in pectore, & ſignificat cor vngi, vt fortiter reſiſtat Dæmoni.
I. Quæ eſt ſecunda.
R. ſecunda fit in humeris, & ſignificat nos debere fortiter crucem ferre.
I. Quæ eſt tertia.
R. Tertia fit in vertice capitis, ſignificat nos vngi tanquam participes regiæ diuinitatis Chriſti.
I. Quare datur albula puero baptiſato.
R. Illud ſignificat candorem & puritatem per Baptiſmum acceptam.
I. Quare poſtea datur candela ardens
R. Illa ſignificat animam per Baptiſmum illuminatam fide, & ardentem charitate.
I. Quare ponitur infans ſuper altare.
R. Vt ſignificetur ipſum ibi offerri, tanquam hoſtiam ſacram Deo.

Catechiſtica interrogationes, & Reſponſiones ex Tractatu III.

De Confirmationis Sacramento.

Ex Lectione I.

I. Quid eſt ſecundum ſacramentum.
R. Eſt Confirmatio.
I. Quandonam eſt illud inſtitutum à Chriſto.
R. In vltima cœna.
I. Quomodo hoc.
R. Quia tunc Chriſtus inſtituit nouum teſtamentum, inter cuius præcipua legata, eſt illud Sacramentum.

Ex Lectione 2.

I. Quæ eſt materia huius ſacramenti.
R. Eſt oleum balſamo mixtum.
I. Quid vltra requiritur in iſto Oleo.
R. Vt ſit ab Epiſcopo benedictum.
I. Quare oleum hic adhibetur.
R. Vt ſignificetur nos fortes reddi ad profitendam fidem.
I. Quare Balſamum.
R. Vt ſignificetur bonus odor nominis Chriſtiani.

Ex Lectione 3.

I. Quæ eſt forma huius Sacramenti
R. Ego ſigno te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.
I. Quare dicitur: *Signo te ſigno Crucis.*
R. Quia accipimus ibi robur, vt crucem Chriſti, & crucifixum confiteri non erubeſcamus.
I. Quare dicitur *Confirmo te chriſmate ſalutis.*
R. Deſignatur effectus huius Sacramenti confirmantis nos in fide in Baptiſmo accepta.
I. Quare additur: *In nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti.*
R. Quia roboramur ad profeſſionem fidei Trinitatis.

Ex Lectione 4.

I. Quomodo oſtendis effectum Confirmationis.
R. Eluceſcit in innumeris Martyribus, qui confirmati, vitam dederunt pro Chriſto.
I. Fuerunt ne Apoſtoli confirmati oleo, & balſamo.
R. Non fuerunt, nec fuit hoc eis neceſſarium.
I. Quare non.
R. Quia ceceperunt affectum confirmationis immediatè per Spiritum ſanctum.
I. Quando hoc.
R. In die Pentecoſtes.
I. Conferne hoc Sacramentum characterem.
R. Confert, & ideo non poteſt iterari.
I. Eſt ne diuerſus à charactere baptiſmi.
R. Eſt omnino diuerſus, & ſupponit characterem baptiſmalem.
I. Quare hoc.
R. Quia non poteſt quis confirmari, niſi ſit baptiſatus.

Ex Lectione 5.

I. Quiſnam eſt miniſter huius ſacramenti.
R. Solus Epiſcopus.
I. Quinam poſſunt illud ſuſcipere.
R. Omnes baptiſati.
I. Poſſunt-ne etiam pueri.
R. Poſſunt, & certius quam adulti gratiam conſequuntur.
I. Quare certius quam adulti.
R. Quia illi poſſunt gratiæ ponere impedimentum, non autem pueri.
I. Quod impedimentum ponunt adulti gratiæ Confirmationi.
R. Si ſint in peccato mortali, & non confiteantur, vel perfectè conterantur.
I. Eſt-ne de præcepto neceſſario ſuſcipere Confirmationem.
R. Eſt peccatum ſaltem veniale illam negligere.

Ex Lectione 6.

I. Quænam ſunt cæremoniæ Sacramenti Confirmationis.
R. Primo imponitur ab Epiſcopo manus baptiſato.
I. Quid hoc ſignificat.
R. Significat nos Spiritu ſancto tanquam Dei manu protegi, & ab illo regi.
I. Quid vltra.
R. Significat etiam nos quaſi Victimas ſpecialiter Deo conſecrari & offerri.
I. Cur Confirmato alapa impingitur.
R. Vt ſciat ſe paratum eſſe debere ad patiendum pro Chriſto.
I. Debetne etiam eſſe aliquis patrinus in Confirmatione.
R. Debet eſſe ex inſtituto Eccleſiæ vnus vel vna.
I Poteſt ne eſſe Patrinus, is qui non eſſet confirmatus.
R. Non poteſt, ſicut nec in baptiſmo is qui non eſſet baptiſatus.
I. Debetne eſſe ieiunus is qui confirmatur.

R. Non est necessarium, est tamen id pium.
I. Quare dicis hoc esse pium?
R. Quia hoc fit ad imitationem Apostolorum, qui ieiuni expectarunt Spiritum sanctum quo fuere confirmati.

Catechisticæ Interrogationes & Responsiones ex Tractatu IV.

De Sacramento Eucharistiæ,

Ex Lectione prima & secunda.

I. QVod est tertium Sacramentum?
R. Est Eucharistia.
I. Quandonam Christus illud instituit?
R. In vltima cœna.
I. Quare tunc illud instituit?
R. Vt extremi amori extremum discipulis daret indicium.
I. Quare istud Sacramentum dicitur *Memoriale mirabilium Dei*?
R. Quia omnes Dei admirabiles perfectiones hic elucent.
I. Quænam perfectiones.
R. Omnipotentia, bonitas, charitas & iustitia.
I. Da & aliam rationem.
R. Quia compendiũ est mirabilium quę sunt ab initio sęculi.
I. Declara in particulari.
R. Continet lignum vitæ, rubum Moysis, agnum paschalem, manna, arcam fœderis, panes propositionis, &c.
I. Da & tertiam rationem.
R. Quia est etiam memoriale omnium mysteriorum noui testamenti.
I. Declara.
R. Rememorat nobis Christi incarnationem, natiuitatem, oblationem in templo, transfigurationem, mortem, iudicium, &c.

Ex Lectione 3.

I. Est ne Christus verè & realiter in sacramento.
R. Omnino est.
I. Vnde hoc probas.
R. *Quia dixit*, Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus.
I. Nonne est solum figura corporis.
R. Est ipsa veritas corporis, non enim dixit: Hoc est figura corporis mei.
I. Quomodo adhuc potest probari veritas ista.
R. Per innumera miracula quæ ad istam veritatem confirmandam Deus fecit.

Ex Lectione 4.

I. Quænam sunt mirabilia, quæ hic fides credit.
R. Sunt octo præcipua.
I. Dic primum.
R. Primum est quod tota substantia panis & vini conuertitur in substantiam corporis & sanguinis Christi.
I. Dic secundum.
R. Quod accidentia ibi remaneant sine subiecto.
I. Dic tertium.
R. Quod corpus Christi ibi sit æquè magnum ac in cruce vel in cœlo.
I. Dic quartum.
R. Quod corpus Christi sit ita totum sub hostia consecrata, vt sit etiam totum sub qualibet parte.
I. Dic quintum.
R. Quod fractio Hostiæ nullo modo attingat corpus Christi, sed solas species panis, seu quantitatem eius.
I. Dic sextum.
R. Quod ab initio vsque modò innumera millia illud sumpserint, nec tamen in aliquo sit imminutum.
I. Dic septimum.
R. Quod simul sit in diuersis locis illisque innumeris.
I. Dic octauum.
R. Quod non solum sit corpus sub specie panis aut sanguis sub specie vini, sed sub vtraque specie est totus Christus cum tota sua gloria.
I. Quomodo hoc intelligis
R. Quia vbi est corpus, ibi est Sanguis, & Anima, & Diuinitas.

Ex Lectione 5.

I. Ex qua materia conficitur hoc Sacramentum.
R. Ex pane & vino.
I. Quare vino aliquid aquæ adhibetur.
R. Recolitur memoria sanguinis & aquæ Christi è latere fluentis.
I. Da & aliam rationem.
R. Vt significetur quod populus Christo vniatur.
I. Quæ est forma huius Sacramenti.
R. Hoc est Corpus meum: Hic est Sanguis meus.

Ex Lectione 6.

I. Debetne adorari hoc Sacramentum.
R. Omninò debet, quia ibi continetur is qui verè Homo est, & vere Deus.
I. Quomodo ostendit esse adorandum.
R. Quia & Angeli illud adorant.
I. Quomodo ostendis esse voluntatem Dei, vt vbique adoretur.
R. Quia in omni fere regno & prouincia edidit in hoc Sacramento aliquod miraculum.

Ex Lectione 7. & 8.

I. Quis primus fuit, qui hoc sacramentum præcepit.
R. Fuit Christus Dominus.
I. Quomodo id ostendis.
R. Quia sũpsit Corpus & Sanguinẽ antequã daret discipulis.
I. Quomodo id probares.
R. Quia conueniens erat sacrificantem de suo sacrificio participare, & alios inuitantem exemplo suo præire.
I. Est ne præceptum aliquod Communionis.
R. Est præceptum annuum.
I. Nunquid olim erat præceptum de frequentiori Communione.
R. Erat præceptum communicandi ter in anno.
I. Quibus diebus.
R. In Paschate, Pentecoste, Natiuitate Christi.
I. Quare est sublatum.
R. Ob duritatem cordis nostri.

Ex Lectione 9. & 10.

I. Quænam dispositio requiritur in communicante.
R. Requiritur vt sit in statu gratiæ & liber ab omni peccato mortali.
I. Si quis eliciat contritionem peccati mortalis, sufficitne.
R. Non sufficit, sed debet confiteri, si habeat Confessarium
I. Quid si quis in peccato mortali accedat.
R. Committit graue sacrilegium, & sumit ad suam damnationem.
I. Quid ergo oportet facere.
R. Oportet se bene examinare, & ingredi ad cor & confidentiam.
I. Quid si quis accedat indigne ad Communionem.
R. Si sit manifestus peccator, debet eum Sacerdos repellere.
I. Quod si sit solùm de crimine suspectus.
R. Tunc non debet ei denegari.
I. Impediuntne peccata venialia accessus ad Cõmunionem.
R. Non impediunt: impediunt tamen aliquem eius effectum.
I. Quomodo hoc.
R. Quia perfectius participant effectus huius sacrificij, qui perfectius sunt præparati, & ab omni peccato puri.
I. Sufficitne cum deuotione communicasse.
R. Non sufficit, sed oportet etiam post sacramenti sumptionem deuotionem alere.
I. Quomodo hoc.
R. Per gratiarum actionem, per mentis recollectionem & per feruentes actus amoris.

Ex Lectione 11.

I. Quare non communicamus omnes sub specie vini ex calice.
R. Quia Ecclesia aliter ordinauit.
I. Fuitne aliquando id concessum laicis.
R. Fuit antiquitus.
I. Ob quam igitur rationem id nunc fieri prohibet Ecclesia?
R. Quia ob multitudinem fidelium communionem, aliquando foret periculum effusionis.

Ex Lectione 13. & 14.

I. Est ne Eucharistia solum Sacramentum.
R. Est etiam ipsa à Christo instituta, vt sacrificium.
I. Quis primò sacrificauit, & Missam celebrauit.
R. Christus Dominus in cœna sacrificauit.
I. Quinam post eum.
R. Apostoli Missæ sacrificium obtulerunt.
I. Nunquid sacrificium Missæ repugnat sacrificio Crucis.
R. Nullo modo, sed est eius applicatio.
I. Ad quem igitur finem offertur.
R. Ad cultum Deo exhibendum, deinde etiam ad sanctos honorandos.

Ex Lectione 15.

I. Quos effectus habet sacrificium Missæ.

I. Habet

R. Habet multiplices.
I. Dic primum;
R. Est propitiatorum pro nostris peccatis.
I. Dic sacuodum;
R. Est impetratorium grariæ & donorum Dei, tam corporalium, quam spiritualium.
I. Dic tartium.
R. Est Eucharisticum, in gratiatum actionem pro omnibus Dei banaficiis offerandum.
I. Dic quartum.
R. Est holocaustum perfecti amoris, quo nos ipsos Deo totos immolamus.
I. Est-na Missa quotidie audienda?
R. Ita quoad fieri potest.
I. Qnare hoc;
R. Quia nihil est Deo illa gratius, nihil nobis fructuosius.
I. Est oe Missa Parochialis diebus Dominicis audienda, potius quam alia;
R. Est plus obligationis arga illam, ast etiam plus fructus.

Huius rei rationes habes latius declaratas in fine Tractatus nostri de Eucharistia: vbi etiam exempla reperies de fructu Missæ.

Item, de caremoniis, & singulis Missæ partibus Interrogationes & Responsiones reperies in nostra Virga Aaronis Tract. 3. Lect. 18.

Catechistica interrogationes, & Responsiones ex Tractatu V.

De Pœnitentiæ Sacramento.

Ex Lectione 1.

I. Dic quartum sacramentum.
R. Est Sacramentum Pœnitentiæ.
I. A quo est institutum?
R. A Christo Domino.
I. Qnando.
R. Post Resurractionem, aum dixit Apostolis. Quorum remisaritis peccata, ramittuntur ais.
I. Est-oo Sacramentum necessarium;
R. Est nacessarium lapsis post Baptismum.
I. Quod si quia non possit in necessitate sacramentum suscipara;
R. Tunc sufficit Contritio cum sacramenti voto.
I. Quam effectum habet Pœnitentia?
R. Remittit peccata actualia, tam mortalia, quam venialia.
I. Quem adhuc;
R. Restituit merita ob peccatum mortificata, & gratiam deperditam.

Ex Lectione 2.

I. Potest-na homo ex seipso aliccre Pœnitentiam?
R. Non potest, sina speciali auxilio Dai.
I. Quid ast illud auailium?
R. Est gratia diuina specialiter excitans animam ad pœnitentiam.
I. Daturne omnibus peccatoribus?
R. Datur, nec illis deest Deus, si ipsi non dasint Deo.
I. Potest-ne illa cogara ad conuersionem animarum?
R. Non cogit, sad suauiter & efficaciter impallit.
I. Læditurne proprar hoc libertas?
R. Non læditur, sad perficitur.

Ex Lectione 3. & 4.

I. Quot sunt partes Pœnitentiæ?
R. Sunt tres, Contritio, Confessio & Satisfactio.
I. Quomodo differt Contritio & Attritio?
R. Contritio est dolor perfactus, Attritio ast dolor & pœnitantia.
I. Quid ast ergo Contritio perfecta?
R. Est perfacta detestatio paccati, vt est offensa Dei summè boni, & patris super omnia amabilis, cum spe veniæ, & proposito firmo posteà peccatum vitandi
I. Explica singulas partes.
R. Primo requiritur dolor, seu detestatio peccati, ex sincero cordis affectu.
I. Sufficit-na ille dolor;
R. Debet vlterius asse dolor propter Daum offensum, tanquam summè bonum.
I. Quid si quia doleat propter pœnas inferni quas timet.
R. Tunc ast solùm attritio.
I. Potatne talis iustificari?
R. Poterit cum sacramanto absolutionis, si verè proponat emandationem.
I. Qui sunt qui non habeat sufficientem dolorem ad accedendum pro absolutione.
R. Qui solùm dolant ob motiua humana.
I. Da exemplum.
R. Sic dolere potast puella de fornicatione ob infamiam, fur de furto ob periculum supplicij.
I. Est-na necassarium ad perfactam contritionam flere ob peccata?
R. Non sunt necassariæ lachrymæ exteriores, sad sufficit dolor & compunctio parfecta intarior.
I. Quara debat peccator meritò dolere?
R. Propter causas multiplices.
I. Dic primam.
R. Quia perdidit pretiosum gratiæ donum, sine quo nec porast amara Daum, nec amari à Deo.
I. Dic secundam.
R. Quia perdidit ius ad hæreditatem.
I. Dic tertiam
R. Quia perdidit ipsum Deum originem omnium bonorum, & offendit Patram super omnia amandum.
I. Quid vltra dolorem requiritur ad contritionam;
R. Spes veniæ.
I. Declara.
R. Quia si quis dolaat, & tamen desperet de venia, inutilis est pœnitentia.
I. Ostende exemplo.
R. Patet in Cain & in Iuda.
I. Quid deinda requiritur?
R. Firmum propositum emendationis.
I. Quomodo erit illud propositum amendationis.
R. Si non solum quis ex animo resoluat vitara peccatum sad & occasiones ad illud inducentes.

Ex Lectione 5.

I. Quandonam est contritio peccati elicienda.
R. Debet elici statim ac quis sentit se essa in peccato mortali,
I. Quare?
R. Quia status inimicitiæ Dei mox abhorrendus est, tanquam omnium malorum origo.
I. Da & aliam rationem?
R. Quia qui differt contritionem, exponit se periculo peccatum peccato cumulandi.
I. Quara hoc;
R. Quia vnum peccatum mox suo pondere trahit ad aliud.
I. Da & tertiam rationem.
R. Quia vltio diuina semper imminet peccatori.
I. Da & quartam.
R. Quia si homo differt contritionem, perdit maritum.
I. Contritio remittit-na peccatum, etiam ante Confessionem? R. Ramittit, si sit perfecta cum adiuncto proposito confitendi tempore opportuno.
I. Quibus verbis exprimitur Contritio? R. Non consistit illa in verbis, sed in tota cordis conuersione.
I. Daclara.
R. Petrus, & Madaglena, non verbis, sed lachrymis suam exprimunt contritionem
I. Dic tamen aliquem breuem actum contritionis.
R. O Domine Deus meus, ego ex toto corde doleo, quod te vnquam offenderim, eo quod tu sis suprema bonitas quam amare debeo, & amare cupio ex toto cordis affectu: ideo sperans tuam misericordiam, datestor peccatum meum super omnia, & propono firmiter illud euitara, eiusque occasiones. Hanc mihi gratiam dona, per merita & vulnera Domini Iasu Christi.

Ex Lectione 6.

I. Est-na Confessio de præcepto?
R. Omnino ast.
I. Nunquid sufficit confiteri Deo?
R. Non sufficit, sad vult vt etiam Sacerdoti locum suum tenenti confiteamur.
I. A quo tempore cœpit hæc confessio?
R. Ab initio Ecclesiæ, & à tempore Apostolorum.
I. Fuit-ne sempar in Ecclasia vsus confessionis?
R. Absque dubio fuit.
I. Quæ ast vtilitas Confessionis;
R. Reddit faciliorem peccati remissionem, & comprimit superbiam humanam.

I. Est-ne

I Eſt-ne conſultum frequenter confiteri?
R. Omnino.
I. Quare?
R. Quia ſic acquiritur maior puritas cordis conſcientiæ, & maior ſecuritas ſalutis.
I Da & aliam rationem.
R. Quia ſic augetur gratia & meritum virtute Sacramenti pœnitentiæ.
I. quoties rectè conſulitur confeſſio?
R. Singulis ſaltem menſibus.
I. Eſt ne bonum facere confeſſiones generales?
R. Eſt optimum aliquoties eas facere in vita.
I. Ad quem effectum?
R. Ad recognoſcendum ſtatum totius vitæ cum confuſione & ad ordinandam illam in melius.

Ex Lectione 7.

I. Sunt ne aliquæ conditiones bonæ confeſſionis?
R. Sunt multæ.
I. Dic primam.
R. Debet eſſe præmeditata, hoc eſt, cum diligenti examine facta.
I. Quantum temporis requiritur ad iſtud examen?
R. Hoc non poteſt præciſe dici, ſed hoc debet fieri ſecundum tempus & perſonam.
I. quid ergo hic dici poteſt?
R. Diligentiam illam adhibendam eſſe quæ in negotio grauis momenti adhiberetur.
I. Sunt ne multæ confeſſiones propter hoc inualidæ?
R. Sunt multæ.
I. Quare?
R. Quia multi non ſe examinant, ſed volunt examinari à Confeſſario.
I. Quare adhuc?
R. Quia aliqui per multos menſes nunquam faciunt reflexionem ſuper conſcientia ſua.
I. Dic ſecundam conditionem confeſſionis?
R. Debet eſſe humilis, cum erubeſcentia.
I. Quomodo humilis?
R. Cum humilitate exteriori corporis, & humiliatione interiori cordis.
I. Quomodo cum erubeſcentia?
R. Quia debet confundi homo in ſe de ſuis peccatis.
I. Quinam hac conditione carent?
R. Qui cum audacia fatentur peccata, nec volunt reprehendi à Sacerdote.
I. Dic tertiam conditionem.
R. Debet eſſe pura & ſincera.
I. Quomodo pura?
R. Quia propria debet tantum dicere peccata, non aliena.
I. Quomodo iterum pura?
R. Quia non debent hiſtoriæ, cum circunſtantiis inutilibus enarrari.
I. Quomodo ergo?
R. Oportet breuiter dicere peccatum ſuum, & ſpeciem eius ac numerum.
I. Quomodo debet eſſe ſincera?
R. Quia oportet aperire peccata certa vt certa, dubia vt dubia.
I. Declara in particulari.
R. Si quis dubitet ſe conſenſiſſe inhoneſtæ cogitationi, debet id dicere.
I. Quomodo iterum debet eſſe ſincera?
R. Quia ibi non oportet excuſare peccata ſua.
I. Dic quartam conditionem.
R. Debet confeſſio eſſe integra.
I. Quare?
R. Quia omnia peccata mortalia debent exprimi, & numerus eorum.
I. Quid ſi quis non ſciat numerum?
R. Dicat veriſimiliter, prout poteſt.
I. Quid ſi non poſſit veriſimilem etiam numerum dicere?
R. Aperiat ſaltem conſuetudinem ſuam in illo peccato.
I. Oporterne etiam circunſtantias aperire?
R. Oportet ſi ſint mutantes rationem peccati & valde notabiles.
I. Declara in particulari.
R. Si quis fornicatus fuerit, debet dicere ſi ſit cum coniugata, aut cum conſanguinea,
I. Quid ſi quis taceat vnum peccatum?
R. Committit grande ſacrilegium.
I. Eſt ne bona eius confeſſio circa aliena peccata? R. Nullo modo, ſed debet totam confeſſionem poſtea repetere

I. Dic primum impedimentum integræ confeſſionis.
R. Eſt pudor quo pœnitens deterretur ne grauia peccata confiteatur.
I. Quomodo vincitur ille pudor?
R. Cogitando non eſſe erubeſcendum coram Sacerdote, quod coram Deo & Angelo non erubuiſti.
I. Da & aliud remedium.
R. Oportet cogitare quod coram toto mundo peccata iſta detegentur.
I. Vnde prouenit, ille pudor Confeſſionem retardans?
R. A fallacia dæmonis, qui ſic hominem detinet in peccatis
I. Sunt-ne multi qui damnantur propter hoc?
R. Sunt plurimi, quia nũquam integre confitentur, damnati.
I. Dic ſecundum impedimentum.
R. Eſt timor.
I. Declara in particulari.
R. Aliqui timent ne reſtitutio eis iniungatur, vel reconciliatio ſi ſint in vindicta & odio.
I. Nunquid ad hoc tenentur?
R. Sine dubio: nec poſſunt ſine illis ſaluari.
I. Eſt-ne alius timor impediens Confeſſionem?
R. Aliqui timent ne grauis pœnitentia eis iniungatur.
I. Quid dicis de illis?
R. Timere magis deberent pœnas inferni & Purgatorij longè grauiores.
I. Dic tertium impedimentum.
R. Eſt ſpes.
I. Declara in particulari?
R. Aliqui ſperant fauorem mediantibus confeſſariis, & ideo non aperiunt eis grauia peccata.
I. Oſtende exemplo?
R. Pauper ſperans eleemoſinas per Paſtorem aut Confeſſarium, non aperit conſcientiam ſuam prauam.
I. Dic quartum impedimentum?
R. Eſt quædam deſperatio melioris vitæ.
I. Vnde illa prouenit.
R. Ex tentatione dæmonis,
I. Quomodo illis obſiſtendum eſt?
R. Fidendo in efficacia gratiæ Dei.

Ex Lectione 9.

I. Quæ eſt tertia pars Pœnitentiæ.
R. Eſt ſatisfactio.
I. Quomodo fit ſatisfactio.
R. Implendo pœnitentiam à Sacerdote iniunctam.
I. Quid eſt opus illa pœnitentia.
R. Ad ſatisfaciendum pro pœnis peccato debitis.
I. Nunquid tota pœna remittitur per contritionem, & confeſſionem.
R. Non ſemper tota remittitur, ſed remanet ſoluenda, vel hic, vel in futuro ſæculo.
I. Eſt-ne melior pœnitentia impoſita à Confeſſario, quam alia voluntariè aſſumpta.
R. Eſt melior & efficacior.
I. Quare hoc.
R. Quia impletur ex obedientia, & habet virtutem à ſacramento pænitentiæ.
I. Tenetur-ne pœnitens acceptare & implere pænitentiam.
R. Tenetur ex obedientia, ſi ſit pro mort. peccato iniuncta.

Ex Lectione 10. & 11.

I. Quæ eſt forma Sacramenti Pœnitentiæ.
R. Ego te abſoluo à peccatis.
I. Quam vim habet.
R. Ex inſtitutione Chriſti.
I. Quare Sacerdos abſoluens imponit manum pœnitenti.
R. Ad ſignificandum ſpiritum ſanctum deſcendentem ſuper pœnitentem, vt eum manu regat & protegat.
I. Quid debet facere pœnitens poſt abſolutionem.
R. Debet agere gratias, Deo qui vocauit eum ad pœnitentiam
I. Quid vltra.
R. Debet agere gratias, pro dono gratiæ ſibi reſtituto.
I. Vnde ſciet pœnitens ſe eſſe in ſtatu gratiæ.
R. Poteſt id ſcire probabiliter ex teſtimonio conſcientiæ, ſi fecerit quod in ſe eſt.
I. Quid vltra facere debet pœnitens.
R. Renouare propoſitum non peccandi, & ſe armare contra peccata ad quæ eſt propenſus.
I. Quid denique.
R. Debet ſibi imponere aliquas ſatisfactiones voluntarias.
I. Quare hoc.
R. Quia Sacerdos timens eius fragilitatem non audet imponere graues, ne laqueum iniiciat.

Catechistica Interrogationes & Responsiones ex Appendice.

DE INDVLGENTIIS.

Ex Lectione prima & secunda.

I. QVid est Indulgentia?
R. Est relaxatio pœnæ peccatis debitæ ex thesauro Ecclesiæ.
I. Declara istud. R. Quia in sacramento Pœnitentiæ non semper deletur tota pœna peccato debita, sed aliquid manet vel hic vel in Purgatorio soluendum.
I. Vndenam habet Indulgentia vim relaxandi illas pœnas debitas?
R. Ex thesauro satisfactionum Christi & sanctorum.
I. Vbi est ille thesaurus?
R. Est in præsentia Dei semper existens.
I. Quomodo istud?
R. Quia Christus, cum tot tormenta tolerauit, & tamen peccatum non habuerit, reliquit pro nobis satisfactiones suas & Deus illa pro nobis reseruat.
I. Erit ne vnquam exhaustus ille thesaurus? R. Non erit.
I. Cur non? R. Quia Christi satisfactiones infiniti sunt pretij, non solùm pro toto mundo sufficientes, sed & pro pluribus mundis si essent.
I. Quis habet clauem huius thesauri? R. Summus Pontifex.
I. A quo est illi data? R. A Christo Domino.
I. Quando? R. Quando Petro dedit claues regni Cœlorum, tunc enim & illas dedit suis successoribus.
I. Pertinetne potestas dandi indulgentias ad claues regni cœlorum. R. Omnino
I. Declara. R. Quia remouet pœnæ obligationem, quæ erat impedimentum, ne ingrederemur regnum
I. Fuitne ab initio Ecclesiæ vsus indulgentiarum.
R. Fuit, licet non ita frequens
I. Quare non ita frequens.
R. Quia Christiani non ita tunc egebant.
I. Quare non. R. Quia vix peccabant, & peccata leuia magnis pœnitentiis expiabant.
I. Quomodo id posses declarare R. Pro vno peccato mortali septem anni pœnitentiæ iniungebantur.

Ex Lectione 3.

I. Potest-ne Pontifex pro libito dare indulgentiam.
R. Non potest.
I. Quid ergo requiritur. R. Causa legitima.
I. Quare id requiritur? R. Quia est solum dispensator & ideò debet dispensare secundum voluntatem Domini.
I. Quæ est voluntas Domini. R. Vt ex iusta causa relaxatio detur pœnarum, ne id potius dissipatio censeatur.
I. An non ergo omnes indulgentiæ, sunt certæ. R. Nos ordinariè debemus iudicare illas certas, & bene datas.
I. Quare. R. Quia debemus iudicare Pontificem non dare sine iusta causa, & in illis non errare.

Ex Lectione 4.

I. Quæ dispositio requiritur ad lucrandam indulgentiam.
R. Requiritur primò vt quis adimpleat opera iniuncta.
I. Quæ solent esse illa.
R. Oratio, ieiunium, eleemosyna & similia.
I. Debentne fieri illa in statu gratiæ.
R Non est omnino necesse, quamuis sit consultius.
I. Non-ne ergo requiritur status gratiæ ad lucrandum indulgentiam?
R. Vltimum opus in quo indulgentia percipitur debet fieri in statu gratiæ.

Ex Lectione 5.

I. Iuuant-ne indulgentiæ animas defunctorum;
R. Certum est quod sic.
I. Iuuant-ne animas beatas, vel damnatas;
R. Non iuuant.
I. Quare non;
R. Quia vtræque sunt incapaces indulgentiarum.
I. Declara?
R. Quia Beatæ non habent debitum vllum: damnatæ habent debitum insolubile.
I. Quomodo iuuantur animæ in Purgatorio;
R. Per modum suffragij.
I. Quid hoc significat;
R. Nos offerimus de thesauro Ecclesiæ satisfactionem vt Deus eos suffragetur.
I. Non ergo prodest eis infallibiliter;
R. Imò quia promisit Christus acceptare hanc satisfactionem.
I. Quid si anima pro qua oramus non sit in Purgatorio.
R. Tunc nec fraudatur merito nostro & magis indigenti fit applicatio.

Catechistica Interrogationes & Responsiones Ex Tractatu VI.

De Sacramento Extremæ Vnctionis.

De Lectione 1.

I. DIc sextum Sacramentum.
R. Est sacramentum Extremæ Vnctionis.
I. Quare vocatur extrema Vnctio;
R. Quia solet dari his qui in periculo mortis degunt & est extrema; qua vngitur Christianus.
I. Quis illud sacramentum instituit;
R. Christus Dominus.
I. Quando.
R. Nocte cœnæ.
I. Quis illud promulgauit;
R. S Iacobus Episcopus Hierosolimitanus.

Ex Lectione 2. & 3.

I. Quis est capax Extremæ Vnctionis.
R. Omnis Christianus infirmus in periculo constitutus.
I. Requiritur-ne extremum periculum; R Non requiritur, sed vbi est mortale periculum, melius est ægrotare hoc Sacramentum, dū adhuc iudicio pollet.
I Requiritur-ne vsus rationis in suscipientes.
R. Non requiritur actualis vsus, sufficit quod aliquando eum habuerit.
I. Nunquid debet petere æger hoc sacramentum;
R. Ordinariè debet petere, si tamen non possit præuentus nimia ægritudine debet illi dari;
I. Quare aliqui ægri differunt sacramentum;
R. Quia putant post illum se debere statim mori.
I. Est-ne opinio bona;
R. Imò potius est stulta.
I. Quare hoc.
R. Quia istud sacramentum est institutum etiam ad sanitatem corporalem.
I. Quis est Minister Extremæ Vnctionis;
R. Solus Sacerdos.
I. Nunquid & ab aliis aliquando administratur;
R. Beata Virgo illud dedit S. Reginaldo, & Christus S. Lyduuinæ: sed hoc est extraordinarium

Ex Lectione 4. & 5.

I. Quæ est materia huius sacramenti;
R. Oleum sacrum.
I. A quo debet consecrari:
R. Ab Episcopo.
I. Quid si oleum non esset consecratum.
R. Nullum esse sacramentum.
I. Quæ est forma huius sacramenti;
R. Per istam vnctionem, & piissimam suam misericordiam indulgeat Dominus quicquid deliquisti per visum, & sic in cæteris sensibus;
I. Quare vnctiones fiunt in omnibus sensibus;
R. Quia sensus nostri sunt portæ per quas peccatum in animam ingreditur.

Ex Lectione 6.

I. Qui sunt effectus huius sacramenti;
R Primus est alleuare infirmū, siue confortare animā ægri

ægri contra difficultates mortis.

I. Quænam sunt illæ difficultates.

R. Timor mortis & iudicij Dei, anxietas vitæ præteritæ, æternæ pœnæ consideratio.

I. Dic secundum effectum.

R. Remittit peccata venialia, & abstergit reliquias peccatorum.

I. Dic tertium effectum.

R. Reddit sanitatem corporalem, si expediat saluti animæ.

I. Quare ergo pauci post Extremam Vnctionem conualescunt.

R. Quia serius sæpè quam oportet hoc sacramentum petunt, & quia eorum fides infirmior esse solet.

INTERROGATIONES & Responsiones ex Tractatu VII.

De Sacramento Ordinis.

Ex Lectione 1. & 2.

I. Dic sacramentum sextum.

R. Vocatur Ordo.

I. Quos concernit istud Sacramentum.

R. Ministros Ecclesiæ qui per illud ordinantur.

I. Qui sunt illi.

R. Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & subdiaconi, & alij inferiores.

I. Quare sunt ordines in Ecclesia.

R. Ad imitationem cœlestis Ecclesiæ.

I. Quomodo ad imitationem.

R. Quia sicuti sunt diuersi chori Angelorum, ita hic diuersi sunt gradus ministrorum.

I. Quare vnguntur Sacerdotes in digitis.

R. Quia debent tangere Corpus Christi.

I. Quid vltra significat hæc vnctio.

R. Sacerdotes esse participes specialiter vnctionis & potestatis Christi.

Ex Lectione 3. 4. & seqq.

I. Quare datur tonsura ante Ordines.

R. Datur tanquam dispositio ad illos.

I. Quæ sunt ceremoniæ in tonsura.

R. Primò raduntur crines.

I. Quare hoc.

R. Hoc significat resecandas esse terrenas cogitationes ab illo qui vult seruire Deo.

I. Quare fit per modum coronæ.

R. In memoriam coronæ spineæ Christi.

I. Da & aliam rationem.

R. Quia ministri Dei specialiter participant regiam dignitatem Christi.

I. Quid significat superpelliceum.

R. Significat puritatem, quam debent conseruare.

I. Quare tam pauci sunt veri boni ministri Christi.

R. Quia multi statui Ecclesiastico adscribuntur hoc fine solùm vt possint commode viuere.

I. Qui sunt inferiores ministri.

R. Acolytus, Lector, Exorcista, Ostiarius.

I. Potest ne alius præter Sacerdotem exorcizare.

R. Olim poterant Exorcistæ: reseruatum est nunc Sacerdotibus.

I. Possunt ne hæretici exorcizare, & eiicere dæmonem.

R. Non possunt.

I. Quare non.

R. Eiicerent amicum suum & Patrem.

Catechistica interrogationes, & Responsiones ex Tractatu VIII.

De Sacramento. Matrimonij.

Ex Lectione I.

I. Qvandonam matrimonium fuit primò institutum.

R. In Paradiso terrestri inter Adamum & Euam.

I. Quis illud instituit.

R. Deus, dum mulierem adduxit ad virum, è cuius costa formata fuerat.

I. Quandonam institutum fuit matrimonium vt Sacramentum.

R. In noua lege à Christo.

I. Nonne erat.

R. Non erat.

I. Qua ratione fecit Christus illud Sacramentum.

R. Adiungendo illi virtutem conferendi gratiam specialem coniugibus.

I. Potest-ne matrimonium esse sine coniunctione corporum.

R. Potest per mutuum consensum.

I. Declara exemplis.

R. Patet in Maria & Ioseph, in Cæcilia & Valeriano, & similibus qui manserunt virgines in matrimonio.

Ex Lectione 2.

I. Est ne continentia præferenda matrimonio.

R. Est præferenda.

I. Quare hoc.

R. Quia status continentiæ est perfectior & securior matrimonio.

I. Vnde hoc fit.

R. Quia multa sunt impedimenta in matrimonio, quæ non sunt in cælibatu.

I. Nunquid multi saluantur in Matrimonio.

R. Omnino si à Deo ad illud vocentur.

I. Quare dicis, si à Deo vocentur.

R. Quia multi sese ingerunt in illum statum, sine deliberatione & consultatione cum Deo.

I. Quomodo oportet consultare cum Deo.

R. Oportet purgata conscientia, se coram illo sistere, & petere vt inspiret quod voluerit.

I. Quid deinde.

R. Oportet ad hunc effectum Communionem aliquoties suscipere.

I. Dic & aliud medium.

R. Oportet & Angelum Custodem nostrum inuocare, qui solet in statu vitæ erigendo, dirigere.

I. Quare multi habent infausta matrimonia.

R. Quia hæc omittunt facere, nec examinant cum qua persona iunguntur.

I. Da & aliam rationem.

R. Quia præteritam eorum malam vitam Deus punit permittendo vt male eligant.

I. Declara in particulari.

R. Sic iuuenes lusuris & ebrietatibus deditos, ac parentibus inobedientes, sæpè infausto coniugio punit Deus.

I. Quid remedij si quis male elegerit in coniugio.

R. Debet difficultates quas patitur Deo offerre, & petere vt in bonum ordinet.

I. Quid vltra.

R. Debet considerare, quod per viam crucis & patientiæ possit saluari.

I. Quomodo hoc potest ostendi.

R. Exemplo Sanctorum, qui multa passi sunt in matrimonio.

I. Dic aliquos.

R. Sanctus Iob, Sancta Monica, Sancta Elizabet, filia Regis Aragoniæ.

Ex Lectione 4.

I. Qualis dispositio requiritur, dum quis accedit ad hoc Sacramentum.

R. Requiritur vt sit in statu gratiæ.

I. Quid si sit in peccato mortali.

R. Tunc ponit impedimentum benedictioni matrimonij.

I. Est-ne hoc peccatum.

R. Est peccatum mort. & origo multæ postea infœlicitatis

I. Quid vltra requiritur.

R. Recta in suscipiente intentio, & bonus finis.

I. Quem finem debet intendere.

R. Procreationem prolis, & mutuum auxilium ad operandum salutem suam.

I. Nonne & alio fine iniri potest matrimonium.

R. In remedium concupiscentiæ potest.

I. Quorum matrimonia dicis fœlicia.

R. Illa quibus præest Iesus & Maria.

I. Quorum matrimonia dicis infelicia.

R. Illa in quibus præest Venus & Cupido.

I. Quomodo hoc intelligis.

R. Hoc est, quæ ex mera voluptate carnali fiunt.

Ex Lectione 5.

I. Quæ sunt cæremoniæ matrimonij.

R. Primò interrogantur an fecerint votum castitatis, vel, promiserint

promiserint matrimonium alicui alteri.
I. Quare de hoc interrogantur.
R. Quia tunc illicitum illis esset à fide, Christo vel alteri data recedere.
I. Quid vlterius interrogantur.
R. An parentes eorum consentiant.
I. Quare hoc.
R. Quia parentum est prouidere, prolibus de statu vitæ.
I. Est-ne illicitum inuitis parentibus contrahere matrimonium.
R. Ordinariè est graue peccatum.
I. Possunt-ne cogere parentes proles suas ad aliquod matrimonium.
R. Non possunt sine graui peccato.
I. Dic & aliam cæremoniam matrimonij.
R. Dexteræ coniugum colligantur sacra stola.
I. Quare hoc.
R. Vt significetur vinculum insolubile in Christo initum.
I. Quid vlterius.
R. Annulus inseritur in digitum sponsæ.
I. Ad quem effectum?
R. In symbolum mutui amoris, & mutuæ fidelitatis.
I. Quid postea.
R. Datur benedictio sacerdotalis.
I. Quid sibi vult illa benedictio.
R. Omnem fœlicitatem spiritualem & corporalem apprecatur coniugibus.
I. Est ne licitum facere conuiuia nuptialia.
R. Est licitum, si fiant cum modestia.
I. Quare dicis cum modestia.
R. Quia sæpè sunt dissolutissima & infœlicissima, Christianis indigna.

Ex Lectione sexta.

I. Quid est matrimonium spirituale.
R. Est matrimonium animæ cum Christo.
I. Quomodo illud perficitur.
R. Per votum Castitatis.
I. Da illius exemplum.
R. Paruit in sancta Catharina Senensi, quam Christus visibiliter desponsauit.

Ex Lectione septima & octaua.

I. Qualis debet esse amor inter coniuges.
R. Debet esse amor verus propter Christum.
I. Quomodo erit propter Christum.
R. Si in ordine ad salutem mutuum sese ament.
I. Quomodo ille amor ostenditur.
R. Si sese mutuo supportent, si caueant sese offendere, ne Christum offendant.
I. Quomodo adhuc.
R. Si sibi mutuo in aduersis solatio sint: si inuicem ad bonum se exhortentur.
I. Quomodo peccant in ore.
R. Possunt peccare per defectum & per excessum.
I. Quomodo per excessum.
R. Si ob nimium amorem violent legem Dei.
I. Quomodo id fit.
R. Quando vir vel vxor vt sibi mutuo complaceant Deum offendere non incurrant.
I. Da exemplum.
R. Adam vt placeret vxori comedit de pomo.
I. Quomodo adhuc peccat per excessum.
R. Si amor nimius fiat zelotypia.

Ex Lectione nona.

I. Ad quid obligat castitas coniugalis.
R. Ad nunquam taogendum vel concupiscendum aliam personam, quam coniugem.
I. Quale peccatum hoc esset.
R. Esset graue mortale, contra fidem iuratā in matrimonio.
I. Quale peccatum est sola voluptatis causa accedere ad coniugem.
R. Est peccatum veniale ordinarie.
I. Quomodo debent abstinere coniuges.
R. Quando debent accedere ad Eucharistiam, & tempore ieiuniorum.

Ex Lectione 10.

I. Est-ne licitum desiderare prolem ex matrimonio.
R. Omnino, quia hic est finis matrimonij.
I. Quare Deus denegat quandoque prolem in matrimonio.
R. Sunt multiplices rationes.
I. Da primam.
R. Ob salutem parentum Deus denegat prolem.
I. Quomodo hoc?
R. Quia inde peccandi occasionem potuissent sumere, vel nimio affectu, vel nimia accumulatione temporalium cum neglectu salutis.
I. Da & aliam rationem?
R. Hoc fit etiam quandoque ad bonum prolium.
I. Quomodo hoc?
R. Quia præuidet Deus proles ex eis oriundas fore infœlices & improbas. Sic melius est non nasci, quam perire, & parentibus ignominiæ esse.
I. Dic tertiam.
R. Hoc fit ob dispendium vitæ à prole imminens parentibus.
I. Quomodo hoc? R. Quia multæ matres periclitantur ob prolis natiuitatem, vt patet in Rebecca.
I. Da & aliam rationem? R. Volt Deus eas quæ sunt tempore steriles, pietate esse fœcundas, Deum hæredem bonorum instituendo.
I. Quæ sunt media ad impetrandam prolem à Deo?
R. Oratio, ieiunium, eleemosyna.
I. Ostende exemplo.
R. Sic Anna impetrauit B. Mariam; sic & natus est S. Nicolaus Tolentinus, sanctus Stanislaus; & alij.
I. Quam curam tenentur habere parentes prolis suæ?
R. Mater tenetur statim à concepto abstinere ab his quæ possunt fœtui nocere.
I. Quid vltra?
R. Debet prolem ex tunc Angelo commendare?
I. Quare? R. Quia hic sicut custodire debet matrem; ita & prolem, ne sine baptismo extinguatur?
I. Quid deinde?
R. Debet aduigilare mater, vt sit semper in statu gratiæ?
I. Quare hoc? R. Quia ob peccata parentum sæpe proli aliquid mali contingit.
I. Quid postmodū debet facere mater? R. Debet concipere specialem deuotionem erga Christum in Sacramento.
I. Quare hoc? R. Quia ipse est lux illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum.
I. Quā deuotionem poterit colere hoc Sacramentum?
R. Illud piè suscipiendo, & lumen corā illo accēdendo.
I. Quam curam debet habere mater post natiuitatem pueri? R. Debet curare vt mox Christo per baptismum regeneretur.
I. Quid deinde? R. Cùm venit ad templum purificanda piè illi prolem debet offerre.
I. Quid denique?
R. Debet prolem lactare proprio lactè si possit fieri

Ex Lectione 11.

I. Quam curam debent habere parentes, dum proles adolescit? R. Debent in pietate eam instruere.
I. Da exempla matrum proles teneras in pietate instruentiū R. Bersabee instruxit Salomonē, sancta Monica Augustinū, Sancta Blancha Ludouicum Regem.
I. Quare illa ætas est maximè instruenda?
R. Quia procliuis est ad vitia.
I. Quomodo ostendis, ex diuersa educatione aduersam vitam in pueris? R. Patet in Isaac & Ismaële.
I. Declara. R. Ismaël fuit ferus quia in syluis educatus, Isaac mansuetus tamen habuerunt eundem Patrem.

Ex Lectione 12.

I. Debent-ne solum instruere Parentes prolem?
R. Debent etiam corrigere.
I. Vndenam tam multæ malæ priores?
R. Quia non corriguntur in adolescentia.
I. Qualis debet esse correctio?
R. Debet esse discreta, & non crudelis.
I. Est-ne peccatum graue non corrigere filios.
R. Est omnino graue, quia propter hoc non pauci damnantur, tam filij, quam parentes.
I. Quid vltra monitionem & correctionem debent patres & matres?
R. Debent exemplum bonæ vitæ in seipsis ostendere.
I. Da huius rei rationem?

R. Quia inefficax eſt monitio, ſi ipſimet ſint malo exemplo.
I. Declara in particulari.
R. Si parens iurat, maledicit, furatur, ſi ebrioſus eſt, nonniſi tales filios poteſt habere.
I. Quare ſunt multi mali filij?
R. Quia ſunt multi mali parentes, & filij eos imitantur.
I. Quid tandem fiet de his parentibus & prolibus?
R. Mutuo ſeſe maledicent in flammis æternis.

Ex Lectione decima tertia.

I. Quam vocem debent primo diſcere pueri à parentibus?
R. Ieſus, Maria, & deinde ſalutationem Angelicam.
I. Quid poſtea.
R. Symbolum fidei, Orationem Dominicam, & Præcepta Dei.
I. Quid vlterius?
R. Debent inſtrui, vt concipiant deuotionem erga Chriſtum, erga Beatam Virginem, erga ſuum Angelum.
I. Quid denique.
R. Debent doceri aſſiſtere cum deuotione Sacrificio. & illi miniſtrare.
I. Quid eſt cauendum inter pueros à parentibus?
R. Ne ſimul nimis conuerſentur, qui ſunt diuerſi ſexus, nec eodem lecto decumbant.
I. Quomodo docebuntur miſericordiam erga pauperes?
R. Si per eorum manus eleemoſynas curent dari pauperibus.
I. Qui ſunt parentes qui nimium amant filios.
R. Qui propter illos non verentur Deum offendere.
I. Oſtende in particulari.
R. Aliqui non curant iuſte acquirere vt proles ditent, & ſic ſe & eas perdunt.

Ex Lectione 14. & 15.

I. Poteſt ne diſſolui Matrimonium.
R. Non poteſt diſſolui quoad vinculum, ſi ſit conſūmatum.
I. Quare dicis, ſi ſit conſummatum?
R. Quia ſi non ſit conſummatum, poteſt diſſolui per ingreſſum, & profeſſionem Religionis.
I. Poteſt ne diſſolui quoad thorum?
R. Poteſt ex iuſta cauſa authoritate Eccleſiæ.
I. Quæ ſunt impedimenta matrimonij?
R. Sunt multiplicia.
I. Dic communiora.
R. Conſanguinitas, affinitas, compaternitas.
I. Si quis ſit affinis alteri ex copula illicita, eſt-ne impedimentum dirimens?
R. Ita vſque ad ſecundum gradum.
I. Declara in particulari.
R. Si quis fornicatus fuerit cum aliqua puella, non poteſt ducere in vxorem eius ſororem, neque etiam eius cognatam germanam.

Ex Lectione decima ſexta.

I. Quomodo diſſoluitur Matrimonium?
R. Per mortem alterius coniugis.
I. Licet-ne tunc inire alias nuptias?
R. Omnino licet.
I. Eſt-ne melius manere in viduitate?
R. Ex ſe eſt melius.
I. Quare?
R. Quia ſtatus viduitatis eſt melior matrimoniali.
I. Da exempla viduarum ſanctarum.
I. Sancta Oda, S. Elizabeth filia Regis Hungariæ, ſancta Monica, ſancta Anna vidua in templo continua.
I. Quare viduæ nō debēt nimis affligi de morte maritorum?
R. Quia Deus talis ſeparationis eſt author, ſicut & coniunctionis.
I. Quid ergo debet attendere vidua.
R. Beneplacitum Dei, in melius diſponentis omnia.
I. Da & aliam rationem.
R. Quia Deus eſt ſponſus & tutor viduarum.
I. Quæ requiruntur ad diſpoſitiones veræ viduæ?
R. Requiritur vt perfecto corde ſit reſoluta, ad inuiolabiliter conſeruandam vidualem caſtitatem, idque vt perfectius ſeruiat Deo.
I. Quare hoc?
R. Quia aquæ expectant occaſionem mariti, corde non ſunt viduæ.
I. Da & aliam rationem.
R. Quia illæ quæ manent viduæ ſolum, vt ſint liberiores, vel vt relinquant filios diuites, coram Deo, non habent meritum viduitatis.
I. Quid vltra requiritur?
R. Vt orationibus & piis precibus ſeſe addicant, nec ſint diſcurrentes otioſæ, verbulæ, ſed à ſæculo abſtractæ
I. Da exempla.
R. Pro exemplo ſit eis Iudith, in ſuo Oratorio, clauſa, ad Deum cor effudens.

Catechiſticæ Interrogationes & Reſponſiones Ex Tractatu 4.

De Salutatione Angelica quæ incipit. *Aue Maria.*

Ex *Lectione* 1.

I. IN quo locas ſpem tuam poſt Chriſtum?
R. In patrocinio Virginis Mariæ.
I. Quare?
R. Quia illa eſt Mater & Mediatrix noſtra.
I. Eſt-ne Mater iuſtorum, an peccatorum?
R. Eſt Mater vtrorumque.
I. Quomodo Mater peccatorum?
R. Quia illos educit à peccato, & reconciliat Filio.
I. Quomodo Mater iuſtorum?
R. Quia illos fouet & nutrit lacte gratiæ, ſicut peccatores lacte allicit miſericordiæ.
I. Qui habet deuotionem erga Virginem Mariam poteritne perire?
I. Is qui habet veram & ſolidam deuotionem erga illam non poterit perire.
I. Quare?
R. Quia non poteſt excludi à numero filiorum Dei, qui eſt de filiis Mariæ.
I. Quod vocas veram & ſolidam deuotionem erga illam?
R. Quæ imitationi virtutum eius eſt coniuncta.
I. Eſt-ne ſatis quotidiè Roſarium perſoluere, vt dicatur quis filius deuotus Virginis?
R. Non, ſi permaneat talis in peccatis.
I. Quid ergo vltra?
R. Oportet imitari eius pietatem, puritatem, caſtitatem.
I. Quid ergo faciet talis exiſtens in peccatis, debet-ne relinquere Roſarium?
R. Non, ſed debet rogare, vt Virgo impetret ſibi contritionem & conuerſionem.

Ex Lectione 2.

I. Quæ eſt oratio Virgini gratiſſima?
R. Salutatio Angelica.
I. Eſt-ne Angelus illius author?
R. Non eſt.
I. Quare ergo dicitur Angelica?
R. Quia illius prima pars, Angeli ore fuit prompta: licet author fuerit Spiritus ſanctus.
I. Eſt-ne antiqua illa oratio?
R. Eſt planè ab initio naſcentis Eccleſiæ.
I. Quare dicis eſſe gratiſſimam Virgini.
R. Quia renouat gaudium quod habuit Angelo nunciante Incarnationem Filij.
I. Quam vtilitatem ex illa percipimus?
R. Protectionem contra ſathanam, & Virginis fauorem.
I. Quot ſunt partes illius orationis?
R. Sunt tres.
I. Quæ eſt prima.
R. *Aue gratia plena, Dominus tecum*: Hoc Angelus pronunciauit.
I. Quæ eſt ſecunda?
R. *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.*
I. Quis iſtud dixit?
R. S. Elizabeth repleta Spiritu ſancto.
I. Quæ eſt tertia?
R. *Sancta Maria ora pro nobis peccatoribus, &c.*
I. Quis hoc addit.
R. Eccleſia à Spiritu ſancto edocta.

Ex Lectione 3.

I. Quid ſignificat vox illa prima, *Aue*?
R. Idem eſt quod *Salue, gaude, lætare.*
I. Quare ad gaudium Maria excitatur?
R. Quia ineffabilis gaudij eſt materia Filij eius Incarnatio.
I. Dic inuerſis litteris, *Aue. R. Eua.*
I. Quid per hoc ſignificatur?
R. Quod Mariæ Eua opponatur, & eius gaudium ab benedictio Euæ dolori & maledictioni.
I. Quid ſignificat nomen *Maria*?
R. *Idem eſt quod* Stella maris.

I. oſtende

I. Ostende quam hoc apte illi quadret.

R. quia lucet nobis in mari huius sæculi tenebroso instar syderis.

I. Quomodo dicitur, *Gratia plena?*

R. quia habet excellentissimam gratiam super omnes Angelos, & super omnes Sanctos.

I. Habuitne illam semper?

R. Omnino habuit à sua Conceptione, quamuis gratiæ donis semper fuerit adaucta ab Incarnatione Filij.

I. Quid est, *Dominus tecum?*

R. Hoc est, specialis Dei assistentia omni te benedictione complet.

I. Quænam est specialis illa assistentia?

R. Est assistentia totius Trinitatis.

I. Declara.

R. Quia Pater est cum illa tanquam filia: Filius cum illa tanquam Matre: Spiritus sanctus cum illa tanquam Sacrario suo.

Ex Lectione 4.

I. Quare dicitur *Benedicta tu in mulieribus?*

R. Quia electa inter omnes mulieres, vt conciperet Filium Dei.

I. Cur adhuc?

R. Quia sustulit maledictū quod mulier prima intulit.

I. Debetne Maria benedici ab omni mulierum statu?

R. Omnino, & specialissimè.

I. Quare debet benedici a mulieribus in coniugio?

R. Quia illis solet impetrare benedictionem pro prolibus.

I. Quare à Virginibus?

R. Quia impetrat benedictionem pro castitate.

I. Quare à viduis?

R. Quia illis impetrat solatium & protectionem.

Ex Lectione 5.

I. Quid est, *Benedictus fructus ventris tui?*

R. Christus Iesus est benedictus, & omnis benedictionis author.

I. Quare Iesus dicitur fructus ventris Mariæ:

R. Quia sicut sine læsione ex arbore fructus exoritur: ita sine corruptione Christus ex Virgine.

I. Da, & aliam rationem.

R. Quia Iesus fructus est vitæ quem Maria nobis dedit, oppositus illi fructui mortifero, quem Eua nobis protulit?

I. A quo est benedictus ille fructus?

R. A Deo, secundum humanam naturam, à seipso secundùm diuinam.

I. A quibus in æternum est benedicendus?

R. Ab Angelis ab hominibus, ab omnibus creaturis.

I. Quam benedictionem expectamus ab eo?

R. Temporalem, spiritualem, æternam.

I. Quomodo illam consequemur?

R. Si & nos ei benedicimus ex tota anima, ex toto corde.

Ex Lectione 6.

I. Quæ est conclusio orationis ad Virginem;

R. Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis peccatoribus nunc, & in hora mortis nostra.

I. Quomodo adiecit Ecclesia hanc clausulam.

R. In Concilio Ephesino contra Nestorium, qui negabat Mariam esse Deiparam.

I. Quomodo hæresis ista condemnatur? R. Ex ore Infantium Mariam Matrem esse Dei decantantium.

I. Quare dicimus, *Ora pro nobis peccatoribus nunc?*

R. Quia quotidiè, & ad pulsum cuiuslibet horæ, decet hanc orationem Virgini præsentare.

I. Ad quid hoc iuuat?

R. Vt meminerimus nos qualibet hora diuino egere auxilio, quod per Mariam impetramus.

Ex Lectione 7.

I. Quare additur, *Et in hora mortis nostra;*

R. Quia tunc maximè egemus auxilio Mariæ.

I. Quare tunc maximè;

R. Quia hostis vigentissimè nos premet, vt in desperationem inducat.

I. Quid iuuabit tunc nos Maria; R. Ipsa lucem & solatium præbebit contra mortem & hostem.

I. Quid postmodum?

R. Ipsa fœlicem obitum impetrabit nobis.

I. Quid postremo accipiemus à Maria?

R. Iesum benedictum fructum ventris sui nobis post hoc exilium ostendet.

I. Potes-ne hæc declarare exemplis?

R. Plurimus. Nam S. Antonio S. Mariæ Ogniacæ S. Nicolão Tolentino, & aliis innumeris adfuit in morte.

Cathechistica Interrogationes & Responsiones ex Tuba Sacerdotali,

Ex Lectione I.

DE I. VITIO CAPITALI.

Ex Lectione 1. 2. 3. & 4.

I. QVot enumerantur vitia capitalia R. Septem.

I. Dic primum. R. Primum est Superbia.

I. Quid est superbia?

R. Est peruersæ celsitudinis inordinatus appetitus.

I. Quare vocas vitium capitale?

R. Quia est radix, initium & caput multorū peccatorū.

I. Quare superbia recensetur primum inter omnia capitalia? R. quia fuit primum peccatum Angeli in cœlo & hominis in Paradiso.

I. Qua pœna illud peccatum punit Deus?

R. Quia sectatores suos vult eleuare in cœlum superbia, sed detrahitur illa cum ipsis ad inferos.

I. Quare superbia vocatur altissimum peccatū? R. Quia erigit se contra Deum, vsque ad eius contemptum.

I. Quare etiam dicitur profundissimum peccatum? R. Quia vsque ad profundissima peccata mergit hominē.

I. Declara id. R. Deducit homines vsque ad hæreses & atheismum, qui est centrum peccatorum.

Ex Lectione 5.

I. Habet-ne superbia aliquas sub se species, siue filias? R. Habet plurimas.

I. Recense aliquas.

R. Vana gloria iactantia, ambitio, hypocrisis.

I. Quid est vana gloria?

R. Est appetitus inordinatus humanæ laudis.

I. Quid est iactantia?

R. Est inanis & stulta suis ipsius prædicatio, dicendo de se plusquam est, vel plusquam decet.

I. Est-ne gloria vana & iactantia ordinariè peccatum mortale? R. Non est.

I. Quādo ergo cēsetur mortalis iactantia, vel gloriatio?

R. quādo qui iactat se, vel gloriatur de peccato mortali.

I. Quando adhuc?

R. Quando redundat in graue præiudicium proximi.

I. Declara exemplo. R. Sic Medicus imperitus iactans suam scientiam potest ægris grauiter nocere.

I. Quid est ambitio? R. Est honoris seu præeminentiæ immoderata cupiditas.

I. Est-ne illa periculosa?

R. Est omnino periculosa, si quis indignus ambiat officia vel Ecclesiastica vel etiam Politica.

I. Quid est hypocrisis? R. Est simulatio, qua quis se iustum simulat, vel iustiorem quàm sit.

Ex Lectione 6. & 7

I. Dic & alias species seu filias superbiæ.

R. Arrogantia, tumor, præsumptio, despectus aliorum.

I. Quare vocas filias superbiæ?

R. Quia ex superbia tanquam matre originem ducunt.

I. Quid est arrogantia? R. Est æstimatio sui cum insolentia & temeritate coniuncta.

I. Quid est tumor?

R. Est ex arrogantia, mentis inflatio superba.

I. Quid est præsumptio? R. Est, cùm quis corde elato attentat aliquid suprà vires.

I. Cuinam similes sunt qui alios contemnunt.
R. *Superbo pharisæo qui dicebat:* Non sum sicut cæteri hominum.
I. Dic & alias superbiæ filias.
R. Pertinacia, discordia, inobedientia, ingratitudo.

Ex Lectione 8.

I. Est-ne superbia valde commune vitium?
R. Est omnino commune.
I. Declara.
R. Quia Mobilibus est agnata superbia, item diuitibus, item in sexu muliebri illa regnat.
I. Declara vlterius.
R. Arrogantia est communis iuuenibus, est etiam frequens inter doctos, imo interserit se inter pios.
I. Quomodo hoc?
R. Quia gloriari solent in doctrina sua, aut pietate.

Et Lectione 9. 10. & 11.

I. Quænam sunt remedia contra superbiam?
R. Sunt multiplicia.
I. Dic primum R. Considerare seipsum, & propriam suam originem & vilitatem.
I. Dic secundum. R. Considerare nos nihil habere nisi à Deo, vnde in nullo possumus gloriari.
I. Dic tertium. R. Considerare breuem finem omnium rerum huius sæculi in morte.
I. Dic quartum.
R. Considerare pœnas futuras superborum.
I. Dic quintum. R. Considerare maledictiones in hac vita, & in morte ipsis contingentes.

Ex Lectione 12.

I. Quæ est virtus opposita superbiæ? R. Est humilitas.
I. Quis eam nos primo edocuit?
R. Christus Dominus, verbo & exemplo
I. Quomodo verbo? R. Quando dixit beatos esse pauperes, siue humiles spiritu.
I. Quando exemplo? R. Quia tota vita sua humilitatem coluit, à præsepio vsque ad Crucem.
I. Quæ sunt filiæ humilitatis?
R. Contemptus sui, fuga laudis, agnitio proprij peccati, & propriæ infirmitatis.
I. Dic & alias filias.
R. Patientia in iniuriis, modestia in incessu, & verbis, abnegatio proprij iudicij & voluntatis.

Catechisticæ Interrogationes & Responsiones Ex Tractatu 2.

DE AVARITIA.

Ex Lectione 1. 2. & 3.

I. Dic secundum vitium capitale. R. est auaritia.
I. Quare vocatur capitale?
R. Quia ipsa etiam est caput multorum peccatorum.
I. Quid est auaritis?
R. Est immoderatus appetitus exteriorum bonorum.
I. Quotuplex est auaritia? R. Est duplex.
I. Declara.
R. Vna opponitur liberalitati, altera iustitiæ.
I. Quænam opponitur iustitiæ?
R. Quando qui ex immoderata cupiditate, etiam aliena inuadit, vel detinet.
I. Quænam liberalitati solum? R. Quando quis nimis amat propria, nimis ardenter opes quærit.
I. Est-ne peccatum mortale auaritia? R. Quando aliena quærit, vel retinet ex auaritia solet esse mortalis.
I. Quare auaritia vocatur Idolorum seruitus? R. Quia auari solent plus amare pecuniam, quam Deum.
I. Quomodo hoc? R. Quia ob amorem pecuniæ negligunt Deum, & Diuina.
I. Quorum malorum solet esse causa auaritia?
R. Periuriorum, sacrilegiorum homicidiorum, proditionum & multorum similium.

Ex Lectione 4. 5. 6. 7. & 8.

I. Habet-ne auaritia multas species & filias?
R. Habet multas.
I. Enumera aliquas. R. Obduratio & immisericordia erga inopes, inquietudo, non neglectus diuinorum, fiducia in rebus præsentis sæculi.
I. Dic & alias.
R. Vsura, fraudulentia, mendacium, periurium.
I. Quare vocas hæc omnia filia auaritiæ?
R. Quia ex auaritia ortum habent.
I. Sunt-ne adhuc aliæ filiæ.
R. Sunt, & quidem omnium pessimæ.
I. Dic ergo totam genealogiam. R. Fraudulenta decimatio, furtum, rapina, sacrilegium, oppressio proximi, mercenariorum defraudatio, symonia.

Ex Lectione 9.

I. Est-ne auaritia vitium valdè commune?
R. Est omnino, quia omnis ferè status & conditionis homines inficit.
I. Declara in particulari R. Magnates & Nobiles per auaritiam opprimunt subditos.
I. Dic vlterius. R. Iudices, Aduocati, Procuratores exsurgunt tenniores.
I. Quid de Mercatoribus? R. Ob auaritiam sæpè exponunt periculo vitam suam.
I. Quid de diuitibus huius sæculi?
R. Domum domui, agrum agro copulant ex auaritia.
I. Sunt-ne & pauperes auari? R. Sunt multi.
I. Quomodo possunt esse auari cum non habeant?
R. Quia multi eorum ardent cupiditate, licet careant facultate.

Ex Lectione 10. 11. & 12.

I. Quænam sunt remedia contra auaritiam?
R. Sunt multiplicia.
I. Dic primum. R. Considerare multiplices maledictiones, quæ in scriptura in auaros intorquentur.
I. Dic secundum.
R Consideratio mortis quando omnes opes finientur.
I. Dic tertium. R. Consideratio hæredum ingratorum, quibus opes coaceruantur.
I. Dic quartum. R. Consideratio bonorum æternorum, ad quæ creati sumus.
I. Dic quintum. R. Consideratio remorsuum conscientiæ, & infœlicis mortis in auaria.
I. Dic sextum. R. Consideratio pœnarum futuri sæculi.

Ex Lectione 13.

I. Quænam virtutes opponuntur auaritiæ.
R. Sunt multæ.
I. Dic primam. R. Liberalitatis ei opponitur, quæ nouit distribuere opes.
I. Dic secundam.
R. Iustitia ei opponitur, quæ reddit vnicuique quod suum est, nec anac concupiscit aliena.
I. Dic tertiam. R. Misericordia & beneficentia in egenos, quæ exhaurit opes, vt in futuro thesaurizet.
I. Dic quartam. R. Paupertas spiritus, quæ contemnit omnia præsentia nec illis inhæret.

Cathechisticæ Interrogationes & Responsiones ex Tractatu 3.

DE LVXVRIA.

Ex Lectione 1. 2. & 3.

I. Dic tertium vitium capitale; R. Est luxuria.
I. Quid est luxuria?
R. Est impuræ libidinis inordinatus appetitus.
I. Quare dicitur capitale vitium? R. Quia caput est & radix plurimorum malorum & vitiorum.
I. Est-ne luxuria graue peccatum?
R. Est coram Deo hominibus fœdissimum.
I. Vnde declarari potest eius grauitas?

R. Ex

R. Ex variis vindictis à Deo propter eam immissis.
I. Quænam illæ vindictæ? R. Diluuium, euersio Sodomæ & Gomorrhæ, & similes.
Ex Lectione 4.
I. Quid sunt gradus luxuriæ?
R. Cogitatio praua, delectatio, consensus, operis patratio, frequentatio.
I. Quid deinde sequitur R. Consuetudo mali operis, ac quædam quasi necessitas.
I. Quid denique?
R. Desperatio melioris vitæ, & pernicies æterna.
Ex Lectione 5. 6. & 7.
I. Habet-ne luxuria multas species, vel filias?
R. Habet plurimas.
I. Recense aliquas.
R. Fornicatio, adulterium, stuprum, sacrilegium, raptus, incestus, sodomia, peccatum contra naturam.
De his d. ximus in præcepto 6.
I. Recense & alias? R. Aspectus impudicus, turpiloquium, cantus lubricus, osculà, contactus.
I. Quid sunt omnia ista?
R. Sunt Luxuriæ species imperfectæ.
I. Sunt-ne hæc peccata mortalia?
R. Sunt sæpè talia.
I. Quare?
R. Quia ordinantur ad actum perfectum luxuriæ.
Ex Lectione 8.
I. Est-ne hoc vitium valde commune.
R. Est communissimum in omni statu.
I. Quare hoc dicis?
R. Quia subuertit Reges & Principes, Sapientes & idiotas mares, & fœminas, Sacerdotes & Religiosos.
I. Vnde hoc fit?
R. Quia naturæ libido est incita, nisi superetur.
I. Potest-ne ergo superari?
R. Omnino per auxilium Dei.
I. Dat-ne omnibus Deus auxilium istud?
R. Non negat piè petentibus.
Ex Lectione 9. 10. & 11.
I. Quæ sunt remedia contra hoc peccatum?
R. Sunt multiplicia.
I. Dic primum R. Consideratio maledictionum quas Deus in Scripturis intorquet in luxuriosos.
I. Dic secundum.
R. Consideratio fœditatis & vilitatis huius peccati.
I. Dic tertium. R. Consideratio indignitatis, quam inducit homini Christiano, contra eius consecrationem & vnctionem.
I. Dic quartum R. Consideratio remorsus conscientiæ, voluptatem fœdam subsequentis
I. Dic quintum. R. Consideratio mortis iudicij & aliorum nouissimorum.
I. Dic sextum. R. Oratio feruens, cum humilitate coniuncta, ad Christum & Virginem.
I. Dic septimum. R. Consideratio Dei vt iudicis præsentis, & Angeli testis, vt non pecces.
Ex Lectione 12.
I. Quæ est virtus opposita luxuriæ?
R. Continentia & Castitas.
I. Quis eam nos edocuit?
R. Christus & Maria eius mater semper Virgo.
I. Quid est continentia & castitas?
R. Est virtus, sub iugo rationis refrænans impetum libidinis.
I. Quare illa dicitur Deo & Angelis grata?
R. Quia est imitatio quædam vitæ Angelicæ, cœlestis & diuinæ.
I. Quomodo potest castitas conseruari?
R. Oratione, ieiunio, humilitate, & corporis mortificatione.
I. Quotuplex est continentia vel castitas?
R. est triplex.
I. Ostende?
R. Est virginalis, vidualis, coniugalis.

Catechisticæ Interrogationes & Responsiones Ex Tractatu 4.

DE INVIDIA

Ex Lectione 1. 2. & 3.

I. Dic quartum vitium capitale. R. Est inuidia.
Quid est inuidia? R. Est tristitia de bono alterius, quia æstimatur diminuere gloriam propriam.
I. Quare dicitur vitium capitale.
R. Quia plurima vitia solet generare.
I. Quis est author primus inuidiæ? R. Satan.
I. Quare? R. Quia inuidit homini gratiam & gloriam in paradiso.
I. Quare tunc ei inuidit? R. Quia homo debebat esse hæres gloriæ quam perdiderat.
I. Est ergo inuidia grauè vitium?
R. Est plane diabolicum.
I. Cur hoc dicis?
R. Quia inuidia & superbia sunt primarij characteres quibus agnoscuntur filij diaboli.
I. Quo charactere agnoscuntur Filij Dei?
R. Humilitate & charitate.
I. Quænam mala producit inuidia?
R. Mala innumerabilia.
I. Dic aliqua.
R. Patricidia & fratricidia sunt eius fructus.
I. Quomodo hoc ostendis?
R. In Cain, qui inuidia fratrem occidit.
I. Da aliud exemplum.
R. In fratribus Ioseph, qui voluerint eum occidere, & postea eum vendiderint.
I. Da Exemplum exemplorum?
R. Io filio Dei, quem inuidia Cruci affixit.
Ex Lectione 4.
I. Habet-ne multas inuidia filias?
R. Habet plurimas.
I. Dic aliquas? R. Odium, susurratio; detractio, iudicium temerarium, praua interpretatio.
I. Dic & alias? R. Contentio, contemptus, conspiratio, calumnia, conuitium, improperium, & similia.
I. Dic omnino propriè dictas filias inuidiæ & eius primogenitas. R. Exultatio in aduersis proximi, tristitia in eius profectis.
Ex Lectione 5.
I. Est ne hoc vitium valde commune? R. Est planè.
I. Declara. R. Quia vbi superbia regnat, statim etiam ibi regnat inuidia.
I. Quinam ergo solent inuidere;
R. Nobiles Nobilibus, docti, doctis, diuites diuitibus.
I. Quomodo hoc fit;
R. Quia æstimant aliorum nobilitatem, vel doctrinam vel opulentiam diminuere suam.
I. Quinam vltra ad inuidiam sunt proni?
R. Opifices & artifices.
I. Quomodo id declaras. R. Quia figulus figulum odit, faber fabrum, sutor sutorem.
I. Vnde hoc fit? R. Ex eo quod quidquid vni accidit lucri, alteri videtur decedere.
Ex Lectione 6. 7. & 8.
I. Quæ sunt remedia contra inuidiam?
R. Sunt multiplicia.
I. Dic primum. R. Consideratio maledictionum contra inuidos in Scripturis.
I. Dic secundum R. Consideratio fraternitatis quæ debet esse inter homines, tum ob eandem naturam, tum ob eiosdem gratiæ per participationem.
I. Dic tertium. R. Consideratio deformitatis huius vitij, diabolo nos similes reddentis.
I. Dic quartum. R. Consideratio mali quod sibi inuidos inducit: quia suo gladio seipsum interimit.
I. Quomodo hoc intelligis? R. Quia inuidia solet cruciare ipsum inuidum vehementer.
Ex Lectione 9.

I. Quæ est virtus opposita inuidiæ ?
R. Charitas.
I. Quomodo hoc?
R. Quia vbi illa regnat, non potest regnare inuidia.
I. Vnde hoc ostendis ? R. Quia charitas benigna est non inflatur, non cogitat malum.
I. Quid ergo agit R. Reddit bonum pro malo, gaudet de profectu aliorum, adiuuat eos quantum potest.

Cathechisticæ Interrogationes & Responsiones ex Tractatu 5.

DE GVLA.

De Lectione 1. 2. & 3.

I. Dic quintum vitium capitale. R. Est gula.
I. Quid est gula?
R. Est appetitus inordinatus cibi & potus.
I. Quare vocas capitale vitium?
R. Quia est mater aliorum vitiorum.
I. Est-ne graue vitium.
R. Est graue, propter mala quæ generat.
I. Quod est maximum eius malum;
R. Quod gulosi ventrem pro Deo censeantur colere.
I. Quare hoc? R. Quia vt ventri seruiant, non curant Dei gratiam perdere.
I. Quid vltra ex gula sequitur.
R. Rixæ, periuria, homicidia.
I. Quomodo hoc probas?
R. Quia dixit sapiens: *Plures occidit crapula, quam gladius.*
I. Posses-ne & hoc ostendere.
R. Sunt quotidiana hac de re exempla.

Ex Lectione 4.

I. Suntne multæ filiæ gulæ? R. Sunt plurimæ.
I. Recense aliquas.
R. Inepta lætitia, multiloquium, scurrilitas, immunditia, mentis & corporis hebetudo.
I. Quare vocas filias?
R. Quia ab hac infœlici matre generantur.
I. Quomodo hoc ostendis?
R. Experientia nimis nota est de multiloquio, vana lætitia, & subsequente hebetudine ex conuiuiis.
I. Quid vocas immunditiam ? R. Oris eructationem, fœtorem, vel etiam vomitus horrorem.

Ex Lectione 5 6. & 7.

I. Vndenam oriuntur dicta mala?
R. Maximè ex ebrietate.
I. Est-ne illa mortale peccatum?
R. Est mortale, si sit perfecta.
I. Quomodo vocas perfectam ? R. Quomodo quis aduertenter se rationis vsu priuat nimio potu.
I. Quid si quis non sit priuatus totaliter?
R. Etiam potest peccare mortaliter, si periculo voluntariè se exposuit.
I. Qui sunt tales?
R. Qui magnam partem diei & noctis in poculis sumunt, an ebrietas sit sequutura non curantes.
I. Contra quod præceptum peccant ebrij, siue ebriosi?
R. Contra omne.
I. Quomodo contra primum & secundum?
R. Quia Deum non curant, solentque Deum blasphemare & iurare
I. Quomodo contra tertium?
R. Quia festos dies & officia diuina solent negligere,
I. Quomodo contra quartum?
R. Quia iuuenes ebriosi parentibus sunt inobedientes, & viri vxoribus rebelles.
I. Quomodo contra quintum?
R. Quia rixas & homicidia solent excitare.
I. Quomodo contra sextum?
R. Quia in libidinē solent proni esse, & in turpiloquia
I. Quomodo contra septimum?
R. Quia aliena sæpè consumunt, & debitis se onerant.
I. Quomodo contra octauum?
R. Quia solent detractionibus inter pocula vacare.
I. Quomodo contra nonum & decimum ? R. Quia alienas vxores sæpe concupiscunt resque alienas.
I. Est ne vitium valde commune? R. Experientia docet.
quam sit commune, nec est opus probare.

Ex Lectione 8. 9. & 10.

I. Quæ sunt remedia contra gulam. R. Sunt plurima.
I. Dic primum. R. Consideratio maledictionum quas incurrunt in hac vita & futura.
I. Dic secundum R. Consideratio abstinentiæ Christi pro gulæ peccato satisfacientia.
I. Dic tertium. R. Consideratio Sanctorum qui crucifixerunt carnem cum concupiscentia.
I. Dic quartum. R. Consideratio breuitatis & vilitatis quæ in delectatione gulæ reperitur.
I. Dic quintum. R. Considerat remorsum conscientiæ, & incommodorum totius corporis.

Ex Lectione vndecima

I. Quæ est virtus opposita gulæ.
R. Sobrietas & temperantia.
I. Quid est temperantia ? R. Est virtus cohibens appetitum ab his quæ turpiter appetuntur.
I. Quis nos eam docuit. R. Christus Dominus.
I. Quis post ipsum?
R. Omnes Sancti eam sectati sunt, & coluerunt.
I. Quid illa in nobis producit.
R. Sanitatem corporis, & sanitatem mentis.

Catechisticæ Interrogationes & Responsiones ex Tractatu secundo.

DE IRA.

Ex Lectione prima secunda & tertia.

I. Dic sextum vitium capitale. R. Est ira?
I. Quid est ira? R. Si in malum accipiatur, est immoderata cupiditas vindictæ vel punitionis.
I. Quare dicis si in malum accipiatur;
R. Quia non omnis ira est mala.
I. Quomodo hoc.
R. Sicut potest esse iusta punitio & vindicta, sic ira.
I. Declara in particulari. R. Potest iustè irasci Pater filio, Herus seruo, Præceptor discipulo.
I. Quæ ergo ira condemnatur.
R. Iniusta & immoderata.
I Est ne hæc graue peccatum?.
R. Quandoque est grauissimum, quia & in Deum, & in Sanctos se erigit blasphemando.
I. Quare dicitur capitale?
R. Quia multa alia peccata generat, vt patet in homicidiis, parricidiis, fratricidiis, & similibus.

Ex Lectione quarta & quinta.

I. Sunt-ne multæ filiæ iræ? R. Sunt plurimæ.
I. Recensa aliquas.
R. Odium, indignatio, tumor, discordia, furor, crudelitas.
I. Dic & alias. R. Clamores, minæ, contumeliæ, calumniæ, maledictiones, voces, blasphemiæ.
I. Est-ne vitium valdè commune? R. Est omnino.
I. Quare? R. Quia inest homini appetitus irascibilis, qui facilè sine moderamine exundat.
I Quot sunt genera iracundorum? R. Sunt quatuor.
I. Dic primum.
R. Sunt qui facilè irascuntur, & facilè placantur.
I. Dic secundum.
R. Sunt alij, qui tarde irascuntur, sed diu iram fouent.
I. Dic tertium.
R. Sunt qui citò irascuntur, & tardè iram deponunt.
I. Dic Postremum.
R. Sunt qui tarde irascuntur, & cito placantur.

Ex Lectione 6. 7. & 8.

I. Quæ

I. Quæ sunt remedia contra iram?
R. Sunt multiplicis generis.
I. Dic primum.
R. Consideratio maledictionum, tam in hac, quam in futura vita iracundos.
I. Dic secundum.
R. Consideratio malorum, quæ ingenerare solet animo, nisi euocatur.
I. Dic tertium.
R. Consideratio bonitatis & mansuetudinis diuinæ ad iram deponendam nos inuitantis.
I. Dic quartum.
R. Consideratio patientiæ Christi, & Sanctorum.
I. Dic quintum.
R. Consideratio fraternitatis cum proximo, quæ sæpè per iram dissoluitur.

Ex Lectione 9.

I. Quæ virtus opponitur iræ?
R. Patientia.
I. Quos habet actus in nobis patientia? R. Linguam frænat, mentem gubernat, pacem custodit.
I. Da & alios ipsius actus.
R. Aliena mala æquanimiter tolerat, bonum pro malo reddit, omnem imperum animi frangit.
I. Dic & postremos eius actus.
R. Omnem odij & indignationis scintillam extinguit, citò ignoscit, citò in gratiam recipit.

Interrogationes & Responsiones ex Tractatu 7

DE ACEDIA.

Ex Lectione 1. 2. & 3.

I. Dic septimum vitium capitale.
R. Est Acedia.
I. Quid est Acedia?
R. Est torpor mentis, bona inchoare, vel prosequi negligentis.
I. Quibus nominibus solet intitulari?
R. Tristitia spiritualis, tædium, indeuotio, languor nominatur.
I. Est-ne Acedia peccatum mortale?
R. Est peccatum mortale, si propter illam aliqua omittantur, quæ sunt ex præcepto.
I. Quare vocatur vitium capitale.
R. Quis grauia peccata solet generare.
I. Quæ peccata?
R. Dilationem pœnitentiæ, Odium Dei, desperationē, & omnium rerum spiritualium suctionem.

Ex Lectione 4. & 5.

I. Quænam sunt filiæ Acediæ?
R. Sunt in magno numero.
I. Dic aliquas.
R. Tepiditas, pusillanimitas, Somnolentia, Otiositas.
I. Dic & alias.
I. Indeuotio, iocaria, ignauia, Tædium vitæ diffidentia.
I. Est-ne commune valde hoc peccatum?
R. Est multis commune.
I. Quomodo hoc ostendis?
R. Quia etiam eos qui peccatum sectantur, inficit.
I. Vnde prouenit illa?
R. Ex eo quod gratiæ diuinæ non cooperemur ad feruorem nos incitanti.

Ex Lectione 6. 7. 8.

I. Quænam sunt remedia contra acediam?
R. Sunt multiplicis generis.
I. Dic primum.
R. Consideratio maledictionis quam Deus interminatur acediosis.
I. Quænam est illa maledictio?
R. Maledictus homo qui facit opus Dei negligenter.
I. Dic secundum.
R. Consideratio temporis pretiosi quod feruenter oportet impendere æternitati.
I. Dic tertium.
R. Consideratio grauium peccatorum quæ commisimus, quæ pœnitentiæ feruorem requirunt.
I. Dic quartum.
R. Consideratio negotiorum huius sæculi, qui magno feruore ad res peritutas feruntur.
I. Dic quintum.
R. Consideratio cruciatus in tormentis, vel gloriæ in cælis.

Ex Lectione nona.

I. Quæ est virtus opposita acediæ?
R. Diligentia & feruor spiritualis.
I. Quas habet illa filias?
R. Promptitudinem ad diuinam voluntatem, zelum gloriæ Dei, zelum salutis proximi.
I. Recense & alias.
R. Deuotio in oratione, perseuerantia in bono opere, amor cælestium, sollicitudo æternorum.
I. Quis hanc virtutem nos edocuit?
R. Christus Dominus à præsepio vsque ad crucem.
I. Quinam post ipsum?
R. Martyres & omnes sancti exemplo & verbo.
I. Quid impetrabit illa diligentia.
R. Perseuerantiam & coronam, quam nobis donet qui est benedictus in sæcula. *Amen.*

COLLATIONES SACRÆ, DE OFFICIO PASTORALI,

ex diuersis locis istius operis excerptæ.

COLLATIO PRIMA.

Habita Cimaci coram Illustriss. & Reuerendiss. D. CHRISTOPHORO A BLOQVERIE, *Archidiacono Famenna, & Leodiensi Cancellario in Synodo Pastorum.*

Esto exemplum fidelium, in verbo, in Conuersatione, in Charitate & Castitate, 1. *ad Timoth.* 4.

REVERENDI VIRI.

QVod iuitio creationis à Plantis requirebat Deus, vt vnaquæque produceret germen ac fructum, iuxta genus suum, idipsum ab vnoquoque fideli exigit. Sunt enim sacræ plantæ Horti eius mystici siue Ecclesiæ. Et ita vnusquisque iuxta statum & Vocationem suam, debet in hoc Horto fructum ferre. Si autem sequiras quid à statu nostro sacerdotali requirat Deus? recte dixero: Idem germen & fructum quem olim Virga sacerdotalis legitur produxisse, De illa habemus Num. 17. *Quod turgentibus gemmis, eruperant flores, qui foliis dilatatis, in Amygdalas deformati sunt.* Producit ergo folia, flores, fructus: Producat & vita sacerdotalis folia sapientiæ & doctrinæ, flores conuersationis odoriferæ, fructum charitatis, omnigenæque virtutis. An non hoc ipsum est, quod Apostulus in præmissis verbis proponit. *Esto*, inquit *exemplum in verbo*: Ecce folia, *in conuersatione*: Ecce flores, *in charitate & castitate*: Ecce fructus, in tres ergo partes distribuetur hæc exhortatio.

In prima, declarabo quomodo sacerdos exemplum debeat esse in verbo.

In secunda, quomodo debeat esse exemplum in conuersatione.

In tertia quomodo exemplum ierit in charitate & castitate.

PARS PRIMA.

PRimum quod exigit Apostolus ab illis quibus aliorum cura commissa est, illud est: vt verbum fidei instructionis, & salutis sedulo ministrent. *Esto*, inquit, *Exemplum Fidelium in verbo*. Ab hoc vtique ministerio pastores dicimur, quia cibum animæ, mentis pabulum, cælicam alimoniam gregi Domini exhibemus. Vnde & illos qui hoc munus negligunt acriter arguit Dominus per Prophetam: *Væ Pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: Nonne greges à Pastoribus pascuntur. Lac comedebatis: lanis operiebamini; gregem autem meum non pascebatis.* Vbi illud *Væ*, comminatio maledictionis, mortiferam culpam iudicat, iuxta regulam interpretationis Scripturarum.

Ad hos etiam cum vehementia clamat Zacharias, *O Pastor & Idolum*! Quis Pastor est, qui simul & Idolum est. Nonne is qui velut idolum mutum: *Os habet, & non loquitur; oculos habet, & non videt: Pedes & non ambulat; guttur, & non clamat*: Quis iterum ille, nisi is qui rudes non instruit, deprauatos plebis mores non attendit, contra vitia non inclamat, & præter figuram exteriorem & nomen Pastoris, reliquum inane est simulachrum. *O ergo Pastor & idolum*

Zach. 11.

Alia Lectio habet: *O Pastor nihil*! q. d. O Pastor nullum fructum ferens gregi & tamen propriam quærens gloriam quasi idolum vis honorari. Hanc si velis effugere querelam & maledictionem: *Esto exemplum in verbo, &c.* Si non foret vnum ex primariis officiis nostris verbo Dei animas pascere, non cum tanta verborum acrimonia adiuraret suum Timotheum Apostolus: *Testificor coram Deo & Christo Iesu per aduentum ipsius & regnum eius. Prædica verbum, &c.* Posset ne acrioribus verbis, aut maiori cum emphasi, rem grauissimi momenti designare, commendare, & inculcare.

Sed nonne & ab hoc munere speculatores à Domino dicimur; ad nos dirigitur illud: *Fili hominis speculatorem dedi te: audies de ore meo verbum, & annunciabis eis.* Quare speculatores? quia in sublimi constituti sumus, vt aliis inuigilemus, & quaquauersum circonspicientes, quicquid ad salutem eorum spectat nunciemus.

Ezech.

Velut in specula sumus, vt vocis nostræ clangore dormientes suscitemus, bene certantes animemus, incauté ad præcipitia ruentes moneamus, hostium spiritualium modo fraudulenta arte irrepentium, modo violento Marte irrumpentium insidias & insultus detegamus. Denique vt impiis iudicium, mortem, vindicem Domini gladium iam eorum ceruicibus incumbentem nunciemus.

Speculatorem ergo dedi te: sed si non annunciaueris, *Sanguinem animarum de manu tua requiram*: Ergo ne parui periculi est animarum curam suscipere, quandoquidem de qualibet pereunte adeo strictam exigit rationem: Vis scire quam strictam: Attende verba Domini per Hieremiam. *Vbi est grex qui datus est tibi, pecus inclytum tuum. Quid dices in die, quando visitaberis. Nonne dolores quasi parturientis deprehendent te.* Vtique tibi dicetur tunc: *Vbi est frater tuus.* Sed non erit tibi dicere cum Cain: *Nunquid custos fratris mei sum ego. Vtraque enim tibi committitur*, inquit Bernardus, *& tua, & proximi conscientia: Vtriusque à te exigitur custodia, & in hoc pondus timoris quoad neutra satis nota, vtraque obscura, vtraque inscrutabilis, vtraque quasi nox est. Vnde & illud Isaiæ dirigitur ad te, custos quid de nocte, custos, quid de nocte?*

Hier. 1.

Serm. 3. de Aduent.

Isaiæ.

Vis verò scire, quomodo securum te reddas, dum de fratre pereunte exegeris rationem? Docebat te Aug. *Tota*, inquit, *Ratio quæ nos securos faciet erit, Tu scis Domine quia clamaui: scis quia non tacui, scis quo animo dixi, scis quia fleui tibi cum dicerem & non audirer.* Si ergo vis securitatem, *esto exemplum Fidelium in verbo*, arguens, obsecrans, increpans in omni patientia & doctrina. Neque tamen dicimus necessarium esse vt curam animarum habens, sciat tractare verbum Dei vtraque manu, vt aiunt, sicut Aod gladium suum. Non requirimus, vt sublimioribus Concionibus ...m-

Serm. 47 de verbis Domini.

Iud. 3.

·at.

bat, quæ sæpè ad plebis captum parum sunt accommodæ, sed tantum vt pro suo & aliorum captu annunciet cum facilitate & breuitate sermonis, vitia & virtutes; pœnam & gloriam fidei & pietatis rudimenta.

Notabilis est sententia hac de re R. P. Emanuelis sa: *Negligentia magna Parochi in docendo ad salutem necessaria, mortalis est, & passim magnus abusus eorum qui contenti docuisse Symbolum tantùm non explicant populo rudi mysteria fidei præsertim Trinitatis & Incarnationis, tantoperè ad salutem necessaria. Va Episcopis, va Parochis, va Pralatis.* Ita ille V. Parochus.

Multi certè ignorant, imò in his stupide errant, & vtinam ob id non pereant. Vnde & Apostolus, & Trident. (& synodus nostra Leodiensis sub interminatione censurarum) requirit vt paruulis panem frangamus, & lac demus infirmis in Christo. simplex illa instructio & rudis doctrina catechistica cum facilitate proposita, longe fructuosior est inuolutis illis & altis sermonibus. Hoc indicatum existimo verbis illis canticorum: *Meliora sunt vbera tua vino fragrantia vnguentis optimis.* Quod vt intelligas, aduerte ex vberibus lac exprimi; Christi ergo *vbera*, lac illud dulce doctrinæ. Christianæ, & facilis doctrinæ continent & exprimunt. *Vinum* vero designat mysteria illa altiora ad quæ quilibet non est capax, sicut nec ad vini vsum, ob cerebri debilitatem: illud ergo lac melius est fragrantius velut vnguenta pretiosa rudi populo quam vinum ex cellaria Sponsi id est, quam sublimia & alta ex Scripturis inuolutè proposita.

Esto ergo ô Timothee! ô Sacerdos! ô Pastor! Exemplum Fidelium in verbo instructionis, monitionis correctionis, salutis.

PARS SECVNDA.

PRosequitur Apostolus, & dicit *esto exemplum in conuersatione.* Debet ergo vita sacerdotalis, tanquam virga Aaronis, non tantum folia, sed & flores & fructus producere: debet non tantum doctrinam sed & conuersationem odoriferam habere. Quid enim iuuant verba doctrinæ sacræ & salutaris, si conuersationis exemplo infructuosa reddantur? De his qui benè docent & malum operantur dici potest; *vox quidem, vox Iacob est, sed manus sunt Esau*: Vox pij viri, sed opera eius opera sunt hominis impij. Qui sciunt & docent, sed non faciunt, ferunt secum litteras mortis, litteras Vriæ. *Littera sunt sine sigillo, scientia sine vita & ideo non creditur eis*, inquit D. Thomas.

Conqueritur Dominus per Ezechielem: *Cùm purissimam aquam biberitis, reliquam pedibus turbatis, & oues meæ quod pedes vestri turbauerant, hoc bibebant.*

Aliqui ex sacris fontibus scripturæ puram aquam hauriunt, sed gressu mali operis & prauæ conuersationis, quasi pedibus illam turbant, inquit Gregorius, sicque turbatam ouibus proponunt, de his conqueritur ibi.

Esto, ergo O Pastor, *Exemplum in conuersatione*, vt sis velut primarium exemplar cui alij se conforment. at velut speculum nitidum, in quo maculas suas & næuos conspiciant & corrigant: Denique velut Regula & Norma, ad quam actiones suas erigant.

Aptè mihi videntur Sapientes Aegyptij viam sacerdotis, Horologij similitudine expressisse. Horologium enim omnium actiones regulat, eius causa ordinate viuunt, & operator omnia cum ordine si in motu celerius sit aut tardius fit quædam confusio. Ita ad sacerdotis vitam, quasi ad Horologij motum; cæteri se conformant & excitantur: Si confusio & inordinatio in eius motu reperiatur, ita & statim in aliis.

Et ad hoc Horologium Exodi 28. appendi iubentur quatuor tintinnabula, dum iubentur appendi ad vestem Sacerdotis; vt etiam incessu suo sonitum det, & alios moneat, Vtique à capite ad calcem vsque, circumspiciunt nos sæculi homines, actiones explorant, gressus considerant, dicta & facta diiudicant: Nosmetipsos igitur circumspiciamus: *Nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum*, inquit Apostol. *Nullum enim maius præiudicium, quam à sacerdotibus tolerat Deus*, inquit D. Greg. *Quando nos quos ad aliorum correptionem posuit, dare de se exempla prauitatis cernit, quando ipsi peccamus, qui peccata compescere debuimus. Nulla animarum lucra quærimus, ad nostra studia vacamus, terrena concupiscimus, humanam gloriam intenta mente capimus & eo ipso quo cæteris Prælati sumus, ad qualibet agenda maiorem licentiam sumimus, & suscepta benedictionis ministerium vertimus ad ambitionis argumentum*, Ita Gregor.

Acria certe reprehensio, ferrum acutum, tangens vlcus, vt erumpat sanies. Grauis censura, quam vt euadamus, sequamur monitum Apostoli Petri. *Pascite qui in vobis est gregem forma facti gregis ex animo*: forma, inquit D. Thomas explicans hunc locum ad cuius aspectum informentur alij, & concipiant fœtus similes diuersarum virtutum: sicut ad aspectum virgarum in canalibus, oues Iacob concipiebant agnos diuersi coloris, iuxta colores, quos ante se in virgis illis concipiebant.

Esto ergo, O Timothee! O Sacerdos! O Pastor exemplum Fidelium non tantum in verbo, sed & in conuersatione florida & odorifera, quia sæpè fit, vt dum pastor per abrupta graditur, quod ad præcipitium grex sequatur.

TERTIA PARS.

ESto *& exemplum in charitate & castitate.* In charitate quidem gemina Dei & proximi, debet enim Sacerdos quodlibet ministerium obire, ad illud moueri zelo honoris diuini, & zelo salutis proximi; quia nihil habet viriditatis ramus boni operis nisi prodeat ea hac gemina radice charitatis Nec valorem aut pretium habet apud Deum bona operatio nisi in hoc in gemino *Pondere Sanctuarij*: cæteræ virtutes sine hac gemina charitate, nec animam habent; nec etiam nec Deo placent, nec illum placant: ita vt de castitate dicit Bernardus: *Castitas sine charitate, lampas est sine oleo: Tolle oleum, lampas non lucet, tolle charitatem, castitas non placet.*

Hæc virtus maximè ab illis exigitur, qui curam animarum suscipiunt, quia si ea dilectione illam suscipimus fratri nostro defuncto Christo semen suscitamus, eosque sponsæ Ecclesiæ filios spirituales gignimus, & tanquam Dei cooperatores, Electorum numerum implemus.

Hinc dum primario Pastori, in illo cæteros erudiens, gregem committit, tertio interrogat Christus de dilectione. *Quia is qui præest*, inquit Chrysost. *tantum debet excellere charitate, quantum Saul dum eligebatur, cæteros præcellebat corporis magnitudine*, ab humeris nempe & sursum. Ad hanc etiam trinam de dilectione interrogationem alludens. Bern, *Diliges*, inquit, *me plus quam tua, plusquam tuos, plusquam te? Pasce oues meas, & tertio pasce, exemplo pasce conuersationis, pasce verbo prædicationis, pasce fructu orationis.* Pasce dicitur, non mulge vel tonde, non quærens quæ tua sunt, sed quæ Iesu Christi. Esto ergo exemplum in charitate, vt possis cum Apostolo dicere: *Superimpendam & superimpendar pro animabus vestris, licet plus diligens minus diligar.*

Esto denique *exemplum in castitate*: Hæc est enim Sacerdoti præcipuum ornamentum & decor: Hæc dilectum Deo & hominibus reddit Sacerdotem, imo velut similem in gloria sanctorum, licet adhuc in regione dissimilitudinis agentem, quia de homine velut Angelum eum constituit. Vas fragile quod portamus, & in quo crebro periclitamur, tenet castitas in sanctificationem, vt monet Apostolus, & instar odoriferi balsami carnem & mentem tenet incorruptam, ne dissoluatur oculis, ne corrumpatur desideriis ne voluptatibus computrescat, sicut de quibusdam dicit Scriptura: *Computruerunt vt iumenta in stercore suo.*

O quam necessarius est ministerio nostro hic decor castitatis. Hæc vestis polymita Ioseph, qua & mentis & ventris lumbos præcingamus!

Quod si antiqua lege clamabatur, teste Isaia; *Mundamini qui fertis vasa Domini*, Quanto magis nobis, qui electissima vasa sanguinem Christi continentia (Sacramenta scilicet) tractamus quod populus electus aspergitur, vt possit esse, *sine macula sine ruga in sanguine Agni.* Mundamini ergo qui fertis vasa illa Domini; Mundamini per castitatis sanctificationem. Vtinam non reperiantur aliqui, qui hæc vasa indigne & immundè tractent; Vtinam non reperiantur eò prorumpentes audaciæ, vt non vereantur eodem ore contingere, iisdem manibus contrectare, de nocte filiam Veneris, de die filium Virginis. Hi sunt qui cum Nadab & Abiu, accedunt ad sacrificium in igne alieno, cum concupiscentiæ libidinoso igne; & ideo vereri debent ne sicut illi flamma à Domino egrediente absumantur.

Esto ergo, O Timothee! O Sacerdos! O Pastor exemplum in castitate, caue in cauta conuersatione illam inficere, imo vel minima suspicionis labe eam perstringi ne permitte. D. Cyprianus toto illo libello aureo, quem de singularitate Clericorum inscripsit, grauissimis querelis, acerrimisque verbis nos admonet alterius sexus consortium velut contagium deuitare, ad hanc virtutem tuendam. *De carbonibus*, inquit, *scintilla diffluunt, de ferro rubigo nutritur, de vestimentis procedit tinea, de*

muliere

muliere peccati aculeus, sibilus concupiscentiæ, fomes pestilentiæ.

Senca quidam, instruens Religiosum in Prato spirituali *Charissime*, inquit, *attende quia sal ex aqua est, & si appropinquat aqua, continuò soluitur & deficit. Et Monachus similiter ex muliere est, & si appropinquat mulieri, soluitur & ipse* Breue quidem, sed argutum & acutum documentum. D. Augustin. vero aliorum periculo nos terrere volens: *Experta*, inquit, *crede, coram Deo non mentior, Cedros Libani, Duces gregum, sub hac peste cecidisse reperi, de quorum casu non magis suspicabar, quam aut Hyeronymi, aut Ambrosii.* Labentium ergo subuersio, & tantorum virorum exitium, moneat, nos & à præcipitio dimoueat. Nimirum præceps est, qui transita contendit vbi alium conspexerit cecidisse: & vehementer, effrænis, cui timor non incutitur altero pereunte.

Exemplum igitur esto in castitate: Si enim cælestem illum Domini panem penè quotidiè debes offerre: attende quid in lege scriptum sit: *Homo de semine Aaron, qui habuerit maculam non offerat panes, nec si scabiem aut impetiginem habet in corpore.* Scabiem habet, inquit D. Gregorius, cui carnis petulantia, cui pruriens concupiscentia dominatur. Talis ergo sacratissimum illum panem non attingat. Talis ad puritatis totius Authorem non accedat.

Sed vt concludam, iterum in medium produco Virgam illam Aaronis, schema & symbolum Sacerdotalis dignitatis, cum verò eam intueor, video mihi posse dicere cum Ieremia: *Virgam vigilantem ego video.* Hoc est virgam excitantem nos ad vigilandum, & muneris nostri nos monentem. Virga illa rectitudinem habet, & rectitudine sua nos admonet, in moribus nostris nihil tortuum sit nihil perfractum, nihil nodosum. Virga illa virorem habet & gemmas, virore verò suo, & turgentium gemmarum suauaolentia, monet, vt *Christi bonus odor simus in omni loco*, vt ait Apost. Virga illa fructum habet & fructu suo Amygdalino floret, ita nos debere cæteris virtutum sacro germine præflorere. Attendamus ergo Viri Fratres, statum nostrum obligationem, dignitatem, celsitudinem, & iungamus sollicitudinem. Ponderemus illud Sapientis: *Fili si spopondisti, defixisti manum tuam, ligatus es verbis oris tui, discurre, festina ne dederis somnum oculis tuis nec dormitent palpebræ tuæ.* Spopondimus nos pro grege, pro salute deuincti sumus; ergo curæ susceptæ fidem præstemus, vrget enim nos periculum animarum nostrarum. Tanquam custodes constituti vigilemus, quia non debet *dormitare neque dormire qui custodit Israël*, non enim dormitabit neque dormiet, qui impugnat Israel. Sed quia, *nisi Dominus custodierit ciuitatem frustrà vigilat qui custodit eam*, ad quem Domine, nisi ad te recurremus? Tu ergo qui iussisti septuaginta Seniores Israel à Moysa conuocari ad ostium Tabernaculi, ibique illis tuum spiritum largiri dignatus es. To inquam hodie nobis qui eorum personam gerimus, congregatis coram tabernaculo sanctissimi Sacramenti, spiritum & zelum impertire, splendore illustra, sapientia rege; vt monitis salutis conuersationis & pietatis exemplis munus nostrum sic exequamur sanctè, vt cum apparuerit princeps Pastorum, immarcessibilem ab illo percipiamus gloriæ coronam.

Hier. 3.

DE OFFICIO PASTORALI,

COLLATIO SACRA IN SYNODO pastorum pronuntiata.

Vidi similem filio hominis vestitum podere, præcinctum zona aurea ad mammillas, & oculi eius flamma ignis, Apoc. 1.

Beatus Apostolus vt nobis exhiberet perfecti Christiani imaginem, descripsit illum tanquam militem, à capite ad calcem armatura & panoplia spirituali ordinatum. Ac primo eius capiti imponit Spem, tanquam galeam salutis. Secundo, iustitiam tanquam loricam. Tertiò, Fidelitatem tanquam baltheum & cingulum militare. Deinde dat ei verbum Dei pro gladio. Denique pro ocreis & calceis, dat ei præparationem & alacritatem ad currendam viam mandatorum & Euangelii pacis. Ego non solum militem sed & ducem sine sacerdotum Christianum, in imagine cupio vobis hodie exhibere. Apte illum describere mihi visus est D. Ioannes in Apocalypsi dum dicit se vidisse similem filio hominis vestitum podere, præcinctum cingulo aureo ad mammillas, candidis capillis, oculis flammeis, de hac re disserere mihi animus est, in hac Venerabili Sacerdotum ac Pastorum Corona, & quatuor declarare conabor compendioso sermone.

1. Quomodo Sacerdos debeat esse similis Filio hominis.
2. Quomodo debeat esse vestitus podere & stola iustitiæ.
3. Quomodo ad vbera præcinctus cingulo castitatis.
4. Quomodo eius oculi debeant esse vt flamma ignis.

§. I.

Vidi Similem Filio hominis.

Quod de electis dicit Apostolus, Deum eos elegisse *conformes fieri imagini Filij sui*, hoc maximè de Sacerdotibus verum est. Electi enim sunt, vt vices Filij Dei agant & personam eius repræsentent in terris. Ideo per specialem consecrationis Characterem eos sibi assimilauit: & æterni sui sacerdotij consortes effecit. Sunt igitur ei conformes sicut membra capiti, sicut milites Duci, sicut Ministri summo Sacerdoti; imò vt perfectius sibi assimilaret, quicquid muneris a Patre accepit, quicquid potestatis, quicquid honoris, illis commune esse voluit. Expendite mecum titulos honorificos redemptoris, & id plenius clariusque perspicietis.

Rom. 8.

Primò. Ipse est. *Sponsus Ecclesiæ* quam lauit & acquisiuit sanguine suo, vt esset sine macula, sine ruga, agni cruore abluta. Et nos quoque sponsi sumus, quia pro grege nostro spopondimus, vel certè amici sumus sponsi, sacrique eius fœderis ac connubij paranymphi, & sponsæ custodes. Etenim sponsam suam nobis committit, vt eam sartam tectam custodiamus: & vnusquisque nostrum de grege suo dicere potest: *Æmulor vos Dei æmulatione, despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo.* Ob hæc igitur rectè de Sacerdote dicitur: *Vidi similem Filio hominis.*

Secundo. Ipse est *Mediator Dei & hominum*, Pacificans per sanguinem suum siue quæ in cælis, siue quæ in terris. Nos quoque constituit tanquam medios inter Deum & populum, ita vt vnusquisque dicere possit quod Moyses: *Ego sequester, & medius fui inter Dominum & vos.* Instar Aaronis, cum incenso & thuribulo medij sumus inter mortuos & viuentes ad placandam iram Dei sæuientem. Ergo & ob id rectè dicitur de Sacerdote: *Vidi similem filio hominis.*

Deut. 5.

Tertio. Ipse est *Iudex* à Patre constitutus. Sed nunquid & nos iudices constituit, vt quodammodo ante diem iudicemus, & ratum sit in cælo quod nostro decretum fuerit arbitrio? Ipse habet claues vitæ & mortis. Sed nunquid has nobis communicauit? illis cælum aperimus, his infernum claudimus, & animas à faucibus diaboli erutas è Cælo inseramus. Rursus igitur de Sacerdote hoc verum est: *Vidi similem filio hominis.*

Quarto ipse secundum naturam humanam *Christus est*, hoc est, à Patre specialiter vnctus, secundum alteram, *Filius Dei & Deus* Sed & nos olei sui consortes fecit, quia ab ipso tanquam capite, in nos tanquam oram vestimenti defluit. Et nos ergo etiam Christi sumus, sacratæ vnctionis eius participes effecti. Quapropter de nobis dicit: *Nolite tangere Christos meos.* Imò verò & Deos nos esse rectè asseritur, ipso dicente: *Ego dixi Dij estis & filij excelsi.* Quid ergo sibi reseruauit. Nunquid in omnibus & per omnia, similes sumus filio hominis? Nunquid consortes facti sumus muneris eius, vnctionis potestatis honoris, denique & diuinitatis; O quam benignus est Dominus, qui talem potestatem impertitur hominibus, vt ope illorum salutem animarum vsque in finem sæculi procuraret! Fecit enim eos diuini sui operis Cooperatores quod diuinorum omnium diuinissimum esse testatur Dyonisius. Et hanc quidem potestatem super corpus: Christi verum & mysticum stupet cælum, mirantur Angeli, horrent dæmones, nos vero homines ingrati, vt oportet id non attendimus, nec æqua lance appendimus. Sicut enim magna est nostra celsitudo, ita maior esse debet nostra sollicitudo. Sicut ei similes sumus potestate, ita exigit vt similes simus morum imitatione.

Psal. 104.
Psal. 2.

Et si eius personam agimus, volt vt & vitam exprimamus, vt possit vnusquisque nostrum dicere: *Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus.* Quapropter monet nos: *sanctificate quoniam ego Sanctus sum, qui sanctifico vos.* Monetur etiam huiusce rei sacerdos, quando ad sacrificium accedens, gestit ante se & post se Crucem in veste. Ante se, vt moneatur Christi vestigia & inspicere & sectari: post se, vt meminerit aduersa pro eius nomine tolerare. Ante se vt propria peccata lugeat: Post se, vt aliena per compassionem portet & defleat, mediumque inter Deum & peccatorem se agnoscat. Vides igitur quàm aptè de Sacerdote dicatur, *Vidi similem filio hominis.*

§. 2.

Vestitum podere.

POderis vestis erat sacerdotalis, inde poderis dicta quod ad pedes vsque se porrigebat. sicut ergo Graeci agnoscebantur per pallium, Romani per togam, pueri per praetextam, milites per sagum, Imperatores per purpureum paludamentum, Victores per palmatam vestem: ita Sacerdotes per Cidarim & Poderem. Significat autem haec poderis iustitiam, qua verus Pastor ornatus esse debet. ita interpretatus est Sapiens: *si sequaris iustitiam apprehendes paderem honoris.* Iustitia verò in scripturis duo significat. Primò particularem illam virtutem, quae reddit vnicuique ius suum superiori, inferiori, aequali. Hac vestitus erit Sacerdos, si deo exhibeat pietatem, superiori obedientiam, aequali honorem & charitatem, inferiori curam & sollicitudinem, iustitia ornatus erit, si infirmis exhibeat consolationem, afflictis compassionem, egenibus misericordiam, si piis praestet auxilium, peccantibus correctionem, obstinatis seueritatem, omnibus charitatem. Hac veste carent illi, de quibus conqueritur B. Ambrosius, quod despecto lusto paupere iniustos diuites honorant, illis assurgunt, hunc alloquio vix dignantur. Ha veste carent, qui in infirmitatibus non visitant eos à quibus nihil expectant: nec considerant omnes animas aequales esse apud Deum, aequali pretio emptas aequaliter ad aeternam haereditatem ius habentes, secundò, iustitia sumitur pro interiori gratia, qua coram Deo iustificamur. Hac etiam debet esse vestitus Sacerdos, quia *in medio septem Candelabrorum aureorum* agit, hoc est, in medio Sacramentorum Ecclesiae, quorum ministerium in statu gratiae debet obire. Hac vero veste gratiae maximè indiget, ad altare accedens: *Quis enim habitabit in tabernaculo Domini, aut quis stabit in loco sancto eius, nisi qui operatur iustitiam innocens manibus & mundo corde.* Io huius rei typum in templo erat vas aeneum, quod mare dicebatur, in quo se abluebant sacerdotes. Erant & specula, in quibus faciem inspiciebant, ne qua foret in eis macula. Quisquis ergo eum peccati mortalis macula accedit nouo se crimine iosicit, nouo scelere obstringit, quia quantum in se est, sancta contaminat & polluit sacramenta.

Ideirco inclamat Prophera: *Ad vos o sacerdotes qui despicitis nomen meum, & dixistis in quo despeximus nomen tuum? Offertis super altare meum panem pollutum.* Ad vos ô Ministri noui testamenti etiam illa vox dirigitur, qui licet panem pollutum offerre non possitis, quia nulla offerentis malitia viuificus panis Christi contaminatur, tamen quatenus in vobis est illum polluitis, immundis manibus, hoc est operibus, & immundo corde, ad sacram Domini mensam accedentes! Considerate, obsecro, quàm purum debet esse cor, ad quod toties ingreditur author puritatis. Quam mundae manus, quae corpus deificum debent contrectare. Quam innocuum os, quod Dominum maiestatis verbis sacris debet benedicere & consecrare. Quàm immaculata lingua quae tremendo nimis rubescit sanguine. Quoties ergo acceditis, videte an ornati sitis podere, vestimento candido puritatis & iustitiae Vae nobis miseris, qui ministerium adeò celsum sortiti sumus, & vera tamen iustitia non fulgemus. *Sed iustitia nostra velut pannus menstruatae*, sanguinea sorde sunt infecta. Hoc contingit dum conscientiae nostrae variis peccatis foedatae sunt, odio, superbia, impudicitia, auaritia sanguinolenta. Timeamus illud Prophetae: *Vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem & cibus ignis.* Vestis itaque nostra sit sine macula, sit & talaris intra poderis, sit vsque ad pedes protensa, hoc est, vsque ad finem vitae perseuerans, vt *ambulemus coram illo in sanctitate & iustitia in omnibus diebus vitae nostrae.* Sic erat vestis Iacobi, ex qua fragrantia procederet, propter quam aeternam à Patre benedictionem merebitur impetrare.

§. 3.

Praecinctum ad mammillas.

SCriptura Vbera tribuit & sponso & sponsae: De sponsa dicitur: *quam pulchrae sunt mammae tuae soror mea sponsa, pulchriora sunt vbera tua vino.* item de sponso dicit sponsa. *osculetur me, quia meliora sunt vbera tua vino.* Cum ergo sacerdotes & pastores sponsi vices agant, cumque non solum Patres sint spiritu, sed & matres & nutrices, rectè eis vbera attribuuntur. Ideo dictum est de fidelibus: *At vbera portamini, & super genua adblandientur vobis.* Quid ergo sunt vbera? Vbertas doctrinae, ex qua lac abeatur ad alendas animas adhuc incapaces solidi cibi, hoc est, imperfectas in doctrina, in fide, in pietate, egentes simplici instructione, in rudimentis doctrinae Christianae. De hoc lacte loquebatur Apostolus Hebraeis: *Rursus indigetis vt doceamini elementa exordij sermonum Dei, & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.* Hoc lacte ipse plenus erat, cuius cum gladius caput impeteret, non sanguinem dedit, sed lac fudit, symbolum sapientiae caelestis, in ipso abundantia quasi nutritio multorum filiorum spiritualium. De his etiam vberibus loquebatur sponsus: *Soror nostra paruula vbera non habet.* Loquitur de eo tempore, quo Ecclesia in sui initio paruula erat, humilis & abiecta in medio persecutionum: & tunc videbatur vbera non habere, quia non habebat libertatem effundendi lac sacrae doctrinae, nec conuocandi fideles ad vbera sua. Non enim audebat publicè ad praedicationem fidei, ad verbum Dei filios suos aduocare, sed tantum in occulto docere, & sic vbera eius erant velut abscondita. Postea vero cessante persecutione, filij eius per vniuersum orbem ad vbera portabantur, tempore scilicet Constantini, quo fides coepit foelicissimè propagari. Pro quo tempore scriptum erat per Prophetam: *Suges lac gentium, & mamilla Regum lactaberis.* Et iterùm: *Leua in circuitu oculos tuos & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi, filij tui de longè venient, & filiae tuae de latere surgent.* D. Hieronymus & alij legunt: *De latere lac sugent*, quia Hebraea habent: *Iuxta latus nutrientur.* Vbi videtur insinuare, quod animae piae velut in Christo lactentur, tunc fugent lac Apostolorum & Ecclesiae Doctorum.

Vides ergo, quàm aptè, his qui bus incumbit instruere animas paruulas, homines simplices & illiteratos, mamillae attribuantur? Ad nos ergo diriguntur verba illa sponsae: *Egrediamur in agrum, commoremur in villis, mane surgamus ad vineas, videamus si floruerint, si flores fructus parturiunt, ibi dabo tibi vbera mea.* Nostra vocatio est in agris, in villis, in pagis commorari, ibique vineas colere, hoc est, animarum curam habere. Manè ergo surgamus, hoc est, diligenter id peragamus, vt possint flores & fructus producere, flores bonorum desideriorum, fructus bonorum operum. Ibi etiam conuenit nos fugere lac de vberibus sponsae, hoc est, terram doctrinam de caelesti sapientia Ecclesiae, vt rudes & simplices illos alamus, vt sic possint in salutem crescere. Vnico verbo dicam omnibus his commendandum & inculcatur doctrina Catechismi, quam subditis tenemur tradere, alioqui coram Deo de eorum imperitia responsuri.

Zona Aurea.

SEd parum prodessent vbera spiritualia, siue doctrina sacerdotibus: nisi adnectere hac zona, quae est Castitas. zona dicitur castitas, quia carnis lasciuiam, libidinis ardorem, concupiscentiae stimulum comprimit. Zona iterum dicitur, quia sub ingo spiritus, sensus omnes & cogitationes ne defluentia desideria ordinat, ne constringit. Aurea verò dicitur, ob fulgorem & pretium, quia sicut aurum inter metalla, ita castitas inter virtutes emicat. Hinc B. Ephrem. inclamat. *O castitas, quae homines similes Angelis reddis! O castitas, quae cor possidentis laetificas, & animae ad caelestia alas adiungis! O castitas, quae spiritualis gaudium paris, moerorem adimis, passiones minuis! O castitas currus spiritualis possessorem suum in sublime beas! O castitas, quae ipse instar in medio animae & ter-*

qui

peris flores, vniuersamque domum odoris fragrantia reples! O Castitas præcursor & cohabitator Spiritus sancti! De eadem dicit Cyprianus: *Honor est corporum, ornamentum morum, sanctitas sexuum, hostis immunditiæ, lorica pudoris, pronuba sanctitatis, repudium turpitudinis, abolitio scandalorum, pax virtutum, mater innocentiæ, dilectionis patens, quæ soli Deo placere cupit.* Quam necessaria ergo nobis hæc zona, quæ sacerdoti primum est ornamentum, & fascia pectoralis cuius nunquam debemus obliuisci: præclarum cingulum dilectum Deo & hominibus fasciens sacerdotem. Curandum ergo sollicitè, ne zona hæc fulgida, tetro aliquo inficiatur odore, vel macula, aut schoria obtenebretur, hoc est, ne incauta conuersatione, vel occasionis labe, castitas in nobis periclitetur. Quapropter monent sancti Patres, omne alterius sexus consortium, vel occultum colloquium vitandum esse quasi contagium. Hic est lapis offensionis in quem impingitur, ad quem alliſi viri etiam magni, naufragium fecerunt. Et multi quotidie cadunt, non satis sibi in hoc cauentes. Viri enim & mulieris consortium est velut fomitis & stuppæ coniunctio, ita vt cùm lateat ignis facilè accendatur illo flante, *cuius halitus ardere prunas facit*, hoc est, satana suggestiones immittente. Multi casti putantur exterius, sed quæ ab ipsis in occulto fiunt turpe esset dicere. Nemo tamen facile *iudicet alienum seruum, Domino suo stat aut cadit*. Si quis instar Ezechielis mandatum Domini haberet ad fodiendum parietem, multam reperiret abominationem: quia in interiori domo & conscientia multorum, loco Dei idolum Veneris aut Adonidis adoratur. O quanta & qualia in illo die videbimus in quo reuelabuntur absondita tenebrarum. Multi tunc reperientur cecidisse ob occasiones in quas imprudenter ceciderunt. Hæc quandoque parum æstimantur etiam à Sacerdotibus, puta in consortiis hominum impudica loquentium demorari, inter puellas & mulieres risum miscere, in tabernis & locis publicis per colloquia & blanditias cum diuerso sexu nugari. Inter hæc omnia multi putant se posse cor mundum seruare, quo tamen nil facilius inficitur, vel verbo, vel cogitatione. Etenim cogitatio immunda, vel verbum dissolutum instar guttæ olei in vestem cadentis, quæ statim se diffundit, & maculam dilatat.

§. 4.

Oculi flamma ignis.

OCulus in scriptura intentionem significat: *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.* Iuxta Augustinum & Gregorium: sensus est. Si intentio tua recta fuerit & munda, opera tua munda erunt & Deo placentia, quia vt ait Gregorius, *Per bonæ intentionis radium, merita actionis illustrantur.* Sicut ergo vt bene ambules duos debes habere lucidos oculos, ita vt munere tuo fungaris in actionibus tuis dirigendis, duplicem oculum habe. Pro dextro sit intentio honoris Dei. Pro sinistro intentio salutis proximi. Hi sunt duo oculi lucidi, *vt flamma ignis*, quibus omnia opera nostra dirigi debent, vt placeant in conspectu Dei. Sed quotusquisque est, qui in suis operibus semper hac intentione moueatur? Quis est qui non aliquando impellatur vt hominibus placeat, vel proprium emolumentum, proprium honorem quærat, aut alium finem vanum habeat? *Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi.* Hic dicere licet quod in simili Augustinus. *Quid est Domine, qui non aliquando rapiatur vltra metas? Quisquis est, magnus est, magnificet nomen tuum, ego autem non sum, quia homo peccator ego sum. Interim quisquis hac intentione munus aliquod exercet, lippis oculis est vt Lia, aut caligantibus vt Heli: oculos habet, sed graui humore defluentes, vel puluere humana respersos: & sic nihil lucidum est in operibus eius, aut Deo gratum.*

Rectè ergo monet Gregorius: *Vigilanti cura intentio nostra nobis pensanda est, vt nihil temporale in his quæ agis appetat: sed totam se æternitatis soliditate figat. Nam alioqui extra fundamentum suum actionis nostræ fabrica ponitur, & terra dehiscente soluitur, quia scilicet opera nostra inaniter fiunt, si æternæ vitæ præmia non intendunt.* Dolendum igitur est, quod magna pars eorum qui curam Pastoralem suscipiunt, non tam oues & earum salutem, quam lac & lanam attendant, aut proprium honorem ambiant, propriam gloriam spectent. Hic est prauus vanitatis fumus qui oculos nostros inficit, cùm lucidi debeant esse vt flamma ignis. *Flammescat igitur charitas: Accendat ardor proximos.* Sic in nobis animarum zelus, vt non simus remissi & tepidi, sed ardentes & accensi, tanquam diuini operis cooperatores, illius gloriam purè & feruenter sectantes.

Vt ergo finem faciam, paucis fusius dicta repetens, speculum sacerdotibus exhibeo, in quo faciem suam possint intueri. Primo igitur meminerit Sacerdos & Pastor, quod sicut *similis est filio hominis potestate*, ita debet esse vitæ & morum conformitate ac puritate. Secundo curet vt sit *vestitus podere*: quia in ipso debet bonorum operum splendor eminere, & iustitia interior eum circumuestire. Debet & hæc vestis se vsque ad pedes porrigere, quia debet in sanctis operibus ad finem vsque vitæ perseuerare. Tertiò debet, *Vbera & lactis vbertatem habere*, siue doctrinam abundantem pro commisso sibi grege. Quarto *Aurea zona* oportet cinctum esse, quia pudicitiæ cingulo, mentis & ventris debet lumbos restringere, & carnis recalcitrantem pruriginem coercere. Denique, *Oculi flammei* debent esse, quia zelo charitatis decet accensum esse eum, qui debet accendere.

Ecce ergo speculum Sacerdotum, speculum Pastorum, quod quotidie oculis nostris deberet obuersari, vt consideremus, an hæc omnia in nobis reperiantur: & si quid maculosum sit, nitamur corrigere. Sic tandem possemus viuum Christi exemplar (cuius personam gerimus) in nobis exprimere. Ergo fratres *Quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque iusta, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate, hæc agite, & Deus pacis ac dilectionis erit vobiscum.*

DE OFFICIO PASTORALI

collatio tertia habita Conuiuij coram Illustr. & R. D. A. Blocquerie Archidiacono Famennæ, & Cancellario Leodiensi in Synodo Pastorum.

Pascite qui in vobis est Gregem Dei. 1. Petr. 5.

CHRISTVS Petrum Ecclesiæ Pastorem instituens, & in illo tanquam cæterorum Coriphæo & Principe omnes erudiens, postquam tertio interrogauit de amore, tertiò etiam iniungit ei *Pascere*: vt significet, teste S. Bernardo, triplici alimento debere quemlibet Pastorem gregem pascere: *Pasce*, inquit, *verbo pasce oratione & spirituali subsidio, pasce conuersationis exemplo.* Petrus ergo cui cæteros erudiendi commissa erat cura, sollicitè id adimplens, paterno spiritu & affectu hortatur nos: *seniores qui in vobis sunt, obsecro consenior & testis Christi passionum, ac gloriæ communicator, pascite qui in vobis est gregem Dei.* Fidelis sermo, & omni acceptione dignus. Ideò hæc verba mihi ad dicendum assumpsi hac venerabili Seniorum, hoc est presbyterorum ac Pastorum Corona. Declarabo ergo in hac exhortatione potissimum tria. Primò: Quomodo oporteat pascere doctrinæ verbo. Secundò: quomodo orationis & Sacramentorum subsidio. Tertiò: quomodo conuersationis exemplo.

PARS PRIMA.

SOlebant Prophetæ non solùm verbis, sed etiam factis futura prænuntiare & vaticinari. Sic Isaias de illustri licet stemmate Propheta oriundus, incedit discalceatus; & totus ignominiosè nudus per Hierusalem per triduum (vel vt alij dicunt per triennium) vt signum daret & portentum super Aethiopia & Aegypto, vbi iuuenes & virgines nudatæ cum ignominia, per Regem Assyriorum significabantur in captiuitatem abripiendæ.

Sic Ieremias iubetur lagunculam figuli accipere & conuocatis Senioribus Ierusalem, in oculis eorum eam allidere, & conterere, ac dicere: *Hæc dicit Dominus: Sic conteram populum istum & ciuitatem, sicut vas figuli quod non potest vltra instaurari.*

Ezech. 5. Sic Ezechiel iubetur assumere gladium acutum radentem pilos,& ducere per caput & barbam , eiusque partes facere : vnam comburere igni , alteram concidere gladio,tertiam dispergere in ventum. Vt significaret partem ciuitatis,peste & fame interituram,partem gladio,partem in ciuitatem quasi in ventum dispergendam.

Osea. 1. Denique hic Oseas iubetur accipere vxorem fornicariam, & vnam prolem ex ea suscitatam vocare , *absque misericordia* ; Alteram *Non populus meus* : ad significandam fornicationem spiritualem plebis a Deo per idololatriam,propter quam repudiandus erat,tanquam non populus Dei,fed semen spurium,vindictæ obnoxium.

Cap. 11. Simile in modum ad Zachariam dicit Dominus : *Sume tibi vasa pastoris stulti , quia ego suscitabo Pastorem , quid derelictum non quæret , contritum non sanabit , quod stat non enutriet.* Vt ergo id non tantum verbis , sed exteriori facto populo significes : *sume vasa Pastoris* : hoc est, instrumenta quibus vti solent. Assume rudem aliquam , & hirsutam vestem,peram, baculum, fistulam, sibilam, canem & cornu olearum , & si quid aliud sit quod ad Panopliam Pastoralem spectet, sicque in publicum procede. Talia vero accipe vasa siue instrumenta , vt satis agnoscant te *Pastoris stulti* & flagitiosi personam agere. Accipe v.g. Pedum ferreum, quo si contingat te ferire ouem pedem ei infringas, aut necem infligas.Accipe peram pertusam , ex qua omnia decidant,canem qui non latret contra feras , sed solum infestet oues,cornu, vacuum oleo. Volo enim exteriori schemate repræsentare me tales permissurum pastores ob peccata populi mei,& ipsorum , qui ouium nil curent salutem, nec pascant,sed potius noceant.

Attendamus (Viri Fratres) ne de numero illorum simus quos hoc portentum designat & indigitat , ne propter peccata nostra & plebis , permiserit Deus nos præfici, ad maiorem damnationis cumulum , ad reprobationem nostram. Vt autem non simus de illis , sollicite nos monet D. Petrus: *seniores obsecro testis Passionum Christi , & gloriæ quæ in futuro reuelanda est communicator , pascite qui in vobis est gregem Dei.* q. d. Obtestor vos & per sacra omnia adiuro , per ipsam Passionem Christi cuius & testis sum , per ipsum sanguinem quem pro grege fudit , per gloriam quam expectamus ; & cuius ego in morte prælibaui suauitatem:Pascite gregem verbo,oratione , exemplo. Explicemus ergo distinctius quomodo oporteat pascere verbo. Hoc clarius intelligitur si contrario quodam schemate exhibuero vasa Pastoris , sapientis , sacagenis,sollicitu. Pastor sapiens solet habere peram,& panem in pera,baculum quoque & canem latrantem , & cornu cum oleo curatiuo. Panis in pera(inquit Bernardus) *est verbum Dei in memoria. Canis latrans est zelus clamans contra vitia , qui aliquando tamen debet esse in fune , quia zelus debet esse cum discretione.Baculus & virga est verbum correctionis, & increpationis aspera, quo rebellia fitit corda. Oleum leniens est monitio suauis quæ scabiem & impetiginem fricat , quo lenit & lenit vlcera.Hæc ergo sunt vasa necessaria Pastori sapienti.*

In paru. ser.

2.Timoth. Hæc quoque omnia ipse Apostolus , requirat scribens ad Thimotheum : *Testificor coram Christo Iesu per aduentum eius & regnum prædica verbum , insta opportune , importune argue obsecra , increpa in omni patientia & doctrina. Prædica verbum* ; Ecce panis in pera : *Insta & argue*, en canis siue zelus latrans contra vitia. *Obsecra* , ecce oleum leniens, *Increpa* , eo baculus & virga percutiens. Obsecro ergo his omnibus instructi , pascite gregem Dei , administrando eis doctrinam Christianam, verbum salutis , Pauero frangendo , imò masticando , & in fauces inferendo paruulis,& rudibus,hoc est,simplices instruendo,monendo , atechizando in fidei & pietatis rudimentis docendo eos, vt loquitur Apostolus, *Elementa exordij sermonum Dei* Hoc est enim quod à nobis tam sollicitè requiritur , & quidem sub interminatione censurarum ; quia plurimi simplices& errant & ignorant , graui eorum qui præsunt negligentia. Experientia id docet. Nam interrogati facilè tibi respondent, plures Deos esse:& Patrem esse Filio seniorem: Patrem hominem esse, ignorant quæ persona carnem assumpserit : vinum quod datur communicantibus putant Christi Sanguinem : & circa Eucharistiam vix quidquam bene norunt. Suum Credo recitant , velut Psittacus suum χαῖρε. Nesciunt quid sit dolore de peccato, Nesciunt quid sit Ecclesia , quid carnis resurrectio , Congregationes esse confitendas ignorant , & pleraque similia ad salutem omninò necessaria Incumbit ergo hæc nobis cura , nec quisquam dedignari debet hanc humilem instructionem , qua & eam Paulus & Apostoli non sunt dedignati , & post eos viri insignes & Ecclesiæ Doctores hoc munere magno fructu & Ecclesiæ bono perfuncti sunt. Hoc munus ipse obibat Ioannes Gerson licet Cancellarius Parisiensis, cumque aliqui obtrectarent , tanquam indignum foret Cancellario , Conuincit , inquit , illos exemplum Christi,qui ait:*Sinite paruulos ad me venire. O bone Iesu , quis vltra posse te verecundabitur esse humilis ac paruulo quando tu vsque ad castissimos puerorum amplexus brachia inclinas & circumligas ? Absit ergo vt indignum sit paruulorum animas plantare & rigare. Venite igitur paruuli ad me ego vobis doctissimam, vos mihi orationem impendetis sic Angelos nostros vicissim latificabit.* Ita ille.

Lib. de puerio ad Christum trahendis.

Secunda pars.

Secundò,oportet pascere orationis, & Sacramentorum subsidio. Officium enim Pastoris est intercedere pro populo:quia velut medius & sequester constitutus est inter populum & Deum. Sic Aaron sumens orationem pro scuto , & ignem de altari cum incenso procedit,vt leniat iram Dei:Sic Moyses velut luctans contra Deum,& victrices et ligans manus,viget dimitti noxam populo. Samuel quoque luget,& intercedit pro Saul:& Ieremias die ac nocte pro peccatis Ierusalem,

Hinc etiam est quod Angeli nomen sortiatur Sacerdos.

Apoc. *Angelo Ephesi,Angelo Philadelphia scribe. Debet habere mulier velamen propter Angelos.*

Quis sicut Angeli officium est , nos à trito tramite vitiorum ad Æternitatis augustam semitam traducere , reuocando à malo,instigando ad bonum : item preces & vota nostra Deo offerre,& dona Dei ad nos referre (ideo enim ascendunt ad Deum,& descendunt ad nos in scala Iacob.)ita etiam Pastorum est gregem suum per veram salutis viam manu ducere,vota & preces æterno Deo viuo & vero offerre , pro redemptione animarum , pro spe salutis & incolumitatis eorum:miserias Orphanorum,inopiam debilium , desperationes langentium , afflictorum gemitus, defectus senum , suspiria iuuenum , vota virginum, lamenta viduarum , Deo præsentare , orare properentibus vt reuocentur , pro labentibus vt non collidantur, pro lapsis vt erigantur ; pro stantibus vt confirmentur pro iustis vt coronam adipiscantur. Sæpè ergo accedens ad thronum gratiæ , ad auream Virgam clementiæ osculans eius summitatem , repetat illud , *Si inueni gratiam in oculis tuis , O Rex , dona mihi animam pro qua rogo , & populum meum pro quo obsecro.* Hinc Sacerdos Exodi. 28. iubetur portare super pectus in rationabili , nomina filiorum Israël i. Tribuum , *tanquam memoriale coram Domino* , inquit Script. Simulque etiam in superhumerali super vtrumque humerum in duobus lapidibus onix vt meminerint se eorum quos portant , debere recordari , & curam gerere. Debet & pascere sacramentorum ministerio , præsertim pœnitentiæ. ibi debet diligenter vultum pecoris agnoscere , statum interiorem conscientiæ , vt ei alimentum præbeat conuenientis monitionis & doctrinæ , debet remedium adhibere , *oleum & vinum* vulneribus eius infundendo , pungendo & vngendo austeritatem cum mansuetudine miscendo. Vtique exprimenda est grauitas peccatorum pœnitenti , vt timore Dei & odio peccati confugiat , nec facile relabatur ; nec enim perfunctoriè aut leuiter res agenda , sæpè enim contingit nos alienis sonolui peccatis dum pœnitentes non reprehendimus, ipsosque alio correptos somno obdormire , quosdam quidem *in cubilibus & impudicitiis* , alios *in comessationibus & ebrietatibus* , plerosque etiam *in contentione & æmulatione*,dum non satis acri voce à confessariis excitantur , sed cum blandimento dimittuntur. Ad nos dirigitur vox illa Domini. *Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus & ceruicalia sub capite omnis ætatis , dicentes pax & non est pax*, dimittentes eos cum pace & absolutione , & sic in peccatis dormiunt cum securitate, *Væ qui liniunt parietem absque temperatura , dic eis quod casurus sit paries & dispandus*

Esther. c.7.

Ezech. 13.

Nemini facilè manum imposueris dicebat Apostolus, debes enim prius animæ statum peruidere etiam vsque ad intimas cogitationes penetrando. Debes lanceolâ vlcus quod sæpe clausum est vt erumpat sanies , perforare, quia frequenter verum est , *Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices à facie insipientiæ* , & pœnitentis qui vulnus

illud non satis declarat, & Confessarij qui nescit vrere & secare Dominos ad Ezechielem: *Fili hominis, putasne, vides tu quid isti faciant, abominationes eorum magnas.* Fode parietem Templi, & videbis abominationem. Et cum fodissem, inquit, vidi vniuersa idola depicta in pariete, similitudinem animalium & reptilium, &c. Ita dicit Dominus confessario, fode parietem, penetra, seca, fode pœnitentium conscientias, & plurima reperies idola, multam abominationem. Imò sæpe reperies in aliquibus vix tota vita vnam bonam confessionem. Obsecro ergo iuxta Apostolum, ibi, diligenter pascite qui in vobis est gregem Dei, vtique diligenti sacramentorum ministerio incumbentes.

Pars tertia.

PAscere debet tertio conuersationis exemplo: sic nos existimat homo vt ministros Christi. *Nemini ergo vllam dantes offensionem, vt non vituperetur ministerium.* Ad nos dirigitur illud: *Vos estis sal terræ lux mundi.* Quid nitidius luce? Quid purius esse deberet Sacerdote? Manum illam quæ Christi carnem tractat: Os illud quod spirituali igne repletur: Lingua quæ tremenda nimis sanguine rubescit, quo non solari radio puriorem esse oporteret, inquit Chrysostomus. *Vos estis lux mundi.* Lux non inficitur luto, nec terrena corruptione, licet per terram transeat: sic nec Sacerdos infectionem debet contrahere, licet cum hominibus prauis & luteis debeat conuersari. Lux viantibus iter præmonstrat, ita debet Pastor deuiantibus. Hinc Presbyter quasi præbens iter. Sine luce omnia in tenebris & cæca caligine iacent, & quodam frigore constricta languent. Ita sine bona & lucida Pastorum vita, mundus viuit in tenebris errorum, ignorantiæ, flagitiorum, frigescente fide & charitate. Vos quoque estis *sal terræ*, quia mentes subditorum sapore vestro salire & condire debetis, & à putredine vitiorum protegere. Sed si sal infatuatum fuerit, mittitur foras: si vita vestra corrumpatur, vel aqua carnalis concupiscentiæ, vel prauis humoribus superbiæ, aut auaritiæ, vilis penditur, & velut sal infatuatum poteritis, quia nec honor sacerdotio debitus exhibetur. Sal ergo sumus, imò *Christi bonus odor* esse debemus *in omni loco*, vt aiebat Apostol. quia fragrantia virtutum, castitatis, modestiæ, pietatis, omnes ad Christum debemus attrahere & ad glorificandum Deum: Omnia nostra opera conuersatio ac vita, cælestem debent redolere gratiam ait Hieronymus. Ita nimirum vt nihil sit in actu inuerecundum, in gestu immodestum, in verbis procax, in incessu turgidum, in sermone obscænum, *sed sit semper sermo gratiæ conditus*, vt ait Apostolus: *Sit lingua Eucharis*, vt loquitur Sapiens: *Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos*, inquit Christus. Hoc igitur vult D. Petrus: Pascite qui in vobis est gregem, forma facti gregis ex animo. Forma, inquit D. Thomas, ad cuius aspectum informentur alij & concipiant fœtus similes diuersarum virtutum, sicut ad aspectum virgarum diuersi coloris, oues Iacob concipiebant agnos, iuxta colores quos videbant. *Forma esto gregis*, hoc est ita viue, ait Anselmus, vt sis omnibus forma benè viuendi, & qui te viderint, legant in operibus tuis velut in libro & exemplari quod agere debeant.

Nonne & hoc volebat insinuare Christus dum de vero Pastore dicit, Quod vocem eius audiant, & quod ante oues vadit, vbi Cyrillus. *Ante oues Pastor vadit, quando ipsis proponit vitæ exemplum quod imitentur, & per bonorum operum gressum iter ostendit quo debeant incedere.* Nam sæpè fit vt dum Pastor per abrupta graditur, quod ad præcipitium grex sequatur.

Vnde monebat D. Gregorius. *Scire debent qui præsunt, quod tot mortibus digni sunt, quot ad subditos perditionis exempla transmittunt, quia percuntium animorum sanguis requiretur de manibus eorum.* Præclarum de hoc refert Exemplum Cantipratus. Quidam erat per multos annos malè regens sibi subditos, nec respondens vocationi suæ. Tandem morbo correptus decubuit, & apparuit ei Diuus Petrus qui Pastorum curam agit Pastorum primus, apparuit autem huic graui ægritudine conflictanti, seuero & minaci vultu, exhibens libellum in quo cogebat eum legere: scriptura autem quæ libro continebatur hæc erat ex Ezech. deprompta *Mortificas animas quæ non moriuntur & viuificas quæ non viuunt.* Hæret ipse & horret, contra se velut decretum pronuncians, auersatur conspectum vt alterius non legat: sed vrgetur: & cogitur ab Apostolo glossam legere quæ in margine erat talis. *Quæ ad redures animas de inferna, quas tuo destitutas exempla æterno supplicio demersisti.*

Cùm verò is præ horrore & confusione respondere non posset, disparet visio, ad se rediens, anxium se & sudore perfusum reperit. Nec mora consilio cuiusdam viri sancti, disrumpit omnes compedes, soluit omnia vincula, sæculo valedicit, & Christo se vouens seruituti in Monasterio Camberonensi, Ordinis D. Bernardi, beatissimo fine quieuit. Iam scilicet agebatur cum illo, sed satis tempestiuè, examen & tribunal illud quod omnes Pastores concernit apud Hieremiam. *Vbi est grex tuus, pecus inclytum tuum, Quid dices in die quando visitaberis, Nunquid dolores quasi parturientis apprehendent te.* Non ergo parui momenti est aliorum curam suscipere, ad quam iam facilè aspiramus, & tam languide administramus, sed sæpe est periculose exponere, & æternitatis aleam iactare. Qui de quolibet subdito nobis dicitur: *Custodi virum istum sollicitè, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima illius.*

Multos præstaret asinarum quàm animarum esse pastores. Magnum est periculum de factis alienis rationem reddere, illi qui pro suis non sufficit. Hoc est quod scribebat Bernardus: Si ergo latens in cauerna & velut sub medio, non quidem lucens, sed fumigans, tamen impulsus ventorum & tentationum flatibus, nec sic declinare sufficio, sed vento agitatus instar arundinis huc illuc tic misceor, quid positus supra montem, positus supra candelabrum. Solus mihi seruandus, solus mihi sum tædio, solus scandalo, oneri, periculo, itavt propriæ gulæ, ventri, oculo scandalizanti, sæpe irasci oporteat.

Quibus ergo molestiis angitur is, cui si propria desinit, nunquam de alienis desunt, foris pugnæ, intùs timores.

Hinc & Augustinus ad Valerium: *Ante omnia peto vt cogitet religiosa tua prudentia, nihil esse maximè nunc facilius & lætius hominibus, Episcopi, Presbyteri, Diaconi officio, si perfunctoriè res agatur, sed apud Deum nihil miserius, tristius, & damnabilius. Est nihil esse in hac vita laboriosius, difficilius, periculosius: apud Deum verò nihil beatius, si eo modo militetur quo Imperator iubet.* Hæc Augustinus.

Propterea ergo ad bene pascendum animas nos Diuus Petrus dum subiungit: *Et cum apparuerit princeps Pastorum, immarcessibilem coronam cum ea percipietis in gloria.* Tunc enim is qui fructum in grege fecerit, veniens veniet cum exultatione portans manipulos suos: & coronam accipiet non solum vitæ æternæ, sed specialia gloriæ aureolam quæ debetur eis qui ad iustitiam erudiunt multos: hi tanquam stellæ illustrius cæteris *fulgebunt in perpetuas æternitates.* Cum ergo apparuerit Princeps Pastorum, tunc & apparebunt ipsi cum gregibus suis, qui instar coronæ eos cingent, dicente Apostolo, *Quæ est spes nostra & corona gloriæ. Nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum in aduentu eius.* Ibi ergo Petrus trahens post se Iudæam conuersam apparebit, inquit Gregorius. Ibi Paulus conuersus vt ita dixerim, ducens secum mundum. Ibi Andreas Achaiam, Ioannes Asiam, Thomas Indiam, in conspectu Iudicis ducet. Ibi omnes Dominici gregis arietes cum animarum lucris. *Quid ergo nos miseri dicturi sumus, qui ad Dominum post negotium vacui redimus, qui pastorum nomen habuimus, & oues quas ex nutrimenta nostro debebamus ostendere, non habemus.* Ponamus, viri Fratres, ob oculos illum districtionis diem quo Princeps Pastorum veniet, & rationem cum seruis suis quibus talenta credidit, ponet, & hac consideratione excitemur & stimulemur ad solerter pascendum eius gregem. Quare concludens Apostolica voce, iterum repeto, Obsecro vos in Christo Iesu, & obtestor per eius sacram Passionem, per Sanguinem quem pro grege fudit, per communem fidem & salutem, per gloriam quam expectamus, per quodlibet quod est sacrum in cælo vel in terra, pascite qui in vobis est gregem, pascite doctrinæ verbo, pascite conuersationis exemplo, pascite spirituali subsidio, vt sic immarcessibilem coronam percipiatis in gloria.

TIARA SACRA

MONILIBUS QUINQUE adornata è S. Scripturæ Thesauro.

R. D. Prælato Laubiensis Cœnobij in die inaugurationis suæ dedicata.

FELIX OMEN.

VOTUM SACRUM.

Fiat manus tua Domine,
Super Virum dexteræ tuæ:
Et super Filium hominis,
Quem confirmasti tibi.
Psalm. 67

MONILE I.

Domini est assumptio nostra.
Et Sancti Israel Regis nostri.
Non irrepsi, ut olim Abiron:
Sed vocatus tanquam Aaron.
Esto floridæ virgæ memor.
Ex Psalm. 88. & Num. 17.

Paranesis explicans Votum.

AGedum, *Vir dextræ*, sit spiritus, & manus Domini tecum. Illa te regat, erigat: illa te protegat, benedicat. Cur à sacrorum Hierarcha, Dei vices gerente, manus impositio tuo fit in vertice, in sacra inauguratione, nisi pro hac imploranda Directione, protectione, benedictione? Olim, Iacob benedixit Ephraim, cancellatis manibus, ut sacer textus commemorat. Nec id sine mysterio. Nempe Ephraim sinistræ adstabat ut iunior, Manasses senior dextræ. Voluit vero Iacob potiorem partem in benedictionem Ephraim impertiri, præ fratre Manasse: ideò commutat manus, ut dextera valeat eum benedicere, ut *Virum dexteræ* valeat eum efficere: ideo & merito in ortu nomen *Ephraim* acceperat: id est, *Crescens, & fructificans*. Sic tibi primas in benedictione inter fratres attribuit Dominus, ut sis *Vir dextræ eius*, ut sis *Ephraim*, crescens & fructificans præ cæteris. Si ergo *Vir dexteræ es*, quæ à sinistris sunt despice, infima & caduca: quæ a dextris sunt suspice, sublimia & æterna. Nec vero immemor sis, in sublimiori licet dignitatis apice constitutus, *Te Filium hominis* imbellem, invalidum, ideoque indigere robore ex alto. Infirmitatis agnitio, divinæ virtutis est impetratio. De Prælatis Ecclesiæ dicit ipse: *Ego firmavi columnas eius*. Ecce erigeris, ut lapis ad fundamentum, ut columna ad sustentaculum, efflagitanda igitur fortitudo ac soliditas à divina virtute ut confirmeris & aptus fias oneri sustinendo totius imponendæ molis sacri ædificij. Scire enim decet, ac sæpiùs mente repetere, te electum esse & erectum, ut infirma confirmes, disrupta consolides, depravata convertas. Idcirco & nos pro te ad Dominum clamantes repetimus.

Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ,
Et super filium hominis quem confirmasti tibi.

Paranesis Explicans Monile.

PEdum Pastorale, quo inauguraris, memorem te reddere potest Aaronis. A Deo vocatus ille fuit, & virga portentosa electionis divinæ Symbolum extitit. Vitam autem Prælatorum & dotes eorum virga illa signabat. Vis audire qualis debeat esse prælatorum vita? Virque frondosa, florida, frugifera. Frondosa cœlestis gratiæ virore. Florida boni nominis odore. Frugifera sancti operis fœcunditate. Sic poterunt verè isti dicere: *Domini est assumptio nostra, & sancti Israel Regis nostri.* Sic poterunt cum fiducia sibi persuadere, se non irrepsisse ad dignitates, aut conscendisse instar Abironis, sed vocatos esse instar Aaronis. Audi ergo, audiant & Prælati cæleste monitum Sapientis: *Obaudite me divini fructus, & quasi rosa iuxta rivos aquarum fructificate: quasi Thus Libani odorem suavitatis date. Florete flores quasi lilium, & frondete in gratiam.* Audi frondes, flores, fructus ab his requiri, qui in Religione, aut in Ecclesia Dei tanquam in fertili solo Domini plantati, aquis divinæ gratiæ sunt irrigui? Huius te rei commonefaciat pedum istud adornatum Prælaturæ tibi delatæ sacrum signaculum. Certè illud ipsum quod olim virga florens ab Aarone deposcebat designat modo à te gerendum. Ideò monemus ut floridæ virgæ memor sis, & frondes, flores, fructus germines. Sed perpende ulterius, Virgam illa non absque mysterio Amygdalinam fuisse perhibetur. Quid enim? Nonne Amygdalus inter cæteras arbores primigenia est, & flores prima parturit? Nonne citissimè excussa hybernali aura evigilat? Nonne ventos, tempestates, grandines fortiter novit perpeti? Ita noveris te præ cæteris electum, ut virtutis & gratiæ vernantibus gemmulis cæteris etiam præfloreas. Noveris quoque pervigilandum tibi in commisso munere, omni excusso frigore & torpore: Noveris denique non paucas tibi tempestates, ventos & grandines imminere, si perfectè tuo volueris fungi munere. Sed adversus hæc omnia infractus animus, fructum debet patientiæ conservare, sub amaro licet cortice. Merito ergo Virgam Aaronis, Virgam Amygdalinam, tibi pro monili offero, quod monitum sacrum contineat nobilissimæ & sublimissimæ dignitatis tuæ, quoque excitare te valeat, & in munere tuo fortem pervigilemque reddere. Ergo eam conspiciens, dicere poteris cum Hieremia.

Virgam vigilantem ego video.
Mentem vigilantem gerere debeo.

FELIX OMEN.

MONILE II.

Ut diligas iustitiam, & oderis iniquitatem.
Propterea unxit te Deus oleo lætitiæ.
In vestis oram fluat unguentum à capite.
En Psal. 44. *&* 134.

VOTUM SACRUM.

Det tibi Deus de rore cæli benedictionem, & de pinguedine terræ abundantiam.
Esto Dominus fratrum tuorum: incurvuentur ante te filij Matris tuæ.
Qui tibi maledixerit, sit maledictus: qui tibi benedixerit sit benedictus.

Paranesis explicans Monile.

IUstitia & iniquitas adversantur sibi: tu illam tuere, hanc torvo oculo intuere. Tibi committuntur Iustitia, & Religio, utraque Virgo incorrupta, pro cuius integritate oportet te regio & excelso animo decertare. Ob eam rem defert Diadema & sceptrum, Tiaram & Pedum Regiæ & sacerdotalis dignitatis indicium. Nec unctio interior deest, à Domino & Christo eius defluens. Sit ergo virga directionis, virga regni tui, imbelles sustentans, rebelles domans: segnes stimulans & pungens, recalcitrantes feriens & expungens. Dilige iustitiam, odi iniquitatem, & audi monitum Sapientis: *Noli fieri iudex nisi virtute valeas irrumpere iniquitates; Noli esse pusillanimis & ne ponas in facilitate tuo scandalum.* Unctio cælestis gratiæ, qua Christos suos ungit Christus, roborabit te, & de omnibus docebit te si modo aurem interiorem illi volueris inclinare. Quin imo illa per te in consortes poterit derivari, ut fiant Theodidacti, siue docibiles Dei. Ac sicut ab Aaronis perfuso capite oleum sacrum in genas ac faciem, deinde & in oram vestis defluebat, ita cum in caput electus sis, decet te divini chrismatis & unguinis florem præ cæteris participare, & inferiora membra refundere. Dicam igitur cum nostro Eccl.

Omni tempore vestimenta tua sint candida:
Et oleum de capite tuo non deficiat.

Parænesis explicans Votum.

DEdit Dominus sacro Ordini Sancti Benedicti benedictionem de rore cœli, dedit benedictionem de pinguedine terræ: hoc est, prouidit ei copiosè opes terrenas, prouidit & cælestes. Et quidem ros cœli terræ pinguedinem generauit: quia Religio & pietas peperit diuitias. Sed, heu! filia deuorauit Matrem. Nam variis in locis copia opum abligurivit Religionem. Multi enim affluentias diuitiis, affluere & viuere neglecto rore cœlestis gratiæ & ordine disciplinæ. Tu vero huic rei prouide, satage, vt ager quem excolendum suscipis, tanquam hæreditas Domini primum roris cœlestis benedictione irrigetur: & disciplinæ sanctæ sarculo à vepribus expurgetur. Sic semen sacratum & benedictum germinabit Deo & Benedicto. Eainde aduigilare poteris, vt hæreditas terrena Monasterij S. Petri, & possessiones ad eius pedes prisca Fidelium pietate oblatæ integræ conseruentur, & iustè dispensentur. Det ergo tibi Dominus, primo quidem de rore cœli irriguum superius, deinde de pinguedine terræ irriguum inferius: vt cælestem terrenamque substantiam ad eius gloriam valeas dispensare. Esto quoque Dominus Fratrum tuorum, *& incuruentur ante te filij Matris tuæ.* Volo te Dominum, sed magis ambio Patrem. Volo ante te incuruentur filij matris tuæ, per eam quam debent obedientiam, honorem, timorem. At cupio magis, vt subdantur per filialem affectum, obseruantiam, amorem. Nomen Prælati, nomen est imperij & honoris. Nomen Abbatis, nomen est suauitatis & amoris. Vtrumque iunge, & suadente Apostolo Petro: *Non tam sis dominans in Clericis quam factus ex animo forma gregis.* Memor sis Domini pronuntiantis: *Reges gentium dominantur eorum: qui autem maior vestrum est, fiat sicut minor.* Hæc si obserues à lingua malignantium, & à verbo aspero, securior eris. Et qui tibi maledixerit, erit maledictus: qui tibi benedixerit, erit benedictus. Tunc quoque de prænobili Cœnobio tuo, & alumnis curæ tuæ commissis poterit illud dici.

Quam pulchra tabernacula tua, & tentoria tua,
Valles nemorosæ vt horti circa fluuios irrigui.
Vt tabernacula quæ fixit Dominus, quasi Cedri prope aquas.

FELIX OMEN.

MONILE III.

Imponitur vertici tuo, Corona de lapide pretioso.
Illa ornat, sed onerat: nisi onus benedictio tollat.
Præuenias eam, imo, oratione: Præuenieris ex alto,
benedictione.

Ex Psalm. 20.

VOTVM SACRVM.

Benedictio illius qui apparuit in Rubo sit super verticem tuum.
Quia Nazaræus es tu inter Fratres.
Egressus es lapsus, regressus Pastor Israel.

Ex Deut. 33. & Gen. 49.

Parænesis explicans Monile.

NOn omne quod rutilat aurum est, nec quicquid aureum, aut speciosum, mox ambiendum. An non aurea reperiuntur vincula, aureæ compedes, aurei laquei præfocantes? Absalon aureis suis capillis, & coruscante cæsarie ad funestam arborem suspensus lugetur. Vitta aurea caput nimium stringens, vertici ornamento est, sed & tormento. Gallia auro splendescens Duci quandoque ob pondus onerosa fit, & tædiosa. Diadema regium ex gemmis contextum non desinit torquere gestantem: adeò vt Rex quidam ingemiscens pronuntiarit: O splendens corona, quas rutilantibus gemmis spinas regis! Has quicumque nosset homo, haud te dignaretur tollere de humo. Nempe honorum faces, gestantium humeris sunt fasces, sub quibus gemere coguntur. Dignitatum rosæ, non sine aculeo sunt pungentes. Vidi quandoque, in huius rei symbolum & emblema, Pedum Abbatiale depictum, quasi prostratum humi & in puluere neglectum, cum hac inscriptione: *Qui non nouit me, tollat me.* Hoc igitur nec te lateat, Cidarim & Tiaram, monilibus licet promicantem graue pondus Prælatis aduoluere: Hoc te experientia plenius poterit erudire. Subtiliter & verè Vrbanus VII. dum Pontificali veste indueretur, cum vocis & cordis singultu dixisse fertur: *Quis crederet, tam subtili indumento tantum ponderis inuolui!* Verum enim onus Prælati non parum subleuat benedictio Dei. Illa vires subministrat ad portandum cum solatio, quod vix attingi poterat graui sine tædio. Hoc igitur monile te admonet, diuinam è cœlo opem fixis oculis suscipere, diuinamque benedictionem feruentibus votis implorare, & dicere: *Leuaui oculos in montes, vnde veniet auxilium mihi.* Monet quoque onus quod tuis incumbit humeris ponderare in maturitate, in Sanctuarij siclo & pondere: vt cum agnoueris illud & præueneris Dominum intima oratione, præueniaris ab illo superna benedictione. Tunc verò & illud è Psalmis poteris ore & corde sonoro decantare.

Benedictus Deus qui non amouit orationem.
Et misericordiam suam à me.

Parænesis explicans Votum.

CHristus in flammiuomo Crucis Rubo, inter rubentes spinas, manus protendere cernitur. Scisnè huius rationem? paucis edisseram. Quemadmodum olim Dominus Moysi è Rubo ardente benedictionem est largitus, Legatum eum inaugurans, sic & modo ex mystico Crucis Rubo, benedictionem expensis impertitur Nazaræis: hoc est Sacerdotibus & Prælatis, legatione pro ipso fungentibus. An non hi meritò dicuntur Nazaræi inter Fratres, quandoquidem speciali ritu segregati sint, consecrati, coronati? Ergo benedictio super verticem eorum. A quo vero nisi à Nazaræorum Principe, & summo Sacerdote? Quis ille nisi Dominus Iesus Christus. Quicumque ipsius exposcit benedictionem, in Rubum oculos mentis conuertat. Inspiciat frequenter, pietatis oculo, Sacerdotij ipsius à Nazaræatu insignia. Cordi illa imprimere; operibusque eadem in seipso, quod fieri potest conetur, exprimere. Intueatur Sacratissimam ipsius Tiaram & infulas è spinis & rubeto contextas. Intueatur sanguineas guttas, quasi gemmas in vertice rutilantes. Perspiciat manus & digitos, transuersis radiantes clauis, quasi pretiosis annulis. Contempletur eius Pedum, Pastorale & Pontificale, asperum illum Crucis Baculum, cui innititur ingrediens Sancta Sanctorum. Attendat denique Sacrificium & holocaustum, quod in odorem suauitatis effert, cruoris purpurea veste, quasi Podere Sacerdotali adornatus. Hæc sunt Summi Sacerdotis, Summique Pastoris & Abbatis Pontificalia, & Abbatialia Insignia. Hæc sacrosancta sunt eius stemmata, in quibus gloriatur, in quibus & optat vt Nazaræi omnes ac Religiosi, omnesque Sacerdotes, Abbates, Pontifices glorientur. Ab illis omnis deriuatur benedictio, quam ipsi suo exoptare possunt in regimine. Hunc ergo Pontificem tuum è Rubo flammante manus protendentem, vt tuo illas imponat vertici, oculis fidei contemplare. Hodie sacrata benedictione Præsulum eius vertices gerentium, Legatus inauguraris, consecraris. Illius porrò viuum exemplar decet te iugiter menti proponere; vt sicut consors es vnctionis, & benedictionis ab illo promanantis, sic & consors sis sanctæ imitationis. Nempe cum eius personam geras sacro in regimine, ab illo addiscendum est quomodo perfectè tuo possis perfungi munere. Ac meminisse te conuenit quod quidem *regressus sis lapsus*, dum è Monasterio ad curam animarum multis ab hinc annis fuisti euocatus. Parochialis enim Ecclesiæ directionem susceperas, vt super Angulari lapide Christo Iesu ædificares & ædificareris. At modo reuocatus ad Cœnobium, *regressus es Pastor Israel*, electus Pastor Benedictinæ Congregationis. Quæ quidem imitatione Parentis sui Benedicti rectè Israel nominatur: hoc est, videns Deum. Hæc enim generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Iacob. Quapropter de te, dum vt illi præfiaceligeris & consecrari, meritò festiuus chorus concinit.

Hic accipiet benedictionem à Domino:
Et misericordiam à Deo salutari suo.

FELIX OMEN.

MONILE IV.

Humilitas in honore, honor est ipsius honoris.
Humilitas sine honore, ipsa sibi sufficit ad honorem.
Noli extolli, illud time: Eleuans allisisti me.

Ex Psalm. 101.

VOTVM SACRVM.

Prouideat Dominus spiritum,
Vt dignus sis per hanc multitudinem:
Possisque ante eos extra, educere, introducere.

Ex Num. 27.

Parænesis Explicans Monile.

NEutiquam tibi adblandiatur eminens celsitudo, humiliari potius debet eius pedissequa sollicitudo. Ab altiori gradu ruina periculosior: Graue iudicium his qui præsunt. Audi sanctum Cyprian. *Fœnore quodam, quanto amplior fuerit forma dignitatum & honorum, tanto maior exigitur pœnarum vsura.* An non & idipsum insinuat Rex & propheta? *Exaltatus autem, humiliatus sum, & conturbatus.* Conformiter hic sapiens, in suo Sapiens, in suo Ecclesiastico, te, prælatosque omnes commonefacit, disertis istis verbis: *Rectorem te posuerunt? Noli extolli. Esto in his quasi vnus ex ipsis, curam illorum habe, & sic considera, & omni cura tua explicata recumbe, vt læteris propter illos & ornamentum gratiæ accipias coronam, & dignationem consequaris corrogationis.* Aurea sane sententia, inscribi digna Prælatorum aulæ, vel conclaui: magis autem penitiori mentis eorum sacrario. Sed & plenius de his te erudire potest Magnus Gregor. Magni Patris Benedicti sectator eximius, Ordinis eius Alumnus. Ille in opere suo Pastorali prælatos instruit, quomodo in gradu sublimi se gerere debeant, vt ordinem suum illibatum tueantur. Ac in illis sollicitè requirit humilitatem: talem, sed humilitatem, quæ sit sine dispendio auctoritatis & disciplinæ. Audi eius monitum propriis verbis expressum, quod tuo recondas pectori: *Humana mens plerumque extollitur, etiam cum nulla potestate fulcitur: quanto magis in altum se erigit, tanto ei potestas se adiungit. Hanc tamen potestatem dispensat qui nouerit, & sumere ex illa quod adiuuat & expugnare quod tentat: æqualem se cæteris cum illa cernere, & tamen peccantibus zelo se vltionis anteferre. Summus itaque locus benè regitur, cum is qui præest, vitiis potius quam fratribus dominatur.* Quid elegantius, efficaciusque dici potest, ad commendationem humilitatis, simulque ad custodiam auctoritatis & disciplinæ? dispendiosa est enim humilitas, & inanis, quæ ordinem peruertit, vel peruerti sinit disciplinam. Tumida quoque est auctoritas, & cœlo terræque odiosa, quæ humilitati non est coniuncta. Inflatio est, non magnitudo. Audi iterum de vtraque eundem sanctum Gregorium sic disserentem: *Solerter intuendum est, ne dum immoderatius custoditur virtus humilitatis, iura soluantur regiminis: & dum Prælatus quisque plus se quam decet deiicit, subditorum vitam distringere sub Disciplinæ vinculo non possit. Teneant ergo Rectores exterius, quod pro aliorum vtilitate suscipiunt, seruent interius, quod de sua æstimatione pertimescunt. Sed tamen quibusdam signis decenter erumpentibus, eos apud se esse humiles etiam subiecti deprehendant: quatenus & in auctoritate eorum quod formident videant, & in humilitate quod imitentur agnoscant.* Et fœdus auctoritatis & humilitatis, planè admirabile, planè amabile, quod Prælatis omnibus cordi esse decet; vt humilitas qua intus apud se deprimuntur, sit honor ipsius honoris, quo foris afficiuntur & extolluntur.

Parænesis explicans Votum.

DEus spiritus est, & sacris in litteris, *Dominus Deus spirituum, Pater spirituum, Ponderator spirituum*, est nomen eius. Vtque omnia corda & spiritus creat, ingenerat, ponderat. Is qui cuncta suo temperat arbitrio, spiritum ac multiformem gratiam dispensat vnicuique, secundum cuiusque vocatione, ac secundum varia ad quæ destinat munia. Hoc ergo sacro voto obsecratum volumus Dominum Deum spirituum vniuersæ carnis, Patremque ac ponderatorem spirituum vniuersi orbis, vt cùm te ad regendum destinarit, prouidere dignetur & communicare huic sublimi muneri spirituum congruum & efficacem. Spiritum vtique benedictum Benedicti Patris tui, tibi adoptamus; vt eodem spiritu impulsus, illiusque exemplo præanimatus, ante gregem tuum egredi valeas & ingredi, educere & introducere. Pastor gregem suum modo præit, modo sequitur vt dirigat, vt pascat. Quod si per abrupta Pastor graditur, facilè contingit, quod ad præcipitium grex sequatur. Tu Pastor es electi gregis, caue præcipitia. Vt verò perfectè Pastorali fungaris munere, opus est sibilo, opus est & virga. Sibilo, vt oues errantes reuocentur. Virga, vt dirigantur, & delinquentes feriantur. Et quidem duplex tibi virga conuenit. vt possis dicere cum Propheta: *Assumpsi mihi duas virgas, vnam vocaui Decorem, alteram vocaui funiculum, & paui gregem.* Quid binæ illæ virgæ? Duplex regimen designant, diuersæ subditorum conditioni pernecessarium. Vnum est suaue, speciosum, & decorum: quando regi possunt amore, clementia, suauitate. Alterum est seuerum, minax, pœnisque permixtum, quando duri sunt, ceruicosi, elati. Hi cùm constringi magis debeant, quam duci, virga qua reguntur: Funis & funiculus nuncupatur. Docebit te morum & humorum conditio, quando virga decoris vtendum fuerit. Spiritus prudentiæ suggeret, quando virga Funiculus nuncupata sit exercenda. Sed & regula Patris tui Benedicti, de his te erudire est nata. Interim, quicquid circa oues peragis: siue vocando, siue reuocando, siue reducendo, sibilo, siue virga vtendo: hunc semper scopum specta, vt æternitatis virentia pascua eas ducere valeas & introducere. Tunc tibi erit merces à Domino oues & pastores recensente, quando erit vnum ouile, & vnus Pastor: quando qui deducit velut ouem Ioseph, manifestabitur coram Ephraim, Benjamin & Manasse, hoc est, coram variis Ordinibus Electorum, limpida diuinitatis suæ visione. Hæc erit remuneratio Pastorum, Principem Pastorum claro intuitu cernere. Hæc erit remuneratio ouium, Agnum cœlestem iugiter sequi deducentem ad vitæ fontes aquarum. Tu verò dum in Ecclesia Dei & pascis & pasceris, dic cum fiducia & gratitudine.

Dominus regit me, & nihil mihi deerit?
In loco pascua ibi me collocauit.

FELIX OMEN.

MONILE V.

Procul à luce tenebræ & caligo:
Procul ab igne fumus & fuligo.
Ardete & lucete.

VOTVM SACRVM.

Sic luceat lux vestra coram hominibus:
Vt videant opera vestra bona,
Et glorificent Patrem qui in cœlis est.

Parænesis explicans Monile.

CHristus Dominus de se pronunciat: *Ego sum lux mundi.* Id verò non solùm quamdiu fuit in mundo, sed & perpetuo verum est, quamdiu stat mundus. Illuminat enim omnem hominem venientem in hunc mundum, illuminat omnem egredientem ex hoc mundo. Quicumque oculos aperit, hanc lucem cognoscit. Et licet Militantis Ecclesiæ horizontem præsentia corporali reliquerit, supremum cæli verticem conscendens: radios tamen fulgurientes & coruscantes hactenus misit, & in finem vsque sæculi promisit. Hi variis in orbis partibus serie ordinata dispertiti, lucem quoquo versum diffundunt. Quinam hi radij? Ecclesiæ sunt Prælati, quorum fulgida vita, & fulguriens auctoritas tenebrosis frigidisque

omnibus lucem & calorem valeas impertiri, sarem ipsi denique, sibus in caliginosa vmbra præsentem, vt pedem erroneumque gressum in viam veritatis & æternitatis reuocent.

In his radiis euidentes æterni solis splendor viget que agnoscitur, quando errorum fugant tenebras. & vitiorum eliminant catervas, quasi Nocluas aut Vespertiliones lucis osores qui ad eius præsentiam sortis se demergunt. Prælatorum munus esse arguere opera tenebrarum, & discriminare bonos a filiis lucis, qui sufficiat potest? Ergo, ô Prælati merito vobis inclamatur. *Vos estis lux mundi*. Vestrum est ab Horizonte in quo constituti estis, omnem caliginem, auctoritatis ac vitæ piæ corusco iubare propulsare. Ergo agite, puram fundite lucem pietatis ac sapientiæ Hanc soli æterni peronante splendore, veluti totius luminis fonte luminis fronte, potestis cum volueritis in vos deriuare, vos eius estis radii igniti, & scintillantes. A vobis igitur distillant scintillæ illius ignis, de quo dixit: *Ignem veni mittere in terra, & quid volo nisi vt ardeat*; Terrena & frigida, corda calore cœlesti succendite Algidæ aridæque telluris viscera vestro penetrate feruore, vt frugem ampliorem valeat producere. Vos stellæ de quibus Propheta: *stellæ dederunt lumen in custodiis, & vocatæ dixerunt; adsumus Et cum iucunditate luxerunt illi fecit illas* Quid illæ custodiæ, stellarum, nisi Cœnobia & Prælaturæ, in quibus positi estis, & à *Deo* vocati, vt lucem fundatis? Ergo ei qui vos vocauit, & ibi constituit voto respondentes, lucete illi cum iucunditate Tandem verò è custodia hac inferioris Horizontis vos transferet, & cœlis sublimioribus figet, vt fulgere possitis in perpetuas æternitates.

Paranesis Explicans Votum.

Sic luceat lux vestra ô Prælatis, fumo, aut nebuloso vapore non sit permixta Quisquis fastu honoris, vel scientiæ, se turgidum ostentat, aliquam fuliginem explicat propinquitatis velut tinio fumigans, non lucem, sed obscuritatem parit, non discutit tenebras, sed excutit lachrymas intuenti Vos verò non sic. quos elegit *Dominus*, & euexit latentes sub medio, ac in sublimi Ecclesiæ Candelabro constituit, vt luceatis omnibus qui in domo sunt Imò vult etiam vt luceatis his qui extra domum sunt. Patet Ecclesiam *Dei* iacentes in tenebris & vmbra mortis, vt scilicet in domum veniant, & dirigant pedes suos in viam lucis, de regione vmbræ mortis. Ardete igitur & lucete. Aliaqui veniens veniet is qui ambulat in medio Candelabrorum suorum: *De cuius ore Gladius & Romphea ex vtraque parte procedit* Veniet autem & mouebit Candelabrum vestrum, & in perpetuum lucernam vestram extinguet Imò verò gladio peracuto oris sui succidet, flammis vltricibus æternum deuouendos: ideò enim describuntur. *Pedes eius velut in camino ardenti*, ad reprobos ibidem proculcandos. Ardete igitur & lucete: sed lux vestra sic luceat vt in gloriam Patris cœlestis radii eius iugiter tendant Absit, vt propriam lucem aut gloriam ambiatis, vel adamatis Vanitatis ventus aut popularis aura venenosum afflatum regit: veritatis lucem perimit, vel inanem reddit hunc afflatum præcauete. Lux vestra *Deum* glorificet, & in subditorum profectum redundet. Illis præ esse, non est sine sollicitudine: illi prodesse, non est sine remuneratione. Videant & operis sublimitatem. Audiant verba vestra: sed prætuia simul intueantur exempla: Concipiant à luce vestra lucem, à zelo ardente feruorem. Verbis Sacri Ecclesiæ concludo, & postremum hoc cum ipsa Monile & Votum, hoc est monitum sacrum, repræsento, & pectori vestro appendo.

Os, lingua, mens, sensus, vigor.
Confessionem personent.
Flammescat igne charitas,
Accendat ardor proximos.

Applausus Cæli & Dona.

Finxere olim Poetæ, Pandoram ita Deorum sibi gratiam conciliasse, vt concordi fauore eam quisque suis certatim insignibus adornarit. Iupiter ei fulmen, Neptunus tridentem, Mars romphæam, Vulcanus ignem, Mercurius caduceum, Apollo laurum, Bacchus thyrsum, Pallas ægidem, Cupido pharetram, Minerua librum, Venus myrtum concessit. sed & his deorum insignibus adiuncta fuere correspondentia dona. potentia & fortitudo, sapientia & eloquentia, diuitiæ & voluptas, venustas, & gratia. Sic perfectionis apicem Pandora Dea omnica parte est assecuta, & inde Pandora dicta, quasi omni rerum genere donata, vel cui omnes dona tribuerunt.

Sed procul hæc figmenta, procul fictitii illi Dii, cum suis insignibus & donis. Neque tamen enarraui ista & figmentum à nostro est proposito alienum. *Diuorum* nos fauorem, & pietatis & authoritatis eorum insignia his communicari optamus, qui eorum locum tenent, eorum vices in authoritate gerunt, eorum patrocinio fulciuntur Quapropter in die benedictionis & solemnis inauctorationis tuæ hæc animi mei postrema voto accipe, ex intimo cordis prouenientia.

I.

Tibi hodie S. Petrus, Cœnobii tui Tutelaris Patronus, Pastorum Pastor, claues suas in potestatis consortium communicet.

II.

Tibi S. Paulus, eius Consors & Collega, gladium spiritus, quo demetas omnem altitudinem extollentem se contra *Deum*, concedat.

III.

Tibi S. Benedictus, cuius in præfectura vices geris, pallium suum cum duplici spiritu, velut alter Elias Elisæo discipulo, ad feliciter regendum gregem suum testamento consignet.

IV.

Tibi S. Vismarus, cuius ex successor in regimine tam insulæ prælaturæ præroget partem ardentia zeli sui & sapientiæ.

V.

Tibi S. Erminus, Abel, Amoluinus, Vlgisus, Theodulphus, quod Hætta in Abbatiali dignitate es, & non solùm *Pedum* Pastorale, sed & virtutum suarum hæreditatem, piorum instar Parentum, donent & resignent.

VI.

Tibi S. Lambertus, Ordinis sancti Benedicti quondam alumnus, in cuius festiuo die auspicato benediceris, Poderem & Ephod sacerdotale, symbolum puritatis & perseuerantiæ, à *Domino* impetret pro sacro munere.

VII.

Tibi Raphaël Archangelus, cuius nomine insigniris, in omnibus *Deo* sis præuius, & Caduceum suum tibi consignet vt sis pacis legatus.

VIII.

Tibi Maria Virgo, Maria sponsa, annulum pronubum tradat, quo Ecclesiæ huius hodie fidus sponsus inauguraris.

IX.

Tibi Iesus, summus sacerdotum, & sanctus sanctorum, vnctionis suæ copiosam portionem infundat, vt sanctificeris.

X.

Tibi Pater Æternus, & S. spiritus, cœlestis gloriæ Cidarim præparent, quâ æternum cum Christo coroneris, sic esto Pandorus, Dei & *Diuinorum* donis omnigenis, adornatus.

INDEX

INDEX

Rerum Præcipuarum, quæ in hoc vniuerso Volumine continentur.

Prior numerus columnam, posterior paginam denotat.

A

ARON Summus Sacerdos, einsque filij Sacerdotes. col.1.536.
Aaronis Virga Amygdalina mysticè explicatur. 2.688
Abel iustorum caput. p.132
Abimelech septuaginta fratres occidit ambitione, 1.195
Abortum procurare nefas, 2.323
Abraham tres vidit Angelos, duo tantùm Sodomam petierunt, 1.414
Abrahæ fides laudatur. 1.55
Abrahæ data Circuncisio, & nomē eius mutatū. 1.376
Absalō filius Dauid maledictus, 1.609 Hypocr. 2.597
Absalonis in patrem rebellis etiam post mortem perennis pœna, 2.307
Absalonis tres ictur lethales, auaritia, parricidium & desperatio, col. 1.180
Absolutionis forma explicatur, 1.502. præsenti tantùm est impertienda, 2.502
Acediæ definitio & incommoda, 675.& seq.
Acediæ spiritualis indicia ex S.Bernardo, 676
Acedia seuerè damnatur in scriptura, 680. eius efficax remedium, 2.680.& seq.
Achab & Iesabel maledicti ob auaritiam. 1.615
Adam eodem die & hora peccauit, quo Christus expirauit. col.2.fin.p.44
Adam è terra virgine formatus, 2.74
Adam tempori, Christus æternitati nos genuit, 2.58
Adamo non peccante, Christus nō erat venturus, 1.49
Adā quomodo post peccatū iumētis assimilatur, 2.44
Adonibezech truncatis manibus & pedibus, figura diaboli, 1.233
Aduentus Christi duplex, duo sunt brachia Sponsi, col.1.47
Adulatio maximè regnat in ædibus Principum, 2.355
Adulatio perniciosum malum, 1.356
Adulatores aulici simiæ & vmbræ cōparantur, p.355
Adulter iniuriam facit Sacramento, 332. ad quid tenetur si partus est securus 1.fin.p.790
Adulteris pœnæ decretæ, 333.& seq.
Adulterium furto grauius peccatum, 2.332
Æternitas ignis infernalis, 2.124
Æternitas quid sit, col.2.25
Affinitas spiritualis dissoluit Matrimonium. Exemplum Roberti Regis, col.2.578
Agapiti pueri in Martyrio constantia, col.1.84.
B.Agatho aliàs humillimus ad appellationem Hæretici excandescebat, 2.11
Agnus quare dictus est Christus. 1.85
Agni Paschalis comestio Symbolum fuit dispositionis ad Eucharistiam necessariæ, 2.448
Agnos cereos gestare religiosum est, 1.282
Agnos cereos benedicere vetus & pia cōsuetudo, ibid.
Agnus insigne regium Christi dominationis, 2.fin.54
Agnus cur vigesies septies Christus nominetur, 1.85
S.Agnes in mediis flammis orabat, 2.185
Alæ duæ ad volādū in cælū animæ necessariæ, c.2.168
Alpertus Comitis Falxemberg filius, Parisiis Ordinem amplectitur Prædicatorum, 2.87
Aleæ tabula diaboli venabulum, 2.fin.679
Aleæ detrimenta, ibid.& seq.
Aleatoris dira imprecantis pœna, 1.298
Alleluya tempore Paschali decantari solitum. 2.101
Alexander V. diues Episcopus, pauper Cardinalis, & Mendicus Papa. 2.757
Alexander orbem vniuersum solus tenere voluit, 233
Alexander adulatorem carpit, 1.fin.356
Alpha & Omega, cur Christus nominetur? 2.59
Alphabetum Græcorum diuisum est in triplicem numerum octauum, ibid.
Aman maledictus ob superbiam, 609. ob inuidiam, 1.p.649
Ambitio definitur honoris seu dignitatis immoderata cupiditas, 594. ambitionis pericula & detrimenta, 595. Ambitio hæreseon mater, 2.fin.15
Amici tres hominis, duo fallaces, & vnus fidelis, 168
Amicitiæ emblema & descriptio, 1.p.310
Amore diuino mortuus nobilis adolescens in Monte Oliuarum, 1.p.112
Amoris coniugalis exemplum illustre, 559
Amor coniugalis esse debet, 558. nō inordinatus, 560
Æmulata magica, & schedulæ incantare prohibitę, 285
Amygdalus apud antiquos castitatis symbolum, 688
Amygdalina Virga Aaronis, ibid.
Anathema quid significat, 42 Andronici Imperatoris mira in aduersis patientia, 2.505 Angelus potest esse sacramentorum Minister extraordinarius, 1.fin p.380 Angeli quando creati sunt, p.39
Angeli cur pingantur alati, iuuenes, nudi, discalceati, col.1.fin.ibid. Angeli mali quot ex quibus Ordinibus ceciderunt, 2.ib.
Angeli præsunt Elementis, Prouinciis, Templis, altaribus & exercitibus, p.40
Angeli alij ministrantes, alij assistentes, 2.ib.
Angeli custodis beneficia spiritualia & corporalia, ib.
Angeli custodia quandonam incipit & desinit, 2.42
Angeli peculiari cura tuentur & fouent virgines, 1.ib.
Angeli deferunt animam SS.Pauli Eremitæ, & Martini, & Catharinæ corpus efferunt, &c. 2.p.43
Angeli orationes nostras Deo offerunt, 1.p.43
Angeli plurimorum necessitatibus prouiderunt, ib.
Angelorū numerus quotus, 39. Angelorū lapsus quomodo per homines beatos instauretur, 1.p.40
Angelus iuuenem reuocat à consilio necis inimico inferendæ, 2.p.41
Angelus homini tribus maximè præstat, 242
Angelus duplex Beatæ Virgini deputatus, 2.p.65
Angelus quo peccato potissimum cecidit, 1.p.53
Angliæ schisma ob libidinosas mulieres, 2.p.15
Anima nauis est in mari huius mundi fluctuans, 160
Anima fidelis dicitur Dei sponsa, filia, &c. 129
S.Ammon Episc. Coloniensis iniquos iudices excaecauit, 349
Annulus pronubus, 553 eius benedictio, 533
Annulus pronubus B.Virginis Perusij religiosè seruatur, 1.fin.333. Annunciatio Virgini per Angelum conuenienter facta est, 65
Annunciatæ Virginis ordo à B Ioāna institutus, 2.ib.
Annunciatæ Virginis imago Florentiæ. 1.p.66
Annunciatio qua hora facta est. ib.
Antichristi natiuitas & genus 1.15. eius malitia, doctrina, impetum & mors, ib. & seq
Antichristi nomen numerū 666. continet, & nomē Iesu iuxta litteras Grecas, 888. comprehendit, 2.p.59
Antiochi Regis vana & inutilis pœnitentia. 2.609
Antonius de Padua Christo infanti mirè addictus 171
S.Antonij ante mortē ad Discipulos parænesis, p.171

S. Anto

S. Antonius Monachorum pater. 315
Apes in alueari corpus Domini venerantur. 1.p.187
Apis proprium est mellificare, alienum pungere, symbolum Dei miserantis & punientis. 32
Apostasiæ signa sunt thus adolere, nomen dare libello Idolothyta comedere, &c. 2.p.35
Apostolici viri nubibus similes, & columbis. 1 p.17
Apostolorum missio in omnes gentes 1.p.17
Apostoli designati sunt duodecim non absque mysterio. 1.p.21
Apostoli primi Ecclesiæ fundatores. p.17. quibus nominibus & titulis insigniti. ibid.
Apostoli rudes & ignobiles virtute & sapientia urbem triumphant. 1.p.17
Apostoli non minus post mortem quam in vita Ecclesiæ profuerunt. 1.p.20
Apparitiones pueri, sanguinis, & aliæ similes, quæ nonnunquam in Eucharistia contingunt. 418 431
Apparitiones Christi resurgentis Matri Virgini, & aliis mulieribus & Apostolis. 2.p 103. & seq.
Apparitio trium Angelorum Abrahæ. 2.p.36.
Aquæ Iericho steriles & fœtidæ dulces redditæ sale asperso sunt opera nostra. 2.169.
Aqua vino mixta in calice quid significet. 428.
Aqua conuenienter designata est materia Baptismi, eius proprietates & Miracula. 385
Aquæ benedictæ multiplex vtilitas. 2.386
Arbores infructuosas sibi quondam Dij peculiariter vindicarunt 1.30. Arrianorum profana nouitas. 2.14.
Arca fœderis vsque in diem iudicij delitescit. 688
Arrius Christi vestem, id est, Ecclesiam lacerauit. 2.p.2.
Arrogantia quid sit. 598. Arrogantium exempla diuersa ibid.
Articulos symboli, eo quo sunt ordine hæreses oppugnarunt 21. & seq. Artifices multi sanctitate conspicui. 1,616
Arundo, quā Christus gestauit, serpenti lethalis. p.813
Ascensionis in cælum Christi triumphus describitur & vtilitas. p.108. & seq.
Ascendus Christus in cælum implenit omnia ibid.
Ascendētis Christi vestigia hærēt terræ impressa 2.110
Aspectus libidinosi. 631
S. Athanasij Episcopi fides inuicta. 2.p.9
Atheismus cumulus omnium malorum. 1.p.15
Atlantici populi Solem orientem execrantur. 1.p.7
Attentio in oratione multiplex. p.202
Auari maledicti in vetere & nouo Testamento. 625 & seq.
Auaritiæ nota Clericis maxime noxia. 752
Auaritia murus vrbis Sathanæ. 612. eius dimensiones. ibid. radix omnium malorum Ecclesiæ. ibid.
Auaritiæ fœtus sunt immisericordia, inquietudo & neglectus diuinorum. 2 614 Aue, quid significet. A. & E. Adam & euam. V. Virginem. 2.p.242. & 243
S. Augustinus hæret medius inter vulnera Christi, & vbera Mariæ. 2.47 S. Augustinus Trinitatis scrutator curiosus ab Angelo increpatur 1.34
Aulicorū, quos fortuna euexerat, luctuosus interitus. 595 Auro charitas comparatur. 2.fin.p.258.
Authoritas Dei reuelantis. 35
Auxentius Episcopus Arrianus cum suis sectatoribus à S. Ambrosio prouocatus. 344

B

BAculus-Vide virga.
Baiulatio crucis Christi. 1.p.84.
S. Basilij de articulorū fidei integritate iudiciū. a fin.9.
Balsamum cur requiratur ad materiam Confirmationis. 407
Balthasaris visio figurā continet extremi iudicij. 2.120
Baptismus remittit omne peccatum pœnamque peccati. 397. Baptismi summa necessitas. 394
Baptismus sanguinis supplet Baptismum aquæ in paruulis, sicut & Baptismus flaminis in adultis. 395
Baptizandi olim ad occidentem, deinde ad orientem se conuertebant. 2.q.403
Baptismi materia aqua naturalis. 385
Baptismi forma continet expressionem Trinitatis. 391 sciri debet etiam à Laicis. 1.392
Baptismi materia & formæ de vtraque varij casus, 804
Baptismales fontes prophetice designantur à Zacharia. 387
Baptismalium fontium insignia quædam miracula. 389
Baptismo tanquam Sacramento, milites Christi consignantur. 10
Bella vnde oriantur teste Alexandro. 2.33
Bella Christianorum similia bello Gedeonis. 1.19
Bellum flagellum Dei sæuissimum oratione depellitur p. 195. Benedictus dicitur pluribus modis fructus ventris Mariæ. p.250
Benedictio Christi ascendentis in cælū qualis. 2.p.110
Benedictionem cur cibo præmittimus. 2.p.217
Beneficiorum Ecclesiasticorū pluralitas periculosa. 755
Berengarij hæresis & pœnitentia. 420
Bernardus Okinus ex insigni Concinnatore Capucino hæreticus. 1.11
Bernardus de Quinta-valle omnia in bonam partem interpretatus de proximo. 2.353 Bethleemitici specus laudes, 69. Cur ibi Christus nasci voluit. 2. p. 68
Beza tria cupiebat extincta, Nobilitatem, Ecclesiam Romanam & Iurisprudentiam. 1.14
Biblia hæretica quomodo dignoscantur. 775
Bibliorum vernaculi idiomatis lectio interdicta. p.280.774
Blasphemi legibus diuinis & humanis emendantur. p.298
Boëtius abscissum caput defert ad Ecclesiam, illic commonicaturus. 1.p.470
Bonifacij. V I I I. Pontificis ex egenis orti parentibus humilitas 1.p.308
Boni alij incipientes, alij proficientes, alij perfecti: quas tentationes experiuntur. 1 p.234
Breuiarum, vnde ita dictum est. 732
Busoni Aesopico superbi similes, 334
Bulla Vrbani octaui de Iubilæo. 526

C

S CAeciliæ corpus integrū post annos nōgentos 1.152 Calcanei iniquitas, ænigma. 2.120
Calculus ignitus Isaiæ. col.2.358
S. Caliopius adolescens, Christianus fortissimus 2.4
Calicis vsus Laïcis quandoque concessus, iustis de causis subtractus. 449. & seq.
Caluariæ locus vnde dictus. 2.p.84
Caluariæ mons benedictus. 88
Conciones amatoriæ. 632
Cardinalium purpura quid significet. 2.fin.761
Canutus Rex Angliæ Coronā Christo imponit. 2.p.37
Cato imago peccati. 1.45
S. Caroli Borromæi austeritas 725. elogia 694
Caroli V. Imperatoris in orando assiduitas. 1. 189. eius mors religiosa. 1 p.315.
Casus reseruati Pontifici; & aliis. 823
Castitas sacerdotum, & adiumenta. 749
Castitas cognata Angelis. 63
S. Catharina Senensis cor suum mutauit cum corde Christi 2.100. fœtorem peccati mortalis sustinere non potest, 17
catholica cur dicatur Ecclesia. 139 & seq. causidici lepidum de causidicis dictum principis Aethiopiæ, 1 fin. 350
Caupones quandonam mortaliter peccent. 822
Cæremoniæ laudabiliter institutæ in Ecclesia 402
Cæremoniæ Baptismales explanantur. ibid.
Cæremoniæ Confirmationis. V. Confirmatio.
Cæremonias seruare tenetur Sacerdos 739
Character per quædam Sacramenta imprimitur 376 indelebilis. 378. triplex eius officium. 377
Charitas duplici præcepto comprehenditur. p.259
Charitas Dei singularis erga genus humanum. 49
Charitas inuidiæ aduersatur. 649
Charitas vexillum Dei. 257. eius conditiones ex paulo. 26
Cherubim facies quatuor Christus nascens, moriens, resurgens & ascendens. 1.108
Choreæ circulus, cuius centrum est Sathan 305. de choreis rusticorum quid sentiendum. 789
Choreatum pericula, & punitio. 1.p.306
Christi nomina & appellationes variæ. 2.p.17
Christus admirabilis, consiliarius, fortis, &c. 1.p.58
Christus est nomen dignitatis & officij. 1.p.62

Index Rerum præcipuarum.

Christus vnctus est, vt Rex, vt Propheta, vt Sacerdos. ibid.
Christus filius Dei naturalis & consubstantialis, Dominus vniuersorum. 2.p 63.& seq.
Christus à Spiritu sancto conceptus, & cur. 2.p.67
Christus Dominus noster quot modis, 1.p.46
Christus non dimisus in sua virtute. 3
Christiani hominis præsentia dæmonem terret. 406
Christus liber est salutis eximus. 1,74. electus è millibus. 80.81
Christus in Eucharistia positus in ruinam & resurrectionem multorum. 419
Christus modo flos, modo fructus nominatur. 1 2 0
Christus quare dicitur candidus & rubicundus. p.83
Christi crucifixi figuræ antiquæ. 1.90.& seq.
Christus è cruce omnia traxit ibid. moriendo respexit Orientem, deinde Occidentem. ibid. cur inclinato capite emisit spiritum 2.91
Christiani quando & vbi primum vocati. 1.2
Christiani primi dicebantur Discipuli, fratres, Nazareni, Galilæi. ibid:
Christiani primi à Iesu dicti sunt Iessæi in Ægypto. 1.p.3
Christianum nomen multos animauit ad Martyrium. ibid.
Christiani nominis dignitas & sanctitudo. ibid.
Christianorum duplex genus. 4. plures nomine, pauci opere. col. 1. ibid.
Christiani plures similes ficulneæ aridæ, & indoctis Doctoribus. ibid.
Ciconiæ erga parentes pietas. 2. 309
Circumcisionis institutio, effectus, locus, tempus & minister. 175
Ciuitas duplex vna Dei, altera Diaboli. 1.589
Ciuitates quædam admirabiles ob murorum dimensiones. 591
Ciuitatis ritè administratæ indicia. 1.703
Claues quatuor naturæ Deo reseruantur. 1.564
S. Clara de monte falco Trinitatis & Passionis studiosissima. 2.p.34 & 1.p 88
Cœlia Apostoli comparantur. 2.p 17
Cœmeteria Christianorum vnde dicta. 2.94
Cogitationes prauæ. 2. 787
Cælibatus perfectior matrimonio. 545
Columba cuius est symbolum. 382. de columbis multa. 129
Columba inter medios cleros. 1.529
Columna ad quam religatus est Christus. 2.p.81
Columnæ duæ ingressu Templi Salomonis. 2.10
Communionis frequentatio mirè efficax contra tentationes. 437
Communio Paschalis quantum obliget. 809
Communionis Sanctorum participes sunt etiam mali & animæ in Purgatorio. 843
Communio in articulo mortis an sit de præcepto. 808
Communicatio Dei cum creaturis triplex. 1.53
Concionatoris cuiusdam Monachi libidinosi, & Magi funestus interitus. 629
Concionatores inepti qui se, non Deum prædicant. 604
Concupiscere quo sensu dixerit Augustinus præceptum non impleri in hac vita, & non concupiscendo. 361
Concupiscentia præcepto speciali prohibita. 360
Concupiscentia per Baptismum minuitur, non tollitur. 398
Confessarius absoluere non potest sine restitutione imperata. r. 496
Confessarij munus. 818. approbatio necessaria. 816
Confessio secreta peccatorum instituta à Christo. 487. ab exordio Ecclesiæ vsurpata. ibid.
Confessionis conditiones. 489
Confessionis Examen diligens. ibid.
Confessio humilis & cum erubescentia. 491
Confessionis puritas. 492
Confessionis integritas. 493
Confessionis integræ impedimenta. 494. & seq.
Confessionis integritas quid requirat. 820
Confessionis sigillum ad quid obliget. 821
Confessionis Sacramentalis vtilitates. 488
Confirmatio, Sacramentum à Christo institutum in vltima cœna. 406. eius materia. 407. forma. 408. effectus duplex. 409 Minister. 410
Confirmationis cæremoniæ sigillatim explicantur. 411
Conformitas cum diuina voluntate nostra est perfectio. 215
Congregatio Oratorij instituta à S. Philippo Nerio in Italia. 763. à Cardin. Berullo in Gallia. 764
Congregatio Oblatorum Mediolani à S. Carolo. 765
Congregatio S. Caroli in Diœcesi Leodiensi 766. Indulgentiæ. 768. progressus & constitutiones. 769
Coniugalis castitas, & contraria incontinentia. 562. & seq.
Constantinus per Baptismum à Lepra curatur. 296. cœlestibus monitis obtemperans Maxentij Victor. 4. depingi voluit eum & cruce. 1.5
Constantinus Copronymus hostis B. Virginis percussus à Deo. 2. 68
Consubstantialis vox illustri miraculo comprobata. 2.63
Consulebatur olim Deus per propitiatorium, sacrificia, Prophetas, mortuos, somnia & visiones. 2.282
Contritio quid sit & quotuplex. 480. eius conditiones. 481
Contumelia insipientiæ comes. 2.644
Conuersio peccatoris ad Deum redeuntis scala est gradibus septem compacta. 1.fin.173
Conuersio mirabilis Mariæ Ægyptiacæ, & aliorum. 1.476
Conuiuia nuptialia sæpe infausta. 2.p.555
Coriolani Romanorum Imperatoris erga matrem pietas. 2. 237
Corona Christi spinea quid repræsentet. 82. an verè spinea, & vbi modo asseruetur. 1.83
Corpora Sanctorum diu post mortem illæsa. 2.289 328
Corporis gloriosi dotes quatuor. 852
Correctio liberorum. 569
Coruus Eliæ & Pauli Anachoretæ nutritius. 1.217
Creatio opus omnipotentiæ. 1.37
Creaturæ omnes homines ad gratitudinem excitant. 2.38
Credere quid sit. 1.15
Credere Deo, Deum & in Deum. 2. ibid.
Crux signum Christiani fronti & pectori impressum. p.4
Crux ante Christum abiecta, post Christum gloriosa. ibid.
Crucis signum in Ecclesia antiquum & in veteri lege præfiguratum. ibid.
Crux Constantino conspicua è cœlo victoriæ omen. ibid.
Crucis formatio frequens accepta Deo, & illustrata miraculis. 5. eius vtilitates. ibid. contra dæmones & præstigias efficacia. 1.& 2.ibid.
Cruces cur in viis publicis constitutæ. 2.fin.4. & 5
Crux Christi triumphalis currus. 88. eius plurima & antiqua mysteria. ibid. clauis regia. p 5. col.1. 2. 88
Cruci eidem Christus & Diabolus affixi. p.5. 2. fin.
Crux miro artificio formata in pectore B. Volandi. 1.5
Crucifixi imago SS. Huberto & Placido venantibus inter cornua cerui apparuit. 2.fin.7
Crucis baiulatio acerba Christo. 2.84
Crucis dimensio perfectionis Christianæ figura. 1.88
Crux nonnullis molesta, aliis leuis. 2.86
Crux palma est cuius fructus varij. 289. apparebit in cœlo an te diem iudicij. 2.118
Custodi quid significet. 1.fin.10
Cyrus Persarum Rex. 2.96

D

DÆmon quid significet. 1.233
Dæmonium meridianum quod iustos infestat. 1.135
Dæmonum crudelitas. 231.2.49
Dauid peccat inter Prophetas. 148
Debitum coniugale non reddere an sit peccatum. 838
Decalogus cur digito Dei scriptus in tabulis lapideis. 2.268
Decalogus conuenienter à Deo per Moysem datus. 267
Depositum quid sit apud D. Paulum. 1.fin.10
Desperantis de misericordia Dei luctuosum exemplum. 484
Desperare non licet de vllius criminis salute. 179.182
Desperatio quam graue peccatum. 179,180.& seq.
Desperantis ex inopia & flagitio hominis exemplum illustre. 1. 343
Detractio: de detractione resolutiones variæ. 795
Detractio graue & pestilens malum. 2.fin.356
Detractores tenentur ad restitutionem. p.358
Detractorem qui audit graue peccatum incurrit. 359
Deus vnus, non multiplex. p.33
Deus non necessitate, sed mera bonitate orbem condidit. 38
Deus naturali lumine cognosci potest. 2.24
Deus melius negatione quam affirmatione definitur. ibid.
Deus omnia, quæ cogitare possumus, transcendit. 1.25
Deo humani corporis membra tribuuntur. ibid.
Deus, vt Rex, suis ornamentis decoratur. ibid.
Deus est solus æternus. 25. immensus ibid. omnipotens. 27. vbique præsens quem nemo fugere potest. 25
Deus est in diuersis diuersimodè. 1.16
Deus omni scientia illustratur. p 27
Deus solus est, qui est. 1.208
Deus velox ad misericordiam, & tardus ad iram. 2.32
Deus, vt Dominus, adorandus, & amandus. 427
Deus absconditus ab ipsa rerum origine. 413
Deo plurima nomina tribuuntur. 1.58.18
Dij plures ab antiquis excogitati, qui mundum regerent. 2. 33
Deos Gentilium Christus exclusit nascens, viuens & moriens. ibid.
Diaboli membra ingeniosè depinguntur. 2.232
Diaboli insidiis locus omnis, & quilibet hominum status obuius. 232
Diaboli vires attritæ, ex quo Deus homo factus est. 233
Diabolus osor pacis publicæ & priuatæ. 196
Diaconi officium. 2.534
Diliges, hoc verbum totam perfectionem continet. 259
Diligere Deum ex toto corde, anima, mente, quid sit. 261
Diligendus Deus propter se, visio S. Ludouici. 260
Diligendus proximus quo amore. 1. & seq.164

Index Rerum præcipuarum.

Dilectio inimicorum præcepto charitatis continetur. p. 266.
Dionysius & Damaris viuebant iuxta præscripta naturæ. 1.8
Discordia pestis extremumque regnorum. 600
Dispositiones ad Eucaristiam dignè suscipiendam. 2.440
Diuinatio superstitiosa prohibetur. 2.282
Diuitiæ omnium iniquitatum causæ. 614
Domini titulum non vsurpauit Deus ante hominis creationem. 2.43
Domini titulum Christo nascenti debitum recusat Augustus. 2.64
Dominica dies regina dierum. 301. cur ab Ecclesia sanctificetur. ibid.
Dominicam diem qui violant, iograti sunt Patri, Filio & Spiritui sancto. 1.fin.305
Dominicam violant nobiles, fœminæ, mercatores, &c. 306 & seq.
S. Dominicus ter singulis noctibus se cædebat virgis. 1.222
Dominus tecum, salutatio familiaris Hebræorum 245
Dormientes septem fratres Martyres fidem Resurrectionis confirmarunt. 150
Duellum an liceat prouocato acceptare. 785
Duellum quid sit. 2.325
Duelli vsus seuerè interdictus. 326. & seq.
Duodecim fontes in deserto, boues maris ænei, filij Iacob, &c. 3

E

Ebrietatis nocumenta. 655
Ebrietatis ingeniosa tabella. 657
Ebriosum ioanis excusatio. 657
Ecclesiæ Reformatæ lapides angulares & fundamentales. a. 13
Ecclesia duplex, militans & triumphans. 211
Ecclesia quid significet. 132. semper visibilis. 133. vna ab initio mundi. 135. sancta. 137
Ecclesiæ variæ appellationes. 134
Ecclesia hæreticorum non est vna. 2.136
Ecclesiæ membra ingeniosè explicantur. 1.127
Ecclesia est arca Noë & sagena ex bonis & malis congregata. a.138
Ecclesia Catholica. 139. Apostolica. 139 & Romana. 1.fin. 140
Ecclesia militans Ierusalem noua. 133
Ecclesiarum & altarium munditie appellatur. 2.741
Ecclesia ab initio persecutionem passa est, vt nauicula fluctus. 144
Ecclesia fundata est non tantum verbi prædicatione, sed sanguinis effusione. 19
Ecclesiastici reditus quomodo dispensandi. 753. non debent erogari parentibus. 756
Ecclesiæ bona vsurpantes excommunicantur. 828
Ecclesiastici nequeunt sine scelere bona Ecclesiæ in vsus prophanos impendere. 2.344
B. Edmundi deuotio singularis erga imaginem Crucifixi. 1. fin 94 & 164
Edmondus Campianus Athleta Christi fortissimus. 2.210
Edouardi Anglorum Regis ob victorias intolerabilis arrogamia. 2 598
Electio hominum fit ex mero beneplacito Dei. a. 29
Electi lapides viui. ibid.
Electio cur sors vocetur & elerut. 1.30
Electorum in extremo iudicio lætitia, & reproborum confusio. 112.113
Elisæus incubans puero mortuo figura Christi incarnati. a. 48
B. Eleazari Comitis ad coniugem breues & aculeatæ litteræ, 194 & 186
Enoch & Elias præcursores iudicij. 117
Ephemeron animal vno tantum die viuit. 2.118
Epicurus plures habuit discipulos quam reliqui Philosophi. a.fin. 13
Episcopatus periculosum munus viri sancti detractarum. 677
Episcoporum in ordinandis Sacerdotibus negligentia. 696
Euangelium penes se descriptum habere pium & laudabile. 110
Eucharistiæ cibo plures Sancti vitam sustinuerunt. 1.220
Eucharistiæ institutionis multiplex causa. 415
Eucharistia cibus animæ supersubstantialis. 1.220
Eucharistia vocatur Metalepsis, & consummatio omnium Sacramentorum. 414. memoriale est perfectionum Dei, & omnium mirabilium vtriusque Testamenti. 416. arbor est vitæ, & fructus eius duodecim. 462. & seqq.
Eucharistiæ veritas plurimis argumentis comprobatur. 451. 419. & seq.
Eucharistiæ dimensiones mysticæ. 416. materia & forma. 427. miracula adoranda cultu latriæ. 430. mira eius vis contra hostes corporeos. 469
Eucharistia simul est Sacramentum, Sacrificium & Testamentum. 455. panis Eliæ, panis fortium. 217
Eucharistiam indignè percipientium acerbus interitus. 440
Eucharistiæ cur nulla in Symbolo Apostolorum mentio. 1. 17
Eucharistiæ sumendæ præceptum & exemplum dedit nobis Christus. 43
Eucharistiæ materia quomodo debeat esse præsens. 807
Fructus Eucharistiæ. 463. & seq.
Extrema-vnctio Sacramentum à Christo institutum. 121
Extrema-vnctio quibus administrari debet. 2.819
Extremæ-vnctionis quinam sint capaces. 522. ministri. ibid. materia, forma & effectus. 515.& seq.
Extremam-vnctionem ministrare non tenentur tempore pestis Parochi. 514

F

Falx volans quid sit. 294
Falsum testimonium & falsitas omnis interdicitur. 345
Falsi testes ad quid teneantur. 1.797
Familiæ ritè ordinandæ præclarum exemplar. 2.316
Fames & sterilitas orationibus Sanctorum depellitur. 199
Fames flagellum Dei ad scelera hominum punienda. 197
Feruor & diligentia iustorum. 621
Festa obseruanda: de festorum obseruatione varij casus & resolutiones. 779
Festum corporis Christi à quo & quare institutum. 432. & seq.
Fideles simplices dicuntur agni & oues. 1.29
Fides data hæretico etiam seruanda est. 1.295
Fides quo ornatu & statu depingitur. 2.420
Fides vt aurora, spes vt Luna, Charitas electa vt Sol. 257
Fides, spes & charitas tria media ad salutem necessaria. 1. 6. tres portæ Ierusalem, tria munera Magorum. ibid.
Fides lumen in intellectu, & affectum in voluntate postulat. ibid. radix est omnium bonorum. 2. 5. æternitatis exemplar. 1.fin p.6. 7. firma & integra esse debet 1. fin.8 & seq.
Fiduciam aliquam ponere potest iustus in meritis suis. 170
Fiducia in Deum, & diffidentia sui ad orationem necessariæ. 1. fin. 202
Filij erga parentes ingrati sæua punitio. p.310
Filius obediens omni benedictione repletur. ibid.
Filius in quibus tenetur obedire parentibus. 1.308
Flagellatio Christi quàm crudelis & iniqua. 1.81
Flagellum Dei triplex, pestilentia, fames & bellum, orationibus auertitur. 2.fin.198
Formatæ litteræ in Ecclesia. 805
Formica magistra est omnium virtutum. a.177
Fornicatio pluribus de causis Christiano homini detestanda. p.328 & seq.
Fortunæ ex antiquis descriptio. col.1. 342
Fractio panis in Euangelio quid sit. 2.fin.103
S. Francisco oblati cœlitus tres nummi, tria vota Religiosa. 691
S. Francisci ad suos fratres exhortatio. 171. Eiusdem visio initio sui Ordinis 2.fin p.16
S. Franciscus ab Angelo de sacro fonte susceptus traditur. 401
Frederici Ducis Saxoniæ de suorum Lutheranorum fide iocularis responsio. 1.9
Frugalitas & pia bonorum Ecclesiasticorum dispensatio Sacerdotibus commendatur. 753
Furem an liceat occidere, & quando. 2.785
Furtum ex genere suo peccatum mortale. 1.338
Furti species omnes interdictæ. 1.348
Furtum: de furto varij casus & resolutiones. 798
Futura cur aliquando præuideat & prædicet Diabolus. 28

G

Gabriel Archangelus cur missus sit ad Virginem. 2.65
Gabriel quid significet. ibid.
Gemma pretiosa inscripta nomine Christiani, inuenta est in pectore B. Sebastiani. 1.3
S. Genesius ex Mimo Martyr. 2.381
B. Genouefæ Brabantiæ Ducis filiæ singularis pudicitia. 1. 333
Gentiles in omnia flagitia & crimina lapsi. 2.47
Godefridus Bullonius Rex Hierosolymitanus diadema recusauit. a. fin.82
Gratiæ diuinæ multiplex effectus. 2.369
Gratia est homini, quod penna aui. 271. difficultatem consuetudinis prauæ minuit. 2.497
Gratia multiplex, excitans, adiouans, sufficiens, &c. 474
Gratia Sacramentalis aliquid addit habituali. 2.373
Gratia Dei significata per rorem, vinum, pluuiam 130
Gratia quantumlibet efficax non minuit libertatem arbitrij. 1.173 478
Gratiam Deus nemini denegat ad pœnitendum. 476
Gratiæ excitantis absoluta est necessitas ad salutem. 474
S. Gregorij Thaumaturgi mira in dæmonem authoritas. 369
Gula quale peccatum. 650

Gulæ

Index Rerum præcipuarum.

Gulæ descriptio & eius species. 650

Gulæ incommoda & enormitas. 652

Gutta quælibet sanguinis Christi sufficiens ad expianda hominum peccata licet infinita. 2.52

Guttæ sanguineæ, Colores Christi speciosissimi. 279

H

HÆresis via patens ad Atheïsmum. 2.13. regnorum virus. 2. ibid.

Hæreses cur à Deo permittantur. 2.16

Hæresis filia trium parentum, præsumptionis, libidinis & ambitionis. 2.13

Hæresis nunquam est primum peccatum. ibid.

Hæreses ortæ ex improba vita Sacerdotum. 701

Hæresis enorme peccatum. 2.12. seminarium rebellionis & bellorum. 2.14

Hæretici describuntur à Iuda Apostolo. 2.12

Hæreticus non credit vnum & trinum Deum fide diuina. 2.9

Hæreticis vt follibus Deus vtitur. 2.fin.16

Hæreticorum pernicies, & luctuosa in Ecclesiam sæuitia. 2.13

Hæretici omnes sanguinei. 2.13

Henrici VIII. Anglorum Regis in S. Thomam Cantuariensem demortuum impietas. 300.288

Hierosolymitani excidij signa præcedentia. 2.117

Hierusalem nota designat Ecclesiam Christi. 217

Hierusalem cœlestis, patria Christianorum. 2.208

Hierusalem sancta ædificatur per prædestinationem, completur per glorificationem. 2.19

S. Hilarion moriturus iudicium Dei perhorrescit. 2.263

Homicidium peccatorum in proximos grauissimum. 328

Homicidij iniusti diræ & atroces pœnæ: Exempla. ibid.

Homicidium in quibus casibus à peccato excusetur. 310

Hominis descriptio, & appellationes variæ. 2.48

Hominem cur Deus potius liberauit quam Angelum. 51

Homo per vnionem ad verbum singularem accepit dignitatem. 53

Homo quantum debeat ob creationem. 2.18

Homo creatus est sexto die ex quatuor pugillis terræ desumptis ex quatuor partibus mundi. 2.43

Hominis creatio Trinitatis expressio est. ibid.

Homo vniuersi compendium. 2.44. creatus in iustitia & innocentia. ibid. & Dominus animalium. 2.45

Homo immortalis erat futurus si non peccasset. 2.45

Homo ad supremam beatitudinem creatus est. 2.154

Homo potuit non mori in Paradiso, non potest non mori in mundo, non poterit mori in cœlo. 24

Homousis vox vna multa excitauit Concilia. 2.fin.9

Homicidium peccatorum in proximos grauissimum. 328

Homicidij iniusti diræ & atroces pœnæ Exempla. 328.& seq.

Honor debetur Sacerdotibus Pastoribus. 312. Principibus & Magistratibus. 2.317

Horæ septem canonicæ, cur eo numero. 733. earum explicatio. ibid & seq.

Horarum canonicarum officium Angelorum ministerio persolutum. 2.738

Horas canonicas non recitare, quale peccatum 832

Hortus, cur in horto Christus mysterium Passionis inchoauit. 2.78

Hostia consecrata in Leodiensi ditione Christum sub diuersis figuris identidem repræsentat. 417

S Hubertus à Christo vocatus. 706

Humilitatem commendat verbo, & docet exemplo Christus. 610

Humilitatis actus proprij, ibid. eius gradus. 715

Hungariæ regnum nuncupatum familia S. Mariæ. 2.243

Hussitæ & Taboritæ Hæretici Bohemi. 2.450

Hydrargyrum symbolum Resurrectionis. 2.150

Hymni quid continent. 737

Hypocrisis quid sit. 596. hypocrisim & hypocritas detestatur Dominus. 596

I

IAcob primus Deo domum consecrauit. 2.62

Idola defodit sub quercu. 2.88

Iactantia quod peccatum. 2.593

S Iacobus intercisus testis locuplex Resurrectionis. 250

Iaponum Christianorum fides & constantia. 2.20

Idololatriæ origo. 1.286

Iericho ciuitas diruta à filiis Israel. 589

Iesu nomen proprium Christi. 56. cur à Patre impositum. 57

Iesu nomen suauissimum impressum labris S. Gertrudis 2. p. 57

Iesu nomen reliqua Christi nomina comprehendit 57. & seq. eiusdem dignitas supra reliqua nomina. 2.59

Iesu nominis literæ sunt symbolum gloriæ. 2.59

Ignes quatuor orbem vniuersum incendunt. 2.132

Ignis infernalis meditatio vtilis. 2.fin.129

Ignis symbolum diuinitatis. 231. in igne Spiritus sanctus apparuit. ibid.

Ignis proprietates designant dona Spiritus sancti. ibid. & seq.

Imagines Sanctorum vtiles in Ecclesia. 2.287

Incarnationis beneficium vocatur gratia. 2.73

Indulgentias concedendi potestatem habet Pontifex à Deo. 514

Indulgentiis lucrandis necessariæ dispositiones. 516

Indurat Deus cor Pharaonis & quomodo. 2.477

Incendiarij. 828

Incestus grauior adulterio. 2.335

Indulgentiæ ortum habent ex thesauro Christi & Sanctorum. 511

Infernus quotuplex. 2.97

Instructio liberorum bona & praua. 566. & seq.

Infidelitatis species contra primum præceptum. 280

Inimicis ignoscere debet exaudiendus à Deo. 268

Iniustitia deprehenditur in omni hominum statu. 2.342

Insufflauit Christus Apostolis. 2.402

Incarnatio verbi mysteriorum plena. 2.fin 46

Incarnatio vniuersis creaturis dignitatem contulit eximiam. 2.53

Incarnatio vt votis expetita, cur tandiu dilata. 2.65

Incarnatio quo loco, die, & hora contigit. 2.56

Incarnatio dicitur verbum abbreuiatum 2.54

Incarnatio pietatis Sacramentum 46. Angelis apparuit. 47

Incarnationis mysterium sæpius animo reuoluere vtile est. 2. fin.47

Intentio quæ requiritur tum in conferente Sacramentum tum in suscipiente. 382

Inuidia quale peccatum. 842 & 640

B. Ioanna orbata vtroque parente Angelum habuit pro vtroque. 2.fin.42

Ioannis Breuis Anachoretæ lepida historia. 2.238

Ioannis Gerson in erudiendis pueris assiduitas. 2.23

S. Ioannis Gualberti exemplum illustre de condonata iniuria. 2.fin.253

S. Ioannis Eleemosynarij charitas. 2.269. & 759

Ioseph cum tunica Polymita Christus in carne. 2.49

Iosue populum introducens in Iordanem, typus Christi. ibid.

Ira Dei in peccatorem duplex. 499

Ira Dæmon interior. 190. Sol non occidat super illam. 2.672

Ira quid sit. 663. eius incommoda. 666. quinam iræ obnoxij. 669

Irregularitatem qui incurrunt. 830

Iubilæi vox vnde deducta 508

Iubilæi Mosaici & Christiani conformitas. 508

Iubilæi tempore omnes aliæ Indulgentiæ Pontificiæ suspenduntur. 510

Iubilæum sæpius vnus & idem lucrari potest. 518

Iudicare de quoquam nemo debet. 2.350

Iudaïci populi scelera & ingratitudo. 46

Iudices corrumpi se sinunt auaritia, amore, timore & odio. 348

Iudicis optimi virtutes. ibid.& seq.

Iudicium particulare animæ egredientis è corpore. p 128

quantopere illud exhorruerint Sanctissimi viri. 129

Iudicium vniuersale conuenienter habendum est. 113. vbi & quando. 114 omnes illic sistentur, & quo ordine. 119

Iudicium temerarium mundo commune. 350. graue peccatum, & acerbe punitum. 2.350

Iudicia temeraria vana & periculosa. 351

Iudicij temerarij triplex origo. 2.352

Iudicij temerarij remedium optimum nosse seipsum. 2.352

Iudicij nouissimi seuerum examen. 120. & seq. & seueritas. 121 & seq.

Iudicum iniustorum seuera punitio. 348

Iulianus Imp. desertor fidei, & hostis Christi acerrimus. 2. 378

Iuramento vsi sunt Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Angeli, Deus ipse. 293

Iuramenti conditiones quatuor. 294 & seq.

Iurare per Dei caput, quale sit peccatum. 776

Iustitia Dei ab ipso mundi exordio elucet. 2.32

Iustitia temperatur misericordia. ibid.

Iustificati hominis probabilia quædam indicia 2.147

Iustificationis nostræ causa formalis, gratia, effectiua, Deus, meritoria, Christus, instrumentalis, Sacramenta. 372

Iustitiæ originalis effectus. 44

Iustitia Dei inuestigabilis. 2.49

Iuuenum superbia. 603

L

LAchrymæ sacrificium Deo acceptabile. 482.486

Lachrymarum genera quatuor fudit Magdalena. 2. 104

Laici disputantes de fide peccant. 1.280

Lampades quotannis accendebantur sponte ad sepulchrum Christi. 587

Lampades in Ecclesia accendi solitæ multis illustres miraculis. 587.946

FFff a Lampas

Index Rerum præcipuarum.

Lampax symbolum diuinitatis.584. Christi humanitatis.585. Eucharistiæ expressio. ibid. fidei, spei, charitatis & spiritualis lætitiæ. 403.388
Latus Christo apertum, vtrum dextrum an sinistrum. 2.92.
Lazarus à mortuis suscitatus multa de inferni reuelauit. 2.149
Lectio librorum hæreticorum perniciosa. 1.579
Lectio S.Scripturæ non omnibus permittenda. 1.280
Lectio librorum piorum vtilis. 2.219.728
Lectio librorum sacrorum commendatur Sacerdotibus. 726
Leo obsequiosus Gerasimo Abbati. 2.45
Legis nouæ confirmatio similis antiquæ per aspersionem sanguinis. 1.fin.19
Leges principum quænam obligent in conscientia. 2.783
Legis diuinæ tres fructus, benedictio temporalis, spiritualis & æterna. 271.& seq.
Lex Mosis corruptioni nostræ mederi non potuit. 1.48
Lex naturalis pariter non fuit sufficiens. 2.fin.47
Libido fons & origo hæresum. 1.15
Libido fortissimos domat, & sanctissimos. 633 & seq.
Liberi arbitrij vis diuersa in diuerso vsu gratiæ. 478
Liberalitatis definitio, circunstantiæ & proprietates. 616
Linguæ igneæ Apostolis illapsæ. 1.132
Lites mare magnum. 1.450
Litteræ Rodolphi Saxoniæ Ducis ad Romanum Pontificem. 1.142
Lotharinus Rex vna cum Aulicis ob Eucharistiam indignè perceptam morte mulctatus. 1.442
Lothi coniux versa in statuam salis, quia respexit Sodomam. 2.fin.172.& 338
Ludouici XII. Francorum Regis sapiens dictum de Regibus & militibus. 342
Ludi quinam prohibiti. 798
Ludo parta pecunia an restitui debet. ibid.
B.Ludgeri Episcopi in persoluendis orationibus sollicitudo. 2.fin.188
S.Lodouici ad filium institutio.375.eiusdem mira fides. 1.35
B.Lugardis septennium pœnitentiæ. 100.& 192
Lutherani manicas famulorum literis aco pictis notabant. 1.21
Luxuriæ fœditas exemplis comprobata. 622. eius remedia 633.& seq.
B.Liduinæ Virgini coronam patientiæ obtulit Angelus. 1.84. Eadem Angelum custodem familiarem habuit & conspicuum. 1.41

M

MAchabæorum constantia. 2.150
Machiauellus hæreticus Atheus. 2.13
Magicæ chartulæ amatoriæ. Exempla. 283
Maleficia, veneficia, & ligaturæ prohibentur. 1.285
Malus dicitur absolutè, Dæmon. col.1.251
Mali in duplici differentia, quos decipit Dæmon. 2.235
Mala varia, à quibus liberari petimus. 232
Maria mare gratiarum. 2.fin.244
Mariæ appellatio quid significet. 1.243
Maria vaticinium Prophetarum 241.stella maris. 2.243
Maria Virgo specialis mater Sacerdotum. 705. virga Aaron. 249
Maria in partu & post partum virgo. 74.& seq.
Mariæ partus sine dolore & obstetrice.76 & seq. Eiusdem maternitatis infinita dignitas. 76
Maria præstat Angelis tribus prærogatiuis. 2 245
Martyrum alacritas in exordio nascentis Ecclesiæ. 19. eorum ingens numerus. ibid.
Martyrum sanguis potus & libamen Dei. ibid.
Martyr sacrificium Deo acceptum. ibid.
Martyrum sanguine fides propagatur. ibid.
Martyres vt milites Gedeonis armati. ibid.
Martyrum sanguis semen Christianorum. ibid.
Martyrij prærogatiua. 410
Mater tenetur habere curam prolis ab ipso conceptu. 565
Matrimonij impedimenta. 578.& seq.
Matrimonium Sacramentum.543.eius cæremoniæ. 551
Matrimonium spirituale, animæ cum Christo. 556
Matrimonium vbi & quando contrahitur. 516
Matrimonium indissolubile. 835
Matrimonij denunciationes quot, vbi & quando faciẽdæ. 833
S.Mauritij Episcopi insignis pœnitentia. 2.fin.720
Mauritij Imperatoris in morte constantia. 1.33
Medium, quomodo dicatur Christus in medio Apostolorum. 107. Idem medium fere semper occupat. 69
Mendacium omne reprobatur. 1.333
Mercedis æternæ intuitu iustus operari potest. 2 169
Meritum duplex, vnum de congruo, alterum de condigno. 168.& seq.
Meritum bonis operibus tributum. ibid.
Ministri malitia non minuit virtutem Sacramenti. 382
Misericordia Dei singularis. 180. primus in eius stemmate titulus. 1.31
Misericordiæ diuinæ dimensiones. ibid.
Missæ cæremoniarum breuis explicatio. 739
Missæ vox vnde deducta. 453. quid est. ibid deuotè est audienda.461.quinam ab illa audienda excusentur. 812
Missæ sacrificium prophericè prænunciatum. 441. manifestè comprobatur ex scripturis 453. Idem est in re cum eo, quod Christus obtulit. 455
Missa Parochialis audienda ex iure. 814. eius multiplex fructus. 815
Missæ contemptores grauiter puniti. 816
Missa celebranda est cum A B C.D. 2.748
Mollities peccatum contra naturam aquis diluuij abluendum. 2.337
Mons Sinaï: cur Deus in eo legem hominibus dari voluit. 168
Moribundus quomodo iuuari debeat. 819
Mors quasi somnus respectu æternitatis 165
Mortem aliquis optare potest licitè exemplo Pauli. 323
Mortis meditatio tentationes comprimit. Exempla. 152
Mulier Christiana ad mortem pro Christo citò accurrit. 19
Mulieris Christianæ in Martyrio constantia. 213
Mulieres superbæ & fastuosæ. 602
Mulierum aspectus & contactus viro noxius. 633.& 362
Mulieres hæreseon antiquarum causæ. col.2.15
Mundus liber est & speculum cognitionis diuinæ. 1.24
Mundi totius prodigiosa scelera. 191.& seq.
Mundum creauit Deus, vt regiam domum hominis. 2.37
Musitæ Diaconi ad Elpidoforũ Apostatam exhortatio.2.399
Muscarum agmen prodigiosum. 1.198
Mysterium Incarnationis, Trinitatis, &c. vide Incarnatio, &c.

N

NAbuchodonosoris statua symbolum hominis in via Dei instabilis. 1.172. Vide statua eadem figura hominis in Paradiso constituti. 1.46
Nagram ciuitas Arabiæ. 213
Nascendi modus hominum quadruplex. 2.74
Natiuitatis Christi miracula.66.tempus opportunum. 2.70
Natiuitatis Christi fructus & commoda. 70.& seq.
Natiuitas Christianorum duplex, vna naturalis, altera supernaturalis 1.385
Nazarenus vnde dictus. 2.2
Nazareth ædes, seu Lauretana. 249
Negotiatio omnis, etiam licita, periculosa saluti. 345
Negotiatio iniqua & monopolium. 342
Nestorius Deiparæ iniuriosus damnatus in Concilio Ephesino. 2.252
Noë columba & coruus, electi & reprobi. 2.58
Nomina Dei varia. 2.18.59
Nomina Sanctorum, non Gentilium filiis Christianorum imponi debent. 2.400
Nouitates profanæ vitandæ sunt. 2.10
Nouatores ritè describuntur. ibid.
Nubes sine aqua hæretici. 2.12
Nubes cur dicatur Spiritus sanctus. 1.130
Numerus octauus symbolum salutis. 2.59
Numerus triplicatus. 888. quid significet. ibid.

O

OBedientia nostra dirigi debet ad normam obedientiæ cœlestis. 1.215
Occasiones peccati vitandæ.229. fugiendæ ante pœnitentiam: Excmp. 500
Odium multiplex. 743
Officij diuini pia recitatio.731.tempus, locus & situs ad illud piè recitandum. 734.& seq.
Officiarij Principum Sanguisugæ. 1.344
Oliua pacis & misericordiæ symbolum. 1.78
Olla succensa quid significet. 193
Omnipotentia Dei maximè elucet in creatione. 2.27
Opera nostra sine Dei gratia nullius sunt valoris. 172
Opera nostra semen sunt æternitatis. 171
Opus bonum nullum est absque mercede. 193
Opera mortua, viua & mortificata. 1.473
Orationis efficacia contra hostes. 1.196
Orationis conditiones necessariæ plures. 200
Orationes sæpius exauditæ. 205
Oratio Dominica omnium excellentissima. 204
Oratio mentalis Sacerdoti commendata. 724
Orationis fructus & effecta. 193.& seq.
Oratio quid sit. 183
Orationis mirabiles effectus. 196
Orationis tempus maximè opportunum matutinum & vespertinum. 726.188
Orationi locus omnis opportunus. 185
Orationes iaculatoriæ præsens contra tentationes remedium col.1.p.257.commendantur. 27.208
Ordines Ecclesiæ variis symbolis designantur. 2.2

Ordinis

Index Rerum Præcipuarum.

Ordinis Sacramentum à Deo institutum. 530
Ordinum numerus. 1.532
Ordines maiores quot. 537
Ordinum nomina diuersa vnitati nominis Christiani non aduersantur. 2.2
Oscula quænam sint peccata mortalia. 787 & 633
Osculabantur sese inuicem primi Christiani in sacrificio Missæ. 1.223
Osculum sponsæ quadruplex. 2.73
Osculum proditorum quod. ibid.
Ossa Ecclesiæ primi fideles. 2.131
Osualdus maiore hostia vti volens terra absorbetur. 424
Otiosi maledicti ob vitium acediæ. 1.682

P

TRia necessaria ad optimam ciuitatis administrationem, Prætor, Præceptor, & Pastor. 1.703
Pacifici omnes beati. 304
Pacis tempore pacem afferens Christus natus est. 2.58
Palatinus Poloniæ hæresim abiurat sermone simplicis Sacerdotis. 2.fin.8
Panis quotidianus in oratione Dominica quid significet. 1.216
Panis animæ verbum Dei, & quicquid eam interius reficit. 2.218. & seq.
Panis benedictus cur distribuatur. 1.815
Panoplia sacra Christiani. 1.160
Paradisus terrestris multa varietate fœcundus. 1. Ecclesiæ Catholicæ typus. ibid.
Paradisi quatuor flumina sunt quatuor doctrinæ Christianæ fontes & capita. ibid.
Parochi præsentia necessaria ad matrimonium. 835
Parentibus quid debetur à filiis. 307. & seq.
Parentum cura erga filios. 565
parentum erga liberos officij summa. 2.572
Parentum amor inordinatus. 1.574
Particulæ panis Eucharistici pueris distribuebantur. 450
Pastor bonus horologium plebis. 1.703
Pater dicitur Deus, & cur. 36. 206
Patri tribuitur potentia, filio sapientia, Spiritui bonitas. 2. ibid.
Patrinorum cura & institutione plures ad sanctitatem peruenerunt. 1.400
Patrini in Baptismo munus & officium. ibid.
Patrini quinam excludantur. 805
Patrinus infra annos octo non contrahit cognationem. ibid.
Patrini plures admitti non possunt. 806
S. Pauli imago illachrymata est Andronico Imperatori ad mortem ruenti. 2.506
Peccata venialia diligenter vitanda & purganda. 719. & seq.
Peccatum veniale impedit aliquem effectum Eucharistiæ. 447
Peccata contra primum præceptum, & reliqua ordine. 774
Peccati definitio ex Augustino. 1.589
Peccatorum multiplex diuisio. ibid. septem capitalia. ibid.
Peccatorum impleta mensura. 147.191
Peccata sunt debita, quæ nobis remitti petimus. 221
Peccatores ad diuersa Diaboli membra referuntur. 232
Peccatorum viæ difficiles & laboriosæ. 1.278
Peccatum vnum sine alio non potest remitti. 147
Peccatorum remissio quantumuis pœnitenti incerta. 148
Peccatum omne, quantumuis enorme, remittitur in Ecclesia. 1.146
Peccati mortalis grauitas & malitia. 2.52
Pedes lauros cur habeat Deus. 2.32
Pelagia meretrix Antiochena conuersa. 1.476
Perfectio triplex naturæ, gratiæ, & gloriæ, initio, medio, & fine sæculorum. 1.56
Perfectionis assequendæ media. 260.694
Periuri passim reperiuntur in omni conditione. 294. seuerè puniti illustre exemplum. 295
Perseuerantiæ laus & meritum. 171
Perseuerantiæ suæ statum nemo scit, nisi Deus reuelet. 1.179
Perseuerantia finalis spei nostræ fundamentum. 2.178
Perseuerantia sola in homine consideranda est. 172
Perseuerantia non ex nobis, sed ex solo Deo pendet. ibid.
Perseuerantiæ quædam signa probabilia. 2.174
Perseuerantia in oratione pluribus exemplis commendatur. 2. fin. 203
Pestilentia oratione curatur. 1.193
Petra bis à Moyse percussa symbolum pœnitentiæ. 689
S. Petri Martyris in recitando symbolo pietas. 1. fin.22
Philippi III Hispan. Regis morientis pium facinus. 163.166.
Pisces audientiam præbent Antonio de Padua concionanti. 1.38
Plenitudo temporis quæ. 256
Pluuia sanguinea tribus diebus continua. 105
Pluuia precibus Christianorum impetratur. 199
Pœnalitates huius vitæ cur remanent in baptizato. 398
Pœnitentia virtus est & Sacramentum à Christo institutum. 671. & seq.
Pœnitentia insignis quorundam Principum & Pontificum. 449
Pœnitentiæ primitiuæ Ecclesiæ difficiles. 2.499
pœnitentis cuiusdam adolescentis mira conuersio. 2.190
Pœnitentia non est differenda in senectutem. 2.182
Pœnitentia statim à peccato exercenda. 485
Pœnitentiæ vis & efficacitas admirabilis. 147
Pœnitentis munus percepta absolutione. 504
Pœnitenti imponi debet pœnitentia multa cum prudentia. 509
Pœnitentia nunquam sera si vera. 2.480
S. Polycarpus illæsus medio in igne. 1.fin 64 & 18
Pontifices multi ex obscuro loco ad sedem Pontificiam euecti. 2.601
Pontifex Romanus non flectit genua ante vllum Sanctum, aut Sancti imaginem. 1.515
Popielus Rex Poloniæ ob parricidium à muribus absumptus. 2.312
Portugalliæ regni insignia quæ, & vnde. 2.100
Præcepta diuina facilia, & non impossibilia sunt. 270
Prædestinatio fons omnium bonorum. 2.29
Prædestinationis argumentum deuotio erga Virginem. 283
Prædestinationis & reprobationis discrimen. 1.30
Prædicare Euangelium munus est Sacerdotum. 746 & 747
Prædicatores Euangelij quantum reuerita sit S. Theresia. 741
Prægnantes mulieres cautè tractare se debent. 319
Prælati Ecclesiæ custodes vineæ Domini. 10. olim aurei gestabant pedum ligneum. ibid.
Præparatio ad Sacrificium Missæ. 714
Præsentiæ Dei frequens meditatio vtilis. 2.26
Præsumptio de sua salute quale peccatum. 181.183
Præsumptionis ingenium & natura depingitur. 598
Preces, etsi ab orante non intelligantur, exaudiuntur à Deo. 2.202.732
Principes multi ex obscuro loco nati. 2.601
Prouidentia exemplis confirmatur. 28.& seq.
Prouidentia Dei certissima. ibid. mater, nutrix, consiliarius Pædagogus. 2. ibid.
Prouidentia Dei erga iustos. 2.29 & 217
Prudentia, eius discretio Ministris Ecclesiæ specialiter commendatur. 739
Prudentiæ effectus. ibid.
Psalmi in Officio Ecclesiastico quomodo dispositi. 738
Psalm. 27. omnia nouæ legis Sacramenta prophetice insinuantur. 2.367
Pudor multos reuocat à Confessione. 494
Pudoris noxij & lethalis remedia. ibid.
Puella susceptore hæretico baptizanda exclamauit, Maria est nomen meum. 1.402
Pueri septenois in subeundo martyrio inuicta constantia. 2.19
Pueros instituere tenetur sacerdos, simul & rudes. 744
Pueri tres in Hispania occisi pro confessione Trinitatis. 2.35
Punire opus alienum à Deo. 31
Purgatorium, verum eò Christus post mortem descenderit. 2.97
Purpurea vestis cur imposita Christo. 1.fin 83
Puteus viuentis & videntis. 222

Q

QVæstiones multæ curiosæ Theologorum inutiles. 268
Quæstiones vanæ Philosophorum & Theologorum. 2.49
Quinzai vrbs Tartariæ, centum milliaria ambitu complectitur. 2.fin.591

R

RAimundus mare traiecit sine nauigio. 1.485
Ratio moralis multiplex. 69
Recidiui in peccatum triplex periculum. fol.103
Recidiuiæ in peccata acerbè notantur. ibid.
Recollectio annua sacerdotibus commendatur. 730
Regiæ virtutes quæ. 2.317
Regnum Dei quod. 211.62
Regnandi cupiditas bellorum omnium fons & origo. 601
Regnum Dei triplex. 211 & seq.
Regnum gratiæ, quo Deus regnat in animabus iustis. 218
Regnum Principis tenebrarum, vbi superbia, luxuria & auaritia dominantur. 2. ibid.
Regnum gloriæ sempiternum alij rapiunt, alij mercantur, furantur alij. 1.213
Regnum Christi perfectissimum in secundo aduentu. ibid.
Religionis & cultus disparitas. 580
Religiosi status commoda & fructus. 1.175
Religio defuit in orbe antiquo, propagatur in nouo. 20
Reliquiæ SS. honorandæ, 489. ab Angelis ipsis honorantur. 290
Reprobationis, aut prædestinationis ignoratio molestiam nemini parere debet. 31

Index Rerum Præcipuarum.

Respublicæ componi debent exemplo formicæ, lepusculi, locustæ & stellionis. 317

Repioborum quam electorum maior numerus. 30

Resurgent corpora eadem numero. 151. statura & ætate perfecta, sexuque distincta. ibid.

Resurrectio Christi fidei & spei nostræ fundamentum. 101. omni testium genere comprobata. 98. antiquis prænunciata. ibid.

Resurrectio Cbristi corporalis exemplar est resurrectionis nostræ spiritualis. 2.fin.102

Resurrectionis Christi dies omnium lætissima. 108

Resurrectio mortuorum ex scripturis probatur. 149

Resurrectio mortuorum Deo facilis. 150

Resurrectionem futuram mundi administratio contestatur. 150

Resurrectionis fides solarium fuit Martyribus. 150

Resurgens Christus vtrum omnes corporis partes resumpserit. 99

Resurrectio triplex, quam Christus operatus. 58

Resurrectionis nouissimæ adiuncta & circunstantiæ. 152

Reuiuiscentia meritorum per pœnitentiam. 473

S. Rochus contra pestem publicam intercessor eximius. 2. 193

Roma sedes Petri, & Magistra religionis Christianæ. 2.140

S

SAbbathicus annus. 2.fin.301

Sabbatum ab origine mundi consecratum. 300. obseruabatur scrupulosè à Iudæis. ibid. quadruplex. 301

Sacramentum quid sit & quotuplex. 364

Sacramentorum institutor Christus. ibid. eorum materia & forma. 369

Sacramenta rebus & verbis perficiuntur. ibid.

Sacramentorum Ministri Ordinarij Sacerdotes vel Episcopi. 379

Sacramentum administrans in peccato mortali peccat. 383

Sacramentum habet rationem triplicem signi. 365

Sacramentorum materia & forma proportionem habent cum effectu. 369. determinatæ fuerunt à Christo. 364

Sacramenta quibus de causis instituta sunt. 365. conuenienter instituta sunt numero septem. 366

Sacramenta singula propriam conferunt gratiam. 373

Sacramenta futura erant in statu innocentiæ, sicut non defuerunt in lege naturæ, & Mosis 374

Sacerdos esse debet exemplum in verbo, conuersatione, &c. 878. similis filio hominis. 874

Sacerdos quando & quoties celebrare potest in die. 2.810

Sacerdoti celebranti vestes necessariæ. 811

Sacerdotum dignitas & authoritas. 686. vita & mores quales esse debent 704. & 688. & seqq.

Sacerdotalis status sublimior Monachali. 691

Sacerdotes multi nomine, pauci re. 695. eorum munus. 778

Sacerdotes quidam consecrati monitu Angeli. ibid.

Sacerdotum peccata quam aliorum, grauiora. 698

Sacerdotes non debent esse cæci, claudi, &c. 696

Sacerdos non implicet se sæcularibus negotiis. 729

Sacerdotes dicteriis minimè violandi. 372. & seq.

Sacerdotis flagitiosi benedictio efficax. 313

Sacerdotum armatura & ornatus. 872

Sacerdos pascere debet doctrina, oratione & Sacramentis. 877

Sacrificium Eucharistiæ maximum Deo honorem confert. 455. & Beatis gaudium. 457. victima est pro peccato, seu propitiatorium, impetratorium, hostia pacifica, & holocaustum. 458. & seq.

Sacrilegium concubitus personæ Deo sacræ. 336

Sacrilegium, ablatio rei sacræ seuere punitum. 341

Sal infanti baptizando porrigitur. 403

Saladini morientis pium & laudabile factum. 96. & 106

Saliua cur ad aures & nares baptizandi apponatur. 403

Salutatio Angelica variis nominibus decoratur. 243. post orationem Dominicam præstantissima. 240. ab exordio Ecclesiæ vsitata. 2.fin.240

Salue Regina Antiphona mulieri parturienti salutaris. 727

Sanctificatur nomen Dei multis modis. 209

Sancti sæculo quouis illustres extiterunt. 838

Sanctorum communio in Ecclesia quid sit. 142

Sanguis Christi, qui asseruatur Mantuæ, an sit naturalis. 2. 100

Sanguis SS. Stephani & Ianuarij in ampulla sæpius ebullit. 2.289 290

Sanguis ex hostia consecrata mirabiliter promanans. 2.383

Satisfacere Deo perfectè nulla potuit creatura. 1.52

Satisfactio tertia pars Sacramenti Pœnitentiæ. 498

Satisfactionem perfectam & ex rigore iustitiæ exhibuit Christus. 2.52

Scala duplex è cœlo apparuit B. Leoni alumno S. Francisci. 1. 174

Scala & gradus reprobationis opposita scalæ Iacob. 1.13

Sedecias excæcatur ob fidem non seruatam Nabuchodonosori. 289

Senes tenentur prælucere exemplo iuuenibus. 2.314

Sepelire mortuos apud omnes nationes Religionis est. 94

Septem dona Spiritus sancti variè designantur. 130

Septenarius numerus mysticus. 2.600

Sepulchra Sanctorum religiosè coluntur. 94

Sepulchra sunt cubilia Sanctorum. 2.102

Sepultura mortuorum. Vide multa. 830

Sepulturæ fidelium cæremoniæ quid repræsentent. 2.94

Sepultura Christi honorificentissima. 126. & eius sepulchrum gloriosum. 2.95.2.96

Serpentem inter & mulierem naturales inimicitiæ. 1.242

Seruus qualis esse debet erga herum, emblemate docetur. 2. 315

Seruus non tenetur obedire iniquis domini mandatis. ibid.

Sesostris Ægypti Rex fortunæ ludibrium. 2.46

Simon Cyrenæus Christiani obedientis typus. 2.86

Simonis de Tornaco Parisiensis Doctoris blasphemia in Christum. 1.fin.13

Signa quædam diuinæ vocationis ab ipso ortu. 382

Signa iudicium præcedentia. 2.117. & seq.

Sindon, qua inuolutum est corpus Christi, Taurini seruatur. 295

Sobrietatis & temperantiæ laus & commoda. 664

Sodomia & Sodomitæ seuerè puniti. 2.337

Sol lampas orbis, symbolum & tabernaculum Iesu. 61. Trinitatis symbolum. 2.34

Sol recedens in horologio Achaz Christi incarnationem delineat. 62

Sol cum tribus radiis depictus benignitatem & efficaciam Dei repræsentat. 1.68

Solis appellationes variæ, & mirabiles species. 2.68

Sollicitudo nimia de crastino amputanda. 122

Somnia quædam à Deo immittuntur. 2.fin.283

Spei defluuio ex Magistro. 2.167

Spes nulla in Beatis, nec in damnatis. 2.168

Spes veniæ consequendæ nunquam est abiicienda peccatori. 161

Spes vocatur Anchora, Galea, Calceus, Tabernaculum, Baculus, Læua, Lucerna. 160. & seq.

Spes corroborat, consolatur, & anxietatem animæ tollit. 1. 161. & seq.

Spes duplex, mortua & viua. 2.161

Spes hominum fallaces. 164. & seq.

Spei tabella & descriptio. 2.162

Spe animantur Sancti ad patientiam & ad Martyrium. 162

Spiritus S. vnde nomen accepit. 125. eius processio. 126

Spiritus sanctus cor Ecclesiæ, Christus caput, Virgo collum. 1. 127

Spiritus sancti vis admirabilis. 128 eius dona septem. 1.132

Spiritus S apparuit in forma columbæ, nubis & ignis. 129

Statua Nabuchodonosoris diuersus Ecclesiæ status repræsentat. 1.46

Stellæ duodecim super caput mulieris, quid. 1.21

Stuprum violenta virginis defloratio. 1.336

Subiecti tenentur pendere tributa Principibus. 783

Subiectio quædam erga superiores in ipsis rebus inanimatis deprehenditur. 2.317

Sudoris Christi sanguinei multiplices causæ. 78. fuit naturalis & absque miraculo. 2.79

Superbi maledicti à Deo, exempla. 2. 608

Superbia quid sit. 590. primus author superbiæ Lucifer. ibid.

Superbia in cœlum attollitur, & in infernum detrahitur. 592

Superbiæ proles vana gloria, iactantia, &c. 539

Superbia viros graues plurimos perdidit. 24. & seq.

Superbiæ obnoxij nobiles, diuites, mulieres, docti. 61

Superbia sectantium pietatem. 605

Superbia damnatur septemplici voce. 606. eius remedia septem. 607

Superstitio omnis prohibetur. p.280

Suspicio, vide Iudicium temerarium. Susurronis descriptio & condemnatio. 358

Suspensionem ab ordine qui incurrunt. 831

Symbolum Apostolorum in Ecclesia ter quotidie recitatur. p.22. in horis Canonicis occultè, in Missa alte pronunciatur. ibid.

Symbolum explicitè scire necessarium necessitate præcepti, credere necessitate medij. 2.fin.22

Symboli articuli eo quo sunt ordine ab hæreticis impugnati. col 2.21.

Symboli recitatio frequens vtilis Christiano. 1.22

Symbolum Apostolicum tessera Christianorum. 1. 22

Symbolum Athanasij omnium explicatissimum. ibid.

Symbola fidei quatuor. ibid.

Symbolum Apostolorum duodecim articulis compactum, variis figuris illustratum. ibid.

Symbola tria Catholicæ fidei & communicationis. 105

Symbolum militare Caroli V. Veni, Vidi, Deus Vicit. 1. 197

Index Rerum Præcipuarum.

Synesij Episcopi sapiens dictum de occupationibus Sacerdotum. 1.729

T

TArditatis vitium definitur. 1.678
Tau littera in frontibus gementium siue pœnitentium figitur 1.5
Temperantia virtus, eius effectus. 664
Templa orationi magis idonea. 1.186
Templa consecrata domus Dei appellantur. 2.186
Templa quædam visibiliter à Christo consecrata. 457
Templum Laodinense ab ipso S. Petro consecratum in sui memoriam. 1.fin 380
Templi Salomonis tria memoranda æternitatis beatæ symbola 1.fin.157
Temporis iactura. 2.fin 681
Tempora iniquissima. 131
Tentationibus obnoxia hominum vita. 124
Tentatio absque consensu non est noxia, imò vtilis. 2 il id.
Tentationes experti sunt viri sanctissimi. ibid.
Tentationum remedia 126
Tepor Religiosorum spiritualis ritè describitur. 679
Testamento parentum tenentur exequi filij & hæredes. 1.310
Testes facilè corrumpuntur pecunia, amore, odio, & timore 2.fin.346
Testes quando teneantur testari coram Iudice. 797
Thais scortum à Paphnutio adductum ad pœnitentiam. 1.26.147
Theodosij Imperatoris, de vita Anachoretarum præclara sententia 120. eiusdem ob cædem Thessalonicensem grauis pœnitentia. 1.513
Theotocos quid significet. 2.fin 9. & 1.67
Thomæ Mori, Angliæ Cancellarij mira continentia. 2.348
Timorem Domini habuerunt etiam viri sanctissimi. 2.178
Timor triplex, naturalis, mundanus & diuinus. 176
Timorem mundi, fortiter sancti respuunt. ibid.
Timor Dei duplex, vnus seruilis, alter filialis. ibid.
Timor Dei etiam seruilis, laudabilis & vtilis. 2.176
Timor Domini initium sapientiæ & salutis. 1.177
Timor Domini frænum libidinis 1.177
Timoris causæ in nobis multiplices. 178
Timor iniungendæ pœnitentiæ reuocat à Confessione. 495
Tituli eximij Christi ascendentis. 109
Tonsura Clericalis. 2.532
Torcular quid significet in Scriptura. 1.109
Traditionum vsus confirmatur authoritate & praxi. 1.10
Traditiones obseruandæ, vt depositum doctrinæ Ecclesiæ. ibid.
Traditionibus & Scriptura fundatur fides. 2.fin.10
Tres dies mansit Christus in sepulchro, & cur & quomodo. 1.99
Trinitatis multiplices figuræ & symbola. 1.34
Trinitatis mysterium simplici fide credendum, non curiosa disputatione inuestigandum. ibid.
Trinitatis scrutator curiosos S Augustinus increpatur ab Angelo. ibid.
Trinitatis mysterium ratione naturali cognosci nequit. 33
Trinitas creata requiem non habet, donec iungatur increatæ. 1.34. ibid.
Trinitas personarum æqualis. 124
Turpiloquium, & verba lubrica. 632

V

VAnitas honorum & diuitiarum mundi. 608
Vallis Iosaphat. 553
Vbera duo longanimitas in expectando, & facilitas in condonando 1.35
Vbera B. Virginis, virginitas & fœcunditas. 2.237
Vectigalia fraudantes an teneantur ad restitutionem. 2.783
S. Vedastus coram Clodouæo cæcum illuminauit. 2.fin.6
Veneficia omnia prohibentur. 284
Verbum totius Diuinitatis principium. 1.36
Verbum abbreuiatum quo sensu fecit Dominus. 1.205
Verbum incarnari præ alijs personis conueniebat. 1.50
Verbum Christi, idem quod corpus Christi. 1.219
Veritas mentiri non potest. 222
Veritas prima iuramenti conditio. 1 294
Vestis poderis quæ. 875
Vestis talaris quæ. 121
Vestis Christi quadripartita. 1.139
Vestis sacerdotum nec vilis, nec pretiosa. 762
Vitæ dux antiquæ. 2.10
Victoria de hæreticis reportatur oratione. 1.196
Viduæ veræ virtutes. 582
Viduæ quæ nuptias secundas reijcerent. fol.581
Vigilantia regis in gallo designatur. 2.317
Virga potestatem designat in Scriptura & apud Prophanos. 687.227
Virga Moysis, virga Dei dicta. 1.688
Virga vigilans quid significet. 2.688
Virginis intercessio Innocentium III. ab inferis liberauit. 240
Virgo per petram deserti significatur. 1.54
Virgines quinque prudentes, & quinque fatuæ. 2.30
Virgo via est ad Christum tutissima. 236.253.277
Virginis Mariæ apud Filium authoritas. 237.212
Virgo Mater est electorum. 2.77.2 238
Virgo deuotos sui non habet nisi imitatores 1.239
Virginis hostes acerbè puniti. 1.210
B. Virginis patrocinium potens in tentatione subsidium. 2.fin.227
Virgines sponsæ Christi. 556
Vita humana quam ærumnosa. 40. multis casibus obnoxia. ibid.
Vita nostra mercatori similis. 686
Vnio specialis cum Christo in Eucharistia. fol.466
Vocati multi, pauci electi. 2.30
Vocatio ad fidem multiplex: per Deum, vt Pauli: per Angelos, vt Cornelij: per Sanctos, vt Constantini: per homines. 2.7 & seq.
Vocatio multiplex Dei, alliciens homines ad pœnitentiam. 2.475
Voluntas Dei multiplex. 214
Vota religiosè seruanda. 1.299
Vota quænam obligent, vbi de votis multa. 299.778
Vox Domini septuplex in Sacramentis. 2.369
Vox Domini in absolutione super aquas multas. 2.503
Vrbes refugij in lege veteri. 33
Vsura, vide multa. 616
S. Vuenceslaus Bohemiæ Rex sciebat ipse, metebat, triturabat triticum ad Eucharistiam conficiendam. 422
Vuigilisi Moguntini Archiepiscopi humilitas. 1.308
Vulnerum Christi meditatio suauis & vtilis 93 & seq.
Vulnera cur retinuit Christus in suo corpore rediuiuo. 1.100

X

S. XAuerius ad conuersionem noui orbis missus Apostolus. 1.8
Xilophoria, quid. 345

Z

ZEbel obstetrix B. Virginis commentitia. 1.77
Zelotypia erga vxorem. 560
Zelus animarum opus Angelicum. 2.743
Zelus reducendorum ad pœnitentiam peccatorum. 748
Zelus animarum Sacerdotio commendatus. 742
Zischa Dux Bohemorum iussit ex pelle sua tympanum confici. 2.450 398
Zuinglius, Lutherus & Caluinus in fide diuersi. 250

F I N I S.